HISPANIA

AMERICA

SUBDIDIT OCEANU SCEPTRIS ET MARGINE COELI

CLAUSIT OPES.

D. PHILIP. IV. HISP. ET IND. REGI OPT. MAX.

D. IOANNES DE SOLORZANO PEREIRA, I.V.D.

Ex Primarijs olim Academiæ Salmanticensis Antecessoribus. Posteà Limensis Prætorij in Peruano Regno Novi Orbis Senator:

Deinde vero in Supremo Indiarum Consilio Regij Fisci Patronus, et nunc Consiliarius.

TOMUM ALTERUM DE INDIARUM IURE, SIVE DE IUSTA INDIARUM OCCIDENTALIUM GUBERNATIONE

QUINQUE LIBRIS COMPREHENSUM.

D. E. C.

FIDES

RELIGIO

CUM PRIVILEGIO. MATRITI.

Ex Typographia Francisci Martinez. Anno 1639.

DOMAT OMNIA VIRTUS

OMNIA NOS ITIDEM

Roberto Cordier ex.

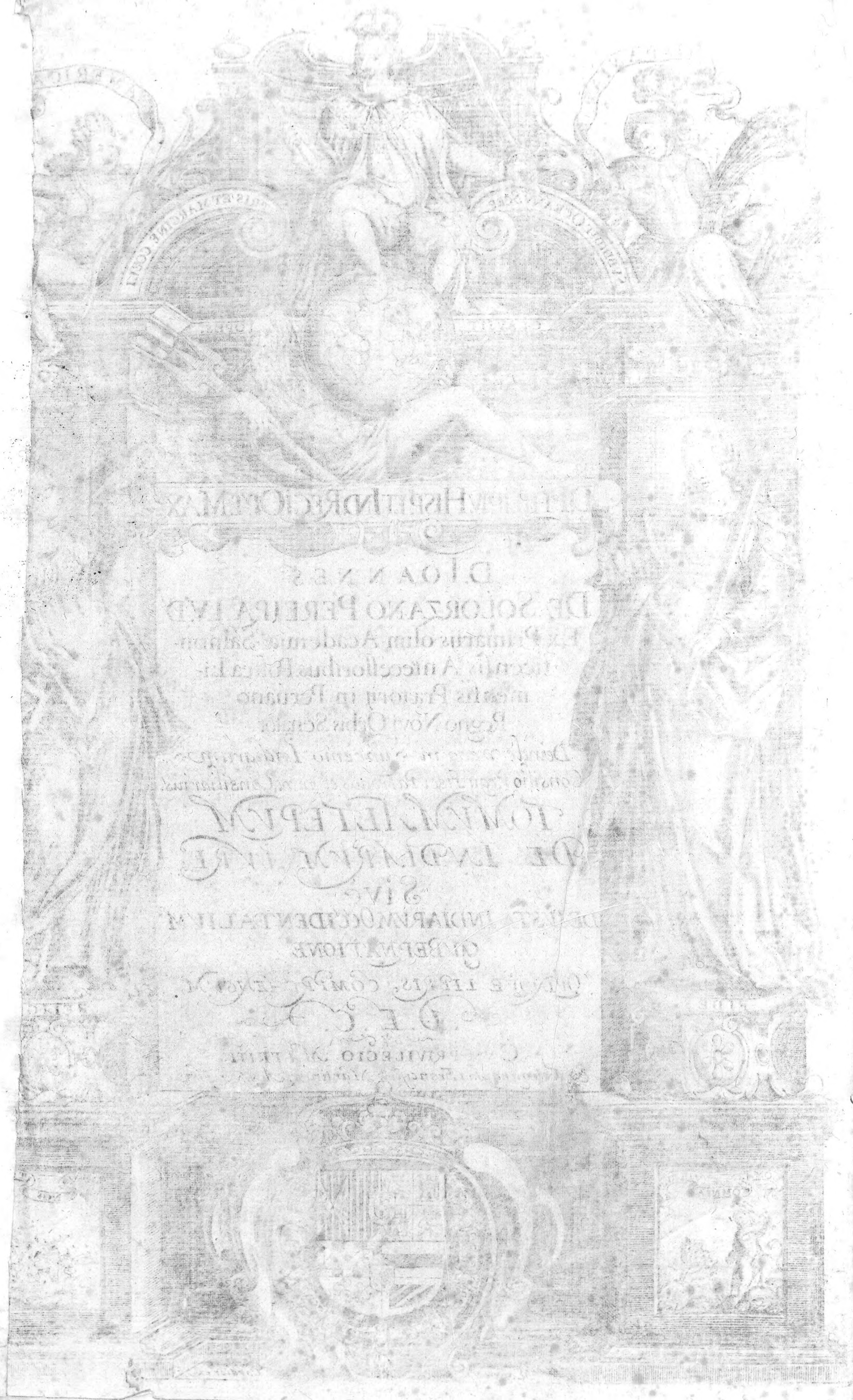

Hisp. et Ind. Regi Opt. Max.
D. IOANNES
DE SOLORZANO PEREIRA I.V.D.
Ex Primarius olim Academiae Salmanticensis Antecessoribus Fiscalis
muneris Praetorij in Peruano
Regno Novi Orbis Senator
TOMUS ALTER
DE INDIARUM IURE
SIVE
DE IUSTA INDIARUM OCCIDENTALIUM
GUBERNATIONE
Quinque libris comprehensus
D. E. C.
Cum Privilegio

D. IOANNIS DE SOLORZANO PEREIRA I. V. D.

ET IN REGIO, AC SVPREMO INDIARVM SENATV CONSILIARII,

DISPVTATIONVM

DE INDIARVM IVRE, SIVE DE IVSTA INDIARVM OCCIDENTALIVM GVBERNATIONE,

TOMVS ALTER.

QVINQVE LIBRIS DISTINCTVS, in quibus omnia, quæ ad servitia personalia, Tributa, Decimas, & Commendas Indorum spectant, exactissimè pertractantur;

Et non minori cura, de Patronatu Regio, Rebus, & Ministris Ecclesiasticis, Magistratibus Secularibus, Cancellarijs, Proregibus, Supremo Senatu, & omnibus iuribus, ac proventibus Regalibus, & Fiscalibus earundem Indiarum disseritur.

OPVS VERE AVREVM,

Et vel ipsa novitate, varietate, ac utilitate rerum, & materiarũ, quas continet, expetendum, & admirandum;

Et non solùm ijs, qui in eisdem Indijs commorantur, verùm & aliarum omnium Provinciarum Iudicibus, Iuris professoribus, Advocatis, Theologis, & bonarum Artium Studiosis, summo ubique usui, & voluptati futurum.

CVM TRIPLICI INDICE ABSOLVTISSIMO, Vno Capitum; Altero Legum, Canonum, & locorum Sacræ Scripturæ; Tertio rerum, & sententiarum notabilium, quæ in eo comprehenduntur, expenduntur, & illustrantur.

CENSVRA
ERVDITISSIMI D. EMANVELIS A VALCARCEL,
sanctæ Placentinæ Cathedralis Ecclesiæ Canonici Doctoralis meritissimi.

EX Commissione Dom. Licentiati D. Laurentij de Iturrizarra, huius Matritensis Villæ, ac Curiæ Vicarij generalis, vidi, & diligenter avidèque perlegi Librum hunc, cui titulus: *Disputationum de Indiarum iure, sive de iusta Indiarum gubernatione, Tomus alter, quinque libris comprehensus*, Auctore Dom. Doctore D. Ioanne de Solorzano Pereira, in earundem Indiarum Supremo Senatu meritissimo Consiliario, illumque in omnibus eximiæ Auctoris eruditioni respondere perspexi, quem nostra Hispania generalem Præceptorem agnoscit, & exteræ Nationes ob egregia alia scripta, quæ iampridem in lucem emisit, plurimum suspiciunt, ac venerantur. Etenim ultra dilucidam, & peculiarem notitiam, quam præbet omnium civilium, politicarum, & Ecclesiasticarum quæstionum, quæ in vastis illius Novi-Orbis provincijs se se possunt in secularibus, & Ecclesiasticis negotijs offerre, incomparabili, & laboriosa tot Regiarum ordinationum, atque schedularum concatenatione suffultam, plures alias examinat, in scholis, & foro ubique locorum valdè utiles, ac frequentes, easque admirabili adeò, & multiplici eruditione, dispositione, præcisione, distinctione, ac Magistrali dexteritate exornat, trutinat, & resolvit, ut ne spicilegium quidem in ipsis alijs reliquisse videatur; & totum hoc opus veluti utriusque iuris communis, ac Regij compendium, & omnium disciplinarũ encyclopœdiam verè nominare possimus. Quapropter, & quia nihil omninò continet, quod Catholicę Fidei, sacris Canonibus, vel bonis moribus adversetur, quin potius omnia tanti Auctoris pietatem, sinceritatem, & in sublevatione Indorum ardentem zelum redoleant, opus hoc dignum censeo, ut in commune utriusque iuris studiosorum, & utriusque Orbis cultorum bonum, & utilitatem typis mandetur, & Auctori summæ gratiæ reddantur, quòd tantis talibusque vigilijs, ac lucubrationibus Hispaniam nostram illustrare, & à calumnijs adversariorum, & hæreticorum vindicare non desinat, & sibi ad immortalitatem iter aperiat. Nam ut ait Propertius:

At non Ingenio quæsitum nomen ab ævo
Excidet, Ingenio stat sine morte decus.

Dat. Matriti 27. Martij ann. *1636*.

LICENCIA DEL ORDINARIO.

EL Licenciado don Iuan de Sã Cebriã, Visitador, i Vicario general de la Villa de Madrid, y su partido, &c. Por la presente doi licencia, por lo que toca à la jurisdicion Eclesiastica, para que se pueda imprimir, è imprima este Libro, por quanto por decreto, i orden del señor Licenciado Lorenço de Iturrizarra, Vicario desta Villa, que està ausente, le ha visto, i aprobado el señor Dotor Manuel de Valcarcel, Canonigo Doctoral de la santa Iglesia de Plasencia, i de su censura i aprobacion consta, que no ai en èl cosa que contradiga à nuestra santa Fè Catolica. Dada en Madrid à 26. de Março de 1636. años.

El Licenciado San-Cebrian.

Por su mandado,

Eugenio Lopez,
Notario publico.

ALIA

ALIA CENSVRA, ET HVIVS OPERIS COMMENDATIO, EX COMMISSIONE SVPREMI INDIARVM SENATVS,

PRÆSTANTISSIMI DOMINI

D. LAVRENTII RAMIREZ DE PRADO,

EX EQVESTRI MILITIA D. IACOBI, IN EODEM DIGNISSIMI CONSILIARIJ.

ALTVM, & profundum IVRIS ſcripti feliciter navigare pelagus, paucis datum, imò nulli omninò conceſſum, NAVIS Publicę litterariæ vigilãtiſsimo Rectori in comperto erit. IVRIS non ſcripti ſecundè tranâre terminos, arduum, & penè nemini largitum, *Scripti & non ſcripti iuris* Periti profitẽtur. Bonas fideliter diſcere, & docere Artes, quæ antecedunt, excelluntque, & ad arcem SCIENTIARũ ducunt, ſeu conducunt potius, dextrâ, cultâ, & doctâ manu, Ingenui INGENIj eſt, quod

Emollit mores, nec ſinit eſſe feros.

Hæc omnia in unum collecta, uberiori referta fructu, floſculis undiquaque exquiſitis, & quęſitis ornata, *per ordinarij officij ſolicitudinem* (verba ſunt Imperatorum) iuſſu tamẽ Noſtri Supremi CONSILIj, anquiſitæ MONVMENTA eruditionis, indefeſsi laboris, penitioris litteraturæ, mea *celebravit indago*, in hiſce quinque de Indiarum iure, ſive gubernatione libris. In quibus plena ab Auctore *deſcriptio comprehendit, quod ſpacium, & quod IVRIS ingenium*; quot, & qualia CATHOLICORVM Noſtrorum Hiſpaniarũ REGVM erga ſubditos illarum Regionum beneficia, Proregum Confirmationes, Aſſenſus CONSILIj, *Quid aut incultum ſit, aut colatur; quid in vineis, aratorijs, paſcuis, ſilvis fuerit inventum: Quæ etiam gratia, & quæ amœnitas ſit locorum. Quotvè mancipia in prædijs occupatis, vel urbana, vel ruſtica, vel quarum artium generibus imbuta teneãtur. Quot ſint Cenſuarij, vel Coloni, & in qua diverſitate numerati. Quantum auri, & argenti, veſtium, aut monilium, vel in ſpecie, vel in pondere, & in quibus ſpeciebus tribuantur.* Quidvè ſub terra ſit abditum, & repertum. Et quod maiores divitias, atque uberiores in Cœlorum Regno Theſauros CATHOLICIS, ac POTENTIBVS Hiſpaniæ Noſtræ REGIBVS promittit, ac pręparat, quo zelo, quo ſtudio, & iugi, ac indeſinenti ſolicitudine ſemper curaverint, vaſti illius Novi Orbis

Valent. Valẽtin. in l. ſi quis intra, C. de bon. proſcript.

Ex ead. lege.

bis ad Christianam Fidem conversionem iubere, ac iuvare: Religionem, & divinum cultum augere: Indorum tuitioni, & conservationi providere, vitijs obsistere, Pijs, Sanctis, & utilibus legibus omnia, tum in spiritualibus, tũ in temporalibus disponere, ac gubernare. Tot Ecclesias Cathedrales, Parochiales, & Monasteriales erigere, dotare, & Prælatis, Præbendarijs, Beneficiarijs, ac verbi divini Ministris fulcire. Tot seculares Magistratus, Regias Cancellarias, Præsides, Proreges, ac SVPREMVM tandem Nostrum SENATVM INDIARVM, eisdem in Pace, & Iustitia regendis, & gubernandis præficere; & in his omnibus ferè quidquid in ipsis auri, argenti, margaritarum, aliarumq́ue gemmarũ, & mercium pretiosarum corrogatur, expendere. De quibus hoc in libro ita doctè, ita peculiariter Auctor edisserit, ut Herculè nesciam, an magis talem, ac tantam variarum tractationum inventionem, dispositionem, & connexionem admirer: vel quòd in rebus ita novis, abstrusis, & abditis, ac veluti in alterius Mundi recessu latentibus, sic in diversa suam solertiam, diligentiam, & multiplicem eruditionem spargat, tanquam si totam collegisset ad singula. *Res ardua* (ait Plinius) *vetustis novitatem dare; novis auctoritatem; obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem, omnibus naturam, & naturæ suæ omnia. Ijs etiam non assequutis, VOLVISSE abundè pulchrum, & magnificum est.* Nihil verò inter tantam rerum molem, congestam, & digestam, contra orthodoxæ Fidei decreta legi, POLYMATIÆ opus iudico, & ut typis mandetur dignum censeo, exteræ quò admirẽtur Nationes, Nostra ut gratuletur, & gaudeat. Ego quidem ex VOTO, tabellam, seu inscriptionem Scriptori talem appendo:

In Præfat. nat. Hist.

Vox diversa sonat, Populorum est vox tamen una
Cùm verus SOPHIÆ diceris esse PATER.

Ex Musæo Nostro Madridiensi, VII. Kalend. Iulij, Anno CIↃ IↃC XXXVI.

Don Laurentius
Ramirez de Prado.

VISTA esta Aprobacion en el Real Consejo de las Indias, se acordò se dè privilegio por lo tocante à ellas al Autor, para imprimir, i vẽder este Libro por el mismo tiempo, porque se le ha dado por el Consejo de Castilla. En Madrid 27. de Iunio de 1636. años. Refrendado el Decreto por dõ Gabriel de Ocaña i Alarcon, Secretario del dicho Consejo.

ALIA

ALIA CENSVRA

Ex commissione, & consultatione Supremi Senatus Hispani, Clarissimi, & Eruditissimi Domini Licent. Francisci de Alarcō, in eodem, & in supremo Belli, Sanctæ Generalis Inquisitionis, & Regij Patrimonij dignissimi Consiliarij, & illustrissimæ Militiæ D. Iacobi Equitis Purpurati.

PECVLIARI Supremi Iustitiæ Hispaniarum Senatus Decreto, & Consultatione præcedente, Librum hunc mihi cōmissum perlustravi, qui *Tomi alterius Disputationum de Indiarum iure, sive de iusta Indiarum Occidentalium gubernatione titulum præfert*, & inspectâ Doctrinarum, Materiarum, ac Resolutionum, quas continet, varietate, & utilitate, dignum quidem mihi, non tantùm adprobatione, verùm & eximia laude, atque admiratione videtur, utpotè, qui penitissimam utriusque iuris cognitionem, omnigenam litteraturam, atque eruditionem, & in disputando, & decidendo dexteritatem, facilitatem, ac felicitatem Auctoris satis ostendat. Quapropter universæ Reip. & præsertim Indicæ, gratissimum, & expedientissimum fore futurum censeo, ut typis excussus, in communē omnium utilitatem edatur, & Auctori, simul cum licentia, quam petit, ad prælum, debita compensatio, quam meretur, tribuatur ad præmiū. Etenim vel testante Cassiodoro: *Fructuosus debet esse labor publicus, & æquum est, ut suus unicuique proficiat, & sicut expendendo cognoscit incommoda, ita rebus perfectis consequatur augmenta.* Dat. Matr. die 24. April. ann. 1636.

Licent. Franciscus de Alarcon.

Summa privilegij per supremum Senatum expediti.

VISA Superiori censurâ, cautum est Regis nostri diplomate, ne quis intra Decennij metas, Secundum hunc Tomum de Indiarum iure, sive de iusta earundem gubernatione, quinque libris comprehensum, D. Ioannis de Solorzano Pereira, absque ipsius permissu, typis mandare, vel venundare possit, sub pœnis Hispaniæ legibus adversus contrarium facientes inflictis, & in eodem diplomate latiùs contentis. Quod expeditum fuit Matriti, quinta die mensis Iunij, anni 1636. Regia manu subscriptum, & à Francisco Gomez de Lasprilla, Regiæ Cameræ, ac Iustitiæ Secretario, signatum, & à Francisco de Arrieta, pro dicto Supremo Senatu, receptum, & correctum.

Francisco Gomez de Lasprilla.

Corregida. *Arrieta.*

FIDES CORRECTORIS.

LIBRUM hunc vidi, qui *Tomi alterius de Indiarum iure, sive gubernatione, quinque libris comprehensi*, titulum præfert, & cum suo Archetypo contuli, & nihil peculiari nota dignum inveni, quod ei fideliter non respondeat, demtis his, quæ sequuntur, mendis. Nam alia, si quæ forte reperiantur, minutiora sunt, quam ut nostra indigeant animadversione.

¶ Pag.35.num.95.Lacedæmonis, lege Lacedæmones. Pag.56.num.101.inustæ, lege iniustæ. Pag.103.num.27.Victavianus, lege Octavianus. Pag.110.num.41.excavendorum, lege excavandorum. Pag.114.num.10.variæ pœnarum, lege varia pœnarum. Pag.117.num.62.redimeret, lege redimerent. Pag.135.num.79.delegi, lege deligi. Pag.145.num.73.viligentia, lege diligentia. Pag.147.num.89. Ailicon, lege Stylicon. Pag.149. sino aquellos, lege sino à aquellos. Pag.154.num.54.attritu, lege attritu. Pag.173.num.79.umbra quandam, lege umbram quandam. Pag.210.n.28. fructices, lege frutices. Pag.250.num.66.hæ esse, lege hæc esse. Pag.355.in epigraph. cap.genrealis, lege generalis. Pag.356.num.5 delego, lege do lego. Pag.362.n.57. æquiti, lege Equiti. Pag.489.num.69.pertinentes, lege pertinente. Pag. 817.n.70. Capacavana, lege Copacavana. Pag.842.num.51.alterrigenæ, lege alienigenæ. Pag. 878.num.10.Episcopatum, lege Episcopum. Pag.884.num.57.pacificatio, lege parificatio. Pag.911.num.1.Eremiavolis, lege Eremiacolis. Pag.923.num.95.impetratur, lege impetrata. Pag.940.num.81. suscipere, & revereri eos, lege suspicere, & revereri, eosque, &c. Pag.965.num.37.seu officij, lege sui officij. Pag.985.num.30. manus, lege munus. Pag.1032.num.41.edictum, lege dictum. Pag.1036.argento vivo, lege argenti vivi. Pag.1032.num.31.decedens, lege discedens: eadem pag.num 32.Pamensi, lege Panamensi.

Dat. Matriti die 14. mensis Februarij ann. 1639.

El Licenciado Murcia de la Llana.

FEE DE LA TASSA.

YO Francisco de Arrieta, escrivano de Camara de su Magestad, y vno de los que en su Consejo residen, doi fee, que por los señores del dicho Real Consejo fue tassado el Libro que con su licencia fue impresso, compuesto por el Dotor don Iuan de Solorzano, del Consejo de su Magestad en el Real de las Indias, intitulado: *De iure Indiarum, sive de Indiarum gubernatione, Secundus Tomus*, à seis maravedis cada pliego, el qual tiene dozientos y setenta pliegos, sin principios, ni tablas, q̃ al dicho respeto monta mil i seiscientos y veinte maravedis, al qual dicho precio no mas mandaron se vendiesse, y q̃ esta tassa se põga por principio de cada Libro que asi se imprimiere. I para q̃ dello conste, de mandamiento de los dichos señores del Cõsejo, di el presente. En Madrid à veinte y ocho dias del mes de Febrero de 1639. años.

Francisco de Arrieta.

D. PHLIPPO IV.

HISPANIARVM, ET INDIARVM REGI, OPT. MAX. &c.

D. IOANNES DE SOLORZANO PEREIRA, SVÆ MAIESTATIS IN SVPREMO EARVNDEM INDIARVM SENATV CONSILIARIVS,

S. P. D.

SVPERIORIBVS annis MAIESTATIS TVÆ aris, REX omnium Maxime, & Potentissime, Librum alium sacravi, iustæ INDIARVM OCCIDENTALIVM inquisitionis, acquisitionis, & retentionis titulos disserentem, & asserentem. Quē huius prævium monui, qui Politicam earundem Indiarum gubernationem, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus operosè pertractat, & nunc ad easdem aras votivus accedit. Serò quidem, sed, ni fallor, seriò: nam eiusmodi lucubrationes hominem desiderant, alijs curis, atque occupationibus expeditum: & cùm Sapientem, ac Cordatū quemque magis in studijs timor, quàm fiducia deceat, præstare censui, compositiùs cuncta, quàm festinantiùs agere, quasique ad obrussam expurgare, in eo opere, quod TIBI dicandum erat. Quodque Novi vastique Orbis, non tam divitias, quàm Fidei, Pietatis, Religionis, & Iustitiæ munimenta, & incrementa veteri reserat. Vt omnes ubique intelligant, TIBI REX AVGVSTISSIME, & Gloriosis TVIS, pariterque Potentibus, ac Catholicis Progenitoribus, parum fuisse, ingens adeò Imperium sub CHRISTI, Christianæque Religionis vexillis, & auxilijs, reliquis adiecisse, nisi id ipsum pijs, sanctis, & iustis legibus, salutaribusque institutis stabilitum, conservaretis. Scientibus nimirum, plus esse occasum repellere, quàm dedisse principia, nec minorem in

con-

conservandis rebus, quàm in inveniẽdis cautelam requiri: illaque robusta, illa diuturna esse, quæ prudentia Principum, & cura custodit. Et iuxta gravem gravis Scriptoris sentẽtiam, expugnentur licèt urbes, corripiãtur gentes, Regnis injiciãtur manus, partarum rerum æquatum cœlo cumulum sedem stabilem habere non posse, si Respublica interiùs infeliciter gubernetur, domi malè vivatur, foroque & curiæ officium & verecundia non constet; & (quod præcipuum Imperiorũ fulcrum est) Religioni, & sacris ipsa imperia non serviant, ita se humanarum rerum futura regimen existimantia, si divinæ Potentiæ benè, atque constanter fuerint famulata:

Hæc nisi aderunt centuplex murus rebus servandis parum est.

Quod cũ semper Augustissimæ AVSTRIACÆ, & HISPANÆ DOMVS, velut hæreditarium stemma fuerit, nescio an ullibi maiori studio, quàm in his Indiarum provincijs curatum reperiatur, in quibus eximiam hanc, & indesinentem pietatem, tot adeò variæ, & efferatæ gentes ad CHRISTI caulas deductæ, tot Templa magnificè structa, & non dotata tantùm, sed & ditata, tot Templorum, & Indorum Præsules, Mystæ, Catechistæ, Missionarij, & Concionatores, non minus diligenter quæsiti, quàm abundanter exhibiti, me etiam tacente testantur, & vel exteri, nobisque parum affecti, Auctores, fateri coguntur, id ipsum ab Angelis in cœlo, in Prophetici Isaiæ, & Apocalypsis sermonis implementum, cantari dicentes, ut in his libris passim ostendo. Vbi simul etiam eandem curam, & vigilantem solicitudinem Ærga temporalem Indorum salutem, & tuitionem extollo, & repetitis singulis propè diebus gravissimis adversus transgressores legibus, pœnalibusque sanctionibus patefacio. Scio quidẽ, & sæpè doleo, has leges, quæ dirigere, & constringere deberent hominum vitam, in aliquibus locis, & à scævis sævisque hominibus parum servatas, vel à pravis moribus in suam potestatem esse perductas; Sed sæpè etiam identidem probo, nullis unquam temporibus consensisse Regia iura peccatis, veniam talibus cõcessisse, indulgentiæ nomine crimina sublevasse, licitumvè fecisse, quod publicũ esse cœpit. Quin potius illis, vix adhuc natis, vel no-

tis, ſeveriſsimis pœnis, & opportunis efficacibuſque remedijs, quantum per humanam prudentiam, & providentiam licet, obviam ire curaſſe, acceleratam correctionē ſceleribus imponentia, quàm rectè quidam, remediabile eorundem bonum appellat, ſemper enim dum perſeverant, augentur, dum non reſecantur increſcunt, & in multitudinem facinorũ proſilitur, quoties ſecura impunitate peccatur. Ille ergo tantũmodò Princeps:

Qui non vetat, peccare, cùm poſsit, iubet.

Quique cùm inhibere ſcelus maximum poſsit, quaſi probat debere fieri, dum ſciens patitur perpetrari. Atverò, qui in cõtrariũ vigilant, & veluti in ſpecula poſiti, Ciconiarũ inſtar, ad noxia quæque, & venenata animalia extirpanda, & occidenda collimant, totamque oculorum aciem intendunt, nihil eſt, cur de alienis admiſsis notari poſsint, vel debeant. Vitia quippè erunt, dum homines erunt, & præſertim in provincijs adeò longè à ſuis Regibus diſsitis; In quibus, ut experiētiſsimi Viri paſsim agnoſcunt, ipſorum Principum iuſſa evaneſcũt, aut languent, licentiæque Incolarum, & Præfectorum, campus latè patens oſtenditur, ut quidquid collibeat, licere ſibi etiam opinētur. Quod enim longè diſtat, quaſi nihil ad ſe pertineat, facilè temeritas humana contemnit. Atque ut medici, pulmorum, ſi ægrotare cœperint, curandorum, perdifficilem eſſe rationem docent, quòd ad traducendum eò uſque medicamentum, longa, & valdè clauſa via ſit per ſtomachum: ita planè longinquitas ſupremæ potētiæ, atque auctoritatis, eiuſmodi provinciarum ægritudinis levandæ, remedia opportuna, vix plerumque expectare permittit. Quamobrē ſæpè contingit, ut quicquid in rebus Indicis peccatur, ſine emendatione peccetur: & mihi nimis abſolutè dixiſſe videtur Græcus Auctor Nicetas: *Nihil eſſe quin ab Imperatoribus emendari queat, vel eorum vires ſuperet.* Cùm vel Romani ipſi, qui ſummum illud, quo potiti fuerunt Imperiũ, ob bonos mores, & leges, quibus ſubditos gubernabant, & excolebant, meruiſſe dicuntur; quorumque Monarchia (ut alibi dixi) etſi ampliſsima fuerit, viginti tamen, & pluribus partibus, à tua

REX CELSISSIME superatur, sæpè fasſi ſint, ſe aliquibus flagitijs impares fuiſſe, totque à maioribus repertas leges, tot, quas Divus Auguſtus tulit, illas oblivione donatas, has (quod flagitioſius eſt) contemtu abolitas, ſecuriorem luxum feciſſe, multiſque Plebiſcitis obviam itum fraudibus, quæ toties repreſſæ, miras per artes rurſus oriebantur.

Sedverò, ut hęc cura manifeſtiùs appareat, innumeris alijs TVIS, Tuorumque Progenitorum ſchedulis, quæ eam ſatis oſtendunt, omiſsis, non poſſum non illam III. Iulij ann. M.DC.XXVII. TIBI ipſi ad laudẽ, reliquis Regibus ad æmulationem, & univerſo Orbi ad calumniarum, quibus Nos appetunt, depulſionem, ob oculos ponere, qua, non contentus ſeverisſimis comminationibus, quibus Regius TVVS, & Supremus, ſemperque hac in parte lynceus, Indiarum Senatus, Indorum iniurias, & opprefsiones, coactaque ipſorum in privata commoda perſonalia ſervitia, penitus aboleri, ac comprimi TVO nomine iuſſerat, manu propria, ad eiuſdem ſchedulæ calcem hæc verba ſubiecisti, & totidem TIBI gloriæ nõ humanæ tantùm, verùm & divinæ gradus (quod piâ dicam temeritate) paraſti: *Quiero que me deis ſatisfacion à Mi, i al Mũdo, del modo de tratar eſſos mis vaſſallos, i de no hazerlo, con que en reſpueſta deſta carta vea Yo executados exemplares caſtigos en los que huvieren excedido en eſta parte, me darè por desſervido. I aſſeguraos, que aunque no lo remedieis, lo tengo de remediar, i mãdaros hazer gran cargo de las mas leves omiſsiones en eſto, por ſer contra Dios, i contra Mi, i en total ruina, i deſtruicion de eſſos Reinos, cuyos naturales eſtimo, i quiero ſean tratados como lo merecen vaſſallos que tanto ſirven à la Monarquia, i tanto la han engrandecido, i iluſtrado.* Doctus nimirum, oportere Principẽ ob ſubditorum magis, quàm ob proprias dolere calamitates, bonique Regis officium eſſe, ut plurimis eos bonis cumulet, qui ſub Imperio ſuo conſtituti ſunt, & iuxta bracteatam illam Senecæ ſententiam, nullum ornamentum Principali faſtigio digniùs, pulchriùſque reperiri, quàm illa Corona ob cives ſervatos. Sed quid mirum ſi his virtutibus excellas, cùm & in reliquis alijs etiam emineas, & quæ

Spar-

------------- *Sparguntur in omnes,*
In te mixta fluant, & quæ divisa beatos
Efficiunt, collecta teneas.

Verique, & perfecti Principis veram effigiem referas, & Epitheta habere merearis, quæ Iulius Pollux in unum congessit, sed in uno simul reperiri posse diffidit. Ob quæ sanè, & præsertim ob eximium, & ardentem Christianæ Religionis zelũ, quem varijs dictis, & factis sæpissimè demonstrasti, MAGNI cognomen, nihil tale ambiens, aut cogitans, imò (ut credibile est) pro summa, quâ polles, modestia, recusans, concordi, & veluti cœlitùs demissâ omnium gentium inspiratione, & acclamatione, vix dum iuveniles annos egressus, habere meruisti, atque inter tot, quibus dominaris nationes,

Quàm varias linguis, habitu tam vestis & armis,
Vox diversa sonat, Populorum est vox tamen una,
Cùm Magnus Patriæ diceris esse Pater.

Rarum Herculè bonum, Dominum triumphare de moribus, & hoc consequi in florida ætate, ad quod vix creditur cana modestia pervenire: sed non minus rarum, quòd in summo fastigio, non MAGNVS magis, quàm Bonus & Pius audire desideres, & duas res diversissimas Potentiam, & Modestiam misceas, Deo semper acceptas referens insignes, quibus es potitus victorias, eidemque, si quæ fortè minus prosperè cõtigerunt, non minori Studio, & Pietate collum submittens, quin potius maiori veneratione, & Religione sacrificans, qua quidem constantiâ obtinendæ Religionis, de Romanis post Cannensem cladem loquens, dicere audet Valerius: *Magnum ipsis cœlestibus ruborem iniectum esse, ulterius adversus eam sæviendi gentem, quæ, ne iniuriarum quidem acerbitate, ab eorum cultu absterreri potuerit.* TE verò Tui populi in publicum pro ovationibus, litationibus, & gratiarum actionibus prodeuntem, certatim velut beneficum, & salutare quoddam Numẽ aspiciunt: inter amorem, timoremque medij, & alternis iudicijs ambigentes, Dominum salutent, an Patrem; His simul à te exemplis edocti, & Religionem in Republica, & Rempublicã in Religione esse oportere. Quam, æqua lance, in iusti-

tia conservas, salva Maiestatis reverentia non dedignatus, iura TIBI communia esse cum privatis, & quod TIBI licere nō pateris, ita alijs ostendens. Quod summum in Regibus bonū, & in cuius studium omnes Regias curas, & cogitationes, omnes labores, atque vigilias, omnia denique studia consumere debent, Politici omnes Scriptores consentiunt. Iustitia namque à principio Reges ipsos creavit, reliquasque in se omnes virtutes continet, vel illarū mater esse videtur, & veluti vinculum, & coagulum societatis humanæ, quo soluto, dissipemur necesse est, & ut feræ solitariæ vagemur. Vnde nō minus iustè, IVSTI quoque cognomen MAGNI & PIJ titulis adijcere TIBI possemus, & super omnes gloriari, quòd Dei benignitate eo Moderatore gaudeamus, qui tanta cognomina rebus ipsis, & virtutibus explet, & iuxta D. Ambrosij doctrinam: *Quod est professione, actione potius quàm nomine detegit, ut nomen congruat actioni, actio respondeat nomini, ne sit nomen inane, & crimen immane*, nullis se impijs infidelibus, vel sceleratis hominibus, consilijs, vel actionibus implicans, nullam alienam regionem, suis tantùm contentus, affectans, nec eos, à quibus nihil lacessitus est, in bellum provocans, vel armis spolians, sed qui Pacem super omnia amans, & cupiens, id potissimum victricibus armis intendit, quòd reliqua Europæ conditio sub Turcico non gemat Imperio, & nihil ritè, nihil providenter auspicari sentiat, aut sinat; quod vel transversum digitum à lege, consilio, honore, & timore Dei Immortalis deviare vereatur, vel CHRISTI regulis adversari, qui ipse PIETAS, ipsa IVSTITIA est, & ut inquit D. Paulinus:

Veritatis lumen, vitæ via,
Sol æquitatis, fons bonorum, flos Dei:
Namque argumentum mutuum est,
Pietatis, esse Christianum, & Impij,
Non esse Christo subditum.

A quo non valdè abest illud Antigoni Macædonum Ducis, qui Sophistæ cuidam Librum de Iustitia scriptum, eidem porrigenti: *Desipis* (inquit) *qui cùm me videas alienas urbes armis vexantem, tamen apud me de Iustitia disseris*, sentiens nimirum,

eos

eos qui iniustis bellis operam navãt, quivè (ut utar verbis Sallustij) *Libidinem dominandi causam bellandi habent, & maximã gloriam in maximo imperio ponunt: suaque retinere privatæ domus, de alienis certare, Regiam laudem esse*, non solùm IVSTOS dici nõ posse, verùm nec de nomine quidem Iustitiæ apud ipsos tractari licere. De quibus veluti præsagire videtur Seneca, inquiens: *Multi dum se tam Magnos, quàm audiunt, credunt, attraxere supervacua, & in discrimen rerum omnium perventura bella.* Sicut & de TE Rex nomine, & factis, Pijssime, ac Iustissime, Manilius, dum ait:

> *Imponetque iugum terris, legesque rogabit,*
> *Illum urbes, & Regna manent, nutuque regentur*
> *Vnius, & cœli post terras iura manebunt,*
> *Tanta erit & virtus, & cum virtute potestas.*

Sed vela contrahere præstat, quã in magno TVARVM laudũ æquore, quod mihi pandebatur naufragium pati, præsertim cũ nobilia sint adeò Tua in universam Christianam Rempublicam merita, nec in Orbe, nisi cum Orbe interitura. Illam tamen præterire non possum, quòd cùm etiam in florenti adhuc ætate, plurimum ipse & consilio, & prudẽtia valeas, & in cura, dexteritate, & brevitate expediendorum negotiorum, nulli ex Tuis Maioribus cedas, omnia tamen, tam in pace, quàm in bello, sub fidorum, ac præstantiũ virorum cõsultatione disponis, Tuumque illis sæpè iudicium quasi reverenter submittis, quos singulari attentione ipse idem ad eiusmodi munus provexeris. Sciens, eum, qui sua unius sententia omnia gerit, superbum magis, quàm sapientem iudicari debere. Necnon, quòd similiter agnoscens, difficillimum profectò regnandi genus esse, exercere iuvenem suis sensibus Principatum, præsertim in tanta rerum mole, quam unius hominis mens capere nequit, eximium Heroëm Comitem-Ducem Olivariensem, veluti præcipuum, & interiorem Administrum selegeris, ut ei TVAM adolescentiam, & Regiarum solicitudinum partem committeres, cuius perfectam, & perspectam fidem, diligentiam, & intelligentiam, tot priùs ac tantis experimentis agnoveras; certus, bona certa esse, quæ fidem ab exordio

tra-

trahunt, & ab ævo constitutissimum fuisse, ut Magni, & Eminentes Principes, ad gubernandam fortunam suam, Magnis Adiutoribus uterentur, inde meliores æstimati, quòd soli omnia nõ præsumerent. De quo, cùm ex sacris, & profanis litteris, plura omnium sæculorum exempla adduxerint alij, Mihi satis erit, vel mutuatis à Cassiodoro verbis, adijcere, hunc quem TV probasti, id planè supra cæteros adeptum, quòd poterit emergere post electos. Nam sub Genij TVI luce, intrepidus quidem, sed reverenter adstat, necessariè copiosus, curarum TVARVM eximium levamen; & cùm potestatis TVÆ gratia ditetur, morum magis laude contentus, mediocribus se potiùs exæquat, ianuam TVÆ cogitationis ingreditur, pectus, quo generales curę volvuntur, agnoscit, secreta TVA quasi obliviscatur, occultat, iussa quasi scribat per ordinẽ, retinet, sine avaritia serviens, & gratiam TVAM summâ cupiditate perquirens, & super hanc eximiam fidem solatia suæ cõfabulationis adijciens; ut asperas nonnunquam curas, quas emergentium rerum necessitate suscipis, sermonis suavitate deliniat. Sed quid ultrà de eius moribus dicam, cui ad perfectam probationem sufficit, quòd amorem TVVM habere promeruit. Non enim est maius meritum, quàm gratiam invenisse Regnantium. Nam quibus fas est de cũctis optimos quærere, videntur semper optimos elegisse. Divertisse quidem videbor ad VIRI benemeriti laudes, sed compendio sermonis assumti, cùm illum refero, TE simul extollo, quia de claritate servientium crescit Fama Dominorum, & quoties talem tãtumque Administrum fueris dignatus aspicere, toties TE cognosces recta iudicia habuisse: cùm nullum maius boni Imperij instrumentum sit, quàm tales Amici, neque sceptrum, exercitus, thesauri, sed eorum copia regna custodiat, quæ usque eò prosperum successum habuisse compertũ est, dum apud eorũ Principes vera & pia Consilia (quorum gubernaculum lex divina) valuerunt: atque adeò plures, similes Amicos, ipsis etiam Regnis prætulisse leguntur. Inter quos Lescus Albus enituit, cui, testante Cromero, cùm Poloniæ Regnum sub ea lege deferretur, ut à se Gorovicium abdicaret, cuius fidẽ gra-

tum-

tumque obsequium in multis expertus fuerat, incunctanter respondit: *Malle se Poloniæ Regno, quàm fidissimi, prudentissimique Gorovicij Consilijs monitisque carere*. Sed & illud ad TVAS laudes valdè conducit, quòd non solùm vivis, adeòque præstantibus consiliarijs uti contentus, mortuos quoque sæpissimè Consulis, ita enim libros appellare, & optimos Consiliarios censere solebat eximius ille Aragoniæ Regum Alfonsus, quoniam nihil blandientes, nihil celantes, puram meramque propinant veritatem. Quæ Me ratio movet, & excitat, ut alacrius & confidentius hunc, quem TVO iussu, & nomine elaboravi, sub TVO numine, & munimine collocē, sperans aliquando futurum, ut illum digneris adspicere; & simul cognoscere, quàm immensum vastumque laborem in adeò immenso, & vasto Orbe lustrando, & illustrando subierim, cuius Mihi, ut cum Manilio loquar:

Per varios casus Artem experientia fecit,
Exemplo monstrante viam.

Nulla hucusque alicuius humani favoris, vel præmij aurâ recreatus. Quod sanè vel spontè currentem retardare, vel uberiùs ingenium restinguere potuisset, cùm, Tertulliano Auctore, nullum certum opus sit mercedis incertæ, & ut Claudianus ait:

------- Egregios invitent præmia mores,
Hinc priscæ redeunt artes, felicibus inde
Ingenijs aperitur iter, despectæque Musæ
Colla levant.

Sed illud Ciceronis præ oculis habens, qui magnam laudem, & gratam hominibus esse docet, unum hominem elaborare in ea scientia, quæ multis sit profutura: ut qua possim prosim in hac, in qua Ego (quod præfiscinè dixerim)

Libera per vacuum posui vestigia Princeps,
Non aliena meo pressi pede.

Et de qua, ut aliquis aliqua, nescio an ullus alius, tot, tanta, ac talia congerere, & digerere potuisset. Et tot millia Regiarum schedularum, & ordinationum adducere, & elucidare, quæ in hoc opere sparsæ, & expensæ reperiuntur; quibus inquirendis,

& legendis, non temerè dixerim, vix unius hominis vitã sufficisse videri; cũ aliàs neget Cicero, si sibi duplicaretur ætas, tantum temporis habiturum, quo Lyricos Poëtas legere posset. Inter quas sæpè eas Me repetere, iterum, atque iterum fateor, quæ Indorum saluti, & conservationi prospiciunt, quãvis aliqui res Indicas parum experti, id notare & succensere voluerint. Nam plus ibi semper cautelæ adhibendum est, ubi plus damni fraudisvè reperitur, & iuxta elegantissimũ Senecæ documentum: *Nunquam nimis dicitur, quod nunquam satis discitur.* Illique demum Scriptores, vel Cõsiliarij, si Isocrati credimus, Fideles existimandi sunt, non qui quicquid, aut fit, aut dicitur laudent; sed qui delicta, ubi oportuerit, liberè notent, & accusent. Tv interim, Iuvans Pater, tanquam beneficum, & fulgidum sydus, Meis conatibus fave, probè dictis benignus adsiste, erratis ignosce, &

Da veniam scriptis, quorum non gloria Nobis
Causa, sed officium utilitasque fuit.

Da etiam præmium, si libet, Libro, quod ei respondere cẽsueris; cùm, vel Cassiodoro testante: *Principalis propositi esse debeat, honestos labores palma remunerationis ornare, ut vicissitudine, qua provecti gaudent, desides mordeantur, sibique imputare possint, quòd clementissimis tẽporibus, iudicij Principalis præmia non merẽtur.* Certè enim, ut cũ Claudiano rem claudam:

------------------- Nunquam
Fallitur, egregio quisquis sub Principe credit
Servitium.

Vivatque, & valeat æviternũ, Avgvstissima Maiestas Tva, ut vivere omnes, ac valere possimus, & in commune Hispanæ Monarchiæ, & totius Ecclesiæ bonum annet, ac perennet, & continuâ animi, ac corporis salute, & tranquillitate, post inquietiora tempora, fortunatè feliciterque fruatur.

(***)

EX-

EXCMO PRINCIPI

D. D. GASPARI GVZMANIO

COMITI OLIVARIENSI,

DVCI SANLVCARENSI,

REGIS NOSTRI POTENTISSIMI MAIORI CVBICVLARIO, ATQVE ADMINISTRO,

Et alijs præterea Titulis, & muneribus pro meritis, sed adhuc infra merita, decorato,

D. IOANNES DE SOLORZANO PEREIRA,

IN SVPREMO INDIARVM CONSILIO SENATOR, S. & P. F. E.

EN iterum ad TE (Princeps Excellentissime) redeo, & Novo huic mearum lucubrationum fœtui:

Nato protinus, atque humum per ipsam
Primo murmure dulce vagienti.

Non secus ac Priori, TVVM levamen, ac tutamen expostulo. Ille, de Indiarum Occidentalium inquisitione, acquisitione, & retẽtione disseruit: Hic, quomodo acquisitæ conservẽtur, & gubernentur, exactissimè tractat, & (quod aiunt) adamussim perpendit. Vterque Augustissimi, Potentissimi, & ô utinã Nestorei Regis Nostri iussu, & auctoritate conceptus, & conspectus, lucem accepit, eidemque, vel hac de causa (ut aliæ deficerent) sacrari debuit: sed in utroque TE pariter Susceptore, & Patrono egeo, quò securiùs ad TANTÆ MAIESTATIS aras perveniat, & benigniùs recipiatur. Nam cùm Gravis cuiusque Viri adprobationem, etiam in minoribus consequi, pulchrum sit:

Pagina iudicium Magni subitura veretur
Principis, ut Clario missa legenda Deo.

Et nescio, quo pacto illud mihi gratiùs promittere queam, quàm si TE favitorem, & Commendatorem experiar, qui eidem, pro meritis, ita gratus, ita acceptus existis, quique, penè puer, in Salmanticēsi Schola solebas: *Meas esse aliquid reputare nugas*, ut ita,

Sit satis ut placeam, me placuisse prius.

Novis enim iudicium impenditur, favor autem semel placitis exhibetur, & cui initio ratio non fuisset præstandi beneficij, aliquid ei præstamus, ob id quia præstitimus. Nullum meritum maius iudicat Cassiodorus, quàm gratiam invenisse Regnantium, & Seneca Magnitudinem ultra non posse surgere, inquit, quando incrementum maius non est. Sed TV, Macte virtutibus HEROS, aliud adhuc, in quo hæc augescere possint, adinvenis, dum TE in sublimitate parti honoris inclinas, & in supremo, quem occupas, loco:

Omnia cùm possis tanto cùm charus Amico,
TE sentit nemo posse nocere tamen;
Nec nocuisse velle, & fortunam habuisse nocendi.

Pulchrum, & magnâ laude dignum ducens, amicitiâ Principis ad benefaciendum uti, & quantum in ea, gratiâ valeas, aliorum honoribus experiri. Quorum sæpè spem superas, cupienda prævenis, vota præcurris; supplicantium Fidelis Patronus, accusare nesciens, commendare præsumens; & interdum (quod in gloriam quoque TVAM cedit) eos ad summa vehens, qui & modica tolerarunt. Ita ut de TE loquutus videatur D. Augustinus, dum ait: *Ad gloriam popularem non perveniunt, qui Primi sunt, nisi quicunque in actionum periculis, & labore versantur. Qui in medijs turbis agendo, & suadendo populis præsunt, non ut præsint, sed ut prosint.* Penè videor TVARVM laudum latè patentem cāpum ingressus, & quidem ex ijs non sum, quibus omnia Principum virorum honesta, atque inhonesta laudare mos est, quivè in aures eorum fictè, & simulatè quæstus sui gratia insusurrant, quia horum caussas, Ambitionem scilicet, & Adulationem, procul habeo, & parum promtum ad hæc ingenium; idque nulli magis gnarum, quàm TIBI, qui sæpiùs libertatem meam, quàm servitium expertus es: sed cum quidquid excellit iustam habere debeat venerationem, & quemadmodum profanatur & vilescit laus vulgò communicata, ita merentē laudare iustitia sit, iniquus, & ineptus planè videar, si desinam ex tali tamque amœno prato,

Hyblam quod sapit Atticosque flores,
Quod nidos olet alitis superbæ.

Aliquos decerpere, & incultæ licèt orationis meæ filo connectere,

In-

Insignemque meo capiti plectere inde coronam,
Vnde prius nulli velarint tempora Musæ.

Cùm in TE omnes virtutes veluti in proprio domicilio conquiescãt, easque novo quodam & mirabili nexu ita coniungas, ut suavi concentu, & amabili decore fulgentes, universis ostendant, TE si à MAGNO REGE Nostro ad munia, quæ eius hærens lateri, adeò laudabiliter exerces, adlectus non fuisses, omnium suffragijs hominum, tributim, centuriatimque legendum, qui tantam molem subires, & nutantia Hispanæ rei fata susciperes, cui sit in Deum iusta Veneratio, in Religionem Pietas, Fidelitas in Principem, Sanctitas in Moribus, Prudentia in Consilijs, in adversis commodisque rebus constans animus, & in audiendis expediendisque negotijs ea vis ingenij, & memoriæ assiduitas, dexteritas, & attentio, ut quocunque loco natus esses, Fortunam TIBI ipse facturus viderêris, & ut falli Politicum detegas, qui unius hominis mentem tantæ molis capacem esse nõ posse, affirmavit, & planè videaris:

Non TIBI, sed toti genitum TE credere mundo.

Omnium quippè domus (ut cum Seneca loquar) TVA vigilia defendit, omnium otium TVVS labor, omnium delicias TVA industria, omnium vacationem TVA occupatio: Ita, ut TIBI tantùm ipse, TE ipsum eripuisse censeri possis, siderum modo, quæ irrequieta semper, cursus suos explicant. Nunquam enim TIBI licet, nec subsistere, nec quicquam TVVM facere, nam veteribus negotijs nova accrescunt, nec tamen priora peraguntur, tot nexibus, tot quasi catenis, maius indies occupationum agmen extenditur: instar refectionis existimans mutationem laboris; cùm tot sint TIBI disponendi libelli, tot legendæ, & decernendæ consultationes, tantus rerum ex toto Orbe occurrentium congressus, totque audienda hominum millia. Quos nulla unquam mora suspendis, nec cruciabili dilatione fatigas, vel responsis ambiguis deludis; amans in suggestione veritatem, in audiendo patientiam, quam cùm primùm Religioni suæ omnes Magistratus debent, quia pars magna Iustitiæ est; & cùm in alijs, vel ianitoribus innotescere, pro magno haberetur, TE omnes, qui volunt, statim adeunt, dimittuntur statim, finemque sermonis suus cuique pudor, non TVA superbia facit, tandemque tanti Principis fores negotiantium turba non obsidet, & omnes iure mirantur:

Quod non fessa labat TIBI pondere cervix,
Tot res impositas capiti, quas recto vertice portes;
Omnia namque animo complexus, & omnibus Auctor.

Sed nimirum, vera est Sallustij sententia: *Vigilando, agendo, & benè cõsulendo omnia eveniunt.* Quam TV TIBI, velut actionum TVARVM

Cynosuram constituis, ad quam semper recto cursu, in tam procelloso mari, proram TVÆ navigationis intenderes. Tunc tamen demũ benè consultum credẽs, cùm in nihilo à Pietatis, & Christianæ Religionis regulis aberratur. Non ut alij, qui Divinæ legis obliti, quam D. Cyprianus, *Consiliorum gubernaculum* vocat, ad Horatianum illum Atheismum confugiunt:

Curandum est ut rem facias, rem,
Si possis, rectè, si non quocunque modo rem.

Cùm tamen, vel eodem Horatio monente, discere potuissent, certiùs quidem esse, quòd

Vis Consilij expers, mole ruit sua,
Vim temperatam Dij quoque provehunt
In maius: ijdem odere vires
Omne nefas animo moventes.

Et ex Livio: *Consilia callida, & audacia, prima specie læta esse, tractatu dura, & eventu tristia.* Maximè, ubi hæc ad privatam magis ambitionem, aut conservationem, quàm ad publicam respiciunt utilitatem; ubi verum haud dubiè est illud eiusdem Livij: *Privatæ res semper offecere, officientque publicis consilijs.* Nimirum quia (ut Tacitus addit) *Pessimum veri affectus, & iudicij venenum, sua cuique utilitas, vel avaritia, quæ omnia vænalia habere edocet.* Quod in TE, Princeps Optime, tantum abest ut videre, vel vereri possimus, quòd potius, vel ob hoc ipsum, quòd TIBI omnia veluti licent, multa TIBI non licere patiaris, quæ hominibus in angulo iacentibus licita essent; Et (quod nulla non posteritas, nulla non mirabitur ætas) omnes ferè orbis terrarum rationes, & divitias administres, tam abstinenter, quàm alienas, tam diligenter, quàm TVAS, tam religiosè, quàm publicas, eaque puritate, & integritate emineas, & omni lucri studio, quod corrumpit, & perrumpit omnia, liber existas, ut nulla solicitatione, ullis donis, vel tenuissimis xeniolis, levidensibusque munusculis, etiam à coniunctissimis, devinctissimisque TIBI personis, affici passus sis. Imò neque ab ipsa REGIS munificentissima liberalitate expugnari; sæpè in ipsius gratia, quam tanti facis, mallens periculum pati, quàm ab instituto TIBI hac in parte vitæ cursu, & puritatis zelo desciscere; tunc rerum fortunarumque TVARVM maius incrementum facere ratus, cùm vel eas, quas hæreditario iure, vel alijs iustis titulis possides, in ipsius famulitium, militumvè stipendia, prodigè, ac profusè dispendis. Quo exemplo illud consequutus es, ut cùm Magnificum censeri debeat, quòd TE ita ab omni avaritiæ, & aliorum vitiorum sorde, reprimas, & revoces, magnificentius adhuc sit, quòd Domesticos, & Familiares TVOS in eadem disciplina contineas. Sciens,

quòd si ab ea fortè ipsorum quispiam (quod hucusque non audivimus) deviaret, similis ijs iudicari posses, quorum consortio, & familiaritate uterêris; & maximè, ut reliquos aliorum ordinum clesśiumque Ministros, & Magistratus pudeat errare, quando TVIS cognoscceris excedendi licentiam non præbere, & unusquisque se intra legum cancellos concludat, dum TIBI charus, & probatus esse cupit, & iocundum esse agnoscit, si prohiberi, & observari publicè videas, quod TIBI ipsi non permiseris. Facilis enim recti persuasor est innocens Cēsor, sub cuius prædicabili conversatione pudet, mores probabiles nō habere: & excessus tunc sunt in formidine, cùm creduntur ijs, qui Dignitatum fastigia occupant, displicere. Quò fit, ut de TE verè prædicare posśimus, quod olim Alexandro Severo Romanorū Imperatori Senatum acclamasse, Xiphilinus scribit: *Omnes rectè faciūt omnia, quia TV rectè imperas*. Domi enim ac foris, tam in Toga, quàm in Bello, nō solùm exemplo, sed monitis, omnium velut actionibus adstas, & quid quisque facere debeat, vel debuerit, prudenter ac providēter insinuas & notas, excedentesque in officio, vel officium, puniri, ac comprimi curas, in commune totius Reipublicæ bonum, in qua, si quilibet suum gradum non servat, officiumvè non facit, nihil rectè, nihilque ornatè fieri potest, sed omnia perturbari, & commisceri necesse est. Sed neque illud in TE laude vacat, Magnanime Princeps, quòd tot arduis rebus, curis, ac negotijs implicitus, quot, qualiaque nunquam in Hispana Monarchia contigisse leguntur, cui penè ruenti, lapsuræque TVOS humeros obiecisti, ita de levioribus, imò & de festivis, & ludicris (ubi res id expostulat) satagis, & de alijs, in quibus REGIS Nostri Augustisśimi (quem non minus amas, quàm colis) graviores curas leniri posse præsumis, quasi ad hæc tantùm ab eodem cooptatus fuisses; neque enim sunt tanquam pusilla contemnenda ea, sine quibus magna constare non possunt, & cùm certum sit homines sua varietate recreari, quia in continuatione rerum magnum mentibus constat esse fastidium, voluptuosa interdum, vel ideò quærere debemus, ut per ipsa seria compleamus. *Dandaque est* (ut inquit Seneca) *remisśio animis, meliores, acrioresque requieti surgent. Cùm pueris Socrates ludere non erubescebat, & Cato, vino laxabat animum, curis publicis fatigatum; & Scipio, triumphale illud, & militare corpus movit ad numeros, omnesque legum conditores festos instituerunt dies, ut ad hilaritatem homines publicè cogerentur, tanquam necessarium laboribus interponentes temperamentum*. Cæterùm contrahere orationem præstat, quàm de TVIS laudibus pauca, & minus dignè referre; præsertim cùm & ipsæ suâ luce fulgentes, alienis testimonijs non egeant, & mihi iustiùs quàm Claudiano, verendum equidem sit:

-------------- Si carmen in unum
Tantarum sperem cumulos advolvere rerum,
Promtius imponam glaciali Pelion Ossæ:
Si partem tacuisse velim, quodcunque relinquam,
Maius erit.

Cæterarumque TVARVM virtutum prædicationi unica modestia reluctetur, quæ facit, ut cum laudanda tam libenter facias, fecisse tamen non libenter audias. Sed malui in his, quæ summis veluti labris delibavi, eloquentiam potius, quàm pietatem erga TE officiumque meum desiderari, & audaciam quàm malevolentiam reprehendi, à qua nescio quo pacto liber esse posit, qui quæ de TE quotidie audit, & experitur, TE etiam invito, suis scriptis non prosequatur. Cùm Bonos laudare, magis quàm laudatis, laudantibus prosit, & gravissimi quique Scriptores nos doceant, omnes qui gloriâ, famâque ducuntur, & eâ maximè digni existunt, assensione, & laude à minoribus etiam profectâ delectari, & non modò veniâ, verùmetiam laude dignissimos esse, si immortalitatem, quam meruerunt, sectentur, victuramque nominis Famam, prosperamque Memoriam, etiam insatiabiliter parare, & prorogare nitantur. Nam contemtu Famæ contemnuntur Virtutes, quæ quidem licèt iisdem temporibus optimè æstimentur, quibus gignuntur, paucis tamen natus videtur, qui populum ætatis suæ cogitat. Multa annorum millia, multa populorum supervenient, ad illa TE respicere oportet, illudque pro comperto habere, quod etiam si omnibus, nunc tecum viventibus, silentium, vel modestia TVA, vel livor indixerit, venient, qui sine offensa, qui sine gratia iudicent, & TE, debitis laudibus, absque ullo adulationis periculo ornent, quæ eas, in adhuc viventibus, & potentibus, suspectas reddere solet. Gloria enim tantarum rerum, ac Virtutum nesciet cum morte deficere, semperque relationibus vivet, qui quandoque moritura contemsit, & nulla non ætas eum extollet, & mirabitur Virum, quem, si rerum natura pateretur, adscribi sibi voluisset antiquitas, & qui

Tot alios tantosq; viros, quos obtulit orbis,
Intra consilium vincit.

Et quod omnium laudationum veluti supremum fastigium est, per tot annorum curricula, & in tot civilibus, & militaribus ita arduis negotijs expertus, TANTI REGIS electione, & approbatione dignũ se indesinenter ostendit, Hesperij huius orbis sicut alter

-------------- Cœlifer Atlas
Axem humero torquens, stellis ardentibus aptam.

Semper quippè verissimum censui illud Alphonsi Sapientissimi Regum Aragoniç apophthegma, qui Principum animos minimè privati

cu-

cuiusquam arbitrio Regi dicebat, sed Dei veluti nutu, & inspiratione moveri, in cuius manu illorum sunt corda, & quocunque voluerit inclinat ea, cui & Homerus arridet, dum eosdem Principes sub Iovis clypeo, ac patrocinio constituit. Non ignoro vulgares aliquos, morosos, & ignaros homines reperiri, qui egregia TVA facinora, resque præclarè gestas suo captu metientes (quia, ut hodie mores sunt, omnes sapiunt, omnes censent) invidè eis, vel ignorãter oblatrent, & ab alijs æquè ignaris, aut improbis, non sine ingenti voluptate plaudantur; quoniam obtrectatio, & livor semper pronis auribus accipiuntur, & eos maximè petunt, qui pręcipitibus, ac lubricis Reipublicę culminibus insistunt, ita ut qui velit suaviter in tali vita, & sine calumnia, & invidia vivere, perinde faciat, ac qui vult in clarissimo Sole sine umbra versari. Vnde magna hæc fortuna, magna servitus dici solet, & valdè arduum, eidemque fortunæ subiectum, regendi cuncta onus, à prudentibus viris censeri. Sed huiusmodi zoilorum malignitas, vel protervia, cui falsa species libertatis inest, facilè à TE (Constantissime adversus invidiam Comes) dum spernitur, sternitur, soli veritati, ac puritati TVARVM actionum innixo, cui, teste Tullio, magna vis est; Quæque contra hominum ingenia, calliditatem, solertiam, contraque fictas omnium insidias, facilè se per se ipsam defendit. Paucisque probatus, ut Attius ait, potius quàm multis esse desiderans, certissimũ illud effatum agnoscis

Omnibus in magnis difficile est placeas.

Et rectè Dionem & Ælianum docuisse: *Res gestas taxare cuilibet facillimum esse, at res egregias gerere perdifficile, paucisque datum, eosque qui unũquodque gerunt, & administrant, non multitudini, sed eis tantùm qui rei scientiam habeant placere oportere*; non enim tam benè cum rebus humanis agitur, ut meliora pluribus placeãt, argumentũ pessimi turba est. Quod & ipsum præsentiens Alexander Magnus, pari animo, cùm obtrectari sibi audisset, respondit: *Regium esse, benè facere, & malè audire*. Quod quidam hoc carmine non ineleganter extulisse videtur:

---------- Sed Regia res est

Post benè facta pati tetras loligine linguas.

Pergamus porrò, & quæ præcipuè rigidi hi Aristarchi notent, vel carpant, leviter perstringamus; nam rectè D. Ambrosius, summam inclementiam appellat, non curare ea tueri, ac defendere, quę benè quis, & laudabiliter fecerit, & iuxta consilium Nazianzeni, improborum etiam linguis ocurrere oportet, quæ simplicissimis quibusque calumniam adstruunt, quorumque probra, ut & bonorum præconia, nisi eis respondeatur, immortalia manere solent. Et sunt quidẽ, Excellentissime Comes, qui damna, ærumnas, & vitia præsentis seculi doleant, &

hæc in TVVM Caput impingãt, quasi unius invidiâ ab omnibus peccetur, ut in simili Tacitus inquit. Sed hi Censores, vel (ut veriùs dixerim) Sycophantæ, facere sanè mihi videntur intelligendo, ut nihil intelligere videantur, cùm qui ipse nihil per commissionem, aut omissionem sceleris, vel fraudis admittit; sed potiùs inter mala tempora bona vota conservat, pro aliorum excessibus, iuxta Divini & humani iuris disciplinam, notari non debeat; nec nostrum tantùm sæculum, verùm & retroacta omnia, similis querela impetierit, cùm de suo scitè scribat Plinius Secundus: *Quò te vertas, quæ remedia conquiras? ubique vitia remedijs fortiora*; & scitiùs, & generaliùs Seneca: *Hoc maiores nostri questi sunt, hoc nos querimur, hoc posteri nostri querentur, eversos esse mores, regnare nequitiam, in deterius res humanas, & in omne nefas labi.* Ast alij, non minus callidè & calidè, leges ipsas, & alia, quæ cautè, & prudenter ad illa eadem damna, vel vitia temporis, quæ causantur, corrigenda, vel extirpanda, ordinantur, mordentes, interdum quasdam, ut se veriores, privatisque suis utilitatibus parum aptas, ferre non possunt: alias sæpè, quasi priscis moribus, aut institutis adversas, accusant, & dum corrogandis undique pecunijs intendunt, ut vænales contemnũt, & quæ lethalem ambitum in Rempublicam, & in diu observatam, semperque in Hispania desideratam, Magistratuum, & Officiorũ publicorum electionem, & distributionem inducant. Qui tamen æquè reijciendi videntur, cùm scire deberent, tantum denuò legibus severitatis addendum esse, quantum flagitia creverunt, nullasque unquam satis commodas omnibus latas esse, sed id tantùm quæri, an pluribus, & in summa prosint? vel quod ex iniquo habent, utilitate publica repensetur. Quæ sæpè efficit, ut possit qui clavum Reipublicæ tenet, in ijs, quæ iuris positivi sunt, & ex ipsius voluntate, & potestate dependent, aliquid tantisper inflectere, dum eadẽ Respublica se datis morbis, quibus vexatur, respirat, aut pacis lenitas sopit, quod bellorum calamitas introduxit. Nec enim Sapiens uno semper it gradu, sed unâ viâ, nec se in aliquibus mutat, sed potiùs aptat, & ut verbo dicam, non cursum eundem tenet, sed portum. Quod Baldus Noster alijs verbis expressit, inquiens: *Aliud esse iustum tempore guerræ, quod est iniustum tempore pacis, quia sicut Medicus observat tempora, ita & Legislator.* Et graviùs, & elegantiùs D. Cyrillus Alexandrinus ita ad Gennadium scribens: *Dispensationes rerum nonnunquam cogunt parum quidem à debito quosdam foras exire, ut maius aliquid lucrifaciant. Sicut enim ij, qui mare navigant, tempestate urgente, naviq; periclitante, anxiati quædam exonerant, ut cætera salva permaneant; ita & nos, cùm non habemus salvandorum omnium negotiorum penitus certitudinem, despicimus ex ijs quædam, ne cunctorum patiamur dispẽdia.* Et ex his pariter frequentibus vulgi rumoribus, aut clamoribus satis

fieri

fieri poteſt, dum varium hoc & caninum, ac ſubinde famelicum animal, alijs TVIS actionibus,& conſilijs oblatrat,quòd ſe tot novis tributis,præſtationibus, aut ſuperindictis gravari præſentit. Etenim vetuſtiſsima hęc etiam eſt omni tempore, & in toto orbe querela, & his verbis graphicè ab Herodiano notata: *Neque enim habendam quiſquam gratiam putat, quòd rebus ſuis pro arbitrio utatur, quippè id ſibi deberi iure autumat: qui verò ſuis exuitur bonis, nunquam hanc iniuriam obliviſcitur, neque quiſquam lucro apponit, quod utilitatem in commune pariat. Quæ enim publicè proſunt, parū cuique curæ ſunt: ſin quæ propria cuiuſque ſunt, minus ex ſententia ceciderint, tunc nemo ſatis ſecum benignè agi putat.* Sed tandem hunc habēt finem aſsiduæ eiuſmodi querelę, quod queri pudeat, & vel naſcentes adhuc reprimi debuiſſent, ſi vulgus, quod D. Hieronymo teſte, habet os barbarum, & procax, & in convicia ſemper armatum, ad ſuprà dicta reſpiceret, & Pij, ac Generoſi pectoris TVI arcana cognoſceret, qui nihil dolentiùs quàm tributorum erogationes conſulis, vel exequi iubes, & pacem, ac populi hilaritatem, & ſublevationem præ omnibus cupiēs, Scenæ TE tragici huius, & erumnoſi tēporis dūtaxat accommodas, & inſtar periti Chirurgi, ex ulceroſæ Monarchiæ membris aliquid uri, ac ſecari pateris, ne totum ipſius corpus intereat. Satius ducens, præſentia damna contemnere, quàm perpetua cōmoda non habere, & felices, ac glorioſas, quibus quotidie Dei ac TVO beneficio potimur, victorias, non adipiſci. Quas cùm ipſe Populus excipit, lætabundus in gaudio compenſat, quod anteà cum labore gemens expenderat, & tandem docetur, neque quietem gentium ſine armis, neque arma ſine ſtipendijs, neque ſtipendia ſine tributis haberi poſſe; certumque eſſe, nullam auri vim ſufficere Principi, cui nō unus (ut olim Craſſus dicebat) ſit alendus exercitus, ſed tot ſimul ac tales, tam terrâ quàm mari, in adeò varijs, & diſtantibus locis, tot ſimul etiā ac tantis Hiſpanæ gloriæ hoſtibus, vel æmulis reſiſtentes. Supereſt ut alijs reſpondeamus, quorum ſępè æſtimatio non rerum merita, ſed fortunæ ſpectat eventum, eâque tantùm iudicat eſſe proviſa, quæ felicitas commendavit. Nam hoc de laudibus TVIS, Prudentiſsime, & Providentiſsime Princeps, nihil detrahere poteſt, in quo propè eſt, ut eminentiùs cenſeatur, quòd probaverunt TE adverſa Conſtantem, quàm ſi celarent Secunda Felicem. Nam apud ſanos & prudētes Viros, quorum tantùm (ut ſuprà dixi) cenſuram vereri oportet, omnibus in rebus conatus in laude, effectus in caſu eſt, quia ſæpè prava magis, quàm bona conſilia proſperè eveniunt, dum fortuna pleraſque res ex libidine ſua agitat. Atque adeò Suetonio Paulino, apud Titum Liviū: *Cauta potius cum ratione, quàm proſpera ex caſu placebant, ſatis citò incipi victoriam ratus, ubi proviſum fuerit ne vinceretur.* Et Mæcenas, non eos lau-

da-

dabat Augusto, quorum dictis respondisset eventus, sed qui rectam probamque sententiam dixissent, oportere inquiens, mentem eorum considerare, non aberrationem punire. Nam & Medicus sanitatem ægri petit, si tamen aut valetudinis vi, aut intemperantiâ ægri, aliovè quo casu, summa non contigit, dum ipse omnia secundùm rationem fecerit, medicinæ fine non excidit. Et cùm rerum humanarum conditio non permittat, ut in adeò potenti, ac patenti Monarchia, tot undique procellis vexata, omnia semper ex voto, vel consilio respondeāt, solicitumque aliquid, & triste, lætis & iocundis non misceatur, tota Prudentis Gubernatoris virtus & industria, iuxta dogma Platonis, in eo consistit, ut inter iniquos fortunæ iactus, meliores speret, atque disponat, & tempori cedens, ad id quod acciderit, sua Consilia aptet, quæ interdum (docente Seneca) sub die nasci debent, & hoc quoque tardum est, atque oportet, ut sub manu, quod aiunt, nascantur. Multum quippè sæpè intermissus dies unus, aut alter momenti ad salutem attulit, & prosperos casus præbuit, quos nullis consilijs homines consequi potuissent. Quæ, Terentius etiam sensit, dum dixit:

In vita hominis, quasi cùm ludas tesseris,
Si illud, quod est maximè opus, iactu non cadit,
Illud quod cecidit fortè, id arte ut corrigas.

Tantumque abest, ut hoc vitio verti Gubernatoribus possit, quod tunc potius magis eorum virtus elucet, & maiori laude, ac commendatione digni creduntur:

Scilicet adversis probitas exercita rebus
Tristi materiam tempore laudis habet.

Cessat enim nautarum in tranquillitate peritia, & ut Plinij Secundi verbis utar: *Illa sunt maximè mirabilia, quæ maximè insperata, maximè periculosa, vel grandi sunt subiecta discrimini. Ideò nequaquam par Gubernatoris est virtus, cum placido, & cum turbato mari vehitur: tunc admirante nullo, illaudatus, & inglorius subit portum; at cùm strident funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille clarus, & Dijs maris proximus.* Talem TE quotidie experimur, Comes Excellentisime, talemque TE fateri, & prædicare omnes debent:

Queis meliore luto finxit præcordia Titan.

Nam ut aliud agens Zeno Imperator edixit: *Qui suis Consilijs, suisque laboribus pro toto Orbe terrarum diu noctuq; laborant, quare non habeant dignā sua prærogativa Fortunam?* Sed ijs maximè hoc curæ esse debet, qui studijs, & libris scribendis, atque excudendis operam damus, quorum præcipuum munus Tacitus retur, ne virtutes sileantur, utque è contrario pravis dictis factisque ex posteritate, & infamia metus sit. Præsertim cùm TV eadem studia penè extincta refoveas, & sæpè, inter

alias

alias huius temporis ærumnas dolere ſoleas, legum harmoniã, & ſuavẽ Muſarum concentum ob armorum ſtrepitum ita gratè & iocundè ac oportebat, non exaudiri, illud paſsim Leonis Imperatoris ingeminãs: *Vtinam meis temporibus eveniret, ſtipendia Militum in Doctores artiũ abſumi*. Doctus nimirum cũ Vegetio, unius ætatis eſſe, quæ fortiter fiunt, quæ verò pro utilitate publica ſcribuntur, æterna manere. Quod Me ſperare iubet, gratiorem TIBI laborem futurum, quem in hoc Libro ſcribendo conſumſi, quo neſcio an alius, in ea arte, quam profiteor, vel ad utilitatem fructuoſior, vel ad dignitatẽ amplior, vel ad Novi-Orbis notitiã, & gubernationẽ pulchrior, vel ad totius Hiſpani Imperij, imò & omnium gentium uſum, ac praxim, illuſtrior, excogitari potuerit. Semper quippe valdè laudare ſoles, quod in rebus honeſtis, & cogitatione dignis ſtudij, opere & curæ collocari, & impendi vides, & eos, cum Platone, Beatos putarę, quibus datum eſt, aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda. Inter quos Me, ſaltem ob votũ, numerari poſſe confido, cùm, ut TV ipſe optimè noſti, ſemper mihi fuerit gaudiũ, & ſolatium, & aliorum laborum levamentum in litteris, à quibus, poſt Deum, verã animi quietem deſumo, quæque præſtant, ut adverſa magis intelligam, ſed ſapientiùs feram. Vnde quidquid à Republica, & iniuncto mihi munere vacui temporis habeo, nunquam perire ſino, & his & alijs libris (fortè non minus utilibus) quos præ manibus habeo, Me totum addico, Magni Vatis cum Seneca effatum illud vetus plurimi faciens: *Otium ſine litteris mors eſt, & vivi hominis ſepultura*: & exiſtimans, multò eſſe præclariùs, publicè prodeſſe, & poſteritati conſulere, quàm Me ignaviæ dare, ludicris, aut privatis actionibus, vel, auctionibus, tempus & vitam conſumere. Quod equidem candidè, ut & factum, ita & dictum, & acceptum velim, quamvis,

Candor in hoc Seculo res inter mortua penè.

Omnes quippe probi, & litterati ſciunt, quàm liberi eſſe ſoleãt ab his curis, & præſertim ab avaritia, & augendæ rei familiaris ſtudio, qui alijs veris ſtudijs, & librorum lectioni, & ſcriptioni impenſum operam navant. Non enim fruſtrà dixit Horatius:

------ At hæc animos ærugo, & cura peculi,
Cùm ſemel imbuerit: ſperamus carmina fingi
Poſſe linenda cedro, & levi ſervanda cupreſſo?

Vnde fortè omnium Seculorum bonis ingenijs, & Scriptoribus Mẽdicitas comes, iam olim & toties à pleriſque eorum non illepidè deplorata. Nam de Statio venuſtiſsimo Poëta, cuius eſt illud: *Vilis honos ſtudijs*, bonâ fide, & ſeriò commemorat Iuvenalis:

Eſurit intactam Paridi niſi vendat Agavem.

Et de ſe, & alijs ſcribens Martialis, affirmat, quòd

Præter aquas Helicon, & serta, lyrasq́ Deorum
Nil habet, & magnum semper inane Sophos.

Et Calpurnius: ----- *Certè mea Carmina nemo*
Præterquàm scopulis ventosa remurmurat Echo.

Cùm tamen interim alij malè feriati, & ambitiosè suis tantùm lucris, & augmentis intenti, omnibus inhient, omnibusque, & plerumque inverecundis, & non concedendis petitionibus, potiantur, ut aliàs Imperatores Gratianus, Valētinianus, & Theodosius scribūt. Usque adeò recta ingenia debilitat verecundia, perversa confirmat audacia:

Illic æra sonant: at circum pulpita nostra,
Et steriles cathedras, basia sola crepant.

Quibus certè si aliquando, vel renitens, invideo, non pro Me, sed pro octo quos habeo liberis, pecco, & his Cassiodori verbis excuso: *Nutriuntur à parvulis, ipsis laboratur, ipsis divitiæ conquiruntur: & cùm sibi unusquisque credat abundare, quod possidet, cùm à patribus adhuc quæritur, pro altera potius ætate peccatur.* Sed hos Meque ipsum TUÆ fidei, cliētelæ gratiæque committo, Beneficentissime Princeps, de qua iam diu Mihi in alijs rebus experta, tantum me fidere agnosce, ut etsi non veniā, quæ poscam, quæsiturus Mihi videaris ipse quæ tribuas, sequutus Ludovici XI. Galliarum Regis exemplum, qui dicere solebat: *Se hoc ingenio esse, ut plus amaret eos, qui ob beneficentiam sibi deberent, quàm alios, quibus se debere putaret.* Et Catonianæ sententiæ memor, qua honoris studium auferri monuit, quoties virtus præmijs viduatur, quia ea vulgò talis non creditur, cui honos & emolumentum non ancillantur. *Magnaque* (ut Xenophon addit) *imminet bonis desperatio, cum ab ignavis se præmijs discretos non aspiciunt, & qui se periculis, atque laboribus obijciunt, cùm subterfugientibus pari ratione haberi.* Quod & ipsum meliùs adhuc, vel certè cōpendiosiùs Horatius etiam docuit, dum cecinit:

-------------- *Aut virtus nomen inane est,*
Aut decus, & pretium rectè poscit experiens Vir.

Nisi quis fortè sola gloriæ cogitatione ducatur, quæ ex Ingenij monumentis, alijsvè præclarè gestis in hominum memoria æternùm victuris, comparatur, ad quam respiciens idem Poëta inquit:

Non omnis moriar, multaque pars mei
Vitabit Libitinam.

Et alter: ---------- *Musis intermina vita*
Permanet, & memori laus semper pullulat ævo.

Quam TIBI, Princeps Excellentissime, DEUS OPT. MAX. talem concedere velit, & vota TUA secundet, ut nostra fœcundet, &c.

Quamvis Phidiaca cælêris imagine, surget
Ectypus: Archetypus sed liber unus erit.
Emicat hîc facies: at firma Volumine morum,
Et vera ingenij stant monumenta tui.
D. Hieronym. ad Marcel.
Scriptorum libri, ingeniorum effigies, et vera,
et æterna monumenta sunt.

LVDOVICI TRIBALDI A TOLETO REGII RERVM INDICARVM CHRONOGRAPHI ERVDITISSIMI,

IN LAVDEM LIBRI ET AVCTORIS, CARMEN HEROICVM.

QVO iure Occiduos Hispanus regnet in Indos,
Legitimi Antistes iuris lumenque, secundo
Hoc quoque, ceu primo, præstante volumine monstrat.
Nam velut ignivomo iubar ardens fundit ab ore.
Sol Hyperionius radijs armatus acutis,
Illustratque solum: sic lucem mentibus addit,
Discussa legum caligine, fulgidus ardor,
Nempè SOLORZANI Ingenij, sic lampade clara
Illata, victæ actutùm cessere tenebræ.
Sol etenim radians cognomen Gentis avitæ est:
Grande SOLORZANÆ; cuius cognominis hæres
Hìc cluit, Hesperij nova lux, Indiq́ue Senatus.
Ortygia quondam Sol ortus in Insula, Apollo
Veridicus fertur, Doctus, Iurisq́ue Peritus,
Facundus, nitidus, culti quoque Carminis Auctor.
Noster & hic pariter cognomina tanta tuetur.
Sed pars corrupta est vocis, nam labilis ætas
Protulit ORZANVM mendosè pro Ortygiano.
Quippe SOLORZANVS prius Ortygianus erat Sol.
Nocturnas patulo qui pellit ab Orbe tenebras.
Nec sic flammiferi radiato lumine Olympi
Omnia complentur, medio cum Phœbus in axe est,
Purus, & à nullis nebulis obductus opacis:
Luce micant nostris ut iura faventia rebus,
Quæ tribus hic fulcit validis, solidisq́ue Columnis;
Iuris item triplicis nostri ter Maximus Atlas,
Scilicet aut maior veteri, vel non minor Orbis,
Invidia nobis penitus grassante, perisset,
Ni foret hic nostris tantus Patronus in Oris,

Iuris, & hoc tantus modò propugnator in ævo.
Tanta igitur tellus, tanto sub iudice nostra est,
Quam ius, quam ratio nobis modò vindicat omnis.
At sibi ne Soli tantum tribuisse putetur,
Testibus hoc firmat legum, iurisque peritis,
Hoc quoque Doctorum censent monumenta virorum.
Fatidico hæc eadem testantur carmine Vates.
Innuit his mystes, connivet & ipse profanus.
Convenit externis cum nostris; cuncta Beatum
Eloquium decorat, documentaque maxima rerum.
Euge Pater Vatum, Themidis vittate Sacerdos,
Sarta & tecta simul cuius delubra tueris.
Historiæ columen, vindex veri, arbiter Orbis
Incorruptè Novi: cuius sublime Tribunal
Inscendis quoties, toties comitatur euntem,
Iustitiæ inculpata cohors, pietasque fidesque.
Scilicet haud litis tetricæ, sed pacis amantem.
Te decus egregium semper firmumque bonorum
Præsidium sequitur; Te nostræ gentis alumni
Cantantes sublime ferent ad cærula cœli,
Vindiciasque suas prorsus celebravit uterque
Orbis, & inferior sæclis labentibus ætas,
Cuncta sit ut meritò per sæcla PEREIRA *perennis.*
Magna igitur debet Tibi, Magne SOLORZANE, *Iberi*
Præmia, persolvent meritis maioribus omnes.
Hos inter plures cuperem Tibi dicere laudes,
Si foret ingenium Mihi, quod Tibi contigit uni.
Hoc tamen optare, ut stultum, sic prorsus inane est.
Quod minus ergo Meis tanta ad molimina laudum
Pondus adest numeris, pergam suadente Minerva
Insuperabilibus præstare silentia rebus,
Nemo secet parva sanus vasta æquora cymba.

DON

DON FERDINANDI DE SOLORZANO Pereira & Paniagua, Auctoris filij natu maioris, ex Equestri Militia D. Iacobi Equitis, & Regis nostri Potentissimi Pædagogiani Aulici, quem Latinè Puerum, *Græcè* παῖς, *Gallicè, & Hispanè* Paje *vocamus.*

CARMEN ELEGIACVM.

VOX Geniti, ut Patris vox est (sententia iure
  Fixa manet) patrios dum tenet ille Lares.
Esto; sed idcircò, Genitor venerande, canenda
  Suspecta in Genito laus nequit esse Tuo.
Scilicet in gemino TE Fama Intermina Mundo
  Et linguâ, & pennis celsa per astra vehit.
Quodque sub unanimi celebratur voce, proinde
  Desinit erratum, pergit & esse ratum.
Spargere si tenebras malè suada silentia tentent,
  Pluma quidem doctis TE feret Orbe Libris.
A TE Cæsareum didicit Salmantica quondam,
  Ius quoque Pontificum debuit illa Tibi:
Qui ferus ense Patrem nihil obtruncare timebat,
  Codicis ecce Tui verba cruenta timet.
Qualis ab obscuro Sol igneus æthere noctem;
  Legibus exturbas Indico in Orbe Chaos.
Et documenta refers, queis hac regione paranda,
  Iura patere facis Principis æqua Tui.
Hoc novo, & in lucem veniente volumine, pandis,
  Indica sub frænum quomodo Regna vocat.
Quidquid habet partum bello, & virtute PHILIPPVS,
  Id firmas calamo tempus in omne Tuo.
Tu mores, muros expugnent Arma, Ducesque,
  Indica rura alij, Tu Indica iura dabis.
Ira ferox illic: Pax hîc propugnat, & hostem
  Maiorem vincis: fortior ergo Togâ es.
Vivida primus Ego Genitoris nascor Imago,
  Quam negat esse parem, nil, nisi quod sit idem.
Vltimus Authoris mentem Liber extrahit altam,
  Mentitur corpus Vos animo esse duos.
Vis tamen è Libris, quàm è Natis antè referri
  Fortè quod hi mores ingeniumque notent.
Hinc Mihi sortitus si detur, & optio. Liber
  Protinus esse sinam, dum Liber esse queam.

ALIVD
DON GABRIELIS DE SOLORZANO PANIAGVA ET TREIO, AVCTORIS FILII SECVNDOGENITI,
In Salmanticensi Academia utriusque Iuris studiosi.

MONTE sub umbrifero proiectus Hyantius Heros
Impulit argutam voce canente lyram.
Ecce silent venti, lapides volvuntur in urbem
Sponte, peregrinis stat quoque Lympha modis.
Brachia collectis flexere volucribus orni,
Sistit & ad numeros Tigris, & Vrsa gradum.
Ipse tenes populos gemini, PATER inclite, Mundi,
Quos Tagus auriferis, ditat & Indus aquis.
Fertur Apollineis Salmantica docta Palæstris,
Iuris ad insuetas fixa stetisse vias.
Peruvij constat tenuisse silentia gentes,
Dixeris Occiduis cum pia iura plagis.
Decolor anfractus habitaverat India, noctem
Senserat; experta est, Te veniente, diem;
Quot sibi vulgato peperere volumine plausus
Aula; sed & Proceres Magne PHILIPPE *Tui?*
Magna utique Amphion, sed Tu maiora patrasti,
O PATER, *ipse homines attrahis, ille feras.*
Quodcunque est Sophiæ, quodcunque est artis ubique,
Ingenij, aut Genij quidquid ubique viget;
Omne Tuis, Genitor, reor insedisse libellis;
Non sapio, aut ætas, si sapit, ista leget,
Plura recenserem, inopem, sed copia natum
Ipsa facit, nullo carmine laudis eges.
Hoc Tibi doctrinæ monumentum, & pignus amoris,
Sic parvo grates munere pensat Amor.
Vive memor Nati, duret que Pelargia Tecum,
Sit Mihi cura Tui, sit Tibi cura Mei.

IN EIVSDEM LIBRI, ET AVCTORIS LAVDEM
ELEGIA

Licent. D. Petri de Llarena Bracamontij S. Inquisitionis Llerenensis Fiscalis dignissimi.

REGIVS æthereis lapsus Iovis ales ab oris,
Dum vacat, & reduci tendit in astra gyro:
Digna Iovi referam quænam modò munera dixit,
Et mansura animi pignora grata mei?
Astra micant, Phœbique soror micat aurea cœlo,
Phœbus inexhausta nubila luce fugat.
Deliciæ, faustique dies, non tempora, non nox;
Munus utrumque Iovis, munus utrumque Deæ.
Mella feram sudata crocis, sudata marino
Rore, & pæstanis eruta mella rosis.
Fortunata dies, qua Te, SOLORZANVS, Auctor,
O rerum, tanto munere ditat apis!
Disce, Parens, hominum sævos lenire labores,
Blandaque frænato condere iura Polo.
Grandia magnanimi viden Indica regna PHILIPPI,
Mellitum AVSTRIACI læta subire iugum?
Heû qualis pietas! talem decet esse parentem.
Quantus amor! victos in sua vota trahit.
Quantum auri, argentique ferax vomit India, partu
Fœlix, Hesperij fundit in arva Ducis.
Hinc census, placidique tument patrimonia Regis,
Nec populi incassum flava metalla liquant.
Thuris inabsumpto redolent altaria fumo:
Thura venenatis insidiosa Dijs.
Ara calet, Styx atra pavet, delubra renident,
Sacra cluunt, summo ritè peracta Deo.
Seligit AVSTRIACVS lecto pius ordine Mystas,
Facundosque sacris præficit ille choris.
Clamosi sinuosa, fori placabilis undis,
Temperat arbitrio iurgia dira, Themis.

Pax animo, ſincera quies, & cura domorum,
  Læta Peruanis expatiantur agris.
Exulat irarum fluctus, timor omnis abactus,
  Fertilis irriguo terra virore nitet.
Prætulit infauſtis pacem SOLORZANVS almam
  Litibus, inque foro prætulit arte modum.
Vindice nec lætus Peruani iuris, & æqui,
  Scriptoris fauſto munere ſolus ovat.
Hîc Myſtæ, hîc delubra pijs prælata trophœis,
  Iuraque vix trutinâ diſſociata, cluunt.
Cura Patrum, tetricique adigit cenſura Senatus,
  Legibus invicti regna ſubeſſe Ducis.
Ante Iovem flexo ſic poplite ſignifer ales,
  Talia Dictæo rettulit ille Deo.
Tum Pater Auguſto flaventia tempora nutu
  Movit, & hos placido fudit ab ore ſonos.
Ter fauſto viſure diem liber augure, prodi,
  Terque Tibi æternum luce refunde diem.
Indica non aliter perſtabunt regna PHILIPPO,
  Docte PEREIRA, Tuis ni tueare modis.

DOCTORIS ALFONSI SANCTII IN INCLYTA COMPLVTENSI ACADEMIA Exoticarum linguarum professoris, *EPIGRAMMA.*

TEMPORA dispensat Sol, Tu Solorzanus Indis
Dispensas leges; lustrat uterque Polum.
Ambo dispensant, Sol, & Solorzanus, Orbem
Ille movens librat, librat & iste monens.

ALITER ALIVD EIVSDEM DOCTORIS.

SOLE sub ardenti das Indis iura remotis,
Sol rectus nomen Torrida Zona dedit.
Ex Graio & Latio nomen SOLORTHANE misces,
Æquat Sol rectus nocte dieque viam.
Barbara sic legi supponis colla superba.
Ergo Sol motu, Tu quoque lege Regis.

DOCT. D. PETRI LVDOVICI SALAZARII, electi Auditoris Regiæ Cancellariæ Insulæ Hispaniolæ, sive Sancti-Dominici.

ALIVD AD IDEM EPIGRAMMA.

SOLA duos felix sortitur America Soles,
Vnum communem, qui vehit axe diem.
Nocte dieque micat scriptis SOLORZANVS alter.
Ille fugit tenebras, is fugat ingenio,
Sole igitur maius solus SOLORZANVS, ille,
Qui novus esse Novi noscitur Orbis Atlas.
Lustrat Emisphærium nostrum, mox currit ad Indos
Phœbus, sic toto spargit in Orbe iubar,
Lustrat utrumque docẽs melius SOLORZANVS axem,
Nam caret occasu, fulget & ipse diu.

ALIVD D. IOANNIS DE MATIENZO ET DEZA, V. V. C.

PRÆFERAT eximios Orbi, Vir Magne, labores
Grata Tuos gazis Indica terra suis.
Divitias quærunt alij, Tu iuris & æqui
Doctrinâ illustris, ditior inde redis.
Ergo quique novum penetrare optaverit Orbem,
Disciplinarum pergat adire Tuum.
Cui radians, illum miroque regimine lustrans,
Sol ades, & semper lux eris ipse. Vale.

D. D. FERNANDI LVDOVICI DE VERA, Vice-Comitis de Sierra-Brava, in eiusdem Libri, & Auctoris laudem

EPIGRAMMA.

A Quo clara micans depromit lumina Titan,
Ad quod flammivomos æquore mergit equos,
Pergat, & extremam properet contingere metam;
Atque iterum emensum, retrò recurrat iter:
Non tamen Antipodas solitos descendat ad Indos;
Illic alter enim maior Apollo micat.
Dum regit Indorum præsens SOLORZANVS Orbem,
Iuráque dum populis dat sacrosancta novis.
Dumque Novum linquens, Hispanum illuminat Orbem,
Et spargit Sophiæ luce micante iubar.
Clarus inoffenso procedat lumine Titan,
Et ne sit geminus, pergat ad Antipodas;
Hìc ubi lata patent florentia Regna PHILIPPI
MAGNI, quo maior nullus in Orbe fuit.
Sol sat erit Sophiæ SOLORZANVS omnia lustrans,
Estque supervacuum lumen Apollineum.

D. IOAN-

D. IOANNIS BEIARANO CARVAIAL, IN SVPREMIS CONSILIIS ADVOCATI, Ad eundem Librum, & Auctorem,

EPIGRAMMA.

GLORIA Colombi, Corteſij gloria, ſummâ
Felicitate, ſilet, dum Tua iura legunt.
Ignotum licèt traxit uterque triumphum,
Protulit in terras Imperiumque novas;
Aſt maiora petis, quæſitum viribus Orbem,
Et novitate regis, & comitate pacas.
Cedant Arma Togis, Toga cùm una Ioannis,
Quidquid & arma premunt, ipſius ore regit.

D. HYACINTHI DE QVESADA ET FIGVEROA, Ex Equeſtri Militia D. Iacobi,

EPIGRAMMA.

INDICA Regna levi das, Magne SOLORZANE, penna
Deſcribis varias Scriptor, & Auctor opes.
De pelago, & fluvijs, de campis, de ubere rerum
Copia, & argenti munere dives agis:
Congeris hinc ſervos, veſtes, & paſcua, ſilvas,
Gemmarum pretium, ruſtica dona, dapes
Regales reditus, portoria, vina, ſalinas,
Iura, notas, leges, tum monumenta, Fidem
Omnia divino tractas ſub acumine, vitam
Omnibus inſpirans, penè ſepulta creas.
Omnibus ingenij paris alto lumine lucem,
Et pariter calamo ſtantque vigentq; Tuo.
Numinis, ò ſimilem divino munere dextram,
Quæ creat ille novas, quæ beat ille beas.

D.D.

D. D. PETRI FERNANDI DE BAEZA, à Consilijs Regis Nostri Potentissimi, Supremæq; eius Curiæ, & Sacrorum nemorum, saltuum-que Quæstoris,

AD EVNDEM LIBRVM, ET AVCTOREM, HORATIANVM CARMEN.

NON sceptra Regum, non diademata,
Non splendor Orbis, factavè Fortium,
Secura temporis refulgent,
Nobilibus decorata signis.
Quos alta Martis bellica gloria,
Iovi Supremo fecerat æmulos,
Præmente Fortuna maligna,
Præcipiti cecidere lapsu.
Vbi superbum gloria Cæsarum?
Et alta Romæ mœnia Romuli?
Ruere penitus iam trophœa,
Instabili ferienti telo.
Tu sola virtus, Tu sine termino,
Vitam perennas, funeris inscia,
Mortisque contemptrix triumphas,
Despiciens cineres sepulchri.
Non Te caducis terra coërcuit,
Non lata fusis æquora finibus,
Tu sedibus cœli locata,
Sideribus redimita fulges.
O sæpè fœlix, quem Tua dextera,
Licèt sis ortus sanguine nobili,
Insignibus terræ relictis,
Ingenij decorat trophœis.
Olim, quod armis vicerat Hesperus,
Quem victor Indum sub iuga miserat,
Huc mille perpesus labores,
Occidui domitor profundi.

Tu, maior armis, docte SOLORZANE,
Tu iura servas, menteque fervida,
Victoribus donas Iberis
Imperium gladio subactum,
Vesana tristis vox sonet invidi,
Negetque Nostri iura severior
Mavortis, æstuet sub imis
Visceribus sanie tumenti.
Evincet hostes Te duce veritas,
Novæque flammæ conscia luminis
Altè coruscat, Tuoque victrix
Ingenio, radiata fulget.
Tonantis ales qualiter aëris
Tractus fugaci pervolat impetu,
Regina nubum triumphat,
Nobilibus relevata pennis.
Ergo perenni nomine sæcula
Vinces, & alti conscius ætheris,
Premes comas lauro virenti,
Perpetuò meritis superstes.
Fortuna nutet, nutet & arida
Tellus, & humor fluctibus æquoris,
Vives perennis, astra quamvis
Destituat radiosa flamma.

DO-

DOCT. D. FRANCISCI DE ALARCON CORONADO, MEXICANI IN REGIA INSVLÆ HISPANIOLÆ, SIVE SANCTI-DOMINICI CANCELLARIA REGIJ FISCI PATRONI DISSERTISSIMI.

IN LAVDEM AVCTORIS EPIGRAMMA LATINO-HISPANICVM, VVLGÒ

SONETO,

QVANDO illustrabas Aulas Salmantinas,
Delicias de Minerva generosas,
Iuridicas lectiones Portentosas
Dictabas, Conclusiones peregrinas.

Patrocinando solidas Doctrinas,
Manifestando Ingenio, si gloriosas
Palmas de Athleta invicto, tam famosas,
Quanto excellentes, Delphicas, divinas.

Vltimamente, das constitutiones
Indicas, doctas, claras, imitando
Graves Lycurgos, Principes facundos,

Tantas remotas, Barbaras nationes
Feroces, grandes animos domando,
De PHILIPPO conservas ambos Mundos.

IDEM

IDEM PRO AVCTORE LAVDANDO, LITTERARVM AMBAGIBVS COMPLICATVM, undique SOLORSANO nomen, Tortuoso circumcludit Labyrintho, quem maior S demonſtrat.

O *mnige* N *as* A *rtes* S *uperas dict* A *mi* N *e tant* O

N *umen b* A *bens* S *ae* R *um, ut* S *i dulci c* A *rmine nome* N

A *pponam, re* S *onat* R *ar* O *de guttu* R *e* S *ilv* A

S *uperius* R *epetens n* O *men,* L *aus* O *mnia,* R *urſu* S

R *orat* O *vans,* L *umen pr* O *dit, de* L *umine r* O *bu* R

O *ritur, &* L *arg* O S *ic* O *rnat tẽpora* L *aur* O

R *idet ager m* O *du* L *ante Dea, vi* O L *aria mai* O R

S *pargit, & au* R *i c* O *mans dat* L *ite* O *ra vertice To* R *mi* S

A *mbro* S *iam ſpi* R *at flos* O *mnis,* R *ure Ligu* S *tr* A

N *ectareas cõtext* A *roſa* S*, dant ge* R *mini* S A *gme* N

O *tibi Sol; ore i* N *ſignis, c* A *pe pectore* S A N O

IDEM HIEROGLYPHICON ANAGRAMMATE DEPROMSIT; EX NOMINE SOLORSANO.

Tu Sol, nomine & omine, Solus.

Non patitur nebulas Sol ſanus, ſplendicat ore,
Ecclypſim nunquam, Sol videt iſte ſuam.

ALIVD ANAGRAMMA
LICENT. D. FRVCTVS DE SOLORZANO ET VELASCO
Sequenti Diſticho comprehenſum.

Ius doceo, ſacrumque lego, recondita Mundi
Noſco, novi: Autorem nobile dicit opus.

Id eſt:

Doctorem D. Ioannem Solorzanum Occidui gemati Orbis
Solonem unum, innocuumque P.

INDEX CAPITVM, SIVE QVAESTIONVM, ET DISPVTATIONVM, QVÆ IN HIS LIBRIS CONTINENTVR, ET DISPVTANTVR.

LIBER PRIMVS.

In quo de Personis, & Servitijs Indorum.

CAPVT I. *De statu & libertate Indorum in communi, & origine & dānatione servitij personalis eorum, quod sub tributorum colore iniustè ab aliquibus usurpatur*, 2.

CAPVT II. *De alterius personalis Indorum servitij usurpatione, & reprobatione, quatenus in privatum, ac domesticum Hispanorum famulitium inviti distribuūtur*, 8.

CAPVT III. *An illud servitij genus magis permittendum videatur, quod quidam ab Indis extorquent, quos vulgò* Yanaconas *vocant, & veluti adscriptitios agrorum, villarumque suarum culturæ inservire debere contendunt?* 12.

CAPVT IV. *In quo in communi discutitur, an iustum, vel iniustum censeri debeat Indos invitos, & reluctantes ad urbana, & rustica servitia personalia, Reipublicæ necessaria, vel utilia, cōpellere?* 24.

CAPVT V. *De cautionibus, sive cōditionibus, quæ in dictis servitijs personalibus requiruntur, ut eorum iniustitia tollatur, & durities, ac pernicies temperetur*, 43.

CAPVT VI. *De eisdem servitijs personalibus in specie, ac primùm de eo quod publicis, vel privatis ædificijs, Ecclesijs, atque alijs operibus exhibetur*, 57.

CAPVT VII. *De Agricultura, aliorumque rusticorum operū necessitate, & utilitate, & an, & quatenus Indi licitè eis inservire cogantur?* 61.

CAPVT VIII. *De cultura arboris in Provincijs Peruanis admodum nobilis, & Indis usque ad superstitionem amabilis, cui nomen est* Coca, *& an fundis, quibus nascitur, iustè Indi distribuātur? & obiter aliqua de eiusdem arbo-*

arboris foliorum usu, & commercio, atque etiam de Peto, vel, ut alij dicunt, Nicosio, sive Tabaco, 68.

CAPVT IX. *De re pecuaria, sive de iustitia, vel iniustitia eiusdem personalis Indorum servitij, dum inviti pascendis, & custodiendis pecudum, & armentorum gregibus assignantur,* 73.

CAPVT X. *De Gynæcijs, sive textrinis, & lanificijs, vulgò* Obrages, *& an illis iustè Indi deservire cogantur?* 79.

CAPVT XI. *De eodem servitij genere in Angarijs, & Parangarijs, mansionibusque viarum, vulgò* Tragines, i cargas, i servicio de los Tambos, 85.

CAPVT XII. *De servitio, sive onere cursus publici ad litteras deferendas, vulgò in hoc Regno Peruano,* de los Chasquis. *Et obiter aliqua de cursu publico, & Romanorũ Veredis, ac Paraveredis, & pœnis eorum, qui alienas litteras aperiunt, vel intercipiunt,* 93.

CAPVT XIII. *De Metallis, eorumque effossione, & operatione, & an liceat Indos huic oneri mãcipare? pluribus pro affirmativa opinione in hoc articulo consideratis,* 100.

CAPVT XIV. *De rationibus, & argumentis, quæ in quæstione proposita pro negativa parte (Indis nimirum à metallorum laboribus relevandis) considerantur. Et quàm durum semper hoc servitij, sive laboris genus fuerit iudicatum,* 112.

CAPVT XV. *De superioris quæstionis resolutione, ubi negativa opinio magis probatur, & argumentis in contrarium adductis suo ordine respondetur,* 128.

CAPVT XVI. *In quo traditur, quibus modis metallis effodiendis, & divitijs in Novo hoc Orbe cõquirendis, citra Indorum notabilẽ iacturam, vel iniuriã consuli possit,* 139.

CAPVT XVII. *De alijs quæstionibus circa Indorum usum, & distributionem in eisdem metalli fodinis, alijsq; servitijs, usu frequẽtibus,* 149.

CAPVT XVIII. *De tributis, quæ Indi præstare compelluntur, & eorum iustitia, & an personalia, vel realia censenda sint?* 157.

CAPVT XIX. *De eisdem tributis, & à quibus exigi debeant?* 171.

CAPVT XX. *De eorundem tributorum discussione, & taxatione, & per quos, & qualiter exigi debeant?* 181.

CAPVT XXI. *De decimis Indorum, & an, & ex quibus illas solvere debeant?* 191.

CAPVT XXII. *De eisdem Indorum decimis, & varijs quæstionibus circa eas tractari solitis,* 199.

CAPVT XXIII. *De Indorum Municipijs, & Metrocomijs, vulgò,* Reducciones, ò Agregaciones, *& an eos in illa cogi perpetuũ domicilium sortiri expedierit, aut expediat?* 207.

CAPVT XXIV. *De eisdem Indis*

dis sic redactis politicè, & religiosè, quantum fieri possit, instituendis, tollendisque idololatriæ, ignaviæ, nuditatis, atque ebrietatis vitijs, & alijs universæ eorum nationi ferè connatis, 217.

CAPVT XXV. An sit, fueritvè conveniens Indos ad discendum, & loquendum Hispanum sermonem compellere, & ut nostris vestibus, consortijs, ac moribus assuefiant? 227.

CAPVT XXVI. De Indorum Regulis, sive Dynastis, vulgò Caziques, ò Curacas, deque eorum iurisdictione, successione, & filiorum educatione, 235.

CAPVT XXVII. Indos miserabiles personas censeri, & quibus privilegijs in temporalibus, & spiritualibus hac de causa fruantur, & qualiter ad festorum observationem obligentur? 244.

CAPVT XXVIII. De ijs, qui apud Indos ex Hispanis parentibus, vel ex mixto Hispanorum, & Indorum, vel Æthiopum sanguine procreātur, quos vulgò Criollos, Mestizos, & Mulatos vocamus, & quo iure hi in ordinibus recipiendis, officijs, beneficijs, & alijs rebus, censeri debeant? 256.

LIBER SECVNDVS.

In quo de Commendis Indorum.

CAPVT I. De Commendarū nomine, origine, & reformatione, & de causis, rationibus, & exemplis, quibus hodiernus earum usus innititur, & ab impugnationibus, & obiectionibus Chiapensis Episcopi vindicatur, 265.

CAPVT II. De Commendæ Indorū definitione, & de iure, quod per eam Patrono, seu Commendatario præstatur, & an, & quatenus feudo, usufructui, emphyteusi, maioratui, & donationibus, quæ sub mòdo, similis sit? 276.

CAPVT III. De pensionibus, quæ super Indorum Commendis constitui solent, earumque ratione, origine, & natura, & de alijs quæstionibus erga eas usu frequētioribus, 287.

CAPVT IV. Qui Commendas, vel pensiones Indorum concedere possint, & an ad hoc etiā in Proregibus speciale mandatū desideretur? 296.

CAPVT V. Quibus Indorum Cōmendæ conferri possint? 307.

CAPVT VI. Quando Commendè legitimè conferri possint, & an in illis expectativæ, & renuntiationes in favorem tertij admittantur? & de vacatibus in Curia, 320.

CAPVT VII. Qualiter se Proreges, & Gubernatores in Cōmendarum collatione habere debeant, & an peccēt, & ad restitutionē tenean-

neantur, si indignos elegerint, vel etiam dignos, omissis dignioribus, 332.

CAPVT VIII. De concursu, & graduatione eorũ, qui Regias schedulas, sive expectativas ad vacandas, vel vacaturas Commendas specialiter, vel generaliter impetrarũt, & an debeat Prorex, vel Gubernator inter eas datæ prioritatẽ servare, & relationi meritorũ, quæ in illis inseri solet, absque alio examine fidem habere? 345.

CAPVT IX. De duobus, qui ad eandem Commendam Regias schedulas impetrarũt, quis cui præferri debeat? Et quid si provisus à Rege, cum alio concurrat, qui à Prorege, huius cõcessionis ignaro, virtute suorum mandatorum, vel alterius schedulæ generalis, de eadem Commẽda fuerit investitus? 355.

CAPVT X. De eo, qui in servitiorum remunerationem Regiã schedulam meruit, ut sibi de certa, & designata quantitate in vacãtibus, vel vacaturis Commẽdis provideatur. Et an ea deductis expẽsis præstanda sit. Et si semel asignata diminuatur, refectionis, vel evictionis nomine aliquid petere possit? 364.

CAPVT XI. An, & quæ cõditiones, vel gravamina cõcessioni Cõmendarum adijci possint? & quid si eis non impletis, concedentem, & accipientem mori contingat? & de alijs quæstionibus hùc spectantibus, 373.

CAPVT XII. De Cõmenda, quæ duobus, vel pluribus discretis, vel non discretis partibus assignatur; & quomodo dividi debeat? & an in ea ius accrescẽdi admittatur? 382.

CAPVT XIII. De Commendarum titulo sive investitura, & possessione, & intra quod tempus, & qualiter peti, & apprehendi debeat, & an sit naturalis, vel civilis, 391.

CAPVT XIV. De omnimoda Cõmendarum alienatione prohibita, & an, & quatenus renũtiari præscribivè possint, aut in collationẽ, translationem, vel compromissum deduci, 398.

CAPVT XV. An, & quãdo pater gaudeat usufructu Cõmendæ filio in eius sacris constituto, cõcessæ, vel ex successione matris, aut avi materni delatæ? & an Commendæ, vel earum reditus inter coniuges, sicut alia iura, communicẽtur, 409.

CAPVT XVI. De lege (quã vocant successionis Commendarũ) & eius causis, vacationibus, & effectibus, & an, & quatenus maioratũ successioni respondeat? 418.

CAPVT XVII. De illegitimis, Monachis, Clericis, absentibus, & alijs, qui in Commendis Indorũ ex earum legibus succedere prohibentur, & varijs, atque utilibus quæstionibus huc spectantibus, 434.

CAPVT XVIII. De eo, qui à successione Commendæ, ob id, quòd aliam habeat, excluditur. Et an ei facultas optandi, quam maluerit, concedatur, etiam in præiudicium alterius, qui aliàs in Commenda vacante successurus erat? 446.

CAPVT XIX. *Vtrũ patre à successione Commendæ, ob id quòd aliã habeat, excluso, filius eius, defuncti nepos admitti debeat, vel illum patruus excludat?* 453.

CAPVT XX. *De eadem lege successionis Commendarum, quatenus uxores in defectum filiorum, aut filiarum admittit, & an sponsæ de futuro, aut etiam de præsenti ante consummationẽ matrimonij, & mutuã cohabitationem hoc iure uti poßint?* 461.

CAPVT XXI. *An lex succeßionis, quæ uxores vocat ad maritorũ Commendas, liberis non extantibus, viceversa maritos admittat in Commendis uxorum, & de matrimonio putatiuo,* 472.

CAPVT XXII. *De alijs practicis quæstionibus ad eundem tractatum succeßionis uxorum pertinentibus,* 482.

CAPVT XXIII. *De oneribus Commendarũ, & præsertim de eo quod in militari servitio pro Regis, & Regni defensione consistit, & de iuramento fidelitatis, quod ob hanc causam à Commendatarijs exigitur, & quid novi inducat præ obligatione, qua anteà, sicut vassalli cæteri, tenebantur?* 493.

CAPVT XXIV. *De onere curandæ salutis spiritualis, & corporalis Indorum, quod eisdem Commendatarijs iniungitur, & qualiter hodie practicetur, & de varijs, atque utilibus quæstionibus, quæ eandem tractationem concernunt,* 509.

CAPVT XXV. *De onere residendi, quod Commendatarijs iniungitur, & quando ratione absentiæ Commendis priventur, & qui legitimè impediti dicantur?* 525.

CAPVT XXVI. *De onere tertiæ partis Peruanarum Commendarum fisco applicandæ, & confirmationis Regiæ in omnibus petẽdæ, & impetrandæ, de cuius materia plura scitu digna traduntur,* 540.

CAPVT XXVII. *De Commendarum extinctione, & resolutione, & an Princeps cum causa, vel etiam sine causa eas in cõmuni, vel in particulari poßit auferre? & si semel ablatam, vel amissam restituat, nova, vel antiqua censenda sit?* 554.

CAPVT XXVIII. *De litibus, atque spolijs Commendarum, & qualiter, & apud quos sint Iudices agitandæ? ad declarationẽ Regalis provisionis, sive legis, quam vocant de Malinas, & aliarum plurium,* 571.

CAPVT XXIX. *De eisdem litibus, & maximè, quæ fructuum restitutionem concernunt,* 586.

CAPVT XXX. *Vtrum expediẽs sit, vel fuerit Indorum Commendas in perpetuum concedi, ita ut in familia possessorum instar Maioratuum durent, & deferantur?* 597.

CAPVT XXXI. *De Peruanis militibus, vulgò dictis* Lanças i Arcabuces, *&* de los entretenidos *Novæ Hispaniæ, & dubijs, quæ circa earũ consignationes contingere solent,* 610.

LIBER TERTIVS.

In quo de rebus Ecclesiasticis, & Regio circa eas Patronatu.

CAPVT I. *De concessione decimarum Hispaniæ Regibus in Provincijs Novi-Orbis à Sede Apostolica facta, & an, & quatenus valeat, & de causis ad easdem decimas pertinentibus apud seculares iudices agi possit?* 619.

CAPVT II. *De iure Patronatus Ecclesiastici, quod ijdē Reges nostri in Provincijs Indiarum habent, & exercent ex eiusdem sedis Apostolicæ concessione,* 632.

CAPVT III. *De eodem Regio Patronatu, & utrum sit censendum laicale, vel Ecclesiasticum? & de varijs eius effectibus, & specialibus,* 641.

CAPVT IV. *De ingenti, & assidua Regum nostrorum cura in erigendis, dotandis, & ditandis Cathedralibus Indiarum Ecclesijs, & speciali iure Patronatus, quod in præsentatione Prælatorū, & Præbendariorum ipsarum exercent, & quæ sit communis forma erectionum, & divisionis fructuum, seu decimarum inter dictos Prælatos, & Præbendarios, & alios earundem Ecclesiarum Ministros?* 652.

CAPVT V. *De Episcopatuū divisione, quæ ob distantiam provinciarum fieri solet, & à quo tēpore novus Episcopus fructibus gaudeat, & iurisdictionem accipiat? & de alijs quæstionibus, quæ circa eandem divisionem sæpè se offerunt,* 662.

CAPVT VI. *De Professione Fidei, & iuramento Fidelitatis, quod Prælati Indiarum Romano Pontifici præstare tenentur, & an id per Procuratorem facere possint? vel in manibus cuiuslibet Prælati, aut Capituli sede vacante, si eū, quem ad hoc Pontifex designavit, mortuum esse, vel in lōginquis morari contigerit? Et de alio iuramento Regiæ iurisdictionis Patronatusq́ue tuendi, quod etiam in aliquibus schedulis ab eisdē Episcopis præstari iubetur,* 671.

CAPVT VII. *De ordinaria, & extraordinaria Archiepiscoporū, & Episcoporum in Provincijs Indiarum iurisdictione,* 683.

CAPVT VIII. *De Vicarijs Generalibus, & Visitatoribus Episcoporum Indiarum, & varijs quæstionibus, quæ circa eorum potestatem, & auctoritatem in eisdem provincijs contingere solent,* 697.

CAPVT IX. *De Appellationibus, quæ à sententijs Prælatorum, & Vicariorum Indiarum interponuntur, & qualiter iuxta novam formam Brevis Gregorij XIII. prosequātur, & terminētur?* 708.

CAPVT X. *An, & de quibus bonis*

nis Indiarum Prælati tam Seculares, quàm Regulares, viventes, vel morietes disponere possint? 720.

CAPVT XI. De Spolijs Episcoporum Indiarum, & eorum applicatione, collectione, & cognitione, 737.

CAPVT XII. De fructibus, & reditibus Ecclesiarum vacantium in provincijs Indiarum, & quid in eorum collectione, administratione, & distributione observetur? 751.

CAPVT XIII. De Capitulis Ecclesiarum Indiarum, & eorum Sede vacante potestate, & iurisdictione, & an oporteat novam in ea exercenda formā inducere? 764.

CAPVT XIV. De Præbendarijs Cathedralium Ecclesiarum Indiarum, & in quibus conveniant, vel differant ab ijs, qui in Ecclesijs Hispaniæ deserviunt, & an Episcopi in eorum causis cum Adiūctis procedere debeant? 778.

CAPVT XV. De Beneficiarijs, seu Beneficijs Curatis, tam in populis Hispanorum, quàm Indorū, quæ vulgò Doctrinas vocant, & quid in his eligendis, examinādis, removendis, vel interinarijs constituendis, servandum sit? 792.

CAPVT XVI. De eisdem Beneficijs, sive Doctrinis Indorum, quæ Regularibus commendantur. Et cur hoc cœperit introduci? & an veri Curati censendi sint? Et utrùm hodie expediat has Doctrinas illis auferre, & Clericis secularibus assignare. Adductis ad utramque partem validissimis argumentis, & supremi Senatus Indiarum declarationibus, 806.

CAPVT XVII. An, & quatenus Regulares doctrinas Indorum habentes, Regij Patronatus formæ, Prælatorum secularium examini, collationi, subiectioni, visitationi, correctioni & excommunicationi subiaceant? 822.

CAPVT XVIII. De Missionibus, & expeditionib⁹ spiritualibus eorundem Regularium pro Indorū conversione susceptis, & suscipiēdis, & præsertim de Iaponica, & Sinēsi, cum insertione Brevis D. N. Vrban PP. in quo eius forma præscribitur, 834.

CAPVT XIX. Vtile, & conveniēs censeri, ut in Ecclesijs, & beneficijs Indiarum indigenæ exteris, cæteris paribus, præferantur, & quibus id iuribus, schedulis, exemplis, & rationibus suadeatur, 842.

CAPVT XX. An sacri Ordines, & Beneficia Curata Indorū, conferri possint Indis, & Hybridis, sive varijs, quos vulgò Mestizos dicimus? Et super illorum, & aliorum illegitimitate quoad hæc per Indorum Episcopos dispensari? 851.

CAPVT XXI. De decimis, & primitijs, & ex quibus, & à quibus in Indijs præstentur? Et an, & quatenus Ordines Militares, & Regulares suis in his partibus privilegijs, exēptionibusque fruātur? 861.

CAPVT XXII. De oblationi-

bus

bus, & iure quartæ funeralis, & oblationum, quod aliqui Indiarum Prælati sibi præsumunt, & varijs quæstionibus ad eam spectãtibus, 869.

CAPVT XXIII. De materiali Ecclesiarum Cathedraliũ, ac Minorum, & Monasteriorum Indiarum ædificatione, & reparatione, & quibus illæ expensis, & licentijs construi possint? 876.

CAPVT XXIV. De origine, iurisdictione, & de aliquibus specialibus Inquisitorum, qui in Novo Orbe adversus hæreticam pravitatem cognoscunt, & de eorum Cõmissarijs, Familiaribus, & Ministris, 887.

CAPVT XXV. De Bullæ Cruciatæ prædicatione, & Commissarijs ad eius expeditionem in partibus Indiarum electis, eorumque auctoritate, & iurisdictione, & de alijs Bullis, & Brevibus Apostolicis, & quando, & qualiter in eisdẽ Indijs exequi debeant? 901.

CAPVT XXVI. De Regularibus Indiarũ, eorumq; Commissarijs, Visitatoribus, Vicarijs generalibus, & Conservatoribus, & de alternativis, quibus in suis electionibus uti cœperunt, 911.

CAPVT XXVII. An, & quando seculares iudices Clericos, vel Religiosos seditionem moventes, vel liberè, & cum Reipublicæ scandalo concionantes ab Indiarũ Regnis expellere possint, & ad hunc effectum processum formare? 929.

LIBER QVARTVS.

In quo de Gubernatione Seculari, & Magistratibus, Cancellarijs, Proregibus, & Supremo Consilio Indiarum, eidem gubernationi Præpositis.

CAPVT I. De Capitulis, & Iudicibus Ordinarijs (vulgò Alcaldes dictis) urbium, & oppidorum Indiarum, eorumque electione, & iurisdictione, 942.

CAPVT II. De Prætoribus, sive Correctoribus, aut Gubernatoribus, qui Hispanorum, & Indorum populis præficiuntur. Et quæ sit, aut esse debeat eorum cura, potestas, & iurisdictio? 947.

CAPVT III. De Regijs Indiarum Auditorijs, sive Cancellarijs, & quæ peculiaria habent præ alijs Hispaniæ? 953.

CAPVT IV. De Ministris earundem Cancellariarum in communi, & de specialibus, quæ in illis considerari possunt, & debent, præ alijs, quæ in Hispania eisdem inserviunt, 967.

CAPVT V. De Quæstoribus cri-

minũ, vulgò Alcaldes del Crimen, *AudientiarumIndi carum, & quomodo, & in quibus procedere possint, & debeãt? & de alijs eorum specialibus?* 980.

CAPVT VI. *De Regijs Advocatis, sive Fiscalibus earundem Audientiarum, eorumque officio, & dignitate, & peculiaribus quæstionibus, quæ ad illud spectant,* 985.

CAPVT VII. *De peculiari iurisdictione, quã alternis vicibus Auditores Indiarum exercent circa colligendã, & remittenda defunctorum bona, qui hæredes in Hispania, vel alibi absentes habere dicuntur, vulgò,* De los juzgados de bienes de difuntos, 992.

CAPVT VIII. *De syndicatu, & visitatione Auditorum, & Audiẽtiarum Indicarum, & peculiaribus quæstionibus, quæ in eis incidere solent,* 1000.

CAPVT IX. *De Proregibus, qui ad Novi Orbis gubernationẽ mittuntur, eorũque dignitate, & præeminentijs, & qualiter se in tanto munere gere re debeant?* 1011.

CAPVT X. *De ijs, quæ Proreges Indiarum virtute suorum titulorum, & mandatorum, & aliarum Regiarum schedularũ facere possunt, vel non,* 1023.

CAPVT XI. *Quando, & quatenus Proreges mandati sibi Imperij habenas assumant, & tantæ dignitatis, ac potestatis insignibus, titulis, salarijs, & effectibus gaudeant?* 1033.

CAPVT XII. *De Regio, ac Supremo Indiarum Consilio, eiusque auctoritate, & iurisdictione, officiorum, legum, atque schedularum Regiarum consultatione, & promulgatione, & an, & qualit er in eo de Secũdis Supplicationib⁹, Tenutis, & Violentijs Ecclesiasticorum Indicum cognoscatur?* 1042.

LIBER QVINTVS.

In quo de Regalibus Indiarum.

CAPVT PRIMVM ET VNICVM. *In quo de Metallis, Salinis, Thesauris, Vectigalibus, Tributis, Pœnis, Cõmissis, Officijs venalibus, & alijs iuribus, & reditibus Regijs Indiarum tractatur. Et de Officialibus, & Ministris, eisdem colligendis, administrandis, & calculãdis præpositis.*

LECTORI.

HABES, Candide Lector, scriptionis nostræ intentum,& argumentum. An & implementum? Tuum erit, Libro, si vacat, attentè perlecto, dispicere. *Malè se habet*(inquit D. Ambrosius) *liber, qui sine assertore non defenditur*. Hic fortè vindicem Te, si prius iudicem, experietur, atque adeò non timet:

Scilicet incipias lima mordacius uti,
Et sub iudicium singula verba voces.

Certè enim, nisi Mihi Suffenus sim, sperare possum, Te in eo plura diligenter inventa, magnificè enuntiata, aptè disposita, plenè,& ubertim tradita, castè & politè explicata, acriterque & exactè iudicata, reperturum. Quæ Tibi illum commendent, lectumque, ac lectu dignum reddere possint,& in memoriam revocent, non solùm curtum illud, sermone rotato, Martialis Entymema:

Est aliquid boni, ergo bonus liber est.

Verùm & Petronij verba, dum in simili ait: *Neque concipere, aut edere eiusmodi partus mens potest, nisi ingenti flumine litterarum inundata*. Sat scio(vel Plinio Iuniore præeunte) studiorum scribendorum, ac vulgandorum aleam: *Rem esse difficilem, arduam, fastidiosam,& quæ eos, à quibus contemnitur, invicem contemnat*. Præsertim in stricta nostrorum temporum censura,& rerum componendarum dissidentia, ubi præterire quicquam indiligentius, omnia consectari difficillimum, iudicare periculosum,& omnibus in omnibus placere, impossibile est; sed vel ob hoc ipsum, cum eodem Plinio: *Eos omnes, qui aliquid in studijs faciunt, venerari etiam mirarique soleo*. Idque (ut videbis) passim hisce in libris ostendo, quamvis:

Plures Thyrsigeros, paucos sit cernere Bacchos.

Quod Te etiam Lector facere vellem, ac subinde his Sidonij Apollinaris verbis admoneo: *Magnum hoc est,& litterarum viro convenientissimum, cùm studijs ipse maximis polleas, ea in alijs etiam minima complecti: sed ex hoc ipso consummatissima Tibi gloria reponderatur. Nam satis eminet meritis ingenij proprij, qui fuerit fautor alieni*. Neque ferre possum, qui ita mirantur antiquos, ut nostri ævi ingenia despiciant, cùm vel Horatius hoc sine indignatione non tulerit:

Indignor quicquam reprehendi, non quia crassè
Compositum, illepidève putetur, sed quia nuper.

Quod si fortasse quædam hîc languida, vulgatiora, aut minus eleganter enuntiata, compereris, adverte precor, quòd

Non semper idem floribus est honos
Vernis, nec uno Luna rubens nitet vultu.

Et interdum eximiæ artis specimen esse, artis præcepta laxare,& vulgi palato indulgere, non enim frustra D. Augustinus scripsit: *Malo ut me Grammatici reprehendant, quàm ut non intelligant populi*; & Petronius:

Inveniat quod quisque velit, non omnibus unum est
Quod placeat, hic spinas colligit, ille rosas.

Sin autem alia, vel totus ipse liber Tibi nimis longus videatur, illud pro captu Tuo ad caput contrahe, & ubicunque visum fuerit finem, aut prologum facito, interim tamen animadvertens, longa censeri non posse, quibus nihil sit quod demere possis, quodque institutæ tractationis terminos transgrediatur,& iuxta Plinij Iunioris sententiam: *Hercule ut aliæ bonæ res, ità bonus liber melior est quisque, quo maior*. Hasque & alias calumnias, sive obiectiones, quibus noster impetitus,& penè interceptus est, ex sola ipsius lectione facili negotio convinci,& laudatiorem illum, desiderabiliorem que reddidisse, ut sæpè in similibus accidit, & de Veientonis libris eleganter Tacitus scriptum reliquit. Tu adhuc erratis ignosce, quæ plura esse non dubito, quò magis Tua benevolentia resplendeat, & Zoilum exue, Teque Patronum, ac Laudatorem laudabilium lucubrationū exhibe. Nam iuxta nuperi Epigrammatarij consilium:

Laudatur meritò laudator, amatur amator,
Ergo ut lauderis, lauda, ut ameris, ama. Vale.

D. IOANNIS DE SOLORZANO PEREIRA

DE INDIARVM OCCIDENTALIVM IVRE, ET GVBERNATIONE

LIBER PRIMVS:

In quo de personis, & servitijs Indorum.

SVMMARIVM CAPITIS PRIMI.

1 *LIBRI I huius institutum proponitur.*
2 *Personarum inspectio, & tractatus prior esse debet.*
3 *Indi, omni iure inspecto, liberi sunt.*
4 *Reipub. Hispanorum, & Indorum commixtio aliqua servitia ipsorum Indorum requirit.*
5 *Servitij personalis nomine, quid in provincijs Indiarum genericè, & quid specialiter intelligatur?*
6 *Servitium personale Indorum, quod aliqui Commendatarij ob privatum sui commodũ introduxerunt, unde originẽ habuerit?*
7 *Servitij personalis Indorum damna qui tangant & doleant?*
8 *Servitium personale Indorum, quod Commendatariorum cupiditas introduxit, semper à Nostris Pijssimis Regibus prohibitum fuit.*
9 *Schedulæ plures referuntur, quæ servitium personale Indorum Commendatarijs graviter prohibuerunt.*
10 *Caput instructionis Dom. Proregis D. Franc. à Toleto de tollendo servitio personali Commendatariorum, perpenditur.*
11 *Servitiũ personale in aliquibus Provincijs remansit, etiam post tributorum taxationem, sed adhuc cessare iussum fuit.*
12 *Schedula anni 1601. perpenditur, quæ vulgò vocatur,* la del servicio personal.
13 *Schedula anni 1609. qualiter prohibeat servitium personale à Cõmendatarijs exigi solitum, & Indos omnes taxari iubeat?*
14 *Excellentiss. Dom. D. Petrus Fernandez à Castro laudatur, & qualiter de Auctoris promotione curaverit?*
15 *Chilensi in Regno servitium personale exercent Commendatarij Indorum, licèt illud pluries reformari iussum fuerit.*
16 *Servitium personale, quod Commendatarij in Indos exercent, omni iuri & rationi repugnat.*
17 *Libertas quid sit, & in quo consistat?*
18 *Liberis hominibus libertas infringenda, aut oneranda non est.*
19 *Commendatarij Indorum moderatis tributis, vel servitijs contenti esse debent.*
20 *Operæ libertorum quod ius præstent Patronis eorum?*
21 *Exactiones novæ, illicitæ, & violentæ semper reprobatæ, & punitæ.*
22 *Domini, qui novis, vel duris impositioni-*

bus vassallos gravant, in Bulla Cœnæ excommunicantur.

23 *Commendatarij Indorum iustè prohibentur servitia personalia ab eis exigere.*

24 *Vassalli non possunt compelli ad servitia, vel tributa inconsueta, aut immoderata, & num 26.*

L. unica, C. ne operæ à collat. exigantur, lib. 10. & similes, illustrantur, ibid.

25 *Provinciales duplici onere, vel collecta non sunt gravandi.*

27 *Coloni, & adscriptitij novis & violentis servitijs onerari non possunt.*

28 *Domini, qui suis vassallis servitium imponunt, & salarium iustum non solvunt, furtum committunt, & ad restitutionem tenentur.*

29 *Commendatarij Indorum in servitio personali exigendo, præscriptione tueri non possunt.*

30 *Iudicis interventio & auctoritas solet excludere præsumtionem fraudis, & violentiæ.*

31 *Præscriptio ex annuis præstationibus solet induci etiam contra rusticos & mulieres.*

32 *Præscriptio servitij personalis cōtra Indos dicitur corruptela, & est probibita per Regias schedulas.*

33 *Vsucapionem ubi lex impedit, bona fides non prodest.*

34 *Libertati semper favendum est in præsumendo & iudicando.*

35 *Malæ fidei possessores censentur, qui aliquid habent, vel faciunt contra legis prohibitionem.*

36 *Præstationes illicitæ & violentæ non recipiunt præscriptionem, etiam immemorabilem.*

37 *Divi Gregorij locus expenditur pro tollendis iniustis & violentis vassallorū præstationibus.*

38 *Ioan. Matienci opinio servitium personale approbantis, refertur, & damnatur.*

39 *Tributum benè potest, & sæpè solet consistere & taxari in aliquarum operarum præstatione.*

40 *Novo in Regno Granatensi tributa Indorum vocant* Demoras, *& quare?*

41 *Servitia personalia, quæ Commendatarijs præstantur, in totum abolere, tutius est, & quare?*

42 *Delictis via aperienda non est.*

43 *Acostæ sententia circa hoc genus servitij personalis refertur.*

CAPVT PRIMVM.

De statu & libertate Indorum in communi; & de origine & damnatione servitij personalis eorum, quod sub tributorum colore iniustè ab aliquibus usurpatur.

QVÆ prioribus † illis libris scripsimus, quos nuper circa iustam harum Indiarum Occidentalium inquisitionem, acquisitionem, & retentionem luce donavimus, ea, ut ibidē advertimus, præstolantur, quæ ad earundem gubernationem spectant. In quibus proponendis & exponendis, ut recto ordine procedatur, ab Indorum personis, earumque statu, & conditione initium capessemus; † quarum in omnibus iuris quæstionibus priorem, potioremq; inspectionem esse debere, optimè docuit I.C. in l. 2. D. de stat. hom. l. si quæramus 6. D. de testam. l. quidam referunt 14. D. de iure codicil. §. ult. Instit. de iur. natur. l. 2. §. post originem, de orig. iur. 1 2

Et planè † ipsos Indos Naturali, ac Civili Iure inspecto, & serijs, ac repetitis Regum nostrorum iussionibus & schedulis liberos esse, & ut liberos tractari debere, satis luculenter probatum reliquimus in lib. 3. prioris voluminis, c. 7. per tot. & optimè supponit elegātissimus P. Ioseph. Acosta lib. 2. de procur. Ind. salut. c. 7. pag. 235. quem ibidem n. 53. retulimus, & iterum graviter repetit lib. 3. cap. 17. sic inquiens: *Atque inprimis Indos non esse servitute mulctatos, sed liberos prorsus, & sui iuris, ex ijs, quæ in lib. 2. disputata sunt, sumimus. Etenim & publicæ leges ita statuunt, & consuetudo diuturna, & ratio constans, ac certa, quòd qui nulla iniuria lacessunt, non possint reddi belli iure captivi.* 3

Sed cùm rerum usus, & † mixtæ iam, ac communis eorundem Indorum, & Hispanorum Reipublicæ utilitas, & necessitas, aliqua munia, sive servitia induxisse, aut etiā extorsisse videatur, quibus illi addici, & distribui cœperunt, quæ isthæc, & qualia sint, & quatenus iuxta iuris regulas subsistere possint? hoc libro sigillatim percurrere, & distinctis capitibus trutinare conabimur. 4

Et ut à servitio † personali incipiamus, hoc quidem nomine in his Provincijs generaliter intelligere solemus, quicquid utilitatis ex ipsorum Indorum labore, operaque percipitur, sive agrum tuū excolant, sive gre- 5

gem pascant, sive domũ ædificent, sive pabulum, ac ligna comportent, sive onusti eant, sive cursores litteras deferant, sive textrinis, aut fodinis inserviant, ut egregiè advertit Acosta ubi sup. Sed in specie tamen, & magis cōtracto vocabulo, propriè hoc servitij personalis nomen ad eos applicari solet, qui semotâ publicarum causarum, & functionum contemplatione, ob suum dumtaxat privatum commodum, & utilitatem Indorũ personas gravare, & eos, atque eorum liberos, sine ulla sexus, vel ætatis differentia, perpetuæ servituti mancipare videntur; legibus, quę contrarium sanxerũt, subdolis quibusdã cavillationibus, & fraudulēto colore delusis.

6 Hoc autem servitium † inde (ut apparet) originem habuit, quòd cùm principio detectionis harum regionum, Indi Hispanis commendari cœpissent, ut illos protegerent, & in Fide Catholica diligenter instruerent, & huius curæ ratione Indi ipsi certum illis pensum, sive tributũ præstare iuberentur (de quo inferiùs secundo Libro pleniùs agemus) eiusmodi Hispani, qui ita Indos in commendam acceperant, tributi loco, plenam in eos, & eorum bona dominationem usurparunt, nullum opus, quantumvis durum, & laboriosum prætermittentes, quod illis, tanquam servis de lapide emtis, non imperarent; maximè quando prædictâ tributi præstatio non in pecunia numerata, aut alijs speciebus, & terræ fructibus designata fuit, sed in certis quibusdam operis, & famulitijs, quæ interdum Indi, aliquot anni temporibus, patronis suis præstare iussi fuerunt. Sub hoc enim velamine eos vexare, & detinere solebant causantes iniunctum sibi munus, vel pensum nō absolvisse, vel minus rectè fecisse.

7 De quo personali † servitio, & de damnis illius occasione Indis in varijs provincijs illatis, latè agit, & graviter dolet, ac queritur Episcopus Chiapensis in suo tractatu triginta propositionum, proposit. 28. & seqq. Ioseph. Acosta d. cap. 17. Fr. Michael ab Agia Franciscanus in tribus responsis de servitio personali, Limæ typis excusis, ann. 1604. pag. 8. cum seqq. & pag. 42. & seqq. ubi se peculiarem tractatũ de eodem argumento scribere memorat, qui nec dum in lucē prodijsse videtur, Ioan. Matienzus in tract. manuscripto de moderat. Regni Perù, lib. 1. c. 13. Fr. Ioan. à Torquemada in Monarch. Ind. lib. 5. cap. 14. pag. 678. & cap. 24. pag. 709. & cap. 59. pag. 796. & Ant. de Herrera in sua Hist. gener. Indiar. decad. 1. lib. 7. cap. 8. pag. 237. lib. 9. cap. 10. pag. 322. & seqq. & decad. 4. lib. 6. cap. 2. pag. 128. cap. 11. pag. 150. & lib. 10. c. 6. pag. 269. & seqq. & alibi passim.

8 Vbi eximiam, † & indefessam Regum nostrorum curam, & solicitudinem, iam inde ab antiquis temporibus, memorant, in curãdo, ut hoc servitium personale omninò cessaret, & tã Indi, quos in Nova-Hispania, *Naborios* vocant, quàm alij Regni Peruani, & aliarum provinciarum, qui eo premebantur, in libertatem deducerentur, & certâ, ac levi tributi taxâ, formâque præscriptâ, nihil præterea aliud, neque Regio Fisco, neque patronis, quibus commendati erant, solvere cogerentur.

9 Sed hoc manifestiùs † constabit ex innumeris legibus, schedulis, & instructionibus, quæ ad hoc diversis tēporibus expeditæ reperiuntur. Quarum, ut aliquas memorē, notabilis admodum est illa, quæ inter novas leges (quas vocãt) anni 1542. edita fuit, & plures turbas, & seditiones excitavit, dum generaliter sanxit: *Que ninguna persona se pudiesse servir de los Indios por via de Naboria, ni Tapia, ni otro modo alguno contra su voluntad*, quę extat in 4. to. impress. pag. 292. Alia quoque expedita est Vallisoleti 22. Februarij ann. 1563. quæ habetur eodem tom. pag. 294. & in Ordinat. Mexic. fol. 173. quibus longè dissertiùs damna, & inconveniētia referuntur, quæ ex his servitijs personalibus sequebantur, sive Indi in illorum præstatione taxati essent, sive à Commendatarijs pro tributorũ solutione, & cōmutatione ad ea præbenda compellerentur, & ne id in posterũm fiat, præcipitur, etiam cum Indis, qui Regiæ Coronæ assignati fuerint, sed taxæ soliusmoderatâ quãtitate solutâ, in reliquis liberi esse, & liberè degere permittantur. Eodē anno 1549. schedula alia Guatemalēsi Cancellarię missa videtur, d. 4. tom. pag. 297. quâ patronorũ durities, & excessus prohibetur, qui mulieres populorũ sibi commendatorũ, privatis carceribus detinebant, ut sibi lanificia, & alia servilia, & laboriosa opera nomine tributorũ præstarent. Et anno 1555. Regijs epistolis, quarum verba habētur d. 4. to. pag. 296. Mexicanis Auditoribus iniunctũ est, ne ullo modo hæc servitia personalia permitterent, neq; eorũ præstationi, etiã Indos delinquentes, in perpetuũ manciparēt: *Si no q̃ en todo se guarden, i cumplan las provisiones, i cedulas q̃ estan dadas, para que no aya los dichos servicios personales, ni se tassen ningunos Indios en esto, sino en los frutos de la tierra, conforme à las provisiones que estan dadas.*

10 Postmodum verò † anno 1568. cũ Excellentissimus ille, & nunquã pro meritis laudatus Prorex Dom. D. Francisc. à Toleto ad Regnũ Peruanũ gubernandum mitteretur, qui illud, ut Numa alter, multis, & præclaris

legibus & ordinationibus stabilivit, inter reliqua, hoc in mandatis accepit, ut habetur eod.tom.pag.294. *I los repartimientos que vacaren, quando los huviéredes de proveer, darlosheis sin servicio personal, pues las personas à quien proveyéredes los tales Indios vacos, holgaràn de tomarlos sin el dicho servicio, i de esta manera se podrà ir cumpliẽdo lo que por Nos està mandado cerca de ello. I en los titulos de las Encomiendas q̃ hiziéredes, vaya expressado, que no han de tener servicios personales.*

11 Et licèt hic † vigilantissimus, ac præstãtissimus Prorex in huius servitij formis, dãnisq̃ue tollendis, mirum in modũ laboraverit, & totum ferè Peruanum Regnum personaliter lustrãs, Indos ab hac, & alijs oppressionibus liberare studuerit, & certis fixisq; tributorũ, sive capitationum præstationibus in pecunia, & alijs speciebus, pro regionũ varietate taxaverit, adhuc tamen in Caraquensi, Quitensi, Popayanensi, Arequipensi, Tucumanẽsi, Paraguayensi, Argentina & Chilensi provincia, & in Guatemalensi, & alijs Novæ-Hispaniæ, & Novi Regni Granatensis, eius vestigia remanserũt, prout latiùs refert Agia ubi suprà resp.1.pag.8.& 42. Vnde cùm ad eiusdẽ Peruani Regni gubernationẽ Dom.D.Ludovicus à Velasco aliquibus postmodũ annis mãdaretur, idẽ caput in Instructionibus sibi datis, accepit, ann.1595. ut patet ex 1.tom.impres.pag.320. Et in 4.pag.301. extat schedula alia ann.1581.missa ad Licentiat.Monzonium Novi Regni Quæstorem (quem Visitatorem appellant) quã cavetur, ut personalia servitia, quæ ibi ab Indis Regiæ Coronæ adscriptis, exigebantur, omninò aboleri faciat, & ad certam tributorum taxam reducat. Et deinde apud D. Laurent. 19. Octobr. ann. 1591. alia Quitensi Cancellariæ expedita fuit, quæ illud idem servitiũ, eiusque duritiẽ, & inveteratam corruptelã prolixè narrat, & damnat, atque in posterum emendari iubet.

12 Et anno 1601. die 24. Novẽbr. Vallisoleti altera illa famigerata schedula prodijt, ad dictũ Dom. Proregẽ D.Lud.à Velasco directa, quæ vulgò, *La del servicio personal* appellatur, & in ea, distinctis capitibus, omnes eius species recensentur, & quid in unaquaq; cavendum, quid tolerandum summo studio discutitur. Et cùm in secundo, Indorũ libertatem generaliter asseruisset, & ut volũtariè, quibus velint, & quo pretio velint, suas operas locent; in tertio Commendatariorũ hac in parte excessibus enarratis, hæc verba subiecit: *Para cuyo remedio ordeno i mãdo, q̃ de aqui adelante no aya, ni se consienta en essas provincias, ni en ninguna parte de ellas los servicios personales, q̃ se reparten por via de tributos à los Indios de las Encomiendas, i q̃ los juezes, ò personas q̃ hizieren las tassas de los tributos, no los tassen por ningun caso en servicio personal, ni le aya en estas cosas, sin embargo de qualquiera introduccion, costũbre, ò cosa que cerca de ello se aya permitido; so pena q̃ el Encomendero que usàre de ellos, i contraviniere à esto, por el mismo caso aya perdido, i pierda su Encomienda: lo qual es mi voluntad que assi se cumpla i execute, i q̃ el tributo de los dichos servicios personales se commute i pague como se tassare en frutos de lo que los mismos Indios tuvieren, i cogieren en sus tierras, ò en dinero, lo q̃ desto fuere para los Indios mas commodo, i de mayor alivio, i menos vexacion.*

DENIQVE (ut alia omittã) cùm superioris schedulę implemẽtũ ob aliquas difficultates, quæ sese obtulerũt in eius executione, cõperendinatũ fuisset, alia † non minus nobilis, & certè magis provida, promulgata fuit Aranjuecij 26. Maij an.1609. Dom. Peruano Proregi Marchioni Montisclario directa, cuius ordinationem & expeditionẽ pro summo suo ingenio, & ardẽti in Indos propẽsione † curavit Excellẽtiss. ille, & nunquã pro meritis satis laudatus Princeps Dom.D.Petrus Ferdinandez à Castro, Lemensius Comes, & in supremo Indiarum Cõsilio eã tempestate meritissimus & vigilantissimus Præses, qui me ad Senatoris Peruani munus, Regi nostro PHILIPPO III. proposuit, & de profectione tractantẽ, magnis, & enixis votis cõmonuit, ut prædictæ schedulę omnimodã observationẽ pro virili curarem, in cuius 27. cap. apertè deciditur: *Que no puedã los Indios por sus delitos ser cõdenados à ningũ servicio personal de particulares*, & in cap. seq. illud anni 1601. sub gravioribus pœnis cõtra iudices negligẽtes repetitur, & quòd tributa Indorũ omninò in fructibus, quos eorũ provinciæ produxerint, taxentur, & persolvantur, aut in pecunia, prout ipsis magis cõducere visum fuerit. (13, 14)

15 Porrò † cùm ad Regias aures pervenisset, eiusmodi servitij genus cum magna Indorum iactura adhuc in Chilẽsi Regno durare, peculiaris alia schedula expedita fuit 8. Decemb. ann.1610. & eidem Marchioni Montisclario directâ, quâ ut illud reformaret, strictè præcipiebatur. Cuius executionẽ curans Excellẽtiss. Princeps Esquillacensis, ipsius Marchionis in Proregali dignitate successor, ex anno 1617. usq; ad annũ 1620. lectissimos aliquos viros, & me unũ inter illos, ac minimũ quidẽ elegit, & plures sessiones indixit, à quibus, & in quibus hac de re cõponenda sedulò tractaretur. Et cũ ea quæ opportuna visa sunt, ordina-

nata fuissent, nescio an adhuc omnino usu recepta fuerint, illius Regni incolis validè reclamantibus, qui magnũ sibi, & præcipuè rei rusticæ & pecuariæ, ex hac reformatione prę iudiciũ generari causantur, quorũ cõservationi studendum, eadem ipsa schedula cavet.

Sed ne existimet aliquis, nos Regijs dũtaxat iussionibus, & schedulis adversus prædictũ personale servitium insurgere, operæpretium erit, aliquas rationes 16 † in mediũ adducere, quibus eius iniquitas, & durities magis, ac magis, ex iuris etiã cõmunis regulis, detegatur. Et in primis cõsidero, quòd cùm Indi (ut sæpè diximus) liberi sint, & libertas 17 † sit naturalis facultas eius, quod de se, ac rebus suis quisq; facere velit, l. libertas 4. D. de stat. hom. §. & libertas, Inst. de iur. person. l. 1. tit. 22. p. 4. cum alijs, quæ ultra Scribentes, ibidẽ eruditè notat Conan. lib. 2. cõmen. c. 1. ex n. 3. Corras. in Rubr. de servit. n. 13. Alex. lib. 4. Genial. c. 10. & Bellarmin. 1. tom. cõtrovers. lib. 3. de laic. c. 7. ferendi non fuerunt isti Patroni, sive Cõmendatarij, qui Indis, & Indorũ bonis tanquã servis abutebãtur, d. l. libertas 4. §. servitus, D. de stat. hom. l. 1. §. nam apud, D. de his qui sunt sui, §. in potestate, Inst. eod. §. servitus, & §. servi autẽ, Inst. de iur. person. Cùm iniquũ sit, 18 † liberorũ hominum libertatẽ infringere, aut nimis onerare, vel eis liberã rerum suarum administrationẽ auferre, l. Titio centum 70. §. Titio centum 2. D. de cõd. & demõstr. l. 2. D. si à parẽt. quis fuer. manum. l. 1. §. quæ onerandæ, & l. 2. in fin. D. quar. rer. act. nõ detur. l. 2. D. de liber. hom. exhib. quæ iniuriarum actionẽ ei, qui hoc usu impeditur, concedit, cum alijs, quæ plenè congerit Bart. & eius Addit. in §. Titio centum, Alex. cons. 102. vol. 2. & Nos infr. cap. 3. n. 48. & seqq.

Debueruntq; prædicti Patroni 19 † moderatã tributi, sive servitij exactione contenti, quod Indi sibi propter tuitionẽ, vel administrationẽ præstare iubentur, ab illorum vexatione supersedere, & non tã operas servorum, quàm libertorũ exigere, 20 † quæ nullum ius in personã, imò neq; in rem præstare videntur, iuxta gl. & DD. in Rubr. D. de oper. servor. & de oper. libert. gl. 1. in l. 2. D. de usufr. leg. & in l. 2. verb. *Diminutione*, D. de oper. serv. §. 1. Inst. de acquisit. per adrogat. l. 1. tit. 31. p. 3. cum alijs, quæ tradit Ant. Gom. lib. 2. var. c. 15. n. 1. Zasius lib. 1. singul. intell. c. 3. n. 7. & Goveanus lib. 1. lect. c. 7. licèt Alex. in l. 1. §. si ususfructus, n. 3. D. ad leg. Falc. & Cepola in tract. de servit. 1. p. c. 2. n. 7. in libertorum quoq; operis ius in re concedendũ existimẽt.

SECVNDÒ perpendo, 21 † nihil magis in iure curari, quàm ut illicitę, & violenter, ac tyrannicè impositę exactiones, & pręstationes prohibeâtur & reprimãtur, l. illicitas 6. in princ. D. de off. Præsid. c. quia cognovimus 10. q. 3. tot. tit. 11. lib. 6. Recop. l. 15. & 16. tit. 27. lib. 9. l. 19. tit. 6. lib. 3. Recop. cũ pluribus alijs, quæ de novis, aut iniustis impositionibus vitãdis, ultra alios, tradit Covar. in Reg. posses. 2. p. §. 4. n. 1. & 5. Avẽdañ. de exeq. mand. 2. p. c. 4. n. 9. Ioan. Oroscius in l. solent, n. 18. D. de off. Procons. Mẽchac. lib. 2. contr. illust. c. 83. n. 27. Ioan. Gutier. lib. 1. pract. q. 92. n. 2. Villalob. lib. 4. cõmun. opin. pag. 84. col. 1. Gail. lib. 1. pract. observ. 17. Mysing. cẽt. 5. obser. 8. ubi quòd sine licentia Principis nemo potest subditis, aut colonis novas collectas imponere, & Bobadilla, plurimos referens, in Polit. lib. 2. cap. 16. num. 82. & seqq. & num. 117.

Quamobrem 22 † severissimè simul, atq; sanctissimè Romani Põtifices inter atrocissimos casus sedi Apostolicæ reservatos, illum semper numerandũ putarunt, cùm Domini Christiani populorũ sibi subditorum cervices, vel novis pensionũ oneribus premunt, vel auctioribus cumulant, ut constat ex Bulla Cœnæ ann. 1568. casu 4. Sylvest. verb. *Excommunicatio* 7. §. 54. & verb. *Gabella* 3. §. 7. Navarr. in manual. cap. 27. n. 53. & in nostris terminis ex Acosta d. lib. 3. cap. 15. in fine.

Vnde rectissimè 23 † Reges nostri Patronis, sive Commendatarijs inhibere potuerunt, ne insolitis illis, & violentis servitijs personalibus Indos sibi cõmendatos gravarent, ut in ead. l. illicitas, §. ne potentiores, c. Regũ officium 23. q. 5. cum alijs; & ut nihil ab eisdem, præter cõsueta, & à Regibus ipsis taxata, aut moderata servitia exigere posset, ut expressè dispositũ 24 † est in l. unica, C. ne operæ à collator. exig. lib. 10. ibi: *Operarum præbitionem, quæ illicitè à provincialibus hactenus expetita est, sinceritas tua cessare præcipiat*, l. 1. & 2. C. ne rusticani ad ull. obseq. devocẽt. lib. 12. l. 1. & per tot. C. ne quis lib. invitus act. reip. gerere cogatur, lib. 11. Auth. de mãdat. Princ. §. illud, Auth. de collatorib. §. ad hoc iubemus, optim. text. in Auth. ut iudices sine quoquo suffrag. in princip. ibi: *Illa agere quærentes, quæ utilitatem nostris subiectis introducendo, omni eos onere liberent, & omni dãno extrinsecùs illato, citra publicum censum, & iustam, legitimamque collationem.*

Quibus conveniũt alia iura, 25 † quæ provinciales duplici onere prægravare, vel duas eodẽ tempore collectas solvere vetant, l. navis, §. cùm autẽ, D. ad leg. Rhod. de iact. l. Titia, §. qui invita, D. de leg. 2. gl. & DD. in l. 1. C. de mulierib. & in quo loco lib. 10. gl. in l. honorẽ, D. de mun. & hon. Bart. & Platea in d. l. 1. C. ne operæ à collat. exig. Vbi 26 † multũ in terminis illũ textum expendunt, ad probandũ Baro-

rones & Dominos vassallorum non posse suis subditis operas imponere ultra conventionē, vel consuetudinem antiquā. Quod & sequitur Alex. cōs. 148. n. 10. lib. 6. Greg. Lop. in l. fin. tit. 7. p. 5. verb. *Nuevamēte*, Baeça de decim. tut. & curat. c. 30. n. 4. Aloys. Ricc. in prax. for. Eccl. decis. 628. n. 3. & Tusch. lit. A. cōcl. 240.

27 Et idem † in colonis, & adscriptitijs, quòd novis servitijs violenter onerandi nō sint, sed in pristina sua conditione relinquendi, & cōservandi, probat opt. text. in l. cùm satis 22. vers. *Caveant*, C. de agric. & censit. lib. 11. c. dilecto, de offic. Archid. ubi quòd terminata servitia suos terminos excedere non debent, Angel. qui alia plura adducit, cons. 9. Franc. Marc. decis. 72. p. 1. Vvaremund. in verosim. iur. fol. 79. n. 33. Menoch. cōs. 671. n. 9. & 10. vol. 7. Rosental. de feud. 1. p. c. 8. concl. 22. n. 4. fol. 616. Husan. in tract. de hominib. propr. fol. 171. n. 68. Gail. lib. 1. observ. c. 17. ex n. 1. & lib. 2. c. 62. & Mysing. cēt. 5. obs. pract. c. 8.

28 Quare † si domini suis vassallis, vel colonis, præciperent, quòd facerent eis aliquod servitiū in vineis, sive olivis, vel alijs possessionibus, eisq; iustum salarium, seu mercedem non solverent, furtū utiq; vel rapinā committerēt, & ad restitutionem tenerentur, ut tradit Archid. Florent. quē refert & sequitur Aviles. in d. c. 24. Præt. verb. *Titulo*, & alijs pœnis puniri possent, quibus novas exactiones, sive vectigalia sine Principis licentia imponentes, subijci solēt, iuxta text. in l. si publicanus, D. de publican. l. ult. C. nova vectig. inst. nō poss. cap. innovamus, de censib. cum traditis à Covar. Bobadilla, & alijs suprà relatis, Salicet. Schard. & Card. Albano in notis ad Bart. d. l. ult. & Dec. cons. 358. incip. *Placet*.

29 Tertiò † facit, quia non possunt dicti Patroni, sive Cōmendatarij se, ullā iuris ratione, in possessione huiusmodi servitij personalis ab Indis exigēdi, eo titulo, & colore defendere, quòd pluribus annis eo usi sint, locorū iudicibus videntibus, & patiētibus, imò & eorū auctoritate interveniente, à quorū manibus Indos ipsos ad dictū servitiū accipere solēt.

30 Quod plerūq; † fraudis, & violentiæ præsumtionē excludit, l. nō est verosimile 23. D. de eo quod met. causa, l. si Præses, D. de trāsact. l. si servus, in fi. C. quod cum eo, l. 1. C. de his qui propt. met. iud. non appell. cū latè traditis à Corn. cōs. 214. n. 6. lib. 3. Ant. Gom. 2. var. c. 14. n. 28. Monoc. de præsumt. lib. 3. præs. 126. ex n. 1. Mascard. de probat. cōcl. 1054. vol. 2. Gail. lib. 2. observ. 93. n. 17. & Menes. in l. trāsactionē quæ dominij, n. 2. C. de transact. Nā

31 etsi in alijs † annuis præstationibus, quæ diù, & uniformiter continuātur, induci soleat præscriptio, etiā contra rusticos & mulieres, l. cū de in rē verso, D. de usur. l. si certis annis, C. de pact. l. litibus, C. de agric. & cēsit. ubi latè DD. Balb. de præscrip. in 1. p. 3. part. princ. q. 10. n. 5. & 31. Covarr. d. §. 4. n. 2. & Horos. & Menchac. in locis sup. citatis, & Nos in alio latiùs dicemus. Hoc tamē in casu, † ad excu-

32 sandū servitiū, de quo agimus, talis consuetudo, seu præscriptio allegari non potest, nā potiùs corruptela dicenda est, ut in c. fin. de cōsuet. quæ passim in dictis Regijs schedulis, & præcipuè in illa anni 1601. c. 2. expressè dānatur & prohibetur in verbis, quæ sup. n. 12. retulimus, quæ sumta videntur ex Auth. ut nulli iud. §. cuius, & aliorum iuriū ad eandē rē mentionem faciemus infr. c. 4. n. 60. & seqq.

33 Et ubi lex † inhibet usucapionē, bona fides possidenti nihil prodest, l. ubi lex 24. D. de usucap. ubi Bart. & Paris. & Alban. in addit. ad eundē, Barth. Socin. reg. 17. verb. *Alienari*, & cons. 86. n. 8. vol. 1. Præsertim cùm hîc bona

34 fides intervenire nō possit, quia † semper pro libertate præsumendū, & in dubio iudicandū est, l. lege Iuliā, D. de manumissionib. l. inter pares, D. de re iud. Et absq; dubio malæ fidei

35 possessores Cōmendatarij censeri debēt, † qui contra tot Regia præcepta, Indos personalibus servitijs affligunt, l. quemadmodū, C. de agric. & censit. lib. 11. ibi: *Malæ fidei namq; possessorem esse nemo ambigit, qui contra legū interdicta mercatur*, l. cùm lex 47. D. de fideiuss. l. si sponsus 5. §. si uxor viri, D. de donat. inter, cap. vigilanti, & cap. fin. de præscript. cap. possessor, de reg. iur. in 6.

36 Vnde in his præstationibus † nō cadit præscriptio, ut notat Luc. de Pen. in l. hac lege, col. 1. C. de aquæductu lib. 11. Gram. vot. 12. n. 17. Covar. d. §. 4. n. 1. nec sufficiet probatio immemorabilis cōsuetudinis, nisi simul probetur subditos suā sponte, non per vim, talia onera subijsse, quia alias lex inusitatas, & indebitas exactiones per tyrannidē, violentiā, aut cōcussionē factas esse præsumit, ut expressè docet Ioā. Andr. Henric. Abb. & reliqui in c. quod latenter, de reg. iur. in 6. Innoc. in c. bonæ, de postul. Prælat. Guid. Pap. cons. 1. n. 12. & cons. 65. n. 4. Covarr. qui de cōmuni testatur, d. n. 1. Menchac. lib. 2. controvers. cap. 83. Ioan. Garcia de expens. cap. 9. n. 3. & alij relati à Bobadilla d. lib. 2. cap. 16. n. 118.

37 Et huic simile est, † quod tantopere dolet, & emēdari suadet D. Greg. lib. 9. Regist. epist. c. 1. ubi Victoris Feusaniensis Episcopi plenā doloribus querelā se proponere inquit, Innocentio Africæ Præfecto, ut & malos ab actione propera corrigat, & ab iniustitia, quā sustinent, bonos eruere curet: & sic scribit: *Queritur siquidē supradictus frater noster, multas in illis locis violentias, multaq; alia contra*

Dei timorem Africanos Iudices exercere. Deniq; ut duplicia illic tributa (quod auditu intolerandũ est) exigantur. Et quia huius mali emendatio vestræ specialiter auctoritatẽ dignitatis spectat, petimus & subtili indagatione perquirere, & ita hoc (Deo vobis imperãte) debeatis corrigere, quatenus afflictis succurratis, & huius emendationis exemplo, alios in futuro pravis actionibus arceatis.

38 Ex quibus notãda, & reijciẽda venit opinio Ioã. Matiẽz. † d. lib. M.S. de moderat. Regn. Perũ p. 1. c. 13. dũ existimat, melius cũ Indis actũ fuisse, si tributũ in servitio personali solvere cogerẽtur, quàm in pecunia, & alijs rebus, in quibus posteà ex dictis legibus & schedulis taxari, & æstimari cœperũt. Nã etsi non 39 inficier, inter varia tributorũ genera, † illud satis cognitũ, & interdũ iustissimũ esse, quod ex operis subditorum cõflatur, ut latiùs alio loco dicemus, & egregiè explicat Dom. Sot. li. 3. de iust. & iur. q. 6. art. ult. vers. *Hæc omnia pẽsionũ genera*, & hoc etiã inter Indos practicari posfit, & soleat in aliquibus provincijs, quę nihil aliud habẽt, quod cõmodè quærere, & porrigere possint, certis dũtaxat anni diebus, & dierũ horis designatis, in quibus Indi suis Patronis ruri, aut domi inservire debeãt, & tributũ in mercede operarũ solvant, atque 40 compensent. Prout † in Novo Regno Granatensi hodieq; usitatur, ubi has operas, vel hoc genus tributi vocant *Demoras*, quasi per hoc tẽpus Indi apud Cõmendatarios morẽtur, & 41 degant. Cùm tamẽ ob ipsorum Indorũ † imbecillitatẽ, & Patronorũ superbiam & avaritiã, semper in exigendis dictis operis excedatur, & quãvis valdè moderatæ sint, plurimas fraudes, ac colores inveniant, ut Indos plus debito, & solito gravẽt, & semel sibi addictos, nusquã dimittant, lõgè securius visum est, illã taxarum formã ubiq; servari, & † viã deli-42 ctis non aperire, iuxta text. in l. cõveneri, D. de pact. dotal. l. si unus 28. §. illud, & §. pacta quæ turpẽ, D. de pact. (ubi cũ Cuiac. legendũ est, *à Republica*, nõ ut in vulgatis, *à re privata*) cũ traditis ab Alphan. in reportat. collect. 757. Rom. cõs. 466. & Covar. lib. 2 var. c. 14. n. 4. & ita in nostris terminis advertit Agia ubi sup. pag. 4. & seqq. & pag. 22. & 23. & Io-43 seph. Acost. d. c. 17. pag. 342. docens, † iniquũ sanè per se nõ esse, ut servitiũ personale tributi loco accipiatur, dũmodò perversitas illa caveatur, ne huiusmodi onera inæquabiliter Indos premant, sed per sortes vicesq; suas; tùm ut huic detrahatur de illius tributo, quod ipse servivit, ac nõ huius sudoribus alius lucrũ faciat. Itemq; illud providendũ, ne ob eas serviẽdi vices sibi, rebusq; suis in necessarijs desint: *Quæ quidẽ omnia* (subdit) *dictare, facile est perficere verò, aut infecta emẽdare, perquã difficile* Et reddit rationẽ in eod. lib. c. 15. inquiẽs: *Quãvis enim rectè, & sapiẽter cõstituta Respublica, quamvis æquis legibus temperata; facilè improborũ temeritate violatur, cùm sit nihil, quod non humana perversitas, si relinquatur sibi, convertat in peius.*

SVMMARIVM CAPITIS SECVNDI.

1 *Servitii privati Indorum species alia proponitur.*
2 *Servitium Indorum, dum ad famulandum & inserviendum in domibus Hispanorum distribuuntur, Matienz. & Acosta probare videntur, & huius verba referuntur.*
3 *Schedulæ plures recensentur, servitiũ Indorum in privatorum domibus inhibentes.*
4 *Indos, quos vocãt* Mitayos, *accipere, Proregibus, Auditoribus, & alijs Regijs ministris probibitum est.*
5 *Officiales Regij Indos R. Coronæ tributarios, ad sibi famulãdũ addicere, prohibẽtur.*
6 *Patroni, sive Commendatarij Indorum, non possunt Indos commendatos ad privatum domus suæ servitium compellere.*
7 *Prætores, sive Correctores Indorum, itẽque eorum Parochi, coacto illorum servitio uti probibentur.*
8 *Servitia privata, & coacta Indorũ omninò tolli iubentur schedula anni 1601. & quòd voluntarij conducantur.*
9 *Schedula anni 1609. idem expressiùs, & generaliùs iubens, refertur.*
10 *Servitia domestica Indorum anteà præstari solita, qualiter Prorex, & Senatus Limanus à se abdicaverit?*
11 *Iudex, vel Magistratus, qui corrigere alios desiderat, à se incboare debet disciplinã.*
12 *Officiales & Ministri Regij in servitijs Indorum soluto congruo & taxato pretio, privatis præferri debent.*
13 *Hispani non possunt Indis coactis ad privatum sui servitium uti, etiam si servitio carere se dicant.*
14 *Vtilitas, quæ resultat Hispanis ex privatorum coacto Indorum servitio, non præponderat damnis, quæ Indi patiuntur.*
15 *Nemo cum alterius iactura ditandus, vel accommodandus est.*
16 *Ciceronis elegans locus expenditur, cõtra eos, qui ex alieno damno lucrum parant.*
17 *Hispani notantur, quòd in Indijs alij alijs servire recusant.*
18 *Hispani, ut ad serviendũ, & laborandũ in Indijs adducantur, Regiæ schedulæ iubent.*
19 *Adriani Imperatoris festivum factum,*

& dictum refertur.
20 *Man⁹ manũ lavat, adagiũ, & alia similia.*
21 *Prodicus sapiẽs gratis nullum erudyt, & quibus adagiys uteretur?*

CAPVT II.

De alterius personalis Indorum servitij usurpatione, & reprobatione, quatenus in privatum, ac domesticum Hispanorum famulitium inviti distribuuntur.

1 ILLVD etiã servitium personale ad privatã utilitatẽ spectare videtur, quod Hispani multis in locis iam dudum introduxerunt, & hodie etiã, Regijs licèt iussionibus refragantibus, non minus frequẽter, quàm perniciosè conservãt, dum ad suarũ personarũ, ac domorũ servitiũ, & famulitium Indos sibi per vices à locorum Prætoribus distribui petunt, & facilè consequũtur, quos *Mitayos de servicio* in hoc Regno Peruano vocamus. Quibus exiguã mercede, sive salario per menses, aut hebdomadas persoluto, nihil nõ grave, & laboriosũ iniungunt, & invitos, & reluctãtes in obsequio stare cõpellunt contra rubrum & nigrum, C. ne operę à collatorib. exig. & ne rustic. ad obseq. deven. & alia quæ in c. præcedẽti notavimus.

2 Quod quidem † servitij genus non omninò damnat Ioã. Matienz. d. tract. M.S. de moderat. Regn. Perù 1. par. c. 11. dummodò Indi vicissim mutentur, illisq; abeũtibus in manu propria merces labori competens persolvatur. Acosta etiã lib. 3. de procur. Ind. salut. c. 16. pag. 346. sub eisdẽ legibus hanc cõsuetudinẽ admittere non veretur, cùm harũ regionum incredibilis incõmoditas, & servientiũ penuria id, veluti suo iure, deposcat, atque ità concludit: *Neque illud vituperandũ, quòd peculiares ob causas ad domestica ministeria quibusdã locis Indi attribuuntur, ut in Xenodochijs, in religiosis domibus, tum etiã publicorum, nobiliumvè hominũ, aut contrà graviter affectorũ, & indigentium servitijs suo ordine, & ratione assignãtur. Abusio tamẽ illa amputanda est, & pro iniqua ducenda, cùm in eiusmodi Mitayos (sic enim vocant, sive mercenarios) iustum pretium imminutum est, vel maiora, quàm vires ferant, imperantur, vel diutius retinentur, quàm pro ratione præscripta, quæ iniuriosa sunt omnia, & ex improbitate hominũ poti⁹, quã ex ullo vero iure profecta. Neq; bona unquã fide ista usurpata sũt, sed magna vel tẽporis, vel hominũ corruptione*

3 Sed nihilominus † contrarium semper expressis, & per varia tẽpora repetitis, nostrorũ Regum legibus, & schedulis, cautũ invenitur. Nã, ut omittã illam anni 1543. quæ extat in 4. vol. impr. pag. 263. & Indos in omnib⁹ benè tractari iubet, & ut vassallos liberos de se, & suis operis liberè disponere posse, quod iterum expressiùs adhuc cavetur in alia sched. anni 1566. ad Quitẽsem Cancellariã directa, eod. to. pag. 284. & 351. Posteà † lata fuit alia Tauri 21. Septẽbr. ann. 1551. ad Proregẽ Novæ-Hispaniæ, quæ reperitur in Ordin. Mexic. pag. 144. ubi disertè prohibet, ne Proreges, & Auditores Indiarũ hoc personali Indorũ servitio, quovis colore, aut prętextu in domibus suis utãtur. Et idẽ anteà sancitũ fuerat in alia Vallisolet. 29. April. an. 1549. quæ inseritur in alijs, quæ habẽtur 1. to. pag. 345. Et cũ omnes Auditorũ negotiationes interdixisset, inter alia sic habet: *Ni os sirvais de los Indios de agua, ni yerva, ni leña, ni otros aprovechamientos, ni servicios, directa, ni indirectamẽte, so pena de la nuestra merced, i de perdimiẽto de vuestros oficios.* Alijs quoq; schedulis anni 1548. & 1573. 2. tom. pag. 241. districtè præcipitur † Regijs Officialibus Sanctæ-Marthæ, & Argentinæ provinciæ, ne ullo modo Indos Regiæ Coronæ tributarios, in suũ privatum servitiũ, vel usum addicant.

4

5

6 Et cùm per aliam schedulã Vallis. 22. Febr. ann. 1549. in Regno Peruano hoc servitij genus cessare iussum fuisset, & nihilominus Regijs auribus delatum esset, Patronos, † sive Commẽdatarios Indorũ eo, cũ magno excessu, uti solere, schedula altera edita fuit Mõzonij Aragonis 2. Decẽb. an. 1563. cuius copia extat d. 4. to. pag. 294. & seqq. quæ iubet: *Que no se cõsienta q̃ los Encomenderos tẽgã en sus casas Indios de q̃ se sirvã personalmẽte, ocupados en traer yervas para sus cavallos, agua, leña, i en la labor de sus huertas, i viñas, i heredades, i guardas de ganados. &c. I q̃ se provea, como los Indios q̃ sirvierẽ à los Españoles, los sirvã de su propria volũtad, i no de otra manera alguna; i se dè ordẽ como à los Indios que assi sirvierẽ à Españoles, ò à otra persona, se les pague su salario i soldada enteramẽte, &c.*

Et idem generaliter rescriptũ fuit Quitensi Cãcellariæ, pro tollẽdis omnibus his servitijs personalibus privatorũ, apud D. Laurent. 19. Octob. an. 1591. d. 4. to. pag. 299. & seqq. Et ad Dom. D. Lud. à Velasco Proregẽ Peruanũ an. 1594. Et multis alijs schedulis passim prohibetur, † ne ipsi Prætores, sive Correctores, quos dicunt, Indorũ, aut eorum Parochi, hos *Mitayos* accipiant, in quo ij plurimũ semper excedunt, qui alijs exemplo esse debuissent.

7

8 Porrò cũ isthæc omnia satis profecisse non viderẽtur, ut prædictũ servitiũ cessaret † rursus

sus Vallisolet. 24. Novẽbr. ann. 1601. in generali illa schedula, quæ vocatur, *del servicio personal*, idẽ multò enixiùs, & sub pœnis gravioribus imperatur, & cap. 2. cavetur: *Que no se den Indios à nadie en particular, sino que si pareciere convenir, compelan à los Indios à que trabajen, i se salgan à alquilar à las plaças, i lugares publicos, i acostumbrados, para que los que los huvierẽ menester, assi Españoles, como otros Indios ora sean ministros Reales, ò Prelados, Religiones, Sacerdotes, Dotrineros, Hospitales, i otras qualesquiera Congregaciones, i personas de qualquier estado q̃ sean, los concierten, i cojan alli por dias, ò por semanas, i ellos vayan con quien quisieren, i por el tiempo que les pareciere, de su voluntad, i sin que nadie los pueda tener cõtra ella, tassandoles los jornales, &c.*

9 Et denique in provida illa schedula † ann. 1609. quæ de eodem servitio personali agit, cuius meminimus sup. cap. 1. num. 13. postquã plura alia, ad favorem, & sublevationem Indorum concernentia, statuta sunt, cap. 20. & 30. deciditur, ut nullo casu, nulliusvè privatæ personæ contemplatione, sive Ecclesiast. sit, sive secularis, etiam Proregum, Auditorum, & Inquisitorum, coacta Indorũ servitia distribuantur: *En ministerios domesticos de casas, huertas, edificios, leña, yerva, i otros semejantes.* Et subdit: *Porque aunque esto sea de alguna descomodidad para los Españoles, pesa mas la libertad, i conservacion de los Indios.*

10 Quod Regiũ mandatum † cùm directũ fuisset D. Proregi Marchioni de Mõtesclaros, illudque in hoc Regno Peruano exequi, & impleri enixè curasset, primùm à se ipso incipiẽs, nullos deinceps Indos *Mitayos* ad servitium domus suæ admittere voluit, idẽq; ut faceremus Regij huius Limani Convẽtus Senatores cõmonefecit. Quod facilè, ut par erat, ab omnibus impetravit, ut vel sic cæteris † idem liberiùs, & efficaciùs imperare possemus, arg. tex. in l. si uxor, §. iudex adulterij, D. ad leg. Iul. de adult. cap. iudicet 3. q. 8. & iuxta illud Theodosij ad Honorium filium documentum apud Claudian. in 4. ipsius Honor. Consulatu: 11

In commune iubes si quid, censesvè tenendum,
Primus iussa subi; tunc observantior æqui
Est populus, nec ferre negat, cũ viderit, ipsum
Auctorem parere sibi. ——

Et Ovid. Fastor. 6.

Sic agitur censura, & sic exempla parantur,
Cum iudex, alios, quod monet, ipse facit.

Quibus similis Tertul. lib. 1. de patiẽt. *Oportet* (inquit) *cõmendationẽ alicuius rei adortos, ipsos priùs in administratione eius rei deprehendi, ne dicta factis deficientibus erubescãt.* Quintil. declam. 3. Miles Marianus pag. mihi 37. *Hæc enim cõditio superiorum est, ut quicquid faciũt, præcipere videãtur, & perniciosissimum est malæ rei maximus quisq; Auctor.* & Cassiod. lib. 6. epist. 21. pag. 154. *Esto vitæ continens, ut possis in alios esse iudex. Prima æquitas est, à se Præsules incboare, ut debeãt criminosi metuere, quẽ nequeunt similẽ reperire.* Et lib. 10. epist. 5. sub persona Theodadi Regis: *A domesticis incboare volumus disciplinã, ut reliquos pudeat errare, quando nostris cognoscimur excedẽdi licentiã non præbere.* Et plurima alia, quæ in eandẽ sententiã cõgessit Ioã. Britan. omninò videndus, in notis sive cõment. ad Suet. Tranq. in Neron. c. 19. pag. mihi 223. Tiraq. de pœn. temp. caus. 31. n. 38. & 39. & Nos infr. hoc eod. lib. cap. 16. ex n. 39.

12 Et in eandẽ prohibitionẽ tendit † quod de officialibus Regijs, qui rusticanorũ operis & obsequijs utũtur, cõtra l. 2. C. ne rustic. ad ulla obsequia devocentur, lib. 10. tradit Cassan. in consuet. Burgund. tit. de confiscat. §. 1. n. 31. quẽ refert & sequitur eruditiss. D. Frãc. Alfar. in tract. de offic. Fiscal. gl. 20. n. 373. Vbi hinc ortũ habuisse putat Regias ordinationes, quæ idem Indiarum Auditoribus prohibent. Quas tamẽ ita posteà iustè temperatas fuisse inquit, ut eodem modo, & eâdem mercede, quã alijs civibus communiter, possint quoque, imò & teneantur Indi Auditoribus inservire.

13 Neque his † officere potest, quod Hispani famulorum ministerio carebunt. Nã ut in dictis schedulis dicitur, id evitari potest, si Indos volũtarios conducant, quorũ servitio utãtur, ut in Hispania cõtingit, quos proculdubio inveniẽt, si eos benignè tractaverint, & iustam mercedẽ opportunè persolverint, vel alios Hispanos, aut Æthiopes, aut Hybridas Indorum, vel Æthiopũ (quos *Mestizos* & *Mulatos* vocant) in suum servitium adsciverint, quorum semper, & hodiernis præcipuè temporibus, magna, & quidẽ otiosa, imò & perniciosa propago in his regionibus reperitur.

14 Et † ut maximè aliquã cõmoditate, aut utilitate Hispani ob prædicti servitij interdictionẽ privarẽtur, id tamẽ dãnis, quæ Indi eius ratione patiuntur, nequaquã prępõderat, ut prȩclarè dicitur in d. sched. ann. 1609. Neq; naturalis, & civilis iuris regulas infringere debet, quibus neminẽ † suã libertate privandũ monemur, vel cũ alterius iactura accõmodandũ, vel locupletandũ, l. libertas, D. de reg. iur. l. 2. D. si à parent. quis fuer. manumis. l. uxorem, in fin. D. de manumis. test. l. nã hoc natura, D. de cond. indeb. l. iure naturæ, D. de reg. iur. c. locupletari, eod. tit. lib. 6, ubi Pet. Fab. Ravard. Pechius, & alij plura notarũt, & Pet. Rebuff. in l. unica, C. de eo quod interest, n. 180. & cõducit elegans Cicer. † locus lib. 2. offic. dum 15 16

in-

inquit: *Detrahere aliquid alteri, & hominem cum alterius incommodo sua augere commoda, non minus contra naturam videtur, quàm mors, quàm dolor & reliqua, quæ possunt aut corpori accidere, aut rebus externis.*

Et cùm Hispani in propria patria cõmorãtes, 17 † alij alijs famulẽtur: & quibuscũq; ministerijs inserviant, ferendi nõ sunt, si ad Indicas regiones adventãtes, statim superbiãt, velintque Indorum servitio, seu famulatu potiri. Quem fastũ nationis nostrę æmuli nobis obijciunt, ut constat ex Hier. Benzon. & eius Additionatore in sua Hist. Novi-Orb. lib. 2. c. 8. Et damnant plures Regiæ schedulæ, quas inferiùs adducemus, & præcipuè illa d. an. 1609. 18 §. 2. Quæ † Proregibus, & Gubernatoribus iubent, ut Hispanos ad serviendũ, & proprijs manibus laborandum, præmijs, pœnisque propositis, in his provincijs inducant: *Sin hazer distincion de Indios, Españoles, Negros, i Mestizos, i las demas naciones, porque todas conviene que se enseñen, i apliquẽ à trabajar, como se ha hecho en las demas Republicas del mundo, à q̃ tienen tanta aversiõ, unos por floxedad, i otros porque desdeñan el trabajo, como si fuesse cosa vil, no advirtiendo, q̃ la ociosidad en la gente vagabunda es digna de ser reputada por infamia.* Quod nullo modo meliùs consequetur, quàm si domestico, & coacto Indorum servitio priventur.

19 Possumusque eis † ob oculos ponere illud, quod de Adriano Rom. Imp. Ælius Spartian. & alij historici in eius vita scripserũt, & Aldus Manutius post Erasmũ in Adag. *Senes mutuũ fricant*, pag. 329. Is enim in balneo veteranũ quempiam, servuli penuriâ, sese marmoribus affricantẽ conspicatus, eũ & servulis aliquot, & sumtibus donavit. Quod reliqui veterani feliciter cessisse videntes, cœperunt & ipsi cõplures sub oculis Imperatoris sese marmoribus affricare, ut hoc modo Principis elicerẽt benignitatem. At ille evocatis senibus, iussit, ut alius alium vicissim defricarent, atque ita pueris nihil opus fore. Qui iocus posteà in vulgi fabulam, & Adagij usum cessit: *Fricantem refrica*. Eique 20 † similia sunt illa: *Mutuũ muli scabunt, Tradũt operas mutuas, & Manus manum lavat*, de quibus idem Erasm. meminit, & de ultimo Seneca in libello de morte Claudij, & Distichon inter Græcanicas sententias, quod ita ipse Adagiographus latinitate donavit:

Vrbs servat urbem, servat itidem vir virum,
Manus manum, digitumque digitus abluit.

Et Xenocrates Philosophus Platonic. in lib. de morte, quẽ ex nostris refert Pet. Greg. lib. 21 27. syntagm. c. 2. n. 5. ubi ait, † quòd Prodicus sapiens gratis nullum erudijt, & semper habebat in ore Epicarmi illud: *Manus manũ lavat; dans aliquid, aliquid accipit.*

SVMMARIVM CAPITIS TERTIJ.

1 *S*Ervitium Yanaconarum *an iustum sit?*
2 Yanaconæ *qui Indi dicantur in Regno* Perù, & Naborij *in Nova Hispania? & ex quibus causis illorũ servitiũ iustificetur?*
3 *Indi vagi, & errãtes qualiter Hispanis, sub* Yanaconarũ *titulo, in servitiũ dari solerẽt?*
4 Yanaconarum *usus maximè percrebuit in Argentina provincia, & quare?*
5 *Indi in provincijs Perù, qui dicãtur* Anarunæ? *& qui* Yanaconæ?
6 Yanaconarũ *servitiũ in Argentina provincia, quomodo in R. Cõsilio temperatũ fuerit?*
7 *Prorex D. Francisc. à Toleto, quid circa Yanaconas Argẽtinæ provinciæ statuerit?*
8 Yanaconæ *transeunt cum prædijs.*
9 Yanaconarum *usum, & servitium qui Auctores probent.*
10 *L. 12. tit. 10. lib. 5. Rec. quæ Indorũ donationes prohibet, ad* Yanaconas *nõ pertinet.*
11 *Indi, cùm possint ad agrorum culturam mitti, multò faciliùs qui in eisdem fundis sunt, poterunt retineri.*
12 *Nihil refert, quid ex æquipollentibus fiat.*
13 *Æquipollentis admissio semper debet permitti, ubi intentio legis per eam non violatur, sed melioratur.*
14 Yanaconæ *liberi manent, & liberam testandi facultatem habent.*
15 Yanaconæ *sunt veluti coloni partiarij in fundis, quibus adscripti sunt.*
16 *Coloni partiarij qui sint, & Auctores qui de illis agunt?*
17 *Vassalli Hispaniæ, qui dicuntur* Solariegos, *quo iure censeantur?*
18 *Servorum una est conditio, licèt in ministerijs differant.*
19 *Hominum liberorũ plures sunt differẽtiæ.*
20 *Adscriptitij qui essent, & quo pacto fierẽt? & qui de eis agant?*
21 *Colonos adscriptitios qualiter definit D. August?*
22 *Adscriptitij vocabantur aliquando censiti, & tributarij, & quare?*
23 *Adscriptitij inde dicebantur, quòd fundo, quem colebant, adscriberentur: & quo pacto id fieret?*
24 *Adscriptitij etiam per absentiam, vel militiam 30. ann. liberari non poterant à cultura terræ, cui adscripti essent.*
25 *Lex cùm satis, C. de agric. & censit. & l. eum qui, C. de fund. rei privat. lib. 11. illustrantur & conciliantur.*

26 Adscriptitij si fugiat à fundo, cui adscripti sunt, sui furtum facere dicuntur.
27 Adscriptitij dicuntur pars fundi, & glebæ adhærere.
28 Lex sed etsi 15.§.1.D.de evictiõn. explicatur,& à Cuiac.emendatione vindicatur.
29 Adscriptitij habebant libertatem conditionatam,aut conductionatam.
30 Parabolani non erant Medici hospitaliũ, sed homines eis adscripti,ad curã infirmorũ.
31 Metallarij,Curiales, Cohortales, Fabricenses,Murileguli, & alij similes cõditionatam libertatem habebant.
32 Galli Celtæ Hæduos velut servos, seu adscriptitios habebant.
33 Homines manus mortuæ,sive vassalli Taliabiles sũt apudGallos veluti adscriptitij.
34 Vassalli de Remensa qui dicantur in Cathalonia?
35 Mansarij vassalli in Italia qui, & unde dicantur?
36 Vassalli servitutis qui dicantur in Aragonia,& alibi?
37 Coloni adscriptitij quibus modis fieri, & acquiri possint?
38 Yanaconarum usus,& servitium exemplo aliarum nationum defendi potest.
39 Leges de similibus ad similia porrigi solent, & tempori, ac loco, publicisque necessitatibus accommodari.
40 Yanaconarum servitium Regijs schedulis approbatum videtur.
41 Ordinationes D.Proregis D.Francisci à Toleto de servitio Yanaconarum, Regijs schedulis approbatæ sunt.
42 Leges, etiam si aliquo respectu duræ, aut iniustæ videantur, non facilè mutandæ sunt,& quare?
43 Schedula Regia, quæ tractat de servitio Yanaconarum,explicatur.
44 Yanaconæ non possunt recedere à fundis, quibus adscripti sunt, nisi priùs in eis necessarias operas fecerint.
45 Yanaconarũ usus ubi fieri possit, restringendus est.
46 Probibita ne in usũ transeãt, cavẽdũ est.
47 Error,cui ab initio non resistitur, maiores vires assumit.
48 Indi in plena, & integra libertate cõservari iussi sunt.
49 Libertas infringitur,cogendo aliquem, ut in certo loco moretur.
Lex Titio centum 70. §. Titio centum, de condit.& demonstr.& aliæ similes explicantur & illustrantur,ibid.
50 Manumissionis in actu dabatur servis facultas vivendi ubi vellent,& abeundo quo vellent.
51 Conditio standi in certo loco,non nisi servis,vel libertis imponi solebat.
52 Carceris pœna est servitutis species.
53 Yanaconarum servitiũ,& detentio aliquibus legibus Indiarũ interdicta reperitur.
54 Yanaconarũ servitiũ præscriptione defendi non potest,cùm sit libertati contrarium.
55 Indi non sunt domini libertatis suæ,ut nec membrorum.
56 Libertatem suam nemo recusare potest.
57 Liber qui suĩ natura est,nõ potest per pactũ se adscriptitiũ,vel alterius hominẽ facere.
Pactum inducens perpetuam servitutẽ, vel operarum præstationem,an valeat? ibid.
58 Lex ult.C.de transact.explicatur.
59 Mala non sunt facienda, quamvis inde provenire possint bona.
60 Yanaconę plures iniurias sub duris,& iniustis dominis patiuntur.
61 Voluntatem contra meam quod fit, satis dicitur in perniciem meam fieri.
62 Noluntatis interesse datur.
63 Adscriptitiorum exemplũ, ad Yanaconas applicari non posse,ostenditur.
64 Adscriptitij quo iure induci, & defendi cœperint?
65 Adscriptitiorum usus in Hispania non est receptus.
66 Indiarũ provinciæ debẽt iudicari legibus & consuetudine Hispaniæ, cui sunt unitæ.
67 Yanaconarum usus hodie tolli deberet,cessante causa eius dissimulationis.
68 Belli causa inductũ, cessante bello,cessare debet.
69 Libertatis tutela ad ius publicum spectat.
70 Indos profugos,aut vagantes qui cepit, & reduxit,an eos sibi applicari,petere possit?
71 Indos,qui se vendunt propter famem, aut aliam necessitatem, quatenus emtor ut servos detinere possit?
72 Vagabundos qualiter capi, & in servitio detineri permiserit Rex Ioannes I.
73 Yanaconæ duris & insolitis servitijs onerandi non sunt.
74 Yanaconæ bonis spoliãdi, salarijs defraudandi,aut iniurijs afficiendi non sunt.
75 Domini,qui servos,vel parentes,qui filios crudeliter vexant, eos manumittere, aut emancipare coguntur.
76 Barones & Domini, qui vassallos malè tractant,eis privandi sunt.
77 Yanaconæ non possunt sine prædijs,quibus adscripti sunt, aut prædio vendito retineri,& in aliud transferri.
78 Adscriptitios si quis simpliciter donet,fundum quoque,cui serviunt,donasse censetur.
79 Accessorium,quando est inseparabile, & dignius principali,ipsum secum trahit.

Vas-

80 *Vassalligium ignorantiæ quod dicatur? & est reprobatum.*
81 *Indi licèt regulariter directè, vel indirectè vendi non poßint; hoc fallit in* Yanaconis, *sive adscriptitijs.*
82 Yanaconæ *ubicunque reperiantur, tributa Regi, vel suis Commendatarijs debita, solvere cogendi sunt.*
83 *Schedulæ aliquæ referuntur de* Yanaconarum *tributis agentes.*
84 *Adscriptitij, vel colonarij ab exactoribus tributorum graviter inquietandi nõ sunt, & quare?*

CAPVT III.

An illud servitij genus magis permittendũ videatur, quod quidam ab Indis extorquent, quos vulgò Yanaconas *vocant, & velut adscriptitios, agrorum, villarumque suarum culturæ inservire debere contendunt?*

EX his paulatim in illam aliã quæstionem, nobiliorẽ certè, & difficiliorẽ devenisse videmur, utrũm † scilicèt magis iusta, & legitima sit aliorum Indorum possessio & occupatio, quos Hispani aliqui privatã utilitatem tantummodò respicientes, in suis domibus, prædijs, metallorũ fodinis, & alijs quæstuosis negotiationibus retinẽt, eo titulo & colore, quòd tales Indi, iã ab antiquo, proprias & naturales sedes reliquerint, & se prædictis Hispanis sociãtes, atq; aggregantes, posteàq; in eorũ domibus, & possessionibus assuefaciẽtes, ibi uxores duxerint, & proprijs laribus veluti trãslatis, ac cõstitutis, liberos procreaverint, antiquique, & originarij soli memoriã amiserint? Prætexunt quippè Hispani † ex hoc capite sibi in eiusmodi Indos, eorũq; liberos, & descendẽtes Ius quoddã servitij & famulitij, veluti in adscriptitios, aut colonarios cõpetere, neque eos (quãvis maximè velint) à suis prædijs abire patiũtur. Eò magis, quòd plurimi iudices, ad quos Indorũ querimoniæ perveniebãt, eosdẽ, causã cognitã, servitiũ, sive famulatũ, quẽ præstare cœperant, continuare iubebant, nec novos dominos mutare sinebãt, nisi ab antiquis nimis asperè tractari cõstaret, vel debitis salarijs, & vitæ subsidijs temerè defraudari.

1

2

Quinimò † interdũ etiam, quãvis nulla possessio ab Hispanis prætexeretur, solebant tamẽ iudices, illis petentibus, & servitio egere dicẽtibus, Indos, quos vagos, & incertæ sedis, sive soli comperiebant, sub certis legibus, & conditionibus in perpetuũ cõcedere, & assignare. Quos Indos cõmuni nomine in hoc Regno Peruano *Yanaconas* vocãt, & in Mexicano *Naborios*, proprio gentis vocabulo, quasi serviẽtes homines dicas. Et in Argẽtina provincia † maximè hoc servitium frequẽtatur; in qua antequam Dom. Prorex D. Francisc. à Toleto gubernationis habenas suscepisset, Indi duas in classes distributi reperiebantur. Alij namq; † quos *Atunrunas* dicunt, in suis oppidis, & reductionibus permanserunt, proprios *Caciques*, sive *Curacas* agnoscẽtes, ibidẽq; iniuncta sibi servitia, & tributa regulariter exhibentes. Alij verò cùm ad Hispanorũ domus, & fundos divertissent, ibiq; per annos aliquot constitissent, eis in urbanis, & rusticis operibus inserviebãt, & ab illis fidei doctrinã accipiebant, & vestẽ præterea annuã, certaq; terræ iugera, quæ Indi tanquàm propria possidebant, & dominorum instrumentis colebant. Quo pacto, ab alijs servitijs & tributis, quibus *Atunrunæ* subiecti erant, liberabãtur.

3

4

5

Cùm autẽ super hoc in Regio Cõsilio † disceptatũ fuisset, tandẽ placuit, ut Regia Cãcellaria, quæ in dicta provincia fundata fuit anno 1561. nihil novi disponeret, sed rebus eo, in quo erãt, statu relictis, nullos deinceps Indos à suis oppidis abire permitteret, neq; Hispanos, quæsitis anteà *Yanaconis*, exueret. Missoque paulò pòst † ad hoc Regnũ prędicto Prorege, ei inter alia huius rei cognoscẽdæ, & providendæ cura cõmissa fuit. Qui cùm illã provinciã personaliter perlustrasset, & omnia, quę utrinq; allegabantur, exactè cognovisset, dictos *Yanaconas*, qui prædijs rusticis inserviebant, Hispanis, sub legibus suprà relatis, & alijs, quas oportere iudicavit, adscripsit, ratus sic cõmodius omnibus subveniri, & nihil referre, quòd Indi ad propria municipia revocarẽtur, vel in domibus, & prædijs Hispanorũ sub publica registri, sive matriculæ fide, & professione relicti, eis easdẽ operas exhiberent, ad quas præstãdas ex suis oppidis evocari, & distribui solebãt. Vnde † si dicti fundi, & prędia vendũtur, aut quovis modo per contractũ, vel ultimam voluntatẽ ex alijs personis ad alias transire contingit, Indi quoq; illis assignati, cum eisdẽ possessionibus transeunt, quia quẽadmodum eas deserere nequeũt, ita nec novi possessores illos mutare, vel expellere possũt.

6

7

8

Quam Indos gubernandi, & distribuẽdi rationem † nimis probat Ioã. Matiẽz. qui cõsilijs, & visitationi dicti Proregis interfuit, in tract. M.S. de moderat. Reg. Perù 1. p. c. 8. ubi refert se idẽ tractasse in alio libro de stylo Cancellariæ, tit. 1. præeminent. 17. cas. 20. declarat. 9. gloss. 4. & repetit in l. 12. tit. 10.

9

glos.1.n.5.lib.5.Recop.Et hoc ipsũ nõ obscurè sentit Acosta d.lib.3. de procur.Indor. salut. c.17.Agia in suis resp̃õs.de servit.personali Indor.pag.52.& eruditiss.Licent.Petrus Ruizius Bejaran. qui fuit quondã magnus in Regijs Consilijs Advocatus, & posteà obijt dictæ Argentinæ Cãcellariæ meritus,& emeritus Senator, in peculiari syntagmate, quod ad defendendũ prædictum *Yanaconarũ* servitium,scripsit.Ipse quoq; idem Matienz. cùm posteà typis edidisset commentarios nõ malè dolatos circa lib.5. novæ Recop. incidens in l.12.tit.10.quæ Indorum donationes fieri prohibet,sic num.5.concludit·*Ad Indos* 10 *verò Yanaconas dictos*, † *lex ista adaptari non potest*. *Nam licèt legibus Indiarum hi prohibeãtur servire inviti,ut in l.22.Indiar. multis tamẽ iustis rationibus hac in provincia permittitur, ut servire possint in fundis, & prædijs,& possessionibus Hispanorũ, ubi ipsi libenter habitant, & fundos colunt, sibi ipsis, & dominis prædiorum, iusta mercede eis designata. De quibus latè egimus in lib. moderationis Perù par.1.cap.8.& 24.*

Pro cuius opinionis confirmatione sequẽtia argumenta expẽdi posse videntur. Primũ 11 quòd cùm receptum sit, † propter communẽ Regni utilitatem,&ubertatẽ Indos operibus rusticis, & alijs necessarijs laboribus, etiã invitos,mancipari posse,& ad eos subeũdos vicissim ex suis municipijs deduci, ut in capitib.seqq.latissimè disputabimus; multò facilius admittendum videtur,si in eisdẽ prædijs, quæ colere tenebantur,resideant,maximè,cũ ibidem commorantes, à plurimis alijs vexationibus liberentur, quas in suis oppidis frequenter patiũtur; & Hispani, quibus addicti sunt,eos defendant,in Fide,Religione,&moribus politicis,officijsq; mechanicis instruãt, & quæ opus habent ad vitæ sustentationẽ, hilariter subministrent. Nihil enim † referre 12 solet,si quid per æquipollens fiat, l.fideicommissa 11.§.si cui, D.de leg.3.l.si mater 3. C. de instit. & substit. Ias.n.20. & reliqui DD. communiter in l.Gallus,§.& quid si tantùm, D.de liber.& posth. Ant.Gom.1.to.var.c.2. n.6. & 7. latè Everard. in locis legalib. loco 101.*Ab æquipollentibus*, Ioan.Gratian.reg. 82.num.4. & Cardin.Tusch. pract. conclus. iur.verb.*Forma*,conclus.417.

Maximè quando legis, vel hominis intentio per eiusmodi implementum nõ violatur, 13 sed melioratur.Quo † casu,etiam in prohibitorijs,& ubi præcisa formæ observatio requiritur,æquipollentis admissio concedi solet,l. diligenter 5.iuncta l.ult.§.fin.D.mandat.l.iã tamen,§.in hac, D.iudic.solvi, l.si quis mihi bona 6.§.sed etsi mandavi, D.de acq.hæred. c.licèt, el 2. §.testes autem, de testib.Clem exivi, §.ut autem,de verb.sign. cum alijs traditis à Bart.n.3. Ias.23. Galiaula 24. in d.§. & quid si tantùm,eod.Ias.in l.1.§.si stipulanti,circa fin.D.de verb.obligat. Tiraq. in l. si unquam, verb.*Libertatis*, n.48. C.de revoc. donat. Cald.Pereira de nominat.emphyt.q. 15.n.19.col.4. & Gratian.reg.305. & Gail. de pignoration.c.9. num.2. & lib.1. observ. 2.num.3.& lib.2.observ.13.num.13.

Secundò facit, quòd licèt plurimis legibus, & schedulis libertati, & bonæ, ac suavi tractationi Indorum valdè consultũ sit, & ut inviti in nullis locis, vel operis detineantur, 14 ut sup.c.1.&2.tradidimus.In proposita † tamen quæstione,libertate privari non videtur, cùm liberi maneant,& rerum, ac filiorũ suorum dominium,& potestatem habeant, & testandi liberam facultatem,& solùm cogantur in terris, sive possessionibus Hispanorũ manère,quibus se ipsi voluntariè ab antiquo aggregarunt,& addixerunt. Easque † non tam 15 servili more,quàm colonorum iure, ac modo colere,qui olim partiarij dicebãtur,quia fructus cũ domino fundi pro dimidia,vel tertia, aut alia quota eorũ parte,culturæ causã,partiebantur.De quibus † agit text. in l.si mer- 16 cès 28.§.vis maior,D.locati,Plin.lib.9.epistol.37.& alij,quos refert Brisson. & reliqui, qui de verbis iuris scripserunt, verb.*Partiarius colonus*,Ant.Usillus in §.item Serviana, ex n.30. Inst.de act. Cuiac.in notis posth.ad d.§.vis maior,& Carrotius in tract.de locat. tit.de remissione merced.q.4.n.3.Quod non est illorum libertatem infringere,sed ad propriam sui, & simul communem Reipublicæ utilitatem illos dirigere,ut in cap. seq. dicemus. Et in Hispania sæpè cõtingere videmus in † vassallis, qui vocantur *Solariegos*, qui 17 passim à dominis venduntur, æstimantur, & taxantur, & tamen non ideò servorum nomine,vel appellatione censentur, ut constat ex l.3.tit.25.par.4.ubi Greg.Lup. & ex l.2.tit. 11.lib.4.Ordin.ubi Didac.Perez col.1518. & seqq. & ex traditis ab Speculatore in tit. de feudis,§.quoniam, vers. *Sed numquid homo emens*,num.37.& Hugone deCelso in repert.verb.*Solariegos*.

Tertiò considerari † potest, quòd licèt 18 in servorum conditione nulla sit differentia, quoad hoc ut unus sit magis servus, quàm alius, quamvis in officijs, & ministerijs plurimum differre soleant, iuxta text.in l. & servorum,D.de statu hom.& §.ult. Instit.de iure personar.iunctis his, quæ ultra Scribentes ibidem notat Alex.lib.3.Genial.c.25.ubi latè Tiraq.in notis,Merceri lib.1.opin.c.9. Ant.August.in l. sed etsi milites, §. planè igno-

nominia, D. de excusat. tut. Panciról. in thesaur. var. antiq. lib. 1. cap. 55. Petr. Popma in tract. de operis servor. & Petr. Ricard. in notis ad Petron. Arbit. pag. 125. In liberis autē 19 hominibus † plures differentiæ considerari possunt; quarum quatuor enumerat glos. in d. §. ult. & octo glossa alia elegās, & magistralis in Rubr. C. de agric. & censit. Vbi multum in 20 nostris terminis de colonis, † & adscriptitijs hominibus loquitur, qui in varijs provincijs Populo Romano subiectis, licèt re, & nomine liberi essent, ita tamen conditionatam, & restrictam libertatem habebant, ut à fundis, quibus vel legis, aut Magistratus alicuius auctoritate, vel triginta annorū præscriptione, vel ratione originis semel addicti fuerant, recedere non valerent, eorūque culturæ inservire compellerentur, & ad aliud officium, militiam, vel ministerium adspirare nō possent, ut constat ex l. quemadmodū 7. l. omnes profugi 8. l. colonos 11. l. litibus 20. l. ne diutius 21. l. cùm scimus 22. C. illo tit. de agric. & cēsit. l. 1. C. de colon. Palæstin. l. 1. C. de colon. Thracensib. l. 1. C. de colon. Illirican. l. 1. C. de fugit. colon. l. super patrimoniali 4. C. de mācip. & colon. patrim. lib. 11. l. curā pervigili, C. qui militare poss. lib. 12. d. c. 3. de immunit. Eccles. text. & ibi gl. in c. 2. de Iudæis, text. opt. in l. 89. tit. 18. p. 3. ubi Greg. Lup. cum multis alijs, quæ de istorū colonorum, & adscriptitiorum natura, oneribus, & differentijs doctè & copiose ultra Scribentes, præcipuè Cuiac. in dict. iuribus, & in l. licèt, C. de locato, pag. 422. & Abb. in d. c. 3. tradit Roman. cons. 355. per tot. Bald. cons. 328. lib. 3. Benedict. in c. Rainutius, verb. *Et uxorem*, n. 395. & seqq. Cassan. in cōsuet. Burgūd. Rubr. 9. n. 4. Matth. de Afflict. ad cōst. Neapol. pag. 89. & 90. Navar. lib. 1. cons. 1. q. 44. Covar. in c. quamvis pactū, 2. p. §. 1. Conan. lib. 2. cōment. c. 10. Alv. Valasc. de iur. emphyt. q. 37. per tot. Brisson. Prateius, Hottom. & novissimè Ioan. Calin. de verb. iur. verb. *Coloni*, & verb. *Adscriptitius*, Forcatul. in Rubr. D. de servit. n. 10. Duaren. in l. 1. eod. tit. Husanus in tract. de homin. proprijs, Borrell. de præst. Reg. Cathol. c. 64. n. 39. & seqq. Azor. instit. moral. p. 2. lib. 2. c. 31. vers. *Secūdò quæritur*, Toletan. in lucerna Rubr. iur. ad d. tit. C. de agric. & censit. ubi Sebast. Nævius in sistemat. & Ximen. in concord. alios adducunt, & novis. illustris. Archiep. Bracharens. D. D. Roder. Acuña in notis ad c. 7. dist. 94. pag. 434. Vlricus Hunius lib. 1. quæst. tract. 2. q. 5. Callist. Remirez in tractat. de lege Regia Regni Arag. §. 34. in princ. Cardin. Tusch. practic. concl. iur. litt. A. concl. 217. & Vincent. Carroc. in tract. de locato & conducto, 1. p. q. 5. quæst. 2. princip. fol. 4. Guido Pācirol. in thesauro var. antiq. lib. 1. c. 77. p. 105. noster D. Franc. Amaya Pincianus Senator meritissimus lib. 1. observ. c. 6. n. 27. pag. 67. & novissimè D. Franc. Merlinus quæst. for. cap. 83.

Vnde † D. August. lib. 10. de Civit. Dei c. 21 1. *Coloni* (inquit) *appellantur, qui conditionē debent genitali solo propter agriculturā sub dominio possessorum, id est, prædia, in quibus sunt nati, dominis colere tenētur.* Qui † cen- 22 siti etiam, & tributarij, & adscriptitij aliquādo dicebantur, quia non tantùm privatū dominis censum persolvebant, sed etiam pro agris, quos proprio nomine colebant, publico censui obnoxij erant, & ob id libris censualibus adscribebantur, l. 1. C. de tyron. lib. 12. l. 2. C. in quib. caus. colon. censit. dom. lib. 11. l. 2. C. si vagum mancip. pet. in C. Theodos. l. 4. l. colonos, l. cùm scimus, C. de agric. & censit. l. quicunque, C. de re milit. lib. 12. Nisi mavis † adscriptitios vocari, quasi terræ, quā 23 colebant, adscriptos, ut insinuat Festus Pompeius lib. 1. de verb. sign. dum ait: *Adscripti dicebantur, qui in colonias nomina dedissent, ut essent coloni.*

Ad quod, ut advertūt Abb. Cassan. & alij ex sup. relatis, duplex scriptura publica requiri solebat: prior, quā adscriptitius expressim domino soli promitteret, quòd nunquā ab eo recedet; altera, in qua se adscriptitiū esse profiteatur, quæ sine omni necessitate, vel cōpulsione fieri debet, d. l. cùm scimus, §. 1. & l. colonus nunquā, C. de agric. & censit. l. 84. tit. 18. p. 3. quæ harum scripturarum tenorē apponit. Et hoc facto, † adeò culturę terrę, cui 24 se adscribebant, obligati erant, ut ab ea liberari nō possent, etiam si per triginta annos in aliqua militia stetissent, iuxta l. cùm satis 22. C. de agric. & censit. lib. 11. Quam † de ad- 25 scriptitijs, & non de alijs liberioribus colonis loqui, notare debemus, ne aliàs implacabiliter pugnet cum l. eum qui, C. de fund. rei privatæ, eod. lib. ut advertit Accurs. ibid. & in l. omnes, C. de præscript. trigint. Conanus d. cap. 10. n. 5. & Cuiac. in d. l. cùm satis.

Et hac propter † sui furtū facere dicuntur, 26 in ead. l. cùm satis, & in l. præsenti, §. cùm autem, vers. *Sanè si servus, aut colonus*, C. de his qui ad Eccles. cōfug. Et glebæ † adhærere, sive 27 partes fundi esse, quæ cum eo transeunt, d. l. quemadmodum, & d. l. cùm satis, C. de agric. & censit. lib. 11. l. si quis 20. C. de Episcop. & Cler. l. possessionū, C. cōmun. utriusq; iudicij, l. 3. (quā ita interpretatur Forcatul. ubi sup.) D. de divers. & tēp. præscript. Melior tex. † in 28 l. sed etsi 15. §. 1. D. de evict. ibi: *Sed etsi servo evincatur.* Quā ego olim Salmāticæ, dū tract. de evictionib. legerē, de his servis adscriptitijs

om-

omnino accipiẽdã docui, vel de alijs proprijs servis, qui veluti partes, & instrumenta fundi erant, iuxta l. instrumento, D. de fund. instructo, l. si quis inquilinos, de leg. 1. & vincti, ac compediti ibidem opera rustica facere compellebantur, iuxta ea, quæ ex Ovidio, Tibullo, Columela, Plinio, Seneca, & alijs latè, & diligenter observat Brisson. lib. 1. selectar. cap. 9. Vt sic cessaret vanus labor Cuiacij lib. 2. observat. cap. 20. & in tract. 6. ad African. ad l. 24. eod. tit. & novissimè in notis posthumis ad illum textum, qui contra omnium Codicum fidem, legendum contendit: *Sed etsi servitus evincatur*, quem probat Gothofred. ibid. & Balduin. in Scævol. pag. 240.

29 Quartò facit, † quia non solùm in prædictis colonis, & adscriptitijs restricta, & conditionata, sive (ut Cuiacius dicendum monet in dict. l. licèt, C. de locat. col. 422.) *Conductionata* libertas, apud Romanos reperiebatur; sed etiã in Parabolanis, 30 † de quibus agitur in l. Parabolani, & l. placet, C. de Episcop. & Cleric. Quos licèt Accursius ibidem, Medicos esse interpretetur, quem defendit Tiraq. de Nobil. c. 31. n. 438. & Greg. Lop. per tex. ibi in l. 3. tit. 17. p. 6. verb. *Physica*. Verius est, fuisse quosdam deputatos servitio hospitalium, Ecclesiarum, vel Xenodochiorum, qui, ut adscriptitij à cultura agrorum recedere non poterant, ita nec isti à servitio ægrorum, qui in nosocomijs residebãt, ut docet Alciat. lib. 4. dispũct. c. 9. Cæl. Rhodig. lib. 19. lect. antiq. cap. 11. Corras. in l. in summa, n. 7. D. de stat. hom. Baeza de inope debitore c. 2. n. 17. Gomez de Mescua de potestate in se ipsum lib. 2. c. 17. n. 26. Remirez in d. tract. de lege Regia, §. 34. n. 2. Thadæus Soacius in princ. Instit. de iure person. & Casaubonus in notis ad Hist. August. pag. 151.

31 Et idem invaluit † in metallarijs, curialibus, cohortalibus, fabricensibus, murilegulis, & alijs, de quibus in peculiaribus titulis voluminis agitur, ut post Accurs. Plateã, & Luc. de Pena in d. Rubr. C. de agric. & censit. prosequuntur Covarr. Baeza, & alij in locis supercitatis, Cæl. Rhodig. lib. 4. lect. antiq. cap. fin. Camill. Borrell. de præstan. Reg. Cathol. cap. 18. num. 44. & seqq. & Gomez de Mescua d. cap. 17. num. 23.

Et aliæ nationes, in casibus similibus, eandem gubernationis formam frequentarunt. 32 Nam † apud Gallos Celticos, ut refert Iul. Cæsar de bello Gallico lib. 6. *Summa auctoritas antiquitùs erat in Hæduis, magnæque eorum erant cliẽtelæ. Pleriq; ubi aut ære alieno, aut multitudine tributorum, aut iniuria premuntur, sese in servitutem dicant Nobilibus, in hos eadem ferè sunt iura, quæ dominis in servos, nam plebs penè servorum loco habetur, neque ijs petentibus ius redditur, neque honos ullus communicatur*. Cuius loci mentionem facientes, hodiernam † Galliæ 33 consuetudinem in hominibus, quos vocant *Manus mortuæ*, id est, vassallis taliabilibus, & adscriptitijs, referunt, & defendunt Guido Papæ decis. 36. 312. 314. & 361. Guillelm. Benedict. in d. c. Rainutius, verb. Et uxorem, à n. 956. Cassanæ. in consuetud. Burgund. Rubric. 9. de *Mains mortes*, per tot. Rhenat. Choppin. ad leg. Andegavens. lib. 1. c. 37. n. 9. & 10. & de Deman. Franc. lib. 3. tit. 18. n. 6. & 7. & de privil. rustic. lib. 1. p. 2. c. 1. n. 2. Petr. Greg. lib. 20. syntagm. c. 11. n. 4. Baeza d. cap. 2. n. 23. Cuiac. ubi sup. Ant. Mornac. in notis ad leg. 3. C. de defensor. civit. pag. 175. & alij relati à Remirez d. §. 34. n. 2.

34 Vbi † aliorum similiũ vassallorum meminit, qui in Principatu Cathaloniæ dicuntur *de Remensa*, de quibus etiam agit Hieron. Zurita in Annal. lib. 1. c. 6. pag. 11. & lib. 20. cap. 52. Iacob. Cancer. 1. p. var. c. 15. n. 82. & Anton. Olivan. de iure Fisci cap. 9. n. 17. & & 18. 35 Qui † in Ducatu Mediolanensi, & alibi in Italia *Mansarij* dicuntur, eò quòd in loco, & villis domini manere, & ei certa servitia præstare deberent: vel à *Manso*, hoc est, parvo fundo, quem à domino ad sui victum accipiebant, ut ei inservirent, nec nisi finito servitio à Mansaria, vel Massaria recedere possent, ut docet Speculat. in tit. de feud. §. quoniam, n. 38. Alvarot. in prælud. feud. vers. *Sunt prætereà*, col. 8. Bald. cons. 327. lib. 3. Rofred. Benevent. de libellis p. 5. in Rubr. de villanis, & in Rubr. de manentibus, Cuiac. per text. ibi in cap. 1. §. si quis de Manso, si de investit. feud. fuerit controvers. post Bald. ibidem qui inquit: *Mansus est prædium, in quo manent homines*, Hottoman. de verb. feudalib. verb. *Mansus*, Card. Tusch. pract. concl. iur. verb. *Adscriptitij*, concl. 217. n. 4. Camil. Borrel. de Magist. edict. lib. 4. cap. 9. n. 33. & seqq. & D. Ioan. à Pareja Primarius Salmãticensis rude donatus, nunc Pinciani Convẽtus Senator meritissimus, in repetit. typis excussa sup. c. 1. de censib. num. 2.

36 In Aragonia quoque † hodie usitantur vassalli quidam, qui *servitutis* dicuntur: nam licèt reverâ servi non sint, tamen de omnibus generibus servorum aliquid participant, & ita Dominis, & Baronibus subsunt, ut ab eorum villis, aut oppidis abire non possint, prædiaque illorum colere teneantur; & absolutam, sive despoticam potestatem, absque appellationis remedio subire. Quod item passim adhuc observari legimus in Dania, superiori Germania, Palatinatu, Ducatu Megapolita-

no

no,& Sabaudiæ,Vvestphalia, & in Comitatu Oldemburgico.Quorum usum, & servitium latiùs recensent,&iuris regulis subsistere tradunt Freder.Husannus in d.tract. de homin. proprijs,per tot. Gail. in tract. de pignerat. observ.8. Heringius in tract.de fideiuss. c.7. n.317.& seqq.Bartholom.Blarerus in repet. legis diffamari,C.de ingen.manum. cap.2.n. 23.Masuerius in praxi,Rubr.de succes.n.15. Navarr.d.cons.1.tit.de cōstitut.q.44.n.83. Marta de iurisdict.1.par.cap.27.& 4.p. cap. 43.n.2.Camill.Borrell.d.c.18.n.2.& 3.& in addition.ad Specul.Bellugæ, Rubr.46.§.donum, verb. *Parangaria*, Callistus Remirez d.§.32.33.& seqq. & Nos infra cap. 8. ex num.42.

Quintò facit,quòd cùm hæc ita se habeat, & prædictorum † colonorum, & adscriptitiorum conditio Regis, aut legis auctoritate,vel pacto & conventione, vel præscriptione,aut origine, & nativitate induci possit, l. unica,C.de mendicant.valid.lib.11. l.unica, ubi gloss. C.de colonis Thracens.l.ult. C.de metallarijs, d.l. cùm scimus, in princip.& in §.illud quoque,d.l.cùm satis, §. cùm autem Anasthasiana,l.originarios,l.definimus,l.mulier, l.ne diutiùs,cum alijs,C.de agric.& cēs. lib.11.d.l.89.tit.18.p.3.Mirum non est, † si eorum exemplum in his Indiarum partibus, eisdem circumstantijs concurrentibus, usurpetur,& Indi in agris,ac fundis, ubi se ab antiquo voluntariè adscripserunt, vel ubi nati, aut Proregū auctoritate assignati sunt, manêre cogantur,argum. text. opt. in d. l.unic. C.de colon.Palæstin.ibi:*Sed exemplo aliarū provinciarum*,& de colon.Thracens.ibi:*Ipsi quidem originario iure,&c.* Leges † enim de similibus ad similia porrigi solent,l.neque leges,l.non possunt, l.nam ut ait Pedius, D. de legib.l.1.tit.38.p.7. ubi gloss.fin.l.quemadmodum 7.C.de agric.& censit. lib.11.ubi etiam in edictis prohibitorijs, ratione favoris publici,hanc extensionem licitam esse docemur;& tēpori,loco, ac rationi accommodari debent, & quæ necessaria sunt, sedulò providere,cap.erit autem lex, 4.dist.l.humanum,C.de legib.ibi: *Si quid de cætero in publica, privatavè causa emerserit necessariū*, cum alijs, quæ circa earum ornatum tradit Panormit. in cap. translato, n.4.de constit. Villaguta in tract. de extens. leg. 1. par. per tot.Menoch.de arbitr.casu 84.Mercer.lib.1. opin.cap.5. Didac.Perez in addit.ad Segurā in l. unum ex familia, §.sed si fundum, n.98. D.de leg.2. Andr. ab Exea in Rubr. de constit.num.41.& seqq. Mendoça de pact. lib.1. cap.3.num.5.&33.Salas de legib.q.65.disp. 6.sect.5.Suar. lib. 1. cap.4. & seqq. & Christophor. Anguianus in eod. tract. lib.1. controvers.1.num.9.

Præsertim † cùm videamus, prædictum *Tanaconarum* servitium ad Regni conservationem,& ipsorum Indorum bonum conducere,iudicatum fuisse,& iustis, atque æqualibus legibus temperatum à dict. D. Prorege D.Franc.à Toleto, postquām de hac re (ut diximus)exactissimam cognitionem habuit. Quod non solùm tacitâ Regum nostrorum permissione, sive dissimulatione approbatum conspicitur, sed etiam expressis aliquibus schedulis, & instructionibus, & præcipuè in illa servitij personalis anni 1601. de qua sæpè loquuti sumus, cap.5. ubi refert, quòd dictus D. Prorex, convenientissimas circa hos Indos *Tanaconas*, *i los de la Coca*, ordinationes promulgavit, quæ in Regiō Indiarum Senatu confirmatæ fuerunt,easque observari præcisè iubet,dūmodo prædictæ novæ schedulæ non adversentur, & Indorum suavi tractationi,doctrinæ, & salarij solutioni sub severis animadversionibus consulatur:*Con que vayan de su volūtad à las Chacaras que quisieren, y no sean detenidos en ellas por fuerça,con paga,ni sin ella.*

Quibus verbis,ut apparet, vim legis accepisse videntur dictæ † ordinationes, non secus ac si ab ipso Rege factæ fuissent, l. 2. §. omnia,C.de veter.iur.enucleand.cap.si Apostolicæ, de præb. in 6. Etenim cùm hoc in Regno prædicta consuetudo invaluisset, non nisi cum gravi damno, & rerum turbatione tolli potuisset,ut tradunt Bejaran. & Agia in locis sup.num.9.relatis. Et † secundùm sententiam Aristot.lib.2. Polit. cap. de Politia Hippodam. *Non debet lex mutari, quandocunque reperiatur iniusta,& inveniatur alia melior, nisi sit magnum gravamen, quia maius erit damnū, quod incurretur propter mutationem frequentem legum, quàm id, quod patientur, tolerando legem aliqualiter iniustam.* Cui affine est,quod docet I. C.in l.minimè,& in l.quod non ratione,D.de legibus, & in l.in rebus,D.de cōstit. Princip.ubi plura notant DD. & Nos latiùs ostendemus infrà cap.seq.n.69.& seqq.& lib.2.cap.30.

In eo tamen † dictæ schedulæ verba notari,sive taxari possunt, quòd hos *Tanaconas*, quos adscriptitijs,ex ordinationibus D.Proregis,similes facimus,cùm alijs Indis adventitijs, sive conductitijs confundit, & eis abeundi quo velint, & cum quo domino velint, liberam facultatem tribuit.Quodquidem ita intelligendum, sive salvandū putat Agia ubi sup. Si priùs † in fundis,quibus se adscripserunt,voluntarias, & necessarias operas fecerint, ad quod compelli possunt, ut dicitur in

cap.

cap.9. eiusdem schedulæ, aliter enim adscriptitij proprios agros deserere, & dominos mutare non possunt, & fugientes revocari iubentur, l. omnes omninò 6. l.omnes profugi 8.l.originarios 11.l.cùm satis 22.cum simili.sup.notat.s.

Sed licèt superiora omnia, ad dicti *Yanaconarum* servitij defensionem, non ineptè considerari videantur: Ego 45 † tamen si hic articulus hodie in disceptationem adduci permitteretur, indubitanter consulerem, ut ubi sine magno incómodo Reipub. fieri possit, cessare iubeatur, & ut nullo modo in posterum extendi, & augeri sinatur. Etenim secundùm 46 † sententiam Casiodori lib.2.var. epist. 36. *Cavendum est, ne transeat in vsum, quòd constat esse prohibitum.* Et 47 † error, cui ab initio non resistitur, vires maiores assumit, & pro veritate reputatur, cap.error, 86. dist.cap.si ea 50.23. quæst.4.cap.2.de hæret. cap.loci nostri 35.q.9.cum alijs, quæ congerit Card. Iacobat.de Concil.lib.4.art.4. numer.175.& lib.9. art.12.num.136. Ioann. Nevizan.in silva nupt.lib.4.n.125. & eruditiss.Dom.Valençuela in monitor.cõtra Venet.5.par.num.137. & seqq.

Pro qua opinione 48 † in primis considero eximiam illam curam, piamque diligentiam, quam Reges nostri semper habuerunt, ut Indi ad Fidem conversi, suâ libertate integrè fruerentur, & nullis coactis servitijs mancipparentur, ut planè constat ex his, quæ in præcedentibus capitibus exaravimus. Quæ libertas, ut ibi etiam diximus, cùm nihil aliud sit, quam naturalis facultas eius, quod cuique facere libet, l.4.§.libertas, D.de stat.homin. §.& libertas, Inst.de iure personar. l.1. tit.22.p.4.& repetimus infr.cap.seq.num.5. Dubium non est, 49 † quin vel ex eo solo graviter infringatur, quod quis certo in loco semper, vel asiduè morari cogatur, l.2.D.de liber.homin.exhib.l.Titio centum 70.§.Titio centum, D.de cond.&demonstr.cap.dilecto, de maiorit. & obed.l.pen. C.de oper.libert. l.si quis fugitivus, §.idem rectè, D.de ædilit. edict.l.qui neque, §.solutum, D.de verb.sign. Auth.quomod.oport.Episcop.ordin. §.si verò, collat.1. Et conducit 50 † Cic. Paradoxa 5. ubi libertatem appellat *facultatem vivendi ut velis, & ubi velis.* Quod in ipso actu manumissionis & significari, & scribi moris erat, ut cõstat ex vetusto quodam exemplari relato à Cuiac.lib.14.observ.c.27.Persio satyr. 3.& 5.& Plauto in Menæchm.dum ait:

Mea quidẽ Herclè causâ liber esto, atque ito quò voles.

Atq; 51 † ideò talis conditio, vel gravamẽ rarò olim imponebatur alijs, quàm servis, aut libertis, quibus alimenta relinquerentur, ut in dict. §. Titio centum, l.Mævia 44. D. de manumiss. testam. l.libertis 18. §.ult. l. servos, D.de alim.legat.l.annua 20.§.Attia, D. de annu. legat. quas in optimis quæstionib. expendunt, & illustrãt Alex.cons.102.vol.1. Roman. singul.689. Palac.Rub.in Rubr.de donat.inter.§.2.n.3. Capic.decis.135. Ant. Gom.2.tom.var.cap.10.n.24.&1.tom.cap. 12.num.79. Forcat.in Rubr. de servit. n.10. Morla in ead.Rubr.num.33.Navarr.in Manual. cap.14.num. 20. & in cap. statuimus, num.fin.19.quæst.3.Covarr.in 2.par.cap.7. in princip.num.5. Gregor. Lop. in l.89.tit. 18.par.3.verb. *Para siempre jamas*, Eman. Costa lib.2.selectar. cap.19. num.5. Anton. Quesada lib. singul. divers. quæst. iur.cap.8. num. 2. Gail. lib. 2. de pace publica cap. 2. num.20. Callist.Remirez in tract.de leg.Regia, §.32.n.34.Gomez de Mescua in d.tract. de potest.in se ipsi.lib.2.cap.18.& latè & optimè Thom. Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 40.per tot. Et de pœna 52 † carceris loquens, & quòd sit servitutis species, maximè ubi perpetuus est, idem Alexand.cons.133.n.5. lib.2.Roland.cons.2.num.48.vol.1. & cons. 57.num.4.lib.3.Marc. Anton.Eugen.cons. 76.num.160. lib. 1. & alij relati à Menoch. de arbitr.lib.1.q.89.n.4.& Valẽçuela d.monit.3.par.num.216.

Vnde 53 † in nostris terminis lege 22. Indiarum ann. 1542.expressè hæc detentio *Yanaconarum*, & *Naboriorum* prohibita fuit: & in alia provisione 11. Martij ann.1550. quæ inseritur in alia Matrit.23.Novẽb.an.1566. & extat in 4.tom.impress.pag.392.expressè iubetur: *Que no se encomienden, ni consientan Yanaconas en el Perù, ni se pueda servir ninguno de Indios por via de Naboria, ni Tequio, ni otro modo alguno contra suvoluntad, i sin les pagar su trabajo. Porque el encomendarse los dichos Yanaconas, se tiene por cosa perjudicial, i que no conviene, &c.* Idemque præcipit alia schedula data Tauri 21.Septẽb.ann.1551.& expressiùs alia Matrit.19. Novemb.ann.1539. quæ habetur in d.4.tom.p.323. ubi mentionem facit de his Indis, qui se Hispanorũ prædijs, vel servitijs voluntariè, & ab antiquo aggregaverant, & nihilominus iubet: *Que se les dè a entender à los dichos Indios Yanaconas, ò Naborios que son libres, para poder hazer de si lo q̃ quisierẽ, tomãdo el amo q̃ mas les contentare, i mejor los tratàre, sin q̃ en ello aya inducimiẽto, cautela, ni engaño alguno, ni seã atraidos, ni apremiados à ir, ni estar en otra parte, ni con otras personas algunas, sino con quien ellos quisieren estar de su voluntad, &c.*

Secundò considero his iuris principijs, & schedularum iussionibus non obstare, quòd Indi se volũtate suâ Hispanorum prædijs adscripsisse, & in eis longo tempore degisse, dicantur. Nam † eisdem schedulis, & præcipuè illâ anni 1601. cap. 2. quælibet præscriptio, vel consuetudo libertati Indorum contraria, damnatur. Quod tetigi sup. c. 1. n. 33. & Ius commune disponit, dum generaliter docet, in liberis hominibus usucapionem nõ dari, neque naturali libertati ullam præscriptionem, etiam longissimi temporis officere, l. usucapionem 9. D. de usucap. §. sed aliquando, Instit. eod. l. fin. C. de præscript. long. temp. quæ pro libert. l. 6. tit. 29. par. 6. ubi Greg. Lup.

Et voluntas † Indorum, qui minorum, & rusticorum iure, & privilegijs utũtur, ut infrà trademus, in perniciem libertatis ipsorum trahi non debet, neque impedire ut eam revocent, & à dictis fundis, & dominis quando voluerint, recedere possint; cùm nemo etiam maior, & volens, sit dominus membrorum suorum, l. liber homo, D. ad leg. Aquil. quam latè exornant plures, quos refert Covarr. lib. 2. variar. cap. 1. & 8. & Gomez de Mezcua ubi sup. lib. 1. cap. 1. cum seqq. & lib. 2. cap. 17. num. 29. Nec † libertatem suam recusare possit, l. nec si volens, l. interrogatam, l. liberos, C. de liber. caus. l. conventio, D. eod. cum alijs, quæ adducit Baeza in d. tract. de inope debitore, cap. 1. ex num. 5. ad 17.

Ex quibus † receptissima opinio est apud plures, & valdè graves utriusque iuris Interpretes, neminem, qui naturâ suâ liber sit, & status controversiam non patiatur, posse per pactum, vel transactionem se adscriptitium, & hominem alterius facere. Quam probant Accurs. & Bart. per text. † ibi in l. fin. C. de transact. & sequuntur Bald. num. 2. Odofred. Paul. Fulgos. Salicet. Alberic. & Alex. ibid. & Alciat. num. 18. Padilla num. 3. idem Bald. in l. si quâ pecuniâ, C. de oper. libertor. Boer. in consuetud. Bituricens. tit. *Des costumes, è usages*, §. 1. verb. *Suitè*, col. 2. Fortun. Garcia in l. manumissiones, D. de iustit. & iure, Afflict. in constit. Neapolit. *Quia frequenter*, num. 8. vers. *Sed in contrariũ*, Vaconius lib. 1. declar. iur. cap. 15. Borrell. de præstant. Reg. Cathol. d. cap. 18. num. 9. & seq. Conan. lib. 1. commentar. cap. 5. num. 7. Hernestus Costmanus disp. 1. thesi 6. & Cuiac. lib. 12. observ. cap. 35. Quia licèt aliquando tolerari soleat pactum perpetuum de operis præstandis, iuxta notata per Matth. Coler. de proces. executivis, lib. 1. c. 5. num. 73. & 74. pactum tamen inducens perpetuam libertatis privationem, invalidum est, ut in dict. §. Titio centum, Capic. decis. 135. num. 4. Hoping. de iure protect. tess. 35. litt. B. & Magerus de advocatia armata, cap. 6. num. 32. ubi quòd imò etiam libertatem onerari leges abhorrent, l. 1. §. 1. D. quarũ rerum actio non datur, l. 4. C. de oper. libert. l. 6. C. de ingen. manum. l. 6. C. de liberali causa, Natta cons. 500. num. 13. & Surd. de alim. tit. 8. privil. 65. num. 4.

Et eodem modo respõdere possumus ad id, quod assertores contrariæ sententiæ considerant, de cõmoditatibus & utilitatibus, quas Indi ex prædicto servitio consequuntur. Nã si † id prohibitum est, non sunt faciẽda mala, quãvis ex eis bona aliqua provenire possint, cap. fortè 24. q. 1. cum alijs, quæ adduxi 1. to. lib. 2. c. 8. n. 127. Præterquàm † quòd negari non potest, plurima esse damna, plurimosque labores, quos Indi, ita semel addicti, sub aliquibus iniustis, duris, & avaris dominis patiũtur, qui cùm ruri degant, Dei timore posthabito, nullam legem observant, nullumque iudicem, aut censorem verentur.

Et ut maximè Indis per hoc servitij genus consuleretur, ubi tamen ipsi illud exosum habentes, ab eo cuperent liberari, valdè iniquũ videtur, eos invitos, & reluctantes detinere, aut fugientes reducere & revocare: cùm satis † dicatur in perniciem meam fieri, quod fit contra meam voluntatem, quamvis ex eo lucrum, & commodum consequturus sim, l. ult. D. de usu, & habit. l. quamvis melius, D. de usufruct. Ex quibus ita notant DD. singulariter colligentes, dari † interesse noluntatis, de quo per gloss. in l. cùm servus, verb. *Furti*, D. de cõdict. causa dat. Alex. in l. cùm quid, n. 1. D. si cert. pet. & cons. 55. in fin. vol. 2. Ias. in l. 2. n. 99. C. de iure emphyt. Cagnol. in l. invito, n. 3. D. de reg. iur. Tiraq. latissimè lib. 1. de retract. in præfat. n. 25. Dueñas reg. 171. & Pinel. in Rubr. C. de rescind. vendit. 1. par. c. 2. n. 24. in fin. Vnde Cassiodor. lib. 1. var. epist. 38. inquit: *Nõ est beneficium, quod præstatur invitis, nec cuiquam videtur utile, quod adversa voluntate conceditur*, & dixi alia in 1. tom. lib. 2. cap. 13. num. 90. & seqq.

Tertiò facit, quia exempla, † quæ de adscriptitijs colonis, & alijs vassallis adduximus, qui olim vigente Romano Imperio, & hodie in aliquibus provincijs cõditionatã & restrictam libertatem habent, neque à fundis & villis, quibus adscripti sunt, abire sinuntur, ad Indos nostros propriè applicari non possunt. Adscriptitij † namque illam conditionẽ subire cogebãtur, quia olim bello fortè capti fuerant, vel ex antiquo iure, & cõsuetudine illarum provinciarũ, illis se legibus, & servitijs

vo-

voluntariè mancipare potuerunt, earum Regibus, ac Principibus id consentientibus, ut ostendũt omnes Auctores, qui de eis agunt, in locis sup. relatis, & Callistus Remirez, omninò videndus, d. tract. de lege Regia Arag. §. 32. & seqq. Atveró in Indis, ut sæpè probavimus, nullum captivitatis, & servitutis ius exercere permissum est. Neque † in Hispania tale usquam adscriptitiorum hominũ genus receptum videmus, ut observat Navarr. dict. cons. 1. tit. de constit. n. 83. Cuius † legibus, & moribus Indiarum provinciæ iudicari debẽt, cùm eius dominio accesserint, iuxta tex. & quæ ibi Bart. & cæteri notant, in l. si cõvenerit, §. 1. D. de pignorat. act. & alia, quæ latè congessimus in 1. tom. lib. 3. c. 1. n. 47. & infrà hoc tomo lib. 4. dicemus.

65

66

Neque his obstat, quod de ordinationibus Proregis D. Frãcisc. à Toleto retulimus, quę aliquibus Regijs sanctionibus approbatæ videntur: nam alijs pluribus, ut diximus, reprobatæ sunt, & omnimodæ Indorum libertati consultum. Et permissio † illa, sive tolerantia dictorum *Yanaconarum* Argentinæ provinciæ, magis ratione vitandi scandali, quàm iustitiæ, vel æquitatis contemplatione processit. Vnde † pacis lenitas sopire debet, quod belli calamitas introduxit, ut aliàs dicitur in l. unica, in princip. C. de cad. toll. c. 1. §. privilegia, & §. sententiæ quoque, de pace Constãtiæ, ubi Odofred. & Bald. Barbatia cons. 1. lib. 3. & plures referens Tiraq. in tract. de cessante causa, vers. *Bello cessante*, n. 44. quibus favet Tit. Livius lib. 34. ubi cũ de legis Oppiæ derogatione ageret, quæ lata fuerat in medio ardore belli Punici, inter alia sic ait: *Quas tempora aliqua desiderant leges, mortales, & temporibus ipsis mutatas video. Quæ in pace latæ sunt, plerumque bellũ abrogat, quæ in bello, pax.* Et Iudices, ac Magistratus, tam supremi, quàm inferiores, plenæ libertatis Indorum se, quantum possibile fuerit, vindices, atque assertores præstare debent; cùm eius † tutela ad ius publicũ spectet, l. fin. §. sin verò, C. de testam. manumiss. l. si quis rogatus 53. D. de fid. commiss. libert. cum alijs notatis à Bart. in l. 1. n. 2. ubi Deci. n. 2. C. de instit. & substit. & Ant. Quesada divers. quæst. iur. q. 16. n. 9.

67

68

69

Ex quibus ego in facti contingentia contra aliorum opinionem respondi, audiendum non † esse quendam Commendatarium, qui sibi perpetuo, ac veluti adscriptitio, & colonario iure, Indos quosdam applicari petebat, quos ipse, longè a suis oppidis, & reductionibus profugos, & in montibus, & cryptis delitescentes, sub ea lege, sive præmio, se suis sumtibus, & laboribus quæsiturum, & ad sedes proprias revocaturum, pollicebatur. Hæc enim conventio libertati Indorum præiudicabat; licèt secus fortè dicendum esset, si non perpetuum servitium desideraret, sed temporale, eatenus duraturum, quatenus expensis, & laboribus remunerandis, & Indis propter fugæ delictum puniendis, cauto, & prudenti iudici sufficere videreter, argument. eorum, † quæ in simili de Iapponijs, qui se, aut filios suos vendunt propter famis necessitatem, notat Molina de iustit. & iur. tract. 2. disp. 35. & Ego 1. tom. lib. 3. cap. 7. num. 116. Rebellus de obligat. iust. lib. 1. quæst. 10. n. 22. & seqq. Et legis Regis Ioannis I. factæ Briviescæ, quam refert Montalv. in Repert. verb. *Vagabundi*, quæ † disponebat, ut vagabũdi, qui de labore manuũ suarum vivere nollent, per quemcunque Regnicolam capi possent, ut ei per mensem sine salario, vel præmio, solis victualibus præstitis, inservirent.

70

71

72

Interim verò, dum prædictum *Yanaconarum* nomen, & servitium in his provincijs penitus exulare iubetur, illud breviter, & utiliter moneo, eos † non esse à dominis, quibus inserviunt, insolitis laboribus, & servitijs onerandos, sed consuetis dumtaxat, dict. l. cùm satis 22. vers. *Caveant*, C. de agricol. & cens. lib. 11. cum notatis à Barulo, Platea, & alijs ibidem, Angelo cons. 9. Franc. Marc. decis. Delphin. 1. part. decis. 72. Iacob. Menoch. cons. 671. n. 9. & 10. Symphorema supplicat. Cam. Imper. in voto reconvent. fol. 102. col. 1. & Vvaremũd. verosimil. iur. n. 33. fol. 79. Et longè minùs † suis bonis spoliari, salarijs defraudari, aut iniurijs, & sævitijs affligi debere: nam id strictè in D. Proregis ordinationibus statuitur, & ex iuris communis regulis sumtum videtur, quæ sicut † dominos, aut parentes, si in servos, vel filios sæviant, & eos malè, & crudeliter tractent, ad eosdem manumittendos, vel emancipandos compellunt, l. 2. §. dominorum, l. si dominus, D. de his qui sunt sui, §. sed & maior, Inst. eod. l. Divus Hadrianus, D. ad leg. Põp. de parric. l. si lenones, C. de Episcop. aud. Ita pariter † Barones & dominos vassallorũ, aut adscriptitiorum, qui homines sibi subditos vexant, & crudeliter tractant, eorum servitio, & iurisdictione, ac potestate, quã abutuntur, per dominum superiorem privandos decernunt, ut egregiè docuit Bartol. & Platea in l. 2. C. in quib. caus. coloni dominos accus. poss. lib. 11. Bald. per text. ibi in dict. §. dominorum, num. 1. & in cap. 1. §. publici latrones, de pace tenend. Ioã. Fab. in d. §. sed & maior, Luc. de Pen. in l. si coloni, q. 12. C. de agric. & censit. Roman. & Alex. in l.

73

74

75

76

divortio, §. si fundum, D. solut. matrim. Ias. in Authentica qui rem num. 5. C. de sacrosanct. Eccles. & in prælud. feudal. num. 6. & 9. idem Roman. cons. 37. n. 1. Guido Pap. decis. 62. Boer. decis. 132. & 304. n. 7. Grammat. decis. 104. & innumeri alij, quos refert & sequitur Roland. cons. 18. ex n. 16. lib. 3. Menchac. lib. 1. controvers. illustr. c. 8. n. 17. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 138. Gail. lib. 1. observ. 17. n. 7. Ant. Faber in Cod. Fabrian. lib. 3. tit. 18. definit. 2. D. Valençuela in d. monit. contr. Venet. 4. par. n. 274. & seqq. Callist. Remirez d. tract. de lege Reg. Arag. §. 33. n. 8. & Nævius in sistem. ad d. l. 1. C. in quib. caus. coloni. lib. 11. & dicemus inferiùs lib. 2. c. 24. n. 55. & seqq. ubi de commendis Indorum tractabimus.

Quibus illud consequens est, ut prædicti domini prædiorum intelligant, illis potiùs, quàm sibi, & propter publicam magis, quàm propter privatam utilitatem, dictos Yanaconas permitti, ac concedi. Quâ † propter (77) eos per se, & ab agris separatos vendere, permutare, aut alienare non possunt, neque prædio vendito, illos sibi ex pacto reservare: cũ tamen è contrario rectè posint cum eisdem fundis venditis, veluti in accessionem transire, sive venditio simpliciter fiat, sive cum iuribus suis, ut expresè docet Imperat. in l. 2. ubi gloss. verb. *Colonos*, & in l. quemadmodũ 7. l. cùm scimus, & in l. cùm satis, C. de agric. & censit. lib. 11. ubi Bart. & Platea, Roman. cons. 355. n. 2. Tiraq. de retract. lignagier, §. 26. gloss. 1. num. 18. & alijs relatis Covarr. in dict. cap. quamvis pactum, 2. part. relect. §. 1. fol. 134. Carrotius dict. tract. de locato fol. 4. Card. Tusch. d. concl. 217. latè Callist. Remirez d. tract. de lege Reg. §. 34. n. 2. & 6. & §. 36. n. 8. & alij DD. sup. citati.

(78) Quibus addo † adeò hoc certum esse, ut si dictorum adscriptitiorum, sive *Yanaconarum* donatio simpliciter fiat, quia sine fundo esse nequeunt, ipsius quoque fundi donatio fieri censeatur, ex text. optim. in l. quisquis 3. d. tit. C. de agric. & censit. per quam ibi hoc ita notanter advertit Ioann. Platea num. 3. & Bart. in l. 3. §. fin. & in l. ult. D. de servit. rustic. Quia † concessio accessorij in- (79) separabilis à principali, ipsum principale vincere, & secum trahere solet, maximè quando potentius, & dignius esse conspicitur, l. alienatio, D. de contrah. emt. l. 2. C. de præd. navicular. lib. 11. l. 1. in fine, C. de ann. & trib. lib. 10. c. debitores, & c. mulieres, de iur. iur. cum alijs, quæ ultra Scribentes ibid. eruditè notat Hippolyt. de Marsil. in tract. de fideiuss. n. 63. Petr. Pechius in reg. accessoriũ, de reg. iur. in 6. & Petr. Fab. in l. cùm principalis, D. eod. Et hoc regulariter in alijs etiam vassallis dominorum procedere solet, † quorum (80) vassalligium, ubi sine terra conceditur, dicitur, *Vassalligium ignorantiæ*, quod reprobatur cap. pervenit, de censib. Luc. de Pen. in d. l. cùm scimus, col. 2. & Gregor. Lop. in l. 2. gloss. 1. tit. 25. par. 7.

(81) Rursus & illud adijcio, † stante nimirum hac *Yanaconarum*, sive adscriptitiorum Indorum permissione, practicari non posse illud aliud Novarum, quas vocant, legum capitulum, quod iubet, ne ullo titulo, vel causâ, Indi vendi, donari, aut ex alijs personis in alias tranferri, vel directè, aut indirectè in contractum deduci posint, quod multis alijs schedulis posteà etiam prohibitum reperitur, & in mandatis, sive instructionibus Proregum enixè cavetur, ut constat ex c. 54. eius, quæ data fuit Dom. D. Ludovico à Velasco Proregi Peruano ann. 1595. in d. 4. to. pag. 321. & in alio loco latiùs dicemus. Etenim (ut suprà vidimus) natura huius servitij talis est, ut fundi possessores sequatur, & sub hac speciali lege concedi solitum est, ut etiã advertimus sup. num. 77.

(82) Denique notandum est, † quòd cùm hi Indi ex suis oppidis, & reductionibus profugi, & Hispanorum prædijs addicti, tributa, quæ Regi, vel Commendatarijs præstare solebant, hoc modo defraudare cœpissent, providè illud posteà statutum fuit, ut meliori, quo fieri posset modo, in æstimum, sive catastrum reducerentur, & competentem tributi quantitatem pro virili solvere cogerentur. (83) Ad quod † in d. 4. tom. pag. 292. duo capita Instructionum eâdem ferè verborum serie, ann. 1563. ad Præsidem Quitensem, & ann. 1568. ad Proregem Peruanum data reperiuntur, quæ sic habent. *Hasime hecho relacion, que en las Provincias del Perù se ha acostumbrado dar à unos repartimientos de Indios, i à otros Indios de servicio, q̃ se llamã Yanaconas: i que como despues por Nos fue mandado, que no huviesse servicio personal de Indios, unos de los dichos Yanaconas se quedaron en soldada con sus amos, i otros viven en estancias de Españoles, i otros se han juntado, i hecho sus poblaciones en los lugares i partes que les ha parecido, de los quales ninguno paga tributo à Nos, ni a otro ninguno, por no estar debaxo de Encomiendas, i q̃ seria bien que à los tales mandasse pagar lo que buenamente pareciesse, conforme à la calidad i grangerias de las tierras dõde vivẽ, como hazian los demas Indios, i se mandasse assi cumplir. Informarosbeis de lo que en esto passa, i proveereis en ello lo que vieredes q̃ cõviene, i de justicia pudieredes, i se debiere hazer.*

zer. I si os pareciere que tributen los dichos Indios, el tributo que se les impusiere, ha de ser para Nos, i dareis orden como se cobre por nuestros Oficiales, i embiarnosbeis relacion de lo que en ello bizieredes. Ad Præsidẽ quoque Audientiæ Novæ-Gallæciæ alia schedula expedita fuit, eod. tom. pag. 293. ann. 1565. quæ iubet, ut Indos, qui in metallis, prædijs, vel alijs Hispanorum possessionibus detinentur, solita tributa Regi dependant. Et cùm Dom. D. Francisc. à Toleto se hoc in Regno Peruano curasse scripsisset, tale responsum accepit ann. 1571. *Tambien referis aver en esse Reino mas de cincuẽta mil Indios Yanaconas, i que justificadamente podrian tributar, como los demas, i que los vais haziendo reducir a pueblos particulares, especialmente a las ciudades, i que desde luego contribuyan para la doctrina, i hecho esto, tratariades de lo demas; lo qual ha parecido bien, i assi lo bareis.*

84 In quo tamen admonẽdi sumus, † exactores non debere hos Indos adscriptitios, vel colonarios propter tributa non soluta graviter inquietare, ne propterea cogantur culturam deserere, ut disponit text. in l. colonos 11. ubi Bart. & Platea, C. de agric. & censit. lib. 11. l. omnes, C. de Episcop. & Cler. & latiùs diducit Frid. Husanus in d. tract. de homin. propr. c. 23. & Symphorema supplicat. Cameræ Imper. tom. 2. par. 3. supplic. 13. fol. 18. & aurea Bulla Caroli IV. Imp. de immunit. Princip. Elector. c. 11. quam refert Sebastian. Nævius in sistem. iur. ad l. 1. C. de colonis Illyric. lib. 11.

SVMMARIVM CAPITIS QVARTI.

1 *QVotidiana quæ sunt, pleniùs tractari debent.*
2 *Indi an inviti ad servitia Reipublicæ utilia compelli possint?*
3 *Indos ad nullum omninò servitium invitos adigi debere, plures docti & pij viri opinantur.*
4 *Indorum libertas infringitur, si inviti servire cogantur.*
5 *Lex 4. de statu homin. & §. libertas, Inst. de iur. person. illustrantur.*
6 *Lex 1. & 2. C. ne quis liber invitus actum Reip. exercere cogatur, lib. 11. expẽdũtur.*
7 *Ministerijs duris, & laboriosis servi tantùm compelli solent.*
8 *Argumentum de rebus ad personas validissimum est in iure.*
9 *Personæ rebus, quantumvis pretiosis, præferuntur.*
10 *Invitus nemo cogitur vendere, vel locare res suas.*
11 *Rei suæ quilibet est moderator, & arbiter.*
12 *Indi ut vassalli liberi Hispaniæ haberi, & tractari debent, & plures schedulæ de hoc agentes.*
13 *Vassalli Hispaniæ liberi sunt, & Regibus, vel dominis inferioribus ratione tantùm iurisdictionis subsunt.*
14 *Adæquatum habet omnia iura, & privilegia illius, cui adæquatur.*
15 *Indi nullam, vel parvam utilitatem consequuntur ex operibus, & ministerijs publicis, ad quæ compelluntur.*
16 *Hispani & Hybridæ cõpelli debent, ut Indos in laboribus, & operibus rusticis iuvẽt.*
17 *Hispani si ipsi (ut faciunt) otiosi, totũ põdus laborum Indis iniungant, parum Indiæ durabunt.*
18 *Schedulæ plures referuntur, quibus cavetur, ut Hispani, & omne genus Hybridarũ ad ministeria publica compellantur.*
19 *Schedula insignis refertur, pro Hispanis ad laborẽ in Indiarũ partibus suadendis.*
20 *Matthæi locus c. 23. contra Hispanos expenditur, qui totũ pondus Indis relinquũt.*
21 *Leonina societas quæ dicatur?*
22 *Lex si nõ fuerit, §. Aristo, D. pro socio, illustratur.*
23 *Auctor refert qualiter expẽderit Salmãticæ Adagium Societatis Leoninæ, contra D. Ioannẽ Legionensem, qui duas Primarias Cathedras habere intendebat.*
24 *Officia, vel stipendia plura in unum coadunanda non sunt.*
25 *Doct. Ioan. à Leone Salmanticensis Primarius laudatur.*
26 *Locupletari non debent Hispani cũ damno, & iactura Indorum.*
Lex nã hoc natura, D. de cond. indeb. cũ similib. perpenditur & illustratur, ibid.
27 *Hispani & Æthiopes multum aucti sunt in provincijs Indiarum.*
28 *Indi reperientur, qui voluntariè suas operas locent, si bona fide cum illis agatur.*
29 *Potosienses argenti fodinæ Indis cõductitijs abundant.*
30 *Compedes aureas invenit, qui beneficia invenit.*
31 *Plauti elegans locus expenditur.*
32 *Voluntariè qui servit, aut laborat, magis præstat, quàm qui coactus.*
33 *Principẽ magis tuetur benevolẽtia, quàm ferrum.*
34 *Terentij loca expenduntur.*
35 *Nulla res est facilis, quam invitus facias.*

36 Indos plus obligabimus suavitate, quàm crudelitate.
37 Indi valdè oppressi, & diminuti reperiũtur, ob servitia personalia, quæ Hispanis præstant.
38 Melius est in tempore occurrere saluti, & conservationi Indorum, quàm post vulneratam causam remedium quærere.
39 Indorũ maior vastatio hodie timeri potest, cùm Hispani plures, ipsi pauciores sint.
40 Indi nõ possũt benè tractari, nec in libertate cõservari, si servitijs personalib⁹ onerẽtur.
41 Indi comparari possunt Iudæis in Ægypto servientibus.
42 Iudæos in Ægypto servientes pleno ore servos vocat sacra Scriptura.
43 Indi possunt dicere se esse peioris conditionis, quàm captivi, & quare?
44 Schedulæ plures perpenduntur, quæ Indos omninò à servitijs personalibus liberari iubent.
45 Marchiones Cannetij & Salinarum in mandatis habuerunt, ut omninò tollerent servitium personale.
46 Schedula ann. 1601. & 1609. quid disposuerit super tollendo servitio personali?
47 Rex noster Philippus IV. Opt. Max. quãtum servitia personalia Indorum tolli, vel minui desideraverit?
48 Servitium personale Indorum, quod ad publicam necessitatem, vel utilitatem dirigitur, tolli non posse, multi opinantur.
49 Ioan. Matienzus & Acosta quid sentiãt de servitio personali?
50 Respublica unaquæque plura officia, & ministeria desiderat, & ut cives se mutuis officijs adiuvent.
51 Respublica ex pluribus hominibus, & officijs facit unum corpus.
52 Politici corporis membra ex quibus hominum statibus componatur?
53 D. Pauli locus 1. Corint. 12. expenditur.
54 Onera Reipub. necessaria nemo recusare potest.
55 Nemo sibi soli nascitur, sed Patriæ & Reipublicæ.
56 Civitas secundùm D. Thom. tunc est perfecta, cùm singuli cives mutuò se iuvant.
57 Argumentum de corpore humano ad mysticum Reipublicæ, validum & frequẽs est.
58 Lex 4. tit. 20. par. 2. expenditur, & illustratur.
59 Indi natura sua magis apti vidẽtur, quàm Hispani, ad opera rustica & laboriosa.
60 Homines ij secundùm Aristot. ad serviendum aptiores sunt, qui habent plus roboris, & minus intellectus.
61 Natura voluit, ut inter corpora liberorum & servorum aliquid intersit.
62 Homines hebetes & ignorantes inter pecora, & animalia computat Seneca.
63 Consuetudo iniusta & erronea, etiam si diuturna sit, attendi non debet.
64 Factum quod fuit, non tam spectandũ est, quàm quod fieri debuit.
65 Consuetudine iniusta qui utitur, iniuriarũ actione tenetur.
66 Servitia personalia Indorum, communem utilitatem respicientia, cùm per tot annos usitata fuerint, non videntur iniusta, nec illegitimè præscripta.
67 Consuetudo vetus quæ comprobat, tolerabilia sunt.
68 Servitia ex tempore acquiri possunt, & consueta præstari debent.
69 Consuetum fieri caret reprehensione, & dicitur necessarium, non arbitrarium.
70 Consuetudo multoties facit licitum, quod aliàs est illicitum.
71 Consuetudo antiqua non facilè spernẽda, aut mutanda est.
72 Servitium personale Indorum si tollatur, multa damna timeri possunt.
73 Legum & morum antiquorum mutatio semper periculosa, & vitanda, & quare?
74 Persæ nullam legem mutare patiebantur.
75 Usus est gravissimus iuris censor, & explorator.
76 Novitas sæpè damnosa esse solet, & semper suspecta esse debet.
77 Plebs Romana qualiter à Patribus propter servitia discesserit?
78 Menenius Agrippa qualiter plebem Romanam cum Patribus recõciliarit? & eius apologus.
79 Homines hominibus egent ad vitam transigendam & sublevandam, & emblemata & carmina de hoc agentia.
80 Homines varij varijs se operibus applicant, & mutuò in Reip. iuvant.
81 Indorum servitia non videntur tollenda, ex eo, quòd aliqua eis damna contingant.
82 Malis ex duobus minus est eligendum.
83 Malum necessarium quod dicatur?
84 Reipublicæ clavum qui tenent, naviũ gubernatoribus similes esse debent.
85 Malum sæpè permittitur propter bonum, quod ex illo oritur.
86 Leges antiquas qui propter aliquod damnum, vel inconveniens mutant, in maiora incidunt.
87 Servitia personalia non ipsa, sed eorum excessus, & abusus tollendi sunt.
88 Abusus, sive excessus rerum iustarum, & utilium, ad eas tollendas, vel damnandas non sufficit.

Mer-

89 Mercatorum propter abusus, mercatura ignobilis, aut iniusta non est iu dicanda.
90 Sanctum nihil adeò est, vel utile, quo mali abuti non possint, ex D. Chrysost. Quintil. Senec. & alijs.
91 Provincia unaquæque abundat in sensu suo, & diversis legibus, ac moribus gubernatur.
92 Leges locis, & populis, quibus feruntur, accommodandæ sunt.
93 Cap. erit autem 4. dist. explicatur.
94 Lex est ipsa regio, Adagium, quid significet?
95 Nationes plures referuntur, quæ aliarũ servitijs operã navarunt, & hodie navãt.
96 Germani quàm durè se habeant cum rusticis & hominibus, quos vocant proprijs.
97 Indi si quæ damna ex servitijs personalibus accipiunt, alijs bonis compensantur.
98 Iuvare se invicem debent sapientes, & ignorantes.
99 D. Thomæ elegans doctrina perpẽditur.
100 D. Pauli locus 1. Corint. 9. expenditur.
101 Indorum in mera voluntate relinqui nõ potest, utrum velint servire, necne.
102 Indi omnes suaptè natura socordes sunt, & ignavi, & quare?
103 Indorum mores, & ignaviam qui reprehendant.
104 Indi quodãmodo à diabolo persuasi videntur, ut nullum Hispanis officium impendant.
105 Indi ut nunquam otiosi sint, curandum est, prout & olim Inga curavit
106 Incarum Proceres qualiter semper laboriosis operibus, etiam inutilibus, Indos Peruanos exercuerint.
107 Trajani Bocalini verba expenduntur cõtra eos, qui suæ ignaviæ pœnas patiũtur.
108 Indi metallarij conductitij cur in Potosiensibus fodinis reperiantur?
109 Paria sunt, aliquid haberi non posse, vel cum difficultate, aut inaniter reperiri.
110 Hispani & Hybridæ non possunt omnia opera Reipublicæ necessaria in Indijs obire, & quare?
111 Indis damnosum valdè est, si cũ Hispanis, Hybridis, vel Æthiopibus in laboribus & operibus misceantur.
112 Servis Æthiopibus omnia opera publica Indiarum expleri non possunt, & quare?
113 Servos plures Ætiopes, aut aliarum nationum in Indias transfretare, periculosum, & sæpè prohibitum: licèt aliquando etiam permissum.
114 Ætiopũ tot milliamilliũ in provincijs Indiarum permittere, ita ut longè plures sint quàm Hispani, Athenienſium exemplo reprehenditur.
115 Servis pluribus Rempublicam non onerare, tutius est.
116 Spartacus servus, & eius historia.
117 Servi apud Scytas, qualiter defecerint, & dominis bellum moverint, & loris superati fuerint.
118 Claudiani carmina de bello Scythico servorum.
119 Servi metallarij fugitivi Athenis, & alibi magnas clades causarunt.
120 Libertas non tollitur ex eo, quòd quis publicis ministerijs servire cogatur.
121 Demosthenis locus de cogendis civibus ad laborandum pro Repub. expenditur.
122 Libertas insipientium restringenda est, quia libertas libertate perit.
123 Liberum quem ad malè faciendum relinqui, non est libertas, sed imperfectio.
124 Aliud est servum esse, aliud servire, ex Quintiliano.
125 Subiectio Politica non repugnat libertati Christianæ.
126 Principẽ, vel Rempub. posse cogere subditos ad laborandum pro communi utilitate, certissimum est.
127 Indi nec totam libertatem, nec totam servitutem pati possunt.
128 Homines vagantes, & otiosi, & mendicãtes validi ad laborandũ cõpelli possunt.
129 Lex 1. C. de mẽdicantib. validis, & Authent. de Quæstore, §. si verò expenduntur & illustrantur.
130 Lex 4. tit. 20. par. 2. & l. 2. tit. 11. lib. 8. Recop. exornantur.
131 Otiosos, & ignavos puniri debere.
132 Otiosos homines habere, Reipublicæ valdè nocivum est, & plura de damnis, & detestatione otiositatis, remissivè.
133 Alciati Emblema contra otiosos & ignavos.
134 Natura humana per otium fatuatur.
135 Indorum ignavia pluribus Regijs schedulis notata reperitur, & ut à servitijs personalibus Reipublicæ necessarijs nõ releventur.
136 Schedula Quitensis expenditur, servitiũ personale permittens, quod publicam utilitatem concernit.
137 Capita instructionis expenduntur, Proregibus publica servitia personalia Indorum iniungentia.
138 Schedulæ ann. 1601. & 1609. circa servitium personale in quibusdam rebus conservandum, expenduntur.
139 Servitia personalia cùm tolli iussa fuissent, graves difficultates obortæ sunt, & quid super eis novissimè cautum.

CAPVT IV.

In quo in communi discutitur, an iustum, vel iniustum censeri debeat, Indos invitos, & reluctates ad urbana & rustica servitia personalia, Reipublicæ necessaria, vel utilia compellere?

SVPERIORIBVS quæstionibus explicatis, nunc illa altera suboritur, quę non minorē difficultatem, quàm utilitatem continet, & in forensi usu quotidie versatur; ac propterea † plenius tractari debet, argum. text. in l. legavi 26 D. de libert. legat. ibi: *Et plenius rogo, quæ ad hæc spectant, attingas, quotidiana enim sunt*, l. iusto 44. D. de usucap. ibi: *Propter aßiduam, & quotidianam comparationē servorum*, l. iam dubitari, D. de hæred. instit. l. certi iuris 17. C. de iudic, Novella 94. c. 2. in medio, Bart. in l. 1. de suspect. tutor. iūctis alijs, quæ tradit Rodulph. Forner. lib. 1. rer. quotid. c. 1. Pinel. in Rubr. C. de bonis mat. 2. part. n. 45. vers. *Sūthæc*, Collāt. in procem. ad pragm. *de los labradores*, fol. 4. & Bobad. in Polit. lib. 1. c. 1. pag. 4.

1

An scilicet, dato quòd Indi, proprio, & privato iure, vel commodo, à nemine in servitute, vel famulatu inviti retineri debeant; possint tamen † publicâ legum, & Magistratuum auctoritate, etiam nolentes, & reluctātes, alternis vicibus, & temporibus, congruāque mercede taxatâ, inter Hispanos distribui, ut eis saltem in operibus rusticis, alijsq; urbanis officijs, & ministerijs inserviant, quę ad communem Reipublicæ utilitatem, atq; ubertatem, totiusque Regni conservationē, & incrementum conducere videbuntur?

2

In qua quæstione † plures passim doctos pariter ac pios, & religiosos viros agnovi, qui Indorum causam agentes, & miseram, atque abiectam conditionem dolentes, & iniurias, & oppressiones, quas sæpè horum servitiorum occasione patiuntur, hanc coactionem absolutè, & generaliter damnant, & Regias aures assiduis litteris, & querelis, super ea tollenda, implere non desinunt. Pro quibus hæc, quæ sequuntur argumenta, validè pugnare, videntur.

3

PRIMVM, † quia si Indi (ut sępè diximus, & probavimus) liberi sunt, & in hoc naturali statu libertatis tot ita enixis, & repetitis nostrorum Regum provisionibus, instructionibus, & schedulis tueri, & conservari iubētur, consequens est, ut ad nullum servitium privatis impendendum, compelli possint, cū libertas (cuius definitionem, atque effectus exposui in cap. præcedenti, n. 47. & seqq.) sicuti ex eo infringi videtur, quòd quis in loco aliquo semper stare cogatur, ut ibi retulimus, ita & in eo, quòd invitus ad serviendum alteri mancipetur. Est † enim libertas naturalis facultas eius, quod cuique facere libet, hoc est, *facultas vivēdi ut velis, & ubi velis*, l. 4. de stat. hom. §. libertas, Inst. de iur. personar. cū similibus. Quæ verba veluti exponens Aristot. lib. 6. Politicor. c. 2. cùm primū libertatis signum proposuisset: *Alterum autē est* (inquit) *sic vivere, ut velis. Hoc enim libertatis aiunt esse propriū: siquidem servi est, vivere non ut velit*. Et Persius satyr. 5.

4

5

Vindicta postquàm meus à Prætore recessi,
Cur mihi non liceat, iussit quodcunque voluntas?

Et eleganter Balduin. in d. §. libertas, n. 12. libertatem esse *liberam quandam, & plenā potestatem, rerumque pro arbitrio gerendarum facilitatem, nullis aliunde impedimentis interturbatam. Nam & Festus facultatem interpretatur facilitatem.*

6

Atque, hoc est, † quod in eisdem ferè nostræ quæstionis terminis ex eâdem ratione deduxerunt Impp. in rubr. & nigro, C. ne quis liber invitus actum Reip. exercere cogatur, lib. 11. nam in l. 1. sic aiunt: *Si, ut proponis, decreto ordinis ad libertatem ductus es, non debere te invitum, actum Reipublicæ administrare, curator Reipublicæ non ignorat: præsertim cùm servi huiusmodi officia administrare debeant*, & in l. 2. *Si cùm ingenuus esses, ad actum gerendum à Republica compelleris; auxilium Præsidis, & iuris præsidia (prout usus exigebat) implorare potuisti*. Quibus in locis Accursius actum, de quo loquuntur, de servilibus, & laboriosis operibus, & ministerijs rectissimè interpretatur. Ad quæ servi † tantùm compelli solebāt, ut in l. 1. & fin. C. de servis Reip. eod. lib. & idem sequuntur Bart. Odofred. Angel. Platea, Iacob. Areti. Iacob. Rebuff. Lucas de Pen. & cæteri Scribentes ibidem.

7

Quibus non incongruè adijcere possumus, quòd † cū de rebus ad personas argumentū in iure & usitatissimum, & validissimum sit, l. qui furere, ubi notavit Bald. & Alberic. D. de stat. homin. l. si quis inquilinos, §. si ita legatum, D. de legat. 1. cum alijs, quæ congerit Everard. in topicis legal. loco 38. per totum. Quinimò † & personæ rebus quibuslibet, quantumvis pretiosissimis, præponātur, l. sancimus, C. de sacrosanct. Eccles. l. iustissimè, D. de ædil. edict. §. in pecudum, Inst. de rer. divis. cum alijs. Mirum non est, si Indorum

8

9

rum personas ab his coactis, durisque servitijs præstandis, eximi debere dicamus, cùm nemo † invitus ad res suas locandas regulariter compelli possit, l. legem 16. l. ne cui 32. C. de locato, l. 18. tit. 8. par. 5. cum alijs, quæ latè congerit Ant. Gom. 2. tom. var. c. 3. n. 5. Mysinger. centur. 4. observ. 23. & Carrotius de locato, tit. de liber. per tot. quod idem in venditionibus, & emtionibus dicitur in l. invitus, C. de cõtrah. emt. l. nec emere, C. de iure deliber.

10

11 Et generaliter † in quibuslibet rebus, quarum dominos (ratione naturalis libertatis) esse liberos arbitros, & moderatores docemur in l. in re mandata, C. mandati, l. 3. tit. 5. par. 5. quam benè illustrat D. Covar. lib. 3. var. cap. 14. Gomez d. 2. to. cap. 2. num. 51. Didac. Perez in l. 2. tit. 23. lib. 3. ordinam. Corrasius lib. 7. miscell. cap. 20. & ante omnes Cic. in Orat. pro Balbo, ubi inquit: *Hæc sunt fundamenta firmissima Romanæ libertatis, sui quemque iuris & retinendi, & omittendi dominum esse.*

Secundò considero, quòd ultra plures alias schedulas, & provisiones Regias, quæ seriò, & enixè iubent, ut Indorum bonæ, ac suavi tractationi in spiritualibus, & temporalibus, modis omnibus consulatur, de quibus latè diximus in 1. to. lib. 3. c. 6. ex n. 28.

12 Aliæ quoque † repeiuntur, quæ non minus piè & generaliter præcipiunt, Indos eodem iure, & modo haberi, & censeri debere, quo reliqui Hispani Regum nostrorum vassalli, prout etiam tetigimus d. lib. 3. c. 7. ex n. 56. & patet vel ex antiqua illa instructione Regum Cathol. dat. Nicol. de Ovand. ann. 1501. ibi: *Que procurasse con vigilancia i cuidado, que todos los Indios de la Española fuessen libres de servidumbre, i que no fuessen molestados de alguno, sino que viviessen como vassallos libres.* Et ex c. novarũ legũ ann. 1543. 4. tom. pag. 263. ibi: *Iten, teniendo, como tenemos, à los naturales de las dichas nuestras Indias por nuestros vassallos libres, como lo son los de estos nuestros Reinos, ansi nos tenemos por obligados à mandar, que sean bien tratados en sus personas i bienes, &c.* Et idē expresè cavetur in schedula Vallisolet. 28. Febr. ann. 1551. & alijs, quæ habentur in 4. tom. impres. pag. 307. & seqq. Et in Ordinat. huius Limensis Prætorij, c. 70. ibi: *Procurãdo que los Indios sean mui bien tratados, è instruidos en nuestra santa Fè Catolica, i como vassallos nuestros libres, que este ha de ser su principal cuidado.* Extat quoque alia gravissima schedula Philippi II. Ulyssip. 27. Maij ann. 1582. ubi excessus hac in re factos severè reprehēdit, iubetq; *Que los Indios seā biē dotrinados en las cosas de nuestra santa Fè Catolica, mantenidos en justicia, i amparados en su libertad, como subditos i vassallos nuestros.* Et ponderari possunt verba procemij nobilis illius schedulæ ann. 1601. quæ vocatur, *Del servicio personal*, cuius sæpè meminimus, ibi: *I deseando yo acudir al remedio de ello, para que los Indios vivā con entera libertad de vassallos, segun, i de la forma que los demas que tengo en essos, i en estos Reinos, i otros, sin nota de esclavitud, ni de otra sugecion, mas de la que como naturales vassallos deben, &c.*

13 Quæ cùm ita se habeant, † & in Hispania nostra, & multò magis in his Indiarum provincijs, Hispani, Regum nostrorum vassalli, ratione dumtaxat iurisdictionis, eis subsint, & in reliquis omninò liberi sint, ut docet text. in l. 1. & 2. tit. 25. *De los vassallos*, par. 4. & ibi Greg. Lop. omninò videndus, l. 1. & seqq. tit. 3. lib. 4. Ordin. & tit. 4. lib. 6. Recop. ubi Perezius & Azeved. Hugo Celsus in repert. verb. *Vassallus*, Peregrina eod. verb. & latè Bobodilla in Politica lib. 2. c. 15. & cap. 18. atque ita ad nullum servitium, vel famulitium personale inviti compelli soleant, etiā quovis salario sibi oblato, ut quotidiana praxis ostendit. Idem pari ratione in Indis observandum, & practicandum videtur, qui

14 eisdem Hispanis vassallis æquiparatur, † argum. text. in l. 1. ubi DD. D. de legat. 1. & eorum, quæ latè congerit Alex. in l. 1. §. lex Falcidia, n. 9. D. ad leg. Falcid. Ias. in §. ex maleficijs, n. 39. Inst. de action & Roman. & eius Addit. consf. 147. ubi concludit, generale esse in omni adæquato, ut habeat eadem privilegia, quæ habet id, cui fit adæquatio, & Alex. cons. 58. *In causa mota*, n. 7. lib. 7. ubi notanter resolvit, quòd adæquatio unius rei ad alteram, operatur, ut quidquid pluris privilegij habet res, cui fit adæquatio, censeatur communicatum rei adæquatæ. Quod etiam in statutis, & alijs strictis, & odiosis dispositionibus procedere, si æquiparatio est regularis, & universalis, pluribus probat Cardin. Tusch. in pract. conclus. iur. verb. *Adæquatio*, concl. 174. & verb. *Æquiparatorum*, cõclus. 308. Everard. in loco, *à simili*, & in loco, *à pari*, Tiber. Decian. resp. 6. n. 27. respons. 42. n. 32. & respons. 45. n. 35. vol. 1. & novissimè plures alios congerēs noster Alvarez de Velasco nuper pro meritis, pro litteris, in Senatorum Audientiæ Sanctæ-Fidei Novi-Regni Granatensis evectus, in axiomat. iur. litt. A. n. 180. & 301. cum seq.

15 Tertiò facit, † quia ratio publici boni, quæ prætexitur, ut Indi ad hæc servitia inviti distribuantur, Indos ipsos magis, quàm

His-

Hispanos, Hybridas, aut Æthiopes liberos gravare non debet, sed longè quidem minus, si res æquabili, ut par est, trutinâ ponderetur. Nam Indi, cùm naturâ suâ modico sint contenti, & parvis, atque angustis laribus habitent, parum commodi, & utilitatis reportant ex domorum ædificijs, metallorum operatione, agrorum, vinearumvè cultura, pecorum pastu & custodia, lanificijs, atque textrinis, & ex reliquis operibus, ac ministerijs, quibus frequenter addici solent. Hispani verò ex huiusmodi occupationibus, tum publicè, tum privatim, ingens lucrum cōsequuntur, & quæstuosas ubique negotiationes exercent. Atque adeò † ferendi non videntur, si statim atque in has regiones delati sunt, nimio fastu superbiant, & tumeant, & nullis se laboriosis operibus aptos reddentes, natosvè credentes, omnia Indorum laboribus, & sudoribus facere velint, quos vel hac de causa oportebat his oneribus liberare, ut tādem Hispani discant se illis socios adiungere, & aliquid proprijs manibus operari, ut tetigimus sup. c. 2. n. 16.

16

17 Quod † nisi in his provincijs introducatur, parum stabilem, & diuturnam earū conservationem fore futuram, multi prudentes, & cordati viri quotidie vaticinantur, existimantes plurimum oportere, ut Hispani nō Indorum sudoribus parta cōmoditate fruātur, sed iuxta divinam sententiam Genes. c. 3. in sudore vultus sui, suo pane vescantur, & Apostoli obtemperantes monitioni ad Ephes. 4. vers. 28. *Qui furabatur, iam non furetur, magis laboret operando manibus suis, quod bonum est*: & ad Thesalon. vers. 11. *Rogamus autem vos, fratres, ut abundetis magis, & operam detis, ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis: & ut honestè ambuletis ad eos, qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis* ut tandem illud Psalm. 27. mereantur audire: *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & benè tibi erit.*

18 Et ita iam dudum † plurimis schedulis Regijs caveri cœpit, ut harum provinciarum Proreges & Gubernatores diligentiā, quam possint, maximam circa hoc adhibeant, & Hispanos, Hispanorumque ex Indis, & Æthiopibus Hybridas, ad eadem ministeria, quibus Indi compelli solent, dirigant, & impellant, ut constat ex quadam ad Novi Regni Granatensis Cancellariam directa, Matrit. 15. Ianuar. ann. 1569. 4. tom. impress. pag. 342. ibi: *Os informeis, i sepais que Mestizos ai en essa tierra, i à los que assi huviere en ella, los hagais servir à señores, ò aprender oficios, ò cultivar la tierra, &c.* Et ex illa ann. 1601. c. 2. ibi: *I que de la misma manera sean compelidos los Españoles de condicion servil i ociosa que huviere; i los Mestizos, Negros, i Mulatos, i Zābahigos libres, i que no tengan otra ocupacion, ni oficio, para que todos trabajen, i se ocupen en el servicio de la Republica, &c.* & c. 16. ubi idem quoad metalla præcipitur, & ne gens otiosa in his partibus permittatur.

Sed inter omnes caput effert, & peculiari commentatione digna videtur, illa Arājuetij 26. Maij ann. 1609. quæ summā curā, de his Indorum servitijs personalibus agens, in 2. cap. monet, ut ea, si possibile sit, per servos in posterum in hoc Peruano Regno præstentur & exequantur, & statim subdit: *Cuyos vezinos i moradores, assi estraños, como naturales, de condicion servil, ireis reduciendo al trabajo i ocupacion de las minas, i las otras labores, sin hazer distincion de los Indios, Españoles, Negros i Mestizos, i las demas naciones, porque todas conviene que se vayan introduciendo en estos exercicios, como se ha hecho en las demas Republicas del mundo, à que tienen tanta aversiō, unos por floxedad, i otros porque desdeñan el trabajo, como si fuesse cosa vil, no advirtiendo, que la ociosidad en la gente vagabunda es digna de ser reputada por infamia.*

19 Nec contentus Rex noster Pijssimus & Prudentissimus PHILIPPVS III. hæc ibi ita iustè & providè disposuisse, eâdem die aliam specialem, & magis luculentam schedulam ad id idem expediri mandavit Peruano Proregi Dom. Marchioni de Montesclaros, quæ † eandem Hispanorum in Indias colluvionem, & quantumvis vilium, & humilium elationem, ac laborum aversionem & ignaviam præfatur. Iubetq; ut maximâ, quâ possit, dexteritate curet, ut aliqui agrorum, metallorum, aliorumque publicorum operum laboribus assuescant, ut sic alijs exemplo esse possint, & pessima præsumtio & consuetudo vilipendendi eiusmodi functiones, & vitam otiosam degendi, penitus aboleatur, ne super Indorum humeros totum pondus recumbat.

20 Possumusque in dictarum schedularū confirmationem, & contra Hispanos, qui lucra, & commoda sua inepti, & otiosi, Indorum sudoribus cōparare volunt, illud † expendere, quod Christus Dominus Matth. 23. in simili casu contra Scribas & Pharisæos obiecit; *Alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere*, de quo memini 1. tom. lib. 3. cap. ultim. num. 19.

21 Necnõ etiam † leoninæ societatis adagium, quod, ut Erasmus ibidem observat ex Æsopi fabella sumtum, in eos iactari consuevit, qui omne commodum sibi desumunt, reliquis vi suo labore fraudatis. Adquod rectè putat re- 22 spexisse † Vlpian. I.C. in l. si non fuerit 29. §. Aristo, D. pro socio, dũ inquit: *Aristo refert Cassium respondisse, societatem talem coiri non posse, ut alter lucrum tantùm, alter dãnum sentiret: & hanc societatem leoninam solitum appellare, &c.* circa cuius explicationem, & illustrationem plura adducit Cota in memorab. verb. *Societas*, Zoanet. rer. quotid. c. 39. Covarr. lib. 3. var. c. 2. vers. *Secunda conclusio*, Decian. respons. 97. num. 53. lib. 2. Gail. lib. 2. pract. observ. c. 24. & D. Pichard. in §. de illa, Inst. de societate, in fin. Egoque 23 olim † hunc textum Salmanticæ, non sine aliquo audientium plausu, perpendi, cõtra celebrem illum Doctorem Ioannem Legionẽsem, qui, cùm alij in eâdem schola pro captu nostro legeremus, & laboraremus, duas sibi Primarias Cathedras conferri desiderabat, & in unam personam plurimorum stipendia 24 coadunari, † contra text. in c. quia nonnulli, de clericis non resident. l. nemo 5. l. fin. C. de assessorib. l. quisquis 6. C. de postul. l. his quidem 5. C. qui milit. poss. vel non, lib. 12. l. hac parte 10. C. de proxim. sacr. scrin. l. quisquis 14. C. de cohortalib. l. 1. C. de præposit. agẽt. in reb. eod. lib. 12. l. 28. tit. 4. lib. 2. & l. 4. tit. 3. lib. 7. Recop. ubi alia adducit Azevedus, & in Curia Pisana lib. 2. c. 22. Bernard. Diaz, & eius Additionator in praxi Canon. c. 58. Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 21. n. 68. & lib. 3. c. 8. n. 68. & novissimè Dom. Valençuela consil. 135. n. 85. vol. 2. Quibus tamen non refragã- 25 tibus, † ille voti compos evasit, supremo Senatu censente, unius Cathedræ retentionem, in qua se rude donatum contendebat, alterius petitioni, & relectioni non obstare, strictis etiam Academiæ, & iuris utriusque legibus, quæ contrarium præcipere videbantur, propter eminentem, & iam pridem expertã tanti Præceptoris peritiam, aliquantulum tẽperatis.

26 QVARTÒ considero, † quòd etiamsi Hispani prædictis Indorum servitijs ad sua publica, & privata commoda indigere dicãtur, adhuc videtur, eis, cum adeò gravi, & ingenti ipsorum Indorum labore & coactione, subveniendum non esse, ex vulgata reg. l. nam hoc natura, D. de condict. indeb. iunctis alijs, quæ ad eam ornandam collegi sup. hoc lib. cap. 2. n. 15. & in 1. tom. lib. 2. cap. 8. n. 126. Queis addere possumus elegantissima verba Cassiodori lib. 12. var. epist. 13. ubi inquit: *Vltra omnes crudelitates est, divitẽ fieri velle de exiguitate mendici. Amentur honesta lucra, horreantur damnosa compendia: nullus audeat inde tollere, quod possit collecta dispergere. Addendo perdidit, qui retinendo collegerit: & paupertatem potius ad se trahit, si exigentium pecunias non repellit.* Et lib. 9. epist. 3. ibi: *Honesta sunt lucra, per quæ nemo læditur, & benè adquiritur, quod à nullis adhuc dominis abrogatur. Neque iustum est, augeri patrimonia locupletum, per damna miserorum.*

27 Maximè † cùm iam Hispanorum numerus, & servorum Æthiopum in his provincijs augeri cœperit, qui possunt dictis operis, & ministerijs incumbere, & alij alijs inservire, prout in Hispania, & cæteris nationibus cõtingere videmus, ut dicitur in schedulis suprà relatis. Necnon, † cùm citra ul- 28 lam coactionis, & iudicialis distributionis necessitatẽ, Indos cõducere possint, qui voluntarijs pactionibus & convẽtionibus, suas operas locent (quos in hoc Regno Peruano *Mingas* vocamus) dũmodò cũ eis bonã fide (ut oportet) agatur, & competẽs labori merces præstetur. Sic enim audio in Nova-Hispania quàmplurimos reperiri. Et † in labo- 29 riosis iuxtà ac periculosis Potosiensis montis argẽtifodinis plures duplo, vel triplo esse, qui se voluntariè effossionibus, & operationibus metallorum addicant, quàm qui ex præscripto, inviti, & obtorto collo, ex diversis provincijs ad eundem laborem Magistratuum Imperio distribuantur. Aureos † enim, 30 ut ille inquit, compedes invenit, qui beneficia invenit. Neque segnities, aut ingratitudo, quæ Indis obijci solet, hæc vincula disrumpet, cùm ea vel ad retinendos in officio nequissimos servos potentissima, & validissima sint, ut scitè, & argutè ostendit Peniculus Parasitus † apud Plautum in Menæchm. 31 his verbis:

Homines captivos qui catenis vinciunt,
Et qui fugitivis servis indunt compedes,
Nimis stultè faciunt, mea quidẽ sententia.
Namque homini misero, si ad malum accidit malum,
Maior libido est fugere, & facere nequiter.
Nam se ex catenis eximunt aliquo modo,
Tum compediti ianuam lima proterunt,
Aut lapide excutiunt clavũ, nugæ sunt eæ.
Quẽ tu asservare rectè, ne aufugiat, voles,
Esca, atque potione vinciri decet.
Apud mensam plenam homini rostrũ deliges.
Dũ tu illi quod edet, & quod potet præbeas
Suo arbitratu, & affatim quotidie,
Nunquam ædepol fugiet, tametsi capital fecerit.

Fa-

Facilè asservabis, dum eo vinclo vincies.
Ita isthæc nimis lenta vincla sunt escaria:
Quàm magis intendas, tanto adstringunt arctiùs.

32 Et satis constat, † eos ad res gerendas, & ad quoslibet labores patiendos meliores, & aptiores esse, quos nulla vis, aut necessitas servire coëgit, sed obtemperare sua quæque voluntas adegit: nunquamque Imperia detrectare, nisi qui violenter, côtumelioseque sint habiti, ut præclarè, de Principibus, & subditis loquens, scripsit Herodian. lib. 1. Et non minus eleganter Marc. Anton. Verus, relatus à Maiolo in diebus Canicul. tom. 4. colloq. 4. pag. mihi 296. dum dixit, 33 † neque pecuniæ vim tyrannidis luxuriam explere posse: aut stipantia satellitum agmina tueri Principem, nisi ipsi, quos regit, animum imperanti, benevolentiamque accommodent. Quod noverat satis Theodosius, dum Honorio dicebat, teste Claudiano in 4. eius Consulatu:

Non sic excubiæ, non circunstantia pila
Quàm tutatur amor; non extorquebis amari:
Hoc alterna fides, hoc simplex gratia donat.

Quippè ij demum diù, tutòque imperant, qui non metum ex crudelitate, sed amorem ex bonitate civium suorum animis instillant. Quibus congruunt alia, quæ solitâ eruditione ex Græcis & Latinis Auctoribus congerit Petr. Faber lib. 2. Semestr. cap. 2. pag. 17. & seq. Et magis ad rem nostrã 34 † illud Terēt. in Adelphis:

Errat longè, mea qui dem sententia,
Qui Imperium credat gravius esse, aut stabilius,
Vi quod fit, quàm illud, quod amicitia adiungitur.
Mea est sic ratio, & sic animũ induco meũ,
Malo coactus qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tãtisper cavet.
Si sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
Ille, quem beneficio adiungas, ex animo facit.
Studet par referre, præsens, absensque idē erit.

Etenim, ut non minus rectè idem Comicus docuit in Heautontim. Act. 4. Scen. 5.

35 *Nulla † est tam facilis res, quin difficilis siet,*
Quam invitus facias.-------

Et hoc est, quod latiori calamo prosequitur Aristot. lib. 5. Ethic. c. 3. dum permultum interesse ostendit, utrum sponte nostrâ quid faciamus, an inviti, vel per metum, aut terrorem: & Scipio Amiratus in dissert. Politicis suo. Tacit. lib. 5. discurs. 7. Et de 36 † nostris Indis nominatim agens, & quòd tam ad cõversionem, quàm ad servitium eorum, plus cum illis suavitate & blanditie, quàm crudelitate, vel coactione proficiemus, Hieronym. Benzo, & eius Additionator lib. 1. suæ Hist. Ind. c. 17. qui habetur in 4. tom. Hist. Amer. pag. 78. & seqq. & dicam alia infr. lib. 4. c. 2. ad finem.

37 QVINTÒ † superior sentẽtia ex eo magis, ac magis fulciri, & corroborari potest, quòd cùm nimia Hispanorum cupiditas, quæ omnium malorum radix est, eos, volentes brevi tempore divites fieri, in tentationem inducat, & desideria multa, & inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitũ, iuxta sententiã Apostoli 1. ad Timot. 6. Indi eis valdè circumspectè auctoritate publicâ ad hęc servitia personalia dispertiendi sunt, ne sub eorum prætextu ipsis abutantur, alia duriora & graviora onera illis iniungentes, & imperantes, & longiùs à suis domibus, uxoribus, & liberis abducentes, ita ut veluti exules facti, semetipsos, ut alijs prosint, exinaniant, & ab Æthiopibus, alijsque vilissimis sæpè hominibus contumeliam, & iniurias patiantur, ut alias de Scholasticis dicitur in Auth. habita, C. ne filius pro patre, & latiùs notavi, & reprehendi in 1. tom. lib. 3. cap. ult. Quibus dãnis nunquam satis obviã iri potuit plurimis, & sanctissimis Regijs schedulis, & mandatis circa hæc, & alia, quę bonam Indorum tractationem, & plenam libertatem concernũt, diversis temporibus expeditis, de quibus etiam egimus eod. lib. 3. cap. 6 & 7.

38 Vnde † meliùs & congruentius esse videtur, prædicta coacta servitia in totũ adimere, & ex præteritis damnis futura cavere, quàm post graviùs vulneratas, vel omninò consumtas Indorum reliquias, remediũ quærere, l. unica, C. quando liceat unicuique, l. ult. C. in quib. caus. in integ. restit. l. 2. C. unde vi, in C. Theodos. ibi: *Reparationem negotij semel interfecti postulare*, cum alijs traditis à Franc. Iureto in notis ad lib. 2. epist. Symmachi pag. 90. & Rebuff. ad leges Gallicas, tract. de sententijs provisionalib. n. 98. pag. 146. ubi allegat l. 2. C. de iur. & fact. ignor. ibi: *Sera prece tibi subveniri desideras*, & l. 2. C. de hæred. vel act. vend. ibi: *Nam ut satis tibi detur sero desideras, &c.* quæ iura notat etiam, & illustrat Annæ. Rob. lib. 4. rer. iudic. cap. 6. & Ego lib. 3. cap. 1. n. 9. quibus nunc addo verba Naziazeni in Orat. ad Sancta lumina: *Miserum est serum consilium capere, ac tum damni sensu affici, cùm nulla ratione acceptum incommodum sarciri potest*: quia ut inquit Tacitus in vita Agricolæ: *Natura in-*

fir-

firmitatis humanæ tardiora sunt remedia, quàm mala. Et ut optimè etiam Nazarius in Panegyr. ad Cæsar. Constantin. *Facilior, & multo proclivior lædendi, quàm commodandi semper est via, vulnerare integrum, quàm sauciato mederi; dissipare rapta, quàm divulsa componere.*

39 Præsertim † cùm satis evidenter appareat, quòd si huiusmodi servitia tot Indos delere, & vastare potuerunt, cùm ipsi plurimi, ac ferè innumeri erant, & Hispani pauci, & tot prædijs, metallis, alijsque negotiationibus non intenti: multò faciliùs hodie vastabuntur, & absumentur, quando Indi ita diminuti, ac dissipati, & Hispani ex adverso, Hispanorumque facultates, ita suprà modum adaucti conspiciuntur.

40 Hæc † enim onera continuare, non est eos diligere, & benè tractare, ut Regiæ schedulæ iubent, sed potiùs odio prosequi, & ad internecionem deducere, cùm teste Cornel. Tacit. in Agric. cap. 8. *Proprium humani ingenij sit, odisse quẽ læseris.* Et multò minùs dici poterunt in libertate conservari, quæ verbis potiùs, quàm rebus constare videbitur, si tot officijs, & oneribus prægraventur, contra text. in l. 2. in fin. C. comm. de legat. c. ult. iuncta gloss. 2. de offic. deleg. Et eorum,

41 † quæ de captivitate filiorum Israël in Ægypto, tradit novissimè elegantissimus Marquez in Gubernat. Christian. lib. 1. c. 2. pag. 7. & 8. Qui licèt verè, & propriè in ea servi non fuerint, sed potiùs velut hospites, & advenæ, ita tamen durè, & asperè ab Ægyptijs opprimebantur, & tot laboriosis servitijs, & operibus insudare compellebantur;

42 ut † eos multis in locis pleno ore *Servos* sacra Pagina vocet, Exod. 1. & seqq. & Philo Iudæus lib. 1. de vita Moysis, Tertull. lib. 2. contra Marcion. c. 20. & D. Garcias à Loaisa in notis ad Chronic. D. Isid. ætate 3. n. 7. & tetigi lib. 3. cap. ult. n. 11. & seqq. Et meritò

43 † dicere poterunt Indi illud Salviani lib. 6. *Omnes captivi cùm semel redẽpti fuerint, libertate potiuntur; nos semper redimimur, & nunquam liberi sumus.*

Sexto tandem, & ultimò, ne per mendicata (quod aiunt) suffragia ambulare videamur,

44 † plures etiam schedulas, & peculiares provisiones Regum nostrorum in favorem eiusdem opinionis reperire, & expendere possumus, quæ suprà dicta damna, & oppressiones Indorum latè, & graviter recensentes, & exprobrantes, hæc servitia, & alios labores, & molestias, quibus subduntur, in totum cessare, & transgressores severè puniri, iubẽt, ut constare poterit ex pijs illis, & antiquis provisionibus ann. 1526. & 1528. & 1551. quæ habentur in 4. tom. impress. pag. 222. & 259. & 277. ibi: *Por quanto nuestra voluntad es, que los dichos Indios no sean molestados con tributos, ni otros servicios reales, ni personales, ni mistos, mas de como lo son los Españoles, que en essa provincia residen, i se dexen holgar, para que mejor puedan multiplicar, i ser instruidos en las cosas de nuestra santa Fè Catolica*, & alijs, quæ subijciuntur pag. 294. cum multis seqq. ubi in una ann. 1563. concluditur: *Proveais como los Indios que sirvieren a los Españoles, que allà residen, los sirvan de su propria voluntad, i no de otra manera alguna, &c.* Et in alia 19. Octob. ann. 1591. ad Quitensem Cancellariam directa, idem multò expressiùs deciditur, & iterum, ac seorsum Licent. Marañonio, eiusdem Cancellariæ Visitatori, illius implementum iniungitur in alia eiusdem datæ, ubi semper Regiæ intentionis esse, & fuisse dicitur, ne his servitijs Indi manciparentur, quia inter alia damna, multum eorum conversionem impediebant.

45 Quod etiam † graviùs adhuc, & piùs ordinatum reperies dominis Peruanis & Mexicanis Proregibus Marchioni de Cañete, D. Lud. à Velasco, & Comiti de Monterei in schedulis & instructionibus ann. 1593. & sequentium annorum, quas reperies 1. to. pag. 319. & 4. tom. pag. 263. in quibus eorũ fides, & pietas requiritur, ut eiusmodi servitia toties cessare iussa, tandem ab humeris miserorum Indorum excutiant, ne alias ipsos penitus, ut cœperunt, perimant & consumant.

46 Et denique † cùm super hoc diu ac multũ disceptatum, & deliberatum fuisset, tandem schedula illa servitij personalis ann. 1601. cuius sæpè mentionem fecimus, edita fuit, in cuius præfatione, seria, & multoties repetita dictorum servitiorum prohibitio refertur, & damna, quæ ex eorum dissimulatione orta sunt, & modus in illis deinceps observandus præfigitur: *Porque son causa de que los Indios se vayan consumiendo i acabando, con las opressiones, i malos tratamientos que recibẽ, i las ausencias que de sus casas i haziendas hazen, sin quedarles tiempo desocupado para ser instruidos en las cosas de nuestra santa Fè Catolica, ni para atender à sus grangerias, ni al sustento de sus mugeres, ni hijos, de donde pende su conservacion i aumento, &c.* Et idẽ notatur in altera illa nobilissima schedula ann. 1609. quæ licèt aliqua servitia sub certa moderatione permittat, plurima tamen prohibet, & illa præstari iubet: *De manera, que no vivan oprimidos, con nota i ocupacion de esclavos.*

47 Quod item † cùm sæpè iniunctum fuisset Mexicanis Proregibus, & nihilominus parũ

Regias iussiones proficere compertum esset, Pijssimus, ac Præstantissimus Rex noster PHILIPPVS IV. quē pia Numina nobis incolumem servent, anno 1628. strictiùs idem, expressiùsque mandavit, & ad schedulæ calcē propriâ manu subiūxit: *Que mirasse el Virrei como procedia en executar esto, porque se le avia de pedir estrecha cuenta dello, i hazer grave cargo de la omission en la residencia.*

48 VERVMAVTEMVERÒ † licèt superior opinio pia, & laudabilis sit, & tot argumentis defendi posse videatur, adhuc tamen & sunt, & fuerunt in his Regnis plures alij non minus pij, docti, ac prudentes Theologiæ, & Iurisprudentiæ Professores, & in gubernatione Politica præstantissimi, ac versatissimi viri, qui attentè, & diligenter inspectâ & consideratâ Indorum naturâ, atque harum provinciarum statu, & dispositione, & mutuis nexibus, quibus iam Indorum, & Hispanorū Respublica in spiritualibus & temporalibus uniri, & coagmentari cœpit, contrariam sententiam securè defendunt, affirmantes, prædicta personalia Indorum servitia, quæ in utilitatem publicam diriguntur, sine earundem provinciarum notabili iactura tolli, & aboleri non posse. Neque prorsus à iuris regulis dissentanea videri, dummodò competens labori merces servientibus tribuatur, & cum minimo salutis, fortunarumque suarum incōmodo, mutuaque & congruenti vicissitudine ad eiusmodi onera compellantur, & alia requisita serventur, de quibus in cap. sequenti latiorem sermonem habebo.

49 Pro qua sententia † apertè pugnat Ioann. Matienzus in tract. manuscript. de moder. Reg. Perù 1. par. c. 5. & seqq. & apertiùs & elegantiùs Ioseph. Acosta lib. 3. de procurād. Indor. salut. cap. 17. ubi pag. 344. resolvit, quòd opinio contraria etsi dictu appareat liberalis, atque honesta, tamen factu tam est difficilis, & absurda, ut nihil prætereà. Et idē latiùs prosequitur, & defendit fr. Michael ab Agia in trib. respons. quæ de hoc servitio personali Limæ (ut suprà dixi) typis excussit, & à plurimis eiusdē civitatis Lectoribus & Doctoribus approbata sunt, ubi consuluit Dom. Proregem D. Ludovicum à Velasco, hac de causa supersedere posse implementum, & executionem illius schedulæ ann. 1601. cuius sæpè meminimus, quæ dicta servitia omninò tollere videbatur. Egoque cum illis, & præter illos hæc, quæ sequuntur, argumenta considero.

50 PRIMVM, † quià in qualibet Repub. rectè & politicè constituta, quemadmodum diversa officia, & ministeria necessaria sunt, atque adeò alij agrorum culturæ, alij Foro, alij negotiationibus, & mercaturæ, & alij alijs artibus sive liberalibus, sive mœchanicis applicantur: ita etiam illud præcipuè desideratur, & cum primis necessarium esse censetur, ut secundùm naturam, quidam serviant, qui labori idonei sunt, quidam imperent, qui ratione potius præstant, dummodò alij alijs adiumento sint, & citra omnem æmulationē, & excusationem unusquisq; pro sorte, ac cōditione sua, functiones Reipublicæ subeat, præcipuè eas, quæ generaliter omnibus prosunt, & sine quibus vita hominum constare nō potest. Ex his † enim officijs facit Respub. unum corpus, collectum ex pluribus hominibus, tanquam ex membris se mutuò iuvantibus, ut latè, & eleganter Plato & Aristotel. in suis lib. de Rep. sive Politicis, scriptum reliquêre, Demosthen. in orat. de Republic. ordin. Heraclides in lib. de Rebus publicis, Cicer. in orat. pro Rosc. Amer. Plin. lib. 18. de nat. hist. cap. 5. Vlpian. I. C. in l. 1. D. quod cuiusque universit. Bonifac. Pontif. in epist. 1. ad Eulalium, relatus in cap. ad hoc 89. dist. & plurimi alij, quos refert Petr. Gregor. lib. 4. de Rep. c. 2. & seqq. & lib. 6. c. 1. Anton. à Guevara in horolog. Princip. lib. 1. c. 36. ubi cum Plutarcho in lib. de doctrin. Princip. plebeios, & agricolas facit pedes Reipub. & aliorum hominum statum connumerat: & novissimè, ac latissimè Callistus Remirez in tract. de lege Reg. Arag. ex §. 5. usq. ad §. 16. Vbi † sigillatim omnia membra corporis Politici ponit, & in §. 14. agricolas, pastores, ac mercatores iecur repræsentare ostendit, & in §. 16. artifices & opifices eiusdem corporis digitos esse. Quod etiam optimè prosequitur P. Ioan. Pineda in Ecclesiast. c. 9. vers. 16. n. 10. pag. 916. 51 52

53 Et conducit † exemplum D. Pauli 1. Cor. 12. ibi: *Sicut corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis, cùm sint multa, unum tamen corpus sunt: ita & Christus. Nec potest oculus dicere manui: Opera tua non indigeo, aut iterum caput pedibus: Non estis mihi necessarij.* Hoc enim idem in Repub. accidit. Et ut idem D. Paul. subiungit, omnia invicem membra solicita esse debent, ut non sit schisma in corpore, & quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessaria sunt. Atque ideò † nemo potest se excusare, ubi ad agriculturam, vel alia officia, vel onera Reipublicæ necessaria devovetur, ut pluribus probant Platea, Lucas de Pen. & alij per text. ibi in l. 1. & 2. C. ne rustic. ad ull. obseq. devocentur, lib. 11. & in l. mœchanicos, C. de excusat. artif. lib. 10. Gregor. Lop. in l. 6. tit. 21. par. 2. Did. Perez in l. 2. tit. 14. lib. 8. Ordin. Quia secundùm † Plato. 54 55

to.lib.36.epist.9.ad Archit.Tarentin. nemo sibi ipsi tantùm natus est, sed Patriæ, & Reipub.cui consentit Cic.1. offic. Senec. lib.de vita beata cap.30. Vlpian.in l.1. §.15.D.de ventr.in poss.mittend.& in l.postliminium, §.filius, D.de captiv.& D.Thom.lib.1. de Regimine Princip. 56 † ubi inquit, tunc civitatem esse perfectam, quando singuli cives se invicem iuvant, & suo munere rectè funguntur. Argumento similiter utens corporis humani, de 57 † quo adMysticum sive Politicum frequẽs est illatio, cap.ita Dominus 19.dist. Ioan.de Lignan.de censur. Eccles. §.4. Alban.de potest.Papæ, 2.par.n.176.Card.Iacob.de Concil.lib.9.art.2.n.62.& alij quos referam infr. num.78.& seqq.

Sed præstat ut de hac re Alphonsum Regẽ nostrum loquentem audiamus 58 † in l. 4. tit. 20.par.2.quæ ita ait: *Criar debe el pueblo cõ mui gran femencia los frutos de la tierra, labrandola, è enderecandola para averlos de ella. E porende todos se deben trabajar, que la tierra onde moran, sea bien labrada. E ninguno de esto con derecho non se puede escusar, nin debe. Ca los unos lo han de fazer por sus manos, è los otros, que non supieren, ò no les conviene, deben mandar como se faga. E à todos comunalmente debe placer, è cobdiciar, que la tierra sea bien labrada, ca desde que lo fuere, serà abondada de todas las cosas que le fuere menester. Porque bien aßi como a todos place con su vida, aßi les debe placer con aquellas cosas que la han de mantener. E non tan solamente dezimos esto por las heredades, de que han los frutos, mas aun de las casas en que moran, ò tienen lo suyo, è de los otros edificios, de que se ayudan para mantenerse. Ca todo esto deben labrar en manera, que la tierra sea por ello mas apuesta, è ellos ayan ende sabor, è pro.*

59 Ex quibus fit, † iniustum non videri, quòd Indi, qui naturâ suâ magis apti sunt, quàm Hispani, ad prædicta munia suis manibus peragenda, iustis ad id conditionibus cõpellantur, Hispanis simul eos in eisdem ministerijs industriâ, & ingenio suo pro virili dirigentibus, & iuvantibus, ut in d. l.partitæ cavetur. Teste enim Aristot.lib.1. Polit.cap.3. & Soto de iust.& iur. lib.4. q.1.art.2. col.1. in fin. Hi 60 † videntur nati ad serviendum, quibus natura dedit corpora robustiora, & plus vigoris ad laborandum; minus autem in intellectu, & stannum dumtaxat infudit, nihil autem auri, vel argenti, ut inquit idem Arist. eod.lib.cap.2.post Platon. lib.3. de Repub. col.pen.quos refert Matienz.in dialog.Relator.5.par. cap.4. n.10. & Ego 1.tom.lib.3. cap.7. n.22. Naturæ 61 † quippe hæc voluntas est, iuxta eundem Philosoph. d.cap.3.in fin. *Vt inter liberorum corpora, & servorum aliquid intersit. Horum quidem firma fecit, & robusta, ad usus vitæ necessarios: illorum erecta, inutiliaque ad eiusmodi munera, & opportunitates, utilia autem ad vitam civilem, &c.* Et teste 62 † Seneca de vita beata cap. 5. homines hebetis naturæ in numerum pecudum, & animalium ab ipsa natura redacti videntur, *quoniã his nulla ratio est, illis parva.*

63 Secundò facit, quia † etsi fateamur (ut certè fatendum est) nullam legem, aut morẽ prava, & iniusta continentem, quantumvis longo tẽpore muniatur, tolerandũ esse, quia ut scribit Iustinian.novell.134. *Quæ improbè excogitata sunt, ea ne longa quidem cõsuetudine confirmari volumus*; & quia veritas rerum gestarum erroribus non vitiatur, l.illicitas, §.veritas, D.de offic.Præsid. Neque tã spectandum est, 64 † quod Romæ diu, & sæpè factum est, quàm quod fieri debuit, ut ait I.C. in l.sed licèt, D.de offic.Præsid. & Demosth. in orat.contra Androtion: *Ne dicas, quòd factum sit hoc sæpè, sed quòd sic oportuerit fieri*: facit text.in cap.fin.de consuet.cum innumeris alijs, quæ novissimè congerit Borrell. de Magistrat.lib.2.cap.2.& notabilis doctrina Lucæ de Pen. in d.l.1. C.ne rustici ad ull. obseq. devoc. lib.11. ubi inquit, 65 † quòd qui sciens utitur iniustâ consuetudine, iniuriarũ actione tenetur. Pro quo facit celebris text. in eisdem terminis servitij personalis loquẽs, in Auth.ut nulli iud.§.1.ibi: *Neque verò angarijs, aut ijs, quæ vocantur epidemiticis, aut alia quavis dispositione gravare nostros subditos, neque consuetudinem nominare, aut quærere, quod forsitan aliqui prædictorum in proprium lucrum iniustè adinvenerunt. Malè enim adinventa, malæque consuetudines, neque ex longo tempore, neque ex longa consuetudine confirmantur.*

66 Cùm tamen hæc † personalia servitia, quæ ad communem Reip. utilitatem conducunt, si iustè, ut oportet, & moderatè exerceantur, iniqua non sint, sed potiùs tanquam iusta & omninò necessaria, in plurimis Indiarum partibus iam inde centum, vel octoginta ab hinc annis, sive ab earundem conquisitione introducta fuerint, & ipsis Regibus, Regijsque Ministris, & Gubernatoribus scientibus, ac patientibus, imò & iubentibus, ac iuvantibus, usu recepta: proculdubio affirmare debemus, magni ponderis, & momenti hac in re esse tot annorum observantiam, & consuetudinẽ; & servitia illa legitimè præscripta videri, quamvis excessus & abusus, si qui in eis fiunt, præscribi, & defendi non possint, in quibus fraus, corruptela, & iniquitas adsit, argum.

eorum, quæ de vi antiquæ consuetudinis, & obseruantiæ latè tradidimus d. 1. tom. lib. 2. cap. 24. num. 88. & text. optimi † in l. Imperatores, in fin. D. de pollicitationib. ibi: *Esse enim tolerabilia, quæ vetus consuetudo comprobat*, & magis in nostris terminis in l. cùm satis, §. caveant, C. de agric. & censit. lib. 11. & Ioan. de Platea in l. 1. ad fin. C. ne operæ à collator. exig. Vbi ex eo text. † notat, quòd Barones non possunt imponere operas subditis suis, argument. l. 2. C. ut rusticani ad null. obseq. advoc. hoc tamen limitandum esse inquit, nisi conventio, vel consuetudo aliud inducat, ut in d. §. caveant, & gloss. celebris in cap. 2. verb. *Diutius*, de Iudæis, quæ ex eodem text. deducit, quòd ex tempore servitus acquiritur; & servitia consueta præstari debent, cap. servitium 18. q. 2. l. 1. §. sicut, D. de aqua pluv. arcend. l. si quis diuturno, D. si servit. vindicetur, l. 1. & 2. C. de servit. & aqua, cum alijs, quæ novissimè adducit Magerus de Advocatia armata cap. 1. n. 241. ubi inquit, † quòd illa quæ approbantibus Imperatoribus introducta, usuque laudabili multo tempore frequentata sunt, ab omni reprehensione aliena, utilitati autem publicæ maximè proficua esse præsumuntur, per text. notabilem in l. si quis donaturus, & ibi glos. de usufr. & cap. ex parte, de cẽsib. per quem notat Bald. in l. quicunque, notabil. 4. C. de servis fugit. id quod consuetum est fieri, non dici arbitrarium, sed necessarium.

(67) (68) (69)

Præsertim † cùm consuetudo multoties faciat licitum, quod aliàs illicitũ esset, Auth. de defensor. civit. §. quia verò, & notãter Oldrad. cons. 207. Bart. Abb. Ias. Decius, & alij, quos plenè congerit Tiraq. de pœn. temper. caus. 42. Covarr. de sponsalib. 2. par. c. 7. p. 3. num. 5. Salazar de usu & consuet. cap. 2. n. 1. Bobadilla in Politica lib. 2. cap. 10. num. 36. & Ego latiùs d. 1. tom. lib. 2. cap. 14. num. 72. & cap. 24. num. 81. Et † ab ea recedere tutũ, & sanum non sit, ubi in Repub. illius immutatio maius fortè nocumentum afferre posset, quàm si in antiquo robore permaneret, ut cum Arist. & alijs diximus sup. c. prox. n. 42. Et in † his provincijs fortè contingeret, in quibus Hispani hoc ab initio lacte nutriti, & cum Indis iam commixti, & veluti coagmẽtati, si eorum operis, personalibusque servitijs penitus privarentur, plurima rei familiaris incommoda necessariò subirent, & alia forsitan molirentur, quæ & ipsis Indis, & toti Reipub. maius nocumentum adducerent.

(70) (71) (72)

Quapropter † periculosam in Repub. esse, & quoad fieri possit, vitandam legum, & morum antiquorum mutationem, cùm eam repentina etiam vitæ, statusque mutatio sequatur, & tristissimi interdum eventus, pluribus exemplis ostendit Plato lib. 6. de legib. lex nostra 18. tit. 1. par. 1. cap. quis nesciat 11. dist. cap. consuetudines, de cõsuetud. cap. fin. ubi glos. de religios. domib. cap. unico, eod. tit. lib. 6. l. testamenta 18. C. de testament. Aristot. omninò legendus, lib. 6. Polit. cap. 6. Diodor. Sicul. lib. 12. pag. 281. Cornel. Tacit. lib. 15. Annal. Paliargus in annotat. ad eũ observat. 121. Cochier in aphor. pol. lib. 2. cap. 4. pag. 83. Simancas de Repub. lib. 4. c. 10. Lælius Zechus de Principe lib. 1. cap. 6. n. 10. Pineda sup. Ecclesiast. pag. 985. Salas de legib. disp. 18. sect. 1. Petr. Andreas Canonherius in quæst. ad Tacit. pag. 254. Scipio Amiratus in disertat. Polit. ad eundem Tacit. lib. 1. discurs. 8. pag. 21. Marcus Mantua in Enchirid. rer. singular. lib. 1. cap. 5. & Thucydid. relatus à Menchaca de success. creat. lib. 2. §. 20. num. 194. & §. 30. num. 312. ubi Cleonis orationem commemorat, qui longè melius cum Repub. agi dicebat, quæ malis moribus, & legibus constanter utitur, quàm cum ea, quæ bonis, sed inconstanter; & Ego plura alia adducens in allegatione de Præcedentia; & infr. lib. 2. cap. 30. n. 100. & seqq. & novissimè post hæc scripta, D. Valençuela cons. 114. n. 28. & cons. 146. n. 47. & cõs. 184. num. 6. vol. 2.

(73)

Et hac fortè † de causa apud Persas lege vetustissimâ cavebatur, ne mutari ullum edictum, aut lex ullo modo posset, quam Rex Persarum condidisset, ut habetur in Hist. Daniel. c. 6. & Esther 8. & prosequitur Brisson. de Imper. Persar. lib. 1. pag. 24. & seqq. Est enim † usus gravissimus iuris censor & explorator, ut scribit quodam loco Livius, relatus à Balduino in §. ex non scripto, Inst. de iur. natur. ut non possit non æquum esse, & utile, quod is probavit sæpiùs facto periculo. Et ut Mecænas ad Augustũ dixit apud Dionem lib. 51. Histor. † *Optimum est ambitiosa certamina prorsus scindere, atque adeò nec nomina nova, aut aliud quid ex quo dissidia oriri possunt, permittere*: Et meliùs Thucyd. lib. 3. *Neque cognoverimus quòd multo melior sit status civitatis, quæ licèt deterioribus firmis tamen legibus utitur, quàm illius, quæ bonis quidem, sed irritis*: & lib. 52. *Positas semel leges constantes servate; nec ullam earum immutate: nam quæ in suo statu eadem manent, etsi deteriora sint, tamẽ utiliora sunt Reipublicæ his, quæ per innovationem, vel meliora inducuntur.*

(74) (75) (76)

Vnde multum ad rem, de qua agimus, legimus, † quòd cùm Romæ similis viguisset consuetudo, ut Plebeij Patribus & Nobilibus in prædictis ministerijs inservire, & operari

(77)

rari solerent, Plebeijque tentassent, hunc antiquũm morem invertere, & se ab onere, quo gravari dicebant, eximere, eaque de causa in Aventinum, sive, ut alij putant, in Sacrum montem secessissent, parum absuit, quin prorsus Respub. Romana collaberetur. Quousque † Mennenius Agrippa ad plebem missus Orator, eleganti illa humani corporis fabella, ac similitudine Plebeiorum mentes lenivit, ostendens, quòd quemadmodum humani artus, si ventrem tanquàm otiosum deserant, & suum illi ministerium negent, eo pacto, & ipsi quoque deficient, cùm ille acceptos cibos per omnia membra distribuat: sic Senatus & Populus, Nobiles & Plebeij quasi unum corpus effecti; discordiâ peribũt, concordiâ verò, & mutuo auxilio vigebunt, & quòd Plebs pro Nobilibus operata fuerit, ab eisdem, alijs in rebus cumulatè distributum præsentiet. Cuius historiæ meminit Tit. Livius lib. 2. eleganter Seneca lib. 2. de ira, cap. 31. Dionys. Halicarnas. lib. 6. Volaterran. & Carol. Stephan. in Dictionar. verb. *Agrippa Mennenius*, Valles de sacra Philosoph. cap. 74. vers. *Tria mihi*, Petr. Greg. lib. 1. de Repub. cap. 1. Corras. Everlin. & alij nostri iuris DD. per text. ibi in l. 2. §. deinde cũ esset in civitate, D. de orig. iur. Gaspar Dornaus in Mennenio Agrippa, qui totam Politicam ad eius apologum refert, Paul. Riccius, Paulus Paruta, & plurimi alij, quos novissimè congerit Ioan. Andr. Canonher. in Aphorism. Hippocr. Polit. 1. par. pag. 181. & seqq. & Martin. Delr. in Adag. sacr. 2. tom. adag. 308. pag. 397.

78

79

Est enim exploratissimum, † ad sustentandam, sublevandamque humanæ vitæ inopiã, homines hominibus indigere, & cùm non omnes apti sint ad omnia, quod alijs deest, ab alijs mutuâ vice suppleri debere, ut præclarè ostendit Erasm. in Adagijs: *Manus manum fricat*, *Multæ manus reddunt onus levius*, & similibus, & eleganter Alciat. Embl. 160. ubi sic ait:

Loripedem sublatũ humeris fert lumine captus;
Et socij hæc oculis munera retribuit.
Quo caret alteruter, cõcors sic præstat uterque:
Mutuat hic oculos, mutuat ille pedes.

Vbi Brocensis, & Claudius Minoës in commentarijs plura notarunt: cui Emblemmati simile est illud aliud Batillij 81. quod sumere potuit ex Pierio Valeriano in Hieroglyph. lib. 49. fol. 365.

Vt Cereris, pariter sese ipsa rotantia pressas
Bina simul fruges aspera saxa terunt:
Sic nisi iuncti alijs, non omnia possumus omnes
Alterius sic res altera poscit opem.

Et aureo carmine cõplexus est Cyrus Theodoricus in amicitia exulante, loquens de necessaria artium tam liberalium, quàm illiberalium coniunctione, & harmonia, sic inquiens:

Homines sociantur per me artibus suis;
Nam quærit ecce fullo calcearium.
Equitum magistro gratus est fræni faber,
Agrum colenti, mœchanicus coniungitur,
Breviter habeto: quælibet ars cuilibet,
Piscator omnis indiget re rustica,
Eget piscatore rura qui colit,
Ille panes dans, ipse pisces accipit.
Sic omnis opifex quærit alterius opem,
Hic denique modus civitatem promovet.

Et præsensit † Cicer. lib. 1. Offic. inquiens: *Homines hominum causa sunt generati, ut ipse inter se alij alijs prodesse possint: & in hoc naturam debemus Ducem sequi, & communeis utilitates in medium afferre, mutatione officiorum, dando, accipiendo: tum artibus, tum opera, tum facultatibus devincire hominum inter homines societatem.* Et rursus in Lælio: *Sic nos nati videmur, ut inter nos esset societas quædam.* Et Anonymus quidam, qui hanc sententiam, & totam illam Menenij fabellam, hoc eleganti carmine comprehendit:

80

Incusant avidi pedes, & manus otia ventris,
Omnia solus habes lucra labore carens.
Nos labor edomuit, te fovit inertia, sorbes
Omnia, quæ nostri cura laboris emit,
Disce pati famis acre iugum, vel disce labori
Credere, teque mei cura laboris alat.
Sic ventri servire negant. Se venter inanem
Comperit, orat opẽ, nil dat avara manus.
Ille preces iterat, iterum fugit illa precantem
In stomachi fundo torpet, obitque calor.
Victa fame natura fugit, vis avida fauces
Observat, & solitum non sinit esse cibum,
Vnde epulas dat sera manus sed corporis ægri
Perdita non reparans machina tota perit.
Nemo sibi satis est, eget omnis amicus amico;
Si non vis alijs parcere, parce tibi.

81

Tertiò, † quia cùm eiusmodi opera, ac ministeria, quibus in his provincijs Indos applicari retulimus, ita necessaria Reipublicæ sint, ut nullo modo, vel certè cum magno incommodo, aliter gubernari & conservari possint. Non ideò tolli, & cessare debent, quòd Indis aliqua damna ex eorũ præstatione contingant. Nam certum est, ac tritum iuris utriusque proloquium, † Ex duobus malis minimum esse eligendum, cap. quod David, cap. si aliquid, cum seq. 22.

82

quæſt. 4. c. ſi quod verius 33. quæſt. 2. & DD. in cap. inter opera, de ſponſalib. l. quoties nihil ſine captione, ubi Philip. Dec. Mainer. Cagnol. Petr. Faber. Ræward. & alij, D. de regul. iuris, l. ſi procurator rei, ubi gloſſ. D. de dol. except. cum alijs, quæ in pulchris caſibus notant Paul. Caſtrenſ. in l. 1. D. ſi quis caution. Alexand. in l. ſi conſtante, §. fin. col. penult. D. ſolut. matrim. Menchaca lib. 1. cōtroverſ. illuſtr. cap. 48. num. 2. Thom. Sanch. de matrim. lib. 2. diſp. 39. num. 12. & meliùs diſp. 41. num. 45. Camill. Borrel. de Magiſtr. lib. 2. cap. 2. num. 104.

83 Et hoc eſt, † quod veteres appellabant, *Malum neceſſarium*, Adagij loco hanc dicendi formam uſurpantes, quoties aliquid ſuſtinetur, & toleratur, quòd Reipub. in communi utile ſit, quamvis aliqua inde damna ſequantur, ut explicat, & optimis exemplis illuſtrat Eraſmus in Adag. *Neceſſarium malum*, & de uxoribus loquens Aul. Gell. lib. 1. noct. Attic. cap. 7. & magis in noſtris terminis Ariſtot. dict. lib. 2. Polit. cap. de Polit. Hippodam. cuius ſup. meminimus, & Xenophon. relatus à P. Ioan. Pineda in comment. ſup. Eccleſiaſt. cap. 10. verſ. 8. pag. 985. 84 Vbi † eos, qui clavum Reipub. tenent, navium gubernatoribus ſimiles facit, qui in diverſam partem non navigant, ſtatim atque aliquod impedimentum occurrit, ſed illud, prout commoditas poſtulat, temperando, enitendoque, donec ventus ſecundus adſpiret, eò tandem, quò volunt, perveniunt. Et Plautus in Sticho, ibi: *E malis multis, malum quod minimum eſt, id minimum eſt malum*. 85 Nam etſi aliquando, † propter malum cohærens, bonum prohiberi ſoleat, ut in cap. denique, diſtinct. 21. ubi benè notat Dom. D. Roder. ab Acuña num. 5. pag. 150. Sæpius tamen videmus malum permitti, propter bonum quod ex malo orîtur, ut latè probat Petr. Gregor. de cenſibus q. 3. num. 5.

86 Nam † qui ſemper leges corrigant, aut mutent, ut novis, quę ſubinde pullulant, ſceleribus corrigendis occurrant, ij certè in nova quotidie, & maiora incommoda incidunt, ut ſi Hydram reſecarent, ut Plato lib. 4. de Repub. dicebat. Et idem facient, qui leges alioqui iuſtas, ac utiles, propter earum abuſum, aut pravorum hominum exceſſus abrogari ſuadent, prout in his Indorum ſervitijs contrariæ partis aſſertores fieri debere contendunt: eò quòd acerbè (ut inquiunt) ab Hiſpanis tractentur, debito ſalario fraudentur, inſolitis, & gravibus laboribus, etiam in diebus feſtivis, premantur, & alijs iniurijs afficiantur. 87 Hæc † enim omnia operabuntur quidem, ut maiori curâ leges & iudices ad punienda, & cohibenda huiuſmodi delicta conſurgant; non tamen efficere debent, ut ſervitium ipſum omninò adimatur, ſi moderatè impenſum, non prorſus iniuſtum eſſe conſtiterit, & eius duritiem (ſi quam habeat) cōmuni totius Regni utilitate penſari. 88 Abuſus † quippè, & exceſſus, qui occaſione rerum, aut legum iuſtarum, & utilium à malis hominibus perpetrari ſolent, ad eas tollendas, vel damnandas neutiquam ſufficit; alioqui & elementa ipſa, & Religionem, Religioniſque actus auferre oporteret, cùm circa hæc, quæ bonis æquè neceſſaria, ac ſalubria eſſe conſtat, multa quotidie mala, & abuſus à malis exerceri, & committi videamus, ut optimè in ſimili caſu advertit, & pluribus exemplis illuſtrat Ovidius lib. 2. de triſtibus, ibi:

Nil prodeſt, quod non lædere poſſit idem.

Petr. Gregorius lib. 6. de Repubica cap. 2. num. 11. & lib. 13. ferè per tot. & præcipuè cap. 19. Tiraq. de Nobilit. quæſt. 33. ubi reſolvit, 89 † propter mercatorum abuſus, mercaturam ipſam iniuſtam, inutilem, aut ignobilem iudicandam non eſſe, Ioſeph. Acoſta lib. 3. de procur. Indor. ſalut. cap. 22. pag. 369. ubi ita eleganter concludit cum D. Chryſoſt. homil. 3. in 1. ad Corinth: *Neque enim (ut ſcitè dixit Chryſoſtomus) vino, ſed vinolentiæ fræna adhibenda ſunt. Eadem certè cauſa, & pecunias nullas eſſe iubebunt, ut avaritiæ occurrant, & pretioſos pannos, ut faſtus retundatur, & fœminas ipſas ſepelire oportebit, ne libidine concitentur viri. Quin potiùs oculos eruent, & linguam adiment, ne tanta peccemus. Omninò* 90 † *nihil eſt adeò ſanctum, adeò benè proviſum divinitùs, quo nō in perniciem ſuam abuti poßit humana malitia.* Et idem anteà docuit Seneca lib. 5. nat. quæſt. in fin. quem, & alia citavimus 1. tom. lib. 3. cap. 6. num. 105. & ſeqq. & elegantiſſimè Quintilian. lib. 2. inſt. orat. cap. 16. his verbis: *Quo quidem modo nec Duces erunt utiles, nec Magiſtratus, nec medicina, nec ipſa denique ſapientia. Nam & Dux Flaminius, & Gracchi, Saturnini, Glauciæ, Magiſtratus, & in medicis venena, & in ijs, qui Philoſophorum nomine malè utuntur, graviſſima nonnunquam flagitia deprehenſa ſunt. Cibos aſpernemur, attulerunt ſæpè valetudinis cauſas. Nunquam tecta ſubeamus, ſuperhabitantes aliquando procumbunt. Non fabricetur militi gladius, poteſt uti eodem ferro latro. Quis neſcit ignes, aquas, ſine quibus nulla ſit vita: & (ne terrenis immorer,) Solem, Lunamque præcipua ſiderum, aliquando etiam nocere.* Et vide

alia infrà lib.2.cap.24. num.81. & apud Magerum de Advocatia armata cap. 1. n.328. pag. 34. ubi etiam num. 225. pag.27. ostendit pessimum ac frequentem esse abusum rerum bonarum.

91 Neque his oberit, quòd in alijs provincijs similia servitia non usitentur; † nam unaquæque, ut suo sensu, ita & proprijs suis legibus & moribus abundat, cap. ius Quiritum, 1. distinct. cap. utinam 76. distinct. l. observare, D. de offic. Proconsul. l. 1. §. ult. D. de ventr. inspic. l. 1. D. de usur. ibi: *Vsurarum modus ex more regionis, ubi contractum est, constituitur*, l. semper in stipulationibus 34. D. de regul. iur. l.licèt 8. C. de locato, ibi: *Mos regionis*, l. tutor 7. §.quæ autem, D.de administr.tutor.ibi: *Secundùm morem provinciæ*, l. sunt quædam 9. D. de extraordin. crimin. ibi: *Sunt quædam, quæ more provinciarum coërcitionem solent admittere, &c.* cum alijs, quæ adduxi dict.1.tom. lib.2.cap.25.num 54. & seqq.

92 Neque sufficit leges facere, † nisi locis, & provincijs, quibus fiunt, aptæ, & utiles sint, & sine earum interitu, aut turbatione servari possint. Quia leges Reipubl. cui feruntur, non Respub.legibus accommodanda est, ut præclarè scripsit Aristot.lib.7. Polit.cap. 7. & in Rhetor. ad Alexand. D. Isidor. †

93 in cap. erit autem lex, 4. distinct. ibi: *Secundùm patriæ consuetudinem, loco, temporique conveniens*, D. Augustin. lib. 3. de confess. cap.3. l.1.tit.1.lib.2.Recop. ibi: *E que sea conveniente à la tierra*, Suarez de legib. lib. 1. cap.9. num. 19. Soto de iustit. & iur. lib.4.quæst.5. art.3. Simanc. de Repub. lib. 4.cap.14. Mastrill.de magistrat. lib.3. cap. 3.nu.74.Boëtius Epon Frisius lib.1.Heroic. quæst.de iure sacro qui.4. pag.7. Claud. Cãticula.lib.1.de offic.iud.cap.4. & 6. novissimè Camill. Borrell. de Magistr. edict. lib.2. cap.7 num.13.idemq; docuit Athenæus lib. 12. Dypnosoph.cap.22. ubi hac de causa leges Platonis irridet, quippè quarum observatio homines novos, & novam civitatum formam desideraret. Et huc pertinet illud Pyndari apud Erasm.in Adagio: *Polypi mentem obtine*:

Proque loco nunc hunc fieri, nunc expedit illum.

94 Vbi & alterius † Adagij meminit: *Lex est ipsa regio*, quo significari inquit, unicuique regioni quædam peculiaria esse instituta, quæ hospites non damnare, sed pro virili nostra imitari, atque exprimere debeamus. Neque enim facilè lex aliqua per omnia uniformis, in universo genere humano constitui potest, ut post alios copiosè ostendit Auctor tractatus de maiorat. Electorum Imperij lib. 3.cap.1.

95 Præterquàm quòd † si antiqua & præsentia aliarum gentium & nationum monumenta revolvimus, non deficient aliquarum exempla, quæ alijs ita subiacebant, & hodie subiacent, ut licèt unaquæque earum persona in peculiari huius vel illius domini mancipio non sit (ut nostris Indis contingit) tota tamen ipsa gens, vel natio alij in communi subdatur, & invita detineatur, atque inæquali Imperio cum victoribus, vel valentioribus civibus mixta, non Politico, sed Despotico, & herili iure gubernetur, & in ministerijs servilibus, quæ sibi iniunguntur, laborare cogatur. Tales enim Hebræos apud Ægypcios fuisse suprà hoc capite n.40.& 41. probatum reliquimus. Et eodem servitutis genere Lacedæmonis in Helotas, Thessali in Pænestas, Thraces in Clarotas, Cares in Leleges, Thebani in Messenios, Persæ in Megarenses usi reperiuntur, ut constat ex Athenæo lib. 6. cap. 7. ad fin. ubi Casaubonus, Plutarch. in libell. de Herodot. malignit. Dione Chrysost. Orat. 15. & alijs, quos refert Bisciola lib. 8. subcisivar. lect. cap. 7. & meliùs ex Dionys. Halicarnas. lib. 2.Rom. antiq. §. cæterum, ubi tradit, prisco Thessalos, & Athenienses, clientibus superbè abusos fuisse, operasque liberis, & ingenuis hominibus minimè convenientes, illis imposuisse, & si quando imperata non fecissent, verbera intentasse. Et ut Gallorum in Hæduos dominationem omittam, & aliorum adscriptitiorum, Mansariorum, & Manus mortuæ hominum conditionem, de quibus dixi capite præcedenti numer. 26. & seqq.

96 Idem etiam hodie † in Germania observari, apertè ostendit Ioann. Aubanus lib.3. de morib. omnium gent. cap.12. in fine, inquiens, nobiles in plebeios, & rusticanos nullum ius sibi non usurpare, his verbis: *Dominis crebro per annum serviunt, rus colunt, & semine conspergunt, fructus metunt, & horreis important, ligna secant, domos ædificant, fossas effodiunt. Nihil est, quod servilis, & misera gens ipsis debere non dicatur: nihil etiam quod iussa facere absque periculo recusare audeat; delinquens graviter mulctatur.* Quod item refert, & prosequitur Heringius in tractatu de molendinis, quæst. 6. num. 3. sic inter alia inquiens: *Rusticos pauperes cogunt, ut in molendina eorum oleum perducant, ac torcularia trahant, & tamen sitiant.* Et meliùs, ac latiùs Martin. Magerus de Advocat. armata cap.6.n.729.& seq.& cap.9.n.693.pag.404.ubi occasionem

huius vassalligij ex historijs petitâ adducit, & cum Zasio tradit hos homines in omnibus,& per omnia neque servos, neque adscriptitios,neque colonos, neque capite censos, neque libertos,neq; statu liberos esse, sed novam quandam speciem facere,de omnium illorum natura & conditione aliquid participantem.

97 QVARTO facit,† quia si res benè &ut oportet consideretur,si servitij personalis iusta,& debita forma custodiatur,inveniemus proculdubio,de eo dici posse, quod veteri etiam Adagio circumfertur, *Malum bono pensatum*. Etenim quamvis eius occasione Indis aliqua damna, & vexationes contingant, negari tamen non potest, quin plura quoque commoda, & utilitates recipiant. Nam Indi, qui cùm Hispanis huius servitij ratione conversantur, meliores, & sapientiores evadunt, multisque officijs, & artificijs exercentur, & instruuntur, quorum alioqui expertes manerent. Ditiores etiam efficiuntur, accepto salario, quod sibi ob operas, quas præstant, impenditur,eoque sua tributa persolvunt: & quod magis considerandum est, meliùs, ac firmiùs in FideCatholica imbuuntur,& confirmantur, & à suis vitijs, & idololatrijs avocantur. Vnde non est mirum, aut multum, ut prædictis operis, & ministerijs Hispanos iuvent, à quibus ipsi vicissim talia bona recipiunt. Imò generaliter † quemadmodum sapiens, eò quòd sapiens sit, tenetur ignorantem docere & dirigere, & sapientiâ & diligentiâ suâ meliorem efficere, ut aliàs dicitur in l. Attilius Regulus, D. de donat.ita ignorans, & hebes, pro captu suo, sapientem iuvare tenetur, non quòd eius sit servus (hoc enim iam alibi latè impugnavimus)sed quòd usu rerum ita exigente, aliter, ut diximus, Politicus status constare non posit.

98

99 Et hoc est, † quod præsensit D. Thom. 2. 2. quæst. 57. art. 3. dum inquit, non habere naturalem rationem, quòd ignorans sit servus magis, quàm alius, absolutè considerando, sed solùm secundùm aliquam utilitatem consequentem, in quantum utile est huic, quòd regatur à sapientiori, & illi, quòd hoc iuvetur. A quibus non longè absunt, quæ in simili notavimus dict. 1. tom. lib. 2. cap. 7. n.56.& seqq. & cap.9.num.29. & lib.3. cap. 5.num.7. Et D. Paul.1. ad Corinth.9. † ubi docet, iustum non esse, ut temporale servitium neget, qui spiritualia beneficia accipit: *Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura est Deo? An propter nos utique dicit? Nam propter nos scripta sunt: quoniã debet in spe qui arat, arare, & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? Si alij potestatis vestræ participes sunt, quare non potius nos?*

100

101 QVINTO † considero, quòd etsi meliùs & satiùs esset,coacta hæc Indorum servitia cessare, & illos dumtaxat prædictis ministerijs incumbere, qui mercede pactâ, sponte suâ vellent operas suas Hispanis locare, ut Auctores, & aliquæ schedulæ pro contraria opinione perpensæ, insinuare, & probare videntur: certiùs tamen est, & omnibus, qui Indorum naturam, & conditionem norunt, valdè exploratum, non posse hæc in mera, & absoluta eorum voluntate relinqui. Nam nulli, † vel pauci intra breve tempus reperirentur, qui se dictis servitijs locarent, & proprijs tugurijs, ac municipijs relictis, itinera ardua, & laboriosas operationes appeterent, quas ipsi magnopere fugiunt,cùm sint supra modum hebetes, & ignavi, & hodierno, eoque tenuissimo victu contenti, socordes, more pecudum, vitam turpiter transigant, nullam fermè de crastino curam habentes, neque rem familiarem augentes, neque instructas domus, vel pretiosas vestes, aliasvè divitias desiderantes, quibus pro more, & statu suo minimum egent; nihil aliud, ut plurimùm, quàm desidiam, latebrasque quærentes, quibus Hispanos fugiant, & dies, ac noctes ebrietati, luxuriæ, alijsque vitijs, & interdum idololatriæ, vacare possint. Vt constat † ex his, quæ de Indorum ingenio, & moribus latè tradidimus 1. tom. lib.2. cap.7. num.27.& seqq. & in nostris terminis benè observat Matienzus in tract. M. S. de moderat. Reg. Perù 1. part. cap.4. & 5.Ioseph.Acosta de procur.Indor. salu. lib.3. cap.9. ubi egregiè prædictam ignaviam exaggerat, & cap.17. pag. 343. ubi inquit: *Quòd si Barbarorum ingenio & voluntati indulgendum est, nihil operis unquam fiet, nihil negotij conficietur: quippè qui otio desideant, ac sibi etiam ipsis vix necessaria laborent: alios verò nisi vi, aut metu perculsi, nihil faciant*: & pag. 347. persuasum quodammodo † Indis à suo *Zupaio* (id est diabolo)videri, nihil ut Christianis spontè impertiant, etiam si eos cernant in maximis periculis constitutos, sed per vim omninò & iniuriam. Et idem probat & ostendit fr. Michael ab Agia in d. respons.de servit. person. pag.24.25.41.& 68. & fr.Alfons.Ramos in hist.Virg.de Copacavana lib. 1.cap.10.

102

103

104

105 Vnde † semper salutare iudicatum est, imò verò istorum Barbarorum Reipublicæ,

utcunque constituendæ, omninò necessarium, eos laborare, negotiari, curis, & occupationibus distineri.

Et hac de re (ut benè advertit idem Acosta d. cap. 9.) Ingarum Proceres ingenio sine dubio peracri, iudicioque præstantes, in eo præcipuè rectam istorum, ac diuturnam administrationem esse censuerunt, ut quammaximè exercerentur, minimèque vacare sinerentur. Itaque ubi † necessaria, aut utilia deerant, etiam rebus supervacaneis distinebantur, ut qui eorum disciplinam cognoverit, meritò miretur, quod veteres narrant, etiam vermiculorum colligendorum certam mensuram quibusdam imperatam, alios saxis ultrò citròque volvendis, aut laboriosis, inutilibusque aggeribus, & ædificijs construendis seriò occupatos, ut tetigimus 1. tom. lib. 2. cap. 12. num. 6. & 7.

106

Et nunc addimus † notanda verba Trajani Bocalini Ragguaglio 8. qui cùm Asinos apud Apollinem miseram suam conditionem querentes inducat, ob id quòd ab omnibus onerentur, & malè tractentur, Apollinem respondisse refert, id ipsos pigritiæ, & stoliditati suæ potius quàm Patronorum sævitiæ imputare debere: *Per li quali brutissimi mancamenti, i Padroni erano forzati à furia di bastonate spingerli à far quel lavoro, che essi non habeano spirto di far da loro stessi con la propria vivacità dell' ingegno. E che quei, che de le crudeltadi, che vedevano usar contra qualsivoglia, volevano far esato iudicio, facea bisogno, che non tanto havessero riguardo al genio di colvi, che usava la severità, quanto à la qualita de costumi di chi si doleva di essere maltractato.*

107

Et quamvis fateamur, † in oppido de Potosi Indos aliquos inveniri, qui suas operas loboriosis, & periculosis metallorum effossionibus locent: id tamen ex eo contingit, quòd cùm ob notissimas illas, & ditissimas argentifodinas ex varijs provincijs iam inde ab antiquo plures Indi ad illum locū mitti soliti fuerint, & multi ibi etiam post finitum coactum laborem remanserint, hi se statim voluntariè locare solent, cùm iam se extra proprias sedes, & patrias constitutos conspiciant. Cæterùm in alijs urbibus, hac ratione cessante, nulli, vel pauci, ut diximus, reperientur, qui quavis, etiam ingenti, mercede oblatâ, functiones istas publicas obire velint: & ut aliquos reperiri daremus, adeò excessivum pretium exigerent, ut non conveniret Hispanis eos conducere, neque fundorum, aut metallorum fructus his expensis persolvendis sufficerent. Et paria † sunt, aliquem non adesse, vel cum difficultate adiri, aut reperiri posse, l. in contractibus, in fin. ubi Bart. & DD. C. de non numer. pecun. & aliquid esse impossibile, vel multum difficile, l. apud Iulianum, §. constat, D. de legat. 1. l. 4. §. non est statu liber. D. de stat. liber. Et rem non habere, vel habere inutilem, aut inanem, l. nam is, D. de dolo, cap. inter corporalia, §. sicut, de translat. Episcop. gloss. in l. fin. C. de plagiar.

108

109

Quâ ratione obviam etiam iri potest alter obiectioni, † de Hispanis vagis, Hybridisque ex Indis, aut Æthiopibus, eisdem personalibus servitijs addicendis & mancipandis. Nā licèt hoc plurimis & sanctissimis schedulis iussum sit, quia unusquisque debet operam suam publicis utilitatibus exhibere, ut alias dicitur in l. semper, §. quibusdam, D. de iur. immunit. & sup. num. 54. probavimus: adhuc tamen, ut benè advertunt Auctores suprà relati, & præcipuè Acosta d. cap. 17. pag. 343. & seq. multa sunt, quę nullo modo Hispani in his locis per se facere queant, propterea quòd vel laboriosa, vel sordida ducunt, & naturæ, ac complexioni eorum in his regionibus omninò contraria. Et ut quàmmaximè velint, non possunt tamen tāta perficere, qualé est humum effodere, rudera egerere, lateres cogere, onera baiulare, iumenta agere, cæteraque servilia, quæ si desint, brevì omnis civitas deleatur, necesse est. Quota enim ista portio est hominum præ multitudine necessaria?

110

Vnde † cùm nō possint Indi in totū à prædictis oneribus excusari, satius aliquando visum est, si soli agere sinantur, quàm ut Hispanis, & Hybridis mixti, varia damna, & iniurias experiantur, quas inæqualium societas adducere solet, ut egregio Emblemmate ostendit Alciat. Embl. 165. sic inquiens:

111

Raptabat torrens ollas, quarū una metallo,
Altera erat figuli terrea facta manu.
Hanc igitur rogat illa, velit sibi proxima ferri,
Iuncta ut præcipites utraque sistat aquas.
Cui lutea: haud nobis tua sunt, cōmercia curæ,
Ne mihi proximitas hæc mala multa ferat.
Nam seu te nobis, seu nos tibi conferat unda,
Ipsa ego te fragilis sospite sola terar.

Et multis schedulis Regijs cautum est, quæ districtè prohibent Hispanos, Hybridas, aut Æthiopes inter Indos commorari, de quibus alio in loco dicemus.

Idemque efficit, † ut non satis supradictis periculis subveniatur per emtionem servorum Æthiopum, quos multi, Indorum loco, his oneribus, sive laboribus, de quibus tractamus, substitui posse opinantur. Nam etsi id etiam aliquibus schedulis proponatur, multæ

112

tamen regiones sunt, & plura servitia, quibus Æthiopes nullo modo citra imminens vitæ periculum applicari possunt. Neque omnibus Hispanis ad eos emendos facultas suppetit. Et quamvis in hac Regum urbe, & in Mexicana ingens istorum servorum numerus quotidie vænire soleat, qui per alias etiam Regni provincias copiosè diffunditur; multos tamen citò mori contingit, quorum pretia vix, aut ne vix quidem, agrorum, vel fodinarum quæstus æquare potest. Et ut plures supersint, nusquam tamen sufficiunt ad omnia necessaria Reipub. munera subeunda, nisi etiam servorum dominis aliqui Indi distribuantur, quos Æthiopibus sociare non convenit, ut advertunt Matienzus & Bejaranus in locis supr. relatis, & Agia in dict. respons. pag. 20. Dicente Moyse Deuter. 22. *Non arabis in bove, & asino simul*, quod interpretatur text. in cap. in nova 16. quæst. 7. id est: *Homines diversæ professionis, nationis, aut conditionis in uno officio non sociabis, quia in uno, eodemque officio non debet dispar esse professio*. Ad quod etiam respicit text. in cap. cùm causam 27. de elect. cap. cùm ad nostram, cap. cùm ad magistrum, eodem tit. cap. presbyteros 16. quæst. 1.

113 Quibus addere possumus, quòd quamvis supra dictæ rationes deficerent, adhuc tamē iustè † in dubium vocari posset, utrum conveniens, & opportunum sit, ita liberam & absolutam facultatem concedere, tot servos Æthiopes in has adeò remotas, & dispersas regiones adsportandi, & introducendi. Certè enim hoc, non sine causa, multoties in supremo Consilio prohibitum esse videtur, ut constat ex historijs, quas refert Ant. de Herrera in histor. gener. Ind. decad. 3. lib. 1. cap. 16. pag. 33. & lib. 5. cap. 8. pag. 207. & lib. 6. cap. 1. pag. 223. & decad. 4. lib. 10. cap. 7. pag. 272. Et idem colligitur ex plurimis schedulis, quæ reperiuntur in 4. tom. impres. pag. 381. & seqq. Licèt non ignorem ibidem, & alibi, apud eundem Herrer. decad. 1. lib. 8. cap. 9. pag. 274. decad. 2. lib. 2. cap. 20. pag. 67. lib. 5. cap. 3. pag. 146. & decad. 4. lib. 2. cap. 5. pag. 37. plures alias schedulas & ordinationes reperiri, quæ eorundem servorum commercia in his provincijs non solùm non inhibere, sed desiderare, aut etiam iubere videntur.

114 Vt sic magna † nostrorum hac in parte incuria, sive væcordia notari possit, quòd in his regionibus plures longè servos Æthiopes quàm Hispanos liberos morari permittant, quàm similiter in Atheniensibus graviter increpavit Athenæus lib. 6. dipnosoph. cap. 7. inquiens, descriptionem factam fuisse Athenis à Demetrio Phalereo quot essent illi, qui regionem Atticam habitarent? ac Atheniensium viginti & unum millia fuisse reperta: Inquilinorum decē millia, servorum quadraginta millia.

115 Sed verò † tutius semper indicatum est, his domesticis hostibus Rempub. supra modum non onerare. Quinimò eos nec in magna, nec in parva quantitate permittit Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 5. quem licèt novissimè & elegātissimè improbet P. Mag. Marquez in Gubernat. Christ. lib. 1. cap. 2. pag. 13. & 14. ibidem tamen ingentem, & suspectum numerum damnat, & hanc inquit fuisse causam, cur Pharao timuerit filios Israël, quia multiplicabantur.

116 Romæ † quoque legimus servili quodam bello, Spartaco ductore, urbē periclitatam. Cuius historiæ mentionem facit I.C. in l. 3. §. si servus, D. de acquir. possess. Horatius lib. 3. Od. 14. ibi:

Spartacum si qua potuit vagantem
Fallere testa. ———

Athenæus lib. 6. dypnosoph. cap. 7. & 8. Sabellicus Ænead. 3. lib. 4. Baptista Pius annotat. poster. c. 52. Cota in memorab. iur. verb. *Spartacus*, Connan. lib. 3. comment. cap. 9. num. 10. & Marquez ubi sup.

117 Et est simile, † quòd de alio bello servili apud Scythas scribit Iustinus lib. 2. & tangit Claudian. lib. 1. in Eutrop. quem refert Martin. Delrius in Adag. sacr. 2. tom. adag. 266. pag. 303. inquiens, quòd cùm Scythæ longinquo distenti bello, domi defuissent, coniuges, viduitatis pertæsæ, se servis domesticis miscuerunt. Inde nata iuvētus, redeuntes dominos arcere à finibus. Prælia nonnulla cōmissa: cùm nihil reduces armis proficerent, consilio inito, placuit alia experiri: rebelles invadunt, non arcubus, aut contis, sed loris, & flagris armati: naturâ servis insitus pavor flagrorum: itaque fugêre conspectum, & sonum serviles animi.

118 Claudiani verò † carmina sic habent:

——— *Quid Martia signa*
Sollicitas? non est iaculis, hastisve petēdus:
Conscia succumbent: audito verbere terga
Vt Scytha post multos rediens exercitus annos,
Cùm sibi servilis pro finibus obvia pubes
Iret, & arceret dominos tellure reversos,
Armatam ostensis aciem fudere flagellis.
Notus ab inceptis ignobile repulit horror
Vulgus, & addictus sub verbere torpuit ensis.

119 Et Athenæus lib. 6. dypnosoph. cap. 7. circa finē narrat, † Athicos etiā servos, per quos vinctos metalla exercebant, à dominis defecisse, ac custodes interemisse, & diu Atticā regio-

gionẽ devastasse. Servi enim quot, tot hostes, ut præter alios tradit Laurent. Beyerlinch in Chronog. pag. 206. ubi memorabilem historiam narrat ex Pontano lib. 3. de obed. c. 25. & aliam Pineda in Salom. pag. 529. & in ipsis nostris Indijs Herrera decad. 3. pag. 158. & decad. 4. pag. 123. & 272.

120 SEXTÒ † facit, quòd his, quæ diximus, suppositis & stantibus, verè affirmari non potest, libertatem Indorũ infringi, hac servitij personalis coactione mediante. Nam multoties ex iusta causa etiam in liberis hominibus, in qualibet Repub. legum auctoritate, & ob cõmune bonum, similia onera, & gravamina apponi consueverunt, quæ tamen non efficiunt, ut illi liberi esse desinant, cùm & libertas ipsa definiatur, facultas eius, quod cuique facere libet, nisi quid iure prohibeatur, §. libertas, Inst. de iur. pers. & Persius d. satyr. 5.

Cur mihi non liceat iussit quodcunque voluntas,

Excepto: si quid Masuri Rubrica vetavit.

121 Quò respiciens † Demosthenes relatus à Balduin. ibid. n. 17. rectissimè inquit: *Si leges abrogentur, & cuivis licentia faciendi quidquid voluerit, data sit, non solùm Respub. pessum ibit, sed necquicquam intererit inter nostram, & ferarum vitam.* Et D. Ambros. lib. 2. epist. 7. † rescindendam insipiẽtibus potestatem esse, non adijciendam libertatẽ. Quia iuxta tritum illud· *Libertas libertate perit.*

122

123 Et liberum † quem ad malè faciẽdum relinqui, potiùs quædam imperfectio eiusdem libertatis esse videtur, ut benè notavit Martin. Delrius in Adag. sacr. d. 2. tom. adag. 246. pag. 279. & Ferdin. Rebell. de obligat. iust. lib. 2. q. 14. sect. 1. n. 9. & dixi in 1. tom. lib. 2. cap. 9. n. 67. & seqq. Vnde Archilocus dixit: *Legum servi omnes esse debemus, ut liberi esse possimus.*

124 Aliudque est † servum esse, aliud servire, qualis esse in addictis quæstio solet, ut rectè ostendit Quintil. lib. 5. c. 10. & lib. 7. cap. 3. & colligitur ex l. ei quoque 11. D. ex quib. caus. maior. & l. quod autem 10. & seq. D. de liber. causa.

125 Et subiectionem † Politicam non repugnare, neque contrariam esse Christianæ libertati, rectè cum multis docet Bellarmin. 1. tõ. cõtrovers. lib. 3. de laicis, c. 10. post D. Thom. 1. p. q. 96. art. 4. ubi inquit: *Tunc ergo aliquis dominatur alicui ut servo, quando eum, cui dominatur, ad propriam utilitatem sui, scilicet dominantis, refert: tunc verò dominatur aliquis alteri ut libero, quando dirigit illum ad proprium bonum eius, qui dirigitur, vel ad bonum commune.*

126 Et magis in nostris terminis, † apud Principem & Rempub. potestatem esse, subditos, & vassallos ad similia opera cõpellendi, absque eo, quòd iniuriæ, violentiæ, vel iniustitiæ notam incurrant, concors est omnium Theologorum doctrina, quam latè prosequitur Sotus lib. 4. de iust. & iur. q. 4. art. 1. & lib. 5. q. 2. art. 5. concl. 2. Victoria de potest. civil. n. 6. Molina de iust. & iur. tract. 2. disp. 22. & 23. Rebellus ubi sup. 1. par. lib. 2. q. 9. num. 5. vers. *Ad primum*, pag. 100. ubi quòd cives aliquando ad multa per Magistratum compelli possunt, ad quæ non tenentur ex charitate, neque ex iustitia, & Agia d. respons. pag. 56. & seqq. ubi in specie de subiectione servitij personalis Indorum loquitur, & eam neq; divino, neque naturali iuri contrariam esse demonstrat.

127 Cùm † eius naturæ sint, ut nec totã libertatem, nec totam servitutẽ pati possint, ut aliàs scripsitum reliquit Cornelius Tacitus.

128 Idemque generaliùs † de quibuslibet hominibus, & præcipuè pauperibus, otiosis, atque vagantibus, sub iusta mercede ad serviendum & laborandum in operibus publicis, & alijs Reip. munijs, cogendis, & compellendis, optimè docent † Impp. in l. 1. C. de mendic. valid. lib. 11. ubi Bart. & Platea. Idem Bartol. Angel. & Balduin. per text. ibi in Authent. de Quæstore, §. si verò, cuius verba sunt: *Si verò huius terræ fuerint, & corporibus quidẽ validis utantur, vitæ autem eis decens nõ est occasio; hos nõ frustra esse terræ onus permittere: sed tradere citiùs eos, ut operum publicorum attinet artibus, ad ministerium, & præpositis panificantium, stationum, & hortos operantibus, alijsque diversis artibus, aut operibus, in quibus valent simul quidem laborare, simul autem ali, & segnem ita ad meliorem vitam traducere.*

129

130 Ad quod etiam spectat † insignis illa l. nostra 4. tit. 20. par. 2. cuius sup. num. 58. meminimus, l. 1. & 2. tit. 4. lib. 2. & tit. 14. lib. 8. Ordinam. l. 11. tit. 12. lib. 1. & l. 2. tit. 11. lib. 8. Recop. quæ ita notabiliter inquit: *Todo hõbre, ò muger que fuere sano ò tal que pueda afanar, sean apremiados por los Alcaldes de las ciudades, i villas i lugares de nuestros Reinos, que afanen, i vayan à trabajar i labrar, i que vivan con señores, ò que aprendan oficios en que se mantengan, i no los consientan que esten valdios, i lo hagan ansi pregonar, &c.* quibus arridet illud Matth. cap. 20. *Quid statis hìc tota die otiosi? Ite & vos in vineam meam.*

131 Et plurima alia, quæ ad † dictam coactionem, & otiosorum punitionem confirmandam, & illustrandam adducunt Athenæus lib. 6. dypnosophist. cap. 7. Plutarch. quæst. 7. fol. 7. ante finem, Montalvus, Hugo Cel-

ſus & Avendañus in ſuis repertor. verb. *Vagabundi*,& verb. *Mendicantes*. Idem Avend. de exequend. mandat. 2. par. c. 6. n. 2. Ripa de peſte tit. de remed. ubert. n. 166. Petr. Gerard. ſingul. 66. n. 9. Peguera in quæſt. crimin. q. 3. & 4. Bobadilla in Polit. lib. 2. cap. 13. & plures alij relati à Camill. Borrello in tract. de Magiſtr. edict. lib. 3. c. 16. & lib. 4. c. 14. & Petro Petra in tract. de poteſt. Princip. cap. 15. n. 4. Nihil enim † poteſt Reipublicæ nocentius eſſe, quàm ſi homines otio, & ignaviâ marceſcere permittantur, in cuius deteſtationem plurima quidem facilè cōgerere poſſem, niſi otioſum eſſet, cùm de otio agamus, ea velle tranſcribere, quæ abundè legi poſsũt apud D. Gregor. in Regiſtr. c. 1. relatum in c. nonnunquam, de conſecr. diſt. 1. Polyantheâ verb. *Otium*, Balduin. & Bobadill. ubi ſupr. Cæl. Rhodigin. lib. 11. lect. antiq. cap. 1. & 3. Petr. Greg. de Repub. lib. 23. c. 7. Matienz. in dialogo relat. 1. par. c. 1. n. 5. Rutil. Benzoniũ de anno Iubilæi pag. 509. & ſeqq. Simon Maiol. in dieb. Canicul. to. 4. colloq. pag. 242. Martin. Delrium d. 2. tom. adag. ſacr. adag. 222. & 297. & Agiam, de otio noſtrorum Indorũ agentẽ, ubi ſup. pag. 49. & 50. & noviſsimè plures congerentem Calliſt. Remirez in tract. de lege Regia Arag. in initio num. 75. Camill. Borrell. d. cap. 16. per tot. & in tract. Hiſpano ſermone ſcripto, *Del honeſto trabajo, i daños de la ocioſidad*, & Ritershuſium ad Novell. 80. part. 12. cap. 15. pag. 697. & ſeqq.

133 Quibus addo † Alciat. & Brocenſ. ac Minoẽm, eius Commentatores Embl. 81. ubi otiũ damnans, eorumdẽ Indorum mores veluti exprimere videtur, qui hodierno, ut diximus, cibo contenti, nullam de craſtino curam habent, contra illud præceptum Pythagoræ, quod ibidem ipſe Alciat. pungit, & latiùs exponit lib. 1. Pareg. cap. 17.

Quiſquis iners, abeat, nam in chænice figere ſedem
Nos prohibent Samij dogmata ſancta ſenis.
Surge igitur, duroque manus aſſueſce labori:
Det tibi dimenſos craſtina ut hora cibos.

134 Etenim † ut præclarè etiam ſcribit Caſsiod. lib. 1. epiſt. 39: *Natura humana ſicut duris laboribus inſtruitur; ita per otia torpentia fatuatur.*

135 Septimò & ultimò facit, † quòd non ſolùm iuris communis regulis, verùm peculiaribus etiam harum Indiarum legibus, ſchedulis, & ordinationibus eadem hæc Indorum ignavia iam pridem notata reperitur, & dictis ſervitijs ad Reipub. uſum, & conſervationem neceſſarijs, ſub iuſtis formis, & temperamentis, diſtribui iubentur, quidquid aliàs aliter ob varias temporum, & relationum cauſas diſpoſitum fuerit. Ita enim videmus in antiquis Mexicanis ordinationibus ann. 1530. caveri, ne Indi otioſi, & vagabundi eſſe permittãtur: *Sino que trabajen en ſus haziendas i labranças, ò en oficios, ſi los tuvieren, en los dias que fueren de trabajo, i ſean induſtriados como ganen ſoldada, i ſe aprovechen de la tierra labrandola.* Anno quoque 1552. epiſtola quędam Guatemalenſi Cancellariæ expedita reperitur, 2. tom. impreſſ. pag. 137. quæ iubet, ut Auditores, quibus terræ viſitatio committitur, inter alia curent, ut Indi rem familiarẽ, & ruſticam curent, & ab ignovia revocentur, eâ ratione redditâ: *Porq̃ ſe dize, que ſon holgazanes, i ſi no ſe provee que trabajen para ſu provecho, no tendran ningun genero de policia, ni aprovechamiẽto, lo qual ſeria en daño ſuyo.* Et eodem anno, & ſequentibus aliæ ſchedulæ eidem Cancellariæ, & Peruanæ miſſæ videntur, quæ extant in 4. tom. pag. 301. & ſeqq. & pag. 352. quæ idem enixè prohibent, & ut Indi, qui otioſi & vitioſi eſſe dicuntur: *Sean compelidos à uſar los oficios que tuvieren, i à trabajar en labores de campo, i obras de ciudad, &c.* Et in capite epiſtolæ miſſæ ad Audientiam Mexicanam ann. 1555. 4. tom. pag. 311. dicitur: *Que ſe tiene entendido por notorio, que los Indios de ſu condicion ſon inclinados à holgar, i que ai neceſſidad que ſean compelidos i apremiados a trabajar, porque de ſu voluntad no lo haran. I que aſſimiſmo ſe tiene entendido, que la Republica de los Eſpañoles en ninguna manera ſe podria ſuſtentar ſin ſer ayudados de los Indios, i que aſsi era juſto mandar, que los Indios trabajaſſen, è ſembraſſen, i ſe ocupaſſen, i hizieſſen ſus oficios.*

136 Ex alia † item ſchedula Quitenſi Prætorio miſſa 19. Octobr. ann. 1591. apparet, multa quidem relata fuiſſe, quæ ad tollenda, vel moderanda hæc ſervitia perſonalia ſpectabant: ſed tamen Rex noſter Philipp. II. decidit, ſervitium, quod omninò tolli, & ceſſare iubetur, illud eſſe, quod Indi ſuis Commendatarijs abſque ulla mercede præſtare compellebantur, de quo ſup. cap. 1. latè loquuti ſumus: *Pero el que hazen por ſus jornales, es forzoſo, i para ellos tolerable, ſi ſe les haze el tratamiento i paga que conviene.*

137 Mandatis quoque, † ſive inſtructionibus Dom. D. Ludovici à Velaſco, electi Peruani Proregis 22. Iulij ann. 1595. 1. tom. pag. 319. & ſeq. duo capita extant, quorum unum 47. in ordine, Indorum quidem laboribus, & gravaminibus obviam iri ſeriò admodum iubet, ſed ſtatim tamen addit: *Eſto con tanta moderacion i prudencia, que los dichos naturales*

no

no dexen de servir en todo lo necessario, como lo es para ellos mismos, &c. Alterum quod est 51. (relatâ Indorũ ignaviâ) iubet, ut unusquisque in officio, quod didicerit, laborare compellatur. Et qui officia non habent, agriculturæ & ædificijs, alijsque operibus publicis deducantur & conducantur: quoniã otiositas multorum vitiorum mater existit. Cui schedulæ mirè convenit Hadriani Imp. epistola ad Servianum Consulem, quam refert Flavius Vopisc. in Saturnino & Alban. Spinasat. in politismo fol. 20. ubi primores Christianos Alexandriam habitantes per D. Petrum institutos, ita civilem rationẽ ordinasse memorat, ut nemo viveret otiosus: *Quin potius* (inquit) *alij vitrũ conflent, ab alijs charta conficiatur, habeantque podagrosi, quod agant: cæcis detur negotiũ quod procurent, excisi quod faciant, habeant: ne chiragrici quidẽ apud eos otiosi vivant, &c.* usque adeò visa (ut Horatius ait) vitanda improba Syren desidia.

Et possem quidem sexcentas alias schedulas, ad hunc scopum tendentes, facili negotio cõgerere; sed ut ad noviores, & nobiliores accedam, 138 in illa Vallisoleti † 24. Novembr. ann. 1601. quę vocatur, *Del servitio personal*, etsi id cordi Regi nostro Pijssimo PHILIP. III. fuisse videatur, ut coactiones, & gravamina, quæ Indis occasione horum servitiorum inferebantur, in posterum tollerentur, & ad id summâ curâ, multa providerit; benè tamen adspexit, aliqua munia esse, quæ si Indi subire non cogerentur, ipsorum Indorum, & simul Hispanorum Respub. magnum detrimentum acciperet, & ita in metallorum fodinis eos excusari noluit, ut patet ex cap. 13. & in alijs operibus eam cautionem adhibuit, ut Indi, quamvis à coactis distributionibus relevarẽtur, non ideò tamen otiosi manentes, in necessarijs laborare desinerent, ut apertè constat ex cap. 11. cuius verba, quæ etiam iterũ epilogantur in cap. 28. hîc libens insererem, nisi prolixitatem vererer.

139 Et denique, † cùm in huius schedulæ implemento, quatenus in plurimum Indos ad servitia personalia cõpelli, prohibebat, multæ, ac graves difficultates sese obtulissent, quæ ab eius executione supersedere fecerunt Peruanum Proregem D. Ludovic. à Velasco, cui præcipuè directa fuerat; idem Rex noster PHILIPP. III. maturiori consilio habito, & naturali Indorum ignaviâ consideratâ, aliam expediri mandavit, Arãjuecij 26. Maij ann. 1609. quæ tandem statuit, ut pro rebus utilibus, & Reipub. necessarijs, Indi, ut antea, distribui, & ad operas suas sub moderata mercede præstandas, per vices compelli possent, aliquibus tamen cautionibus additis, ut excessus, & iniuriæ cessarent, quæ antea hac occasione illis irrogari solebant, de quibus in cap. seq. latiorem sermonem inibimus. Cuius schedulæ priora tantùm verba hîc inserere contentus ero, quibus hoc, quod diximus, satis luculenter exprimitur. Ea autem præmissâ præfatione ingentis desiderij sublevationis Indorum, sic habent.

Primeramente ordeno i mando, que se hagan los repartimientos de Indios necessarios para labrar los campos, criar los ganados, beneficiar las minas de oro, plata i azogue, i los obrajes de lana i algodon, pues de su labor resulta la comun utilidad de todos essos Reinos, que arriba queda referida, i presupuesta la repugnancia que muestran los Indios al trabajo, no se puede escusar el compelerlos.

SVMMARIVM CAPITIS QVINTI.

1 *AVctor sententiam suam proponit, circa materiam tollendi servitij personalis.*
2 *Indi, quo casu ad servitia personalia ob publicam utilitatem compellendi sint, per vices mutari debent.*
3 *Lex placuit 8. C. de Palatinis sacrar. largition. lib. 12. explicatur.*
4 *Mittendarij qui dicantur in aliquibus legibus Voluminis?*
5 Mitayos *vocant Peruani Indos, qui per vices ad servitia mittuntur, & cur?*
6 *Lex ab honoribus, C. de muner. & honor. l. actores 4. C. de exact. tribut. l. universi, C. de legationib. lib. 10. explicantur.*
7 *Levius id portatur, quod à pluribus portatur.*
8 *Lex & qui originẽ 3. §. Præses, D. de muner. & honor. explicatur.*
9 *Munera personalia non semper eisdem debent iniungi.*
10 *Indorum* Mitayorum *mutationes qualiter faciendæ ex sententia Matiẽzi & Acostæ?*
11 *Vicissitudo, & mutatio rerum in omnibus est iucunda.*
12 *Schedulæ Regiæ expenduntur, quæ Indos servitiales per vices mutari iubent.*
13 *Vtopiensium ordo in mutandis agricolis.*
14 *Servitia personalia, quæ Indis, vel alijs quibuslibet publicæ utilitatis causa iungũtur, consueta & moderata esse debent.*
15 *L. cùm patronus 22. §. ult. & l. medicos 26. D. de oper. libertor. exponuntur.*
16 *L. locum 17. §. ex eo, D. de usufruct. & l. cõti-*

tinuus, §.cùm ita, D.de verb. oblig. expenduntur.
17 Operæ moderatæ à libertis Patronis præstari debent.
18 Servitia indefinitè debita, qualiter dominus feudi à vassallis exigere possit?
19 Vassallus, quæ remedia intentare possit cõtra dominum, insolita, vel immoderata servitia exigentem?
20 Villæ obligatæ ad operas, quas præstare debeant?
21 Servitium domino tempore belli à vassallo promissum, qualiter accipiendum?
22 Operæ graviores, & inconsuetæ, num urgente necessitate, exigi posint?
23 Servis etiam moderatæ operæ, & cum aliqua vacatione iniungendæ sunt.
24 Vtopiensium mos in designãdis horis operariorum.
25 Indorum coacta servitia cum magna moderatione, & sine gravi eorum incommodo exigenda, ex Acosta, & alijs.
26 Schedulæ Regiæ referuntur, quæ servitijs Indorum modum præfigunt.
27 Indi non sunt cogendi nocturnis horis laborare.
28 Operæ sunt diurnum officium.
29 Operis per colonum debitis, nocturnæ non veniunt regulariter.
30 Auctor Indos Huancavelicenses noctu in fodinas adigi non permisit.
31 Noctem ad requiem laboris diurni natura hominibus dedit.
32 Indi, ita demum alienis servitijs addicendi sunt, ut priùs operibus sibi ipsis necessarijs consulatur.
33 Charitas ubi non est, non est iustitia: & benè ordinata incipit à se ipso.
34 Ius non patitur, ut quis sibi, & suis deficiat, ut alijs prosit.
35 L. suo victu, & l. aut certè, D. de oper. libert. cum alijs expenduntur & illustrãtur.
36 Necessitas providendi super proprijs rebus, excusat à cura de alienis.
37 L. ult. D. de muner. & honor. explicatur.
38 Munus personale nullum est, quod nõ habeat aliquod detrimentum servientis.
39 Actione nulla tenetur, qui sibi prospicit, etiam cum damno alterius.
40 Indos ita ad servitia publica adigi debere, ut priùs suis necessitatibus consulant, pluribus Auctoribus & schedulis comprobatur.
41 Indi ad servitia solùm intra septimã partem dari iubentur.
42 Leges, quæ Indorum servitia moderata esse iubent, non solùm piæ, sed etiam Reip. utilissimæ sunt.
43 Indos benè tractari expedit, ut conservẽtur & augeantur.
44 Gillas Agrigentinus qualiter servos suos tractaret?
45 Liberorum procreatio in relevatione vassallorum consistit, ex Nazario.
46 Schedulæ duæ expenduntur, quæ Indos sibi, vel filijs suis aliquando necem inferre solitos, tradunt, ut fugiant servitia personalia.
47 Indi invalidi, aut qui plenam pubertatẽ non habent, ad servitia personalia mittendi non sunt.
48 Pubertas plena post annum 18. cõtingit.
49 Minores à præcepto ieiunandi usque ad 21. annum liberantur.
50 Minores si deliquerint, mitiùs puniendi sunt.
51 Schedulæ expenduntur, quæ Indos ætate minores ab oneribus relevant.
52 Indi olim antequàm matrimonium cõtraherent, à tributis, & servitijs liberari solebant, & qualiter hoc emendatum?
53 Fœminæ à servitijs personalibus liberæ esse debent.
54 Collecta si imponatur in locum servitij personalis, fœminæ eam præstare non debent.
55 Fœminarũ à servitijs excusandarũ, quæsit ratio?
57 Senes & infirmi à servitijs, & muneribus personalibus liberi sunt.
58 Feudum non amittit vassallus, qui ob senectutem, vel ægritudinem servitium præstare non potest.
59 Schedula anni 1583. expenditur, quæ Indos impeditos, vel uxores, aut filios infirmos habentes, à servitijs personalibus liberat.
60 Senectuti debetur quies, & relevatio à ieiunijs.
61 Indi, qui publicis servitijs, & ministerijs distribuuntur, longè à suis municipijs abducendi non sunt.
62 L. 1. l. pro locis, l. nemo, C. de annon. & tribut. & similes expenduntur.
63 Ratio temporis, & viarũ in omnibus habenda est.
Iudicis arbitrio relinquitur, quis locus remotus dicatur; ibidem.
64 L. sed & hæ, §. non solùm, D. de procurat. illustratur.
65 Itineris longi vitandi causa multa in iure statuta sunt.
66 Indi non solùm ad loca remota ad serviẽdum deduci non debent, verùm neque ad intemperata, & suæ saluti contraria.
67 Intẽperies aëris, vel loci multa operatur.

Cap.

68 Cap. 2. de Iudæis, vers. Quod si quisquam expenditur.
69 Cœli, & soli patrij mutatio, maximè ad loca intemperata nocentissima est, & è côtrario repetitio saluberrima.
70 Patria propria cuique suavis, & amabilis est.
71 Iudex etsi habeat arbitrium ubi pupillus educari debeat, intelligitur intra patriam pupilli.
72 Ioseph Acostæ verba expenduntur, pro Indis ad intemperatas regiones non deducendis.
73 Indos faciliùs ad longinquas, quàm ad côtrarias suæ temperiei regiones deduci posse, benè observat Ioan. Matienzus.
74 Schedulæ expenduntur, quæ Indos ad loca remota, vel intemperata deduci prohibent.
75 Salarium, sive merces competens Indis, qui serviunt, in propria manu præstari debet.
76 Merces operarij, seu mercenarij singulis diebus præstari debet, & quare? licèt in alijs rebus contrà observetur.
77 Indis salarium præbendum est, etiam pro diebus in eundo, & redeundo consumtis.
78 Absentiæ necessariæ tempus pro servitio computatur.
79 Medicus debet habere sumtus in eundo & redeundo.
80 Operæ si in loco ubi Patronus moratur, præstandæ sint, vecturæ sumptus ipse præstare debet.
81 Iter qui facit ob alterius utilitatem, eius sumptus ab eo petere potest.
82 Operarius dignus est mercede sua, quæ retardari non debet, plura loca Scripturæ ad hoc.
83 Isaiæ locus cap. 21. vers. 9. Agens de anno mercenarij, expenditur & illustratur.
84 Ioseph. Acosta, & alij qualiter mercedem Indorum Mitayorum statuant?
85 Schedulæ Regiæ referuntur, quæ de salario, sive mercede Indorum servietium pertractant.
86 Indorum servientium salarium qualiter taxari iubeatur?
87 Schedulæ servitij personalis ann. 1601. & 1609. de salarijs Indorum agentes, expenduntur.
88 Indis, publicis ministerijs inservientibus, victui, & vestitui necessaria moderatis pretijs exhibenda sunt.
89 Indi servientes si ægrotent, qualiter, & quomodo curari, & refici debeant?
90 Indos sibi ob ministerium publicum distributos, nemo vendere, vel in alios usus trâsferre potest.
91 Indi occasione servitiorum à Religione Christiana abducendi non sunt.
92 Religionis consideratio in omni re debet esse præcipua.
93 Indorum doctrina & Religio præcipuè, & super omnibus nostris Regibus iniuncta est.
94 Caput instructionis Peruani Proregis circa instructionem Indorum, expenditur.
95 Indi servitiales in Fide instruêdi sunt, & festa observare debent.
96 Schedulæ expendûtur, quæ servientiû Indorum saluti consulunt: & præcipuè illa ann. 1546.
67 Servitijs personalibus, quantum fieri potest, abstinere debemus, quia ferè impossibile est, ut leges pro eorum iustificatione latæ præcisè serventur.
98 Hispani admonentur, ut cum Indis, sibi ad serviendum designatis, blandè se habeant.
99 Indos qui durè habent, aut afficiunt, qualiter à Deo puniantur.
100 Indorum vexationibus quæsita, citò amittuntur, & raro ad nepotes pervenient.
101 Divitiæ malè quæsitæ nunquam proficuæ, neque tutæ sunt, ex D. Gregor. & alijs.
102 Deuter. 14. & Proverb. 28. loca ponderantur & explicantur.
103 Indi Hispanis ad serviendum designati, aliqua vi, ut munera sua expleant, adigi, & corrigi possunt.
104 Servis nullum otium relinqui debet.
105 Ecclesiast. locus cap. 37. vers. 25. exponitur.
106 Adagium: Phryx verberatus melior, & alia similia exponuntur.
107 Indi paternali potiùs, quàm berili more tractandi, & corrigendi sunt.
108 Indos qui crudeliter vexant, aut castigant, eorum servitio privandi sunt.

CAPUT V.

De cautionibus, sive conditionibus, quæ in dictis servitijs personalibus requiruntur, ut eorum iniustitia tollatur, & durities, ac pernicies temperetur.

HÆC quidem sunt, quæ pro tollêdis, vel conservandis personalibus Indorum servitijs, de quibus tractamus, ad utramque partem expendi posse, viden-

dentur. In quo † lubrico, & difficili iuris articulo Ego, ut meam sententiam proponam, negantem planè, ut tutiorem, & æquiorem amplecterer, si ipsorum Indorum ignavia, & communis huius Indici Imperij necessitas, & utilitas omnimodam in eorum servitijs libertatem & sublevationem permitteret. Sed quoniam ita experientiâ comparatũ est, ut neque cum illis satis commodè, nec sine illis ullo modo, iuxta præsentem rerum statum, vivere possîmus, non verebor ex cõsiderationibus, & argumentis in cap. præcedenti relatis, affirmantem opinionem tueri, quæ eiusmodi coacta servitia defendit, dummodò in illis exigendis, & exhibendis sequẽtes leges, sive cautiones observari curentur, quibus neglectis, vix erit, ut à tyrannidis, & iniustitiæ nota excusari posse videantur.

Primò igitur † diligenter curandum, & cavendum est, ne in prædictis personalibus servitijs totum pondus in aliquibus Indis reclinet, alijs quietè & otiosè viventibus; sed ita potius distribuatur, ut labor æqualiter ad omnes perveniat, & alternis vicibus illum subire cogantur, per annum, semestrem, bimestrem, aut etiam per mẽses, vel hebdomadas, prout operæ qualitas postulaverit, ut in simili notat Platea per text. ibi † in l. placuit 8. C. de Palatin. sacr. largit. lib. 12. ubi Palatinos sacrarum, vel privatarum largitionum, qui ad Provincias mitti iubentur, singulis annis mutari Impp. statuunt, & ex certo numero eligi, eosque *Mittendarios* appellant. Quâ voce † etiam utuntur in l. 3. & 7. eod. tit. & in l. 2. C. de canone largitional. tit. lib. 10. & Cassiodor. lib. 11. var. epist. 47. cum alijs traditis à Conano lib. 4. commentar. cap. 15. n. 4. & Brisson. & Kalino de verb. iur. verb. *Mittendarij*, Bulléger. de Imp. Roman. lib. 6. c. 52. pag. 601. & Panciról. in Thesaur. var. lect. pag. 276. Estque ei quodammodo similis, quâ † in hoc Regno Peruano hos servientes Indos, proprio ipsorum idiomate, vocare solemus, scilicet, *Mitayos*, quæ tamẽ non missos, vel mittendos, significat, sed homines, qui per vices ad serviendum mutantur, ex hac nimirum vicissitudinis necessitate, de quâ loquimur, tractâ nuncupatione.

Idem probat text. † in l. ab honoribus, C. de muner. & honor. in l. universi, C. de legationib. & in l. actores 4. C. de exactor. tribut. lib. 10. ubi gloss. verb. *Immanitas* (malo legere, *immunitas*, ut habetur in C. Theodos.) id portari † leviùs rectissimè docet, quod à pluribus portatur; argum. text. in Auth. de nat. in cur. ded. in princip. l. omnium, C. de omn. agro desert. & l. 2. de privileg. dom. Augustæ lib. 11. & facit Adagium *Multæ manus reddunt onus leve*, de quo diximus sup. cap. 4. n. 79. & text. in l. legato, D. de vacat. mun. l. Paulus 8. D. de legationib. & meliùs, & ad nostrum propositum aptiùs, atque apertiùs, in † l. & qui originem 3. §. Præses provinciæ, D. de muner. & honor. ubi ita Vlpian. scribit: *Præses provinciæ provideat, munera, & honores in civitatibus æqualiter per vices secũdùm ætates & dignitates, aut gradus munerum, honorumque, qui antiquitùs statuti sunt, iniungi: ne sine discrimine, & frequenter his oppressis, simul viris, & viribus Respublicæ destituantur.*

Ex quibus † meritò post Plateam ubi sup. concludit Avendañ. in c. Prætor. 2. par. c. 14. n. 11. in muneribus personalibus talem ordinem servandum esse, ut qui semel laboravit, serviendo Reipub. cum personali labore suæ personæ, non debeat semper in tali labore durare, sed dividatur labor, ponendo alios in eodem officio. Et idem † in nostris terminis notat Matienzus in d. tract. M. S. de moder. Reg. Perù 1. par. c. 4. 5. & 9. ubi de his servitijs personalibus agit, & qualiter Indi, ad ea mittendi sint: & Acosta de procur. Ind. salut. lib. 3. c. 17. pag. 342. in illis verbis: *Vbi perversitas illa cavenda est, ne huiusmodi onera inæqualiter Indos premant, sed per sortes, vicesque suas &c.* & pag. 344. ibi: *Tum etiam inter ipsos iusta oneris vicissitudo servetur, ne aliorum remissio aliorum sit tribulatio, sed ex æqualitate, ut dixit Apostolus*, & cap. 18. pag. 354. loquens de ijs, qui ad metalla operanda mittuntur: *Ad ultimum, ut labor ipse distribuatur commodè per vices suas, ne diutiùs contra voluntatem suam à patria abesse cogantur. Neque una provincia semper oneretur, altera semper in otio degat.* Est enim in rebus † omnibus, & præcipuè in laboribus, non tantùm iucunda, verùm & præcisè necessaria mutatio, & vicissitudo, ut constat ex illo proverbiali carmine Ovidiano in epist. Phædræ:

Quod caret alterna requie, durabile non est,
Hæc reparat vires, fessaque mẽbra levat.

Quod etiam notavit Fab. Quintilian. Orat. Institut. lib. 1. cap. 3. dum inquit: *Danda est omnibus aliqua remissio: non solùm quia nulla res est, quæ perferre possit continuum laborem; atque ea quoque, quæ sensu, & anima carent, ut servare vim suam possint, velut alterna quiete retenduntur, &c.* & docuit Aristot. lib. 2. Rhetor. & lib. 7. Moral. Eudem. & Virgil. Ecloga 3:

Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.

Quos, & alios refert Erasm. in Adag: *Iucunda vicissitudo rerum.*

Et ita † in specie plurimis Regijs schedulis,

lis & provisionibus hæc Indorum mutatio, sive alternatio strictè præcipitur, quæ habentur in tom.4. impress. pag. 280. cum multis seqq. Et ut alias antiquiores omittam, in illa ann.1601.cap.15.in fin.& cap.18. concluditur: *Que no se repartan à cada pueblo mas Indios de los que le cupieren, conforme à su poblacion, i que se tenga mucho cuidado con que los Indios que huvieren cumplido sus mitas, no sean obligados à bolver à ellas, ni al servicio de las minas, hasta que aya llegado su tanda, i que los hagan bolver luego à sus casas.* Et cap.24. loquens de fodinis argenti vivi, quas vocant, *de Huancavelica*: idem strictiùs disponit, & ministeria laboriosæ illius operationis etiam inter ipsos Indos, actualiter ei insudantes, mutari: *Para que assi su mayor trabajo, como lo que fuere alivio, se reparta igualmente entre todos.* Et idem disponitur in altera ann.1609.cap.5. ibi: *Que la mita i repartimiento ordinario no pueda sacar de cada pueblo sino la septima parte de los vezinos que huviere à la sazon i tiempo del repartimiento. Considerando, q̃ no se debe tãto atender à la mas, ò menos saca de la plata i oro, como à la conservacion de los Indios, sin cuyo trabajo i diligencia cessaria la labor i beneficio de las minas, &c.* & cap.12. 13.& 16. hoc idem repetit, & ut nullo modo in eisdem Indis laboris assiduitas permittatur: atque etiam ut suâ vice functi, statim ad sua municipia revertantur, & nullo prætextu violenter detineantur: *Porque de estas detenciones violentas, se les siguen innumerables daños, i es de los abusos que con mayor cuidado aveis de impedir i castigar, favoreciendo i cautelando su libertad, de tal manera, que no padezcan violencia, ò compulsion alguna.*

13 A quibus non longè abest † Vtopiensis insulæ institutum, quod in sua Vtopia refert Thom. Morus lib.2.pag.mihi 51.& ex eo, nimis laudans, Rhenat. Choppin. de privil. rustic.lib.2.1.par.c.8.inquiens, quòd in ea Repub. nullæ extant rusticę familiæ, quę in viris, mulieribusque pauciores habeãt, quàm quadraginta præter duos adscriptitios servos, quibus pater, materque familias graves, ac maturi præficiuntur, & singulis tricenis familijs Phylarcus unus. E quaque familia viginti quot annis in urbẽ remigrant, hi, qui bienniũ ruri complevêre. In horum locum totidem recentes ex urbe subrogantur. Vt ab his, qui annum ibi fuêre, atque ideò rusticarum peritiores rerum, instituantur, alios anno sequenti docturi: ne si pariter omnes ibi novi & agriculturæ rudes essent, aliquid in annona per imperitiam peccaretur.

14 Secundò caveri oportet, ut prædicta personalia servitia, quæ Indorum humeris imponuntur, non solùm necessaria, vel utilia esse Reipub. comperiantur, ut suprà retulimus, verùm & consueta sint, & moderata, quoniã regulariter omnes, qui serviunt, nimis onerãdi non sunt, neque gravi, aut insueto laborẽ vexandi, l. cùm satis, §. caveant, C. de agricol. & censit. l.1. C. in quib. caus. colon. dom. accus. poss. lib.11. ubi Platea & Iacob. Rebuff. & Tiraq. de nobilit. privil. 37. n.37. sed illud otium, & spatium eis concedi debet, quod eorum quieti, & saluti conveniat: ut probat elegans † text. in l. cùm Patronus 22. §. ult. D. de oper. libert. ibi: *In omnibus operis præcipuè observandum est, ut temporis spatia, quæ ad curam corporis necessaria sunt, liberto relinquantur*: & in l. medicos 26. D. eod. ibi: *Dummodò liberas operas ab eis exigeret, hoc est, ut acquiescere eos meridiano tempore, & valetudinis, & honestatis suæ rationem habere sineret.* 15

16 Et facit † text. in l. locum 17. §. ex eo, D. de usufr. ibi: *Quamvis usufructuarius, nec cõtrarijs quidem ministerijs, aut inusitatis, artificium eius corrumpere possit, nec servum cicatricibus deformare*; & in cap. non mediocriter 24. de consecrat. dist.5. ubi etiã in spiritualibus immoderatam ciborum egestatẽ, somni penuriam, vel corporis afflictionem D. Hieronym. reprehendit, & in l. cõtinuus 137. §. cùm ita, D. de verb. obligat. ubi Vlpian. resolvit, ei, qui se aliquò loco dare promisit, tempus commodum boni viri arbitrio concedi debere, quò illuc pervenire possit: *Vt neque duplomate, id est, diebus, ac noctibus, & omni tempestate contemta, iter continuare cogatur; sed habita ratione temporis, ætatis, sexus, valetudinis id agat, ut maturè perveniat, &c.*

17 Quod idem † in materia operarum præstãdarum, docuit etiam, & ad æquum arbitrium remisit Celsus I. C. in l. si libertus ita 30. D. de oper. libertor. per quem in materia feudorum tenẽt communiter DD. † servitia indefinitè debita, moderatè per dominos avassallis exigenda esse, consideratã ex æquo, & bono feudi, & vassalli conditione, ut constat ex Bald. n.1.& 2. Præposit. n.1. Affl. ct. n.29. Alvarot. n.3. Laudens. n.14. in c.1. in quib. caus. feud. amitt. Ardizzon. in tract. de feud. c.67. Borcholt. c.1. n.28. & ex alijs relatis per Rosenthal. in epitom. feudal. 1. par. c.8. cõcl.22. n.4. pag.459. & Gail. lib.1. observat.17. n.3. & lib.2. observ.62. n.12. Vbi addunt, † posse vassallum contra dominum insolitas, vel immoderatas operas, servitiavè exigentẽ, actione iniuriarum agere, & implorare officium 18 19

superioris, ut domini suppressionem reprimat, prout & ante eos tradiderat Speculat. in tit. de feud. §. quoniam, Pileus q. 61. Ias. in præl. feudal. n. 69. Roman. cons. 37. n. 1. Grammat. decis. 104. & Menchaca lib. 1. cõtrovers. illust. cap. 8. num. 17.

Quibus adijcio text. in d. l. placuit 8. C. de Palatin. sacr. largit. lib. 11. per quem ibi notat Ioan. de Platea, 20 † villas obligatas, ad operas non continuas, sed successivas, & præstitu possibiles, adstringi. Et Isern. in cap. 1. §. similiter, n. 5. de Capitan. qui curiam vendid. Vbi 21 † inquit, servitium tempore belli promissum à vassallo, pro feudo sibi concesso, intelligi debere, de servitio parvo aliquo tẽpore præstando, non autem pro toto ipso belli tempore, cum magno sui detrimẽto. Quod dictum referunt, & extollunt Afflict. ubi sup. n. 38. Marin. Frecc. in tract. de subfeud. lib. 2. §. quinta auctoritas, n. 14. & Iacob. Menoch. cons. 671. n. 9. & 10. vol. 7. Vbi hinc generaliter colligit, semper servitia moderatè, & iuxta rationem exigẽda esse, & cum minimo detrimento eorum, qui illa præstare debent. Et idem novissimè prosequitur Borrell. de Magistrat. lib. 4. c. 9. ex n. 44. & c. 14. per totum.

Et num 22 † ob urgentem aliquam necessitatem operæ graviores consuetis, & tolerabilibus exigi possint? optimè disputat Guido Papæ cons. 1. n. 12. Craveta cons. 702. n. 25. Menchaca lib. 2. controvers. illustr. c. 83. & Ioan. Garcia in tract. de expensis c. 9. n. 3. Et est videndus Simon Maiol. in dieb. Canicul. 2. tom. colloq. 5. de aula & caula. Vbi 23 † rectè advertit, non solùm homines liberos, qui nobis famulantur, verùm proprios quoque servos nimijs laboribus onerandos non esse, ne illis succumbant; sed & ut lætum quãdoque, atque festivum diem transigant, ipsis committendum, hisce enim vacationibus vires recolligunt, atque impensiùs posteà laboribus insistunt. Et statim docet, & probat, ad hunc etiam modum rusticos (sub quibus agricolas & pastores comprehendit) suas habuisse ab antiquo per certas vices à laboribus vacationes, quin etiam certa quædam, & festiva convivia, quæ ab illis, post operum præsertim, atque laborum præfunctionem, animi recreãdi, reficiendiq; causâ agitantur. Quod 24 † etiam mirè iuvat mos Vtopiensium relatus à Thoma Moro in eorum Rep. lib. 2. pag. 65. & seq. Vbi de opificibus agens, & qualiter hi in aliquibus provincijs à summo mane, ad multam usque noctem perpetuo labore fatigentur, apud Vtopienses inquit cõtrarium per eorum Magistratus curari, quos Syphogrãtos vocat: *Qui cùm in horas viginti quatuor æquales diem connumerata nocte dividant, sex dumtaxat operi deputant, tres ante meridiem, à quibus prandium ineunt, atque à prandio duas pomeridianas horas cùm interquieverint, tres deinde rursus labori datas cœna claudunt, quam primam horam ab meridie numerent, sub octavam cubitum eunt. Horas octo somnus vindicat: quidquid inter operis horas ac somni, cibique medium esset, id suo cuiusque arbitrio permittitur, &c.*

Sed ne longiùs abeamus, hoc ipsum, 25 † de personali Indorum servitio loquentes, optimè animadvertunt Matienzus & Agia in locis sup. relatis, & eleganter, ut solet reliqua, Ioseph. Acosta d. lib. 3. de procur. Ind. salut. c. 17. pag. 344. ibi: *Et cum minimo salutis, fortunarumque suarum incommodo ab Indis ista exigantur*: & pag. 346. *Abusio tamen illa amputanda est, & pro iniqua ducenda, cùm in eiusmodi Mitayos (sic enim vocitant) sive mercenarios iustum pretium imminutum est, vel maiora, quàm vires ferant, imperantur, vel diutiùs retinẽtur, quàm pro ratione præscripta, quæ iniuriosa sunt omnia, & ex improbitate hominum potiùs, quàm ex ullo iure profecta. Neque bona unquam fide ista usurpata sunt, sed magna vel temporis, vel hominum corruptione.* Et c. 18. pag. 354. ibi: *Ne laboribus immodicis opprimantur, ad hæc, ut & valentibus opportuna alimenta suppeditentur, & ægrotantibus opportuna solatia nõ desint.*

Extantque 26 † innumeræ Regiæ iussiones, & schedulæ, hoc ipsum singulis propè verbis caventes, quæ reperiuntur in 4. tom. impress. ex pag. 294. Et in 1. tom. pag. 321. c. 51. ponitur instructio Peruani Proregis, quæ eiusmodi servitia moderata esse iubet, ibi: *I que el trabajo sea moderado, i que sepan los que excedieren en esto, que han de ser gravemente castigados.* In alia quoque schedula missa Quitẽsi Cancellariæ 19. Octob. ann. 1591. seriò præcipitur: *Que los dichos Indios sean bien tratados i pagados.* Et in illa ann. 1601. etiam de Indis loquente, qui non coacti, sed voluntarij ad culturam agrorum suas operas locant, hæc verba subnectuntur: *Con que esto sea con la limitacion de tiempo, moderacion de trabajo, justificacion de jornales, i certificacion de la paga en sus manos, que vos declararedes, i ordenaredes, como està dicho, &c.* Et c. 26. *I ansimismo vereis lo que està ordenado acerca de las horas del dia que han de trabajar los Indios, assi en las minas, como en las demas labores. I si aquellas fueren contra su salud, i de mucha incomodidad, i vexacion suya, señalareis las horas i tiempo de cada dia, que huvieren de trabajar, sin que el trabajo*

bajo sea excessivo, ni mayor de lo que permite su complexion i fuerças, i de manera que no reciban daño en su salud, &c. Et denique illa ann. 1609. quæ, ut sæpè diximus, prædicta servitia personalia sub pluribus cautionibus tolerat, in hac bona, & suavi *Mitayorum* tractatione, eorumdemque servitiorum moderatione, singulis propè verbis insistit, & in cap. 11. id Proregis curæ committens, ita piè & graviter loquitur: *Que señaleis las horas que huvieren de ocuparse cada dia, con atencion à sus pocas fuerças, ruin complexion, i à la costumbre que generalmente se guarda en todas las Republicas bien ordenadas. I porque de la ocupacion excessiva en estos ministerios, les resulta injuria i peligro à su salud, mando, que no puedan trabajar mas tiēpo, ni los Indios de mita, ò repartimiento, ni los que fueren de su voluntad à estas labores del que vos ordenaredes, so las penas que parecieren convenientes.* Et tandem in cap. 33. & 34. huius rei curam & executionem Proregibus & Auditoribus strictis, & enixis verbis, & sub gravibus pœnis iniungit, ita ut nullo modo patiantur, *Que los Indios voluntarios, ò repartidos, padezcan violencias, vexaciones, injusticias, ni genero de servidumbre.*

27 Quæ omnia nos monent † valdè curandū esse, ut in prædictis ministerijs, atque adeò etiam in ipsis metalli fodinis, Indi nocturno tempore laborare non compellantur: ubi id commodè exequi potest. Nam † operas esse diurnum officium, & luce explicari constat, ut in l. 1. D. de oper. libert. Nox verò ad quietē data est naturæ beneficio mortalibus, ut inquit Tit. Livius decad. 4. lib. 10. Quò fit, † ut etiam operis per colonum domino debitis, nocturnæ non veniant, nisi fortè tempore necessitatis, & ingruente hostium incursu, aut inveteratâ consuetudine debeantur, ut docet Bart. in l. si non sortem, §. libertus, D. de condict. indeb. n. 11. Iacob. de Homag. n. 34. & seqq. & alij, quos refert & sequitur Fred. Husanus in tract. de homin. prop. cap. 7. num. 97. & 98.

[28]

[29]

30 Quâ ratione † ego dum Huancavelicæ essem, Indos, quos ibi *Tutarunas*, vocabant, id est, noctu laborantes, tollendos curavi. Nam etsi hi cum alijs mutari dicerentur, qui interdiu laborabant, quos *Punchaorunas* appellāt, nusquam tamen suaderi potui, quin hæc nocturna defatigatio illis durior & nocentior existeret, & naturæ privilegiū adimeret, quæ noctem † indulsit veluti in diurni laboris cōpensationem, ut egregiè cecinit Valer. Flacc. lib. 5. Argonaut.

[31]

Nox hominū gen⁹, & duros miserata labores
Retulerat fessis optata silentia rebus.

Auson. in Monosyllab.

Longa dies operosa viro: sed temperies nox.

Et meliùs Basil. Seleuc. in Transfig. Dom. 1. *Quòd hominum vita & laboriosa sit, & laboribus obstructa, mundi Opifex diem labori aptavit: nox autem irruens, & delassatum nacta hominem, quò quietem indulgeat, lecto tradit; membra quidem illa somno resolvit, naturæ verò concedit solemne tempus, quo vires paulatim colligat.*

32 Tertiò curandum est, † ut Indi, qui in prædictis ministerijs publicæ utilitatis intuitu, servire coguntur, eâ cautione distribuantur, & alienis laboribus mancipētur, ut priùs proprijs ipsorum commodis, & necessitatibus consulatur, ita ut sibi, suisque familijs, ac municipijs, sive (quas vocant) communitatibus superesse, & prospicere possint. Nam ubi † non est charitas, non potest esse iustitia, cap. ubi 24. q. 1. Charitas autem benè ordinata à nobis ipsis incipere debet, l. Præses, ubi gloss. & DD. C. de servitut. & aqua, ibi: *Cùm sit durum, & crudelitati proximum, ex tuis prædijs aquæ agmen ortum, sitientibus agris tuis, ad aliorum usum, vicinorum iniuria, propagari*; l. fin. tit. 23. p. 1. Cassiodor. lib. 1. var. epist. 34. ad Faust. ibi: *Copia frumētorum provinciæ debet primùm prodesse, cui nascitur: quia iustius est, ut incolis propria fœcunditas serviat, quàm peregrinis cōmercijs studiosæ cupiditatis exhauriat. Alienis siquidem partibus debet impēdi, quod superest: & tunc de exteris cogitandum, cùm se ratio propriæ necessitatis expleverit*: cum alijs, quæ congerit M. Mantua in Enchirid. rer. singul. cap. 267. & Claud. Prat. Gnosecon. general. iur. lib. 5. tit. 3. c. 1. Craveta cons. 112. n. 14. Franc. Personat. miscell. q. 7. Dueñas regul. 33. Menoc. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 89. & 91. Alphanus in reportat. n. 184. fol. 59. Fuscus sing. 60. litter. C. & Afflict. decis. 290. n. 8. Neque † ullo iure, aut ratione præcipi potest, ut quis omninò sibi, & suis necessaria, ac profutura relinquat, ut aliorum utilitatibus serviat, ut probat text. optim. iunctâ gloss. in cap. medicamentum, de pœnit. dist. 1. cap. qui vult ordinatè, de pœnit. dist. 3. cap. quiescamus 42. dist. cap. si non licet 23. q. 5. l. si quis à liberis, §. solent, vers. *De alimentis*, iunctâ glos. verb. *Liberto*, D. de liber. agnosc. † l. suo victu, l. aut certè, D. de oper. libert. ibi: *Satis tempus ad quæstum faciendum, ut ali possit, habeat*, ubi multum in terminis docent I. C. quod priùs quis pro suo victu agere, & satagere debet, quàm pro eius, cui ministerium præstare tenetur.

[33] [34] [35]

36 Ac proinde † alijs iuribus admonemur, necessitatem

cessitatem providendi super proprijs rebus, excusare ab opera super alienis imponenda, l. si longiùs, ibi: *Vel rei suæ familiaris periculo*, D. de iudic. l. licèt autem, ibi: *Aut occupatio negotiorum propriorum*, D. de recept. arbitr. l. sed si quis ex consignatoribus, D. quēad. testam. aper. l. apparitores, C. de exact. tribut. lib. 10. l. non solum, §. fin. D. de excusat. & temp. ear. ibi: *Scilicet ea, quæ impedimento est, quominùs quis suis rebus superesse possit*. Optim. text. † & valdè notandus, in l. ult. in princip. D. de muner. & honor. ubi Arcad. I. C. generaliter definit: *Munera personalia sunt, quæ animi provisione, & corporalis laboris intentione, sine aliquo gerentis detrimento perpetrantur*. Quod tamen ego, eâ mente dictum existimo, † non quòd ullum personale munus, servitiumvè sit, in quo aliquod detrimentum, vel incommoditas servientis non interveniat, sed quia aliter Respub. maius damnum pateretur, quod ipsum quoque servientem graviùs incommodaret, iuxta ea, quæ circa eiusdem legis expositionem notant Bart. & DD. ibid. Petr. Gregor. lib. 18. syntagm. cap. 20. Andr. Gail. lib. 2. observat. 52. & Bertazol. in tract. clausul. claus. 21. glos. 5. & seqq.

37 38

39 Et hinc etiam descendit, † nullâ actione tenêri, qui propter suas merces conservãdas, alienas proiecerit, l. qui servandarum 14. D. de præscript. verb. Neque eum, qui sibi, etiã cum damno alterius prospexerit, l. si quis fumo, D. ad leg. Aquil. l. 1. §. denique, D. de aqua pluvia, gloss. in d. c. si non licèt 23. q. 5. gloss. verb. *Cum alterius*, in cap. primum 22. q. 2. quibus convenit Terent. illud in Andria:

Heus proximus sum egomet mihi.

Et alibi, dum inquit:

Verũ illud verbum est, vulgò quod dici solet:
Omnes sibi malle melius esse, quàm alteri.

Quod sumere potuit à Platone lib. 5. de legib. ubi Græcum illum versiculum citat:

Nemo se ipso diligit quemquam magis.

Cui similis est alter relatus à gloss. in dict. l. Præses:

Alpibus ille perit, qui se plus diligit ullum.

Et adducam alia infrà lib. 2. cap. 16. n. 78. & cap. 24. num. 109.

40 Et in specie † quæstionis, de qua loquimur, idem tradit Acosta d. lib. 3. c. 17. ibi: *Itemq; illud providendum, ne ob serviendi vices sibi, rebusque suis in necessarijs desint*: & cap. 18. pag. 354. ibi: *Mox ut fortunis quoque suis nõ pessimè consuli sentiam, &c.* Eaque propter in antiquis ordinationibus Mexicanæ Cancellariæ ann. 1528. quæ habentur in tom. impress. per Pugam, fol. 35. cavetur: *Que no seã estorvados los Indios de hazer sus sementeras i labranzas por ocuparlos en las haziendas, i grangerias de los Españoles, i que se provea como en los tiempos de las sementeras sean mas relevados, i se les dè lugar, para que las hagan, como mas buenamente se pudiere hazer*. Et in alijs schedulis ann. 1551. statuitur: *Que de tal suerte se repartan los Indios à los dichos servicios, que hagan poca falta en sus casas i haziendas*. Et in alia 30. Maij ann. 2583. super memoriali gravaminum, disponitur: *Que los Indios labren sus tierras i haziendas, i le ocupen en esto*. Idemque præcipitur in c. 51. instruction. Proreg. Peruani, 1. tom. impress. pag. 320. dum dicit: *Que los Indios que fueren oficiales, se ocupen en sus oficios, i que los labradores cultiven i labren la tierra, i hagan sementeras de maiz, i de trigo, dandoles tierras en que labren, sin perjuizio de tercero; i los mercaderes, que entiẽdan en sus tratos i mercaderias, &c.* Et ideò in † schedula ann. 1609. cap. 5. & 12. quorũ mentionem fecimus sup. n. 12. expresè deciditur: *Que no se puedan sacar de cada pueblo mas Indios de los que cupieren en la septima parte, porque les quede lugar bastante para acudir al beneficio de sus haziendas, i à la labranza i grangeria de sus comunidades, &c.* Et in alia antiquiori, missa ad Dom. D. Antonium à Mendoça Proregem Peruanum 25. Decemb. ann. 1551. 4. tom. pag. 313. ita Indi ad fodinas mitti posse proponuntur: *Con que los tres meses de las sementeras les dexen estar en sus tierras, para que puedan sembrar.*

41

42 Quæ quidem leges, † non minorem prudẽtiam, quàm pietatem, vel humanitatem Regum nostrorum ostendunt. Sunt enim intolerabilia ea onera, per quæ alimenta subditis subtrahuntur, ut notant DD. per text. ibi in l. cùm Patronus 22. §. ult. D. de oper. libert. Et † vel ad ipsorum Indorum procreationẽ, & conservationem hæc circumspectio, suavisque laborum, & servitiorum moderatio, ac vicissitudo maximè expediens, & necessaria semper existimatur, ut præclaro exemplo docuit Stobæus serm. 60. relatus in Theatr. vitæ human. vol. 14. lib. 1. pag. 2897. inquiens. Quòd † Gillas Agrigentinus, hospitio exceptus apud hominem durum, & undecunque facientem quæstum, qui ne dormire quidem famulis permittebat, sed alius aliud operabatur noctu: eundem & ipse posteà, cùm in Agrigentum venisset, suscepit, & convocatis famulorum pueris, qui permulti erant, nuces, & carycas distribuit. Interrogãte autem hospite, unde tot pueri? à famulis meis, dixit, mihi generantur. Volens ostendere, ita tractandos esse servos, ut ad procreandos etiam liberos legitimè sint apti.

43 44

Idem

45 Idemque † insinuavit Nazarius Constātini Imperatoris Panægyrista, qui ad hoc, ut parētes liberorum procreationi, & educationi libentiùs indulgeant, hanc onerum allevationē vehementer cōducere, his elegātissimis verbis testatur: *Septem millia capitum remisisti, quartam amplius partem nostrorum censuū, remissione ista vigintiquinque millibus dedisti vires, dedisti opes, dedisti salutem. Nam & tū liberi parentes suos cariores habent, & mariti coniuges non gravatè tuentur, & parentes adultorū non pœnitet filiorum, quorum onera sibi remissa lætantur.* Et extant † duæ schedulæ in 4.tom.impres.pag.267.&seq. Vlyssiponæ expeditæ 27. Maij, ann. 1582. una ad Cancellariā Novi-Regni Granatēsis directa, & altera ad Archiepiscopū Mexicanum, quæ Regijs auribus intimatum fuisse narrāt, & dolent: *Que por huir de las vexaciones q̄ cō ocasion de estos servicios se suelē hazer à los Indios, muchos se aborcā, i otros se dexā morir, sin comer, i otros tomā yervas venenosas, i q̄ ai madres q̄ matan à sus hijos en pariēdolos, diziendo, que lo hazē por librarlos de los trabajos que ellos padecen, i que han concebido mui grande odio al nombre Christiano, i tienen à los Españoles por engañadores, &c.*

47 QVARTÒ, † erga personas quoque Indorū, qui ad prædicta servitia mittendi sunt, eâdem diligentiâ caveri oportet, ut ij tantùm seligātur, qui viribus, & robore præstēt, & laboribus, quibus addicūtur, sufficere possint. Quàpropter pueris, & adolescentibus usque ad plenæ pubertatis annos, meritò similia onera irrogari nō debêre, tradunt Consulti in l.2.§.impuberes, D.de iur.immunit. l.2. D.de vacat. muner. l.ætatē, D.de cēsib. l.2. ubi Platea, Rebuff.& alij, C.de his qui sponte mun. sub.lib. 10. Plena † autē pubertas impletis demū decem & octo annis cōtingit, ut pluribus docet Accurs.verb. *Plena*, in l.arrogato, D.de adoption.& in l.Mela, in princ.D.de aliment.legat. Ioā.Igneus in l.1.§.impubes, n.36.&in l.excipiūtur, n.3.D.ad Syllanian. Guillel.Mainer. in l.pupillū qui, n.14. D.de reg.iur. Ant. Gom.lib.3.var.cap.1.n.63. Eman.Acosta in repet.cap.si pater, 1.par. verb. *Impuberes*, in princ. Cuiac.in l.1.& in l.minor, D.de minor. Ioā.Gutier.in Auth.Sacramenta puberū, C.si advers.venditio.in princ. & alios referēs Farinac.in praxi crimin.q.92.n.20. Non enim oportet teneros annos duritijs, oppressionibusq; concutere, & veluti obicem naturæ ponere, ne in hominū corpus virilem vigorē immittat. Vnde † & ieiunandi præcepto ab Ecclesia, usque ad vicesimumprimum annum, liberantur, teste Sylvestr. in summa, verb. *Ieiunium*, num.18. Menoch.de arbitr. cent.6. cas.599.num.1. Et † si deliquerint, mitiùs, & benigniùs puniuntur, ut latissimè tradit Tiraq.de pœn. temp. causâ 7. & Farin.in praxi crimin.q.92.per totam.

51 Indeque fluxisse videtur † plures schedulæ Regiæ, quæ in specie servitiorū, de quibus agimus, hanc ætatis definitionem statuunt, inter quas, una data Pintiæ 26. Febr.an. 1538. quæ extat in 4.tom.impress.pag.322. Indos minores quatuordecim annorum nullo modo onerari permittit. Quinimò & id usus receperat, † ut Indi sub parentum potestate constituti, ante quàm matrimoniū contraherent, tributis, & servitijs liberi essent, quousq; hoc sublatum fuit in capite cuiusdā epistolæ Regiæ 5. Iulij, ann. 1578. ad Novæ-Hispaniæ Proregē directæ, d.4.tom. pag.322. eò quòd per fraudē multi matrimoniū cōtrahere differebant, iussumque: *Que no fuessen los tales relevados de los servicios publicos, à que acuden los demas, sino que como gente valdia i vagabunda los cargassen algo mas, para que ayuden à relevar à los otros.*

53 Eadē ratio, quæ in minoribus militat, facit etiā, † ut fœminis in istis servitijs, & muneribus personalibus parcere debeamus, ut probat tex.in l.3.§.corporalia, D.de mun.&hon. ibi: *Corporalia munera sexus fœminis denegat*, l.nullius 44.C.de Decurion.lib.10.ibi: *Quia Mulierum infirmitas nunquā huiusmodi functionibus reddit obnoxios, à quibus ipsa habetur immunis*, & notat Platea in l. apparitores, C.de exact. tribut.lib.10. Decius, Mainer. Pet.Fab.& alij in l.2. D.de reg.iur. Frider. Bruckaman. in tract.de differ.utriusq.sexus, par.1.memb.3.art.8.n.1.& seqq.&Avēdañ.de exequend.mand. 2.par.cap.14.n.12. Vbi hoc adeò verum esse addit, † ut etiam si in locum istius servitij subrogetur alia collecta, fœminæ ad eam non teneantur, ex doctrina Baldi in l.etiam, in fine, C. de execu. rei iud. quam sequitur Platea in l. indictiones, C.de annon.& tribut.lib.10.& Ripa in tract. de peste, 2.par. vers. *Sed quæritur*, num.435. & vers. *Discussa*, num.150.

55 Cuius rei † ratio in infirmitate & mollicie fœminarum consistit, ut dicitur in d. l. nullius, quæ etiam operatur, ut in pluribus alijs à iure releventur, ut latè ostendit, & prosequitur Tiraquel.de pœn. temper.caus.7. numer. 3. & causa 9. per totam, & facit illud Columell. lib. 12. de re rustic. in proœm. ubi inquit: *Iure à natura comparata est, mulier ad domesticam diligentiam; viri autem ad exercitationem forensem, & extraneam. Itaque viro calores, & frigora perpetienda, tum etiam itinera, & labores pacis ac belli: mulieri deinceps, quòd*

omnibus his rebus fecerat inhabilem, domestica negotia curanda tradidit. Et est videndus Petr. Gregor. lib.7. de Republ. cap. 11. ubi alia tradit, & † meritò Platonem, & alios reprehendit, qui in Reipublicæ oneribus & functionibus, tam in pace, quam in bello æqualia onera fœminis ac viris imponenda esse censuerunt. De quo etiam agit Magerus de Advocatia armata cap.7. numer. 223.

56

57 In senibus † quoque, quinquagintaquinque annis, vel sexaginta maioribus, eadem excusatio admittenda est, tum propter senectutis honores, & privilegia, de quibus in capite de tributis Indorum latiùs agemus, cùm etiam quia in horum munerum personaliũ materia ita expressè dispositum est, in l. maiores 3. & in l. semper 5. D. de iur. immunit. l. 2. §. ult. D. de Decurion. l. 2. §. quem ita, & §. corporis, D. de vacat. muner. l. postliminium, §. fin. D. de captiv. l. 1. & 2. C. qui morb. se excus. ubi DD. l. 1. ubi Cynus & Salicet. C. qui ætat. se excus. lib. 10. in quibus idem disponitur de valetudinarijs, reliquisque, qui corpore infirmi, & debilitati sunt, de quibus, & de senibus, & quãdo eorum immunitas arbitrio iudicis relinquatur, plura eleganter cumulavit Menoc. lib. 2. de arbitr. cent. 1. cas. 59. & 60. Everard. in loco de liberto ad vassallum, num. 6. & Cassanæus in Catal. glor. mund. par. 12. consid. 47. ubi de spatio ad valetudinẽ concedendo, & de valetudinis commodis tractat. Et generaliter, † quòd feudum non amittat vassallus, qui ob ætatem, puta minorẽ, vel extremæ senectutis, servitiũ præstare non valet, pluribus iuribus comprobat Ardizzon. in summ. de feud. cap. 69. Andr. de Isern. & Alvarot. in c. 1. §. prǽterea, in fin. quid sit investit. Guido Pap. decis. 435. n. 4. Borrinius de servit. vassall. p. 3. cap. 3. §. 2. & Camill. Borrell. de Magist. edict. lib. 4. cap. 9. n. 50. Et ita expresse cautũ invenimus † in illa schedula, super memoriali gravaminum expedita, apud D. Laurẽt. 31. Maij, ann. 1583. *Que los impedidos i reservados, ò los que tuvieren las mugeres, ò los hijos enfermos, no vayan a estos servicios.* Et huc referri potest, † quod de senibus Quintil. senior declam. 306. his verbis scribit: *Est præcipuum ius senectutis: quoniam non omnia subit omnis ætas. Non perpetuò Senatorem citat Consul: est sua legislationibus quies, cũ bos habueris annos, iam non militabis, &c.* Et nõ minus elegãter Propert. lib. 2. eleg. 25.

58

59

60

Miles depositis annosus secubat armis.
Grandævique negant ducere aratra boves
Putris & in rauca requiescit navis arena,
Et vetus in templo bellica parma vacat.

Vnde sexagenarios etiam à ieiunio excusari, ob virtutis vigorisque defectum, calorisque frigefactionem, docet Ricard. in 4. sentent. dist. 15. dicitque communem Navar. in Man. cap. 21. n. 16. Azor inst. moral. lib. 7. cap. 28. vers. *Quartò quæritur*, & alios referens Gratian. discept. 805. n. 22. Et quod ad muneris excusationem æquiparentur infirmis, idem Azor d. lib. 7. cap. 7. q. 12. & Gratian. d. cap. 805. num. 4. cum seqq.

61 QVINTÒ † non minori studio cavendũ est, ne Indi, occasione dictorum servitiorum, lõgè à suis provincijs, & reductionibus extrahantur, sed in viciniorıbus, prout magis fieri possit, locis distributi, ministeria publica subeãt, nisi aliqua urgens, publicaque necessitas cõtrariũ exposcat. Hoc enim ratio ipsa desiderat, & similibus casibus ita sæpè iure statutũ invenimus † in l. 1. l. pro locis, l. nemo, C. de annon. & tribut. lib. 10. l. 2. C. de privil. dom. August. lib. 11. & in Auth. de collator. §. nullus autẽ, cũ plurib⁹ alijs, quæ in eisdẽ iuribus notant Bart. & Platea in l. forma, D. de censib. Gail. lib. 2. observ. 52. num. 11. & 12. & de servitijs feudorũ extra districtum nõ præstandis, Rosenthal. in tract. de feud. 1. par. c. 5. concl. 50. num. 2. Frideric. Husanus de hominib. propr. cap. 2. 4. & 56. Camill. Borrell. de præst. Reg. Cathol. c. 18. & de Magistr. edict. lib. 4. c. 14. n. 3. Quibus conveniens gloss. in c. fin. 80. dist. meritò scriptum reliquit, † in omnibus, tẽporis, & viarum rationem haberi oportere, & ex iudicis arbitrio pendere, quis locus remotus dicatur, ubi id specialiter per legẽ, vel statutum cautum non fuerit. Cui gloss. similis est alia in c. 3. verb. *In remotis*, de tempor. ordin. lib. 6. quam refert & sequitur Bart. in l. 4. §. si tam vicinum, D. de damn. infect. & ibidem Alex. in fin. Bald. in l. si vicinis, C. de nupt. Luc. de Pena in l. quicunque 1. C. de omni agro deserto lib. 11. Valençuela Piscator. in comment. ad d. l. pro locis, & ad d. l. quicunque, & latè Menoch. de arbitr. cent. 3. cas. 222. & cẽt. 6. cas. 550. & cas. 565.

62

63

64 Et conducit † elegãs text. in l. sed & hæ, §. nõ solùm, D. de procurat. & in l. sancimus, C. de Advocat. diversor. iudic. ubi scribitur, durũ esse, quòd Procurator, vel Advocatus, qui mercede, salarioque præstituto, pro cliente postulare, & patrocinari promisit, huius promissionis causâ, provinciam exire debeat. Et in l. quod nisi, D. de oper. liber. l. Mǽvia, §. uxore, D. de annuis legat. Vbi † ex causa longi itineris, non tenetur libertus sequi Patronum vagantem. Quemadmodũ nec partes tenentur corã arbitro comparere, si eas extra provinciã vocet, l. si cùm dies, §. si arbiter, D. de recept. arbitr. nec corã iudice Apostolico, qui virtute rescripti, reũ in iudicium

65

ultra duas diætas, extra suā diœcesim trahere nititur, cap. nonnulli, de rescript. Imò & ultra propriam diœcesim, si actor, & reus in ea domicilium habeant, cap. statutum, §. 1. eod. tit. lib. 6. Nec testis ad testimonium dicendum, per longinqua itinera trahi debet, l. 3. §. fin. D. de testib. Ioann. Garc. de Nobilit. gloss. 48. §. 6. Quibus addi possunt plurima alia, quæ locorum distantia, & viarum, atque itinerum pericula præstare solent, de quibus latè agunt DD. in d. l. pro locis, & in d. l. quicunque, & Nos alibi pleniùs prosequemur.

66 Et † suprà dicta quidem tunc præcipuè observari debebunt, ubi Indi exportantur non solùm in loca remota, verùmetiam diversam temperiem ab oppidis ipsorum habentia, quæ eorum saluti damnosa, & contraria esse cognoscatur, hoc enim vehementer fugiendum est, ut docent gloss. & DD. in d. l. nemo, & similibus, & gloss. in cap. tribus, de consecr. dist. 1. cap. quorundam 74. dist. Vbi

67 aëris † intemperiē summè fugiendā esse proclamant. Eòque spectat illud Ovidij lib. 2. de arte amandi:

Cùm modò frigoribus premimur, modò solvimur æstu,
Aëre non certo corpora languor habet.

Et latè Menoch. de arbitr. cent. 5. cas. 432. num. 12. & Thom. Actius de infirmitat. par. 1. cap. 41. num. 11. & eos referens Borrell. de Magistrat. lib. 3. cap. 12. n. ult. ubi docet, ob aëris, locique intemperiem posse Episcopum de una civitate in aliam transferri. Melior

68 text. † in cap. 2. de Iudæis, vers. *Quod si quisquam*, ubi licèt Iudæis permittatur habere in suis fundis Christianos colonos adscriptitios, sive originarios, qui eis hoc servitium debeant, eo tamen ipso, quòd illos ad alium locum transferunt, vel in alio obsequio retinere volunt, ius colonarium amittunt, prout etiam disponitur in l. definimus, C. de agric. & censit. lib. 11.

69 Experientiā quippè, quæ est optima rerum magistra, cap. quàm sit, de elect. lib. 6. sæpè compertum † est, gravissimis morbis subiacêre eos, qui patrium solum, & cœli, aërisque temperiem mutare coguntur, sub quo nati, & educati sunt: quemadmodum ex adverso nullum remedium prõptius esse solet, ad depellendas infirmitates in alienis provincijs acquisitas, quàm ad proprias, & nativas redire, etiam si fortè (ut multoties accidit) peiorem, ac teteriorem temperationem habeāt, ut ostendit, & multis exemplis comprobat Gomez de Miedes in tract. de sale lib. 3. n. 24. Et eò tēdit I. C. in l. 1. D. si quid in fraud. Patron. ibi: *Vel cœli, vel quod illic educatus sit, &c.* & 101. qui habebat 99. D. de legat. 3.

70 Vbi † propria patria cuique maior, suavior, & præstantior quā vis aliā esse dicitur. Quod etiam docuit Accurs. in l. fin. C. si servus exportand. ven. & latè ex omni litteratura illustrat Tiraq. in l. 6. connub. num. 65. & Cassanæ. in Catal. glor. mund. part. 12. consid. 17. Ego in 1. tom. lib. 1. cap. 16. num. 1. & 2. & alios adducens D. Valençuela consil. 36. num. 56. & seqq. ubi inter alia, illud Senecæ citat lib. 9. epist. 67: *Vlysses ad Ithacæ suæ saxa sic properat, quemadmodum Agamemnon ad Mycænarum nobiles muros: nemo patriam, quia magna est, amat, sed quia sua.* Cui mirè convenit Ovid. lib. 1. de Ponto, Eleg. 4.

Nō dubia est Ithaci prudentia, sed tamē optat
Fumum de patrijs posse videre focis.
Nescio qua natale solum dulcedine cunctos,
Ducit, & immemores non sinit esse sui?
Quid melius Roma? Scythico quid frigore peius:
Huc tamen ex illa Barbarus urbe fugit.

Et uterque sumsit ex Homero Odyss. 1. *Cæterùm Vlysses cupidus, vel fumum exeuntem videre patriæ suæ, sic mori optat.* Iust. Lips. de constantia cap. 10. ubi inquit: *Vis magna est iaciendi & attrahendi in natali solo, quod primum corpore isto pressimus, pedibus institimus, cuius aërem hausimus, in quo infantia nostra vagijt, pueritia lusit, iuvētus exercita, & educata est, ubi familiare oculis cœlum, flumina, agri, ubi longa serie cognati, amici, sodales, & tot gaudij illecebræ, quos frustra terrarum alibi quæras.*

71 Atque † ita arbitrium, quod ius cōcedit iudicibus, circa designandum locum, ubi pupillus educari debeat, de quo per Menoch. de arbitr. cas. 186. & Vincent. de Franch. decis. 350. & eundem Valençuel. d. consi. 36. n. 30. debet restringi intra patriam, ut probatur in l. 1. D. ubi pupill. educ. deb. & in l. 4. 9. & 14. tit. 16. & l. 2. tit. 17. par. 6. & docet idem D. Valençuel. ubi sup. num. 66.

72 Et in terminis † nostrorum Indorum loquens Acost. d. lib. 3. de procur. Ind. salut. cap. 18. pag. 254. in illis verbis: *Deinde ut valetudini consulatur, ne aut contrario valdè cœlo utentes traducantur, aut è longo valdè tractu evocentur, aut laboribus immodicis opprimantur:* & Matienz. d. tract. de moderat. Regn. Perù 1. par. cap. 9. Vbi † tamen

73 non valdè insistendum esse dicit in eo, quòd Indi in provincias longinquas deferantur, dummodò diversæ, eisque contrariæ temperiei non sint.

74 Pluribusque † Regum nostrorum schedulis, & ordinationibus utrumque passim comprehensum, & quantum fieri potest, cautum,

ac prohibitum esse videtur. Nã schedulâ datâ Pintiæ 28. Febr. ann. 1551. posteà renovata, & strictiùs servari iussâ per alias, datas apud D. Laurent. 6. April. ann. 1574. & 31. Maij ann. 1583. apertè deciditur: *Que los Indios por razon de los dichos servicios no sean llevados donde mueran, ò enfermẽ por los caminos, ò por el temple.* Et per aliam 2. Decemb. ann. 1563. quæ extat 4. to. impress. pag. 302. iubetur: *Que las Audiencias del Perù no cõsientan que vengã Indios alquilados à servir à las ciudades de Españoles de mas de ocho, ò diez leguas.* Et in alia ibidẽ inserta pag. 303. ann. 1558. disponebatur, ne Indi, nisi ignavi, & otiosi essent, ad locandas suas operas inviti compellerentur, & statim subijcitur: *I a estos q̃ assi vivieren ociosos, que no entendieren en lo susodicho, no les compelereis à salir de sus lugares, salvo para que vengan à pueblos de Españoles, dõde no aya Indios para trabajar: i à los q̃ assi huvierẽ de venir para trabajar, no los sacareis, ni consentireis q̃ sean sacados de mas lexos q̃ de dos leguas, ò tres, aviendo necessidad, &c.* Rursusq; in alia schedula an. 1575. quæ loquitur cum Dom. D. Francisc. à Toleto Prorege Peruano, eod. to. pag. 314. deciditur, ut ita fodinis de Indis provideat: *Que no se lleven de tierras frias à calientes, ni de calientes à frias:* quod iterũ repetitur in quodã cap. epistolæ ann. 1589. missæ ad Proregem Peruanum Dom. Comitem del Villar d. 4. tom. pag. 316.

Et generaliter, *Que no se consienta, que seã sacados de sus temples i naturales, por las muertes, i graves daños q̃ de esto se les siguẽ,* dispositũ est per schedulas & provisiones ann. 1528. d. 4. to. pag. 262. & ann. 1541. & 1543. eod. tom. pag. 280. & seqq. inter quas illa ad Marchionem D. Francisc. Pizarrum, gravia damna recenset ex mutatione Indorũ ad Provincias suæ temperationi contrarias. Et tandẽ illa sæpè allegata schedula ann. 1601. cap. 23. Indos tãtùm viciniores distribui permittit: *Sin que la mudanca sea de tierra caliente à fria, ni por el cõtrario.* Et illa alia an. 1609. c. 8. idem, quoad fieri possit, observari iubet. Adijciens tamen, *I si esto absolutamẽte no se pudiere escusar, hareis en esta parte lo que sufriere la capacidad i estado de las cosas, echãdo siempre mano de los mas cercanos: pero cõ tal respeto, q̃ el alivio i beneficio de los unos no recambie en agravio de los otros.*

75 Sexto requiritur, † ut quibus casibus Indi in prædictis operis, & servitijs laborare cogũtur, cõpetens eis merces, sive salarium, iuxta terræ cõsuetudinem, & servitij meritũ in manu propria, & absque ulla retardatione solvatur. Hoc enim ita in similibus casibus iure communi cautũ reperitur in l. cursum, C. de cursu pub. lib. 12. l. nullus, vers. *De publico*, C. de fabricens. lib. 11. cum alijs traditis à Platea in l. 1. C. ne rustican. ad ull. obseq. eod. lib. & Rhenato Chopp. de privil. rustic. lib. 2. 1. par. c. 8. Ubi † hoc adeò verum esse docet, ut 76 quamvis aliàs iuris regula sit, in locatione rerum, pensionem inciviliter peti, nisi omnibus partibus eius temporis præteritis, de quo inter partes convenerat, ut post Accurs. in l. æde, C. de locato, & in l. 1. §. si pensio, D. de migrando, docet Bart. in l. 1. §. Divus, D. de var. & extraord. cogn. In operarum tamẽ locatione, prꝫsertim rusticarũ, pecunia dietim operarijs solvenda est, quia magis in sumtus diurnos, quàm salarij nomine erogari videtur, argumento eorum, quæ docent I. C. in l. legatus antequàm, D. de legation. l. si verò non remunerandi, §. ultim. D. mandat. l. 1. §. Divus, & ibi Bart. D. de var. & extraordin. cognit. idem Bart. in l. adversus, C. de locato, & Geoponicon Græcus Auctor, lib. 2. de re rustica, cap. 76. ubi inquit, quòd villicus operum ephemerida, sive diarium habere debet.

77 Quod † etiam ad dies in itinere eundo, & redeundo cõsumtos, meritò extendunt Bald. in l. liberti libertæque, num. 15. C. de oper. libert. Bart. in l. suo victu, D. eod. & plures schedulæ Regiæ, de quibus infrà hoc cap. n. 78. Quia dum sunt extra propriam domum, absentes sunt, † & tẽpus absentiæ pro servitio 78 computatur, l. abesse, & l. qui mittuntur, vers. *Similiter*, D. ex quib. caus. maior. ibi: *Et dum eat in castra, ac redeat miles, Reipublicæ causa abest: quòd & eundem sit in castra militaturo, & redeundum.* Facit etiam text. in l. quod nisi, §. ex provincia, D. de oper. libertor. quem ibi notat Bart. & dixit † singularem Ludovic. Roman. singul. 386. pro Ad- 79 vocato & Medico, cui constitutum est diurnum honorarium, ut illud habere debeat etiam pro diebus, quibus steterit in itinere eundo & redeundo. Quod & voluit gloss. in l. desertorem, §. si ad diem, D. de re milit. Bald. in l. 1. C. de suffragio, Felin. in cap. 1. ad fin. de libell. oblat. & Ripa in l. quominus, num. 19. & seqq. D. de fluminib. ubi utiliter tangit illam quæstionem, quando disposita in termino, censeantur disposita in via, per quam pervenitur ad terminum? Quod etiam pluribus probat Bobadilla in Politica lib. 2. cap. 21. num. 240. pag. 954. Carroc. in cap. cùm quid, de reg. iur. in 6. 1. par. ad sup. num. 8. cum seqq. Flores de Mena in pract. quæst. q. 8. & Parlad. differ. 130. per tot.

80 Et generale esse, ut operæ, † si in loco, ubi moratur Patronus, præstãdæ sint, ei vecturã,

ac sumtu fiant, ostendit I.C. in l. operæ 21. D. de oper. libert. Colerus in tract. de aliment. lib. 1. cap. 13. n. 91. & seq. & Daniel Moller. ad constit. elect. Saxon. par. 2. constit. 52.

81 Et idem est in quovis casu, † in quo aliquis in alterius commodum iter fecerit, quia eius sumtus ab eo petere potest, l. 2. D. de annuis legat. cũ alijs traditis á Bald. in d. l. liberti, C. de oper. libert. Dignus quippè est † operarius

82 cibo, & mercede suâ, ut habetur Matt. & Luc. 10. & in lege Domini Levit. 19. iustè præcipitur: *Nõ morabitur opus mercenarij tui apud te usque mane*; & Deut. 24: *Eadẽ die reddes ei pretium laboris sui ante Solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suã: ne clamet cõtra te ad Dominũ, & reputetur tibi in peccatũ*; & Tobiæ 4. vers. 15: *Quicunq; tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedẽ restitue, & merces mercenarij tui apud te omninò nõ remaneat*. Et qui eã iniustè morantur, aut fraudant, Ecclesiasticũ attendãt c. 34. dicentem: *Qui aufert in sudore panẽ, quasi qui occidit proximum suũ. Qui effundit sanguinẽ, & fraudem facit mercenario, fratres sunt*: & Malachiã Prophetam c. 3. per quẽ Dominus se pollicetur testem velocem in eos, qui calũniantur mercedem mercenariorum suorum. Nec minora promittit Iacobus Apost. cap. 5. dicens: *Ecce merces operariorũ vestrorũ, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorũ in aures Domini Sabbaoth introivit*. Circa quod alia in optimis quæstionibus notant Ioã. de Annan. in c. naviganti, n. 35. de usur. Bonif. de Vitalin. in Clemẽt. dudum, §. verùm, de sepultur. & in Clem. 1. de magist. n. 49. Baeza de decima tutor. c. 2. n. 25. & Martin. Delr. in Adag. sacr. 1. to. adag. 729. pag. 325. Vbi explicãs † illud

83 Isai. c. 21. vers. 16. *In anno mercenarij*, cum Cyrillo & Procopio notat, pro integro, & perfecto dici: cui nihil deest, neq; superest, quem neq; recipientis mercedẽ inopia, neq; solvẽtis religio proferri, aut procrastinari sinit. Qui enim in servitute sudorẽ tolerat, & se mercede addixit alteri, subtiliter, & accuratè semper init rationem tẽporis suæ cõductionis; & anxiè illud diebus singulis cõputat, ut diurno penso absoluto, mercedem recipiat.

84 Sed ut propiùs ad Indos † nostros, *Mitayos*, accedamus, idem in eorum salarijs, sive mercedibus persolvendis, meritò desiderant Matienz. d. 1. par. de gubern. Reg. Perù c. 4. 5. & 9. Agia in respons. de servit. person. pag. 41. & meliùs omnibus Acosta d. lib. 3. de procur. Ind. salut. c. 18. pag. 354. ubi ad iustificãdã compulsionem eorum, qui metallorũ operationi subdũtur, inter alia requirit: *Vt fortunis quoque suis nõ pessimè cõsuli sentiant, sed pretio iusto tã molestus eorum labor compẽsetur, sinãturque lucella sua interim quærere*; & cap. 17. pag. 341. ubi terribilẽ sanè clamorẽ esse, inquit, qui pro subtracta mercede aures Dei adversus potentes, & divites, interpellat, imò & qui vel morãtur, vel imminuũt, vel quovis modo defraudant pretium sudoris alieni. Et statim ita notanter & elegãter prosequitur: *Ne mihi igitur obsoletum à te cibũ porrectũ commemores, ne vestem annuã, aut agelli portiunculam illius usibus relictã referas. Adest iustus arbiter Deus, qui se etiã testem pro paupere, & quidem velocem pollicetur. Quæ res, quænam æstimatio iusta sit, ut scrupulus omnis tibi eximatur? Si lege præscriptum est pretium, ut in rebus plerisq; est, ne alium quæras interpretẽ, quicquid de legitimo detrahis, rapina est. Si nulla lex est, cõmunis æstimatio bonorum, atque prudentium ponet modũ, aut etiam utriusque, locantis, inquã, & conducẽtis mutua pactio, dũmodò dolus omnis, & vis absit. Quo toto genere multũ, ac sæpè peccant & Patroni Indorum, & Prætores, & ipsi passim Parochi, dũ subditis, pro rerũ occasionibus, multa imperãt, nulla, aut pauca persolvũt, qui neque à culpa eximi, neque à satisfactione excusari ullo modo possunt, quamvis obsequẽ di facilitatem, & prõtam operam Indorum prætexant. Igitur cuivis operæ, cuivis labori Indorum mercedem suam reddendam esse, perspicuum est.*

85 Quæ omnia præ oculis habentes Reges nostri Pijssimi, † plurimas schedulas & provisiones varijs temporibus expediri fecerunt, quæ hanc congruã taxationem & veram, atq; præsentem solutionem mercedis Indorũ, qui vel compulsi, vel voluntarij prædictis servitijs incumbunt, summo studio curari mandarunt, quæ reperiuntur in 4. to. impress. pag. 296. cũ multis seqq. Inter quas admodum notabilis est illa, Guatemalensi Cãcellariæ directa, Pinciæ 21. Ianuar. an. 1559. quæ ita enixè hoc desiderare videtur, ut licèt per alias schedulas salarij moderatio Magistratuũ arbitrio iuxta laboris, & regionis modũ, ac morẽ, relinqueretur, hęc tamẽ eius pactionẽ volũtati Indorum reservat, sic inquiens: *Con tanto que el jornal que se les huviere de dar, sea aquel que ellos se cõcertaren; sin q̃ en el precio de ello se les põga tassa, pues siẽdo libres, como lo sõ, hã de gozar de toda libertad, como la gozã nuestros vassallos de estos Reinos*. Quod tamẽ quia

86 in causa esse posset, † ut Indi excessivã mercedẽ petentes, necessarijs operis, laboribusq; deficerent, per aliã schedulam eâdem die latam, & per aliam 2. Decemb. ann. 1563. d. 4. tom. pag. 301. Magistratibus, & Regijs Audientijs taxari præcipitur, habitâ temporum,

provinciarum & itineris, ac laboris ratione, & ita ut in omnibus semper Indis, quoad fieri posit, cõsulatur. Et in instructionibus Proregum, quæ habentur 1. tom. pag. 219. & 229. hoc idem eos summopere commẽdatur: *De manera, q̃ se crezcan los jornales todo quanto sufriere la tierra, i que las pagas se hagan à los mismos Indios, que trabajaren, i no à sus Principales, ni a otra persona alguna.* Sed nullibi meliùs & pleniùs hæc omnia disposita & exposita sunt, † quàm in schedulis servitij personalis sępè à me allegatis ann. 1601. cap. 17. & 26. & ann. 1609. cap. 9. Nã & taxationem mercedis ita faciendam constituunt, ne metallarij, vel agricolæ damnum sentiant, dũ Indis favêre curamus, & itineris pretiũ, quia minor est labor, minus esse debêre aperiunt, quinque vel sex leucis pro quolibet die computatis, & ut solutio realis fiat, & in propria ipsorum Indorum manu, ut fraudibus, quas aliter patiuntur, obviam eatur.

87

Septimò curandum est, † ut Indi, qui his operis & servitijs distribuuntur, & præsertim qui metallicijs laboribus asignantur, moderatiori, quo fieri posit, pretio ea omnia ibidẽ reperiant, quæ ad sui sustentationem necessaria esse videbuntur. Ne alioqui plus expendere, quàm posint lucrari, cogantur, & ob alienas utilitates famis, & nuditatis iniurias sustineant. Quod ita primùm cautum invenio in quadam schedula data Matriti 5. Martij ann. 1571. 4. tom. impress. pag. 312. Et posteà latiùs pleniùsque provisum in d. schedula ann. 1601. cap. 27. ibi: *Otrosi encargo à vos el mi Virrei, i à mis Audiencias i Governadores, i otras qualesquiera justicias, q̃ pues los Indios es gente natural en la tierra, i tã necessitada, tengais particular cuidado de que seã acomodados en los precios de los bastimentos, i q̃ los que se les vendierẽ en los assientos de minas, i en otras partes i labores donde trabajaren, sean à precios justos, i moderados, i que antes los hallẽ mas baratos q̃ la otra gente, por ser pobres, i vivir de su trabajo, castigando con rigor i demostracion qualquier excesso que en esto huviere.*

88

Et est omninò notãda illa alia schedula anni 1609. c. 3. ubi cùm prudẽtissimus legislator nullũ non lapidem moverit, quo hæc coacta servitia, quæ necessitas extorquet, suaviora reddantur, sic inquit: *Comoquiera q̃ sea, tratareis luego de aliviar los Indios por los medios mas eficaces q̃ sufriere la materia, ordenando, q̃ à los Mitayos, è Indios de repartimiento se les den los mantenimientos, i ropa de sus personas a precios moderados, i castigãdo rigurosamente à los q̃ hizieren lo cõtrario. Para parte de cuyo efecto, serà medio de importancia q̃ en los assiẽtos de minas, especialmente en Potosi, hagais albond'gas, donde se reduzgan i recojan todas las rẽtas de especies q̃ se benefician i entrã en mis Reales caxas de las Encomiẽdas, incorporadas en la Corona, para q̃ estas especies se distribuyã en la forma dicha, i à moderados precios entre los Indios solamẽte q̃ estuvieren ocupados en las minas i labores dõde fuerẽ repartidos, &c.* Quibus consequenter † eædemmet schedulæ sanctissimè providẽt, ut Indorũ curationi subveniatur, quos in eisdẽ laboribus infirmari cõtigerit: sic enim habet illa an. 1601. c. 17. *Que sobre todo se tẽga mui particular cuidado de su salud, i buẽ tratamiẽto en lo espiritual i tẽporal, i q̃ los enfermos seã mui bien curados.* Et in illa an. 1609. c. 32. *Especialmẽte os encargo la buena i cuidadosa cura de los enfermos que adolecieren en la ocupacion de las labores referidas, ora sean de mitas, ò repartimiento, ò volũtarios, para que tengan el socorro de medicinas, i regalos necessarios.*

89

Octavò † caveri etiã debet, ne quod ob publicas & urgẽtes totius Regni necessitates permittitur, privati ad peculiare sui cõmodũ vertãt, & hos Indos operarios alijs usibus applicẽt, eosvè recipere audeãt, si proprios fundos, aut fodinas nõ posideãt, quibus illi inservire posint. Et multò magis, ne eos ullo modo vẽdere, vel cũ prædijs, aut sine prædijs in alios ullo modo transferre posint. Quod Peruano Proregi Marchioni de Cañete iniũctũ fuit per sched. Matr. 29. Decẽb. an. 1593. 4. to. impres. pag. 300. & posteà datũ in mãdatis, sive instructione Dom. D. Ludov. à Velasco ann. 1593. c. 53. to. 1. pag. 320. & pleniùs, graviùsque prohibitũ, & punitũ per schedulã ann. 1601. vers. 7. 19. & 21. & ann. 1609. vers. 15. Circa quas, quia infr. hoc lib. cap. 17. latiorẽ disputationem inimus, hîc ampliùs immorari supersedemus.

90

Nonò & ultimò, † quod planè primũ esse debet, curãdũ est, ne Indi occasione horũ servitiorũ, in Fide, ac Religione Christiana, quã semel susceperũt, grave aliquod detrimentũ, aut impedimẽtũ accipiãt, nevè in diebus festivis laboriosis istis operationibus opprimãtur. In omnibus quippè rebus † pręcipua semper esse debet Fidei, & Religionis consideratio, quã neglectã, reliqua ubi promoveri credũtur, pessum eũt, l. sunt personæ, D. de relig. & sumt. funer. l. sancimus, C. de sacros. Eccles. Constant. Imp. in Novell. tit. 2. ibi: *Præcipuã Imperatoriæ Maiestatis curam esse perspicimus, veræ Religionis indaginem, cuius si cultũ tenere potuerimus, iter prosperitatis humanæ aperimus inceptis.* Iunctis alijs, quæ latè congessimus 1. tom. lib. 1. cap. ult. num. 89.

91

92

& seqq. & lib. 2. cap. 11. n. 33. cap. 13. n. 60. cap. 16. ex n. 59. & lib. 3. cap. 4. ex n. 37.

93 Id quod † in hac, de qua agimus, Indorum Oeconomia multò magis servari debet, quorum dominationem & gubernationem Reges nostri Pijssimi sub hac se cōditione suscepisse sæpissimè protestantur, ut diximus dict. 1. tom. lib. 2. c. 24. & præter alia satis ostendit caput 1. instructionis Proregis Dom. D. Frācisc. à Toleto ann. 1568. quod extat 4. tom. impress. pag. 263. Vbi † hæc cura illi primo loco notabiliter commendatur. Et in nostris terminis † ita advertit Matiēz. d. 1. par. cap. 34. & Acosta d. lib. 3. de procurand. Ind. salut. c. 18. pag. 354. ibi: *Primum igitur doctrinæ spiritualis ministri in his, qui metalla operantur, ne desint, ut sint qui Missas celebrent, qui in Fidei rudimentis erudiant, qui morituros confessione excipiant, cæteraq; necessaria administrent, ne commercio finito, cura quoque Evangelij concidat.*

94

95

96 Dispositumque † in plurimis schedulis reperitur, & præcipuè in illa de Fuensalida 26. Octobr. ann. 1546. 4. tom. pag. 271. ubi cùm damna, & conscientiæ pericula, quæ ex contrario abusu sequebantur, recensuisset, subiungit: *Porque vos mando, que veais lo susodicho, i proveais como los Domingos, i fiestas de guardar no trabajen los Indios de essa provincia en edificios, ni cosas publicas, en ninguna de las ciudades, villas, ò lugares que en ella oviere pobladas de Españoles, i sobre ello les pongais à los tales Indios, i à las personas que se lo mandarē, las penas que os pareciere.* Idē deciditur in alia 10. Octob. ann. 1575. ad Proreg. D. Francisc. à Toleto eod. 4. tom. pag. 314. quæ iubet: *Que à los Indios que se embiaren, i echarē à trabajar à las minas, la justicia los visite à menudo, i haga que sean dotrinados en las cosas de nuestra santa Fè Catolica, i provea lo que mas convenga para su conversion, i conservacion de salud i vida, &c.* Et aliud caput epistolæ ann. 1589. ad alium Proregem Peruanum pag. 316. ita Indos fodinis addici permittit: *Como no sea mudando temple, de que se les siga daño en su salud, è teniendo doctrina, è justicia q̄ los ampare, i comida con que se sustentē, è buena paga de sus jornales, i hospital donde se curen, i sean bien tratados, i regalados los que enfermaren. I que esto sea à costa de los mineros, pues resulta en su beneficio el repartirse los dichos Indios.* In illa quoq; schedula sæpè repetita ann. 1601. c. 6. & 9. declaratur: *Que los Indios que se dieren para las chacaras i labores del campo, no ayan de trabajar las fiestas, i que para que vivan Christianamente, i puedan ser dotrinados, se procure, que esten todos empadronados. I que en las dichas chacaras i heredades se escojan sitios para la vivienda de los Indios que sirvieren en ellas, que seā saludables, i à proposito, para que puedan ser dotrinados, i industriados en las cosas de nuestra santa Fè Catolica; i los que enfermarē, visitados, i curados, i se les administren los santos Sacramentos.* Et cap. 17. loquens de Indis metallarijs, iubet: *Que sobre todo se tēga mui particular cuidado de su salud, i buen tratamiento en lo espiritual, i temporal, i que los enfermos sean mui bien curados, &c.* Et in alia non minus nobili schedula d. ann. 1609. cap. 32. sic habetur: *Sobre todo lo qual atendereis con mucha vigilācia à que los jornaleros oyan Missa, i no trabajen el dia de fiesta en beneficio de los Españoles, aunque tengan Bulas Apostolicas, i privilegios de su Santidad, i los mineros digan que lo hazen volūtariamente, pues esto no se verifica jamas, i comoquiera que sea, tiene inconvenientes mui grandes. I hareis q̄ vivan Christianamente, sin los vicios i borracheras, de q̄ nuestro Señor se ofende tanto, &c.* Quā de re, & de alijs dubijs, quæ circa observationem festorum erga Indos oriri solent, infr. hoc eod. lib. c. 26. ex n. 79. Deo dante, latiorem, ac prolixiorem sermonem habebimus.

97 Nunc verò, † ut huic tandem finē imponamus, quoniā omnes superiores leges & cautiones ad unguē servare in tanta hominū, rerum, provinciarumque diversitate & perversitate, Magistratuumq; distantia difficile est: illis autē non servatis, Indorum ad prædicta servitia coactio, nō iniustitiam tantùm, verū tyrannidem quoque, aut rapinam redolere videtur, meritò video plures doctos, pios & graves viros in ea consulenda, aut approbanda hærere pariter & horrere; ipsumque supremū Indiarum Consilium (quod non minori prudentiâ, quàm pietate refulget) ita variè, & semper quidem parcè, & strictè super hoc articulo rescripsisse.

98 Quapropter † Hispanos nostros, qui Indorum laboribus, & sudoribus in dictis servitijs, vel in alijs quomodolibet abutuntur, & acerbiùs cum Indis, quàm cum mancipijs agere solent, cum Iosepho Acosta d. lib. 3. c. 9. & 18. moneo, atque obtestor, ut videant, quas patri pauperum, & iudici orphanorum rationes reddituri sint. Desinantque iam tandem ignavi ipsi, avari, & inhumani, ignaviæ sese Indorum iactare, salutique, & fortunis consulere; & sub falso publicæ disciplinæ, ac providentiæ nomine, privatis suis commodis, insatiabilique cupiditati, cum tanto Barbarorum dispendio insistere & inhiare. Ne si

99 duri † esse pergamus in miseros, neque nostrę

cupiditatis ardorem eorum lacrymæ extinguant, multus, ac creber Indorum clamor cœlos omnes penetrans, ad ipsum æquissimi iudicis tribunal irrumpat, variasque clades, & calamitates experiamur, quæ ijs, qui pauperes opprimunt, & calumniantur, ut augeāt divitias suas, Eccles. 10. Proverb. 22. & Iob 27. Dominus comminatur. De quibus etiam plura, hanc eandem admonitionem facientes, sup. 1. tom. lib. 3. cap. ult. ex num. 5. retulimus.

100 Inter alia notantes, † ob has fortè pauperum oppressiones, violentasque alieni sudoris exactiones, plerisque nostrarum Indiarum hominibus divitias ita comparatas, non solùm adiumento non fuisse, verùm, ut Iob ubi sup. prænuntiat, Deo iustissimè vindicante, certi exitij, & ruinæ causam potissimam extitisse. Quod in simili graviter notasse reperitur † D. Greg. lib. 4. Regist. epist. 33. ubi ad Constantiam Augustam scribens, multa severè loquutus, adiungit: *Idcircò fortaßè tantæ expensæ in hac terra minus ad utilitatē proficiunt, quia cum peccati aliqua admixtione colliguntur. Præcipiant ergo, Sereniſſimi Domini, nihil cum peccato colligi. Nā scio, quia etsi parum Reipub. attribuitur utilitatibus, ex eo multum Respub. adiuvatur*: cui addo Alciatum Emblem. 28. ubi Claud. Minoës, & Brocens. alia congesserunt, Ovid. lib. 1. Amor. Eleg. 10.

Non habet eventus sordida præda bonos.

Euripid. in Erictheo:

Opes legitimas magis quàm rapinas
Colere decet: neque enim divitiæ iniustæ
Vnquam constantes sunt.

Democrit. apud Stobæum Serm. 90. *Divitiæ malis artibus comparatæ, infamiæ nota inter homines insigniuntur.* Solon. apud Cæl. Rhodig. lib. 20. cap. 25. *Divitias habere quidē cupio, per iniuriam verò consequi nolim, subsequitur enim mox supplicium.* Et aptiùs ad rē, de qua agimus, † Deut. 14. *Omnis anima, quæ comederit sanguinem alterius, peribit de populis suis*; & Proverb. 28. *Qui coacervat divitias usuris, & fœnore, liberali in pauperes congregat eas*: qui locus explanatur in illo Iob 20: *Divitias, quas devoravit, evomet: & de ventre eius extrahet eas Deus*: & meliùs cap. 27: *Si comportaverit quasi terram argentum, & sicut lutum præparaverit vestimenta, præparabit quidem, sed iustus vestietur illis, & argentum innocens dividet.*

102

103 Sed licèt hæc vera sint, & ita se habeant, nō tamen negamus, † casu quo Indi Hispanis iustis conditionibus serviunt, aut famulātur, aliquam honestam, & moderatam vim, atque compulsionem, vel terroris significationem illis inferri posse, ut iniunctis sibi ministerijs sedulam operam navent. Etenim, † ut inquit Acosta d. cap. 9. pag. 308. Barbari omnes ingenio sunt servili, servis verò nullum otium esse debere, etiam in proverbium abijsse, docet Aristot. lib. 7. Politic. c. 15. quod otium petulantes faciat. Id quod noster Sapiēs præclarè monuit † Eccle. 33: *Mitte (inquit) servū in operationem, ne vacet: multā enim malitiam docuit otiositas*. Quem locū exponens Martin. Delrius in Adag. sacr. 2. tom. adag. 452. pag. 571. ita cum Cardinali Hugone enodandum iudicat: *Debentur asino cibaria, ne deficiat; virga, ne lasciviat; onus, ut proficiat: sic servo panis, ne succumbat; disciplina, ne erret; opus, ne insolescat.* Cui simile est aliud † Adagium profanum: *Asino gramen, & baculus*: & *Phryx verberatus melior*, & Hispanum: *Del pan, i del palo*, in quibus plura notavit Erasmus. Verùm, ut idem noster Acosta rectissimè subijcit d. lib. 3. c. 17. pag. 348. † paternali potius, quàm herili more, ac amore Indos hac in parte tractare debemus. Qua in re multum plerumque iusti, & æqui limites transiliūtur: quorsum enim verbera, si verba sunt satis? quorsum plagæ, si vel metus incussus hominem subigit? Quod qui servare neglexerint, † & crudeles, ac nimis austeri in Indos fuerint, eorum servitio se indignos reddunt, neque fugientium revocandorum ius habent, argumento eorum, quæ in vassallis feudalibus, vel censitis notat Luc. de Pena in tit. si coloni, C. de agricol. & censit. lib. 11. Capicius in investit. feud. verb. feuda amittuntur, vers. 52. Borrell. cons. 30. & 31. cent. 2. & de Magistr. lib. 4. c. 9. n. 52.

104 105 106 107 108

SVMMARIVM CAPITIS SEXTI.

1 D. *Michaël Gomez de Luna & Arellano, Hispalensis Senator meritiſsimus, laudatur, & eius opinio circa operas, & servitia Indorum.*
2 *Indi ad opera, & ædificia publica compelli possunt.*
3 *Ædificiorum, viarum, pontium, & similiū publicorum operum constructio, & reparatio maximè curari debet.*
4 *L. ad instructionem, C. de sacrosanct. Eccl. cum simil. ib. illustratur.*
5 *L. 4. tit. 20. par. 2. expenditur.*
6 *Romani maximè soliciti fuerunt de operibus publicis, & urbis ornatu.*
7 *L. 2. §. si quis, & l. ult. D. ne quid in loco pub. cum alijs plurimis, quæ agunt de utilita-*

litate, & necessitate operũ publicorum, illustrantur.

8 *Ædificia qui cōstruit, animosus vel magnanimus dicitur.*

9 *Ædificia apum exemplo commendantur, & qualiter Cyrum & Dariũ extulerint?*

10 *Indos ad ædificia, & alia publica opera compelli posse, qui tradant?*

11 *Schedulæ aliquæ referuntur, quæ Indos ad ædificia distribui prohibent, & plures quæ iubent.*

12 *Indi tunc debent ædificijs, & alijs operibus publicis, vel privatis inviti mancipari, ubi Hispani, vel Indi deficiũt, qui voluntariè suas operas locent.*

13 *Indi quo casu publicis, vel privatis ædificijs distribuuntur, nihil aliud præter laborem præstare debent.*

14 *Indi qualiter teneantur ad Templorum & Monasteriorum constructionem & reparationem.*

15 *Habitatio sub alimentorum appellatione continetur.*

CAPVT VI.

De eisdem servitijs personalibus in specie, ac primùm de eo, quod publicis, vel privatis ædificijs, Ecclesijs, atque alijs operibus exhibetur.

HIS ita circa difficilem hãc servitij personalis Indorum tractationem generaliter constitutis, operæpretiũ me facturũ existimo, si specialiter modò singulas functiones, quibus in his Regnis adigi solent, ad incudem revocaverim, earumq́ue iustitiam, vel iniustitiã Critolai, quod aiunt, librâ perpenderim, quamvis novissimè post hæc scripta, ex rationibus suprà relatis, in communi probari videam à docto 1 † pariter, ac nobili viro, D. Mich. de Luna & Arellano, nunc Hispalensi Senatore meritissimo, & mihi ob ingenuos mores & artes valdè probato, in terso illo tractatu de iuris ratione lib. 3. c. 12. n. fin. Vbi postquam priorum mearũ lucubrationum pro ea, quâ pollet comitate & ingenuitate, honorificam mentionem fecit, concludit: *Indos omnes Occidentales naturali quodam iure, & pudore teneri Hispanico & Americo nostro Regi Philippo operas præstare pro tanto beneficio accepto, quo eos à fœdissima servitute, sive stultitia redemit, & meliores usu rationis, eloquentia ac ingenti diligẽtia reddidit, quãdo honesta, & sine periculo vita præstare iubentur, & secundùm differentiã ingenij, naturæ, doctrinæ, & institutionis Indorum huiusmodi Barbarorum, arg. l. eius 16. in princ. l. 38. D. de oper. libert. l. 12. D. de leg. 3. l. 31. D. de solution. & hoc ab alijs invasoribus, veluti Batavis, posse defendi interdicto quod fructuario proponitur, scilicet unde vi, l. Aquilius, in fine, D. de donat. iuncta l. 3. §. unde vi, D. de vi & vi armata.*

Et in primis, 2 † cùm neque vita humana, neque publicus, & necessarius urbium, atque oppidorum usus, & ornatus absque ædificiorum constructione, pontium, fontium, & viarum fabricatione, & reparatione transigi possit, ut præclarè docuit Aristot. in suis Polit. inquiens: 3 † *Secunda & huic proxima est urbanarum rerum cura, tam communium, quàm privatarum; ut cùm decenti ornatu ædificia, & viæ conserventur, & collapsa reficiantur.* Et Iustinian. in Auth. de mandat. Princip. §. deinde, coll. 3. ibi: *Sed etiam pro ubertate necessariorum, & portuum, & operum civitatũ diligentiã habebis*: meritò his laboribus subeundis Indi obligari solent, quotiescunque id Reipub. necessitas, vel utilitas exigit. Idẽque eisdem de causis 4 † ad quoscunque alios cives productum videmus in l. ad instructionem, C. de sacros. Eccles. l. ad portus, l. omnes, la 2. C. de oper. publ. cum similib. quibus conveniens de iure nostro l. 1. & 3. tit. 11. par. 2. & meliùs l. 4. tit. 20. par. 2. æquè providam, ac communem omnium curam in hoc, atque in agrorum cultura desiderat, ut constat ex illis 5 † verbis: *E non tan solamente dezimos esto por las heredades, de que han los frutos, mas aun de las casas en que moran, ò tienen lo suyo, è de los otros edificios de que se ayudan para mantenerse. Ca todo esto deben labrar en manera que la tierra sea por ello mas apuesta, è ellos ayan ende sabor i pro.*

Et ad eundem finem ob eandem rationem spectant innumera alia privilegia, 6 † & edicta, quibus Romani olim suam semper curã, & solicitudinem in ædificijs constituendis, & conservandis manifestarunt, quorum vestigia extant apud Cicer. in 6. Verrina, Plin. lib. 10. epist. ad Trajan. Cassiodor. lib. 4. epist. 30. & 31. Et apud I.C. 7 † in l. 2. §. si quis nemine, & l. ult. D. ne quid in loco pub. ubi ne urbis aspectus ruinis deformetur, sustineri iubetur ædificium, quod nemine prohibente, in publico factum est, l. Prætor 20. §. hoc interdictum, D. de novi oper. nuntiat. ubi interdictũ illius tituli prohibitorium esse dicitur: *Ne quis prohibeat facere volentem eum, qui satis dedit. Pertinet enim ad decus urbium ædificia*

non

non derelinqui, l. 1. & per tot. D. de damn. infecto, ubi ex hac causa agitur beneficio illius tituli, ad damna reficienda & praevenienda, quae ex ruinis aedificiorum timeri possent, l. caetera 43. D. de leg. 1. l. Senatus 52. D. de contrah. emtion. ubi ea, quae aedibus iuncta sunt, legari, vel vendi separata ab aedificijs non possunt, ne ea hoc pacto demoliantur, l. 1. D. in quib. caus. pign. l. interdum 5. cum l. seq. D. qui potiores, l. si ventri 6. §. 1. D. de privileg. creditor. ubi eâdem ratione creditor antefertur, qui ad domus reparationem pecuniam mutuavit, l. quod si vir 15. D. de donat. inter vir. ubi licèt donatio inter coniuges prohibita sit, valet tamen, si ad refectionem domus combustae facta fuerit, l. 1. D. de tign. iniunct. l. adeò 7. §. cùm in suo, D. de acquir. rer. domin. §. cùm in suo, vers. *Quod ideò*, Inst. de rer. divis. ubi alienum tignum, vel materies aedificijs iniuncta, separari ab eis non permittitur, ne domus diruatur, l. 2. C. de aedificijs privatis. Vbi aedificiorum dominis prohibetur, ea ita demoliri, ut publicus deformetur aspectus, l. praescriptio 6. C. de oper. publ. ubi nullâ praescriptione obstante, tolli iubentur quaecunque in foro, vel in publico loco contra ornatum, & commodũ, ac decoram faciem civitatis extructa noscũtur, l. 2. C. de praedijs navicular. lib. 10. ubi quòd ex domibus decus urbiũ augetur.

8 Et † ex amplis earũ ędificijs, quis animosus, sive magnanim⁹ iudicatur, ut per Bart. Plateã, & Penam, ibid. Boer. in tract. de seditiosis, §. 1. n. 25. & Redinum de maiest. Princip. verb. *Magnanimus*, n. 2. & 3. fol. 107. Tradit alia Balduin. in d. §. cùm in suo, ubi hunc articulũ diligenter examinat; & ultra eum latè illustrant, & prosequuntur Guido Papae cons. 1. n. 7. Simancas lib. 8. de Repub. c. 13. & 14. Conan. lib. 3. commentar. cap. 6. n. 7. Petr. Vellei. in l. 1. D. de iust. & iur. lib. 4. n. 12. idẽ Velleius, & Ioan. Corras. in l. Praeses 7. D. de off. Praesid. idem Corras. in l. 1. D. de servitut. n. 34. Menes. in l. altiùs, n. 21. C. eod. Donell. in tract. de pignor. c. 4. Raevard. ad ll. 12. Tabu. cap. 22. Balduin. ad easdem ll. c. 12. Pinel. in l. 1. C. de bon. matern. 3. par. n. 66. Mantua singul. 555. Petr. Greg. lib. 2. de Repub. c. 9. & 10. & Bobadilla, omninò videndus, in Polit. lib. 3. cap. 5. per tot. & Donell. & Osuald. lib. 2. comment. iur. civil. cap. 5. & de varijs aedificiorum formis apud diversas nationes agens Alex. ab Alex. lib. 5. genial. c. 24. ante fin. & Aelian. de hist. animal. lib. 1. cap. 59. & lib. 5. c. 13.

9 Vbi † vel ex apum exemplo deducit institum à natura ipsa brutis animantibus aedificandi studium. Et subdit utrumque Cyrum & Dariũ ex aedificijs seu hortis, quae propriâ manu construxerant, magnam gloriã adeptos, tam apud Persas, quàm apud Graecos & Lacedaemonios.

10 In nostrae autẽ † quaestionis terminis eiusdem coactionis in praedictis operibus iustitiam, & necessitatem agnoscunt Matienz. in tract. M. S. de moderat. Regn. Perù, 1. par. c. 9. Agia in respons. 1. de servit. personali, & Ioseph. Acosta de procur. Indor. salut. lib. 3. cap. 17. pag. 340. ibi: *Sive domum aedificet*, & pag. 343. ubi hoc multò planiùs, & securiùs procedere inquit: *Vbi agimus de ea coactione, quae affertur, cùm ipsorum interest, ut cùm sibi ipsis oppidum, aedesvè aedificare iubentur, aut templa extruere, aut fundos colere, caeteraque rei, vel publicae, vel familiaris officia, est enim in aperto res, cùm etiam ingenui omnes ad ista compellantur, cùm militiae, pacisvè negotia ita fieri exigunt: Magistratusque cùm ista & indicit, & urget, pro officij sui munere facere, non dubitatur.* Et pag. 346. ibi: *Neque verò improbandum, quòd mercenarij conductitij certo die, & loco adesse Magistratuum decreto solent, quòdque publicis operibus, ut pontibus reficiẽdis, vijs expediendis, alijsque id genus destinentur.*

11 Et quamvis † in schedula quadam 11. Martij ann. 1550. prohibitum sit: *Que no se echẽ peonadas de Indios, para hazer Iglesias, ni Monasterios, aunque los Encomenderos se obliguen à lo tomar en cuenta, ò parte de paga de sus tributos*: & per aliam Metimnae Cãpensis, 20. Martij ann. 1532. quae reperitur in 4. tom. impress. pag. 298. & in ordinat. Mexican. fol. 72. & 75. praesupponi videatur, pariter interdictum esse: *El dar Indios para labrar casas de Españoles, i se manda, que no se les den, sino los que quisieren trabajar de su voluntad, i pagandoles mui bien sus jornales*: in quadam tamen epistola Mexicano Proregi directa ann. 1574. d. vol. 4. pag. 315. & in sched. ad Quitensem Cancellariam 9. Octob. ann. 1591. apertè haec servitia Indorum permitti videntur: *Que se den de repartimiento para edificar, i reparar las casas de los Españoles, i otras obras publicas, como sea con moderacion, i buena paga en mano propria.*

Eademque compulsio approbatur per alias schedulas Vallisolet. 1558. & Monzonij 1563. eod. tom. pag. 302. & seq.

12 Quae † tamẽ insinuant: *Que esto ha de ser donde no huviere Españoles, ni Indios, que voluntariamente se alquilen para las labores, i edificios publicos, i particulares.* Extat quoque alia sched. Vallisol. 27. Novembr. ann. 1553. quae habetur in ordinat. Mexican. fol. 186. *I manda, que para los edificios que hazen Virrei, i Oidores en las*

casas Reales, tomen Indios, i les paguen· i en caso que sean obligados los Indios à hazer las obras de las casas Reales, se entienda de las necessarias. In eisdem Mexicanis ordinationib. fol. 125. reperitur altera ann. 1551. quæ ita † demùm his publicis operibus Indos adigi iubet, ut nihil aliud præter laborem personalem præstare cogantur, & hic pro rata tributa compenset. Verba sic habent: *Asimismo somos informados, que los pueblos que hazen las obras publicas en essa ciudad de Mexico, que son muchos, son compelidos i apremiados a poner los materiales de su casa, i el trabajo de sus personas, sin que por razon de ello se les descuente en sus tributos, i que sobre ello son mui molestados: i q̃ por otra parte pagan los tributos enteramente, i reciben notable agravio, i daño en esto. Porẽde Nos vos mãdamos, que veais lo susodicho, è informados de lo que en ello passa, proveais en ello como los dichos pueblos no reciban agravio.* Et in quodã capite epistolæ Regiæ an. 1575. 4. tom. pag. 315. scribitur Proregi Mexicano: *Que siendo necessario se apremien los Indios à trabajar en las minas, sacandolos por repartimientos de sus pueblos, como se haze para las obras publicas, è sementeras.*

13

14 In Templis quoque, sive † Ecclesijs Cathedralibus, & in Parochialibus, & Monasterijs ædificandis, maximè ubi in municipijs ipsorum tales Ecclesiæ exigendæ sunt, Indi ad certam expensarum partem, & ad personalem laborem præstandum compelli solent; idque pluribus Regijs schedulis cautum est, & quotidiè à dominis Proregibus provisiones ad idem expediuntur. De hoc tamen articulo infr. lib. 3. cap. 23. ubi de Ecclesiasticis tractamus, latiùs à nobis agendum est, ideòque in præsentiarum plura adijcere non oportet.

15 Sed † illud dũtaxat pro huius capitis colophone subnectere, ædificiorum necessitatẽ & utilitatem, vel ex eo commendari, quod habitatio sub appellatione alimentorum cõprehenditur, l. legatis, D. de alim. legat. gloss. in l. cùm hi, §. transigit, D. de transaction. Angel. cons. 28. Alexand. cons. 178. lib. 1. Anan. cons. 37. Bertrand. cons. 180. vol. 1. Pract. Papien. in forma libelli pro legato rei singul. vers. *Condescendo ad decimum art.* Bonifac. Rugerus in cons. 19. n. 20. lib. 1. & alij apud Martin. Colerum in tract. de aliment. lib. 2. cap. 1. num. 3. & Petr. Surd. eod. tract. tit. 2. q. 3. n. 5. Vnde eadem ratio hoc servitium iustificabit, quæ agriculturæ & rei pecuariæ, de quibus statim dicemus.

(*§*)

SVMMARIVM CAPITIS SEPTIMI.

1 *INDI ut agriculturæ inserviãt, compelli possint.*
2 *Schedulis plurimis iubetur, ut Indi ad agrorum culturam distribuantur, quæ referuntur.*
3 *Schedula ann. 1601. licèt neque ad agrorũ culturam coactum Indorum servitiũ permiserit, eos tamen otiosos esse non patitur.*
4 *Schedula servitij personalis ann. 1609. Indos etiam invitos agriculturæ, & alijs ministerijs publicis destinari posse, sub certis legibus sanxit.*
5 *Homines quilibet necessitate urgente, agriculturam exercere debent.*
6 *L. 4. tit. 20. par. 2. expenditur, & exornatur.*
7 *Agriculturam per Indos exerceri oportere, & quare? ex doctrina Aristot.*
8 *Indicæ Regiones ut plurimum irriguæ sunt.*
9 *Indi experientissimi sunt in aquis irriguis per canales ducendis.*
10 *Regiones aliquæ Indiarum (ut & in Arabia) absque aquis pluvialibus, vel irriguis uberrimos fructus producunt.*
11 *Agriculturæ laus, & commendatio ex Cicer. & alijs.*
12 *Agricultura magni habita à priscis, & nobilissimis Romanis.*
13 *Locupletes cur dicantur, qui divites sunt?*
14 *Adoriæ nomen cur pro laude, sive gloria usurpatum?*
15 *Fundus quid sit, & unde dicatur?*
16 *Agriculturæ necessitatem & dignitatem, qui extollant, & illustrent?*
17 *Agricolæ sunt Iecur Reipublicæ, seu Pedes secundùm Plutarch. & quare?*
18 *Agricolæ magnis favoribus, & privilegijs prosequendi sunt.*
19 *Invecta & illata in prædium rusticũ, non sunt pignori obnoxia ob privilegium agriculturæ.*
20 *Fortunij ratio defenditur ab impugnationibus Mendozæ.*
21 *Agricolarũ boves, aratra, & alia instrumenta pignorari non possunt, ob favorem agriculturæ.*
22 *Phryges qualiter punirent furantes instrumẽta, vel occidentes boves agricolarũ?*
23 *Boves mactari qualiter prohibuerint Athenienses?*
24 *Vitulorum carnibus vesci Valentiniani lege prohibitum, & Regijs pragmaticis renovatum, & quare?*
25 *Boves aratorij etiam ad cursum publicum trans-*

transferri non poterant.
26 L. 1. C. de agricol. & censit. lib. 11. exornatur.
27 Feriæ meßium, & vindemiarum.
28 Agricolæ etiam semota pragmatica Regia, feriarum tempore executari non poterant.
29 Agricolationi inservientes à fundis exire non poterant.
30 Agricolæ nec regna, nec Reges curare debent secundùm Aristot.
31 Servitus rustica olim durior fuit, quàm urbana, & quare?
32 Agricultura ferè omnis per servos vinctos Romæ exerceri cœpit.
33 Gabella non debetur ex fructibus rei rusticæ, aut pecuariæ.
34 Annonæ cura semper maxima esse debet. L. 1. §. cura carnis, D. de off. Præf. urb. illustratur, ibid.
35 Caritas cibariorum civitates habitatoribus viduat.
36 Apuleij locus expenditur.
37 Agriculturæ, & rei pecuariæ in Indijs faveri iussum est.
38 Vinea & vindemia frugum nomine continetur.
39 Glandis appellatione omnis fructus venire solet.
40 Vinearum plantationem, & culturam in Indijs permittendam & favendam aliqui tradunt.
41 Vineis Indorum servitium dari, quinimò & vineæ plantari in provincijs Indiarũ probibentur, & quare?
42 Linum & sericum plantari, & operari in Indijs probibetur.
43 Vineis & olivetis, & alijs rebus similibus Indos distribui probibent schedulæ ultimæ servitij personalis, quæ referuntur.
44 Schedula ann. 1610. quæ vinearum plantationibus in Peruanis provincijs obviam iri iubet, refertur.
45 Sachari plantagini, & opificio Indi dari probibentur, & quare?
46 Annirij folijs tinctorijs Indi servitiales dari probibentur.
47 Vinearum plantatio in provincijs Indiarum an iustè probiberi potuerit?
48 Princeps licitè potest aliquarum rerum venditionem, & exportationem probibere.
49 L. 1. & 2. C. quæ res vendi non poss. & C. quæ res exportari non debeant, exornantur.
50 Vinearum novas plantationes in Italia, & alibi probibuit Domitianus.
51 Domitianus cur nõ perseveraverit in edicto de succidẽdis vineis? & de acuto libello contra eum huius rei causa vulgato.
52 Domitiani edictũ de succidendis vineis etiam post eius mortem durasse, ex Philostrato, & alijs.
53 Eusebij Cæsariensis locus expenditur, & emendatur.
54 Probus Imperator ubi, & qualiter permiserit vineas plantari?
55 Flavij Vopisci locus expenditur, & emendatur.
56 Arnaldus Ferronus, & Rhenatus Choppinus quid sentiant de multitudine vinearũ in Gallia?
57 Peruano in Regno vineas succidi debere, vel pensione gravari, ob earum multitudinem, & de schedulis noviſsimè super boc promulgatis.
58 Fr. Benedictus Peñalosa plura scripsit de damnis vinearum Peruanarum, & quòd saltem quinta earum pars Fisco addici deberet.
59 Vinearum plantationem in Granatensi pago probibuerunt Reges Catbolici.
60 Lycurgus legem tulit de extirpandis vitibus, & ob id à Baccho punitum, Poëtæ fabulantur.
61 Vinum, sacharum, & similia, non sunt bumanæ vitæ omninò necessaria.
62 Privilegia agricolis de non pignorandis rebus agriculturæ necessarijs concessa, ad vinitores non extenduntur.
63 Vineæ & oliveta non comprebenduntur appellatione satorum, nec novalium.
64 Agricolæ magis indigent frumento, quàm alijs fructibus liquidis.
65 Ferijs vindemiarum etiam bodie vinitores gaudent.
66 Matthæi Lupecij Bravi sententiam laudatur, de vino, & vinitoribus non favendis.
67 Vinum an sit connumerandum inter bona, vel inter mala? & Auctores qui de boc differunt.
68 Accursij sententia damnatur, dum vini usum probat, & bonum appellat.
69 Vini & vitis laudes & utilitates, qui tractent & extollant?
70 D. Sebastianus à Sandoval, Senator Panamensis, laudatur, & eius libellus pro defensione vinearum Peruanarum.

CA-

CAPVT VII.

De agricultura, aliorumq; rusticorum operum necessitate, & utilitate: & an, & quatenus Indi licitè eis inservire cogantur?

EADEM quoque publicæ utilitatis, ac salutis ratio operatur, ut † ad culturam agrorum ijdē ipsi Indi sub prædictis legibus, & temperationibus adigantur. Quod absque dubio procedit, ubi de communibus ipsorum fundis colendis disseritur, ut optimè observat Acosta d.lib.3. cap.17. In fundis autem Hispanorum, præcipuè ex quibus frumenta omnis generis, & aliæ Indicæ, & Hispanæ fruges humanæ vitæ necessariæ colligi solent (quos in hoc Regno Peruano, *Chacaras*, & in Mexicano, & alijs, *Estancias*, vocitamus) eandem Indorum distributionem licitam, & inexcusabilem esse, pluribus ostendit idem Acosta ubi sup. Matienz. de moderat. Regn. Perù 2. par. cap. 13. & Agia d.respons. pro servitio person. pag. 6.

Idque † ita plurimis tum antiquis, tū novioribus Regum nostrorum schedulis & ordinationibus cautum videtur, quæ reperiuntur in 4.to. impress. ex pag. 290. Et licèt † in illa anni 1601. Indorum coactio in his quoq; operis cessare iussa fuerit, eadem tamen præcipit, ut Indi ad plateas exire, & ibi quibus voluerint, operas suas locare, compelli possint. Et sæpè repetit, nullatenus permittendum, ut ob Indorum ignaviam totius Reip. annona, & sustentatio periclitetur; & præcipuè in procemio, & in §.10. & 24. ubi additur Regiæ intentionis esse, ut in omnibus rebus Reip. necessarijs occupentur: *Porque de esto pende la conservacion de essas provincias, i porque lo contrario seria en destruicion de ellas, i de los mismos Indios, i no poderse sustentar à si, i à sus mugeres.*

Hoc quoque † longè expresiùs deciditur in illa alia schedula servitij personalis ann. 1609. tam in procemio, quàm in capitibus sequentibus, quæ tandem statuit: *Que no se hiziesse novedad en quitar los repartimientos de Indios, para el servicio de Chacaras, Estancias, i otras labores, i ministerios publicos, por los inconvenientes que de lo contrario resultarian, i se avian començado à experimentar, i por ser tan interessados los mesmos Indios en el beneficio de las dichas haziēdas, como en cosa en que consiste la conservacion destas provincias: i que ansi solo se procure, que no los opriman con nota i ocupacion de esclavos, i se probiban los demas repartimientos, que no miran tanto al bien comun, como à las grangerias, i comodidades particulares de los Españoles, i se guarden las demas condiciones i advertencias*, de quibus sup. hoc lib. cap. 5.

Neque iniustum † videri potest, quòd Indi ad hæc munia, quæ naturæ eorum propria, & conformia esse videtur, etiam inviti distribuantur, cùm & reliqui homines eidem labori, ubi opus est, incumbere debeant, iuxta illud Eccles. c.7: *Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatā ab Altissimo*, & textum sæpè citatum † in d.l.4. tit.20. par.2. ibi: *Todos se deben trabajar, que la tierra onde moran sea bien labrada, è ninguno con derecho de esto se puede escusar, nin debe*, l.1. tit. 11. eâd. part. ibi: *E labrarla, porque ayā los omes los frutos de ella mas abundantemente.* Cui conveniunt alia, quæ de rusticis & otiosis ad hæc opera compellendis, tradit Lucas de Pena in l.1. C. ne rusticani ad civil. mun. & in l. mœchanicos, C. de excusat. artif. lib. 10. Greg. Lop. in l.6. tit.21. par.2. Matienz. in tract. M.S. de moder. Regn. Perù 1.p. c.40. & Nos latiùs sup. cap.4. ex n.126. Præsertim cùm † hæc munia per Hispanos, aut Æthiopes ad id conductos, vel emtos, facilè expediri non possint, ut idem Matienzus animadvertit, sintque propria Barbarorum, aut servorum, qui non omnes unius generis sint, neque animo elati: ut ita & ad faciendum opus utiles sint, & nihil novi ab his metuatur, iuxta doctrinam Arist. lib.7. Polit. c.10. in fine. Et, ut plurimum, † in his regionibus agricultura non tam aquis de cœlo pluvijs, quàm irriguis fieri soleat, ut alias de terra Ægypti testatur sacra Pagina Deut.11. ibi: *Non est sicut terra Ægypti, de qua existi, ubi in hortorum morem aquæ ducutur irriguæ, &c.* In quo † labore, & canalibus ducendis Indi iam ab antiquo experientissimi sunt, ut latè observat fr. Ioan. à Torquem. in Monarch. Ind. lib.13. c.31. & seqq. Licèt † non ignorē alicubi nullam aquam cœli, vel terræ reperiri, & tamen omnia ad saturitatē adolescere, ut in Arabia, & alibi contingere, narrat Simō Maiol. in dieb. Canicul. tom.1. colloq.17. de proprietate locor. pag. 542. Quæ omnia † in agriculturæ, ut diximus, necessitate & utilitate fundantur, de qua loquens M. Tull. lib.1. Rhetor. ad Heren. inquit, nihil meliùs, aut utiliùs Reipub. esse, propter fructus aridos, qui sine colonorum labore nasci non solent. Et lib.1. de officijs: *Omnium rerum, ex quibus aliquid acquiritur, nihil est agricultura melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil ho-*

mine

mine libero dignius. Vnde multis laudibus commendatur ab eod. Cicer. tùm alibi, tùm in lib. de senectute, & ab Aristophane in Pace, ubi ait:

O cunctis hominibus gratæ pacis
Fida nutrix, prona, opifera, procuratrix
Filia, & soror. Hæc omnia me nominabat.
Sed quidnam tibi nomen est? Agricultura.

12 Et † á priscis illis Romanis tanti habita fuit, ut nobilissimi quique ei, nõ citra summũ honorem, & delectationem operam darent, laureatoque vomere, ac triumphali aratore, hoc est, ipsorum Imperatorum manibus agri colerentur, ut pulcrè scribit Plin. lib. 1. nat. hist. cap. 3. & lib. 18. cap. 3. Vbi

13 † viros probos, & divites hinc locupletes dictos subiungit, quasi loci, id est, agri plenos, Valer. Maxim. qui pulcrè loquitur, & optima exempla adducit, lib. 4. cap. 4. Et eandem etymologiã reperio observatam apud Agellium lib. 10. noct. Attic. cap. 5. & apud veteres Grãmat. in libello de propr. & differ. lat. Serm. ibi: *Locuples à copia locorum. Dives quia dividendi facultatem habet*: idem etiã sentit D. Isidor. lib. 10. etymolog. *Locuples quasi locis plenus, & possessionum plurimarum possessor*; quod probat ex Tullio lib. 2. de Repub. ubi sic ait: *Multaque ditione ovium & boum, quod tunc res erat in pecoribus, & in locorum possessionibus: ex quo pecuniosi locupletes vocabantur*. Et Fest. Pompei. lib. 1. de verb. sign. Vbi

14 † *Adoream* (inquit) *olim laudem, sive gloriam appellatam, quia gloriosum eũ putabant, qui farri, quod*, ADOR, *vocabant, copia abundaret*. Vnde Horat. lib. 1. epist. 15. in fine:

Vos sapere, & solos aio bene vivere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

15 Et Servius ad lib. 2. Georg. ait † fundum dici ab eo, quòd sit rerum omnium fundamentum, sive, ut inquit D. Isidor. origin. lib. 14. cap. 13. quòd in eo fundetur, & stabiliatur patrimonium. Quãvis M. Varr. lib. 4. de ling. Lat. inde dictum tradat, quòd plurima quantumvis fundat. Et Brechæus in l. quæstio est 115. de verb. signif. quòd sit quasi fundamentum eius rei, quæ solo fundatur.

16 Quibus adijci possunt † plurima alia, quæ de eiusdem agriculturæ necessitate, & dignitate latissimè congerit Guillerm. Benedict. in cap. Rainutius, verb. *Et uxorem*, decis. 5. ex n. 356. Matth. de Afflict. ad const. Neapolit. pag. 221. n. 8. & seqq. ubi inquit, agriculturã nihil melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihilque homine libero dignius; Tiraq. de Nobil. cap. 2. per tot. Boer. decis. 321. Turnebus lib. 27. adversarior. cap. 16. Petr. Greg. lib. 4. de Repub. cap. 8. & lib. 18. syntagm. c. 22. Menoch. de arbitrar. lib. 2. cent. 4. cas. 378. Bobadilla in Politica lib. 3. cap. 3. n. 61. & seq. Scipio Amiratus lib. 3. dissert. Polit. cap. 3. ubi refert Leonem Imperatorem dicentem, duas artes ad sustinendam, ac servandam Repub. utilissimas esse: agriculturam, propter militum alimenta: & militiam, propter agricolarum tutelam, & has duas artes cunctis præferendas esse, quia cæteræ aliquando supervacaneæ sunt, hæ nunquam non necessariæ. Collantes in pragmat. *de los labradores*, lib. 1. c. 1. Mornacius in notis ad l. idẽ Labeo 22. §. filius, D. famil. ercisũd. pag. 505. Pineda de reb. gest. Salomon. lib. 3. cap. 22. §. 1. pag. 138. & lib. 6. cap. 22. §. 1. pag. 471. & in Eccles. cap. 2. vers. 5. pag. 262. & cap. 5. vers. 8. pag. 557. Matth. Lopez Bravo de Rege & regend. ratio. lib. 3. pag. 3. & seqq. Navarrete discurs. polit. 39. per tot. omninò videndus, Alphabet. curiositatis 1. par. fol. 27. Prosper. Rendell. in tract. de vinea, vindemia, & vino, cap. 5. pag. 15. ubi plura agriculturæ singularia congessit, Dom. Episcopus de la Paz in lect. sup. Decret. pag. 387. & seqq. Torquem. in Monarch. Ind. lib. 13. cap. 31. & seqq. ubi de nostrorum Indorum agricultura, & novissimus Callistus Remirez, qui plurimos congerit. Et agricolas

17 † Iecor Reipub. esse ostẽdit, in tract. de lege Reg. Aragoniæ, §. 14. Quos Plutarch. ad Trajan. Imp. scribens, pedibus etiam æquiparat, & in eis totius corporis Reipub. molem sustineri, ac promoveri demonstrat, indeque multis privilegijs, & favoribus adiuvandos esse concludit. Prout &

18 facit, † ipsum referens, & sequens Lucas de Pena in l. 1. & in l. nunquam, circa fin. C. de agricol. & censit. lib. 11. Benedict. ubi supr. num. 338. 424. Mantua observat. 10. Tiraq. d. tract. de Nobilit. cap. 32. Collantes, & alij ex sup. relatis, & latè & eleganter Choppin. in integro tract. cui titulum fecit de privileg. rusticorum, Mornacius in notis ad Cod. sup. l. 4. C. de defens. civit. & Auth. agricultores, C. quæ res pignor. Carrocius in tract. de locato, 1. par. tit. 1. fol. 4. & de nostris Indis agens, Agia d. resp. de seruit. person. pag. 16. Et extat Motus proprius Pij V. plura privilegia concedens in favorem agricolarum, & rei frumentariæ, editus die XI. Octobr. ann. 1576. in vol. Motu propr. pag. mihi 70. quæ etiam ut plurimum continentur in d. pragm. *de los labradores*, ann. 1594. quæ hodie est l. 5. tit. 17. lib. 5. Recop.

19 Inter quæ † illud notabile refert Fortun. Garcia in l. item quia, D. de pact. nẽpè quòd licèt invecta & illata in prædium urbanum, ipso iure tacitæ hypothecæ subiaceant, ut deciditur in ead. l. item quia, & in l. eo iure,

cum

cum alijs,in quib.cauf.pignor. In prædijs tamen rusticis colonorum bona nō debeant tacito pignoris iure teneri, ut in l. in prædijs, eod.tit.& in l.certi iuris, cum similib. C. de locato,quia cùm plerumque ad agriculturam spectent, ne generali quidem obligatione, quantumvis expressâ,venirent. Quam † rationem licèt impugnare conetur Ferdinand. à Mendoça d.l.item quia,cap.4.n.11.sustineri tamen non immeritò potest,cùm hoc semper á prudentissimis legumlatoribus ob favorem agriculturæ cautum inveniamus; † ne agricolarum boves,aratra,ligones, vomeres, & id genus reliqua pignoris iure à quopiam temerarijs ausibus caperentur, d.Auth.agricultores,cū alijs,& d.pragmat.vers.1. latè & doctè,post alios,Magerus de Advoc.armata, cap.9.n.421.pag.376. Quippè quia ne agriculturę utilitas impediatur, non solùm ipsis agricultoribus,verùm & instrumentorum rusticorū liberati cavisse veteres Græcos, narrat Diodor.Sicul.lib.2. Et apud † Phryges, ut refert Stobæus serm. 42. & Ælianus de hist.animal.lib.12.cap.34. si quis instrumentum agricolationi aptum furto sustulisset, vel bovem aratorem cæcidisset,is morte mulctabatur. Cui legi † aliam Atheniensium similē refert idem Aelianus lib.5.de var.histor.cap. 14.quæ bovem mactari prohibebat,quoniam ille quoque agricola esset, & humano generi laborum socius,cuius ultima verba agnoscit, imò repetit Plin. lib.2. nat.hist. cap.45.ibi: *Socium enim laboris agrique culturæ habemus hoc animal*:qui idem lib.8. c.45. & Valer.Maxim.lib.8.c.1. scribunt, á Pop.Rom. damnatum fuisse patremfamilias, quòd bovē aratorium pueruli sui desiderio mactasset. Et Div. Chrysost.in orat.64. Auctor est, legem latam fuisse à Demonassa Cypriorum Regina,ne liceret occidere bovem aratorē. Quā cùm filius eiusdem violasset, à Regina matre interfectus est.Et conveniūt alia,quæ recolit Balduin.de pignor.c.12.circa fin. Alexād.ab Alex.lib.3.gen.cap.12. Ovid.lib.15. Metamorph.& meliùs lib.4.Fastor.ibi:

A bove succincti cultros removete ministri.
Bos aret,ignaram sacrificate suem.
Apta iugo cervix non est ferienda securi,
Vivat,& in dura sæpè laboret humo.

Collantes d.lib.1.cap.3. & seqq. & Rhenat. Choppin.d.tract.de privil.rustic.lib.1.cap.7. Et apud † D.Hier.lib.2.contra Iovinian.legimus à Valente Imper.legem perOrientem latam, ne quis vitulorum carnibus vesceretur,propter agriculturæ favorem.Quæ omnia hodie etiam apud nos Regijs sanctionibus in usu,& praxi esse videmus.Imperator quoque Constantinus,teste Cuiac.lib.4.observ.c.20. edicto sanxit: † ne boves aratorij,etiam deficientibus ijs,qui cursui publico destinati erant,ab his,qui iter faciunt,abstraherentur,l. 1.de angar.& perangar.inC.Theodos.de quo pluribus agit Radulph. Forner.lib.1.quotid. cap.18. Quandoquidem hæc sunt:

------- Duris agrestibus arma;
Queis sine nec potuere seri,nec surgere messes.
Vomis,& inflexi primū grave robur aratri.
Tardaq; Eleusinæ matris volvētia plaustra,
Tribulaq;,trabeæq;,& iniquo pōdere rastri;
Virgea præterea Celei,vilisque supellex,
Arbuteæ crates,& mystica vannus Iacchi.

Vt scitè canit Virgil.1.Georgic.

Idem quoque † Imp.Constantinus statuit, in l.1.C.de agricol.& censit.lib.11.ne unquā sationibus,vel colligendis frugibus insistentes agricolæ, ad extraordinaria munera vocarentur,cùm providentia sit,his necessitatibus opportuno tēpore providere. Vnde manarunt, † & originem habuerunt feriæ, quæ eisdem agricolis messium, & vindemiarum temporibus olim concedebantur, de quib. Plin.lib.18.cap.26.& Vlpian.in l.1.D.de ferijs,l.37.tit.2.par.3. cum alijs, quæ eruditè tradit Albanus Spinasatus lib. 2. Politicor. c.4.Rævard.lib.2. coniectaneor.c.2.Brisson. omnino legendus,in repet.ad leg.Dominico, C.de spectacul. pag.217. Cuiac.lib.4.observat.c.20. Choppin.d.tract.lib.1. 2.par. c.7. Didac.Perez in l unic.tit.7.lib.3.Ordinam. col.987. & nostra pragmat. sup. relata, ubi Collantes lib.2 per tot. Parlador.differ.79. c.1.cum seqq.&Felician.àVega ubi sup.Quâ pragmaticâ extante, † cessare hodie videtur quæstio illa, an eiusmodi feriarum tempore, executio adversus agricolas fieri posset? quā eâ semotâ,affirmativè resolvisse videtur Speculat.in tit.de ferijs,ad fin. Maran.de ordin. iud.4.p.dist.16.n.6. Greg.Lop.in l.36.tit.2. par.3.& Parlad. lib.2.quotid. cap.fin.5.par. §.4.num.10.

Et † quod semper valdè curatum fuerit, ne rustici, sive liberi, sive adscriptitij, aut servi agricolationibus inservientes,à proprijs fundis exirent, vel litium, aut aliarum curarum ratione urbes frequentarent, optimè ostendit Aristot.lib.6. Polit.cap.4. Vbi ait,agricolas, † nec regna,nec Reges curare debere, & Polybius lib.4. quos refert Mornacius in notis ad lib.1. Cod. sup.l.4. C. de defensor. civit.pag.176.& meliùs ac latiùs cum Columella, & alijs Brisson. lib. 2. selectar. c.9. à quo habuit noster Pineda in Eccles. cap. 10. vers.15.pag.1011.& Pet.Faber lib.2. semest. cap.5.pag.59.

Qui † hinc deducit servitutem rusticam olim duriorem fuisse, quàm urbanam; nempe

quia

32 quia † illam (ut plurimum) servi vincti, & compediti exercebant, ut ostendit Columella lib.1.de re rust.cap.ult.& lib.11.c.1. Seneca lib.7.de benef. cap.10: *O miserum, si quē delectat sui patrimonij liber magnus, & vasta spatia terrarũ colenda per vinctos!* Ovid.lib.1.de Pōto, eleg.7.ad Græcinũ, de spe loquēs:

Hæc facit ut vivat fossor quoque compede vinctus,
Liberaque à ferro crura futura putet.

Cui similis est idē lib.4.Trist. eleg.1. Tibull. lib.2.eleg.7.Iuvenal.satyr.11.& Martial.lib.9.epigram.23.ubi ita ait:

Vt Setina meos consumat gleba ligones,
Et sonet innumera compede Tuscus ager.

Ex quo illa apud Plin.lib.18.cap.3.de imminuta agriculturæ dignitate querela: *At nunc* (ait) *eadē illa vincti pedes, damnatæ manus, inscripti vultus exercent.*

Et ex eodem etiam fonte dimanat aliud non minus nobile, quàm utile privilegium, ne † scilicet ex fructibus agriculturæ, aut pecorum, vulgò: *Labrança i criança*, vectigal persolvatur, de quo pluribus agit Azeved.per text.ibi in l.10. & 11.tit.18.lib.9.Recop. & in consi.17.per tot.Gutierr.lib.3.pract.q.78. & Gironda de gabellis. Quia ut inquit Dion Cassius lib.1.hist.Rom.c.3.& 8. Atheniēses à nonnullis reprehēsi sunt, quòd cùm agricolarum instrumenta violari vetuissent, de ipsismet agricolis non gravandis, aut detinendis, nihil sanxerũt. Multòque nobiliorem esse dicit Indorum legem, qui considerantes quantũ agricolarum ordo afferat in Republica momenti, & ipsorum studia, ac benevolentiam multi facientes, sanxerunt, nullas agricolis molestias à quoquam inferri, quia propter communem utilitatem nati, ut amicis, sic hostibus maximo adiumento esse possunt. His enim modis, & privilegijs annonæ, & ubertati publicæ consulitur, ac providetur.

34 Cuius cura † semper maxima esse debet, ut latè prosequitur Ripa in tract. de peste, tit. de remed.ad procur. ubertatem, Petr.Greg. lib.19. syntagm. cap.6. latissimè Bobadilla, qui alios plurimos refert in Polit.lib.3. cap.3. & 4. per totum, & elegantissimus noster Matth. Lopez Bravo in aureo libello de Rege, & regendi ratione lib.3. Et insinuat Vlpian.in l.1.§.cura carnis, D.de off.Præf.urb. Circa quam benè notat Mornac. in omissis pag.1072. † caritatem cibariorum, seu edulium, efficere tandem, ut vel florentissimæ civitates dessolatæ, viduatæque sint habitatoribus, nec tanto numero frequentari soleant. Ad quod probandum † adducit Apulei.lib.1. Metamorphos.sive de Asino aureo, ubi ædilē quendam sic loquentem inducit: *Quid tam magnis pretijs pisces frivolos indicatis, & florem Thessaliæ regionis, instar solitudinis, & scopuli, edulium caritate deducitis?*

37 Et ita † Reges nostri Prudētissimi & Providentissimi, ab initio detectionis, sive conquisitionis huius Novi-Orbis, enixè studuerunt, ut in eius provincijs agricultura, & res pecuaria introduceretur, ut narrat Ant. de Herrera in Histor.gener.Ind.decad.4. lib.6. cap.11. pag. 150. & lib.10. cap.5. pag.269. ubi tradit, qualiter plures rusticorum, sive laboratorum coloniæ ex Hispania deductæ, & in has regiones missæ fuerint, ut rei rusticæ operam darent.

Sed ut à diverticulo in viam, quod dicitur, redeamus, hæc planè, quæ de agriculturæ favore, & Indis ad eam distribuendis retulimus, † ad vinearum quoque sationem, & vindemiæ operationem non ineptè, iure cōmuni inspecto, extendi posse videntur, cùm largo modo, vindemia frugum nomine comprehendatur, ut in l. frugem 77. D.de verb. signif.l.1.D.de ferijs, & gloss.verb. *Frugibus*, in d.l.1. C.de agricol. & censit.lib.11. Sicut † appellatione glandis omnis fructus venire solet, qui nascitur, & renascitur, l.1. D.de glāde leg.l.qui venenũ, §.glandis, & l.silva, §.glās, D.de verb.signif.cum traditis à gloss. & Abbate in cap.salubriter, de usur. Corseto in singul.verb. *Fructus*, & Cardin. Tusch.eodem verb.conclus.484. Et ita in nostris † terminis concludit Ioan. Matienz. d.tract.de moder.Reg.Perù 2.par. c.13. ubi defendit plurimum oportere, ut in his Indiarum provincijs vinearum plantatio, & cultura admittatur: quod & insinuat Agia d. respons. pro servit.pers.pag.53.

41 Sed iuxta † Regias & peculiares, quæ de hac re agunt, ordinationes, contrarium statutum reperitur, vineis scilicet Indos dandos nō esse, quia earum plantatio in his provincijs semper inhibita fuit, cùm ex alijs causis, tùm maximè ne commercium cum Hispania hac in parte cessaret, ut præter alias antiquiores cavetur in cap.40. Instruct. Proregis Peruani Dom. D. Ludovici à Velasco ann. 1595. tom.1.impress.pag.318.ubi sic exorditur: *En las instrucciones i despachos secretos q̃ se dieron à don Francisco de Toledo, quando fue à governar aquellos Reinos, se le ordenò, q̃ tuviesse mucho cuidado de no consentir, q̃ en ellos se labrassen paños, ni pusiessen viñas, por muchas causas de gran consideraciō, i principalmente, porque aviendo allà provision bastāte de estas cosas, no se enflaquecieſſe el trato i comercio cō estos Reinos, &c.* Et in eod.to.pag.320.extat † aliud cap.19.Instruct. Proregis Mexicani, quo ei eâdē ratione iniungitur, ne

linum

Margin: 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42

linum,& sericũ ea in provincia seminetur, & operetur, *Que se informe si han plantado en aquella tierra morales i linares,i no consiẽta passẽ adelãte en esto,hasta q̃ otra cosa se provea.* Idem etiã cavetur,& ad oliveta producitur in d. sched. servitij personalis ann. 1601. §.8. quæ sic habet: *I comoquiera* † *q̃ en diferẽtes ocasiones se ha ordenado à los Virreyes, vuestros antecessores, que no permitan,ni den lugar à q̃ se plantẽ viñas ni olivares en essas provincias,i despues que no se acrecienten las plãtadas,he entendido, q̃ son muchas las que estan plantadas,i para el beneficio i labor de ellas,es mi voluntad,i mando,q̃ tampoco se dẽ Indios de repartimiẽto, i que en el tomar Indios de su voluntad para ello,i en la venta de las viñas i olivares,i en todo lo demas q̃ à esto toca,se tenga la misma orden q̃ en lo de las Chacaras,so las mismas penas,i q̃ las hagais executar con grãdissimo rigor.* Et in illa altera ann. 1609. c.24. ibi: *Que para la cosecha, semẽteras,i demas beneficios de la Coca, cultura de las viñas i olivares,no repartais ningunos Indios, por los inconveniẽtes grãdes q̃ hasta aqui se han experimẽtado en los repartimientos de esta calidad.* Et extat † schedula 14. Augusti an. 1610. ad Peruanum Proregem Dom. March. Montisclarium directa, quæ suprà dictam prohibitionẽ plantationis vinearum & olivarum recensens, eã spretam fuisse graviter queritur; iubetque, ut mandata exequantur, eã ratione redditã, quia hoc supra modum expediat: *Para la dependencia que conviene tengan essos Reinos de estos, i para la contratacion i comercio.*

Idemque † eâdem ratione deciditur in cãnarum dulcium plantagine & cultura, ex quibus mel & sacharum cõficitur, illã superaddità, quòd cùm huius arboris natura calidã terrã, quòd cùm huius arboris natura calidã terram desideret, Indi in ea operantes, facilè ægrotare solent, ut expressè proponitur in d. sched. an. 1601. §.4. quæ nullo modo Indos ad hoc opus cõpelli, vel etiam voluntariè locari permittit, quamvis cum Hispanis aliquã super his laboribus societatem inijsse dicãtur. Idéque, & enixius, adhuc cavetur in d. sched. ann. 1609. §.21. ubi solum arbitriũ relinquitur ad Indos voluntarios permittendos, *En la corta i acarreo de las cañas, si pareciere que en estas dos ocupaciones cessan las causas referidas.*

Et pariter † in Nova Hispania ex eisdẽ causis prohibitum reperio Indorum servitium, quod ad tinctoria illa folia colenda, & colligenda dirigitur, quæ vulgò vocantur, *Añir*, ut constat ex sched. quadã ann. 1579. quæ cum Mexicanis Auditoribus loquitur: & meliùs ex quadã capite epistolæ ann. 1581. ad Guatemalensem Audientiã in 4. tom. impress. pag. 317. & seq. ubi relatis damnis, quæ Indi ex hoc servitio recipiunt, ne voluntarios quidẽ ad illud conduci permittit, eâ piâ ratione additâ, quòd salus & conservatio ipsorum, quibuscunque lucris præponi debeat.

Quod autem † vinearum plantatio in his provincijs prohibita sit, ne commerciũ Hispanicum hac in parte intercideret, mirũ, aut novum videri non potest, cùm multoties alia similia exempla apud Auctores reperiantur. Quibus admonemur, † licitè Principes posse, publicæ utilitatis causâ, aliquarum rerum usum, vel exportationẽ, non solùm ad provincias hostiũ, vel Barbarorũ, sed etiam ad regna amica, vel sibi subiecta prohibere, ut constat † ex l. 1. & 2. C. quæ res vend. non poss. & C. quæ res exportari non debeãt, ubi de vino & oleo specialiter loquũtur Impp. l. 22. & 23. tit. 5. p. 5. ubi Greg. Lop. Alex. cõs. 130. lib. 7. Roder. Suar. alleg. 18. n. 3. Boer. decis. 178. Cepol. cõs. 131. lib. 2. Capic. decis. 150. Brisson. lib. 4. select. c. 4. Borrel. de præstant. Reg. Cathol. c. 6. n. 7. & c. 9. n. 43. & seq. Aviles in c. 52. Prætor. Trẽtacinq. var. resol. lib. 3. resol. 3. de verb. oblig. Cabed. decis. Lusitan. 115. & 47. par. 2. Tho. Valasc. alleg. 62. Stracha de mercat. 2. par. n. 4. & p. 4. c. 1. sub Rub. Mercatura in quib⁹ rebus possit exerceri, Navar. in cap. ita quorundã, notab. 1. n. 4. de Iudæis, Hier. Laurent. decis. Avenionen. 40. Afflict. in proœm. constit. Regn. Sicil. q. 3. n. 5. Camill. Gallin. de verb. sign. lib. 7. c. 23. n. 9. Iul. Clar. lib. 5. sententiar. §. fin. q. 77. n. 25. Fachin. lib. 1. cõtrovers. c. 1. vers. *Sunt autẽ*, ubi loquitur de prohibitione venationis & piscationis, & ex alijs, quæ novissimè cõgerit Ægid. Bened. in cõmẽt. ad leg. ex hoc iure, D. de iust. & iur. 1. par. c. 7. n. 20. & ex pluribus schedulis, quæ serica, vel bombycina Regni Sinarum in his Indiarum provincijs vænalia haberi, aut quovis modo portari strictissimè prohibent, de quibus alio in loco latiùs agemus.

Et in ipsis † vinearũ terminis de Domitiano Imp. narrat Sueton. in eius vita c. 7. edicto publico vetuisse, ne quis in Italia novellaret, utq; in provincijs vineta succiderẽtur, relictâ ubi plurimùm, dimidiâ parte: nimirùm quòd cùm summã ubertatẽ vini, frumẽti verò inopiam conspiceret, existimavit, nimio vinearũ studio negligi arva. In quo † edicto exequendo licèt non perseveraverit, ut idem Sueton. subdit c. 14. compulsus propter libellos Græcos hac de causa, contra eum à Eveno, ut putatur, Philosopho sparsos, quos Latinos reddidit Beroald. in cõment. ad eund. Suet. & Angel. Politian. in Miscell. c. 26. in hunc sensum, sic enim loquitur vitis: *Vel si me ad radicem*

comederis, tantùm tamen vini producă, quā-tūm immolando Cæsari poßit infundi, ad eos allusisse putant Ovid. 1. Fastor.

Rode Caper vitē: tamē hinc cū stabis ad Arā,
In tua quod spargi cornua poßit, erit.

52 Adhuc tamen † servatum videtur sub Imperatoribus insequentibus, ut promiscuè non esset iuris vitem instituere, sed eorum tantū, qui à Principe veniam impetrassent, ut observat Casaub. ad Sueton. d. cap. 7. & constat ex Philostr. in vita Apollon. lib. 6. & uberius in vita Scopeliani Sophistæ, quem dicit totius Asiæ nomine legationem obijsse ad Domitianum, deprecaturum edicti huius executionem. Sed addit Philostratus causam aliam latæ legis, quoad Asiam provinciam attinet, nempè: *Seditiones sæpè ortas ex temulentia.* Et idem tradit † Euseb. Cæsariens. in

53 Chron. ann. 94. ubi loquens de eodem Domitiano, sic inquit: *Domitianus prohibuit vites in urbibus seri*, quem notat Lævin. Torrent. ad Suet. d. cap. 7. & loco illius: *In urbibus*, reponendum putat: *In Italia.* Sed excusat Arnold. Bontacus in notis ad Euseb. conijciēs, pro, *In urbibus*, legendum forsan, *In orbe*, nisi intelligas dictū pro *In arvis vicinis urbibus*, vineta enim non nisi urbibus, & locis habitatis plerumque adiacent. Et ad idem Domitiani edictum de excidendis vineis, respiciēs Statius lib. 4. silvar. in via Domitiana sic ait de eodem Imp. loquens:

Qui castæ Cereri diù negata
Reddidit iugera, sobriasque terras.

Et eiusdē meminit Sabellicus Ænead. 7. lib. 4. & Ænead. 7. lib. 7. & Cæl. Rhodig. lib. 11. lect. antiq. c. 11. & de peculiari prohibitione vinearum in Hispania noster fr. Ioan. à Pōte in cōveniēt. utriusq. Monarc. lib. 2. c. 23. pag. 249. & novissimè fr. Bened. à Peñalosa in excellēt. Hisp. excell. 5. c. 7. Illudque in Gallijs,

54 & Pannonijs, & Moēsijs observatū, † quousq; Probus Imp. vineas eos habere permisit, apertè indicat Eutrop. lib. 9. hist. Rom. loquēs de eodē Prob. Imp. ibi: *Vineas Gallos & Pānonios habere permisit*: ubi Henric. Glarean. in annot. ita arguit: *Ergo ante Probū in Gallia & Pannonia non fuere vites*, & ad idē tēdit Aurel. Vict. 2. par. hist. c. 37. & eius epitome c. 52. ibi: *Eodē modo hic*, scilicet Probus, *Galliā, Pannoniasq; & Moesorū colles vinetis replevit*; ubi Andr. Scot. in not. ita ait: *Ne quis autē in Italia novellaret, cavit Domitianus, Suet. c. 7.* Et † Flav. Vopisc. in Probo, ubi

55 etiā Hispanos addit, sic inquiens: *Gallis omnibus, & Hispanis, ac Britannis hic permisit, ut vites haberent, vinumque conficerent. Ipse Almam montē in Illirico lecta vite consecuit.* Vbi Casaubon. subiungit: *Vites instituēdi, aut colendi quantum quis vellet, neque in Italia, neq; in provincijs ius fuit; coërcebatur enim eius rei libertas lege Domitiani, quam refert Suet. cap. 7.* Et statim tradit, cur Vopiscus de Britannis meminerit? quorum terram vinetis non esse aptā, omnes sciunt: & reponendū putat, *Pannonijs*, ut cum alijs historicis conveniat. Licèt eū excusare, & ab hac nota, & emēdatione defendere tētet Theodor. Marcil. in not. ad Suet. d. c. 7. & Probū non tam vineta in his provincijs permisisse, quàm iussisse cōtendat. Pro quorū concordia videri possunt, quæ eruditè observat Ant. Clarus Silvius lib. singul. ad leges XII. Tabul. pag. 164. Sed Ar-

56 nald. Ferron. † lib. 2. cōment. ad cōsuet. Burdigal. tit. 8. §. 20. in fin. Domitiani & Probi edicta ut iacent, intelligit: & cùm suis tēporibus in Gallia vinearū numerum excrevisse dicat, quia earū cultura ita quęstuosissima est, ut quovis fœnore maiora reddat emolumēta, iuxta Columell. lib. 4. de re rust. c. 3. Domitiano Cæsare opus esse inquit, qui vineas iubeat excindi, quas Probus, ut Galli reficerēt, apud veteres permisit. Quod idē observat Rhenat. Choppin. de privil. rustic. lib. 2. c. 7. n. 4. conqueriturque, quòd nimio vinearum studio in Gallia negligantur arva, & minatur aliquem venturum Domitianum Cæsarem, qui prohibeat earum plantationem. Additque Probū Cæsarē Gallis vineta reficere permisisse, quæ Domitianus Imp. præceperat amputari, & refert novissimam legem Francicam, quâ modus statutus est vinearum sationi, mandatūque Præfectis provinciarum, vetare cavēre, ne quis novellaret in Gallia, ac vites immodicas consereret, posthabito agri frumentarij cultu, sed duas saltem ut fundorum partes exarandas curaret, sparsisque frumenti seminibus exercendas.

57 Quam legem in his Peruanis † provincijs strictè exequendam, vel vineas in totum succidendas, ego cōsulerem, nisi iam in eis multorum reditus, & patrimonia consisterent. Quibus tamen ob huius pœnæ dissimulationē, aliquam pecuniariam multam Fisco-Regio pendendam imponi posse, his diebus tractatum videtur, expeditâ ad id Regiâ schedulâ datâ Matr. 20. Maij ann. 1631. in cuius cōfirmationem & defensionem videri possunt,

58 quæ lato calamo † de damnis vinearum Peruanarum, & eis eradicandis, vel saltem pro quinta parte Fisco addicendis, scripsit fr. Bened. Peñalosa ubi sup. ex c. 7. ad 20. Quod tamē executioni adhuc mandatū nō fuit, ob aliquas vinitorum contradictiones, quæ ad Regium Senatum remissæ sunt, & in eo pendēt.

Et est videndus Dom. Præses Covarrub. in pract. cap. 37. n. 4. ubi relatis Domitiani, &

Pro-

59 Probi constitutionibus, addit aliam † prohibitionem,quã Reges nostri Catholici fecerunt, ne vineæ in Granatensis urbis pago, qui vulgò, *Vega*, nuncupatur,ex eisdem rationibus plantarentur,&ex ea,ut facilior esset,ac uberior pastus animalibus, quæ ad eandem urbẽ ducerentur. Et refert Platonem lib.2.de legib.in fin.dicentẽ,urbem pluribus vineis non indigere. Quod etiam novissimè prosequitur Prosp.Rendella in tract. de vinea, vindemia, & vino, par.2.c.2.Vbi addit,ante Domitiani 60 tempora, † Lycurgum Thraciæ Regem legẽ tulisse de extirpandis vitibus, atque exinde dedisse locum Poëtarum fabulis, qui eum à Baccho ob eam legem punitum scribunt, ut patet ex Homer.Illiad.6.Ovid.4.Metamor. Horat.lib.2.Od.19.ibi:

Thracis & exitum Lycurgi.

Fracast.lib.1.de intellect.

Sensit Lycurgus vitibus impiam
Ausus securim mittere. ------

Et notat Plutarch.in comment. quomodo adolescens Poëtas audire debeat,& Cabotius in Horat.sup. Vbi existimat ab hoc Lycurgo Mahumetẽ vel genus duxisse,vel eius decretũ repetijsse, ac Turcis sanxisse.

61 Quod verò † vineis,olivetis,& sachari operationibus,alijsque similibus rebus Indi dari prohibeantur,inde natum videtur,quòd hi labores sint eorum saluti contrarij, ut suprà dictæ schedulæ exprimunt,& præcipuè quòd eiusmodi fructus non sint humanæ vitæ omnimodo necessarij, magisq; ad voluptatẽ,quàm ad Reipub. sustentationem, & conservationẽ 62 pertineant. Quæ ratio efficit, † ut privilegiũ agricolis iam olim concessum,& per Regiam nostram pragmaticam renovatum, de non pignorandis,vel executionis causã capiendis bonis ad agriculturam destinatis,de quo sup. num.21.loquuti sumus, ad ea non pertineat, quæ vinearũ culturæ destinata sunt,ut ex more,& usu forẽsi,ad interpretationem d. pragmaticæ tradit Parlador. in sesquicent. differ. 79.cap.1.n.1.& idem,eo non relato,pluribus argumentis probat Collant. in comment. ad d.pragm.lib.1.cap.4.n.4.& lib.2.cap.3.n.6. Vbi idem in ipsis vineis & olivetis concludit, 63 quia † nec satorum,nec novalium appellatione comprehenduntur,ex sententia Iason.in l. si quis legaverit,n.3.D.de legat.1.Et quia a-64 gricolæ † magis indigent frumento, quàm alijs fructibus liquidis,ut notat Bart. in Auth. ad hæc,C.de usur.& frumentum pro sui bonitate,& necessitate cætera excellit, ut dixit gloss.fin.in l.frugem,D.de verb.signif. Quã-65 vis † in ferijs vindemiarũ, hoc est, ne vinitores vindemiarum tempore pro debitis civilibus capi possint, de quib. egimus sup. n.26. contrarium teneat ipse Parlad. lib.2.quotid. cap.fin.5.par.§.7.n.25.& Collantes d.cap.4. n.4.& seqq.& lib.2.c.7.n.5.Et † conducunt, 66 quæ graviter,& eleganter differit Matth.Lopez Bravo d.lib.3. de Rege & regẽdi ratione pag.7.ubi licèt agricolis multum favendũ esse suadeat,in vinitoribus tamen oppositã sententiam tenet, quoniam plures homines, regionesque hunc hodie ignorant potum,olimque omnis à mundi ortu,usque ad eius interitum prima ignoravit ætas, plusque delicijs, quàm necessitatibus indulget, & plures tùm animi, tùm corporis morbos parturit, quàm repellit.De qua quæstione, † & an vinum in- 67 ter bona,vel inter mala sit connumerandum? & quòd nocumenta utilitates vincant, pluribus ex Medicorum,& Philosophorum Schola adductis latè agit Plin.lib.14. per totum, & lib.23. cap.1. Cæl. Rhodig. lib.28. antiq. lect.cap.28.& seqq.Maiol.1.tom.dier.Canicul. colloq.21. de plantis, pag.658.& seqq. Hier.Cardan.de variet.lib.6.c.24. Adrianus Turneb.omnino legendus,in integro libello, quẽ de vino,& vini damnis scripsit.Eruditiss. P.Ioan.Pineda in Ecclesiast.cap.2.vers.3. n. 2.pag.242.& n.8. pag.248.& Ioan.Funger. qui doctè ad utramque partẽ plurima cõgerit in etymolog.verb.*Vinũ*. Et hùc tendit ipsius etymologia, nam multi sic dictum putãt, quòd vim inferat menti, ut per Kalinum de verb.iur.verb.*Vinum*,&Properti⁹ lib.3.eleg. 33.de eo canens,sic inquit:

Vino forma perit,vino corrũpitur ætas, &c.

Vt sic appareat † perperam, vel ridiculè di- 68 xisse Accurs.in l.minor 35. verb. *Litis*, D.de minor.minorem locupletiorem factũ videri ex mutua pecunia ab altero minore ei tradita,si minor, qui mutuo accepit,eã consumserit in bonos usus,ut si biberit vinũ. Licèt novissimè † de admirãdis vini virtutibus,& ex- 69 cellentijs librum scripserit Andr. Canonher. & ante eum aliqua tradiderit Cassanæ.in Catal.glor.mund. par.12. consid.84. Matth.de Afflict.ad const. Neap.lib.1. Rubr.42. n.15. fol.140.ubi ad id põderat l.3.§. qui arbores, ibi: *Maximè qui vites*,D.arbor.furt. cæsarũ, & l.1.§.arbores,D.de arbor.cædẽd. & appellat dignissimum liquorem,quem producit vitis,videlicet vinum,de quo Sacerdos cõficit sanguinem IESV CHRISTI in Missa, Mãtua in lib.Paralip. §. 25. ubi agit de intellectu l. milites, §.qui vitem,D.de re milit.Avendañ. de exeq.mand.1.par.c.1.post n.28. & noviss. Prosper. Rẽdella in tract.de vinea,vindemia, & vino, ferè per totũ, ubi inter alia explicat cur apud Horat. lib.1. ad Varum vitis sacra appelletur:

Nullã Vare, sacra vite prius severis arborẽ.

70 Et in terminis vinearum Peruanarũ † D. Sebastianus Sandoval, qui nuper in Senatorem Panamensem meritò adlectus fuit, in satis docto libello, sive iuris allegatione, quã pro eisdem defendendis supremo Indiarũ Consilio dicavit, in qua plura de agricultura & vineis eruditè congessit, & sigillatim expendit omnia argumẽta, quę Bened. Peñalosa in cõtrariũ adduxerat, & eis respondere conatur.

SVMMARIVM CAPITIS OCTAVI.

1 Coca, *herba qualis?*
2 *Indi non solũ amant & comedũt herba Cocã, sed eã superstitiosè venerãtur.*
3 *Indi*, Coca *in os demissa, putant se ad laborem effici vegetiores.*
4 Cocam *herbam magni olim ad plura fecerũt Peruanorũ Reges, & qui de illa scribãt.*
5 Coca, *quòd famem adimat, superstitiosum putat Martin. Delrius.*
6 *P. Ioann. Norembergius è Societate Iesu laudatur, & eius verba de herba* Coca *ad litteram referuntur.*
7 *Herbarum quarundam vis refertur, quæ famem, & sitim sedant.*
8 *Lotum herbam qui comedunt, nunquã bibunt, & de Lotho arbore.*
9 *Herbarum & lapidum quorundã proprietates miraculosæ, remissivè.*
10 Coca *Indis vendita, ingentem olim quæstum Hispanis reddebat.*
11 *Culturæ fundorum, ubi* Coca *nascitur, Indi nunquam assignati sunt, & quare?*
12 *Schedulæ referuntur, quæ fundis* Cocalibus *Indos distribui vetant.*
13 Cocę *usum, & mercimonium adimere, aliquæ Regiæ schedulæ iusserunt.*
14 *Ordinationes plures circa usum herbæ* Coca, *& culturam fundorum, in quibus nascitur, referuntur.*
15 *Culturã, usum, & negotiationẽ herbæ* Coca *Indis tolli non oportere, tenet Matienz.*
16 *Aurum & argentum Barbaris non præbendum, sed subtili ingenio auferendũ est. L. 2. C. de comm. & mercat. exornatur, ibid.*
17 Cocam *qui Indis vendunt, an peccent?*
18 *Vendens quod in se bonum est, vel indifferens, non peccat, etiam si emens illo ad malum uti possit.*
19 *Iudæis an liceat vendere ramos ad celebranda sua Scenopegia?*
20 *Scenopegia Iudæorum quæ essent?*
21 *Indos servire faciens in prædÿs ubi* Coca *plantatur, an, & quando peccet?*
22 *Iura & leges nihil proficiunt, si executores desunt.*
23 *Tabaci culturæ & beneficio Indi dari nõ debent, & quare?*
24 *Tabacus quibus alÿs nominibus appelletur, & ubi nascatur.*
25 *Tabaci infinitas propè virtutes, proprietates, sive utilitates tribuũt Auctores, qui referuntur.*
26 *Tabaco qui nimis & cum excessu in pulvere, vel fumo utuntur, & præserim Monachi, reprehenduntur.*
27 *Tabacũ graviter detestatur quidã Modernus Poëta, cuius carmina referuntur.*

CAPVT IIX.

De cultura arboris in provincÿs Peruanis admodum nobilis, & Indis usque ad superstitionem amabilis, cui nomẽ est Coca: *& an fundis, quibus nascitur, iustè Indi distribuantur? & obiter aliqua de eiusdem arboris foliorũ usu & cõmercio, atque etiã de Peto, vel ut alÿ dicũt Nicosio, sive Tabaco.*

HIS opportunè peculiarem quæstionem subiũgere possumus, de fundorum, sive prædiorũ quorundã cultura, quæ in aliquibus humidis, & valdè calidis huius Peruani Regni cõvallibus, vulgò, *Andes*, dictis, reperiũtur. Vbi † arbusculæ nascuntur, erecti viri proceritatem habẽtes, quæ singulis quaterni mensibus revirescunt, quarumq́, folia ab indigenis *Coca* appellantur, & plurimi haberi, ac æstimari solẽt. Ita ut non † solùm ea comedãt, sed etiã superstitiosè colant, ac venerentur, divinũ aliquid, ac supernaturale illis inesse credẽtes. Vnde ad plurima eis abutuntur, & † si vel tantillum intra buccas demiserint, putant se ad laborandum effici vegetiores. Et sive quia vis hæc verè ipsis folÿs insit; sive quia imaginatio, ut dicitur, facit casum; experientiã compertũ est, quantum roboris, eis intra os retentis, consequantur, inediã, & sitim non sentientes, & quantũ è contrario deficiant, ubi illis carẽre cõtigerit. Quapropter olim ipsorũ † Indorũ Peruanorũ Reges, quibus Ingarũ nomen fuit, hanc *Cocam* magno in pretio, & in delicÿs habuerũt, eius usum plebi inhibentes, & magnã copiã in sacrificÿs Idolorũ ad eorũ honorẽ adolentes, & concremãtes, ut latè & elegãter recẽset Pet. Cieza in hist. Peruana 1. par. c. 96.

1 2 3 4

Au-

Auguſt.de Zarate in eadem hiſt.lib.1.cap.8. Ioſeph. Acoſta in lib. Hiſpano de hiſtor.nat. & morali Indiar. Occidental.lib.4.c.22. ubi formam, naturam, ac proprietates huius arboris egregiè depingit. Et ab eo deſumens Ioan.Boter.in ſuis relat.univerſ.4.par.lib.3. pag. 102. ubi agunt, an expediens ſit huius herbæ uſum Indis interdicere? Franc. Hernand.Medic.in tract.de herb. Indiar.ubi eius effigiem,naturam, & uſus exponit, & addit, *Eſſe etiam Indis pro nummo, huiuſque plãtæ commercio emporia fervere*, & doctiſs.Mart. Delr.in diſquiſit.Magic.lib.2.q.21.circa fin. verſ.*Vltimum erat*,pag.103.ubi reſolvit ✝ ſuperſtitioſum eſſe,putare quòd ea famem adimat: & noviſsimè plura alia tradens, quæ à ſuis maioribus accepit,&ex relationibus Patris Blaſij de Valera deſumſit, Garcias Laſſus Inca in ſua Incarum hiſtoria lib. 8. c.15. Dictionarium trium linguarum, verb. *Coca*, pag.130. ubi eius definitionẽ, & effectus adducit, Ant.de Herrera in hiſt. gener. Indiar. decad.7. pag.78. & noviſsimè, & latiſsimè Ant. Cornejo, inſignis Medicus & Philoſophus,de ſimplicibus Indiar. cap. *de la Coca*, & D.Franc.Torreblanca de iure ſpirit.lib.3. cap.15.ubi tamen illam vocat *Cacaore*, per librarij fortè mendacium, quibus ille liber ſcatet,& pleniùs cæteris de eadem herba agens eruditiſs. ✝ P. Ioann. Noriemberg.de hiſt.nat.lib.14. c.25. per tot. cuius verba ob eorum elegantiam hìc inſerenda cenſui: *Hayo dicitur frons Cocæ arbuſti,ab Indis Cuca dicti,quam ferè continuè mandũt, propterea ex nimio uſu nõ levis ex ea quæſtus inter Hiſpanos.Dicũt Barbari ſpiritus,& vires hauriri ex illa cum calce præmanſa. Credunt id nonnulli ſuperſtitioſum. Credo immeritò, licèt alioqui in ſumma ſuperſtitione ſit Barbaris. Valera noſter ſimilem dicit eſſe viti, raro ramo,multo delicatoque folio, optimi odoris, ſed haud nimium ſuavis. Hanc plantam auro, argento & gemmis anteponunt Barbari; ſumma diligentia plantant, colunt, decerpunt folia ſingillatim, exſiccant ad Solis æſtum, ſicca mandunt,non glutiunt, contenti odore & ſucco. Diurnant cum illis ſolis, fortes & conſtantes in operis, & laboribus, licèt ieiuni. Maximæ & plurimæ eſt operæ pulvis in arte Medica. Stabilit oſſa confracta,vulnera tumentia componit, frigefactiones,& frigiditates pellit, aut obſtat, putrefacta & verminoſa mũdat,& recreat. Cùm plantatur, ſi radix duplicetur,areſcit ſurculus.Folia ter aut quater in anno poſsũt colligi, tanta plãtæ utilitas religioni, ſive ſuperſtitioni mancipavit;crebrum inde ſacrificium dæmonis; eo tempore quo colliguntur folia, maximè interdicta licentia ſcelerum.Ipſe dæmon punit peccantes: torquet plures ad tempus.In nonnullis regionibus virginibus ſolũ licet legere, eximio ornatas cultu, ſummaque reverentia, alijs neque accedere. Verebantur, ne audaciam, lucret ſubitus languor, aut turbo. Multi paralyſim, aut membrorũ contractionem,aut æſtum febres comparabant. Arbuſta pro numinibus habita, vocant Mama Cocæ, hoc eſt,matres Cocæ,ſeu Deæ Cocæ.*

Quibus ego addo, ✝ non uſquequaque mirandũ,aut novum cenſeri debere, quòd *Coca* in ore retentâ, famẽ,& ſitim temperet, cùm apud Plin.lib.11.c.54.& lib.25. c.8. & Nũcupatorẽ Dioſcoridis legamus, Scythas Scythicam herbã inveniſſe, guſtu quidem perdulcem,cuius magna commendatio,quòd in ore eam habentes,famem, ſitimque non ſentiant. Idem præſtat apud eos Hippice dicta, quòd equis quoque eundem effectũ præbeat. Traduntq; his herbis Scythas duodenos dies durare in fame, & ſiti. Ex eodẽ etiam Plin.lib. 18.c.14.conſtat,Oryzam, & Lupulum famis tædia val dè lenire,qui calidâ maceratus, non inſuaviter ſervit palato: quẽ refert Scipio Amirat.lib.12.diſſert.Polit.diſcurſ.3.pag.173 Briſſon.lib.2.facetia.c.41.noſter Bobadill.in Polit.lib.3.c.4.n.2.Et Strabo tradit lib.3.& lib.17.apud ✝Æthiopes Sole peruſtos,ne gẽs ſiti fortè deficiat, Lotũ herbam compertam fuiſſe,cuius radicẽ qui in cibũ ſumſerint, nunquã bibunt,Lotophagique dicuntur. De qua meminit etiã Simon Maiol.in dieb. Canicul. 1.to.colloq.4.de contingent.pag.117.&colloq.20.de herb.pag.643.& ante eũ Theophr. de cauſ.plant.lib.4. c.7. & Polybius lib.12. qui idẽ tradunt de frutice, qui naſcitur ex arbore,etiam Loton,ſeu Lotum dicta,olivæ ut hic inquit,ſive ut ille pyri magnitudinem habente.Cuius meminit idẽ Strab.ſup.fol.791. ibi:*Nam Lotos arbor multa in ea eſt,fructu ſuaviſsimo*:& expreſsiùs Theophr. arborẽ & herbam ita complectens, *Quod Loto evenit arbori, fructũ Loto herbæ proximũ parieti.*

Et de alijs ✝ herbis,arboribus,& lapidibus habentibus miraculoſas virtutes & proprietates habẽtibus,&an id adMagiam naturalẽ pertineat,latiſſimè & noviſs. ſcribit D.Frãc.deTorrebl. Villalpãdo in tract. omnigenâ eruditione referto,de iure ſpirit. lib.11. c.2. per tot.licèt ibi de hac noſtra *Coca* non meminerit.

His ergo de cauſis,✝ cũ Hiſpani Indorũ ad hæc folia *de la Coca*,propenſionẽ agnoſcerẽt, atque ex eorum venditione ingentẽ quæſtum conficerẽt, cũ in ſolo Potoſiẽſi colle dimidiũ millionẽ quotãnis ex hac negotiatione corrogarent,ut obſervat Acoſta ubi ſup. imò & integrum millionem,ſi credimus Ioã.Matienz.

5 6 7 8 9 10

in tract.M.S.de moder.Reg.Perù 1.p. c.44. & seqq.plures agros colere cœperunt, in quibus prædictæ arbusculæ producerẽtur, vulgò, *Chacaras de Coca.* Et cùm ad eos colendos, Indos sibi distribui postulassent, in quæstionẽ deductum est, an id licitè fieri posset?

11 Sed planè † semper à viris prudẽtibus receptũ est, & à nostris Regibus multis schedulis & provisionibus cautum, ne in eiusmodi fundis Indi inviti laborare cogantur, & vix permissum videtur, ut voluntariè operas suas ad hoc locare sinãtur, eò quòd valliũ, ubi *Coca* producitur, tẽperies calidissima sit, & Indorũ saluti, præcipuè eorum, qui ex mõtanis regionibus advehuntur, omninò cõtraria, unde plurimi, qui in eis laborant, citissimè pereunt. Et cùm ratio cõpellendi Indos ad opera rustica, ex cõmuni, & necessaria totius regni cõservatione, vel utilitate sumatur, ut suprà probavimus; in *Coca* illa nequaquã procedit, cuius beneficiũ Hispanis ad vitæ sustẽtationem, necessarium non est, solùmque ad quæstum, & merum lucrũ adspirant, quod ex Indorum labore, & calamitate consequi non debent, l.nam hoc natura, D.de condict. indeb.l.de submersis, C.de naufrag. lib.10.cum similib. Et dato, quòd Indi eã opus habeant, ipsis eius seminatio, & collectio relinqui deberet, quos scimus olim parcissimè eã usos fuisse, cùm ad Reges tantùm, & Regni Proceres pertineret, ut Acosta & Garcias Lassus ubi sup. testantur.

12 Quæ omnia † prævidens, & providẽs Regia quædam schedula Tolet. 22. Decemb.1560. quæ posteà repetitur per alias ann. 1563. & 1567.& reperiuntur in 4.to.impres.pag.318. refert gravia damna, & mortes Indorũ, quæ ex calida & laboriosa huius herbæ cultura sequebantur, & quòd magis dura cẽsetur, quàm operatio metallorum, ac propterea iubet, ne deinceps Indi inviti ullo modo ad eam distribuantur, & ut graves pœnæ contrarium facientibus irrogentur. Idem quoque cautum fuit in ordinationibus, quas ad beneficiũ *dela Coca*, edidit Dom.Peruanus Prorex Comes de Nieva cap.2.& 3.quas refert Matiẽz.d.1. par.cap.51.Et alijs omisis, novissimè in illa sæpè allegata schedula servitij personalis an. 1609.cap.24.ubi ita cavetur: *Que para la cosecha, sementera, i los demas beneficios de la Coca, cultura de las viñas, i olivares, no repartais ningunos Indios, por los inconveniẽtes grandes que hasta aqui se han experimentado, en los repartimientos de esta calidad.*

13 Quinimò, † cùm sæpèsæpiùs actũ fuerit de huius arboris, sive herbæ usu, & commercio omnino tollendo & extirpando, ita ut neque Indi voluntarij ei incũbere sinerentur, altera Regia schedula, edita fuit Matriti 18. Octob. 1569. quæ extat 4.to.pag.319.& refert qualiter Indi ad suas idololatrias, & alia maleficia superstitiose, & à dæmone illusi abutãtur, & quòd in eius cultura plurimi pereunt, quia in terra valdè calida & humida nascitur. Iubetque ut deinceps, vel in totum hæc cultura tollatur, vel saltim ita consulatur Indis, qui voluntariè ad eam operas suas locare voluerint, ut minus, quàm fieri possit, periclitẽtur. Quod ipsum non minus piè & providè dictũ, & cautum invenio in Concilio Limẽsi 2.ann. 1567.par.1.Canone 124.pag.23. his verbis: *Que la Coca es cosa sin provecho, i mũi aparejada para el abuso i superisticion de los Indios, i de comerla los Indios, tienẽ poco fruto, i de beneficialla muchos trabajos, i por su ocasiõ han perecido i perecen muchos: i assi se desea q̃ los Governadores quitẽ à los Indios el trabajo de beneficiar la Coca, ò alomenos no los fuercen contra su voluntad.*

14 Sed quoniam in hac cultura in totũ tollenda, aliquæ difficultates oblatæ fuerunt, † de eius saltem damnis temperandis seriò actum fuit in Regijs ordinationibus ann.1573. d.4. tom.pag.319.& seqq.quæ omnes in favorem Indorũ tendunt, qui huic beneficio, seu labori *de la Coca*, deserviunt, eiusque culturam moderãtur, ita ut, *Ninguna persona pueda tener Chacara de Coca, demas de quiniẽtos cestos de cosecha de Coca en cada mita, &c.* Et posteà edita fuit alia schedula ann. 1574. eod. tom. pag.322. *Que manda, que no se cõtrate la Coca por revendedores, sino fuere en los assiẽtos de minas.* Quibus ordinationibus alias plures adiecit Dom. Prorex D. Franciscus à Toleto, & alias suo modo confinxit Matienz. d. tract.M.S.1.par.c.51. Qui tandem cõcludit,

15 cessante † Indorum coactò labore, nec iustũ, nec expediens esse, ut Hispanis hæc cultura, & negotiatio interdicatur, tùm quia Indi, si eâ priventur, maximum dolorem accipient; tùm etiam quia occasio cessabit auri, & argẽti à Barbaris eruendi, quæ, mediante hoc cõ-

16 mercio, utiliter, & suaviter exercetur, † iuxta consilium Impp.in l.2.C.de commer.& mercat.ibi: *Non solùm Barbaris aurum minimè præbeatur, sed etiã si apud eos inventũ fuerit, subtili auferatur ingenio.* Quò etiã spectãt verba Ciceronis in orat.pro Lucio Flacco, post medium, & alia, quæ tradit Ant.Guibert. Costanus lib. singul. quæst. iur. cap. 3. num. 3.

Neque obstat, quòd Indi, non solũ infideles, verùmetiam iam baptizati, *Coca* istã superstitiosè, ut dicitur, uti soleãt, & aliquãdo eã suis sacrificijs & idololatrijs immisceant. Nam li-

17 cèt † hoc argumẽto aliqui tollendã esse cẽsuerint,

rint,& peccare Hispanos, qui eam Indis divendunt,maximè si statum & conditionẽ emtorum diligenter nõ quærant,& an tales sint, ut de eis prædicta peccata timeri nõ possint, arg.text.in c.15. Act. Apostol. ubi simili ratione Neophitis prohibitũ fuit, ne comederent ex idololitis;& eorũ,quæ de his,qui mulieribus fucos,& aleatoribus aleas,&inebriari solitis vinũ vendũt,tradit D. Anton.in sum. 2.p.tit.1.c.23.§.13.Angel.& Tabiena,verb. *Ars*, Rosella, verb. *Negotiatio*, Gabr.in 4. dist.15.q.3.dub.4.Maior.ibid.q.15.fr.Eman. Roder.in sum.2.par.cap.76.n.15. & fr.Ioan. Baptista in suis advert. 1.par.in tabula verb. *Afeites*,& verb.*Vino*, & verb.*Vender naipes i dados*.Contrarium tamen in specie nostra resolvẽdum est:nã cùm hic frutex naturalis sit, nihilque in se mali, vel incommodi habeat, eius plantatio & venditio inhiberi nõ debet, vel venditores in peccati periculũ ducere,ob id,quòd aliqui Indi eo abutantur,arg.eorum, quæ de abusu rerum in se utilium,& bonarum non curãdo,tradit Petr.Greg.lib.5.syntagm. c.4.n.10. & Nos latiùs sup. hoc eod.lib.c.4. n.82. alioqui nec auri,argenti,piperis, & tritici Indici, vulgò *Agi, i Maiz*, venditio permittenda esset, cùm his quoque rebus Indi interdum in suis sacrificijs, & idololatrijs utantur. Et quoties † id,quod venditur, bonũ in se,vel indifferens est, nullatenùs vendens peccatum admittit,nisi delicti inde patrandi aliquam notitiam, vel suspicionem habuerit; tunc enim,si reperta nõ excusat,aut vindicat, tegere ut conscius criminosa festinat,ut aliàs dicitur in d.l.2.C.de cõmerc.in fine.Et in similib.quæstionibus securè probat Abulens.in c.6. Matth. q.51. Sylvest.verb. *Ars*, q.4.ubi refert Archidiac.idem tenentem, & Petr. de Aragon in 2.2.q.10.art.4. dub.1. circa secũdam cõclus.vers.*Tertiò dico*, Bañez ibid.art. 11.Caiet.art.4. Mag.Lorca art.9. q.10. n.5. Alcocer in tract. de ludo,c.60. & communis omnium Theologorum recentiorum in d. 2. 2.q.10.art.4.ubi tractant,quando infidelibus vendi possint aliqua, quæ ipsi in sua peccata convertẽt:& P.Ferdin.Rebell.de oblig. iust. lib.9. q.18. lect. 3. ex n.25.pag.671. & 672. ubi tractat,quando & quomodo liceat vẽdere venena,& alia prohibita, ex quibus malus usus sequatur, & Iudæis Agnum Paschalem.

18

Quibus adijcio † insigne consilium Navarri, primum in ordine sub tit.de Iudæis,ubi multũ in nostris terminis disputat,an liceat Christianis colere prędia,in quibus nascuntur plãtæ Myrti,ut earũ ramos posteà vendãt Iudęis, qui eos emunt ad celebranda sua Scenopegia: id est,† festa quædam, quibus, agentes sub tabernaculis,ex ramis, frondibusque inumbrationis causâ compositis, memoriam renovabant eius temporis, quo Ægyptiorum servitute liberati, in solitudine sub tẽtorijs agitaverant. Et resolvit, tales venditiones licitas esse,nullumq; peccatum continere, si vendẽs delicto non cooperetur; & solùm ad aliquem finem bonum id faciat, putà, ad quærendam sibi pecuniam, quâ se sustentet, vel aliàs eâ honestè utatur. Et in ipsis nostris terminis *de la Coca*,idem expressè sentit Ferdin. Zurita quæst.Indicis,q.30. per totã, & fr.Thom. à Iesu in tract. de procur. omn. gent. salute, pag.228.& pag.323.

19

20

Et pariter non peccabit,† qui Indos volũtarios in prædictis prædijs, *de la Coca*, retineat, quamvis eorum aliquos ob calorem,vel laborem ęgrotare, vel mori contingat, quia volenti non fit fraus, neque dolus,& damnũ, quod quis suâ culpâ sentit, sibi, non alijs imputare debet, ut in regulis iuris cavetur. Si verò eos nimis gravet, aut vexet, vel coactis utatur, etiam si ipse vim immediatam non intulerit, sed Provinciæ Rectores, aut ipsorum Indorum Gubernatores,quos,*Caciques*, vocamus,cũ quibus nundinatio hæc frequentissima esse solet; tunc absque dubio damnorum inde provenientium reatum incurret, cùm is, qui causam damni dat, damnum dedisse videatur, cap.qui causam, de reg. iur. in 6.ubi Petr. Pechius plura notavit. A quibus peccatis,& ab alijs iniurijs, quę in hac negotiatione erga miseros Indos committuntur, vix est,ut quisquam ei intendẽs,liberetur,nullæque leges,aut pœnæ sufficiunt, ut illæ satis vitari possint,ut rectè advertit Matienz.d.c. 51. Quamobrem plurimũ expedit,ut Gubernatores,ac Prætores Indorum in his inquirẽdis,ac tollendis invigilent: † cùm parum sit iura condere,nisi sint,qui ea exequantur, l.2. §.post originem,D.de origin.iur.Magistratus quippè exequentes, robur, & effectum dant legibus,& sententijs, ut optimè tradit Isern. ad constit.Sicil.fol.154.col.1. & alia congerens Marcus Mantua in glossario cap.51.pag. 41.& Nos latiùs alio in loco dicemus.

21

22

NVNC illud adijcientes, quòd hæc omnia, quæ de Indis involuntarijs *Cocæ*, operationi non distribuendis,retulimus, longè maiori ratione observari,& practicari debebunt † in cultura & beneficio alterius herbę,quæ in his nostris Indijs Occidentalibus,& præcipuè in Insulis, quas vocant,de Barlovento, primum reperta fuit, & iã totum ferè orbẽ implevit, & ad omnes morbos depellendos proficere existimatur,cui nomen est *Tabaco*, licèt alij illam † *Petum*, vel *Nicosiam*, alij *Herbam Regiam* appellent. Nam & hæc quoq; in terris valdè calidis & humidis, atque intẽpera-

23

24

tis (ut plurimum) nascitur, & licèt ingens quæstus ex ea colligi soleat, adhuc tamen neque ipsis Indis, neque Hispanorum Reipublicæ ita utilis & necessaria mihi videtur, ut pro ea hominum salus prodigi debeat. Semperque suspectas, vel incertas habui tot 25 † ac tantas virtutes & proprietates, quas ei attribuunt plurimi Auctores, qui Latino & Hispano sermone de eis integros libros ediderunt. Et præcipuè Monardes part. 2. & Frãc. Hernandez, & Ant. Cornejus in cap. de Tabaco, P. Euseb. Noriemberg. de Hist. naturæ, lib. 15. c. 65. pag. 358. & seq. & novissimè D. Franc. Torreblanca de iure spirit. lib. 8. cap. 1. ex n. 13. Et ut aliquatenus veræ sint, illorum excessum excusare non possum, qui 26 † passim singulis propè horis, imò & momentis pulverem, vel fumum ex ea naribus, aut ore recipiunt. Nam hoc nihil aliud est, quàm medicamentũ in vitium convertere, cùm ab assuetis passio non fiat, aut si quæ fiat, in grave cerebri & stomachi damnum redundet, ut pluribus novissimè probat Eduard. Vestonus, omninò videndus, in Theatr. vitæ civil. lib. 3. cap. 29. pag. 314. & seqq. qui præsertim Monachos, huic vitio nimis indulgentes, reprehendit. In cuius quoque 27 † detestationem, & huius plantę nocivam in Europam introductionem, quidam modernus Satyricus, & elegans (utinã ita pius) Poëta, ita graviter invehit:

Planta noces, ò lethifero plãta horrida fumo
Quam bona diversis natura dimoverat oris:
Quis te planta nocens tristi vectare carina
Instituit demens, nostrisque ostendere terris?
Scilicet infelix raperet cùm sæcula Mavors
Defor mi sque fames, morbique, cadensque senectus
Proh dolor! & sævæ legeret aconita novercæ,
Heu etiam in nostras deerãt hæc fata ruinas?
Quis sordes facinusque tuũ dirosque vapores
Explicet, & fœdo surgentia nubila fumo?
Talis avernali corrumpit spiritus auras
Missus in astra lacu, morituraque germina solvit;
Vicinũque pecus, volucrũque intercipit alas.
Talis & inferni subter mala limina mundi,
Vrget odor manes, cùm lampada tristis Erynnis
Solvit, & extinctæ fumant post prælia tædæ.
Plãta nocẽs, ò lethifero plãta horrida fumo.
Te si semifero iactasset Cacus ab ore,
Alcidem vicisset odor. Te sæcula prisca,
Si nossent, poterant vacuis præferre cicutis,
Et de Cerberea natam te dicere spuma.
Tum si quis patriam violasset cæde senectam,
Huic mites nimium flammas, huic lenta putassent
Flumina, fumiferi potasset nubila Peti.

SVMMARIVM CAPITIS NONI.

1 *Pecorum procreatio & cõservatio, maximè necessaria est vitæ humanæ.*
2 *Pascua interdum veniunt appellatione fundi. Et res pecuaria est viva agricultura, secundum Aristot.*
3 *Pascuorum status etiam pro agrorum cultura mutari non debet.*
4 *Adam fuit agricola, & Abel, filius eius, pastor ovium.*
5 *Ægyptij populi in tres status dividebantur.*
6 *Pecuariæ rei multi ex Patriarchis, & Romanis Ducibus insudarunt.*
7 *Divitiæ antiquorum in quo consisterent?*
8 *Pecuniæ verbum a pecudibus nomen accepit.*
9 *Verba multa antiquorum à pecoribus originem trahunt, & quare?*
10 *Mulctæ olim cur in bobus, & ovibus fieret?*
11 *Pecuariæ rei utilitatem qui commendent, & prosequantur?*
12 *Indi pro pascendis, & custodiendis gregibus dari debent.*
13 *Grex quid propriè significet? & quòd interdum hoc nomen ad homines extẽdatur, & num. 15.*
14 *Armentum ab arando, quasi aramentum, putat M. Varro.*
15 *Pecuaria in re, greges anserum, gallinarum, & similium collocare videtur Martialis, cuius epigram. refertur.*
16 *Pulli gallinarum qualiter apud Vtopienses, Memphitas, Ægyptios, & alios, sine incubatione educantur, & inde Flavio Vopisco lux allata, in epistola Hadriani Imp. quam refert.*
17 *Indorum distributionem ad pecora pascẽda, & custodienda, qui probent?*
18 *Indi olim, & hodie qualiter pastoriciam artem exercuerint, & exerceant?*
19 *Schedulæ plures recensentur, quæ Indos pastores distribui iubent.*
20 *Schedula ann. 1541. quæ mõtes & pascua in Indis communia esse iubet, exponitur.*
21 *Stabula Hispanorum circa agros, & sata Indorum ædificari prohibentur.*
22 *Pascere animalia sua in alieno agro nemo potest.*
23 *Ordinationibus D. Proregis D. Francisc. à Toleto, qualiter cautum fuerit servitiũ Indorum pro pascendis gregibus? Et quid in illis desideretur?*
24 *Salarium Indorum pastorum cur minuerit Prorex D. Francisc. à Toleto? & quòd*

eius

eius opinatio falsa fuerit.
25 *Labor durus est, qui laboranti victum nõ ministrat.*
26 *Salarium Indis pastoribus augeri debet, & quare?*
27 *Pastorum officium durißimum, & laboriosißimum est, & militiæ simile, ex Virgil.*
28 *Pastor Indus non nisi octingentis ovibus præficiendus est, & amissas solvere debet.*
29 *Salarium maius debetur, ubi quis periculum rei sibi commissæ in se suscipit.*
30 *Pastoribus Indis plures oves pascendæ, & custodiendæ iniunguntur, quàm Regijs ordinationibus constitutum est.*
31 *Gregis appellatione decem oves, vel quinque porci continentur.*
32 *Indus pastor plus solvit pro ovibus amissis, quàm pro salario lucratur.*
33 *Pastor de amissis ovibus tenetur, & quid probare debeat, ut excusetur?*
34 *Pastores Indi faciliùs excusandi sunt de ovibus amißis, & quare?*
35 *Dolus tantùm præstatur in cõtractibus, qui gratia unius ex contrahentibus dumtaxat celebrantur.*
36 *Pastor si probet ovium pestem, vel mortalitatem in eadem provincia, liberatur.*
37 *Indos pastores in custodia ovium à dolo, & culpa in totum excusare, non convenit, & quare?*
38 *Pastor si fiat lupus, meritò tenetur actione furti.*
39 *Indi qualiter excusentur de ovibus amissis per quoddã caput schedulæ servitij personalis ann. 1609. quod expenditur.*
40 *Remedia dictare in materijs Indorum facile est, difficile verò perficere, aut infecta emendare.*
41 *Morbos sentire, & demere non est eadem ratio, ex Ovid.*

CAPVT IX.

De re pecuaria, sive de iustitia, vel iniustitia eiusdem personalis Indorum servitij, dum inviti pascendis, & custodiendis pecudum, & armentorum gregibus aßignantur.

1 AGRICVLTVRAE tùm necessitate, tùm antiquitate, proxima est pecorũ procreatio, & conservatio, † cùm sine his humana vita transigi nequeat, nisi quis fortè Pythagoricum institutum sequatur; qui ab omnibus carnibus abstinuit; ut Iuvenalis scribit satyr. ult. & ventri indulsit non omne legumen. Vnde pascua, † fundi etiã appellatione, aliquando veniunt, & eius partes esse censentur, ut ait Scævola in l. Seiæ 20. §. tyrannæ, D. de fundo instructo, & post alios prosequitur Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 3. casu 245. & consonat Aristot. lib. 6. Politic. cap. 4. ubi inquit, studium rei pecuariæ, magnum habere commercium cum agricultura; & lib. 1. c. 5. paulò ante med. ubi greges pascere, vocat vivam agriculturam. Pascuorumque † status regulariter mutari non potest, etiam pro cultura agrorum augenda, ut benè, & practicè observat Covarr. in pract. c. 37. n. 4. à quo habuit Tusch. verb. *Pascendi*, cõcl. 111. n. 7. Et Genes. 3. & 4. legimus, † Adamũ à Deo agricolam constitutum, ut operaretur terram; de qua sumtus est: eius verò filium Abel ovium pastorem effectum. Et Diodor. Sicul. lib. 2. inquit, † Ægyptium populum in tria quondam hominum genera distributũ, Agricolas, Pastores, & Opifices; quod etiam memorat Aristot. lib. 7. Polit. c. 10. ubi addit Italos priùs fuisse pastores, deindeque ad agriculturam devenisse.

Et alibi passim reperimus, † plurimos ex antiquis Patriarchis, & Romanæ Reip. Ducibus, eisdem ministerijs gnaviter insudasse, ut præter alios ostendit Valer. Max. lib. 3. c. 4. sic inquiens: *Incunabula Tullij Hostilij agreste tugurium cæpit. Eiusdem adolescentia in pecore pascendo fuit occupata: validior ætas Imperium Romanũ rexit, & duplicavit.* Nemesianus Ecloga 2. vers. 72.

Dij pecorum pavere greges, formosus Apollo
Pan doctus, Fauni Vates, & pulcher Adonis:
Virgil. 3. Georg. in princip.
Te quoque magna Pales, & te memorande canemus
Pastor ab Amphriso. ——
Tibul. lib. 2. eleg. 2. & lib. 3. eleg. 4. & alij passim, ex Græcis & Latinis Poëtis.

Eòque respiciens D. Isidor. lib. 17. etymologiar. c. 2. † *Divitiæ* (inquit) *antiquorum in his duobus erant: benè pascere, & benè arare*: quod latiùs diducit Tiraq. ad Alex. lib. 4. Genial. c. 15. & Lælius Bisciola lib. 3. horar. subsecivar. c. 6. Et M. Varro lib. 3. de ling. Lat. *Pecuniosus* † (inquit) *à pecunia magna dictus est, pecunia autem à pecu, à pastoribus enim horum vocabulorum origo.* Festus quoq; Põpeius lib. 15. de verb. signif. verb. *Aggregare*, & verb. *Pecunia*, idem eleganter ostendit: nã cùm docuisset verbum illud ab ovium gregibus derivatum, quæ invicem sibi iũctæ quiescunt, subiungit, † non esse mirum, si quorundam verborum, frequens usus ex pecoribus

pen-

pendeat, cùm apud antiquos opes, & patrimonia ex his præcipuè constiterint, unde adhuc pecunias, & peculia dicimus. Columella etiam idem apertè significat lib. 6. de re rust. dicens: *In rusticatione vel antiquißima est ratio pascendi, eademque quæstuosissima, propter quod nomina quoque & pecuniæ, & peculij tracta videntur à pecore, quoniam id solùm veteres poßederant, & adhuc apud quasdam gentes unum hoc usurpatur divitiarum genus*. Quibus verbis alia similia D. August. refert Gratian. in cap. totum quidquid 1. q. 3. & consentit Ovid. lib. 5. Fast. sic canens:

Cætera luxuriæ nondũ instrumenta vigebãt,
Aut pecus, aut latam dives habebat humũ.
Hinc etiã locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.

10 Et Plin. lib. 18. c. 3. ubi simul declarat, † cur mulctæ olim in bobus & ovibus fierent, & cur multa nobilium familiarum Romanarũ cognomina ab agrorum fructibus, & pecudum differentijs profecta fuerint, ut Fabij, Pisones, Lentuli, Cicerones, Bubulci, Bupecij, Iuvenci, Porci, Tauri, Vituli, Vitellij, Suilli, Capriani, Ovini, Caprini, Equini. Quod etiam observat Plutarch. in Publicola, & plurima alia † de hac specie rusticationis, & eius utilitate, & dignitate tradentes, Tiraquel. qui innumeros refert, in tract. de nobilit. cap. 32. Choppin. de privil. rusticor. lib. 2. par. 2. c. 1. & seqq. Petr. Greg. lib. 18. syntagm. c. 22. & seqq. Pineda de reb. gest. Salom. lib. 3. c. 12. n. 5. pag. 141. & in Ecclesiast. cap. 2. vers. 7. pag. 273. Matute de Prosapia Christi pag. 12. & novissimus Callistus Remirez, plura de pastoribus cumulans, in tract. de lege Reg. Arag. §. 14. Petrus Gillius ad Æliani historiam, ubi etiam nobilissimos Reges habitos fuisse diligẽtissimos pecuarios scribit. Thom. Garzonus in Platea univers. & Vincent. Burgund. in Speculo tom. 1. lib. 18. Guido Pancirol. in Thesaur. var. lect. pag. 365. & pag. 374. ubi quòd in pascuis opes antiquorum consisterent, nondum invento tritico, & de pascuorum vectigalibus, Torquem. in Monarch. Indiana lib. 13. c. 33. ubi de antiquorũ Indorum pascendi ratione plura commemorat, & novissimè, post hæc scripta à me visus, Anton. Ferdin. Oterus in tract. de pascuis, & iure pascendi, in procem. per tot. ubi plura alia eruditè congessit.

12 Ex quibus † descendit, quòd cùm operibus Reipub. necessarijs, aut etiam in communi utilibus, Indi deservire teneantur, ut sup. c. 4. & seqq. probavimus, meritò huic pascendorum, custodiendorumque gregum, & armentorum oneri subiugẽtur. Dicitur autẽ † grex 13 propriè (ut hoc obiter advertamus) minorũ pecudum, ut ovium, caprarum, suum, proindeque ab armento, aut equitio separatur, quod pro maioribus animalibus sumitur, puta vaccis, equis, mulis, & similibus, l. 1. §. ult. D. de rer. vindicat. l. vetus 68. l. quid ergo 70. §. sed quod, D. de usufr. Et † M. Varro lib. 14 4. de ling. Latin. ubi armenti vocem ab arando deducit, quasi aramentum: quod & probari video à D. Isid. lib. 12. etymol. c. 1. ibi: *Alij armenta tantùm boves intelligũt, quasi Aramenta. Discretio autem est inter armenta & greges: nam armenta equorum, & boũ sunt; greges verò caprarum & ovium*, & sequitur Laurent. Valla lib. 4. elegan. c. 42. ex Ovid. lib. 4. Metamorph.

Mille greges illi, totidẽq; armenta per herbas
Pascebant. ---------

Et Virgil. lib. 3. Georgic. ibi:

Hoc satis armentis: superat pars altera curæ
Lanigeros agitare greges, hirtasque capellas.

Quanquam non ignorem, equarum quoque, & armentorum greges dixisse Cicer. in Verrin. & Philipp. 3. ac bovem in grege videri ponere Pomponium in l. si grege 22. D. de legat. 1. cum alijs, quæ observant Brisson. Berrutius, Hottoman. Prateius, & novissimus Calinus de verb. iur. verb. *Grex*.

15 Quinimò † in re pecuaria, etiam greges anserum, gallinarum, columbarum, gruum, pavonum, piscium, aprorum, & similium animalium, quæ industriâ hominum cicurari solent, ponere videtur Choppin. d. cap. 1. refertque Martial. lib. 3. epigr. 57. lepidè describentem Villam Faustini, ubi

Truces in alta valle mugiunt tauri,
Vitulusque inermi fronte prurit in pugnam.
Vagatur omnis turba sordidæ cobortis,
Argutus anser, gemmeique pavones,
Nomenque debet, quæ rubentibus pennis,
Et picta perdix, Numidicæque guttatæ,
Et impiorum phasiana Colchorum.
Rhodias superbi fœminas premunt galli,
Gemit hinc palumbus, inde cereus turtur.
Avidi sequuntur Villicæ sinum porci,
Matremque plenam mollis agnus expectat.

Et conducit illud Horatij lib. 1. epist. 3. de avibus loquens:

Ne si fortè suas repetitum venerit olim
Grex avium, &c. --------

Et per translationem hominum quoque, militum, & puerorum gregem dici reperio à Plauto in Prologo Asinar. & in Aulularia act. 3. scen. 3. Terent. in Eunucho, Livio lib. 8. & Sueton. in Caligula cap. 18.

16 Et qualiter Vtopienses † pullorum infinitum gregem, vel multitudinem educant, narrat Thom. Morus in sua Eutopia, lib. 2. pag. 57. inquiens, quòd non incubant ova gallinæ, sed magnum eorum numerum calore quodã

æqua-

æquabili foventes, animant, educantque: hi simul, atque è testa prodiere, homines vice matrum comitãtur, & agnoscunt. Quod quãquam iste Auctor in ficta illa sua Repub. per fictionem comminiscatur, Memphi tamen præclarissimã Africæ urbe verè contingere narrat Leonius p. 8. & ex eo Maiol. in colloq. 6. de avibus pag. 198. tradens, pullos ibi, absque incubatione gallinarum procreari: *Excluduntur enim arte quidam. Nam plus mille ovis vase testaceo inclusis, subijcitur ignis lenis: post septimum autem diem in lucem animantia prodeunt: venundãturque nec numero, aut pondere, sed mensura.* Et statim addit in insula vulgò, *del Moro,* sub Rege Ternate solo Solis calore, ova gallinarum, arenâ, vel pulvere infra quatuor ulnarum mensurã condita, fœtificari, exclusosque pullos, absq; matris cura nutriri: quod & ante ipsos docuit Aristot. de hist. animal. lib. 6. c. 2. inquiens: *In Ægypto, ovis fimo terræ obrutis, pullos excludi. Et Syracusis compertum esse, ova sub storia in terra posuisse aliquem, atque ita editos fuisse fœtus. Iam verò & in vasis quibusdam tepidis iniecta ova, spontè pullos deprõsere.* Quæ notare volui, tú quia suspicor nullibi melius hanc fœtificationem provenire posse, quàm in nostris Insulis & Indijs Occidentalibus. Tum etiam quia mihi usui fuerũt ad intelligendam epistolam Hadriani ad Servianum, quam refert Flavius Vopiscus in Saturnino. Vbi de Ægyptijs loquens, inquit: *Nihil illis opto, nisi ut suis pullis alantur, quos quemadmodum fœcundant, pudet dicere.* Nimirum propter fimũ vel stercus, unde talis fœcunditas provenit.

17 EAMQVE Indorum † ad prædictum munus distributionem agnoscit, & probat Acosta lib. 3. de procur. Indor. salut. c. 17. ibi: *Sive gregem pascat,* & Matienz. de moder. Reg. Perù 1. par. c. 11. & 2. par. c. 13. in fine, ubi multa considerat pro utilitate & necessitate conservandi in his provincijs pecudum caulas, sive stabula, quæ alicubi *Estancias*, alibi *Hatos,* & alijs nominibus nuncupamus. Et idẽ facit Agia in suis respõs. de servit. pers. pag. 6. & Torquem. in Monarc. Ind. lib. 13. c. 31.

18 & seqq. Vbi simul recenset, † qualiter Indi olim, & hodie artem pastoriciã exercuerint, & exerceant. Et Garcias Lassus Inca in suis cõmentarijs Regijs de Incarum historia lib. 8. & 9. c. 16. & seqq. ubi refert, quando, & qualiter Hispani ad has provincias Peruanas varia maiorum, & minorum pecorum genera adsportare cœperunt, & quàm citò in magnos greges excreverint, Indis semper ad eos pascendos, ac custodiendos utentes, qui commodiùs huic labori intendere possunt, cùm pascua & stabula in frigidis, & montanis locis, ut plurimùm, reperiantur.

19 Quibus arrident † plures, varijs temporibus editæ, Regum nostrorum Provisiones, Schedulæ, & Ordinationes, quæ hanc Indorũ ad prædictum servitij genus distributionem, non probare tantùm, verùm & impetare videntur, quæ reperiuntur in 4. tom. impress. pag. 301. cum multis seqq. Et licèt in illa ann. 1601. omnia coacta Indorum servitia tolli videantur, hoc tamen ex prooemialibus, & sæpè repetitis eiusdem schedulæ verbis exceptum videtur, ut advertit Agia d. pag. 6. Ita enim inquiunt libertati Indorum prospiciendum esse, ut ijs, quæ ad provinciarum conservationem, & sustentationem, ipsorumque Indorum pariter, atque Hispanorum bonum sunt necessaria, ullum præiudicium non generetur, ut latiùs dixi sup. c. 4. ex n. 48. Et evidentiùs demonstrat altera schedula an. 1609. superioris declaratoria, quæ sæpè repetit Indos ad pascendos, & custodiendos greges distribui debêre, & vel in primo cap. sic exorditur: *Primeramente ordeno, i mando, que se hagan los repartimientos de Indios necessarios para labrar los campos, criar los ganados, &c.* In alia quoque sched. ann. 1618. quæ personale servitium Regni Chilensis aboleri iuber, ita id temperandum esse monetur: *Que no se falte à la labrança i criança*: & in alia data Vlyssipone 24. Augusti ann. 1619. huic Regiæ Limanæ Audientiæ directa, eadem Indorum distributio probatur, eâ tamen lege: *Que se mire mucho por el bien dellos de manera que no sean gravados, ni se les reparta mas numero del que les toca, i deben dar, sin admitir en esta parte pretensiones, ni diligencias de los que los pidieren para sus comodidades, i fines particulares, pues lo contrario es excesso en perjuizio de partes, i contra todo buẽ govierno.*

20 Et hunc † etiam procreandi, ac propagãdi pecudes finem, sive scopum respicit illa alia nobilis provisio D. Caroli V. Imp. data en Fuensalida 28. Octobr. ann. 1541. quæ extat in 1. tom. impress. pag. 61. & 62. ubi cavetur: *Que todos los mõtes, pastos, terminos, i aguas de las provincias de las Indias sean comunes, para que todos los vezinos dellas puedan gozar de ellos libremente: i assimismo puedan hazer, i hagan cabe qualesquier bohios que oviere en las dichas provincias, cavañas, i traer sus ganados junto a ellos, ò apartados, como quisieren, &c.*

21 Quod tamen † (ut alibi latiùs trademus) ita accipiendum est, dummodò stabula, & pascua circa Indorum populos, & sata, vel aquas non exerceantur, neque in alijs locis, ubi eis, vel etiam aliorũ Hispa-

no-

norum fundis damno esse possint. Hoc enim graviter prohibitum est schedulis ann. 1550. & 1555. quæ reperiuntur in lib. impress. Ordinat. Mexican. fol. 173. Et iuris communis regulis adiuvatur, † quæ statuunt, neminem posse in alieno agro animalia sua pascere, l. quintus, ad leg. Aquil. Alex. cōs. 35. Viso processu, n. 7. lib. 4. Craveta cons. 353. in princip. l. fin. C. de pascuis publ. lib. 11. l. iniuriarum, §. fin. & l. seq. D. de iniur. l. per agrum, C. de servit. cum similib. Covar. c. 37. pract. Tusch. litt. S. concl. 111. ubi tamen hoc limitant, nisi adsit præscriptio, vel ius pascendi in alieno agro, iunctis pluribus alijs, quæ de damno in alieno pasturagio à pecudibus dato, & de eius satisfactione, oppidorumque circa hæc varijs ordinationibus, tradit novissimè Ant. Oterus in d. tract. de pascuis, c. 12. 13. & seqq.

22

Extant quoque diversorum Proregum ordinationes, & præcipuè illius Indiani Numæ, sive Nomothetæ Dom. D. Francisc. à Toleto, quibus præfigitur modus, † quo Indi pastoricio huic ministerio, de quo agimus, distribuendi sunt, & salarium, quod huius laboris ratione consequi debent. In quibus tamē plures docti, & graves Viri aliquam emendationem desiderant, quatenus iubent, ut Indi, qui huic oneri destinantur, sex continuos menses in eo sine mutatione deserviant, cùm tamen in alijs servitijs breviora tempora designentur. Necnon etiam, dum eisdem Indis pastoribus, quos *Aguatyres* vocant, viginti duos argenteos nummos, & dimidium in singulos menses pro salario, & victu præstituunt, quod in singulos dies sex dumtaxat asses reddit, vulgò, *Tres quartillos*, cùm tamen Indis, qui in alijs ministerijs, non magis gravibus, & onerosis occupantur, duos argenteos nummos, ultra victum, salarij nomine pendi, idē Prorex statuerit. Neq; † placet discriminis causa, quā motus fuisse videtur, nempè quòd Indi pastores, cùm vagi, & otiosi per cāpos obambulent, possunt oculis ad gregis sibi commissi curam attendere, & simul manibus aliquid operari, ex quo amplius sibi lucrentur. Nam in hoc eventus, & experientia contrarium ostendit, cùm pecudum domini Indos pastores otiosos esse non sinant, & quicquid præter id operātur, sibi quoque, & suis utilitatibus cedere putantes, ab illis extorqueāt. Et prætereà impossibile esse videtur, ut sex illi asses sufficiant ad laborem Indorum compensandū, qui vel in sola custodia gregis impenditur, cùm vix ad victum illius diei, quantumvis tenuem, comparandum in his provincijs sufficiat. Durusque, & † iniustus semper ille labor reputari soleat, qui laboranti miserabilem saltim alimoniā, præmij, aut mercedis vice, non præbet, cap. Ecclesias, vers. *Item Apostolus* 13. q. 1. c. Episcopos, de offic. Ordin. lib. 6. cū alijs, quæ tradit Roman. cons. 25. per tot. & cons. 344. ubi apostillæ plures concordantes adducunt.

23

24

25

Vnde † semper iuri, & rationi magis consentaneum esse putavi, ut his Indis opilionibus, sive pastoribus salarium augeatur, idemque assignetur, quod cæteris præstari solet, qui in alijs ministerijs deserviunt, prout disponi videtur in quadam schedula ann. 1591. ad Quitensem Cancellariam directa, 4. tom. pag. 299. ibi: *I moderar el numero de los que se reparten para la guarda de ganados, i acrecentarles los salarios, proveyendo como se les dè lugar para oìr Missa, i acudir à la doctrina, &c.* Nam ut verum esse concederemus, minus illos, quàm alios laborare, hoc levamen, alijs gravioribus incommodis repensatur. Etenim cùm per sex continuos menses inserviant, diutiùs à suis municipijs, & domūculis, sive tugurijs abesse compelluntur, & vel uxores, ac liberos, frivolaque, quæ habent, deserere, vel secum, Biantis instar, omnia hæc adsportare. Vtrumque autem quàm sit durū, & asperū, nemo non videt. Vt omittā † alios huius officij labores, quos optimè expressit Virg. 3. Georg. Baptist. Mantuan. Eclog. 6. & 9. & efficiunt ut pastores militibus quoad vitæ genus affinitate quadam coniungantur, ut colligitur ex Aristot. lib. 6. Polit. c. 4. & Virgil. d. lib. 3. Georg. ibi:

26

27

-------- Omnia secum
Armentarius Afer agit, tectumque laremque
Armaque Amycleumque canem, Cressamque pharetram
Non secus ac patrijs acer Romanus in armis.

Et prætereà † cùm eisdem ordinationibus præfinitum sit, ut octingentis ovibus pascendis, ac custodiendis unus dūtaxat Indus pastor invigilet, & ut earum, quæ eius culpâ perierint, vel amissę fuerint, pretium solvere debeat, quod incommodum, & periculū in alijs servitijs neutiquam imminet, planum est, eiusmodi † gravaminū occasione, augeri quoque salarium debêre, argum. text. in c. naviganti, de usuris, ibi: *Pro eo, quòd periculum in se suscepit*, l. fundi partem 80. D. de contrah. emt. l. si sterilis 22. §. si tibi fundum, D. de act. emt. cū latè adductis à Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 18. n. 38. Pinel. in Rubr. C. de rescind. vendit. c. 2. n. 29. & in l. 2. C. eod. 3. p. cap. fin. n. 23. Maximè quia † nusquam numerus ille octingentarum pecudum servatur, sed plures multo pastori Indo, quamvis invito, & reluctanti, committi solēt, & singulos greges, quos vulgò *Manadas* appellamus, mille capitum, vel mille & ducentorum efficiunt.

28

29

30

31 Cùm † de iure communi gregis nomen decẽ ovibus, aut quinque porcis contineatur, ut docet I.C. in l. oves, D. de Abigeis, ubi Bart. num. 2. idem Bart. & Angel. in l. sicut, §. 1. D. quod cuiusque universit. & observat Conan. lib. 4. commentar. c. 6. n. 10. Rebuff. in l. Neratius 35. D. de verb. signif. Forcat. in Cupid. Iurisp. cap. 13. Cuiac. lib. 6. observat. c. 8. & Petr. Pitthæus in not. ad fragm. I.C. pag. 93.

32 Quò fit, † ut ferè semper plures amitti, vel perire contingat, quàm ut à pastore, servitij tẽpore expleto, nedum integro salario, quod lucratus est, verùm neque reliquis suis fortunis, exsolvi possint, quod quidẽ omni iure reprobatum exiſtit, l. illicitas, §. ne tenuis, D. de offic. Præsid. ubi Bald. & DD. & alij relati ab Alphano collectan. 524. l. 1. & 2. C. de exactor. tributor. & C. de superexaction. lib. 10. & l. 1. & per tot. C. de execut. & exact. lib. 12. cum alijs.

33 Et planè, † quamvis non ignorem, iuxtà iuris communis regulas, pastorem de ovibus amissis teneri, neque bonã eius excusationẽ esse, quòd lupus eas comederit, ut latè tradit Speculat. in tit. de act. seu petit. §. 3. vers. *Itẽ nota quòd si*, in fin. & Abb. in cap. innotuit, de elect. quapropter ei probatio mortis incumbit, l. si fundum 10. §. Imperator, D. locati, l. si creditor 4. ubi docet Cyn. D. de pignorat. act. Accurs. & post eũ Bald. Paul. & Petr. Peralta in l. cùm ita 33. §. 1. D. de leg. 2. Ias. in l. si pascendã, C. de pact. vel saltim pellem domino ostendere debet, addito iuramento, quòd sine dolo, aut culpa sua mors intervenerit, cui standum est, nisi dominus contrarium docere potuerit, ut probat text. optim. de iure nostro Regio in l. 15. tit. 8. par. 5. & in l. 2. tit. 21. lib. 9. Ordinam. quarum argumento ità contra Bald. ubi sup. & Alex. cons. 158. lib. 2. qui traditionem pellis, etiam cum iuramento sufficere negant, rectè docet Palac. Rub. in repet. cap. per vestras, notab. 6. §. 11. n. 12. Didac. Perez in l. 12. tit. 14. lib. 2. Ordin. Cassanæus in consuet. Burgũd. Rubr. 1. §. 5. n. 176. in fin. Avendañ. de exequend. mandat. 1. par. cap. 2. n. 18. Ant. Gom. lib. 2. var. c. 3. col. penul. Cardin. Tusch. litt. C. concl. 1118. & Bobadill. in Polit. lib. 3. c. 15. n. 125. pag. 394. & lib. 5. c. 1. n. 155. pag. 588.

34 In his tamẽ † miseris Indis, aut miserandis, supradicta omnia nimis limitari debêre putarem, cùm inviti prorsus ad custodiendos eiusmodi Hispanorum greges accedant, nec tam ex contractu suo obligentur, quàm ex præscripto legis, vel ordinationis, aut Magistratus ita iubentis: nec dicta custodia directò ad aliquam eorum utilitatẽ inducatur, vel indicatur, sed pręcipuè, & principaliter in bonum, & augmentum Hispanorum, qui gregum domini sunt. Atque ita sub levi quavis occasione, vel culpa capitũ mortuorum, vel amissorum puniri, aut eorum luitione mulctari non debeant, quemadmodum

35 in † cæteris cõtractibus observatur, qui gratiã unius ex contrahentibus fiunt, scilicet deposito, commodato, & similibus, l. contractus 22. D. de regulis iur. l. si ut certo, §. nunc videndum, el primero, & §. interdum, D. cõmod. ibi: *Nam quia nulla utilitas eius versatur, apud quẽ deponitur, meritò dolus præstatur solus*, & ibi: *Vel si sua dumtaxat causa commodavit.*

36 Quamobrẽ non iustè in hoc casu practicari posset † illa notabilis doctrina, quam ponit Bart. & post eum Ioan. de Platea in l. qui ad præsens 4. C. de murilegul. lib. 11. per text. ibi, nempè quòd si pastor, vel custos probaverit, sub illud ipsum tempus in illa regione, aut provincia, morbo, vel peste grassante, sublatas fuisse mortalitate aliorum provincialiũ oves, nihil amplius probare teneatur. Quod licèt textus ille nullatenus probet, arbitrio tamen iudicis relinquendũ mihi videtur, qui ex varijs causis æstimabit, an id admittendũ sit, & in istis Indis, ut diximus, facilè ad eorũ favorem propendebit.

37 Quos tamen à dolo, † & lata culpa, quæ dolo similis est, l. quod Nerva, D. depositi, excusare non convenit: nam experientiã constat, eos naturã suã admodum furaces esse, & aliquando traditas sibi pecudes abegisse. Vnde via delictis aperienda non est, l. conveniri, D. de pact. dotal. d. l. contractus, D. de reg. iuris, ibi: *Excepto si cõvenerit, ne dolus præstetur, nam hoc bonæ fidei iudicijs contrarium est.*

38 Et † pastor, si fiat lupus, meritò tenetur actione furti, ut probat text. & ibi Bald. & alij, in l. si servus, C. de furt. exornat Colerus decis. 207.

39 Atque hæc quidem, quæ pro Indorum pastorum † favore cõsideravimus, respexisse videtur d. Regia schedula ann. 1609. c. 20. quod ego, his iam calamo traditis, inspexi, ita enim notabiliter inquit: *Que los Indios que guardã ganados, no estẽn obligados à pagar al ganadero las cabeças que se perdieren en su tiempo, si por este riesgo que toman sobre si, no se les diere algun precio equivalente, i este será el que vos señalaredes, con condicion que lo tasseis segun el merito i valor del peligro à que se ponen los pastores, i à las otras circunstancias de cada provincia.* Quod tamen licèt iustissimè cautum, nunquam tamen praxi observatum conspexi, ut & in reliquis ferè contingit, quæ Indorum favorem concernũt, in quibus, ut rectè scribit Acosta d. c. 17. *Re-*

40 *media † dictare facile est, perficere verò, aut* in-

infecta emendare, perquam difficile. Sicut & facile est (ut Ego dicere soleo) cognoscere damna & inconvenientia, quæ in multis rebus, quæ in his provincijs Indiarum usitatur, contingunt, & experimur, meliorem autem formam invenire utique difficilimum. Nam ut aliàs inquit Ovidius:

41 *Non † eadem ratio sentire & demere morbos*
Sensus inest cunctis, tollitur arte malum.

SVMMARIVM CAPITIS DECIMI.

1 INDI an iustè textrinis distribuantur?
2 Indi hodie in pannis conficiēdis, & alijs lanificijs, utilissimi sunt.
3 Victus verbo vestis etiam continetur, & num. 25.
4 L. quos nos 234. §. fin. & l. verbo victus, de verb. signif. explicantur.
5 Legatum alimentorum extenditur ad vestem, & ad lectum, sive stragulum.
6 Laurent. Valla malè reprehendit I.C. quòd dixerint, verbo victus vestes contineri, & eius argutijs plenè respondetur.
7 Homines sine veste vivere non possunt, nisi belluas imitentur.
8 Furari quis potest ob tegendam nuditatē, ac propter famem.
9 Gynæcia apud Romanos, maximè in usu fuisse, & homines eis adscripti.
10 Gynæciarij & Murileguli, & alij ab his officijs abesse non poterant, & ideò mancipia vocabantur.
11 L. qui textrini 6. C. de Murilegul. & aliæ de mancipijs Gynæciarum, & textrinorū agentes, explicantur.
12 Gynæciū unde dicatur, notato errore Accursij? & qui Gynæciarij & textrini?
13 Bona Dea cur apud Romanos appellaretur Gynæcia?
14 Gynæconitis est domus mulierum, & Gyne mulier, quæ iam peperit.
15 Narsetem Eunuchum, licèt magnum Ducem, in Gynæcium mulierum Sophia mandavit.
16 Indos ex textrinis plus lucri, quàm damni accipere, multi opinantur.
17 Gynæcia, sive Obrages de comunidad, Indis multum proficua esse dicuntur.
18 Gynæciorum servitio dari solent pueri decennio maiores, & de alijs eorum utilitatibus.
19 Dom. Prorex D. Francisc. à Toleto, qualiter, & quàm prudenter ordinationes Gynæciorum disposuerit?
20 Gynæcijs Indos distribui licitè posse, qui Auctores tradiderint?
21 Leges iustæ nasci solent ex malis moribus, & quando recipi, & exequi debeant?
22 Legislator ultra finem, quem vult, ligare non prætendit.
23 Gynæcijs Indos distribui, iam pridem usitatum est.
24 Schedulæ plures referūtur, quæ Indos Gynæcijs distribui, probare videntur.
25 Indi Gynæciarij non nisi ex locis, duabus tantùm leucis distantibus à Gynæcijs, extrahi debent.
26 Gynæcia cum Indis coactis minimè toleranda, sed potiùs tollenda, & diruenda esse, Auctor opinatur, & quare?
27 Vestes verbo victus propriè non comprehendi, plurimi tradunt.
28 Panni, & alia stamina, quæ ex Hispania adducuntur, Hispanorum usui sufficiunt.
29 Gynæcia ut permittenda essent, libera, & aperta esse deberent, & cum Indis voluntarijs, ut sunt aliqua in Nova-Hispania.
30 Schedula Guatimalensis refertur, quæ strictè probibet Commendatarijs, mulieres claudere, & cogere ad lanificia.
31 Caput elegans schedulæ ann. 1601. pro tollendo servitio personali Gynæciorum, expenditur.
32 Schedula ann. 1603. & cap. instructionis ann. 1595. Indi Gynæcijs distribui probibentur.
33 Gynæcia quibus rationibus non fuerint sublata, tot schedulis eorum demolitionem iniungentibus.
34 Schedula ann. 1609 cap. 1. & seqq. Gynæcia conservari, & Indos illorum servitio distribui permittit, sub multis legibus, & conditionibus, quæ referuntur.
35 Fr. Ioan. à Torquemada censet sanctissimam esse legē, quæ Gynæcia aperiri, & Indos eorum voluntarios esse iubet.
36 Gynæciorum conservationi, & servitio licèt aliquæ schedulæ conniveant, semper tamen Regiæ voluntatis esse videtur, ut si fieri possit, tollantur, & ad hoc plures schedulæ expenduntur.
37 Patronis, sive Commendatarijs Indorum Gynæcia in suis commendis habere, probibitum est schedul. ann. 1621. licèt non servetur.
38 Æthiopes cum Indis in Gynæcijs misceri, probibitum est per sched. ann. 1612.
39 Schedulæ, quæ Gynæcia locari vetant, referuntur, & explicantur.
40 Gynæcia locari, quæ probibet schedulæ, de Gynæcijs privatorū accipi debet, nō de ijs, quæ sunt de Communitatibus Indorum.

41 *Pueros decennio maiores Gynæcijs distribui non convenit, licèt aliter usitetur.*

42 *Pueritia duris laboribus oneranda non est: sed suis studijs & ludis relinquenda, ex Arist. & alijs.*

CAPVT X.

De Gynæcijs, sive textrinis, & lanificijs, vulgò, Obrages; & an illis iustè Indi deservire cogantur?

CVM iustitiam Indos ad labores & functiones publicas compellendi, ex eorundem operũ necessitate, aut communi saltem totius Regni utilitate metiamur, meritò nunc in quæstioñe vocari potest. An † iustè pannorum, aliorumque staminum textrinis, sive officinis distribuantur, quæ in hoc Regno Peruano, & in Mexicano frequentissimæ sunt, & vulgò, *Obrages*, appellari solent. In quibus Indi † omne lanificij genus exercent, & licèt initio nihil nisi rudum, & impolitum operarentur, hodie tamen optimos pannos conficiunt, qui cum ijs ferè comparari possunt, qui ex Hispania magnis sumtibus, & itineribus adsportãtur. Et planè cùm pro ijs, quæ ad victum pertinent, Indi, etiam inviti, & reluctantes ad laborandum compelli possint, ut in præcedentibus demonstravimus, æquâ lance dicendum videtur, † pro his quoque laborare teneri, quæ ad vestiendos & operiendos homines diriguntur. Nam verbo victus vestem etiam, & reliqua cultui corporis necessaria contineri constat, ut docuit Labeo relatus ab Vlpiano in l. verbo victus 43. D. de verbor. signific. melior text. in l. quos nos 234. §. final. D. de verb. signif. ubi ita scribit I.C. † *Verbum vivere quidam putant ad cibum pertinere. Sed Offilius ad Atticum ait, his verbis & vestimenta contineri, sine his enim vivere neminẽ posse*; & idem tradit in d. l. verbo victus. Vnde rectè docuit Accurs. in l. fin. D. de aliment. & cibar. legat. † eum, cui alimenta legata sunt, pro veste quoque, & lecto, sive stragulo agere posse; cuius doctrinam sequuntur, & pluribus ornant Bald. in l. 1. C. de Episc. aud. Roman. cons. 146. col. 1. Bertrand. cons. 159. in fin. vol. 1. Aviles in c. 17. Prætor. verb. *A razonables*, n. 5. & DD. per text. ibi in l. 1. §. mulier, D. de ventre in possess. mitt. ubi I.C. cibum, potum, vestitum, & lectum in victu connumerat. Idemque verbo sustentationis comprehendi, probat opt. text. in cap. omninò, & ibi Cardin. Alex. 31. dist. & in l. si cùm dotem, §. sin autem in sævissimo, D. solut. matrim. & alia congerens Tiraq. omninò vidend. in tractat. de Nobil. c. 31. n. 352. Mysing. obser. 12. cent. 3. & in §. itẽ si de dote, n. 4. Inst. de act. novissimè Mager. de Advocat. armat. c. 10. num. 312. & seqq. Petr. Surd. de aliment. titul. 4. quæst. 2. ex numero 1. ubi pòst Bart. & alios hoc extendũt ad cætera omnia, sine quibus corpus humanum sustineri non potest, & quæ hominum natura demonstrat. Et conducit Cic. de amicit. dum inquit: *Multi divitias despiciunt, quos parvo contentos, tenuis victus, cultusque delectat*; & lib. 1. offic. *Vita, victusque communis in amicis vigent maximè, vestimentum, & habitatio continentur.*

Et licèt † Laurentius Valla lib. 6. elegant. c. 56. I. Consultos nimis Grammaticè reprehendat, quia dicunt, victus appellatione vestes quoque venire, eò quòd victus, inquit, venit á vivendo, sed vivere possumus sine vestibus, ut in Æthiopia, & plaga Æquinoctiali Soli proxima. Hoc tamen attendendum non est, quia ut benè tradit Alciat. in d. l. verbo victus, nos hîc Æthiopum leges non interpretamur, sed Romanorum, & Hispanorum, qui sine vestibus vivere non solent. Cui etiã non minus rectè subiungit Rebuff. ibid. col. 329. † quòd vivere sine vestibus communiter non possumus, & saltem aliquo operimento indigemus, nisi belluas imitari velimus, iuxta d. l. quos nos, §. ult. & l. legatis, D. de aliment. & cibar. legat. & licèt quidam sine vestibus vivant, hoc tamen regulam nõ infringit, cùm Legislatores ea, quæ frequenter, & facilè fiunt, prospicere soleant, l. nam ad ea, D. de legibus.

Et ut Ciceron. missum faciam lib. 3. de orat. ubi inquit, vestem frigoris causâ primò repertam, pòst adhiberi cœptam ad ornatum etiã corporis. Illud mihi videtur magis quoque cõtra Vallæ ineptiã stringere, quod Philosophi omnes, qui vitam iuxta naturæ necessitates tantùm formandam instituunt, paucis naturam contentam dicunt, scilicet cibo & vestimento, quasi hæc naturæ necessaria, sic D. Paul. 1. ad Timoth. 6. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus*. Ad quod respexit etiam Iuvenal. satyra 14.

---------------- Mensura tamen quæ
Sufficiat census, si quis me consulat edam,
In quantum sitis, atque fames, & frigora poscunt, &c.

Et Farinacius, omninò videndus, de furtis, quæst. 74. num. 68. ubi probat, quòd † quemadmodum potest quis licitè furari ob redimen-

mendam famem, ita & propter vestitum, & tegendam nuditatem.

9 SECVNDÒ, † pro eodem labore Indis iniungendo, perpendi potest Romanorum exẽplum, qui Gynęciarijs, Murilegulis, Baphiarijs, & alijs similibus officialibus utebantur, qui in texendis, tingendis, ac conficiendis ex lana, & Murice Imperatorum vestibus occupabantur. Quorum non libera, & vicissitudinaria, ut nostrorum Indorum, sed veluti servilis conditio erat, ita, † ut his officijs 10 perpetuò addicti, simul cum liberis, & uxoribus, ab eisdem exire non sinerẽtur, l. 2. l. edicimus 7. l. æternam 8. l. Murileguli 11. C. de Murilegul. Gynæciar. & Bastagar. l. ult. C. de metallar. l. 1. C. de fugit. colon. Vnde & mancipia 11 vocari solebant, † l. qui textrini 6. d. tit. C. de Murilegul. lib. 11. ibi: *Qui textrini nostri mãcipia*, l. 2. eod. tit. in C. Theodosian. *In qua est mancipium Gynæcij*, l. 4. 5. 9. 14. & 15. tit. 20. in eod. Cod. Theodos. cum alijs, quæ circa prædicta ministeria ultra Alciat. Cuiac. Gotthofred. & alios Scribentes in his iuribus, observat Conan. lib. 4. commentar. c. 7. Brisson. Berrucius, Prateius, Sicardus, & novissimus Kalinus de verb. iur. verb. *Gynæcium*, Martin. Colerus in tract. de aliment. lib. 1. cap. 15. n. 62. pag. 535. Tiber. Decian. respõs. 42. n. 29. vol. 2.

12 Vbi † meritò rident, & reijciunt errorem Accursij, qui in d. Rubr. C. de Murilegul. Gynæcium derivari putat à *Gyne*, quod est nudus, quasi nudus lanâ vestiatur. Est enim certius Gynæcium, sive Gynæceum verbum Græcum esse, quod illam domus partem apud Græcos significabat, quæ præcipuè fœminarũ lanificio, & textrinæ deputata erat, indeque Gynæciarios dici cœpisse, qui fœminis mixti, ea opera exercebant, & posteà, qui in publicis Gynæcijs conficiendis, & texendis vestibus Principis, operam dabant. Quapropter Gynæcij, & textrini nomen confunditur, sive pro synonomo sumitur in d. l. 5. & 6. C. de Murileg. & in l. 24. C. de annon. & tribut. ibi: *Textrinis vel Gynæcijs*, iũctis alijs, quæ præter suprà dictos Auctores, notat Vitruvius, & eius Additionator Guillelm. Filangius lib. 7. de Architect. cap. 10. Alex. ab Alex. lib. 5. Genial. cap. 24. Qui † etiam animadvertit, Bo- 13 nam Deam apud Romanos Gynæciã appellatam, & huius nominis rationem adducit lib. 3. c. 12. & lib. 6. c. 8. Et Cælius Rhodig. † qui 14 Gynæcontis meminit, quæ est domus mulierum, lib. 26. antiq. lect. c. 32. & Gynem, inquit, esse mulierem, quæ iam peperit, lib. 7. cap. 15. & Gynæca, pro menstruis mulieribus sumi, lib. 14. cap. ult. Et hinc Paulus Diaconus in Iustin. † loquens de Sophia, & Narse- 15 te, inquit, illam huic, quòd Eunuchus esset, hoc mandasse, ut cùm pueris in Gynæcio lanarum pensa divideret, quod etiam refert Aimoynus Monachus lib. 3. de gest. Franc. c. 10.

16 TERTIÒ, in favorem eiusdem servitij nonnulli considerãt, quòd illud † non solùm Hispanis, & in cõmuni utile esse videtur, verùm & ipsis Indis valdè proficuum, cùm labor, qui in illis impenditur, nimis onerosus non sit, eiusque occasione Indi intra limites patrios reperiant, in quo operari possint, & argentum acquirere, quo tributa sua commodiùs exsolvant, vestibusque, & stragulis, minori pretio comparatis, utantur, quæ alioqui, si hæc Gynæcia cessarent, tã ipsis, quàm Hispanis plurimi comparanda essent, ut experiẽtiã compertum affirmãt. Maximè † cùm plu- 17 rima ex illis ad Indos ipsos pertineant, quæ vocamus, *Obrages de las comunidades de los Indios*, & ex eorum administratione, sive locatione ingentes reditus singulis annis percipiant, quibus alijs sibi necessarijs commodè, & utiliter providetur. Adduntque in eisdẽ textrinis † pueros etiam decennio maiores 18 occupari solere, & pro servitij modo salariũ lucrari, quamvis ijdem usque ad XIIX. annũ tributa non præstent. Et tandem omnes hac viâ ab otio, & alijs vitijs revocari, atque in civilem & sociabilem vitam perduci, & meliùs in Fide Catholica instrui, cùm hæc omnia seriò, & prudenter cauta reperiantur in Ordinationibus, quæ ad eadem textrina reliquit Dom. Prorex D. Francisc. à Toleto. Vbi etiam † servitij quota præfigitur, leucæque 19 assignantur, ex quibus Indi deducendi sunt, & tempora, quibus vicissim immutari debẽt: ut sic omnis durities, & iniustitia à prædicto servitio abesse videatur.

20 Quibus argumentis † (licèt non ita distinctis, & exornatis) illud admittere, & probare videtur Acosta lib. 2. de procur. Ind. salut. cap. 17. Matiẽz. d. lib. M. S. de moderat. Reg. Perù 2. p. c. 13. & omnium latissimè Agia in d. respons. servit. person. pag. 7. 26. 48. & seqq. ubi, licèt in schedula ann. 1601. huiusmodi coactum ad textrina servitiũ cessare expressè iubeatur, ipse tamen, nimis animosè, defendit, adhuc sustineri debêre, dummodò iniuriæ, & vexationes tollantur, quæ Regẽ nostrum pijssimum movisse videntur, ut dictam schedulam promulgaret. Iustæ etenim leges, 21 ut † ipse inquit, ex malis moribus nascuntur, iuxta doctrinam Arist. lib. 2. Rhetor. Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 17. & Taciti lib. 15. annal. ibi: *Vsu probatum est, leges egregias, exempla honesta, apud bonos ex delictis aliorũ gigni.* Et tunc demum recipi, & exequi debent, ubi earum ratio viget, & in casibus, quos ex-

presse designant, ut docte tradit Bald. in l. fin. q. 5. C. de hæred. inst. & in l. fin. & Auth. cui relictũ, col. 4. per tex. ibi, C. de indict. viduit. tollẽda. Cessante verò, vel correctâ legũ ratione, ipsæ quoq; cessare solẽt, 22 † cùm legislator ultra finem, quem cupit, ligare nõ prætendat, l. adigere, §. quamvis, D. de iure patr. c. mirandum, de servis non ordinand. c. fin. de præbẽd. iunctâ l. non omnis, D. si cert. pet. & doctrinâ gloss. notabilis in l. 1. §. prudẽtia, de legit. tut. Bald. in l. 1. C. qui admitt. & aliorum pluriũ, quos latè congerit Tiraq. in tract. de cessante causa, verb. *Ratione legis cessante*, & Everard. in topicis legalib. loco 80. pag. 419.

23 Et iuxta superiorem opinionẽ † Proreges & Gubernatores harum provinciarum, iã inde à primis conquisitionis earũ temporibus, Indos prædictis Gynæcijs assignare soliti sũt, quorũ ministerio lana carpi, in filum, & stamina duci, texi, & expoliri consuevit, varijs ad hoc, & necessarijs ordinationibus, ut suprà diximus, constitutis. 24 Nec † desunt plures schedulæ, & provisiones Regiæ, quæ eiusdẽ servitij mentionem facientes, illud approbare videntur, dummodò vexationes insolitæ cessent, & Indi competenti salario remunerentur, ut cõstat ex multis, quæ quotidie ad dicta textrina visitanda, quin & de novo cum Indorũ distributione erigenda, expediri solẽt, & ex illa 19. Octob. an. 1591. ad Quitensem Cancellariam to. 4. impres. pag. 299. ibi: *I q̃ tambien cõvernia, q̃ à los Indios que andan en los obrages, se les pague cada año à razon de à treinta i cinco pesos, como està ordenado, &c.* Et alia de Ventosilla 7. Octob. an. 1603. cũ Prorege D. Ludov. à Velasco loquẽte: *La qual manda remediar los excessos, i malas pagas de los obrages de la provincia de Quito.* Et ex alia servitij personalis an. 1609. c. 19. quæ aliquã Indorum utilitatẽ in his textrinis considerat, 25 eos † tamẽ nõ ultra duas leucas accersiri iubet, & in rebus nõ valdè laboriosis occupari, his verbis: *Que à los obrages no se repartã Indios, sino fuerẽ vezinos del lugar dõde estuvierẽ entablados, ò de dos leguas en cõtorno. I vos procurareis, q̃ acudan à las cosas faciles de este ministerio, pues de su criãça en estos oficios les resultã las grandes utilidades q̃ se saben.* Quinimò in alijs schedul. an. 1610. in quibus Gynæcia quatuor denuò fundari, Excellẽtiss. Lemensium Comiti permissum est, ad dimidiam leucam Indi coangustantur: quod tamẽ posteà ad duas, ut in alijs, porrectum fuit.

26 Sed † licèt suprà dicta ita se habeant, contrariam tamen in hoc articulo sententiã ego non gravatè defenderẽ; quam à multis quoq; pijs, & expertis viris amplecti video. Scilicet magis iustũ, & expediens esse, ut dicta Gynæcia in his provincijs omninò cessare iubeãtur, vel saltẽ Indi in eis laborare nõ compellãtur. Nã in primis 27 † negare possumus in vestibus, & stragulis, quæ ibidem conficiuntur, eandem rationem, quæ in agricultura, versari, cũ certius sit sub verbo victus propriè, & strictè cibaria tantùm contineri, ut docet Alciat. in d. l. verbo victus, in fin. Matienz. in l. 1. gloss. 6. n. 1. & 2. tit. 14. lib. 5. Recop. & Bobad. in Polit. lib. 3. cap. 4. n. 109. litt. G. Et ut daremus contrariũ receptius, & humanius videri. Cùm tamen panni, 28 † & alia diversa stamina, quæ ex Hispania, & alijs partibus adducũtur, Hispanorum usui sufficiant, quibus hoc cõmercium non deserere, aut enervare utilius esse censetur: vel si ea adhuc operari cupiant, possint id suis, ac suorum famulorum manibus exercere, Indosque relinquere, qui nullam ex hoc labore utilitatem consequuntur, quin potius plurima damna, & vexationes, ita ut multi perire cogantur: & tenues vestes, quibus ipsi utuntur, & opus habent, unusquisque iuxta patrium morem sibi conficiat, citra ullam textrinorum necessitatem: inde fit, ut rationes in contrarium perpensæ, parũ stringant, & hoc servitium, cùm excusari possit, & in communi utile non videatur, meritò auferri, & antiquari debeat, 29 † prout iam multis ab hinc annis in pluribus Novæ-Hispaniæ provincijs sublatum videmus, in quibus nullus Indus invitus ad Gynæcia deducitur, sed qui volũtariè in eis laborare vult, pacto priùs salario, suas operas locat, & cùm sibi visum est, inde recedit, & se aliò pro libito transfert, quod ibi vocant, *Obrages abiertos*, ut refert Torquemada in Monarc. Ind. lib. 5. c. 70. pag. 833. 30 Invenio quoque † in 4. tom. sched. impress. pag. 297. schedulam quandam ann. 1549. ad Guatemalensem Cancellariam directam, quæ districtè prohibet: *Que ni aũ los Encomẽderos puedan encerrar las Indias en corrales, para que hilen, i texan la ropa de algodon, que les han de dar de tributo, sino q̃ en sus casas lo hagan, i alli entiendan en ello, de manera, que no reciban, ni se les haga agravio alguno.* 31 Sed omitti non potest † integrũ caput quartũ illius schedulæ servitij personalis ann. 1601. quod seriò admodũ iubet, ne in his textrinis Indi etiã volũtarij, & sub qualibet mercede, aut quovis prætextu admittantur, gravibus pœnis trãsgressoribus irrogatis, his verbis: *Otrosi, porq̃ he sido informado, que el trabajo que los Indios hã padecido, i padecen en los obrages de paños, è ingenios de açucar, es mui grãde, i excessivo, i contrario a su salud, i causa de q̃ se ayan cõsumido i acabado en èl muchos: prohibo, i expressamẽte defiendo, i mando, que de aqui adelante en ninguna*

provincia, ni parte de essos Reinos, puedan trabajar, ni trabajen los Indios en los dichos obrages de paños de Españoles, ni en los ingenios de açucar, lino, lana, seda, ò algodon, ni en cosa semejante, aunque los Españoles tengan los dichos obrages, è ingenios en cõpañia de los mesmos Indios, ò en otra qualquier manera, sino que los Españoles que los quisieren tener, aunque sea en compañia de los Indios, ò en otra qualquier manera, los ayan de beneficiar con negros, ò otro genero de servicio, que les pareciere, i no con Indios, aunque se diga, que lo hazen de su misma voluntad, sin apremio, fuerça, ni persuasion alguna, con paga, ni sin ella, ni aunque intervenga consentimiento de sus Caciques, ò autoridad de la justicia, ò en otra forma alguna. Con que lo susodicho no se ha de entender, ni entienda cõ los obrajes, que los mismos Indios tuvieren, ellos solos entre si, i sin mezcla, ò cõpañia, ni participaciõ de Españoles de ningũ estado, condicion, ò calidad que sean: porq̃ los dichos obrages, que fueren de puros, i solos Indios, se ha de permitir, que se puedan ayudar unos a otros. Todo lo qual es mi voluntad, i mando, q̃ assi se cumpla precisamente, sin embargo de qualesquier leyes, i ordenãças, cedulas, i provisiones, que en contrario desto esten dadas, que si necessario es, por la presente las revoco, i doi por ningunas. I que las justicias no puedan condenar, ni echar a los Indios à servicio de los dichos obrages, è ingenios, por pena de ningun delito, como lo han acostumbrado hasta aqui: i q̃ los que estuvierẽ en ellos en esta forma, ò en otra qualquiera manera, los saquen, i pongan en libertad, conmutãdoles la pena en otra, qual les pareciere. I encargo, i mando à vos el mi Virrei, Presidentes, i Oidores de mis Audiencias Reales de las dichas provincias del Perù, Quito i Charcas, i las demas àellas anexas, q̃ hagais executar lo susodicho irremissiblemente, so pena à las justicias i juezes q̃ contravinieren a esto, de suspension de oficios por dos años, i docietos ducados por la primera vez, i por la segunda doblado. I à los dueños de los obrages, è ingenios q̃ tuvieren en ellos los dichos Indios, en otros docientos ducados por la primera vez, i destierro de un año de donde fuerẽ vezinos: i por la segunda, la pena doblada; i por la tercera, demas de la misma pena, q̃ no se le permita, ni pueda tener de alli adelãte obrage, ni ingenio. I si vos el mi Virrei, i los Presidentes i Oidores de mis Audiencias, teniendo noticia de ello lo dissimularedes, i dexaredes de remediar, i castigar lo susodicho, me tẽdrè por desservido. I es mi voluntad, q̃ sea caso de residẽcia, i visita, i que se os haga cargo dello, i que se me dè cuẽta de la culpa que resultare, para que yo mãde proveer sobre ello. I si los Oidores que salieren à la visita de la tierra, lo dissimularẽ, i no lo castigaren, incurran en pena de suspẽsion de sus oficios, por un año, i que lo suso dicho se execute inviolablemente.

Aliâ † quoque sched. 7. Octob. ann. 1602. cùm adhuc prędicta damna durare diceretur, Proregi Dom. D. Ludov. à Velasco iniunctũ fuit, ut dictam schedulam servitij personalis executioni mandaret. Et in Instructione eidẽ Proregi data ann. 1595. 1. tom. impress. pag. 318. extat cap. 47. cuius etiam meminimus sup. cap. 7. n. 41. ubi refertur, iam inde à tempore Proregis Dom. D. Francisc. à Toleto, mandatis illi secretò traditis, cautum fuisse: *Que no consintiesse, q̃ en estos Reinos se labrassen paños, por muchas causas de gran cõsideracion, i principalmente porque aviendo allà provision bastante de estas cosas, no se enflaqueciesse el trato i comercio cõ los de España. I reprehende el descuido i excesso que ha avido por lo passado, en dexar fundar muchos obrages, como si no huviera prohibicion. I aunque no los manda quitar i demoler, por buenos respetos, i consideraciones, que para ello dize aver avido, se le encarga, i ordena, que para lo de adelante no dè licẽcia alguna, para fundar nuevos obrages de paños, ni reparar los que se fueren acabando, sin consultarlo primero con su Magestad, con las causas i fundamentos con que se pidiere, i con su parecer, i el de la Audiencia, de lo que conviene, conforme al intento dicho.*

32

Verum † quoniam his iussionibus nõ obstantibus, adhuc Proreges, & Gubernatores in tollendis dictis textrinis, Indisque ab eorũ laboribus sublevandis, supersederunt, multorum Regni nobilium, aliorumque pauperum, viduarum, & hospitalium, quinimò & ipsorum Indorum damna, & dispendia causantes, quorum reditus, & substantia in illis, ut plurimùm, consistebat; & alias prætereà rationes, quas sup. num. 3. & seqq. cum Agia consideravimus, quibus omnibus pias nostrorum Regum, & Supremi Indiarum Consilij aures implerunt. Tandem † effectum est, ut Regiâ aliâ schedulâ circa idem servitium personale latâ ann. 1609. cuius sæpè mentionem fecimus, alterius sched. ann. 1601. executio suspenderetur, Gynæcijs, & Gynæciarijs Indis in pristino statu relictis, ita tamen, ut illis rigorosum salarium assignaretur, & ultra duas leucas evocari non possent, neque ad alia ministeria traduci, ut constat ex cap. 1. d. sched. quod sic exorditur: *Primeramente ordeno, i mando, q̃ se hagan los repartimiẽtos de Indios necessarios, para labrar los*

33

34

cam-

campos, criar los ganados, beneficiar las minas de oro, plata, i azogue, i los obrages de lana i algodon, pues de su labor resulta la comun utilidad de todos essos Reinos, que arriba queda referida. Et cap. 9. ibi: *I presupuesto que aunque seria de gran descomodidad para los Indios, i para los Españoles, que los obrages se cerrassen, podrian passar sin ellos, hareis executar la lei, i tassa justa de sus jornales, sin el respeto i atencion que arriba digo, en las mas labores; de manera, que los Indios obrageros queden satisfechos, i pagados de su trabajo. I no consintais que se repartan a los obrages que no los quisieren cō esta condiciō, &c.* Et cap. 19. ibi: *Que a los obrages no se repartan Indios, sino fuerē vezinos del lugar donde estuvieren entablados, ò de dos leguas en contorno. I vos procurareis, que acudan à las cosas faciles deste ministerio, pues de sus crianças en estos oficios les resultan las grādes utilidades que se saben.* Et cap. 23. ibi: *Que ningun minero, dueño de Chacaras, obrages, i ganado, ni otra persona alguna de qual quier estado i calidad que sea, pueda servirse de los Indios Mitayos, i de repartimiēto, sino es de aquellos que se le repartieren, i estos no los han de convertir en diferentes usos del efecto à que fueren destinados por su mita, ò repartimiento. I el que contraviniere en algo desto, incurra en pena de mil pesos, aplicados por tercias partes, caxa de comunidad de aquel pueblo, juez, i denunciador, i de alli adelante no se les repartan, ni puedan repartir Indios para ningun efecto.* Quam legem Mexici summâ curâ exequi studuisse Dom. Proregem D. Ludovic. à Velasco refert Torquemada in Monarch. India. lib. 5. cap. 70. in fine, & pag. 822. inquit: *Que* † *fue proveida de pecho mui Christiano, i santissima su execucion, si Dios quiere que se guarde. Porque como abre los obrages, i los pena en razon desto, i dexa à los Indios gente voluntaria, libre, i no forçada, muerē los obrageros.* 35

36 Sed licèt † hæc ita permissa fuerint, semper tamen Regiæ intentionis fuisse videtur, ut prædicta Gynæcia parcissimè exercerētur, & Proreges ad unguem observarent, quod sibi in mandatis iniunctum fuerat, de illis de novo citra Regium iussum non erigendis. Indeque manavit schedula quædam data Aranjuecij 29. April. ann. 1603. quæ Proregem Dom. D. Ludovic. à Velasco hac de causa reprehendit, monereque iubet, quot, & quâ auctoritate, & utilitate in hoc Regno reperiantur? qui in illis deserviant? & an ea penitus demoliri conveniat? vel pannis, qui ibidem conficiuntur, aliquod tributum imponere? Quod etiam repetitum invenio in alia schedula Arandæ 14. August. ann. 1610. Proregi Dom. Marchioni Montisclario directa, & in altera ad Proregem Dom. Principem Squilacensem dat. Burgis 21. Novembr. ann. 1615. Extat quoque † caput epistolæ missæ ad Regiam hanc Limensem Cācellariam 28. Maij ann. 1621. quo disponitur, ne patronis Indorum permittatur, ut intra proprios, vel finitimos suæ commendæ populos eiusmodi textrina habeant, his verbis: *I no permitireis que los Encomenderos tengan obrages dentro de sus Encomiendas, ni tan cerca dellas, que se pueda recatar, que se aprovecharàn de los Indios, i de sus servicios personales, &c.* Quod tamen executioni mandatum non est, nec mandari potest, nisi omnia ferè demoliantur; nam Commendarum colore, & calore, in earum locis, ut plurimum, constructa reperiuntur. Prout similiter non observatur alia ordinatio, quæ vetat, † ne Æthiopes cum Indis in hoc labore misceantur, propter damna, quæ ex eorum commixtione experientia monstravit, de quibus agit epistola Ventosillæ 28. Octobr. ann. 1612. Dom. Marchioni Montisclario directa, quæ ita habet: *Està mui bien el aver ordenado, que en los obrages no trabajen negros mezclados cō Indios, por el daño que a los Indios resulta de la compañia de los negros.* 37 38

39 Neque alia, † quæ eadem Gynæcia locari vetat, de qua loquitur alia epistola Turrisellana 22. Februar. ann. 1602. ad Proreg. Dom. Ludov. à Velasco, quæ ita inquit: *Pues dezis, quan en perjuizio i daño de los Indios es, que se arrienden los obrages de paños, i que aviendolo entendido assi, luego que llegastes à esse Reino, no lo permitistes, me ha parecido bien que no se arrienden los dichos obrages, como no se harà de aqui adelante, sino que en todo se procure el bien i alivio de los Indios.* Quod tamen, † ut antinomia cesset, ad Gynæcia privatorum restringendum videtur; nam in his, quæ ad Indorum municipia, sive communitates pertinent, talis locatio valdè probatur in alia epistola ad Proregem Dom. Principem Squilacensem, Matrit. 28. Mart. ann. 1618. ubi hoc cap. reperitur: *Quedo advertido del util, que dezis se và consiguiendo, de aver arrendado algunos obrages de las Comunidades de los Indios, lo qual ha parecido que està bien, i os encargo procureis el beneficio delos Indios, i Comunidades.* 40

41 Et planè, † quod in his textrinis receptum est, ut pueri decennio maiores eorum operationi distribuantur, quamvis neque tribu-

ris, neque alijs laboribus, usque ad decimum-octavum ætatis annum onerentur, ut diximus sup. cap. 5. & dicemus infr. cap. 19. multi probare solent, & in ordinationibus, quas vocant, *de Obrages*, Dom. Proregis D. Franc. à Toleto cap. 2. expressè permittitur. Sed mihi durum & iniustum videtur, nam ut quidam novissimus Politicus inquit: *Suis* † *etiam studijs relinquenda est pueritia, ne videamur naturam arguere, quæ hanc ætatem imbecillem esse iussit, & intempestiva semente sapientiæ, nondum præparatum ingenium corrumpamus. Sit illis innoxia lasciviendi venia, fruantur denique adhuc miserãtis naturæ indulgentia, nec ante humanarum mentium supplicia, quam meruerint, tolerent.* Neque planè comperio, quomodo parvuli isti gravibus pensis, & laboribus onerati, & veluti in ergastulis sub sævissimis sæpè tortoribus constituti, adolescere possint, & virilem vigorem recipere, aut (quod magis curari debet) in Christiana Religione proficere, vel Hispanis mutuis benevolentiæ nexibus sociari, cùm eodem Politico teste, quæcunque suppliciorum metu colimus, eadem tristi fastidio aversari soleamus, & concepta à puero odia, nescio quâ horroris consuetudine, ad senium quoque deducamus. Vnde Aristot. lib. 7. Polit. cap. 17. docuit, pueros non laboribus onerandos, ne crescere impediantur. De quo meminit etiam Petr. Gregor. lib. 5. de Repub. cap. 1. num. 3. Seneca lib. 2. de ira, cap. 21. ibi: *Crescit licentia spiritus, servitute comminuitur*, & in Tragœd. Hippolyti: *Propria describit Deus officia, & ævum per suos ducit gradus.*

37

SVMMARIVM CAPITIS VNDECIMI.

1 *TERRA eadem non fert omnia.*
2 *Galieni Cæsaris iocus imprudens.*
3 *Deus cur noluerit omnia in eisdẽ provincijs nasci?*
4 *Caroli V. Imp. elegans epistola refertur.*
5 *Commerciorum causa homines per varias provincias discurrunt.*
6 *Mercatoris officiũ qualiter definiat Marsilius Ficinus?*
7 *Mercatores à discurrendo nomen habent apud Hebræos.*
8 *Viarum & viatorum ratio publicè curari debet; ut mutuò adire se homines possint, & commercia exercere.*
9 *Indi quo pacto viatoribus, sive itinerantibus distribui cœperint?*
10 *Indi, qui ad servitium mansionum deputãtur, quales?*
11 *Indos ad viatorum, & mansionum servitium iustè distribui, qui tradant?*
12 *Indos angariari, sive onerari, licèt prohibitum sit, aliquando tamen excusari non potest, & num. 14.*
13 *Indos Mansionarios, sive* de los Tambos, *& eorum servitium qualiter definiant Acosta & Matienzus?*
15 *Vtilitas commerciorum, & promiscui usus multa suadet.*
16 *L. si quis mancipijs, §. si impubes, D. de instit. act. ponderatur, & explicatur.*
17 *L. penult. C. de hæred. instit. l. quod si minor, §. non semper, D. de minor. l. si ad pupillum 11. D. de auctor. tutor. expenduntur.*
18 *Mercatores & negotiatores semper fovendi, & iuvandi sunt.*
L. 2. D. de nundinis, & l. semper, § negotiatores, D de iure immun. exornantur, ibid.
19 *Angarias & parangarias, qualiter exercerent Romani?*
20 *L. 1. C. de cursu publ. lib. 12. & l. neminẽ, C. de sacros. Eccles. explicantur.*
21 *L. ab his 10. D. de vacat. muner. & l. ult. §. patrimonium, de muner. & bonor. exponuntur.*
22 *Angariæ & parangariæ erant munus patrimoniorum, pro oneribus baiulandis.*
23 *Angarij milites, & angariæ militares.*
24 *Parangaria, sive perangaria, in quo differrent ab angarijs?*
25 *Princeps, ut subditos parangarios faciat, debet esse iusta causa.*
26 *Ioann. Otaloræ error notatur, in expositione vocis & usus angariæ & parãgariæ.*
27 *Angaria omnis ad Regem tantùm pertinet, vel de eius licentia.*
28 *Mansionum pro itineribus, curam, quas hodie dicimus,* Mesones i ventas, *qualiter exercerent Romani?*
29 *L. penult. C. de cursu pub. & l. 9. C. de annon. & tribut. in C. Theodos. explicantur.*
30 *L. ult. §. hi quoque, D. de muner. & honor. l. nemo, C. de annon. & tribut. & aliæ de mansionibus viarum agentes, explicantur.*
31 *Præsides provinciarum qualiter in mansionibus divertere, & earum curam habere deberent?*
32 *Cursui publico, & viarum mansionibus, sive stationibus destinati, vocabantur mãcipes, vel mancipati, & de varijs officijs eorum.*
33 *Catabulenses qui, & quid Catabulum, cui servire B. Marcellus R. P. damnatus fuisse dicitur.*

34 *Equorũ ducenta millia apud Sinas ad itinerantium usum disposita sunt.*
35 *Reges Peruani notabiles admodum vias, & mansiones militares fecerunt, ad exercitus ducendos & reficiendos.*
36 *Indi olim etiam à suis regulis onera ferre & itineribus servire, cogebantur.*
37 *Indos ad onera portãda in itineribus petere, unde originem habuerit?*
38 *Indi si oneribus, & alijs ministerijs itinerantium non applicarentur, non essent, qui eis cõmodè inservire possent, & quare?*
39 *Mercatores, & negotiatores dispendijs gravandi non sunt.*
L. semper, §. negotiatores, D. de iure immunit. expenditur, & illustratur, ibid.
40 *Cassiodori elegans locus expenditur.*
41 *Schedulæ aliquæ, & Regiæ ordinationes referuntur, quæ Indos moderatè onerari posse permittunt, ubi id excusari non possit.*
42 *Indi, Indorumque oves parcissimè itinerantibus dari, & nunquam, etiam volentes, ipsi onerari possunt, & quare?*
43 *Christiani homines servis, ut iumentis, uti non debent.*
44 *Onerum portatio valdè corpus enervat.*
45 *Schedulæ plures referuntur, quæ Indos ullo modo onerari posse vetant.*
46 *Schedula servitij personalis ann. 1609. quid tandem statuerit circa onera, & servitia Indorum in itineribus?*
47 *Indi sub quibus cautionibus onerandi, & itinerantibus distribuendi sunt?*
48 *Indorum diminutio ex eo maximè nascitur, quòd cum uxoribus manere non sinantur.*
49 *Mansionibus viarum qualiter Indos distribui, vel non distribui, varijs schedulis cautum fuerit?*
50 *Indorum ut labor, & onus cesset in itineribus, quid Regijs schedulis cautum fuerit?*
51 *Mansionarios Indos pro mulis, vel equis amissis, aut abactis non teneri, schedulis Regijs cavetur, quæ referuntur.*

CAPUT XI.

De eodem servitij genere in Angarijs & Parangarijs, mansionibusq́ viarum, vulgò Tragines i cargas, *i servicio de los Tambos.*

NON minus certum † quàm vulgatũ est, non omnia in eadẽ terra, sive provincia, produci, ut tetigi 1. tom. lib. 1. cap. 7. n. 5. & lib. 2. cap. 20. num. 53. & 54. & docet Plato lib. 31. dialogo de Repub. sive de iusto, col. 10. quem refert noster Bobadilla in Politica lib. 3. cap. 4. num. 57. & alia tradens D. Præses Valençuela cons. 180. num. 42. vol. 2. unde, scitissimè dixit Virgil. lib. 1. Georg. versu 54.

Et quid quæque ferat regio, & quid quæque ferre recuset.
Hic segetes, illic veniunt felicius uvæ,
Arborei fœtus alibi, atque iniussa virescunt
Gramina: nonnè vides croceos ut Tmolus odores,
India mittit Ebur, molles sua thura Sabæi? &c.

Idem iterum lib. 2. vers. 109.

Nec verò terræ ferre omnes omnia possunt.

Vbi Ludovicus Cerda similia verba Herodoti, & Isocratis diligenter expendit; & Sydonius Apollinar. in Panægyr. ad Maiorian. post princip.

---------- *Tum quæque suos provincia fructus*
Exposuit: fert Indus ebur, Chaldæus amomũ,
Assyrius gemmas, Ser vellerat, hura Sabæus,
Athis mel, Phœnix palmas, Lacedæmõ olivã,
Argos equos, Epirus equas, pecuaria Gallus,
Arma Calybs, frumenta Lybes, Campanus Iacchum,
Aurũ Lydus, Arabs guttã, Pãchaia myrrhã,
Pontus Castorea, blattam Tyrus, æra Corinthus,
Sardinia argentum, naves Hispania defert.

A quibus † non abludit locus Galieni Cæsaris, licèt imprudenter effusus, apud Trebell. Pollionem in eius vita, & Rhenat. Chopp. de privil. rustic. lib. 2. 2. par. c. 3. qui cùm nuntios accepisset de varijs orbis terrarum partibus, quæ à Romano Imperio desciverant, quæ singulæ seorsum variarum opum, ac fructuũ proventu commendabantur, risisse fertur, ac dixisse: *Numquid sine ijs esse non possumus?* 2

Quod † summâ providentiâ Deum ordinasse, scribit B. Chrysost. in cap. 3. epist. 1. ad Corinth. homil. 34. *Vt inde homines commerciorũ causa cogeret commisceri.* Quę verba mutuasse videtur elegans † illa epistola Imperatoris, ac Regis nostri Caroli Quinti, quæ extat 4. tom. impress. pag. 222. ubi sic inquit: *Vna de las cosas que mas comun parece entre todas las gẽtes, es, el uso de los comercios i contrataciones que tienen entre si: porq̃ como la suma Sabiduria de Dios en todas las partes del mundo cria cosas de mucho provecho para los hombres, las quales en otras no se hallan, mediante la continuaciõ de los tratos, i rescates, se buscan, i adquieren, i se vienen à conocer i hermanar unas provincias cõ otras.* 3 4

5 Quæ cùm ita se habeant, † & homines tàm eorundem commerciorum gratiâ, quàm urgentibus alijs de causis frequenter soleant suas sedes mutare, & cum domo, ac supellectili itinera longa subire, mercesque etiam, quibus negotiantur, deducere, quia ut docet Marsil. Ficin. in epist. lib. 3. *Mercatoris* † 6 *officium est, veridica fide, & diligentia, externis alimentis civitatem, & se ipsum alere*. Vnde † 7 mercatores apud Hebræos *Sahbar*, aut *Sahbarim*, dicti sunt, à verbo *Sahbar*, quod est circuire, & merces per fora circumferre, & ut Horat. inquit lib. 1. epist. 1. extremos currendo ad Indos, per mare, per terras pauperiem fugere, ut doctè, sicut solet alia, observat Pineda de rebus Salomon. lib. 4. cap. 24. §. 3. num. 7. Meritò necessarium † 8 fuisse videtur, ut inductâ iam in his Occidentalibus regionibus Politicâ, & sociabili vivendi formâ, tùm inter Hispanos, tùm etiam inter ipsos Indos, varijsque urbibus, colonijs, ac municipijs, in locis adeò remotis, & inter se distantibus, constitutis, itinerum quoque, ac viarum ratio constitueretur, quibus se mutuò adire homines possent, securiusque, ac faciliùs commercia sua exercerent, & frequentarent, iuxta text. in l. 1. & per tot. D. de via publ. & itinere publico reficiendo, Iustin. in constit. 25. de Prætore Licaoniæ, l. 6. & 7. tit. 29. l. 1. & per tot. tit. 31. part. 3. cum latè adductis à Bartol. & DD. ibid. Cepol. de servit. rustic. c. 3. n. 17. Ioseph. Ludovic. communi. conclus. 76. Petr. Greg. lib. 1. syntagm. cap. 2. num. 5. lib. 3. cap. 13. num. 4. lib. 32. cap. 9. num. 2. & 3. & lib. 47. cap. 8. num. 4. Boër. decis. 44. Franc. Mingon. ad consuet. Andegavens. fol. 24. col. 1. Pôtan. ad consuetud. Bloisens. tit. 3. art. 17. fol. 170. Papo ad consuet. Borbon. §. 361. Mysinger. observat. 60. centur. 1. & nostro docto & diligenti Bobadilla in Polit. lib. 3. c. 5. n. 16. pag. 99.

9 Hoc autem ut commodius fieret, † Indi initio à Magistratibus peti, & paulatim veluti ex necessaria, sive assidua iurisdictione côcedi cœperunt, qui Hispanis iter agentibus, duces essent, & in alijs ministerijs servirent, suisque ovibus, quibus pro iumentis utuntur, sarcinas eorum deferrent, & interdum proprijs humeris baiularent, ubi id rei, vel loci qualitas exigebat. Quos Indos in Nova-Hispania *Tamemes* appellant, & in hoc Peruano Regno, *Apires*, sive *de Tragines i Carga*. Illisque adduntur † 10 alij, qui ad eandem itinerantium utilitatem, & sublevationem in publicis mansionibus, quas *Tambos* dicimus, vicissim residere coguntur, ibique viatoribus aquam, ligna, herbam, & alia, quæ usus exigit, ministrare, & mulas pascere, ac custodire.

11 De quorum onerum iustificatione, † dummodò Indi plus solito, & debito non graventur, & aliæ conditiones serventur, quas sup. cap. 5. retulimus, parum dubitat Ioã. Matiẽz. in d. tract. de moder. Reg. Perù, 1. par. cap. 4. & Ioseph. Acost. lib. 3. de procur. Ind. sal. cap. 17. pag. 348. Vbi resolvit, quòd quamvis pluribus latis legibus, † 12 Indi onusti iter capere prohibiti sint: tamen consuetudo omniũ propemodum secus habet, harumque regionum incredibilis incômoditas, & penuria id veluti suo iure deposcit: & hoc per se neque iniquum esse, neque perniciosum, si æquo plus non urgeantur, & pretium non iusto minus præstetur. Neque habere hanc rem plus miraculi, aut violentiæ, quàm quod in Europa baiuli onera, etiam grandia, dato pretio, quovis, undevis portant. Et pag. 346. de Indis mansionarijs sermonem habens, ita inquit: *Quæ*, † 13 *si vera sunt, manifestum est, nô esse ab æquitate alienũ, quòd publica diversoria per vices suas, quas Mitas ipsi dicunt, Indi & incolere, & viatoribus necessaria præbere, pretio dato, iubentur, quod ex veteri Ingarum disciplina nostri accepere, ut alia pleraq; plena prudentiæ*. Et Matienz. d. cap. 10. *Mitayos de Tambos son los que se dan para traer yerva i leña à los passageros, i para llevar cargas de un tambo à otro. Estos se repartieron en el Perù por el Governador Vaca de Castro, por ordenanças que hizo, conforme à las del Inga, que hasta oi se guardan, en que repartio los pueblos que avian de servir en cada Tambo*. Idem in utroque casu, necessitate urgente, & non aliter, concedit Agia in respons. pro servit. person. pag. 56. & Dom. D. Didacus Ramir. qui postea obijt Episcopus Carthaginensis, in quodam memoriali, sive libello, quod pro tollendis damnis & vexationibus Indorum Regio Indiarum Senatui dicavit, §. 11. Vbi inquiunt, † 14 hæc onera hodie etiam in multis partibus usitari, præcipuè in provincia Guatemalensi, & vix, ac ne vix quidem multoties excusari posse.

Pro qua opinione Ego ultra prædictos Auctores, sequẽtia argumenta perpẽdo. Primũ, quòd † 15 cùm dicta servitia in communem totius Regni utilitatem dirigantur, & cômerciorum faciliorem usum, atque expeditionẽ respiciant, non debet novum, aut mirum videri, si aliquid durius, vel asperius contra strictas & ordinarias iuris regulas admittatur, ut constat ex celebri, † 16 ac difficili text. in l. si quis mancipijs 17. §. si impubes, D. de instit. act. ubi quamvis sciamus dominũ mortuum esse, rectè tamen eius institori solvi

posse.

posse, respondet I. C. nec mandatum domini morte, ut in aliis causis finiri: *Propter utilitatem promiscui usus*, id est, commerciorum ampliandorum ratione, ut benè, reiectâ aliâ interpretatione Accursij, exponunt Cuiacius & Gothofred. in notis ibidem, idem Cuiac. in tract. 8. ad African. ad l. eius qui in provincia, si cert. pet. & Everard. Broncorst. cent. 2. controvers. cap. 46. vers. *Secundò adversatur.*

17 Et idem probare possumus † ex l. penult. C. de hæred. instit. ubi propter necessarij usus utilitatem permittit Imperator hæreticos in testamentis, & cõtractibus testimonium perhibere, & ex l. quod si minor 21. §. non semper, D. de minor. ibi: *Ne magno incommodo huius ætatis homines afficiantur, nemine cum his contrahente, & quodammodo commercio eis interdicatur*, & ex l. si ad pupillum 11. ibi: *Expediendarum rerum gratia*, D. de auctor tut. Quibus addere licebit plurima alia, quæ

18 de † commercijs instituendis, atque fovẽdis, mercatoribusque iuvandis, & multis privilegijs, & exemtionibus afficiendis, tradit notabiliter Bald. in Rubr. de cleric. peregr. & I.C. in l. 2. de nundinis, & in l. semper, §. negotiatores, D. de iure immunit. ibi: *Nam remuneranda pericula eorum, quin etiã cohortanda præmijs meritò placuit, &c.* Idẽ probatur in l. 1. ubi Rebuff. & Pyrrhus Englebermæus, C. de navicular. l. 1. ubi Ioã. de Platea, C. de professor. & medic. & alia latè congerẽs Tiraq. de Nobilit. q. 33. n. 13. Petr. Gregor. lib. 4. de Repub. c. 7. Ioan. Boterus de ratione status lib. 8. §. de industria, Rivadeneira in Princ. Christiano lib. 2. c. 11. Avendañ. tit. *de las excepc.* n. 56. & novissimè Callist. Remir. de lege Reg. Arag. §. 14. Scacc. de cõmerc. §. 1. q. 1. n. 66. & seq. & Petr. Faber lib. 1. semest. cap. ult. pag. 171. ubi citat Euphronium quẽdam, cuius meminit interpres Aristophanis in Pluto, sic dicentem: *Ex civibus quidam, cùm facultatum suarum tributum urbi esset pendendum, ut illud vitarent, negotiationem suam causabantur. Immunitas enim mercatoribus, quippè Rẽpub. negotiatione sua magnopere iuvantibus, conservabatur.*

19 SECUNDÒ, pro eâdem opinione considero Romanorum exemplum, † qui non solùm incipiente, verùm stante etiam, & iam florente Romanâ Repub. ob eandem itinerum peragendorum commoditatem, & annonæ, atque aliarum mercium transvectionem, provinciales compellere solebant, ut prædicta onera in se susciperent, & de alijs locis ad alia in suis plaustris, & animalibus transportarent. Quæ munia Angarias & Parangarias

20 appellabant, de quibus agitur † in tit. C. de cursu publ. angar. & parangar. lib. 12. l. neminem, C. de sacros. Eccles. l. 2. C. de Episcop. & cler. l. 2. C. de quib. muner. nem. liceat se excus. & apud Vegetium lib. 1. de re milit. cap. 3. & lib. 2. c. 19. Eòque † pertinent iura,

21 quæ de exhibitione, sive præstatione istorum Angariorum tractant, in l. ab his oneribus 10. §. angariorum, cum l. seq. D. de excusat. & vacat. muner. l. ult. D. de muner. & honor. ubi in §. patrimoniũ, docet † Arcadius I. C.

22 hoc fuisse patrimoniorũ munus, possessionibusque, sive patrimonijs indictum. Quod sequitur Suidas verb. *Angarias*, Brisson. Kalin. & alij de verb. iuris, sub eõd. verbo, Balduin. ad novell. 17. de præcep. Præs. pag. mihi 25. ubi illum textum exponens, qui iubet, ut Præses provinciæ suo semper sumtu iter faciat, neque ullis Angarijs provinciales oneret: *Angarias* (inquit) *vocat servitutem illam vehendorum impedimentorum, vel onerum baiulandorum*. Idem tradit Ioann. Mauricius in repet. l. unic. C. quo loco mulier. pag. 31. ubi cum Accursio & Alciato in d. l. neminem, inquit: *Angaros vocem esse Persicam, designantem nuntium. Vnde Græci Angarias deduxerunt, angarosque baiulos, necnon onera subeuntes, appellabant. Hinc nos hodie rusticos Tangaros vocamus* (unde fortè & Hispanum Tagarote) *Quod Angariæ munus patrimoniale habitum est, quasi plus in eo impensæ, quàm operæ exigatur, sitque rei desumta determinatio ab eo, quod maius & efficacius visitur, iuxta l. si quis, D. si cert. petat.* Quod etiam cum Suida probare videtur Thesaurus linguæ Latinæ, verb. *Angariæ*, Alciat. in l. neminem, num. 2. C. de sacros. Eccles. Bulengerus de Imper. Roman. lib. 6. cap. 28. Regner. Sixtinus de regal. lib. 2. cap. 13. num. 2. & seqq. Tiraquel. in Alex. lib. 1. Genial. cap. 27. litter. H. & novissimè Iacobus Gutherius de offic. domus Augustæ, lib. 3. cap. 14. vers. *Angariæ porrò*. Et ab his non dissentit Iustus Lipsius lib. 1. de militia Rom. dialogo 5. ubi de militibus, † qui *An-*

23 *gariabantur*, & de angarijs militaribus loquitur, & Isac. Casaubonus, qui alia eruditè congessit in notis ad hist. August. pag. 33. & seq. & pag. 229. & eruditissimè Guido Pãcirol. in notitia utriusque Imperij, 1. part. cap. 6. & in Thesaur. variar. antiq. lib. 3. cap. 31. pag. 376. qui propriè Angarum fuisse tradit, transvehendarum rerum Principis, armorum, vestium militarium, & similium, necessitatem, ob quam provinciales citra ullam excusationem, boves, iumenta, & plaustra, & nautæ naves præstare tenebantur.

24 Quę † ubi ultra usitatum numerũ, aut ad alias vias, vel tramites præter cõsuetos, indicebãtur, vocabãtur *Parangaria*, sive *Perangaria*.

De quibus etiã plura utilia congerit Archid. per text. ibi in cap. quia 10. q. 3. Matth. de Afflict. ad const. Neapol. pag. 57. num. 3. & pag. 216. num. 1. Petr. Greg. lib. 18. syntagm. cap. 20. Mingonius ad consuet. Andegavens. fol. 61. col. 4. Brun. cons. 110. Regnerus Sixtinus, qui eas inter Regalia constituit, de regalib. c. 5. Rosenthal. de feud. 1. par. c. 5. concl. 70. & seqq. P. Molina de iust. & iur. tract. 2. de tributis, disp. 661. Borrell. in addit. ad Bellug. Rubr. 46. §. donum, verb. *Parangaria*, idem Borrell. de præstant. Reg. Cathol. cap. 19. & de Magistrat. lib. 2. c. 2. n. 97. Vbi inquit, quòd † ut Princeps subditos Parãgarios faciat, debet esse iusta causa, & novissimè alios referens, Callist. Remir. in tract. de lege Reg. Arag. §. 14. Tusch. litt. A. conclus. 330. Et ex his venit explodendus error † nostri Otaloræ in tract. de nobilit. 1. par. c. 3. n. 23. qui Angariæ, & Parangariæ nomen accepit, pro qualibet iniusta, vel iniustissima impositione, vel extorsione à superiore indicta, dicique putat à verbo *Ango*, quod est affligo, sive crucio. Licèt verum sit, † quòd omnis Angaria pertinet ad Regem, & quòd nemo potest angariare vassallos sine expressa Regis licentia, l. 2. l. nullus evectione 11. C. de cursu pub. l. 2. 7. & alijs tit. 10. lib. 6. Recop. Matth. de Afflict. & reliqui feudistæ in d. cap. un. quæ sint Regalia, verb. *Angariæ*, Bart. in l. 1. n. 5. C. de excusat. muner. lib. 10. Bald. in l. cùm multa, n. 5. C. de bon. quæ lib. Natta cons. 185. n. 3. & 5. Sixtinus ubi sup. n. 44. & seq. Mastrill. de magistrat. lib. 3. cap. 10. n. 334. & seqq. Rosenthal. de feud. cap. 5. de Regal. concl. 71. per tot. Otalora d. n. 23. ad fin. Aviles in c. Prætor. cap. 24. n. 1. & seqq. Greg. Lopez in l. 6. verb. *Debenlos servir*, tit. 25. p. 4. Cardinal. Tusch. litt. A. concl. 330. & vide Sebast. Nævium, qui alios plures adducit, in system. ad l. fin. D. de muner. & honor. & quæ de alijs Angaris, qui cursoribus similes erant, infrà cap. seq. trademus.

Tertiò pro eodem servitio, quod Indi, ut diximus, in viarum mansionibus præbent, eorundem Romanorum exemplum perpendo, apud quos passim † legimus, itinera certis stationibus, sive mansionibus divisa, quæ hodie Hispano vocabulo corruptæ appellantur, *Mesones i ventas*, & his deserviendis, ac curandis, equisque alendis, qui ibi ad itinerãtium commodum servabantur, homines, certis quibusdam legibus, ex muneris necessitate destinatos fuisse, ut constat † ex l. penult. C. de cursu publ. in Cod. Theodos. ubi Arcad. Imp. inquit: *Per stationes singulas idoneos mancipes volumus collocari*, l. 9. de annon. & tribut. eod. C. ubi Constantin. statuit, ut pabula ad mutationes, mansionesque singulas animalibus cursui publico deputatis, certo, & denuntiato tempore devehantur. Et de his etiam † intelligendus venit I.C. in l. ult. §. hi quoque, D. de muner. & honor. ubi eos inquit, qui ad mansiones destinãtur, muneribus personalibus adstringi. Valentin. Imp. in l. nemo S. C. de annon. & tribut. ubi ait, neminem possessorum ad instruendas mansiones, vel conferendas species longius delegandum, & Cõstant. in l. 2. C. de lucr. advoc. & in l. 119. C. de Decurion. in Theodos. ubi multa inquit à provincialibus indignè postulari, non modò in civitatibus, sed etiam mansionibus, dum animalibus alimoniæ sine pretio ministrãtur.

Præsides † quoque, provincias obeuntes, cùm ad privatos ire non possent, ad mãsiones divertebant, ut apparet ex l. 4. C. Theodos. de offic. Rector. provinc. quæ etiam indicat eosdem Præsides instruendarum, & reparandarum mansionum curam habuisse. Quinimò cursus † publici exercitatio mancipium, vel mancipatus dicebatur, l. 3. & 5. C. de cursu pub. in Theodos. & mancipes, qui stationibus præficiebantur, l. 24. 26. 36. & penult. eod. tit. & C. quorum alij satagebant, ut animalibus necessaria præstarentur, alij ipsa animalia publica curabant, & currentia comitabantur, Catabulenses † vocati, quorum officium Catabulum dicebatur, de quibus agit Martyrologium 17. Kalend. Februar. loquens de Beato Marcello R.P. qui à Maxentio ut serviret Catabulo, cum custodia publica fuit deputatus.

Et de eisdem mansionibus, earumque ministris, & ministerijs latè etiam agit Aurel. Cassiodor. lib. 3. var. epist. 16. & lib. 4. epist. 47. & lib. 5. epist. 11. Symmachus lib. 2. epist. 27. ubi Iuretus in notis pag. 89. Iul. Cæsar Bulenger. de Imper. Rom. lib. 6. cap. 40. pag. 587. Guido Panicrol. omninò videndus, in notitia utriusque Imperij 1. par. cap. 6. & in notis lib. 1. cap. 77. pag. 107. & seqq. verb. *Mutatio*, Brisson. & alij de verb. iur. verb. *Mansio*.

Et in Sinarum † provincijs, equorum ducenta millia in hospitijs ad itinerantium usũ disposita fuisse, recolit Simon Maiol. in dieb. Canicul. tom. 1. colloq. 23. de memorab. pag. 721. Magisque in nostris terminis † in his Peruanis provincijs Ingas earum olim Imperatores, à Cuzquensi urbe, quæ eorum Regia erat, duas vias militares direxisse in septingentas leucas, id est, ad plura, quã bis mille milliaria Italica, aut fortè etiam propè ad termille milliaria, quarum una per Alpes, altera per valles ducebat, atque in his vijs ad singulas septenas leucas diversoria constituta

fuis-

fuisse, in quibus singulis semper nudus, exanimatus, famelicus quadraginta, aut ampliùs millium hominum exercitus, subitò appellens vestiri, armari, pasci in longum tempus posset. Quod etiam Surius scribit in commẽtar. anno Domini 1558. & Ego velut oculatus testis, affirmare possum, qui per has vias aliquoties incessi, & in his mansionibus, sive *Tambis*, ubi prædicta servari dicebãtur, semirutis iam, & iniurijs temporum penè collapsis, diverti.

36 QVARTÒ considero, † quòd Indi huius servitij ratione (si cum debito moderamine, ut diximus, exerceatur) iustè queri non possunt, cùm ipsi, tempore suæ infidelitatis, sub tyrannis Principibus, quibus serviebant, eadem hæc, & alia multo maiora, & duriora onera paterentur, & assuefacti fuerint onerari, onustosque incedere, imò verò hodie quoque se suis sarcinulis ipsi onerent, quæ sæpè non levius pondus habent, quàm quod à nostris imponitur, ut optimè advertunt Matienz. d. tract. de moderat. Reg. Pirù 1. par. c. 10. Acosta d. lib. 3. de procur. Ind. salut. cap. 17. pag. 346. & 348. & Otalora d. tract. de nobilit. 1. par. c. 3. n. 23. qui de Indis Peruanis expressè loquuntur. Et idem de Mexicanis scribit Anton. de Herrera in histor. gener. Indiar. Occidental. decad. 2 lib. 5. c. 9. Vbi narrat † initium, quod Hispani habuerunt petendi hos Indos *de carga, i para tragines, porque tratando como Hernando Cortes en la provincia de Zempoala fue bien recebido, i agasajado del Señor della, dize, que al bolverse à los navios, pidio hombres de carga, que llaman Tamemes, porq̃ Geronimo de Aguilar, i Marina, que eran sus interpretes, dixeron, que era uso de aquella tierra, que los señores dabã hombres que llevassen la ropa de los huespedes, ò embaxadores, i con estos que dieron, fueron los Castellanos mas descãsados, i pudieron llevar mas provision de comida, i de alli adelante siempre se usò pedir hombres de carga, &c.*

37

38 Et planè si Indi his ministerijs † non applicarentur, non essent, qui eis sufficere possent, maximè in hoc Regno Peruano, in quo (ut plurimum) mercium evectiones, præcipuè vini, & aliarum, quæ ad victum desiderantur, in ovibus, sive arietibus indigenis fiunt, quorum cura propriè ad Indos spectat, neque enim alij homines tarditatẽ huius gregis ferre valent. Et ut concederemus per Hispanos famulos, vel per servos Æthiopes eiusmodi munia peragi posse, id adhuc admitti non oporteret, propterea quòd ultra modum augeretur stipendium, quod istis persolvi deberet, & annonæ, aliæque merces Reipub. necessariæ multum gravarentur, ipsique mercatores lucri vice in damnum inciderent. Quod favoribus, † & privilegijs adversaretur, quibus eos iuvari oportere, suprà retulimus, ut egregiè ostendit I.C. in d. l. semper 5. §. negotiatores, D. de iur. immunit. ibi: *Vt qui peregrè muneribus quidem publicis cum periculo, & labore fungerentur, à domesticis vexationibus, & sumtibus liberarentur, cùm non sit alienum dicere, etiam hos Reipub. causa, dum annonæ urbis serviunt, abesse.* Et elegantiùs Cassiodor. † lib. 2. epist. 26. ubi cùm sub nomine Theodorici Regis scriberet, quòd Apuliæ & Calabriæ negotiatores publici non gravarentur, sic ait: *Quapropter beneficia nostra erga negotiatores, qui nostris titulis necessarij comprobantur, omnibus modis facite custodiri: ne genus hominum, quod vivit lucris, ad necem possit pervenire dispendijs.*

39

40

41 QVIBVS omnibus † arridere videntur aliquæ Regum nostrorum ordinationes, qui licèt semper erga Indos pijssimi fuerint, aliquando tamen ob itinerum incommoditatẽ, & alias rationes suprà relatas, Indos onerari permiserunt. Nam in novis, quas vocant, Indiarũ legibus ann. 1543. cap. 24. sic habetur: *Iten, mandamos, que sobre el cargar de los dichos Indios, las Audiencias tengan especial cuidado que no se carguen, ò en caso que esto en algunas partes no se pueda escusar, sea de tal manera, que de la carga inmoderada no se siga peligro en la vida, salud, i conservacion de los dichos Indios, i que contra su voluntad de ellos, i sin se lo pagar, en ningun caso se permita que se puedan cargar, castigando mui gravemente al que lo contrario hiziere, i en esto no ha de aver remissiõ por respeto de persona alguna.* Quam legem explicans schedula quædam data Vallisolet. 1. Iunij ann. 1549. quæ rursus impleri iubetur per aliam Escorial. 4. Iul. ann. 1570. quę habentur 4. to. impress. pag. 304. & seqq. Etsi initiò hoc genus oneris, etiam pro mercibus & victualibus ferendis, strictè prohibuisset, posteà tamen in vers. *Otrosi*, id permittit, ubi excusari nõ potest, dummodò Hispani Indos suâ auctoritate non cogant, nec onerent, sed id per locorũ iudices expediatur. Alia quoque sched. Vallisol. 26. Febr. ann. 1538. d. 4. tom. pag. 323. dũ Indos onerari prohibet, quousque decimumquartum ætatis annum attingant, per argumentum ab speciali insinuare videtur, puberes iam, & adultos, ubi necessitas postulat, iustè compelli. Et per aliam provisionẽ Imp. Carol. V. dat. Monzonij 13. Septembr. ann. 1533. d. 4. tom. pag. 309. expressè permittitur: *Que queriendose cargar los Indios Tamemes de la Nueva-España de su voluntad,*

lo puedan hazer, con tanto que lo que llevaren no exceda de dos arrobas de peso, i entre en ellas su comida. Idem disponitur per aliam sched. Toleti 14. Iunij ann. 1579. Mexicanæ Audientiæ directam, eod. tom. pag. 308. quæ concludit, ut non aliter Indi onerari sinãtur, quàm ubi id omninò excusari non possit, & tunc non aliter quàm si ipsi ad hoc sponte suâ operas suas locare voluerint, & sub onere moderato, & iusti salarij præfinitione.

VERUMAUTEMVERÒ, quamvis hæc ita disputari potuerint, & viris, ut diximus, cordatis impossibile videatur, has Indorum onerationes omnibus locis, & tẽporibus prohibere: nihilominus tamen, † cum hac occasione plurima damna, & gravissimæ vexationes ab itinerãtibus miseris Indis irrogari soleant, & locorum, ac desertorum solitudines, in quibus onerari, & itinerare contingit, Magistratuum, aut Correctorum copiam non pemittant, qui eorum querimonijs succurrere possint, ac præterea ob assiduas istas peregrinationes à domibus, & uxoribus suis abesse cogantur, unde liberorum procreationi, atque educationi deficiunt, & maximam diminutionem accepisse comperiuntur: meritò pluribus alijs Regum nostrorum iussionibus iam inde ab antiquis temporibus caveri cœpit, ut Indi, Indorumque oves, & animalia parcissimè Hispanis iter agẽtibus præbeantur; ipsi verò Indi nullo modo, quovis prætextu, aut colore onerari, mercesque, aut sarcinas Hispanorum proprijs humeris baiulare sinantur, etiã si sponte suâ se ad id, magnâ mercede allecti, conducere vellent.

42

Consideraruut quippè, iustum non esse, Indos, quos semper liberos manere, & liberaliter, ac suaviter tractari desiderarunt, ut latè ostendimus 1. tom. lib. 3. cap. 7. pecudum vicem, & officium hac in parte subire: † cùm Christiani homines etiam servis ut iumentis uti non debeant, ut præclarè scripsit D. Aug. lib. 1. de serm. Domini in monte cap. 19. Clemens Alex. lib. 3. Pedagog. c. 11. & Nos dict. cap. 7. n. 41. & seqq. Et cùm nihil sit, † quod magis corpus enervet, & vires confringat, quàm onerum subiectio, ut tradit Abulens. super Exod. c. 1. & Agia d. respõs. de servit. person. pag. 51.

43

44

Atque ita † priscâ illâ provisione Caroli V. circa bonam Indorũ tractationem datâ Toleti 4. Decembr. ann. 1528. in 4. tom. impress. pag. 259. & inter ordinationes Mexicanas Vasci de Puga fol. 34. sic deciditur: *Primeramente porque somos informados, que muchos de los Españoles, diziendo, que faltã bestias para llevar sus mantenimientos i provisiones, i otras cosas para el servicio de las personas, i casas, i tratos, i de otra manera, de unos lugares à otros, toman de los Indios que hallan, i las mas vezes por fuerza, i contra su voluntad, sin se lo pagar, los cargan, i hazen que lleven acuestas todo lo que los dichos Españoles quieren. I assimismo los Españoles que tienen Indios encomendados, les hazen llevar cargas para mantenimiento de los esclavos, que andan en las minas, largas jornadas, de cuya causa, i por el mucho trabajo que dello reciben los dichos Indios, se mueren, i otros huyen, i se van, i ausentan, i dexan sus assientos, i lugares: Porende mandamos, i defendemos firmemente, que aora, i de aqui adelante ningun Español de ninguna calidad i condicion que sea, no sea osado de cargar, ni cargue Indio alguno, para que lleve cosa acuestas de ningun pueblo à otro, por ningun camino, ni en otra manera publica, ni secretamente, contra la voluntad de los tales Indios, ni de su grado, con paga, ni sin ella, sino que lo lleven en bestias, ò como quisieren, &c.*

45

Idem non minus enixè disponitur in schedula Pintiæ 1. Iunij ann. 1549. & in altera, quæ eam renovat, data Escoriali 4. Iulij ann. 1570. d. 4. tom. pag. 305. quibus declaratur, per illam legem ann. 1543. quam supr. num. 41. retulimus, Regiæ intentionis nunquam fuisse, nec esse, ut Indi ullo modo, vel casu onerari permitterentur, his verbis: *I ansi declarando la dicha lei, por la presente prohibimos, è inviolablemente defendemos, que agora, ni de aqui adelante so color de la dicha lei, ni en otra manera alguna, directè, ni indirectè, ningunos Españoles, mercader, ni fator, ni otra persona alguna que sea, que tenga origẽ destos Reinos, ni fuera dellos, de essas partes, vezinos i moradores, ò estantes en las dichas Indias, de qualquier estado i condicion que sean, puedan cargar, ni carguen, ni hagan cargar Indio, ni Indios algunos con mercaderias, è otras qualesquier cosas, llevandolas de unas partes à otras, para vender, i contratar con ellas, porque nuestra intencion i voluntad, al tiempo que mãdamos hazer la dicha lei, è al presente es, que por ninguna via, ni color que sea, ninguna persona pueda cargar, ni cargue, ni hazer cargar Indios, aunque sea en parte de essas dichas Indias, donde no aya caminos abiertos, i bestias de cargar, porque no tuvimos, ni tenemos esto por necessidad bastante. Nuestra voluntad ha sido i es, que por ninguna via, ni manera, ni necessidad que sea, ninguna persona de las susodichas de qualquier estado i condicion que sean, pueda cargar, ni cargue, ni haga cargar Indios algunos, en poca, ni en mucha cantidad, ni para*

mucho camino, ni para poco, ni con mucha, ni poca carga, ni con paga, ni sin ella; porque en este caso nuestra determinada voluntad es, de quitar, i prohibir de todo en todo, que ninguna persona cargue Indios en essas dichas Indias, conforme à la dicha lei.

Et eodem tendit caput instructionis Proregis Mexicani ann. 1550. quod habetur 1. tom. impress. pag. 79. ubi, ut faciliùs Indi ab his oneribus liberarentur, operam dandam fuisse inquit, ut viæ aperiantur, & sternantur, & pontes locis opportunis construantur & ædificentur. In alia quoque sched. & capite instructionis ad Præsidem, & Regiam Quitensem Cancellariam, data Matriti 13. Novembr. ann. 1563. eod. 4. tom. pag. 308. Indi in omnimodam libertatem asseri præcipiuntur, & ut omninò à baiulatione onerum releventur, & ut hoc commodiùs fieri possit, viæ aperiantur, atque sternantur, & pontes construantur: *Porque nuestra determinada voluntad es, que dando orden en lo susodicho, por ninguna via se carguen los dichos Indios, porque cessen tantas muertes i daños, como por esta causa se les pueden recrecer, &c.* Et idem disponitur in instructione Proregis Peruani ann. 1595. cap. 48. 1. tom. pag. 320.

Et cùm Prorex Peruanus Dom. D. Ludov. à Velasco Regijs auribus intimasset formam, quam in Regno illo observabat, & observari repererat, erga Indos, pro prædictis evectionibus concedendis, hoc responsum accepit in epist. dat. Vallisol. 10. Febr. ann. 1601. *También se ha entendido lo que dezis de los Indios que andan ocupados en los tragines; i comoquiera que aveis de procurar, como os mando lo hagais, que en estos tragines que se hizieren con bestias, i otros animales, se ocupen los menos Indios que fuere possible, i no se pudieren escusar, no permitireis que se carguen los dichos Indios en ninguna manera, i si se hiziere, lo castigareis, i hareis castigar, &c.*

Postea quoque eodẽ anno 1601. Vallisol. 24. Novembr. schedula illa servitij personalis edita fuit, quæ commemoratis antiquis super hoc editis, & dolens impletas non fuisse, eiusmodi onera omninò ab Indorum humeris excutere cupiens, toto cap. 5. definit: ut nullo modo etiã voluntarij eis deinceps subijciantur, neque ad id distribui à locorum gubernatoribus possint, sub pœna suspẽsionis, & alijs pecuniarijs, & corporalibus, quas onerantibus infligit. Iubetque quamlibet consuetudinem contrariam non obstare, & Prælatorum Ecclesiasticorum, & Regularium, Magistratuumque secularium in his exequendis, sedulam operam & diligentiam exposcit.

Quæ tamen omnia † cùm ità strictè servari non possent, ob rationes quas suprà consideravimus, & Proreges, ac Gubernatores Regem nostrum, Regiumque Consilium de illis admonuissent, tandem illa altera schedula emanavit ann. 1609. de eodem servitio personali agens, quæ in hoc, de quo loquimur, circa Indos onerandos, & viatoribus, viarumque mansionibus addicendos, hanc formam præscripsit cap. 31. *Principalmente prohibo, que en ninguna manera, ni ocasion, por mucho q̃ inste la necessidad, consintais que los Indios se carguen, aunque la carga sea ligera i voluntaria, porque si se diesse lugar à que fuessẽ trabajados por esta via, seria mui grande su opression; i solo dispenso, en que puedan llevar la cama del Dotrinero, ò del Corregidor, quando se mudaren de un lugar à otro, pero esto con tres limitaciones. La primera, que la carga se divida en diferentes Indios, mas, ò menos, segun el peso, ò calidad que fuere, i la jornada sea corta, i proporcionada con el aliento i fuerças de los Indios. La segunda, que se les pague el jornal que vos señalaredes, tassandolo en justo valor. La tercera, que en la provincia que esto se tolerare, no aya bestias, carneros de carga, ni otros bagages, porque aviendolos, nõ han de servir los Indios en este ministerio. I porque es mi voluntad que esto no se haga, pudiendose escusar, os encargo, que en las partes donde huviere falta de bestias, i carneros, procureis introduzirlos, para que desta suerte cesse el trabajo de los Indios. I porque me han informado, que suelen encargarse de guardar los bagages, i haziendas de los Españoles, i en caso que sin culpa, ò por descuido suyo, se vayan, ò los hurtẽ, son convenidos ante mis justicias, i condenados à pagar el valor de los bagages, i haziendas susodichas: quiero, i es mi voluntad, que de oi en adelante no puedan ponerse contra ellos demandas semejantes, ni incurrir en pena alguna, civil, ni criminal, en ningun caso de este genero. Pero doios arbitrio i facultad, para que no pudiendose escusar sin grande vexaciõ de essas provincias, conserveis los repartimiẽtos de los Tambos, requas, i carreteria, con condicion que no vayan Indias a los dichos Tambos, de que resultan grandes ofensas à nuestro Señor, si no fuere acompañadas con sus maridos, padres, ò hermanos, i que à los Indios que se ocuparen en sus ministerios, se les dè cumplida satisfacion de su servicio: para lo qual hareis la tassa que os pareciere, i regulandola con el derecho, i las circunstancias de cada provincia. I ordenareis, que el peso i viage de las requas i carreterias, se reparta en tres, ò quatro caminos, mas, ò menos, como mejor os pareciere; porque los Indios*

dios no anden tanto tiempo fuera de su casa, i puedan atender mejor a la conservaciõ de sus vidas, i haziendas. I comoquiera que sea, ajustareis el alquiler que huvieren de ganar, de manera, que queden enteramente pagados de su trabajo, i del servicio de sus requas i carretas.

47 Quod tamen, † ut in eâdem schedula c. 5. deciditur, & Nos monuimus sup. c. 5. ita temperandum est, ut illi tantùm Indi his, & alijs servitijs distribuantur, qui ex septima parte congruè deduci possint, & longiùs à suis provincijs non evocentur, ne diù uxores, ac proprios lares derelinquere compellantur. Quod quia minus exactè adimpletur, & in tanta locorum distantia plures ex Hispanis Indos semel iuxta legis normam à Magistratibus receptos, ad libitum vexant, magna eorum iactura, & diminutio cõsequitur. Quæ in alijs laboribus non ita sentitur, ubi suas secũ uxores ducere solent. Et ut † viri cordati dicere solent Indorum paucitas, quam hodie experimur, non tam nascitur, ex duritie laborum, quibus subduntur, quàm ex eo quòd ab uxoribus abstracti, liberorum procreationi, & educationi operam dare non possunt, contra cõmune votum omnium legislatorum, qui semper ei super omnibus prospexerunt, ut dicemus infrà lib. 2. cap. 16.

49 De mansionibus † autem, vulgò *Tambos*, idem inquit Matienz. d. 1. par. c. 10. & Acosta d. cap. 17. & ultra ordinationes, quæ de earũ servitio reperiuntur, editæ à Dom. Prorege D. Franc. à Toleto, quibus vix est, ut quicquã adijci posit, extat peculiaris schedula Aranjuecij 2. Martij ann. 1596. ad Regiam Argẽtinam Cancellariam directa, quæ ad petitionem Indorum provinciæ *de Chicuito* declaravit, ut provideant, *Que los dichos Indios no sean compelidos à servir por sus personas en los dichos Tambos a los passageros, ni a dar carneros de carga, sino que cumplan con proveer los Tambos de pan, vino i carne para los passageros, i de maiz para las cavalgaduras, i tener persona en ellos para este efecto.* Et idem disponitur generalius, *Para todos los Indios del Collao, i provincia de Vrcosuyo*, per aliam schedulam Aranjuecij 2. Mart. ann. 1598.

Pluribus item alijs schedulis, quæ extant in 1. tom. impress. pag. 97. & seqq. summâ curâ præcipitur: 50 † *Que para el buen avio, i passage de los caminantes, i alivio de los Indios, i que no los carguen, se abran caminos, i se hagan puentes donde no las huviere, i el gasto necessario se reparta entre los lugares, i personas que recibieren dello beneficio. I que los Corregidores visiten las ventas, mesones, ò Tambos, i casas de acogimiento para los caminantes, que huviere en su governacion, i dẽ orden que las aya en los lugares que les pareciere ser necessarias, aunque sean de Indios, i entre ellos, de manera que los caminantes hallen de comer por sus dineros en los pueblos i partes por donde passaren, i à los Indios sea pagado el acogimiento i hospedage, i cosas de comer, i yerva que dieren para los Españoles, i sus criados, i cavalgaduras.* In schedula etiã servitij personalis ann. 1609. cap. 31. Mansionum, sive *Tamborum* servitium permittitur. 51 Ita tamen, † ut Indi, qui in eis mulas, vel equos itinerantium custodiunt, pro amissis, vel abactis, dolo cessante, non teneantur. Et ut fœminæ ibidem servire non compellantur, nisi suis maritis, patribus, vel fratribus sociatæ, ut ex eius verbis latiùs patebit, quæ suprà num. 46. retulimus.

SVMMARIVM CAPITIS DVODECIMI.

1 *INDI an iustè cursui publico ad deferẽdas litteras mancipentur? & num. 3.*
2 *Absentes non aliter communicari possunt, quàm per nuntium aut per epistolam.*
4 *Epistolæ absentes præsentes faciunt, & scitu dignorum certiores reddunt.*
5 *Epistolæ iucundiores sunt, quàm absentiũ amicorum imagines, ex Senecæ sententia.*
6 *Epistolam in communi, qualiter definiat Iust. Lips?*
7 *Epistola Principis, qualiter definiatur à Theophilo?*
8 *Epistolæ etymologia à verbo Græco deducitur, quod mittere significat.*
9 *Tabellarij olim appellabantur epistolarũ latores, & cur?*
10 *Epistolarũ portatores, cur Hispanè* Correos, *vel* Estafetas *appellemus?*
11 *Stapedarum usus qualis? & an Romanis cognitus?*
12 Chasquis *apud Indos Peruanos qui, & quare dicantur?*
13 *Indorum Peruanorum Reges qualiter Indis* Chasquis *dictis, uterentur, & eos dispositos haberent?*
14 Chasquis *Peruani & Mexicani, qualiter hodie currant, ex Acosta & Matolo.*
15 *Servitium Indorum,* Chasquis *dictorum, iustum, & necessarium esse, multi asserunt.*
16 *Persæ, qualiter cursores in vijs publicis dispositos haberent?*
17 *Romanorum mos in habendis, & disponẽdis publicis cursoribus refertur.*

Cur-

18 Cursus equorum, qualiter dispositus fuerit à Romanis?
19 Vehicularis cursus quis, & quare diceretur?
20 Equi publici, & cursuales qui, & quare sic dicti? Et de veredis, & quòd nemo eis sine licentia Principis uti posset.
Evectionis nomen quid significet? ibid.
21 L.2.D.de in ius vocando, & l.continuus 137.§.cùm ita, D.de verb. & totus tit.C. de cursu publ. exponitur.
22 L.12.C.de curiosis, lib.12. emendatur.
23 Cursus publici munus, in quo differat ab angarijs & parangarijs?
24 Postas cur dicantur equi, cursui publico destinati.
25 Angari etiam dicuntur fumi, vel foci per turres dispositi ad denuntiandum hostium incursum.
26 Dom. D. Ludov. Gudiel & Peralta Regij supremi Consilij Senator, & Calatravensis Militiæ eques, citatur, & laudatur.
27 Indorum, quos Chasquis *dicimus, servitiũ non est novum, nec valdè dolendum.*
28 Turcæ, qualiter exerceant cursum publicum?
29 Veredorum, sive Postarum, primus inventor quis fuerit?
30 Cursores, sive tabellarij olim Mansatici, sive Mansores appellabantur, & quare?
31 Indi, ut ab onere, sive servitio cursus publici excusentur, sæpè actum est.
32 Cursus publici servitium per nullos alios commodiùs, quàm per Indos exerceri posse, experientia monstravit. Et referuntur schedulæ de hoc agentes.
33 Schedulæ referuntur, quæ Indis Chasquis *faveri, & eos competenti mercede donari, statuunt.*
34 Cursoris maioris Indiarum officium qualiter egregio viro Galindæ de Carvajal, & eius hæredibus concessum fuerit?
35 Indos cursores celeriter, & levato velo suis salarijs integrandos esse, quadã sched. præcipitur.
36 Litteras, sive epistolas Regi, Regioque Consilio quilibet libere scribere potest, & de pœnis aperientium, vel intercipientiũ.
37 Schedulæ aliquæ referuntur, quæ litteras alienas intercipere, vel aperire graviter vetant, & puniunt.
38 Litteras alienas intercipientes, vel aperientes, pœna falsi, & alijs puniuntur.
L.2. D. de falsis, & cap. cùm olim, de offic. iud. deleg. illustrantur, ibid.
39 Cicero graviter Antonium accusat, quòd eius litteras aperuisset.
40 Litteræ ad nos missæ, nulli alij communicandæ sunt, priùs quam eas legamus.
41 Iulij Cæsaris magnificum factum in litteris alienis non aperiendis.
42 Athenienses qualiter litteras ad Philippũ Maced. quamvis acerbus eorum hostis esset, missas, aperire noluerint.
43 Humanitatis commune ius est, litteras alienas non aperire, ex Apuleio.
44 Litteras sibi commissas amittens, negligens, aut tardius tradens, puniri potest.
45 L. fin. C. de fabricẽsib. lib. 11. expenditur, ibidem.
46 Litteras missivas Indi, velut aliquid vivens reputabant, & reverebantur.

CAPVT XII.

De servitio, sive onere cursus publici ad litteras deferendas, vulgò in hoc Regno Peruano, de los Chasquis, *& obiter aliqua de cursu publico, & Romanorum Veredis ac Paraveredis, & pœnis eorum, qui alienas litteras aperiunt, vel intercipiunt.*

EADEM promiscui usus, & communicationis inter homines necessitas, & utilitas, de qua in superioribus capitib. egimus, viam aperire, sternereque videtur quæstioni, quam in præsenti disputandam suscipimus. An † scilicet, iustum censeri debeat illud aliud servitij genus, quod in hoc Peruano Regno Indi per vicos, & per vices subire coguntur, ut de alijs provincijs in alias publicum cursum exerceant, hoc est, litteras, sive epistolas deferant. tam quæ ad Regium servitium, quàm quæ ad privatorum commodum expediuntur? Dixi autem in Regno Peruano, nam in Nova-Hispania, & alijs ei adiacentibus regionibus, audio, per Hispanos nuntios (quos *Correos* à currendo vocamus) hoc munus in plurimum exerceri solere.

1

Et planè † cùm inter absentes non aliter colloqui, vel contrahi possit, quàm per nuntium, vel per epistolam, l.2.D.de pactis, l.1. §.ult.D.de contrahẽd.emt.l.2.D.de obligat. & act. latè Magerus de advocat. armata. c.9. n.29. & seqq. & multa quotidie contingant, quæ pro bono totius Regni statu, ac gubernatione, necnon etiam privatorum utilitate, in remotis quibusvis locis celeriter renuntiari conveniat, admittendum quidem videtur, in-

2

3 iustè † Indos, si nimis non vexentur, nec debitâ mercede fraudentur, huic muneri subiugari, cùm absque reciproca nuntiorum, & epistolarum missione homines transire non possint. 4 Hæc † enim sola res est, quæ homines absentes præsentes facit, ut dicebat Turpylius apud D. Hieronym. epist. 42. eiusque inventio, & usus eò tendit, ut tradit D. Ambr. ad Sabinum, & Cicer. lib. 2. epist. ad Curionē, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset; & ut disiuncti locorum intervallis, affectu hæreamus. Quod quàm necessarium, & iucundum sit, admonet Seneca lib. 2. epist. 40. 5 in hæc verba: † *Si imagines nobis amicorum absentium iocundæ sunt, quæ memoriam renovant, & desiderium absentiæ falso, atque inani solatio levant: quanto iocundiores sunt litteræ, quæ vera amici absentis vestigia, veras notas afferunt?* 6 Vnde epistolā † rectè definit Iust. Lips. lib. 2. de instit. epist. cap. 2. ut sit *scriptum animi nuntium ad absentes, aut quasi absentes.* Quamvis ubi à Principe scribitur, aliam diffinitionem tradat Theophyl. in §. sed quod Principi, Instit. de iure nat. in- 7 quiens: *Epistolam † esse rescriptum Principis ad relationem Magistratus alicuius, de re quapiam dubia emissam.* Quò pertinet idem text. ibi: *Quodcunque ergo Imperator per epistolam decrevit*, l. 5. §. 1. de iure immunit. l. 3. §. si quis, & §. ei licet, D. de iuris & fact. ignor. l. 1. D. de constit. Princip. cū multis alijs, quæ adducit Brisson. Hottoman. & Kalin. de verb. iur. verb. *Epistola.*

8 Quinimò & ipsius nominis † etymologia hanc præcisam cursorum necessitatem ostēdit, dictæ enim sunt epistolæ à verbo Græco, ἐπιστολᾶν, quod mittere significat, quasi missorias, sive missas dicas, ut ait D. Isidor. lib. 6. etymol. cap. 8. & ita necessarium est, ut sint, 9 qui eas deferant, & transmittāt. Quos † olim Tabellarios appellabant, quod ante chartæ, & membranarum usum, in dolatis ex ligno codicellis epistolarum colloquia scribebantur, & ultrò citròque certiores absentes faciebant, ut inquit idem D. Isidor. ubi supr. & ante eum Festus Pompeius de verb. signific. verb. *Tabellis*, & D. Hieron. d. epist. 42. & novissimè Iul. Cæsar Bulenger. de Imperio Romano lib. 4. cap. 7. pag. 447. Nos autem ho- 10 die † eiusmodi nuntios Hispano vocabulo, *Correos* appellamus, nomine, ut apparet, à currendo desumto, & interdum etiam *Estafetas*, à verbo Italico *Estafa*, quod stapedam, vulgò *Estribo* significat, quasi hic eques, & stapedæ insistens, celeriter litteras deferat, & ab alijs tabellarijs pedestribus differat, ut benè advertit Dom. Sebastian. à Covarrubias in suo erudito Thesauro ling. Hispanæ, verb. *Corredor*, & verb. *Estafeta*. Et de stapedarū usu, † & inventione si quis velit plura, & an à 11 Romanis cognitæ fuerint? videat Iust. Lips. lib. 3. de militia Romana dialog. 7. Cæl. Rhodig. lib. 22. lect. antiq. cap. 3. circa fin. ubi inquit ab Interprete Avicennæ vocari subsellares, quia sub sella propendeant. Et Iul. Cæsar. Buleng. de Imp. Rom. lib. 3. cap. 21. ubi etiā de stratoribus agunt, & quod esset eorum officium, & qualiter vicem stapetarum supplerent?

12 In hoc verò † Peruano Regno, ut ad institutum magis accedamus, prædictos cursores, sive tabellarios proprio Indorum vocabulo *Chasquis* vocare solemus, sive equis, sive pedibus currant. Quod nomen, maternâ eorum linguâ, à capiendo originem trahit, quasi hic celeriter caperet, quod ab alio nuntium acciperet, & sic deinceps in alterius manus eâdē diligentiâ, & velocitate transferret. Sciendū 13 est enim † etiam ante Hispanorum adventū, hoc onus (inter alia graviora) Indis à suis tyrannis impositum fuisse, ut sic incredibili planè facilitate, & celeritate eorum omnium notitiam habere possent, quæ etiam in longinquis, & remotis regionibus agerentur, ut de Regno Mexicano testatur Acosta lib. 6. hist. natur. & moral. Ind. Occid. cap. 10. Fr. Ioan. à Torquemada in Monarc. Ind. & de hoc Regno Peruano idem Acosta eod. lib. cap. 17, ubi sic notabiliter inquit: *De Correos i Postas tenia gran servicio el Inga en todo su Reino: llamabanles Chasquis, que eran los que llevaban sus mādatos à los Governadores, i traiā avisos de ellos à la Corte. Estabā estos Chasquis puestos en cada Topo, que es legua i media, en dos casillas, donde estaban quatro Indios. Estos se proveìan, i mudaban por meses de cada comarca, i corrian con el recaudo que se les daba à toda furia, hasta darlo al otro Chasqui, que siempre estaban apercebidos, i en vela los que avian de correr. Corrian entre dia i noche cincuenta leguas, con ser tierra la mas de ella asperissima. Servian tambien de traer cosas que el Inga queria, con gran brevedad; i assi tenia en el Cuzco pescado fresco del mar (con ser cien leguas) en dos dias, ò poco mas. Despues † de entrados los Españoles,* 14 *se han usado estos Chasquis en tiempo de alteraciones, i con gran necessidad. El Virrei don Martin Enriquez los puso ordinarios à quatro leguas, para llevar, i traer despachos, que es cosa de grandissima importancia en aquel Reino, aunque no corren cō la velocidad que los antiguos, ni son tantos, i son bien pagados, i sirven como los ordinarios de España, dando los pliegos que llevan à cada qua-*

tro, ò cinco leguas. Hactenus Iosephus Acosta, à quo habuisse videtur Maiol. in diebus Canicul. tom. 1. colloq. 4. de contingentibus, pag. 127. ubi sic ait: *Referunt Neoterici, qui orbem lustrarunt, in Novo-Orbe in Mexico Temistitam, tabellarios non minore celeritate percurrere eadem terrarum spatia, ut equi solent, fuisseque nonnullos, qui quatriduò leucas septuaginta transvolarint. At cõpertum est, ubi succedere sibi solẽt tabellarij, videlicet singulis quaternis leucis, una die litteras fuisse delatas ultra leucas septuagintaquinque, nostro Romano more, ad millia passuum trecentorum.* Et latiùs extendit Garcilassus Inca in suis commentarijs Regijs, sive de Incarum historia lib. 6. cap. 7. fol. 136. & Americ. Vesput. in relat. suæ primæ navigationis, pag. 138. inter relationes Novi-Orbis, ubi narrat, de quibusdam Indis adeò in currendo velocibus, ut ipsæ etiam mulieres unam, aut duas leucas incessanter percurrere nihili putent, & in hoc nos Christicolas multum præcellant.

15 Qui † iustitiam huius servitij ex supra dictis non malè defendunt, cùm Indis novum non sit, qui tempore suæ infidelitatis illud, ut vidimus, agnoverunt; nec grave, cùm hodie frequentiùs mutentur, competentique mercede remunerentur, & non pedites, sed equites iter facere soleant, post Hispanorum adventum, qui equorum copiam, & usum inter eos introduxerunt. Idem defendit ipse Acosta de procur. Ind. salut. lib. 3. cap. 17. pag. 240. ibi. *Sive litteras cursor deferat*, & latiùs Matienzus de moder. Reg. Perù 2. par. cap. ultimo.

16 Potestque prædicta cõsuetudo ex alia omninò simili communiri, † quam primum à Persis inventam, narrat Herodot. lib. 8. & Xenoph. lib. 8. Cyripædiæ à Cyro institutam scribit, & post eos Alex. lib. 1. Genial. c. 27. Is enim certas stationes in via publica, dimẽsis itineribus, statuit, ubi equi, & homines collocati, unius diei iter celerrimè conficiebãt, cùm verò ad proximam stationem pervenissent, quæ evenerant, ibi manentibus nuntiabant, & illi statim alijs sequentibus, donec celeriter nuntium ad Regem pervenisset.

17 Et apud Romanos † eundem morẽ viguisse, pluribus documentis, & testimonijs comprobari potest. Nam Augustus primò iuvenes, qui acta in provincijs ad se citò perferrent, modicis intervallis, per vias militares disposuit; deinde vehicula, quibus idem semper currentes ad se nuntium perferrent, ut apertè constat ex Sueton. in Aug. cap. 49. Quod etiam cęteri Romani Principes observarunt, ut Auctor est Plutarch. in Galva c. 8. singulis enim circiter quinquaginta milliarijs veredos, & rhedas ad currendum certis locis disposuerunt, ut iter diei conficerent. In Italia tamen remanserunt, cui pedibus currebãt, ut refert idem Sueton. in Vespas. Cursum verò † equorum ita instituerunt, ut provincialium pecunia equi cum hominibus ad currẽdum destinatis alerentur. Quod licèt Severus Imp. posteà aboleverit, id fisci onus esse iubens, ut ait Spartian. in Severo, stabula tamen, in quibus equi alebantur, & muli quoque, ac mulæ, & boves, qui interdum etiam huic cursui deserviebant, † (unde & vehicularis cursus dicebatur) provincialium sumtibus reficiebantur. Et in pabulis, & pecunijs equorum deputatorum cursui publico conferebant, ut ostendit text. in l. 2. C. de lucris advocat. lib. 12. l. 2. C. de curios. & stationar. eod. lib. ubi Bart. Platea, Rebuff. & alij, l. cõperimus, C. de cursu publ. & Rosent. de feud. 1. par. c. 5. concl. 71. & 72. Qui equi, † quoniam ad publicum, & commune bonum parabantur, equi publici, & cursuales, & interdum veredi appellabantur, neque privatus quisquam eis sine peculiari Principis diplomati uti poterat, quæ licentia Evectio vocabatur, ut ad interpretationem totius tit. C. de cursu pub. Et † l. 2. ibi: *Qui in causa publica in equo publico transvebitur*, D. de in ius vocand. l. continuus 137. §. cùm ita, ibi: *Diplomate usus*, D. de verb. obligat. l. eos 27. §. ult. ibi: *Qui falso diplomate vias commeavit*, D. ad leg. Cornel. de fals. l. ult. §. 1. & penult. D. de muner. & honor. l. 1. C. de numerar. l. 2. C. dẽ commeatu. † l. 12. C. de curios. lib. 12. in qua *Evictionibus* pro *Evectionibus* anteà legebatur. Et aliorum plurimorum iurium, ultra Scribentes ibìdem, observat Corras. lib. 5. Miscell. cap. 12. optimè Guido Panciról. in notitia utriusque Imper. 1. par. cap. 6. & in Thesaur. variar. lib. 3. cap. 31. pag. 377. Brisson. & alij de verb. iur. verb. *Cursus publicus*, & verb. *Evectio*, Anton. August. in l. 6. §. Philosophos, D. de excusat. tut. Budæus in notis poster. ad d. l. eos, Ræward. lib. 2. var. cap. 15. Parlador. lib. 2. quotidian. cap. 19. num. 5. Iust. Lips. de milit. Rom. dialog. 5. Zipteus de Magistrat. lib. 3. c. 19. & Symmach. omninò videndus, lib. 7. epist. 105. ubi Iuret. Cassiodor. lib. 1. var. epist. 29. & lib. 4. epist. 47. ad Godiscalc. & lib. 5. epist. 5. & lib. 11. epist. 9. & lib. 6. epist. 6. ubi huius cursus curam inter alia Magistro officiorum iniunctam, sic prodit: *Veredorum quin etiam opportunam velocitatem, quorum status semper in cursu est, diligentiæ suæ districtione custodit, ut sollicitudines nostras, quas consilio iuvat, beneficio celeritatis expediat*. Cuius verba tran-

18 19 20 21 22

scribit Lucas de Pena in l. 3. C de castrēsian. & minster. lib. 12. Iacob. Cuiac. in Parat. ad tit. C. de offic. Magistr. offic. & in l. 1. & 2. C. de curiosl. lib. 12. latè Pancirol. in notit. Imp. Oriental. cap. 64. & 71. & in Thesauro var. quæst. pag. 189. 276. & 377. ubi agit de cursu publico Romanorum, cursoribus, & schola eorum, Menoch. de arbitrar. casu 229. Tiraq. ad Alexand. lib. 1. Genial. c. 27. litt. H. & novissimè, alia tradens, Callist. Remirez de lege Regia Aragon. §. 26. n. 58. & seqq. Marinus Freccia de subfeudis lib. 2. tit. quis dicatur Dux, n. 41. ubi optimè de Cursu publico, & eius origine loquitur, Borrell. de præstāt. Regum Cathol. cap. 19. n. 27. ubi tradit qualiter hoc munus in Regno Neapolitano exerceatur, & in tract. de Magistratib. lib. 4. cap. 9. n. 39. & seqq. Iacob. Guter. de offic. domus Augus. lib. 3. cap. 14. in princip. & Bulenger. de Imper. Romano lib. 6. c. 28. & 29. pag. 577. Leander. Galganetus de iure publico lib. 4. tit. 48. Regner. Sixtinus de Regalib. lib. 2. c. 13. n. 2. & seqq.

23 Qui † Auctores, & præcipuè Pancirol. ubi sup. ex prædictis iuribus benè deducunt, Cursus publici munus, etiā ubi vehicularis erat, distinctum esse à munere Angariæ & Parangariæ, de quo in cap. præcedēti locuti sumus: licèt hæc ob nominis, & usus similitudinem, nonnulli Scriptores confundant, & pro eodē usurpent, ut constat ex Budæo, & Anton. Aug. sup. Pyrrho Engleberm. in l. 1. C. quemadm. civil. mun. indic. Cæl. Rhodig. lib. 18. lect. antiq. cap. 8. & Hottom. de verb. iur. verb. *Angarus*: ubi cum Hesychio Angaros † *Postas*, 24 quasi positas Cursorum stationes appellat: & Angariam interpretatur, quâ cursus publicus fit, Parangariam verò in obliquum, cum quibus sentit novissimè, alia adducēs, noster D. Ioseph. Pellicer in doctis suis ad Gongoram lucubrationibus, pag. 233. ubi & Barclai meminit, qui in Argenide lib. 1. similitudine hinc ductā † Angaros vocat focos per turres dis- 25 positos, quibus mirâ celeritate hostium adventus per universam provinciam denuntiabatur. Et est vidēdus Suidas, relatus à P. Radero in explanat. ad Q. Curtium, pag. 30. ubi, *Astandæ (inquit) sunt tabellarij sibi iure succedentes, qui & Angari dicuntur. Sunt autē nomina Persica.* Et † Dom. D. Ludovic. Gu- 26 diel & Peralta, nunc supremi Senatus Consiliarius dignissimus, & equestris Calatravensis Militiæ insignijs pro meritis decoratus, in docta Allegatione, quam cùm esset in eodem Senatu Fisci Patronus, typis excussit, in ardua illa lite, quæ vocatur, *De las Estafetas*, n. 57. & seqq. ubi horum Cursorum originem & formam apud omnes ferè nationes, eruditè recēset, & de nostris Indianis Chasquis n. 64. specialiter meminit. In quibus stationibus, qui Cursum publicum exercebant, mancipia, vel mancipes dicebantur, ut tetigimus sup. cap. prox. num. 30. Et hîc repetendum censemus, ne quis † Indorum nostrorum cō- 27 ditionem, & coactionem hac in parte miretur, cùm apud alias gentes, publici usus necessitas, similes functiones induxerit.

28 Et quidem † gravior videtur in re eâdem Turcarum consuetudo, ut refert Leonic. Calchondylas lib. 9. de gest. Turcar. & ex eo notitia Rom. Imper. d. cap. 6. Fr. Hieron. Romanus in Repub. Turcar. c. 20. & Bulenger. d. lib. 6. cap. 39. pag. 586. Nam veredis non utuntur, sed præcones habent, citissimo gradu maximos cursus peragentes. Hi quemcūque obvium equitantem habent, descendere iubent, eiusque equum conscendētes, quantū possunt, impellunt: si alium invenerint, idem agunt, & illi fatigatum equum tradunt.

29 Quibus alia addit Camill. Borrell. d. c. 19. n. 8. ubi refert, † quis fuerit primus Veredorum, sive *Postarum* inventor, & lib. 4. de Magistrat. cap. 9. n. 39. & seqq. ubi inter alia subdit, † dictos Cursores, sive Tabellarios olim 30 Mansaticos, vel Mansores etiam appellatos, quòd in aliquibus locis, sive mansionibus, ut diximus, dispositi essent. Cassanæus in Catal. glor. mund. 6. par. consid. 7. Rhenat. Choppin. de domanio Franciæ lib. 3. tit. 29. n. 31. ad fin. Bulenger. d. lib. 6. cap. 33. ad fin. ubi, *Postæ (inquit) quibus hodie utimur, dicūtur quasi positæ stationes equorum cursualium, quorū usus cùm intercidisset, à Maximiliano Cæsare, tùm à Ludovico XII. & Francisco I. Frāciæ Regib. restitutus est.*

31 Neque existimet aliquis piam Regū nostrorum solicitudinem defuisse, in hoc quoq; munere ab Indorum humeris removendo. Nā sæpè † actum est, ut per Hispanos, vel Hybridas, quos *Mestizos*, vel *Mulatos* vocant, aut per Æthiopes liberos exerceretur. De quo inter alias, extat schedula quædam, data apud D. Laurent. 22. Septembr. ann. 1593. tom. 4. impress. pag. 324. Dom. Proregi Marchioni de Cañete directa: & caput epist. ann. 1602. ad Proreg. D. Ludov. à Velasco, ubi ita habetur: *En dos capitulos de las dichas cartas me avisais lo que aveis hecho, i orden que aveis dado, en que se pagasse à los Indios lo que se les debia de jornales atrasados, i de los q̄ han servido de Chasquis, ò correos, i que dabades orden, que se ocupassen en esto Españoles, por aliviar de este trabajo à los Indios: todo lo qual, i lo que mirais por el bien de los Indios os agradezco mucho, i os encargo lo cōtinuëis demanera, que essos naturales (como lo tengo*

en-

encargado) seã aliviados, i pagados de su trabajo.

32 Sed tamen † experientia monstravit, nullo modo, neque ab ullis hominibus commodiùs, ac faciliùs, quàm ab Indis, subiri posse, ut ex cuiusdam Regiæ epistolæ capite declarabitur, eidem Proregi D. Ludov. à Velasco missæ, Vallisolet. 3. Febr. an. 1603. cuius hæc sunt verba: *Assimesmo dezis, como se iba pagando à los Chasquis, ò correos Indios, lo que se les debia de los jornales atrasados: i que aviendo querido relevar de este trabajo à los Indios, i reduzir este ministerio à que lo hiziessen correos Españoles, aviades hallado en ello algunos impedimentos, por los malos caminos, i aspereza de la tierra, que no bastan cavallos, ni mulas, i tarda mucho mas un correo Español en passar qualquiera sierra, i haze mayor costa que un Indio suelto; i que al cabo carga todo sobre los mesmos Indios, porque assi como asi son ellos los que corrẽ, i passan el trabajo, sin llevar el provecho que tenian, i que estan descontentos de esto. En lo qual hareis lo que mas os pareciere que conviene para todo, mirando por el bien de los Indios, i guardandose lo que està proveido en lo de los servicios personales.*

33 Quibus tamẽ schedulis, & in alijs, quæ quotidiè expediuntur, semper cavetur, ut Indi cursores benè tractentur, & competenti salario remunerentur. Et cùm Prorex Dom. Martinus Enriquez hos *Chasquis* Pyratarum causâ in locis maritimis disponere cœpisset, & aliqui de hoc apud Regium Consilium, Indorum nomine, quererentur, emanavit altera Regia schedula Pacis Iuliæ 30. Septemb. ann. 1580. d. 4. tom. pag. 324. quæ hoc totum Proregi remisit: *Para que provea lo que mas convenga sobre el poner Indios Chasquis à manera de postas, à que estaban acostumbrados en tiempo de sus Ingas, i pagarles su trabajo i jornal.*

34 Rursus etiam, † cùm in his Indiarum provincijs Cursoris maioris officium egregio illi, & nobili viro Dom. Doct. Galindez de Carvajal, Regio Consiliario, Caroli V. Imp. largitione concessum fuisset ann. 1525. quæ habetur in 2. tom. impress. pag. 301. (licèt altera schedula ann. 1564. Licentiato Castro directa, pag. 305. superioris fortè non meminens, tale officium in Indijs admitti prohibeat) & nepos, hæresque in eodem officio D. Doct. Galindez, D. Didac. à Carvajal ex Equestri Ordine D. Iacobi, ingentem pecuniarum vim ex salarijs Indorum Cursorum deberet, hocque ad Regias aures pervenisset, sched. quædam edita fuit Matr. 2. Iulij ann. 1618. quâ levato † velo, & sine strepitu, & figura iudicij,

35 etiam executivi, contra illum procedi iubetur, quousque dictum æs alienum plenè, & integrè satisfaceret.

Sed quoniam de litterarum tabellarijs, sive portitoribus sermonem habemus, silentio præteriri non possunt aliæ schedulæ Regiæ, quæ reperiuntur in 2. tom. impress. ex pag. 309. & alibi passim, † quibus præcipitur, ut nullus harum provinciarum incola prohibeatur Regi, Regioque Consilio, quicquid sibi visum fuerit per litteras admonêre. Atque item, ut nemo, sub gravissimis pœnis, tabellarios impediat, & alienas litteras intercipiat, aperireve audeat. Inter quas notabilis † est quædam, data Toleti 31. Iulij ann. 1529. quæ extat inter ordinationes Mexicanas Vasci de Puga fol. 21. ubi Mexicani Auditores notantur, quòd secus facere essent soliti, seriòque cavetur, ne id in posterum faciant, perpetui exilij à provincijs Indiarum, & Regnis Hispaniæ, pœnâ, transgressoribus irrogatâ. Eique similis est alia Pardi 17. Febr. ann. 1575. quæ videri poterit d. 2. tom. pag. 313. Sed notabilior, ac recentior est altera ann. 1592. quæ ibidem etiam inseritur, quam hîc ad litteram in lectorum gratiam, quia valdè notabilis est, inserere libuit.

36

37

El Rei. Marques de Cañete, Pariẽte, mi Virrei, Governador, i Capitã general de las Provincias del Perù, ò à la persona, ò personas à cuyo cargo fuere el govierno de ellas. Yo he sido informado, que algunas vezes ha acaecido, q̃ las cartas, pliegos, i despachos que algunas personas de essas provincias me escriben, i embian, i las que dellas van de unas partes à otras, las han tomado, i abierto, i detenido algunos delos q̃ han governado, mediante lo qual he dexado de ser informado de cosas tocantes al servicio de Dios, i al buen govierno i administraciõ de justicia de essas partes, i los mismos que se escribian unos a otros, han recebido mucho daño, manifestandose sus secretos: lo qual ha sido causa de que atemorizados, no osan, ni se atreven à escribir, recelando que se les pueda seguir de ello algunos inconvenientes. I porque este es el instrumento con que las gentes se comunican; i demas de ser ofensa de nuestro Señor abrir las cartas, estas han sido, i deben ser inviolables à todas las gentes, pues no puede aver comercio, ni comunicacion entre ellos por otro camino, ni le ai para que yo sea informado del estado de las cosas de essas partes, ni para q̃ los agraviados, q̃ no pueden venir con sus quexas, me den cuẽta dellas: i de necessidad cessaria, ò se impediria notablemente el trato i comunicacion, si las dichas cartas i pliegos no anduviessen, i se pudiessen embiar libremente, i sin impedimento: i con-

viene lo mucho que se dexa entēder, no dar lugar, ni permitir cosa semejante, pues demas de lo sobredicho, es opresion, i violēcia, i inurbanidad, que no se permite entre gente que vive en Cristiana Policia: os mando, que hagais pregonar en todas las ciudades, i pueblos de Españoles de esse distrito, que ninguna justicia, ni persona privada, ni particular, Eclesiastica, ni seglar, se atreva à abrir, ni detener las dichas cartas, ni à impedir, que ninguno escriba: so pena, à los Prelados i Eclesiasticos, de las tēporalidades, i de ser avidos por estraños de mis Reinos; i à los Religiosos, de ser luego embiados à España; i à los Iuezes i justicias, qualesquier que sean, de privaciō perpetua irremediable de sus oficios; i à estos, i à las demas personas seglares, de destierro perpetuo de las Indias, i de açotes i galeras à las personas en quien se pudiere executar esta pena para exemplo. I vos, i los que os sucedieren en el cargo, terneis particular cuidado de executarlo en los arriba contenidos. I por ningun caso, que no sea de manifiesta sospecha de ofensa de nuestro Señor, ò peligro de la tierra, no abrireis, ni deterneis vos, ni ellos, las dichas cartas, ni despachos: porque, demas de que de lo contrario me ternè por desservido, mandarè proveer del remedio que convenga. Fecha en Burgos à 14. de Setiembre de 1592. años. Yo EL REI. *Por mandado del Rei nuestro señor, Iuan de Ibarra.*

Et sanè iustissimè prædicta schedula adeò graviter in eos excādet, qui epistolas alijs directas aperiunt, † cùm hoc scelus grave semper in utroque foro fuerit reputatum, & pœnâ falsi, alijsque sæverioribus punitum, ut cōstat ex l. 2. D. ad leg. Cornel. de fals. ubi DD. & in cap. cùm olim magister, de offic. iud. deleg. cap. ad audientiam, de crim. fals. l. eum qui 14. §. si epistola, D. de furtis, ubi Vlpian. edisserit, cui competat actio? an ei qui misit epistolam, an ei ad quem missa est? Navarro in Manual. Latino cap. 18. n. 53. & latiùs in cap. Sacerdos, num. 10. & 51. de pœnit. dist. 6. & ex relatis à Frāc. Vivio decis. 62. Menoch. de arbitrar. casu 311. n. fin. & casu 538. Bernard. Diaz, & eius Additionator Salcedo in prax. crimin. canon. cap. 103. Honded. cons. 105. n. 8. & 80. Tiber. Decian. in tract. crimin. lib. 7. cap. 17. Bobadilla in Polit. lib. 2. cap. 5. num. 29. & 30. Molina de iust. & iure, tract. 4. disp. 36. Emanuel Roder. in addit. ad Bull. Cruc. §. 9. n. 97. Nicol. de Passeribus usque ad nauseam in tract. de script. privata lib. 3. q. 12. Hevia in Labyrinth. 2. par. cap. 11. n. 38. ubi loquitur de nostris Indis, & de schedula cuius modò meminimus, Tusch. litt. L. concl. 375. pag. 429. Vvuemser. in obser. Cameræ lib. 1. titul. 47. observ. 25. Mingon. ad consuet. Andegavens. fol. 39. col. 1. n. 9. Iul. Clar. §. falsū, vers. *Aperiens*, & latissimè Farin. de falsitate, q. 150. n. 114. & seqq. & novissimè Viscontus in concl. iur. verb. *Litteras*, pag. 167. ubi alios adducit.

38

Vnde † procedit gravis illa, & elegans querela Ciceronis adversus Ant. Philip. 2. quòd eius litteras aperuisset, palámque omnibus legisset, ubi vocat eum omnis humanitatis expertem, & vitæ communis ignarum, & quòd qui hoc faciunt, tollunt è vita vitæ societatem, & colloquia amicorum absentium. Et de eodē crimine queritur Seneca lib. 2. de ira, cap. 23. Plutarch. in Sertor. & Apuleius Apologia 2. pro se ipso, quos refert Anton. Mornacius in notis ad l. si quis testamentum, §. 1. D. ad leg. Aquil. pag. 479. addens præclarum exemplum Macrini apud Herodian. lib. 4. Quo † simul ostendit, nulli unquam communicandas esse litteras, quas ab aliquo accepimus, priùs quàm nos ipsi legerimus. Sed præclarius est illud † Iulij Cæsaris, de quo Seneca ubi sup. & novissimè Magist. Marquez in Gubernator. Christ. lib. 1. cap. 21. pag. 124. is enim, cùm tabellarium apprehendisset, qui ad Pompeium totius ferè Romanæ nobilitatis litteras deferebat, lectisque illis, certior fieri facilè posset de ijs, qui adversarij sui factionem sequebantur, maluit tamen eas igni tradere, quàm inspicere, & ut Seneca concludit: *Gratissimum putavit genus veniæ, nescire quid quisque peccasset*. Et est etiā † pulcrum exemplum Atheniensium, quod refert Apuleius in Apologia 2. pro se ipso, Alexand. lib. 2. genial. cap. 19. & Decian. sup. num. fin. ad finem. Qui cùm Philippi hostis litteras, quas ad Olympiadem scripserat, intercepissent, eas inviolatas reddiderunt, ne thori genialis, & secreta coniugij panderentur. Quod Apuleius † factum ab illis dicit: *Propter cōmune ius humanitatis*.

39 40 41 42 43

Quibus addo, † quòd aliquando etiam litteras sibi commissas negligens, vel amittens, aut tardiùs tradens, puniri solet, & debet, ut prosequitur Iacobus Thomingius decis. 34. part. 2. & Tiber. Decian. dict. lib. 7. cap. 15. num. fin. ad med. qui ad id citat † l. fin. C. de fabricensibus lib. 11. ubi tamen solùm tractatur de pœna irroganda Præsidibus, sive alijs iudicibus, qui eorum, quæ à Principe per litteras sibi iniunguntur, executionem aliquâ tarditate distulerint, ut ibi benè exponunt Platea, Lucas de Pena, & alij. Et qualiter olim † Indi litteras missas velut aliquid vivens esse putarent, cùm viderent per eas Hispanos ab Hispanis longè distantibus, de rebus, quæ illic accidebant, certiores

44 45 46

fieri,

fieri, recolit post alios Simon Maiol. in dieb. Canicul. colloq.23. de mirabilibus, pag. mihi 766. ex nostro Oveto in hist. Indica lib.2. cap.6.

SVMMARIVM CAPITIS Decimitertij.

1 *Metallis effodiendis an Indi inviti distribui possint, sæpè tractari, & controverti solet.*
2 *Indos licitè metallis effodiendis mancipari posse, qui tradant.*
3 *Metallorum effossio, & operatio nõ minorem curam, & industriam requirit, quàm agricultura.*
4 *Metallorum effossio non minus necessaria est in Indijs Occidentalib. quàm agricultura.*
5 *Fodinæ, sive mineralia Indiarum si excoli desierint, tam Indorum, quàm Hispanorũ Respub. concidet.*
6 *Iosephi Acostæ elegantia verba referũtur.*
7 *Vtilitatis obiecta, omnes diligentiùs cõmoveri solemus, & etiam irrationalia.*
8 *Mercatorum cupiditas Indos quærit, ex Horatio.*
9 *Cap. fin. 7. q. 1. ponderatur & illustratur.*
10 *Cassiodori elegantia loca expendantur, de utilitate, & necessitate eruendi metalla loquentis.*
11 *Metallum raròproditur, ut studiosiùs expetatur.*
12 *Honesta sunt lucra, quæ ex metallorũ effossione parantur.*
13 *Homo sine metallis non potest parare victum & vestitum.*
14 *Iusta Indiarum retentio in Fidei propagatione, & conservatione subnititur.*
15 *Divitiæ Novi Orbis si deficiant, Fidei, & Religionis propagatio in eo facta, & facienda, periclitabitur.*
16 *Divitiarum cupiditas incentivum præbet, ad Fidem diligentiùs inter Indos disseminandam.*
17 *Divini Consilij arcana in cõversione Novi Orbis meritò miratur Ioseph. Acosta.*
18 *Necessarium aliquid esse, varijs modis dici solet.*
19 *Hispanorum & Indorum Respub. ubi iuncta esse cœpit, se mutuò iuvare debet.*
20 *Indi quibus rationibus debeant metalli fodinarum servitio intendere.*
21 *Catholici Hispaniæ Reges præcipuã curã, & sumtus in Fidei defensione impendunt.*
22 *Hispani homines, vel Æthiopes, & alij servi, non sunt apti ad mineralia Peruana exercenda, & quare?*
23 *Tributa nova quãdo iustè à Principe imponi possint?*
24 *Tributa ut possint indicere Principes, quæ necessitas, & quæ eius probatio desideretur?*
25 *Necessitate urgente Ecclesiæ, & templorũ vasa à Rege sumi possunt.*
26 *Rex positus in necessitate de bonis subditorum disponere potest, vel non solvere, aut differre quod debet.*
27 *Necessitas multa operatur, & à multis excusat.*
28 *Tributa gravia imponere sub colore utilitatis, vel necessitatis, tyrannicum est.*
29 *Reges iustè, & licitè faciunt, si divitias quærunt ad sui Regni sustentationem, vel sublevationem.*
30 *Salomon an peccaverit immensas divitias coacervando? remissivè.*
31 *Pecuniæ & divitiæ sunt nervi Reipubl.*
32 *Respublica, quæ pecunijs caret, simultatibus, & nodis plena est.*
33 *Metalli fodinas quærere, & colere, honestissimus modus conquærendarum divitiarum semper habitus est.*
34 *Cassiodori & Pacati elegantia loca expenduntur de metallis eruendis.*
35 *Divitias absconditas retinere, malum est.*
36 *Exemplo quæ fiunt, iure fieri putantur.*
37 *Metalla effodere antiquissimum, & apud omnes nationes usitatissimum est.*
38 *Cræsi divitiæ immensæ, & unde?*
39 *Semiramis metalla per captivos exercuit.*
40 *Attici vinctis servorum Myriadibus metalla coluerunt, & qualiter hi ab illis defecerint?*
41 *Macedonia ex effossione æris singulis diebus singula talenta pendebat Alexandro Magno.*
42 *Carthagine quadraginta hominum millia uni argento effodiendo laborarunt.*
43 *Metallis quærendis, & effodiendis qualiter variæ nationes insudaverint.*
44 *Argentum an arte fieri possit? remissivè.*
45 *Pluto cur Dis fuerit appellatus?*
46 *Ictimulorum lex circa numerũ operariorum in auri fodinis.*
47 *Metalli fodinæ variæ, quæ varijs provincijs, & præcipuè in Hispania cultæ fuerunt.*
48 *Hispaniæ subterranea cur inhabitare dicatur Pluto?*
49 *Indorum Reges Peruani, & Mexicani metalla effodiebant.*
50 *Romani magnam curã adhibuerunt in metallis quærendis, & excolendis.*
51 *Machab. locus lib. 1. cap. 8. expenditur.*

52 L. 4. & 5. C. de metallis & metallar. lib. 11. explicantur.
53 Metallarij erant quasi servilis cōditionis.
54 Metallarij qui esse volebant, quid Fisco pendere deberent?
55 Metalla Principes supremi sibi reservare soliti sunt, & per Publicanos exercere.
56 Fridericus III. Imper. valdè studuit metallorum tractationi.
57 Metallarij laudibus, & favoribus prosequendi sunt, & quare?
58 L. 1. C. de metallar. lib. 11. expenditur, & illustratur.
59 Steph. Forcat. notatur, quòd Hispanos invidè reprehendit ob inquisitionem, & effossinem metallorum.
60 Metallorum effossio, & operatio ob id tātùm deserì non debet, quòd aliquod periculum laborantes incurrant.
61 Princeps benè potest compellere subditos ad opera Reipub. utilia, & necessaria, etiam cum aliquo eorum periculo.
62 Subditos licèt Princeps sine causa cruciare non possit, benè potest aliquando eorum vitam mortis periculo exponere.
63 Bello iusto, non solùm defensivo, verùm & offensivo, vassalli etiā inviti militare, qualiter, & quando compelli possint?
64 Bella per milites externos ad id cōductos, quā per cives proprios exercere, satius ducebant Vtopienses.
65 Man' sicuti debet se exponere periculo, ad conservationem capitis, ita vassallus, ad defensionem sui Principis, vel Reipub.
66 Vassallus licèt non teneatur mori pro domino, tenetur tamen se pro eius tuitione in vitæ discrimen exponere.
67 Medici corporales & spirituales tempore pestis suum officium, etiam cum vitæ periculo, exercere debent.
68 Triremibus remigandis an vassalli liberi, & insontes inviti mancipari possint?
69 Triremium labor gravissimus est, & an veteribus notus?
70 Membra qualiter debeant caput protegere, & defendere?
71 Indorum distributiones, & coactionem ad metalla, variæ consultationes præcesserūt.
72 Consueta, vel constituta, quæ sunt ab antiquo, in dubium vocari, vel facilè mutari nō debent.
73 Præsumi semper debet pro legibus, & iussionibus Principum, & quare?
74 Iosephi Acostæ elegantia verba referūtur, de mineralibus per Indos elaborandis.
75 Senatores, & viros graves aliquid sæpè per errorem, vel cum animæ periculo consuluisse, credendum non est.
76 Metallorum indagatio, & operatio magni semper à nostris Regibus habita, & cōmendata fuit.
77 Reges nostri licèt aliquando hæsitaverint circa Indos metallis addicendos, posteà id permiserunt.
78 Schedula anni 1551. refertur, quæ mineralia per Indos voluntarios laborari permittit.
79 Schedulæ aliquæ expenduntur, quæ Indos etiam reluctantes, metallis fodiendis distribui iusserunt, ubì id necessarium videretur.
80 Dom. D. Francisc. à Toleto Peruano Proregi iniunctum fuit, ut Indos Potosiensibus & Guanavelicensibus fodinis ex provincijs vicinioribus assignaret.
81 Schedulis pluribus, Indorum ad metalla coactio, tum dispositivè, tum enūtiativè iniuncta reperitur, quæ referuntur.
82 Epistolæ caput ann. 1601. Peruano Proregi missæ, refertur, quæ in primis Indos mineralibus distribuì constituit.
83 Schedula servitij personalis ann. 1601. qualiter Indos metallis addici concedat?
84 Schedula ann. 1601. illa altera servitij personalis, quæ metalla per Indos voluntarios, aut Æthiopes coli, statuerat, secretò temperata fuit.
85 Dom. D. Ludov. à Velasco qualiter Indos à metallorum operatione avocare cunctatus fuerit.
86 Schedula servitij personalis ann. 1609. coactum Indorum ad metalla servitium, expressè conservari præcipitur.
87 Schedula anni 1620. mineralium cura, & Indorū ad ea servitium commendatur, dūmodò eorum vexationes reprimantur.

CAPVT XIII.

De effossione, & operatione metallorū; & an liceat Indos ad hoc laboriosum onus distribuere, & invitos fodinis, sive mineralibus mancipare? Relatis, & illustratis argumentis, quæ pro affirmativa parte urgere videntur.

DE metallorum nomine, origine, & differentijs, & de admirabili eorum copia, & fœcunditate, quâ nostræ Occidētales Indiæ in pluribus provincijs abundant, infra lib. 5. (Deo iuvāte) latum sermonem habebo. Nunc autem institutam tractationem prosequendo, illud

tan-

1 tantùm in quæstionem deducam, utrum † Indi his metallis eruendis, & operandis adigi, & distribui posint? In qua non solùm dissentire video plures viros prudentes, & religiosos, qui tum antiquis, tum præsentibus temporibus de ea tractarunt, & tractant; verùm & ipsas schedulas, ac provisiones Regias circa hunc difficilem, & quotidianum articulum varijs occasionibus expeditas. Quod efficit, ut laxiore calamo in eo exponendo & discutiendo procedere debeamus, ex his, quæ sup. c. 4. in princip. tradidimus; quibus addo multum in nostris fodinarum terminis loquentem D. Petr. Chrysolog. serm. 91. dum inquit: *Aurum de terra legere qui noverunt, ubi divitem senserint venam, ibi quicquid est artis, quicquid laboris, impendunt.*

Magnum igitur hoc, seu profundum (ut meliùs loquar) iter aggrediendo, in primis affirmativã partem, atque ita licitè † Indos huic oneri subiugari, sub iusta tamen mercede, & cum alijs conditionibus, & qualitatibus, de quibus plenè egimus sup. hoc lib. c. 5. expressè tenet Ioann. Matienzus in tract. M. S. de moderat. Regn. Perù 1. par. c. 40. cum tribus seqq. elegantisimus P. Ioseph. Acosta de procurand. Indor. salut. lib. 3. cap. 18. & Fr. Mich. ab Agia in sæpè allegatis respons. de servitio person. pag. 60. cum seqq. Et vidi de eâdem re aliud manuscriptum, nec malè dolatum respõsum D. Petri Muñiz Almæ Metropolitanæ Limensis Ecclesiæ, meritisimi olim Decani, & Theologiæ sacræ Doctoris præstantisimi: & alias prætereà consultationes Reverendis. quondam Dom. D. Hieronymi à Loaisa, eiusdẽ Ecclesiæ Archiepiscopi, aliorũque Doctorũ Virorũ, quos, calatis ad hoc comitijs, rogasse videtur Peruanus Prorex D. D. Frãc. à Toleto, qui eidẽ sententiæ subscripsisse vidẽtur.

3 Pro qua primo loco considerari potest, † in metallorum effossione, & operatione nõ minorem curam, & industriam considerari, quàm in agricultura, & alijs operibus, de quibus sup. locuti sumus: nam metalla à perscrutando, nomen invenerunt, ut suo loco dicemus, nec nisi obstetricante avaritiã produntur, ut inquit Plin. lib. 33. c. 4. & Pined. de reb. Salom. lib. 4. c. 16. §. 1. & seqq. Et similiter, † nõ minus, sed imò magis utilia, & necessaria videri, ad harũ provinciarum conservationem, & propagationem, cùm præcipui earum fructus, atque proventus in metallis auri, & argenti consistãt. Quibus cessantibus (ut cessare necesse est, si Indi huic labori non mancipentur) manifestum est, eisdẽ provincijs gravisimũ, ac præstum est, eisdẽ provincijs gravisimũ, ac præsentisimum periculum imminẽre; & cõmercia, quæ cum Hispania exercentur, citisimè defectura: atque omnes † pariter totius Reipub. tam Indorũ, quàm Hispanorũ nervos cõcidere, & relaxari, qui his veluti tibicinibus, & retinaculis mutuò sustinentur, & coagmentãtur. Quam rationem apertè exprimit cap. 67. Instructionis Proregis Peruani, de quo infrà n. 76. & benè expendunt Auctores sup. relati, præsertim Ioseph. Acosta d. c. 18. cuius elegãtia verba ita se habent: † *At si metalla curari desierint, si argentum è venis nõ eruatur, subversis à radicibus montibus, ut est apud S. Iob cap. 28. si aurum ex fluviorum obicibus non cogatur, mineraliaque cætera negligantur, actum est Indorum negotium; & Respub. interijt. Neque alios fructus Hispani tanto Oceani circuitu quærũt, neque alia ex causa, vel mercatores negotiantur, vel iudices præsidẽt, vel ipsi quoque Sacerdotes plerumque evangelizant. Argentum, aurumque si desit, & se subducat ex oculis, omnis frequentia, omnis commeatio, omnis civilis, & Sacerdotalis cõcursus brevi evanescet, &c.*

Et † ne quis novum hoc, aut mirum existimet; audiat Cicer. lib. 3. offic. dicentem: *Omnes commovemur diligentiùs, cùm aliqua species utilitatis obiecta est*, Lucret. lib. 5. de natura rerum:

Nusquam hominum genus incaßùm frustraque laborat.

Et Martial. lib. 1. epigr. 152. qui ad irrationalia idem etiam extendit, dum inquit:

In steriles campos nolunt iuga ferre iuvenci,
Pingue solum lassat, sed iuvat ipse labor.

Vera quippè est, & antiqua illa Horatij sententia epist. 1. lib. 1. qui mercatorum † cupiditatem Indos quærere docuisse, quasi id præsagiens, quod hos nunc oculatã fide experimur, his verbis admonuit:

Impiger extremos currit mercator ad Indos
Per mare pauperiẽ fugiẽs, per saxa, per ignes:

Et lib. 1. Od. 5.

Luctantem Icarijs fluctibus Africum
Mercator intuens, otia, & oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.

Eleganter Tibullus lib. 1. eleg. 10. in princip.

Lucra petens habili tauros adiunxit aratro,
Et durum terræ rusticus urget opus:
Lucra petituras freta per parentia ventis,
Ducunt instabiles sydera certa rates.

Facit † text. in cap. fin. 7. q. 1. ibi: *Cùm laborẽ suum sine fructu esse considerant, in loco alio ad laborem cum fructu migrant.* Et illud quod ab Epicteto in altercatione Hadriani dictum circũfertur: *Qua ratione homo lassus non fit? lucrum faciendo.*

Sed præstat, † ut Aurelium etiam Casiodorum audiamus, aureè de hoc labore metallorum loquentem, & præ cæteris, qui ad

Marginal numbers: 1, 2, 3, 4, 5 (left column); 6, 7, 8, 9, 10 (right column).

alios terræ fructus consequendos diriguntur, utilem, & necessarium esse, probantem lib. 9. epist. 2. his verbis: *Si labor omnis assiduus adeò diversos exigit fructus, ut aurum, argentumque solita commutatione mercetur, cur non ipsa diligenter exquirimus, propter quæ poscere alia videbamur? Italia dives inferat nobis & aureos fructus. Omnis proventus acquiritur, ubi metallum fulvidum reperitur. Nam quid necesse est terram multiplici fœcunditate lassari, si ipsa magis pretia in ea potuerint inveniri? Frumenta vobis usualiter Natura industria suffragante, concedit, passim se vina profundunt:* 11 † *metallum raro proditur, ut studiosiùs expetatur.* Et infrà: *Cur enim iaceat sine cultu, quod honestum potest esse compendium? Aurum siquidem per bella quærere, nefas est: per maria, periculum: per falsitates, opprobrium: in sua verò natura, iustitia.* 12 † *Honesta verò sunt lucra, per quæ nemo læditur: & benè acquiritur, quod à nullis adhuc dominis abrogatur.* Et iterum lib. 4. epist. 34. *Non est enim cupiditas eripere, quæ nullus se dominus ingemiscat amisisse. Primi enim dicuntur aurum Eacus, argentum Indus Rex Scythiæ reperisse, & humano usui summa laude tradidisse. Quod nos in contrarium negligere non debemus. Ne sicut latentia cum laude sunt prodita, ita inventa cum vituperatione videantur esse neglecta.* Quod latiùs etiã prosequitur Georg. Agricola de re metall. lib. 1. pag. 8. & seqq. Vbi eorum argumentis respõdens, qui metalla nec quærenda, nec fodienda esse tradunt, pluribus contrarium probat, & apertè ostendit 13 † hominem sine metallis non posse parare ea, quæ suppeditant ad victum, & ad vestitum.

14 SECVNDÒ facit, † quòd cùm iusta harum Occidentalium regionum acquisitio, & retentio eo præcipuè titulo muniatur, quòd nostri Catholici Regis Christianam Fidem in eis annuntiare, propagare, ac conservare tenentur, ut latè in lib. 2. & 3. primi tomi tradidimus: eodem planè argumento, attentiùs curanda, & defendenda videtur metallorum effossio, quæ mediante Indorum operâ, atque industriâ conficitur. Quoniam si divitiæ 15 † deficiant, quæ inde conflari solent, quantumvis pius, & sanctus eorundem Regum zelus, & affectus persistat, qui his auri, & argenti cardinibus principaliter non moventur, ut tetigimus dict. 1. tom. lib. 1. cap. ult. ex num. 99. & lib. 3. cap. 5. ex num. 6. gentes tamen, quæ iam has provincias inhabitãt, & quotidie de novo in eas traijcere solent, illas proculdubio relinquent, ut suprà consideravimus, & Archiepiscopi, Episcopi, Proreges, Magistratus, alijque spirituales & sæculares ministri reditibus necessarijs destituerentur, unde se commodè alere possint, Regiaque tributa, & vectigalia deficient, quibus militum copias, & militares classes magnis quotannis sumtibus, ad earundem provinciarum defensionẽ, & hostium depulsionẽ, armari, & expediri videmus. Atque adeò Fides ipsa paulatim collabetur, quæ inter istas Barbaras gẽtes tot laboribus, ac sudoribus plantata conspicitur. Ipsique, Hispanorum commercio, tuitione, ac directione cessante, ad idololatriam, & ferinos mores, quos anteà habebant, redibunt, nec divini verbi Prædicatores securi inter eos poterunt permanêre.

Quod etsi nobis vitio verti non immeritò possit, apud quos auri, argentique cupiditas plus valêre videatur, quàm ardor, & charitas, ut tot animarum millia CHRISTO Domino lucrifiant; non tamen omninò mirandum, aut exprobrandum videtur, 16 † cùm Deus ipse pro summa bonitate, ac providentia sua, ut gentes adeò remotas, & Barbaras Evangelio adiungeret, aurum, argentumque his terris tam copiosè donaverit, hisque veluti illecebris nostrorum ingenia, & animos disposuerit, ut Indorum conversioni simul incumberent, & quos sola charitas animarum fortè non commoveret, divitiarum saltem cupiditas inescaret.

Cui considerationi graviter insistẽs Ioseph. Acosta ubi supr. 17 † meritò cum D. Paulo ad Roman. 11. altitudinem divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei compellat; quis enim non divini consilij arcanum suspiciat, atque admiretur, qui aurum, argentumque, omniũ mortalium perniciem, salutem Indorum esse voluerit? Et in hoc ponderat illum alium D. Paul. locum ad Philipp. 1. *Dummodò sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo*; de quo Nos pluribus egimus d. lib. 2. tom. 1. cap. 18. n. 36. & seqq. & huc etiam transferri possunt alia loca Scripturæ sacræ, nempè Cãtic. cap. 8. Isai. 60. Psalm. 64. & Iob 28. quæ eodem sensu explicuimus d. 1. tom. lib. 1. cap. 15. n. 40. & 41. & num. 56. & seqq. cum Basil. Pontio in 1. par. quæst. sive disputat. expositivarum, q. 8. cap. 4. pag. 475. ad finem.

TERTIÒ facit, quòd si Reipublicæ utilitas & necessitas hæc Indorũ servitia iusta reddere potest, ut sæpè retulimus, apertè constat, nullum ex varijs modis in præsenti casu deficere, quibus 18 † res aliqua necessaria dici solet, vel necessitatem importare, quos recenset Tusch. litt. N. cõcl. 13. & 19. & Rutil. Bẽzon. de anno Iubilæi lib. 1. c. 10. pag. 62. & 67.

Nam hæ provinciæ Indiarum aliter (ut diximus) conservari non possunt: & † ubi cum Hispano Imperio, ac Monarchia iunctæ esse cœperunt, & omnes, sive Indi, sive Hispani utrobique habitantes, sub eodem Rege constituti, æquè etiam tenentur communibus eiusdem Regis, & Monarchiæ necessitatibus, periculisque succurrere, & se mutuò iuvare debent, membraque membris compati, suis quæque ministerijs diligenter fungentia, ut latè probatum reliquimus suprà hoc eodem lib. cap. 4. ex num. 50. Ac per cōsequens † Indi, qui naturâ suâ magis apti metallis effodiendis, & expoliendis esse videntur, in hoc munere inservire, & laborare debent, ut Regi nostro divitiæ, ac facultates suppetere possint, quibus eadem, quæ possidet, Regna ab hostium invasione defendat; Fiscum, quem nimis exhaustum habet, reficiat; & quod præcipuum est, Fidem, & Catholicam Religionem adversus hæreticos, & infideles tueatur, atque promoveat: quam ei esse † præcipuam curam, omnes agnoscimus, & pluribus probat Redinus de Maiestat. Princip. verb. *Imperatoriam*, num. 3. Borrell. omnino videndus, de præstant. Reg. Cathol. cap. 45. num. 34. & Dom. Valençuela consf. 99. num. 27. Quotidianis † enim constat experimentis, Hispanos homines, aut Æthiopes servos huic labori aptos neutiquam esse, propter temperamenti diversitatem, & alias rationes, quas tradit Agia dict. respons. de servit. person. pag. 25. & Nos sup. hoc lib. cap. 4. ex num. 110. Et ut apti essent, adhuc tamen (ut ibi etiam diximus) si eorum opera metallarij uterentur, plus dispendij, quàm compendij consequerentur, propter mercedis incrementum, & alias expensas, atque pericula, quæ necessariò subire debent.

Dictas porrò causas, & rationes ad extorquendum hoc Indorum servitium prætexi, nemo succensêre debebit, cùm † ob easdē ab Hispanis nova tributa, servitia, & impositiones iustè exigantur, utilitate, & necessitate publicâ ita suadente, argum. text. & eorum, quæ ibi notant DD. in cap. super quibusdam, §. prætereà, de verbor. signif. cap. tributum 23. quæst. 8. cap. quia 10. quæst. 3. ubi notanter Archidiacon. cap. innovamus, de censib. l. vectigalia, D. de publ. & vectigal. l. 1. C. vectigal. nova inst. non poss. cum alijs, quæ latiùs adducam infrà hoc lib. cap. 18. & refert Bobadilla in Politica lib. 5. cap. 5. Cevallos pract. commun. 1. tom. quæst. 578. Addition. ad Guidon. Papæ decis. 424. & copiosè Dom. Valençuela consf. 99. per tot. ubi tractat de servitijs, & donativis à subditis in casu necessitatis Regi præstari solitis.

A quo, inquiunt, exactam, † atque scrupulosam eiusmodi necessitatis informationem exigendam non esse, sed eius probabili affirmationi, sive testificationi credi debêre; neque etiam expectandum, ut necessitas ad miseriam ultimam vergat, sed ut urgeat, vel immineat, sufficere, argum. text. in l. fin. C. in quib. caus. in integr. restit. ibi: *Non etiam expectandum est, ut insula ruat, & sic deinde agi possit*; & sentent. Cicer. lib. 2. offic. ubi inquit: *Non est dubium propter ærarij tenuitatem, tributum esse conferendum, ut omnes intelligant, pro salute Reipublicæ necessitati parendum*, quibus alia adijciunt Bobadilla & Valençuela ubi sup.

Et facit, † quod habetur 4. Regum cap. 18. & alibi sæpè, ubi Ecclesiæ, & templorum vasa, necessitate urgente, licitè per Reges sumi posse docemur. Et idem tradit l. 9. tit. 2. lib. 1. Recop. eo tamen addito, quòd posteà illa integrè restituere debeant, & l. 1. tit. 1. part. 2. ubi dicitur, † Regem positum in necessitate, ita sibi de bonis, ac facultatibus subditorum succurrere posse, ac si ea hæreditario iure ad illum pertinêrent. Quod latiùs prosequitur Dom. Valençuela d. consf. 99. num. 5. & 6. & est doctrina D. Thom. in 2. 2. quæst. 62. art. 8. in solut. ad 2. ubi tractat, qualiter ex eadem ratione excusetur Rex à restitutione, vel solutione eorum, quæ debet, vel dilationem petere possit? De quo sunt videndi Caietan. Bañes, & Aragon. ibid. & latiùs & meliùs Ludovic. Lopez in summ. cap. 114. cum seqq. usque ad cap. 121. Navarr. in Manuali Latin. cap. 21. ex num. 62. & Covarr. in Reg. peccatum, 1. par. in princip. num. 2. Et plurima alia, † quæ de necessitate, & eius effectibus congerit, post alios, Romanus in l. si verò, §. de viro, fallent. 54. D. solut. matrim. Roland. à Valle consf. 43. n. 20. cum seqq. vol. 2. & consf. 21. n. 14. vol. 1. Medices de fortuit. casib. 1. par. q. 6. per totam, Dueñas reg. 102. Craveta consf. 6. num. 91. Tiber. Decian. respons. 20. num. 14. & 36. vol. 1. Petr. Gerard. singul. ult. Bolognet. consf. 1. n. 169. cum seqq. latissimè Victavian. decis. Pedemont. 68. n. 28. Simon de Præt. de interpret. ult. volunt. lib. 1. fol. 125. & seqq.

QVARTÒ, in favorem eiusdem sententiæ considero, quòd † licèt semper execrabilis, ac reprehensibilis fuerit aliquorum Regum, & Imperatorum Tyrannis, qui, sub publicæ utilitatis, vel necessitatis colore, gravia, & nova tributa, & onera suis subditis imponebant, de quibus latè agit Petr. Gregor. lib. 3. de Repub. cap. 4. & 5. & lib. 6. cap. 13. n. 8. Cuiacius lib. 10. observ. cap. 7. Cromerus

lib. 23. de reb. Polon. & Nos infrà hoc lib. cap. 18. ubi de tributis Indorũ agemus. Nusquam tamen † notatum, vel prohibitum reperitur, quòd Reges iustis, ac permissis arbitrijs utentes, patrimonia sua, & Fiscales reditus augêre conentur: quin potius mortaliter Principem peccare, Doctores existimant, qui pro virili non curat, auri, & argenti thesauros congerere, ut expeditionibus bellicis paratus existat, & subditos, quantum possit, à tribuetorum oneribus liberet, ut constat ex text. in cap. Principes, cap. administratores, 23. q. 5. cap. alius 15. q. 6. D. Thom. lib. 2. de regim. Princip. Navarr. in Manual. c. 25. n. 2. Pineda Frãciscan. in Agricult. Christian. dialog. 20. §. 5. Petr. Gregor. lib. 2. de Republ. cap. 9. & alijs relatis à Bobadilla in Polit. lib. 2. c. 12. n. 70. & lib. 5. c. 5. n. 8. verb. *Para estas*, Rutil. Benzon. de ann. Iubilæi lib. 2. pag. 164. M. Anton. Perez in Laurea Salmant. certam. 5. expositivo de hominum præfect. c. 3. pag. 277. & c. 4. pag. 284. M. Marquez, omninò legendus, in Gubernat. Christian. lib. 1. c. 3. pag. 27. & 28. illustrifs. & eruditifs. D. Archiepisc. Bracharens. D. Rodericus Acuña in notis ad cap. his igitur, dist. 23. pag. 159. Vbi an peccaverit † Salomon immensos divitiarum cumulos coacervando: & novissimè & elegantissimè Maucler. in Monarch. Gallic. lib. 2. 3. par. cap. 11. ubi idem pluribus probat, & Zipæus de Magistr. lib. 4. cap. 30. num. 4. pag. 411.

29 30

In pecunia quippè, & divitijs Principum, Reipublicę nervos † esse, nemini dubium est, ut docet Vlpian. in l. 1. §. in causa, D. de quæstion. l. lex quæ tutores, C. de admin. tutor. Novella Leonis Imp. 52. ubi Gottofred. in notis M. Tull. in Orat. pro Leg. Manil. Cornel. Tacit. lib. 20. Annal. ibi: *Neque quies gẽtium sine armis, neque arma sine stipendijs, neque stipendia sine tributis haberi queunt.* Anton. Perez d. c. 3. n. 30. & latissimè Petr. Andreas Canonher. in quæst. & discurs. sup. Cornel. Tacit. pag. 224. & seq. Forner. lib. 1. selectionum cap. 20. & Cuiac. lib. 6. observat. cap. 19. noster Bobadilla, qui plures alios refert, in Polit. lib. 5. c. 4. n. 1. & seqq. & Scipio Ammiratus in dissert. polit. lib. 18. c. 9. pag. 297.

31

Vndè meritò † scriptum reliquit Polybius lib. 5. nihil non seditionibus, irâ, ac simultatibus plenum in Republica, ut & in privata vita, accidere consuevisse, quando præcisis sumtibus necessaria deficiunt. Et M. Tull. lib. 1. epist. ult. ad Brutum, quòd maximus in Repub. nodus est inopia rei pecuniariæ, quibus alia addit Iust. Lips. d. lib. 4. Polit. c. 11. & lib. 6. cap. 2. & 4. Dom. Valençuela d. cons. 99. num. 3. & seqq. & Simon Maiol. in dieb. Canicul. 3. tom. colloq. 2. pag. 395.

32

Inter prædicta verò media, & arbitria, quibus iustè Principes divitias, & thesauros cõgere possunt, illud planè iustissimum † semper, & honestissimum iudicatum est, ut metalli fodinas, quæ in suis Regnis existunt, perquirere, & effodere faciant, atque ita ex latebris terræ thesauris, ibi inutiliter quiescentibus, Regias gazas adaugeant, suisque, & populorum sibi commissorum necessitatibus, & utilitatibus consulant. Quod præclarè admodum † extulit Cassiodor. d. lib. 9. epist. 3. cuius verba sup. n. 10. retulimus, ubi etiam subiungit: *Officinis solemniter institutis, montiũ viscera perquirantur, intretur beneficio artis in penetrale telluris, & velut in thesauris suis, Natura locuples inquiratur, &c.* & nõ minus eleganter Latinus Paccatus in Panegyr. ad Theodos. ubi Maximum Tyrannũ reprehendens, quòd non contentus eo divitiarum cogendarum modo, quo alij Cæsares usi fuerant, eas violenter à iustis possessoribus abrogabat, sic inquit: *Neque enim, qui Regibus mos est, exercendis invigilabat metallis, ut latentia Naturæ bona in usum accerseret, & pararet in noxias, nullo pauperiore, divitias. Parum ille pretiosum putabat aurum, quod de montium venis, aut fluminum glareis quæsitor Bessus, scrutator Callaicus eruisset.*

33 34

Atque hùc nimirùm pertinet, † quod de damnis, aut malis divitiarum reconditarum ex illo Eccles. cap. 2. *Coacervavi mihi argentũ & aurum*, tradit Ioan. Pineda de reb. gest. Salom. lib. 7. cap. 13. pag. 520. & Mart. Delr. in Adagijs sacr. 2. tom. adag. 409. pag. 533. ubi pluribus probat, thesauros, & sapientiã communicari debêre, sic explicans illud Eccles. 20. *Sapientia absconsa, & thesaurus invisus*, cui convenit illud Ptolemæi Regis Ægypti, initio 2. ad Iudæos epistolæ: *Thesauri occulti, & fontis obsignatæ, quæ est utilitas in utrisque?* & Lucani in carmine ad Pisonẽ:

35

Abdita quid prodest generosi vena metalli,
Si cultore caret?

Et idem pulcro Emblem. docet Sãbuc. pag. 206.

Aurum, dũ latitat, nihil venis, atque cavernis
Profuerit, fulvæ ni effodiantur opes.

QVINTO facit, † quòd cùm ea, quæ exemplo fiunt, iure fieri, putare homines soleant, ut ait Cicer. lib. 3. de Orat. iunctâ l. exemplo, C. de probat. gloss. notab. in cap. ult. 21. dist. & traditis à Felino in cap. 2. de præsumt. & à Me in tract. de crim. parricid. lib. 1. cap. 2. pag. 5. Non videtur improbari posse hæc consuetudo, Indorum vassallorum mineralibus addicẽdi, † cùm eadem omnium ferè sæculorum, ac

36 37

38 nationum usus admisceri. Sic enim † invenimus Cræsum Lydorum Regem gazas, & thesauros suos supra modum implêsse, ita, ut inter prodigiosè divites numeretur, ut prodit Herodot. lib. 1. Plutarc. in vita Solonis, Cic. lib. 4. de Finib. & Erasmus in Adag. *Cræso ditior*, & *Cræsi pecuniæ teruncium addere*. Et 39 Semiramidem † metalla per captivos exercuisse, teste Diodoro Siculo, Suidâ, Rhodigin. & alijs, quos refert Pineda de reb. Salomon. pag. 186. & 197. & Bobad. in Polit. lib. 1. c. 9. n. 20. Athenæus quoque lib. 6. c. 7. circa fin. 40 scriptum reliquit, † Atticos per vinctas servorum myriades metalla operari solitos fuisse, & ex Posidonio narrat, ipsos servos à dominis defecisse, atque omnes metallorum custodes interemisse, arcemque Sunij occupasse, ac diu devastasse Atticam regionem.

41 Et in Macedonia † legimus, ex effossione æris singula talenta in singulos dies Alexādro pendi solêre, ut refert Alexād. ab Alex. lib. 4. dier. Gen. cap. 10. ante fin. ubi eius Additionator Tiraq. plura alia suo more congessit. Cuius etiam metalli Macedonici ingens vectigal Romanis impēsum fuisse, Livius testatur lib. 45. & Cassiodor. in Chron. ann. ab Vrbe condita 597. Et eò pertinet l. 7. de metallarijs Illyrici, in C. Theodos. & Petr. Greg. lib. 3. de Repub. cap. 4. n. 17. Strabo quoque lib. 3. Geograph. (& ex eo recolens Maiol. in dieb. Canicul. 1. tom. colloq. 19. pag. 426. & Guidus Panciroi. in Thesaur. var. antiq. lib. 3. 42 pag. 372.) Auctor est, † olim iuxta Carthaginem, quadraginta hominum millia uni argento effodiendo operam impendisse.

43 Et idem de alijs nationibus, † & de varijs modis, ac formis, quibus aurum, argentū, & alia metalla quærere, & exercêre solebāt, latè post alios, tradit Theatr. vitæ humanæ pag. 591. & pag. 3626. & sequentib. Possevin. in Bibliot. lib. 12. c. 65. Borrel. de præstant. Reg. Cathol. cap. 28. per tot. Vbi etiam disputat, 44 an † argentum arte fieri possit, Pineda in cōment. sup. Iob, 2. tom. c. 38. vers. 4. pag. 484. & latius de reb. Salom. lib. 1. cap. 15. ex pag. 197. ad 239. Maiol. d. colloq. 19. Forcatul. de Gallor. Imper. & Philosoph. lib. 1. pag. 48. & 45 49. ubi tractat, cur *Pluto*, † quem metallorū, sive divitiarum Deū fabulosa antiquitas finxit, *Dis* fuerit appellatus? Nimirùm quia divitiæ omnes terris inclusæ, è terris oriantur, & recidant omnia in terras. Terrena autem omnis vis, atque Natura Diti Patri dicata sit, teste M. Tullio lib. 2. de natur. Deor. & plura doctè & copiosè cumulans, Guido Pā- 46 cirol. ubi sup. & Bulenger. d. c. 22. ubi † addit, extare legem censoriam Ictimulorum auri fodinæ, quâ in Vercellensi agro cavebatur, ne plus quinquemillia hominum in opera publicani haberent, Fr. Thom. Maluenda de Anti-Christo lib. 6. cap. 12. ubi Potosienses nostras argenti fodinas extollit. Et novissimè † Fr. 47 Ioan. à Ponte Dominican. de conven. utriusque Monarch. lib. 1. cap. 26. & lib. 3. cap. 7. & 16. ubi de argenti beneficio & purgatione, & Asiæ & Africæ, & nostræ Hispaniæ copiosis metallis, & mineralibus agit, & quàm innumera hominum millia eorum effossioni, & operationi incubuerint, & occubuerint. De quo etiam videri possunt, quæ minutatim scribit Seneca lib. .natur. quæst. Diodor. Sicul. lib. 6. cap. 9. Plin. lib. 33. cap. 4. & ex eo, Hispano sermone, doctus noster Bernard. Aldrete de orig. linguæ Hispanæ lib. 1. c. 21. pag. 133. & Cæl. Rhodigin. lib. 18. c. 22. ubi docet, hac ex 48 causa † dici solere, Hispaniæ subterraneaPlutum inhabitare: & Pineda ubi sup. ubi Serariū reprehendit, quòd Hispaniæ divitias, aurique, & argenti fodinas, vel nullas fuisse, vel iā ad Indos transijsse, scriptum reliquerit.

49 Ipsos quoque Incas, & Motechumas antiquos Peruanorum & Mexicanorum Reges, sive Tyrannos, eosdem Indos, de quibus agimus, metallis fodiendis addicere solitos, & hinc magnam divitiarum copiam conflare, pluribus probat Ioseph. Acosta in hist. natur. & morali Indiar. lib. 6. c. 15. & Garcilas. Inca in comment. Regijs, sive de Incarum origine, lib. 5. cap. 7. lib. 6. cap. 2. & lib. 8. cap. 24. nimirum, quia Indis suis pro servis utebantur, ut tetigimus in 1. tom. lib. 2. cap. 16. n. 6. & ostendit caput Regiæ epistolæ anni 1574. ad Proregem Mexicanum scriptæ, quod extat 4. tom. pag. 315. ibi: *Para labores, i obras publicas; i otras, à que ellos desde su infidelidad estaban obligados.*

50 Sed † ne Romanos prætermittamus, qui reliquis nationibus iustiores, & sapientiores quondam habiti fuerunt, ut dixi eodē 1. tom. lib. 6. cap. 7. n. 72. & seqq. Hi quidem, ubicunque Imperium, & dominationem suam extēdebant, in metallis inquirendis, & eruendis, montibusque hac de causa susque, ac decus volvendis, omnem curam, & operam impenderunt, ut prolixè narrat Plin. d. lib. 33. de natur. hist. cap. 4. & passim reliqui Auctores supra citati: habeturque, & quod magis est, 51 laudari videtur † lib. 1. Machab. c. 8. ibi: *Et audierunt prælia eorum, & virtutes bonas, quas fecerunt in Galatia, & quia obtinuerūt eos, & duxerunt sub tributum & quanta fecerunt in Regione Hispaniæ, & quòd in potestatem redegerunt metalla argenti & auri, quæ illic sunt, &c.*

52 Et manifestè constat † ex toto tit. C. de metallis & metallarijs, & procuratoribus metal-

tallorum lib. 11. ubi, quod plus est, in l. 4. & ult. satis ostenditur, homines fuisse his metallorum laboribus peculiariter mãcipatos, qui si ab eis aufugerint, undecunque revocari iubentur. De quorum † metallariorum, & aliorum similium officiorum quasi servili conditione, plura colligere possumus ex Cuiacio, omninò videndo, in recit. posth. ad Cod. sup. l. 5. C. de præscript. trigint. col. 937. & in d. tit. C. de metallar. ubi etiam Alciat. & Pyrrhus Ængleberm. & Toletan. in lucerna Rubricar. & latiùs, & elegantiùs Bulenger. de Romano Imperio lib. 9. cap. 23. pag. 719. & seqq. ubi addit, † quòd quicunque volebat metallarij officium profiteri, priùs præstabat Fisco octo scrupulos in baluca, id est, in arenato, vel minuto auro puro. Qua † de causa metallorum fodiendorum ius ipsi Romani, & postmodum aliæ gentes inter Regalia computarunt, & propriè ad locorum supremos Principes pertinêre sanxerunt, qui ea inter vectigalia habebant, quæ & publicanis locabantur, ut inquit Plin. d. lib. 33. cap. 4. Bulenger. d. cap. 22. Pãcirol. in d. Thesauro, pag. 372. cum alijs, quæ tradit Vvesemb. conf. 95. num. 14. & conf. 60. Rosenthal. de feud. 1. par. c. 5. cõcl. 89. Regner. Sixtin. de Regal. tit. de metall. Ægidius Bossius in praxi, eod. tit. de metall. n. 3. 11. & 13. Ioann. Garcia in tract. de expens. cap. 22. n. 47. Vincent. Carroc. de locato, par. 4. tit. de remiss. merced. q. 10. Ioan. Kalin. in lexico iuris, verb. *Mineræ*, & latissimè Farin. 3. tom. crim. q. 104. ex n. 33. Petr. Heigius 1. part. quæst. Miscell. q. 13. Rauchbar. q. 23. Modest. Pistor. conf. 4. n. 7. & Rhenat. Chopp. de doman. Franc. lib. 1. cap. ult. & Nos latiùs dicemus infr. lib. 5. cap. 1. Atque hoc iure, & usu metallorum à mineralibus extrahendorum, passim hodie Germani, & aliæ nationes utuntur.

53 54 55

Et de Friderico III. Imp. narrat Munster. in Cosmographia, & ex eo recolit Theatr. vitæ human. vol. 5. lib. 2. pag. 1229. summum studium adhibuisse in re metallica, & ubicunque licuit, metallicam rem tractavisse.

56

Et quòd † metallarij nõ sint reprehendendi, sed potius laudandi, quia labore proprio sibi & Reipublicæ prosunt, optimè docuit Bald. in tract. de vi turbat. pag. 127. n. 100. & seqq. & venustè Phalæreus Demetrius apud Athen. lib. 6. dipnosoph. eam rationem addens, quòd frequenter, proprijs consumtis, incertorũ gratiã, quæ se consecuturos sperabant, non receperunt, quæ verò habebant, abiecerunt, & tradens plura alia Cassanæus in Catalogo gloriæ mundi, par. 11. consid. 38. & Ioan. Guidus in tract. de mineralib. lib. 4. tit. 15. ex num. 1. & DD. in d. l. 1. C. de metallar. † per text. ibi: *Is labore proprio, & sibi & Reipub. commoda comparet.* Quæ omnia † exsibilandum præbet Forcat. lib. 1. de Gallor. Imper. & Philosoph. pag. 44. ubi invidè Hispanos notat, quasi nimis cupidos & avaros, quòd metalla effodiant.

57 58 59

Sextò facit, quòd licèt concedamus, ex hoc servitio, quod Indi in metallorum fodinis præstare coguntur, magnum eis laborem iniungi, ægritudines causari, & interdum mortis etiam periculum imminêre. Adhuc † tamen, si hõc periculum non est admodum evidens, & inevitabile; sed tale potiùs, quod multi evadunt, licèt alij deficiant, non debet eius occasione, & timore metallorum opera deseri, quam tot rationibus, Reipublicæ usibus non solùm utilem, verùm & necessariam esse probavimus. Est quippè † apud Principẽ coërciva quædam potestas, ut subditos sibi homines iuxta eorum qualitatem in his ministerijs deservire compellat, quæ totius Reipublicæ conservationi, & necessitati expedire videantur, alias non esset sibi sufficiens, neque communi bono cõsuli posset, ut latè probant Sotus, Victoria, Molina, & alij, quos retulimus sup. hoc lib. cap. 4. vers. *Sextò facit*, num. 120. & seqq.

60 61

Et ita in eisdem ferè nostris terminis receptum est, † Principem potestatem habere, ut vitam subditi aliquando exponat mortis periculo, licèt cruciare illum nisi ob proprium peccatum non possit, ut post Sotum & Victoriam eleganter docet Molina de iust. & iure, tract. 2. disp. 25. & in disp. 662. n. 1. to. 3. Pet. de Arag. in 2. 2. q. 64. art. 6. & latiùs P. Gabr. Vazquez, omninò videndus, in 1. 2. 1. tom. disp. 135. n. 11. P. Mag. Lorca in 2. 2. lect. 3. disp. 36. ex num. 45. ad 60. Gomez de Mescua in tract. de potest. in se ipsum lib. 1. cap. 2. n. 18. & seqq. & lib. 2. cap. 2. Callistus Remirez, qui alios adducit, in tract. de lege Reg. Arag. §. 31. n. 13. Camill. Borrell. in tract. de Magistr. edict. lib. 4. cap. 9. & 14. & Agia in d. respons. de servit. person. in d. 3. par. pag. 56.

62

Quibus non relatis, idem in nostro casu defendit Matienz. d. tract. de moder. Reg. Perù, 1. par. c. 40. belli exemplũ adducens, † quod ubi urget, omnes militare compelli possint, se pariter ac patriam in communi periculo defendentes, l. nullus, C. de cursu pub. lib. 12. l. 3. 4. & 5. tit. 19. par. 2. sive tale bellũ sit defensivum, sive offensivum, dummodò illud iustum & licitum sit, & ex iustis causis susceptũ, ut rectè docent Bañes in 2. 2. q. 64. à num. 5. dub. 1. Gregor. de Valencia disp. 3. q. 16. de bello punit. 2. & 3. Leonard. Less. lib. 2. de iustit. & iur. cap. 4. in fin. n. 49. & alios referens Amescua de potest. in se ipsum lib. 2. cap. 2.

63

num.

num. 16. qui ad id expendere potuerunt plura loca sacræ Scripturæ, in quibus decem in casibus bellum motum, & ad id populum compulsum fuisse videmus, nempè Genes. cap. 14. Reg. cap. 23. 24. & 26. 2. cap. 10. 11. 12. & 18. 3. cap. 15. 16. & 20. 4. cap. 3. Iudic. cap. 15. & 20. Zachar. 14. & Osee 10. & Machab. cap. 1. 3. & 4. & tradit alia, loquens in similibus rusticorum servitijs, Heringius in tract. de molendinis, q. 10. n. 24. & seqq. & q. 43. ex n. 49. Quod tamen aliqui restringere solent, si Principis reditus, Regnique tributa, ad tale bellū inferendum, vel propulsandum nequaquā sufficerent, aut aliæ gentes non essent, quæ se ad id voluntariè conducerent, argum. l. si quis in hoc, in fin. C. de Episcop. & Cleric. & eorum, quæ tradit Lucas de Pena in l. 1. C. ne rustican. lib. 11. col. 6. n. 1. & Thom. Morus in Vtopia lib. 2. ubi inquit, † Vtopienses, sicubi bellū habituri sint, id per milites externos peragere, licèt magno stipendio conductos, eos enim libentius, quàm suos cives objiciūt discrimini.

64

Nititur autem prædicta coactio, eâ etiam similitudine, † quòd sicut manus exponit se periculo ad conservationem capitis, sic civis, ubi oportuerit, se eidem periculo exponere debet, pro Reipublicæ, vel Principis sui conservatione, ut latè, & optimè docet D. Thom. 1. par. q. 6. art. ult. Ioann. de Terra-Rubea in tract. cōtra rebelles art. 22. vers. 1. Amescua, Remirez, & alij ubi sup. & Greg. Lopez, omninò videndus, in l. 5. tit. 21. par. 4. verb. *Por ellos*, ubi concludit, † quòd licèt vassallus nō teneatur omninò mori pro Domino, tenetur tamen vitam in periculo propter illum exponere: vassallosque servis, & famulis comparat, qui pro dominis quodvis periculum suscipere debent, l. 1. §. hoc autem, & §. potuisse, & l. cùm domus, D. ad Syllanian.

65

66

Potest etiam aliud simile sumi, † de coactione medici corporalis, vel spiritualis, Magistratusque civilis, ut tempore pestis, etiam si verosimiliter contagionis periculum timeāt, à loco ubi resident, exire nō possint, quin potius ibidem ægrotantium curationi, & sacramentorum, aut iustitiæ administrationi diligenter incumbant, & reliqua provideant, quæ infirmorum salutem, & Reipublicæ levamen respiciant, de quo plenè agit Ripa in tract. de peste, cap. 7. n. 38. & seqq. Bañes in 2. 2. q. 33. art. 3. col. 1222. in fine, Navarr. in Manual. c. 24. n. 10. Eman. Roder. in summ. 2. par. cap. 9. n. 2. Bobadilla in Polit. lib. 5. c. 5. n. 26. Rutil. Benzonus in tract. de fuga tempore pestis lib. 1. disp. 1. q. 1. & concl. 1. & plures referēs Gomez de Amescua in tract. de potest. in se ipsū lib. 2. cap. 4. n. 5. & seqq.

67

Et denique facit † aliud exemplū Agiæ ubi sup. pag. 68. ex communi usu Venetorū, Ligurum, & aliarum nationum deductū, quæ quotidie bellorum occasionibus, alijsvè communibus Reipubl. necessitatibus imminentibus, non solùm subditos cogere solent, ut se numeris militaribus referant, sed etiam homines liberos, invitos, & reluctantes, triremibus mancipant. Quamvis † hic labor durissimus, & vilissimus sit, & damnationi in metallum æquiparetur, atque in eius locum successerit, ut tradit Grammaticus decis. 32. n. 4. & 5. Afflict. ad constit. Neapol. 3. par. n. 5. Paul. Granut. in Theoremat. iur. cap. 3. n. 10. Farin. in prax. crim. lib. 1. tit. 3. q. 19. n. 14. Acosta d. lib. 3. cap. 18. pag. 350. in princ. & novissimè Vincentius de Franch. decis. 140. n. 8. Nævius, qui alios adducit, in l. aut damnum, §. in metallum, D. de pœn. Mornac. in not. omissis l. 1. §. cùm patronus, D. de offic. Præfect. urb. pag. 1072. & Petr. Faber lib. 2. semestr. cap. 5. pag. 51. ubi probare contendit, hanc triremiū pœnam veteribus etiam cognitam fuisse, de quo etiam Brodeus lib. 2. miscell. c. 30. & latè Ian. Langlæus lib. 10. semestr. cap. 5. per tot.

68

69

Et conducunt alia, † quæ de obligatione membrorum in capite protegendo, ac defendendo copiosè congerit Petr. Andr. Canonherius Aphorism. polit. Hippocrat. pag. 213. ubi refert carmina cuiusdam Poëtæ sic canentis:

70

Est corpus quod in bisviget inviolabile terris
Robore membra valent, consilioque caput.
Poscit opem pia membra caput, nec membra recusant:
Mutuus hic demum consolidatur Amor.
Fit, fieri longo nequit, ut quod tempore tandē
Cur: capitis curam nam Deus ipse gerit.
Quàm benè dum caput est salvum, salva omnia membra;
Ergo ut vivatis membra fovete caput.

SEPTIMÒ & ultimò, atque efficaciùs quidem, pro eâdem opinione perpendo, antiquā huius Regni Peruani, & Mexicani consuetudinem, Indos huic labori distribuendi, plurimis Regijs provisionibus, ordinationibus, schedulisque subnixam. Quas † variæ hominū doctorum, & in rebus Indiarum magnâ experientiâ præditorum consultationes præcesserunt. Ac præsertim Excellentis. (ut diximus) Proregis D. Franc. Toleto, qui etiam hac de causa (ut alter Osiris mundi oculus dictus) totum hunc Peruanum orbem lustravit, & quid quæque provincia ferre posset, diligenter inspexit, & prudenter disposuit, ac postea Regio Indiarum Consilio communicavit. Vbi de eâdem materia multoties summâ curâ, & studio actum, & disputatum fuisse notissimū est.

71

Quo

72 Quò fit, † ut superfluum, imò & superbum videri posit, hoc denuò in dubium vel examen vocare, cùm secundùm Cassiod. lib. 10. var. epist. 2. consuetudo tanto certior iudicāda sit, quanto vetustior, quia facilè mutari non potest, quod per longa sæcula custoditur. Et 73 semper † debeat præsumi pro legibus, & iussionibus, quas nostri Reges in negotijs ita arduis, & gravibus edunt, maximè tantorū Patrū consilio, & auctoritate interveniente, iuxta ea, quæ latè adduximus 1. tom. lib. 3. cap. 2. per tot. l. fin. C. de fideiussor. cap. cùm M. de constit. l. humanum 8. C. de legib. & tradita à Navar. lib. 5. consiliorū, sub tit. de Simon. cōs. 18. n. 3. Sarmient. lib. 3. select. cap. pen. Padilla in l. fin. n. 10. C. de divers. rescript. Annæ. Robert. lib. 2. rer. iud. cap. 11. fol. 168. & Ioseph. Acosta d. lib. 3. cap. 18. ad finem, 74 † ubi in nostris terminis hoc argumento utēs, ita cōcludit: *Et quoniam gravi maturaque Theologorum, iurisque prudentium consultatione, nō ita pridem totum hoc, de mineralibus per Indos elaborandis, negotum tractatum est, extantque leges provinciales scriptæ, quo ordine, quavè moderatione metalla eruantur, ut saluti commodisque Indorum prospectum sit, non mihi videor tantorum virorum sententiā improbare, multòque minus leges alias debere præscribere, quibus tam aspera Indorum conditio temperetur.*

75 Neque enim † est credendum Senatores, & viros graves multoties sine consilio, & cum animæ periculo aliquid statuisse, & rationi status, magis quàm propriæ conscientiæ indulgere voluisse, contra textum in cap. si dominus 11. q. 3. & ea, quę in simili tradit Covarr. in pract. cap. 35. n. 3. vers. 5. Calderin. de usuris, cons. 11. in fin. Navar. in Manual. cap. 17. num. 283. vers. *Pro affirmativa*, Sarmient. de redit. Eccles. 2. par. cap. 4. & novissimè Callistus Remirez in tract. de leg. Reg. Aragon. §. 20. num. 93. pag. 167.

Et ut dictarum schedularum relationē aggrediamur, quanti semper momenti fuerit habita hæc mineralium indagatio, ac metallorū 76 operatio, optimè, † inter alia ostendit, cap. 67. Instructionis Proregis Peruani an. 1595. tom. 1. impress. pag. 324. ubi dicitur: *Tambiē os encargo mucho que tengais mucha cuenta con la labor i beneficio delas minas descubiertas, i en procurar que se busquē i labren otras de nuevo, pues la riqueza de la tierra es el nervio principal para su conservacion, i de su misma prosperidad resulta la destos Reinos, q̄ es en ellos tan importante i necessario quanto lo terneis entendido.*

77 Et † ob has, & alias considerationes, quas suprà retulimus, Reges nostri, licèt aliquando hæsitaverint, permittere posteà cœperunt, ut Indi huic labori subiugarentur.

78 Primò enim † per quandam schedulā ann. 1551. directam Dom. D. Antonio de Mendoza, & aliam ann. 1573. & 1575. Dom. D. Frācisco à Toleto, Peruanis Proregibus, quæ reperiuntur in 4. tom. impress. pag. 313. & seqq. eis iniunctum fuit, ut inquirerent, an expediēs esset, Indis licentiam concedere, ut metallis operam darent; & si oportêre iudicarent, eā illis concederent, qui se sponte suâ, huic labori addicere vellent, certis laborandi horis, & iusti competentisque salarij taxatione præfixâ, & eâ cautione adhibitâ, ut benè à metallarijs haberentur, damnumque ex hac operatione non caperent.

Idem quoque Proregi, & Audientiæ Mexicanæ eodem tempore scriptū fuisse videtur, & cùm ab eis responsum esset, paucos vel nullos Indos reperiri, qui volūtariè metallorum labori operas suas conducere vellent, ac proptereà oportêre, ut huic muneri adeò necessario, sicut & alijs, etiam inviti, distribuerentur, 79 † rescriptum eis fuit in Regijs epistolis anni 1574. & 1575. quæ habentur d. 4. tom. pag. 315. ut Indos compellerēt, sicubi id necessarium esse iudicarent, sub prædicta iustæ mercedis, & moderati laboris cautione, & ne longè à suis regionibus ad alias contrarij tēperamenti abducerentur, eâ ratione redditâ, quòd aliter utraque, iam simul mixta, Hispanorum, & Indorum Respublica sustentari & conservari non poterat.

80 Eâdem tempestate, ob eandem quoque rationem, † similis ordo datus videtur Proregi Peruano Dom. D. Franc. à Toleto, qui providas (ut diximus) circa hanc Indorum distributionem, ordinationes edixit, & Potosiensibus argenti, ac Guancavelicensibus argenti vivi fodinis Indos ex provincijs vicinioribus assignavit. Cuius factum probatur, & ad alia mineralia de novo reperta extendi iubetur in capite epistolæ 10. Ianuar. ann. 589. ad Proregem Peruanum Dominum Comitem del Villar, quod extat dicto 4. tomo pagina 315. & seq. & quia notabile est, hîc omitti nō potest: *En muchas de las cartas que me aveis escrito, i particularmēte en la de ocho de Mayo deste año, referis las muchas minas que cada dia se van descubriendo en essas provincias, i la gran suma de plata que de ellas se sacàra, si se pudieran dar Indios para su labor, i que por ser naturalmente inclinados à vicios, ociosidad, i borracheras, cuyo remedio consiste en ocupallos, fuera bien repartirlos para las minas. E porque aviendose platicado sobre esto, ha parecido, que sin embargo de lo proveido por cedulas antiguas, cerca de que no fuessen*

compelidos a este trabajo contra su volūtad, se les podria mandar, que vayan à ellas: lo hareis de aqui adelante, no mudando temple, de que se les siga daño en la salud, è teniendo doctrina, è justicia que los ampare, è comida con que se sustenten, è buena paga de sus jornales, i hospital donde se curen, i sean biē tratados, i regalados los que enfermaren. I en quāto a los salarios de doctrina i justicia, porque ha parecido justo q̄ sea à costa de los mineros, pues resulta en su beneficio el repartirse los dichos Indios, è que tambien paguen lo que pareciere ser necessario para la cura de los enfermos: verlo heis, i en conformidad de lo q̄ sobre esto dexò ordenado para Potosi, i Guācavelica el Virrei don Francisco de Toledo, lo proveereis como mejor os pareciere, tomādo sobre todo el parecer de essa mi Real Audiencia, i de personas platicas, è inteligentes, i de lo que se determinàre, è hiziere me avisareis.

81 Post quas schedulas, † plurimæ aliæ passim editæ sunt, & eduntur quotidie, quæ tum enūtiativè, tum dispositivè hanc Indorum ad metalla distributionem apertis verbis iubet, atque confirmant. Inter quas eminet illa Matriti 14. Ianuar. ann. 1594. ad Proregem Peruanum Dom. March. de Cañete d. 4. to. pag. 306. & similes aliæ quarum meminimus sup. cap. 5. num. 6. quæ Indos, qui ad metalla coguntur, benè tractari iubent, & salarium competens, etiam pro eundo, & redeundo, assignari.

82 Extat etiam † caput epistolæ Vallisoleti 10. Febr. ann. 1601. ad Proreg. Peruan. Dom. D. Ludov. à Velasco, quo cavetur, ut super omnia alia servitia, hoc præ oculis habeat, his verbis: *Queda entendido lo que dezis acerca de la falta que ai de Indios para la labor de las minas, i la dificultad que ai en quitarlos de otros servicios, como la Audiencia era de parecer, para labrar las mas forçosas, i encargoos mucho, que vos procureis acomodarlo todo de manera, que no se falte à la conservacion de la Republica, i beneficio de las minas, i de los mesmos Indios, i à su buen tratamiento, entretanto que mas particularmente se os ordena en esto lo que se huviere de hazer, i avisarmeheis de lo que en todo huviere, i se hiziere.*

83 Eodem † anno, & loco, 24. Novemb. edita fuit, & ad eundem Proregem missa, illa schedula, quæ super servitijs personalibus novam formam imponere voluit, & in ea, cap. 13. cū multis seqq. propter Reipublicæ utilitatem, & inexcusabilem necessitatem Indi mineralibus assignari soliti, conservari iubentur. Ita tamen, ut, si possibile fuerit, deinceps volūtarij conducantur, & Hispanis, Æthiopibus, Hybridis, alijsque otiosis hominibus ad eundem laborem delectis, Indi subleventur, & ne, longiùs ire cogantur, circa easdē fodinas municipia, & reductiones eorum fiant, qui ibidem laboraturi sint.

Et licèt in cap. 15. hæc distributio pro uno dumtaxat anno fieri iubeatur: *El qual se señala de termino a los mineros, para que dentro dèl se provean de esclavos, i de gente de servicio para el beneficio de las minas.* Eâdē tamen die † altera schedula secreta eidem Proregi directa fuit, quæ iubet, ut priorem exequi supersedeat, si re maturè inspectâ, & consultâ, cognoverit, eius implementum aliquas difficultates habere, & metallarios sibi per servos, aut Indos spontaneos providêre non posse, quia Regiæ intentionis non est, ut quæstuosa hæc fodinarum operatio cesset, vel minuatur, quemadmodum & agrorum cultura, & pecorū procreatio, cùm hæc omnia pariter ad Reipublicæ utilitatem conducant. 84

85 Quod quidem † dictus Dom. Prorex magno studio habito supersedit, & suæ comperendinationis causas ad Principem retulit. Postmodumque epistolā accepit Vallisol. 3. Febr. ann. 1603. quæ eius factū veluti probans, disponit, ut Indos ad metalla compellat, &, ut huic labori supersint, ab alijs servitijs personalibus non ita utilibus, eosdem relevari procuret.

86 Et tandem † anno 1609. altera schedula servitij personalis superioris reformatoria edita fuit, quæ re penitius perspectâ, & intellectâ, dictum coactum Indorum ad metalla servitium conservari, & continuari permisit, interim dum tempus, & Indicarum regionum dispositio, commodiorem aliam operandorū metallorum formam offerret, & sub alijs cautionibus, quas sup. cap. 5. retulimus. Vbi & in cap. 4. in fine eiusdē schedulæ pleniorem mentionem habuimus.

87 Quibus adijcio † notabilem aliam, & noviorem schedulam Matrit. 3. Decembr. ann. 1620. quâ Rex noster iubet, ut magnis vigilijs rei dominicæ proventus, & reditus augêre curemus, & inter alia media, quæ proponit, hoc primo loco recenset, ut auri & argenti fodinarum excavatio conservetur, & promoveatur, omniaque media, quæ ad hoc excogitari possint, quærantur, & applicentur, Indique necessarij ad hoc opus adigantur, interim dum disquiritur, an, & quibus in locis servi Æthiopes ei possint utiles esse: quod & novissimè circa Huancavelicenses argenti vivi fodinas iterum post varias altercationes & consultationes resolutum fuit ann. 1633. ut latiùs refero infrà hoc lib. cap. 15. num. ult. Et possem

qui-

quidem plures alias schedulas, de re eâdem agentes, facili negotio congerere, nisi quæ iã ob oculos positæ sunt, satis superque, & quod dici solet, usque ad nauseam, ad institutum nostrum comprobandum, sufficere viderentur.

SVMMARIVM CAPITIS DECIMIQVARTI.

1 Indos invitos ad metalla distribui non posse, multi opinantur.
2 Metallorum per Indos coactos effossionem, & operationem defendere, arduum est.
3 Indi natura sua liberi sunt, & ut tales haberi & tractari iubentur.
4 Metallorum labor est plus, quàm servilis, & olim sceleratis tantùm hominibus humilioribus pœnæ causa iniungi solebat.
5 Damnati in metallum mortuis similes reputabantur, & plura de hac pœna, & eius effectibus.
6 L. servitutem 209. D. de regul. iur. explicatur.
7 L. 3. D. de muner. & honor. ponderatur.
8 Damnatio in opus metalli, in quo differret à damnatione in metallum.
9 Damnatio in opus metalli levior reputabatur, quàm in metallum.
10 Metallariorum frontes olim inscribi solebant, ex Sueton. & aliis.
11 L. si quis in metallum 17. C. de pœn. illustratur.
12 Fronti damnatorum in metallum, calumniatorum, & furum, quæ litteræ scriberentur?
13 Loca D. Isidor. & Tertul. 13. de damnatione in metallum agentia, expenduntur.
14 Baldus qualiter describat, sive designet pœnam damnationis in metallum.
15 Pœna damnationis in metallum nunquam admissa est in foro Ecclesiastico, & quare?
16 Martyrij coronam consequebantur Christiani propter Fidem in metallum damnati.
17 D. Ambros. locus expenditur, metalli pœnam morte graviorem esse tradentis.
18 Supplicium quod protrahit pœnam, acerbissimum est, ex Seneca.
19 Ieremiæ locum Thren. 4. vers. 2. qualiter de damnatis in metallum exponat Petr. Fab.
20 Triremium pœna levior est, quàm metalli, & qualiter describat eam Cassiodorus.
21 Metallariorum labor non potest vocari servitium, sed supplicium.
22 Indi natura fragiles, durum metallorum onus diu ferre non possunt.
24 Damnis alterius nemo cum gravi periculo vitæ suæ succurrere tenetur.
25 L. hæ demum 38. D. de oper. libert. explicatur.
26 Vassallus, imò & servus, non tenetur dominum defendere cum evidenti periculo propriæ vitæ.
27 Vitæ propriæ magis quàm alienæ consulere quilibet tenetur.
28 Res arduæ, & admodum difficiles sub humano præcepto non cadunt.
29 Legis unum ex principalibus requisitis est, ut sit possibilis, imò & nõ valdè difficilis.
30 Impossibile bifariam capitur secundùm Arist.
31 L. 4. §. non est statu liber, D. de statu lib. exponitur.
32 Lex non debet eadem onera imponere pueris, & senibus, quæ aliis validioribus.
33 Lex nulla vel præceptum humanum vi sua obligare potest ad periculum mortis subeundum.
34 Indi non magis iustè ad metalla compelli posse videntur, quàm ad mortem damnari.
35 Paria sunt occidere aliquem, vel deducere ad locum ubi occidatur.
36 Metalli fodinarum labor quàm ingẽs sit, & quàm magnam stragem hominum facere soleat, ex Plinio.
37 Diodor. Siculus concludit, raro diutius vivere eos, qui metallis inserviunt.
38 Senecæ elegans locus expenditur de metalli fodinarum errore, & horrore.
39 Plauti locus expenditur, ubi pœnã metalli duriorem facit pœnis inferni.
40 Cassiodori metalli fodinarum descriptio refertur.
41 Mineralium excavendorum duritiẽ plures Auctores exaggerant: & ferreæ ætati tribuunt.
42 Iosephi Acostæ elegantissima verba referuntur de horrore mineralium, qui hodie apud Indos excavantur.
43 Fodientem spectare non potuit Sybarita.
44 Argenti vivi fodinæ cæteris nocentiores sunt, & quare?
45 Auctor fuit Gubernator, & Visitator fodinarum argenti vivi Huancavelicensium, & quid de earum labore sentiat?
46 Bellum sine sanguine, & mineralia sine multorum strage exerceri non possunt.
47 Labore, & discrimine magno pulcra, & pretiosa quæque comparantur.
48 Raritas res commendat.
49 Argenti vivi fossores, & artifices citò moriuntur, & quare ex Matthæolo & Dioscoride.
50 Argentum vivum penetrat ossa excavantium,

tium, & sæpè in eorum tumulis, consumtis cadaveribus, reperitur.
51 Argentum vivum est venenum omnium rerum, & in quibus vasis servari possit.
52 Cardanus vocat aurum Regem metallorum, & argentum vivum tyrannum.
53 Argenti fodinarum odor inimicus est omnibus animalibus, & maximè canibus.
54 Metallorum loca omnia sunt aspera, & tenuia.
55 Metalli fodinas dæmones varijs spectris infestare solent, & fossoribus nocere.
56 D. Franc. à Torreblanca laudatur, & eius libri de Magia, & de iure spirituali.
57 Indi, qui hodie metalla effodiunt, an rectè comparentur cum damnatis in metallum?
58 Indi ad metalla compulsi, non possunt dici liberi, & sunt deterioris conditionis quàm servi, & quare?
59 Indi metallarij hodie ferè nunquam requiescere possunt, nec per vices mutari, cùm ad paucos redacti sint.
60 Damnationis in metallum pœna decenniũ non excedebat.
61 Indi metallis addicti, non solùm in perpetuum hac pœna damnari videntur, verùm & hæreditario iure in filios transmittere.
62 Damnatorum in metallum pœna, non solùm morte, sed adversa valetudine cessabat.
63 Dedititij liberti, qui olim dicentur? & quòd Indi metallarij sint peioris cõditionis.
64 L.unica, C. de ditia.lib.tollen. & §.libertinorum, Inst. de libert. & aliæ exornãtur.
65 Delictorum conscientia in his, qui ad metallum damnantur, & alijs delinquentibus, pœnæ rigorem quodammodo tẽperat.
66 Indi nullum peccatum admisisse videntur, propter quod, magis quàm alij ad metalla damnari possint.
67 Pœna sine culpa esse non debet.
68 Pœnam irrogari aliquando posse sine culpa, ubi subest causa, qualiter accipiendũ sit? & num. seqq.
69 Ius Canonicum semper æquitatem & pietatem præ oculis habet.
70 Odio, vel occasione aliena, nemo gravari debet.
71 Pœnis civilibus, hoc est, non corporalibus, aliquando quis punitur ob delictum alienũ, & exempla.
72 L.quisquis, §.filijs, C. ad leg. Iul. Maiest. explicatur, & exornatur.
73 P.Gabriel Vazquez notatur, dũ dicit, stultè loquutos Impp. in d. §. filijs.
74 Lenitati & misericordiæ tribui, quòd filijs proditorum vita relinquatur, quomodo decipiendum sit?
75 Pietatis, vel æquitatis nomen aliquando actioni iustitiæ tribuitur.
76 Æquum sæpè sumitur pro iusto.
77 Servitium, quod vocant personale, commendatarijs præstari solitum, non est ita grave, & durum, ac servitium metallorũ.
78 Indi metallis inservientes, non possint nõ multis miserijs, & cruciatibus affici, & quare?
79 Servi qui Pyreneorum montium argenti fodinas excolebant, quàm graviter vexarentur, & verberarentur, ex Ioan. Gerundensi.
80 Vexationes Indis metallarijs illatæ, plenè vindicari non possunt, & quare?
81 Delicta occulta sæpè humanis iudicijs puniri non possunt.
82 Metallarij divitijs intenti, parum curant leges, & iura, quæ Indos benè & suaviter tractari disponunt.
83 Mens pecuniæ avida non se abstinet à vetitis.
84 Avaritiæ damna ex Sallustio.
85 Metallis præfecti crudelissimi sunt, & semper fuerunt.
86 Indos meliùs tractant commendatarij, quàm metallarij, & quare?
87 Mercenarij & pastoris, elegans differentia, ex D. Chrysost.
88 Indi commendatarijs suis inservientes, nõ relinquunt proprios lares, & provincias, ut metallarij.
89 Indi metallarij, quàm graviter sentiant proprios lares, & terras relinquere.
90 Indi cùm onerari probibeantur, multò magis metallis addici, probibendi sunt, & quare?
91 Indi eo ipso, quòd metallis addicũtur, onerari iubentur, cùm metalla, & alia plura, suis scapulis portare cogantur.
92 Indorum ingens, & periculosus labor describitur in extractione, & adsportatione metalli.
93 Argumentum de maiori ad minus, validissimum est in iure.
94 Simonis Maioli, & Olai Magni verba de labore metallorum agentia referuntur.
95 Margaritis legendis, sive expiscandis Indi distribui non possunt.
96 Margaritarum pretium semper maximũ fuit.
97 Schedulæ plures referuntur, quæ Indos margaritis legendis distribui probibent.
98 Margaritis legendis, qui operam navant, multa pericula subeunt, quæ referuntur.
99 Metallarij non minus laborant, & periclitantur, quam conchileguli, & insignis locus Plinij ad hoc.

100 Metallariorum durior conditio est, quàm carceratorum.
101 Carceris descriptio & pœna, ex Cassiod. & alijs.
102 Carceris pœna æquiparatur damnationi in metallum, morti, & servituti.
103 Reipublicæ mixtæ Hispanorum & Indorum durationi, & conservation officit potius, quàm prodest servitium mineralium, & quare?
104 Reges super omnes divitias vassallorum saluti, & augmento prospicere debent.
105 Caput 40. novarum legũ ann. 1542. Indos à tributis, & alijs oneribus relevari iussit, ut multiplicari possent.
106 L.17. tit.23. par.2. & elegans ponderatio Greg.Lop. ibid. circa procurandam sublevationem, & conservationem Indorũ expenditur.
107 Fidei plantatio, & progressus inter Indos impeditur per eorum coactionem ad metalla.
108 Indi metallis addicti non possunt gustare suavitatem legis Christi, nec eius meditationi vacare.
109 Labor & languor animum hebetant, & naturam debilitant.
110 Hispanorum Respublica quòd sit mixta cum Rep. Indorum, non sufficit, ut totum onus Indis imponi debeat, Hispanis in otio manentibus.
111 D. Paulus qualiter fatigatus, suis manibus operatus fuerit, dum Evangelium prædicavit.
112 Vsuræ cur prohibitæ sint, & earum detestatio.
113 Census, sive annnui redditus qui in Hispania frequentantur, agriculturam & cõmercia minuunt, & otia augent.
114 Vsurarum, & laboris metallorum, qui per Indos exercetur comparatio.
115 Salarium, quod Indis metallarijs præstatur, vix respondet minimæ parti laboris eorum.
116 Minerarij si Indis solverent salariũ labori eorum æquipollens, parum lucri perciperent.
117 Metallariorum divitiæ non tam ex fodinis, quàm ex coacto Indorum sudore, ac labore proficiscuntur.
118 Metallarij duplici iniquitate peccare videntur.
119 Indos mineralium laboribus mancipari, plures Regiæ ordinationes prohibent, quæ recensentur, & num. seqq.
220 Provisio Imp. Caroli V. refertur de Indis ad metalla non cogendis, & alia, quæ solùm voluntarios permittit.
121 Indos, non solùm à mineralium labore, verùm & à victualibus ad mineralia deferendis, quædam provisio liberat, quæ per aliam correcta videtur.
122 Schedulæ aliquæ ponderantur, quæ Indos metallis inservire prohibent.
123 Licent. de la Gasca laudatur, & provisio ab eo facta, de Indis etiam voluntarijs ad mineralia non deducendis, Regijs schedulis comprobata.
124 Indorum diminutionem, & à Fide aversionem Regiæ quædam schedulæ tribuunt servitijs, & operis metallorum, quibus premuntur.

CAPVT XIV.

De rationibus, & argumentis, quæ in quæstione proposita pro negativa parte (Indis nimirum à metallorum laboribus relevandis) considerantur: & quàm durum semper hoc servitij, [illegible] supplicij, genus fuerit iudicatum.

HIS planè, quæ in superiori capite diximus, consuetudo Indos ad metalla cogendi, satis probabiliter, & efficaciter defendi videtur. Sed quoniam † pro cõtraria sententia multa multi, & olim & hodie expendere solent, miserã hac in parte Indorũ conditionẽ dolentes, & iniurias ac vastationes, quas huius servitij occasione patiuntur, exaggerantes, operæpretium me facturum existimo, si ea (solitâ diligentiâ) illustrata, in medium adduxerim, ut ita veritas suis admota cõtrarijs, manifestior appareat, videatque Rex, ac dominus noster Pius pariter, ac Catholicus, † non minus arduum esse huius operis [illegible] pendere, quàm ipsũ aurum & argentum ex imis terræ visceribus promere, ut benè advertit eruditus & Religiosus P. Franc. Coëllus è Societate IESV, in libello manuscripto, quem pro hac negativa parte adversus alium Fr. Michaëlis ab Agia contrariæ assertoris, elucubravit, de quo, & de Auctoris laudibus latiùs meminimus 1. tom. lib.2. cap.23. n.7.

1

2

PRIMÒ igitur in favorem huius opinionis consideratur, quòd † cùm Indi tum naturâ suâ, tum perpetuis & enixis Regum nostrorũ votis & ordinationibus liberi sint, & ut reliqui liberi vassalli haberi, & tractari iubeantur, ut fusiùs diximus d. 1. tom. lib. 3. cap. 5. & 6. nul-

3

nullo modo, aut iure huic metallorum labori mancipari posse videntur, cùm † eius onus non sit liberis hominibus imponendum, quin potius servile semper, aut plus quàm servile fuerit iudicatum, eique olim nonnisi homines valdè scelerati, & flagitiosi, atque ij quidem humiliores, supplicij causâ inservire cogerentur; ut sic mortem, quâ digni erant, non tã effugerent, quàm multoties in tanto labore reciperent, essetque illis mors solatium, & vita supplicium, ut aliàs dicitur in l. quisquis, §. 1. C. ad leg. Iul. maiest.

Vnde † in metallũ damnari dicebantur, & servi pœnæ effecti, maximã capitis minutionem patiebantur, quã libertatem simul cum civitate amittebãt, & in posterum mortuis similes erant, quia iam non sibi, sed pœnæ vivebant, ut cõstat ex l. in metallũ, D. de iur. Fisc. l. aut damnũ 8. §. est pœna, l. quidam sunt 17. l. si quis aliquid 38. §. qui nondum, §. instrumenta, §. qui abortionis, & §. qui vivi, D. de pœn. l. metalli supplicium 11. C. eodem tit. §. maxima, Inst. de capit. minut. §. cùm autem, Inst. quib. mod. ius patr. potest. solvit. Ac proinde eis relicta, tanquàm si mortuis relinquerentur, pro nõ scriptis habebantur, d. l. quidã, l. 3. D. de ijs quæ pro non script. l. 2. C. de hæred. inst. l. intercidit, D. de cond. & demonst. conditione. *Si liberos non suscepissent*, statim atq; damnati erant, deficiebantur, l. ex facto 18. §. si quis rogatus, et l. 1. D. ad Trebel. donationes inter virum & uxorem, eâdem damnatione, non secus ac morte, confirmabatur, l. cùm hic status, & l. sed si mors, D. de donat. inter. l. res uxoris, C. eod. & servi, damnati, ac posteà indulgẽtiâ Principis liberati, in potestatem veteris domini nõ redibant, sed Fisco tanquam novi homines, aut reviviscẽtes, addicebantur, l. 2. & l. frustra, C. de senten. pass. l. generaliter, §. si servus, D. fideicom. libert. iũctâ l. cùm quis 33. & similib. D. de solutionib. & † l. servitutem 209. D. de reg. iur. ibi: *Servitutem mortalitati ferè comparamus*: quam rectè P. Faber, Ræward. & alij interpretes, de hac servitute accipiunt, quæ ob pœnã, in metallum damnatis, irrogabatur, & quod ait Cõsultus: *Ferè mortalitati comparari*, sic explicant, non quòd aliqui sint casus, in quibus servus pœnæ, mortuo non compareretur, sed ut significet, eam servitutem subire, propè esse naturaliter interire. Adeò † ut in dubium vocaverit I. C. in l. 3. D. de muner. & honor. an is, qui semel in metallum damnatus, posteà, imperiali indulgentiâ, restitutus fuisset, licitè posset à muneribus excusari, veluti in solatiũ exantlati laboris, fortunam, & casus tristiores suos opponens.

Idemque contingebat † in alia pœna, quâ quis non in metallũ, sed in opus metalli dari, vel damnari dicebatur, de qua in l. 1. D. de requir. reis, l. 8. & 9. D. de pœn. l. 3. §. 1. D. de re milit. l. 3. §. pœna, D. de crim. stellion. cuius, & alterius differentiam, in eo tantùm constituere videntur I. C. in d. l. aut damnum 8. §. inter eos, D. de pœn. & in l. 5. D. de extraordinar. cognit. quòd, qui in metallum damnãtur, gravioribus vinculis premuntur, qui in opus metalli, levioribus; quòdque refugæ ex opere metalli, in metallum dantur, ex metallo, gravius coërcentur. Quamvis Græci interpretes lib. 60. Pandect. tit. 30. (meo iudicio melius) distinguere soleant, quòd in opus metalli dari, est damnari ad coquendum egestũ è terra metallum, & purum aurum, vel argentum faciendum; in metallum dari, est damnari ad fodiendam terram, & metallum eruẽdum.

Et ita † levior iudicabatur pœna operis, quàm metalli, ut apertè ostendit d. l. 5. & l. 5. D. de effractorib. & plura alia circa has pœnas, licèt non ita clarè, & succinctè tradẽtes, interpretes, in dictis iuribus, & Brissonius, Schardus, Kalinus, & alij, de verb. signif. verb. *Metallum*, Alciat. lib. 1. parerg. cap. 39. Roland. qui plurimos refert, cons. 2. num. 54. vol. 1. Ascan. Clement. de patr. potest. cap. ultim. num. 33. Menchac. lib. 3. controvers. illustr. cap. 101. n. 6. Mich. Crass. de success. §. institutio, q. 6. Petr. Gregor. lib. 31. syntagm. cap. 36. & lib. 3. cap. 10. à num. 17. Cuiac. lib. 18. observ. cap. 13. Petr. Fab. in d. l. servitutem, & in l. quod attinet, circa finẽ, D. de reg. iur. & lib. 2. semest. cap. 5. pag. 58. & seq. & lib. 3. cap. 8. pag. 95. Eduard. Calder. lib. 3. var. lect. cap. 4. n. 9. Ioseph. de Rusticis in l. cùm avus, D. de condit. & demonst. lib. 5. c. 9. in princip. Rebellus de oblig. iust. lib. 1. q. 1. lect. 2. n. 19. Henricus Salmutius in notis ad Pancirol. 1. tom. de reb. deperd. pag. 326. & meliùs cæteris Card. Baron. in Martyrolog. sub die xvj. Februarij, pag. mihi 87. & in nostris terminis Ioseph. Acosta lib. 3. de procur. Ind. salut. cap. 18. in princip. ubi inquit: *At istud durissimum videtur Imperium, cùm metallis effodiendis mancipantur, quod usque adeò criminosum, & grave à priscis est iudicatum, ut quemadmodum ad triremes hodie damnantur propter insolentia crimina homines facinorosi, ita olim ad fodienda metalla damnarentur, quod capitali supplicio proximum erat.*

Quibus addere possumus † Sueton. in Calig. cap. 87. ubi inquit: *Multos honesti ordinis, deformatos, prius stigmatum notis, in metalla damnavit*: & Senec. lib. 3. de ira, & lib. 4. de beneficijs cap. 37. *Varia vinculorum*

genera, variæ pœnarum lacerationes mẽbrorum, inscriptiones frontis. Quam stigmatum inustionem, postea prohibuit, † Imp. Constãt. in l. si quis in metallum 17. C. de pœn. & de ea plura tradit Cassanæ. in Catal. glor. mundi, 6. par. consid. 46. Iacob. Toming. decis. 7. n. 17. Misynger. pract. observ. cẽt. 2. cap. 46. Tiber. Decian. lib. 2. crimin. cap. 20. num. 6. Rober. Maran. in prax. iud. par. 4. distinct. 2. iudicior. num. 8. & 9. & Pancirol. in Thesaur. var. lect. lib. 3. cap. 241. pag. 308. ubi credit, † impressam fronti fuisse primam litteram delicti, quod commiserat is, qui in metallum damnabatur, sicut calumniatoribus littera K. inscribebatur, quæ ob calumniam illam notam inustam fuisse denotabat, quod lege Remiâ inductum fuit, ut Auctor est Cicero in orat. pro Rosc. Amerino. Et ob id, ita inusti, *stigmatici* vocabantur, ut Dion. appellat. lib. 97. aut *litterati*, vel inusti, & inscripti, quo sensu Plautus in Aulularia, furem appellat, hominem trium litterarum, fortè, quòd hæ tres litteræ *Fur* fronti eius inscriberentur.

11 12

Et de eâdem damnatione ad metallum, ita etiam loquitur † D. Isidor. lib. 5. orig. cap. ult. *Metallum est, ubi exules deputantur ad eruẽdam venam, marmoraque secanda in crustas.* Et meliùs, atque elegantiùs Tertull. lib. de cultu fœmin. *Terra, scilicet, planè generosior, quoniam in maledictorum metallorum feralibus officinis, pœnali opere deplorata, nomen terræ in igne relinquit, atque exinde de tormentis in ornamẽta, de supplicijs in delicias, de ignominijs in honores, metalli refuga damnatur.*

13

Digna quoque peculiari relatione videntur † verba Baldi in l. eam quam, num. 18. C. de fideicommiss. ubi sciendum esse inquit: *Quòd mors triplex est, scilicet, naturalis, civilis per deportationem, & plus quàm civilis, & hoc dupliciter, vel mala, ut quia damnatus in metallum, vel bona, ut quia frater minor, &c.* Et Farinacij in prax. crimin. titul. de delict. & pœn. quæst. 19. num. 17. ubi inquit: *Primum Bannam maximum est damnatio in metallum: secundum in opus metalli, quod est minus, quàm damnatio in metallum: tertium deportatio: quartum relegatio. Addi potest & quintum, eiectio scilitet à civitate.*

14

Qua de causa † hæc metalli pœna, sive dãnatio, propter sui crudelitatem, & inhumanitatem, & quia morti æquiparabatur, nunquam recepta, neque admissa fuit in foro Ecclesiastico, quia Ecclesia, quæ est pietatis, & æquitatis mater, cap. ad Romanã, cap. omnis oppressus 2. q. 6. cap. un. §. sed diversorum, de alien. feudi, non admittit tam durum, & immane supplicium, ut optimè observat Hier. Zannetin. in tract. de different. iur. Civil. & Canon. different. 176. num. 253. tom. 12. tract.

15

Ad quod † olim Tyranni, Christiano nomini infensi, Fideles damnare solebant, qui si ibi decessissent, martyrij coronâ ab Ecclesia condecorati leguntur, & si supervixissent, CHRISTI Confessores appellabãtur, ut patet in vita B. Clemen. & observat Baronius in Martyrolog. ubi sup. & Fr. Ioan. à Puẽte in Monarc. lib. 3. cap. 16. pag. 107.

16

Nec abest † D. Ambr. in fine epist. 29. dum ad Theodos. Imp. scribens, hoc supplicium graviorem esse ipsâ pœnali morte censuisse videtur. Sic inquiens: *Vt catenatorum ordines innumeros spectet de Christiano populo, ut captiva videant colla plebis fidelis, ut condantur in tenebras Dei servuli; ut feriantur securibus, dentur ignibus, tradantur metallis, ne pœna citò transeat.*

17

Nimirum † quia (teste Senecâ lib. 2. de benef. cap. 5.) *Acerbissima crudelitas est, quæ trahit pœnam, & misericordiæ genus est citò occidere.* Quem locum expendens Petr. Faber lib. 3. semestr. cap. 8. pag. 95. similem ei fecit † illum Ierem. in Threnis cap. 4. vers. 9. *Melius fuit occisis gladio, quàm interfectis fame, quoniam isti extabuerunt, consumti à sterilitate terræ.* Et subdit hoc ideò dici, quia ad excidenda metalla, in steriles graviorisque aëris insulas damnati, olim pœnæ causâ relegarentur. Et † huic pœnæ ut sup. cap. proximo ex num. 68. diximus, aliqui hodie comparare solent damnationem ad triremes, de qua, licèt longo intervallo leviori, ita scribit Cassiod. lib. 4. epist. 25. *Etenim remigum labor operosus, valẽtes animo, & viribus quærit, ut confidentia mẽtis procellis obviare possit undosis: quid enim audentius, quàm illud infidum, ac vastissimum mare intrare parvo navigio, quod eluctari facit desperationis sola præsumtio?*

18 19 20

SECVNDÒ considero, quòd licèt demus & concedamus, alia Reipublicæ munia, ob commune eiusdem bonum, & conservationẽ posse, & debere inter Indos, etiam invitos, & reluctantes distribui, ut fusè in capitibus præcedentibus probatum reliquimus. Hoc tamen, quod in metallorum effossione, & operatione consistit, à superiori regula excipiendum videtur, cùm illud † adeò ærumnosum, & grave sit, ut non tam servitij, quàm supplicij capitalis nomen mereatur, ad quod homines, ut diximus, liberos, nihil malè commeritos, adigere, inhumanum, atque iniquum valdè videtur. Maximè † ipsorum Indorum naturâ, & fragili, atque ignavâ conditione consideratâ, quæ diù tantùm ac tam periculosum onus ferre non potest.

21 22

Ser-

23 Servitia quippè, † quę cives Reipublicæ, & vassalli dominis præstare tenentur, semper de moderatis & consuetis intelliguntur, ut probat Menoch.cons.671.num.9.& 10. lib.7. & Nos multis ostendimus sup. cap.5.ex n.14.

24 Et alterius † damnis,& multo minus lucris, nemo cum gravi suæ vitæ periculo occurrere tenetur,ut latè resolvit Amescua de potest.in se ipsum lib.2. & 3.& seqq. & Rebellus de obligat. iust. lib.1. quæst. 14. sect.8. num. 58. pag.123.quod in liberto respectu patroni,optimè probat Callistratus I. C. † in l. hæ demum 38.D.de oper.lib.inquiens: *Hæ demum impositæ operæ intelliguntur, quæ sine turpitudine præstari possunt, & sine periculo vitæ. Nec enim si meretrix manumissa fuerit, easdem operas patrono præstare debet, quamvis adhuc corpore quæstum faciat: nec Arenarius manumissus,tales operas:quia istæ sine periculo vitæ præstari non possunt.*

25

26 Et idem in vassallo, quòd non teneatur dominum defendere cum evidenti periculo vitæ propriæ, imò neque feudum amittat, si se defendens, dominum occiderit, notabiliter docuit gloss. verb. *Potuerit*, in cap. unic. §.1. de alienat.feud. pater. cap.2.in fine, de feud. amitt. Bald.in cap.1. vers. *Quintò quæritur*, quib.mod. feud. amittatur, Zasius in tit. ad quid vassall.dom.teneatur, num.37. Ripa,qui de communi testatur, in l.fin. num. 66. C. de revocand.donat. Padilla in l.Præses,num.7. C.de servitut. & aqua, & plures alios referens Henric. Rosenthal. de feudis, 2. tom. cap.8.conclus.28.num.5.& Borrell. de Magist.edict.lib.4.cap.9. & 14. & Rebell. d.lib. 1.quæst.10.num.19.& sect.1.num.1. pag.75. ubi etiam in servis resolvit, quòd servitijs valdè gravibus, ac periculosis non teneantur. Quod etiam ante eum docuerat Sotus de iustitia & iure lib.4.quæst.2.art.3.& alij, quos refero sup.cap.5.num.14.& seqq.

27 Quibus arrident plura, quæ de iure vitæ propriæ tuendæ,& periculis abhorrendis,hominibus à natura insito, tradit Vlpian. & DD. ibidem in l.ut vim, D. de iustitia & iur. Menchac.controv.illustr.lib.1. cap. 20. n.22. & Gomez de Amescua in tract. de potest. in se ipsum,dict.lib.2.per totum. Necnon etiam communis alia Theolog. & Canonist. sententia, † qui docent,res arduas,& admodum difficiles, sub humano præcepto non cadere, unde S. Thom. in 1. 2. quæst.95. art.3. in corpore ait: *Attenditur enim humana disciplina, primùm quidem quantum ad ordinem rationis, qui importatur in hoc,quod dicitur iusta. Secundò, quantum ad facultatem agentium, debet enim esse disciplina conveniẽs unicuique, secundùm suam possibilitatem, observata etiam possibilitate naturæ. Non enim eadem sunt imponenda pueris, quæ imponuntur viris perfectis.*

28

29 Et ideò † inter alia requisita legis, inquit D. Isidor. in cap.erit autem,4.distinct. possibilem esse debere, quæ possibilitas intelligitur, ut difficilis, & ardua non sit. Nam † ut ait Aristot.1. de cœlo, bifariam capitur impossibile, uno modo simpliciter, altero pro eo, quod non benè,non facilè factibile est, & idem insinuat I. C. † in l. 4.§.non est statu liber,ibi: *Aut si tam difficilem,imò penè impossibilem conditionem adiecerit*, D.de statu lib. quod secundùm Sotum lib.1.de iustitia & iur. quæst.5. art.3. col.penult. ex civium ingenio, & conditione sumi debet: † *Non enim pueris* (inquit) *& ætate nondum firmis, seniovè cõfectis, eadem imperari exercitia debent, & laborum gravamina,quæ alijs firmioribus & validioribus*.Et sequitur Tabiena in summa, verb. *Lex*, num.19.Medina in 1.2.quæst.95. artic.3. Gregor. de Valencia tom.2. controvers. disp. 7. quæst.5. de potestate legum humanarum,cap. 2.vers *Iam probatur*,pag.873. col.1.in princip.

30

31

32

33 Et hoc † multo certius & evidentius esse, quando intervenit periculũ mortis, quia tunc nulla lex, vel præceptum humanum vi suâ obligare potest, nisi accidentaliter cum eo cõcurrat aliqua obligatio naturalis, vel divina, quæ idem iubeat, & suadeat, expresè contra Caietan. in 1.2. quæst.96. art.4. tenent magis communiter reliqui Theologi ibidem, ut testatur Navarr. in Manual.cap.25. num.84. Sylvest.in summ. verb.*Metus*, num.7. Sotus d.lib.1.quæst.6. art.4. paulò ante finem, Medina ubi supr. quæst.96. art.4. vers. *Sequitur gravissimum dubium*, Henric. de impedim. matrim.lib.12.num.6. Greg. de Valencia in 1.2.disp.7.q.5.punct.6. q.fin. vers. *Cæterùm contraria sententia.*

34 Quò fit,† ut cùm in casu de quo agimus,nullum naturale, vel divinum præceptũ concurrat, sed imò eis repugnet hæc Indorũ ad metalla compulsio,non videatur aliquo iusto titulo, vel colore posse defendi. Non magis quàm si eos morte damnare vellemus; de iure † enim paria sunt aliquem occidere, vel perducere in locum, ubi occidatur, aut pereat, l.si boves 54.D.ad leg.Aquil. §.fin. Inst. eod.cap.4.de sentent.excomm. cap.non inferenda 13.q.3.

35

36 Tertiò, † in maiorem suprà dictorũ cõfirmationem,& ne quis putet hæc Indorũ vexamina,salutis dispendia, & mortis pericula, quæ in mineralibus quotidie cõtingũt, nos ex nostro Marte confingere, aut hyperbolicis verbis extollere,audiat,si lubet, Plin. lib.33

cap.4. ubi elegantissimè, varias auri legendi, & excoquendi formas commemorat, & ad hanc perveniẽs, quæ in montium excavatione consistit, qualis hæc est, quæ hodie in nostris Indijs, ut plurimũ exercetur, sic inquit: *Tertia ratio opera vicerit gigantum. Cuniculis per magna spacia actis, cavantur montes ad lucernarum lumina. Eadem mensura vigiliarũ est, multisque mensibus non cernitur dies. Arrugias id genus vocãt, siduntque rimæ subitò, & opprimũt operarios, ut iam minus temerarium videatur è profundo maris petere margaritas, tanto nocentiores fecimus terras. Relinquuntur itaque fornices crebi montibus sustinẽdis, occursant in utroque genere silices. Hos igni & aceto rumpunt; sæpius verò, quoniã in cuniculis vapor, & fumus strangulat, cædunt fracturis, C.L. libras ferri terrã agẽtibus, egeruntque humeris, noctibus, ac diebus, per tenebras, proximis tradentes: lucẽ novissimi cernũt. Si longior videtur silex, latus sequitur. Fossam ambit quietè. Tamen in silice facilior existimatur opera. Est namque terra ex quodam argillæ genere glareæ mixta (Cãdidem vocant) propè inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggrediuntur, & ijsdem malleis, nihilque durius putant, nisi quod inter omnia auri fames durissima est. Peracto opere cervices fornicum ab ultimo cædunt, dantque signũ ruinæ. Eamq; solus intelligit in cacumine mõtis eius pervigil. Hic voce ictuvè repẽte operarios revocari iubet, pariterq; ipse devolat. Mõs fractus cadit à se se, longo fragore, qui cõcipi humana mente non possit, & flatu incredibili. Spectãt victores ruinã naturæ, &c.* cuius verba trãstulit Bern. Aldrete lib. 1. de orig. ling. Castell. cap. 21. pag. 133. subdens, in Hispania hoc per Romanos maximè usitatum fuisse, & quod licèt plures Hispanienses eo tempore bello perierint, plurimi tamen sub metallorũ laboribus defecerunt, & exemplum harum nostrarum Indiarum adducit.

37 Diodor. † etiam Siculus multa de ærumnosa hac occupatione commentus, lib. 6. c. 9. ita concludit: *Verùm cùm die ac nocte in labore perseverent, multi ex nimio labore moriuntur, cùm nulla eis ab opere detur requies, aut laboris intermisio: sed verberibus ad cõtinuum opus coacti, raro ditius vivunt.*

38 Neque abest † Seneca lib. 5. natur. quæst. cap. 5. Qui licèt hanc metallorum effossionẽ antiquã esse scribat, & veluti per manus à maioribus traditã, semper tamen eã, ut duram & immanem notat, his verbis: *Sæculum nostrũ non novis vitijs, sed iam antiquitus traditis, laborat, nec nostra ætate primũ avaritia, venas terrarum lapidumque rimata, in tenebris malè abstrusa quæsivit. Illi quoque maiores nostri, quos celebramus laudibus, quibus dissimiles quærimus nos esse, spe ducti, montes ceciderunt, & supra lucrum sub ruina steterunt. Ante Philippum Macedonem Reges fuere, qui pecuniam in altissimis usque latebris sequerentur, & relicto spiritu libero in illos, se demitterent specus, in quos nullum noctiũ dierumque perveniret discrimen, & à tergo lucem relinquerent. Quæ tanta spes fuit? quæ tanta necessitas hominem, ad sydera erectum, incurvavit, & defodit, & in fundum telluris intimæ mersit, ut erueret aurum, non minore periculo quærendum, quàm possidendum: propter hoc cuniculos egit, & circa prædam luculentam incertamque reptavit, oblitus dierum, oblitus naturæ melioris, à qua se avertit. Nulli ergo mortuo terra, tam gravis est, quàm istis, supra quos avaritia ingens terrarum pondus iniecit, quibus abstulit cœlum, quos in imo, ubi illud malum virus latitat, infodit. Illò descendere ausi sunt, ubi novarum rerum positionem, terrarum pendentium habitus, ventosque per cæcum inane experirentur, & aquarum nulli fluentium horridos fontes, & altam perpetuamque noctem, deinde cùm ista fecerint, inferos metuunt.*

39 Et melius † Plautus in captivis circa finẽ, hanc pœnam duriorem illis appellat, quæ in inferno usitentur, sic inquiens:

Vidi ego multa sæpe picta, quæ sub Acheronte fierent
Cruciamenta: verumenimverò nullus adæquè est Acherons,
Atque ubi ego fui in lapidicinis, illic ibidem est locus,
Vbi labor, & lassitudo est omnis exigenda ex corpore:
Nam ubi illò adveni, quasi patricijs pueris, aut monedulæ,
Aut anates, aut coturnices dantur, quæ cùm lusitent.
Itidem huc mihi advenienti, upupa, quæ me delectet data est.

Vbi Lambinus *upupam* à Plauto, pro malleo accipi tradit, qui dabatur lapidicinas ingredientibus, ad secandos, & confringendos lapides.

40 Sed præstat † Casiodori verba subtexere, qui eximium hunc laborem ita graphicè pingit, lib. 9. var. epist. 3. *Cameris enim ingeniosa præsumtione revolutis, talpinam animal imitantes, itinera fodiunt, quæ nullis antè patuerunt. Sic ambitio nihil relinquit absconditum, nec ubi interdum sustinere possit extremum. Intrant homines caligines profundas, vivunt sine supernis, exsulant à Sole, & dum sub terris compendia quærunt, nõ*

nun-

nunquam lucis gaudia derelinquunt. Est aliquando illis ruina via sua, & reditus procurare nequeunt, qui pedibus suis semitas operosis manibus effecerūt. Sed quibus cautior ars, vita felicior est, intrant egentes, exeunt opulenti, sine furto divitias rapiunt, optatis thesauris sine invidia perfruuntur: & soli sunt hominū, qui absque ulla nundinatione pretia videtur adquirere. Mox enim, ut supernæ luci fuerint restituti, minuta quæq; graviora discernentibus aquis, à genitrice terra separant, ac fictilibus recondita, vasta fornace decoquunt, donec solvant utiliter in liquorem.

41 Hactenus † Cassiod. ultra quem, de eodem gravi & periculoso metallorum labore, plura etiam omninò legenda tradit Petrarcha de remed. utr. fortunæ lib. 1. dial. 54. pag. 199. Mart. Delr. in Adag. sacris, 2. par. adag. 165. pag. 138. explicans illud Proverb. 2. *Quærere sicut pecuniā, & effodere sicut thesauros*, Simō Maiol. in dieb. Canicul. 1. to. colloq. 19. pag. 426. & seqq. Noster eruditiss. P. Ioan. Pineda de reb. Salom. lib. 4. cap. 15. & Nos infr. cap. seq. n. 9. ubi ostēdimus, hac de causa, hāc metallorum extractionem ferreæ ætati à Poëtis tribui, quasi ferrei roboris, & duri cordis esse videantur, qui hoc primum ausi, ut præter alios canit, aut veriùs plorat Annæus Seneca in Octavia. sic inquiens:

Sed in parentis viscera intravit suæ
Durior ætas, eruit ferrum grave
Aurumque, &c.

Et ut alia omittam, silentio tamen præterire non possum locum alium Iosephi Acostæ d. lib. 3. cap. 18. qui de nostris Indis, & argenti fodinis in specie pertractans, longè graviùs in illis laborari, ac periclitari, quàm in antiquis, his verbis testatur:

42 † *Deinde compertū est in eo labore multos absumi, vel fatigatione fractos, vel discrimine extinctos. Horror est dicere, quæ mineraliū, intra ipsa abditissimæ telluris viscera delitescētium, facies sit, quæ vorago, ut verè Tartarus ipse patere vedeatur. Neque ineptè Poëtæ olim, gazas apud Plutonē reconditas, fabulati sint. Chrysostomus homil. 44. in Matth. sui temporis laborem hominam in extrahendo metallo miratur, narratque eloquenter, verùm illa omnia præ nostris fumus, & umbra sunt. Perpetua atque horrenda nox, aër crassus, & subterraneus, descensus prolixus, & perdifficilis, cū durissima rupe sæva contentio, statio periculosa, si vestigium nutet, actū est, humeris vectatio per molesta, per gradus obliquos, & malè hærentes ascensio, cæteraque etiam cogitatu gravia. Ad hæc cùm argenti venæ in præruptis plerumque, & in accessis rupibus sitæ sint, terraque inhabitabili, ut curētur, à patria ex torres veniunt, solum aëremque mutantes, facillimè valetudine afficiuntur.*

43 QVARTÒ facit, † quòd si quidam Sybarita fodientem sub aperto cœlo spectare non potuit, ut tradit Athenæus lib. 12. dymnosophist. & ex eo Theatr. vitæ hum. vol. 2. lib. 5. pag. 421. quanto magis horreret, si metallorū lubricos fossores aspiceret?

44 Et † præsertim ubi argenti vivi effodiendi labor est, cuius vel tenuissimus pulvis dum excavatur, vel halitus, cum igne circumclusum, exhalatur, præsentem necem affert, ut inquit Ioseph. Acosta ubi sup. vel saltim morbum, qui intra breve tempus fossores, & fornacarios absumit, ut illi sciunt, qui planè vident, iuxta illud Plauti in Truculent. actu 2. scena 6. Hoc est, qui Huancavelicenses Peruani Regni, eiusdem argenti vivi nobiles & dites fodinas, inspexerunt.

45 In quibus † Ego ex anno 1616. usque 1619. Gubernatoris, & Visitatoris (ut vocāt) munus exercui, & licèt pro illis reparandis, Indisque ibidem inservientibus sublevandis & refovendis, plura providerim, vitamque sæpè in subterraneis illis specubus ac meandris inspiciendis, & disponendis, manifestissimis periculis exposuerim: fateri tamē cogor, parum profecisse, ut tanti laboris durities, ac periculum vitaretur, Indorumque, qui ad illum compelluntur, interneciones omninò cessarent.

46 Nam † ut bellum sine sanguine, & multorum strage confici nequit, ut vulgari circumfertur adagio; ita hoc durum, & arduū ministerium, nisi multorum vitæ prodigantur, exerceri non poterit.

47 Et † cùm in alijs verū sit illud Horatij serm. 1. satyr. 9.

Nihil sine magno
Vita labore dedit mortalibus.

Tum maximè in rebus pulcris, & pretiosis certissimum est, quia, ut in diversorum gnomis scribitur, & ex Platone, & alijs comprobat Aldus Manut. in Adagijs: *Difficilia quæ pulcra*, cui addo Plinium de herba Molyloquentem lib. 25. cap. 9. ibi: *Ita quæ præclara sunt, non contingunt nisi magno negotio*; & lib. 8. cap. 16. ibi: *Leonis catuli informes nascuntur, vix ingrediuntur semestres: non moventur nisi bimestres: ita quæ egregia futura sunt, sero proveniunt, & lētis actibus absolvuntur*: & Menandr. dicentem:

In infinitis pulcra fiunt laboribus:
Laborare necesse est volentibus fortunatos esse.

Et Claudian. in nuptijs Honorij:

Non quisquam fruitur veris odoribus
Hybleis latebris, nec spoliat favos,
Si fronti caveat, si timeat rubos.
Armat spina rosas, mella legunt apes,
Herculem duri celebrant labores, &c.

48 Et quod † raritas res commẽdet text. in cap. si officia 11. dist. 58. latè Tiraq. de nobilitat. cap. 37. n. 22. Greg. Lop. in l. 18. tit. 13. par. 2. glos. 4. Mendoça in 2. tom. Reg. cap. 3. n. 1. antè eos Plin. d. lib. 8. cap. 43. *Asinæ per omnem gignunt vitam, cùm homo tã maturè desinit parere: ita facilior, & perpetuus proventus rerum vilium; egregia rarò contingunt.*

49 Sed ut ad rem redeamus, † in eandem sententiam scribit Mattheolus, relatus à Bisciol. lib. 16. horar. subseci. cap. 7. raros admodum fossores, & artifices argẽti vivi, tametsi robustissimo corporis temperamento, durare in opere ad quatuor usque annos, quod noxius, & perniciosus est metalli halitus, totius corporis inferens tremorem, nervis debilitandis. Et Dioscorid. lib. 5. cap. 7. *Potum* (inquit) *vim habere pestilentem, quod suo pondere exest intima.* Idemque Bisciola eod. lib. cap. 4. subiũgit, † adeò argentum vivum in excavantium corpora, & ossa penetrare: *Vt reperiatur etiã in tumulis defunctorum, nam consumtis cadaveribus, exit purissimum: item intra medullas hominum, atque animalium, quæ cùm per os & nares eius vaporem intus admiserint, gelatur, & sic ossa penetrat.*

50

51 Plinius † quoque d. lib. 33. cap. 6. quem sequitur D. Isid. lib. 16. etymol. cap. 18. & Simon. Maiol. 1. tom. colloq. 10. pag. 606. inquit, quòd est venenum rerum omnium, exedit, ac perrumpit vasa, permanans tabe dirâ. Qua de causa in vasis tantùm testeis, sive pellibus animalium conservari potest: nam ærea, ferrea, plumbea refugit, & corrumpit. Et hæc fortasse ratio est, † cur Hieron. Cardan. in lib. de subtilitat. ut aurũ nominavit Regem metallorum, ita argentum vivum tyrannum, licèt hoc irrideat Scaliger. exercit. 88.

52

53 Addit etiam idem Plin. eod. cap. 6. aliam causam, quæ vel sola sufficere posset ad laborem argenti fodinarum, de quo agimus, refugiendum, nimirum odorem ex argenti fodinis inimicum esse omnibus animalibus, sed maximè canibus, quod de alijs antris recolit, Maiol. d. 1. to. colloq. 15. de Antris, pag. 501. & de pluribus fodinis, quæ siccę fossoribus obsunt, quarumque aër venenatus homines necat, Theatr. vitæ humanæ pag. 4002. & 4083.

54 Et generaliter quòd omnium metallorũ loca aspera & tenuia esse oporteat, optimè observat Strab. lib. 3. & ex eo Fr. Ioan. à Ponte in conven. utriusq. Monarc. lib. 3. c. 28. pag. 174. & de montibus Hispaniæ, ubi aurũ invenitur, testatur Plin. d. lib. 3. c. 4. inquiens, quòd sunt aridi, steriles, & in quibus nihil aliud gignatur, hoc tamen bono auri, coguntur esse fertiles.

Auget quoque eiusdem laboris duritiem, & simul miseram eorum conditionem ostendit, qui ad illũ damnantur, vel compellũtur, quòd in † his fodinis, ubi magni, & profundi specus aperiuntur, subterranei multoties dæmones Fauni, & virunculi montani, aliique phantasmatum spectra apparêre solent, quæ graviter laborantes infestant, quasi divitias ibi latentes custodiant, & ægrè ferant superis reserari. De quo multa relatu iucunda recoluit Georg. Agricola in lib. 10. de animant. subterran. & de re metallica lib. 6. pag. 173. & 174. Theatr. vitę humanæ vol. 3. lib. 61. pag. 789. Vierus de præstigijs dæmon. lib. 1. Simon Maiol. d. colloq. de metall. 19. pag. 426. aliàs 597. & 2. to. colloq. 2. de vaticinijs, pag. 182. Cigogna de Magia omnifaria lib. 3. cap. ult. pag. 422. & seqq. Mart. Delrius in disquisit. Mag. 1. par. lib. 2. q. 12. in fin. & q. 27. sect. 2. vers. *Sanè huc pertinet*, & in d. Adag. 165. ubi, hos dæmones metallicos nimis sævos esse inquit D. Franc. Torreblanca, quẽ † ab studijs Salmanticensibus ob magnam & assiduam in ea propensionem plurimum diligo, lib. 2. de Magia cap. 29. ex n. 35. ad 38. & recolit novissimè in libris de iure spirituali, quos, iudicio meo, meliùs de iure, sive cognitione spirituum indigetare posset, lib. 4. cap. 8. sect. 5. fol. 113. & P. Ioan. Pineda de reb. gest. Salom. lib. 4. c. 22. n. 20. pag. 240. aliàs 235. ubi de Amodeo dæmone thesaurorum Præside tractat, & vide infrà cap. 17. num. 49.

55

56

57 Qvintò facit, quòd suprà dictarum considerationum vim non effugiet, qui dixerit, diversum esse statum, conditionem, sive rationẽ eorum, qui olim apud Romanos, in metallum damnari solebant, ab ea, quâ hodie Indi per nostros eisdem metallis inservire coguntur: cùm damnati (ut diximus) servi essent, & pro mortuis habiti, nihil sibi acquirere possent; Indi verò liberi maneant, & competenti mercede, sive salario remunerentur, & non in perpetuum, sed per vices, mutati, huic labori, nõ pœnæ, sed Reipublicæ causâ, deserviant. Nam adhuc, qui hanc negativam partem defendũt, considerare solent, † Indos ita compulsos, magis nomine, quàm re ipsa liberos dici, cùm genus servitutis sit coacta libertas, ut ait Quintil. relatus à Damhouder. in prax. verb. *Libertas*, & alienis commodis, & utilitatibus insudantes, id quod sibi liber, facere nequeant, §. libertas, & §. servitus, Instit. de iur. person. cum similibus. Et salario, quo donãtur, tantus ac tam periculosus labor neutiquam compẽsetur, peiusque, & acerbius, quàm servi tractari, & accipi soleant, pro quibus domini, ut pro re pecuniavè sua diligenter invigilant, quod pro Indis non faciunt, scientes, quòd etsi aliqui in labore deficiant, alij eorum loco sibi distribuendi sunt.

58

Quod

59 Quod damnum, † ea quæ prætexitur Indorum vicissitudine, aut mutatione non evitatur, cùm iam ad paucos redacti, ferè nunquam quiescere permittantur, atque adeò gravius onus subeant, quàm in metallum dãnati, † quorum pœna decennium non excedebat, quamvis sine præfinitione temporis imposita esset, l. damnum 12. l. in metallum 22. l. sine præfinito 23. D. de pœnis, l. servus sub pœna 10. C. eodem, iunctis alijs, quæ ad eorum explicationem, & conciliationem cum l. capitalium 28. §. Divus, D. eodem, ubi dicitur, quòd in opus metalli nemo ad tempus damnari debet, tradunt Baldus conf. 34. lib. 1. Cynus, Salicet. & alij in dict. l. servus, Felinus num. 9. & reliqui Scribentes communiter in cap. ex litteris, de constit. Alvar. Valasc. de iure emphyt. q. 1. n. 13. Duaren. lib. 1. disp. cap. 14. Cuiac. lib. 6. observ. cap. 25. & 26. & notatorũ contra Robert. sub nomine *Mercatoris*, cap. 28.

60

61 Indi verò † in perpetuum damnati videntur, & quod magis est, non solùm in personis suis servitium, aut supplicium extinguitur, sed indesinenter, veluti hæreditario iure, ad filios, nepotes, & posteros transit. Quod in

62 damnatis † in metallum non contingebat, quorum pœna, non tantùm morte, verùm & adversâ valetudine cessare iubebatur, d. l. in metallum, D. de pœn. cui conveniunt, quæ ad Trajan. Imper. scribit Plin. lib. 10. epist. 40. & 41. & tradita à Iacob. de Bellovisu in prax. crim. lib. 2. cap. 11. num. 19. & Duareno ubi sup. Ita ut meritò Indi cum Salviano dicere posfint, quòd semper redimuntur (id est, per tot Regias schedulas liberi esse iubentur) semper autem captivi manent, ut tetigi supr. cap. 4. num. 43. & cum Ieremia cap. 5. *Lassis non dabatur requies, servi dominati sunt nostri, non sunt qui redimeret de manu eorum*. Aut verius cum Mardochæo, Esther. 7. *Traditi sumus, ut conteramur, iugulemur, & pereamus, atque utinam in servos & famulos venderemur, esset tolerabile malum.*

63 Vnde † & eosdem Indos dedititiorum etiã conditione peiores appellare possumus. Qui licèt in vita servi essent, morientes tamen liberi manebant, & bona ac filios suos omninò

64 liberos relinquebant, † l. unica, C. de dedit. liber. toll. §. libertinorum, Inst. de libert. §. fin. Instit. de success. libert. Gaius lib. 1. instit. tit. 1. Alciat. in l. liberti, num. 2. D. de verb. signif. & lib. 1. parerg. cap. 16. Tiraq. in l. si unquam, verb. *Liberti*, num. penult. C. de revocand. donat. & in notis ad Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 10. Conan. lib. 2. comment. cap. 6. Costan. lib. singul. quæst. iur. cap. 2. Turneb. lib. 7. adversar. cap. 22. Mercer. lib. 1. opinion. cap. 11. Ferand. lib. 2. explicat. cap. 18. Pet. Pithæus lib. 2. succisivar. cap. 9. Brissonius, Schordus, & alij de verb. signif. verb. *Dedititij*, & Hierony. Elenus lib. 2. diatrivar. pag. 72.

Sextò considero, suprà dicta omnia, eò quidem graviora, & magis dolenda videri, quòd qui ad metallum, vel triremis damnantur, propter scelera sua patiuntur, † eorumque conscientia supplicij immanitatem quodammodo tẽperant, iuxta illud Ovid. epist. 5.

65

Leniter ex merito quicquid patiare ferendum est,
Quæ venit iniustè pœna dolenda venit.

Claud. in Conf. Manlij:

Qui fruitur pœna, ferus est legumque videtur
Vindictam præstare sibi, cum viscera felle
Canduerint, ardet stimulis, ferturque nocendi
Prodigus, ignarus causæ.

Et Lucæ cap. 23. verf. 41. *Et nos quidem iustè, nam digna factis recipimus, hic verò nihil mali gessit*. Atverò † Indi nullum delictum, vel peccatum admisisse reperiuntur, propter quod magis quàm alij homines huic labori mancipari debeant, quin potius mansuetudine, & humilitate suâ, atque alijs obsequijs, semper de nobis benè merentur. Vnde succedit regula iuris, † quæ docet, pœnam sine culpa esse non posse, dict. l. capitalium. D. de pœn. l. aliud est fraus, D. de verbor. signif. cum vulgatis.

66

67

Quibus nõ plenè satisfiet, si fortè dicamus, pœnam † interdum etiam sine culpa irrogari, si aliqua iusta causa intervenerit, quæ id requirere videatur, quales eas esse diximus, quæ metallorum operationem extorquẽt, utpotè rem omninò Reip. necessariam, arg. text. in cap. sine culpa, de reg. iur. in 6. ibi: *Sine culpa quis puniri non potest, nisi subsit causa*: & celebris gloss. in cap. agnoscentes, de const. cum alijs, quæ notavimus tom. 1. lib. 2. cap. 11. num. 32. Nam hæc limitatio, non solùm de iure Canonico, † quod semper pietatem præ oculis habet, cap. cùm haberet, de eo qui duxit in matrim. cap. fin. de præscript. Ancharr. conf. 79. in princ. Tusch. litt. C. concl. 26. & litt. I. concl. 578. & Seraph. decis. 819. num. 8. verùm civili etiam inspecto, ad pœnas corporis afflictivas extendi non potest, præsertim si graves, & capitales sint, ut in damnatione in metallum contingit, iuxta ea, quæ suprà fusè probavimus. Tales enim pœnæ, etiã si causa urgentissima subsit, imponi non possunt, si culpa deficiat, quia aliàs iniustæ & crudeles reputarẽtur, † cùm nemo debeat aliorũ odio, vel occasione prægravari, l. crimen paternũ, D. de pœnis, l. sancimus, C. eod. l. 1. C. ne filius pro patre, & ne uxor pro marito, cum similib. gloss. celebris in summ. 1. q. 4.

68

69

70

71 Et solùm procedit † quo ad alias pœnas civiles, puta privationem honorum, bonorum, aut successionis, ut in crimine læsæ maiestatis divinæ, vel humanæ videmus, respectu filiorũ, qui his pœnis affici solent, quamvis paterni sceleris conscij non fuerint, propter varias, & iustas causas, quas cõsiderat text. in cap. cùm secundùm leges, de hæret. lib. 6. & in l. quisquis, §. filij verò, C. ad leg. Iul. maiest. iunctis alijs, quæ adduxit Tiraq. in l. si unquam, verb. *Donatione largitus*, n. 333. latè & optimè Petr. Faber lib. 3. semest. cap. 8. Covarr. lib. 2. variar. cap. 8. per tot. Simancas in Cathol. instit. tit. 9. Petr. Greg. lib. 35. syntagm. cap. 1. n. 25. & seqq. & novissimè Radulph. Forner. lib. 3. rer. quotid. cap. 17. & Nos in tract. de crim. parricid. lib. 2. cap. 10. pag. 156.

72 Neque † obstat, quòd Arcadius & Honorius Impp. in d. §. filijs, se illis vitam Imperatoriã specialiter lenitate concedere, scribant, quibus verbis supponere videntur, iuris rigore inspecto, iustè quoque eos morti affici potuisse. Nam ut omittam opinionem Ioan. Ignei in l. ult. D. ad Syllanian. & Budei in l. 1. D. ad leg. Iul. maiest. qui putant, illam legem, ut inquam, esse correctam per d. l. sancimus, & Corras. in l. qui liberos, D. de ritu nupt. n. 62. & Ioan. Mercerij lib. 2. opin. cap. 14. qui rationes Imperatorum iniustas, & minus sufficientes appellant. Invenio quidem Fr. Alfons. à Castro lib. 2. de iusta hæret. punit. cap. 2. in fin. vers. *Hactenus Augustinus*, scriptum reliquisse, se meritò mirarari, quòd tanti Impp. illud dicere veriti non fuerint.

73 Et de eâdem re † sermonem habens Pat. Gabr. Vazquez in 1. 2. q. 83. cap. 3. in fin. ausus est affirmare, stultè id ab Impp. dictum fuisse. Quod licèt liberè, & inurbanè effusum videatur, cùm Augustos illos ita suggillare non deceat, qui Christianissimi Impp. Theodosij liberi fuerunt, ac ipsi per se prudẽtissimi, & Religionis Christianæ ardentissimi vindices, ac D. Ambrosij lactê innutriti, cui eos parens optimus commendavit. Adhuc tamen prædicta verba demonstrãt, quàm certum semper, à doctis quibusque Auctoribus iudicetur, quod diximus, neminem scilicet sine culpa, etiam si adsit causa, duris & corporalibus pœnis iustè affligi posse.

74 Et † quod Impp. ibi lenitati, & misericordiæ suæ, vitæ indulgentiam attribuunt, ita cõgruè, & novè explicari potest, ut non eò tendat, ut sentiant, de rigore iustitiæ, si vellent, in liberos proditorum mortis etiam supplicium exercere potuisse, sed quòd impropriè, & largo modo, sibi benignitatis hoc in casu gloriã usurpent, eo sensu, quo sæpè Principes, pios, & benignos vocare solemus, vel ob id tantùm, quòd maiorum, aut similium tyrannidem, & crudelitatem non exerceant, licèt id non solùm de æquitate, sed de iustitiæ rigore facere tenerentur. Pietatis, † vel æquitatis nomẽ

75 actioni iustitiæ tribuentes, ob comparationẽ alienæ tyrannidis, vel immanitatis, ut in simili Cicero, duram illam, & crudelem gladiatorum concertationem, quæ tanquam cruenta & inhumana meritò prohibetur, in l. 1. C. de gladiator. lib. 11. æquitatis nomine decoravit in orat. in Pison. his verbis: *Quo quidem in spectaculo mira Reip. æquitas erat, uter eorum periysset tanquam lanista.*

76 Et † eodem fortè sensu, idẽ Cicer. in orat. pro Cæcina, Aquilium Gallum hoc nomine laudat, quòd iuris civilis rationem nunquam ab æquitate seiunxisset, & Sen. lib. 2. contr. 5. in æquitatis tractationem cadere inquit etiã, quæ iuris sunt. Nam sæpè æquum sumitur pro iusto, quasi in neutram partem pendeat, sed æqualiter uni, ac alteri faveat, cui opponitur iniquum, l. diem proferre, §. stari 2. de arbitris, cum traditis à Rebuff. in l. bonorum 49. vers. *Æquè*, D. de verb. signif.

77 Septimò facit, quòd si servitium personale, quod ij, quibus Indi commendati erant, cœperant introducere, illorum operâ, & labore tributi nomine utentes, meritò tanquam durum & asperum damnari probavimus sup. hoc lib. cap. 1. & in illud ita gravibus verbis invehitur Fr. Mich. ab Agia d. respons. de servit. person. pag. 8. & 24. Mirum videtur, quòd ab eodem, vel ab alijs probari possit metallorum coacta operatio, cùm illud servitium per se omninò iniustum non esset, licèt ratione excessuum, qui à Patronis, sive Commendatarijs Indorum fiebant, durum redderetur, & iustè prohibitum fuerit. Hoc autem quod metallis impenditur, & in se iniustum sit, utpotè servis dumtaxat, vel facinorosis hominibus dignum, & sive eius duritiem, sive excessuum timorem consideremus, longè quidẽ

78 acerbiùs, & periculosiùs. Nam † cùm opus ipsum, quod exercendum est, ita arduũ, & laboriosum sit, impossibile esse videtur, ut in illo Indi benè accipiatur, & ab Hispanis, qui rem metallicam curant, vulgò *Mineros*, ac præcipuè ab eorum administris, multis nõ iniurijs, pugnis, flagris, & verberibus afficiantur. Alioqui tam duro labori segnius, quàm oportebat, intenderent, nisi maiorum tormentorum, quæ ab illis comminantur, cruciatum formidarent, ut in illis contingit, qui ad triremes damnantur, quorum laborem hac de causa operosum, & desperatum appellavit Cassiod. lib. 4. epist. 25. cuius verba retulimus suprà num. 20.

79 Et de servis, qui olim † ad effossionem metal-

tallorum in Pyreneis montibus cogebantur, multum in nostris terminis scripsit Ioan. Gerund. in Paralipom. rerum Hispaniæ lib. 1. his verbis: *Servi qui ad metalla Pyreneorum montium olim deputati erant, incredibilem quæstum efferebant dominis. Die noctuque in labore perseverantium multi ex nimio labore moriebantur, cùm vix ulla eis ab opere daretur requies, sed verberibus ad continuũ opus cogerentur. Quidam tamen robustiori corpore, ac animi vigore plurimum temporis in ea versabatur calamitate, quibus mors vita erat optabilior.*

80 Cui sanè damno, † nunquam satis iri obviam potuit, licèt multæ, & severissimæ leges quotidie in favorem Indorum edantur; nam cùm in solitarijs, & subterraneis; ut plurimũ locis hæc delicta contingant; succedit illud Iuvenal. satyr. 13.

81 *Tam † facilè, & pronum est superos contemnere testes,*
Si mortalis idem nemo nesciat.

Et Prudentij lib. 2.

Nec formido malum, falluntur publica iura
Lex armata sedet, sed nescit crimen opertum.

82 Præsertim † in hoc hominum genus, de quibus dicere possumus, quod alter Poëta:

Ius, & iura negant homines, & numina fallunt.
Nec Iovis Imperium, nec Phlegetonta timent.

Lucro quippè, & divitijs intenti, omnia spernunt, & veram efficiunt illam sententiã Leon. Papæ epist. 9. relatam in cap. verùm, 25. dist.

83 *Mens † pecuniæ avida, nec abstinere novit à vetitis, nec gaudere concessis, nec pietati adhibere consensum.* Cui etiam convenit † illud

84 Sallust. in Catilin. transcriptum ab Agellio lib. 3. noct. Attic. cap. 1. & Maiolo in dieb. Canicul. 1. tom. colloq. 19. pag. 420. dum dixit: *Avaritia pecuniæ studium habet, quam nemo sapiens concupivit, ea, quasi venenis malis imbuta, corpus animumque virilem effœminat, semper infinita, & insatiabilis, & neque copia, neque inopia minuitur.* Et elegans locus D. Chrysost. homil. 44. in Matth. quem refert Ant. Mornat. in notis omissis ad l. 1. §. cùm Patronus, D. de offic. Præfect. urb. pag.

85 1072. ubi hanc † metallorum pœnam in eo maximè acerbiorem notat: *Quòd metallarij, seu metallorum fossores tradantur acerbis immanibusque hominibus; & nullũ familiarium, amicorumvè vident; sed eos solos, qui metallis præfecti sint.*

86 Quę asperitas † non ita gravis in patronis respectu servitij personalis Indorum, quos sibi commendatos habent, timeri potest, cùm ius tributorum, quod ab illis percipiunt, in eorundem personis corporibusque consistat, ipsisque deficientibus, extinguatur, arg. text. in princip. Instit. de usufr. unde credendi non sunt, usquequaque illorum curam, ac salutem negligere; præsertim cùm sub hac lege, & iuramento eos in feudum recipiant, arg. l. cùm de indebito, D. de probation. & l. milites, §. ult. in fin. D. de re milit. ibi: *Ne videatur pater ad supplicium filium obtulisse*, ubi glossa hoc addit: *Non est verosimile patrem velle mori filium.* Quod secus in mineralium dominis accidit, cùm hi, de præsenti dumtaxat lucro satagentes, Indos usque ad internecionem vexare soleant, in quibus nullum peculiare ius obtinent, quin potiùs illis extinctis aliorum (ut diximus) distributionem sperent. Vnde † succedit illud D. Chrysost. homil. 59. in Ioan. *Hæc enim inter pastorem, & mercenarium est differentia, alter propriæ, cõtemptis ovibus, alter sua contempta, ovium semper saluti invigilat.* 87

88 Et prætereà, † qui servitium personale suis commendatoribus præstant, non longè à suis domibus, & municipijs abducuntur; sed imò in eis manentes, pensum exsolvunt. Qui verò ad metalla assignantur, ex longinquis, ac diversi ferè semper temperamẽti regionibus, proprijs relictis laribus, ad alias frigidissimas, & inhabitabiles deferuntur. Quod † durissimum, & nocentissimum esse satis probavimus sup. cap. 5. n. 61. & seqq. & Indi ipsi ita graviter sentiunt, ut sæpè, quasi ad mortẽ ducantur, ultimum vale suis uxoribus, liberis, & amicis pronuntient. Quod vel solùm sufficiens esse videtur, ut maior huius metallici operis, quàm servitij personalis durities, & iniustitia esse censeatur. 89

90 OCTAVÒ † aliud argumentum desumi potest ex ijs, quæ sup. cap. 11. cùm eodem Agia, & alijs, de prohibita, & meritò multis schedulis tolli, ac puniri iussa Indorum oneratione, congessimus. Nam si hoc ita grave, & iniustum semper iudicatum fuit; non satis constare potest, quomodo alijs legibus, vel prudentis alicuius viri auctoritate defendi possit durior hic, & asperior labor, qui eisdem Indis in effossione, & operatione metallorũ infligitur. Nam Indos onerari, onustosque incedere, per se quidem neque iniustum est, neque eis valdè perniciosum, aut novum, cùm ab antiquissimis annis tempore Incarum, ita assuefacti fuerint, & hodie quoque se suis ipsi sarcinulis onerent, ut cũ Ioseph. Acosta perpendimus d. cap. 11. n. 36. Atverò eosdem Indos, longis itineribus veluti captos, & compeditos ad fodinas adigere, & ibi intra profundos terrę specus, sub perpetua nocte laborantes includere; hoc non potest non durum & iniustum censeri: cùm † in tali opera præ- 91

ter

ter alia damna, & pericula, quæ suprà retulimus, istud quoque corporale onus, quod tantoperè ab illis auferri curatur, supra modum immineat. Nam à suis domibus excedentes, necesse est, ut frivola sua, tristemque supellectilem suis humeris, vel arietibus portent, & frequenter uxores, ac liberos, necnon etiam annonam, sive cibaria, quibus se, & suos alere posfint, interim dum in metallorum labore persistunt, cùm in locis ubi metalla generantur, nihil de victualibus reperiatur, quod maximo pretio non constet.

92 Postquàm verò † effossioni, & extractioni metallorum incumbunt, satis liquet ipsorum humeris metalla vectari, & quidem non per aperta & consueta itinera, ubi purum spiritũ haurire posfint, & ubi libitum fuerit onus deponere, paulatimque requiescere, sed per subterranea loca cœli prorsus luce & aëre fermè carentia, per Dædaleos anfractus, ac labyrinthos, per scalas & ascensiones obliquas, ac malè constantes, in quibus non minus manibus quàm pedibus gradiendum est, onere interim saxorum metallicorum à tergo pendente, & pondere suo in præcipitium (quod sæpè contingit) miseri baiuli connitente. Qui ubi illæsus exierit, & veluti ex inferis ad superos remeaverit, non tamen ideò miserabilẽ illam sarcinam ponit, sed per rupes præruptas, & loca nimis frigida, atque saxosa ad domum usque, vel officinam Minerarij deferre compellitur, quamvis multę schedulæ iubeãt, ut id terræ ovibus devehatur. Quæ omnia

93 necesse † est tanquam duriora, & graviora, vitari debere dicamus, si commune pondus ab Indorum humeris tot ac tantis legibus & rationibus removemus, argum. text. in cap. licèt universis, ubi gloss. de testib. l. quicunque, in fine, C. de fide instrum. & iure hastæ fiscalis, lib. 10. & eorum, quæ de vi argumẽtationis à maiori ad minus, sive à paritate, aut maioritate rationis, latè & eruditè tradit Everard. in loco à maiori, pag. 111. & Alvar. de Velasco in axiom. iur. litt. A. num. 464.

94 Sed nec † omittenda sunt verba Simonis Maioli, quæ ad durum hoc & grave onus, de quo loquimur, respicere videtur d. colloq. 19. pag. 596. dum scribit: *Terra è fodinis eruitur magno labore, sed maiore periculo: nam quid aliud sibi fodiunt ij operarij, qui in id laborant, quàm evidentissimum profundissimumque sepulchrum, aditum sibi parantes auri fossione, ut subterraneis meatibus ad inferos properent, faciliùs per aurum transeuntes. id enim est manifestissimũ in Septẽtrionali plaga, in qua adeò sunt ingentes, in longumque porrectæ metallorum fodinæ ad lucrum tantùm excavatæ, sinuosissimis latebris, ut in ijs plurimi fame tabeque moriantur, velut labyrintho inextricabili occlusi, sed & lapsu è sublimi quandoque ruunt, atque inde extrahi nulla ratione possunt, immensam ob profunditatem, tametsi præ maximis clamoribus lamentari exaudiuntur, Olaus lib. 6. cap. 5.*

95 Nonò facit † multis quoque Regijs schedulis cautum esse, ne Indi ullo pacto in harum provinciarum, & insularum mari, conchilijs margaritarum legendis, & extrahendis distribuantur, vulgò, *Para pesqueria de perlas.* Li-

96 cèt † earũ pretium & olim, & hodie maximũ fuisse, & esse sciamus, & pluris quàm metalla æstimari, ut constat ex his, quæ tradit Plinius lib. 9. cap. 35. ibi: *Principium ergo culmenque omnium rerum pretij margaritæ tenent*, Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 17. Solino in Polysth. cap. 54. Simon Maiol. 1. tom. colloq. 18. de lapidib. pag. 578. & seqq. Ioseph. Acosta in hist. Ind. lib. 4. cap. 15. & Garcilassus Inca in suis comment. 1. par. lib. 8. cap. 23.

97 De qua prohibitione † plures extant Regum nostrorum constitutiones, id semel, ac bis, ac tertiò imperantes & agentes, ut refert Ioseph. Acosta d. cap. 18. pag. 351. & patet ex 3. tom. impress. pag. 362. cum seqq. quæ denuò observari iubentur per Philipp. III. in schedul. ann. 1601. cap. 11. ubi deciditur, ut per Æthiopes hæc piscatio, ut hodie fit, peragatur, Indi verò nullo modo ad eam compellantur. Et idem disponitur in alia sched. ann. 1609. §. 25. ubi idem strictiùs cavetur, etiã si Indi se voluntariè huic labori subijciant, eâ additâ ratione, quòd experientiâ comparatum sit, quantum hic labor eorum saluti præiudicet, & officiat. Quod meliùs etiam, & piùs, & ad rem, de qua agimus congruẽtiùs expressum fuerat in alia ordinatione anni 1542. ibi: *Item, porque se nos ha hecho relacion, que de la pesqueria de las perlas, por averse hecho sin la buena orden que convenia, se han seguido muertes de muchos Indios i negros: mãdamos, que ningun Indio libre sea llevado à la dicha pesqueria contra su voluntad, so pena de muerte. I que el Obispo, i el Iuez que fuere à Venezuela ordenen lo que les pareciere, para que los esclavos, que andan en la dicha pesqueria, assi Indios, como negros, se conserven, i cessen las muertes: i si les pareciere, que no se les puede escusar à los dichos Indios i negros el peligro de muerte, cesse la pesqueria; porque estimamos en mucho mas, como es razon, la cõservacion de sus vidas, que el interesse que nos puede venir de las perlas, &c.*

98 Quam prohibitionem † multum laudat & extollit Agia d. respons. pag. 55. Eâ nimirum ratione, quòd opus illud nimis laboriosum, & asperum esset, & Indorum, qui in eo occupan-

tur, saluti contrarium, propter conclusæ respirationis periculum, quod, quàm grave, & nocivum sit, optimè tractat Galenus lib. 6 de usu partium, cap. 8. & lib. 6. de morb. vulg com. 2. & propter alia damna, quæ in unionibus à profundo quærendis, & educendis, Indis urinatoribus resultabant. De quibus ita oculatus testis scribit Acosta ubi sup. *In oppido Rio de la Hacha vocato, cùm essem, comperi duram Indorum servitutem; extrahendis cōchilijs, summo mane in ratem imponebantur, in pelagus descendebant, magnæ sæpè profunditatis, ubi integrum penè horæ dimidium halitu compresso, urinatorum more, conchilia, ostreaque conquirerent, immēso labore, summo periculo, cibus semper parcissimus: commercium omne interdictum; custodia omnibus nocturna communis: vitæ ratio molesta, ac liberis hominibus prorsus adversa.*

99 Quæ cùm ita se habeant, † pari etiam, aut maiori ratione, ad eundem modū sisti, & prohiberi debere similes & maiores metallorum effodiendorum ærumnas, multis videtur, ut refert idem Acosta pag. 351. post Plin. lib. 33. cap. 4. relatum sup. num. 36. ibi: *Vt iam minus temerarium videatur è profundo maris petere margaritas, tantò nocentiores fecimus terras.* Nam in mineralibus etiam dura servitus invenitur, obscura profunditas, respirationis defectus, victus exilis & tenuis, & labor quidē molestior, ac diuturnior. Tum verò exitiale periculum, cum cœli mutatione, laboris molestiâ, rei ipsius discrimine, impendere videatur interitus.

Quapropter non incongruè ultra alia, quæ de huius servitij immanitate sup. ex num. 36. tradidimus, paucis mutatis ei applicare possumus, † quod de carceratis scribunt Impp. in l. omnes 23. C. de pœn. ibi: *Sit satis immēsorum cruciatuū semel luisse supplicia, ne ij, qui diu privati sunt auræ communis haustu, & lucis aspectu, nō intra breve spatium exilij pœnam sustinere, iterum compellantur.* Et elegātiùs † Cassiodor. lib. 11. var. epist. 40. in formula indulg. ibi: *Carcer est cella gemituū, tristitiæ domus, apud superos Plutonis hospitium, locus perpetua nocte cæcatus, in quo nō unum tormentum sustinet reus, qui ante quàm incurrat necis exitus à supernis probatur abscissus. Primū pedor ille, collega catenarum, abominabili mœrore discruciat, auditū alieni gemitus, & lamenta conturbant, gustum ieiunia longa debilitant, tactum pōdera prementia defatigant; lumina diutius tenebris obtusa, torpescunt. Non est unum clausis exitium, multifaria morte perimitur, qui carceris squallore torquetur.* Quibus alia adiunxi in meo tract. de crim. parric. lib. 1. cap. 23. Et

(margin: 100, 101)

nunc addo D. Valençuelam in monit. contra Venetos, 2. par. num. 214. & seqq. ubi probat, Carceris † pœnam, damnationi in metallum, & morti æquiparari, & servitutis speciem dici, post Innocent. in cap. qualiter, el 2. de accusat. quem refert, & sequitur Roland. à Valle cons. 2. n. 53. vol. 1. & cons. 57. n. 40. & seqq. vol. 3. Ascanius Clement. in tract. de patr. potest. cap. ult. n. 77. Conrad. Brunus de hæret. cap. 12. num. 6. Simancas eod. tract. tit. 16. n. 15. & Matienz. in l. tit. 4. lib. 5. Recop. gloss. 3. num. 7.

102

Decimò considero, † quòd illa eadem ratio, quam contrariæ partis assertores, ut potissimam expendere solent, ad metallorum laborem Indis miseris iniungendum, nempè, quod aliter ipsorum, & Hispanorum Respublica, quæ iam unita, & commixta esse cœpit, his in provincijs durare non poterit, & spiritualis simul eorundem Indorum disciplina, & alimonia deficiet, cuius conservatio modis omnibus curari, & promoveri debet. Hæc, inquam, ratio, potest adversus eos facilè retorqueri. Nam si Indi, ut experientia demōstrat, huius laboris occasione, ita notabiliter, ac celeriter pereunt, & diminuuntur, neutra Respublica brevi tempore consistere poterit, quę diversis hisce membris compacta, non minus manuum, ac pedum, quàm reliquarum partium conservationem desiderat. Planè enim Nabuchodonosoris statua, quæ ex auro, argēto, atque ære constructa, testaceis pedibus nitebatur (quibus, quidam Indos similes faciūt) simulatque illi confracti sunt, tota dilapsa, & in pulverem redacta fuit, ut habetur Daniel. 2. & in nostris terminis advertit P. Ioan. de Silva Franciscanus in Memoriali, quod pro hoc servitio tollendo Regi nostro dicavit ann. 1621. cuius copiam nūc nactus sum, cùm iam hæc prælo tradere destinarem.

103

Vnde Politici dicere solent, † Reges super omnia, subditorum saluti, & incolumitati cōsulere debere, quia illis deficientibus, divitię, & imperia ipsorum Principū durare non possunt, ut constat ex l. 1. D. solut. matrim. l. 2. C. de indict. vid. ibi: *Augeri enim magis nostram Rempublicam, & multis hominibus legitimè progenitis frequentari, quàm impijs periurijs affici volumus*, cum alijs, quæ adducit Ræváerd. ad leg. 12. Tabul. cap. 9. & lib. 2. coniect. cap. 20. & Mag. Marquez in Gubernatore Christ. lib. 1. cap. 16. pag. 94. Alph. Carrança in disp. de partu cap. 2. §. 4. num. 1. & seqq. & Scipio Ammirat. in discurs. Polit. ad Tacit. pag. 264. & multū in nostris terminis † cap. 40. novarum legum ann. 1542. Quod de Indis Hispaniolæ, & aliarum adiacentium sermonem habēs, qui prę nimio labore consumi

(margin: 104, 105)

dice-

dicebantur, expressè iubet: *Que los dexen holgar, i no se sirvan dellos, ni paguen tributo, para que multipliquen*. Sic nimirum pluris (ut oportuit) eorum augmentum, quàm temporalia, quæcunque lucra considerans, ut alias dicitur in l. unica, C. ut iud. sine quoq. suffrag. in princ. & in alijs iuribus, quæ infrà cap. seq. ex n. 48. trademus. Quibus valdè in nostris

106 terminis addo † piam ponderationem doctissimi nostri Greg. Lopez in l. 17. tit. 23. par. 2. verb. *Cō las cargas*, qui text. illum expendēs, quatenus iubet, ne milites dum expeditiones faciunt, *Cansen las bestias cō las cargas, porque mueren muchas de ellas, ò se dañan, que es cosa que se torna en grā menoscabo de la hueste*, sic subdit: *Si ista lex ita diligenter providet, ne bestiæ seu iumenta moriantur, quanto magis debet esse curæ in partibus Indiarum maris Oceani, ne ipsi homines Indi illarū partium incolæ, & naturales, qui ut asini onerātur, ita serventur, ne moriantur*; quod etiam multum conducit ad ea, quæ de Indis non onerandis dixi suprà cap. 11. per tot.

107 Ipsa quoq; † Fidei plantatio, & propagatio, vel deficiet sanè, vel parum progredi poterit operoso hoc metallorū labore durante. Quomodo enim isti novæ plantationis palmites, suavi mansuetudinis imbre irrigari poterunt, & in Catholica Fide proficere, si ab ijs à quibus annuntiatur, & suadetur, videant se ad tā durum opus compelli, & absque ulla requie, vel intermissione vexari, contra id, quod ipse CHRISTUS Dominus Matth. 11. in fine in eum credētibus pollicetur: *Venite ad me omnes, qui laborati, & onerati estis, & ego reficiam vos: tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris, iugum enim meum suave est, & onus meū leve.*

108 Et cùm † nos illis dicere debeamus, gustate, & videte quoniā suavis est Dominus, Beatus vir qui sperat in eo, Psalm. 35. vers. 9. 1. Petr. 2. in princip. Ipsi contra, nihil se suave vidisse, aut expertos fuisse, dicere possint. Imò neque Fidei meditationi & contemplationi vacare sinantur, quæ ut radices agat, id summopere exigit, iuxta illud Psalm. 45. *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus*: iunctā interpretatione D. August. in Psalm. 70. fol. 310. col. 2. to. 8. & pluribus alijs, quæ Nos circa hoc idem intentum latè congessimus, 1. tom. lib. 3. cap. ult. n. 5. cum seqq. Maximè

109 cùm † (teste Quintil. declam. 13.) ex assiduitate laborum nascatur animi hebetatio quædam, & languor, & labor, & languor naturam debilitent, cap. nihil 7. q. 1.

110 Et præterea, † quamvis metallorum effossionem, & beneficium, in cōmune totius Regni bonum tendere concedamus, si tamen utraq; (ut dicitur) Respublica iuncta & coagmentata est, & unum corpus constituit, nulla quidē iusta, vel sufficiens ratio reddi posse videtur, ob quam totum pondus infirmis Indorū humeris relinquatur, ipsíque contra libertatem, & voluntatem suam alieno lucro servire cogantur, cùm tanto suo incommodo, patriâ sæpè liberisque desertis. Hispani autem, quorū præcipuè utilitas, vel cupiditas agitur, quiq; inter Indos eo titulo, veluti hospites, & advenæ degimus, ut eorum bono, & temporali, ac spirituali saluti consulamus, inertes, & otiosi vitam agamus, nullis laboribus, nullisque periculis, vel unum digitum admoventes, contra id, quod CHRISTUS Dominus, Matth. cap. 23. Pharisæis increpasse narratur, dum dixit: *Alligāt autem onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere.*

111 Planè † D. Paul. longè aliam viam sequutus videtur, cùm 1. Corint. 4. se laborasse dicat, suisque manibus operatum; idem que enixius repetat, & alijs fidelibus consulat, 1. Thessalon. 2. & 4. & 2. 3. sic inquiens: *Memores enim facti estis, fratres, laboris nostri, & fatigationis, nocte, ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei. Rogamus autem vos, fratres, ut abundetis magis, & operam detis, ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operamini manibus vestris, sicut præcepimus vobis, & ut honestè ambuletis ad eos, qui foris sunt; & nullius aliquid desideretis. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem mānducavimus ab aliquo, sed in labore, & fatigatione, die, ac nocte operantes, ne quem vestrum gravaremus, &c.* Et Act. 20. *Argentum, & aurum, aut vestem nullius concupivi, sed ipsi scitis, quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & ijs, qui mecū sunt, ministraverunt manus istæ; omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quàm accipere.*

112 Ob quam, vel similem certè rationem, usuræ omni iure prohibitæ sunt, & duræ, atque iniustæ censentur, eò quòd sub illis mutuans, cum damno proximi, ipse otiosus existens, cupidè lucrum expectat. Unde Aristot. lib. 4. Ethic. cap. 1. ad finem, & 1. Polit. cap. 6. & 7. quem referunt Innoc. Bald. & alij in Rubr. de usur. Ioann. Bapt. Gemin. in pract. eodem tit. §. 5. num. 1. & Conrad. de contract. q. 22. cōclus. 2. usuram turpe lucrum, turpem quæstū appellat, ac fœneratores pares esse censet la-

tro-

tronibus, leonibus, depopulatoribus, & tyrãnis. Et D. Chrysost. homil. 38. sup. Matth. cap. 21. col. 2. post med. & homil. 57. c. 16. & 17. sic inquit: *Super omnes mercatores plus maledictus est usurarius, quid enim irrationabilius inveniri potest, quàm ut sine agro, & pluvia, & aratro seminare contendas. Has ob res omnes, qui hanc pestiferam agriculturam adinvenerunt, zizania metunt, quæ igni æterno tradentur.* Cicero quoque lib. 2. off. in fine, dare ad usuras, idem esse censuit, atque hominem occidere. Et loquẽs de † censibus, sive annuis reditibus, qui apud nos permittũtur & usitantur, & quòd eorum introductio, agriculturam perdiderit, & homines ignavos & otiosos effecerit, prudenter & elegãter noster Matth. Lopez Bravo in aureo libello de Rege & regendi ratione, lib. 3. fol. 19. & seqq. ubi concludit, Censum esse usurã deteriorem, *Plures enim, & lethalius inficiens, magis indies negotia minuit, & otia auget. Communis inde ignavia, inde luxus, villarum depopulatio, & eversio*; quem refert & sequitur Navarretus in suis doctis discurs. polit. discurs. 39. pag. 270.

113

114 Quod † veriùs & propriùs de hac metallorum negotiatione, quæ inter Indos & Hispanos peragitur, dicere potuissent, cùm Indi ad metalla coacti, non in bonis tantùm, verùm & in personis periclitentur; & usuræ, ac census, licèt non ex corpore pecuniæ debeantur, quia pecunia pecuniam non parit, ex nova tamen obligatione, & consensu promittentis, qualemqualẽ acquisitionis titulum præbeant, ut inquit I. C. in l. usura 121. D. de verb. signif. Quod in his fodinis non reperitur, cùm Indi † ad eas inviti ducantur, & salariũ, quod accipiũt, vix minimæ parti laboris, quem impendunt, respõdeat. Quem † si Minerarij pro merito solverent, parum aut nihil lucri perciperent, ut in illis accidit, qui Indos voluntarios mercede priùs pactâ conducunt.

115

116

117 Quò fit, † ut dicere possîmus, has totas divitias, quas illi ex fodinis deducunt, & otiosè viventes, vanè, turpiter, prodigaliterque profundunt, ex coacto & fraudato Indorum labore, ac sudore procedere, duplici † sic profectò iniquitate peccantes, & quòd aliena diripiunt, & quòd ijs in suis vanitatibus, & turpitudinibus abutũtur, ut utar verbis D. Bernard. serm. 23. sup. Cant. col. penult. in princ.

118

Decimò & ultimò pro eâdem parte perpendo, quòd licèt aliquibus Regijs schedulis, & iussionibus, hoc Indorum servitium probari videatur: ut in cap. præcedenti ex num. 78. retulimus, alijs † tamen districtissimè prohibetur, tum quatenus eorum bonæ & suavi tractationi in omnibus consulere iubent, de quibus latè egimus 1. to. lib. 3. cap. penult. Tum specialius, dum nullo modo metallis extrahẽdis mancipari permittunt. Qua de re videri potest Ant. de Herrer. in histor. gener. Ind. lib. 10. decad. 3. cap. 10. pag. 373. ubi † refert Carol. V. Imp. ann. 1529. gravi edicto sanxisse, sub pœna confiscationis bonorum, & amissionis Indorum, ut in insulis, quas vocant, *de Barlovento*, nemo eosdem Indos sibi cõmendatos, vel alio modo possessos, in fodinis excavandis exerceret, sed dumtaxat in alijs levioribus & facilioribus operationibus, iubẽs, ut Indi ad metalla fodienda, vel conchilia legenda non cogerẽtur. Et in 4. tom. impress. pag. 225. extat alia provisio eiusdẽ Imp. ann. 1526. quâ olim ordo novis detectionibus præfigebatur, ubi licèt Indos voluntarios ad hæc opera sub certis conditionibus conduci permittat, cogi tamen sub gravissimis pœnis prohibuit.

119

120

Et in alia † provisione ann. 1528. eod. tom. pag. 259. non solùm ad metalla compelli prohibetur, verùm & ad deferenda victualia, vel alias res, ijs qui in fodinis laborant, quod tamen, quantum ad victualium sub iusto pretio delationem, posteà apertè derogatum videtur per schedul. Matrit. 5. Mart. ann. 1571. d. to. pag. 312.

121

Alia quoque † sched. ann. 1580. eod. to. pag. 265. Mexicanæ Audientiæ directa, eam reprehendit, quòd plenè Indorum libertati, & suavi tractationi non consuluerint, præcipuè in hac metallorum operatione. Et pag. 312. reperitur quędam provisio ann. 1568. in qua renovatur altera ann. 1549. quæ statuunt, ut ij, qui Indos commendatos habuerint, eos nullo modo ad aurum & argentum effodiendũ compellere possint. In Archivio † etiam huius regalis Limensis Cancellariæ reperio epistolam, eidem missam, Matr. 19. Novẽb. ann. 1551. ex qua constat, insignem illum & prudentem virum Dom. Lic. de la Gasca, huius Peruani Regni Gubernatorem, & reparatorem, eo consilio fuisse, ut Indi etiam sponte suâ in metallis laborare non sinerentur. Eius namque epistolæ caput ita notabiliter inquit: *La provision que dezis que hizo el Obispo de Palencia al tiempo que en essa tierra estuvo, para que se sacassen de las minas los Indios, que contra su voluntad, ò con ella estuviessen en ellas, è lo que despues vosotros proveistes, me ha parecido bien, para remediar parte del daño que essos naturales recibẽ. Pero porque del todo cesse, està por su Magestad acordada provision, para que no se echen en ninguna manera Indios à minas, la qual con esta os mando embiar duplicada, terneis cuidado de que se guarde, i cumpla en*

122

123

todo

todo i por todo, como en ella se contiene.

124 Idem quoque † Imp. in ordinationibus factis Toleti ann. 1528. cùm recensuisset damna, & vexationes, quæ ex ijs, & alijs, Indis inferebantur, in posterum eas cessare iubet. Eâ additâ ratione: *Porque, demas de ser esto en tanto deservicio de Dios nuestro Señor, i tan cargoso à nuestra Real conciencia, i contra la Religion Christiana, porque todo es estorvo para la conversion de los Indios à nuestra santa Fè Catolica, que es nuestro principal deseo, i intencion, i lo que todos somos obligados à procurar, viene tambiē desto mucho inconveniente para la poblacion, i perpetuidad de la tierra, porque à causa de los excessivos trabajos q̄ se les han hecho, i hazen, han muerto, i mueren muchos.*

Et in alia schedula data Pintiæ ann. 1549. de mineraliū labore specialiter loquitur, Indosque ullo modo ad illum compelli strictissimè prohibet, illâ eâdem ratione: *Porque no solo es en diminucion de sus vidas, sino tambien grande estorvo a su conversion a la santa Fè Catolica.*

SUMMARIUM CAPITIS DECIMIQUINTI.

1 *Auctor in quæstione cogendorum Indorum ad metalla, problema cōstituit.*
2 *Senatus quod maturè deliberavit, sequendū est, & rem velut iudicatā inducit.*
3 *Senatores rem à Senatu decisam tutari, & exequi debent, etiam si ipsi contrarium censuerint.*
4 *Hispanæ Monarchiæ conservatio metallorum per Indos operationem extorquet.*
5 *Leges tēporis necessitatibus, qualitatibus, & circumstantijs accommodari solent.*
6 *Opinio negativa in quæstione Indorū metallicorum, quomodo & quando retractari, & defendi possit?*
7 *Agricultura est iustior modus acquirendi, & naturæ conformior, quàm extractio metallorum, & quare?*
8 *Negotiatio, & mercatura, an sit iusta, & honesta?*
9 *Metallorum perscrutatio, ut & mercatura, licèt per se turpis, & iniusta nō sit, propter circunstantias tamen talis reputari solet.*
10 *Metallorum extractionem nocivam esse, vel ipsi Ethnici agnoverunt, quorū insignia aliquot loca referuntur.*
11 *Seneca auri & ferri cognationem, in quo constituat?*
12 *Auri repertionem perniciosam fuisse, ex Horatio & Philomuso.*
13 *Ferrum auro & argento utilius, & necessarius esse, putat Thom. Morus.*
14 *Sambuci emblemma expenditur.*
15 *Virgæ, quæ divinæ, vel potius magicæ dicūtur, quibus aliqui thesauros scrutantur, an aliquid veri portendant? & de antiquo earum usu.*
16 *Osee locus cap. 4. vers. 12. explicatur.*
17 *Indi sunt, qui minus participant de rebus, quæ ex Hispania advehuntur.*
18 *Indos nimis gravare, ob commercia alijs utilia, iustum non est.*
19 *Indiarum provinciæ, non solùm propter aurum & argentū, verùm & propter alios terræ fructus, utiles, & expetibiles sunt.*
20 *Iulius Scaliger irridetur, dum dicit, nihil in Indijs Occidentalibus oriri, aut reperiri præter simias, & quisquilias.*
21 *Auri & argenti fodinæ, omninò non deserentur, etiam si Indos ad earū laborem non compellamus.*
22 *Indi plures, & ditiores auri & argēti fodinas Hispanis manifestarent, nisi se, ad earum operationem cogendos, timerent.*
23 *Metalla sua plures nationes obtexerūt, ne ab alijs expeterentur.*
24 *Indi Orientales cur aurum, & alia metalla spreverint?*
25 *Cyrinenses & Batylaces, & aliæ gentes aurum ut pestem abhorruerunt.*
26 *Indi Peruani suum Incam resurrecturum credunt, & ei thesauros reservant.*
27 *Genij mali qualiter, & quare divitias, & thesauros Anti-Christo reservare dicātur?*
28 *Fidei propagatio nō deficiet, quamvis Indi ab operis metallorum liberentur.*
29 *Dei bonitati, & auctoritati repugnat, dicere, quòd fides in Indijs, nisi auri & argēti illecebris, coalescere non possit.*
30 *Fides verbi divini virtute, & operatione diffunditur.*
31 *Christum tangere apud D. Lucam cap. 6. est fideliter credere.*
32 *Deus Indos à regula cōversionis Apostolicæ non excepit, & varijs modis potest eos ad Evangelium vocare.*
33 *Peccatum si intervenit in coactione Indorum ad metalla, non excusatur ex intētione propagandæ Fidei.*
34 *D. Pauli locus ad Rom. 3. de nō faciendis malis, ut inde eveniant bona, perpenditur.*
35 *Peccatum nulla de causa cōmittere licet, etiam pro salute spirituali proximi, vel pro augmento gratiæ.*
Cap. faciat 22. q. 2. expenditur, & exornatur, ibidem.

Bo-

36 Bonum, quod in se est, aliquando relinqui debet, propter malum illi cohærens.
37 Indis non est relinquendum totum pōdus metallorum, & Reip. functionum, quia esset societas leonina.
38 Indi citò in totum peribunt, si à metallorum labore non relevantur, & sic utraque Resp. magis periclitabitur.
39 Provinciæ, plures Indis refertissimæ, ob laborem metallorum exhaustæ sunt.
40 Princeps quilibet debet potius vassallorū conservationi, quàm divitiarū acquisitioni intendere.
41 Melius est servare animas viventium, quàm metallorum.
R. Pat. Ioā. Ant. Velazquez è Societate Iesu, laudatur, & singularis eius doctrina refertur, ibidem.
42 Rex noster, priùs debet Ecclesiæ calices vendere, quàm Indos ad metalla damnare.
Cap. 1. de offic. deleg. in 6. expenditur, & illustratur, ibidem.
43 Hominum causa omnia cōparata sunt, & pro eorum redemtione bona Ecclesiæ vendi permittuntur.
44 M. Aurelius, & Anton. Severus maluerunt pretiosa quæque, quæ habebant, vēdere, quàm novis tributis vassallos gravare.
45 Eritbreus maluit magistratu abire, quàm in maxima necessitate populo extraordinarium tributum imponere.
46 Reges nostri promiserunt Alexand. VI. R.P. pro Indis convertendis, & defendēdis, ubi oporteret, proprium sanguinē fundere.
47 Tributa, quæ cum dolore, & gemitu hominum congeruntur, magni facienda nō sunt.
48 Status ratio, quæ à Dei, & iustitiæ præceptis deviat, semper damnosa, & inutilis est.
49 Prudens qui est, licita dumtaxat inquirit.
50 Princeps non debet facere, ut aliquid decidatur in Consilio Status, quin prius idem discussum fuerit in consilio conscientiæ.
51 Lucra iusta ubique, & etiam in naufragio tuta; iniusta verò neque domi.
52 Reges licèt non peccent thesauros congerendo, peccabunt tamen si id efficiant cum gravi dispendio vassallorū, vel si tales thesauros sine causa profundant.
53 Thesauri, & veræ Regum divitiæ in vassallorū levamine, & hilaritate consistūt.
54 Fiscus pinguior est, quando Princeps habet vassallos locupletes.
L. 2. de omn. agro deser. lib. 11. & Auth. ut iudices sine quoquo suffrag. ponderantur, & illustrantur, ibid.
54 Thesaurus Principis nō est fiscus, sed subditi benè se habentes.
56 Divitiæ magnæ Principum in eorum parsimonia consistunt.
57 Regis & Pastoris comparatio in vassallis & pecoribus tondendis, & non deglubendis.
58 Pecus pingue pastori prodest.
59 Aurum possidentibus imperare, melius est quàm aurum habere.
60 Bella, quæ conficiuntur mediantibus divitijs ex Indiarum fodinis extractis, parum ipsis Indis proficiunt.
61 Bella etiam iusta ineūda non sunt, si subditi maiori malo eorū occasione gravātur.
62 Princeps in bello inferendo curare debet, ne magis suis noceat, quàm hostibus.
63 Bellum etiam ubi legitimè infertur, non debent eius sumtus ab una tantùm provincia, vel gente præstari.
64 Monarchia de conservanda ubi agitur, omnia regna, quibus cōstat, eius onera ferre debent.
65 Exemplis rerum erroneè, aut iniustè gestarum, uti non debemus.
66 Vsus in malis non excusat regulariter.
67 Mala & damnosa qui cōtinuat, æquè peccat ac is, qui illa primus induxit, ex Plin. iuniore.
68 Homines liberi, & innoxij, rarò ad metalla coacti reperiuntur.
69 Metallarij apud Romanos voluntariè se huic operi addicebant.
L. 1. 3. & ult. C. de metallar. lib. 11. explicantur, ibid.
70 Metallarij, & metallici, qui sint? & in quo differant? & quòd metallorum effossiones laboriosæ dicantur?
71 Principem posse bellis, triremibus, & alijs periculis vassallos exponere, quādo & quomodo verum sit?
72 Necessitas, quæ prætexitur, ut Indi ad metalla compelli possint, urgens & sufficiēs non est.
73 Subditi non tenentur, se mortis periculis exponere, ob faciendam contributionem ad bellum.
74 Tributa præstantur ob necessaria militū stipendia.
75 Belli à subditis suscipiendi, & cōtributionis propter bellum faciendæ, differentia, cōsideratur.
76 Necessitas ut excuset à furto, debet esse mali præsentis, & urgentis, non futuri, aut remoti.
77 Coactio Indorū ad metalla gravior, quàm ad bellum, & quare? & num. 79.
78 Indi semel metallis addicti, imò & eorum posteri, semper in hoc labore perdurant.

80 Indorum clamor, ne ad cœlum ascẽdat, verendum est.
81 Diuturnitas temporis peccatum non minuit, sed auget.
82 Veritati compertæ nemo ullo prætextu præscribere potest, ex Tertull.
83 Schedulis respõdetur, quæ Indos metallis distribui permittunt, aut iubent.
84 Servitium Indorum in metallis, licèt aliqui probaverint, plures tamen, & graviores damnare solent.
85 Servitium Indorum in metallis, qui probant, vel facilè ab hac sentẽtia desciscũt, vel impossibiles conditiones adijciunt.
86 Dubitans applicat animum suum ad plura, & nescit quid eligat, aut ubi pedẽ figat.
87 Difficile quod valdè est, impossibile reputatur.
88 Morti proximus nõ creditur mentiri, vel adulari, vel esse immemor salutis æternæ.
89 Dom. D Fr. Hieron. à Loaisa Archiepisc. Limensis, retractatio refertur circa Indorum servitium in metallis.
90 Fr. Michael ab Agia retractatio de Indis Huancavelicensibus argenti fodinis non addicendis.
91 Indorum Huancavelicensium relevatio his diebus in quæstionem deducta, & quo exitu terminata.

CAPVT XV.

De superioris quæstionis resolutione, ubi negativa opinio magis probatur, & argumentis in contrarium adductis suo ordine respondetur.

HÆC sunt, quæ in hac difficili & quotidiana queſtione pro utraque parte magis urgère videntur. In qua † Ego ferè problematicus hæreo, & Lectori, quã magis probet electionẽ constituo. Nã prior, ultra graves rationes, quibus munita conspicitur, hodiernum usum, & Regiam Regijque Senatus adprobationem, vel permissionem habere videtur, † de quorum maturo iudicio dubitare nõ licet, præsertim in re tam gravi, & toties trutinata, tot oculis spectata, tot insinuata sensibus, ut aliàs dicitur in l. hac cõsultissima, in fin. C. qui testam. fac. poss. & Ego in simili 1. to. lib. 3. c. 2. n. 41. & seqq. ubi plures allego. Et nunc addo, hoc adeò verum esse, † ut vel ipsi Senatores, qui contrarium suffragium tulerint, post rem tamen à maiori parte decisam, nullo deinceps modo eam impugnare, sed potiùs defendere, & exequi debeant, ut exemplo suo apud Romanos sæpè ostendit M. Cato, & totus ipse Senatus, quẽ Plin. Iun. lib. 6. epist. 13. hac de causa mirificũ vocat, quòd singulis re integrâ dissentire fas esset, peractâ verò, quod pluribus placuisset, cuncti tuerentur. Accedit his cõmunis totius Hispanæ Monarchiæ utilitas, & necessitas, † quæ eandem sententiã sequi, & praxi recipere vel ab invitis extorquet; cuius vel solâ contẽplatione possumus argumentis contra eã adductis facilè respõdere. Nam ut doctè & prudẽter docet noster Greg. Lop. per text. ibi in l. 11. tit. 1. par. 1. verb. *Mudar*, † aliud est licitum tempore guerræ, quod est iniustum tempore pacis, & sicut medicus observat tempora, ita & Iurisperitus: & non semper eadẽ res est virtus, ut tradit D. Greg. in lib. 28. moral. c. 14. Cæterùm his cessantibus, † & temporũ angustijs eandem quæstionem rursus in disceptationẽ adduci permittẽtibus, prout & ipsæ schedulæ Regiæ fore futurum insinuant, quæ ideò hanc Indorum coactionem ad tẽpus dumtaxat indulserunt, ut ex ipsarum verbis apparet, magis quidẽ in negativam opinionem inclinarẽ, utpotè in utroque foro securiorem, & solidioribus rationibus innitentem.

NEQVE ita tenendo, difficile erit argumẽtis in contrarium adductis satisfacere. Primũ enim ex similitudine agriculturæ, & laboris metallorum, eorumque præcisa necessitate ad Remp. sustentandã, evitari poterit, si animadvertamus, † agriculturam iustiorem modum acquirendi esse, magisque naturæ conformem, quàm cæteros, qui reperiri possunt, ut præter alios Auctores in eodem argumento relatos, benè observat Adam Contzen lib. 8. Polit. cap. 11. & Franc. Zipæus de Magistr. lib. 3. cap. 20. num. 12. & cap. 21. per tot. Homines quippè proprio labore, & sudore sustẽtat, qui priorum Patrum peccatum cõsequitur, iuxta illud Genes. 3. *Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, in sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Vnde August. lib. unic. de hæres. ad Quod vult Deũ, fol. 10. col. 8. in med. tom. 6. *Agricultura* (inquit) *est omnium artium innocentissima*: & Eccles. cap. 7. vers. 16. *Non oderis laboriosa opera, & rusticationẽ creatam ab Altissimo.*

Negotiatio † autem, & mercatura non est ita conformis iuri naturali, quia intervenit in illa maior cupiditas, & fit minori labore. Nõ tamen est contraria, quia aliquod periculum habet, aliquem etiam laborem, & est Reipub. utilis, & sic est indifferens secundùm eundem

Augustinum dicentem : *Negotiari hominibus aliquando licet, aliquando non*, relatũ in cap. fornicari 88.dist.D.Thom.2.2.quæst.77.art. 4.per tot.Contzen ubi sup.cap.10.&Zipæum d.cap.20. n. 10. Quamvis sancti alibi inhonestum,& iniustum censeant, iuxta illud Sap. 7. *Quoniam nõ cognovi litteraturam* (vel secũdùm aliam lectionem *negotiationem*) *introibo in potentias Domini*, de quo latiùs differam infr.lib.5.cap.11.

9 Metallorum † autem perscrutatio, & operatio non est per se iniusta, neque inhonesta, ut per Cassiodor.& alios, in eodem primo argumento,& in quarto relatos. Nam turpe nõ est homines metallis laborare, quæ à terra producuntur, in qua eis Deus liberum dominium concessit, ut habetur Psalm. 113.vers. 16. *Cœlum cœli Domino, terram autẽ dedit filijs hominum.* Atverò talia metalla effodere cum dãno, & violentia proximorum, sine proprio labore, & periculo ; & cum prodigalitate profundere, quod tanto Indorum sudore, ac sanguine comparatur, hoc nullo modo ab iniustitia excusari posse videtur, ex doctrina Divi Thom. & communi Theolog. 1. 2. q.96. art. 4.in corp. Estque per consequẽs hic labor negotiationi similis, quæ licèt indifferens sit, adhuc tamen, quia à communiter accidentibus lucri cupiditati, & alijs multis fraudibus, ac peccatis supposita est, turpis & iniusta ipsis sanctis Patribus appellatur, ut præclarè ostẽdit D. August.concl.2.sup.Psal.33.col.7.pag. 92.tom.8.& Psalm.70.pag.310. col.2.& D. Thom.d.q.77.art.4.

10 Quod etiam † in metallis contingere, vel ipsi Ethnici agnoverunt, qui hinc mundi damna originem habuisse queruntur, nec frustra à Deo intimis terræ visceribus recondita esse, ut tetigi sup. cap.prox. num.40. & constat ex Ovid.1.Metamorph.ibi:

Nec tantùm segetes alimentaque debita dives
Poscebatur humus: sed itum est in viscera terræ;
Quasque recondiderat, stygijsque admoverat umbris,
Effodiuntur opes irritamenta malorum.
Iamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
Prodierat, prodijt bellũ quod pugnat utroq;.

Silio Italico de Hispaniæ nostræ mineralibus loquens lib.10.epistol. 16. & melius Plin. in procem. lib. 33. *Persequimur omnes telluris fibras vivimusque subter excavatam, mirantes dehiscere aliquando, aut intremiscere illã, ceu verò non hoc etiã indignatione sacræ parentis exprimi possit, imus in viscera eius, & in sede Manium opes quærimus.*

11 Cui conveniens † Seneca lib. 1. de benef. c.9. *Video* (inquit) *ferrum ex ijsdem tenebris esse prolatum, quibus aurum, & argentum, ne aut instrumentum in cædes mutuas deesset, aut pretium.* Et ideò † Horat.lib.3.carmin. Odæ 3.meliùs cum hominibus actum fuisse ostendit, si illud repertum non fuisset, his verbis: 12

Aurum irrepertum, & sic melius situm
Cùm terra celat. Spernere fortior,
Quàm cogere humanos in usus,
Omne sacrum rapiente dextra.

Eumque imitatus Iacob.Philomusus de Auro inter alia, sic habet:

Aurum destructor vitæ Princepsque malorũ,
O quàm difficilis nectis ubique dolos!
O utinam natum nunquam mortalibus esses!
Dulcia suppeditas, quæ nocumenta viris.
Te propter pugnæ fiunt, & bella moventur,
Ad prædã, & cædes corpora nostra trahis,
Scrutamur mõtes, atque in imæ viscera terræ,
Nec tutum poteris subitus habere locum.

Quod idem sentit, & graviter, & philosophicè prosequitur Thom. Morus in Vtopia pag. 37.docens, † aurum & argentum ad nihilum deservire,& ex sola hominum avaritia æstimationem accepisse, longèque magis ferrum necessarium esse. 13

14 Et conducit † Emblemma Sambuci pag. 283.ubi hanc hominum avaritiã, & simul eorum vanitatem, qui ad scrutandos thesauros, virgis ferreis (quas Virtutum vocant) utũtur, his carminibus notat:

Quidnon spes lucri passim promittit avaro,
Quod non attentãt, quod pretiumve negãt?
Viscera perfodiũt terræ, & Phlegetõtea rura
Scrutantur, nihil est tutum ab avaritia
Perreptant montes cum rupibus, unde metalli
Spes levis ostensa est, ferrea virga notat.
Hanc manibus prẽsam, velli ut magnete, trahivè
Aiunt, hoc dives prosilit indicio.

15 De † quibus virgis,& an aliquid veri portẽdant? latè agit Cigogna, omninò videndus, in tract. de Magia omnifaria lib.3. cap.ult.pag. 432. Georgius Agricola de re metallica lib. 2.& conducũt, quæ de virga divina,& eius usu tradit Erasm.in Adagio, *Virga divina*, & de virga augurali Cicer. lib.1. de divinat. Agel. lib.5.cap.8.Alex.lib.1.Genial.cap.28.ad fin. Cælius Rhodigin. lib.7. antiq. lect. cap. 29. Nicol. Remigius lib. 1. dæmonolog. cap.25. Petr.Binsfeld.in confess.malef.prælud.6. Petrus Gregor. de Republ. lib.12. cap.20. n.7. ubi de his virgis metallorum, & melius Martin. Delrius lib. 4. disquis. Magicar. cap.11. quæst.7.sect.3.& eruditè novissimus D.Francisc. Torreblanca de iure spirituali, lib. 8. cap. 19. per totum ; ubi hunc morem divinandi per palos, seu virgas ex parte descor-

tizatas, & certis notis inscriptas, antiquissimum, & usitatissimum fuisse, & esse apud varias nationes ostendunt, & *Palomantiam*, sive *Rabdomantiam* vocari, & huc inter alia 16 referunt † illud Osee 4. vers. 12. *Populus meus in ligno interrogavit, & baculus eius annuntiavit ei*, cum D. Hieron. Theophylacto, & alijs.

Quibus non adversatur, quod in eodem primo argumento supponitur, aliter, scilicet, cōmercium, & statum istarum provinciarum conservari non posse. Respondetur namque, 17 quòd † ex his omnibus, quæ ex Hispania advehuntur, & in quibus hæc commercia consistunt, qui minus participant, sunt ipsi Indi, nullis quippè pannorum, linteorum, sericorum, aulæorum, & similium rerum usibus egent, sed tenui victu & vestitu contenti, his commodè vitam transigunt, quæ in propria 18 uniuscuiusque patria nascuntur. Vnde † non est iustum, eos supra modum vexare, ob id tantùm, ut vigeant commercia, quæ ælijs, & non ipsis, ut plurimùm, sint profutura. Maxi- 19 mè † cùm alij fructus in his provincijs reperiantur præter aurum, & argentum, de quibus ultra Acostam, Garcil. Incam, & alios, agit eruditissimè Pat. Ioann. Pineda de reb. Salom. lib. 4. cap. 16. §. 5. num. 3. Quorum occasione, & habitari, & frequentari utilissimè possunt, & commercia retineri, ut in Nova-Hispania, & alijs plurimis totius orbis regionibus accidit, quamvis nullam, vel non adeò ingentem metallorum copiam produ- 20 cant. Irridendus † enim planè est, & exsibilandus Iul. Scaliger. dum in exercit. 99. adversus Cardanum, imprudenter scribit, in nostris Indijs nihil humanæ vitæ commodum nasci, nihilque præter Simias reperiri, Cercopithecos, Quisquilias, Somnia, Et Belgæ matronæ faciem unam longè anteferendam esse Helenis Indicis universis. Hoc namque quàm sit falsum, & absurdum, satis apparet ex his, quæ adduxi 1. tom. lib. 1. cap. 7. & experientia demonstrat, quæ ubi adest, alijs argumētis frustra certatur; D. Valençuel. cōs. 121. n. 113. & Carrāça de partu c. 9. n. 9. cùm constet omnibus rebus, & fructibus ad humanam vitam necessarijs, abundare, præter aurū, & argentum, in quo ultra alias provincias excellunt.

21 Quorum etiam † commercium nequaquam excludimus, ob id quòd Indos ab hac coactione liberemus, cùm multis alijs modis extrahi possint, de quibus infrà dicemus, quemadmodum olim extrahebantur, antequàm In- 22 di ad metalla cogi cœpissent. Qui ipsi † plures fortè, & ditissimas quidem auri, & argenti fodinas nobis quotidie manifestarent, nisi earum laborem sibi iniungendum esse timerent, ob quem, nobis infesti, eas quantum maximè possunt, occultant, ut experientiâ comperimus, & aliquibus exemplis ostendit Theatr. vitæ humanæ volum. 1. lib. 1. pag. 106. loquens de lapide Bezaar, ex Ioan. Metello, & volum. 10. lib. 1. pag. 2390. ubi loquitur de Indorum avaritia, & auri fodinis.

Quod planè mirandum non est, † cùm nos 23 ipsi Hispani, olim, & aliæ nationes, legem tulisse memorentur, ut nemo ex suis aurum, vel argentum, aut pretiosa alia inquirere, & habere posset, ne ab exteris hac de causa peterentur, & vexarentur, ut tradit Aristot. lib. de mirab. auscultat. Diod. Sicul. lib. 6. cap. 5. ubi idem tradit de Balearibus, eam rationem adijciens: *Quòd existimarent, hoc pacto, cùm auro, atque argento carerent, sese facilè omnes vitæ insidias evasuros*, Pineda de reb. Salom. lib. 4. cap. 4. §. 7. pag. 201. & cap. 22. pag. 234. & seqq. & Fr. Ioann. à Ponte in conven. utr. Monarch. lib. 3. pag. 105. & 140. Orientales † quoque, Indos hac & alijs de causis, au- 24 rum sprevisse, & metallorum imperitos fuisse, narrat Strabo lib. 15. de situ orbis, & ex eo Theatr. vitæ human. vol. 10. lib. 1. pag. 3622. Et † Cyrinensibus aurum incognitum, & Ba- 25 lytaces, atque alias gentes illud, ut pestē abhorruisse, latè recolit Simon Maiol. in dieb. Canic. 1. tom. colloq. pag. 315. & colloq. 19. pag. 428. & seqq.

Quibus adijcio, † esse in hoc Peruano Re- 26 gno aliquos Indos, qui eâ superstitione ducuntur, ut suum Incam resurrecturum credāt, eique omnes thesauros, & divites auri, vel argenti fodinas, quarum notitiam habent, pertinaciter servent: neque ullis supplicijs, vel obsequijs Hispanis reserare velint. In quo videntur † malis genijs similes esse, qui dediti 27 avaritiæ esse dicuntur, non tam, ut thesauris ipsi potiantur, quàm ut eos asservent Anti-Christo filio perditionis, ut ei ad sumtum sufficiant, ut post Laurentium de Annania lib. 2. de natura dæmonum, refert Cigogna de Magia lib. 3. cap. ult. pag. 420. Martin. Delrius lib. 2. disquisit. Mag. quæst. 11. num. 10. & Pineda dict. cap. 22. ubi rectè advertunt, hoc parum à vero abhorrere, cùm re ipsâ ita futurum, ut dæmonis arte, & industriâ Anti-Christus immensorum thesaurorum invētione potiatur, tradant Hugo Ætherianus lib. 23. de regressu animarum, Anselmus in Elucidario, Maluenda de Anti-Christo lib. 6. cap. 11.

Secundo autem argumento, ex eorundē thesaurorum necessitate desumto, ad Fidē in his partibus conservandam, & propagandā, quæ istis veluti retinaculis sustētatur, ex suprà dictis etiā respōderi potest. Nā † si alia sūt, quæ 28

com-

commercium conservare possint, fidei quoq; incrementum nequaquam periclitabitur, quæ olim magnum progressum in his regionibus fecit, ante quàm Indi ad metalla compellerẽtur, & ob hanc coactionem potius impeditur, quàm promovetur, ut sup. cap. prox. n. 98. & seqq. probatum reliquimus.

29 Nam † etsi negare nolimus Deum OPT. MAX. multoties, occultis suis iudicijs, ad eãdem fidem promulgandam, & extendendam, his, atque alijs medijs, & occasionibus usum, ab ipsius tamen Dei bonitate, & auctoritate aberrabit, qui existimarit, non nisi auri & argenti illecebris Evangelij lucem clarescere, & coalescere posse. Hæc enim † ipsius verbi virtute, & operatione diffunditur, & credentes à suis erroribus, & languoribus sanat, immũdosque spiritus contra nitentes procul expellit, iuxta illud D. Luc. cap. 6. *Et multitudo copiosa plebis ex omni Iudæa, Ierusalem, & maritima, & Tyri, & Sidonis, qui venerãt, ut audirent eũ, & sanarentur à lãguoribus suis, & qui vexabantur ab spiritibus immundis, curabantur, & omnis turba quærebat eum tãgere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.*

30

31 Quæ † verba, *eum tangere*, exponẽs venerabilis Beda sup. Marc. c. 5. ait: *Dominum tangit Ecclesia, cùm ei per fidei veritatem appropinquat*, & alij Expositores communiter eandem expositionem in eodem loco sequentes, inquiunt: *Tangere est fideliter credere.*

32 Vnde piè credendum est, † Deum ab hac Evangelij regula Indos nõ excepisse, qui cùm per fidei annuntiationem ipsum iam agnoscere, & tangere cœperint, eiusdem quidẽ virtute, & suavi mansuetudinis imbre, magis quàm durissimis & iniurijs, ac peccatis plenis metallorum oneribus, in Religione confirmabuntur, & alijs medijs utetur, quæ nunc nostram mentẽ excedunt. Nam ut inquit Apost. 1. Corint. 3. *Sapientia huius mũdi stultitia est apud Deum.*

33 Cuius † etiam disciplinâ admonemur, quòd si in hac coacta metallorum effossione, & operatione, aliquod peccatum, & iniustitia committitur, eâ uti non debeamus, quantumvis fidei deserendæ, vel non propagandæ periculum immineret. Teste enim † Apost. ad Roman. 3. quem in simili refert Caiet. 2. 2. q. 10. art. 8. vers. *Ad secundum*, blasphemię speciẽ, & dãnationem iustam incurrunt, qui faciunt mala, ut eveniant bona: *Non est blasphemari, & sicut aiunt quidam, nos dicere: Faciamus mala, ut inde eveniant bona, quorum damnatio iusta est.*

34

35 Nulla quippè de causa † etiam pro salute hominum peccandũ est, ut egregiè docet August. lib. contra mẽdac. cap. 17. relatus in cap. faciat 22. q. 2. ubi inquiens: *Faciat etiam homo pro temporale salute hominum, quod potest: cùm autem ad hoc ventum fuerit, ut tali saluti, nisi peccando consulere non possit, iam se existimet, non habere quid faciat.* Quod adeò verum est, ut nec pro augmento gratiæ Dei possit peccatum fieri, cùm sit medium cõtrarium ipsi gratiæ, ut docet idẽ Apostol. d. epist. ad Roman. cap. 6. quibus alia doctè addit D. Valençuela in monit. contra Venet. 5. par. n. 200. cum seqq. & Nos 1. tom. lib. 2. c. 8. & cap. 19. n. 13. Et quòd propter † malum cohærens multoties relinquendum sit, id idem quod alias in se bonum erat, egregiè docet D. Acuña per text. ibi, in cap. denique, dist. 21. num. 5. pag. 150.

36

AD tertium autem, & quartum argumentum respondeo, quòd etsi verùm sit, hanc Indiarum, & Indorum Rempub. cum Hispaniæ Regno coniunctam esse, & Regem nostrum ad utriusque, & fidei simul defensionem, ac ingruentium bellorum erogationem, divitijs, & thesauris egere, quæ ex metallis Indicis colliguntur, quorum contractio omni semper iure Regibus permissa, imò & necessaria videtur; ut ostendunt Auctores in eisdem argumentis relati, & Contzen lib. 8. Polit. cap. 5. & cap. 12. ubi specialiter agit de metallorum & fossilium cura, & Zipæus de Magistr. d. lib. 3. cap. 20. Adhuc tamen † id non evincit, Indorum humeris totum hoc pondus relinquendum esse, ex rationibus cap. præcedent. 3. 4. 5. 6. & 9. consideratione perpensis. Quin potius omnia utriusque Reip. membra, mutuò se iuvare deberent; ne aliàs in leoninæ societatis notam inciderent, de qua in l. si non fuerit 29. §. Arist. D. pro socio, cum alijs, quæ tradit Andr. Gail. lib. 2. observ. cap. 24. & Nos sup. cap. 4. n. 21. Maximè † Indorum iniurijs attentis, & damnis ac vitæ periculis, quæ huius servitij occasione (ut diximus) patiuntur. Quibus durantibus, necesse est, ut brevi tempore omninò deficiant, atque adeò citiùs eædem ipsæ Respublicæ corruant, quarum conservationem hoc pernicioso moderamine procuramus, ut tetigimus sup. cap. proxim. num. 103. & seqq. Et † exemplum sive experimentum tot immensarum regionũ, & provinciarum ostendit, quæ hac de causa omninò vastatæ, & indigenis orbatæ repeliuntur, ut præter alios, quos suprà retulimus, constare poterit, ex P. Ioann. Pineda lib. 4. de reb. Salom. cap. 16. num. 4. ubi sic ait: *Quãtus autẽ eruendi metalla, & exercendi fodinas labor, & quanto cũ vitæ discrimine & fatigatione obeatur, descripsit verissimè Plin. lib. 33. c. 4. & Diod. lib. 6. c. 9. & quotidiana in Orbe novo exẽpla demonstrant: in cuius insula, quã*

37

38

39

Hispanam vocant, unus is labor quinquaginta, aut sexaginta non amplius annorum spatio, prius indigenas omnes consumsit, quàm metalla, & in exhaustis fodinarum thesauris, exhauriendi labor effossores exhausit, & timor est non vanus, fore, ut in reliquis provincijs, quæ amplissimæ sunt, & metallorum refertissimæ, incredibili metalla effodiendi, & eruendi labore, indigenæ brevi exhauriantur universi, &c. Quod etiam tradit, & nobis valdè vitio vertit Ioan. Metellus in epist. quæ operibus Osorij præfixa reperitur, & alij, quos refero infr. cap. seq. num. 79. & 80.

40 Cui malo prudens † quilibet Princeps, ac Legislator prospicere debet. Nam capitali demto, & lucra, & societas pereunt, ut aliàs dicitur in l. verù, §. societas, & in l. si id quod, D. pro socio, cum alijs, & ut eleganter inquit Cassiodor. lib. 4. epist. 36. *Melius est præsentia damna contemnere, quàm exiguo quæstu perpetua commoda non habere*, & ut ait D. Ambros. 2. offic. cap. 28 quem refert Gratian. in cap. aurum habet Ecclesia 12. quæst. 2. & Annæ. Robert. lib. 2. rerum iudicat. cap. 11. fol. 168. † 41 *Melius est servare animas viventium, quàm metallorum*, cui cõvenit illud Trajani apud Plin. Iun. lib. 10. epist. 116. *Princeps non minus hominibus cuiusque loci, quàm pecuniæ publicæ debet velle esse consultum*: & Innoc. VIII. in cap. 1. de off. Legati in 6. *Officij nostri debitum, remedijs invigilat subditorum, quia dum eorum excutimus onera, dum scandala removemus, ab ipsis nos in eorum quiete quiescimus, & fovemur in pace.* Idemq; insinuat text. in cap. frequenter, de restit. spoliat. & apud nos l. 2. tit. 10. par. 2. & prosequitur Feder. de Senis q. 185. n. 1. Rimin. iun. cõs. 56. n. 75. lib. 1. Marius Mutta ad consuet. Pãhor. n. 14. & seq. Aponte de potest. Proreg. tit. de regal. imposit. in princ. n. 42. & seqq. & novissimè eruditissmus, pariter ac Religiosiss. P. Ioan. Ant. Velazq. Societatis Iesu fulgentissimum Sydus, quem olim Salmanticæ, dum Iurisprudentiæ operam daret, inter charissimos, & clarissimos Auditores habuisse, valdè lætor, & glorior, in terso illo opere, quod in lucem emisit, de optimo Principe lib. 3. annot. 12. & 13. pag. 365. & seqq. Vbi pluribus probat Principem debere ad utilitatem, & conservationem subditorum cuncta moliri, & quòd tunc maximè suum negotium agit, cùm id agit, ut publicum agat.

42 Et ita † Rex noster Pijssimus, etiam si in valdè urgenti pecuniarum necessitate positus esset, priùs omnia alia tentare, & vasa, ac calices Ecclesiarum, si opus esset, alienare deberet, summi Pontificis ad hoc impetratâ licentiâ, quàm miseros istos humilesq; vassallos metallorum internecione damnare. Hominũ quippè † causâ reliqua comparata sunt, l. 1. §. cùm igitur, D. de stat. hom. l. iustissimè, D. de ædil. edict. §. 1. Instit. de iure person. §. in pecudum, Instit. de rer. divis. & pro eorum salute, vitâ, imò & captivitate redimenda, bona Ecclesiæ venundari permittuntur, & Religionis favor, alioqui eximius, postponitur, l. sancimus 18. C. de sacrosanct. Eccles. Auth. nisi rogati, C. ad S.C. Trebell. Auth. de sanctiss. Episcop. §. sed & hoc præsenti, collat. 9. cum alijs, quæ tradit D. Covarr. cap. 14. num. 7. Vivius commun. opin. 39. Fuscus singul. 109. Seraph. de privil. iuram. cap. 52. n. 6. & Cavalcan. decis. 40. num. 131. 43

44 Et planè † cùm de Marco Aurelio, & Antonino Severo legamus in publica subhastatione, aurum, argentum, gemmas, vestes, & pretiosa omnia, quæ ipsi in privato suo, & Augustarũ patrimonio habebant, vendidisse, ut ingruentibus bellis occurrerent, ne novis tributis subditis suis molestiam inferrent, ut post Iul. Capitolinum, & alios tradit Bobadilla, omninò videndus, in Polit. lib. 5. cap. 5. n. 10. 45 Et de † Erythreo, quòd tributum extraordinarium, etiam in magna Reip. necessitate cõstitutus, exigere noluit, sed potius magistratu abire maluit, ut refert Petr. Greg. lib. 3. de Rep. cap. 9. num. 16. longè magis Reges nostri, à graviori hoc metallorũ onere Indis inferendo, abstinere debẽt, † 46 pro quibus etiam proprium sanguinem fundere, ubi oporteret, summo Pontifici promiserunt, ut constat ex Bulla concessionis Alexãdri VI. post princip. ibi: *Sed omni conatu, studio & diligentia, nullis laboribus, nullis impensis, nullisque parcendo periculis, etiam proprium sanguinem effundendo, efficere, &c.*

47 Possemusque, si contra fecissent, illud eis congruenter obijcere, quod Vespasiano dicebat Apollonius apud Philostratum lib. 5. cap. 13. *Ne magni facias tributa, quæ cum dolore, & gemitibus hominum congeruntur.* 48 Semper † namque status ratio, quæ utilitatẽ temporalem, & non Deum primo loco præ oculis habet, vel ab eius præceptis, & iustitiæ regulis deviat, iniqua, damnosa, & inutilis reputatur, ut tradit Fracheta in Principe par. 1. fol. 38. Rhenat. Choppin. de sacra Polit. lib. 3. tit. 7. n. 12. & alios referens D. Valençuela in monitorio contra Venetos, 5. part. n. 187. & 193. 49 Et † qui prudens est, licita dumtaxat inquirit, ad quæ prudentiâ dirigit, quæ non potest esse comes iniusti, ut ait Plato in Menone, Aristot. 6. Ethic. cap. 7. & lib. 3. Polit. cap. 3. D. Ambros. lib. 1. offic. cap. 27. D. Isidor. lib. 2. de summo bono c. 1. & alij, quos refert Iustus Lips. lib. 1. civil. doctr. cap. 7. &

idem

idem Dom. Valençuela ubi sup. ex num. 177. usque ad 186. Ioan. Boterus lib. 2. de ratione stat. cap. penult. de religione, ubi † concludit, necessarium esse, Principem non priùs facere aliquid decidi in Consilio Status, quàm visum, ac discussum fuerit in alio consilio cõscientiæ, & novissimè Callist. Remir. in tract. de lege Reg. Aragon. §. 8. num. 15. & 16. & 22. & Simon Maiol. in dieb. Canic. to. 1. colloq. 19. pag. 430. ubi, optimis exemplis adductis, ostendit, † lucra iusta ubique tuta esse, etiam in naufragio, iniusta verò neque domi. Quò alludens Catsius emblem. eth. 49. aptissimè dixit:

Per scel' immēsas quid opes cumulasse iuvabit?
Turpiter è manibus res malè parta fluit.

Et dixi alia sup. hoc lib. c. 5. ex n. 100. & idem monet Adam Contzen lib. 8. Polit. cap. 6. ubi modicas divitias iustè quæsitas præferendas esse probat.

Quapropter licèt dicere non possimus Reges, † qui thesauros, & divitias congerere curant, in peccatum incidere, peccabunt tamẽ, si eas cum gravi damno, & iniurijs vassallorũ congregant, vel ubi congregatas, passim, & sine causa profundunt, ut docet D. Thom. 1. 2. q. 105. art. 1. ad 2. & regimine Princip. lib. 1. cap. 7. D. Antonin. in sum. 2. par. tit. 1. cap. 2. Innocent. & alij, in cap. innovamus, de cẽsib. Navar. in Manual. cap. 25. n. 2. & 6. Roland. qui plura congerit, cons. 34. n. 26. & 27. Greg. Lop. in l. 9. tit. 7. par. 3. verb. *Semejante*, Azeved. in l. 1. tit. 11. n. 3. lib. 6. Recop. Bobadilla in Polit. d. lib. 5. cap. 5. num. 9. & 10. Sotus de iustitia & iur. lib. 3. q. 6. art. ult. Greg. de Valenc. in 2. 2. q. 2. disp. 5. q. 5. punct. 6. vers. *Porrò ut tributum*, & Ioan. Boter. ubi sup. lib. 7. fol. 118.

Quia † veræ divitiæ, & thesauri Regum in subditorum levamine, & hilaritate consistũt, illis enim benè se habentibus, fiscus ubi opus fuerit † omnes eorum opes, prõptas & cumulatas habebit, arg. text. in l. 2. C. de omn. agro deserto lib. 11. ibi: *Cuius substãtia alias possessiones sustentare consueverat, & succisis quasi quarundam viriũ nervis reliqua labuntur, &c.* l. cùm ratio, §. si verò, D. de bon. dãnat. melior text. in Auth. ut iudic. sine quoq. suffrag. §. cogitatio igitur, collat. 2. ibi: *Consideravimus enim, quia licèt quæstus immodicus imminuitur Imperio, attamẽ nostri subiecti incrementum maximum percipient, si indemnes à iudicibus conserventur, & Imperium & fiscus abundabit, utens subiectis locupletibus*; quæ verba eleganter transfert, & auget nostra lex Regia 14. tit. 5. par. 2. cuius, & aliorũ ad hoc idem meminimus sup. cap. præced. n. 100. Eòque † respiciens Bald. cons. 410. n. 5. lib. 5. fol. 108. inquit: *Nam thesaurus Principis non est fiscus, sed subditi benè se habentes*, & Dio Cassius lib. 52. relatus à Bobadilla ubi sup. & à Villadiego in Polit. 1. par. c. 5. fol. 149. n. 27. sic habet: † *Divitiæ magnæ magis à Principibus parum expendendo, quàm multũ à subditis extorquẽdo congeruntur.* Optimũ quippè vectigal parsimonia, secundùm Cicer. lib. 4. de Rep. optimus text. in l. 18. tit. 5. par. 2. Ego cap. seq. n. 72. & seqq. & tradunt alia omninò videnda, Tiber. Decian. resp. 25. n. 63. vol. 1. & plures alij relati à Cevall. pract. cõm. q. 578. ex n. 22. & Valẽçuela d. cons. 99. n. 49. & in discurs. stat. & belli pag. 99. ex n. 3. ubi eam rationem reddunt, & exornant. † Quòd secundùm Aristot. similis est operatio Regis ad subditos, patris ad filios, pastoris ad oves, boni autem pastoris est, tondere pecus, nõ deglubere, vel ad vivum usque radere, ut ex Tiberio in eius vita refert Sueton. cap. 32. Puteo de syndic. cap. de Reg. excessib. cap. 1. n. 15. Simanc. de Rep. lib. 9. c. 24. n. 10. & Roland. à Valle cons. 91. n. 42. lib. 2. & dixi Ego 1. tom. lib. 2. cap. 23. n. 144. & facit Alexandri Magni Apophtegma, de quo Villad. ubi sup. *Olitorem odi, qui radicitus herbas excidit.* Pecus quippè † pingue pastori prodest, ut pluribus probat Scipio Ammiratus in discurs. ad Tacit. pag. 85. Et ut præclarè dixit Marc. Curius, quem, post alios, refert Maiol. in dieb. Canic. 1. tom. pag. 600. † Melius est imperare aurũ possidentibus, quàm aurum habere. Quod & tradit Thom. Morus in Vtopia pag. 41. omninò legendus, & pluribus illustrat noster Navarrete, qui etiã videndus erit, in discurs. Polit. discurs. 18. Franc. Zipæus de Magistrat. lib. 4. cap. 30. ex pag. 410. & Contzen d. lib. 8. Polit. cap. 9. & 13.

Neque quidquam roboris superioribus detrahet, quòd prædictæ † metallorũ divitiæ, ut in contrario argumento perpenditur, per nostros Reges in iustis, & legitimis bellis, ut plurimùm, expendantur. Nam cùm hæc bella, quantumvis in se iusta, & defensiva sint, & ad Hispaniæ Monarchiæ commodum maximè necessaria; respectu Indorum, de quibus nunc sermonem habemus, nõ possint eos à maioribus malis, oppressionibus, ac periculis liberare, quàm quæ modò in metallorũ laboribus patiuntur, aptè huc communem illam & veram Iurisprudentum, & Theologorum sententiam trãsferre poterimus, qui docent, † bella, etiam iusta, à Principibus ineũda non esse, si maiora, ac graviora subditorum dispendia, & calamitates ex illis consequãtur, quàm ab ipsis hostibus timeri potuissent, ut cum Cyno, & alijs resolvit Guid. Pap. & eius Addit. decis. 113. in fine, Pet. Bellinus

in tract. de re militari, tit. 7. num. 7. volum. 16. divers. Gregor. Lop. per text. ibi in l. 1. tit. 13. part. 3. & in l. 1. gloss. 2. tit. 23. part. 2. ubi præclarum illud dictum Aristot. refert: *Fac ut bellum sit ultimum opus tuum*, Covar. in regul. peccatum, 2. part. §. 9. D. Thomas, varia in hoc D. Augustini loca perpendens, in 2. 2. quæst. 40. art. 1. Sotus de iustit. & iur. lib. 5. quæst. 3. art. 5. vers. *De conclusionibus*, Victoria de potest. civili, num 13. cuius hæc sunt verba: *Nullum bellum est iustum, si cõstat geri maiori malo Reipub. quàm bono, & utilitate, quantumvis aliunde suppetant tituli, & rationes ad bellum iustum. Probatur quia si Respublica non habet potestatem inferendi bellum, nisi ad tuendum se resque suas, atque se protegendum. Ergò ubi ipso bello attenuatur potius, atque atteritur, quàm augetur, bellum erit iniustum, sive à Rege inferatur, sive à Republica*. Et idẽ sequitur Bañez d. art. 1. maximè quæst. 2. Henric. lib. 4. de irregular. cap. 13. gloss. 1. Gregor. de Valenc. 2. 2. disp. 3. quæst. 16. maximè punct. 2. Molin. de iustitia & iure tract. 2. disp. 89. & seqq. & disp. 102. in fine, vers. *Illud etiam*, ubi notanter, & quæstioni nostræ convenienter concludit, † Principem in bello inferendo non minus posse esse iniustum adversus suam Repub. quàm adversus alienam, cui illud inferre parat, nimirum si tale bellum futurum sit in detrimentum maximum suæ Reipublicæ, vel quia subditos suos maximis periculis exponat, vel quòd reditus publicos in eo insumat, aut Rempub. novis tributis, & exactionibus gravet, & tradit alia novissimus Zipæus dict. lib. 4. cap. 7. & 8.

62

63

Quibus addere possumus, † quòd ubi dicta bella gerenda essent, iniustum etiam censeri deberet, ut eorũ vires & nervi, qui in his metallorum divitijs consistere dicuntur, super Indos tantummodò reclinarẽt, cùm ipsi sint, qui minus gaudent ex prospero, vel contrario eventu bellorum, & secundùm doctrinã Cyni, Guidon. & Bellin. ubi sup. in casu necessitatis, quæ suggerat bellum indici, non debeat Princeps unam tantùm civitatẽ, vel provinciam onerare. Et ubi agitur de † conservãda Monarchia, onera ad id necessaria, prout melius fieri possit, inter omnia Regna, sive provincias, ex quibus talis Monarchia cõficitur, dividi debent, ut benè etiam notat, & prosequitur Navarrete discurs. Polit. 23. pag. 151. & seqq.

64

Ad quintum autem argumentum, ex variarum nationũ exemplo desumtum, quæ subditos sibi homines ad metallorum effossionem cogebant, prout ipsi Peruanorum & Mexicanorum Indorum Reges olim coëgisse cõmemorantur; respondere possumus, † exemplis rerum erroneè, aut iniustè gestarum nunquã utendum esse, l. illicitas, §. veritas, l. sed licèt, D. de offic. Præsid. cum alijs, quæ adduximus sup. hoc lib. 1. cap. 4. ex n. 63. Quia † neque usus in malis regulariter excusat, ut pluribus probat Dom. Acuña in notis ad cap. 1. dist. 11. n. 1. pag. 59. Quin potius, qui ea, quæ † mala esse cognoscit, cõtinuat, æquè delinquit, ac ille, qui ea primus induxit, ut graviter & elegãter docuit Plin. iun. in Panegyr. ad Trajan. pag. 333. ibi: *Tu nihil referre iniquitatis existimas, exigas quòd deberi non oportuerit, an constituas ut debeatur.*

65

66

67

Præter quàm † quòd rarò inveniemus, ulla in regione, nisi sub Barbaris fortè, aut Tyrannis Principibus, liberos, & innoxios homines, invitos & reluctantes, ad opus ita arduum, atque asperum compulsos fuisse. Nam per captivos, deditios, aut facinorosos metallorum operatio frequentius exerceri solebat, ut ostendunt Auctores in argumento relati. & Zipæus ubi sup. lib. 3. c. 20. n. 3.

68

Et quod † de Romanorũ metallarijs scribunt Impp. in titulo C. de metallarijs, lib. 11. nihil his adversatur. Nã l. 1. de illis expressè agit, qui sponte suâ ad metallorum exercitiũ confluebant, quos & ob id, octo auri scrupulos in balluca fisco pendere, gravat, & reliquum, quod collegerint, eidem fisco potissimum distrahere, ut præter Alciat. Pyrrhum, & Cuiac. ibid. observat Bulleger. de Rom. Imp. lib. 9. cap. 23. pag. 719. & Pancirol. in thesaur. var. lect. lib. 3. pag. 371. Et lex ult. eiusdem tituli, quæ metallarios abire non posse, & undecunque ad metalla cum sua progenie revocari debere disponit, de alijs loquitur, qui ex condicto, sive ex conducto, se, & suam sobolem metallorum operationi manciparũt, qui ob id conditionatam libertatem habere videbãtur, neque ab hoc onere ullâ temporis præscriptione, nisi fortè annorum XL. eximi poterant, ut doctè advertit Cuiac. ibid. & in recitatum posth. ad l. 4. & 5. C. de præscript. XXX. vel XL. annor. ut de adscriptitijs, & alijs cõditionatæ libertatis hominibus, qui se similibus functionibus obnoxios fecerũt, diximus sup. c. 3. ex n. 20. Vnde † eadẽ lex ult. eiusmodi homines metallicos vocat, quam vis propriè, alij liberi metallorum fossores, dicãtur, *Metallarij*, & *Metallici*, ij tantùm, qui in metallum damnati datique sunt: ut observat Brisson. de verb. signif. lib. 11. verb. *Metallarij*, & colligitur ex l. 8. §. in ministerium, l. 10. §. 1. & l. 36. D. de pœn. & l. 9. C. eodem tit. & est notanda l. 3. eiusdem tit. C. de metallar. quæ *laboriosas* appellat, eiusmodi metallorũ effossiones.

69

70

Sexto quoque argumento, ex alijs exemplis desumto, in quibus publicæ, ac communis necessitatis causâ, potest Princeps, vel Respublica subditos sibi cives, ad bella, triremes, & alia quæque opera, etiam laboriosa & periculosa, compellere. Respondendum † est, iura & Auctores pro hac doctrina in argumẽto relatos, non de qualibet necessitate intelligendos esse, sed multas quidem, & graves ad id conditiones requirere, & ita urgens, atque imminẽs totius Regni Reipublicævè periculum, ut ipsi, qui morti exponuntur, eâdem etiam mortẽ timere possent, nisi pro virili patriam defenderent, & quasi pro aris (quod dicũt) & focis acerrimè dimicarent. Vnde pro bello voluntario hæc coactio nequaquã permittitur, neq; pro utili, aut iusto, sed pro omninò necessario, quod sine maiori eorundem subditorum damno excusari non posit, ut latiùs patebit ex conclusionibus, quas doctè in prædicto articulo deducit Molin. d. tract. 2. de iust. & iur. disp. 25. in princ. Arag. in 2. 2. q. 62. art. 3. col. 230. vers. *His tamen non obstantibus*, & communiter cæteri Theologi post D. Thom. in 2. 2. quæst. 40. præcipuè Bañez dub. 1. 2. & 3. & Greg. de Valenc. disp. 3. quest. 16. punct. 2. Et ad similem bellandi causam respicere videtur D. Augúst. contra Faustum, relatus in cap. quid culpatur, 22. quæst. 1. dum inquit: *Quid culpatur in bello, an quia moriuntur quandoque morituri, ut dominentur in pace victuri?*

71

72

Quæ omnia † coactioni Indorũ ad metalla applicari non possunt, cùm ita urgens necessitas non interveniat, quæ talem coactionem iustificet, neque se periculo exponant, ut maius in se, ac suis periculum vitent, sed ut Hispanos sudoribus suis locupletiores efficiant, & ut plurimum, ut Regi nostro pecuniæ suppetant, quibus militum stipendia persolvere, & alias bellorum expensas supplere possit. Ad quam † contributionem faciendam, nullus usquam Auctorum scripsit, subditos teneri vitam suam periculo mortis exponere. Nam etsi ex necessitate præliandi, nasci quoque videatur necessitas ad belli sumtus contribuendi, iuxta doctrinam D. August. lib. 22. contra Faustum cap. 74. ubi inquit Matth. cap. 22. *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari*, bella probari, ad hoc † enim tributa præstantur, ut propter bella necessaria militi stipendia præbeantur, cui connivet responsum Vlpiani in l. agri 27. vers. *Stipendium*, D. de verb. signif. ibi: *Et sanè appellatur ab intributione tributum, vel ex eo, quòd militibus tribuatur*, & alia, quæ tradit Valencia in 2. 2. d. disp. 3. quæst. 16. punct. 1. Hoc † tamen non ita æqualiter procedit, ut quod de bello dicimus, de cõtributione dicamus, quæ magis remota est, præsertim ubi præsens, & imminens bellum auro & argento, quod per hanc coactionem extrahitur, non evitatur, sed futuri tantùm damni calamitas prævenitur. Alioqui probandum esset, quòd † quemadmodum potest quis in casu præsentis, & urgentis necessitatis, alienis rebus citra furti peccatum sibi consulere, posset etiam futuri mali prętextu, eâdem facultate utens, aliena diripere, quod non tam iusti timoris, quàm manifestæ cupiditatis specimen contineret, ut ostendunt DD. in cap. quod non est licitum, de regulis iuris in Decretal. & in cap. si quis propter, de furtis, & in cap. discipulos, de consecratione, distinct. 5. & in cap. sicut, 47. distinct. & innumeri relati per Tiraquel. de pœn. temperand. caus. 33. num. 21. Cepol. in Authent. sed novo iure, num. 89. C. de servis fugit. Iul. Clar. & eius Additionat. Baiard. in §. furtum, num. 97. & 98. & Farinac. in tract. de furtis, quæst. 174. num. 68. & 69.

73

74

75

76

Quibus † etiam utiliter addere possumus, disparem adhuc esse bellorum, & metallorum coactionem. Nam raró accidit, ut quis prædicto modo ad bellandum, vel remigandum cogatur, & ut cogi contingat, brevi tẽpore se à periculo expedit, & fortè victor evadens, honorem, & divitias consequitur; Indi † verò, semel metallis addicti, continuò, in hoc labore torquentur, quin & successivè eundem ad filios & posteros transferunt, nullamque requiem, præmium, vel honorem sperant, sed qui vivi evadunt, pauperiores semper, & debiliores ad domesticos redeunt. Vixque in proprijs laribus pedem figentes, iterum repetitis vicibus ad metalla revocantur. Vnde necesse est, ut breviter pereant: nam teste Aristotel. lib. 10. Ethicor. cap. 14. *Nemo laborem continenter subit; humanæ enim res laborem sempiternum non possunt pati*; & Agell. lib. 11. noct. Attic. c. 2. *Vita humana propriæ ut ferrum est, ferrum si exerceas, cõteritur. Item homines exercendo conteri.*

77

78

Rursus † in bello multa interdum operatur industria, plures etiam fortitudo à periculis eximit, & qui militare coguntur, ex omnium civium genere delegi solent. At in metalla solos (ut sæpè diximus) Indos adigi constat, qui tanquàm infirmiores, & debiliores sublevari deberent. Et nullâ industriâ, nullis viribus ab ingruentibus fodinarum casibus, & periculis, & ab ægritudinibus, quæ inde contrahuntur, sibi consulere possunt, multòque minus ab iniurijs, flagris, & alijs oppresionibus, quas à fodinarum dominis, vel œconomis, qui eius-

79

modi operibus præsunt, frequenter & immeritò patiuntur. Vnde † verendum est, ne clamor eorum ad cœlum ascendat, & excessus nostros gravi, licèt serâ, pœnâ cõpescat; iuxta illud quod in simili traditur Exod. 3. *Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem eius audivi, propter duritiam eorum, qui præsunt operibus, & sciens dolorem eius, descendi, ut liberem eum*: & Eccles. 21. *Deprecatio pauperis ex ore usque ad aures Domini perveniet, & iudicium illius festinatò adveniet*; cum alijs, quæ contra eos, qui Dei patientiâ abutuntur, congerit Gaspar Sanctius sup. Isai. 1. 45. 20. & Nos 1. tom. lib. 3. c. ult. num. 33. & seqq.

80

DENIQVE septimo & ultimo argumento respondeo, antiquam consuetudinem Indos ad metalla cogendi, quę in eo perpenditur, nõ obstare. Nam † si illa iniusta, aut irrationabilis est, vel peccatorũ nutritiva, ut suprà probavimus, temporis prærogativâ nequaquam defendi potest, sed eo magis dolenda, ac eliminanda videtur, l. 2. C. quæ sit long. consf. c. 1. de feud. cognit. cap. ult. de consuetud. cap. nõ satis, ibi: *Diuturnitas temporis peccatum nõ minuit, sed auget*, de simonia. Et diximus sup. hoc lib. cap. 1. n. 32. & seqq. de servitio personali Indorum tractantes, quòd eorum Patroni, sive Commendatarij usurpare cœperant, cuius corruptelam, si consuetudo defendere non valuit, longè minus excusare valebit duriorem hanc metallorum operationem, de qua in pręsenti tractamus, ut dixi sup. cap. 14. num. 86. maximè compertâ veritate dãnorũ, quæ ex ea proficiscũtur, † cui teste Tertul. lib. de velandis virginib. *Nemo præscribere potest, non spatium temporum, non patrocinia personarum, non privilegia regionũ.*

81

82

Idemque † respondere possumus ad schedulas & Regias iussiones, quibus hoc servitium probari retulimus. Nam hîc non inquirimus, quid provisum & statutum fuerit, sed quid iustè, & licitè provideri debeat; & cùm plures etiam aliæ schedulæ (ut diximus) reperiantur, quæ istud onus graviter vetant, & damnant, non temerè coniectari possumus, contrarias ex sinistris relationibus processisse, Regesque nostros pijssimos, & eorum prudentissimos, & vigilantissimos Consiliarios aliud statuturos, ubicunque de Indorum, atque Indiarum statu, & de iniurijs, & calamitatibus, quas patiuntur, veriores, puriores, & minus fucatas relationes acceperint.

83

Quo pacto dissolvi etiam potest, quod in eodem argumento subiecimus † de multorũ gravium, atque eruditorum virorum auctoritate, qui pro hoc coacto servitij genere consuluerunt. Nam cùm alij non minus graves, & experti contrarium nunc censeant, & olim censuerint, quæstio adhuc disputationem admittit, & maturiorem deliberationem expostulat. Maximè † cùm hi semper in eâdem opinione perstiterint, quod est argumentum veritatis, l. illa institutio 32. D. de hæred. inst. ibi: *Nam satis constanter veteres decreverunt, &c.* Multi verò ex illis sententiam mutaverint, & adeò difficiles, aut penè impossibiles conditiones, ad dictam coactionem permittendam adiecerint, ut coacti ipsi quoque, videri potuerint, aut certè negandi magis, quàm affirmandi animum habuisse, arg. eius, quod tradit Accurs. in l. de statu 15. D. de testam. ubi ait, † quòd dubitans applicat animum suum ad plura, & nescit, quid eligat, & Bald. cons. 298. vol. 1. ubi inquit: *Quòd conscientia dubia non dicitur conscientia, quia non habet, ubi figat pedem intellectus.* Cuius & aliorum memini 1. tom. lib. 3. cap. 3. n. 81. Et † doctrinæ Pauli I. C. in l. 4. §. non est statu liber. D. de stat. liber. ibi: *Aut si tam difficilem imò penè impossibilem conditionem adiecerit, &c.* & l. fin. in princ. D. de manum. testam. ibi: *Cùm testator impediendæ magis, quàm dãdæ libertatis gratia, ita scripsisse intelligatur*, iunctis alijs, quæ adducit Farin. in fragment. crimin. 1. par. litt. D. n. 143. Magon. decis. Florent. 2. num. 9. & noster Alvarez de Velasco de privil. pauper. par. 1. q. 53. num. 15.

84

85

86

87

Cuius rei sufficiens testimonium præbêre poterit notabilis illa retractatio, quam fecit eximius ille, & Reverendiss. huius almæ Ecclesiæ Limensis Metropolites Dom. D. Fr. Hieron. à Loaisa, & morti quidem proximus, quo † tempore nemo mẽtiri, vel adulari præsumitur, aut immemor esse salutis æternæ, l. fin. C. ad leg. Iul. repet. cap. litteras, de præsumt. cap. significavit, de homicid. cum latè traditis ab Alciat. præsumt. 4. in fine, Menoch. eod. tract. lib. 5. præsumt. 5. Petr. Surd. decis. 135. Osasc. decis. Pedemont. 79. n. 20. & Ioseph. de Rusticis in l. cùm avus, D. de cõdit. & demonstr. lib. 5. cap. 2. num. 69. Dicta porrò retractatio sic habet: *In Dei † nomine Amen. En la mui noble, i mui leal ciudad de los Reyes, Provincias destos Reinos del Perù, à veinte i cinco dias del mes de Otubre de mil i quinientos i sesenta i siete años, el Ilustrissimo i Reverendissimo señor don Geronimo de Loaisa, Arçobispo desta ciudad, del Consejo de su Magestad, dixo, Que en la Iunta que el señor dõ Francisco de Toledo, Virrei destos Reinos, hizo, para tratar de la labor de las minas, parecio determinado, i firmado de su Señoria, i de muchos Prelados i Letrados, q̃ los Indios podian ser compelidos à se alquilar*

88

89

para labrarlas, con ciertas condiciones, i ordenanças. I aunque su Señoria ha escrito al dicho señor Virrei, que no entendio, que se avian de compeler, por ser contra su libertad, i pedidole lo remedie, i no los consienta compeler, no se ha hecho; por lo qual ha escrito à su Magestad, i à su Real Consejo de Indias, suplicandole, mande remediarlo. I porque cō esto todavia tiene escrupulo de conciencia, de nuevo declaraba, i declarò, que no tiene por licito compeler à los Indios à se alquilar en la labor de las minas, i de nuevo suplicaba, i suplicò a su Magestad, i à su Real Consejo, i al dicho señor Virrei lo remedie en lo de adelante, i se reparen los daños que han recebido los Indios en lo que hasta ora se ha hecho, para el descargo de las conciencias de todos los que lo han hecho, aconsejado i consentido: i encargaba i encargò a sus albaceas, i à qual quiera dellos, que hagan que esta su declaracion venga à noticia de su Magestad, Consejo, i del dicho señor Virrei.

90 Et similem † aliam retractationem circa eos Indos, qui Huancavelicensibus argenti vivi fodinis adigebantur, fecit Religiosus ille, & non malè doctus Frãciscanus Pater Fr. Mich. ab Agia in suis responsis de servitio personali in fine, ab ijs, quæ antea dixerat, desciscens, & notabiliter inquiens, quòd postquã eas personaliter lustravit, & experiendo Indorum labores, damna, atque ægritudines, quas ex illis contrahere solent, agnovit, consilium mutare compellitur, & fateri, Regem nostrum ad Indos ab hoc labore levandos tenêri, in quo si durare cogantur, omnes, qui uspiam sunt, citò absumendos esse testatur, prout latiùs in eius retractatione continetur, quã brevitati consulens hîc inserere supersedeo.

91 Quæ † omnia à me his diebus expensa, & allegata fuerunt, dum in Regio Indiarum Senatu hæc quæstio de relevandis Indis Huancavelicensibus seriò, ac graviter tractaretur, ad consultationem Excellentissimi Peruani Proregis Comitis de Chinchon. Quæ tamen, variantibus Senatorum suffragijs, Potentissimo Regi nostro transmissa, & ab illo pluribus alijs gravissimis & prudentissimis viris commissa, eo tandem consilio terminata fuit, ut tantisper Indorũ coactio ob urgentes utriusque Regni necessitates, & imminentia bella continuaretur, dum ex Hispania, Germania, & alijs provincijs, magnis quantumvis sumtibus, ingens argenti vivi copia comparari posset, quæ Huancavelicense Sarcophagum excusare valeret.

(†)

SVMMARIVM CAPITIS DECIMISEXTI.

1 *DEVS resarciet thesauros, qui levatis Indis minui videntur.*
2 *Thesauri impietatis nihil proderunt, & locus Proverb. 10.*
3 *Regibus Portugalliæ quid cōsuluerint graves viri circa negotiationem Æthiopum?*
4 *Metallorum operatio nō est iniqua, si iustè exerceatur.*
5 *Status ratio, quæ iustitiæ cãcellos transgreditur, pessima iudicatur.*
6 *Christianus censendus non est, qui non salva Religione & pietate Remp. administrat.*
7 *Principi si pietatem lædat, nihil prosunt divitiæ, & exercitus, ex Niceph. Callisto.*
8 *Divites, leonibus similes, multoties ad inopiam & famem rediguntur, ex Iansenio.*
9 *Abundantia est in omni opere bono.*
10 *Argenti & auri fodinæ sæpè evanescunt ob iniustitias, quæ in illis patrãtur, & exẽplum de Bythoniensibus, & Boemis.*
11 *D. Greg. Taumaturgus lacum exsiccavit, ob lites & rixas, quas super illo duo fratres habebant.*
12 *Lydiæ fodinæ miraculosè exaruerunt, ob prælium earum causa motum.*
13 *Salinæ Athenarum subitò exaruerunt ob tributum super illis impositum, & idem in nostris* de Fuente Lapiedra.
14 *Argenti fodinarum Vilcabambæ in Perù, & aliarũ Novæ Hispaniæ mirabiles casus recensentur.*
15 *Fodinas per servos ad hoc emtos exerceri non est valdè improbandum, & si aliqui etiam hoc succenseant, & numeris seqq.*
16 *Schedulæ plures referuntur, quæ fodinas per servos exerceri iubent, ubi id possibile fuerit, ut Indi ab hoc onere liberentur.*
17 *Dominorum in servos lenitas exẽplo Dei maximè commendatur.*
18 *Dominis non est valdè reprehendendum, si servis ad sua commoda utantur, etiam in operibus duris & laboriosis.*
19 *Servi qualiter pecudibus comparentur, & pro mortuis haberi, & iniuriæ incapaces esse dicantur?*
20 *Servi sunt veluti alia res domini, & habet in eos ius vitæ & necis.*
21 *Semiramis & Carthaginenses, qualiter per servos fodinas tractaverint?*
22 *Pyreneorum montium metalla olim per servos tantùm ad id deputatos excavabantur.*
23 *Metallorum operatio non erit ita dura*

& iniusta, si per Indos, & alios homines exerceatur, qui voluntariè ad hoc suas operas locent.
24 Indi, & alij homines non deficient, qui se voluntariè ad metalla conducant, dummodo competenti mercede donentur, ut in Potosi, Oruro, & in Huancavelica experimur.
25 Argẽti fodinæ Novæ-Hispaniæ per Indos voluntarios, ut plurimum, exercentur.
26 Argenti fodinas Peruanas per Indos voluntariè conductos laborari, plures schedulæ iubent.
27 Voluntariè, & spontè sua qui se labori, etiam gravi, supponit, non videtur iniuriã recipere.
L. in diem, D. de aqua pluvia, & l. nemo videtur 145. de reg. iur. & similes expenduntur, & illustrantur, ibidem.
28 Indi plures reperientur, qui voluntariè suas operas ad metalla conducant, si eis remissio à tributis, & alia privilegia concedantur.
29 Coloni Thracenses, qualiter à tributis liberarentur.
30 Schedula ann. 1609. quæ agit de servitio personali Indorum, eos voluntariè locari, & in mineralium locis congregari, & municipia erigere, cupit, & monet.
31 Indi, qui se voluntariè ad metalla conducunt, quamvis maiorem mercedem, quàm coacti exigant, & recipiant, accusandi non sunt.
32 Pretium, sive mercedem operarij, iuxta servitij modum, & commodum, usus ipse, præfinire solet.
33 Divites, qui fieri volunt ex sudore Indorũ, audiendi non sunt.
34 Delinquentes, & facinorosos ad metalla damnari, conveniens, & usitatum est.
35 Triremibus flagitiosos addici, Regijs legibus admonemur.
36 Thomæ Mori verba referuntur, de utilitate damnandi sceleratos ad metalla.
37 Ægyptij, qualiter damnare solerent delinquentes ad metalla, & eos servare, ex Diod. Siculo.
38 Vtilitates plures sequentur ex damnatione delinquentium ad metalla.
39 Romani ob solam voluntatem quotannis plures homines varijs in ludis perimebant.
40 Servitus multis in casibus imponi potest pro pœna.
41 Mulieres etiam in metalla, & calcariam, & aliæ similia opera damnari solebant.
42 Publicani, qui fodinas conducebant, utebantur operis damnatorum ad metalla.
L. 1. §. 1. D. de requir. reis, exponitur, & illustratur, ibidem.
43 Mortis supplicium, rarò aliquæ nationes exercent, & reos mortis ad opera publica damnant.
44 Vtopienses reos mortis operibus publicis mancipant.
45 Sinenses reos capitales, ad muros Tartariæ reficiendos, damnant.
46 Sabacus Rex Æthiopum, qualiter facinorosos publicis operibus utiliter addixerit?
47 Metallicam exercentes compellendi sunt damnatos ad hoc opus recipere, alere, & custodire.
48 Damnati ad metalla si fugiãt, vel rebellent, qualiter puniendi sint?
49 Obiectionibus, quas quidam faciunt, contra operas damnatorum in metallum, respondetur.
50 Præclara, quæ sunt, non nisi magno negotio contingunt.
51 Metallarij, Indorum operis, & mansuetudini assuefacti, alia servitia loco eorum admittere recusant.
52 Remp. ab inveteratis institutis ad aliam vitæ rationem traducere, difficile est, ex Plutarcho.
53 Mens pecuniæ avida, pietati consensum non adhibet.
54 Consuetorum pravitas ubi cernitur, ab eis recedere debemus.
55 Noviter instituta, si iusta sint, & pia, quamvis ab initio cum aliqua difficultate recipiantur, ipso usu grata, & utilia reddũtur, ex Plin. & Polyb.
56 Difficilia sunt multa, quia non audemus.
57 Damnati ad metalla sufficiẽt ad hoc opus exercendum.
58 Metalla apud omnes prudẽtes provincias solùm exercentur per servos, vel per reos damnatos, aut homines conductitios, ex Franc. Zipæo.
59 Licitè parta maiores, ac meliores effectus operantur, & si non valdè exuberent.
60 Parum cũ timore Domini melius est, quàm thesauri magni, & insatiabiles, ex Proverb.
61 Argumentum ab effectu regulariter valet.
62 Thesauri ex America advecti, cur parum Hispaniam ditaverint?
63 D. Gregorij locus refertur de parum proficua congestione divitiarum malè quæsitarum.
64 Adversa sæpè veniunt, & contingũt propter peccata.
65 Indi sunt qui minus participant de divitijs Indiarum, earumque effectibus.

66 *Hispani prodigaliter consumunt, & ad regna extranea transferunt, divitias Indiarum.*
67 *Opulentia nimia mores corrumpit, & publicam tranquillitatem turbat.*
68 *Divitiarum peregrinarum fluxu, & luxu, plures Respublicæ pessum ierunt.*
69 *Indi ne in totum in metallis absumantur, remedia quærere oportet.*
70 *Vitia nostra, nec remedia pati possumus.*
71 *Hispani in regionibus Indiarum degentes, cogendi sunt ad laborem, & opera rustica.*
72 *Dom. Marchionis de Montesclaros dictum egregium refertur.*
73 *Socordia vires perimit, sed per exercitationem tollitur, ex Plutarch.*
74 *Parsimonia est optimum vectigal Principi, & eius vassallis.*
75 *Senecæ insignis locus refertur de utilitate parsimoniæ.*
76 *Regna plura, etsi metallis careant, vel metallaria non exerceant, multum pollët, & abundant.*
77 *Hispania supra omnes nationes, auri, & argenti fodinis abundat, & cur parũ exerceantur?*
78 *Principis præcipuus quæstus est vassallorum conservatio.*
L. 14. tit. 5. par. 2. ponderatur, & illustratur, ibidem.
79 *Indi, vel ea de causa fovendi, & relevãdi sunt, ne in totum deficiant.*
80 *Iusti Lipsij notanda verba de vastatione Indorum & Indiarum.*
81 *Indiæ Occidentalis imaginem, & miseriã qualiter fingat, aut pingat Euphormius in Satyrico.*
82 *Bellis, & eorum sumtibus qualiter Rex noster occurrere posit, etiam si Indi à fodinis releventur?*
83 *Regni defensio virtute, & robore civium magis, quàm pecunia paranda est.*
84 *Virtute, quod effici debet, pecunia non est tentandum, ex Cicerone.*
85 *Pecuniæ, qui assuescit, nunquam ea saturabitur.*
86 *Cap. sicut 47. distinct. expenditur, & illustratur.*
87 *Senecæ Tragœdi elegans locus adducitur.*
88 *Ovidij & Petronij elegantia carmina de fomite avaritiæ Romanæ, expenduntur.*
89 *Victores semper divitias, & delicias subactarum provinciarum in suum Imperium transferre soliti sunt.*

CAPUT XVI.

In quo traditur, quibus modis metallis effodiendis, & divitijs in Novo-Orbe conquirendis, citra Indorum notabilem iacturam, vel iniuriam, consuli posit?

VERUM AUTEM VERÒ quoniam audire mihi aliquos videor, qui politicè magis, quàm Christianè præsentem huius Occidentalis Orbis statum considerantes, eius fortè interitum verebuntur, si coactum istud, & assuetum diu metallorum onus, ob prædictas causas, ab Indorum humeris excutiamus, aurumque, & argẽtum deficiat, quod ipsorum labore, & industriâ ex fluviorum obicibus, atque abstrusis, & reconditis montium venis, & receptaculis hucusque erui, & expoliri solebat. † Necessarium duxi, eorum timorem divinæ bonitatis, ac providentiæ confidentiâ, & contemplatione discutere, quæ cùm nunquam in necessarijs deficiat, & eos, qui recta operantur, & pauperum miserentur, multifariam beare, & extollere cõsuescat, sperare iubet, alijs, atque alijs modis augendos esse thesauros; qui minui, & extenuari videri possent Indis à præfato gravamine relevatis, iuxta † illud Proverb. 10. vers. 2. & 2. *Nihil proderunt thesauri impietatis: iustitia verò liberabit à morte. Nõ affliget Dominus fame animam iusti, & insidias impiorum subvertet.*

1

2

Quibus † valdè simile est, quod inclytis Portugalliæ Regibus consuluerunt Molina de iustitia & iur. tract. 2. disp. 34. & 35. & Rebell. de obligat. iust. lib. 1. q. 10. sect. 1. & 2. hortantes, ut cœnosam illã, & multis dolis, ac peccatis expositam, mancipiorum Æthiopũ negotiationem dimitterent, quamvis alioqui quæstuosissima esset, & impinguandis, atque augendis Regijs iuribus utilissima: *Quæ* (inquiunt) *Deus, cuius causa omittuntur, alijs modis uberrimè compensabit.*

3

Præter quàm quod, † nostræ intentionis nõ est, fodinarum divitias in totum occludere, quas Deus ipse hominum iuvandorum gratiã, ut cætera procreavit, ut suprà cap. 13. ex num. 42. probatum reliquimus; sed dumtaxat monêre, ne dum per Indorum laborem, ac sudorem illis extrahendis, & congregandis minus iustè satagimus, ijs quoq;, quæ licitè queri possent, iustis Dei iudicijs privemur, cuius patientiâ abutendum non esse, & apud quem

4

pessimam † rationem status iudicari, quæ iustitiæ & religionis cancellos trāsgreditur, sup. etiam cap. prox. num. 48. & seqq. luculenter animadvertimus: eòdemque respicit D. Aug. doctrina lib. 19. de civitate Dei cap. 14. & 17. quam refert & laudat Rutil. Benzon. de ann. Iubil. lib. 5. cap. 4. pag. 503. & 504. ubi inquit: *Christianum † censendum non esse, qui nō salva Religione, & pietate Rempublicam administrat.* Et † Niceph. Callist. lib. 14. cap. 2. ubi, *Sola* (ait) *vera pietas satis est Principibus ad salutem: sicut contrà, absque illa, nihil prosunt exercitus, equi, satellites, ensium vis, virorumque innumerabiles copiæ, aurum item, & argentum, plurima terræ iugera, & quicunque alius præterea est apparatus.* Cui conveniens † Iansenius Psalm. 33. num. 10. frequenter evenire docet, ut divites, leonibus potentiâ similes, ac leonum more, quanta potuerunt, vi ab alijs rapientes, ad inopiam redacti sint, & famem passi, cùm è contrario, ut dicitur Proverb. 12. 14. & 18. † *In omni opere bono erit abundantia, qui operatur terram suam, satiabitur panibus, qui autem sectatur otium, replebitur egestate*: & tradit alia Delrius in Adagijs sacr. 2. tom. pag. 190. adagio 187. *Substantia festinata minuitur.*

Quinimo, & in ipsis mineris, sive argēti fodinis, sæpè compertum esse, † ut propter lites, & peccata fodientium, copiosa alioqui, & ditissima eorum metalla, evanescant, prçclaro exemplo nobis ostendit Cromerus de reb. Polon. lib. 12. relatus in Theatr. vitæ human. vol. 17. lib. 8. pag. 3207. ubi narrat, Bythoniēsibus in Polonia evanuisse metalla plumbi cū argento intermixto feracia, ob interfectos duos Sacerdotes ab oppidanis publico consilio, Petrum Parochum oppidi, & Nicolaum Concionatorem; & Dubravius refert lib. 2. histor. Boëm. quòd cum Cervomislius Boëmorum Princeps ad eruenda metalla rusticos traduxisset, fames gravissima Boëmiam invasit.

Eâdem quoque ratione † D. Greg. Thaumaturgum lacum exsiccasse, quòd inter duos fratres litium causa esset, Greg. Nissenus in eius vita commemorat, & post eum Simon Maiol. in dieb. Canicul. 1. tom. colloq. 12. *Lacus*, pag. 433. qui etiam, colloq. 15. *Antra & hiatus*, pag. 493. ex Aristot. de admirandis, cap. 50. recēset, † in metallis Lydię, iuxta Pergamum, quorum Cressus fuit auctor, consertum esse quoddam prælium, atque opifices in antrum, unde metalla extrahebāt, confugisse. Verùm ore obturato suffocatos, ipsosque, & omnia metalla, & metallorum vasa, lapidea facta esse. Neque abest Athenæi auctoritas lib. 3. Dymnosoph. cap. 1. ubi inquit, † Athenis subitò salinas exaruisse, eò quòd super illas Lysimachus tributū imposuisset, nec nisi tributo sublato redijsse. De quo etiam meminit ex nostris Cuiac. lib. 3. observ. cap. 31. & Pancirol. in thesaur. var. lect. lib. 3. cap. 31. pag. 371. Quod pari modo ac ratione, patrum nostrorum memoriâ, contigisse in Hispaniæ salilinis, dictis *de Fuentelapiedra*, prope urbem Antiquariam, communis, ac consentiēs illius provinciæ fama vulgavit.

In hoc † quoque Peruano Regno à testibus fidedignis accepi, quòd cùm in argenti fodinis Vilcabambæ, ingens quædam vena detecta fuisset, quæ purum ferè, ac putum argentum ostenderet, cui malleus (ut dicunt) statim inijci posset, & lis gravis inter inventores moveri cœpisset, eiusque occasione, interim dum causa terminabatur, ex præcepto iudicis ostiū pessulatum, & obseratum fodinæ antro impositum esset; posteà cùm ad eandē accessissent, nihil penitus, quod argentum saperet, invenerunt. Et in Nova-Hispania pariter contigit (ut mihi sæpè Capitaneus Lesmes de Oña, & alij oculati testes seriò narrarunt) quòd cùm viator quidam per cuiusdam rupis declive, mulæ insidens, iter faceret, mulaque ferè labens, ferratis calcibus, puram sub exiguo luto quasi argenti laminam detexisset. Viator sicâ, quod potuit, extraxit, & loco (ut oportebat) probè signato, cùm ad fodinā pro more manifestandam Regios Mexicanos iudices adijsset, ibi graves lites, & fraudes inventori moveri cœperunt. Ac tandem cùm ad locum ab eo designatum accessissent, invenerunt quidē rupem illam cum altera ei è regione opposita, novo quodam, & repentino miraculo iunctam fuisse, & terram, ingentem illum thesaurum, suis iterum visceribus abscondisse, adeò ut via, quæ inter duas illas rupes antiqua, & frequens esse solebat, per alios deinceps anfractus sternenda esset.

INTER varios autem modos, quibus citra gravem Indorum iniuriam, vel iacturam metallarum effossioni, & operationi consuli potest, ille primo loco se offert, ut † per servos ad hoc emtos, & dispositos exerceatur, quem tanquam licitum, & honestum apertè, sub quibusdam cautionibus admittunt, & probant P. Franciscus Suarez, & qui eum refert, & sequitur Ferd. Rebellus de obligat. iust. lib. 1. q. 10. num. 12. ne ingentes divitiæ cessent, quæ ex hoc labore consequi solent, & toti orbi adeò sunt necessariæ. Idemque † non tantùm præcipere, verùm summopere desiderare & commendare videntur plures Regiæ schedulæ, de hac fodinarum materia tractantes, & præcipuè illæ, quæ servitijs personalibus novam formā præscribunt, ann. 1601. & 1609.

& recentior alia ann. 1620. quarum verba retulimus sup. cap. 13. n. 46. dum enixè iubent, ut Indi relevari curentur, servique eorum loco, ubi possibile fuerit, mancipentur. Nam etsi † in servis quoque huius oneris durities taxari possit, iuxta text. in §. sed & maior, Instit. de his qui sunt sui, & ea, quæ diximus sup. cap. 5. num. 23. & tradit D. Mich. de Arellano de iuris ratione lib. 3. cap. 13. n. 2. Petr. Fab. lib. 3. semest. cap. 16. pag. 225. & seqq. ubi inter alia probat, dominorum in servos lenitatem, exemplo Dei maximè commendari: & in nostris terminis taxat Rebellus d. q. 10. n. 20. pag. 72. durissimum esse inquiens, Æthiopes recenter conversos, & baptizatos, ad metalla huius Novi-Orbis adigere, & meliùs se Turcas, & Mauros cum apostatis habere, quos *Renegados* vocant, quibus convenit Sotus de iust. & iur. lib. 4. q. 2. art. 3. ubi ait, dominum non posse servū exponere manifesto vitæ periculo. Adhuc tamen † ius, quod in servorum personas, ac vitam habemus, efficit quidem, ut minori iniuriâ etiam cum illorū periculo nostris commodis consulamus, arg. l. in re mandata, C. mandat. l. sed si lege, §. cōsuluit, D. de petit. hæred. ibi: *Dum re sua se abuti putant.* Et † l. 2. D. ad leg. Aquil. ubi Caius I. C. vers. *Vt igitur apparet*, servos pecudibus comparat, & mortuis Vlpianus, & Paulus in l. intercidit 59. D. de cond. & demonstr. l. servitutem, de regul. iur. & in l. 3. D. de cap. minut. & pro nullis haberi iure civili, & nullam iniuriā pati, in l. quod attinet 32. D. de reg. iur. & in §. servus, Inst. de iniurijs, & alia adducens Bonacosa in tract. de servis & famul. q. 55. & Magerus de advocatia armata cap. 11. n. 574. & 615. ubi probant, quòd † servus est veluti alia res domini, & habet in eum ius vitæ, & necis: idem Magerus cap. 13. n. 69. & 423. ubi quòd servis summa parendi necessitas iure imposita est, & salutem domini suæ propriæ præponere debent.

17

18

19

20

Quibus cohærenter apud Diod. Siculum, & alios Auctores, quos adduxi sup. cap. 13. n. 38. & seqq. comperimus, † Semiramim, quæ prima metalla invenisse dicitur, ea non aliter, quàm per captivos exercuisse, & Simon Maiol. in dieb. Canicul. tom. 1. colloq. 19. de metallis, pag. 597. ex Strabone lib. 3. de situ Orbis, memoriæ mādavit, iuxta unam urbē Carthaginem, argento fodiēdo quadraginta captivorum hominum millia operā impēdisse. Et idē accidisse † in metallis Pyreneorum montium, quæ olim per servos ad id deputatos cū incredibili quæstu exerceri solebant, narrat noster Ioan. Gerundens. lib. 1. Paralip. Hispaniæ, cuius verba recensui sup. cap. 14. n. 74. & tradit alia Georg. Agric. de re metallica lib. 1.

21

22

Ex eâdem ratione descēdit, ut prædictū servitium magis etiam tolerabile videatur, † si per Indos fiat, qui ad id voluntariè suas operas locent, aut per Hispanos, Æthiopes, vel Hybridas, quos *Mestizos*, vel *Mulatos* vocamus. Hi etenim omnes, † si congruo pretio, ac mercede donentur, hoc onus, quamvis grave sit, subire non recusabunt, ut in nostra Hispania cōtingit, & in Germania, atque alijs provincijs, ubi metalla effodiuntur. Quinimò & in Potosiensi colle plures Indos voluntarios, quàm coactos deservire sup. hoc lib. cap. 4. n. 32. tetigimus, & idem affirmat Agia dict. resp. de servit. pers. pag. [illegible] [illegible]ens, eos, qui ex præscripto distribuebantur, suâ tempestate fuisse 13 U 400. Illos verò, qui spontaneas operas præberent, longè (ut plurimùm) hunc numerum excessisse.

23

24

Idem quoque ego in laboriosis illis Huancavelicensibus argenti vivi fodinis expertus sum, dùm ibi visitatoris, ac gubernatoris munus exercui. Et scio in argenti fodinis *Oruro* vocatis, multis annis per conductos Indos, quos *Mingas*, vel *Mingados* appellant, ingētem argenti copiam extractam fuisse. Quod etiam † Novæ-Hispaniæ praxis admisit. Nā præcipuæ eius mineræ, quæ vocantur *de San-Luis, de Pachuca*, & *de Zacatecas*, voluntarijs dumtaxat Indorum operis, aut emtis ad hoc Æthiopibus, excoluntur.

25

Quod quidē † in hoc Regno Peruano summè item curari debere, dictæ Regiæ schedulæ ann. 1601. & 1609. & aliæ posteriores & anteriores apertis, & repetitis clausulis adhortantur, quarum memini d. cap. 4. n. 46. Nam etsi tanti, ac tam duri laboris, & servitij damnum, & tædium, in eis quoque, qui hoc modo suas operas locant, notari possit, voluntas tamen, ac libertas, quæ Indis in eius susceptione relinquitur, illud minus grave, & magis iuri naturali, & civili conforme efficere videtur, cùm † nullam iniuriam, nullumque damnum posse videri accipere doceamur illos, qui volentes acceperint, l. in diem addicto, D. de aqua pluvia arcend. l. 1. §. usque adeò, D. de iniurijs, l. sed si unius, in princip. ubi Accurs. & l. si quis servum 23. D. eod. l. generaliter 78. l. nemo videtur 145. l. quod quis 203. ubi Pet. Faber, & alij, D. de regul. iur. cum traditis ab Aristot. lib. 5. Ethicor. Quintil. declam. 11. de divite accusato; *Nulla nisi invito pœna est:* & Gomez de Amescua in tract. de potest. in se ipsum lib. 1. cap. 2. & lib. 2. cap. 19. ubi an quis possit locare operas suas in perpetuum.

26

27

Augeturque eiusmodi metallariorum, sive operariorum numerus, † si aliquatenus à tributis, quæ solvere debent, exonerentur, & alijs præterea privilegijs, & exemtionibus

28

invitentur, quæ communi Romanorum iure metallarijs concessæ sunt, in d. tit. C. de metallar. & ad nostros Peruanos Indos deducit Matienz. d. tract. de moder. Reg. Perù, 5. par. cap. 10. & loquens de ijs, qui Huancavelicæ argentum vivũ effodiunt Agia ubi sup. 2. par. concl. 7. pag. 67. Facitque † quod in simili de colonis Thracensibus legimus in l. unica, C. illo tit. lib. 11. cum notatis per DD. ibidem, Pet. Gregor. lib. 28. syntagm. cap. 23. n. 5. Amescuam ubi sup. lib. 2. cap. 17. n. 23. & alios allegans Mastril. de Magistrat. lib. 3. cap. 4. n. 427. Et extat † nobilis schedula servitij personalis an. 1609. quæ in cap. 4. hanc voluntariorum Indorum operationem, & coadunutionem eximiè in hoc ministerio cõmendat. Monetque, ut, si possibile fuerit, in ipsis mineralium locis, vel iuxta ea, eorumdem Indorum reductiones, congregationes, ac municipia fieri curentur, multaque privilegia incolentibus concedantur; qua de re in alijs quoque schedulis actum est, quæ tamen ob varias, & graves difficultates, quæ in his congregationibus faciendis primo aspectu occurrere solent, hucusque executioni mandatæ nõ sunt, ut in alio loco dicemus.

29 30

Neque obstat, † quòd ij, qui se voluntariè locaverint, maiorem mercedem paciscentur, atque ita fodinarum domini minorem quæstũ, & utilitatem ex hac metallorum operatione, sive negotiatione percipient. Nam hic, † ut in cæteris rebus, pretium iuxta servitij modum, & commodum usus ipse inducere, & præfinire solet. Et quemadmodũ hodie, qui Indos voluntarios conducunt, licèt eis maius salarium persolvant, aliquid superlucrantur, idẽ ex post facto continget. Neque audiendi esse videntur, † qui divites fieri volunt, non tam ex metallis, quæ ex fodinis educunt, quàm ex Indorum sudore, quem iniquè defraudant, contra l. nam hoc natura, D. de condict. indeb. l. sive hæreditaria, D. de negot. gest. l. itaque fallo, §. 1. D. de furt. cum alijs, quæ adduximus suprà cap. 4. num. 26. cum seqq.

31 32 33

Tertiò, non minùs conveniens erit, † ut otiosi, & flagitiosi homines, sive Hispani sint, sive Indi, sive Æthiopes, servi, vel liberi, aut ex mixto eorundem semine Hybridæ, quibus valde hæ provinciæ abundare noscuntur, scelerum suorum pœnas, hoc utili labore dependant, curentque iudices alia supplicia in hoc damnationis in metallum cõmutare, semper atque id facinoris, ac facinorosi gravitas, qualitasvè permiserit, ut in relatis schedulis Regijs seriò cavetur; & apud Romanos, & alias nationes fieri solitum sup. hoc lib. cap. 14. ex num. 5. abundè probavimus. Et in simili † de pœna triremium iure nostro Hispano admonemur in l. 8. tit. 11. lib. 6. & in l. 10. tit. 28. lib. 8. Recop. Et valdè probat Thom. Morus in † Vtopia lib. 1. pag. 25. ibi: *Cur enim dubitemus, eam viam utilem esse castigandis sceleribus, quam scimus olim tandiù placuisse Romanis, administrandæ Reipublicæ peritissimis. Nempè hi magnorum facinorum convictos, in lapidicinas, atque fodienda metalla damnabant, perpetuis adservandos vinculis, &c.* Et † Diod. Sicul. lib. 3. cap. 2. relatus in Theat. vitæ humanæ volum. 23. lib. 2. pag. 3969. ubi ait, eos, qui præsunt Ægypti finibus, qui ad Æthiopiam, & Arabiam vergunt, ubi loca sunt metallorũ feracia, ex quibus aurum educitur, magnâ hominum copiâ ad excudendum hoc aurum uti solitos: *Ægypti enim* (inquit) *Reges, crimine dãnatos omneis, atque ex hostibus captos, insuper ob aliquam falsam calumniam, aut Regum iram in carcerem detrusos, interdum ipsos, interdum universam cognationem, auro effodiendo deputant: simul sumentes facinorum pœnas, simul magnum quæstum ex eorum labore percipiẽtes. Illi compedibus vincti, magnus hominum numerus, absque ulla intermissione die, nocteque operantur; nulla neque requie concessa, omnique ablata fugiendi facultate. Nã barbari milites, diversa invicem lingua, eorũ custodiæ præsunt, quorũ nullus, sermonis cõmercio sublato, aut precibus, aut amore potest corrumpi.*

34 35 36 37

Quod si in his regionibus practicetur, † ultra auri & argenti beneficium, magnum aliud & præstantius bonum in morum reformatione sequetur, cùm hodie multa flagitia impunita relinqui soleant, vel levius, quàm oporteat, vindicentur, eõ quòd non prorsus ultimo supplicio digna iudicibus videantur, & hæ metallorum, aut triremium pœnæ in his provincijs in usu non sint. Contrà verò, plures etiam alij morte damnentur, qui si hoc servitij, sive supplicij genus introducatur, eius laborem, & rigorem hilariter sustinebunt; æquitate simul cum Reipublicæ utilitate, & necessitate pensatâ. Quo facto & Indi, qui hodie insontes tot ac tantis laboribus, & periculis subijciuntur, ab eis, iustitiâ & ratione dictante, liberabuntur, ut sic augeri, & refici possint, alijsq; Reipublicæ munijs superesse. Et sontes, qui eidẽ Reipublicæ onerosi, & perniciosi esse noscũtur, eodem supplicio utiliter punientur, & absumentur, servi pœnæ manentes, quemadmodum scribit Imp. Iustinianus in §. pœnæ servus, Instit. quib. mod. ius patr. potest. solvitur, ubi alia adducunt Balduin. & alij.

38

Neque hoc novum, aut durum censeri debebit, † cùm Romani vel ob solam voluptatem, publicamque lætitiam, tot hominum mil-

39

lia, quotannis damnare solerent, ut gladiatorum pugnas in publicis spectaculis edentes, se invicem interimerent, vel cum bestijs feris in arena decertarent, ut latè præter alios tradit, & execratur Petr. Fab. lib. 1. semestr. cap. 6. pag. 38. Guid. Pancirolus in thesaur. var. lect. lib. 1. cap. 46. pag. 57. & lib. 3. cap. 252. pag. 316. noster eruditiss. D. Franc. Amaya lib. 3. observat. cap. 5. n. 70. & tetigi Ego lib. 2. de Ind. iure cap. 14. n. 87. Et † multi sint casus, in quibus servitus imponi possit pro pœna, quos eruditè recenset P. Lud. Molina de iust. & iur. tract. 2. disp. 33. Adeò † ut etiam mulieres criminosæ ad salinas damnari solerent, ut tradit Vlpianus in l. aut damnum 8. §. in ministeriū, D. de pœnis, & Pomp. in l. mulier 6. D. de capt. & postlim. revers. & in calcariā, vel sulphurariam mitterētur, ut dicitur in eadem lege aut damnum, §. in calcariam, hoc est, ad calcem, vel sulphur effodiendum, nō ad coquendum, ut ibi exponit Accurs. quem benè notat Panciroḷ. ubi sup. lib. 2. cap. 138. pag. 234.

40 41

42 Et † publicanos, qui fodinas auri & argenti conductas habebant, usos fuisse metallarijs, qui in opus metalli damnati essent, satis ostendit I. C. in l. 1. §. 1. D. requir. reis, Cassiodor. lib. 9. epist. 3. & Bulenger. de Rom. Imper. lib. 9. cap. 22.

43 Et in varijs nationibus usu receptum reperitur, ad mortis supplicium rarò procedere, & eius loco delinquentes ministerijs publicis mācipare, ut benè observat Balduin. in §. servi autem ex eo, Inst. de iure person. & Thomas Morus in ficta illa sua, sed eleganti Vtopiensium Republica, quam veluti aliarum Ideam confinxit d. lib. 1. pag. 25. & 26. & lib. 2. pag. mihi 115. ubi ita ait: † *Sed ferè gravissima quæque scelera servitutis incommodo puniuntur; id siquidem, & sceleratis non minus triste, & Reipublicæ magis commodum arbitrātur, quàm si mactare noxios, & protinus amoliri festinent. Nam & labore quàm nece magis prosunt, & exemplo diutius alios absimili flagitio deterrent. Quod si sic habiti rebellēt, atque recalcitrent, tum demum velut indomitæ belluæ, quos coërcere carcer, & catena non potest, trucidantur, &c.*

44

45 Idem etiam † Sinenses facere solent, apud quos rei capitales rarò morte damnantur, sed ad ingentes illos muros reficiendos mittūtur, quibus se à Tartaris dividunt, & defendunt, ut tradit Nicol. Trigaultius in hist. Sinarū lib. 2. & oculatus testis Eman. Mendez Pinto, qui ibidem pluribus annis laboravit, in suis peregrination. fol. 129.

46 Et apud Diod. Siculum lib. 1. cap. 5. † de Sabaco Æthiopū Rege legimus, quòd Ægyptiorum capite damnatos nequaquam mortis affecit pœnâ, sed opus facere vinctos compedibus per urbes coëgit, quæ rēs nō parvo extitit vectigali, multas enim ex eo servitio pecunias contraxit, eorum operâ multos aggeres construxit, fossas varijs locis opportunas fecit. Ita & pœnæ acervitatem lenivit, & inutilem pœnę asperitatem in magnum commodū vertit.

47 Qvibvs non oberit, si fortè ex adverso replicaverit quispiam, † quòd ij, qui metallicā negotiationem exercent, Indos, vel alios delictorum causâ damnatos, recipere recusabunt, alere, & custodire nolētes homines edaces, & contumaces, ut in simili inquit Terent. in Phorm. act. 2. scen. 2. ubi de ijs agens, qui creditoribus addicuntur ob æs alienum, quod eis solvere nequeunt, Phormionem ita loquētem introducit:

Alijs aliud est periculum, unde aliquid abradi potest;
Mihi sciunt nihil esse, dices, ducent damnatum domum;
Alere nolunt hominem edacem.

Cuius meminit Freder. Husanus in tract. de hominib. proprijs q. 6. princip. n. 20. Nam ad id publicâ auctoritate compelli deberent, ut loco Indorum innocentum, quos hodie ita anxiè expetunt, & excoriant, hos pœnarum servos acciperent, eosque, ut tales, alere, & ne aufugiant, compedibus, vel catenis servare, alijsque supplicijs coërcere pro arbitrio possent, quemadmodum cum servis Æthiopibus faciunt, & cum ijs, qui ad triremes damnātur, & in terminis damnatorum in metallum observat Accurs. in d. l. aut damnum, §. in metallum, D. de pœn. & in d. §. pœnæ servus, Instit. quib. mod. ius patr. potest. solvitur, ibi: *Et hi ne fugerent, ligabantur, & pondere quodam opprimebantur, ut ferro, vel alio modo.* Vbi idem tradunt DD. præcipuè Aldrobandin. n. 69. Husanus sup. cap. 7. & latè Farin. in prax. crim. lib. 1. tom. 3. q. 19.

48 Vbi etiam differitur, † qualiter in aufugiētes, & rebellantes procedendum sit? ut vel tēpus pœnæ eisdem duplicetur, vel si incorrigibiles fuerint, trucidentur, ut ait Thom. Morus ubi sup. d. pag. 115. & iterum d. pag. 26. ibi: *Ipsi damnantur in opere, ac nisi atrociter cōmissum furtum est, neque clauduntur ergastulo, neque gestant compedes, sed liberi, ac soluti in publicis occupantur operibus: detrectantes, ac languidius gerentes sese, non tam vinculis coërcent, quàm excitāt verberibus; strenuam navantes operam, absunt à contumelijs, noctu tantùm nominatim censiti, cubiculis includuntur; præter assiduum laborem nihil incommodi est in vita, aluntur enim haud duri-*

riter, qui publicæ rei serviunt, &c.

49 Rursus nõ obstabit, † si quis obijciat eiusmodi media facilius concipi, & calamo scribi, quàm ad praxim reduci, & executioni mãdari posse, ad tot metalla effodienda, & expelienda, quot Regi & Regno nostro necessaria esse videntur. Nam ad primum respondeo cũ Plinio lib. 25. cap. 9. & alijs adductis sup. cap. 14. num. 47. † 50 quæ præclara sunt, nunquam nisi magno negotio contingere, & difficultates, atque impedimenta, quæ in hoc, de quo agimus, opponi possunt, non tam ex re ipsa provenire, † 51 quàm quòd facili, & compendioso Indorum servitio assueti, illud licèt iniustum, & perniciosum esse agnoscamus, deserere nolumus, & remedijs locũ dare recusamus, ubi, quæ fuerant vitia mores sunt; teste enim Plutarch. in moralib. † 52 *Vt difficillimum, ac periculosum est annosas arbores, quæ iã latè sparsere radices, revellere loco, & alio trãsplãtare. Ita Rempublicam lõgo tempore suis inveteratam institutis ad aliam vitæ rationẽ traducere non licet, citra maximos motus.*

53 Cui arridens † Leo Papa in epist. 9. quæ habetur in cap. verum, 45. distinct. magis in nostris terminis ait: *Mens pecuniæ avida, nec abstinere novit à vetitis, nec gaudere concessis, nec pietati adhibere consensum*. Sed non ideò minus, † 54 ubi consuetorum pravitas cernitur, ab eis recedere debemus, cap. fin. cum vulgat. de consuet. † 55 sperantes ea, quæ de novo iuxta rationis, & æquitatis normam statuũtur, paulatim etiam in mores coalitura, & ipso usu nobis grata, & utilia futura. Nam ut rectè inquit Plin. in Panegyr. *Multum in commutandis moribus hominũ medius annus valet, in Principum plus.* Et melius Polyb. lib. 10. sic inquiens: *Sæpè ea, quæ initio non difficilia tantùm esse, verùm omninò fieri non posse videbantur, mox ut accessit tempus, & consuetudo facillima omnia evadunt*, ut statim etiam cum Plutarcho trademus, acciditque illud, quod non minus scitè, quàm verè Seneca dixit † 56 epist. 104. *Multa non audemus, quia difficilia, quæ quidem ideò sunt difficilia, quia non audemus.*

57 Ad secundum autem fit satis, † negando ex prædictis medijs sufficientem metallariorum numerum coadunari non posse, cùm in alijs provincijs contrarium appareat. In † 58 quibus nunquam viri pij & prudentes alijs operarijs uti solent, ut præter Auctores suprà relatos, novissimè agnoscit Zipæus d. lib. 3. de Magistrat. cap. 20. n. 13. sic inquiens: *Igitur Principes, qui metalla in terræ visceribus latentia scrutantur, operis cõductitijs, damnatis reis, hostibus captis, naturæ divitias eruunt, ærarium insigniter iuvant, subditosque suos gravi tributorum onere levant.* Et utcunque res cedat, & verum esse, experiundo agnoscamus, quòd minor auri, atque argenti copia ob hãc causam extrahatur, eâ contenti esse debemus, cùm † 59 licitè partâ, maiores, ac meliores fructus & effectus, annuente Deo, ex illa sperare possimus, quàm ex ingentioribus divitijs, quæ anteà ex sudore, ac labore, ne dicam sanguine Indorum, conflatæ dicũtur, † 60 iuxta illud Proverb. 15. vers. 16. *Melius est parum cum timore Domini, quàm thesauri magni, & insatiabiles*, & tradita sup. cap. prox. n. 51.

61 Nam † si regulariter valet argumentum, quod ex effectibus sumitur, ut per Everard. loco 21. pag. 133. & Camill. Galliniũ de verb. signif. lib. 5. cap. 17. num. 57. non temerè coniectari licebit, thesauros hucusque extractos, vel ex hoc maximè onere Deo parum acceptos fuisse, † 62 cùm neque in bellis fidei hostibus inferendis, Regio patrimonio augendo, & his provincijs illustrandis, ac conservandis, ad quæ destinari dicuntur, aliquid profecisse videamus, quin potius omnia in peius lapsa, & extranea Regna nobis, nostræque Religioni contraria ex eisdem divitijs locupletata, iuxta illud Eccles. 10. *Transferetur de gente in gentem propter iniurias, & contumelias, & diversos dolos*; & Proverb. 22. *Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit*. Quæ maledictio terribilius etiam exprimitur in sanctoIob cap. 27.

63 Quo argumẽto in simili usum reperio † D. Greg. in regist. lib. 4. epist. 33. cuius meminit Bobad. in Polit. lib. 5. cap. 5. num. 11. ad finẽ, & noster Ioseph. Acosta de procur. Ind. salut. lib. 3. cap. 9. in fine, ubi ad Constantiam Augustam Constantinopolitanam scribens, eamque rogans, ut marito Italiæ oppresionem, & miseriam ob multa, & varia tributa, quæ pendere cogebatur, repræsentaret, sic inquit: *Sed ego suggero ad hoc, ut & si minores expensæ in Italia tribuantur, à suo tamẽ Imperio oppressorum lacrymas compescat. Nam & idcircò fortassè tantæ expensæ in hac terra minus ad utilitatem proficiunt, quia cum peccati aliqua admixtione colliguntur. Præcipiãt ergo serenissimi Domini, nil cum peccato colligi: nam scio quia, etsi parum Reipublicæ attribuitur utilitatibus, ex eo multum Respublica adiuvatur. Quòd etsi fortassè contingat, expensis minoribus minus adiuvari, melius est tamen temporaliter nos non vivere, quàm vos ad æternam vitam obstaculum aliquod invenire.* Et quòd propter † 64 peccata veniant adversa, text. in Auth. ut non luxurien. contra nat. circa med. & in c. 2. de purgat. vulg. & habetur latè per Roch. de Curte in c. fin. de consuet. col. 3. in fin. & Hippolyt. de Marsil. sing. 530.

Est-

Estque (iudicio meo) gravior hic, de quo loquimur, casus, & magis durior, quàm ille de quo D. Gregor. scribit. Nam ibi in defensione eorum, qui solvebant tributa, totum illud expendebatur. At hic † Indi sunt, qui minus hac defensione gaudent, & de utilitate harũ divitiarum participant, quas † Hispani ubique prodigè cõsumimus, & ad extranea Regna transferimus, ita ut nobis solùm otiositatis damnum, & agriculturæ aliorumque laborum, & artium oblivionem, & contemtum reliquisse videantur, quibus sublatis Respublica perit, iuxta ilud Herod. lib. 5. post princip. *Otiosum esse pro honestissimo habetur, agriculturam verò pro contemtissimo*, & alia, quæ adduxi sup. cap. 7. per totum, & cap. 14. num. 110. & seqq. ubi ex eâdem ratione usurarum prohibitionem, & censuum damna deduxi.

65

66

Et † ita similiter legimus ex fluxu, & luxu peregrinarum divitiarum, Spartanã, Romanã, & alias celebres Orbis Respublicas pessum ire cepisse, ut cum Plutarcho, Tito Livio, & alijs, observat Borrell. de præst. Reg. Cathol. cap. 51. num. 28. ubi de luxuria Asiatica, & quãta damna Romanis intulerit, Pet. Fab. lib. 1. semestr. pag. 94. ubi de luxu & voluptate Tarentinorum, Pineda Franciscan. in Agricult. Christ. dialog. 19. §. 25. Simon Maiol. in dieb. Canicul. 1. tom. dial. *de Metallis*, pag. 599. & eò tendens Iuvenal. satyr. 6. dum ait:

67

Prima peregrinos obscœna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt secula luxu
Divitiæ molles.

Lucan. 1. Pharsal. ibi:

------------------- *Sed publica belli*
Semina, quæ populos semper mersere potẽteis
Namque ut opes nimias mundo fortuna subacto
Intulit, & rebus mores cessere secundis, &c.

Et eleganter Aristot. lib. 5. Politic. cap. 4. & 8. in fine, dum generaliter docet † nimiam opulentiam publicam tranquillitatẽ plerumq; turbare, Cicer. lib. 2. officior. inquiens: *Corrupti sunt depravatique mores admiratione divitiarum*. Et meliùs Seneca epist. 71. ubi de Imperiorum, atque urbium casu, & interitu agens; *Alias* (inquit) *destruent bella, alias desidia, paxque, ad inertiam versa, consumet, & magnis opibus exitiosa res luxus.*

68

His adijcere possumus; † quod etsi contingeret, prædicta media usquequaque sufficientia non esse, ad Indos sublevandos, & argentum, quod tanto opere expetimus, extrahendum, alia quidem quæri deberent, antequàm in totum ipsi Indi pereãt, & hæc Respublica dilabatur. Ne in nos aliquis illud Tit. Livij contorqueant lib. 1. in princip. *Nec vitia nostra, nec remedia pati possumus, meliùs erit remedia ferre, quàm morbo perire.*

69

70

Quotum præstantissimum erit, † ut tam in his regionibus, quàm in ipsa Hispania, Hispani homines laborare cogantur, sciantque & vomeri, & oneri manum inijcere, neque omnia ex Indorum labore, & sudore paranda. Nam † ut præclarè dicere solebat Excellentiss. Prorex Marchio de Montesclaros, qui summâ prudentiâ, & dexteritate Mexicanas & Peruanas provincias diu gubernavit, & res Indicas penitissimè calluit, tunc cum eis feliciter actum erit, ubi hoc Hispani didicerint, & vel deficientibus Indis, eorum vices obire, aut subire non recusaverint. Et socordia, † quæ nunc eos terret, atque ad hæc munia velut inhabiles reddit, mox ipsâ consuetudine cessabit, ut egregiè docuit Plutarch. in lib. de liberis educandis, sic inquiẽs: *Socordia naturæ vires perimit, doctrina tollit ignaviam. Facilia quæque ipsos fugiunt negligentes, difficilia verò cura, & vigilãtia capessuntur. Quæ corporis fortitudo non obtunditur, & propter incuriam, molliciem, ac malam hebetudinem non perit? Quæ autem imbecilla adeò natura, quæ per exercitationẽ, atque certamina ad maximas non augeãtur vires? &c.* Quò etiam tendit illud Ovidij lib. 2. de arte amand.

71

72

73

Quod malè fers, assuesce, feres benè, multa vetustas lenit.

Et 3. Trist. 2.

Pone metum, valeo: corpusque quod antè laborum
Impatiens nobis invalidumque fuit,
Sufficit: atque ipso vexatum induruit usu;
An magis? infirmo non vacat esse mihi.

Optimum † quoque, & maximum vectigal Princeps cõflabit, si in se, & suis vassallis, tam Indicis, quàm Hispanis, parsimoniam amaverit, & antiquam vivendi normam in usum redegerit, sumtusque superfluos, quantum fieri possit, excusaverit. Nam ut inquit Dion Cassius lib. 52. *Divitiæ magnæ non tam multa accipiendo, quàm nõ multos sumtus faciendo colligũtur*, quem & plura alia in hanc rem citat Bobadilla lib. 5. Polit. cap. 5. num. 9. & 10. eruditè Petr. Fernandez Navarrete in eleganti tract. de conservat. Monarch. discurs. 31. & seqq. & Matth. Lop. Bravo d. lib. 3. de regẽdi ratione, & tetigi in cap. præced. num. 56. prosequiturque Franc. Zipæus de Magistrat. lib. 4. cap. 28. num. 6. & seqq. & Adam Contzen lib. 8. Polit. cap. 9. & 13. ubi ostendunt, quòd bona œconomia & parsimonia Principis, est præcipuus eius thesaurus.

74

75 rus. Quibus addere possumus † Senec. graphicè, & graviter hanc sententiam proponẽtem,& exornantem lib. de tranq. vitæ cap.9. his verbis: *Placebit autem hæc nobis mensura, si prius parsimonia placuerit; sine qua nec ullæ opes sufficiunt, nec ullæ nõ satis patent: præsertim cùm in vicino remedium sit, & possit ipsa paupertas in divitias se, advocata frugalitate, convertere. Assuescamus à nobis removere pompam,& usu rerum ornamẽta metiri. Cibus famẽ domet, potio, sitim: libido, quà necesse est, fluat. Discamus membris nostris inniti, cultum victumque non ad nova exempla componere, sed ut maiorũ suadent mores; discamus continentiam augere, luxuriam coërcere, gulam temperare, iracũdiam lenire: paupertatem æquis oculis aspicere, frugalitatem colere; etiam si nos pudebit desiderijs naturalibus parvo parata remedia adhibere, spes effrænatas, & animum in futura eminentem, velut sub vinculis habere, id agere, ut divitias à nobis potius, quã à fortuna petamus, &c.*

76 Et certè † plura sunt regna, in quibus auri & argenti venæ, vel non reperiuntur, vel non effodiuntur, ut Germania, Italia, Galliæ, Belgium, & aliæ, quæ tamen non ideò minus, & potentiâ, & robore valent, & civibus urbibusque ornatissimis, ac numerosissimis florẽt, quia plures alij sunt modi, ac viæ, quibus pecunia per Principes quæri possit, de quibus Adam Contz. ubi sup. c.14.& seqq. Ipsaque

77 nostra † Hispania, quamvis dictorũ metallorum copiâ ab omnibus copiosissima, ac ditissima prædicetur (ut constat Machab. 1. cap.8. Latino Pacat. Claudiano, Choppino, & alijs, quorum meminit Didacus Valdes de dignit. Hispan. cap.4. in fin. eruditiss. Madera de excellent. Hispan. cap. 10. Pineda de reb. Salom. lib.4. cap.15. ubi, quòd propriæ Hispaniæ nostræ divitiæ contemnuntur, & alienæ appetuntur, & insignis I.C. Alphonsus Carrança de monet. 1. part. cap.3. & part.3. cap.1. & nos alio loco dicemus) parum in eis effodiendis insudat, ne subditos vexet, & con-

78 terat, quorum † levamen, & cõservatio inter præcipuos Principis quæstus, ac thesauros connumeratur, ut etiam tetigi sup. cap. præced. num.49. & seqq. & docet Imp. Iustin. in Auth. ut iudices sine quoq. suffrag. §. cogitatio, & l.14. tit.5. par.2. ibi: *El mejor tesoro que el Rei ha, è el que mas tarde se pierde, es el pueblo quando bien es guardado, è entõces son el Reino, i la Camara del Emperador, ò del Rei ricos i abõdados, quando sus vassallos son ricos, i su tierra abondada.* Et tradit alia Bobadilla ubi sup. num. 10. verb. *A este proposito.*

79 Vnde nescio, quo iure totũ hoc pondus his in regionibus miseris Indis iniungi debeat, quos vel ob id levare, & reficere deberemus, ne ipsæ, quæ expetuntur, divitiæ, in totum, ipsis deficientibus, deficiant, prout exteri iam ominantur, & comminantur, & non citra nasum, aut satyram nobis obijciunt, ut constat ex his, quæ dixi cap. proxim. num. 39. Barclaio in satyr. 2. par. pag. mihi 322. & Iust. Lips. de constantia lib.2. cap.22. ubi de strage, & vastatione harum provinciarum agens

80 post alia, sic ait: † *Vbi tu es insularum maxima Cuba? ubi tu Hayti? vos Lucaiæ? quæ olim sexcentis singulæ, aut denis hominũ millibus succinctæ, alibi vix quindecim ex ijs retinuistis in semen, ostende etiam te paullum tu Peruana, tu Mexicana ora. Heu miram miseramque faciem immensus ille tractus, & verè alter Orbis vastus attritusque apparet, non aliter, quàm si cœlesti quodam igne de-*

81 *flagrasset!* Et † extat notabilis schedula Regia eandem desolationem dolens ann.1601. cuius verba retuli suprà hoc lib. cap.4. n.46. In qua etiam subiungitur, quod suprà dicere cœpi, nempè ut omnes Indorũ misereamur, & pro eorum conservatione laboremus, vel eâ saltem ratione, quòd illis indigemus, omnibus utiles sunt, & omnia illis deficientibus deficient. Quod iterum repeto, & auctoritate Concilij Limani communio infrà hoc lib. cap.27. num.15. & 16. Vnde & in proverbium apud nos abijt: *Que no avrà Indias mas de mientras huviere Indios.*

82 Neque in contrarium urget ratio bellorum, quæ Rex noster Pijssimus cum diversis eisdemque potentissimis hostibus gerit, quibus sine ingenti pecuniarum vi obviam iri posse nequaquam videtur, cùm omnes in Crassiano illo consentiant, atque conspirent: *Nullam auri vim satis esse Principi, cui sit alendus exercitus.* Nam thesauri ad hoc sufficientes non deficient, si alioqui Regij reditus, & proventus, ut oportet, administren-

83 tur, & † (quod præcipuum est) Reges & homines nostri sibi persuaserint, Regni defensionem, & hostium propulsationem ab his maximè divitijs petendam non esse, sed potius à virtute, & fortitudine sua, quâ solâ Maiores nostri olim, cùm hoc Indico auro, & argento carerent, Imperium & gloriam Hispaniæ ita dilatarunt, ut eisdem

84 quibus terra finibus terminetur: teste † enim Cicerone lib. 2. officior. *Malè se res habet, si quod virtute effici debet, id tentatur pecunia.* Cui † si assuescamus, & in ea

85 spem nostram, ac præcipuum munimentum constituerimus, quotidie magis eius cupiditate inescabimur, etiam si nobis dentur Per-

sa-

sarũ montes, qui, ut Plautus in Sticho inquit, esse auri perhibentur. Quò respiciens D. Ambros. serm. 81. relatus à Gratiano in † cap. sicut 47. dist. sic ait: *Sicut ij, qui per insaniam mente translati sunt, non iam res ipsas, sed passionis suæ phantasias vident: ita etiam mẽs avari semel vinculis cupiditatis adstricta, semper aurum, semper argentum videt, semper reditus computat, gratiùs aurum intuetur quàm solem.* Et eleganter † Seneca Tragœd. in Hercule Oetæo.

86

87

Cupit hic gazis implere famem,
Nec tamen omnis plaga gemmiferi
Sufficit, Istri: nec tota sitim
Lydia vincit: nec quæ Zephyro
Subdita tellus, stupet aurato
Flumine clarum radiare Tagum;
Nec si totus serviat Hebrus
Ruraque dives cingat Hydaspes,
Intraque suos currere fines
Spectet toto flumine Gangem,
Avidis avidis natura parum est.

88 Et magis in nostris terminis † Ovid. lib. 1. Fast. ubi de Romanæ avaritiæ fomite ob divitias partarum provinciarum quotidie magis succrescente, sic inquit:

Pluris opes nunc sunt, quàm prisci temporis annis
Dum populus pauper, dũ nova Roma fuit.
At postquàm fortuna loci caput extulit huius,
Et tetigit summos vertice Roma Deos:
Creverunt & opes, & opum furiosa libido,
Et cùm possideant plurima, plura petunt,
Quærere ut absumant, absumta requirere certant,
Atque ipsæ vitijs sunt alimenta vices.
Sic quibus intumuit suffusa venter abunda;
Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Sed nescio an meliùs, & ad rem nostram accommodatiùs idem expresserit Petron. Arbiter, sic canens:

Orbem iam totum victor Romanus habebat
Quà mare, quà terræ, quà sidus currit utrũq;
Nec satiat⁹ erat, gravidis freta pulsa carinis
Iam peragrabãtur; si quis sinus abditus ultrà
Si qua foret tellus, quæ fulvum mitteret aurũ,
Hostis erat: fatisque in tristia bella paratis
Quærebantur opes, non vulgò nota placebãt
Gaudia, non usu plebeio trita voluptas.

89 Nimirũ † quia semper victoribus moris fuit, ignotas quaslibet divitias, & delicias subactarum provinciarum in suum Imperiũ trãsferre, ut insinuavit Lucan. lib. 3.

------------------------ Tunc conditus imo
Eruitur templo multis intactus ab annis
Romani census populi, quem Punica bella,
Quẽ dederat Perses, quẽ victi præda Philippi.

Et meliùs Claudian. in Panegyr. Ailicon.

------------------------ Instarque trophæi
Retulit ignotum gelidis vectigal ab oris.

SUMMARIUM CAPITIS DECIMISEPTIMI.

1 *INDI metallarij an illis distribui possint, qui fodinas non habent?*
2 *Servitij personalis causa, & utilitate cessante, illud quoque cessare debet.*
3 *Indi servitiales ut illis solùm dentur, qui fodinas, vel prædia habent, pluribus schedulis cavetur.*
4 *Indos servitiales qui dant, vel recipiunt, cũ non habeant fodinas, vel prædia, quæ excolant, peccant, & ad restitutionem tenentur.*
5 *Indi dari aliquando possunt ad perscrutandas novas venas metallorum.*
6 *Re aliqua permissa, permitti videntur ea omnia, per quæ pervenitur ad illam.*
7 *Præparatorij, & præparati, idem est iudicium.*
8 *Metallorum utilitas non potest perpetuari, nisi novæ venæ quærantur, & subrogẽtur in locum aliarum, quæ deficiunt.*
9 *Destinata quæ sunt ad aliquam rem, eiusdẽ rei nomine, & iuribus gaudent ex ipsa destinatione.*
10 *Indos sibi ad metalla, vel prædia distributos, qui ad alia opera traducunt, vel alijs vendunt, aut locant, graviter peccant.*
11 *Indi, quos vocant,* de Faldiquera, *& eorũ nundinatio, semper damnata, & puniri iussa.*
12 *Vectigalia, & reditus Regis valdè minuũtur ex fraudibus, quæ fiunt in servitio personali Indorum.*
13 *Utilitatis publicæ, & bonorum, vel redituum ad Principem spectantiũ semper summa ratio habenda est.*
14 *Locare rem quam cõduxit, licèt quis regulariter possit, hoc aliquibus casibus limitatur, & qui illi?*
15 *L. plenum 12. §. si usus, D. de usu, & habit. expenditur.*
16 *Furtum committit, & ad restitutionẽ tenetur, qui rem, quam utendam accepit, in alios usus convertit.*
17 *Indi non peccant, ubi pecunia redimũt excusationem servitij mineralium.*
Vexationem iniustã potest quis pecunia redimere, ibidem.
18 *Indi non possunt vendi, neque in contractum deduci, etiam si prædia, vel fodinæ, quibus solent distribui, vendantur.*

19 Indos servitiales debent petere à Gubernatoribus, qui in aliorum fodinis, vel prædijs succedunt.
20 Iniuriam, quis recipere videtur, si non impetret à Principe, vel locum eius tenēte ea, quæ alijs concedere soliti sunt.
L. 1. §. permittitur, de aqua quotid. & l. proximè 10. D. de ritu nupt. ponderantur, & illustrantur, ibidem.
21 Adscriptitij possunt vendi cum fundo, & veniunt in eius accessionem, & fugientes ad illum undecunque revocantur, & quare?
22 D. Nicolaus Ferdinand. à Castro ex equestri Ordine D. Iacob. citatur, & laudatur.
23 Indos sibi distribui solitos, licèt dominus fodinæ vel prædij non possit expressè vendere, benè tamen potest prætextu concessionis eorum maius pretium pro ipso prædio, vel fodina petere.
24 Spes multoties potest æstimari, & in contractum deduci.
25 Expressi multoties nocent, quæ aliàs, tacitè comprehensa, non nocēt, neque ullum vitium habent.
26 Alienari multa per se sola non possunt, quæ tamen cum universitate bonorum trāseunt.
27 Accessoriè frequenter licet quod principaliter non liceret.
28 Res plerasque propter accessiones emimus, quæ & solent rebus ipsis pretiosiores esse.
29 Fundi qui habebant adscriptitios, pluris apud Romanos æstimabantur.
30 Emtor, vel conductor fodinæ, aut prædij, cui Indi solent distribui, an agere possit de evictione, vel enormi læsione, si illi sibi à gubernatore posteà denegentur?
31 Casus futuros, aut iniuria iudicis provenientes, emtor non præstat.
L. Lucius 11 & l. si per imprudentiam, D. de evictionibus, expenduntur, ibid.
32 Evenire quod potest, vel solet, quilibet prospicere debet.
33 Deceptus dici non potest, qui ius publicū sequitur.
34 L. verum 12. §. sciendum, D. de minorib. ponderatur, & illustratur.
35 Spei solius venditio, si posteà effectus non succedat, quando faciat locū evictioni, vel læsioni?
36 Argenti fodinis noviter repertis Indos distribuere, prohibitum est, & reprobatur contraria opinio Patris Agiæ.
37 Indi cur novis fodinis distribui prohibeātur?
38 Necessitatis, vel utilitatis publicæ causa cessante, cessant etiam, quæ ob eam introducta sunt.
39 Cap. quod pro necessitate 1. q. 1 & c. quod pro remedio 1. q. 7. expenduntur, & illustrantur.
40 Gabellam, sive Alcavalam, quæ in Castella exigitur, cessare debere, qua ratione putet Card. Toletus, qui reprobatur.
41 Argenti fodinis pauperibus, hoc est, parū proficuis, Indi non sunt distribuēdi, & schedulæ, quæ ita iubent.
42 Medicamentis, quæ in se venenum continēt, solùm uti licet, ad maius malum vitandum.
43 Indi cùm sint paucißimi, & fodinæ plures quotidie reperiantur, non poßunt omnibus aßignari.
44 Dom. D. Ludov. à Velasco apophtegma refertur, & laudatur.
45 Indi non possunt compelli, ut deferant victualia, & alia necessaria ad eos, qui in fodinis laborant, suis sumtibus, vel minori pretio.
46 Rusticani, & coloni ad alia obsequia evocandi non sunt.
47 Metallorum extrahendorum causa an & quatenus liceat loca malè sana, aut etiam pestilentia intrare, aut inhabitare.
48 Pericula si timeantur, navigare non licebit, nec iustis bellis operam dare.
49 L. 3. & l. Senatus 35. §. mortis, D. de donat. causa mortis, expenduntur.
50 Periculum mortis si evidens sit in fodinis, peccant, qui eas ingrediuntur, & effodiunt.
51 Vitam pro omnibus mundi thesauris prodigere quis non debet.
52 Fodinæ, quæ habent venena, aut aliud virus innatum, vel pestilens, deserendæ sunt.
53 Solifuga animal si sit in fodinis, deserendæ sunt, & quid sit Solifuga.
54 Dæmones truculenti si infestent laborantes in fodinis, deserendæ sunt, & exempla de his, & de alijs, qui mites, vel sedati vocantur, & subterranea habitant.
55 Clerici qualiter ab operatione, seu negotiatione metallorū prohibiti sint per schedulas Regias, quæ referuntur.
56 Metalla liberè per quoscunque, tam Hispanos, quàm Indos quæri, effodi, ac laborari posse, generaliter permissum est.
57 Clericis quibus rationibus mineralibus intendere prohibitum sit?
58 Clerici ab omnibus actibus, in quibus humanus sanguis effunditur, abstinere debent.
59 Papa non potest Clericis licentiam concedere, ut sanguinem humanum effundant.
60 Negotiatio omnis, & maximè mœchanica,

Clericis probibita est, & schedulæ de boc agentes.
61 Concilij Limensis verba referũtur, strictè negotiationem, & mineralium operationem Indorum Parochis probibentis.
62 Clerici, qui hæreditario iure in argenti fodinis succedunt, quatenus in illarum usu, & gaudio conservandi sint?

CAPVT XVII.

De alijs quæstionibus circa Indorũ usum, & distributionem in eisdem metalli fodinis, alijsque servitijs, usu frequentibus.

EX prædictis possumus facilè aliquarum quæstionum resolutionem deducere, quæ in his regionibus quotidie solent inter viros doctissimos agitari. Quarũ illa sit prior, † an Indi metallarij illis distribui possint, qui fodinas non habent, ex quibus aurum, vel argentum extrahi possit? Idemque pariter tractari licebit de alijs, qui agriculturæ prætextu ijs assignantur, qui prædijs carent, ex quorum fructu annona Reipublicæ necessaria colligi valeat. Nam si eiusmodi coactorum servitiorum duritiem, hac solâ publicæ utilitatis consideratione defendimus, manifestè constat, † eâ cessante, servitij quoque iustificationem cessare, l. adigere, §. quamvis, D. de iure patron. c. cùm cessante, de appell. cum multis alijs, quæ copiosè congerit Tiraq. in tract. de cessante causâ, per totum præcipuè num. 91. 130. 210. 243. & 244. Atque ita † expresè decisum pluribus schedulis reperitur, & præcipuè in illis, quæ de servitio personali vocãtur anni 1601. cap. 19. & anni 1609. cap. 21. ubi cavetur: *Que en ningun caso se haga el repartimiento en las personas que quisieren los Indios para venderlos à los dueños de minas, i de ingenios, ni tampoco se den los dichos Indios de repartimiento, sino aquellos que actualmente, i por su cuenta beneficiaren los ingenios, i minas que tuvieren proprias, ò arrendadas, i lo mismo se entienda respeto de las demas haziendas.*

Eaque propter tam eos, † qui Indos sub hoc colore distribuunt, quàm qui recipiunt, contra iustitiam commutativam peccare, & ad restitutionem fraudati laboris, & sudoris Indorum, eisdem, quinimò & Reipub. ipsi, tenêri, meritò affirmare debemus, ex traditis à Dom. Soto lib. 4. de iustitia & iure quæst. 6. art. 1. & seqq. Caiet. in 2. 2. quæst. 62. art. 1. ad 3. & Ledesm. quæst. 8. art. 1. dub. 15. Nisi forrè † proponamus, fodinas non habentibus dari, eâ tamen lege, ut illas, novasvè earum venas in Potosiensi colle, aut circa alias fodinas iam detectas, & fundatas, inquirant, quod vulgò dicunt, *Catear vetas*, prout aliquando domini Proreges facere solent, & probatum reperio in quodam capite epistolæ ad Peruanum Proregem Dom. Principem Esquillacẽsem directæ, datæ Matriti 28. Martij anni 1620. Nam si in hac perscrutatione bonâ fide eorum operâ utantur, excusari posse videntur, cùm † re aliquâ permissâ, illa quoque omnia permitti soleant, per quæ pervenitur ad illam, & † præparatorij, ac præparati idem iudicium esse dicamus, l. oratio 16. D. de sponsalib. l. ad rem mobilem, l. ad legatum, D. de procurat. l. 2. D. de iurisdict. omn. iudic. ubi latè Ias. & in l. cùm quidam, num. 13. D. de liber. & posthum. l. & si non clavi 21. §. in argento, D. de auro & argent. legat. ubi Bart. l. deinde 3. §. itaque, D. de lib. exhib. Felin. in cap. parochianos, num. 6. de sentent. excom. Menoch. lib. 4. præsumt. 162. num. 13. & latè DD. in Rubr. C. de edendo, & novissimè Alvarez de Velasco in axiomat. iur. litt. C. n. 99. & litt. H. num. 14.

Neque enim † ipsa metallorum utilitas, quæ prætenditur, posset esse perpetua, nisi in deficientium venarum locum, aliæ, atque aliæ subrogarentur, l. cum debere 32. ubi Bart. & DD. D. de servit. urban. l. proponebatur 76. D. de iudic. l. 2. & ibi gloss. tit. 3. par. 3. §. sed si gregis, Instit. de rerum divis. ibi: *In locum demortuorum capitum, ex fœtu fructuarius submittere debet, & in vinearum demortuarum, vel arborum locum alias debet substituere*, cum alijs.

Et novum non est, † ut ea, quæ ad rem aliquam destinantur, iam tunc ex ipsa destinatione, ipsius rei appellatione, & iuribus in multis casibus gaudeant, l. 3. §. quid ergo, D. de contrar. & util. act. tut. Auth. de Eccles. tit. §. pro temporalibus, cũ adductis à Lasarte in tract. de decim. vend. cap. 20. n. 59. & seqq. Tiraq. de retract. lignag. gloss. 7. §. 1. num. 106. & seqq. Brun. à Sole in locis communibus, verb. *Destinatio*, & Perez de Lara de anniversf. & capellan. lib. 1. cap. 30. ex num. 51.

SECVNDÒ infero, † longè graviùs peccare eos, & absque ullius excusationis prætextu ad restitutionem tenêri, qui Indos sibi ad prædicta ministeria designatos, in alia convertunt, quæ privatum dumtaxat eorum lucrum, vel utilitatem concernant: aut quod magis dolendum, & puniendum est, alijs sub maio-

ri pensione, & mercede locant, pretium, quod pro ijs capiunt, imbursantes, & Iudæ instar iustorum sanguinem tradentes, & vendentes, vel ab eisdem Indis, aut eorum Caziquis pecuniam accipientes, ut eos à labore sibi iniungi solito excusent, & liberè, quò velint, abire permittant. Quos Indos † vulgò vocant, *de faldriquera*, eorumq; usurpatio, & nundinatio pluribus etiam Regijs schedulis, & edictis semper prohibita est, & præsertim illis dicti anni 1601. cap. 20. & ann. 1603. & 609. cap. 23. quæ mutationem ministerij sub pœna amissionis Indorum, & alijs gravioribus prohibet. Et alijs ann. 1608. 1616. 1618. & 1620. ad Audientiam Limensem, & Argentinam directis, cum multis similibus, quæ de dictis redemtionibus, sive nundinationibus agentes, eas perniciosum lucri genus, & furto gravius appellant; iubentque, ut transgressores severè puniantur, & fiscales super hoc vigilent: Potosiensique Prætori in syndicatu imputetur, si hoc ita atrox delictum impunitum reliquerit. Et inter alias rationes eam expendunt, quòd † huius fraudis occasione iura, sive vectigalia quintæ metallorum partis Regi præstari solita, valdè minuuntur. Cuius reditus incrementum hoc servitij genus forsan induxit, aut certè magis tolerabile reddit, & ita ei multum consulendum est. Nam † cùm de utilitate, & bono Principis publicoque agitur, summam semper rationem habendam esse, apertè probat l. iubemus, la 1. C. de sacrosanct. Eccles. DD. per text. ibi in l. 1. D. solut. matr. copiosè Hippolyt. de Marsil. in sing. 531. incip. *Vtilitas*, & in nostris ferè terminis Menoch. cons. 798. num. 16.

Neque obstabit, quòd regulariter nemo prohibetur servo pro opera mercedem imponere, l. sed & ipsi 13. D. de usu & habit. vel rem quam conduxit alij fruendam locare, l. nemo 6. C. de locat. cum latè traditis ab Ant. Gom. 2. var. cap. 3. num. 11. & Vincent. Carrotio in tract. de locato, tit. de sublocatione fol. 93. Nam in eadem lege subijcitur limitatio, *Si nihil aliud convenit*, quæ huic casui adaptatur, stante dictarum schedularum ratione, & prohibitione. Et præterea limitari solet, ubi rei, quæ sublocatur, aliquod damnum generari potest, ut tradit Panorm. in cap. inter dilectos, de fide instrum. Sylvest. in summ. verb. *Locatio*, quæst. 2. Ludov. Lop. in instruct. 2. par. cap. 50. conclus. 4. Eman. Roder. in summ. cap. 18. concl. 4. & latè Carroc. ubi sup. num. 4. & D. Pichard. in Rubr. de locato, num. 7. Quod in his Indis necessariò continget, cum verosimile sit, gravius à sublocationibus habendos, & vexandos esse, & durioribus operis onerandos, ut pretium maius solitò, quod pro eis dederunt, extorqueant, & cum fœnore (ut dicunt) decumano resarciant. Et conducit optimus † text. in l. plenum 12. §. si usus ministerij, D. de usu & habit. ibi: *Operas autē servi usuarij non locavit; neque alij utendo concedet; & ita Labeo. Quemadmodum enim concedere alij operas poterit, cùm ipse uti debeat?* Quod idem probat etiam text. in §. item is, Inst. eodem tit. & l. 21. tit. 31. par. 3. & text. opt. in §. furtū, Inst. de obligat. quæ ex delict. Vbi is † furtum committere dicitur, qui rem, quam utendam accepit, in alium usum transfert, quàm cuius gratiâ ei data est, cui convenit l. 20. tit. 13. par. 5. & l. 3. tit. 14. par. 7. & alia quæ adducit Molina Theolog. de iust. & iure tom. 2. tract. 2. disp. 524. num. 1. ubi probat, id omne, quod in contraventionem eiusmodi legum accipitur, illicitum esse, & restitutionis necessitatem inducere. Indi † autem eiusmodi pecunias dantes minus culpandi videntur, cùm quilibet possit vexationem iniustâ pecuniâ redimere, ex traditis ab Oldrad. cons. 280. per totum.

Tertiò infertur, adeò verum esse hoc Indorum servitium respectu fundi, vel argenti aurivè fodinæ ob publicam utilitatem concedi, † ut nemo privatus possit propriâ auctoritate eos, etiam fundo, vel fodinâ venditâ, vel locatâ in alium transferre. Hoc enim, dominium in eos, tanquam in servos, habere significaret, arguméto text. in l. cùm manusata 80. §. ult. D. de contrah. emt. quod strictè dictæ schedulæ prohibent, & alia ann. 1592. Pœnis etiam gravissimis adversus tabelliones impositis, qui in contractibus, & scripturis, quæ de eiusmodi bonis celebrantur, Indorum mentionem faciunt.

Debentque successores, sive universales, sive particulares coram gubernatoribus cōparêre, & ostensis possessionum suarum titulis, ab eorum manu Indos competentes accipere, qui iniuriâ † facere videbūtur, si dari solitos, absque iusta causa negaverint, iuxta celebrē doctrinam I.C. Vlpiani in l. 1. §. permittitur, D. de aqua quotid. & æstiva, ibi: *Nec est hoc beneficiū, sed iniuria, si quis fortè non impetraverit*, cui est similis text. in c. bonæ, de postulat. Prælat. & Matth. de Afflict. ad constit. Neapolit. lib. 1. Rubr. 97. in princip. num. 22. ibi: *Quia licèt assensus sit gratia, tamē si sine causa denegatur gratia, fit iniuria*. Nam pro cōcesso habetur, quod Princeps facilè indulget, ut notat, post alios, Alphanus ibid. in collect. Roman. singul. 70. incip. *Vitis*, num. 3. & Cassiodorus decis. fin. sub tit. de adquir. rerum domin. & cōducit l. proximè 50. D. de ritu nupt. ibi: *Magis enim debitam libertatem præstitit*, quàm

quàm ullum beneficium in mulierem contulit.

21 Neque in consideratione est, † quòd in adscriptitijs colonis contrarium observari videamus, cùm constet eos in contractum deduci posse, & in accessionem venditi fundi venire, imò nec fundo, cui adhærent, vendito, posse seorsim apud priorem dominum remanere, ut in l. quoties, C. de agricol. & mancip. & in l. si quis prædium, C. de agricol. & censit. lib. 11. cum alijs. Adeò ut ubicunque reperti fuerint, possint à novo fundi domino, tanquam res propria repeti, & vendicari, ut tradit, & probat Navarr. lib. 1. cons. 1. quæst. 14. & novissimus D. Francisc. Merlinus controvers. forens. cap. 83. Nam id eâ ratione procedit, quòd tales Adscriptitij, sunt veluti servi, & conditionatam, ac prædijs adstrictam libertatem habebant, ut latè diximus sup. cap. 3. num. 64. & seqq. quod in Indis cōtra se habet, qui omni iure liberi esse iubentur: ut sæpè etiam probatum reliquimus, &

22 post hæc scripta ostendit † Nobilis pariter, ac certè supra ætatem eruditus, D. Nicol. Ferdinand. à Castro ex Equestri Ordine D. Iacobi, in suis exercit. Salmanticens. quas nuperrimè typis, veluti in gustum maiorum lucubrationum, mandavit, exercit. 1. ex numer. 29. ad 48. ubi plura de eiusmodi adscriptitijs, & colonorum differentijs diligenter congessit.

Est tamen notandum, quòd quamvis specificè vendi, aut locari non possint, † non e-

23 rit iniustum, nec reprobatum, si venditor, vel locator fundi, aut argenti fodinæ, maius pretium exigat, & reportet ob Indorum servitium eisdem præstari solitum. Nam spes illa eosdem per novum dominum consequendi, considerabilis est, cùm concessio frequens, & facilis sit, iuxta dict. §. permittitur: & ea quæ

24 latè de spei † pretio, & æstimatione tradit Tiraq. post leges connub. gloss. 2. num. 26. & 38. cum multis seqq. & de retract. convention. gloss. 3. num. 4. & noster Matienzus in l. 7. tit. 7. Recop. gloss. 1. num. 6. & in l. 10. tit. 8. gloss. 3. num. 17. lib. 5. Recop.

25 Et in iure sæpè contingit, † ut quædam nominatim expressa noceant, quæ aliàs omissa tacitè intelligi possint, nec sint obfutura, ac proinde dici soleat, expressa nocent, non expressa non nocent, l. nonnunquam 51. D. de condit. & demonstrat. l. si quis Sempronium, D. de hæred. instit. l. expressa nocent, l. actus legitimi, D. de regul. iuris, cum alijs, quæ adducunt DD. ibìdem, & Emanuel Acost. lib. 1. select. cap. 21. Cuiac. lib. 2. observ. cap. 2. Fachin. lib. 5. controvers. cap. 58. & Craveta consil. 484. Ac similiter evenit, † ut quædam

26 sint, quæ licèt non possint sola alienari, tamen cum universitate bonorum ad alios transire permittantur, ut in fundo dotali probat text. in l. quædam sunt 62. D. de acquirer. domin. & in iure patronatus, & rebus sacris, & religiosis, gloss. & DD. ibìdem, & l. in modicis, D. de contrahend. emtione, cap. ex litteris, de iure patronat. cum alijs traditis à Riminald. in princip. Instit. quibus alien. licet, num. 181. qui hoc ad vassallorum alienationem inducit in l. 1. à numer. 9. D. de offic. eius, & ad varios & practicos iuris effectus expendunt Brisson. ad leg. Iul. de fund. dotal. Molina de primogen. lib. 1. cap. 24. num. 19. Doct. Pichard. in §. 1. num. 16. Instit. de inutil. stipul. Rota decis. 489. incip. *Episcopus*, in antiquis, Menoch. de arbitrar. lib. 1. quæst. 54. num. 49. & alij relati ab Alphan. in collect. 558. & novissimo Heringio in tract. de molendin. quæst. 31. num. 16.

Quibus addo celebrem gloss. in Extravag. unica, de offic. deleg. inter communes, verb. *Executores*, post medium, † ubi ait, & probat,

27 *Quòd frequenter licet accessoriè, quod principaliter non liceret.* Et text. in l. si in emtione, D. de contrahend. emtione, ubi † proba-

28 tur, quòd plerasque res propter accessiones emimus; quæ etiam sæpè, propter sui excellentiam rebus ipsis, quibus adhærent, pretiosiores reputari solent, l. quâ ratione 9. §. sed non ut litteræ, D. de acquir. rer. domin. & §. si quis in aliena, Inst. de rer. divis. Vnde & inter Romanos, fundi, qui adscriptitios colonos habebant, longè pluris æstimabantur, ut docet Valasc. de iure emphyt. 1. par. quæst. 32. n. 6. Felician. de censib. in proœm. num. 4. vers. *Sed non placet*, & Amescua de potest. in se ipsum lib. 2. cap. 17. num. 23. & 24.

29 Quod tamen non operabitur, † ut emtor, vel conductor de evictione agere possit, aut enormem, vel enormissimam læsionem allegare, si fortè Gubernator, aut Magistratus, qui prædictos Indos distribuendi ius habet, eos ei ex motu animi sui in totum denegaverit, vel ad minorem numerū reduxerit, ut sæpè fieri videmus ex varijs causis, quæ contingere solent. Nam cùm hic eventus ab initio cōtractus ei quodāmodo imbibitus esset, nihil est, quòd † venditori emtor objiciat, à quo nullā

30 huius rei nomine cautionem, vel expromissionē accepit, l. Lucius Titius 11. D. de evict. ibi: *Futurus casus evictionis post contractam emtionem ad venditorem non pertinere*, l. si per imprudentiam 51. D. eodem, ibi: *Iniuria enim quæ fit emtori, auctorem non debet contingere.* Et † id evenire posse prospicere debuit, l. si

31 quis domum 9. §. 1. D. locati, l. qui bona, §. cùm inter, D. de damn. infect. l. si idem, in fine, ubi gloss. & DD. de iurisdict. omn. iudic. cum

alijs, quæ ad exornationem huius Brocardici cumulat Bart. & Iaſ. in l. inter ſtipulantem, §. ſacram, D. de verb. oblig. Tiraq. de retract. lignag. §. 12. gloſſ. 1. num. 9. & latè D. Ioann. del Caſtillo lib. 2. controverſ. cap. 18. n. 26.

32 Neque ✝ ullâ ratione deceptus dici poteſt, qui ius publicum ſequitur, l. nihil conſenſui 116. verſ. *Non capitur*, D. de regul. iur. vel qui benè rem gerens, facto poſteà, vel accidenti aliquo læditur, ✝ l. verùm 12. §. ſciendum, D. de minor. ubi eam rationem reddit Vlpianus: *Quòd eventus damni reſtitutionem nõ indulget, ſed inconſulta facilitas*, de qua pluribus agunt Bart. & Bald. ibid. num. 2. Marant. de ordin. iud. 6. par. act. 2. n. 246. Maurit. & alij relati per Padillam in l. de fideicommiſſo, n. 6. C. de tranſact. & Sfortia Oddus in tract. de reſtit. 1. par. quæſt. 14. art. 1. Quod ✝ ſecus dicendum eſſet, ubi ſpei ſolius venditio ab initio facta fuiſſet, & culpâ, vel dolo venditoris aliquod damnum, vel læſionem emtor incurreret. Nam tunc & reſtitutionis, & l. 2. C. de reſcind. vendit. remedium locum haberet, habitâ videlicet ratione pretij, quod communiter datum fuiſſet pro ea ſpe, ut notanter voluerunt Pet. Andr. Imola, & Anton. de Burg. cap. cùm cauſa, de emtione & vend. & Tiraq. d. gloſſ. 2. num. 38.

33

34

35 QVARTÒ, ex ſuprà dictis etiam deſcendit, non uſquequaque ſecuram eſſe opinionem P. Agia in reſponſ. 2. de ſervitio perſonali, cõcl. 9. pag. 69. ubi ait: *Licitum eſſe argenti fodinis, quæ noviter deteguntur, vel fundis, qui de novo coluntur, Indos aliquos intra moderatam quantitatem concedere*. Nam licèt hoc aliquibus etiam antiquis ſchedulis permitteretur, poſteà ſupervenerunt illæ, de quibus ſæpè locuti ſumus, ann. 1601. & 1608. quæ id feriò & enixè prohibuerunt. Idemque diſponitur in alia ſched. Matrit. 10. Decemb. ann. 1607. dum inquit: *Que de tal manera ſe acuda à las minas de Oruro, i las de los otros nuevos deſcubrimientos, que no ſe haga por ninguna via repartimiento de Indios para ellas, ni para las de azogue, que ſe deſcubrieren de nuevo, i que los que de ſu voluntad fueren à trabajar à ellas, no ſean, ni ſe tomen de los que trabajan en las de Potoſi*. Quæ obſervari ad unguem iubetur per aliam Matriti 3. Iun. ann. 1611. quarum ratio eſt, ✝ quòd cùm ex fundis, vel fodinis hucuſque repertis, ſufficienter Reipublicę proviſum videri poſſet, æquitati conſonũ viſum fuit, coactionem Indorum, & duritiem eiuſmodi ſervitij hac in parte temperare.

36

37 Nam regulare eſt, ✝ ut quæ ob neceſſitatẽ, vel utilitatem publicam cõtra ordinarias iuris communis regulas indulgentur, eò uſque dumtaxat extendantur, quò eadem neceſsitas exigit, tam in tempore, quàm in quantitate, l. unica, in princip. C. de caduc. tollend. ibi: *Vt quod belli calamitas introduxit, pacis lenitas ſopiret*; melior text. in l. Senatus, D. de offic. Præſidi. per quem ita notavit Bart. in l. 1. §. nuntiatio, D. de nov. oper. nuntiat. & gloſſ. & DD. in cap. 2. de cuſtod. Euchar. & in cap. Syracuſanæ, 28. diſt. & in cap. quoniam multa, 48. diſt. ✝ & in cap. quod pro neceſsitate 1. q. 1. & in cap. quod pro remedio, ead. cauſ. q. 7. ubi dicitur: *Quòd neceſſitas pro remedio reperit, ceſſante neceſſitate ceſſare debet pariter, quod urgebat*, cum alijs latè, & pulchrè congeſtis à Tiraq. in tract. de ceſſ. cauſa, verb. *Bello*, num. 44. & verb. *Neceſſitatis*, n. 184. Quo argumento ductus Cardin. Tolet. in ſum. lib. 5. cap. 74. gabellã ✝ Hiſpaniæ, quam vulgò *Alcavalam* vocamus, intrepidè damnat, quia finis, & ratio illius imponendæ ceſſaverit, nempè bellum pro expellendis Hiſpaniâ Mauris, quod in Granatenſi finitum eſt, in quo tamen meritò eum varijs conſiderationibus taxat P. Ioan. Zapata de iuſt. diſtrib. 2. par. cpa. 19. num. 17.

38

39

40 Idemque efficit, ut fodinis, quæ parvum lucrum ex ſua cultura, & operatione reddunt, quæ communiter appellantur, *Minas pobres*, Indi dandi non ſint, & dati ſubtrahendi, quia prudens Gubernator eorum vexationem permittere non debet, ubi uberrimo metallorum fœnore non penſatur, & ita expreſsè deciditur in eiſdem ſchedulis, & in alijs Lermæ 10. Novemb. & Matrit. 22. Decembr. ann. 1612. ubi Dominus Prorex Marchio de Monteſclaros laudatur, quòd eiuſmodi pauperibus fodinis Indos ademerit; inter quas fuerunt illæ *de Oruro, Berenguela, & Garci-Mendoça*, illos ad Potoſienſes tanquam ditiores traducens. Quòd, quia poſteà innovavit eius ſucceſſor Domin. Princeps Eſquillacenſis, eiſdem fodinis diſtribuẽs 550. Indos, notatus fuit, & eos tollere iuſſus, in alia ſchedula, ſive epiſtola ei directa Matriti 16. April. ann. 1618. Et poſſemus ad hoc idem plures alias expendere, quæ (ut apparet) ſuprà dictâ ratione nituntur; & exemplo ✝ medicamentorum, quæ in ſe venenum continent, ex quibus id ſolum ægrotanti applicatur, quod ad maius malum vitandum expediens eſſe, prudens medicus arbitratur. Etenim ✝ cùm in his regionibus fodinæ detectæ plurimæ ſint, & plures quotidie detegantur, Indi autem valdè conſumti, & vaſtati, ac vexati (ut ſæpè diximus) reperiantur, ſi omnibus fodinis illi pauci, qui ſuperſunt, inſervire cogerentur, alijs miniſterijs, & ſibi ipſis deficerent. Quod cernens, & intelligens Excell. ille, & experientiſſimus Peruanus, & Mexicanus Prorex ✝ Dom. D. Ludovic. à Velaſco

41

42

43

ubi aliqui coram eo comparebāt, fodinas denuò repertas laudantes, & Indos ad earum effossionem,& operationem petentes,respondere solebat, sibi magis ad usum, & ad votum cessurum, si quis aliquam Indorum mineram propalasset,& interim dum hæc non reperiretur,alijs semper eorum distributionem denegaturum.

44 QVINTÒ,eadē hæc iuris principia nos admonent, quid sentiendum, & iudicandum sit de alio servitij genere, † quod miseris Indis sæpè etiam iniungi solet,eos cogendo, ut gallinas, ova, pisces, maizium, atque alia comestibilia,ad fodinas,urbes,& oppida Hispanorum adducāt, herbamque ad essum equorum, & ligna,carbonem, & similia, domesticis usibus necessaria ;.& hæc omnia inter eosdē Hispanos sub taxato,& moderato pretio,etiā inviti, distribuant, in quo graviùs,& sæpiùs ipsi Gubernatores,Magistratus,& aliquarum Curiarum Iudices,& quod magis dolendum est, ipsi Indorum Parochi, tam regulares, quàm sæculares excedere solent.Nam cùm hoc publicam necessitatem,vel utilitatem principaliter non concernat,sed privatam tantùm eorum,qui volunt hoc pacto sibi consulere,& viliori pretio mediante Indorum labore, & sudore hæc consequi, quæ si competenti mercede persolverent, ab eisdem Indis, & ab alijs voluntariè,& abundanter habere possent, tolerandum planè non est, cùm incidat in speciem illicitarum impositionum,& exactionū, quas omni iure prohibitas esse, fusè probavi supra hoc lib.cap.1.num.21. & seqq. & libertatem commerciorum contra omnes iuris civilis regulas adimat, l.neque emere, l.invitū, C.de contrahend.emt. cum similib. Ipsosque Indos sæpesæpiùs suis pecunijs,& magno pretio,& labore comparare compellat,quod postea longè minori, iam in urbem advectum, sint vendituri.

45 Quod ita expresè decisum reperio in varijs schedulis ann.1552. 1567. 1573. ad Regales Cancellarias Mexicanam, & Argentinam directis,quæ extant in 4.tom. impress.pag.296 & 310.& seq. ubi declaratur,eiusmodi impositiones in servitij personalis, toties vetiti, & quidem durissimi, speciem incidere, & quòd deinceps Indi ab eis omni modo liberentur, vel iustis pretijs, & suavibus alijs medijs alliciantur ad victualium in urbes exportationē, quæ ita rebus omnibus necessarijs abundabūt. Necnon, ut ipsi Iudices, & Magistratus eodē pretio,quo cæteri cives,hæc omnia,& in mercato publico comparent. Nam iuxta sententiam Cassiod.lib.12.var.epist.5.in fine: *Magnæ iniustitiæ genus est,aliud sibi iudicem velle, quàm potest generalitas sustinere*. Et in alia schedula Matrit.17.April.ann.1553.quæ habetur in ordinatione Mexican.impressis per Licēt.Pugam disponitur, ne Indi ad venationes compellantur, & ad alia edulia, vel utensilia Hispanis afferenda,quæ magis ad gulam, & voluptatem,quàm Reip. necessitatem concernant. Quibus arridet, † quod dicitur in Rubro,& Nigro, C.ne rusticani ad ullum obsequium devocen. & C. ne operæ à collatoribus exig.lib.10.& in l.1.& l.colonos, C.de agric. & censit. lib.11. ubi, quòd rustìcani, & coloni præter capitationem ad alia obsequia, vel ad alias operas cogendi non sunt, adeò ut nec bestias Præsidibus accommodare debeāt, d.l.1. C.ne rustican. nec hospitium, l.devotū, C.de metat. lib.12.nec balnea eisdem Præsidibus succendere, sint compellendi, l.1. C.ne tribu.lava.præs.lib.10. nec salgamum præstare,l.2.C.de salgam.hosp. non præstan.lib.12. cum alijs, quæ in eisdem iuribus Iacob. Rebuff.Ioan.de Platea,Lucas de Pena, & Valēçuela Piscator, latè notarunt,Greg. Lop.in l. fin.tom.7.gloss.1.ad fin.par.5.& in l.6.tit.25. gloss.2.par.4. Bart. & DD.in l. placet, C.de sacrosanct.Eccles.&Cacheran.decis.39.n.19. & decis.83. 46

SEXTÒ, eadem iuris principia, quæ hucusque retulimus, lucem præstant addecidendam quæstionem, quam inter alias, Indorum materiam concernentes, movet Licent.Ferdin.Zurita in suo quæstionar.quæst.21. an scilicèt † propter metalla auri,& argenti licitū sit,aliquem pestilentem,vel periculosum locū apud Indos incolere.Nam qui tenent,utilitatis publicæ contemplatione, posse Indos his quantumvis duris, & periculosis metallorum operibus etiam invitos mancipari, idē in eisdem; & Hispanis,qui prędicta loca incolunt, admittere debent, dummodò hæc divitiarum exquirendarum cupiditas ad honestum aliquē finem ordinetur. Nam alias † non liceret navigare, neque iustum bellum inire, ut constat ex traditis à D.Thom.1.par.q.60.art.5. & in 1.2.q.114.art.10. & in 2.2. q.26.art.4. & 5. & resolvit Zurita ubi sup. Hinc inferens, non tenēri in talibus locis habitantes, conteri, & confiteri ratione illius periculi, quod ibi frequentatur, cùm omne elementum particeps sit humanæ necis, ut ait Georg.Agricola lib.2.de re metall. pag.13. Pro quo expendi potest † text.in l.2.& seqq.l.Senatus 35.§.mortis causa,D.de mortis caus.donat.ibi: *Aliàs ex metu mortis, aut ex præsenti periculo, aut ex futuro, siquidem terra,marique,tam in pace,quàm in bello,& tam domi, quàm militiæ, multis generibus mortis periculū metui potest*: & Plin.lib.18.c.5.ubi ait, eos qui in locis pestilentibus assueverunt,durare solere. 47 48 49

Pla-

50 Planè † si impendentis mortis periculum evidens esset, tunc contrarium quidẽ affirmare oportebit, ut idem Auctor expressè considerat, quia † non licet vitam pro omnibus mũdi thesauris prodigere, text. & gloss. in summ. 83. dist. cap. non satis 86. dist. in princip. l. sancimus, C. de sacros. Eccles. Ripa in tract. de peste, in princip. num. 8. ubi quòd pestifera, & contagiosa loca habitantes, peccant, uti Deũ tentantes, cum latè adductis à Gomez de Amescua in tract. de potest. in se ipsum lib. 1. c. 16. ex n. 7. & lib. 2. cap. 5. ex num. 1. & in nostris terminis notat Georg. Agricola d. tract. de re metall. lib. 2. pag. 23. ubi metallarios monet, non fodere locos, vel fructuosissimos, quorum certa pestilentiæ signa percipiunt; etenim qui fodit pestiferos, ei una ora satis est vitæ, alteram orco spondet.

51

Idemque docet lib. 3. pag. 172. & seqq. ubi, in † ipsis subterraneis, propter virus innatũ, aut halitum repressum, vel quia pestilentem auram exhalant, certa mors imminet, & ratio cum orco habetur, quia tunc nemo debet in has fodinas descendere. Sicut neque † in illas, quæ Solifugas gignunt, hoc est (ut Solinus scribit) animal perexiguum, simileq; araneis formâ, sic dictum, quòd diem fugiat, paulatim repat, & per imprudentiam supersedẽtibus pestẽ faciat, de quo pluribus agit Claudius Salmasius in Plinianis ad eundem Solinũ exercitationibus pag. 100. & seq. Vbi tamen non Solifugam, sed Solipugam dicendum contendit, & idem esse cum eo, quod Græci *Phalangium*, & Bætici *Salpucam* appellant.

52

53

54 Aut in alias, † quæ à truculentis & homicidis dæmonibus infestantur, quos, si expelli nõ possint, nemo, non fugit, ut tetigi sup. hoc lib. cap. 14. num. 55. & latiùs narrat idem Georg. Agricola in lib. de animant. subterraneis, Ioã. Vierus de præstigijs dæmonum lib. 1. cap. 16. & Martin. Delrius disquisit. Magicar. lib. 2. q. 27. sect. 2. & novissimus Torreblanca in locis quos refero dict. num. 55. ubi aiunt, in fodinis metallicis reperiri dæmones interdum mites, interdum truculentos. Et truculenti quidem, vel solo aspectu terribiles, plerumque metallicis infesti, atque inimici sunt. Talis fuit Annebergius dæmon, qui operarios duodecim amplius, flatu interfecit, in specu, qui Corona rosacea appellatur, eo nomine relictus, quãtumvis argento dives esset. Flatum verò emittebat ex rictu; cum equi specie, habentis procerum collũ, & truces oculos, appareret. Eiusmodi etiã fuit Snebergius, nigro cucullo vestitus, qui in fodina Georgiana operarium è solo sublatum, in superiore loco maximæ illius concavitatis, quondam feracis argenti, collocavit, non sine corporis attritu. Quæstuosam etiam admodum fodinam deserere apud Turcas cogebatur Iudæus, à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ, aurea cornua gerentis, apparente. At sedatos illos dæmones alij, ut etiam Græci *Cobalos* vocant, quòd hominum sunt imitatores. Nã, quasi lætitiâ gestientes, rident: & multa vidẽtur facere, interim nihil planè efficientes. Alij virunculos montanos nominant, quia plerumque apparent nani tres dodrantes longi. Videntur autem esse seneciones, & vestiti more metallicorum, id est, birreto, indusio, & corio circumlumbos dependente. Innoxij sunt hi metallicis, & si interdum glareis operarios lacessunt, rarissimè tamen eos lædunt, nisi cachino, aut maledicto lacessiti. Potissimum opus facere videtur in his specubus, è quibus metalla iã effodiuntur, vel ea effodi posse spes est, quo circa à laboribus non deterrentur metallici, sed omen inde capientes, alacriori sũt animo, & vehementius laborant, eosque exoptant.

Septimò, & ultimò. Hæc sanè omnia, & alia, quæ de duritie laboris, & operationis metallorum in superioribus diximus, facẽ nobis præferunt ad intelligendam rationem decidendi † quarumdam antiquatum schedularũ, quæ renovantur, & inviolabiliter observari iubentur per aliam dat. Matr. 29. Martij ann. 1621. nempè, ne Clerici (præsertim Indorum Parochi) fodinis intendere possint, vel in hoc Indos suæ fidei, ac clientelæ commissos, ullo modo occupare, & exercere. Et expressiùs, & generaliùs in alia dat. Vienæ Navarræ 15. Novemb. ann. 1592. quæ Prælatis iniungit: *Que no consientan que Clerigos, ni Frailes beneficien minas, por ser cosa indecente, de que resulta escandalo, i mal exemplo.* Nam etsi per alias plures schedulas, † & præcipuè per quãdam provisionem Dom. Imp. Carol. V. datam Granatæ 9. Decemb. ann. 1526. omnibus cuiuscunque generis personis, tã Hispanis, quàm Indis liberè permittatur, per se, vel per servos, aut famulos, vel operarios suos, metalla ubicunque, & undecunque quærere, & effodere sine tertij præiudicio. Hoc tamen in † Clericis limitatum, vel limitandum videtur; fortè ob imminens periculum, in quod dicti operarij deducuntur, à quo Clerici maximè abstinere debẽt, † prout & ab alijs quibuslibet actibus, in quibus sanguis humanus effunditur. Adeò ut dixerit Bald. cons. 432. in princ. lib. 5. quem refert & sequitur Tusch. litt. C. cõcl. 382. † Papam non posse Clericis licentiam impartiri, ut sanguinem humanum effundant: & Concilium Limense 3. act. 2. c. 7. pag. 118. Clericis regulariter prohibeat ad bellũm cõtra Indos, aut alias quascunque expeditiones mi-

55

56

57

58

59

militares proficisci, eâ ratione redditâ: *Quòd ibi agitur de plurimorum hominum fortunis, libertate, salute, ac sæpè temeritate multorũ, irreparabilia bello damna dentur.* Aut etiam ex eo, quòd hæc occupatio metallica negotiationem, & ex magna parte mœchanicam sapit, quæ † Clericis etiam prohibita est, cap. quãquam, de censib. lib. 6. cap. negotiatorẽ, dist. 86. cum alijs traditis ab Abb. in Rubr. & cap. 1. ne Cler. vel Monachi, & in cap. cùm non ab homine, num. 2. de iudic. Socin. in cap. si quis Clericus, num. 16. de foro compet. Roman. cons. 346. num. 18. Tusch. d. litt. C. concl. 81. & in nostris terminis sched. ann. 1563. 1575. 1588. 1592. 1604. quæ referuntur in summario legum Indicarum lib. 1. tit. 9. l. 15. ubi ita in compendium rediguntur, *Que los Clerigos no traten, ni contraten, por si, ni por otros, ni sean Fatores de los Encomenderos.* Et expressiùs in † Concil. Limensi 3. act. 3. cap. 4. & 5. ad quod se refert dict. sched. ann. 1621. Vbi inter alia, quæ ad prohibendam negotiationem Parochorum statuit, sic habet, & cavet: *Neque Indos ad mineralia sibi curanda mittere, vel eorum operam locare. Sciat enim Parochi Indorum, mineralium officinas, sive ingenia, pannorum quoque lanificinas, cæterasque quæstuarias artes, sibi esse prorsus interdictas. Neque enim, qui evangelizandi ministerium susceperunt, Deo simul & mammonæ servire possunt. Qui istorum quilibet egerit, etiam excommunicatione latæ sententiæ eo ipso se noverit innodatum.* Quæ tamen ego parum, dum in Indijs essem, observari vidi; & ita † temperanda conserem, ut si fortè Clericus in argenti fodinis, quibus Indi solent distribui, hæreditario iure succedat, hoc beneficio privandus non sit, saltem interim dum in personas seculares ius sibi ad fodinas competens, bonis conditionibus transfert, & ita me in quæstione facti ad consultationem D. Proregis Principis Squillacensis Limæ consuluisse recordor.

60 61 62

SVMMARIVM CAPITIS DECIMISEPTIMI.

1 *TRibutorũ præstatio, quæ per Indos fit, pertinet ad materiam servitij personalis.*
2 *Tributa ab Indis in recognitionem dominij, & ex iustis alijs, ac legitimis causis persolvuntur, & quæ illæ?*
3 *Tributis in omnibus imponendis, & exigẽdis, quæ causæ soleant considerari?*
4 *Reip. nervi, & defensio in tributis cõsistit. L. 1. §. in causa, D. de quæstion. & alia iura de causis tributorum agentia, expenduntur, & illustrantur, ibidem.*
5 *L. 6. titul. 24. lib. 6. & l. 11. in fin. tit. 28. par. 3. & aliæ similes explicantur.*
6 *Cassiodori locus expenditur ubi in tributis constituit robur, & firmitatem Reipublicæ.*
7 *Tributorum materiam, & iustificationem examinant plures DD. qui recensentur.*
8 *D. Chrysostomi aurea verba referũtur de iustificatione, & utilitate præstationis tributorum ad sustentationem Principis, & Magistratuum, & defensionẽ Reipublicæ.*
9 *Romani, & aliæ nationes provincijs subiugatis varia tributa indicebant.*
10 *L. ager 27. §. stipendium, D. de verb. sign. & aliæ similes explicantur, & illustrãtur, & num. 35.*
11 *Collectæ, tributa, & aliæ impositiones à iure Gentium originem habuerunt.*
12 *Tributa iustè imposita in foro conscientiæ, & sub peccato mortali debentur.*
13 *Tributa moderata iustè Indis imponi potuisse, qui Auctores affirment?*
14 *Tributa ab Indis præstari debere declaratum, & decisum fuit, in quodam consessu Barchinonæ habito, ex Ant. de Herrera.*
15 *Schedulæ plures referuntur de tributis Indorum, & eorum norma, & taxatione disponentes.*
16 *Indi olim suis Regulis, & Tyrannis plura, & graviora tributa, & servitia præstabant, quàm hodie Hispanis præstant.*
17 *Mexicani Indi, qui pauperes erant, certã pediculorum pensitationem tributi nomine Motechumæ pendebant.*
18 *Indi Orientales quartam partem fructuũ tributi nomine suis Regibus quotannis pendebant.*
19 *Indi Orientales tenuiores, rosas & flores pro tributo offerebant.*
20 *Indi etiam infideles, inter baptizatos commorantes, tributa solvere debent.*
21 *Cap. iam verò 23. q. 6. ponderatur.*
22 *Abulensis insignis locus in materia tributorum adducitur, & expenditur.*
23 *Tributa præstabant Romanis Iudæi, qui illis suberant, licèt sub religione diversa.*
24 *Tributa non sunt exigenda ab Indis sub titulo, vel compensatione Evangelij, quod illis prædicamus, & quare?*
25 *Tributorum, quæ Indi præstant, partem aliquam assignare eorum Parochis, & prædicatoribus, iniquum non est.*
26 *Ministri salutis æternæ ali debent Indorum largitionibus, & proventibus.*
27 *D. Pauli locus 1. Cor. 9. expenditur.*
28 *Operarius est dignus mercede sua.*

29 Cap. Ecclesias 13. q. 1. & cap. Episcopus, de offic. Ordin. expenduntur, & illustrantur.
30 Altari qui servit, de altari vivere debet.
31 Evangelij prædicationi ubi aliquod impedimentum causatur ex temporalium receptione, omittenda sunt, quamvis licitè exigi possent.
32 D. Paulus qualiter sine ullo præmio prædicaverit, & proprijs manibus victũ quæsierit, ob vitandum scandalum, 1. Corint. 8. & 9. 1. Thessal. 2. & 2. 3. & Act. 20.
33 Temporalia sæpè sunt dimittenda propter scandalum pusillorum, ex D. Thoma.
34 Tributa graviora solent, & possunt imponi Gentibus, & nationibus nobis infestis, & iusti belli titulis subiugatis, & quare?
35 Romani provincias perdomitas, earumque personas, & prædia tributis onerabant.
36 Ioseph terram Ægyti qualiter Pharaoni tributariam fecerit?
37 Tertullian. Iustini, Plinij, & aliorum loca adducuntur de tributis variarum provinciarum.
38 Tributa leviora semper imposita fuerunt provincijs, quæ se spontè dederunt.
39 Indis tributa leviora imponenda sunt, & quare?
40 Prædia, & possessiones, quas Indi habebãt tempore suæ infidelitatis, eis relinqui iubẽtur per Bullam Pauli III. & plures schedulas Regias.
41 Cap. Iudæi, vers. Si qui prætereà, de Iudæis, expenditur, & illustratur.
42 Tributa nulla imperari possunt Indis ratione soli, & prædiorum, & quare?
43 Italicæ provinciæ, & Italica prædia, quæ essent, & quæ privilegia haberent.
44 Tributa levia, moderata, & taxata Indis imponi, semper nostri Reges curarunt, & iusserunt.
45 Schedula Pintiæ, & alijs cavetur, ut tributa Indorum in rebus, & fructibus taxentur, qui pro varietate regionum facilè ab illis haberi possint.
46 Dom. D. Franc. à Toleto Prorex Peruanus laudatur in visitatione, & taxatione, quam fecit pro tributis Indorum.
47 Tributorũ Novæ-Hispaniæ taxatio, quibus commissa, & qualiter facta fuerit?
48 Principes sub peccato lethali, & obligatione restitutionis debent moderari tributa iuxta facultates subditorum.
Cap. super quibusdam, §. penult. de verb. signif. cap. non sanè 14. q. 5. & alia iura de tributis agentia, expenduntur, & illustrantur, ibid.
49 Tributa iniustè, & tyrannicè imposita fraudari licitè à subditis possunt.
50 Indi minoribus, & levioribus tributis, quàm alij vassalli onerari debẽt. & quare?
51 Operarum, & servitiorum personalium, præbitio inter tributa connumeratur.
52 Onere duplici nemo gravari, vel molestari debet.
53 Hybicas apud Plutarch. dicebat Antonio: Si vis duas collectas, da duas messes.
54 Indis, qui gravia tributa indicunt, vel indicenda suadent, eo prætextu, quòd otiosi sint; meritò à Iosepho Acosta reprehenduntur.
55 Tributa, quæ tum Indis, tum alijs imponuntur, quam proportionem, & æquitatem habere debeant?
56 Fr. Ioan. Zapata graviter queritur de duritie, & augmento tributi Indorum Novæ-Hispaniæ.
57 Rex noster pijssimus multũ debet curare, ne Indi gravium tributorum exactione vexentur, & repellere contrarium suadentes.
58 Tributa ea tantùm iuxta, & secura putat Cassiodorus, quæ potest lætus possessor offerre, & Princeps cum bona conscientia accipere.
59 Regni unica salus est, habere vassallorum opulentiam, benevolentiam, & promtitudinem.
60 Nervæ Coccei Imp. Rom. exemplũ in subditis sublevandis.
61 Marcus Antonius Imperator vasa sua omnia, & supellectilia vendere maluit, quàm provincias tributis onerare.
62 Bonorum Regni consumtio, parit consumtionem vitæ vassallorum.
63 L. & qui originem, §. Præses, D. de muner. & bonor. expenditur, & illustratur.
64 Tributa nimia Rempublicam strangulãt, & pauperes necant, ex Salviano.
65 Tributa & vectigalia cum excessu imponentes, & exigentes, quàm graviter peccẽt, & exempla quorundam Piorum Imperatorum.
66 Provinciæ in perpetuum redduntur desertæ propter nimias exactiones, ex Cicerone; & contrà si relevẽtur, omnia augentur, & florent, & subditi multiplicantur.
67 Boni Regis officium quod? ex Xenophonte.
68 Divitiæ veræ Principis, quæ sint? ex sententia Apollonij.
69 Atrum sordidumque est aurum, quod ex lacrymis oritur.
70 Insolita si exigantur, consueta fortè cessabunt, ex Symmacho.
71 Principem tunc magis suos redditus augere cùm tributa minuit, ex Cassiodor.
72 L. 2. tit. 10. par. 2. vers. Otro si, põderatur.

Prin-

73 Principes aliqui referuntur, qui gravia, & insolica tributa exegerunt, & quòd Tyrannidis notati fuerint.

74 Tyranni qui plus æquo vassallos tributis onerant, in sacra Pagina emunctores vocantur, & quare?

75 Tributa iniusta quidam Regi Gallico proponens, & suadens, quas pœnas dederit?

76 D. Franc. de Paula apud Ludovicum XI. Galliarum Regem dictum, & miraculum insigne, super gravi, & iniusta tributorum impositione.

77 Manuel Comnenus, & Basiliscus Impp. qualiter à Deo puniti fuerint ob graves exactiones.

78 Tributa, quæ ab Indis præstantur, magis censenda, & appellanda sunt personalia, & capitationis, quàm realia, & quare?

79 Capitationis tributũ apud Romanos quale esset, & quibus alijs nominibus vocatum? L. unica, C. de capitat. civium censib. exim. lib. 11. & aliæ de hoc tributi genere agentes, declarantur, ibid.

80 Tributũ, quod nos Hispani vocamus, Moneda forera, & Martiniega, quale sit?

81 Tributa, quæ ab Indis præstantur, vel ex eo solo, quòd in Regijs schedulis non deciditur, quòd sint realia, personalia censenda sunt.

82 Res quælibet libera esse præsumitur.

83 Tributum etiamsi contineat obligationẽ dandi aliquam rem, vel quantitatem, debet iudicari personale, & non reale.

84 Tributum dicitur personale, etiam si designentur & taxentur res, vel prædia, aut fructus, ex quibus solvi debet.

85 Persona, quæ principaliter obligatur ad solutionem tributi, magis attenditur, quàm res, quæ solvi debent.

86 Tributa Indorum in rebus certis solvi iussa sunt, non ut sint realia, sed ut easdem res procreare, & conservare compellantur.

87 L. domini prædiorum 5. C. de agricolis & censit. lib. 11 & l. 1. C. de pascuis publicis, ponderatur, & illustratur.

88 Indorum personæ sunt principaliter obligatæ pro tributis eorum, non autem prædia, vel alia bona.

89 Tributaria prædia ad quemcunque possessorem transeunt cum onere tributorum. L. Imperatores, D. de publican. & vectigal. & similes declarantur, ibid.

90 Indorum prædia, & bona licèt tributis obligata non sint, benè tamen capi, & detineri possunt pro eorum solutione. L. 1. & 2. de capiend. pignor. trib. causa, & l. nemo carcerem, C. de exact. tribut. explicantur, ibidem.

91 Tributa Indorum mortuorum, vel absentium à præsentibus exigere iniquum est, & contra eorundem tributorum naturam.

92 Persona cessante, vel deficiente, cessat quoque onus, vel præstatio ei iniuncta.

93 L. unica, C. ut nullus ex vicaneis, lib. 11. & plures similes, quæ probibent alios pro aliorum tributis molestari, ponderãtur, & illustrantur.

94 Tributa Indorum non in toto municipio, sed in unoquoque tributario taxari separatim debent, ne alij pro alijs conveniãtur.

95 Talea, vel tributum ubi imponitur loco, vel universitati, superstites solvunt pro deficientibus, donec fiat novum æstimum, secundùm opinionem Bart. receptam.

96 Bartolus sibi contrarius reperitur in eadem tractatione.

97 Consuetudo, vel statum, ut iuvenes solvãt tributa pro senibus, vel absentes pro præsentibus, an valeat? & quas circumstantias requirat?

98 Indi ne pro aliorum tributis conveniantur, & affligantur expressè aliquibus schedulis cautum est, quæ recensentur, & n. 96.

99 Lex quoties facit mentionem de remedio, disponere videtur, ut remedium interponatur, in casu de quo loquitur.

100 Tributa à viduis uxoribus, pro maritis, à filijs pro patribus, vel è contrario exigere, durum est, & omni iure prohibitum.

101 L. 1. & per totum, C. ne uxor pro marito, & C. ne filius pro patre, ponderantur, & illustrantur.

102 Cassiodori elegans locus expenditur.

103 Tributa etiamsi mixta sint, hoc est personis pro rebus imposita, cessat collecta, si persona ex iusta aliqua causa à contributione eximatur.

CAPVT XIIX.

De tributis, quæ Indi præstare compelluntur, & eorum iustitia, & an personalia, vel realia censenda sint?

AD eandem 1 quoque tractationẽ servitij personalis Indorum pertinere videtur tributorum præstatio, quæ illis variè pro varietate locorum, & provinciarum iniungitur, Regibus nostris facieda, vel de eorum consensu, & mandato privatis, quibus ipsi hoc beneficium indulserunt, quos Indorũ Patronos, Commendatarios, seu feudatarios appellamus.

2 De cuius † præstationis iustitia, & æquitate dubitare non licet. Nam sive Regem nostrum potentissimum verum, & absolutum harum Indiarum dominum esse fateamur, ut iam hodie absque dubio fateri debemus: sive earum generalem Protectorem, & Administratorem ad Indos gubernandos, defendendos, & Christianâ Fide, Religione, & moribus imbuendos, iuxta ea, quæ in prioribus libris latissimè disputavimus, affirmare quidem debemus, iustum, & necessarium fuisse, & esse, ut Indi ipsi vicissim eidem aliquid contribuerent, quo, & supremam eius dominationē agnoscerent, sumtus iuvarēt, & ministros, ac milites alerent, quibus hæ adeò extensæ, & hostibus Fidei infensæ provinciæ, sartæ tectæ tueri, & tam pace, quàm bello, defendi, ac gubernari possent.

3 Has etenim † esse communes, & generales in omnibus Regnis tributorum solvendorum causas, apertè ostendūt I.C. in l. ager 27. vers. *Stipendium*, D. de verb. signif. l. 1. §. in causa, D. de quæstion. ubi Vlpian. docet † in causa 4 tributorum Reip. necuos consistere, cap. unico, quæ sunt regal. in usib. feud. cap. pervenit, cap. innovamus, de censibus, cap. tributum, & per totum 23. q. 8. cap. si tributum 11. q. 1. cap. super quibusdam, de verbor. signific. Novella Iustiniani 149. & Novell. 16. de Præsid. 5 provinc. §. atque ut hæc; elegans † text. de iure nostro Regio in l. 6. tit. 24. l. 11. in fine, tit. 28. par. 3. ibi: *E fueronles otorgadas estas cosas, porque oviessen con que se mantoviessen honradamente en sus despensas, è con que pudiessen amparar sus tierras, i reinados, i guerrear contra los enemigos de la Fè, i porque pudiessen escusar sus pueblos de echarles muchos pechos, i agravamentos*, l. 53. tit. 6. par. 1. l. 5. tit. 7. par. 5. in princip. ibi: *Guisada cosa es*, l. 6. tit. 28. par. 3. ibi: *Pechos, ò tributos son los que se pagan al Rei en señal del reconocimiento del señorio*. Eleganter † Cassiod. lib. 6 12. var. epist. 16. ibi: *Quoniam Reip. ordo tali constituto, & merito votorum sistere cernitur, quod pro cunctorum utilitate præstatur. Diligenda sunt ista, unde Respub. videtur esse firmissima. Quæ dum redeunte censu reficitur, status sui firmissimo robore continetur.* Iun7 ctis aliis † quæ adduxi sup. hoc lib. cap. 13. n. 23. & seqq. & latè in hanc rem congerūt Scribentes in Rubr. & l. 1. D. de publ. & vectigal. in Rubr. C. de annon. & trib. lib. 10. C. de censibus, lib. 11. D. Thom. 2. 2. q. 63. Archid. in c. si quis Romipetas 24. q. 3. Lucas de Pena in l. annonas, C. de erogat. militar. ann. Greg. Lopez, & eius Additionat. Humada in l. 9. tit. 6. par. 1. gloss. 3. num. 11. cum seqq. Otalora de nobilitat. 1. par. cap. 2. & cap. 3. num. 5. & 6. Nicol. Festasius, & Ægid. Amat. in tract. de æstimo, & collectis, Dionys. Gothofred. in notis ad Novell. Leonis 25. Ioann. Garcia de expens. cap. 21. num. 35. Menchac. controvers. illust. cap. 8. Navarr. in cap. fraternitatis 12. q. 2. à num. 46. Iust. Lips. lib. 4. civil. doct. cap. 11. & plurimi alij relati à Bobad. in Politica lib. 5. cap. 5. n. 2. Quibus addo Ioā. Baptist. Costam cons. 1. Vvesemb. cons. 27. & 45. Petr. Greg. lib. 3. de Rep. cap. 4. & 7. & lib. 3. syntagm. cap. 3. & cap. 6. n. 3. Petr. Andr. Canonher. in Aphorism. polit. 1. tom. pag. 270. Gail. lib. 2. observat. 52. per tot. Cuiac. lib. 7. observat. cap. 3. Blas Diaz Flores var. quæst. cap. 22. fol. 193. Sixtinum de regalib. lib. 2. cap. 14. per tot. Henric. Bocer. in eod. tract. cap. 3. ex n. 196. Lasart. in præfat. ad tract. de decim. emt. & vendit. Avendañ. de censib. lib. 1. cap. 1. per tot. & in tract. de iust. impos. tribut. Molin. Theolog. de iustit. & iure 1. par. tract. 2. disp. 75. & seqq. Sylvest. & alios Summistas, verb. *Tributum*, Lessiū de iust. & iure, lib. cap. 33. Salas de legib. tract. 14. disp. 15. sect. 10. Mag. Marq. qui elegantissimè loquitur, in Gubernat. Christ. lib. 1. cap. 16. pag. 85. & seqq. Valdes de eleemosyn. 4. par. n. 1. fol. 94. Dom. Valençuelā cons. 99. per totum, Navarrete discurs. polit. 13. fol. 113. Carol. de Tapia decis. 23. n. 36. Adam Contzen lib. 8. Politicor. cap. 7. & seqq. Synopticas observationes de collectis, & contributionibus Imperij, observat. 1. & seqq. Andr. Coclaeū, qui utinam ita pius esset, ac doctus apparet, in eod. tract. de contribution. & novissimè, ac prudentissimè P. Ioā. Ant. Velazq. de opt. Princip. lib. 4. adnot. 15. pag. 479. Barbos. in l. competit, C. de præscript. trig. n. 7. & seqq.

8 Et placet adscribere aurea verba † D. Chrysost. homil. 23. ubi easdem causas iustificandi tributa agnoscens, sic ait: *Innumera bona civitatibus per Magistratus obveniunt, quæ si sustuleris, omnia simul pessum ibunt: ita ut neque urbes, neque agri, neque domus, neque forum, aut aliquid aliud consistere queat, sed omnia simul subvertantur, potentioribus imbecilliores impunè devorantibus. Propterea ab antiquis temporibus communi omniū sententia Principes à nobis sustentari debere visum est, ob id, quòd sua ipsorum negligentes, communes curant.* Et mox: *Quòd si Paulus, tunc, cùm Gentiles adhuc essent Principes, ista præcepit, multo magis oportet ea fidelibus exhibere.*

9 Qua de causa † Romani, & reliquæ ferè totius orbis nationes, ubi aliquas provincias bello, aut aliâ ratione subiugabant, vel in suā ditionem recipiebant, statim illis tributa, & stipendia indicebant, modò prædiorum, modò

per-

personarum, sive capitum considerationem habentes, ut sic militibus præmia præstare possent, & ipsis provincijs debellatis consulere, ut constat ex l.3. D.de censib. l. inter debitorem 42. D.de pact. l.neque stipendiũ 13. D.de impens. in reb.dotal.fact.l.Iulianus 13. §. idem Iulianus, D.de action.emt.l.generali 32. §.fin.in fin. D.de usufr.legat. l.filij 21. §. ult.D.ad Municipal.§.per traditionem,Instit. de rer.divis.ubi Theoph.& Balduin.ita & benè notarunt, & latiùs Brisson.de verbor.sign. lib.18.verb.*Tributum*, idem Brisson.de Reg. Persar.ex pag. 120. Petr. Gregor. lib.11. de Repub. cap.11. num.5. Alex.ab Alex.lib. 4. Genial.cap.10. Pancirol.in thes.var. lect.lib. 3.cap.31.Cæl.Rhodig.lib.28.antiq.lect.cap. 30.& seqq. Bullenger.de Roman.Imp. lib.9. cap.22.& seqq.Contzen d.cap.7.Iust.Lipsius de magnit. Rom.lib.2. cap.2. Vvolphan. Lazius de Rep. Rom.lib.2.cap.13.Durant.Cassellius lib.2.var.cap.4.& Alciat. Rebuff.Forner.& Bræchæus per text.ibi † in d.l.ager27. §.stipendium, D.de verb.signif. ubi Vlpianus hùc respiciens ait: *Stipendium à stipe appellatum est, quòd per stipes, id est modica æra, colligatur. Idem hoc etiam tributum appellari, Pomponius ait: Et sanè appellatur ab intributione tributum, vel ex eo, quòd militibus tribuatur.* Cui conveniũt Festus Pompei.lib. 17.de verbor.signif.& Marcus Varro lib.4.de ling.Lat.nisi quod hic, initio, pecuniam eam, quæ populo imperabatur, tributum appellatũ esse inquit, eò quòd tributim à singulis pro portione census exigeretur.Et tradit alia Pãcirol.in thesaur.var.lect.pag.243.&alibi passim, plurima de tributis adducens, & novissimè D.Nicol.Ferdin.à Castro exercit.Salmãt. 1.ex num.21.

Atque † hac propter, collectas, munera, & tributa à iure Gentium initium habuisse, à quo & bella orta, regna condita, & dominia distincta, l.ex hoc iure, D.de iust.& iur. optimè notat & prosequitur Festasius d.tract. de collect. §.exactio, num. 1. Ægid.Bened.in d.l.ex hoc iure, 1.par.cap.3.n.11. Petr. Heigius 1. par.q.17. n.2. & ante eos Greg. Theolog. in orat.ad Iulian.ita scribens: *Ex peccato penuria nata est, perniciosæ cupiditatis mater, quæ bella peperit, à quibus orta sunt tributa, quibus in divina condẽnatione nihil gravius est, & acerbius, &c.*

Et † quod magis est, si iustè imposita sint, etiam in foro consciẽtiæ,& sub peccato mortali,& restitutionis obligatione solvi debere, rectè docent D.Paulus ad Rom.13.Panorm. & alij in cap.innovamus, de censib.Sylvest. in summ.verb.*Gabella* 3.q.8.Alphons. à Castro de lege pœn. lib.1. cap. 11. & de iusta hæret punit.lib.2. cap.14.col.2. Covarr.in reg.peccatũ,2.par.§.5.Soto,Navarrus, Navarra,Valentia,Lessius,Emãn.Rodrig.& plures alij ex Theologis,& Summistis,quos refert & sequitur Fr.Ioan.Zapata in tract.de iust.distrib. 2. par.cap.19.num.7. Marquez d.lib.1.cap.16. §.3. pag. 95. Salas dict. sect. 10. Contzen d. cap 7. §.18. & Bobad. d.lib.5. Polit. cap.5. num.4.litt.A.

Et in † nostrorum Indorum terminis, quòd eis iustè moderata tributa imponi potuerint, benè ex sup.dictis principijs,& rationibus agnoscit, & probat Matienz. in tract. M. S. de moderat.Regn.Perù 1.par.cap.12. & seqq. & Acosta de procur.Ind.salut.lib.3.cap 6. multis hoc sacræ Paginæ, & sanctorum Patrũ locis,& doctrinis confirmans,&ita concludens: *Tributa ergo necessaria ad spiritualem, politicamque gubernationem, certa ratione moderata, ac definita, non iniquè Indorum gens pẽdere existimanda est, quam rem cùm & divinorum librorum auctoritas, & ratio ipsa satis muniat, atque confirmet, neque nostrorũ Theologum, eorum quoque, qui causæ Indicæ studiosores sunt, aliquanta ab eis tributa exigi posse, quisquam neget, nihil est, cur in loco plano, & expedito amplius immoremur.*

Idem quoque (Acostâ non relato) resolvit Zapata ubi sup.cap.21.dicens: *Licitè & iustè Indis tributa constitui potuisse, & rectè ab eis exigi deberi. Non solùm ea, quæ primò à primæva huius Regni debellatione imposita fuerunt, de quibus non dubitamus; sed & ea, quæ de cursu temporis paucis ab hinc annis, noviter constituta fuere, antiqua augendo, de quibus posset esse dissensio.*

Et Antonius Herrera in hist. gener. Indor. decad.4.lib.6.cap.11.recenset,† quòd cũ anno 1529.in quodam consessu Barchinonæ habito à viris doctis, & religiosis ex Caroli V. Imperatoris, ac Regis nostri Opt.Max.Iussu, seriò tractatum fuisset, quid Indi præstare deberent, resolutum fuit, nulla alia servitia personalia præstare debere, quàm, quæ Hispani homines,& vassalli præstant, & decimas Deo, ac Regi tributa, quæ eis iustè, & cõmodè imponi possent, facultatum eorum, ac provinciarum consideratione habitâ.

Eòque respiciunt † plures schedulæ, quæ varijs temporibus de hac tributorum materia expeditæ reperiuntur, & habentur in 2.tom. impress.pag.135.cum multis seqq. in quibus, eorum iustificatione suppositâ, norma præscribitur, quâ imponi,& exigi debeãt. Et in schedul.data Pintiæ 29.Septembr.ann.1555.exprimitur, quòd hæc tributa Indi in recognitionem supremi dominij nostrorum Regum solvere debent. Quam rationem etiã expressit

sit nobilis illa provisio, quæ formam successionis Commendorum præscripsit, dat. Matriti 26. Maij ann. 1536. simul etiã adijciens, hoc neque novum, neque grave Indis futurũ fore, cùm Reges nostri in eorum locum fuerint subrogati, † quibus ipsi Indi anteà parebant: sub quorum tyrannide, vix credibile est, quàm gravi tributorum, & aliorum servitiorum onere premerentur, ut refert Acosta in hist. naturali & morali Indiarum lib. 6. cap. 15. & de procur. Ind. salut. lib. 3. cap. 9. pag. 308. Fr. Hieronymus Romanus in Rep. Mũd. 3. par. lib. 1. de Repub. Ind. Antonius Herrera d. histor. gener. Ind. decad. 2. lib. 7. cap. 12. & decad. 3. lib. 4. cap. 17. Garci-Lassus Inca in suis commentar. de Incarũ historia lib. 5. cap. 5. & cap. 15. & 16. Fr. Ioan. Torquemada in Monarch. Ind. lib. 5. cap. 16. pag. 685. & 716. & alij, quos Ego congessi 1. tom. de Ind. iure lib. 2. cap. 12. num. 5. & seqq.

Adeò, ut teste eodem Herrerâ decad. 2. lib. 8. cap. 5. pag. 264. in Mexicana † provincia, ubi Indi ita pauperes essent, ut nihil aliud haberẽt, quod tributi nomine Motechumæ eorum Regi pendere possent, pediculorum saltem certam pensitationem facere cogerentur, quos sacculis inclusos offerebant, quorũ plures in Regis Palatio in camera ad hoc disposita, ab Hispanis repertos, cõmemorat. Vt sic minus mirabile videri possit, † quod de alijs Indis agens tradit Alex. lib. 4. Gen. cap. 10. inquiens, Indos æquali omnes onere premi. Nam quartam fructuum partem Regibus, annis singulis, pendere cogebantur. Et Ioan. Metellus relatus in Theatr. vitæ humanæ lib. 6. vol. 3. pag. 813. ubi ait, † apud Indos, tenuiores, Regibus suis, munerum loco, rosas nostrates offerre solere, quibus eorundem Regum cubicula insternantur. Adeòque Regi Biznagarensi, quotannis, ex odoribus, & floribus tributa ad quinque prope millia Hispanicorum aureorum summam solvi.

Et est adeò verum hæc tributa licitè ab Indis deposci, † ut etiam ab infidelibus necdũ baptizatis, inter baptizatos commorãtibus, exigi posse, optimè resolvat Acosta d. lib. 3. de procur. Ind. salut. cap. 13. etenim Principi subditi hi quoq; sunt, posteà quàm terra hæc in illius ditionem venit; siquidem istis non minus ius dicit, & tutelam, ac defensionẽ impartitur, quàm cæteris: ac proinde quemadmodum olim Paganis Christiani tributa pẽdebant, cùm illi rerum potirentur, ita nunc temporis, Christianis Pagani nõ iniuriâ persolvunt. Ad quod probandũ inter alia adducit sententiam D. Gregorij lib. 3. epist. 26. ad Ianuarium Episcopũ, † quæ habetur in cap. iam verò 23. q. 6. ubi nõ solùm communibus tributis, verùmetiam maioribus, rusticos infideles, inter fideles degentes, gravari posse, inquit, ut sic, ipsâ exactionis suæ pœnâ, compellantur ad rectitudinem festinare. De quo Ego plura alia dixi d. 1. tom. lib. 2. cap. 18. n. 38. & seqq.

Et potuit allegare † insignem locum Abulensis sup. Matth. cap. 22. q. 103. ubi exponẽs illud verbum Christi Domini: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari.* In quo secundùm D. Hieron. & Theophyl. Redemtor noster tributa sua Principibus dari præcepit, prout & exponit l. nostra 56. tit. 6. part. 1. in quæstionem deducit, † an Iudæi, qui Romanis suberant, licèt sub religione diversa, eis tributa præstare deberent? & ita multũ ad propositum Indorum fidelium, vel infidelium, de quibus agimus, inquit: *An Iudæi tale, vel tale tributum Cæsari debeant? non potest patere, quia hæc est multum particularis consideratio. Sed an aliquid debeant? non potest dubitari; idque tum ob alias, tum etiam ob rationem publicæ administrationis, & trãquillitatis. Hæc enim omnia Cæsar præstabat; nã ponebat Præsides, & Iudices, qui foralia omnia definirent, & contentiones terminarent, & specialiter criminalia. Nam in civilibus Iudæi habebant Iudices de se ipsis; in criminalibus tamen non. Vnde non licebat illis interficere quemquam, ut ipsi dixerunt Pilato, Ioan. 18. & tenebat regionem in pace, cohibens omnes tumultus, & seditiones, & ad hoc habebat legiones, & Centuriones in Iudæa, qui erant Romani, vel Gentiles, ut servarẽt tranquillum statum publicum: & faciebat, ut nulla alia gens pugnaret contra Iudæos: & si quis pugnare vellet, suscipiebat Cæsar defensionem patriæ. Ideò pro his multa debita erãt ei, quia non debebat pro his omnibus militare suis expensis. Sic enim dicit Theophyl. super hoc verbo: Tuetur te Princeps tuus ab hostibus, vitam tuam reddit tranquillam, pro his ergo teneris in censu. Sed hoc ipsum, quod solvis numisma ab eo habes, reddes ergo numisma Regium Regi: Paulus Orosius de Ormesta ait: Tributum præmium pacis est, nos tributa dependimus, ne bella patiamur.*

Praedicta tamen † eo primum sensu accipienda sunt, ut nullatenus reputemus, hæc tributa ab Indis extorqueri in præmium, & compensationem Evangelij, & Baptismi illis communicati. Hoc enim nefas esset, ut benè observat Acosta d. lib. 3. cap. 7. & nihil profectò à Simonis vitio distaret, nisi quòd nefarius ille pecuniam pro gratia dare nitebatur, ut habetur Actor. 8. Nos verò gratiam pro pecunia dare desideraremus, quod minimè ferendum est: cùm, quæ gratis accepimus,

gra-

gratis dare iubeamur, Matth.cap.10. Quamvis non sit iniquum † ex eisdem tributis, quæ tuitionis, gubernationis, & supremi dominij recognitionis, atque alijs iustis titulis, de quibus suprà egimus, imponuntur, aliquid eorum Parochis, & animarum Pastoribus assignare (ut re ipsâ fieri videmus) ex quo se competenter alere possint. Teste enim eod. Acostâ d.lib.3.cap.10. pag.113. † Ministri salutis æternæ ali debent Indorum largitionibus, & proventibus, quos ipsi divino verbi, & Sacramenti pane nutriunt. Cùm hoc non tam dispositionis humanæ, quàm divini esse iuris notissimum sit, & omni lege definiri, † D. Paulus omnium Gentiũ Doctor, his verbis ostendat 1.Cor.9. *Quis militat suis stipendijs unquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? quis pascit gregem, & de lacte eius non manducat? Numquid secundùm hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit? Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os bovi trituranti. Si nos spiritualia vobis seminamus, magnum est, si carnalia vestra metamus? Nescitis quoniam, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt, & qui altari deserviunt, cum altari participant.* Et idem † in lege Evangelica CHRISTVS Dominus non solùm permisit, verùm & ordinavit ijs, qui Evangeliũ annuntiant, Lucæ & Matth.10. ibi: *Dignus est operarius mercede sua.* Quarum † auctoritatum meminit text. in cap. Ecclesias, vers. *Item Apostolus* 13.q.1.& in cap. Episcopus, de offic. Ord. in 6. & Ego alias adducens sup. c.5. num.82. Et † inde etiam natum est adagium, qui altari servit, de altari vivere debet, dequo latè Roman.cons.344. in casu, num.1.& Cardin. Tusch. litt. A. conclus.312. & alij apud Alvarez de Velasco in axiomat.iur.litter.A. num. 231. & Laborium var. lucubrat. tit. 2. cap.14.num.5.

Licèt † hæc quoque omittere oporteat, ut idem ipse Apostolus Paulus & verbis, & exemplis ostendit, ne aliquod impedimentum Evangelio, quod prædicatur, inferri possit, ut constat 1.Corinth.8. & 9. & 1.Thessal.2.& 4. & Actuum 20. Vbi † se suis manibus laborasse, & operatum fuisse inquit, ne aliquem gravaret, dum Evangelium prædicabat, prout latiùs retuli sup.cap.14.num.111. Et † huc respicit D. Thom. 2.2.q.53.art.8. dũ docet, quòd sæpè temporalia sunt dimittenda propter scandalum pusillorum.

SECVNDÒ animadvertere oportet, quòd licèt † gentibus, & nationibus nobis infensis, & iustis, ac legitimis belli titulis, & rationibus subiugatis, gravia tributa, pro victorum arbitrio, possint, & soleant imperari, ad eorum temeritatem, vel contumaciam puniendam, vel damna, quæ intulerant, & ipsius belli expensas resarciendas, ut pluribus exemplis ex sacra Scriptura petitis, ostẽdit Acosta eodem lib. 3. cap. 7. Et in † Romanis videmus, qui, ut suprà tetigimus, non solùm personas, verùm & provincias ipsas perdomitas in potestatem suam redigebant, earumque urbes, & prædia tributis onerabãt, quæ ratione soli, vel fundi sibi tanquam veris, & novis dominis ab antiquis possessoribus pẽderentur, ut in d.l. ager, §. stipendium, cum similibus sup. relatis, & notavit gloss. in l.1.§.1.verb. *Pendant*, D. de publ.& vectigal. Abb. in cap. de terris, n.3. de decimis, text. in cap. si tributum 11. q. 1. & in cap. sancitum 23. quæst. 8. quæ propriè de his prædiorum tributis loquuntur.

Ad quæ etiã † respicit illud Genes.47. ubi sanctus Ioseph postquàm universam terram Ægypti subdidit Pharaoni, eandem Ægyptijs reliquit, quintâ portione frumentariâ perpetuò usibus Regis addictâ, utpotè à quo illis prædia concessa fuerant. Et † Tertull. in Apolog.c.13. ibi: *Si agri tributo onusti viliores, hominum capita stipendio censa ignobiliora. Nã hæc sunt notæ captivitatis.* Iustin.lib.1. *Sed civitates, quæ Medorum fuerant tributariæ*, Plin.lib.12.c.7. *Etiam ad Morinos usq; pervecta, ad tributarium pertinet solũ*; cum alijs, quæ tradit Ludovic. Montal. in tract. de reprob. sent. Pilati, art.3.n.4. D. Valerçuela in monit. contra Venet. 4.par.n.145. & Adã Contzen d.lib.8.cap.7.num.15.

Atverò † provincijs, quæ spontè se dedebant, leviora tributa semper imposita fuerũt, ut de eisdẽ Romanis observat Guid. Pãcirol. in thesauro var. lect. lib.3.cap.31. pag.368. adducens exemplum de Anglis, qui impensis tantùm alẽdi exercitus sunt onerati. Vnde de eis dixit Strab.lib.4.Geograph. *Ad Britãniæ insulæ custodiam, nullo opus est præsidio, non enim plus ordine ullo militum, vel equitatu aliquo indiget, ut ab ipsis tributa exigantur, æqualiter enim constitutum ipsis vectigal.* Idemque supponit Petr. Greg. lib.11 de Repub.cap.11.n.5. Contzẽ d.n.18.& seqq. Marquez d.lib.1.cap.16.§.3.pag.89. Acosta c.7. & alij ex sup. citatis.

Vnde † cùm in nostris Indis, ut plurimùm, iure belli actum nõ fuerit, sed voluntaria deditio intervenerit, & Regum nostrorum dominatio ad maiorem ipsorum bonum, tum temporale, tum præcipuè spirituale introducta fuerit, ut dixi dict. 1. tom. lib.2. cap. 9. num.21,&22.& lib.3.cap.7.num.34.& 35. & alibi sæpè, consequens est, ut tributa, quę illis imposita sunt, vel imponenda fuerint,

valdè moderentur,& suaviter exigantur. Maximè eorum tenuitate, ac paupertate cõsideratâ. Et quòd † prædia, & possessiones, quas publicè, vel privatè possidebant, tẽpore suæ infidelitatis, in eorum dominio,& libero usu relictæ sunt, ex voluntate, & iussu nostrorum Regum cum iustitiæ, & æquitatis regulis cõformata. Vt expresè deciditur in Bulla Pauli III. cuius meminimus d.1.tom. lib.2.c.8. num.77.& 79.& cap.10.n.47.& in cap.4.legum, quas novas vocant, datis Pintiæ 4.Iun. ann. 1543. & in pluribus schedulis infrà citandis.

40

Et † desumtum videtur ex cap. Iudæi 5. vers. *Si qui præterea*, de Iudæis, ubi disponitur: *Quòd Iudæi, vel Sarraceni, qui Deo inspirante ad Fidem se converterint Christianam, à possessionibus suis nullatenus excludãtur: cùm melioris conditionis ad Fidem conversos esse oporteat, quàm antequàm Fidem susceperant, habebantur, &c.*

41

Quod † benè (ut solet reliqua) prævidit Acosta d.lib.3.cap.7. hinc deducens, quòd ratione soli, & prædiorum nulla tributa Indis imperari potuerunt: *Neque enim* (inquit) *solũ nostrum ipsi occuparunt, sed nos illorum, neque ad nos ipsi, sed ad illos nos certè pervasimus. Itaque Barbarorum terra subditur quidem Christianis Principibus, cùm primũ populi ipsi subduntur, sed nihil illius ratione Barbari debent, quam à nobis mutuati non sunt, sed nobis cum potius communicarunt. Plurimum verò interest, utrũ homines ratione loci subdantur, an potius hominum causa locus ipse: hic enim res nullo modo addicũtur, sed integrum ius penes dominos manet.* Vt & in † prædijs, & provincijs accidebat, quæ apud Romanos iuris Italici esse iubebãtur, de quibus agit Vlpian. & DD. in l.7.& fin.D.de censib. Covar. lib.4.var.c.1.n.11. Balduin. & alij in §. per traditionem, Inst.de rer. divis.& Briss.de verb.signif.verb. *Italica*.

42

43

Quapropter, refert Ant. Herrer. in d. hist. gener. Indiar. decad.1.lib.7.cap.8. pag.237. ann.1509. circa ipsam primam Indorum detectionem, Catholicos Reges sanxisse, † ne ab Indis Hispaniolæ quicquam tributi nomine, præter dimidium Castellani, exigeretur. Et decad.4.lib.9.c.14.ann. 1531. ne ab Indis Mexicanis aliquid præter moderatã tributi taxam à Commendatarijs peti posset, & ut libri harum taxationum conficerentur. Id quod innumeris propè schedulis, & Regijs, & provisionibus cautum etiam videmus, quæ habentur d.2.tom.impress. pag.136. & multis seqq. & apud Matienz. d.tract.de moder. Reg. Perù lib. 1. cap.13. & seqq. dum enixè iubent, ut Indorum tributa ubique taxentur, & eâ quidem moderatione, ut Indi nullo modo graventur, nec depauperẽtur, quin potius ditescant, & minus longè præstent, quàm Regulis olim suis, cùm infideles essent, pensitare solebant, illisque necessaria remaneãt ad suas infirmitates curandas, filios alendos, filias dotandas, aliasque vitæ necessitates commodè sublevandas.

44

Et † in quadã schedula dat. Pintiæ 2. Feb. ann.1549. alia 29. Sept. ann.1551. alia Monzonij 18. Decemb. ann.1552. alia Matr.26. Iunij 1576. & alia novissima Matr.17. Maij ann. 1601. quæ servitij personalis formã disposuit cap.3. ut hoc commodiùs exequi possit, disponitur, ut eadem tributa in illis rebus taxentur, & imponãtur, quæ Indi ipsi pro varietate regionum faciliùs habere, & frequentiùs suis domibus alere, suis ex prædijs colligere, suisvè manibus operari, ac conficere solent, ne aliter pro tributis solvendis soliciti, aliquid damni, vel anxietatis incurrãt. † Qua in re multũ excelluit cura & prudentia Dom. D. Franc. à Toleto Peruani Proregis, qui cũ hanc taxationem in mandatis habuisset, totã illam vastissimam regionem lustravit, & quid in unaquaque provincia Indi solvere deberent, summâ æquitate, & dexteritate definivit, & in libros, sive laterculos redegit, quos hodie *de las tassas* vocamus, de quo latè agit Matienzus ubi sup. qui eundem Proregem in hoc labore suâ iuvit industriâ, Acosta lib.3.cap.8. & Agia in suis respons. de servit. person. Ind. pag. 45. Et in † Nova-Hispania eadem taxatio commissa fuit Audientiæ Mexicanæ, & Proregi D. Antonio de Mendoça, ut refert Torquemada in Monarch. Indiana lib.5.cap.10.& seqq.

45

46

47

Et planè cùm tributorũ moderatio, & iuxta vires, ac facultates subditorum iniunctio, generaliter à Principibus valdè curari debeat, etiã sub peccati lethalis, excõmunicationis, & restitutionis obligatione, ex text. & DD. in cap. super quibusdã, §. penul. de verb. sign. cap. non sanè 14.q.5.c. quando, c. si Ecclesia, in fin.23.q.4.l.20. tit. fin. par.3.l.4. tit.14. lib.6. Recop. Innoc. in c. innovamus, de cẽsib. Hostiens. in summ. tit. de immun. Eccles. §. à quibus, Alberic. in l. neminẽ, C. de sacros. Eccles. Sylvest. verb. *Gabella* 3.n.10. Sot. de iust. & iur. li.3.q.7.art.6.& seqq. cũ alijs ex sup. relatis, & latè adductis à Tiraq. de retract. lign. in præfat. n.69. Otalora de nobil.1.par.c.3.n.13. Avendañ. de exeq. mand.2.par. cap.14.n.2.& seqq. Aviles in cap. Prær.c.24. Greg. Lopez in l.2.tit.1.par.2.verb. *Antiguamente*, & in l.fin.tit.7.par.5.verb. *Semejante*, Covar. in reg. peccatum, 2.par. §.5. in fin. Valençuela Piscat. in l. omnes omninò, n.5. C. de annon.

48

&

& trib.lib.10. Acosta d.lib.3. de procur.Ind. salut.cap.15.Bobad.d.lib.5.c.15.n.8.&seqq. Contzē d.cap.7.§.21. & novissimè Maucler. in Monarch.3.par.lib.2.c.9.& seqq. qui etiā concludunt, † quòd ubi secus factum fuerit, 49 licitè talia tributa fraudari possunt,post Abulens.sup.Matth.cap.22.q.102.ubi allegās D. Chrysost. ait: *Tu autem cùm audieris,redde, quæ sunt Cæsaris Cæsari, illa scito dicere eū, solùm,quæ in nullo pietati nocent,quia si aliquid tale fuerit,nō adhuc Cæsaris est,sed diaboli.* In personis † quidem nostrorum Indorū 50 idē longè magis attendi oportet, cùm ex rationibus suprà relatis,tum etiam ob abiectā, & miserandam eorum conditionem, quæ minus de expensis in Regni defensionem, & gubernationem faciēdis,participat. Et quòd cū tot,atque adeò gravia servitia subire cogātur (de quibus in præcedētibus capitulis egimus) in tributis, quoad fieri possit, levari debent, cùm operarum, † & munerum personalium 51 præbitio inter tributa connumeretur, ipsisq; tributis non minus utilis, & necessaria sit, ut latè docet,& probat Adam.Contzen d.lib.8. Polit.c.8.pag.637.Et † nemo debeat duplici 52 onere molestari,nec ultra vires prægravari, ut in Rubr.& Nigro,C. ne operæ à collatoribus exigantur, l.privatæ,& l.evidenter, C.de excusat.muner.lib.10. & tradit Papo ad cōstit.Burbon.tit.de iurisd.§.5.Cavalcan.decis. 27.n.33.par.1.D.Gregor.lib.9.Regist.epist. cap.1.ibi:*Vt duplicia illic tributa(quod auditu intolerandū est)exigantur*:cum alijs,quæ latiùs congessi sup. hoc lib.c.1.n.23. cū multis seqq.& cap.proximo,n.41.& cumulat Rosenth. de feud. 1.par. cap.5. & Petr.Heigius q.18.num.18.quibus addo † illud,quod apud 53 Plutarch. Hybicas dicebat Antonio: *Si vis duas collectas,da duas messes.*

Quod attendens Ioseph. Acosta d.lib.3.de procur.Ind.sal.cap.9.10. & 15. meritò eorū opinionē damnat, qui ab Indis,eo prætextu, quòd otiosi naturâ sint, ingentia tributa exigenda esse contendūt. Et probat † ea tantùm 54 iustè,&licitè imponi,& extorqueri posse,quæ sufficere videantur ad finem, qui in eorū conversione, tuitione,& conservatione prætenditur, proportionis æqualitate in distribuendis eiusmodi oneribus observatâ, iuxta regulam generalem,quam in hac materia tradit Arist. lib.5.Polit.cap.8. Theologi omnes post D. Thom.in 1.2. q.96.art.4. Sylvest. verb.*Gabella* 3.q.2.Sot.lib.1.de iust.& iur.q.6.art.8. & Caiet.in summ.verb.*Lex*: *Nō enim*(inquit Acosta)*instar apiarij id tātū mellis in alvearibus relinquendum est, quantum apibus alēdis sufficit,ne intereant, reliquum omne auferendum: neque ut greges detondendi sunt,quibus vellera ita desecamus, ut radices solùm denuò procreandæ lanæ salvas esse sinamus, excepto igitur eo,quod & spiritualibus,& civilibus præpositis necessarium esse prudens charitas sanxerit, quicquid ultra salutis Indorum prætextu nobis usurpamus, pro rapina ducendum est.*

In eadem quoque sententia residet Fr.Ioā. 55 Zapata d.tract. de iust.distrib.2.par. cap.21. n.8.& seqq.ubi refert tanquā oculatus testis, & per quadraginta annos expertus, quòd licèt annuum tributū,quod olim in Nova-Hispania à singulis Indis pendebatur, nempè *de ocho tostones*, qui triginta duas dracmas,sive regales argenteos efficiunt, iustū, & moderatum videri posset, eorū facultatibus consideratis; posteà tamen, quàm pravâ quorundam suggestione additus fuit alter *toston,los tres reales para el Rei,una gallina, para q̄ abundē,i medio real para los Iuezes.* Indi,qui pauciores, & pauperiores, quàm anteà reperiuntur,hoc onus ferre non possunt:*Quia neq; victum*(inquit)*quo possint esse contenti,habent, pauperrimā domum habitant,bona permanētia non possident; census,de quorum reditibus sustententur,non imponunt: neque in crastinum,quod observent, acquirunt. Quia quasi* 56 *venditi quotidiana pecunia Hispanis deserviunt,& parva mercede conducti in longissimas terras, à suis proprijs sedibus toto cœlo distantes,inviti ferūtur,desertis domibus, & per maiorē anni partē, quasi à proprijs exules,ab uxoribus divisi,à filijs alieni. Qui (aliquādo vidi,testor coram Deo)quando redeūt, & domum eversam,& mulierem humatā, & filios dispersos inveniūt.Et tunc, unde huiusmodi hāc contributionem accipiet, ut exactoribus solvat? An de horreo, vel de torculari? Aliquando tacitus anxiè perfert suam vicē lacrymabili singultu lamentatur: & aliquādo iam contigisse hisce oculis vidi (proh dolor!) præceps ruit, vel suspendiū eligit,ut semel moriens, non repetitis mortibus diu moriatur.* Hactenus Zapata.

Cuius querimoniā testari etiam possumus omnes quotquot horū pauperum miserias, & ærumnas † agnoscimus, & Regē nostrū æquè 57 Pium,ac Maximum precari debemus, ut eorum misertus,quæ providè sanxit, fideliter exequi curet,l.2.§. post originem, D.de orig. iur. & seduci non patiatur aliquorum nebulonum relationibus, qui ipsi magnas divitias ex magnis Indorum, vel aliorum vassallorum tributis,aut collectis promittunt. Nā secundùm † Cassiod.lib.4.var.epist.36.& lib. 58 11.epist.7.*Tributa nō debēt à tristibus exigi, & illa tantùm sequēda sunt lucra,quæ pōtest lætus possessor offerre, & miles solemniter se*

curus accipere, quid enim acquiri putatur, ubi bona conscientia perditur? aut in qua parte possit homo proficere, si innocentiam probatus fuerit amisisse?

59 Et † unica Regni salus, lex & substãtia est habere subditorum opulentiam, benevolentiam, & promtitudinem, ut inquit Imp. Iust. in Novella 161. §. 2. de Præsid. provinc. Ego sup. cap. 14. n. 104. Martin. Mager. de advoc. arm. cap. 6. n. 325. & seqq. elegantiss. P. Ioan. Ant. Velazq. de optimo Principe lib. 3. annot. 12. cap. 13. pag. 365. & seqq. & latè probat Scipio Amirat. dissert. polit. in Tacit. lib. 15. discurs. 7. & Petr. Greg. lib. 3. de Rep. c. 6. n. 35. & 36. ubi cum Dione refert † Nervæ Cocæi Imperatoris exemplum, qui civibus Romanis cùm magnâ laborarent egestate, nõ tantùm agros ad sublevandam penuriam distribuit, sed vestes suas proprias, vasa argentea, atque aurea, reliquamque supellectilem vẽdidit, atque alijs summâ benevolentiâ erogavit. Et cum Sabell. lib. 4. Ænead. 7. † quòd Marcus Antonius Imperat. cognomẽto Philosophus, cùm in conficiendo bello pecuniæ deficerent, omnia aurea vasa, argentea, crystallina, & myrrhina, cũ omni principali supellectili ornatuque coniugis, publicè vendidit, ne tributa imperãdo, civitatibus, aut provincijs esset gravis. Quia † ex consumtione bonorum, sequitur consumtio vitæ vassallorum, ut notat gloss. verb. *Vitam*, in l. advocati, C. de advocat. divers. iud. DD. cõmuniter in Auth. quod mater, C. de revoc. don. Tiraq. de nobilit. cap. 31. n. 369. Menoch. cõs. 1. n. 280. latè Petr. Greg. lib. 3. syntagm. cap. 3. n. 10. optimè Vlpian. † in l. & qui originẽ, §. Præses provinciæ, D. de mun. & honor. ubi ita singulariter inquit: *Præses provinciæ provideat munera, & honores in civitatibus æqualiter, & per vices secundùm ætates, & dignitates, aut gradus munerũ honorũque, qui antiquitus statuti sunt, iniũgi, ne sine discrimine, & frequenter his opressis: simul viris, & viribus Resp. destituãtur.* Et melius Salvian. lib. 4. de gubern. Dei, ubi † Rempublicã per nimia tributa strãgulari, & pauperes necari his verbis scribit: *Romanorum Resp. vel iã mortua, vel certè extremum agens spiritum; ea parte, quæ adhuc vivere videtur, tributorum vinculis, quasi prædonum manibus strangulata moritur: tributa pauperes necant.*

60 61 62 63 64

Idem quoque Petr. Greg. d. lib. 3. de Rep. cap. 9. n. 14. & seqq. & Adam. Contz. d. lib. 8. cap. 7. n. 4. pag. 631. rectè & † doctè ostendũt, quàm graviter peccetur in vectigalibus, seu tributis imponendis, & exigendis in excessu; & laudat benevolentiã Darij, Cyri, Alexandri Magni, Tiberij, Periclis, & aliorum Principum, qui hac de causa, vel nulla, vel levia tributa suis imperarũt. Quia † ut inquit Cicero lib. 5. ad Attic. epist. 16. *Provinciæ in perpetuũ redduntur desertæ, miseri homines, & efferati, ne dicã desperati, exhaustis facultatibus per nimias exactiones.* Cùm ex adverso, his relevati, omnia vigeant, & floreant, & vel ipsi liberi parentibus gratiores nascantur, quos anteà (ut Indos facere diximus) exosos habuerant, ut notavi sup. cap. 5. n. 45. elegantia verba Nazarij, Panegyristæ Constantini, ad hoc probandum adducens. Quorum etiã meminit in nostris terminis Mag. Marquez in Gubern. Christ. lib. 1. cap. 30. pag. 205. Lælius Bisciola lib. 7. succis. lect. c. 10. collat. 509. & Ioan. Kalin. in lexico, verb. *Capitatio*, unde Xenoph. in lib. de laudib. Agesilai † consulit: *Boni Regis officium esse, ut plurimis eos bonis cumulet, qui sub Imperio suo cõstituti sunt*, & Philostrat. in vita Apollon. lib. 5. c. 13. Vespasiano Augusto hoc consiliũ dedit: † *Divitias igitur magni æstima, nõ quæ in occulto repositæ iacent, quid enim hæ ab arenæ cumulo differunt? nec ea, quæ ex collatione tributorũ à gementibus hominibus proveniunt?* † *Atrũ enim sordidumq; putandũ est aurum, quod ex lacrymis oritur. Divitijs autem optimè supra omnes Reges uteris, si eas egentibus cõmunicaveris. Divitibus autem permittes, ut facultatibus suis tutò frui possint.*

65 66 67 68 69

Et conducunt alia, quæ adduxi sup. cap. 14. n. 100. & cap. 15. n. 49. † & elegans sententia Symmachi lib. 10. epistol. ubi inquit: *Quòd si exigantur insolita, consueta fortè cessabunt.* Et alia Cassiod. lib. 4. epist. 38. ubi tunc Principem † sibi magis cõsulere, suosque reditus magis augere, cùm tributa minuit, in his verbis ostendit: *Sed à nobis, qui fisci utilitatem stabili volumus diuturnitate consistere, excludenda est dispendiosa semper enormitas: ne augmẽto suo tumens summa deficiat, incipiatque magis deesse, quia immaniter visa est accrevisse:* & lib. 9. epist. 11. ibi: *Quia sine querela suscipi debet onus impositum, quod longis temporibus constat esse portandum*, cui cõvenit D. Greg. lib. 4. epist. 3. ad Constantiã Augustã, cuius memini sup. c. 16. n. 63. Et text. apud nos egregius † in l. 2. tit. 10. par. 2. vers. *Otrosi*, ubi postquàm alios modos recensuit, quibus Rex vassallos suos ab alijs tutari, & defendere debet, hunc subdit: *Otrosi los debe guardar en tres maneras. La primera, de si mesmo, no les faziendo cosa desaguisada, lo q̃ non querria que otros les fiziessen, ni tomãdo de ellos tanto, en el tiẽpo q̃ lo pudiesse escusar, q̃ despues non se pudiesse ayudar de ellos, quãdo los oviesse menester:* circa cuius legis illustrationẽ, plura, ubi opus fuerit, peti possũt ex Au-

70 71 72

ctoribus suprà citatis, & præcipuè P.Velazquez dict. lib.3. annot. 12. & 13. Vbi quòd Princeps tunc maximè suum negotium agit, cùm non agit, ut publicum agat, & magis in specie lib.4. annot.15.pag.479. & seqq. ubi quòd optimus Princeps, & suorum amans, solùm æqua, & legitima tributa, & vectigalia à sub litis exigit, Matth.Lopez Bravus de Rege & regendi ratione lib.3.fol.31.& seqq. ubi concludit: *Regnantem ergo ditat, & depauperat, quicquid cives depauperat, & ditat.* & novissimè Reverendiss. P.Mag. D.Fr. Gaspar de Villaroël Episcopus Chilensis meritissimus in comment. sup.lib. Iud. cap.13. pag.488.num.14. ubi *quòd tributa introducenda sunt, non ut Princeps augeatur, sed ut populus defendatur.*

73 VNDE † semper damnati, & tyrannidis notati fuerunt Principes, qui tributis gravibus, novis, aut insolentibus populos vexarũt, quales fuisse videntur ij, qui vectigal ex fumo, ex umbra, ex Sole, ex aëre, ex urina, ex legatis, hæreditatibus, contractibus, matrimonijs, artificijs, atque etiam à lenonibus, à meretricibus, ab exsoletis, & ex alijs rebus similibus corrogabãt, ut cõstat ex traditis à Cuiac.lib. 10.obs.cap.7. Petr.Greg.de Rep. lib.3.c.5. & 6. & lib.3.syntag.cap.10.n.fin.Mart.Delr. in Adag.sacr.4.tom.adag.599. pag.310.ubi notat in sacra Scriptura † Tyrannos aptè vocari, *Emunctores*, qui plus æquo mulgendo, & emungendo etiam sanguinem subditorũ eliciunt: verę hirudines, cutem non missuræ donec sanguine repleantur, Pancirol. in d.thesaur.var.lib.3.c.31. Valẽçuel.in monit.cõtra Venet. 4.par.n.145. & Contzen d.cap.7. §. 21.ubi miserabilem, seu historiam, seu fabulã narrat, de sera pœnitẽtia cuiusdam, † qui novam quandã tributi impositionem Regi Frãciæ suasit: quam libet nostris hisce scriptis inserere, ut simili exemplo fortè illi deterreantur, qui quotidie ad gravandos Indos novas formas excogitant, & magis adulandi gratiâ, quàm bono publico consulendi, Regi nostro proponũt: *Ostenditur* (inquit) *Lutetiæ in foro frumentario os cloacæ, in qua sepeliri se iussit quidam, quem serò pœnituit mali consilij. Viderat Regem tristem, & sollicitum: causa mœroris erat angustia rei pecuniariæ. Is, quò Regem sublevaret, suasit, ut ex minutis etiã rebus, quas rustici deferunt in urbem, unum, aut alterum æreum nummulum exigeret, idq; in biennium dumtaxat. Et cùm videret ex eo in urbe frequentissima colligi pecuniæ vim nõ modicam, ad hoc exemplum plures exactiones excogitatæ sunt. Qui dederat consiliũ, cùm videret se non idem auctoritatis habere in dissuadendo, quod habuerat in suadendo, in maximos animi mœrores incidit, adeò, ut de salute quoque sua desperaret, & ut de se ipso pœnas sumeret inconsulti consilij, simulque moneret alios, ne ad eundem impingerent lapidẽ, testamento cavit, ut in eo loco sepeliretur, in quem totius illius fori sordes confluunt, in quo manet etiam num in hunc usque diem exactionis executio.*

76 Quibus addo † insigne dictum, ac miraculũ B.Francisci de Paula, novi parentum nostrorũ memoriâ Thaumaturgi, quod in eius vita recenset Ioãnes Chappetus, Benedictus Gononius.& alij: is enim cùm Neapolim veniẽs, honorificè à Ludovico XI. Galliarum Rege susceptus esset, ab eodẽ rogatus fuit, ut permitteret cõstrui in civitate sua Monasterium Ordinis sui, cui respondit Sanctus: Melius esset, ut pro salute animæ tuæ restitueres bona aliena, quàm tã magnas faceres eleemosynas. Rex verba hæc ægrè & indignè accipiẽs, dixit ei: Et putasne me possidere aliquid malè quæsitum? Respondit Sanctus, & dixit, quòd per alienum intelligebat impositiones, & tributa, quibus populum opprimebat, quòd sanguinem ipsius sugebat, qui clamabat, & postulabat vindictã à Domino. Et cùm iussisset sibi afferri aureum numum, illumq; fregisset, statim ex eo multæ sanguinis guttæ processerunt. Rex tam celebre miraculum videns, emendationem promisit. Et de † divina puni- 77 tione Manuelis Comneni ob id, quòd pauperes subditos gravibus exactionibus vexaverit, & deglubuerit, scribit Nizetas lib.6.& de Basilisco, qualiter Imperio privatus, frigore, & fame perierit, simul cũ uxore, & filijs, quia ne Sacerdotibus quidem, & contemtis opificibus pepercisset, omniaque essent plena lacrymarum inter illius exactiones, Procop.de bello Vandal. lib.1. & Suidas in Basilisco apud Baronium tom.6.ann.477. Quapropter de Rege nostro Henrico III. tradit Bobad. dict. lib.5. cap.5. num. 10. quòd de tributis loquens dicere solebat, *Mas temo las maldiciones del pueblo, que las armas de mis enemigos.* Et est videnda clausula testamenti D. Ludov. Francorum Regis, quam refert Mag. Marquez d.lib.1.c.30.fol.204. & Elias Cretens.in exposit.ad orat.Nazianz.9.quæ etiam tota in hoc argumento notabilis est, ubi sic ait: *Tributa satis per se gravia, ne per avaritiam nostrã graviora reddamus: neque mœroris pœnã ob infractũ Dei præceptum nobis constitutum, augeamus; vitam scilicet hominum, qui nobis genere, & natura sociati sunt, insatiabili nostra cupiditate calamitosam reddentes.*

TERTIÒ ex eidem doctrinis colligitur, hoc genus tributi, quod ab Indis exigitur,

personale potius, quàm reale iudicari, & appellari debere, & ei simile esse, quod Romani † capitationis vocabant, & Cicero lib. 5. epist. ad Attic. epist. 16. σωικεφαλία, cùm unusquisque Indorum indistinctè, & uniformiter iuxta suæ provinciæ æstimum, & descriptionem, nulloque respectu facultatum, aut possessionum suarum habito, certam pecuniæ, ac gallinarum quantitatem, vel frugum, lanificij, aut aliarum specierum taxatam, & definitam mensuram, solvere teneatur. Quod etiam ijdemmet Romani *Anniversarium Canonem*, appellabant, quasi fixum, regulare, & invariabile tributum significantes: & exactores eiusmodi tributorum *Canonicarios*, ut constat ex l. 3. in princip. de censib. l. ult. §. penult. D. de muner. & honor. l. unica, C. de annonis, & capitatione administrantium, l. 8. C. de sacrosanct. Eccles. l. ult. de an. & tribut. lib. 10. l. univers. C. de capitatione civium censib. eximenda lib. 11. l. unica, C. de colon. Thracens. l. 1. C. ne rustican. ad ull. obs. l. cùm anteà 10. C. de agricol. & cens. eod. lib. l. 2. C. de prædijs Tamiac. l. fin. C. de collat. fund. patrim. lib. 11. l. 3. C. quæ res vend. non poss. l. privatæ 10. C. de excusat. mun. lib. 10. l. Iudæorum 17. C. de Iudæ. & cælicol. l. 1. & per tot. de Canone largition. tit. lib. 10. l. 51. tit. 6. par. 2. cum multis alijs, quæ ultra Scribentes in eisdem titulis, & iuribus congerunt Brisson. Prateius, Schard. & Kalinus, verb. *Canō*, & verb. *Capitatio*, Bart. in l. unica, n. 22. vers. *Et istud dividitur*, C. de mulier. & in quo loco lib. 10. Platea in Rubr. C. de ann. & trib. lib. 10. Ias. in l. placet 1. lect. num. 8. & 2. lect. n. 4. C. de sacrosanct. Eccles. Alex. cons. 67. lib. 2. ubi benè resolvit: *Quòd in capitatione nullo modo considerantur bona*, Petr. Gregor. de Repub. lib. 3. cap. 5. n. 7. Pancirol. in thesaur. var. lect. lib. 2. cap. 42. & 46. & 54. & lib. 3. cap. 31. pag. 374. Alvar. Valasc. de iure emph. q. 32. num. 2. Lucerna Rubr. in tit. de indiction. num. 4. & in d. tit. de Canon. largit. num. 5. gloss. in l. 2. §. si quid publici, D. de hæred. vel act. vend. Bodin. de Repub. lib. 6. cap. 2. Montan. de tutel. cap. 7. ex n. 14. Otalor. de nobil. 1. par. cap. 2. n. 7. Mansuer. in tract. de tallijs num. 4. Petr. Frider. Mindan. lib. 2. de mand. c. 45. n. 4. Amatis, plura de tributo capitationis tradens, in decis. Marchiæ 159. Andr. Gail. lib. 1. observ. 52. Bertazol. de clausul. clauf. 21. gloss. 7. pag. 551. noster D. Laur. Ramir. de Prado in sua Tessera legum, pag. 19. Iust. Lips. de magnit. Roman. lib. 2. cap. 3. Iacob. Bornitius de ærarij redit. lib. 6. cap. 2. Nobilis I.C. Alphons. Carrança de partu human. cap. 5. sect. 3. num. 102. pag. 377. Petr. Heigius in miscel. quæst. par. 1. cap. 18. Ioan. Baptist. Costa in tract. de quota & rata, q. 108. num. 6. & seqq. & q. 12. num. 72. Mag. Marquez in Gubernar. Christ. dict. lib. 1. cap. 16. pag. 91. Franc. Sousa in Rep. l. fœminæ, de reg. iur. 2. par. num. 3. & 4. Auctor Synopticar. observ. de tribut. cap. 8. & novissimè, post hæc scripta, D. Nicol. Ferd. à Castro exercit. Salmant. 1. sup. dict. l. 1. C. de capitat. civium, lib. 11. ferè per totam, ubi varias *Capitationis* formas, & acceptiones enumerat.

78

Et huius generis est tributum, quod † Hispanis vocatur, *De la Moneda forera*; nam quolibet septennio solvitur dimidium argenti pro quolibet capite, vel pro qualibet domo, non habito respectu ad bona, & datur in recognitionem Regalis dignitatis, ut notat Otalora ubi sup. num. 8. Et etiam simile est alterum, quod dicitur, *Martiniega*, quo singuli vicini solvunt duodecim dipondia ratione personarum, ut per eundem Otalor. eod. cap. num. 11.

79

Quæ sententia ex eo etiã magis suadetur, quia † cùm in Regijs schedulis, de his tributis Indorum agentibus, expressè dictum non fuerit, quòd sint realia, debent proculdubio personalia censeri, iuxta text. in cap. veniens, de transact. Maximè cùm eisdem schedulis caveatur, ut Indorum bona, & prædia omni respectu libera sint, ut sup. n. 40. probatũ reliquimus, & de iure † esse præsumũtur, l. altius, C. de servit. & aqua, l. cùm res, C. de probat. & utrobique DD. l. si prius, D. de novi oper. nunt. cum alijs, quæ congerit Ias. in l. quominus, n. 179. & seqq. D. de flumin. & latè Menoch. de præsumt. lib. 3. præsumt. 89. ex n. 1. & præsumt. 91. num. 3.

80

81

Et hoc procedit † etiam si tributum consistat in dando, quia ex eo, quòd super personis impositum fuerit, nimirum in capita, aut per domos, vel focos, & ut dici solet, ad fumum, vel per fumantes, aut pro numero pecorum, vel magnitudine iugerum, ut in l. fumi, D. de censib. adhuc dicendum est personale, & capitationis nomẽ sortitur, ut expressè docet Bart. in d. l. placet, n. 18. per text. in l. ætatem, & in l. final. D. de censib. & notata in l. ult. C. de agricol. & censit. lib. 11. & per Bald. in Authent. defuncto, num. 12. C. ad Tertul.

82

Neque his oberit, † quòd cùm eisdẽ schedulis suprà num. 15. relatis, dicatur, ut prædicta tributa taxẽtur, & solvãtur de rebus, quas Indi seminant, alunt, vel operãtur, aut in eorũ prædijs, ac provincijs nascuntur, & facilè reperiuntur, videntur mixta appellari posse, hoc est personalia, & realia, cùm personis pro rebus imponi videantur; & quamvis

83

res ipsæ intrinsecè tributis nõ obligentur, earum tamen contẽplatione tributa pendantur, iuxta ea, quæ notat Bart. & communis in d.l. placet, n.29.& in d.l.unica, n.23.in fin. C.de mulier.& in quo loco lib.10.ubi idem in quibuslibet collectis resolvit, quæ personis pro rebus iniunguntur, iuxta gloss. in l.rescripto, §.fin. D.de muner.& honor. & latè tradita ab Andr.Gail.lib.2. observ.52. num.9. & 10. & Bertazól.in tract.de clausulis, claus.21. gloss. 7.pag.551.

84 Nam cùm hîc † persona sit, quæ principaliter tributo supponitur, eiusque tanquã dignioris præcipua consideratio in iure semper habeatur, l.quidam referunt, D.de iure codicil.respectus ille, qui veluti accessoriè, aut demonstrativè ad res ipsas dirigitur, ex quibus tributum, aut collecta solvenda sit, eius nomẽ & substantiam non mutat, ut idem Bart. apertè fatetur in d.l.placet, num.27.& 29. & Calderin.cons.448.aliàs 6.de censib. argum. text.celebris in l. quidam testamento 99. D. de legat.1. l.Paulo Callimacho 27. §.fin. de leg.3.l.Lucius, in fin.de alim.legat.cum alijs, quæ notat Peralta, omninò videndus, in l.si quis servum, d. §.si quis ita, de leg.2.& Ant. Gomez in l.17.Tauri, num 14.

85 Præsertim † in hoc nostro casu, in quo res illæ, quæ tributorum solutioni designantur, nõ eo animo notatæ videntur, ut vel ipsæ, vel prædia, in quibus nascuntur, tributis obnixæ, & obligatæ maneant; sed quoniam cùm Indi pigri sint, & ignavi, conveniens, & necessarium fuit, eas solutioni destinare, ut prædia colere, pecora pascere, aut alere, lanificia, & alia opera proprijs manibus exercere compellerentur; atque hoc modo & medio Reipub.utilitati, & abundantiæ, & ipsorum commoditati simul cõsuleretur. Quod optimè notavit Matiēz.d.tract.M. S. de moderat.Reg. Perù, 1.par. cap.13. & doceri videtur † in l.

86 domini 5.C.de agric. & censit.lib. 11.ubi inquiunt Impp. *Domini prædiorũ, id, quod terra præstat, accipiant, pecuniam non requirant, quam rustici optare non audent: nisi consuetudo prædij hoc exigat.* Ad quod etiam respicit text. in l. 1. C. de Pascuis publicis, eod.lib.&tradita à Boër.decis.263.& Pinel. in Rubr.C.de rescind.2.par.num.8.

87 Et hinc descendit, † in his tributis, tanquã capitationis, & merè personalibus, personas tantùm Indorum obligatas esse; prædia autem eorum nihil debere, neque in eis locum esse decisioni text.in l.Imperatores, D.de public.& vect.ibi: *Ipsa prædia, non personas cõveniri*, & ibi: *Ideò possessores etiam præteriti temporis vectigal solvere debere*, & l. neque tempore, C.de muner.patrim.lib.10. quibus cavetur † tributaria prædia ad quemcunque possessorem cum suo tributi onere pertransire, ut constat ex ijs, quæ ibidem notanter tradunt Paulus, & Romanus, Matth.de Afflict. omninò videndus, decis.95. Capic.decis.20. num.26.Amatis decis.31. & Pinel. in l.1.C. de bon.mat. 2.par. num.72. vers. *Nonò ampliatur*, ubi loquitur de prædijs fructuarijs, & emphyteuticarijs, ut emtor teneatur etiã pro tributis præteritis antequàm possideret; 88

89 licèt verum sit † talia prædia, ut & reliqua bona Indorum, eis vivis, vel mortuis capi, & detineri posse pro tributis personalibus, quæ debere comperti fuerint, quemadmodũ quotidie capi, & vendi videmus, quousque reliqua persolvantur, & de iure communi constitutum est in l.1 & 2.C.de capiẽdis, & distrahendis pignoribus tributorum causâ, lib.10. & in l.nemo carcerẽ, C.de exact.tribut. eod. lib.ubi prosequuntur Platea, Lucas de Pena, Piscator, & alij, Palac.Rub.in repet.Rubr.de donat.inter.in princ. num.12. & latè Pereg. de iure Fisci lib. 6. tit.4. & Nos in cap. seq. trademus.

90 Ac rursus ex eodem etiã fonte promanat, quàm † sit dura, & iniusta illa praxis, quæ in hoc Peruano Regno, & in alijs Indiarum partibus inolevit, dum æstimo, sive matriculâ factâ alicuius oppidi, vel municipij Indorũ, vulgò dicunt, *Repartimiento*, cui numeratis Indorum capitibus tributa respectivè indicuntur, posteà, aliquibus eorum mortuis, vel absentibus, integra quantitas toti municipio in æstimi calculatione signata, ab illis exigitur, qui vivi, & præsentes esse comperiuntur.

91 Nam cùm huiusmodi tributa merè personalia esse probaverimus, † consequens est, ut personâ cessante, eorum quoque præstatiõ, & exactio pro ea parte cessare debeat, l. in omnibus 68.D.de reg.iur.l.1. D.de iur.immun. l.legatarum 33.D.de leg.2.ibi: *Nec pro ijs, qui sòlvẽdo non sunt, onerari cohæredes oportet*, l.si unus, §.ante omnia, D.de pactis, cap. privilegium 7.de reg.iur.in 6. Melior † tex-

92 tus, qui in nostris terminis loquitur, in l.unica, C.ut nullus ex vicaneis lib 11. ubi grave esse dicitur, & non solùm legibus, verùmetiam æquitati naturali contrarium, pro alienis debitis, & tributis alios molestari, l.providendum, C. de Decurion. l.1. C.de exact. tribut.lib.10. l. hac definitione, C.de omni agro desert. lib.11.Authent.ut non fiant pignorationes pro alijs personis, §.1.ibi: *Non enim habet rationem alium quidẽ esse debitorem, aliũ verò exigi*, l.3.tit.17.lib.5.Recop. cum alijs, quæ ad huius conclusionis comprobationem, & exornationem adducit Dom. Sotus lib.3. de iustitia & iure, quæst.6. art. 7.

ad fin. Ant. Gama, & eius Additionat. decis. Lusitan. 239. Bobadilla in Polit. lib. 5. cap. 5. num. 34. & Ioann. Matienz. in d. tract. M.S. de moderat. Reg. Perù 1. par. c. 16. ubi † ex hac ratione resolvit, multum oportere, & oportuisse, ne taxæ toti municipio, sive, *Repartimiento*, in communi fiant, & addicantur, sed unicuique Indorum, separatim, & pro suo capite; ita ut quilibet eorum sciat, & intelligat, quid fixè, & certè, solvere debeat, tam in pecunia, quàm in speciebus designatis, ut suæ talleę solutione liberetur, ut multis schedulis Regijs provisum est, quæ reperiuntur in 2. to. impress. ex pag. 154. & præcipuè in una Pintiæ 29. Septembr. ann. 1551.

93

Nam, qui contrariam praxim admiserunt, & à vivis, vel præsentibus exigunt tributa, quæ mortui, vel absentes solvere debebant, fortè nituntur † auctoritate Bart. in l. 1. n. 3. C. de apoch. pub. lib. 10. & in l. 4. §. actor, n. 8. de re iud. quam ibidem sequitur Ias. num. 21. Platea in ead. l. 2. num. 3. & 4. & in l. actores, C. de exactor. lib. 10. Petr. de Antiboli in tractat. de collect. §. 2. num. 52. & Dueñas regul. 178. ubi distinguendo concludit, quòd si talea, sive tributũ imponitur loco, vel universitati, tunc si aliqui ex universitate deficiãt, vel aliqua bona eiusdẽ universitatis depereant, non diminuitur tributum, sed à provincialibus, & universitate, quæ remanet, supplenda sunt, quæ deficiunt, cùm ea nunquam pereat, l. proponebatur, D. de iudic. l. sicut, D. quod cuiusque univers. & in censibus, sive tributis loquens I.C. in l. forma, §. quamquàm, D. de censib. & tex. qui hoc sensu accipiendus est, in l. actores, C. de exact. tribut. & in l. 4. tit. 6. lib. 7. Recop. licèt † in eademmet specie, quòd remanentes non debeant tributa deficientium, vel exemptorum supplere, teneat ipse Bart. sibi contrarius in l. ab omnibus, in princip. de leg. 1. ubi Imola, & alij DD. & Ioã. Andreas, & alij Canonistæ communiter, maximè Abb. n. 9. & 16. & seqq. in cap. 2. de immun. Eccles. & plura adducẽs Bobad. ubi sup.

94

95

Et est adeò verum, alios pro alijs ad tributorum præstationem cogendos non esse, ut contraria † consuetudo non valeat, si credimus eidem Bart. in d. l. legatorum, in princip. D. de legat. 2. quia esset contra ius, & æquitatem naturalẽ, quamvis in hoc ipse sibi adversetur in l. fin. §. ult. D. de muner. & honor. dicens, quòd talis consuetudo, sive statutum valet. Quod etiam probat Aretin. in l. cohæredi, §. cohæres, D. de vulg. addens tamen, tale statutum restringi debere, ut odiosum, ut in simili notat Bald. in l. cum lege, num. 3. C. de Episcop. & Cler. Et idem sequitur Alexãd. in Addit. ad Bart. d. §. ult. gloss. in Rubr. C. de decret. Decurion. lib. 10. Bald. in simili in l. si quis in tantam, col. 2. num. 6. in fin. C. unde vi; Ias. qui plura similia cumulat in l. de quibus, num. 47. D. de legib. & Peralta in d. l. legato, num. 3. cum seqq. Qui tamen benè, ad valorem talis statuti, auctoritatem Principis cum causæ cognitione requirit: & ad valorem talis consuetudinis, ut sit immemorabilis, & legitimè præscripta, quia tunc habet vim cõcessionis, & privilegij, & supplet omnia alia requisita, l. hoc iure, §. ductus aquę, D. de aqua quotid. & æst. cap. sup. quibusdam, §. præterea, de verb. signif. cum vulgat.

96

Quod in proposita à nobis Indorum quæstione, tantum abest, ut intervenisse probari possit, † quod potius multis, & enixis Regũ nostrorum schedulis damnatum, & prohibitũ fuerit, quotiescunque ad eorũ aures hæc querela pervenit, & præcipuè in illa data Vlyssiponæ 27. Maij ann. 1582. cuius verba sunt: *Somos informados, que entre los demas agravios que los Indios reciben, es mui grande el rigor que se usa con ellos, en que si en qualquier repartimiento, ò tassa faltan ciento, ò cincuenta Indios, que se han muerto, ò ausentado, hazen pagar por ellos à los que quedan, sin que les aproveche quexarse, ni pedir justicia. I porque (como veis) es contra ella permitir que se les haga esta vexacion, i nuestra voluntad es, que se remedie; os mandamos, que si hallaredes, que en esto ai algun agravio, ò excesso contra los dichos Indios, proveais que se remedie con toda diligencia, para que no sean molestados, &c.*

97

Quæ schedula expressa & decisiva huius quæstionis censeri debet, † cùm dicat, hanc exactionem iniustam esse, & quòd ei in posterum competenti remedio occurratur, quia quoties lex facit mentionem de remedio, disponere videtur, ut remedium interponatur, in casu de quo loquitur, iuxta text. gloss. & DD. in cap. quia G. de iudicijs, & in cap. ex multa, de voto, ibi: *Ad hoc igitur respondemus, quòd in consultatione nostra ius editur*, l. 1. in princip. & in §. ex hoc rescripto, vers. *Cogenda*, de vent. insp. l. negantes, C. de act. & obligat. cap. conquestus, de for. comp. Clem. 1. vers. *Nos igitur*, de iur. iur. Clem. quia contingit, de Relig. dom. Clem. 2. §. 1. de Magistr. l. fin. C. de donat. inter. ibi: *Oportet Augusto remedio causam dirimi*, cum alijs.

98

Et idẽ repetitur † in alia sched. Pintiæ 3. Maij 1605. ad Proregem Peruanum D. Comitem Montis-Regij, Pardi 21. Febr. 1607. ad Dom. Marchionem de Montesclaros; S. Laurent. 6. Iunij 1609. ad Audientiam Limẽsem, Lermæ 1. Maij 1610. ad eundẽ D. Marchion. Montesclaros.

99

Quibus pariter convinci,& damnari videtur alia durities,& iniustitia,quæ in aliquibus Indiarum Provincijs contra omnes iuris regulas frequentatur,viduas † nimirùm cogendo, ut pro maritis defunctis tributa persolvant, & è contrario maritos pro uxoribus, & utrisque deficientibus, liberos pro parentibus conveniendo, non solùm ad tributa decursa,verùm & ad ea,quæ post eorum obitum currunt, interim dum novum æstimum, sive nova taxa conficitur,de quo meritò dolet, & queritur Fr. Ioan. à Silva Franciscan. in suis Memorial.fol.87.&89.Et est contra Rubrũ, & Nigrum, C.ne uxor pro marito, vel maritus pro uxore, vel mater pro filio conveniatur, & ne filius pro patre, vel pater pro filio emancipato,vel libertus pro patrono,vel servus pro domino conveniatur, quibus similis est text.in Auth.ut nulli iud.§.7.collat.9.Novella 52.& 134.l.3.de debit. & vad.in legib. Longobardorum, & de iure nostro consonat text.in l.9. tit.31.par. 7.l.25. in fin. tit.13. par.5. & † Aurel.Cassiod.lib.4.var.epist.10. ubi quàm sit iniustum filios pro parentum, & vicaneos pro aliorum vicaneorũ debitis constringi, aut detineri, his verbis ostendit: *His multo acerbiora iungentes alienis debitis ad solutionem alios trahi,solamque causam probabilem videri, si aliqua debitori potuit in civitate coniungi. O iniquum persuasionis errorem! Dividuntur causæ Germanis, filius obligationibus paternis,si nõ sit hæres, exuitur; uxor maritalibus debitis, nisi per successionis vincula non tenetur: & audacia ad solutionem trahit extraneos, cùm absolvant iura coniunctos.* Pro quo etiam tandem expendere possumus,† quòd licèt eiusmodi tributa personis pro rebus imponi, & sic mixta esse concederemus, iuxta doctrinam Bart.in dict. l.placet, C. de sacrosanct. Eccles. num. 27. & 29. cùm tamen negari non possit, personarum contemplationem in hoc casu principaliter habitam fuisse, quotiescunque iusta aliqua causa intervenit, ut persona à contributione eximatur, collectæ, vel muneris solutio cessare debet,quamvis facultates suppetere videantur, ut probat text.& Bart.in l. libertis, §.sola,D.ad municip.l.cùm neque, C.de incolis,lib.10. Bart.in dict. l.unica, C. de mulier.num. 34. Abbas in cap.non minus, de immunit.Eccles.num. 3.latè Alexand.consil.63. num.1. vol.2. Decius, Socinus, Curtius, Gabriel, & plures alij, cũ quibus clarè communem resolvit, Bursatus cons.13.lib.1.n.31.

(†)

SUMMARIUM CAPITIS DECIMINONI.

1 *CONSUETUDO provinciæ multum attendi solet, & debet in materia tributorum.*
L.si publicanus,§. fin.D.de pub & vectig. cum similibus illustratur,ibid.
2 *Tributa omnes Indi solvere debẽt,nisi specialiter privilegiati reperiantur.*
3 *Principis ad Regalia pertinent tributa, & in eorum exactione fundat suam intentionem.*
4 *L.8.tit.11.lib.8.Recop. ponderatur.*
5 *Fœminæ an tributa Indis iniuncta solvere teneantur.*
6 *L.ætatem,D.de censib.explicatur,& illustratur.*
7 *Tributi taxati dimidium solvunt Indæ in provincijs Novæ-Hispaniæ.*
L.cùm anteà 10.C.de agricol. & censit.lib. 11.ponderatur,ibidem.
8 *Fœminæ Indæ in provincijs Peruanis nihil præstant tributi,aut servitij nomine.*
9 *Fœminas Indorum à tributis omninò immunes facere iustiùs videtur.*
10 *Tributorum exactio,ubi ea fœminæ debẽt, mitiùs facienda est, & pro eis incarcerari non possunt.*
11 *Mulieribus viduis,ac pauperibus, qui tributa remiserint?*
12 *Indæ maritatæ, quarum viri absunt, vel ægrotant, à tributis relevari debent.*
13 *Maritum non habere, vel habere inutilẽ ad paria iudicatur,& num.12.*
14 *Cap.unic.an mutus,vel surdus in usib.feudor.ponderatur.*
15 *Tributorum præstatione, qui per ætatem, vel senium liberentur iure communi?*
16 *Bart.notatur, dum neminem,nisi in Syria, prætextu ætatis, à tributo capitationis excusari,docuit.*
17 *L.ætatem 3.D.de censib.explicatur,& illustratur.*
18 *Indi qua in ætate incipiant teneri ad tributorum præstationem, variè varijs schedulis provisum est,quæ referuntur.*
19 *Indi in Nova-Hispania & in Perù a qua ætate incipiant tributa præstare?*
20 *Indi ob minorem ætatem, vel senium eisdẽ rationibus à tributis,quibus à servitio personali liberandi sunt.*
21 *Leo Isauricus notatur, quòd ab infantibus tributa poposcerit.*
22 *Pueri, & senes regulariter à militia excusantur.*
23 *Indi infirmi, vel sontico morbo impedi-*

ti,

ti, à tributis liberandi sunt.
24 Paria sunt non esse personam, vel inutilem reperiri, & sup. num. 13.
25 Filij familias an & à quibus tributis liberi sint?
26 Indi uxorati, vel emancipati an debeant solvere tributa?
27 Filij familias an & quomodo computentur, quando agitur de faciendo delectu ad militiam?
28 Paupertas an & quando indulgeat Indis remissionem tributorum?
29 Mal da chi non ha, Adagium Bartoli.
30 L. nam is nullam, D. de dolo ponderatur, & illustratur, & de Adagio, A quien no tiene, el Rei le haze franco.
31 Pauperes si nō habeant, unde tributa solvant, debent facere alia servitia personalia.
32 Paupertas debet esse gravißima, ut quis eius prætextu excusetur à solutione tributorum.
33 Indi quamvis pauperes sint, si laborādo possunt quæstum facere, à tributis non relevantur.
34 Paupertatis æstimatio in excusatione tributorum, & in alijs, ex iudicis arbitrio, ut plurimùm, pendet.
35 Sterilitas specierū, quas Indi pro tributis præstare solent, eis remissionem indulget.
36 L. forma 4. §. illam æquitatem, D. de cēsibus ponderatur, & illustratur, & numer. 38.
37 Sterilitas in multis casibus inducit remissionem mercedis, & plura de hoc remißivè.
38 Tributa Indorum licèt sint personalia, cùm tamen præstentur de rebus, quas colligunt, earum sterilitate liberantur.
39 Chasma quid propriè significet?
40 Debitor generis respectu certæ speciei, peremta specie liberatur.
41 Fructus industriales, qui sint?
42 Indis tributarijs nihil imputari potest, si sterilitatem sine culpa sua patiuntur.
43 L. alt. §. ubi autem in unum, C. de bon. quæ lib. ponderatur.
44 Caßiodori loca de sterilitate loquentia, & remissione eius causa facienda, expenduntur; & verba Salviani.
45 Sterilitatis, vel pestilentiæ causa tributorum remißionem Indis faciendam esse, pluribus Regijs schedulis cautum.
46 Praxi receptum est, dari Indis provisiones remißionis tributorum ob sterilitatē.
47 Remißio tributorum semel concessa ob sterilitatem, non solet revocari, aut compensari ob ubertatem sequentiū, vel præcedentium annorum, & quare?
48 Tributa si remittantur alicui ob paupertatem, non exiguntur ab eodem, quamvis postea deveniat ad pinguiorem fortunam.
49 Paupertatis qualitas sufficit, quòd adsit tempore remißionis ob eam faciendæ.
50 Lex Cura, D. de muner. & honor. & l. his oneribus, D. de vacat. muner. explicantur.
51 Tributa non debent exigi ab Indis, nisi ex ijs, quæ commodè habent, nec repeti, semel ob sterilitatem remissa, ex Acosta.
52 Tributa ubi Indi solvunt in pecunia numerata, remißionem ob sterilitatem petere nequeunt, & quare?
53 Tributarius, qui pecuniam debet, si allegat ob fructuum sterilitatem, se eam comparare non potuisse, quando audiendus sit?
54 Exceptionibus, vel defensionibus pluribus etiam diversis, ad eandem rem tendentibus, nemo uti probibetur.
55 Paupertatis, vel opulentiæ qualitas ab eo probanda est, qui eam allegat.
56 Villa si petierit se ab æstimo eximi ratione paupertatis, eam probare debet.
57 Caciques, & alij Indorum gubernatores, an exemti sint à tributis? & num. seq.
58 Domini vassallorum hoc tantùm titulo à tributis non excusantur, nisi aliàs se nobiles esse probaverint.
59 Caciques, & secundæ personæ apud Indos nobiles esse censentur, & à tributis ipsi, & eorum filij excusantur.
60 Nobiles omni iure à tributis tā realibus, quàm personalibus exemti sint.
61 Cacicorum uxores, dum viduæ manent, à tributis liberæ sunt, & quare?
Viduæ nobilium, dum à secundis nuptijs abstinent, nobilitate, & privilegijs maritorum gaudent, & coruscant, ibidem.
62 Indi, qui principales vocantur, & alij, qui tributis exigendis intendunt, à tributorum præstatione exemti non sunt.
63 Tributa præstant iurati civitatum, notarij, & alij earum officiales.
64 Numerus 12. liberorum licèt excuset à multis oneribus, & muneribus, non tamen à tributis personalibus.
65 L. si quis Decurio 24. C. de Decurion. lib. 10. explicatur.
66 Immunitatis in materia loquentia iura, sunt intelligenda strictè, & in casu quo loquuntur.
67 Avendañus miratur dari provisiones ad excusanda tributa ob numerū liberorum.
68 Indi tributarij ob numerum duodecim liberorum excusari non solent.

69 Tributorum immunitas concessa est quibusdam Indis in Perù, & Nova-Hispania ex privilegio, & qui illi?
70 Tributorum exemtionem concessit Rex Theodoricus Arelatensibus ob servitia, ex Cassiodoro, cuius elegantia verba referuntur.
71 Indi, qui nos iuvant in bellis, aut sunt circa hostium fines à tributis excusari solent.
72 Bona, qui amisit, vel adquirere nequit ob hostiũ incursiones, pro debitis civilibus incarcerandus nõ est, sed in id tantùm, quod facere potest, conveniendus.
73 Tributorum immunitas alicui, & eius posteris data, regulariter non transit ad filios ex fœminis natos.
74 Privilegiorum generalis confirmatio parum operatur.
75 Indis recenter ad Fidem conversis, solent per decennium remitti tributa, & quare?
76 Imperium novum qua moderatione inter Barbaros stabiliendum sit, ex Quinto Curtio.
77 Indi profugi, Yanaconæ, *& qui vocantur*, Mitimaes, *debent solvere tributa, & ubi?*
78 Forenses an, & à quibus tributis, & oneribus exemti sint?
79 Vicinus, & incola alicuius loci, quis propriè dicatur?
80 Indus contrahens matrimonium cum Indã alterius Commendæ, vel municipij, eius forum sequitur, licèt aliàs regula sit in cõtrarium.

CAPVT XIX.

De eisdem tributis, & à quibus exigi debeant.

SED quoniam in his, quæ tributorum exactionem respiciũt, plurimum † attẽdi, & observari solet consuetudo provinciæ, & regionis, l. missi opinatores, C. de exact. trib. lib. 10. ubi Bald. Platea, & Valenz. Piscat. l. si publicanus, §. fin. de pub. & vectig. ibi: *In omnibus vectigalibus consuetudo spectari solet*, l. locatio, §. earum, D. eodem, ibi: *Quod nunquam exactum est pro vectigali, nunquam est præstandum*, l. pro locis, C. de annon. & trib. lib. 10. ubi Rebuff. & Piscat. num. ult. l. 2. tit. 1. par. 2. cum alijs, quæ tradit Bald. in l. 3. col. 2. C. de naut. fœnor. Specul. in eod. tit. Palac. Rub. in repet. Rubr. de donat. inter. 1. par. num. 72. Alex. cõs. 124. lib. 4. Capic. decis. 118. Paris. cons. 25. lib. 1. Nicol. Festas. de collect. 2. par. cap. 1. num. 16. Gaill lib. 2. observ. 53. num. 5. & 7. latè Bursat. cons. 17. num. 33. & seqq. lib. 1. & Baeza de inop. debit. cap. 13. num. 17. superest, ut videamus, quid in his, quæ ab Indis præstantur, Regijs iussionibus, & istarum provinciarum usu, ac praxi statutum, ac receptum sit.

ET in primis hanc regulam generalẽ constituo, quòd cùm eiusmodi tributa ordinaria, & (ut supra diximus) canonica sint, † nullus Indorum ab eorum præstatione excusari debebit, nisi aliquo privilegio exemtus, vel aliquâ iustâ exemtione tutus, & excusatus reperiatur, l. 1. ubi gloss. C. de apoch. pub. l. 1. l. omnes omninò, & l. penult. C. de ann. & trib. l. 1. C. de indict. l. 1. C. de immunit. nemin. cõceden. & l. 1. & ibi gloss. C. de superindict. lib. 10. l. 2. C. de quib. muner. cap. omnis anima, eod. cap. tributũ 23. q. 8. & l. 6. tit. 28. par. 3.

Quia † Princeps in eis exigendis suam intentionem fundatam habet, & hoc ius inter eius Regalia connumeratur, ut tradũnt DD. communiter per text. ibi in cap. unico, quæ sunt Regal. in usib. feud. Schurff. cons. 59. n. 26. cent. 1. Vvesemb. cons. 27. num. 20. & cõs. 45. num. 8. & seqq. Petr. Heigius q. 17. n. 45. & latè Rosenth. de feud. cap. 5. concl. 74. in princip. Regner. Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 14. Henric. Bocer. in eod. tract. cap. 3. ex n. 196. Flores de Mena lib. 2. var. quæst. q. 21. num. 11. Bobad. in Polit. lib. 5. cap. 5. n. 31. & Synop. observat. de collect. & tribut. c. 2. Ac proinde eius obligatio omnes subditos comprehendit, ut post alios observat Otalora de nobilit. 2. par. cap. 1. num. 1. † & probat l. 8. tit. 11. lib. 2. Recop. ibi: *Pues el derecho resiste à su possession, i que nos tenemos fundada nuestra intencion contra quien no probare la tal exemcion, è inmunidad*.

VNDE primò in quæstionem vocari potest, an † fœminæ ad eiusmodi tributa præstanda teneantur? Et cùm per capita iniungi soleãt, ut supra probavimus, consequẽs esse videtur, quòd illa solvere debeant, ex iuribus supra citatis, & ex l. unica, C. de mulier. & in quo loco lib. 10. ubi Ioann. de Platea, Lucas de Pena, & Ioan. Mauric. idem Platea in Rubr. C. de annon. & tribut. eod. lib. Flores de Mena, qui alios refert, lib. 2. var. q. 21. num. 151. optimus † text. in d. l. ætatem, D. de censib. ubi Vlpian. inquit, quòd *in Syrijs à quatuordecim annis masculi, à duodecim fœminæ, usque ad sexagesimum quintum annum, tributo capitis obligantur.*

Atque ita † in omnibus ferè Novæ-Hispaniæ

1 2 3 4 5 6 7

nis provincijs usu receptum, & pluribus Regijs schedulis probatum reperio. Nisi quòd in quibusdam, fœminæ dimidiam dumtaxat capitationem persolvunt, hoc est duæ fœminæ tantum, quantum unus vir. Quod sumi potuit ex l. cùm anteà 10. C. de agricol. & censit. lib. 11. ubi Impp. capitis normam olim censam scribunt, per singulos viros, binas verò mulieres, & hoc, in provincijs ibi relatis, ita salubriter temperari iubent, ut deinceps binis, ac ternis viris, mulieribus autem quaternis, unius pendendi capitis munus iniungatur; id est una tantùm capitatio à duobus viris, vel à quatuor fœminis persolvatur, ut explicant Alciat. & Cuiac. ibid. Petr. Greg. lib. 3. de Repub. cap. 5. n. 8. & Guid. Panciról. in thesaur. var. lect. lib. 2. cap. 254. & novissimè alia circa eiusdem textus expositionem eruditè adducens D. Nicol. Ferdin. à Castro exercit. Salmant. 1. num. 44. pag. 59. In pro- 8 vincijs † autem Peruanis fœminæ nullũ tributum præstare compelluntur, sicuti neque alia munera, & servitia corporalia, à quibus eas infirmitas sexus immunes efficit, ut inquit Vlpian. in l. 3. §. corporalia, D. de muner. & honor. & latiùs dixi sup. hoc lib. cap. 5. numer. 47. & seqq.

9 Et planè † hoc iustiùs & securiùs esse videtur, istarum gentium tenuitate considerata, & quòd nulla bona (ut plurimùm) habent, ex quibus maritus & uxor, eorumque filij, ac filiæ tot tributa solvere possint, ut diximus cum Zapata in cap. præced. num. 54. Idemq; 10 efficere debet, † ut parciùs in tributis ab eisdem fœminis exigendis procedamus, in locis, ubi ea præstare iussæ sunt, iuris cõmunis, ac Regij decisiones sequentes, quæ mulieres pro collectis, tributis, gabellis, ac vectigalibus carcerari vetant, ut constat ex traditis à Festasio in tract. de æstimo, & collect. 3. par. cap. 1. num. 21. Azeved. per text. ibi in l. 10. tit. 3. l. 2. tit. 11. l. 3. tit. 13. lib. 5. Recop. Lasarte de gabell. cap. 18. num. 60. & Flores de Mena d. lib. 2. var. quæst. q. 21. n. 152.

11 Maximè, † ubi tales mulieres viduæ, ac pauperes fuerint, quibus, & orphanis Valerius Poplicola tributum lubens remisit, ut refert Plutarchus in eius vita, & Petr. Greg. d. lib. 3. de Repub. cap. 5. num. 8. & idem Peruanos Incas fecisse tradit Acosta in histor. moral. Ind. lib. 6. cap. 15. & P. Agia in tract. de serv. person. pag. 45. & esse iuris regulis consentaneum ostendit Bald. in Auth. defuncto, num. 12. C. ad Tertul. & Palac. Rub. in rep. cap. per vestras, notab. 2. num. 8. & 12.

12 Vbi hoc ampliat, † ut procedat etiam in Indis maritatis, quarum tamen viri absunt, nec eas alunt, aut senes sunt, vel infirmi, & ad laborandum inutiles; nam & hæ meritò viduæ appellari possunt, † cùm ad paria iudicentur, 13 non habere maritum, vel habere inutilem, aut inhabilem, iuxta gloss. singularem verb. *Orbitates*, in l. fin. C. de plagiar. & in cap. 2. de transl. Episcop. ubi Abbas, & eius Addit. num. 16. cum latè traditis à Ias. in l. quoties, D. qui satisd. cogant. Hippolyt. de Marsil. in l. unica, C. de rap. virg. ex num. 211. Iod. Dãhouder. & Everard. in loco à pari, Velasco de privileg. pauper. in præfat. n. 9. Camil. Gallin. de verb. signif. lib. 5. cap. 16. num. 275. & lib. 10. cap. 26. num. 10. & novissimè Dom. D. Felicianus à Vega Episcop. Pacensis in c. ex tenore, de foro comp. num. 20. pag. 514. ubi ex simili cõcludit, quòd Ecclesia, quæ habet Prælatum inutilẽ, dicitur vidua. Et † est 14 text. huic casui accommodatus in cap. unico, an mutus, vel surdus, vel aliter imperf. in usib. feud. ubi probatur, quòd quando feudum in servitio personali consistit, qui illud præstare non potest, perinde à feudi successione, vel retentione privatur, ac si in rerum natura esse desijsset, circa quod plura ibidem cõgerunt Bald. Isernia, & Afflict. Hart. Pistor. in quæst. feud. 2. par. q. 32. Vulteius de feud. lib. 1. cap. 9. num. 64. & Schurff. consil. 36. cent. 3.

Secundò, sexui proxima esse videtur ætatis consideratio. Et † inspecto iure com- 15 muni à viris minoribus quatuordecim annis, & fœminis duodecim, senibusque maioribus sexaginta quinque annis, census personalis, sive tributa capitationis non petebantur, ut in d. l. ætatem 5. D. de censib. & in l. cùm anteà, C. de agricol. & censit. lib. 11. Intra hanc verò ætatem prædicta tributa solvere debebãt, licèt plena pubertas ante completum decimum septimum annum nõ contingat, ut probat text. in l. Mella, D. de alim. & cib. legat. & dixi sup. cap. 5. num. 24.

16 Neque † audiendus est Bart. in d. l. unica, C. de mulier. & in quo loco, num. 23. dum à tributo capitationis neminem ratione ætatis, vel sexus excusari docet, nisi sit privata consuetudo, ut in Syria, de qua loquitur Vlpian. in d. l. ætatem. Nam licèt hoc etiam insinuare videatur Accurs. ibidem, verb. *Syria*, 17 veriùs † est tamen I.C. ibi generaliter loqui, ut eiusdem legis initium ostendit, iunctâ l. regula, §. fin. D. de iur. & fact. ignor. ibi: *Nam initium constitutionis generale est*, & l. fin. C. de ædif. privat. Neque obstat, quòd posteà in Syria exemplum proponat. Nam exempla nõ restringũt dispositionem, l. damni infecti 30. D. de damn. infect. latè Crotus in l. 1. n. 30. D. de acquir. possess. Et causa ob quã Vlpian. ibi Syriæ mentionem facit, ea esse videtur,

vel quòd ipse inde oriundus fuit, ut testatur in l. 1. D. eod. tit. vel ut ostenderet, excusationem quidem ob ætatem generalem esse, sive universalem, ut in dicta l. cùm anteà: ætatis verò maioris, vel minoris, quod ad hanc causam, definitionem, ex differentia, vel qualitate provinciarum variari, prout & in alijs iuris articulis arbitrio iudicis relinqui solet, gloss. in cap. sedes, de rescript. quam sequitur & exornat Marsil. in l. quæstionis modum, n. 5. D. de quæstion.

Quod sanè in his Indiarum provincijs maximè observatum invenio, & variè pro temporum, & regionum varietate definitum. Nā in † quadam provisione Carol. V. dat. Cæsaraugustæ 9. Decemb. ann. 1518. quæ habetur in 2. tom. impress. pag. 185. pro quolibet Indo, viginti annis maiore, tria auri pondera solvi iubentur, & unum pro maioribus quindecim annis, quoadusque ad vigesimum annū accedant. Et in quodam capite epistolæ Regiæ missæ à Dom. D. Martin Enriquez Mexican. Proregem 5. Iulij ann. 1578. quod habetur in 4. tom. impress. pag. 322. Indi maiores viginti quinque annis, & si sub patria potestate degant, tributum pendere iubentur, & non anteà, & in alio capite alterius epistolæ missę ad Audientiam Guathemalensem, dat. Matr. 26. Maij ann. 1573. senes masculi quinquaginta quinq; annis maiores, & fœminæ quinquaginta, à tributis immunes declarantur.

Sed tandem obtinuit, † ut in Nova-Hispania. In his autem Peruanis provincijs ex taxis, & ordinationibus Proregis Dom. D. Frācisci à Toleto, quibus hucusque derogatum esse non video, Indi tributa solvere incipiunt, ubi plenam pubertatem, hoc est, decē & octo annis attingunt, & quinquaginta expletis ab hoc onere relevantur.

Quæ excusatio eisdem rationibus nititur, quas sup. cap. 5. n. 41. & seqq. consideravimus, ad Indos non satis maturæ, vel in senium vergentis ætatis, à servitijs personalibus relevādos, quibus addo Farinacium de senectute, & senectutis prærogativis plura adducentem, in prax. crim. q. 92. num. 22. & seqq. & Pet. Gregor. d. lib. 3. de Repub. cap. 5. num. 13. † ubi Leonem Isaurum Imperatorem Constantinop. qui dictus fuit Iconomachus, graviter notat, quòd ab infantibus tributa poposcerit, quos simul ac nascebantur hac de causa inspici, atque describi mandavit. Et Petr. Bellinum in tract. de bello, 1. par. tit. 7. † ubi ob easdem causas pueros, & senes regulariter à militia excusari probat.

Idemque generaliùs admittere, & practicare debemus † in quibuslibet Indis, qui aliquo perpetuo, & sontico morbo impediti reperiuntur. Nam & ij non solùm senibus, verū & mortuis, quantum ad tributorum functiones attinet, reputantur, & propterea quotidie in novis taxis, aut æstimis, quæ ad hanc rem fieri solent, eximuntur, quia † paria sunt, non esse personam, vel inutilem reperiri, ut suprà retulimus, & tradit Hippolyt. Marsil. in l. unica, C. de rapt. virg. num. 212. cum seqq.

Et licèt † quoad alia tributa, & impositiones, filijfamilias sub patris potestate existentes, urgeri non soleāt, quoniam hi debent egenis parentibus subvenire, ut in l. 2. & 4. tit. 19. par. 4. cum alijs, quæ latè tradit Alvarez de Velasco in tractatu de privilegijs pauperum 1. parte, quæst. 11. ubi, quòd filius hac de causa possit egredi à Religione, quam professus fuit. In his tamē, de quibus agimus, contrarium deciditur in schedulis suprà relatis ann. 1518. & 1578. nimirum, ut Indi ea persolvant, etiam si filijfamilias sint, dum tamen ad ætatem tributandi pervenerint. † In uxoratis autem, vel emancipatis, res in dubiū vocari non potest, quamvis simul cum parentibus degant, & distinctos lares non habeant. Nam hi capitationem suam subire debent, ut docet Platea in l. si hi qui, C. de filijsfamilias, & quemadmodum pro his pat. teneatur d. lib. 10. & Bobad. in Polit. lib. 5. cap. 5. n. 28. quamvis (ut idem tradit) si agatur † de delectu ad militiam, contrà observetur, quia unum focale, sive unam familiam constituere videntur, ut inquit Guiller. Mainer. in l. aliud, §. refertur, num. 82. D. de regul. iur. & ante eos Bart. in l. 4. §. actor, D. de re iud. Bald. in d. Auth. defuncto, num. 11. & 12. C. ad Tertul. & in l. 1. §. quibus, q. 1. D. quod cuiusque univers.

Tertiò, excusari poterunt † Indi, qui nimis pauperes reperiantur. Nam hæc quoque causa communiter in alijs etiam personis capitationis remissionem indulget, ut ostendūt I.C. in l. formam, §. illam æquitatem, D. de censib. l. cura, §. deficientium, & §. inopes, D. de muner. & honor. & docet gloss. in l. omnes pensitare, C. de ann. & trib. lib. 10. ubi Bart. & Alexand. qui plura cumulat in Addition. ad eundem, Ioan. de Platea ibidem, & in l. ad solvendum, C. decur. lib. 10. & in l. fin. C. de ijs qui num. liberorum, vel paupertate excusationem meruerunt, ibi: *Quòd si quis propter censum tenuiorem vacationem meruerit*, & in l. semel, C. de apoch. pub. num. 1. ad fin. eodē lib. Bald. in d. Auth. defuncto, num. 12. & cōs. 410. incip. *Quæritur, utrum dominus*, num. 6. lib. 5. & in l. etiā, col. fin. C. de execut. rei iud. Abbas in cap. quod non est licitum, de regul. iur. Ias. in l. 4. num. 21. D. de re iudic. ad fin. Petr. de Vvald. in tract. de collect. num. 9. Gerard.

rard. in apost. ad Abbat. in cap. licèt, de cēsib. & in cap. quod non est licitum, de regul. iur. Ioan. Ferrar. Montan. lib. 6. de feud. c. 6. in fin. Gail. de arrest. Imp. cap. 9. n. 20. Franc. Marcus 1. tom. decis. Delphinat. q. 458. num. 12. & latè Palac. Rub. in repet. d. cap. per vestras 2. notab. n. 8. & seqq. Decius, qui testatur de cōmuni, in cap. 1. n. 46. de probation. & plurimi alij, quos refert & sequitur noster Alvarez de Velasco in d. tract. de privil. pauper. par. 1. q. 37. num. 11. & 12. Quia † ut inquit Bart. in l. si universi, C. de legat. *Mal da chi non ha, dice la campana di San Pietro.* Cuius dictū refert, & sequitur Redin. de maiest. Princip. verb. *Sed etiam legibus*. Et est simile † vulgari nostro Adagio, *Al que no tiene, el Rei le haze franco.* De quo in l. nam is nullam, D. de dolo, ubi Caius I. C. inquit: *Eum nullam actionem habere videri, cui propter inopiā adversarij inanis actio est*, quod his verbis expressit Cassiod. lib. 12. var. epist. 7. *Spoliatus iure negat, quod affluens inferre didicerat. Validas contra te apochas invenerunt: invictas securitates illis dedit calamitas sua, cui nihil videtur relictum, à tributis constat esse liberatum.* Et Martial lib. 2. epigram. 3.

Sexte, nihil debes, nil debes, Sexte, fatemur,
Debet enim si quis solvere, Sexte, potest.

Et prosequitur Otalora de nobilit. 2. par. c. 1. n. 2. & 4. ubi tamen concludit cum Bald. in l. unica, C. de sentent. quæ pro eo, quod interest, † quòd si paupertas intolerabilis sit, isti pauperes, licèt excusentur à præstationibus realibus, tenebuntur tamen ad facienda alia servitia personalia, quæ corpore præstantur. In qua etiam sententia esse videtur Bald. in d. Auth. defuncto, num. 12. Ioan. And. & Butr. in d. cap. licèt, de mulier. & in quo loco lib. 10. & Avendañ. in cap. 14. Prætor. n. 33. Dum requirunt, † quòd paupertas, ut excuset à tributorum solutione, tam in patrimonialibus, quàm in personalibus, adeò intolerabilis sit, ut operæ pauperis vix ad eius alimenta sufficiant, etiam si dietim pro quærendo victu laboret, & hoc probato, & non aliter cancellandum esse ab æstimo, in quo fuerit scriptus. Quod priùs notasse videtur gloss. in l. paupertas, D. de excus. tut. à qua habuit ortum l. nostra 2. tit. 17. par. 6. ibi: *Otro si, el q̃ fuesse tan pobre, que non toviesse otro al porq̃ guarecer, si non por labor de sus manos, &c.*

Quæ omnia † in his nostris Indis animadversione digna videntur, nam cùm tributa ipsis iniuncta magis eorum operas & laborem, quàm facultates respexerint, & ita moderata sint, ut si otiosi, & ignavi esse nolint, facilè possint eorum oneri satisfacere, & proprio victui consulere, non debent temerè audiri, nec passim admitti, si hunc paupertatis prætextum objiciant, cuius † æstimatio semper prudentis, & cordati iudicis arbitrio relinquitur, ut ait gloss. in Auth. præterea, C. unde vir & uxor, ubi Alber. Bald. & Salicet. n. 4. Ias. num. 27. Bart. in rep. l. si const. num. 14. solut. matr. & communis secundùm Dec. in d. Auth. num. 15. Greg. Lop. in l. 9. tit. 13. par. 6. gloss. *de lo suyo*, & Menoch. qui latè prosequitur, de arbitr. cent. 1. casu 65. per totum, & Velascus, alios allegans, d. tract. de privil. pauper. 1. par. quæst. 4. in princip. num. 75. & seqq.

Planè † si hæc Indorum paupertas, & inopia ex aliqua sterilitate proveniat, quę in fructibus & speciebus contigisse probetur, quas tributorum nomine pendere consueverunt, tunc in prædicta excusatione admittenda, & remissione facienda, faciliores esse debemus iuxta doctrinam Vlpiani I. C. in † d. l. forma 4. §. illam æquitatem, D. censib. ibi: *Illam æquitatem debet admittere censitor, ut officio eius congruat relevari eum, qui in publicis tabulis delato modo frui, certis ex causis non potuit, &c.* Et Impp. in l. 2. C. de alluvion. ibi: *Hi quos inundatio Nili fluminis reddidit ditiores, pro terris, quas possident, tributorum præstationem agnoscant: Et qui suum deplorant patrimonium diminutum, alieno saltem functionis onere liberentur, & nostræ serenitatis largitate defensi, locorum etiam possessione contenti, pro agitādi census examine, respondeant devotioni.* Iunctis † alijs, quæ ad eandem exceptionem fundandā congerunt gloss. & DD. in l. licèt 8. C. de locato, cap. propter sterilitatem, eodem titulo, l. 22. & 23. tit. 8. par. 5. & latè congerit Cened. in collectan. 116. ad Decret. Morla in empor. iuris tit. 10. q. 1. num. 1. & 6. & ultra relatos ab eis Bertachin. in tract. de gabell. 2. par. num. 52. Dueñas regul. 380. Pinel. in l. 2. C. de rescind. 1. par. cap. 3. ex num. 17. & 21. Menchac. controvers. usufreq. lib. 3. c. 54. Alvar. Valasc. de iur. emphyt. q. 27. num. 23. Andr. Gaill. lib. 2. pract. obser. 23. Dom. Gregor. Lop. Madera lib. singul. animadvers. cap. 16. Carroc. in tract. de locato, tit. de remiss. pension. quæst. 1. & seqq. & novissimus & eruditissimus noster D. Francisc. Amaia sæpè à nobis laudatus, & laudandus, lib. 3. observat. iur. cap. 3. & latiùs Ego in tractatu de sterilitate, quem Salmanticæ anno 1605. dictavi cap. 1. ex quo plura reperies apud D. Hieron. de Otero divers. quæst. 2. par. c. 26.

Neque obstat, quòd prædicta iura in tributis realibus loquuntur, & talem casum videntur requirere, ut non solùm fructus, verùm &

fun-

(Marginal numbers: 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38)

fundi ipsi, vel arbores, ex quibus colligendi erant, in totum perierint, ut advertit Platea in l.quicunque, la 1. C.de fund. patrim. lib. 11.& colligitur ex d.§.illam æquitatem, ibi: *Si agri portio Chasmate perierit, si vites mortuæ sint, vel arbores aruerint*: † est enim *Chasma* hiatus terræ, quo fundus in vastam voraginẽ subsidet, ut pluribus ostendunt Brisson. Pratei.& Kalin.in eod.verb. & verb. *Labes*, Symmach.lib.5. epist.7. & eruditè, post alios, loctus Amaia d.cap.3.num.9. Nam licèt hæc tributa Indorum non sint realia, sed personalia, ut suprà probavimus, cùm tamen eorum solutio pro maiori parte designata sit in fructibus, & speciebus, quæ ex fundis, & agrorum cultura colliguntur, consequens est, ut si ob calamitatem in ipsismet fundis, vel ob sterilitatem in illorum fructibus contingentem Indi valdè extenuati, & depauperati reperiantur, dictæ remissionis beneficio iuvari debeant. Quia † etiam debitor generis, licèt genus perire non possit, l.incendium, C. si cert. petat. l.inter stipulantem, §. sacram, D.de verb. obligat. l.in ratione, §.diligentẽ, D.ad leg.Falcid.cum alijs, si tamen illud genus debeat respectu certæ speciei, per eius interitum liberatur, & eandem remissionem ob sterilitatem consequitur, ut argum. text. in l.Titiæ textores 36.§.fin. D.de leg.1. l.in nave Saufei 34.D.locat.l.1. in fin. C.de iure emphyt. tradunt Ias.Decius, & alij in l.quod te mihi, D. si cert. petat. Albert. Brunus in tract.de minut.num.156.Gasp.Rodericus in tract. de annuis reddit. lib.2. q.7. num.4. & Ego d.meo tract. manuscripto de sterilitate, cap.1.num.6.& 9.& Oterus d.cap.26.n.3.

Et cùm prædicti † fructus inductriales sint, & mediante Indorum operatione proveniāt, l.fructus 45.D.de usur.ibi: *Fructus percipiẽdo uxor, vel vir ex re donata, suos facit, illos tamen quos suis operis acquisivit, veluti serẽdo, &c.* l.bonæ fidei, D.de acquir.rer.domin. iunctis alijs, quæ de fructibus industrialibus latiùs prosequitur Pinel.in l.2.C.de rescind. 2.par.cap.4.num.52.nihil est, quod eis imputari possit; † si ob sterilitatem suâ spe & labore fraudati, solvere illos recusent, quin potius: *Guisada cosa es, que como ellos pierden la simiente, è su trabajo, el Señor pierda la renta*, ut dicitur in l.22. tit.8.par.5.& in l.ex conducto, §.si vis tempestatis, D. locat. quia ex nudis, & inutilibus agris, apud eos remanentibus, ex quibus nihil collegerunt, nihil iustè ab eis exigi potest, † argum. text.in l. ult. §.ubi autem in unum, C.de bon.quæ lib. ibi: *Cùm enim nuda proprietas apud filium inveniatur, ex qua substantia possibile est eũ sumtus litis dependere.*

Et hoc expressiùs confirmari potest ex sentẽtia † Cassiod.lib.3.epist.32.ibi: *Quid enim à domino agri exigas, quem eum non coluisse cognoscas*: & lib.4. variar. epist.38.ubi Rex Theodoricus ad Faustum præpositum scribens, iubet, ut Gravasianos, atque Pontonates respectu sterilitatis tributis non gravari, sed relevari procuret: *Cùm sterilitas ieiuna locorum, nulla sibi augmenta fieri patiatur. Repugnante siquidem natura, qualibet cedit industria, nec prodest studium laboris impendere, quem ubertas loci non cognoscitur adiuvare.* Et iterum epist.50. ad eundem Faustũ, ubi Campaniæ habitatoribus Vesuvij montis hostilitate vastatis, quàm ibi graphicè, & eleganter depingit, remissionem tributorũ pro modo læsionis acceptæ concedit: *Vt agrorum fructibus enudati, subleventur onere tributariæ functionis, quod fieri debere nostra meritò pietas acquiescit, ut agris ibidem diligenter inspectis, in quantum possessoris laboravit utilitas sublevetur, quatenus mensurata conferatur quantitas beneficij, dũ modus integer cognoscitur læsionis.* Et lib. 3. epist. 4. ubi eandem tributorum indulgentiam tribuit universis provincijs in Gallia constitutis, & hostili ferocitate vastatis, *Vt pro qualitate læsionis per indictionem quartam relaxatam agnoscant tributariam functionem, quia non gratulamur exigere, quod tristis noscitur solutor offerre.* Et in idem tendit Salvian. lib. 4.de gubern.Dei, ibi: *Nam illud quale, quàm non ferendum, & quod non dicam pati humanæ mentes, sed audire vix possunt, quod plerique pauperculorum, ac miserorum, cùm res amiserint, amissarum tamen rerum tributa petuntur. Cùm possessio ab his recesserit, capitatio non recedit, proprietatibus carent, & vectigalibus obruuntur.*

Nec deficiunt † Regiæ schedulæ, quibus hoc idem præceptum, & declaratum reperiatur. Nam in quadam data Pintiæ 7. August. ann.1549. & alia Mõzonij 18.Decemb.ann. 1552. quæ habentur in 2.tom. impress. pag. 160. apertè cavetur, sterilitatis rationem in his Indorum tributis exigendis habendam. Et in alia Matriti 10.Aprilis ann.1546. quæ extat inter ordinat. Mexic. Licent. de Puga, fol. 102. disponitur, ut Indi respectu gravis pestis, quam passi erant, à tributis relevẽtur, idemque dicitur in alia ann. 1556. quæ extat in 2.tom.impress.pag.162.& iubet, ut pestis, & sterilitatis respectu novæ taxationes fiant, eâ adhibitâ moderatione, & consideratione, ut Indi commodè tributa sibi imposita persolvere valeant. Et ita † praxi receptum sæpissimè vidi, & Indis provisiones ab Dom. Proregibus dari, quibus ob allegatã, & pro-

ba-

batam sterilitatem, vel alium casum fortuitum sine culpa eorum contingentem tributorum remissio, vel in totum, vel ex parte cõceditur.

47 Quinimò † (quod plus est) apertè in eisdem schedulis edocemur, remissionem propter sterilitatem semel factam, revocandam non esse, etiam si alijs præcedentibus annis ubertas magna fuisse probetur. Nam quamvis hæc compensatio in conductionibus prædiorum admitti soleat, l. licèt 8. C. de locato, cap. propter sterilitatem, eodem tit. l. 23. tit. 8. par. 5. cum alijs. In tributorum functione non æquè procedere visum fuit, cùm eorum solutio, nõ ex prædijs alienis, sed ex proprijs ipsorum tributariorum facienda sit, quorum utilitati cedere iustum est, quidquid commodi posterior annus attulerit, l. 3. §. ne tamen, D. de usufruct. l. ex hoc iur. & ibi DD. de iustitia & iure, l. solum 51. §. meum, D. de rei vindic.

Ad quod fulciendum ponderari etiam potest communis Scribentiũ doctrina, quæ habet, † quòd ij, quibus ob paupertatem tributorum remissio facta fuerit, non sunt pro eorum solutione ampliùs molestandi, quamvis posteà ad pinguiorem fortunam devenerint, de qua per Plateam in d. l. omnes pensitare, C. de annon. & trib. in fin. Bart. in l. si cùm dotem, §. si maritus, D. solut. matrim. Aretin. in l. 2. D. quis, & à quo appell. & ante eos gloss. fin. in l. illicitas, §. ultim. D. de offic. Præsid. Sufficit † enim si eo tempore, quo remissio facta fuit, qualitas paupertatis adfuerit, ut in simili tradunt Decius, & DD. in Auth. præterea, C. unde vir, Ripa in l. ex facto, num. 17. D. de vulgar. & facit l. si quis hæredem, C. de inst. & subst. & l. quæcunque, §. fin. D. de Publician. in rem act. cum alijs, quæ cumulat Tiraquel. in tract. de cessante causa.

48

49

50 Neque contrarium probant † text. in l. cura, D. de muner. & honor. & in l. his oneribus, D. de vacat. muner. Nam prior intelligenda est, non ut sentiat tributum præteritum, & semel ob paupertatem remissum, repeti posse, sed futurum deberi, si eo tempore, quo causatur, iam paupertatis consideratio cessasse probetur. Posterior verò textus loquitur de eo, qui pendente appellatione iudicij super quæstione, an ita pauper esset, ut deberet à tributis relevari? & sic antequàm remissio effectum haberet, facultatibus auctus reperitur. Tum enim cùm per appellationem suspensus fuerit remissionis effectus, iuxta l. 1. §. fin. D. ad Turpil. meritò prospera fortuna, quæ supervenit, eundem effectum, utpotè necdum causatum, & in esse (ut aiunt) deductum retardat, ut ad utriusque textus explicationem benè, præter alios, observat Valençuela Piscator in d. l. omnes, num. 12. & 13. Et in nostris Indorum terminis optimè hæc omnia complexus videtur Ioseph. Acosta de procur. Indiar. salute, lib. 3. cap. 16. pag. 336. & sequenti. Vbi resolvit, † nullo modo ab eis tributa deberi, nisi ex ijs, quæ habent, commodève habere possunt, congruenti sibi familiæque sustentatione servatâ. *Quæ* (inquit) *si casu aliquo subtrahantur, veluti quia fortè accidit, ut anni inclementia agricola fruges vel vitiatas, vel perexiguas collegerit: accidit ut ægrotaret, ut vel tugurium ignis depastus sit, vel oviculæ scabie interierint; neque premi molestè debent, neque in sequentes annos præsenti exactione onerari, &c.*

51

52 Notari tamen debebit † hæc, quæ de remissione ob sterilitatem retulimus, ad eam tributorum partem porrigenda nõ esse, quam Indi in pecunia numerata solvere iuxta æstimi formam tenentur. Nam cùm hæc pensitatio omni respectu personalis sit, nec respectum habeat ad fructus, qui ex prædijs colliguntur, sed ad id, quod ipsi suis operis, & laboribus conquirere possunt, sterilitatis cõsideratio, vel cuiuslibet alterius fortunæ, fructus prædiorum corrumpentis, aut evacuantis, haberi non debebit, cùm pecunia, quæ est in obligatione, nec perierit, nec perire possit, l. incendium, C. si cert. petat. cum similibus. Nisi fortè † ex Indorum parte obijciatur, mediante fructuum ariditate, se in eam inopiam devenisse, ut nec pecuniam quærere, & habere potuerint. Tunc enim obtinere poterunt, si hoc sufficienter probaverint, magis ex capite paupertatis, quàm sterilitatis, & audiendi erunt, si utramque exceptionem simul proponant: † quia nemo prohibetur pluribus etiam diversis defensionibus uti, ad eandem rem tendentibus, l. is qui 5. l. nemo 8. D. de except. cap. nullus pluribus 20. de regul. iur. in 6. ubi latè Petr. Pechius, & alij.

53

54

Ideò autem dixi: *Si sufficienter probaverint*, quia verior, & communior sententia habet, quòd † quoties alicui resultat beneficiũ ex allegatione divitiarum, vel paupertatis, ei incumbit illius probatio, iuxta text. & quæ ibid. tradit Lucas de Pena in l. ult. C. de ijs, qui num. liber. lib. 10. l. si creditores, in fin. D. de privileg. credit. text. & DD. in l. si creditores, in fine, D. de privil. cred. ibi: *Quòd si neque inopia laborantem creditores ostendere potuerunt*, quem ad hoc dicit notabilem Angel. ibidem, & idem tenet gloss. magna in l. 2. D. de probat. & in l. si verò,

55

§. qui

§.qui pro rei qualitate, D.qui satisd.cogant. ubi Bart.Rod,Suar. in tit.*de las arras*, n.12. & 13.& latè Mascard.de probat.cōcl.1159. per totam,& Fulvius Pacianus in eod. tract. lib.1. cap.54. ex num.10. ubi num. 13. multum in nostris terminis cum Baldo concludit, † quòd si villa petierit se ab æstimo eximi ratione paupertatis,debebit paupertatem probare, & congerit alia Alvarez de Velasco dict.tract.de privil.pauper. 1.par.quæst.5. num.11.

56

QVARTO loco inquirere possumus,utrum ab † eiusmodi tributorum solutione exemti sint, aut esse debeant, ipsi Indorum Reguli, aut Gubernatores, quos in his Peruanis regionibus *Curacas*, & generaliter in omnibus Indiarum provincijs *Caciques* appellamus, & ij, qui eosdem proximo loco in dignitate contingunt, quos dicimus, *Secundas Personas*? Et sanè ex eo solùm titulo, quòd hi in Indos qualemqualem iurisdictionem,aut dominationem exerceant, à tributis eximi non videntur, cùm † domini vassallorum hac excusatione non gaudeant, nisi alioqui nobiles esse probentur, ut latè prosequuntur plures Auctores,quos congerit Tiraq.de nobil.cap. 8.num.14. Petr. de Antiboli in tract. de muner.4.par.§.4. incip.*de dominis*, num.39. Avend.in cap.Præt.2.par.cap.14.n.31.Ioann. Gutier.lib.3.pract.q.16.num.17. cum seqq. & alios referens Bobad. in Polit. lib.2. cap. 16.num.173.in fine, & lib.5.cap.5. num.32. licèt contrarium tenere videatur Alber. in l. 1.§.fin. D.de aqua quotid.Guid.Papæ decis. 335. & Boer. decis.246. eâ (ut apparet) ratione nitentes, quòd vassallos habere dignitas sit,ut notat Bald.in cap.1.§.Marchio,col. 4. qui feud. dar. poss. & DD. per text. ibi in cap. Abbate sancti Sylvani, in fine, de verb. signif. quod tamen durum esset in practica consequi, maximè in tributis realibus, ut ait Avend. ubi sup. & Bobad. d. num. 173. litt.L.

57

58

Sed † cùm dicti *Caciques*, & Secundæ personæ apud nos notoriè nobiles sint,& tempore suæ infidelitatis tales etiam fuisse dicātur, & ab Indis plebeis plurimum venerentur, & suspiciantur,meritò usu receptum,& ordinationibus Dom.Proregis D.Franc.à Toleto, alijsque Regijs iussionibus cautū invenitur, ne ipsi,&eorum filij tributa persolvant.Quoniam † nobiles personæ, tā Regio nostro iure,quàm aliorum Principum placitis, & cuiuslibet ferè provinciæ consuetudine,immunitate in personalibus, & in realibus fruūtur, nisi ubi aliqua collecta extraordinaria imponitur, quæ totius Regni communem utilitatē concernat, quia durum necessitatis telū omnes indifferenter penetrat,l.1.C.de navib.nō excuss.lib.11.cum latè adductis à Ioā.de Lignano in cap.accedentes, de præscript. Felin. ibid.n.6. Ægid.Thelmat. in tract. de collect. §.exactio, in princ.usque ad num.17. Franc. Marc. decis. Delphin. 457. n.13. & seq. Tiraq.ubi sup. Mansuer. in prax. tit. de talleis, num.2.Guid.Papæ decis.384.& 391.& 392. Pet.Heigius 1.par.q.18.n.22.Vinc.Franch. decis. Neapol.128.in fine, Avend.d.cap.14. num.25. Petr.Greg.lib.3.syntagm.cap.8.ex num.5.& lib.8.cap.20.n.10.& Bobad.d.cap. 5.num.31.Eodemque privilegio,& immunitate gaudebunt † ipsorum *Cacicorum* uxores,& viduæ,quæ radijs maritorum coruscāt, forumque ex eorum persona capiunt,& quandiu à secundis nuptijs abstinent, in defuncti viri coniugio manere censentur, ut probat text.in l.fœminæ,D.de Senat. l.edicimus, cū alijs,C.de murileg.lib.11.ubi latè noster Anton.Pichard.l.mulieres 13.C.de dignitat.lib. 12.l.cùm proponas, C.de nuptijs, l. filij, §.1. D.ad municip.l.7.tit.2.par.4. Guid.Pap.decis.380.Mansuer.ubi sup.num.9.& Synoptica observatio de tribut.cap.14.

59

60

61

Sed nequaquam extendendum erit ad alios, † qui inter eosdem Indos *Principales* vocantur, & *Illacatæ*, & eisdem *Caciquis*, & Correctoribus in ipsorum tributorum exactionibus, & in alijs ministerijs Indorum gubernationem tangentibus, suam operam navant. Cùm † iure communi, & Regio decisum reperiamus, similes rectores, exactores, & tribunos, quos *Iuratos* dicimus (exceptis Hispalensibus)notarios, & alios quoslibet officiales publicos populorum, à tributis, & collectis non excusari, l. actores 4. C. de exact. tribut. lib. 10. ubi gloss. Bartol. Bald. Rebuffus, Platea, & Lucas de Pena, gloss.& Bartol.in l. honorem, D.de muner. & honor. Angel. in l. Ædiles, D. de via publica, Lucas de Pena in l. 1. C. de immunit. nem. conced. lib.10. Boer. decis. 246. num. 2.Avend. dict. cap.14. num. 27. l.16. tit.4. lib. 4. Ordinament. ubi Didac.Perez, l. 11. tit. 25. lib.4. Recopil. ubi Azeved.quicquid in contrarium niti videatur Guid. Pap. decis.398.

62

63

Sicuti neque ad eos, † qui duodecim liberos habent. Nam licèt hi ab alijs muneribus excusentur, ut in l.1.& per totum,C.qui numero liberorum se excusant, l.si quis Decurio 24. C.de Decurion. lib.10. ubi notant Bart.Iacob.Rebuff.Platea, & Lucas de Pena, iunctis alijs, quæ tradunt Ferdin. Paez, & Marcus Bertrand. in tract. de excusat. parent.ob.num.lib. Nicol. Festasius de collect. 4.par.cap.3.ex num.71.Avend.de exequend.

64

mand. 1. par. cap. 19. num. 26. Gutierr. de tutel. 1. par. cap. 21. Covar. de spons. 2. par. cap. 8. A tributis tamen personalibus, & alijs patrimonialibus, functionibus, & muneribus nõ excusantur, l. 2. & l. sunt munera, D. de vacat. muner. l. rescripto, §. quæ munera, D. de muner. & honor. l. 5. C. de muner. patrim. l. 1. C. de his qui num. lib. 10. l. 10. ubi Gregor. Lopez gloss. 1. tit. 18. par. 3. cum alijs, quæ adducunt Covarr. & Avend. ubi supr. idem Avend. dict. num. 26. & 2. par. cap. 14. num. 34. Guid. Pap. quæst. 401. Boer. decis. 246. Cassan. ad consuet. Burg. tit. *des justices*, §. 4. vers. *Et surles homines*, num. 55. Costa de rata & quota, quæst. 149. num. 8. Vincent. de Franch. decis. Neapol. 259. Ant. Thesaur. decis. Pedem. 267. & Fachin. lib. 3. controvers. cap. 49. Qui † variè respondent ad text. in dict. l. si quis Decurio, quæ cùm loquatur in Decurionibus perpetuis, quocunque modo intelligatur, ad alios provinciales, non habentes officium Decurionatus, extendi non poterit. Nam † iura loquẽtia in materia immunitatis, & exemtionibus à tributis, sunt intelligenda strictè, & in casu in quo loquũtur, iuxta l. 1. D. de iur. immun. & l. 1. C. de immunit. nem. conced. & tradita à Tiraq. in tract. de retract. lignag. §. 1. gloss. 9. num. 233. Et † sic meritò miratur Avend. d. num. 26. vers. *Nihilominus*, quòd quotidie dentur mandata Regia in supremo Consilio, ut habens duodecim liberos excusetur à muneribus realibus, sicut à personalibus. Quod † tamen ego in his Indiarum partibus nusquã vidi, neque audivi, quod sub hoc prætextu, quisquã Indorum impetraverit, & obtinuerit excusationem à tributis.

65 66 67 68

69 Quæ tamen † peculiari privilegio concessa est in provincia Cuzquensi, quibusdam Indis, qui se ex Incarum sanguine ortos esse probarunt, & ijs, qui ab illis ex legitimo matrimonio descendunt. Et in Nova-Hispania eodem immunitatis privilegio utuntur Tlaxcatletæ, eò quòd nostros valdè, & fideliter cõtra Mexicanos iuvarunt, ut præter alios tradit Zapata de instit. distribut. 2. par. cap. 20. n. 8. In quo forsitan nostri gloriosissimi Reges ob oculos illam tributorum indulgentiam habuerunt, quam ob similẽ causam † Theodoricus Gotthorum Rex Arelatensibus concessit apud Cassiod. lib. 3. epist. 32. sic inquiens: *Constat apud nos fidelium non perire servitia; Arelatensibus itaque tributa nostra relaxat humanitas. Quatenus & nos benemeritis vicissitudinem reddidisse videamur, & ab illis cùm res poposcerit, solita devotio nõ negetur. Satientur in libertate, qui pro nobis in angustijs esurire maluerunt. Sint læti, qui tristitiam fideliter pertulerunt. Non decet de tributis esse solicitum, qui pro nostra fidelitate casum vix potuit declinare postremum. Pretiosum vectigal iam nobis dederunt suæ fidelitatis, ut viles pecunias exigamus ab illis, qui gloriosas conscientias obtulerunt.*

70

71 Et eâdem de causâ † solent tributa remitti Indis, aut moderatiùs taxari, qui iuxta alios barbaros, & infideles sibi, & nobis infestos habitant, & fines nostros suâ curâ, & armis defendunt. Quoniam, † qui propter bellum, aut bellicas incursiones bona acquirere nequit, aut acquisita spoliatus amittit, insolidum conveniri, neque pro civilibus debitis in carcerẽ detrudi debet, ut notabiliter docuit Faber in §. cum eo quoque, num. 10. Instit. de action. quem ibidem Platea, Ias. & alij sequũtur, & ut singulare notavit Hippol. de Marsil. sing. 241. incip. *Non debet addi afflictio*, & conducũt verba Cassiod. ubi sup. ibi: *Sint læti, qui tristitiam pertulerunt, &c.*

72

Est tamen advertendum, has & similes immunitates, certo generi Indorum, & eorum posteris datas, nisi aliter in earum concessione exprimatur † non transire ad filios, qui ex fœminis nati sunt, ut probat text. singularis in l. 1. D. de iur. immun. & in l. vacatio, D. de muner. & honor. quam commendat Decius in l. fœminæ, num. 57. D. de regul. iur. & sequitur gloss. in l. si ita scriptum, verb. *Vocabulo*, D. de leg. 2. & Covarr. qui testatur de communi opinione in cap. Rainaldus, in princ. num. 13. C. de testam. Pinel. in l. 3. C. de bon. matern. num. 30. cum seqq. & Valençuela Piscator in l. 1. num. 8. C. de immunit. nem. conced. lib. 10. eâ nimirum ratione, quia hæc privilegia odiosa sunt, & strictè interpretanda, ut suprà retulimus.

73

74 Vnde etiam † generalis eorum concessio, & confirmatio nullius, vel parvi momẽti esse dicitur, cap. cùm dilecti 10. de cõfirmat. util. cap. qua innovationis 10. de privil. cap. quia diversitatem, de concess. præb. Gail. lib. 2. observ. 1. num. 3. & seq. Schurff. cons. 59. n. 19. Rosent. cap. 5. concl. 86. num. 1. Imò nec specialis, cùm tendit in præiudicium totius provinciæ, aut aliorum subditorum, ut per gloss. & DD. in l. vacuatis, C. de Decurion. lib. 10. cum traditis ab Schurff. ubi sup. num. 27. Rosent. d. num. 1. & Cacheran. decis. Pedemont. 95. per totam.

75 Similiter † Indis recenter ad Fidem conversis tributa per decenniũ remitti iubet elegãs illa sched. 30. Ianuarij anni 1607. quæ repetitur, & publicari, atq; observari iubetur in quodã capite alterius directæ D. Marchioni de Montesclaros Matrit. 5. Decembris ann. 1608. estque rationi, & æquitati conformis,

quo-

quoniam primordia converſorum blandis refovẽda ſunt modis, niſi ab aſperitate incipiã: exterriti ad priores lapſus recurrant, ut inquit D. Iſidor. lib. 2. ſent. cap. 8. D. Greg. lib. 24. moral. cap. 7. & Ego 1. tom. lib. 3. cap. ult. n. 7. & ſeqq. Maſtrill. de Magiſtrat. lib. 3. c. 4. num. 427. aptiſsimè Q. Curtius lib. 4. † *In novo & precario imperio, adhuc iugum eius rigida cervice ſubeuntibus Barbaris, tempore opus eſt, dum mitioribus ingeniis imbuantur, & efferatos mores cõſuetudo permulceat.*

76

77 Quòd autem † Indi, qui à ſuis municipijs, ſive ſedibus profugi in alijs conſiſtunt, vel Hiſpanorum prædijs recepti *Yanaconæ*, efficiuntur, in eis vel ubicunque reperti fuerint tributa competẽtia perſolvant, pluribus ſchedulis cavetur, quarum mentionẽ feci ſup. hoc lib. cap. 3. n. 82. & 83. quibus addo aliam Matriti 18. Octob. ann. 1539. ad Gubernatorem Peruanæ provinciæ directam, quæ pariter iubet, ut tributa ab illis Indis ſolvãtur, qui materno eorum idiomate *Mitimaes* dicuntur, hoc eſt, ex alijs provincijs ad alias confluentes, vel tranſportati. Etenim cùm hi quocunque vadant, vel reperiantur, ſub eiuſdẽ Regis ditione, ac tuitione conſiſtant, meritò pari iure cum reliquis Indis, tã in tributis, quàm in reliquis ſervitijs perſonalibus cenſeri debent; præſertim cùm ibi iam proprios lares rerumque, ac fortunarum ſummam cõſtituerint, l. cives, C. de incolis, lib. 10. l. 1. in princ. D. ad municip. gloſſ. in l. unica, C. de mulier. & in quo loco lib. 10. Neque hic applicari poteſt communis illa Doctorum exceptio, de forenſibus † à tributis (& maximè perſonalibus) eximendis, cùm ea in defectu iuriſdictionis nitatur, ut tradunt Bart. & alij in l. reſcripto, §. fin. D. de muner. & honor. Schurff. cõſ. 59. num. 26. Gaill. obſerv. 53. num. 14. & de arreſt. Imp. cap. 10. num. 5. Miſynger. cent. 5. obſerv. 22. Freder. Martin. in tract. de cenſib. cap. 2. num. 10. Ant. Gabr. in commun. opin. tit. de iur. immun. concl. 2. in princip. Roſent. de feud. cap. 5. concl. 80. num. 4. & Flores de Mena lib. 2. var. quæſt. q. 21. num. 84. ubi reſolvit, quòd hodie in noſtris Regnis de generali conſuetudine, nec ad munera, nec ad honores, commoda, vel incommoda vicinitatis, non curatur de origine, ſed ſolùm de domicilio, & incolatu, † & is dicitur vicinus, & gaudet commodis vicinitatis, qui in loco habitat cum domo, & familia. Et quòd originarius, qui originem deſeruit, iam non eſt ibi vicinus, nec pro tali reputatur, ut cum pluribus concludit Burgos de Paz in l. 3. Tauri, par. 1. concluſ. 3. num. 367. cum ſeqq. Notabis † tamen ex ordinationibus Dom. Proregis D. Franciſc. à Toleto, & ex generali ferè omnium Indiarum conſuetudine, Indum uxoratum cum Inda, quæ alterius municipij, vel commendæ ſit, eius municipium & commendam ſequi debere. Pro qua conſuetudine facit optimus text. in l. 3. tit. 3. lib. 6. Recop. ubi Azeved. num. 1. licèt aliàs regula ſit in contrarium, quia mulier ſequi ſolet forum, & domicilium mariti, l. cùm quædam puella, de iuriſdict. omn. iud. l. exigere dotem, ubi latè Barboſa de iudicijs, l. 32. tit. 2. par. 3. l. 27. dict. tit. 3. lib. 6. Recop. ubi etiam Azeved. Dueñas regul. 377. Covarr. in 4. Decret. cap. 6. num. 7. Anton. Gomez in l. 50. Tauri n. 55. Boërius conſ. 50. n. 20. & Afflict. deciſ. 226.

78

79

80

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMI.

1 *Tributorum taxatio, & iuſtificatio pluribus ſchedulis commendatur, & qualiter?*
2 *Diſcuſſores, cenſitores, ac peræquatores, qui eſſent, & eorum officium.*
3 *L. 1. & tit. de diſcuſſor. lib. 10. & l. 1. & aliæ, C. de cenſib. cenſitor. & peræquator. lib. 11. explicantur, & illuſtrantur.*
4 *Diſcuſſorum mentio apud Caſſiodor. frequens, & eius emendatio.*
5 *Fiſci utilitas non conſiſtit in tributorum enormitates, ſed in ſuavitate, & diuturnitate.*
6 *Æſtimum & novæ taxæ tributorum, quæ requirant, & de earum reviſione, & appellatione.*
7 *Diſcuſſores ſunt odioſi, & onus probandi iuſtificationem diſcuſſionis in eos transfertur.*
8 *Diſcuſſione ſemel facta, & approbata, ſi tributarij læſionem, aut diminutionem allegent, quis eam probare debeat?*
9 *Tributariorum, & tributorum augmentum, aut diminutio quando allegari, & nova taxatio peti poſſit?*
10 *L. fin. verſ.* Sed & ij, *C. de ann. & trib. lib. 10. explicatur, & illuſtratur, & num. 15.*
11 *Æſtimum novum fieri non debet, niſi propter provinciales mortuos, aut depauperatos, vel ſimilem cauſam.*
12 *Schedulæ Regiæ referuntur, quæ ad æſtimum novum faciendum trium annorũ lapſum, aut alias iuſtas cauſas requirunt.*
13 *Tributorum veteri æſtimo, aut taxationi ſtandum eſt, interim dum nova non fit.*
14 *Tributarij aliqui ſi deficiãt, novum æſtimum non fit, quia ex alijs, qui naſcuntur, ſuppleri cenſentur.*

15 Conventio super tributis cum Rege inita, æstimi, seu taxationis vices sortitur.
16 Principis licētia requiritur, ut pactiones, seu conventiones super tributis, & collectis factæ valeant, & observentur.
17 Conventiones, quas Patroni, sive Commendatarij Indorum cum suis Indis faciūt super tributis, non valent.
18 Indorum tutela, & relevatio, super tributis, & alijs, Proregibus & Præsidibus provinciarum commendatur.
19 Schedulæ prohibentes convētiones in tributis, & aliquid ultra taxam exigere, recensentur.
20 Conventiones inter dominos, & vassallos regulariter sunt nullius roboris, & momenti.
21 Conventio per quam se aliquis alterius vassallum, & tributarium facit, aut recognoscit, non præiudicat veritati.
22 L. libertas, §. in adoptivis, D. ad municip. ponderatur.
23 Communitas non potest imponere super suos collectas, aut tributa.
24 Domini inferiores non possunt imponere collectas, aut tributa suis subditis.
25 Tributa, aut collectas si imponat, qui ad id facultatem non habet, læsæ Maiestatis tenetur.
26 Flores de Mena notatur, & explicatur.
27 Conventio inter patronum, & eius Indos pro tributis facta, non valet, etiam si à discussore pro taxa observari iubeatur.
28 Discussor tributorum in taxa facienda nō debet connivere, sed iniunctum munus fideliter exequi, & veram taxationem facere.
29 Conventiones in tributis, si pro taxa approbari sufficeret, facilis via fraudibus aperiretur.
L. cùm hi, §. eam transactionem, D. de transact. ponderatur, & illustratur, ibidem.
30 Fraus & collusio faciliùs præsumitur in conventionibus initis inter dominum, & vassallos.
31 Fraus, aut vis semper solet præsumi in cōtractibus initis inter officiales, & inferiores.
32 Conventio si nocens sit Indis, æquè nociva censebitur transactio, aut discussoris approbatio, in eius confirmationem facta.
33 Conventio, & discussoris approbatio de solvendis tributis non taxatis, nullam obligationem producit.
34 Iudex si in sententia sua sequitur conventionem partium, illæ magis, quàm ipsi iudicare videntur.
35 Defectus omnes, & nullitates, quæ possunt allegari contra conventionem partium, possunt etiam contra sententiam, quæ eam confirmat.
36 Sententia lata ex falsis instrumentis, vel testibus, quemadmodum est nulla, ita lata prætextu falsæ, aut illicitæ conventionis.
37 Conventiones iniustæ super tributis, quēadmodum de facto procedunt, de facto etiā sunt revocandæ.
38 Titulum iustum, aut bonam fidem habere non possunt Commendatarij, qui ex conventione reprobata, à suis Indis tributa recipiunt.
39 Commendatarij iustè queri non possunt, si excessus tributorum ad taxam reducatur.
40 Discussores tributorum si per fraudem, aut sordes augeant, vel minuant, numerum tributariorum, graviter delinquunt, & puniuntur.
41 Officiales exactores, aut tabularij tributorum, qui falsam immunitatis apochā fingunt, sunt falsarij, & pœna flāmarum puniendi.
42 L. 1. C. de immunit. nem. conced. lib. 10. ponderatur, & illustratur.
43 Tributarios, qui tēpore discussionis occultat, aut exportat, graviter punitur.
44 Baro, qui cogit suos vassallos à villa, vel castro discedere, qualiter pro eis teneatur.
45 Caciques solent occultare, aut subripere Indos tributarios, tempore discussionis, & qualiter peccent?
46 Discussores sunt eligendi ex viris lectissimis, & probatissimis, & similiter exactores.
47 Exactores tributorum, vocantur etiam compulsores, & excussores, & quare?
48 Exactores semper sunt duri, & acerbi, & loca sacræ Paginæ hoc indicantia.
49 Exactoribus excedentibus graves pœnæ constitutæ sunt.
50 Exactores aliqui priscis temporibus graviter puniti leguntur.
51 Exactorum crudelitas maior censeri debet, ubi sunt miserabiliores personæ, à quibus exigunt, quales Indi.
52 Andronici quid responderint Themistocli, se illis tributa impositurum, minanti.
53 Indi aliquando filios suos ad tributa solvenda vendere coguntur, & de eorum dānis, & miserijs.
54 Indorum miserias in exactione tributorum exprimere videtur Salvianus, cuius verba referuntur.
55 Tributa Indis suaviter imponi, & exigi, Regiæ schedulæ iubent.
56 Indi, si quæ damna, & incommoda accidunt,

dunt, hominum nequitiæ magis, quàm administrationis vitio referenda sunt.
57 Tributorum ab Indis exigendorũ, & colligendorum cura, quibus fuerit, & sit olim, & nunc iniuncta.
58 Indi innumeras molestias patiuntur per suos Caciques, & principales in exactione tributorum.
59 Commendatarij sæpè provisiones impetrant, ut ipsi tributa sibi debita ab Indis petere, & percipere possint.
60 Iudex in causa propria, nec tributorum sibi debitorum exactor quis esse debet.
61 Exactores tributorum qualiter debeant coram ordinarijs comparere?
62 Exactionis tributorum modus de lege Regni, & de stilo, & consuetudine Indiarum.
63 Exactores, Indos pro tributis verberantes, aut graviter carcerantes, excedunt, & puniuntur.
64 L.nemo, C.de exactor. tribut. lib.10.explicatur.
65 Plumbatarum verbera, aut pondera, quæ essent?
66 Cessio bonorum an in tributorum solutione admittatur?
67 L.5.tit.9.lib.9.Recop.explicatur.
68 Conditionis deterioris esse non debet, qui quasi invitus, quàm, qui ultrò obligatur.
69 Paupertatis cõsideratio in exactione tributorum, ex bono, & æquo æstimatur.
70 Compensatio in tributis fiscalibus nõ admittitur, in alijs verò, quæ privatis debẽtur à privatis, contrarium Auctor existimat.
71 Privilegij, vel specialitatis ratione cessante, aut mutatione personæ, privilegium cessat.
72 Indi non sunt interpellandi pro tributis, quando concurrunt ad audienda sacra in Ecclesijs, & quare? ex Regia schedula, & Concilio Limensi.
73 Indi nihil debent præstare pro apochis solutionis tributorum.
74 Tributa, quibus in locis Indi solvere debeant, & an ad domum Commẽdatarij exportare?
75 Tributa Indi, in qua moneta solvere debeant?
76 Tributorum partem, quam Indi in certis, & taxatis speciebus solvere iussi sunt, an si velint, in pecunia numerata, & ad taxæ pretium solvere possint?
77 Taxarum ratio in Regno Peruano, qualiter facta à Dom.D.Franc.à Toleto.
78 L.si quis stipulatus 75.de solution. explicatur.
79 Indos ad præstationem specierũ iuxta antiquam taxam compellere, aliquibus durũ videtur.
80 Tributarias species, ut in pecunia ad rationẽ taxæ solvere possint, aliqui Indi impetrarunt.
81 Vassalli Hispaniæ eosdem modios frumenti hodie dominis præstant, quàm olim, licèt valor frumenti auctus sit.
82 Sterilitas frugum ubi probatur, iustiùs poterunt Indi species in pecunia solvere.
83 Permutationes, quas Commendatarij faciunt cum Indis, semper sunt vitandæ, quia illis captiosæ, & damnosæ.
84 Indorum pro defensione multum Proreges, & Præsides invigilare debent.
85 Idonei damna vix sentiunt, tenues levi dispendio vulnerantur, ex Cassiod.

CAPVT XX.

De eorundem tributorum discussione, & taxatione, & per quos, & qualiter exigi debeant?

QVò verò eiusmodi Indorũ tributa moderatiùs exerceantur, & alij pro alijs indebitè nõ vexentur, † plurimæ provisiones, & schedulæ Regiæ varijs temporibus expeditæ reperiuntur, quæ extant in 2.tom. impress.ex pag.135. ad 234. quibus seriò, enixè ac geminatè cavetur, quo pacto tributariorum capita sint censenda, & succrescentes puberes, in senescentium, vel demortuorum locum, subrogandi, & nova æstima facienda, vel antiqua reformanda, ubi ob ingruentem pestem, vel aliam rationabilem causam id oportere visum fuerit: Proregibusque, & Regalibus Curijs, cæterisque Præsidibus provinciarum iniungitur, ut vel ex ipsis Auditoribus, vel ex alijs probatæ vitæ, ac fidei hominibus visitatores, & inspectores summâ curâ eligere satagant, qui ipsa Indorum municipia personaliter lustrẽt, Indos quærant, ac numerent, & in matriculas redigant, certumque illis, quoad fieri possit, pensum præscribant, quod deinceps sive viritim, sive tributim solvere debeant. Vt latiùs prosequitur Ioan.Matienzus in lib.M.S. de gubernat.Regni Perù 1.par.c.16.& seqq. & Ioseph. Acosta de procur.Indor.salute, lib. 3.cap.15.& 16. 1

Quæ omnia † ex iuris communis regulis, ac præceptis petita videntur, quibus in simi- 2

libus casibus, similes iussiones, & cautiones stabilitæ sunt, & discussores, censitores, ac peræquatores constituti, qui fiscalium censuum, & tributorum debitores inquirerent, & describerent, æquâque & iustâ tantùm impositione gravari curarent, de quibus † loquitur titulus C. de discussoribus, lib. 10. & de censibus, censitoribus, & peræquatoribus, & inspectoribus, lib. 11. ubi gloss. & DD. præcipuè Cuiac. & Lucerna Rubricarum, Nicol. Festasius in tract. de æstimo & collect. 1. par. c. 1. per totum, Pet. Greg. lib. 47. syntag. cap. 16. per tot. latè Azeved. & alijs relatis, Flor. de Mena variar. quæst. lib. 2. q. 1. §. 3. Iacob. Guther. de offic. dom. Augustæ pag. 629. & 647. Brisson. Sicard. & Kalinus de verb. iuris, in eisdem verbis, & passim † Cassiod. in formulis; præsertim lib. 4. epist. 38. ubi piè, ac graviter monet, ut taxatio benignè, & suaviter fiat: *Quia servientium* (inquit) *imminutio est, huius illationis accessio, quantũque pars illa proficit, tantum se hæc firmitate subducit*: & lib. 9. epist. 10. ubi vulgati Codices pro *discussoribus* perperam legunt *discursoribus*, & addit, illum verè esse Principis censum, quem lætus possessor exsolvit.

Vnde est, † quòd eiusmodi æstimũ debeat à iudice approbari, & si aliquis conqueratur, revideri, & ad illud faciendum illi omnes citari, quorum interesse putari possit, ut post alios, tradit Flores de Mena d. §. 3. num. 138. Qui etiam, si se gravatos senserint, ab eorundem discussorum, seu censitorum actibus appellare possunt, ut docet gloss. in d. l. 1. C. de censib. lib. 11. l. cùm post sententiam, ubi Alciat. C. de appellat. vel per viam querelæ officium superioris iudicis implorare, ut in d. l. 1. & l. qui gravatos, C. eod. tit. l. 2. C. de annon. & tribut. l. 1. & seqq. C. de discuss. lib. 10. ubi Rebuff. Ioan. de Platea, Lucas de Pena, & latiùs noster Valençuela Piscator, horum discussorum fraudes, & excessus sigillatim prosequuntur. Et valdè notabiliter tradunt, † adeò legibus exosos esse, ut si provincialis excipiat se in matriculam redigi non debuisse, quia aliquam excusationem habeat, vel bona, ac possessiones suas minus valere, quàm in discussione taxatæ reperiantur, onus probandi, & discussionem iustificandi eo ipso in ipsum discussorem transferatur.

Quinimò, quod plus est, † etiã post discussionem semel factam, & approbatã, tributarios audiri debere, eisque omninò credendũ esse, si diminutionem allegent, non minus notabiliter scriptum reliquit Angel. in addit. ad Bart. n. 1. in l. fin. C. de annon. & trib. lib. 10. in quo tamen meritò ibidem à Piscatore reprehenditur num. 6. qui veriùs docet, ad hoc probandum, & obtinendum novam discussionem, & æstimationem requiri. Nam contrariũ bono publico repugnaret, quod in tributis sustinendis versatur; illi quippè facilè præiudiciũ pararetur, si eiusmodi nudis querelis, & assertionibus staremus. Atque ita † quemadmodũ post distributionem in æstimo factã, & ab Indis cognitam, & acceptam, nõ est rursus mittendus inspector, quamvis dicatur ex novo rerum, vel personarũ augmento posse aliquid amplius superindici, & tributum augeri, ut notat Bald. per text. ibi in d. l. fin. num. 2. Ita etiam sola allegatio diminutionis, ad tributa minuenda non sufficiet, nisi nova, & urgens causa proferatur, & ostendatur, quæ talem æquitatem expostulet, † ut in ead. l. fin. vers. *Sed & ij, qui potestati sunt*, quam sic intelligendam probat Piscat. ibid. num. 5. subdens, hoc quoque ex indulgentia, & benignitate Principum nasci, quos decet etiam post factã æstimationem, vel conventionem cum subditis initam, velle eos adhuc à tributis durioribus relevari, ne his indictionibus, & pensitationibus plus iusto gravati, oneri succumbãt, non enim vult lex quemquam ad impossibile obligari.

Quamobrem † non nisi propter provinciales mortuos, vel depauperatos, vel simil ẽ novam causam, novum æstimum, & discussionẽ fieri debere docet Bart. in l. placet, num. 27. C. de sacros. Eccles. quem alij DD. cõmuniter sequuntur, & schedulæ Regiæ, quarum suprà meminimus. Inter † quas reperitur una dat. Matr. 1. Iun. 1562. d. 2. tom. pag. 164. quæ regulariter trium annorum lapsum super ultimam computationem Indorum requirit, ut nova alia fieri possit: quod tamen limitat, nisi probetur mortalitate, vel aliâ calamitate plures Indos defecisse, aut alio modo eorum intersit novam peræquationem fieri, ut disponitur in alia schedula Matrit. 10. Maij ann. 1542. eod. tom. pag. 162.

Et his cessantibus, interim dum nova taxa, & descriptio non fit, superiori est standum, neque tributum semel impositum minui, vel augeri potest, l. omnes pensitare, & l. fin. C. de annon. & tribut. & l. placet, C. de excusat. muner. lib. 10. l. vectigalia, D. de publ. & vectigal. ubi Bart. & DD. & Flores de Mena dict. §. 3. num. 141. Neque † aliquorum interitus ad impetrandã remissionem sufficiet, cũ alij eorum loco nati, & subrogati censeri possunt, ut in eisdẽ schedulis expressè deciditur, & in simili probat tex. in l. vetus, D. de usufruct. §. in pecudũ, Inst. de rer. divis. ibi: *In locum demortuorum capitum ex fœtu fructuarius summittere debet*. Quod Virgilius dixit, *Sufficere*, lib. 3. Georgic. versu 65.

In-

Interea, superat gregibus dum læta iuventus
Solve mares, mitte in Venerem pecuaria primus:
Atque aliam ex alia generando suffice prolem.

Vbi noster insignis Cerda adducit Columel. lib. 7. cap. 3. & Cuiac. lib. 11. observ. cap. 36.

Idemque dicendum, & observandum erit, ubi citra usitatam discussionis formam, conventio † aliqua Regio nomine cum eius officiarijs initur, de certa tributi quantitate ab Indis præstanda, hæc namque si ab eodem Principe, vel eius locum tenente, confirmata, & approbata sit, discussionis vicem sortitur, & operatur, interim dum nova causa immutari suadeat, ut docet text. in dict. l. fin. C. de annon. & trib. lib. 10. ibi: *Vt apertè sciat propriæ tantummodò capitationis modũ beneficio mei numinis sublevandum.* Per quem textum † Principis licentiam, & facultatem requiri, ut eiusmodi pactiones, & conventiones super exigendis tributis, valeant, & exequantur, optimè docuit Bald. in l. cùm multa, C. de bon. quæ liber. Alexand. consil. 145. in princip. lib. 2. Platea in l. placet, notab. 2. C. de excusat. mun. lib. 10. Grammat. voto 12. num. 11. & consil. 98. & 147. Didac. Perez in l. 7. tit. 11. lib. 2. Ordin. col. 512. Valençuela Piscator in dict. l. fin. num. 2. & Flores de Mena dict. cap. 1. §. 2. numero 87.

Quod mihi sæpè in Limano Prætorio causas iudicanti, obvium, & utile fuit † ad elidendas, & insuperhabendas Commendatariorum pactiones, quas ipsi passim cum suis Indis tributarijs facere curant, dum sentiunt plures eorum morte interceptos, vel alijs casibus imminutos, ad novi æstimi remedium confugere velle. Minimè enim eiusmodi conventionibus Indi stare tenentur, nisi à Rege, vel Prorege causâ cognitâ confirmatæ sint, quia experientia docuit, semper eisdem Indis damnosas esse, † quorum tutela, & relevatio tanquam miserabilium personarũ Regalibus hac propter Cancellarijs, & alijs iudicibus commendatur, l. 1. C. de contrar. iud. tut. l. fin. ubi tradunt DD. C. de rescind. vend. l. principalibus, D. si cert. petat. & de taxatione, & moderatione tributorum loquens, & quòd de iure ad Præsidem Provinciæ spectet super hoc providere, text. formalis in l. 3. §. Præses Provinciæ, D. de munerib. & honoribus.

Præsertim † cùm de hoc extet schedula Regia dat. 26. Octobr. ann. 1541. & declaratio legum, quas novas vocarunt ann. 1542. tomo 2. pag. 234. quæ expresè similes conventiones Commendatariorum prohibuit, & quidquam ab illis petere, aut accipere, quod in taxa non fuerit definitum, & moderatum, quæ cùm sit lex, l. 1. D. de const. Princ. §. sed quod Principe placuit, Inst. de iure nat. gent. & civili, quidquid contra ipsam factum est, nullius momenti erit, l. non dubium, C. de legib. cum vulgat.

Maximè † cùm etiam in terminis iuris cõmunis certum sit, nullas esse has conventiones inter dominos, & vassallos, ut tradunt Platea, & cæteri Scribentes, in dict. l. fin. & post eos Didac. Perez in dict. l. 7. sicuti, & illæ, † per quas aliqui se alicuius domini vassallos, aut tributarios aliquo modo faciunt, aut recognoscunt, ut pulcrè docet Bald. in l. transactione, C. de transact. ubi latè Padilla num. 4. Nevizan. consi. 12. num. 8. Ias. cons. 81. col. 2. vol. 1. Bertrand. cons. 163. num. 4. & 5. vol. 7. Et † est bonus textus in l. libertas 17. §. in adoptiva, vers. *Error*, D. ad municipal. ibi: *Error eius, qui se municipem, aut colonum existimans, munera civilia suscepturum promisit, defensionem iuris non excludit.*

Estque hoc adeò verum, † ut neque communitas possit imponere super suos tributa, neque collectas, ut latè probat Celsus Hugo cons. 34. per totum, Octavian. decis. Pedem. 93. Festasius de æstimo, & collect. 4. parte, quæst. 11. princip. num. 51. Vvesemb. cons. 45. Schurff. cons. 59. num. 1. & 2. Neque † quilibet domini inferiores, licèt iurisdictionem cum subditis ab Imperatore in feudum recognoscant, Ægidius Thomat. de collect. §. *nescienter aliquid*, ex princip. usque ad num. 6. Francisc. Balb. de præscript. 2. par. 5. princip. quæst. 6. num. 4. Et † si neque Regalia, neque iurisdictionem habentes, collectas de facto imperent, crimẽ læsæ Maiestatis attingũt, l. 1. & l. 3. ad leg. Iul. Maiest. Hieron. Gigas in tract. de crimin. læsæ Maiest. 22. 27. & 55. nisi de consuetudine, vel concessione legitimè acquisita excusentur, Iacob. de Sanct. Georg. in tractatu feud. verb. *Qui quidem*, num. 75. Additionat. Guid. Papæ decis. 304. Synoptica observatio de tribut. cap. 3. & Flores de Mena d. lib. 2. var. q. 7. §. 1. num. 11. & seqq. Qui † cautè legendus est, dum contrarium dicere videtur §. 3. num. 105. scribens, distributionem collectæ non esse de Regalibus, ideòque permitti cuilibet civitati, aut oppido, absque ulla Regis licẽtia, debet enim intelligi, non de impositione, sed de distributione inter cives, ad meliorem exactionẽ faciẽda, post impositionem scilicet, & indictionem à Rege imperatam, ut per Cravet. cõs. 195. & Menoch. cons. 28. num. 3. lib. 1. quos idem Flores de Mena allegat.

27 Vnde est, † ut quamvis discussor, & inspector ad Indorum numerationem, & taxationem faciendam missus, prædictas conventiones à Commendatarijs cum suis Indis factas, confirmet, & pro taxa deinceps servari iubeat, ut aliqui eorum sæpè facere solent, non tamen ob id maius robur obtineant, neq; Indi à reclamationis remedio, & iusti ęstimi petitione excludantur, ubi tam in hac confirmatione discussoris, quàm in ipsa conventione, circumscripti, & læsi reperiũtur. Ei namque 28 † res illa diligenter inquirenda commissa fuit, non componenda, aut donanda, l. cùm ij, §. si Prætor aditus, D. de transact. cap. fin. §. is autem, de offic. deleg. ubi DD. præcipuè Abbas, & latissimè Corsetus in repet. ad ipsum, Abbat. verb. *Industria personæ*, propriamque, & veram, non fictam, aut simulatã discussionem, & taxationem facere debuit, l. quod si fortè, D. de castrensi pecul. l. assumtio, D. ad municipal. l. fin. cum vulgat. C. de ijs, qui veniam ætatis impetraverunt.

29 Et si contrariũ admitteremus, † facilè esset Commendatarijs litem cum Indis fingere, & tales conventiones, seu transactiones colludenter inire, petereque ut à discussoribus approbẽtur, ut sic, quod unâ viâ sibi prohibetur, per aliam consequerentur, contra iura vulgaria, & textum in similibus terminis optimum, & expressum in ead. l. cùm ij, §. eam transact. ubi solùm illæ transactiones approbantur, quæ meliorem reddunt conditionem alimentarij, nõ quæ deteriorem: *Noluit enim oratio alimenta per transactionem intercipi.*

30 Et † prædicta fraus, & collusio faciliùs præsumitur inter dominum, sive Commendatarium, & Indos sibi subditos, ut est bonus casus in l. 1. §. 1. vers. *Quid ergo*, ubi gloss. verb. *Compellendus est*, D. si quis omissâ causâ testam. ubi allegat text. in d. §. eam transactionem, & sequitur Bart. ibid. & Alban. & Schardius in addit. ad eund. Alexãd. cons. 209. vol. 2. Capra in commun. concl. reg. 111. num. 5. Crassus recep. sent. §. legatum, q. 68. num. 1. & q. 74. num. 7. cum alijs traditis à Mascard. de probat. cõcl. 322. & Menoch. de præsumt. 31 lib. 5. præsumt. 26. per totum. Sicut † etiam semper ius solet præsumere fraudem, & vim ex parte officialis contra inferiorem, in contractibus inter ipsos celebratis, ut per Bald. in tit. de pace const. vers. *Pactiones*, l. qui per potentiam, C. de omni agro deserto, lib. 11. l. volumus, C. de testam. l. si per impressionem, & ibi Alexand. C. quod met. causa, cum alijs, quæ eleganter tradit Robert. Maranta, omninò videndus, disp. 6. n. 15. cum seqq.

Quapropter, cùm Indi sint miserabiles personæ, & ignorantes, ut infrà cap. 27. latiùs 32 trademus, sicut † conventio eis damnosa nulla erit, ita & transactio, seu discussoris approbatio, nullum effectum in eorum præiudicium producit, iuxta text. & ibi communiter tradita per DD. in l. iuris ignorantia, C. qui admitti, & in l. ubi, D. de edendo, l. fin. C. de testam. latè Maurit. in tract. de restit. in integr. cap. 84. & 85. post Alexand. cons. 14. in fin. vol. 2. l. interpositas, in princip. & in fine, 33 C. de transact. Neque † ex ea conventione, vel approbatione solvendi tributa, ulteriùs obligatio nata fuit, ut decidit in terminis text. in l. cura, in princ. vers. *Nec si per vim*, D. de muner. & honor. Hippolyt. cons. 99. n. 2. Roman. cons. 252. num. 5. Ruin. cons. 196. in fin. vol. 1. Quia eas tantùm conventiones Prætor probare debet: *Quæ neque dolo malo, nec contra leges, aut decreta Principũ fiunt, neque quo fraus cuique eorum fiat*; ut sunt expressa verb. I. C. in l. iuris gentium, §. Prætor, D. de pact. & §. dolo malo, ibi: *Dolus fit ex calliditate.*

34 Et quando iudex non exequitur suum officium, neque interponit suum iudicium, sed potius sequitur conventionẽ, vel transactionem partium, perinde est, ac si illi non ipse sententiam ferrent, l. Paulus respondit 47. vers. *Quæro, an si Titia*, in fin. D. de bon. liber. ibi: *Quoniam non suum iudicium, sed alienum 35 secuta sit*. Et † omnes defectus & nullitates, quæ poterant allegari contra conventionem, possunt allegari contra talem sententiam, vel approbationem, l. si expressim, D. de appellat. gloss. 1. communiter recepta in l. cùm prolatis, in fin. D. de re iudicat. l. si Prætor 75. §. Marcellus, D. de iudic. l. cùm à te, D. de dolo, l. cùm non iusto, & l. sententiam, D. de collus. detegen. optimè Bart. in l. si is ad quem, D. de acquir. hæred. Angel. & Imola in l. qui Romæ, §. duo fratres, D. de verb. oblig. & plura referens Decius cons. 603. num. 14. 36 Et quemadmodum † sententia lata ex falsis instrumentis, vel testibus est nulla, l. Divus, D. de re iudic. l. 1. & per tot. C. si ex fals. instr. l. sub prætextu, cum alijs, C. de transact. ita lata prætextu falsæ, illicitæ, & reprobatæ cõventionis: falsum enim, aut iniquum fundamentum, & causa reddit sententiam falsam & nullam, Innoc. in cap. quoniam contra falsam, per text. ibi de probat. cap. inter cęteras cum materia, de re iudic.

37 In quorum consequentiam † semper vidi tales conventiones, & approbationes tanquàm nulliter, & de facto procedentes, de facto etiam annullari & revocari, iuxta doctrinam text. in l. 1. §. & hoc edictum, D. si mulier ventr. nomine, quem ad id putat singula-

rem Roman. sing.266. & multis ornat Vantius in tract. de nullit. tit. quid sit nullitas, col. 3. remotisque inconvenientibus, & sublato iniusto excessu, rem ad suam naturam reducere, & iustam, ac moderatam tributorum præstationem, dumtaxat conservare, ipsosque Commendatarios ad restitutionem excedentis summæ condemnare, ac compellere, utpotè, qui † nullum iustum titulum, nec bonā fidem prætendere possunt, quæ cum dolo, & legum transgressione dari non potest, l.si servus communis, §.quod si gerens, D.de furtis, l.Celsus, D. de usucap. cap.gravis, cum alijs iur. vulgat. de restit. spol. optimus text. in l. quemadmodum 7. in fin. C.de agricol. & censit. ibi: *Malæ fidei namque possessorem esse nullus ambigit, qui aliud contra legum interdicta mercatur*, & prosequitur latè Covarr. in reg. possessor, 2. par. §.6. num. 1. & Gilkenius de præscript. 2. par. per tot. De quo † Commendatarij iustè queri non possunt: *Quorum nō fit causa deterior, sed formæ suæ redditur*: ut aliàs inquit I. C. in l.si unus, §. pactus ne peteret, D.de pactis.

38

39

40 In eo quoque nō minus graviter † dicti discussores Indorum excedere solent, quòd largitionibus Commendatariorū corrupti, plures interdum tributarios, quàm re verâ existant, describunt, vel Indorum Regulis, vulgò *Curacas*, ò *Caciques*, ob eandē, vel alias causas faventes, aliquos supprimunt, & occultāt, qui re verâ describi potuissent. Quod ubi doloso & fraudulento animo fit, peccatum mortale in se habet, & restitutionis obligationem inducit, non secus ac in illis resolvimus, qui iustam tributorum solutionem impediūt, aut fraudant, ut tenent DD. communiter, præcipuè Valençuela Piscator in l.omnes omninò, C.de annon. & tribut. lib.10. num.4. & probat l.4. tit.14. lib. 6. Recop. in forma iuramenti ibi apposita. Quinimò & in foro exteriori arbitrio iudicis puniri possunt, ut tradit idem Piscator num. 5. & Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 397. num.6.

41 Et † officiales, exactores, & tabularij tributorum, qui aliquem non exemtū extra matriculam relinquunt, vel ei falsam immunitatis apocham dederint, quem necessitas tributariæ functionis cōstrinxerit, censitorum peræquatorumque provincialium iudicum peræquatione firmatâ, falsarij dici possunt, & flāmarum supplicio puniuntur, ut probat text. in † l.1. C. de immunit. nem. conced. lib.10. quem ibi Bart. Platea, & DD. meritò notabilem appellant, & valdè singularem Roman. singulari 385. *Pone quòd notarius*, cùm pœna notarij falsum committentis in alijs casibus mitior sit, ut in l. 1. ad finem, C.ad leg. Cornel. de fals. l.6. tit.7. par.7. cum alijs adductis à Iul. Claro lib.1. sent. §.falsum, vers. *Fabricans*, Tiber. Decian. lib.7. crim. cap. 23. & Menoch. de arbitrar. casu 306. & seqq. Atque adeò legem illam abolitam esse, & ordinariâ falsi pœnâ puniri tabularium, qui tale instrumentum confecerit, benè observat Piscator in ead. l.1. num.5. ad finem.

42

43 Et quicunque † alij, qui tempore numerationis, & discussionis provinciales occultaverint, aut exportaverint, tributa eorum solvere tenebuntur, & alijs prætereà pœnis puniēdi venient, ut docet text. in l.quisquis, l.si per æquatores, C.de censib. & censit. lib.11. l.forma, §.si vites, D.de censib. l.si servus navam, §.interdum, D.de furtis, cum traditis à Luca de Pena in ead. l.quisquis. Vbi † illam notabilem vocat contra Baronem, qui ex tyrannide, vel alia nequitia, cogit vassallos suos à villa, seu castro discedere, quòd teneatur pro eis, & pro bonis stabilibus, quæ deserunt, præstare Regiæ Curiæ solitas functiones. Et Ego non † minus notabiliter expendere solitus sum, pro *Caciques*, & Indis principalibus populorum Indicorum, qui vix se abstinere possunt à furto, & substractione plurium Indorum, quando tributantium discussio, & computum fit, ut tributa illorum Indorū sic substractorum, vel subreptorum, sibi exigant, & usurpent, atque in proprios usus convertant.

44

45

46 Et planè † cùm in discussoribus hæc procedant, quos ideò ex viris probatis, & conscientiæ timoratæ eligi debere Regiæ schedulæ admonent, & maximè illa expedita Matrit. 1. Iun. ann. 1562. quæ habetur lib.2. impress. pag.164. Non minus curandum est, de exactorum electione, & reprimendis excessibus, quos in exigendis, & colligendis Indorū tributis quotidie committunt, qui eis molestiores, & graviores esse solent, quàm ipsa tributa.

47 Quos † Exactores Veteres *Excussores* & *Compulsores* vocabant, quia debitores tributorum diligenter inquirebant, & usque ad peram (quod aiunt) & sacculum excutiebāt, & solvere compellebant, l.ult. C.de apparit. præf. ann. l.3. C.de lucris advocat. l.2. C.de excus. & exactor. lib.12. & notat, ultra alios, Guido Pancirola in thesaur. var. lect. lib. 1. cap.77. pag.105. & Vvaremundus cap.6. verosimil. fol.90. Eosque semper † duros, acerbos, & iniurios esse solere, vel sacræ litteræ ostendunt, quæ hac de causâ illos passim abominantur, ut patet Exodi cap. 22. ibi: *Si pecuniam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor*, & Iob cap.3. & 39. & Zachar.9. ubi inter alia beneficia, quæ Deus populo suo fecit, unum

48

tan-

tanquàm notabile commemorat, quòd illum ab exactoribus liberavit; sicut in contrarium in signum iræ minatur Isaiæ 3. & Lucæ 12. se missurum exactores crudeles, ut benè advertit Petr. Greg. lib. 3. de Repub. cap. 9. n. 19. ubi alia de exactorum crudelitate, & eius remedijs commemorat, Flores de Mena d. cap. 1. §. 3. num. 156. & Matth. Lopez Bravo de Rege & regendi ratione lib. 3. pag. 35. ubi concludit exactoribus idem esse fisci ministerio, ac ipsius prædæ præponi, & alia adducens Dom. Episcop. Chilens. Villaroël in lib. Iud. pag. 39. 96. & 620.

49 Quâ de causâ † graves pœnæ istis exactoribus in officio suo excedentibus, vel plus iusto exigētibus à iure impositæ sunt, l. omnes, C. de annon. & trib. l. 1. & seqq. C. de exact. tribut. lib. 1. l. fin. D. de concuss. Et † aliquos legimus, priscis apud Romanos temporibus, graviter castigatos fuisse, eo nomine, quòd sub titulo tributorum, bona miserabilium populantur, ut Iulius Tutus Capito, & Pleminius, de quibus referunt Tit. Livius lib. 2. belli Punici, & Cornel. Tacit. lib. 16. & 20. annal. morte hac de causâ damnatos, bonaque illorum populis restituta, quibus fraudem, & damnum fecerant.

50

51 Estque † eò magis execranda eorundem exactorum crudelitas, quò personæ, à quibus tributa exigunt, pauperiores, & miserabiliores existunt, quales nostri Indi reverâ comperiuntur, qui † optimè exactoribus respondere possent, quod Andronicos Temistocli respondisse narrant Plutarchus in eius vita, & Herod. lib. 8. scilicèt, quòd cùm ab eis peteret ingentem auri quantitatem, diceretque ad eam exigendam duos se Deos secum afferre, nempè suasionem, & violentiam: respōderunt, se quoque duos summos Deos in sui favorem habere, qui illos defenderent, nimirum summam paupertatem, & summam ei obtēperandi impossibilitatē. † Quæ aliquando talis in Indis reperitur, ut in eis verificetur, quod olim sanctus Papa Greg. valdè dolens ad Augustā scripsit lib. 4. epist. 33. Corsicæ exactiones tam durè fieri, ut filios suos, insulares vendere cogerentur, ut tributa persolverent. Ipse quoque Dominus Amòs 2. Israëlis improbitatē execratur pro eo, *Quòd vendiderit pro argento iustum, & pauperem pro calceamento.* Et Isaïas Propheta severè increpat eiusmodi rigidos exactores, dicens: *Percutitis pugno impiè, & omnes debitores vestros repetitis.* Quæ omnia à nostris cum Indis agitari, non ignorant, regionis Americæ experti, ut benè, & piè observat Acosta de procurat. Indor. salute lib. 3. c. 16. pag. 337. Cui addo verba † Salviani lib. 5. de gubern.

52

53

54 Dei, qui nostros Indos veluti intuens, ita de simili suorum temporum, & provinciarū calamitate scriptum reliquit: *Sed quid possunt aliud velle miseri, qui assiduum, imò continuū exactionis publicæ patiūtur excidium, domos suas deserunt, ne in ipsis torqueantur; exilia petunt, ne supplicia sustineant, ad hostes fugiunt, ut vim exactionis evadant.*

55 Et ob hanc rationem † summoperè semper Reges nostri curarunt, ut cum Indis in hac exactione benignè, & suaviter ageretur, ut tradit Matienzus d. 1. par. cap. 13. & 16. & Agia in suis respons. de servit. person. pag. 47. Acosta d. lib. 3. cap. 15. pag. 332. ubi inquit, quòd † quæ nostris Barbaris in hoc, ut in alijs incommoda accidunt, hominum magis nequitiæ, quàm administrationis vitio referenda sunt.

56

57 Et cùm principio † detectionis Indiarum, ipsi Commendatarij tributa sibi debita propriâ auctoritate ab Indis perciperent, id propter excessus, quos committebāt, varijs schedulis prohibitum fuit, & cura hæc ipsis Indorum *Caciques*, & principalibus, seu Secundis Personis (ut vocant) iniuncta est, à quibus † tamen innumeras vexationes, sine ulla remedij spe, recipiunt, nam contra eos miseri Indi loqui non audent, ut ait idem Agia ubi sup. & meliùs Ioseph. Acosta, omninò legendus, à cap. 16. pag. 338. Et hac propter locorum Prætoribus eadem cura simul iniuncta fuit. Qui cùm peius cæteris (ut plurimùm) in hoc se habeant, cum gravi Indorum iactura, aliquando tractatum fuit, ut hæc illis, & *Caciquis* cura tolleretur, ut patet ex schedula ann. 1550.

58

59 Et † Commendatarij petere, & impetrare solent, ut sibi provisiones concedantur, quarum vi per se, vel suos procuratores hāc præstationem curare possint, interveniente tamē ad id manu, & auctoritate Rectoris provinciæ. Nemo quippè † in causa propria iudex esse debet, l. 1. & 2. C. ne quis in sua causa, l. nullus 14. C. de Iudæ. & in terminis exactionis tributorum text. in l. 2. C. de canone largitional. l. ab unoquoque, C. de ann. & tribut. l. in fiscal. & l. missi opinatores, C. de exact. tribut. ubi Bart. Platea, & Piscator, & Paris de Puteo de syndic. verb. *Negligentia*, cap. 2. num. 3. qui tractant, † qualiter exactores tributorum debeant coram ordinarijs comparere, & qualiter Rectores, ac Præsides provinciarum, & alij iudices ordinarij, si ad id requirantur, opem, & auctoritatem suam eisdem impertiri teneantur: & est elegans decis. Boer. 55. num. 4. ubi in specie loquitur de hac exactione tributorū per dominos facienda.

60

61

62 Et † hodie de iure nostri Regni huius exactionis modus præfixus videtur per legem 6. & 13.tit.14.lib.6.& l.13.tit.8.lib.9.Recop. Qui tamen in his Indiarum partibus non observatur, maximè ubi agitur de tributis Regiæ Coronæ applicatis. Nam vel ipsi Correctores ea exigunt, & ad officiales Regiæ Gazæ remittũt, vel cum eiusmodi officiales plenam iurisdictionem in debitis fiscalibus exigendis exerceãt, iudices executores pro tributis mandare solent, qui per se ipsos Indos excutiunt, & absque auxilio ordinarij pignorum,& personarum captione,& alijs duris,ac varijs medijs ad solutionem tributorum cõpellunt.

63 Qui † quidẽ,& alij,qui eiusmodi exactionibus operam navant, crudeliter sæpè solent in miseros Indos,eorũque *Caciquos*, & principales sævire,eos acriter verberando,& diuturni carceris tædio afficiendo,quod sanè valdè excusare deberent, cùm sit † contra textum expressum in l.nemo, C.de exact.tribut. lib.10.ubi sic Imp.Constantinus scribit:*Nemo carcerem, plumbatarumque verbera, aut pondera, aliaque ab insolentia iudicũ reperta supplicia, in debitorum solutionibus, vel à perversis,vel ab iratis iudicibus expavescat. Carcer pœnalium, carcer hominum noxiorũ est,&c.* Ex quo notavit Bart.& reliqui DD. ibìdem,quòd pro tributis,& alijs debitis publicis,& fiscalibus,nõ debet quis poni in gravi,& diuturno carcere,nec novitates aliquas pati in persona,maximè si bona habeat,unde solvat, aut alijs ad id suavioribus modis allici possit.De quo etiam agunt Palac. Rub. in rep.Rubr.de donat.inter,in princip.num.12. Covar. lib.2 var.cap.1.num.4.in fin.Ioseph. Ludov.decis.Perus.32.num.1.par.1. Brunorus à Sole in locis commun. verb.*Capere*, n. 1.Boer.decis.60.n.3. & Menchaca controv. illustr.lib.2.cap.26.num.1.

64

65 Erant autem † plumbatarum verbera, de quibus Constantinus agit (ut hoc obiter advertamus) quasi flagellũ ex funiculis,in quorum summitatibus glandes plumbeæ erant impactæ, & his terga, ac collum damnati hominis verberabantur. Pódera verò plumbea, quæ non ad cædendum, sed ad distrahendas iuncturarum compagines applicabant, cum dãnatis sublime suspensis, revolutis brachijs eiusmodi pondera deorsum ad pedes alligarentur,quod hodie dicimus,*Tormẽto de garrucha*, de quibus agit Ammian. Marcel. lib. 28. & 29. Prudentius in Peristephan. hym. 10.in Roman. Ambros. epist.17. lib.2. & ad interpretationem dicti text. & aliorum Cuiac.ibìd. illustriss.Cardin.Baron.inMartyrol. die 6.Iunij agẽs de Q.ArtemioMartyre pag. mihi 251.& Brisson. Kalinus, & alij de verb. iur.verb. *Plumbatæ*.

66 Sed an Indi, qui tributa solvere nequeunt, ut à carceribus, & compedibus liberentur, cessionem bonorum facere possint? in quæstionem potest,& solet vocari.Et sunt plures, qui hoc facilè non admittunt, eò quòd eiusmodi remedium in debitis fiscalibus exclusum arbitrentur, ex d.l.nemo, l.sacrilegij, §. fin. D.ad leg.Iul.pecul. & doctrina Bart.in l. 1.§.Sabinus,num.2.D.de cess.bonorũ, Bald. & Castrens. in l. propter honorem, per text. ibi, C.qui bon.ced.poss. Ang.in §.fin. num.3. Inst.de action. Guid.Papæ decis.211.num.3. Socin.reg.46.fallen.8.cum quibus & alijs de communi testatur Valençuela Piscator in d. l.nemo,num.5.Quibus adstipulatur † l.5.tit. 9.lib.9 Recop.quæ debitores, aut conductores gabellarum expressè à beneficio cessionis excludit. Sed nihilominus contrariã sententiam in nostro casu, & similibus veriorem esse rectè censet Piscator ubi sup.iuribus,quæ contrarium probare videntur, sigillatim respondens, eò quòd nusquam tributorum, aut collectarum debitoribus hoc remedium denegatum reperiatur,nisi in specie d. l. 5. Recop.quam contra æquitatem naturalem esse, secundùm quam cessioni renuntiari non potest, advertit Baeza de inope debit. cap.13. à num.14. Azev. in l. 5. tit.16. lib.5. Recop. Flores de Mena d. quæst.1. §.2.n. 149. Covarr. ubi sup. num. 5. & ultra eos latè prosequitur Matth.Brun.in tractat.de cess.bon. q. 11.quintæ quæst.princip.Menchac.de succes. creat. par.1.lib.1.§.6.num.46.Bart.sibi cõtrarius in l.is à quo, D.de aqua pluvia arcen. ubi docet, quòd cedendo fundum regulariter liberatur quis à collectis, uti & ab alio quovis publico debito, l. qui pater, C. qui bon. ced.poss.§.item si quis,Instit.de societ. † Ne sit deterioris conditionis, qui quasi invitus, quàm qui ultrò obligatur, ut in simile arguit Brunus d.tract. q.14. q.4.princip.& Synopt. observ.de tribut. cap.ult. ubi benè addit durum,& inhumanum fore, quem ad impossibile redigere, cuius inopia actionem reddit inanem, l.nam is nullam, D.de dolo,& paupertatis nullam habere rationem, quæ † tamen ex æquo & bono circa collectarum exactionem per censitores habẽda est,ut in cap.præced.retulimus,& probat gloss.in l.omnes pẽsitare,verb. *Compelletur*, C.de annon.& tribut. lib.10.Ioan.Ferrar. Montan.lib.6. cap. 6.in fin. Franc.Marc. decis. Delph.tom.1.q. 458.num.12. & Andr. Gaill. de arrest. Imp. cap.9.num.20.

67

68

69

70 Planè † compensatio regulariter in tributorum, & collectarum exactione admittĩ nõ

solet,

solet. etiam de certo, & liquido debito, nedum de illiquido, vel simili, quod tractum, & causæ cognitionem desideret, l. in ea, quæ, ubi Castrens. l. si ex venditione, C. de compensat. l. ob negotium, D. eod. l. non utique, §. si autem, D. de administ. rer. ad civit. pertin. iunctâ l. fin. C. de compensat. cum traditis ab Ægid. Thomat. in tract. de collect. §. exposuimus, num. 19. & Synoptica observat. ubi sup. cap. ult. in princip. Quod tamen ego (& quod de excludêda in tributis bonorum cessione aliqui dicunt) in illis dumtaxat intelligerem, & practicarem, quæ fisco præstantur, & publicam causam respiciunt, non verò in alijs, quæ Indi privatis Commêdatarijs persolvunt, etiam si hæc ex Regia concessione, & liberalitate percipiant. Nam † certi iuris est privilegij, vel specialitatis ratione cessante, vel mutatione personæ, quæ est immediata causa privilegij, privilegium quoque cessare, & rem ad terminos iuris communis reduci, l. Athletæ, §. 1. ibi: *Quòd in præsidatu sunt*, l. Geometræ, ibi: *Donec curam gerunt*, & l. idê Vlpian. D. de excusat. tut. l. Paulus, & ibi Bart. D. de acquir. hæred. l. licitatio, §. ult. D. de publ. & vectigal. l. generaliter, C. de Episcop. & cleric. l. 1. C. de impon. lucrat. descript. lib. 10. gloss. in cap. cupientes, §. insuper, vers. *Et nihilominus*, de elect. Ioann. Monach. in cap. 1. verb. *E vestigio*, & ibi Archid. Ioann. Andr. & Ancharr. de stat. Monach. lib. 6. cû alijs, quæ copiosè more suo congerit Tiraq. in tract. de cessante causa, 1. par. n. 210. 217. & 242.

71

His alia de tributorum exactione, & solutione, non incongruè subnectere possem, verùm quia ab eorum scriptis peti possunt, qui de re hac peculiares tractatus scripserût, id tantùm addere contentus ero, † non esse interpellandos, nec concutiendos Indos pro solutione tributorum diebus festivis, ac solênnibus in Ecclesijs, vel circa eas, ubi ad audiêda sacra concurrunt, hoc enim piè, & providè cautum est per Regiam schedulam datam apud Div. Laurent. 5. Septembr. ann. 1520. Eâ nimirum ratione, nec hoc timore ab eisdem templis, & sacris frequentandis abigantur, quod pariter sancitum invenio in Concilio Limensi 3. pag. 176. ubi omnes Indorû citationes & negotiationes in Ecclesijs prohibuit, & ortum habet ex l. nemo Martyres, C. de sacros. Eccles. ubi DD. Ac similiter † nô debere eosdem Indos quidquam pro apochis solutionis tributorû tabellionibus iudicibusvè præstare, l. 6. tit. 14. lib 6. Recop. & schedul. data Pintiæ die 28. Febr. ann. 1551. quæ est in 2. tom. impress. pag. 162.

72

73

Et multo minus † tributa ad partes remotas portare, sed in locis consuetis, & ubi ipsi resident, vel bona possident, pro quibus tributa persolvunt, l. forma, D. de censib. l. rescripto, §. si quis, D. de muner. & honor. l. 5. tit. 9. lib. 7. Recop. Bart. & DD. in l. 1. C. de mulier. & in quo loco lib. 10. communis secûdùm Alexand. cons. 52. lib. 5. & cons. 101. n. 4. lib. 1. & cons. 68. num. 10. lib. 2. Decius. Aretin. Paris. & alij, quos refert, & sequitur Valençuela Piscator in l. 2. num. 5. C. de annon. & tribut. ubi num. seq. infert, & probat, etiam consuetudine immemoriali induci non posse, quòd tributa extra loca, ubi sunt possessiones, exsolvantur. Ad quod etiam Regia schedula expedita videtur data 9. Octobris ann. 1553. tom. 2. pag. 253. cuius praxis in his Peruanis regionibus ea est, ut Indi suas taxas ad locum, ubi est caput territorij sui, & arcam, quam dicunt communitatis, deportent, ibique Prætori correctorivè tradant, à quo solutionis apocham recipiunt, & salarium vecturæ, & itineris, iuxta l. operæ 21. D. de oper. libert. Qui mox, quæ fisco pertinent, ad Regios officiales sui districtus remittere debet, quæ verò Commendatarijs, eis præstare.

74

Et † hanc solutionem pro ea parte, quæ in pecunia taxata est in auro, vel argento probato, & publicâ formâ signato facere debent, ut decidit, & exprimit alia Regia schedula data Matriti 13. Iulij ann. 1578. tom. 3. pag. 363. & cap. epist. ad Proreg. Dom. D. Franc. à Toleto 1. Decemb. ann. 1573. tom. 2. pag. 236. quia hæc est moneta, quæ in his regionibus currit, & usitatur, & sic non infringitur iuris traditio, quæ habet, debitores tributorû, vel aliarum quantitatû in moneta qualibet usuali, & currenti solvere posse, ut per text. in l. 6. tit. 14. lib. 6. Recop. Specul. in tit. de solut. §. nunc aliqua, vers. *Pone*, Oldrad. cons. 31. & plures alij, quos refert, & sequitur Parlad. 2. quot. cap. fin. §. 17. Covarr. de veter. numism. collat. cap. 7. §. 1. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 2. per totam, Cevall. pract. côm un. q. 219. Gail. lib. 2. observ. cap. 73. Misynger. cent. 4. observat. 1. Annæus Robert. lib. 1. rer. iud. cap. fin. Fachin. lib. 2. côtrovers. cap. 9. & 10. & in terminis tributorum loquens Piscator in l. unica, in fine, C. de collat. æris lib. 10. & conducit l. 6. tit. 21. lib. 5. Recop.

75

Sed circa hoc sæpè in quæstionem vocari vidi, an Indi, † quod in annona, & alijs speciebus tributi nomine præstare iubentur, iuxta formam, & taxationem sibi præfixam, in pecunia numerata, si velint, solvere possint, etiâ invitis Commendatarijs, eiusdem taxæ considerationê habitâ, non autem excrescentis valoris, quo dictæ species hodiernis temporibus

76

bus æstimari solent, vel possunt. Et breviter resolvendum censeo, inspiciendum esse an in taxæ præfinitione pecunia tantùm in obligatione posita fuerit, species autem in facultate solvendi? An verò, licèt tota tributi quantitas pro singulis Indis in certa pecuniæ summa æstimata sit, hæc summa distinctè, partim in pecunia, partim in speciebus, tunc certo pretio taxatis, solvi iubeatur, prout † in hoc Peruano Regno ex ordinationibus, & taxationibus Dom. Proregis D. Francisci à Toleto, auctoritate Regiâ iam confirmatis, factum videmus. Nam primo casu, Indorũ electio erit, quid, vel in quo solvere velint. Secũdò verò non ita, cùm tam pecunia, quàm species illo pretio moderatæ, in obligatione positæ fuerint, & eam exactè adunguem impleri, tum ipsorum Commendatariorum interfit, tùm etiam Reipublicæ, cui consultum voluit Legislator in his speciebus designandis, & consignandis, ut Indi rusticis operibus, & alijs similibus operam darent, & fructuum ac vestium copia in Regno suppeteret. Quæ distinctio colligitur † ex text. celebri iuxta unã eius lecturam, in l. si quis stipulatus fuerit decem in melle 57. D. de solution. ubi gloss. alia iura similia allegat, & meliùs Bart. ibid. num. 3. ubi docet, quòd quando illa stipulatio *decẽ in melle dabis?* eo animo concipitur, ut necessariò solutio in melle facienda sit, tunc debitoris electio non est, quia utrumque est in obligatione, l. 1. §. an potest, D. de const. pecun. & hunc animum colligi, si taxata fuerit quantitas pretij, & æstimationis mellis, veluti si ita stipuler, decem mihi dabis in melle ad rationem unius floreni pro quolibet cado? qui est propriè casus de quo loquimur, atque ita solutis speciebus, aliud pro alio ab Indis non solvitur, sed quod verè debitũ erat, ut latiùs ad eiusdem textus illustrationem, ultra Angelum, Castrensem, & alios ordinarios ibidem, consideravit Lasarte in tract. de decima vend. cap. 7. num. 6. & 7. Oñezius Pãcorvinus 1. par. obser. cap. 6. Brisson. de solution. lib. 1. pag. 195. & Frederic. Husanus in tract. de hominibus prop. 4. quæst. princip. memb. 1. n. 76. vers. *Tertia quæstio est*, pag. mihi 172. & seqq. dum similem quæstionem resolvit; An dominus operas hominis sui possit in pecuniariam præstationem, & è contrario, pro libito convertere.

77

78

Et iuxta hanc resolutionem semper in occurrentibus litibus iudicavi, licèt non defuerint, qui contrarium secuti sint, † moti eo, quòd durum videatur Indos ad præstationem specierum iuxta antiquam taxam compellere, cùm hodie supra modum earum valor excreverit, & Commendatarij, Indorum labore, & sudore, eiusmodi augmento ditescant. Quamobrem † aliquæ Indorum provinciæ, ut est illa *de Caquingora, & Calacoto en los Pacaxes*, Regias provisiones ad pecuniam dumtaxat persolvendam impetrarunt. Cæterùm si hæc ratio constringeret, idem in vassallis Hispaniæ obtinere deberet, † quos tamen scimus, eosdem frumenti modios nunc dominis solvere, quos centũ ab hinc annis persolvebant, licèt multo pluris hodie, quàm olim triticum, & aliæ species similes æstimentur.

79

80

81

Planè † ubi Indi ob anni inclementiã fruges, vel vitiatas, vel parvas collegisse, aut alium tristem, & calamitosum casum allegãt, & probant, ut ab specierum solutione excusentur, tũc, ut pecuniam pro illis solvãt, Proreges decernere solent, & illam, ob eandem miserationem, non secundùm præsentis temporis, sed secundùm antiquæ taxæ pretium moderari, quod in conscientia eosdem Indorum Commendatarios, sive Patronos, etiam nemine iubente, facere debere piè, & iustè observat Acosta d. lib. 3. cap. 16. pag. 336. & seq. rectissimè, & multum in nostris terminis addens, † ne Patroni sinantur permutationes cum Indis facere, à quibus lege prohibentur. Solent quippè pro veste (exempli causâ) argentum, pro frumento vestem, pro radicibus aliud aliquid, sæpè etiã ipsorum operas, quærere, quod totum periniquum experientia monstravit. Et si enim pretium æquale videãtur, & petere, & capere, tamen re verâ, & sibi utiliora, & Indis graviora moliuntur. † Pro quibus defendendis, & sublevandis in hoc, ut in alijs invigilare debemus, ne miserorũ cervices, vel novis pensionum oneribus premãt, vel auctioribus cumulent, vel duriùs quàm par sit, duri semper exactores excutiant. Neque enim esse potest Proregis, Præsidisvè leve, aut venia dignum erratum, ubi vel studio partium, vel rei cognoscendæ negligentiã, vel proprij sensus fiduciâ, in tanto negotio labitur. Nam ut præclarè inquit Cassiod. lib. 7. var. epist. 14. in fin. † *Idonei damna vix sentiunt, tenues autem levi dispendio vulnerantur, quando vel mediocri iniuria totum videtur amittere, qui exiguum cognoscitur possidere.*

82

83

84

85

SUMMARIUM CAPITIS VIGESIMIPRIMI.

1 *Argumentũ de tributis ad decimas validum, & frequens est in iure.*

2 *Indi ad Fidem cõversi an decimas solvere*

vere debeant? in quæstionem vocatur.
3 Decimas in totum ab Indis præstari debere, cùm tributa Regibus præstent, multi opinantur.
4 Decimæ debētur Deo, ut tributa Regibus, in signum dominij universalis.
5 Concilij Lateranensis, & D. Clementis verba expenduntur circa præcisam obligationem decimarum.
6 Decimas non solùm positivo, verùm naturali etiam, & divino iure deberi, est communis opinio omnium ferè Canonistarum.
7 Decimarum obligatio, omnes fideles generaliter comprehēdit, atque adeò & Indos.
8 Iudæi, & infideles inter fideles commorātes, an & quando decimas solvere debeāt?
9 Indi non videntur à decimis excusandi ob rusticitatem, aut paupertatem, & quare, & num. 15.
10 Decimarum præstatio est in rusticis lex Agraria prima.
11 Decima prius solvenda est, quàm tributū.
12 Rustici non solùm pro decimis, verùm & pro expēsis in lite super illis causatis, possunt conveniri, & incarcerari.
13 Rusticis ipsis, & agricolis utile est ad multa decima solvere, ex D. Chrysost.
14 Decimā solvit animal quoddā in Lybia, ex ijs, quæ venatur, unde, qui eas detrectant, deteriores sunt Lybicis feris.
15 Pauperes non excusantur à solutione decimarum, & quare?
16 Decimarum solutio neminem pauperiorē effecit, sed potius ditiorem, & beatiorem.
17 Caput decimæ, & cap. revertimini 16. q. 1. expenduntur.
18 Remissio ob sterilitatem denegari solet ijs, qui decimas non solverunt, & quare?
19 Sterilitas sæpè contingit ob peccata, & maximè ob detrectationem decimarum.
20 Decimas, qui non dat Deo, impio militi dabit.
21 Ecclesia, & Ecclesiastici in decimis ab omnibus exigendis, habent fundatam suam intentionem.
22 Indi non vidētur excusandi à decimis, nisi ostendant peculiare privilegium.
23 Regulam, vel præsumtionem iuris, qui cōtra se habet, probandi onus incumbit.
24 Intentionem suam, qui de iure fundatam habet, nihil amplius probare debet.
25 Erectiones Ecclesiarum Indiarum generaliter iubent decimas ab omnibus solvi.
26 Concilium Mexicanum, & Limanum de decimis, etiam ab Indis solvendis, specialē mentionem faciunt, & sunt approbata à sede Apostolica.
27 Concessio Pontificis plenum dominium tribuit donatario etiam sine traditione.
28 Schedulæ Regiæ plures referuntur, quæ Indos decimas solvere debere iubēt, aut insinuant.
29 Ferdinandi Cortesij epistola, & iudiciū circa decimas Indorum refertur.
30 Decimarum ab Indis exactio cōmissa fuit Proregi Peruano Dom. D. Franc. à Toleto, & quid ille responderit.
31 D. Franc. à Toleto Peruanus Prorex decimas simul cum tributis Indorum miscuit, & solvi præcepit.
32 Comes del Villar Prorex Peruanus quid scripserit circa decimas Indorum, & quod responsum accepit.
33 Consuetudo multum operatur, & valet in materia decimarum, sed requiritur, quòd sit uniformis, & legitimè præscripta.
34 Consuetudo immemorialis non potest allegari pro Indis, nec contra eos in materia decimarum.
35 Præscriptio quadragenaria ut valeat, & utilis sit in materia decimarum, requirit expressam, vel tacitam approbationem Romani Pontificis.
36 Præscriptionem non decimandi ne Indi introducant Imp. Carol. V. providit.
37 Indos pro nunc nō debere integrè decimas solvere, verius, & receptius est.
38 Indis non est mirum decimas remitti, cùm etiam tributa recenter conversis remittantur.
39 Indi in multis provincijs non possunt iam appellari Neophiti, sed adhuc blandè cum eis agendum est.
40 D. Pauli locus, & exemplum expenditur, qui nihil pro prædicatione sumebat, ob vitandum offendiculum Evangelij.
41 Decimæ laudabiliter remittuntur, ubi sine scandalo requiri non possunt, ex D. Thoma.
42 Decimæ non solùm possunt, verùm etiam remitti debent nationibus, quæ se velle cōverti dicunt, sine onere decimarum, ex Caietano.
43 Decimæ laudabiliter non exiguntur, quādo adest consuetudo legitimè præscripta eas non solvendi.
44 Decimæ secundùm veriorem opinionem Theologorum dimanant à iure divino, quo ad obligationem alendi ministros Ecclesiæ, sed quoad quotam sunt de iure positivo.
45 Decimarum quotæ taxatio in summo Pōtifice residet.
46 Azevedus notatur, dum putat in Tridentino definitum esse, quòd decimæ debentur iure divino.
47 Decimæ privilegio, vel consuetudine ex

causa in totum remitti, vel multum moderari possint, data aliunde sufficienti sustẽtatione Ecclesiasticorum.
Cap. in aliquibus, de decimis, explicatur, & illustratur, ibidem.
48 Theutonici qualiter decimas solvant?
49 Concilij Lateranensis locus insignis expenditur, agens de quibusdam gentibus, quæ decimas ex more non solvunt.
50 Decimarum solvendarum obligatio non comprehẽdit speciale privilegium, aut exẽtionem habentes.
51 Indi cùm in taxis, simul cum tributis, decimas solvant, alia earum præstatione gravandi non sunt.
52 Consuetudine effici non potest, ut aliqui in totum eximantur ab obligatione decimarum.
53 Decimarum quota benè potest moderari, aut mutari ex iustis causis.
54 Decimas tuta conscientia non solvit ille, qui eis opus habet ad sustentionem, nec tenetur restituere, si posteà efficiatur solvendo.
55 Schedulæ, quæ decimas integrè ab Indis præstari iusserunt, nunquam fuerunt executioni mandatæ, sed imò per alias derogatæ, quæ referuntur.
56 Decimas consuetas tantùm, & consueto modo Indi, ex novis Indiarũ legibus, præstare iubentur, nisi voluntariè alias solvere velint.
57 Indi ubi eorum status patitur, debent suaderi ut sicut Hispani decimas solvant.
58 D. Toribius Alfonsus à Mogrovejo Archiepiscopus Limanus laudatur, & quid consuluerit circa decimas Indorum.
59 Ioannis Matienzi iudicium circa decimas Indorum.
60 Iosephus Acosta fatetur iustum esse, at Indi ministros Evangelij suis largitionibus alant.
61 Doct. Frãciscus Carrascus scripsit de decimis Indorum, advocans pro Decano, & Capitulo Cuzquensi.
62 Decimarum ab Indis præstandarum consuetam formam Auctor mutari non debere sentit, & quare?
63 Decimarum solutionem detrectare nõ videtur, qui quovis alio modo præstat necessaria ministris Ecclesiæ.
64 Pontifex potest populum eximere à præstatione decimarum, si ex alijs bonis, aut eleemosynis clero, & Ecclesijs satis provisum sit.
65 Decimas, & tributa Indorum cum summa moderatione taxari debere, sentit Ioseph. Acosta, cuius verba referuntur.

CAPVT XXI.

De decimis Indorum, & an, & ex quibus illas solvere debeant?

DE tributis quidem ad decimas, quas Indi præstare debent, vel solent, opportunè nunc noster sermo transitum faciet, † cùm de illis ad has regulariter valeat argumentum, cap. tua nobis, de decimis, cap. decimæ 16. q. 1. cũ alijs, quæ latè congerit Everard. locis in legalib. loco 72. *A tributo ad decimã*, Card. Bellarm. lib. 1. controvers. cap. 25. Ioan. Gutier. lib. 1. pract. cap. 18. num. 7. & Camill. Gallinius de verb. signif. lib. 5. cap. 16. num. 398. & alij apud novissimum Alvar. à Velasco in axiomat. iur. litt. A. num. 547. Et eo utentes nonnulli hanc quæstionem negativè resolvant, quam huius capitis scopum præfixi. An † scilicet, Indi, ubi ad Fidem conversi sunt, decimas solvere debeant? vel sint eis aliquo iure, aut ratione remissæ, vel remittendæ, aut temperandæ, ut faciliùs, & commodiùs ad Fidem allici, & in ea confirmari possint?

PRIMO enim loco considerant, † quòd cũ Regibus, & dominis temporalibus in subiectionis, & recognitionis signum tributa persolvãt, ut fusè in superioribus capitibus probatũ reliquimus, nulla est ratio, cur eos à decimarum præstatione excusemus, † quæ Deo OPT. MAX. in signum universalis dominij præbentur, & ab eo institutæ tanquàm debitũ exigi possunt, ut in simili docet text. expressus in cap. parochianus, & in d. cap. tua nobis, cap. cùm sit, cap. cùm tua, de decimis, cap. præter hoc 32. dist. cap. omnes 6. q. 7. Concil. Trid. sess. 25. cap. 12. de reformat. ibi: *Cùm decimarum solutio debita sit Deo, qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadunt.* Et magis † in nostris terminis Concil. Lateranense generale sub Innocent. III. cap. 54. dum inquit: *Statuimus, ut in prærogativa dominij generalis exactionem tributorum, & censuum præcedat solutio decimarum, &c.* Quod & habet text. eiusdem Innoc. in cap. cùm non sit in homine 33. de decimis, & D. Clem. lib. 2. const. Apostol. cap. 31. & 38. ubi ait: *Episcopos, & Sacerdotes, Principes, & Reges vestros putate, & tributa tanquam Regibus penditote, de vestro enim illos, & domesticos illorum, ali oportet, &c.*

Quorum, & aliorum iurium, atque auctoritatum argumento, † decimas non solùm positivo Pontificũ iure, verùm naturali quo-

1 2 3 4 5 6

que,

que, & divino deberi communior est omnium ferè Canonistarum opinio, ut post gloss. & DD. in Rubr. & cap. 1. de decimis, in Decret. & in Sexto, tradit Card. cons. 26. Gigas cons. 119. num. 2. Navarr. in Manual. cap. 21. num. 28. Covarr. lib. 1. variar. cap. 17. num. 2. Rebuff. de decimis, q. 1. Did. Perez in l. 1. tit. 5. lib. 1. Ordin. col. 117. Paul. Fusc. de visit. lib. 2. cap. 21. num. 40. Alfons. à Castro lib. 5. advers. hæreses, verb. *Decimæ*, Crespet. in summ. Eccles. discip. eod. verb. Azeved. in l. 1. tit. *de los diezmos*, lib. 1. Recop. Petr. Gregor. lib. 2. syntagm. cap. 22. num. 21. & cap. 24. & plures alios referēs Cened. in collect. 56. ad Decretum, Cevall. 1. par. commun. opin. q. 437. Anastas. Germon. de sacror. immun. lib. 3. c. 19. à num. 11. & optimè disputans, pluresque errores hæreticorum refutans, & de iure naturali, & divino deberi resolvens, Bellarm. d. lib. 1. controvers. cap. 25. P. Franc. Suarez de Religione, lib. 1. cap. 9. & 10. Marta de iurisd. 2. par. cap. 33. Marescotus lib. 2. var. cap. 54. & 108. & Galganetus de iure publico lib. 3. tit. 54.

SECVNDÒ, pro eadem negativa opinione considerari potest, quòd prædicta obligatio, quemadmodum adeò superiori, & generali ratione fundatur, † ita ad omnes mundi homines, & præcipuè ad Christianos generaliter pertinet, cap. 1. 16. q. 7. cap. tua nos, cap. in aliquibus, & per totum, de decimis, l. 2. tit. 19. par. 1. ibi: *Tenudos son todos los omes del mundo de dar diezmo à Dios, è mayormente los Christianos, porque ellos tienen la luz verdadera, i son mas allegados à Dios, que todas las otras gentes, &c.*

7

Quod cùm ita se habeat, nō videtur dubitari posse, quin in hac generali obligatione, & dispositione Indi quoque comprehendantur, cùm Christiani sint, & de gremio sanctæ Matris Ecclesiæ. Cùm † etiam Iudæi, & quicunque alij infideles, Christianis Principibus subditi, ad decimas solvendas compelli possint, maximè si colunt prædia Christianorum, ut in cap. fin. de Iudæis, cap. de terris, ubi Abbas de decimis, iunctis alijs, quæ eleganter tradit Oldrad. cons. 87. & cons. 91. quem refert & sequitur Carol. Tapia in Rubr. de constit. Princip. cap. 1. num. 55. Mantua consil. 188. col. 2. Cevallos pract. commun. tom. ult. cap. fin. num. 360. & latiùs rem discutiēs Rebuff. d. tract. de decim. q. 5. num. 11. Moneta in eod. tract. par. 5. num. 78. & Ant. Ricciull. omninò videndus, in tract. de iure person. lib. 2. cap. 9. per totum.

8

Neque ab hoc præcepto † allegatio, vel excusatio rusticitatis Indis proficiet, quia rustici nullum privilegium habent, quo à decimis eximantur; non magis, quàm à prædiario vectigali, aut solario pensitando, ut benè observat Rhenat. Chopp. de privil. rust. lib. 1. par. 1. cap. 7. num. 3. dicens, † quòd decimarum præstatio, est in rusticis lex Agraria prima, fundisque vectigalibus imposita; usq; adeò, ut † priùs solvenda sit, quàm tributum, ut in dict. cap. cùm non ab homine: & hinc concludens, non solùm pro decimis, † verùm & pro expensis in lite super decimis factis, rusticos conveniri, & in carcerem detrudi posse, ad hocq; Arrestum Parisiensis Senatus allegās. Quibus conducit † locus D. Chrysost. homil. 18. in act. Apost. cap. 8. ubi inquit: *Ad pacem ipsorum rusticorum agricolarum, utile esse, decimas solvere, & ad securitatem agri conducere*: ubi fortè legendum, *Et ad saturitatem*. Et alter Simon Maiol. in dieb. Canicul. colloq. 7. *de quadrup.* in fin. ubi refert (cū Æliano lib. 4. de hist. animal. cap. 52.) in Lybia † animal esse, cuius nomen nondum est cognitum, cùm enim venatu vivat, in undecim partes prædam semper dividit, decem quidem comedens, & undecimam relinquēs, & subdit Maiol. *Vt hinc pateat Lybicis feris deteriores esse, qui in agro decimam non dimittant, in usum Ecclesiæ pauperumque distribuendam.*

9 10 11 12 13 14

Et pariter † prætextu paupertatis Indi se excusare non poterunt, cùm & pauperes obligentur ad decimas solvendas, sicut & alij, qui pauperes non sunt, ex doctrina D. Thom. 2. 2. quæst. 87. art. 4. ubi Sotus, & alij, Alexand. de Ales 3. par. quæst. 55. Rebuff. Sylvest. & alij, quos refert & sequitur P. Suarez d. cap. 16. num. 15. Marta de iurisdict. 2. par. cap. 43. ex num. 25. Carrascus in quæst. sup. Recop. cap. 6. §. 1. & ante eos Hostiens. in summ. de decimis, num. 16. Quia † ex decimarum præstatione nemo est effectus pauperior, sed imò, qui illas libentiùs Deo offert, & consecrat, uberiores semper fructus consequitur, & ut refert B. August. relatus ab Hostiens. ubi sup. *Maiores nostri ideò copijs omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant.* Et idem magis in nostris terminis † repetit idem S. Doct. lib. 50. hom. 48. relatus in cap. decimæ 66. 16. q. 1. inquiens, quòd *Decimæ tributa sunt egentium personarū, quòd si decimam dederis, non solùm abundantiam fructuū recipies, sed etiam sanitatem corporis, & animæ consequeris, &c.* Eòque etiam respiciens D. Hierony. relatus in cap. revertimini, ead. caus. & q. cū multa in eos dixisset, qui decimas solvere recusant, illud Malach. adducit cap. 3. *Quia mihi non dedistis decimas, & primitias, idcircò in fame, & penuria maledicti estis, & vos me subplantastis, sive*

15 16 17

fraudastis, atque privastis gens tota (id est) *ex toto gentiliter viventes*, ut ibi explicat glossa.

18 Quod est adeò verum, † ut licèt remissio ob sterilitatem colonis fieri soleat, l.licèt,C. de locat. cum similibus,id tamen locum non habeat, ubi conductor in solvendis decimis negligens fuit, quasi tunc damnum casus fortuiti, culpâ quoque eius datum videatur, ut argumento dictorum iuriũ tenet Ioan. Andr. Hostiens. & Domin. quos refert, & sequitur Gregor. Lop.in l.22. verb. *Por su culpa*, tit. 8.par.5.Vivius lib.1.commun. opin.153. & ad alia delicta extendens,& latè rem tractans Carrocius in tract. de locato, tit. de remiss. pension.quæst.8.num.40. Benincasius de privil.paupert.6.speciali in iudicijs,num.4.Cenedus collect. 116. ad Decretal. n.3. & Caballinus milleloq. 594. ubi aliqua de causis sterilitatis adducens, tandẽ concludit, propter † peccata cõtingere; cui similis est Symmachus lib.10.epist.54.ubi,quòd religio neglecta parit sterilitatem, & Rebuff. d. tract. de decimis, q.fin. num.12. ubi inquit: *Videmus armigeros spoliare rusticos, quos nõ spoliarent, si iustas decimas, & integras solvissent, † quia, qui non dat decimas Deo, impio militi dabit. Vt minatur August. in cap. decimæ 16. q.1.* & tradens alia Carrasc. d.cap.6. §.1.num.7.& seqq.

19

20

Tertiò eadẽ opinio fulcitur ex eo, quòd quemadmodum fiscus in exactione tributorum suam intentionem fundatam habere dicitur, ut tetigimus sup.cap.19. num.3. † ita Ecclesia, & Ecclesiastici in decimis ab omnibus fidelibus exigendis, ut probant iura in principio præcedentis argumenti relata, & text.in cap. decimas 47.cap.revertimini 65. cap.decimæ tributa sunt 66.16.quæst.1. cap. parochianos 14. cap.ex parte Canonicorum 21.de decimis, & cap.1.eodem tit.in 6. & in Clement. cap.fin. de paroch. cap. ult. ut lite pend.cap.1. in fin.de verb. signif. lib.6. cap. dudum 31. de decim. ibi: *Intentione tua de iure communi fundata petÿsti*,ubi gloss.verb. *De iure*,l.2.& 7.& 13.tit.20.par.1. l.1. & 2. tit.5. lib.1. Recop. cum alijs, quæ post Div. Thom. in 2.2.quæst.87.art.3. tradunt Card. Socin.Ias.& Bertrand. quos refert Rebuff.de decim.q.7. num.5. Perez in l.1. tit.5. lib.1. Ordin.gloss.1.vers.*Quartum dubiũ*, col.190. Caputaquens.decis.290.

21

Vnde Indi ab hac communi obligatione, & præstatione excusari posse non videntur, nisi † particulare privilegium, sive exemtionem Apostolicę sedis se habere ostenderint, aut probaverint, ut in simili inquit gloss. in dict. cap. à nobis, cap. ad audientiam, cap. ex parte, cap.licèt, de decim. ubi Hostiens. Ioan.Andr.Panorm.& alij,Rota divers. corã Augustino lib.3. decis.1592. Nam illi, † qui habet contra se regulam, seu præsumtionem iuris,incumbit onus probandi,ut tradit glos. recepta in Rubr.de regul.iur. in 6. ad finem, ibi: *Et potior est eius causa, pro quo facit regula,habet enim adversarius ostẽdere necesse rationem,quare in illo casu regula non loquitur*,gloss.etiã in l.omnis definitio, D.eod. tit.Alciat.de pręsumt.3.par.in princ.num.3. & plures relati à Covar.lib.2.resol. cap.6. n. 1.& cap.12. num.4. & Mascard. de probat. 3.par.concl.1222.num.2.7.& 10.Et è cõtrario, † qui de iure suam intentionem in decimis fundat, nihil amplius probare tenetur, cap.cùm in tua, cap.cùm contingat, de decimis, Ant. & Cardin. in cap.nobis, eod.tit.& Rebuff. in tract. de congrua portione, q.ult. num.107.& 110.cum alijs.

22

23

24

Quod privilegium nunquam Indis concessum esse comperimus, † quin potius in omnibus creationibus Ecclesiarum Cathedralium istarum Indicarum regionum, quæ à sede Apostolica confirmatæ sunt,expressa mẽtio habetur de decimis,quæ ab Indis, ut & ab alijs fidelibus præstandæ sunt,& de earum divisione:& idẽ invenitur in † Concilio provinciali Mexicano ann. 1546. & Limano ann. 1567. par.2.Can.82.pag.58.& in altero ann.1583. act.3.cap.13.pag.157. & act.4.cap.12.pag. 192. ubi ita generaliter cavet: *Iuri communi,& antiquo inhærẽs sancta Synodus, præcipit strictè, decimas solvi Ecclesiæ ex omnibus terræ fructibus, etiam silvestribus, etiam spontè nascentibus: nam si à Deo omnia dominantur,qui dat omnibus abundè ad fruendum, æquum sanè est, ut ipsi dominatori per suos fideles aliqua ex parte reddatur. Primitiæ quoque de omnibus terræ fructibus dẽtur, ac per Prælatum ÿs, quibus de iure competũt, distribuantur*: quæ Concilia Pontificiã quoque authoritate munita sunt, ut constat ex Bulla in eorum initio præfixa.

25

26

Vnde,licèt prædictis Ecclesijs iuris cõmunis regulæ non assisterẽt, possent quidem virtute huiusmodi titulorum, & concessionum decimas Indorum percipere. Nam † per cõcessionem à Pontifice factam,etiam sine traditione acquiritur donatario plenum dominium rei, ut probat text.in cap.si tibi absenti, de præb. lib. 6. c.dilecti, de donat. Bart. l.fin. D. de constitution. Princip. ubi notant Alberic. & Bald. idem Bald. in l. si quando, la 1. C. de bon. vacant. lib. 10. & in cap.ad audientiam, de præscript. & in cap. de iudicijs, Angel. in l. officium, D. de rei vind. in fin. Alex.cons.187.in causa dilecti,col.fin.

27

vol.2. & conſ. 3. vol. 2. Iaſ. in prælud. feud. num.72.Decius conſ.191. num.11. & conſ. 234.num.14.& conſ.271.

QVARTÒ & ultimò, quòd ſi Regias ſchedulas inſpiciamus, eiſque (etiam in ſpiritualibus) robur aliquod dare velimus, virtute delegationis Apoſtolicæ,quam Reges noſtri in his Indiarum partibus habere dicuntur, ut alio loco trademus. Adhuc † tamen ijſdem illis ſchedulis hæc Indorum à decimis exemtio ſatis firmiter adſtrui, vel tueri non poterit,cùm nimis confuſæ,variæ, & interdum contrariæ in hoc articulo reperiantur.Nam in primis ex Ant.de Herrera deducimus in hiſtor. general. Ind.decad.4. lib.6. cap.11.anno 1529. in quodam conſeſſu Barchinonæ habito,de rebus ad Indorum cõverſionem, & gubernationem pertinentibus,ſeriò tractatum, ibique reſolutum fuiſſe, Indos nulli ſervitio perſonali adſtringi debere, non magis ac cæteros Regis ſubditos,& vaſſallos, & ſolùm debere Deo decimas ſolvere, niſi per aliquod tempus earum illis remiſſio fieret, & Regi tributa, quæ iuxta illorum vires, & regionis commoditatem æqua videri poſſent. (28)

Et Fr. Ioannes Torquemada in Monarch. Ind. 3. tom. lib. 15. cap. 1. apponit epiſtolam † Ferdinandi Corteſij ſcriptam Imper. Carolo V. in qua inter alia petit, & conſulit, ut religioſi viri ad Indos convertendos, & inſtruendos mittantur, illiſque Indorum decimæ,ad vitæ ſuſtentationem, & templorum conſtructionem neceſſariæ,applicẽtur,&quod reliquum fuerit, Regi reſervetur, impetratâ ad hoc Romani Pontificis facultate. Et in Nova-Hiſpania comperimus, decimandi onus Indis iniunctum, ex ſchedula ann. 1536. ad Proregem D.Ant.de Mendoça directam. Et apertiùs ex Cõcilio Mexicano ann.1546. & ſchedula in eius cõfirmationem miſſa, quę, ſaltem ex pecudibus,frumento,hordeo,& ſerico,Indos Novæ-Hiſpaniæ decimare ſupponit. Quæ in Quitenſi etiam provincia obſervari iuſſa fuit per aliam anni 1554. & in Limenſi per aliam ann.1557. (29)

Et expreſſiùs per quoddam caput Regiæ epiſtolæ 28.Decemb.ann.1568.ſcriptæ Proregi Peruano D.Franc.à Toleto, † quòd iuſſit, ut illico remotis diſputationum, & opinionum ambagibus, decimas integrè, & indiſtinctè ab Indis, & ab Hiſpanis ex omnibus rebus, & fructibus ſolvi præciperet, & etiam perſonales moderatè taxatas, & hoc ita peracto, ex tributis Indorum illud omne detraheret, quod anteà pro doctrina, & ſublevatione clericorum eis iniunctum erat. Quod tamen cùm ipſe Prorex ita generaliter ſtatui durum eſſe, & pluribus difficultatibus plenum,reſpondiſſet, ei iterum reſcriptum fuit, in ſupremo Indiarum Senatu, rem maturiori conſilio deliberandam, pendere, & ut ipſe interim hoc negotium, quo melius, & commodius poſſet, pro ſua prudentia, & dexteritate diſponeret. Quod † implens, & executioni mandans, edixit, ut ex tributis Indorum ſalarium Parochorum deduceretur, quod in Peruano hoc Regno *Synodum vocant*, & præterea fabricæ Eccleſiæ, cui ſubſunt, & hoſpitali, in quo curantur, certa alia quantitas ex eiſdem tributis aſſignaretur, hocque tandiu duraret, quandiu Indi decimarum communi ſolutioni non aſſueſcerent.Et cùm poſteà in Limenſis Audientiæ diſtrictu introductũ fuiſſet, ut Indi decimas ſolverent de fructibus, quos colligunt ex rebus & fructibus,quas Hiſpani ex Caſtella aſportarũt, † Prorex Comes del Villar conſuluit, iuſtum videri, ut quod hoc valeret eiſdem Indis ex taxis,& tributis iuxta cautionẽ D.Franc.à Toleto relevaretur, & reſponſum accepit in epiſt. 12.Februar. ann.1589. prædictiD.Frãciſci veſtigijs hæreret,quæque ille in taxis ordinavit, modis, quibus melius poſſet,exequeretur. (30) (31) (32)

Quæ omnes ſchedulæ, & aliæ, quæ repeтiuntur in primo tomo impreſſ. ex pag. 139. apertè oſtendunt, quantum in hoc articulo variatum fuerit, & hoc efficit, ut neque conſuetudine decimas non ſolvendi, Indi iuvari poſſe videantur. Nam etſi † hæc in decimis maximè admittatur, & operetur, cap. in aliquibus, de decimis, Div. Thom. 2. 2. quæſt. 87.artic. 1. Covarr. lib.3. variar.cap. 17. num.8. Didac. Perez in l.1.tit.5. lib. 1. Ordin. Gutierr. lib. 2. Canon. cap.21.num. 35.Pariſ.conſ.25.lib.4. ex num.21. & plures relati à Patre Suarez in tract. de Religione, lib.1.cap.12. num.5. & noviſſimo D.Ioann. del Caſtillo lib. 7. controverſ.cap.2. ubi plura in materia decimarum congeſſit.Requiritur tamen, ut ſit uniformis, & immemorialis, ac legitimè præſcripta, ut reſolvit Rebuff. in dict.tract. de decim. quæſt.13. num. 53. quod in noſtro caſu non procedit ex ſuprà relatis. Et ex eo † quia non poteſt in his provincijs dari tempus immemorabile, cùm ſit recens Indorum detectio, & converſio, & multò magis recens taxatio Proregis D. Franciſci à Toleto, ad cuius uſque taxam, nihil fixum, & certum hac in parte erat ſtabilitum. Necnon etiam † quia ad inducendam in decimis quadragenariam utilẽ, & validam præſcriptionẽ, requiritur expreſſa,vel ſaltem tacita approbatio Romani Põtificis,ut poſt gloſſ.in c.cùm in tua,de decim. (33) (34) (35)

tenet Abb.ibid.col.fin. gloss. & idem Abb.in cap.cùm in aliquibus, eodem titulo, Hostiens. in summ. de decim.q.7. num.16. Rebuff.ubi sup.latissimè Mascard.de probat.concl.424. num. 32. & 37. & Suar. dict. lib.1. cap. 13. num.9.in fin. Extatque † expressa provisio Imper.Carol.V.dat.Tolet.27.Februar.ann. 1534.dict.1.tom. pag. 199. quæ Mexicanæ Audientiæ iniungit, ut formam excogitet, quâ mediante,Indi præscriptionem non decimandi inducere nequeant, & videat,an commodius sit, ut decimarum loco prædia, quæ anteà ad cultum idolorum colebant, nunc ad constructionem, & sustentationem Ecclesiarum,& clericorum excolere cogantur.

36

Sed his non obstantibus, affirmativa pars superioris quæstionis verior, & receptior videtur,& in his Indiarum provincijs frequentiùs practicatur, scilicèt † ab Indis hodie, vel pro nunc, non debere decimas exigi, & ut exigantur, id cum maximo temperamento, & moderatione faciendum esse.Pro qua, qui pugnant, sequentia argumenta, cōtrarijs quidem non leviora, aut adducunt, aut adducere possunt.

37

Primùm, quòd si (ut prædiximus) de tributis ad decimas valet argumentum, † mirum videri non debet Indis recens conversis decimarum præstationem remitti, cùm etiā tributa ad aliquod tempus remissa videamus, ut dixi sup. cap.19. num.74. Et licèt † verè in multis provincijs iam non possint appellari Neophiti,cùm tam ipsi,quàm eorum parētes baptizati fuerint, ex his,quæ aliud agens, considerat Covar. in Clement. si furiosus, 2. par. §.2. num.8. & Zapata de iustitia distributiva, par.cap. num. Adhuc tamen cùm multi convertendi supersint, & conversi non usquequaque in Religione Christiana confirmati videantur, oportet sanè cum illis blandè agere, & à decimarum integra gravique & rigorosa exactione abstinere, ut in simili colligitur † ex eleganti loco D. Pauli 1. ad Corint.9.ubi agens de obligatione exhibēdi, & alendi ministros,& prædicatores sancti Evāgelij, inquit, se hac potestate usum nō fuisse, sed omnia sustinere,ne quod offendiculum Evangelio Christi daretur.

38

39

40

Cuius loci auctoritate motus † D. Thom. 2.2. quæst. 87. ad finem docet ,laudabiliter Ecclesiæ ministros decimas nō requirere,ubi sine scandalo requiri non possunt, propter desuetudinem,vel propter aliquam aliā causam. Et magis in terminis † Caietan. ibid. in hæc verba: ***Nota,quòd si gens aliqua vellet Fidē Christianam amplecti, sine onere decimarū, non solùm Ecclesia posset eis hoc concedere, quia Ecclesiastica authoritate decimæ debentur, sed deberet hoc eis concedere, quia ministri Ecclesiæ maiorem debent habere curam spiritualium bonorum in populo promovēdorum, quàm temporalium colligendorum, & Apostoli exemplo efficere deberēt, ne decimarum onus præstet impedimentum Evangelio Christi.*** Idem quoque sequēdo D.Thom.tradit Florentin.in summ.2.par.cap.3.§.6. Sylvest.verb. *Decima*, q.4.& eos referens Ioan. Gutierrez lib.2. can. quæst. cap.21. num.51. Nisi † quòd hi D. Thomæ doctrinam intelligunt,quando adest consuetudo legitimè præscripta, quæ potuit obligationi decimarum derogare, & est videndus Fr. Raphael de la Torre in 2.2. 1.tom. pag. 459. ubi Caietani doctrinam amplectitur,& prosequitur.

41

42

43

Secundò facit, quia licèt (ut diximus) multi affirment, decimarū præstationem iure Divino institutam, & iniunctam fuisse, atque adeò ab omnibus fidelibus, sine remissione, aut excusatione,præstari debere. Plurimi tamen † ex Theologis, & nonnulli ex Canonistis seriò affirmare audēt,hoc potius humano, & Pontificio positivo iuri tribuendum esse, solùmque in Republica Hebræorū iure Divino solvi debuisse. Vel certè,quòd,& si origo præstationis decimarū, quatenus sunt nenecessariæ ad sustentationem ministrorū Ecclesiasticorum,à iure Divino dimanet:attamē quota debeat esse hæc pars, quæ decimarum nomine, aut loco ministris præstetur, iuris quidē humani esse, & † potestatem, hāc quotam terminandi, in summo Pōtifice residere, ut pro cōcordia pugnantium opinionum benè,post alios,resolvit Covar. lib.1.var.c.17. n.2.Rebuff.in tract.de decimis,q.1. à num.2. Soto de iust.& iur.lib.6. quæst.4.art.1. & 6. Less.in eodem tract.. lib.2. cap.39. dubit.1. num.6.Ioann. Gutierr.lib.6. Canonic.quæst. cap.21.num.1.& 7. Navarr.de redit. quæst. 1.num.59.& in Manual.cap.21.vers.*Ex quibus*, ubi Pater Avila in eius compendio, ita breviter summat:*Decima, quoad cotam, est iuris humani, quoad sustentationem est iuris Divini*, Barbosa in l.Titia, num.35.D.solut. matrim.Canisius de decim.cap.13.n.3.Ioan. Garcia de expens.cap.9. ex n.90. Henriquez in summ.lib.7.cap.26.Gabr.Vazq. in opusc. tit.de beneficijs, cap.unico, §.1.dub.1. Cened. in collect.56. ad Decret. Cevall.q.437. Bellarm.lib.controvers.de cleric.cap.25.P. Suar.omninò videndus, de Religione, lib.1. cap.10. n.7. & seqq. P. Marquez in Gubern. Christian.pag.181.&Doct.Carrasc.in quæst. sup.Recop.cap.6.in princ. per tot. † ubi benè notat Azeved.qui in l.1.tit.*delos diezmos*, lib.1.Recop. ausus fuit affirmare in Concilio Trident.absolutè declaratum fuisse,decimas

44

45

46

esse de iure Divino; nam si id Concilium definisset, contraria tantorum Patrum sententia sine errore, & censura stare non posset, quod nequaquam probare debemus. Et novissimè plura doctè congerens idem admittit Reverendiss. Dom. D. Felician. à Vega Episcopus de la Paz in suis relectionibus ad Decretales pag. 252. num. 43. & 44. Dom. Praeses Valençuela cons. 114. vol. 2. ubi plura de decimis utiliter congerit, & D. Ioã. del Castillo lib. 7. controvers. de tertijs, cap. 10. n. 8. ubi alios plures adducit, & ultra eos, idẽ resolvit Britus in cap. 2. de locato par. 2. à n. 30. Reinosus observ. 50. à n. 1. Bleinianus de benef. lib. 1. cap. 4. à n. 9. Aug. Barbosa in Pastoral. 1. to. tit. 1. cap. 6. n. ult. & de iure Eccles. lib. 1. cap. 6. n. 9. & lib. 3. cap. 26. n. 6. & Gilken. in Auth. quas actiones, C. de sacros. Ecclesia num. 11.

Ex quibus descendit, non solùm privilegio Romani Pontificis, verùm & consuetudine, quae idem operatur, cap. super quibusdam, ubi DD. de verb. signif. † effici posse, ut decimae ab aliquibus populis, vel personis in totũ nõ exigantur, vel certè in moderata admodum quãtitate, & ex aliquibus rebus, & fructibus, & non ex alijs; maximè si ex alijs bonis Ecclesiasticis, vel collationibus, quibus decimae compensentur, clero sit satis provisum, ut patet ex text. ad hoc capitali & expresso in cap. in aliquibus, de decim. & post D. Thom. ubi sup. tradit Covarr. dict. cap. 17. num. 8. & 9. Perez in l. 1. tit. 5. lib. 1. cap. 12. num. 5. & seqq. Less. cap. 39. dubit. 5. num. 25. pag. 528. & Sarmient. de redit. Eccles. par. 4. cap. 2. num. 10.

47

Idem quoque † docet, & latè prosequitur Paul. Paris. cons. 25. lib. 4. ex num. 21. ubi allegat exemplum Theutonicorum, qui solvũt certas mensuras pro decimis, sive colligant fructus, sive non. Et Ego addo † insignem locum ex Concilio generali Lateran. 1215. Patrum sub Innoc. III. cap. 53. ubi praesupponit, in aliquibus regionibus, quasdam gentes esse permixtas, quę secundùm suos ritus decimas de more non solvunt, quamvis censeãtur nomine Christiano, iubetque, ut si his, alij, qui tale privilegium non habeant, praedia sua excolenda concesserint, decimas ex illis persolvant, ut fraus evitetur, & ad id si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur, & subiungit: *Illae quippè decimae necessariò sunt solvendae, quae debentur ex lege divina, vel loci consuetudine approbata.*

48

49

Tertiò, pro eadem opinione considerari potest, quòd etsi verum sit, obligationem praestandi decimas, omnes fideles generaliter comprehendere, ut in contrariae partis argumento probavimus, † hoc tamen nõ includit, nec comprehendit eos, qui peculiare privilegium, vel exemtionem non decimandi habent, quales nostros Indos esse contendimus, ut colligitur ex text. gloss. Bald. & Angel. in l. fin. C. sine censu, vel reliq. Paul. Castrens. cons. 313. num. 5. lib. 1. Suarez allegat. 28. num. 20. latè Redoan. in tract. de spolijs, quaest. 13. num. 39. Franc. Lucan. in tract. de fisco, & eius privileg. 3. par. num. 9. Maximè cùm supponamus Indos nõ esse totaliter exemtos à praedicta praestatione, † cùm in eorum taxis, & tributis, & in copiosis oblationibus, & in alijs rebus, operibusque, alia praestent, & solvant, quę decimarum vicem sortiuntur, & ad congruam Ecclesiarum & ministrorum sustentationem sufficiunt, unde duplici obligatione gravandi non sunt, l. unica, C. ne operae à collat. exig. cum similibus suprà à nobis expensis hoc lib. cap. 1. num. 25.

50

51

Et † licèt consuetudine effici non possit, ut aliqui in totum eximantur ab omnimoda obligatione decimarum, ex ijs, quae tradit Anchar. cons. 196. q. 1. Turrecrem. in cap. revertimini, num. 12. 16. q. 1. Cardin. in cap. ult. de parochijs, Rebuff. de decim. q. 13. n. 40. Gutierr. d. cap. 21. n. 38. post Covarr. d. cap. 17. num. 8. & Carrasc. d. cap. 6. n. 1. & latè Marescotus lib. 2. var. resolut. cap. 95. num. 28. & 30. Benè tamen potest † quota moderari, vel modus praestationis mutari, ut suprà retulimus, praesertim ubi id exigunt causae, & rationes, quae in Indis considerantur, & summa eorum rusticitas, tenuitas, & paupertas, quae eorum relevationem suadet. Nam licèt Auctores in argumento contrariae partis adducti, docuerint, paupertatem à decimarum praestatione non excusare, † Abbas tamẽ hoc indecisum relinquit, in cap. cùm homines, de decimis, & in eam sententiam magis inclinat, quòd ille, qui tenetur decimas solvere, si illis indigeat ad sustentationem, possit salvâ conscientiâ sibi retinere. Quod apertè sequitur Ant. Butr. ibid. intrepidè docẽs, quòd decimae à pauperibus exigendae nõ sunt, Valençuela Piscator in l. omnes pensitare, num. 7. ad finem, C. de annon. & trib. lib. 10. & Cevallos quaest. 229. num. 22. & 23. ubi hoc ampliat, etiam si debitor perveniat ad pinguiorem fortunã. Pro quibus facit, quod in simili, de excusatione tributorum ratione paupertatis diximus sup. cap. 19. num. 31. & seqq. & alia, quae novissimè congerit Velasc. in tract. de privil. pauper. 1. par. cap. 37. per totum, & cap. 27. num. 13.

52

53

54

Quartò, inspectis etiam Regijs provisionibus, & schedulis, haec pars probabilior videtur. Nam licèt illae, quas suprà perpen-

dimus, ab Indis decimas exigi iubeant. Nusquam † tamen executioni mandatę fuerunt, quin potius cognitâ eorum naturâ, & quòd in alijs rebus, & in ipsis tributis, quod opus erat ad Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum sustentationem præstabant, tandem iussum fuit, per quandam schedulam ad Audientiam Mexicanam directam, Pintiæ 14. Septemb. ann. 1555. quæ habetur in 1. tom. pag. 186. ut nihil novi fieret, & ut etiam in Nova-Hispania illa decimarum exactio cessaret, quæ de frumento, hordeo, sericoque fiebat, virtute dispositionis Concilij Mexicani, & schedularũ ann. 1543. & 1544. observãdo, atque in usum reducendo aliam schedulam datam Monzonij 2. August. ann. 1533. quæ extat in dict. 1. tom. pag. 133. & decidit, ut decimæ ex tributis deducantur. Et quoniam contra hanc schedulam virtute dicti Concilij Mexicani procedebatur per Archiepiscopum Mexicanum D. Fr. Alfonsum à Mõtufar, & alios Novæ-Hispaniæ Prælatos, qui generaliter utebantur censuris, Clement. cupiẽtes de pœnis, & Clement. Religiosi, de decimis, contra omnes, sive Indos, sive Hispanos, qui integrè decimas non solvebãt, expedita fuit Pintiæ alia schedula 10. April. ann. 1557. quæ districtiùs, & enixiùs præcepit, ut observaretur illa de ann. 1555. cuius item observatio iniũcta fuit Proregi, & Auditoribus Peruanis per aliam schedulam eiusdem datæ, quæ habetur eod. 1. tom. pag. 186. & 191. Vbi similes aliæ reperiuntur, Episcopo Quitẽsi, & Limano Senatui directæ, quibus iubetur, ut videant, & informent, an expediat, ut Indi de frumento, hordeo, & serico decimam solvant? ut in Nova-Hispania introduci cœperat, interim tamen nihil innovari, neque ultra decimas, in tributorum taxis comprehensas, exigi paterẽtur. Et idem decidunt aliæ schedulæ noviores D. Regis nostri Philippi III. Pintiæ 30. Septẽbris ann. 1603. & Ventosillæ 15. & 25. April. ann. 1605. quæ referuntur in summario legũ Indicarum, D. Roder. de Aguiar lib. 1. tit. *de los diezmos*, l. 38. quarum summa est, † ut Indi consuetas tantùm, & consueto modo, decimas præstent, & ubi voluntariè illas solvere voluerint, Prælati attentè procedant, & Regiæ Cancellariæ curent, ne sub hoc prætextu iniuriam, & detrimentum patiantur.

Quibus ita suppositis, Ego in hoc discordantium opinionem, & schedularũ conflictu, ubi † res, & status Indorum id pateretur, non vererer consulere, & hortari, ut decimarum præstatio illis, sicut Hispanis, iniungatur. Nã hoc securiùs est, & iuri divino, ac positivo cõformiùs, ut ostendunt iura, & rationes pro priori opinione perpẽsę. Quod idem cõsuluisse video, † insignem illum, & nõ minus ob vitæ sanctimoniam, quàm ob dignitatem Reverendiss. Dom. D. Toribium-Alfonsum à Mogrovejo Archiepiscopum Limanum, in quodam libello super hoc articulo ad Regiũ Senatum remisso, quem penes me habeo. Nec valdè abest † Ioan. Matienz. in tract. M.S. de gubern. Reg. Peru 1. par. cap. 38. nisi, quòd hic, Indorum decimas tantùm contrahit ad fructus, qui ex pecudibus, frumento, & alijs rebus, ex Castella ad Peruvium translatis, colliguntur, non verò ad fructus, quos indigenæ ante Hispanorum adventum cognoscebant, & excolebant. In eadem quoque sententia esse videtur † dissertissimus Ioseph. Acosta lib. 3. de procur. Indor. salut. cap. 10. pag. 313. ubi inter primos, ac præcipuos ministros, qui Indis necessarij sunt, Pastores animarum, & Doctores salutis æternæ connumerat: *Et hos* (inquit) *eorum largitionibus ali, quos ipsi divino Verbi, & Sacramenti pane nutriunt, non tã dispositionis humanæ, quàm divini esse iuris notissimum est*. Et ad id allegat illud D. Paul. 1. Corint. 9. Deut. 18. quòd nemo debet proprijs stipendijs militare, os bovi trituranti alligandum non esse, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edere, & operarium dignũ esse mercede suâ. Doctor etiã † Franc. Carrasc. magis ex professo hanc quæstionem examinandam suscepit, d. cap. 6. quæst. sup. Recop. & tandem in eandem sentẽtiam inclinat, tumultuariè in illo capite inserens allegationem, quam pro Decano, & Capitulo Cuzquensi contra Indos illius Diœcesis scripsit, dum Limæ advocatus esset, & Ego in eadem lite, pro tribunali sedens, iudicantis munus obirem.

Interim verò dum super hoc congruens resolutio sumitur, † nihil planè video, quòd secundùm iuris Divini, aut humani regulas instricta disputatione impediat, modum decimandi ab Indis usitatum, & simul cum tributis taxatum, servari, quamvis, quod ita persolvitur, minus sit, quàm, quod re verâ ex decimis omnium fructuum integrè persolutis, percipi potuisset. Quoniam hoc, privilegio, vel consuetudine rectè concedi, aut induci potest. Et † non videtur decimarum solutionem detrectare, qui quovis modo illud præstat, quod ad Ecclesiarum, atque Ecclesiasticorum congruam sustentationem sufficiens sit; cùm quota illarum nõ sit iuris Divini, sed positivi, ut in argumentis secundæ opinionis ostendimus, & egregiè ultra alios ibi relatos observant Covarr. & Leonard. Less. d. lib. 2. de iust. & iur. cap. 39. dubit. 5. num. 25. dum apertè docent, † *Pontificem posse populum à solvendis decimis eximere,*

55 56 57 58 59 60 61 62 63 64

si ex alijs bonis Ecclesiasticis, vel collationibus, quibus decimæ compensentur, clero sit satis provisum : & eiusdem opinionis esse videtur Gabr. Vazquez in opusc. de benef. cap. 1. §. 1. dub. 4. & in nostris terminis Acosta d. lib. 3. cap. 9. pag. 309. Vbi † tam in taxandis Indorum decimis, quàm tributis, summam moderationem desiderat, & ut non totum, quod solvere posint, ab illis extorqueatur; sed, quod fini, qui in eorum conversione prætenditur, sufficiens sit, & ita concludit : *Excepto igitur eo, quod & spiritualibus, & civilibus præpositis necessarium esse prudens charitas sanxerit, quicquid ultrà, salutis Indorũ prætextu, nobis usurpamus, pro rapina ducendum est.*

65

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMISECVNDI.

1 INDI tuendi sunt in possessione solvendi decimas moderatas, & simul cum tributis taxatas.
2 Novitas in materia decimarũ semper suspecta, aut probibita est.
L. 6. tit. 5. lib. 1. Recop. novitates in exactione decimarum vetans, illustratur, ibid.
3 Interdictum retinendæ, & reliqua remedia possessoria competunt pro continuanda, & conservanda antiqua forma, & cõsuetudine decimandi.
Cap. dudum 31. de decimis, ponderatur, & illustratur, ibidem.
4 Manutentionis remedium competit Indis pro sua consuetudine decimandi.
5 Iudex ex officio potest providere manutẽtionem, iuxta antiquam formam, & cõsuetudinem decimandi.
6 Manutentio ut probetur, & concedatur in iudicio summario, unus tãtùm testis sufficit.
7 Vti poßidetis agenti, nõ nocet notorius defectus tituli.
8 Interdicto retinendæ agenti, non obstat exceptio de dominio adversarij, & ad quid oporteat illud articulari.
9 Indi non privantur possessione, quam habent in modo decimandi, si per vim, aut dolum alia forma tentata fuerit.
10 Indi eo ipso dicuntur in sua possessione super modo decimandi turbari, quòd Ecclesiastici aliquid per vim, aut fraudem cõtra eam tentaverint.
11 Poßeßio violenta nibil operatur.
12 Indi, qui agunt de conservanda sua antiqua forma decimandi sunt rei, & ut tales tuendi, nisi intentio contraria sit clarior luce meridiana.
13 Poßeßio antiquior semper prævalet, & nova præsumitur violenta, & clandestina.
14 Limani Senatus sentẽtia refertur in causa decimarum Ecclesiæ del Cuzco contra Indos illius Diœcesis.
15 Schedula quædam refertur, quæ iubet, ne fiat novitas cum Indis Cuzquensibus in modo decimandi.
16 Limanæ Ecclesiæ lis refertur, cum Indis illius Archiepiscopatus, super modo decimandi, & de eius exitu.
17 Audientiæ Limanæ rescriptum fuit, ut faveret Ecclesiæ eiusdem civitatis, tanquam Metropolitanæ.
18 Decimarum nomine, si quid ab Indis exigitur in Archiepiscopatu Limensi, & alijs, id omne de eorum taxis, & tributis detrahendum est.
19 Sententiæ unius partem non potest quis respuere, & partem approbare.
20 Consuetudo, vel præscriptio in materia decimarum non extenditur de loco ad locũ, vel de re ad rem, etiã ex paritate rationis.
21 Consuetudo circũscribitur loco in quo est obtenta, & tantum babet de potentia, quãtum de actu.
22 Pacta sicut non extenduntur, ita nec consuetudo.
23 Præscriptionis, & consuetudinis voces solent promiscuè usurpari, licèt re vera in pluribus differant.
24 Decimarum, & aliorum vectigalium exactio magis regulanda est ex regulis consuetudinis, quàm præscriptionis.
25 Præscriptio iuris non solvendi decimas, requirit titulum, aut poßeßionem immemorialem, quæ babet vim tituli.
26 Consuetudo non decimandi, vel certo modo decimandi, sufficit quòd sit quadragenaria, etiam sine titulo, & bona fide.
27 Azevedus notatur, dum requirit ad valorem consuetudinis de non decimãdo, quòd sit immemorialis.
28 Consuetudo obtenta in aliqua provincia, vel Episcopatu, debet servari in divisis ab eo.
29 L. unica, C. de Metrop. Beryt. lib. 11. & l. si eadem, D. de officio assessor. ponderatur, & illustratur.
30 Episcopatu ab uno si alius, vel alij dividantur, & creentur, eodem iure, quo antiquus, censendi sunt.
31 Loca, quæ accessoriè uniũtur alicui regno, vel Metropoli observant, & sequuntur leges, & consuetudines loci superioris.
32 Synodus sive salarium, quod Indi pro cle-

ricis præstant, exigendum est ante tributorum solutionem.
33 Commendatarij, sive Patroni Indorũ debent decimas solvere de speciebus, quas pro tributis Indorum accipiunt, & de schedulis, quæ hoc præcipiunt.
34 Consuetudo Indorum in modo decimandi non est damnosa Ecclesiasticis, quia quod isti non decimant, decimatur postea ab eorum Commendatarijs.
35 Ecclesiastici si vellet ab Indis, & ab eorũ Commendatarijs integras decimas percipere, bis eædem res decimarentur.
36 Redecimam iura semper prohibuerunt, & locus Concilij Lateranensis ad hoc expensus, & alia iura, & schedulæ Regiæ.
Cap. cùm non sis, de decimis, illustratur, ibidem.
37 Decimas personales Indi nullo modo solvere debent, imò nec Hispani, & de schedulis Regijs, quæ hoc disponunt.
38 Decimæ personales deberi videntur, ut prædiales, secundùm aliqua iura, quæ referuntur.
L.7. tit.20. par.1. ponderatur, & explicatur, ibid. & num.14.
39 Decimæ personales tolli, vel præscribi possunt, ubi prædiales sufficiunt.
40 Decimæ personales in tota ferè Hispania ex consuetudine legitimè præscripta non exiguntur.
41 Decimæ personales non sunt de iure divino, ubi ex prædialibus Ecclesiasticis satis consulitur.
42 Decimæ an debeantur de salarijs famulorum, iudicum, & advocatorum, remissivè.
43 Indi iustissimè à solvendis decimis personalibus relevari debent, & quare?
44 Decimas an solvere integrè debeant Caciques Indorum, & alij, qui inter eos tributa non solvunt, & num.48.
45 Verba generalia semper intelliguntur iuxta subiectam materiam, & rationem, qua nituntur, & præsertim in materia decimarum.
46 Cap. dilecti filij, & cap. ad audientiam, de decimis, ponderatur, & illustratur.
47 Privilegia, & consuetudines in materia decimarum, restringũtur, quia sunt odiosa.
48 Decimas non magis à Caciquis, quàm ab alijs Indis solvi debere Auctor putat, & rationes reddit.
49 Opera, & industria unius sæpè pro pecunia alterius valet.
L. societas. §.1. & l. si nõ fuerint, D. pro socio, ponderantur, & illustrantur, ibidem.
50 Decimæ si longo tempore non petantur, remissæ videntur.
51 Decimarum causæ an per laicos iudicari possint? & aliæ quæstiones de decimis remissivè.
52 Consuetudo non decimandi, vel non integrè decimandi, cessat, & vires amittit, ubi Ecclesijs incipit esse valdè nociva.
52 Populus nunquã ita liberari potest à decimis, quin Pontifex possit eas rursus imponere, quando opus esse iudicaverit.
54 Privilegia quælibet, quorũ occasione Ecclesia reducitur ad paupertatem, cassantur, & annullantur.
55 Privilegium, quod multis incipit esse nocivum, vel absorbet in totum ius alterius, nõ valet.
56 Decimarum exactio, ut ab Indis suaviter fiat, Prælati admonentur.
57 Exactores decimarum Indorum solent esse iniqui, & fraudulenti, & de notabili cuiusdam versutia.

CAPUT XXII.

De eisdem Indorum decimis, & varijs quæstionibus circa eas usu frequentibus.

Ex his, quæ præcedẽti capite diximus, multa inferre possumus, quæ non utilia tantùm, verùm & omninò necessaria ad praxim huius quæstionis esse videntur. Quorum illud sit primum, † Indos, qui vel nihil, vel parum decimarũ nomine solvunt, vel eas simul cum tributis pendũt, interim dum alia forma non constituitur, in hac possessione tuendos esse, nihilque contra eam per Ecclesiasticos novari posse, † ut in simili disponitur in l.6. tit.5. lib.1. Recop. & observat Covarr. d.cap.17. n.8. vers.9. Aragon. in 2.2. pag.952. corol.1. Ioan. Gutierr. multum in nostris terminis loquens, d. c.21. n.39. in fin. & novissimè D. Valençuela cons. 146. n.52. fol.290. ubi pluribus probat, quòd novitas in decimis semper prohibita est, & suspecta esse debet. Et idem sentire & probare censendi sunt Auctores omnes, qui in hac materia decimarum † interdictum retinẽdæ, & reliqua remedia possessoria concedunt, ex text. in cap. dudum 31. de decim. ubi id notat gloss. Butrius, Panormit. & reliqui, Ruin. cõs. 164. per tot. lib.5. Roland. à Valle consil.9. num.9. lib.3. Rebuff. in tract. de decim. q.9. n.3. & 4. Menoch. de retinend. poss. remed.3. q.18. num.134. Virgin. de Vocat. in tract. de

4 interdi uti possid. cap. 2. num. 3. Atque † etiã manutentionem ex cap. cùm personæ, §. si verò, de privileg. in 6. l. si in possessionem, & l. si ex possessione, C. ubi causæ status, ubi notat Castrens. num. 2. quòd quilibet est tuendus in sua possessione, cum alijs traditis à Lancellot. de attent. 2. par. cap. 17. num. 153. Capicio decis. 189. num. 5. & decis. 209. num. 12. & 13. Anton. Gama decis. 67. num. 3. Paleot. lib. 3. decis. 665. & Carrasc. ad leges Recopil. cap. 6. §. 3. num. 15.

5 Quod est adeò verum, † ut vel iudex, ex officio possit hoc providere, si ex processu constet, Indos in ea possessione esse, ut tradunt Panorm. num. 21. & Butrius num. 11. in cap. cùm venissent, de inst. Benintend. concl. 62. & plures alij relati à Vocatio ubi suprà cap. 14. num. 23. qui addunt, † ad probandam & concedendam hanc tuitionem in hoc iudicio summario, sive *de interim*, unum tantùm testem sufficere, & † agenti *uti possidetis* in hoc casu defectum notorium tituli non nocere, ut post Abbat. in cap. licèt causam, notab. 10. in fin. de probat. notat ibi Felin. num. 10. Henr. per text. ibi in d. cap. cùm venissẽt, col. fin. Ferretus cons. 7. num. 7. & plures alij apud Menoc. d. rem. 3. q. 79. num. 634. & 675. Covarr. in pract. cap. 17. num. 6. ubi agit, an ille, qui habet contra se iuris dispositionem, sit manutenendus? & Tusch. litt. P. conclus. 441. ubi, quòd possessor quamvis iniustus debet manuteneri.

Quia ut eleganter observat Imola, & Beroi. num. 37. in cap. 1. de rest. spoliat. † non obstat agenti interdicto retinendæ, quamvis de dominio adversarij constet, & ideò frustra de eo opponitur, ad effectum obtinendi; benè tamen licitum est articulari de dominio, etiã ad effectum victoriæ, ad coadiuvandam possessionem. Nam in causis spiritualibus, prout sunt decimales, quando agitur possessorio, venit incidẽter iudicium proprietatis ad colorandam possessionem, ut resolvit Menoch. d. rem. 3. num. 521. & q. 73. ex num. 88. & de recup. rem. 15. q. 36.

Neque Indi censendi sunt ab hac possessione cecidisse, vel prædictã tuitione, aut manutentione privandi, † si fortè per violentiam, aut per eorum incuriam, & animi demissionem, Ecclesiastici (prout passim contingit) integrè ab eis decimas exegerint, vel ex aliquibus rebus, aut fructibus, ultra id, quod pro taxa præstare solent: nam eiusmodi actus nullum † ius eis tribuunt, vel Indis adimunt, quin potius ex hoc ipso dicuntur turbari in sua possessione, l. illicitas, in princip. & in §. veritas, & §. ne potentiores, D. de offic. Præsid. l. ne quicquam, §. advocatos, D. de offic. Proconf. ibi: *Cæterùm opprimi aliquem per adversarij sui potentiam non oportet*, l. extat, D. de eo quod met. caus. l. 1. §. sed si inter, ibi: *Alter magis se possidere affirmat*, D. uti possid. Bart. & DD. in l. si prius, 5. oppos. n. 3. D. de novi oper. nuntiat. Bald. in l. ordinarij, num. 12. C. de reivindic. Rebuff. ad leges Galliæ, tit. de remed. possessor. art. 1. gloss. 2. num. 3. & 36. Afflict. decis. 394. & Menoch. de retin. remed. 3. num. 297. & n. 468. Ant. Gam. decis. 54. num. 3. & Osasc. decis. Pedem. 55. num. 1.

11 Et † violenta possessio, aut introductio nihil operatur, ex latè traditis à Bald. & eius Additionatore in tract. de vi turbativa, §. 1. per totum, & Tusch. pract. conclus. litter. P. concl. 412. Quin potius ex quo † Indi per dictas schedulas Regias, & longam consuetudinem sunt in dicta quasipossessione, & agũt interdicto retinendæ, sunt rei, ut in l. liberis, §. ult. de liberal. caus. & tradit Bald. cõs. 454. num. 1. lib. 1. Tiraq. in tract. le mort. saisit. 6. par. declarat. 7. num. 1. Mieres de maiorat. 3. par. q. 16. num. 5. Quapropter qui vult eos vincere, & ad novam formam decimandi cõpellere, sive agat, sive excipiat, debet ostendere titulum, privilegium, aut consuetudinem contrariam, luce meridianã clariorem, ut in simili probat text. in d. cap. cùm personæ, §. nos volentes, de privileg. & ibi DD. de privil. lib. 6.

13 Et hoc est † quod vulgò dici solet, antiquiorem possessionem semper debere vincere, & prævalere; cùm nova, aut posterior præsumatur violenta, & clandestina, & quædam invasio, cap. licèt causam, de probat. l. quamvis, §. 8. conductor, ubi Alexand. & alij, D. de acquir. possess. Ioan. Andr. in cap. sæpè, de rest. spoliat. Bart. Imol. Alexand. & cæteri in l. si de eo, §. fin. de acquir. poss. idẽ Bart. in l. 1. §. ait Prætor, D. uti possid. & in l. unica, C. eod. Bart. Socin. cons. 54. lib. 4. num. 19. Paul. de Castr. cons. 44. lib. 2. num. 3. Bellon. cons. 11. num. 4. & 13. Honded. cons. 20. num. 21. Cephal. cons. 341. num. 5. lib. 3. & latè Bald. & eius Addit. d. tract. de vi turbat. §. 9. num. 151. & seqq. Menoch. de retinend. remed. 3. num. 225. & Tusch. d. concl. 412. ubi hanc doctrinam multis firmant auctoritatibus.

14 Ex quibus † in facti contingentia decisum fuit in Limano Senatu, Indos Cuzquenses in antiqua possessione, solvendi tantùm decimas cum tributis taxatas, conservari debere, quãvis Decanus & Capitulum Ecclesiæ eiusdem civitatis, eos ad integram, & ordinariam decimandi formam compellere vellet, & plures actus antiquos, & recentiores allegaret, in quibus se ita exegisse dicebat; ac proinde

con-

contrariam possessionem, vel consuetudinem acquisijsse. De qua lite meminit Doct. Carrascus d. cap. 6. n. 12. Et Ego habeo † schedulam Villisoleti expeditam 30. Septembr. ann. 1603. quâ Proregi Comiti Montis-Regij iniungitur, ut curet, ne ab his Indis Cuzquensibus decimæ exigantur, sed antiqua eis consuetudo servetur.

A qua lite non multum abfuit alia † Ecclesiæ Limanæ, nisi quòd meliùs probavit, antiquum in eo Archiepiscopatu morem fuisse, ab Indis, decimarum iure ultra taxam exigere, ad rationem unius pro decem, ex frumento, ovibus, & cæteris rebus, quæ dicuntur apud nos, *Frutos de Castillà*, & unius pro viginti ex Maizio, Chuño, Papas, & alijs fructibus, vulgò dictis, *De la tierra*, quos ipsi ante adventum Hispanorum habebant, ut etiam refert idem Carrasc. ubi sup. num. 11. & quædam schedula data Ventosillæ 7. Februar. ann. 1602. in qua, cùm Limense Capitulum quereretur, antiquam sibi cõsuetudinem circumscribi, decimas ab Indis, qui voluntariè eas, multis retrò annis obtulerant, percipiẽdi, rescriptum fuit † Audientiæ Limensi, ut partium iura illæsa servaret, & de Ecclesiæ illius, utpotè Metropolitanæ, cõmodis, & sublevatione satageret.

In quo tamen erit advertendum, † id omne, quod ita ab Indis exigitur in hac Diœcesi Limensi, & in alijs, si quæ sunt, quæ simili decimarum perceptione fruantur; ex eo detrahendum fore, quod ipsi (ut sæpè diximus) vice seu loco earundem decimarũ in taxa sub nomine tributi præstabant. Sic enim apertè deciditur in schedulis Regijs sup. num. 15. relatis, & in ipsa taxatione Dom. Proregis D. Franc. à Toleto, & in consultatione Comitis del Villar, cui occasionem dedit hæc ipsa exactio decimarum, quæ Limæ cœperat introduci. Et quod magis est, in ipsis sententijs, quæ Limense Capitulum in prætensa possessione conservari iusserunt. Quarum sententiarum † non potest, nec debet, quod sibi utile videtur amplecti, & quod damnosum respuere, l. neminem 4. l. grege 6. l. si cui res 5. 8. D. de legat. 2. l. legatarius 38. D. de legat. 1. l. 1. ubi DD. D. de acquir. hæred. l. nam absurdum 7. D. de bon. libert. l. si ex ijs prædijs, C. de eviction. & in terminis sententiæ, text. in l. si ita stipulatus 39. D. de oper. liber. ibi: *Quia non debet ex parte obligationem comprobare, ex parte tanquam de iniqua queri:* & eâ naturali ratione fundatur, quod duplici onere, seu præstatione nemo gravari debeat, etiam in materia decimarum, ut in l. 6. tit. 5. lib. 1. Recop. & statim dicemus.

Secundò, ex eisdem principijs deducitur, hanc consuetudinem, vel præscriptionem, quam Limæ per Ecclesiasticos probatam & obtentam diximus, non esse (ut à multis prætenditur) ad alias provincias, vel Episcopatus porrigendam, in quibus eadem consuetudo ita probata, & res contra Indos iudicata non reperiatur, etiam si eadem ratio, vel similis in eis militare dicatur, ut docet Bald. in l. non dubium, C. de legib. quem sequitur Avendañ. de exequend. mand. 1. par. cap. 4. num. 26. & in decimis loquens Abbas in cap. olim, col. penult. de consuet. ubi, quòd consuetudo non extenditur ad loca vicina, quando disponit contra ius. Quod & tradit Castrens. cons. 310. lib. 1. Aretin. cons. 44. in princ. Ias. in l. de quibus, col. 2. D. de leg. & ita fuisse tentum in Rota Romana in una Canariensi decimarum Zucari, testatur Mohedan. tit. de decimis, decis. 3. aliàs 69. incip. *In eadem causa Canariensi.* Et agẽs de præscriptione decimali, & quòd acquisita in uno loco, non extenditur ad alium, tenet etiam Hostiens. in cap. cùm contingat, ad fin. de decimis, vers. *Si agitur*, Abb. in cap. dudum, eod. tit. Nec consuetudo, vel præscriptio decimalis extenditur de una re ad aliam, gloss. singul. in cap. auditis, de præscript. Rebuff. de decimis, q. 6. num. fin. & q. 13. num. 61. & q. 14. n. 9. Quia est regulare, † ut non habeant locum nisi in casu, & loco suo, ubi est ea cõsuetudo, seu præscriptio: est enim circumscripta in loco, & tantum habet de potentia, quantum de actu, ut in l. 1. §. Iulianus, ibi: *Quoadusque ingressus est fundum*, ubi notat Bart. & omnes de itinere actuque priv. Alexand. cons. 122. in fin. lib. 4. & cons. 16. num. 12. & cons. 33. num. 7. lib. 5. Rebuff. d. q. 13. latè Felin. in d. cap. auditis, Menoch. de retinend. remed. 5. ex num. 57. Et † sicut pacta non extenduntur, ut in l. si unus, §. ante omnia, D. de pact. Sic nec cõsuetudo, ut per gloss. in l. domini prædiorum, C. de agricol. & censit. lib. 11.

Præscriptionis † autem, & consuetudinis voces hîc confundimus, quia ad rem, de qua agimus, idem important, ut in simili inquit Gironda de privil. num. 1041. licèt non ignorem, in alijs varias inter hos terminos à pluribus Auctoribus differentias constitui, prout referunt DD. in cap. fin. de consuetud. & omnium latissimè Aimon Cravet. de antiq. temp. 4. par. in princip. Covar. in regul. possess. 2. par. §. 3. num. 2. Matienz. in l. 1. tit. 7. lib. 5. Recop. gloss. 6. Azor. lib. 5. instit. moral. cap. 18. in fin. Ioan. Gutierr. omninò vidẽdus, lib. 2. canon q. 21. num. 65. Pater Suar. de Relig. lib. 1. cap. 13. Mager. de advocat. armata cap. 9. num. 845. pag. 417. Parlad. in sexquicent. different. 39. ex num. 1. ubi breviter summat,

quod

quod consuetudo ius publico tribuit, præscriptio privato, & in nostris terminis Carrasc. d.cap.6.§.3.num.15. Et hanc materiam exa-
24 ctionis † decimarum, quæ non ab aliquo privato homine, sed adversus communitatem, vel certum hominum genus prætenditur, magis iudicandam esse ex natura, & regulis cōsuetudinis, quàm præscriptionis, ut affirmant DD. suprà relati, & Bald. in tract. de præscrip. 4. par. q.12. num.5. & Alex. & eius Addition. cons.69. vol.2.

25 Quibus illud consequens est, † ut licèt in præscriptione iuris non solvendi decimas, requiratur titulus, vel possessio, de cuius initio non sit memoria, iuxta text. in cap.1. de præscript. in 6. quæ possessio vim habet tituli, & privilegij, & ex ea resultat præsumtio tituli, licèt non allegetur, ut per gloss. in l. hoc iure, §. ductus aquæ, D. de aqua quotid. & æst. cum alijs latissimè traditis ab Ant. Gabr. lib. 5. comm. conclus. tit. de prescript. concl.1. num. 47. & 54. & 59. Molin. Theolog. omninò vidend. de iustitia & iur. 1. tom. tract.2. disp.
26 75. In † consuetudine tamen non decimandi, vel certo modo decimandi, aut de his, vel illis rebus, vel à certo genere personarum decimis exigendis, non est necessaria immemorialis, sed sufficit lapsus quadraginta annorum, etiam sine titulo, & bona fide, & etiam si adversetur iuris communis præsumtio, iuxta text. in cap. 2. de consuetud. & alia, quæ tradit Paris. cons.25. num.6. & 27. lib.4. Covarr. 1. variar. cap.17. num.8. vers. *Decimò*, Did. Per. in l.1. tit.5. lib.1. Ordin. col.225. vers. *Et circa*, Azor d.c.13. vers. *Sextò quæritur*, & alij, quos refert, & sequitur Ioan. Gutier. d.cap.21. num.65. & Parlador. d. cap.
27 39. num.9. Vnde † cautè est legendus Azeved. in l.6. tit.5. lib.1. Recop. num.4. dum dicit, quòd in hoc casu articulandum est de cōsuetudine, & quòd illa debet esse immemorabilis, & allegans Covarr. qui contrariū probat, ut ex prædictis apparet.

Planè ut eò redeamus, unde digresi fuimus, si daretur casus (prout dari potest, quia de eo
28 tractatur) in quo † Archiepiscopatus Limensis in alios Episcopatus divideretur ob locorum distantiam, vel aliam iustam, & rationabilem causam, tunc, quod in eo obtentum esse diximus contra Indos, in alijs Episcopatibus ab eo divisis, seu dismembratis, absque dubio obtinebit; sicuti & hodie in contrarium videmus, sententiam latam in favorem Indorum Episcopatus Cuzquensis præiudicare, & nocere, non solùm eidem Episcopatui, sed etiam Guamangensi, & Arequipensi, qui ab eo divisi fuerunt, ut benè notavit Doct.
29 Carrasc. d.cap.6.§.3. num.14. arg. † text. celebris in l. unica, C. de Metropoli Beryto lib. 11. ibi: *Et utraque simili dignitate perfruatur*, & l. si eadem provincia, ubi gloss. & DD. D. de offic. assessor. quibus probatur, quòd si una provincia in duas divisa fuerit, nova illa, quæ fuit separata, & eius Magistratus, & incolæ, eodem iure censentur, quo anteà censebantur, & easdem res, personas, privilegia, atque actiones conservant, quas ante separationem habebant, argum. text. in l. Caius 84. §.1. D. de leg.2. l. planè, la 1. §. fin. de leg.1. l. si quis duas, §. si quis partem, D. com.
30 præd. & in terminis † Episcopatuum, & Parochiarum text. in cap. præcipimus 16. q.1. cap. ad audientiam, de Eccles. ædificand. cap. vacante, de præbend. Quemadmodum è con-
31 trario videmus, quòd † loca, quę accessoriè uniuntur alicui Regno, Principatui, aut Metropoli, debent sequi, & observare statuta, leges, constitutiones, & consuetudines loci superioris, cui uniuntur, ut notat Platea in ead. l. unica, & prosequitur Castrens. 322. n.2. lib.1. Roland. à Valle in tract. de lucro doc. lib.1. q.85. num.2. Hieron. de Monte in tract. de finib. regund. cap.3. num.4. Cravet. de antiq. temp. §. transeo nunc ad quartum, n.55. Schrader. cons.3. num.30. & Ego latiùs in 1. tom. lib.3. cap.1. ex num.46.

32 TERTIÒ infero, † hoc, quod Indi, simul cum tributis, decimarum vice, & ad sustentationem clericorum exsolvunt, exigendum esse ab eis antequam tributa Commēdatarijs, seu Patronis eorundem Indorum persolvantur, ut apertè deciditur in Concilio Provinciali Limensi 2. ann.1567. par.2. cap.1. §.6.
33 pag. 37. Quod † eâ intentione disponi videtur, ut ijdem Commendatarij, & ipse Rex, ac dominus noster pro commendis, & tributis, quæ sibi applicātur, posteà de speciebus, quas ab Indis pro solutione tributorum accipiunt, & decimatæ non reperiuntur, aliam decimā exsolvant, iuxta consuetudinem provinciæ, in qua resident, ut præcipitur in schedula D. Imp. Carol. V. Vallisol. 3. Septēb. ann.1536. & 29. April. ann.1549. & D. Reg. Philip. II. 22. August. ann.1556. quæ extant in 1. tom. impresl. pag.181. ex quibus designatur l.27. tit. *de los diezmos*, quæ refertur in summario Recop. D. Roder. de Aguiar; ubi est alia l.26. ut decima etiam solvatur ex omnibus fructibus, & tributis ad Regem pertinentibus. Et de hoc expeditæ sunt litterę executoriæ contra dictos Commendatarios in supremo Indiarum Cōsilio, & in Regio hoc & almo Prætorio Limensi. Idque efficit, ut omninò iustior & æquior videri debeat consuetudo, de qua loquuti sumus, scilicet de decimis ab In-
34 dis integrè non solvendis, cùm quod ipsis hac

de

35 de causa remittitur, præstetur postea ab eorũ Commendatarijs, & sic Ecclesiastici nullum damnum incurrant. Alioqui enim, † si decimis integrè ab Indis perceptis, easdem etiã integrè à Commendatarijs exigere vellent, sequeretur, quòd bis eædem res decimarentur, quod † iura minimè patiuntur, quæ semper hoc prohibuerunt, ut constat ex Concil. Lateranens. gener. sub Innocent. III. cap. 54. ubi multum in nostris terminis inquit: *Statuimus, ut in prærogativa dominij generalis exactionem tributorum, & censuum præcedat solutio decimarum, vel saltem ij ad quos census, & tributa indecimata pervenerint, quoniam res cum onere suo transit, per censuram Ecclesiasticam decimare cogantur Ecclesijs, quibus iure debentur.* Et in idem tendit text. in cap. cùm non sis, ubi DD. de decimis, & lex nostri Regni 6. tit. 5. lib. 1. Recop. dum *Redecimam* exigi prohibet, circa quam plura utiliter tradit Cenedus ibîdem, Greg. Lopez in l. 1. tit. 20. par. 1. Ioan. Gutierr. lib. 2. canon. cap. 21. num. 39. & lib. 1. pract. q. 18. & 19. Covarr. qui alias similes leges Gallorum, & aliarum nationum adducit, lib. 1. variar. cap. 17. num. 8. Soto lib. 9. de iustit. & iur. q. 4. art. 2. in fin. pag. mihi 746. Et extat ad hoc Regalis Indiarum Senatus sentẽtia, Carol. V. Imp. auctoritate firmata, quæ cap. 5. expressè in his Indis redecimas prohibet, ut refertur in d. summar. tit. *de los diezmos*, l. 30. & in nostris terminis loquens Carrasc. d. cap. 6. §. 2. num. 15. & Ego alia adducens infr. lib. 3. num. 8. & seqq.

36

QVARTÒ infero, quòd cùm Indi, prædiales decimas, & alias similes non nisi eo modo, quo diximus, solvere debeant, longè maiori ratione † excusandi erunt à solutione decimarum personalium, quas aliqui eis iniustè, & propter summam cupiditatem, & avaritiam iniungere conantur. Nam etsi Regia illa epistola 28. Decẽb. ann. 1568. cuius memini sup. cap. proximo num. 28. curari iussferit, ut hæ quoque decimæ ab illis moderatè exigerentur, hoc tamen nunquam fuit executioni mandatum, ut diximus in eod. cap. quin potius alijs pluribus schedulis, & provisionibus Regijs generaliter cautũ reperitur, ut nõ ab Indis tantùm, verùm ne ab Hispanis quidem, in his provincijs habitantibus, decimæ personales exigantur, ut constat ex schedul. Matrit. 12. Iul. ann. 1530. & Talaveræ 12. Iunij ann. 1541. & ex sententia Consilij Indiarum super decimis lata cap. 6. ex quibus generalem etiam legem de hoc agentem designatam reliquit D. Rod. de Aguiar in d. summ. tit. *de los diezmos*, l. 24.

37

Quæ consuetudo, his Regijs edictis munita, valida, & iustissima est: nam licèt aliqui contrarium tenuerint, † & pro eis faciat text. in cap. decimæ 16. q. 1. cap. Apostolicæ, cap. nostræ, cap. Pastoralis, de decimis, ubi probari videtur, quòd in personalibus, sicut in prædialibus, Ecclesiæ habent fundatam suam intentionem, & text. optimus de iure nostro Regio in l. 7. tit. 20. par. 1. dum inquit: *Que no se puede ninguno escusar, que no dè ninguna cosa por diezmo de aquello que gana, maguer que diga, que no es costumbre de lo dar.* Veriùs tamẽ, & receptiùs est † eiusmodi decimas personales in totum per legem, & cõsuetudinem tolli, aut præscribi posse, ubi prædiales sufficiunt ad congruam Ecclesiasticorum sustentationem, vel alio modo eis de necessarijs providetur; ut expressè docet Henric. in cap. pervenit, col. 5. de decim. Hostiẽs. per text. ibi in cap. in aliquibus, eod. tit. & in summ. q. 7. §. fin. Rochus de Curte in cap. fin. de consuet. n. 22. Greg. Lop. qui de communi testatur in l. 1. gloss. magn. tit. 20. par. 1. & de magis communi Covarr. d. lib. 1. var. cap. 17. num. 8. & plures relati à Menchaca lib. 2. cõtroversi. illustr. cap. 89. num. 8.

38

39

Et esse † in nostra Hispania hanc consuetudinem generaliter receptam, quòd ex opificum, & negotiatorum lucris decimæ non solvantur, tradit Sotus de iustit. & iur. lib. 9. q. 4. art. 2. col. 3. Navarr. in Manual. cap. 21. num. 31. ubi addit, non solùm in Hispania, verùm in toto orbe Christiano esse consuetudinem legitimè præscriptam, non solvendi decimas personales; quod etiam sequitur Paz in praxi 1. par. 2. tom. cap. 5. num. 34. Gutier. d. lib. 2. Canon. quæst. cap. 21. num. 33. & Azeved. in l. 1. tit. 5. lib. 1. Recop. num. 12. & in l. 4. per text. ibi, eod. tit. & lib. ubi dicit, quòd ita servatur in pluribus locis: qui omnes eâ ratione nituntur, quia † decima personalis non est à iure divino, stante, quòd ex alijs Ecclesiæ, & Ecclesiasticis commodè consulatur, & ita respondent ad d. l. part. & iura contraria, ut per Balb. de præscript. 1. par. q. 7. & 47. Covarr. d. cap. 17. num. 8. Greg. Lop. qui dicit communem in d. l. 1. verb. *Personal*, & in l. 2. verb. *Heredades*, tit. 20. par. 1. optimè Molina Theolog. de iust. & iur. tract. 2. disp. 75. ubi inquit, quòd licèt lege Ecclesiasticâ decimæ personales debeãtur ex comparatis artificio, aut ex negotiatione, militia, & alijs similibus, & hæc consuetudo ex parte servetur in aliquibus Ecclesijs, adeò ut famuli, qui stipendiũ pro suo servitio quotannis accipiũt, decimas stipendiorũ alicubi solvant, in Episcopatu Conchensi, & etiam in Placentino, *de las soldadas de los moços*, ut testatur Gutierrez d. cap. 21. num. 34. benè tamẽ valet, & intro-

40

41

duci

duci potest consuetudo in contrarium, eaque omninò servari debet, quod etiã tradit Azor lib. 7. instit. moral. cap. 35. vers. *Septimò quæritur*, ubi concludit, personales decimas, quæ ex lucro, & artificio debentur, in desuetudinẽ abijsse, quia licèt de iure in eis, sicuti in prædialibus, Ecclesiæ fundent suam intentionem, attamen valet consuetudo in contrarium, & utriusque opinionis Auctores refert, nostram sequendo, Cevall. pract. comm. q. 437. & iuxta hæc intelligendum est, quod † agens de salarijs famulorum, tradit Flores de Mena lib. 1. quæst. cap. 8. §. 2. num. 57. & 58. §. 1. num. 45. ubi, quòd decima non solvitur de salario iudicis, & num. 66. ubi, quòd nec de salario advocati.

42

Et quidem † in Indis hæc consuetudo iustior, & æquior videri debebit, cùm adeò miserabiles sint, & ultra salarium, quod in taxa persolvunt, tot servitia personalia in commune Reip. bonum subire cogantur, & in proprias, & peculiares utilitates ipsorum clericorum, qui eis Sacramenta ministrant, & in Ecclesiarum constructionem, reparationem, & ornamentum, & tot ac tam copiosas oblationes, & eleemosynas eisdem facere cõsuescant, quibus semetipsos exinaniunt, & de divitibus pauperes fiunt, ut alias dicitur in Authent. habita, C. ne filius pro patre.

43

QVINTÒ, ex prædictis etiam notari, & inferri potest, quòd si Indos à decimis ex eo liberamus, quòd simul cum tributis synodũ, vel salarium ministris Ecclesiasticis necessarium persolvunt, dicendum videtur, † quòd Indorum Reguli, hoc est, *Los Caciques, ò Curacas, i Segundas personas*, & alij, qui inter eos à præstatione tributorum liberi sunt, iuxta ea, quæ dixi sup. cap. 19. num. 56. debent de rigore iuris ad decimas solvendas ex cessante ratione compelli, quia aliàs omninò liberi ab hac obligatione, & præstatione manerent, quod nullâ consuetudine induci posse suprà probavimus, etiam si constaret per mille annos fuisse observatam, ut post alios tradit Marescotus lib. 2. var. resolut. cap. 95. n. 28. & 30. Quod in eisdem nostris terminis tetigit Matienç. in tract. M. S. de moderat. Reg. Perù 1. par. cap. 38. addens, iustum esse, ut eiusmodi Indi aliorũ privilegio non fruantur, tum ex prædicta ratione, tum etiã, quia divites esse solent, & maiori, quàm alij iudicio, seu intellectu potiuntur, unde oporteret, ut Christianis in totum moribus, & obligationibus assuescant. Cui Ego adijcio, quòd etsi verba Regiarum schedularum, quæ Indos eximunt à solutione decimarum, generaliter de omnibus Indis loquantur, restringi tamen debent ad eos, in quibus militat ratio, quæ in eisdem schedulis exprimitur, † verba enim generalia semper intelliguntur iuxta subiectam materiam, & secundùm id, de quo agitur, l. si de certa, C. de transact. l. legatorũ, §. 1. de leg. 1. ubi notat Bart. quòd clausula generalis restringitur ad causas specificatas, Bald. in l. si ex pluribus, D. de solution. & in l. quoties, C. famil. ercifcund. notab. 2. ubi docet, quòd verba generalia indefinitè prolata recipiunt restrictionem per rem, de qua agitur, seu rationem, in quâ nituntur, & hanc regulam in omni materia procedere resolvit Iaf. in d. l. si de certa, n. 5. vers. *Sed illa glossa*, Peralta in l. 1. num. 7. & 8. de leg. 1. & in terminis decimarum quòd verba generalia non sint valdè amplianda, sed potius ad id, de quo agitur, & iuxta verosimilem mentem concedentis intelligenda, & restringenda, † probat textus expressus in cap. dilecti filij 8. de decimis, ubi privilegiati de non solvendis decimis, tenentur solvere decimas de his prædijs, quæ ab alijs solvuntur. Et facit text. optimus in cap. licèt 11. & cap. ad Audientiam 12. eod. tit. ubi privilegium, quod habẽt Cistercienses de non solvendis decimis de laboribus proprijs, non extenditur ad novalia, cũ alijs, quæ latè cumulat Rota Romana diversorum lib. 3. decis. 950.

44

45

46

Cuius rationis ratio ea est, † quia eiusmodi consuetudines, vel privilegia, quæ tribuunt exemtionem in materia decimarum, sunt nimis odiosa, & sic restringenda, quominus lædant ius commune, ut in reg. odia, de reg. iur. in 6. & in terminis privilegij non decimandi Bald. in l. 1. C. de legibus, Oldrad. conf. 268. Roman. conf. 180. in fine, Butr. in cap. olim, de verb. signif. text. & DD. in cap. sanè, de privileg. & plures relati à Carol. Tapia in Rubr. de const. Princip. cap. 6. & à nobis sup. num. 20. ubi tractavimus, quòd præscriptio, seu consuetudo non decimandi, non est extẽdenda de loco ad locum, nec de persona ad personam, etiam ex paritate rationis, ne dũ in nostro casu, in quo dicti *Caciqui*, nullam se excusandi rationem habere videntur.

47

In quo tamen articulo, prædictis non obstantibus, † Ego nihil pro nunc innovandum censerem. Nam licèt Caciqui tributa nõ solvant, solventes tamen suo labore & industriâ ad eorum collectionem, & præstationem excitant, & compellunt, & in fundis, seu prædijs iuvant, quæ pro communitatibus Indorum laborantur, & excoluntur, ex quibus dicta tributa, & simul salaria Sacerdotum, & alia ad fabricas, & ornamenta Sacerdotum necessaria præstari, vel subveniri solent; unde quodammodo videri possunt tributa, & decimas in illis contentas præstare, † nam opere, &

48

49

in-

industria alicuius sæpè pro pecunia alterius valet, & interdum magis, ut in l. societas 5. §.1.D.pro socio, ibi: *Cùm plerumque pauperior opera suppleat, quantum ei per comparationem patrimonij deest*, l. si non fuerint 29. D. eod. ibi: *Plerumque enim tanta est industria socij, ut plus societati conferat, quàm pecunia*, cum alijs, quę ultra Bald.& DD. in his iuribus, eruditè congerit Decian.cōs.39. num.13.vol.1. Ioseph.Ludov.comm.cōclus. 53.num.30.& 31.Rota Genuens. decis.159. Covar. lib.3. var. cap.2. num.2. & Menoch. de arbitrar.lib.2.sent.3.cas.125.num.2.& 3.

50 Vltra quod facit, † quòd cùm decimæ dictorum Cacicorum, & similium, tanto tempore ab Ecclesiasticis separatim petitæ, aut exactæ non fuerint, remissæ videntur, iuxta ea, quæ in simili tradit Rota decis.1.de decimis in antiquis, Felin.in cap.sicut, colum.3.de rescript. Archid.in cap.1.de decimis in 6.& cum alijs Paris.cons.15.vol.1.& cons.6.num.1.vol.4.

Atque hæc de decimis Indorū dixisse sufficiat; nam aliæ quæstiones, quæ subnecti poterant de † laicorum iudicum in his causis cognitione, & iurisdictione, & de quibus, à quibus, ubi, & quomodo decimæ præstandæ, & exigendæ sint in his partibus Indiarum, cōmodiùs pertractabimus infrà lib.3. c.1. & 21. ubi de eis in cōmuni loquemur. Illud nūc pro huius capitis coronide adiecisse contenti, quòd † ubicunque, & quandocunque constiterit, hoc privilegium, sive hanc consuetudinem nō decimandi, aut prædicto modo decimandi, incipere esse Ecclesijs valdè nocivā, cessare debebit, & alia forma constitui per quam eis sufficienter consulatur, ut docet celebris text. & ibi DD. in cap.suggestum, de decimis, Felin.in cap.causam quæ, & in cap. nonnulli, eod.tit. ubi dicit, quòd ex hac doctrina multa indies privilegia cassantur, & meliùs Leonard.Less.de iust.& iur.lib.2.cap. 39.dubit.5.num.25.pag.528. ubi concludit, nunquam † populū ita liberari à decimis posse, quin summus Pontifex, quando opus fuerit, possit eas rursus imponere, quia hæc potestas ei convenit, quatenus est universalis Pastor Ecclesiæ, quod ei iure Divino competit, contra quod ius nulla præscriptio, aut lex humana valere potest.

51

52

53

54 Et idem cōtingit † in quibuslibet privilegijs alias validis, si eorum occasione probetur Ecclesias ad paupertatem devenisse, cap. ad hæc, cap.prohibemus, de decim. cap.cùm Apostolica, de his quæ fiunt à Prælatis, notat Cardin. in Clement.1. §.præsenti, de censib. Abb.in cap.penult.de cleric.non resid.ubi dicit, quòd quando privilegium enormiter lædit Ecclesias, & maximè pauperes, tale privilegium non valet, quod etiam repetit idem Abbas in cap.1.de rescript. Et est † generale in quolibet privilegio, quod multis incipit esse nocivum, ut in l.ex facto, D.de vulgari, ubi Paulus Castrens.num.5.l.vacuatis, C.de Decurion. lib.10. l.43.tit.18. par.3. ubi Greg. l.originarios, C.de agricol. & censit. lib.11. ubi, quòd privilegium absorbens in totum ius alterius nō valet, cum alijs, quæ tradit Bart. in l.annon.C.de extraord.crim.Platea in Rubric.C.de excusat.mun.lib.1. Capella Tolosana 446.Tiraq.in tract.de pœn. temp. causa 133. Benincas.in tract.de privil.paup.7.speciali in contract. num.12. & Gironda de privil.num.334.528.& 610.

55

56 Interim tamē † Prælatos, reliquosque Ecclesiasticos, & decimarum exactores admoneo, ut cum miseris Indis se benè, & suaviter habeant. Nā sæpè audivi maximas circa hoc iniquitates, fraudes, & vexationes in eorum perniciem moliri, & ad triremes quendā exactorem damnavi, † qui Indos coadunabat, & si eorum quilibet frumenti, alteriusvè grani modios decem non haberet, vel decē gallinas, aut oves, ex quibus decimam deberet, commixtis omniū frugibus, vel gallinis, aut ovibus, decimā ex melioribus, & pinguioribus præripiebat, & sic ille pro cæteris solvebat, cuius ea esse contingeret, quæ exactori placeret. Et frumentum Hispanum, & Indicum, vulgò *Maiz*, vimineo, vel spartaceo modio metiebatur, quē postea sublevando, cum ipso pondere magis, ac magis extenderetur, vix tota paupertini Indi collectione explebatur.

57

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMITERTIJ.

1 *HOMO est creaturarum omniū dignissima.*

2 *Homo nō solùm diffinitur animal rationale, sed etiam sociabile, & politicum, seu civile.*

3 *Homines qui dicunt solitariam olim in cāpis, & montibus vitam degisse, ridet Petr. Greg. & quare?*

4 *Petr.Gregor.ab Auctore notatur, & qualiter homines primo illo sæculo sociabiles essent?*

5 *Homines plurimos primo illo sæculo in cāpis, & montibus silvestrem vitam egisse negari non potest.*

6 *Homines quando, à quibus, & quare suasi fuerint in urbes, & oppida convenire, & ædificia coniungere, ac conferre?*

Ho-

7 Hominum in urbes, & oppida coadunatio meritò iuri gentium tribuitur ab Hermogeniano I.C.
8 L. ex hoc iure, D. de iustit. & iur. explicatur, & communis eius littera, sive lectio defenditur.
9 Civilis, & sociabilis hominũ vita est perfectissima, & Deo gratissima.
10 Civitas est principalissimum eorum, quæ humana ratione constitui possunt, ex D. Thoma, & quare?
11 Civitatis definitio, ex Arist. & Cicer.
12 Sociabilis vita est præstantior solitaria, & num. seqq.
13 Solitarium, aut bestiam esse, aut Deum, quo sensu dixerit Arist.
14 Oppida ab ope mutua, quæ ex illis resultat, dicuntur.
15 Gens nulla sine politia, & societate conservari potest.
16 Princeps potest compellere ruri habitantes, ut veniant ad habitandum in civitatẽ.
17 Reges in hoc videntur instituti, ut subditorum politicam, & sociabilem vitam curent.
18 Indi etiam nolentes ad sociabilem vitam cogi, & in loca, & municipia certa redigi possunt.
19 Reges Hispaniæ semper enixè curarunt de reductionibus, & aggregationibus Indorum.
20 Schedulæ plures referuntur de Indorum reductionibus, & municipijs agentes.
21 Indi Novæ-Hispaniæ aggregari iussi sunt, & quid ob hoc acciderit?
22 Indorum reductiones, non solùm utiles, sed omninò necessarias esse, probant plures Auctores, qui referuntur, & num. seqq.
23 Dom. D. Francisc. à Toleto Prorex Peruanus multa providè disposuit pro Indis reducendis, & reductis gubernandis.
24 Fr. Ioann. Zapata notatur, dum incautè scripsit aggregationes Indorum esse perniciosas, & ab orco deductas.
25 Reductiones Indorum, ut iustæ, & utiles sint, quid curandum, & quid fugiendum?
26 Indos qui ad Regiones contrarij temperamenti mutant, eos necant.
L. fin. tit. 22. par. 2. & doctrina Gregor. Lopez in ea ponderatur, ibid.
27 Reductio, & vitæ politicæ institutio, & si nunc Indis odiosa esse posit, hoc non est cõsiderandum, & quare?
28 Saturni sæculo, qualiter gens per campos dispersa, coadunata fuerit, ex Virg. & Ovid.
29 Romani feras omnes gẽtes, quas bello domabant, statim civiles, & politicas reddere conabantur.
30 Romani sæpè solebant compellere subditos ad veteres sedes mutandas, & nova loca incolenda.
31 Metoëcia apud Romanos loca transmigrationis dicebantur, & alia de Metoëcis, & tributo dicto Metæcio, & num. seqq.
32 L. certa forma 4. C. de iure fisci, lib. 10. latè explicatur, & emendatur, & num. seqq.
33 Colonias plures solebant Romani in provincias debellatas mittere, & plura de eis remissivè.
34 Subditi iustè possunt à Principe ex causa iusta in novas habitationes, & colonias mitti, vel transferri.
35 Indorum velle, aut nolle attendi non debet in reductionibus faciendis.
36 Homines contra propria commoda laborantes, etiam invitos, nolentesque servare, & dirigere Reip. interest.
37 Peruani Reges solebant sæpè Indos ex alijs provincijs in alias remotissimas transferre, qui sic translati Mitimas dicebantur.
38 Indorum reductiones possunt vocari Metoëcia, vel municipia, & metrocomiæ.
39 Municipia, & metrocomiæ, quæ essent, & quid apud Romanos significarent?
40 Metoeci non poterant apud Romanos locum sibi ad habitandum signatum, deserere, & in alium transire.
41 Indi in municipia reducti, & aggregati, ea deserere non debent, & si deserãt, revocari possunt, & quare?
42 Indorum in potestate, aut arbitrio esse nõ debet fuga sua Commẽdatarios mutare, vel tributis fraudare, aut iurisdictionem, quã non habent, transferre.
43 Domicilium quò velint transferre vassalli liberi regulariter possunt.
44 Schedulis antiquis dabatur licẽtia Indis, tanquam vassallis liberis, ubi vellent habitandi, & sedes mutandi.
45 Servitutis species est, à certo loco nõ posse recedere.
46 Reclusus penè videtur, cui mutare solũ liberum non est, ex Cassiodoro.
47 Homines conditionatæ libertatis, & tributis, aut servitijs obnoxij, quales sunt Indi, non possunt domicilium mutare.
48 Vassalli etiam, si servitium, quod debent, minimum sit, non possunt locum feudi deserere, & fugientes revocari, & castigari possunt.
49 Vassalli, & homines proprij, fugientes, & sedes mutantes, vindicari possunt, & varijs interdictis, & remedijs repeti, & revocari.

Prin-

50 *Princeps ex qualibet causa iusta potest vassallos etiam liberos compellere, ne à suis urbibus, vel provincijs recedant, & ut qui recesserint, revertantur.*

L. ult. de decret. ab ord. faciend. & l. quod promulgatis, C. de offic. Praef. urb. expenduntur, ibidem.

51 *Originis iuri renuntiare quis non potest, licèt ei permittatur domiciliũ mutare, & originariae civitatis causa potior esse debet.*

52 *Camill. Borrelli notabile axioma refertur.*

53 *Sinarum Reges, subditos in alienas regiones migrare, prohibent, & ideò valdè multiplicantur.*

54 *Indi à suis municipijs fugientes, & eos receptantes, peccant, & ad restitutionem tributorum, & damnorum tenentur.*

L. omnes profugi, C. de agric. & censit. lib. 11. expenditur, ibid.

55 *Vassalli à domino feudi fugientes, etiam ea, quae lucrati sunt ei, restituere debent, ex Matth. de Afflict.*

56 *Indi à suis municipijs fugientes, non debent restituere, quae lucrati sunt, imò neque tributa, si propter iniurias, & vexationes aufugerint.*

57 *Praeceptum non dicitur contemtum, ubi datur aliqua iusta causa veniendi contra illud.*

58 *Patriam propriam solẽt plures relinquere, ob fugiendas iniurias, & tyrannidem.*

59 *Vassallus feudalis non potest revocari ad locum à quo aufugit, ob crudelitatem domini, nec punitur ob fugam.*

60 *Terras, & possessiones sibi assignatas amittunt Indi, qui à suis municipijs fugiunt, & quando municipia ob eorum mortalitatem deserta remanent.*

61 *Terrae, & possessiones Indorum fugientiũ, vel defectorum, an Commẽdatarijs eorum, vel Regio fisco applicentur?*

62 *Rex noster est dominus universalis omniũ terrarum, montium, & pascuorum Indiarum.*

63 *Reversionis iure occupat Rex noster terras vacantes, quas Indis, & eorum municipijs concesserat, & plura de hoc iure, & eius specialibus, remissivè.*

64 *Praedia Indis aßignata non facilè ob absentiam eorum amittuntur, nec praescribũtur, & quare?*

65 *Municipia Indorum etiam si reducantur, vel aggregentur, aut mutentur, retinent sua privilegia.*

CAPVT XXIII.

De Indorum Municipijs, & Metrocomijs, vulgò Reducciones, *ò* Agregaciones, *& an eos in illa cogi, & perpetuum domicilium sortiri, expedierit, aut expediat?*

HOMO, † qui est creaturarum omnium dignissima, l. iustissimè 44. D. de aedilit. edict. l. qui vas, §. ex furtivis, D. de furt. §. in pecudum, vers. *Absurdũ*, Instit. de rer. divis. ubi Accurs. vulgaria Ovidij, & Virgilij carmina ad idem probandum adducit. Non solùm † rationale animal diffinitur, in quo à caeteris animantibus separatur, quae ut Sallust. inquit in princip. coniurat. Catil. natura prona, atque ventri indulgentia finxit, sed etiam sociabile, politicum, seu civile, secundùm Arist. lib. 1. Polit. cap. 2. Cicer. in Laelio, sive de amicitia, ubi ait: *Sic nos nati videmur, ut inter nos esset societas quaedam*; & 4. de fini. ubi idem repetit, his verbis: *Hoc solum animal homo natum est, pudoris, ac verecundiae particeps, appetens coniunctionem hominum, ac societatẽ*, l. ut vim, D. de iustitia & iur. ibi: *Et cùm inter nos cognationem quandam natura constituerit*; cum alijs, quae adducit D. Thom. de regim. Princip. lib. 1. cap. 1. Simancas lib. 1. de reform. cap. 9. num. 12. & 13. Menchac. in praefat. controv. illustr. num. 121. Dom. Greg. Lopez Madera de excellent. Hispan. cap. 1. pag. 2. latè Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 1. Pet. Gregor. de Repub. lib. 1. cap. 2. & D. Mich. de Arellano in suo satis erudito tract. de iuris rat. lib. 4. cap. 1. & Leand. Galganetus de iure publico lib. 4. tit. 16. ex num. 12.

1

2

Quod adeò verũ est, † ut ridiculos eos esse putet idem Petr. Greg. ubi supr. qui audacter affirmant, homines primùm more ferarum vitam degisse in silvis, & montibus solitariam, donec à quibusdam in coetum inducti sunt; quia eorũ (inquit) naturae, & diffinitioni (quae diffiniti naturam exprimit, l. 1. D. de dolo) repugnaret, ullum fuisse tempus, in quo non fuerit societas, & communitas aliqua vitae inter homines cùm haec, non minus, quàm ratio intellectualis, naturalis ac veluti connata, atque insita sit omnibus hominibus, naturâque inter ipsos coaluerit, quâ similis similem sibi diligit, diligentem sequitur, & id ipsum admittit, unaque cum eo iucundissimè commoratur, ac degit.

3

4 In quo tamen † Ego cum Petr. Greg. non usquequaque cõvenio. Nam & si probem, homines naturâ inter se fuisse, & esse sociabiles: quia aliàs nec procreari, nec multiplicari possent, negare tamen non licet, hanc talem societatem quondam paucorum fuisse, † & 5 qui primo illo sæculo in campis degebant, ut docet Lucretius lib. 5. de natura rerũ, Ovid. 1. Metam. Virg. 1. Georg. Horat. lib. 1. serm. satyr. 3. Iuven. satyr. 6. Cicer. lib. 1. de Orat. & in orat. pro Sextio, Vitruvius, Lactan. Firmian. Connan. Menchaca, & alij, quos refert Bobad. d. lib. 1. cap. 1. num. 3. Natal. Comes lib. 8. Mytolog. cap. 15. Forcat. de Gallor. Imp. & Philosoph. lib. 1. pag. 13. Mag. Marq. in Gubern. Christ. pag. 150. & Ego latiùs in 1. tom. cap. 8. num. 16. & seqq. Quousque † ab 6 aliquibus, qui prudentiores, & sapientiores esse cœperunt, reliqui rudiores edocti, & persuasi sunt, in urbes, & oppida congregari, ac disitas, & in antris, & montibus positas domus, & domicilia coniungere, atque ita in unum ædificia conferre; ut se meliùs tueri, & iuvare possent, & belluis resistere, quas principiò vehementer infensas habuerũt, ut præter Auctores suprà relatos benè prosequitur Lactant. Firmian. pag. 48. Tapia de vera homin. nobil. lib. 1. fol. 86. Afflict. in proœm. constit. Neapol. num. 1. Simancas d. lib. 1. de Repub. cap. 8. num. 5. 7. 8. & 23. Hippolyt. à Collibus de increm. urb. cap. 1. Ioann. Boter. de orig. urb. lib. 1. cap. 3. Mart. Magerus de advocatia armata, cap. 5. ex num. 554. pag. 183. & Callist. Remirez de lege Regia in initio num. 18. & 19. ubi alios allegat. Quod in diversis orbis partibus veteres Historici, & & Poëtæ Saturno, Mercurio, Orpheo, Amphioni, & alijs similibus tribuunt: & reiectis fabulis, ex sacra Paginâ Genes. 4. à Caimo filio Adæ, & ab alijs, succedentibus temporibus, originem habuisse didicimus, quorum peculiarem mentionem facit Ioseph. lib. 1. antiq. Iud. cap. 4. Lactant. Firmian. lib. 6. divin. instit. cap. 10. Histor. Scholast. cap. 28. Petr. Mexia in Silva var. lect. 1. par. cap. 28. Pineda in Monarch. Eccles. lib. 1. cap. 11. §. 3. fol. 37. Bobad. ubi sup. num. 4. Bellarmin. tom. 1. controvers. lib. 3. cap. 5. pag. 1320. Cassan. in Catal. glor. mund. par. 12. consid. 72. Ioann. Mariana de Rege & Regis instit. lib. 1. cap. 1. Arias Montanus in Phaleg. sive de gentiũ origine, & propagatione, & Gorop. Becanus in lib. de originibus, Aristot. lib. 1. Polit. cap. 3. & alij ex suprà relatis.

7 Ex quibus fluit † hanc politicam vivendi formam, & hominum in urbes oppida, & ædificia coitionem, quasi omnibus gentibus, & omnimodò necessariam, meritò iuri gentium tribui, ab Hermogeniano I. C. in l. ex hoc iure, D. de iust. & iur. ibi: *Regna condita ædificia collata*. Sic † enim legendum existimo, 8 ut vulgati Codices habent, non *collocata*, ut ex Tuscho, sive Florentino Codice reponit Haloãder. Taurelius, Rusardus, Cuiac. Gothofred. & alij, quos sequitur Ioan. Horosc. ibîd. num. 28. moti eo, quòd ædificia collocari, non conferri dicuntur. Sed parum advertentes I. C. ibi non tam de situ ædificiorum agere voluisse, quàm de eorum in aliquẽ certum locum collatione, & coniunctione, ex quibus (ut diximus) civitas sive oppidum constitueretur, communis utilitatis gratiâ, auxiliaque invicem sibi præbere possent, ut benè ibidem exponit Accurs. & ex Cicer. ubi sup. & in Somn. Scipion. & in d. orat. pro Sextio, & Diod. Sicul. lib. 1. rer. antiq. observat Corras. in ead. l. num. 11. Ægid. Benedict. 1. par. cap. 6. & Hugo Donel. lib. 1. comment. cap. 7. quibus valdè favet Iuvenal. satyr. 5. *Ædificare domos, laribus coniũgere nostris*; & Quintilianus: *Natura* (inquiens) *præter cætera animalia indidit pectoribus nostris societatem quandam, quæ mutuo gaudere cõgressu, contrahere populos, contrahere urbes edocuit*. A quo non abest Galen. in lib. ad Trasybul. cap. 17. dum ait: *Ne inter hostes, aut prorsus inter sceleratos homines ferasque bestias versaremur, ædes civitatesque construximus, & muris circumdedimus, Imperatores, ac Principes creavimus.*

9 Et hanc † hominum in oppida coitionẽ, & coadunationem, esse optimam, & Deo gratissimam, vel ipsi Ethnici agnoverunt, ut constat ex Aristot. lib. 3. Polit. cap. 1. & lib. 7. cap. 7. & lib. 1. œconom. c. 1. & Cicer. in Som. Scipion. ibi: *Nihil est illi principi Deo, qui hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius, quàm concilia, cœtusque hominum, iure societatis, quæ civitates appellantur*. Quem sequi videtur D. Thomas lib. 1. Polit. 10 cap. 1. dum ait: † *Civitatem esse principalissimum eorum, quæ humana ratione constitui possunt*. Nam eâ mediãte ex hoc mundo, qui secundùm D. Chrysost. est urbs omnium hominum, communis civitas magna, unaquæque gens se in propria domicilia congerit, ibique suo modo vivit, & peculiares leges statuit, sine quibus nulla communitas, nec societas, etiam latronum, esse potest, ut ait D. Aug. relatus à Bobad. d. cap. 1. num. 5. in fin. & lib. 2. cap. 2. num. 8.

11 Et sic † civitas, ut ait idẽ Arist. 1. Polit. c. 2. & lib. 3. cap. 1. quem sequi videtur Cicer. in orat. pro Sextio, diffinitur: *Perfecta quædam multorum civiũ congregatio, qui antè dispersi, per vicos, vel nemora in unũ convenerit.*

Et

12 Et sociabilem † vitam esse præstantiorem solitariâ, eumque feræ similem, qui eâ amat, quia cõsortij humani impatiens, nõ ut totus vacet contẽplationi divinæ, illique inhæreat, rectè docet Quint. lib. 1. inst. orat. cap. 2. ubi ait: *Congressum nõ hominibus solùm, sed mutis quoque animalibus naturalem esse*, idem D.Thom. 2.2. q. 188. art. 8. explicans acutè, & eruditè illud Aristot. 1. Politic. † dicentis: *Solitarium, aut bestiam esse, aut Deum*; & plura congerens Martin. Delr. in Adag. sacris, 2. tom. adag. 298. & 299. exponens illud Eccles. 4. *Melius est duos esse simul, quàm unum, & væ soli, quia cùm ceciderit, nõ habet sublevantem se*, & ex his, & alijs probans, quã utilis humano generi sit amicitia, & pluriũ mutua, grata, & copulata societas, cùm alij aliorum ope, operis, opibusque iuventur, ad quod allegat Alciatum emblem. 41. quod inscribit: *Vnum nihil, duos plurimum posse*.

14 Et potuit magis in nostris terminis expendere, ipsis † urbibus, de quibus agimus, tãctum fuisse nomen *Oppidi*, nempè ab ope mutua, ut scribit Pompon. in l. pupillus, de verb. signif. D. Chrysost. ad cap. 13. epist. 1. Corint. homil. 14. ibi: *Cùm autem effecisset Deus, ut alter alterius egeremus, commistionẽ rursus effecit facilem, proptereàque, & urbes cõstruxit, & omnes simul, in unumque coẽgit*. Et tradens alia Mornacius in notis ad l. 5. D. pro socio, Alciat. Forner. & Bræcheus in d. l. pupillus, Ioan. Funger. in etymol. verb. *Oppidum*, Ioannes Hering. de molendinis, quęst. 44. num. 4. & novissimè Mart. Magerus de advocat. armata cap. 1. num. 256. pag. 28. ubi latè probat, quàm utilis ad plura hominum societas existat.

Et his quidem iuris principijs inhærẽs, optimè, post alios, docet Navarr. in cap. novit, 15 de iudicijs, num. 86. col. 104. † nullam gentem sine politia, & societate conservari posse. Et non minus benè Roman. cons. 59. num. 16 1. posse † Principem per pœnas, & mulctas, atque etiam per banna, & confiscationem bonorum, compellere subditos ruri habitantes, ut veniant ad habitandum in civitatẽ. Quod sequitur, & iustis aliquibus conditionibus tẽperat Brunus cons. 132. per tot. vol. 2. Petr. Petra de potest. Princip. cap. 15. num. 43. Neque abest noster Menchaca in præfat. con-17 trovers. illustr. num. 119. & seqq. Vbi † ad hoc (inter alia) Reges, & Principes inventos, & creatos scribit, ut politicam, & sociabilem vitam inter vassallos instituant, institutam foveant, atque conservent, & veluti tutorum officio fungentes, eos dirigant, defendãt, & tueantur, qui vel per ætatem, vel senium, vel morbum corporum, vel animorum, vel sexũ, vel imbecillitatem, sese adversus potentiores tueri nõ possunt, vel actiones suas ad id, quod sibi utilius, naturalique rationi magis consentaneum est, dirigere nesciunt. Ad quod probãdum alia etiam adducit Magerus ubi sup. c. 3. n. 93. & 214. & cap. 6. n. 356 & 569. & seqq. & alij, quos retuli sup. cap. 4. num. 79. & seqq.

Quæ cùm ita se habeant, præiudicio quodã insinuasse videmur, † quantum oportuerit, & 18 oporteat Indos naturâ suâ, ut plurimùm, barbaros, & palantes, atque in campis sine ulla politie vitam pecudum more agentes, iuxta ea, quæ latissimè dixi d. 1. tom. lib. 7. cap. 7. ferè per totum, etiam nolentes, & reluctantes ad certa loca, & municipia redigere, ubi sociabiliter, & politicè vivere docerentur, ut sic ferinos mores relinquerent, & humanos, ac civiles acciperent, Christianamque Religionem (quod maximè optatum, & optandũ fuit) intelligerent, & amplecterentur, in cuius prædicatione aliter nullus cõsiderabilis progressus fieri posset.

Quod intelligẽtes, † & sui præcipuè mune- 19 ris esse sentientes Pijssimi, ac Præstantissimi Reges, & domini nostri, nullis non tẽporibus, ab ipsis initijs detectionis harum Indiarum Occidentalium, sæpissimè tractarunt, & consuluerunt de his Indorum reductionibus, & aggregationibus faciendis, & semper illas nõ solùm iustas, & convenientes, verùm omninò necessarias esse delibetarunt, licèt aliquãdo in modo eas faciendi variatum fuerit, propter variam ipsorum Indorum naturam, indolem, ac temperiem, & alias, quæ sese in hac coactione, & compulsione offerebant difficultates, ut constabit ex his, quæ singulis propè paginis suæ historiæ generalis Indiarum tradit Anton. de Herrera, præsertim decad. 1. pag. 177. 181. 223. 236. 274. 324. & 369. & decad. 2. pag. 23. 36. 56. 89. 104. & 329. & decad. 3. pag. 189. ubi refert ordinationes pro Indis politicè vivere instituendis, & pag. 223. 371. & seqq.

20 Idemque, † nõ minus manifestè colligitur, ex innumeris schedulis antiquis, & modernis huc spectantibus, quæ reperiuntur in 1. tom. impress. ex pag. 318. 322. & 335. & tom. 4. pag. 269. & 272. & seqq. & præcipuè in illa Imp. Carol. V. 9. Octob. ann. 1549. ad Peruanam Cancellariam directa, & in alijs cum Peruano Prorege Dom. D. Francisc. à Toleto loquẽtibus, cui hæc reductionum cura enixè commissa fuit, quã ipse summis laboribus exantlatis tandem peregit, & cùm postea plures Indi profugi à suis municipijs abesse comperirentur, ipsorum reductio, & municipiorum instauratio DD. Proregibus Peruanis D. Ludovico à Velasco, Monticlaro,

& Squilacensi denuò mandata reperitur per schedul. & epistolas ann. 1601. 609. & 618. & alijs quampluribus. Quas etiam probat Cõcil. Limense 2. part. 2. cap. 80. pag. 57. iubẽs: *Que la muchedumbre de Indios, que està esparcida por diversos ranchos, se reduzgan à pueblos copiosos, i concertados, como lo tiene mandado su Mageftad Catolica.*

21 In Nova quoque Hispania, † cùm hæ reductiones, quas ibi *Aggregationes* vocant, à pcæstanti illo, & prudenti Duce Ferdinando Cortesio stabilitæ, & cõstitutę fuissent, & postea, temporum, & Hispanorum iniuriâ, valdè collapsæ, ac subversæ; alias denuò fieri, & factas instaurari curavit Excellentissimus ille, & Pijssimus Prorex Comes de Monte-Regio, schedulis etiam, & provisionibus Regijs sibi ad hoc demandatis, morem gerere cupiens: in quibus tamen exequẽdis, magnæ difficultates, & Indorum strages expertæ sunt, quia eorum aliqui voluntario suspendio vitam finire maluerunt, quàm in designata sibi municipia reduci, ut refert Fr. Ioann. à Torquemada in Monarch. Indiana lib. 5. pag. 753. & Fr. Ioan. Zapata, qui hoc graviter dolet, in tract. de iustit. distrib. 2. par. cap. 21. num. 24.

22 Prædictam sententiam, circa iustitiam, & præcisam necessitatem harum reductionum, apertè probat Ioann. Matienzus in tract. M. S. de moderat. Reg. Peru 1. par. cap. 14. ubi, & in capitibus sequentibus, municipiorum formam, & Indorum sic coadunatorum gubernationem, & ordinationem suo Marte confinxit. Quod quidem † summâ prudentiâ, & dexteritate in hoc Peruano Regno disposuit dictus Dom. Prorex D. Francisc. à Toleto, cuius ordinationes hodie servantur, & ab omnibus valdè laudantur, licèt in aliquibus aliquid immutare, vel addere oporteat, ob rerum, & currentium temporum varietatem. Idem etiam agnoscit P. Ioseph. Acosta lib. 3. de procur. Indor. salute, cap. 19. dissertè docens: *Primam moderatoris curam esse debere, hos ferinos silvestresque homines ad humanitatem traducere, urbanisque institutis accommodare; frustra divina, & cœlestia docebis, quem ne humana quidem capere, aut curare perspicias, &c.* & sequuntur Ioann. Boter. in relat. univers. lib. 3. pag. 77. & seqq. Anton. Possevin. in Bibliot. pag. 167. Thom. à Iesu de procur. omn. gent. salute, lib. 6. cap. 4. Fr. August. Davila in histor. Mexicana lib. 1. cap. 33. pag. 124. ubi tractat, in quibus sint utiles, & in quibus damnosæ eiusmodi reductiones, & Frat. Alfons. Fernandez in histor. Ecclesiast. nost. temp. lib. 1. cap. 51. & 52. pag. 182. ubi agit de utilitate harum reductionum, & qualiter Pius Quintus felicis recordationis Bullam de eis faciendis, & Indis politicè instituendis ediderit.

24 Ex quibus notandus venit, vel saltem cautè legendus, Fr. Ioan. Zapata, qui posteà fuit Episcopus Guathemalensis, in dict. tract. de iust. distrib. 2. par. cap. 21. num. 24. ubi has congregationes generaliter damnat, *Et potius in totius Regni perniciem, & in pauperum Indorum miserrimam exactionem, quàm in Regni, Regis, & Reipub. utilitatem fuisse inventas, ne dixerim ab orco deductas.* Debet enim intelligi, ut ex eiusdem verbis

25 apparet, iniurijs suppositis, † quas Indi occasione harum reductionum ab Hispanis recipiebant, cùm proprijs domicilijs exclusi, ab illis dirui, vel occupari viderent, & vagari extra tectum, & extra urbem cogerentur. Vel ubi causâ incolendi dicta municipia, longè à suis locis natalibus adducuntur, quibus diu assueverant, & quorum temperiem mutare damnosum esset. Hoc enim omni curâ, & studio à reductoribus fugiendum esse, providè, & expresse disponunt schedulæ suprà citatæ, & aliæ, quas expendi sup. hoc lib. cap. 5. ex num. 66. ubi adduxi plura de damnis mutati temperamenti. Queis nunc

26 addo † text. in l. fin. tit. 22. par. 2. ubi noster Greg. Lopez, verb. *Vivir*, notabiliter inquit: *Nota contra compellentes Indos frigidæ regionis, transire ad calidas regiones; ex quo multi moriuntur: sunt enim puniendi, quia eos necant.*

27 Cęterùm, his cessantibus, dubitare non licet, eiusmodi Indorũ dispersorum aggregationẽ, & in vita politica institutionem, iustã, utilem, & inexcusabilem esse. Quam, † etsi fortè nunc eorum aliquos ægrè ferre contingat, priscis nimirum & incultis moribus assuetos, id considerandum non est, quoniã paulatim procedente tempore, tum ipsi, tum eorum posteri, huic melioris vitæ formæ assuescent, eaque regi, & potiri summopere lætabuntur, ut præclarè considerat Acost. d. cap.

28 19. pag. 357. & Saturni † sæculo contigisse canit Ovid. 1. Metamorphos.

Tũ primũ subire domos, domus antra fuerũt,
Et densi fructices, & iuncta cortice virgæ.

Et Virgil. 8. Æneid. loquens de eodem Saturno:

Is genus indocile, ac dispersum mōtibus altis
Composuit, legesque dedit, &c. --------

29 Quo exemplo † Romani, feras omnes gẽtes, quas armis subigebant, statim civiles, & politicas reddere nitebantur, ut ostendit Strabo lib. 11. his verbis: *Romani multas gentes in potestatem redactas, feras*

ob locorum naturam, vel quòd aspera essent, vel portubus carerent, aut ob frigus, alijsvè de causis habitando incommodas, commercijs antè ignotis docuerunt uti, & de feris civilem vitam agentes redegerunt : & meliùs D. August. qui eos multum hac ratione commēdat,& laudat,lib.5.de Civitate Dei cap. 12. 15.& 17.relatus in cap.omnes, §.ecce 28. q. 1.D.Thom. Iust.Lipſ.Thom.Bozius,& alij, quos Ego congessi in 1.to. lib.2.cap.7. num. 72.& seqq.

30 Et quod magis ad rem,de qua agimus,pertinet, † frequenter etiam cogebant,veteres sedes, & habitationes relinquere, & in alia loca migrare,quæ *Metoëcia* dicebantur,hoc 31 est † loca transmigrationis, vel transmigratorum incolarum, qui aliquando(Suida teste) huius inquilinatus ratione, quotannis tributum duodecim drachmarum solvebant, quod similiter *Metoëcion* à *Metoëcis*, hoc est extra patriam degentibus appellabatur. De quibus agit I.C. in l.pupillus 33. D.de verb. 32 signif. & † text. celebris, qui hinc emendandus, & interpretandus venit, in l.certa forma 4. C. de iure fisci lib. 10. ibi : *Certa forma super Metroicis* (lege *Metoëcis*) *data est, qui iussu Principis in aliam civitatem translati sunt, &c.* Circa cuius explicatio- 33 nem, & simul circa formam, & causas † coloniarum, quas Romani in provincias debellatas mittere solebant, plura tradunt Bart. Andre.de Barulo, Iacob. Rebuff. Platea, Lucas de Pena, Valençuela Piscator, Alciatus, Pyrrhus Ængleberm. Cuiac. & Gottofred. ibid. Clemens Alexandr. & eius Addition. Hervetus pag. 103. Forcatu. in Neciomant. iur. dialog.18. Vvolphang. Lazius lib.2. comment. Reipub.Rom. cap.13. pag.236.& lib.12.cap.2.Cæl. Rhodigin.lib. 13. lect. antiq. cap.9. Brisson.Schardus,Kalinus, & alij, qui de verb. iur. scripserunt, verb. *Metocei*, Guido Pancirolus in thesaur. variar. lection.pag.375. & 243.Iacob. Durant. Cassellius lib.1. variar. cap.6. Bernard. Aldrete de origin. ling. Castellanæ lib. 1.cap.21.pag. 133. Callist. Remirez de lege Regia, §. 32. ex num. 27. & pleniùs cæteris Dom. D. Laurentius Ramirez de Prado à me sæpè, sed nunquam satis pro meritis, & eruditione laudatus, in sua Tessera legum cap.3.per totum, ex pag.42. & novissimus D.Nicol.Ferdin.à Castro exercit.Salmant. 1. num. 44. pag. 49. ubi quòd *Metæcium*, etiam dicebatur tributum,quod inquilini solvebant, qui in aliam regionem migrabant.

Qui omnes pariter ex eadem lege dedu- 34 cunt iussu † Principis, & ex iusta causa posse subditos in novas colonias, sive vicos, vel civitates transferri; & subdit Iacob.Rebuff. hoc frequenter per Principes fieri solere, ubi capiebant aliquam terram non sibi amicam. Extrahebant quippè inde homines fortes, & armigeros, & eos in alia loca transferebant, & omnia bona, quæ habebant in illo loco,publicabant, & alius locus mensuratus eis assignabatur, ut in dict.l.& in Rubr. & Nigro, C. non licere habitatoribus Metrocomiæ lib. 11. Quæ cùm ita se habeant, multo meliùs, & iustiùs poterunt Indi, de quibus loquimur, ex campis ad urbes,& municipia, Religionis, & politicæ institutionis causâ transferri. Absque eo † quòd in hoc 35 eorum velle,aut nolle attendatur,cùm publica utilitas semper præferri debeat, Authent. res quæ,C.comm.delegat. Et † homines ubi 36 contra propria commoda laborare inveniuntur, etiam invitos nolentesque conservare, protegere, & dirigere, maximè ad Principem ac Rempub. spectet, argum. l. si pater, C. de sponsal. l. cùm ratio, §. penult. D. de bon.damnat.l.5.& 6. D. de tutel. cum alijs, quæ tradunt Decius, Cagnol.& Petr. Faber in l.invito 65. de regul. iur. Seneca lib. 6. de benef.cap.14.23.& 24. text.& gloss. in cap. ipsa pietas 23.quæst.4.Ego latè 1.tom.lib.2. cap.13 n.99. & novissimè Mart. Magerus de advocat.armat.cap.11.ex n.389.ad 410.

Neque hoc Indis,& præsertim nostris Peruanis grave,aut novum videri debebit, cùm in eorum historijs legamus, † Reges Incas, 37 qui eis olim dominabantur, ex qualibet causa,facilè eos mutare solitos, & in longinquas regiones transmittere, & isti sic translati *Mitmas*,vel *Mitimaes* appellabantur,quod, eorum sermone, translatos, sive advenas significat,ut latè comperies ex traditis ab Acosta in hist.natur. & moral. Indiar. lib.6. cap. 12. Matienz.d.tract.de moderat. Reg.Perù, 1.par.cap.25.& Garcilasso Inca in suis commentarijs Peruanis lib.7.cap.1.

Et ex suprà dictis descendit, † non ineptè 38 has reductiones,sive aggregationes Indorum *Metoëcias* vocari posse, quamvis Ego municipijs, vicis, & Metrocomijs eorundem Romanorum æquè similes esse existimem. Erant quippè † municipia, & vici, minora homi- 39 num conciliabula, qui ibidem domicilium facientes, proprio iure utebantur, unde & municipes dicti fuerunt, ut constat ex l. munus 18. D. de verbor. significat. ubi Alciat. Forner.Brechæus,Gœdæus,& alij, & ex traditis à Petr. Crinit. de honest. discip. lib. 7. cap. 6. Conan. lib.5. commentar. cap. 9. num.2.& Corras. lib.3. miscell. cap.6.num. 3.Metrocomiæ autē,villæ,sive pagi maiores,

sic dicta, quasi matrices pagi, sive capita minorum vicorum, aut pagorum, & qualis est Metropolis inter urbes, talis est Metrocomia inter vicos, ut colligitur ex dict. l. unica, C. non licere habit. Metroco. lib. 11. & l. 8. C. de exact. tribut. ubi Alciat. Cuiac. & alij, & notant Brisson. Kalinus, & reliqui Auctores, qui de verb. iur. scripserunt, verb. *Metrocomia*, Guido Pancirol. in thesaur. var. lect. pag. 118. & alij apud Castrum ubi sup. num. 65. & seqq. Quod respondet formæ, & modo, quo in his regionibus utimur, in condendis, & disponendis aggregationibus, seu vicis Indorum, & ita communiter dicimus: *Los pueblos, i repartimientos de Indios, i sus cabeceras.*

Et in eo quoque similitudo procedit, quòd sicut † Metoeci locum sibi designatum deserere non poterāt, nisi licentiā Principis præcedente, quia in illum ita transferebantur, ut perpetuò ibidem ipsi, & eorum posteri morarentur, nec se inde auderent separare, ut notant DD. in d. l. 4. C. de iur. fisc. lib. 10. præcipuè Andr. de Barulo num. 4. iunctis locis T. Livij, Cornel. Taciti, & alijs, quæ adducit Vvolfang. Lazius lib. 12. de Republ. Rom. cap. 1. Ita † nostri Indi, municipia ad quæ reducuntur, & in quibus adnumerantur, & taxantur, deserere non possunt, & si deserant, ad ea etiam inviti, & reluctantes rediguntur, quia aliter neque in Fide & Religione Christiana instrui commodè possent, quod præcipuè curatur, neque tributarijs functionibus, & alijs muneribus, & oneribus personalibus, & realibus, quæ eis iniuncta sunt, deservire, ut optimè advertit Ioann. Matienz. in dict. tract. de moderat. Reg. Perù 1. par. cap. 25. Herrera in histor. gener. Indiar. decad. 2. pag. 104. & Fr. August. Davila in histor. Mexicana lib. 1. cap. 33. pag. 124. Et si contrarium admitteretur, † esset in eorum potestate pro arbitrio suo dominum, sive Commendatarium mutare, vel fraudare, aliumque eligere, & iurisdictionem, quam non habent, transferre, contra ea, quæ in simili tradit Gigas in tractatu de crimin. læsæ Maiest. tit. de rebell. quæst. 11. num. 4. Matth. Stephan. in tract. de iurisdict. cap. 7. num. 172. & seqq. & Synopt. obser. de tributis, cap. 20. pag. 34.

Quod non debet cuipiam novum, aut iniustum videri. Nam licèt verum sit † regulariter homines, & vasallos liberos liberam habere facultatem transferendi domicilium quocunque libuerit, l. placet, l. domicilium, l. assumtio, §. de iure, l. non utique, l. nihil impedimento, D. ad municipal. l. 7. tit. 25. part. 4. l. Recopil. Quo exemplo † antiquis quibusdā schedulis ann. 1536. & 1566. & alijs, quæ reperiuntur in 4. tom. impress. pag. 284. & sequentibus, dispositum fuit, ut Indi, quia liberi sunt, possent pro libito suam habitationem mutare, & de uno loco, vel provincia in aliam migrare. Species † enim servitutis est à certo loco non posse discedere, l. Titio centum 70. §. Titio centum, D. de condit. & demonstrat. l. 2. D. de lib. hom. exhiben. cum alijs, quæ latè congessi sup. hoc lib. cap. 3. ex num. 49. Quibus nunc addo Cassiod. lib. 7. form. 36. ibi: *Quia † penè reclusus advertitur, cui mutare solum, liberum non videtur. Quia cùm sit homo commutabilis, naturæ suæ desiderat habere qualitates*, & latè, & eruditè, ut solet, de eodem agentem D. Francisc. Amaiam lib. 1. observ. cap. 6. per totum.

Id tamen † semper limitari solet in hominibus, qui habent conditionatam libertatem, & certis servitijs, & tributis domino præstandis personaliter obligati sunt, quales nostri Indi esse comperiuntur, ut sæpè retulimus. Eiusmodi namque homines non posse solum vertere, nec locum suæ originis, domicilij, vel territorij in domini præiudicium deserere, & in alium transire, & si secus fecerint, ius esse eos in castrum, pagum, vel municipium, cui adscripti, & astricti sunt, atque in locum propriæ originis revocandi, communis est omnium Doctorum, & præcipuè feudistarum sententia, quæ nititur auctoritate text. in dict. l. certa forma, & in l. incola, & l. de iure, D. ad municip. Authent. de mand. Princip. §. si suscipientes, ubi gloss. l. super, C. de mancip. & colon. patrim. lib. 11. l. 2. l. cùm satis 23. & l. omnes 8. & ferè per totum, C. de agricol. & censit. l. 1. C. de colon. Illiric. l. 1. C. de colonis Balestinis, eodē lib. ubi Lucas de Pena, qui dicit de hoc extare capitulum Papæ Honorij, quod incipit, *Ad novas communātias*, cuius etiam meminit Matth. de Afflict. post Andream de Isernia, simile capitulum Regni Neapolitani commentans, lib. 3. constit. Neapolit. Rubr. 6. *De revocandis transeuntibus ad alienam habitationem*, num. 11. & 12 ubi notat, quòd hoc † procedit, etiā si servitium, ad quod vasallus tenetur, minimum sit. Et idem docet Bald. in l. si plures, C. de condit. insert. ubi quòd si vassalli ratione curiæ, vel castri, recedunt, sunt ad feudum revocandi, & in l. 1. C. de Lat. libert. ubi, quòd licitum est domino propriā auctoritate adscriptitium capere, & plagis mediocribus castigare, & latè prosequuntur idem Afflict. decis. 265. n. 75. & 81. Socin. Iunior cons. 76. num. 32. vol. 3. Cephal. cons. 28. per tot. vol. 1. Ant. Borrin. de servit.

vas-

vassall. par. 2. cap. 2. in §. fidelitas, in fine, Martin. Laudens. de officialib. dom. §. 46. Paris de Puteo in tract. de syndicat. tit. de excess. Baron. num. 32. & seqq. Marin. Freccia de subfeud. Baron. lib. 2. author. 15. Petra de potest. Princip. cap. 3. quæst. 4. num. 61. Sesse in decis. Aragon. 1. par. decis. 73. n. 29. Vincent. de Anna allegat. 64. sub n. 4. Camill. Borrell. de Magistrat. edictis lib. 4. cap. 9. ex num. 9. Callistus Reinirez d. tract. de lege Regia, §. 32. num. 32. & Fredericus Husanus in tract. de hominib. proprijs, cap. 7. quæst. 4. in posteriori eius parte, num. 70.

49 Vbi † quòd ad vassallum, & hominem proprium repetendum, competit reivindicatio, & alia interdicta, & remedia, & cognitio Prætoria, l. 1. §. per hanc, D. de reivindicat. & l. 1. C. eodem, ubi DD. Menoch. de recuper. possess. in prælud. num. 54. & novissimè D. Franc. Merlin. controvers. forens. cap. 83. & tetigi sup. cap. 3. num. 26. & seqq. & infrà lib. 2. cap. penult. num. 68.

50 Quinimò etiam cessante servitiorum, vel tributorum obligatione, & præstatione, † ex qualibet alia causa publicę utilitatis, vel melioris, aut commodioris sui Regni gubernationis, vel conservationis, posse Regem, vel dominum compellere vassallos, quantumvis liberos, ne à suis Regnis, vel dominijs exeāt, & recedant, & pœnis propositis edicere, ut qui recesserint, intra certum tempus revertantur, optimè docuit Ludov. Roman. cons. 59. num. 1. & seqq. ad hoc ponderans text. in l. ult. D. decret. ab ordin. facien. ubi approbat I. C. municipalem constitutionem, quâ cautum erat, ne quis extra propriū municipium agere, aut stare debeat, & l. quod promulgatis, C. de officio Præfecti urb. ubi Præfectus urbis ad originariam civitatem iure licito revocat originarios, in provincia consistentes, quia licèt alibi domicilium cōstituere possint, ut suprà tetigimus,

51 † iuri tamen originis renuntiare non possunt, l. assumtio, in princip. D. ad municipalem, l. origine, C. de municip. & origin. lib. 10. Quin potius originariæ civitatis causa semper potior esse debet, & ne odinarijs, & necessarijs civibus denudetur, l. libertus, §. præscriptio, D. ad municip. l. cives, ubi gloss. C. de incol. lib. 10. cum alijs traditis à Bart. per text. ibi in l. relegatorum, §. interdicere, D. de interd. & releg. Ioan. Andr. in Addit. ad Specul. tit. de compet. iudic. adit. 42. Nicol. de Millis in repert. verb. *Domicilium*, Alexand. consil. 100. lib. 3. Petr. de Antibol. in tract. de muner. & honor. par. 1. num. 4. & Quint. Mandos. in regul. Cancell. 16. quæst. 41. num. 4.

52 Quam sententiam his non relatis † sequitur Borrell. d. cap. 9. in princip. hoc axioma, vel edicti genus in Principibus licitum esse contendens: *A patria ne discedito, & alibi ad habitandum ne ito, euntes revocato*; & adducens exemplum

53 † Regum Sinarum, qui mediante hac prohibitione, infinitâ prope civiū multitudine abundant, in qua consistit præcipuum regnorum fulcrum, & ornamentum, l. cùm ratio, §. si plures, D. de bon. damnat. subolescente nimirum indies prole, in alienas regiones migrationibus interdictis, ut scribit Maffeus lib. 6. histor. Ind. Oriental. Ioan. Gonçal. histor. Sinar. lib. 1. & 3. & alij, quos retuli tom. 1. lib. 2. cap. 20. num. 46. & 50.

54 Ex quibus duo nimis practicabilia, sed parum quidem perpensa, & animadversa, in materia istorum Indorum, ex suis municipijs fugientium, deducere possumus. † Primùm, tam ipsos, quàm eorum receptatores, & occultatores peccare, & in utroque foro tenêri ad restitutionem tributorum, quæ Rex noster, vel privati Commendatarij ob talem fugam amiserunt, imò & ad reliqua damna, quæ ob defectum Indi fugitivi, in servitijs personalibus secuta sunt, ut est textus expressus in l. omnes profugi, C. de agricolis, & censit. lib. 11. ibi: *Omnes profugi in alieno latebras collocantes, cum emolumentis tributarijs, salva tamen moderatione revocentur. Et ab illis etiam apud quos reperiuntur, quique eorum labore in lucrum suum usi sunt, tributa, quæ publicis perierunt functionibus, exigantur*. Et in simili, loquens de vassallis feudalibus, probat Afflict. ad cōstit. Neapol. dict. lib. 3. Rubr. 6. de transeunt. ad alien. habit. num. 8. & 9. ubi, quòd plus

55 est † tales vassallos tenêri etiam, inquit, ad restituendum fisco, vel Baroni cui serviunt, totum illud, quod ex tali recessu fuerint lucrati.

56 Quod tamen Ego † in nostris Indis non admitterem, cùm non servi, sed liberi sint, & sibi, quæ lucrantur, acquirant. Imò à restitutione fraudatorum tributorum eos excusarem, si iustam, & rationabilem recedendi causam habuerint, puta quia in municipio, in quo aggregati erant, permanentes, nimis asperè tractabātur, & multis molestijs, & extraordinarijs, atque indebitis servitijs vexabantur à suis Commendatarijs, vel ab ipsis locorum Rectoribus, prout frequenter accidere solet.

57 Vbi enim † datur aliqua iusta causa veniendi contra præceptum, non dicitur præceptum contemtum, ut in cap. brevi, de iureiurando, & per Ioannem Andream in cap. capientes, §. si verò, de electione, lib. 6. Archidiac. in cap. eos, de sententia excommun. eod. lib. & notata in cap.

Metropolitanum 2. q.7. & in l. 1. D. si quis ius dicenti non obtemp.

Excusandique Indi videntur, si prædictis iniurijs, & vexationibus intervenientibus à vicis, & aggregationibus fugiant, in quas inviti redacti sunt, † cùm etiam propriam patriam, & dulce natale solum multi relinquere, & deserere soleant, ob similes iniurias, vel tyrannides vitandas, ut benè advertit, & exẽplo elephanti, & castoris probat Fr. Ioann. à Ponte in cõven. utriusq. Monarch. 7. par. lib. 3. cap. 3. pag. 19.

58

Et in terminis feudorum, † quòd vassallus non possit, nec debeat revocari ad locum à quo aufugit ob timorem, & crudelitatẽ domini, nec ob id amittat feudum, rectè docuit Lucas de Pena in l. si coloni, C. de agricol. & censit. lib. 11. Ant. Capicius in invest. feud. verb. *Feuda amittuntur*, num. 52. Petr. de Gregor. Siculus de concess. feud. par. 8. tit. de iure boni tractam. num. 4. & par. 7. q. 4. n. 5. & Camill. Borrell. consil. 30. & 31. per tot. centur. 2. & dict. lib. 4. de magistrat. cap. 9. num. 52.

59

Secundum, quod dixi ex prædictis deduci posse, illud est, † nempè Indos sic in municipia redactos, si ab illis aufugiant, vel morte consumti, deserta remaneant, ut quotidie (proh dolor!) videmus contingere, terras communitatis dicti municipij, & reliquas sibi privatim ad vitæ sustentationem mensuratas, & assignatas, amittere, neque in eis amplius ullum ius prætendere posse, sicut in Metœcis, veteranis, vassallis feudalibus, & alijs similibus contingit, ut probat text. in dict. l. certa forma, C. de iure fisci lib. 10. ubi omnes DD. l. penult. C. de veteranis, l. penult. C. de protect. & domest. lib. 12. l. penult. C. de princip. agen. in reb. l. fin. C. de metat. lib. 11. & prosequitur Bald. in prælud. feud. num. 38. & 39. Paris de Puteo in tractat. de syndic. tit. de excess. Baron. num. 32. & seq. Borrell. dict. cap. 9. num. 19. & seqq. & Callistus Remirez dict. §. 32. num. 32. & 34. ubi similem consuetudinẽ in vassallis Regni Aragoniæ expendit, & antiquam nostri Regni Castellæ de occupandis bonis vassallorum recedentium, qui *Solariegos* appellantur, de quibus etiam agit Ioann. Garcia de expensis, cap. 9. num. 62. & seqq. & de nobilit. gloss. 18. num. 42. Otalora de nobilitate par. 2. cap. 4. num. 8. Gregor. Lopez in l. 3. tit. 25. par. 4. verb. *Solariego*, Didac. Perez in l. 2. tit. 11. lib. 4. Ordin. Baeza de inope debit. cap. 2. num. 24. & Gomez de Mescua de potestate in se ipsum lib. 2. cap. 17. num. 18.

60

Sed an † eiusmodi terræ, & possessiones incommodum commendatariorum cedant, & veluti in solatium amissorum tributariorum, vel Regi Regioque eius fisco applicentur, non semel vidi in quæstionem vocari. Et præcipuè in quadam causa illustrissimi Marchionis de Oropesa, qui se non solùm Commendatarium, sed dominum titularem esse prætendebat locorum, & Indorum ubi terræ vacaverant. Verùm nihilo magis obtinere potuit, quia licèt in feudis id constitutum sit, & terræ, ac reliqua bona recedentium vassallorum dominis cedãt, ut communiter docent omnes Auctores suprà relati, in nostris tamen Indis contrà sentiendũm, & observandum videtur, † cùm Rex ac dominus noster regulariter fundet suam intentionem quoad terras vacantes, ut post alios probat Bobadilla in Politica lib. 2. cap. 15. num. 52. & Nos latiùs infrà lib. 5. trademus, & in specie se esse universalem dominum omnium terrarum, montium, ac pascuorum harum regionum, & provinciarum pluribus schedulis, & provisionibus declaraverit, de quibus etiam ibidẽ tractabimus, ac per consequens, quas Indis reductis, & aggregatis ex sua benignitate fruendas concessit, eisdem Indis deficientibus sibi reservasse videatur, † & iure, quod vocant *Reversionis*, Regio fisco addicendæ, & applicandæ sint, arg. text. in l. si unus, §. pactus ne peteret, D. de pact. l. filio quem pater, D. de liber. & posth. ibi: *Quia non translatus, sed redditus videretur*, l. voluntate, §. fin. D. quibus mod. pign. ibi: *In pristinam causam res redit resoluta venditione*, optimus text. in cap. 1. de eo, qui finem fecit agnationi in usib. feud. cũ multis alijs, quæ latè more suo congerit Tiraq. in l. si unquam, C. de revocand. donat. verb. *Libertis*, num. 35. Cassan. in Catal. glor. mund. par. 10. consid. 5. Marescot. lib. 1. var. resolut. cap. 55. & lib. 2. cap. 23. à num. 3. Menoch. cons. 2. num. 237. volum. 1. Cacheran. cons. 7. num. 51. Monter à Cueva in decis. Arag. 1. par. decis. 1. num. 8. & 14. & decis. 17. num. 37. & decis. 46. & 47. & alij passim, qui loquuntur in feudis, & similibus causis, & reversionis ius favorabile esse probant, atque etiam in correctorijs, & in damnũ tertij admittendum, de quo alia etiam in simili congero infrà lib. 2. cap. 27. num. 9.

61

62

63

Non tamen † facilè quævis Indorum fuga, & absentia ad spoliationem eorum trahenda est. Nam ut pupilli, possessionem terrarũ suarum solo animo non amittunt, l. pupillus 11. D. de acq. rer. dom. l. pupillum 19. D. de acq. possess. l. si is qui 27. in fine, eod. tit. Maximè quãdo ob iniurias, & vexationes, quas patiũtur, se absentãt, & abscondũt, ut probat text.

64

ele-

elegans in l. fin. verf. *Otro si dezimos*, tit. 28. par. 3. quæ ideò tali in casu præscriptionem similium prædiorum inhibuit. De qua etiam nunquam, vel parcè admittenda in prædijs minorũ, vel eorum, qui simili privilegio fruũtur, latè agunt DD. per text. ibi in l. fin. C. in quib. cauf. in integr. rest. non est necess. l. 8. tit. 29. par. 3. l. 9. tit. 19. par. 6. l. fin. in fin. tit. 14. ead. par. Decius conf. 556. num. 7. Cassanæ. in consuet. Burgund. Rubr. 1. §. 8. num. 27. Menchaca de success. creat. lib. 1. §. 10. num. 49. & 60. & Sfortia Oddus, plures allegans, in tract. de in integr. restit. par. 2. q. 88. art. 5. nu. 53. Et Indi † quamvis reducantur, vel ex alijs municipijs in alia transferantur, sua iura, & privilegia retinent, ex regula subrogationis, ut per plura iura, & DD. concludit Curtius Senior conf. 26. Bellon. conf. 1. num. 8. Alberic. in l. si ususfructus, D. quib. mod. ususfr. amitt. & Gail. lib. 2. observat. 61. num. 8. & 10.

65

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMIQVARTI.

1 *INDI ad municipia redacti, politicè instituendi sunt.*
2 *Gens nulla quantumvis barbara, sine legibus, & politia conservari potest.*
3 *Homines, qui politia & legibus carẽt, feris similes sunt.*
4 *Hunni quid honestum, vel inhonestum sit, penitus ignorant, ex Marcellino.*
5 *Moribus, ac legibus ordinandæ provinciæ, ex Caßiodoro.*
6 *Hispanorum mos appellandi,* Bestias, *homines rudes, & impolitos, unde descendit?*
7 *Politicam institutionem Indorum, & saltim legi naturali conformem, multum curari iubet Concil. Limense, cuius verba referuntur.*
8 *Schedulis plurimis politica Indorum institutio valdè commendatur, & Auctores, qui de ea agunt.*
9 *Naturalis legis præcepta, qui violant, armata etiam manu compesci possunt.*
10 *Indorum politica institutio non est difficilis, si prudenter, & patienter de ea tractemus.*
11 *Hominũ genus nullum est ita ferox, quod excoli non poßit.*
12 *Natura nos ad mentem optimam genuit, & faciliùs est secundùm naturam, quàm contra eam vivere, ex Quintiliano.*
13 *Naturale id potest dici, quod natura optimè fieri patitur.*
14 *Indi non sunt de antiquis suis moribus ad contrarios illico traducendi, sed paulatim, & suaviter.*
15 *Legislator dicitur vivendi artifex, & qualiter leges iuxta regiones, & personas aptare debeat?*
16 *Legislator, & Gubernator etiam Barbarorum, quibus praeest, utilitati, & commoditati consulere debet, ex Cicer.*
17 *Indi omnes eisdem legibus, & præceptis politicis gubernari non possunt, & quare?*
18 *Regio quælibet ut suo aëre, ac terminis, ita suis legibus, & moribus definitur.*
19 *Leges aliæ alijs gentibus placent, nec generales in diversis provincijs sufficiunt.*
20 *Ritus, & consuetudines Indorum, & aliorum infidelium, legi naturæ, aut Christianæ Religioni non repugnãtes, eis relinqui possunt, quando convertuntur ad Fidem.*
21 *D. Greg. Magni insignis locus refertur.*
22 *Duris mentibus simul omnia abscindere impoßibile est.*
23 *Locum summũ, qui ascendere nititur, gradibus, non saltibus elevatur.*
24 *Cap. infideles 24. q. 4. cap. ad mensam 11. q. 3. cap. sicut 9. verf.* Nullus, *de Iudæis, expenduntur, & illustrantur.*
25 *Indis conversis quatenus liceat maiorum suorum traditiones retinere.*
26 *Decreta plura Indici Senatus referũtur, quæ iubent, Indis antiquas suas bonas consuetudenes conservari.*
27 *Ecclesia semper, ubi potuit, infideliũ conversorum ritus, & festivitates retinuit, causam tamen earum ad Christianum cultum traducens, & exempla.*
28 *Breviarij veteris elegantia verba referuntur.*
29 *Bituricensium Lanionum notabilis, & Gentilica consuetudo refertur.*
30 *Schedula Regia adducitur, & latè explicatur, quæ iubet, ne Indis baptizandis capilli tondeantur.*
31 *Indorum consuetudo, nutriendi, & habendi capillos promissos, non est contraria religioni, aut legi naturali.*
32 *Capillorum longitudine, & promißione plures nationes usæ sunt, & hodie utuntur.*
33 *Capillorum dignitas, & ornamentum, ex D. Ambros. & alijs.*
34 *Consilij supremi Indiarum decretum refertur contra Religiosos, qui in Philippinis insulis Indos Sinas,* Sãgleies *dictos, religionis occasione tondebant.*
35 *Nomen quod Indus habebat tempore infidelitatis, si conversus retineat, est signum quòd adhuc manet infidelis.*

36 *Nomina suæ gentilitatis ab Indis cōversis retineri Cōcil. Limens. probibet, & quare?*
37 *D.Paul. 1. Corinth. 11. locus exponitur.*
38 *Comam, qui delicatè nutriunt, pexunt, & crispant, effœminati censentur, & semper notati sunt etiam à Poëtis, & Ethnicis Scriptoribus.*
39 *Capilli moles, & nimis crispati, & compositi in viris, sunt luxuriæ nutrimentum, & infandæ Veneris pabulum.*
40 *Levitici locus cap. 19.* Non attondebitis in rotundum caput vestrum, *exponitur.*
41 *Capillorum promißio, & nimia cura bis temporibus à nostris introducta, hoc est abusus,* En criar, i rizar guedejas, i copetes, *reprebenditur.*
42 *D. Ambros. tanquam fœminas notat, & sugillat viros, qui comam nimis curant, pexunt, & crispant.*
43 *Crispati, & calamistrati qualiter eleganti quodam epigrāmate reprehendātur.*
44 *Godefridi Ambianensis Episcopi factum contra nutrientes, & crispantes capillamentum.*
45 *D. Tyburtij Martyris verba notabilia referuntur contra molles, & crispatos; & quòd Christus dedignatur eos servos habere.*
46 *Incestæ cum matribus, filiabus, aut sororibus coniunctiones Indis permittendæ non sunt.*
Auth. de incest. nup. §. 1. collat. 2. ponderatur, & emendatur, ibid.
47 *Sodomia, bominumque devoratio, aut immolatio, omninò Indis probibenda est: & de sodomiæ detestatione, & quòd bæresim sapit.*
D. Iosepb Vela, Senator Granatensis meritissimus, laudatur, ibid.
48 *Corporum bumanorū ab alijs bominibus voratorum resurrectio qualiter futura? remißivè ad Ioan. Filesacum.*
49 *Idololatria est scelus omnium gravißimū, & Deo maximè infensum, & summopere ab Indorum animis extirpandum.*
50 *Idololatriam, qui permittit gubernator, graviter delinquit.*
51 *Amasias Rex, in alijs rectus, ob id tamen notatur 4. Reg. 14. quòd idololatriam non abstulit.*
52 *Excelsa vocat scriptura idola, & idololatriam, quia in mōtibus, & cacuminibus, ut plurimùm, exercebatur.*
53 *Idololatriam Indi plures etiam iam conversi, ob socordiam gubernatorū, & prædicatorum, in montibus, & in antris exercent.*
54 *Ministros diaboli, qui Indis idololatriā suadent, ab eorum consortio separandos esse, ex Concil. Limensi.*
55 *Fr. Bernard. de Cardenas egregius Concionator Franciscanus, refertur, & laudatur.*
56 *Indorum idololatria, ut omninò vitetur, & extirpetur, Rex noster, & eius Senatus multum vigilare, & providere debet.*
57 *Concilij Africani locus refertur de idololatria, quæ in Africæ abditis exercebatur.*
58 *L. 3. & 4. C. de paganis, & aliæ similes in Cod. Theodos. de idololatria extirpanda agentes, referuntur, & illustrantur.*
59 *Ignaviæ, & desidiæ vitium Indis commune summa cura corrigi debet.*
60 *Indi, qui nudi incedunt, suadendi sunt, ut vestes assumant.*
61 *Nuditas corporis bumani licèt non sit intrinsecè mala, naturali tamen pudori repugnat, & ad vitia provocat, & in omni bonesta Repub. probibetur.*
62 *Nuditatem aliqui bæretici probarunt, & Auctores qui de eius vitio, & damnis scribunt.*
63 *Florales, & Lupercales Romanorū ludi, quia à nudis celebrabantur, reprebensi.*
64 *Polyxena laudatur ob curam in verēdis corporis partibus, dum interficiebatur, tegendis.*
65 *D. Francisci nuditas coram populo, quo pacto excusetur à D. Bonaventura.*
66 *Americi Vesputij opinio circa Indorum nuditatem, taxatur.*
67 *Nuditatem in pudendis tegere naturale est, & primorum parentum documentum, ex D. August.*
68 *D. Pauli locus 1. Corint. 12. de bonestandis, boc est tegendis, ignobilioribus nostri corporis partibus, expenditur.*
69 *Ebrietatis vitium Indis cōmune, & valdè perniciosum tollendum est.*
70 *Indi frustra docentur Christianam Religionem, si ab eis ebrietatis vitium non removetur, & num. 73.*
71 *Ebrietas est dæmon voluntarius, & malitiæ, ac perfidiæ, sive idololatriæ mater, & alia dea, & num. seqq.*
72 *Exodi locus cap. 32. explicatur.*
73 *Concilium Limense compotationes Indorum idololatriæ fomentū appellat, & protestatur eis non sublatis Fidem inter illos firmari non posse.*
74 *Indorum ebrietatem tolli, ac puniri, & radices quibus inebriari solent probiberi, plures Regiæ schedulæ iubent.*
75 *Potiones de Chicha, Sora, Pulque, & aliæ quibus Indi inebriari solent, referuntur, &*

Auctores qui de illis agunt, & de ebrietate Indorum.

76 *Matrimonium ab Indis ebrÿs contractũ an valeat? remißivè.*

77 *Ebrietatis damna & vitia, plures Auctores exaggerant, qui referuntur.*

78 *Pristini exemplum ex Tertull. qui ob temulentiam à Fide descivit.*

79 *Compotationes Indorum privatæ, & non multum damnosæ, acriter puniendæ non sunt.*

80 *Naturali vitio parcendum est.*

81 *Indis connivendum est, si aliquando inebrientur, cùm sint plures gentes valdè politicæ, quæ ordinaria temulentia lætantur.*

82 *Hispani, & præsertim Magistratus, & Parochi, qui Indis vinum vendũt, & alias potiones, quibus inebriantur, magis peccãt, quàm ipsi Indi.*

83 *Salutis spes nulla restat, quãdo ab ÿs venena porriguntur, à quibus antidotum expectatur.*

84 *Vxores, & famulos viventes simul cũ maritis, vel dominis defunctis Indi cremare, vel sepelire solebant, & quòd hæc prava consuetudo illis tollenda sit.*

CAPVT XXIV.

De eisdem Indis sic redactis politicè, & religiosè, quantum fieri poßit, instituendis, tollendisq́ idololatriæ, ignaviæ, nuditatis, atque ebrietatis vitÿs, & alÿs universæ eorum nationi ferè connatis.

1 INDORVM † in certa loca, & municipia reductionem, & cõiunctionem, necesse est, ut prudens, Christiana, & politica gubernatio sequatur, eorundem moribus, & fini, qui prætenditur consentanea. Nulla † quippè gens ita barbara, aut ferina reperiri potest, quæ ubi in populum sociari cœpit, aliquibus legibus, aut moribus non regatur, vel sine iustitia, & politia conservari possit, ut docuit D. August. lib. 2. de Civitat. Dei cap. 21. Bart. per text. ibi in l. omnes populi ante num. 1. de iustit. & iur. ubi ait, solos silvestres homines, his carere, quia etiam populo carent; quem sequitur Navarr. in cap. novit, num. 86. de iudicijs, & Petr. Faber lib. 2. semestr. cap. 2. pag. 20. ubi inquit, † tales homines, qui politiâ, & legibus carent, non in hominum genere: sed potius in ferarum, & bipedum bestiarum numero censeri debere, exemplum de Hunnis adducens, quos Marcell. lib. 31. hist. tradit, nullius † legis, religionis, vel superstitionis reverentiâ districtos, inconsultorum animalium ritu, quod honestum inhonestumvè sit penitus ignorare. Cui conveniunt alia, quæ Ego congessi 1. tom. lib. 2. cap. 7. ex num. 13. Cassiod. lib. 5. epist. 39. sic inquiens: † *Decet provincias Regno nostro, Deo auxiliante, subiectas, legibus, & bonis moribus ordinari, quia illa vita verè hominum est, quæ iuris ordine continetur. Nam belluarum ritus est sub casu vivere; quæ dum rapiendi ambitu feruntur, improvisa temeritate succumbunt, &c.* & novissimè Cæsar Barthius lib. 3. advers. cap. 5. vol. 116. ubi † hinc descendisse putat morem Hispanorum, & Italorum, dum *Bestias* appellant homines rudes, & impolitos, & tradita à Lælio Bisciola lib. 1. horar. subsec. cap. 21. ubi prosequitur, qui olim, & qui hodie Barbari dici possint.

Et in terminis nostrorum Indorum, † eandem politicæ institutionis curam multum requirit, & commendat Concil. Limense secũdum, Can. 113. pag. 69. ibi: *Que se enseñe àlos Indios à vivir con orden, i policia, i tener limpieça, i honestidad, i buena criança; i que como acostumbran los Christianos, digan la bendicion à la mesa, i den gracias despues de comer. I quando van à dormir se encomiendẽ à Dios: i à menudo se persinen, i santiguen, i digan el Credo, i el Pater noster, i el Ave Maria, en lo qual todo principalmente sean instruidos los Caciques, i Mayorales, para q̃ los demas tomen exemplo.* Et adhuc meliùs idem Conc. Limense tertium actione 5. cap. 4. pag. 204. sic inquiens: *Cùm vita Christiana, & divina, quam Fides Evangelica docet, exigat naturali ratione, atque homine nõ indignam, vivendi consuetudinem. Cùmque secundùm Apostol. 1. Corint. 15 priùs animale sit, deinde quod spirituale; illud vehementer parochis omnibus, cæterisque ad quos Indorum cura spectat, commendãdum duximus, ut in primis dent operam sedulam, ut ferinis, atque agrestibus moribus depositis, humanis, ac politicis institutis Indi assuefiãt. Cuius generis sunt, ut ad templa non sordidi, atque incompositi, sed loti & pexi, & mundi veniant: ut fœminæ caput velamine aliquo iuxta Pauli Apostoli 1. Cor. 11. institutionẽ tegant, ut domi mensas cibo, lectos somno capiendo adhibeant; ut domus ipsæ non caulas pecudum, sed hominum habitationem ordine, mundicia, decore referant. Ac si quæ sunt alia eiusmodi, quæ sanè non violento, & mo-*

lesto imperio sed paterna potius cura, & gravitate peragantur.

8 Idem quoque † Pijssimi nostri Reges sedulò, & enixè plurimis schedulis, instructionibus, ordinationibusque curarunt, quæ reperiuntur in 1. tom. impress. ex pag. 318. & in 4. ex pag. 269. ubi, inter alia, elegans quoddam & satis providum summariũ apponitur, multarum rerum, quæ ad politicum Indorũ statum spectãt. De qua cura meminit etiam Anton. de Herrera in hist. gener. Indiar. decad. 3. pag. 189. 365. & 370. & alibi passim, & benè prosequitur alijsque documẽtis, suo Marte confictis, illustrat, Ioan. Matienç. in tract. M.S. de moderat. Reg. Peru, 1. par. cap. 14. & seqq. Acosta in eleganti tract. de procur. Ind. salute, præcipuè lib. 3. per totum, Boter. in relat. univers. lib. 3. ex pag. 77. Torquem. in Monarch. Indian. lib. 5. pag. 686. & 734. & Fr. Alfons. Fernand. Dominican. in histor. Ecclesiast. nost. temp. lib. 1. cap. 51. & 52. ubi laudat Motum proprium Pij V. P. M. quo hæc polities Indorum maximè commendatur, & ut legis naturalis præcepta observare cogantur, † quæ qui violant, armatâ etiam manu compesci, & puniri posse, multi opinãtur, quorum Ego latam mentionem feci, dict. lib. 2. cap. 12. ex num. 1. & novissimè Scacc. in tract. de sentent. & re iudicat. gloss. 1. q. 1. num. 169. & 225. & Martin. Mager. de advocatia armata cap. 9. num. 430. cum seqq. pag. 377. ubi hanc rationem inter alias adducit ad bellum legitimè infidelibus inferendum, & dominium, sive patrocinium eorum acquirendum. Qui duo Auctores addendi sunt alijs á Nobis adductis dict. cap. 12. & seqq.

9

10 Neque est † cur hæc Indorum institutio alicui difficilis videatur, barbaram eorum naturam, & propensionem objicienti. Nullum quippè † hominum genus ita rude, aut ferox reperiri potest, quod patiẽtiâ, solertiâ, & prudentiâ excoli non possit, ut præclarè docuit Plin. Iun. in suis epigramm. inquiens:

11

Sic hominum ingenia flecti ducique per artes
Non rigidas docta mobilitate decet.

Et Ego alia adducens, eodem lib. 2. cap. 8. num. 8. 90. & 92. eleganter Acosta lib. 1. de procurat. Indor. salut. cap. 8. & 17. & lib. 5. cap. 15. Et in simili Quintil. lib. 12. inst. orat. cap. 11. ubi hanc obiectionem ignaviæ instituentium potius quàm instituendorum ruditati, his verbis attribuit: *Longam enim facit operam, quod repugnamus: brevis est institutio vitæ honestæ beatæque si credas. Natura enim † nos ad mentem optimam genuit: adeòque discere meliora volentibus promtum est, ut verè intuenti, mirum sit illud magis, malos esse tam multos. Nam ut aqua piscibus, ut sicca terrenis, circũfusus nobis spiritus volucribus convenit: ita certè faciliùs esse oportebat secundùm naturam, quàm contra eam vivere:* & non minus benè, quin potius ad rem, de qua agimus, accommodatius lib. 9. cap. 4. sic inquiens: *Quorum si fieri nihil melius licebat, ne domibus quidem casas, aut vestibus pelliũ tegmina, aut urbibus montes, ac silvas mutare oportuit. Quæ porrò ars statim fuit? quid non cultu mitescit? cur vites coërcemus manu? cur eas fodimus? rubos arvis excidimus? terra & hæc generat. Mansuefacimus animalia? indomita nascuntur. Verùm † id est maximè naturale, quod fieri natura optimè patitur.*

12

13

14 Quæ sententia † eò faciliùs, & suaviùs in nostris Indis locum habebit, si de uno extremo ad aliud non transferantur; nec statim velimus eos Hispanis legibus moribusq; cẽseri, ut relato eleganti Plutarch. loco in Politica ad Trajanum, optimè docet, & probat Acosta d. lib. 3. de procur. Indor. salut. cap. ult. pag. 380. Semper † enim prudens Legislator, qui meritò, *vivendi Artifex*, appellatur ab Adam Contzen lib. 15. politic. cap. 6. §. 2. leges sancire, & aptare debet iuxta regionũ, quibus scribuntur, temperiem, dispositionem, conditionem, & capacitatem, cap. erit autẽ lex, 4. distinct. cũ similibus, quæ adduxi suprà cap. 4. num. 91. & seqq. Et † industriâ, atque humanitate suâ earum utilitati benignè consulere, quamvis immanes, ac barbaræ sint, ut scriptũ reliquit M. Tullius in epist. ad Quint. Fratrem, sic inquiens: *Quòd si te sors Afris, aut Hispanis, aut Gallis præfecisset, immanibus, ac barbaris nationibus, tamẽ esset humanitatis tuæ consulere eorum commodis, & utilitati salutique servire.* Quem locum adducens Fr. Ioan. á Ponte in conven. utriusq. Monarch. lib. 3. cap. 21. §. 1. optimè differit, an iustè potuerit Cicero Hispanos eo tempore barbaros, ac immanes vocare?

15

16

Vnde benè advertit Michaël Balboa Cabello in miscellan. Austr. Manuscripta, non esse † omnes Indos in communi eisdem legibus, ac præceptis politicis instituendos, cùm constet, inspecto tempore suæ infidelitatis, varijs ubique legibus, ac moribus gubernari solitos fuisse; prout varij erant ipsi Reguli, quibus suberant, hoc est *los Caciques, ò Curacas*. Et quia, ut rectè etiam quidam scripsit: *Qualibet † regio non magis suo aëre, aut terminis, quàm suis moribus definitur.* Et aliæ † alijs gentibus leges placent, ut latè prosequitur Tiraq. in l. 7. connub. num. 19. & DD. per text. ibi in c. 1. de cõstit. lib. 6. ubi dicitur, lege generali definiri non posse, quid in varijs, & diversis provincijs sit observandũ.

17

18

19

20 Et nõ minus rectè † Ioseph. Acosta d.cap. ult. & in hist. natur. & morali Indiar. lib. *6.* cap.2. in fin. dũ tradit, quòd etsi Christianis, ut diximus, moribus, disciplinâque nostrâ sint quidem barbari paulatim imbuendi, & omnes sacrilegæ superstitionis, aut barbaricæ feritatis ritus sensim amputandi: attamẽ si qua in re illorum mores à religione, & iustitia non discrepant, facilè eos immutãdos non esse, sed patrias eis, ac gentilitias cõsuetudines, ab æquò non abhorrentes, relinquẽdas, & secundùm eas ius dicendum. Cuius doctrinę luculentũ Auctorem profert † Greg. 21 Magn. lib. 10. Regist. epist. 71. ubi consuluit, Anglis recenter ad Fidem conversis, propria fana, & immolationes animalium, quibus anteà utebantur, relinqui debere; dum tamen hæc in cultum veri Dei convertere suadeantur: *Nam* † *duris* (inquit) *mentibus simul* 22 *omnia abscindere impossibile esse non dubium est: quia* † *is, qui locum summum ascendere nititur, gradibus, vel passibus, non autem saltibus elevatur.* 23

Et potuit etiam, ad eandem sententiã magis fulciendam, expendere † text. in l. fin. C. 24 de Paganis, cap. infideles 24. q. 4. cap. ad mẽsam 11. q. 3. cap. sicut 9. vers. *Nullus etiam*, de Iudæis, cap. ult. de divort. cum traditis à D. Thom. in 2. 2. q. 10. art. 11. quem ibidem reliqui Theologi communiter sequuntur, & Covarruv. Azor. & alij Auctores, quos Ego recensui 1. tom. lib. 2. cap. 14. numer. 29. & 30. Fr. Thom. à Iesu de procur. omn. gent. salute, pag. 172. & 504. Anton. Ricciullus de iur. person. extra Eccles. grem. exist. lib. 2. cap. 18. num. 3. & de nostris Indis agens, ultrà Acostam ubi suprà, Zurita in libello de quæstionibus concernentibus materiam Indorum, quæst. 25. ubi hinc deducit, † licere 25 Indis, indifferentes maiorum traditiones ob solam antiquitatis observationem retinere, dummodò in eis nihil impium, vel superstitiosum detegatur; quamvis in eo rerum genere aliquatenus virtutis modus excedatur, ex traditis à D. Thom. 1. 2. quæst. 18. art. 11. & quæst. 72. art. 9. & in 2. 2. q. 21. art. 3. Nam si exceditur, non debet permitti, nec excusationem præstare, iuxta sententiam B. Ambr. epist. 15. cuius elegantia verba statim n. 42. citabimus.

26 Et extant † plura Regia Indici Senatus decreta, quæ idem expressè iubent, ut ipse Acosta testatur, & præcipuè nobilis quædam schedula Vallisol. *6.* Augusti ann. 1555. quæ antiquas & bonas Indorum consuetudines naturali legi, aut Christianæ politi ei non adversantes, eisdem relinqui iubet, & nostris moribus, prout melius visum fuerit, accommodari, & alias reperies in 4. tom. impress. pag. 355. & 356. In quo † veterem Ecclesiæ 27 stylum amplectitur, quę Gentilium superstitiones, & festivitates multoties in eorum solatium retinuit, causam tamen earum immutans, ac veluti sacris ritibus expians, & in religionis nostræ meliorem observationẽ traducens, ut præter locum, & exemplum Gregor. Magni, de quo suprà, Cereorum festivitate, & alijs similibus agens, observat Beda in lib. de temp. rat. cap. 10. Baron. in Martyrolog. 2. die Februar. & Equestribus certaminibus, primâ die Augusti in honorem natalis Claudij Cæsaris, vel ædium Martis consecrationis fieri solitis, teste Dione lib. *6.* & postea ad festivitatem vinculorum sancti Petri, quæ eâdem die celebratur, religiosè ab Ecclesia translatis, idem Baron. eâdem die, Durand. in rational. divin. offic. lib. 7. Rutil. Bezonius de anno Iubilæi lib. 3. cap. 5. in fin. & lib. 4. cap. 12. pag. 464. Noster sæpè laudatus D. Laur. Ramirez de Prado in Pentecõtarc. cap. 49. pag. 347. & seqq. & Fr. Ioan. à Ponte in conven. utriusq. Monarch. lib. 3. cap. 13. pag. 91. ubi † veteris Breviarij verba ad hoc 28 nimis conducentia recenset, quæ sic habent: *Perspiciens* (Ecclesia) *quòd non de facili eos à tali consuetudine revocaret, cogitando tractavit, ut observantia sic maneret, sed potiori nomine militaret.*

Et cõducit notabile Arrestum Senatus Parisiensis, quod refert Mornacius in d. l. fin. C. de Paganis, circa conservandam † consuetu- 29 dinem Lanionum Bituricensium, qui bovem pinguem, multis sertis redimitũ, Bacchanalium tempore circumvehunt, & posteà eius carnes dividunt, & percarè coëmentibus tribuunt; ac deinde convivia coreasque simul agitant.

Vnde possumus deducere rationem decidendi ad aliam † schedulam ann. 1581. quæ 30 reperitur in 4. tom. impress. pag. 360. & iubet, ut Indis, qui baptizandi sunt, capilli non tõdeantur, quorum ipsi prolixitate, & usque ad scapulas extensione in multis provincijs plurimum gaudent; ita ut infamiæ, & gravissimi supplicij loco habeant, si quem fortè tonderi contigerit. Hæc etenim † consuetudo illis 31 ægrè ferentibus, immutanda non est, cùm neque religioni, neque legi naturali repugnet. Quin potius & olim, & hodie plurimæ nationes eâdem usæ, vel uti reperiantur, † ut de 32 Lacedæmonijs testatur Plutarch. in Lysandro, de Lusitanis, Alex. ab Alex. lib. 5. Genial. cap. 14. & de omnibus Hispanis in communi Cæl. Rhodig. lib. 18. lect. antiq. cap. 21. col. 674. & lib. 9. cap. 29. Ravis. Textor. in officina, 1. tom. pag. 370. & 372. de Gallis, inde

Comatis dictis, Plin. Ammian. Marcel. & alij, de Persis Herod. de Britannis Cæsar, de Germanis Cornel. Tacitus, & de Nazaræis Numerorum 6. vers. 5. & latissimè Mendoça in lib. 1. Reg. cap. 1. num. 11. annot. 10. sect. 1. pag. 391. & seqq. quorum, & aliorum testimonia congessit Anton. Hottom. in Dialogo de barba, & coma, Iunius eod. tract. de coma, Læl. Bisciola, qui alios allegat, lib. 7. horar. subsec. c. 5. & de Galliæ Regibus Pet. Greg. lib. 3. de Repub. cap. 2. & de ritu nutriendi tondendivè capillos, multa eruditè cumulās, Clemens Alexand. & eius interpres Hervetus lib. 3. Pædag. cap. 11. D. Paulin. epist. 4. ad Severum, Sixtus Senensis lib. 5. Biblioth. annot. 244. Guevara in c. 3. Habac. Alphon. Mēdoça in quodlibet. quæst. 5. expos. Pineda in Iob cap. 1. num. 20. Lipsius in Tacitum cap. 14. Tiraq. in Alexan. lib. 5. cap. 18. Rader. in Martial. lib. 3. epig. 6. & lib. 9. epig. 17. Quibus favet, † quod de capillorum dignitate, & ornamento, vltra Ovid. Petron. Apuleium, & alios scribit D. Ambr. lib. 6. Hexamer. inquiēs, *Comam reverendam esse in senibus, venerabilem in Sacerdotibus, decoram in adolescentibus, comtam in mulieribus, dulcem in pueris. Tolle arboris comam, arbor ingrata est: tolle humani capitis capillū, tota pulcritudo flacescit.* Et novissimè, & latissimè plura eruditè congerens D. Anton. Cabreros in tractat. de metu lib. 2. cap. 48. per totum.

33

Quam ob causam supremum Indiarum Cōsilium me cum alijs collegis ita censente, † iustè proximis hisce diebus quorundam Religiosorum stylum damnavit, qui in insulis Philippinis Indos Sinas, vel Iaponios, quos ibi *Sangleies* vocant, ad fidem, & Religionem nostrā admitti cupientes, non nisi priùs usque ad cutem tonsos, baptismo donabant, eam huius facti excusationem prætexentes, quòd relictis capillis, facilè cū alijs infidelibus, qui eis valdè promissis utuntur, miscebantur, & in gentilismum recidivabant; quòd tonsi, propter verecundiam, aut infamiam, quæ inter eos ex rasione contrahitur, facere non audebant. Tantum quippè sacramentum ex capillis (ut dicūt) sumi, vel pendere nō debet, & exemplum perniciosum visum fuit, ut quos Dei amor vel timor in fide semel recepta non continebat, ob solam abrasi capillamenti notam, retineri iudicarentur.

34

Quamvis non ignorem † in Iudæis recenter conversis, sumi solere indicium, quòd in Iudaismo perseverent, ex eo quòd pristinum nomen retineant, & ex alijs similibus signis, quæ doctè prosequitur Menoch. de arbitrar. casu 547. num. 5. quam sanè rationem addere possumus Concilio Limensi III. act. 2. cap. 11. pag. 121. † vbi eandem retentionem nominis Gentilitatis in nostris Indis prohibet, his verbis: *Ne in Indorum baptismo. & matrimonio falli sæpè cōtingat, dū ignoti illud repetūt, omnino vetetur Gētilitatis, aut superstitionis suæ nominibus uti: sed omnibus Christianis assueta nomina in baptismo apponantur. Cognomina verò ut invicem discernantur, masculi quidem paterna, fœminæ materna retineant.*

35

36

Neque his repugnat † locus D. Pauli 1. Corint. 11. ubi videtur docere, naturâ inspectâ, comæ nutritionem in viris ignominiosam esse, dum inquit: *Hæc ipsa natura docet vos, quòd vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi, mulier autem si comam nutriat, gloria est illi.* Quod idem testatur glos. per tex. ibi in cap. prohibete 21. distinct. 23. debet enim intelligi de natura, sive consuetudine Provinciæ, quæ hāc inter viros, & fœminas circa comæ nutritionē differentiam servavit, quæ cōmunior inter omnes gentes fuisse reperitur. Aut ubi homines comam nutrientes, effœminati animi indicium gestabant, vt ibidem D. Chrysost. addit, hoc est, non solùm comam nutriebant, & protendebant, sed crispaturis, & calamistris utentes, nimio luxu, & cultu fœminas exæquabant, aut excedebant. Hoc enim † non modò apud Sanctos, & Christianos Patres, verùm & apud Ethnicos Scriptores lascivosque Poëtas semper vitio, & probro datum fuit, vt patet ex Seneca in epist. 115. & 126. & in quæst. nat. lib. 7. & de brevit. vitæ cap. 12. Clemen. Alexan. lib. 3. Pædag. cap. 3. Cyprian. in lib. de lapsis, Tertul. de cultu fœm. cap. 7. Ovid. lib. 1. de Arte amandi, & in epist. 4. Phæd. Hippol.

37

38

Sint procul à nobis iuvenes vt fœmina comti,
Fine coli modico forma virilis amat.

Manil. lib. 1. Astronom. Martial. lib. 2. epig. 36. Horat. lib. 1. carm. od. 15.

Nequicquam Veneris præsidio ferox
Pectes cæsariem, grataque fœminis
Imbelli cithara carmina divides.

Quo loco Lambinus, & alij commentatores, veluti per consequentiam deducunt, † molles capillos esse luxuriæ nutrimentum, & infandæ Veneris pabulum. Et idem sensit Synesius in Encomio calviciei, relatus à Rhod. dict. lib. 8. cap. 29. dum inquit: *Nemo comatus, qui idem non sit Cinædus.*

39

Talia lasciva faciant, concede, puellæ,
Aut si quis male vir, quærit habere virum.

Contra quam mollitiem est illud Scripturæ † Levitici 19. *Non attondebitis in rotundum caput vestrum*, hoc est, vt Septuaginta interpretes vertunt: *Non cincinabitis caput vestrum.*

40

Eaque propter, meritò † adversus morem,

41

sive

sive potius corruptelam, his ultimis (heu!) tẽporibus (nescio quo malo sidere) apud nos introductam, comã nutriendi, torquendi, ac crispandi, vultusque fucandi, doctè, & graviter insurgit, pluribus Senecæ, & aliorum antiquorũ locis adductis, Pet. Ferd. Nauarrete in conservat. Monarchiar. discurs. 14. Illustr. Dom. D. Roder. Acuña Archiep. Bracharensis, in suis commentarijs, sive notis ad 1. par. Decret. super d. cap. prohibete, num. 4. & 5. pag. 173. & 174. Et eis nõ relatis novissimè, & acerrimè insignis I.C. Alphons. Carrança in libello, nũc cùm hæc prælo mandamus, vulgari linguâ, sed non vulgari eruditione in vulgus sparso, cui titulum fecit, *Contra los malos trages y adornos*, part. 2. per totam, & Reverendiss. Episcop. Chilensis D. fr. Gaspar Villarroel in Concion. Quadragesim. 3. part. pag. 150. & seqq. & melius in Commentarijs sup. lib. Iud. cap. 10. pag. 392. §. 8. ubi quantum dedecet militem comtum cincinnatumque esse, & cap. 14. pag. 577. num. 11. ubi quòd contra cincinnatos crispatosque cuncti armantur Doctores. Sed nemo melius, eos qui tal a faciunt, reprehendit, & sugillat, quamvis se patriæ consuetudine tueantur, quàm D. Ambros. cap. 22. Deuteron. epist. ad Irenæum, ubi sic habet. † *Quàm deforme autem virũ facere opera muliebria! Ergo pariant, ergo parturiant, qui crispant comam, vt fœminæ, & tamen illæ velantur, isti bellantur. Verùm habeant excusationem, qui patrios usus sequuntur, sed tamẽ barbaros, ut Persæ, ut Gothi, ut Armenij: Maior quidem est natura, quã patria.* Quem locũ quidam nostri temporis Vates non invenustè † egregio hoc epigrammate adumbrasse videtur.

42

43

Si vir, ubi virtus? nemo sine viribus est vir.
Si vir, ubi virtus mascula digna viro?
Non vir sed virus populi, exitiumque iuventæ
Cur te fœmineum non pudet esse marem?
Cur calamistrator discis crispare capillos?
Viribus indocilis, bellica ad arma rudis.
Pone ensem tã, sume colũ, trahe pollice fusum,
Non sexus, sed virtus efficit esse virum.

44 Extatque in eiusdem vitij detestationem † notabile factum Godefridi Ambianensis Episcopi, quod referunt Surius, & Molanus VIII. Novemb. & novissimè fr. Laurent. Landmeter de vetere Clerico lib. 1. par. 1. cap. 6. Quatenus in celebri quadam solemnitate festi Natalis Christi, illorum omnium oblationes, & dona reiecit, qui instar muliercularum intonsâ, & crispatâ erant comâ, *Quo facto* (inquiũt) *permoti, & cognita Antistitis auctoritate, certatim gladijs, & cultris, sibi capillum abscindebant. Miseros se existimantes, si ob comam, tanti viri benedictione privarentur.* Et in Actis S. Sebastiani, de Torquato, mentiente se Christianum, dixit † Tiburtius ad iudicem Fabianum: *Credisne, vir Illustriss. hunc Christianum, qui in corporis sui lenocinio moliendo, capitis fimbrias admittit? Qui tonsorem diligit? qui scapulis molliter gestit? nũquam tales pestes Christus dignatus est habere servos suos?*

45

Sed ut ad institutum redeamus, quemadmodum in hac re, & similibus, Indis Indorumque moribus aliquantisper ignoscendum, & deferendum est, ita in alijs omnino turpibus, & absurdis, nullo pacto (ut diximus) connivere debemus, sed omni studio curare, ut ex eorum usu, & animis excidant. Quales sunt † incestæ cum matribus, filiabus, ac sororibus coniunctiones, quas plurima etiã irrationabilia amovent animalia, ut inquit tex. in auth. de incest. & nefar. nupt. §. 5. collat. 2. sic enim legendum est, non *admonent*, ut ibidem rectè Contius advertit, & latè prosequitur Tiraq. in l. 7. connub. glos. 1. par. 7. n. 47. & seqq.

46

Sodomiæ, † & Antropophagiæ vitium, hoc est humanarum carnium esus, cruentæ ac inhumanæ hominum immolationes, & sacrificia, & alia, quæ continentur in summario, cuius memini sup. hoc cap. num. 8. & in Concil. Limensi Secundo act. 2. pag. 69. cum seqq. & Ego congessi in 1. tom. lib. 2. cap. 12. per totum, multa adversus eorum gravitatem, & fœditatem commentus. Quibus nunc addo Ritershusium ad Novel. part. 12. novel. 77. & 141. pag. 687. ubi plura adducit in detestationem sodomiæ, & nefarij cuiusdam Episcopi Itali, qui de eius laudibus librum scripsit, clariss. & eruditiss. D. Ioseph. Velam, Granatensem Senatorem meritissimum, in relect. cap. ult. de offic. ordin. 1. part. num. 94. fol. 44. cũ seqq. ubi Me etiam allegat, sive alligat potius, dum immeritum laudat, & D. Franc. Torreblanca de iure spirit. lib. 13. cap. 2. num. 23. & seqq. ubi probat, quòd sodomia, & bestialis actus contra naturam, hæresim sapiunt, & sic in multis provincijs Inquisitores de eis cognoscere solent. Et de Antropophagia plura etiam novissimè videre poteris apud Ioan. Filesacum lib. 1. select. cap. 8. ubi dilucidè explicat illam difficilem quæstionem, in qua quidam scioli, qui carneis oculis divina cernere volunt, vix exitum inveniunt, † de resurrectione corporum humanorum, ab alijs hominibus devoratorum, & qualiter ea in sua integra substantia resurgere possint, cum ratione cibi, in aliorum etiam hominũ substantiã conversa sint, qui æquè integri resurrecturi sunt.

47

48

Inter dicta porro crimina caput effert † idololatria, quæ (ut etiam dixi dict. cap. 12. ex num. 108.) scelus est Deo valdè infensum, im-

49

pie-

pietas extrema, & iniquitas maxima, ad cuius flagitium obstupescũt cœli, & portæ eius desolantur, &, ut inquit Tertul. in lib. de idololatr. c. 2. *Principale crimen est generis humani, summus sæculi reatus, tota causa iudicij*: quibus alia addit Lud. Ballest. in Onomatograph. verb. *Idolum*, Fr. Thom. à Iesu de procur. omn. gen. salute, 2. par. lib. 11. pag. 821. Mendoça in 1. tom. lib. Reg. pag. 153. & 833. & noviss. D. Franc. Torreblãca de iure spirit. lib. 9. cap. 3. per tot. & Dom. Episcop. Chilẽs. Villaroël in lib. Iud. cap. 3. pag. 86. Quamobrem gubernator qui eidem Deo placere cupit, in ea extirpanda omnem curã impendere debet, † ita ut nisi hanc impleverit existimare possit, nihil se in reliquis præstitisse, ut colligitur ex lib. 4. Reg. c. 14. Vbi † Rex Amasias laudatur, quòd rectum corã Domino fecerit, statim tamen hoc totũ deturpasse subijcitur, ob id, *Quòd excelsa non abstulit, adhuc enim populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis*. Vbi noster Abulensis meritò inquit, Regum, ac Gubernatorum famam, & præclara quævis facinora denigrare, huius execrandi vitij minus curatam extirpationẽ, & ultionem.

50 51

52 Ideò autem † *Excelsa* pro idolis, vel idololatria, sacer Textus usurpat, quoniam frequenter idolatrantes cacumina montium, & alias solitudines ad hoc faciendum quærebant, ut ultra alios advertit Procopius ibidem, ubi lucos dæmonum Excelsa interpretatur, nimirum quia non minus, quàm lucos, montes ad hæc scelera frequentabant. Vnde Tertul. lib. de pudicitia, mœchiam, seu fornicationem ita differentem inducit: *Sciunt luci mei, & mei montes, & vivæ aquæ, ipsaque in urbibus templa, quantum evertendæ pudicitiæ procuremus*, & alia tradens Villalpandus in Ezech. cap. 20. vers. 29. ibi: *Quid est Excelsum?* Ioann. Mariana in scholijs sup. Scriptur. ad eundem locum Reg. ibi: *Altare idolorum vocabatur Excelsum, quia in collibus erigebatur*, Martinus Delrius in Adagijs sacris, 1. tomo, pag. 531. & novissimè Ioan. Filesac. 2. select. cap. de cæremonijs, §. 7. pag. 171. & seqq. ubi de lucis & montibus plura eruditè congessit. Quo fortè sensu D. Hieronym. in epist. 7. ad Lætam sub initium, cùm ageret de ingenti Christianæ Religionis per totum orbem progressu, idola solùm in montibus, & sola relicta fuisse, his verbis lætabundus ostẽdit: *Solitudinem patitur, & in urbe Gentilitas Dij quondã nationum cum bubonibus, & noctuis in solis culminibus remanserunt, &c.*

53 Quod sanè † in nostris hodie Indis in multis partibus durat, ubi Evangelium annuntiatum non est. Imò (quod magis dolendũ est) etiam ubi iam annuntiatum, sed ministrorum socordiâ minus solidè animis conversorum infixum, & insinuatum, vel oblitterari permissum. De quo passim pij, & graves viri queruntur, inter quos Acosta lib. 1. cap. 14. & in alijs seqq. & lib. 5. cap. 9. 10. & 11. ubi de idololatria istorum barbarorum satis prudenter scribit, & de remedijs contra eam, & evertendis idolorum signis, & templis, Thom. à Iesu ubi sup. Conc. Limense 2. act. 2. cap. 97. cum multis seqq. ubi refert varias Indorum superstitiones, & idolatrandi formas, & docet, qualiter extirpandæ, & idola dissipanda sint, & Concil. Limense 3. act. 2. cap. 42. pag. 145. ubi seriò iubet, † ut ministri diaboli, hoc est vetuli quidã, & decrepiti Indi, qui sunt dæmonũ flamines, & arioli, ac magi scelestissimi, & Indos iam conversos pervertere solent, & ad antiquam idololatriam revocare, à cæterorum consortio separentur, Torquemada in Monarch. Indiana lib. 15. c. 23. ubi plura de idololatrijs secretis Indorum, & qualiter ab eis eradicari possint: & P. Paulus Ioseph. ab Arriaga è Societate Iesu (de cuius vita, & obitu aliqua dixi d. 1. tom. lib. 1. cap. 7. num. 56.) in libello, quem de extirpatione idololatriæ Peruanorum Indorum scripsit, & Regio Indiarum Consilio dicavit, & novissimè † Religiosus Pater, & verbi Dei, tum apud Hispanos, tum apud eosdem Indos ardens, & egregius Concionator Fr. Bernard. de Cardenas in alio eiusdem argumenti libello, ubi refert se ex mandato, seu commissione Provincialis Concilij Argentini, tunc temporis congregati, ad visitandas, & in Fide confirmandas aliquas Indorum provincias missum fuisse, multaque idolorum millia in montibus reperisse, & infandas alias superstitiones, & dæmonis suggestiones, cùm & ipsos montes, plurimas arbores, & lapides, & vilissima, & spurcissima sæpè animalia pro idolis colerent, eisque litare, & sacrificare solerent, & ad hoc liberiùs, & sine Parochorum metu faciendum, in solitudines, antraque, & speluncas secedere. Quod exigit, † ut tanto malo opportunis decretis, & remedijs à Pijssimo Rege nostro, & supremo eius Indiarum Consilio obviam eatur, ut in simili iampridem docuit Concil. Africanum sub Bonifacio I. Canone 25. † sic inquiens: *Instant etiam aliæ necessitates à Religiosis Imperatoribus postulandæ, ut reliquias idolorum per omnem Africã iubeant penitus amputari: nã plerisque in locis maritimis, atq; possessionibus diversis, adhuc erroris istius iniquitas viget: ut præcipiant & ipsa deleri, & templa eorum, quæ in agris, vel in locis abditis constituta nullo*

54 55 56 57

orna-

ornamento sunt, iubeantur omnino destrui. Quod † statim Imperatores iussisse cognoscimus, ex l. 15. 16. 17. 18. de Paganis, in Cod. Theodos. & l. 3. 4. & alibi sæpè eodem tit. in Cod. Iustin.

58

Ignavia † quoque, & desidia Indorum, quæ illis ferè omnibus naturalis esse videtur, ut inquit Acosta d. lib. 3. cap. 9. in princ. & cap. 19. in fine, & nos latè 1. tom. lib. 2. cap. 7. n. 27. & seqq. & cap. 12. ex num. 23. & supra hoc lib. 1. cap. 4. ex num. 102. prudenter à gubernatoribus corrigi debet, ut discant sibi, & necessarijs Reipublicæ ministerijs consulere, & operari, & otium fugere, quod plurima vitia hominum pectoribus ingerit, ut multis etiam probavi dict. cap. 4. ex num. 126. Sed hoc tamen sub ea cautione, ne Hispani totum pondus eis relinquere velint, & sub alijs, de quibus latè etiam in superioribus egimus.

59

Nuditas † etiam totius corporis, vel superioris eius partis, quæ apud plures Indorum nationes communis est, omni item studio illis dissuadenda, & prohibenda est. Nam iuxta doctrinam D. Thom. 2. 2. q. 33. artic. 2. & q. 71. art. 2. & in 3. p. q. 82. art. 10. Licèt † nuditas nō sit intrinsecè mala, adhuc tamen negari nō potest, vehementer repugnare naturali pudori, ac honestati, quæ Reipublicæ maximè necessaria est, l. 1. C. de Maiuma, lib. 10. cum ibi notatis: & vitiosam, ac damnosam esse; vel ob id, quòd ad vitia, & peccata homines allicit, ut docet idem D. Thom. in 2. 2. q. 77. art. 4. & q. 145. art. 2. & q. 168. art. 1. ad 3. & in alijs locis relatis à Zurita in quæstion. Ind. q. 16. ubi resolvit, esse de genere earum rerum, quæ in malum sonant, & hoc efficere, ut nulla Respublica iustè hanc totalem nuditatem permittere possit. Et idem tradit Gasp. Sanch. sup. Isai. cap. 20. n. 8. disputans illam quæstionem: *An Isaias nudus ambulaverit?* Alfons. à Castro adversus hæreses, verb. *Nuditas*: † ubi refert, & damnat opinionem aliquorum hæreticorū, qui totalem nuditatem probabant, & laudabant; latissimè Tiraq. plura de nuditate congerens, in l. 4. connubiali, num. 12. cum multis seqq. Bobadilla, alios refens, in Politica lib. 4. cap. 10. fol. 91. Annæus Robertus lib. 4. rerum iudicat. cap. 10. Basil. Pontius omnino videndus in tractatu de matrim. lib. 7. cap. 63. ubi plurima ab Annæo Roberto, eo non relato, transcripsit, Simon Maiol. in dieb. Canicul. 2. tom. colloq. 1. de cultu, & oration. Deor. & noster eruditiss. D. Fran. Amaia lib. 3. observat. cap. 5. qui hac ratione post plures alios † graviter reprehendūt Florales, & Lupercales Romanorum ludos, seu festivitates, quæ à nudis celebrabantur, de quibus Ego etiam aliqua dixi 1. tom. lib. 2. cap. 14. num. 66. & latiùs cæteris hanc nuditatis materiam prosequutus Mersennius super Genesim, pag. 1238. & seqq. & 1338.

60
61
62
63

Et ob eandem causam D. Clem. Alexandrin. lib. 2. Stromat. cap. 12. pag. 445. † multum Polyxenam cum tragicis laudat, quæ & si interficeretur, moriendo tamen, magnam adhibuit diligentiā, ne quā sui corporis pars nuda conspici posset, quod pulcrè expressit Ovid. 13. Metamorph. sic inquiens:

64

Tum quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cùm caderet, castique decus servare pudoris.

Et D. Bonaventura † in vita Sancti Francisci cap. 2. necesse habuit, divinæ inspirationis afflatu, eiusnuditatem excusare: *Insuper* (inquit) *ex admirando fervore, & spiritu ebrius, reiectis etiam fœmoralibus, totus corā hominibus denudatur.*

65

Quibus † non repugnat Americi Vespucij traditio, quatenus in prima suarum navigationum scribit, hanc nuditatem inter Indos nullius vitij, vel luxuriæ, tam in masculis, quàm in fœminis incentivum præstare; non magis, quàm inter nos oris, vel manuum inspectio, quas detectas gestamus. Nam ut concederemus hoc verum, & certum esse, quod nullo modo Vespucius probabit, adhuc tamen eiusmodi nuditas, maximè in obscœnis illis partibus, prohibenda esset, vel ideò, † quòd primi nostri Parentes hoc documentum nobis exemplo suo reliquerunt; cuius occasione D. Augustinus relatus à Maiolo ubi suprà, ita ratiocinatur: *Si nihil in libidine illa inesset pudendum, non texissent sua genitalia primi homines post peccatum. Nam genitalia potius quàm ora, per quæ comederant, texerunt, & occultarunt. Atque ea ipsa non manu, sed ficu, ne ea vel ipsi attingerent: Tanta nimirum turpitudo in ijs post peccatum inhæsit.*

66
67

Quod fortè significare etiā voluit † Apost. 1. Corint. 12. dum de earundem partium integumento, vel honestamento loquens, sic inquit: *Et quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundatiorem circūdamus, & quæ inhonesta sunt nostra, abundatiorem honestatem habent.*

68

Illud porro absque ulla hæsitatione summopere curare debemus, † ut Indi à detestabili ebrietatis vitio quantum fieri possit, abstineant. Est enim illis omnibus veluti connatum, ac familiare, & ingentium malorum causa, ita ut plures vino, *Chicha*, *Pulque*, & alijs variarum radicum poculis, quibus compotari, & inebriari solent, absumti dicantur, quàm morbis, & laboribus, alijsq; quas patiūtur, calamitatibus. De quo ita graviter, & eleganter tribus integris capitibus agit Iosep. Acosta d. lib. 3. de proc. Ind. salut. cap. 20. 21. & 22. ut su-

69

superfluum videri possit, velle in eo amplius immorari. Præsertim cùm certa sit ac constãs eiusdem, & aliorum plurimorum † sententia, frustrà Indos Christianam Religionẽ doceri, quamdiu pestifera hæc consuetudo inerti nostrorũ dissimulatione retinetur. Est † enim ebrietas dæmon voluntarius, malitiæ mater, & virtutis inimica, ut docet D. Basil. homil. in ebriet. & luxum, & secundùm D. Ambros. de Elia, & ieiun. cap. 12. est mater perfidiæ, & idololatriæ, iuxta illud † Exod. 32. *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere*, hoc est ad idolatrandũ, ut omnes DD. exponunt, sequuti D. Paul. 1. Corint. 10.

70 71 72

Quod in nostris Indis certissimũ esse, quotidianis experimentis confirmatur, & satis ostendit † Concil. Provinciale Limense secũdum, Can. 109. pag. 67. ubi appellat eiusmodi compotationes idololatriæ fomenta, iubetq; ut summâ curâ tollantur, ac penitus ab spiritualibus, & temporalibus Indorum gubernatoribus exterminẽtur, protestãs, *Que no avrà firmeza en la Fè de Iesu Christo en esta tierra, entretanto que los Indios no fueren refrenados de este vicio de borracheras*. Idemque nõ minus seriò iubent, & cavẽt † plures schedulæ Regiæ, quæ extãt 4. to. pag. 348. & seqq. ubi referũtur aliquæ potiones nimis potẽtes, & valdè damnosæ, quibus Indi inebriari solent † *Chicha*, nempè Sora, Pulque, & aliæ, quas ex varijs frugibus radicibusvè cõficiunt. De quibus etiam, & de alijs ad Indorũ ebrietatem spectantibus melius cæteris meminit Acosta d. c. 20. & 21. & in hist. natur. & morali Ind. lib. 4. c. 16. Hieron. Benzo. lib. 1. hist. Ind. relatus in 4. par. Americæ pag. 117. Anton. de Herrera in hist. gener. Ind. decad. 1. lib. 5. cap. 12. pag. 181. & decad. 3. lib. 3. c. 10. & lib. 4. c. 11. pag. 163. ubi agit de ebrietate Cumanensium, *I que bebiã vinos de palmas, yerva, grano, i fruta*, & decad. 4. lib. 6. c. 4. pag. 134. ubi de prohibitione cuiusdam radicis quam Indi Novæ-Hispaniæ suis potionibus miscebãt, ut sic fortiùs inebriarentur, & ebrij idolis sacrificarent, & decad. 7. lib. 9. c. 7. pag. 251. ubi *de la Chicha*, & qualiter ea Indi inebriari solerent. Garcilas. Inca de Incar. hist. lib. 8. cap. 9. Fr. Ioã. Bapt. in advertent. confess. Ind. verb. *Pulque*, Fr. Ioã. à Torquem. in Monarch. Ind. lib. 14. c. 10. & seqq. Ioan. Matienz. in Rubr. tit. 1. lib. 5. Recop. n. 208. ubi de ebrietate Indorum, & † an valeat matrimonium ab eis in ebrietate contractũ, D. Carrasc. ad eand. Recop. c. 2. n. 26. pag. 18. ubi agit de cõpotationibus Indorũ Peruanorum in diebus feriatis, *de la Chicha q̃ hazen de maiz*, & inquit, quòd in eis non unus dies, sed plures solẽt detineri, non sine periculo idololatriæ, quod est dolendum, & alios referẽs, pleniusque, & distinctiùs cæteris, quos viderim de his potionibus agẽs, diligens noster, & rerum Indicarum valdè peritus Ant. de Leon in novissimo tract. cui titulum fecit, *Questiones del Chocolate*, par. 2. fol. 56. cum seqq. ubi *de la Chicha i Sora*, & fol. 28. & seqq. ubi *del Pulque*, & D. Fr. Gasp. Villaroël Episcop. Chilens. in Comment. sup. lib. Iudic. cap. 13. pag. 469. Vbi huius nostræ scriptionis cum laudibus meminit, quas Ego iustiùs in doctos ipsius Commentarios effundere possum.

73 74 75 76

Et quidẽ iure optimo dictæ prohibitiones nituntur, cùm ex his poculis, non tã potus vitæ necessarius, quàm ebrietas quæri videatur, eidẽ vitæ corporis, & animi valdè contraria, & innumeris alijs vitijs, ac damnis obnoxia. De quibus † ultra D. Basil. & Acostã ubi sup. & D. August. tract. 17. de ebrietate, & sobrietate, qui omninò vidẽdi sunt, plura inter alios commemorat Plin. lib. 14. cap. 22. Clemens Alex. d. lib. 2. Pædagogi cap. 2. ubi Hervetus ex pag. 187. ad 191. Cæl. Rhodig. lib. 28. antiq. lect. cap. 30. 31. & seqq. & innumeri alij relati à Tiraq. de pœn. temp. causa 6. per tot. Andr. Canonher. in Aphorism. politicis 1. tom. pag. 187. & 785. ubi de incommodis quæ ebrietas Reip. affert: & in tract. de vino, & vini virtutibus ferè per totũ, Bobadilla in Polit. lib. 1. cap. 3. Hering. in tract. de fideiussorib. c. 7. n. 121. cũ multis seqq. Petr. Herodius lib. 10. rer. iudic. tit. 6. cap. 13. fol. 408. Petr. Mexia in silva var. lect. 3. par. cap. 16. Hubertus à Sõleville in Alphab. curiositatis 1. par. lib. 5. per tot. & P. Mendoça, omninò legendus, in lib. 1. Reg. cap. 1. num. 15. & annot. 11. pag. 132. cum multis seqq. ubi inter alia probat, quòd ebrij sunt brutis, & diabolo deteriores, & filij Belial, & sine iugo, & apostatæ, & quòd ebrietas est pestilentia, insanabile venenum, cũctis vitijs turpior, libidinis, & somnolentiæ comes, cædium mater, & rationis naufragium. Et cap. 2. n. 17. pag. 756. ubi, quòd ex ebrietate nascitur perfidia, & idololatria, relato loco D. Ambros. lib. de Elia, cap. 12. quem supr. citavi; & † insigni exẽplo Tertul. lib. adversus Psychichos, cap. 12. de quodam Pristino, qui cùm ad martyrium efferretur, ad prima eius tentamenta, eò quòd vinolentus esset, à fide descivit, & concludit Tertull. *Proh quales nutris intemperantia fidei desertores!* Cui simile aliud Vennochi Britti Presbyteri, narrat Greg. Turonens. lib. 8. hist. Franc. cap. 34. & ex eo Dom. Episcop. Chilens. d. cap. 13. pag. 484. ubi alia notanda contra ebrietatem adducit, & cap. 3. pag. 86. ubi quàm facilè in idololatriam prolabetur, qui mentis compos non est.

77 78

Quæ

79 Quæ tamen ita accipienda sunt, † ut compotationes publicæ sacrilegæ, & Indis damnosæ tollantur, ut prudenter advertit Acosta d.lib.3.cap.22.pag.371. & seqq. non verò ut excãdescamus, & nimis rigidè, cum uno, aut altero ex illis agamus, si fortè domi suæ, & intra privatos (quod aiunt) parietes temulẽtum esse contigerit. 80 Naturali † quippe vitio parcẽdum est, l.fluminum, §.vitio, D.de dam. infecto, ubi Bartol. Bald. & Alexand. auth. de non eligendo secundo nubentes, §. si autem, collat.1.gloss.in l.2.§.si non propter, D.si quis caution. Velascus de privilegijs pauper. 1.p. quæst.17.num.29.& 41. & cùm fuerint olim, & sint hodie plurimæ gentes ex his, quas prudentiores, & politiores reputamus, quæ eodẽ temulentiæ vitio lætantur, ut recolunt multi ex Auctoribus suprà citatis, 81 † connivendum est barbaris, & à patria superstitione recentibus, si antiquæ consuetudini parũ obsistant, neque statim in Curios, aut Catones evadant, prout in simili idem antiquis etiam, & robustis Christianis condonabat D. August. epist. 63. ad Aurelium, & tradens alia Canonher. in Aphorism. Polit. tom.2.pag.116. ubi quòd Magistratus levicula populi peccata debet dissimulare: & in nostris terminis d. Concil. Limense II. Can.110.pag.68. dum ordinat; *Que los combites i borracheras que suelen hazer los Curacas en las plaças los dias de Fiesta, tengan la moderacion que conviene; pero no se les quiten, ni el recrearse con algunos juegos honestos despues de medio dia.*

82 Multoque magis † in Hispanos quosdam, & præcipuè in ipsos Prætores, & Parochos Indorum excandescendum est, qui turpis infamisque quæstus causâ, non solùm Indos vinum, imò & mustum fervens, & pestilens, furiosamque illam *Soram* lege prohibitam bibere sinunt, verùm ipsi vendunt, & multoties invitos accipere, & bibere cogunt, & apud se compotandi commoditatẽ offerunt, sic temulentiam, quam vetare, & punire debuerant, propinantes, & gladium insanis porrigentes. Quod licèt plurimis Regijs schedulis graviter reprehensum, & severè puniri iussum fuerit, parum tamẽ (ut ille dixit) leges sine moribus proficiunt vanæ. Et ut concludit Acosta ubi suprà, 83 quæ † spes ultrà restat infelicium horum salutis, quãdo ab ijs venena porrigũtur, à quibus antidotum expectandum? De quo excessu dolet etiam, & queritur Fr. Bernard. de Cardenas in suo memor. §. 15. & Nos latius agemus, ubi de Indorum Prætoribus sermonem instituerimus.

84 His tandem † (ut alia omittam) adijcio, ab eorundem Indorum animis, ac moribus auferendam quoque esse antiquam illam cõsuetudinem, quam aliqui eorũ (præcipuè nobiles) habebant, cremandi nempè, vel sepeliẽdi uxores, & famulos adhuc viventes cum viris, aut dominis vitâ functis, de quo agit notabilis sched.18.Iun. 1552.tom.4.pag.351. & plures Auctores, quos adduxi 1.tom.lib.2. cap.12.num.60.& 61.& ultra eos Iul. Laborius var. lucubr. tit.2. cap.4. de prisco, & recenti funerandi more, num.25. & seqq. ubi similes aliarum nationum mores recenset, & Ioan. Boter. in sua Primavera cantu 2. stanza 91. vbi eos pravos appellat, sic canens:

Là ve le Donne han la costume prava
Di seguir i mariti trapassati.
Di seguir dico per le fiamme ardenti
Il lor consorti che la morte ha spenti.

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMIQVINTI.

1 *Linguarum divisio, quando, qualis, & quare?*
2 *Linguarũ prima divisio, posteà in plurimas alias extensa est.*
3 *Colchorum in urbe tercentũ nationes convenerunt, totidẽ diversas linguas habẽtes.*
4 *Indi Occidentales & Orientales innumeris linguarum differentijs utuntur.*
5 *Lingua eadem in provincijs non multum distantibus valdè variari solet, & quare?*
6 *Linguarum varietas, & differentia parit, & peperit plures difficultates in cõversione, & reductione Novi-Orbis.*
7 *Surdi sumus in linguis, quas non intelligimus.*
8 *Paria sunt non loqui, vel taliter, quòd non intelligatur.*
9 *Linguarum donum non est ita frequens hodie, vt olim tempore Apostolorum.*
10 *Indos an oporteat, vel oportuerit ad Hispanam linguam loquẽdam compellere, sæpè tractatum.*
11 *Concilium Limense Indos Indicè doceri iubet, & aliquæ schedulæ antiquæ.*
12 *Indis linguam patriam tolli non posse, sed Hispanos se ei accommodare debere, aliqui sentiunt.*
13 *Anacharsis dictum refertur, quòd omnes in aliena lingua balbutiant.*
14 *Lex si feratur de tollẽdo Indis patrio eorũ sermone, difficulter ad praxim reducetur.*
15 *Senes difficillimè alienam linguam perdiscunt, & adagium de hoc.*
16 *Sermone nobis noto vti debemus, ex Cicerone.*
17 *Iosephus Iudæus fatetur de se, quòd non*

potuit assequi rectam pronuntiationem linguæ Græcæ.

18 Indos posse, & debere compelli ad loquendum Hispanum sermonem, Auctor sentit, & quare?

19 Indorum pueri, & adolescentes facilè addiscent Hispanum sermonem, & patrium obliviscentur.

20 Hispaniolæ insulæ Indi, qui hodie supersunt, quale fuerit patrium ipsorum idioma ignorant.

21 Hispani postquàm à Romanis acceperũt Latinum sermonem, materni prorsus obliti sunt, & qualis olim fuerit, ignoratur.

22 Hispani à Mauris subacti Romanum sermonem pro Arabico reliquerunt.

23 Hebræus populus in Babylonia septuaginta annis propriam linguã amisit, & Chaldaicam imbibit.

24 Ioseph Patriarcha Ægyptiam linguam didicit, & paternæ quasi oblitus, cum fratribus per interpretem egit.

25 Hebræi per varias nationes divisi, per desuetudinem Hebræam linguam obliti, alienas acceperunt, ex Abulensi.

26 Ioan. Matienzus admittit linguæ Hispanæ erga Indos coactionem, & qualiter?

27 Schedulis pluribus iussum est, ut Indi Hispanam linguam doceantur, & loquantur, & scholæ ad hoc formentur.

28 Indi plures nõ solùm Hispana, verùm & Latina lingua eleganter loquuntur.

29 Schedula ann. 1596. de Indis sermone Hispano instituendis expenditur.

30 Fidei mysteria etiã in perfectiori Indorum lingua, non satis perfectè explicari possunt & quare?

31 Peritus mediocriter in lingua Indorum, an possit alijs tuta conscientia Evangelizare?

32 Infidelis Indus an debeat linguam Hispanam discere, si se aliter salvum fieri, non posse cognoscit?

33 D. Pauli locus 1. Corinth. 14. expenditur.

34 Prædicationis munus tum alia, tum maximè perfectam linguæ peritiam desiderat.

35 Ieremias se excusabat à prædicando, quia nesciebat loqui.

36 Linguas ignotas audire, & non intelligere, Dei indignati supplicium fuit, ex Iere. 5 & Psalm. 54.

37 Linguarum scientia, & conformitas non solùm ad dilatandam fidem necessaria est, sed etiam ad Indos nobis amiciores reddendos.

38 Linguæ unitas, & similitudo est firmissimum vinculum societatis humanæ, & è cõtrario diversitas discordiam patit, ex Genebrar.

39 Linguarum variarum cognitio utilis est ad plura, ex Philone Iudæo.

10 Iudæi parvipendebant extranearum linguarum cognitionem, ex Iosepho.

41 Linguarum diversitas hominem alienat ab homine, ex Plin. & D. August.

42 Victores victis semper suum idioma, & vestes, & mores communicant, & num. 65.

43 Guidonis Fabricij elegantia verba referuntur.

44 Romani primitus in communicanda sua lingua parcissimi fuerunt.

45 Romani totius ferè Orbis domini facti, per totum illum Romanam linguam extenderunt, ex Plin. & alijs.

46 Romanorum Imperium, & sermonem per totum Orbem extẽdi Deus disposuit, ut facilius Christi adventus, & Fides prædicaretur, ex Prudent. & alijs.

47 Cornelij Taciti elegans locus refertur, & expenditur, circa curam Romanorum in lingua, & moribus suis alijs nationibus cõmunicandis.

48 Romani an humanitatis, an status ratione ducti, populis subactis suum sermonem, & mores indiderint?

49 Decreta omnia Iudices, etiam in provincijs, Latina lingua interponere debebant, & quãdo, & quare permissum fuerit Græca etiam uti?

L. decreta 48 D. de re iudic. & l. iudices 12. C. de setent. explicantur, & conciliantur ibid.

50 Contractus, & testamenta, & alia similia, Græca etiam lingua olim celebrari, & scribi poterant, & quare?

51 Erasmi verba referũtur, & expenduntur.

52 Usus Latinè loquendi, & scripturas conficiendi, etiam post lapsum Romani Imperij in multis provincijs duravit.

53 Lingua aliena loqui, & scripturas cõficere, veluti subiectionis signum censetur.

54 Germani, & Galli, quando vetuerint in suis provincijs scripturas, & acta iudicialia Latinè conscribi?

55 Hispani quando?

56 Hispanus sermo, ex Latino descendit, & cur appelletur Romance? *& de voce* Ladino.

57 Cæsar Barthius plurimi facit Hispanam linguam, & Castellianismum hodiernum.

58 Mauris recenter conversis prohibitũ fuit, ne Arabica lingua loquerentur.

L. 15 tit. 2. lib. 8. recop. põderatur, & illustratur, ibid.

59 In Indijs Occidentalibus duæ tãtùm Monarchiæ repertæ sunt, aliqualem rationis, & politicæ gubernationis modum habẽtes,

nimirùm Peruana, & Mexicana.
60 Peruani, & Mexicani Reges, quàm latè suum imperium, & linguam extenderint, & generalem effecerint.
61 Lingua generalis Peruanorum appellatur Quichua, Mexicanorum verò Mexicana.
62 Linguæ Castellanæ introductionem inter Indos facilem esse putat Matienzus, exemplo Incarum, & Motechumarum.
63 Iosephi Acostæ verba referuntur, tradentis, plurimum oportere, ut una lingua omnes Indi loquantur.
64 Lingua una si Indos omnes uti expedit, nulla commodior, & facilior imperari eis potest, quàm Castellana.
65 Indos Hispanorum vestibus indui, & moribus imbui an expediat?
66 Hispani nostri cur stolati, seu togati vocentur à Strabone?
67 Mauri conversi iussi sunt gestare vestes Christianorum.
L. 16 tit. 2 lib 8 recop. ponderatur, ibid.
68 Vestibus Hispanorũ Indos (maximè Principales) indui debere, sentit Matienzus, & quare?
69 Indi ex ordinationibus, & schedulis Regijs, vestibus Hispanorum, & armis, & equis uti probibiti sunt.
70 Commercia Hispanorum cum Indis qualiter permittantur?
71 Habitatio inter Indos Hispanis probibita est, maximè vagabundis, & hybridis, atque Æthiopibus, & quare?
72 Matrimonia inter Hispanos, & mulieres Indas, vel Indos, & Hispanas olim probibita, posteà permissa, & quare?

CAPVT XXV.

An sit, fueritvè conveniens, Indos ad discendum, & loquendum Hispanum sermonem compellere, & ut nostris vestibus, consortijs, ac moribus assuefiant.

1 LICET Noë posteri † ob superbum Babylonicæ turris ausum, in septuaginta duas linguas, sive sermonis differentias, divisi, aut veriùs puniri legantur, ut colligitur ex Genes. cap. 11. ubi omnes Interpretes, & docet S. Epiphan. in princ. Panarij, D. Hieronym. super cap. 26. Matthæ. D. August. lib. 16. de Civit. Dei, cap. 3. & 11. D. Prosp. lib. 2. de vocat. Gent. cap. 4. Arnob. sup. Psalm. 104. Clem. Alexan. lib. 1. Stromat. ubi ex Gentilium traditione septuaginta quinque linguas fuisse probat, Pacian. ad Simplic. epist. 2. ubi ait, fuisse centum & viginti, Baron. in annal. Eccles. anno Christi 34. num. 241. Lorinus, & alij in Act. Apost. cap. 2. & Bernard. Aldrete de antiq. Hispan. lib. 1. cap. 32. & novissimè Alphabet. curiositatis, 2. parte, pag. 138. Hoc † tamen, ut inquit Origen. homil. 11. in Num. de linguis intelligi debet, quarum tunc temporis Deus auctor fuit, & eius Angeli executores. Etenim posteà, hominum propagine magis, ac magis adaucta, & in varias, & longè dissitas provincias transmigrante, non solùm plures, verùm innumeræ sermonum, atque idiomatum differentiæ, & dialecti induci cœperunt; ita † ut ex Timosthene referat Plin. lib. 6. cap. 5. in quadam Colchorum urbe tercentum nationes coadunatas fuisse, quæ totidem linguis loquebantur. (2, 3)

4 Idque † in nostris Indis Occidentalibus, & Orientalibus contingere quotidie experimur, & ex Americi Vespucij relatione observat Genebrar. in Chron. lib. 1. pag. 34. † Addens, tum in eis, tum alibi sæpè, eandem linguam, intra centum leucarum discrimen, in hominum labijs, occultâ quâdam causâ, tantam versuram facere, ut vel propter accentum, vel ob mutationem aliquam litterarum, vel additionem, vel detractionem, tam parvulo spatio non se mutuò intelligant. Et idem observat Michaël Balboa Cabello in miscel. Australi Manuscript. fol. mihi 61. Garcilassus Inca in suis comment. 1. p. lib. 7. cap. 1. & seqq. Ioseph. Acosta in histor. natural. & morali Indiar. lib. 6. cap. 11. & de procur. Ind. salut. lib. 1. cap. 2. pag. 134. ubi loquens de solo imperio Peruano, ita inquit: *Ferunt, olim septuaginta duabus linguis confusum esse genus mortalium: At hi (scilicet Peruani) septingentis, & eo amplius inter se discrepant, ut vix vallis habitetur paulò latior, quæ non sua materna lingua gaudeat, &c.* (5)

6 QVOD † in causâ nunc est (& olim initio detectionis earum regionũ multo magis fuit) ut plurimæ difficultates, & quæ superari vix possint, in adeundis, convertendis, & ad nostra commercia redigendis Barbaris, sese offerant; quas benè considerat idem Acosta d. lib. 1. de procur. Ind. salut. eod. cap. 2. & cap. 9. & lib. 4. cap. 6. & seqq. & lib. 6. cap. 13. Fr. Thom. à Iesu de procur. omn. gent. salut. 2. part. lib. 4. pag. 198. & Frat. Ioann. Torquem. in Monarch. Indian. lib. 25. cap. 14. Etenim 7 surdi † sumus in illis linguis; quas non intel-

ligimus, ut dixit Cicero lib. 5. Tuscul. quæst. quem ex nostris refert Anton. Heringius in tract. de fideiuss. cap. 11. num. 152. & † 8 paria sunt non loqui, vel taliter loqui, quod non intelligatur, ut latè probat, & prosequitur Lapus allegat. 57. num. 15. & eum referens Tuschus litt. P. conclus. 85. Neque † 9 donum linguarum, quod olim Deus suis Apostolis communicavit, facilè sperare debemus, licet non ideò de conversione horum infidelium diffidere oporteat, quam Deus ipse varijs modis, & ubi opus est miraculis promovet, ut fusè dixi, & probavi in 1. tom. lib. 2. capite 5. ex num. 7. & capite 19. ex numer. 23.

Vndè multoties in Regio Indiarum Senatu, & apud alios doctos, & prudentes viros in quæstionem vocatum est, utrum † 10 Indos, qui iam in ditionem nostram devenerunt, nostræ omnino Hispanæ linguæ assuefacere oporteat, & oportuerit, ita ut propriam omittant, & obliviscantur; vel nos è contrario, illorum sermonem discere debeamus, & in eo eosdem de fidei rebus instruere, atque ita in commercijs, & reliquis negotiari?

Et sanè † 11 Concilium Limense Tertium, actione 2. cap. 6. Indos indicè orationes, sive Catechesim doceri iubet, neque ad aliam linguam compelli, nisi aliqui ipsorum velint, Hispanicum idioma, quo multi iam utuntur, adiungere. Quod antiquis etiam aliquibus schedulis, & instructionibus continetur, quæ extant in 4. tom. impress. ex pag. 222. & probat, & sequitur Acosta ubi sup. præcipuè lib. 4. cap. 8. pag. 413. & Garcilas. d. cap. 3. qui sentiunt, † 12 Indis linguam suam tolli non posse, & melius esse, magisque consentaneum rationi, ut Hispani eorum sermonem discant, cùm & ingenio præstent, & intelligendi necessitate obstringantur. Quam in rebus fidei recusare non debent, ut inquit idem Acosta d. lib. 1. cap. 9. pag. 172. cùm videamus, ad gentes profundi sermonis, & ignotæ linguæ homines penetrare lucri spe, nec deterreri barbarie immensâ, sed universa mercium gratiâ lustrare, & linguæ earum balbutientes se accommodare, ut aurum, argentum, ligna pretiosa, mercesque exquisitas ad suos evehant, quæstumque undique augeant.

Pro quibus facit † 13 dictum Anacharsis epist. 1. ad Athenienses, ubi postquàm probavit, hanc esse omnium nationum conditionem, ut aliæ in aliarum lingua balbutiant, infert, obinde barbaris linguis ignoscendum, & subdit: *Cur barbaricas texturas in pretio habetis, vocem autem barbaram non probatis?* Necnon etiam † 14 quodcùm lex rebus non verbis imponi debeat, l. 2. C. comm. delegat. hoc est non solùm, quæ iusta, honesta, & utilia videntur, disponere; verùm, quæ possibilia sint, & in actu (ut dicunt) practico exequibilia, cap. erit autem, 4. dist. & eleganter Cicero, Catonem meritò hac de causa reprehendens, in epist. 1. ad Atticum, lib. 21. Non videtur hoc consequi posse, si velimus innumerabiles Indorum gentes patrium sermonem in ipsa patria oblivisci, & externo solùm uti, quem rarò, ac valdè illibenter audiunt, iuxta illud Lucretij lib. de natura rerum.

Cogere item plures unus victosque domare
Non poterat, rerum, ut perdiscere nomina vellent,
Quid sit opus facto, faciles, neque enim paterentur;
Nec ratione ulla sibi ferrent amplius aures,
Vocis inauditæ sonitus obtundere frustra.

Maximè † 15 si ad id senes adigamus, quibus nihil usquam durius, aut difficilius iniungi potest, quàm linguam mutare, ut ex Div. Hieronym. & alijs tradit Erasmus in Adagio: *Senis mutari linguam*, & insinuavit Cicero lib. 1. officiorum, † 16 ubi, *Sermone* (inquit) *eo uti debemus, qui notus est nobis*; & Iosephus Iudæus lib. 20. antiq. Iudai. cap. ultim. in fine, ubi † 17 de se fatetur, quod etsi linguæ Græcæ non sine profectu operam dederit, exquisitam tamen eius pronuntiandi rationem assequi per patriam consuetudinem non licuit.

Sed his non obstantibus adhuc † 18 Ego in contrariam sententiam magis inclino. Arbitrorque facile quidem, & conveniens ab initio fuisse, & hodie longè facilius, & convenientius esse, ut in provincijs Indorum, quæ ad Hispanum dominium, & gubernationē redactæ sunt, Hispanus quoque sermo illis præcipuè iniungatur, & imperetur. Nam † 19 quamvis concedamus Indos natu grandiores illum aut non assequi, aut parum feliciter imitari posse, in pueris tamen, & adolescentibus contrarium continget, quibus ad quidvis cereum ingenium, & hæc facultas ad discendam quamlibet linguam, maximè à natura data est, ut advertit idem Erasmus ubi supra. Atque ita brevi tempore non solùm nostrum sermonem, absque ulla difficultate recipient, verùm patrium ita relinquent, & obliviscentur, ut ne illius quidem ulla vestigia remaneant, nec qualis anteà fuerit, odorentur, † 20 ut in insula Hispaniola, & alijs ei adiacentibus, in paucis Indis, qui ibidem remanserunt, usu compertum, citra aliquam Hispanorum curam, & diligentiam tradit Doctiss. Bernard. Aldrete in tract. de orig. ling. Hispan. lib. 1. capit. 22. ubi aliud exemplum in nobis ipsis Hispanis adducit, † 21 qui ubi à Romanis subacti, & propriâ eorum linguâ donati fuimus,

quæ inter nos vulgaris esse cœpit, prorsus memoria maternæ linguæ, quâ anteà utebamur, defecit. Nec quisquam est, qui certis testimonijs, quænam illa fuerit, ostendere possit, licèt in hoc ultra ipsum Aldret. valdè olim insudaverit Poza in peculiari libro, quem de hoc argumento conscripsit, Egregius Senator D. Gregor. Lopez Madera in libro de Monte sancto Granatensi, c. 18. & D. Sebastianus Covarruvias in thesauro linguæ Hispanæ, verbo *Latin.* Quinimo † & hæc ipsa Latina lingua, quam Hispani à Romanis accepimus, postea etiam Maurorum invasione penè relicta, & oblivioni mandata fuit, cùm Hispani inter Arabes habitantes, facilè illorum Arabicum idioma perdiscerent, ut ex testimonio Alvari probat idem Aldrete ubi suprà.

22

Et licet ex sacra Pagina alia non minus apta depromere. Primum † ex Hebræo populo, qui septuaginta tantùm annorum spacio in captivitate Babylonis suam antiquam linguam amisit, & Chaldaicam, quæ Ægyptiorum erat, apprehendit, quam & posteà in propriam terram reversus conservavit, ut notat Sixtus Senensis lib. 4. exposit. verb. *Targum*, & lib. 3. de translatione, Pererius lib. 2. in Daniel. cap. 2. Possevin. lib. 2. Bibliothecæ cap. 7. Iosephus lib. 20. antiquit. Iudaicar. cap. ultimo, Iansenius in Concordant. Evangel. cap. 61. & 143. & latè noster Bernardus Aldrete in dicto cap. 22. & lib. 3. cap. 7. & de antiquitate Hispan. lib. 1. cap. 19. ubi alia optima loca, & exempla recenset.

23

Secundum † de sancto Patriarcha Ioseph Genesis 24. & sequentibus, & Psalm. 80. qui inter alias ærumnas suas, non levem illam expertus est, ut linguam, quam non noverat, audiret, quam sibi adeò familiarem fecit, ut paterni sermonis quasi esset oblitus; cum fratribus Hebraicè per interpretem colloqueretur. Quod generaliter † Hebræis per varias nationes divisis contigisse, optimè, & multum in nostris terminis notat Abulensis cap. 13. in Genesim, quæst. 374. inquiens, quòd *paulisper recesserunt à lingua propria; & usi sunt linguis earum regionum, in quibus manebant; ita ut per desuetudinem obliviscerentur linguæ propriæ, quia parvuli eorum, qui nascebantur, linguam ipsorum non addiscebant, sed illarum gentium inter quas erant.*

24

25

Quam sententiam expressè in nostrorum Indorum terminis probat Ioan. † Matienz. in tractat. Manuscrip. de moderat. Regni Peru, 1. parte, cap. 6. inquiens, faciliùs hanc nostræ linguæ receptionem ab Indis consequi posse, si vel soli eorum Reguli, quos *Caciques*, vel *Curacas*, appellamus, eâ uti compellerentur, reliqui enim statim idem præstarent, quoniam illis supra modum obediunt, & adulantur, ut in cap. seq. dicemus.

26

Extant quę † plurimæ antiquiores, & noviores schedulæ, quæ præcisam hanc sermonis nostri cum Indis communicationem agnoscentes, & supponentes, seriò Proregibus, & Gubernatoribus iubent, ut ad hoc scholas instituant, ibique Indos ab ineunte ætate Hispanæ linguæ assuefaciant, ita ut genuinam relinquant. Et ad hoc munus Religiosos Dominicanos, Augustinianos, & alios summis votis invitant. Quæ schedulæ reperiuntur in 4. tom. impress. pag. 339. & sequentib. Et in 1. tomo, pag. 322. extant duo capita instructionis, quæ Peruanis, & Mexicanis Proregibus dari formulariter solet, ubi eadem cura eisdem enixè committitur. Quâ mediante non rarò, nec difficulter consecutum videmus, † ut Indi non solùm nostrâ, verùm & Latinâ linguâ eleganter loquatur, ut ad Paulũ III. P. M. scripsit fr. Ioannes Garcesius Tlaxcalensis Episcopus apud Fr. Augustinum Davila in historia Mexicana Ordinis Prædicat. lib. 1. cap. 43. his verb. *Nunc verò tanta est ingenij eorum felicitas, ut & Latinè, & Hispanè scribant, & loquantur nostris pueris elegantius, &c.* Et tradit alia ad idem valde notanda fr. Ioan. Torquemada in Monarch. Indiana lib. 17. per totum.

27

28

Sed nullibi sanè hoc melius exprimi, & decidi videtur, quàm in † Regia quadam schedula dat. Toleti 3. Iulij anni 1596. & per Proregem Peruanum D. D. Ludovicum à Velasco impleri iussâ per aliam dat. Ventosillæ 25. Iunij ann. 1605. quæ addit, hoc tum ob alias, tum eâ præcipuè ratione convenire, † quòd compertum sit, etiam in meliori, & perfectiori lingua Indorum hucusque repertorum, non satis rectè nec propriè fidei mysteria explicari posse, ob vocabulorum, & terminorum deficientiam, pluresque inde absonos, & absurdos errores resultare. Quod vel ipse Acosta non diffitetur, dicto lib. 4. de procurand. Indor. salute, cap. 9. & Zurita in quæstion. Ind. quæst. 36. ubi in dubium meritò vocat, an † mediocriter peritus in lingua Indorum, possit illis tutâ conscientiâ prædicare, & Evangelizare; cùm in evidenti periculo versetur falsa aliqua, & absona pro veris, ob sermonis imperitiam, ac defectum docendi? & quæstione 22. ubi quæstionem movet, † an Evangelizantis linguam infidelis Indicus suæ salutis cupidus addiscere debeat, si se aliter Evangelium audire posse diffidat? Planè enim, † ut inquit Diuus

29

30

31

32

33

Paulus 1. ad Corinthios 14. *Si nesciero virtutem vocis, ero ei cui loquor Barbarus, & qui loquitur mihi Barbarus.* Et † prædicationis munus requirit hominem non solùm in rebus divinis expertum, ac varijs disciplinis refertum, sed etiam in lingua eorum non mediocriter eruditum, quos avertere à malo, & meliores fieri suâ prædicatione contendit, † ut patet exemplo Ieremiæ se excusantis à prædicatione, quia loqui nesciebat, ut habetur Ieremiæ 1. & in cap. in scripturis, §. quies itaque 8. quæstione 1. per quem etiam Prophetam cap. 5. refertur, † Deum ad populi punitionem dixisse: *Adducam super vos gentem, cuius ignorabitis linguam, neque intelligetis, quid loquatur.* Cui conveniunt verba Psalm. 54. *Præcipita, Domine, divide linguas eorum, quoniam vidi iniquitatem, & contradictionē in civitate*, & quæ tradit Apollonius Thianæus apud Philostrat. lib. 5. cap. 13. de magnis dānis, & difficultatibus, quæ oriuntur ex ignoratione linguarum, & necessitate loquēdi per interpretes.

34

35

36

Efficiturque prædicta sententia eâ consideratione securior, † quòd non solùm ad dilatandum Christi nomen plurimum interst, ut Nos, & Indi communem linguam habeamus, ut in simili, de Agarenis loquens, advertit Ludovicus Vives lib. 3. de traden. discipl. Verùm, & ad hoc, ut ijdem Indi maiori nobis cū familiaritate, ac fidelitate cōstringantur, quod mirum in modum linguæ unius peritia, & cōformitas operatur, ut de eisdem Indis loquēs, ex relatione Patris Blasij Valera, optimè tradit Garcilas. Inca dicto lib. 7. cap. 3. Genebrard. in chronog. pag. 34. ub ita scriptum reliquit. *Ex peccato accidit illa linguarum multiplicatio, ad puniendam humanam temeritatem. Nam † ut linguæ uni[illegible], & similitudo firmissimum est vinculum societatis humanæ, & Religionis: ita diversitas, certam parit animarum divisionem, discordiam morum, ingeniorum, studiorum, voluntatum, &c.* Et ante eos Philo Iudæus in lib. de confus. ling. ubi † variarum linguarum cognitionem utilem esse, & loquelæ similitudinem magnam societatem, & benevolentiam in hominum animis conciliare, his verbis scribit: *Ob imperitiam linguarum multi ab insidiatoribus ex improviso sunt oppressi; e diverso sciētia multos exemit imminentibus periculis. Itaque prodest magis, quàm nocet linguæ cōmunicatio, quod nunc quoque per singulas regiones, præsertim indigenarum, nihil æquè incolumitati confert, ac lingua omnium eadem. Tùm si quis plures linguas edisćat, mox probatur ab earum peritis, & pro amico agnoscitur, non leve argumentum societatis afferēs loquelam familiarem, undè mox accedit securitas à periculis.* Hactenus Philo. Cuius locum multum notare debemus, eò † quòd Iudæi hominis sit, apud quos parvi fieri solebat extranearum linguarum cognitio, ut colligi potest ex testimonio alterius Iudæi, nempè Iosephi, filij Matathiæ lib. 20. antiquitatum Iudaicarum cap. ultimo ad finem, qui de suis Iudæis loquens, sic inquit. *Nostri homines non suspiciunt eos, qui multas perdidicerunt linguas, quod studium profanum apud eos habetur, & servis commune cum ingenuis: solos autem sapientes suo suffragio pronuntiant, qui legis, & sacrarum litterarum tantam assecuti sunt peritiam, ut eas etiam interpretari valeant, &c.* Et huc etiam spectant † verba Plinij lib. 3. cap. 1. ubi docet, ex loquendi varietate fieri, *ut externus alieno penè non sit hominis vice*: & Divi Augustini lib. 19. de Civitate Dei, cap. 7. ubi inquit: *Linguarum diversitas hominem alienat ab homine; ita ut libentiùs homo sit cum cane suo, quàm cum homine alieno, &c.*

37

38

39

40

41

Neque erit cur alicui hæc nostri sermonis in subiectis Indis iniunctio dura, aut insolens videri debeat, † cùm potius antiqua, & solemnis consuetudo omnium ferè nationum fuerit, ut victores victis suū idioma, ac mores cōmunicent, sentientes hoc ad iura victoriæ, atq; superioritatis respicere, & in ipsis populis recenter subactis maiorem (ut diximus) societatem, & animorum conformitatem inducere. Quod rectissimè docuit † Guido Fabricius in præf. dictionar. Syro-Chald. his verbis. *Sic enim natura comparatum est, ut is, penes quem est rerum summa, ac maxima imperij orbis terrarum administratio, cum legibus, & edictis suis, suam quoque linguam populis sibi subditis tribuat: aut saltem si continuò in omnibus provincijs, quibus huiusmodi Princeps imperat, ipsius idioma tanquàm vernaculum in omnium ore versatur, sensim tamen illuc irrepit, ac radices suas quàm latissimè diffundit, &c.* Et idem sentiunt, & prosequuntur Franc. Vergara in append. ad suam artem Græcam, Benedictus Arias Montan. in commentar. ad Bibliam Hebræam, Cardinal. Belarminus tomo 1. lib. 2. de verb. Dei, cap. 15. Cardin. Baronius tom. 4. ann. 379. num. 72. Andreas Resende antiquit. Lusitan. lib. 3. Petrus Antonius Beuter lib. 1. historiæ Hispan. cap. 3. Alphonsus Salmeron tom. 1. prologo 14. Bernardus Aldrete de antiquitate Hispan. lib. 1. cap. 11. & Magister Marquez in Gubernatore Christiano pag. 215.

42

43

Et cùm pluribus exemplis confirmare possem, Romanorum tantùm contentus ero, qui † licèt primitus in communicanda sua lin-

44

lingua parci admodum, ac tardi fuisse legantur, ut scribit Iustus Lipsius de recta pronuntiatione linguæ Latinæ, cap. 3. & Franciscus Floridus Sabinus lib. 2. subcis. lect. cap. 1. ubi inter alia refert illud Livij decade 4. lib. 10. *Anno ab Vrbe condita 574. Cumanis petentibus permissum, ut publicè Latinè loquerentur, & præconibus Latinè vendendi ius esset.* Postea † tamen universi ferè terrarum orbis domini facti, eundem Romano sermone loqui, non solùm suaserunt, sed coëgerunt, ut ostendit Plinius lib. 3. cap. 5. & lib. 1. cap. 4. sic inquiens: *Omnium terrarum alumna eadem, & parens* (scilicet Roma) *numine Deum electa, quæ cœlum ipsum clarius faceret, sparsa congregaret imperia, ritusque molliret, & tot populorum discordes, ferasque linguas sermonis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret, breviterque una cunctarum gentium in toto Orbe patria fieret.* D. August. dict. cap. 7. his verbis: *At enim opera data est, ut imperiosa civitas non solùm iugum, verùmetiam linguam suam domitis gentibus per pacem societatis imponeret, per quam non deesset, imò & abundaret etiam interpretum copia.* Vndè dicere potuit Plutarch. de Plat. quæst. quòd suo tempore ferè omnes homines Romanâ linguâ utebantur: & Iust. Lips. ubi sup. *Iamque Romani honorem suum agi palam censebant, in honorem suæ linguæ.* Et Aurelius Prudentius lib. 2. contra Symmachum, † Deũ hoc ita præordinasse, ut faciliùs Christi adventus prædicaretur.

45

46

Discordes linguis populos, & dissona cultu
Regna, volens sociare Deus subiungier uni
Imperio quidquid tractabile moribus esset,
Concordique iugo retinacula mollia ferre
Constituit.

De quo articulo Ego plura alia congessi in 1. tom. lib. 1. cap. 14. ex num. 28.

Sed nemo melius hanc Romanorum curam, & eius intentionem expresisit, † quàm Cornel. Tacitus in vita Agricolæ, de Britannis loquens, & notanter concludens, hoc pacto subactos populos, magis sibi servos, & subditos reddidisse, his verbis: *Sequens hyems saluberrimis consilijs absumta: Namque ut homines dispersi, ac rudes, eòque bello faciles, quieti, & otio per voluptates assuescerent, hortari privatim, adiuvare publicè, ut templa, fora, domus extruerent, laudando promptos, & castigando segnes, ita honoris æmulatio pro necessitate erat. Iam verò Principum filios liberalibus artibus erudire, & ingenia Britannorum studijs Gallorum anteferre, ut qui modò linguam Romanam abnuebant, eloquentiam concupiscerent. Inde etiam habitus nostri honor, & frequens toga, paulatimque discessum ad delinimenta vitiorum, porticus, & balnea & conviviorum elegantiam, idque apud imperitos humanitas vocabatur, cùm pars servitutis esset.* Quem † locum Scipio Amiratus lib. 20. dissertat. polit. discurs. 9. pag. 363. multum commendat, dicens, reapse humanissima hæc officia fuisse, quia magis conducit, servos, & mansuetos verèque homines tales subditos haberi, quàm liberos, & barbaros stolidèque feroces: licèt Bernard. Aldrete dict. lib. 1. de antiq. Hispan. cap. 17. artificiosam status rationem fuisse dicat, ad subditos attrahendos, & emolliendos.

47

48

Et ad eandẽ curã respicit † tex. in l. decreta 48. D. de re iudic. ubi Romanorum Imperatorum iussu omnibus iudicibus necessitas imposita dicitur, ut etiam in provincijs omnia decreta Latinè interponerent, quod etiam tradit Valer. Max. lib. 2. cap. 2. exemp. 2. eam rationem addens: *Vt Latinæ vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur, & quia nulla non in re pallium togæ subijci debere arbitrabantur.* Quousque translato ad Græcos Imperio, id ab Arcadio, & Honorio immutatum fuit, ac permissum, ut † quemadmodum contractus, & testamenta propter utilitatem publicam, & maiorem cõmerciorum facilitatem Græcè fieri posse, permissum erat, l. 1. §. fin. D. de verb. l. fideicommissa 11. in princ. D. de leg. 3. l. hac consultissima, §. fin. C. de testam. l. fin. C. de testam. tut. l. blanditus 12. C. de fideiuss. l. Græcè, D. eod. l. 8. §. 4. D. de acceptilat. l. directas, C. de testament. manumiss. Novella 47. de Tabellion. Ita etiam decreta, & sententiæ iudicum Græco quoque idiomate concipi possent, l. iudices 12. C. de sentent. & interloc. omnium iudic. ut ad eius interpretationem, & conciliationem cum dict. l. decreta, reiectis Accursij, Bart. & aliorum erroribus, & alijs expositionibus Alciat. in dict. l. 1. §. fin. D. de verbor. & lib. 1. prætermiss. rectè animadverterunt Iacob. de Puteo, Cuman. Duaren. & Hugo Donel. in dict. l. decreta, Cuiacius lib. 14. obs. cap. ultimo, Ioann. Bap. Plotus de in litem iurando, §. 51. num. 4. & 5. Petr. Faber. lib. 1. semest. cap. 23. pag. 156. Bernal. Vvalterus lib. 1. miscel. cap. 11. & 18. Conan. lib. 6. comment. cap. 1. num. fin. Brisson. de solution. lib. 2. pag. 212. Rævard. lib. 4. var. cap. 2. Guido Pancirol. in thesaur. var. lect. iur. lib. 3. cap. 15. Anton. Pichard. in §. in hac re, Inst. de fideiuss. Alberic. Gentil. de nuptijs lib. 2. cap. 2. in fine principij, Ioan. Goeddeus in comment. de contrah. stipulat. cap. 2. concl. 1. num. 13. & 30. & cap. 4. num.

49

50

26. Heringius de fideiussor. cap. 11. ex num. 130. Hermann. Kirchnerus in tract. de legato lib. 2. cap. 7. D. Madera in lib. de Monte Sancto Granat. cap. 18. fol. 59. & Covarr. in Thesaur. ling. Castellanæ, verbo *Latin*. Et ad hoc respexit † Erasmus in præfat. ante paraphrasim Matth. dum ait, *Paucis annis Romanorum Principum industria tantum effectũ fuisse, ut Galli, Germani, Hispani, Afri, Ægyptij, Asiani, Cilices, Palæstini, loquerẽtur Latinè, Græcèque, etiam vulgò, ob id, ut commercio linguarum commodius propagaretur Imperium.*

51

Atque hic † usus Latinè loquendi, & sententias, scripturas, atque alia acta, & instrumenta publica eodem sermone conficiendi, etiam post lapsum eiusdem Imperij Romani in multis Provincijs duravit. Quousque aliquæ, quæ se ab eodem Imperio liberæ esse contenderunt, hoc † veluti subiectionis notam censentes, & fugientes, publicis legibus caverunt, & iusserunt, ut deinceps non Latino, sed materno idiomate, atque stylo omnia mandata, edicta, privilegia, instrumenta, & documenta conscriberentur, ut † de Germanis sub Imp. Rodulpho anno 1273. refert Cyriacus Spãgerb. in Chro. Saxon. cap. 264. Pet. Heigius quæst. 7. num. 63. & 64. & Kirchnerus dict. cap. 7. num. 31. & 32. De Gallis sub Ludovico XII. Fran. Vaierius de legato cap. 10. pag. 96. Heringius dict. cap. 11. num. 134. Et † de nobis Hispanis sub Alphonso X. cognominato, *el Sabio*, ann. 1279. Mariana, Garibai, & Did. del Castillo in eius historia, & Pet. de Mariz Lusitanus in dialogis de varia hist. dialog. 3. fol. 85. Licèt verum sit † Hispanum sermonem, quo hodie utimur, ex Latino pro maiori parte descendere, unde illum vulgò appellamus, *Romance*, & hominem qui eo expeditè utitur, *Ladinum*, quasi *Latinum*, ut pluribus probat Aldrete in libris supra citatis, Sebast. Covarru. in Thesaur. ling. Hisp. verb. *Latin, Romance, & Ladino*, Laurentius Valla, quem refert & sequitur Tiraq. lib. 1. quotid. part. 1. cap. 3. n. 11. & 23. & novissimè, & sæpissimè † Cæsar Barthius in suis libris adversariorum, col. 8. 329. 493. 1847. & 2213. ubi ait nullum hodie idiotismum Romano proximiorem esse, nec ullum magis integra verba servasse, ac propterea se magnâ delectatione captum Castellianismi hodierni, illumque non longo spatio temporis didicisse.

52 53 54 55 56 57

Potest quoque pro sententiæ, quam adstruimus, confirmatione expendi l. 15. tit. 2. lib. 8. Recop. & Pragmatica ann. 1572. quæ Mauris † recenter ad fidem conversis, & inter Christianos veteres commorari permissis, strictè prohibuit, ne ullo modo lingua Arabicâ uterentur publicè, vel privatè, neque scripturas in ea sub pœna nullitatis conficerent, vel libros Arabum legerent, de cuius legis iustificatione, necessitate, & utilitate, ultra Azeved. ibid. agit Bleda in hist. Maurorum Hispaniæ pag. 656.

58

Sed præstat in tractatione Indorum, eorundem exemplum, non minus ad rem, de qua agimus, accommodatum, adducere, quo utitur Aldrete dict. tract. de orig. ling. Hisp. cap. 22. siquidem videmus, † quòd cùm in his Occidentalibus Indijs duæ tantùm repertæ fuerint Monarchiæ, quæ aliquod rationis, & politiei specimen præseferrent; una Regum Incarum Peruensium, & altera minus antiqua Regum Mexicanorum, ut refert præter alios Acosta in hist. nat. & morali Indiar. lib. 6. cap. 11. & hi Reges initio strictissimi Imperij finibus clauderentur. Pòst tamen, † ubi illud virtute, & robore bellico per mille, & plures leucas, ac innumerabilium ferè linguarum regiones, & provincias dilatarunt, patrium, & magis urbanum idioma, quo ipsi Reges utebantur, brevi tempore inter eas omnes introduxerunt, ita ut vel proprium amiserint, vel saltem Regium illud, iam generale effectum, omnes addiscerent, & peritissimè loquerentur. Qui † sermo generalis à Peruanis, *Quichua*; à Mexicanis, *Mexicana*, vocatur, ut præter Acostam ubi sup. tradit, & prosequitur Garcil. Inca lib. 7. de Incarum orig. cap. 1. & seqq. inquiens, plurimum expedire, ut hæc hodie cura, ac consuetudo observetur, & damna recensens, quæ ex eius incuria quotidianis experimentis agnoscimus. Quo exemplo † motus Ioan. Matiençus lib. 1. de gubern. Regni Peru, cap. 6. linguæ Castellanæ (ut diximus) inter eosdem Indos introductionem facilem futuram esse, sibi suadet. Idemque tandem fateri videtur † doctissimus Acosta, sibi hac in parte contrarius, dict. lib. 1. de procur. Ind. salut. cap. 9. circa finem, inquiens: *Quòd si Christianus Princeps id effecisset in Christi gratiam, quod Barbarus Guainacapac Imperio suo effecit, ut una lingua omnes uterentur, aut una certè ubique haberetur, profectò maximam prædicationi Evangelij commoditatem fuisset allaturus.* Rogo enim si † una lingua introduci potest, & debet, cur Hispanam nostram Quichuæ, aut Mexicanæ non præferemus? Cùm & in se melior, & nobis commodior, atque ipsorum Indorum captui æquè facilis sit.

59 60 61 62 63 64

Hæc, quæ de Hispano sermone Indis communicando, & imperando discussimus, suadere quoque videntur † iustum etiam, & conveniens esse, ut eosdem Indos Hispanorum

65

rum vestibus, & quod magis præstat, moribus bonis, & eorum conditioni non repugnantibus, induamus, & imbuamus nostrisque commercijs, & consortijs assuefacimus. Constat quippè victores victis semper cum lingua vestes quoque, & mores dedisse, ut de Romanis, ac Britannis loquens ostendit Tacitus in loco, quem sup. num. 47. citavi, ibi: *Inde etiam habitus nostri honor, & frequens toga*, Aurel. Prudent. in Hymno D. Laurentij.

O Christe numen unicum,
Qui sceptra Romæ in vertice
Rerum locasti, sanciens
Mundum Quirinali togæ
Servire, & armis cedere:
Vt discrepantium gentium
Mores, & observantiam
Linguasque, & ingenia, & sacra
Vnis domares legibus.

66 Et Strabo, † qui Hispanos nostros hac de causa Stolatos, seu Togatos appellat, quòd Romanorum togam simul cum idiomate acceperint: *Et qui hanc formam sequentur Hispani Stolati, seu Togati appellantur. In quibus sunt Celtiberi, quondam omnium maximè feri inhumanique habiti.* Vndè † in

67 l. 16. tit. 2. lib. 8. recopil. Mauri conversi, & nobis subiecti, Christianorum vestibus uti iubentur. Et in nostris Indis idem iubendum

68 esse, † sentit Matienz. in d. lib. de moder. Reg. Peru, 1. parte, cap. 19. dicens, hoc pacto nobis amiciores, & magis politicos futuros fore, maioremque auri, & argenti vim ab eis, pro vestium Hispanarum venditione, extrahi posse. Quamvis posteà subdat, hoc cum *Caciquis* dumtaxat, & eorum filijs, atque alijs Indis ditioribus, & potentioribus intelligendum esse. Et † in ordinationibus D.

69 Proregis D. Franc. à Toleto generaliter prohibeatur, ne vestibus Hispanorum utantur; sicut neque armis uti, neque equis, & alijs rebus, quibus ferociores, aut insolentiores reddi possint, prohibiti sunt per plures schedulas, quæ reperiuntur in 4. tomo impress. ex pag. 244. Commercijs † quoque nostris as-

70 suefieri iubent aliæ schedulæ eiusdem tomi ex pag. 256. dum tamen inter eosdem Indos, inque eorum municipijs, & reductionibus † Hispani habitare non sinantur, nisi for-

71 tè eos vitæ probitas, & erga Indos suavitas valdè commendet, ut expressè disponitur in schedula ann. 81. eodem tom. pag. 340. & in alia data Turrisellarum 12. Iulij, ann. 1600. quibus, & alijs simul cavetur, ut vagabundi, Hybridæ, & Æthiopes nullo modo inter Indos morari sinantur, ob graves iniurias, & vexationes, quas miseri isti, & abiecti homines ab omnibus alijs, cuiuscunque sortis sint, ferè semper accipiunt, de quibus dixi 1. tom. lib. 3. cap. ultim. Ita ut eis sit nociva, & periculosa eorum societas. ut etiam dixi sup. hoc eod. lib. 1. cap. 4. num. 101.

72 Planè † ut fœminæ Indæ possint contrahere matrimonium cum hominibus Hispanis, & è contrario homines Indi cum fœminis Hispanis, cautum reperio per quasdam schedulas ann. 1514. & 1515. quæ referentur in dicto 4. tomo pag. 271. ubi prohibitiones contrariæ revocari dicuntur, & Hispanis ita copulatis facultas concedi, ut inter Indos manere possint, quia hoc ad maiorem matrimonij libertatem, animorum confœderationem, & provinciarum augmentum pertinere visum fuit: ut & in Indis Orientalibus sæpè iussum, ac factum eius Historici narrant, & præcipuè commentaria Alphonsi Dalboquerque 3. parte cap. 9.

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMISEXTI.

1 *INdorum Regulis, vulgò* Caciques, *relicta fuit gubernatio populorum, quos infidelitatis tempore regebant.*

2 Cacicorum *nomen vndè originem traxerit, & Curacarum apud Peruanos?*

3 Caciqui *ab aliquibus comparantur nostris Ducibus, vel Marchionibus, & quale esset eorum officium sub Imperio Incarum?*

4 *Ingæ sive Incæ Peruani qualiter suas provincias gubernarent?*

5 *Inga in qualibet provincia unum Præfectum principalem, & alios delatores habebat.*

6 *Curiosi & stationarij, qui essent apud Romanos.*

L. 1. & Rub. C. de curios. & station. lib. 12. l. 1. §. quies, D. de off. Præf Vrb. & l. neque supina, D. de iur. & fact. ignor. explicantur, & illustrantur, ibidem.

7 *Irenarchæ, qui essent, & quatenus* Caciquis, *& Præfectis Indorum comparentur.*

L. vnica, C. de Irenarch. l. super creandis, C. de iur. Fisci lib. 10. & aliæ de Irenarchis agentes illustrantur, ibid.

8 Cacicorum *ingens numerus fuit in Imperio Peruano, & Mexicano.*

9 *Sinarum in Regno sunt plus quàm quinque Senatorum millia, & alia de eius magnitudine.*

Ca-

10 Cacicorum munus hodie quale sit? & quòd non possunt dici domini oppidorum, quæ gubernant.
11 Indi supra modum suis Caciquis subditi, & obtemperantes sunt.
12 Caciqui abutuntur submißione Indorum, & sæpè in eos admodum crudeles, & tyranni sunt, & alia de eorū vitijs, & fraudibus.
13 Cacicos tolli debere tanquàm Indos valdè perniciosos, sentit Fr. Bernard. Gardenas.
14 Dominantur nulli deterius, quàm ij, quos ad serviendum natura creavit.
15 Cacicorum tyrannidem, & fraudes erga Indos sibi subiectos, plures schedulæ exprimunt, & puniri iubent, quæ referuntur.
16 Cacicos residentiæ, & syndicatui subijci debere, quædam Regia schedula innuit.
17 Cacicorum officia conservari, & in eis iure sanguinis succedi debere, adinstar maioratus, plures schedulæ iubent, quæ referuntur.
18 Indorum ex plebe aliquos iudices, & ministros, ac Decuriones, creari, quædam schedulæ iubent, & quare?
19 Paulus Ondegardus testatur, aliquos Indos iudicandi munere rectè, & utiliter functos fuisse.
20 Schedula data Buitragi refertur, quæ enixè iubet, ne Cacicatuum successiones tollantur, mutentur, vel invertantur.
21 Caciques in Nova-Hispania à Proregibus eligi solent, neglecto successionis iure, & quare?
22 D. Prorex D. Ludov. à Velasco consuluit, ut Caciqui per electionem crearentur, & quid ei responsum fuerit?
23 Ordinationes D. Proregis D. Francisci à Toleto ab antiquis Indorum moribus plura mutuātur; & disponunt in successione Cacicatus, & eius probatione.
24 Ingæ Peruani qualiter Cacicos delinquētes punirent, & removerent, & alios ex eorum sanguine subrogarent.
25 Regna, Imperia, & similes dignitates melius esse, ut per successionem, quàm per electionem deferantur, plurimi sentiunt, qui referuntur.
26 Fœminæ an in Cacicatibus succedant?
27 Fœminæ regulariter à publicis, & civilibus officijs, & virorum actibus, ac cœtibus probibitæ sunt.
L. Fœminæ, D. de reg. iur. l. cùm Prætor, §. moribus, D. de iudicijs, & aliæ similes illustrantur, bid.
28 Fœminæ maritatæ in aliquibus provincijs succedunt in Cacicatibus, & hoc munus per maritos exercent.
29 Fœminæ licèt à multis excludantur, a Regnorum, feudorum, & Ducatuum successione, à pluribus tamen alijs admittantur.
30 Consuetudo provinciæ multum attendi, & servari debet circa delationem, & successionem maioratus, feudi, & similium.
31 Cacicatuū lites, & earū probationes sunt valdè difficiles, & intricatæ, & quare?
32 Parentelæ probatio in antiquis fieri potest per testes de auditu, & fama.
33 Successio, & parentela in Cacicatibus, vltra probationes partium, meliùs probari solet per aliam informationem receptam de officio à Prætore loci.
34 Cacicatuum in causis iudicandis, qualiter se Auctor haberet, & quòd plus instrumentis, quàm testibus deferret.
35 Instrumentis magis, quàm testibus deferendum, & standum est in antiquis.
36 Instrumentorum verba, etiā enuntiativa, probant in antiquis parentelam, & cognationem.
37 Instrumenta duo, vel plura si ad idem probandum concurrant in antiquis, multum operantur.
38 Cacicorum benevolentiam, & conversionem valdè curare debere, ut facilior sit subditorum conversio, plures schedulæ iubent, quæ referuntur.
39 Regentium exemplum multum ubique influit, & operatur in animis subditorum, & præsertim in Indis.
40 Superior quidquid facit, præcipere videtur, ex Quintiliano.
41 Principum vita censura est, ad quam dirigimur, & convertimur, ex Plin. Iuniore.
42 Religio est veluti sequela iurisdictionis, & cuius Regio est, eiusdem & Religio.
43 Iabellonis Lituaniæ Regis, cum Hedvvige Regina Poloniæ matrimonium contrahere volentis, notabilis Historia refertur.
44 Exemplo Lituani Principis, qui baptismum accepit, omnes eius subditi turmatim baptizati sunt.
45 Hyssopo in America Indos à nobis baptizatos fuisse, aliqui dicunt, qui reprobantur.
46 Fidem Christianam qui recipiunt, ob id tantùm, ut suis Principibus placeant, laudari non possunt.
47 Fides non debet recipi ob adulationem, sed propter doctrinæ veritatem, & utilitatem.
48 Exemplum superiorum benè, & licitè

curari potest, & debet ad prævium dispositionem subditorum in fide recipienda.

49 *L.51.in fine, tit.15 part.1.ponderatur, & illustratur.*

50 *Concil. Limensi verba de cura, & necessitate conversionis* Cacicorum.

51 *Iosephi Acostæ verba referuntur, valdè probantis curam conversionis superiorum, ut facilius subditi convertantur.*

52 *Atabalipa si non esset occisus, sed ad fidem persuasus, illam brevi tempore omnes Indi Peruani recepissent.*

53 *Idololatria, ut penitus extirpetur de animis Indorum, nihil magis conducet, quàm eam de cordibus* Cacicorum *prius remouere.*

54 *Ingarum Regũ tempore nullos Indi Deos sive idola colebant, nisi quos illi tribuissent, & iussissent.*

55 Caciqui *an teneantur ad restitutionem damnorum, quæ faciunt Indi eis subditi, quando in suis compotationibus inebriantur.*

56 *Damna, quæ per accidens contingunt ex actibus licitis, vel indifferentibus, non debent resarciri.*

57 Caciqui *si compotationes perniciosas, & probibitas faciunt, vel fieri permittunt, sunt in culpa, & tenentur ad damna.*

58 *Damni causa dans, damnum dedisse videtur.*

59 *Crimen, qui potest prohibere, & non probibet, videtur illud probare, ex Salviano.*

60 *Collegia ad educandos, & instituendos filios* Cacicorum *plures schedulæ erigi iubẽt, quæ referuntur.*

61 *Filios* Cacicorum *benè, & Christianè educare convenit, ut exemplo suis subditis sint, cùm patribus successerint.*

62 *Collegia, & institutionem filiorum* Cacicorum *multum probant Acosta, & alij, qui referuntur.*

63 *Augurum Collegio Romæ iuventus educanda, & divinis instituenda offerebatur.*

64 *Educationis, & rectæ institutionis in pueris cura magni fieri debet, & de eius effectibus, & utilitatibus, remissivè.*

65 *Educatio, & institutio potentior est, quàm natura.*

66 *Educationis vim duorum canum exemplo mirè ostendit Licurgus.*

67 *Societatis Iesu Religiosi aptissimi sunt ad iuvẽtutem educandam, & instruendam, & Indorum Collegia gubernanda.*

CAPUT XXVI.

De Indorum Regulis, sive Dynastis, vulgò Caciques, *ò* Curacas, *deque eorum iurisdictione, successione, & filiorum educatione.*

1 QVAMVIS novi huius, & vastissimi Orbis generalis dominatio, gubernatio, & protectio gloriosissimis Hispaniæ nostræ Regibus cesserit, ex peculiaribus titulis, & rationibus, de quibus in 1. tom. disserui. In † congregationibus tamen, ac populis Indorum, qui vel initio reperti fuerunt, certam aliquam, & politicam vivendi rationem habere, vel posteà nostrorum curâ erigi, formari, & humanæ societatis legibus, ac moribus institui cœperunt; antiquis ipsorum Regulis, sive Dynastis particularis eorum gubernatio relicta fuit, retentâ (quoad fieri potuit) consuetudine, quam infidelitatis tempore observabant.

2 Quos † Regulos in insula Hispaniola, quæ primùm à Columbo reperta fuit, *Caciques* vocabant, & inde nostri ad reliquas provincias deinceps detectas, & subactas, eandem appellationem extenderunt, licèt Peruanâ generali linguâ, *Curacas* dicerentur, & Mexicana *Tecles*, & in alijs alia nomina sortiti legantur, ut optimè præter alios advertit Ioseph. Acosta in histor. nat. & moral. Ind. Occident. lib. 6. cap. 11. & sequentib. Petr. Ziecza 1. part. hist. Peruanæ cap. 21. & ex relatione Patris Blasij Valeræ, Garcilas. Inca in suis comment. 1. part. lib. 5. cap. 11. & sequentib. & Ioann. Matienzo de moder. Reg. Peru, 1. part. cap. 6. & 7. ubi † hos Regulos similes facere volunt nostris Ducibus, Comitibus, & Marchionibus, vel alijs dominis vassallorum, eorumque officium, dignitatem, ac potestatem sub imperio Peruanorum Incarum recensent. Et qualiter hi † provincias, quas ultra mille, & plura leucas subegerunt, gubernabant, eas nimirum in oppida, & municipia dividentes, ipsaque municipia in quasdam Indorum classes, sive partialitates, quarum una superior dicebatur, *Anansaya*, altera inferior, *Vrinsaya*, utraque distinctum *Curacam* habens, & denis Indis unum Decurionem præfigentes, centenis alterum, mille alium, decem mille alium, cuius munus præcipuum erat, & *Hunno* vocabatur. Supra quos in † qualibet provincia alter Præfectus, vel Gubernator ex ipsorum Incarum

3

4

5

Re-

Regio sanguine præsidebat, cui reliqui obtemperabant, & Imperatori singulis annis omnium, quæ in commissa sibi provincia contigerant, peculiarem rationem reddebat, præter alios quæstores, quos secretò ad hoc delegare solebant, qui inde *Tucuiricoc*, quasi omnia videntes, appellabantur.

6 Quos possumus † curiosis, & stationarijs similes facere, quos Romani olim Imperatores per diversas provincias diputare solebant, ut commissa in illis crimina sedulò investigarent, & sibi vel Præfectis earundem provinciarum denuntiarent, de quibus agitur in l. 1. & per totum, C. de curios. & station. lib. 12. l. neque supina, D. de iur. & facti ignoran. l. 1. §. cura carnis, vers. *Quies popularium*, D. de offic. Præfect. Vrb. quam ita post Accurs. & alios interpretatur Toletanus ibid. in lucerna Rubric. Simancas de Repub. lib. 8. cap. 25. num. 6. & 7. Pet. Greg. lib. 31. Syntag. cap. 4. num. 1. & seqq. Iust. Lips. lib. epist. quæst. cap. 18. & Iacob. Guterius de officijs domus Augustæ lib. 3. cap. 13. Et *Caciques*, vel dictos Præfectos nó malè comparabimus † Irenarchis, hoc est Præfectis, sive Marescalis, qui in provincijs ad earum tuitionem, & disciplinæ publicæ moribusque corrigendis præficiebantur, & præsertim, ut itinerantibus pax, & securitas conservaretur, quorum fit mentio in tit. de Irenarch. lib. 10. & in l. divus in fine, D. de custod. reor. l. fin. §. Irenarchæ, D. de muner. & honor. l. super creandis, C. de iur. Fisci, lib. 10. ad quarum expositionem ita observat Duaren. lib. 1. disput. cap. 8. Boer. in tráct. de seditios. §. 1. num. 6. & alij relati à Bobadilla in Politica lib. 4. cap. 2. num. 68. & cap. 5. num. 4. & cap. 7. num. 16. & lib. 2. cap. 13. num. 61. Cuiac. lib. 8. observat. cap. 29. Radulph. Forner. lib. 1. quotid. cap. 24. Annæ. Robert. lib. 1. rer. iudi. cap. 4. fol. 14. D. Ioann. Vela in prax. crim. cap. 4. num. 6. & D. Lauren. Ramirez in Tessera leg. sup. d. l. sup. creandis.

7

8 Vndè licebit colligere, † quàm ingens sub Inca horum Satraparum, sive Dynastarum numerus esset. Nec minor, aut valde dissimili formâ, apud Mexicanos Motechumas fuisse narratur, vel in provincijs Sinarum, † in

9 quibus quinque huiusmodi Magistratuum, aut Senatorum millia numerari, ex Strabone lib. 15. & alijs recolit Simon Maiolus in dieb. Canicul. colloq. 23. *de Memorabilibus*, pag. 714. adijciens, hoc mirandum non esse, cùm in ipsa Sinarum regione octo carceratorum millia in unica urbe Regia Paquin inclusi memorentur, & homines, qui Sinarum Regi tributum pendunt, numerentur ad milliones sex & triginta, & militum, qui illi militant ad milliones quinque peditum, equitum verò decem centena millia.

Hodie verò † horum *Curacarum* officium, potestas, & iurisdictio angustioribus terminis continetur. Nam per quandam schedulam Vallisol. 26. Februar. ann. 1538. ad Mexicanam Cancellariam directam, quæ extat in 4. tom. impress. pag. 291. dispositum fuit, ut populorú sive municipiorum, quibus præsunt, domini non vocentur, sed tantùm Gubernatores, aut Principales. Et cùm iã Hispani Prætores, seu Correctores Indis præfecti sint, & illorum causas civiles, & criminales definiant, solùm spectat ad *Curacas* tributa Indorum sibi subiectorum colligere, & ad Prætorem deferre, & eorundem personalia servitia, atque alia munia disponere. In cuius laboris compensationem ipsis ab eisdem Indis certum salarium præstatur, quod ex eorum taxis tributarijs deducitur, & quoddam servitij, seu famulitij genus, simul cum aliqua pabulorum exhibitione.

11 Est autem † subditorum erga illos adeò ingens obsequium, & reverentia, vel ut utar verbis Acostæ d. lib. 3. de procur. Ind. salute cap. 16. *Tanta imbecillitas, tanta trepidatio, ut ne mutire quidem audeant contra illos suos Satrapas, sed vivi, ac videntes pereant potius, quàm illorum imperijs minimum obloquantur.* Quod in causa est secum-

12 dùm eundem Acostam, ut † ipsi hac submissione abutentes, nihil non fit, in quo vehementer miseros vexent, ac premant, suo plerumque illos per fraudem, aut violentiam sudore frustrantes, & sæpè tum in exigendis tributis, tùm in persolvendis operis, atque servitijs, multo plura conferre cogentes, quàm lex, vel ratio præcipiat. De qua etiam tyrannide, & alijs horum *Cacicorum* vitijs, plurima alia congerit Matienzus d. 1. parte, cap. 7. inquiens, quòd eorum crudelitas, & sevitia quamlibet aliam aliorum hominum superat, & quòd neque filias, neque uxores, neque facultates, aut personas subditorum liberas sinunt.

13 Idem quoque novissimè repetit, & gravissimè exaggerat Fr. Bernard. de Cardenas in suo libello, §. 16. † concludens, satiùs, & utiliùs Indis consultum iri, si omninò ab hac subiectione liberarentur, & salaria, quæ Regulis istis præstantur, in Ecclesiarum reparationem, vel alia opera pia converterentur. Præsertim cùm nihil ferè sit, ad quod hodierno tempore *Cacicorum* usus, & auctoritas cõferat, & cùm eorum indoles, & ingenium à servili, & abiecta Indorum tributariorum, quibus ipsi imperant, conditionem non differat;

14 † atq; ita tã hoc, quã alijs quotidianis experimen-

mentis doceamur, nullos quidem deterius dominari, quàm quos ad serviendum natura creavit.

15 Quæ † opinio plurium Regiarum schedularum auctoritate iuvari potest, & præsertim illis 28. Septembr. ann. 1548. 16. Iulij, ann. 1550. 18. Ianuar. ann. 1552. 16. August. ann. 1563. 8. Iulij, ann. 1577. & alijs, quæ reperiuntur in d. 4. tom. impress. ex pag. 289. ubi prædicti *Cacicorum* excessus referuntur, reprimíque iubentur, & ut Indis sibi subiectis omnia damna, quæ eorum fraude, occasione, aut concussione patiuntur, & laboris mercedem resarcire, ac solvere compellantur, & ut neque sub tributi, servitij, vel victualis titulo, quicquam indebitè, & iniustè extorquere sinantur. Et in eod. tom. pag. 360. extat alia schedula Matriti 6. Iun. ann. 1594. quæ Peruano Proregi iniungit, † ut quærat, & rescribat, an expediens sit, ut *Caciqui* ad syndicatum, seu residentiam suorum officiorum præstandam, teneantur, prout in Nova-Hispania præstare dicuntur?

16

17 SED sunt tamen † aliæ schedulæ in eodem tom. pag. 287. & seqq. & apud Anton. de Herrer. in histor. gener. Ind. decad. 3. pag. 170. quæ prædictis non obstantibus, & antiquis (ut diximus) Indorum moribus plurimum deferentes, eosque pro captu suo, quantum fieri possit, politicos reddere cupientes non solùm *Cacicorum* officia, & ministeria conservari, & continuari iubent; sed in eis successionem, sanguinis iure, & ad instar maioratuum Hispaniæ nostræ concedunt. Proregibusque, & Regalibus Audientijs, cæterisque Iudicibus gravi pœnarum comminatione præcipiunt, ne eos suis hac in parte iuribus privent, vel successionis modū immutent, iniustèque spoliatos brevi, & summariâ cognitione restituant.

18 Et quod plus est, † per quandam schedulam 9. Octobr. ann. 1549 & alias, quæ reperiuntur d. 4. tom. pag. 272 & 274. & 335. & seqq. deciditur, ut ex ipsis Indis quosdam veluti pedaneos Iudices, Decuriones, Lictores, sive Algacellos, Tabelliones, aliosque Iustitiæ ministros constituant, qui suo more, ac modo leviores lites, inter eosdem emergẽtes, decidant, aut componant, & alia munera Reipub. subeant. Quod † summopere optasse, & magno cum fructu, atque utilitate se expertum fuisse, testatur Licent. Polus Ondegardus, qui res, & conditionem Indorum Peruanorū optimè calluit, in quodam libro manuscripto, quem penes me habeo, ubi refert brevi tempore, ac facili negotio ab eisdem Indis plus, quàm duo millia satis arduarum causarum terminata fuisse, absque ullis processus, allegationum, & iuratorum testium involucris, & ambagibus. Idem etiam probat, eundem Polum secutus, Ioseph. Acosta d. lib. 6. historiæ nat. & moral. Indiar. cap. 11. & de procur. Ind. salut. lib. 3. cap. 21. & Ioann. Matien. de mod. Reg. Per. 1. parte, cap. 14.

19

20 ET quod ad *Cacicorum* munus, & successionem spectat, ultra antiquiores schedulas, quarum mentionem feci, † cautum reperio per noviorem aliam Buitragi 29. Maij ann. 1603. iterum repetitam, & servari iussam per aliam Sācti Laurentij 19. Iul. ann. 1614. quibus Proregibus inhibetur, ne pro arbitrio suo *Caciques* mutent, & eligant, sed antiquam consuetudinem successionis, *de padres à hijos*, observent. Quod fortè ita strictè iuberi oportuit, † quoniam in Nova-Hispania Proreges hoc munus, cùm quandam iustitiæ, & gubernationis Indorum administrationem contineat, meliùs per electionem, quàm per successionem provideri existimabant; & de facto, ubi sibi libitum erat, providebant. Et idem in Peruanis provincijs introduci cœperat, quidquid supra dictis schedulis, & ordinationibus D. Proregis D. Francisc. à Toleto contrarium decisum fuisset. Et consuluit † D. Prorex D. Ludov. de Velasco per epistolam ann. 1601. aliquorum *Cacicorum* iniurias, vel socordiam incusans; cui tamen sequenti anno 22. Februarij responsum fuit, ut *Caciques* iniustos, tyrannos, vel ineptos puniret, & removeret, cæterùm in successione eorum consuetudinem observaret, & prædictas ordinationes.

21

22

23 In quibus † plura circa formam, & probationem eiusmodi successionis satis notanda reperiuntur, quæ ubi res iudicanda erit videri oportebit. Eaque in pluribus ex Incarum institutis mutuata sunt. De quibus inter alia tradunt Petr. Cieza 1. part. cap. 21. & Garcilas. Inca d. lib. 5. cap. 13. nunquam huiusmodi † Dynastias his ademisse, quibus hereditario sanguinis iure pertinere viderentur, quamvis gravia delicta committerent. Quod si hæc talia essent, ut depositionis, sive privationis pœnam mererentur, tunc ex filijs, vel fratribus delinquentis, alium, qui magis dignus esset, substituebant. Ita ut plus semper sanguini, & successioni, quam liberæ, & voluntariæ electioni deferre viderentur.

24

25 Quod non erit novum, aut multum si in his Satrapijs admittamus, † cùm & in Regnis, & Imperijs, Ducatibus, & Marchionatibus, alijsque feudis, & gravissimis dignitatibus, quæ merum, & mixtū imperiū, atq; omnimodā iurisdictionem in se habent, communior sit tam

Theo-

Theologorum, & Iurisprudentum, quàm politicorum sententia, melius, & tutius esse legitimæ successionis formam ordinemque servare, quàm electionis aleam subire, & experiri, ut constare poterit ex traditis à Ioann. Lecirier lib. 2. de primogen. quæst. 14. August. de Ancona in tract. de potest. Eccles. quæst. 35. artic. 7. Abulen. num. 27. quæst. 39. Ægid. Roman. lib. 3. de regi. Princip. cap. 5. Covar. in pract. cap. 1. num. 4. Bodin. de Repub. lib. 6. cap. 5. Mariana lib. 6. de Rege cap. 3. Sepulveda lib. 2. de Regno, Iust. Lips. in monitis politic. lib. 2. cap. 3. & 4. Magist. Marquez in Gubernat. Christian. lib. 2. cap. 3. pag. 11. & seqq. Bitridano 3. polit. quæst. 25. Adam. Contzen, omnino videndus, lib. 1. polit. cap. 25. & Besoldo in dissertat. de Regni successione, pag. 3. num. 6. & multis seqq.

Illud autem sæpè circa horum *Caciceatuum* successionem in quæstionem vocari vidi. An fœminæ † lineâ, & gradu potiores admittendæ sint, ita ut masculos remotiores excludant? Et planè ordinationibus D. Proregis D. Fran. à Toleto semper masculi vocari, & præferri videntur, imò & fœminæ in totum excludi, quasi hæc officia sexui earum minus conveniant; cùm † & auctoritatem, & utilitatem publicam habeant, l. fœminæ 2. de regul. iur. l. cùm Prætor, §. moribus, D. de iudicijs, l. 1. D. de postulan. cap. dilecti filij de arbit. Quibus & alijs iuribus receptum esse dicitur, ut quemadmodum servi, sic fœminæ civilibus non fungantur officijs, nec magistratum gerere possint. Vbi DD. plura alia adducunt, & præcipuè eruditissimus Petr. Faber, qui etiam videri poterit, lib. 3. semest. cap. 16. & Tiraquel. in l. 1. connub. num. 9. & seqq. in l. 10. nu. 12. & 31. ubi ostendit, quanti semper curatum fuerit, ne fœminæ civilibus actionibus, aut virorum officijs, cœtibusque se immisceant. Quod & tractat Tertul. in lib. de veland. virgin. inquiens: *Non permittitur mulieri in Ecclesia loqui, sed nec docere, nec tingere, nec offerre, nec ullius virilis muneris, nedum Sacerdotalis officij sortem, sibi vindicare.*

Sed nihilominus, † in aliquibus provincijs, ac præsertim in planis Peruanis, fœminæ admitti solent, maximè ubi nuptæ sunt viris, per quos munera, *Caciceatus* officio convenientia, commodè exerceri possunt, quæ consuetudo, ubi legitimè probatur, observari debet. Nam neque valdè abhorret ab alijs actibus, & dignitatibus admixtam iurisdictionem habentibus, † in quibus fœminæ excludi non solent, ut post legem 2. tit. 15. part. 2. probat Greg. Lopez ibidem, & latè Molina de primogen. lib. 3. cap. 4. per totum, alter Molina tom. 3. de iust. & iure, disput. 625. Petr. Faber ubi sup. Magist. Marquez in Gubernatore Christian. lib. 1. cap. 31. pag. 214. & seqq. Iust. Lips. in monitis politicis lib. 2. cap. 2. & latè disputans Besold. d. dissertat. de Reg. success. cap. 11. Et in successione maioratus, † vel feudi, & similium titulorum, plurimum attendi, & observari debet consuetudo loci, aut regionis, ubi talis successio defertur, ut per eundem Molinam de Hispan. primogen. lib. 2. cap. 6. num. 58. & 59. alter Molina eod. tractat. disput. 569. Mieres 4. part. quæst. 20. à num. 56. & latè Burgos de Paz cons. 9. n. 3. & DD. per tex. ibi in l. si fundus 6. D. de evictione. & in l. de quibus, num. 17. D. de legibus, & in l. 1. n. 14. de sum. Trinit. Pinel. in Rub. C. de bon. mater. 1. par. nu. 37. & Hotteman. conf. 2. & 13.

Sed quoniam † in probanda parentela, seu descendentia, ad huiusmodi successionem obtinendam, gravissimæ, & ferè inextricabiles difficultates offerri solent, propter contrarias, atque invicem pugnantes testium assertiones, qui cùm Indi (ut plurimum) sint, parum sibi constant, & articulos utriusque partis, prout ab eisdem proponuntur, plenissimè explent, & frequenter de auditu, & fama deponunt, † quod sufficere solet, ubi agimus de computatione, & comprobatione gradus consanguinitatis, maximè quando sumus in antiquis, cap. licèt ex quadam, de testibus, cum pluribus alijs, quæ congessit Mascard. de probat. conclus. 797. num. 19. & Farinac. de testib. quæst. 69. cap. 2. num. 63. & 65. & num. 103. cum multis seqq. † Summo ingenio provisum fuit per dictum D. Proregem, ut loci Prætor aliam informationem de officio (ut dicunt) recipiat, & cum suffragio, vel iudicio suo ad Proregem remittat; cui informationi plus solet, & debet deferri, quàm illis, quæ à partibus præsentantur. Nisi quia hi etiam Prætores, aliquando magis uni, quàm alij ex litigantibus, ex varijs respectibus, vel affectibus favent.

Quod in causa erat, ut Ego, cùm eiusmodi litibus iudicandis præessem, multum antiqua instrumenta, municipiorum, ac taxarum matriculas, librosque baptismi, & matrimoniorum considerarem, & titulos præcedentium *Cacicorum*, qui ex gubernationis archivijs deducebantur, ut ex his indagare possem, quibus magis lux veritatis assisteret. Quoniã licèt dici soleat, in exercendis litibus parem vim habere testes, & instrumenta, l. in exercẽdis, C. de fide instrum. † ubi tamen sumus in antiquis, magis deferendum est instrumentis quã testibus, ut in simili probãt tex. in l. cẽsus,

D.de probat.ibi: *Census, & monumenta publica potiora testibus esse Senatus censuit*, l. si tibi, C.de testib. l. monumentorum, C. de relig.& sumt. fun.l.6.D.eod.cap. series de testibus,cum alijs, quæ adducit Craveta cons. 58. in fine,Roder.Suarez in l. quoniam in prioribus,dub.2.num.1.in fine,Mascard.cōcl.411. nu.19.Misynger.lib.5.obser.79.Ioan. Garc. de nobil.gloss.4.num.33.& gloss.18.num.12. Otalora eod.tract.1.part.3.part.cap.7. num. 17.in fine,Ioann.Gutierrez lib. 3. pract. cap. 14.num.35.Hottoman. cons.35.num.3. Perez de Lara de anniversf.lib.2.cap.4.num.57. & D.Ioann.Valençuela cons.20. num.136.& seqq.

36 Quod † adeò verum est, ut procedat etiam ubi talia antiqua instrumenta, vel monumenta enuntiativè,& ad alium finem referant parentelam , consanguinitatem , vel nomina ascendentium,quæ probari intenduntur,l.optimam, C.de contrah. stip. Bald.in d.cap.series,num. 4.Ias.in l.si quis ex argentarijs,§.Prætor, nu. 20.& 21.D.de edendo, Craveta de antiq.tēp. 1.part.in princ.num.6.& 7.& cons. 317. vers. *Secundò respondeo*, Mieres de maiorat. 1. p. quæst.10.Surdus decis.145.num.6. Mascard. ubi sup.Afflictis decis.13.& plures alios solitâ diligentiâ referens D.Ioann. del Castillo lib. 5.controvers.cap.123.ex nu.7. Et hoc † certius, & indubitabilius erit , quando reperiuntur, vel concurrunt duo,vel plura instrumenta antiqua,eandem intētionem iuvantia, vel probantia,ut optimè advertit,& prosequitur Marescot.lib.1.variar.resolut. cap.70. num. 6. & Nicol. Garcia de benef. 7.part.cap. 15.num. 31.& seqq.

37

Verùmautemverò , hæc hactenus de *Cacicorum* munere , & successione dixisse contenti,nunc ex magna superioritate,& auctoritate, quam hi circa Indos , sibi subiectos exercent, vt sup.nu.11.tetigimus, inferre possumus primo loco decidēdi rationem, ad † plures schedulas d. 4. tom. impress. ex pag. 221.& 248. quæ ad hoc, ut facilior reddatur conversio Indorum infidelium, nimis oportere tradunt , ut prius dicti eorum Reguli , nempè *Caciques, Curacas, Tecles, Señores*, ad nostram amicitiam,& fidei receptionem voluntariè,& suaviter alliciantur. Est enim certum nihil magis ad hoc conducere posse : *Por estarles los demas Indios tan sugetos, i ser tan amigos de seguirles en todo* , ut eædem schedulæ exprimunt, & varijs † exēplis tum in his regionibus Novi Orbis,tum alibi passim experti sumus:

38

39

Scilicet in vulgus manant exempla regētum. teste Claudiano , & ut inquit Cassiod. lib.10. epist. 13. *Res minor ad potioris currit exemplum.* Cui consentiens Quint. declamat. 3.§. 14.tradit, *Hanc † esse conditionem superiorū, ut quidquid faciunt, præcipere videantur.* Et Plin.in Paneg.ad Trajan.cap.46. *Principum disciplinam capere,etiam vulgus,cùm rem , si ab uno fiat severissimam fecerunt omnes. Nā † vita Principis censura est, eaque perpetua, ad hanc dirigimur,ad hanc convertimur , nec tam imperio nobis opus est , quàm exemplo.* Et tradit alia Molina de primog. lib. 1.cap.2. num.22.ubi probat , subditorum morem esse, ut in omnibus id sequantur, quod Reges , aut proprios Principes facere conspiciunt , Callistus Remirez de lege Regia,§.7. num.41. & Nos suprà hoc libro cap.2.n.11. quod in terminis iurisdictionis bene prosequitur Mageгus(post alios quos refert)de advocatia armata cap.10.num.433.& 474.ubi inquit,ob hāc causam dici solere , † quòd Religio est Sequela iurisdictionis , & quòd cuius regio est, eiusdem etiam religio est.

40

41

42

Et huc spectat,quod in hist. Poloniæ refert Cromerus lib.15.pag.355.ann.1382.de † Iabellone Lituaniæ Rege,qui cùm esset Gentilis , & appeteret coniugium Hedvvigis Reginæ Poloniæ,quæ Christiana erat , promisit , se pariter & fratres,& gentem suam omnē Christianis mysterijs initiari.Et conditionibus acceptis , ipse baptizatus fuit , & in baptismo Vladislai nomen accepit, & † statim populus tantâ cōtentione Baptismum appetebat,quòd cùm immensi laboris esset,singulos sacro fonte tingere,nobilioribus tantùm hic honor habitus ; reliquum verò vulgus turmatim distributum,lustrali aquâ,sive sacrâ à sacerdotibus conspersum est , unumque nomen cuique turmæ, tam virorum , quàm mulierum inditum. Quam historiā recolens Auctor Melificij historici 3. part. pag. 208. notat in margine, *Idem in America factitatum*. Nimirū † quia hic, & alij similes Novatores Nostris impingere volunt , quòd interdum hyssopo Indos baptizaverint,de qua impostura egi 1. to. lib. 2.cap.4.num.26.

43

44

45

In quo tamen † non existimet aliquis , vel prædictas schedulas,vel Nos,eâ mente duci,ut rectum, & probandum illum modum conversionis ad fidem sentiamus,qui à subditis fit,eo tantùm animo,& contemplatione, vt Principibus suis placeant, vel adulentur; satis enim cognoscimus,id faciētes, impios,& irreligiosos esse:quia † fides,& religio Christiana,non debet ob adulationem amplecti,sed ob solam doctrinæ veritatem , & animarum utilitatem, ut docet D.Thomas in 1.2.q.109.art.6.& 2. 2.q.5.art.2.Mag. Marquez in Gubern. Christiano lib.2.cap.34.pag.173.& in ipsis terminis nostræ quæstionis Zurita in quæst. Theol. quæst.40.& Ego d.lib.2. cap.14. num. 60. & seqq.

46

47

48 seqq. Sed id tantùm intendimus, † superiorū exemplum esse curandum in modum praviæ dispositionis, ut Indi subditi, & alioqui barbari, & rebelles, faciliùs ad fidem audiendam, æstimandam, & ob sui pretium recipiendam, alliciantur, quod licitum esse, & valdè expedire, ipse D. Thom. agnoscit d. 2. 2. q. 27. art. 3. & q. 10. art. 3. & Ego alijs auctoritatibus munio d. cap. 14. num. 61.

49 Quibus nunc libentissimè addo, † celebrē text. in l. 51. in fine, tit. 5. part. 1. ibi: *Mayormente à los mayores, è mas entendidos: cà despues que estos fueren enmendados, mas de ligero, pueden à los otros traer a enmienda, è tollerlos de aquel mal que fazen.* Et in nostris terminis † Concil. Limense II. Can. 111. pag. 68. ubi monet, *Que se procuren ganar los Curacas, de cuya voluntad i gusto dependen los demas sin resistencia ninguna, siēdo cosa cierta del todo, que la Fè, i salvacion de los Indios, pende de la autoridad i voluntad de sus Caciques*: & adhuc melius Iosephum † Acostam in sæpè laudato tractatu de procur. Ind. salut. lib. 2. cap. 18. pag. 273. ubi loquens de eisdem nostris *Caciques*, & Indis, ita elegantissimè inquit: *Et quidem dominorū, ac Principum suaviter, ac diligenter tentanda voluntas est, & expugnanda in Christo, & suorum obsequia, iuxta nostram legem promtiora futura, & gloriæ plurimum accessurum; cùm his etiam crebrius, & liberalius agendum. Multum quippè in utramque partem horum studia promovent. Qua in re † graviter à nostris peccatū esse in Atabalipæ Ingarū Principis nece, ipsi quoque eius successores conquerebantur, quòd affirmarent, si Regis voluntas delinita obtineretur, brevi admodum futurū, ut universum Ingarum imperium fidem libētissimè acciperet. Miro enim modo barbari omnes Regibus suis, ac ducibus addicti sunt.*

50 51 52

53 Et † hanc etiam esse faciliorem viam ad tollendam, & prorsus extirpandam de Indorum animis idololatriam, non minus eleganter docet idē Acosta lib. 5. cap. 10. pag. 521. *Quia Præfectorum* (inquit) *& Curacarum auctoritati cæteri facillimè, & libentissimè cedunt, & hi nullo negotio reliquo vulgo, quidquid sentiunt, persuadent, quidquid volunt, efficiunt. Et † Regum Ingarum tempore tanta eorum in subditos populos auctoritas extitit, ut eos tantum Deos urbes provinciæque susciperent, quos Rex Inga tribuisset, neque liceret cuiquam aliud numen colere, quàm, quod ille statuisset.*

54

55 Secundò ex eadē *Cacicorum* in subiectos sibi Indos subordinatione, infero resolutionē alterius quæstionis, quam movet Ferdinand. Zurita in d. quæstionario, q. 12. nempè † an teneātur ad restitutionem, & resartionem dānorum, & iniuriarum, quas Indi ebrij faciunt, & ex compotationibus resultant, quas ipsi *Caciques* congregare solent, vel cùm pro maxima, quā in subditos potiuntur auctoritate, vitare possint, non vitant? Planè enim si huiuscemodi comesationes, & compotationes fiant ad populum exhilarandum, quod aliquādo permitti his barbaris debet, ut dixi supr. cap. 24. ex num. 79. Tunc † nulla erit obligatio damnorum, quæ ex illis contingunt, sicut neque de alijs actibus licitis, aut indifferentibus, licèt ex eis per accidens aliqua incommoda generentur, ut constat ex traditis à D. Thom. in 1. 2. q. 85. art. 6. & q. 83. art. 3. & in 2. 2. q. 164. art. 3. ubi verò † gravis culpa, vel negligētia *Caciqui* reperitur, in eisdem compotationibus, ultra solitum, ac permissum modum, & contra ordinationum prohibitionem imperandis, vel non excusandis, si earum notitiam habuit, cū sciat id sibi facile esse propter nimiam Indorum ad eius nutum subiectionem; tunc defendi poterit ad damnorum restitutionem tenēri, † ex vulgari regula iuris, qui causam damni dat, & l. 1. §. deiecisse, C. de vi, & vi armat. l. culpâ caret 50. ibi Decius, Faber. & Rævard. D. de regul. iur. cum multis alijs, quæ latè congessi d. 1. tom. lib. 3. cap. 6. ex num. 77. & lib. 2. cap. 13. ex num. 6. & traditis à D. Thom. in 1. 2. q. 71. art. 5. & in 2. 2. q. 64. art. 7. Quibus arridet † illud Salviani lib. 7. de guber. Dei: *Potestas quippè magna, & potentissima, quæ inhibere scelus maximū potest, quasi probat debere fieri, si sciens patitur perpetrari.*

56 57 58 59

60 Tertiò, & ultimò huc etiam referri potest maxima Regum nostrorum cura, † in Collegijs construendis, ubi horum *Cacicorum* filij à teneris annis, tā in Fide Catholica, quàm in politicis moribus instruantur, & nostram linguam, & communicationem imbibentes, nobis amiciores reddantur, de qua agitur in plurimis schedulis, & instructionibus, quæ reperiuntur in 1. tom. impress. pag. 322. & seqq. & in 4. pag. 291. & in alijs novioribus dat. D. Laurent. 22. Iul. ann. 1595. & Matrit. 17. Martij, ann. 1619. & 28. Martij, ann. 1620. Etenim eā præcipuè ratione nituntur, † quòd cùm hi *Cacicorum* filij parentibus suis in hoc munere successuri sint, oportet, ut ab incunabulis ita benè instructi, & affecti reperiantur, ut populi, & subditi eorum similes mores sequātur, & nobis magis socientur. Quam † curam, & rationem vehementer probat Concilium Limense III. act. 2. cap. 43. Acosta d. lib. 3. cap. 19. in fine, inquens: *Iuventutis fundamenta esse structuram reliquæ ætatis, & oportere, ut in his Collegijs à suorum consuetu-*

61 62

di-

dine, quod liceat remoti, morem nostrum sermonemque perdiscant, quò possint mox suis esse idonei præceptores. Et idem sequitur, & laudat Ioan. Matienz. de moder. Reg. Peru, 1. par. cap. 7. Possevin. in Bibliot. pag. 167. Fr. Thom. à Iesu de procur. Ind. salut. lib. 6. cap. 4. pag. 293. & Torquem. in Monarch. Ind. lib. 15. cap. 11. 13. 15. & 42.

63 Quibus addere possumus similem † Romanorum consuetudinem, qui filios suos ad Collegium Augurum ab ineũte ætate deferre solebant, ut ibi educarentur, & in rebus divinis instituerentur, ut post alios refert Raphaël de la Torre in 2.2. tom. 2. pag. 312. & Rosinus, & Dempsterus lib. 3. antiq. Rom. cap. 8. & seqq.

64 Et plura alia quæ de cura † rectæ, Christianæ, & politicæ puerorũ institutionis, & educationis, & magnis eius utilitatibus, & effectibus, tradit Erasm. in Adagio, *Quo semel est imbuta*, Brisson. de Imper. Persar. pag. 200. Bobadilla, alios referens, in Polit. lib. 2. cap. 13. n. 62. Mendoça, omninò legendus, in lib. 1. Reg. cap. 1. n. 28. annot. 12. pag. 500. cũ multis seqq. ubi pag. 512. de Collegijs Prophetarũ apud Hebræos, & de alijs apud Nos ad eũdem finem institutis, Martin. Delr. in Adag. sacr. 2. to. pag. 227. & 228. & seqq. & Lycurgus

65 apud Erasm. apophtegm. 3. ubi inquit, † institutionem esse potentiorem naturâ, quia malam naturam corrigit, & convertit in bonã, & Cæl. Rhodig. lib. 20. lect. antiq. cap. 28. ubi in-

66 ter alia † refert eundem Lycurgum hoc duorum canum exemplo comprobasse, quos, eisdem prognatos parentibus, diversis moribus esse ostẽdebat, ex educationis, & institutionis dissimilitudine, cùm Lucernarius foret unus, alter Venaticus, &, qui generosos spiritus alunt, laboribus innutritus, & congerit alia Alex. ab Alex. lib. 2. Genial. cap. 25. ubi varias apud diversas gentes, & præcipuè apud Romanos puerorum educationes refert, Tiraq. in l. 7. connu. Annæ. Robert. lib. 1. rer. iud. c. 9. Alban. Spinasatus in Politismo fol. & Simon Maiol. in dieb. Canicul. tom. 4. colloq. 3. de recta educatione, per tot. Adam Contzen lib. 4. Polit. cap. 1. & seqq. & novissimè Franc. Zipæus de Magistrat. lib. 3. cap. 3. per totũ,

97 ubi num. 6. benè addit, † hanc curam educandæ, & instruendæ adolescentiæ, Patribus Societatis IESV, cùm primis committi debere, eò quòd eorum institutum ad hoc valdè ubique conduxisse videamus. Qua de causa, & hæc Indorum Collegia eisdem Limæ, Cuzqui, & in alijs urbibus Peruanis commissa sunt, & Ego semper reliqua committi debere iudicavi.

(✠)

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMISEPTIMI.

1 *Miserabiles personæ quæ dicantur?*
2 *Indi sunt miserabiles personæ, & quare?*
3 *Indi sunt magis miseræ, & abiectæ conditionis quàm Æthiopes, & reliquæ mundi nationes.*
4 *Isaiæ locus cap. 18. de gente convulsa, & dilacerata, qualiter Indis conveniant, ex sententia Fr. Ioan. Zapatæ.*
5 *Indi omnium iniurijs patent, & ab omnibus conculcantur.*
6 *Iob locus cap. 26. refertur, & ad Indos aptatur.*
7 *Amòs Prophetæ verba cap. 2. de Indis loqui videtur.*
8 *Indi (ut & reliqui alij infideles, recenter conversi) vel ex hoc solo debent gaudere privilegijs miserabilium personarum.*
9 *Neophyti post baptismũ debent esse melioris conditionis, quàm anteà erant, & non peioris.*
10 *Indorũ magna miseria est, quòd quidquid ordinatur ad commodum illorum, retorquetur in eorum perniciem.*
11 *Venerabilis Gregorij Lupecij apophtegma de misera Indorum sorte.*
12 *Indos miserabiles personas esse, & ob hoc favendos, plures schedulæ dicunt, quæ referuntur.*
13 *Epistola Regia notabilis refertur ann. 1618. ad Proregem Peruanũ, de miseria, & iniurijs, quas Indi patiũtur, graviter dolẽs.*
14 *Philippus IV. Rex noster manu propria Mexicano Proregi scripsit, & iniunxit Indorum sublevationem.*
15 *Indi cùm omnibus utiles sint, ab omnibus faveri debent, ex Regia sched. quæ refertur.*
16 *Protectionem, & curam Indorum, quàm gravibus verbis, & rationibus omnibus commendet Concil. Limẽse, cuius caput refertur.*
17 *Deus pauperum, & miserabilium curam gerit.*
18 *Principes & Magistratus, ad Dei imitationẽ, miserabilium tutelã suscipere debẽt.*
19 *Miserabilium curam suscipiẽtes, Deus in omnibus prosperat.*
Miserabilium spoliatio, & oppreßio est crimen mixti fori, ibidem.
20 *Schedula Regia anni 1593. de vindicãdis iniurijs Indorum, refertur, & explicatur.*
21 *Indorum iniuriæ eodem modo puniri iubẽtur, quàm quæ Hispanis fiunt.*
22 *D. D. Gabriel Paniagua de Loaisa, Cala-*

travensis Eques, Auctoris socer, laudatur, eiusque factum refertur.

23 *Concilij Limensis Canon refertur circa honorem, & bonã tractationem* Curacarũ.

24 *Iudices si severè punirent Hispanos, qui Indis iniurij sunt, multum eorum miseria relevaretur.*

25 *Indi adeò timidi, & miseri sunt, ut nõ audeant queri de iniurijs, quas patiuntur, & locus Iuvenalis, qui de eis loqui videtur.*

26 *Pauperis libertas qualiter definiatur, vel exprimatur à Iuvenali.*

27 *Barones qualiter, & quare impunè iniuriare, & angariare soleant suos vassallos.*

28 *Milites qualiter impunè togatos vexare soleant, ex Iuvenali.*

29 *Indi, & rustici aliquando insolescunt, si suaviter, & honorificè tractantur.*

30 *Hispani omnes an nobiles sint cẽsendi respectu Indorum, de quorum iniuria, vel dãno compensando agitur?*

31 *Indis iniuriatis non deberi eandem satisfactionem, quàm Hispanos, existimat Zurita, & quare?*

32 *Iniuriæ ex qualitate personæ iniuriatæ, vel iniuriantis metiri solent.*

33 *Iudex in pœnis irrogandis debet habere respectum personarum.*

34 *Hispani olim Gothos etiam plebeios magnifecerunt. Et idem hodie faciunt Indi erga Hispanos.*

35 *Schedulam Regiam iubentem iniurias Indorum eodem modo puniri ac Hispanorũ, cur à multis non practicetur?*

36 *Indi quamvis dicantur esse pedes Reipublicæ, multum faveri, & tueri debent.*

37 *Plutarchi insignis locus refertur de agricolis pedibus Reip. iuvandis, & protegẽdis.*

38 *Servorum iniurias qualiter vindicarent Athenienses.*

39 *Sarraceni graviùs puniunt iniurias illatas Christianis apud se commorantibus, quàm illatas alijs Sarracenis.*

40 *Indi gaudent omnibus privilegijs minorũ, pauperum, rusticorum, & aliarum miserabilium personarum, quorum multa summatim, & remissivè recensentur.*

41 *Rusticorum, & pauperum privilegia, qui Auctores cumulent, & pertractent.*

L. si quis id quod, §. doli mali, D. de iurisdict. omn. iud. & aliæ plures, quæ agunt de privilegijs rusticorum, referuntur, & illustrantur, ibid.

42 *Indorum, rusticorum, & aliarum miserabilium personarum in causis, breviter, & summariè procedi debet.*

43 *Divortiorum causæ inter Indos breviter, & sine processu expediendæ sunt.*

44 *Iudices in causis Indorum non debent observare rigorem iuris, & quare?*

45 *Indi, ut cæteri rustici, minus peccare videntur, ob eorum simplicitatem, vel incapacitatem.*

46 *Prætores, vel Præfecti Indorum, qualiter se habere cum illis debeant? ex Acosta, & Concil. Limens. 2. & 3.*

47 *Rustici, & Indi, qui eis comparantur, in atrocioribus, & malitiosis delictis severè puniri debent.*

48 *Pauperibus, & personis miserabilibus ita favendum est, ne alijs iniustitia fiat.*

49 *Rustici, an & qua excusatione digni sint, iudicis arbitrio permittitur.*

50 *Indi, & rustici, quoad fieri possit, excusari debent à testimonio sub iuramento dicẽdo, & quare?*

51 *Iuramentum nõ est deferendum facilè peieraturis.*

52 *Rusticus deponens de visu, toleratur, quãvis deponere deberet de auditu, quia est grossus homo.*

53 *Rusticis non imputatur ad pœnam varietas, nec contradictio in testimonijs, nisi de nimia malignitate convincantur.*

54 *Testi non iurato non creditur, nec Papa super hoc dispensare debet, secundùm Felin. & alios.*

55 *Indis meliùs consulitur, si à testimonio ferendo repellantur, quàm si periurij occasio eis detur.*

56 *Concilium Limẽse quid statuerit circa iuramenta Indorum in testificando?*

57 *Indos sex simul examinari, & eorum contestationẽ pro uno teste haberi, iubet quædam ordinatio Dom. Proregis D. Franc. à Toleto, & an iusta sit?*

58 *Testes regulariter, sigillatim, & unus post alterum examinari debent, & quando secus, ut in Indis.*

59 *Testium fides, & materia, ut plurimũ, pẽdet ex arbitrio iudicantis.*

60 *Indis, & rusticis subvenitur contra lapsũ termini syndicatus, si eius publicatio eis sufficienter non intimatur.*

61 *Rusticos non ligat statutũ eis specialiter non publicatum, eò quòd sint de plebe rusticana, & in quo hæc differat ab urbana.*

62 *Syndicatus capitula, qui præsentat, vel iudicem petit contra Correctorem, debet fideiussorem præstare.*

63 *Indi capitula proponentes contra Correctores relevantur ab onere dandi fideiussorem per Regiam epistolam, quæ refertur.*

64 *Indorum nomine, & prætextu ne alij capitula Correctoribus obijciant, & iudicem petant, cavendum est.*

65 Indi qualiter de rebus suis disponere, & contrahere possint, & an secus facientes restituantur?
66 Liberis hominibus liberam suarum rerum administrationem auferre durum est.
67 Indi non videntur habere liberam voluntatem propter nimiam suam abiectionem.
68 Princeps ex iusta causa potest suis subditis limitare facultatem contrahẽdi, aut disponendi de suis rebus.
69 Contrahens contra legem iustam, & prohibitivam, nec civiliter, nec naturaliter obligatur.
70 Indi absque Protectorum sibi auctoritate Regia constitutorũ nihil facere possunt, & de cura nostrorum Regum in his Protectoribus eligendis.
71 Miserabiles personæ, vel ex eo dici possunt Indi, quòd aliorum tutela, & protectione egent.
72 Protectores Indorum qualiter illis adsistere debeant? & de schedula, quæ id declarat.
73 Protectorum officium quale? & plura de eis remißivè.
74 Testamenta Indorum, quibus privilegijs gaudeãt ultra ea, quæ rusticis conceduntur.
75 Testamenti Indorum veritas, & validitas qualiter terminetur?
76 Indis ne qua violentia à suis Parochis fiat, ut illos instituant hæredes, solicitè curari iubet Regia quædam schedula, quæ refertur.
77 Indi de rigore iuris non debent excludi ab officijs, & beneficijs, etiam puritatem sanguinis requirentibus.
78 Neophyti facilè ad Episcopatus & similes honores eligi non debent, ex D. Paulo.
79 Statuta requirentia puritatem sanguinis sunt strictè intelligenda, & in casibus tantùm, & personis de quibus loquuntur.
80 Descendentia à Gentibus, & infidelibus nullibi notata fuit.
81 D. Perez de Lara opinio notatur, Indos, & Æthiopes in statutis puritatis sanguinis comprehendentis.
82 Neophyti dici non possunt Indi, neque alij, qui decem retro annis Fidem receperunt.
83 Indos, & eorum descendentes cùm nonaginta, & retro annis Fidẽ voluntariè susceperint, omnium honorum, & officiorum incapaces sunt, ex Fr. Ioan. Zapata.
84 Hybridæ, qui Mestizos vocantur, per statuta puritatis sanguinis, ob hanc causam, quòd Mestici sint, excludi non debent.
85 Christianus vetus, ut quis dici poßit, quid aliqui requirant?
86 Indi, & eorum posteri non admittẽtur ad Ordines Militares, neque ad alias dignitates, quæ nobilitatem desiderant, nisi probẽt se de Regio, aut aliàs nobili Indorum sanguine esse.
87 Nobilitatis æstimatio apud varias nationes varias consuetudines habet, & ex varijs actibus deducitur.
88 Consuetudo Regni, vel provinciæ in probanda, & qualificanda nobilitate prætendentis Habitum Militarem attendenda est.
89 Indi in spiritualibus multis privilegijs donati sunt, quorum plura referuntur, remißivè.
90 Coniugia infidelium cùm uterque, vel alter eorum fidelis efficitur, quomodo ratificentur, aut dissolvantur? remissivè.
91 Iubilæa, & alias indulgentias lucrantur Indi solo Pœnitentiæ Sacramẽto, ex Brevi Pauli V.
92 Eucharistiæ Sacramentum in multis provincijs Indis non ministratur, quod reprehenditur.
93 Schedulæ referuntur, quæ Indis Eucharistiam ministrari iubent, maximè ut Viaticum.
94 Indi, ex Bulla Pauli III. pauciora festa quàm Hispani observant, & quæ illa sint?
95 Indi an poßint cogi laborare in festis Hispanorum, quorum observatio ipsis Indis ex privilegio remissa est? & resolvitur negativè.
96 Indi cogendi sunt Missæ sacrificio in diebus festivis interesse.
97 Festorum, quæ Indi observare debent, notitia an eis à suis Parochis danda sit?
98 Indi ob maiorem metallorum, vel frugum copiam an poßint cogi ad laborandum in diebus festivis?
99 Festorum observatio, quibus probetur, & violatio qualiter à Deo puniatur, remißivè.
100 Festa sua observare Romani cogebantur, ex Seneca.
101 Labori aliqua requies, & intermissio dãda est, ne corpus hebescat, & langueat.
102 Metallarij festa observare debent, nisi urgens casus ad laborandum in fodinis cõpellat, ex Georg. Agricola.
103 Festivitates suas Indi qualiter olim haberent, & observarent?
104 Leges, & ordinationes peculiares ubi Indi non habent, communi cum alijs iure censendi sunt.
105 Indi infideles inter fideles commorantes qualiter iudicandi sint.

CAPVT XXVII.

Indos miserabiles personas censeri, & quibus privilegijs in temporalibus, & spiritualibus hac de causa fruantur, & qualiter ad festorum observationẽ obligentur?

1 MISERABILES † personæ dicũtur omnes, de quibus natura movetur ad miserandũ, ut post alios docet Afflict. decis. 257. Roland. cons. 77. num. 41. & Menoch. qui hoc tandẽ ex iudicantis arbitrio pẽdere resolvit, lib. 2. de arbitrar. casu 66. quem & plures alios novissimè refert & sequitur Alvarez de Velasco in tract. de privileg. miserab. person. in procem. num. 4. Qua de causa † meritò Indos miserabiles appellamus, cùm sint adeò humili, squalidâ, servili, & abiectâ conditione, sicut in superioribus diximus, & tradunt (præter alios) Ludov. Legionens. super Abdiam cap. ultim. pag. 668. Acosta de procur. Ind. salut. in procem. & lib. 1. cap. 2. Matienz. de moder. Reg. Perũ 1. par. cap. 4. Frat. Gregor. Garcia Domin. can. de Indor. origin. lib. 3. cap. 4. in princip. ubi inquit, quòd † sunt magis miseræ, servilis, atque abiectæ conditionis, quàm Æthiopes, aut aliæ mundi nationes, Ego latiùs 1. tom. lib. 1. cap. 15. ex num. 20. & lib. 2. cap. 7. ex num. 27. ubi hac de causa de illis ad litteram intelligi posse probo illud Isaiæ 18. *Ite Angeli veloces ad gentem convulsam, conculcatam & dilaceratam.*

Quod etiam, ultra ibi relatos, novissimè probari video à Fr. Ioann. Zapata Episcopo Guathemalensi in tract. de iustit. distribut. 2. par. cap. 21. num. 15. & seqq. ubi ait, † Evangelicum illum Prophetam: *Qui* (ut dicitur Eccles. 28.) *spiritu magno vidit ultima, & consolatus est lugentes Sion, usque in sempiternum*, Propheticâ cognitione horum Indorum prævidisse, & expressisse conditionem miseramque sortem, & abiectissimam naturam. Quæ † miserabilior, & abiectior reddita est, ob id, quòd omnium iniurijs patent, & ab omnibus conculcantur, dilacerantur, expilantur, & opprimuntur. Ita ut umbratilis, & miserrimæ conditionis figura exarari, videatur apud Iob cap. 24. † *Oppresserunt pariter mansuetos terræ, & vineam eius, quem vi oppresserunt, vindemiant. Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore, quos imbres montium rigant, & non habentes velamen, amplexantur lapides; vim fecerunt deprædantes pupillos. & vulgum pauperem spoliaverunt. Nudis, & incedentibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas, &c.* Et Amòs 2. ubi † ipse Dominus Israëlis improbitatẽ execratur, pro eo, quòd vendiderit pro argento iustum, & pauperem pro calceamẽto: *Qui conterunt* (inquit) *super pulverem terræ capita pauperum, & viam humilium declinant.*

8 QVINIMÒ etiam si prædicta † deficerent, vel eo solo ex capite Indi inter miserabiles personas censeri deberẽt, quòd recẽter ad Fidem conversi sint, ut generaliter de Iudæis, & alijs infidelibus loquẽs docuit Innoc. in cap. Iudæi, de Iudæis, Barbat. in c. significantibus, de off. deleg. in fin. Palac. Rub. in cap. per vestras, notab. 2. n. 11. Pet. Surd. in tract. de sent. provisional. qui est post tract. de aliment. art. 3. gloss. ult. vers. *Decimoquartò*, & plures alij quos novissimè adducit Alvarez de Velasco in tract. de privil. miserab. person. in procem. n. 4. & quæst. 9. num. 38. ubi me allegat, & ultra eos Gregor. Lopez, qui nostrorum Indorum sub hac occasione specificè meminit, in l. 48. tit. 6. par. 1. glos. fin. circa fin. ibi: *Vt sũt Terræ-firmæ, & insulæ maris Oceani, ubi sunt Indi conversi ad Fidem, qui & dicuntur miserabiles personæ, secũdùm Innoc. in cap. Iudæi, &c.* & novissimè eruditiss. Dom. D. Felician. à Vega Episcop. de la Paz in c. Pastoralis, n. 26. de iudic & in cap. ex parte, num. 19. de foro cõp. pag. 589. ubi securè affirmari posse inquit: *Indos Peruanos esse miserabiles personas, tum propter eorum imbecillitatem, ac rusticitatẽ, tum etiam ob ipsorum paupertatem, pusillanimitatem. ac ob continuos labores, & servitia personalia, quibus oneratos videmus.*

9 Quibus favet Ant. Ricciullus in tract. de Neophytis cap. 9. n. 2. ubi, † quòd Neophyti debent esse melioris conditionis post baptismum, quàm erant antequàm Fidem recepissent, ut in dict. cap. Iudæi, & Fr. August. Padilla in histor. Mexicana Ordin. Prædic. lib. 1. capite 33. & 39. ubi † loquens in specie de nostris Indis, & eorum miserias exaggerans, illam quidem, ac valdè dolendam inter alias considerat, cuius memini 1. tom. lib. 3. num. 68. nempè, quòd nihil ad eorum commodum, & favorem providetur, & ordinatur, quod in maiorem ipsorum perniciem, & præiudicium non convertatur. Idque veluti spiritu Prophetico iamdudum dixisse tradit, pium illum, & Religiosum virum Fr. Dominicum à Betanzos. Cui arridere videtur † aliud apophtegma alterius viri vitæ sanctimoniâ apud Mexicanos illustris, nempè

(marginal numbers: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11)

pè Venerabilis Gregorij Lopez, qui quoties rogabatur, quid statui posset, quod Indis utile, ac commodum esset? respondere solebat, *Dexallos*, ut à pluribus Mexicanis accepi, licèt hoc apophtegma inter alia non reperiatur, quæ referuntur in lib. de eiusdem Beati viri vita conscripto.

Et hanc quidem miserabilem, & abiectam Indorum sortem, † satis ostendunt innumeræ schedulæ, ordinationes, & epistolæ Regiæ, quę eam passim deplorant, & ob hanc causam in primam, ac præcipuam supremi Consilij Indiarum, Proregum, Regiarum Cancellariarum, & aliorum Gubernatorum curā esse iubent, ut modis omnibus pro eorum conversione, tuitione, cōservatione, suaviq́ue tractatione invigilent, ac provideant, nihilq́ue, si in hoc defecerint, se in alijs præstitisse putent. Quæ schedulæ reperiuntur in 1. tom. impress. pag. 318. & seqq. & in 4. ex pag. 222. & 256. & alibi passim. Et est, omninò videnda, ordin. 7. dicti Concilij Ind. ann. 1542. & 6. ann. 1571. & ordin. pro Audiētijs Ind. ann. 1563. Et notabile † caput epistolæ Regis nostri Philippi III. ad Peruanum Proregem Dom. Principē Esquilacensem scriptæ, apud D. Laurentium 24. April. ann. 1618. ubi repetitis verbis hos Indos miserabiles, & miserādos, ingeminat, iniurias, quas pati dicunt, latè recēset, & nihil esse inquit, quod vel strictiùs iuberi, vel efficaciùs exequi debeat, quàm, quod ad eorum defensionem pertineat. Quod † non minus piè, & enixè ad Proregem Mexicanum scribens iussit, & curavit, ac propriâ manu exaravit Potētissimus Rex, ac Dominus noster PHILIPPUS IV. quem Deus per multos annos nobis incolumem servet, in quadam schedula de servitio personali tractante, cuius memini sup. hoc lib. cap. 4. num. 47.

Et est valdè notabilis illa alia, † quæ vocatur servitij personalis ann. 1601. in cuius ultimis verbis deciditur: *Que pues los Indios son utiles à todos, i para todos, todos deben mirar por ellos, i por su conservacion, pues todo cessaria, si ellos faltassen.* Quod ipsum melius adhuc, & graviùs, monuit, † & statuit Cōcil. Limense 3. act. 3. cap. 3. pag. 148. hac de causa protectionem, & curam Indorum omnibus generaliter commendans, his verbis perpetuò quidem menti tenendis: *Nihil est in harū Indicarum gentium provincijs, quod Ecclesiæ Præsides, cæterique ministri, non Ecclesiastici modò, sed etiam seculari potentia insignes, à Christo Summo Episcopo, & Rege animarum, sibi vehementius commēdatum existimare debeant, quàm ut huic novo, teneroque Dei gregi, paternum affectum, curamq́ue pro spirituali, & temporali eorum necessitate, prout ministros Christi decet, impendant. Et certè harum gentium mansuetudo, & perpetuus serviendi labor, & naturalis obedientia, atque subiectio, quosvis homines, quantumvis feros, movere iure possit, ut eos defendendos potius arbitrarentur, quàm improborum prædam esse paterentur. Quapropter dolens impensè sancta Synodus hos miseros, atque imbecilles tantum fraudis, ac violentiæ, non solùm olim præter modum invectum, sed hodie quoque à pluribus designari; orat in Christo, atque admonet omnes Magistratus, & Principes, ut ijs se benignos præbeant, suorum ministrorum, cum opus est, insolentiam frænent, & Catholicæ Maiestatis fideicommissos, & subditos, liberos certè, non servos agnoscant. Porrò Parochis cæterisq́ue Ecclesiasticis ministris seriò præcipit, ut pastores se meminerint, non percussores: & tanquam filios, Christianæ charitatis sinu, Indos foveant, & portent. Quod si quispiam percutiendo, maledicendo, aut aliàs quoquomodo Indum aliquem læserit, Episcopi, & Visitatores severè admodum & inquirant, & vindicent. Profectò enim turpissimum est Dei ministros, in sæculi satellites verti.* Quod summum videtur ex Psalm. 113. vers. 1. † ubi Deus ipse pauperum, & miserabilium curam gerere dicitur, eosque evehere. Cuius exemplo idem officium † Principibus, & Magistratibus spiritualibus, & secularibus maximè suspiciendum est, l. 1. C. quando Imper. inter pupil. & vid. cap. gloria Episcopi 71. quæst. 2. cum alijs traditis à Menoch. Roland. & reliquis, quos suprà num. 1. citavi, & novissimè à Martin. Magero de advocat. armata, cap. 3. num. 98. & seqq. ubi addit, quòd † ijs qui tenuium, & miserabilium patrocinium suscipiunt, Deus florentissimam opibus, & victorijs Rempub. tradit, prout latiùs prosequitur Schambornus lib. 6. Polit. cap. 10. Et hac propter, spoliationem, & oppressionem miserabilium personarum esse crimen mixti fori, latè probat Petr. Gregor. in cap. conquerente, de offic. Ordin. §. 6. num. 6. & 9. Marta de iurisdict. 2. par. cap. 21. Bobad. qui benè rem explicat, in Polit. lib. 2. cap. 17. num. 106. cum duobus seqq. & D. Ioseph. Vela in cap. 1. de offic. Ordin. 1. par. num. 99. fol. 46.

Ex quibus primò descēdit interpretatio, & ratio ad nobilem quandam † schedulam Regiam dat. Matriti 29. Decembr. ann. 1593. quæ reperitur in d. 4. tom. impress. pag. 269. & Limanæ Cancellariæ præcepit, & iniungit, ut in punitione delictorum nullam inter Indos, & Hispanos differentiam faciat, † hoc est,

est, ut ita puniantur Hispani Indos occidentes, vel iniuriantes, quemadmodum puniri deberẽt, si alios Hispanos iniuriassent, vel occidissent. Quin potius Indis magis faveatur, tanquam miserabilioribus, & minorẽ defensionem habentibus, & ita concludit: *Os mãdo, que de aqui adelante castigueis con mayor rigor à los Españoles que injuriaren, ofendieren, ò maltrataren à los Indios, que si los mismos delitos se cometiessen cõtra los Españoles, i esto mismo ordenareis à todas las justicias del distrito de essa Audiẽcia.* Etenim hæc schedula iustissima est, ex his quæ in simili de Iudæis loquens, tradit decis. Avenioniens. omninò videnda 111.n.5. & in terminis Indorũ Fr. Ant. Remesal, qui alias refert, in hist. Guathemal. lib.4. cap.11. cũ Indi liberi sint, & ut cæteri vassalli liberi tractari, & iudicari iubeãtur in alijs pluribus schedulis, quas congessi 1. tom. lib.3. cap.7. n.54. & seqq. Et eã ad praxim reduxit † Nobilissimus ille Calatravẽsis Militiæ Eques, & villæ Sanctæ-Crucis de Estremadura Dominus, D. Gabriel Paniagua de Loaisa, dominus, ac socer meus colendissimus, cùm in urbe Cuzquensi Gubernatoris munere fungeretur. Nam quendam Hispanũ, qui Indum nobilem absque causa, non procul à conspectu ipsius Gubernatoris, gravi alapâ percussit, manus amputatione damnavit, nec totius populi precibus flecti potuit, mitiorem pœnam instantissimè postulantis: fortè præ oculis inter alia habens † decisionem Concilij Limẽsis II. par.2. c.112. quod enixè iubet: *Que los Curacas, de cuya voluntad dependen los demas Indios, sean tratados con amor, i honrosamente, enfrenãdo, i castigando, como es razon, la demasia, i desorden de los Españoles, que los maltratã de palabra, ò de mano, porque el nombre de Christo no sea blasfemado entre los Indios.*

22

23

Quod factum † si alij iudices sibi imitandũ proposuissent, non ita facilè, & frequenter miseri Indi omnium iniurijs impeterẽtur. † Neque ipsi adeò timidi essent, ut eas submisso animo ferre satiùs ducant, quàm Prætorũ officium pro illis vindicandis interpellare, à quibus alias longè maiores recipere solẽt, ita ut hîc applicari possit illud Iuvenal. satyr.3.

24

25

26

-------- Libertas † pauperis hæc est,
Pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat,
Vt liceat paucis cum dentibus inde reverti.

Quod in simili ad † Barones impunè iniuriãtes, & angariantes vassallos, cùm nemo sit, qui eorũ facta dijudicet, applicat Andr. de Isern. in tit. *Quæ sint Regalia*, ver. *Flumina navigabilia*, & Rober. Maranta de ordin. iudic. 6. par. act.3. de execut. sent. n.27. pag. mihi 656. Et ad † militiæ, vel malitiæ privilegia, Petr. Gregor. lib.19. syntagm. cap.16. num.2. referens illud Iuvenal. satyr.16.

27

28

Commoda tractemus primum cõmunia, quorũ
Haud minimũ illud erit, ne te pulsare togatus
Audeat, excussos Prætori ostendere dentes,
Et nigram in facie tumidis livoribus offam.

Quamvis negare non possim, nec velim † aliquam aliquando coactionẽ, & severitatis specimen, cum nostris Indis, ut & generaliter cũ omnibus rusticis, & barbaris hominibus desiderari, ne alioqui insolescant, & herile iugum spernãt, vel in totum abijciant, ut monui sup. c.5. n.103. & seqq. & in simili docet Ioã. Hering. in tract. de molendin. q.43. n.50. hęc carmina, nescio cuius Auctoris, adducens:

29

Rustica gẽs est optima flẽs, & pessima gaudẽs
Vngentem pungit, pungentem rusticus ungit.

Et huc respicit quæstio 14. Ferd. Zuritæ, licèt prædictæ schedulæ non meminerit. † *Virũ omnes Hispani tanquam nobiles sint habẽdi, cum honoris impendendi, vel compẽsandi causa Indis conferuntur?* & resolvit, quòd apud Indos quantumvis Barbaros, & infideles potuit esse vera nobilitas, & quòd habẽt verũ, & proprium ius famæ, & rei familiaris, ex traditis à D. Thom. in 1.2. q.22. art.2. & in 2.2. q.10. art.10. & q.12. art.2. & per consequens nõ possunt ab Hispanis iniuriâ, aut dedecore affici absque pœna, & compẽsationis necessitate: licèt verum sit, † quòd attentâ qualitate Indorum, qui iniuriam patiuntur, cùm sæpesępiùs soleant esse ebrij, & abiectæ conditionis, & qui non multum curant iniurias, neque illis commoventur, non eadem illis, quàm Hispanis satisfactio debeatur, ex eod. D. Thom. in 1.2. q.64. art.2. & in 2.2. q.161. art.1. & q.58. art.10. & q.62. art.1. Quod † etiam de iure probatur in §. atrox, Inst. de iniur. cum similibus, ibi: *Aliter enim Senatoris, & parentis patronique, aliter extranei, & humilis personæ iniuria æstimatur*: & in l. fin. D. eodẽ, l. captalium, §. non omnes, D. de pœn. l. Pædius, §.1. D. de incend. ruina, naufr. cum alijs, quibus docemur, † iudicem in pœnis irrogandis debere semper habere respectum ad qualitatem personarum. Et conducit quod notanter tradit Gomez de Amescua in tract. de potest. in se ipsum lib.2. cap.23. n.24. vers. *Nihilominus*, † ubi ait, quòd quemadmodũ olim Gothi, etiam plebei, apud nos Hispanos fuerũt in pretio; ita ncũ apud Indos, Hispani viles, nobilioribus Indis digniores sint.

30

31

32

33

34

Et † hoc fortè in causa est, ut dicta Regia schedula parum practicetur, quamvis contrarium, ob zelum, & ardorem defendendi Indos, ita expressè, & strictè disponat, & rationi consentaneũ sit, ut hi quantũvis humiles, & abiecti esse dicãtur, † & Reipublicæ pedibus

35

36

comparentur, ut dixi sup. hoc lib. cap. 4. ex n. 58. adhuc tamen legis, & legislatoris curâ, & auctoritate tueantur. Nam pauperes ob hanc causam Deo derelicti dicuntur Psalmo 10. vers. 14. *Tibi derelictus est pauper, & orphano tu eris adiutor*, & Psalm. 113. & ut ait Plutarc. in Polit. ad Trajanum, prout eum refert Lucas de Pena in l. 1. in fin. C. de agricol. & cens. lib. 11. & Guiller. Bened. in cap. Rainútius, verb. *Et uxorem*, decis. 5. n. 342. (licèt Ego hunc locum apud Plutarc. eo in libro reperire non potuerim) *Pedibus* 37 † *solo iugiter inhærētibus agricolæ captātur, quibus captis providentia tanto magis necessaria est, quo plura inveniunt offendicula, dum in obsequio corporis in terra gradiuntur, eisque iustius tegumentorū debetur suffragiū, qui totius corporis erigunt, sustinent, promovētque molē, id est onus sustinent, ac portant Reipublicæ, eique laboribus, & sudoribus suis provident; pedum adminicula robustissimo corpori tolle, suis viribus nō procedet, sed aut turpiter, inutiliter, inhonestèque manibus reptet, aut brutorum animalium ope movebitur*. Quibus adstipulatur Atheniensium lex, quam refert Athenæus lib. 6. dipnosoph. cap. 7. pag. 341. qui servorum 38 † etiam fortunæ occurrētes, sanxerunt, ut eorum etiam iniuriæ audirētur, & accusationes si quis eorum corpora iniuriâ affecisset. Et alia 39 † Sarracenorum, de qua Marquard. de Susan. in tract. de Iudæ. & infidel. cap. 2. n. 4. & Mager. de advoc. armata, cap. 8. num. 286. quę iubet, ut atrocius puniatur Sarracenus offendens Christianum inter eos cōmorantem, quàm si alium paganū offendisset.

40 SECUNDÒ, ex eisdem principijs deducitur Indos † ob prædictam suæ sortis miseriam, & conditionem, omnibus privilegijs gaudere, tā in iudicialibus, quàm in extraiudicialibus, quæ in iure favore minorum, pauperum, rusticorum, & aliarum miserabilium personarum concessa reperiuntur, ut in simili notat Bald. cons. 465. num. 2. lib. 1. Medic. de fort. casib. 2. par. q. 4. n. 8. Alvar. de Velasco in tract. de privil. paup. par. 1. q. 25. n. 16. & par. 2. q. 2. n. 19. & Vincent. de Franch. decis. 608. num. 7. Atque ita in integrum restitutione iuvantur, dolus, & fraus in eis non præsumitur, tutelis, & alijs muneribus, & oneribus similibus excusantur: lites eorum citò, & sublatis formulis expediri iubentur, contra instrumēta, quæ præsentaverint, venire possunt, & confessionē sui advocati in libello factam, non solùm incontinenti, sed quandocunque revocare, & post dicita, testificata, & etiam in secunda instantia, per eosdem articulos, & directò cōtrarios, novos testes producere, iudiciariam contumaciā non cōmittunt. Curiæ casum habent, quemadmodū viduæ, & pupilli, & à pœnis non confecti inventarij liberi sunt.

41 De quibus, & alijs privilegijs agunt DD. per text. ibi in l. si quis id quod, §. doli mali, ubi gloss. D. de iurisd. omn. iud. l. 2. §. 1. D. si quis in ius vocat. l. 1. §. fin. D. de edend. l. 3. §. fin. D. de suspect. tut. l. 2. §. fin. D. de iur. fisci, l. si quis in gravi, §. si quis ignorans, D. ad Syllan. l. fin. C. de test. l. 3. §. si plures, D. de re militari, l. 1. C. quando Imper. inter pup. & vid. cap. super litteris, §. nos igitur, de rescript. cap. cùm universorum, de rerum permut. cap. inter corporalia, §. fin. de translat. Episcop. cap. qui secundùm carnem 23. q. 4. gloss. in cap. tuebatur 1. q. 4. l. fin. vers. fin. tit. 1. par. 1. latè Platea, Rebuff. & Lucas de Pena, omninò videndus, in l. 1. C. de agricol. & cens. lib. 11. Specul. in tit. de caus. poss. & propriet. Guillerm. Bened. d. verb. *Et uxorem*, decis. 5. num. 338. cùm multis seqq. & n. 434. Ripa in tract. de peste, num. 200. & seqq. Alciat. in l. venia, C. de in ius vocand. Cassan. in Catal. glor. mund. part. 11. consid. 39. Tiraq. de pœn. temper. causa 11. Matth. de Afflict. adminstit. Neapol. lib. 3. rubr. 6. Menoch. de arbitr. casu 194. Ant. Mornacius in l. fin. C. de servitutib. pag. mihi 175. & in l. certi iuris, C. de locato, pag. 341. Sim. Maiol. in diebus Canicul. 1. tom. pag. 511. & 515. & de his omnibus rusticorum privilegijs eleganter agens Rhenat. Choppin. in peculiari tractatu, quem de hoc argumento conscripsit, Benincasius in tract. de privil. paup. Cerdan. Tallada in suo tract. de carceris visitat. & Georg. Accacius in tract. de privil. iur. lib. 3. per tot. & novissimè noster Alvar. de Velasco in d. tract. de privil. paup. & in altero quem post Novarium, & Carrascū noviter edidit de privilegijs miserabilium personarum, & casibus Curiæ.

42 Et de illo † quod ad brevitatem litium eorum spectat, & ut simpliciter, & summariè in illis procedatur, vidēda sunt, quę in simili tradit Parlador. differ. 137. n. 28. & 29. ubi quòd causæ miserabilium personarum, & quæ inter rusticos in vicis aguntur, summariè tractari debent, Calderon in manuali iudic. c. 3. ex n. 32. Vera-Cruz in specul. cōiug. 3. par. art. 10. per tot. Thom. Sanch. de matrim. lib. 10. disp. 19. n. 1. ubi, quòd ad faciendum 43 † divortium inter Indos, non est necessariū processum formare neque scribere, sed sufficit, ut de plano, & summariè procedatur, Concil. Limense secundum, par. 1. cap. 120. pag. 32. ibi: *Que las causas, i pleitos de Indios, especial pobres, se concluyan sumariamente, i cō amor paternal, i no se admita contestaciō de pleitos cōtra Indios en forma, sino fuere en casos graves, &c.*

Sed ut aliqua, quæ praxi magis quotidiana

mihi visa sunt, specialiùs animadvertam, hæc Indorum † miseria, rusticitas, vel simplicitas operatur, ut iudices in eorum causis, tam civilibus, quàm criminalibus rigorem iuris observare non debeant, sed potiùs se benignè cum illis habere, & pœnas, quoad fieri possit, temperare, † quia mitiùs peccare videtur, ut inquit Alberic. per text. ibi in l. utili ratione, C. de defens. civit. Lucas de Pena in l. Principes, C. de Princip. agent. in rebus libro 12. Tiraquel. de caus. 11. & Chopin. dict. tract. lib. 2. cap. 1. Theologi omnes in 2. sentent. distinct. 22. & in terminis nostrorum Indorum Acosta lib. 3. de procur. Ind. salut. cap. 23. ubi eorum Præfectos, sive Prætores admonet: *Ne tam † se iudices, quàm parentes exhibeāt, neque prorsus solita in cæteros severitate utantur. Pueris se potius ludi magistros, quàm forenses iudices cogitent. Neque iuris illa stricta norma ubique servanda, sed strepitu omni remoto, ex æquo & bono plerumque iudicandum, id quod etiam salutariter edicunt Regiæ leges, quæ scripta & rescripta ferè adimunt, & pretium, si quo borū opus sit, accipere vetant*, & idem observat Fr. Ioan. Torquemada in Monarch. Indiana lib. 5. pag. 686. & pag. 734. ubi agit de litibus, & gubernatione nostrorum Indorum, Concil. Limense secundum, ubi sup. ibi: *I con amor paternal*, idem Concil. 2. par. cap. 117. ubi idem iniungit Ecclesiæ ministris, & sub præcepto, *Que ningun Cura, ni Vicario, ni Visitador castigue, ò hiera, i açote por su mano à Indio alguno, por culpado que sea, ò mucho menos le trasquilen, ò hagan trasquilar*: & graviter idem repetit Concil. Limens. III. act. 4. cap. 7. & 8. prohibens, ne Indi censuris Ecclesiasticis feriantur: & incorporalibus, paterno magis affectu, quā iudiciariâ severitate, dum tenera est in fide Indorum ætas, correctio adhibeatur.

Quod tamen † eo temperamento intelligi debet, nisi aliquod atrox facinus accidat, in quo malitia rusticitatis, vel simplicitatis præsumtionem excludat. Nam tunc à pœna ordinaria rustici non excusantur, argumento eorū, quæ tradit gloss. per text. ibi in l. 1. D. de legib. & in cap. qui secundùm carnem 23. q. 4. in cap. si quis dederit 23. q. 1. dict. Concil. d. cap. 7. in fine, ibi: *Nisi ad sedandum multorū scandalum, & frænandam licentiam peccādi, durius aliquid oporteat designare*. Necnon etiam, † ut sub pietatis, & favoris Indorum prætextu, aliquam iniuriam alijs non inferamus, quia personis, & causis favorabilibus sic sumus debitores, ut alijs iniustitia non fiat, cap. ex tenore, de for. compet. cap. nuper, de donat. inter. cum alijs adductis à Velasco de privil. pauper. 1. par. cap. ult. & de privil. miserab. person. q. 3. num. 8. Camil. Gallino de verb. signif. lib. 5. cap. 20. num. 344. ubi † docet iudicis arbitrio relinqui, an, & quâ excusatione rustici digni sint?

Idemque in causa est, † ut quemadmodum in rusticis, ita in Indis, quoad fieri possit, excusari debeat, ne testimoniū iureiurando exigatur, cùm constet eos facillimè peierare, utpotè, qui neque ipsius iuramenti vim sentiāt, neque veritatis studio tangātur, sed testimonium eo modo dicant, quo credunt iudici gratissimum fore, aut à primo quoque suæ factionis homine edocti sint, ut benè advertit idem Acosta ubi sup. pag. 378. inquiens, hoc in Concilio Provinciali edici oportere, & lege latā caveri debere, quemadmodū in simili Concilio Turonensi Can. 34. summoperè id cautum est, & DD. passim monent, dum docent, † iusiurandum eis deferri non debere, quos timor est facilè peieraturos, cap. ille 22. q. 5. ubi dicitur, quòd ita deferens, magis peccat, quàm homicida, cap. si quis peieravit, cū seqq. 22. q. 6. Authent. Scenicas, collat. 5. Cardin. in Clem. unica, de iureiurand. q. 12. Bald. in Authent. cui relictum, C. de indict. viduit. Marsil. in l. quæstionis, col. pen. de quæstion. Palac. Rub. in repet. capit. §. 18. num. 17. & alij, quos refert Seraphin. de privil. iuram. privil. 1. num. 29. & seqq. & Petr. Gregor. lib. 36. syntagm. cap. 23.

Et conducit alia etiam communis Doctorum opinio, † quæ habet, rusticum deponentem de visu tolerari, quāvis deberet deponere de auditu, ex eo, quòd sit grossus homo. Et quòd † varietas dicti ei non imputetur, nec de falsitate teneatur, quamvis contraria deposuerit, nisi constet, quòd ex malignitate id fecerit, ut post gloss. in l. quod si nepotes, D. de testam. tutel. tradit Bald. in l. 1. num. 3. C. de confess. Abb. in cap. per tuas, num. 6. qui filij sint legitimi, Ias. in d. l. si quis id quod, n. 32. & plures alij, quos refert Grammat. cons. 23. num. 5. & cons. 52. num. 3. & 4. Hippolyt. cōs. 4. num. 39. & cons. 7. num. 18. Alciat. de præsumt. reg. 2. præsumt. 31. num. 5. Ferrara cautela 17. Farin. in tract. de testib. q. 58. num. 47. & seqq. & Alvarez de Velasco, plura similia rusticorum privilegia connumerans, d. tractat. de privileg. miserab. person. q. 13. n. 73. Et quamvis certum sit † testi non iurato credi non debere, adeò ut multi dicant Pontificem Maximum in contrarium dispensare non posse, ut post Felin. in cap. constitutus, num. 16. de rescript. tradit, & admirationem dignū inquit Hippolyt. de Marsil. sing. 214. in fine, quos, & alios refert, & sequitur Gerard. Mazzolus cons. 90. num. 12. Apostillæ ad Bart. in l. filiusfamilias 7. D. de donat. Menoch. de arbi-

bitrar.lib.1.q.26.& Farin.ubi sup.q.74.num. 59.& seqq. 55 † melius agi cū Indis videbitur, si eis non credatur, quàm si peierandi occasio præbeatur, propter iudicij infirmitatem, falsitatisque suspicionem, prout in simili disposuit Concilium Matiscon.cap.21.& 56 † in individuo nostrorum Indorum Concil. Limens. 3. act.4.cap.6.pag.186.sic inquiens: *Illud verò ante omnia teneat præ oculis iudex, ut neophitos iurare nō cogat, nisi in re prorsus gravi, & quæ aliter definiri non possit. Ac tunc prius quantum sacrilegium admittant periuri, seriò doceat: si quos autem peierasse probaverit, ad timorem cæterorum, iubeat publicè fortiter vapulare, & infamia notari, attonsis, pro more Indico, illorum crinibus. Deniquè ubi necessitas exigendi testimonij urgēs fuerit, & ex solo Indorum testimonio res pēdeat, perpendat quantum fidei talibus debeat adhibere, quos facilè ad peierandum induci notum est.*

Quod facem præfert ad intelligendam rationem, & iustificationem 57 † cuiusdam ordinationis Dom. Peruani Proregis D. Francisc. à Toleto, quæ etiam in alijs provincijs observatur, dum iussit, ut in causis gravibus, ubi Indi examinandi essent, non minus, quàm sex reciperentur, & vel simul, vel separatim de sui dicti ratione à causæ iudice interrogarentur, & non maior fides eis, ita etiam contestantibus, daretur, quàm si unus solus testis alioqui idoneus examinatus fuisset. Etenim licèt 58 † communior opinio, & praxis admittat, testes sigillatim, & unum post alterum examinandos esse, ut docet gloss. per text. ibi, verb. *Sigillatim*, in cap.2.de testib.& in cap. venerabilis, & cap.cùm causa, ubi etiam Abbas, & Felin.eod.tit.& Menoch.d.lib.1. de arbitrar. quæst.29.ubi tamen militat ratio, quam in Indis consideramus, vel urgens, & similis alia, quæ movere iudicem posit, benè potest unà, ac simul, plures testes examinare, ut docet Specul.in tit.de instrum.edit. §.ostenso, vers. *Et nota, quòd testamentum*, quē sequitur Afflict.in cap.1.num.21.quib. caus.feud.amitt. & in ipsis nostris Indorum terminis observat Ferd. Zurita quæst.26. eâ tamē dumtaxat ratione ductus, 59 † quòd hæc tota materia testiū, ut plurimum, ex iudicantis arbitrio depēdeat, & ad id allegat D. Thom. in 1.2. quæst.91. 95.96. & 105. & in 2.2. q.70.art.2.& q.69. art.1.

Rursus illud etiam privilegium Indis eorū miseria, & simplicitas tribuit, quod scire ob quotidianam eius praxim utile erit, nempè, ut 60 † illis sicut & rusticis subveniatur contra banna syndicatus, & lapsum termini in illis præfixi, si constiterit in eorum villis, sive municipijs publicata non fuisse, vel alio quovis modo ad ipsorum specialem notitiā non pervenisse, argum.l.provincialium, C.de erogat. militar.lib. 12. & eorum quæ notat Paris de Puteo in tract. de syndic. vers. *Deinde verò eliguntur*, num.6. Aviles in eod.tract. cap. 3. num.3. & Bobad. in Polit. lib.5. cap.1. num. 258.quibus adstipulatur Lucas de Pena in d. l.provincialium, generaliter docens, quòd si contra 61 † rusticos aliquid statuatur, non tenentur, si contra fecerint, nisi statutum illis fuerit publicatum, cùm & ipsi de plebe sint, & plebem constituant, iuxta text. in cap. rogationes, de consecrat. dist.4.& in Authent. quibus mod.nat.eff.legit. §.legitimi. Quæ plebs dicitur rusticana, ad differentiam plebis urbanæ, & licèt, quoad alia rustici dicantur esse de plebe civitatis, ut in cap.decernimus 18.dist. id tamen minimè intelligendum est, quoad hoc, ut peculiarem notitiā eorum habere censeantur, quæ ad ipsos spectant, nisi specialiter illis id intimetur, ut notant Puteus & Aviles ubi sup.

Vltra quos, circa eandem materiam illud etiam non minus practicabile, nec minori animadversione dignum notare debemus, 62 † nimirum, quòd etsi regulariter, qui vel in syndicatu, vel ante syndicatum libellos cōtra Prætores, aut Correctores præsentant, aliqua delictorum ab eisdem commissorum capita cōtinentes, non prius iudicem impetrent, vel ad eorum probationem admittātur, quàm si idoneos fideiussores pro calumnia, & salarijs solvendis præstiterint, nullâ quoad hoc inter divites, & pauperes habitâ distinctione, l. qui crimen, & l.si crimen, ubi gloss. & Bald. C.de his qui accus.nō poss.l.92.styli, ubi latè Christof. Pazius, Angel.de malef.in parte, *Necnon ad querelam*, col.2. Bonifac.in peregrina verb. *Accusatio*, fol.91.& Bobad.in Polit.lib. 5.cap.2.num.28.ubi inquit, pari iure hoc in casu censeri, *El Cavallero, i el azacan, el rico, i el pobre*. Vbi tamen 63 † Indi, etiam nobiles, & *Caciques*, suas, vel suorum iniurias prosequentes, eiusmodi capitula deferunt, vel fiscalis Regius eorum nomine; admitti iubentur, & iudex ad eorum inquisitionem, & punitionem expediri, etiam si nullum fideiussorē præstiterint: præviâ summariâ informatione, per quam de veritate, & gravitate capitulorum reluceat, per Regiam quandam epistolam datam Vlyssiponæ 20.Iulij ann.1619. ad Limanam Cancellariam scriptam, eiusdem Cancellariæ hac in parte consultationem, & consuetudinem probans, iurique conformem esse dicens, attentâ nimiâ Indorum miseriâ, de qua sermonem habemus. In 64 † quo tamen valdè cavere oportet, ne sub Indorum perso-

na,

na, ac prætextu Hispani (ut sæpè solent) Prætoribus infensi, iniurias suas absque onere fideiussionis, & iudicij alea velint ulcisci. Quæ ratio adeò potens erat apud experiẽtissimum illum, & Excellentissimum Peruanum Proregem Marchionem de Montesclaros, vt sæpè Limanis Auditoribus obviam iret, ubi iudicem ante cautionem præstitam delegabant.

65 Est quoque † aliud Indorum privilegium speciali animadversione censendum, quo in cõtractibus utuntur, maximè ubi de fundis rebusque immobilibus, aut mobilibus pretiosis disponunt. Nam & si ætate maiores sint, adhuc tamen restitui possunt, imò & nullitatem contractus objicere, si iudicis auctoritate interveniente, & Protectoris generalis, vel particularis, qui eis constitui solet, assensu, celebratus non reperiatur, & triginta dierum præconiorumque spacium in venditione immobilium, & novem in mobilium non præcesserit, ut disponitur per Regias schedulas ann. 1540. 1571. & 1572. & plures alias, quæ extant in 4. tom. impress. pag. 354. & seqq. quarum prior Auditoris quidem interventionem desiderabat, quod tamen, & præconiorum solemnitas in rebus, quæ triginta auri communis pondera non excederent, per posteriorem sublatum fuit.

66 Quæ schedulæ eã ratione nituntur, † quòd licèt durũ sit, liberis hominibus liberam suarum rerum administrationem adimere, l. in re mandata, C. mandat. l. sed si lege, §. consuluit, D. de pet. hæred. ibi: *Dum re sua se abuti putant*, l. 2. D. si à parente quis fuer. manumis. ibi: *Quia iniquum est ingenuis hominibus non esse liberam rerum suarum administrationem*, l. 3. tit. 5. part. 5. quibus consonat illud Cicer. in orat. pro Balbo, dum ait: *Hæ esse fundamenta firmissima Romanæ libertatis, sui quemque iuris & retinendi, & omittendi esse dominũ*: cum alijs quæ congerit Ioan. Crotus in l. nemo potest, num. 26. de legat. 1. Menchaca lib. 1. controvers. illust. cap. 17. Corras. epistol. quæst. cap. 2. Covarr. lib. 3. var. cap. 14. Ant. Gomez 2. variar. cap. 2. num. 21. & Antonius Gama decis. 385. num. 5. 67 Miseranda † tamen conditio, & submissio Indorum, hanc cautionem extorsit, cùm liberam voluntatem habere non videantur, multisque captionibus, & insidijs expositi sint, & ne suæ naturæ abiectio, facilitas, vel fragilitas in perniciem substantiæ eorum converteretur, ut aliàs de minoribus, & mulieribus dicitur in l. 1. D. de minor. & in l. 1. §. verba, D. ad Velleian. princip. Inst. quibus alien. licet, in fine, vbi glos. adducit versus quosdam comprehendentes personas, quæ res suas alienare vetantur. 68 Etenim † licèt Princeps non posit suis subditis facultatem contrahendi in totum auferre, potest tamen ex iusta aut publica causa, ita eam limitare, ut non nisi hoc, vel illo modo contrahant, aut negotientur. 69 Et hoc efficit † ut si contrarium fecerint, nec civiliter, nec naturaliter, ex tali contractu obligari videantur, ut magistraliter resolvit Bartol. in l. cùm lex, num. 4. & 8. D. de fideiuss. cui favet text. in l. 1. & per totum, C. quæ res vendi non poss. l. 1. C. non licere habitator. Metrocomiæ, l. 1. & 2. C. de cupress. ex luco Daph. lib. 11. l. iubemus, C. de sacros. Eccles. & sequuntur ibidem Iacob. Rebuff. Platea, & alij, Baldus, & alij in l. non dubium, C. de legibus, Butrius in cap. cùm contingat, de iureiurando, Rodericus de annuis reditib. lib. 1. quæst. 13. num. 7. Personalis quæst. 14. num. 29. & alij plures, quos refert Pet. Petra in tractatu de potest. Princip. cap. 24. n. 132. & cap. 32. quæst. 2. num. 22. & cap. 34. quæst. 3. num. 3.

70 Et ita † in ipsis terminis nostrorum Indorum expressè resolvit Dom. D. Felician. à Vega Episcop. de la Paz in cap. ex parte, nu. 19. de for. comp. docens eos absque suis Protectoribus seu procuratoribus à Regia potestate creatis, nequaquã aliquid agere, seu expedire posse, sive in iudicio, sive extra, ut notum est. Et statim subiungit assiduam curam, & vigilantiam Nostrorum Regum, & aliquorum Proregum in eis proregendis, & defendendis.

71 Et vel ex † hoc esse inter miserabiles personas connumerandos, quòd se ipsos regere nequeant, & aliorum tutelã egeant, ut in simili docet Navarr. cons. 1. ne Clerici, vel Monachi, & Novarius in praxi electionis, & variationis fori sect. 1. quæst. 6. in fine, & noster Velascus d. tract. miserab. person. quæst. 5. num. 5. & quæst. 19. num. 5.

72 Et habeo † notabilem sched. dat. Pintiæ 20. Aug. 1615. Peruano Proregi D. Principi Squillacensi directam, quæ ei graviter iniungit, ut pro defendendis Indis invigilet, & ut in eorum litibus Protectores, & reliqui officiales, sedulum operam navent. 73 Possemque etiam ego hìc latè extendere calamum in † obligatione eorũdem Protectorũ, nisi de hoc iã titulũ integrũ dispositũ haberemus, in nova legũ Indicarũ collectione, quæ prope diẽ prælum expectat, lib. 5. tit. 12. & in 4. tom. ex pag. 331. Et novissimè in similibus quæstionibus de eodẽ officio, eiusque viribus, ac iuribus integrum, ac satis luculentũ tractatum edidisset Mart. Magerus sæpè à Nobis citatus, cui titulum fecit de advocatia armata, sive de iure protectionis clientelaris per totum, ubi varias protectionis, & Protectorum species enumerat, & alios de eodem argumento agentes

allegat. Quamvis illud, de quo agit, magis assimilari possit protectioni Patronorum, sive Commendatariorum Indorum, de quibus in sequenti libro peculiarem tractationem inimus.

74 In † testamentis etiã maiori favore, quàm rustici, Indi iuvantur. Nam cùm rusticorum testamenta, quinque testibus roborata, subsistant, ubi plures non inveniuntur, l.fin.C.de testam.l.6.tit.1.par.6.cum latè traditis à Menchaca de succes. creat. lib. 3. §. 22. num.29. Spin.in specul.testam.3.part. glos.rub. col.2. Anton. Gomez in l.3.Taur.num.47.& 48.& Tello Fernand. ibid.part.1.num.5. ubi valdè controvertunt, an hi quinque testes debeant esse rogati, & vicini. In testamentis tamen Indorum ubique consuetudo inolevit, ut sine tabellione publico, & testibus non rogatis disponant, scribente testationem quodam Indo, ex illis, quos gubernatores ipsorum nominare solent, & testibus, qui reperiri commodè possunt, intervenientibus, etiam si vinici non sint, nec plures, quàm duo, vel tres, sive mares, sive fœminæ. Et † si lis aliqua super veritate, aut 75 validitate eiusmodi testamenti oriatur, hi testes deponunt coram Regali iudice, vel Audientia de veritate illorum, quæ in testamento defuncti scripta sunt, & si eorum dicta scriptis conforment, & veritatis specimen habere videantur, testamentum ritè factum iudicatur, eiusque dispositio executioni mãdari iubetur. Nam in Indis multa simplicitas est, & neque scribentium, aut testium copia sæpè reperitur, ut aliàs de testamento rustici, & ruri facto, inquit Imperator in authent. de instrum. 76 caut.& fide, vers. *Hæc autem*. Extat tamen † notabilis schedula dat. Pardi 6. April. 1588. quæ habetur in 4. tom. pag. 352. & disponit, ut Proreges solicitè curent, ne qua fraus, vel violentia Indis ægrotantibus ab eorum parochis, & doctrinantibus fiat, ut ipsos, vel Ecclesias, quas regunt, hæredes instituant.

Denique inter Indorũ privilegia illud connumerare possumus, † quòd non obstantibus 77 his, quæ de eorũ miseria, & abiectione retulimus, de rigore iuris nõ debent excludi ab Ecclesijs, Collegijs, vel cõfraternitatibus, & alijs officijs, ac ministerijs, in quibus sanguinis puritas requiritur, & descendentes à Iudæis, vel Mauris repelluntur, dummodo aliàs idonei sint, & non Neophiti, hoc est nuper ad fidem Christi conversi: † hos enim D. Paul. 1. 78 ad Timot.3.ad Episcopatus, & similes honores facilè eligi non debere inquit, ne in superbiam incidant diaboli, ut alio in loco dicemus. Quia † eiusmodi statuta sunt strictè in 79 casu, & personis, atque ob causas, de quibus loquuntur, intelligenda. Ita ut ubi non militet ratio in eis expressa, eorum quoque dispositio locum nõ habeat, l.semper, D.de iur. immun.l.1.§.quod autem, ubi Bartol.D.ne quid in loco pub. cum alijs congestis ab Alexand. cons.41.num.5. lib.4. & Mantica decis.258. num.6. Et † descendentia à Gẽtilibus, seu in- 80 fidelibus, qui voluntariè fidem receperunt, nullibi notata fuit, cùm omnes, qui nunc de naturalium splendore maximè gloriantur, ab illis originem trahant. Vt rectè inquit Otalora in tract.de nobilitate 2. part. 3. princip. cap.7. num.5. ubi etiam de his statutis edisserit. Et ita resolvit Ant. Ricciullus in tractat. de Neophitis, quem posuit post tractatum de iure personarum, cap. 7. num. 30. † Meritò 81 notãs opinionem D.Perez de Lara, viri alioquin eruditissimi, & post alios honoris gradus, ex Pintiano Senatore Toletani Canonici meritissimi, in tract. de annivers. & Capel. lib.2.cap.5.num.140. ubi re ad partes disputatâ, concludit, praxi in nostra Hispania receptum esse, ut Indi, & Æthiopes non admittantur. Nescio enim quo iure, hæc praxis fundari potuerit, nec qui casus in contradictorio iudicio præcesserint, ad eam introducendam, l. cùm de consuetudine, D. de legibus. Et si admissi non sunt, id fortè eâ ratione procedet, quia nullus Indorum fuit, qui ad eas dignitates aspiraverit, vel quia statuta generaliter omnes descendentes ab infidelibus excluderent, ut ait Ricciullus ubi suprà, vel quia ipsi Indi Neophiti essent, qui licèt ob hoc de iure exclusi non sint, ut tradit idẽ Ricciullus, & Otalora ubi supr. de consilio tamen D. Pauli excludi solent, ut supr. retulimus. Quod tamen Neophiti, verbum † non potest 82 in alijs, qui iampridem fidem receperunt, & multo minus in descendentibus ab eis, verificari, ut in eadem quæstione, relato eodem Perez de Lara, rectissimè inquit, & probat fr. Ioan.Zapata in tractat.de iust. distrib.2.part. cap.11.per totum, ubi num.6.cum Turrecremata, Navarro, Cardinali Toleto, & ex mente aliorum concludit, decem annorum cursum post Christianæ fidei susceptionem sufficere ad hoc, ut quis Neophitus dici non possit. Et num.sequenti, verissimum, & omnium sententiã receptum affirmat, † Indos qui à nona- 83 ginta annis, & ultra fuêre ad fidem conversi, licèt patres, avos, aut proavos Indos, & Ethnicos habuerint, ab eisque immediatam originem duxerint, secũdùm Iuris communis regulas admittendos esse ad omnia beneficia, & dignitates Ecclesiasticas, officia, ac munera publica, quia nec sunt Neophiti, qui & per nonaginta annorum cursum, & à nativitate fidem Christi profitentur, nec aliquâ lege, quam viderit, à talibus prohibentur, nec statuta Iu-

dæos,

deos, & Mauros eorumq; ie descendentes evitantia, ad Indos, vel ipsorum filios, aut nepotes protrahi possunt.

84 Ex quibus cessare † poterit labor eiusdem Perez de Lara, quatenus in fine d. num. 140. scribit, se alio loco tractaturum, quid dicendum in hoc sit apud Indos, ubi Hispaniæ nobiles iam diu contraxerunt matrimoniũ cum Indicis, ex quibus filios procrearunt? Etenim si Indi, ut diximus, nullo pacto ob eã tantùm causam, quod Indi sint, excludi possunt, nec debent, multò minus de mixta eorundem cum Hispanis prole dubitare licebit. Neque enim hac in parte practicari potest, nec debet † doctrina Simancæ de Cathol. instit. cap. 46. num. fin. & Calderonis in Manuali iud. cap. 12. num. 78. ubi ad hoc, ut quis possit Christianus vetus appellari, ducentos ad minus annos lapsos esse requirunt, ex quo eius parẽtes ad Fidem conversi fuerint.

86 Planè † si de alijs statutis loqueremur, quæ non solùm sanguinis puritatem, verùmetiam nobilitatem requirũt, prout in Ordinibus Militaribus accidit, magis difficilis quæstio esset, Egoque in illa affirmandum censerem, Indos plebeios, & tributarios, & ab eis descendẽtes, ad eiusmodi honorifica munera admitti non debere, reliquis autem, qui inter eosdem Indos nobilitate coruscant, & vel ab antiquis eorum Imperatoribus originem trahunt, vel saltem à Regulis, & municipiorum, ac provinciarũ Ducibus, quos, *Caciques*, vel *Curacas* dicimus, de quibus in cap. præcedenti fusè tractavi, hæc stemmata denegari non posse; prout multis concessa vidimus, & hodie videmus, qui de Mothecumarum, vel Incarũ sanguine originem ducunt, vel ab alijs nobilibus Indis, sive *Caciquis*. Habet enim † unaquæque provincia peculiares quasdã regulas, seu mores, & vivendi rationes, ex quibus eius nobilitas, vel ignobilitas metiatur, ut præclarè, multis suo more relatis, probat, & prosequitur Tiraq. in tract. de nobilit. cap. 10. & Vincent. Turturet. de nobilit. Gentil. lib. 3. cap. 5. Quarum consideratio † apud nos quoque haberi debet, ubi aliqui ex eisdem provincijs oriundi, nostrorum nobilium cœtibus, seu militijs adscribi desiderant, & ita in Regio Ordinum Militarium Consilio quotidie observatur, in comprobanda, & perpendenda Gallorum, Germanorum, Venetorum, Genuensium, & aliorum extraneorum nobilitate.

85

87

88

His ita de temporalibus Indorum privilegijs peroratis, plura quidẽ alia adijcere possem, quæ † eisdem in spiritualibus conceduntur: semper enim Ecclesia curavit, ut hi novelli palmites suavi imbre dispensationis, ac benignitatis Apostolicæ coalescerent, & in Fide Catholica altas radices agerẽt, ut tetigi in 1. tom. lib. 9. cap. ult. num. 7. & 8. sed hæc privilegia pro maiori parte congessit Fr. Ioã. Baptista Franciscanus in suis ad confessarios, & Curatos Indorum animadversionibus, 1. & 2. par. ubi inter alia tractat, quæ ieiunia servare debeant? quis possit in monitionibus matrimonij cum ipsis dispensare? quis in gradibus affinitatis? & quòd possint cum consanguineis, & affinibus in tertio, & quarto gradu, absque ulla dispensatione contrahere, & Missam audire, Iubilæumque lucrari tempore interdicti. Quot Missas possit eis uno die parochus dicere? Quid † agendum sit de coniugijs infidelium, cùm ad Fidem Catholicam convertuntur. De quo etiam doctè, & eleganter tractavit Acosta de procuran. Ind. salut. lib. 6. cap. 21. & novissimè Ricciul. de iur. person. extra Eccles. grem. existen. lib. 1. cap. 15. num. 6. & Concil. Limense 2. par. 2. cap. 36. & 3. act. 2. cap. 10. quod omninò videndum erit, & latè tradita à Basil. Pontio de matrim. lib. 7. cap. 48. pag. 606. & lib. 9. cap. 4. pag. 782.

89

90

Vnde Lectorem ad eos remisisse contentus, adijcio, Paulum V. felicis recordationis ad instantiam Catholici Regis nostri Philippi III. Breve quoddam expedijsse, † ut Indi Iubilæa, & alias gratias, & indulgentias solo Pœnitentiæ Sacramento priùs ritè peracto lucrari, & consequi possent, cuius brevis sit mentio in quadam schedula Matr. 22. Febr. ann. 1613. ad Marchionem Montisclariũ Peruanum Proregem directa, & apud Remesalium in hist. Guatemalens. lib. 9. cap. 18. & Cõcil. Limens. 2. par. 2. cap. 95. Eiusque impetrandi, ea forsan ratio fuit, † quòd in multis provincijs sacræ Eucharistiæ Sacramentum Indis adhuc non impertiatur, eò quòd ipsorũ Prælati, & Parochi sentiant, necdũ eius percipiendi capaces esse, contra quos piè, & graviter declamat, & disputat Acosta d. lib. 6. cap. 7. cum tribus seqq. Fr. Ioan. Baptista ubi sup. 1. par. fol. 56. & seqq. & Fr. Bernard. de Cardenas in suo libello, sive memoriali, §. 7. Qua de re † extat etiam schedula Regia 25. Novembr. ann. 1578. quæ Indis capacibus omninò Sacramentum Eucharistiæ ministrari iubet, & aliæ 16. April. ann. 1604. quæ omnibus omninò Indis in ultimis constitutis, ut Viaticum præberi iubent, & ad hoc in Ecclesijs cum debita veneratione haberi, & servari quæ schedula sumta videtur ex Concilio Limensi 2. par. 2. cap. 58. & 59. & ex tertio act. 2. cap. 19. & 20. ubi idem disponitur, & tràdemus latiùs infrà lib. 3. cap. 15. num. ult.

91

92

93

Denique aliud etiam Indorum privilegium adijcio circa observationem † festorũ, quandoquidem per Bullam Pauli IV. Pont.

94

Max.

Max. solùm tenentur observare omnes dies Dominicos, diem Nativitatis Domini, diem Resurrectionis, primum diem Penthecostes, diem Circuncisionis, Epiphaniæ, Ascensionis, & Corporis Christi: Beatissimæ quoque Virginis Mariæ, festum Nativitatis, Annuntiationis, Purificacionis, & Assumtionis, & demum Apostolorum Petri & Pauli. Quod etiam definitur in Concil. Provinciali Limēsi 1.act.4.cap.9.& Concil.2.sess.3.cap.91. & 3.act.4.cap.9.pag.190.vers. *Porrò Neophyti*, in Synodal.Mexican.primi Cōcilij cap.18. & refert Fr. Ioan. Baptista in dict.advert. 1. par. verb. *Fiestas*, in Tabula, Doct.Carrasc. quæstion. sup. novam Recopil. cap. 2. num. 35. & Fr.Ioann.Focher.in explicatione dict. Bullæ Pauli III.ubi concludit, Indos solùm tenêri ad observationem primi diei uniuscuiusque Paschatis.

95 Vnde in quæstionem sæpè vocatum est, an Indi † qui ita relevàtur ab observatione aliarum plurium festivitatum, ad quam Hispani tenentur, possint ab eisdem Hispanis cogi, ut in eiusmodi festis, etiam inviti, & reluctantes laborent, sibíque alia munia, & opera præbeant, ad quæ ratione servitij personalis assignari, & obligari solent. In qua quæstione rectè respondit Focher. ubi sup. Indos quidē in dictis Hispanorū festivis diebus posse pro sua utilitate, ubi voluerint, laborare, dummodò non oriatur scandalum, si alicubi ubi festū observatur, laborent. Hispanos tamen eos ad id cogere non posse in prædictis diebus, licèt sit pro se festum, & non pro Indis, & sive tales Indi sint ex sibi ad serviendum assignatis, sive non: quam sententiam refert, & sequitur Fr.Ioann.Baptista ubi sup. ubi ad idem adducit verba expressa Concilij Mexicani anni 1585.& posteà ita concludit: *De lo qual parèce claro que los Indios podran alquilarse, i trabajar los dichos dias, gozando de su privilegio, i que los Españoles podran alquilarlos, mas no compelerlos, ni forçarlos à que trabajen.* Quod item non minus expressè caveri video in d.Concil. Limensi 3.cap.9. his verbis: *Si qui tamen Indorū plures alios dies festos nostro more servare voluerint, & in his ab opere servili vacare, integrum sit ipsis facere ex devotione, neque ullo modo in his laborare à quoquam penitus compellantur.* Et extant plures Regiæ schedulæ idem de-

96 clarantes, & iubentes, † & ut gubernatores Ecclesiastici, & seculares nullo modo patiantur Indos in festivis diebus absque Missæ auditione manere.

Et ob hanc causam tradit Ferd. Zurita in

97 quæst.Indorum, q.10. † tenêri Parochum hoc privilegium Indis revelare, si illud ignoraverint, nisi fortè Indi iam multo antè eo non utantur, & ius commune observare cœperint, & transgressores puniti sint, tunc enim peccant, si contravenerint, & Parochus malè faciet, si eis in memoriam privilegium revocaverit, à quo iam ipsi recesserunt, ex D. Thom.in 1.2.q.97.art.2.& 3.& quæst.90.art. 4. Et posteà subdit, non valdè culpabilem videri Parochi dissimulationem, si privilegio non appareat renuntiatum, ubi in id tendit, ut paulatim Indi se reducant ad observantiam iuris communis; hoc enim ex verosimili voluntate Legislatoris descendit, & reprobari non potest, ut in simili docet idem D. Thom. ubi sup. quæst.96. art.2. & quæst.97. artic.1. & 4.

98 Quæ omnia ita exactè notare volui, quoniam sæpè mihi usui fuerunt, à Proregibus rogato, † an licitum esset Indos in prædictis diebus festivis ad laborandum compellere? ut sic maior metallorum copia ex argenti fodinis extraheretur, & agriculturæ, ac Regni ubertati consuleretur, cuius favor operari solet, ut etiam diebus feriatis ei incumbere liceat, ut docet Lucas de Pena in l.unica, C.ne operæ à collator. exig. lib. 10. & Rhenatus Choppin.de privil.rust.lib.1.par.2.cap.7. Sed nihilominus consului, magis præcisam, & fa-

99 vorabilem esse festorum observationem, † quorum violatio à Deo gravissimis sæpè supplicijs, & ærumnis vindicata est, ut constat ex pluribus, quæ latè & eleganter congessit Lucas de Pena ubi sup. Anton. Thesaur. decis. 39.Covar.lib.4.variar.cap.19. Pet. Gregor. lib.1. syntag.cap.16.Doct. Carrascus d.cap. 2.Simon Maiolus in dieb. Canicul. 1.tom.pag. mihi 289. & 495. Martin. Delrius in adag. sacris 1.tom. pag.230.Balth. Chauasius omnino videndus, in libris de prudentia, ex pag. 416. ad 436. Gratianus decis. Marchiæ 21. per totum, & Annæus Robertus lib. 4. rerum iudicat.cap.15. quibus de iure nostro Regio convenit elegans textus in l.2.tit.23.part.1. & in l.4.tit.1.lib.1.Recopil. & illud quod vel de vanis, & profanis suis festivitabus dicebat Ovid.1.fast.

Lite vacent aures, insanaque protinus absint
Iurgia, differ opus livida turba tuum.

Et melius Tibullus lib.2.eleg.12.

Luce sacra requiescat humus, requiescat arator,
Et grave suspenso vomere cesset opus;
Selvite vincla iugis: nunc ad præsepia debent
Plena coronato stare boves capite;
Omnia sint operata Deo: non audeat ulla
Lanificam pensis imposuisse manum.

100 Ad quas observandas, † non tantùm homines suaderi, verùm & cogi innuit Seneca de tranquil.

quil. animi, cap. 15. dum inquit: *Legum conditores festos instituerũt dies, ut ad hilaritatem homines publicè cogerentur: tanquam necessarium laboribus interponentes tẽperamentum.* Cuius loci, & aliorum mẽtionem faciens erudiciss. Noster D. Franc. de Amaya, nunquam sine laudis titulis nominandus, lib. 3. obs. cap. 5. n. 65. & seqq. rectè docet, quãtum oporteat, ut † labori à tergo sit otium, ne corpus continuâ fatigatione hebescat, & langueat.

100

102 Et in terminis † metallariorum, quòd hi quoque festivis diebus operari non debeant, nisi contrarium aliqua ingens, & urgens fodinæ ruina requirat, expressè tradit Georg. Agricola lib. 3. de re metallica, in fin. & lib. 6. pag. 150. his verbis: *Sed operarij die Saturni non laborant; verùm mercantur ea, quæ ad usus vitæ sunt necessaria; nec die Solis, aut festis diebus anniversarijs laborare consueverunt, sed tunc sacris operam dant. Attamen operarij non cessant, & nihil agunt, si necessitas flagitaverit: Nam aliàs aquæ multitudo eos compellit ad labores; aliàs ruina quæ impendet, aliàs aliud, atque tunc ferijs laborare, ne Religioni quidem contrarium habetur.* Quod etiam practicatur in agricolis per tex. in cap. fin. de ferijs, & tradita à Choppino de privil. rust. lib. 2. par. 1. cap. 7. & novissimo Velasco de privileg. miserab. person. q. 13. num. 57. Et quantum † nostri Indi olim suas festivitates observare, & venerari solerent, plenè scribit Torquem. in Monarc. Indiana lib. 1. ex c. 10. Illud autẽ observare oportebit, † quòd ubi Indi privilegiati, vel proprijs legibus, & ordinationibus donati non reperiuntur, communi cum alijs iure, in eorum causis procedẽdum est, ut in simili benè advertit, & probat Menoch. de recuper. rem. 9. num. 289. & nu. 335. Surdus decis. 133. & Mantica de ambig. convent. lib. 2. tit. 9. num. 13. Ubi etiam tradunt, † qualiter cum Indis infidelibus, inter fideles commorantibus, procedendum sit, & Pariador. diff. 137. à num. 28.

103

104

105

SUMMARIUM CAPITIS VIGESIMIOCTAVI.

1 Criollos, Mestizos, i Mulatos, *qui vulgò dicantur?*
2 *Hispani apud Indos nati, sunt veluti reliqui vassalli, ac cives Regis, & Regni Castellæ.*
L. in orbe 17. D. de stat. hom. expenditur, & illustratur ibid.
3 *Res quæ adhæret alteri, eius naturam assumit.*
4 *Filij sequuntur originẽ patris, & patriæ, ex qua oriundi sunt, & non domicilium.*
L. assumtio 6. §. filius, ad municipal. & similes expenduntur, ibid.
5 *Res omnes regulariter ad sua principia, & originem reducuntur, & eorum qualitates conservant.*
6 *Originem servat vena laudabilis, & posteris tradit, quæ promeruit, ex Cassiod.*
7 *Hispanos in Indijs natos aliqui despiciũt, & ab alijs separari volunt, qui reprehenduntur.*
8 *Iudæi Ierosolymitani, & Palæstini parvi faciebant alios, in provincijs Gentilium natos, vel habitantes.*
9 *Hæretici putant nullum Catholicum doctum esse posse.*
10 *Religiosi Hispaniæ valdè solent despicere alios Religiosos apud Indos natos, sive* Criollos.
11 Criolli *an possent ad sacros Ordines promoveri? quidã Mexicanus Episcopus dubitavit, & quid ei responsum fuerit?*
12 *Americanum cœlum, & solum, quæ vitia in hominibus ibidem natis ingenerit, ex Fr. Ioan. à Ponte.*
13 *Frumentum bonum ob naturam agri, in quo seminatur, degenerare solet.*
14 *Ioseph Acosta quid sentiat de moribus, & ingenijs Hispanorum apud Indos natis? & eius verba valdè notanda.*
15 *Ioseph. Acosta, & Fr. Ioan. à Ponte notãtur de vitijs, quæ nimis generaliter* Criollis *impingunt.*
16 *Homines ex natura loci, & cœli sub quo nascuntur, mores, & temperiem sumere solent*
17 *Mores hominum, ut plantæ, ad regionis habitum respondent.*
18 *Novi-Orbis provinciæ non habent vitia, quæ illis imponuntur, & ut plurimum temperatissimæ sunt.*
19 *Provinciæ Novi-Orbis cùm tot sint, & adeò longè, ac latè extendantur, generale iudicium de eis facere non licet.*
20 *Viri summi etiam in patria minus laudata, & sub aëre crasso nasci solent, ex Iuvenali, & Euphormione.*
21 *Origo parentum alterius provinciæ multum solet detrahere de influentijs eius, in qua quis nascitur. ex Vestono.*
22 Criolli *plurimi, bello, toga, & moribus insignes quotidie evadunt, & evaserunt.*
23 *R.P. Fr. Francisci Naranjo Dominicani Tlaxcalensis* Criolli *eruditio, & portẽtosa memoria, refertur, & laudatur.*
24 *Fr. Ioan. Zapatæ* Criollos *defendentis, notabilia verba adducuntur.*

His-

25 Hispani apud Indos nati debent admitti, imò & cæteris paribus præferri, ad officia, honores, & dignitates Indiarum.
26 Civi nulla maior iniuria irrogari potest, quàm si à civitatis honoribus, & muneribus excludatur, ex Arist.
27 Natio nulla est, cui malevoli, aut invidi aliqua vitia non obijciant, & ex vitijs aliquorũ iudiciũ generale de ea sumi nõ debet.
28 Mestizorum, & Mulatorum ingens est numerus in provincijs Indiarum, & de horũ nominum etymologia.
29 Varij dicebantur Romanis, qui ex vario semine concipiebantur.
30 Hybridæ nomẽ, quid proprie significet? & quòd metaphoricè pro Mestizis sumatur.
31 Martialis epigramma refertur, & explicatur.
32 Mestizi, si ex legitimo matrimonio nati sunt, civiũ nomine, privilegijs, & honore gaudere debent.
33 Mestizos ordinari posse, & Mestizas inter moniales recipi, & ad officia admitti, quædam schedulæ iubent, quæ referuntur, & de contrarijs, num. 36.
34 Mestizi, & Mulati, ut plurimi, illegitimi sunt, & bastardi quia extra matrimoniũ, & ex adulterio nascuntur.
35 Illegitimi sunt infames saltè infamia facti.
36 Mestizi, & Mulati, propter pravitatẽ morum, & natalium defectum, officijs publicis & Tabellionatus interdicti reperiũtur per plures schedulas Regias, quæ recensentur.
37 Tabellionatus tituli adimi iubentur Mestizis, aut Mulatis, & ut deinceps huius qualitatis specialis mentio in informationibus fiat, per sched. ann. 1621.
38 Mestizi an ordinari possint? remissivè.
39 Mestizi bonis moribus præditi, non sunt despiciendi, & multũ præstare poterunt in conversione, & doctrina Indorum.
40 Mestizos bonis moribus præditos ad honorifica quævis Reip. munia admitti solere, testatur Fr. Greg. Garcia Dominicanus.
41 Garcilassus Inca fuit Mestizus, & de epistola, quã in eorũ, & criollorũ laudẽ scripsit.
42 D. Emanuel Sarmiento de Mendoça, & eius aureus libellus de Militia Evangelica, laudatur.
43 Conversionem, & prædicationem infidelium nulli melius promovere possunt, quàm indigenæ, & quare?
44 D. Petr. verba 1. 3. Isai. 56. & Psal. 86. expendũtur pro Prædicatoribus indigenis.
45 IndiOccidẽtales licèt ad Ordines & prædicationis munus facilè admitti nõ debeãt, hoc non debet extendi ad Mestizos, aliàs idoneos, & bonis moribus præditos.
46 Neophytos idoneos in Episcopos ordinavit D. Paulus, licèt aliàs id prohibuerit, & nomina aliquorum.
47 D. Ambros. & August. ex Neophytis in Episcopos ordinati sunt.
48 Cap. Neophytos 6. dist. expenditur, & illustratur.
49 Arbores agrestes insitione dulces fieri solẽt.
50 Mestizi hodie Neophyti dici non possunt.
51 Mestizi ex Brevi Greg. XIV. gaudent privilegio Neophytorum, ut cum illis ad matrimonia dispensetur.
52 Privilegia Indis concessa, non sunt facilè extendenda ad Mestizos, vel alios, de quibus non loquuntur.
53 Mestizi, & Mulati, ut plurimũ, corruptis moribus sunt; & Indis valdè damnosi, & ideò ab eorum municipijs excludi iubentur.
54 Mestizos, Mulatos, & similes, ad urbes reduci, serviendum, vel laborandum compelli, & ut armis non utantur, plures schedulæ iubent, quæ referuntur.
55 Mestizæ Hispanis uxoratæ puniri ob adulteriũ æquè, atque aliæ Hispanæ iubẽtur.
56 Mestizos, Mulatos, & Zambaigos, multum augeri, quædam schedulæ inquiunt; & curari iubent, ne hoc Reip. noceat.
57 Servorum, & discolorum, otiosorumque hominum immanis colluvies semper damnosa, & suspecta fuit.
58 Mestizos, Mulatos, & similes, nullis servitijs, nec tributis gravavit Prorex Peruanus D. Franc. à Toleto, sed contrariũ postea pluribus schedulis cautum est, quæ referuntur.
59 Tributa à Mestizis, & Mulatis in multis provincijs hodie exiguntur.
60 Servitijs personalibus, necdum Mestizi, & Mulati, addicti sunt, quod notatur.
61 Indi soli, quia soli, & miseri, totum onus servitiorum Reip. portant.
62 Metallorum labor, & operatio requirit homines validos, & robustos, & eos reddit validiores, & robustiores, & militiæ aptos, ex Georg. Agricola.
63 Luxuria plus castitate habere non debet.
64 Mestizi, & Mulati illegitimi, & vitiosi nõ debent esse melioris conditionis, quàm Indi legitimi, & morigerati.
65 Vulgò quæsiti matrem sequuntur.
66 Mestizi, & Mulati durioribus servitijs, & tributis, quàm Indi gravari deberent, & quare?
67 Indæ propter amasios Hispanos, & spurios eorum filios, despiciunt & odio habẽt maritos, & prolem legitimam.
68 Indæ non possunt tuta conscientia plus diligere, & liberaliùs educare filios Mesti-

zos, spurios, vel adulterinos, quàm Indos legitimè procreatos.

69 *Legitimorum maior ratio habenda est, quã illegitimorum, ex æquitate naturali.*

70 *Illegitimi filij non debēt æquari legitimis, nec ad unam mensam sedere.*

71 *Lex si legitimaret omnes filios naturales, vel legitimis exæquaret, esset iniqua, & iniusta, ex Fort. Garc.*

72 *Cuculi pullus cũ sit nothus, legitimos devorat.*

CAPVT XXVIII.

De ijs, qui apud Indos ex Hispanis parentibus, vel ex mixto Hispanorum, & Indorum, vel Æthiopum sanguine procreātur, quos vulgò, Criollos, Mestizos, *&* Mulatos, *vocamus, & quo iure hi in ordinibus recipiendis, officijs, beneficijs, & alijs rebus censeri debeant.*

EXpeditis his, quæ ad Indorum statum, & conditionem pertinere videntur, superest nunc, ut pro huius libri coronide aliqua subnectamus de illis, qui in † eisdem Indiarum Provincijs, ex Hispanis parentibus nascuntur, vel ex mixto Hispanorum, & Indorum, aut Æthiopum sanguine, quos vulgò, *Criollos, Mestizos, i Mulatos*, appellamus. Et planè, † quod ad primos spectat, dubitare nõ licet, quin eodem, quo reliqui Hispani, iure censendi sint, quoniam dictæ Provinciæ sunt, veluti quoddã auctarium Regni Castellæ, & Legionis, eique accessoriè unitę, & incorporatæ, ut multis Regijs schedulis dispositũ extat, quæ reperiuntur in 1. tom. impres. pag. 58. & seqq. & ita omnia iura, privilegia, & honores, quæ hæc Regna, & eorum vassalli habēt, illis cõmunicantur, iuxta text. in l. in orbe 17. D. de statu hominum, ibi: *In orbe Romano, qui sunt, ex constitutione D. Antonini cives effecti sunt*, l. Roma, D. ad municip. Novell. 78. cap. 5. & D. August. ad Psal. 58. p. 1. ad finem, iunctis alijs, quæ de colonijs Hispanorum, per has Indiarum Regiones diffusis, scribit ultra alios Iust. Lips. de magnitudine Rom. lib. 1. cap. 6. & pluribus, quæ tradunt Bart. Bald. Castrens. & alij per text. ibi in l. si convenerit, la 2. §. si nuda, D. de pignorat. act. Pancirol. lib. 2. var. cap. 7. & plurimi alij, quos refero 1. tom. lib. 2. cap. 21. nu. 23. & seqq. & lib. 3. cap. 1. n. 47. & in discursu de præcedentia, n. 65. & seqq. Quia † certa, & generalis est doctrina iuris, quæ habet, quod res, quæ adhæret alteri, assumit eandem naturam, quam habet illa, cui adhæret. l. si tibi rẽ, D. de præscript. verb. l. 1. C. de pac. cum alijs notatis per Tiber. Decia. resp. 31. n. 67. vol. 1.

Et cùm dicti Hispanorum filij, ex Hispaniæ provincijs oriũdi sint, † civitatem, ex qua parentes eorũ naturalem originem ducunt, non domicilium, sequuntur, ut expresè inquit Vlpianus I.C. in l. assumtio 6. §. filius, l. libertus 17. §. patris, D. ad municipal. ubi DD. & Imperator. in l. 1. C. de incol. & in l. fin. C. de municip. & origin. lib. 10. ubi Plat. & Lucas de Pen. Roman. cõs. 59. Alex. cons. 10. vol. 3. Paris. cons. 12. n. 15. vol. 3. & Cacher. cõs. 9. n. 3.

Quibus favet, † quòd res omnes regulariter ad sua principia, & originẽ reducuntur, & retinent, ac conservant qualitatem, quæ ab ea derivatur, l. in ratione, §. si filio, D. ad leg. Falcid. l. tutor, D. de fideius. l. qui id quod, in princip. D. de donat. l. nam origo, D. quod vi, aut clàm, cum alijs congestis à Decian. resp. 11. n. 8. vol. 1. Ias. cons. 14. n. 11. lib. 1. Burg. de Paz Iun. quæst. civil. 3. n. 17. & D. Valeç. cons. 94. n. 20. & 63. Vnde multũ in nostris terminis inquit Cassiod. lib. 3. epis. 12. † quòd *laudabilis vena servat originẽ, & fideliter posteris tradit, quæ in se gloriosa trãsmissione promeruit.*

Quæ omnia necessariò notãda duxi, ut † aliquorũ errorẽ convincerẽ, qui adeò stolidi, vel invidi sunt, ut nolint Hispanos in his provincijs natos, & alitos, cõmuni cũ alijs in Hispania ortis iure censeri, quasi non cœlũ tantùm, verùm mores, animũ, atque originem mutent, dũ trans mare currunt, & ex harum Regionũ fece (ut ipsi dicunt) ac temperie, ita depraventur, ut vix hominũ appellatione digni videantur. In quo † Iudæos Ierusalem, & Palæstinæ imitari videntur, qui alios Iudæos, qui in provincijs Gentiliũ habitabant, vel nascebantur, ita parvi pendebant, ut eos pleno ore *Loazin*, sive *Loes*, idest Barbaros, nũcuparẽt, ut tradit Rabbi Elias Tisbites, Genebrard. Psal. 113. & Bernar. Aldret. in antiquit. Hispan. lib. 2. c. 8. pag. 168. Et idẽ † faciunt hæretici, dum putant, nullum Catholicũ potuisse esse, vel fuisse doctum, & eloquentem, ut inquit D. Hieron. in procemio Catalog. Script. Eccles. ad finem.

Quod maximè † inter Religiosos observatur, qui hac de causa indigenas, sive *Criollos*, ad honores, & munera Religionis admittere recusant, & his ultimis annis quasdã *Alternativas* impetrarunt, de quibus alio loco dicemus. Et eodẽ sensu ductus videtur, † quidam Episc. Mexicanus, qui in dubiũ vocavit, an ijdẽ *Criolli*, ad sacros ordines promoveri possent? & responsum accepit à Supremo Indiarũ Cõ-

filio, absque dubio posse, & debere, si eis nihil aliud obstaret, & habiles alioqui, atque idonei reperirentur, ut cōstat ex quodam capite Regiæ epistolæ ann. 1561. 1. tom. pag. 171.

Neque abest Fr. Ioan. Pontan. in convent. utriusq. Monarch. lib. 2. cap. 25. §. 4. pag. 363. ubi inquit, 12 † Americanum cœlū influere inconstantiam, lasciviam, & mendacium, quæ vitia propria Indorum esse, reperta sunt, & paulatim ex vi constellationis propria etiam erunt Hispanorum, qui in illis Provincijs nascuntur, & aluntur; quod iterum repetit lib. 3. cap. 3. §. 4. pag. 21. dicēs, se suspicari, Americanum cœlum & solum, non ita hominibus gratum & aptum, quàm herbis, ac metallis esse, quamvis illi ab Hispanis descendant. Bonumque 13 † frumentum, in agro sterili, & infœcundo seminatum, degenerare solere, & in milium, vel lolium converti. Quam dicēdi, & sentiendi rationem videtur mutuatus 14 † à Ioseph. Acosta lib. 4. de procur. Ind. salut. cap. 8. in fin. ubi licèt fateatur hos indigenas, sive *Criollos* multum propter sermonis peritiam in doctrina Indorum proficere posse; subdit, se non audere rem tantam apto sermoni hominum committere, quorum mores nō æquè apti sunt: *Ferè enim* (inquit) *Indorum ingenia, & mores redolent; quorum, & lacte, & consuetudine educati sunt. Magna prorsus est primæ consuetudinis vis; magna primi caloris impressio; sunt proprij cuiusq; Regionis mores, quemadmodum & nativi fructus non ijdem ubique, sed varij. Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Testimonium Poëtæ veteris fert Apostolus Timoth. 1. quòd vera scripserit, itaque solerter ingenia inspicienda sunt hominum, moresque diu probandi, ut patriæ minus temperatæ, & constantis, vel potius lascivæ, & levis opinionem quis eluat, &c.*

Quod tamen 15 † nollem quidem ita facilè, & generaliter à viris alioqui doctis, & prudentibus iactari. Nam etsi non ignorem 16 † homines ex natura soli, vel cœli, sub quo nascūtur, animi, & corporis temperiem, ut plurimum sumere, ut præter alios docet Tit. Liv. decade 5. lib. 5. Vegetius lib. 1. de re milit. Quintil. lib. 1. inst. orat. cap. 1. Ioan. Boemus de moribus omn. gent. lib. 3. cap. 1. pag. 184. Pancirolus in thesauro var. pag. 172. ubi, quòd Cretenses, vitio terræ, mendaces nascuntur, D. Hieron. in cap. 3. ad Galatas, Petr. Gregor. lib. 4. de Repub. cap. 4. & alij, quos Ego retuli 1. tom. lib. 2. cap. 8. num. 12. & seqq. Idem Fr. Ioan. à Ponte lib. 4. cap. 1. pag. 214. Cassan. in Catal. glor. mund. par. 12. consid. 24. adagium illud exornans, 17 † *Mores hominum, ut plantæ ad Regionis habitum respondent*, Andr. Canonher. in aphorism. polit. & moralibus, 2. to. pag. 429. & latè more suo Tiraq. in l. 7. cōnub. num. 19. & Salmutius ad Pancirol. de noviter repertis, tit. de Novo-Orbe, pag. 27. & novissimè Ioann. Filesacus lib. 1. select. pag. 337. & seq. Eduard. Vestonus in theatr. vitæ civil. lib. 1. cap. 10. num. 3. Ioann. Baptist. Person. in comment. in lib. Galeni, quòd animi mores corporis temperiē sequantur, pag. 6. Scipio Claramont. de coniectandis cuiusque moribus, & latitantibus animi affectibus, lib. 1. Ioan. Spemeus in epist. Pauli ad Titum, cap. 1. pag. 497. & novissimè Guillerm. Vandevoy, sive quisquis ille est, qui libellum de moribus, & gestis Gallorū satis doctè conscripsit, pag. 4. & seqq. Negare tamen licebit 18 † Provincias Novi-Orbis talem constellationem habere, quæ ut plurimum amœnissimæ, & temperatissimæ sunt, ut latè etiam probavi d. 1. tom. lib. 1. cap. 7. per totum, & novissimè tradit Vestonus d. cap. 10. num. 7. inquiens: *India Occidentalis, seu Peruana sub eodem gradu collocatur cū Orientali: Peruana tamen tēperata satis: hæc verò calidissima, ac vix habitabilis, &c.* Et cùm adeò 19 † longè, ac latè extendantur, ut alias tres partes Orbis antiquis cogniti, nempè Europam, Asiam, atque Africam, aut æquent, aut superent, ut videbis eodem lib. 1. cap. 4. num. 52. & fatetur idem Fr. Ioan. à Ponte lib. 2. cap. 35. pag. 362. parum consideratè, ac circumspectè loquutus videbitur, qui tot regiones, & climata, & homines, qui sub illis nascūtur, eâdem lance metiri voluerit.

Præsertim 20 † cùm experientiâ constet, secūdùm Iuvenal. satyr. 10.

Summos posse viros, magnaque exempla daturos
Vervecū in patria, crassoque sub aëre nasci.

Et ut inquit Am. Marcel. lib. 16. inter vepres rosæ nascuntur, & inter feras nonnullæ mitescunt. Quò etiam respiciens Euphormio in iconibus nationum cap. 1. in princip. ita eleganter scribit: *Veluti sub his syderibus, quæ multo frigore humētivè aëre, solent candidos sævosque populos educare, nonnulli haud secus, quàm in vicinia solis fusco vultu inumbrantur: in ijs autē plagis, quæ nimio sole flagrantes plerumq; spessiori sanguine subiectas gentes tingunt, quorundam hominum cādor à patria ferrugine recedit: ita inhumanis populis, quædam aspere mentes rigent; aliæ de patriæ barbarie nihil habent: crassæ aliquæ in tenui cœlo mētes: tenuesque in opaco. Nec ulla est Regio, tam prosperis, aut malignis illustrata syderibus, quæ non omnium vitiorum examen, simulque virtutum in suis alumnis*

excepertit: quippè singulis mortalibus præter patriæ suæ indolem, adhuc proprium aliquid natura concessit. Cui ad do, 21 † hoc certiùs esse, ubi origo ex alia provincia deducitur, nã hæc quoq; sæpissimè multũ de natalis soli, ac cœli proprietatibus mutat, ut prudenter advertit Vestonus d.c.10.n.9. his verbis: *Deniq; non omittenda propagationis, seu originis cõtemplatio: nã stirpis suæ ingeniũ gentes referunt, etiã post longam seriẽ exactarum generationũ; ex quo sæpiùs venit, ut nativo cœlo, ac solo, prima, & antiqua indoles, aliàs deducta, adhuc repugnet, aut eis saltem moderationem quandam, instar aquæ vinum diluentis, sanguinis derivatione adijciat.*

22 Et nos † quotidianis experimentis agnoscimus, innumeros indigenas, tã bello, quã togâ, & (quod magis præstat) vitæ sanctimoniã cõspicuos evasisse, & quotidie evadere, quorũ nomina summâ quidẽ voluptate, atque animi alacritate laudarẽ, ni vererer ipsorũ qui laudandi essent modestiam offendere, & alios cõcitare, aut contristare, qui propter prolixæ relationis tędium, vel quia mihi noti non sunt, omittendi essent. Sed non possum silẽtio prætereire, quod cùm hæc trãscribimus ad supremum Indiarum Consilium fidelibus, & authẽticis testimonijs delatum est; 23 † nẽpè in Mexicana Academia, cùm de Primaria sacrę Theologiæ Cathedra providenda ageretur, inter plures alios satis doctos competitores enituisse, Religiosum quendam Dominicanum Tlaxcalensis Diœcesis, cui nomen Fr. Franciscus Naranjo, qui ultra eximiam eruditionem, & ingenij, ac sermonis facundiam, quorum præclarum specimẽ præbuit, repertus est omnes D. Thomæ partes, ita memoriæ infixas habere, ut ubicũque apertæ essent, litterã fideliter recenseret, & quod magis est, de unaquaque conclusione, imò & verbo eiusdẽ Angelici Doctoris rogatus, ubi illã tractaret, vel ubi eo uteretur, & quoties repeteret, absque ulla cunctatione rationem redderet.

24 Vnde meritò † in eos, qui temerè prædicta vitia *Criollis* imponũt, insurgit, & invehit Fr. Ioan. Zapata in tract. de iust. distrib. 2. part. c.11.n.20. suam, & sui similium causam agens, sic inquiens: *At eò tendit effrænata cupido, & dura aliquorum æmulatio, ut non solùm eos, qui Indi, & ex Indis oriuntur, incapaces, ut admittantur, appellent; sed eos etiam, qui ex Hispanis parentibus inter Indos solummodò nati fuerint, eadẽ incapacitatis nota, quã ipsi somniãtes, & ambientes finxere, inurere voluerint, & absque Dei timore, & hominũ debita caritate, ausi sunt in eos & verbo, & scripto invehere; sed quantum eos sua somnia (ne dixerim ambientiũ suę gestus) fefellerint, & viri Doctissimi, & Patres Religiosissimi, Episcopi Pijssimi, qui in Ecclesia Dei laborãtes, ac si primitivi milites essent, manifestissimè probant, & ostendunt. Quos Novus ille Orbis, ut fructus uberrimos fœcũdissimè protulit & ut filios usque ad perfectũ ætatis, & virtutis statum procreavit, litteris instruxit, morum compositione honestavit, ut eos in Pastores, Iudices, & Patres eorum propria, & amica patria suscipiat, iterũ & amplectatur.*

Et idem repetit idẽ Auctor ead. 2. par. cap. 15.n.11. & seqq. 25 † egregiè ostendens, filios, & descendentes Hispanorũ in his Provincijs natos, non debere excludi ab officijs, etiam maioris dignitatis, & honoris, imò & alijs alienigenis eò missis præferri, si æquales inveniantur. Pro quo expendo, 26 † quòd si eiusdem Regni, ac Regis cives sunt, & vasalli, ut suprà probavimus, nullâ maiori iniuriâ affici possunt, quàm si nõ æquo saltim cum alijs iure in muneribus, & honoribus censeantur: nam ut præclarè inquit Arist. lib. 3. Polit. cap. 2. & 3. *Civis nulla re magis diffiniri potest, quàm quòd sit iudicij, & imperij particeps. Maximè dicitur ille civis, qui habilis sit ad honores suscipiendos, ut Homerus inquit, sed ubi id occultum est, ex deceptione habitatorum, tanquam inhonoratũ quendam repellũt, & ut inquilinus est, & advena, qui honores capere nõ potest.* Et hoc idem, in nostris terminis, sentiunt, & pluribus probant schedulæ Regiæ, & Auctores, quos plenè infrà lib. 3. c. 19. recẽseo. Nec obstare debet, quod quidam vanè, aut invidè *Criollis* obijciunt. Nam ut ait Petr. Greg. lib. 4. de Rep. cap. 4. n. 12. plura cõficta sunt 27 † contra nationes, peculiari odio scribẽtium, vel temeritate iudicij, & ideò non est eis danda fides, cùm pro uno totam nationem iudicent, & vocant eos maledicos, & leves: addens nullam esse nationem, cui aliqua vitia non fuerint obiecta, ut latè per Textorem in officina, & Cassan. d. par. 11. consid. 24.

28 QVOD verò † attinet ad secundam illã hominum speciẽ, quos ex Hispanis, & Indis, aut Æthiopibus nasci retulimus, quorum ingens in his Provincijs est copia, sciendum quidem est, eos apud nos hac de causa, quòd mixti sanguinis, vel generi sint, *Mestizos*, & *Mulatos* communiter vocari, sumtâ (ut apparet) à Latino verbo *Misceo* derivatione, & à dispari asini, & equæ generatione, ex qua muli, & mulæ nascuntur. Cùm tamẽ 29 † apud Romanos appellarentur *Varij*, quasi ex vario semine cõcepti, ut inquit Cardinalis Paleot. in tract. de nothis, & spurijs c.16.n.8. 30 † vel *Hybridæ*, sumtâ metaphorâ à natis ex duobus animalibus diversis, ut ex sue domestico, & apro fero, vel equa, & asino, quã ad homines etiã trãs-

ferri

ferri ostendit idem Paleot. ubi sup.c.17.n.6. & Ioan.Bapt. Lup.in tract.de illegitimis, in præfat.n.7.ex Plin.lib.8. cap.53. ubi ita vocat Caiũ,Antonij Cicer.in Cõsulatu collegã, qui ortus dicebátur ex imparibus parẽtibus: & Suet.in August.c.10.ubi vocat, *Hybridã*, Themasinum ex gente Partica cum Romana muliere copulatũ; & tradit alia Iacob. Curt. lib.3.quæst.cap.8. Ioan Kalinus in lexico iuris, verb. *Hybridæ*, & Domitius, Meursius, Raderus,& alij † in Martial.lib.8.epigr.22.

31 *Invitas ad aprum,ponis mihi,Gallice,porcũ.*
Hybrida sum: si das, Gallice, verba mihi.

32 Et hi planè homines, † si ex legitimo matrimonio procreati sunt,& nihil eos aliud impediat, civiũ nomine in his regionibus comprehendi videntur, nec à civitatis privilegijs, & prærogativis,alijsq; muneribus,& honoribus ingenuis hominibus debitis, prohiberi possunt,ut benè advertit,& docet Victoria in relect.de Indis insulan.2.par.n.5.& Zapata,qui eum refert & sequitur,d.tract.de iust.distrib. 2.par.cap.11.n.14. Eòque respicere crederé

33 quandam † schedulã ad Archiepiscopũ Novi-Regni Granatensis directam,dat. Matrit.28. Septembr.ann.1588.quæ *Mestizos* ad sacros Ordines admitti posse, & *Mestizas* moniales esse permittere videtur, & alias (si quæ sunt) quæ eosdẽ ab officijs Decurionatus, Tabelliõnatus,& similibus nõ esse excludẽdos insinuãt.

34 Cæterùm † cùm frequentiùs accidat, ut hi, illegitimi, imò & adulterini sint, quia rarò Hispani cum fœminis Indis, & multo rariùs cum Æthiopibus matrimonia contrahũt. Atque in ita conceptis, & natis, nõ solùm mixti sanguinis defectus,ac rubor,& inæqualis, atq; abiecti parẽtis imitatio militet, ac timeatur. Verùmetiam illegitimitatis,& adulterij pro-

35 brum reperiatur, quod † eos infames efficit, saltim infamiâ facti, secundùm magis cõmunem opinionẽ,de qua per Tiraq.& relatos ab eo,de nobil.c.15.n.10.&seqq.&n.30.Cassan. in Catal.glor.mundi, par.11. consid.15.Ant. Gomez 1.tom.var.c.11.n.38. Thesaur.decis. 126.num.2. & seqq. Hartman. Pistor. lib.1. quæst.iur.cap.30.Mynsyng.cent.4.observ.31. Gail.lib.2.observ.88.& Covarr.in pract.cap. 19.n.6. ubi tractat, an possit esse Tabellio.

36 Meritò † pluribus alijs schedulis, quæ reperiuntur in 4.to.impress. pag.343. cũ seqq. ab omnibus Reipub. officijs, etiã à protectorijs Indorum excluduntur. Et per aliã Matriti 9. Septẽb.ann.1600.Limanæ Audiẽtiæ præcipitur,ut referat,quo iure,aut pacto *Mestizi* ea in Provincia Præturas,Decurionatus, & Tabellionatus exerceant,& utrùm ad id dispẽsati,& habiles facti reperiatur. Et per aliud caput epistolæ Regiæ missæ ad Peruanũ Proregẽ D.D.Lud.à Velasco Turrisellarũ 22.Feb. ann.1602.ei iniungitur,ut *Mestizis* nõ dispẽsatis Tabellionis munus exercere nequaquàm

37 patiatur. Et per aliã † Matrit.7.Iun.an.1621. cum eadẽ Limana Audientia loquente,refertur, plures *Mestizos*,ac *Mulatos* titulos Tabellionũ impetrasse, nullâ huius defectus mẽtione factâ, in informationibus,quæ in Regio Consilio præsentãtur,& deciditur,ut eiusmodi tituli colligantur,& annullẽtur,& deinceps similes personæ his uti non patiantur,& ut in informationibus remittendis,ad eos postulãdos,peculiaris mentio dicti defectus, sive dictarum qualitatum, eorum, qui Tabelliones creari volunt,fiat,& adhibeatur.

38 De sacris † etiam ordinibus eisdẽ nullatenus impertiendis, donec contrariũ statuatur, extant plures,& satis expressæ schedulæ, quæ reperiũtur in 1.tom.impress.pag.172.&seqq. & in 4.pag. 344. de quarum praxi, & dubijs circa eas noviter motis infrà Deo dante lib. 3.cap.20.dicemus,ubi de rebus Ecclesiasticis Indiarum sermonem habebo.

39 Illud nũc adiecisse cõtentus, † quòd si honestas morũ in his Mixtis satis eluceat, & diuturnis documentis pateat, doctrinæque expertes non sint,multum eorum industriâ Indi adiuvari promoverique poterunt, cùm nõ solùm sermones, verùm res etiam ipsorum, & norint, & ament, ut benè advertit Acosta d. cap.pag.415.subijciens: *Quòd valdè scrupulosè natales eorum repudiandi nõ sunt, atque odio, & iniuria* (quod à multis non rectè fit) *prosequendi,qui patre Hispano, matre Inda prognati sunt; fieri enim potest,ut inter istos quoque mixto genere Timotheus quispiam sit patre Gentili, matre Iudæa ortus, utilisque Evangelico operi reperiatur,qui cæteros quoque meritis,& laude præcellat,&c.*

40 Quod † etiam tradit Fr.Greg.Garcia Dominicanus de Indor.orig. pag. 441.inquiens, sæpè cõtingere, ut tales mixti generis homines bonis moribus litterisq; & ingenio prediti sint,& quòd eapropter ad honorifica quævis Reipub.munia admitti solent: Garcilassus

41 quoq; Inca † ex matre Inda,& Hispano patre prognatus,multis exemplis,& argumẽtis eãdẽ causam defendit in epistola, quam scripsit ad *Criollos*, & *Mestizos* Peruanos, quæ præfigitur in princ.2.par.comment.Peruan.

42 Sed nullus id elegantiùs prosequitur, † quã doctus pariter,ac nobilis Magist.D.Emanuel Sarmiẽto de Mẽdoça,in aureo illo libello,cui titulũ fecit,*Militia Evangelica*,ubi c.13. & seqq.de conversione Iaponiorũ, & Sinensium agẽs,probat,in ea parũ progredi posse, donec ex eisdẽ indigenis Episcopi,& Sacerdotes eligãtur, tũ propter idiomatis patrij peritiã,tũ

etiam, quia cùm ex eadem natione sint, & ijs, quibus prædicare student, amicitiâ, necessitudine, & morũ paritate coniuncti, lõgè faciliùs, quæ domesticis suis evangelizaverint, suadebunt, & verbo, ac exemplo vitæ, eorũ animis insinuabunt. Ad quod probandũ inter alia adducit † locũ D. Petri epist. 1. cap. 3. 1. ubi mulierum Christianarum conversationem multũ prodesse inquit: *Vt etsi qui non credunt verbo, per eam sine verbo lucrifiant*: & Isai. cap. 56. 3. *Et nõ dicat filius advenæ, qui adhæret Domino dicẽs: Separatione dividet me Dominus à populo suo, &c.* & Psal. 86. *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei. Memor ero Rahab, & Babylonis scientiũ me ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic.*

Et dato, † quòd Indos propter sui abiectionẽ, ab his officijs, & ministerijs removeamus, non debent alij mixtum sanguinem habentes facilè ob hanc solam causam repelli, si in alijs aptos esse cõstiterit. Nam ubi tales † evadũt, ipse D. Paulus, qui Neophytos ordinari vetuit (ut diximus in cap. præced.) plures Neophytos ordinavit, ut patet in Timotheo, qui recenter conversus creatus fuit ab Apostolo Episcopus Ephesinus, ut habetur in Martyrol. 24. Ianuarij. Et in Tito, qui statim post relictã Gentilitatem Cretensi Ecclesiæ præfuit, eod. Martyr. 4. Ianuar. Et in Publio, qui in Atheniẽsi Põtificatu D. Dionysio Areopagitæ successit, eod. Martyr. 21. Ianuar. qui & ipse Dionysius ad eandem dignitatem paulò post suã cõversionẽ ascendit: & Onesimus servus, & fugitivus Gentilis, factus Christianus, in Epheso Timotheo successit, Martyr. 16. Febr. idemq; cõtigisse videmus † in DD. Ambrosio & Augustino, maximis Ecclesiæ luminibus, & in multis alijs, quos refert Torrentius in tract. de resid. Episc. & D. Ambr. lib. 10. epist. 82. quæ habetur † in cap. Neophyt. dist. 6. & lib. 3. Hexam. c. 13. Vbi obiectioni, quæ fieri poterat † exẽplo agrestiũ arborũ, quę dulcibus inseruntur, respondet; sic ad rẽ nostrã accõmodatissimè inquiẽs: *Quo monemur velut ænigmate naturæ, nõ refugere eos, qui à fide nostra, & cõsortio separati sunt, eò quòd Gẽtilis quis fuerit acquisitus. Quò gravior fuerit assertor erroris, eò vehemẽtior possit esse defensor fidei.*

Et hæc quidẽ procederent, † quãvis *Mestizos* Neophytos esse cõcederemus, cùm tamẽ re verã iã Neophyti dici non possint, ut benè advertit Zapata d. tract. de iust. distrib. 2. par. c. 11. n. 3. & 11. Licèt in quodã Brevi Greg. XIII. 21. Septẽbr. ann. 1591. relato à Fr. Ioã. Bapt. in suis advertentijs confess. 1. par. in tabula, verb. *Mestizos*, declaraverit, † eos Neophytos cẽseri debere, quoad effectũ, ut Religiosi Societatis Iesu, & alij in Indiarũ partibus cõmorantes possint cũ illis ad matrimonia in tertio, & quarto gradu, alias prohibitis, dispensare. Quod tamẽ (ut ipse Auctor ibìdem resolvit †) nõ est trahendũ ad alia privilegia Indis cõcessa, veluti nõ ieiunãdi, vel pauciores festivitates observandi, quia cũ hęc privilegia personalia sint, ultra casus, & personas, quas exprimunt, extendi nõ possunt, cap. porrò, de privileg. cap. privilegia, dist. 3. Navarr. lib. 1. cons. tit. de temporib. ordin. cõs. 1. Veracruz in speculo cõiugior. 2. par. art. 43. & Ledesma in summ. de Sacram. diffic. 36. de matrim.

SED licèt hæc ita se habeant, † quia tamen periculo sæpè compertũ est, plerosque ex istis *Mestizis*, vel *Mulatis*, corruptis moribus esse, & Indis valdè nocivos, pluribus schedulis cautũ est, ut inter eos vivere nõ sinantur. Sed potiùs † ad Hispanorũ urbes, vel alia oppida, quæ ex ipsis formentur, redigantur, & ut ad serviendum, vel alia officia discendum, cõpellãtur, & ut arma habere, vel portare non sinãtur. Et ut † mulieres *Mestizæ*, Hispanis matrimonio copulatæ, in causis adulterij, eisdẽ, quibus aliæ, legibus iudicẽtur; quæ schedulæ reperiũtur in 4. tom. impress. pag. 342. & seqq. Et ultra eas † extãt aliæ noviores 7. Febr. an. 1608. ad Peruanos Proreges D. D. Ludov. à Velasc. & March. Montisclariũ directæ, quæ nimis augeri referunt numerũ *Mestizorum, Mulatorũ*, Æthiopumque liberorum, & servorum, & aliorum, quos *Zambabigos* vocant, hoc est ex Æthiopibus, ac fœminis Indis, vel è contrario prognatis: iubentque, ut Proreges videant, ne Respublica aliquid periculi, vel incommodi ex hac hominum colluvione percipiat. † Quod sanè iustè timeri potest, ut aliàs dixi sup. hoc lib. c. 4. ex n. 103. & aliquibus exemplis similibus ostendit Athenæus lib. 6. Dymnosoph. c. 7. in fin. præsertim si isti otiosi vivere sinantur, & peccatis, ac vitijs, in quibus cõcepti sunt, alia accedãt, quæ ex prava eorundẽ natura, & educatione proveniunt.

Quamobrẽ licèt in ordinationibus D. Proregis Peruani D. Franc. à Toleto nullum his tributum, nullumque servitium personale iniunctũ fuerit; postea tamẽ per noviores schedulas ann. 1609. 1612. & 1619. & per illas famigeratas, quas vocant servitij personalis, ann. 1601. §. 16. & ann. 1609. §. 2. & alias quã plures iussum est, ut tributa persolvant, & ut Proreges curent, ut servitijs quoque personalibus, & præsertim Potosiensibus argenti fodinis, alijsque metallorũ operationibus applicentur. Quod quidem † in tributis in aliquibus Provincijs (licèt exiguo cum fructu) executioni mandatum est. Quodverò † ad servitia, & fodinas pertinet, nullibi hucusque receptum, nec praxi admissum vidi, vel audivi,

licèt sint plures schedulæ, quæ id iusserint, de quibus egi sup.cap.15.& 16. Quin potiùs his diebus ad me delatus est libellus Religiosi, & docti Patris Fr. Bernardini de Cardenas, cuius iam sępè mentionem feci, in quo hunc articulum inter alios pertractat.

Et miseram sortem Indorum graviter dolet, (61) † quia soli, & infirmi totum Regni pōdus portare cogantur, Hispanis, & Hybridis interim malè feriantibus, & in eorum miseria ludentibus. (62) † Cùm tamen metallorum operatio validiores alioqui, & robustiores istorum lacertos requireret, & ut ita militiæ, & alijs Reipublicæ laboribus assuescerent, ut Georg. Agricol.lib.1.de re metallica his verbis scribit: *Metallica plebs, nec vilis est, nec abiecta, etenim nocturnis, æquè, ac diurnis vigilijs, & operibus excitata, habet duritiē corporis immanem: facillimèque, cùm res postulat, labores, & munera militiæ sustinet, quippè quæ cō-sueta ad multam noctem vigilare, tractare ferramēta, fossas ducere, agere cuniculos, machinas fabricare, onera ferre, quocirca rei militaris periti eam non modò urbanæ plebi præferunt, sed etiam rusticæ.*

Et sanè (63) † cùm non debeat habere plus castitate luxuria, ut aliás inquit Imperat. in Authent.de restitut.& ea quæ parit in undecimo mense, & ibi gloss.verb. *Castitate*, nescio quo iure prudentissimus ille Prorex, (64) † Indos, qui ex legitimo matrimonio nascuntur, tributis, & servitijs subiugaverit, spurios autem, & adulteros *Mestizorum*, vel *Mulatorum*, & similium fœtus, immunes, vagos, liberosque reliquerit. Nam in his (65) † matris, non patris conditio spectari solet, cùm nec patrem habere intelligantur, quoniam is incertus est, l. vulgò, D.de stat.homin. §.51.advers.Inst.de. nupt.cum similibus. Et vel ea de causa (66) † durioribus tributis, & servitijs gravari deberēt, ut Hispani ab eiusmodi congressibus arceantur, videntes, filios ex eis procreatos, gravia onera subituros, l.isti quidem, D.de eo quod metus caus. & Indæ ipsæ tantopere Hispanorum concubitum non appeterent, nec ex eorum prole gloriarentur, ob id, quòd immunis nascatur. Quod efficit, (67) † ut proprios coniuges deserant, & odio, aut despectui habeant, ubi Hispano aliquo amasio potiūtur, & ut pro legitima, & Reip. utili sobole, hac furtiva, & adulterina, & inutilis, ac plerumque nociva redundet. Quinimò, & frequenter contingit, ut filios legitimos ex Indis natos ad parietem allidant, vel fame, vel nuditate perire sinant, *Mestizos* autem totis conaribus, ac facultatibus alant. Quod (68) † eas tutâ conscientiâ facere nō posse, meritò resolvit Zurita quæst. 28.cùm vel solo naturali iure inspecto, eius æquitas postulet, (69) † ut legitimorum maior ratio habeatur, quàm illegitimorum, ut præter alios docet D.Thom. in 1.2.q.95.art.4. & in 2.2.q.44.art.8.& q.79.art.2. Cassan. in Catalog. par.11.consid.15.per totam, Gregor. Lup. in l.2.tit.15.par.2.gloss.magna, quæst. 8.ubi plura congerunt contra naturales, & illegitimos, & (70) † quòd cum legitimis non debeant comparari, nec ad unam mensam sedere, & Fortunius Garcia, omninò legendus, in tract. de ult. fin. à num.89. usque ad 96. ubi, quòd (71) † si lex legitimaret omnes naturales, vel eos legitimis exæquaret, esset iniqua. Quod ubi accidit, in memoriam revoco illud, quod (72) † de coccygis, sive cuculi pullo, tradit Plin.lib.10.cap.9. qui cùm sit nothus, tamen legitimos devorat, unàque matrem ipsam.

D. IOANNIS DE SOLORZANO PEREIRA,

DE INDIARVM OCCIDENTALIVM IVRE, SIVE GVBERNATIONE

LIBER SECVNDVS:

In quo de Commendis Indorum.

SVMMARIVM CAPITIS PRIMI.

1 *VSVS communis loquẽdi magis attẽdi debet, quàm propria significatio.*
2 *Novis rebus inventis, nova quoque vocabula adinvenienda sunt.*
3 *Commendarum, & Commendatariorum nomen non est improprium, & unde originem traxerit? & num. seqq.*
4 *Commendæ Indorum, qua forma, & fine à Columbo, & alijs Gubernatoribus antiquitùs fieri cœperint?*
5 *Commendare verbum interdum significat idem, quòd deponere, & frequentiùs aliquẽ commendatum habere, & in suam fidem, & tutelam accipere.*
6 *Commendatarij Indorum dicuntur vulgò* Encomenderos, *& quare?*
7 *Commendati, & Recommẽdati, vel Affidati, qui dicantur, & quare in Regno Neapolitano?*
8 *Commendarum antiqua forma Indorum libertatem infringebat, & alia damna eis inferebat, & ideo prohibita fuit.*
9 *Chiapensis Episcopus scripsit tractatum cõtra Commendas Indorũ, & de eorũ dãnis.*
10 *Commendarum super abrogatione, vel continuatione sæpè & variè actum, & provisum fuit, & quare? & num. 16.*
11 *Principio uno illicito dato, plura inconvenientia sequuntur.*
12 *Iuris, & rationis à Regulis, quæ discedunt, modo hac modo illac fluctuant.*
13 *Reges nostri Pijssimi quantum semper curaverint Indis favere, & Commendas eis damnosas tollere.*
14 *Commendis Indorum nova tandem forma præscripta fuit, eorum libertati, & saluti in nullo contraria, & qualis?*
15 *Commendatarijs Indorum, quæ onera iniungantur, remißivè.*
16 *Commendarum originem, historiam, & reformationem, quæ schedulæ, & Auctores referant.*
17 *Chiapensis Episcopi obiectiones, contra usũ Commendarum, locum non habere in novis, & reformatis, ostenditur.*
18 *Indi non fiunt servi, imò nec vassalli Hispanorum, attenta nova Commendarũ forma.*
19 *Princeps rectè potest alijs tribuere tributa, vel alia iura, quæ ipse percepturus esset.* L. delegare 13. D. de novation. *& aliæ similes explicantur, ibidem.*
20 *B. Gregorij locus refertur, usum Sardiniæ, nostris Commendis similem, referens, & probans.*
21 *Feudatarij, & Barones ubi Regalia colligunt, ex Regia concessione, perinde est, ac si Princeps colligeret.*
22 *Fr. Alfonsus à Castro consultatio refertur, super validitate, & perpetuitate harum Cõmendarum Indorum.*
23 *Legis Agrariæ intentio, & cur eius executio suspensa fuerit.*
24 *Vitium, quod tolli non potest sine maiori damno, vel periculo, dißimulandum est.*
25 *L. 12. tit. 10. lib. 5. Recop. quæ donationes Indorũ fieri prohibet, qualiter intelligatur?*

26 Lex una, ex illis, quas novas vocarunt, anni 1542. quæ Commendas Indorum prohibuit, revocata fuit.
27 Indorum vassallagium, aut proprietas, vel loca, aut oppida Indiarum, donari non possunt, & quando in hoc dispensatum.
28 Ioan. Matienzi verba referũtur circa explicationem legis 12 tit. 10. lib. 5. Recop.
29 Commendæ reformatæ, ex tribus causis, & rationibus iustificantur, & quæ illæ?
30 Indorum tutela, & instructio in fide à Cõmendatarijs exigitur.
31 Homines nobiles, & strenui milites in Indijs, ad earum defensionem, mediantibus Indorum Commendis, conservantur.
32 Conquisitorum, & aliorum benè meritorũ remuneratio mediantibus Indorum Commendis consequitur.
33 Indos Hispanis commendari ad instructionem in Fide, & vita politica, ex primitivæ Ecclesiæ moribus originem trahit.
34 Homines prudẽtiores sunt veluti lex hebetioribus.
35 Græci ob ingenij præstantiam, de qua gloriabãtur, se aliorum dominos esse putabãt, ex Euripide, & Sophocle.
36 Homines rudes, & imbecilles, sæpè se alijs in servitiũ dare soliti sunt, à quibus tueantur, & sustententur, & exemplum in Mariandynis, ex Athenæo.
37 Clientibus, uti servis utebãtur Thessali, & Athenienses, & de nominibus eorũ, & vassallis servitutis Regni Aragoniæ.
38 Atheniensibus se in clientelam dare debebant, qui cives non erant, sed inquilini, & iudicium de hac re.
39 Patronorum, & clientum institutio, & obligatio apud Romanos qualis? ex veteri Romuli lege.
40 Patroni olim dicebantur advocati, & ipsũ ius patronatus advocatio, & de advocatijs feudalibus, remissivè.
41 Cõmẽdatarij Indorũ, & Barones vassallorũ, appellari possũt Patroni, vel susceptores eorum, secundùm Acost. & Callist. Remir.
42 Patroni etymologia, ex D. Isidoro, & alia historialis, ex Plutarcho.
43 Patronus cur dicatur advocatus, manumissor, procurator Cæsaris, & Ecclesiæ benefactor?
44 Patroni dicebãtur, qui nationes debellatas in fidem, & clientelam suam recipiebant.
45 Novus Orbis conservari non posset, nisi illius Cõquisitores in eo permanerent, & remunerarentur.
46 Parta tueri non est minor virtus, quàm quærere.
47 Conquisitores, & alij strenui milites Commendarum titulis, & veluti vinculis in Novo-Orbe retinentur.
48 Romani qualiter emeritos milites in Provincijs subactis, agris donarent, & alijs modis remunerarent?
49 L. in agris, de acq. rer. dom. l. item 15. §. itẽ si fortè, D. de reivind. l. Lucius 11. D. de evictiõ. & l. 1. & aliæ, C. de fund. Limitro. lib. 11. expenduntur, & illustrantur.
50 Reges nostri non poterant benemeritos in cõquisitione, populatione, & pacificatione Indiarum remunerari, si eisdem Commendæ Indorum non assignarentur.
51 Novi Orbis provinciæ, ut plurimum, ipsorum Ducum, & Conquisitorum expensis, & absque aliquo Regum sumtu detectæ, & adquisitæ sunt.
52 Milites Romani per plures annos sine stipendio aliquo suis sumtibus, & expẽsis militarunt.
53 Solidati quãdo, & quare dici cœperint milites? unde vox Hispana Soldados.
54 Conquisitores Indiarum, & eorum filij iustè queri possent, si nullis præmijs, & commodis in illis remunerarentur.
55 Militia exprobrata creditur, quæ irremunerata transitur, & qualiter equi etiã præmijs afficerentur? ex Cassiod.
56 Militari periculo, & sudore parta, hominibus charissima esse solent.
57 Reges Hispaniæ suo muneri, & officio non satisfacerent, si benemeritos in Indiarum conquisitione præmijs, & honoribus non cõdecorarent.
58 Præmia benè merentibus tribui, est unus ex præcipuis effectibus legis, ac Regis.
L. & virtutum, C. de stat. & imag. & similes illustrantur, ibid.
59 Bene merentibus præmia præbere, nõ solùm naturali ratione, verùm & instinctu tenemur.
L. sed si lege, §. consuluit, D. de petit. hæred. l. Attilius Regulus, D. de donat. & similes, expenduntur, & exornantur, ibid.
60 Remunerationes benemeritorum omnes nationes quantumvis barbaræ concorditer admittunt, ex eleganti loco Senecæ.
61 Regum remunerationes, & beneficia plenissima, & cumulatissima esse debent.
62 Benemeritos plenissimè honorandos, & remunerandos esse, nullæ leges enixiùs, & attẽtiùs caverũt, quàm nostræ septẽ partitæ.
L. 3. tit. 1. par. 1. l. 1. & per tot. tit. 27. l. 1. & 23. tit. 21. l. 3. tit. 10. par. 2. & l. 51. tit. 18. par. 3. quæ agunt de remunerandis benemerentibus, expenduntur, & illustrãtur, ibid.
63 Gratia pulcra meritò dicitur, quæ benemerentibus conceditur, & verba Greg. Lopez.

Re-

64 *Remunerãdi benemeritos præcisa obligatio, à quibus Auctoribus tractetur, & asseratur.*
65 *Donationes nullæ in remuneratione servitiorum factæ, immensæ videri debent.*
66 *Benemeritorum præmia in similium gaudium redundant.*
67 *Facta egregia cum præmijs non afficiũtur, ad deteriora homines invitantur, & quare? ex Scip. Amirato.*
68 *Remuneratio meritorum iustum dominantis prodit Imperium, ex Cassiod.*
69 *Beneficia sunt, quæ Regna sublimant.*
70 *Principis, & fisci augmentum in remuneratione vassallorum consistit.*
Auth. ut iud. sine quoquo suffrag. §. cogitatio igitur, collat. 2. expenditur, & illustratur, ibid.
71 *Reip. unicum fundamentum est benemeritorum remuneratio.*
72 *Militibus magna aliqua perficientibus præmia, & privilegia magna omnia Regna, & Respublicæ concesserunt.*
73 *Alexãdri Magni, Pyrrhi, & Alfonsi Regis Aragonij cura, & liberalitas in remunerandis egregijs militum factis refertur.*
74 *Israëliticæ Tribus qualiter sortitæ fuerint terram Promissionis, quam ipsæ debellaverant.*
75 *Feudorum occasio, origo, & intentio, & unde cœperint?*
76 *Feudi etymologia, & alia de feudis, remissivè.*
77 *Hispaniæ Reges qualiter se habuerint in remunerandis Ducibus, & strenuis militibus, qui eam à Mauris vindicarunt.*
78 *Hispaniæ Proceres, Titulati, & Domini vassallorum, & Maioratuum unde originem habuerint?*
79 *Commendatarij Indorum adinstar dominorum vassallorum Hispaniæ creati sunt, ex Acosta.*
80 *Maioratus Hispaniæ adinstar feudorũ fundati videntur, & de his ad illos regulariter argumentari licet.*
81 *Commendarum causas, & Cõquisitorum Indiarum remunerationẽ plures schedulæ Regiæ, & plures etiam Auctores probant, qui referuntur.*
82 *Gregorij Lopez verba referuntur Hispanos laudantis ob detectionem, & conversionem Novi-Orbis.*
83 *Oratio Caroli Magni ad milites suos refertur, & primis Indiarum Conquisitoribus accommodatur.*
84 *L. 1. & 23. tit. 21. par. 2. pro præmijs, & honoribus, Cõquisitoribus debitis, expenduntur.*

CAPVT PRIMVM.

De Commendarum nomine, origine, & reformatione: & de causis, rationibus, & exemplis, quibus hodiernus earum usus innititur, & ab impugnationibus, & obiectionibus Chiapensis Episcopi vindicatur.

HIS, quæ de servitio personali, & tributis Indorum superiori libro tractavimus, cõgruè subnectitur disputatio de COMMENDIS eorũ, quæ in his provincijs usitantur, & peculiaribus quibusdam, ac veluti municipalibus legibus moribusque reguntur. Nec verebor hoc verbo uti, quod iam pridem receptum invenio, † cùm cõmunis usus loquendi magis attendi debeat, quàm propria significatio, ut in simili pluribus relatis probat Covar. 3. variar. cap. 5. n. 1. Simanc. de primog. lib. 2. cap. 10. Mantica de coniect. ult. volunt. lib. 2. tit. 8. ex num. 1. & de ambig. convent. lib. 1. tit. 3. n. 10. & lib. 2. tit. 8. ex num. 1. & Ego in 1. tom. lib. 1. c. 4. num. fin. ubi cum Quintiliano trado, utendum verbo, ut nummo, cui publica forma sit. Maximè † cũ inventis novis rebus, nova quoque vocabula adinvenire liceat, iuxta vulgare dictum Ciceron. lib. 1. Academ. quæst. qui etiã tradit lib. 1. offic. *Sermone eo uti debemus, qui notus sit nobis*. Et hoc † de quo agimus, licèt novũ videri possit, non tamen ineptũ, nec impropriũ sit: cũ ex re ipsa, quæ gerebatur, occasionem assumserit, & eo in simili uti videamus Rubr. & tex. in l. 8. tit. 6. lib. 1. Recop. ubi dicitur, quòd Rex noster tantùm est, *Comendero de lo Abadengo, i de sus ciudades, i villas, i lugares, &c.*

1

2

3

Est quippè sciendum, † quòd ubi primùm primæ Indiarum insulæ à Christophoro Columbo lustratæ, & colonijs Hispanorum illustratæ fuerunt, cùm multi ad eas, divitiarũ cupiditate allecti, confluerent, & prædictæ insulæ eo tempore plurimis Indis abundarent, hi inter Hispanos distribui cœperunt, ut ipsis in agrorum cultura, auro, & argento quærendo, & legendo, & in alijs domesticis, & necessarijs ministerijs inservirent. Idemque postmodum Nicolaus Ovandus, & alij Gubernatores continuarunt. Et ad Novam-Hispaniam, Iucataniam, aliasque continentis provincias, posteà detectas, extenderunt Ferdin. Cortesius, Francis. Montejus, & alij Duces, ac Gubernatores: mandata Regia, quæ contrarium præcipiebant, aliter quàm oportebat,

4

in-

intelligentes, vel ob personarũ, & provinciarum conditionem, non observantes.

Et quoniam Indi ad certum tẽpus, & ad beneplacitum Regis, vel Gubernatorum concedebantur; ipsisque Hispanis, eorum in Fide instructio, suavisque, & benigna tractatio valdè commendabatur, talis distributio COMMENDAE nomen accepit, & qui Indos accipiebant, COMMENDATARIJ dicti sunt, vulgò ENCOMENDEROS, à Latino verbo CŌMENDO, † quod interdum idem significat, quòd *deponere*, l. at si quis 14. §. impensa, D. de religios. & sumt. funer. l. Lucius 24. & l. Publia 26. in princip. D. depositi, l. 6. & 9. C. eodem, l. commendare 186. D. de verb. signif. cum alijs, quæ ultra Alciat. Forner. Brechæum, & Gœddæum ibid. tradit Cuiac. lib. 2. obs. cap. 17. & Ræward. lib. 1. coniectan. cap. 14. Et frequentiùs, aliquem sibi commendatum habere, & in fidem suam, ac tutelã recipere, l. si is qui rẽ 66. §. si tu Titiũ, D. de furt. l. Thais 41. §. hærede, D. de fideicom. libert. l. si verò 12. §. cùm quidam, D. mãdat. & apud Terent. in Eunucho act. 4. scena 2.

5

Ego me tuæ commendo, & committo fidei.

6 Quam † ultimam significationem sive dicti verbi derivationẽ in nostris terminis probat Acosta lib. 3. de procur. Indor. salut. cap. 10. ad medium, inquiens, hos susceptores Indorum *Encomenderos* fuisse vocatos; *Pro cura, ac provedentia, quam gerere debebant hominum suæ fidei, ac tutelæ commissorum.* Et

7 invenio † similem vocem ob consimilem consuetudinem in Neapolitano Regno reperiri, in quo *Commendati*, & *Recommendati* dicuntur, non ijdem, qui vassalli, sed tantùm, qui se in alicuius potentioris fidem, & tutelam receperant, qui & *Affidati* vocantur, ut constat ex eiusdem Regni constitutionibus lib. 3. tit. 7. ibi: *Vt in terris demanij nostri, nulli omninò liceat affidatos, vel recommendatos habere*: & observat Prateius & Kalinus de verb. iur. verb. *Commendati*, & latiùs Martin. Magerus de advocatia armata, cap. 9. num. 692. pag. 404. ubi tractat, Recõmendati quinam dicti, & ad quid obligati?

8 SED eiusmodi † Indorum distributiones suprà dicto modo fieri solitæ, plura statim dãna, & inconvenientia detegere cœperũt, quoniam Indorum libertas infringi videbatur, quam semper Reges nostri Pijssimi summopere curarunt, ut sæpè probavi, & quia Commendatarij, magis divitiarũ cupiditati, quàm Indorum saluti, & doctrinæ intendebant, & consulebant; atque ita eos supra modum vexabant, & pecudum instar laborare faciebãt.

9 Vndè plures absumti fuerunt, † ut latissimè refert, & dolet Episcopus Chiapensis in peculiari tractatu, quem Hispano sermone contra has Commendas scripsit, ubi exorditur, eius per eas Indis consultum fuisse, quàm si læmoribus commendarentur.

10 Quapropter † de eis tollendis, & abrogandis sæpissimè actum, & cautum fuit, & præsertim in instructionibus Didaci Velazquez ann. 1518. & Ferdinandi Cortesij ann. 1523. quæ habentur in 4. tomo impress. pag. 248. vers. *Otrosi*. Vbi enumeratis Indorum vexationibus, & alijs damnis, quæ ex his Commẽdis proveniebant, inquit: *Que aviendose mandado platicar sobre ello à los del Consejo, y à Teologos Religiosos, i personas de muchas letras, i de buena i santa vida, parecio que Nos con buenas consciencias (pues Dios nuestro Señor criò a los Indios libres, i no sujetos) no podemos mandarlos encomendar, ni hazer repartimiento dellos à los Christianos, i assi mandamos no se hagan, i se quiten los hechos.* De quâ prohibitione agit, præter alios Remesalius in hist. Guatem. lib. 7. cap. 11. quod tamẽ statim per alias schedulas comperendinari iussum fuit, propter urgẽtes, & enixas ipsorum Gubernatorum, & Hispanorum reclamationes, qui aliter, nec sibi, nec Indis consuli posse causabantur, & brevi has Indiarum provincias deserendas, ac depopulandas, si servitia, quibus assueverãt, quibusque omnino egebant, adimerentur.

11 Quo vel solo exẽplo † intelligere possumus, quàm sit verum ac certum id, quod Imperator scribit in auth. ut iudices sine quoquo suffrag. §. considerantes, & ibi glos. verb. *Illicito*, nimirùm, *uno principio illicito dato, plurima mala sequi*. Et quæ † à recti iuris, & rationis regulis

12 discedunt, modo hac modo illac fluctuare, ut præclarè ostendit Andr. Canonher. in Aphorism. polit. pag. 705. ex Veleio Paterculo lib. 2. & Nat. Comite lib. 26. hist. sui temp. ubi ita rectissimè inquit: *Qui semel à recto tramite prudentiæ, & æquitatis declinaverint, modò hac, modò illac fluctuent, necesse est; nec ibi cõsistunt exempla, undè cœperũt, sed quamlibet in tenuem recepta tramitem, latissimè evagãdi sibi licentiam sumunt, & ubi semel à recto deerratum est, in præceps itur.*

13 Verũ † insignis, & assidua Regum Nostrorũ pietas, & Indorũ tuẽdorũ, & in naturalẽ libertatẽ asserendorũ cura, & solicitudo, hæc omnia tandẽ reformavit, & rationibus, ac difficultatibus, quæ hinc, & inde adducebantur, consideratis, eam viã elegit, † ut in insulis & pro-

14 vincijs anteà detectis, & in Peruanis, quæ tũc tẽporis Frãcisci Pizarri, & sociorum industriã detegebãtur, & in alijs, quæ postmodũ lustrari, & à nostris coli contigeret, Indi Hispanis nullo modo tãquàm servi, nec sub servitij persona-

ſonalis titulo, aut iure commendarentur: ſed certa tantùm Indis, & definita quantitas aſſignaretur, quam tributi nomine Regi præſtare deberent, hæcque de eiuſdem Regis voluntate, à Gubernatoribus, qui ad id expreſſâ facultatem haberent, primis illis earundem provinciarũ detectoribus, & cõquiſitoribus, alijſque benè merentibus applicari, & diſtribui poſſet, pro ipſorum, & alterius hæredis vita, iuxta præſcriptam in lege ſucceſſionis formam, de qua inferiùs agemus: & 15 † cùm onere, ut eoſdem tributarios Indos, ſibi prædicto modo commendatos, in Fide Catholica inſtrui curarent, liberaliter exhiberent, atque ab aliorum iniurijs defenderent, & ut Regi ipſi fidelitatem iurarent, Regnique defenſioni, & tuitioni, ubi opus eſſet, inſtar vaſſallorum feudalium, aſſiſterent, ut 16 † colligitur ex plurimis ſchedulis, proviſionibus, & inſtructionibus Regijs, quæ congeruntur in 2. tom. impreſſ. ex pag. 183. cum multis ſeqq. quæ originem, progreſſum, exceſſum, & reformationem dictarum Commendarum, eo quo retuli modo, recenſent, & ſimul oſtendũt, quàm variè, & ſibi invicem contrariè, pro temporum, & relationum varietate, ſuper hoc articulo conſultationes, & deciſiones emerſerint. De quibus Ego etiam aliqua prælibavi ſup. lib. 1. cap. 1. & 2. & plurima ad earum Commendarum hiſtoriam pertinentia ſcribit Epiſcop. Chiapen. in d. tract. Gomera in hiſt. Indiar. 2. par. cap. *de los Conquiſtadores*, Ioan. Matienz. in tract. M. S. de moderat. Regn. Perù, 1. par. cap. 12. & in commentarijs ad l. 12. tit. 10. lib. 5. Recop. Acoſta d. lib. 3. de procur. Ind. ſalut. cap. 10. & 11. Anton. de Herrera in hiſt. general. Indiar. decad. 1. lib. 3. cap. 13. 16. & finali, & lib. 4. cap. 12. lib. 5. cap. 11. lib. 7. cap. 10. lib. 8. cap. 12. lib. 10. cap. 12. & decad. 2. lib. 1. cap. 11. lib. 3. cap. 8. lib. 5. cap. 2. lib. 10. cap. 2. & decad. 3. lib. 4. cap. 3. & 8. lib. 5. cap. 1. lib. 8. cap. 10. 14. & 15. lib. 9. cap. 2. lib. 10. cap. 10. & noviſſimè, & diligentiſſimè (poſt hæc ſcripta) Anton. de Leon in lib. nuper Hiſpano ſermone edito, cui titulum fecit, *De las confirmaciones Reales*, 1. par. cap. 1. per totum.

Quibus ita præiactis, primò colligere poſ- 17 ſumus, † tractatum illum Epiſcopi Chiapenſis, qui tantopere nationis noſtræ æmulis placet, ubi adverſus has Commendas invehit, & eorum damna recenſet, de primis quidem illis, quæ Regibus noſtris inſcijs, imò & invitis, & repugnantibus, introduci cœperunt, intelligendum eſſe. Nam viginti rationes, quas Chiapenſis expendit, eò tendunt, quòd Indi libertate privantur, multis damnis, ærũnis, & iniurijs afficiuntur, & in Fide Catholica non inſtruuntur. Quæ planè ceſſant, attentâ, & inſpectâ novâ formâ in eiſdem Commẽdis aſſignatâ, & ultimis mandatis Regijs omninò ſervari iuſſâ. Nam iuxta eam 18 † Indi non fiunt ſervi, nec vaſſalli Hiſpanorum, ſed liberi, & ſub dominio, & protectione Regis manentes, tributa, quæ eidem iuſtè præſtare debuerant, ex ipſius mandato, & delegatione Commendatoribus pendunt, à quibus viciſſim tutelam, ac protectionem accipiunt, & Parochum, ſufficiẽti mercede remuneratum, qui eoſdem Indos in ſpiritualibus regat, & inſtruat. Quod in ſe nullam duritiem, vel iniquitatem continet, ſi Commendatarij tales ſeſe exhibeant, quales fide iuratâ profitentur. Cùm 19 † manifeſtum ſit, licere Principi, alijs attribuere, quæ ipſe percepturus eſſet, l. delegare 13. D. de novat. & delegat. §. planè, Inſt. de inut. ſtipulat. cum alijs traditis à Connano lib. 6. comment. cap. 8. Medices in tract. de novation. par. 1. q. 1. num. 2. Rota Genuenſ. deciſ. 19. num. 7. & in noſtris terminis ex cõmunis Iuriſprudentum, & Theologorum opinione, reſolvit Acoſta d. lib. 3. de procur. Ind. ſalut. Ioann. Matienz. in d. l. 12. tit. 10. lib. 5. Recop. Ant. de Herrera d. hiſt. gener. Ind. decad. 1. pag. 323. & Ant. de Leon, omninò videndus, d. lib. de confirmat. Regij, 1. par. cap. 18. & ſeqq. ubi ſigillatim, & eruditè omnes Chiapenſis obiectiones refert, & refellit.

Pro quibus facit 20 † Beati Gregorij inſignis auctoritas ab eodem Acoſta perpenſa, lib. 3. Regiſtri, epiſt. 23. ubi ad nobiles quoſdam viros Sardiniæ ſcribens, eoſque commodè admonens, quid deberent præſtare ſubditis ſibi commiſſis? (& quidem infidelibus adhuc) & quid ob eam rem percipere ab illis poſſint? ſic inquit: *Ad hoc quippè vobis illi cõmiſſi ſunt, quatenus & ipſi veſtræ utilitati valeant ad terrena deſervire, & per veſtram providentiam eorũ animabus ea, quæ ſunt æterna, proſpicere.* Et Ego addo Camill. Borrell. de præſtant. Reg. Cathol. cap. 13. num. 23. & cõſ. 1. centur. 1. ubi in ſimili, cum Innoc. Capic. & alijs advertit, 21 † quòd Barones, ac feudatarij, & beneficiarij, ubi privilegiũ habent, tributa, pœnas, & mulctas percipiendi, in locum Regis, aut Principis concedentis ſuccedere, & ſubrogari dicuntur. Et conſilium 22 † manuſcriptum eruditiſsimi Patris Fr. Alfonſi à Caſtro, quod apud me habeo, qui cùm Londini ageret 13. Ianuar. ann. 1558. & ut apparet rogatus fuiſſet, an poſſet Rex noſter has Indorum Commendas vendere, vel in perpetuum concedere? reſpondit, quòd quamvis Epiſcopus Chiapenſis, ut omninò ceſſent, & tollantur, d. tractatu ſuadet, ipſe tamen, earum conditionibus inſpectis, & damnis, & ſeditionibus,

quæ

quæ ex abrogatione timeri possent, in ea sententia est, ut permitti, & conservari possint, & debeant, imò & vendi, aut perpetuari, si id oportere visum fuerit, de quo dicam infrà cap. 30. ubi huius consilij iterum memini num. 10.

23 Et adducit † exemplum legis Agrariæ, & quæ circa eam scribit D. August. lib. 2. de civitate Dei, cap. 24. cuius iam alio loco meminimus. Et potuit allegare text. in c. denique, ibi: *Relinquendi sunt*, 4. distinct. cap. comessationes 44. dist. cap. non potest 23. quæst. 4. qui-

24 bus probatur, † quòd quando aliquod vitium inolevit, nec tolli sine periculo potest, quia eo sublato, subditi ad deteriora prolaberentur, vel maius periculum Reipub. immineret, sub quadam dissimulatione debet permitti. Quod benè prosequitur Petrus Ravenas in tract. de consuet. sect. 1. num. 27. & Iacob. de Graffis cons. 12. de pœniten. & remiss. nu. 2. & illustriss. Archiepiscopus Bracharensis Acuña in notis ad d. cap. denique, num. 5. pag. 32.

Secundò, ex eisdem principijs inferri potest explicatio, & praxis ad textum alioqui difficilem, & suprà dictis valdè contrarium

25 in † l. 12. tit. 10. *de las donaciones*, lib. 5. Recopil. quæ ita inquit: *Mandamos que de aqui adelante ninguna merced se haga à persona alguna de Indios.* Hæc enim lex debet intelligi, attento tempore quo prolata fuit. Tunc enim ob instantes Episcopi Chiapensis, & aliorum piorum virorum animadversiones, in Curijs Matritensibus anni 1523. id petitum fuit, quod in d. lege conceditur, licèt non fuerit observatum, & posteà latæ fuerunt illæ leges, quas novas vocant, ann. 1542. inter

26 quas † una, has Commendas Indorum penitus cessare, & radicitus extirpari iubebat, Indosque anteà donatos, & distributos ad Regiam Coronam reduci, ut habetur d. 2. tomo, pag. 191. & seqq. Cæterùm cùm hæc lex, reclamantibus Indiarum incolis, & multa contra eam obijcientibus, fuerit revocata per aliam, ann. 1545. quæ extat eod. 2. tom. pag. 197. & tandem nova, & æquitati conformis Indos commendandi norma (quam retulimus) constituta: revocata quoque hac in parte censeri debet d. l. Recopilationis, ut benè

27 advertit Matienços ibidem. Vel † est restringenda, aut intelligenda, ut solùm procedat, quando proprietas, & vassallagium ipsorum Indorum conceditur, & donatur. Hoc enim Reges Nostri plurimis schedulis, & provisionibus se nequaquam facturos promiserunt, & iurarunt; neque in totum, aut in parte quicquam de Indiarum Demanio in alium alienaturos, ut constat ex relatis in 1. tom. impres. pag. 58. & seqq. & à me latiùs in tract. de præcedent. num. 62. Quamvis in hoc etiam cum Marchione Cortesio & Pizarro, & novissimè cum Oropesio, & alijs dispensatum videamus, quibus Indi, Indorumque populi, in titulum, & vassallagium concessi sunt. Cæterùm ubi solùm tractatur de concessione simplicis Commendæ, & quoad collectionem tantùm tributorum, dicta lex practicari non poterit, † quia

28 ut subiungit Matienços: *Tunc Indi ipsius Regis dumtaxat vassalli remanent: ipsis enim Commendatarijs solùm conceduntur tributa, ab ipsis Indis debita ratione protectionis, & doctrinæ Catholicæ, cum onere ea expendendi in his Indiarum locis, ubi Commendas obtinent, ut sustentari valeant huius Regni habitatores, milites, Clerici, & officiales in præsidium eorum, qui eos doctrina imbuunt, & sibi sacra ministrant, nec iurisdictio aliqua eis tribuitur à Rege, nec consequenter eis competit ea pars tributorum, quæ ratione instruendæ politiæ, & iurisdictionis ipsi tenentur Regi præstare, & non alijs, quia nemo alius iudices eis dare potuit, nec ad congregationem in populis faciendam compellere, &c.* Quam Matienços sententiam sequitur Azevedus ibid. num. 1.

Tertiò, ex prædictis descendit, hanc ultimam, quam probamus, Commendarum formam, ultra alias causas, & rationes † tribus

29 præcipuè fulciri, quæ eam iustissimam, & utilissimam reddunt, & iuris regulis aliarumque nationum exemplis valdè conformem. Qua-

30 rum prior est, † ipsorum Indorum tutela, & institutio, quæ Commendatarijs iniungitur, ut novæ fidei tyrones, teneræque stirpes, patrocinio curâque veterum protegantur, instituantur, Religionisque disciplinâ regantur. Alte-

31 ra, † ut in his Indiarum provincijs, homines nobiles, ac divites, strenuique, & veterani milites permanerent, qui in earum defensione, ubi opus esset, eâdem virtute uterentur, quam

32 in acquisitione ostenderunt. Tertia, † ut Reges Nostri Potentissimi, grati animi specimen, circa primos illos conquisitores, & eorum filios exhiberent, & benè Regibus de ipsis, & de Repub. meritis, aliqua præmia conferrent, quod maximè Regalem Celsitudinem decet.

33 Et ut à prima exordium sumamus, non potest durum, aut novum videri, † quòd Indi, qui propter barbariem, & sui abiectionem se ipsos defendere nequeunt, vel Christianè, ac politicè gubernare, Hispanorum fidei, ac clientelæ, quantum ad hæc attinet, committantur. Nam ut egregiè (ut solet reliqua) advertit Acosta d. lib. 3. cap. 11. pag. 321. *Quid magis salutare dici potest, quàm ut novi Christiani, veterum diligentiæ commendentur. Quod etiam in primæva Ecclesia in more fuis-*

se, Dionys. Areopagita latißimè indicat, de Ecclesiast. Hierarch. cap. 9. cùm Fidei cādidati, probatæ vitæ susceptoribus traderentur, piè, ac salubriter imbuēdi, atque officiosè adiuvandi, &c. Naturalis quippè ratio efficit, 34 ut † homines prudentiores sint veluti lex hebetioribus, ut latiùs dixi 1. tom. lib. 2. cap. 7. n. 56. & seqq. & tradit Ioan. Garcia in tract. 35 de nobil. in inscrip. num. 1. & 2. Vnde † Græci ob præclara ingenia, & persuasionem intumescebant, & reliquas totius orbis gentes Barbaros appellabant, atque illis se dominari æquum esse putabant, teste Euripide in Iphigenia, dum canit:

Denique, æquum est nos Achivos imperare barbaris,
Quippè nata est servituti barbarorum natio,
Cæterùm Graiū genus naturā statuit liberū.

In quod recidit illud Sophoclis in Aiace: *Parvi sine magnorum auxilio dubiū sibi constituunt, quasi in arce præsidiū. Optima enim illa societas, qua qui ditior est, pauperiorem sibi adiungit, & qui maior est, minorem industria sua regit.* Et Dionys. Halicarnas. lib. 1. ubi inquit: *Sempiterna lege receptum esse, ut inferiores subijciantur, & obediant superioribus.*

Et magis ad rem nostram Athenæus lib. 6. 36 Dymnosoph. cap. 7. n. 337. † *Multi* (inquit) *cùm sui ipsorum domini esse non possint ob animi imbecillitatem, se in prudentiorum dominorum servitium exhibent, ut ab illis studium consequantur, quod spectat ad res necessarias; atque ipsi contrà illis tribuunt, prout servire possunt. Quomodo Maryandini sese Heracleotis subiecerunt, promittentes se pro mercede semper esse servituros, si sibi necessaria suppeditarent, &c.*

37 Quapropter eodem Athen. teste † Thessali hos habuēre clientes, quos Penestas, vel Mnestas vocabant, eisque veluti servis utebātur, & Athenienses similiter, illos Thetas appellantes ob ministeria. De quibus etiam agit Vvesembechius in §. libertinorum, Inst. de libert. Camill. Borrel. de præst. Reg. Cath. cap. 18. num. 45. & Callistus Remirez in tract. de leg. Regia, §. 32. num. 11. & §. 33. num. 3. ubi agit de vassallis servitutis Regni Aragoniæ, & cur sic appellentur, & quibus æquiparētur. Et hic mos adeò apud omnes Græcos invaluit, ut Adrian. Turneb. lib. 12. adversf. cap. 10. explicans illum locum Terentij, cuius suprà mentionem feci:

Ego me tuæ commendo, & committo fidei.

38 Id dici putet † more, & instituto Atheniensium, apud quos qui cives nō erāt, sed inquilini, patronum aliquem sibi optabant, *Quod* προςάτην νέμειν *dicebāt, qui autē patronū nō habebāt, in ius eo nomine vocabatur, appellabaturque illud iudiciū* ἀπροςασίυ δίκη & conducūt alia, quæ addidi sup. cap. 4. n. 95. & 96.

Quod institutum, † ex veteri Romuli lege, etiam apud Romanos obtinuit, dum plebeis hominibus, qui erant à Patricijs seiuncti, permisit, ut ipsorum quilibet Patronum, quem ex Patribus vellet, cooptaret. Et Patronis iniunxit, ut clientibus de iure responderent, absentium, ac præsentium æquè curā agerent: lites pro clientibus eo pacto, quo patres pro filijs, susciperent: accusatorum impetus repellerent, nec testimonium in clientes ferre cogi possent. Clientibus verò mutuâ vice mandavit, ut Patronos colerent, atque honorarent, dotem ipsorum filiabus, ubi pauperes essent, conferrent: testimoniumque adversus eos neutiquam diceret, & modis alijs, quibus possent omnibus, grati animi significationem præstarent, ut refert Plutarch. in Romulo, Dionys. Halicarnas. lib. 2. Agell. lib. 5. noct. Atticar. cap. 12. Vvolphang. Lazius de Repub. Rom. pag. 896. Ioan. Ros. & eius Addition. Dempsterus de antiq. Roman. lib. 1. cap. 18. Læl. Bisciol. lib. 19. horar. subsec. cap. 22. Paulus Manut. in scholijs ad Cicer. lib. 5. epist. ad Atticum, epist. 11. & ex nostris Eguinar. Baro, Franc. Hottoman. Petr. Greg. Frācisc. Conan. Franc. Polletus, & plurimi alij, quos refert Cassan. in Catal. par. 8. consid. 5. Freccia de feud. tit. de origin. Baron. n. 21. & seqq. Borrell. d. cap. 18. n. 50. Bobadill. in Polit. lib. 2. cap. 10. Cabed. 2. par. decis. 104. Remirez d. §. 32. num. 27. & 28. Ioan. Kalinus, & alij de verb. iur. verb. *Cliens, Patronus, & Ius patronatus*, Cuiac. in cap. quanto, de iudic. in fin. ubi observat, † quòd Patroni olim *Advocati* dicebantur, & ipsum ius patronatus, *Advocatio*. De quo etiam latiùs agit Cochier. in peculiari tractatu, quem de feudalibus advocatijs scripsit, Petr. Faber lib. 1. semestr. pag. 40. & 133. ubi addit, quasdam cœnas à cliētibus patronis dari solitas, & quòd eis obsequium deberent, Guidus Pancirol. in thesaur. variar. lection. iur. lib. 1. cap. 90. pag. 2. 128. & seqq. 198. Vvermserus in exercitat. Academicis, exercit. 8. q. 12. pag. 363. cum seqq. ubi agit de Patronis, & clientelæ iuribus, & an adquirant iurisdictionem, Marinus Frecc. ubi suprà lib. 1. cap. 1. Henric. Rosent. in eod. tract. cap. 1. conclus. 8. & novissimè, & plenissimè Martinus Magerus, post hæc scripta à Me visus, in luculento tractatu de advocatia armata, sive clientelari Patronorum iure, & potestate, cap. 2. ex num. 1. & cap. 5. q. 1. & seqq.

Quibus addo in nostrûm Indorum terminis loquentem Ioseph. Acost. d. lib. 3. de procur.

Indor. salut. cap. 10. ubi ad hanc Romanorum consuetudinem respiciens, inquit: *Quos* † *nos Encomenderos, vocamus, meliùs appellari posse Patronos, sive Susceptores Indorũ*. Prout & in Baronibus tradit Remirez ubi suprà, dicẽs, quòd rectè Patroni vassalli clientes dici possunt. Cum quo Auctore Ego libenter in hac *Patroni* appellatione cõvenio. Est enim magis Latina, quàm *Commendatarij*, & non minus apta ad rem, sive officium, de quo agimus, designandum, ut vel ex ipsius nominis etymologia patere potest. † Patronus enim, ut docet D. Isidor. lib. 10. etymolog. fol. 69. & Fest. de verb. signif. fol. 153. dicitur *à Patre*, eò quòd sicut ille filium generans, deducit à non esse ad esse, ita & Patronus.

41

42

Nec minus quadrabit alia etymologia, quã tradit Plutarch. ubi sup. dum inquit, quendam hominem nomine *Patronum*, ex ijs, qui Evãdrum in Italiam sequuti sunt, imbecillorũ curam gessisse, eisque præsidio fuisse, à quo, ut à fausto omine, Latini nomen *Patroni* acceperunt, pro omni illo, qui alterius est benefactor, & auxiliator. Vnde Horat. lib. 2. epist. 7. *Pol me miserũ, Patrone, vocares*, Terent. in Eunuch. act. 4. scen. 3. *Te mihi Patronum cupio, Thais*.

Et † ex his causis, atque exemplis dicitur Patronus *Manumissor*, cap. liberti 12. q. 2. *Advocatus*, l. sancimus 2. C. de Advocat. divers. iudic. *Procurator Cæsaris*, seu *Defensor fisci*, l. fin. C. de Advoc. fisc. & in Ecclesia, *Ecclesiæ benefactor*, cap. decernimus 16. quæst. 7. cum alijs, quæ prædicti Auctores adducunt. Et quod magis ad rem nostram facit, † tantopere à Romanis Iustitia culta fuit, ut ij, qui civitates, aut nationes devictas bello in fidem recepissent, Patroni, etiam dicerentur more maiorum, ut inquit Cicero lib. 1. offic. & Remirez dict. §. 32. n. 27. pag. 357. in fine.

43

44

Quo exemplo idem nomen ad feuda protractum est, & Patronus etiam pro feudi domino usurpatur, ut benè advertit, & probat Rosenthal. de feud. c. 16. concl. 7. n. 6. & 15. & Magerus, plures alias huius nominis acceptiones adducens, d. cap. 2. n. 156. & seqq.

Secunda quoque ratio, quam suprà pro defensione harum Cõmendarum adduximus, sumta, ac petita ex necessitate retinendi, & conservandi in his provincijs, primis earum Conquisitoribus, & alijs Nobilibus, strenuisque Militibus, qui eas colerent, & defenderent; non minoris ponderis, ac iustificationis censeri debet. Nam ut inquit Acosta d. lib. 3. c. 11. pag. 317. † *Novus hic Orbis Regi usque adeò longè posito, subactus, in illius ditione retineri nullo modo posset, nisi à quibus erat quæsitus, ab ijsdẽ custodiatur, ut licentiã Barbarorum frænarent, & à finitimis tuerentur, & nostris demum legibus assuefacerent*. Neque † enim minus est (ut Ovidius dixit) quàm quærere parta tueri, imò verò maius, ac difficilius, ut Nazianzen. probè asserit invect. 1. contra Iulianũ. Atque ita præcisum fuit, † eos his Cõmendarum cõmodis quasi vinculis alligare, ut in peregrina terra homines alioqui patriæ amantissimi tenerentur, fierentque novæ Reipublicæ cultores, atque amplificatores studiosi, fixasque ibi sedes collocarent. Quod cum eis in ipsarum Cõmendarum concessione paciscimur, ut suo loco dicemus.

45

46

47

Potestque hæc causa (ut & superior) ex sapientissimæ Romanæ Reipublicæ simili consuetudine roborari, † quæ ubi Colonias suas in subactas provincias deducebat, & extendebat, quò eas magis firmaret, ac defenderet novos Colonos, & præcipuè veteranos, & emeritos milites, qui in eis subigendis insudaverant, domicilio illarum donatos, varijs privilegijs, ac commoditatibus prosequebatur: & inter alia, pro virtutis præmio, agros, vel prædia opima assignare solebat, vel reditus ex prædijs tributarijs, & stipendiarijs, aut limitrophis, ex quibus commodè, & honorificè sustentari possent, ut constat † ex l. in agris, D. de acquir. rer. domin. l. item si verberatum, 15. §. item si fortè, D. de reivindic. ibi: *Et ager militibus assignatus est*, l. Lucius 11. D. de evictione. ibi: *Præcepto principali partim distractas, partim veteranis in præmia assignatas*, l. 1. & per totum, C. de fundis Limitrophis, lib. 11. l. nulli, C. de fund. patrimon. eod. lib. iunctis alijs, quæ tradit Cicer. Philip. 5. & lib. 11. epist. fam. epist. 19. & 20. Siculus Flaccus, & Frontinus in lib. de condition. & qualitat. agrorum, Higynius lib. 2. de limitibus, ibi: *Divisi, & assignati sunt agri, qui veteranis alijsque personis per cẽturias certo modo adscripti, aut dati sunt, &c.* Budæus in annot. ad l. Herennius, D. de evictíon. pag. 691. Tiraq. in notis ad Alexand. lib. 6. genial. cap. 10. pag. 895. & lib. 4. cap. 18. Alciat. lib. 1. parerg. cap. 38. Lucas de Pena in l. quicunque, la 2. C. de omni agro deserto, col. 2. lib. 11. Forcat. in Neciomant. iur. dialog. 18. & seqq. Brisson. & Kalinus de verb. iur. verb. *Assignatus ager*, Cuiacius lib. 2. obs. cap. 9. Hottoman. quæst. illust. cap. 1. Balduin. Pichar. & alij in §. itẽ ea, §. per traditionem, Inst. de rer. divisione, idem Pichardus in §. quòd si fugerit, n. 20. Inst. de emt. & vend. Callistus Remirez d. §. 32. n. 27. Marinus Freccia, & alij sup. num. 39. relati, & Balthasar Ayala de iure belli lib. 3. cap. fin. n. 8. ubi postquàm præmia, & privilegia militaria connumeravit, quibus milites à Romanis donari solebant, hæc maximè habita esse

48

49

dicit:

dicit: *Vt post exhaustos labores milites emeritis stipendijs, sanguine, & sudore partis agris donarentur: hos enim lectissimos fructus, velut opimam prædam laborum, periculorumq; accipiebant*: & idem tradit noster sæpè laudatus D. Amaya lib. 1. obser. c. 1. & novis. D. Nicol. Ferd. à Castro exercit. Salmant. 1. n. 21. pag. 31. & exercit. 3. n. 148. pag. 510.

TERTIA verò & ultima ratio, quæ ad remunerationem Conquisitorũ, & benemeritorum in his Cõmendis spectat, nõ debet minus insta, atque efficax iudicari, ut benè etiam advertit, & prosequitur Ioseph. Acosta d. lib. 3. c. 11. pag. 317. & seqq. Neque † enim poterãt Reges nostri, aut perquàm ægrè poterant, tãtos tot hominum sudores præmio pari afficere, nisi in Novo-Orbe, illorum virtute parto, potentiam, quæstumque partiretur. Nam neque isti alioqui cõtenti essent, & cæteris similia audêdi, aggrediendique cupiditas omnis extingueretur. Maximè † cùm Nostri Duces, & homines, in his Novi-Orbis expeditionibus, suis ferè semper expẽsis militaverint, neque stipendiũ aliquod à Rege, vel de publico acceperint, veteres † illos Romanos imitãtes, qui, ut scribit Dionysius Halicarnas. lib. 4. usque ad tempora Tulli Regis, proprijs sumtibus militarunt, vel, ut arbitratur Sabellicus lib. 4. Ænead. 5. usque ad bellũ Massinissæ cum Siphace, vel iuxta Titum Livium lib. 4. decad. 1. usque ad Anxurij oppidi captum, quod nunc *Terracina* vocatur, anno ab Vrbe condita 348. Quo tempore † cœperunt Patres certa militibus stipendia præfigere, & solidis solvere, quapropter Solidati appellati sunt, & hodie quoque apud nos vulgari nomine, *Soldados*, dicuntur, ut ultra alios observat Marinus Freccia d. cap. 1. num. 11. & sequentib. Petrus Gregor. lib. 14. syntagm. cap. 10. num. 16. ubi etiam agit de Soldurijs Gallorum, de quibus infra hoc libro cap. fin. dicemus, & D. Sebastian. à Covarruvias in Thesauro linguæ Hispanæ, verb. *Soldado*.

50 51 52 53

Vnde † meritò queri possent primi illi Cõquisitores, & hodie poterunt, qui eis successerunt, vel qui illos in similibus expeditionibus imitantur, si ex tot, ac tantis provincijs, & divitijs, suo sudore, sanguine, & expensis Nostris Regibus partis, nullum ipsi commodum, præmium, & honorem consequerentur. Quia, † ut Cassiodorus inquit lib. 2. epist. 28. *Exprobrata militia creditur, quæ illaudata, & irremunerata transitur: & etiam equi, & bruta animalia spectare videntur præmia sua, & tanta iustitiæ vis est, ut neque illis tardiùs detur laboris pretium qui sentire non poterant denegatum.* Et † quia hominibus semper carissima esse solent, quæ militari periculo, sudore, & sanguine acquiruntur, ut ex pluribus Scripturæ locis rectè observat Martinus Delri. in Adagijs sacris, tomo 1. adag. 85. pag. 80. & pluribus ornat, & prosequitur huius liberalitatis, & remunerationis necessitatem, & utilitatem ostendens, Adam Contzen lib. 3. Politicorum, cap. 9. per totum.

54 55 56

Et † Reges ipsi Regio muneri, & naturali, ac civili iuri non satisfacerent, si in eiusmodi præmijs, & remunerationibus præstandis, & hilariter exhibendis, iuxta laborum, servitiorum, meritorumque rationem deficerent, & operam sedulam non navarent. Est quippè † unus ex præcipuis legis, ac Regis effectibus, præmia pro meritis unicuique tribuere, l. & virtutum, C. de statuis, & imag. l. 1. D. de iustitia & iure, l. 3. tit. 1. par. 4. cum similibus congestis à D. Ioann. Valençuela consil. 82. num. 34. Et † non solùm naturali ratione, verùm & instinctu quis tenetur benè servientibus, ac de se meritis competentem remunerationem præstare, l. sed si lege, §. consuluit, D. de pet. hæred. l. Attilius Regulus, ubi DD. D. de donat. l. si pignore, D. de furt. Alexand. ab Alexand. omninò videndus, lib. 5. Genial. cap. 1. vers. *Tum ego*, & Seneca epist. 28. ad Lucil. sic inquiens: † *Credamus nihil esse grato animo honestiùs, omnes hoc urbes, omnes etiam ex barbaris regionibus gentes clamant. In tanta iudiciorum diversitate referendam benemerentibus gratiam, omnes uno ore affirmant, in hoc discors turba consentit.* Cui convenit M. Tullius in orat. pro Caio Rabirio, Ioan. Stob. in sermone de Repub. Sebast. Foxius lib. 2. de Regis inst. & alij relati à Simancas lib. 1. de Repub. cap. 20.

57 58 59 60

QVOD in Regibus, & Principibus longè exuberantiùs procedit, † quorum beneficia, præsertim ubi bellicos labores remunerãtur, plenissima, & cumulatissima esse debent, ut docet elegans text. in cap. 1. de donat. & in l. beneficium, ubi latè Ias. & alij, D. de constit. Princip. & meliùs leges nostri septem partiti iuris, † quæ in hac cura omnes alias totius orbis excedunt, ut ipse Rex Aldephonsus earum Auctor testatur in l. 3. tit. 1. partita 1. & ita de ea passim mentionem fecerũt, sed præcipuè in l. 1. & per totum tit. 27. *de los galardones*, par. 2. l. 1. & 23. tit. 21. & dict. tit. 10. ead. part. ibi: *Primeramente, faziendo bien à cada uno, segun lo merecieße. Ca esto es aßi como la agua que faze crecer todas las cosas:* & in l. 57. tit. 18. par. 3. ubi inquit · *Fermosa gracia es la que el Rei faze por merecimiento de servicio, que aya alguno fecho, ò por bondad*

61 62

63 *que aya en si,&c.* Vbi Greg. addit, † *Pulcra est ista lex, & meritò dicit pulcram gratiam, quæ fit in remunerationem servitiorum, cùm tunc non dicatur contra ius, sed potiùs secundùm iuris dispositionem, unde tanquam beneficium, est latissimè interpretanda, & in dubio non præsumitur personalis, sed realis, &c.*

64 Quod etiam † latissimè probant, & prosequuntur innumerij alij, quos refert Tiraq. in l. si unquã, verb. *Donatione largitus*, ex num. 12. C. de revocand. donat. Petra de potestate Princip. cap. 32. dubit. 2. principali, n. 138. Hippolyt. Rimin. in princip. Instit. de donat. num. 55. & in §. 1. eod. tit. num. 1220. & seqq. 65 ubi, † quòd nullæ donationes factæ à Principe in remunerationem servitiorum immensæ videri debent, Menoch. consf. 331. num. 75. & 76. vol. 4. Cæsar de Grassis decis. 2. de donat. num. 18. Mantica de tacit. & ambig. convent. lib. 13. tit. 15. num. 16. & lib. 21. tit. 4. num. 7. Stephan. Grat. tom. 2. discept. cap. 368. num. 13. Tiber. Deci. consf. 25. vol. 1. D. Valençuela dict. consf. 82. ferè per totum, Burgos de Paz consf. 25. ex num. 16. Ioan. Garcia de nobilit. gloss. 1. §. 1. num. 14. & fol. 41. num. 41. Andr. Canonher. in Aphor. polit. pag. 778. Ægid. Bened. in l. ex hoc iure, D. de iust. & iure, 1. tom. cap. 10. num. 68. Mag. Marquez in Gubernat. Christ. lib. 2. cap. 3. Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 3. num. 81. & cap. 6. num. 27. ubi in-66 quit, † benemeritorum præmia in similium gaudium redundare. Nos infrà hoc eodem lib. cap. 2. num. 47. & seqq. Et Scipio Amiratus lib. 2. dissert. polit. cap. 7. in fin. ubi ait, 67 quòd † cũ probè facta nullis præmijs, ac laudibus afficiuntur, tunc ad deteriora homines invitantur; sumto videlicet eo argumento, quòd si bona opera non remunerantur, ergo neque mala punientur.

68 Eòque respiciens Cassiod. lib. 1. var. epist. 42. inquit: † *Remuneratio meritorum iustum dominantis prodit imperium, apud quem perire nescit, quòd quempiam laborasse contigerit*: & lib. 3. epist. 11. *Beneficia siquidem* 69 *sunt*, † *quæ Regna sublimant, & libertatis dominus iugiter potest crescere, si sibi subiectos studeat ampliare.* Quæ verba mu-70 tuatus videtur ab † Imper. Iustinian. in Auth. ut iudices sine quoquo suffrag. §. cogitatio igitur, collat. 2. ubi inquit, quòd licèt Princeps immodicum quæstum de suo imperio diminuat, in eo tamen augebitur, si subiecti incrementum maximum percipiant, quia tunc, & imperium, & fiscus abundabit, utens vassallis locupletibus, & eis consonant alia, quæ adduxi suprà lib. 1. cap. 15. num. 53. & seqq. Tiber. Decian. dict. consil. 45. num. 53. & novissimè plura alia adducens Dom. Valençuela consil. 161. num. 42. vol. 2. ubi, quòd † uni-71 cum Reipublicæ fundamentum est benemeritorum remuneratio.

72 Et hac propter † nullum usquam Regnum, nulla usquam Respublica fuit, quæ militibus magna aliqua perficientibus, eximia aliqua præmia non concederet, etiam in eorum posteris duratura, ut constat ex tit. D. & C. de veteran. & privileg. veteran. §. filijs autem, Instit. de excusat. tutor. ubi plura adducit Balduin. omninò videndus, & plurima Claudius Coteræus, Georgius Acacius, Balthas. Ayala, & alij, qui peculiares tractatus de illis scripserunt, & Gentianus Hervetus in notis ad Clement. Alexand. lib. 1. strom. cap. 3. pag. 312. ubi præmia varia pro meritorum varietate cõstituta esse ostendit, tam in hac vita, quàm in æterna. Et in hoc inquit Cæl. Rhodig. lib. 7. antiq. lect. cap. 28. 73 Summum † fastigium facinorum Alexandri Magni constitisse. Idemque de Pyrrho Epirotarum Rege tradit Plutarchus in eius vita: *Alacris, & promtus ad rependendam gratiã*; & Antonius Panorm. lib. 1. de dict. & fact. Alphons. Reg. Arag. ait: *Regem illum à nemine unquam gratitudine, & officio se vinci passum.*

74 Atque ita videmus, multum in nostris terminis, † Deo Auctore, & distributore Iosue, Israëliticas Tribus terram Promissionis, quã ipsæ debellaverant, sortitas fuisse, ut habetur Iosue 13. & deinceps, & prosequitur Mag. Marquez ubi sup. lib. 2. cap. 31.

75 Et eandem causam, & originem † habuerũt feuda, quę in Germania, Longobardia, & alijs provincijs adeò percrebuerunt. Nam Imperatores, & domini superiores, qui regiones aliquas, bello subactas, suis adijciebãt Imperijs, ut eos quorũ operâ, & virtute in illis usi fuerant, remunerarent, vel etiam, ut ad eas regendas, & conservandas aliquorum industriâ iuvarentur, inter eosdem oppida, & prædia, aut provincias aliquas, præsertim limitaneas, partiebantur; ut permanente supremo omnium penes concedentem imperio, eique fidelitate, & recognitione iuratâ, quâ se illius homines, hoc est, quasi clientes profiterentur, & quasi pro patrono colerent, ipsi milites in eisdem terris, vel oppidis iurisdictionem haberent, fructusque, & proventus ad honorificam sui sustentationem perciperent, & oppida, ac vassallos sibi commissos in fidem, ac clientelam admitterent. Vestigijs Græcorum, & Romanorum in hac adinventione insistentes, qui pariter ob similes causas patronatus, & clienteias, & agrorum distributionem inter milites introduxerunt,

runt, & tribuna, & stipendiaria prædia, de quibus suprà loquuti sumus.

76 Et hanc † concessionem *feudum* appellarunt, vel à fidelitate, quam promittebant, vel à conditionibus, seu fœderibus, quæ cum supremis dominis percutiebant, ut ad reductionem variarum, & contrariarum in hac feudorum origine opinionũ, rectè innumeris relatis resolvit, & concludit Marin. Freccia in d. tract. de feudis, lib. 1. c. 1. Rosenthal. c. 1. cócl. 8. Claud. Coteræus, omninò videndus, de iur. & privil. milit. lib. 3. cap. 20. inter tract. Doct. fol. 451. Guid. Pancirol. in Thesaur. var. antiq. lib. 1. c. 90. pag. 130. Kalinus, & alij de verb. iur. verbo *Feudum*, Callistus Remirez d. tract. de lege Regia, §. 23. n. 18. Ioan. Garc. de expens. c. 12. n. 13. & alij, quos refert Iul. Clarus, & Baiard. §. feudum, q. 1. Vincent. Cabotius lib. 2. var. disput. cap. ult. Camillus Gallin. de verb. signif. lib. 9. c. 28. ex n. 8. ubi novis considerationibus defendere tentat, feuda antiquitus, tẽpore Romanorum, originem habuisse, Mornatius in notis ad l. Lucius, D. de evict. pag. 540. ubi inquit feuda esse invecta à subigentibus, finesque propagantibus Francis, ad similitudinem adsignationis agrorũ, quos Romani in debellatis provincijs militibus reservabãt, Martin. Magerus de advocatia armata, cap. 15. nu. 65. pag. 651. ubi ait, feuda ex consuetudine Germanorum originem traxisse.

Et ne longiùs extranea exempla petamus, idem in Hispania nostra contigisse, ex antiquis historiarum monumentis agnoscimus. † Nam 77 ubi per nostros Reges à Maurorum invasione, & occupatione vindicabatur, strenui duces, ac milites, qui eos in his bellis iuvarunt, ob virtutis præmium multa oppida, castra, arces, & agros limitaneos acceperunt; vel in ipsis urbibus, recenter recuperatis, ad earundem tutelam, & ornatum manere iussi, pluribus possessionibus, alijsque beneficijs, & honoribus donati sunt. Ex quibus tot † no- 78 bilissimi Proceres, & vassallorum Domini originem habuerunt, & tot Maioratus, qui eandem Hispaniam nostram illustrant, ut constat ex l. 51. tit. 18. p. 3. & latiùs prosequitur Bobad. in politic. lib. 2. cap. 16. n. 81. vbi rectè docet, hos esse veluti nervos, & ossa corporis politici, illisq; sublatis, eius periculum imminere, Callistus Remirez, qui alios plures adducit in d. §. 32. Salazar de Mẽdoça in tract. de orig. dignit. Hispaniæ, & in specie, † ad nostros 79 Indorum Commendatarios, hoc exemplũ applicans, Ioseph. Acosta d. lib. 3. ca. 1. pag. 317. & Anton. de Leon in d. tract. de confirm. Regijs, 1. part. cap. 18. n. 23. ubi inquiunt, in illis, perinde atque umbra, quandam Hispaniæ Procerum repræsentari, cùm subditis, sive ut nostri vocant, vassallis imperitent.

80 Quemadmodum † & dicti Maioratus feudorum instar in multis esse videntur, ita ut de his ad illos regulariter valeat argumentum, quamvis negari non possit, quin in pluribus differant, ut post Baldum in l. cùm in antiquioribus, num. 6. C. de iur. delib. Paulum de Castro cons. 164. col. 1. lib. 2. latè tractat Molina de primog. lib. 1. cap. 7. num. 1. & 6. Burgos de Paz in prooe. l. Taur. ex num. 72. ad 81. Parlad. in sesquicentur. differen. 19. Covarr. lib. 3. var. cap. 5. num. 5. Padilla in l. unum ex familia, §. si de Falcidia, nu. 7. in fin. D. de leg. 2. Greg. Lopez in l. 6. tit. 11. part. 6. verbo *Que la non pudiesse*, Matienzus in l. 6. gloss. 3. num. 26. & 31. tit. 7. lib. 5. recop. Anton. Gomez in l. 40. Taur. num. 77. Marta de clausulis, 2. parte, claus. 78. num. 3. & 5. Gama decis. 51. num. 5. Mieres de maiorat. 2. parte, quæst. 6. ex num. 20. & alij, apud Valascum in axiomat. iur. litt. A. num. 425. novissimè D. Valençuela cons. 113. num. 49. vol. 2.

Ex quibus, ni fallor, satis sufficienter colligitur, quot ac quantis rationibus, & exemplis Commendæ nostræ muniantur, & defendantur, & quàm iustis de causis benemeriti huius Novi-Orbis Conquisitores illis remunerentur. † Quod plurimis etiam Regijs schedulis 81 expressis verbis ostenditur, & deciditur, quæ reperiuntur in 2. tom. impress. ex pag. 183. & optimè observat Anton. Herrera in d. hist. general. Indiar. decad. 4. lib. 2. cap. 5. & 11. & alibi passim, ubi causas, & curam harum remunerationum recenset, & idem novissimè præstat Fr. Ioann. Zapata in tract. de iust. distrib. 1. part. cap. 4. num. 18. ubi inquit, & probat, quòd Novi-Orbis Duces, sive *Conquistadores*, debent remunerari, atque alijs præferri, utpotè qui proprijs sumtibus, labore, & industriâ hunc Novum-Orbem acquisierunt, & antiquo accumularunt; & partum conservant, & in totius Regni bonum, & utilitatem protegunt, & tuentur, & tot affecti ærumnis, Imperium Hispanum, ita latè propagarunt, & nomen suum nobilitarunt, & argenti, atque auri immensam vim nobis communicarunt. Et ante eos Ioann. Matienz. in tract. Manuscript. de moderat. Reg. Perù, cap. 14. & 24. & Greg. Lopez in l. 2. gloss. 1. tit. 18. part. 2. vbi occasione illius tex. qui legalitatem, seu fidelitatem Hispanorum super alias nationes extollit, eosdem † ob inquisitionem, & acquisitionem hu- 82 ius Novi-Orbis plurimis honoribus dignos esse inquit: *Quia vocarunt ad Fidem Christi incognitas usque ad hæc sæcula gentes, in Oceani sinus, atque recessus, ut meritò de Hispania dici possit illud Isaiæ vaticinium: Ecce gẽtẽ, quam nesciebas, vocabis, & gentes, quæ te non*

cognoverunt, ad te current propter Dominum Deum tuum, & sanctum Israel, quia glorificavit te, &c.

83 Quibus inspectis, aptè mihi his Conquisitoribus congruere videtur † oratio Caroli Magni Romanorũ Imperatoris ad nobiles Francos, & Germanos, subactis Saxonibus, quam refert Eguinarthus in eius vita, & Simon Maiol. in dieb. Canicul. tom. 3. colloq. 2. de bellor. event. in fine, dum ita eos alloquitus narratur. *Ite Milites mei, vos Heroes vocabimini Socij Regum, Iudices criminum; vivite posthac laboris expertes, consulite Regibus publico nomine, favete orphanis, iuvate pupillos, consilio circundate Principes, ab his victum, & vestitum, & stipendium petite. Si quis negaverit, inglorius infamisque esto: si quis iniuriam vobis intulerit, reum se Maiestatis agnoscat. Vos autem cavete, ne tantum decus, tantumque privilegium, iusto bellorum labore partũ, aut ebrietatis, aut scurrilitatis, aut alio quovis vitio maculetis, ne quod largimur vobis ad gloriã redũdet ad pœnã, quã de vobis sumẽdam si fortè excesseritis, nobis, & successoribus nostris Romanorum Regibus perpetuò reservamus.* Hucusque oratio Caroli Magni. Cuius

84 verba † respexisse videtur l. 1. tit. 21. part. 2. ibi: *Los nobles omes, que fueron puestos para defender las tierras*, coniunctâ l. 23. eiusdem tit. ibi: *E porende los Reyes les deben honrar como aquellos con quien han de fazer su obra, guardando, è honrando à si mismos con ellos, è acrecentando su poder, è su honra: E todos los otros comunalmente les deben honrar, porque les son como escudo, i defendimiento.*

SVMMARIVM CAPITIS SECVNDI.

1 *Commendæ Indorum diffinitio proponitur, & illustratur.*

Diffinitio bona, quas leges habere debeat?

L. 1. § dolum, D. de dolo illustratur, ibidem.

3 *Tributa Indorum, ut & dominium, & vassallagium eorum ad Regem pertinent pleno, & directo iure.*

4 *Indorum tributa, & Commendas Rex benemeritis largitur.*

5 *Legatum cur diffiniatur delibatio hæreditatis?*

6 *Dominium directum in Commendis Indorum apud concedentem manet, & utilitas in Commendatarium transit, ut & in feudo, emphyteusi, & superficie.*

7 *Dominij directi, & utilis distinctio, & separatio, quibus probetur, & à quibus tractetur?*

8 *Vsusfructus in quo consistat, & quatenus Commendis Indorum assimiletur?*

9 *Statutum loquens de usufructuario, extenditur ad alios habentes iura utilia.*

10 *Dominium, vel ius utile qui habent, illud certis casibus amittere solent, ut ad proprietatem redeat.*

11 *Commendæ Indorum certis casibus finiuntur, & ad Regiã Coronam, à qua exierant, revertuntur.*

12 *Commendatarij Indorum nullum ius in illis acquirunt, sed tantùm gaudium, sive fruitionẽ tributorum, & schedulæ de hoc agentes.*

13 *L. 1. §. qui in perpetuum, D. si ager vectig. & l. 1. D. de superficieb. & aliæ similes expenduntur, & explicantur.*

14 *Fruitio sive gaudimentum alicuius rei, si alicui conceditur, quid ei dari videatur?*

15 *Vsusfructus plenus, & integer, etiam si alicui legetur, adhuc proprietas ei legata non videtur.*

16 *Commendæ Indorum in quo consistant, & quod ius in Commendatarios transferant, rectè expresserunt Acosta, & Matienzus, quorum verba referuntur.*

17 *Patroni, sive Commendatarij Indorum nõ possunt erga illos prætendere proprietatem, aut iurisdictionem.*

18 *Clientelæ, vel patrocinio alterius se committentes, nullam ei in se ipsos iurisdictionẽ, vel vassallagium tribuant.*

19 *L. 8. tit. 6. lib. 1. & l. 10. tit. 3. lib. 6. recopil. de Commendis, vel clientelis Magnatum Hispaniæ agentes, expenduntur.*

20 *Schedulæ aliquæ Regiæ, quæ in Commendis Indorum videntur concedere dominium, proprietatem, & possessionem, explicantur.*

21 *Dominij appellatio benè potest, & sæpè solet ad utilem tantùm restringi.*

L. usufructus 4. D. de usufr. & l. rectè dicimus de verb. signif. explicantur, ibid.

22 *Vsusfructuarius qualiter possit dominus appellari, & nomẽ dominij usufructui convenire?*

23 *Dominij appellatio simplex sufficit, ut in utili tantùm dominio accipi possit.*

24 *Proprietas, & dominium an idem significent, & qualiter ab aliquibus distinguantur?*

25 *Proprietatis verbo etiam si lex utatur, de utili tantùm dominio accipi potest.*

26 *Actionem realem intentans, obtinebit, etiam si utile tantùm dominium probaverit.*

27 Indi quamvis commendari dicantur, & in Cacico, & alijs Indis possessio Commendæ dari, & apprehendi soleat, non tamen ob id quicquam in illis præter tributa præstatur.

28 Servitiū personale licèt in aliquibus provincijs ab Indis per Commendatarios exigatur, hoc naturam Commendæ non mutat, & quare?

79 Servitiū personale nullatenus tributi nomine ab Indis exigi posse, statuit schedula novissima ann. 1633.

30 Illicitè, & abusivè, quæ fiant, ius commune non lædunt, nec innovant.

31 Commendæ Indorum maioratibus assimilantur, & de his ad illas valet argumentum, & quare?

32 Maioratus possessor non solùm usumfructum, & utile dominium rerum maioratus habet, sed etiam directum ex veriori, & receptiori opinione.

33 Maioratus possessor fideicommissario ferè in omnibus comparatur.

34 Maioratus possessor cur habeat directum dominium, & non Commendatarius Indorum, nec fideicommissarius?

35 Dominium rerum maioratus in pendenti, aut sine subiecto esse non potest.

36 Commendæ Indorū à maioratibus in pluribus differunt.

37 Commendæ Indorum feudis similes sunt, & usufructui, & emphyteusi, & qualiter inter hæc valeat argumentum.

38 Commendatarij Indorum solent appellari feudatarij, & quare?

39 Feuda, aut feudorum imitatio in nostra Hispania in quibus reperitur?

40 Commendæ Indorum non possunt dici feudū rectum, sed degenerans, & de differentijs inter hæc.

41 Feudales dispositiones ad alias materias non feudales facilè trahere non debemus.

42 Commendæ Indorum magis similes sunt donationibus, quæ sub modo, & quare?

43 Donatio est liberalis, & gratuita datio, & an remuneratoria sit vera donatio? remissivè.

44 Commendarum largitiones gratuitas esse, licèt remuneratorias, quædā Regia epistola tradit, quæ refertur.

45 Donationes, adiectis aliquibus legibus, vel oneribus, modificari solent, & idem in Cōmendis Indorum.

46 L.6.tit.4.p.5. expenditur, & illustratur.

47 Donatio licèt soleat directum dominium transferre in donatarium, benè tamen consistit in solo utili, si de eo solo donando agitur.

48 Cōmendatarij Indorum non sunt hodie, nec dici possunt eorum depositarij, licèt olim sic, & num. 50.

49 Commendatarij seculares, & Ecclesiastici, temporales, & amobiles, non habent titulum.

51 Depositarius neque titulum, neque proprietatem, possessionem, aut fructum rei depositæ habet.

52 Concessio facta ad vitam alicuius habetur pro perpetua.

53 Officia concessa ad beneplacitum Principis censentur perpetua.

54 Commendatarij Indorum hodie titulum legitimum habent, & alijs titularijs perpetuis æquiparantur.

55 Schedulis pluribus de Commendatariorum titulis mentio fit.

56 Arrharum computatio, & bonorū ex quibus deducendæ sunt, æquè in Commendatarijs Indorum, ac in possessoribus maioratuū facienda est.

57 Commendæ in diffinitione cur dicatur, Benemeritis Novi-Orbis dari solere?

58 Commendas Indorum benemeritis provinciarum Novi-Orbis dari debere plures schedulæ, & Auctores testantur, qui referuntur.

59 Conquisitores qualiter de Commendis sibi dandis cum nostris Regibus pepegisse videātur? ex Acosta.

60 Conquisitoribus, & benemeritis Novi-Orbis debentur Commendæ, non solùm ex iustitia distributiva, sed etiam ex commutativa, ex Zapata.

61 Commēdæ plures, & quidē pinguiores, hodie dari solent Magnatibus, & alijs Nobilibus Hispaniæ, & quòd hoc est iniustum & damnosum, & quare?

62 Indiarum provinciæ queri possunt ob Cōmendas Indorum, quæ alienigenis dantur, & quare?

63 L.Præses, C.de servit. & aqua expenditur, & ex verbis Cassiodori, & alijs Auctoribus illustratur.

64 Regna, & Principatus eisdem modis, & artibus conservari debent, quibus quæsita sunt.

65 Regna, & provincia Indiarum ob Commendarum præmia Regibus nostris quæsita, & stabilita fuerunt.

66 Benemeritorum de Novo-Orbe querela ob datos alienigenis fructus Commendarum sibi debitos, & à se partos, non est inanis, nec contemnenda, ex Acosta.

67 Virgilij carmen eclog. 1. de querela Melibæi ob agros suos ad alienos translatos, expenditur, & exponitur.

68 Barbari, omnes extranei, & alienigenæ, vocari solebant.

69 Principe nihil æquè decet, ac tuetur, quàm beneficentia, & benevolentia in vassallos benemerentes.

70 Provincias & terras noviter partas faciliùs, & liberaliùs debet Princeps inter earum Conquisitores destribuère, & de huius distributionis æquitate, & utilitate.

CAPVT II.

De Commendæ Indorum diffinitione, & de iure, quod per eam Patrono, seu Commendatario præstatur, & an, & quatenus feudo, usufructui, emphyteusi, maioratui, & donationibus, quæ sub modo, similis sit?

QVÆ superiore capite prælibavimus, viam nobis sternunt, ad proponendam, & faciliùs intelligendam Commendarum (de quibus agimus) diffinitionem. Quæ licèt à nemine hucusque tradita sit, mihi ita describi posse videtur, † ut Commenda Indorum sit, *Ius quoddam ex Regia largitione benemeritis Novi-Orbis cōcessum, ut tributa Indorum pro sua, & alterius hæredis vita, iuxta præscriptam formam in lege successionis, percipiant, cum onere eosdem Indos in spiritualibus, temporalibusque iuvandi, & provincias, in quibus hoc præmio afficiūtur, incolendi, & defendendi; ipsique Regi hac de causa peculiare homagium, sive iuramētum fidelitatis præstandi.*

In qua diffinitione, priora verba, generis loco ponuntur, posteriora verò, Commendam ita à feudo, & alijs iuribus similibus separant, & discriminant, ut eam proprijs cancellis, & limitibus claudant, & omninò cum suo definito convertant, † iuxta bonæ diffinitionis regulas, quas constituit Bartol. & DD. per tex. ibi in l. 1. §. dolum malum, D. de dolo malo, Decius in Rubric. de probat. nu. 4. Cagnolus in l. omnis definitio n. 66. D. de reg. iur. Everard. in topicis legal. loco 44. Sebast. Medices de diffinition. lib. 1. q. 4. n. 41. Pinel. in rub. de rescind. 2. par. cap. 3. n. fin. Valascus de iure emphyt. 1. p. q. 1. n. 18. & Ferd. Mendoza de pact. lib. 3. cap. 1. in principio.

Et quoniam de his peculiaribus legibus, & oneribus, quæ in Commendis Indorum reperiuntur, infrà distinctis capitibus acturi sumus, illud tantùm nunc adnotabimus, Commendā diffiniri: *Ius percipiendi tributa Indorum ex Regia largitione*, ut † significemus, hæc quoq; tributa propriè, & originariè, plenoque, ac directo iure, ad Regem pertinere, quemadmodùm & dominium, & vassallagium Indorum, iuxta ea quæ diximus 1. tom. lib. 2. c. 6. n. 29. & suprà hoc tomo lib. 1. c. 1. Qui † tamen ex rationibus, de quibus egimus in cap. præcedenti, ea benèmerentibus largiri permisit, nō aliter atq; in legatis contingit, † quæ ea de causa delibationē hæreditatis vocat I. C. in l. legatū, D. de leg. 2. quia testator ex eo, quòd universum hæredis foret, aliquid alicui collatum velit.

Et magis ad rem nostram accommodatè, in feudo, emphyteusi, vel superficie, † in quibus directum dominium penes concedentem manet, utile verò (ut docendi gratiâ Auctores communiter vocant) vel quasi dominium, aut ius dominio proximum (ut Neotherici malunt) in feudatarium, emphyteutam, vel superficiarium transfertur, iuxta tex. in cap. 1. §. rei autem, de invest. de re aliena facta, l. 1. §. qui in perpetuum, D. si ager. vectigal. vel emphyteuticar. l. si domus 74. §. fin. in fine, D. de leg. 1. l. possessores, C. de fund. patrim. lib. 1. l. superficiario 74. D. de reivindic. iunctis alijs, † quæ de hac distinctione, & separatione dominij directi, & utilis tradunt DD. in eisdem iuribus, glos. in l. ex legato, C. de legat. Bart. in l. ex hoc iure n. 5. ubi etiam cæteri DD. D. de iust. & iur. & in l. naturaliter, §. nihil commune, num. 14. D. de acq. poss. & in l. si quis vi, §. differentia num. 5. D. eodem, ubi Alexand. num. 7. & Alciat. num. 6. Rubeus in eod. §. nihil commune num. 90. Anton. Gomez in l. 60. Tauri, nu. 1. Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. num. 11. Sarmient. lib. 3. select. cap. 2. num. 16. Alvar. Valasc. de iur. emphyt. 1. par. quæst. 13. Mainus lib. 1. action. cap. 6. Parlad. lib. 1. quotid. cap. 1. §. 2. num. 14. Anton. Faber lib. 20. coniect. cap. 11. ad medium, & Vlricus Hunnius lib. 2. quæst. tract. 2. quæst. 7.

Et adhuc magis similiter † in usufructu, qui pariter ut nostræ Commendæ diffinitur: *Ius alienis rebus utendi, fruendi, salva earum substantia*, & cum persona eius, cui conceditur, & alijs modis extingui solet, & ad proprietatem reverti, quæ alioqui vana, & inutilis esset, semper abscendente usufructu, l. 1. l. 3. §. ne tamen, & per totum, D. de usufruct. l. corruptionem, & l. si patri, C. eod. §. 1. & §. finitur, Inst. eodem, cum similibus. Vndè † statutum loquens de usufructuario extenditur ad habentem iura utilia, ut docet Paul. Castrens. in l. 1. in princip. D. ad Trebel. cuius dictum cōmendat, & notabile appellat Cepola de servit. urban. cap. 4. n. 3. & sic comprehendit feudatarios, emphy-

10 phyteotas,& fideicõmissarios,† in quibus etiã caveri solet,ut dominium illud utile,quod habent, à directo segregatum, certis modis, vel tempore præfinito,deficiat,& cum illo iungatur,l.1.& 2.C.de iur.emphyt. §. adeò, Inst. de locat.l.cùm Archimidorã, C.ut in poss. legat. cap.1.in fin.quib.mod.feud. amitt.cum traditis ab Escobar in tract.de ratiocin. c.20.n.17.

11 Quod item † in nostris Commendis expressè disponit nobilis illa schedula dat.Matr. 5. April. ann. 1532. & provisio generalis ann. 1536.& plurimæ aliæ,quę habentur in 2.tom. impress. pag.218. quibus hæc earũ reversio ad Coronam Regiam, & utilis dominij cum directo consolidatio præcipitur, prout latiùs infra hoc lib.cap.27.

12 Et non minus apertè ostenditur, † Commẽdatarios nullum proprium ius in Indis sibi commendatis habere,sed tantùm gaudium, & fruitionẽ tributorũ, ut apparet ex illis verbis d.provis.ann. 1536. *Las personas que gozan, i han de gozar del provecho de los Indios.* Et ibi: *Han de gozar de los tributos que ellos tuvieren en su vida,*& ibi: *Pierda la Encomienda,i otro qualquier derecho que tenga à los dichos tributos.* Et in capite epistolæ ad Proregem Novæ-Hispaniæ 11.August.an.1552.ibi: *Los Encomenderos pueden servir para esto, porq̃ como terneis entendido las Encomiendas, que son renta de su Magestad, las dà à los tales Encomenderos porque defiendan la tierra.*

13 Quibus,aut similibus verbis † in materia emphyteusis,superficiei,& feudi,uti videmus tex. in d.l.1.§.qui in perpetuũ, D. si ager vect. ibi: *Fundum fruendum conduxerunt*, l.1. in princ. D.de superficieb.ibi: *Alter ab altero fruimini,quominus ita fruamini*,l.1. D.de loco pub. fruendo,l.divortio,ibi:*Fruendum locaverit*,D. solut.matrim.iuncta l. fin. D. eod. & d. cap.1. quibus mod. feud.amitt.

14 Et regulariter, † cui fruitio conceditur, sive per contractum, sive per ultimam voluntatem, solũ ius, & gaudimentum fructuum donari videtur,nisi alia verba, aut præsumtiones concurrant, ex quibus plena proprietas ei etiam data videatur, ut in toto titulo, D.de usufruct.&de usufructu legato,l.cùm hæres §.Stichus,D.de statu lib.cum alijs, quæ tradit Alexand.cons.150.vol.7.Rebuff.Brechæus,& alij per tex.ibi in l.rectè dicimus,D.de verb.signific.idem Rebuff.in l.intendunt 78.vers. 10.D. eod. Menoch. omnino videndus, de præsumt. lib.4.præs. 134.per totam,noster D.Ioan.del Castillo in tract.de usufruct.cap. 31. ex num. 52. & Gerardus Mazolus cons. 28. per to-

15 tum,ubi latè comprobat,quòd † etiam si dicatur legari usufructus plenus, & integer, non videtur legata proprietas, sed talia verba tantùm important,quòd sit usufructus, sine diminutione,& sine contradictione.

16 Et hanc esse propriam naturam,& intentionem harum Commendarum, † rectè sensit, & docuit Acosta lib.3.de procur. Ind.salut. cap. 10.pag.315.ibi: *Quo in loco accuratè intuendum est, Regiam Maiestatem, ius illud omne, quod habet ad exigenda tributa à populis Neophytorum, sibi ab Ecclesia in fidem datis, in eiusmodi patronos transfundere, eosque penes collocare,certis quibusdam pactionibus interpositis,&c.* Et rursus eod.lib. c.11. pag. 318. ibi: *Permanente tamen (quod minimè obscurum est) supremo omnium penes Regem imperio.* Et Ioann.Matienz.in l.12.tit.10.lib.5.recopil.ubi inquit: *Patronis sive Commendatarijs Indorum nihil dominij, vel iurisdictionis in ipsos Indos per Commendam tribui,adeò ut neque illos ad congregationes in populis faciendas compellere possint, neque ea tributorum parte gaudere, quæ ratione instruendæ politiæ, & iurisdictionis ipsi tenentur Regi præstare, & non alij, quia nemo alius iudices eis dari potuit,&c.*

17 Neqve possunt † Indorum Patroni, sive Commendatarij hac erga illos proprietatem, sive iurisdictionem, aut vassallagium prætendere ex eo capite, quòd sibi commendati sint; ipsique eosdem in suum patrocinium,vel clientelam receperint,ut suprà retulimus.Nam cõ-

18 cors est Doctorum traditio,† quòd etiam illi, qui se voluntariè alicuius superioris, vel potẽtioris clientelæ, & patrocinio committunt, non dicuntur effici eius subditi,vel vassalli, sed liberi manent,ut anteà, & primum statum retinent, ut post Bart. & DD. in l. non dubito 7. §.liber autem, D.de captivis,tradunt plurimi alij,quos recensui 1.tom.lib.3. cap.1. num. 38. quibus nunc adijcio Georg.Nattam cons. 301.& Pet. Petram, qui eum solum refert, & sequitur,in tract.de potest. Princ. cap.22.nu-9.& Wermiserum, qui alios adducit, in exercit.Academ.pag.363.

19 Et ad idem magis probandum, & fulciendum † expendo tex.in l.8. tit.6. lib. 1. recop. ubi Magnatibus,&Potentioribus nostri Regni prohibitum est,ob titulum Commendæ, vel clientelæ in aliqua urbe, villà, vel oppido iurisdictionem exercere,vel quævis alia iura exigere,imò & tales Commendas admittere,cùm hæ ad Regem pertineant, ut ibidem subiungitur,cuius sola protectio iurisdictionem importat,& inducit,ut probant cõmuniter DD.per tex.in cap. ad audientiam de appellat. & alij quos refert,& sequitur Guidus Pap.decis.151. num. 9. vers. *Venio ad sextum*, Beroius cons. 65.n.119.vol.1.& Did.Perez in l.3. tit.3. lib. ordin.col.2.Et est videndus textus, de eisdem

Commendis,seu clientelis nobilium agens, in l.10.tit.3.lib.6.recop. & magis in nostris terminis loquens ordinatio Supremi Consilij Indiarũ,ann.1541.quæ hoc ita expressè his verbis explicuit: *Por manera, que los Españoles no tengan mano, ni entrada con los Indios, ni poder,ni mando alguno, ni se sirvan dellos po via de Naboria,ni en otra manera alguna en poca,ni en mucha cantidad, ni ayan mas de gozar de sus tributos.*

Et iuxta hæc venit explicanda quædam Regia †schedula dat.Cõpl.ult.Maij ann.1562.& alia de Malinas, & eius declaratoriæ, & aliæ quãplures, quæ reperiuntur 2.to. pag.220. & seqq.& de his Commendis,atque Indis sic cõmendatis loquentes, in eis non tantùm ius tributis fruendi,verùm veram quoque possessionem,& dominium, vel proprietatem ipsorum Indorum dari significant, in illis verbis: *En la possession,i señorio de los dichos Indios*, & ibi: *En todos los pleitos que se ofrecieren sobre Indios, assi en propriedad,como en possessiõ, &c.* Debent enim intelligi de ea possessione,& dominio,quæ in istis Indis haberi potest, scilicet de iure tributorum,ex eis percipiendorum; & de utili dominio, sive quasi dominio, aut iure dominio proximo,quod ad ea exigenda,& percipienda consequuntur,mediante Regis largitione,& concessione, penes quem(ut diximus) directum dominium eorundem tributorũ manet. Appellatio † quippè dominij benè potest ad utile restringi, quod re verâ parum â directo refert, ut ait Bald. in l. precibus,C.de impub.col.14.& DD.per tex.ibi in l. 4. D.de usufr.ibi: *Vsusfructus in multis casibus pars dodominij est*, quæ ita in concordiam reduci potest,cum l.rectè dicimus,D.de verb.significat. ut ibidem Rebuff. notavit, & latè, & eruditè D.Ioan.del Castillo de usufruct.lib.1. cap.32. ubi num. 16. & 17. rectè (post multos alios, quos refert) subiungit, † usumfructuarium respectu illius iuris, quod habet, benè posse dominũ appellari,& dominij nomẽ usufructui cõvenire,& in incorporalibus cadere dominium, & proprietatem; quamvis non cadat possessio, sed quasi possessio,l.in vẽditione 8.ubi Bart.& Angel. num.2. D. de bon.auth. iud. possid.l. qui usumfructum 3. D.si ususfru.pet.l.semper, §.in hoc interdicto, D. quod vi, aut clam,cum traditis à Caballino milleloq. 1. per totum, Cavalcan.de usufruct. mul. relict. num.3. & 4. Menoch.cons.66. num.20. & 23. Padilla in l. 1.C.de servit.num.10.& latè Viricus Hunnius lib.2.quæst.tract.3.quæst.20.& 25.

Quibus Ego ad maiorem dictarum Regiarum schedularum explicationẽ adijcio,† quòd quando de dominio fit mentio, sufficit de dominio tantùm utili verificari, ut notarunt Abbas num. 2. & Decius num. 16. in cap. cæterum de iudicijs, Bart. in l. si mater, §.eandem num.3.& 4. D. de except. rei iud. Ias.in l. domus, §.si fundus num. 5. D. delegat. 1. idem in §.sed iste quidem,Inst.de action.& communis, quam resolvit Pinel.in l.1. C.de bon.mater. 2. par.num.8.

Quod adeò verum est, ut procedat etiam si non sub nomine dominij, sed sub nomine proprietatis lex loquatur, prout aliquæ ex dictis schedulis passim loquũtur.†Nam licèt fuerint multi,qui inter proprietatẽ, & dominiũ differentiam constituant, arg. l. si procurator,D.de acq. rer.dom.ibi: *Dominium mihi,& proprietas acquiritur*, & aliorum iurium, quæ tradit Parlad.lib.1. quotid.cap.4.

Et ita proprietatem semper sumi, & stare pro dominio directo docere soleant, ut notat Bald. in l. si de proprietate, C.si à non comp. iudic.n.13.& in l. proprietatis,n.1.C. de probat.Alexand.cons.159.n.9.lib.5.Ias. in l. naturaliter, §. nihil commune, num. 13. D. de acq. poss. & in l. traditionibus num. 10. C. de pact. Decius in dict.cap.cæterum de iud. num. 16. Corras.in l. pro parte, num.5. D. de servit. & Camil. Gallinius de verbor. significat. lib. 2. cap. 1. num. 25. & cap. 4. num. 16. verius tamen est, hæc verba *Proprietas*, & *Dominium* sæpissimè pro eodem usurpari, ut cõstat ex toto tit.D.de acq.rer.dom.l.fin.iuncta gloss. fin. D. de superficiebus, l. servo, C. de pœnis, l. cùm in fundo, D. de iur. dot. & notat Ioannes Faber in §. omnium, num. 21. Inst.de act. Duaren. lib. 1. disput. cap. 17. ad finem, Pinel. ubi sup. num. 6. & Vlric.Hunnius lib. 2. quæst. tract.2. quæst. 6. Ac † proinde etiam si verbo *Proprietatis*,lex utatur,nihil(ut diximus)impedit,quin etiam de utili accipi possit.

Vndè † intentantem actionem realem, & dicentem,ad se pertinere rei proprietatem,obtinere, probãdo utile tãtùm dominium, contra Bald. & Paul. Castrens. in dict. l. proprietatis, & in l. 2. de condit. inst, Alexand. cons. 85. num. 2. volum. 3. tenuit idem Alexand. sibi contrarius, in l. si finita, §. si de vectigalibus, col. 1. ad fin. D. de dam. infecto, Ias. in l. sed etsi possessori, §. item si iuravero, numer. 27. D. de iur. iurand. & veriorem dicit Ripa num. 7. Hormanot. Decius num.9. Rubeus num. 97. Berengar. num. 48. in dict. §. nihil commune, & Pinelus ubi sup. num.8.

Et eandem mentem, & expositionem habet communis praxis, quæ in concedendis Commendis,earumq́ue possessione apprehendenda observatur,nimirum de Indis loquendi, & in *Caciquis*,& aliquorum Indorum Cõmendatorũ personis, cæterorũ nomine,possessionẽ

ca-

capiendi. Hoc enim substantiam, & intentionem Commendæ non mutat, sed per Metonymiam causa pro effectu, aut subiectum pro adiuncto significatur, & Indi concedi dicuntur, quòd tributa, quæ ab ipsis præstari debent, concedantur; ipsique ijdem, Indi commendari, propter obligationem clientelæ, & patrocinj eorum, quæ Commendatarijs iniungitur.

28 Quòd † si urgeas, in aliquibus provincijs nõ tam ad tributa, quàm ad servitium personale concedi solere; facilè respondebo, hoc servitium tributi functionem præstare, eoque colore defendi posse. Ac præterea, semper nostris Regibus odiosum, exosum, atque enixè prohibitum fuisse, ut latiùs ostendi sup. lib. 1. cap. 1. per totum. Et † novissimè latam esse Regiam 29 schedulam ann. 1633. cuius ordinatio mihi cõmissa fuit, quæ omnino adimi iubet prædicta servitia, etiã tributi nomine colorata, Indisq; strictè taxam præfigi, quâ solutâ, nihil aliud impendant. Vndè † quæ secus, vel facta 30 sint, vel fuerint, iustitiam, & praxim legitimæ Cõmendæ non lædunt, quia non est inspiciendum, quod per excessum, vel abusum fieri contingit, sed quod iuxta legum præscripta fieri debet, l. ius pluribus 11. §. Prætor, D. de iust. & temporaria, aut abusiva permutatio, ius provinciæ non innovat, l. nemo 123. §. temporaria, D. de regul. iuris.

Sed adhuc superioribus obstare videtur, 31 quòd cũ † Cõmendæ Indorũ maioratibus, qui in Hispania frequentantur, in multis assimilẽtur, ut tetigimus in cap. præcedenti, & latiùs prosequitur Matienz. in l. 5. gloss. 1. ad fin. tit. 6. & in l. 9. gloss. 3. num. 25. tit. 2. lib. 5. recop. (ubi probat, quòd quemadmodũ de feudis ad maioratus, ita de maioratibus ad Commendas Indorum sumi potest argumentum, cùm & in his, sicut & in illis alienatio prohibeatur, primogenitus ad successionẽ vocetur, masculusque fœminam excludat; & ipsa successio in ipsum, vel sequentem vocatum non iure hæreditario, sed sanguinis, & non ab ultimo possessore, sed ex ministerio, ac vocatione legis, vel Regis, tanquam primi institutoris, ipso iure trãsferatur, & repræsentatio admittatur, ut infrà suis locis sigillatim tractabimus) dicendũ videbatur Commendatarios, sive patronos Indorum non solùm usumfructum, sive utile dominium istarum Commendarum habituros, verùm & proprietatem, & directum dominiũ 32 pro tempore vitæ suæ: † quemadmodum possessores maioratus habere constat ex magis communi Doctorum opinione, quampluribus relatis probat Molina lib. 1. de primogen. cap. 19. num. 4. & 16.

Sed breviter respondere possumus, hanc sententiam multis alijs displicuisse, quos idem Auctor refert nu. 1. & 16. qui solum usumfructum, vel utile dominium in maioratus possessore concedunt, † quemadmodum & fideicõ- 33 missario, cui ferè in omnibus comparatur, ut per Covar. lib. 3. var. c. 6. n. 10. & eundem Molinã lib. 4. c. 6. n. 17. Et ut vera sit, eâ præcipuè ratione fulciri, † quòd institutor maioratus 34 morte suâ transfert in successorem vocatum omnia iura, quæ ipse habebat in illis bonis, & sic verum, ac directũ eorum dominium, quod mortuo institutore, penes aliũ, quàm possessorẽ maioratus esse non potest, quia non est alia persona, quæ primum institutorẽ repræsentet, & † dominiũ, ac ius hæreditarium impenden- 35 ti esse nequit, vel sine subiecto, aut persona in qua subsistat, atq; permaneat, l. deniq; l. neq; utilem, D. ex quib. caus. maior. l. si ex duobus, §. sed & Marcellus, D. de in diem adiect. gloss. & DD. in l. si ego, D. de solut. Bald. in l. extraneum ad fin. C. de hæred. inst. l. fin. D. cõmun. prædior. & Molina d. c. 19. n. 9. & 10. Quæ ratio in Commendatarijs Indorum non militat, quia plenum, & directum eorum dominiũ apud Reges nostros ex causis, & rationibus suprâ relatis remanere dignoscitur. Et sic † in 36 hoc differt Cõmenda à maioratu, quemadmodum & in forma, & gradibus, ac perpetuitate successionis, delationis, & vocationis, & in multis alijs, quæ inferiùs hoc eodem lib. cap. 16. notabimus.

Planè † cum feudo maiorem affinitatem 37 habere videtur, & per consequens cum usufructu, & emphyteusi, de quibus ad feuda, & è cõtrario, argumentum sumi posse latè probat Everar. in loc. legal. c. 29. & 30. Camil. Gall. in. de verb. sign. lib. 5. cap. 16. n. 17. & 226. & D. Ioã. del Castillo d. tract. de usufr. c. 4. ex nu. 13. Et eodem modo ad Commendas, ut benè ostendit Matienz. ubi sup. & pleniùs in l. 6. gloss. 2. n. 5. tit. 10. lib. 5. recopil. interim dum alia ab alijs non degenerent, vel disparitatis, aut differentiæ ratio demõstretur. Nã & in origine, & in modo fruendi, & prohibitione non alienandi, & necessitate restituendi, servitiumq; & homagium præstandi, verè & realiter æquiparantur. Et sic † ipsi Commendatarij pluribus 38 schedulis Regijs, & cõmuni loquẽdi usu Feudatarij appellari solent, ut idẽ Matienz. advertit d. gloss. 2. n. 26. vers. *Resolvo igitur*, Acosta lib. 3. de proc. Ind. sal. cap. 11. pag. 320. ibi: *Quin etiam Principi hi omnes feudatarij habentur, fidem suam sacro iureiurando Reipub. Regisq; iussis adstringentes.* Et Anton. de Leõ d. tract. de confirmat. Reg. 1. par. cap. 5. num. 14. Neque † in nostra Hispania aliud feudorũ 39 genus, quàm istud reperitur, vel eorum, qui ex Regia concessione aliqua castra, vel oppida

possident, & domini vassallorum effecti sunt, l. 14. tit. 13. par. 2. l. 1. tit. 25. par. 4. l. 2. tit. 26. ead. part. cum traditis à Molina lib. 1. cap. 13. num. 47. & 48. Azeved. in rub. ad tit. 4. lib. 6. Recop. num. 2.

40 Sed nihilominus negari nō potest, † quin in multis & valdè substātialibus differant, propter pacta, sive placita, quæ in his Commendis specialiter adijciuntur, & ex suprà relata diffinitione colliguntur, quæ sunt naturæ recti feudi, maioratus, ususfructus, & emphyteusis valdè contraria. Vndè idem Matienç. ubi suprà concludit, Commendam non posse appellari feudum rectum, sed degenerans, & irregulare: ideóque cautè in hoc genere argumentandi procedendum est. Maximè † cùm 41 ea quæ in materijs feudalibus tradita, & disposita sunt, ad alias non feudales facilè trahere non debeamus, ut magistraliter advertit Bartol. in l. ut iurisiurandi, §. si liberi, num. 5. D. de oper. libert. & in l. de quibus, col. 2. D. de legib. Bald. in cap. 1. de controvers. inter dom. & vassall. num. 15. & in cap. vassallus, nu. 5. si de feud. fuer. controvers. Curtius Iun. qui de communi testatur, cons. 64. num. 5. & in Rub. C. de eden. num. 4. & in tract. de feud. p. 1. princ. quæst. 3. Iul. Clar. lib. 4. sent. §. feudum, quæst. 4. Camil. Gallinius de verb. signif. lib. 5. cap. 16. num. 242. qui alios refert, & tūc demum argui posse inquit de lege feudali ad non feudalem, quando non reperitur casus decisus de iure communi, & ius feudi fundatur in ratione naturali. Et novissimè Mart. Mager. d. tract. de advocat. arm. c. 6. num. 232. pag. 216. ubi inquit, & probat vassallum impropriè, & abusivè vocari usumfructuarium, & feudum usumfructum, prout & in nostris Cōmendis contingere diximus.

42 Vnde Ego prædictas Commendas † magis similes iudicarem donationibus, quæ sub certis modis, legibus, & conditionibus fieri solent, de quibus agitur in l. 1. & per tot. C. de donat. quæ sub modo, l. legem, C. de donat. l. si donationis, C. de contr. em. cū simil. Videmus nāque eas sæpè, ex Regū nostrorū purâ, ac merâ liberalitate proficisci, † quod donationis 43 propriū est, l. 1. l. donari 29. D. de donat. l. donari 82. D. de regul. iur. & licèt sæpiùs in remunerationem meritorum fieri soleant, & debeant, ut in nostra diffinitione supponimus, hoc tamen donationis titulum non excludit, quamvis DD. in disputationem adducant, an donatio remuneratoria sit vera & propria donatio? de qua alio loco tractabimus. Et ita de-44 cisum reperio † in quodam capite epistolæ ad Peruanum Proregem D. D. Principem Esquillacensem scriptæ Matrit. 17. Mart. ann. 1619. ubi agens de his Commendis in posterum concedendis cum onere tertiæ partis fisco solvendæ, sic inquit: *I aviendose discurrido, i mirado sobre la materia con mucha atēcion, ha parecido, que supuesto que esta es donacion gratuita, aunque remuneratoria, no se haze agravio à nadie dandole la Encomienda con esta carga, &c.*

45 Et rursus videmus, † hanc donationem ita factā sub legibus successionis, & alijs oneribus, quæ donatarijs, sive Commendatarijs iniunguntur modificari, & gravari, & in eorum defectum revocari, quod proprium esse dictarum donationum modalium, apertè indicant eadem iura superiùs citata, & eleganter, ac multum in nostris terminis loquens, † l. 6. tit. 46 4. part. 5. ibi: *Porque este el otro todavia guisado de cavallos, i armas para fazerle servicio, è si non lo cumple, ò non lo faze, bien puede apremiarle que cumpla lo que prometio de fazer, ò que desampare la donacion que le fizo: è qualquier donacion de las que son dichas en esta lei, se dizen en Latin sub modo.*

Neque his repugnabit, quod in Commendis utile tantùm dominium, sive usumfructum transferre probavimus, † cùm tamen in dona-47 tarium verum, proprium, & directum transire soleat, l. 1. l. illam, C. de donat. l. 1. C. de revocand. donat. l. quoties, C. de donat. quæ sub modo, l. 1. D. de precar. l. 7. tit. 4. part. 5. ubi Greg. Lopez, verb. *E el señorio*, & DD. præcipuè Ias. in l. traditionibus, C. de pact. & in §. per traditionē, Inst. de rer. divis. Nam hoc verum erit, ubi de vero, & directo dominio donando, sive transferendo, agatur, aut nihil in contrarium cavetur: cæterùm ubi rei donatæ natura solum dominium utile secum importat, non impediet donationis titulum, quod hoc tātùm in donatarium transeat, alioqui neque ususfructus, neque emphyteusis, aut feudum donari posset, quod est contra totum titulum D. de usufruct. & de usufruct. legat. l. si ususfructus 66. D. de iur. dotiū, l. 1. & 2. C. de iur. emphyt. cap. 1. cum alijs, de his qui feud. dare poss.

48 Quibus consequens est, † prædictos Commendatarios hodie non esse depositarios, nec cum depositarijs comparandos, ut benè etiam observat Matienz. in d. l. 6. gloss. 2. tit. 10. lib. 5. recop. num. 29. Nam licèt olim solùm in depositum, & nudam administrationem Indi dari solerent, ut ex pluribus antiquis schedulis, & Commendarum formulis colligitur, quas refert Anton. de Leon ubi sup. Atque ita † nec 49 titulum eorum habere viderentur, iuxta ea, quæ de Commendatario seculari tradit Imola per tex. ibi in l. hæreditas 2. D. de hæred. instit. Bald. cons. 246. & Gomezius ad reg. Cancel. reg. de trien. poss. quæst. 5. pag. 5. iunctis alijs, quæ de titulo Cōmendarum Ecclesiastica-

rum, & eius effectu in lib. sequenti dicemus. Postquam tamen † ex Regali beneficentia, eiusmodi Commendæ in perceptione tributorũ, quæ ab Indis præstantur, radicatæ sunt, & non ad tempus, & ad libitum revocabiles (ut anteà fieri solebat) conceduntur, sed pro duabus vitis, vel ad beneplacitum Regium, certum est Commendatarios non esse depositarios, cùm tales perceptiones ius, & possessionẽ, vel quasi possessionẽ habeant, & proprio iure sibi vindicent, ut sup. retulimus, † quod in depositarijs non contingit, l. 1. §. si verò, & l. licèt, D. depositi, l. 2. tit. 3. part. 5. cum alijs, quæ in nostris terminis tradit Matienz. ubi sup.

50

51

Et quia † præstatio ad vitã pro perpetua habetur, ut docet tex. & gloss. in l. 1. D. pro socio, & gloss. verb. per elect. in clemen. 2. de rescrip. quod etiam contingit † in officijs, vel beneficijs, quæ sine certi temporis præfinitione ac Regis beneplacitum conceduntur, l. Iurisperitos in princ. D. de excusat. tut. l. servus, C. de pœnis, gloss. verb. *Perpetuas* in cap. fin. de rescrip. lib. 6. Bartol. in l. de pupillo, §. si quis ipsi quæst. 2. & 3. D. de novi op. nunt. ubi Angel. & Alexand. num. 3. idem Ias. in l. sufficit, D. de condict. indeb. & latè Osascus decis. Pedem. 144. num. 13. Burgos de Paz cons. 21. per totum, Redin. de Maiest. Princ. verb. *Sed etiam*, num. 35. cum seqq. Azeved. in l. 2. tit. 3. lib. 2. recop. & Barbos. omnino videndus in l. quia tale, ex num. 19. D. solut. matr.

52

53

Et percõsequens † titulũ legitimum, & iuridicum habent dicti Commendatarij, cuius virtute fructus suos faciũt, & alijs titularijs perpetuis æquiparãtur, argumen. tex. in cap. querelam. de elect. & eorum, quæ ibidem tradit Abb. & alij DD. & Præpos. in cap. edoceri de rescript. Gomez d. quæst. 5. Mandos. ad reg. Cancel. tom. 2. reg. 32. num. 6. quæst. 6. Alciat. in l. pactum curatoris, C. de pact. & Navar. de redit. Eccles. quæst. 1. num. 8. Id quod † plurimis etiam schedulis ostenditur, quæ de titulis harum Commendarum loquuntur, & præcipuè in illa 9. Febr. ann. 1561. scripta ad Mexicanum Proregem D. Ludov. à Velasco, ibi: *I tienen titulos de Encomienda.*

54

55

Et inde ad praxim inferre possumus, quòd, † quemadmodum in possessore maioratus, ad ineundam æstimationem arrharum, inspicitur quantitas, & qualitas redituum annuorum, qui ex illo maioratu percipi possunt, ut videatur, an intrent in decimam partem bonorum, quæ dumtaxat sub arrharum nomine permitti nostris legibus Regijs conceditur, ut constat ex l. 1. tit. *De las arras*, lib. 3. fori, l. 50. Tauri, quæ est l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. habitâ eâ ratione, & computatione, quam refert Molina & relati ab eo lib. de primog. cap. 19. nu. 42. & Thomas Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 31. num. 3. cum seqq. Ita eadem computatio erit facienda in eo, qui habet reditus ex tributis Indorum, habitâ nimirum consideratione tẽporis vitæ suæ, pro quo eisdem reditibus gaudet, ac fruitur, ad rationem unius pro octo, ut ijdem Auctores resolvunt, & latiùs de eadem computatione agens Alvar. Valasc. consul. 16. num. 9. & 10. par. 1. Mieres de maior. 3. part. quæst. 9. num. 13. Covarr. lib. 3. var. cap. 9. n. 8. Ayora de partition. 1. par. cap. 7. num. 26. Gutierr. lib. 2. pract. quæst. 17. per totam, & Matienz. & Azeved. in d. l. 2. tit. 5. lib. 5. recop.

56

Denique † in Commendæ diffinitione adiecimus ea verba, *Benemeritis Novi-Orbis concessum*, ut causam, finem, & intentum huius largitionis adnotaremus, de quibus in præcedenti capite fusè tractavimus, & ut † hoc ad Commendarum essentiam pertinere, & semper præ oculis habendũ indicemus, prout innumeris propè schedulis cautum reperitur, & in ipsis ordinationibus Supremi Consilij Indiarum anni 1571. ordin. 46. cuius hæc sunt verba: *I porque los que bien nos sirven en las Indias sean honrados, i gratificados de sus trabajos, i los demas se animen à servirnos, se preferiràn siempre las personas benemeritas, i suficientes, que huviere en aquellas partes, i que en ellas nos huvieren servido, i sirvieren, asi en pacificar la tierra, i poblarla, i ennoblecerla; como en convertir i dotrinar los naturales, &c.* Quod rectè etiam præsensit Matienz. in d. lib. 6. tit. 10. lib. 5. recop. gloss. 2. & in tract. de moder. Reg. Peru, 1. part. cap. 14. & 24. Antonius de Leon d. tract. de confirmat. Reg. 1. part. cap. 9. & cap. 15. per totum, & elegantius cæteris Acosta d. lib. 3. de procur. Indor. salut. cap. 11. pag. 318. ubi † hanc primã pactionem nostrorum hominum cum Rege fuisse inquit, ut Indorum à se expugnatorum administratio, tum sibi, tum primo successori, aut hæredi, firma rataque esset; ac proinde fatendum esse concludit: *Hac nostris mercede proposita, distribuendi leges quodammodo, & fuisse, & esse servandas, ut planè nisi alioqui quippiam impediat, de hac Repub. benemeritis, ipsius net emolumenta reddantur, & pro ratione meritorum maior minorvè portio unicuique designetur. Etenim cum cætera non desunt, debet profectò laborum meritorumque ratio haberi; id quod & Regia statuta præscribunt, & Gubernatores à se observari contendunt, verè an falsò non statuo, satis proposito est omnium una consensio.* Et idem non minus dissertè tradit Zapata de iust. distrib. 1. part. cap. 4. num. 18. & 3. part. cap. ult. num. 1. & seqq. ubi probat † non solùm ex vi iustitiæ distributivæ, has Commendas concedi debere

57

58

59

60

be-

benèmeritis huius Novi-Orbis; sed etiam ex vi iustitiæ commutativæ: *Quatenus sunt pro laboribus stipendium, pro sumtibus solatio, pro terris, & Regnis ipsis semel partis suoque Regi ultrò oblatis, fideliterque & liberaliter elargitis, remuneratio, quæ ad commutativā pertinent, &c.*

61 Quod valde notandum est † contra stylum qui his ultimis annis nimis increbuit, dandi videlicèt, & assignandi eiusmodi Commendas (& quidem pinguiores, & ditiores) Magnatibus, & Potentatibus Hispaniæ, & alijs viris, & fœminis nobilibus, in aula Regis deservientibus, & relevandi eos ab onere, & obligatione in provincijs Indiarum residendi. Nā & si hi maximè benèmeriti esse dicantur, cùm tamen hæc merita in illis partibus non fuerint acquisita, non debent facilè in eis cum præiudicio aliorum remunerari, qui ibidem suum sanguinem, & laborem effuderunt, & impenderunt, & nullum aliud præmium, quàm istarum Commendarum expectant. Atque † ipsæ

62 Indiarum provinciæ queri possunt, quòd hoc modo, & medio, & viris, & viribus destituuntur, ut alias dixit I.C. in l. 3. §. Præses, D. de muner. & honor. & hæreditas sua, atque pinguedo ad extraneos dilabitur, argumento eorum, quæ de officijs, & beneficijs patrimonialibus indigenis conferendis inf. lib. 3. c. 19. dicemus. † Et l. Præses, C. de servit. & aqua,

63 ibi: *Cùm sit durum, & crudelitati proximum ex tuis prædijs aquæ agmen ortum, sitientibus agris tuis, ad aliorum usum vicinorum iniuria propagari.* Cui valdè simile est illud Cassiod. lib. 1. var. epist. 34. *Copia frumentorum provinciæ debet primùm prodesse cui nascitur, quia iustius est, ut incolis propria fœcunditas serviat, quàm peregrinis cōmercijs studiosæ cupiditatis exhauriat. Alienis siquidem partibus debet impendi, quod superest, & tūc de exteris cogitandum, cùm se ratio propriæ necessitatis expleverit.* Quibus adrident alia, quæ congerunt Mantua in Enchirid. capite 267. Claud. Pratus Gnoseon. gener. iur. lib. 5. tit. 3. cap. 1. Afflict. decis. 290. num. 8. Franc. Personal. miscel. quæst. 7. Menoch. de præsum. lib. 3. præsum. 89. & 91. Erasmus qui verb. dictæ l. Præses, inter sua adagia conseruit in adagio, *Alienū arare fundum, & Alienos irrigas agros, tuis sitientibus.*

64 Neque minus etiam attendi debet, † quòd si Politicis credimus, Principatus, & Regna eisdem modis, & artibus conservari debent, quibus quæsita sunt, ut ex Sallustij sententia probat Iust. Lips. lib. 2. Polit. cap. 5. & elegāter ostendit Polyb. lib. 1. hist. dum quærit, quare Hispaniæ tā citò amissæ fuerint à Carthaginensibus. *Nam* (inquit) *aliter censebant quæri imperia debere, aliter servari, nec imbiberant eos optimè retinere dominia, qui in iisdem institutis perseverant, quibus ea initio sunt adepti, &c.* Cum alijs quæ optimè congerit Fabius Albergatus de Cardin. offi. lib. 2. cap. 1. pag. 58. & Valenzuela in discurs. stat. & belli. 2. part. cons. 20. num. 48.

65 Vndè † faciliè colligere licebit, quantum damni hic mos afferre possit, si serpere patiatur, cùm hæc latissima, & vastissima Indiarum Imperia his præmijs, & illecebris Commendarum fuerint acquisita, & enutrita, quæ inter conquisitores, & benemeritos in eisdem provincijs distribuebantur, ut sæpè retulimus. Atque adeò illis sublatis, vel ad alios translatis, ne pessum eant, vel in peius ruant, vereri possumus. Etenim † ut præclarè subiungit Aco-

66 sta in loco suprà citato: *Non est inanis, aut supervacanea vox hominum suo sudore, & sanguine partis, novos, & nihil in Republica agentes præclari, frui, vehementer expostulātium, idque non levis iniuriæ loco exprobantium.* Et vel ipse Virgilius hoc nobis insi-

67 nuasse videtur Eclog. 1. ubi † Melibæum dolentem, & deplorantem inducit, quòd agros, in quibus ipse magnopere laborasset, milites occuparent, & extranei suas segetes meterent:

Impius hæc tamen culta novalia miles habebit?
Barbarus has segetes? En quo discordia cives
Perduxit miseros: En, queis cōsevimus agros.

Impios enim milites vocat, ut ibidem Cerda, & alij Commentatores advertunt, quòd hoc attributum bellis, præsertim civilibus, dari solet. Barbaros † verò pro extraneis, sive alie-

68 nigenis ponit, iuxta huius vocis significationem, quam idem Cerda adducit Æneid. 7. versic. 685. & Nos 1. tom. lib. 2. cap. 7. num. 3. Et est videndus Erasmus in adagio: *Alienam metis messem*, ubi hoc satis illustrat, & adagium illud eò referri posse putat: *Quòd aliquoties fit, ut eiectis, qui sementem fecerunt, alij in eorum locum succedant, citraque laborem alienis fruantur sudoribus*, & Cassiod. lib. 2. epist. 24. ubi in simili inquit: *Nefas etenim est, ut in alios usus transeant, quæ sibi subtracta nō immeritò Roma suspirat.* Porrò Princeps, † qui

69 statum suum conservare, & augere cupit, benevolentiā, & beneficentiā erga subditos, qui illum iuvarunt, uti incunctanter, indesinenter, & liberaliter debet, ut in cap. præced. probavimus, quia ut egregiè inquit Seneca in epistola ad Opium: *Melius beneficijs Imperium custoditur, quàm armis*, & ut sapienter ait Coryphæus Græcorum Oratorum Isocrates ad Nicoclem Regem, certum, & exploratum est: *Tutissimam Regum custodiam non turribus,*

pro-

propugnaculis, mœnibus, satellitibus, aut armis contineri, sed amicorum præsidijs, civium benevolentia, propriaque virtute, quibus quidem opibus Regna, & Imperia non modò servari, verùmetiam indies augeri atque propagari. Et tradens alia, & exemplis illustrans Ioann. à Cochier in Thesaur. Polit. lib. 6. cap. 11. pag. 328. & seqq. Dom. Episcop. Chilens. Villarroel in lib. Iud. pag. 374. ubi quòd tunc Princeps populi dominus erit, cùm beneficus extiterit, & pag. 488. ubi quòd ille Princeps à Deo est, qui liberalis existit; latè & doctè P. Velazquez de opt. Principe lib. 3. annot. 14. & seqq. ubi probat beneficentiam proprium Principis characterem esse, & ut putet, debere se etiam quæ sponte tribuit. Et in nostris ferè terminis Adam Cötzen omnino videndus lib. 3. Politicorum, cap. 9. nu. 2. † ubi nihil magis Principem decere inquit, vel eum securiorem reddere, quàm si in provincijs recenter partis, vicos, castella, civitates, & provinciolas, quasi feuda in benèmeritos cum novo honoris titulo distribuat: *Hoc enim modo* (inquit) *fidam semper militum ac ducum manum promtamque parabit: quòd res illi suas tueantur constantius, quàm Principis.* Et quòd hæc non tam pertinent ad liberalitatē, quàm ad militarem prudentiam.

70

SVMMARIVM CAPITIS TERTII.

1 *PEnsionum super Commendis Indorum imponendarum causa & origo.*
2 *Pramia, quæ multis sufficiunt, uni soli dari non debent.*
3 *Caput quoddam novarum legum commendarum distributionem moderari iussit, & quare?*
4 *Commendæ quam ob causam dividi cœperunt? & de damnis huius divisionis.*
5 *Commendas redintegrari, & reuniri plures schedulæ iubent, & quare?*
6 *Commendæ titulo vltra duo millia argenti pondera cuiquam dari prohibitum fuit, & reliquum in pensiones distribui.*
7 *Instructionis Proregum quædā capita valdè notabilia citantur, quæ de causa, & modo pensionum assignandarum, agunt.*
8 *Pensionum assignatione, Commendæ non dividuntur, neque Indi varios dominos sortiuntur, contra Chiapam.*
9 *Commendatarius est veluti proprietarius Indorum. Pensionarius veluti usufructuarius.*
10 *Vsufructuarij pensionary, & alij, qui ex alienis rebus fructus percipiunt, nomina sinonoma sunt.*
11 *Cōmendatarij quo respectu dicantur usufructuarij.*
12 *Vsusfructus usus fructus, & servitus servitutis dari non potest.*
13 *Pensiones quod ius constituant super Indis, vel tributis eorum?*
14 *Vsusfructus ius, licèt cedi non possit alij, quàm domino proprietatis, commoditas tamen eius benè cedi potest.*
15 *L. si ususfructus 67. D. de iure dotium, l. arboribus 15. §. usufructuarius, D. de usufr. §. finitur, Inst. eodem, & alia iura similia explicantur, & concordantur.*
16 *Maioratus possessor, & quicunque gravatus rerum proprietatem post mortem suam restituere, illarum commoditatem interim, dum vivit, cedere potest.*
17 *Pensiones in beneficijs constitui possunt, licèt ipsa beneficia dividi non possint.*
18 *Feuda in subfeuda, qualiter dividi cœperint?*
19 *Libellarius contractus quis sit? & qualiter ab emphyteusi descendat?*
20 *Emphyteusis, ususfructus, & servitus qualiter constitui possit?*
21 *Emphyteusis, ususfructus, & servitus, & qualibet alia bona immobilia, vel immobilibus cohærentia, in feudum irregulare darī possunt.*
22 *Feudorum regularis natura quæ sit?*
23 *Pensionis, & pensionarij an beneficiorum, & beneficiatorum nomine veniant?*
24 *Pensionarij Commendarum Indorum extensivè Commendatarij dici possunt, & quare?*
26 *Pensionarij præstant iuramentum fidelitatis, & tenentur ad reliqua onera Commendatariorum.*
27 *Pensionarij beneficiorum non tenentur ad residentiam, Commendarū verò contrà, & schedula, quæ hoc præcipit.*
28 *Pensionum æque ac commendarum confirmatio petenda est.*
29 *Pensiones beneficiorum non causant incōpatibilitatem, & quid in pensionibus Commendarum?*
30 *Pensiones dare seu conferre non potest, qui commendandi facultatem non habet.*
31 *Pensiones sunt veluti partes Commendarum, & in earum locum subrogatæ, & de argumento de toto ad partem.*
32 *Subfeuda sunt veluti pars feudi dominātis*
33 *Subrogatum semper sapit naturam subrogati.*

Ex-

34 *Extrema ubi sic se habent, ut de uno perveniatur ad aliud, pari lance iudicantur.*
35 *Probibitum una via, per aliam in fraudem legis non debet admitti.*
36 *Alienatione alicuius rei probibita, probibetur eiusdem hypotheca.*
37 *Leges non debent frustrari, neque eludi.*
38 *Pensiones, quas dedit Prorex Marchio de Cañete, durante interdictione commendandi, nullæ declaratæ fuerunt.*
39 *Pensiones impositæ ultra facultatem imponentis, non solùm in excessu, verùm & in totum vitiantur.*
40 *Pensiones super Commendis semel aßignatas, faciliùs quàm ipsas Commendas revocari posse, tradit Matienzus, qui reprobatur.*
41 *Feuda cameralia quæ sint, remißivè.*
42 Entretenimientos, ayudas de costa, *& aliæ Regiæ largitiones, ex iusta causa semel datæ, ea durante, tolli non debent.*
43 Entretenimientos dados à benemeritos de la Nueva-España, i su origen, *remißivè.*
44 *Pensiones Cõmendarum, ut & beneficiorũ, non in quota fructuum parte, sed in quantitate constitui solent.*
45 *Pensionis quantitas pensionario, sine aliqua deductione impensarum, & aliarum contributionum regulariter solvi debet.*
46 *Pensio integrè solvitur, etiam si fructus diminuantur, vel eos omnes absorbeat.*
47 *L. 1. C. de annon. & trib. lib. 10. expenditur, & illustratur.*
48 *Pensiones deductis impensis, & oneribus solvendas esse, pluribus exemplis, & iuribus comprobatur.*
49 *Pensionarius an teneatur proprietario pro rata eius, quod collectæ, vel tributi nomine persolvit?*
50 *Pensio ubi libera, & exemta reservatur, nullum onus subit.*
51 *Pensiones omnes, quæ in Regno Perù super Commendis imponi solent, sunt liberæ ab omni contributione.*
52 *Pensionarij Commendarum rarò, vel nunquàm à proprietarijs molestantur super deductione impensarum, vel prætextu cõgruæ sustentationis, licèt hac in beneficijs sæpè petatur.*
53 *Tributorũ in materia, & præstatione, plurimum attendenda est praxis, & cõsuetudo.*
54 *Feudatarius nihil ratione impensarum deducit de pensione, aut servitijs, quæ domino vel alijs de eius mandato præstare tenetur.*
55 *Feudatarius, qui secundogenito alimenta præstat, nihil ratione huius oneris deducit de Adoha vel Rellevio.*
56 *Maioratus possessor, qui alimenta secundogenitis aßignata, præbet, nihil eis ratione impensarum deducere potest.*
57 *Pensiones non subiacent aleæ fortunæ, nisi casus fortuitus omnes fructus tollat, vel in tantum, ut pensioni non sufficiant.*
58 *Commendatarius satisfacit, si fructus, quos collegerit, relinquat pensionario.*
59 *Commẽdatarius cùm pensionem debeat respectu certorum fructuum, magis speciei, quàm quantitatis, debitor esse videtur.*
60 *Pensionis debitæ ratione fructuum, idem iudicium esse debet, quod ipsorum fructuum.*
61 *Pensio solvenda est etiã de fructibus amissis à beneficiato excommunicato, qui talem pensionem solvere debebat.*
62 *Census, subsidij, vel alterius præstationis debitor, ratione aliquorum fructuum, implet eos relinquendo pro pensione.*
63 *Pensionis non solutæ causa, si alicui fructus adiudicentur, & illi pensionis valorem excedant, qualiter computatio, & restitutio facienda sit? remißivè.*
64 *L. Lucius 12. D. de alim. & cib. leg. declaratur, & concordatur cum lege cùm certus, D. de trit. legat. & alijs.*
65 *L. inter stipulantem 83. §. sacram, vers.* Si stipulatus, *D. de verborũ oblig. expenditur.*
66 *Pensionarius habet hypothecam, & prælationem super fructibus beneficij, aut commẽdæ sibi gravatæ, & plures Auctores, qui de hoc agunt.*
67 *Pensio Ecclesiastica, vicem alimentorum obtinet, & eius solvendæ onus pro decursis, transit ad quemcunque beneficij successorem.*
68 *Pensionarij cùm non participent de impensis, & damnis commendarum, ità nec de earundem augmento, & beneficio quicquam petere possunt.*
69 *Lucri, & damni ratio æqua lance metitur.*
70 *Pensio an sit solvenda, vel integranda de beneficio specierum, si Commendæ taxa ad id non sufficiat?*
71 *Pensio finitur finita vita pensionarij, & cedit in commodum proprietarij.*
72 *Feuda, & subfeuda ubi finiuntur, redeunt ad dominũ directi dominij, iure reversionis.*
73 *Usufructus morte usufructuarij finitur, & ad proprietatem rediens cum ea consolidatur.*
74 *Consolidare quid propriè sit, & significet?*
75 *§ finitur, Inst. de usufr. & alia iura agentia de consolidatione usufructus, explicantur, & illustrantur.*
76 *Consolidationis verbum usitatißimum est in Regno Peruano, in materia pensionum, & Commendarum.*

77 *Pensio finita non consolidatur cum proprietate, ubi id expressum est in concessione Commendæ, & pensionis, quia ex ipsa investitura legem accipit.*
78 *Pensio non consolidatur cum proprietate, ubi proprietarius certam, & præfinitam quantitatem habere iubetur, & non amplius.*
79 *Quantitatis legatum ius accrescendi non admittit, & quare?*
80 *Consolidationis ius competit proprietario Commendæ, eo ipso quòd in eius concessione nihil in contrarium exprimatur, seu caveatur.*
81 *Casus omissus remanet in dispositione iuris communis, & cum eo disponens se conformare videtur.*
82 *L. præcipimus in fine, C. de appellat. expenditur, & illustratur.*
83 *Testator ubi non exprimit, ad quos velit hæreditatem suam pervenire, præsumitur vocare venientes abintestato.*
84 *Pensionis concessio seu constitutio si nulliter fiat, non acquiritur proprietario, sed iterum alij concedi poterit: & de casu in quo ita iudicatum fuit.*
85 *Casus notabilis refertur, in quo Auctor fuit fiscalis, circa quasdam Commendas, & pensiones provisas à D. Ioanne Borgia Gubernatore Novi-Regni Granatensis.*
86 *Voluntas, & potestas regunt omnes actus humanos, & in illis inspici debent, & etiã formæ observatio.*
87 *Actus plures referuntur, qui ubi in aliquo valere non possunt, sustinentur tamen in eo, quod licitum est.*
88 *Vtile per inutile non vitiatur.*

CAPVT III.

De Pensionibus, quæ super Indorum Commendis constitui solent, earumque ratione, origine, & natura, & de alijs quæstionibus erga eas usufrequentibus.

1 EAdè hæc ratio benemeritos Novi-Orbis remunerandi, de qua in superioribus diximus, pẽsionum necessitatem extorsit, de quibus in hoc capite dicere destinamus. Nam cùm benèmeritorum numerus augeretur, Commendæ autem deficiẽtibus Indis deficerent, aut diminuerentur; opertere visum fuit, ut huic incommodo obviam iretur. Et ne † in unum, vel alium præmia conferrentur, quæ commodè dispertita, ad plurium sustentationem sufficerent, ut aliàs dicitur in cap. quia nonnulli 3. de Clericis non resid. & in alijs iuribus, quæ infrà cap. 5. citabimus. 2

Vndè † in cap. 28. legum, quas novas vocant, anni 1542. quod reperitur in 2. tom. impres. pag. 193. iussum fuit, ut Commendarum distributio reformaretur, ac moderaretur, & Indis, sive (ut propriùs dicam) tributis Indorum, quæ hac moderatione mediante superessent, Conquisitores donarentur, quibus nullum eousque præmium obtigisset. Et ex inde, † ut apparet, Commendæ dividi cœperunt, & Indi, qui anteà uniti, & sub eodem Regulo, sive *Cacique*, constituti, uni tantùm Cõmendatario assignari solebant, inter plures distribui. 3 4

Quod tamen statim ipsis Indis, & Commẽdatarijs valdè damnosum esse apparuit, & gubernationi, ac conversioni eorũ, quæ ante omnia prætendebatur, omninò contrarium, ex ratione legis cùm pater, §. dulcissimis, D. de leg. 2. & l. 2. C. quando & quibus quarta pars debeat. lib. 10. Ac proinde † plures schedulæ latæ sunt, quæ huius damni mentionem faciẽtes, Indos anteà prædicto modo divisos, & separatos, coadunari iubent, & sub eodem semper *Caciquo*, insimul conservari, & commendari. Id quod enixè, & novissimè cautum reperio in quadam datâ Matriti 19. Iunij anni 1620. 5

Sed cùm illud desiderium plures benèmeritos remunerandi, adhuc perseveraret, electa via † fuit, quâ utrumque sine incommodo consequi posset, & ita primùm Peruano Proregi Dom. D. Fran. à Toleto 28. Decembri ann. 1566. 2. tom. pag. 239. & posteà Dom. Comiti del Villar 31. Martij ann. 1584. in mandatis datum fuit, ne pingues, quæ deinceps vacarent, Commendas, uni tantùm conferrent, quin potiùs curarent, ut nemo ultra duo millia aureorum pondera reportaret, & reliquum per viam pensionis inter alios benèmeritos distribuerent, ut ita ex eiusdem vacationis fructibus plures solari, & gratificari possent. 6

Quod idem † repetitum invenio in cap. 23. instructionis Dom. Proregis D. Ludovic. à Velasco dat. apud D. Laurentium 22. Iulij ann. 1595. tom. 2. pag. 314. nisi quòd hæc quantitatem illam duorum millium aureorum non tam Commendatarijs, quàm pensionarijs, præfinire videtur, ut constat ex illis verbis: *Con que ninguna pension passasse de dos mil pesos.* 7

Et iterum hæc pensionum causa, & origo repetitur, & magis exprimitur in eadem instruct.

struct.cap.53.eod.tom. pag.321.cuius verba, quia bassim, & fundamentũ huius capitis continere videntur, inserenda duxi, & sic habent: *He sido informado, que del dominio de casi todos los Caciques se han desmembrado muchos Indios, en que se ha hecho agravio à los señores naturales: i porque es justo que sean restituidos en sus señorios, estareis advertido, que quando algun repartimiento de mucho aprovechamiento vacare, no se divida, como se ha hecho en lo passado, en agravio de los dichos Caciques i Señores, sino que se dè la propriedad à uno, i en el se carguen pensiones à otros, i que la cobrança la hagan los Corregidores, i la paga los Caciques, debaxo de cuyo señorio estuvieren los repartimientos, que es la orden que me escrivio el Conde del Villar, que estava dada en esto, i lo que parece conviene guardar, i haziendose assi, no se desmembrarà el señorio de los dichos Caciques.*

Et in hæc recidunt, quæ de eisdem pensionibus, & earum causis rectè scribit Antonius de Leon in d.tractat.de confirm.Reg.1.par.cap. 1.num.31.& 32.& cap.19.n.39.& 40. † ubi ex his satisfacit cuidam obiectioni, quam inter alias, adversus Commendas Indorum faciebat Episcopus Chiapẽsis, nempè quòd per eas Indi dividebãtur, & à suis *Caciquis* separabantur. Etenim solùm tributa dividuntur, Indis sub eadem unione, aggregatione, & *Caciquo* manentibus, in cuius persona cæterorum Indorum nomine possessio Commendæ, ut suprà diximus, apprehendi solet: & Commendatario, qui etiam unus tantùm constituitur, acquiri; argum.l.3. D. de acq.poss.ibi: *Sed sufficit quamlibet partem eius fundi introire*, cum alijs, quæ alio loco trademus.

Et ita † Commendatarius est veluti proprietarius dictorum Indorum, sive tributorum, quæ ab illis præstantur, qui verò pensionem, vel pensiones capiunt, possunt comparari usufructuarijs, & reliquis, qui ex alienis rebus fructus aliquos, pensiones, mercedes, reditusvè percipiunt. Quæ † nomina synonoma esse, & sæpè pro eodem usurpari ostendit I.C. in l. fundi Trebatiani, D.de usufr.legat. ubi Bart. l.3.& 5.D.de usufruct.Clem. 1.in fine, de reb. Eccles.iunctis alijs, quæ tradit Gigas de pension.Menoch.consil.65.ex num.1.lib.1.& in tractatu de recup.poss.remed.15.nu.623.Roderic. de annuis reditib. lib. 1. quæst.1.num. 2.Gutier. de tutel. 3.par.cap.23.num. 16. & 17. Carrocius de locat. quæst. 10.num. 5. & plures alios cumulans D. Ioann. del Castillo lib.1.de usuf.cap.36.num.69.

Neque his adversatur, † quòd cùm Comendatarios in capitibus præcedentibus usufructuarijs similes esse dixerimus, habitã cõsideratione ad Regem nostrum, qui semper Indorũ proprius, & verus dominus remanet, † non videtur ex uno usufructu alterum posse deduci, l.cùm esset 33. in fine, D. de servit. rust. ibi: *Neque servitutis fructus constitui possit*, l. 1. D.de usufr.legat.ibi: *Quia servitus servitutis esse non potest*, cum alijs adductis à Pinel. in l. 1.C.de bonis mat. 3.par. Conan. lib.3. comment.cap.2.Donel.& Osuald.lib.4.cap.5.Anton.Fab. lib. 19. coniect. cap. 18. Pichar. in prin.Inst.de rer.divis.& Castillo d.lib.1.de usufr.cap.51.

Nam † eiusmodi pensiones non tam novum usumfructum in tributis Indorum constituunt, quàm ius quoddam designatæ quantitatis, ac veluti certæ cõmoditatis ab eo percipiendæ, cui Indi commendati fuerunt.

Quæ † cõmoditas in usufructu quoque cedi, donari, aut vendi pro vita usufructuarij rectissimè potest; quãvis usus fructus ipse si alij, quàm domino proprietatis absolutè cedatur, amitti soleat, ut † in l. si usus fructus 67. D. de iure dot.& in §.finitur cum similibus, ubi DD.Inst. de usufr. iunctã l.arboribus 13. §. usufructuarius, l.non utitur 45.in principio, & in §.planè, l.cui ususfructus 74. D.de usufr. §. 1. Inst. de usu, & habit.cum alijs, quæ latè adducunt, & hoc pacto in concordiam reducunt, innumeri Auctores, quos refert Barbosa in l. usufructu 58.D.solut. matrim. Castillo ubi suprà, cap. 69.num.6.& 7.& ultra eos Gregor. Lop.in l. 2. tit.31.part.3. verb. *El derecho*, Sarmient. lib.3.select.c.9.Rebuf. in tractatu de decimis, quæst.10.num.9. Everard. Bronchors in centur.1.Antinom.cap.91.Molina de primog.lib. 1.cap.21.num.24.& Mager. de advocat.arm. c.9.num.1050.pag.435.

Qui hinc † inferũt ad possessorẽ maioratus, ut pro tẽpore vitæ suæ, & si non ius ipsius maioratus, commoditatem tamen, & fructuum perceptionem cedere, & vendere posit. Quod generaliter ad quemcunque prohibitum alienare, aut post mortem suam restituere gravatum extendit, & pluribus comprobat Galganetus in tract.de condit.1.par. cap.17. num.9. & novissimè D.Larrea in discept. Granatens. c.10.n.3.& de protect.iur.Mager.ubi sup.

Et his simile est, † quod in pensionibus beneficiorum contingit, de quibus integrum tractatũ scripsit Hierony.Gigas, & plura congessit Flamin.in tract. de resign. benefic. lib.2.q. 15.per totam, & latissimè Nicol. Garcia in tract.de benef.1.p.cap.5. per totum, & Costa in tract. de ratione ratæ, quæst.10. Nam licèt beneficia ex dispositione Concilij Turonensis regulariter dividi non possent, cap.maioribus, cap.vacante 26.cap. cùm causam 36. de præbend.pensionum tamen onere servatis servan-

dis gravantur, ut ijdem Auctores, & communis praxis ostendit.

18 Et magis simile, † quod in feudis contigisse videmus, quibus concessis, cœperunt alia feuda minora à primis feudatarijs, vel etiam ab ipsis directis dominis concedi, & constitui, quæ subfeuda vocata sunt, ut constat ex cap. 1. de his qui feud. dar. poss. & ex locupletissimo tractatu quẽ Marinus Freccia de subfeudis scripsit cap. 1. §. similiter de lege Conradi, cap. 1. §. fin verò, qualit. olim feud. poss. alien. & ex latè traditis à Rosenthal. in tract. de feudis, c. 9. conclus. 45. num. 3. And. Khol. in tract. de subfeud. cap. 1. num. 5. Iul. Claro, §. feudum, q. 32. Hartm. Pistor. lib. 2. quæst. 44. num. 1. & Mart. Mager. de advocat. armat. cap. 9. num. 796. qui hoc uno ore approbatum esse testantur, ut regulariter quicquid concessum est in feudum, possit etiam subinfeudari.

19 Vndè † & emphyteutis permissum est, prædia emphyteutica alijs in emphyteusim concedere, qui libellarij dicuntur, ut constat ex textu, gloss. & DD. communiter in cap. 1. & per tot. de precarijs & libellis, Ias. in l. 1. C. de iur. emphyt. num. 9. Alvar. Valasc. de iur. emphyt. quæst. 35. Iulio Clar. receptar. sentent. tit. de emphyt. quæst. 1. Kalino, & alijs de verbis iuris, verb. *Libellarius contractus*, & Parlador. in sexquicent. differentiarum, diff. 71. n. 3.

20 Et † super eandem emphyteusim, usumfructum, vel servitutem constituere, ad eorum vitam duraturam, ut post plures, quos refert, observat Castillo d. tract. de usufr. cap. 35. num. 17. cum Molina, Cuiacio, Iulio Claro, Feliciano, & alijs, ubi num. seqq. idem in feudatarijs, & superficiarijs procedere docet.

21 Quibus † ego addo id, quod magis notabile & mirabile videri potest, nẽpè ipsã emphyteusim, vel ius superficiariũ, aut servitutẽ, & quælibet alia bona immobilia, vel quæ immobilibus hæreant, in feudum concedi posse, quamvis tale feudum irregulare, & degenerans videatur: cùm † regularis natura feudorum sit, quòd dominium directum remaneat penes concedẽtem, utile verò transeat in accipientem, ut ex sententia Speculat. docuit Imola in cap. potuit de locato, Ias. in l. 2. num. 3. C. de iure emphyt. Claud. Seisel. in specul. feud. rub. ult. nu. fin. & Rosenthal. ubi sup. cap. 4. conclus. 1. & 2. & conclus. 10. in fine, litt. D.

22

24 Ex quibus primò descendit, † quòd licèt in pensionibus, & pensionarijs beneficiorum controverti possit, & soleat, an beneficiorum, & beneficiatorum nomine veniat, & ad aliqua onera teneantur, ut constat ex traditis à Bursat. cons. 351. num. 27. Flam. Parisio de resign. benef. lib. 2. quæst. 15. Azeved. in l. 1. tit. 4. num. 5. lib. 1. reccop. cum alijs latè congestis à Zerola in praxi 1. part. verb. *Clericus*, §. ad secundum, ubi tractat, an in favorabilibus pẽsionarius dici possit beneficiatus? Salcedo in addit. ad prax. Bernard. Diaz cap. 62. ex num. 1. Nicolao Garcia in tract. de benefic. 1. part. cap. 5. per totum. In pensionarijs tamen nostrorum Indorum dubitare non liceat, quin extensivè Commendatarijs ipsorũ æquiparentur, & sub feudatarij, vel Subcommendatarij dici, & appellari possint. Maximè cùm easdem pensiones, non ab ipsis Commendatarijs, sed ab ipso Rege in titulum habeant, & sub eodem, ut diximus, prætextu, ac respectu, quo ipsæ Commẽdæ, concedi soleant, & eodem (ut plurimum) tempore duraturæ, quo casu etiam pensiones beneficiorũ venire appellatione beneficij doctè post plures, quos refert, resolvit idem Nicol. Garcia ubi sup. num. 5.

25 Quapropter † dicti pensionarij iuramentũ fidelitatis æquè ac ipsi Commendatarij nostris Regibus præstant, & ad servitia militaria, & reliqua obsequia Commendatarijs iniuncta tenentur, de quibus inferiùs agemus, & in simili probat, & prosequitur Freccia d. tract. de subfeudis lib. 1. cap. 3. pag. 17. & seqq. & in nostris terminis Matienz. in l. 5. tit. 6. lib. 5. recop.

26 Et quod magis est, † licèt pensionarij beneficiorum non teneantur in loco beneficij residere, ut ex communi omnium Doctorum resolvit Gigas in d. tract. de pension. quæst. 31. num. 4. quem & alios refert, & sequitur Flaminius Parisius d. tract. de resig. lib. 2. quæst. 15. num. 16. Pensionarijs tamen Indorum † iniun-

27 gitur hoc onus residendi, sive faciendi (ut dicũt) vicinitatẽ in capite provinciæ, ubi sita est Commenda, ex qua pensionem percipiunt, ut præter alias Regias schedulas, quæ id insinuare videntur, expressè dispositum est in quadam novissimè data Vlyssiponę 10. Augusti, ann. 1619. cuius etiam memini infrà cap. 25. num. 121. quæ relatis causis harum pensionum constituendarum (quæ eædem sunt, quas suprà perpendimus) residendi onus non minus Pensionarijs, quàm Commendatarijs iniungit, & ut in eorum titulis hoc gravamen apertis verbis inferatur, edicit; necnon, † ut necessitatem pe-

28 tendæ, & impetrandæ Regiæ confirmationis subeãt, pro pensionibus sibi concessis, æquè ac ipsi Commendatarij, de quo gravamine inferiùs etiã agemus. Et an, † licèt pensiones be-

29 neficiorum non inducant, nec causent incompatibilitatem cum alijs beneficijs, ut per Flaminium ubi suprà num 17. idem in pensionibus, de quibus loquimur, respectu aliarum pensionum, vel Commendarum probandum sit?

30 SECVNDÒ ex eisdem principijs deduco, eum † qui dare, vel accipere Indorum Commendas prohibitus est, iuxta ea quæ in capiti-

bus sequentibus adnotabimus, à pensionibus quoque dandis, vel accipiendis prohibitum esse censeri, cùm † veluti partes Commendarũ sint, & in earum vicem, & locum (ut diximus) subrogatæ, argum. l. quę de tota, D. de reivind. l. si unus, §. si cùm mihi decem, D. de pact. l. post divisionem, C. de furtis, l. potior, §. si de futura, D. de qui potior. & eorum quæ in simili tradit Freccia ubi sup. pag. 20. num. 31. vbi † quòd subfeudum dicitur esse pars feudi dominantis, nec dicitur ex toto separatum, & alijs, quæ de natura † subrogati notant tex. & DD. in cap. Ecclesia 2. ut lit. pend. Bart. & DD. in l. si eum, §. qui iniuriarum, D. si quis caution. §. hæc actio, D. si quis testam. liber. & in l. creditores, D. de leg. 1. Ias. in §. fuerat, num. 5. cum seqq. Inst. de action. Everard. in loco à subrogatis, Tiraq. in legibus connub. gloss. 5. num. 190. cũ seq. Marsil. sing. 255. & August. Barbos. & novissimè Alvar. Valascus in axiom. iur. litt. S. n. 56. & seqq.

Et quia † quando extrema sic se habent, quòd ex uno pervenitur ad aliud, vel tendunt ad eundem finem, etiam in materia pœnali, vel restringibili, extensio fieri solet, ita ut dispositũ in uno, & in reliquo locũ habeat, ut post gloss. in cap. 1. de postul. Prælat. notant Abb. & DD. ibid. & plures alij, quos refert, & sequitur Villaguta in tract. de extens. leg. prælud. 17. n. 23.

Eam nimirum rationem reddentes, quia aliàs † frustratoria esset prohibitio, & legi fraus fieret, quæ non patitur, ut quod unâ viâ alicui prohibetur, ad id per aliam admittatur, cap. cùm quod unâ 84. de reg. iur. in 6. ubi latè Pet. Pech. & alij, l. quod dictum, D. de pact. l. Seius, & Augerius, ubi Bart. D. ad leg. Falcid. l. scire oportet, §. si mater, D. de tutor. & curat. dat. ab his, l. fin. C. de reb. alien. ubi † prohibitâ alicuius rei alienatione, eiusdem quoque hypothecam prohiberi videmus, quod etiam traditur in auth. de non alien. §. alienationis, & §. quia verò, collat. 2. cum alijs congestis à Pet. Barbos. in l. cùm Prætor, §. ultim. num. 135. D. de iud. Surd. decis. 21. num. 4. & consil. 427. n. 40. Menoch. de præsumt. lib. 4. præs. 189. num. 82. & Valasco ubi sup. litt. P. axiom. 212. & 213. & in nostris terminis Commendarum D. Valençuela, omninò videndus, consil. 83. num. 153. ubi † quòd leges non debent frustrari, neque eludi.

Et ita in † Supremo Indiarũ Senatu iudicatum fuit contra eos, quos huiusmodi pensionibus quondam donavit Peruanus Prorex D. Andres Hurtado de Mendoça, Cannetij Marchio, durante interdictione provisionis Commendarum ei factâ, interim dum quæstio emergens de eisdem Commendis perpetuandis vel non, ventilabatur, & decidebatur.

Et mirè conducunt † ea, quæ loquens de pẽsionibus beneficiorum tradit Nicol. Garcia d. c. 5. nu. 430. & seqq. ubi resolvit, etiam pensiones impositas ultra potestatem, & iurisdictionem imponentis, pro quolibet excessu in totũ annullari, ex rationibus per eum adductis.

Tertiò ex prælibatis infertur, † minus tutam, & iuri consonam videri opinionem Ioan. Matienzo in l. 2. tit. 10. lib. 5. recop. gloss. 2. nu. 6. & 31. quatenus docet, has pensiones, & similes alias Regias largitiones, quæ benemeritis Novi-Orbis in defectum, sive supplementum Commendarum ex dispositione dictarum legũ novarum 22. & 30. anni 1542. & similibus, fieri solent, & in Nova-Hispania plurimum frequentari solebant, quas, *Entretenimientos, ò ayudas de costas*, vocamus, posse facilè, & ad liberum Regis nutum adimi, & revocari. Motus eo, quòd feudis Cameræ assimilentur, quæ quia in reditibus ex Regia Camera solvendis cõsistunt, iustiùs, & faciliùs revocari possint, iuxta tex. in l. 1. tit. 26. p. 4. ubi Greg. Lop. gloss. fin. & alia † quæ de istis feudis Cameralibus, & eorum natura tradit tex. in cap. 1. §. sciendum de feudis cognit. & in cap. 1. §. si verò, quæ sit invest. ubi Scribentes, Ias. in tract. de feud. num. 125. Zas. in epitom. feud. 4. p. n. 6. & 7. & par. 12. num. 31. & Rosenth. de feud. cap. 2. concl. 75. per totam.

Etenim hæc ratio in pensionibus neutiquam militat, quæ ex tributis Indorũ, & non ex Regia Camera (ut diximus) deducuntur. Et dato quòd † in alijs largitionibus, sive *Entretenimientos, ò ayudas de costa*, militaret, quatenus ex Regia gaza, Camera, vel patrimonio solvi iubentur, ubi tamen largiendi causa duraret, & remuneratio servitij merita non excederet, nõ magis auderem de earum, quàm de Commendarum facili revocatione consulere, cùm in utrisque laborum præmium, & Principis beneficium æquâ lance consideretur, & utrumque secundùm vulgaris iuris regulas durationem expostulet, ut infrà cap. 27. peculiariter prosequemur.

Et de his largitionibus † vulgò (ut diximus) *entretenimientos*, & eorum origine, & praxi in Nova Hispania, & in quibus à Commendis, & pensionibus differant, diligenter scribit Antonius de Leon d. tract. de confirm. Regijs, 1. p. cap. 16. ex num. 12. ubi etiam fol. 85. num. 41. insinuat, in eis esse necessariũ petere confirmationem, ex dispositione novarum schedularum, de quibus etiam inferiùs agemus.

Qvartò, prædictis etiam consequens est, eiusmodi † pensiones, ubi nihil aliud in cõcessione, seu tenore investituræ deciditur, non in quota parte Commendæ, aut fructuum illius, sed in certa, & designata pecuniæ quantitate

con-

constitui solere, ut post alios in simili observat Nicol. Garcia d.cap.5. num.362. & seqq. inquiens, quòd si contrarium fieret, esset scindere beneficium, quod prohibitum est in iure, cap. maioribus, de præbend. cum alijs per eum relatis.

45 Quæ † quantitas pensionario solvenda est à Commendatario, vel eius nomine à loci Prætore, libera & immunis à contributionibus, quas Commendatarij pro doctrina Indorum, administratione iustitiæ, salario *Caciorum*, fabrica, & refectione Ecclesiarum, & alijs rebus similibus solvere solent, etiam si his oneribus, & pẽsionis præstatione solutis, parum, vel nihil lucri apud ipsum Commẽdatarium remaneat, ut plerumque contingere videmus, ob supervenientem Indorum diminutionem, vel etiam ob gravamina pensionum, quæ tempore concessionis constituuntur, quæ efficiunt, vt aliquando nudum tantùm nomen proprietatis apud Commendatarium remaneat; & interdum illud solum lucrum, quod ex maiori pretio vẽditionis specierum in taxa designatarum, corrogare solet, cùm illæ minori in eadem taxa moderatæ sint.

46 Pro qua sententia facit, quod in simili, † de pensione beneficiorum omnes illius fructus absorbente, tradit Garcia ubi sup. num. 399. Guid. Papæ quæst. 8. ubi probat, annuâ pensione super fundo assignatâ, vel annuo reditu super molendino, minuto lucro furni, aut molendini, adhuc constituentem teneri ad integram pensionem. Et quod attinet ad onerum solutionem tex. optimus † in l. 1. C. de annon. & tribut. lib. 10. ubi Imp. ait: *Annonas is solvere debet, qui possessiones tenet, & fructus percipit.* Et gloss. addit: *Non autem illi, qui pensiones recipiunt, nisi sit consuetudo*: & idem resolvit cum Innocent. Bart. & Bald. Iulius Ferretus in tractat. de gabellis, num. 558. inquiens: *Quòd si statuto caveatur, quòd solvatur collecta de fructibus, non habebit locum in pensione, licèt appellatione fructuum contineatur, quam quis solvit pro fundo, aut beneficio.* Iunctis alijs, quæ novissimè ad utramque partem congerit D. Valençuela cons. 137. num. 7. & seqq. & cons. 115. num. 47. & cons. 186. ex num. 28.

47

48 Et possunt non ineptè ponderari † aliqua exempla, quæ deducuntur ex tex. in extravag. unica, §. Prælati, de decimis, extravag. suscepti, §. in illis, ne sed. vacan. cap. cùm olim 19. de censibus, l. neque stipendium, D. de impens. in reb. dot. fact. l. hactenus 8. l. si pendentes 77. §. si quid cloacarij, D. de usufruct. l. 2. ubi DD. C. de iur. emphyt. in quibus possessori beneficij, dotis, ususfructus, vel emphyteosis semper iniungitur integra præstatio decimæ Papalis, subsidij, procurationis, vel alterius cuiuslibet collectæ, aut tributi prædictis rebus impositi, eâ redditâ ratione, quia onus fructuum hæc impendia sunt, prout latiùs prosequitur Feder. de Senis cons. 43. Nicol. Festas. in tractat. de æstim. & collect. cap. 4. num. 26. & 32. Alvar. Valascus de iur. emphyt. quæst. 17. num. 1. & sequent. Gigas dict. tractat. de pension. quæst. 38. & cons. 16. Tiraquel. de primog. quæst. 74. Vvames cons. 288. sub tit. de præb. Moneta de decim. cap. 9. à num. 87. Ioann. Garcia in tractat. de expens. cap. 11. num. 11. 45. & 56. Flores de Mena lib. 2. variar. quæst. q. 21. num. 132. Castillo dict. tractat. de usufruct. cap. 56. num. 2. & sequent. & latè Sesse decis. Aragon. 7. part. 1.

49 Et quamvis † aliqui ex his Auctoribus, maximè Valascus, & Ioann. Garcia num. 57. qui plures allegat, & latiùs cæteris Nicol. Garcia dict. tractat. de benef. 1. parte, cap. 5. num. 171. docere videantur, mero iure attento, solventem, in aliquibus ex prædictis casibus, habere recursum contra eos, qui pensionem ex illis bonis, fructibusvè percipiunt, vel vti posse iure retentionis pro rata collectæ pensionem contingente, omnes tamen communiter resolvunt, id quod dictum est, quòd absque deductione tributorum, & nullo recurso habito contra pensionarios, debent integrè solvere collectas, & tributa, de consuetudine servari, ut asserit Ioann. Garcia ubi sup. num. 59. & de iure Hispaniæ, Avendaño de exeq. mand. 2. p. cap. 14. num. 9. & 21.

50 Et ipse Nicol. Garcia num. 172. cum alijs, quos adducit, idem agnoscit, † ubi pensio est reservata libera, & exemta ab omni onere, quia tunc onus pertinet in totum ad Rectorem, seu titularem beneficij, quales esse dixi

51 omnes † pensiones, quæ frequentiùs, & sub forma communi in hoc Regno Peruano super Commendis Indorum (de quibus agimus) cõstitui solent.

52 Adeò † ut vix, & ne vix quidem, viderim, vel audierim, quòd aliquis Commendatarius Indorum proprietatem habens, sub forma ordinaria sibi concessam, à pensionarijs quicquam eo prætextu refundi, vel diminui petierit. Sicuti neque ut sibi congrua sustentatio relinqueretur; quamvis hoc à pensionarijs beneficiorum sæpè implorare, & impetrare soleant eorum Rectores, ut latè prosequitur Nicol. Garcia dict. tractat. de benef. 1. parte, cap. 5. num. 367. & 399. & seqq. & novissimè D. Valençuela cons. 115. num. 47. & cons. 137. num. 7. & seqq. & cons. 186. ex num. 28. vol. 2.

53 Quæ consuetudo † licèt iure communi non esset ita firmata, nec tanti temporis diuturnitate præscripta, absque dubio servari deberet,

quia in materijs tributorum, & similium onerum solvendorum, plurimum valet, & etiam contra iuris regulas attendenda est, iuxta textum optimum, ubi notant DD. in l. si fine, §. Lucius, D. de administ. tut. cap. super eo, & ibi Abbas, de censibus, gloss. celebris, & ibi Bart. & omnes in l. 1. C. de annon. & tribut. lib. 10. idem Bart. & latiùs eius Additionator litt. A. in d. l. neque stipendium, D. de impens. in reb. dotal. Alvar. Valasc. & Avend. ubi sup. Vincentius de Franchis decis. 56. num. 6. & 8. cum alijs, quæ adduxi sup. lib. 1. cap. 19. num. 1.

Et pro eadem consuetudine adhuc, & magis in nostris terminis, † facit exemplum feudatarij, qui & ipse (sicut & nostri Commendatarij) ad collectas tenetur, ex eo, quòd rei infeudatæ fructus percipit, & dominus utilis est, ut probatur in cap. 1. §. vi autem, de investit. de re alien. fact. Valascus dict. quæst. 17. num. 3. Festasf. dict. cap. 4. num. 29. Inauditum tamen est, ut ob id posit aliquid deducere de servitio, vel pensione, quam præstat domino feudi, vel alij ex eius delegatione.

54

Quemadmodum † etiam contingit in eodem feudatario filio primogenito, qui tenetur fratri secundogenito vitam, & militiam præstare, & licèt hæc præstatio reputetur portio, & onus feudi, ut per Afflict. decis. 43. num. 2. & decis. 133. num. 2. Nihilominus tamen Adoham, & rellevium pro feudo integrè solvit, nec ob id, quòd secundogenito præstat, aliquid deducit, ut per eundem Afflict. decis. 252. num. 2. qui licèt in fine non videatur se firmare, Cæsar tamen de Vrsillis eius Additionator, num. 5. plures allegat id tenentes, & ultra eum Iacob. de Ayell. in tract. de iure adhoæ &c. num. 93. ubi dicit, quòd nunquam in adhoa est deducta vita & militia, sed solvitur integrè per primogenitum, sine aliqua deductione, quod idem repetit in rellevio, ibidem, num. 95. & Baeça de decim. tutor. cap. 29. num. 13. ubi in fine, ex Boerio decis. 244. aliud exẽplum adducit.

55

Et hæc † non incongruè, ob rationis similitudinẽ, applicari etiam possunt ad possessorem maioratus, qui alimenta secundogenitis præstat. Nam de quantitate illis asignata, nullam contributionem deducit, quod miror non tetigisse Molinam, alioqui plura de his alimentis tractantem, lib. 2. de primogen. cap. 15. & 16.

56

Atque hanc pensionariorum à tributis, & diminutionibus immunitatem, respexisse videtur Gigas dict. tractat. de pens. quæst. 62. num. 19. Alexander de Nævo cons. 63. num. 9. & Costa dict. tractat. de rata, quæst. 10. à num. 6. Dũ † dicunt, pensiones aleæ fortunæ obnoxias non esse, nec subiacere casui fortuito. Quod tamen Ego intelligendum existimo, nisi talis casus fuerit, qui omnes fructus tollat, vel eos, quibus ablatis pensio, beneficio, vel Commẽdæ iniuncta, solvi non posset. Nam tunc † Rector, vel Commendatarius de suo quicquam erogare cogendus non erit, & sufficiet, quòd pensionarijs id cedat, quod reliquum fuerit, eosque suo loco constituat. Nam cùm non ex persona sua, sed Commendæ ratione teneatur, & propter fructus, qui ex ea percipi possunt, non † tam quantitatis, quàm speciei debitor censeri debebit, atque eapropter, illâ peremtâ sine culpa sua, liberatur, iuxta ea, quæ notant DD. in l. Titiæ textores 34. §. fin. D. de legat. 2. DD. in l. licèt, C. de locato, Covarr. lib. 1. var. cap. 4. & Nos sup. lib. 1. c. 19. n. 40. & multum in nostris terminis Vincentius de Franchis decis. 79. num. 3. quem refert, & sequitur Costa ubi sup. quæst. 129. num. 9. ubi ait, † quòd de mercede, sive pensione debita in pecunia, occasione fructuum, idem iudicatur, quod de fructibus ipsis.

57

58

59

60

Et hoc ad ineundam eorum partitionem valdè tenendum esse, post Cagnolum, & Tiraquel. docet Covarr. lib. 1. variar. cap. 15. num. 10. & sequent. & Castillo dict. tractat. de usufruct. cap. 78. num. 6. & sequitur post plures alios, quos refert Nicol. Garcia dict. cap. 5. ex num. 227. † Inde deducens, pensionem solvendam esse ex fructibus à beneficiato excommunicato, vel suspenso amissis, cùm super illis sit imposita, & sit onus reale, & idem esse in subsidio, † vel alio onere imposito super fructibus, ut per Covarr. lib. 3. var. cap. 13. num. 8. vers. 12. ad finem, & alios ibi relatos: & in qualibet alia re censui supposita, Felicianus in append. ad lib. 1. de censib. cap. 1. n. 6. vers. *Neque obest, quòd census*, pag. 13. † Et, si ratione non solutæ pensionis, alicui fructus Commẽdæ adiudicentur, & illi pensionis valorem excedant, qualiter computatio fieri debeat, & excessus sit restituendus? videnda sunt, quæ in simili tradit Escobar de ratiocin. cap. 16. num. 54.

61

62

63

Neque his repugnat † tex. in l. Lucius 12. D. de alim. & cib. legat. quoniam ibi prædia, ex quibus libertis suis alimenta præstari testator iussit, magis demõstrationis causâ, & ut veluti loco pignoris essent, expressa esse videntur, quàm ut obligationem, & quantitatem fideicommissi mutaret, vel minueret, quam in persona hæredum constitui, & integrè singulis annis præstari voluit, etiam si ad id prædiorum fructus aliquando non sufficerent, ut idem tex. & gloss. & Doctores, ibi apertè ostendunt, & pluribus ornat Guid. Papæ, ubi

64

ubi sup.Roman.sing.432.Negusant.de pignor. 4. memb. 2.parte, num. 164. vers.22. Iulius Pacius in antinom.cent 6. cap.34. Galganetus alia iura similia adducẽs,in tract.de cõdit. & demõst.1.part.cap.5.n.4. & Mathias Collerus in tractat.de aliment.lib.1.cap.15.ex n.64.pag.530. & seq. Alioqui si in ipsis prædijs, vel ratione eorum, obligatio consisteret,contrarium proculdubio responderet I. C. ut patet ex l.cùm certus 5. D.de tritico legat. l. 2. in fine,D.de condit. & demonstr. l. si debitor 39.§.verosimile,de contrah.empt. l.interdum 73.l.interstip.§.sacrã,vers.*Si stipulatus*,D.de verbor.obligat.ubi † (quod magis est) Iulius Paulus insinuat,tali in casu,unius anni ad aliũ respectum non haberi,nec ubertatis,& sterilitatis compensationem iniri,sed quo anno nulli,vel pauci fructus nati sunt, nihil amplius deberi, expectandumque esse pensionario,ut iterum nascantur, & dari posint: *& per hasuices, aut cessaturam, aut valituram stipulationem*, quod valdè in nostro proposito notabile est, & ubi opus fuerit, consulendi erunt Bart. Alexand.& Ias.ibid.& Donell.num.9. Bald.in l.1.num.12. C. de fruct. & litium expens. Cuiac. lib.2. observat.cap.12. Petr. Benintend. decis.Bonon.64.à num.1.Alexand.& Barbos. in l.fructus,D.solut.matr.idem Alex. in l.4. §. Prætor,num.26.D.de dam.infect. Mendez de Castro in l.1.C.de annon.civil. n. 19. & Vincent.Carroc.in tractat.de locato,tit.de remiss. merced.quæst.8.cum alijs.

65

Et † de hypotheca, & prælatione, quam ob prædictã rationem pensionarius habet in fructibus beneficij, vel Commendæ sibi signatæ, tex.in l. codicillis, §.si instituto, D. de leg. 2. tex.in l. Imperatores, D. de publican. l. inter debitores, D. de pact.l.nihil proponi 120. D. de legat.1. d.l. Lucius de alim.legat. l.hactenus,vers.*Modica*,D.de usufruc.c.nisi essent,de præb. Archid. in cap.si quis loca 17. quæst. 1. Ioan.Faber in §.item Serviana,num.39. Inst. de action.Bald. cons. 182. volum. 5. Boerius quæst.66. Cacialup.de pens. quæst. 9. num. 8. Gigas in eodem tract.quæst.44.55.& 65.Roman.cons.338. Guido Pap. decis. 576. Ripa in l.1.§ si hæres,num.13.D.ad Trebell.Fanus de pignorib. in 4. memb. 2. part. num. 164. Afflictis decis. 95. Cephalus cons. 135. Corneus cons.206. volum.1. Covarruvias in cap. Rainutius,§.10.num. 8.de testamentis, Marchesan.de commission.2.part.cap.4.num.69. Collant. in pragm. Agricol. lib.3.cap.1. n.8. Nicol.Garcia ubi sup.num.204. 227. & 236. & plures alij, quos latè congerit Petrus Surd. in tractat. de alim. tit. 8. pag. 52. qui omnes hoc planiùs procedere docent, ubi designatio certæ quantitatis solvendæ ex aliquo fundo ad alimenta, vel aliud opus pium subordinatur.

66

Eosque sequtus Gigas quæst.44.& seq.post Roman.cons.388.multum in nostris terminis notat, † quòd cùm pensio Ecclesiastica vicem alimentorum habeat, ad quemcunque beneficij possessorem transibit,qui pensiones,etiam tempore alterius possessoris decursas solvere compelletur, contra illius bona, & hæredes, sibi iure easdem repetendi servato, ut tradit etiam Gãbara in tractat.de offic. & potest.legat. lib.6. num.428. Morla in emporio iuris, tit.6.in rub. num.34.Bursat.Cassador. & alij, quos refert Flamin.Paris.de resign. benef.lib. 1.quæst.8.num.40.& latissimè Nicol.Garcia, omninò videndus,d.cap.5.ex num.191. usque ad num. 203.

67

QVINTÒ ex eadem observatione, & natura istarum pensionum deducitur, quòd quemadmodum † pensionarijs nihil ob contributiones,vel diminutionem Commendarum detrahitur;ita nihil etiam ob earundem augmẽtum prætendere possunt, ultra quantitatem pecuniariam sibi assignatam, neque specierum (quas vocant) beneficio gaudere, nisi aliud (ut diximus) tempore concessionis cautum fuerit,quod raro fieri solet. Nam hoc totum in proprietarij favorem, seu Commendatarij commodum cedit, ut sic qui in uno gravatur,in alio relevetur, † & lucri, & damni ratio æquâ lance metiatur, l. eum qui 30. D. de iureiurand. l. si ex toto,in princip. D.de legat. 1. l.scribit, D. ad Trebell. l. iure succursum, D. de iure dotium, l. secundùm naturam, de reg. iur. cum alijs, quæ congerit Alvarez Velascus in axiomat. iur. litt. A. axiom. 625.& 628. & litt.G. axiom.38.& litt.L.axiom.84. & de pensionibus beneficiorum loquens Gigas quæst. 62, num. 13. Franc.Marcus decis. 210.num.2.part.2.Costa dict.tractat.de rata, quæst.108.num.6. & Nicol. Garcia d. cap. 5. num.362.& seqq. & ante omnes gloss. in Clement. 2. de decimis, verb. *Taxationem*, quæ expresè hanc eandem rationem assignat. Quod tamen Ego † limitandum censerem,ubi reditus Commendæ iuxta eius taxam non sufficiunt ad integræ pensionis præstationem.Nã tunc fortè audiri deberet pensionarius, si ex incremento specierum residui solutionem expostularet: cùm negari non posit illud beneficium occasione Commendæ ad eum pertinere, ut in simili docuit Vlpianus I. C. in l. generaliter 24. §. planè si fortè, D. de fideicommiss.libert.ibi: *Nec causari debere, quod minus ei relictum sit, cùm creverit eius legatum per testamenti occasionem, &c.* Et vide l.Papinianus 8.§.si cõditioni,D.de inofficios. testam.cum ibi notatis.

68

69

70

Quod etiam † efficit, ut finitâ vitâ, vel

71

vitis pro quibus pensio concessa est, statim etiam eius præstandæ obligatio finiatur, & hoc totum regulariter in Commendatarij proprietarij commodum cedat, sicuti contingit in pẽsionibus beneficiorum, ut per Caccialup. & Gigan. quæst. 1. Corras. de benef. 1. part. cap. 4. num. 9. & 10. Guillel. Cassador. decis. 10. num. 7. & 8. tit. de rescript. Paul. Æmil. decis. 161. num. 4. lib. 1. Caputaquens. decis. 303. n. 13. part. 2. Flamin. Paris. lib. 6. quæst. 4. num. 3. & 31. Covar. lib. 3. var. cap. 7. num. 3. & lib. 1. cap. 15. num. 12. Surd. de aliment. tit. 9. quæst. 11. num. 2. & 19. Gutier. canon. quæst. cap. 34. num. 64. Rodriguez de ann. redit. lib. 1. quæst. 5. num. 1. & seqq. Vincent. Filiucium de statu clericor. tract. 47. de pension. cap. 8. num. 1. & Nicol. Garc. d. cap. 5. num. 239.

72 Et in feudis, † quæ deficientibus successoribus in investitura vocatis, ad directum dominũ redeunt, ut in cap. 1. de eo qui finẽ fecit agnationi, cum similibus, quasi naturali ratione, & iure (quod vocant) reversionis, res eò, unde discesserat, redeat, & revertatur, de quo aliqua dixi sup. lib. 1. cap. 23. in fine. Et in simili de subfeudis loquens, & ad amissionem, quæ fit propter delictum subfeudatarij extendens, Marinus Freccia d. tract. de subfeud. lib. 2. pag. 279. num. 2. & de nostris Commendis agens Valençuela cons. 83. num. 149. & seq. ubi quòd hæc reversio est favorabilis, & Nos infrà cap. 27. num. 3. & 9. Et pariter † in usufructu, qui aliquo ex modis finito, qui referuntur in toto titulo D. quibus mod. usufr. amit. l. corruptionem, C. de usufr. & §. finitur, Inst. eodem, l. 24. tit. 31. par. 3. cum seqq. statim ad proprietatẽ convolat, & cum ea ipso iure, & absque nova possessionis apprehensione, consolidatur, ut in eisdẽ iuribus dicitur, & in l. 6. de usufr. accrescendo, & in §. 1. Inst. eodem, ubi Iustinianus eam rationem reddit, mutuatam ex I.C. Caio in l. 3. §. ne tamen, D. de usufr. *Ne aliàs in universum inutiles essent proprietates, semper abscendente usufructu*: de quo iuris articulo ultra Scribentes in dictis iuribus, & Iul. Paul. lib. 3. sentent. tit. 6. ubi Cuiacius in notis, latè agunt DD. congesti à Castillo in eodem tract. cap. 61. & ultra eos Barbosa in l. usufructu per totam, D. solut. matr. Conan. lib. 4. comment. cap. 6. ex num. 3. Petrus Greg. 1. part. syntag. lib. 4. cap. 5. num. 7. Goveanus lib. 2. var. lect. cap. 26. Medices in tract. mors omnia solvit, ex n. 34. Sarmient. lib. 3. select. cap. 9. & Everard. Broncorst. in cent. 1. antinom. cap. 91. Covar. lib. 3. var. cap. 8. num. 7. Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. 3. p. num. 37. & Alvar. Valascus cõsult. 66. num. 25.

74 Est autem † *consolidare*, rem, quæ à solido iam divulsa erat, iterum solido iungere, & velut in unum reducere, & coadunare, ut rectè notant Brissonius, Hottom. Kalinus, & alij, qui de verbis iuris scripserunt, verbo *Consolidatio*, & *Consolidare*: quo verbo Vlpianus in hac usufructus ad proprietatẽ reversione usus est in l. idẽ 3. & 6. D. de usufr. accresc. cui alludũt Iavolen. & Paulus in l. à libertis 35 D. de bon. libert. & in l. Sempronius 26. §. 1. D. de usufr. legat. dum solidam eam proprietatem appellant, in qua usufructus inest, † & Iustin. in dicto §. finitur, ibi: *Quæ res consolidatio appellatur*, & Tryphonin. in l. cùm in fundo 78. §. quòd si mulier, vers. *Ipsius autem*, ibi: *Vt habenti mulieri fundum usufructus cedatur, & ita cum proprietate consolidetur.* 75

76 Et eodẽ † cõsolidationis verbo, in hoc Regno Peruano communiter utimur, ubi de pẽsionum ad proprietatem Cõmendarum unione, & reversione tractamus, ut in terminis observat Matienzus in l. 6. gloss. 2. num. 30. & 31. lib. 5. recop. quam ideò regulariter fieri dixi, quia aliquando tempore concessionis contrarium cavetur, † quæ lex veluti propria, & specialis huius contractus, generalem excludit, l. contractus, ibi: *Legem enim contractui dedit*, D. de reg. iur. l. 1. §. si convenit, D. depositi, ibi: *Contractus enim legem ex conventione accipiunt*, l. in conventionalibus 52. D. de verb. oblig. ibi: *Contractui formã contrahentes dant*, cum alijs traditis à Velasco litt. C. axiomate 181. & litt. P. verb. *Provisio hominis*, axiom. 234. 77

78 Et etiã non admittitur, † quoties proprietario certa, & determinata quantitas à Rege, vel Prorege in remunerationem suorum meritorum in aliqua Commenda, sive *Repartimiẽto*, ut vocant, Indorum designata est, tunc enim etiam si proprietarius sit, accretionis sive cõsolidationis pensionis iure privatur, quia limitata causa limitatum producit effectum, l. in agris, cum vulgat. D. de acquir. rer. dom. & quia † de quantitate ad quantitatẽ non datur ius accrescendi, quando divisim data, vel legata reperitur, quia diversæ res, & distinctæ quãtitates operantur, ut nulla realis, nec verbalis coniunctio considerari possit, ut rectè docuit Baldus cons. 192. n. 2. & 313. in princip. lib. 1. Castrensis cons. 218. 400. & 406. lib. 2. Alex. cons. 55. n. 3. lib. 2. quos refert, & sequitur Tuschus litt. I. concl. 566. n. 24. & seqq. & Vlricus Hunnius lib. 2. var. tract. 8. q. 8. pag. 668. & dicam infrà cap. 12. num. 46. 79

Vndè talis pensio iterum vacare censebitur, & ad Regẽ redire, ut vel ab eo, vel illo qui eius nomine ius cõmendandi habet, iterũ provideatur, prout sæpè vidi de facto servatum, & præcipuè in Cõmẽda *de Lãbaieque*, nobili viro D. Ioanni Barberano concessa, ut ex ea quinq;

pon-

ponderum millia perciperet, quæ ei iussa fuerat consignari.

80 Cæterùm † ubi non quantitas designatur, sed universaliter, & collectivè Commenda alicui conceditur, eo ipso ius consolidationis pẽsionum, ubi vacare contigerit, concessum videtur, etiam si de hoc nihil concedens dixerit, dummodò contrarium non expresserit, quasi videatur se in hoc casu cum regulis iuris communis cõformare, l. conficiuntur, D. de iur. codicil. cum traditis à Menoch. de præsumt. lib. 4. præsumt. 21. n. 35. & præs. 202. à n. 1. cuius dispositioni † 81 casus omissi reservari videntur, l. cõmodissimè, D. de liber. & posthum. l. cùm Prætor, D. de iudicijs, l. si extraneus, D. de cõdict. ob caus. l. si cùm dotem, ubi Barbosa, D. solut. matrim. cũ alijs adductis à Velasco litt. C. axiom. 5. & seqq. & Iulius Clarus, qui alios allegat in §. testamentũ, q. 76. n. 10. & 11. † 82 l. præcipimus in fine, C. de appell. ibi: *Quidquid autem hac lege specialiter non videtur expressum, id veterum legum, constitutionumq́; regulis omnes relictum intelligãt*; cir ca quam plura, multum ad rem nostram conducentia, congerit Rolandus à Valle cons. 66. n. 30. & cons. 172. n. 44. vol. 1. Donel. & eius Additionator Osualdus lib. 1. cõment. c. 14. in fine, & signãter Paul. Castrens. cons. 241. ad fin. vol. 2. Mantica de cõiect. ult. vol. lib. 8. tit. 17. in fin. quos refert Castillo lib. 3. controvers. c. 17. n. 157. dum probant, † 83 quòd quoties testator non disposuit, ad quos hæreditas debeat pervenire, præsumitur voluisse, quòd perveniat ad legitimos hæredes venientes abintestato.

84 Planè † si pẽsionis concessio, & constitutio ob aliquem defectum nulla iudicetur, & declaretur, Cõmendatarius, sive proprietarius, eius consolidationem minus iustè desiderabit; quia tunc non tam vacatio inducitur, quàm res in pristinum statum reducitur, ut iterũ legitimè fiat, quod vitiosè primâ vice factum apparuit, arg. l. 4. §. condemnatum, D. de re iudic. iunctis alijs, quæ Ias. ibid. adducit, l. 1. §. versum, D. de in rem verso, & melioris tex. in l. voluntate, §. fin. D. quib. mod. pign. ibi: *In pristinam causam res redit, resoluta venditione*, cum alijs, quæ latè congessit Catel. Cotta in memorab. iur. verb. *Actus nullus*, & verbo *Vidua*, Tusch. litt. A. concl. 139. Surdus cons. 179. n. 51. Velascus in axiomat. iur. litt. A. n. 143. & seqq. & n. 175. & litt. F. n. 62. & 74. Quod adnotare operæpretium duxi, quia sæpè hic casus in facto contingit, & ita à Supremo Senatu pronuntiatum vidi in causa D. Gabrielis de Castilla Commendatarij Indorum de Guadocheri, qui pensionem sibi adiudicari petebat, quæ super eadẽ Commenda à Peruano Prorege cuidam consanguineo suo, & extero illius provinciæ assignata fuerat, & hac ratione non confirmata.

Et nuper cùm Ego in eodem Regio Senatu Fisci patronum agerem, alter casus accidit, qui mihi dignus visus fuit, ut his quoque Commẽtarijs interseratur. † 85 Nam cùm Novi-Granatensis Regni Præses, ac Gubernator D. Ioannes à Borgia, quasdam Commendas, quibusdã illius Regni incolis, alioqui benemeritis, assignasset, & in favorem cuiusdam filij sui certas super eisdem Commendis pensiones cõstituisset, quas modico intervallo, non modicâ pecuniæ quantitate acceptâ, cassavit, eiusmodi factum reprobatum fuit, & pecunia Commẽdatarijs refundi iussa. Et cùm Ego instarem illam in Fisci utilitatem cessuram, vel saltem pensionum reditus ei imposterùm applicandos, cùm Gubernator non nisi sub hoc onere eis Commendas concesserit, & eo ablato incertum esset, an eisdem easdem concedere vellet, & an prædicta, deductione non factâ, eorum merita exuperarent, atque ita in ipso Gubernatore, vel voluntas, vel potestas commendandi deficeret. Quæ † 86 duo omnium humanorum actuum basses esse videntur, l. multum interest, C. de eo qui alteri, vel sibi, l. 3. in fine, ubi gloss. C. de contrah. stipul. cum alijs, quæ plenè congerit Ias. in l. exigendi, n. 9. C. de procur. Deci. cons. 198. Hippol. sing. 266. Molin. de maiorat. lib. 1. c. 23. Castillo lib. 2. controv. c. 26. n. 4. Cochier in tractat. de primar. precib. pag. 24. & Ioann. Bapt. Lupus in tractat. de illegit. comment. 3. §. 2. num. 69. pag. 206. ubi ultra potestatem & voluntatem, etiam observationem formæ, & solemnitatis in actu requisitæ desiderat. Adhuc Senatus, Commendarum concessionem valere, censuit, & quod magis est, pensiones eisdem consolidari, vel pro non adiectis habere. Eo (ut existimo) argumento permotus, † 87 quòd quando donatio in aliquo potest valere, & in aliquo non, reiecto eo, in quo valere non potest, valet saltem in eo, quod potest, ut probatur in l. sancimus, C. de donation. & in rescripto, in cap. si eo tempore de rescript. in 6. & in constitutione dotis, in l. sive generalis, D. de iur. dotiũ, & in constitutione usurarum, licèt sint odiosæ, in l. placuit, & in l. pecuniæ, D. de usuris, & in constitutione servitutis, in l. proprium, D. com. præd. & in contractu emtionis, in l. fundus, D. de contrah. emt. & in stipulatione, licèt sit contractus stricti iuris, in l. sed si mihi, D. de stip. servor. & l. 1. §. sed si mihi, D. de verb. oblig. & in omnibus alijs contractibus, in l. hactenus, D. de const. pecun. l. si tibi, §. 1. D. de pact. l. rogasti, §. 1. D. si cert. pet. Quia † 88 utile per inutile non vitiatur, d. l. 1. §. sed si mihi, ubi Ias. & cæteri, l. 1. §. item quæritur, D. de aqua quotid. l. Pædius, D. de recept. arb.

§. quòd si quis, Inst. de inut. stip. latissimè Pet. Pechius, & alij in reg. utile, & in reg. non debet de reg. iur. in 6. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 644. n. 32. & cap. 657. n. 9. & seqq. Alvar. Velasco in axiom. iuris, litt. V. num. 192. & novissimè plura adducens D. Valençuela cós. 197. n. 91. & seqq. An autem post semel datam Commendam, possit Prorex super illa pensionem imponere, vel impositam ad aliam vitam prorogare? infrà cap. 11. ex n. 55. tractabimus, & an plures pensiones uni dari possint? & an causent incōpatibilitatem? vide infrà cap. 5. num. 88. & 89.

SVMMARIVM CAPITIS QVARTI.

1 *Commendas Indorum, qui conferre possint, recensentur.*
2 *Prorex Mexicanus quatenus Cōmendas conferre possit?*
3 *Duces, quibus novæ conquisitiones committuntur, Commendas conferre possunt.*
4 *Commendas Indorum qualiter olim Religiosi conferrent?*
5 *Audientiæ Regales Indiarum, quando, & qualiter commendandi facultatem habeāt?*
6 *Schedula quædam refertur, quæ Audientijs Indiarū Commēdandi facultatem denegat.*
7 *Audientia Limensis, in vacante gubernationis, Commendas conferre noluit, & ob id laudata fuit.*
8 *Feuda qui concedere possint?*
9 *Beneficia Ecclesiastica, & pensiones super eis, solus Pontifex concedit, aut imponit, vel ab eo causam habentes.*
10 *Vsumfructum nemo imponere potest, nisi dominus proprietatis, vel domini mandatum habens.*
11 *Maioratus possessor an sit verus dominus, & possit usumfructum concedere? remissivè.*
12 *Proreges an sine speciali mandato Commendas conferre possint?*
13 *Proregum dignitas, & authoritas magna est, & immediatè Principem repræsentant.*
14 *Legati à Latere conferunt beneficia, & pensiones ex solo titulo legationis, absque alio speciali mandato.*
15 *Distantia longa multa operari solet.*
16 *Vicarij Regis in remotis constituti, videntur habere facultatem commendandi, cùm possint alienationi feudi consentire.*
17 *Regis assensus quoties requiritur in electione Episcopi, sufficit, quòd eo absente consentiat eius Vicarius.*
18 *Proreges cùm iam ab antiquo soliti sint Commendas conferre, non videtur iam necessariū, quòd ad id habeāt speciale mādatū.*
19 *Mandatū generale cōprehendit consueta, & actus similes, etiā alioqui excipi solitos.*
20 *Mandato generali veniunt cōcessiones fieri solitæ in remunerationem servitiorum.*
21 *Prælatus alienare prohibitus, potest ob merita infeudare, & tutor, & curator.*
22 *Proregis mādatū multū debet extēdi, quādo id exigit quies, & pax provinciarum.*
23 *Proreges hodie nō posse Cōmendas conferre absq; speciali mandato certius est, & quare?*
44 *Lex quædam earum, quas novas vocant, Proregibus ademit commendādi facultatē, ut omnes Commendæ in Corona Regia incorporarentur, quæ tamen in Peruvio servata non fuit.*
25 *Proregibus quando dari cœptum fuerit speciale mandatum ad Indos commendandos?*
26 *Mandatum generale nō comprehendit ea, quæ solent specialiter delegari.*
27 *Mandato quantumvis generali non censetur concessa facultas ad donandum.*
28 *Feudi concessio non venit in mandato generali.*
29 *Proreges in provincia sibi commissa ordinariam iurisdictionem habent.*
30 *Proreges quatenus Commendas conferunt, non ordinariam, sed delegatam iurisdictionem exercere dicuntur.*
31 *Prætor, qui in alijs habet iurisdictionem ordinariam, in causa tamen sibi specialiter commissa, est delegatus.*
32 *Nuntij, & alij Legati, qui ex concessione sibi facta à R. Pontifice provident beneficia reservata, dicuntur delegati, maximè si eis datur instructio, quam observare debeant.*
33 *Gubernatores plures provident Commendas, ex solo titulo officij, absque speciali mādato, & quare?*
34 *Iurisdictio delegata ad universitatē causarū, cēsetur, & iudicatur tāquam ordinaria.*
35 *Proreges & Gubernatores, qui commendandi facultatem habent, an eam subdelegare possint?*
36 *Delegatus à Principe subdelegare potest.*
37 *Delegatus etiā à Principe non subdelegat ea, quæ sibi specialiter sunt commissa.*
38 *Causa gravis, & in qua censetur electa industria personæ, non subdelegatur, nec transit ad successorem.*
39 *Commendandi facultatem, quòd Proreges, & alij subdelegare non possint, aliquibus schedulis cavetur, quæ referuntur, & qui eorum vices hac in parte suppleant.*
40 *Prorex benè poterit alicui committere, ut aliquem de Commenda in tali provincia vacante investiat.*

41 Gubernatores in locũ defunctorum, & interim dum alij providentur suffecti, Commendas conferre possunt, & quare?
42 Faciens per alium videtur facere per se ipsum.
43 Commendas Indorum ex consuetudine etiã Iudices ordinarij concedere alicubi possunt.
44 Locumtenentes Gubernatorum quando habeant facultatem Commendas conferendi?
45 Facultas aliquid faciendi, quando alternativè pluribus datur, quilibet ea uti potest, & idem est, si simpliciter pluribus cõmittitur.
46 Vna & eadem res, vel commißio, non potest pro parte valere, & pro parte non.
47 Proreges, vel Gubernatores, quæ faciunt intra tenorem suorum mandatorum, perinde est, ac si à Rege fierent.
48 L. pater, D. de manu. vind. ponderatur, & illustratur, & aliæ similes.
49 Commendarum tituli aliquando sub Regio nomine, & sigillo expediri à Proregibus solent, vulgò Por Don Felipe.
50 Mandati fines qui excedit, actum in totum nullum reddit.
51 Subreptio est individua, & facit totam gratiam vitiari, ubi non sunt capitula separata.
52 Pensio quæ excedit quantitatem narrativæ, vel potestatem concedentis, est nulla in totum.
53 Iurisdictio est individua, & si excedatur, actus in totum vitiatur.
54 Locatio facta in lõgius tempus, quàm quod in mandato continetur, in totum vitiatur.
55 Casus litis olim agitatæ inter D. Anton. Vacam de Castro, & milites, quos vocant Lanças y Arcabuces, refertur.
56 Facta contra mandatum, pro infectis habentur.
57 Invalidum est, quod fit, vel conceditur ab eo, qui ius faciendi, aut concedendi nõ habet.
58 Mandatum quodlibet videtur comprehendere casus minores expressis.
59 Mandatum non videtur excedere, qui illud implet per æquipollens, aut in melius commutat, vel sequitur verosimilem volũtatem mandantis.
60 Mandato quæ vicina sunt, in eo includi videntur.
61 Mandatum non habens, vel illud non præsentans, nihil eius virtute validum facit.
62 Mandatum ab initio non habere, vel illud posteà esse suspensum, limitatum, aut revocatum, paria sunt.
63 Mandatum etiam si detur ad donandum causa remunerationis, cessat post illius revocationem.
64 Proregibus Peruanis Marchioni de Cannete & Montesclaros, fuit revocatum mãdatum commendandi Indos, & de dubijs super hoc ortis.
65 Tertiæ partis detractio in Commendis Regni Peru quando cœperit?
66 Mandati revocatio, quæ non pervenit ad notitiam mãdatarij, regulariter non annullat gesta virtute mandati. & quid in facultate data Vicario ad conferenda beneficia?
67 Revocationis mandati ignorantia potius, quàm scientia præsumitur, & quare?
68 Habilitas delegati ubi consideratur, tempus datæ actus, quem gessit, inspici debet, tam affirmativè, quàm negativè.
69 Cap. quodam, cap. postquã, & cap. dudum de præb. in 6. ponderantur, & illustrantur.
Lex eius qui in provincia, § quas verò, D. si cert. pet. ponderatur, & illustratur, ibidem.
70 Revocationis mandati scientia non requiritur in his, quæ pendent ex sola voluntate revocantis, vel sunt ardua, & num. 72.
71 Excommunicari quis non potest à proprio Episcopo post privilegium ad id impetratũ, etiam si Episcopus illud ignoret.
Cap. volentes de priv. in 6. & c. 1. vers. Nam si alicui de conceß. præb. ponderantur, ibid.
72 Matrimonium inutiler contrahitur post revocationem mandati, etiam à procuratore ignoratam.
Cap. fin. de procurat. lib. 6. ponderatur, & illustratur, ibidem.
73 Senatus Regius Indiarum qualiter se habuerit in Cõmendis collatis à Prorege Peruano Marchione Cannetij post mandati revocationem?
74 Beneficia Principum, vel illorũ qui Principem repræsentant, non debent vacuari.
75 Errorem cõmunem, qui bona fide sequutus, aliquid accepit, vel acquisivit, molestari non debet.
L. Barbarius, D. de offi. Præt. & l. 4. tit. 4. part. 3. ponderantur & exornantur, ibidẽ.
76 Proreges, & Gubernatores, aut legati provinciarum, quæ faciunt contra vel præter mandata, & instructiones suas, sustineri debent favore provincialium, licèt ipsi reprehendendi veniant.
77 Provinciales nõ debent à Proregibus petere formam suarum instructionum, aut mãdatorum.
78 Prorex est velutì institor Regis, pro cuius factis dominus tenetur, & sibi imputat, qui præposuit.
79 Dare ubi quis licitè non potest, neque alter ab eo recipere.
L. 1. C. de cupress. ex luco Daphnis lib. 11. põderatur, & illustratur, ibid.
80 Malæ fidei possessor est, qui habet titulum,

ab eo, qui illam dare non potuit, maximè si id scivit, & fructus restituere debebit.

81 Actus nullus nullum producit effectum.

82 Schedula notabilis ann. 1618. refertur, & expenditur, quæ irritat Commendas contra tenorem mandatorum datas, & fructus restitui iubet.

83 Clausulæ decreti irritantis quanta sit vis, & quòd est sicut fulgur, ad destruendum quidquid in contrarium factum invenitur.

84 Proreges, vel Gubernatores, qui commendandi ius habent, an ubi absunt à suis provincijs, Commendas conferre possint?

85 Iurisdictionis voluntariæ quæ sunt, etiam extra provinciā exerceri possunt, secus quæ contentiosæ.

L. fin. D. de iurisd. omni. iud. l. 2. D. de offi. Proconf. l. 17. tit. 4 part. 3. explicantur, & concordantur, ibidem.

86 Commendarum provisio, quia oppositionem requirit, non videtur ad voluntariam iurisdictionem omninò pertinere.

87 Beneficiorum collatio dicitur spectare ad iurisdictionem contentiosam, & quare?

88 Absens extra territorium potest delegare ea, quæ ipse in eo facere posset.

89 Proreges non possunt, neque in totum, neque in partem delegare suam potestatem gubernandi, aut commendandi.

90 Proreges, aut Gubernatores, etiam in articulo mortis constituti, Commendas conferre possunt, & de casu Proregis Comitis Montis-Regij.

91 Feuda possunt concedi etiā à constitutis in articulo mortis, dummodò sanæ mentis sint.

92 Successor in dignitate tenetur expedire titulum Commendæ, beneficij, aut feudi concessi à suo antecessore, etiam constituto in articulo mortis.

CAPVT IV.

Qui Commendas, vel pensiones Indorum concedere possint, & an ad hoc etiam in Proregibus speciale mandatum desideretur?

QVÆ in præcedentibus diximus, viam nobis aperiunt ad resolutionem quæstionis, quam in hoc capite discutiēdam suscipimus. Etenim cùm Commendæ, & pensiones Indorum ex ipsis Indis eorumque tributis constituantur, quæ summo, ac mero iure nostris Regibus, quorū vassalli sunt, deberi probavimus, par est, ut dicamus, † eisdem dumtaxat Regibus illarum cōcessionem cōpetere, vel illis, quibus ipsi suas vices hac in parte commiserint. Quales hodie esse reperio Proregem Peruanum, & Mexicanum, Præsidem ac Gubernatorem Novi-Regni Granatensis, Hispaniolensem, sive Sancti Dominici, Guathemalensem, Panamensem, Philippinensem, & Chilensem, & Gubernatorem Tucumanensem, Paraguaiensem, Sanctæ Crucis de la Sierra, Quixensem Antiochenum, Musorum, Sanctæ Marthæ, Gritensem, Carthaginensem, Auriensem, Veraguensem, Caraquensem, sive de Venecuela, Cumanensem, Sanctæ Trinitatis, Floridensem, Iucatanēsem, quos fidè, & diligenter congessit Anton. de Leon in tract. de confirmat. Reg. 1. par. cap. 7. per totum. 1

Ea tantùm † in parte, meo iudicio, notādus, quòd eodem capite num. 30. & cap. 6. num. 8. Mexicanum Proregem huius facultatis omninò expertem constituit, cùm tamen certius sit illam illi peculiari mandato, ut & Peruano committi solitam fuisse, cuius forma refertur in 2. tom. schedul. impressar. pag. 298. nisi quòd posteà hoc continuari desijt, propterea quòd ultimis hisce tēporibus aliquibus schedulis, & præsertim quadā dat. Matrit. 4. Mart. ann. 1607. cautum fuit, ut Indorum Commendæ, quæ in ea provincia vacaverint, Coronæ Regiæ applicentur, ob rationē quam infrà trademus: quod tamen non impedit, quin privati, qui schedulas his anteriores ad Commendas vacaturas habebant, illis ab eodem Prorege donentur, & alij, qui alias similes, etiam nunc impetrare solent, cū contrariarū derogatione. 2

Ducibus etiā, † qui aliquas provincias barbarorum infidelium suis expensis conquirendas, & ad Christi Fidem, & Regis nostri recognitionem convertendas suscipiunt, eadem facultas sæpè concedi solet, ut sic libentiùs has expeditiones capessant, & socios ac milites, qui eos in eisdem adiuverint, remunerare possint, & de hoc plures Regiæ provisiones, & ordinationes existunt, & præcipuè illa quæ vocatur, *Del bosque de Segovia*, 13. Iulij an. 1573. quæ habetur in 4. tom. impress. pag. 1. & refertur ab Ant. de Leon d. cap. 6. Et † extat sched. an. 1527. d. 2. tom. pag. 187. quæ ostendit, olim per Religiosos viros, qui hos Duces comitabantur, similes Commendas dari solere, & in posterum eorum saltem consilium requirendum esse. 3 4

Regales item † Indiarum Audientiæ, sive Cancellariæ, & illæ præcipuè, quæ Prætoriales dicuntur, de quibus infrà lib. 4. cap. 4. hoc ius conferendi Commendas, olim habuisse videntur, ut insinuat quædam schedula dat. 5

Ma-

Matriti, 5. April. ann. 1528. ad Audientiã Mexicanam directa, quæ habetur in d. 2. tom. pag. 195. & seq. quod tamen posteà cessare iussum fuit per aliam Pacis Iuliæ, vulgò *Badajoz*, 23. Iul. ann. 1580. quæ extat in 1. tom. pag. 248. & hoc totum Proregibus reservari iubet; quibus tamen defunctis, eædem Regiæ Cancellariæ hoc munus resumunt, ut & reliqua, quæ Proregum gubernationi commissa reperiuntur, de quo Nos infrà lib. 4. cap. 4. tractabimus, & in terminis tradit Anton. de Leon ubi sup. cap. 8. num. 3. fol. 46.

Suntque ad idem confirmandũ Regiæ schedulæ expressæ ann. 1550. & 1563. quæ reperiuntur d. 1. tom. pag. 252. & 253. † quæ tamen ultima, in peculiari casu mortis Licentiati Castro, qui ad Peruvij gubernationem, cum facultate etiam commendandi, missus fuerat, contrarium statuit, iubetque, ut Regalis Audientia Limensis hoc munere abstineat, & nullas Commendas concedat, sed futuro Proregi reservet. Qui casus, cùm specialis fuerit, non videtur alias anteriores schedulas derogare, sed potius confirmare, arg. l. nam quod liquidè de penu legat. cum similibus. Et ita sæpè practicari vidi, & audivi, † quamvis dicta Cancellaria Limensis, cum gubernationis habenas suscepit, ob mortẽ D. Proregis Comitis Montis-Regij, & iterum ob absentiam D. Principis de Esquilache, satiùs, & tutiùs duxit, à Commendarum provisione supersedere, quò plura tributa Regio Fisco applicari possent, & ut à se calumnias, & querimonias competentium, sive prætendentium depellere, quibus omnibus remunerandis, sufficiens esse non poterat. Ob quod factum honorificè Regijs litteris cõmendata fuit, per sched. dat. Matriti 4. Febr. ann. 1608. & ann. 1622. quæ in eiusdẽ Audientiæ Archivio servantur.

Esse autem hæc, quæ diximus, iuris regulis consentanea, indè probari potest, † quòd idem in feudis contingit, quibus nostras Cõmendas valdè similes esse, suprà cõmonefecimus, nullus enim præter eum, qui rei infeudandæ directum dominium habeat, vel cui ille vices suas commiserit, illa regulariter cõcedere potest, ut constat ex tex. in cap. 1. de ijs qui feud. dar. poss. cum latè congestis à Rosenth. in tract. de feud. cap. 3. per totum.

Et similiter † in beneficijs, & pensionibus beneficiorum, quas etiam solus Romanus Põtifex concedit, vel imponit, ob id quod eorundem beneficiorum dominus dicitur, & in eis plenissimam potestatem habet, cap. cuncta per mundum 9. quæst. 3. cap. 2. de præb. in 6. Clem. 1. in fine, ut lite pend. cum alijs. Vel legati à latere, aut alij inferiores, quibus Papa id delegaverit, ut constat ex adductis ab Oldrado cons. 226. Gigante in tract. de pensionibus, q. 6. Corras. de benefic. 1. par. cap. 4. & pluribus alijs apud Nicol. Garc. in tract. de benefic. 1. part. cap. 5. nu. 274. cum seqq.

Pariter quoque † usumfructũ, vel aliam servitutem nemo alius, quàm dominus proprietatis, vel domini mandatum habens, suis prædijs imponit, l. 1. D. comm. præd. l. 2. D. de servit. §. ideò autem, Inst. eod. l. quod nostrum 63. l. si dominus 72. D. de usufr. cum alijs traditis à Molina lib. 1. de primog. cap. 20. ubi occasione huius regulæ disputat, † an possessor maioratus possit in eius rebus usumfructum constituere? & resolvit, non posse, nisi solam eius cõmoditatem, seu fructuum perceptionem ad tẽpus vitæ eius duraturam, arg. l. peto, §. prædiũ, D. de legat. 2. & idẽ probat procedere in emphyteuta, & feudatario num. 6. & 7. & D. Ioã. del Castillo in tract. de usufr. lib. 1. cap. 5. num. 2. & seqq. ubi disputat, an possessor maioratus usufructuarius tantùm, vel verus dominus sit.

Sed quod ad Proreges spectat, † non iniustè in dubiũ vocari potest, an eo ipso quòd ad hoc munus electi, & mandati fuerint, commendandi ius habeât, etiam si de eo specialis commissio non expediatur? Et pro affirmativa parte summa huius muneris dignitas, & auctoritas considerari potest, † quæ efficit, ut ipsius Principis personã immediatè repræsentare videantur, & eâdem potestate in omnibus uti posse, nisi specialiter sibi interdicta fuerint, ut notant DD. per tex. ibi in l. 1. C. de offi. vicar. cap. 1. eodẽ in Decretal. & in l. 1. D. de offi. Præfect. Præt. l. fin. tit. 1. & l. 22. tit. 9. p. 2. Bart. in l. 1. §. hi quibus, D. de legat. 3. ubi inquit, quòd ita loquitur titulus de officio eius, qui vices alterius gerit, Alex. in rubrica, D. de offic. eius, n. 3. & 4. Sigismundus Lofred. cons. 30. num. 7. fol. 187. inter consilia feud. iunctis alijs, quæ latissimè quarto libro dicemus, & peculiari tractatione prosequutus est Ioann. Franc. de Ponte de potest. Proreg. tit. 1. n. 1. & per totũ.

Accedit his legatorum à latere exemplum, & similitudo, † qui ob eandem dignitatis sublimitatẽ, in provincia ubi hac legatione funguntur, absque ullo speciali mandato, beneficia conferre possunt, & pensiones imponere, & omnia exercere, quæ potest Episcopus in sua Diœcesi, ut per Specul. tit. de legato, §. nunc ostendendum num. 54. Cuchum in maior. inst. lib. 2. tit. 5. num. 83. & in minor. lib. 2. tit. 8. §. ante omnia, Zechus de benefic. & pension. cap. 11. num. 5. Gambara de offi. & potest. leg. à latere lib. 6. num. 77. Rebuff. Corras. & alij, quos refert, & sequitur Nicol. Garcia d. cap. 5. num. 281. & seqq. quamvis contrarium sentire videatur Oldrad. cons. 226. Gigas de pension. q. 6. num. 4. & 5.

Rur-

Rursus non parum eidem sententiæ adstipulatur † longa istarum provinciarum distantia à Regno Hispaniæ, ubi Reges nostri commorantur, & degunt, quæ cùm plura alia operari soleat, de quibus per tex. & DD. præcipuè Lucas de Pena in l. mediterraneos, C. de anno. & tribut. & nos latiùs infrà lib. 3. c. 10. n. 28. tũ maximè hoc, † ut ipsius Regis Vicarij in remotis constituti, ex solo titulo Vicariatus, tales Cõmendas cõferre possint. Quemadmodũ ob eandem rationem, possunt consentire alienationi feudi, ut concludit Isernia in l. Imperialem, num. 17. & ibi Afflict. notab. 16. num. 12. de prohib. feud. alien. per Frid. idem Afflict. in constit. divæ memoriæ, n. 23. & in cap. in generali, n. 24. si de feud. fuer. contro. inter dom. & agn. Anton. Capicius decis. 156. nu. 10. & Cassanæus cons. 17. num. 4. vers. *Et quod non.*

Quibus arridet, † quod in fortioribus terminis tenet Archid. in cap. Reatina, 63. distinct. docens, quòd ubi requiritur consensus Regius in electione Episcopi, sufficit, quòd absente Rege, consentiat eius Vicarius, circa quod plures etiam alios allegat Palac. Rub. in rep. Rub. de donat. inter, in introd. & Ias. qui de communi opinione testatur in l. in provinciali, §. si ego, num. 6. D. de novi op. nunt.

Denique illud quoque expendi posse videtur, † quia quamvis concederemus, de rigore iuris Commendarum provisionem in generali mandato gubernationis dictorum Proregum, & aliorum similium Gubernatorum non comprehendi, cùm tamen tot iam retro temporibus hanc facultatem eisdem concedere soliti sint, non videtur quòd ampliùs specialis eius commissio desideretur, ex doctrina Bartoli in l. fin. in princ. D. quæ in fraud. cred. ubi ait, † in mandato generali venire id, quod est de consuetudine, & quod in actibus similibus ei, qui mandatur, fieri solet: quod sequitur, & etiam ad casus alioqui excepi solitos, sed postea fieri consuetos, qualis est donatio, extendit Alexãder in l. solitum, §. fin. de pignor. act. & ad obligationem rerum domini, qui eam facere consuevit, etiam si in mandato non adsit clausula, *cum libera*, Matthæ. de Afflict. in cap. unico, n. 219. ex quib. caus. feud. amitt. & plures alios referens Iulius Clarus, & eius addition. Baiar. in §. feudum, quæst. 3.

Et maximè, † quando tales concessiones, vel obligationes fiunt in remuneratione servitiorum, prout in nostro casu contingit, sicuti latè probat, & prosequitur Tiraq. in l. si unquam, C. de revoc. donat. verb. *Donatione largitus*, num. 26. & 27. cum seqq. & Ioann. Garcia in tract. de donat. remunerat. num. 14. 22. 23. & 31. ubi † quòd Prælatus, aliàs prohibitus alienare, potest ob merita infeudare, & tutor, & curator, & procurator generalis, & quilibet administrator donare remunerando. Aut quãdo pax & quies provinciarum id fieri postulat, † quo casu multũ ampliari, & extendi posse Proregum mandata, benè considerat Ponte d. tit. 1. num. 3. & seqq. quod item ad rem, de qua agimus, valdè conducit.

Sed his non obstantibus † negativa pars, & sic speciale mandatum etiam in Proregibus ad concedendas Commendas desiderari, hodie verior est, & ubi casus acciderit amplectanda. Nam ut demus primis illis temporibus id in dubium vocari potuisse, & sub cõmissa sibi tãtarum provinciarum tuitione, & gubernatione, succensendum non esse, si hac etiam facultate uterentur. Posteà † tamen in novis Indiarum (quas vocant) legibus, anni 1542. cap. 30. Commendarum distributio omninò cessare iussa fuit, & sub quolibet colore, aut prætextu Proregibus, & alijs Gubernatoribus interdicta, ut sic, quæ deinceps vacarent, in Coronæ Regiæ incorporarentur. Et quamvis hæc lex usu recepta in Peruana provincia non fuerit, quia eius causa illius accolæ turbari cœperunt, quapropter paulò pòst lata fuit lex alia data Malinis 2. Octob. an. 1545. quæ habetur in 2. tom. impress. pag. 197. & seq. qua illa refertur, & revocatur, & iterum, ut Cõmendæ privatis concedi possent, sub forma ibidem expressa, permittitur, quod posteà multis etiã alijs schedulis, & ordinationibus cautum est. Adhuc † tamen Proregibus, & alijs Gubernatoribus facultas huius provisionis, ac distributionis nunquàm concedebatur in titulis, sive codicillis suorum officiorum, sed sicubi oportere videbatur, ut illam haberent, mandatum speciale ad hoc eisdem expediebatur, ut apparet ex eo, quod anno 1558. Brussellis expeditum fuit in favorem Dom. Comitis de Nieva, Peruani Proregis designati, quod extat d. 2. tom. pag. 298. & non minus dilucidè ex alia schedula declaratoria alterius, quæ vocatur *De Malinas*, dat. Matriti 30. Decembr. ann. 1560. d. 2. tom. pag. 172. in illis verbis: *Si no fuere por mandamiento de los nuestros Visorreyes, ò Governadores, ò otras personas que tengan poder especial nuestro para encomendar Indios, &c.*

Qui communis etiam, & inveteratus usus impetrandi, & concedendi hoc speciale mandatum, efficit, ut in generali comprehendi non possit, † quia nunquàm in mandato generali censetur comprehẽdi id, ad quod dominus solitus erat dare speciale mandatũ: nec item ea, quę verosimile est nõ nisi specificè concessurũ, ut in l. 1. D. de offi. eius, l. cùm quis, & l. Stichũ, §. usumfructum, D. de solut. l. qui peculium, & l. quam Tuberonis, D. de peculio, latè Ioan. Nico-

colaus in repet.l.generaliter, num. 85. & 88. C.de secund.nup.cum traditis à Greg.Lopez per tex.ibi in l. fin. tit. 1. part. 1. verb. *En sus lugares*,& Card.Tusch.pract. conclus. litt.M. conclus. 50.

27 Vndé communis resolutio est,† nunquam in mandato,quantumvis generali,censeri concessam facultatem ad donandum, nisi id specialiter exprimatur,l. contra iuris,D. de pactis, l. procurator cui,D.de procur. l.filius, §. videamus, D. de donat.iunctis alijs, quæ tradit Afflict.in cap. 1. §. item sacramentum, 3. notab. num.28.de pace iuram firman.Et magis in nostris terminis in Constitutionibus Siciliæ,cõst. si quando fortè,col.2.in 2.notab. ubi resolvit, 28 in † mandato generali, feudi concessionem nequaquam venire, de quo plenè item scribit Tiraquel. in tract.de morte,4. part. declar. 5. num.17.

29 Ex quibus primò infertur † Proreges, & Gubernatores, quibus ita specialiter facultas commendandi conceditur,licèt alioqui in provincia sibi commissa ordinariam iurisdictioné habere,& exercere dicantur, ut resolvit Alex. in rub. D. de offi. eius, num. 17. hac tamen in 30 parte,non tam † ordinarios, quàm delegatos à Principe censendos esse, ut in nostris terminis pungit Ant.de Leon d.tract.de confirmat. Regijs,1.part.cap.6.num.7. Et probatur ex traditis à Matienzo in l.6.gloss.2. num.12.tit.10. lib.5.recop. Cerdan. Tallada in veriloquio c. 1.§.2.pag.15.& 16. Mastrillo de magistr. lib. 5.num.76.& 77. Callisto Remirez in tract.de lege Regia Aragon.§.11. num. 8. gloss. verb. *Delegatus* in fine, in cap. cùm causam de appell.& in cap. statutum, §. insuper, verb. *Moderatus* de rescript.in 6. Ripa in l. quod iussit, num.64.D.de re iud. Decio in cap.in litteris, num.20.de offi. deleg. & ex tex.& traditis cõmuniter ab Scribentibus ibidem, in d. l. 1. in princ.& in §.qui mandatam,D.de offi.eius cui mand.est iurisd. Melior tex.in l.&si Prætor 3. 31 D.eodem, † ubi probatur secundùm Fulgos. ibid.quòd etiam Prætor, qui in alijs habet, & exercet iurisdictionem ordinariam, in re tamẽ sibi specialiter commissa, procedit ut delegatus,quod notant etiam DD. per tex.ibi in cap. 32 licèt in corrigẽdis,de offi.ordin. Et † ad Nuntios Hispaniarum,& alios Legatos, qui virtute concessionis Romani Pontificis provident beneficia reservata, applicant,multum in nostris terminis,Rota,Gambara, Hieron. Gonçalez, & alij, quos refert, & sequitur Nicol. Garcia d.tract. de benef. cap.5. num. 289. & seqq.ubi resolvit, quòd in hac collatione procedunt uti delegati,non ordinarij, quando talis facultas eis cum aliquibus restrictionibus conceditur,puta personis idoneis,aut sub certis informationibus providendi, vel quando separatim datur,& non simul cum alijs titulis ipsius legationis, quæ omnia ad verbũ in nostris Commendis contingunt.

33 Licèt non inficier,esse † aliquos, imò plures Gubernatores,ex ijs,quos suprà ius commendandi habere retulimus,quibus hodie ad id speciale, & distinctum mandatum non expeditur, sed cùm in eorum titulis semper exprimatur,quòd habeant,& exerceant iura, facultates,ac præeminẽtias suis antecessoribus concessas, sufficit quòd illis talis commissio data fuerit,ut sic in eorum personis cum eisdem conditionibus, & qualitatibus repetita 34 censeatur. Et licèt † in eisdem Gubernatoribus, & Proregibus hanc iurisdictionem delegatam dicamus, cùm tamen sit ad universitatem causarum,potest censeri & reputari ordinaria, ut est communis resolutio Doctorum in d.l.1.§.qui mandatam, D.de offic.eius.

35 Secundò infertur, ex ratione prædictorum probandum videri,†Proreges,Præsides, vel Gubernatores,qui Commendas conferre possunt,cùm sint delegati à Principe, posse alijs eandem facultatem, vel iurisdictioné mã-36 dare,† iuxta tex.in l.à iudice 5.C.de iudicijs, cum latè traditis à Menoch. lib. 1. de arbitr. q.54.& cons.17.n.2.& 3.lib. 1. Anastas. Germon.lib.1.animadvers. cap. 8. Quintanadueñas lib.de iurisdict.& imper.cap.6. num. 13. & cap.11.per tot.Peregrin. Ianinus in tract. de citat.real.lib.1.cap.1. n.424. & Thesaur. commun.opin.lib.1.tit.22.ex n.24.ad 60.

37 Sed adhuc contrarium veriùs censeri debet,† quia huiusmodi mandatum est speciale, ut probatũ reliquimus, & in quo propter causæ gravitatem, & magnitudinem videtur electa dignitas,& industria personæ, quo casu etiam delegati Principis non habent facultatem subdelegandi, ut benè advertunt Auctores suprà citati,& tex.& DD.in d. l.1. D. de officio eius, l. inter artifices, D. de solution. cap.si pro debilitate,de offic.delegati,cum alijs,quæ adducit Fachin.lib.9.cõtrovers. cap. 98.cum seqq.Longobalius in l.Imperium,D. de iurisd.omn.iudic.fol.34. Vincent. Caboti. ubi sup.cap.2.num.5.Everard.Broncorst. an-38 tinom.cent.1.cap.16.& 17. Facit etiã † tex. in cap.fin.§.fin.de offic.deleg.ubi Innocent.n. 3.concludit,quòd causa gravis, in qua censetur electa industria personæ,non potest subdelegari, imò neque ad successorem in officio, vel dignitate transire. Quod idem sequitur Bart.in l.& quia,in fine,D. de iurisd. & Abb. in cap.quoniam Abbas,n.16. ubi etiam Felin.num.10. Bald. in l.1. D.de offic. Præfect. Prætor.Ioseph. Gonçalez var.quæst. cap. 22. & alij congesti à Cenedo, & Augustino Bar-

bosa

bosa in collect. ad dict. cap. si pro debilitate.

Et hoc in specie cautũ invenio † per schedulas Regias ann. 1550. quarum sup. meminimus, & extant in 1. tomo, pag. 252. & seq. in quibus disponitur, quòd Proreges iniunctum sibi munus, nec in totum, neque in partẽ alijs committere, vel substituere possint, & si fortè ægrotare, vel abesse contigerit, Regales Cancellariæ † eius vices suppleat, & gerant. Quod tamen fallet, ubi absolutè iurisdictionem suam, & personæ electionem non committit, aut delegat, sed tantùm alicui mandat, ut suo nomine aliquẽ de prima Commenda, quæ in aliquo loco vocabit, investiat; hoc enim valere docemur in cap. constitutus 11. de concess. præben. ubi gloss. verbo *Contra formam*, plura cõgerit notatu digna in materia subdelegationis potestatis conferendi beneficia.

39 40

Suffecti tamẽ † Gubernatores, qui in Regno Chilensi, in Philippinis, & in provincia Iucatania, & in alijs à Proregibus nominari solent, ob id quòd eos mori cõtigerit, qui à Rege nominati sunt, & interim dũ alij ab eo nominantur, & mittuntur, benè possunt cõmẽdare, quia tunc non censentur subdelegati ipsorum Proregum, sed potius delegati ipsius Regis, & in locum defuncti subrogati, qui ab ipso Rege dictam facultatem habuerat, quam ipsi simul cũ habenis gubernationis accipiunt, † cap. qui facit per alium 72. de reg. iur. in 6. l. qui mandat, l. cùm iussu, D. de solution. melior tex. in materia iurisdictionis, in l. & si, D. de offi. eius, ubi is, qui alienam iurisdictionem exequitur, nõ pro suo imperio agit, sed pro eo cuius mãdato ius dicit. Et hoc absque ulla hæsitatione quotidie practicari videmus, de qua praxi etiã testatur, nobiscum sentiens, Anton. de Leon in d. tract. de confirm. Regijs, lib. 1. cap. 8. n. 5. ubi num. seq. idem extendit † ad *Alcaldes ordinarios*, ubi ex consuetudine in locum defunctorum Gubernatorum substitui solent, & eorum munus obire.

41 42 43

Idemque contingit † in Locumtenentibus ipsorum Gubernatorum, sicubi in eorum titulis dicitur, ut hi quoque Commendas conferre possint, prout sæpè olim caveri solebat, maximè in illis Gubernatoribus, qui ad novas provincias inquirendas, & reducendas delegabãtur, ut benè etiam advertit Anton. de Leõ ubi sup. cap. 3. num. 14. & 15. Nam hi non sunt dicendi, vel censendi subdelegati talis Gubernatoris, sed delegati ab eodem Rege ad eandem commissionem, seu facultatem commendandi, quã † secũdùm regulas iuris, quando alternativè pluribus datur, quilibet uti potest, ut in cap. cùm plures, de offi. delegat. lib. 6. & eodẽ modo valẽt facta ab uno, quàm ab alio, ex reg. l. cum qui ædes, de usucap. Et quando utrique simpliciter tribui dicitur, tam in uno, quàm in alio totam causam, totumque effectum providendi comprehendit, & super omnibus data videtur, ut per Innocent. in cap. super quæstionũ, de offic. deleg. tex. in cap. venerabili, col. fin. de offic. deleg. & in cap. 1. & ibi Panormit. de sequest. poss. Bart. num. 11. & Alex. n. 18. in l. à Divo Pio, in princ. D. de re iud. & Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 37. num. 31.

44 45

Qui eam rationem reddũt, † quòd cõmissio simplex totã causam comprehẽdit, arg. l. si defensor, §. 1. D. de inter. action. & non potest in parte valere, & in parte nõ valere, d. l. eũ qui ædes, D. de usucap. l. qui totã, D. de adq. hæred. l. nemo, de leg. 2. l. nam absurdum, D. de bon. liber. & Speculat. in eisdem terminis loquens, in tit. de iudicijs, §. restat videre, vers. *Quod si causa*, & cum pluribus Tiraq. in l. si unquam, verb. *Donatione*, num. 284. C. de revoc. donat.

46

Tertiò suprà dicta efficiunt, ut † quatenus Prorex, vel quilibet alius Gubernator, qui commendandi facultatem habet, se intra finẽ, & cancellos eiusdem mandati cõtinuerit, quod virtute talis mandati fecerit, perinde ratũ, ac firmum & stabile esse debebit, ac si ab ipsa Regia persona provisio fieret, iuxta doctrinam gloss. communiter approbatam in Clem. Religiosus, de procurat. Pro qua † est optimus tex. in l. pater, D. de manum. vind. ibi: *Solam electionem filio concessit, cæterum ipse manumisit*, l. quod meo, D. de acq. poss. l. ossa, in fine, D. de relig. & sumt. fun. l. item eorum, §. Decuriones, D. quod cuiusque univers. nom. iunctis alijs, quæ latè & optimè adducit Ioan. Igneus in l. non aliàs, §. necessarios, num. 395. D. ad Syllanian. Bart. in l. 1. §. à Præfecto, D. de leg. 3. & in l. 1. post gloss. ibi, C. de eo qui vic. alt. gerit, Ias. in l. conventionum, n. 7. D. de pact. & Alvar. de Velasco in axiom. iuris, litt. A. cõclus. 136. ubi quòd actus semper tribuitur ordinanti, & non exequenti. Et hinc est, † quòd multoties tituli Commendarum expediantur à Proregibus sub nomine ipsius Regis, & per provisionem Regio sigillo signatam, licèt hoc hodie non ita frequenter practicetur, ex rationibus de quibus Anton. de Leon tract. de confirm. Regijs, 1. p. cap. 17. num. 1. & seqq.

47 48 49

Cæterùm si in aliquo † præter mandatum fecerit, vel mandati fines excedens, nullum, & irritum iudicandum erit, l. diligenter, D. mandat. l. ut fundus, D. cõm. divid. cap. cùm dilecta de rescript. cum alijs, quæ infrà cap. 6. n. 18. adducemus, non solùm quatenus excessum est, sed etiam in totum, ut in simili, de subreptione loquens, † quæ est individua, & facit totam gratiam vitiari, ubi non est capitulum separatum, tradit Crescẽt. decis. 17. num. 2. & magis in terminis Gigas d. tract. de pension. quæst. 9.

50 51

num.

52 num. 3. & quæst. 35. num. 2. ubi probat, † quòd pensio reservata cum narrativa, quòd medietatem, seu aliam partem fructuum non excedat, si excedit, est in totũ nulla, Gambara d. tract. de legato, lib. 6. à num. 712. quem refert, & sequitur Nicol. Garcia d. cap. 5. n. 430. ubi tradunt, idem procedere in pensione imposita ultra potestatem, & iurisdictionem imponentis, quia esset nulla in totum, quoniam imponere pensionem est actus iurisdictionis saltem volũtariæ, † & iurisdictio est individua, & si excedatur, actus in totum vitiatur, l. 1. §. in hoc, l. quædam mulier, D. fam. ercisc. l. 1. C. si à non comp. iud. l. certâ ratione, C. quando provocare non est necesse, ubi DD. Francus in cap. utile, fallen. 4. de reg. iur. lib. 6. ubi etiam Petr. Pechius num. 12. & alij communiter, in l. fin. D. de iurisd. omn. iud.

53

Quibus addo Bartol. in auth. qui rem, C. de sacros. Eccles. Angel. in auth. de non alien. reb. Eccles. §. emphyteusis, Socin. & alios, in l. 1. §. sed si mihi, D. de verb. oblig. Roland. cons. 84. num. 26. vol. 1. & Covar. lib. 2. var. cap. 16. qui concorditer docent, † quòd si quis habet mãdatum ad locandum ad certum tempus, & ultra illud locaverit, in totum vitiabitur locatio, quasi in tali casu mandato usus non fuerit, sed potius contra illud: & sic non sustinetur, etiam ut valere potuit, & idem in casibus similibus tenet Bald. cons. 464. vol. 1. & Cynus in l. 1. C. de errore calculi.

54

Et ex his orta fuit † anceps illa, & gravissima lis, quæ per plures annos sub dubio eventu pependit in hac Limana Cancellaria, & in Supremo Indiarum Consilio, inter nobilem virum D. Anton. Vaccam de Castro, & consortes, cum militibus, quos in hoc Regno Peruano vulgò dicimus, *Gentileshombres, lanças, y arcabuces*, de quorum creatione, & munere infrà hoc libro cap. ultim. tractabimus; etenim cùm D. Prorex Marchio de Cannete, dictus *el Viejo*, mandatum accepisset, ut à provisione Commendarum abstineret, & solùm posset ex earum reditibus, qui ad Regias arcas deducerentur, aliquos benemeritos exhibere, & pro arbitrio suo remunerari, ipse autem sub hoc prætextu dictum numerum militũ, quos alioqui benemeritos iudicavit, ad sui, & Regni custodiam delegisset, & eis alijsq; qui in eorũ locum subrogandi essent, congruos reditus super certis tunc expressis Commendis, assignasset, & has Commendas posteà eius successor, D. Prorex Comes de Nieva dicto D. Antonio Vacca, & consortibus in forma communi cõcessisset. Ab his earũ proprietas vindicabatur, non obstante assignatione militibus facta, & hypotheca, quam eius virtute in dictis Commendis prætẽdebant, & inter alia illud, ut præcipuum allegabatur, non potuisse Marchionem sui mandati fines excedere, nec gratificandi, aut remunerandi benemeritos formam à Rege præfixam transilire, iuxta ea quæ suprà retulimus, & tex. optimum, qui de eiusmodi gratificationibus loquitur, in l. iubemus, C. de sacros. Eccles. Ac per consequens † facta contra mandatum, sicut cõtra leges facta, pro infectis habenda esse, ut per Angel. in §. sequens, Inst. de action. & † invalidũ esse, quod fit ab eo qui ius faciendi, aut concedendi nõ habet, ut per tex. Bart. & Plat. in l. immunitates, C. de agric. & cens. lib. 11. l. 2. C. de immunit. nemini conced. & l. 1. C. de imp. lucrat. descrip. lib. 10. ubi etiã DD. Marchesan. de commission. lib. 1. pag. 153. num. 28.

55

56

57

Contrà verò milites obijciebant, in † quolibet mandato, quantumvis strictè consideretur, non censeri exclusos casus minores expressis, ut per tex. & gloss. in cap. sedes, de rescrip. ubi Innocent. Abb. & DD. communiter, gloss. in Clement. nõ potest, de procurat. iunctâ regulâ, cui licet quod est plus, de reg. iur. in 6. l. non debet, D. eod. l. Marcellus, D. de donat. & traditis à Surdo cons. 228. num. 14. & Farin. cõs. 60. num. 209. lib. 1. Ac eapropter Proregem, qui potuit simpliciter pensiones super reditibus Commendarũ benemeritis assignare, congruentiùs potuisse easdem eisdem tribuere sub lege, & onere, ut peculiari militiæ adscripti, pro ipsius Proregis, & totius Regni tutela militarent. Neque † usquam censendum esse mãdatum excedere, qui illud æquipollenter adimplet, vel in melius commutat, & verosimilem mandantis voluntatem sequutus, ea facit, ordinat, & exequitur, quæ ipse, si præsens esset, exequeretur, l. si hominẽ 30. l. fin. §. fin. D. mãdat. l. iam tamen, §. in hac, D. iud. solvi, l. si quis mihi bona, §. sed & si mandavi, D. de acq. hæred. tex. ubi gloss. Bart. & Paul. Castrens. in l. qui aliena, §. libertos, D. de neg. gest. cum latè adduct. à Iason. post Bartol. in l. Gallus, §. & quid si tantùm, 2. lect. n. 23. & Galiaula ibid. num. 24. idem Ias. in l. 1. §. si stipulãti circa fin. D. de verbor. obligat. Barbacia in cap. veniẽs, col. 9. de accusat. Butrius in cap. translato, de constit. & in cap. 1. de pactis, Roder. Suarez in l. post rem, fol. 151. in princip. Hippol. in l. sed sciendum, num. 3. D. de parricid. Tiraq. in l. si unquam, verb. *Libertis*, num. 48. C. de revoc. donat. Cald. Pereira de nomin. emphyt. quæst. 15. n. 19. Gratian. reg. 305. Card. Tusch. pract. conclus. litt. M. concl. 39. & seqq. Cardin. Mãtica de tacit. & ambig. cõvent. lib. 7. tit. 12. ubi idem † esse tradunt de illis, quæ sunt vicina mandato, post gloss. notab. in cap. nullus 61. distinct. & in cap. cùm olim, el 1. de offic. deleg. & Decium in cap. præterea, eodem tit. & in cap.

58

59

60

ut debitus, col. 8. de appellat. Quibus, & alijs fundamentis, & considerationibus tandē pro prædictis militibus pronuntiatum fuit.

DENIQVE ex prædictis descendit, quòd cùm Proreges, & reliquos, qui commendandi ius habent, hac in parte veluti peculiares Regis commissarios, & delegatos esse dixerimus, quemadmodum † nullum est, quod ab initio hac in parte faciunt, si ad id speciale mandatum non habeant, & ante eius præsentationē, l. 1. ubi DD. C. de mandat. Princip. l. prohibitum, & ibi Bart. C. de iure fisci, lib. 10. melior text. in auth. de collator. §. eos autem, in princip. l. fin. tit. 27. lib. 9. Recopil. cap. cùm in iure, de offic. delegat. Bart. in l. 2. num. 6. D. si quis in ius vocatus, Decius in cap. prudentiā, §. adiecimus, num. 3. circa finem, de offic. deleg. cum latè traditis à Puteo de syndic. verb. *Successor in officio*, cap. 2. num. 2. Aviles in cap. 1. Prætorum, verb. *Cartas*, Mascardo de probat. conclus. 949. num. 2. & seqq. Menoch. cons. 110. & Bobadilla in Polit. lib. 2. cap. 20. num. 20. & seqq. Ita nullum quoque erit, vel irritum, & inane declarandum, quod fecerint, postquàm mandatum, quod initio habuerunt, ob aliquam rationem illis revocatum, suspensum, vel limitatum fuerit. Nam † in iure à pari procedunt, non habere mandatum, vel illud esse revocatū, §. rectè, Inst. de mand. l. & quia, D. de iurisd. omn. iud. l. quòd si minor, §. Scævola, D. de minor. l. fin. C. de rep. hæred. l. plerumque, D. de rit. nupt. cap. si pauper, in fine, ubi glos. verb. *Cesset*, & Dominic. notab. 3. de præb. lib. 6. Tiraq. in tract. de cessante causa, num. 180. text. & DD. in l. iudicium solvitur, D. de iudicijs, l. 13. tit. 1. part. 2. cum plurimis alijs, quæ de revocatione mandati, & eius requisitis tradunt DD. per text. ibi in l. si verò 12. §. si mandavero, D. mandat. Cephalus cons. 91. num. 18. & seqq. vol. 1. Socinus reg. 311. Medices in tract. de novation. 2. part. q. 1. num. 62. Gail. libro 1. pract. observat. 46. num. 8. & Lancellotus de attent. cap. 20. num. 69. cum seqq. † Quod procedet, etiam si tale mandatum fuerit ad donandum causa remunerationis, ut in simili notat singulariter Ias. in l. eius qui in provincia, §. placebat, in prin. D. si cert. pet. & eum referens Card. Tuschus lit. M. conclus. 95. n. 7.

Et hic casus † in hoc Peruano Regno semel & iterum cōtigit. Primò, tempore Dom. Proregis Marchionis de Cañete *el viejo*, cuius mandatum, ad commendandum, revocatum fuit, interim dum de eis perpetuandis deliberabatur. Et secundò, tempore Dom. Proregis Marchionis de Montesclaros, postquàm mandatum accepit, ne Commendas aliquas provideret, absque tertiæ partis ad Coronam Regiam applicatione, & confirmationis Regiæ in Supremo Indiarum Senatu impetrandæ necessitate. Etenim cū uterque adhuc ad Cōmendas absolutè distribuendas processisset, de earum validitate, & subsistentia plures lites exortæ sunt. Sed tandem † in his, quæ Montesclarius concessit, Regiæ liberalitatis assensus tituli defectum purgavit cum tertiæ partis detractione, eo tamen addito, quòd si rigor iuris inspiceretur omnes nullæ, declarari possent, & deberent, ut constat ex peculiari schedula, ad hoc expedita Matrit. an. 1615. & dicemus infrà hoc lib. cap. 26. ex num. 4. In Commendis autem provisis à Marchione Cannetij, in quæstionem deductum fuit, an illæ valerent, quas concessit, antequàm constaret ad eius notitiā mandati suspensionem, vel revocationem pervenisse?

Et sanè licèt primâ facie valere videantur, quia † regulariter revocatio mandati, sine notitia revocationis, non impedit, nec privat actionem aliàs legitimè gestam, in præiudicium gerentis, vel eius cum quo est gestum, sive sit iudicialis, sive extraiudicialis, ut in cap. ex parte Decani, de rescript. ubi DD. præcipuè Felinus num. 25. cum seqq. cum ibi notat. & in Clem. 1. de renuntiat. l. sed & si pupillus, §. de quo palam, D. de inst. act. l. si fortè. D. de offic. Præsid. iunctis alijs, quæ latè adducit Calderin. cons. 84. quod est 41. titul. de officio legat. ubi in simili loquitur de Legato revocato per Papam, quia ante scientiam revocationis valent gesta per eum. † Et præsumitur ignorantia, ut sic potius actus valeat, quàm pereat, l. cùm his status, §. si ambo. D. de donat. inter, Bald. cons. 111. lib. 5. Signorol. cons. 59. num. 1. & plures alij relati à Thom. Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 11. à n. 30. Nicol. Garcia omninò videndo, in tract. de benef. 5. part. cap. 8. num. 174. & seqq. ubi ex his cōcludit, valere collationem beneficij factam à Vicario Episcopi, conferendi facultatem habente, etiam post revocationem talis facultatis, aut post mortem Episcopi, quam ipse ignoraverit, & novissimè Torreblanca de iure spirit. lib. 2. cap. 14. ex num. 27. ubi concludit hoc generale esse in omni mandato, excepto eo quod ad matrimonium contrahendum præstatur. Adhuc tamen in specie, de qua agimus, cōtrarium defendi potest; quoniam † in considerando habilitatem delegati, tempus datæ inspici solet, tam affirmativè, quàm negativè, ut colligitur ex tex. in cap. eam te, & in cap. constitutus, ubi Decius num. 5. de rescrip. gloss. in cap. statutum, verb. *Canonicis*, in fine, eod. tit. lib. 6. Bald. in l. præcipimus, §. fin. C. de appell. Abbas in cap. dilectus filius 9. de præben. n. 7. Melior † tex. & magis in nostris terminis, in

cap.

cap.quodam 11.eod.tit.de præben. lib.6. ibi: *Prima enim collatio post, & contra decretum à dicto Cœlestino interpositum, facta, licèt ab ignorantibus, & etiam ignoranti, non obtinet firmitatem*: & est videndus tex. in cap. post quàm.& in cap.dudum,eod.tit.& in l.eius qui in provincia, §.quas verò, D. si cert. pet. per quem tenet Paul.Castrens.ibid.n.13.Socin.n. 6.& alij DD.communiter,idem Castrens.cõs. 361.dub.4.lib.1. Felinus in cap. cùm contingat,de rescript. num.6. Quod † quando mando tibi aliquid,quod non perficitur ex tuo cõsensu, sed ex meo, ut quòd transferas dominiũ rei meæ,licèt ignores revocationem, quia tamen defecit voluntas mea, non poteris alienare,& idem sequitur Calder.d.consf.84.Et † ad excommunicationem extendit tex.in cap. volentes de privileg.lib.6.& in cap.1.vers.*Nam si alicui*,de concess. præben. ubi dicitur,quòd si alicui à Sede Apostolica concedatur, quòd excommunicari non possit,licèt id forsan suus ignoret Episcopus,nõ tamen propter hoc eius ligatur sententiâ,si quam proferat in eundem. Et ad † matrimonium,tex. in cap. fin. de procurat.eod.lib.6.ubi constituit, solam revocationem mandati,etiam si procuratori nota non sit,illius nullitatem inducere: cuius tex. mentionem faciens Tuschus litt. R. conclus. 324. num.7. eam rationem addit, quia in ijs, quæ sunt ardua,& pendent à solo consensu, sola revocatio operatur sine notitia,& idem docet,& alijs exemplis illustrat Signorol. d. conf. 59. per totũ, qui magistraliter loquitur, Zabarela conf.42.in fine,incip. *Caius Seius*,& in d.Clement.1. de renunt. num. 10. ubi ad eam benè respondet, Ioann. de Anania, & eius additionator Bologn. conf. 25. DD. in cap. mandato de procurator. & in l. mandatum, & l. si procuratorem, C.eodem, & optimè, & expeditè Craveta conf. 76. & Thomas Sanchez d. disput. 30.per totam, & Magerus de advocat. arm.cap.16. num.181. ubi quòd mãdatum re integrâ unius voluntate revocatur.

Sed nihilominus Regius Indiarum Senatus æquitatem præ oculis habẽs,& stricto iuris rigori præponens,iuxta l.placuit,C.de iudicijs, plures (ut audio) Commendas à dicto Dom. Prorege post mandati revocationem collatas, quàm ipse nũquam publicare voluit, benemerentibus conservavit,& confirmavit, eâ forsitam ratione ductus, † quòd beneficium Principis, vel eius qui publicè eius vices exercet, non debet vacuum, vel captiosum esse ijs, qui illud bonâ fide acceperunt, & in præmium laborum suorum, l. in commodato, §. sicut, D. commod.l.1.ibi: *Ne ij,qui cum eis contrahũt, principali authoritate circumscripti esse videantur*, C. de his qui veniam ætatis impetraverunt, l.Paulus, D. de Prætor.stipulation.

Et quia cùm dictus Prorex publicè,& communi omniũ opinione in possessione,vel quasi, conferendi Commendas esse existimaretur, ignoscẽdum fuit illis, † qui communem errorem sequuti,coram eo pro remunerandis suis servitijs egerant,& obtinuerunt,argum.text. & eorum,quæ ibi notant DD. in l.Barbarius,D.de offic. Præt. l.4.tit.4.part.3.quæ id extendit ad omnes actus tam iurisdictionales, quàm non iurisdictionales,cap. consultationibus, de iur. patron. cum latè adductis à Hieronym. Gonçalez adReg.Cancel.glos.15.§.1.num.53.plenissimè Thom.Sanchez de matrim. lib.3. disput.22.à num.1. cum seqq.& Nicol.Garcia d. 5.part.cap.8.num.179. & cap.4. à num.277. quibus concinit, quod protulit Seneca epist. 124.lib.22.*Recti apud nos locum tenet error, ubi publicus factus est.*

Et in ipsis terminis † eorum, quæ Proreges faciunt contra schedulas, & instructiones secretas, quas secum portant,vel eis remittũtur, tradit Carol. Paschalius,omnino videndus, in tract. de legato, cap.58. & 59. & Callist.Remirez in tract.de lege Regia,§.11.num.7. ubi inquit, quòd si Prorex non servaverit instructionem privatam, quâ illius potestas moderari solet,reprehensione quidem dignus erit, & à Rege argui iure poterit, tamen factum tenebit,cùm privilegium, sive mandatum tantùm, & non instructionẽ edere teneatur. Nec † enim tam curiosa provincialium procacitas est permittenda, ut audeant instructionem petere, ut liqueat, an cum ea facta Proregis cohæreant. Sed est † quasi quidam Regis institor, pro cuius factis Dom. Rex tenetur, & sibi debet imputare, qui præposuit eum, qui instructionem sibi datam non servavit, l.3.D.de publican. §. fin. Inst.de obligat.quę ex quasi del.Cabed.decis.Lusit.80.num.5.part.2.& decis.Genuæ 14. num.3.

Planè his cessantibus, ubicunque † ex parte dantis potestatis defectus invenitur, recipiens quoque tutus esse non poterit,ex regula tex.in l.1.C.de cupress.ex luco Daph. lib.11. quã ibi quoque latè exornant Bart. Platea, Iacob. de Arena, & Lucas de Pena, Benvenut. Stracha in tract.de mercat. part.4.num.42.Everard.in loco à correlativis,Petr.Surd. decis. 52.num. 5.& Franc.Beccius conf.45.num.23.

Atque ita † malè fidei possessor esse censebitur,cùm ei ius resistat, & titulus ad non titulum redigatur, utpotè contra Principis prohibitionem collatus, l. quemadmodum 7. C. de agricol.& cens.ibi: *Malæ fidei namque possessorem esse nullus ambigit, qui aliquid contra legũ interdicta mercatur*; Cassiod.lib.9.epis. 2.ibi: *Quia contractus dici non potest, nisi qui* ex

ex legibus venit. Latè Socin. in l. rem quæ nobis, num. 7. & ibidem Ripa num. 28. de acq. poss. ubi docent, ei non competere interdictum recuperandæ, nec remediú, cap. reintegrandæ, & l. si coloni, C. de agric. & cens. lib. 11.

Ac per consequens ad fructuum quoque restitutionem tenebitur, cùm 81 † actus nullus, nullum posit, nec debeat effectum operari, ut in l. qui per salutem, D. de iur. iur. l. fin. C. de bon. poss. contra tab. l. nó dubium, C. de legib. l. 4. §. condemnatum, D. de re iudic. l. statutis, C. de sententijs ex brevil. recit. cap. ad præsentiam, de appellat. cum alijs, quæ congerit Tuschus litt. A. conclus. 139. & Alvarez de Velasco in axiomate iur. litt. A. num. 143. & litt. N. n. 71. & seqq.

82 Et extat ad hoc † novissima, & valdè expressa, ac notabilis schedula dat. Matrit. 2. Iulij ann. 1618. & ad Dom. Princip. Esquilacensem ProregemPeruanum directa; quæ cùm antiquiores renovasset, quæ Commendas non nisi legitimè vacantes conferri posse statuerunt, subdit, nullas fore futuras, quæ aliter dari cótigerit, & omnes, & quoslibet fructus naturales, industriales, vel civiles à Cómendatarijs hac occasione perceptos, restituendos esse, tãquam à possessoribus malæ fidei. Cuius 83 † clausulæ irritantis adeò magna vis est, ut reddat nullum, & infectum, quidquid in contrarium fuerit attentatum, cap. ad petitionem, de accusat. cum alijs, quæ allegat CelsusHugo de clausul. num. 127. & Gonçalez ad Reg. Cancel. de alternat. gloss. 67. num. 14. ubi inquit, quòd est tam malignæ & pestiferæ naturæ, ut quidquid in oppositum invenit, destruat, ut fulgur; & tradit alia Cochier in tract. de prim. precib. pag. 107. & novissimè D. Valençuela cons. 128. num. 91. vol. 2. ubi quòd formam inducit.

Vtrũ autéProrex, vel Gubernator, qui cómẽdãdi facultaté habet, 84 † si fortè ex aliqua causa ultra suæ provinciæ terminos abesse cõtigerit, possit ibi Cómendas intra provinciã vacantes conferre? quæstio est, quæ posset quidem lato calamo pertractari, cùm eam in multis casibus similibus DD. attingant, 85 † inter actus contentiosæ, aut voluntariæ iurisdictionis communiter distinguentes, ut illi extra territorium facti non teneant, in his verò contrà observetur, argum. tex. in l. extra territorium finali, D. de iurisd. omn. iud. quam sic componunt cum l. 2. D. de offic. Proconf. & in idem tendit l. 17. tit. 4. part. 3. & ibi Gregor. gloss. 5. & plures referens Tiraq. de nobilit. cap. 6. num. 26. Avéd. in cap. Præt. 1. par. cap. 19. n. 21. Covar. lib. 3. var. cap. 20. num. 6. & 9. Gutierr. in 4. pract. q. 11. à num. 3. Spino in specul. testam. gloss. 15. num. 42. Sanchez de matrim. lib. 3. disput. 34. & disp. 19. num. 7. & per tot. Bobadilla in Polit. lib. 2. cap. 16. num. 187. & seq. Nicol. Garcia de benef. 1. tom. 5. part. cap. 8. à num. 116. & Cochier de primar. precibus, pag. 37.

Et sanè non vererer 86 † provisionem Commendarum inter actus voluntariæ iurisdictionis numerare, atque adeò extra provinciam permittere, si tot schedulis oppositorum vocatio per edicta, & meritorũ inquisitio, & cógnitio requisita non esset, cautumque, ut ab iniusta provisione ad Regias Cancellarias provocandi ius sit, ut infrà cap. 7. dicemus. Quod efficit, ut hoc magis ad contentiosam iurisdictionem accedat, ut in simili 87 † in terminis provisionis beneficij, quod oppositioné requirit, resolvit Garcia ubi sup. & Lara, omnino vidẽdus, in tract. de anniverf. & capel. lib. 2. cap. 10. num. 60. & Menoch. cons. 2. num. 63.

Neque huic incommodo in nostro casu obviã iri poterit 88 † per delegationem, cuius usum in simili casu consuluit Vãtius in tract. de nullit. tit. de nullit. ex defect. iurisd. deleg. n. 94. & d. l. 17. tit. 4. part. 3. Nam ut vidimus suprà hoc cap. n. 39. 89 † Proreges in totum, neque in partem mandatum de gubernando, aut de cómẽdãdo delegare possunt, sed id ubi ipsi deerint, vel absfuerint Regijs Audiẽtijs relinqui debet.

De eo autem, 90 † qui est constitutus in articulo mortis, quòd possit vacantes Commendas providere, & conferre dubium non est, dũmodo aliàs sibi constet, mentisque compos sit, ut vidimus factum à præstantissimo illo, & Excellentissimo Comite Montis-Regij Prorege Peruano. Et 91 † in feudis apertè probant Claud. Seisell. in rub. qui, feud. dar. poss. par. 3. amp. 3. Mozius in ead. rub. num. 18. *Zasius* in tract. de feud. 5. par. num. 32. Scheneiduinus p. 3. n. 74. & 75. Zabarela cons. 34. & Rosenth. qui eos refert, & sequitur in tract. de feud. cap. 3. conclus. 7. num. 2. & in annot. litt. C.

At ubicunque, aut in hoc casu, aut in alio, ab eo qui legitimè commendare potuit, Commendæ gratia facta reperitur, 92 † etiam si ante tituli expeditionem mori contigerit, eius successor illum expedire tenebitur, ut in simili, in beneficijs, & capellanijs loquens, latè probãt, & prosequuntur plurimi Auctores, quos refert Flaminius Paris. de resig. benef. lib. 10. quæst. 1. num. 1. & seqq. Mascardus cóclus. 845. verb. *Gratia*, per totam, & præcipuè num. 15. ubi tractat de stylo Romanæ Curiæ in expediendis hoc in casu litteris, in forma rationi congruit, idem Mascardus concl. 1388. & Perez de Lara in tract. de anniverf. & capellan. lib. 2. cap. 10. num. 78. & 82. Marius Muta ad cóstit. Siciliæ, 3. tom. cap. 22. num. 2. fol. 137. Cancer lib. 3. var. resolut. cap. 3. num. 67. Et in ipsis feudorum terminis adeò latè hunc articulum prosequitur Rosenth. cap. 6. conclus. 15. & seqq.

seqq. ut superfluum videri posit, amplius in eo explicando tempus, vel membranas consumere velle; dum tamen admoneamur, quòd si Prorex Commendas, necdum suo tempore verè vacantes concesserit, inutilis eius cōcessio indicanda erit, quia successor non tenetur stare facto antecessoris, in re, vel circa rem, de qua liberè disponere non potuit, ut benè observat, & probat D. Valenç. consf. 187. n. 147. vol. 2. & Nos infrà cap. 6. n. 17. & 45. latiùs trademus.

SVMMARIVM CAPITIS QVINTI.

1 *Personarum cognitio in iure prima esse debet.*
2 *Permissum censetur id omne, quod specialiter non reperitur prohibitum.*
3 *Contrariorum uno cognito, alterum intelligitur.*
Princip. Inst. de his qui sunt sui expenditur, & illustratur, ibidem.
4 *Commendæ Indorum, ut plurimùm feudis similes sunt.*
5 *Ecclesijs, Monasterijs, Hospitalibus, & alijs cōmunitatibus Ecclesiasticis Cōmēdæ, & feuda regulariter dari nō poßūt, & n. 7.*
6 *Maioratus Hispaniæ regulariter non trāseunt ad Ecclesias, & Monasteria.*
7 *Feuda, & Commendæ continent servitium militare, quod ab Ecclesijs, & Ecclesiasticis alienum est.*
8 *Feuda, Cōmēdæ, & maioratus ius vitalitium, & varijs casibus periturū continent.*
9 *Ecclesiæ, Monasteria, & similes cōmunitates perire non solent, nec talis casus expectari debet.*
10 *Vsusfructus quomodo civitatibus, aut municipijs legari posset.*
L. an usufructus 63. D. de usufructu, & similes expenduntur, & illustrantur, ibidem.
11 *Cōmendæ aliquoties ex indulgentia Principis Monasterijs, & Hospitalibus conceduntur.*
12 *Commendæ, & feuda degenerantia, quæ dicantur?*
13 *Cognitio causarum feudalium, & Commēdarum, etiam inter Ecclesiasticos, pertinet ad Regem, vel dominum feudi, & eis iurant fidelitatem.*
14 *Clericis, Monachis, & alijs personis Ecclesiasticis Commendæ dari pluribus schedulis prohibentur, quæ referuntur.*
15 *Feuda regulariter dari non possunt Clericis, aut Monachis, & cur?*
16 *Clerici actionibus secularibus, & præsertim militaribus se immiscere non possunt.*
17 *Cap. 1. & totus titulus ne Cler. vel Monachi expenditur, & illustratur.*
18 *Equites Ierosolymitani sunt verè Religiosi, & an in feudis succedere possint; & quid de alijs Militijs Equestribus.*
19 *Cōmēdæ Indorum dari possunt Equitibus Ierosolymitanis, & de exemplo strenui Equitis D. Raph. Orticij Sotomaior, qui laudatur.*
20 *Clerici minorum ordinum an à Commendis Indorum arceantur?*
21 *Clerici minorum ordinum beneficiati, vel habitum deferentes, & Ecclesiæ inservientes, fori privilegio etiam hodie gaudent.*
22 *Clericis, Monachis, aut Monialibus pro tempore, quo vixerint, benè possunt aliquæ pensiones, vel subventiones in Commendis Indorum aßignari.*
23 *Ecclesia, & Ecclesiastici ad feuda nullum servitiū militare habentia, admitti possunt.*
24 *Commendæ non possunt dari Hybridis, quos* Mestizos, *aut* Mulatos *vocant, si illegitimi sint, & schedulæ de hoc agentes.*
25 *Illegitimis per se benemeritis, benè possunt conferri novæ Commendæ, licèt ab earum successione excludantur, & num. 31.*
26 *Illegitimitatis defectus an, & quatenus in beneficijs, officijs, & dignitatibus noceat?*
27 *Illegitimi rarò, ob hunc solum defectum, repelluntur ab officijs, & muneribus iudicialibus sibi commißis.*
28 *Illegitimi plures reperti sunt bello, ac toga præstantes.*
29 *Illegitimos nulla infamiæ nota laborare, nec à muneribus iudicialibus excludi, opinatur Palæotus.*
30 *Catulli locus de natis citra legitimū Hymenæum agens, expenditur, & exponitur.*
31 *Mutis, surdis, cæcis, & furiosis Commendæ validè dari possunt, si concedens defectū sciat, licèt in paternis non succedant.*
32 *Impediti aliquo morbo, si eis feuda, vel Cōmēdæ cōcedātur, qualiter fidelitatē iurabūt?*
33 *Indignum, vel inhabilem si Princeps sciens eligat, cum eo dispensare videtur.*
L. quidam consulebant, D. de re iud. expenditur, & illustratur, ibidem.
34 *Commendæ, & feuda de rigore non possunt dari infantibus, aut pupillis, secus de æquitate, & quomodo iurent, & serviant?*
35 *Minoribus an novæ Commendæ, vel feuda dari poßint, & antiquarum successio?*
36 *Parentes semper pro liberis laborare, & vigilare creduntur.*
37 *Pupilli, & ætate minores plus egēt Principum favoribus, & solatijs.*

38 Fœminis, rigore iuris attento, novæ Commendæ, & feuda dari non possunt; & schedulæ de hoc agentes.
39 Vxor si succedit viro in Commenda, & alteri nubit, in huius persona titulus expediẽdus est, & quare?
40 Fœmina in his, in quibus est inhabilis, per substitutum servire tenetur.
41 Commendæ Indorum maximè feudis assimilatæ sunt.
42 Beneficium non debet dari ei, qui non potest gerere officium.
43 Fœminas à feudis repelli docet Tiraquel. quòd garrulæ sint, & inconstantes, & de alijs rationibus.
44 Fœminis ex benignitate Regia Commendæ novæ acquisitio, & veteris successio permissa est.
45 Æquiparatorum idem est iudicium.
46 Marchionis Montisclarij iudicium circa Commendas fœminarum.
47 Maritus portat, & subit omnia onera Cõmendæ, quæ uxori conceditur.
48 Fœminæ ad feuda impropria admittũtur, & an iurent fidelitatem, remissivè.
49 Commendæ exteris, & alienigenis dari nõ possunt, & schedulæ quæ de hoc tractant.
50 Exteri à Regnis Hispaniæ ad provincias Indiarum transire non possunt.
51 Commendæ Indorum ad Indiarum tutelã ordinatæ sunt, & hæc meliùs fiet per naturales, quàm per extraneos.
52 Patriæ pro defensione sapiens nullum periculum vitare debet.
53 Præmia cuiusque provinciæ potius indigenis, quàm extraneis præstari debent.
54 Galliæ civitatũ consuetudo circa Albinos, hoc est alienigenas, & eorũ bona, refertur.
55 Albinagij iura an opoteret in provincijs Indiarum introduci?
56 Alienigenis datæ Commendæ, aliquando ademtæ, aliquãdo cõservatæ sunt, & quare?
57 Litteræ, quas vocant Naturalitatis, & de earum effectu.
58 Schedula notabilis refertur, quæ quandam Commendam extero datam adimi iussit, & de eius ratione.
Domicilium & naturalitas quando, & quomodo acquiratur? remissivè ibidem.
59 Cõmendæ dari non possunt his, qui absunt à provincijs Indiarum, & schedulæ de hoc tractantes.
60 Successio paternæ Commendæ denegatur ei, qui ab Indijs abest eo tempore, quo defertur.
61 Schedulæ notabiles referuntur, quæ damna considerant ex provisione Commendarum facta absentibus à provincijs Indiarum.
62 Commendæ olim dari non poterant ijs, qui in Peruanis seditionibus rei fuerunt, & qualiter, & quare hoc cessare iussum fuerit?
63 Præmia Cõmendarũ dari non debent ijs, qui se sceleratis factionibus implicuerunt.
64 Feuda amittunt rebelles, & conspirantes in dominum feudi.
65 Bannitis, & proscriptis feuda dari non possunt.
66 Consiliarij Supremi Senatus Indiarum, & Auditores, & Ministri Audientiarum sub eo degentium, non possunt habere Commendas Indorum.
67 Schedula novissima refertur, quæ gravissimis verbis, & pœnis Commendas Ministris, & eorum propinquis, & familiaribus dari prohibuit.
68 Commendarum in Ministros interdictio, quibus rationibus nitatur?
69 Magistratus solo adspectu solent esse terribiles.
70 Commendæ an dari possint Locumtenentibus Gubernatorum, Prætoribus, Alcaldis ordinarijs, & Algacellis maioribus.
71 Tabelliones sive Actuarij, quos vocant gubernationis, an possint habere Commendas, & quid de alijs minoribus tabellionibus?
72 Cõmendæ ex Regis liberalitate, & dispensatione sæpè dantur Consiliarijs, & alijs Ministris aliàs prohibitis.
73 Schedula, quæ prohibuit dari Commendas, & alia officia cognatis, propinquis, & familiaribus Ministrorũ, qualiter per aliam fuerit iustissimè temperata.
74 Gravari quis non debet alterius odio.
75 Gubernator, & quilibet Magistratus, & Minister, qui suos cæteris paribus præfert, & honoribus afficit, non est culpandus, & locus insignis Cassiodori ad hoc.
76 Cap. 1. de concess. præb. lib. 6. expenditur iuncta glossa, ibidem.
77 Gubernator, semota schedularum prohibitione, an posset Commendas filijs suis conferre?
78 Patronus potest præsentare proprium filium alioqui habilem, & maximè emancipatum.
Eleemosyna priùs facienda est cõsanguineis, quàm extraneis.
79 Marchio Don Franciscus Pizarrus Peruanus Gubernator filiæ suæ Commendas assignavit, & tenuit concessio.
80 Commenda non potest dari ijs, qui aliàs habent, & de schedulis huius prohibitionis.
81 Pluralitas Commendarum, etiam per viã successionis, prohibita est.

82 *Senatus Indiarum sæpè pronuntiat contra pluralitatem Commendarum, & de casu nobilissimi Equitis D. Ioannis Segarra de Casaos, civis Arequipensis.*
83 *Pluralitas Commendarum, ut & beneficiorum, quibus de causis probibeatur, & incompatibilitatem inducat.*
84 *Præmia multorum unus auferre nō debet.*
85 *Aristophanis locus insignis refertur.*
86 *Maioratus duo, vel plures cumulari quādo, & quare probibentur?*
L.17.tit.7.lib.5.recop.perpenditur, & illustratur, ibid.
87 *Commēdæ alterius, quam quis possidet, debet fieri mētio in impetratione schedulæ ad secundam; aliàs non valet.*
88 *Commendarum tenuitas facit dispensabilem, & confirmabilem earum cumulationē, & multo magis pensionum.*
89 *Pensio non solet regulariter in beneficijs causare incompatibilitatem, & an idem sit in pensionibus Commendarum?*
90 *Connivētibus oculis multa dissimulanda, & toleranda sunt, ob ingruentiam causarum, & circunstantiarum.*
91 *Supprimere, aut unire Commendas Proreges non possunt, & est de reservatis Principi, ut & Papæ in beneficijs.*
92 *Possessionis causam sibi quis mutare non potest in præiudicium tertij, vel domini directi, aut fraudem legis.*
93 *Commendæ de novo cōcedi probibentur filijs, aut uxoribus post finitam successionem.*
94 *Beneficiū Ecclesiasticū vacans per mortem patris, filius impetrare probibetur.*
95 *Commendarum confirmatio sæpè denegatur, ubi de patribus in filios per novam Cōmendam continuantur.*
96 *Filij ad parētum præmia, & munera omni iure admitti, & vocari videntur.*
L.1.& per totum, C.de filijs officialium, & aliæ similes expenduntur, & illustrantur.

CAPVT V.

Quibus Indorum Commendæ conferri possint?

CVM ergo qui Cōmendas conferre valeant? cognoverimus, operæpretiū erit, ut nunc quibus illę conferri possint, sedulò dispiciamus, † esse enim debet cui detur, deinde sic quæri, an datum consistat: ut non antè iuris ratio, quàm personæ quærenda sit, ut aliàs inquit I.C. in l. quidam referuntur 14. D. de iur.codicillor.

1

Et quidē cùm certa, & constans sit iuris regula, quæ docet, † omne id censeri permissum, quod non invenitur prohibitum, l.necnon, D. ex quib.caus.maior.l.mutus, §.cùm quæritur, D.de procur.l.1.§.fin. D.de test. cap.lex divina 27.q.2.glos.celebris, verb.*Non invenitur*, in fine, in cap.inter corporalia, per tex.ibi de translat.Episcop.cum latè traditis à Menoch. de præsumt.lib.6.præs.16.per tot.ubi concludit, quemlibet actū in dubio præsumi permissum, & non prohibitum, quod & tradit Greg. Lopez in l.2.verb.*Sobre tales*, tit.5.p.3.& novis.Magerus de advoc.arm.c.1.n.261.& c.7. n. 2. Simul atq; de personis prohibitis dixerimus, † reliquas ad Cōmendas vocari, & admitti posse, intelligemus, ut in simili inquit Iustin.in princip. Inst.de ijs qui sunt sui, Paul.in l.cùm Prætor 12.ubi gloss.verb.*Videtur*, D.de iudic.Cicero in orat.pro Balbo, dum ait: *Si exceptio facit, ne liceat, ibi necessarium est licere, ubi prohibitum non est*, iunctis alijs, quæ utiliter congerit Hottomanus in d.princ.Menoch.cons.197.n.83.lib.2.Franc.Beccius cōs. 111.n.36.& cons.82.num.16. Claud. Pratus Gnoseon gener.iur.lib.2.tit.6.c.3.& lib.7.tit. 1.cap.3.& Camil. Gallinius de verb. sign.lib. 5.cap.17.num.27.

2

3

Cæterùm † cùm has nostras Commendas, in plurimis, feudis, & maioratibus similes esse sæpè probaverimus, prout & tradit Matienz.in l.6.gloss.2.n.5. tit.10.lib.5. recop. & Ant. de Leon in tract.de confirm.Regijs, 1.p.cap.4.n. 14.Eorū regulis, & exemplis inhærendo. Primò cōstituo; † Regulariter Ecclesijs, Monasterijs, Hospitalibus, Collegijs, vel alijs communitatibus dari non posse, ut in feudis, personale servitium requirentibus, expresſè decisum invenitur in cap.recolentes, de stat. Monach.Clem.1.de verb.signif.cum multis alijs, quæ congerit Rosenth.in eod.tract.1.p.cap.3. concl.4.n.4.& in notis litt.D.Iulius Clarus in §.feudum, q.72.& signanter Navarr. in cap.si qua mulier, comment.2.n.55.& Pat. Lessius de iust.& iur. lib.2.cap.41.num.84.

4

5

Et † in maioratibus tractat Molin. de primog. lib.1.c.13.n.95. Decius cōs.256.n.2. Vincent.de Franch.decis.29.per tot. 1.par.& Mieres de maiorat.2.part.quæst.3. à num.18.

6

Et in † nostris Commendis apertè disposuit cap.26.illarum legum, quas novas vocarunt, an.1542. & observat Anton. de Leon d. tract.1.par.cap.10. n.22.fol. 57. ut omittam alias schedulas an.1552.& 1582. quæ nedum primā investiturā Commēdarum Monasterijs interdicunt, verùm & successionem ex persona Commendatarij, qui Religionem ingreditur, etiam pro illius dumtaxat vita dura-

7

turã, de quo articulo latiùs suo loco dicemus.

Quarũ dispositionum ratio ea esse potuit, ut præfati Auctores advertunt, † quòd similiũ rerũ natura, cũ militare, & personale servitiũ, ac residẽtiã in feudatarijs, vel Cõmẽdatarijs requirãt, & alia præterea onera, quibus hi adstricti sunt, nõ videtur Monasterijs, Ecclesijs, & eiusmodi cõmunitatibus convenire, quæ hæc munia per se obire non possunt, quorumq; institutum ab his occupationibus longè alienũ esse debet, ut in cap. 1. & per tot. ne Cler. vel Monach. cap. Clerici de vit. & honest. Cler. l. repetita, C. de Episc. & Cler. cum latè adductis à Pet. Greg. in partition. iur. cano. lib. 4. tit. 8. cap. 9. Lasarte de decim. vendit. cap. 19. n. 51. cũ seqq. & à Nobis sup. lib. 1. cap. 17. n. 50. & seqq.

8

Necnon ea, † quòd feuda, maioratus, & nostræ Cõmendæ, ius quoddã velut vitailitiũ cõtinẽt, & alijs præterea varijs casibus periturũ, quod practicari non posset, si Ecclesię, aut Monasteria de illis investirentur, cùm nunquã perire soleãt, l. proponebatur, D. de iudicijs, iunctis alijs, quæ doctè cõgessit Alciat. lib. 6. parerg. cap. 17. Ferrãd. lib. 1. explic. c. 17. Alex. lib. 3. genial. cap. 1. & Covar. lib. 3. var. c. 15. n. 2. Nec talem casum expectare iura patiãtur, l. inter stipulantem 83. §. sacram, vers. *Homo liber*, D. de verb. oblig. l. si hominem, & l. continuus 136. §. cùm quis, D. eodem, l. cùm tale, in princ. D. de cond. & demonst. l. si in emtione, §. liberum, D. de contrah. emt. cũ alijs, quæ adducit Ias. in l. 1. D. qui satisd. cogãtur, n. 16. Padilla post gloss. ibi in l. fin. à n. 3. C. de transact. Peregr. de fideicom. art. 11. q. 64. in fine, Decian. resp. 19. num. 50. & seqq. lib. 3. & Menoch. de præsumt. lib. 4. præsumt. 41. num. 4.

9

Quæ ratio efficit, † ut in usufructu dubitaretur, an civitatibus, & municipijs, vel collegijs cõstitui, vel legari posset? quia inutilis esset proprietas, semper abscedente usufructu. Et tandẽ placuit, constitui posse, dummodò cẽtũ annorũ spatiũ nõ excederet, quia is finis vitę lõgissimi hominis est, ut egregiè docet I.C. in l. an ususfructus 63. D. de usufruct. l. si ususfructus 21. D. quib. mod. ususfr. amit. l. Mævius, §. fin. D. de leg. 2. l. si ususfructus, D. de usufr. leg. l. 26. tit. 31. p. 3. ad quarũ illustrationẽ plura congerit Goveanus lib. 2. var. cap. 8. Cęlius Rhodigin. lib. 5. antiq. lect. cap. 26. & lib. 14. cap. 5. Petr. Crinit. de honest. discip. lib. 7. cap. 9. & 10. Corras. memorab. Senatus cons. cap. 72. Menoch. lib. 6. præsumt. 49. Mascard. de probat. concl. 1069. vol. 2. Petr. Fab. lib. 1. semest. cap. 8. & 9. Minsinga in glossario, 1. par. cap. 19. pag. 13. Pet. Greg. lib. 4. syntag. cap. 5. Castillo de usufruct. cap. 61. n. 19. & seqq. & noster doctiss. D. Franciscus Amaia lib. 2. observ. n. 19. pag. 319. & Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 12. num. 4. 76. & 77. ubi alios allegant.

10

Sed licèt hæc ita se habeant, & regulariter, ut diximus, procedant, † multoties tamen ex liberalitate, & munificentia nostrorum Regũ aliquibus Monasterijs, præsertim Monialiũ, & hospitalibus, Cõmendæ in perpetuum concedi solent, vel pensiones super eisdem Cõmendis, ut sic commodiùs ali, & conservari possint, & idem in feudis contingit, ut latè videbis apud Rosenth. d. cap. 3. concl. 5. Quod ubi fit † à rectarũ Cõmendarũ natura degenerabũt, ex voluntate Principis concedentis, cui leges earũ subijciũtur, ut in simili in feudis procedit, iuxta tex. in cap. 1. de feud. non habente naturam feudi, & ea, quæ de feudis degenerãtibus, ultra alios scribit Ias. de feudis, par. 12. tit. de feud. degener. Vvesemb. eod. tract. cap. 2. Schrad. p. 2. cap. 3. & 4. per tot. & Rosenth. cap. 2. conclus. 52. & d. cap. 3. concl. 4. & 5. & c. 8. concl. 4. n. 18. ubi resolvit, in his casibus ipsofacto permissũ videri, ut per substitutũ deserviant.

11

12

Semper tamen, ubi similes concessiones factæ fuerint, † reservata cẽsebitur eorundẽ feudorũ iurisdictio, & cognitio, etiã contra Ecclesias, & Ecclesiasticos, Principi, & eius Tribunalibus, tanquã domino feudi, sive directi eius dominij, cap. verum, cap. ex transmissa, de for. comp. cap. cæterũ, & cap. novit, de iudic. cap. Imperialẽ, §. penul. de prohib. feud. alien. cap. 1. de controvers. feud. apud pares termin. l. fin. tit. 26. p. 4. l. 5. tit. 6. p. 1. ubi Greg. glos. 2. Curtius de feud. p. 7. n. 1. Duar. eod. tract. cap. 20. n. 2. Borcholt. c. 01. n. 21. Schrad. p. 10. sect. 1. n. 2. Rosenth. cap. 12. cõcl. 1. n. 10. Gaill. lib. 1. observ. 37. n. 3. Misyng. cent. 1. obser. 22. Vvẽser in pract. obs. lib. 2. obs. 4. n. 9. Curtius Iun. cons. 177. n. 10. Eman. Suar. in syntag. com. opin. tit. de his qui feud. dar. poss. n. 88. Dueñas reg. 32. Hartman. in pract. obs. tit. de feud. obs. 4. & D. Valẽç. cõs. 32. n. 24. ubi quòd tales Ecclesiastici ratione feudi iurent laico fidelitatẽ.

13

Secundò, eodẽ novarũ legũ capite, † Clericis, Monachis, & Monialibus, alijsq; Ecclesiasticis personis, his Cõmẽdis interdicitur, & si quæ fortè eis datæ fuerint, tolli iubẽtur. Ideóq; cavetur in quodam capite epistolæ ad Audiẽtiã Mexicanã directæ 20. Mart. an. 1532. quod extat in 2. tom. sched. pag. 226. ubi addit, hoc semper valdè damnosum iudicatum fuisse, & intelligendum esse, etiam si sub colore doctrinæ, & conversionis Indorum, eis tales Commendæ assignatæ sint, & in alia sched. Matrit. 28. Octob. ann. 1566. & 17. Iul. ann. 1572. eod. tom. pag. 219. quarum meminit Ant. de Leon ubi sup. num. 23. & 24.

14

Quod item † feudorũ exẽplo constitutũ videri potest, in quibus quia militiã sapiũt, Clerici etiã, & Monachi regulariter excludũtur, cũ

15

hi

hi militare nō possint, nec se negotijs secularibus immiscere, ut apertè disponitur in tit. de vassallo, qui Cleric. effect. est, ubi DD. præcipuè Isern. Albarot. Laudens. Afflict. & plurimi alij apud Rosenth. in d. tract. de feud. cap. 3. concl. 4. per tot. & cap. 7. concl. 29. & seqq. & cap. 2. q. 4. n. 2. ubi quòd monachus, & servus quoad feudi dationē æquiparantur, Catel. Cotta in memorab. iuris, verb. *Clericus*, Menoch. cons. 181. n. 80. Carol. Tapia in auth. ingressi, C. de sacros. Eccles. pag. 481. cum seqq. & Bobadilla, qui tradit, in quibus feudis hoc intelligendū sit, in Polit. lib. 2. cap. 18. n. 156. 16 Et † conducit tex. in cap. 1. & per tot. ne Clerici, vel Monach. & alia iura suprà citata, & sanctorū Patrū testimonia à Gratiano cōgesta in cap. 1. & seqq. 23. q. 7. cap. quicunq; 1. & 2. cap. Clerici cū pluribus alijs 23. q. 8. & à Greg. de Valencia, omnino videndo, 3. tom. disp. 3. q. 16. de bello, punct. 4. per tot. col. 726. & à Nobis sup. lib. 1. cap. 17. n. 60. & seqq.

17 Et ob hæc, † cùm Equites Ierosolymitani veri Religiosi sint iuxta ea, quæ post plures alios tradit Azeved. per text. ibi in l. 14. tit. 5. lib. 3. recop. Dueñas in reg. 100. ampliat. 5. & reg. 103. limit. 6. Bobad. in Polit. lib. 2. c. 19. n. 11. Eman. Roder. in quæst. regul. tom. 1. q. 1. art. 6. in princ. & Carol. Tapia in auth. ingressi, verb. *Monasteria*, cap. 34. Mastril. de magistr. lib. 2. cap. 2. n. 35. & 36. de rigore feudorū, in illis succedere non posse, existimavit Bald. quem alij sequuntur, quos refert Nevizan. cons. 30. n. 7. qui tamen numeris sequentibus contrariū longè verius esse, & de cōsuetudine observari, latissimè probat, & post eum Ant. Scappus in tract. de iur. non scrip. lib. 2. cap. 11. Dueñas reg. 193. limit. 6. Menochius, omnino vidēdus, cons. 54. n. 1. & seqq. ubi multum eosdem milites laudant, & cùm militare munus pro instituto, & valdè strenuè semper exerceāt, nihil vetare, inquiunt, quominus ad feuda admittantur, & idē agnoscit Carol. Tapia in d. auth. ingressi, verb. *Sua*, c. 14. n. 19. 20. & 42. ubi etiā loquitur de militibus Divi Iacobi, Alcantaræ, & aliorum Ordinum Militarium, Martinus Mageres de advoc. armata, c. 8. n. 410. & seqq. pag. 320. & disputat plenè, Marta de success. legali, 3. par. q. 13. art. 6. per tot. col. 1121. 18 Quod Ego † etiā in nostris Cōmendis servandum statuo, & servari semper, absq; ulla hæsitatione vidi, & in praxi habui, in Commenda pro egregijs in Remp. meritis designata Nobilissimo Equiti D. Raphaëli Ortizio à Sotomaior, qui hodiè eiusdem Ordinis Bailivus, & legatus existit: quemadmodū etiā passim admitti solent ad officia secularia, quāvis illis prohibiti esse videantur, ut per Mastril. d. lib. 2. c. 6. n. 35. & 36. ubi alios adducit.

19 Sed quod diximus de Clericis, † planè de constitutis in sacris intelligendū est, non autē de cōstitutis in minoribus ordinibus, ita enim apertis verbis decisum fuit in d. epist. an. 1532. quæ tamen cùm eos appellet *Coronados legos*, dubitationi locū relinquit, an idem admitteret in illis, qui habitū, & tonsurā clericalem habētes, alicui Ecclesiæ deservirēt, vel Ecclesiasticis beneficijs, & capellanijs fruerentur, 20 † cùm ij nō laici, sed verè Ecclesiastici reputādi sint, & fori privilegio in civilibus, & criminalibus gaudeant, iuxta decisionem Cōcilij Trid. sess. 23. de reformat. cap. 6. l. 2. tit. 4. lib. 1. recop. cū traditis à Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 18. n. 110. & seq. Farin. in tract. crim. tit. de inquis. q. 8. n. 7. in fin. D. Valenç. qui plurima congerit, cons. 5. ex n. 66. & cons. 135. à n. 114. p. 2. & novissimè Diana resol. mor. 1. p. tract. 2. resol. 34. & seqq. Squillāte in tract. de privil. Clericorū, c. 7. Torreblāca de iure spirit. lib. 15. c. 15. & in ipsis nostræ quæstionis terminis Crav. cons. 303. n. 8. & 9. & alij relati à Menoch. de arbitrarijs, casu 231. n. 10. & cons. 181. n. 80. & Carol. Tapia d. auth. ingressi, verb. *Sua*, cap. 14. num. 22. & seqq.

21 Solent autē Proreges, & alij Gubernatores sæpè † sæpius Clericis, Monachis, aut Monialibus, quibus Cōmendas conferre non possunt, aliquas pēsiones, vel alias largitiones assignare, quæ *Ayudas de costa, ò entretenimiētos*, vocātur, pro tēpore, quo ipsi vixerint, duraturas, vel anteà adsignatas, etiam post Clericatus, vel Monachatus susceptionē, & professionem conservare, in quo quidē non valdè à iuris regulis deviant. Nam per quandam epistolā Regiam ad tollendam dubitationē Regiorū officialiū scriptā 24. Novemb. an. 1568. quæ reperitur d. tom. impres. pag. 227. ita his verbis decisum invenio: *Acà parece, q̃ aunq̃ sean Clerigos, i Monjas por sus dias, se les debē pagar los tales salarios, ò tributos, ò entretenimientos; i ansi lo bareis, sin que en ello pongais impedimento alguno.*

22 Et hoc fulciri potest ex cōcordi feudistarū doctrina, † quatenus Ecclesias, & Ecclesiasticos ad ea feuda admittunt, quæ nullū servitiū requirunt, vel tale, quod per substitutū expediri possit, ut constat ex relatis à Bobadilla, Nevizano, & Scappo ubi sup. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 3. cas. 231. n. 48. Vult. de feud. cap. 4. n. 9. Iul. Clar. & eius Additionat. §. feudū, q. 78. Syntag. com. op. tit. de his qui feud. dari poss. n. 74. Bursat. cōs. 4. n. 4. quod tamen Ego in pensionibus nō facilè admittēdū putarē, cùm Cōmendarum vicē habeant, & onera subeant, iuxta ea, quæ cap. 3. fusè tractavi.

Tertiò, † Hybridis, sive mixti sanguinis hominibus, quos *Mulatos*, vel *Mestizos* voca-

mus, de quibus latè dixi sup. lib. 1. cap. 28. eisdē novis legibus Cōmendæ conferri prohibētur, quas in usum reduci, & executioni omninò mādari iubet quædā sched. directa ad Audientiā Novi-Regni Granatensis, Pintiæ 27. Febr. an. 1549. quæ extat d. 2. to. pag. 226. eiusque etiā meminit Ant. de Leō d. cap. 10. n. 25. Quas tamē Ego intelligendas censeo, ubi eiusmodi homines nataliū defectū patiuntur, & illegitimi sunt, ac spurij, ut cōmuniter accidit. Hoc enim insinuat sched. ibi: *Que ningun Mulato, ni Mestizo, ni hōbre q̄ no fuesse legitimo pudiesse tener Indios.* Etenim ob solā sanguinis mixtionē, si alioqui ex legitimo matrimonio procreati fuerint, & vel ex se, vel ex maiorum, aut progenitorum suorū servitijs, & præclaris facinoribus, benè de Indiana Republica meriti, durū prorsùs, & inhumanum mihi esse videtur, eos ab honore, & emolumentis harū Cōmendarū arcere; & plures vidi, qui non obstāte hoc defectu, à Peruanis Proregibus pinguioribus Cōmendis donati sunt, nec quisquā fuit, qui eis super hoc litem moveret.

24 Imò neq; alijs quibusvis† illegitimis, etiam spurijs, & ut vulgò dicunt *Bastardis.* Nam & si hi pluribus schedulis à successione Cōmedarū exclusi reperiantur, sicuti & à successione feudorū, & maioratuū excludi solēt, ut suo loco dicemus. Vbi tamē nō de successione agimus, sed de novo feudo, sive nova Cōmenda eisdē propter propria merita cōcedēda, nihil planè invenio, cur hoc beneficio remunerari nō possint, prout etiam sæpissimè absq; ulla cōtradictione remuneratos esse vidi, & audivi, & citra ullā dispensationē illegitimitatis, aut spurietatis. In quo mecum novissimè, & post hæc scripta convenire video Ant. de Leon d. cap. 10. n. 36. & 37. Vbi benè addit, posse quoq; illegitimos, ad hoc impetrandū, parentū, & maiorū meritis iuvari, ut non eorum solâ contemplatione habiles reddantur, sed ut faciliùs concedentis animum moveant.

25 Nam † quāvis illegitimitatis, & spurietatis defectus in ordinibus, & in beneficijs, & præbendis Ecclesiasticis dispensationē desideret, propter infamiā facti, quâ ita nati laborare dicuntur, ut dixi sup. lib. 1. cap. 28. n. 38. & seqq. Et similiter ob eandē rationē ab alijs dignitatibus, magistratibus, & officijs arceri videantur, l. 2. C. de dignit. lib. 12. cū traditis à Misyng. cent. 4. obs. 31. Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 4. & cap. 12. n. 16. Tiraq. de nobil. c. 15. Mastrillo de magistrat. lib. 2. cap. 12. n. 37. & seqq. Borrel. eod. tract. lib. 1. cap. 7. Pet. Heigio part. 1. quæst. 21. fol. 282. Marescoto lib. 2. variar. resolut. cap. 36. per totum.

26 Raro † tamen, vel nunquā ob hanc causam repeliuntur ab eijsdē officijs, vel dignitatibus sibi iam commissis, ut ipsimet Auctores advertunt, & de cōmuni testatur Bernard. Diaz reg. 364. Gratian. reg. 236. verb. *Infamis,* & Ioan. Gutier. cons. 31. n. 1. & seq. Cùm † plurimi reperti sint, & quotidiè reperiantur, qui togâ, ac militiâ præclarissimi extiterunt, & existunt: valdèq; laudabiliter iniuncta sibi munera implent, ut advertit, & multis exēplis probat Tiraq. ubi sup. Alciat. lib. 4. parerg. cap. 3. & 5. & lib. 10. cap. 8. & emblem. 138. ubi Brocens. & Claud. Minoes, Borrellus d. cap. 7. num. 11. & 12. & Palæot. in tract. de nothis, & spurijs, cap. 55. & 56. 27

28 Vbi, quod plus est, † latè probare intendit, nullo iure civili probari posse, eos infames esse, aut à magistratibus, & dignitatibus prohiberi, sed id tātùm, ut legitimè natis cedere debeant, iuxta Vlp. responsum in l. generaliter, §. spurios, D. de Decurionibus. Et respōdet † ad locum Catulli, ex quo contrarium aliqui deducere solent, quatenus ad Hymenæum loquens ita inquit: 29

Quæ tuis careat Sacris,
Non queat dare Præsides
Terra finibus, at queat
Te volente, &c.

In quo tamen meritò notatur à Borrello ubi sup. Nā re verâ locus ille Catulli nullā aliam explicationē admittit, ut ibidē ostendunt eius expositores, inter quos Ant. Parthen. *Certè,* ait, *magistratus, & provinciarū, seu Regnorū administrationes non dari, nisi hominibus legitimè natis.* Et idē concludit Cōstantius Lādus Cōplani Comes, licèt fateatur se nusquā alibi hanc prohibitionē legisse, & Ioseph. Scaliger his verbis: *Pendet ab eodem iure, nā, qui ex non iustis nuptijs concepti sunt, peregrini sunt, quibus nulla erat munerū populi Romani participatio. Nō ergò Magistratum capere poterant. Nihil est apertius hac sentētia. Putant tamē docti viri, hic abstrusum, nescio quid latere, cuius historia penitùs nos fugit, in quo sanè in scirpo nodum quærunt.* Et est videndus novissimus Franciscus Zipæus de magistrat. lib. 1. cap. 35.

30 Et hāc † distinctionē, inter successionē feudi antiqui, & novi acquisitionē in illegitimis, & alijs similibus personis succedere prohibitis, veluti mutis, surdis, cæcis, & perpetuò furiosis, mancis, vel aliter imperfectis, expressè cōstituit Schra. in eod. tract. 4. p. c. 3. n. 6. & 7. Zasius in tract. de feud. 8. p. pag. 117. & 179. & Rosenth. cap. 7. cōcl. 27. post Bald. in l. eā quā, C. de fideicom. & Matthæ. de Afflict. in c. 1. §. naturalis, si de feud. defunct. controv. & in c. 1. §. personas, n. 11. per quos fiat invest. & in cap. 1. n. 1. an mutus, surdus, vel aliter imperf. & sequitur Cāpanilis in divers. iuris canon. Rub.

11. cap. 13. per tot. Marescot. lib. 2. var. cap. 30. Molin. lib. 1. cap. 13. n. 39. Greg. Lop. glos. 8. per tex. ibi in l. 6. tit. 26. p. 4. Dummodò tamen dominus, qui hisce personis feudum novũ cõcedit, sciat eas hoc vitio laborare, secus autem si hanc qualitatẽ, vel vitium ignorans, hos de novo feudo investierit. Et tunc 31 † impediti (ut ipsi Auctores inquiunt) contractũ celebrabũt, & fidelitatẽ iurabunt per suos curatores, aut procuratores, & servient per substitutũ, ut latè probat Rosenth. in tract. de feud. cap. 8. concl. 8. n. 10. in remission. sub litt. K. Quibus addere possumus 32 † decisionẽ Vlpia. in l. quidam consulebant 57. de re iud. vers. *Proinde si minor*, ex qua notavit Bart. & Albanus, n. 2. & cæteri DD. cõmuniter, quòd Princeps sciẽter eligens indignũ, eum habilitare videtur, & idẽ tenet, & exornat Alex. in l. Centurio, col. 8. de vulg. Abb. cons. 101. vol. 2. Oldrad. cons. 228. Felin. in cap. præterea de testibus, & in cap. cũ vigesimũ, ubi etiam DD. de offic. deleg. Ant. Gobeàn. in l. 2. de iuris. om. iud. Pet. Fab. in l. 2. D. de reg. iur. pag. 16. & Costan. quæst. iur. cap. 9. num. 2. & 6.

33 QVARTÒ, † infantes etiã, pupilli, & minores ætate, mero iure novas Cõmendas acquirere prohibiti esse videntur, cũ militare servitium, quod in eis requiritur, per se expedire nõ possint, nec fidelitatis iuramentũ, aut homagium præstare, ut in simili, de feudis loquens, tenet Angel. per tex. ibi in §. pupillus, Inst. de inut. stip. Deci. & alij in l. in negotijs, D. de reg. iur. Bar. in l. quàvis 32. §. fin. D. de acq. poss. & eos referens Schrader. in tract. de feud. p. 4. c. 3. n. 4. Ias. eod. tract. p. 5. n. 66. & Vulteius c. 4. n. 6.

Qui tamen, æquitatis, & utilitatis causâ, ubiq; receptũ esse docent, ut eiusmodi personæ per tutores, vel curatores suos feudũ acquirere possint, & iuramentũ præstare, & per substitũ servire, interim dum ad legitimam ætatẽ pervenerint, ad quam usq; etiam iurãdi venia impetrari, & suspendi aliquando solet, ut in cap. un. §. si minori, ubi Hottom. si de feud. defunct. controver. & Mozzius de feud. tit. de his, qui feud. dar. poss. n. 36. cum alijs, de quibus infrà cap. 23. num. 92.

34 Quinimò † minores iam puberes, etiã sine curatore, feudũ accipere, & iurare posse, cõtra Sonsbechium, & alios concludit Rosenth. d. tract. de feud. c. 3. concl. 8. ex l. si curatorẽ, C. de in integ. rest. & notatis à gloss. Bart. & Ias. in l. 1. §. fuit quæsitum, D. ad Trebell. & idem sequitur Schrader. d. cap. 3. n. 5. & 6. qui tamẽ ne contractus claudicet, consulit, ut post implementum legitimæ ætatis ratificetur.

Quæ omnia in nostris quoq, Cõmendis pariter observare debemus, & ita de facto, & praxi observantur, ne 35 † aliàs parentũ merita, qui semper pro liberis suis servire, & laborare creduntur, l. si pactum 9. D. de probat. l. penul. D. de bon. lib. l. Iulianus, D. si quis omis. caus. testam. l. cùm ratio, D. de bon. dam. l. de emãcipatis, C. de legit. hæred. Cassiod. lib. 2. var. epist. 14. Seneca lib. 2. controv. 1. cũ alijs, quæ adduxi in meo tract. de crim. parric. lib. 1. cap. 10. In eorũ filijs vacua essent, & remuneratione carerent, si fortè eos ætate minores relinquerent, quo 36 † tempore plus beneficijs, & alimonijs Principis egent, & maioribus semper in iure privilegijs, & favoribus afficiuntur, l. 1. D. de minor. l. unica, C. quãdo Imperator inter pupillos, viduas, &c. cognoscat, cap. significantibus 38. de offic. iud. deleg. cap. desolatis 87. distinct. cum alijs, quæ tradit Perez de Lara in tract. de anniverf. & capell. lib. 1. cap. 21. per tot. Vvesemb. in parat. d. tit. C. quando Imp. inter pup. & Did. Covar. lib. sing. pract. cap. 6. & 7. l. 8. & 9. lib. 4. tit. 3. recop. ubi Azeved. & D. Carrascus in tract. de casib. Curiæ, ex n. 16. ad 30. & novissimè Alvarez de Velasco in tract. de miserab. personis, cap. 52. per tot. 1. parte.

37 QVINTÒ, † eodem etiam iuris rigore attẽto, fœminis novæ Cõmendæ dari non possunt, licèt ex Regia liberalitate ad earũ successionẽ vocentur, & admittantur, ut infrà dicemus. Quod apertè ostendit provisio quædã D. Imper. Caroli V. dat. Guadalaxaræ, 3. Aug. ann. 1546. quæ extat in 2. tom. pag. 230. Vbi cùm quasdam Commendarum concessiones cõtra novas leges an. 1542. factas revocari pręciperet, illarũ defectus enumerans, inter alios hũc, quòd fœminis datæ essent, his verbis enuntiat: *Porque como vereis las tales Encomiendas no se pudieron hazer (aunque cessara la disposiciõ de la dicha lei) en mugeres, porque no son habiles, ni capaces de tener Indios encomendados, i faltan en ellas las razones, porque se permitieron las tales Encomiendas.*

Et nõ magis obscurè colligi videtur ex alia sched. an. 1536. & an. 1564. tom. 2. pag. 202. & 205. Dũ disponit, 38 † quòd si aliquis duxerit in uxorẽ fœminam, quæ ex successione Cõmendam Indorum habeat, fiat de novo Commenda, eiusq; titulus expediatur in persona mariti, pro vita tamen uxoris, cuius contẽplatione fit, tantummodò duraturus. Eâ nimirum ratione, quòd cùm ipsa fœmina per se exercere non posset protectionem Indorũ, & provinciæ defensionem, & alia militaria munera, quæ Commendis annexa sunt, ut diximus sup. hoc lib. cap. 1. & 2. conveniens visum fuit, ut cum marito titulus loqueretur, & per eum dicta onera expedirentur, atq; ab ipso fidelitatis iuramentum susciperetur, ut in simili tradit Socin. Iunior cons. 76. num. 137. vol. 1. Fulgos. cons. 4. & Natta cons. 164. n. 13. Speculator tit. de

feud. §. quoniam, verſ. 2. quæritur num. 41. & Capicius deciſ. 10. n. 16. Vbi probant, † quòd in his, ad quæ fœmina eſt inhabilis, per ſubſtitutum ſervire tenetur.

39

Et huiuſmodi prohibitio, & diſpoſitio fluxiſſe videtur ex eo, † quòd ſemper noſtri Reges, eorumque peritiſsimi Conſiliarij, has Cōmendas (ut ſæpè diximus) feudis militaribus aſsimilari voluerunt, & ſtuduerunt. In † quibus quidem feudis pro regula traditum eſt, ut beneficium non pertineat ad eum, qui non poteſt gerere officium, cap. 1. in fine, de vaſſallo milite, qui arma belli depoſuit, & per conſequens, ut fœminis dari nō poſſent, quæ militaria ſervitia, & alia onera feudis iniuncta per ſe explere nō poterant, ut conſtat ex tex. iuncta gloſſ. verb. *Legibus*, in cap. 1. §. hoc autem notandū, de his, qui feud. dar. poſſ. cap. 1. §. filia de ſucceſ. feud. l. 6. tit. 26. par. 4. cum alijs, quæ ultra Scribentes in his iuribus, latiſsimè cumulat Tiraq. in tract. de primog. quæſt. 10. & in l. 1. connub. num. 61. & 78. l. 7. à num. 19. l. 12. à num. 13. Vbi † inter alias rationes eam reddit, quòd fœminæ ſunt garrulæ, & incōſtantes, Bernard. Diaz, & eius additionat. Salced. reg. 282. Dueñas reg. 309. Oſaſc. deciſ. Pedem. 26. Minadous deciſ. Neap. 36. num. 2. Roſenth. de feud. cap. 7. concluſ. 3. n. 94. Magerus de advocatia armata, cap. 7. num. 195. pag. 274. & Camil. Borrel. de magiſtrat. edict. lib. 1. cap. 2. ex n. 63. ubi ad nauſeam uſque alios Auctores de hoc agentes adducit.

40

41

42

Sed his non obſtantibus, † cùm poſteà ex Noſtrorum Regum legibus, Commendarum ſucceſsio fœminis in locum maritorum, aut parentum, non extantibus filijs, dari cœpiſſet, ut infrà dicemus, cœpit quoque prædictus iuris rigor, in eiſdem ad novas Commendas non admittendis, emolliri, & praxi ubique receptū fuit, tam in Supremo Indiarum Cōſilio, quàm apud Proreges, & alios Gubernatores, ut fœminæ de illis inveſtiri poſſent, & etiam ſi uxoratæ eſſent, vel poſtmodum nuberent, in ipſarum perſona, ſeu capite, titulus expediretur, & permaneret, ita tamen, ut per ſubſtitutum deſervirent. Quia cùm nulla ſatis congrua inter unum, & alterum caſum diſcriminis ratio aſſignari poſſet, viſum fuit † æquiparatorum caſuum, idem iudicium eſſe debere, l. Gallus, §. & quid ſi tātum, D. de lib. & poſth. cum latè traditis ab Everard. in loco à *ſimili*, & in loco *ab æquiparatis*, Grato reſp. 91. n. 19. lib. 1. Flam. Pariſ. de confid. benef. quæſt. 27. num. 74. & q. 28. num. 82. & in noſtris Commendarum terminis Valençuela d. conſ. 83. n. 139. & Anton. de Leon d. tract. de confirm. Reg. 1. par. cap. 10. num. 38. & ſeqq. Vbi de eadem praxi, & communi obſervantia teſtatur, & plures caſus recenſet, in quibus fœminæ, in prima (quod aiunt) vita, Commendis donatæ ſunt, ſive de novo inveſtitæ.

43

44

Et idem † animadverti, & affirmari reperio ab Excellentiſs. & rerum Indicarum expertiſſimo viro, Dom. March. de Monteſclaros, Peruano Prorege, in quadam pereleganti epiſtola, quam ſuper dubijs harum Commendarū ſcripſit, ubi inquit, ex iuſtis iam pietatis, & cōvenientiæ cauſis, ſpreto antiquo rigore, Commēdas novas fœminis ſæpè dari ſolere, illamque formalitatē tituli, ſive inveſtituræ, in perſonis maritorum faciendi, aut mutandi, tanquàm parum ſubſtantialem ceſſaſſe; cùm certū ſit, quòd quamvis titulus de uxore loquatur, in maritum † omnia feudi onera declinant, & per eum expedienda ſunt, quemadmodum in maioratibus Hiſpaniæ contingit, qui iuriſdictionem admixtam habent, ut per Molin. de primog. lib. 1. cap. 13. num. 14. Et quòd † fœminæ ad feuda impropria admitti poſsint, & an eo caſu debeant iurare fidelitatem? tradit latè Peregrin. conſ. 22. lib. 1. & conſ. 24. lib. 5. Et quòd in Sicilia, & Gallia indiſtinctè admittantur, Magerus d. cap. 7. num. 257.

45

46

47

Sextò, exteris, ſive alienigenis à Regnis Caſtellæ, & Legionis, quos *Eſtrangeros* vocamus, Commendæ † ſine peculiari Regis licentia, & diſpenſatione dari nō poſſunt, ut diſponitur in quadam ſched. dat. Valliſolet. 22. Febr. ann. 1549. quæ habetur in 2. tom. pag. 226. & pungit Leon ubi ſuprà, n. 25. cuius diſpoſitionis ratio ea eſſe videtur, † quòd cū hi plurimis alijs ſchedulis ad has Indias Occidentales tranſire prohibeantur, ne fortè eius ſcrutentur arcana, ut in ſimili notat Bald. per tex. ibi in l. mercatores, C. de commercijs, & ob alias rationes, de quibus latè dixi 1. tom. lib. 2. cap. 25. num. 69. & ſeqq. longè magis arceri debuerunt ab his feudis, ſive Commendis, quæ Reges noſtri, proprijs vaſſallis, & indigenis, in laborum, & ſervitiorum præmium, ac remunerationem (ut ſæpè diximus) aſsignari voluerunt.

48

49

Præſertim † cùm ad Regni etiam tutelam deſtinentur, quæ per vaſſallos proprios, ac naturales Principis longè ſecuriùs, & alacriùs præſtabitur, l. qui habebat, D. de legat. 3. l. veluti, D. de iuſt. & iur. Cicer. lib. 1. offic. cap. 4. ibi: † *Nullum eſt periculum, quod ſapiens pro ſalute patriæ vitandum arbitretur*. Procœmium tit. 22. part. 2. ibi: *Es tenudo el pueblo à ſemejāte deſto de obrar por amor en la tierra donde ſon naturales, ennobreciendola, è acrecentandola, è haziēdo linage en ella que la pueble.*

50

51

Necnon etiam † cùm ſemper rationi, & divino iuri, naturali, ac civili conſentaneum iu-

52

di-

dicatum sit, ut præmia, honores, & emolumẽta cuiuslibet Regni, vel Provinciæ inter provinciales distribuantur, & non dentur alienigenis, vel saltem illi his, cæteris paribus, præferantur; de quo articulo aliquid tetigi supra hoc lib. cap. 2. num. 59. & seqq. & plura dicemus infra lib. 3. cap. 19. ubi de provisione beneficiorum, & præbendarum egerimus.

53 Quibus adijcio † notabilem plurium civitatum Galliæ consuetudinem, in quibus *Albinos* vocant natos extra fines Regni Franciæ, & hi tanquam extranei, & peregrini non possunt Regnicolæ fieri, etiam si longo tempore Regnum incoluerint, nec beneficia in illo obtinere, nec pariter de acquisitis disponere, etiam inter propinquos, sed omnia eorum bona tanquam vacantia, his mortuis, Fiscus occupat iure Albenæ, ut dicit Cosmas Guimier in pragmat. sanct. tit. de collat. §. verumtamen, verb. *Liberius*, Cassan. in consuetud. Burgundiæ, tit. de confiscacions, §. 1. num. 37. & seqq. Nicol. Boer. decis. 13. ex num. 17. ad 22. Guillelm. Bened. in cap. Rainutius, verb. *Et uxorem nomine Adelasiam*, n. 1042. & seqq. Fran. de Clapperijs in cont. caus. fiscal. caus. 1. per tot. & Magerus de advocat. armata, cap. 15. num. 135. & seqq. pag. 655.

54 Quod ius † nescio, an oporteret in his nostris Indijs Occidentalibus introduci, in quibus video, incuriâ nostrâ, plures alienigenas, quam naturales versari, & valdè ditescere, ita ut dicere possimus illud Ieremiæ Threnor. 5. 2. *Hæreditas nostra versa est ad extraneos.* Interim tamen dum huic morbo competens medicina adhibetur, iustum erit, ut saltim Cõmendis, de quibus agimus, abstineant. Quas

55 aliquando † ob prædictam prohibitionem eis adimi vidi, aliquando etiam dissimulari, maximè sub eo prætextu, quòd aliqui illorum, se Regio diplomate, quod nostri vocant litteras naturalitatis, *Cartas de naturaleza*, Regnicolas effectos fuisse dicant; quo casu, omnibus cõmodis, gratijs, & favoribus potiuntur, quibus cives in his provincijs, vel in Hispania orti, l. sed si accepto, D. de iure Fisci, Bartol. in l. si is, qui pro emtore, q. princip. ad fin. D. de usucap. & in l. si maritus, §. Italia, D. ad l. Iul. de adult. Roman. cõs. 62. col. 2. Boer. ubi sup. num. 21. Rebuff. in peculiari tractatu de litt. naturalitatis, & Clapperijs num. 11. Et extat

56 notabilis † epistola Regia in 1. tom. impress. pag. 226. in qua Peruanus Prorex Marchio de Cannete reprehẽditur, quòd Michaëli Angelo Philipponio, à Regnis Hispaniæ extraneo, & alioqui strenuo duci, pinguem Commendam Indorum assignasset, eâ ratione redditâ, quòd melius esset, ut indigenis, & naturalibus daretur, qui in ipsis Indijs inservierũt, & benemeriti reperiuntur, vel eorũ filijs, aut descendentibus. Quando autem per decenniũ, vel alijs modis domicilium, vel ius naturalitatis acquiri videatur, infrà d. lib. 3. cap. 19. pleniùs dicemus.

Septimò, non solùm exteris Commendæ dari non possunt, verùm † neque Hispanis, aut indigenis, qui extra provinciam, in qua Commenda sita est, resideant, & cõmorentur. Quod licèt Reges nostri parum his temporibus observent, non sine ingenti earundem provinciarum damno, & prævaricatione finis, qui in his Commendis intenditur, ut dixi sup. hoc lib. cap. 1. & 2. Proreges tamen, & alij Gubernatores, qui commendandi ius habent, præcisè id implere tenentur. Cùm videamus, † non solùm novas Commendas absentibus dari non posse, verùm neque antiquarum successionem, ad eos transire, & ab his, qui delatæ successionis tempore præsentes sunt præoccupari, licèt illi gradu, sexu, vel ætate præferri deberent, ut constat ex sched. an. 1536. & an. 1552. quæ reperiuntur d. 2. tom. pag. 201. & 202. de quibus inferiùs latiùs agemus cap. 17. n. 95. & seqq.

Et apud Me habeo † duas schedulas Regias, unam Matr. 22. Decemb. ann. 1612. alteram 28. Martij ann. 1620. ad Peruanos Proreges DD. Marchionem Montisclarium, & Principem Esquilacensem directas, in quibus, cùm ipsi seriò, & graviter damna conferendi Commendas absentibus, retulissent, responsum eis fuit, id quoque à Rege nostro, & Supremo eius Cõsilio cognosci, & præ oculis haberi, & in posterum sibi à contraventione dictæ prohibitionis omni curâ abstinendum esse: quod tamen impletum non est, fortè ob instantem, & inverecundã petentium inhiationem, quæ efficit, ut Principes multoties non concedenda concedant, ut alias inquit Imp. in l. 1. C. de petit. bon. subl. lib. 10. & infra cap. 8. latiùs dicemus.

Octavò, † ij quoque antiquis quibusdam legibus Commendarum honore, atque emolumentis interdicti reperiuntur, qui in Peruanis olim seditionibus adversus Regia vexilla nomen dedisse, & perduellionis crimen signãter commisisse, vel committentibus adhæsisse, cõperti fuerint. Quod tamen posteà novâ aliâ lege anni 1546. quæ habetur d. 2. to. pag. 227. D. Caroli V. Imperatoris benignitate cessare iussum fuit, meliùs harum provinciarum quieti, & gubernationi consultum iri censentis, si quales quales seditiosorum excusationes admittens, præterita crimina condonaret, & omnes vassallos, sublatâ eiusmodi exclusionis, ac distinctionis notâ, sibi in futurũ (ut re ipsâ factum est) fidelissimos, & devinctissimos redderet.

57 58 59 60

Fuis-

Fuisse autem, & esse hodie similem privationem iuri, ac rationi conformem, inde probari potest, † quòd cùm hæc Commendarum præmia pro benemerentibus (ut sæpè diximus) fuerint constituta, non possunt iustè illis conferri, qui sceleratis se factionibus implicuerunt, cùm † hæc sit una ex præcipuis causis ob quas feuda, etiam iam ab antiquo collata, solent amitti, ut in cap. 1. & per totũ, in quib. caus. feud. amitt. & in cap. 1. quæ fuerit prima causa benef. amitt. cũ latè adductis ab Schrad. d. tract. part. 9. & Rosenth. ibid. cap. 10. & à nobis infrà hoc lib. cap. 27.

61

62

Vndè, † & bannitos insuper imperij, & reliquos, quorum bona publicata sunt, feuda minimè acquiri posse, probat Gail. in tract. de pace pub. lib. 2. cap. 12. & lib. 2. pract. observ. 1. num. 21. Rosenthal. d. tract. de feud. cap. 3. conclus. 19. qui etiam agit de excõmunicatis eod. cap. conclus. 22. num. 1. in remiss. sub litt. A.

63

Nonò, eadem prohibitio, quamvis sub lõgè diversa consideratione, reperitur † in Dominis, qui in Supremo Indiarũ Consilio Regi nostro deserviũt, ut patet ex ordinat. eiusdem ann. 1571. cap. 37. & in Proregibus, Præsidibus, Auditoribus, Alcaldis, Fiscalibus Regalium in his Indis Cancellariarũ, Tabellionibus Cameræ in eisdem agentibus, Maioribus Rei Dominicæ Calculatoribus, Regijs officialibus, Gubernatoribus, & alijs Iustitiæ ministris, ut constat ex cap. 26. novarum legum ann. 1542. ex sched. dat. Vallisolet. 29. Aug. an. 1544. & 28. Oct. 1552. Tauri 18. Ian. eiusd. Guadalax. 3. Aug. ann. 1546. & alijs, quæ reperiuntur d. 2. tom. pag. 228. & seqq. quæ hoc etiam ad eorum filios extendunt. Et novissimè alia dat. apud D. Laurent. 12. Decemb. an. 1619. Quæ † superiores, fortè iam senescentes, aut languentes, sub maioribus pœnis, & interminationibus renovavit, & ad quoscunque alios extendit, qui vel sanguine, vel affinitate dictos Ministros intra quartum gradum contingerent, aut eorum famuli, familiares, vel clientes esse reperirentur. Quarum schedularum mentionem fecit Ant. de Leon d. tract. de confirm. Reg. 1. par. cap. 10. n. 1. cum seqq. varias rationes adducens huius adeò strictæ prohibitionis.

64

65

Sed nullæ possunt aptiores esse, † quàm quę ex ipsis legibus colliguntur, nimirum, quòd prædictarum personarum favor, auctoritas, ac potestas in eisdem Commendis sibi, vel suis impetrandis, nimius esse posset, & in aliorum benemeritorum detrimentum redundare, & simul, ex eadem causa, Indos sibi cõmissos durè, atque acerbè vexarent, absque ulla formidine supplicij, iuxta l. illicitas, §. ne potentiores, D. de offic. Præsid. & l. 1. C. si Rector provinc. vel ad eum pert. pers. ubi dicitur, † similes Magistratus, & potestates, vel solo adspectu posse, & solere terribiles esse, de qua etiam per Bald. in marg. verb. *Appellatio*, & in tit. de pace iuram. firm. & Alexand. in l. 2. in prin. col. 2. C. quod met. causa.

66

67

Vnde dubitatum fuit, † an idem in Locumtenentibus Gubernatorum, Correctoribus, & Alcaldis ordinarijs aliquorum oppidorum, intelligendum esset? Et negativè responsum in quadam schedula 29. Aug. 1544. d. 2. to. pag. 228. Cuius exẽplo Ego idem defendi, & practicavi in maioribus iustitiæ executoribus, quos, *Alguaziles mayores*, vocamus, sive hi in Regijs Cancellarijs, sive in civitatibus eiusmodi officia emerint, & exerceant. Nam cùm prædictis legibus specialiter comprehensi non sint, nec adeò magnam potestatem exerceãt, non est cur eos à Commendarum beneficio excludamus, quas hac de causa eis sæpè datas, & in Regio Consilio confirmatas vidi, & audivi. Et similiter † in Actuarijs, sive Tabellionibus, quos vocant gubernationis, & apud Proreges, vel Gubernatores hoc munus exercent; quamvis in his Ego magis hærerem, prout & de facto hæsitari vidi in causa nobilis viri D. Ioseph de Caceres Vlloa, Peruanæ Proregiæ Gubernationis Secretarij, quoniã in his officijs, quæ gerũt, auctoritas suspicabilis est, & cùm per eos, quæ ad Commendas pertinẽt, expediantur, non minus, quàm in alijs superioribus Ministris, vereri potest. Maximè si sequamur opinionem Ant. de Leon d. cap. 10. num. 21. qui nullum Commendatarium, Tabellionem esse posse, scriptum reliquit, relatâ ad id Regiâ sched. dat. en el Pardo 14. Novemb. 1590. quæ vel Commendam, vel Tabellionatum eligere iubet, quasi hæc duo incompatibilia sint, ut apud eum videri potest.

68

69

Sed verò, quamvis superiora ita se habeant, adhuc tamen † sæpè videmus, ex Regia liberalitate, cui nihil hac in parte non licet, ut per D. Valenç. conf. 83. num. 144. Supremi Senatus Consiliarijs, Proregibusque, & alijs Ministris Commendas dari solere, ubi eorũ merita, & servitia hanc remunerationem exposcunt, quia bovi trituranti os alligari non debet, Deuteron. cap. 25. 1. Corint. cap. 9. vers. 9. cap. cùm secũdùm, cap. extirpandæ, de præbend. cap. ex his 12. q. 1. cum alijs, quæ adducit Gambara de auctoritate Legati, lib. 6. n. 366. Tuschus litt. A. concl. 312. & Escobar de ratiocin. cap. 30. num. 22.

70

Et cùm † dicta sched. ann. 1619. nimis dura, & stricta visa esset, & quæ rigore verborum quoscunque cognatos, & familiares, ac clientes Proregum, & aliorum Ministrorum à be-

71

neficio Commendarum excluderet, etiam si aliàs per se benemeriti essent, † scripta fuit altera eius hac in parte declaratoria, sive mavis derogatoria, dat. Matr. 19. Martij ann. 1623. quæ eisdem personis, dictâ prohibitione non obstante, Commendas cōferri permittit, ubi ob propria merita, & servitia hac gratiâ digni censeri potuerint, & debuerint. Nimirū Regio nostro legislatore, & eius Supremo Senatu † iniquum reputātibus, alios aliorum odio prægravari, l. non debet 74. D. de reg. iur. cap. non debet 22. ubi latè Pechius, & alij eod. tit. lib. 6.

72

73

74 Maximè † cùm prorsus culpari nō debeat, quòd Gubernator suis consulat, eosdemque alijs, cæteris paribus, imò & cum aliqua latitudine, præferat, ut prudenter pariter, atque eleganter notavit Casiodorus lib. 12. variarum, epist. 5. dum inquit: *Sed gratificante natura illis amplius debemus, qui nobis aliqua proximitate iunguntur, dum quoddam genus recti videtur esse propositi, ab æqualitate discedi, & tanta necessitudinis vis est, ut nullus se contemtum diiudicet, si sibi aliena pignora prælata esse cognoscit.*

75 Et hoc satis ostendit † Summus Pontifex in cap. 1. de conces. præben. lib. 6. ubi in conflictu rationū, & opinionum, quas ibi latè recenset, tandem pro quodam Nepote suo pronuntiavit, eique beneficiū, super quo lis vertebatur, asignavit. Et subdit gloss. ibid. verb. *Novimus*: *Ipsum ergo movit iustitia, nō carnalitas. Et est hoc contra quosdam hypocritas, qui ut videantur iusti, pronuntiant contra suos, ut dicit Hostiensis de quodam Parisiensi Scholari, qui reversus ad patriā pronuntiabat contra suos iustas causas foventes pro extraneis, ut iustissimus videretur.*

76 Vndè semotâ nostrarum schedularum prohibitione, benè † posset Prorex, & alius quilibet Gubernator mandatum generale habens ad conferendas Indorum Cōmendas, eas etiā suis filijs conferre, iuxta textum in cap. ex litteris de iure patronat. cuius argumento, gloss. singularis ibid. notavit, † patronum, qui habet potestatem præsentādi, posse præsentare proprium filium, quā sequuntur ibi Gofred. Hostiens. Ioan. And. Card. & Abb. qui de communi testatur, & quòd praxi observetur, Ant. de Butr. ibid. quem refert, & sequitur Rochus de Curte de iur. patron. verb. *Honorificum*, q. 4. num. 14. Lambertin. in eod. tract. 1. par. lib. 8. quæst. 8. & seqq. Et latè rem disputans Peralta in l. unum ex familia, §. rogo, D. de leg. 2. n. 3. & 4. cum seqq. Vbi hoc absque dubio procedere docet, quando eligitur filius emancipatus, & ita reducit ad concordiam aliquas discordantes Doctorum in hac quæstione sententias, & sequitur Molina de primog. lib. 2. cap. 4. num. 59. & 60. Horoscius in l. si Consul, num. 13. & 19. D. de adopt. Tusch. litt. E. concl. 72. & 75. Guillerm. Mādagotus, & eius additio, in tract. de elect. cap. 48. D. Valenç. cons. 98. par. 1. & novissimè cons. 173. n. 105. vol. 2. & Perez de Lara de anniver s. & Capel. lib. 2. cap. 2. num. 2. & seqq. Vbi benè probat, meritorium esse cōferre beneficia consanguineis aliàs idoneis. Et in nostris feudorum terminis, posse Prælatum bona Ecclesiæ, solita infeudari, dare consanguineis, ut cum communi resolvit Bursatus cons. 127. num. 4. & 78. lib. 2. Flamin. Paris. de resignat. benef. lib. 9. q. 17. num. 124. Cevallos q. 275. & latè Redoan. de rebus Eccles. q. 2. pag. 299. & Domin. Soto de iustit. & iur. lib. 3. q. 6. iunctis alijs, quæ de cōsanguineis in eleemosynis præferendis, dicam infrà lib. 3. cap. 10. num. 66.

77

78 Et hic casus de facto contigit, † in primo illo Peruano Gubernatore, & insigni Duce Frāc. Pizarro, qui filiam suā naturalem Dom. D. Franciscam, pingui commendâ donavit; & licèt super hoc ei lis mota fuit, tamen in eius possessione obtinuit. Sed debet notare Gubernator, qui hæc exempla sequi voluerit, æquitatis semper & iustitiæ rationem pluris habendam, quàm sanguinis, aut coniunctionis, argumento l. postliminium, §. filius, D. de captiv. l. si servus 4. C. de his, qui ad Eccles. conf. Medic. de fortui. casib. 1. p. q. 8. n. 53. in fine, & Mager. de advocat. armata, cap. 13. nu. 47. pag. 585.

79 Decimò, † illis nova Cōmenda conferri non potest, qui iam aliam habere comperiantur, quod disponi videtur, in quadam antiqua sched. Matr. 5. Feb. ann. 1528. to. 2. pag. 196. quæ cùm Mexicanæ Audientiæ Commendarum collationem permisisset, hoc in ultimis verbis ita accipiendum statuit, dummodò nō dentur ijs, qui alios Indos habuerint, verba sunt hæc: *Pero entiendese, que los Indios, que ansi vacaren durāte el dicho tiempo, no aveis de encomendar ninguno à persona, que tenga otros en aquel tiempo*: & idē expressiùs posteà iussum, & cautum fuit in novis, quas vocant, legibus ann. 1542. & in alijs instructionibus, & ordinationibus Indiarum, quæ referuntur in alia sched. dat. Matr. 26. Febr. ann. 1563. quæ habetur eod. 2. tom. pag. 242. & iterum pag. 255. in qua Peruanus Prorex reprehenditur, quòd Hieronymo de Silva novā Commendam contulisset, cùm iam aliam haberet, & satis dives esset. Iubeturque, ut quam malit electâ, alterâ privetur, hæcque alij benemerito conferatur.

80 Et † hùc respicit lex, quæ dicitur successionis earumdem Commendarum, dum præcipit,

quòd ubi mulier, quæ in Commenda succeſsit, nubit marito aliam habenti, vel filius Cōmēdatus, ad patris, etiam Commēdatarij, ſucceſſionem aſpirat, eandem electionem faciant, ut infrà ſuo loco dicemus. Et in alia ſchedula data Matriti 19. Iunij an. 1627. extenditur prædicta prohibitio, ut neque illis nova Commēda conferri poſsit, per duas vitas, iuxta legem ſucceſsionis duratura, qui aliam Commendam etiam in ultima vita poſsideant, cuius ſchedulæ meminit Ant. de Leon d. 1. par. cap. 4. num. 34. & latè proſequitur D. Valençuela conſ. 83. ex num. 50. & 85.

81 Atque ita † quotidie in praxi ſervatur, & confirmationes Regiæ ob hanc pluralitatis cauſam denegantur, ut nuper accidit in cauſa perilluſtris Equitis D. Ioannis Segarra de Caſaos, Civis Arequipenſis, Dom. D. Petronilæ de Valverdi & Mercado Sobrinæ meæ mariti, cui cùm ob præclara maiorum merita, & ob cauſam huius matrimonij D. Prorex Marchio de Monteſclaros duas Commendas ſimul cōtuliſſet, earum una, quæ vocatur *de los Collapas*, adimi iuſſa fuit.

82 Cuius prohibitionis ratio † ea eſſe potuit, quòd cùm hæ Commendæ beneficijs, & quidē curatis, æquiparentur, cum Commendatarij ſervire, & reſidere teneantur, & curam doctrinæ, & bonæ tractationis Indorum habere, iuſtum viſum fuit, ut plures Commendæ in una eademque perſona non cumularentur, tum propter earum incompatibilitatem, tum etiā

83 ne † unus plura præmia occuparet, atque hæc ad aliorum ſuſtentationem, & remuneratione deficerent, iuxta textum in cap. de multa, de præbend. cap. quia in tātum, de conceſſ. præb. cap. quia nonnulli, de cler. non reſidenti, l. hac, parte 10. de prox. ſacr. ſcrin. lib. 12. ibi: *Vt non occupentur plura in unum ſe commoda collaturi, nihilque reliquis relicturi*, cum alijs, quæ adduxi ſup. lib. 1. cap. 4. num. 24. & eruditè congerit Navarrete diſcurſ. polit. 24. & 25.

84 Quibus valdè adludit, quod tam verè, quàm ſcitè docuit Ariſtophanes in cōcion. verſ. 585. ſic inquiens:

Communicare oportet, omnes dicant, omnium participantes,
Et ex ipſo vivere, & non hunc quidem diteſcere, illum autem miſerum eſſe,
Neque agricolare hunc quidem multum, huic autem eſſe neque ſepeliri,
Neque mancipijs hunc quidem uti multis, illū autem ſequentem,
Sed unam faciam communem omnibus vitam, & hanc æquam.

85 Neque longè abeſt, † quod de prohibita duorum, pluriumvè maioratuū cumulatione, quorum alter excedat, aut impleat *Dos quentos de maravedis*, diſpoſitum eſt in l. 17. tit. 7. lib. 5. Recop. circa cuius rationem, & explicationem ultra Matienz. & Azeved. ibi, plura tradit Mieres de maiorat. 1. part. q. 3. nu. 15. Parlador. lib. 3. quotid. q. 18. Perez de Lara de Capellan. lib. 1. cap. 4. à num. 13. D. Ioan. del Caſtillo lib. 3. controverſ. cap. 28. à n. 19. D. Valençuela conſ. 83. & Nos etiam aliquādo, annuente Deo, quæ in adverſarijs ſervamus, in lucem edemus.

86 Et hoc adeò verum eſt, † ut etiam ſi quis ſchedulam impetraverit, ut ſibi de aliqua Cōmenda provideatur, poſsit Prorex illius implementum ſuſpēdere, ſi in impetratione mētio alterius Commendæ, quam is habebat, facta non fuerit, & collatio ſecùs facta caſſabitur, ut in ſimili probat tex. in cap. cùm teneamur, & cap. cùm iam dudum, de præbend. ubi Auguſt. Barboſa in remiſsionibus plures, de hoc iuris articulo agentes, adducit.

87 Sed licèt hæc ita ſe habeant, † cùm tamen Commendæ valdè hodie exteruatæ ſint, ita, ut in una, vel altera earum non poſsint congruēter merita alicuius remunerari, vel quantitas expleri, quæ Regijs mandatis ei aſsignari iubetur, ſolent ſæpè Proreges duas, & plures etiam aliquando Commendas, uni conferre, & huius aggregationis rationem Regio Senatui reddere, ubi multoties approbatur. Sæpiùs quoque unâ Commendâ aſsignatâ, aliquas in alijs ob eandem cauſam penſiones cōſtituunt, & hoc faciliùs admittitur, & confirmatur. Nā etſi penſiones in multis Commendarum naturam ſapiant, ut dixi ſuprà cap. 3. Adhuc tamē

88 in pluribus differunt. † Et in hoc præcipuè, quòd incompatibilitatem non faciant cum alio beneficio curato, vel requirente reſidentiam, ut docet Imol. in Clement. gratiæ, n. 16. de reſcript. Gigas de penſion. q. 42. Dueñas reg. 7. limit. 5. Bened. Capra reg. 90. n. 92. & communis, quam permulta reſolvit Hojeda de incompat. benef. 2. part. cap. 7. in princip. Flamin. Pariſ. de reſignat. lib. 2. q. 15. num. 17. & Nicol. Garc. de benef. 1. par. Quod tamen in noſtris penſionibus, ſine difficultate non procedit, ſuppoſito quòd etiam earū ratione onus reſidentiæ iniungitur per novam ſchedulam, cuius memini d. cap. 3. num. 27.

89 Sed plura quidem † his in partibus ob ingruentiam, & congruentiam concurrentium cauſarum diſpenſanda ſunt, plurima connivētibus oculis toleranda, & diſsimulanda, ut alias dicitur in l. ſi quis mancipijs, §. ſi impubes, D. de inſtit. act. l. 4. ubi Accurſ. verb. *Conniventibus*, D. de manumiſ. l. quiſquis, C. de poſtul. cum traditis ab Alciato lib. 4. de verb. ſignif. & Eraſmo in Adag. *Connivere*.

90 Illud verò non toleratur, † quod aliquando

Pro-

Proreges facere solent, nempè ob vitandam istam pluralitatis prohibitionẽ, alterius Cõmendæ titulum supprimere, & eam in pensionem concedere, maximè ubi ratione matrimonij, vel successionis, duæ Commendæ in eadem persona iunguntur. Nam hoc in fraudem legis factum videtur. Et unio, & suppressio Cõmendarum, ut & beneficiorum, inter reservata soli Principi regulariter numerantur, cap. sicut unire, de excess. Prælat. Trid. sess. 7. cap. 6. & sess. 24. cap. 13. vers. *In unionibus verò*, Oldradus cons. 26. & 27. cum alijs congestis à Rebuffo in prax. ad Reg. Cancel. tit. de union. glos. 11. Flamin. Paris. de resign. benef. lib. 2. q. 9. Pet. Gregor. lib. 1. de benef. & Ioann. Gutier. cons. 1. num. 20.

91 Et quamvis aliàs † possit quis sibi mutare causam possessionis, l. cùm nemo, C. de acquir. posses. l. nõ solùm, §. quod vulgò, D. de usucap. Hoc tamen limitatur, ubi tendit in præiudicium alterius, vel in fraudem, & contraventionem legis, vel dominij directi, ut pluribus probat Rosenthal, omnino videndus, dict. tract. de feud. cap. 6. concl. 80. num. 2. sub litt. B. & conclus. 82. num. 1. & 8. & 23. & cap. 10. concl. 31. per tot. & concl. 39. num. 70.

92 Vndecimò, & ultimò, † per novam Cõmendam dari filijs, aut uxoribus non potest, ea, quæ vacavit finitis duabus vitis per legem successionis concessis, ut disponitur in quadã sched. dat. Matr. 5. April. an. 1552. quæ habetur 2. tom. pag. 203. ibi: *E despues de acabada la sucessìon han de tornar los dichos Indios à la Corona Real luego, y no se han de tornar à encomendar à otro hijo, ni hija del dicho primer tenedor de los dichos Indios, ni à su muger*. Cuius ratio ea esse videtur, ne in una, eademque familia Commendæ perpetuari viderentur, sed potius earum commodum ad plures perveniret, ut benè advertit Ant. de Leon d. tract. de confirm. Reg. 1. par. cap. 9. nu. 16. fol. 52. adducens exemplum beneficiorũ Ecclesiasticorum, † in quibus filij in parentũ locum cooptari non possunt, cap. 1. de præbend. cap. 3. cap. ad extirpandas, cap. dilectus, cum alijs, de filijs presbyter. & cap. Apostolicas 8. quæst. 1.

93

94 Et ita † novissimè hac de causa, in contradictorio iudicio aliquarum Cõmendarum Novi-Regni Granatensis, confirmationem denegatam vidi, eò quòd adversus dictã legem filijs decessorum denuò concessæ fuissent. Quæ tamen lex an iusta, utilis, & conveniens sit? infrà (Deo dante) latiùs discutiemus cap. 30. n. 36. & seqq. ubi de Commendarum perpetuatione egerimus. Nam certè † nihil magis rationi naturali, & iuris communis, ac Regij dispositioni consentaneum videtur, quàm parentum præmijs filios, alioqui per se ad easdem militias aptos, & benemerentes, condecorare, ut in l. 1. & per tot. C. de fil. official. lib. 12. ubi novissimè Fulvius Constantius ex num. 24. ad 32. l. quicunque 5. C. de cohortal. eod. lib. 1. l. 7. tit. 27. part. 2. l. 10. tit. 4. lib. 5. recopil. cum plurimis alijs, quæ refert Bald. in l. fin. C. de testam. Tiraquel. de nobil. cap. 20. Ponte decis. 20. Valasc. consult. 129. nu. 13. & alij, quos summo studio congessit D. Did. de Villaveta in peculiari libello, quem de hoc argumento conscripsit, & ultra eos D. Franc. Alfarus in d. tract. de offic. Fisc. glos. 31. nu. 12. Mastrill. de magist. lib. 1. cap. 2. nu. 3. cum seqq. D. Perez de Lara in compend. vitæ homin. cap. 16. num. 4. & seqq. Cassiod. lib. 2. epist. 2. & lib. 3. epist. 5. & lib. 9. epist. 23. Sydon. Apollin. lib. 1. epist. 6. ubi Hieronym. Savaro eius eruditissimus commentator, & Seneca, omnino legendus, lib. 2. de benefic. cap. 3. & repeto latiùs infrà cap. 30. ex num. 36.

95

SVMMARIVM CAPITIS SEXTI.

1 *Commendæ non debent provideri antequàm constet de legitima earum vacatione.*

2 *Conferri non potest beneficium, vel quælibet alia res, quæ non est, vel non vacat.*

3 *Feudum nondum apertum, seu vacans, alij inutiliter datur.*

4 *Vacatio legitima inducitur per mortem naturalem, & civilem, & alijs varijs modis, qui referuntur.*

5 *Vacationis in dubio, non potest ad collationem procedi, & qualiter debeat verificari, & probari?*

6 *Vacationis causa, & modus, an, & qualiter in nova collatione beneficij, vel Commendæ verificari, & exprimi debeat?*

7 *Vacationis causa, quæ exprimitur, si falsa sit, non sustinetur collatio ex clausula generali, & quare?*

8 *Feudi concessio, tanquàm vacãtis per mortem, corruit, si vacet ex alia causa.*

9 *Vacationis uno modo expresso, non continetur alius, nisi constet de voluntate concedentis.*

10 *Commenda, ut conferri possit, non solùm debet vacare de iure, sed etiam de facto.*

11 *Privilegium Principis non extenditur ad rem ab alio etiam iniustè possessam, nisi id concedens sciat, & ius illud litigiosum donare velit.*

12 *Feudorum, vel Commendarum detentato-*

res parum iuris habere possunt, si earum investituram non ostendunt.
13 Lex 27. Indiarum, Commendas de plano eis adimi iubet, qui statim earum titulos nõ ostenderint.
14 Beneficia, ab alijs iniustè occupata, quotidie petuntur, & impetrantur.
15 Commenda, quæ per delictum amissa prætenditur, quando à Principe conferri possit, remissivè.
16 Expectativas ad Cõmẽdas vacantes nullo modo Proreges, & Gubernatores Indiarum concedere possunt.
17 Proreges virtute sui mandati solùm possunt conferre Commendas actualiter vacantes.
18 Mandati finis præcisè servari debent, & quæ secùs fiunt, non subsistunt.
19 Proreges tenorem suorum mandatorum, & institutionũ ad unguem servare debent.
20 Expectativæ in beneficijs reprobatæ, & graviter probibitæ sunt, & quare?
21 Votum captandæ mortis alienæ omni iure reprobatur.
22 Feuda per expectativam concedi solent de consensu possessorum, & etiam beneficia secundùm aliquos, & quo modo?
23 Pactum de futura successione valet, consentiente eo, de cuius hæreditate agitur.
L. fin. C. de pactis expenditur, & illustratur, ibidem.
24 Expectativas in feudis, & beneficijs etiã de consensu possessoris solus Princeps, vel Pontifex concedere potest.
25 Datum non videtur, quod ab illo datur, qui non potest de iure donare.
Cap. quod autem de iure patronatus expenditur, & oxornatur, & alia iura similia, ibidem.
26 Commenda, ubi alicui confertur, an alter à Prorege simul nominari possit, qui post illius obitum in ea succedat? resolvitur negativè.
27 Commenda, ubi semel à Prorege alicui cõfertur, iam vacare desinit, & expectativã non recipit.
28 L. 1. §. fin. & l. seq. D. de reb. eorum, expenditur, & exornatur.
29 Expectativæ probibitio non comprehendit promissionem, vel concessionem generalem de aliquo benemerito remunerando, ubi primùm Commenda vacaverit; secus si fuerit specialis.
Cap. accedens, & cap. 2. & cap. constitutas, de concess. præb. expenduntur, ibid.
30 Princeps supremus potest, & solet sæpè expectativas feudorum, & Commendarũ, & quorumcunque aliorum officiorum, non solùm generales, verùm & speciales concedere, etiam sine consensu possidentium.
31 Votum captandæ mortis alienæ nunquam præsumitur in gratijs expectativis factis à Principe.
32 Expectativæ generales sæpissimè, & speciales, sæpè concedi solent à nostris Regibus pro Commendis Indiarum.
33 Praxis, & observantia antiqua, legis habet vigorem.
34 Principum facta habent pro se præsumtionem iustificationis, & quare?
35 Expectativæ à Principibus concedi solitæ, quo iure defendantur, & quid ex illis intendant.
36 Beneficiorũ accessus, & regressus, & coadiutoriæ in Romana Curia expediuntur.
37 Expectativæ quotidie conceduntur in Cõmendis Ordinum Militarium, & an id licitè fiat?
38 Expectativas Commendarum, & longè minus beneficiorum, non debere à Principibus concedi, nec oportere, monet Auctor, & quare?
39 Votum captandæ mortis, licèt in expectativis, ex parte Principis, non possit timeri, ex parte privatorum, quibus conceduntur, vereri poterit.
40 Liberis, etiam proprijs, gravis est interdũ diuturna parentum vita.
41 Ecclesiast. locus cap. 20. vers. 21. de hæreditate festinata exponitur.
42 Iulius Clarus graviter admonet Principes, ut abstineant ab expectativis investituris feudorum.
43 Feudi viventis investiturã, etiam de eius consensu nullam dicebant Placentini, Mediolanenses, & Cremonenses contrà, & qui de hoc agant.
44 Beneficiorum Ecclesiasticorum expectativas, licèt Romanus Pontifex concedere possit, raro tamen id facit.
45 Successor non tenetur servare expectativas concessas à suo antecessore, feudorũ, vel Commendarum suo tempore vacantium.
46 Commendas vacantes per renuntiationem spontaneam, & absolutam possidentium, an Proreges conferre possint? & num. seqq.
47 Vacatio, quæ contingit per renuntiationẽ, similis est ei, quæ per mortem.
48 Vacatio omnimoda inducitur per renũtiationem, etiam in Summo Pontificatu, feudis, maioratibus, & reliquis officijs.
Cap. 1. de renuntiatione expenditur, & illustratur, ibidem.
49 Feudi renuntiatio quando etiam sine consensu domini fieri possit.
50 Renuntiare quilibet potest iuri cuilibet sibi com-

competenti, & amplius ad illud non datur regressus.
51 Schedula quædam expeditur, agens de renuntiatione Commendarum.
52 Coniunctorum, sive unitorum idem est iudicium.
53 Commendas renuntiatas non posse à Proregibus provideri, quædam leges Indiarum decidere videntur, quæ referuntur, & explicantur num. 61. & 66.
54 Vacatio per mortem, & per renuntiationē in aliquibus differunt, remißivè.
55 Commendas vacantes, cùm Proreges virtute sui mandati conferre poßint, poterunt etiam, quæ per renuntiationem vacant.
56 Verba ubi conveniunt, & verificātur, dispositio quoque locum habebit, & generalia generaliter sunt accipienda.
57 Vacationis verbum absolutè appositum, applicatur cuicunque vacationi.
58 Ratio eadem vacationis per mortem, ac per renuntiationem, eandem dispositionem requirit.
59 Modus vacandi per renuntiationem est unus ex dignioribus.
60 Commendæ provisæ per absolutam renūtiationem, semper confirmātur in Supremo Indiarum Senatu.
61 Caput 30. novarum legum, agens de tollendis provisionibus Commendarum vacantium, explicatur.
62 Lex abrogata, vel antiquata non est trahenda ad decisionem causarum.
63 Dispositio generalis, quæ in una tantùm specie verificari potest, dicitur specialis, & è contra.
64 Enumeratio specierum, videtur facta gratia demonstrationis.
65 Lex quæ aliam refert, & generaliter revocat, omnes species, & casus in eadem cōtentos revocare censetur.
66 Renuntiationes conditionales, seu causativæ sunt, quæ probibētur legibus Indiarum, non verò simplices, & absolutè, & quare?
67 Malitijs semper obviandum est.
68 Feudi naturam nemo, domino invito, mutare, prorogare, vel fraudare potest.
69 Feudum de antiquo novum facere, solùm permittitur Principi, vel directo domino feudi, & idem in nostris Commendis.
70 Beneficiorum resignationem, in favorem tertij factam, nemo præter Pontificem confirmare potest.
71 Renuntiatio etiam conditionalis valet, & renuntiatario ius tribuit.
72 Proreges videntur posse admittere renuntiationes factas in favorem tertij benemeriti, sed contrarium num. seq.
73 Feudum Ecclesiæ propter remunerationē ampliari, prorogari, & extendi potest.
74 Regula cui licet, quod est plus, &c. non habet locū in feudio, nec in iurisdictionalibus.
75 Præsides habebant ius gladij, & dānationis in metallum, & non poterāt deportare. L. illicitas, §. qui universas, D. de offic. Præsid. & l. 1. §. deportatos, D. de leg. 3. exponuntur, & conciliantur, ibid.
76 Argumentum à maioritate rationis non procedit in dispensatione facta super iure probibito.
77 Commendarum lex, & natura, pendet ex mera voluntate Regis.
Extensio in voluntarijs non fit de casu ad casum, ibidem.
78 Prælatus est directus dominus feudorum Ecclesiæ, & ideò ea potest prorogare.
79 Renuntiatio Commendæ benè admittitur in favorem filij, qui aliàs in ea successurus erat, & schedulæ, quæ de hoc agunt.
80 Electio certæ personæ, quæ alicui cùm moreretur, commissa est, benè potest fieri ante mortem.
L. cùm pater, §. à filia, D. de leg. 2. & l. post mortem, C. de fideicomm. explicantur, ibid.
81 Renuntiatio Commendæ ubi fit à patre in filium, aliàs sibi successurum, in nihilo status Commendæ mutatur, nec cuiquam, nisi ipsi renuntianti, præiudicatur.
82 Titulus novæ Commendæ expediri nō debet in persona filij, cui pater renuntiavit, & sic pro eius tātùm vita durabit, & schedulæ de boc agentes.
83 Lex alterius declaratoria retrotrahitur, & præterita etiam comprehendit.
84 Investituræ nova forma mutat naturam feudi.
85 Renuntiari posse Commendas à patre in filium sibi successurum, fuit necessarium, quòd Regijs schedulis declaretur, & quare?
86 Verba legis, quæ removent dubitationem, quæ subesse poterat, satis operari videntur, & quæ clariorem reddunt dispositionem.
87 Verba ubi sunt clara, nō est ab eis recedendum, pro eo quòd debeant aliquid operari.
88 Cōmendæ in Curia vacantes, an poßint à Proregibus, vel Gubernatoribus provideri? & num. seqq.
89 Beneficia Ecclesiastica vacantia in Curia Romana ad solā Pōtificis provisionē spectāt
90 Regula Cācellariæ, quæ beneficia in Curia vacantia affectat, non est extendenda.
91 Ius singulare non est trahendum ad consequentiā, & omnis recessus à iure communi est odiosus.
92 Regulæ Cancellariæ non faciunt ius generale, nec ligant existentes extra Curiam.

CA-

CAPVT VI.

Quando Cõmendæ legitimè conferri possint? Et an in illis expectativæ, & renuntiationes in favorem tertij admittantur? Et de vacantibus in Curia.

TRACTATIONI personarum, quæ Commendas conferre, & accipere possunt, illam nunc congruenter subijciemus, quæ ad legitimam earum collationem spectat. Circa quam hoc primùm Proreges, & Gubernatores admonendi videtur, † ut non priùs ad Cõmendarum provisionem accedant, quàm de vera, & plana ipsarum vacatione sibi constiterit. Nam & hoc ita in eorum mandatis cavetur, quæ eas dumtaxat conferre permittunt: *Que estuvieren vacas, ò vacaren en su tiempo.*

1

Et aliàs regulare est, † ut quod non est, vel nondum vacat, conferri non posit, l. ex facto 19. D. de hæredib. instit. ibi: *Quia huic pars esset data, quæ nulla esset*: & de beneficijs loquens tex. in cap. 2. & cap. ex tenore, ubi Abbas, de concess. præb. Bellamera decis. 443. cũ alijs multis, quæ adducit Bursat. cons. 394. à num. 6. usque ad fin. & Rebuff. ad ll. Gallic. 2. tom. tit. ut benef. ante vacat. &c. Et quòd † de feudo nondum aperto, hoc est adhùc ab alio possesso, alter investiri non posit, adeò ut investitura nulla sit, etiam si posteà possessorem mori contingat, nisi de novo investiatur, cap. 1. qui succes. dare feud. teneant. cap. moribus, si de feud. fuer. contr. inter dom. & agnat. cum alijs, quæ latè cõgerit Zasius in tract. de feud. 6. par. tit. qualit. feud. cõst. poss. pag. 52. & 53. Rosenthal eod. tract. c. 6. q. 9. & 16. Iul. Clar. §. feudum, q. 14. Menoch. cons. 1. n. 419. Marescot. lib. 1. var. cap. 31. & Ponte de potest. Proreg. pag. 144. num. 33.

2

3

Tunc autem † legitimè Commendæ vacare dicentur, cùm earum possessores naturaliter, vel civiliter mortui fuerint, aut eas absolutè renuntiaverint, vel iniũcta illis onera deseruerint, aut quid aliud simile admiserint, quod vacationem, vel privationem inducat, iuxta varias vacationis species, sive modos, quos, de beneficijs, & feudis, alijsque iuribus similibus loquentes, tradunt Felin. in cap. 1. de rescript. Rebuff. in praxi benef. tit. de collat. benefic. & in tract. de Regia nominat. ad Prælat. §. Monasterijs, verb. *Vacantibus*, ubi triginta & unum modos vacationum enumerat, Flamin. Paris. de resign. benef. lib. 12. q. 2. num. 25. & alibi passim, Cochier. ad Reg. Cãcellar. & in tract. de primar. precib. pag. 74. Hieronym. Gonçalez ad Reg. 8. Cancel. glos. 15. per totam, Nicol. Garcia de benef. par. 5. cap. 1. num. 75. & seq. Marta de claus. 1. part. claus. 152. Mastrill. de magistratib. lib. 1. cap. 26. ex n. 22. ad 27. Nicol. Garcia de benefic. 5. par. cap. 1. num. 75. & seqq. Perez de Lara de anniverss. & Capellan. lib. 2. cap. 10. n. 70. Vbi † quòd in dubio vacationis nõ potest ad collationem procedi, Gonçalez ubi supr. glos. 11. §. 2. num. 73. & 74. ubi quòd vacatio non præsumitur, nisi probetur, & an solâ famâ publicâ probetur, Flamin. d. tract. de resign. lib. 8. q. 7. num. 107. & lib. 12. q. 14. num. 26. ubi quòd vacatio omninò tempore datæ verificari debet, & Nos infrà hoc lib. cap. 27. ubi de Commendarum extinctione, sive resolutione tractabimus.

4

5

Et hoc est adeò verum, ut aliqui existimẽt non † sufficere, quòd beneficium, vel Cõmenda verè vacans sit, sed requiri etiam, ut vacationis causa, & modus in nova cõcessione exprimatur, & verificetur, & verba generalia absolutè apponantur, quæ omnem vacationem, qualitercunque contingentem, comprehendant. Alioqui nulla erit concessio, si causa expressa vera non fuerit, ut per tex. in cap. susceptum, de rescript. lib. 6. & in l. si ita, D. de auro, & argen. leg. tenet Andr. de Isern. d. cap. moribus, & Albarot. ibi, Alexand. cons. 128. col. 3. lib. 5. qui allegat l. si de certa, C. de trãsact. & l. cùm quæritur, cum seq. D. de except. rei iudic. Curtius cons. 21. col. 10. in fin. quos refert, & sequitur Marescot. d. cap. 29. n. 25. & seqq. Ponte ubi supr. n. 34. Qui addunt, † hoc verum esse, etiam si post expressionem, & specificationem causæ, quæ vera non fuit, adijciatur (ut de stylo fieri solet) clausula generalis, per quam concedens dicat, se in concessionarium velle transferre omne ius, omnemque actionem qualitercunque competentem; eò quòd hæc clausula non operetur, nisi quoad iura devoluta, ex causa expressa, & priùs specificata, ut in d. l. si de certa, & l. legatorum, §. 1. & ibi Bart. D. de legat. 2. cum alijs relatis per eundem Marescot. & Pontem d. num. 34. Vbi probat, † quòd feudi concessio tanquam vacantis per mortem corruit, si vacet ex alia causa: & ultra eos Menoch. de arbitrar. casu 201. n. 103. & 122. Gutierr. lib. 2. canon. cap. 15. num. 60. & D. Valenç. cons. 80. num. 147. ubi probant, † quòd cùm unus modus vacationis exprimitur, non continetur alius, nisi constet de voluntate concedentis.

6

7

8

9

Rursus, idem quoque resolvendum videtur, etsi † Commenda vacet de iure, quia verè finitum erat ius posidentis, si non vacet etiam

10

de facto, fortè quia alter saltem de facto, & cum aliquo titulo colorato, aut etiam discolorato in eiusdem possessione persistat, & de hoc in gratiæ impetratione, vel concessione expressa mentio facta non fuerit, ut notat Innocent. Abbas, & Butrius per tex. ibi in cap. cùm nostris, de concess. præb. Selva de benef. 3.p.q.11.n.110. Ancharran. in cap. si propter, de rescript. in 6. Sigism. Lofredus cons. 46. n. 7. inter consil. feudal. & latè Hieron. Gonçalez d. reg. 8. Cancell. gloss. 15. §. 9. & seqq. ubi pluribus probat, vacationis appellatione intelligi eam, quæ vacat de iure, & de facto.

11 Pro quibus expedi potest, † quòd etiã privilegium Principis non extenditur ad rem ab alio possessam, quãvis possessio nõ sit iusta, sed colorata, cap. dudũ, de decimis, ubi DD. optimè Oldrad. cons. 288. Ripa resp. 2. n. 24. latè Ruin. cons. 115. & cons. 88. vol. 4. In quo tamẽ casu, Ego quidẽ cõtrariũ defenderẽ, ubi cõcedens scientiã habuerit iniustæ alterius possessionis, & nihilominus alijs beneficium, vel Cõmendã contulerit. Nã videbitur ei ius cõtulisse, ut cũ intruso litiget, eumque citatum, & victũ, de iniusta illa possessione deturbet, iuxta tex. singularẽ in cap. licèt Episcopus, de præb. in 6. Et cùm conferendi pacifici, & securi beneficij facultatẽ haberet, nulla est ratio, ob quã litigiosum quoque sub eodem prætextu cõcedere nequeat, cap. cui quod plus, de reg. iur. in 6. cum simil.

12 Maximè † cùm tales detentatores, qui de facto possident, parũ iuris habeãt in feudis, & Cõmendis, quorũ natura est, ut si investitura eorũ, vel aliud, quod pro investitura haberi possit, non ostendatur, feudũ, vel Commendã dici non debeat, ut signanter post alios notat Afflict. in cap. 1. notab. 6. n. 2. si de feud. fuer. contro. inter dom. & agnat. & in cap. 1. ex quib. caus. feud. amitt. Socin. Iun. cons. 102. n. 26. vol. 2.

13 Et in nostris † terminis decidi videtur in l. 27. earũ, quas novas vocant, an. 1542. quæ omnibus illis Cõmendas incunctanter, & de plano adimi iubet, qui absq; legitimo titulo, vel propriâ authoritate eas invaserint, & usurpaverint.

14 Atque ita quotidie videmus † peti, & concedi posse, & solere beneficia, quæ vacant de iure, licèt non vacent de facto, ut per Roch. de Curte in tract. de iure patron. verb. *Honorificũ*, n. 86. Lupũ allegat. 16. Abbat. in cap. cùm nostris, per tex. ibi n. 7. & 16. de concess. præb. Felin. in cap. cùm non ab homine, n. 10. de iudicijs, Boeri. cons. 33. n. 8. 16. & 17. & decis. 2. ex n. 40. Tiraq. in l. si unquã, verb. *Revertatur* n. 335. & 340. latè Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 42. n. 11. & Rosenth. qui idem in feudis procedere docet, cap. 10. conclus. 42. à n. 1. & Lancellot. in tract. de attentatis, 2. p. c. 4. limit. 12. n. 10. ubi tractat, an ex tali impetratione causetur attentatũ? Et

15 † an, & quãdo Princeps cõferre possit Cõmedã alicuius, qui perpetrasse dicitur crimen privatione, & confiscatione dignum, infrà cap. 27. Deo dante, tractabimus.

16 Ex quibus descendit, Proreges, vel Gubernatores non posse concedere † expectativas ad Commendas nondum vacantes, etiam si adijciant clausulam, quòd id fiat sine præiudicio possessoris, vel eiusdem consensus interveniat; obstant quippè eis iura, & doctrinæ, de quibus suprà, &

17 † verba ipsa Regiorum mãdatorum, quibus in hac parte utuntur, quæ, ut dixi, solùm permittunt, ut vacantes Commendas conferre possint, atque ita

18 † strictè, & diligenter observanda sunt, & nulla erunt, quæ secùs de facto in eorum excessum, & contraventionem contulerint, l. diligenter, D. mandat. ibi: *Nam, qui excessit, aliud quid facere videtur*, l. cùm hi, §. si Prætor, D. de transact. l. ut fundus, D. com. divid. l. 1. §. cùm igitur, D. de exercit. l. in omnibus, §. si procurator, D. si quis caution. cap. cùm dilecta, de rescript. ubi latè Felin. n. 2. tex. & gloss. verbo *Ad talia*, in cap. fin. de præbend. l. 19. tit. 5. p. 5. cum innumeris alijs, quæ tradit Socin. reg. 152. Gratianus reg. 112. & 303. Dueñas reg. 186. & 298. Hippol. singul. 265. Ias. in rubr. D. de acq. poss. n. 19. & meliùs in l. si procurator, n. 3. cum seqq. C. de procurator. Segura in l. si ex legati causa, n. 125. D. de verb. oblig. Rebuff. in l. unica, C. de sent. quæ pro eo, quod interest, num. 152. Tiraquel. in l. si unquam, verb. *Revertatur*, num. 67. & seqq. Ioseph. Ludovicus decis. Perusina penult. per totam, Tiber. Decian. resp. 46. num. 25. volum. 2. Claud. Pratus Gnoseon general. iur. lib. 4. tit. 3. cap. 2. Magerus de advocatia armata, cap. 9. num. 14. & seqq. pag. 341. Alvarez de Velasco in axiomat. iur. litt. M. num. 35. & litt. F. num. 157. & 158. & litt. A. num. 176. & alij, quos refero infrà cap. 26. ex n. 39.

19 Et in terminis † de mandatis Proregum loquentes, & quòd suas instructiones ad unguem servare teneantur, Cerdan Tallada in veriloquio, cap. 10. pag. 123. & Callistus Remirez in tract. de leg. Regia Arag. §. 11. n. 6.

20 Accedit his, quòd expectativæ † in beneficijs semper suspectæ fuerunt, neq; ab alijs, quã à Sũmis Pontificibus concedi solitæ, qui tãdẽ in Concilio Tridentino eas graviùs, & strictiùs prohibuerunt, cap. detestandas, cap. ne captãdæ, de concess. præbendæ, & Ecclesiæ nõ vacãtis lib. 6. cap. 2. & 3. eod. tit. in antiq. ubi ele-

21 gans illa ratio redditur, † ne votum captandæ mortis alienæ detur, quod iure civili etiã reprobatũ extiterat, l. ex eo, C. de inut. stipul. l. fin. C. de pact. cũ simili. Trid. de refor. sess. 24. c. 19. cũ traditis à Fla. Paris. de res. ben. lib. 3. q. 6

num.2. & 14. ubi refert regulam Cancellariæ 21.inter reg.Sixti V.quæ cavet,ut non valeât, etiam si sint concessæ motu proprio,& cũ prædictæ regulæ derogatione, & prosequitur latè Rebuff.in prax.benef.tit.de rescript.ad benef. vacat.& ad leges Gallicas 2.tom.tit.ut benef. ante vacat.peti non debeant, Hieronym. Gõçalez in reg.Cancell.§.1. procem.num.57. cũ multis seqq. Corras.in parraph. 4.par. cap. 5. Valer. Reginald. in praxi for. pœnitent. lib. 30.tit.3.à num.266. Menoch. cons.52. num. 32.lib.6.Phœbus 1.par.decis.2.num.2. Gratian.discept.forens.lib.5.cap.818. à num.20. Riccius in collect.decis.4.par.collect. 1043. & Cochier in tract.de primar.precib.pag.88. & 89. Etsi negari non possit, quòd si vellent Pontifices eas concedere possent, ut per Gõçalez suprà n. 60. & 61. & latè Mastrillus de magistrat.lib.1.cap.25. per totum, ubi plura de his expectativis congessit.

22 Neque his obstabit, † quòd in feudis videamus,in tempus futurum, quo vacare contingerit, conferri posse, dummodò id sine tertij possessoris prǫiudicio fiat,vel ipse huic cõcessioni consentiat; ut docet Albarotus per tex. ibi in cap.moribus,n.3. si de feud. fuerit controver.Rebuff.in prax.tit.de reprobat. benef. vivent.impetrat.gloss.7.n.54. qui idem in beneficijs procedere docet,si possessor cõsentiat, sive hic consensus tacitus sit, sive expressus,Isernia in cap.1. n.6. & 7. an agnati,vel filius, post glossam,ibidem,& Afflict.n.53. Bald. in cap.1.§.hoc quoque,de succes.feud. & in cap. unico,de alienat. feud. pater. & ibi Moderni, idem Bald.in auth. in succes. C. de suis, & legit.hæred.n.6.Alex.cõs.3.col.3.vol.1. Felin. in cap.quæ in Ecclesiarum,n.123.vers.*His tamen*,de constit. Decius cons.395. prope finẽ, Afflict.in cap.1. quemad. feud.ad fil. n. 11.& decis.182.Ruinus cons.45.n.41.Socinus Iun. cons.76.n.120.vol.1.& Signorol.cõs.60.col. 2.vers.*Secundo casu*,qui hoc ampliant, ut valeat talis investitura,etiam si expresse non dicatur, quòd feudum investitur in tempus, quo vacaverit,& sic sit apertum,sed sufficere,quòd id tacitè colligatur, quia in tali casu non fit præiudicium possessori. De quo etiã pluribus agit Vulteius in tract.de feud.lib.1. cap.3. n. 17.& latiùs cap.6.n.46.& 48.&Rosenth.eodem tract.cap.6.concl.16.& cap. 4. concl. 9. per totam. Et † idem in pactis de futura successione admitti videmus,si ille consentiat,de cuius hæreditate tractatur,d.l.fin. C. de pact. ubi DD. Osascus decis.100.Boer. decis.355. Garl.obser.126.& seq.lib.2.& Riccius d.collect.1043.

23

24 Etenim suprà dicta doctrina,ut maximè vera sit,† in domino feudi procedit, de quo illa iura,& Auctores loquuntur. Nostra verò quæstio in Proregibus, & Gubernatoribus versatur,quos delegatam,& limitatam hac in parte iurisdictionẽ,ad solas Commendas actu vacãtes,habere retulimus, atque adeò nullum est, quod citra,vel contra eius normam concedũt, l.fin.D.de iurisdict.omn.iud.d.cap.2. & 3. de concess.præb.ubi eadem de causa expectativæ in beneficijs ab alio,quàm à Romano Pontifice concessæ, etiã de consensu partis,nullæ esse dicuntur.Melior † tex.in cap. quod autem de iur.patron.in fin.ibi: *Quia pro non dato habetur,quod ab illo datur,qui nõ potest de iure donare.* Vbi gloss.ad idem comprobandum allegat l.traditio,D.de acq.rer.dom.l.2.§.ult.D. de pœnis, l.2.C.eod.l.unica,C.qui pro sua iurisd. cap.nuper, de dote post divort. restit. & cap.Daibertum 1. q. 7. & tradit expressè,de Prorege,& alijs officialibus temporalibus loquens,Mastrillus d.cap.25.ex num.12.& Vincent.de Franch.decis.393.num. 5.

25

26 Et hæc adeò vera esse existimo,ut procedere putẽ, † quãvis Prorex, vel Gubernator in ipso actu,quo Cõmendã alicui concedit, cautionem, sive conditionem apponat, ut eadem Cõmenda post illius obitum ad aliũ tunc nominatum pertineat. Et ita in facti cõtingentia respondi,consultus à Dom.Principe Esquilacensi Peruano Prorege. Nã iudicio meo, hoc in casu eadẽ ratio defectus mãdati, & voti captandæ mortis, quæ in superioribus militat,& & nihil refert,quòd super Commenda ab alijs, vel à se ipso concessa, expectativa cõstituatur, vel quòd cũ hoc onere data esse ab initio dicatur.Nã † eò ipso,quò primo eã contulit,iãvacare desijt,& ubi in favorẽ secundi reservationẽ addidit,cœpit mandati fines excedere,& in prædictã prohibitionẽ incurrere, arg. † celebris,& similis tex.in l.1.§.fin.& in l.seq.D.de rebus eorum,ibi: *Nã ubi dominiũ quæsitũ est minori,cœpit nõ posse obligari*, circa cuius explicationẽ plura valdè notanda,& huic nostræ quæstioni conducentia,tradunt DD.ibid.& in cap.verùm de condit.appos.Curtius Iun.cons. 146.Aretin.in l.si sub una,§.fin. col.fin. D. de verb.oblig.Alciat.resp.121.n.3. Tiraq.de retract.conven.§.ult.Fabian.de Monte in tract. de emt.& vẽd.7.quæst.princip.n.2.latè Pinel. in rub.C.de bon.mater.3.part.n.52.Ant.Gomez in l.45.Taur.n.63.Sarmient.lib.3.select. c.8.n.3.&Menoc.de adipis.poss.rem.3.n.74.

27

28

29 Hoc tamen non impedit, quòd † Prorex, vel Gubernator alicui,aliàs benemerito, promittere valeat, se illum,cùm possit, in aliqua Commenda remuneraturum. Nam id expectativæ naturam habere non videtur. Sed simplicis promissionis officij sui impertiendi, quam ubi primùm commodè, & sine aliorũ

præ-

præiudicio potuerit, implere teneatur, ut expressè deciditur in cap. accedens 14. de concess.præb.ubi DD.

Et idem contingit, ubi alteri potestatē fecerit, conferendi alicui primam Commendam, quæ in tali, vel tali urbe, aut provincia vacabit. Nam similiter hoc expectativæ vicem non habet, ut docet etiam expressus, & semper menti tenendus tex.in cap.constitutus 11.eod. tit.de concess.præbend. Cæterùm si promissio specialiter facta fuisset de aliqua certa Commēda vacatura, vel quando vacaret, hæc quoque nullius esset momenti, ut in puncto dixit Rebuff. in 2.tom.ad leg. Gallic. tit. ut benef. ante vacat.gloss.2.per tex.in cap.2.de concess. præbend. & alij, quos refert, & sequitur Mastrillus d.cap.25.num.23.& 24.ubi huius doctrinæ rationem assignat.

Ideò autem diximus, Nos in hoc articulo de Proregibus tantùm, & alijs Gubernatoribus tractare, qui commendandi ius habent; quoniam si in persona ipsius Regis, qui est directus, & absolutus dominus harum Commēdarum, quæstio versaretur, contrarium utique affirmandum esset. † Eò quòd concors sit omnium Scribentium opinio, quòd possit similes expectativas concedere in omnibus, quæ ad temporalem eius iurisdictionem spectant, & non solùm vagas, & generales, quod minorem habet dubitationem, verùm & speciales, & ad feuda, vel officia ab aliquo, vel aliquibus possessa, sub proprio, atque expresso eorum nomine circumscripta. Ut in feudis apertè constat ex Iuribus, & Doctoribus sup. num. 22. relatis, & ex Bruno, qui refert Albarot. Bald.& alios, cōs. 135.volum.1. Bart.in auth. post fratres, C.de suis,& legitimis hæred. Afflict.in cap. si quis investierit, de feud. dat. in vicem leg.commiss.Guid.Papæ cons.31.num. 2.& seqq.Guiller. Bened.in cap. Raynutius, verb. *Duas habens filias*, n. 194. & 201. Cardin.Tuscho, qui alios adducit, litt.E. conclus. 590.num.7. Et idem in quibuslibet bonis Coronæ Regiæ ab alio possessis, etiam si possessor nō consentiat, Afflict.decis.292. Phœbus decis.2. num.11. part. 1. Cabedus decis. 24. num.ult.& decis.30.à num.1.part.1.

30

Et in officijs, quæ vendi solent ad vitam, quòd possint à Rege concedi, in casum, quo per mortem, vel renuntiationem, vel alio modo vacaverint, maximè si talis concessio fit generalis, cum Decio contra Socinum defendit Greg. Lopez in l.13.tit.5.part.5.gloss.fin. Anton.Gomez in l.22.Tauri, num.31. col.2. versiculo *Limita tamen*, DD.communiter, post Bart.in l.3.§.de illo, D.pro socio, & in l.stipulatio hoc modo concepta, D. de verb. n.7. & in d.l.fin. 1.lect. C.de pact.ubi latè Bolog. qui hoc benè defendit, num.42. & 82. Et novissimè Anton. Fab. in consult. pro Ducat. Monisferrati, 1.part. pag. 140. qui inter alias rationes eam reddunt, † quòd alienū sit à dignitate Principum, & sacrilegio proximum, votum captandæ mortis alienæ (quod alioqui eiusmodi expectativis officit) in eorū cōcessionibus pertimescere, aut suspicari, ut per Iason. cons.31. num.2.& seqq. & Guillerm. Bened. ubi sup. num.201.

31

Et hæc praxis † in nostris Commendis frequentissima est, cùm quotidie expediantur innumeræ schedulæ, generaliter iubentes, ut impetrantes de Commendis, quæ vacaverint, provideantur, & sæpèsæpius aliæ speciales, ad certas, & designatas Commendas, expresso nomine possessorum. Quæ † praxis, & observantia, tot retrò temporum, atque actuum continuatione comprobata, & confirmata, legis habet vigorem, & excludit omne dubium, quod de eius valore, & iustificatione posset haberi, aut moveri, l.diuturna, cum seqq. D. de legibus, iunctis alijs, quæ latè, & utiliter congessit Everardus in locis legalibus loco à solitis, D. Valençuela cons.79.num.88.& † quæ de præsumtione pro factis Principum, quibus semper solent assistere peritissimi Consiliarij, tradunt DD. per tex.ibi in cap. 1. de constit. l. omnium, C.de testam. Alvarus Valascus consult.51.num.6.par.1. Ego in 1.tom. de Indiarum iure, lib.3.cap.2.per totum.

32

33

34

Et in nostris terminis, † de eisdem expectativis loquens, quæ à Principibus conceduntur, & hac ratione (inter alias) eas defendens, Cabedus in tract.de patron. Reg.cap.14.n.3. Phœbus decis.2.num.2.ubi inquit, quòd Rex dum hæc concedit, non habet votum captandæ mortis, sed quod principaliter intendit, est remunerari vassallos, & eos accendere ad fideliter inserviendum.

35

Neque est, cur alicui hoc mirum, aut durum videatur. Cùm † in Curia Romana, etiam in beneficijs merè Ecclesiasticis, sit stylus receptus, ut admittantur accessus, & regressus, & dentur coadiutoriæ cum futura successione, cap. petisti 7.q.1.cap.1.de offic.deleg. Stafileus de litt.gratiæ, tit.de form. mād. de provid.à num. 1. & plures referens D. Valençuela cons.83. Et quod magis ad rem nostram facit, † ipsæ eædem expectativæ dari possint, & soleant (prout quotidie videmus) in Cōmendis Ordinum Militarium, ut expressè tenet Cabedus d. tract. de patron. Reg.cap.15. num.15.& Reinosus observ.1. n. 17. Quamvis sint plurimi, qui eiusmodi Commendas bona Ecclesiastica esse affirmant, ut per Navarr.in tractat. de red. Eccles. quæst. 1. mon. 55.num.4. & alios plures apud Nicol. Garc.

36

37

de benef. 1. part. cap. 4. num. 6. Suarez de Relig. 1. tom. lib. 4. cap. 27. num. 6. Sebast. Cæsar. in tract. de Eccles. Hierarch. 3. part. disp. 14. §. 6. à num. 2. licèt contrariũ teneant alij apud eundem Garciam ubi sup. num. 8. Cabedum n. 15. Reinos. num. 2. Valasc. consult. 68. num. 5. & 6. Molin. de primog. lib. 2. cap. 9. Gutier. 2. pract. quæst. 111. num. 2. Cancer. var. resol. 3. part. cap. 14. de manutent. num. 68. & vide Gabril. Pereira de Castro decis. 58. à num. 1. & Mendez de Castro in prax. lib. 2. cap. 1. à num. 10.

38 Sed quamvis hæc ita se habeant, † Ego tamen, si quid in me cesset authoritatis, semper consulerem nostris Pijssimis Regibus, ut raro huiusmodi expectativas, nedum in his, quæ aliquid Ecclesiasticum sapiunt, verùm neque in nostris Commendis Indorum, vel alijs bonis, & officijs (etiam merè temporalibus) concedant. Nam dato, † quòd in eisdem Regibus nihil turpe, aut sinistrum circa votum captandæ mortis alienæ suspicari liceat, nec debeat, in ipsismet tamen expectatibus, quis dubitat, quin hoc periculum vereri possimus? Cùm & † proprijs liberis gravis sit interdum diuturna parentum vita, quorum, & optant mortem, dum eorum hæreditatibus inhiãt, & nonnunquam moliuntur, ut contra Davidem Absalon, & Adonias filij impij, nec impuniti, 2. Reg. 15. & 18. & lib. 3. cap. 1. & 2. de talibus Ovid. 1. Metamorph.

39

40

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Et acutè Proculeius apud Quinctilian. lib. 9. cap. 3. & Martin. Delrius in adag. sacris, 2. tom. adag. 216. pag. 221. ubi hûc referri putat illud † Ecclesiast. cap. 20. vers. 20. *Hæreditas ad quam festinatur, in novissimo benedictione carebit.* Et subdit: *Semper ideò displicuisse pacta, quæ de viventium hæreditate inirentur, ut & vacaturorum beneficiorum impetrationes, quas expectativas vocamus.*

41

42 Et in eandem rationem, ac sententiam respiciens Iul. Clarus in §. feudum, quæst. 45. in fine, monet Principes, & Imperatores, ut abstineant ab investituris feudorum in vita possidentium, ad evitandum votum captãdæ mortis. Quod effecit, † ut Placentini nullo modo admittendam putaverint investituram à domino factam de feudo sui militis viventis, nisi eo consentiente, cuius erat feudũ, arg. d. l. fin. C. de pact. & l. in concedendo, D. de aqua pluvia arcenda, licèt Mediolanenses, & Cremonenses nihil referre scientiam, vel ignorantiam assseverarent, sed id tantùm, ne feudatario vivẽti ullum detrimentum propter talem investituram in feudo suo sibi contigeret, ut habetur in cap. 2. de feud. dat. in vicem leg. commiss. circa quod plura, & plures congerit Rosenth. in tract. de feud. cap. 6. conclus. 9. num. 3. litt. B. & C. Schurff. in cõs. 53. num. 6. cent. 1. Gail. observat. 155. lib. 2. & Hartman. Pistor in miscellan. q. 22. & seqq.

43

44 Idemque admoneri, & observari videmus in † expectativis beneficiorum Ecclesiasticorum. Nam licèt hæc, ut diximus, à Sũmo Pontifice concessæ validæ sint, raro tamen eas expediunt, aut honestæ sunt, ut docent Cassad. decis. 4. de privileg. Staphil. & Gomecius, in tract. de gratijs, & expectat. Gaspar de Perusio de reser. benef. §. 1. & Redoan. de Simon. 2. part. cap. 18. Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 19. & alij plures, quos citavi sup. num. 22. & seq.

45 Et planè, ut maximè similes gratiæ concedantur, dubium non est, † quin successor Pontificis, vel Principis concedentis, in cuius tẽpore vacatio contingit, possit eis non acquiescere, ut ostendit tex. & DD. in d. cap. 2. & 3. de concess. præbend. cap. penul. & ult. de præbend. in 6. cùm nulla obligatio oriatur ex tali promissione, utpote contra ius facta, cap. ex tenore, eodem tit. gloss. verbo *Ministeria*, in d. cap. 2. & facit tex. in cap. non præstat, & in cap. quæ contra, de reg. iur. in 6. cum multis alijs, quæ in nostris feudorum terminis cõgerit Rosenthal. d. tract. de feud. cap. 6. conclus. 16. & 17. & conclus. 18. & seqq. ubi agit de promissione feudi viventis, & Cochier de primar. precib. pag. 52. & 53. ubi qualiter hæ gratiæ expirent morte concedentis, de quo etiam Gonçalez ad reg. Cancell. 8. gloss. 12. num. 42. De quo, & de alijs damnis futurarum successionum benè loquitur Alvarus Valascus consult. 72. parte 1. Mastril. de magistr. lib. 1. cap. 25. per totum, D. Valençuela cons. 187. num. 147. vol. 2. tetigi supra cap. 4. num. fin. in fine, & meliùs, & latiùs cæteris, quos viderim, Martin. Magerus in tract. de advocatia armata, cap. 16. pag. 736. n. 835. & seqq. ubi hoc fallere docet, ubi tales futuræ gratiæ, cum consilio Senatus, vel ob causam utilitatis publicæ conceduntur.

46 Nunc verò sese nobis disputanda offert illa altera frequens, & celebris quæstio, † utrùm Commendæ, de quibus agimus, per spõtaneam renuntiationem possidentis, ita vacare dicantur, ut à Proregibus, & Gubernatoribus, alijs conferri possint? Et sanè iure communi inspecto, parum difficilis videri posset eius resolutio, cùm † vacatio, quæ per renuntiationem contingit, ei ferè semper coniungatur, & æquiparetur, quæ per mortem inducitur, ut constat ex cap. ex parte el 1. de offic. deleg. tex. & gloss. verb. *Expressè*, in cap. susceptum, de rescript. lib. 6. gloss. in cap. cupientes, in princ. verb. *Vacationis*, de elect.

47

cap.quia sæpè,verbo *Vacat*,de præben. cap.2. verb.*Renuntiet*,de renuntiat.eod.lib. *6*. & in Clement.de renunt.cum alijs,quæ tradunt Lapus,& Dominicus num.7. Francus 3. in cap. susceptum,de rescript.in *6*. Felin.in cap. cùm in nostra corolar. 37. eodem tit. in antiq. ubi plures allegat, idem Felin. in cap. ad petitionem 1.notab. de accusatio. Selva de benef. 3. part.quæst.12.num.21.Panvin.in tract. de offic.& potest.cap.sede vacan.prælud.7.Gomez ad Regul. Cancell. de infir. resign. quæst. 43. Rota decis.28.in novis Reg.Cancellariæ 28.

48 Id quod non solùm in beneficijs procedit, in quibus dicta iura, & Auctores † loquuntur, sed etiam in Summo Pontificatu, cuius omnimoda vacatio per liberam posidentis renuntiationem inducitur,ut in cap. 1. ubi DD. de renunt. Et in omnibus alijs officijs publicis, ut in l.22.tit.2.lib.7.ord.& in maioratibus,ut legitur de Esaù, & tradit latè Tiraq.in tract. de primog. q.24. & 25. ubi infinita refert. Et in feudis cap. 1. de vassallo, qui contra const. Lothar. feud.alien. cap.1. de vassallo decrep. ætatis,ibi : *In manu domini*, ubi Afflictis,l.7. tit.25.part.4.ubi Greg. verb. *Razon*, l.2.& 11.tit.4.lib.*6*. recop. ubi Azeved. Decius in l. postquàm liti,num.4.C.de pact.gloss.fin. in cap.1.§.fin.de Capit. qui Cur.vēd.Archidiac. in cap.de forma 22.quæst.5. Felin.in cap. quæ in Ecclesiarum,num.76.cum seqq. de constit. Bald. in prælud. feud. num. 12. Afflict. decis. 265.num.53.& decis.307.Iulius Clarus, qui plures refert,in §.feud.quæst.34.Mascard.cōclus.1396.num.11.Lasart.de gabel. cap.10. num. 76. ubi agit de iuribus à Rege venditis, & innumeri apud Rosenth.in tractat. de feud. cap.2.concl.20.Additio ad Clarum d. §.feudum,quæst.31.ad num.13.& Pinel.in l. 2. C. de rescind.1.part. cap.1. num. 2. Qui † hanc 49 feudi renuntiationem,absque dubio liberè fieri posse, conveniunt, etiam sine consensu domini,quando simpliciter datum fuit, aut quādo ante bellum,vel belli suspicionem,talis renuntiatio facta fuerit.

50 Et genraliter,in quolibet iure, cuivis competenti, quòd eius liberè renuntiandi ius habeat, & ita per hanc renuntiationem vacare dicatur,ut amplius ad illud redire non posit, sunt iura expressa, & vulgaria in l. pactū inter hæredes,D.de pactis, l.si quis in cōscribendo, C.eod. l. si iudex circumvento, D. de minor. cap.ad Apostolicam,de regular. cap.si de terra,in fine,de privilegijs,l.quæritur, §.si venditor,de ædil.edict. l.fin. D. de remiss.pig.cap. ex tranmiss.4.de renunt.cum multis alijs iuribus,& Auctoribus, quæ novisimè ad illustrationem horum axiomatum congerit Alvarez deVelasco litt.A.num.78.litt.F. num.118.& litt.Y. num. 170. & D. Valençuela cons.16. num.4.

51 Et in terminis nostrarum Commendarum, idem expresè disponi videtur † in quadam sched.dat.Matr.5.April.an.1552.quæ renuntiationem morti coniungens, æqualem esse utriusque vacationis modum, his verbis ostendit:*Si aquel,ò aquella muriere, ò los dexare,ò por algun caso los perdiere, han de tornar los dichos Indios luego à nuestra Corona Real.* 52 Nam † cùm hos casus uniat, & copulet, proculdubio videtur unum, atque idem omnium iudicium esse debere,eandemque determinationem,l.sed si plures 10. §.filio impuberi,D. de vulgar.ubi Ioan.de Imol.n.4. plenè Castillo lib.5.controvers.part.2. cap.100. n.19. & cap.128.n.22.& 23.& cap.165.per tot. Tuschus litt. C. conclus.*626*. & Velascus n.124. & litt.V.num.156.

53 Sed his de nostro Indiarum iure † fortiter obstat caput quoddam illarum legum, quas novas vocant,30. in ordine ann. 1542. in quo hæc facultas commendandi Indos, vacantes per renuntiationem, Proregibus, & alijs Gubernatoribus,his verbis interdicta reperitur: *Otrosi ordenamos,que de aqui adelante ningū Virrei,Governador,Audiencia, Descubridor, ni otra persona alguna,no pueda encomendar Indios por nueva provision, ni por renunciacion,venta, ni otra qualquier forma, ò modo, ni por vacacion,ni herencia,sino que muriendo la persona que tenia los dichos Indios,sean puestos en nuestra Corona Real.* Quod caput habetur in 2.tom.sched.imp. pag.213. & ibidem, & pag. seq. referuntur aliæ schedulæ, & instructiones Proregum, quæ idem iubere videntur. Quarum mentio, & veluti renovatio sub gravioribus pœnis, & comminationibus facta invenitur in quadā alia novisima schedula ad Peruanum Proregem Dom.D. Principem Esquilacens.directa, dat. Matr. 2. Iul. ann.1618.quæ in Archivio huius Limanæ Audientiæ servatur, & omnes Commendas,prædicto modo vacantes,ad Regium Senatum remitti statuit, ut ibidem,consulto Rege, benemerentibus applicentur: & quæ secus gesta fuerint,nulla,& irrita esse decernēs.Pro quarū schedularum ratione, & defensione cōsiderari 54 possunt,† quę de diversitate vacationis,quæ fit per mortem,& renūtiationē,tradit post alios, quos refert,Flamin. Paris.de resig. benef.lib. 1.q.*6*.n.15.& q.7. n.5. & lib.12. q.9. num.4. Christoph. à Paz in tract.de tenut.1.par.cap. 34.ex num.1.pag.383.& Cochier de primar. precibus, pag.35. ubi quòd vacatio vera non inducitur nisi post mortem.

Verumautemverò Ego his schedulis non obstantibus,& alijs,quæ notant Antonius

de Leon d.tract.1.part.cap.11.ex n. 1. Contrarium † omninò dicendum existimo in renuntiatione Commendæ, quæ simpliciter, & absolutè facta reperiatur. Nam tunc dubium non est, quin vera vacatio inducatur ex iuribus,& Auctoribus sup.num.47.relatis, & per consequens,quòd Prorex,vel Gubernator eas conferre possit, iuxta sui mandati tenorem, quod,ut suprà diximus, omnes Cõmendas generaliter,& indistinctè continet: *Que estuvieren vacas,ò vacarẽ en su tiempo*. Et cũ in his, quæ vacant per supra dictam renuntiationem, hæc verba verificentur, † par est,ut dispositio quoque lo cũ habeat,l.4.§.toties, D. de damno infecto,l.quod cõstitutum,D.de milit. test. cũ innumeris alijs, quæ adducit Mangilius in tract.de imput.quæst.77. num. 71. Escob. de ratiocinijs, cap. 18. num. 17.& alij relati à Velasco in axiom.iur.litt.L. num.41. Et verba generalia generaliter sunt intelligẽda, l.1. §.quod autem, D. de aleator. l.de pretio, D. de Publiciana, cum alijs apud eundem Velascum litt.V.num.57.Et † in terminis vacationis,quòd hoc verbum absolutè appositum,applicetur cuicunque vacationi, Flam. Paris. de resig.lib.12.quæst.14. n. 24. Cochier de primar.precibus, pag. 66. Et † cùm inter vacationem, quæ per eam inducitur, vel per mortem,aut privationem, nulla ratio discriminis constitui posit,nulla quoque dispositionis varietas,aut contrarietas inducenda est, l. illud, D.ad legem Aquil.cum vulgatis, & congestis à Farin.in fragmentis,litt.E.n.51. cum seqq. & Velasco ubi sup. litt. L. num.14. Maximè cùm † modus vacandi per renuntiationem sit unus ex dignioribus, & magis veris, ut pluribus relatis docet Flam.sup.lib.1.quæst.4.num. 2.& 11.& lib.9.quæst.21.num.1.Et ita † semper vidi practicari,& in Supremo Consilio cõfirmari collationes Commendarum factas à Proregibus, & Gubernatoribus,mediante liberâ,& absolutâ posidentium renuntiatione.

Neque obstat † illud cap. 30. novarum legum,quod suprà retulimus.Nam si attentè inspiciatur, non solùm de vacationibus per renuntiationẽ loquitur, sed de omnibus alijs; & omnem omninò facultatem providẽdi Cõmendas Proregibus, & Gubernatoribus aufert, ut illæ tandem ad Coronam Regiam, à qua exierant,reverterentur, quod eo tempore intendebatur,& iustum, & opportunum iudicabatur,ex rationibus,quas tetigi suprà hoc lib. cap.1. n.10. Sed cùm hanc ob legem tumultus,& seditiones in Peruano Regno,& alibi excitari cœpissent, & tãdem omnibus ritè, ac rectè pensatis, satiùs visum fuisset Commẽdas, ut anteà,inter benemeritos distribuere, lex illa statim cessare iussa fuit,& per alias posteriores maturiori deliberatione habitâ revocata,ut etiam dixi suprà d. cap.1.& constat expresè ex sched.dat.Malinis, 2.Octob.ann. 1545.ubi dictum caput ad litteram inseritur, & revocatur. Vndè † non licet ex eiusmodi lege abrogata, & antiquata in causarum decisione argumentum, vel fundamentum sumere, quãvis quod ad alios effectus,eo aliquando uti liceat,ut in cap.auctoritate de cõcess.præbendæ, lib.6. cap. quicunque 11. quæst. 1. iuncto cap.novit, ubi DD. de iudicijs, cum latè adductis à Tobia Nonio in princip. de testam. num.45 & seqq.& Gutier.de iuram.confirm. cap.17.num.61.

Et affirmandum est, vel nullas Commendas posse à Proregibus conferri, vel has, quæ vacaverint per renuntiationem, æquè ut & illas,quæ per mortem,vel alio modo,cùm prohibitio in omnibus æqualiter facta fuerit, necnon etiam æqualiter revocata. Pro quo facit, † quòd sicut dispositio non dicitur generalis, licèt sub generalibus verbis concipiatur, quando non potest verificari,nisi in una tantùm specie, ut est tex. quem ad hoc notat Felin.ibi in cap. ex parte el 1.de offic. deleg. Corset. sing. verb. *Rescriptum*, & latè Ias. in l.2. num.4.de lib. & posth. Ità quando in dispositione refertur omne genus, & omnes species, quæ possunt comprehendi sub illo genere,& super illis omnibus disponitur, tunc dispositio non dicitur, nec potest dici specialis, sed generalis: & † enumeratio specierum non venit ad restringendum genus, sed videtur facta gratiâ demonstrationis, l.si servus servum, §.inquit lex, D. ad leg. Aquil. Bart.& reliqui DD. communiter post eum,in l. doli clausula, D.de verb.oligat.Corneus, qui alia iura adducit, cons.67. num.10. volum.1. Et † quando lex aliam inserit, aut refert, & eam absolutè revocat,prout in illa continetur,talis revocatio ita specialis esse censetur, prout esset, si omnia,& singula specialiter recenseret, & revocaret,ut notanter docet Felin. in cap. cùm inter,de except. Decius cons. 341. num.1. & 2.Socin.cons.266.num.5.volum.2.& Afflict. decis.128.num.4.

Rursus non obstant reliquæ schedulæ suprà citatæ, & præsertim illa novisima ann. 1618. Nam † hæ, ut ex ipsis patet, non prohibent provisionem Commendarum, quæ fiunt (ut diximus) per renuntiationes factas simpliciter, & absolutè, sed illas dumtaxat, quæ fiebant,vel fiũt causativè,aut conditionaliter,hoc est eo pacto, & prætextu tacitè, vel expresè, ut eædem ipsæ Commendæ filijs, fratribus, amicis, vel extraneis, pretio accepto,vel non accepto, vel sibi ipsis per duas vitas de novo conferrentur, & investirentur, ut

hoc

hoc colore quæsito terminus unius vitæ, vel duarum, qui in his Commendis à Rege præfixus fuit, fraudaretur, semperque intra certas familias, aut personas manerent, & nunquam vacare possent, nec ad Regiam Coronam redire, ut ex eis alij benemerentes remunerari possent. Hoc enim est, quod Proregibus, & Gubernatoribus prohibetur, † ut eiusmodi fraudibus, & malitijs obviam eatur, l. cùm hi 8. §. si cum ijs, D. de transf. l. conveniri, §. de pact. dotal. l. in fundo 36. vers. *Censuimus*, ibi: *Neque enim malitijs indulgendum est*, cap. vnico, in fine, ut Ecclesiast. beneficia, &c. cum mille alijs, quæ congerit Hippol. de Marsilijs sing. 177. Covarr. lib. 1. var. cap. 2. & multum in nostris terminis Flamin. Paris. de confiden. benef. quæst. 72. num. 61. & quæst. 35. num. 70. & Ovid. de Amicis de iure emphyt. quæst. 74. num. 10. Escobar de ratiociniis, cap. 15. num. 3. & Alvarez Velascus de privileg. pauper. 1. part. quæst. 39. num. 2. & in axiom. iur. litt. F. num. 165. & seq. & litt. M. num. 18. & 19. & in ipsis nostris Commendarum terminis D. Valençuela cons. 83. num. 108. & sequentibus, & Petrus Petra in tract. de potest. Princip. cap. 14. num. 23. ubi pluribus probat, quòd factum ad excludendam legis dispositionem, dicitur factum in fraudem, & non valet.

67

68 Quarum schedularum decisio, ita ut debet intellecta, confirmari potest ex simili feudorum, in quibus videmus, neminem, sine licentia, vel consensu directi domini, posse feudum in favorem alterius renuntiare, vel in domini aliquale præiudicium eius naturam mutare, & de antiquo novum facere, ut in cap. 1. de prohib. feud. alien. per Frid. & in cap. 1. §. 1. de his, qui feud. dar. poss. cap. 1. de vassal. decrep. ætat. cap. 1. an agnat. vel fil. ubi latè prosequitur Albarotus, & cæteri Scribentes, Bald. in l. 1. quæst. 14. de rerum divis. Curtius Senior cons. 49. vers. *Septimò iustificatur*, Ias. cons. 136. volum. 4. Ioann. Crotus in rep. l. re coniuncti, n. 185. de leg. 3. Roland. cons. 70. num. 80. lib. 1. Zasius de feud. part. 9. pag. 125. Matthæ. de Afflict. ad constit. Neap. pag. 101. num. 10. Hæc enim facultas † solùm competit, & reservatur ipsi Principi, vel directo domino feudi, qui cùm rerum suarum sit liber moderator, & arbiter, etiam abutendo, l. in re mandata, C. mandat. l. sed si lege, §. consuluit, D. de pet. hæred. cum simil. potest feudum, vel Commendam antiquam, tanquàm novum, vel novam concedere, & eius tempus, & successiones ad libitum prorogare, argum. tex. in l. non solùm, §. quòd vulgò, D. de usucap. l. cùm nemo, C. de acq. poss. & eorũ, quæ tradit Crotus ubi sup. & in l. si is, qui pro emtore, num. 88. de usucap. Curt. Senior d. cõs. 49. num. 47. Isernia in d. cap. 1. an agn. vel fil. num. 7. Ioan. de Prato in l. certi condictio, §. deposui, num. 1. D. si cert. pet. Bald. d. quæst. 15. & in cap. 1. §. insuper, de proh. feud. alien. idem Bald. & Alex. in l. si à me, D. ad leg. Falcid. Præposit. in prælud. feud. sup. divis. vers. *Hoc autem præsupponitur*, Angel. in l. quod dicitur, D. de impẽs. in reb. dotal. fact. & plurimi alij relati per Guil. lib. 2. obs. 49. Ambrosinum decis. Perusina 19. part. 1.

69

70 Et idem contingit † in beneficijs, & alijs officijs, qui ad vitam possidentur; nam, qui habent facultatem ea providendi, veluti Episcopi, vel Legati à latere, non possunt id facere mediante resignatione, vel renuntiatione factâ in favorem alicuius tertij, ut tenet gloss. in cap. ex parte el 1. verbo *Dimittere*, de offic. deleg. ubi Abbas, & alij, & gloss. in cap. ordinationes 2. quæst. 1. & in cap. dilecto de præbend. bona gloss. in l. illa institutio, D. de hæred. inst. Rebuff. in praxi benef. tit. de resign. condition. num. 1. & 2. & Boer. in tract. de potest. leg. quæst. 2. col. fin. Cæterùm si talis renuntiatio fiat in manibus Summi Pontificis, valet quidem, & tenet, ut quotidiè videmus, & apertè constat ex tex. in cap. 1. & per totum, de renuntiat. lib. 6. & in antiquis, Clem. unica de renuntiat. l. 22. tit. 2. lib. 7. ordinamenti, cum traditis à gloss. in cap. olim ex litteris, de rest. spoliat. Parisio cons. 19. volum. 1. Tiraquel. de primog. quæst. 24. & 25. Bald. in cap. 1. §. præterea, quib. mod. feud. amitt. Afflict. ibid. num. 26. & in §. item si fuerint, eiusd. tit. num. 36. Craveta cons. 122. n. 11. Covarr. in pract. cap. 1. num. 5. Gutierr. cons. 42. num. 6. & 7. Flamin. lib. 1. de resig. quæst. 3. num. 3. & D. Valençuela cons. 32. num. 48. Qui tradunt, quòd † talis renuntiatio valet, etiam si sit cõditionalis, puta *Renuntio sub conditione, quòd detur Petro, & si non detur, retineo in me*, & quòd, qui ita consentit in iure suo transferendo in alium, iura sua perdit, & aliena fortificat.

71

72 Neque obstabit, si replicetur, † quòd cùm Proregibus, & Gubernatoribus detur plena facultas, has Commendas de novo concedendi, non videbatur deneganda, ut sub medio, & prætextu dictarum renuntiationum possent eas prorogare, arg. tex. in l. quod cui plus est, licet, de reg. iur. in 6. cum similibus. Maximè ubi hoc fuerit in personis alioqui benemeritis, & quorum servitia talem, aut pleniorem remunerationem exigerent, iuxta ea, quæ in simili tradit Iacob. de Belviso in cap. 1. in princ. de his qui feud. dar. poss. Vbi docet, † quòd si feudum Ecclesiæ erat solitum concedi ad tempus dumtaxat, vel in masculis

73

tantùm, poterit Prælatus id concedere in lõgius tempus, & in fœminas, propter remunerationem illius, cui fit concessio, quã doctrinam ibidem sequuntur Nicol. de Neap. & Albarot. num. 17. & Præposit. num. 33. Ias. in l. ex hoc iure, effect. 9. D. de iust. & iur. & in l. si non sortem, §. libertus, effect. 7. D. de cond. indeb. & in l. 1. num. 17. C. de iur. emph. & esse communem opinionem testatur Curt. Iun. in tract. de feud. 2. part. quæst. 6. princip. num. 6. & plures referens Tiraq. in d. l. si unquã, verb. *Donatione*, num. 28. & seqq. & Petrus Petra de potest. Princ. cap. 32. quæst. 5. num. 55. ubi quòd feudum Ecclesiæ potest ex causa remunerationis concedi, ut transeat ad fœminas.

74 Nam † illa regula, *cui, quod plus est, licet, &c.* non habet locum in feudis, ut per Rosenthal. cap. 1. quæst. 16. gloss. B. & Ioannem Franc. à Ponte, omninò videndũ, in tract. de potest. Proreg. pag. 278. num. 5. ubi huius dicti rationem reddit, & inter varias limitationes, quas patitur, illam etiam recipit, ut non procedat in iurisdictionalibus, quæ meri imperij sunt, & alijs, in quibus, quis vices alterius gerens, mandatam, & limitatam iurisdictionẽ exerceat, cùm ea tantùm sibi quis ex mero imperio assumere possit, quæ lege specialiter data sunt, ut rectè advertit Cuiacius in l. si quis, §. eius, qui deportatur, D. de iniust. rup. & in operibus posthum. sub l. 1. D. de iurisd. om. iud. & sub l. 2. D. de leg. 1. cuius sententiam probat etiam Pet. Fab. in l. non debet, D. de reg. iur. Vincent. Cabotius lib. 2. disput. cap. 5. in fine. Et Ego olim Salmanticæ pluribus prosequutus sum, 75 † dum rationem, & cõciliationem inquirerem l. illicitas, §. qui universas, D. de offic. Præsidis, quæ ius gladij, & damnationis in metallũ Præsidibus tribuit, cũ l. 1. §. deportatos. D. de leg. 3. & alijs, quæ eisdem deportationis in certam insulam facultatem denegant. Quemadmodum neque confiscationem bonorum facere poterant, l. unica, C. ne sine iuss. Princ. certis iud. liceat confiscare. Et idem 76 † in materia dispensationum latè probat Surd. decis. 268. num. 20. & 21. P. Sanchez de matrim. lib. 8. disput. 1. num. 32. Caldas Pereira de nom. emph. q. 21. num. 65. & latissimè in feudis loquens Rosenthal. cap. 9. quæst. 34. num. 6.

77 Vndè † cùm Rex noster admissionem eiusmodi renuntiationum sibi reservaverit, & Proregibus, & Gubernatoribus denegaverit, alia ratio inquirenda non est, ut in ipsis nostris terminis tradit D. Valençuela cons. 83. num. 141. & 142. Vbi etiam addit, quòd in voluntarijs non fit extensio de uno casu ad alium. Præsertim cùm militet ea, quam retulimus, de fraudibus, & malitijs obviandis. Et exemplum, quod adduximus, de Prælato res Ecclesiæ infeudante, ultra modum, vel tempus præfinitum, propter remunerationem, parum stringit, 78 † cùm is sit earundem rerum veluti directus dominus, & habeat eandem potestatem, quam Princeps, & sic hac in parte non utatur alienâ, sed propriâ authoritate, & iurisdictione.

79 Quò fit, † ut cum nulla malitia argui potest, benè possit Prorex admittere renuntiationem in favorem tertij, veluti cùm pater, qui Commendam possidet in prima vita, vult ab ea desistere, ut ad filium statim transeat, qui mortuo eo, in Cõmenda successurus erat, matrimonij fortè contrahendi causâ, vel ex alia ratione, ut habetur in quodam capite epistolæ Regiæ ann. 1537. quod inseritur in quadam schedula ann. 1540. & extat in 2. tom. impress. pag. 197. Et confirmatur, & declaratur in alia epistola ann. 1574. eod. tom. pag. 213. cuius meminit (ad filiam extendens) Antonius de Leon d. tract. de confirm. Regijs, 1. part. cap. 9. num. 12. Hoc enim solùm continet quandam dispensationem, seu resolutionem dubitationis, quæ esse poterat in eo, 80 † utrùm pater ante mortem suam hanc renuntiationem facere posset? ut aliàs habetur in l. post mortem, C. de fideicom. Et ne obstaret l. cùm pater, §. à filia, D. de leg. 2. quæ variare in electione ante mortem facta ei permittit, qui cùm moreretur, eligere iussus fuerat. Eò quòd hîc, cùm electio de certa persona facienda esset, nullum præiudicium, nisi ipsius eligentis versari poterat, cùm necessariò persona illa succedere debeat, ut rectè circa d. §. tradunt DD. quos refert Molina lib. 2. de primog. cap. 4. num. 22. cum seqq. Mieres in eod. tract. 3. part. quæst. 18. num. 7. Padilla in l. unum ex familia, num. 10. de leg. 2. Simon de Prætis de coniect. ult. vol. lib. 1. pag. 66. solut. 4. num. 1. & 2. & Valascus consult. 108. part. 1.

81 Cæterùm † in nullo alio Commendæ status mutatur, neque fit nova eius investitura, aut temporis prorogatio, sed filius tantùm succedit in iure, loco, & tempore, quod habiturus esset, si pater per mortem de medio sublatus fuisset, & ex titulo illius huius possessio informatur, ut in simili habetur in l. emtore, C. de hæred. vel act. vend. ubi Bald. notab. 1. l. si donatæ, §. 1. D. de donat. inter, l. si ager, in fine, ubi Bartol. D. de reivind. l. invitus, §. plerumque, D. de reg. iur. cũ traditis à Tiraq. & alijs, quos refert Petrus Surd. in tract. de aliment. privil. 51. num. 8. & 9. & cons. 22. num. 16. cum seqq. lib. 1. Tib. Decian. resp. 9. num. 38. vol. 1. latissimè D. Valençuela cons. 69. ubi quòd investituræ antiquæ tenor attendi debet, & quòd ex tituli primordio posterior formatur

even-

eventus,& Ioann. Franc. à Ponte in tract. de potest. Proreg. tit. 8. §. 1. n. 11. pag. 250. ubi inquit, quòd prohibitio alienationis feudi non comprehendit eam, quæ fit in agnatum proximè successurum, ex reg. tex. in cap. 1. §. & si libellum de alienat. feudi paterni, & in §. sed & res, per quos fiat investitura, quia ex unitate, & connexitate personarum non dicitur alienatio, sed omnia in vim refutationis resolvuntur, & non potest considerari interesse domini, neque agnatorum, cùm renuntiatarius sit immediatus successor, & non plus iuris in eũ trãsferatur, quàm habet idem alienans, ut latiùs per Iserniam, & Scribentes in d. §. & si libellum, & in d. §. sed & res, & in §. & si clientulus de alien. feud. Idem Ponte pag. 142. num. 20. ubi quòd feudum à patre acquisitum, & filio refutatum, non dicitur in patris persona novum, sed antiquum, & paternum, post Zasium de feudis, 3. part. pag. 13.

82 Et ita hoc in † casu in persona filij non debet expediri titulus novi feudi, sive novæ Cõmendæ, neque prætendere poterit, ut ab eius persona vitarum tempus denuò currere, & cõputari incipiat, ut aliqui aliquando frustrà tẽtarunt. Nam licèt hoc non satis exprimatur in d. sched. anni 1537. posteà tamen sufficienter declaratum fuit in illa alia ann. 1574. ibi: *I en lo que toca à que los padres huelgan que en su vida comience la permission en los hijos, por lo que toca à casamientos, ò por otros fines; pues no parece que tiene inconveniente, lo podreis hazer, i permitir, haziendolo por la misma via de permission, sin dar titulo de Encomienda.*

83 Quæ lex cùm † sit alterius declaratoria, præterita quoque comprehendit, & trahitur retrò, etiam ad decidẽdas lites, quæ ante eam ortæ fuissent, ex tex. in auth. de filijs ante dot. instr. nat. §. 1. Bald. per tex. ibi, in l. non dubiũ, C. de legibus. Alex. cons. 7. num. 4. lib. 2. Felin. in cap. fin. de constit. num. 4. Burg. de Paz in l. 3. Tauri, num. 37. sive Princeps utatur verbo declarativo, sive non, ut probat Menoch. de arbitrar. casu 185. num. 26. & alij, quos refero infrà cap. 25. num. 16. Et hoc expresiùs videtur insinuari in illis verbis: *Pues no parece que tiene inconveniente.* Etenim si nova Commẽda esset, & de novo per duas, pluresvè vitas duratura, resultaret inconveniens perpetuitatis Commendarum, & fraudandi provisionem legum de eis loquentium, quæ ob hunc respectum prohibent renuntiationes in favorẽ tertij, ut suprà retulimus.

Ac prætereà cùm dicta epistola dicat, quòd non detur titulus novæ Commendæ, sed tantùm quædam permisio, sive disimulatio renuntiationis, satis apertè ostendit, nihil innovari voluisse de forma, & statu antiquæ Cõmendæ. Nam † nova forma investituræ mutat naturam feudi, secus verò ubi antiqua permanet, ut docuit Bald. in cap. 1. §. insuper, versiculo *Quæro si vasallus*, circa finem, col. 4. de prohib. feud. alien. per Fred. & in cap. 1. §. hoc quoque de consuet. rect. feud. Alex. in l. si mihi, & Titio col. 2. de verbor. oblig. Ias. cons. 24. col. 5. vol. 3. Afflict. decis. 112. num. 5. & decis. 148. num. 8. 84

Neque obstat, † quòd iuxta hanc sententiã, si per hunc patris regressum non aperitur, & incipit feudum in persona filij, videntur superfluæ dictæ leges, & quòd de dubio non serviant, cõtra l. quod Labeo de Carbon. edicto, cùm certi iuris sit, quemlibet posse renuntiare iuri suo, ut suprà diximus. Etenim in Commẽdis hoc satis dubitabile erat, ex suprà relatis. 85 Et † quando verba removent dubitationem, quæ subesse poterat, satis operantur, & non dicuntur superflua, l. quæ dubitationis, D. de reg. iur. & ibi Decius num. 1. l. qui mutuum, & ibi gloss. D. mandati, Alex. cons. 33. num. 9. vol. 1. Craveta cons. 70. num. 24. & cum alijs Petr. Surd. cons. 127. num. 71. Simon de Prætis ubi sup. lib. 2. pag. 262. num. 34. & 35. Neque etiã dicuntur verba superflua, per quæ clariùs apparet, quod priùs erat dispositum, ex Decio in l. fin. C. de pact. Alex. in l. si quis mihi bona, §. iussum, num. 12. D. de acquir. hæred. Neque quando cõtinent id quod tacitè inerat, Alex. d. cons. 33. n. 9. Paris. cons. 110. num. 47. vol. 1. Ripa in cap. 1. de rescript. num. 44. Surd. sup. num. 7. Prætis num. 36. & 37. Præterquàm quòd † ubi verba sunt clara, prout hæc huius schedulæ, de qua loquimur, ab eis non est recedendum, pro eo quòd debeant aliquid operari, vel ne dispositio sit inutilis, Alex. cons. 82. num. 16. vol. 6. Prætis sup. num. 51. vers. *Decimoquintò limitatur ex verbis claris*, argum. tex. in l. ille, aut ille, §. cùm in verbis, D. de legat. 3. & in l. cõtinuus, §. cùm ita, D. de verb. obligat. cum similibus. 86 87

88 Svperst, † ut de Commendis in Curia vacantibus pro coronide huius capitis aliquid adnotemus. Et sanè licèt † in beneficijs Ecclesiasticis certa, & constans regula sit, quòd ad solam Pontificis provisionem expectant, & ligãtur manus ordinariorum collatorum, cap. præsenti, de præb. in 6. Clem. 1. ut lite pendẽt. cũ alijs, quæ latè adducit Palac. Rub. in pecul. tract. de benef. vacant. in Curia, Flamin. Paris. d. tract. de resig. benef. lib. 10. q. 6. n. 57. Hieronym. Gonçalez ad reg. 8. Cancell. gloss. 13. per totam, Nicol. Garcia de benef. 5. par. cap. 1. §. 1. & novisimè alios referens D. Valençuela cons. 128. num. 77. & 106. vol. 2. In nostris tamen Commendis hoc non reperitur 89

cau-

cautum, & statutum, & ita Proreges, & Gubernatores, qui commendandi facultatem habent, Comendas in Curia, & ubilibet vacantes, conferre possunt, ubi vacatio ad eorũ notitiam pervenerit, nisi fortè peculiaris aliqua provisio Regis nostri intervenerit, ut sæpè fieri solet, & in capitibus sequentibus prosequemur. Nam cùm hoc illis denegatum non sit, eiusmodi Commendæ aliarum naturã sequuntur, l. præcipimus, in fine, cũ vulgat. C. de appellat. Et ita multoties à Supremo Consilio Proregibus providendæ, & conferendæ remitti solent.

90 Neque † obstat exemplum beneficiorum in Pontificis Curia vacantium. Nam ibi hoc ius introductũ fuit per regulam Cancellariæ specialiter de eo prolatam, quæ cùm ius singulare contineat, hoc est à iure communi devians, non † est ad exemplum, & consequentiam trahendum, ubi idem expressum non fuerit, l. ius singulare 16. D. de legib. ubi DD. præsertim Anton. Faber in rationalib. cap. quæ exorbitant, de reg. iur. lib. 6. ubi latè Pet. Pech. glos. verb. *Processus*, in cap. 1. de rescript. in 6. cum copiosè adductis à Tiraquel. de retract. lign. in præfat. num. 62. Molina de primog. lib. 3. cap. 4. num. 23. & D. Valençuela cons. 18. nu. 57. & seqq. ubi hinc deducit, omnem recessum à iure communi esse odiosum, & stricti iuris. Et in terminis ipsarum regularum Cancellariæ, † quòd non faciant, vel inducant constitutionem generalem, nec ligent existẽtes extra Curiam, docet expressè Ancharran. cons. 292. incip. *Efficaciam*, Felin. in cap. 2. de rescript. num. 46. & ad eum se remittens Rebuff. in præfat. ad reg. Cancel. verb. *Cancellariæ*.

91

92

SVMMARIVM CAPITIS SEPTIMI.

1 Commendæ Indorum debent inter benemeritos distribui, & hoc pluribus schedulis enixè caveri; & ipsorum Proregum instructionibus, quarum verba expenduntur.

2 Reges etsi possint ad libitum Commendas concedere, alijs tamen Gubernatoribus id non licebit.

3 Executor testamentarius debet eligere pauperes, quos testator designavit, & aliter faciens recusari potest.

4 Debitor in concursu creditorum, quibus omnibus solvendo non sit, debet servare antiquitatem, & prælationem, sub peccato, & onere restitutionis.

5 Matienzi, & Zapatæ gravia verba referuntur contra Gubernatores, qui Commendas immeritis tribuunt.

6 Commendæ, & alia præmia Indiarum, an benemeritis debeantur ex iustitia commutativa, vel distributiva?

7 Commendas tribuens immeritis, peccat, & tenetur ad restitutionem.

8 Electio digni, omisso digniori, in provisione Commendarum, an inducat peccatum, cum onere restituendi?

9 Iustitiæ distributivæ violatio, an inducat obligationem restituendi?

10 Conscientia Proregum, & Gubernatorum in distribuendis Commendis inter benemeritos, pluribus schedulis oneratur.

11 Clausulæ: Super quo conscientiam tuam oneramus, *quis sit effectus?*

12 Appellari potest ad Regias Cancellarias Indiarum de iniusta Proregum, & aliorum Gubernatorum Cõmendarum provisione.

13 Edicta figenda sunt ad provisionem Commendarum, ut benemeriti de iure suo docere possint, & quis terminus in illis assignari debeat?

14 Proreges Peruani provident Cõmendas absque edictorum fixione.

15 Informationes benemeritorum, qualiter faciendæ, & ad Regium Consilium mittendæ sint?

16 Confirmationis Commendarum petendæ necessitas, quando, & quare introducta?

17 Proreges, & Gubernatores multũ debent suum arbitrium informare ante provisionẽ Commendarum.

18 Geminatio, & repetitio alicuius præcepti denotat, & importat maiorem, & præcisiorem eius observantiam.

19 Forma mandati, legis, & statuti, ubi est expressa, & aperta, ad unguem servari debet, & quòd solet attendi magis quã ratio.

20 L. cùm hi, §. si Prætor, de transact. & aliæ similes expenduntur, & illustrantur.

21 Iudex non debet arbitrari in determinatis à iure.

22 Commendæ, quæ benemeritis non conferũtur, pluribus schedulis irritari iubentur.

23 Lex ubi procedit annullando actum contra eius ordinationem, formam inducit.

24 Proreges, & Gubernatores pauci faciunt tale scrutinium, quale per schedulas Regias requiritur ad iustam provisionem Commẽdarum.

25 Leges per non usum abrogari solent.

26 Factum quod sit, nũ debet inspici, sed quod fieri debet.

27 Leges, ut per non usum abrogentur, necessaria est Principis scientia, & tolerantia.

28 Reges nostri quotidie renovant schedulas,

quæ

quæ benemeritos remunerari, & anteferri præcipiunt.
29 Proregum, & Gubernatorum provisiones, cessante fraudis suspicione, approbari solet, & quare?
30 Iudicis factum in dubio habet pro se præsumtionem iuris, & iustitiæ.
31 Iudicum, & Gubernatorum facta, & decreta facilè non convellere, Reip. interest, & quare?
32 Commendarum in provisione, omnium oppositorum merita exactè trutinari, difficile est.
33 Eligendorum merita non semper valdè acriter trutinari possunt, nec debent, ex Molina, & Soto.
34 Difficultas examinis oppositorum ad Cōmendas, qualiter superari possit?
35 Romani Imperatores quomodo notitiam plenam gestorum in suo Imperio assequerentur?
36 Curiosi, qui apud Romanos dicerentur? & eorum officium, & utilitas.
37 Officium memorialis, sive à memoria, quod esset apud Romanos, & Rebuffi querimonia, quòd hodie non usitetur.
38 Assuerus Rex Persarum habebat librum omnium benemeritorum suæ Monarchiæ, quamvis illa latissima fuit, & eo mediante, habuit memoriam Mardochæi.
39 Ferdin. I. Rex Neapol. qualem librum habuerit virorum digniorum?
40 Principem solicitum nihil latere potest, ex Cassiodoro.
41 Diligentia possibilis omittenda non est, sub eo colore, quòd ea, quæ omnino ad aliquem actum necessaria sit, consequi non possit. Et locus Horatij.
42 Ignorātiam affectare videtur, qui nullam diligentiam adhibet ad scientiam consequendam.
43 Ignorantia crassa, & affectata non excusat.
44 Lex generaliter, §. quod ergo, D. de fideicom. libert. expenditur.
45 Prorex, vel Gubernator, qui per se sufficientem benemeritorū notitiam habere non potest, debet alios bonos, & scientes viros consulere.
46 Ignorantia facti ei nocet, cui negligentia obijci potest.
L. regula, §. sed facti, D. de iur. & fact. ignor. & l. si aviam, C. de ingen. manumis. & aliæ similes expenduntur, ibidem.
47 Peritiores consulere tenetur, qui per se plenam alicuius rei notitiam assequi non valet.
48 Assertio alicuius personæ probæ, & fidedignæ solet sufficere, ut quis dicatur benè informatus.
49 Viro bono an quis credere possit, etiam in præiudiciū tertij, & quid in criminalibus, & an si deponat sine partis citatione?
50 Proregibus, & Gubernatoribus inexpertis iniungendum esse, ut peritiores consulāt, graviter tradit Matienz. cuius verba referunt. Et alia ex instructionibus ipsorum Proregum.
51 Benemeritorum gradus, seu classes, Regijs schedulis constituuntur, &, quoad fieri possit, servandæ sunt, & quæ illæ sint?
52 Benemeritorum qualitates, quomodo in eorum concursu Gubernator expēdere debeat?
53 Præmia publica ita distribui debent, ne alij affluant, alij paupertate ingemiscant, ex Cassiodoro, & alijs.
54 Pauperum res præstare divitibus, magnum scelus est, ex D. Ambrosio.
55 Incolæ Indiarum, vulgò Pobladores antiguos, magnifaciendi sunt, & quare?
56 Servitia antiqua ita remuneranda sunt, ut præsentia non negligantur, quibus ante parta tuentur.
57 Præmiorum exempla nutriunt virtutes, ex Cassiod.
58 Nobiles plenius remunerandi sunt, quàm plebei, & etiam in eleemosynis præferri debent.
59 Necessitati urgentiori aliquando subveniendum est, etiam si alij magis benemeriti reperiantur, & de filijs Conquisitorum.
60 Liberalitas Principum in nobiles familias semper gratiosa fuit.
62 Senectutis benemeriti ratio haberi debet, ne alias frustra præmium speret.
63 Libertatis collatio in mortis tempus reservata, semper penè inutilis visa fuit.
64 Viduis honestis, & virginibus, quæ periculum patiuntur, maturè succurrendum est.
65 Cap. consideranda, & cap. pasce 86. distinction. expenduntur.
66 Rigor strictus legum sæpè ex æquitate, & rerum circunstantijs temperatur.
67 Æquitatis definitio, & quatenus, & quādo ea legum præscripta temperare possimus.
68 Gubernator cavere debet, ne prætextu æquitatis decipiatur, vel affectibus suis indulgeat.
69 Prudentia in omnibus utendum, & eius distinctio, & diffinitio, ac partes.
70 Cap. 1. de officio custodis notatur, & exornatur.
71 Recti, & æqui sub specie sæpè decipimur.
L. si servum 91. §. sequitur, D. de verbor. expenditur, & illustratur, ibidem.
72 Mala sæpè speciē habēt honesti, ex Seneca.

73 Prudentia est sal omnium virtutum.
74 Æquitas cerebrina fugiẽda, & eius dãna.
75 Modus ita exceditur in eo, quod est maius, quàm in eo quod est minus.
76 Commendarum in distributione Proreges, & Gubernatores debent esse fideles dispensatores, tam in modo, quàm in tempore.
77 Dispensator fidelis, quis dicatur à Christo Domino apud Lucam, & Matthæum?
78 Dilatio culpabilis in solvendo debito, & in remunerandis benemeritis, peccatum inducit.
79 Iudex negligens in litium determinatione graviter peccat.
80 Gubernator celeriter benemeritos remunerando eos magis obstringit.
81 Gratia, quæ tarda est, ingrata redditur, & celeritas beneficij illud auget, ex Senec. Cassiod. & alijs.
82 Vendi videtur, quod precibus & dilatione, aut diligentia emitur.
83 Beneficij perfecti, quas regulas constituant Seneca, & alij.
84 Liberalitati ratio inesse debet, ex Plin. Iun.
85 Commodum debet esse cum modo, ex Cassiod.
86 Gubernator si ut debet, in conferendis Cõmendis procedat, non timeat querelas eorũ, qui sine sorte remanserint.
87 Animus læsus vociferatione pascitur, ex Cassiod.
88 Regium est male audire, etiam cùm benefeceris.
89 Augustus Cæsar quid responderit querenti, sibi datum non fuisse, quod petierat.
90 Commenda ubi alicui datur propter merita, ea præcedere debent, & non de futuro sperari.
91 Qualitas, quæ ad aliquem actum requiritur, antecedenter intervenire, & probari debet.
L. cõtinuus 136. §. cùm quis, in fine, de verb. oblig. expenditur, ibid.
92 Qualitas adiuncta verbo, secundùm tempus, & dispositionem illius regulari, & attendi debet.
93 Lex rescripta, in fine, D. de mun. & honor. expenditur, & illustratur.
94 Donatio permissa ob merita, intelligitur de præteritis.
95 Res omnis quæ pro forma alicuius actus requiritur, ei contemporanea esse debet.
69 Merita sufficientia si quis acquisierit post Commendam sibi factam, an illi auferri possit tanquam indigno?
97 L. 15. tit. 10. lib. 5. recop. expenditur, & illustratur.
98 Commẽdæ etiam pro servitijs futuris dari possunt, secundùm Matienzum, quod declaratur.
99 Donatio ob servitia futura dicitur etiam remuneratoria.
100 Commenda nulliter data, vel iuris ordine prætermisso, confirmari potest, si causa subsequatur, per quam, etiam non data, de novo dari deberet.
L. fin. §. fin. D. quod metus causa expenditur, & illustratur, ibid.
101 Iudex appellationis potest confirmare sententiam nulliter prolatam, si constet de iustitia causæ in substantialibus, & idem est in executivis.
102 Executivo in processu quando possit Iudex sententiare in via ordinaria?
103 Commenda an dari possit per Gubernatores ei, qui defectum meritorum pecunia supplet, Regijs arcis inferenda? & casus, qui super hoc de facto contigit.
104 Turpi ex causa datum non solet danti restitui, sed fisco applicatur.
105 Iudicis iussus, & interventus excusat à præsumtione doli, & turpitudinis.
106 Conditio ob causam, vel causa data, causa non sequuta, quando locum babeat?

CAPUT VII.

Qualiter se Proreges, & Gubernatores in Commendarum collatione habere debeant, & an peccent, & ad restitutionem teneantur, si indignos elegerint, vel etiam dignos, omissis dignioribus?

VACANTES porrò † Commendas Indorum, non ad libitum voluntatis suæ Proreges, vel Gubernatores conferre debẽt, sed mandatorum, quæ secum portant præcepta servãtes, eas inter benemeritos destribuere, quorum remuneratio Reges nostros pijssimos ad earundem creationem, & conservationem adegit, ut latè dixi suprà hoc lib. cap. 1 ex num. 45. & cap. 2. ex num. 53. Et hac propter innumeris propè schedulis, instructionibus, atque ordinationibus Regijs, quæ referuntur in 2. tom. impress. ex pag. 183. & ab Antonio de Herrera in sua generali Indiarum historia, Ioseph. Acosta de proc. Ind. salu. lib. 3. cap. 11. Fr. Ioann. Zapata in tract. de iust. distrib. 1. part. cap. 4. num. 18. Ant. de Leon in

tract.

tract.de confirmat.Regijs, 1.part. fol.4. 51 62.74.94. & alibi passim, enixè cavetur, & ingeminatur hæc meritorum attétio, & consideratio, non solùm quando à Proregibus, & Gubernatoribus Cõmendæ conferendæ sunt, verùm & ubi ab ipso Rege, & Supremo eius Indiarum Consilio. Et forma cõstituitur, quæ in exquirendis, cognoscendis, & expendendis meritis habenda est. Et in ipsorum Proregum mandatis, vel instructionibus cap. 17. quod extat 1.to.sched.pag.312. seriò eis, & signãter iniungitur, ut potestate commendandi sibi concessâ, ita iustè, & circunspectè utantur, ut semper benemeritos præferant, ut eorum hac in parte querimoniæ in posterum cessent, & alia damna, quæ ex hoc provenire possent, his verbis: *Os mando, i afectuosamente encargo, que procedais con toda justificacion en la provision de las dichas Encomiendas, teniendo especial cuidado de preferir à los que huviere de mayores meritos i servicios: i de estos à los descendientes de los primeros Descubridores, i vezinos mas antiguos, que mejor, i con mas fidelidad ayan servido en las ocasiones passadas, &c.*

2 Vndè dimanat, † quòd licèt in ipsis Regibus hanc necessitatem benemeritos his Cõmendis remunerandi, non usquequaque præcisam esse concederemus, ex rationibus, quas tradit Anton.de Leon ubi sup. 1.par. cap.15, num.24.& 28. & à Nobis alio loco dicendis. Proreges tamen, & Gubernatores, ita fortiter stringit, ut ab ea nullo modo, salvâ iuris, & conscientiæ ratione, discedere queant, ut in simili videmus † in executore testamentario, 3 vel alio, cui testator bona sua inter certos, & designatos pauperes, vel alia opera pia distribuenda reliquit, debet enim præcisè eos eligere, quos testator nominavit, cap.tua nos, de testam.Clem.1.eod.ubi DD.& Crassus lib.2. recept.sentent. §.executores, q. 10. in princ. qui hoc adeò verum esse dicunt, ut si excederet, recusari posset, vel ab officio removeri, tãquàm suspectus, ut per gloss. communiter approbatam, in l.apertissimè, verb. *Executore*, C.de iudicijs, Specul.tit.de instr.edit. §.nunc verò, num.52.Iafredum decis.341.& Ioann.à Canibus in tract.de execut.part.ult. num.28.

4 Et idem contingit † in debitore plurium creditorum, quibus solvendo nõ est. Nam ubi per sententiam declaratum est, quibus, & quo ordine, & gradu solvere debeat, si secus fecerit, ut iterum solvat, condemnabitur, & ad restitutionem tenebitur, ut constat ex tex. iunctâ gloss. verbo *Satisfaciant*, in l. fin. §. & si præfatam, vers. *Sed & si*, C. de iur. delib.ubi Bart.Bald.Salicet. Ias.& latè Fab. Turretus cons.47.num.17. & seqq. lib. 1.& ex tex. & ibi Bart.in l.si quis, D.quæ in fraud. credit. & in l.7.ubi Gregor.tit.15. part.5. latè Flores de Mena lib.1.variar.cap.6. per tot. maximè §.2.à num.1.

5 Et ita † in nostris terminis inquit Matienzus in l.5.glos.2.tom.10.lib.5. recop. se graviter mirari, & dolere, quòd cùm tot legibus optimè sancitum sit, Indorum Commendas, aliaque Indiarum commoda, & officia, antiquioribus, & benemeritis, eorumque filijs, tribuenda esse, nihil minùs servetur, distributionesque contra leges à Proregibus, & Moderatoribus fiant in malè meritos, ipsorumque Proregum, & Moderatorum asseclas. Vnde querimoniæ plures, bella civilia, seditiones, & scandala orta sunt. Matienzi sententiam, eo nõ relato, sequutus videtur Fr. Ioan. Zapata in tract.de iustitia distrib.1.par.cap.4. num. 18. & 2.par.cap.5.num.13.& 25. ubi latè agit de hac præcisa obligatione remunerãdi Conquisitores, & eorum filios, & 3.par.cap.ult.ex nu. 6 3. Vbi fundare intendit, † hanc remunerationem, & obligationem non solùm ad iustitiam distributivam, verùm ad commutativam pertinere. Et licèt posteà num. 16. propriùs ad distributivam spectare resolvat, eò quòd secũdùm cuiusque merita, & dignitatem debent elargiri, adhuc tamen cum Soto, Ledesma, Navarro, Azorio, & Rebello concludit, non 7 solùm † Gubernatorem, qui hæc præmia, relictis dignis, immerẽtibus tribuit, verùm & eos, qui quavis ex causa hoc illis consulunt, vel pretio, precibus, aut favoribus impetrãt, mortaliter peccare, & ad restitutionem teneri. Et 8 in quæstionem vocat, † an idem resolvendum sit, ubi licèt dignus eligatur, alij tamen, qui digniores erant, relinquuntur, vel solùm eo in casu mortaliter peccet. De quo articulo optimè etiam in eisdem terminis nostrarum Commendarum agit Anton. de Leon ubi sup. cap. 11.cum seqq.disputans, an Commendæ bona Reipublicæ censenda sint? Et videri poterũt, quæ in simili cum eodem Soto, Aragon, Baldeo, & alijs, quos plenè refert, de electione digni omisso digniori in Episcopatibus, beneficijs, & alijs, tradit Nicol.Garcia de benefic. 7.par.cap.16.num.5.& seqq. maximè ex nu. 9 26.Vbi † quòd violatio iustitiæ distributivæ inducit obligationem restituẽdi, Rebellus ubi sup.pag.22.Bobadilla in Politica lib.1.cap.3. num. 76. Lessius de iustit.& iure lib. 2. cap. 32.Schitinus integro tract.de iustit.distribut. Dom. D. Roderic. Acuña Archiep. Bracharẽsis in notis ad cap.si fortè, distinct.36. pag. 575.num.4. & 6.ubi quòd mortiferè peccat, qui omissis dignioribus, dignos eligit, non tamen tenetur ad restitutionem, nisi in certis casibus, quos ibi declarat, & Nos latiùs in lib.

3. cap. 15. n. 66. ubi de rebus Ecclesiasticis agemus.

10 Accedit his † plurium schedularũ decisio, & præsertim illius anni 1588. directæ ad Proregem Peruanũ D. Comitem del Villar pag. 238. & alterius novioris 12. Decembris, anni 1619. datæ apud D. Laurentium, cuius memini suprà cap. 5. num. 64. quæ non contentæ dictam distribuendi Commendas inter benemeritos obligationẽ graviter expressisse, & quòd de iustitia magis dignis debeantur, Proregũ, & Gubernatorum, qui secùs fecerint, super hoc conscientiam onerant. 11 † Quæ clausula ostendit, eis, ut viris optimis, talem commissionem datam esse, & non debere iura transgredi, ut per Alexand. conf. 118. num. 2. vol. 5. Socin. reg. 33. Anania conf. 34. num. 16. & latè Bolognin. in addition. ad eundem. Et monitionem, & excitationem quandam, ut attentiùs procedant, & Deum, ac legum, sive schedularum præcepta præ oculis habeant, ut per Abbat. in cap. ult. §. 1. de offic. deleg. num. 7. Angel. in authent. ad hæc, C. de iudic. Paulum de Castro in l. à iudice, eodem tit. num. 8. Navarrum conf. 6. de offic. deleg. Flores de Mena q. 4. à n. 67. & plures alij, quos refert Nicol. Garcia de benefic. 6. par. cap. 2. num. 100. Thom. Sanch. de matrim. lib. 8. disp. 27. num. 43. & Illustriss. Dom. D. Roderic. Acuña Archiepisc. Brachar. in notis ad tex. in cap. habuisse, dist. 33. pag. 258. & in cap. quis autem, distinct. 54. num. 3.

12 Et per alias schedulas † permittitur ijs, qui se læsos, aut gravatos senserint per Proreges, aut alios Gubernatores in Commendarum distributione, ab ea appellare, & causam in Regijs Cancellarijs, vel in Regio Indiarũ Senatu iudicialiter prosequi, quod satis ostẽdit, illis, ratione suorum meritorum, has remunerationes debitas esse, & in eis ius saltem ad rem habere videri, argum. text. in princip. Instit. de action. cum similib.

Alijs quoque datis Matr. 15. Maij, anni 1594. 2. tom. pag. 236. & 237. & 28. April. anni 1602. & 28. Martij, anni 1618. quas refert Antonius de Leon dict. cap. 11. num. 15. 16. & sequentib. 13 † seriò cavetur, & iubetur, ut cùm Commenda vacaverit, Proreges, vel Gubernatores edicta cũ termino cõpetenti, aut triginta dierum, in locis publicis figant, & oppositorum libellos patienter admittant, & diligenter expendant, qui se eâ dignos esse prætenderint, ut sic meritis cunctorum collatis, eum eligant, qui iustioribus titulis, & maioribus meritis cõmendetur. Quam edictorum formam omnes ubique Gubernatores iam hodiè (licèt reluctantes) observant. Quamvis in termino pro regionum distantia, & arbitrio suo, variare soleant, & possint, ex his, quæ in simili de edictis ad beneficia tradit, pluribus alijs relatis, Nicol. Garcia de benefic. 9. par. cap. 2. ex n. 36. & August. Barbosa in collect. ad Concil. Trident. pag. 477. num. 59. usque ad pag. 479. Solusque 14 † Peruanus Prorex eam non admisit, suæ dignitatis excellentiam, & alias rationes prætexens, quæ eum ab hoc onere excusare debuissent, quæ quidẽ admissæ videntur, cùm nihil ei ampliùs super hoc scriptum, & mandatum fuerit.

15 Et per alias schedulas † antiquas recopilatas d. 2. tom. pag. 176. & seqq. & 1. tom. pag. 223. & seqq. quæ hodiè renovatæ repeiuntur per quandam novissimam datam Matriti, 5. Iulij, an. 1527. Cuius etiam meminit Leo ubi sup. num. 30. fol. 64. Ijdemmet Proreges, & Gubernatores iubentur singulis annis ad Regem, ac Regium Consilium relationem mittere de omnibus Commendis, quas vacare contigerit, & de meritis, & servitijs eorum, quibus illas contulerint, ut sic de huius actus iustificatione manifestiùs liquere possit. Et hoc 16 præter † onus, quod eadem de causa ipsis Cõmendatis iniungitur, petendæ Regiæ confirmationis, per sched. datam Vallisoleti, anno 1608. & similes, de quibus suo loco dicemus, & latè agit Anton. de Leon ubi suprà cap. 17. num. 4. & seqq.

17 Quæ omnia liquidò ostendunt, † quàm sit verum, quod de præcisa obligatione Proregum, vel Gubernatorũ dicti præcepti implendi, & benemeritos cognoscendi, quærendi, & præferendi, suprà retulimus, simulq; etiã attẽdẽdi, quis, nõ solũ dignus, sed dignior existat, & minus, aut magis in se, vel in suis progenitoribus remuneratus, ut sic omnibus, æquâ lãce trutinatis, & examinatis, arbitrium suum rectiùs, & certiùs informare possint, & iniuncto sibi hac in parte oneri satisfacere. Etenim 18 ex † adeò enixa, & diversis tẽporibus repetita, varijsque cautionibus procurata, huius præcepti commendatione, maior vis, & declaratio voluntatis Regiæ colligitur; arg. l. Ballista, D. ad Trebell. l. cùm pater, §. filijs mater, D. de legat. 2. & eorum, quæ latè tradit Paul. Castrens. con. 89. n. 21. lib. 3. Mexia ad leg. Tolet. fundam. 1. part. 4. num. 13. & 18. Craveta conf. 54. num. 7. & conf. 151. num. 31. lib. 1. & Matienzus, qui refert triginta sex effectus geminationis in l. 11. gloss. 3. num. 3. tit. 8. lib. 5. recop. D. Francis. de Alfaro de offic. Fiscal. gloss. 14. num. 4. & 15. & gloss. 15. per tot. & gloss. 28. num. 1. Pichard. in disp. de mora, à n. 81. Cevallos quæst. 888. à num. 72. & n. 133. Marescot. qui aliqua notabilia, & fortia cumulat, lib. 2. variar. cap. 85. à num. 2. Castillo lib. 1. controvers. cap. 47. num. 31. & quando ge-

geminatio inducat nullitatem, Decian. resp. 19. à num. 50. & resp. 39. à num. 39. lib. 2. & innumeri penè alij apud novissimum Alvarez de Velasco in axiomat. iur. litt. G. num. 1.

19 Et ita certum, & apertum † mādatū Principis redditur, ut ad unguem servari debeat, nec ab eius forma recedere liceat, l. diligēter, D. mand. cum alijs, quæ congessi supra cap. præcedenti, num. 18. l. si quis pro eo, D. eod. ibi: *Igitur commodissimè ea forma in mandatis servanda est, ut quoties certum mandatum sit, recedi à forma non debet:* quod idem procedit in forma legis, vel statuti, quæ etiam in dubio intelligitur esse substantialis, ita, ut eius omissio actū vitiet; præsertim cùm lex ex tali forma prætendit aliquem certum finem, seu effectum, qui si ea omittatur, non potest consequi, ut in optimis exēplis, & nostro casui valdè similibus probat

20 † tex. in l. cùm hi, §. si Prætor, D. de transact. cuius hæc sunt verba: *Si Prætor aditus citra causæ cognitionem transigi permiserit, transactio nullius erit momēti: Prætori enim ea res quærenda commissa est, non negligenda, nec donanda. Sed, & si non de omnibus inquisierit, transactionem esse irritā,* l. fin. C. de prædijs Decurion. cap. dilect. vers. *Nisi fortè*, de præbend. cum alijs iuribus plenè congestis à Iasone in l. ius publicum, D. de pact. & in l. 2. §. priùs, n. 12. D. de vulgar. Decio cons. 612. num. 2. & 3. Tiraq. in l. si unquā, verb. *Revertatur*, num. 67. & seqq. C. de revocand. donat. Decian. resp. 46. volum. 2. n. 25. Craveta cons. 1000. num. 136. 167. & 179. volum. 6. Anton. Gama decis. 45. num. 3. part. 1. Dueñas reg. 186. & 298. Gratian. reg. 112. D. Valençuela cons. 73. num. 45. & cons. 187. num. 77. part. 2. ubi quòd forma attenditur magis quàm ratio, & Nos suprà cap. 6. n. 18. Simon Barbosa in axiomat. iur. litt. A. axiom. 12. num. 26. & Velascus ead. litt. num. 119.

21 Quibus similis est alia iurisregula, quæ † habet, quòd in determinatis nō debet Iudex arbitrari, de qua in l. omniū, D. de procurat. ubi DD. & additio marginalis ad glossam l. si quis reum, D. de custod. reorum, princip. Inst. de offic. Iud. cum multis alijs, quæ adducit Nevizan. in silva nupt. lib. 5. num. 74. Corras. lib. 4. miscel. cap. 12. num. 6. & Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 14. per totum, ubi idem procedere docet, non solùm in determinatis à lege, verùm & à consuetudine, & allegat Tiraq. de pœnis temp. in præf. num. 4. & illud Plauti in Amphytr. act. 4. dum inquit:

Hoc quidem profectò certum est, non arbitrarium.

22 Et in casu nostro dubitationem non recipit, cùm † ferè omnes schedulæ, quæ de eo agunt, & præsertim illa Matriti 15. Maij, ann. 1594. directa ad Peruan. Proregē D. Marchionem de Cañete, 2. to. pag. 237. & illa de anno 1615. ad D. Principē Squilacensem, non solùm dictā inquisitionem, & distributionē, eo modo, quo diximus, fieri iubeant, sed decretum, & clausulam irritantem cōtineant, earum, quæ secùs collatæ fuerint, Commendarum, prout sæpesæpiùs in facti contingentia, nullæ, & irritæ declaratæ sunt, ut insinuat sched. anni 1563. tom. 2. pag. 242. & alia anni 1593. tom. 1. pag. 226. Etenim omnes DD. concludunt,

23 quòd † quando lex annullat actum cōtra eius ordinationem factum, videtur illam pro forma substantiali requirere, ut in exemplo matrimonij in Concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 1. & in casu l. si vnus, C. de testam. d. cap. dilecto, cap. inter cæteras, cap. dudum, de præbend. cum alijs, quæ latè adducit, & exornat Menoch. de arbitrar. lib. 1. q. 30. num. 5. Ioan. Garcia de nobilit. glos. 21. num. 80. col. 2. Segur. & eius Additionator in l. unum ex familia, §. sed si fundum, num. 9. de legat. 2. & extat de hac re peculiaris tractatus Alberti Bruni, quem refert Silva nuptial. lib. 1. num. 3. & 4. Marta de clausul. 1. par. claus. 19. & novissimè plura congessit D. Franc. Merlin. controvers. forens. cap. 21.

24 Neque obstabit, si ex adverso † objiciatur, paucos, vel nullos Proreges, aut Gubernatores, ita exactum scrutinium, sive examē fecisse, quale in dictis schedulis præcipitur, atque

25 ita eas per non usum abrogatas videri, † ex regula l. de quibus, in fin. D. de legib. iunctis alijs, quæ tradit Menoch. ubi supr. q. 71. & lib. 2. casu 83. & 84. Soto de iustit. & iure q. 7. art. 2. Pater Suar. de legib. lib. 7. cap. 18. & Pat. Salas eod. tract. disputat. 13. sect. 2. pag. 293.

26 & seqq. Non enim † inspicere debemus, quod fecerint, sed quod facere debuerunt, l. ius pluribus 11. D. de legib. l. sed licèt 12. D. de officio Præsidis. Et ut præfati Auctores obser-

27 vant, præsertim Salas ubi supr. num. 16. † Vt dictarum legum præcepta, & formulæ abrogatæ videri possent, necessaria esset Principis scientia, & tolerantia, & quòd sæpè transgressionem dissimulasset, cùm eam punire, & coërcere potuisset; quod in casu nostro non militat.

28 cùm † potiùs Reges nostri quotidiè eiusmodi iussionum implementum caveant, & requirāt, & multis reprehēsionibus, ac pœnis trāsgressores syndicatus tempore, & alijs modis puniant, & coërceant, nullasque (ut diximus) & irritas esse declarent Cōmendas, quæ alijs, quàm benemeritis conceduntur, prout de iuris rigore fieri debere defendit Cerdan. Tallada d. cap. 10. pag. 123.

29 Licèt non inficier † multoties etiam Proregum, & aliorum Gubernatorum provisionibus,

bus,& collationibus conniveri, sive quia eorũ dignitas,& auctoritas omnem doli, & fraudis suspicionem excludit,& præsumi facit,† quòd ritè,ac rectè processerint, & suum arbitrium per legitimos tramites informaverint, l.1.D. de offic.Præf.Præt.l.2.C.de offic.civil. iud.l. Herennius,§.fin.ubi glos.D.de evictión. glos. in l.minoribus 6. C. de his quib. ut indign. l. miles,§.qui iudicati,ubi Paul.Castrens. D. de re iudic. cap. semper, de sentent. & re iudic. Thom.Grammat.decis.24.num.6.Afflict.decis. 13.num.28.Alciat.reg.3.præsumt.9.n.5. Pet.Pechius in cap.quod quis, n. 10. de reg. iur.in 6.& latè Menoch.lib.2.præsumt.67. & 85.per totam,idem Menoch. cons.110. num. 6.lib.2.& D.Valençuela cons.60. ex n.55. & cons.102.num.26.& cons.161.num. 17. vol. 2. Sive quia ob † vitandas lites,&ipsorũ Proregum auctoritatem magis stabiliendam, publicæ utilitati convenire iudicatur, eorum facta,& decreta facilè non convellere, & revocare,vt in simili dicit Mætian. I.C. in l. servo invito 65.§.cùm Prætor,D.ad Trebel.& tex. in cap.si soli,de cõces.præb.lib.6.l.nemo 13. C.de summa Trinit.ibi: *Nam & iniuriã facit iudicio Reverendissimæ Synodi, si quis semel iudicata,ac rectè disposita revolvere, & publicè disputare contenderit*; iũctis alijs,quæ tradit Cephal.cons.241.nu.23. tom.4. & D. Valençuela cons.95. num.3.

Rursus etiam non obstabit, si replicetur, † impossibile, vel saltem difficillimum esse (quod impossibili æquiparatur, l.4. §. non est statu liber, D.de statu liber.) in cuiuslibet Cõmendæ (etiam tenuissimæ) provisione, hãc oppositorum,& meritorum trutinationem fieri, præsertim in Peruano, & Mexicano Regno, ubi numerus Conquisitorum, incolarum, Pacificatorum, & aliorum, qui se benemeritos putant,& hæredum eorum,adeò longè, ac latè propagatus invenitur, & per tot leucarũ millia diffunditur, prout & agnoscit,has, & alias difficultates huius concursus expendens, Ant. de Leon d.tract.de confirmat.Reg.1.par.cap. 13.& seqq. & in simili Molina de primogen. lib.2.cap.5.nu.74. ubi inquit, † non semper requiri, nec fieri posse valdè acrem meritorũ trutinationem. Non enim cogit nos Deus tã anxiè personas explorare, sed secundùm prudentiam pro rei qualitate,& conditione, prout optimè explicat Soto, omninò videndus, de iustit.& iure,lib.3.q.6.art.2.col.11.ad fin.

Nam adhuc † hæc difficultas, mediãte Gubernatoris curâ,&diligentiâ,vel in totum,vel in magna parte superabilis erit, si libros, & noticias Regni confici curet, ut præcipitur in schedulis suprà relatis, maximè in illa data Pardi 26.Septemb.anni 1575.directa ad Peruanum Proregem D. Franc. à Toleto 2.tomo, pag.236. & confectos assiduè legat, volvat, & revolvat, † ut olim Romani Impp. in non minus vasto, & dilatato Imperio facere solebant, ut constat ex notitia utriusque Imperij,ad quam Guid. Panciroi. doctos Commentarios scripsit. Necnon etiam si curiosorum operâ utatur,de quibus Rub.C.de curiosis,& stationarijs,lib.12.quorum †munus erat Imperatorum iussu in provincijs assistere, & sedulò, ac secretò monere, quid, quivè in eis animadversione, præmio, vel supplicio dignũ, dignivè essent, ut ibidem sentiunt Accurs. Alciat.& alij,& Auctores de verb. iur. verb. *Curiosi*,Turneb.lib. 2. advers. cap.15. Rævard. lib.4.var.cap.11.& tetigi Ego sup.lib.1. cap. 26.num. 7.qui curiosi ad hoc libros,& matricolas speciales scribebãt,ut insinuat Tertul.in lib.de fuga in persecut.in illis verb. *In matricibus beneficiariorũ, & curiosorũ*,ubi Pamelius,& noster Cerda plura adnotarunt. Quibus addo Rebuffum ad leg. Gallicas, tit. de mercat.gloss.14.pag.mihi 450.† qui connumeratis officijs,quæ hodie in Gallia venduntur,inquit,unum vacare, quod reliquis præstantius, & necessarius est,nempè,quod antiqui *Memoriale*,sive à *Memoria* vocabatur. *Hi enim*(inquit) *conscribebant eos,qui vel scientia, bello, aut alibi pulchrè, ac cum laude se gessissent, eosque Imperatori commemorabant,ut ex hoc præmijs dignis afficerentur. Sed hodie ij, qui præclara gesserunt facinora, contemnuntur, & quidem stolidi multoties evehuntur. Excitetur cum effectu hoc officium, & omnia se benè habebunt.* Et similem † librum habuisse videtur Assuerus Persarum Rex, ut insinuatur in lib. Esther,cap.6.quamvis eius Monarchia omnes alias illius tẽporis excederet, Scripturâ testãte,quòd omnes maris insulas fecit tributarias,& quòd dominabatur ab India,usque Æthiopiam centum viginti septẽ provinciarum Ducibus, ac Principibus. Eoque libro mediante,venit in cognitionem,& memoriam Mardochæi, & quòd eum liberasset à proditione Bagathan, & Thares, & sic statim cum multis præmijs, & honoribus afficiendum curavit, valdè dolens,id multò antè non fecisse. Et Matth.de Afflict.in constit. Neapol. lib.2. rub.5.fol.17.num.3.tradit † quòd Rex Ferdinand.I.Neapolitanus habebat libellum nominum, & cognominum virorum bonæ opinionis,secundùm diversitatem officiorum, & sic ipse magis dignos eligebat,prævia secretâ inquisitione, quem refert Viscontus in conclus. iur. verb.*Rex*, & alia novissimè adducens D. Ioann.del Castillo tom.7.controvers.cap.41. de regalibus,num.19.

Ex quibus apparet, difficultatem, quæ in

hac

hac benemeritorum examinatione, & comparatione objicitur, aliquâ curâ, & labore interveniente, superabilem esse. Nam testante Cassiod.lib.5.var.epist.2.† nihil latere potest Principem solicitum. Et dato, quòd hoc non sufficiat, ut prorsus omnem, quam desiderat, lucem, & cognitionem Prorex, & Gubernator assequi possit, † non tamen diligentiam, quam adhibere potuerit, omittere debet, sub eo timore, aut colore, quòd impossibile ducat, ad strictiorem, sive evidentiorem notitiam pervenire: quandoquidem ut Horatius inquit lib.1.epist.1.

40

41

Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcircò contemnas lippus inungi:
Nec quia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis probibere chiragra:
Est quodam prodire tenus, si non datur ultra.

42 Et videbitur † quidem ex composito ignorantiam eorum affectare, quæ dictæ schedulæ adeò enixè requirunt, si nihil operæ impenderet, nullumvè studium adhiberet, quo saltem id cupere, & in votis habere manifestaret. Ignorantiam † autem supinam, crassam, vel affectatam, non excusare, docet tex. in l. neque supina, cum sequentib. D.de iur.& fact. ignor. l.si liberi, C. de bon.lib. l. qui contra, C. de incest.nupt. Gratus cons. 25. volum. 2. Tiraquel.de retract.lignag.§. 35. Sfortia Oddus in tract.de restitut. part. 1. quæst.8. artic. 10. & Ferret. ad consuet. Burdigal. tit.de retract. artic. 7. fol. 71. quia paria sunt aliquid scire, vel scire debere, l.quod te mihi, in fine, D.si cert.pet.ubi gloss. & DD. Tiraquel. ubi suprà, §.12.gloss.1. num.9. & Petrus Pechius in cap.scienti 27.num.9.de reg.iur.in 6. & latè Ioann.Baptist.Costa in tract.de facti scientia, & ignorantia, inspect.81.per totam. Et est vidẽdus Vlpian.I.C.† in l. generaliter, §.quid ergo, D.de fideicommiss. libertat. ubi de hærede, vel legatario agens, qui rogatus est plures servos manumittere, & ad quorumdam pretium sufficiat id, quod relictum est, ad omnium non sufficiat, ita subiungit: *Et fortaßis quis rectè dixerit, ordinem scripturæ sequendum, quòd si ordo non pateat, aut sortiri eos oportebit, ne aliquam ambitionis, vel gratiæ suspicionem Prætor subeat: aut meritis cuiusque allegatis, arbitrari eos oportet.*

43

44

45 Et casu † quo talis Prorex, vel Gubernator per se capax non esset huius iudicij, ac scrutinij faciendi, ob id fortè, quod nuper officij habenas suscepisset, & in provinciam adventasset, vel ex alijs similibus causis. Adhuc tamen deberet personas in eadem provincia antiquas, expertas, & fidedignas inquirere, quarum relatione, & consilio hac in parte iuvari posset. Nam ut eleganter inquit Paulus I.C.in l.regula, §.sed facti, D.de iur. & fact. ignor. *Facti † ignorantia ei proculdubio nocet, cui negligentia obÿci potest: quid enim si omnes in civitate sciant, quod ille solus ignorat? Et rectè Labeo definit scientiam, neque curiosißimi, neque negligentißimi hominis accipendam; verùm eius, qui eam rem diligenter inquirendo notam habere poßit.* Cui convenit l.si aviam 3.C.de ingen. manum. ibi: *Si cum peritioribus tractatũ habuisses, facilè cognosceres.* Ex quibus colligunt DD. † quòd qui per se aliquam rem plenè consequi non potest, tenetur inquirere peritiores, & si id nõ faciat, ei imputatur; si autem faciat, in utroque foro excusatur. Et in idem tendit l. 2. §. ultim. D. quos ord.in bon.poss.serv.l.5. C.de ijs, qui accus. gloss. celebris in l.si duo, verb. *Scire potuit*, ubi Castrens.num.3. D.de acquir. hæred. cum multis alijs, quæ tradit Horozcus in l. septimo mense, num. 10.D.de stat.hom. Tiraquel.de pœnis temper.caus.21.Schrader.cõs. 2.part.1.Mornatius in notis ad l.illud, D. de pet. hæred. Bobadilla in Polit. lib. 2. cap. 6. num.7.Menoch.de arbitrar.lib.1.quæst.23.& latiùs in tractat. de præsumt. lib.2. præsumt. 71. Pax ab Scala. in integ. tract. de cons. sapient. Sylvester verb. *Dubium*, num.4.& verb. *Ignorantia*, num. 5. Toled.in summ.lib.5.cap. 26. in fine, Saa verb. *Dubium*, num. 3. Suar. de censur.disput.4. sect.8. num.18. & Ego in 1. tom.de Indiar.iure, lib.3. cap.

46

47

48 Quinimò † talis fortè posset esse persona, cui Prorex, vel Gubernator hoc examen, de quo tractamus, committeret, ut eius sola assertio ad officium implendum, & omnem scrupulum deponendum sufficeret, quia etiam dicimur aliquid scire, quando sumus informati, & certificati ab aliquo viro notabili, & fidedigno, cap. de capitulis, ubi notat Dominic. 10.distinct. & prosequitur Iaso in l.1. in fine, D.de eo per quem fact.erit, latè Tiraquel. de pœn.temp. cap.51. Silva nuptial, lib.4. num. 55. Emanuel Roder.in summ.verb. *Descomunion*, cap.79. num.11. ad finem, & Pat. Sanchez de matrim.lib.3.disput.37.ubi disputãt, an † in foro conscientiæ possit quis bono viro credere, etiam in præiudicium tertij? Maximè cùm etiam in testimonijs iudicialibus, in quibus strictiùs proceditur, videamus aliquando personæ valdè dignæ etiam soli credi, ut per Marsil.sing.114.Grammat.cons.13.col. 13.Mascard.de prob.q.11.n.20.vol.1.Neviz. in silva nupt.lib.5. *quomodo iudicandũ in dubio*, n.123.decis.Cameræ Imp.26.n.105.lib.1. Et quod ampliùs est, etiã si deponat sine partis citatione, ut per Menoch.de arbitr. lib. 1.

49

quæst. 17. num. 12. & consf. 217. num. 36. vol. 3. Morla in empor. tit. 1 1. in Rub. n. 29. Azeved. in l. 10. tit. 17. lib. 4. recop. n. 13. & Farin. qui plures allegat, in tractat. de testibus, quæst. 72. num. 47.

Est autem adeò certum Proregem, vel Gubernatorem peritiorum consilium hoc in casu petere, & sequi debere, † ut dicat Matienzus in l. 5. gloss. 1. tit. 10. lib. 5. recop. quòd hoc eis in mandatis, & loco præcepti iniungi deberet: *Nam si rudes* (inquit) *& inexperti mittuntur, cùm neque seipsos, nec eos, quos moderantur, satis cognoscant, nec adhuc eruditi sint, quomodo rectè unquam Magistratum gerere poterunt? quomodo leges executioni tradent, si earum ignari consilium prudentum exquirere non adstringuntur? quomodo leges exequentur, si omnia libidini eorum, & propriæ voluntati committuntur, nullo consilij exquirendi fræno cohibitæ?* Et concludit: *Quòd utinam hæc ad aures Principis perveniant.* Prout sanè pervenisse videntur: Nam plurimis schedulis, & ordinationibus, hæc necessitas petendi consilij, illis iniungitur, & præcipuè in peculiari instructione, quæ illis traditur cap. 35. quod habetur in 1. tom. sched. impress. pag. 316. & seq. ibi: *I porque los Oidores tienen conocimiento de las personas de la tierra, i lo que cada uno ha servido, i merece, será bien que lo comuniqueis con ellos; i oidos, hareis lo que à vos mejor pareciere.*

Cùm autem schedulæ, quarum in huius capitis initio meminimus, & præcipuè provisio anni 1528. & caput epistolæ anni 1552. & aliæ quæ reperiuntur d. 2. tom. pag. 187. & 214. benemeritorum † qui his Commendis donandi sunt, gradus quosdam, seu classes constituant, & primo loco eos vocent, qui harum provinciarum Conquisitores dicuntur, eorumque filios, & descendentes. Deinde antiquos illos earundem provinciarum Accolas, sive Populatores, ac demum eos, quos Pacificatores vocamus, hoc est, qui in sedandis intestinis bellis, & seditionibus strenuam olim operam navarunt, vel hodie etiam, ubi opus est, adversus hostes externos terrâ, marique navant, aut alioqui egregijs alijs, ac præclaris facinoribus de hac Republica Indiana bene merentur. Vel, qui schedulas, ac iussiones Regias impetrarunt, quibus de dictis Commendis vacantibus, aut vacaturis provideri iubentur. Oportebit quidem Proreges, ac Gubernatores, quoad fieri possit, his vestigijs insistere; ita tamen, † ut inter eosdem oppositores, aut competitores, modò antiquitatem, modò personarum, & meritorum qualitatem respiciant, & quas quisque, vel eius parentes ex eisdem servitijs remunerationes acceperit. Neque † uni personæ, aut etiam uni familiæ tantùm dare, aut deferre, ut alij sine competenti præmio, ac sustentatione remaneant. Nam teste Cassiod. lib. 1. variar. epistol. 7. *Iniquum est, ut de una substantia, quibus competit æqua successio, alij abundanter affluant, alij paupertatis incommodis ingemiscant.* Qua etiam de causa Commendarum cumulationem, sive pluralitatem in una, eademque persona prohibitam esse, supr. cap. 5. num. 82. retulimus, Aristophanis locum adducentes, qui mirè Cassiodori verbis adridet. Neque est dissimile illud D. Isidor. lib. 3. de sum. bono, cap. 14. † *Magnum scelus est, rem pauperum præstare divitibus, & de sumtibus inopum acquirere favores potentum, arenti terræ aquam tollere, & flumina, quæ non indigent, irrigare*, & illud Taciti, *Quod uni datur, multis adimitur*, cum alijs, quæ eruditè congerit Navarrete discursu Politico 24. per totum.

Et hac propter eædem ipsæ schedulæ, † ita Conquisitores præferunt, ut Populatores non obliviscantur, qui semper magni habiti sunt, cùm eorum, & suorum descendentium operâ provinciæ incolantur, repleantur, conserventur, & nobilitentur, ut in l. fin. C. de bon. dam. auth. de nupt. §. 1. l. 1. tit. 14. part. 2. ibi: *Amuchiguar la tierra*, cum alijs, quæ cumulat Cassan. in catal. glor. mund. 5. part. consider. 15. 19. & 37. Azeved. in Rub. tit. 2. lib. 6. recopil. num. 197. D. Perez de Lara de Capellan. lib. 1. cap. 21. à num. 1. & num. 37. & Alphons. Carrança in disput. de partu, pag. 183.

Ac rursus, † ita servitia antiqua commendant, ut noviora non negligant, quorum remuneratio utilissima est, ut parta conservari possint, ex traditis à Deciano respons. 108. à num. 26. l. 2. iunctâ l. huius, D. qui potiores, ibi: *Huius enim pecunia salvam fecit totius pignoris causam*, & ut homines quotidie ad benemerendum accendant.

Nutriunt † *enim* (ut inquit Cassiodor. lib. 2. epist. 16.) *præmiorum exempla virtutes. Nec quisquam est, qui non ad morum summa nitatur ascendere, quando remuneratum non relinquitur, quod conscientia teste laudatur.* Neque item † pariter honorandi, & remunerandi sunt plebei, ac nobiles, cùm personarum qualitas, & dignitas eos distinguat, dato quòd aliàs in antiquitate, meritis, & servitijs pares existerent, ut Theologi docent, dũ opinãtur, quòd vel in eleemosynis volũtarijs, debemus priùs, pleniùs, ac liberaliùs nobilibus, quàm plebeis subvenire, ut resolvunt D. Thom. & alij, in 2. 2. quæst. 32. artic. 9. & ex

no-

nostris Bart. in l. 1. quæst. 2. Bald. q. 5. C. de sacrosf. Eccles. Barbacia cons. 58. col. pen. lib. 1. quos refert, & sequitur Tiraq. de nobilit. cap. 20. num. 154.

59 Poterit quoque Gubernator † aliquatenus strictam, & rigorosam dictarum regularum, sive schedularum ponderationem omittere, quando alicuius oppositoris, alioqui benemeriti, status, urgensque necessitas dilationem non pateretur, vel inutilis gratia redderetur, si prædicti gradus præcisè observandi essent, ut accideret in filijs nobilium, & benemeritorum, qui quondam divitijs affluxerunt: & quoniam Commendæ, parentum morte, finitæ sunt, vilitatis, ac mendicitatis periculum patiuntur, quorum nomine gravem querimoniã proponit Zapata de iust. distrib. 3. part. cap. fin. cuius verba alibi referemus. Est † quippè,

60 & fuit semper Principum in nobiles familias depauperatas laudabilis, & gratiosa liberalitas, ut latè ostendit Adam Contzent lib. 3. politicorum, cap. 9. n. 11. & repeto infra cap. 10. num. 78. Aut † ubi senectus maturari præmium exigeret, ne aliàs, si de die in diem, sub inani expectatione protelletur, in mortis tempus conferri videatur, ut in † illis olim servis contingebat, qui cùm morerentur, libertate donabatur, de quibus loquitur l. 1. C. de deditia libert. toll. §. libertinorum, Inst. de libertinis, l. 4. §. non est statu libert. D. de statu lib. l. libertas 17. & l. fin. D. de manum. testam. cum alijs, quæ circa earum interpretationem observant Cuiacius lib. 3. obser. cap. 34. Costa lib. 2. select. cap. 5. num. 2. & Bernar. Vvalther. lib. 2. miscel. cap. 18.

62

63

64 Debet similiter † viduis honestis, miserabilibusque succurrere, maximè quando pluribus filijs, & obligationibus oneratæ, à maritis benemerentibus relinquuntur. Et puellarum virginum, præsertim orphanarum, matrimonia, eiusmodi largitionibus competenti modo, & tempore factis, ita disponere, ut periculis, quæ earum sexus, atque ætas pati posset, celeriter obvietur. Cùm constet quantum in

65 his damni ex mora incurratur. Et hoc † est quod præclarè (ut solet reliqua) admonuit D. Ambros. lib. 1. offic. relatus in cap. consideranda, & in cap. pasce 86. distinct. *Perfecta liberalitas fide, causa, loco, tempore commendatur. Consideranda est etiam in largiendo ætas, atque debilitas, nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales, ut senibus plus largiaris, qui sibi labore iam non queunt victum quærere. Similiter, & debilitas corporis, & hæc iuvanda promtius. Tum si quis ex divitÿs cecidit in egestatem, & maximè si non vitio suo, sed aut latrociniÿs, aut proscriptione, aut calumniÿs, quæ habuit, amisit. Pasce fame morientem, quisquis enim pascendo hominem servare poteras, si non pavisti, occidisti.*

Et sanè non solùm in hac distributione, de qua agimus, plurimum de Gubernatoris arbitrio dependet, † verùm & in alijs iuris articulis semper legum rigorem, & strictam observantiam æquitatis intuitu temperari, ac moderari videmus, quæ ex suprà dictis, aut similibus circunstantijs inducitur, ut eleganter docuit Paulus I.C. in l. in omnibus 90. D. de reg. iur. ubi Petr. Faber plura alia ad huius regulæ illustrationem congessit, & doctè concludit: † *Æquum ius esse, quod iustum est, quod æquitas, & ratio naturalis dictat, & in singulis casibus, locis, temporibus, aliter atque aliter, prout se gerit, humanitas obtinet. Itaque hoc ius, neque definitum, neque certum, neque scriptum esse potest*, *l. 2. de constit. Princip. l. neque leges, D. de legibus.* Et idem respiciens Donat. in Terent. Adelph. act. 1. scena 1. *Ius est* (inquit) *quod omnia recta, & inflexibilia exigit, æquitas est, quæ de iure multum remittit.* Et Speusip. de Platon. definition. *Æquitas est iustorum, conducentiumque remißio, moderatio in commercijs, ordo naturalis animæ quoad honesta, & turpia.* Et Aristot. magnor. moral. cap. 1. *Æquus est, qui descripta legibus iura diminuit, & moderatur. Nam quæ legislator ad unguem definire non potest, sed in universum loquitur. Hic in eisdem intercedens delegit, quæ legislator particulariter quidem definire volebat, verùm ei facere non licuit.*

66

67

68 In dictis porrò circunstantijs expendendis, & considerandis, † prudentia quoque, & peculiaris attentio Gubernatoris rursus requirenda est, omnibus affectibus, & respecti-

69 bus denudata. Hæc enim, Macrobio teste, † est virtus dirigens ad rationis normam universa, quę cogitat, quæque agit, ac nihil præter rectum, ac laudabile facit; cui convenit illud Iuven. satyr. 10. in fine:

Nullum Numen abest, si sit prudentia.

Et alia, quæ refert Parlad. different. 132. num. 19. Matienz. in dialog. Relator. 3. part. cap. 58. Menoch. de arbitr. casu 426. & cons. 1194. num. 18. volum. 10. Segura Davalos in direct. iud. 1. part. cap. 8. num. 2. Lessius de iust. & iur. lib. 1. cap. 1. & 2. ubi latissimè & elegantissimè de partibus, & effectibus prudentiæ agit, & qualiter medium virtutibus præscribat. Eamque rectè definit; *Vt sit virtus intellectus, qua in quovis negotio occurrente novimus, quid honestum sit, quid turpe.* Et est etiam videndus Balthas. Chavasius de perfecta prudentia, per totum, præcipuè lib. 1. cap. 1.

Et textus optimus, & semper mente terēdus † in cap. 1 de officio custodis, ubi custos Ecclesiæ admonetur, ut vel in ipsis eius lampadibus, & laternis accendendis, seu extinguendis pervigil existat, nè aut supra modum lucendo oleum depereat, aut minus lucendo obscurior sit Ecclesia, sed omnia cū discretione agantur, quæ noscitur omnium virtutum esse mater, ubi glos. ad idem allegat tex. in cap. præsentium 1. q. 5.

70

Alioqui si hæc prudentia deficiat, † sub pietatis, æquitatis, aut cōmiserationis prætextu, multotiès decipiemur, & à legum præscripto, specie recti, absque iusta causa aberrabimus, ut Horat. monuit saty. 1. & in arte Poëtica, & Iuven. saty. 4.

71

Fallit sæpè vitium specie virtutis, & umbra.

Et eleganter I.C. in l. si servum 91. §. sequitur, de verb. oblig. & Seneca epist. 120. dum ait: *Mala † sæpè speciem habent honesti, & virtutibus vitia sunt confinia, & perditis quoque ac turpibus recti similitudo est, &c.* De quo tradunt multa Corras. lib. 2. miscell. cap. 18. Alciat. lib. 2. parerg. cap. 11. Ang. Matthæac. de via, & ratione iuris, lib. 1. cap. 11. & novissimè Callist. Remirez in tract. de lege Regia, §. 7. num. 37. & seqq. Vbi † quòd prudentia est sal omnium virtutum, sine qua vitia velamine virtutis conteguntur, Octavian. decis. Pedem. 79. num. 4. & 6. decis. Cam. Imper. 36. num. 72. Costa de retro tract. cap. 6. à num. 6. Matiēzo in dialogo Relat. 3. part. cap. 64. à num. 1. Gratian. reg. 411. Morla in empor. iur. tit. 1. quæst. 11. Fachineus lib. 1. cap. 3. Mesia in pragm. taxæ panis conclus. 1. à num. 39. Parlad. lib. 1. quotid. cap. 7. n. 22. & Ioann. Garc. de expens. cap. 18. ubi † hac de causa docent valdè circunspectè procedendum esse in his æquitatis non scriptæ contra legem scriptam introductionibus, & considerationibus, quia multoties solet esse informis, cerebrina, & imaginaria. Et ubi agitur de iure alterius auferendo, non est curandum de epicheia, aut meritis personarum, sed etiam parva quæque, & minima attendenda sunt, ut tradit Baeza de inope debit. cap. 16. num. 165. Pinel. in Rub. C. de rescind. 5. part. num. 8. & 24. Sanchez de matrim. lib. 3. disput. 36. num. 8. Azeved. in l. 1. tit. 8. num. 67. lib. 5. recop. & Gutierr. lib. 3. pract. q. 62. in fine.

72

73

74

Et huc respicit gloss. elegans in d. cap. 1. de offic. custod. dicens, † quòd ita exceditur modus in eo, quod est amplius, sicut in eo, quod est minus, cap. qui in aliquo 51. distinct. cap. disciplina 45. distinct. l. respiciendum, D. de pœnis, & Pontanus de obed. cap. 6. ubi inquit, quòd in administrandis domini rebus nō debet fides vacare prudentiâ, ac difficile esse, fidelem inveniri ministrum, qui idem prudens non sit, atque industrius.

75

Et denique, ut me ab hoc articulo expediam, Gubernator † facultatem habens has Commendas distribuendi, fidelitatem, rationem, ac mensuram in hoc observare debet, & quanto citiùs poterit, eas eis largiri, quos tali remuneratione dignos iudicaverit. Has enim qualitates sive conditiones in simili dispensatore Christus Dominus noster requirit, Lucæ 10. ubi: † *Quisputas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mēsuram.* Et Matth. 24. *Quisputas est fidelis servus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam, ut det illis cibum in tempore.* D. Paul. 1. Corinth. 4. *Hic iam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur, &c.* Quibus verbis datur intelligi, talem dispensatorem in his bonis, sive præmijs distribuendis, se non ut absolutum dominum, sed tanquam servum, vel OEconomū Domini habere debere, à quo præpositus est, ut fideliter, prudenterque ea dispertiat, iuxta uniuscuiusque merita, & servitia: *& in tempore*, hoc est, temporis quoque, & opportunitatis ratione habitâ, ne nimiâ procrastinatione, inutilis reddatur distributio. Cuius dilatio † culpabilis, æquè ac denegatio, vel mala collocatio peccatum inducit, cum obligatione restituendi, ut benè ostendit Seneca lib. 6. de benefic. cap. 43. & ultim. ibi: *Ideo non est trepidandum, quàm citò reponamus, nec properandum intempestivè, quia æquè delinquit, qui ad referendam gratiam suo tempore cessat, quàm qui alieno properat:* quem locum benè ita legit contra Pinciani incautam emendationem Petrus Faber lib. 1. semestrium, cap. 23. in fine, pag. 158. & in nostris terminis observat Anton. de Leon dict. tractat. de confirmat. Regijs, 1. part. cap. 4. num. 40. fol. 28. Et in eo, qui malitiosè differt debiti liquidi solutionem, docet tex. in cap. sæpè, de rest. spol. Soto de iust. & iure, lib. 4. quæst. 7. artic. 4. Caietan. in summa, verb. *Restitutio*, cap. 6. Navarr. in man. cap. 17. num. 62. & Covarr. in reg. peccatum, parte 1. num. 1. col. 3. Et in † iudice, qui per negligentiam, aut aliam culpabilem causam litis determinationem protrahit, tex. in auth. ut iud. sine quoquo suffrag. §. volumus, Bart. in l. fin. ad fin. D. de varijs, & extraord. cogn. glos. verbo *Negligentiam*, in cap. quoniam, de probat. Paris de Put. de synd. verb. *Negligentia*, cap. 2. num. 8. & Aviles in cap. 1. Præt. verbo *Fiel*, num. 28.

76

77

78

79

Preterquā quòd, ut hoc deficeret, vel † tex eo

80

Gu-

Gubernator celeritatem in eiusmodi legationibus affectare deberet, ut hilaritatem dandi manifestaret, & ipsos recipientes sibi magis gratos, & devinctos redderet. Nam ut inquit Cassiodorus lib. 12. epist. 16. † *Omne datum celeritatis causa transit ad beneficium, & quod debito redditur, tali gratia munus putatur. Debitum siquidem, quod non potest evitari, prona debet mente semper offerri, ut fiat beneficium, quod sine compulsione constat illatum;* quod idem graviter, & philosophicè docet, & prosequitur Seneca, omnino videndus, lib. 1. de benef. cap. 1. Clem. Alex. lib. 2. Pædag. cap. 2. in fine, iunctâ interpret. Gentiani Herveti ibid. pag. 199. ubi † quòd vendi videtur, quod studio, diligentiâ, & precibus emitur, & Auson. epigram. 81. & 82. sic inquiens:

81

82

Gratia, quæ tarda est, ingrata est gratia, nāq;
Dum fieri properat gratia grata magis.
Si benè quid facias, facias citò, nam citò datū
Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.

Et alia congerens Valascus in tract. de partition. cap. 16. num. 18. in fine.

Et est omninò videndus Senec. lib. 2. de benef. cap. 16. ubi † regulas horum, & similium beneficiorum præstandorum constituens, ita concludit: *Quid, cui, quando, ubi, sine quibus facti ratio non constabit,* & cap. 15. ibi: *Non est beneficium, cui deest pars optima, datum esse iudicio.* Quò etiam respicit tex. in l. 3. tit. 10. lib. 5. recop. Plin. in Panegyr. ad Trajan. ibi: *Augeo Principis munus, cùm ostendo † liberalitati eius inesse rationem. Ambitio enim, & iactantia, & effusio potius, quàm liberalitas censenda est, cui ratio non constat,* Cassiodor. lib. 9. epist. 19. ibi: † *Cōmodum enim debet esse cum modo. Nam si mensuram æqualitatis excesserit, vim sui nominis non habebit;* & congerit alia Adam Contzen, omnino videndus, lib. 3. Politic. cap. 9. per totum, ubi n. 8. quòd celeritas est vita beneficij, & Navarrete in discurs. Polit. pag. 157. & 158. ubi beneficia sine mensuratione, & consideratione collata, stultitiæ, aut prodigalitatis nomine donat.

83

84

85

Quæ omnia si attentè (ut oportet) inspiciat, & perpendat Gubernator, conscientiam quidē exonerabit, & Regis intentionem implebit, quæ (ut sæpè diximus) in introductione, & cōservatione harum Commendarum ad benemeritorum remunerationem dirigitur. Neque sentire, † aut timere debebit querelas eorum, qui sine sorte remanserint. Nā ut ait Cassiod. lib. 2. epist. 27. *Læsus † animus vociferatione pascitur,* & hoc semper contingit in huiusmodi distributionibus, iuxta illud Senecæ lib. 2. de benef. cap. 27. *Hoc mihi præstitit, sed illi plus, sed illi maturius.* Vbi verò prudenter est actum, obtrectationes vulgi contemnendæ sunt, ut pluribus ostendit Scipio Ammiratus in discurs. Politicis, pag. 81. Quoniam † Regium est male audire, etiam cū bene feceris, ut ex Antisthene refert Laërtius, Forcat. & alij, quos novissimè congerit D. Valenç. cons. 164. n. 3. & est optimum exemplum, † quod de Augusto Cæsare refert Tranquillus in eius vita, apud quem cùm quidam quereretur, quòd officium sæpius á se postulatum, nec obtentum, alij ultrò concesserat, qui nec memoriam accepti beneficij retineret, Cæsar blādè respondit, *Tu eras dignus, qui peteres, ille qui acciperet.*

86

87

88

89

Meritorum porrò consideratio, & æstimatio † eo tempore facienda, & ineunda est, quo Commenda confertur, nō autem servitia, quæ fieri sperātur, præsenti mercede remuneranda, in præiudicium aliorum, qui iam benemeriti reperiuntur. Quod ideò notare volui, quia sæpè vidi aliquos Gubernatores in hunc errorem, vel malitiâ, vel ignorātiâ prolapsos, putantes legum præcepto fieri satis, si futurorum servitiorum conditionem, & contemplationem in Commendæ titulo, & collatione subijciant, quorum gesta in Supremo Indiarū Senatu ex prædicta ratione rescindi solent, ut de facto accidisse memini in causa cuiusdam D. Bernardini de Meneses, cui penè puero quidam Peruanus Prorex pinguem Commendā sub præfata forma cōtulerat. Nam obligationes † sive concessiones, quæ aliquam qualitatem, vel conditionem requirunt, non antè peti, darivè possunt, quàm antecedenter probatam fuerit, talem qualitatem, vel conditionem impletam fuisse, l. hoc iure 10. D. de verb. oblig. l. si verò, §. qui pro rei qualitate, D. qui satisd. cogātur, l. 1. §. doceri, D. vi bonor. rap. optimus tex. in l. continuus 136. §. cū quis, in fin. D. de verb. obligat. ibi: *Non enim secundū futuri temporis ius, sed secundùm præsentis, æstimari debet stipulatio.*

90

91

Et hoc est, quod vulgariter dicimus, † ei cui verba legis non conveniunt, neq; eius dispositionē convenire, §. toties, D. de damno infect. l. quod cōstitutum, D. de milit. testam. & qualitatem adiunctā verbo, secundùm tēpus verbi regulari debere. Hoc est habilitatē, & capacitatem alicuius, tempore collationis, vel delatæ successionis, de qua tractatur, intervenire, vel attendi debere, nec sufficere si ex postfacto superveniat, l. in delictis, §. si extraneus, D. de noxal. action. l. Titius, D. de testam. milit. l. 2. §. in filijs, D. de Decurio. l. interdicit, D. de cōd. & demōst. l. intervenit. D. de leg. præst. l. si quis cùm haberet, D. de suis, & legitim. hæred. l. ex facto, §. si quis autē, ubi Alex. D. ad Trebllian. Decius cōs. 40. Paul. de Castro cōs. 345. lib. 2.

92

Ias. qui plura multum in nostris terminis congerit in l. 1. §. veteres, num. 32. D. de acq. poss. & in l. ex hoc iure, D. de iust. & iure, Imola, & Romanus in l. Attilius Regulus, D. de donat. Molin. de primogen. lib. 1. cap. 13. num. 35. & 37. & lib. 3. cap. 2. num. 16. Thesaur. quæst. forens. quæst. 34. num. 23. par. 1. Gutierrez cons. 1. num. 13. & 14. Roland. d. cõs. 100. num. 27. volum. 2. Barzius decis. Bononiens. 12. num. 2. Vincent. de Anna allegat. 1. num. 4. & alij, quos refert Raudens. cons. 30. lib. 2. Fusarius de substitut. quæst. 318. num. 195. & q. 388. D. Ioann. del Castillo lib. 3. controvers. cap. 15. ex num. 3. & lib. 5. cap. 90. & seqq. ferè per totum, & sequitur D. Valençuela, loquens in materia Commendarum, de quibus agimus, cons. 83. num. 3. & 4.

Quibus addo, in ipsis terminis qualitatis servitiorum, & meritorum, 93 † tex. optimum in l. rescripta, in fine, D. de muner. & honor. per quam notat Bartol. in l. 1. C. de verb. signific. quòd 94 † quoties permissum est alicui donare ob benemerita, & servitia, intelligitur de meritis, & servitijs præteritis, & non de futuris. Et idẽ docere videntur Imola, & Roman. in l. Attilius, de donat. Ias. in l. hoc iure, D. de iust. & iure, & Paul. de Castro cons. 315. num. 4. lib. 1. & generaliter, loquens de omni re, quæ pro forma alterius requiritur, 95 † quòd debeat esse contemporanea actui, nec possit stare in suspenso, Alexãd. per tex. ibi in l. 1. §. fuit quæsitum, ad Trebel. l. si quis mihi bona, §. iussum, D. de acq. hæred. Card. in Clem. causam, de elect. Ripa in l. 1. §. qui præsens, num. 10. D. de verb. oblig. & novissimè D. Præses Valençuela cons. 103. ex num. 3. & cons. 123. num. 58. & cons. 187. num. 70. & seqq. 2. part.

Benè tamen verum est, 96 † quòd si antequam huic immerito, tanquam indigno, Commenda adimatur, aliqua notabilia servitia fecisse probetur, poterit titulus, & collatio, aliàs inefficax, sustineri, argumento eius, quod in simili tradit 97 † tex. in l. 16. tit. 10. lib. 5. recop. ibi: *Salvo, si los que las recibieron, sirvieron despues à Nos, de manera, que en todo, ò en parte las merecie ssen*: quem textum inquit Matiẽzus, ibidem, gloss. 2. num. 3. applicari posse ad Indorum Commẽdas, 98 † quę pro servitijs etiã futuris conferuntur, quod est contra ea, quæ modò resolvimus, nisi ita temperetur, ut servitium prętandum, in conventionem deducatur tempore collationis Commendæ, & ei æquivalens sit, quemadmodum ob eandem rationẽ donatio 99 † ob servitia futura, dicitur etiam remuneratoria, ex Bart. & Cuman. in d. l. Attilius, Ias. Aret. & alijs, quos refert Tiraq. in l. si unquam, verb. *Donatione*, num. 93.

Et quidẽ, etiã semotã cõvẽtione, si servitiũ subsecutũ tale sit, quod Cõmendã dignum videatur, 100 † non erit iniustum illam conservare cùm etiã si antecedẽter data non fuisset, dari, tunc, iustitiã mediante, deberet, arg. tex. in l. fin. §. fin. D. quod metus causa, ibi: *Tamen, quæ solutioni debitarum ab eo quantitatum profecerunt, revocare inutile est*: per quem docet Bald. ibidẽ, 101 † iudicem appellationis, sive nullitatis, posse confirmare tenutam, etiam nulliter datam, aut iuris ordine prætermisso, si cõstet sibi, quòd de novo dari deberet. Quã sententiam tenuit etiam Bart. in l. si expressim, n. 1. D. de appellat. & in l. si ut proponis, n. 1. C. quomodo, & quando iudex, Alex. in l. si finita, in princ. D. de damn. infect. & cons. 81. n. 3. vol. 7. & cons. 67. & 181. vol. 6. Et ad materiã iurisdictionis, executionis, & similes alias extendunt plurimi DD. quos refert Ias. in l. à Divo Pio, §. in venditione, n. 12. D. de re iud. Cavalcanus decis. 35. n. 5. Covarr. lib. 2. var. cap. 11. n. 3. Bernard. Diaz, & eius Additionat. reg. 168. Vantius de nullit. 2. part. tit. fin. ex n. 126. Pinel. in l. 1. C. de bon. mat. 2. par. num. 64. Menoch. de recuper. rem. 8. n. 28. & Perez de Lara de annivers. lib. 1. cap. 10. n. 72. ubi testatur, 102 † posse iudicem convertere processum executivum in ordinarium, & condemnare viã ordinariã, si plenè instructus sit, quamvis executiva locum non habuerit, & ita se factum vidisse in Cancellaria Vallisoletana. Et de simili praxi Supremorum Iudicum testatur Didacus Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. ordin. pag. 626.

Et ob dictam planè rationem, quòd Cõmẽdæ, absque meritis dari non possint, in Supremo Indiarũ Senatu, cum Fiscalis officio fungerer, dixi, & obtinui de nullitate alterius Cõmendæ, quam Gubernator Tucumanensis cõtulerat cuidam minus digno, & 103 † ut defectum meritorũ in illo suppleret, caverat, ut duo millia argenti pondera in Regias arcas inferret pro publicis sumtibus eroganda. Hoc enim contra mandati tenorem, & Regis intentionẽ esse allegavi, ac præterea mali exempli esse, & in gravem fraudem dictarum legum, si quod meritis, & virtute consequi debuisset, pecuniã redimeretur. Ac 104 † proinde, nec ipsam pecuniã, tanquam ob turpem causam datam, danti restituendam, sed Fisci iuribus applicandam, ex doctrina tex. in l. 2. & 3. & l. si ob turpẽ, D. de condict. ob turpẽ caus. l. 1. & 2. & l. mercalem, C. eod. l. 49. tit. 14. p. 5. cum traditis ab Scribentibus ibidem, Ias. in l. generaliter, D. de verb. oblig. Horoscio in l. iuris gentium, §. si ob maleficiũ, D. de pact. Greg. Lopez in l. 38. tit. 11. part. 5. Mencha. quæst. illust. cap. 48. & Vezino lib. 4. commun. tit. 4. num. 2.

In quo tamen obtinere non potui, Regio

Se-

105 Senatu benignè cẽsente, † ita amarè cum privato agendum non esse, qui Gubernatoris dictamen, bonamque, & publicam fidem sequutus, non sordis, aut subornationis Iudicis causâ, sed ad Regias expensas, illam quantitatem obtulit, & destinavit, argum. l. 1. §. idem Pomponius, D. quod falso tutore, l. non videntur 127. §. qui iussu, D. de reg. iur. & tex. optimi in l. furti, §. qui iussu, D. de his, qui not. infamia, ibi: *Qui iussu Prætoris pretio dato pactus est, non notatur*, cum alijs, quæ latè adducit D. Valençuela conf. 39. num. 37. & 38. Et ita in hoc casu, non tã titulo *De condictione ob turpem causam*, † quàm *De condictione sine causa, vel causa data, causa non sequuta locum esse*. De cuius praxi ultra Bart. & DD. ibidem, & Vvesembech. in paratitlis, agit Scheneiduinus in tit. Inst. de action. in §. de condict. ob causam, Oldendorp. in classib. action. class. 6. act. 5. Vulteius in iurisprud. Rom. lib. 2. cap. 8. Petr. Greg. lib. 22. Syntag. cap. 5. num. 9. & Tiraquel. in tract. de cessante causa, ferè per totum.

106

SVMMARIVM CAPITIS OCTAVI.

1 Expectativæ ad vacantes, vel vacaturas Commendas, quibus modis soleant impetrari?

2 Schedulæ plures recensentur, quæ agunt de expectativis Commendarum.

3 Expectativam specialem habens ad aliquã certam, & designatam Commendam, in ea cæteris præfertur.

4 Generi per speciem derogatur, etiam si specialis concessio nõ faciat mẽtionẽ generalis.

5 Hypothecam specialem habens præfertur in ea cæteris generalem habentibus.

6 Provisio specialis facit cessare generalem.

7 Rex est dominus absolutus Commẽdarũ, & ei obediendum est in earum distributione.

8 Manus inferiorum collatorum ligantur, ubi adest provisio Regis, vel Papæ.

9 Decreti irritantis clausula, quam vim habeat in expectativis?

10 Leges contra quod fit, per leges solvi meretur.

11 Collatio facta, spreta expectativa, an, & quando sit ipso iure nulla?

Cap. dilectus, de præb. cap. si soli, de concess. præb. & alia similia explicantur, ibidem.

12 Papa, vel Princeps mandans Ordinario, ut aliquid faciat, non adimit ab eo potestatem ordinariam.

13 Beneficium collatũ alicui virtute expectativæ, non à Papa, sed ab Ordinario conferri dicitur.

14 Expectativam in forma communi habens ad aliquod beneficium, quod ius in illo per eam adquirat?

15 Expectativa ad Commendam, quam precator designaverit, quam vim habeat? & quando liget manus inferioris?

Cap. 1. de concess. præbẽd. lib. 6. explicatur, & illustratur, ibidem.

16 Expectativa ad præbendã, quam precator designaverit, non præiudicat iuri alterius, expectãtis aliquam specialiter sibi cõcessã.

17 Rescriptorum, & expectativarum generalium datæ, iure communi inspecto, servãdæ sunt, & locum prælationi faciunt.

18 L. 12. tit. 14. lib. 2. recop. quæ Regias Librãças, *iuxta prioritatem datæ solvi iubet, expenditur, & illustratur.*

19 Primò vocatus, censetur magis dilectus.

20 Prior descriptus in albo, sive matricula, alios præcedere debet, & dicitur dignior.

21 Quantitas maior alicui dari iussa, arguit maiorem affectionem erga eum.

22 Proreges, & Gubernatores in cõcursu plurium expectativarum, quid debeant facere iuxta schedulas, & ordinationes Indiarum?

23 Expectativæ generales ad futuras Commendas, sunt quædam veluti litteræ commendatitiæ impetrantium.

24 Schedula valdè notabilis expenditur ann. 1531. quæ declarat, & iubet, benemeritis non præiudicare schedulas, quas alij impetrant ad futuras Commendas, si hi minus meriti fuerint, & quare?

25 Importunitas multa extorquet à Principibus, quæ ipsi nolunt, nec debent cõcedere.

26 Importunitatem ob nimiam, quæ obtenta sunt, non valent.

L. 1. C. de petit. bonor. sublat. cap. si quando, de rescript. & alia iura agentia de obtentis per importunitatem, expenduntur, & illustrantur, ibid.

27 Electio facta ad importunum clamorem non valet.

28 Concil. Trid. sess. 25. cap. 10. expenditur.

29 Deus etiam ob importunas, seu continuas petitiones flecti dicitur, & Cananææ tædio, ex D. Hierony.

30 Inbiatio quid propriè sit? & quid per metaphoram significet?

31 L. per diversas 22. C. mandat. & l. 1. C. blicæ lætitiæ, lib. 10. quatenus verbo Inhiare *utuntur, explicantur.*

32 Principes sæpè solent antecedenter repellere importunitates, & iniustas inbiationes vassallorum.

33 Principis concessio ubi nullitatẽ patitur,

de data eiusdem, aut quantitate, vel qualitate curandum non est, & quare?
L. doli mali 19. D. de novation. expenditur, ibidem.
34 Finis Commendarum est benemeritorum remuneratio, & is prae omnibus attendendus est, & quòd omnia à fine regulantur.
35 Schedulas, qui à Rege impetrarunt, pro Commēdis vacaturis, caeteris paribus, sunt praeferendi.
36 Nominatio posterior speciatim facta, praefertur prioribus generalibus.
37 Vincula duo fortiora sunt uno.
38 Commendae vacaturae, si alicui dari iubeatur, potest etiam provideri de actualiter vacantibus tempore rescripti.
39 Impetrantes schedulas pro Commendis, & aliis officiis, saepè in suis meritis enarrandis excedunt, & decipiunt.
40 Meritorum, & servitiorum relationem in schedulis pro Commendis contentam, Proreges, & Gubernatores verificare debent, & schedulae de hoc agentes.
41 Rem, qui praesentem, aut viciniorem habent, melius eam cognoscere possunt.
42 Vicinus praesumitur scire facta vicini.
L. si vicinos, C. de nup. & cap. quosdam, & cap. quanto, de praesumt. expēduntur, & illustrantur, ibidem.
43 Distantia locorum inducit iustam praesumtionem ignorantiae.
44 Meritorum, ac servitiorum relationi in aliquo rescripto, vel schedula cōtentae, quādo standum sit? & elegans, & copiosa distinctio, & resolutio huius articuli.
45 Verba narrativa partis, etiam in rescripto Principis, nihil disponunt.
46 Clausulae, quae apponi solent de stylo tabellionum, parvi faciendae sunt.
47 Verba enuntiativa rescripti Regii, an, & quando probent, vel disponant?
48 Enuntiativa verba in antiquis probant.
49 Temporis antiquitas facit praesumi omnia solemniter acta.
50 Dominium probatur ex verbis enuntiativis antiquorum instrumentorum.
51 Meritorum, & servitiorum relatio si falsa cōperiatur, supersederi debet in rescripti executione, quod ea fundatur.
Cap. si quando, de rescript. & cap. cùm teneamur, de praeb. expenduntur, & illustrātur, ibidem.
52 Praelatos, qui non audent reclamare contra litteras Papae, qualiter notet Cepola?
53 Veritati semper debet locus relinqui.
54 Mendax precator penitus carere debet impetratis.
55 Rescriptum omne habere videtur tacitam conditionem, si preces veritate nitantur.
Cap. 2. de rescript. & alia iura similia expēduntur, & illustrantur, ibid.
56 Subreptiones, aut obreptiones notoriae, qualiter vitient rescripta iustitiae, & gratiae?
57 Narrativae veritate deficiente in rescriptis, deficit voluntas in Principe concedente.
Cap. constitutus, de rescript. expenditur, & verbis Cassiod. illustratur, ibidem.
58 Causa iusta semper praesumitur in rescriptis, & decretis Principis.
59 Causa finalis rescripti si falsa sit, aut incerta, deficit eius dispositio.
60 Legatum ex falsa causa datum inutile est.
61 Sententia ex falsis instrumentis, testibus, vel allegationibus lata revocatur.
62 Investiturae feudalis causa, si falsa fuerit, ipsa investitura nulla redditur.
63 Tertii ius regulariter allegare non permittitur.
64 Meritorum relationem falsam esse, Gubernator de officio, & quilibet de populo obiicere potest, & quare?
65 Veritas, ut manifestetur, & Principis voluntas iustiùs exequatur, quilibet de populo petere potest.
66 Proreges, vel Gubernatores non debent esse nimis rigidi in verificatione, & expensione servitiorum, quae in rescriptis narrantur.
67 Benemeritus quis probatur, eo ipso quòd non probetur malemeritus.
68 Merita sufficiētia, ex narratis in rescripto, verificari satis est, si ea Principem ad cōcedendum movere potuerunt.
69 Benemeritus quis dici potest, ex solo uno singulari servitio, & in eius probatione multum deferri debet assertioni Principis.
70 Subreptio non datur nisi ex defectu causae finalis.
71 Causa finalis, quae esse censeatur? & plura de ea.
72 Causa prima influit magis in causatum.
73 Causa magis propinqua debet attendi in remunerationibus.
74 Legatus missus à suo Principe ad alium, quae ab hoc accepit, illi dare non tenetur, & quare?
75 Donata socio, vel uxori non debent societati, vel marito restitui, & si aliqualis eorum contemplatio habita sit.
76 Gratia, vel concessio Principis, quae pluribus rationibus, vel causis nititur, etsi aliquae deficiant, ex aliis sustinetur.
77 Abundantia, sive vera sint, sive falsa, rei substantiam non tollunt.

Ca-

78 Casus litis D. Antonij de Vroz Manrique refertur.
79 Causæ impulsivæ defectus dispositionem, aut concessionem non infringit.
80 Expectativæ schedulæ datæ eis, qui iam alias Commendas habebant, nihil valent, & alia de eisdem schedulis remissivè.

CAPVT IIX.

De concursu, & graduatione eorum, qui Regias schedulas, sive expectativas ad vacantes, vel vacaturas Commendas specialiter, vel generaliter impetrarunt, & an debeat Prorex, vel Gubernator inter eas datæ prioritatem servare, & relationi meritorum, quæ in illis inseri solet, absq; alio examine fidem habere?

SED quoniam plures illorum, qui se de his Indiarum provincijs benemeritos putant, non contenti generalibus mãdatis, & iussionibus, quibus adeò enixè (ut diximus) eorum gratificatio, & remuneratio præcipitur, 1 † solent sæpè speciales litteras, sive schedulas impetrare, ut sibi Proreges, & Gubernatores de vacantibus, aut vacaturis Commendis provideant, interdùm intra designatam in eisdem schedulis quantitatem, & interdùm sine quantitatis præfinitione, sed prout personarum, & servitiorum merita postulaverint. Quas etiam schedulas non rarò alij quoque impetrant, qui in Flandria, aut alibi meriti sunt, & aliquoties alij, quibus nulla ullibi merita suffragantur, sed tantùm Regis gratiâ, vel Aulicorum favore nituntur. Videndum nobis nũc est, quid eiusmodi litteræ præstent, & operentur? Qualiterque Proreges, & alij Indiarum Gubernatores, qui Cõmendandi ius habent, in earum examinatione, & executione procedere debeant? Ita 2 † enim plures schedulas ann. 1535. 1568. 1571. & 1591. & alias de hoc articulo passim agẽtes, intelligemus, quæ reperiuntur in ordinat. Mexicanis Licent. de Puga fol. 109. & in 2. tom. imp. pag. 240. & apud Ant. de Leon in tract. de confirm. Regijs, 1. part. cap. 9. in fine, fol. 35. & cap. seqq. fol. 70. 80. 84. 87. & 88. & faciliorem eius cognitionem, ac praxim, non sine aliqua Lectorum utilitate, & iucunditate, reddemus.

Et quidem; 3 † si dictæ litteræ expectativæ aliquam Commendam iam tunc vacantem, aut in posterùm vacaturam specialiter exprimant, dubium non est, quin is, qui eas meruit, cæteris alijs benemeritis, etiam schedularijs, in tali Commenda, sibi nominatim designata, præferẽdus sit. Nam in toto iure 4 † generi per speciẽ derogatur, l. in toto, D. de reg. iur. cap. generi 34. eod. tit. lib. 6. cap. 1. in fine, de rescriptis, quod in eisdem ferè nostris terminis loquitur, cap. dudum 14. de præb. in 6. vers. *Præsertim*, ubi Sũmus Pontifex hoc ampliat, etiam si in concessione speciali, nulla derogatio generalis facta sit, cum multis alijs, quæ ultra alios, quos refert, adducit Castillo lib. 5. controvers. part. 2. cap. 95. per totum, Rebuff. ad leg. Gall. 2. tom. tit. de rescript. in præfat. ex n. 103. Pet. Pechius in d. cap. generi, Alvar. de Velasco in axiom. iur. litt. G. num. 10. Et qui 5 † specialem hypothecam habet, potior est in ea alijs anterioribus creditoribus, qui generali tantùm bonorum obligatione nituntur, cùm alia bona manent, ex quibus ij, quod sibi debetur, consequi possint, l. quãvis 2. C. de pignor. quam celebrẽ, & unicã appellat Bald. in cap. 2. de offic. leg. Cremens. sing. 53. & pluribus illustrat Ruinus cons. 50. num. 27. lib. 5. Covar. 3. var. cap. 18. à princ. Molina lib. 4. de primog. cap. 6. à num. 21. & alij relati ab Alphano collect. 767. Vincen. de Fran. decis. 5. part. 2. Surd. decis. 44. n. 1. & Osascus decis. 151. num. 3. & seqq.

Et hoc est, quod dicimus, 6 † provisionem, sive dispositionẽ specialem hominis, facere cessare dispositionem legis, l. fin. C. de pact. convent. l. & habet, §. cũ quis, ubi gloss. D. de precarijs, cum traditis à Tuscho litt. P. conclus. 951. D. Valençuela cons. 83. num. 140. ubi in nostris Commendarum terminis loquitur, & Velasco in axiom. iur. ead. litt. num. 234. & seqq. Nam 7 † cùm Rex, & dominus noster harũ Commendarum verus, & universalis dominus sit, ut sæpè retulimus, ubi voluntatem suam in aliqua alicui conferenda satis expresit, obsequendi necessitas manet, non authoritas imperandi, aut consulendi, ut aliàs inquit tex. in cap. Ecclesiæ, de constitution. cap. cùm olim de reb. Eccles. cap. benè quidem, 96. distinct. cap. non placuit 16. q. 7. cap. pastoralis, §. quia verò, de offic. delegati, cap. quod quis, de reg. iur. lib. 6. Et 8 † ligatæ sunt manus inferiorũ collatorum, ita ut alijs conferre non possint, & si secùs fecerint, collatio irritetur, ut in terminis earundem expectativarum, de quibus loquimur, docet tex. in cap. quia cunctis 1. de concess. præb. lib. 6. & in cap. proposuit 4. eod. tit. in antiq. & additio ad gloss. verb. *Duxerint*, in cap. dilectus 27. de præb.

9 Id quod certius erit, † si in eiusmodi schedulis adijciatur clausula decreti irritantis, eorum, quæ in cõtrarium facta fuerint, ut in cap. inter cætera, & cap. dilecto, de præb. & cap. si soli, de conces. præb. lib. 6. Et glos. in finalibus verbis, iuncto tex. in cap. vides, 10. dist. † Vbi 10 dicitur, quòd id, quod contra leges fit, per leges solvi meretur, & l. cùm ita, D. de condit. & demonstr. l. Põponius, §. sed & ij qui, D. de procurat. quibus probatur, quòd eo ipso, quòd præcipitur uni dari, alij dari prohibetur. Alioqui † si schedula talem voluntatis expressio- 11 nem, vel tale decretum non contineat, sed in forma communi expediatur, valebit collatio de eadem Commenda alteri facta, licèt conferens propter inobedientiam puniendus existat, ut habetur in d. cap. dilectus, & in cap. si Capitulo, & d. cap. si soli, de conces. præb. lib. 6. ubi glos. & DD. eam huius rei rationẽ reddunt, † quòd quando Princeps mandat Ordi- 12 nario, ut aliquid faciat, etiam si det executorem, qui compellat Ordinarium ad executionem mandati, non advocat ad se potestatem conferendi, nec adimit ab Ordinario, sed ipse Ordinarius ex propria potestate confert, unde actus fit ab habente potestatem, & valet, & tenet, licèt malè faciat, & per hoc puniri possit.

Quod etiam docuit Lud. Gomez in tract. de mandat. de providendo, num. 14. quem posuit in Rub. de rescript. lib. 6. inquiens, † quòd 13 receptus virtute talis mandati, non censetur receptus auctoritate Principis, sed auctoritate Ordinarij, qui beneficium cõtulit. Pro quo est tex. expressus in cap. cùm in aliquibus, de rescript. in 6.

14 Et viva ratio, † quòd ex simili concessione nullum ius in re, neque ad rem tribuitur illi, in cuius favorem fuit facta concessio, sed solùm ius implorandi officium Iudicis, cui fuit directum mandatum, ut illud adimpleat, quousque sit processum ad receptionem, vigore talis mandati, cap. ad audientiã el 2. ubi glos. Abb. Felin. & alij, cap. penult. de conces. præb. lib. 6. glos. in cap. veniens, de renunt. tex. apud nos celebris, in l. 17. tit. 3. lib. 7. recopil. cum alijs, quæ adducit idem Gomez in Reg. Cancellar. de non tollen. iur. quæs. q. 1. vers. *Nam tali casu*, pag. 70. glos. in pragmat. sanct. Gallicana, tit. de collation. verb. *Nominationes*, pag. 77. & verb. *Irritum*, pag. 25. Afflict. in prælud. ad Cõstit. Neapolit. q. 12. Leon cons. 114. n. 477. inter cons. feud. fol. 9. Bertrãdus cons. 292. n. 2. vol. 3. ubi inquiunt, quòd litteræ beneficiales, & quicunque actus collationem præcedentes, non tribuunt ius in re, etiã si intervenerit reservatio, & interpositio decreti, & petitio impetrãtis, Gençalez ad Reg. 8. Cancel. glos. 26. num. 20. Leobinus Aurelianensis in tract. de mandat. Apostol. num. 17. in princip. & Guiller. Casador. decis. 3. tit. de præb. ubi inquiunt, quòd ex mandato simplici de providẽdo ante executionem spes tantùm adquiritur.

Et longè magis manus Proregis, aut Gubernatoris ligatæ manebũt, si dictæ speciales schedulæ dentur (ut interdum fieri solet) † ad 15 Commendam vacantem, vel vacaturam, quã precator designaverit, & acceptaverit. Etenim licèt ante designationem possit alteri cõferri, quia est veluti quædam concessio generalis, & conditionalis, l. hoc iure, & l. decem, D. de verbor. oblig. l. 1. & l. dies incertus, D. de condit. & demonstr. cum multis alijs, quæ ad hoc probandum citat Cassad. d. decis. 3. n. 7. designatione tamẽ, sive acceptatione factã, ius in rem ipsam acquisitum videtur, & alij nõ potest conferri, ut probat tex. omninò videndus, in dict. cap. 1. de conces. præben. lib. 6. ubi Doctores.

16 Licèt verum sit, † per talem clausulam, & concessionem non fieri præiudicium alij, qui fortè ad Commendam ab isto designatã specialem, & anteriorem expectativam habuerit, ut probat tex. iunctã glos. verb. *Proximè*, in cap. tibi qui, de rescript. in 6. cap. fin. de consuetud. eod. lib. cap. si postquàm, iunctã glos. verb. *Motu proprio*, de præb. eod. & glos. in d. cap. 1. verb. *Causa*, & in d. cap. ne captandæ, de conces. præben. eod. lib. 6. & dicemus infrà cap. 9. num. 38. & seqq.

Si verò dictæ schedulæ specialem Cõmendam non exprimant, sed generaliter, impetrãtes, in Commendis vacantibus, vel vacaturis, remunerari iubeant. Tunc † iure cõmuni in- 17 specto, cùm generi per genus non derogetur, dicendum quidem videretur, Proregem, vel Gubernatorem, in earum executione, & implemento, ipsarum datam inspicere, & sequi debere, ut sic qui prior fuerit in tempore, sit melior in iure, ut in similibus rescriptis ad eãdem rem impetratis, docemur in cap. si duobus, cap. si pro te, cap. tibi qui, de rescript. in 6. cap. eam te, ubi glos. verb. *Datam*, cap. ad aures, cap. mandatum, eod. tit. in antiq. cap. constitutus, & cap. si aliquando, de sent. excõmunic. l. 27. & 29. tit. 13. par. 5. Ex quibus desumitur reg. qui prior, de reg. iur. in 6. ubi plura tradunt Dynus, & Pet. Pech. Anchar. cons. 292. Cuchus lib. 1. maior. instit. tit. 7. ex num. 20. Dueñas reg. 198. Alvarez Velasc. in axiomat. iur. litt. P. nu. 163. & alijs relatis Staphileus de litteris gratiæ, & iustit. tit. de mandat. de providendo, §. idem dico si duæ gratiæ, ubi hoc ampliat, etiam si rescriptum, prius in data, fuerit posterius in præsentatione, dum me-

dò aliud nondum sit executioni mandatum.

18 Et conducit lex 12.tit.14.lib.2.recop.quæ Cameræ receptoribus iubet, ut Regias gratias, sive *Librançãs* super his iuribus datas, iuxta datæ anterioritatē, & nō aliter, nec alio modo persolvant. de quo post Azevedum, ibidem, aliqua tradit Hevia de Bolaños in Curia Philip.2.part. lib.2. cap.12. num. 61. & reg. tex. in l. Publius 36. §. 1. D.de cond. & demonst. † quæ dicit, quòd primò vocatus, censetur magis dilectus, iunctis pluribus, quæ ultra alios circa eā tradit Menoch.de præsumt. lib.4.præsumt.16.num.3.cum seqq.Mascard. de probat.conclus.67. & plures alij, quos refert D. Episcopus de la Paz in cap. decernimus, num.2.cum seqq. de iudicijs, & novissimè D.Valençuela cons.113.num.81.vol.2.& D.Ioann.del Castillo de usufructu cap. 40. n. 17.& seqq. Alvarez de Velasco in axiom. iur. litt.D.num.103.

19

20 Et † alia Reg.l.1.C.deConsulibus,lib.12. l.1.C.de Præfect.Præt.eod. lib. l.unicuique, C.de prox.sacr.scrin.l.1.§.& inter, D.de albo scrib.l.2.D.Decurionibus,quæ docent, quòd quando duo eiusdē qualitatis concurrunt, prçferendus est antiquior iuniori, in omnibus casibus, in quibus præcedentia considerari potest, de qua latè Ias.in l.3.num.11. & seqq. D. si cert.pet.Boer.de auct.mag.Cons.num.68.& seqq.Portius cons.167.num.60.cum seqq.Ioseph.Ludov.decis.Perus.93. num.72. part.2. & Anton.Gama decis.Portug.1.num.5.& 45. & Tiraq.de primog.q.19.num.2.ubi probat, quòd prior nominatio maiorem dignitatem arguit.

21 Necnon etiam dici posset, quantitatis, quæ largiri præcipitur, considerationem habēdam esse, cū † ex maiori, maioris quoque affectionis, & voluntatis argumentum desumi soleat, ut probat tex. in l.si ita, D.de hæred.inst. & in auth.hoc ampliùs,C.de fideicommiss.ibi: *Vel legatario maioris emolumenti*, cum alijs, quæ tradit Mascard.de probat.conclus.67.& conclus.517.& Menoch.de præsumt. lib. 4. præsumt.16.num.4.vers.*Secunda coniectura*, ubi in eandem sententiam Corneum, Socin. Iunior.& alios allegat, & præcipuè Cravet. cōs. 161.num.6.& cons.297.num.2.vers.*Secunda maior*.

22 Cæterùm municipali Indiarum iure, de quo agimus, inspecto, † hoc totum arbitrio Gubernatorum relinquitur, qui in conflictu, sive cōcursu eiusmodi generalium expectativarum, seu mandatorum de providendo, non tam debet attendere tempus datæ, vel quid in illis iubeatur, quā quid fieri oporteat, & merita impetrātium expostulent. Sic enim expressè deciditur in omnibus ferè schedulis, quarum supra num.2.meminimus, & in alia ann. 1567. Dom.D.Franc.à Toleto, alia Matr. 27.Martij, 1605. Dom. Comiti de Monte-Rei, alia Vallisolet.3.April.ann.1610.Dom.Marchioni de Montesclaros, Peruanis Proregibus directis. Et in eorum peculiaribus, & secretis instructionibus, quas secū portant, ubi ad hæc munera delegantur, idem eisdem animadvertitur, eâ ratione additâ, quòd Regiæ intentionis non est, per similes schedulas aliarum vim infringere, ac derogare, quæ ita seriò, & graviter Conquisitores, & alios Indiarum benemeritos remunerari, & his Commendis donari præcipiunt, iuxta formam, & gradus, de quibus in cap. præcedenti tractavimus.

23 Vndè tales schedulæ † sunt veluti quædam litteræ recommendatoriæ, aut excitativæ, quibus Gubernator nō gravatur; nec partium iura læduntur, sed unicuique, servatâ meritorum proportione, ius suum servari, & datâ opportunitate, competens præmium sine tertij præiudicio reddi præcipitur, l.fin.C.si contra ius, vel util.pub.l.universa, C.de divers.rescript.l. neque damnosa, l.rescripta, C.de precib. Imp. offer.

24 Et ut dictæ schedulæ subdūt, † & præsertim illa dat.Matr.27.Octob.ann.1535. ad Dom. D.Anton.Mendoziam, Peruanum Proregem scripta, quæ habetur inter ordinat. Mexican. fol. 109. absurdum esset, ut qui antiquitate, dignitate, laboribus, & meritis, minor, aut iunior esset, ob hoc tantùm alijs præstantioribus præferri deberet, quòd in consequendis eiusmodi expectativis, seu commendationibus vigilasset, quas ipse Rex fatetur se multoties concedere: *Por respetos de criados, i servidores nuestros, que nos suplican, è porque las personas à quien se dan parecen calificadas, è con no mucha informacion de las calidades de las personas en cuyo favor se dan, &c.*

25 Qvæ gravis, & iusta decisio, ac ingenua Regis nostri confessio, cōfirmari, & illustrari potest † ex ijs, quæ in valdè similibus casibus dixerunt Impp. in l.1.C.de petit.bon.subiat.lib. 10.ibi: *Sed quoniam plerumque ita in nonnullis causis inverecunda petentiū inhiatione cōstringimur, ut etiam non concedenda tribuamus, nec rescripto quidē nostro adversus formam latæ legis loci aliquid relinquatur*; l. 3. C.de pagan.l.unica, C.de Senat.Consult. l. 2. C.de canon.frum.lib.10.l.2.C.de fund. Limitroph.lib.12.auth.ut non fiant pignorat.coll. 4.auth.ut differ.iud.in princip. Et Sūmi Pontifices in cap.si quando, de rescript. ubi gloss. verb. *Qualitates*, alia iura adducit, & notat, quòd † quæ per importunitatem nimiam obtenta sunt, non valent, cap.2. de concess.præb. lib. 6. quod in eisdem nostris expectativarum ter-

26

terminis loquitur, ibi: *Per promissiones huiusmodi, quæ per importunitatem nimiam (per quam non concedenda multoties conceduntur) & per ambitionem improbam, ut plurimum extorquentur, &c.* cap. ult. de rescript. cap. 1. de religios. dom. eod. lib. 6. ibi: *Sed quia non solùm importuna petentiũ inbiatio, illarum postmodùm multiplicationem extorsit*, cap. cùm in iuventute, de purgat. canon. ibi: *Cæterùm quia procurator instabat, compulsi fuimus, non iuris necessitate, sed importunitate petentis*, cap. tuæ fraternitatis 20. de præbend. ibi: *Propter importunitatem petentium*, ubi gloss. notat, † quòd electio facta ad importunum clamorem, nõ valet, cap. Osius, de elect. cap. miramur 61. distinct.

27

Et consonat tex. in cap. importuna, de pœnit. dist. 1. Concil. Trid. sess. 25. cap. 10. locorum distãtiam adijciens, quod maximè nostro proposito convenit, † ibi: *Quoniam ob malitiosam petentium suggestionem, & quandoque ob locorum longinquitatem, personarum notitia, quibus causæ mandantur, haberi non potest, &c.* Et Seneca lib. 4. controvers. 3. ibi: *Multa nobis extorquentur, quæ nolumus cõcedere*, cum alijs, quæ tradit Bald. in cap. aut pactum, de usuris, Decius cons. 69. n. 25. Cepola cautelâ 36. in fine, latissimè Palac. Rub. & eius Additionat. in repet. Rub. §. 81. litt. B. idem de benef. vacant. in Curia, §. 4. Soto de iust. & iure, lib. 3. q. 6. Cassador. in reg. de non tollendo iure quæsito, decis. 3. num. 3. Gomez ibidem, num. 1. Annæus Robert. lib. 2. rerum iud. cap. 11. fol. 168. Platea, & Lucas de Pen. in d. l. 1. C. de petit. bon. subl. Azeved. in l. 14. num. 44. & 45. tit. 3. lib. 1. recop. latè Bobadilla in Polit. lib. 3. cap. 10. cui tutulus, *Si puede el Corregidor acetar ruegos*, per totum, & Navarrete discurs. politico 24. pag. 162. & seq. ubi benè addit, non solùm Pontifices, ac Reges ob importunitatem flecti solere; † verùm & Deum ipsum, iuxta illud Lucæ 11. 8. *Saltem propter improbitatem dabit eis*. Et D. Hieron. qui de Cananæa loquẽs, scribit: *Quod precibus non potuit, tædio impetravit*; & novissimè alia adducens D. D. Felicianus à Vega Episcopus Pacensis in cap. proposuisti, n. 58. de foro comp. ubi hinc infert rationem decidendi ad tex. in l. 6. tit. 14. lib. 4. recopil.

28

29

Est autem *inbiatio* propriè in dictis iuribus, non *importunitas nimia*, ut glossæ malè putaverunt, sed nimia aviditas, sive cupiditas alicuius rei consequẽdæ, ut benè advertit Ioã. Bellon. in Etymol. quæ efficit, ut homines nulli malitiæ, improbitati, aut importunitati parcant, ut quæ cupiunt, consequantur, dum eis inhiant, hoc est, luporum famelicorum modo, (i quibus metaphora, sive translatio sumi videtur) aperto ore appetunt, gestiunt, & insequuntur, in eisque adipiscendis, nervis omnibus incumbunt; ut relictis alijs bonorum Auctorũ testimonijs, quę Calepinus adducit, colligi potest ex † l. per diversas 22. C. mandati, ibi: *Quosdam alienis rebus fortunisque inbiãtes*, l. 1. C. publicæ lætitiæ, lib. 12. ibi: *Si sacros vultus inbiantibus fortè populis inferimus*. Et ob id † Reges, & Imperatores sæpè solẽt pœnas imponere eiusmodi iniustis, & damnosis petitionibus, ut sic ab importunitatibus, & inquietationibus vassallorum liberentur, eas antecedenter generalibus legibus prohibẽtes, & repellentes, ut in l. omnes fundi, & l. penult. C. de fund. patrimon. lib. 11. cũ alijs, quæ adducit Fulgos. cons. 20. col. 3. ante num. 5.

30

31

32

Et hinc est, quòd (ut diximus) non sit multũ curandum de prioritate, aut quantitate dictarum schedularum. Nam cùm ipse concedens expresserit, se nolle, ut impleantur in præiudicium aliarũ, quæ benemeritos præferri iubẽt, parum prodest antiquitatis, vel maioris, aut minoris quantitatis prærogativa; † cùm deceptio, & inhiatio, sive importunatio, quæ Principem movit, æquè in his quoque omnibus noluntatis, seu nullitatis defectum operetur, ut in simili eleganter docet I. C. in l. doli mali clausula 19. D. de donation. ibi: *Nam, & in secunda promissione intercessio est*, & ibi: *Quia si nunc etiam minor est, rursus circumvenietur*, iunctis alijs, quæ tradit Sfortia Oddus in tract. de restitut. 2. part. q. 86. art. 1. & seqq. Semperque † inspiciendus, & attendendus est finis, qui in his Commendis ab initio desideratur, nempè magis meritorum gratificatio, & prælatio, arg. tex. in l. si quis neque causam 4. D. si cert. pet. l. diximus, de excusat. tutor. cum similibus congestis ab Hippol. de Marsil. sing. 247. Everardo loco 100. Tiraq. de retract. lignag. ad fin. tit. 18. nu. 19. & 23. Giurba ad Cons. Messanen. part. 1. cap. 1. gloss. 4. num. 112. Perecio in addit. ad Seguram in l. 1. §. si vir uxori, num. 63. D. de acquir. poss. & novissimè Velasco in axiom. iur. litt. P. num. 157. & litt. F. num. 144. & seqq. ubi etiam cũ alijs probãt, quòd omnia à fine regulari debẽt.

33

34

Quamvis negãdum non sit, † quòd si in his, qui ad sui recommendationem, & remunerationem peculiares has litteras impetrarunt, sufficientia merita, ac servitia concurrant, & inveniantur, iustum erit, ut Gubernatores maiori quoque curâ, & studio in eisdem, cæteris paribus, remunerandis, & præferendis procedant. Cùm præter mandatum generaliũ schedularum, hoc item speciale habeant, quod in suis expectativis continetur, ut expressè animadversum, vel decisum videmus, in d. sched. ann. 1535. ibi: *Teniendo siempre intento, q en*

35

igualdad de calidad han de ser preferidas las personas que tienen cedulas nuestras, &c. Et 36 probatur ex doctrina, quæ habet, quòd † quãdo nominatio prima est facta generatim, & secũda speciatim, præsumitur maior affectio erga nominatos speciatim, arg. l. cùm ita, §. in fideicommiss. D. de leg. 2. l. Titius, iunctâ glos. ibi de lib. & posthum. cum alijs, quæ adducit Mascard. de probat. conclus. 67. num. 7. vol. 1. Et idẽ probatur argum. legis final. C. de edict. Div. Hadriani, auth. itaque, C. de success. cap. 1. de tregua, & pace, & §. sed hodiè, Inst. de adoption. ibi: *Quia concurrunt in unã personã, & naturalia, & adoptionis iura*: † quòd 37 duæ rationes, vel plures prævalent uni, & quòd duo vincula fortiora sunt uno; de quo brocardico tradunt plura Scribentes in eisdem iuribus, & Everard. Senior cons. 44. Covarr. de success. abintest. num. 9. Anton. Gama, & eius Additionator decis. 27. Claudius Pratus Gnoseon gener. iur. lib. 3. tit. 3. cap. 3. D. Valençuela Velazquez cons. 17. num. 7. & Velascus ubi supra litt. D. num. 238.

38 Et in hoc notare debemus, quòd † quamvis prædictæ schedulæ fortè de solis Commendis vacaturis aliquem provideri iubeant, adhuc tamen impleri poterũt etiam in his, quæ tempore concessionis, vel ante eã vacabant, maximè ubi concedens tunc eas vacare ignorabat, ut doctè advertit, & probat Hippol. de Marsil. in Rub. de fideiuss. num. 84. Cynus, & Imola in l. hæc conditio, §. si sic, D. de cond. & demonstr. Castrens. & Socin. num. 4. in l. si iam facta, D. eodem, & Leand. Galganet. in tract. de cond. & demonst. 2. part. cap. 1. q. 37. num. 7. pag. 154.

VERUMAUTEMVERÒ quoniam, ut ipsa eadem schedula anni 1553. testatur, & quotidiana experiẽtia demonstrat, † multi, qui has 39 litteras expectativas, & alias similes impetrãt, in suis meritis, & servitijs coram Principe, & eius Supremo Cõsilio referendis, & exaggerãdis excedunt, & ob locorum distantiam sæpè decipere, & facilè imponere possunt, & solent. 40 Meritò eãdem schedulâ cavetur, † ut Proreges, & Gubernatores eiusmodi relationibus fidem non faciant, sed de earum veritate, & de qualitate impetrantium inquirant, atque dispiciant, utpotè qui cùm viciniores sint, & rem (ut dici solet) præsentẽ, & ad oculum habeant, securiùs, & penitiùs eam tenere, & callere possint, atque adeò, quod iustiùs, & opportuniùs fuerit, providere; schedulæ verba sunt hæc: *E porque las personas à quien se dan, parecen calificadas, è con no mucha informacion de las calidades de las personas en cuyo favor se dan, estareis advertido, q̃ quãdo assi os mostrarẽ las dichas cedulas, os informeis biẽ de la calidad de sus personas, è como persona q̃ tiene la cosa presente, proveais siẽpre lo q̃ mas vieredes que conviene sin embargo de ellas, &c.*

Quibus verbis Rex noster sequutus videtur † sententiam Sũmorũ Pontificũ in cap. quosdã, & in cap. quãto, de præsumt. ubi de notitia 41 alicuius rei pro vicinioribus, & præsentibus præsumunt, eiusq; examinationẽ eis deferunt, ut constat ex illis verbis: *Quanto viciniores estis, credo subtiliùs cognovistis*, & ex illis: *Latere vos in propinquo non potuit; quod ad nos ex longinquo pervenit*. Quibus † adridet 42 l. si vicinus, C. de nupt. l. filium eum definimus D. de his, qui sunt sui, cum multis alijs, quæ circa hanc præsumtionem tradit Bart. & DD. in l. 1. num. 9. D. si cert. pet. Menoch. de arbitr. cas. 222. num. 8. & de præsumt. lib. 6. præsumt. 24. per tot. Mascard. de probat. concl. 1406. num. 1. & seqq. Tusch. verb. *Scientia*, concl. 2. Costa de facti scient. & ignor. inspect. 73. n. 9. & Farinac. in fragm. crimin. part 2. litt. Y. n. 169. Et idem habetur in Conc. Trid. sess. 24. de reform. cap. 10. cuius verba retulimus sup. hoc cap. n. 28. Et † exornari potest ex cap. cũ 43 inter, qui matr. accus. poss. ubi probatur, quòd propter distantiam locorum præsumitur ignorantia: de quo plura etiam tradit Roman. cons. 33. & alij, quos refert Grammat. cons. 112. num. 5. & elegantiùs ex verbis D. Bernardi lib. 3. de consid. ad Eugen. ibi: *Vbi enim certior, ac facilior notio, ibi decisio tutior, expeditiorque esse potest*.

Et pariter ex verbis eiusdem schedulæ cessat hac in parte † illa quæstio de fide, & cre- 44 dulitate, quæ haberi debet, vel non relationi meritorum, & servitiorum, quæ in aliqua schedula, vel privilegio inseruntur, & referuntur. Circa quam Ego, quia utilissima, & frequentissima est, ita distinguendũ existimo. PRIMÒ, quòd si Princeps asserat talia servitia, vel merita præcessisse, eaque speciatim enarret, & maximè si ex actibus, & instrumentis in eius Consilio visis, & approbatis, deducta esse affirmet, tunc eius dictis, & relationi absque alia inquisitione, vel hæsitatione standũ sit, ut post Bald. Iason. & alios eleganter concludit glos. sing. in cap. 1. verb. *Noscatur*, de constit. in 6. l. 32. tit. 16. part. 3. l. 2. 30. & 34. tit. 18. part. 3. Vitalis in tract. de clausulis tit. quando verba narrativa, Ferretus cons. 94. Franc. Marc. decis. 779. part. 1. Grammat. decis. 65. num. 62. & 63. Afflict. in cap. Domino Guerram, notab. 2. ex n. 5. ad 10. Hic finitur lex Feder. Natta cons. 487. ex num. 43. ad 47. Socin. Iunior cons. 95. num. 9. & 10. vol. 1. Roland. cõs. 1. n. 86. usque ad 94. vol. 2. Mascard. de probat. concl. 184. & seqq. & concl. 560. 621. & 753. num. 35. Tiraquel. in l. si unquam, verb.

Do-

Donatione, num. 99. Tiber. Decian. resp. 41. num. 29. & 32. vol. 2. Surdus cons. 323. num. 30. vol. 3. Camil. Borrel. cons. 1. à num. 140. Ludol. Schrader. cons. 21. lib. 2. n. 111. Menoch. cons. 100. num. 26. & 27. & de arbitr. casu 122. Gail. lib. 2. obs. cap. 38. Misynger. cēt. 4. obser. 75. Ioann. Bolognet. omninò videndus, cons. 1. num. 51. & cōs. 3. num. 71. & seqq. Turretus cons. 71. num. 1. vol. 1. Afflict. decis. 105. num. 14. Foller. de censib. verb. *Non vitiatas*, num. 55. Burgos de Paz cons. 25. n. 28. Salon de Paz eius filius in quæst. civil. q. 11. num. 18. & 19. Tusch. litt. B. cócl. 86. Bursat. cons. 138. num. 36. Farinac. quæst. 63. cap. 3. num. 181. Matienz. in l. 6. tit. 10. glos. 1. num. 19. lib. 5. recopil. Ioann. Garcia de nobilitat. glos. 2. ex num. 21. & glos. 12. á num. 17. Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 657. num. 51. Cancer lib. 3. variar. resolut. cap. 3. num. 247. & seqq. Anton. Gomezius Maceratens. lib. 3. var. cap. 40. num. 22. pag. 491. Escobar de ratiocinijs, cap. 24. num. 32. Fontanel. de pact. nuptial. 2. p. glos. 10. claus. 4. n. 25. novissimè D. Valenç. cons. 155. n. 9. & cons. 163. n. 116. vol. 2. D. Ioann. del Castillo in 7. tom. controvers. cap. 6. in fine, & Anton. de Leon, qui in nostrarum Commendarum terminis loquitur, d. tract. de confirm. Reg. 1. part. cap. 9. in fine, ex num. 24.

Secus verò si dicta specificatio non interveniat, sed dumtaxat generaliter dicat Princeps, esse servitia, tunc enim ea non probantur ex sola hac, & tali Principis assertione, ut post alios observat Gail, & Misyng. sup. Rebuff. in compend. de alien. reb. Eccles. num. 62. Vital. de cāb. in tract. de claus. tit. *quod verba narrativa*, ubi seriam relationem requirit, Matienz. d. n. 19. ubi se remittit ad gloss. 10. l. 15. eiusd. tit. & idem sentit Ioann. Garcia ubi sup. num. 18. & Marta de clausulis, verb. *Propter benemerita*, & latè Farinacius decis. 412. 2. part. novissimarum.

Secundò constituo, quòd si in dicta schedula, rescripto, vel privilegio, Princeps de hac servitiorum examinatione nihil affirmet, sed solùm dicat, ab impetrante factam fuisse relationem eorum, quæ ibidem inseritur, prout in eius libello, seu memoriali continetur, ut sæpè fieri solet, tunc hæc relatio ad probationē meritorum non sufficiet, sed poterit, & debebit denuò super eisdem inquiri, & sufficiens probatio desiderabitur, ut advertunt DD. suprà citati, & in specie Anton. de Leon, Matienz. & Castill. ubi sup. ubi ad hoc expendit l. 31. tit. 16. l. 29. 30. & 34. tit. 18. part. 3. & gloss. verb. *Noscatur*, in cap. 1. de constitut. lib. 6. & Tiber. Decian. respons. 25. num. 37. vol. 1. ubi docet, quòd benemerita aliter cōstare debent, quàm per talem assertionem, vel relationem cōcedentis. Quia † verba narrativa partis etiam in rescripto Principis, nihil dispónunt, ut in auth. sed cùm testator, ubi Rom. 10. speciali, C. ad legem Falcid. gloss. communiter recepta, in l. unica, C. quando nō petent. partes, idem Roman. cons. 79. circa finē, Bernard. Diaz, & eius Additionat. Salced. reg. 781. & innumeri alij, quos congerit D. Ioann. del Castillo lib. 2. controv. cap. 26. num. 76. Pichard. in tract. de mora, num. 60. & Gratianus reg. 483. Maximè cùm talis relatio sine delectu, & consideratione scribi, & inseri soleat ab actuarijs secretariæ, & veluti de stylo notariorum. Quo † casu scimus, etiam clausulas admodum graves, in contractuum instrumentis adiectas, parum attendi solere, ut cōmuniter tradunt DD. per textū ibi, in l. quod si nolit, §. quia assidua, D. de ædilit. edict. l. fin. C. de fideiuss. Covar. in 2. part. Rub. de testam. num. 14. Hottoman. cons. 13. & alij, apud Gratian. reg. 428.

45

46

Idemque erit, etiam si aliter, quàm per relationem partis talia servitia in rescripto Principis non affirmentur, † sed solùm enuntiativè narrentur, & proponantur, quamvis contrarium arbitretur Anton. de Leon ubi sup. num. fin. Nam licèt in aliquibus casibus verba enūtiativa Principis probent, maximè quando in eis fundatur eius dispositio, ut in Clem. 1. de probat. hoc tamen fallit, ubi talia verba continent factum alienum, ut notat Bald. in l. ex his verbis, C. de testam. mil. col. fin. Ias. cons. 34. vol. 1. Decius cons. 429. Alex. cons. 124. vol. 1. Thom. Grāmat. decis. 105. num. 9. & innumeri alij, quos refert, & sequitur Nicol. Genua in tract. de verb. enunt. lib. 1. q. 4. per tot. & Tuschus litt. V. conclus. 81. qui hoc certiùs procedere docent in rescriptis Proregum, seu aliorum legatorum, vel Vicariorū Principis, quorum verba enuntiativa nihil probant, & operantur, ut in specie post plures, quos refert, concludit, & de cōmuni testatur Ruinus cons. 608. num. 3. vol. 1.

47

Quod tamen Ego limitandū censerem † in schedulis, rescriptis, vel privilegijs valdè antiquis, in quibus dicta merita, vel servitia enuntiativè, & ex motu Principis recenserentur, nam tunc durum planè, & iniquum esset, partem ad eorum novam probationem, & verificationem compellere, quæ ultra enuntiationē Principalē, temporis quoque lōgissimi, præscriptionem pro se habet, quæ † inducere solet præsumtionem, quòd omnia solemniter, & ut oportebat, acta & probata sint, l. si filiusfamilias, C. de pet. hær. l. qui in aliena, §. sed & si nō adierit, D. de acquir. hæred. l. sciendum, D. de verb. obligat. cum alijs, quæ adducit Iason in

48

49

l.1.C.qui admitti,num.10.Tiraquel. de præscription.§.1.glos.4.vers.*Huc pertinet*, Mascard.de probat.concl.1316.vol.3. Menchac. controvers.illustr.lib.2. cap. 66. Menoch. de præsumt. lib. 3. præsumt. 132. Gratian. reg. 144. Cevallos in pract. cōmun. q.522.& latè Craveta ubi supr. 2.part.art.2. Et in terminis verborum enuntiat.vorū, & quòd hac de causa in antiquis probationem inducāt,textus, & DD.in l.optimam,C.de contrah. & commit. stipulat.latè Craveta in tract.de antiq. temp. 1.part. §.propositum nostrum, ex n.59. Mascard.de probat.concl.923.vol. 2. Vivius in commun.opinion.lib.19.verb.*Verba enuntiativa*,& plurimi alij apud Tuschum d.cōcl.81. Genuam d.q.4.num.21.Aloys.Riccius in collect.decis.5.par.cap.1625.ad fin. Et quòd in antiquis instrumentis † sufficiant, etiam ad probandum dominium, tex. & DD. in l.indicia,C.de reivindic. Bald. in l.proprietatis, n. 4.& 7.C.de probat.&cons.429.num.4.lib.1. Abbas, Alexand. Decius, Ruin. & alij, quos refert,& sequitur Burg.de Paz cons.16. num. 12.& 17.Menoch.cons.21.n.17. lib.1. Greg. Lopez in l.10.tit.15.part.6.glos.3.& D.Valençuela Velazquez cons. 10.n.44. vol.1.

50

Tertiò constituo, quòd quomodocunq; prædicta servitia,& merita referantur, adhuc tamen Prorex,vel Gubernator, cui eorū præmium,& satisfactio committitur, † si illa falsa, & imposita esse compererit, & subreptionis,vel obreptionis vitio rescriptum laborare, poterit,& debebit in rescripti executione supersedere,& Principem de causa, quæ eum ad hoc movet,consulere,ut docet tex.celebris,& vulgaris in cap.si quando,ibi: *Quia patienter sustinebimus, si non feceris, quod prava nobis fuerit insinuatione suggestum*: & in cap. cùm teneamur 6.de præbend.ibi: *Æquanimiter sustinemus, si pro eo mandatum nostrum non duxeris exequendum*: authent. de mand. Princip.§.denique,vers.*Nuntiandū*,ubi glos. optima,coll. 3. cum multis alijs, quæ de suspensione mandati superioris, quod iniustum, vel damnosum videtur, tradunt plurimi Auctores,quos refert Cenedus in collectan.3. ad Decretal.sup.d.cap.si quando,num.2. & elegantissimus P.M.Marquez in Gubern.Christiano lib.1.cap.10.pag.53.& seqq. & Menochi.de arbitr.cas.334.num. 6. Quibus addo Cepolam caut.2.num.6.ubi benè notat, prædicta iura, & similia † contra miseros Prælatos, qui timent litteras Papæ, & non audent reclamare,quod facere non debēt,ut per glos. verb. *Noscatis*,ad finem, in cap.1. de constit. lib.6.in cap.extra,de filijs presbyter.Angel.in auth.ut determin.sit num.Cler. col.1. & Florian.in l.4.§.sed,& si quis iudici, D.finium regund.& meliùs per Zabarellam cons.143.n.4. in fine,ubi inquit,quòd Papæ displicent timētes sua rescripta contra ius, in tantum, quod non audeāt reclamare, quia imò quilibet gravatus potest audiri,& cons. 143. in fine, ubi, quòd Sedes Apostolica quandoque concedit non concedenda ex importunitate impetrantium, per quæ datur materia obloquendi de Prælatis,& dicendi,ubi est Deus Clericorum, cap.magnæ,de voto. Ideò tales concessiones contra ius extortæ obediendæ sunt, sed non exequendæ,ut in d.cap.si quando, & similibus.

51

52

Nam semper veritati locus relinqui debet, quæ omnia vincit,& errore,aut falsâ asseveratione non immutatur, l.fin.vers.penult. D. de probat. l.illicitas,§.veritas, D. de offic.Præsid.l.error,C.de iur.& fact.ignor.ubi latè Padilla §. si quis rem suam,ubi gloss. & Pichard. Inst. de legat. optimus tex. in l. assumtio 6. ubi Bart.& DD. D.ad municip. cum traditis à gloss. verbo *Solus*,in l.5.D.de neg.gest.Covar.lib.1.var.cap.1.num.3.& 4.Vitalis lib.1. variar.cap.3.& latissimè D.Valençuela cons. 11.num.49.cum multis seqq.& cōs.23. num. 83.& 85.& cons.27.num.7. & cons.90. num. 104.& cons.47. ex n.24. ubi quòd gratia non habet effectum ante verificationem narrativæ. Et mendax † precator debet omninò carere impetratis, cap. super litteris 20. de rescript.cap.dicenti,§.& si legibus 25.q.2. l.& si legibus,C. si contra ius,vel util.pub. l. fin. C. de ijs,qui à non dom.manumitt.ibi: *Fallendo Principis conscientiam*, Rota Romana sacri Palatij decis.541.num.12.part.3.lib.3.

53

54

Quia † omne rescriptum hanc conditionē tacitam in se habet, si preces veritate nitātur, l.fin.l.præsumtione, l.& si non cognitio, C. si contra ius,vel util.pub.cap.præscriptione 25. q.2.cap.2.de rescript.ibi: *In huiusmodi litteris intelligenda est hæc conditio, etiam si non apponatur, si preces veritate nitantur*, l. 48. ubi Greg.Lop.gloss.1.tit.18.l.6.tit.19. part. 3.cap.grave,de offic.ordinarij, cum alijs traditis à Rebuf.ad leg.Gall.in tract.de rescript. in præfat.num.125.& seqq.& num.174. vers. 5.Alvar.Valascus consult.163.num.3.par.1. D.Valençuela cōs.69.num.90.Vbi benè subiungit, quòd † extantibus obreptionibus,aut subreptionibus notorijs, rescripta ad lites veniunt annullanda, rescripta verò gratiæ sunt ipso iure à principio nulla,cap.postulasti,cap. ad aures,cap.constitutus,cap.ad audientiā,de rescript. ubi DD. & in Clem. 1. de præbend. ibi: *Nullius momenti*, cap.cùm nostris,de cōcess.præbend.l.1.§.quæsitum, D. de appellat. ibi: *Si enim docuerit, vel falsò, vel non ita se habere,nihil à nobis videtur impetratū*, l.36. tit.18.part.3.ibi: *Que si carta fuesse ganada*,

55

56

di-

diziendo mentira, encubriendo verdad, que nõ debe valer, Roder. Suarez conſ. 2. num. 20. & alleg. 13. num. 9.

57 Et ratio eſt, † quia deficiente veritate in narrativa, deficit voluntas in Principe, qui cõcedendo circumvenitur, d. cap. conſtitutus, ibi: *Et de hoc memoratus P. non feciſſet in ſuis litteris mentionem, intelligendum erat, circumveniſſe prædeceſſorem noſtrum.* Eleganter Caſſiodorus lib. 5. var. epiſt. 24. ibi: *Rogari enim in talibus cauſis, non fraudari Principem decet, quia negligentiæ vitium eſt, præſumtiones relinquere, quæ iura præcipiunt amputari.*

58 Et quia cùm ſemper in † Principe, & Principis reſcriptis præſumatur cauſa, iuxta gloſſam in l. relegati, in princ. D. de pœn. Bart. & Cynum in l. reſcripta, C. ſi contra ius, vel util. pub. adeò ut non admittatur probatio in contrarium, ex traditis à Franc. Marc. 1. part. q. 868. num. 7. ſi cauſa, quæ eum movit, & fuit finalis ad aliquid concedendum, deficiat, aut

59 falſa eſſe probetur, † neceſſariò quoque eius conceſsio, vel confirmatio deficere debet, d. Clem. 1. de præb. cap. quia circa, ubi Abbas, de conſanguinit. & affinit. tex. & ibi Bart. & DD. in l. 2. §. fin. de donat. & in l. adigere, §. quamvis, D. de iur. patron. Et idem contingere vi-

60 demus † in legato, quod ex falſa cauſa datum inutile eſt, l. 1. C. de falſa cauſa adiect. leg. cũ

61 ſimil. Et item † in ſententia, quæ quamvis in contradictorio iudicio lata ſit, revocatur, ſi conſtiterit falſis inſtrumentis, vel allegationibus, vel teſtibus, circumventam fuiſſe religionem iudicantis, l. 1. & per tot. C. ſi ex falſ. inſtrum. cum ibi notatis, l. qui teſtamento 40. D. de excuſat. tutorũ, Menoch. cõſ. 501. n. 32. lib. 6. & D. Valençuela conſ. 69. num. 218. ubi quòd ſententia Regis, ex falſa cauſa lata, non habet vim legis, ubi eſt error detectus.

62 Et quod magis ad noſtras Commendas accedit, in † inveſtitura feudali; cuius cauſa ſi falſa reperiatur, ipſa quoque inveſtitura invalida, & inutilis redditur, nec recipiens ſe eâ iuvare poteſt, ut benè notat, & proſequitur Socin. Iun. cõſ. 110. num. 22. vol. 2. eam rationem reddens, quòd feuda veritatem, & non fictionem reſpiciunt, ut tenet Afflict. in cap. mulier habens, ſi de feud. fuer. controverſ. inter dom. & agn. num. 1. & in cap. adoptivus, num. 5. eodem titulo.

63 Et ex his valdè notabiliter deducere poſſumus, quòd & ſi aliàs † ius tertij allegare nõ permittatur, l. 1. & 2. D. ſi ager vectig. l. loci corpus, §. competit, in fine, D. ſi ſervit. vind. cũ alijs, quæ advertit D. Valenç. cõſ. 83. num. 25.

64 In † hoc tamen caſu, non ſolùm Prorex, vel Gubernator ex officio inquirere poteſt merita impetrantis, verùm & quilibet de populo audiri debebit, ſi ei opponat, quòd falſam relationem feciſſet, vel quòd in ſolidum nõ ſit hæres ſervitiorum, quæ allegavit, & ſint alij, qui

65 eum præcedant. Nam † ad veritatem manifeſtandam, & Principis voluntatem iuſtiùs exequendam, quilibet de populo agere poteſt, argum. l. 1. & per totum, D. de popul. action. l. hæreditas 53. verſ. *Quamvis*, D. de petit. hæred. l. Quintus Mucius, D. de ann. leg. l. 7. tit. 16. part. 6. cum traditis à Romano ſingular. 1. & conſ. 69. Covarr. in c. ſi hæredes, & in cap. cùm Ioannes, num. 1. de teſtam. Caldas in l. ſi curatorem, verb. *Hunc contractum*, n. 3. C. de in integr. reſt. min. & Coſtan. ſing. quæſt. 10. & ita intelligere oportebit, quæ aliás nimis abſolutè in contrarium adducit D. Valençuela d. num. 25. & ſeqq. & in eiuſdem opinionis cõprobationem conducit tex. in cap. unico, in fine, de cõtr. inter dom. & vaſall. ubi quòd veritas in materijs feudorum præ oculis ſemper habenda eſt.

66 QVARTÒ, & ultimò conſtituo, † in hac ſervitiorum examinatione, & probatione, non debere nimis rigidum, aut ſeverum eſſe Proregem, aut Gubernatorem, cui reſcriptũ, ſchedulavè dirigitur. Nam levior in his probatio deſideratur, maximè ubi cum aſſertione, aut relatione Principis concurrit, vel aliquibus veroſimilibus coniecturis fulcitur, ut notabiliter voluit Decius in l. ſi donatione, col. 6. verſ. *Adde duas*, C. de collation. & in pulchro caſu concludit Angel. conſ. 341. Hippol. de Marſil. ſing. 610. incip. Non ſtatur aſſertioni, Alex. cõſ. 18. lib. 3. Bald. conſ. 66. lib. 1. Guid. Papæ in l. ſi voluntate, C. de dot. promiſſ. ubi plura congeſsit, & extat etiã gloſſ. notab. verb. *Sine dolo*, in cap. pen. de except. quæ dicit,

67 ***probari † quem benemeritum, eo ipſo quòd non probetur malemeritus***, quam notabilem dicit Miſyng. cent. 4. obſ. 75. in fine, Maſcard. concl. 184. & concluſ. 187. & 560. Menoch. de arbit. caſ. 132. & Ioann. Bolognet. qui omninò in hac materia benemeritorum videndus eſt, conſ. 3. ex num. 71. pag. 75.

68 Sufficit † namque aliqua ſervitia, vel merita ex his, quæ in reſcriptis narrãtur, verificari, præſertim ſi hæc talia ſint, ut Principem ad illa concedenda movere poſſent, quamvis in alijs veritatis defectus argui, vel detegi poſsit, ut ſignanter tradit Palatius Rub. in re-

69 pet. Rub. §. 50. num. 25. dicens † eum benemeritum iudicari poſſe, & debere, qui aliquod inſigne ſervitium Regi, vel alteri præſtitit, & in hoc probando, multum deferri debere aſſertioni Principis referentis.

70 Ea enim tantùm † faciunt reſcriptum obreptitium, vel ſubreptitium; quorum expreſſio poſſet retardare Principem ad non conceden-

dendum, vel difficilius concedendum, d. cap. si quando, cum alijs, de rescrip. & sufficit, quòd sit vera causa finalis, & principalis concedendi, licèt in alijs defectus reperiatur. 71 † Illaque finalis censebitur, quæ magis ponderatur, & in qua præcipuè dispositio innititur, vel quæ in principio apponitur, l. fin. D. de hæred. inst. l. 3. §. fin. D. de pact. l. Titia, §. idem respondit, D. de verb. optimus tex. in l. regula, §. licèt, D. de iur. & fact. ignor. Bald. in proœm. Cod. §. quibus 1. notab. & in l. ut liberis, C. de collat. notab. 1. per tex. ibi, & plures alij, quos refert, & sequitur Tiraq. in tract. de cessant. caus. 1. limit. n. 64. vel quæ magis influit in effectū, secūdū Bald. & alios in l. generaliter, C. de Episc. & Cler. Vel quæ magis obligatoria est de iure, & æquitate, secundùm Bartol. in l. demonstratio, §. quod autem, D. de cond. & demonstrat. ubi Paulus q. 2. Nā ut inquit Philosop. 72 † causa prima influit magis in causatum, causa autē remota, & secūda nihil influit, sed à prima accipit robur, l. Prætor, §. prædium, D. de leg. 2. l. si quis domum, §. hic subiungi potest, D. locati, l. necessariò, §. fin. D. de peric. & com. l. si ex duobus, & ibi gloss. D. de assig. libert. Angel. cons. 110. vers. *Et ideo concludo*, & Tiraq. ubi sup. limit. 20. n. 3. & 6. & latè D. Valenç. cons. 137. n. 5. & cons. 154. n. 19. & cons. 128. num. 118. vol. 2.

Et hinc est, quod multum in nostris terminis tradit Hieron. Gratus cons. 77. num. 7. volum. 1. dicens, 73 † quòd in remunerationibus semper debet attēdi causa magis propinqua, & immediata, arg. l. Publius, §. 1. D. de cond. & demonst. l. si viva matre, vers. *Nam licèt*, C. de bon. mater. l. 2. in princ. D. de interd. & releg. Angel. & Tiraq. sup. num. 6. quibus adridens Bald. in l. qui meo, §. 1. D. pro socio, inquit, quòd 74 † legatus missus ab uno Principe ad alium, non tenetur restituere Principi suo, quod sibi datum est ab eo, ad quem mittitur, etiam si (ut solet) datum sit contemplatione mittentis, quia causa proxima videtur esse ipsa utilitas, & commodum legati. Quod etiam tenet gloss. Abb. & DD. in l. qui proprio, D. de procurat. Bald. cons. 194. vol. 2. & cons. 378. vers. *Ad tertiam rationem*, vol. 5. & in l. extraneo, C. de donat. & latè Tiraq. supr. n. 11. Alciat. de præsumt. præsumt. 18. num. 2. reg. 1. Palac. Rub. d. Rub. §. 45. & Azeved. in l. 3. & 4. tit. 9. *De las ganancias*, lib. 5. recop. num. 9. Vbi idem resolvit in 75 † donatis socio, quamvis aliqualis causa fuerit, quòd negotia societatis gerebat. Et in donatis uxori, licèt aliqualis cōtemplatio mariti donantem induxerit, quod etiam prosequitur latiùs, & meliùs Ioann. Garcia in tract. de coniug. acquæstu, num. 111. & 112.

Ponderari quoque potest in prædictorum confirmationem, quòd ubi tales schedulæ, vel rescripta pluribus servitijs, vel rationibus nituntur, 76 † etiam si quædam deficiant, remanet virtus, & effectus aliorum, quæ ad sustinendam concessionem sufficere possunt, arg. tex. in §. affinitatis, Inst. de nupt. & similium, quæ latè congerit Tiraquel. d. limitatione 22. num. 1. & seqq. Exea de pact. num. 541. pag. 330. Cassaneus cons. 63. num. 39. & in materia feudorum Sigismund. cons. 2. num. 22. inter consilia feudal. fol. mihi 136. & Marc. Mantua sing. 392. Ea namque 77 † quæ abundant, sive vera sint, sive falsa, rei substantiam non tollūt, nec mutant, l. quamvis, D. mandat. l. testamētum, C. de testam. l. ea quæ, & l. non solent, D. de reg. iur. latè Surd. decis. 13. num. 14. Farinac. 3. tom. crim. q. 89. n. 123. & Tuschus litt. A. conclus. 67.

Quæ omnia valdè notanda sunt, 78 † quia iam mihi usui fuerunt in gravi lite cuiusdam nobilis viri D. Antonij de Vroz Manrique, cui Dom. Prorex Marchio Montisclarius Commendam concesserat in remunerationem meritorum ipsius, & progenitorum suorum, quæ hac, & maiori mercede digna censebantur, & ut in uxorem duceret quādam puellam, in eadem concessione nominatam, & pactam. Et cùm postea apparuisset revocatum mādatum, quod ille ad hoc matrimonium contrahēdum dedit, neque vellet ipsum ratificare, de Commenda ei adimenda, semel, iterum, & tertiò actum fuit; quod tamen locum non habuit, iudicibus litis, non sine magna ratione censentibus, causam meritorum in dicta concessione finalem, & priorem fuisse, & illam alterā uxoris ducēdæ, veluti accessoriam, & impulsivam. Causæ 79 † autem impulsivæ defectus dispositionem, aut concessionem non infringit, ut latè per Tiraq. de cessante causa, limit. 1. n. 2. Everard. in topic. legal. loco 85. Rodolphin. lib. 2. var. quæst. q. 85. num. 10. Farin. decis. 587. n. 6. tom. 2. part. 1. & innumeri alij, quos refert, & sequitur Thom. Sanchez in præcept. Decalogi lib. 4. cap. 2. num. 42. Pedrocha cons. 23. num. 187. & noster D. Ioann. del Castillo lib. 5. cōtrovers. 2. part. cap. 172. num. 26. 36. & 37. Censius de censibus, 3. part. cap. 1. q. 4. num. 5. & novissimè Argelius de acquir. possessione, quest. 1. num. 139. & 180.

De schedula autem, 80 † quæ Commendam alicui dari iubet, qui iam aliā habebat, & mentionem prioris in impetratione secundæ non fecit, vide, quæ dixi supr. cap. 5. num. 87. & alias quæstiones in materia similium schedularum, & concursus earum apud Azeved. cons. 12. per tot. & cons. 14. ex num. 16.

SVMMARIVM CAPITIS NONI.

1 Principes aliquando solent eandem rem duobus per oblivionem, vel importunitatem concedere.
2 Posteriora prioribus derogant.
3 Duo eandem rem in solidum habere non possunt.
4 Rescriptum secundum, contrarium primo, illusorium est, si illud non revocat.
5 Legatum de eadem re, si duobus factum reperiatur, præsumitur per secundum priùs adimi.
L. 3. & 5 de adimend. legat. & §. si eadem res, Inst. de legat. explicantur, & concordãtur, ibidem.
6 Præbenda duobus simpliciter data cassari debet.
Cap. tuæ fraternitatis, & cap. dilectus, de præbend. expenduntur, ibidem.
7 Rescriptorum prioritas datæ, vel præsentationis, an, & quando præponderet?
8 Rei possessionem priùs apprehendens, alteri in eius dominio præfertur.
L. quoties, C. de reivindic. expenditur, & illustratur, ibidem, & latiùs num. 21.
9 Officialis, sive Magistratus, qui prior possessionem apprehẽdit, alteri, priorem in data titulum habenti, præferri solet.
10 Feudorum investitura prælationem præstat, non prioritas datæ.
11 Commendam à Rege sibi concessam habens, præferri debet alij, qui virtute alterius rescripti, priùs eiusdem possessionẽ apprehendit.
12 Datæ prioritas in rescriptis magis attendi debet, quàm prioritas præsentationis.
13 L. in operis 26. D. locati, expenditur.
14 Præbendæ collatio etiam absenti facta, ei ratum habenti, ius irrevocabile tribuit.
Cap. si tibi absenti, de præbend. lib. 6. expenditur, & illustratur, ibidem.
15 Priores litteræ datæ ad præbendam vacaturam, servandæ sunt, non obstante possessione alij data virtute posteriorum.
Cap. ex parte 12. de offic. deleg. expenditur, ibidem.
16 Nullum quod est, nullum effectum sortitur.
17 Possessionis prioritas solùm attenditur, ubi de prioritate datæ non liquet.
Cap. si à Sede, de præbend. lib. 6. expenditur.
18 Feudorum, & præbendarum in investitura, & collatione prioritas, quando consideretur?
19 Commendarum expectativæ dantur ob benemerita, & ideò facilè revocari, aut alterari non debent.
20 Donationes Principis, & maximè remuneratoriæ, transeunt in contractum.
21 Prior in gratia, vel donatione Principis præfertur posteriori, etiam priorem possessionem habenti, & quare?
22 Principis sola concessio sufficit ad transferendum dominium, possessionem, & quasi possessionem.
23 Concessio Principis, an requirat aliquas alias coniecturas, ut ex ea sola possessio, & dominium acquiratur.
24 Cap. si postquàm 13. de præb. lib. 6. expẽditur, & illustratur.
25 Principis posterior concessio non aliter enervat effectum prioris, nisi huius mentio, & derogatio specialis facta reperiatur, & quare?
26 Feudorum in concessione, an sit locus legi quoties, C. de reivindic. & de distinctione inter feuda concessa à Principe, & à privato.
27 Commẽdæ, vel feudi pretio comparati litteras habens, alteri præfertur, cui gratuito concessum sit, etiam si hic priùs possessionem apprehenderit.
28 Commendæ expectativas litteras habens, & eas præsentare differens, vel negligens, sibi præiudicat, & quomodò?
29 Negligentia, quæ præiudicet habenti litteras ad beneficium, vel Commendam, & eas non præsentanti, arbitrio iudicis relinquitur.
30 Negligens per anni spacium feudi investituram petere, vel ab alio obtentam contradicere, sibi præiudicat, & quid in beneficijs?
31 Commẽdæ expectativa frustratus, ob eiusdem collationem alteri factam, de alia æquè idonea providendus est.
32 Cap. inter cætera, de præbend. expenditur, & illustratur.
33 Dominus, qui duos de eodem feudo investit, qua pœna teneatur?
34 Commenda si à Rege in Curia alicui conferatur, & alteri in partibus à Prorege, illius collationis ignaro, quis præferri debeat?
35 Proregis factum, est tãquàm factum à Rege, quem repræsentat.
Cap. hi qui 12. de præb. expenditur, ibidem.
36 Secundus in data, priori solet præferri, si priùs apprehenderit possessionem, & è contrario.
37 Provisus ab Ordinario, si priùs accepit possessionem, præfertur proviso à Papa, vel Legato.

38 Iuri plenè quæsito nunquam intelligitur Principem præiudicare poße, nec velle.
39 Præbendam uni dari iussam, si Papa alij dari iubeat, non obstante collatione alteri facta, intelligitur de collatione valida.
40 Rescriptum, & investitura Principis semper intelligitur, sine præiudicio tertij.
41 Prior in gratia per Regem facta, quando præferatur ei, qui à Prorege talis concessionis ignaro fuit investitus.
42 Commendæ collatio facta à Vicario Regis, non potest esse maioris valoris, quàm facta ab ipso Rege.
43 Electus à Rege præfertur in sede, honore, & alijs, illis, qui à minoribus Magistratibus electi sunt.
44 Cap. dudum 14. cap. si postquàm, cap. si à Sede, de præbend. lib. 6. expenditur, & illustratur, & num. 57.
45 Iurisdictio ordinaria delegato commissa, maior est in delegante, quàm in delegato.
46 Mandatum de providendo generaliter datum à Papa, cessat per ipsius Papæ provisionē in aliqua speciali præbenda, & quantum ad eam.
47 Papa, ubi providet, non est curandum de alia provisione.
48 Papa eo ipso, quo pensionem in aliquo beneficio imponit, ligat quoad illud manus ordinarij collatoris.
49 Papa, & Legatus, si eadem die conferant, quis præferatur?
50 Papa, Imperator, & Rex in suis provisionibus, & beneficiorum collationibus fraternizant.
51 Mandatum alicui datum, licèt sit amplissimum, non tamen venire potest contra factum ipsius mandantis, nec illud per quod mandans argui poet de fide rupta.
52 Principis sola cōcesio cùm transferat possessionem, & dominium, impedit provisionem inferioris, quasi talis Commenda non vacet.
53 Provisio Regis specialis derogat generali iußioni, etiam si illius mentionem non faciat.
54 Specialem gratiam habens ad unam Commendam, debet præferri in ea habenti gratiam generalem, & quare?
55 Genus, quod est verificandum in aliqua specie, pro specie haberi, quando intelligatur?
56 Species certa quando censeatur eximià genere, cui inerat.
57 Cap. dudum de præbend. lib. 6. iterum ponderatur.
58 Lis, quæ de facto contingit super eadem Commenda, uni à Rege data, & alteri à Prorege, refertur, & eius exitus.

CAPVT IX.

De duobus, qui ad eandem Commendam Regias schedulas impetrarunt, quis, cui præferri debeat? Et quid si provisus à Rege cum alio concurrat, qui à Prorege, huius concessionis ignaro, virtute suorum mandatorum, vel alterius schedulæ genrealis, de eadem Cōmenda fuerit investitus.

SED quoniam non rarò accidit, ut † Princeps, vel negotiorum varietate distractus, vel malitiosâ petentium inhiatione delusus, alicui aliquam specialem Commendam conferat, conferrivè iubeat, quam iam alteri conferri mandaverat, ut aliàs dicitur in cap. ex parte 12. de offic. deleg. ibi: *Si memores fuissemus, Nos pro N. litteras direxisse, pro adversario nullatenus scripsissemus.* Et in cap. tuæ fraternitatis 20. de præbend. ibi: *Cùm sæpè contingat, quòd ad unam præbendam duo Clerici propter importunitatem petentium eligantur*, cum alijs, quæ novissimè adducit Dom. D. Felician. à Vega, Episcopus de la Paz, in cap. proposuisti, num. 58. de for. comp. pag. 651. operæpretium erit, quid in hoc conflictu sit faciendum? inquirere. 1

Et sanè pro secundo † nō ineptè expendere possumus vulgarem iuris regulam, quâ docemur, ea, quæ posteà geruntur, prioribus derogare, quando se non compatiuntur, l. pacta novissima, C. de pact. l. licèt; §. Divus, D. de iur. codicil. D. Valençuela cons. 63. num. 184. quod etiam in legibus militat, quibus contractus, & donationes Principum assimilantur, l. donationes quas Divus, C. de donat. inter, iunctâ l. de quibus, l. sed & posteriores, D. de legibus, §. sed naturalia, Inst. de iur. natur. cum alijs, quæ latè ibidem Balduin. Pichar. Oinothom. & cæteri Scribentes adducunt, & idem Pichard. per tex. ibi in §. posteriore, Inst. quibus mod. testam. infir. Surd. decis. 195. num. 7. Brunor. à Sole in locis commun. verb. *Vltima*, Cardin. Tusch. litt. P. conclus. 451. & Alvarez Velascus in axiom. iur. ead. litt. num. 116. 2

Rursus considerari potest, † quòd cùm duo 3

candem rem in solidum habere, & possidere non possint, l. si ut certo 6. §. si duobus vehiculum, D. commod. l. hæreditate 19. §. pater, D. de castrens. peculio, cum traditis à Surdo cons. 179. num. 27. & novissimo Gratiano tomo 5. discept. forens. cap. 900. num. 18. Necessarium est, † ut dicamus, secundum rescriptum, seu mandatum Principis omninò illusorium esse, vel ipso facto primum revocatum mansisse, ut aliàs ex eadem ratione † in legatis contingit, quæ diversis temporibus, vel scripturis de re eadem duobus facta reperiuntur, l. si quis eum, D. de vulg. & pupil. l. 3. in princ. l. sicut 5. D. de adim. leg. l. si pluribus, §. 1. D. de leg. 1. Vbi eo ipso tacitã ademtionem in personam primi fieri præsumi docemur, ut rectè ad concordiam eorundem iurium, cum §. si eadem res, Inst. de legat, & alijs similibus, quæ eo in casu legatum dividi probant, docet gloss. verbo *Delego*, Ioann. Fab. Pichardus, & alij in eodem §. Bart. num. 3. & Iason 24. in l. re coniuncti, D. de leg. 3. Zasi. in d. l. si pluribus, num. 11. Balduin. & Eguin. in §. unico, Inst. de ademt. legat. Duaren. lib. 1. de iur. accrescend. cap. 7. & plurimi alij, quos refert, & sequitur Anton. Gomez 2. tom. variar. cap. 10. num. 24. Covarr. in rub. de test. 2. part. num. 21. Mantica de coniect. ultim. volunt. tit. 4. num. 12. lib. 12. Menoch. de præsumt. lib. 2. præsumt. 173. Et in una † præbenda, ad quam duo simul, & simpliciter eliguntur. Nam cùm illa dividi non possit, ut in nostris Commendis procedere dixi supr. hoc lib. cap. 3. num. 4. necesse erit utriusque electionem de iuris rigore cassari, vel unum dumtaxat admitti, ut aliàs dicitur in dict. cap. tuæ fraternitatis 20. de præbend. ibi: *Nos attendentes, quòd si duo unam præbendam tenerent, illud esse contra Concil. Turonense, quod præbendarum inhibet sectionem, & si unus illorum ipsam obtineret præbendam, sub expectatione alius, contra Lateranens. Concilij statuta remaneret. Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd talis electio de rigore iuris penitus est cassanda.* Cui tex. similis est tex. in cap. dilectus 25. eodem tit. vers. *Procurator*, ubi gloss. & DD. horum iurium rationem, & praxim adducunt, & Vivianus, omninò videndus in rationalibus ad eadem iura, & de prohibita divisione beneficiorum agentes, Rebuff. Lambertinus, Hojeda, Bursatus, & alij, quos refert Nicolaus Garcia de beneficijs, parte 12. cap. 4. folio 319. & seq.

Deindè facit, quòd & si rescriptorum data, & prioritas multum attendi debeat, & soleat, ut dixi suprà cap. prox. num. 17. sæpè tamen eorum præsentatio prælationi locum facit, & occupationis vicem obtinet, cap. Capitulum Sanctæ Crucis, cap. plerumque, cap. Abbatem, cap. cæterum, de rescriptis, cap. penult. eodem titul. lib. 6. cap. ut debitus, ubi gloss. verbo *Priusquàm*, de appellat. cap. non iniustè, de procurat. l. pluribus, D. eod. l. si Titius, D. de verb. cum multis alijs, quæ tradit Staphile. in tract. de litt. gratiæ, tit. de mand. de provid. §. idem dico, & latè Cochier in tract. de primar. precib. pag. 24. ubi quòd precista, qui priùs præsentavit diploma, præfertur alteri, cui de eadem data facta est collatio, & novissimè alios congerens D. Valençula cons. 128. num. 151. & cons. 104. num. 6. vol. 2.

Et qui † priùs rei possessionem apprehendit, alteri præferendus videtur, qui ad eandem simili iure admitti desiderat, ut est tex. expressus, & vulgaris in l. quoties 15. de reivindic. ibi: *Quoties duobus in solidum prædium iure distrahitur, manifesti iuris est, eum, cui priori traditum est, in detinendo dominio esse potiorem, &c.* Cui similis est de iure nostro tex. in l. 50. tit. 5. part. 5. Per quem rectè docet Bald. & reliqui DD. ibidem: *Eum esse priorem in dominio, cui res priùs traditur, licèt alius in titulo prævenerit.* Et idem sequuntur, & ad locationem, & alios contractus extendunt innumeri, quos refert Alphan. & Nevius in collect. ad eundem tex. Dueñas reg. 299. Covarr. lib. 2. variar. cap. 19. Anton. Gomez in l. 45. Taur. num. 92. & 2. var. cap. 1. num. 6. & 20. Ferrara caut. 48. num. 3. Ioann. Auparch. lib. 2. epist. cap. 8. Carrot. in tract. de locat. fact. duobus, And. Gaill. lib. 2. pract. obser. cap. 55. Ioann. Gutierr. in §. sui, num. 197. de hæred. qual. Alvar. Valasc. de iur. emph. 1. part. quæst. 14. num. 7. Pinel. in l. 2. C. de rescind. 2. part. cap. 4. num. 63. prope finem. Et in † officialibus Regijs, quòd ille, qui primò fuit adeptus possessionem officij, præferatur ei, qui primò habuit privilegium, tex. in cap. 1. ubi DD. de maior. & obed. Cassane. in catalogo glor. mundi, 4. part. consid. 17. vers. *Et non solùm*, Vincent. de Franchis decis. 144. num. 1. & plurimi alij, quos refert D. Valençuela cons. 34. num. 36. & ultra eos Mastrillus de magistrat. lib. 4. cap. 14. num. 35. cum multis sequentibus, & novissimè Hermosilla in proœm. part. 5. glos. 2. num. 9.

Deniquè facit, † quòd in ipsa materia feudorum, quibus sæpè diximus nostras Commendas valdè similes esse, non tam datæ prioritatem, quàm investituram, & traditionem, seu possessionis apprehensionem, attendi debere, innuit tex. in cap. si facta, si de feud. fuer. controvers. inter dom. & agn. ubi Bald. num. 2. inquit: *Confiteor, quòd prior in possessione, licèt sit secundus in titulo, habet iura*

potiora, & sequitur Iaſ. in l. traditionibus, num. 4. C. de pactis, ubi allegat Iserniam idem tenẽtem, idem Iaſ. num. 30. post Bart. & Bald. in d. l. quoties, Iacob. de Belviſo, Albarot. Præpoſit. Afflict. Sonsbech. Puteus, Iaſ. Curtius, Capitius, Ferrar. Cepola, Mozius, & alij, quos refert, & ſequitur Schrader. in tract. de feudis, 5. par. cap. 2. num. 19. ubi hoc ampliat, etiam ſi iureiurando confirmata fuerit prior inveſtitura, & de communi teſtatus Hartman. Piſtor. lib. 2. quæſt. part. poſter. cap. 29. num. 11. & ſeqq. Iul. Clar. in §. feudum, quæſt. 26. Anton. Gabr. in com. opin. tit. de emt. & vend. concluſ. 2. num. 13. & 46. Roſenthal. in tract. de feud. cap. 6. concl. 9. litt. A. & Miſyng. cent. 4. obſervat. 61. num. 15.

SED his non obſtantibus, Ego ſemper contrariam ſententiam ſequutus ſum. Nimirùm quòd † etiam ubi ſimpliciter utrumque reſcriptum expeditum reperitur, ut initio propoſui, primum præferendum ſit, etiam ſi virtute ſecundi, poſſeſsio ab altero priùs apprehenſa fuerit. Pro cuius ſententiæ confirmatione, & argumentorũ, quæ in contrarium adduximus, ſolutione, conſidero. Primùm, † datæ prioritatem, quæ, ut in ſuperioribus videmus, ſemper in reſcriptorum prælatione, & executione multũ attẽdi ſolet, etiam neglectâ priori poſterioris datæ præſentatione, ut docet Staphil. d. tract. de litt. grat. tit. de mandat. de provid. §. idem dico, qui benè reſpondet omnibus iuribus, quæ ex adverſo obijci ſolent, & D. Valençuela, omnino videndus, d. conſ. 34. num. 40. & ſeqq. ubi ad hoc plura iura allegat, & Navarr. conſ. 10. de maior. & obed. num. 1. & Rebuff. in prax. in for. man. Apoſt. verb. *Datum*, & in repet. cap. nulla, de conceſ. præbend. verſ. *Decimoſextò quæritur*. Et conducit † optimus tex. in l. in operis 26. D. locat. ibi: *In operis duobus ſimul locatis, convenit priori conductori antè ſatisfieri*, & in cap. ſi tibi abſenti 17. de præb. lib. 6. Vbi probatur, quòd † ex ſola collatione beneficij abſenti per proprium Epiſcopum facta, ſi abſens eam ratam habuerit, ſtatim acquirit ius in ipſo beneficio, & ante ratihabitionem, ſaltim ei quæritur ius, ut Epiſcopus, vel quicunque alius de ipſo beneficio in perſonam alterius ordinare nequeat.

SECVNDÒ conſidero † tex. in dict. cap. ex parte N. 12. de offic. iud. deleg. ubi priores litteræ ad Archidiaconatum primò in certa Eccleſia vacaturum, conceſſæ, præciſè obſervari iubentur, non obſtantibus ſuperioribus, quæ magis per oblivionem priorum, quàm ex deliberata voluntate conceſſæ dicuntur. Quod efficit, ut nec poſſeſsio virtute illarum apprehenſa, quicquam ſuffragetur, † quia quod nullum eſt, nullum poteſt effectum ſortiri, l. 4. §. condemnatum, D. de re iud. l. non putavit, §. non quævis, D. de bon. poſſeſſ. contra tab. cum vulgat. Et quia † talis poſſeſsio in ſimilibus caſibus ſolùm prodeſſe ſolet, ubi de prioritate datæ non liquet, ut docet tex. optimus, & expreſſus, in cap. ſi à Sede, de præbend. lib. 6. ubi ſi à Sede Apoſtolica, vel legato ipſius, uni, & ab ordinario alteri, eodem die idem beneficium conferatur, neque appareat, cui collatio primò fuerit facta, potior eſſe dicitur poſsidentis conditio, ſi verò appareat, prærogativa datæ facit prælationem. Quod etiam † ad feuda deducit, & pluribus ornat Roſenthal. in tract. de feud. cap. 6. concluſ. 12. num. 1. & litt. A. & in materia collationis beneficiorum per plures concluſiones proſequitur Ioann. Cochier, omninò videndus, de primar. precibus, pag. 23. & 24.

TERTIÒ, perpendo, regulam illam pro contraria ſententia adductam, quòd ea, quæ poſteà geruntur, prioribus derogant, ut maximè in alijs caſibus vera ſit, ad noſtrum tamen trahi, vel extendi non poſſe. Nam † cùm hæ Commendæ, & litteræ earum expectativæ (de quibus loquimur) ut plurimum dentur, & iuſtitiâ mediante ſemper dari debeant in remunerationem meritorum, & ſervitiorum, ut ſæpè probavimus, non poteſt, nec debet Princeps eas, ſemel datas, facilè revocare, aut de uno in alium transferre, † quia in contractum tranſire videntur, l. penult. §. 1. D. de donat. cap. 1. de nova form. fidel. l. donationes, quas Divus, C. de donat. inter, l. 6. tit. 10. lib. 5. recop. cum alijs, quæ tradit Bart. in l. quod ſemel, de decret. ab ord. faciend. & in l. 2. num. 10. D. de iur. immun. Bald. in l. qui ſe patris, num. 10. C. undè liberi, Natta conſ. 122. num. 6. lib. 1. Grammat. deciſ. 65. à num. 24. Burſat. conſ. 160. num. 33. volum. 1. Anton. Gabr. lib. 1. com. opin. tit. de non tollen. iure quæſito, concluſ. 6. num. 6. Alvar. Valaſc. cõſult. 72. num. 5. 1. part. Ioann. Garcia de donat. remunerat. num. 9. & plurimi alij, quos in ipſis terminis noſtrarum Commendarum loquens, refert Matienzus in d. l. 6. gloſſ. 2. num. 29. & ſeq. & Nos pleniori manu congeremus infrà hoc lib. cap. 27. ferè per totum.

QVARTÒ, his conſequenter adijcio. Quòd ſive has Commendas, & litteras expectativas, quæ pro illis conſequendis concedi ſolent, in contractum tranſire dicamus, ſive etiam gratiæ, & donationis naturam participare. Adhuc tamen cùm à Principe procedant, atque dimanent, & ſummâ, ac ſupremâ ſolij, atque oris illius firmitate, & ſtabilitate fulciantur, certa † eſt, ac communis omnium ferè Scribentium traditio, quòd in eis non ha-

bet locum, neque practicari potest decisio tex. in d. l. quoties, sed potiùs primus semper contrahens, vel concessionarius, aut donatarius Principis anteferri debeat. Eò quòd per solam ipsius promissionem, vel concessionem, absque ulla alia traditione, vel apprehensione, transeat in illum possessio, & dominium rei, quæ ab eodem Principe conceditur, vel donatur, ut probat tex. in cap. proposuit, de concess. præbend. & in l. 12. tit. 2. part. 2. & docet Iacob. de Sanct. Georg. in tractat. de feud. vers. *Sed an Princeps obligatur*, fol. 9. num. 17. Bald. in prælud. feud. num. 29. & in cap. ad audientiam, num. 2. de præscript. Ioannes Andreas in cap. cùm olim, de verborum significat. Angel. in l. officium, num. 2. in fine, D. de reivindic. Isernia in cap. 1. num. 4. de feudo Marchiæ, & in cap. imperialem, §. præterea Ducatus, de proh. feud. alien. per Fred. Ias. in l. traditionibus, num. 5. & 6. C. de pact. & in præludijs feud. col. 2. licèt sibi contrarius existat in d. l. quoties, num. 7. Alex. cons. 187. num. 1. volum. 2. & cons. 3. num. 7. volum. 3. Curtius Iun. cons. 142. col. 1. Decius cons. 640. & 689. Bertrand. cons. 3. volum. 3. Idem Decius in l. certi condictio, §. fin. num. 7. D. si cert. petat. Lucas de Pena in l. unica, C. de locat. præd. civil. lib. 11. Ægid. Bossius in practic. tit. de Principe, num. 67. Rosedius à Mota, qui de communi testatur, in d. l. traditionibus à num. 13. Paul. Paris. cons. 11. num. 58. lib. 1. Covarr. d. cap. 19. num. 3. Greg. Lopez in l. 6. tit. 26. part. 4. verbo, *O Camara*, Molina de primogen. lib. 1. cap. 11. num. 19. Burgos de Paz Iunior quæst. 10. num. 47. latè Anton. Gabod. tit. de emt. & vendit. conclus. 2. num. 40. cũ seqq. And. Gail. d. lib. 2. pract. observat. 51. & 55. & latissimè Grœvæus ibidẽ, Cardin. Tuschus verbo *Donatio*, conclus. 699. Molina Theolog. de iust. & iur. 1. tom. tractat. 2. disput. 3. col. 9. vers. *Quia verò*, D. Valençuela Velazquez cons. 68. num. 66. & seq. & novissimè cons. 151. num. 57. volum. 2. 22 Vbi pluribus probat † solam concessionem, & privilegium Principis sufficere ad transferendum dominium, possessionem, & quasi possessionem, Georg. Cabedus decis. Lusitaniæ 39. num. 7. part. 2.

23 Et licèt horum aliqui † hoc certiùs procedere dicant, ubi in prima promissione, vel concessione Principis adest aliqua coniectura, quòd ex ea sola dominium transferatur, omnes tamen in puncto iuris, etiam sub simplici prolatione verborum, idem recipiendum fatentur, eò quòd (ut diximus) hoc ipso, quòd Princeps contrahit, vel donat, transfertur dominium in donatarium, atque ita nihil est, quod secundò donari videatur, neque imminet periculum, quòd dominium eiusdem rei apud duos consistat, neque vacat præbenda, vel Commenda, quæ ei dari possit, ut † rectissimè docuit Pôtifex in cap. si postquàm 13. de 24 præbend. lib. 6. ibi: *Nam eo ipso, quòd Canonicus authoritate Apostolica fuisti effectus, ius ad obtinendam præbendam proximè vacaturam, tibi acquisitum extitit, & deinde à prædictis, licèt ignorantibus, alteri conferri nequivit, &c.* Et ita secunda concessio in nihilo priori præiudicabit, ut ipsimet DD. advertunt, nisi fortè † in ea apponatur clau- 25 sula, *Non obstante prima donatione, seu concessione*, argum. tex. in l. prædia, ubi Bart. C. de locat. præd. civil. lib. 11. idem Bart. notab. 3. in l. 1. C. de legat. gloss. celebris in dict. §. si eadem res, verb. *Do, lego*, Roman. cons. 298. Ias. in d. l. quoties, num. 7. Curtius Iun. cons. 143. num. 5. Gail. d. obser. 51. & 55. & Græ-væus ibid. Alvar. Valasc. d. consult. 72. num. 2. tomo 1. Seraphinus, omninò videndus, decis. Rotæ Romanæ 1171. num. 1. alias 1271. Et est ratio, quia si Princeps non apponit dictam clausulam, derogatoriam primæ donationis, vel concessionis, præsumitur circumventus, & secunda impetrata per obreptionem, aut subreptionem, ut advertit idem Bart. in d. l. prædia, & DD. per tex. ibi in d. cap. ex parte N. de offic. deleg. Bald. Fulgos. & Castrens. in l. 2. notab. 3. C. de legibus, idem Bald. cons. 345. volum. 1. Roman. cons. 249. Curtius Iunior ubi sup. Gozadinus cons. 14. num. 19. & Gratus cons. 103. volum. 1. Et ante omnes gloss. in l. si quæ loca, vers. *Si prædijs*, C. de fund. & saltib. rei dom. lib. 11. quam laudat Bald. in dict. l. 2. & voluit allegare Bartol. in l. auctoritatem, C. unde vi, & ornat Iason in l. si reus, num. 13. D. de pact. Matienz. omninò videndus, in l. 6. tit. 10. lib. 5. recop. gloss. 2. ex num. 5. & Iul. Clarus d. §. feudum, quæs. 26. num. 2. & 20.

Qvartò & ultimò, in eiusdem opinionis favorem considerari potest, quòd licèt Auctores, quos suprà retulimus, docere videantur in † feudis esse locum dict. l. quoties, atque 26 adeò secundum concessionarium præferri, si prius feudi possessionem, & investituram acceperit. Plurimi tamen alij indistinctè contrarium affirmant, quorum Antesignanus fuit Ioann. Faber in eadem leg. quoties, quem allegat Anton. Gabr. dict. conclus. 2. num. 13. & 46. & idem docuit Lud. Roman. cons. 70. n. 3. Cephalus cons. 147. n. 18. Hippol. de Marsilijs sing. 82. & in l. qui duobus 21. per tex. ibi, D. ad leg. Cornel. de falsis. Et utdemus adversantẽ sentẽtiã veram esse, procedet quidem, & erit intelligẽda in feudis à privatis cõcessis, vel ab alijs dominis inferioribus. Atverò

ubi

ubi procedunt, & conceduntur à Rege, vel Imperatore, aut alio Principe superiorem non cognoscente, idem utique affirmare debemus in concessioni feudi, ab eo facta, quòd in quolibet alio eius contractu, aut donatione, & sic non esse in ea locum d.l.quoties, & absque aliqua apprehensione transferri possessionem, & dominium in feudatarium, ex Auctoribus, & rationibus supra relatis. Atque ita sub hac distinctione, in terminis feudorum, sequuntur opinionem Fabri, & Romani, Sonsbechius de feudis, part. 9. num. 39. Ias. part. 5. num. 17. Vvesemb. cons. 64. num. 4. & plurimi alij, quos refert, & sequitur Anton. Gab. & Iul. Clar. ubi sup. & Rosenthal. d. cap. 6. conclus. 10. num. 3. & litt. C. & E. ubi ipse, ita inquit: *Tertiò sublimitatur à nonnullis, nisi concedens sit supremus, puta Princeps, aut Rex iura Imperialia habens, aut Papa, qui concesserit. Horum enim concessionem primam, secundæ prævalere, ac præponderare à multis creditur, quia ipso facto, sine possessionis apprehensione, ex horum concessione dominium in concessionarium transeat, &c.*

Et posteà omnium opiniones recolligens dict. litt. E. hoc certius esse docet, ubi non per contractum, sed per meram gratiam Princeps feudum concessit, vel ubi (ut diximus) insinuavit, se statim in primum, possessionem, & dominium transferri velle, veluti si usus fuerit, verbo *Aßignare*; Aut *Motu proprio*, vel *Ex certa scientia*, primam investituram fecisset, vel alijs modis in concessionibus per privilegium factis, appareat, quòd Princeps intendit, sine traditione ius in rem transferre.

27 Et conclus. 12. num. 10. † hoc rectè securiùs, & indubitantiùs procedere docet, in duobus de eodem feudo, altero pro precio, altero gratuitò investitis. Nam tunc debet præferri prior, titulum onerosum habens, etiam si posterior possessionem adeptus sit, quod multum hodierno tempore notandum erit, cum apud nos Commendæ pro pretio iam dari, & componi cœperint urgentes fisci necessitates, & idem observare licebit, si prior habeat gratiam sub conditione, posterior puram, & huic tradita fuerit possessio, ante quam illius conditio impleatur, ut in cap. si pro te, de rescript. in 6. cum alijs, quæ infrà cap. 11. num. 36. ad notabimus.

28 Sed hæc omnia sub eo temperamento accipienda sunt, ut † primus concessionarius non sit negligens in suarum litterarum præsentatione, & earum executione petenda, alioqui sibi debebit imputare, si beneficium, aut Commenda ei provideatur, qui secundas litteras impetravit, vt probat tex. in cap. capitulum Sanctæ Crucis, de rescript. quo loci Abbas num. 5. post gloss. dubitat quomodo cognoscatur, & intra quod tempus noceat hæc negligentia, & varias de hac re opiniones subiungit, quas sigillatim recolligit, & examinat Menoch. de arbitr. casu 572. ubi tandem num. 10. post plures alios, quos refert, † resolvit, 29 hoc totum, cum à iure determinatum non reperiatur, & ex locorum distantia, & personarum differentia varietur, prudentis iudicis arbitrio remittendum esse, & numeris sequentibus eum instruit ad prudenter hoc in casu arbitrandum.

Et de eadem negligentia damnanda, vel excusanda agit Rosenthal. dict. cap. 6. conclus. 12. num. 2. ubi plurimos refert, † qui docent, 30 negligentiam per anni spacium primo nocere, etiam post aprehensam possessionem, si secundum posteà investiri, & posidere viderit, aut scierit, & per annum tacuerit, argum. tex. in cap. Titius filios, si de feud. defunct. & sequitur ultra alios Misynger. cent. 4. observat. 61. num. 18. Ruzeus in tractat. iuris Regalior. privileg. 4. Pechius in regula, qui prior de reg. iur. lib. 6. & Ioann. Cochier in tractat. de primarijs precibus, pag. 66. & 67. ubi in casu de quo ibi, mensem datum esse ad acceptandum scribit, & quòd quis dicitur constitutus in notabili negligentia, quando permittit, ut præbenda vacans conferatur secundo impetranti, ita quod proceditur ad executionem illius collationis; cap. tibi, qui de rescript. in 6. cap. si Clericus, de præbend. eod. Nisi fortè probaretur absentia, vel similis ratio, quæ iustam ignorantiæ causam præberet, ut per Mascardum conclus. 1100. & 8801. Menoch. lib. 6. præsumt. 23. & Alex. Moneta de optione canonica, cap. 6. conclus. 2. per totum.

31 Et similiter animadvertendum est, † alterum ex illis duobus, qui spe, & iure Commendæ sibi concessæ frustratus est, quòd eam iam alter prævenerit, vel occupaverit, actionem habere ad petendum, ut sibi de alia Commenda æquè commoda provideatur, ne aliàs præmio suorum servitiorum frustratus remaneat, vel Regalis beneficientiæ liberalitate delusus, argumento eorum, quæ tradit tex. gloss. & DD. in cap. inter cætera 17. de præbend. Vbi † qui scienter contulit alicui, hoc 32 ignoranti, præbendam, quam non potuit, illâ evictâ, aliam, quam posit, primo quoque tempore conferre tenetur, & reddit rationem Sūmus Pontifex inquiens: *Decet enim, ut quia præbendam ei, quam de iure non potuit, aßignavit, eam, quam de iure potest, aßignet: ne præbendam ei fraudalenter visus sit aßignasse.* Et idem docet in simili tex. Bart. & Bald. & Ias. ibi num. 30. in d. l. quoties, 2. parte,

C. de reivindic. Et ad feudorũ de quibus agimus materiam extendit tex. & gloss. in cap. si facta, si de feud. defunct. cap. 1. de investit. de re alien. fact. cap. 1. si vassallus, de feud. ab aliquo, & utrobique DD. & facit lex plerunque, D. de iur. dotium, & plura alia, quæ plurimos etiam alios usque ad nauseam allegans; congessit Rosenth. d. tract. de feud. cap. 4. concl. 8. & cap. 6. & conclus. 8. litt. C. & D. & conclus. 9. per totam, & rursus cõclus. 12. num. 11. Vbi de † dominis inferioribus tractans, qui solent feuda pro pecunia vendere, in quæstionem deducit, qua pœnâ teneantur, ubi de eadem re duos sigillatim investierunt? de quo etiam latè agit Ias. in d. l. quoties, num. 27. & Covarr. Hartman. Pistor, & alij in locis suprà relatis, idem Rosenthal. latiùs cap. 8. conclus. 29. 30. & 31. & Nos infrà cap. seq. ubi de evictione Commendarum agemus.

33

Haec cum ita se habeant, facem quidem nobis præferunt, ad elucidandam, & decidendam frequentissimam aliam quæstionem, quã sœpè de facto habui, & aliquando vidi, variantibus iudicum suffragijs indecissam relinqui. Nempè quid faciendum sit, † ubi quis à Rege, & Domino nostro aliquam Commendam in Curia, vel alibi fortè vacantem specialiter impetrat, & hæc eadem Commenda postea in his partibus à Prorege, vel Gubernatore alij concessa reperitur? cum dictam Regiam concessionẽ penitus ignorarent; Etenim si eo tempore, quo Rex gratiam fecit, iam Prorex, iure, & mandato suo utens, Commendam contulerat, & de ea Commendatarium investierat, Regis concessio nullius momenti erit, ut pote facta de Commenda non vacante, iuxta ea quæ diximus sup. cap. 4. Quia quod Prorex tempore habili, & permisso † fecit, perinde firmum, ac sartum tectum esse debet, ac si ab ipso Rege fieret, iuxta tex. in l. 1. D. de offic. procur. Cæs. ibi: *Quæ acta sunt à Procuratore Cæsaris, sic ab eo comprobantur, ac si à Cæsare gesta sint.* Melior tex. & magis in terminis cap. hi qui 12. de præb. lib. 6. ibi: *Eum quoque, qui ad mandatum legati, vel alterius, auctoritate Apostolica specialiter in hac parte concessa, fungentis, recipitur auctoritate Apostolica receptum.* Et cum † secundus in data, priori, ratione apprehensæ possessionis regulariter præferri soleat, ut in d. l. quoties, & in d. cap. capitulum Sanctæ Crucis, cum similibus supra relatis. Planum est id multò magis admittẽdum esse, ubi idem, qui prior est in data, reperitur etiam prior in collatione possessione, aut investitura, cuius † tanta vis est ut provisus ab Ordinario vincat provisum à Papa, vel Legato, si provisus ab Ordinario prius apprehenderit possessionem, ut, docet tex. expressus, & mente tenẽdus in cap. si à Sede 31. de præbend. ubi DD. plura in eiusdem cõprobationem adducunt. Et huic iuri † plenè, & legitimè quæsito, nunquam creditur, nec præsumitur, quòd Rex velit in eiusmodi concessionibus præiudicium facere, etiam si adijciat vulgarem clausulã, *Non obstante*, l. 2. §. meritò, D. ne quid in loco pub. l. neque avus, C. de emancip. lib. cum alijs, quæ in eisdem nostris terminis tradit Compostellanus in cap. causamque, de rescript. quem ibi Moderni sequuntur, † docens, quòd si Papa confert alicui beneficium cum clausula, *Non obstante collatione alteri facta*, intelligitur de collatione invalida, & refert, & sequitur Alex. cons. 3. n. 4. lib. 5. & Decius cons. 689. num. 6. & plurimi alij apud D. Valençuel. cons. 69. num. 102. & 127. Vbi † quod rescriptum, & investitura Principis, semper intelligitur, dummodo tertio præiudicium non fiat, de quo etiam latè Marescot. lib. 1. var. cap. 50. num. 30. & plures apud Farinat. quæst. 6. num. 33. & dixi sup. cap. prox. num.

34

35

36

37

38

39

40

Cæterũ si è contrario proponamus, † Regis concessionem præcesisse concessionem Proregis, aut Gubernatoris, & possessionis apprehensionem eius virtutem factam, dum Regis gratiam ignorarent, tunc quidem res maiorẽ difficultatem habebit. Sed iudicio meo non difficulter ex superioribus enodandam. Nam si in duobus ab ipso Rege eâdem Commendâ donatis, priorem in gratia, secundo præferendum esse diximus, & probavimus etiam si hic illum in apprehendenda actuali possessione prævenerit, eò quòd alter virtute Regiæ concessionis ipso iure possessor, & investitus iudicatur. Non est cur dubitemus idem admittere, & practicare, cum secundus per Proregem, aut Gubernatorem electus, & investitus existit. Cùm certum sit non posse melioris conditionis esse † Vicariũ, quàm ipsum dominũ, l. non possum. D. de reg. iur. Cochier. de primarijs precibus, pag. 24. ubi quòd Episcopi collatio præfertur collationi Vicarij, cum utraque est de eadem data. Et † electum à Rege semper esse in iure, dignitate, & præcedentia potiorẽ ijs, qui ab alijs inferioribus Magistratibus eliguntur, quantumvis magnâ, aut maximâ refulgeant auctoritate, ut in cap. si à Sede, de præben. in 6. & per Cochier sup. pag. 24. in princ. & latè Mastril. de magistrat. lib. 4. cap. 14. num. 51. cum seqq. novissimè Hermosilla in prolog. part. 5. glos. 2. ex num. 26. Nos infrà cap. 29. num. 13. Gironda de privileg. num. 1220. & Georg. Cabed. decis. Lusit. 13. num. 2. pag. 18. part. 2. ubi quod Rex semper præferri debet, ubi concurrit cum alio in collatione officiorum.

41

42

43

Et

Et hæc nostra sententia expressis verbis probata, & validissimis alijs iuris rationibus confirmata reperitur † in cap. dudum 14. de præb.lib.6.ubi præferri iubetur is, qui à Romano Pontifice habuit priorem gratiam alicuius præbendæ vacantis, vel primò vacaturæ in aliqua Ecclesia,ei,cui legatus illius provinciæ, virtute generalis concessionis de providendo,sibi datæ, eandem præbendam posteà contulit, licèt concessionem Pontificis ignoraret,& quamvis in hac nulla mentio, vel revocatio potestatis legati facta fuisset, & reddit Pontifex rationem, quòd eadem potestas, quæ legato concessa fuerat, & maior apud ipsum remansit,& quod cum eandem præ occupaverit potestatem,vel hoc solo iure melioris conditionis esse debebat, & gloss. ibidem, & additio Ioan.Monach.Archidiac.& Ioan.Andreæ subdunt,† quòd ordinaria iurisdictio delegato commissa, maior est in delegante, & minor in delegato,& quòd fons scaturiẽs, maior est, quàm rivus indè procedens. Et quòd per † talem Papæ provisionem manent ligatæ manus inferioris,& veluti revocatum mandatum generale,quod habebat, in quãtum ad illam specialem præbendam, ut dicitur, in eod. tex.& in cap.si postquàm 13. & in d. cap. si à Sede,eod.tit.& lib.

44 45 46

De quo est etiam elegans decisio Rotæ 25. de conces.præb. & Quintil. Mandos. in tit. de sign.gratiæ,fol.72. in mandat. de provid. Vbi resolvit.† Quòd si Papa providet,non est curandum de alia provisione, ex quo illa omnes alias vincit, etiam si eodem tempore fierent, d. cap.si à Sede,§. si verò neuter,Innocent.in cap. inter dilectos, de exceptionibus prælat. quem refert,& sequitur Rebuf.in prax. tit. de reservat.& Nicol.Garcia de benef. 5.par.cap. 1. §.1.ubi idẽ procedere docent † ex eo solo, quòd Papa pensionem imponat super aliquo beneficio,vel Cõmenda, nam Ordinarius manet modò inhibitus ab eiusdẽ provisione,propter manus impositionem Pontificis,& conducunt alia,quæ tradit Brunel in tract.de legato, conclus.22.fol.249. in illa quæstione † si Papa, & Legatus eodem die conferunt diversis, quis præferatur. De qua etiam agens Cochier d.pag.24.inquit, quòd sicut Papa conferendo beneficium, videtur alteri potestatem conferendi abstulisse,cap.ut nostrum,ut Eccles. benef.ita Imperator, vel Rex in suis provisionibus,quia cũ Papa fraternizat, ut per Erasmum à Cochier eius fratrem in tract.de iurisd.ordini in exemt.part.4.q.13.

47 48 49

Quibus Ego nõ incongruenter circa terminos propositæ quæstionis addendum existimo, quòd † quamvis mandatum, quod Prorex habet ad provisionem Commendarum sit amplum,& generale, non tamen per illud ei censetur data facultas, ut veniat contra factum proprium ipsius mandantis,l.si hominem, D. mandati, Bartol.& alij post eum in l. ambitiosa,n.11.D.de decret.ab ordin. fact. Et multò minus videtur comprehensum illud, per quod Rex mandans argueretur de fide rupta, ut tenet Anchar.cons.366. Ias. in l. si procurator, num.15.de procur.& Craveta cons.54. num. 6.lib.1.

51

Vt ommittam,† quòd cum ex ipso actu cõcessionis Principis, vel Pontificis,acquiratur ius in re eius concessionario,& in eum possessio transferri videatur, ut suprà tetigimus, & probat tex.in d.cap.si postquàm,vers. *Nam eo ipso*,de præb.in 6. cessat à modo talis præbẽdæ,vel Commendæ vacatio,atque alij conferri non potest.

52

Quæ omnia æquâ lance admittenda erunt, etiam si is,qui à Prorege, vel Gubernatore in partibus provisus, & investitus reperitur, habuerit in sui recommendationem aliquã schedulam generalem, ut in vacantibus, vel vacaturis Commendis remuneretur. Nam adhuc specialis † Regis provisio hanc generalẽ iussionem elidit,& superat, etiam si eius nullam mentionem fecerit, ex iuribus, & rationibus de quibus sup.cap.prox.num.35.& tex.in hâc rẽ expresso in d.cap.dudum, vers. *Præsertim*, ibi: *Præsertim quod secundùm Canonicas, & legitimas sanctiones per speciem generi derogatur,quamquam de genere in derogãte specie mentio nulla fiat*, tradit latè Rebuff. ad leg. Gall.2.tom.tit.de rescript.in præfat. ex num. 103.

53

Et potest in huius rei confirmationem expendi viva illa,& efficax ratio, † quòd si specialem gratiam habens excluderetur, in totũ maneret destitutus,& sua gratiâ frustratus,qui autem habet generalem concessionem,etiam si illâ speciali Commendâ, vel præbendâ privetur, in alijs posteà æquè idoneis remunerari potest. Neque huc applicari potest ea doctrina,† quæ habet,quòd genus, quod est verificãdum in una specie,potius dicitur species, quã genus,iuxta l.si domino 102. D.de leg.1. quã Bart.ibidem,ad hęc rescripta expectativarum deducit,& sequitur Abb.per tex.ibi in cap.ex parte 12.num.6.de offic.deleg. Decius in l. in toto,de reg.iur.num.11. & latè Alvar. Valascus cõsul.72.tom.1. Nam † cum proponamus ante hanc verificationem, seu designationem in aliqua certa Commenda, ex in certis in generali schedula concessis, præcessisse, & intervenisse specialem concessionem Principis. Hæc species videtur eximi à dicta generalitate,& sic manent fixę,& firmæ regulæ,& rationes suprà relatæ. Et hoc † est quod apertis

54 55 56 57

ver-

verbis docemur in d.cap.dudum, ibi: *Per illud etiã expressisse videmur, ne alius posset cõferre, & potestatem prædictam quantum ad præsentem speciem revocasse.* Et hæc omnia summe adnotasse iurabit, quia mihi utilia fuerunt in ardua causa Commendæ à Rege D.N. concessæ D.Laurentiæ de Silva, & eius sororibus, quam Prorex Peruanus hoc ignorans interim asignaverat Nobili Æquiti D. Raphaëli Ortiz de Sotomaior, cui tandem ablata fuit, licèt ipsius partes strennuè defenderit D.Carrasc.qui huius litis meminit, mei quoque simul honorificam mentioné faciens, sup. leges novæ Recopil.cap.6.§.4.num.8.fol.70. quem vide.

SVMMARIVM CAPITIS DECIMI.

1 *Commendæ intra præfinitam quantitatẽ sæpè dari iubentur.*
2 *Commendæ ubi sub certa quãtitate dari iubentur, quæ dubia moveri soleant?*
3 *Commendæ ratio si habeatur, potiùs, quàm quantitatis, eius onera subire debet Commendatarius, & num.20.*
4 *Valoris redituum maioratus, beneficij, & similium æstimatio communis, qualiter fieri soleat? & quòd regulariter attendi debet.*
5 *Fructuum computatio in dispositione hominis quomodo in eunda sit?*
6 *Fructus regulariter dicuntur deductis expensis, & oneribus.*
Lex divortio, §.impendia, D.solut matrim. l.si à Domino, §.fructus, D.pet. hæred. & aliæ similes illustrantur, ibidem.
7 *Expensarum deductionem nullus casus impedire solet.*
L.fundus qui, D.fam. hærciscun. illustratur, ibidem.
8 *Fructus ubi computantur, ad corpus patrimonij, vel redituum valorem inspiciendum, non fit deductio onerum, nec expensarum.*
9 *Legatarius quotæ partis hæreditatis, & quotæ bonorum, aut quantitatis, qualiter differant?*
10 *Bona dicuntur deducto ære alieno.*
L.si quis servum, §.si cui certam, & lex cum filius, §.1.de leg.2.explicantur, & illustrãtur, ibidem.
11 *Decimæ Papalis ad solutionem, qualiter ineatur valor beneficiorum? Extravang. unica de decimis illustratur, ibidẽ, & n.15.*
12 *Subsidij ad distributionem, & exactionem qualiter ineatur æstimatio redituum Ecclesiasticorum?*
13 *Religiosi Societatis Iesu, quam litem moverint super solutionem subsidij.*
14 *Decimæ Papalis exactio de rigore, absque deductione expensarum fieri potuit, licèt de Æquitate contrarium Pontifex statuerit.*
16 *Decima prædialis absque aliqua deductione expensarum solvitur, & an personalis?*
17 *Tributa, & gabellæ selvuntur, non deductis expensis, etiam factis gratia colligendorum fructuum.*
18 *Tributa, & servitia ordinaria, & extraordinaria Regni Castellæ solvuntur, sine deductione expensarum.*
19 *Fructus undè dicatur, & quid propriè sinificet?*
20 *Commendæ respectus ubi habetur, ineunda est æstimatio iuxta communem eius valorem.*
21 *Fructus ubi non restitui; sed ex eis aliquid solvi præcipitur, non deducuntur expensæ.*
22 *Rusticus, qui promittit solvere domino pro terra, quam laborat, dimidiam, aut tertiam partem fructuum, non deducit expensas.*
23 *Quantitas certa ubi in Commendis dari, vel asignari iubetur, quod ex illa propter sumptus diminuitur, in alijs Comendis supplendum est.*
24 *Rescripti, vel privilegij verba inspicienda sunt, & ad unguem servanda.*
25 *Legum, vel rescriptorum, aut privilegiorum verba otiosa esse non debent.*
26 *Superfluitatis vitandæ causa verba legũ, & rescriptorum impropriari possunt, & ut aliquid operentur.*
27 *Commendam concedens, habito respectu ad quantitatem, videtur velle, quòd ea integrè præstetur.*
28 *Decem corbes frumenti si alicui legentur, aut donentur ex aliquo fundo, integra quãtitas præstanda est, etiam si fundus eam non ferat.*
29 *Impensæ non possunt minuere, quod certũ, aut determinatum est.*
30 *Principaliter quod agitur, semper attendendum est.*
31 *L.quidam testamento 96.D.de leg. 1. & 30.de leg.2.& l.liberto 21. §.à liberto, de annuis, leg.explicantur, ibidem.*
32 *Quantitas annua per testamentum alicui dari iussa, non minuitur propter expensas fundi, ex cuius reditibus colligenda est.*
33 *Beneficium si quis impetret à Papa tanquàm valoris centum ducatorum, quamvis valeat ducentum, non deductis expensis, an valeat impetratio?*
34 *Expresio veri valoris beneficij, an sit faciẽda deductis expensis, & pensionibus, vel pro integro eius reditu?*

35 Valor verus beneficiorum, quo fine exprimi iubeatur in eorum impetratione?
36 Concessionis Commendæ verba si ambiguum sit, an ad corpus ipsius, vel ad quantitatem ex ea deducendam, respiciant, quid sequi debeamus?
37 Æstimatio facultatum, & redituum à viris sensatis semper fit habita ratione impensarum.
38 Lucrum dicitur, quod superst deductis expensis.
39 Donationis ad insinuationem attenditur, quod valet deductis expensis.
40 Donationes, & gratiæ Principum plenius debent interpretari, quàm privatorum.
41 Callidæ, & astutæ, vel strictæ interpretationes à Principum concessionibus abesse debent.
L.fin.C.de præpos.agent.in reb.lib.12. ponderatur, & illustratur, ibidem.
42 Cassiodori elegans locus pro plena consequtione gratiæ Principalis, benemeritis impensæ.
43 Auth.de non alienan.reb. Eccles.expenditur.
44 Principum gratiæ non subiacent fræno.
45 Conventiones omne factæ cum Principe sunt bonæ fidei, & latè interpretandæ, & maximè ubi fiunt in remunerationem servitiorum.
46 Fructus deductis expensis intelliguntur, etiam in lege viva, hoc est in rescriptis, & donationibus Principis.
47 Commenda ubi multum crescit propter beneficium specierum, ferre debet Commendatarius eius impensas, & contributiones.
48 Commodum, qui sentit, damnũ sentire debet, maximè ubi ex eisdem causis dimanat.
49 Commendatarijs quando soleat in Supremo Indiarum Consilio concedi, aut denegari supplementum, quod petunt ratione impensarum, & aliarum contributionum?
50 Tertia pars, quæ ex Commendis auferri iubetur, & Regi applicari, in alijs Commendis sarciri solet.
51 Auctor legit Salmanticæ ann. 1605. tractatum de evictionibus, & illum in lucem edere cupit.
52 Evictio in feudis, regulariter locum habet, & quid in Commendis Indorum? & num.seqq.
53 Evictio non competit pro rebus donatis, & ex mera gratia concessis.
54 Commendæ non sunt propriæ, & veræ donationes, sed potiùs remuneratoriæ, & causales.
55 Donationis remuneratoriæ causa, an donans, & maximè Princeps de evictione teneatur, & num. seqq.
56 Vassallus ex necessitate officij ad servitia domino præstanda teneri videtur.
57 Donationis remuneratoriæ causa, ut evictio competere possit, quid requirat Pinelus? qui reprobatur, num. 61.
58 Evictionem competere pro donationibus remuneratorijs communis multorum opinio est, qui referuntur.
59 Princeps tenetur ex iustitia remunerare benemeritos, & ita eius interest rem, quam hac causa donat, evictam non esse.
60 Donatio remuneratoria est similis dationi in solutum, pro qua competit evictio.
61 Princeps debet benemeritos etiam nihil petentes prævenire, & præmijs cumulare.
62 Antidoralis obligatio iure naturæ nititur, & quanta eius vis sit?
L.sed si lege, §.consuluit, D. de petit. hæred. expenditur, & illustratur, ibidem.
63 Donatio, quæ fit propter benemerita, est remuneratoria, quamvis illa non inducant obligationem civilem, adversus Pinelum, & decisio Rotæ de hoc, & qualiter æquiparetur dationi insolutum, & pro ea competat evictio? & num. seqq.
64 Rex tenetur præcisè suscipere in se defensionem, & evictionem earum rerum, quas propter merita alicui donavit, & varia exempla, quæ hanc doctrinam communiunt.
65 Commendarum evictio solùm præstari debet à Rege, ubi ex facto ipsius evincuntur.
66 Beneficio nos oportet iuvari, non decipi.
67 Fiscus, & Fiscalis qualiter debeat pro Commendarum evictione citari, & se habere?
68 Commendarum evictarum ratione Princeps, quid præstare debeat, & quid in feudis?
69 Fiscus evictionis nomine, ex consuetudine nihil aliud præstat, quàm pretium rei evictæ, vel eius refectionem.
70 Commendæ semel datæ, & acceptæ diminutionem, vel interitum ex post facto contingentem, fiscus præstare, vel sarcire non tenetur.
71 Res suo domino perit.
72 Beneficium, qui semel acceptat, consumit gratiam suam, etiam si malè acceptet, vel illud diminuatur.
73 Acceptatio quid sit, & operetur in expectativis?
74 Litibus ne occasio detur, nevè fiscus, & forus illis obruatur, curandum est.
75 Commendarum evictionem contra fiscum petentes, raro audiuntur in Supremo Indiarum Senatu.
76 Practica ab antiqua facilè recedere non debemus.

Cau-

77 Causarum usus longævus potest allegari pro iure.
78 Commendatarios benemeritos, & ob extinctionem, vel magnam diminutionem Cōmendarum in egestatem deductos, Princeps novis beneficijs iuvare debet.
79 Princeps debet in beneficijs suis crescere, & semel data conservare, & reparare, ex Cassiodoro.

CAPVT X.

De eo qui in servitiorum remunerationem Regiam schedulam meruit, ut sibi de certa, & designata quantitate in vacantibus, vel vacaturis Commendis provideatur. Et an ea deductis expensis præstanda sit? Et si semel assignata diminuatur, refectionis, vel evictionis nomine aliquid petere possit?

SOLENT autem dictæ schedulæ Commendarum expectativæ, 1 † certam aliquam quantitatem præfigere, intra quam, & non ultrà Precator remunerādus sit. Et hac consideratione habitâ, Proregibus, & Gubernatoribus iniungunt, ut de vacāte, vel vacatura Commenda illi provideant, quæ eam quantitatem explere possit. Vndè frequētissimè 2 † duo in quæstionem vocari solent, quæ antè quàm ad alia trāseamus, hîc necessariò tractanda, & discutienda mihi videntur. Primùm, an hæc quantitas integra, & immunis præstanda sit ab expensis, & contributionibus ordinarijs, quæ ipsis Commendis iniunctæ sunt, & ex earum reditibus deducuntur pro Indorum doctrina, & iustitiæ administratione, vel pro ipsorum tributorum collectione. Vel sufficiat Commendæ taxam, & æstimū attendere, & iuxta communem eius valorem schedulæ præceptum implere? Secundùm, an talis Commendæ, vel quantitatis designatione semel factâ, & à parte acceptatâ, si fortè (ut sæpè accidit) Commenda minuatur, vel in totū pereat, debeat ei iterùm diminutio sarciri, vel nova Commenda assignari, quæ quātitatem præfinitā salvam, & securam efficiat. Ac proinde Regis in hac parte munificentia, ob id quod in plurimum meritorum compensationi respondet, evictionis legibus adstringatur.

Et quidem, quod ad primum articulum attinet, 3 † si Commendæ ratio, ut plerumque fieri solet, in rescripto habita fuerit, quantitatis autem expressio eâ tantùm contemplatione adiecta, ut Prorex, vel Gubernator intelligat, quousque Regis voluntas, & gratificatio extēdatur, veluti ubi dicitur: *Le dareis, i señalareis una Encomienda, que le rente tanto, ò tantos ducados de renta, en una Encomienda que los valga*; vel quid aliud his simile. Non dubito, quin eius præceptum impleatur, si impetranti Commenda assignetur, quæ iuxta cōmunem sui valorem illam quantitatem æquet, quantumvis solutis solvendis, aliquam diminutionem patiatur. Nam 4 † hic est frequens, & ordinarius modus computandi reditus alicuius, tam in maioratibus, quàm in feudis, beneficijs, & alijs similibus, à quo non est recedendum, l. cùm Delanionis, §. asinam, D. de fund. instr. l. anniculus, D. de verb. signif. latè Velascus in axiom. iur. litt. V. num. 33. atque adeò, neque ob expensarum cōsiderationem aliquid addendum, vel detrahendū, ut in terminis voluit Bald. in l. 1. col. 1. C. de fruct. & litium expens. dicēs 5 † hoc generale esse, quoties nomen fructuum generaliter ab homine in contractu apponitur, nam integra fructuum computatio iniri debet, quod priùs docuit Iacob. de Aren. in l. fructus, D. solut. matr. & repetit idē Bald. post Franc. Pisan. in l. si à domino, D. de pet. hæred. Salicet. in dict. l. 1. post prin. Panor. in cap. pastoralis, ad fin. de decim. & Matth. de Afflict. & alij apud Tiraq. in tract. de retract. lignag. §. 15. gloss. 1. num. 22. & Ioan. Garciam de expensis, cap. 1. ex num. 12.

Nam licèt aliàs 6 † regulare sit, ut fructus dicantur, qui, deductis expēsis, supersunt, ex tex. cum materia in d. l. fructus 7. solut. matr. l. divortio 8. §. impendia, D. eodem, ibi: *Quia ex fructibus priùs impensis satisfaciendum est*, dict. l. si à domino, §. fructus, D. de pet. hæred. Imò, & deductis etiam oneribus, ut probare videtur tex. in l. sorori, & in l. Mucius 36. D. pro socio. Adeò 7 † ut nullus casus intervenire possit, qui hoc genus deductionis impediat, l. fundus qui, D. famil. erciscund. ubi gloss. & DD. gloss. Bart. & Angel. in l. in fundo, D. de reivind. & in §. ex diverso, vers. *Certè & illud*, Inst. de rerū divis. & innumeri apud Tiraquel. d. l. 1. num. 1. & 8. Ioann. Garcia d. cap. 1. ex n. 16. & Barbos. d. l. fructus, à num. 7. qui hoc ampliant, etiam si quis iubeatur inferre fructus integros, iuxta l. 1. ibi: *Fructus integros*, iunctâ d. l. fundus, qui, & d. l. si à domino, §. fructus. Vbi tamen 8 † fructus universaliter taxantur, & æstimantur, ad corpus patrimonij, vel redituū valorem constituendum, vel inspiciendum, tales impensæ non deducuntur, sed ipsius universalis possessoris damno cedunt, argum. tex.

in l.certo generi 13.§.si totus, D.de servitut. rustic.cum simil.& quæ ibi notantur, l. si quis servum 8.§.si cui certam, cum l.seq. D.de legat.2. Vbi † ea differentia constituitur inter legatarium quotæ partis hæreditatis,& quotę bonorum,seu quantitatis, quòd hîc intelligitur de dictis oneribus, quia † bona dicuntur, quæ deducto ære alieno supersunt, l. nihil aliud,l.bonorum,l.subsignatum, §.bona; D. de verb.signif.l.2.§.illud autem,D.de collat.bonor.l.mulier bona, D. de iure dotium,cũ latè adductis à Giurba ad consuetud.Messan. cap. 1.glos.2.num.127.& Velasco in axiomat.iur. litt.B.nu.23. ibi verò,cum honoribus, & oneribus,quia id denotat illud nomen, *Vniversale hæreditatis*,sicut & in nostro casu nomen *Cõmendæ*,prout etiam dicitur in l. cùm filius, §. 1.D.eodem tit.de leg.2.& in l.fin.D.de usufruct.legat. & prosequuntur, rationem discriminis reddentes, Bart.& DD. in eisdem iuribus,præcipuè Peralta in d.§.si certam, Deci. cons.237.& 387.Ias.in l.cùm ex filio,n.7.D. de vulgar.Ioan.Crotus in l.1.n.29.D.de leg. 1.Gualdens. de arte testandi, tit. 6. de legat. caut.42.num.4.Anton.Gomez in l.21. Taur. num.2.& 1.tom.var.cap.12.num.21. Covar. lib.2.var.cap.2.à princip.Anton.Faber.lib.1. cõiect.cap.14.Menchà.de succes.creat. §.10. num.162.Cavalcan.de usufruct.mulier. relict. num.162.& 163.& Hartman. Pistor. in miscel.iur.quæst.part.1.q.46.

Et hac cõsideratione habitâ,videmus † decimam Papalem, quæ solvi iubetur per beneficiatos ex fructibus sui beneficij, ita computari,& exigi,ut nulla deductio eis fiat, ob pẽsiones Ecclesiasticas,quas solvunt, vel ratione æris alieni,& aliarum contributionum,quæ beneficijs iniunctæ sunt,exceptis his expensis, quæ fiunt in re, ex qua fructus percipiuntur, arando,colendo,& colligẽdo fructus, sine quibus non possunt inde fructus percipi, ut expressè habetur in extravag. unica, §. & quia nonnulli, §.æris alieni,& §.in solvendo, de decimis, cuius textus,& aliorum similium meminimus sup.hoc lib.cap. 3.& tradunt omnes in Clement.2.eod.tit. Caccialup. de pension. q.17.Gigas eod.tract.q.33.& cons. 16. 100. 119.135.Tiraquel.de primogen. q. 74. & d. glos.1.num.15.Vvames.cons.288. sub tit. de præben.latè Moneta de decim.cap.9.à n. 87. cum pluribus,quos consultò omittimus.

Et idem in charitativo subsidio, & decima Papali Belencinus q.37. & Remigius q. 44. Et hodie in praxi receptum, & observatũ videmus † in subsidio,quod ex concessione Romani Pontificis ab Ecclesiasticis penditur, propter graves eius,& urgentes necessitates. Etenim computatio quantitatis, quam quisque solvere debet,initur,habitâ consideratione valoris redituum,quos percipit,& sine deductione impensarum,& censuum, qui ex eisdem bonis,vel reditibus persolvuntur. Et † cũ Religiosi Patres Societatis Iesu,Collegij civitatis Palentinæ,contrarium tentassent, tandem convicti fuerunt,& tribus sententijs conformibus condemnati. Et in ea causa pro Clero,& Capitulo dictæ Ecclesiæ Palẽtinæ, & aliarum scripsit doctam quidem, & satis copiosam, & luculentam iuris allegationem, † Insignis ille nunquã satis laudatus. Frater meus D.D. Benedictus à Castro & Pereira, Canonicus Doctoralis, & Vicarius Vallisoletanus, & Decretorum Cathedræ Moderator Egregius,cuius omnigenam eruditionem,probatissimos mores,& rerum agendarum prudentiã, & dexteritatem immatura mors intercepit, non sine gravi damno totius Republicæ litterariæ,& mei desiderio, qui illum supra modũ amabam,& reverebar.

In qua allegatione magnis iuris fundamentis tentavit,† id quod dicitur in d.extravagãti;de impensis deducendis,quæ in fructibus seminandis,& colligendis fiũt, in ea decima, de qua loquitur, æquitate attentâ, ibi statutum fuisse,argum.tex.in l.forma, §.illam æquitatẽ, de censibus. Cæterùm,semotâ eâ constitutione,& iure communi inspecto,ne illam quidem deductionem faciendam esse,cùm decima Papalis sit similis decimę prædiali, in qua † nullæ expensæ deducuntur,iuxta tex.& comm. in cap.tua nobis, de decimis, DD. & præcipuè Barbos.in d.l.fructus,solut.matr. Tiraq.plurimos citans d.glosſ.1. num.10. & seqq. ubi disputat, quid sit dicendum in decima personali, Ioann.Garcia de expens.cap.1.num.17.Baeza de decim.tutor.cap.29.in principio, & latissimè Moneta in tract.de decimis, cap.6.n. 28.& seqq.

Sicuti,nec † in solutione tributorum,& gabellarum, quæ Principibus præstantur, tales impensæ deducuntur; ut benè observat Bald. in d.l.fructus, & ante eum Hostiens.in d. cap. tua nobis,sic inquiens: *Sed & decima prædialis tributum est: sicut enim tributum nulla facta deductione solvitur,sic & hæc decima.* Et idem tenet Salicet.in l.1.C.de fruct.& litium expẽs.Iacob.de Aren.Alberic.Cuman.Claud. & Ruinus num.6.in eadem l.fructus,ubi Paul. Castrens. num. 7. notabiliter in proposito inquit: *Quòd quando à statuto imponitur gabella super fructibus, non deducuntur expensæ, quia statutum non intendit, ut aliquid ille lucretur, sed potiùs ad ipsum onerandum, gabella,vel decima, aut quarta solvi præcipitur.* Sequitur Iacob.de Ayell.in tract.de iur.adohæ num.91.inquiens: *Quòd de fructibus, qui solvun-*

vuntur in recognitionem dominij, non deducuntur aliquæ expensæ, etiã factæ gratia colligendorum fructuum. Afflict. decis. 252. num. 7. ubi ait: *Quòd si solvitur tributum tempore belli ad defensionem Regni, tunc ex fructibus non debent deduci expensæ*: & plures ad utramque partem referens Tiraquel. ubi sup. n. 11. & seqq.

18 Idem quoque † in alijs tributis & servitijs Regalibus ordinarijs, & extraordinarijs nostri Regni Castellæ notat Avendañus de exequẽdis mandat. 2. par. cap. 14. num. 15. Lasarte de decim. vend. cap. 16. num. 1. & in decima tutoris post longam disputationem concludit Baeza d. cap. 29. num. 11. ubi dicit, hanc esse æquiorem opinionem.

19 Et est ratio, † quia verbum fructus propriè & secundùm veritatem significat omne illud, quod percipitur, etiam non deductis expensis, ut constat ex Marco Varrone lib. 4. de lingua Latina, ibi: *Fructus dicuntur à ferendo, quia res, quas producit fundus, dominus fert ad fruendum*, notat gloss. in d. l. fructus, communiter ibi, & ubique recepta, secundùm Barth. Socinum ibi n. 4. Kalinum, & alios de verb. iur. verb. *Fructus*, & Ioan. Garciam d. cap. 1.

20 Et id, quod diximus, † nempè, quòd ubi habetur respectus, vel contemplatio principaliter ad Commendam, sufficit quòd quantitas iuxta communem eius valorem numeretur, & designetur, sine ulla refectione propter expensas, potest (ultra suprà dicta) eleganter confirmari ex alia doctrina, quæ habet, † quòd

21 cùm fructus alteri non debent restitui, sed tãtum aliquid præcipitur solvi, verbi gratiâ, statuto cavetur, ut omnium fructuum ex prædijs collectorum solvantur sex denarij pro libra, prout in contributionibus, nostris Commendis iniunctis, contingit; tunc non deducuntur impensæ, ut dicit Salicet. in d. l. 1. col. 2. vers. *Item quæro, pone quòd statuto*, C. de fruct. & lit. expens. *Nam quod leges* (inquit) *dicunt, impensas esse ducendas ex fructibus, loquuntur, cùm fructus sunt alteri restituendi, in hoc autem casu aliud est, in quo fructus ipsi æstimantur, ut pro libra sex denarij solvantur: unde à verbis statuti non est discedendum, quæ considerant tantùm quantitatem perceptorũ.* Quã sententiam refert, & sequitur Tiraquel. dict. gloss. 1. num. 23. Et pro ea facit, quod tradit Angel. in d. l. fructus, in fin. D. solut. matrim. ubi latè prosequitur insignis Pet. Barbosa n. 26. & seq. ubi agit de vera interpretatione, & praxi textus in hac materia celebris in l. fundi Trebatiani, D. de usufr. legat. & Fabian. à Monte in tract. de emt. & vendit. q. 5. princip. vers. *Quid autem veniat*. Quibus Ego addo Alber. in d. l. si à domino, §. fructus, D. de petit. hæreditat. ubi multum notabiliter inquit,

22 quòd † rustici, qui promittunt reddere domino medium, vel tertium fructuum prædiorum, quæ laborant, non possunt expensas deducere, quia ex conventione tenẽtur, licèt secùs esset, si aliquid ab eis exigeretur, ex eo solùm, quòd possessores essent, nullâ conventione interveniente, quo casu possent deducere expensas, ut in d. l. fructus, cum concordantibus, & quòd ita de consuetudine ubiquè servatur, quando dominus terram suam rustico dat, ut eam laboret sumtibus suis, & det sibi partem fructuum, de qua convenit, aliàs terra nihil proficeret domino.

23 Atverò † si ex verbis schedulæ voluntas Principis colligatur, quòd quantitatis potiùs effectum, & emolumentum, quàm Commendæ æstimum voluit attendere, ut puta si dixerit, ut quotidie fieri solet: *Que le den à uno Indios que le renten, i valgan tantos mil pesos, ò para que goze de tantos mil pesos entera i cumplidamente: O que sobre la renta que goza, se le añada à tanta cantidad, i essa se le entere, ò señale en uno, ò mas repartimientos.* Tũc ea interpretatio capi debebit, ut integra quãtitas ei assignanda sit, & quòd de Commenda propter impensas, & dictas contributiones, quas habet, minuitur, in alijs Commendis per viam pensionis, aut alio modo repleatur, arg. tex. in l. sancimus, §. repletionem, C. de inoffic. testam. Nam hîc, ut in alijs, rescripti, † vel pri-

24 vilegij verba inspicienda sunt, & ad unguem servanda, cap. porrò, & cap. recipimus, de privilegijs, cap. si Papa, eod. tit. lib. 6. l. semper in stipulationibus, D. de reg. iur. tex. optimus, & ibi Bald. in cap. 1. in princ. de duobus fratribus, l. 2. tit. 9. lib. 5. ordin. cũ latè traditis à Iasone cons. 1. col. 2. in fine, Paris. cons. 14. vol. 1. Socin. Iun. cons. 77. num. 13. vol. 1. Decio cons. 614. D. Valenç. cons. 74. n. 7. Et si prędictum supplementum non fieret, † otiosa, &

25 superflua videri possent illa verba dictarum schedularũ, quod iura non patiuntur, l. si quãdo 119. ubi DD. de legat. 10. iunctis pluribus alijs, quæ congerit Velascus litt. V. num. 31.

26 Cùm potius ob superfluitatem vitandam impropriari possint, & soleant, ut aliquid operẽtur, l. tunc cogendum, §. Sabinus, D. de procurat. ut per Ias. & alios in l. ait Prætor la 1. in principio, D. de iur. iur. Angel. in l. cũ ante, C. de donat. ante nupt. tex. & DD. in l. si tam angusti, D. de servit. Roland. à Valle cõs. 1. num. 122. vol. 3. D. Valenç. cons. 23. num. 10. & cõs. 73. num. 121. Afflict. decis. 44. num. 19. Ioan. Garcia de nobil. gloss. 1. §. 1. num. 24. Gratian. 4. tom. discept. forens. cap. 639. num. 3. Scacia de commerc. § 7. gloss. 3. num. 20. & seqq. & Tuschus litt. S. conclus. 894. & 895.

27 Atque ita † iuxta mentem concedentis, sub ea forma verborum explicitam, non tam videtur respectus Commendæ, & cõmunis eius valoris, seu æstimationis habitus, quàm integræ, & præfinitæ quantitatis præstationis, cuius compendium absque dubio propter impẽdium Commendis annexum minuitur, nisi eius resartio, aut deductio fiat.

Vndè communis Doctorum traditio est, quòd † si in legato, vel donatione, ita dicatur: Dono tibi decem corbes frumenti ex eo fundo, aut alijs similibus verbis, expressâ scilicet certâ, & determinatâ quantitate, aut mensurâ: Tunc non debet hæc quantitas impensarum præstatione onerari, vel propter eas minorari, sed integrè præstanda est, per l. si debitor, §. verosimili, cum ibi notatis, D. de contrah. emt. Bart. & alios, in l. inter stipulantem, §. sacram, D. de verb. obligat. & in d. l. fructus, Imol. Panorm. Florian. & alios, quos refert, & sequitur Bertachin. in tract. de gabell. 2. part. octavæ partis princip. q. 5. & Tiraquel. in d. glos. 1. num. 17. qui eam huius rei rationem reddit, & optimam appellat, † quòd impensæ non possunt minuere, quod certũ est, & determinatum, l. meritò, §. à me, D. de leg. 2. & facit l. quod dicitur, D. de impens. in reb. dot. fact.

28

29

30 Et Ego † addo, quòd cùm semper sit attendendum, quod principaliter agitur, l. rogasti, in princ. ubi Alex. l. si quis, neque causam, D. si cert. pet. cum alijs vulgatis, quæ congerit Tiraquel. de cessant. causa, limit. 22. in fine, & Velascus in dict. axiom. iur. litt. P. num. 157. expressio fundi, & in nostro casu Commendæ, undè deducenda sit illa quantitas, quæ principaliter, & effectivè designari intenditur, non tam ad illius diminutionem trahenda est, quã ad designationem loci, vel partis, undè sine incõmodo colligi possit, ut alias dixit in simili casu † I.C. in l. quidam testamento 06. D. de leg. 1. ibi: *Respondi, verosimiliùs esse patremfamilias demonstrare potiùs hæredibus voluisse, undè aureos quadringentos, sine incommodo rei familiaris detrahere possent.* Cui arridet lex alia, quæ etiam incipit, quidam testamẽto 30. D. de legat. 2. ibi: *Potest tamẽ videri tãta summa legata, quanta ei rei sufficeret, si modò nõ appareat aliam fuisse defuncti voluntatẽ.* Et l. liberto 21. §. à liberto, D. de ann. legat. Vbi † annua quantitas, certa, & determinata à testatore præstari iussa ex certo fundo, ex quo commodè deduci potest, non minuitur, etiam si falcidia partem dimidiam fundo abstulerit. Nimirum quia hæc fundi demõstratio, sive æstimatio testatoris, etiam si falsa sit, non tollit, neque minuit legatum, ut notat Bart. per tex. ibi in l. si fundum, §. si libertus, in fine, D. de legat. 1. quem sequitur Ias. ibid. n. 6. Socin. Senior cons. 93. num. 7. in princ. vol. 1. & Petrus Surd. qui iuxta hæc venit intelligẽdus, in tract. de aliment. tit. 7. q. 33. num. 24.

31

32

Rursus, & magis in terminis, pro eadẽ sententia perpendi potest, † quod tradit Bald. in dict. l. 1. col. 2. in fine, vers. *Pone impetravi à Papa*, C. de fruct. & lit. expens. Nempè quòd si quis impetravit à Papa beneficium æstimationis centũ ducatorum, & vacet beneficium ducentorum, sed quæ, deductis expensis, & oneribus, decedant ad centum tantùm, illi debetur eiusmodi beneficium, nec cẽsetur valere, nisi illos centum ducatos: quod & idem tenuit ipse Bald. in l. sed si hoc, §. cuidam, D. de cond. & demonst. Cumanus in d. l. fructus, D. solut. matrim. Alex. Aretin. Iason, & alij recentiores in l. non amplius, in princ. de legat. 1. Et licèt Paul. Castrens. ibid. subdubitet, an Curia Romana id observaret, cùm tales gratiæ sint restringẽdæ, tanquàm odiosæ, idem tamen intrepidè sequitur Felinus in cap. ad aures, vers. *Duodecima conclusio*, de rescript. & in cap. ad nostram el 1. vers. *Ex his infertur*, de iur. iurand. Ias. in l. cùm quædam puella, §. 1. in fine, D. de iurisd. omniũ iud. Decius cons. 156. Pal. Rub. in repet. Rub. fol. 12. ubi ad hoc esse inquit quandam Regulam Cancellariæ Martini Quinti, Rebuf. in tract. nominat. q. 9. princip. num. 35. & in repet. cap. postulastis, num. 150. de Cler. excom. ministr. Ripa in l. 1. §. si hæres, num. 27. D. ad Trebel. Tiraquel. qui eos refert, & sequitur ubi sup. num. 6. Cui consonat, quod tradit Rota decis. 702. incip. *Dic quòd si Papa*, in antiquis, † quòd si quis opponat, beneficium pluris valere, quàm fuerit expressum in impetratione, nõ auditur, nisi dicat deductis oneribus. Licèt contrarium sentire videatur Flamin. Paris. de resign. benef. dub. 10. q. 2. num. 27. qui nullâ mentione supradictorum factâ, concludit, quòd non excusatur quis à mala expressione valoris, eò quòd beneficium sit gravatum pensione, & eâ pensione deductâ, sit expressus verus valor, iuxta decis. Rotæ 182. apud Peregrin. lib. 2. † Nam exprimitur verus valor, nõ solùm respectu annatę, sed etiam, ut intelligat Papa qualitatem beneficij, quod confert, habitâ etiam ratione personæ, cui confertur, ut per Sarnens. de exprim. q. 3. & est videndus Maurus allegat. 3. n. 9. & Marescot. lib. 1. variar. resolut. cap. 60.

33

34

35

Quinimò non solùm, ubi concedentis verba, clara, & aperta sunt, pro effectiva, & integrali quantitatis præfinitæ consignatione, & solutione, suprà dictam sententiam amplectẽdam putarẽ. † Verùm & quotiescunque schedulæ, sive rescripti verba ita essent ambigua, & involuta, ut sufficienter ex illis colligi nequeat,

36

queat, an ad communem valorem Commẽdæ, an ad quantitatis solidæ, & effectivæ emolumentum respexerit. Nam & si redituum æstimatio, & computatio communiter ad multos iuris effectus grosso modo, & sine impensarũ deductione fieri soleat, ut suprà retulimus.

37 Negare tamen non possumus † quin sensati omnes, & prudentes viri, in æstimãdis, & perpẽdẽdis facultatibus, impensarũ rationem habeant, ut notanter dixit gloss. magist. per tex. ibi, in cap. quoniam, de vita, & honest. Clericorum, & idẽ in æstimando reditu docet Bald. & Salicet. in l. cohæredibus, C. fam. ercisc. idem Bald. in l. neque, in fine, C. de compensat. & in l. 1. §. exercitorum, D. de exercit. act. & omninò videndus Tiraq. d. gloss. 1. num. 3. ubi pluribus probat, † 38 quòd lucrum dicitur, quod superest deductis expensis, & num. 4. ubi addit, quòd cùm donatio, quæ excedit quingentos aureos, requirat insinuationem, l. sancimus, C. de donation. 39 si quis † donet rem quampiam, quę pluris valeat, si nihil deducatur, minoris autem deductis impensis, & gabellâ, non requiritur insinuatio, debent enim ad æstimandam rem deduci impensæ, ut signanter in eisdem terminis scripsit Bartol. per tex. ibi in l. quoties, D. ad leg. Falcidiam, cuius doctrinam tanquam singularem valdè probat, & commẽdat Roman. singul. 202. *Dico unum*, Franc. Cremens. sing. 171. *Donatio ultra quingẽtos*, & alij plures relati à Tiraq. ubi sup. & Catel. Cotta in memor. iur. verbo *Statuto Mediolani cavetur*.

40 Id quod longè magis † in terminis donationis, & concessionis Principis, & maximè ob remunerationem servitiorum factæ, in dubio (ut dixi) probare debemus, quia eius verba magis gratiosè, & liberaliter accipi debẽt, quàm in contractu privati, l. fin. cum vulgat. D. de const. Princ. cap. cùm dilecti, de donat. cap. olim, de verb. signif. ubi DD. 41 Debetq; † abeis abesse, & exulare omnis stricta, vel astuta, aut callida interpretatio, per quam eius favor intercipiatur, vel diminuatur, ut notanter dicunt Impp. in l. fin. circa mediũ, C. de præpos. agent. in reb. lib. 12. ibi: *Cùm per absurdum, perque temerarium sit, hanc nostræ liberalitatem pietatis, quemquam astuta interpretatione nõ in augmentũ anteriorum privilegiorum, sed diminutionem convertere concedi.* Et 42 Cassiod. † lib. 1. epist. 10. ibi: *Mutilari certè non debet, quod laborantibus datur, sed à quo fidelis actus exigitur, compensatio imminuta præstetur. Providete itaque, ut quod benemeritis impẽdimus, incorrupto munere consequãtur.*

Et conducunt verba, quæ in simili protulit 43 Imper. Iustin. † in auth. de non alien. vel permut. reb. Eccles. §. si minus, ibi: *Quid enim causetur Imperator, ne meliora det, cui plurima dedit Deus habere, & multorum Dominum esse, & facile dare.* Et alia, quæ tradit Rebuf. in prax. benef. 4. part. in princ. num. 7. DD. per tex. ibi in l. penult. C. de donat. inter, & in l. cũ multa, in fine, C. de bon. quæ lib. ubi † 44 quòd gratiæ Principis, non solùm in donationibus, & remunerationibus, verùmetiam contractibus, non subiacent fræno, cum alijs, quæ latè congerit Curtius Senior cons. 45. n. 47. Craveta cons. 95. n. 9. vol. 1. D. Valenç. cons. 83. n. 77. Socin. reg. 56. Deci. in l. in omnibus causis, n. 8. de reg. iur. And. Gail. lib. 2. pract. obser. c. 55. & alij relati à Tiraq. in l. si unquã, verbo *Donatione*, n. 74. Tomingio cons. 3. n. 39. & seqq. lib. 1. & cons. 2. n. 57. vol. 2. & Tiber. Deciano cons. 18. n. 388. & seqq. vol. 1. qui hinc inferunt, quòd omnes conventiones factæ cum Principe sunt bonæ fidei, & latè interpretãdæ.

45 Et in specie de his, † quæ fiunt in remunerationem servitiorum, Decius cons. 499. n. 25. vol. 2. Burg. de Paz cons. 25. num. 46. & cons. 25. num. 10. Sarmient. lib. 2. select. cap. 12. Cacher. cons. 19. num. 10. & Ioan. Garcia de nobilit. gloss. 6. n. 38. vers. *Decimò*, fol. 137. Quibus aijcio, quod in ipsis terminis schedularũ, sive rescriptorum, de quibus agimus, docet Ias. in d. l. fructus n. 16. D. solut. matr. *Nimirũ* 46 *regulam † illius tex. dum probat fructus dici deductis expensis. Procedere etiam si verbum fructus proferatur à lege viva, idest à Principe. Nam etiam intelligitur deductis expensis*, hoc est in rescriptis, & impetrationibus, ut ibidem explicat, & sequitur Vincent. num. 7. Covarr. lib. 3. variar. cap. 13. num. 1. & Petr. Barbosa num. 14. Capicius decis. 20. n. 7.

Quæ tamen omnia Ego, in proposita nobis Commendarũ quæstione, ita temperanda censerem, † 48 nisi fortè Commenda propter beneficium, & augmentum specierum (quas vocant) in quibus taxata est, ita supercresceret, ut hoc impensarum onera æquare, & compensare posset. Nam cùm istud augmentum lucro Commendatarij cedat, ut dixi suprà hoc lib. c. 3. n. 68. Non est cur de diminutione ex causa impensarum quæri debeat, ex reg. tex. in l. secundùm naturam, D. de reg. iur. cap. qui sentit, eod. tit. lib. 6. l. unica, §. pro secundo, C. de caduc. tollẽd. ibi: *Neque enim ferẽdus est is, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem eis annexum contemnit.* Quod maximè procedit, ubi lucrum, & damnum ex eodem fonte, eisdemque causis, & non ex diversis promanat, ut præter DD. in dictis iuribus optimè animadvertit Petrus Surd. cons. 150. num. 85. & novissimè Stephanus Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 919. num. 35. & 36.

Et

49 Et sub his considerationibus, & distinctionibus † aliquando vidi in Supremo Consilio Indiarum negari schedulas, quas aliqui petebant ad supplementum quantitatis, quam sibi præcipuam assignandam fuisse allegabant. Aliquando autem concedi, si in id Principis verba propenderent, aut ingens impensarum detractio hanc æquitatem expostularet. Et † hoc 50 maximè practicari cœpit, ubi in Regno Peruanò, ex omnibus Commendis, quæ providentur, tertia pars regijs iuribus inferri iussa fuit. Nam eius valor in alia Commenda, vel pensione sarciri iubetur ijs, qui quantitatis certæ schedulas impetrarunt, ut iterũ adnotabimus infrà cap.26.ubi de eisdem tertijs partibus sermonem habebimus.

ATQVE hæc quidẽ de primo articulo, quẽ hoc capite tractandum suscepimus, dixisse sufficiat. In secundo autem, cùm materia evictionis cõtingat, latè quidẽ divagari possem, quoniam † eam Salmanticæ publicè, & utiliter 51 pertractavi anno 1605. coram frequentissimo florentissimoque auditorio. Cuius tractatus editionem in votis habeo, quamvis magna pars huius, & aliarum mearum in eadẽ Schola lucubrationum ab alijs iam intercepta, & non sine gravi plagio, meo nomine suppresso, suis scriptis inserta reperiatur. Sed ut quæ ad Cõmendas nostras spectant, breviter perstringã, resolvendum existimo, quòd si eas in totũ feudis similes facimus, dubium non est, † quin re- 52 gulariter Princeps illis evictis teneatur, ut in iuribus, & casibus latissimè adductis à Zasi. in tract. de feud. 4. p. fol. 20. & 6. p. fol. 52. & 56. & Rosenth. in eod. trac. c. 4. cõcl. 8. & c. 6. cõcl. 8. 9. & 12. & meliùs c. 8. cõcl. 29. cum duabus seqq. ubi plura iura feudalia, & plures etiã Auctores de hoc agentes adducit, & prosequitur noviss. Guzman. in tract. de evictíon. q. 32. Cæ- 53 terũ si Cõmẽdas † intra naturã puræ, simplicis, & gratuitæ donationis contineamus, tũc securè affirmare poterimus nullo casu, illis evictis, Principem de evictione teneri, per tex. in l. si quis argẽtũ 35. C. de donat. l. Aristo 18. §. fin. D. eod. ubi Bart. post glos. num. 1. & innumeri alij, quos refert Roland. à Valle cons. 50. visa concessione n. 26. vol. 1. Caballin. in tract. de evict. §. 4. n. 2. & 3. Guzman. in eod. tract. q. 25. qui alios pluresadducit, Rosenth. d. c. 8. concl. 29. litt. B. & D. Valenç. cons. 27. n. 7. ubi concludit, quòd durum esset, quòd donãs præstaret cautionẽ de evictione, & in terminis Regũ, & Principũ loquẽs, & quòd nõ teneãtur de evictione in causa lucrativa Cabed. decis. 36. n. 1. p. 2.

Atverò quoniam iuxta ea quæ sæpè tradi- 54 dimus, † nostræ Commendæ vera, & propria feuda non sunt. Neque item meræ, & gratuitæ donationes dici possunt, cùm magis ad remunerationis naturam spectent, & recipientes ad vicinitatem faciendam, & nova servitia aliaq; onera obligent, ut infrà trademus. Propriùs rẽ attiegere videbimur, si eas ex natura donationis remuneratoriæ, servitiorũ factorum, & faciendorum, metiamur, & an in illa evictioni locus sit, disquiramus? Et sunt, † qui negativam 55 sententiam tueantur, etiam in feudis, concludentes, quòd Rex donans feudum alicui vassallo ex causa servitiorum, si ab alio evincitur, fiscus Regius de evictione non tenetur, † quia 56 prædictus vassallus, cui donatio facta fuit, ad servitia illa ex necessitate officij, & obligationis tenebatur, ut tradit Anton. Vrsillus in addit. ad Matth. de Afflict. decis. 307. ante n. 9. Ant. Gama decis. 29. post. n. 1. vers. *Neque servitia*, Craveta cons. 98. n. 11. & seq. & eos novissimè sequutus Horatius Viscontius in cõclus. iur. litt. R. verb. *Rex donans*, pag. 252. ubi cum Aponte cons. 59. refert, ita aliàs fuisse decisum in Senatu Neapolitano cõtra illustrissimum Ducem Suessæ, & in favorẽ Principis Illustr. Squillacij contra Illustrem Ducem Somæ, de quo etiã meminit Fabius de Anna cõs. 93. n. 29. Ioann. Bapt. Toro in compend. decis. Neapol. verb. *Evictio*, & Guzman d. q. 25. n. 42. qui etiã potuerũt allegare Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. 3. p. n. 62. qui † ad hoc ut donatio 57 remuneratoria nõ sit propriè donatio, & in ea evictio locũ habeat, requirit, ut pro servitijs, & meritis fiat, quæ ius etiam agendi in iudicio præstarent.

Sed pro cõtraria opinione stare videtur, nõ solùm † cõmunis, sed magis cõmunis Doctorũ 58 schola, qui cõstãter tenẽt, in donatione remuneratoria, vel ob causã, aut ex causa facta, etiã si à traditione incipiat, evictioni locũ esse; ita ut si res pro parte evincatur, pro parte agatur, si in totum pro tota, ut multis relatis resolvit Caballin. d. §. 4. n. 4. Boer. decis. 67. n. 1. Vivius in cõmun. opin. verb. *Donatio, ubicunq; incipit à promissione*, ubi ait hoc DD. cõmuniter tenere, & latiùs cæteris Rosenth. d. cõcl. 29. n. 5. & 6. & in notis litt. E. & F. quibus ego addo Bartol. in l. Iulianus, §. qui fundũ, n. 5. & 6. D. de verb. oblig. Mangrellũ in addition. ad eundẽ Bart. in l. Attilius, D. de donat. Alex. cons. 47. n. 8. vol. 3. Camil. Borr. in addition. ad Bellug. in specul. Princip. fol. 28. litt. P. in novis, Marcab. cõs. 55. n. 176. usq; ad 187. Ias. in l. ex hoc iure, n. 68. D. de iust. & iur. Seraphin. Olivar. decis. 534. n. 3. vol. 1. Cabedũ decis. Lusit. 119. n. 12. & 13. p. 2. Capici. decis. 197. n. 8. Rhenat. Choppin. de doman. Frãc. lib. 2. tit. 14. n. 6. ubi loquitur in donatione facta propter merita antecessorũ, D. Franc. Alfaro in tract. de offi. fisc. glos. 34. n. 108. & 109. special. 1. fol. 303. Card. Tusch. to. 3. cõcl. 366. n. 5. fol. 292

& novissimum Guzmanium, plures alios referentem, d.q.25.ex num. 37. qui omnes eâ ratione nituntur, † quòd cùm Princeps de iustitia teneatur ad remunerationem servitiorum, ut latè dixi hoc lib. cap. 1. & 2. eius interest suum feudum, Commendam, vel aliam quamlibet rem, ob hanc causam donatã, evictam nõ fuisse, ut sit liberatus ab obligatione antidorali, per tex. in l. idemque 7. §. fin. D. mandat. Et quia † donatio remuneratoria, est magis similis dationi insolutum, quàm donationi, undè non mirum si debeatur evictio, iuxta notata in l. eleganter, D. de pignor. action. & in l. libera, C. de sent. & interlocut. cum alijs, quæ novissimè adducit Guzman d. tract. de evict. d.q.25.num.41.& q.28. per totam, & Callistus Remirez de lege Regia, §. 30. num. 26. & 27. ubi latè agit de donatione remuneratoria, & eius privilegijs, & Nos infrà cap. 27. ex n. 58.

59

60

Neque obstat doctrina Pineli, & aliorum, qui ex servitijs vassallorum talem obligationem induci negant, ut pro ea ad remunerationem in iudicio agi possit. Nam Princeps hoc expectare † non debet, cùm pro eo, quo eminet dignitatis fastigio, debeat benè de se merentium petitiones prævenire, l. cùm multa, in fine, C. de bon. quæ lib. ibi: *Oportet imperialẽ liberalitatẽ culmẽ habere præcipuũ.* Et naturalẽ legẽ magis quã iudicis præceptũ revereri, quæ talẽ † compensationem desiderat, l. sed si lege, §. consuluit, D. de pet. hæred. ibi: *Quævis ad remunerandum sibi aliquem naturaliter obligaverunt.* Eleganter Alex. lib. 5. dier. Gen. cap. 1. ubi postquam plura de hac antidorali obligatione disseruit, ita concludit: *Siquidẽ ad promerendum nulla efficacior vis, quàm officium manet. Atque ita hoc perspicuum est, fixum homini ingenitumque fuisse, ut sicut se à vi, & iniuria tutari, & illatam contumeliam ulcisci, ac talionem reddere, iubente natura, impellimur: ita collatum nobis officium alio officio pensare, & conferre cogamur.*

61

62

Vndè adversus Pinelũ, & eius sequaces, verior † est traditio, remuneratione vocari, quæ fit propter merita, etiam non inducentia civilem actionem, ut ex concordi Rotæ decisione testatur Cæsar de Grassis decis. 2. de donat. num. 18. fol. 226. ibi: *An autem merita debeât esse talia, quæ actionem producant? fuit dictũ, quod communis est, quòd non, licèt Arias Pinelus copiosè post multos ab eo relatos, defendit contrariam opinionem.* Et idẽ tenet Cardin. Mantica de tacit. & ambig. convent. lib. 13. tit. 15. num. 16. & lib. 21. tit. 4. num. 7. Stephan. Gratian. tom. 2. discept. forens. cap. 386. num. 13. fol. 635. & Guzman. d. cap. 25. ubi inquit, † quòd licèt in alijs donationibus Rex voluntariè soleat suscipere defensionem, ubi tamen donatio facta est propter benemerita, ad id præcisè tenetur, quia nõ est simplex donatio, sed genus quoddã permutationis, ut in d. §. consuluit. Et ita refert iudicatũ in Curia, Rebuff. 2. tom. ad leges Gall. art. 2. gloss. ult. tit. ut benef. ante vacation. Bursat. cons. 31. n. 5. lib. 1. Decian. in tract. de donat. remunerat. num. 139. Roland. cons. 13. n. 21. lib. 3. Grãm. decis. 156. num. 8. Mieres de maiorat. 4. part. q. 1. limitat. 3. num. 12. & Rhenat. Choppin. d. tract. de dem. Franc. tit. 14. num. 6. ubi inquit, in Parisiensi Senatu decisum fuisse: *Quòd dominus Rex garentiret quandam terram, quam eius prædecessores cuidam nobili dederant ex bona causa, scilicet grati servitij, & in se litem huiusmodi susciperet.* Et est videndus Stephan. Gratianus lib. 4. discept. forens. cap. 657. num. 53. ubi quòd donatio ex causa meritorum æquiparatur dationi insolutum, & in ea debetur evictio, sive incipiat à promissione, sive à traditione, & Cabedus, omninò videndus, d. decis. 36. n. 6. & seqq. ubi benè distinguit, qualiter opinio Pinel. accipienda sit, & decis. 80. n. 7. & seqq. ubi quòd Rex tenetur contractus à se gestos indemnes servare, nõ solùm per se, sed etiã per officiales suos, & possunt partes Regium procuratorẽ in ius vocare, & Terminus in tract. de cautel. cautela 53. n. 4. fol. 168. ubi quòd licèt regulariter evictio non habeat locum in donationibus, fallit tamen in remuneratoria.

63

64

Sed in hoc advertẽdũ est, quòd, ut in nostris Cõmendis, evictioni locũ esse concedamus, ex suprà relatis, † nõ tamen facilè, neq; passim id practicandũ erit, sed eo tantũ in casu, quo ex facto ipsius Principis evictio cõtingeret, puta quia mihi dedit Cõmẽdã, quam alius iustis titulis possidebat, vel quæ extincta fuerit, vel extingui iussa, aut in Regiã Coronã incorporari, aut in alijs casibus similibus, de quibus benè agit Afflict. in c. 1. de invest. de re aliena facta, Vvesemb. cons. 64. n. 10. p. 2. Rosenth. d. cap. 8. concl. 29. & cap. 4. concl. 10. & cap. 6. q. 8. & 18. & Nos tetigimus in cap. præcedẽti, exẽplũ apponentes in specie tex. in cap. inter cætera 17. de præb. ubi gloss. verb. *Assignavit*, huius rei rationem assignat, † quòd beneficio nos oporteat iuvari, nõ decipi, l. in cõmodato, §. sicut, in fine, D. de cõmod. c. unico, eod. tit.

65

66

Et tunc quidem † fisci partes erunt, Commendam, quam dedit, darivè iussit, per suum procuratorẽ Fiscalem defendere, vel si succubuerit, aliam Cõmendã æquivalentẽ, ubi primùm poterit eidem benemerenti concedere, ut in simili inquit tex. in d. cap. inter cætera, cap. præsẽtiũ 7. q. 1. cap. veniẽs, de filijs presb. & alia iura, quæ refert d. gloss. verb. *Assignavit*, & in ipsis terminis feudorũ tex. & ibi glos.

67

verb.

verb. *In feudũ dandos*, si vasall. de feud. ab aliquo interp. ubi omnes DD. præcipuè Afflict. in princip. & num. 7. & alij plures, quos refert, & sequitur Rosenthal. d. conclus. 29. litt. K.

68 Non tamẽ † tenebitur ad duplum, quod quandoque iure communi præstari debet, neque ad alia damna, vel interesse lucri cessantis, aut damni emergentis, quamvis huius interesse, & meliorationum considerationem, in feudis haberi solere, docet Rosenthal. dict. conclus. 29. num. 11. & in addition. litt. L. quoniam in Cõmendis non militat ita præcisa obligatio securitatis præstandæ ex parte concedentis, ut in feudis. Et quia † non solùm in his causis, verùm & in alijs, quæ ex contractibus onerosis, & ultrò, citròque obligatorijs proficiscuntur, iam illud praxi ubique terrarũ receptum est, ut fiscus evictionis nomine solum rei evictæ, pretium, vel refectionem præstare debeat, l. si procurator, D. de iure fisci, gloss. in l. si dictum, D. de evict. Parif. conf. 101. n. 14. lib. 1. Pereg. de iure fisci, lib. 6. tit. 4. n. 36. & 37. Cabed. d. decis. Lusit. 36. n. 1. p. 2. Caballin. de evict. §. 5. num. 88. & Guzman in eod. tract. d. cap. 25. num. 32. & 33.

69

70 Atverò in casu quæstionis, quam in hoc capite proposuimus, † nimirum ubi quis Commendam sibi datam accepit, & sine litigio possedit, vel etiam quantitatem certam, & præfinitam, sibi in aliqua, vel aliquibus Commendis consignari iussam, nullo modo ex superveniẽte talis Commendæ, vel quantitatis diminutione, aut etiam totali absumtione, ius aliquod refectionis, vel evictionis nomine adversus fiscum posse intendere arbitror, si id sine Regis facto, aut culpa contigerit. Nam eiusmodi damna, & interitus, Commendatarij periculo sunt, † utpotè quasi domini, & possessoris talis Commendæ, l. quæ fortuitis, l. pignus, C. de pignor. act. cum alijs, quæ latè congerit Decius in l. contractus, de reg. iur. & Medices de fortuit. casib. 2. part. q. 10. ubi n. 143. agit in specie de feudatarijs.

71

72 Et in materia beneficiorum † constans regula est, quòd qui virtute expectativæ sibi cõcessæ, illud semel impetravit, & acceptavit, ampliùs variare, vel quidquam aliud petere, etiam ob futuros, & imminentes casus non potest, quia consumit (ut dicitur) gratiam suam, etiã si malè acceptet, ut pluribus relatis probat D. Valenç. conf. 83. num. 78. & seq. & Cochier de primarijs precibus, pag. 71. & seqq. ubi tractat, † quid sit, & operetur acceptatio in expectativis, & Hierony. Gonçal. ad reg. Cancell. 8. gloss. 34. n. 89. Et si contrarium admitteremus, nunquam fiscus his litibus vacaret, neque eis exsolvẽdis sufficeret. Quæ † vel sola ratio efficere debet, ut eis via non aperiatur, arg. eorum quæ in simili tradit Covarr. in cap. cũ in officijs, n. 9. de testam. DD. in l. properandum, C. de iudicijs, & in cap. finem litibus, de dolo, & contumacia, Surd. conf. 271. n. 15. & Gratian. tom. 4. disceptat. cap. 762. n. 12. Prout † neque usquam aperiri vidi, nec tales petitiones in Regijs Indiarum Cancellarijs, vel Supremo earum Senatu permitti.

73

74

75

76 Vndè huic observantiæ stare debemus, † & ab antiqua practica nõ recedere, l. minimè, D. de legibus, cap. dilectus, de consuet. Bald. in l. illud, per tex. ibi, de excusat. tutor. Restaur. Castald. de Imperat. q. 24. n. 2. l. si quando, C. de iniurijs, ibi: *Mos iudiciorum, qui hactenus obtinuit, servetur intactus*, cap. sicut, de re iud. l. semper in stipulationibus, D. de reg. iur. l. si pacto, quo pœnam, C. de pact. cap. ex litteris, de constit. Osascus decis. 22. n. 6. & 7. Afflict. decis. 79. n. 5. Vbi inquit, † quòd longævus usus causarum potest allegare pro iure, sive tendat ad litem ordinandam, sive decidendã, Cassan. conf. 68. n. 57. Ant. Thesaur. decis. 2. n. 9. & Cochier in tract. de primarijs precibus, sect. 4. pag. 63. & latissimè de nostris Commendis agens D. Valenç. cõs. 83. n. 115. & seqq. & Velascus in axiom. iur. litt. Y. n. 127.

77

78 SED verò quamvis hæc de rigore iuris ita se habeant, non tamen impediunt, † quin Princeps æquitate, & benignitate solitâ utens, eiusmodi benemeritis, quos ob prædictas causas in egestatẽ deductos agnoverit, & præmijs, quæ meruerant destitutos, alia beneficia, prout viderit expedire, vel novas Cõmendas, aut pensiones largiatur, ut tetigi suprà cap. 7. n. 56. Decet quippè † eum in beneficijs suis crescere, iuxta tex. in cap. 1. de donat. cum alijs, quæ adduxi sup. hoc lib. cap. 2. n. 68. Et illud Cassiodori lib. 1. var. epist. 12. quod hùc maximè spectare videtur: *Nec tamẽ benignitas nostra una remuneratione cõtenta, honores geminat, augmẽta procurat, & eo studio dona reparat, quasi debeat omne quod præstat*, & lib. 2. epist. 2. *Amamus nostra beneficia geminare, nec semel præstat largitas collata fastidiũ, magisq; nos provocant ad frequens præmiũ, qui initia nostræ gratiæ suscipere meruerũt. Novis enim iudicium impenditur, favor autem semel placitis exhibetur.* Cui adridet illud Martialis lib. 9. epig. 71. *Nam stare, aut crescere debẽt munera.* Plinij Iunior. epist. 4. lib. 1. *Beneficia subvertas antiquiora, nisi illa posterioribus cumules.* Et Senecæ lib. 2. de benef. cap. 11. *Parũ est dedisse, fovenda sunt beneficia, &c.* Et iterũ lib. 4. *Cui initio ratio non fuisset præstãdi beneficij, aliquid ei præstamus ob id, quia præstitimus*; & tradit alia eruditiss. noster P. Ioann. Pineda de reb. Salom. pag. 362. ubi quòd beneficia pristina sunt occasio conferẽdi alia nova.

79

SVMMARIVM CAPITIS VNDECIMI.

1 COmmendarum conferendarum brevis, & ordinaria forma.
2 Clausulæ multiplicatæ, aut insolitæ lites generant.
3 Lex successionis Commẽdarum satis explicat earum onera, formam, & naturam.
4 Commenda simpliciter concessa, omnes eius qualitates activè, & passivè expressæ videntur.
5 Mos regionis, seu provinciæ attendendus est, & iuxta eum Commendæ in dubio dari censentur.
6 Commendam concedens semper creditur se conformare cũ legibus, quæ de eis disponũt, & maximè cũ statutarijs, ac municipalibus.
7 Commendarum ordinariam formã, & naturam Rex, & eius Vicarij benè possunt alterare, tempore quo eas concedunt.
8 Traditioni rei suæ quilibet pacta, & conditiones, quas velit, adijcere potest.
9 Provisio hominis specialis, cessare facit generalem legis.
10 Verborum, aut conditionum expressio, iuxta voluntatem agentium, vincit naturã rerũ.
11 Investituræ, aut contractus tenor derogat omni rerum naturæ, ac conditioni.
Cap. si cui, de extraord. cap. Conrad. cap. 1. de duob. fratrib. cap. 1. §. prætereà, quid sit investit. expenduntur, & illustrãtur, ibidẽ.
12 Feudorũ maxima, & prima, ac potior lex est, ut investituræ tenor attendatur.
13 Prorex an posit dare Commendam in titulum maioratus, vel ad plures vitas, quàm lex successionis concedit?
14 Motechumis Mexicanis, & Ingis Peruanis datæ sunt Commendæ per viam, & titulum maioratus.
15 Proregum mandatum limitatur ex forma à lege in aliquo actu eisdem præscripta.
16 Clausula cum libera limitatur in permissis, & circa permissa, & non extenditur ad ardua, aut specialiter probibita.
17 Commendas in titulum maioratus concessas, aliquando Rex confirmavit, & quare?
18 Præmium meritis respondere debet.
19 Servitij perpetuitas, beneficium, vel præmium etiam perpetuum desiderat.
20 Proregum facta aliquandò sustinentur, quasi mandata.
L. iam tamen, §. in hac, D. rem rat. hab. expenditur, & illustratur, ibidem.
21 Mandati forma exequenda est iuxta finem, & intentum mandantis.
22 Revocanda non sunt ea, quæ iterum faciẽda sunt.
L. ult. § fin. D. quod met. caus. expenditur, & illustratur, ibidem.
23 Commendis, quas confert, an posit Prorex apponere conditiones, vel gravamina nova, ultra consuetas, & cauta in legibus Indiarum?
24 Gravare quis non potest eum, quem non honorat.
25 L. fin. tit. 27. part. 2. expenditur.
26 Commendarum in concessione quatenus Prorex dicatur gratiam facere.
27 Beneficia Ecclesiastica, qua ratione gratiosæ concessiones dicantur?
28 Commenda, quæ datur in remunerationem servitiorum, an sit gratia, vel contractus?
29 L. Titius puerum, D. de obseq. à libert. præstand. expenditur, & sched. ann. 1619.
30 Episcopus beneficium conferens, potest illi pensionem apponere ex iusta causa.
31 Eligere aliquem de pluribus iussus, an, & quomodò possit eum aliquo onere, vel pẽsione gravare?
32 Commendæ in collatione, quæ onera, vel pensiones apponi soleant? & quòd debent esse in favorem aliorum benemeritorum.
33 Conditiones, quæ collationi Commendarum adijciuntur, illas informant, & tertijs, pro quibus adiectæ sunt, ius quærunt, etiam ignorantibus, & absentibus.
L. quoties, C. de donat. quæ sub modo expenditur, & illustratur, ibidem.
34 Conditiones potestativæ, casuales, & mixtæ adijci possunt collationi Commendarum.
35 Conditione pendente, nullum ius in Commenda habet Commendatarius, sed spem tantùm.
36 Conditio debet impleri, ut quis emolumentum sub ea sibi datum consequi possit.
37 Gratia facta duobus, uni conditionaliter, & alteri purè, quis præferatur.
Cap. si pro te, de rescript. in 6. expenditur, ibidem.
38 Conditione pendente, si decedat is, cui Cõmenda sub ea concessa fuit, an hæres eius illam petere posit?
39 Conditionis potestativæ implementum, quod defunctus distulit, vel sprevit, ad hæredes eius non transit, secùs si per eum non stetit.
40 Conditio casualis si impleatur post mortem personæ, cui adiecta fuit, hæredes eius datum, vel relictum sub ea petere possunt.
41 Conditionali ex contractu, vel stipulatione spem ad hæredes transmittimus.

Ha-

42 *Hæredibus semper prospicere videmur.* *L.si pactum 9 D.de probat. expenditur, & illustratur, ibid.*
43 *Conditio Commendæ adiecta, si impleatur post decessum Proregis, qui eam concessit, an successor eius concessioni stare teneatur?*
44 *Conditionalis actus nihil ponit in esse, quousque conditio purificetur, & tunc retrotrahitur, & ab initio purus esse censetur.* *L.ult.§.1. D. de vulgar. subst. l. si pupillus 16.D.de condit. inst. & similes expendũtur, & illustrantur, ibidem.*
45 *Puri, & purificati idem est iudicium.*
46 *Contractus tempus, & non impletæ conditionis in casualibus inspicitur, & an, & quatenus idem procedat in alijs dispositionibus?* *L.filiusfamilias, D.de verb.l.quæ legata, D. de reg.iur. & aliæ similes explicantur, & exornantur, ibid.*
47 *Gabella contractus conditionalis solvitur inspecto tempore quo celebratur, non quo conditio impletur.*
48 *Contrahi ibi videtur, ubi contractus celebratur, non ubi conditio verificatur.*
49 *Argumentum de tempore ad locum validum est in iure.*
50 *Feuda habent tempus præfixum ad petendam investituram.*
51 *Investituræ petendæ tempus non currit ei, qui Commendam habet, conditione casuali, vel mixta suspensam.*
52 *Impedito agere non currit tempus.*
53 *Conditionis potestativæ suspensio, nõ excusat eum, per quem stetit, quominus illam opportuno tempore impleret.*
54 *Commendatarij factum, sive negligentia in non implẽda conditione potestativa, sibi tempore concessionis adiecta, an præiudicet eius successoribus à lege vocatis?*
55 *Pater in non acquirendo potest filijs præiudicare.*
56 *Commendis semel purè concessis, non licet ex postfacto adijcere conditiones, vel gravamina.*
57 *Donationem perfectã, & pleno iure quæsitam, etiam Princeps ex postfacto regulariter modificare non potest.*
58 *Eligendi facultatem habens, electione semel facta, variare non potest.*
59 *Variatio in Principibus illaudabilis est, & nunquam permissa in damnum alterius.*
60 *Pensionem imponere, aut prorogare non potest Prorex super Commenda anteà purè, & absque hoc onere collata, & decisio Supremi Senatus Indiarum circa hunc articulum.*
61 *Reservatio si fiat à Prorege tempore concessionis Commendæ, potest ex postfacto circa reservata disponere.*
62 *Declarans nihil novi inducit, sed quod erat detegit.*
63 *Commenda si plures tributarios habere comperiatur, quàm tempore concessionis expressi sunt, an possit Gubernator de illis disponere?*
64 *Numerus iugerum, aut vassallorum, ubi non ad limitandam, sed ad designandam insulam, vel oppidum concessum exprimitur, non officit quòd plures reperiantur, si constat, quòd donans totum id concedere voluit.*
65 *L.qui fundum, §.qui agrum, D.de contrah. emt. & aliæ similes expenduntur.*
66 *Demonstratio una ubi satis clara est ad denotandum, sive concedendum id quod conceditur, non officit quòd in alijs erretur.*
67 *Ius universale ubi venditur, totum id, quod est in universitate illa, venditũ censetur.*
68 *Commendæ concessio facta de Indis, quos aliquis fato functus possidebat, nõ aliter valebit, nisi novus Commendatarius probet, illum possedisse.*
69 *Successor an, & quomodo probare, & iustificare debeat titulum sui antecessoris?*

CAPUT XI.

An, & quæ conditiones, vel gravamina concessioni Commedarum adijci possint? & quid si eis non impletis concedentem, & accipientem mori contingat? & de alijs quæstionibus hùc spectantibus.

UBI autem electâ personâ, cui Commenda præstanda sit, ad eius concessionem, vel collationem Proreges, aut Gubernatores deveniunt, qui commẽdandi facultatem habent, nihil † aliud regulariter cauere, & adijcere solent, quàm se eam Commendam Titio, iuxta legem successionis, cum ordinarijs oneribus, cõcedere. Quod quidem sufficit, ut omnia paucis verbis comprehendant, quæ ad talem collationem desiderãtur, & ut lites evitentur, † quæ aliàs ex multiplicatione verborum, & clausularũ insolitarũ oriri solẽt, prout in hæredũ institutione cõsuluit I.C. in l.1.§.qui neq; legaturus, D.de hær. inst. & in nostris maioratibus HispaniæM. lin. de

1

2

de primog.lib.2.c.17.in princ. & Simancas in eod.tract.lib.1.cap.26. Nàm † lex succesionis prædicta onera explicat, & qualiter, & in quibus personis, & hæredibus per duas vitas Commenda duratura sit, ut infra latiùs explicabimus, & benè advertit Ioan.Matienz. in l. 6.tit.10.lib.5.recop.gloss.2.num.22.

Et † eo ipso quòd contrarium non exprimitur, per solam Commendæ concesionem, omnes consuetæ leges Commẽdarum insertæ videntur, l.asse toto, D.de acquir.hæred. & etiã duarum vitarum gaudium, & in Nova-Hispania plurium, per viam dissimulationis, † iuxta provinciæ morem, concessum intelligitur, arg. tex.in l.si servus plurium 35. §.fin. de legatis 1.ibi: *Ante omnia ipsius patrisfamilias consuetudo, deinde regionis, in qua versatus est, exquirenda est*, l.vel universorum, D. de pig. act.l.cùm de lanionis, §.asinã, D.de fund.instr. l.librorum, §.quòd tamen Cassius, D. de leg. 3.l.4.tit.33.par.3.cum pluribus adductis per Ias.in l.certi cõdictio, §.si nũmos, n.6.& Purpurat.n.7.si cert.pet.Felin.in cap.cùm M.n.6. de constit. Idem Felin.in cap.quia verisimile, de præsumt. Roman.sing.206. Iul. Clar. in §. testamentũ, q.76. Simon de Prætis de interp. ult.lib.1.solut.5.& 9.& Menoch.de præsumt. lib.1.præs.28.

Maximè stante lege peculiari, & municipali, quæ hoc ita disponat, & ordinet, † cum qua non est dubiũ, quòd quilibet disponens se cõformare velle videatur, iuxta doctrinam Bart. per tex.ibi in l.hæredes mei, §.cùm ita, D. ad Trebel. l.conficiuntur, D.de iure codicill. & tex.singularem in l.ex facto, vers. *Ita Princeps imitatus est ius*, D.de vulg.subst. Nec unquam iuris, aut consuetudinis ordinẽ pervertere velle censendus est, ut ibidem notarunt Bald.& alij, idem Bald.in l.si quãdo, n.2. C.de inoffic. testam. Ias.in l.causas, col.fin. C. de transact. Hippol.de Marsil. in praxi crim. §.constante, n.25.Menoch.ubi sup.lib.4.præs.21.n.35.& præsumt.63.n.3.& præsumt.202.à n.1.Farin. decis.508.n.4.& latissimè Vincent. Fusarius in tract.de subst.q.311.n.42.& seqq.& q.225. n.9.& seqq.& alibi passim, ubi hoc ampliant, ut fortiùs cũ dispositione legis, vel statuti municipalis, quàm cum dispositione iuris cõmunis, quis se conformare voluisse existimetur.

Quod tamen non impedit, † quin Rex ipse, aut etiam Proreges, vel Gubernatores, qui eius nomine Commendas concedunt, possint, si velint, illarum gaudiũ ad unam vitam dumtaxat restringere, ut aliquando fieri solet, & ubi id expresserint, servandum est. Nam cùm ad eos pertineat merita petentium perpendere, & iuxta servitiorum, ac personarum qualitatem ea remunerari, possunt tempore concesionis Cõmendæ, quæ † traditionis vicem habet, eiusmodi limitationes, & modificationes apponere, l.in traditionibus 49. & l. si intra 42.D.de pact.l.legem, C.eod. l.rebus, D. de rerum permut.iunctis alijs, quæ ultra DD. in eisdem iuribus signanter notavit Fanus de pignor.4.part.num.33.& 34. Ioann.Robert. lib.3.sent.cap.24.& in terminis similibus loquens, & plura congerens Cald. Pereir. de renovat.emph.quæst.11.n.19. Cardos.in prax. iud.& advocat. verb. *Contractus*, n.12. Tuschus litt.C.conclus.980.& Rota Romana, apud Farin.decis.415.num. 4. tom.1. part. 1. Vbi id ampliant, etiam si aliquid ultra, vel præter ordinariam naturam contractus, vel actus, qui celebratur, adiectum, vel conventum fuerit, quia † specialis hæc cautio, vel provisio facit cessare generalem, & alioqui consuetam, l.fin.C.de pact.convent.l.& habet, §.cùm quis, & ibi gloss.D.de precar.cum alijs traditis à Surd.cons.476.num.6. & latiùs à Nobis notatis suprà hoc lib. cap. 8. num. 4. & sequentib.

Et hoc est, quod dicimus, † quòd proprietas verborum, aut conditionum, iuxta voluntatem agentium, vincit naturam rerum, ut in cap. si cui, vers. *Tenorem investituræ sequendum*, tit. de extraord. cap. Conrad. cap.1. de duobus fratr. vers. *Propter tenorem investituræ*, quam ibi dicit egregiam Bald. ad hoc † quòd tenor contractus, & investituræ derogat omni rerum naturæ, & conditioni: & rursus idem Bald. in l.quoties, col. 1. C. de suis, & legit. hæred.& in cons. 330. lib. 3. Paul. Castrens. cons.176.in princip.lib.1. Alexand. cons. 52. col.4.volum.4.Roman.cons.33. circa finem, cum pluribus alijs in idem adductis per Tiraquel.in l.si unquam, verb. *Libertis*, num.9. C. de revocand.donat.ubi dicit, se addere in cõfirmationem prædictorum, textum ab alijs nõ allegatũ, in cap.1.§.prætereà, ubi notat Bald. tit.quid sit investitura, & singularem doctrinã Martini Laudensis in cap. 1. col. 1. qui feud. dar.possunt, qui tradit, † hanc esse maximã in feudis, ut primùm investituræ tenor attendatur, quia derogat iuri feudali, & post Tiraquel. innumera alia ad idem probandum congerit Rosenthal.in tractat. de feud. cap.1. conclus. 12.litt.A. & seqq. ubi quòd tenor, & ratio investituræ est prima, & posterior lex in materia feudorum.

MAIOREM quidem difficultatem res habere videbitur, si quæramus, † an Prorex, vel Gubernator tempus duarum vitarum, vel aliàs à lege præfixũ, in sua cõcesione extendere possit, & per plures vitas prorogare? vel Commendam in perpetuum concedere, aut in titulum maioratus, ut factum esse scimus ab

in-

insigni illo Duce Ferdinando Cortesio in quibusdam Commendis, † quas concessit cuidam Dominæ Elisabethæ, quæ Motezumæ Mexicani Regis filia esse perhibebatur. Et à D. Marchione de Cañete, Peruano Prorege (dicto *el Viejo*) qui Cōmēdam Vallis *de Yucai*, & alia bona, & oppida D. Didaco Sayretopa Inga assignavit, qui similiter ex Peruanorum Incarum Regum sanguine superstes fuisse dicebatur, ex quo per lineam maternam hodie Marchiones de Oropesa originem trahunt. Nam † cùm mandatū, quod Proreges habent ad commēdandum, limitatum sit ad formam à lege præscriptam, & eius fines, & terminos diligenter servare debeant, ut latè dixi suprà hoc libro, cap. 6. num. 18. & seqq. non videtur, quòd illud extēdere potuerint ad inducendā perpetuitatem, quamvis in dicto mandato esset clausula, *cum libera*; † quæ solùm potest operari in permissis, & circa permissa, non verò extendi ad ardua, & specialiter prohibita, l. quam Tuberonis, iunctâ gloss. verb. *Aliæ*, D. de pecul. l. si hominem, D. mand. Bartol. in l. procurator, cui libera, num. 2. D. de procur. & in l. filiusfamilias, num. 9. D. de donat. Alber. in l. 1. num. 12. D. de offic. Procur. Cæs. ubi Iason num. 12. qui dicit communē, & Covarr. lib. 1. var. resol. cap. 6. num. 2. & latè Schrader. in tract. de feud. 7. part. sect. 18. num. 133.

Et quidem de iuris rigore ita diffiniendum videtur, quamvis † in prædictis casibus Princeps ob meritorum gravitatem, & exuberantiam, Proregum concessioni in perpetuum factæ, acquieverit, & ratam, ac firmam esse voluerit, ut † sic præmium meritis responderet, iuxta tex. & glos. in cap. dicat aliquis 23. quæst. 5. ubi Turrecrem. & in cap. ius militare, distinct. 1. & ea quæ tradit Ioan. Andr. in Rub. de reb. Eccles. & Greg. Lopez, nominatim in quæstione nostra loquens, per tex. ibi in l. 4. tit. 2. part. 2. & in l. fin. eod. tit. Et † perpetuitas servitij, perpetuo etiam beneficio compēsaretur, argum. tex. singularis in l. si verò non remunerandi, §. inde Papinianus, ad finem, D. mandat. ibi: *Quòd si donationem patronus in libertum contulit, videri & posteà libertum patrono donasse.* Vbi hoc notant Bart. Bald. & Salicet. Et pro eisdem facit tex. in l. cùm is 32. §. si in ea, D. de condict. indebiti, ibi: *Relinquitur pietatis causa, ex qua solutum repeti nō potest*, melior tex. in cap. 1. §. fin. de his qui feud. dar. possunt, l. etiam is, §. 1. D. de manum. vind. l. si pater, D. de donat. per quæ iura pulcerrimè in Principe remunerante, ita docet Alexan. in l. 3. in princ. vers. *Tertiò limita*, D. quod quisq; iuris, quē sequitur Deci. cōs. 498. & plura adducens Greg. Lopez per tex. ibi, in l. 6. titulo 27. partit. 2. & D. Valençuela cons. 82. per totum, & Nos infrà cap. 30.

Et quia † factum à Prorege, & si citra mādatum fuerit, sustineri tamen debuit, quasi mādatum fuisset, iuxta formalia verba Consulti in l. iam tamen, §. in hac stipulatione, ad finē, D. rem rat. hab. ibi: *Quasi iuxta formam mādati, & si non mandatum fuerit.* Cùm † forma mādati sequenda sit, iuxta finem, & intentum mādantis, & utilitatem rei mandatæ per tex. in l. si hominem, & in l. fin. D. mādat. l. si quis mihi bona, §. sed & si mandavit, D. de acq. hæred. ubi Bald. Aretin. & Alex. idē Bald. in rub. de procur. cum pluribus in idem adductis per Ias. cons. 202. col. penult. lib. 2. & in l. si impuberē, ubi etiam Alex. C. de iur. liber. & latissimè Tiraquel. in l. si unquam, verbo *Libertis*, n. 48. C. de revocand. donat.

Maximè † cùm nec soleant, nec debeant Principes ea, quæ utiliter, & iustè facta sunt, ex defectu solemnitatis revocare, quando posteà id idem ipsi facere deberent, arg. tex. in l. fin. §. fin. D. quod met. caus. & eorum, quæ in similibus casibus notant DD. quos adduxi suprà cap. 7. n. 80. & ultra Bald. in cap. tuæ, ut lite nō contestata, & in cap. cōquerente, de rest. spol. Ias. in l. nec quicquā, n. 8. D. de offic. Procon. Hippol. de Marsi. in l. patre, n. 58. D. de quæstion. Imol. Paul. Alex. & alij, in l. si finita, in princip. D. de dam. infect. Paris de Puteo in tract. de synd. verb. *Executio*, Mexia ad legem Tolet. 1. par. fund. 9. n. 2. & seqq. Ioan. Gutier. de iuram. confirm. 3. p. cap. fin. Roland. à Valle cons. 5. n. 6. vol. 2. Gama decis. 237. & Aviles in cap. Prætor. cap. 11. verbo *Sentenciados*.

An autem † possit Prorex, vel Gubernator in Commenda, quam concedit, novas alias cōditiones, vel gravamina imponere? Ex eo dubitari potest, quòd cùm non sit Commendarū dominus, sed fidelis, & providus dispensator, atque adeò teneatur ex necessitate eas inter benemeritos ex voluntate, & præcepto Regis distribuere, iuxta ea, quæ latè diximus supr. cap. 7. Non videtur ei permittendū, † ut quos nō honorat, gravare possit, arg. tex. in l. ab eo, C. de fideicommiss. l. si adrogator, in fin. D. de adopt. l. unum ex familia, §. si de Falcidia, & §. sed si fundum, D. de leg. 2. ibi: *Quid est enim, quod de suo videatur elargiri, qui quod restituit, omninò reddere debuit?* cum multis alijs, quæ post Tiraq. de privil. piæ causæ, privileg. 37. & alios, quos refert, congerit Velascus in axiom. iur. litt. G. num. 33.

Sed adhuc contrarium probandum est, & quotidiè practicari videmus. Tum ex ratione, quam suprà num. 7. tetigimus, nimirum, quòd ad eum pertineat merita perpendere, & remunerari, ut † in d. l. finali, tit. 27. part. 2. ibi: *Debe entonces el cabdillo aver consejo, i al-*

alvedriar sobre aquello, catando qual es aquel home que le demanda el galardon, i el hecho que hizo, i el lugar, i el tiēpo en que lo huvo de hazer, i segū aquello le debe galardonar, &c. Tum etiā, † quia huius arbitrij ratione, & ex eo, quòd talem benemeritum, cui Commendam confert, inter plures alios eligit, quibus forsitan æquè iustè illam conferre potuisset, dicitur ei gratiam facere, & liberalitatem in eum exercere. Vndè non sumus in casu d. l. ab eo, & d. §. si de Falcidia, sed in simili beneficiorum Ecclesiasticorum, † quæ, ob eandem rationem, gratiosæ concessionis nomen merentur, ut docet gloss. fin. in cap. relatum, de præb. & in cap. quamvis el 1. verb. *Impensæ*, eod. tit. lib. 6. & in cap. cùm venerabilis, de præb. cap. consultationibus, de donation. ubi communiter Scribentes, cum alijs traditis à Gutierr. lib. 3. pract. q. 55. num. 42. & Molina de primog. lib. 2. cap. 4. num. 13. & 14. & in nostris terminis D. Franc. de Alfaro de offic. Fiscal. gloss. 6. & 7. Vbi disputat, † utrum sit gratia, vel contractus, quando in titulo dicitur, quòd Commenda datur ob remunerationem servitiorum: quibus Ego adijcio † optimum tex. in l. Titius puerum, D. de obsequijs à libert. patr. præst. ibi: *Etenim ille etiam si non gratuitum, beneficiū tamen præstitit*, & verba expressa epistolæ Regiæ ann. 1619. cuius memini supr. hoc lib. cap. 2. num. 44. quæ donationem, sive concessionem Commendarum, gratuitam esse dicit, quamvis remuneratoriam, & inde infert: *No se haze agravio à nadie, dandole la Encomienda con esta carga, &c.* Et Rosenthal. in tract. de feud. cap. 6. q. 74. num. 4. ubi pluribus probat, quòd in feudis, quāvis sit synallagma, beneficium tamen præponderat.

Ex quo fluit, † quòd Episcopus potest ex iusta causa beneficium, quod confert, aliquâ pensione gravare, licèt alias, ex Cōcilio Lateranensi, beneficia sine diminutione dari iubeātur, ut recolitur in cap. si quis præbendas 1. q. 3. & in cap. 1. §. fin. vers. *Cùm in Lateranensi*, ut Ecclesiast. benef. cap. maioribus, de præb. quibus convenit l. 5. tit. 6. part. 1. ubi Greg. & notat Felinus, Caccialupus, Paulus, Romanus, Gigas, Rebuff. Navarrus, & plurimi alij, quos refert Gonçalez ad reg. 8. Cancell. glos. 1. §. 5. à num. 27. & Nicolaus Garcia, omninò videndus, de benef. 1. part. cap. 5. ex num. 295. & ita temperandum est, quod tradit Molina de primog. lib. 2. cap. 4. num. 21. & Padilla in d. §. si de Falcidia, num. 23.

Et similiter idem admittimus † in quocunque alio, qui eligit aliquem de pluribus, quos testator, vel alius suæ electioni cōmisit. Nam potest illum, quem elegerit, gravare, si non in favorem extranei, saltem in favorem alicuius, vel aliquorum ex ijs, quos eligere potuit, ut optimè resolvit Bereng. Fernand. in tit. de filijs natis ex matrim. ad Morganat. contract. cap. 9. n. 4. vers. *Secunda difficultas*, & eo non relato Sarmient. in d. §. si de Falcidia, num. 11. & 12. ubi etiam Segura, & Peralta, Molina d. cap. 4. & 10. cum seqq. alter Molina disp. 592. cum seqq. Quesada divers. quæst. iur. cap. 6. n. 13. & 15. Caldas Pereira de nominat. emph. 3. part. cap. 16. n. 5. fol. 171. & cap. 17. n. 12. Sesse decis. 437. num. 3. D. Ioann. del Castillo tom. 5. controvers. cap. 161. ex num. 6. Fusarius de substit. quæst. 511. num. 8. & Robles de Salcedo de repræsent. lib. 3. cap. 19. à n. 63.

Qui propriè videtur esse casus, de quo agimus. Nam † semper conditiones, & gravamina, de quibus loquimur, apponi solent, & certè debent, in favorem, & gratiam aliorum benemeritorum, veluti, ubi electum pensionis præstatione gubernator gravat, ex qua alter sublevari possit, ut vidimus in cap. 3. vel eidem conditionē iniungit, ut aliquā honestā puellam in uxorē ducat, quæ inops, & orphana sit, & ex benemeritis originē trahat, vel ut ad reparationē alicuius Ecclesiæ, pōtium, vel viarū publicarum, sustentationem hospitalis, communem provinciæ defensionem, vel in aliquod simile opus, aliquam quantitatem pro una vice exbursare, vel singulis annis erogare iubeat.

Huiusmodi enim conditiones, & gravamina admittenda sunt, † & ipsius Commendæ collationem, seu investituram informare videtur, & eis inesse l. iurisgentiū, §. quinimò, D. de pactis, l. pacta cōventa 72. & l. fundi partē 79. D. de contrah. emt. Atq; adeò ex illis, ipsis, in quorum favorem appositæ sunt, etiam absentibus, & ignorantibus utilis actio quæritur, ad id, quod sua interest, petendum, & consequendū, iuxta doctrinā celebris tex. in l. quoties 3. C. de donat. quæ sub modo, & ea quæ circa eius praxim, & explicationem ultra ordinaries ibidem tradit Bart. in l. stipulatio ista, § si stipuler, num. 13. D. de verbor. obligat. & pluribus relatis Covarr. 1. variar. cap. 14. num. 2. Iulius Clarus, §. donatio, ex num. 1. Molin. lib. 4. de primog. cap. 2. à num. 58. Corras. memorab. Senatus-Consult. cap. 1. Cevallos pract. commun. q. 249. Valasc. de iur. emph. lib. 1. q. 54. num. 44. Pichard. in §. alteri, Inst. de inut. stipul. ex n. 24. & Ant. Gama, eiusque additionator Flores de Mena decis. Lusit. 8. num. 2.

Idem quoque admittendum erit † in alijs conditionibus, quæ ipsius Commendæ collationem iustificant, veluti: *Si electus legitimationem, aut aliquam dispensationem, vel confirmationem à Principe impetraverit*; vel *si alter Commendam, quæ huic datur, alia quæ sibi offertur contentus, reliquerit*, vel etiam, *si na-*

navis intra certum tempus ex Hispania venerit, aut aliquid ibi, vel alibi contigisse, vel non contigisse probatū fuerit. Eiusmodi enim, & similes conditiones valent, & tenent, sive eas potestativas, sive casuales, aut etiam mixtas appelles, & † ante earum implementum nullum ius Commendatario quæri videtur, sed spes tantùm quædam, post impletam, & purificatam conditionem debitum iri, l. cedere diem, D. de verb. signif. §. ex cōditionali, Inst. de verb. oblig. cum multis alijs, quæ adducit Surd. de aliment. tit. 9. quæst. 16. n. 55. & cons. 298. num. 2. Flamin. Paris. de resig. benef. lib. 1. q. 3. & q. 14. num. 9. Don Ioan. del Castillo lib. 5. controvers. 2. part. cap. 119. num. 6. & seqq. & novissimè Velascus in axiom. iur. litt. D. n. 16. & litt. C. n. 119. & seqq. Vbi † quòd cōditio debet impleri ante quàm emolumentum sequatur, & quòd actus non purificatā cōditione, ac si non esset factus, habetur, & quòd sub conditione datum, sub contraria videtur ademtum. Quod etiam multum in nostris terminis cōprobat † tex. in cap. si pro te, de rescript. lib. 6. Vbi propter hanc rationem præferri iubetur habens expectativam, purè sibi concessam ad aliquam præbēdam, licèt sit posterior, ei qui priùs eandem sub aliqua conditione impetravit, si eâ pendente provisus extiterit, nec talis provisio revocatur, etiam si posteà conditio existat. De quo post DD. ibidem latè agit Ant. Gab. 3. tom. com. lib. 6. tit. de clausul. conclus. 2. Parisius cons. 82. vol. 4. Rota in novis decis. 183 & Gironda de privilegijs, num. 1149. & num. 1414.

35

36

37

Sed hîc succedit elegans quæstio, quam iā semel, & iterum agitari vidi, nempè † si ante impletam, vel verificatam conditionem, decesserit is, cui eā iniūcta fuit, an ad filium eius, vel aliū, qui ex lege successionis ad Commēdam vocetur, illius petendæ, & percipiēdæ ius transeat, si is eam implere paratus sit, vel tunc demum facto ipso impleri, & purificari contigerit? In qua Ego, brevitati studens, resolvendum existimo, quòd si conditio erat potestativa, & per eum, cui iniuncta fuit, stetit, quominus eam vivus impleret, tunc Commendæ iure in totū privabitur, ita ut nihil remaneat, quod ad hæredes transmittere possit, ex celebri doctrina Bart. num. 5. & 6. & aliorum in l. si decem cùm petiero, D. de verbor. obligat. Vbi communiter resolvunt, † in contractibus, & multo minus in alijs dispositionibus legalibus, ius implendæ conditionis potestativæ ad hæredes nō transire, quasi eorum auctor illud sprevisse videatur, dum potuit, & noluit conditioni parere, argum. tex. in l. qui Romæ, §. Augerius, D. de verborum oblig. cum alijs, quæ adducunt gloss. & DD. præcipuè Misyng. in dict. §. ex conditionali, verbo *Contigerit*: idem Bart. Alexand. Ias. & cæteri in dicto §. Augerius, Bald. in cap. significavit, col. 2. vers. *Item quia conditio*, de rescrip. & in l. 2. C. de pact. inter emt. ubi benè distinguit, Cyn. Alber. Paul. Castrens. Fulgos. Imola, & plures alij, quos refert, & sequitur Tiraquel. de retract. convention. §. 1. gloss. 6. num. 15. & 16. Boer. omninò videndus, decis. 182. num. 23. & seqq. & Lean. Galganet. qui plures alios adducit, in tract. de condition. 2. part. cap. 1. q. 10. num. 5. ubi idem dicit procedere, etiam in ultimis volūtatibus. Quod tamē ita accipi debet, nisi fortè probatum fuerit, nō stetisse per eum, cui talis cōditio adiecta fuit, quominus illam impleret, sed per culpā fortè, aut moram illius, in cuius persona implēda fuit. Nam tunc admitti, & audiri deberet successor, illā implere volens, & inse ipso Commendæ ius radicari prætendens, ex traditis ab eisdem DD. ubi suprà, & signanter à Bart. in l. cui fundus, num. 5. D. de cond. & demonst. cum alijs, quæ notant DD. per tex. ibi in l. inter eum seq. & l. iure civili, D. de cond. & demonst. cap. imputari, ubi Dynus, & Petr. Pechius de reg. iur. in 6. l. semel mora, D. solut. matr. l. si ideò, C. de his quibus, ut indign. & latè Velascus in axiom. iur. litt. C. num. 111. & seqq. & litt. Y. nu. 32. Ac proptereà etiam in primo casu audiri debet, si obijciat, se alterius culpâ, à successione sibi ex legis providētia delata, privari nō potuisse, ut statim dicemus.

38

39

Cæterùm † si conditio non erat potestativa, sed casualis, & eius implementum post mortem electi, aut nominati ad Commendam, contigerit. Tunc absque dubio is, qui ad eiusdem Commendæ successionem à lege vocatur, eâ potiri poterit, & ut in persona sua titulus expediatur expostulare, iuxta tex. in dict. §. ex conditionali, quem ibi de his casualibus conditionibus omnes intelligunt, & est communis, & indubitata resolutio Bart. & aliorum, quos suprà citavimus, & resolvit Galganet. dict. q. 10. num. 3. & 4. Eam † rationem adijciens num. 6. & seqq. quòd in similibus stipulationibus, aut alijs contractibus, gratijs, & concessionibus, etiam sub conditione suspensis, spem eorum ad hæredes transmittimus, ut dicitur in d. §. ex conditionali, quibus † semper prospicere videmur, etiam ubi nulla eorum mentio facta fuerit, l. veteris, in principio, C. contrah. stipulat. l. viam, C. de locato, l. si pactum 9. D. de probat. ibi: *Quia plerunque tam hæredibus nostris, quàm nobis metipsis cavemus*, l. 11. tit. 14. par. 3. cum alijs quæ latè congerit Tiraquel. d. gloss. 6. in princip. Dueñas reg. 178. Ias. in l. 2. §. ex facto, D. de verb. Cagnol. per tex. ibi in l. 2. C. de pact.

40

41

42

inter emt. num. 6. Gail, & Groevæus in pract. obser. lib. 2. obser. 2. num. 10. & latè Pereg. de fideicommiss. art. 16. num. 125. An autem hoc in casu tempus duarum vitarum, quod gaudio Commendarum præfigi solet ex successoris, vel ex auctoris vita computari incipiat, infrà cap. 18. Deo volente luculenter tractabimus.

SVPERIORI quæstioni proxima est alia, quæ non minus frequenter contingit, nimirum si † conditione pendente, Proregem, aut Gubernatorem, qui Commendam concessit, mori, vel officium finire contingat, & posteà altero gubernante, conditio purificetur, an hic concessioni antecessoris sui stare teneatur, & Commendæ titulum, etiã invitus, præstare debeat. Et non dubito, eũ ad id præcisè tenêri, cùm certa sit, & vulgaris iuris regula, quâ docemur, † actum conditione suspensum, licèt ex tunc, ut dici solet, nihil ponat in esse, nec sit propriè talis, l. si quis sub cõditione, D. si quis omis. caus. testam. cum alijs vulgatis, quæ adducit Velascus in axiom. iur. litt. C. num. 103. impletâ tamen postmodum conditione, perindè cẽseri, ac iudicari, ac si ab initio purus fuisset, ut docet celebris tex. per quem ita ibidem notarunt Angel. Alex. & alij, in l. ult. §. 1. D. de vulg. subst. ibi: *Etsi extiterit conditio, duæ puræ sint institutiones*, l. si pupillus 16. D. de cond. inst. ibi: *Quia conditione expleta pro eo est, quasi purè ei hæreditas, vel legatum relictum sit*, l. fin. §. cùm mihi, vers. *Sed rursus*, & ibi Aretin. D. de verb. oblig. l. sed si de sua, §. fin. D. de acquir. hæred. cum alijs, quæ adducit Galganet. d. tract. 1. part. cap. 63. num. 2. ubi benè inquit, † puri, & purificati idem esse iudicium.

Vndè & illud descendit, † quòd regulariter tempus contractus, non autem impletæ conditionis in casualibus inspici solet, quia hæc retrotrahitur, & iam tunc extitisse censetur, l. si filiusfamilias, & ibi Bart. & alij, D. de verb. l. 2. §. ea quoque, D. de collat. bon. l. fin. D. de stipul. servor. l. quæ legata, cum seqq. D. de reg. iur. ubi Decius, idem Decius in l. pecuniam, notab. 2. D. si cert. pet. Bartol. per tex. ibi in l. qui balneum 9. & in l. potior 11. D. qui potiores in pign. habeantur, ubi hanc differentiam constituit inter conditiones casuales, & potestativas, Ias. in l. si is, qui pro emtore, D. de usucap. Assinius in tract. de execut. §. 7. cap. 93. Negusant. de pignor. 1. memb. 5. par. num. 14. & sequentibus, Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 10. num. 72. & plurimos referens Galganet. ubi sup. 2. part. cap. 1. q. 106. pag. 251. ubi distinguit inter conditionem appositam in ultimis volũtatibus, aut in rescriptis, vel gratijs, aut in contractibus, aut sententijs.

Quod tamen intelligendum est quoad gaudium, seu interusurium illius medij temporis. Nam quoad validitatem contractus, vel alterius actus conditionalis, nulla est districtio, quod tempus, quo celebratur, inspici debeat, & non illud, quo conditio impletur, ut manifestè ostendunt iura, & Auctores suprà relati. Et multum in nostris terminis Bald. in l. 1. ad finem, C. de nundin. Vbi inquit, quòd † si statuto caveatur, quòd ex cõtractu facto in ferijs nõ solvatur gabella, & in tali tempore fieret contractus sub conditione, eiusque eventus post ferias verificetur, nihilominus non debebitur gabella, ex eo: *Quia est* (inquit) *cõsiderandum tempus contractus, non verò id, quo conditio impletur*, quod dictum Baldi refert, & extollit Franc. de Aretio in l. hæres quandoque, ad finem, D. de acq. hæred. & cons. 11. col. 1. & esse verissimum affirmat Tiraquel. in tract. de retract. lignag. §. 1. gloss. 10. á num. 45. & seqq. & de retract. conventionali, §. 5. gloss. 4. n. 77. ubi ad alias similes quæstiones extendit, Lasarte de decima vendit. cap. 3. num. 10. Girond. in tract. de gabell. 6. part. num. 5. & seqq. Gutierrez eod. tract. lib. 7. q. 122.

Et conducit notabilis glos. in l. si uxor 42. D. de iud. quæ docet, † quòd ibi videtur contrahi, ubi contractus celebratur, non ubi conditio verificatur, allegando d. l. si filius, & sumto argumento de tempore ad locum, † quod invalidum est, l. vinum, D. si cert. pet. l. si quis, D. de aur. & arg. leg. & per Everard. loco 36. & seqq. Velascus litt. A. num. 519. & 541. & Camill. Gallin. de verb. signif. lib. 5. cap. 16. num. 252.

Quibus consequens est, ut etiam si in Commẽdis, † prout & in feudis, terminus præfigatur, intra quem peti debeat investitura, ut per Zasi. in tract. de feud. tit. ad quid vasall. dom. ten. pag. 34. & Rosenthal. cap. 6. conclus. 41. Eius † tamen lapsus neutiquam noceat ei, qui Commendam casuali, vel mixtâ conditione suspensam habet, neque eius hæredibus, si fortè is decesserit conditione pendente, & per plures annos titulum non petierint, quia impedimentũ conditionis pendentis, eos ab omni periculo præscriptionis excusat, & liberat, quousque ea impleta fuerit, ut per Bart. & DD. in l. si cui legetur, D. de legat. 1. Bald. in l. id quod pauperibus, col. 3. vers. *An iste annis*, C. de Episcop. & Cler. & in l. 1. q. 12. C. de his, quæ pœnæ nom. & in rub. C. de contrah. emt. q. 23. quibus adridet tex. in l. 3. §. si quis hæredi, D. de statu lib. l. si rem, §. fin. D. de pignor. l. si mandavero Titio, D. mand. glos. in l. illa stipulatio si Calendis, D. de verb. oblig. & alia, quæ adducit Socinus Sen. cons. 76. vol. 1. Et vulgaris alia iuris regula, † quâ docemur, quòd impedito agere non currit tempus tam

43 44 45 46 47 48 49 50 51 52

in impedimento facti, quàm iuris, l. 1. §. fin. C. de annal. except. l. in rebus, C. de iure dot. l. 2. §. fin. C. commun. de legat. cap. quia diversitatem 5. de conces. præb. cum pluribus, quæ adducit Suarez alleg. 3. & Velascus in axiomat. iur. litt. I. num. 22. & 23.

53 Quod tamen † in potestativa conditione non ita facilè admittendum erit; nam cùm illius implendæ facultas ex voluntate Commēdatarij depēdeat, eius negligentia ei imputari poterit, & præscriptio incipere videtur ex die, quo commodè potuit conditionem implere, quasi iam tunc impleta fuisset, & impedimentum sublatum, iuxta tex. in l. 1. §. qui sub conditione, ubi Guillel. Cuman. & Bald. D. si quis omiss. caus. idem Bald. in l. eum qui, C. eod. tit. Roman. cons. 84. incip. *Circa id quod quæritur*, col. 2. & Franc. Balbus in tract. de præscription. 4. par. 4. partis principal. q. 3. vers. *Secundò per ea.*

Sed hoc quidem in casu, & in alio, quem retulimus suprà, de eo, qui potestativam conditionem dum viveret, non implevit, non facilè filios, † vel alios, eius successores ob id excludere debebimus. Cùm hi ad successionē Cōmendæ ex legis providentia vocentur, & alterius culpâ, vel iniuriâ gravandi non sint. Nisi fortè dicamus, his in casibus Commendæ ius plenè adhuc quæsitum nō fuisse, † & posse patrem in non acquirendo filijs præiudicium facere, l. 4. D. de iure dotium, l. qui autē, D. quæ in fraud. credit. l. nemo, §. 1. D. pro socio, l. filio præterito, D. de iniusto rupto, cum latè traditis à Tiraquel. in l. si unquam, verb. *Donatione*, C. de revocād. donat. Bogr. decis. 96. Hippol. singul. 194. Tell. Fernād. in l. 4. Taur. num. 52. Baeza de non melior. cap. 24. Gutier. in cap. quamvis pactum, num. 15. de pact. in 6. & Parlador. in sesquicentur. differen. 150. §. 4. num. 12.

54

55

SED hæc tamen, quæ hucusque diximus de facultate Proregum, & Gubernatorum in imponendis super Indorum Commendis huiusmodi conditionibus, aut gravaminibus, intelligenda quidem sunt, ubi in actu ipso dandi, & conferendi Commendæ gratiam, adijciuntur. Etenim † si semel ab initio liberè cōcedatur, posteà nullo colore, aut prætextu gravari, aut modificari poterit, argum. tex. in l. perfecta donatio, C. de donat. quæ sub modo, l. cū dos, D. de pact. dotal. & eorum, quæ de feudis loquens latè tradit Camil. Borrel. cons. 1. num. 107. Menochius, omninò videndus, de præsumt. lib. 2. præs. 9. num. 10. & 11. Decius, Felinus, & alij relati à Burgos de Paz cons. 25. num. 4. 6. 10. & 11. & D. Valenç. cons. 99. num. 60. Ubi affirmant idem † in ipso Rege regulariter procedere, qui non potest modificare, nec alterare donationem perfectam, cui ante modificationē fuit plenum ius quæsitum, iuxta l. venditor, §. si constat, D. comm. præd. & l. quæcunque, C. de fund. patrim. lib. 11. ubi Bart. & DD.

56

57

Et in quocunque, † qui eligendi facultatē habet, quòd electione semel factâ variare non possit, tradit Berengar. Ferdin. in tit. de matrim. ad Morganat. cap. 9. num. 2. cum seqq. & disputat Burgos de Paz cons. 20. per totum, Alvar. Valas. consult. 102. per tot. 1. part. & Cochier in tract. de primar. precibus, pag. 68. & seqq. ubi resolvit, † variationem maximè in Principibus illaudabilem esse, & nunquā permitti, ubi alteri damnum infertur, & tradens alia de prohibitione variationis D. Valençuela cons. 160. num. 41. vol. 2.

58

59

Et ob hanc causam in quadam lite D. Michaëlis Hieronymi de Cabrera incolæ civitatis Cuzquensis in provincia Peruana, Regius Senatus Indiarum meritò cēsuit, † annullandam esse prorogationem pensionis ad alteram vitam, quam Prorex ex postfacto cōcesserat D. Petro Portocarrero, cùm primùm, tempore collationis Commendæ, unius dumtaxat vitæ gaudium pensionario assignasset, quia hoc tendebat in præiudicium proprietarij, qui quò citiùs pensionis ius extingueretur, eò celeriùs consolidationem eius cū proprietate sperare, & cōsequi potuisset, iuxta ea quæ diximus in cap. 3.

60

Quod tamen limitari debebit, ut non procedat, † ubi Prorex, vel Gubernator tempore collationis Commendæ aliquam quantitatem reservasset, arbitrio suo postmodùm inter benemeritos distribuendam, ut plerumque fieri solet. Tunc namque de hac quantitate, tam ipse, quàm successor eius benè disponere possint, nec est quòd Commēdatarius queratur, cùm sub hac modificatione Commendam acceperit. Et † Gubernatoris designatio superveniens, nihil novi inducat, sed tantùm reservati iuris executionem, & veluti declarationē contineat, argum. tex. in l. hæredes palam 12. §. si quid post, D. de testam. ibi: *Nihil enim nunc dat, sed datum significat*, l. adeò 7. §. cùm quis ex aliena, in fin. D. de acq. rer. dom. ibi: *Qui excussit spicas, non novam speciem facit, sed eam, quæ est, detegit*, l. sicut 8. §. & siquidem, D. si servit. vind. ibi: *Quia per sententiam non debet servitus constitui, sed quæ est declarari*, iunctis plurimis alijs, quæ in materia reservationis cōgessit Simoneta in integro tractatu de reservationibus beneficiorum, & Nicol. Garcia de benef. 1. part. cap. 5. num. 268. & seqq. & cap. 2. & seqq. part. 4.

61

62

Difficiliorem sanè tractationē illa quæstio habere videtur † de Prorege Commendam

63

ali-

aliquam concedente, in qua certum Indorum numerum esse asseruerit, veluti ducentos, aut trecentos, cùm tamen posteà actuali numeratione factâ, multò plures reperiantur. Dubitatur siquidem, an ex hac numeratione Commendæ gratia restringenda sit, & de excessu possit Gubernator alterum investire. In qua quæstione placet mihi resolutio, quã in alia simili tradit Oldrad. cons. 197. incip. *In concessione*, col. 1. vers. *Sed ego contrariũ*, ubi tenet, † quòd si concedatur insula, quæ est iuxta loca Episcopalia, & quæ quinquaginta brachia in longum habeat, quòd cùm hæc concessio à corpore sumat initium, verba sequentia, quæ de numero loquuntur, minimè restringunt cõcessionem ad ipsum numerum, sed donatarius totam insulam habebit, etsi plures ulnas habeat, quàm in expresso numero continentur. Ad quod Oldrad. allegat. tex. in l. cùm his verbis, §. paterfamilias, D. de legat. 3. & eum sequuntur plurimi Auctores, quos refert Iason cons. 73. per tot. lib. 10. & Burgos de Paz, omninò videndus, cons. 25. num. 22. & seqq. loquens de quadam donatione Regia certorum oppidorũ, in quibus quatuor mille vassalli esse dicebantur, cùm plures posteà reperti essent, qui est noster casus in terminis, & resolvens, quòd cùm in remunerationem servitiorum fuerit facta, & donator nõ à numero vassallorum in concessione exorsus sit, sed à corporibus oppidorum, omnes vassallos, in illis commorantes, concessisse censendus est.

64

65

Pro qua sententia † optimè facit l. qui fundum, §. qui agrum, D. de contrah. emt. l. cùm pater, §. pater qui filio, D. de leg. 2. l. si sub cõditione, §. si libertus, in 2. resp. D. de leg. 1. & quæ in simili tradit Paris. cons. 64. num. 6. & seqq. & num. 76. & seqq. lib. 2. Anton. Gomez lib. 2. variar. cap. de emt. & vend. num. 16. Covarr. cap. 3. pract. num. 1. & seqq. Mascard. de probat. conclus. 504. verbo *Demonstratio*, n. 12. & seqq. Vbi probat, † quòd quãdo una demonstratio est adeò clara, ut faceret constare de corpore, tunc illâ solâ probatâ, etiam si alię plures qualitates, & demonstrationes falsæ reperirentur; tamẽ non vitiaretur dispositio, utpotè si apponatur, & verificetur nomen fundi, licèt in confinibus, & in alijs demonstrationibus erretur, ex l. cùm servo, §. fin. de cont. emt. cum alijs adductis à Bart. in l. demonstratio, post num. 16. vers. *Idem duo in nomine feudi*, D. de cond. & demonstr. Et in idem tendunt, quæ doctè congerit Ioan. Gutier. lib. 2. canon. cap. 15. à num. 74. & Marescotus lib. 2. var. cap. 55. Vbi latè probat † regulare esse in vẽditione iuris alicuius universalis, ut emtor neque habeat plus, neque minus, quàm in ipsa universitate cõtinetur, l. vẽditor, in princ. D. de hæred. vel act. ven. intelligitur enim facta venditio eius, quod est in universitate, eo modo quo est, ut dicit Bald. in l. 1. num. 1. C. de evict.

66

67

Vbi † autem in concessione Commendæ oppida, vel Indi designantur, quæ aliquis, per cuius mortem vacasse dicũtur, tenebat, & possidebat, & si concessio valeat, ad nihilum reducetur, nisi appareant, & certificentur dicta oppida, & Indi, de quibus ille alias fuerat investitus, & hoc ipse novus Commendatarius curare, & probare tenebitur, ut nominatim decidit Bald. de concessione feudorum loquens, quæ nostris Commendis similis est, in cap. 1. num. 5. de feud. Guard. quẽ ibidem omnes feudistæ uno ore sequuntur, & communis, de qua testatur Ias. in l. si sic, num. 19. per tex. ibi, D. de leg. 1. & plurimi alij, quos refert Aretin. cons. penult. Natta cõs. 514. num. 3. Signorol. cons. 10. Roland. à Valle cons. 2. n. 19. & seq. vol. 1. Cacheranus cons. 7. num. 34. & seqq. & Marescot. lib. 1. variar. cap. 45. per totum. Vbi agit de veritate, & praxi allegationis Lapi 39. Et † an, & quomodo successor probare, & iustificare debeat titulũ sui antecessoris, & cap. 55. Vbi latè docet, qualiter ultimus status beneficiorum, & aliorum iurium similium sit attendendus, & conducunt, quæ in simili adducit Menoch. de arbitrar. casu 201. num. 22. & Nos sup. cap. 6. num. 3. & cap. 1. n. 68. & 69.

68

69

SVMMARIVM CAPITIS DECIMISECVNDI.

1 *Commendæ dividi non debent.*
2 *Indis meliùs consulitur, si unum quàm plures Commendatarios agnoscant.*
3 *Dominis duobus non potest quis ita commodè servire, quàm uni.*
4 *Dominus si velit terram suam duobus per partes vẽdere, admittitur contradictio subditorum.*
5 *Negligitur quod à pluribus possidetur.*
L. 2. C. quando, & quibus quarta pars debeatur lib. 10. & l. cũ pater, §. dulcissimis, & aliæ similes expẽdũtur, & illustrãtur, ibid.
6 *Rerum, & bonorum communionem aliqui hæretici in Christiana Religione introducere voluerunt, qui reprobantur.*
7 *Initium, & intentum alicuius rei introducendæ semper attendi debet.*
8 *Commendæ multoties ex varijs causis inter plures dividi solent, & de formulis, quibus divisio inducitur.*
9 *Commenda ex voluntate concedentis benè dividi potest, & natura sua omni respectu dividua est.*

In-

10 Indorum opera, servitia, & tributa dividua sunt.
11 Commendæ Indorum non habēt annexam dignitatem, nec iurisdictionem, sed sunt feuda simplicia.
12 Feuda simplicia, & ius vassallorum inter plures dividi possunt.
13 Cōvassalli eiusdem domini quando poßint propria auctoritate feudum dividere.
14 Vsusfructus dividi potest, & per partes legari.
15 Commenda, etsi propter legis prohibitionem non possit dividi, ubi tamen Princeps eam divisim concedit, dispensare videtur.
16 Commenda ubi dividi cœpit ex voluntate Principis, antiquam naturam hac in parte mutare videtur.
17 Loca feudalia semel divisa, semper manent divisibilia.
18 Res semel facta alienabilis, semper manet talis.
19 Cōmenda pluribus data pro indiviso, quomodò inter eos dividenda sit?
20 Divisio Commendæ pluribus datæ, ubi facienda est, debent omnes citari.
21 Commenda ubi conceditur pro diviso, unusquisque habebit partem sibi assignatam, sed sine Indorum damno.
22 Commendæ divisio facta inter privatos, Regi, & Regijs ordinationibus præiudicare non debet.
23 Sententia inter vassallos litigantes lata, an domino præiudicet?
24 Dividens feudum cōtra eius naturam, punitur.
25 Divisio Commendæ semel facta, quando, & quomodò cōstito de errore revocari possit, & iterum fieri?
26 Divisio est quædam ratio composita inter dividentes, & sic, sicut illa, est reducibilis ad rectam compositionem.
27 Deceptus in divisione paternorum bonorum, potest agere contra eum, qui plus debito accepit.
28 L. cùm putarem, D. famil. erciscund. explicatur.
29 Error calculi semper, ac de eo constiterit, retractari potest.
30 Commenda si alicui detur, extracto aliquo numero Indorum, Regi, vel alteri applicando, qualiter computatio ineatur?
31 Rex si donet Castrum reservato sibi certo numero vassallorum; qualiter statim familiarum electio facienda sit, & cuius sit augmentum, vel diminutio?
32 Progenitores suos suffecti sequi debent.
33 Augmentum alicuius rei, ipsius primævam naturam sequitur.
34 Commenda ubi assignatur cum onere dandi tertiam, vel quartam partem fratri, vel matri, aut etiam extraneo, an videatur induci divisio Commendæ, vel pensio assignari, & effectus huius quæstionis?
35 Portio certa si super beneficio alicui assignatur, in quota, & nō in quantitate, beneficium partiri videtur.
36 Fundum si aliquis conducit pro quota fructuum, non est locatio, sed societas.
37 Pars, quæ à toto separatur, totius naturā, & effectus retinet.
38 Causa ex suis effectibus cognoscitur.
39 Commendæ quotæ partis cōcessio alicui facta ad alimenta, magis pensionē, quàm proprietatem respicit.
40 Alimenta non extenduntur ultra vitam alimentarij.
41 Pensio sive præstatio annua alicui fieri iussa, cum eius vita finitur.
42 Quota designatio, ubi assignatur in titulū, inducit proprietatem, secus ubi ad alimenta, vel congruam sustentationem.
43 Præstimonium, ut possit dici beneficium, quæ requirantur?
44 Commendatarius, ubi partem alij manu sua dare iubetur, ad alimēta pensio designatur, nisi alia verba, aut coniecturæ contrarium suadeant.
L. cùm alimenta 22. §. qui fratres, D. de supel. legat. expenditur, ibidem.
45 Commenda ubi duobus, vel pluribus datur, an sit inter eos locus iuri accrescendi? & num. seqq.
46 Ius accrescendi quando habeat locum inter coniunctos re, & verbis, aut re tantùm.
47 Commenda si ab initio duobus insolidum concessa sit; datur inter eos ius accrescendi.
48 Vsusfructus pluribus pro indiviso legatus, quomodo accrescat?
L. 1. 4. & penult. de usufr. accrescend. explicantur, & conciliantur, ibid.
49 Donationes Imperiales ius accrescēdi admittunt.
L. unic. C. si Imperial. liberalit. socius, lib. 10. expenditur, & illustratur, ibidem, & seqq.
50 Ius accrescendi in cōtractibus donationis, emphyteusis, & alijs locum habere nō solet.
51 Ius accrescendi regulariter non habet locum in feudis, sed fallit in concessis à Principe.
52 Feuda an sint cōcessa motu proprio, vel ad petitionē partis, sunt qui distinguūt, quoad ius accrescendi, quod tamen Auctori non probatur.
53 Concessio Principis regulariter præsumitur facta ad supplicationem partis, & non motu proprio.

54 Merita ubi praecedunt, censetur donatio in eorum remunerationem facta, ex motu proprio Principis procedere.
55 Commendae solent concedi ob merita, & magis habent de titulo lucrativo, quàm de synallagmatico.
56 Ius accrescendi, quod datur in Commendis Indorum, potentius est, quàm reversionis ad dominum ob delictum.
57 Divisio partium Commendae facta inter socios, quibus pro indiviso data fuit, nõ impedit ius accrescendi.
58 Augmentum regulatur secundùm primitivam naturã rei, cui accedit, & retinet easdem qualitates.
59 Possessionem etiam unius glebae fundi, qui apprehendit, videtur apprehendisse etiã incrementi, quod posteà per alluvionem, aut alio modo eidem fundo accreverit.
60 Publiciana datur etiam pro incrementis rei, cuius quis possessionem apprehendit.
61 Exceptio rei iudicatae datur etiã pro augmento superveniente rei, quae mihi adiudicata fuit.
62 Augmentum superveniens feudo, vel emphyteosi post contractum matrimonium, nõ communicatur inter coniuges.
63 Consolidatio ususfructus cum proprietate, quae contingit post matrimonium, non connumeratur inter lucra nuptialia.
64 Incrementi latentis possessio sine nova apprehensione adquiritur, non autem discreti.
65 Portio cohaeredi accrescens, an transeat sine nova apprehensione possessionis eiusdem portionis?
66 Ius accrescendi, an inter eos locum habeat, quibus Commenda pro indiviso conceditur, ut eius reditibus se alere possint?
67 Ius accrescendi in alimentis locum non habere, quomodo intelligatur.
68 L. 1. in fine, D. de usufr. accrescen. expenditur, & declaratur?
69 Rem, quae legatur, magis quàm causam, aut praetextum legandi attendere debemus.
L. 4. D. de aliment. legat. expenditur, & concordatur cum l. dominus, §. fin. D. de usufr. ibidem.
70 Casus, qui de facto contigit, refertur, circa ius accrescendi Commendae datae ad alimenta.

CAPUT XII.

De Commenda, quae duobus, vel pluribus discretis, vel non discretis partibus assignatur, & quomodo dividi debeat, & an in ea ius accrescendi admittatur?

Etsi in Commendis, de quibus loquimur, † caveri soleat, & debeat, ne divisionem recipiãt, ex rationibus, & schedulis, quas adduximus sup. hoc libro, cap. 3. Et quia † Indis melius consultur, si unum quàm plures Commendatarios agnoscant, cùm † faciliùs, & commodiùs possit quis uni, quàm pluribus dominis deservire, l. 2. §. his legibus, & §. novissimè, D. de orig. iur. l. si plures, §. fin. D. de administ. tut. melior tex. in cap. dilecti filij, de maior. & obedientia, cum traditis à Curtio Senior. cons. 68. col. 8. vers. *Et assignat*, Ias. cons. 236. lib. 1. Boer. q. 204. num. 30. & signanter, & multũ in nostris terminis Bald. in cap. si quis, n. 5. quo temp. miles; ubi inquit post Hostiensem, quòd † si aliquis dominus velit terram suam subijcere alieno domino, admittitur contradictio hominum suorum, & maximè si dominus velit partem alienare, & partem retinere, quia interest subditorum tot dominos non habere.

1 2 3 4

Necnon etiam, quia † ipsi Commendatarij minus amabunt, & curabunt Indos, quos cõmuniter cum alijs possederint, iuxta doctrinã textus in l. 1. C. quando, & quibus quarta pars debeatur, lib. 10. ibi: *Naturale quippè vitium est negligi, quod communiter possidetur, utque se nihil habere, qui nõ totum habeat, arbitretur, denique suã quoque partem corrumpi patiatur, dum invidet alienae*, d. l. si plures, §. fin. l. cùm pater 79. §. dulcissimis, in fine, D. de legat. 2. ibi: *Cùm discordijs propinquorum sedãdis prospexerit, quas materia communionis solet excitare*, cum alijs, quae tradit Arist. lib. 2. Polit. cap. 1. Alban. Spinasat. lib. 1. politismos, cap. 12. & Dionys. Gothofr. in notis ad d. l. 2. Ubi † haereticos reprehendit, qui communionem rerum, & bonorum utilissimã esse Christianae Reip. asserere audent, latè Tiraquel. de primog. q. 4. num. 27. Rojas in epit. succes. cap. 15. num. 27. Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 1. num. 19. & Hieronym. Savaro, omninò videndus, in notis ad Sydon. Apollin. pag. 223.

5 6

Quod est contra initium, & intentum earũdem Commendarum inducendarum, ut vidimus suprà cap. 1. quod † initium, & intentum semper in qualibet re plurimum attendi debet, ut docet tex. & ibi gloss. verboo *Ab initio*, in l. venditionibus, D. de contrah. emt. l. 1. C. de imp. lucrat. descript. lib. 10. l. nam origo, D. quod vi, aut clam, l. 3. D. de annon. l. quod autem, D. de ordination. cum alijs, quae latè congerit Anchar. cons. 4. Fran. Curtius cons.

7

69.col.2.Ioann.Garc.de expens. & meliorat. cap.22.num.12.& de coniug. ac quæstu,num. 99.Bobad.in Polit.lib.5. cap.1. n.168. Gratian. discept.forens.tom.4. cap.749. n.16. & plenissimè D.Ioan.del Castillo lib. 5.cõtrov. 2.part.cap.155. per totum.

8 Multoties † tamen contingit, ut Reges, & domini nostri, vel qui eorum vices habent, hoc incommodum insuperhabentes, vel occasioni, aut necessitati deferentes, quæ plures in una eadem Commenda sublevari requirit, eam eis pro indiviso, & in solidum conferant, veluti cùm dicitur: *Que à los hijos de N. se les haze merced de tal Encomienda.* Interdum etiam partibus, quas unusquisque habere debeat discretis, & designatis, veluti cùm dicitur: *A N. se le haze merced de la mitad de tal Encomiẽda, ò repartimiento, i de la otra mitad à N. ò que esta mitad se reserve para irla distribuyẽdo entre otros benemeritos, ò se ponga en la caxa, ò Corona Real.* Et tunc non est dubium, 9 quin † Commenda ex voluntate concedentis dividi possit, cùm hoc eius naturæ non repugnet, quæ sive fructus, vel quantitatem, aut species consideremus, quæ ab Indis tributorum nomine persolvi solent, dividua quidem est, iuxta doctrinã I.C. in l.2.l.in executione, l.stipulationes non dividuntur, D.de verborum oblig. cum alijs, quæ Ego adduxi in meo tract. de individuis, cap.1.& posteà recoluit D.Pichar.post titulum Inst.de offic. iud. cap. 3.& D.Melchor de Valencia in tractat. iur.illustr. tom.2.tract.4.de individ.cap.3.per totum. Et 10 similiter † si Indorum ipsorum tanquam vassallorum corpora, sive capita inspiciamus, & numeremus, vel operas ipsas, & servitia, atque obsequia, quę alicubi ab eisdem suis Commẽdatarijs præstantur, & exhibentur, cùm nihil impediat, quòd hæc per plures divisim exerceantur, vel pluribus pro rata portione præstentur, & persolvantur, ut benè observat, alijs relatis, Rosenthal.in tract.de feud.cap.8.q.6. gloss. F. ubi, quòd etiam servitium suã naturâ individuum, aliquando divisionem, nõ quidem partibus, sed numero recepit.

11 Huiusmodi enim † Commendæ non habẽt annexam dignitatem, neque iurisdictionem, neque quicquam aliud, quod precisè earũ divisionem impediat, sed sunt quædã veluti simplicia feuda, ut in superioribus diximus, qua, 12 & † ius vassallorum, rectè inter plures dividi posse, omnes feudorum Scriptores agnoscunt, & probat tex.in cap.Imperialem, §.præterea Ducatus, de proh.feud.alien.per Fred.cap.1.si de feud.fuer.contr.inter dom.& agn. Vbi omnes DD. Bald. in l.si plures, col.2. C. de condit.inser.& in l.voluntas, vers. *Quæritur*, C. de fideicommiss. Afflict. d.§.præterea, 3.notab. num.13. Roland.cons.80.num.44.vol.1.Curtius Sen.cons.68.Felin. in cap. quæ in Ecclesiarũ, num.89.de constit. Cassane. in consuet. Burgund.rubr.3.§.6.num.22. Bernard. Diaz reg.773.incip.*Vassallus*, Boer.q.204.num.19 & seqq.& q.212.num.5.& innumeri alij apud Rosent.in tract.de feud.cap.9. q.53. per tot. Qui hoc adeò certum esse resolvunt, † ut con- 13 vassalli eiusdem domini possint, propriã etiã auctoritate, inter se dividere feudum, maximè quando reperti sunt vassalli unius domini, & pro alia parte alterius.

Et idem videmus † in usufructu, cui etiam 14 Commenda in multis assimilatur, ut dixi sup. cap.2.num. 8. Nam & is potest duobus, aut pluribus ita constitui, vel legari, ut omnes pro partibus eo fruantur, & gaudeant, vel ut pro parte apud proprietarium maneat, cum ipsa proprietate coniunctus, pars autem alia usufructuario applicetur, l. quoties duobus, & l. etiam, D.de usufr.l.ususfructus 5. D.eod. ubi Bart.Bald.& alij, Hottoman.quæst.illust. cap. 20.Pet.Riciard.in Rubr.de usufr. ex n. 142. Anton.Pichard.in princip.de usu, & habitat. num.4.& plurimi alij, quos refert D.Ioann. del Castillo in tract.de usufruct. cap.31. num. 16.& seqq.

Quibus accedit, † quòd ut maximè Com- 15 mendarum ius propter legis prohibitionem individuum esse concederemus, eò tamen ipso, quòd Princeps aliquam sub divisione concedit, huic prohibitioni connivere videtur, & super ea dispensare, argum. tex. in l. quidam cõsulebant, D.de re iudic.ibi: *Princeps enim, qui ei Magistratum dedit, omnia gerere decrevit*, quã pluribus similibus exornat Bald.cons. 248.& 262.lib.1.repetitum cons.465. lib.5. Plotus cons.19.num.51.& Menoch. omninò videndus, cons.102.num.9.vol. 12.& de præsumt.lib.2.præsumt.12.num.7.

Et quod plus est, † ubi semel dividi cœpe- 16 rint, antiquam naturã hac in parte amisisse videntur, argum.eorum, quæ optimis fundamẽtis tradit Socinus cons.67.num.32.vol.1. docens, † quòd loca feudalia quãtumcunque in- 17 divisibilia, si semel efficiantur divisibilia, semper dividi possunt; quemadmodum dicimus in rebus alienari prohibitis, quæ etiam † semel 18 factæ alienabiles, in perpetuũ alienabiles manent, iuxta l.pater, §.quindecim libertis, cum alijs, quæ de re semel in feudum, vel emphyteosim concessa, & de causa semel effecta delegabili, & alijs similibus scripsit Ripa n.66. Crotus 43. & Loazes 134. in l. filiusfam. §. Divi, D.de legat.1. & latiùs Tiraquel. de retract.lignag.§.32.glos.uni. num.6. cum seqq. Molina, omninò videndus, de primogen.lib. 4.cap.1.num.31.& seqq. Vincentius Fusar.de

sub-

substit.q.352.num.49.Surd.conf.105. nu.12. Matienz.in l.11.tit.6.lib.5.recop.glos.8. n.2. Cevallos pract.cómun. q.897. & plures alij, quos refert Velascus in axiom.iur.litt. A. nu. 215.

19 His igitvr constitutis, † ubi duobus, vel pluribus eadem Commenda pro indiviso assignata fuerit, illa inter eosdem dividenda erit, & concursu partes in ea facient, ut aliàs dicitur in legatis in §.si eadem res, Institut. de legat. ubi benè notant, & prosequuntur Oinotom. Misynger. & Pichard. Et hæ partes debent esse æquales in quantitate, & in qualitate, ut in l.si maior, C. commun. divid. & per Bart. & DD. in l.2. C. quando, & quibus quarta pars deb.lib.10.& in l.1.C.de his, qui se defer.& alibi passim, & plures alij apud Rosent. d.q.53.num.11.& 14. Et ad eas † faciendas debent citari, & præsentes esse, si fieri potest, omnes, quos causa contingit, ut per eundem Bartolum in d.l.2.& in l.inter pupillos, de author.præstan.Bald.in l.1.C.si advers. transact. & in l.cohæredibus, C.famil.erciscundæ: optimè Socin.cons.195.num.6.vol.2. Nam ut ait Bart.in l.is, qui fundum 31.D.de usufruct.leg. divisio facta per socios, in qua tertius habet ius, non nocet tertio, & remanet ius suum salvum, & sequitur, alios referens, Rosent.d.cap. 9.q.56.num.7. ubi quòd dividendi mos inter consentientes, ad dissentientes nō porrigitur.

21 Vbi verò pro diviso Commendæ concessio facta reperiatur, facilior erit cōputatio, cùm unusquisque ad partem sibi datā vocetur, sed adhuc tamen vocandi, & coadunandi sunt, ut de numeratione tributariorum agant, & eos per familias, vel *Aillos*, ut Indi Peruani dicunt, commodiùs partiantur, ita ut alter alteri impedimento nō sit, & minor, quæ fieri possit molestia, ipsis Indis in fractione tributorū, & aliorum servitiorum præstatione inferatur, ut est tex.apertus in cap. 1. §. omnes filij, ubi omnes Interpretes, si de feud. defuncti controv.fuer.inter dom.& agnat.cap. Imperialē, §.prætereà Ducatus, ubi etiam DD. de proh. feud.alien. per Freder. & innumeri alij, quos refert, & sequitur Rosenth.in tract. de feudis, cap.9.concl.53.litt.A.ubi de communi totius Orbis praxi testatur, & quòd feudorum divisio etiam inscio, vel invito domino ad prædictum effectū inter cohæredes licitè fieri possit, modò non confundatur servitium, nec omninò discerpatur.

22 In utroque tamen casu illud semper constitutissimum est, † hanc divisionem Commendæ, quam inter se privati faciunt, nullum præiudicium Principi, eiusdem feudi directo domino, neque Regijs ordinationibus ab eo super his Commendis factis, generare, aut afferre posse, ut per text. & DD. qui in feudis loquuntur, in cap.unic.de controvers. inter domin.vassal.& alios, ubi Bald.& alij, & in cap. unic.§.rei, de investit.de re alien.fact. ubi Albarot. idem Bald. in cap.1.de prohibit. feud. alien.per Fred.num. 17. Quibus similia sunt, quæ in optimis casibus docent I. C. in l. cùm hæreditas, D.ad Trebel. l. fin. D. si ex noxal. causa agatur, l.Iulianus, §.idem Celsus, D.de action.emt.& l.cùm fidei, D. de fideicommis. libert. Ex quibus communiter concludere solent DD. † neque sententiam inter vassallos litigantes latam, domino, præsertim ignoranti, præiudicare. De quo pluribus agunt Schrader.in tract. de feud. Afflict. & Vrsillis decis. 396.num.5.Laderch. cons.180. Ant. Quetta cons.62.num.1.Pereg.cons.62.num.68. Rosent.de feud.cap.9.q.3. num.3. 15. & seqq. & Ioann.Bapt. Costa in tract. de facti scient. & ignor.reg.8.fol.331.& in nostris terminis divisionis idem Rosent. eodem cap. 9.q.54. n. 8.ubi † quòd dividens feudum contra pacta, aut statuta, formam rei mutat, eamque deteriorem facit, & ob id in pacti inobedientiam cadere videtur.

23

24

25 Et rursus † etiam divisione semel factâ, si de fraude, errore, aut læsione alicuius partiarij constiterit, posse, & debere iterum computationem, & divisionem ex integro retractari, ex tex. expresso in l. si post divisionem, C. de iur. & fact. ignor. ubi habetur, quòd erronea divisio, errore probato, non efficit dividenti, & quôd præsumitur, si ex postfacto appareat, rem aliter se habere. Circa quam plura scribunt Bald.& DD.ibid.Decius cons.216. n.1. & meliùs cons.351. num.4.& seqq. Alex.cōs. 46.num.6.& 7. lib. 1. idem Decius in l.si soror, C.de collation. Ias.in l.ei demum, in fine, C.de transact. Afflict.decis.58. num.17.

26 Et facit, † quia divisio non est, nisi quædam ratio composita inter dividentes, ut per Bart. cons. 204. undè quemadmodùm ratio malè composita debet redire ad rectam compositionem, ita ut divisio non rectè facta ad rectā divisionem, l. error, C.de iur.& fact. ignor. l. calcula, D.de admin.rerum, l.1. C. de iure fisci, l.cùm servus, D.de cond. & demonst. l.fratres, D. de pact. l.unica, C. de errore calculi, optimus tex.in d.l.si soror, C. de collat. Vbi quòd † quando quis est deceptus in divisione bonorum paternorū, potest agere ad id, quod plus debito ad alium pervenit, cum quo est facta divisio.

27

28 Neque obstat † tex.in l. cùm putarem, D. fam.ercis. Nam secundùm Socin. cons. 25. n. 11.& cons.33.num.5.vol.1 illa lex procedit, ubi divisio iudicialiter, & per competentem iudicem facta est, quia tunc retractari nō solet.

Cæ-

Cæterùm ubi extraiudicialiter fit, procedunt supra relata. Et † in errore calculi, sive numerationis, etiam post triginta annos, imò & in perpetuum, si de eo ex ipsis actis constiterit, nisi super hoc ipso, vel res iudicata, vel transactio intercesserit, ut in dicta l.unica, C. de errore calculi, ubi latè Bart. Baldus, & Iason, Romanus cons. 346. Ruinus cons. 71. volum. 4. Flaminius Cartarius decis. 123. Tuschus litt.E.conclus. 313. & sequenti, & Petrus Heigius in quæstion.miscel. 1. parte, quæst. 20. num. 25. & seqq.

29

SED est quæstionis, † quid dicendum sit, quando alicui Commenda conceditur, & ex ea certus Indorum numerus extrahi iubetur, qui vel Regi, vel alteri privato applicentur, & qualiter eorum computatio ineunda sit? & ad quem augmentum, vel diminutio pertineat? Et hanc quæstionem in simili decisam reperies apud nostrum Gregorium Lopez in l.9.tit.4.partit.5.gloss.3. ubi docet, † quòd si Rex donavit mihi castrum, reservatis sibi quibusdam vassallis, statim eorum designatio facienda est, cum familiarum distinctione, ita ut si postea tale castrum multiplicatū fuerit in hominibus, & magnitudine, unusquisque eos habeat, qui ex suis familijs processerunt, vel sentiat diminutionem in eis contingentem, † quia progenitores suos suffecti sequi debent, l.cùm scimus, C.de agricolis, & censit.lib. 11. cum traditis à Baldo in cap. 1. §. si quos de manso, num. 7. ubi etiam Albarotus num. 5. Præpositus num. 6. Afflictis num. 31. de controvers. invest. Et idem latiùs prosequitur Rosenthal. in tractatu de feudis, cap. 10. conclusione 44. num. finali, ubi etiam in argumentum allegat l.possessionum, C. commun.utriusq; iudicij, & l.sed & addes, §.si quis ad mulierem, D.locati.

30

31

32

Et pro eis facit, † quòd dispositum in una re, habet locum in augmento, quod illi postea accedit, ut in l.etiam, C.de iure dotium, l. cùm inter, §. cùm inter, D. de pactis dotalib. l. in hoc iure, §.si alluvione, D. de aqua quotidiana, l.grege, in principio, D. de pignoribus, l.si ex toto, in principio, l.quod in rerum, §. si quis post, D. de legatis 1. cum pluribus alijs, quæ latè, more suo, adducit Tiraquellus de retractu lignagier, §. 1. gloss. 18. num. 51. & 52. Dueñas regula 73. Fontanella de pactis nuptialibus, 2. parte, clausula 6. glossa 2. parte 7. num. 69. & Cardinalis Tuschus littera A. conclus. 555. & Nos infrà hoc capite numer. 57. latissimè Rosenthalius, de augmentis feudorum loquens, dicto cap. 10. concl. 43. & 44. per totam.

33

RVRSVS in quæstionem etiam vocatum vidi, † utrùm pensio, vel Commendæ pars assignata videatur, cùm alicui sub ea lege Commenda conceditur, ut tertiam, vel quartam eius partem fratri, vel matri suæ, aut etiam alicui extraneo ad congruam sustentationem relinquat? Quod sanè propter consolidationis ius multum referre videtur. Nam si est pensio, cum ipsa pensionarij vita extinguetur, & cum proprietate consolidabitur, iuxta ea, quæ diximus suprà cap. 3. Si verò Cōmendæ naturam sortitur, pro altera quoque vita durabit, & omnibus eius iuribus, & emolumentis fruetur.

34

Et quidem in proposita specie, quòd pars Commendæ data fuerit, suaderi videtur ex singulari doctrina Ananiæ in cap. audivimus, num. 3. de collusione detegenda; ubi inquit, quòd † quando alicui assignatur certa portio super beneficio, in quota, & non in quantitate, utpotè assignando alicui tertiam, vel quartam partem, ut in nostro casu, non constituitur pensio, sed potiùs scinditur, vel partitur beneficium; quam doctrinam sequitur, & commendat Felinus in cap. ad audientiam el 2. de præscription. Caccialupus in tractatu de pensionibus, quæstione 6. adducens in argumentum, magistralem illam doctrinam Bartoli in l.si merces, §.vis maior, num. 3. D.locati, & in l.si apes, D. de furtis, ubi inquit, quòd † quando aliquis conducit fundum, non pro mercede, in quantitate, sed in quota, utpotè pro tertia, vel quarta parte fructuum, non dicitur cōtracta locatio, sed potiùs societas. Quæ omnia refert, & sequitur Gigas in eodem tractatu de pensionibus, quæstione 8. num. 2. & in principio tract. num. 7. addens, quòd hac de causa quota beneficij dicitur beneficium, ut in cap. maioribus, de præbendis.

35

36

Facit quoque, † quòd cùm pars Commendæ relinqui iubeatur, nullâ aliâ distinctione factâ, & hæc pars à toto separetur, totius naturam, & effectus in omnibus retinet, l.quæ de tota, D.de reivindicatione, cum latè adductis ab Everardo in loco de toto ad partem. Atque adeò partiarius iste, beneficio specierum, & alijs Commendatariorum emolumētis, atque effectibus gaudebit, quod ostendit eum esse proprietarium, & non pensionarium dictæ partis, cùm † causa ex suis effectibus cognoscatur, ut probat textus in l.debitor, ibi: *Videamus de effectu rei.* Vbi Paul. Castrens. & alij, D.ad Trebell. & in l.rem non novam, C.de iudicijs, & in cap. fundamenta, circa medium, de electione, & in l.non codicillum, C. de testamentis cum similibus.

37

38

Sed adhuc, suppositis quæstionis propositæ circunstantijs, † nescio, an in contrariam partem inclinem? Et dictam consignationem, vel pensionem appellem? Vel ius quoddam, pen-

39

sioni simili, quod ultra concessionarij vitam non extendatur. Tum, quia si concedens contrarium vellet, facilè id expressisset, illaque verba apposuisset: *Conforme à la lei de la sucession*, quæ verosimile est apposita fuisse in altero, cui alias Commendæ partes reliquit; cùm id semper de stylo adijci soleat. Tùm etiam, quia cùm se illam partem ob causam, sive ad effectum alimentorum concedere dixerit, solam Commendatarij vitam respexisse videtur, † ultra quam alimenta non protrahuntur, l. cùm hi, §. modus, D. de transactionibus, l. Firmio, in fine, D. quando dies legati cedat, l. solent, §. debebit, D. de alimentis, & cibarijs legatis: bonus textus in l. dominus 64. §. per fideicommissum, D. de usufruct. ibi: *Per fideicommissum fructu prædiorum ob alimenta liberis relicto, partium emolumentum ex personis vita decedentibus, ad dominum proprietatis recurrit*: Notat Baldus in l. 1. §. ius naturale, D. de iustitia, & iure, inquiens, hoc procedere etiam in alimentis debitis ex statuto: & prosequitur latè Surdus in tractatu de alimentis, quæst. 3. & D. Ioann. del Castillo in tractatu de usufructu, cap. 61.

40

Accedit his, quod partem illam non proprio iure capere voluit, sed de manu alterius sperare, & percipere; quod ostendit, eum pro Commendatario haberi noluisse, neque eiusmodi titulo censeri; † sed tantùm pensionis, sive præstationis annuæ commoditate gaudêre, quæ etiam cum vita finitur, iuxta textum, & glossam in l. Caius, D. de annuis legatis, gloss. in l. fundi Trebatiani, D. de usufruct. legato, cum alijs, quæ adducunt Auctores suprà relati, Gigas de pensionibus, quæstione 52. numero 4. & Nicolaus Garcia tract. de beneficijs, 1. parte, cap. 5. num. 239. ubi plures alios allegat.

41

Neque obstat, quòd Commendæ quotam expresserit, atque ita de Commēda sentire videatur, ex iuribus, & Auctoribus suprà relatis. Nam hæc intelligi debent, † ubi quota assignatur in titulum, & habet annexū aliquod ministerium; verùm quando assignatur veluti stipendium, & solùm ad congruam sustentationem, ut in nostro casu, potiùs pēsio censeri debet, & non assumit naturam beneficij, ut ipse Gigas agnoscit d. quæst. 8. & 9. & docent Abbas & Felinus in d. cap. ad audientiam, de rescript. idē Felin. in cap. postulasti, de rescript. & in cap. de quarta, de præscript. à num. 16. & Lud. Gomez in reg. de ann. possess. quæst. 21. ad medium.

42

Quibus addo in simili, † quòd, etsi largè sūto vocabulo, præstimoniū sit beneficium, cap. fin. de concessione præbend. lib. 6. necessarium tamen est ad hoc, ut dicatur beneficium, & pro tali habeatur, quòd detur in titulū, & quòd habeat annexum aliquod ministerium spirituale. His etenim non concurrentibus, beneficium dici non poterit, ut expressè docet Dominicus cōs. 89. num. 4. & seqq. & plures alij, quos refert, & sequitur Garcia dict. tractat. de beneficijs, parte 1. cap. 2. num. 61. & sequentibus.

43

Quò fit, ut in nostro casu idem censere possîmus, † cùm neque Commendæ titulus huic partiario expediri iubeatur, neque ullus labor in eâdem Commenda regenda, & administrāda iniungatur; sed tantùm, ut tertiam fructuū illius partem de manu Commendatarij recipiat. Alioqui si alia forma verborum investituræ fuerit, vel ex alijs argumentis constiterit, quòd concedens voluit hunc partiarium in parte sua proprietarium facere, aliud erit dicendum, quamvis sustentationis causam addiderit, argumento celebris textus in l. cùm alimenta 22. §. qui fratri 5. D. de supellectili legata, ibi: *Illam autem adiectionem, ut habeant, unde se pascant, magis ad causam prælegandi, quàm ad usumfructum constituendum pertinere*. Cum alijs, quæ in simili notat Menochius lib. 4. præsumptione 133. num. 11. Molina de primogenijs, lib. 1. cap. 19. num. 9. Mantica de coniecturis ultimar. voluntatum, lib. 9. tit. 2. num. 29. Surdus de alimentis, titul. 2. quæstione 1. in principio, & D. Ioannes del Castillo de usufruct. cap. 30. num. 4.

44

Caeterum (ut ad alia transeamus) præcipua huius capitis dubitatio in eo consistit, utrùm † in concessione Commendæ pluribus facta, iuri accrescendi sit locus? Et quidem hucusque nullam legem, vel schedulam Regiam de hoc articulo tractantem, inveni. Sed iuxta iuris communis, & feudalis principia procedendo, ita mihi distinguendum esse videtur: ut † si discretæ partes in ipsa Commenda, & multo magis in eius quantitate ab initio assignatæ sint. Tunc absque dubio ius accrescendi non admittatur; sed unusquisque suâ portione contentus manêre debeat, & quæ vacaverit, ad Regem devolvatur, ut de illa, prout sibi libuerit, sicut de cæteris Commendis vacantibus, disponere possit. Hoc enim est, quod passim in iure docemur, inter verbis disiunctos ius accrescendi non esse, & multò minùs inter eos, quibus certæ portiones nominatim assignatæ fuerint, l. re coniuncti, D. de legatis 3. l. si mihi purè, D. de legatis 2. l. planè, §. sed si in pupillari, D. de legatis 1. l. triplici, D. de verborum significatione, §. si eadem res, Inst. de legatis, quibus in iuribus DD. hanc materiam latè pertractant. Melior tex. in l. penul. D. de usufruct.

45

46

ac-

accrescend. ibi: *Si æquis portionibus duobus eiusdem rei fructus legatus fuerit, ius accrescendi cessat*, cum alijs, quæ ibidem Accursius, & Dionysius Gothofredus in glossis adducunt, & tetigi suprà hoc libro, cap. 3. num. 78. Vbi autem sub eadem concessione, & verborum prolatione † Commenda duobus, vel pluribus pro indiviso, & insolidum assignata reperiatur, & si concursu inter eos partes fiant, ut suprà retulimus, ius tamen eisdem ab initio ex natura concessionis, & ex voluntate concedentis, quæsitum videtur, ut vacantem socij partem per mortem, renuntiationem, aut quemlibet alium legitimum vacationis modum acquirant, si is nullum hæredem ex vocatis per legem successionis reliquerit. Nam si Commendas nostras usufructui (ut sæpè fecimus) comparemus, certum est, † in eo pluribus pro indiviso concesso, aut legato, iuri accrescendi locum esse, ut in l. 1. & 4. & per totam, D. de usufruct. accrescend. ibi: *Ita inter fructuarios est ius accrescendi, si coniunctim sit usus fructus relictus, cæterùm si separatim unicuique partis rei ususfructus sit relictus, sine dubio ius accrescendi cessat*, quas rectè explicant, & ad concordiam reducunt, cum l. penult. eodem tit. Ripa num. 69. Crottus num. 44. Guido Papæ, & eius additionat. decis. 204. Polit. num. 46. in l. re coniuncti, D. de legat. 3. Menchaca de succes. creat. lib. 1. §. 10. num. 228. Duaren. de iure accrescendi, lib. 1. cap. 10. in fine, Menoch. de præsumtionibus, lib. 4. parte 2. præsumt. 159. num. 7. & sequentibus, & Fachin. lib. 5. controversiarum iur. cap. 50. & plures alios suo more cumulans D. Ioan. del Castillo dict. tract. de usufructu, cap. 48. & lib. 3. controversiar. cap. 17. num. 90. & 91. ubi plura, & plures circa materiam iuris accrescendi congessit, & ultra eum Spino in speculo testam. gloss. 9. Peregrin. de fideicommiss. artic. 9. Fachin. lib. 4. controversiar. cap. 94. & lib. 10. cap. 30. Costa de rata, quæst. 49. Ioann. Gutierr. in l. unic. C. quando non peten. partes, Morquechus de divis. bonor. lib. 3. cap. 10. & Vlricus Hunnius lib. 2. titul. 8. quæst. 88. pag. 668.

Rursus si dicere velimus Commendas donationum instar esse, & earum regulis iudicandas, ut etiam tetigimus suprà hoc libro, cap. 2. num. 42. habemus textum expressum in † eisdem donationibus, & largitionibus à Principe factis, hoc ius accrescendi admittentem, de quibus nostra est disputatio in l. unica, C. si liberalitatis Imperialis socius sine hærede decesserit, lib. 10. cuius hæc sunt verba: *Iubemus, ut si quis fortè ex ijs, quibus communiter à nobis aliquid donatum sit, nullo hærede relicto decesserit; ad consortem potiùs solatium, quàm ad personam aliam pars decedentis perveniat*: quam, ultra ordinarios ibidem pluribus ornat Menoch. cons. 797. lib. 8. Regner. Syxtin. inter cons. facult. Marspurg. cons. 15. volum. 2. fol. 137. Ioann. Corras. in l. testamento, C. de imp. num. 47. Michaël Crass. recept. sent. §. ius accrescendi, quæst. 25. & 33. Peregrin. qui aliquas declarationes adducit, de iure Fisci, lib. 1. titul. 2. num. 103. Rosenthal. in dict. tractat. de feud. cap. 6. quæst. 74. per totam. Et ad emphyteusim Imperialem extendit idem Menoch. cons. 464. lib. 5. & Cavalcan. decis. 30. num. 34. par. 2. licèt aliàs † in contractibus ius accrescendi locum habere non soleat, l. si me, & Titium, D. de verbor. obligat. cum alijs, quæ congerit Tuschus litt. I. conclus. 567. & Marescotus lib. 1. variar. cap. 75. ubi agit de contractu emphyteutico, & an in eo sit locus iuri accrescendi, Mantica de coniectur. ultim. volunt. lib. 1. titul. 14. ubi an in donationibus causa mortis, & mortis causa capionibus.

Denique si feuda inspiciamus, quibus nostræ Commendæ propiùs accedunt, ex traditis dict. cap. 2. num. 37. Et si † in eis iuri accrescendi locum non esse pro regula constitui videatur in cap. 1. §. & quia, qui feud. dar. poss. & in cap. 1. de benef. fr. & in cap. 1. de duobus fratr. à Capitaneo investit. & in cap. 1. de duobus fratribus de novo invest. cum alijs, quæ tradit Curtius Iun. in tractat. de feud. 2. parte, dub. 3. num. 70. & Iason in eodem tractat. pag. 98. & 99. Et pleniùs cæteris Rosenthal. ubi suprà, quæst. 73. Tuschus conclus. 565. & Menoch. cons. 593. num. 28. cons. 598. num. 3. & cons. 506. ubi hoc admittit, etiam quando feudum conceditur duobus fratribus, & unus eorum moriatur sine descendentibus. Hæc tamen regula ab omnibus communiter contrahi solet, ad feuda concessa à privatis, vel dominis, qui superiorem agnoscunt. Cæterùm quando cōceduntur ab Imperatore, vel Rege, aut alio Principe supremo, & in temporalibus superiorem non agnoscente, qualem Regem nostrum esse omnes fatentur, & Ego pluribus probavi in meo 1. tom. lib. 2. cap. 22. numer. 44. Tunc omnes DD. magis communiter conveniunt, etiam in feudis esse locum decisioni text. in dict. l. unica, C. si liberal. imp. soc. ac per consequens, etiam post acquisitum feudi dominium, & partes concursu factas, uno, vel multis deficientibus ex ijs, quibus insolidum, & pro indiviso feudum concessum fuerit, ad eum, qui remanserit, totum pertinere, ut post Baldum, Præpos. Iserniam, Albarotum, Alexand. & alios plures, quos refert de communi, &

magis vera opinione testatur Curt. Iun. ubi sup. num. 72. & de magis communi, & magis vera Socin. Iun. conf. 73. num. 24. volum. 1. Iason conf. 117. num. 3. volum. 1. Gratus conf. 4. num. 14. volum. 1. Gozadin. conf. 26. num. 37. Ruin. conf. 69. num. 22. volum. 3. & conf. 36. num. 15. volum. 1. Sigismund. Lotred. conf. 15. num. 1. & 2. inter consilia feud. Everard. in loco à contrario sensu, pag. 441. Ripa num. 158. Crottus 91. & alij DD. communiter in dict. l. re coniuncti, & in l. unica, C. quando non peten. partes. Rolandus conf. 1. num. 20. volum. 4. & innumeri alij, quos invenies apud Iul. Clar. & eius additionar. Baiard. in §. feudum, quæst. 77. num. 5. Gaillium de pace publica, cap. 14. num. 15. lib. 2. Menoch. de præsumtionib. lib. 3. præsumt. 93. ex num. 21. Brunor. à Sole in locis commun. verb. *Ius accrescend.* pag. 666. Schrader. in tract. de feud. part. 7. cap. 1. num. 7. & sequentib. & Rosenthal. qui pleniùs cæteris, & de feudis antiquis, & novis loquitur, in eodem tract. dict. cap. 6. conclus. 73. & 74. cum alijs sequentibus, ubi argumentis contrarijs respondet.

52 Qui omnes tenent † hoc longè certiùs, & securiùs procedere, ubi feudi concessio, sive quæ alia gratia, & liberalitas Principis, ex proprio eius motu, & non ad postulationem partis processerit, eòque etiam spectant, quæ tradit Menoch. conf. 400. num. 71. lib. 4. Nam sunt aliqui, qui superiorem sententiam ita limitandam existimant. Quorum tamen iudicium Ego hac in parte non probo, quia longè veriùs est, hanc distinctionem nullo iure fundari, sed potiùs esse contra mentem, & verba dict. l. unicæ, quæ sumta est ex C. Theodos. lib. 10. tit. 14. qui inscribitur: *Si petitionis socius, sine hærede decesserit.* Et in ipsa lege ita habetur: *Qui communi nomine donatum aliquid à nostra impetraverunt clementia, &c.* quæ verba ostendunt ibi Imp. Constatinum non loqui de donationibus ex proprio motu, sed ad partis petitionem factis, & nihilominus in illis ius accrescendi concedit.

Et ut concederemus dictam opinionem veram, aut probabilem esse, adhuc tamen in Commendis, de quibus loquimur, parum officeret: advertendum quippè est, quòd † 53 licèt regulariter præsumamus, concessionem fieri ad postulationem partis, & non motu proprio superioris, ut in cap. si motu proprio, de præbend. in 6. Bart. in l. 1. C. de pet. bon. subl. lib. 10. latissimè Menoch. de præsumtionibus, lib. 2. præsumt. 13. ex num. 1. 54 Hoc tamen limitari solet, & debet, † quando præcesserunt merita, & servitia eius, cui facta est concessio, quia tunc præsumitur concedens magis ob hæc, quàm propter partis postulationem gratiam fecisse, ut expresse tenet Guillerm. de Cuneo in l. 3. §. 1. D. quod quisque iur. Bald. in l. quod favore, num. 4. vers. *Sed est ratio*, C. de legibus, Alexand. de Imol. in dict. l. 3. in principio, num. 4. ubi, alijs relatis hoc menti tenendum consuluit, & limitat, ubi ex ipsius gratiæ relatione constaret, quòd partis petitio præcessit, quod & sequitur Ruinus conf. 126. num. 3. volum. 5. Undè cùm nostræ Commendæ, semper ob merita concedantur, vel certè concedi debeant, † à prædicta sententia, etiam si vera esset, excipiendæ videntur, & latissimè interpretandæ, ut, de feudis loquens, docet Rosenthal. dict. quæst. 74. num. 3. & 4. benè considerans, quòd eiusmodi feuda, quamvis aliquam speciem contractus præseferre videantur, & hoc respectu habito non deberent admittere ius accrescendi, ut suprà notavi, plerumque tamen titulo lucrativo à Principibus concedi solent, & in illis semper beneficium præponderare consuevit, prout latiùs idem Auctor, post alios plures prosequitur in eodem tract. cap. 1. quæst. 2. num. 7. & seq. & cap. 9. quæst. 50. num. 12. 55

Et est adeò verum, quòd in illis, ut & in feudis, sit locus iuri accrescendi, † ut hoc ius vincat illud, quod domini habere solent, ut feuda ad se revertantur propter delictum vassalli. Nam si feudum pluribus, ut singulis, concessum sit, & eorum aliquis crimen privatione dignum admittat, socijs, & non domino portio eius obveniet, & accrescet, ut notanter docuerunt Bald. & Isernia in cap. 1. si vassall. feud. prive. Albarot. in cap. 1. §. fin. quæ fuit prima caus. benef. amitt. Decius cōs. 544. col. fin. & Hierony. Gratus, qui eos refert, & sequitur conf. 2. num. 61. vol. 1. 56

Rursus locum etiam habebit, † etiam si proponamus inter plures Commendatarios, vel feudatarios, quibus in solidum Commenda, vel feudum conceditur, litem fuisse motam super eiusdem divisione, & unicuique pro indiviso partes, quibus uti frui deberent, iudicialiter assignatas. Hoc enim non impedit, quin posteà vacantem portionem alicuius ex socijs petere possint, quia eam non petunt, tanquàm denuò sibi datam, sed tanquàm iam inde à tempore concessionis largitam, & ad se saltem in spe pertinentem. Hoc enim est, quod dicimus, † augmentum debere regulari secundùm primitivam naturam eius rei, cui accedit, & easdem qualitates, ac conditiones sortiri, ut probant iura, & Auctores, quos adduxi suprà hoc cap. num. 33. Bald. in l. 1. q. 3. C. quando non peten. part. Albert. Brun. in tractat. de statutis, artic. 9. quæst. 10. 57 58

num.

num. 2. fol. 309. volum. 7. tract. Guillerm. à Monteserrato in tract. de success. Reg. dub. 2. num. 9. fol. 120. vol. 13. tract. Craveta cons. 258. num. 14. Bart. in tract. Tiberiadis, verb. *Acquiritur nobis*, ubi notabiliter inquit, quòd ex † quo quis apprehendit possessionem fundi, etiam in una eius gleba, iuxta l. 3. in princip. D. de acquirend. poss. & ea quæ cap. seq. dicemus, videtur etiam apprehendisse possessionem reliquarum partium, quæ posteà eidem fundo per alluvionem, aut alio modo accreverint, quòd dictum recolit, & extollit Iason in d. l. 3. num. 3. Et confirmat ex † simili de Publiciana, quæ licèt non detur nisi adeptâ possessione, datur tamen respectu eius, quod accessit, l. si ego, §. idem, & §. fin. iunctâ l. cùm sponsus, §. fin. D. de Publican. Albert. Brun. in tract. de augm. & dimin. conclus. 5. princ. num. 2. & seqq. maximè num. 17. & conclus. 17. n. 2. volum. 17. tract. fol. 68. & 78. Vbi adducit aliud exemplum † de exceptione rei iudicatæ, quæ ubi competit pro parte in sententia assignata, competet etiam pro altera, quæ acquiritur, vel retinetur ex iure accrescendi, ex textu notabili in l. egi tecum, §. fin. D. de except. rei iud. sequitur Nellus in tract. de bannitis, part. 1. temp. 2. quæst. 56. & Mager. de advocat. armat. cap. 11. num. 167. & sequentibus.

Et hoc est adeò verum, ut post Covarr. & alios concludit Ioann. Garcia in tract. de expens. & meliorat. cap. 22. num. 11. & in tract. de coniug. ac quæstu, num. 98. † quòd si maritus ante matrimonium habet feudum, vel emphyteusim, & posteà contracto matrimonio huic feudo, vel emphyteusi aliquid accedit, non communicabitur hoc augmentum, quemadmodum neque ipsum feudum, vel emphyteusis communicaretur. Et num. 93. inquit † idem esse in usufructu, qui ex sui natura consolidatur cum proprietate, quia non communicabitur, si maritus ante matrimonium erat dominus proprietatis; & tradit alia plura multum in nostris terminis Rosenthal. in tract. de feudis, cap. 10. conclus. 44. ex num. 33. Vbi † quòd incrementi latentis possessio, sine nova apprehensione acquiritur, non autem discreti, & est videndus noster Greg. Lopez in l. 33. tit. 9. part. 6. gloss. 6. col. 2. ad finem, ubi † tractat, an portio, quæ accrescit cohæredi, in eum transeat sine nova possessionis eiusdem portionis apprehensione? & negativè concludit, inquiens, quòd talis possessio non accrescit, licèt accrescat ius, quod ad casum, de quo loquimur, valdè notabile est.

Sed antè quàm huic capiti finem imponamus, inquirere oportebit, utrùm hæc, quæ de iure accrescendi circa nostras Commendas tractavimus, † ad eas pertineat, quæ duobus, vel pluribus, ut fieri solet in solidum, & pro indiviso assignantur, eâ causâ, vel ratione expressâ, ut ex earum fructibus, & reditibus se alere, & sustentare possint? Nam primâ facie in his ius accrescendi cessare quis dicet, eò quòd huic secundùm iuris regulas locus esse non soleat, in his quæ ad alimenta relinquuntur, ut in l. dominus, §. fin. D. de usufruct. cum alijs traditis à Baldo cons. 174. lib. 1. Abbat. cons. 78. in fine, lib. 2. Ripa in dict. l. reconiuncti, num. 141. Ias. in l. qui quartam, §. si quis unam, de leg. 1. Ruin. cons. 86. num. 4. volum. 2. Cardin. Tuschus litt. I. conclus. 566. num. 27. & Petrus Surdus de aliment. tit. 9. quæst. 5. Verùm re penitiùs inspectâ, ego has Commendas ita concessas, in nihilo ab alijs differre arbitror, & paucas dari vidi, in quibus non exprimatur, quòd conceduntur, ut Commendatarij se commodiùs sustentare, & exhibere possint. Et id quod † dicitur, in alimentis non esse locum iuri accrescendi, procedit, quando relinquuntur per ultimam voluntatem, & taxativè, ut inquit gloss. verbo *Recurrit*, in dict. l. dominus, §. fin. & ibidem Fulgos. qui legit illam legem cum l. sub conditione, eiusdem tituli. Cæterùm si absque ulla præfinitione, vel taxatione alimenta duobus relicta proponeremus, & ad ea fructus, qui ex aliquo fundo perciperentur, pro indiviso assignati fuissent, non dubito, quin tali in casu pars decedentis alteri accresceret, etiam si mediante hoc augmento plus fortè habere videatur, quàm præcisa se alendi necessitas postularet, † argum. tex. in l. 1. in fine, D. de usufruct. accrescendi, ibi: *Cùm primum itaque non inveniet alterum, qui sibi concurrat, solus utetur in totum, nec refert coniunctim, an separatim relinquatur*, iunctis alijs, quæ benè advertit, & congerit Riminal. omninò videndus, cons. 255. num. 18. volum. 2. Et hoc planiùs, & certiùs est, ubi non solùm alimenta concedi, vel relinqui videntur, sed ipsa quoque proprietas rei, puta domus, vel fundi, ex qua alimenta deducenda sunt, ut in nostro casu succedit, tunc enim deficientium portiones absque dubio alijs accrescunt, quia † magis rem, quæ legatur, quàm legandi causam, vel prætextum attendere debemus, iuxta text. optimum, & expressum in l. 4. D. de aliment. & cib. legat. ibi: *Videntur mihi ipsa prædia esse libertis relicta, ut pleno dominio hæc habeant, & non per solum usumfructum, & ideò, & si quid superfluum in reditibus, quàm in cibarijs erit: hoc ad libertos pertineat: sed & si decesserit fideicommissarius ante diem fideicommissi cedentem, pars eius, ad cæteros fi-*

deicommissarios pertinet: & iuxta hanc sententiam, sive differentiam est reducendus hic textus in concordiam cum d. l. dominus, §. fin. ut utrobique advertit Accurs. & Cardinal. Albanus in notis ad Bartol. Abbas cons. 78. volum. 2. Socin. Sen. cons. 53. volum. 1. Socin. Iunior cons. 99. volum. 3. Fulgos. cons. 13. Ripa in l. re coniuncti, n. 141. de legat. 3. Iaf. in l. si mora, num. 7. D. solut. matrim. & in l. qui quartam, §. 1. num. 3. D. de legat. 1. Gualdesis de arte testandi, tit. 6. cautela 15. & 23. Salazar de usu & consuet. cap. 1. ex n. 26. & Martin. Colerus, omninò videndus, in tract. de alim. lib. 1. cap. 15. ex num. 64. ubi qualiter legatū prædij ad alimenta, differat à legato alimētorum ex prædio, & num. 76. & seqq. Vbi an, & quando ius accrescendi habeat locum in alimentis legatis, & lib. 2. cap. 12. num. 65. ubi in specie agit de d. l. 4. D. de alim. legat. & latè Surd. omninò videndus, in tract. de alimēt. tit. 9. q. 5. num. 7. & 24.

96 Atque ita † in facti contingentia in Regio Limano Prætorio pronuntiatum fuit in causa Elviræ Garciæ, uxoris Garci Gonçalez, Guamangensis urbis incolæ; nam cùm huic, & fratri eius Petro Garcia, atque alteri sorori, quædam Cōmenda pro indiviso à Rege data fuisset, in remunerationem servitiorum, quæ pater eorum fecerat, qui sub tyrannis occubuit, & ut ex ea omnes sustentarentur, mortuo Petro Garcia, Fiscalis dicebat eius partem vacasse, iurique accrescendi locum non esse, & nihilominus Elvira, & soror contrarium obtinuerunt.

SVMMARIVM CAPITIS DECIMITERTII.

1 *INvestitura feudorum una propria, altera abusiva, & qualis utraque?*
L. 4. tit. 16. part. 4. illustratur, ibidem.
2 *Commendarum investitura abusiva est tituli petitio, & expeditio.*
3 *Gratia Principis licèt solo verbo fiat, dicitur informis, & imperfecta ante litterarū expeditionem.*
4 *Litteris non expeditis, non datur titulus Canonicus, neque adiudicatio beneficij, & quid in alijs gratijs?*
5 *Beneficij possessio hodie capi non posset ex sola supplicatione signata, licèt olim secùs.*
6 *Feudorum nuda possessionis apprehensio sine titulo nihil valet.*
7 *Tituli Commendarum ad petendam earum possessionem regulariter originales præsentari debent, ut & maioratuum ad tenutam.*
8 *Trasumtum tituli aliquando præsentare sufficit, & quas qualitates habere debet?*
9 *Trasumtum in beneficialibus, ut fidem faciat, debet extrahi de registro litterarū bullatarum.*
10 *Commendarum actualis apprehensio possessionis cum titulo, est veluti propria earū investitura.*
11 *Commendæ antiquæ possessio in successorem transit ex legis ministerio, noviter concessæ non ita, nisi corporaliter apprehendatur.*
12 *Investitura abusiva in feudis, non excusat propriam, quæ inducitur ex actuali eorum possessione.*
13 *Cap. 1. de consuetud. recti feud. expenditur, & illustratur.*
14 *Bonorum possessio per iudicē decreta, quid operetur, & qualiter definiatur?*
15 *L. 5. tit. 30. part. 3. expenditur.*
16 *Beneficiorum ius acquiritur per solam eorum collationem, sed firmatur per possessionis apprehensionem.*
17 *Possessio est quid facti, & non transfertur sine apprehensione.*
18 *Beneficiatus non facit fructus suos, neque administrat ante apprehensionem actualis possessionis beneficij.*
19 *Possessio est, quæ causat fructuum acquisitionem.*
20 *Commendæ titulus intra quod tempus expediri, & eiusdem possessio apprehendi debeat, nulla lege cautum invenitur.*
21 *Beneficia Ecclesiastica acceptare nemo cogitur, neque tempus præfixum reperitur, intra quod acceptari debeant, sed per triennij negligentiam inducitur tacita renuntiatio.*
22 *Renuntiare tacitè, vel expressè in iure paria sunt.*
23 *Feudi antiqui recognitio intra annum, & diem facienda est.*
24 *Terminus à lege præfixus, absque alia interpellatione moram inducit.*
25 *Feudum novum si quis abusivè acceperit, qualiter ad petendam propriam investituram, & fidelitatem præstandam teneatur, & citetur?*
26 *Negligentia habentis priorem expectativam in non petenda provisione beneficij vacantis, quando, & quomodo ei noceat?*
27 *Commendæ titulus, & possessio, ut intra certum tempus petatur, & apprehendatur, in eius concessione caveri oportet.*

Do-

28 Dominia rerum in suspenso, vel incerto esse non debent.

29 Possessio Commendarum, feudorum, & beneficiorum per procuratorem apprehendi potest.

30 Mandatum ad sumendam pro alio possessionem Commendæ, an debeat esse speciale, vel sufficiat generale cum libera?

31 Possessionem Commendæ nemo propria auctoritate, sed per iudicem apprehendere debet, aliàs intrusus iudicabitur.

32 Feudorum investitura de manu domini sumi debet, & quando hoc excusetur?

33 Commendæ possessio in uno Indo nomine cæterorum sumta, an utilis sit?

34 Possessio est quid facti, & solùm in illis, quæ de facto apprehensa sunt, operari videtur.

35 Possessionem corporis universalis, cuius partes illud integrant, & à toto non differunt, sufficit in aliqua eius re, vel parte apprehendere.

L.3.D.de acquir.poss.l.restituta, in princ.D. ad Trebell.& l.vulgaris, de furtis, expenduntur.

36 Feudalis unius rei possessione apprehensa, totius feudi possessio sumi videtur, & idem in prædio, castro, & similibus.

37 Beneficij possessio sufficit, quòd in aliqua eius re, vel parte sumatur.

38 Petitio hæreditatis, vel alterius iuris universalis ubi fit, non est necessè omnia eius corpora specificare.

L.26.tit.2.part.3.expenditur.

39 Ficta traditio, quæ fit interventu alicuius rei, nomine aliarum, defenditur ex consuetudine.

40 Statutum, ut posit possessio transferri sine corporali apprehensione, validum est.

41 Possessio Commendarum, quam habent Cõmendatarij, an sit civilis, & naturalis, vel naturalis tantùm? & num. seqq.

42 Feudi dominus retinet apud se civilem possessionem, mediante persona vassalli, qui solùm habet naturalem.

43 Dominus directus feudi, vel Commendæ an ratione civilis possessionis, quam retinet, interdictis uti posit?

44 Possessio civilis secundùm Bart. nunquàm nascitur, nisi priùs habita naturali.

45 Commendæ in depositum tantùm olim dari solebant.

46 Depositarij, nec naturaliter, nec civiliter posident.

47 Commendatarij respectu utilis dominij, quod apud eos est, posident civiliter, & naturaliter.

48 Vsusfructuarius, & emphyteuta habent quasi civilem, & naturalem possessionem iuris sibi competentis.

49 Vassallus pro feudo qualiter posit uti omnibus realibus actionibus dominis utilibus competentibus? remissivè.

50 Feudatarius, & usufructuarius est, veluti procurator domini in rem propriam.

51 Feudum est homo mutus, & pro eo loquitur feudatarius.

CAPVT XIII.

De Commendarum titulo, sive investitura, & possessione, & intra quod tempus, & qualiter peti, & apprehendi debeat? & an sit naturalis, vel civilis?

IN feudis † duplex investitura reperitur, quarum alteram vocant abusivam, alteram propriam. Abusiva tituli instar obtinet, & tunc fieri dicitur, cùm dominus vassallum feudo donat, & ensis, vexilli, hastæ, annuli, vel alterius rei corporeæ traditione, de feudo investit, hoc est ei coram paribus curię, aut testibus, feudũ cedit, & beneficiariũ esse declarat, sumtâ metaphorâ ab homine, qui vestibus vestitur. Propria, ubi post hanc titularem, sive cæremonialem investituram, eam in effectum deducens, eundem, sic creatum, & electum feudatarium, corporaliter in vacuam rei in feudum promissæ possessionem inducit, ut constat ex cap. 1. quid sit investitura, ubi omnes feudistæ, ita cõmuniter docent, & distingunt, & ex tex. in cap. ex ore, de his, quæ fiunt à maiore parte Cap. & cap. ex litteris, de consuetud. cum alijs, quæ copiosè allegat Hottom. de verb. feudal. verb. *Investitura*, Prateius, Sicard. Kalinus, & alij, de verb. iur. eod. verb. Cuiacius lib. 8. observat. cap. 14. Pancirol. lib. 1. thesaur. var. lect. iur. cap. 90. & latissimè plures alios referens, Rosenthal. in tract. de feud. cap. 6. conclus. 2. & 3. Schrader. eod. tract. part. 5. cap. 2. & 3. Fulvius Pacian. de prob. lib. 2. cap. 39. ex num. 3. ad 5. & Sebast. Nævius in sistem. ad dict. cap. 1. quid sit investitura. Quibus de iure nostro cõvenit tex. omninò videndus, in l. 4. tit. 16. part. 4. ubi Greg. Lopez. 1

In quorum imitationem, † in nostris Commẽdis, loco abusivæ investituræ, succedit tituli petitio, & expeditio, quã post cõcessionẽ Cõmẽdæ sibi factã, quis curare debet, quoniã licèt certũ sit † gratiã Principis solo verbo fieri, ut te- 2 3

tetigimus sup. hoc lib. cap. 4. in fine, & latè ostendunt plures, quos refert Flamin. Paris. in tract. de resign. benef. lib. 10. cap. 1. num. 1. & seqq. & cap. 5. ex num. 2. Adhuc tamē constat ante expeditionem litterarū gratiam dici informem, & imperfectam, & quasi solùm in utero existentem, & veluti sub ea conditione concessam videri, si litteræ expediantur. † Ante quarum expeditionem titulus canonicus nō datur, nec ulli beneficium adiudicari solet, ut docent Scribentes in prooem. Clemen. §. nunc igitur, & sup. reg. Cancell. de non iudicando iuxta formā supplicationis, Rota decis. 458. aliàs 20. in tit. de concess. præb. in novis, Gigas cōs. 15. 26. & 51. & plurimi alij apud Flamin. ubi sup. ex n. 6. Mascard. de probat. conclus. 345. & conclus. 1388. & Nicol. Garc. de benef. part. 4. cap. 2. num. 33. & seqq. & nō solùm in gratijs beneficialibus, verùm & in alijs tractant, & prosequūtur Alex. cons. 107. vol. 7. Molina de primog. lib. 2. cap. 7. ex num. 52. alter Molina disput. 599. Mieres de maiorat. 1. part. q. 62. num. 1. & 4. Cevallos de violentijs 2. part. q. 45. Thom. Sanchez de matrim. lib. 8. disput. 29. num. 2. Peregrin. de iure fisci, lib. 5. tit. 2. num. 13. Mantica decis. 185. num. 10. Vincent. de Franch. decis. 162. & ibi eius Additio, Rovitus in pragm. de feudis, pag. 189. n. 2. & latiùs in pragm. de suspēsione & revocat. gratiar. per tot. pag. 464. & novissimè D. Valençuela cons. 104. ex num. 11. vol. 2.

Quod adeò verum est, † ut licèt olim ex sola supplicatione signata possessio beneficij, vel Episcopatus capi posset, & soleret, hodiè ex novis Pontificum constitutionibus contrarium practicetur, & capiens possessionem, ex sola supplicatione, dicitur intrusus, & inhabilis redditur, ut testatur Gigas in epitome de intrusis, num. 38. Bursat. cons. 393. num. 21. & Flamin. ubi sup. num. 20. & 21. Et hoc ipsum in † feudis procedere docet tex. & ibi glos. Iacob. de Belviso, & Laudens. num. 12. & 13. in d. cap. 1. quid sit investitura. Nam nuda inductio in possessionem sine titulo nō valet, l. nunquam nuda 31. D. de acq. rer. dom. & sequitur Iacob. de Sancto Georgio in tract. de feudis, verbo *Investivi talem*, & alij apud Rosenthal. d. cap. 6. concl. 1. litt. C. & D. Et idem in nostris Cōmendis servari videmus, ut tradit Anton. de Leon in tract. de confirm. Reg. 1. part. cap. 11. num. 20. & seqq. & cap. 17. num. 1. ubi tractat, quâ formâ earum tituli expediri soleant.

Qui quidem † regulariter originales præsentari debent, ut quis eorum virtute possit Commendæ possessionem apprehendere, arg. tex. in l. ult. C. de edict. Divi Adriani, & eorū, quæ in simili circa petendam tenutam maioratuum latè scribit Molina lib. 3. cap. 13. num. 47. & Paz de tenuta, 1. part. cap. 26. Quamvis non inficier † ex causa, ut ipsi ijdem Auctores resolvunt, etiam transumtum admitti posse, quod fidē faciat, & qualitates, & requisita habeat, quæ adducit Craveta de antiq. temp. 1. part. limit. 4. num. 33. Covar. in pract. cap. 21. num. 2. Paz ubi sup. num. 9. Mascard. de probat. conclus. 711. & latissimè D. Ioann. del Castillo lib. 2. controvers. cap. 16. & loquens in materia beneficiali, Flamin. d. q. 1. n. 18. & 19. Vbi notabiliter inquit, † quòd licèt sumtum de registro supplicationum signatarum, fidem non faciat in iudicio, ut per Roman. cōs. 336. num. 5. Bellam. decis. 252. secus si extrahatur de registro litterarum Bullatarum, nam tunc fidem facit, ut per eundem Bellameram decis. 621. Rota decis. 18. de præb. in antiq. Butr. cons. 2. num. 3. Mandos. in reg. Cācell. de non iudic. iuxta form. supp. q. 6. num. 2. cum seqq. & Bellencin. in tract. de charit. subs. q. 113.

Atque hæc † actualis apprehensio possessionis Commēdæ, virtute dicti tituli facta, poterit dici propria eiusdem Commendæ investitura, iuxta ea quæ de feudis tradidimus. Nā licèt aliàs † ubi agitur de successione eius in filium, vel alium legitimum hæredem continuanda, ipso iure ex ministerio legis in eū, absque alio facto, transferatur possessio, sicut & in maioratus successione contingit, ut infra latiùs dicemus, & tradit Matienz. in l. 8. gloss. 2. num. 16. & 17. tit. 10. lib. 5. recop. & D. Valenç. cons. 83. num. 19. & seqq. Hoc tamen in nova Commenda non procedit, sicuti neque in novo feudo, in quo † receptior sententia est, tituli traditionem, sive abusivæ, & cæremonialis investituræ concessionem, non excusare, quin posteà actualis possessio capiēda sit, quia propriè loquendo illâ investiturâ non est possessio, sed potiùs cōtractus, sive negotium, aut titulus, cuius virtute debeat peti, & fieri trāslatio, & apprehensio possessionis, ut ex communi multorum opinione tradit Vulteius in tract. de feud. cap. 7. num. 9. Scheneiduinus eod. tract. part. 4. num. 19. & plurimi alij, quos refert, & sequitur Iul. Clarus, §. feudum, q. 26. num. 1. decis. Cameræ Imper. 13. num. 31. lib. 2. & Rosenthal. d. cap. 6. conclus. 1. litt. C. & conclus. 2. litt. D. qui dicit esse ad hoc † tex. rotundum, & expressum in cap. 1. de consuet. rect. feud. per quem omnes dicunt, quòd feudum sine investitura non constituitur, & eam esse solum, & unicum modum feudi constituēdi, & acquirendi.

Et potuit etiam allegare gloss. in d. cap. ex ore, de his, quæ fiunt à maior. part. Cap. cuius meminit Schrader. in eod. tract. de feud. p. 5.

cap. 2. & Prateium, Oldendorp.& Kalmum d.verb. *Investitura*, ubi benè notant, titulum, sive abusivam investituram, aliquo modo ✝ instar bonorum possessionis per Iudicem decretæ obtinere, quæ & ipsa non dat possessionem corporalem, sed solùm viam sternit, ut peti, atque apprehendi possit, l. 3. §. bonorum, D. de bonor. poss. l. facta 63. §. quod si conditio, & seqq. D. ad Trebell. unde ab Auctoribus Græcis ecclog. 4. tit. 1. c. 1. diffinitur: *Auctoritas, formula, titulus, quo nanciscimur actiones hæreditarias*, ut benè notat Gothofr. in d. §. bonorũ, Oldẽdorp. de action. clauf. 5. act. 6. & Cuiac. lib. 4. obs. cap. 15. & eis addo Greg. Lopez idem in feudorum materia notantem, in ✝ l. 4. gloss. 6. tit. 30. part. 3. Et tex. à nullo perpensum in l. 5. tit. 30. partita 3. ibi: *Pero aquellos que tienen à feudo algun heredamiento, ò han ende el usufructo dello, ò lo tienen à censo dando cosa cierta por ello cada año, si fueren apoderados de aquellos heredamientos, ganan la possession dellos*: & prosequitur latè Martin. Magerus in tract. de advocat. armata, cap. 18. num. 58. & seqq. ubi quòd talis investitura est unicus modus feudi constituẽdi, & est signum feudi necessarium.

14

15

Quæ praxis, etiam in beneficijs Ecclesiasticis observatur. ✝ Nam licèt ex sola canonica institutione facta à Papa, vel Ordinario, quæ tituli instar obtinet, acquiratur ius proviso in beneficio, absque traditione possessionis, eiusque apprehensione, ut probat tex. in cap. ultim. & ibi Ancharr. Gemin. Franc. & alij, de præb. lib. 6. gloss. in cap. penul. verb. *Collatio*, eod. tit. & lib. & est communis omnium Doctorum opinio, quam pluribus relatis resolvit Covarr. lib. 3. var. cap. 16. num. 1. Flamin. Parisius dict. tract. de resign. benef. lib. 10. q. 6. ex num. 1. illud tamen ius non est firmum, & efficax ante apprehensionẽ possessionis, ut scriptum reliquit Rebuff. cons. 186. n. 18. & probat tex. & DD. in cap. si tibi absenti, de præbend. in 6.

16

Et cùm hæc ✝ sit quid facti, & corporalis requiratur, l. denique, D. ex quibus caus. maiores, cum similibus, ad neminem transit, si non sit per eum corporaliter apprehẽsa, l. cùm hæredes, D. de acquir. poss. Atque ideò non transfertur per solam collationem, cap. cùm Bertoldus, de re iud. Rebuff. ubi supra, & in praxi, tit. requisit. ad collat. num. 22. & tit. de permut. num. 18. in fine, Parisius cons. 96. num. 3. vol. 4. Covarr. d. cap. 16. vers. *Est tamen*, Flamin. d. q. 6. ex num. 3. Qui hinc benè ✝ inferunt provisum non posse administrare in beneficio sibi collato, neque fructus percipere ante apprehensam possessionem, ut per Abb. in cap. transmissa, col. 3. de elect. Capell. Tholos. decis. 443. & ibi additio, Millius in repert. verb. *Possessio beneficij*, Feder. de Senis cons. 234. Francus in cap. eum qui, de præbend. in 6. Rebuff. de pacif. poss. n. 234. & 251. & communis, de qua testatur Selva de benef. 2. part. quæst. 15. Ripa respons. 31. lib. 2. Cardin. Paris. cons. 5. num. 21. & 22. & cons. 38. num. 7. cùm seqq. vol. 4. Quia ✝ possessio est, quæ causat fructuum acquisitionẽ, ut per gloss. in l. 3. §. ex contrario, D. de acquir. possess. ubi post Bart. idem colligunt Paul. Castrens. num. 2. Ias. num. 34. l. usufructuarius, in princip. D. de usufr. gloss. in l. quæsitum, D. de acq. rer. dom. Gratus respons. 153. num. 5. lib. 2. & D. Valenç. cons. 69. num. 187.

17

18

19

Sed ad hunc ✝ Commendæ titulum, de quo loquimur, expediendum, & possessionem capiendam, nullam planè schedulam invenio, quæ tempus præfigat, quamvis alias ad petẽdam declarationem successionis, sint plures quæ sex menses statuunt, sub pœna amissionis fructuum, ut suo loco dicemus. Et quidem si in hoc adinstar beneficiorum Ecclesiasticorum procedere velimus, ✝ in eis etiã nullum tempus in iure præfixum est, intra quod acceptari debeant, cap. si tibi absenti, de præbend. in 6. ubi Gemin. num. 3. & Philip. Franc. num. 5. & seq. Flamin. Paris. de resignat. benef. lib. 12. q. 12. num. 5. Imò neque ad acceptandum quisquam compelli potest, ut videtur probare tex. in l. 1. C. ut nemo invit. & Riminald. Iun. qui de communi testatur, in princip. Instit. de donat. num. 670. Sed tamen per triennium nõ acceptando collationem, censetur quis tacitè renuntiare iuri sibi competenti, & illo privatus manet, & eiusmodi cessio est eiusdem effectus, ac expressa repudiatio, ut in facti contingentia respondit Socin. Sen. in l. 2. D. de leg. 1. Socin. Iun. ibid. num. 102. Rebuff. cons. 186. num. 2. Flamin. ubi sup. lib. 10. q. 8. num. 17. & 18. Quia in ✝ iure sunt paria renuntiare tacitè, vel expressè, cap. quàm periculosum 7. q. 1. Rebuff. in rep. Rubr. de rescript. pag. 517. col. 2. & in cap. extirpandæ, §. qui verò, vers. *Quartò habetis*, de præbend. Riminald. in l. 1. C. qui admitti, num. 231. & seqq. & in casu nostrarum Commendarum loquens D. Valẽçuela cons. 83. num. 46.

20

21

22

Si verò à feudorum cõsuetudine exemplum petamus, ✝ in eis quidem annus, & dies assignatus est vassallis ad petendam renovationem, & faciendam recognitionem feudi antiqui, de quo iam fuerant investiti, ut in cap. 1. quæ fuit prima caus. benef. amitt. ubi omnes DD. & innumeri alij apud Rosenthal. in tract. de feud. cap. 6. conclus. 30. per totam, ubi litt. B. notat quòd ✝ cùm hoc tempus à lege præscriptũ sit, illud pro homine interpellat, & in mora consti-

23

24

stituit absque alia hominis interpellatione, l. magnam; & ibi plenè Scribentes, C. de contrah. & cõmittend. stipul. l. 2. C. de iur. emphy. cum alijs, quæ latissimè adducit noster D. Pichard. in repet. de mora, n. 67. & seqq. Et Ego dum Salmanticæ eundem tractatum relegerem ann. 1608. cap. 3. per totum. In † feudo autem de novo concesso, de quo quis abusivè fuerit investitus (qui est propriè casus, de quo agimus) nullum certum tempus ad petendam & veram investituram, hoc est apprehendendam possessionem, & fidelitatis iuramentum faciendum, præscriptum est, sed si dominus promissione feudi, aut investitura abusivâ factâ, vassallum ter, investituram pollicendo, citare fecerit, & ipse contumax emanserit, vel comparens iurare noluerit, feudo sine alia anni expectatione privari potest, vel quod idem est, si ad illud posteà petendum accedat, per exceptionem excludi. Quæ citationes septem, vel decem dierum intervallo, vel alio, arbitrio iudicis æstimando, fieri debent, ut probat tex. in dict. cap. §. est, & alia, quæ sit prim. cau. benef. amitt. & ibidem præter antiquiores alios Eguin. Baro, Hottoman. & Cuiac. & tercenti alij, quos refert, & sequitur Schrader. in tract. de feud. 5. part. cap. 3. num. 8. & Rosenthal. d. cap. 6. conclus. 43. per totam.

25

Quibus ego addo Menochium, omninò videndum, in tract. de arbitrar. casu 582. Vbi agens de † negligẽtia eius, qui priore loco impetraverit sibi de beneficio provideri, & quomodo ei noceat? refert aliquorum opinionẽ, qui hanc negligentiam ex lapsu anni cognosci voluerunt, argum. tex. in cap. plerunque, de rescript. maximè si alij beneficium post anni lapsum iam sit collatum, nec res sit integra, & aliorum, qui solum cursum semestrem requirunt, arg. tex. in cap. 2. de concess. præbend. cap. licèt, de supplen. neg. Prælat. cap. ex tuæ, de Cler. non resid. l. Sancimus, C. de appellat. cum alijs. Et tandem concludit, hoc prudentis iudicis arbitrio relinqui, cùm iure diffinitum non sit, nec diffiniri potuerit, eò quòd ex varijs circunstantijs negligentia probari, vel excusari possit, & tunc non esse excusabilẽ, quãdo in ipsa concessione præfigitur terminus, puta unius mensis, vel posteà â concedente monetur impetrans, ut faciat sibi provideri. Nã tunc si elapso eo termino non curavit provisionẽ, negligens convincitur, ut docent glos. & DD. in Clem. unica, de concess. præb. Geminian. in cap. tibi qui, col. 4. de rescript. num. 6. Abb. Felin. & alij, in cap. Capitulum Sanctæ Crucis, eod. & Decius in cap. si autem, num. 4. eod. tit. ubi docet negligentiam probari per lapsum termini, quod latiùs etiam prosequitur Mascard. de probat. conclus. 1093. & Pacian. eod. tract. cap. 51. num. 49. parte 1.

26

Vndè Ego † in nostris Cõmẽdis idem practicandum esse concludo, & ad lites, & dilationes vitandas Proregibus, & Gubernatoribus consulerem, ut in concessionibus Commẽdarum terminis electis præfigerent, intra quẽ sub pœna privationis titulum Commendæ expedire, & corporalem possessionem eiusdem sumere teneantur, ac fidelitatis iuramentũ præstare, quoniam re verâ non oportet, † ut hoc diutius sit in suspenso, quemadmodum in simili casu, loquens de usucapione, inquit Iustin. in princ. Inst. de usucap. ibi: *Ne rerum dominia essent in incerto*: & magis in terminis, de acceptatione, vel repudiatione Cõmendæ, quæ alicui ex legis successione defertur, tradit Matienzus in l. 8. tit. 7. lib. 5. recop. gloss. 2. num. 16. D. Valenç. d. cons. 83. num. 146. & latiùs dicemus infrà cap. 16. num. 58. & seqq.

27

28

Ad apprehendendam autem † Commendæ possessionem, mandatum procuratorium sufficere, nemo est qui ambigat, cùm & hoc in beneficijs, & feudis sufficiat, & quotidie practicetur, ut cũ cõmuni testatur Covar. lib. 3. var. cap. 16. num. 8. vers. *Possessio autem beneficij*, & Flamin. Paris. d. tract. de resign. benef. lib. 10. q. 6. num. 9. & seqq. & pleniùs Rosenthal. ubi sup. cap. 3. conclus. 9. & 10. qui ad hoc in feudis allegat tex. expressum in cap. 1. §. sed utrum per quas pers. fiat invest. & §. itẽ sciendum, de nat. feud. Sed † hoc mandatum speciale esse debere, nec sufficere generale, etiam cum libera, ipse idem Flam. de beneficijs loquens, contra alios aliter tenentes concludit, sed in feudis acquirendis contrarium docere videtur Rosenthal. d. cap. 3. conclus. 10. in fine, resolvens, feuda nobis acquiri posse per eas omnes personas, per quas aliæ res acquiruntur, quamvis iurare sine specipli mandato validè nequeant, ut idem latiùs tractat cap. 6. q. 63. & Nos dicemus infrà cap. 23.

29

30

Sed est quæstionis, qualiter hæc possessio Cõmẽdæ sumi debeat? Et cõstat, neminẽ propriâ auctoritate illam apprehendere posse, sed coram Prætore provinciæ, ubi Commenda sita est, comparare debere, & ibi titulum exhibere, eamque de manu eius iudicialiter capere, quia aliter violentus possessor, & secundùm multorum opinionem intrusus iudicabitur, ut aliàs in beneficijs, post Abbat. docent communiter Scribentes, in cap. transmissa, de elect. & in cap. cùm venissem, de rest. spol. Dynus in reg. 1. & Anchar. in reg. sine possessione, de reg. iur. lib. 6. Millius in repert. verb. *Possessio beneficij*, Covar. d. lib. 3. var. cap. 16. & Flamin. Paris. qui alios plures allegat, d. lib. 10. de resign. benef. q. 6. ex num. 27. ubi de communi stylo, & praxi Romanæ Curiæ testantur. Et † in

31

32

feu-

feudis idem procedit, quoniam propriam eorum investiturã de manu domini vassallus capere debet, vel alterius, cui ipse commiserit, nisi fortè præcedens ceremonialis investitura fiat in ipso feudo, vel oculis subiecto, argum. l. clavibus, D. de contrahenda emt. l. quod meo, §. si per venditorem, D. de acq. poss. vel si dominus, impropriè investiendo, utatur verbo dandi, aut tradendi; vel alijs similibus videri posit licentiam vassallo concessisse, possessionem vacuam propriâ auctoritate ingredi, arg. l. prædia, D. de acq. poss. & eorum quæ tradit Albarot. per tex. ibi in d. cap. 1. quid sit investit. tex. & DD. in cap. 1. de consuet. rect. feud. cap. 1. quib. mod. feud. const. cap. 1. §. 1. de natura feud. cũ alijs, quæ notant Oldendor. Prateius, Kalin. & alij, de verb. iur. verb. *Invest.* & latè, & optimè Rosenthal. in d. tract. de feud. cap. 6. conclus. 1. & 2.

33 SOLENT autem Prætores † in uno Indo nomine aliorum, & præsertim in *Caziquo*, Cõmendatarijs Commendarum possessionẽ dare, quod quidem sine difficultate non procedit. Nam cùm Cõmenda quid universale significet, & ex distinctis iuribus, & corporibus constet, videtur necessarium esse, ut in omnibus possessio sumatur, † quoniam facti magis est, & in eo consistit, ideóque dici nequit amplius possideri, quàm facto ipso apprehensum sit, ut per tex. & DD. in l. 1. §. si vir uxori, D. de acquir. posses. & in d. cap. 1. quid sit invest. cum alijs, quæ copiosè adducit Tiraquel. de retract. lignag. §. 36. glos. 3. num. 11. Rosenth. d. cap. 6. concl. 14. & Ioan. Gutier. lib. 3. practic. q. 64. num. 14.

34

SED nihilominus contrarium defendere possumus, & debemus; nam † quando hæc nomina universalia ita se habeant, ut pars à toto non differat, sed potiùs totum ex suis partibus confletur, & integretur, sufficit petere totius corporis universalis possessionem, & apprehẽdere unam eius rem, vel partem nomine aliarum, & sub hac parte apprehensa tanquam toto, reliqua, ut membra, & partes totius continentur, quemadmodum fundi parte apprehensâ, totius possessionem apprehẽsam, & acquisitam in iure proditum est, l. 3. in princ. ubi Bart. Ias. & reliqui, D. de acq. poss. ibi: *Sufficit quamlibet partem eius fundi introire, dũ mente, & cogitatione hac sit, ut fundum usque ad terminũ velit possidere*, l. vulgaris est quæstio 21. D. de furt. ibi: *Nam & qui aurem alicuius tetigit, inquit Trebatius, totum eum videri tetigisse*, l. restituta, in princ. D. ad Treb. ibi: *Si fortè passus est hæres possideri res hæreditarias, vel totas, vel aliquas illarum*, ubi gloss. verbo *Illarũ*, & Andreas de Isernia in d. cap. 1. quid sit investit. ubi ex his concludit † ap-

35

36

prehensâ unius rei feudalis possessione, apprehendi & omnium aliarum, quæ sunt eiusdem feudi, & ita fuisse iudicatũ à maximis Iurisperitis, & idem tùm in ipso feudo, tùm etiam in possessione prædij, castri, & similium, tenent pluribus relatis Misyng. cent. 3. obs. 39. Gail observat. 129. num. 6. & 7. lib. 2. Tiraquel. ubi supr. num. 2. Menoch. de adipiscend. rem. 3. n. 281. & seqq. Vivius lib. 2. comm. opin. 229. n. 2. Misyng. responso 28. n. 15. Vvesemb. cons. 1. num. 51. par. 1. Rosenth. d. conclus. 14. num. 5 & in notis litt. B. & G. & loquens de possessione rerũ maioratus Gutierr. sup. Molin. lib. 1. cap. 26. in fine, Parlador. in sesquicent. diff. 26. §. 1. num. 4. & 5. & latissimè insignis noster D. Ioan. del Castillo, nunc cùm hæc prælo mãdamus, nõ sine gravi Reipub. litterariæ iactura, nobis ereptus, in 7. tom. suar. controvers. sive de tertijs, cap. 15. ex num. 15. ad 29.

37 Et de possessione † beneficij, & quòd corporaliter capta in aliqua eius re, vel parte, cẽseatur apprehensa omnium rerum ad beneficium pertinentium, Bart. & Aretin. in l. cùm super, col. 4. de caus. possess. & propr. Bertachin. in tract. de Episcop. 1. part. q. 566. Lambert. de iur. patron. lib. 2. part. 3. q. 11. artic. 9. Covarr. lib. 3. var. cap. 16. vers. *Verùm*, Flam. Paris. d. q. 6. num. 53. Perez de Lara de annivers. & Capellanijs lib. 1. cap. 10. à num. 5.

38 Et hoc, ultra suprà dictos certiùs redditur ex eo, quòd etiam in † petitione hæreditatis, vel alterius iuris universalis, & in decreto iudicis eius possessionem decernentis, non est necessaria eorum specialis expresio, ut per gloss. mag. in cap. 2. verbo *In universalibus*, de lib. oblat. & ibi Socin. num. 17. & probat expressa l. 26. tit. 2. part. 3. *Que abonda que diga, que demanda los bienes que le pertenecen, porque es heredero, y no ha porque nombrar cada una cosa de aquellos bienes señaladamente.*

39 Item ex eo, quòd quamvis suprà dicta adeò certa, & vera non essent, cùm † tamen in hoc Regno pluribus ab hinc annis vigeat consuetudo dandi possessionem Commendarum, sub prædicta forma, hæc efficit, ut sufficiat ficta traditio, quæ fit interventu alicuius rei, nomine aliarum, cap. 2. ubi Abb. de consuet. optimè idem Abb. in cap. cùm aliquibus, num. 9. de re iud. cum declarationibus traditis à Gutier. ubi sup. & Greg. Lop. in l. 2. tit. 30. par. 3. Vbi docet † valere statutum, vel consuetudinem, ut possessio posit in aliquem transferri sine corporali apprehensione.

40

41 VTRVM autem hæc possessio, † quæ à Cõmendatarijs apprehenditur, sit civilis, & naturalis simul, vel naturalis tantùm, nunc nobis inquirendum restat. Et tãtùm naturalem esse, suaderi potest, tum ex ipsarum Commendarũ

na-

natura, & origine, de qua dixi suprà cap. 1. & 2. quæ requirit, ut directum dominium earum penes Regem maneat. Cùm etiā ex feudorum exemplo, † in quibus ob eandem rationem videmus dominium feudi, mediante vassalli personâ, civiliter possidere, ipsum autem vassallū naturaliter tantùm, ut notat gloss. in l. si ut certo, §. si duobus vehiculum, D. commod. & in l. 3. §. ex contrario, D. de acq. poss. Greg. Lopez in l. 4. gloss. 3. q. 1. in fine, & col. 5. post princ. & iterum in l. 5. tit. 30. p. 3. ubi adducit aliud simile de conductore ad longum tempus, & de superficiario, iuxta gloss. in l. si quis ante 10. verbo *Novissimè*, D. de acq. possess. & in l. 1. & fin. D. si ager vectigal. & in l. 1. §. quod autem, D. de superficieb. Et eandem sententiam probat text. in cap. 1. in fine, in quibus caus. feud. amitt. Ias. in l. clam possidere, §. qui ad nundinas, num. 37. D. de acq. poss. Paul. Castrens. in l. 1. in princip. num. 16. & in d. l. 3. §. ex contrario, num. 1. D. de acq. poss. & innumeri Consulentes, & Feudistæ, quos refert Rosenthal. dict. tract. de feud. cap. 7. concl. 60. sub litt. N. cap. 8. conclus. 1. per totam, & cap. 12. conclus. 12. n. 38. & 46. ubi resolvit, apud omnes esse communem, & concordem istam doctrinam, & ex ea infert † dominum directum ratione huius civilis possessionis, quam per vassallum retinet, posse, si in ea turbetur, interdictis possessorijs, & alijs remedijs uti, dummodò priùs eādem possessionem animo, & corpore adeptus fuerit, † quia civilis possessio nunquam nascitur, nisi priùs habitâ naturali, ex communi, & magis vera Bart. doctrina in d. §. qui ad nundinas, quam reiectâ communiori alterâ, quæ docet, aliquando posse dari civilem sine naturali, resolvit Ias. ibid. num. 40. & seqq. de quo ultra Scribentes ibidem, videnda sunt, quæ latè disputant Ripa in l. 1. colum. fin. D. de acquirēd. poss. Sylvanus cons. 55. n. 22. Corras. in Rub. de acq. poss. num. 4. & 5. Tuschus litt. P. concl. 406. Mindanus de mater. poss. cap. 4. D. Greg. Lop. Madera, Regius Consiliarius dignissimus, lib. singul. animadvers. iur. civil. cap. 27. Raudensis de analogis, cap. 15. num. 160. ubi in quod differat naturalis à civili, & eruditè noster D. Anton. Pichard. in princip. tit. Inst. de interdict. art. 3. & 4. & D. Melchor de Valencia, Granatensis Senator meritissimus, in illustr. iur. tract. 2. cap. 3.

Quod sanè in nostris Cōmendis multò certiùs admittendum videtur, † cùm sui initio, & nostris etiam temporibus, solùm in depositum dentur, & dari dicantur, ut & earum nomen ostendit, & latiùs dixi supr. cap. 1. & 2. Depositarij † autem, nec naturaliter, nec civiliter possideant, sed nudam tantùm detentionem habeant, l. licèt, D. depositi, l. rei commodatæ, D. commod. cum traditis à Bart. in l. si quis in tantam, C. undè vi, Menoch. de retinend. poss. remed. 3. num. 93. & latissimè D. Ioann. del Castillo lib. 3. controvers. cap. 16. à num. 16. Borrello in summa decis. 2. part. tit. 37. Paz de tenuta cap. 10. num. 29. & seqq. Vincentio Carrocio in tract. de deposito, q.

Sed his non obstantibus magis certum esse puto † Commendatarios, licèt respectu dominij directi ipsarum Commendarum, quod penes Regem residet, solùm naturalem possessionem, vel detentationem habere videantur ex suprà relatis, respectu tamen utilis, quod in eos transit, per concessionem Commendæ sibi factam, naturaliter simul, & civiliter possidere, quod satis ostendunt plures Regiæ schedulæ, quas adduxi sup. d. cap. 2. num. 20. quæ pleno ore proprietatis, & possessionis verbis in eisdem Commendis utuntur. Et est bonum simile, † quod de usufructuario, & emphyteuta tradit Paul. Castrens. in d. l. 1. num. 16. D. de acq. poss. docens eos, ultra naturalem possessionem, cuius dominus civilem habet, habere aliam, quasi civilem possessionem, & naturalē illius iuris, quæ faciat eos præscribere illud ius, & alios effectus veræ possessionis operetur, quam doctrinam probat etiam gloss. Bart. Alex. Roman. & Ias. num. 17. in l. naturalem, D. de acq. poss. ubi repetit idem Castrens. num. 2. Greg. Lopez in l. 5. tit. 30. part. 3. gloss. 2. & Rosenthal. d. cap. 8. conclus. 1. num. 11. & in notis litt. H. ubi docet, idē multò magis procedere in feudatario, ut in specie tradit Ias. in d. l. 3. §. ex contrario, num. 44. & seqq. D. de acq. poss. & communis aliorum, quàm plurium authoritate suffulta, quos ipse Rosenth. plenissimè congerit in eadem litt. H. & iterum cap. 12. conclus. 12. num. 1. & seqq. ubi his cohærēter pertractat, † qualiter vassallus possessionē semel feudi nactus, omnes reales actiones dominis utilibus competentes, rectè exerceat, adeòque realiter investitus feudum à quolibet possessore utiliter vindicare possit, etiam ab ipso domino. Et hùc pertinent, † quæ in feudis communi ore DD. advertant, nimirū feudatarium esse, veluti Procuratorem domini in rem propriam, ut pluribus relatis benè observat Ioann. Franciscus à Ponte de potest. Proreg. fol. 207. n. 5. & fol. 69. n. 12. Vbi † quòd feudum est homo mutus, & pro eo dicitur loqui feudatarius, qui est veluti pica, & organū, quod pariter ad usumfructuariū, qui nostris etiam Commendatarijs similis est, solitâ allegationum copiâ transfert D. Ioann. del Castillo in tract. de usufruct. cap. 20. n. 1. & seqq. & vide quæ infrà aliud agens congessi, cap. 29. n. 67.

SVM-

SVMMARIVM CAPITIS DECIMIQVARTI.

1 COmmendatariorum ius personale est, & ideò inalienabile.
2 Personalia quæ sunt, ad alios trāsferri non possunt.
3 Iuris publici forma, & dispositio privatorum factis, vel pactis mutari non potest.
4 Commendatariorum curæ salus Indorum iniungitur, & hoc ipsi alijs demandare non possunt.
5 Homo homini præstat, nec æqualis est omnium industria, ingenium, aut conditio.
6 Commendarum venditionem, & omnimodam alienationem graviter prohibent plures schedulæ Regiæ, quæ referuntur.
7 Vsusfructus nec vendi, nec cedi potest alij, quàm domino proprietatis.
8 Emphyteusis perditur, si alienetur irrequisito domino directo.
9 Bona fide commisso, aut maioratui subiecta, alienari non possunt.
10 Feuda nullo modo invito domino alienari, nec cedi possunt, & de pœnis contrarium tentantium, & tabellionum.
11 Vassallus etiam in magna fame, vel alia necessitate constitutus, nō potest alienare feudum, nec eius possessionem, & quid ubi adest consuetudo contraria?
12 Promissio sola de vendēdo feudum, an faciat incurri pœnas statutas contra alienātes?
13 Feudi alienatio nulla ex alia causa, an faciat incurri eius privationem? remissivè.
14 Proreges possunt confirmare venditiones, & alienationes feudorum, secundùm Capicium, qui reprobatur.
15 Commendæ, & Indi commendati, nō possunt locari, mutuari, vel pignori dari, sicut nec feuda.
16 Alienatione probibita, prohibentur omnia, per quæ pervenitur ad illam.
17 Indi liberi sunt, & suaviter tractandi, & non vendendi, aut locandi.
18 Adscriptitius an propter necessitatem domini vendi possit? remissivè.
19 Commendarum ius, & Commendati Indi, quamvis pignorari non possint, tributa, ex illis percipienda, possunt.
20 Pignus prætorium, aut iudiciale potest cōtrahi in rebus alienari probibitis.
L. commodis, D. de re iudic. l. stipendia, C. de execut. rei iud. & similes exornātur, ibidem.
21 Feuda, seu feudorum fructus, capi possunt in causam iudicati, & idem in maioratibus, & Commendis Indorum.
22 Pignus, sive conventionale, sive iudiciale, quod contrahitur super reditibus Commendarum, non potest excedere vitam possessoris.
L. Statius Florus, §. Cornelio Felici, D. de iur. Fisci, l. peto, §. prædium, l. unum ex familia, §. quod si talia, l. cùm pater, §. hæreditatem, D. de leg. 2. & aliæ similes explicantur, ibidem.
23 Feudum si propter delicta confiscetur, intelligitur pro vita posidentis, sed eo mortuo transit ad alios vocatos.
24 Alienare prohibitus, potest alienare fructus pro tempore vitæ suæ.
25 Commendarū fructus ubi capiuntur propter pignus conventionale, aut iudiciale Commendatarij, debet ei relinqui congrua sustentatio.
26 Commendatarij non possunt pro debitis civilibus incarcerari.
27 Commendatarij, an gaudeant privilegijs nobilium? remissivè.
28 Servitium Commendæ quis præstare debeat, ubi eius fructus creditores percipiūt?
29 Domini servitium non potest facto vassali mutari, nec præiudicari.
30 Vassallus potest obligare feudum pro domini necessitatibus, & servitijs.
31 Feudū si capiat dominus pro debito vassali, quando teneatur fructus in sortem imputare?
32 Commendæ cessio, facta inscio, vel invito Rege, non valet.
33 Feudum à vassallo cedi alteri nequit, neque renuntiari, nisi in manibus domini.
34 Feudum ne in favorem quidem domini, eo invito, cedi, & deseri potest.
35 Commendæ fructus, & commoditas cedi potest pro vita possessoris.
36 Ius vsusfructus, maioratus, vel Commēdæ, & fructuum cōmoditas diversa sunt.
37 Vsumfructum penes alium esse, & penes alterum facultatem fructuum percipiendorum, novum non est.
38 Vsusfructus est ius, & perceptio fructuum quid facti.
39 Feudi, aut emphyteusis proprietas, licèt nō possit alienari, fructus tamen possunt.
40 Commendarum, & similium rerum ius inutile esset, si non posset quis de earum fructibus, saltim pro tempore vitæ, sive ad libitum disponere.
41 Maioratus fructus possunt confiscari pro vita delinquentis, non obstante prohibitione alienandi, & idem in Commendis, & similibus.
42 Res alienari probibitæ, regulariter in dotem

tem dari possunt, vel eius causa alienari.
43 *Commendæ in dotem dari non possunt.*
44 *Dominij translatio ubi prohibetur in re prohibita alienari, tunc neque ex causa dotis alienatur.*
45 *Feuda regulariter in dotem dari, vel dotis causa alienari non possunt.*
46 *Commendam inæstimatã benè potest mulier nubens in dotem assignare, ad matrimonij onera sustentanda, & idem in feudo, & maioratu.*
47 *Pater potest Commendam, quam possidet, filiæ aliàs sibi successuræ, relinquere, ut cõmodiùs maritetur.*
48 *Feudum absque consensu domini potest alienari per vassallum immediato successori.*
49 *Pater si Commendam filiæ nupturæ dotis nomine cedat, & posteà filium suscipiat, an cessio filiæ facta irritetur?*
50 *Donatio quantumvis irrevocabilis rescinditur ob supervenientiam liberorum.*
51 *Dominium uni concessum, alteri concedi nõ posse, quandò, & qualiter verum sit?*
52 *Rei dominium alicui applicari, & posteà ex superveniente causa tolli, novum nõ est.*
53 *Masculus conceptus, & natus post delatam feudi, vel maioratus successionem, excludit fœminam iam admissam.*
54 *Pater sibi, & filijs feudum acquirens, nullo modo potest eisdem in eodem præiudicare.*
55 *Filius hæres patris, qualiter teneatur stare ijs, quæ fecit in præiudicium feudi, vel Commendæ, ad ipsum filium post eius mortem pertinentis?*
56 *Evictionis nomine quem tenet actio, eundẽ agentem repellit exceptio.*
57 *Transactio, aut compromissum an, & qualiter super Commendis, feudis, & maioratibus validè fiat?*
58 *Commendæ, & feuda, & beneficia admittunt ob dubium litis amicabilem compositionem.*
59 *Commendæ divisio, & partitio super terminis, aut Indis fieri potest, & qualiter obliget successores?*
60 *Divisio terminorum non est alienatio, sed necessaria designatio, & rei possidendæ cognitio.*
61 *Bona maioratus, vel feudi ex pacto, & providentia, inter liberos nõ dividuntur, sed ad primumgenitum pertinent.*
62 *Commendæ inter liberos non partiuntur, neque in legitimam imputantur.*
63 *Commendarum natura, & bona administratio unitatem desiderat, & divisionem refugit.*
64 *Commendarum concessio, & successio in non expressis, iuxta earum naturam iudicari debet.*
65 *Actus omnis debet interpretari, & regulari iuxta finem, qui in eo prætenditur.*
66 *Commenda quamvis filio non imputetur in legitimam, an imputari possit, quod pater erogavit pro ea consequenda, vel defendenda?*
67 *Pater Commendam impetrans, sibi priùs, & potiùs, quàm filio successuro consuluisse videtur.*
68 *Consequenter, sive in consequentiam, quæ eveniunt, non solent attendi.*
69 *Filio debent imputari in legitimam sumtus, quos pater facit pro Commenda ei acquirenda, vel defendenda.*
70 *Officia ad hæredes transitoria, quæ parentes emunt, vel relinquunt alicui filio, ei in legitimam imputantur.*
71 *Commenda si cum persona filij finiatur, expensæ factæ pro ea consequenda, ei non imputantur.*
72 *Expensæ, quas pater facit in doctoratu filij, vel præbenda Ecclesiastica ei acquirenda, illi non imputantur.*
73 *Præscriptio est genus quoddã alienationis.*
74 *Præscriptio in Commendis Indorum, an locum habeat? & quo tempore inducatur contra Regem, & contra privatos?*
75 *Feudorum præscriptio qualiter procedat? Cap. 1. §. quid ergo, de invest. de re alien. & cap. 1. §. si quis per triginta, si de feud. fuer. controvers. explicantur, ibidem.*
76 *Præstatio decennalis, an, & quomodo inducat præscriptionem in futurum?*
77 *Iurisdictio qualiter præscribatur contra Regem, & qualiter contra privatos?*
78 *Præscriptio obtenta contra patrem Commendæ possessorem, non nocet eius filio, ex propria persona succedenti, & idẽ in feudis, & maioratibus.*
79 *Instantia litis an, & quomodo transeat in successorem Commendæ? & quid in sententia, an noceat ei non citato? remissivè.*

CAPUT XIV.

De omnimoda Commendarum alienatione prohibita, & an, & quatenus renuntiari, præscribive possint, aut in collationem, transactionem, vel compromissum deduci?

HOC verò ius, quod per concessionem Cõmendæ, & possessionis eius apprehensionẽ Commendatarijs acquiri retulimus, † cùm 1 per-

personale sit,& ex legis, seu Principis indulgentia,ac providentia in remunerationem benemeritorum introductum,& ad unam,vel alteram vitam coangustatum, meritò nullã omnino alienationem, vel cessionem in favorem alterius factam admittit.Nam † quæ personis dantur, & cohærent beneficia, ad alios non transeunt, l. non tantùm, D.de liber.leg. l.in omnibus iuris articulis, cum ibi notatis,D.de regul.iur. l. repeti, §.morte, D.quibus modis ususfr. amitt. Et † privatorum facto, vel pacto,iuris publici forma, vel successio, alijs à lege delata, inverti non potest, l. ius publicũ 38.D.de pact.l.testamenta,C.de testam.l.neque ex Prætorio 17.l.neque pignus 45.in fin. D.de regul.iur.l.tertia, §.quæ verò, D.de interd. & releg. l. Neratius 20. D. de relig. & sum.fun. l.si adrogator,in fin. D.de adoption. cum alijs,quæ adducit Covarr. lib.2.var.cap. 18.n.2. Pinel.in l.1. C.de bon.mater.3.part. n.98.Valasc.de iure emphyt.q.49.Ioan.Garcia de nobil.gloss.6.num.89.& seqq. Gutierr. lib.2.pract.q.52. Menoch. cons.701.lib.8. n. 110.Rodriguez de ann.reditibus lib.2.q.22. num.137. Molin.de primogen. lib.1.cap.19. & lib.4.cap.11.ex num.9.& latissimè Dom. Valençuela cons. 69. num.55.84. & seqq. & alter Molina de instit.& iur.tom.2. disp.478. per totam.

Quibus accedit, † quòd cùm initio,non solùm remuneratio quæreretur in his Commẽdis introducendis, sed etiam salus Indorum, qui Patronis ad doctrinam,& disciplinam cõmittebantur,permittendum nõ fuit, ut ipsi facilè id onus à se abdicare possent, & alijs pro arbitrio conferre; cùm nemo † sit,qui nesciat, in hoc,& in alijs, non omnes æquales esse, sed diversum ingenium, & conditionem sortiri, l. nemo est qui nesciat,D.de duobus reis,l.inter artifices,D.de solution.cap.si pro debilitate, de offic.delegati.

Et huc respiciunt † quamplurimæ schedulæ de hac prohibitione agentes,quæ reperiuntur in 1.tom.impressar. pag.15. & seqq. & ea præcipuè, quæ de successione istarum Commendarum agit data Matriti 26. Maij ann. 1536.& alia 5.April.ann.1552. & caput 29. legum, quas novas vocant, ann.1542. & alia ann.1541. quæ severè punire iubent eos,qui Indos sibi commendatos vendiderint.

Neque hoc novum, aut insolens videri potest, † cùm ob easdem,vel similes causas,&rationes, ususfructus,in præiudiciũ domini proprietatis,vendi,cedi,legari, aut donari alteri nequeat, d.l.repeti, §.morte, D. quibus mod. ususfr.amitt. §.finitur, Inst. de usufruct.l.corruptionem, C.eodem, l.1. & per totum, D. usufructuar. quemadmodũ caveat. cum alijs, quæ adduxi sup. capite 2.ex numero 12.

Et pariter † emphyteusis,nisi consensus domini directi interveniat,l.fin. C.de iur.emph. cum latè adductis ab Alvar. Valasc. in tract. de iur.emphyt. 1.par. q.4.num.4. & Aurelio Corbulo in eod. tract.cap.14. Morquecho de divis.bonor.lib.1.cap.6.Cornazan. decis.Lucens.119.Cevall.q.326.Necnon etiam † bona fideicõmisso,aut maioratui subiecta, quãvis non habeant dignitatem, neque iurisdictionem,ut tradunt DD.communiter per tex. ibi in l.filiusfamilias,§.Divi,D.de leg.1.l.fin. C.de reb.alien.non alienand. Greg.Lop.in l. 43.tit.5.par.5. gloss.3. Anton.Gom. & eius Addition.in l.40.Tauri num.81. & latissimè Molina,& eius Addition. lib.1. de primogen. cap.19.per tot.Fachin.lib.4. cõtrov. cap.50. & seqq. Perez de Lara de anniversf.lib.1.c.5. & Parlador.differ.18.§.2.n.50.ubi hoc adeò verũ esse putat, ut successor maioratus possit vindicare rem à suo decessore alienatam, etiã si ipsius hæres sit.

Feuda † quoque, quæ magis nostris Commendis assimilantur, neque vendi, aut pretio renuntiari, vel alio modo alienari à vassallis possunt, invitis, aut inconsultis dominis,à quibus ea acceperunt,vel in præiudicium primogenitorum, qui ad illa vocati sunt, adeò, ut qui contrarium tentaverit, feudum amittat, & tabelliones,super hoc scripturas conficientes, infames sint,& manus abscissione plectãtur,cap.Imperialem,§.præterea Ducatus,ubi omnes feudistæ communiter,de prohib. feud. alien. per Feder. cap.1. de alien. feud. pater. cap.1.de prohib.feud.alien.per Lothar. l.10. ubi Greg.Lop.gloss.2.tit.26.par.4.cum alijs, quæ luculenter scripsit Zasi. in tract. de feud. par.9.pag.80. & cons.15.num.11. & 16.vol. 2.Afflict.& eius Additionator Vrsillis, decis. 112.num.2.& decis.248.num.1. & pluribus relatis Iul.Clarus in §.feudum,q.31.per tot. Vbi num.11.concludit,† hoc etiam observari debere, etiam si vassallus in aliqua magna necessitate constitutus,aut fame oppressus reperiatur, Petrus Petra de potest. Princip.cap. 22.num. 102. & 150. ubi loquitur de alienatione necessaria pro satisfaciendis creditoribus,Marescot.lib.1.var.cap.40. Avedañ.respons.9.in fine,num.1.ubi hoc limitat, nisi cõsuetudo esset in contrarium, Ioã.Franc.à Põte in tract.de potest.Proreg.fol.176.& tit.8. §.11.per tot.fol.299.&seqq.ubi hoc ampliat, etiam si agatur de sola alienatione possessionis feudi,Cacheranus decis.176.& Rolandus à Valle cons.3.num.3.lib.4.ubi tractat,intra quod tempus poterunt agnati petere feudum malè alienatum, Morquecchus de divis.bonor. lib.1.cap.7.ferè per totum, Fachinæus lib.7.

con-

controverſ. cap. 18. & ſeqq. Tiber. Decianus reſp. 117. lib. 3. D. Valençuela d. cõſ. 69. num. 63. & 152. & ſeqq. & luculenter, omnium hac in parte ſcripta compilans, Roſenthal. de feudis, cap. 9. memb. 1. quæſt. 1. & ſequentibus, & quæſt. 100. à num. 11. ubi quòd poſſeſsio civilis per alienationem vaſſalli domino intervertitur. Quod adeò verum eſt, † ut à multis in quæſtionem deducatur, an ex ſola promiſsione de vendendo, prædictæ pœnæ incurrantur? ut refert D. Ioann. del Caſtillo, negativè reſolvens, lib. 2. contr. cap. 3. num. 21. licèt contrarium iudicatum fuiſſe affirmet Ponte dict. §. 11. num. 11. & conducũt tradita à Molina lib. 2. cap. 16. num. 18. † ubi diſputat, an pœnæ incurrantur, ſi alienatio fuerit nulla ex alia cauſa? & partem negativam amplectitur.

12

13

Et quamvis Anton. Capicius deciſ. Neapol. 156. num. 10. & 22. in ea opinione eſſe videatur, † ut Proreges confirmare poſsint huiuſmodi venditiones, & alienationes feudorũ. Contrarium tamen expreſsè affirmat Ponte dict. §. 11. num. 26. pag. 303. referens Regiam pragmaticam Regni Neapolitani, quæ ita decidit, & alias doctrinas, & rationes adducens, ex quibus concludit de deciſione Capicij nullam habendam eſſe rationem. Quod in noſtris Commendis, & Indianis Proregibus, indubitantiùs procedit, cùm in eorum inſtructionibus cap. 29. caveatur, ut vigilanter curent, ne fiant eiuſmodi alienationes, & puniant eos, qui contrarium fecerint.

14

Locari quoque, † aut mutuo, vel pignori dari Indorum Commendæ, ſive Indi commẽdati graviter prohibentur in quibuſdam Regijs ſchedulis ann. 1529. 1541. & 1559. quę repetiuntur in 2. tom. impreſſ. pag. 215. & ſeqq. quod etiam ex prædictis rationibus, & feudorum, ac maioratuum imitatione, originem trahit, ut conſtat ex traditis à Molina dict. lib. 2. cap. 19. & ſeqq. ubi etiam agit de prohibita conceſsione uſusfructus, emphyteuſis, ſervitutis, precarij, libelli, & aliorum ſimilium iuriũ, & Iul. Clarus d. §. feudum, q. 33. Roſenthal. d. cap. 9. memb. 1. q. 7. Et eâ ſpeciali ratione fulcitur, † quòd prohibitâ alienatione à lege, ea quoque omnia prohibita eſſe videtur, per quæ pervenitur ad illam, l. fin. C. de reb. alien. non alienand. l. 1. §. cùm rem, D. quæ res pignori, princ. Inſt. quibus alien. licet; gloſſ. & DD. in l. in quorum, D. de pignor. cum alijs, quæ adducit Iaſ. num. 3. & Decius 6. in l. principalibus, D. ſi cert. pet. Dueñas reg. 31. num. 6. Pinel. in l. 2. C. de reſcind. 2. part. cap. 1. num. 24. Menoch. de pręſumt. lib. 2. præſ. 97. num. 32. & in terminis feudorum Ponte de poteſt. Proreg. fol. 300. num. 5. & 6. ubi probat, quòd ſicut non poſſunt alienari, nec cedi, ita nec hypothecari. Necnon eâ, † quòd cùm ſummopere à noſtris Regibus ſemper Indorum libertas, & ſuavis tractatio curata fuerit, non debuit permitti Commendatarijs, ut eos tanquã mancipia in cõmercium deducerent, quemadmodum neque illis, quibus ipſi Indi ad metalla, vel alia opera, & ſervitia perſonalia diſtribuuntur, ut dixi ſupr. lib. 1. cap. 17. & proſequitur Greg. Lopez in l. 8. tit. 17. part. 4. gloſ. 2. † Vbi, utrùm dominus propter neceſsitatem poſsit vendere ſuum adſcriptitium.

15

16

17

18

Sed ſi non de ipſis Indis pignorandis, nec de iure Commendæ agamus, † ſed de tributis, fructibus, aut reditibus, quæ ex ea percipiuntur, non dubito, quin Commẽdatarij eos obligare poſsint, & ita quotidie practicatur, & in illis etiam pignus prætorium, † aut iudiciale eâdem conſideratione habitâ, contrahitur, argum. l. commodis, D. de re iud. quam gloſſ. & DD. ibi ad concordiam reducunt cum l. ſtipendia, C. de execut. rei iud. l. ſpem, C. quæ res pigno. Facit etiam text. in l. ſed ſi pecunia, D. de reb. eor. ibi: *Pignori tamen capi*, l. 1. D. de fund. dotali, ibi: *Miſſus ſit vicinus in poſſeſsionem*, & doctrina Bart. in l. peto, §. prædium, D. de leg. 2. & in l. fin. §. & ſi præfatam, C. de iure delib. q. 4. ubi tenet, in re prohibita alienari, poſſe pignus prætorium contrahi, quem ſequitur Alber. in d. l. fin. C. de reb. alien. verſ. *Sed quæro utrum*, Bald. in l. 2. ad fin. C. ſi adverſ. vend. pignor. Iaſ. in l. Marcellus, §. res quæ, n. 4. D. ad Treb. Et in ſimili, † de feudis loquẽs, & quòd in eis pignus iudiciale cõtrahi poſsit, & in cauſam iudicati capi, Bald. in auth. ei qui iurat, num. 70. C. de bon. auth. iudicis poſsid. ubi ita notabiliter inquit: *Sed nunquid propter debita Comitis, fiet miſsio in Comitatu? Reſpondeo, quòd non, quia Cæſaris eſt, ſed in reditibus ſic, quia iure proprio fructus lucratur, ut ſint proprij, non feudales*, Albarotus in d. cap. Imperialem, Dueñas reg. 40. n. 6. Fanus de pignor. 2. part. 2. memb. num. 48. & ſeqq. additio ad Iul. Clar. d. §. feudum, q. 16. Roſenthal. qui alios plurimos refert, d. tract. de feud. cap. concluſ. 15. num. 7. Molina, loquens de maioratibus Hiſpaniæ, d. lib. 1. cap. 20. num. 12. & cap. 21. num. 24. & ſeqq. Magerus de advocat. armata, cap. 9. n. 1057. pag. 486. ubi, quòd Clericus beneficiatus poteſt vendere reditus ſuæ Eccleſiæ, retento titulo, & in ipſis noſtris Commendis Ioan. de Hevia in Curia Philippica 2. part. §. 10. num. 11. & 13.

19

20

21

Cum quibus tamen hæc utiliter limitanda ſunt, † ut tale pignus ſive conventionale, ſive iudiciale, quod ſuper his Commendis contrahitur, per id tempus tantùm duret, quo debitor Commendâ fruiturus erat, eoque tranſacto, ceſſet, & reſolvatur, illaque libera ab hoc

22

one-

onere, ad vocatum ex legis providentia, pertranseat, ut constat ex textu, & gloss. in dict. §. prædium, l. Statius Florus, §. Cornelio Felici, D. de iure fisci, l. unum ex familia, §. quòd si talia, D. de leg. 2. l. cùm pater, §. hæreditatem, D. eodem, cap. 1. §. fin. de capitul. Conradi, Bartol. & Castrens. in l. filiusfamilias, §. divi, num. 8. D. de leg. 1. Ias. in d. §. res quæ, num. 3. Dueñas dict. num. 6. & Menoch. de arbitrar. casu 560. num. 10. & seqq. ubi plures alios adducit, & cons. 534. num. 13. & 14. ubi tradit, quòd † si feudum propter delictum confiscetur, intelligitur pro vita possidentis, sed eo mortuo transit ad filios, & latissimè Rosenth. cap. 11. quæst. 4. & 5. idem Menoch. cons. 519. num. 5. Petra de potest. Princip. cap. 18. num. 96. & 97. & 23. num. 55. Rolandus cons. 78. lib. 4. Cacheranus, omninò videndus, decis. 169. num. 16. Avendañus resp. 13. num. 1. & 2. Clarus §. emphyteusis, quæst. 16. num. 1. vers. *His præmissis*, Surdus, remissivè ad eum, decis. 235. num. fin. & meliùs decis. 324. per totam, optimè in pulchra quæstione Additionator Molinæ lib. 1. cap. 12. in fine, pag. 73. & D. Valençuela cons. 56. num. 10. ubi generaliter tradit, † quòd quicunque alienare prohibitus, potest alienare fructus, durante eius vitâ, & dicam infrà cap. 27. num. 22.

23

24

Et rursus, ut hoc, quod de capiendis feudis, vel Commēdis diximus, ita practicandum sit, si alia bona debitoris non extent ad debiti solutionē, eique † congrua quantitas, ex qua se alere possit, relinquatur, ut sensit Alber. ubi sup. gloss. & Bartol. in d. l. commodis, & in d. l. stipendia, & ibidem Imol. num. 2. Alex. & Ias. num. 3. Rubeus cons. 364. num. 10. Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 70. num. 50. Camerarius in d. cap. Imperialem, pag. 134. & 149. Afflict. in const. Neap. cap. si quis post litem, num. 9. vers. *In contrarium*, Menoch. ubi sup. num. 20. & 21. & Hevia ubi supr. qui hinc etiam subinfert † non posse Commendatarios pro debitis civilibus incarcerari, supposito quòd non possunt damnari, nisi in id, quod facere possunt, argumēto tex. & eorum, quæ ibi notant DD. in l. in condemnatione, & in l. Divus Pius, D. de reg. iur. & in l. sunt qui, D. de re iudicata. Quod certiùs erit, † si eos ob hoc solùm quòd Commendas habeant, nobiles effici dixerimus, de quo agemus infrà cap. 23. num. 114. & seqq.

25

26

27

Quis autē hoc in casu teneatur præstare servitiū domino debitū? † an vassallus debitor à quo capti sunt fructus, vel creditor, cui adiudicati illi fuerūt? in quæstionē vocat post alios Menoch. d. casu 550. n. 23. & meritò resolvit, vassallū debitorē ad id teneri, reiectâ opinione aliorū, qui contrariū malè cēsuerunt. Nō enim licuit huic debitori aliquid facere in præiudiciū domini, ne † ipse dominus aliū habeat vassallū, quàm elegit, argum. text. in l. 2. §. mutui datio, & ibi glos. fin. D. si cert. pet. l. promissor, §. fin. D. de constit. pecun. l. eum à quo 16. cū l. seq. C. de solution. l. 3. tit. 14. p. 5. cū alijs, quæ latè adducit Velasc. in axiom. iur. lit. A. n. 227.

28

29

Pro cuius † etiā dñi necessitatibus & servitijs, receptū est, feudū obligari posse, ut docet Fanus ubi sup. n. 46. Et si fortè ab eodem † pro aliquo debito vassalli feudū capiatur, nō debet fructus in sortē imputare, dummodo interim vassallus ad præstandum servitiū, ratione feudi debitū, nō compellatur, ut probat tex. & DD. in cap. 1. de feudis, & cap. conquestus, de usuris, & latè, & eleganter disputat Molin. Theol. de iust. & iure, tract. 2. disp. 313. Lessius lib. 2. cap. 20. Rodriguez de ann. redit. lib. 3. q. 7. n. 51. & Escobar de ratiocinijs, cap. 16. num. 54.

30

31

Pariter etiam † quælibet cessio, vel renuntiatio Commendæ, in favorem alterius facta, inscio, vel invito Rege, nullius est momenti, ut dixi sup. cap. 6. num. 46. & probatur ex similitudine ususfructus, de quo in §. finitur, Inst. eod. ibi: *Nam cedēdo extraneo nihil agit.* Et feudi, † in quo cautum est, ut quemadmodum dominus invito vassallo non potest alij feudum, quod alter habet, concedere, ita nec vassallus alijs delegare, aut subinfeudare, & si contrarium fecerit, & alij præterquam domino, & in eius manibus renūtiaverit, feudo privatur, & illud statim, & ipso iure, ad dominum revertitur, ut trademus infrà, ubi de caussis privationis Commendarum egerimus, & expressè probat text. in cap. 1. §. denique, quæ fuerit prima causa benef. amitt. cap. 1. circa fin. de prohib. feud. alien. per Lothar. cap. 1. de vassallo decrep. ætat. qui feud. refut. ibi: *In manu domini*, ubi Afflictis num. 17. l. 5. tit. 26. part. 4. cum alijs, quæ in eisdem, & alijs iuribus, passim Isernia, Bald. Albarot. & cæteri feudistæ notare solent Innocent. in cap. ex parte, de feudis, Decius in l. postquàm liti, num. 4. C. de pactis, Zasius in tract. de feudis, part. 8. pag. 80. Clarus, qui plures congerit in §. feudum, quæst. 34. Cevallos in comm. contra comm. quæst. 438. Mascard. de probat. conclus. 1396. num. 11. & Nos infrà cap. 23. num. 83.

32

33

Quod adeò verum est, † ut ne in favorem quidem domini, ipso invito, renuntiare, & feudum deserere possit, præcipuè tempore belli imminentis, ut tradit Bald. in l. cùm Artemidorum, num. 9. C. ut in poss. legat. Cephal. cōs. 18. lib. 1. Everard. in loco de feudo ad emphyteus. num. 15. Menoch. de arbitrar. casu 422. num. 7. Cevallos, & Iulius Clarus ubi sup. Everard. in loco à feudo ad emphyt. n. 15. Zerola

34

in praxi, verb. *Renuntiatio*, §.3. num. 9. Afflict. decis. 307. ubi tractat, an hoc fallentiam recipiat propter retardatam servitiorum munerationem? Pinel. in l. 2. C. de rescind. 1. part. cap. 4. n. 2. Petra de potest. Princip. cap. 17. & Rosenthal. d. tract. de feud. c. 2. cõcl. 20. & 21.

35 Quod tamen limitandum est, † ut procedat, ubi de ipsa Commenda, eiusque iure sibi competenti, in alium cedenda, vel renuntiãda, ac transferenda tractaret. Etenim si solùm cõmoditatem percipiendorum tributorum, vel fructuum, ratione Commendæ ad se pertinentium, vellet cedere, & transferre, pro aliquo tempore, aut etiam, pro omni eo, quo eius vita duraret, benè id facere posset, ut supra tetigi, & exemplo ususfructuarij latiùs ostendi, hoc lib. 2. cap. 2. 36 Ius † enim ususfructus, vel Commendæ, & fructuum commoditas diversa sunt, & ideò prohibitio alienationis in illis statuta, ad hos nequaquam extenditur, l. penult. §. instituto, de legat. 2. & ibi gloss. fin. l. pe-to, §. prædium, eodem tit. l. necessario, §. fin. de peric. & cõm. rei vend. Angel. in §. 1. num. 5. Inst. per quas person. Ias. in l. cùm filio, num. 157. D. de legat. 1. Molina, qui idem admittit, & pluribus probat, loquens in maioratus possessore, lib. 1. cap. 19. num. 42. & cap. 20. num. 11. & cap. 21. num. 24. 37 Vbi addit, † non esse novum penes aliquem esse ius ususfructus, & penes alium facultatem fructuum percipiendorum, ut probat l. si ususfructus, D. de iure dot. l. ususfructus, D. solut. matrim. Oldrad. cons. 102. circa finem, Cepola in tract. de servit. urb. cap. 4. num. 7. ubi ait, 38 quòd † ususfructus est ius, & perceptio fructuum quid facti, sequitur Mieres de maiorat. 3. part. quæst. 9. num. 24. Bened. Bonius in tract. de censib. lib. 1. art. 19. num. 44. Matienz. in l. 3. tit. 10. lib. 5. recop. gloss. 14. num. 3. Felician. de censib. lib. 2. cap. 4. num. 2. Ioan. Dilectus in tract. de arte testand. tit. 8. caut. 6. num. 6.

39 Et in terminis † feudi, aut emphyteusis, quòd licèt eius proprietas non possit alienari, fructus tamen possint, tenent Zasi. ubi sup. pag. 82. Iul. Clarus quæst. 31. num. 9. Rosenthal. plures adducens, cap. 9. conclus. 15. num. 7. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. num. 47. Molina d. lib. 1. cap. 20. num. 5. Frãc. Milanés. decis. Sicil. 7. num. 50. lib. 2. Menoch. dict. casu 560. num. 10. & D. Valençuela cons. 56. ex num. 2. ubi benè, post Molinam, & alios 40 subiungit, † quòd aliàs ususfructus, maioratus, feudum, & similia iura, atque adeò nostræ Commendæ, inutiles essent, nisi possessores de earum fructibus ad libitum, saltem pro tempore vitæ suæ, disponere possent, iuxta l. per servum, §. 1. D. de usu, & habit. l. divus, eod. tit. l. cui ususfructus, & l. arboribus, §. ususfructuarius, D. de usufr. cum alijs, quæ idem notantes adducunt Ioann. Gutierr. in l. nemo potest, num. 228. D. de legat. 1. Sarm. lib. 1. select. cap. 9. num. 1. Alvar. Valas. consul. 66. num. 26. part. 1. & optimè Farinac. decis. civil. Rotæ 86. num. 8.

41 Et ita, † per tempus vitæ possessoris maioratus, rerum eius commoditates percipi possunt, sive ex confiscatione, sive ex alia causa, non obstante alienationis expressâ prohibitione, ut præter Auctores adductos suprà num. 22. dixit Bald. in l. codicillis, §. instituto, num. 2. D. de legat. 2. Ioann. Fabr. in §. item Serviana, num. 30. & ibidem Ias. num. 100. Inst. de action. Palac. Rub. in rep. cap. per vestras, §. 38. num. 4. & sequentibus, Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. 3. part. num. 70. ad fin. Baeza in tract. de inop. debit. cap. 16. num. 106. Parlad. lib. 2. quotid. cap. fin. part. 5. §. 3. num. 31. optimè Molina dict. lib. 1. cap. 20. num. 12. & seqq. & conducunt plura alia, quæ multum in nostris terminis adducit Cacheranus decis. 169. num. 16. Avend. resp. 13. num. 1. & 2. Iul. Clar. in §. emphyteusis, q. 16. num. 1. vers. *His præmissis*, Surd. decis. 239. num. fin. & meliùs decis. 324. per totam.

42 Rursus licèt aliàs † res alienari prohibitæ, in dotem dari possint, & hac de causa alienationem admittant, ut probat text. in Auth. res quæ, C. com. de legat. l. fin. §. sin autem, C. eod. tit. l. mulier, §. cùm proponeretur, & l. à filia, D. ad Trebell. cum pluribus alijs, quæ ultra Scribentes in eisdem iuribus tradit Bart. l. filiusfam. §. divi, D. de leg. 1. & in l. voluntas, C. de fideicommiss. Covar. lib. 3. variar. cap. 6. num. 10. Gutierr. allegat. 7. num. 10. & latissimè Molina de primog. lib. 4. cap. 6. per tot. & c. 3. nu. 3. ubi tractat, qualiter hæc doctrina in maioratibus Hispaniæ practicanda sit? & qualiter facultates Regiæ ad bona maioratuum dotis causâ alienanda concedi soleant? Com-43 mendæ † tamen nostræ, nequaquam hoc patiuntur, & ita nec in dotem dari, nec dotis causâ alienari poterunt, ex rationibus suprà relatis, & quia ubi prohibitio alienationis fit in contractu, 44 & taliter † quòd prohibens cõstituit sibi ius in re, ita quòd translatio dominij impediatur, ut in nostro casu, tunc talis res, etiam ex causa dotis alienari non poterit, ut notat gloss. in l. nulla, C. de iur. dot. quam multum singularem appellat Bald. ibidem, & in cap. 1. §. donare, qualit. feud. amitt. Alex. in l. filiusfam. §. divi el 2. D. de legat. 1. & cons. 103. vol. 3. Ias. in d. auth. res quæ, n. 25. & 32. & Gomezius in l. 40. Taur. num. 87. vers. *Sed ego habeo*.

45 Quod efficit, † ut neque feuda regulariter in dotem dari, vel dotis causâ alienari, sine as-

assensu domini permittâtur, quia datio in dotem pro venditione habetur, ut probat textus expressus in cap. 1. §. donare, qualit. feud. alien. pot. & est communis DD. sententia, quam resolvit Zasi. in tract. de feud. 9. part. num. 40. Ioann. Iacob. de Leon inter consilia feudal. Bruni cons. 114. num. 86. Dueñas reg. 40. vers. *Octavò limita*, Gratian. reg. 189. Iul. Clarus d. §. feudum, q. 36. ubi eius additio refert, & damnat opinionem Anguisolæ cons. 46. in fine, contrarium malè tenentis, & reddit rationem, quòd si nō est permissum vassallo alienare feudum propter propriam necessitatē, etiam famis, ut dixi suprà hoc cap. num. 11. multo minus debet ei licere, illud in alium transferre, pro filia sua dotāda, & sequitur, plurimos alios referens, Ponte de potest. Proreg. pag. 161. n. 12. & seq. & pag. 175. num. 9. Petra de potest. Princ. cap. 23. num. 89. & 102. cum alijs, Menoch. omninò videndus, cons. 127. num. 15. & 22. lib. 2. ubi quòd feudalia obligari non possunt etiam in causam dotis, Rosenthal. d. tract. de feud. cap. 9. quæst. 8. per totam, ubi benè inter feudi ipsius translationem, vel alienationē, & fructus eiusdem cessionem, pro tempore limitato, distinguit, iuxta ea, quæ latè resolvimus in articulis præcedentibus.

46 Sed hoc non impediet, † quin si aliqua fœmina feudum, vel Commendam habeat, possit illam inæstimatam secum in dotem ducere, ad matrimonij onera sustentanda, quemadmodum ubi & maioratum possidet; quia tunc feudi conditio, aut persona non mutatur, sed fructus tantùm eius, sive commoditas marito dari videtur, pro oneribus matrimonij, ut benè observat Curt. Iunior in tract. de feud. 4. part. princ. reg. 1. q. 4. Iul. Clarus ubi sup. & reliqui feudistæ communiter, per tex. ibi, in cap. 1. de invest. quam Titius accepit, & alij, apud Rosenth. ubi suprà.

47 Et eodem modo † poterit pater, qui filiam habet, quæ sibi in Commenda successura esset, statim ei (si velit) successionem relinquere, ut commodiùs, vel honestiùs matrimonium contrahere valeat, iuxta ea, quæ dixi sup. cap. 6. num. 81. ubi aliquas schedulas, de hoc agētes, allegavi, & extat alia ann. 1540. in 2. tom. impress. pag. 197. ubi Imperator, & Rex noster D. Carolus V. approbat quandam Commendæ translationem, quam pater in filium fecerat, ad effectum eam meliùs, & nobiliùs maritandi: quæ quidem approbatio, si ipsa filia (ut dixi) aliàs successura erat, necessaria

48 quidem non videbatur. Nam † feudum absque consensu domini potest alienari per vassallum proximiori, & immediatè successuro, ut testatur Rolandus, qui hanc conclusionem solidam, & indubitatam appellat, cons. 64. num. 16. & cons. 2. num. 36. volum. 2. additio ad Clarum dict. §. feudum, quæst. 31. in fine, & Padilla in l. unum ex familia, num. 10. D. de legat. 2. Bald. & DD. per tex. ibi, in cap. 1. de vassallo decrepitæ ætatis, qui feudum refutavit, ut filij investirentur, Dueñas reg. 323. & Rosenthal. in d. tract. de feud. cap. 7. quæst. 14.

49 Verum hîc suboriri potest alia nobilis quæstio, quam iam de facto agitatam vidi, nēpè † si pater, post hanc renuntiationem, ex dicta causa, & prætextu, in filiam factam, filium masculum habeat, qui ex lege, & natura Commendarum fœminæ antefertur, & eam excludit, an dicta cessio, & dotis datio revocari debeat? cùm in filij præiudicium facta videatur, cui pater in successione, ex legis providentia delata, facto suo, ut dixi suprà hoc cap. num. 3. præiudicare non potest. Et qui-

50 dem in partem affirmativam † propendeo, cùm ex verosimili præsumtione, & decisione l. si unquam, C. de revocand. donat. In qua, verb. *Bona*, num. 10. plura, quæ huc transferri possunt, cumulat Tiraquel. & alia Pinel. in Rub. C. de bon. mater. 1. part. ex num. 20. in fine, & num. 23. Spino in speculo testam. gloss. 19. num. 62. & Rosenthal. de feud. cap. 7. quæst. 21. num. 11. & cap. 9. quæst. 66. Tum

51 etiam, quia licèt verum sit, † quòd dominium uni concessum, non possit alteri concedi, durante primâ concessione, l. si ea res, D. de act. emt. cap. 1. de feud. success. & cap. 1. de feud. sine causa non amitt. per quæ iura ita in emphyteusi docuit Bald. cons. 134. volum. 2. & Corbolus in tract. de emphyteus. tit. de causa privat. ob finit. temp. num. 14. Id tamen intelligi debet, ubi talis concessio legitima fuit, & acquisitio, eius virtute facta, irrevocabilis mansit. Cæterùm ubi hoc non intervenit, ut in casu de quo loquimur, & actus perfectus nō est, retractari potest ex causa supervenienti, l. pluribus, §. si placet, D. de verborum oblig. Decius in l. in ambiguis, §. non est novum, num. 2. D. de reg. iur. Et non est inconveniens,

52 quòd † aliquis admittatur ad rem, sed superveniente alio proximiore, cogatur exinde illi restituere: nam id sæpè contingit in iure, ut ostendit Surdus, plures casus recensens, cons. 125. num. 34. & sequentibus: qui etiam decis. 203. num. 11. & sequentibus, similem quæstionem pertractans, nostram sententiam amplectitur, & pro confirmatione adducit gloss. in cap. 1. de eo, qui sibi, & hæred. suis, ver-

53 bo *Pro masculo*: ubi dicit, † quòd masculus conceptus, & natus post delatam feudi successionem, excludit fœminam, quæ iam ad successionem fuerat admissa: quam glossam, sequitur Isernia, Præpositus, &

Laudēs.ibidem, Iacobin.in sua invest.verb. *Et fœminis*, num. 12. Molina de primogen.lib. 3. cap.10.num.25.ubi infert, in succesione præferri proximiorem, qui natus, & conceptus est post succesionem delatam, eumque excludere remotiorem, qui interim fuerat admissus, in quam sententiam allegat Reman. Ancharr. Castrens. Socin. Guid. Pap. Ruin. Soncin. Iunior. & alios, & eius Additio. plures alios cumulat.

Quibus accedit doctrina Baldi in l. qui se patris, C. unde liberi, ubi inquit, † quòd pater, qui sibi, & filijs suis, feudum acquisivit, nō poterit in vita sua renuntiare tale feudum, neque alium quemlibet actum facere in præiudicium iuris, acquisiti filijs per suam stipulationem. Quam doctrinam tenet Andr. de Isernia in cap. 1. §. hoc quoque, de feudi succes. idem Bald. in cap. Imperialem, col. 5. de prohib. feud. alien. & in l. item veniunt, §. nunc videamus, D. de pet. hæred. & in l. apud Iulianum, §. si quis alicui, ubi etiā Angel. Aretin. & Paul. Castrens. D. de legat. 1. Afflict. decis. 248. Menoch. 1156. num. 42. volum. 12. qui intelligunt hoc post mortem patris; nam eo vivente non potest dici, quòd filijs aliquod præiudicium generetur, ut in cap. 1. in princip. de alien. feud. Bald. cons. 410. volum. 4. incip. *ad evidentiam*, Aretinus cons. 3. & alij relati per Decium in cap. quæ in Ecclesiarum, ad finem, vers. *Quartò prædicta conclusio*, de constit. Molina, & alij, quos citavi supr. num. 41.

54

Quinimò, † & post mortem patris, si filius, qui eius factum, vel pactum impugnare vult, ipsius hæres esse comperiatur, non aliter audiri debebit, quàm sibi pretium, sive interesse pacti non servati, intra vires hæreditarias refundat, ut tenet gloss. & communiter Scribentes in cap. 1. §. hoc quoque, de feud. succesſ. & in cap. 1. §. Titius filios, si de feudo contentio sit inter dom. & agn. vassalli, Imola in cap. ex parte, de feudis, col. 8. vers. *Sed adverte*, Curtius in tract. de feud. part. 4. num. 148. Zasi. part. 9. num. 28. Hartm. Pistoris 2. parte, quæst. 6. num. 75. & quæst. 9. num. 11. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 9. num. 50. Rosenthal. cap. 9. conclus. 69. & Vulteius lib. 1. cap. 11. num. 93. ex illa regula, quæ habet, † quòd quem de evictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio, ut in l. vindicantem, D. de evict. l. cùm à matre, C. de reivindicat. cum alijs, quæ latissimè adducit Menoch. cons. 89. lib. 1. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 9. num. 35. Anton. Gomez in l. 50. Taur. num. 63. Molina, qui similem quæstionem in nostris Hispaniæ maioratibus movet lib. 4. cap. 1. num. 20. & 88. Surdus decis. 177. num. 8. Cardinal. Tuschus litt. E. conclus. 375. & novissimè plures alios referens Alvarez de Velasco in axiom. iur. litt. E. num. 91.

55

56

Deinde ex eisdem principijs deducitur, in his nostris Commendis nullam transactionem, aut compromissum fieri posse, quod ipsis Commendis, vel earum successoribus noceat, nisi in eis Principis authoritas interveniat, vel alia requisita, quæ in transactionibus, super rebus maioratus, feudi, vel emphyteusis in iure desiderantur, ut constat ex text. in cap. 1. de transact. cap. examinata, de confirm. utili, cap. 1. §. si vassallus, *el final*, si de feud. defunct. conten. sit inter dom. & agn. vassal. cap. 1. de controvers. inter vassall. & alium, & utrobique DD. cap. 1. §. si inter, de lege Conrad. Bald. in cap. Imperialem, de prohib. feud. alien. per Fred. num. 17. Curtius Iun. qui dicit communem, in tract. de feud. 4. part. quæst. 8. Zasius in eodem tract. 6. part. pag. 60. & 9. par. pag. 131. & seq. & part. 10. pag. 143. & 145. Afflictis in d. §. si vassallus, num. 1. & 44. idem in cap. 1. de invest. marito facta, num. 24. Paris. cons. 118. num. 22. lib. 1. Iul. Clar. qui alios adducit, & hanc sententiam certissimam esse concludit, quoties ex tali transactione, vel compromisso, aliquod damnum, vel præiudicium domino feudi, vel successoribus irrogatur, in §. feudum, quæst. 38. & 39. ubi eius additio, Afflict. in cap. 1. per text. ibi, quæ sint regalia, num. 110. Tiraquel. de retract. lignag. gloss. 14. §. 1. num. 30. & 36. Menoch. cons. 701. lib. 8. num. 110. Molina de primogen. lib. 4. cap. 9. Azeved. in l. 4. tit. 21. lib. 3. recop. num. 9. & in l. 2. tit. 3. lib. 6. num. 12. Morla in empor. iur. tit. 3. quęst. 3. Gama, & eius additio. decis. 151. per totam, Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. 3. par. num. 98. & in emphyteusi loquens, Valas. quæst. 49. Gama decis. 8. latissimè Rosenthal. d. tract. de feud. cap. 9. conclus. 21. ubi agit de transactione, & conclus. 22. ubi agit de compromisso, Everard. in loco *à feudo ad emphyt.* n. 32. & 33. Cacheran. cons. 31. ex n. 6. & ex n. 42. & 62. & decis. 139. ubi tractat, an successor in feudo ligetur transactionibus, conventionibus, & pactis ab antecessoribus suis cum subditis initis? Cevallos 3. tom. com. q. 326. & q. 781. à num. 1. decis. Avenion. 176. n. 28. ubi benè admittit transactionem in feudo de lite dubia, & incerta. Sicut & videtur, quòd ob eādē rationē admitti possit † amicabilis compositio, & ut pro bono pacis aliquid detur de provētibus ipsius feudi, vel beneficij, sicut alias in beneficijs Ecclesiasticis dicitur in c. super eo, de transact. c. de cætero, de transact. optimus tex. in c. nisi essēt, de præb. ubi latè prosequitur

57

58

Ab-

Abbas, & reliqui Scribentes. Qui etiam notant in cap. veniens, eodem tit. de transact. num. 1. quòd fortè transactio super beneficio valebit, durante vitâ beneficiati, qui eam fecit, de quo an sit verum? & de alijs quæstionibus circa compromissa, & transactiones in beneficialibus, vide Navarr. conf. 46. de simonia, Molin. Theolog. de iust. & iur. 2. tom. de cōtract. disp. 556. Lapum alleg. 103. Anchar. consil. 34. & plures alios, quos congerit Tuschus litter. C. conclus. 501. & litt. T. conclus. 348. per totam.

59 Si verò non per viam transactionis, aut cōpromissi, † sed ad effectum partitionis, aut divisionis, aliquid inter duos possessores diversorum feudorum, & similiter Commendarum, actum, vel pactum fuerit, dum inter eos dubitatio esset de terminis, & finibus feudi, vel de populis, aut Indis ad hanc, vel illam Commendam pertinentibus, tunc non dubitarem affirmare, quòd fraudis, aut collusionis suspicione cessante, divisio inter eos inita, tam domino feudi, quàm vassallorum dividentium successoribus præiudicaret, & ei stare tenerentur. Nam † hæc divisio non est alienatio, sed quædam veluti naturalis, & necessaria ipsius feudi, vel Commendæ concessæ designatio, ad eum effectum facta, ut unusquisque, quod ad se pertinet, cognoscere possit; quod ad omnem possessorem porrigitur, arg. text. in l. fin. D. si ex noxal. caus. agatur, ibi: *Quod implicitus ei casus libertatis fuerit*, iuncta l. 5. D. de noxal. action. l. Iulianus 13. §. idem Celsus, D. de action. emp. ibi: *Æquum est enim eandem esse conditionem emtoris, quæ futura esset, si cum ipso actum esset cōmuni dividundo*, iunctis alijs, quæ notant Bart. num. 2. Ias. & Ripa num. 12. per text. ibi in l. servi electione, §. cùm fundus, D. de legat. 1. Pro quibus etiam facit text. in l. cùm hæreditas ex fideicommisso 36. D. ad Trebell. & magis in nostris terminis in cap. unico, de cōtroverſ. inter vassall. & alium, ubi Bald. & in cap. 1. §. rei, de invest. de re alien. fact. qui sic intelligendus est, ut per Albarot. ibid. & in d. cap. unico, n. 2. Bald. in cap. unic. de prohib. alien. per Freder. num. 17. & plures alios, quos latè congerit Rosenth. d. tract. de feud. c. 9. q. 53. n. 1. & seqq. & tetigi sup. cap. 12. num. 21.

60

61 Præterea ex prędictis descendit, † quòd quemadmodum in maioratibus, feudis, & alijs iuribus similibus, bona ex quibus constant, nō dividuntur inter filios, neque in collationem trahuntur, sed primogenito, sive aliàs vocatis à lege, vel testatore in solidū applicantur, cap. licèt, de voto, cap. Imperialē, §. præterea Ducatus, de proh. feud. alien. per Fred. l. 2. tit. 15. par. 2. latè Tiraq. de primog. q. 4. Covarr. in pract. cap. 1. n. 7. & lib. 3. var. Molin. eod. tract. lib. 1. cap. 11. ex num. 1. Ant. Gomez in l. 40. Taur. num. 59. Iul. Clar. §. feudum, q. 46. Gregor. Lop. in l. 28. tit. 8. par. 5. gloss. 5. q. 3. in fine, Mendez de Castr. in tract. de bon. quæ lib. Rosenth. qui innumeros refert, in d. tract. de feud. cap. 7. concl. 13. num. 1. & seqq. & litt. A. & Mangil. de imput. q. 36. & 37. Ita † nostræ Commendæ non conferūtur, neque in legitimam imputantur, ut ferè in eisdem terminis, de Commendis Ordinum Militarium loquens, tradit Parlad. in sexquicent. diff. 150. §. 3. num. 13. ibi: *Eæ verò alteræ, quæ* Encomiendas *vocantur, quoniam neque vendi, nec transmitti solēt, omninò collationis onere liberæ sunt*. Et in ipsis nostris Commendis Indorum Ant. de Leon in tract. de confir. Reg. 1. par. cap. 5. n. 25. & cap. 9. & cap. 19. n. 34. Et ita quotidiana praxis observat, † & natura ipsarum Commendarū expostulat, quæ unitatem desiderat, l. 3. D. de aliment. leg. tex. & DD. in l. quod te mihi, D. si cert. pet. l. Lucius, D. de usur. l. planè, D. famil. ercisc. iuxta quā earundem Commendarum concessio, & successio regulari debet, † etiam in eo, quod expressum nō sit, ut quasi expressum intelligatur, l. Caius, ubi notant Bart. & alij, num. 7. D. solut. matr. idem Bart. post gloss. in l. 1. C. de servit. & aqua, cum pluribus exemplis, & Doctoribus, quæ aptissimè ad rem nostram adducit Molina d. lib. 1. cap. 3. num. 2. Quia † omnis actus debet interpretari iuxta finem, qui in eo prætenditur, ut docet Bart. per text. ibi in l. si non sint, §. perveniamus, de aur. & arg. legat. & ab eodem fine nomen accipere solet, secundùm Philosophum relatum à Bald. in l. 2. C. de locato, n. 2. & Bart. in l. ambitiosa, D. de decret. ab ord. faciend. latè Tiraq. de retract. lignag. ad fin. tit. 18. num. 19. & 23. Tusch. litt. F. conclus. 378. Giurba ad consuet. Messanens. part. 1. cap. [illegible]. gloss. 4. num. 112. Craveta conf. 137. num. 14. Surd. conf. 164. num. 32. Casanate conf. 45. num. 107. & Bimius conf. 161. num. 37. & 40.

62

63

64

65

66 Sed hîc quæri potest, & solet, † an quamvis Commenda ipsa non conferatur, neque filio, vel filiæ in ea succedenti in legitimam imputetur, imputari tamen debeat quātitas, quam pater in ea consequenda erogavit, vel in litibus, super eadem ortis, prosequendis, aut componendis? Supposito, quòd totum eius commodum pertinet ad unum filium, & alijs iuxta æquitatis regulas sarciendum videatur, quod ad ipsos aliàs, de pecunijs in hanc causā erogatis, pervenire potuisset. Et cū circa hunc articulū variæ in materia feudorū opiniones, & distinctiones reperiātur, quas latè, & benè refert, & prosequitur Māgil. d. trac. de imput. c. 36

per tot. & Rosenth. d. cap. 7. concl. 13. per tot. Mihi, quod attinet ad nostras Commendas, breviter dicendum, & resolvendum esse videtur, † quòd si pater Commendam emit, vel alio modo pecuniâ composuit, ut ipse sibi eam acquireret, & primâ, quod aiunt vitâ, possideret, & hæc Commenda post eius mortem ad filium ex lege sucessionis in secunda vita pertranseat, tunc nihil ab hoc filio, dictarum expensarum nomine, peti possit: secùs verò, ubi eas fecit, ut directò, & in prima vita ipsi filio Commendam acquireret, & in eius capite Commendæ titulus expeditus reperiatur, iuxta distinctionem, quam in feudis communiter facere solent DD. per tex. ibi in cap. 1. §. cùm verò Conradus, qui feud. dar. poss. & in l. 1. §. si ab ipso, l. 2. vers. *Diversum*, D. de collat. bon. Bart. omninò videndus, in l. 1. §. neque castrense, num. 6. D. eodem tit. idem Bart. in l. Gallus, D. de lib. & posth. Bald. in l. qui se patris, num. 6. C. unde liberi, & in l. libertis, num. 28. C. de oper. libert. ubi etiã per Cynum, & alij, quos refert, & sequitur Mangil. d. cap. 36. num. 3. & seqq. Ioann. Garc. de expens. cap. 4. num. 14. & Morquech. de divis. bonorum, lib. 1. cap. 7. num. 36.

67

Et ratio est, quia primo casu, ius illud in persona patris radicatur, & sic sibi magis, quã filio consuluisse videtur, cuius successio † cùm in consequentiam veniat, & ex legis dispositione, multum attendi non debet, l. 1. D. de auth. tut. cap. ad audientiam, ubi gloss. de præscript. cum alijs, quæ adducit idem Mangil. ubi sup. cap. 21. num. 9. Tiraquel. in tract. de cessan. caus. limitat. 22. in fine, & Surd. cons. 67. num. 31. & cons. 96. num. 49. In secundo verò, † cùm totum illud negotium, & dispendium, ob filij compendium, & utilitatem fecerit, eoque mediante, filius Commendæ reditibus, & honoribus, non solùm dum vivit, fruatur; sed etiam post mortem alteri hæredi relinquat, possumus de hac Commenda iudicare, † quod de alijs militijs, vel officijs honorarijs, & ad hæredes transmissibilibus, quæ parentes filijs emere solent, & in collationem trahuntur, atque in eorum legitimam imputantur, ut in l. omnimodo, §. imputari, C. de inoffic. testam. l. illud, C. de collat. cum alijs, quæ adduxit Bartol. in dict. §. neque castrense, num. 4. Ripa in l. in quartam, num. 136. D. ad leg. Falcid. Anton. Gomez in l. 29. Tauri, num. 21. Ioann. Garc. d. cap. 4. num. 16. Matienz. in l. 3. tit. 8. lib. 5. recop. gloss. 2. n. 13. & reprobata sententiã Telli Fernandez, contrarium asserentis, Corduba de casib. conscient. quæst. 134. Parlador. d. differ. 150. §. 3. n. 10. & seqq. & Mangil. qui plures alios adducit d. tract. de imput. cap. 33. per tot.

68 69 70

Ideo autem pondus in eo fecimus, † quod Commenda non solùm in persona filij durare deberet, sed ad alterum hæredem iuxta legem successionis transmissibilis esset; quoniam si solùm pro vita filij duraret, & eo mortuo extingueretur, tunc magis certum esset in collationẽ, & imputationem non venire, etiam si pater magnas expensas fecerit pro ea filio acquirenda, quemadmodum † contingit in gradu Doctoratus, quem ei comparavit, vel in præbenda alicuius Ecclesiæ, quantumvis pingui, aut etiam Episcopatu, & bullarum expeditionibus, nisi contrarium ipse pater expressè testamento suo declaraverit, ut tradit Bart. in d. §. neque castrense, num. 4. quem benè explicat, & communiter receptum esse testatur Ayora de partition. 2. part. cap. 18. Parlad. dicta different. 150. §. 4. n. 3. 4. & 5. Ioã. Gutierrez lib. 2. pract. q. 66. num. 12. & plures alij, quos refert, & sequitur Mangil. huius doctrinæ rationes adducens d. cap. 33. ex num. 8.

71 72

DENIQUE † cùm præscriptio sit genus quoddam alienationis, l. alienationis 28. D. de verbor. signific. l. 3. §. 1. D. quæ in fraud. cred. l. qui hæredi 44. §. si pars rei, D. de condit. & demonst. dubitari potest, an præscriptio in Commendis locum habeat? & intra quod tempus perficiatur? Et rosolutivè constituo, † quòd si talis præscriptio contra Regem, tanquam directum dominum, prætendatur, non aliter procedet, quàm si triginta, vel ut alij volunt, centum annorum spacium effluxerit; si autem de præscribendo utili dominio Commendæ, vel eius commoditatis agatur, de uno privato contra alium, tunc longi temporis spacium sufficiet, idest decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes, bonâ fide, & titulo præcedente, ut aliàs de præscriptione ordinaria loquens docet I. C. in l. Celsus, D. de usucap. §. 1. Inst. eodem, cap. si diligenti, ubi DD. de præscript. l. nullo, C. de reivind. l. 1. & per totam, C. de long. temp. præscript. l. si quis emtionis, in princip. C. de præscript. 30. vel 40. ann. Et in † ipsa feudorum materia expressè colligitur ex text. sing. in cap. 1. §. quid ergo, de invest. de re alien. fact. iuncto cap. 1. §. si quis per triginta, si de feudi fuer. controvers. ubi prædicta distinctio constituitur, quam sequitur gloss. in cap. ad audientiam, de præscript. ubi Abb. Hostiens. & Felinus num. 12. latè Signorolus de Homodeis cons. 10. num. 7. Roman. cõs. 166. n. 10. Ioan. Faber in §. servitus, num. 5. Inst. de iure personarum, Zasi. in tract. de feud. 6. part. pag. 55. latissimè noster Greg. Lopez in l. 10. tit. 26. part. 4. Alex. cons. 69. n. 4. lib. 2. & cons. 113. num. 11. vers. *Nec obstat*,

73 74 75

lib.

lib.4.Decius conf.144.num.3. & 4. Pont. de potest.Proreg.fol.139.n.36. Balbus de præscript.in 4.p.4.part. principal. q. 12. princip. Menoch.conf.1098.ex num.20. & conf. 150. num.8.& conf.181.num.91. lib.11. Gabriel. conf.163.num.14.& 17. lib. 1. Parisius conf. 23. à num. 194. Freccia de subfeudis lib. 1. fol.106.Schrader.de feud.part.8.cap.6. Rosenthal.in eod.tract.cap.9.conclus.84.num.4. ubi gloss.litt.C. & additio ad Ludovisium decis.418.num.16.Azeved.in Rub.tit.3. lib.6. n.8.Cacheran.decis.Pedemont.176. & 177. Additio ad Iul.Clarum,§.feudum , quæst. 45. num. 1.& Parlad.differentia 24.§.2. ex n.1.

76 Quod primò confirmatur ex simili † præstationis decennalis,quæ facta ex causa, & titulo præcedenti,inducit obligationem præstationis in futurum,ut in l.cùm de in rem verso, D.de usur.& in l.si certis annis,C.de pact.ubi omnes DD.communiter,l.litibus,C.de agric. & censit.lib. 10. Butrius, & alij, in cap.pervenit,de censib. Balbus de præscript.in 1. part. tertiæ part.princip.q.10.Alex.conf.113. col. 2.& conf.108.lib.2.& conf.75.lib.4.& plures alij relati à Bernard. Diaz reg. 26. Corras. lib.3.misc.cap.15.Covarr.lib.1.var. cap. 17. num.13.& Flores de Mena in pract.quæstion. q.2.& q.23.num.13. cum seqq.

77 Secundò, quia sicut regulare est, † iurisdictionem non posse acquiri contra Principem, nisi præscriptione centenariâ , aut immemoriali,ut tenet Paulus Castrens. & alij in l. Imperium,D.de iurisd.om.iud.tamen quãdo agitur de præscribenda iurisdictione, inter privatos,& de uno privato contra alium , tunc talis iurisdictio acquiritur tempore ordinario , scilicet decem , vel viginti annorum , cum titulo,ut docent Moderni in d.l.Imperium, Bald. in l.1.n.18.C.de emancip.lib. Ancharr. conf. 142.num. 12.Alex.qui hanc dicit communem conf.16.num.17.lib.5.

Sed hæc quidem admittenda erunt , si agamus de præscriptione ei obijcienda, & opponenda, contra quem dicto tempore , & modo præscriptũ est. Cæterùm si adversus eos obijciatur , qui à lege ipsa ad feudi,vel Commendæ succesionem vocantur , maiorem quidem difficultatem res habere videbitur. Nam † cũ

78 possessor in eorum præiudicium expressè alienare, vel renuntiare Commendam non potuerit , ut suprà retulimus , pariter quoque , nec per præscriptionem eis nocere,ex d. l. alienationis , ibi : *Vix est enim,ut non videatur alienare,qui patitur usucapi* , melior tex. in l. fin. §.sin autem, C.com. de legat. ibi : *Vt nec usucapio , nec longi temporis præscriptio contra legatarium , vel fideicommissarium procedat*, l. ubi lex, D. de usucap. ubi hoc amplia-tur,etiam dato titulo,&bonâ fide,cũ alijs,quæ congerit Anton.Gab.lib.5. com. tit. de præscript.conclus.13.num.1.& Molina de primogen.lib.4.cap.10.num.1. & seqq. ubi eius additio plures alios adducit. Est enim recepta Doctorum sententia , prçscriptionem decursam adversus feudi possessorem,non nocere ei, qui ex propria persona successurus est in ipso fundo,ut docet Isernia in cap.1.§.hoc quoque, de success. feud. & ibidem Albarot. col. 6. & Præpositus col. 3.meliùs Afflictis in cap. 1.§. Titius num.7.si de feud.defuncti, ubi hinc infert,quòd nunquam contra agnatos præscribitur feudum ex pacto,& providentia, & est cõmunis opinio, quã probant alij permulti, longâ serie congesti ab Osasco,decis. Pedemont. 177.Hartman. Pistore q. 8. num.41. & Menoch.d.conf.1098.num.20.lib.11. & Rosenthal.& alij sup.citati.

Et idem , ob eandem causam , contigit in maioratibus, quorum successoribus non nocet præscriptio cœpta, aut etiã perfecta cum antecessoribus , nisi fortè ea immemorialis esse probetur,ex iuribus,& Authoribus, quos latè adducit Paul.de Castro cõs.467.n.2.& 3.lib. 2. Roder.Suar.alleg.3. Pinel.in auth. nisi triennale n.49.C.de bon.quæ lib.Greg.Lop.in dict.l.10. tit. 26.part.4. verbo *Ni le empece*, col.8. Ant.Gom.in l.40.Taur.n.20.ad finem, Molina d.cap.10. num. 10. & per totum. Ant. Gab.d.conclus.13.& conclus.11. Matienz. in l.8.tit.7.lib.5.recop.gloss.5.n.36.Fusarius de substit.q.528.per totam , Pat. Molina disput. 75.Flores de Mena in addition. ad Gam. decis.27. & 84. quia (ut sæpè diximus) in feudo antiquo,ex pacto, & providentia, nullum filio per patrem nocumentum , sive præiudicium inferri potest , de quo latiùs agit Menochius conf.1156. num.42. Pet. Petra de potestate Princip.cap.23. num.22. & Ioann.Garcia de nobilit.gloss.6.num.38.

79 De † instantia verò litis cœptę cum possessore Commendæ , quando transeat in eius in eadem successorem?& quid in sententia an, & quando noceat successori non citato? videnda sunt,quæ in similibus quæstionibus , circa feuda,& maioratus , latè post plures alios , quos referunt, tradunt Rosenthal d. tract. de feud. cap.9.q.25.cum multis seqq.Schrader.in eodẽ tract.part. 10.sect.3.ex num. 161.ad 164. syntagm. comm. opinion. tit.de feud. Rub. si de feud.fuer.controvers. num. 22. vers. *Decimò quæritur*,fol.646.Molina de primog. lib. 4.cap.8.num.6.Mieres eod.tract. part. 4. q. 14.Cabedus decis.Lusitaniæ 198.part.1.latè D.Ioan.del Castillo lib.2. controvers. cap.9. Osascus Cacheranus decis. Pedemon. 157. Menoch.conf.501.lib.6.qui aliquos casus be-

ne distinguit, Marescot. lib. 2. var. cap. 121. à num. 4. Cevallos 1. tom. commun. q. 636. Valascus de iure emphyt. 1. part. q. 10. & consult. 160. Scacc. de appellat. q. 5. num. 6. & 260. & novissimus & eruditiss. D. Ioann. Bap. de Larrea discept. Granatens. cap. 44. num. 34. pag. 459.

SVMMARIVM CAPITIS DECIMIQVINTI.

1 Commēdæ, quā filius habet usufructus, an ad eius patrem pertineat?

2 Vsusfructus omnium bonorum, & redituum, quæ filius possidet, regulariter ad patrem pertinet.

L. quæcunque, lex cùm oportet, & l. fin. C. de bon. quæ liber. illustrantur, ibidem.

3 Vsusfructus Commendæ Indorum patri nō acquiritur, etiam si eius contemplatione filio data fuerit, secundū Matienzū, & alios.

Dom. Ægid. Ramirez de Arellano, Supremi Consilij Senator, laudatur, ibidem.

4 Commenda, cuius contemplatione data sit non inspicimus, sed in quem conferatur.

5 Donationes, & gratiæ Principum gaudent privilegio bonorum castrensium, vel quasi, & ideò patri earum usufructus non quæritur.

L. cùm multa, C. de bon. quæ liber. & l. 7. tit. 17. part. 4. explicantur, & illustrantur ibidem.

6 Principū gratiæ, & donationes plura specialia habent.

7 Feudi usufructus patri non quæritur.

8 Feudi investitura ubi in filij persona fit, præsupponitur eum fructibus potiri, & onera subire debere.

9 Pater licèt gaudeat usufructu in maioratibus ordinarijs ad filium pertinentibus, secùs tamen in illis, qui ex donationibus fundati sunt.

10 Vsusfructus alterius usufructus, filiofamilias dati, aut relicti, non quæritur patri, & quare?

11 Servitus servitutis dari non potest.

12 Commendæ sunt quædam veluti feuda militaria.

13 Argumentum de milite cœlestis militiæ ad terrestris valet.

14 Clericorum, etiā primæ tonsuræ bona, cuiuscunque generis, pater usumfructum non habet.

15 Auctor fuit consultus à Dom. Marchione de Guadalcazar de quæstione usufructus Commendæ filij sui, & casus refertur.

16 Bona profectitia filiorum ad patres pertinent in usufructu, & in proprietate.

17 Profectitia bona censentur ea omnia, quæ filijs, patris contemplatione, conferuntur, vel deferuntur.

18 Dotis nomine, quæ mulieri à Rege conceduntur, licèt quod ad eam contineant causam lucrativam; quoad virum, qui eam ducit sub hac contemplatione, continent causam onerosam.

19 Bona materna, & dotalia filijs obvenientia, patribus quæruntur, quoad usumfructū.

20 Matrimonij onera, qui sustinet, dotis commoda habere debet.

21 Vsufructu dotis filio assignatæ, cur pater gaudeat?

22 Par ratio paria iura desiderat.

23 Vsusfructus alterius usufructus quando cōsiderari, & patri acquiri possit?

24 L. fin. C. de usufructu, explicatur, & illustratur.

25 Pater succedit in feudo novo, quod datum fuit filio, eius contemplatione.

26 Contemplatio patris, vel filij, an sit habita in feudi, vel usufructus concessione, pendet ex coniecturis?

27 Dotis à Rege concessæ titulus, licèt in persona uxoris constituatur, non tamen marito eius usufructus denegari videtur.

28 Actus ultra agentium intentionem operari non debent, & principalis eorum causa attendenda est.

29 Concessio certæ quantitatis ex Regia arca solvendæ, interim dum Commenda assignatur, non est verè Commenda, nec peculiū castrense constituit.

30 Emphyteusis filio, ex matris successione obvenientis, usufructus, patri quæritur.

31 Feudi materni ad filium translati usufructus patri quæritur, maximè ubi pro eo nullum servitium præstatur.

32 Feuda omnia filiorum in potestate per patres administrari, & eorum usumfructum eisdem quæri, Germaniæ praxis admittit.

33 Commendas filiorum in potestate in Regno Peruano patres administrant, & earum usumfructum sibi vendicant.

34 Argumentum à solitis, vel consuetis magnam vim habet.

35 Communiter quod fit, legitimè fieri censetur.

36 Pater quibus casibus non gaudet usufructu feudorum, vel bonorum filij, an saltem gaudeat lucris, interesse, & emolumētis ex eisdē bonis, quæ ipse administrat, obvenientibus.

37 Commendæ, & Commendarum reditus, & emolumenta, an inter coniuges communicentur?

Lu-

38 *Lucra omnia constante matrimonio quæsita, regulariter inter coniuges communicantur.*
39 *Feuda, & donationes Regiæ, quoad proprietatem, inter coniuges non communicantur, secùs quoad eorum reditus, & fructus.*
40 *Commendæ Ordinum militarium, vel earũ reditus, an, & qualiter inter coniuges communicentur?*
41 *Maioratus reditus qualiter inter coniuges communicentur?*
42 *Feudi, & emphyteusis augmenta, etiam cõstante matrimonio obvenientia, inter coniuges non communicantur.*
43 *Commenda, vel feudum constante matrimonio quæsitum ex successione, vel ex donatione Principis, non cõmunicatur inter coniuges, & quare?*
44 *Feudum obveniens post cõtractum matrimonium, an dicatur paraphernale? & quid de eius fructibus? remissivè.*
45 *Feuda non continentur in dispositione statuti de bonis etiam generaliter loquentis.*
46 *Feudum, & quodcunque aliud præmiũ militare, & castrense, quod maritus acquisiverit militando, communibus expensis suis, & uxoris, qualiter debeat inter eos communicari?*
47 *Vxor, si succedat in aliqua Commenda pro cuius consecutione maritus mutuas pecunias accepit, an eas solvere teneatur?*
48 *Maioratus, vel Regni successor tenetur ad debita antecessoris contracta in eius augmẽtum, vel meliorationem.*
49 *L. si & me, & Titium, D. si certum petatur, expenditur, & illustratur.*
50 *Res mea quoties ad alium ex causa lucrativa, etiam sine facto meo, pervenit, eam mihi æquitatis ratione reddere debet.*
51 *Vxor tenetur solvere mutuum, quod maritus contraxit pro ea sustentanda, si illius bona solvendo non sint.*
52 *Marito degente, & bona quærente apud Indos, in absentia uxoris, qualiter illa communicentur?*

CAPVT XV.

An, & quando pater gaudeat usufructu Commendæ filio, in eius sacris constituto, concessæ, vel ex successione matris, aut avi materni delatæ? Et an Commendæ, vel earum reditus inter coniuges, sicut alia iura, cõmunicẽtur.

SVPRADICTIS proximè accedit quæstio alia satis frequens, & quotidiana, nimirum de † usufructu Commẽdæ, quæ filio in patria potestate constituto, de novo conceditur, aut ex successione matris, vel avi materni defertur, & an is ad patrem pertineat, vel apud ipsum filium remanere debeat? utpotè in cuius capite Commenda cõsistit, & iniuncta ei onera, & servitia subire tenetur. Et quidem si ordinarias iuris communis, & Regij decisiones, ac regulas attendamus, pro patre respondendũ videtur, † cùm ei quæri soleat ususfructus omnium bonorum, & redituum, ac maioratuũ adventitiorum, vel maternorum, quæ filius acquirit, ut in l. quæcunque, l. cùm oportet, & l. fin. cum ibi notatis, C. de bon. quæ liber. l. fin. C. de usufr. §. igitur, Inst. per quas personas, l. 5. tit. 17. part. 4. l. 48. Tauri, quæ est l. 9. tit. 1. lib. 5. recop. cum latè adductis à Roder. Suar. in quæst. maiorat. ex num. 1. Anton. Gomez in d. l. 48. ex num. 3. Pinel. in l. 1. C. de bon. matern. 1. part. ex num. 10. Ascan. Clementino in tract. de patr. potest. effect. 2. Menoch. de success. creat. lib. 2. §. 19. à n. 65. Molina de primog. lib. 1. cap. 19. ex num. 18. Matienz. in d. l. 9. gloss. 1. Cald. Pereir. in l. si curatorẽ, verb. *Læsis*, ex num. 90. Ioann. Garcia de coniug. ac quæst. ex num. 120. Eman. Mendez de Castro in tract. de bon. quæ lib. ex num. 105. Alexan. Trentacinquio lib. 1. var. resol. tit. de pecul. resolut. 2. & seqq. Parlad. in sexquicent. different. 123. D. Ioan. del Castillo de usufruct. lib. 1. cap. 3. num. 44. & cap. 66. per totum, & novissimè Philipp. Paschal. in tract. de virib. patr. potest. 1. part. cap. 3. & Molino de pact. nuptial. lib. 3. q. 58. ex num. 4. fol. 103.

Sed nihilominus † in nostris Commendis contrarium expressè affirmavit Matienzus in d. l. 9. gloss. 2. ex num. 6 usque ad 12. & eum referens, & sequens, eximius ille Præceptor, & Regij supremi, ac Cameralis Senatus Consiliarius meritissimus Ægid. Ramirez de Arellano, in elaboratissimis scholijs, quæ Salmanticæ quondam suis auditoribus dictavit, ad d. titulum, C. de bon. quæ lib. l. fin. circa finem, & novissimè idem indistinctè, & indubitanter probat Anton. de Leon in tract. de confirmat. Reg. 1. part. cap. 4. n. 15. fol. 25. qui hoc adeò verum esse existimant, ut procedat, etiam, si ipsi filio contẽplatione patris, & propter eius merita, Commenda concedatur, quia † non est animadvertendum, cuius contemplatione fuerit concessa, sed in quem conferatur, ut in d. l. cùm multa, C. de bon. quæ lib. l. 2. tit. 21. part. 1. l. 6. tit. 17. part. 4. Aretin. in l. si plures, §. in adrogato, D. de vulg. Isernia in cap. 1. §. & li-

libellus, num. 113. de a ien. feud. pater. Burg. de Paz conf. 38. num. 6. & Burg. de Paz Iunior q. 11. num. 26. & 47. Gomez in d. l. 48. Taur. num. 4. latè Menoch. de præsumt. lib. 3. præs. 28. & Ioan. Garcia in tract. de donat. remunerat. n. 8.

Et huius sententiæ eam rationem reddunt, quòd si dictas Commendas † tanquam merã gratiam, seu donationem, vel liberalitatem Principis consideremus, planum est, quòd privilegio bonorum castrensium, vel quasi castrẽsium fruuntur, & sic ad filios, pleno iure proprietatis, & usufructus pertinent, ex decis. text. in d. l. cùm multa, & l. 7. d. tit. 17. par. 4. cum notatis à Doctoribus ibidẽ, Ias. in Auth. ex testamento, num. 5. C. de collat. Isernia in cap. 1. in princip. n. 9. de his, qui feud. dar. poss. Roder. Suar. ubi sup. num. 18. & 19. Boer. decis. 199. Trentacinq. resol. 5. num. 10. Paschal. d. cap. 3. num. 47. Cassan. in Catal. glor. mũd. 5. par. cõsid. 28. & Molina d. cap. 19. num. 24. Vbi † alia plura privilegia, & specialia gratiarum, & donationum Principalium enumerant.

Si verò dictas Commendas feudorum regulis metiri velimus, quibus in multis (ut sæpè diximus) assimilantur, & tradit idem Matiẽz. in l. 6. gloss. 2. num. 19. tit. 17. lib. 5. Recop. In his † etiam reperimus, quòd sive sint feuda nova, sive antiqua, patri ususfructus non quæritur, sed integrè spectant ad filium, veluti in compensationem servitiorum militarium; & aliorum onerum, quibus, ex natura, & legibus concessionis feudi, adstrictus manet, prout, & in nostris Commendis procedit, ut arg. text. in l. si cui 9. D. de servit. l. cùm quid 5. D. si cert. pet. l. 3. §. si quid minor, D. de minor. Authent. ut liceat matri, & aviæ, §. 1. collat. 8. & cap. beneficium, in fin. in quib. caus. feud. amit. probat latè Andr. de Isernia in locis sup. citatis, præcipuè in d. cap. 1. de his, qui feud. dar. poss. n. 13. ubi etiam Præpos. Iacob. de Bellovisu, Nicol. de Neap. & Matth. de Afflict. num. 64. Greg. Lop. in d. l. 5. gloss. magna, ad mediũ, & in l. 7. tit. 26. par. 4. gloss. 1. Zasi. de feud. 5. par. pag. 42. & 43. & alij relati à Matienzo in d. l. 9. gloss. 2. num. 8. & ultra eos, Doctores in cap. 1. de duobus fratribus, ubi Afflict. n. 16. inquit, † hoc virtualiter in ipsa feudi investitura dici, aut præsupponi, eo ipso, quòd in persona filij facta fuerit, & idem, post alios, quos citat, resolvit Roland. à Valle cons. 71. n. 65. vol. 2. qui tamen contrarium tenere videtur cons. 54. num. 28. vol. 3. Misynger. resp. 92. n. 24. Hieron. Schurff. cons. 10. num. 43. cent. 3. & Rosenthal, qui de communi opinione testatur, & innumeros refert, in tract. de feud. c. 7. concl. 14. num. 13. & in additionibus, sive notis, litt. N. pag. 296. & 297. & iterùm cap. 9. membr. 2. concl. 66. num. 40. & seqq. Vultei. eod. tract. lib. 1. cap. 4. num. 8. ubi distinctam resolutionem, & distinctionem huius articuli tradunt, idem Rosenth. cap. 3. concl. 5. fol. 51. & 52. ubi quòd feudum filio acquiritur tanquam peculium castrẽse, unde patri, nec ususfructus, nec administratio cedit.

Quibus addere licet, † quòd quãvis in maioratibus ordinarijs, in quibus filij ex linea materna, aut aliunde succedunt, patres usufructu potiantur, ut suprà retulimus, contrarium tamen ex supradictis rationibus resolvitur, in alijs maioratibus, quorum fundatio, & origo processit ex gratijs, & donationibus Regijs, ad effectum instituendi talis maioratus factis, quales sunt illi, qui hodie etiam in nostra Hispania durant, ex donationibus domini Regis Henrici Secundi, de quibus agit l. 11. tit. 17. lib. 5. Recop. & Molin. in præfat. de primog. num. 16. In his namque pater usufructu nõ gaudet, sed pleno iure ad filios, quolibet gradu succedentes, spectant, quasi hi omnes ipsius Regis donatarij esse videantur, & ab eo ordine successivo vocati, argum. l. quoties, C. de donat. quæ sub modo, l. unum ex familia, §. si de Falcidia, D. de leg. 2. l. 7. tit. 4. part. 5. ut notanter docuit Roder. Suar. in d. q. maiorat. ex num. 17. Greg. Lop. in d. l. 7. part. Gomez in d. l. 48. Taur. ex n. 4. Matienz. d. gloss. 2. ex num. 5. & Molina, qui solum Roder. adducit d. cap. 19. num. 24. ubi novissimè eius additio subdit, horum bonorum privilegium transire ad quemlibet possessorem, habentem causam à donatario, ut per Greg. in d. l. 5. & 7. tit. 17. par. 4. Mieres de maiorat. 1. par. q. 26. col. 2. & Steph. Gratian. 5. tom. discep. forens. cap. 993. num. 19.

Deinde in corroborationem eiusdem opinionis considerare possumus, quòd hæ Commendæ ususfructus naturam in pluribus imitantur, ut dixi sup. hoc lib. cap. 2. num. 8. Vnde sumus † in casu glossæ celebris, & notabilis in Auth. idẽ est, C. de bon. quæ lib. & in d. Auth. ut liceat matri, & aviæ, quæ inquit, quòd quotiescunque filio in sacris paternis constituto, aliquis ususfructus datur, aut legatur, ille non acquiritur patri, quia † esset dare usumfructũ usufructus, contra reg. l. 1. D. de usufruct. leg. quarum glossarum doctrinam sequuntur alij DD. communiter, ut constat ex Alber. Fulgos. Salicet. & alijs in d. Auth. idem est, & in l. 1. C. de bon. mat. vers. *Quid si filio*, Roder. Suar. ubi sup. num. 2. Trentacinq. d. resol. 5. num. 9. & Paschal. d. cap. 3. num. 100.

Denique pro eadem sententia perpẽdi potest, quòd non debet mirum videri, si hoc privilegium Commendis tribuamus, † quæ sunt

veluti

veluti quædam feuda militaria, & ad tuitionẽ, & conservationem harum Indicarum regionũ constituta, ut suprà cap. 1. & 2. notavimus.

13 Cùm † regulariter valeat argumentum de milite cœlestis, ad militem armatæ militiæ, & è contrario, ut per gloss. & DD. in l. miles, D. de re iud. Barbat. in cap. Odoardus, de solution. Everard. in locis argum. cap. 22. Mathesilan. sing. 60. & 61. Palac. Rub. in repet. Rub. §. 30. num. 3. Padilla in l. 1. num. 7. C. de iuris, & fact. ignor. Covar. lib. 2. var. c. 1. n. 9. Et † in

14 Clericis, etiam prima tantùm tonsurâ initiatis, compertum sit, ut de bonis eorum, sive liberis, sive maioratui subiectis, patres usumfructum percipere non possint, ut probatur ex text. in cap. quia nos, de testam. auth. presbyteros, & l. sacrosanctæ, C. de Episcop. & Cler. & tenet Roder. Suar. Palac. Rub. Decius, Covar. Pinel. & Tellus Fernandez, quos refert, & sequitur Molina d. cap. 19. num. 25. & seqq. & ultra eos Anton. Gomez in d. l. 48. Tauri, n. 7. ubi eius additio, Spino in spec. testam. gloss. 4. num. 6. Paschal. d. tract. de patr. potest. 1. part. cap. 2. ex num. 38. Castillo d. lib. 1. de usufruct. cap. 3. n. 45. & D. Valenz. Velazquez cons. 5. per totum. Et est videndus Matthæ. de Afflict. decis. 241. ubi refert, filiumfam. possedisse primâ iuventâ Sacerdotium, cuius fructus omnes pater perceperat; eumq; ductâ uxore, litem adversus patrem instituisse, de restituendo Sacerdotali reditu tanquam de peculio, quasi castrensi collecto, & patrem insolidum condemnatum fuisse per Senatum Neapolitanũ, quod item alijs Arrestis Parisiensibus comprobat Ant. Mornacius in notis ad l. ait Prætor 7. de minor. pag. 135.

Vtrvm autem verò licèt hæc ita ex sententia dictorum Authorum procedant, & cõ-

15 firmari posse videantur. Ego † tamẽ an. 1622. contrarium Limæ respondi, cõsultus de facto, & in propria ipsius causa, à Dom. Marchione de Guadalcazar, Peruano eâ tempestate Prorege, cui dotis nomine, & ut cõgruentius matrimonij onera sustẽtare posset, quod cum clarissima Heroina domina D. Maria de la Riere contracturus erat, D. Philip. III. Rex noster Pijssimus, ultra alia, quantitatem annuam sex millium ducatorum per duas vitas iuxta legẽ successionis concessit, & ex Regijs arcis præstari iussit, interim dum Commendæ vacarẽt, in quibus eadem quantitas assignari, & persolvi posset. Et cũ vxore mortuâ, in cuius capite hæc gratia expedita fuit, quæque primã eius vitam explevit, filius masculus relictus esset, qui in secunda vita iuxta legis formã successurus erat, quærebat Marchio, an ei usumfructum reservare teneretur? vel sibi applicare posset, & de eius reditibus, ut de reliquis propriis bonis, vivens, & moriens, absque aliqua restitutionis, vel computationis obligatione disponere.

Primò enim in favorem Marchionis considerabam, quodammodo huius consignationis reditus profectitijs bonis similes censeri potuisse, † in quibus scimus patri, non solùm usumfructum, verùm & proprietatem acquiri,

16 d. l. cùm oportet, C. de bon. quę lib. d. §. igitur, Inst. per quas person. d. l. 5. tit. 17. part. 4. Eo supposito, quòd filij ad dictam successionem, vocatio, & admissio, patris occasione, & contemplatione facta fuit, & sic † intrat doctrina

17 glossæ in d. l. cùm oportet, verb. *Ex eius substantia*, quam ibi sequitur Bart. Bald. Albert. Corneus, Salicet. & reliqui, Ias. & Decius in l. ut liberis, C. de collation. Parlad. different. 23. §. 1. num. 1. & latissimè Rosenthal. d. tract. de feud. 1. part. cap. 9. memb. 2. conclus. 66. n. 8. & 9. pag. 602. & Menoch. de præsumt. lib. 3. præsumt. 28. num. 1. & 2. & per totam, qui omnes docent, & resolvunt, id totum, quod filio patris contemplatione confertur, vel defertur, profectitium iudicari, & ut tale ei acquiri, argum. text. in l. profectitia, D. de iur. dotium, l. qui tutelæ, D. de testam. tutel. l. aditio, §. 1. D. de acq. hæred. l. sed si plures, §. in adrogato, & ibi Bart. Castrens. Alex. & Ias. num. 17. alij quæ DD. communiter, D. de vulgari, quibus convenit l. 12. tit. 11. & l. 5. tit. 17. part. 4.

Secvndò, quia ut demus dictam cõsignationem, eiusque annuos reditus, bona profectitia non esse, necessarium tamen, & innegabile est, esse, & iudicari debere bona dotalia, matrimonij contrahendi gratiâ à Rege Dom. Marchionissæ donata, & ad eiusdem matrimonij onera sustentanda, ut in ipsa concessione expressis verbis ostenditur. Quæ † concessio

18 licèt respectu uxoris, plurimum gratiæ, & liberalitatis Regiæ habere possit, respectu tamen Marchionis, ex causa onerosa processit, & planum est, quòd dictam quantitatẽ dotis nomine acceperit, eiusque reditus, ut bonorum dotalium, perceperit. In quibus quidem scimus,

19 quòd † quamvis mortuâ uxore liberi succedant, patri tamen quoad usumfructum quæruntur, ut dispositum est in alijs maternis, & advẽtitijs ex l. 1. & 2. C. de bon. mater. d. l. cùm oportet, C. de bon. quæ lib. & dict. §. igitur, Inst. per quas person. d. l. 5. tit. 17. part. 4. cum latè adductis à Pinel. in d. l. 1. C. de bon. mater. 1. part. ex n. 19. Menoch. de success. creat. lib. 1. §. 1. num. 9. Cald. Pereir. in l. si curatorẽ habens, verb. *Læsis*, num. 122. cum seqq. & Alciat. in l. 1. C. qui admitti, ex num. 37. Philip. Massinio ibid. ex num. 264. & Castillo d. tract. de usufruct. cap. 3. ex n. 6. Esseque planè durũ, iniustum, & inæquale, † ut Marchio ad sustinen-

20 da

da matrimonij onera adstrictus maneret, inter quæ liberorum educatio connumeratur, l. pro oneribus, C. de iur. dot. §. ius naturale, Inst. de iur. natur. & usumfructum dotalium bonorum, sibique prætextu dictorum onerum concessorum, eâ solâ ratione amitteret, quòd à Rege donata fuissent, cùm potiùs vel ex hac causa potentiores, & pleniores effectus in favorem Marchionis sortiri deberent, in cuius contemplationem, & satisfactionem concessa fuerunt, sic pro hac parte retorquendo, & applicãdo dictum Imp. in d. l. cùm multa, quæ in contrariũ allegari solet, ibi: *Vt enim imperialis fortuna omnes supereminet aliàs, ita oportet principalem liberalitatem culmen habere præcipuum, &c.*

Et cùm ratio, quam DD. reddunt, ad hoc, ut pater in terminis iuris communis non gaudeat usufructu dotis, quæ filio matrimonium contrahenti assignatur, † ea sit, quòd indè matrimonij onera debet sustentare, ut constat ex Bart. & DD. communiter in l. si cùm dotem, §. transgrediamur, D. solut. matrim. Paul. de Castro in l. 2. ad fin. C. fam. ercisc. Ioan. Crotto in repet. l. frater à fratre, num. 99. D. de cõdict. indeb. & Pinel. in d. l. 1. C. de bon. mater. 1. part. num. 57. Hæc quidem ipsa ratio pro Marchione in proposito casu põderari potest, ne ei auferantur emolumenta dictorum redituum consignationis sibi in dotem datæ, & ad sustinenda onera matrimonij, quod huius promissionis virtute contraxit. Par † enim ratio paria iura desiderat, l. si socer à genero, in princip. ubi gloss. & DD. D. solut. matr. cum alijs traditis à Everard. in loco à pari, & à simili, & à me in tract. de præcedentia, num. 24.

21

22

TERTIÒ considerabam, quòd quamvis (ut supra dixi) ususfructus ususfructus filio relicti, patri acquiri non soleat, hoc † tamen cõmuniter ab omnibus DD. limitatur, quando talis ususfructus datus, vel legatus fuit filio, nõ solùm ob sui favorem, & contemplationem, sed etiam ipsius patris, argum. text. in l. dotẽ, quã dedit 6. D. de collat. bonor. cum alijs in primo fundamento adductis. Et ita † accipiunt, & intelligunt difficilem decisionem Iustiniani Imperatoris in l. fin. C. de usufruct. ut post Bart. ibi tradit Roman. cons. 118. Suarez in dict. q. maiorat. §. 1. n. 11. & in nostris terminis Paschalis d. cap. 3. num. 101. Ant. Gomez in l. 6. Tauri, num. 11. & 12. & in d. l. 48. num. 2. & 5. Mendez de Castro in l. cùm oportet, ex num. 114. Morla in empor. tit. 6. q. 1. & Pichard. in §. finitur, Inst. de usufr.

23

24

Et quod plus est, hæc eadẽ ratio efficax iudicatur ad hoc, † ut pater succedat in feudo novo, de quo eius filius investitus est, quamvis aliàs nec possit, nec soleat ullũ ius habere ad tãlem successionem prætendendam, ut expressè docent Iacobin. & Albarotus in cap. unico, num. 7. de natura succes. feud. quos sequuntur Præpos. Ravenas, & Afflict. ibidem, num. 2. & innumeri alij relati per Curt. Iunior in tract. de feud. 3. part. memb. 2. num. 44. Tiraquel. in l. si unquam, verb. *Donatione*, n. 11. cum multis seqq. Rosenthal. d. tract. de feud. cap. 7. cõclus. 14. n. 19. & in addition. litt. S. Cassaneus in cõsuetud. Burgund. rub. 7. §. 7. gloss. *E les Enfans*, num. 11.

25

Et supposito, † quòd inspectio contemplationis de filio, vel de patre habitæ, pendet ex præsumtionibus, & coniecturis, & hæc sumendæ sunt ex personis, & causis, quæ concessionẽ præcesserunt, ut doctè, & copiosè probat, & prosequitur idem Rosenthal. dict. tract. cap. 9. memb. 2. conclus. 66. num. 9. & num. 53. cum seqq. Alciat. de præsumt. reg. 1. præsumt. 18. Menoch. lib. 3. præsumt. 26. & 28. & in cons. 161. lib. 2. ubi multum in nostris terminis loquitur, & Parlad. in different. ultim. ampliat. 2. satis planum esse videtur, quòd in casu de quo loquimur, non fuit habita principalis cõtemplatio, & consideratio ad personam filij, qui necdum erat natus, nec cognitus, l. neque adiecit, D. pro socio. Sed magis ad personam patris, eiusque merita, & ut simul matrimonij præmium, & dotem acciperet, eâque dignius, & commodius cum illustri adeò coniunge degere posset. Et † quòd titulus in uxoris capite, seu persona positus fuerit, & filius simul ad successionem vocatus, eâ mente factũ fuit, ut intelligeretur, dictam consignationem dotis partem esse, & dotis naturam habere debere, non autem, ut marito fructuum perceptio, & emolumentum denegaretur in casibus alioqui à iure permissis, cùm † actus agentiũ ultra eorum intentionem operari non debeãt, l. si quis neque causam, l. non omnis, D. si cert. pet. l. legata inutiliter, D. de adimen. legat. & semper inspiciendum sit, id quod principaliter agitur, l. 1. D. de auctor. tutorum, cum vulgat. quæ latè adducit Velascus in axiom. iur. litt. A. num. 153. & litt. P. num. 157.

26

27

28

QVARTÒ, † quia dictam consignationem (cùm adhuc in Commendis, & reditibus Indorum facta non reperiatur, nec pro ea filius aliquam militiam, vel servitium exerceat, nec iuramentum fidelitatis præstiterit) non possumus ullo modo, ex privilegio castrensium bonorum, ab ususfructus, patri debiti, obligatione liberare. Nã in huiusmodi quantitatis perceptione, nihil, quod castra, aut militiam sapiat, invenitur, sed tantùm gaudium quoddam dictæ annuæ præstationis, quo filius in secunda vita utitur, in qua post primam matris, tanquam eius hæres in dotalibus bonis successit.

29

Quod

30 Quod ius valdè simile esse videtur emphyteusi, † in qua verior sententia est, quòd pater habeat usumfructum, & emolumentum vitarum, in quibus filius post matrem successit, quia hoc genus bonorum in nihilo à reliquis differt, ut latè, & eruditè, adversus Baldum contrarium tenentem, defendit, & prosequitur Alvar. Valasc. in tract. de iur. emphyt. 1. par. q. 38. & Mendez de Castro in d. l. cùm oportet, num. 106. reprehendens Cald. Pereiram, ob id quòd Baldi opinioni subscripserit.

Qvinto & ultimò considero, quòd quamvis eandem consignationem Commendã esse, & feudis similem, feudorumque regulis metiendam concederemus, vel quòd in locum Commendæ subrogata sit, cum eisdem legibus, & conditionibus, vel quòd Commenda pro ea subrogari iussa fuerit, ut sic præstatio interim ex Regijs arcis fieri iussa cesset, & redimatur. Adhuc tamen plurimi DD. reperiũtur, 31 † qui in feudis ipsis maternis ad filiũ, sub patris potestate existentem, devolutis, constanter tenent, patrem usufructu gaudere debere, eo tãtùm (ut maximè) filio relicto, quod necessarium visum fuerit ad servitia præstanda, & implenda, quæ feudi ratione facere debet, nimirum, quia eiusmodi bona feudalia, ut ipsi inquiunt, propriè, & simpliciter loquendo, castrensia dici nõ possint. Quam sententiã docuit Bald. in d. l. cùm oportet, in princip. col. 3. quem refert, & à pluribus probari tradit Matth. de Afflict. in cap. si duo fratres, num. 11. de fratr. de novo benef. invest. & sequitur Curt. Iun. in tract. de feud. 3. par. mẽb. 2. in materia successionis ascendentiũ, n. 46. pag. 281. Sonsbech. in eod. tract. 7. par. ex n. 10. Alvar. Valasc. d. q. 38. num. 28. Et idem Afflict. relatus à Rosenthal. d. tract. de feud. cap. 7. concl. 14. num. 13. in addition. litt. N. pag. 297. hoc infallibile esse reputat, ubi feudum talis naturæ est, ut eius causâ nullũ onus, vel servitium filius subire debeat, qualia multa in Germania esse inquit, & in hoc, de quo agimus, verificatur.

32 Et quod magis est, † generaliter, & in universum, de omnibus feudis loquens, inquit idẽ Rosenth. ubi sup. num. 17. se plures magnos, & nobiles Equites, ac Principes vidisse, & agnovisse, qui administrabant feuda ad filios eorum pertinentia, ipsorumque usufructu gaudebãt, maximè antequam eos in matrimoniũ collocarent, & quòd nunquam vidit, quòd super hoc eis lis mota fuisset. Et idem refert in 2. tom. cap. 10. concl. 6. num. 40. pag. 20. inquiens, quòd sic praxi servari vidit in Germania: *In multis feudis adventitijs, seu maternis filiorum, etiam Magnatum, & in Ducatibus Metensi, Iuliacensi, Coloniensi Archiepiscopatu, quoniam ibi feudorum non minus, quàm allodialium usumfructum pater habet.*

33 Et Ego † idem testari possum de hoc Regno Peruano, circa nostras Indorum Commendas, quarum administrationem, & usumfructũ semper patres habent, interim dũ filij nuptias non contrahunt, neque usquam vidi, aut audivi, quòd hoc in disceptationem iudicialem deductum fuerit, quod 34 † satis argumenti præstat ad probandum, talem detractionem ususfructus iustã videri, argum. tex. in l. imò magnæ, D. de leg. 1. donaturus, D. de usufructu, cum alijs, quæ adduxi sup. hoc lib. cap. 10. num. 76. & congerit Velascus in axiom. iur. litt. A. num. 534. quia id quod 35 † communiter fit, legitimè fieri cẽsetur, l. certi conditio, §. si nummos, D. si cert. petatur, ubi DD.

Qvibvs coronidis loco adijcio, quòd si fortè quis priorem opinionem sequi velit, quæ (ut diximus) in feudis, & per consequens in Commendis filiorum patri usumfructum negat, ex rationibus, quas suprà retulimus, limitandum erit, ut 36 † tantùm procedat in ipso usufructu feudi, vel Commendæ, aut reditibus, vel quantitatibus, ex quibus constat. Nam de his pater tanquã legitimus administrator rationem filio reddere debebit, & eos illi reservare, ubi patriæ potestatis nexus solutus fuerit. Cæterùm alia lucra, & emolumenta, si quæ fortè ex eiusmodi pecunijs, aut fructibus fecerit, & perceperit, interim dum apud eum durarunt, sibi sumere poterit. Nam quamvis Roderic. Suar. d. q. maiorat. n. 15. & seqq. Greg. Lopez in d. l. 5. tit. 17. par. 4. verb. *El usufruto*, Hierony. Gab. cons. 162. vol. 2. & Molina dict. lib. 1. cap. 19. num. 33. Petr. Surd. cons. 116. num. 73. lib. 1. Cald. Pereira in d. l. si curatorem, verbo *Læsis*, num. 145. & seq. & D. Ioan. del Castillo d. tract. de usufr. cap. 3. n. 58. in ea opinione sint, ut quibus casibus pater in bonis filijfamilias usufructu non gaudet, non etiam gaudere possit lucris, & alijs emolumentis, sive (ut cum vulgo loquar) *Interesses*, quæ ex eisdem bonis negotiando, aut alio modo percipi possint. Contrarium tamen in bonis feudalibus, & quibuslibet alijs adventitijs maternis, & etiam castrensibus, aut quasi castrensibus, probare videtur text. in l. plenum, §. quanquã, & in l. filio, D. de usu, & habit. cap. 1. circa fin. de feud. cognit. cap. 1. an agnat. vel filius. Et tenuit expressè gloss. in Auth. idem est in fine, C. de bon. quæ lib. quam sequitur Bart. in d. l. fin. in fine, C. de usufr. Aretin. in §. 1. Inst. per quas person. Angel. in l. 1. §. adipiscimur, D. de acq. poss. Bald. in d. l. cùm oportet, in fine princip. num. 18. Paul. Castrens. cons. 455. num. 7. vol. 2. Ias. in l. cùm filiofamilias, num. 157. & 158. D. de leg. 1. post Cuman. ibid. col. 3. Bald.

ex mente Iacob.deBelviso in cap.1.de fratribus de novo benef. invest. & cons. 33. vol. 1. Lofredus in consilijs feudal.cons. 10. Neapodanus in tit.de aliment.præstand.verb.*De bonis*, Albarot.in cap. unico, n.7. de natura success.feud.Petr.de Raven.& Præposit.ibidem num.2.in fine,Hannetin.lib. 1. de feudis,cap. 6.pag.70.Mozziusin tit.de natura feudi,num. 49. vers. *Pro conciliatione*, Roland. à Valle cons. 52.num.28.& seqq. vol.3. Cannetius in extravag.volentes sect. 12. §.explicitis, num. 13.& sect. 54.§.successivè,num.27. Boer.decis. 199.num.8. Durantius de arte testan. tit. de legat. caut. 13. num.3. Vincent. de Franchis decis. Neapolit.10. num.8. & 9. Francisc. Milanens.in decision. Regni Siciliæ, decis. 3. num.72.& seqq. Ioan. Franc. de Ponte cons. 19.num.29.& seqq.latè,& eleganter Borgnin. Cavalcan.in tract.de usufr. mulieri relicto, n. 181.cum seqq.Alexand.Trentacinq. d.tit. de peculio,resolut.5.num.14. pag. 181. ubi respondet argumentis cõtrariæ opinionis,&Philip.Paschal.d.tract.de virib.patr. potest.cap. 3.num.8.9.58.& 103. qui ait, hoc longè certiùs esse, quando prohibitio, ne ususfructus quæratur patri, non procedit ex dispositione hominis, sed legis, qualis est ea,de qua loquimur.

Et ex eisdem iuris principijs possumus alteram non minus nobilem,&frequentem quæstionem decidere, quam tamen usque adhuc à nemine tractatam vidi:utrum † scilicet Commendæ,vel Commendarum reditus inter coniuges cõstante matrimonio communicari debeant?Et eo distracto æquâ lance inter eosdẽ, eorundemvè hęredes partiri?quemadmodum in alijs bonis † regulariter fieri solet,ut in l.1. & per totum tit.*De las ganancias*, lib.3. fori,& l.1.& seqq. tit.9. lib.5. recop. cum alijs, quæ latè tradit Ioann.Garcia in tract.de coniug.ac quæstu, Alvar.Valasc.consul.103. & de partition. cap.6. Thom. Sanchez de matrim. lib.6.disput.1. & seqq. & alij relati à Castillo lib. 2. controvers. cap. 11. Alvar. Valasco in tract.de partition.cap.5.& Barbosa in l.si cõstante solut.matrim. num.155.& 156.

Etenim si Commendas feudis similes facimus, & inter bona castrensia, vel à Principe donata connumeramus, facilè intelligere possumus, † in communionem non venire respectu dominij,vel proprietatis earum, licèt fructus,& reditus,qui ex illis proficiscuntur, cõmunicari debeant, ut probat text. in l. 2. ibi: *Donadio del Rei*,& in l.5.vers. *Pero porque*,d. tit. 9. lib.5. recop.ubi Azeved. & Matienzus, gloss. 5.num.2.ubi specialiter de nostris Commendis meminisse videtur, ibi: *Vel ex Indorum,vel divi Iacob i,vel alia Cõmenda*,Greg. Lop. in l.3. tit.10. part.5. verb. *Igualmente*, Molina de primog.lib.2.cap.10.num.65. Alter Molina de iust.& iur.2.tom. disp.433.Pinel.in l.1. C.de bon.mater. 3.par.n.62. illat. 23.Burgos de Paz Iun.quæst.civil.10.Christ. de Paz in l.205.& 208.styli,Roder.Suar. d.l. 1.tit.*de las ganancias*,limit.7.Palac.Rub.in repet. Rubr.§.5.n.63.Rebuff. ad leg.Gallic. 2.tom.tit.ut benef.antevacat. art.2.gloss. fin. Tell. Fernand. in l.16. Taur.num.14. Aiora de partition. 1.par. cap.8.num.20.& 21. Rosenth. omninò videndus, qui hoc indubitatũ esse affirmat,dict.tract.de feud.cap.7.q.17.n. 17.& seqq.& plures alij,quos refert,& sequitur Ioan. Garcia ubi sup. num. 138. ubi post Palac.Rub.apponit exemplum † in Commẽdis, & Commendatarijs Ordinum Militariũ, quarum,inquit, fructus communicãtur uxori, licèt ipsæ Commendæ non communicentur, & num.97.concludit,quòd fructus indistinctè debentur uxori,etiam earum rerum, quæ non communicantur, quod pariter † in possessore maioratus procedere, ostendit d. l.5. ubi expressè Matienz.d.gloss.2.num.2.& 3. & ante eum Palac.Rub.in repet. Rubr.de donat.inter,§.62. num.10. ubi reddit rationem, quia fructus non dicuntur pars maioratus,l.in ædibus,§.ex rebus,D.de donation. & idem affirmant cæteri Hispani DD.sup.relati,& Greg. Lop.in l.25.tit.11.p.4.verb.*Frutos*, in fin.& alij relati à Valdesio in addit. ad Rod.Suar. d.l.1.tit.*de las ganancias*, lib.3.Fori, in fine.

Et ad † augmenta feudi, vel emphyteusis, constante matrimonio obvenientia, extendit idem Ioan.Garcia num.98.& in tract.de expens.cap.22.num.11.Et Ego pariter † ad ipsum etiam feudum,vel Commendam post cõtractum matrimonium à viro, vel uxore acquisitam.Nam si id ratione successionis acciderit,non communicabitur, ex generali illa ratione, quòd hæreditas non communicatur, l. 3. & 4.d.tit.9. lib.5. Recop. ubi Matienz. & Azeved.Suar.ubi sup.n.46.Didacus Perez in l.2.tit.4.lib.5.Fori, gloss. *Si el marido.* Si verò non fuerit acquisita ex successione, sed ex nova gratia Principis,adhuc ex eadem hac ratione communicari non poterit, ut in d.l.2. verb.*Donadio del Rei*,iunctâ l.cùm multa,C. de bon.quæ lib.& alijs,quæ adducit Ioã.Garcia ubi sup. num. 138. & DD.suprà citati, & ultra eos Matth. de Afflict. decis. 44. num.1. & 5.ubi tractat, † an feudum, quod obvenit post contractũ matrimonij,dicatur paraphernale? & quid de eius fructibus, & Rosenthal. sup.n.17. Vbi rationem reddit, † quòd in dispositione statuti, etiam generaliter de bonis loquentis,non contineantur feuda, ut notant feudistæ per text. ibi, in cap. in generali, si de

feu-

feudo defunct. fuer. contro. &c. Et ad hæc reducenda sunt, quę tradit Ægid. Benedict. in l. ex hoc iure, D. de iust. & iure, 2. par. cap. 10. num. 70. docens, quòd servitia non communicantur inter virum & uxorem, licèt communicetur donatio contemplatione eorum constante matrimonio facta.

46 Quod tamen limitandum videtur † in feudo, vel Commenda, quam maritus meruerit, vel acquisierit, militando in aliquo bello, & expeditione, in quâ communibus expēsis suis, & uxoris inserviebat, ex decis. text. qui ad hoc expressus videtur, in l. 3. d. tit. 9. par. 5. ex qua, & ex alijs iuribus, & rationibus, ita tenere videtur Matienz. & Azeved. ibidem num. 13. Suarez in l. 1. tit. *de las ganancias*, limit. 3. num. 32. lib. 3. Fori, Palac. Rub. in repet. Rub. §. 62. ex num. 18. Mieres de maiorat. 1. par. q. 23. num. 16. Burgos de Paz Iun. in quæst. civil. q. 11. Gutierr. lib. 2. pract. q. 119. Gregor. Lopez in l. 3. tit. 10. part. 5. gloss. 7. Valascus consult. 103. num. 23. Morquech. de divis. bonor. lib. 2. cap. 11. num. 9. & Ioan. Garcia ubi sup. num. 139. ubi inquit, ita nostros tenere, neminemque ambigere, quòd quando acquiritur aliquid in castris per maritum militantē communibus expensis suis, & uxoris, debet dividi inter eos. Sed Ego adhuc hoc intelligēdum existimo, si bona ex prædicta causa donata, aliàs divisionem recipiunt; cæterùm si naturâ suâ talia sunt, quæ dividi non soleant, sed ad unum tantùm pertinere, prout in nostris Commendis regulariter contingit, puto proprietatem illius, quæ ita collata fuerit, ad maritum in solidum expectare, & in fructibus eius dumtaxat, decisionē d. l. procedere posse, iuxta suprà relata, sufficereq; uxori, quòd spē habeat succedendi in dicta Commenda, si maritum sine liberis mori contingat.

47 Atverò † si proponamus maritum pro aliqua Commenda acquirenda, vel componenda, mutuas à Titio pecunias accepisse, & postea uxor in eadem Commenda succedat, nolitque illam quantitatem persolvere, dotis suæ prælationem objiciens, audiri quidem nō debebit, cùm hæc pecunia quodammodo in utilitatem eius versa videatur, ex his, quæ in

48 simili, de eo, † qui succedit in Regno, vel maioratu, ut teneatur ad debita antecessoris ob eius augmentum, vel meliorationem contracta, latè post alios tradit Matienz. omninò vidēdus in l. 6. tit. 7. lib. 5. Recop. gloss. 3. n. 19. & 22. & Thom. Sanch. de matrim. lib. 9. disp.

49 4. ex num. 28. Quibus † addo celebrem doctrinam text. in l. si & me, & Titiū, D. si cert. pet. ex qua Scriptores notare solent, quòd

50 quoties res † mea, vel ex pecunia mea parta, ad aliquem, etiam sine ullo meo facto, ex causa lucrativa pervenerit, quamvis nullam contra eum directam, vel utilem actionem habeā, adhuc ex regula æquitatis damnandum esse, ut mihi restituat, ne videlicet cum aliena iactura locupletetur: quem textum litteris aureis scribendum prædicat Bald. & Ias. ibid. & Parlad. differ. 2. §. 2. exemplum quæstioni nostræ satis accommodatum adducens, in † uxore, quā maritus inops ex mutuo aluit, ut possint creditores ab ea mutuum condicere, si mariti bona solvendo non extent, prout scribit Lara de Corduba in l. si quis à liberis, §. si quis, num. 83. D. de lib. agnosc. & Matienz. & Azeved. in l. 9. tit. 3. lib. 5. Recop. & est vidēdus Menoch. de recuper. poss. remed. 4. per totum, & alij quos refero infrà hoc eodem lib. cap. 29. num. 22. Quibus addo † circa coniugalem, ac quæstum à Doctoribus notari, & resolvi solere, quòd si maritus in partibus Indiarum absens ab uxore diutius vagetur, & ibi aliqua bona quærat, hæc etiam uxori erūt communicanda, imò & eius etiam hæredibus si eam fortè marito inscio, vel bona adhuc pro indiviso retinente, mortuam esse contigerit, ut signanter docet Bald. cons. 87. num. 1. lib. 2. Surd. cons. 20. num. 17. lib. 1. Alvar. Valasc. consult. 165. & de partition. cap. 8. à n. 54. Gutier. de iuram. confir. 1. par. cap. 1. num. 67. Matienz. in l. 2. tit. 9. lib. 5. gloss. 1. n. 43. & 44. & Azeved. ibid. num. 15.

51

52

SVMMARIVM CAPITIS DECIMISEXTI.

1 *Commendæ olim in depositum dabatur, & in eis non succedebatur.*
2 *Lex quæ prima successionem Commendarum induxit, quando lata, & quomodo disposuerit?*
3 *Commendarum successio ante provisionem D. Imp. Caroli V. à quibusdam Gubernatoribus admitti cœpit.*
4 *Provisio Imp. Carol. V. quæ prior Commēdarum successionem induxit, statim abolita fuit, & paulò pòst practicari iussa.*
5 *Commendæ omnes, quæ vacassent, iussæ fuerunt in Regis Coronam incorporari anno 1542. sed hoc non duravit.*
6 *Provisiones, & schedulæ aliquæ referuntur, quæ primam legem successionis Commendarum ampliarunt, & declararunt.*
7 *Successio Commendarum, primùm filijs, & uxoribus concessa, quando, & qualiter ad filias extensa fuerit, & maiores natu prætulerit?*
8 *Commendarum una tantùm successio permissa*

missa fuit, & qualiter in Nova-Hispania quatuor vitæ induci cœperint?
9 Lex alterius declaratoria, vel suppletoria, quasi pars illius est iudicanda.
10 Commendæ concessio simpliciter facta, intelligitur iuxta formam legis successionis.
11 Feudorum successio qualis sit, & quomodò induci cœpta? cùm initiò ad libitũ dominorum darentur.
12 Feudorum progressus in eorum successione, & quæ hodie absolutè sint hæreditaria? & quòd Mediolani non transeunt nisi ad descendentes primi acquirentis.
Cap. 1. §. quia, de his, qui feud. dar. poss. & l. 7. tit. 26. part. 4. exponuntur, ibidem.
13 Successio Commẽdarum, cùm ex sola legis, vel Regis providentia procedat, legalis appellari debet, & verba Molinæ de hoc agentis.
14 Molina Theologus notatur.
15 Lex successionis Commendarum est favorabilis, & latè interpretanda, & quare?
16 Liberorum procreationi leges, quæ favent, sunt favorabiles.
L. cùm ratio, §. si plures, D. de bon. damnat. l. hoc modo 64. §. 1. in fine, D. de cond. & demonst. & aliæ similes expenduntur, & illustrantur, ibidem.
17 Maioratus sunt Reip. utiles, & quare? & favorabiliter accipiendi.
L. 1. §. quamvis, D. de ventre inspic. & aliæ similes illustrantur, ibid.
18 Successio in Commendis non fit iure hæreditario, nec ei qui decessit, sed legi, vel Regi, qui eam induxit.
19 Maioratus successor succedit primo institutori.
20 Maioratus ubi fit de bonis à Rege donatis ipsi Regi in eis succedi videtur.
21 Feudi successionem non capit filius à patre, sed à domino feudi, & in eo tot sunt cõcessiones, quot personæ successuræ.
22 Donationes Regiæ non admittunt repræsentationem, quia in illis succeditur ex dominica providentia.
23 Filius ex feudi natura vocatus, etiam si à patre non instituatur, illud capere potest.
24 Filijs, quæ deferũtur, ut filijs, præstari debent, etiam à patre non institutis.
25 Feudum, etsi dicat, quòd filij tantùm sint hæredes, adhuc illud capient, etiam non instituti.
26 Filius etiam si exhæredetur à patre, nõ potest excludi à successione feudi, ex facto, & providentia sibi delata.
27 Exhæredatio filij non nocet, ubi ille feudũ sine hæreditate consequi potest.
28 Commendam, & feudum potest filius acceptare, & patris hæreditatem repudiare.
29 Maioratum, & meliorationem feudi, & quinti bonorum, potest filius acceptare, & patris hæreditatem repudiare.
30 Emphyteusis quando dicatur deferri iure hæreditario, vel non, & acceptari possit repudiata parentum hæreditate?
31 Commenda, vel feudũ ex providentia nullam recipit testamentariam dispositionem, sicut nec alienationẽ inter vivos, & quare?
32 Successionis forma in Commendis, feudis, & maioratibus alterari non potest.
33 Filius minor natu non potest à patre vocari ad Commendam, vel feudum primogenito debitum.
34 Lex, quæ induxit successionem Commendarum primogenitis, eam insolidum detulit.
35 Maioratus Hispaniæ, & reliqua, quæ ex sui natura indivisibilia sunt, primogenitis deferuntur.
36 Ruini lapsus detegitur, omnes filios pariter ad maioratus successionem admitti docẽtis.
37 Princeps non potest de potestate ordinaria Commendæ, vel maioratus successionem auferre primogenito, cui semel delata fuit, & dare secundogenito.
38 Commendæ ad successionem si Princeps natu minorem vocet, ignarus alium maiorẽ esse, deceptus videtur, & casus, qui super hoc de facto contigit.
39 Princeps nunquam censetur aliquid velle concedere in præiudicium tertij.
40 Princeps non facilè credẽdus est velle subvertere iura, quæ studiosè, & deliberatè sanxit.
41 Demonstratio falsa, aut erronea dispositionem non vitiat.
42 Lucæ de Pena sentẽtia, quòd Princeps possit concedere feudatario, ut dividat bona feudalia inter liberos, qualiter sit intelligenda?
43 Feuda hæreditaria, & Longobardica dividi possunt inter filios, non legalia, aut iuris Francorum.
44 Primogenito non potest tolli feudi Francorum successio, & dari secundogenito, nisi ille fuerit ingratus.
45 Dispositio nulla testamentaria valet in præiudicium vocatorum ad feudum, vel Cõmendam, nisi ipsi consentiant.
46 Feuda ex pacto, & providentia dicuntur legitima primogeniti, & pro eis habet querelam inofficiosi.
47 Primogenitus inter nobiles semper debet totum habere, & quare?
Secundogenitorũ dispersio melior est, quàm hæreditatis divisio, ibidem.
48 Dispositio omnis facta ad fraudandum legi-

gitimum hæredem in feudis, aut Commendis annullanda est.
49 Martini Laudensis casus, & dictum refertur.
50 Testamentum etiam in favorem vocati in re feudali facere non licet.
51 Possessio Commẽdarum, ut & maioratuũ, transit in successorẽ ex ministerio legis, absque aliqua apprehensione.
52 Possessio, ut transferatur sine corporali apprehensione, lex, vel statutum disponere potest.
53 Commendæ novus titulus non est necessarius ei, qui in illa succedit, & schedulæ, quæ de hoc agunt.
54 Feudorum possessio transit in successores, absque actuali apprehensione.
55 Possessio quæ transit in vocatum ex ministerio legis, non est ficta, sed vera, & acquiritur etiam ignoranti.
56 Commendæ ius radicatur in persona vocati absque novo titulo, acceptatione, vel apprehensione possessionis, & schedula, quæ hoc disponit.
57 Commendæ ad successionem primò vocatus, si post eam sibi delatam moriatur, non transit ad secundò vocatum, & quare?
58 Vocatus primo loco ad successionem Commendæ, si eam sibi delatam acceptare nolit, intra quod tempus id declarare debeat?
59 Refutatio in feudis quid sit? & intra quod tempus fieri debeat? & an sine assensu domini?
60 Hæredes, qui ipso iure fiunt, qualiter, & intra quod tẽpus possint se abstinere? & quid in extraneis?
61 Tenutæ remedium, quod datur in maioratibus Hispaniæ, an habeat locum in Commendis Indorum?
62 Tenutæ remediũ est extraordinarium, & non extenditur ad casus omissos.
63 Maioratus Indiarum, an remediũ sive iudicium tenutarium Taurinæ legis admittãt?
64 Possessio feudi, vel Commendæ, quæ ex ministerio legis transfertur in successorẽ, habetur pro actuali investitura.
65 Commẽdæ successor intra quod tempus, & sub qua pœna debeat comparere ad petendum, sive ostendẽdum titulum suæ successionis? & schedulæ de hoc agentes.
66 Feudi successor intra quod tempus debeat petere recognitionem, & præstare iuramentum fidelitatis?
67 Commẽdæ, & feudi successio, vel recognitio potest peti per procuratorem.
68 Commendæ successionis declarationem intra sex menses non petens, illius fructibus privatur, & quæ causæ eum excusent?
69 Impedimentum litispendentis præbet iustã excusationem tituli non petiti intra tempus à lege præfixum.
70 Successor maioratus, vel Commendæ non tenetur ad solvẽda debita sui prædecessoris, etiã si dicãtur pro Indorũ utilitate cõtracta.
71 Commendæ possessor si in bello decesserit, solet impetrari rescriptũ, ut eius debita successor persolvat, ex Matienzo.
72 Feudi legalis successor nõ solvit debita antecessoris.
73 Fructuum divisio qualiter sit facienda inter Commendatarij, feudatarij, maioratus, beneficij, & aliorum iurium similium successores, & hæredes defunctorum? remissivè.
74 Debita antecessoris contracta in utilitatem, & meliorationem maioratus, vel Commendæ, quando successor solvere debeat?
Reges Hispaniæ voluntariè se obligant ad solvenda privata debita suorum antecessorum, ibidem.
75 Successor Commendæ, & maioratus, quatenus debeat præstare alimenta, ad quæ antecessor tenebatur?
76 Alimenta, quibus personis præstanda sint à possessoribus Commendarum, & de schedulis, quæ eis hoc onus iniungunt.
77 Feudi successor alimenta fratribus, veluti loco legitimæ solvere debet, & consuetudo contraria esset diabolica, ex Rosenthalio.
78 Alimenta ita demum præstare debet Commendatarius fratribus, sororibus, & matri, si Commendæ reditus sibi, & illis sufficiãt.
79 Charitas benè ordinata incipit à se ipso.
80 Necessitatem in sustentatione me pati, & aliũ meis bonis uti frui, grave, & durũ est.
81 Commendæ successor an teneatur alere novercam? & quid in successore maioratus?
82 Filiorum vocatio in successione Commendarum, nepotes in eorum defectum comprehẽdit, & schedulæ, quæ hoc ita declararũt.
83 Filiorum appellatione quandò nepotes, & alij descendentes cõtineri videãtur, in fideicommissis, maioratibus, & alijs dispositionibus?
84 Feuda, quæ vocant filios ad successionẽ, nepotes etiam in eorum defectum admittunt.
85 Nepotes excludunt patruos in successione Commendarum, ut & in maioratibus, & schedulæ, quæ hoc declarant.
86 Patrui, vel nepotis prælatio in successione maioratuum multum olim controverti solebat, & aliquoties armis terminari.
87 Repræsentatio admittitur in feudis, & Cõmendis Indorum.
Blasius Robles de Salcedo Senator Novi-Regni Granatensis, laudatur, ibidem.
88 Repræsentatio admittitur in successione

Regiarum donationum, quæ per viam feudi, aut maioratus conceduntur.

89 *Fœminæ in defectum masculorum admittuntur ad successionem Commendarum, adinstar maioratuum.*

90 *Fœminæ licèt à feudi recti successione excludantur, in alijs tamen admittuntur, & de feudis fœmineis.*

91 *Fœminæ in feudis, in quibus admittuntur, per substitutum servire possunt.*

92 *Commendarum successio licèt in pluribus conveniat cum successione maioratuum, differt tamen in alijs.*

93 *Successio Commendarum vocat uxores in defectum filiorum, & excludit transversales, quod in maioratibus non contingit.*

94 *Transversalium successio, quibus schedulis prohibeatur.*

95 *Collaterales, deficientibus liberis, admitti solent in successione maioratus, & emphyteusis.*

96 *Testator semper præsumitur velle, quòd bona sua deferantur venientibus ab intestato.*

97 *Parentes non succedunt filijs in Commendis Indorum, licèt hoc frustra in quæstionem vocet Ioan. Matienzus.*

98 *Vitæ pro quibus durat successio Commendarum, ex quo tempore currere incipiant?*

99 *Commendæ assignationem effectivam non esse necessariam ad computandas vitas successionis, sed sufficere solam gratiæ concessionem aliqui putarunt, qui reprobantur, & num. seqq.*

100 *Magistratus creatus ad certum tempus, an si ob aliquam causam officio uti impediatur, illius prorogationem petere possit? & num. 105.*

101 *Schedulæ omnes quæ de successione Commendarum agunt, illas iam cum effectu assignatas fuisse supponunt, & expenduntur illa de ann. 1552. & altera de ann. 1562.*

102 *Maioratus successio regulatur ex persona, quæ debuit succedere, quamvis nunquam apprehenderit actualem possessionem.*

103 *Expectativæ impetratio sola si sufficeret ad hoc, ut vitæ currere inciperent, ferè semper impetrantes irremunerati decederent, & quare?*

Dispendium quis habere non debet, ubi compendium sperat, ibid.

104 *Heliogabalus qualiter convivas suos pictis, vel fictilibus ferculis deluserit, & fame maceraverit.*

105 *Bart. doctrina de magistratus tempore prorogando, quomodo procedat, & quibus modis limitetur?*

106 *Navis cui hoc anno obtigit sors navigandi ad Indos, si id ex aliqua causa facere non potuerit, sequenti anno sua sorte uti poterit, etiam si reclament ij, quibus tunc sors competebat.*

107 *Feudi, vel emphyteusis concessio facta ad tertiam generationem, quomodo cõputetur?*

CAPUT XVI.

De lege (quam vocant) successionis Commendarũ, & eius causis, vocationibus, & effectibus, & an, & quatenus maioratuum successioni respondeat?

COGNITIS ergo ijs, quæ ad originem, naturam, & concessionem Commendarum visa sunt pertinere, nunc rerum ordine ita postulãte, opportunè ad earum successionem trãsitum faciemus. Quæ † quidem primis illis temporibus locum non habuit, cùm Commendæ, prout suprà diximus, & ipsarum nomen ostendit, in depositum tantùm darentur, & ad nutũ Regis, imò & Gubernatoris, quia eas Regio nomine concedebat, amobiles, & revocabiles essent, aut saltem per solam vitam depositarij, sive Commendatarij durare solerent, ut apertè pluribus Regijs schedulis, & instructionibus insinuatur, quæ extant in 1. tom. impress. ex pag. 183. & benè contra Anton. de Herrera, & Episcop. Chiapens. observat Anton. de Leon in tract. de confirmat. Regijs, 1. part. cap. 3. ex num. 9. 1

Sed cùm Commendarum status varias pro tempore, & relationum varietate mutationes habuisset, † tandem promulgata fuit quædam D. Imp. Caroli V. provisio dat. Matriti 26. Maij, ann. 1536. quæ habetur in dict. 2. tom. pag. 200. & sequentibus: quæ benemeritis favere studens, & eos allicere, ut in his Indiarum Provincijs libentiùs permanerent, sanxit, & edixit, ut tributorum moderatione, & taxatione factã, quam ibidem quantociùs facere iussit, deinceps per mortẽ Cõmendatarij, ad filium, quẽ reliquerit, legitimum, & ex legitimo matrimonio natum, Cõmendæ successio pertransiret, cum eisdem oneribus, quæ pater subire debebat, & eiusmodi filio nõ extante, ad ipsius Commendatarij legitimam uxorem viduam derelictam, ut ille, vel hæc, in posterum, ad Regis beneplacitum Commendã potiretur. Interim dum de his, & alijs, quæ ad meliorem, & tutiorem earundem provincia- 2

rum

rum statum convenire viderentur, maturiori iudicio disponebatur. Et † ante hanc provisionem iam idem ex eisdem rationibus à quibusdam Gubernatoribus fieri cœperat, conferendo filijs, aut uxoribus Indos, qui patribus, aut maritis mortuis vacabant, ut se commodè ex illorum tributis sustentare possent, quod ab eodem Imperatore probatũ reperio in quibusdam epistolis ann. 1534. quæ reperiuntur dict.2.tom.pag.196. & seq. Et in Nova-Hispania ex ann.1530. idem stylus introductus etiam fuit, citra aliquam tamẽ Regiam authoritatem, ut constat ex his, quæ diligenter scribit Anton.de Leon ubi sup. cap. 3. num.6.& cap.4.per totum.

3

Verum † dicta provisio, paulò pòst revocata fuit per quoddam caput 30.legum, quas novas vocarunt, ann.1542.quod refertur dict. 2.tom.pag.213. Et † omnes vacantes Commendas in Coronam Regiam incorporari, & applicari iussit, ac perconsequens earum collationẽ, & multo magis successionem prohibuit. Quod tamen ob ingentes, & urgẽtes causas, & difficultates, quas in eius executione tẽtanda experientia detexit, statim sopitum, & oblitteratum fuit, & res ad pristinum statum reduci iussa, ut tetigi sup. hoc lib.cap.1. Et hac propter † nova alia provisio eiusdem Imperatoris emanavit, dat.etiam Matriti 26.Maij an.1546. recopilata dict. tom. pag.202. quæ dicti capituli novarum legum, & revocationis eius, mentionem faciens, priorem illã provisionem ann. 1536. in posterum servari iubet.

4 5 6

Quæ † quoniam solùm de filio legitimo, & in defectum eius, de uxore loquuta fuerat, atque ita dubitari poterat, utrum filiæ quoque, si filij non extarent, admittendæ essent, & uxorem excluderent? edita fuit posteà altera Regia schedula huius declaratoria dat. Matr. 4. Martij, ann.1552.dict. 2.tom. pag. 102. quæ iussit, ut filiæ, filijs non extantibus, admitterentur, & maior minorem præcederet. Et rursus, cùm verba eiusdem provisionis non satis exprimerent, utrum primogenitus solus, vel simul cum alijs fratribus, aut sororibus successurus esset? & an eo nolente, vel non valente Commendam servire, alij suo ordine admittendi essent? emanavit alia schedula dat. Matrit.5.April.eodem ann.1552.dict. 2.tom.pag.203.quæ hunc esse, & fuisse Carolinæ sanctionis sensum expresit, quod idem anteà quoque responsum fuerat ad dubia, quæ movit, & Regio Indiarum Consilio proposuit Audientia Guatemalensis ann.1550.eod.tom. pag.208. & seq.

7

Quibus † etiam, & in alia schedula dat. Compluti 31. Maij, ann.1562. eodem 2.tom. pag. 209. declaratur, eiusdem Imperatoris mentem, & intentionem fuisse, ut duæ dumtaxat vitæ, atque adeò una tantùm succesio in eisdem Commendis admittatur. Quod ita ubiq; in praxi servatur, teste Matienzo in l. 6. tit. 10. lib. 5. Recop. gloss.2. num.21.& Antonio de Leon ubi supr. cap. 3. fol.11. & sequentibus, exceptâ Novâ-Hispaniâ, in qua (non tamen sine gravi difficultate) ob Proregum epistolas, & replicationes, varias, & graves causas allegantium, tertia quoque vita per dissimulationem permissa fuit, & mox quarta tolerari iussa, ita tamen, ut his finitis Commendæ amplius inter privatos non distribuerentur, quantumvis se benemeritos esse prætenderent, sed Regio fisco addicerentur, & applicarentur, de quo agunt plures schedulæ, & epistolæ Regiæ, quæ, ubi opus fuerit, videri poterunt in dict. 2.tom. ex pag.210. Et alia novissima dat.Matrit.4.Martij an.1606. quæ hanc dissimulationem quartæ vitæ consque nutantem, tandem confirmasse videtur, & de hoc latè agit Anton. de Herrera in hist. gener.Ind. lib.8.cap.3. Torquemada in Monarch. Indiana lib. 5. pag.674. & meliùs, & pleniùs cæteris Anton. de Leon, omninò videndus, dict. cap. 4. ex num. 43. fol. 21. & 22.

8

Et dicta provisio ann. 1536. † iunctis prædictis declarationibus, quæ veluti partes eius esse videntur, ut in auth. de filijs ante dotal. instrum.nat.§.1.Bart.& Bald.in l.1.D.de cõiung.cum emancip.lib.eius. Alexand.cons.89. num.2.lib.6.Ias.in l.sciendum,n.1.& 2.D.qui satisd.cogantur, & alij apud Tuschum litt. L. conclus. 259. & litt.R. conclus. 189. est lex, quæ vocatur successionis Commendarum in omnibus Indiarum Provincijs, & ita eis formam, seu normam tribuisse videtur, ut eo ipso, † quòd Rex, vel Prorex, aut alius Gubernator, qui commendandi facultatem habeat, Commendam concesserit, etiam si nihil aliud exprimat, dummodò contrarium non caveat, iuxta hanc legem successionis, & sic per duas vitas concessisse videatur, ut dixi suprà cap. 11.num.3. & seqq.

9 10

In quo † sanè (ut in pluribus alijs) nostræ Commendæ feudorum quoque similitudinem sequutæ videntur, quia, ut inquit textus in cap. 1. §. & quia, de his, qui feud. dar. poss. antiquissimo tempore sic erant in dominorum potestate connexa; ut quando vellent, possent auferre rem in feudum à se datam. Postea verò eò ventum est, ut per annum tantum firmitatem haberent. Deinde statutum est, ut usque ad vitam fidelis producerentur, & procedente tempore sic progressum, ut ad filios devenirent, in quem scilicet dominus hoc

11

vellet beneficium confirmare, & tandem ad nepotes ex filio ex benignitate Conradi. Quã tantum amplecti videtur l. nostra 6. tit. 26. part. 4. aut ad fratres; si alter frater feudi paterni, vel antiqui possessor, sine legitimo hærede decederet. De † quo progressu, & an, & quæ feuda hodie absolutè sint hæreditaria, & successionem in infinitum admittant, pluribus agunt DD. in d. cap. 1. Zasi. in tract. de feud. parte 8. pag. 83. & seqq. Gregorius Lopez per text. ibi in l. 7. tit. 26. part. 4. & plurimi alij relati à Iul. Claro in §. feudum, quæst. 73. & seqq. Rosenthal. omninò videndo, in tract. de feud. cap. 7. cõclus. 15. & seqq. Petrus Petra de potest. Princip. cap. 22. num. 156. & Menochius, omninò videndus, cons. 1109. num. 33. ubi refert, quòd feuda Mediolani non transeunt, nisi ad descendentes primi acquirentis.

12

Et hæc quidem efficiunt, ut cognoscamus hanc Commendarum successionem, † cùm ex legis dispositione, & providentia proveniat, & ex sola Regia liberalitate, absque parentũ, vel aliorum speciali provisione deferatur, meritò legalẽ esse, & appellari debere, ut in ipsis nostris terminis agnoscit Molin. lib. 2. de primogen. cap. 2. num. 6. sic inquiens: *Item primogenium etiam legale appellari poterit ea successio, quæ filijs primogenitis in Commendis Indorum parentibus à Principe concessis defertur. Cùm enim id primogenituræ ius à lege concedatur, meritò primogeniũ legale appellãdum erit: quamvis id primogenium temporale, non autem perpetuum sit, in pluribusque à primogeniorum natura degeneret.* Quod etiam ab eo mutuatur alter Molina Theologus disputat. 580. num. 3. subdens, fortius hoc esse, si à principio tales Commendæ institutæ sint, ut ad primogenitos deriventur. In † quo tamen parum (ut videtur) notam habuit legem earum succesioni præscriptam, cùm hoc ipsum, ut diximus, disposuerit; & sequitur Matienzus in l. 5. tit. 6. lib. 5. Recop. gloss. 1. num. 4. & in l. 6. tit. 7. gloss. 3. num. 28. Ant. de Leõ ubi suprà cap. 5. num. 25. ubi hac de causa Cõmendas appellat: *Bienes legales, ò familiares*, D. Valençuela Velazquez cons. 83. num. 143. & D. Carras. ad ll. Recop. cap. 7. num. 15. fol. 90.

13

14

Ex quibus plura praxi utilia, & ad materiã nostrarum Commendarum, & pariter maioratuum Hispaniæ, valdè conducentia, colligere possumus. Quorum primum sit, legem successionis, de qua loquimur, cùm favore benemeritorum nitatur, ut ex ipsius contextura apparet, & simul, ut Respublica Indiana civibus augeatur, & hi ad matrimonia ibidem contrahenda, & liberos procreandos, faciliùs adducantur, favorabilem quidem esse; & favorabili semper, ubi opus fuerit, interpretatione, & extensione iuvandam, argum. text. in l. beneficium, D. de const. Princip. l. 1. D. soluto matrim. l. 2. D. de iure dotium, l. cùm ratio, §. si plures, D. de bon. damnat. ibi: *Favorabilem apud me causam liberorum Albini filiorum numerus facit, cùm ampliari Imperium hominum adiectione potiùs, quàm pecuniarum copia malim, & c.* d. l. 1. §. & generaliter, D. de ventre in poss. mit. l. 2. C. de indi. viduit. l. 2. C. commun. de manumis. l. 1. C. qui num. liber. se excus. lib. 10. iunctis alijs, quæ tradit Arist. lib. 2. Politic. cap. 7. Plutarch. in Lacon. apophteg. de Lycurgo, Cicero Verr. 5. Plato dial. 7. de legib. ubi ait, alendorum puerorum curam non privatam, sed publicam esse, Bald. & DD. in l. hoc modo 64. §. 1. in fine, D. de cond. & demonstr. ubi dicunt, legem Reipublicæ utilem esse extendendam, per eundem text. ibi: *Legem enim Reip. utilem, sobolis scilicet procreandæ causa latam, adiuvandam interpretatione*. Barbosa in l. 1. D. soluto matrim. 1. parte, ex num. 61. & plura alia de his legibus, quæ matrimonijs, & liberorum procreationi favent copiosè, & eruditè adducens Brisson. lib. 3. select. cap. 3. Alexand. lib. 4. genial. cap. 8. Alphons. Carrança in disp. de partu, c. 2. §. 4. n. 1. D. Franc. Amaya lib. 2. observ. c. 5. & lib. 3. c. 6. ex n. 26. Robles de Salcedo de repræsent. lib. 2. cap. 7. num. 2. Annæus Robertus lib. 2. rerum iudic. cap. 7. fol. 384. & eruditus quidem supra ætatem iuvenis D. Antonius Cabrerus in tract. de metu, lib. 2. cap. 19. num. 7. & Nos sup. lib. 1. cap. 15. ex num. 53.

15

16

In quo nostras Cõmendas † maioratibus similes esse dicere possumus, cùm eorum institutio, & conservatio pariter favorabilis iudicetur, & favorabiliter accipienda, & extendẽda, ob id, quod Reip. bonũ concernat, quod in familiarum dignitate conservanda consistit, ut inquit Vlp. in l. 1. §. quamvis, D. de vent. insp. ibi: *Publicè enim interest, partus non subijci, ut ordinum dignitas familiarumque salva sit*, §. cæterùm, Inst. de legit. agnat. succes. l. 2. tit. 15. part. 2. ibi: *Acatando el pro comun al de todos*, lex 7. tit. 7. lib. 5. Recop. cum alijs, quæ doctè, & graviter post Tiraquel. Covarr. Peral. Piscinam, Parisium, & alios antiquiores, quos refert, adducit Molina de primogen. lib. 1. cap. 18. & latissimè D. Ioann. del Castillo lib. 5. controvers. cap. 145. & 147. per totum, Molinus, Menoch. & Annel. de Amatis in locis relatis ab Additionatore Molinæ dict. cap. 18. num. 1. & ultra eos Simancas de primogen. lib. 1. cap. 16. cum sequentibus, Hottoman. cons. 1. in princip. & Ioann. Corras. memorab. Senatus C. cent. 1. cap. 59. &

17

no-

novissimè D. Valençuela conf.185.num.31. & conf.156.num.93. vol.2.

18 SECVNDÒ, ex eisdem principijs infertur, in † nostris Commendis filios, vel filiàs, aut uxores, quæ per legem successionis vocantur, ubi ad eas admittuntur, non iure hæreditario, hoc est tanquàm hæredes ultimi possessoris succedere, & quasi eius personam repræsentantes, sed virtute legis, & veluti ex dispositione, ac providentia Principis, qui dictã successionem induxit, ac concessit, quæ, ut suprà diximus, primogenium legale hac de causa appellari potest, ut benè in eisdem terminis advertunt Matienz. D. Valençuela, & Anton. de Leon in locis suprà relatis, & in simili probat text. in l. unum ex familia, §. si de Falcidia, & §. sed si fundum, ubi DD. D. ad legem Falcidiam, l. si adrogator 22. in fine, D. de adoption. ibi: *Quia non iudicio eius ad eum pervenit, sed principali providentia*, l. pater ex provincia, D. de manum. vind. ibi: *Solam enim electionem filio concessit, cæterùm ipse manumittit*, l. pater filium, D. ad legem Falcidiam, l. 3. D. de interd. & releg. cum alijs, quæ advertit Paul. Castrens. conf. 164. num. 5. volum. 2. Rebuff. respons. 99. Guillerm. Bened. in cap. Rainuntius, verb. *In eodem testamento*, el 1. num. 148. Ego sup. hoc eodem lib. cap. 14. ex num. 1.

19 Et in simili † de nostris Hispaniæ maioratibus loquens, & quòd in eis non tam succedatur ultimo possessori, quàm fundatori, aut institutori, Molina de primogen. lib. 1. cap. 8. num. 1. & 2. & lib. 4. cap. 11. num. 48. ubi rectè inquit, & probat, † bonis maioratus à Rege donatis, quemlibet successorem censeri Regis immediatum donatarium, ut per Bald. in cap. 1. §. hoc quoque, num. 4. de natura success. feudi, ubi inquit, filium Comitis non succedere patri in Comitatu, sed Principi, qui illum concessit.

20

21 Et est aliud exemplum † in feudis, in quibus, ubi de filijs, & non de hæredibus mentio fit (quæ feuda ex pacto, & providentia concessa appellantur) non succedit filius, ut hæres, sed imò ut filius videtur capere à domino feudi, & non à patre, ut docet idem Bald. per text. ibi in cap. 1. num. 8. an filius, vel agnat. ubi etiam Albarot. num. 9. Præpos. num. 6. Alexand. qui de communi testatur, conf. 24. num. 4. lib. 5. Iaf. in l. quod dicitur 2. num. 29. cum sequentibus, D. de verbor. & plures alij, quos refert, & sequitur Molina d. cap. 8. num. 5. Tiraquel. de primogen. quæst. 60. Cuiacius quæst. 54. ad medium, Gothofred. in notis ad dict. cap. 1. qui feud. dar. poss. Iul. Clarus in §. feudú, quæst. 9. latissimè Rosenthal. in tract. de feud. cap. 7. per totum, Robles de Salcedo in tract de repræsent. lib. 3. cap. 13. num. 3. ubi plures refert, hinc † deducentes, in donationibus Regijs repræsentationi locũ non esse, quia in illis non iure hæreditario succeditur, sed ex dominica providentia, Menochius conf. 124. num. 42. ubi, quòd in feudi non hæreditarij successione, primus auctor consideratur, & iterum conf. 1153. num. 3. & 4. ubi quòd feudum, vel emphyteusis concessa pro se, & descẽdentibus resolvitur in tot concessiones, quot sunt personæ successuræ.

22

23 Et inde est, † ut etiam si in tali casu filius, vel alius successor ab ultimo moriente non instituatur, nihilominus, iure hæreditario, feudi, vel Commendæ successionem capere possit, quia dicitur institutus à principio acquisitionis feudi, vel Commendæ, ex natura successionis illi à lege præscripta, & appropriata, ut latissimè, innumeros cumulans, & nihil intactum relinquens, concludit Hartman. Pistor. in suis quæstion. tom. 2. quæst. 1. Minadoius conf. 10. & Franc. à Ponte in tract. de potest. Proreg. tit. 6. §. 3. num. 18. & seqq. pag. 184. Ea namque, † quæ filijs, ut filijs deferuntur, debent eis præstare, etiam si hæredes non sint, ut dixit Bartol. per text. ibi in l. ut iurisiurandi, §. si liberi, num. 4. D. de oper. liber. l. pro hærede, §. si quod tamẽ, D. de acq. hæred. l. cùm patronus, §. cùm libertus, D. oper. liber. iunctã l. si operarum, ubi gloss. D. eod. tit. Molina d. cap. 8. num. 4.

24

25 Et idem erit, † quamvis in feudi, vel Commendæ successione, hæredum mentio facta reperiatur, puta, quia dictum sit: *Quòd filij tantùm sint hæredes.* Nam adhuc ex ipsa concessione Principis, vel vocatione legis, ex tunc hæredes esse videntur, nec curamus, an filius à patre institutus sit, necne? ut cum pluribus refert, & optimè resolvit Ponte ubi sup. num. 14. & 15. & conf. 13. 34. 52. & 88. & Pistoris d. quæst. 1. num. 8.

26 Necnon etiam † si proponamus filium non solùm non institutum esse, verùm & expressè exhæredatum, quia quoad hæc feuda, ex pacto, & providentia delata, nihil nocet talis exhæredatio, quemadmodum neque ad rem familiæ relictam, iuxta celebrem text. in l. filiusfamilias 114. §. cùm pater, D. de legat. 1. ut cum communi, & veriori opinione tenent innumeri feudistæ, quos refert, & sequitur Paulus Paris. conf. 1. num. 7. & conf. 2. num. 29. volum. 1. Iul. Clarus d. §. feudum, q. 7. Schrader. de feud. part. 7. cap. 2. num. 39. Rosenth. omninò videndus, in eod. tract. d. cap. 7. conclus. 10. n. 8. & 9. & in notis litt. F. ubi cõcludũt, † quòd exhæredatio toties non noceat, quoties filij feudũ sine hæreditate patris consequi possunt. Quod absque dubio in his feudis ex pacto, &

27

providentia, & per consequens in nostris Cómendis procedit. Nam dubitari non † potest, quin filius acceptare possit tale feudum, vel Commendam, & repudiare hæreditatem, ut latissimè per eundem Rosenthal. eodem cap. 7. conclus. 20. & 21. Matienz. in l. 6. tit. 7. lib. 5. recop. gloss. 3. num. 24. Everard. in loco de feudo ad emphyteusim, n. 25. & Sebastian. de Medic. in tract. mors omnia solvit, 3. part. n. 120. Iaf. de feud. par. 8. pag. 88. & 89. ubi inquit, quòd etiam si filius cum iuramento renũtiet hæreditatem patris, adhuc poterit feudum retinere. Et de nostris Cómendis expressè loquens Anton. de Leon d. tract. de cófirm. Regijs, 1. part. cap. 5. num. 130. & 131. & Petra de potestate Principis, cap. 23. n. 4. ubi quòd filius non potest cogi esse hæres patris in præiudicium Commendæ.

29 Et in terminis † maioratuũ Hispaniæ Molina d. lib. 1. cap. 8. num. 12. ubi num. 13. (quod magis est) idem extẽdit ad meliorationes tertij, & quinti, & maioratus ex his constitutos, ut possit filius melioratioнẽ acceptare, hæreditatemque melioràtis repudiare, de quo pluribus agunt nostri Regnicolæ in l. 21. Tauri, quæ est l. 5. tit. 6. lib. 5. Recop. ubi Matienz. & Azeved. Mieres de maiorat. 1. par. quæst. 24. num. 152. Angulo in tract. de melioration. & D. Ioann. del Castillo, post communem præceptorem nostrũ D. D. Gabrielẽ Henriquez, lib. 2. controvers. cap. 13. per totum, & cap. 6. num. 62.

30 Quibus addo † aliud optimum exemplum emphyteusis, in qua licèt ubi hæreditaria est, (hoc est, ab aliquo pro se, & hæredibus suis cóparata) iure hæreditario deferatur, & sic per viam repræsentationis ultimi decedentis, nec possit filius hæreditatem patris repudiare, & emphyteusim sibi quærere, ut notat gloss. per tex. ibi, qui hoc decidit in feudo, in cap. 7. verbo *Aut utrũque*, an agnat. vel filius, ubi Bald. num. 15. gloss. & Bart. in l. etiam, solut. matrim. idem Bartol. & Imola in l. quod dicitur, D. de verb. oblig. Corneus cons. 24. col. fin. Covarr. in pract. cap. fin. num. 13. Valascus de iure emphyt. quæst. 50. n. 4. & Caldas Pereira de renovat. emphyt. quæst. 17. num. 13. Si tamen emphyteusis non pro se, & hæredibus, sed pro se, & filijs constituta reperiatur, non factâ mẽtione hæredum, tunc non succeditur in ea iure hæreditario, nec ex persona patris, sed ex propria persona filij, unde etsi pater emphyteusi renũtiet, minimè filio præiudicabit in sua successione, poteritque filius hæreditatem patris repudiare, & emphyteusim acceptare, ut docet Bald. in l. qui se patris, C. unde liberi, Aretin. Decius, & plures alij, quos refert, & sequitur Alvar. Valascus ubi sup. quæst. 49. num. 6. vers. *Accedit*, & quæst. 38. num. 24. vers. *Adde secundò*, Caldas Pereira de nominat. emphyt. q. 15. num. 2. & communis, de qua per Iasonem in l. 2. C. de iure emph. q. 15. num. 2. post Bartol. qui hanc distinctionem magistraliter fecit in d. l. ut iurisiurandi, §. liberi, D. de oper. libert. & latè, & optimè Fabius Turretus cons. 61. lib. 1. per totum.

Tertiò, ex supra dictis descendit, quòd quemadmodum, qui Commendam semel impetravit, nó potest de ea vivus disponere, nec aliud quicquam facere, quod iuri vocatorum præiudicet, ut latè probavi supra hoc lib. cap. 14. per totum. Idem † etiam dicendũ, & pro-31 bandum sit in qualibet dispositione, legato, vel prælegato, quod per viam testamenti, & ultimæ voluntatis, etiam inter liberos, fecerit, vel pro anima, aut in piã causam, ut latissimè probat, & prosequitur in emphyteusi, & de feudis loquens Iulius Clarus, §. feudũ, quæst. 59. Cephalus cons. 302. num. 29. lib. 2. Molina lib. 3. cap. 6. num. 3. Baldus in cap. 1. de natura feudi, & in cap. 1. §. fin. qui feud. dar. poss. Rosenth. d. cap. 7. conclus. 2. & 3. & cóclus. 7. in fine, ubi concludit, nullam differentiam constituendam esse, sive pater in ultima voluntate, sive inter vivos disponat, neque inter feudum antiquũ, & novum, hoc est à patre, etiam proprijs meritis, acquisitum, cui nostras Commendas similes esse dicere possumus. Et idem tandem post longam disputationem resolvit Menoch. omninò videndus, cons. 103. n. 68. & seqq. cós. 161. & 171. per tot. & cós. 504. n. 5. & seqq. & cons. 577. num. 3. 30. 33. & 35. Everard. in loco de liber. ad vassall. num. 5. Marescot. lib. 2. variar. cap. 120. num. 10. & seqq. Ponte de potest. Proregis, fol. 259. num. 17. ubi quòd instituens personas non vocatas, videtur alienare.

32 Et est ratio, † quia cùm à lege præscripta fuerit huius successionis forma, per privatos alterari non potest, ut benè advertit Molina dict. lib. 1. cap. 8. num. 20. & 21. prout & in maioratibus contingit, ut pluribus dixi d. cap. 14. num. 9. Nec † filius minor à patre eligi, 33 vel vocari ad Commendam, relicto primogenito, cui insolidum deferri debet. Nam licèt dicta provisio ann. 1536. solùm vocasset filiũ legitimum, postea tamen supervenit alia eius declaratoria, dat. Matr. 5. April. an. 1552. quæ extat in 2. tomo impress. pag. 203. quæ † ex-34 pressè declaravit, vocationem filij in d. lege seu provisione successionis factam, de primogenito intelligendam esse, & in huius defectũ per causam impotentiæ, aut noluntatis, reliquos masculos suo ordine admittẽdos, & mox transitum ad filias faciendum, sub eadem ætatis prerogativa.

Quæ declaratio valdè conformis fuit iuri communi, & Regio,& maioratuum Hispaniæ succesſioni,† in quibus ſemper videmus,quòd quotieſcunque agitur inter aliquos,qui in pari gradu exiſtunt,de ſucceſsione bonorum, quæ ſui naturâ indiviſibilia ſunt,vel ad unum dumtaxat deferenda,ſuccedere debet is, qui inter ipſos primogenitus fuerit,ut eleganter docuit Angel.conſ.281.& innumeri relati à Tiraq.in tract.de primog.in præfat.à num.3. uſque ad finem,& q.4.à num.31.Covar.lib.3.var.cap.5.num.3. Greg. Lopez in l.2. tit.15. part. 2. verbo *Sino el hijo mayor*, Anton.Gomez in l.40.Tauri,num.7.& 59.Molina de primog.lib.1.cap.1.per totum,& cap.11.num.9. & lib.3. cap.1.num.1.Molin.Theol.diſput.576.&581. Mieres de maiorat. 4.par. quæſt.1. n.98. Vbi lapſum Ruini convincit conſ.27. num.7. vol.1.† dicentis omnes filios in pari gradu ad ſucceſsionem maioratus admittendos eſſe, & D. Ioann.del Caſtillo lib.5.controverſ. cap.128. num.19.& lib.6.cap.159.per totum,& Vlricus Hunnius,agens de ſucceſsione & prælatione primogenitorũ in feudis lib. 3. var. quæſt. tract.7.q.22. & ſeq.

35 36

Quod eſt adeò verũ, † ut neq;ipſe Princeps poſtquàm Commendam conceſsit, vel maioratum confirmavit, in quo primogenitus vocatus eſt,& ſuccedere debet, poſsit de poteſtate ordinaria, & abſque iuſta, & gravisſima cauſa,eum excludere, & ſecundogenitum admittere,argum.l.ſi teſtamentũ, C.de teſtamẽtis,ubi Fulgoſ. Rom. Corneus, Iaſ. & reliqui Scribentes communiter,&poſt alios diſputat, & reſolvit Pinelus in rub. C.de reſcind. vend. 1.par.cap.20.num.18.24.& 31.Fortun.Garcia in l.Gallus, §.& quid ſi tantum, col. 137. Covarr.lib.3. variar. cap.6. num.7. Decius, Craveta, Palac. Rubios, Padilla, Menchaca, Burgos de Paz, & plures alij, quos refert, & ſequitur Molina dict.lib.1.cap.8. num.31. & ultra eos Matienz.in l.7.tit.7. gloſſ.5. lib. 5. recop.num.4.& 5.& gloſſ. 7. num.1. Mendoça de pact. lib.1.cap.5. num.37. Ioann. Gutier.lib.3.pract.quæſt.75.Pereg.de fideicommiſſ.art.52.ex num.107.& D. Ioann.del Caſtillo lib.2.controverſ.cap.28.& alij, quos recenſet noviſsimè Additionator Molinæ dict. num.31. qui diligenter hũc articulum tractat, & Petr. Petra in tract. de poteſtate Princip. cap.30.num.26.27.& 45.& cap.25. num.46. ubi,quòd quis privari non poteſt ſpe ſuccedẽdi ſibi quæſitâ.

37

Quinimò,& ſi fortè cõtigerit,† quòd Princeps ad talem Commendæ ſucceſsionem aliquem filium,expreſſò eius nomine,vocet, & is poſteà nõ maior, ſed minor eſſe reperiatur,deberet eiuſmodi reſcripti executio ſuſpẽdi,quaſi Princeps deceptus,vel errore ductus videatur,& pro minore ſcripſiſſe,cùm eum natu maiorem eſſe putaret. Nunquàm † enim aliquid cum adeò gravi præiudicio tertij, præſertim ad inſtantiam partis,reſcribere velle præſumitur,l.2.§.ſi quid à Principe,D.ne quid in loco pub.l.neque avus,C.de emancip. lib.cum vulgat.Abb.in cap. 1. col.18. verſ. *Deinde*, Hoſtienſ.& alij,in cap.cauſam,quæ,de teſtib.& in cap. reſcripta 25.quæſt.2.cum alijs traditis à Tuſcho litt.P.concluſ.685. & ſeq. & Velaſco in axiomat.eadem litt. num. 156. Neque pariter † credendum eſt,legem ſucceſsionis tollere,aut immutare voluiſſe,argum. l.nã ad ea, D.de cond.& demonſt.& l.ſi quando, §. illud, de inoffic.teſtam. Et expreſsio nominis ſecũdogeniti,quaſi falſa, † aut erronea demonſtratio,diſpoſitionem non vitiat, ſed implẽda potius eſt, ac ſi adiecta non fuiſſet, ut reſolvunt Bart.& DD.per tex.ibi in l.demonſtratio falſa,in princip.num.11.D.eod.tit.Tuſchus litt. F.concluſ.60.& ſeqq. & Leander Galganetus de cond.& demonſtr.part.2.cap.2.& ſeqq. Et ita audivi in Regio Indiarum Senatu pronuntiatũ fuiſſe in cauſa D. Ioannis de Aliaga primogeniti ſtrenui Ducis Hieronymi de Aliaga,non obſtante,quòd hic Regiam ſchedulam impetrarat, ut ſibi alter filius ætate minor Hieronymus vocatus ſuccederet.

38 39 40 41

Neque his adverſatur † doctrina Lucæ de Pena in l. divæ memoriæ, col.fin. C.de Decurion.lib. 10.dum tenet, poſſe Principem concedere feudatario in præiudicium primogeniti, ut ipſe dividat bona feudalia inter liberos, ſecundùm quam refert pronuntiatum fuiſſe in ſacro Conſilio Neapolitano in cauſa Baronis Bonatorum. Hercul.Mareſcotus lib.2.variar. cap.28. num.1. Nam ut ipſe ſtatim ſubiungit num.2.id debet intelligi † in feudis hæreditarijs, & Longobardis,quorum naturæ talis diviſio non repugnat, quin potiùs olim de iure communi feudorum,omnes filij æqualiter ſuccedebant, ut in cap. 1. in fine, qui feud. dar. poſſ. Caſtrenſ. conſ. 179. lib.1. Idem Mareſcot. eodem lib.2.cap.120. Cæterùm ubi agimus de feudis,in quibus ſucceditur iure Francorum,& acquiſita ſunt ex pacto, & providentia legis,vel Principis,quales noſtras Commẽdas eſſe diximus, talis conceſsio admitti non ſolet, nec debet, ut expreſsè tenuit Andreas de Iſernia in cap. 1. §. & olim, col.2. de ſucceſſ.feud.& in conſtitutione *Comitibus*, circa finem,Petra de poteſt.Princip. cap.23. num. 44.Menoch. conſ.158.num.71.& conſ.504. num.9.& 10. Idẽ Mareſcot.poſt plures alios, quos refert d. c.120.n.13. ubi probat,† quòd ubi vivitur iure Frãcorũ, non poteſt ſecundogenito feudum dari, niſi primogenitus fuerit

42 43 44

45 ingratus,& num.20.ubi concludit,quòd † nulla dispositio testamentaria valet in præiudiciũ eorum, qui ex lege feudi succedunt, nisi eis consentientibus,ut in d.cap.1.de succes. feud. in princip. cap. 1. qualiter olim poterat feud. alien.& cap.1.de grad.success.in feud.cum innumeris alijs, quæ plenè congesit Rosenthal. d. cap.7. conclus. 2. & seqq.

46 Eiusmodi † enim feuda dicuntur legitima primogeniti, nec sine causa illis privari potest, secundùm Hostiens. Butrigar. Ancharran. Ioã. Andream, Abbatẽ, & communiter Scribentes in cap.licèt,de voto,in tantùm, quòd si aliter testator disposuerit,haberet querelam primogenitus, ut ijdem Auctores scribunt, & alij, quos refert, & sequitur Ponte in tract.de potest.Proreg. tit.8. §.2.pag.179. num.11. ubi adducit magnũ dictum B. Bernardi,

47 quòd † in nobilibus semper debet primogenitus totum habere, quia melior est secundogenitorum dispersio, quàm inter eos hæreditatis divisio, & inquit, quòd hoc videtur admirabile pro maioratibus Hispaniæ. Et posteà pag.182. num.27. subdit, &

48 probat idem à Ponte † annullandam esse quãlibet dispositionem factam ad fraudandum legitimum hæredem, quamquam simus in feudo hæreditario.

49 Et propterea dicit †Martin.Laudẽs.in cap. 1.in princ.col.1.qui feud.dar.poss.quòd cũ esset in via accedendi ad Papiam, & decessisset Marchio Mantuæ, fuit ab eo quæsitum,an valuerit testamentum dicti Marchionis, in quo hæredem universalem primogenitum instituerat?

50 Et dicit se respondisse negativè, † quia in bonis feudalibus non licet facere testamentum,per text.in d.cap.1.de succes.feud. quod dictum refert, & sequitur Ias.in l. de quibus, col.22.D.de leg. & Marescot. d. cap.120. n. 8.& 9. Neque filius natus post feudi acquisitionem, primogenitum ante illam natum excludit,ut dicam infrà cap.seq. num.61.

51 QVARTÒ,ex eisdem principijs, & nostrarũ Commendarum, ac Maioratuum similitudine infero, quòd † quemadmodum in eisdem maioratibus ex sola eorũ vocatione, & legis ministerio,mortuo ultimo possessore, statim trãsit possessio civilis,&naturalis,vel ut nostri dicunt civilissima, in sequentem vocatum,absq; aliqua apprehensione, ut disponitur in l. 45. Tauri,quæ est lex 8.tit.7.lib.5. recop. ubi latè nostri Regnicolæ eius materiã prosequuntur,Greg.Lopez per tex.ibi in l.7.tit.4.part. 5.Covarr. in pract.quæst.cap.38. n.9. & Molina,omninò videndus,lib.3. de primog. cap. 12.& 13.Paz de tenuta,1.part. cap. 6. Molina Theol.disp.636.ex num. 1. Mieres de maiorat.3.part.q.22.& 24.Anton.de Amat. var. resol.cap.12.num.9. & 10. & plures alij congesti à D.Ioan.del Castillo tom.5.controvers. cap.91.per totum.Idem Greg. Lopez in l. 2. tit. 30. part.2.

52 Vbi disputat,† an fieri possit per legem,vel statutum, ut possessio acquiratur,vel trãsferatur sine corporali apprehẽsione.Ita similiter in nostris Cõmendis,eiusdem possessionis translatio in eum,qui ex lege successionis vocatur, absque aliquo actu apprehensionis,vel titulo novæ Commendæ admittenda,& practicãda est. Nam quamvis hoc in dubium vocari posset, inspectis verbis dictæ

53 provisionis ann. 1536. quæ † videntur requirere,quòd novæ Commendæ titulus in successore expediatur,ut constat ex illis: *Que quando algun vezino de la dicha Provincia muriere, i huviere tenido encomendado Indios algunos,dexare en essa tierra hijo legitimo, i de legitimo matrimonio nacido, encomẽdarleheis los Indios que su padre tenia, &c.* Posteà tamen supervenit schedula quædam Regia dat. Compluti die ultima Maij ann.1562.ad Proregem,& Audientiã Mexicanam directa, quæ reperitur d. 2. tom. pag.209. & expressè declaravit, Regiæ intentionis non fuisse, ut hic actus novæ Commendæ, ad translationẽ possessionis, & dominij in sequentem vocatum desideretur: *Sino que el que conforme à la lei de la sucessiõ huviere de suceder, luego,despues de muerto el tenedor,suceda en la possession, i señorio de los dichos Indios por la lei,sin nueva Encomienda,&c.* Et idem iterum responsum fuit ad consultationem Audientiæ Limaniæ per aliam schedulam datam en el Escorial 17.Maij ann. 1564. quæ extat eod. tom. pag.205.ibi: *I en lo que toca à la segunda duda por la presente declaramos, que muerto el tenedor de la Encomienda, luego ipso iure sin nueva acceptacion passe la dicha Encomienda en el siguiẽte en grado, q̃ era llamado cõforme à la dispociõ de la provisiõ por Nos dada,&c.* Quarũ schedularum mẽtionẽ facientes,ita expressè in terminis Commẽdarũ animadvertũt Matienzus in d.l.8.tit.7. gloss.2. num.16. D. Valençuela cons.85.num.18. & seqq. & Ant. de Leon d.tract.de confirmat.Reg.1.par.cap. 5.n.26.& glos.5.n.6.& in l.6.tit.10.glos.2.n. 20.lib.5. recop.& novissimè Additionat.Molinæ lib.1. cap.2.num.6.pag.102.

54 Et videri potest,hoc ad feudorum etiã exẽplum introductum fuisse,in quibus † de simili translatione possessionis testantur DD. post glossam in cap.1.§.fin. verbo *Aut successione*, de feud. cognit. Baldus in l. cùm antiquioribus,n.11. vers. *Decimò sic*, C.de iur.deliber. Ias.in l.quoties,num.31. C.de iur. deliber. & in l.in suis,n.12.& 13. D. de lib. & posthum. Craveta cons.251.num.4. Vvesemb. de feud. cap.8.num.5.Hartmãn.Pistor.lib.2.quæst.19.

num.

num. 46. & plurimi alij, quos refert Schurff. conf. 36. num. 7. centur. 2. ubi hoc confirmari ait ex communi observantia, & Rosenth. qui plenè hunc articulum examinat d. cap. 7. conclus. 17. per totam, & in notis litt. B. & ultra eos Matienz. d. l. 8. gloss. 2. num. 49. Gratian. reg. 222. num. 8. & D. Valenç. ubi suprà, num. 21. Vbi numeris sequentibus benè subiungit, 55 possessionem † ita translatam, non esse fictam, sed veram, ut probat Anton. Gomez d. l. 45. n. 111. Covar. lib. 2. var. cap. 13. num. 19. Ioann. Gutierr. lib. 2. pract. q. 87. num. 7. & transire sine facto hominis in vocatum, & immediatū successorem, etiam ignorantem, ut per eūdem Anton. Gom. ubi sup. vers. *Quartò in tantam*, Molina d. cap. 12. num. 24. Matiéz. d. l. 8. gloss. 4. num. 2. & Rosenthal. d. conclus. 17. num. 4. ubi agit de similibus statutis in Gallia, Ducatu Mediolanensi, & alibi, post Tiraq. in tract. *Le mort saysit le viz*, per totum.

56 Et hac consideratione habitâ, rectè, & opportunè decisum fuit in d. sched. del Escorial, ann. 1564. in primo vocato statim ius Commendæ radicari, etiam si titulum in sua persona expediri non fecerit, nec quemvis alium actum, qui expressam Commendæ acceptationem præseferat, atque adeò † tali in casu eius 57 morte Commendam extingui, nec secundum vocatum ullum ius ad eam prætendere posse. Erāt enim aliqui, qui sub hoc colore lites movere cœperunt, & super hoc dubio Regalis Cancellaria Limensis Supremum Indiarum 58 Senatum consuluisse videtur. Datur † tamen in eadem schedula facultas primo vocato, ut possit, si velit, Commendam intra quindecim dies repudiare, si præsens fuerit, & intra triginta quinque, si à loco, ubi Commenda vacavit, abfuerit, ut tunc secūdus admittatur, aliàs hoc termino elapso, omninò excludendus, imò & intra illum, si primus nullâ repudiatione fa-59 ctâ decesserit. Quæ † repudiatio in usibus feudorum dicitur refutatio, & similiter in eis permittitur, quando fit in agnatum proximè successurum, ex reg. tex. in cap. 1. §. & si libellum, de alienat. feud. pater. & in cap. 1. §. sed & res, per quos fiat invest. & utrobique And. de Isernia, & alij DD. & latissimè Ponte in tract. de potest. Proreg. tit. 8. in princip. & in §. 1. num. 11. & 25. ubi resolvit, ad hoc non esse necessarium assensum domini, & pleniùs Rosenth. in tract. de feud. cap. 9. quæst. 50. per totam, ubi, quòd refutatio est species alienationis licitæ, & refutare, personam suam è medio tollere, ut alter in ius suum substituatur, aut succedat. In quo non potest considerari interesse domini quoad devolutioné, quia non plus iuris transfertur, quàm habet idem alienans. Nec interesse voluntatis, cùm sit immediatus successor, & vocatus, ut latiùs per Pontem d. num. 11. & seqq.

60 Et idem † videmus contingere in alijs, qui fiunt hæredes ipso iure, nam adhuc possunt se abstinere, nisi iam per immixtionem, aut alijs modis declaraverint, quòd volunt hæredes esse, ut per Bart. in Rubr. D. de acquir. hæred. num. 6. Ias. in l. quamdiu num. 21. & in l. ei, qui se, eod. tit. sicuti & in alijs extraneis hæredibus actus præcisus requiritur, qui eorum animum, & voluntatem succedendi satis insinuet, ut habetur in l. potuit, ubi gloss. & DD. præcipuè Bald. num. 17. C. de iur. deliber. l. gerit, ex l. pro hærede, D. de acq. hæred. §. fin. Instit. de hæred. qual. & diff. idem Bald. in l. licèt, C. de iur. deliber. cum multis alijs, quæ adducit Menoch. lib. 4. præsumt. 99. & seqq. & Cravet. cons. 200. Et vide de simili quæstione in terminis feudorum, Iul. Clarum in §. feudum, q. 83. num. 3. ubi loquitur de filio, qui decedit ante petitam successionem feudi paterni.

61 Tenutæ † tamen remedium, quod ad executionem d. l. 45. Tauri introductum est per l. 9. & 10. d. tit. 7. lib. 5. Recop. etsi in Maioratibus Hispaniæ frequentissimum sit, ut cōstat ex traditis à Molina d. cap. 13. Paz in tract. de tenuta, per totum, & Castillo, qui alios recenset, d. cap. 91. ad Commendas quidem nostras (licèt nullus de hoc tractaverit) 62 transferre non auderem. Nam † cùm illud sit extraordinarium, & exorbitans à regulis iuris communis, & certis (ut apparet) terminis circumscriptum, casus omissos non comprehendit, ut in simili observat Paz d. tract. 1. par. c. 10. num. 100. & seqq. Scacc. de appellat. q. 17. limit. 2. num. 29. Additionat. Molin. ad d. cap. 13. num. 1.

63 Præter quàm † quòd non solùm in Commendis, verùmetiam in Maioratibus Indiarū in disceptationem semel, & iterum vocatum est, an tenuta locum habeat, & de ea in Regio Indiarum Consilio tractari possit? cùm leges de ea agentes solum supremum Castellæ Senatum ad tenutarum cognitionem vocare videantur, propter gravitatem harum causarū, ut tandem resolvit Paz d. 1. par. cap. 39. loquens de eodem Consilio Indiarum, & in simili Valençuela cons. 69. num. 226. & Ego latiùs pertractabo infr. lib. 4. c. 16. ubi de eiusdem Consilij iurisdictione, & præeminentijs sermonem habuerim.

64 Est tamen advertendum, † quòd licèt successor ad Commendæ possessionem, & dominium adipiscendum, novum eius titulū in suo capite expedire non teneatur, ut probât schedulæ, & Auctores suprà relati, quia de iure dicta civilis, & naturalis possessio feudi paterni, quæ in eum continuatur ex ministerio legis

ha-

habetur pro vera, & propria investitura, ut optimè docet Andr. de Isernia in cap. 1. vers. *Hoc in Regno*, quib. mod. poss. feud. const. & Præpos. in cap. 1. quid sit invest. & in ipsis nostris Commendis loquens Anton. de Leõ statim citandus. Debet † tamen postquàm Cõmenda sibi delata est, intra sex proximos mẽses coram Prorege, aut Gubernatore Provinciæ comparere, & titulũ suæ possessionis, aut successionis ostendere, ut recognoscatur, & renovetur, & quæ demum vita currat, intelligatur, sub pœna amissionis fructuum ex die vacationis, usque ad diẽ exhibitionis, de quo est expressa schedula Regia hoc his propèmodum, quæ diximus, verbis statuens, dat. Matriti 19. Decẽb. ann. 1568. d. 2. tom. pag. 205. & seq. cuius meminit Anton. de Leon d. 2. p. cap. 17. n. 21. & 22. Et sumta videtur ex feudorum iure, & imitatione, † in quibus successores eãdem recognitionem domino feudi facere tenentur, & iuramentum fidelitatis præstare, ut benè ostendit, & prosequitur Zasius in tract. de feud. 3. p. pag. 12. & 13. & 7. part. pag. 62. & seqq. & pleniùs Rosenthal. cap. 6. conclus. 35. & seqq. & Greg. Lopez per tex. ibi in l. 3. tit. 26. part. 4. Gama decis. 117. ubi tractãt, quæ causæ à lapsu huius termini excusent, & quæ personæ excusantur, & etiã † disputant, an talis recognitio per procuratorem fieri possit, & Menoch. cons. 1. num. 78. Greg. Lopez gloss. fin. in l. 11. tit. 23. part. 3. Iulius Clarus §. feudum, q. 49. Quod tamen nobis inquirere otiosum erit, cùm d. schedula expressè procuratorem admittat, ibi: *Sea obligado de ir por si, ò por persona de su procurador, &c.* quæ etiam iustè hoc casu solâ fructuum ademtione (ut vidimus) contenta fuit, ex his, quæ in simili tradit Grãmat. decis. 103. à n. 22. Et ab hac pœna excusabitur, qui iustum impedimentum non comparendi intra dictos sex menses allegaverit, ex traditis ab Auctoribus suprà relatis, & in alijs casibus similibus à Gratiano reg. 368. Anton. Fabro in Codice, lib. 2. tit. 35. definit. 6. Puteo de syndicatu, verbo *Instantia*, cap. 3. Roland. cõs. 62. num. 11. lib. 4. Gutierr. lib. 1. Canon. cap. 28. Avẽdaño de censibus, cap. 105. à num. 2. Matienzo in l. 7. tit. 11. lib. 5. recop. gloss. 6. num. 21. Azeved. in l. 4. tit. 3. lib. 5. n. 15. Decian. respons. 44. num. 33. Pinel. in auth. nisi tricennale, 2. par. C. de bon. mater. Alvarez de Velasco, qui plurimos alios adducit, in axiom. iur. litt. I. n. 22. & à Surdo, omninò videndo, decis. 189. n. 25. Ex quo † addere possumus, impedimentum litis super successione eiusdem Commendæ pendentis, iustam excusationis causam præbere, ex l. contra maiores, C. de inoffic. test. ubi Petrus de Raven. Bellapert. Cyn. Bald. & alij, l. solẽnibus, C. de reivind. ubi docent Guillelm. de Cuneo, Bald. Salic. Fulgos. & Castrens. quòd annus vasallo præscriptus ad suscipiendum investituram, non currat, dum patitur controversiam super feudum, & latissimè Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 10. n. 36. & seq. & alij, quos refero infr. cap. 25. num. 77.

65 66 67 68 69

Qvintò, ex prædictis descendit, † quòd sicut successor maioratus, cùm non videatur hæreditario iure, nec ultimo possessori succedere, ad eius debita non tenetur, ut latè prosequitur Molina lib. 1. de primog. cap. 10. n. 1. & 28. ubi eius Additionator novissimè plurimos congerit, & D. Ioan. del Castillo 6. tom. controvers. cap. 161. à n. 2. Ita nec Commendatarius, decessoris sui debitis adstringetur, nisi ei in alijs bonis liberis, ac proprijs hæres extiterit, ut in terminis notat Matienz. in l. 5. gloss. 1. ad fin. tit. 6. & in l. 6. gloss. 3. num. 25. tit. 7. lib. 5. Recop. ubi num. 32. hoc meritò ampliat, etiam si prædecessoris debita contracta dicantur in Indorum utilitatem, & num. 33. limitat, si fortè † in bello decesserit. Nam tunc facilè, inquit, impetrabunt à Principe eius hæredes, ut successor Commendæ debita ab eo cõtracta persolvat, ex traditis ab Acosta in quæst. patrui, & nepot. pag. 143. quod tamen nunquam vidi in praxim deductum.

Et idem in feudis ex pacto, & providentia, † quòd successor ad antecessoris debita non cogatur, tenent omnes feudistæ per text. in cap. 1. an agnat. vel vasall. & latissimè prosequitur Rosenthal. d. cap. 7. concl. 21. & seqq. Petra de potest. Princip. cap. 23. num. 92. & 109. & Hercul. Marescot. lib. 1. var. cap. 96. per totum, subdens, hoc limitandum esse ad fructus illius anni, quando post Kalẽdas Martias feudatarius decessisset, ut in eod. cap. 1. in princ. ubi Andr. de Isernia. De † qua computatione in fructibus, & reditibus feudorũ, maioratuũ, beneficiorum, usufructus, emphyteusis, & dotium facienda, & qualiter ad nostras Commẽdas porrigi, & aptari possit, iuxta variam cõsuetudinem provinciarum in eis taxandis, & colligendis, ultra text. & DD. præcipuè Barbos. in l. divortio, D. solut. matrim. videnda sunt, ubi opus fuerit, quæ pleno calamo scripsit Molina de primog. lib. 3. cap. 11. per totũ, Gutierr. lib. 3. pract. q. 67. num. 14. Alter Molina disp. 635. ex num. 1. Gratian. discept. forens. lib. 2. cap. 250. Castillo in tract. de usufr. cap. 80. & plurimi alij, quos novissimè congerit additio ad Molinam ubi suprà, & ultra eos Alvar. Valascus de partition. cap. 32. & seqq. Avendañ. resp. 5. num. 2. & 3. Escobar de ratiocinijs cap. 20. ferè per totum, D. Valẽçuel. Velazquez consil. 47. ex num. 1. & cons. 60.

70 71 72 73

num.

num.81.& novissimè cons.184.num.56. vol. 2. Nicol.Garcia de benef.2.par.cap.1.Ioan. Garcia de expēs.cap.16.Carol. Tapia decis. Neapol.45.Marescot.d.lib.1.var.cap.64. & lib.2. cap.2. Rodriguez de redit. lib.1.q.3.à num.17. Parlador. differ. 120. §.1. & differ. 124.§.1.& Perez de Lara de annivers. & capellan. lib.2. cap.11. à num.21. & novissimè Dom. D.Felicianus à Vega Episcopus de la Paz in cap.dilecti filij,de foro compet. n.58. & seqq.pag.619.ubi num.37. hoc notabiliter limitat in nostris Regibus Hispaniæ,qui eam sibi legem imponere voluerunt; ut privata etiam debita antecessorum persolvant,l.4.tit. 15.par.2.de quo latiùs agit Narbona in l.11. tit.5.lib.7.Recop.gloss.3.num.11.& de simili ordinatione apud Lusitanos Cabedo decis. 115.par.1.

74 Sed si talia debita † melioratione, vel utilitatem Commendæ, aut bonorum ei unitorũ (ut aliquando cōtingit *en los obrages*, & alijs similibus)contracta dicantur, tunc fortè prætendi poterit,successorem ad illa persolvenda teneri,cùm ratione horum sumptuum, & meliorationum, maiorem utilitatem percipiat, iuxta ea, quæ in successoribus maioratuũ disposita sunt in l. 46. Tauri, quæ est l.6. tit.7. lib.5.Recop.ubi Gomez.Matienz.&Azeved. Molina d.lib.1. cap.10. num.17. & seqq. D. Ioann.del Castillo 5.tom.controv.cap.65. n. 99. Gutierr. Burg.de Paz Iunior, & alij plures,quos adducit additio adMolinam ubi sup. & ultra eos Quesada quæst.32. Cifuentes in l. 40.Taur.q.16.Gregor.Lop.per text.ibi in l. 4.tit.15.par.2.verb.*Las penas*,Lucas de Pena in l.2.verb. *Onera*, C.de fund.rei privatæ, lib.11.& in feudis copiosè prosequitur Isern. & Matth.de Afflict.in d. cap.1. an agnat. vel filius , Albert. Brun.cons.18. Freccia de subfeud.lib.2.auct.29.num.10. Hartman.Pistori. lib.2. quæst.par.1.quæst.6.num.66.& Rosenth.omninò videndus,d.cap.7. conclus.22. num.fin.& in notis litt.X.& iterum c.9. cōcl. 15.num.8.& 11.& seqq.

75 Et idem probandum est † circa onus alendi reliquos fratres,& sorores,& matrem uxorem defuncti , si aliàs bona non habeant , ex quibus se commodè exhibere possint. Nam quemadmodum hæc obligatio possessoribus maioratuum iniungitur,ut per Molin.lib.2.de primog. cap. 15. ex num. 56. & plures alios, quos novissimè congerit eius Additionator ibidem,& Dom. Larrea disputat. Granatens. 47. & ultra eos Anton. Gom. in l. 40. Taur. num. 75. Lara de Corduba in l.si quis à liberis,§.si mater,num.41.cum seqq. Matienz. in l.7.tit.7.lib.5.Recop.gloss.2.num.2. Ita etiã filij primogeniti Commendatariorum,cùm in parentum Commēdis in solidum(ut diximus) succedant, eodem onere adstringuntur , ut expressè dispositum fuit in Regijs schedulis, quæ ad declarandam legem successionis editæ fuerunt, quarum suprà meminimus,& præcipuè in quadam dat. Matrit. 4. Martij ann. 1552.& in alia Monzoni Arag.28. Aug. eod. ann.& in quadam epistola circa dubia Aud.ētiæ Guatemalensis ann.1550. quæ reperiũtur d.2.tom.pag.202.207. & 208. Et † ita decidunt: *Que el hijo,ò hija que huviere de suceder en los Indios que su padre tuviere al tiempo de su muerte , sea obligado à alimentar à sus hermanos,ò hermanas , entretanto que no tuvieren con que se sustentar , i ansimismo à su madre,mientras no se casare.* 76

77 Quod idem † in feudis quoque receptum esse,pluribus probat Rosenthal,omninò vidēdus,cap.7.concl.13.litt.A. ubi notanter ait, hæc alimenta esse loco legitimæ aliorum fratrum,& sororum , & quòd si aliter primogenitus totum fundum haberet , foret consuetudo diabolica,& sequitur alia, & alios etiam referens,Marescotus lib.2.var.cap.122. & idem Rosent.cap.10.concl.6.num.31. ubi tractat, an si moriatur feudi possessor , qui semel alimenta debere,& præstare cœperat, hæc obligatio transeat ad quemcunque novum eiusdē feudi successorem.

78 Sed hoc ita intelligendum existimo,† si Cōmenda adeò pinguis sit, ut omnibus sufficere possit,hoc enim præsupponunt Molina, & reliqui Auctores supr. citati,qui semper de possessore maioratus divite loquuntur, † alioqui cùm quilibet sibi ipsi proximior sit, ex charitate benè ordinata, quod suis sumtibus necessarium præcisè habet , alijs impertiri cogi nō debet,l.Præses,C.de servit.& aqua,cap.3.ubi gloss. verbo *Videamur* , de supplend. neglig. Prælat.cum alijs latè traditis à Tiraq. de retract.lign.§.1.gloss.9.num.30. Roland.à Valle cons.20.num.24.vol.3. D.Valençuel.cōs. 5.num.1.& 2.& cons.197. num. 33. fol.611. par.2.Claud.Prato Gnoseon gener.iur.tit.3. cap.1. Quia † grave habetur aliquem pati necessitatem ad suam sustentationem,alium verò illius bonis,uti frui,ut ex d.l.si quis à liberis,§.de alimentis,D.de liberis agnosc.tradit Ias.in §.item si de dote,num.10. Inst.de act. & Gregor.Lopez in l.2.tit.17.par.4.gloss.8. & vide infrà cap. 24. ex num. 109. & Mart. Mager.de advocat.armata cap.11.num.554. ubi Nattam, Petr.Surd. & alios ad idem adducit,& Bald.cons.312.lib.4.ubi inquit,quòd plus se quisque amat in ungue pedis,quàm alterum in vertice capitis. 79 80

81 Sed an si uxor defuncti Commendatarij nō sit mater successoris, † sed noverca,eam quoque

que hic alere teneatur, nullâ quidem schedulâ expressum reperio. Verùm hâc quæstionem in materia maioratuum movet Mieres (inquiens à nemine tactam vidisse) 4. part. q. 27. per totam, ubi tandem in negativam opinionem inclinat, & Lara de Corduba in l. si quis à liberis, in princip. num. 37. D. de liber. agnosc. ubi ad hoc allegat l. 1. tit. 8. *De los goviernos*, lib. 3. fori, eò quòd successor non ab antecessore, sed à primo institutore, seu fundatore maioratus, illius emolumentum percipere videatur, quæ ratio æquè, & multo magis, in nostris Commendis procedit, quæ ex providẽtia legis proficiscuntur, & maioratus legales appellantur, ut suprà retulimus, atque ita nunquam praxi admissum vidi, quòd uxoribus Commendatariorum, successores talia alimẽta præstare cõpellantur, imò neque id in iudicium deductũ, quod ostendit, hoc, nullo iuris fundamento niti videri, argum. l. imò magnæ, D. de leg. l. 2. vers. *Vltra fratrem*, cum alijs, D. de inoffic. testam. cũ alijs, quæ adduxi sup. hoc lib. cap. 15. num. 34. & hoc novissimè comprobat Burchardus Berlichius in tract. de iure novercarum, num. 822. docens, quòd solùm debentur novercæ alimenta necessaria ex bonis mariti, & per id tempus, quo iure retentionis utitur, licèt postea num. 980. & seqq. hoc meliùs explicet, adducens varias Doctorũ opiniones in hac materia, & concludens alendam esse à privignis, si sint hæredes mariti, ex traditis à Surdo de aliment. tit. 8. num 40. & seqq. quoniam & ab ipso marito alenda erat, & ne in eius opprobriũ, & matrimonij benè transacti, mendicare cogatur.

82 SEXTÒ, eadem Commendarum, & maioratuum similitudo efficit, † ut licèt in dicta provisione successionis ann. 1536. & in alijs anni 1552. quas suprà retulimus, filiorum dumtaxat mentio facta fuisset, adhuc tamen ad nepotes extenderetur, si fortè, filijs præmortuis, de avorum successione tractare contingeret, ut declaratum fuit per quandam schedulam Regiam dat. Matriti 31. Ianuarij, ann. 1580. quæ habetur d. 2. tom. pag. 204. ubi statim subijcitur caput epistolæ ann. 1582. ad Mexicanam Audientiam directæ, cui, cùm hanc dubitationem movisset, respondetur: *Que la provision del año de 52. no excluye nietos, antes en el nombramiento de hijos los comprehende conforme à derecho tan claro, que allà no se debia ignorar.*

83 Etenim † in materia indifferenti, & quæ nõ ad certos, ac determinatos filios refertur, sed in incertum, futurumque eventum protrahitur, semper appellatione filiorum, nepotes, & cæteri descendentes continentur, nisi constet aliam fuisse voluntatem disponentis, l. liberorum, & l. filij appellatione, D. de verbor. signif. l. Gallus, §. instituens, D. de liber. & posth. ubi communiter Scribentes, & in materia primogeniorum, & maioratuum Hispaniæ, latissimè Tiraquel. quæst. 47. n. 156. Covarr. in pract. q. 38. num. 9. & 7. & lib. 3. variar. cap. 3. num. 4. Molina lib. 1. cap. 6. n. 28. & 29. ubi eius additio plurimos cõgerit, & Menoch. omninò videndus, de præsumt. lib. 5. præs. 94. Pechius de testam. coniug. lib. 3. cap. 14. Craveta cõs. 62. num. 2. volum. 1. Mantica de coniect. lib. 8. tit. 8. Anton. Gabriel lib. 6. commun. tit. de verb. signif. conclus. 1. num. 51. Et Cevallos pract. quæst. q. 694. Caldas Pereira de nomin. emphyt. 3. par. cap. 14. Matienz. in l. 11. tit. 7. lib. 5. Recopil. gloss. 8. à num. 2. Fusarius de substitut. q. 319. & 320. & D. Ioan. del Castillo tom. 5. controvers. cap. 143. num. 42.

84 Et † in feudis, quibus etiã sunt similes nostræ Cõmendæ, probat tex. in cap. 1. §. si clientulus, de alienat. feud. ubi Bald. & communiter Scribentes, Alexand. qui plura refert, in d. §. instituens, n. 8. & Rosenth. in tract. de feud. cap. 7. conclus. 15. num. 9. & seqq. ubi tractat, quid in feudis per cõtractum concessis, resolvendum sit, & conclus. 42. num. 6. & 14. & 58. num. 11.

85 Et hoc in nostro casu adeò verũ est, ut prædictæ schedulæ non fuerint contentæ, nepotes in filiorum defectum admittendos esse, declarare; sed etiam addiderint, † eosdem nepotes excludere patruos, quos ipsi nepotum parentes, si viverent, exclusuri essent. Nimirum cùm mediante repræsentatione in eorũ locum subrogentur, ut constat ex illis verbis dictæ provisionis ann. 1580. *Estos tales descendientes del hijo mayor por su orden, se prefieran al hijo segundo del dicho posseedor, que murio.*

86 Et ex eadem maioratuum similitudine, † in quibus ita idem dispositum fuit, ad tollendas lites, & controversias, quæ super hoc olim oriri solebant, & adeò ancipites esse, ut sæpèsæpius armis terminarentur, ut constat ex l. 4. Tauri, quæ est l. 1. tit. 7. lib. 5. Recop. l. 2. tit. 15. par. 2. ubi Greg. Lopez, latissimè Tiraquel. de primog. q. 40. Covar. in pract. cap. 38. num. 6. Molina lib. 3. de maiorat. cap. 6. per totum, ubi eius additio, & Castillo lib. 2. controvers. cap. 18. Iustus Lipsius in notis ad politicam, lib. 2. cap. 4. Hotteman. quæst. illustr. quæst. 3. per totam, Hunnius lib. 3. variar. tract. 7. quæstio. 16. & innumeri apud Goldastum in discursu de iure repræsentationis, quem apposuit post tractatum de seniore, sive de maioratu Electorum Imperij, & in eod. tract. lib. 3.

87 Quod etiam † in feudis tandem prævaluisse videmus, ut pluribus citatis cum magis communi opinione cõcludit Tiraquel. d. quæst. 40.

num.

num. 224. Costa in tract. de patruo, & nepote, 1. par. num. 19. Valascus de iure emphyt. q. 50. num. 621. & 13. Rosenthal. omninò vidédus, in d. tract. de feud. cap. 7. concl. 56. à n. 1. Molina lib. 3. de prim. g. cap. 6. num. 47. Hūniüs lib. 3. var. quæst. tract. 7. q. 26. pag. 775. & plurimi alij, quos refert Blas. Robles de Salcedo Novi-Regni Granatensis Senator meritissimus in docto suo tract. de repræsentatione lib. 3. cap. 18. num. 23. & 24. licèt numeris seqq. in contrariam sententiam magis inclinet: Et in terminis nostrarum Commendarum, his exemplis adductis, etiam ante declarationem dictarum schedularum, idem senserat Matienz. in l. 5. tit. 7. lib. 5. Recop. gloss. 5. n. 10. sic inquiens: *Nam in huiusmodi Cōmenda, quæ tanquam maioratus uni tantùm, & primogenito defertur, locus erit repræsentationi, ita ut nepos ex filio primogenito præmortuo, patruo suo filio secundo dicti Commēdatarij, præferatur, tanquam patrem suum repræsentans.* Cuius loci, & repræsentationis nostrarum Commendarum non meminit, diligens alioqui vir, Blasius Robles de Salcedo d. tract. de repræsentatione, licèt lib. 3. cap. 13. in disputationem deducat, † an in donationibus Regijs repræsentatio admittatur, & tandem rectè admitti concludat, ubi per viam feudi, aut maioratus conceduntur, quod perinde est, ac si de nostris Commendis loquutus fuisset.

88

Septimò, in defectum filiorum, aut nepotum masculorum, † fœminæ suo ordine ad nostras Commendas admittuntur, ut ostendunt schedulæ suprà relatæ, & observat D. Valençuela cons. 830. num. 6. Quod quidem etiam ex similitudine maioratuum sumtum videtur, in quibus regulariter idem disponitur, ut per Molinam, & eius Additionatorem lib. 7. cap. 4. per totum, Marquez in Gubernatore Christiano pag. 186. licèt † in feudis rectis cōtrarium observetur, & fœminæ ab eorum successione excludantur, ut in cap. 1. §. fin. de succes. feud. l. 6. tit. 24. par. 4. ex rationibus de quibus dixi sup. cap. 5. num. 38. & seqq. Matienz. in l. 6. tit. 10. lib. 5. Recop. gloss. 2. num. 22. Gratian. regul. 225. num. fin. Camill. Borrellus de Magistr. lib. 1. cap. 2. per totum, præcipuè n. 64. ubi latè agunt de hac successione fœminarum, & Cacheranus decis. 26. & cons. 38. num. 42. & 44. ubi, quòd sunt feuda impropria ea, in quibus succedunt fœminæ, Petra de potest. Princip. cap. 23. num. 15. & seqq. Menoch. cons. 1155. num. 47. Matienzus in l. 6. tit. 10. lib. 5. Recop. gloss. 2. num. 22. & Alvar. Valasc. de iure emphyt. 1. par. q. 41. & innumeri alij apud Rosenth. in tract. de feudis cap. 7. q. 31. cum multis seqq. ubi constituunt differentiam inter feudum proprium, & fœmineum, & aiunt, quòd † ubi ex eius constitutione fœminà admittitur, in bello servire non tenetur, neq; in alijs muneribus, à quibus fœminę exemtæ sunt, l. 3. tit. 19. per tot. ubi Gregor. verb. *Las mugeres*, l. 2. ubi Decius, D. de regul. iuris, sed censetur dispensatum, ut serviant per substitutum, ut dixi d. cap. 5. n. 38. & benè Vincent. Cabotius lib. 2. var. disp. cap.

89

90

91

Sed licèt † in his, quæ diximus, & in alijs, quæ infrà dicemus, & Lector considerare facilè poterit, Commendæ maioratibus similes sint. In eo tamen discrepant, quòd maioratus successio perpetua est, & ad eam omnes in infinitum descendentes vocari solēt, ut per Molin. lib. 1. de primogen. cap. 4. Commendarum autem, ad unam, vel alteram successionem limitata, & restricta, ut sup. retulimus. Ad quā etiam † uxores, ut vidimus, in defectum filiorum vocantur, quod in maioratibus non contingit.

92

93

Et transversales excluduntur, qui in maioratibus sæpè vocari, & admitti solent, ut per eundem Molinam d. cap. 4. num. 38 & 39. Ita enim notanter cavetur † in quadam Regia epistola ann. 1559. ad Proregem Novæ-Hispaniæ directa, quæ extat d. 2. tom. pag. 210. *En la otra declaracion que pedis, si à falta de hijos sucederà la muger al marido, i el marido à la muger, i sucederàn los transversales en ellos passadas las dos vidas. No ha de suceder la muger al marido, ni el marido a la muger, ni tampoco los transversales, i assi lo declaramos, i es nuestra volūtad que se guarde.* Et in sched. de Alcala, ultimo Maij 1560. eodem tom. pag. 208. ibi: *Por quanto no hade aver en la dicha sucession mas de hijo, ò hija mayor del primer posseedor, ò la muger à falta de hijos.* Et in provisione ann. 1552. pag. 203. ibi: *De tal manera, que despues de la vida del primer tenedor de los Indios, no ha de aver mas de una sucession en hijo, ò hija, ò muger, i no mas, &c.*

94

Quod planè † non solùm in maioratu, verùm in emphyteusi contrà observatur, quæ transit ad collaterales venientes ab intestato, ut notat Curtius Iun. cons. 4. num. 4. cū seqq. Caldas de nominat. emphyt. q. 13. num. 16. ductus argumento ex l. conficiuntur, D. de iur. codicil. ex qua cōmuniter colligi solet, † semper præsumi defunctum voluisse, bona sua relinquere venientibus ab intestato. Et ex his cessat labor Matiēzi in l. 1. tit. 8. lib. 5. Recop. gloss. 3. n. 11. & gloss. 5. n. 2. quærētis, † an pater succedat in Cōmēdis in defectū filiorū, & uxoris. Etenim certū est, quòd nō succedit, ut ex dictis provisionib. cōstat, & ex simili feudorū.

95

96

97

Por-

98 PORRÒ ut huic capiti finem imponã, operæpretium erit inquirere, an † duarũ, vel plurium vitarum gaudium, quod per Regias provisiones,& schedulas, quarum mentionem fecimus; Commendatarijs conceditur, ex eo tẽpore computari debeat, quo quis à Principe gratiam sive schedulam impetravit, ut sibi de aliqua vacante, vel vacatura Commenda provideatur, vel ex eo dumtaxat, quo cum effectu ei adsignata fuerit? quã quæstionem eò libentiùs his nostris commentarijs intersero, quòd viderim sæpè in Supremo Indiarum Consilio agitatam fuisse,& præcipuè in causa D. Marchionis de Villamaior, cuius meminit Ant. de Leon in tract.de confirm. Regijs, 1.part. cap. 4.num.36.& seqq.fol.38. Vbi refert in eã sententiam itum fuisse,

99 † ut impetrationis gratiæ, non adsignationis tempus consideretur; & se ita accepisse à quodam magni nominis Senatore, eoque fundamento subniti, quòd qui talem expectativam accipiunt, iam tunc Principis iudicio remunerati videntur, cum declaratione,& præfixione vitarum per quas Commẽda durare debeat: semper enim in eiusmodi schedulis ita cavetur: *Os hago merced de tantos ducados de renta en Indios vacos por dos vidas, conforme à la lei de la succesiõ.* Ad cuius gratiæ evictionem Princeps non tenetur, ut dixi suprà hoc lib. cap. 10. Quin potiùs ipsorum impetrantium periculo cedit, utrum citiùs, vel tardiùs, aut certè nunquã eiusmodi expectativæ commoda consequantur, ob aliorum fortè concursum, qui priores schedulas habeant, vel ob varias Proregum, aut Gubernatorum comperendinationes, & alia impedimenta, quæ plerumque effectum earũ frustrare, vel differre solent.

Pro quo expendi potest celebris doctrina Bart. in l. si ita stipulatus essem abs te 14. n. 2. D. de verb.oblig. Vbi resolvit

100 † Magistratũ creatum, ut intra certum, & tunc præfinitum tempus officium exerceret, illius prorogationem impetrare non posse, etiam si aliquo casu fortuito, vel sine ipsius culpa contingente, eo uti non potuerit, in quam doctrinam ibi & alibi cæteri DD. magis communiter conveniũt, quos plenâ manu refert, & sequitur Vinc. de Franchis decis. Neap. 419. per totam, vidẽdus etiam decis. 451. Alvar. Valasc. consult. 155. ex num. 4. part. 2. Rota Genuæ decis. 27. num. 9. Fontanel. de pact. nuptial. claus. 4. gloss. 10. part. 2. n. 102. Cavalcan. decis. 84. n. 5. 2. par. & alij apud Mastril. de magistr. lib. 1. tit. 23. num. 56. & seqq.

Sed nihilominus mihi in ea quæstione, quam proposui, contraria sententia veritati,& æquitati conformior videtur, & iuxta eam sæpissimè absque ulla dubitatione, vel hæsitatione à Proregibus,& Audientijs Indiarum iudicari, & practicari vidi,& in ipsa illa causa Marchionis de Villamaior tandem in gradu supplicationis pronuntiatum fuit.

101 Quoniam † schedulę, quæ duas, vel plures vitas concedunt, apertè de ipsis Commendis loquuntur, non de earum expectativis, & sic cum effectu, sive post effectũ consequutionis earum accipiẽda sunt, l. 1. §. hæc verba, D. quod quisque iur. cum alijs traditis à Fusario de substit. q. 650. num. 6. & Alvarez de Velasco in axiom. iur. litt. V. conclus. num. 30.

Id quod apertiùs exprimitur in illa provisione ann. 1552. quæ habetur 2. tom. impress. pag. 203. dum vitarum computationẽ faciẽs, ab eo initium sumẽdũ statuit, qui primus de Commenda actualiter investitus,& Indis potitus fuerit: sic etenim inquit: *De tal manera, que despues de la vida del primer tenedor de los Indios, no ha de aver mas de una sucesion en hijo, ò hija, ò muger, i no mas: desuerte, q̃ si alguna vez algun hijo, ò hija sucediere en los Indios, i se hiziere Encomiẽda de ellos, si aquel, ò aquella muriere, ò los dexare, ò por algũ caso los perdiere, han de tornar los dichos Indios à nuestra Corona Real luego, i no se han de tornar à Encomendar à otro hijo, ni hija del dicho primer tenedor de los dichos Indios, ni à su muger.* Idemque ostendit altera sched. ann. 1562. eodem 2. tom. pag. 209. quam perperam in contrarium ponderatam fuisse intellexi, ibi: *Despues de muerto el tenedor suceda en la possessión, i señorio de los dichos Indios, &c.* & ibi: *Por quanto no ha de aver en la dicha sucessiõ mas del hijo, ò hija mayor del primer posseedor, ò la muger à falta de hijos*: Et quod ibidẽ statuitur: *Que la vida del tal sucessor corra i se quente, aunque no se le aya hecho Encomienda*; debet intelligi de titulo declaratorio succesionis, qui ei expediri solet, ut dixi supr. num. 65. qui in tali successore ad vitæ computationem dicitur necessarius non esse, ob id, quòd in eum legis ministerio statim naturalis, & civilis paternæ Commendæ possessio, absque ulla apprehensione transferatur, ut etiam dixi sup. hoc eod. cap. ex num. 51. Nõ autem eã mente dictum fuit, quasi vitarum tẽpus ante Commendæ consignationem computari debeat, ut ex ipsius schedulæ lectione manifestè patebit, & ex maioratus exemplo,

102 cuius † succesio regulatur ex persona eius, quæ verè debeat succedere, quamvis nũquam apprehenderit actualem possessionem, Covar. c. 38. pract. n. 9. vers. 8. Greg. Lop. in l. 7. tit. 4. par. 5. gloss. possession. & in l. 6. tit. 11. p. 6. verb. *Mugeres.* Matienz. in l. 5. glos. 3. n. 2. tit. 7. lib. 5. Recop. Addit. Gamæ decis. 93. Molina de iust. & iur. lib. 3. disp. 626. n. 12. col. 3.

Alio-

103 Alioqui † si sola expectativæ impetratio sufficeret ad vitarum computationem, multoties contingeret, prout & quotidie contingere, & contigisse videmus, quòd impetrantes, & eorum filij fato concedant, ante Commendæ designationem; atque ita nullum omninò præmium consequerentur, neque gaudium Commendæ perciperent, sed potius tædium, & laborem diu expectatæ, & sæpiùs frustratæ meritorum suorum remunerationis, contra iuris regulã, quæ docet, quòd quis non debet habere dispendiũ, pro eo pro quo compendium sperat, de qua in cap. sanè, de renunt. & in cap. pervenit, de fideiussi. Et papyraceam, sive pictam mercedem, & satisfactionem se adeptos fuisse, iustè cõqueri possent, non secus atque † Parasitis Heliogabali contigisse narrat Lampridius, quibus ille in secunda mensa sæpè ceream cœnam, sæpè ligneam, sæpè eburneam, aliquando fictilem, nonnunquam, vel marmoream etiam, vel lapideam exhibuit; ita ut omnia illis exhiberentur videnda de diversa materia, quæ ipse cœnabat, cùm tantùm biberet per singula fercula, & manus quasi comedissent, lavarét. Nõnunquam pictas ciborum tabulas idem exhibebat, inter quas convivæ fame macerarétur.

104

Neque his obstabit doctrina Bart. & sequacium in d. l. si ita stipulatus. Nam † præterquàm quòd eam reprobant Roman. Petr. de Besutio, & alij Scribentes ibidem, ut maximè veram esse concedamus, intelligi debet, ubi expresè officium erat datum ad tempus proximum & limitatum, & regimen unius anni erat distinctum à regimine alterius anni. Vnde eo quovis modo transacto, cessare debuit iurisdictio ita electi, & nominati, & ei solùm restat recursus ad petendũ interesse contra impedientes. Secus verò contingeret, ut ipse idem Bart. asserit, ubi talis præfinitio tẽporis nõ reperiretur, sed illud quod deest, potest æqualiter suppleri, quia tunc benè admittitur sequentis temporis prorogatio, ut in casu eiusdem legis si ita stipulatus, l. servus qui testamento, D. de statu liber. l. Paulus respondit, §. Caius, iunctã gloss. verb. *Tempore*, de liber. causa. Et idem est, quando quis vult evitare damnum, vel ne aliquid fiat contra æquitatem, ut per Aretin. in d. l. si ita, col. 2. ex l. Cæsar, D. de public. & vectig. & l. & ideò, D. de verb. oblig. Vel quando non stat per aliquẽ quin administret, neque est quicquam, quod ei imputari posit, exemplo eorum, quæ tradit Abbas & Imol. in cap. 2. col. 2. de eo qui mittitur in poss. Quod multum cõducit ad casum, de quo agimus, & alia quæ observat Alvar. Valasc. d. consult. 155. per totam, ubi omnia iura huius materiæ benè & distinctè congesit, & digessit: & num. 15. concludit ad casum quem quotidie præ manibus habemus; † de Capitaneis navium, quæ singulis annis mittutur ad Indias. Nam si is, cui hoc anno contigit navigatio, non potuerit illam perficere propter adversam tempestatem, vel naufragium, vel alia de causa sine culpa sua, debet admitti in annis sequentibus, quamvis reclament Capitanei illorum annorum, & ait ita generali diplomate à Rege Lusitaniæ decretum fuisse.

105

106

107 Quando † autem in feudi, vel emphyteusis concessione, facta ad tertiam generationem, fiat computatio ab ipso primo acquirente, vel ab eius filijs, latè, & optimè tractant, & resolvunt Ias. in l. 2. num. 106. C. de iure emphyt. & plurimi alij apud Iul. Clar. §. emphyteusis, q. 34. Ant. Gabr. eod. tit. concl. 4. Menoch. consf. 115. num. 28. lib. 2. Marescot. lib. 2. resol. cap. 53. per tot. & Rosenth. de feudis cap. 7. q. 23. num. 3. & seqq.

SVMMARIVM CAPITIS DECIMISEPTIMI.

1 *LEX successionis Commendarum qualitates aliquas in vocatis requirit.*

2 *Illegitimi, & præsertim spurij, excluduntur à successione Commendarum, ut & à feudis, & alijs dignitatibus.*

3 *Emphyteusis Ecclesiastica an admittat illegitimos?*

Cap. 1. §. naturales, si de feud. defunct. fuer. contr. & l. 6. tit. 18. par. 3. explicantur, ibidem.

4 *Feuda etiam fœminea non admittunt naturales ad successiionem, quamvis deficiãt legitimi.*

5 *Lex, vel statutum disponens, quòd spurij admittantur ad successionem, non valet.*

6 *Filij spurij non continentur appellatione filiorum, neque ad maioratus admittuntur, nec videntur esse de genere instituentis.*

7 *Spurij non solùm nõ possunt in maioratu succedere, verùm neque in illis ab initio fundari potest, cùm sint omnis successionis incapaces.*

Authent. ex complexu, C. de incest. nupt. Authen. licèt, C. de natural. liber. & aliæ leges similes, expenduntur, & illustrantur, ibidem.

8 *Naturales filij, qui dicantur?*

9 *Filij naturales, non extantibus legitimis, institui possunt à parentibus, & in eorum personis maioratus fundari.*

10 *Filij naturales non dicuntur turpes per-*

sonæ,

sonæ, & quatenus gaudeant nobilitate parentum.
11 Naturales filij admittuntur ad successionem iuris patronatus, & ex testamento patris imperfecto.
12 Filij naturales regulariter non admittuntur ad successionem fideicommissi, vel maioratus, & quando secus? & numeris seqq.
13 Maioratus Hispaniæ sunt honorifici, & ad splendorem familiarum inducti.
14 Filij legitimi si vocentur in maioratus institutione, naturales non admittuntur, & idem si filij simpliciter vocentur.
15 Naturales filij non sunt propriè de familia, domo, vel agnatione parentum.
16 Successio maioratuum regulatur adinstar successionis ab intestato.
17 Illegitimi non debent cum legitimis comparari, neque ad eandem mensam sedere.
18 Lex si legitimaret omnes filios naturales, vel cum legitimis exæquaret, esset iniqua.
19 Luxuria nō solùm non debet habere plus, verùm nec tantum, quàm castitas.
20 Lex, quæ successionem in Commendis Indorum illegitimis denegavit, iustissima fuit.
21 Lex successionis Commendarum, matrimonijs, & legitimis liberis favere voluit.
22 Parentes retrahuntur à procreatione filiorum illegitimorum, dum vident eos legibus exosos, & successionis incapaces esse.
23 Filius illegitimus, ubi à Cōmenda, vel maioratu excluditur, eius quoque liberi exlusi manebunt, licèt ipsi legitimi sint.
24 Descendentes ubi generaliter vocantur ad capellaniam, anniversariū, vel quid simile, admitti solent nepotes legitimi ex filijs illegitimis, aut etiam spurijs, & quare?
25 Nepotes legitimi ex filijs illegitimis, vel spurijs, benè succedere possunt suis parentibus ex testamento, & ab intestato.
26 Nepotes legitimi ex filijs etiā spurijs, possunt ab avo hæredes institui.
27 Adoptivi, vel adrogati filij in Commendis Indorum non succedunt, ut neque in fideicōmissis, vel maioratibus.
L. fideicommissum 76. D. de condit. & demōstrat. & l. si ita, in fine, D. de legat. 2. expenduntur, & illustrantur.
28 Repræsentationis ius an locum habeat in adoptivis, vel adrogatis? remissivè.
29 Adoptivus nō est propriè filius, sed fictus, vel imaginarius.
30 Legum verba naturaliter, & in specifica forma accipienda sunt.
31 Adoptivi cur excludi soleant à Commendis fideicommissis, & maioratibus?
32 Adoptivi regulariter excluduntur à successione feudorum.
Cap. 1. §. adoptivus, si de feud. defunct. controvers. sit inter dom. & agnatum expenditur, & illustratur, ibidem.
33 Legitimati per rescriptum Principis, aut Curiæ oblationem non admittuntur ad successionem Commendarum, & quare?
34 Argumentum de adoptivis ad legitimatos validum est.
35 Aliud est esse tale, aliud haberi pro tali.
36 Antonij de Leon opinio, putantis legitimatos per Principem ad successionem Commēdarum admitti, reijcitur.
37 Legitimati per Principem, ut in Commendis succedere possint, necessarium est, quòd ultra legitimationem fiat de hoc peculiaris mentio.
38 Legitimati per rescriptum, aut Curiæ oblationem, in feudis nō succedunt, nisi de hoc expressè caveatur ex communi contra communem.
39 Legitimatus ad omnia officia, vel beneficia, succedit in feudis.
40 Proreges, & Gubernatores Indiarum non possunt filios illegitimos legitimare.
Legitimatio, vel facultas legitimandi, regulariter non extenditur ad feuda, ibidem.
41 Filij naturales per subsequens matrimonium legitimantur, & an in Cōmendis Indorum succedant? & num. 52.
Cap. tanta, qui filij sint legitimi, & iura similia expenduntur, & illustrantur, ibidem. & num. seqq.
42 Legitimati per subsequens matrimonium, an, & quando comprehendantur in legibus, vel statutis vocantibus filios legitimos? & num seqq.
43 Legitimatus per subsequens matrimonium potest ordinari, & eligi in Episcopum, & gaudet cæteris iuribus legitimorum.
44 Legitimatus per subsequens matrimonium succedit in nobilitate, & in Regno.
45 Legitimatus per subsequens matrimonium habet plenum ius agnationis.
L. 12. Tauri, quæ est l. 10. tit. 8. lib. 5. Recop. expenditur, ibidem.
46 Legitimati per subsequens matrimonium succedunt in feudis, etiā honorificis, ex magis communi, & recepta opinione.
47 Feudi investitura, etiam si vocet legitimè natos, vel procreatos, non excluduntur legitimati per subsequens matrimonium.
48 Argumentum de legitimè natis, ad legitimatos, validum est.
49 Legitimati per subsequens matrimonium, an, & quando admittantur in maioratibus, & alijs dispositionibus hominum, vocantibus legitimos, & ex legitimo matrimonio natos, & procreatos?

50 L. 1. tit. 18. p. 4. expenditur, & exornatur.

51 Verba, quæ vocant filios cõceptos, procreatos, vel natos ex legitimo matrimonio, solũ excludunt legitimos per rescriptum, non per subsequens matrimonium, & quare?

52 Successio Commendarum non excludit legitimatos per subsequens matrimoniũ, quãvis solùm vocet legitimos natos.

53 Legitimatos per subsequens matrimonium ad Commendarũ successionem admitti posse, nulla schedula Regia declaravit, & quid in hoc dubio senserit Peruanus Prorex Marchio Montisclarius?

54 Legitimatum per subsequens matrimonium natu maiorem, legitimo secũdogenito in successione Commendæ paternæ prætulit Indiarum Senatus.

55 Sententiæ Senatus Supremi magni faciendæ sunt.

56 Res iudicata in Senatu super stylo, vel intelligentia alicuius legis dubiæ in alijs quoque litibus similibus potest allegari.

57 Filij nati ex matrimonio putatiuo in Cõmendis succedunt, & in feudis, & in maioratibus.

58 Matrimoniũ putatiuũ habet quoad multa eosdẽ effectus, ac verũ in successione filiorũ.

59 Matrimonio in putatiuo bona fides parentũ in dubio præsumitur, & sufficit unius ex coniugibus, ad legitimitatem filiorum.

60 Matrimonium putativum sufficit ad legitimandos filios etiam ante illud natos, & alia de eo remissivè.

61 Commendæ in successione an præferatur filius natus post illius acquisitionem ei, qui anteà natus fuit?

62 Primogenitus ex communi praxi præfertur in successione Regni, feudi, maioratus, & aliorum dignitatum, etiam si ante illarũ acquisitionem natus fuerit.

63 L. Senatoris filium 5. D. de Senator. & l. si Senator 11. C. de dignit. explicantur, & concordantur.

64 Monachi, & Moniales non admittuntur ad successionem Commendarum, & schedulæ de hoc agentes.

65 Monachi, & Moniales excludũtur à successione maioratus, cui annexa sit aliqua dignitas, vel iurisdictio.

66 Monachatus inducit privationem feudi, vel Commendæ, ergo multò magis impediet eiusdem acquisitionem, vel successionem.

67 Servitium feudi, ubi est personale, non admittitur monasterium, etiam si per substitutum servire velit.

L. 6. tit. 26. part. 4. vers. Esso mismo, expenditur, & illustratur.

68 Feudi ad successionem non admittitur, qui illi servire non potest per se, nec per substitutum, qualis est Religiosus.

69 Monasteriũ nõ admittitur ex persona Monachi, nec habetur loco filij, quando lex, vel testator vocat filios natos, vel procreatos ex legitimo matrimonio, ut in Commendis contingit.

70 Milites Ierosolymitanos, & aliorum Ordinum Militarium à feudorum successione excludit Menoch. qui reprobatur.

71 Monachus cui Cõmedæ successio defertur, si adhuc sit in novitiatu, quid faciendũ sit?

72 Hospitale an, & quando sit capax feudi, vel Commendæ Indorum?

73 Clerici excludũtur à successione Cõmedarũ, & frequenter à maioratibus, & semper à feudis ex pacto, & providẽtia, & quare?

74 Clerici ubi adest consuetudo, etiam in feudis rectis succedere possunt.

75 Feudum transitorium ad fœminas, solet transire ad Clericos, & Monachos, capaces bonorum in communi, sed in Commendis Indorum secus, & quare?

76 Feudorum materia non admittit argumẽta à paritate, vel maioritate rationis, sed eorum investituræ standum est.

77 Voluntas sufficit pro ratione in dispositionibus Principum iuris positivi.

78 Extensio non fit de uno casu ad alium in voluntarijs.

79 Lex successionis Commendarum, quæ admisit fœminas, & exclusit Clericos, & Monachos, qua ratione fundari potuerit?

80 Clerici, ut removeantur à successione Cõmẽdæ, debẽt esse Subdiaconi, & quid de tonsuratis beneficium habẽtibus, si illud dimittere velint?

81 Furiosi, mente capti, muti, cæci, & alij imperfecti, an, & quatenus excludantur à successione Commendarum?

82 Provisio an. 1552. declaratoria legis successionis Commendarum, expenditur.

83 Muti, surdi, cæci, & alij imperfecti æquiparantur Clericis, quoad successionem in usibus feudorum.

Cap. 1. an mutus, vel aliàs imperf. & alia iura similia feudorũ, explicantur, & illustrãtur, ibid.

84 Feudi beneficium ad eum non pertinet, qui non potest gerere officium.

85 Maioratus à successione quando, & qualiter arceantur furiosi, muti, & alij imperfecti? remissivè.

86 Cõmedæ Indorũ successio, vel possessio, rarò, vel nũquã aufertur propter furorẽ, vel aliã imperfectionẽ, & casus, qui de facto cõtigit.

87 Imperfectis ob furorẽ, vel aliã ægritudinẽ, si feudũ adimatur, alimẽta præstari debent.

Cap. 1. §. mutus feudum, Episcop. vel Abbatē explicatur, & exornatur.

88 Alimenta quatenus debeātur vassallo muto, aut aliàs impedito, vel imperfecto à domino feudi.

89 Feudum, vel feudi successio, ut ratione imperfectionis tollatur, qualis debeat esse imperfectio?

90 Feudatarius si excludatur à feudo, ob furorem, vel aliam imperfectionem, an ipsius quoque filij, aliàs habiles, exclusi maneant?

91 Vitium lineæ, vel naturale, quod operatur exclusionem patris, nocet eius filijs, secus, quod est personale, vel accidentale.

92 Exclusus semel, in perpetuũ cum ipsius linea manet exclusus.

93 Succedere volens in Commenda, debet esse præsens in Regno, tempore, quo successio defertur, & schedulæ de hoc agentes.

94 Lex quæ loquitur per gerundium, vel ablativum absolutum, inducit conditionem, & formam substantialem.

95 Præsentia succedere volentis in Commenda cur requiratur?

96 Successionis ius in suspenso esse non debet. L. final, D. comm. præd. & aliæ similes, expenduntur, & illustrantur, ibidem.

97 Casus litis duorum fratrum D. Ioannes Davalos & Ribera, & D. Ioseph à Ribera refertur.

98 Absens à Regno ex iusta Reipublicæ causa, non debet ob id excludi à successione Cōmendæ sibi delatæ.

L. absentia, D. de reg. iur. & aliæ similes illustrantur, ibidem.

99 Absens causa studiorum an excusetur à pœna legis, quæ successionem Commendarũ absentibus denegat?

100 Succedenti in Commenda, qui in provincijs Indiarum degit, quod tempus assignetur ad successionem petendam?

CAPVT XVII.

De illegitimis, Monachis, Clericis, absentibus, & alijs, qui in Commendis Indorum ex earum legibus succedere prohibentur, & varijs, atque utilibus quæstionibus huc spectantibus.

1 PRAEDICTIS autem Regijs provisionibus, quæ successionem in Commendis Indorum permiserunt, & schedulis posteà ad earũ declarationē promulgatis, aliquæ qualitates, seu conditiones requiruntur in filijs, vel filiabus ad eam vocatis, quas hoc capite ad notādas, & discutiendas suscipimus.

2 Et quidē prima est, & sæpèsæpius in eisdem schedulis repetita, † ut sint legitimi, & ex legitimo matrimonio nati, quibus verbis absque dubio excluduntur illegitimi, maximè si sunt spurij, incestuosi, vel adulterini, quos iure naturali odiosos esse, turpes censeri, ac propterea à feudis, & alijs dignitatibus regulariter excludi, latè probatum reliquimus suprà cap. 5. & multum in nostris terminis observat Anton. de Leon in tract. de confirmat. Regijs, 1. par. cap. 10. num. 26. & seqq. & post alios, quos refert Ioan. Gutier. lib. 4. pract. q. 73. Gigas in tract. de pension. q. 16. Camillus Bortellus de magistrat. edict. lib. 1. cap. 7. & lib. 2. cap. 2. n. 13. 14. & 47. & in tract. de præstant. Reg. Cathol. cap. 30. num. 30. Mastrillus de magistrat. lib. 2. cap. 12. num. 44. Marescot. lib. 2. var. resolut. cap. 30. pag. 58. Hieronymus Campanilus in divers. iur. Canon. rub. 11. cap. 13. per totum, Flores de Mena in pract. quæst. q. 16. fol. 22. Rebellus de oblig. iust. 2. part. lib. 13. c. 14. pag. 753. Vbi quòd hac de causa † emphyteusis Ecclesiastica non admittit spurios, naturales, nec illegitimos, Ioan. Baptist. Lupus in tract. de illegit. commēt. 4. §. 1. & seqq. Camill. Gallin. de verb. signif. lib. 5. cap. 16. n. 189. D. Ioā. del Castillo lib. 2. quotid. c. 19. n. 50. & omnes Scribētes cōmuniter per tex. ibi in cap. 1. §. naturales, si de feud. defunct. fuer. cōtr. l. 68. tit. 18. p. 3. ubi Greg. Lop. & pleniùs cæteris Rosenth. in tract. de feud. c. 7. cōcl. 19. per tot. Hartman. Pistor. in quæst. feudal. q. 40 n. 1. & 2. & Valentin. Forsterus in tract. de succes. ab intest. lib. 6. c. 11. ubi hoc adeòverũ esse docēt, ut etiā † in feudis fœmineis, naturalibus, (legitimis nō existētibus) denegetur successio.

3 4 5 Et quòd † non valet lex, neq; statutũ, quòd spurius admittatur ad successionē, post Hostiēs. Bart. Deciũ, & Rochũ de Curte, docuit Caballin. milleloq. 767. & adversus contrariam opinionē Card. Palæoti in suo tract. & nothis, & spur. cap. 54. pluribus probat Vivius in comm. opin. §. statutũ, & cũ Roman. Boerio, Rebuff. Henr. Botæo, & multis alijs, Borrel. d. cap. 2. n. 38. & Petrus Petra in tract. de potest. Princip. cap. 24. num. 119. & 124.

6 Quapropter, † huiusmodi filios, appellatione filiorũ nō cōtineri, neq; ad maioratus admitti, neq; nomē, aut insignia familiæ portare, quia nō videntur esse de gente, sive genere instituentis, tradit Bald. per tex. ibi, in l. fin. C. de natur. lib. & in l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testam. & in l. cùm legitimæ, D. de statu homin. Alexand. in l. ex facto, §. si quis rogatus, D. ad Trebell. Greg. Lopez in l. 1. tit. 15. par. 4. verb. *Spurios*, Guiller. Bened. in

cap. Rainuntius, verb. *Rainuntius*, n. 31. Alciat. in tract. de sing. certam. cap. 29. & lib. 4. parerg. cap. 5. Ant. Quesada divers. quæst. iur. cap. 6. & Molina, omninò videndus, lib. 1. de primog. c. 4. n. 45. & lib. 2. c. 11. n. 26. & seqq. ubi probat, † quòd spurij, nō solùm nō possunt in maioratu succedere, verùm neq; in illorum personis ab initio fundari, quia omnis omninò succesionis, institutionis, vel substitutionis incapaces existunt, Auth. quibus mod. natur. effic. sui, §. fin. collat. 6. Auth. ex cōplexu, C. de incest. nuptijs, ibi: *Omnis paternæ succeßionis indigni*, Auth. licèt, C. de natural. lib. l. 13. tit. 13. p. 6. & l. 10. Tauri, cum alijs, quæ latè adducit Peregrin. de fideicomm. art. 11. n. 67. & de iure fisci lib. 3. tit. 18. de naturalibus, & spurijs, & D. Ioan. del Castillo lib. 5. controvers. cap. 67. fol. 88. & cap. 110. num. 26. & decisio Pedemontana 18. n. 18. quæ dicit in hoc neminem dissentire.

7

Et licèt hoc non ita fortiter in naturalibus procedat, qui † nati sunt ex concubina domi retenta, vel aliàs ex soluto, & soluta, & cū alijs qualitatibus, quæ referūtur in l. 11. Tauri, quæ est l. 9. & 8. lib. 5. Recop. quoniam † filijs legitimis non extantibus, possūnt licitè à parentibus hæredes institui, & in eorū personis maioratus fundari potest, vel ad eum in defectum legitimorum vocari, ut per eundem Molinam d. cap. 11. n. 25. alterū Molinā disp. 610. n. 3. Mieres 1. par. q. 2. Castillo d. cap. 67. num. 25. Atque ideò † etiam turpes personæ esse non dicuntur, quin potiùs ex Hispaniæ consuetudine nobilitate paternâ gaudent, saltè eo respectu, ut censeri possint *Hidalgos*, ut in l. 3. tit. 2. part. 2. ubi Greg. Lopez verbo *Noble*, l. 9. tit. 1. lib. 4. ordinamenti, ubi latè Didac. Perez Otalora de nobilit. 2. part. cap. 2. n. 2. Tiraq. eod. tract. cap. 18. ex num. 20. Turturetus de nobilitate gentilitia, lib. 1. cap. 6. Gutierr. lib. 3. pract. q. 71. num. 7. & lib. 4. cap. 2. 3. n. 4. & in §. sui, à num. 187. Nicol. Garcia de benef. 7. par. cap. 15. num. 49. & Castillo d. lib. 2. cap. 19. ex num. 51. Et † ad succesionē iuris patronatus admitti solent, ut per Roch. de Curte in tract. de iure patr. verbo *Competent*, à n. 4. Lambert. eod. tract. lib. 1. art. 26. q. 2. in princip. par. 2. n. 11. Didacus Perez in l. 1. tit. 6. lib. 3. ordinam. quos refert, & sequitur Gutierr. cons. 3. n. 12. Et ad succedendum ex testamento patris imperfecto, ex communi, de qua per Covarr. in 4. 2. par. cap. 8. §. 4. num. 13. Anton. Thesauro, qui plures refert decis. 34. Parlador. lib. 1. quotid. cap. 16. & novissimè, omninò videndus, D. Ioā. Bapt. de Larrea, qui eos etiam maioratus capaces facit, in defectū legitimorum, in discept. Granat. c. 32. per tot.

8 9 10 11

Adhuc tamen certū † est, hos quoque filios, nisi aliud constet de voluntate testantis, non admitti ad fideicōmissum relictum filijs, etiā in defectum legitimorum, & multò minus ad maioratus Hispaniæ, † qui cùm nomen honoris contineant, & in id institui videātur, ut familiarum dignitas, & splendor conservetur, ut in l. 1. D. de ventre inspiciend. Molina lib. 1. cap. 11. num. 2. tales filios excludere vidētur, ut colligitur ex l. 2. tit. 15. part. 2. l. 40. Tauri, & ex alijs latè congestis ab eodem Molina lib. 3. cap. 3. ex num. 41. & lib. 1. cap. 4. n. 46. Palæoto d. tract. de noth. & spur. c. 29. Menoch. de præsumt. lib. 4. præs. 78. Fusar. de substit. q. 406. n. 2. Castillo d. lib. 5. cap. 82. n. 24. & 2. tom. cap. 30. n. 18. & tom. 5. cap. 106. Flores de Mena q. 16. ex num. 37. & in additionib. ad Gamam decis. 24. in princ. & novissimè Additionator Molinæ ad d. cap. 3. num. 41.

12 13

Vbi pluribus probat, † quòd si filij legitimi ad maioratum vocentur, nulla disceptatio est, quòd naturales nunquam admittātur, si verò de filijs simpliciter testator loquutus fuerit, adhuc idem probandum sit: cùm † naturales etiam non sint de familia, nec de domo, vel de agnatione parentum, ut per Fusar. q. 354. & alios plures, quos citat. Nec iuxta ius Civile & Regium nomen filiorum mereantur, l. filiū eum definimus, D. de his qui sunt sui, procem. tit. 7. p. 2. Raudens. de analog. cap. 30. n. 92.

14 15

Et præterea, quia cū naturales non succedāt parentibus ab intestato, † & succesio maioratuum reguletur adinstar succesionis ab intestato, ut per eundē Molin. lib. 3. c. 9. n. 11. nihil mirū, quòd filij naturales, sicut ab intestato, ita etiam à maioratus succesione censeantur exclusi, nisi, ut diximus, vel expressè vocētur, vel saltim ex coniecturis indubitatis admissi videri possint. Quod ultra suprà dictos agnoscunt, & in iudicando, & consulendo sequēdum docent Velazquez de Avend. in d. l. 40. Tauri, gloss. 11. n. 43. Azeved. in l. 11. tit. 6. lib. 5. Recop. n. 45. Albarad. de coniect. lib. 2. c. 3. n. 75. Mieres de maior. 2. p. q. 2. n. 1. Molin. Theol. disp. 174. ad fin. Nicol. Garc. de benef. par. 7. cap. 1. n. 50. Raudens. ubi sup. n. 90. & Fusar. q. 314. ex n. 1. Quibus addo Greg. Lop. plura contra naturales, & illegitimos congerentem, & † quòd non debeant pari passu cū legitimis iudicari, neq; ad eadē mensam sedere, in d. l. 2. tit. 15. p. 2. q. 8. & latissimè Cassanæ. in catal. glor. mund. p. 11. consid. 15. per tot. & Fortun. Garc. in tract. de ultimo fine, n. 89. & 98. ubi doctissimè probat, † quòd si lex legitimaret omnes filios naturales, vel cùm legitimis exæquaret, esset iniqua, & malorū morū † incētiva; cū nō debeat habere plus, imò nec tātū luxuria, quā castitas, ut probat tex. & ibi glos. verb. *Castitate*, & in Auth. de restit. & ea quæ parit

16 17 18 19

collat.4.& tetigi sup. lib.1.cap.ult. num.63. & seqq.

Quæ cùm ita se habeant, & tales filij illegitimi à feudis (ut vidimus) maioratibus, emphyteusi, pensionibus, & beneficijs excludantur, ut prædicti Auctores advertunt. Mirũ non est, † si lex nostra, quæ Cõmẽdarũ successionẽ induxit, eosdẽ ab eadẽ excluderet. Maximè cũ in hac lege, ut tetigimus in c. præced.n.15.& seqq. id potissimè curatũ fuerit, † ut homines in provincijs Indiarũ uxores ducerent, & ex illis plurimos legitimos liberos procrearent, ut sic, his veluti retinaculis, in eisdẽ provincijs permanerent, & eas civibus replerent, iuxta l.1.D.sol.matr.& l.cũ ratio, D.de bon. dam. cũ alijs, quæ ibidẽ adduximus. Necnõ etiã, † ut parentes se à vitijs, & illicitis concubitibus abstinerent, vidẽtes, quòd filijs, qui ex eis nascuntur, nullus honos à lege defertur; neque in Cõmẽdis, & servitijs eorũ succedunt, arg. tex. & eorũ, quæ notãt DD. in d.auth.ex cõplexu, & in l.quisquis, §.filijs, C.ad leg.Iul.Maiest. iunctis pluribus alijs, quæ in simili tradit Tiraq. in l.si unquam, verb. *Donatione largitus*, n.333. latè, & optimè Pet.Faber lib.3.semest.cap.8. & Ego de crim.parricid.lib.2.cap.10.in fine.

Et hæc ratio efficit, † ut etiã si ex eiusmodi filijs illegitimis, extent nepotes legitimi, hi quoq; excludendi sint, tãquã ex radice infecta, & exclusa procedentes, ut ad consultationem Peruani Proregis D. Marchionis de Mõtesclaros responsum fuisse, insinuat Ant. de Leon d.c.10.n.35. fol.59.& iuvatur ex his, quæ in simili tradit Bald.in l.1.D.de Senator.& in l. venia, n.5.C.de in ius vocando, Molin.de primog.lib.3.c.5.n.45.cum seqq.& cap.7.n.1.& magis in terminis Bened.Barz.in tract.de filijs non legit.nat.2.p.n.32.Curt.Iun.cons.145.n. 25. quos & alios refert Cæsar Barzius decis. Bonon.3.n.3.& seqq. & Fusarius de substit.q. 314.n.4.& 13.& q.407.n.78.

Licèt non ignorem, aliàs, † ubi descẽdẽtes, vel successores simpliciter ad emphyteusim, capellã, vel anniversariũ, aut quid simile, vocãtur, nepotes legitimos ex filijs naturalibus, quinimò & spurijs admitti solere, quoniam in eis incõtinẽtia avi puniri nõ debet, ut probatur ex traditis à Cephalo cons.188.n.18.vol. 3.Decio in cap.in præsentia, n.46.de probat. Navar.cons.4.de iur.patr.Greg.Lop.in l.69. tit.18.par.1.gloss.1.Iul.Clar. §.emphyteusis, q.30.& in terminis retractus plures apud Gutierr.lib.2.pract.q.155.& lib.5.q.81.

Quemadmodũ † suis quoq; parentibus, tam ex testamento, quã ab intestato succedere possunt, l.ult.C.de natur.lib. (quæ licèt loquatur in naturalibus, trahitur ex identitate rationis ad spurios) glos.ult.ibid.Bartol.& omnes in l. Gallus, §.quod si is, D.de lib.&posth.Corneus cons.25.lib.1.per tot.Ias.in l.hæreditas, C.de his quibus ut indig.Roder.Suar.in l.1.tit.6. lib.3.Fori, n.17.Cravet. cons.184.lib.1.Palæot.de nothis, & spur.cap.53. Pinel. in l.2. C.de bon.mater.n.22.Covar.in 4.2.p.cap.8. §.5.n.13.& 14.ubi loquitur in nepote Clerici, Mieres de maiorat.2.p.q.2.num.7.

Quinimò † & ab ipsis avis hæredes institui, maximè si id parentũ illegitimorũ, & succedere prohibitorũ contẽplatione non fiat. Et inter alios filios, vel descẽdẽtes ad maioratũ vocari, nõ obstãte l.27.Taur. quæ locũ nõ habet eo in casu, quo avus disponit, ut optimè considerat, & resolvit Eman.Costa in cap.si pater, verbo *Bona omnia* 11.& 12.de testam. in 6. Pinel. ubi sup.n.20.& 21.Gutierr. cons.3.n.14. ubi alios huius opinionis Auctores adducit, Guillen.de Cervantes in l.9.Tauri, n.97.& seqq. & Andreas Gail.omninò videndus, lib.2.obs. pract.obser.115.ubi latè Grœvæus in notis.

Adoptivi † quoq; vel adrogati filij in nostris Cõmendis succedere non possunt, cùm earũ leges adeò enixè legitimos vocent, ut adoptionis cõmentũ excludant, ut in simili dicitur in l.fideicomm.76.D.de cond.& demõstr.ibi: *Fideicommissum à filijs relictũ, si quis ex his sine liberis diem suum obierit, adoptionis commento non excluditur*, l.si ita 51.in fine, D.de leg.2.ibi: *Is cui in tempus liberorum tertia pars relicta est, utique nõ poterit adoptando tertiam partem consequi*, iunctis alijs, quæ tradunt Cacheran.Menoch.Mantic.Hottoman. & alij, quos refert Blasius Robles de Salcedo in tract.de repræsent. lib.2. c.8. n.7. dũ illũ articulũ erudità tractat, † an in adoptivis, vel adrogatis repræsentationi sit locus?

Adoptivus † quippè nõ est proprius, sed fictus, & imaginarius filius, ut benè docet glos. in l.filio, quẽ pater, D.de liber.& posth.& latè Tiraq.de nobilit.c.15.Et † verba nostrarũ legũ, naturaliter, & in specifica forma accipiẽda sunt, l.qui hæred.44.l.Mævius 55.D.de cõd.& demonst.l.hæred.77.§.ult.D.ad Treb.l.servus decem.68.D.de solut.l.fin. C.de his, qui veniam ætatis, Ant.Thesaur.decis.65.n.2. Cardinalis Tusch.litt. V. concl.102. Fusarius de substitut.q.383.n.3.& q.386.n.39. Velascus in axiom.iur.litt.V.n.39. & seqq. & in nostris terminis Ant.Faber in iurisprud.Papin.1.par. tit.10.principio 4.illatione 11.pag.527.& in l.neque ei 17. D.de adopt. ubi rectissimè notat, † si hoc aliter intelligeremus, in manu, & potestate hæredis, aut Commendatarij futurũ fore, fideicommissi, aut legis võcationem eludere, extraneos in liberos adoptando.

Quod etiã in causa fuisse videtur, † ut regulariter ad successionẽ feudorũ non admittantur,

tur, ut docet tex. in cap. 1. §. si quis per triginta, vers. *Adoptivus*, si de feud. defunct. contr. sit inter dom. & agnat. vassalli, ubi DD. cōmuniter, & plurimis alijs citatis, Vulteius de feud. lib. 1. c. 9. n. 90. Vvesemb. c. 6. fol. 95. Scheneiduinus p. 6. c. 3. à n. 19. & in cōment. ad lib. 3. Inst. tit. 1. Rub. de succes. filior. adop. n. 9. fol. 397. Vivius in syntagm. cōm. opin. tit. de succes. feud. fol. 602. n. 78. Rosenth. de feud. c. 7. concl. 30. à n. 33. Schrader. par. 7. cap. 5. n. 19. Valent. Forsterus de succes. ab intest. lib. 5. c. 5. & cap. 7. n. 12. Menoch. cons. 925. & 975. lib. 7. Decian. cons. 34. num. 16. vol. 1. Mantua tom. 2. de tacit. & ambig. convent. lib. 23. tit. 13. Vvurmserus exercit. 2. pag. 64. & seqq. & Robles de Salcedo ubi sup. n. 9.

33 IDEM etiā, ex eisdē rationibus, dicendū videtur, †in filijs per rescriptū Principis, vel Curiæ oblationē legitimatis, de quibus agūt tex. in l. qui in provincia 57. D. de ritu nupt. l. fin. §. 1. D. de natal. restituē. Novel. 89. quibus modis natural. effic. sui, cap. 2. & 9. & §. fin. Inst. de nuptijs. Cū † de adrogatis, vel adoptatis ad legitimatos valeat argum. l. 1. C. de adoption. l. 1. D. ad municipal. Gomet. l. 9. Tauri, num. 61. Surdus cons. 317. num. 33. Barbosa in l. quæ dotis, num. 164. D. solut. matrim. & per Camill. Gallin. de verb. sign. lib. 5. c. 16. num. 25. & 247. & hi quoque verè filij legitimi non sint, quales lex nostra requirit, licèt mediante Principis rescripto pro legitimis † habeātur, l. mercis appellatione, D. de verb. signif. iunctā gloss. ibid. quam multis ornat Cephalus cons. 451. n. 36. lib. 4. Rimin. Iun. cons. 222. n. 160. lib. 2. Nicol. Intrigiol. decis. 43. n. 73. lib. 1. & Velascus in axiom. iur. litt. T. num. 21.

34

35

36 Vndè † cavendū est ab Ant. de Leō d. c. 10. n. 27. & 28. fol. 57. cōtrariū ea de causa existimante, quòd Princeps, qui hanc legē Cōmēdarum successioni præscripsit, legitimationis quoq; privilegiū concessit. Quod mihi haud quaquā probatur, nisi † fortè in eodē rescripto, in quo legitimantur, simul declaretur, quòd fiāt capaces successionis Cōmendæ paternæ, vel ad hoc præcipuè (ut fieri solet) talē legitimationē impetraverint, quo casu duplex gratia, & dispēsatio Principis esse cēsebitur, ex cuius absoluta volūtate, cū hoc totū ius Cōmēdarū pendeat, ut sæpè retulimus, & probat D. Valenç. cōs. 83. n. 144. benè id facere poterit.

37

38 Quod aptè comprobatur † ex similitudine feudorū, in quibus magis cōmunis opinio est, legitimatos per Curiæ oblationē, vel etiā per specialē Principis rescriptū, quāvis filij legitimi nō extent, nequaquā succedere, nisi specialis cōsensus dñi interveniat, eos per expressā investituram admittentis, ut apertè docēt Afflict. & Isern. in cap. 1. §. naturales, si de feud. defunct. Vulteius de feud. c. 9. n. 93. & 94. Barcholten. p. 2. c. 7. n. 51. per cap. 1. de succes. fratrū, Curt. Iun. fol. 602. col. 1. Vivius d. tit. de succes. feud. n. 79. fol. 602. Roman. cons. 267. Alex. cons. 60. vol. 2. Bald. cons. 81. vol. 1. Forsterus de succes. lib. 6. c. 12. Vvesemb. de feud. cap. 6. n. 12. Hartman. Pistoris 2. p. quæst. feud. q. 40. Vvurmserus d. exercit. 2. q. 9. Alex. Trētacinq. lib. 1. var. resol. tit. de legitimat. resol. 4. Ludovic. à Sardis in tract. de natural. lib. §. de legitim. præscript. num. 18. in vol. 4. tract. DD. p. 2. pag. 42. Licèt nō deficiāt, qui cōtrariā sententiā veriorē existiment, & sic ex sola legitimatione Principis, feudalis successionis capaces redi, absq; aliqua alia peculiari declaratione, ut tenuit Curt. Iun. sibi cōtrarius, cōs. 157. n. 5. & 24. firmans hanc esse cōmunē opinionē, quā etiā sequitur, & receptiorem dicit Barthol. Socin. cons. 3. col. 3. vol. 3. Menoch. de succes. progressū, lib. 1. §. 2. n. 52. Covar. in epitome, lib. 4. p. 2. c. 8. § 8. n. 6. Camill. Gallin. de verb. signif. lib. 9. c. 17. n. 18. & 19. ubi quòd legitimatus est habilis ad feuda, emphyteusim, & similia, Io. Garc. de nobil. gloss. 21. n. 2. 4. & seqq. Ioan. Gutier. lib. 4. pract. q. 23. ubi quatenus, & in quibus legitimatus censeat ur legitimus, & an gaudeat patris nobilitate? Et ad utranq; partē disputant Fachin. lib. 4. controv. cap. 53. Alciat. resp. 171. n. 4. And. Gail. pract. obs. lib. 2. obs. 142. n. 13. Menoch. latissimè, omninò videndus, cons. 1098. vol. 11. & cons. 519. ex n. 28. & Rosenth. in luculēto suo tract. de feud. c. 7. concl. 19. n. 5. & seqq. & q. 42. n. 37. & c. 1. q. 1. glos. A. & q. 15. gloss. I. Quibus addo Deciū cons. 76. & Zasi. in tract. de feud. 1. p. pag. 5. & p. 8. pag. 120. Qui huic ultimæ opinioni subscribūt, † si ad omnia officia, & beneficia legitimatus fuerit, & alia de legitimatione tradentē, & an valeat nō factā mētione legimorum, Vlric. Hunniū lib. 3. quæst. tract. 7. q. 12. pag. 734. D. Franc. Merlinū quæst. forens. cap. 1. per totū, Valasc. consult. 80. p. 1. Escobar de ratiocinijs, c. 24. n. 41. Marescot. lib. 1. var. resol. cap. 35. & lib. 2. cap. 87. & 88. Morquech. de divis. bonor. lib. 4. cap. 6. ex n. 31. & Petra de potest. Princip. cap. 32. num. 36. ubi tractat, an, & quando legitimatus primogenitus, excludat secundogenitum legitimum.

39

40 Et † has quidem legitimationes in his partibus Indiarum Proreges, & Gubernatores de potestate ordinaria facere, aut concedere nequeunt, quia sunt Regi reservatæ, licèt aliquando eis id specialiter committatur, ad effectum, ut aliquas pecunias ad ipsius Regis subventionem faciliùs corrogare possint, ut benè observat Leon d. cap. 10. num. 29. pag. 58. & latiùs dicemus, ubi de potest. Proregū tractaverimus. Ideo autē dixi specialē commis-

ſionẽ requiri. Quoniã aliàs facultas legitimãdi non extenditur ad feuda, niſi expreſsè dicatur. Imò neq; legitimatio facta ab ipſo Rege, vel Romano Pontifice, ut per Pereg. de fidei cõm. art. 6. n. 26. & 27. Mareſc. & alios ubi ſup.

41 NVNC autẽ videndũ eſt, † quid de filijs ſentire debeamus, qui per ſubſequẽs matrimoniũ legitimãtur, iuxta diſpoſitionẽ tex. in l. nuper, & l. cùm quis, C. de natural. lib. §. fin. Inſt. de nuptijs, cap. tanta, qui filij ſint legitimi, l. 1. tit. 13. p. 4. cũ ſimilibus, quæ copiosè, noviſsimè congerit eruditus iuvenis D. Didacus Fajardus in peculiari tract. de legitim. per ſubſeq. matrim. num. 3. 4. & ſeqq. & Roſenth. in tract. de feud. cap. 7. concluſ. 18. num. 5.

42 Et quãvis † ſint aliqui, qui adiectis illis verbit, *ex legitimo matrimonio natis*, excludi putant eos, qui poſteà per ſubſequẽs matrimoniũ legitimantur, maximè ſi adijciatur verbũ, *& procreatis*, ut conſtat ex relatis à Peregrin. in tract. de fideicomm. art. 42. n. 6. & alijs ſtatim referendis, & ex adductis à Fajardo ubi ſup. n. 166. Adhuc tamen ubi ſumus in diſpoſitione legis, qualis eſt hæc, de qua agimus, quæ vulgò lex ſucceſsionis vocatur, vel in alia qualibet ſtatutaria, licèt hæc aliàs ſtricti iuris eſſe ſoleat, ut in l. 1. §. hæc verba, D. quod quiſq; iuris, negari nõ poteſt, etiam adiectis illis verbis, legitimatos per ſubſequens matrimoniũ, ad omnia ea vocari, & admitti debere, ad quæ vocarentur, & admitterentur, ſi ex legitimo matrimonio editi fuiſſent, quæ ſentẽtia fuit originaliter gloſſ. in d. cap. tãta, verb. *Legitimi*, ubi docuit, filiũ, ita legitimatum, verè quoad omnia legitimũ eſſe, & ita ad ordines promoveri poſſe, & ad omnia, quæ requirunt, quòd quis ſit natus de legitimo matrimonio, quã ſequuntur ibidẽ DD. communiter. Et eſt ſimilis alia gloſſa in cap. innotuit, per tex. ibi, verb. *Coniugata*, de electione, dum docet,

43 † legitimatũ per ſubſequens matrioniũ poſſe eligi in Epiſcopũ, quãvis ad hoc aliàs requiratur, quòd de legitimo matrimonio natus ſit, ut in cap. cùm in cũctis, eod. tit. de elect. & ſequuntur, hæc, & varia alia exẽpla in iure retractus, emphyteuſis, patronatus, nobilitatis, revocationis donationisper ſupervenientiã liberorũ, teſtamẽti imperfecti, quod valet inter liberos, & alijs caſibus ſimilibus adducentes, Abb. & Ant. de Butrio n. 17. & 18. Imol. n. 13. in d. cap. innotuit, Alex. & eius Addition. conſ. 5. n. 7. & 8. vol. 7. & plures alij, quos refert, & ſequitur Covar. omninò vidẽdus, in epit. de ſponſal. 2. p. cap. 8. §. 2. n. 21. & 22. Riminal. Iunior conſ. 226. n. 4. cũ multis ſeqq. vol. 2. Bocerius de Regal. cap. 2. n. 29.

44 Vbi † ait, ſpurio patris nobilis, per ſubſequẽs matrimoniũ legitimato, inſignia, & arma patris competere, Beſſoldus de Regni ſucceſſ. lib. 1. d. theſ. 9. num. 8. ubi docet taliter legitimatũ in Regno ſuccedere, & Fajard. ubi ſup. ex num. 217. uſque ad 233.

45 Et pro his facit Novella 12. circa fin. † ubi ita legitimatus plenum ius agnationis habere dicitur, & de iure noſtri Regni celebris tex. in l. 2. Taur. quæ eſt l. 10. tit. 8. lib. 5. Recop. quæ cũ filios legitimatos per reſcriptũ à ſucceſsione parentũ removeat, ſi fortè poſteà alij legitimi nati fuerint, idẽ eſſe ait, etſi non nati, ſed per ſubſequens matrimonium legitimati ſint, ibi: *Y deſpues tuvieren algun hijo, ò nieto deſcẽdiẽte legitimo, ò de legitimo matrimonio nacido, ò legitimado por ſubſiguiente matrimonio, &c.*

46 Quod idẽ in † feudis etiam honorificis admitti, & practicari videmus, ex uſu iam in foro ubiq; recepto, quicquid aliàs in theorica adverſetur, Roman conſ. 637. Vivius d. tit. de cõceſſ. feud. n. 79. ut omnes feudiſtæ cõcludunt in cap. 1. §. naturales, ſi de feud. fuer. controv. ubi Afflict. ſingulariter diſputat, & cõmunẽ dicit notab. 5. n. 6. & latiſsimè, & doctiſsimè proſequũtur Octavius Bamacarius in repet. ad eũdem tex. Curt. Iun. in tract. de feud. 3. p. q. 19. n. 41. Zaſi. 8. par. n. 81. Idem Curtius conſ. 13. cent. 5. obſerv. 42. Alex. Raudenſ. in tract. de analog. cap. 35. fol. 391. Tib. Decian. reſp. 5. lib. 1. Clarus, & eius additionat. Baiardus in §. feudum, q. 82. n. 1. Hartman. Piſtor. in miſcell. quæſt. 2. p. cap. 41. n. 1. Gallin. lib. 2. obſer. 141 n. 2. ubi Grœvæus n. 3. Michaël. Craſ. recep. ſent. §. ſucceſsio ab inteſtato, q. 19. n. 7. Villalob. comm. opin. verb. *Legitimatus*, n. 73. Ant. Gabriel. in cõmun. concluſ. tit. de legitim. concluſ. 1. n. 22. Vlric. Hunnius lib. 3. quæſt. tract. 7. q. 11. pag. 731. Roſenth. in tract. de feud. c. 7. concl. 11. & 18. n. 1. Schrad. eod. tract. p. 7. cap. 5. n. 21. Bocerius de ſucceſ. feud. cap. 3. q. 2. & de Regal. cap. 2. n. 35. Covar. d. cap. 8. §. 2. n. 27. Ioan. Bap. Lupus in tract. de illegit. & natural. cõment. 4. §. 3. n. 9. & 10. Menchaca quæſt. uſufrequen. lib. 3. cap. 42. n. 9. Vvurmſerus exercit. academ. 2. q. 9. pag. 64. & ſeqq. Cenedus collect. 68. n. 3. Baſil. Pontius de matr. lib. 11. cap. 11. n. 7. & plurimi alij, quos refert Borrell. in ſum. deciſ. to. 1. tit. 34. n. 352. & diligenter Fajard. d. tract. de legitimat. per ſubſequens num. 223. & 224. & Vlricus Hunnius lib. 3. quæſt. tract. 7. q. 11. pag. 731.

47 Et eſt adeò verum, † ut procedat, etiã ſi in inveſtitura vocati ſint legitimè nati, & ex corpore deſcẽdẽtes, & procreati, ut contra Laudẽſ. Cacheran. Vulteiũ, Intigriol. & alios, benè defendit Fachin. lib. 7. cõtr. c. 51. Piſtoris d. q. 41. n. 20. & Roſenth. d. cõcl. 18. n. 4. & eſt vidẽdus plenè loquẽs Menoch. lib. 4. præſ. 81. n. 9. & conſ. 16. num. 27. & conſ. 174. n. 13. & ple-

nius conf. 1098. & Camill. Gallin. lib. 9. de verb. signif. cap. 17. num. 18. & 19. & lib. 5. cap. 16. n. 257. ubi ex his concludit, † valere argumentum de legitimè natis ad legitimatos.

48

Quinimò, quod magis est, idē quoque probare, & admittere debemus † non solū in dispositione legis, vel statuti, sed etiā in qualibet dispositione hominis, utpotè fideicommissis, & maioratibus, quidquid novissimè hoc in dubiū revocet Additionator Molinæ lib. 1. cap. 3. n. 41. eam rationem post alios prætexens, quòd mitiùs agitur cum lege, quàm cum homine, & huius verba naturaliter, illius civiliter intelligenda sint. Nam licèt in hanc sententiam propendeant Peregrin. de fideicōm. art. 24. n. 6. Castillo lib. 6. controv. cap. 11. n. 42. Thesaur. decis. 196. Petr. Surd. decis. 319. & latè rem disputent Andr. Fachin. lib. 4. cōtrov. cap. 54. ex n. 1. idem cons. 2. lib. 2. Gutierr. de matrim. cap. 74. n. 14. Anton. Merenda lib. 4. controv. cap. 17. Paschal. de patr. potest. 2. p. cap. 4. n. 62. Farin. 1. p. noviss. decis. 41. Teutlerus lib. 1. disput. 2. q. 26. Gratian. discept. forens. cap. 653. n. 25. Pacianus cons. 9. n. 43. & Iacob. Gallus cons. 30. num. 62. & plurimi alij, quos refert, & sequi videtur Fajardus ubi sup. n. 266. & seqq. Certiùs tamen, & receptiùs est, testatores, qui illa verba adijciunt, *ex legitimo matrimonio natis*, & etiam si addant, *& procreatis*, se conformare velle cum dispositione iuris, quæ tales legitimatos per subsequēs matrimonium, quoad omnia, verè legitimos reputat, ut supra retulimus, † & ostendit l. 1. tit. 18. par. 4. ibi: *Otrosi son legitimos*, quæ verba veritatem, & non fictionē præseferunt, ut ibidem Greg. Lop. ostendit, & probat tex. in l. si maritus, §. lege Iuliâ, D. ad leg. Iul. de adult. l. his verbis, in princip. D. de hæred. instit. Mieres de maiorat. 2. p. q. 1. num. 7. & Barbosa de diction. dict. 340. num. 1. & 4.

49

50

Et ita in specie vocationis feudalis, fideicōmissariæ, vel maioratus, expressè agnoscunt, & resolvunt Paul. Castrens. in l. si quis, n. 6. C. de his qui veniam ætat. & plures alij ex antiquioribus, quos refert, & sequitur Ias. cons. 168. n. 6. vol. 4. Decius cons. 145. n. 5. & 6. & cons. 624. n. 7. & in cap. cùm in cunctis, n. 11. & 12. de elect. Socin. Iun. cons. 39. n. 63. vol. 3. Riminal. cons. 226. n. 5. & 6. vol. 2. Covar. d. §. 2. n. 30. additio ad Alex. cōs. 5. vol. 7. latè & optimè Tiraq. de primog. q. 34. per tot. Molina de maiorat. lib. 3. c. 1. n. 41. & lib. 2. cap. 11. n. 23. Ioseph. de Rusticis in l. cū avus, lib. 2. cap. 16. n. 126. & 181. Lupus d. tract. de illegit. cōmēt. 4. §. 3. n. 10. Iacob. Cancer. lib. 2. var. cap. 11. de sponsal. n. 61. Castillo tom. 2. contr. c. 105. ex num. 35. Cevallos pract. comm. q. 606. per totam, Fachin. lib. 7. contr. cap. 51. Futar. de substitut. quæst. 409. num. 47. cum seqq.

Vbi idem dicendū putat, quamvis disponēs adijciat: *Sine liberis ex legitimo matrimonio natis, procreatis, vel cōceptis*: † quoniā semper hæc verba debent intelligi, ut operentur exclusionē legitimatorum per rescriptum, vel alijs modis, quàm per subsequēs matrimoniū, qui verè legitimi sunt, iuxta suprà relata. Et idem sentiunt Mieres, ubi sup. n. 5. Burgos de Paz cons. 6. n. 26. Marta de success. legal. 1. p. q. 18. art. 9. n. 4. Avend. in l. 4. Tauri gloss. 11. à n. 41. Cald. Pereira, Basil. Pont. Menchaca, Ferrer, Bapt. Lup. & innumeri alij, quos per integras paginas congerit Fajard. ubi suprà, num. 230. & 265. & ultra relatos ab eo Alex. Trentacinq. lib. 1. var. resol. tit. de legitimat. resol. 1. & Steph. Gratian. lib. 1. discept. forēs. cap. 138. ubi plura de huius legitimationis specialibus congerunt.

51

Et in ipsis terminis nostrarū Commendarū, eandem opinionem certam esse affirmat Ant. de Leon d. tract. de cōfirm. Regijs 1. par. c. 10. n. 26. subdens, se putare Regiam de hoc decisionem, seu declarationē extare, quam tamen ipse non vidit. Et † re verâ non extat. Nā licèt insignis ille, & valdè prudens Peruanus Prorex D. Marchio Montisclarius hanc quæstionem, seu dubitationem, cum prærogativa suffragij sui, in favorem legitimati, inter alias, Regio Indiarum Consilio proposuerit, & ad tollendas lites, quæ eius occasione quotidie suboriri poterant, declarari petierit, nullum tamen aliud responsum accepit, quàm ut leges servaret, servarique faceret.

52

53

Invenio tamen † per eundem Senatū post longam litem, & gravem disceptationem, maturo iudicio, in favorem legitimati decisum fuisse, in ardua illa causa D. Ioannis de Aliaga filij maioris naturalis legitimati, cum D. Hieronymo filij minoris ex legitimo matrimonio cōcepti, quamvis pro hoc pater, dum viveret, Regiā schedulā impetrasset, ut tetigi sup. cap. 16. n. 41. Quod exemplū † magni quidem faciendū est, tū ob auctoritatē rerū in supremo Senatu iudicatarum, de qua pluribus dixi sup. hoc lib. 2. c. 10. n. 77. & multa cōgerit D. Valēç. cons. 40. n. 55. & cons. 73. n. 53. & cons. 83. n. 115. cum seqq. ubi in terminis nostrarum Cōmendarum loquitur, & novissimè Alphons. Guzmanius in tract. de evict. q. 3. n. 48. & 49. Velasc. in axiomat. iur. litt. L. n. 127. & Fajardus ubi sup. n. 114. Tum maximè † quòd hoc certiùs est, ubi talis res iudicata emersit circa declarationē, & interpretationem verborū alicuius legis, quæ dubitandi, & litigandi causam præbuerant. Nam talis declaratio nō solùm in illa lite, verùm & in alijs, rem veluti iudicatam constituit; & saltem in vim styli, & in-

54

55

56

intelligentiæ talis legis allegari potest, l.si de interpretatione, l. nam Imperator 28. D. de legib.l.Labeo 21.D.de statu lib. l.1. C. de ædif.privat.cum traditis à Ioann.Gutier.lib.3. pract. quæst.17. num.71. Cevallos in præfat. ad pract.comm.num.72.& D.Valenç.d.consf. 83.num.120.Bernard. Grevæus in pract. Cameræ Imper.in procem.num.5.19 & 20. cum seqq.Menoch.de præsumt.lib.1.q.1. num.27. Borrellus in summ.decis.tit.13. de legibus,n. 15.& de decisionibus Rotæ agens,Mascardus de probat. conclus.484.

57 QVIBVS consequens est,† filios etiam natos ex matrimonio putativo,publicè, & bonâ fide à parentibus contracto, ad Commendam admitti, licèt illud postea, ex aliquo impedimento dirimente,ab initio nullum fuisse apparuerit.Nam † matrimonium putativum habet quoad multa effectus veri, & iusti matrimonij,& inter alia, quòd filij ex eo nati, legitimi sint,& parentibus succedant, & ad fideicommissa,feuda,& maioratus admittantur, quamtumvis in illis testator solùm veros & legitimos filios admitti voluerit, ut probat text. in cap.ex tenore,& cap.pervenit, qui filij sint legitimi,cap.debitum,de bigamis, ubi communiter Scribentes,l.3.vers.*Otrosi*,tit.3.part.4. l.1.tit.13.ead.part.cum multis alijs, quæ copiosè,ut solet,cōgerit Tiraquel.in l.si unquā, verb. *Donatione*, n.141.Dueñas reg.350.& post Covarr.utrumque Molinam, Thom.Sanchez,& plurimos alios,quos refert, Ioan.Gutierr.in tract.de matrim.cap.71.num.2. latissimè D.Ioann. del Castillo lib. 2. controvers. cap.11. n.5. & 6. Bammacarius in d.cap.naturales,q.9.num.66.cum seqq.Cevallos cōm. pract.q.697.in princip. Basil.Pontius de matrim.lib.11.cap.1.§.2.num.13. & 14. & cap. 8.per totum, & D. Michaël de Luna & Arellano in præclaro tractatu de iuris, & rationis imperio, lib.4.cap.5.num.83.Fajard.d.tract. de legit.per subsequens matrimo.num.167. & seqq. Vbi benè subiungit, † in dubio præsumi in parentibus bonam fidem, quæ in hoc casu requiritur, & sufficere, quòd vel in altero ex parentibus interveniat,ut filij ex eis procreati,sint quoad utrumque legitimi reputādi. De quibus ultra Thom.Sanch.& alios à prædictis Auctoribus allegatos, latè, & multū in nostris terminis agit Rosenthal. omninò videndus, in tract.de feud.cap.7.q.18.num.18.Menochius lib. 3. præsumt. 130. Fusarius de substitutionibus,q.409.num. 109.& 110.Vbi † quòd per tale matrimonium,etiam filij anteà nati,legitimantur, Additionator Molinæ lib. 2. cap. 5. num.25.& 26.Fachin.lib.3. controvers. cap. 26.& seqq.ubi plures quæstiones circa matrimonij putativi effectus adducit, & Nos infrà cap. 21. ubi de successione coniugum putativorum,& lucrorum inter eosdem communicatione,tractabimus.

58

59

60

SED an in huiusmodi successionibus, natus ante Cōmendam à patre acquisitam, à secundogenito præferatur,qui post illius acquisitionem conceptus,atque editus fuit,latè quidem hîc disputari posset, ex similibus cōtroversijs, quas in Regnorum,feudorum,maioratuum,& aliarum dignitatum successione DD. passim agitare solent. Sed cùm iam † apud omnes verius,& receptius existimetur,adhuc primogeniti causam in hoc quoque casu potiorem esse.Idem absque dubio in nostris Commendis admittere oportebit,prout & quotidie praxis admittit † ex doctrina I.C.in l.Senatoris filiū 5.D.de Senator. quam benè defendūt ab oppositione,seu antinomia, quam patitur ex l. si Senator 11.C.de dignitatibus,lib.12.& pluribus ornant, & prosequūtur,ultra Scribentes in eisdem iuribus, & antiquior alios, quos refert,Tiraquel.de primog. q. 31. per totam; Valent.Forster.lib.4.de success. ab intest.cap. 24.ex num.27.ad 40.Hottom. quæst.illust.q. 1.Petr.Greg.lib.7.de Rep.cap.9. per totum, Duaren. lib. 2. disput. cap. 29. Pazius centur.1.antinom. cap. 39. Vvurmserus exercit. academ.2 q.14.Vlric.Hunnius lib. 3. quæst. tract.7.q.25.pag.769.Nicolaus Genoa de cōciliat.leg.pag. 264.& seq.Iacob.Menoch.cōs. 677.num. 10.lib.7.& de præsumt. lib.4.præs. 92.n. 5. Ego pluribus ab hinc annis in meis antinomijs, quas Salmanticæ magno audientium plausu,& fructu relegi, cap. 14.

61

62

63

Et in feudis specialiter loquentes Georgius Obrechtus disput.feud. 10.num.88.cum seqq. Ioann.Schoner.disput. feudal. lib.1.disput.6. thesi.53.Iul.Clarus, §.feudum,q.80.n.3.Rosenth.de feud. cap.7.q.26.num.4. Zasius eod. tract.part.8.num.86.Vlricus Hunnius ubi suprà,Teutlerus part.1.disput.19.thesi final.lit. A.Bessol.de Regni success. lib.1. dissert.7. n. 1. & seqq. & in delibatis ad lib.1.Pandect. d. tit.deSenator.num.39.Heningius Arnisæus in relect.de Repub.lib.2.cap.2. sect.11. per tot. Anton. Colerus de iure Imperij German. sect.52. ubi exempla adducit, & Harpprechtus in tit.Inst.de hæred.quæ ab intest.n.150.& seqq.

Et in terminis nostrorum maioratuū Hispaniæ Greg.Lopez in l.2.gloss.10.in princip. tit.15.part.2.Anton.Gomez in l.40.Tauri,n. 67.Molina lib.3.de primog. cap. 1. n.3. Blasius Robles de Salcedo in erudito tract.de repræsent.lib.2.cap.15.num.26.& 27.& Molina Theologus disput. 624. n.2. qui benè observat,hoc iā apud omnes esse cōsuetudine receptum, tametsi quondam res fuerit contro-

versa,& latè,& elegáter Basil.Pontius variar. quæst. 1.part.cap.4.ex pag.189.ad 199.

SECVNDO verò limitatio successionis liberorum, in Commendis de quibus agimus, proponitur † in Monachis, & Monialibus, ut constat ex provisione dat. Matr.5. April. ann. 1552.quæ habetur in 2.tom.impress.pag.203. ibi: *O no pudiesse suceder por entrar en alguna Religion,&c.* Et in alia dat.Vlyssip.4.Iunij,ann.1582.ibi: *O no quisiesse suceder en ellos,ò por entrar en Religion,ò por otro impedimento, è incapacidad.* Cuius ratio petenda est ex his,quæ latè dixi suprà cap.5.ex n.14.& ex simili feudorum, quæ dicuntur ex pacto, & providentia,in quibus regulariter Monachi nõ succedunt, ut constat ex congestis à Rosenth. d.tract.de feud.cap.7.concl.30. Menoch.cõs. 519.num.8. & de arbitrarijs casu 231. Iulio Clar.§.feudum,q.48.& Carol.Tapia in auth. ingressi,verb.*Sua*,cap.14.per totũ, pag. 481. cum seqq. Quemadmodum † neque in maioratibus,quibus annexa est aliqua dignitas, aut iurisdictio,ut per Molinam lib.1.cap.13.num. 79.& seqq.& n.94. Fusar. de substitut. quæst. 311.num.49. & q.430.ex n.1. Cevall. pract. comm.q.193.Gama,& eius Additionat.decis. 6.num.2.Anguianus in tract. de legib. lib. 2. controvers.17.& latissimè Castillo lib. 3. cõtrovers.cap.12.& Additionat.Molinæ in locis suprà citatis.

64

65

66 Et † cùm per Religionis ingressum Cómẽdatarij Commendam amittant, ut constat ex schedulis citatis ab Anton.de Leon d.cap.10. fol.57.num.24.& dicemus infra,ubi de extinctione Commendarum agemus,mirum nõ est, quòd lex eisdem Monachis successionem deferre noluerit,argum.l.pater furioso,D.de his qui sunt sui. Nullâ in hoc consideratione habitâ, an monasterium in cõmuni sit capax bonorum,necne? licèt hæc aliàs in feudis, & maioratibus ordinarijs soleat considerari, ut per eundem Molinam ubi suprà,& Menochium d. cons.519.ubi tractat, an Religiosus admittatur ad feudum,domino non contradicente.Nã quando † servitium non est reale,sed personale,prout in nostris Commendis contingit, nũquam transit feudum in monasterium,etiam si per substitutum servire velit,ut per Salicet.& Ias.num.46.in d.auth.ingressi,Felin.in cap.in præsentia,num.46.Paris.num.195.de probat. Afflict.decis.265.num.37.gloss.in cap.scripsi nobis 27.quæst.2.& Franc.Curtius in tract.de feud.part.3.princip.mẽb.2.num.19.Capitius decis.10.num.10.Pro quibus facit l.6. tit.26. part.4.vers.*Esso mismo dezimos*.Et ibi Greg Molina d.cap. 13. num.84. & nobile dictum Menochij 519.per totum,ubi concludit, Religiosum non posse servire per substitutũ, † & in feudo non succedere,qui feudo domino servire non potest per se, nec per substitutum, qualis est Religiosus. Nec monasterium ex eius persona, † cùm hoc non admittatur,quãdo sunt vocati filij ex legitimo matrimonio nati,vel procreati; ut scripsit Præpos. in cap. 1.§.& quia, col.15. de his,qui feud. dar. poss. Capitius decis.31.num.5.& idem probat ipse Menoch.cons.54.num.24.lib.1.& cons.722. num.22. lib.8. ubi loquitur de Canonicis regularibus,& in tract.de arbitrar.lib.2.cas.231. num.3.Vbi numeris seqq. subiungit,hoc verũ esse, etiam in regulari promoto ad Episcopatum,vel Cardinalatum, quod latiùs etiã probat, & prosequitur Rosenth. in tract. de feud. cap.7.q.29.num.9.& 10.

67

68

69

70 Et quod magis † est num. 19.& seqq. affirmat, Equites Ierosolymitanos in feudis non succedere,& idem videtur concludere in Militibus D.Iacobi,Calatravæ, & Alcantaræ,eo fundamento, quòd hi Religiosi sint, ut pluribus adductis probat D. Ioseph. Pellicer in notis ad Gongor.fol.152.& Menoch.de arbit. cas.231.n.71.& disputat Carrasc.ad leg. Recop.cap.6.§.5.ex num.29. Quod tamen Ego reprobandum existimo,cùm horũ religio bellum non impediat,sed potiùs ad bella ordinetur,& ob id Ordines,vel Religiones Militares dicãtur, & ita benè possint per se in bello servire,& reliqua feudorum onera subire,& multò magis nostrarum Commendarum,in quibus nunquam de hoc dubitari vidi, nec audivi, & tetigi suprà cap.5.num.18.& optimè probat, & prosequitur Rosenthalius d.tract.de feudis, cap.7.q.30.num.16.cũ alijs, ubi eosdem Milites Ierosolymitanos vocat Melitenses, vel Iohanitas, & Carolus Tapia in auth. ingressi, verbo *Sua*,cap.14.num.19.& 42.

71 Sed † an Monachus, qui adhuc professionem non emisit, in feudo vacanti succedat, in quæstionem vocari solet,& in nostris Commendis propter casus frequentiam utile esse potest.Et Menoch.d.casu 231.n.16. illum nõ succedere rectè resolvit, sed successionẽ manere debere in suspenso,quia fieri potest,quòd emittat professionẽ, atque ita efficiatur omninò incapax,fieri etiam potest,quòd egrediatur religionem.Hoc ergo dubio pendente,hic interim admitti nõ debet. De quo articulo latiùs nobis agendum est infra cap. 27. & interim videndus est Greg.Lop. qui eandem Menochij sententiam tenet,l.6.tit.26.par.3.verbo *Religioso*, reiectâ contrariâ glossæ in cap. scripsit nobis 27.quæst.2.& Carol.Tapia dict. auth.ingressi,verb.*Sua*, c.14.n.28. vbi quòd Clerico in minoribus,cui delatũ est feudũ,itaendum est tempus ad deliberandum, an velit laicari, vel Clericus remanere.

Et

72 Et ex prædictis descendit, † Hospitale etiã esse incapax successionis feudi, & per consequens Commendæ, ex quo in bello per se domino inservire non potest, quod ubi feudũ est ex pacto, & providentia agnoscit Menoch. cõs. 10115. num. 74. & 35. licèt contrarium docere videatur Afflict. in cap. 1. §. qui Clericus, n. 9. si de feud. sit cõtrovers. inter dom. & agnat. vasall. quem secutus est Nardus Liparulus in addition. ad Isern. in eod. §. verbo *Hospitalarij*; qui tamen de feudis hæreditarijs intelligendi sunt, ut per Menoch. suprà num. 38. cùm hæc feuda hæreditaria etiam transeant ad monasterium, ut per Felin. in cap. in præsentia, n. 47. & Rosenthal. qui de his omnibus pleniùs cæteris agit, in tract. de feud. cap. 7. concl. 30. num. 22.

73 Tertiò, filius, qui ex lege successionis ad nostras Commendas vocatur, excludẽdus veniet, † si Clericus esse reperiatur, cùm Clericis novæ Commendæ dari non possint, ut dixi suprà d. cap. 5. ex num. 14. Et datæ adimi iubeantur in schedulis suprà relatis. Quod etiam censere possumus ad imitationem, & similitudinem maioratuum inductum, in quibus etiam Clerici frequenter excludi solent, ut per Molinam lib. 1. cap. 13. ex num. 96. ubi eius additio plures alios adducit.

Et multò magis ex recepta, & observata feudorum doctrina, quæ ubi sunt ex pacto, & providentia, prout Commẽdæ, de quibus agimus, æquâ lãce Clericos, ac Religiosos ab eorum successione repellunt, quia pariter per se militare, & servire non possunt. Vt probat tex. in cap. 1. de feud. fœmin. cap. 1. de mil. vassall. qui arma bell. depos. d. c. 1. §. qui Clericus, si de feud. fuer. contr. inter. dom. & agnat. vassall. & cap. 1. an mutus, vel aliàs imperfectus: ubi latissimè omnes feudistæ hunc articulum prosequuntur d. l. 6. tit. 26. part. 4. ubi Greg. Lopez verbo *Clerigo*, & plurimi alij, quos refert, & sequitur Rosenth. ubi suprà d. conclus. 30. ubi distinguit inter feuda ex providentia, & hæreditaria, Cotta in memorab. verbo *Clericus*, Craveta cons. 30. num. 3. Silvanus cõs. 3. num. 9. Bursatus cons. 63. num. 27. Roland. cõs. 23. num. 20. lib. 1. Iulius Clarus in §. feudũ, q. 48. Thomas Marinus in tract. de feud. tit. de feudo ex pact. & provid. antiq. num. 142. Olascus decis. 27. num. 4. qui testatur hanc esse receptissimam opinionem Menoch. d. cons. 10115. num. 34. & cons. 54. n. 19. & iterum cons. 181. num. 75. & seqq. ubi reddit rationem, quare Clericus feudi capax non sit, & latiùs, & elegantiùs in tract. de arbitrar. cas. 231. ex num. 1. ubi inquit, quòd Clericus, etiam per substitutum serviens in bello, efficitur irregularis, & idem pluribus alijs relatis sequitur Tapia in d. auth. ingressi, cap. 14. ex num. 24. pag. 489. & D. Valenç. cons. 23. num. 19. qui licèt num. 23. plures alios cõtrarium tenentes adducat, intelligendus est in feudis hæreditarijs, & in quibus servitium personale præstari potest per substitutum, quorum Clerici, & alij Ecclesiastici capaces esse solent, ex cõmuni, quã refert Iul. Clar. d. §. feudũ, q. 78. n. 4. Cravet. cõs. 303. n. 10. vers. *Secũdò respondeo*, Cephal. cõs. 151. n. 41. vol. 2. Bobadilla in Politic. lib. 2. c. 18. n. 156. & latissimè Menoch. dict. casu 231. num. 33. cum multis seqq. ubi num. 48. & seqq. resolvit, † Clericum quemlibet, etiam in feudo recto succedere posse, si ea est cõsuetudo, qualis extat in Italia, & Alemania, & hoc casu servire posse per substitutum. 74

75 Neque his adversatur, † quòd cùm ad nostrarum Commendarum successionem fœminæ admittantur, ut diximus suprà cap. præcedenti, num. 39. Videbantur quoque admittẽdi Clerici, & Religiosi, ex recepta Doctorũ sententia, quæ habet, quòd feudum, quod est trãsitorium ad fœminas, transit quoque ad Clericos, & Religiosos, ut per Alexand. cons. 10. lib. 5. Curtium in tract. de feud. 3. par. memb. 2. num. 26. Capicium decis. 31. & Menochium cons. 519. num. 1. & 13. Nam respondetur, † in his materijs feudalibus non valere argumentum ex paritate, imò nec à maioritate rationis, ut per Ioan. Franc. à Ponte, qui alios adducit, de potest. Proreg. tit. 8. cap. 6. n. 5. pag. 278. sed eorum investituræ, & legibus standũ esse, † in quibus sufficit pro ratione voluntas cõcedentis, iuxta text. & glossã, verbo *Ratus*, in l. 1. D. de postulantio, & plura alia, quæ de nostris Cõmendis agens tradit D. Valençuela cons. 83. num. 141. & seqq. ac propterea succensendum non esse nostris Regibus, cur Clericos, & Monachos excluserint, cùm fœminas admiserint. Cùm † in voluntarijs extensio nõ fit de uno casu ad alium, ut per Ioan. Gutier. lib. 3. pract. q. 67. num. 16. Præterquàm, quòd ratio † diversitatis ea esse potuit, quòd Commendis mediantibus, harum provinciarum cõservationi, populationi, & legitimorum liberorum procreationi consulebatur, ut dixi sup. cap. prox. ex num. 15. quæ ratio fœminarum admissionem, & Clericorum, ac Religiosorum exclusionem necessariò desideravit. Et ita in terminis tenet Matth. de Afflict. decis. 320. n. 7. dicens, quòd licèt fœminæ reperiantur habilitatæ ad feuda, non tamen ideò Clerici, vel Monachi habilitati cẽsentur, nec ad eos est facienda extensio, & sequitur Tapia ubi suprà, num. 37. 76 77 78 79

80 Clerici autem, qui excluduntur, † debent esse in sacris ordinibus constituti, aut saltem tõsurati, & habitum, & beneficium habentes, ut di-

dixi sup.cap.5.ex num.20. & in terminis feudorum latè docent,& probant Bald. & cæteri DD.in d.§.qui Clericus,Clarus d. § feudum, q.78.in fine,Craveta,Roland.Alciat.Cephal. Thom. Marinus Minad. & plures alij, quos refert,& sequitur Menoch.d. casu 231. n. 24. & d.cons.181.n.80. Greg.Lopez d. l.6.part. verbo *Clerigo*,ubi inquit, quòd saltem debet esse Subdiaconus Cæterùm Clericus secularis primæ tonsuræ, qui nullum obtinet beneficiū Ecclesiasticum, benè succedere poterit,iuxta sententiam eorundem Auctorum, & tradita à Bruno cons.16.num.6.& cons.38.n.1.Dueñas reg.103.limit.2.Menoch.suprà num.23. Et si beneficium habet,aut Ecclesiæ inservit,potest post mortem patris his renūtiare, si velit feudi successionem sibi delatam adipisci,dummodò id primo quoquo tēpore faciat, ita ut diutiùs feudi sive Commendæ successio in suspēso non sit,quia aliàs ad secundogenitum habilem transibit. Quod arbitrio iudicis æstimandum est,ut optime resolvit Matth.de Afflict.in cap. 1.num.70.de milite vasallo,qui arma bell.depost.& decis.320.num.7.post Iserniam,& Lucam de Pena, quos refert Brunus d. cons. 16. num.6.& plurimi alij,quos congerit Hartmanus Pistoris in quæst.feud. 3.part. q. 34. num. 18.& Menoch.omninò videndus, d. cas.231. num.28.& seqq.&Carol.Tapia d.auth.ingressi,verbo *Sua*,cap.14.pag.489.ubi inquit,huic tali Clerico,cui feudum delatum est, dari tēpus ad deliberandū, & benè resolvit num. 20. & 42. Milites Ierosolymitanos, & aliorū Ordinum Militarium ab hac successione non excludi, cùm neque ab accipiendo novo feudo excludantur,iuxta ea quæ latiùs dixi d. cap. 5. num.17.

81 QVARTÒ,† furiosi, mente capti,cæci,muti,& surdi,claudi, corpore vitiati,& alij morbo sontico laborantes, qui eos impediat ad præstanda servitia Cōmendis imposita, ab earum successione excludi videntur, sicuti & à nova receptione,ut tetigi suprà d.cap.5.num. 30. De quo,licèt nullam schedulam Regiam invenerim,quæ id expressè disponat, intelligi

82 potest satis cautum esse † in nobili illa provisione declaratoria legis successionis datā Matriti 5.Aprilis,ann.1552.quæ extat in 1.tom. pag.203.Nam postquàm expressit causas religionis,Clericatus, & incōpatibilitatis, quæ successionem impediunt,adiecit hæc verba: *O por otro algun impedimēto,ò incapacidad*,quæ omnium in dictis casibus verificari possunt.

83 Sicuti in simili contingit † in feudis,in cap. 1.§.qui Clericus,si de feud. fuer. contr. inter dom.& agn.vasl.& in cap.1.§.ex hoc,de feud. fœmin.& in cap.1.an mutus, vel aliàs imperfectus,ubi imperfecti nati,æquiparātur Clericis,Monachis,& fœminis succedere prohibitis,quo ad hoc,ut sint inhabiles ad feudi successionē,& ita in eis pro cōperto habent omnes Scribentes ibidem: eandem rationem, quam in illis reddentes,nimirùm † quòd feu-

84 di recti, & proprij natura est ea, ut vasallus personaliter serviat domino, non autem per substitutum.Et quòd ad eum nō pertinet beneficium,qui non potest gerere officium,ut in cap.1. de milite vasalli. qui arma belli depos. quod etiam probat l.6. tit. 26. par.4. ubi noster Gregor. Lopez, Bercachin. in repertor. verb.*Claudus*,Hartman.Pistor.in quæst.feud. 2.par.q.32. Valent.Forster.de success.lib.4. cap.32.Zasi.in tract.de feud.8.par. pag.117. & 179.Schrader.eod.tract.par.7.cap.5.n.32. Rosenth.cap.1.conclus.15. num.5. & cap.3. concl.8.num.1.cap.7.q.27.& seqq. & cap.8. quæst.8. num.10. in remiss. litt.K. & Molina lib.1.cap.13.& num.22. ubi tractat, † quali-

85 ter & quando propter hos defectus prædictæ personæ excludantur à successione maioratus.

Quod certè rarò practicatur,nisi id specialiter à fundatoribus cautum sit.Et idem † ex-

86 pertus sum in nostris Commendis. Nunquam enim vidi,alicui his de causis litem super successione, aut remotione Commendæ motam fuisse, excepto casu Francisci Velazquez de Talavera Peruani Commendatarij, qui cùm possideret in prima vita Commendam *de los Checras*,& defunctus esset,relicto filio D.Frācisco de Talavera, totaliter furioso, & D.Agnete de Sosa uxore Petri de Vega, dubitatū fuit,an hæc illi ratione furoris præferenda esset,& à Prorege Dom.D.Franc.à Toleto, & eius assessoribus, pro filia pronuntiatum fuit 8.Octob.ann. 1576. eo ei onere iniuncto, ut furiosum fratrem alere teneretur.

87 Ad quod fortè ducti fuerunt † auctoritate textus in cap.1.§.mutus feudum,Episcop.vel Abbat.ubi probatur,mutum, qui nihil omninò loquitur,feudum amittere,huic autē egenti alimenta deberi, de quo pluribus agit post Speculat.& Socin. Greg. Lopez d.l.6. verb. *En ninguna manera*, Schrader.d.tractat.de feud. par.6.num.67. Tiraq.de primog. c.23. & Molina d. cap.13. num. 44. & 46. & seqq. ubi etiam tradit,an, & quando mutus, & surdus furioso æquiparetur.Et quatenus † vasal-

88 lo muto, & aliàs imperfecto,à domino feudi alimenta debeantur? vide Petr.Surd.in tract. de aliment.tit.1. q.56. ex n.1.ad 10. Martin. Colerum in eodem tract.lib.1. cap. 13. num. 120.Daniel Moll. in semestribus lib.3. c.34. Pileum q.5.3.& Hieron.Scurff. cons.91.n.5. centur.1.

89 In quo tamen notandum est, † plures esse,

qui

qui opinentur, quòd, ut dementiæ, furoris, vel alterius imperfectionis vitium impediat, debet esse contractum à nativitate, vel ante delatam feudi successionem. Nam si quis sanus mente, vel corpore in feudo successerit, per supervenientem dementiam, vel defectum, illud non amittet, ut docet Bald. in d. cap. 1. an mutus, &c. num. 2. Zasi. d. 8. par. num. 67. Vvesemb. de feud. cap. 6. num. 20. Pistoris d. q. 32. num. 9. Paris. cons. 10. num. 14. vol. 1. Schrader. d. par. 7. in limit. regulæ, vers. *Sextò furiosus.*

90 Rursus & illud in quæstionem vocatur, † an furioso, vel imperfecto ob tale vitium excluso, secundogenitus admittatur, vel filius ipsius imperfecti, si eos habere contingerit. Et quãvis aliqui excluso patre, filios quoque eius exclusos manere affirment, ex d. cap. 1. §. mutus, ubi Isern. num. 8. & Lauden. num. 3. Curt. Iunior de feud. par. 5. conclus. 5. num. 12. & Scurff. d. cons. 91. num. 5. contraria tamẽ sententia verior, & receptior est, non solùm in feudis ex pacto, & providentia, sed & in hæreditarijs, ut constat ex latè adductis à Bald. cons. 389. lib. 2. Socin. cons. 47. num. 10. & 11. lib. 3. Tiraq. d. quæst. 23. num. 14. & quæst. 40. num. 126. Licerier. de primog. lib. 3. q. 5. nu. 1. & 20. Menoch. cons. 212. n. 18. vol. 3. Vulteio de feud. lib. 1. cap. 9. num. 63. in fine, Pistoris d. q. 32. num. 37. & Rosenth. d. cap. 7. conclus. 27. num. 19. & cap. 8. conclus. 9. Gregor. Lopez in l. 2. tit. 15. par. 2. verb. *Siendo hombre para ello*, & Molina d. cap. 13. num. 35.

Vbi num. seq. hoc rectisimè & doctisimè limitat, quando tempore delatæ successionis nepos ex filio primogenito furioso natus invenitur, secus autem si eo tempore natus non sit. Quamvis enim posteà nascatur, secũdogenitus, cui iam feudi, vel maioratus successio delata, atque acquisita erat, propter eius existentiam non excludetur. Quod satis confirmatur ex iuribus & Auctoribus ab eodem adductis. Vbi eius Additionator optimè distinguit † inter vitium, quod est in linea, & in eo quod est tantùm accidentale, vel personale, & ad idem in utroque membro probandum, adducit Menoch. de præsumt. lib. 5. præsumt. 46. num. 18. & cons. 413. lib. 5. Mieres 2. par. q. 3. num. 16. & quæst. 4. illat. 1. num. 13. & q. 6. ex num. 47. Mantica lib. 8. de coniect. ult. volũt. tit. 18. num. 54. D. Ioann. del Castillo lib. 3. controv. cap. 15. à num. 2. usque ad 27. Crass. in §. fideicommissus, q. 17. Petr. Surd. consil. 125. num. 14. vol. 1. Franch. decis. 16. à num. 5. D. Valençuela cons. 7. ex num. 23. & cons. 83. ubi de nostris Commendis agit num. 129. & seq. & Fusar. de substit. q. 313. ubi, quòd in feudis, fideicommissis, & alijs, † semel exclusus in perpetuum cũ omni ipsius linea manet exclusus, de quo infrà fortasse latiùs agemus.

91

92

Qvintò, in eadem lege successionis, & eius declaratorijs requiritur, † quòd filius, vel filia, qui, quævè ad Commendam vocatur, resideat in provincijs Indiarum, ubi Commẽda sita fuerit, eo tempore, quo sibi illius successio defertur, & aliàs ad sequentem in gradu pertranseat, ex d. provis. anni 1538. ibi: *Dexare en essa tierra hijo legitimo, &c.* & in d. provis. anni 1552. ibi: *Estando en la tierra al tiempo que fallecieren sus padres*, quæ eadẽ verba repetuntur in alia sched. data eod. ann. & ad Audientiam Mexicanam directa d. 2. to. pag. 202. & 203. Et † cùm per viã gerundij, vel ablativi absoluti loquantur, conditionem inducunt, & formam præcisam eidem successioni præscribunt, l. si tu ex parte, in fine, D. de acquir. hæred. ubi Aretin. Bart. Alex. Ias. & reliqui communiter Scribentes in Rubr. C. de edendo, l. à testatore, D. de cond. & demonstr. ubi Imol. num. 5. Bart. in l. 1. num. 34. & in l. quibus diebus, §. Termilius, D. de cond. & demonstr. ubi docet, hanc conditionem dici expressam, quem sequitur Decius cons. 63. num. 2. & cons. 581. num. 9. & plures alij, quos refert Galganet. in tract. de condit. 1. parte, cap. 89. num. 13. & 2. par. cap. 1. quæst. 9. num. 5. & 6.

93

94

Et hæc conditio † eâ ratione niti videtur, quòd intentum Commendarum (ut sæpè tetigimus, & statim c. 26. latiùs prosequemur) illud fuit, ut homines nobiles, & strenui ad residendum in his partibus allicerentur, unde noluit lex, absentes in remotis, ad earũ successionem vocare, neque eorum adventũ expectando, illam diutius suspendere, sed transitum facere in sequentem in gradu, † ad similitudinem aliarum successionum, quæ per legem, vel aliam legitimam testatorum dispositionem deferuntur, l. fin. D. comm. prædior. ibi: *Neque enim sicut viventium, ita & defunctorum actus suspendi receptum est*, l. 1. D. de bonor. poss. furios. ibi: *Nonne iustius, & utilius erit ad eundem modum proximo cuiq; bonorum possessionem dare, ne bona iaceant*, iunctâ l. 45. Tauri, l. 10. tit. 31. par. 3. & alijs, quæ ibidem tradit Greg. Lopez gloss. fin. & in l. 25. tit. 9. par. 6. gloss. 1. & in l. 10. tit. 26. par. 4. Molina lib. 3. cap. 10. per totum, D. Valenç. cõs. 83. num. 10. Decius in l. si pater, col. pen. ubi Barberan. num. 208. C. de inst. & subst. Mantua sing. 213. & Ant. Fabr. lib. 19. cõiect. cap. 16.

95

96

Et ita † in facti contingentia sæpè practicatum vidi, & audivi, & præcipuè in ardua illa causa inter nobiles fratres D. Ioannem de

97

Ava-

Avalos & Ribera, & D.Iosephum à Ribera, huius Limanæ urbis domiciliarios. Nam cùm Ioannes ætate maior in Regia Curia moraretur in petitione insignis Ordinis Calatravensis, quo meritò potitus fuit, & interim vacaret Commenda, quâ pater ipsorum potiebatur, Iosephus secundògenitus illam ad se pertinere contendit, & in contradictorio iudicio, tribus sententijs conformibus victor iusta.

Quod tamen Ego limitandum censerem, si 98 fortè † primo loco vocatus ex iusta aliqua, & maximè publica causa, puta legationis, aut simili ab his fortè Indiarum provincijs tempore vacationis abesset. Nam tunc talis absentia nociva esse non debuit, & adversus læsioné, eius occasione incursam, in integrú restituendus erit, l.1.cum alijs, D.ex quib.caus. maior, l.absentia, D.de reg.iur.l.cùm quidam 30. & l.Pantonius 85. D.de acquir.hæred. l.fin.C.de temp.in integr.rest. §.rursus, Inst.de action.l.28.tit.29.par.3.ubi latè DD.præcipuè Petr.Faber., & Revard.in d.l.absentia, Abb.in cap.fin.num.2.de ordin.cognit. Sforcia Oddus de restit. 1.par. q.5. art.7. & q.6. ab art.1.ad 12.Mauritius eod.tract.cap.333. Portoles in additionib.ad Molinum 1.par. §.1.per totum, & aliqua curiosa congerens Durantius Cassellius lib.1.var.pag.5.

99 Inter quas causas, an † absentia propter studia connumeretur? his diebus in dubium vocari vidi, & tangit gloss. fin. in d. §.rursus, ibi Ias.& alij, & text.& DD. in l. necnon 28. ex quibus causis maior. Mauritius supr. n. 2. Sforcia q.7.art.14.& Nos infrà cap.25.num. 106. & seqq. latiùs discutiemus, ubi de onere faciendi vicinitatem sermonem instituerimus.

100 Planè † ubi non extra Indiarum provincias, qui successurus erat, moram trahit, sed intra easdem, licèt absens à loco, ubi vacans Commenda sita est, triginta quinque dies illi conceduntur ad comparendum, & declarandum, an in ea succedere velit, necne, per quãdam schedulam, quæ vocatur del Escorial 17. Maij ann.1564. d.2.tom. pag.205. de cuius explicatione infrà etiam luculentiùs agemus cap.22.num.58.& seqq.

SVMMARIVM CAPITIS DECIMIOCTAVI.

1 SVccessione Commendæ excluditur, qui aliam quomodolibet habet, & schedulæ, quæ id disponunt.

2 Consilium D.Ioannis Baptistæ Valẽçuela refertur, quo probare intendit, exclusionem successionis Commendæ, ob alterius concursum ipso iure operari.

3 Habilitas sive capacitas alicuius, eo tempore consideranda est, quo successio defertur.

4 Inhabilis, qui reperitur tẽpore delatæ successionis, habetur pro mortuo.

5 Inhabilem quem esse ad succedendum, vel non esse in rerum natura, paria iudicãtur.

6 Commendæ ad successionem, qui primo vocatur, si aliam habeat, an eam relinquere possit, & secundam optare, vel ipso iure exclusus maneat? & num. seqq.

7 Incompatibilium uno admisso, alterius exclusio inducitur.

8 Renuntiatio tacita iuris futuri, idem operatur ac expressa, & quare?

9 Dom.D.Ioann.Baptist.Valenç. meritissimus Præses Granatensis, laudatur.

10 Commendas plures habere dici non potest, qui paratus est unam eligere, & retinere.

11 Beneficia plura incompatibilia habens, unũ, quod malit, eligere, & retinere potest.

12 Beneficij secundi assecutione, quando, & cur primum ipso iure vacare dicatur? Cap.cùm in cunctis, de elect. Clem.execrabilis, de præbend. & alia iura similia, explicantur, ibidem.

13 Incompatibilium duorum, qui unum optat, vel eligit, alteri renuntiare censetur.

14 Expectativam generalem habens ad beneficia vacantia, uno electo gratiam consumit, & variare non potest.

15 Beneficium unum qui possidet, non prohibetur aliud etiam incompatibile assequi, & primum relinquere.

16 Alternativè ubi aliquid alicui relinquitur, vel promittitur, eius est electio.

17 Electio si cui detur ducendi aliquã in uxorem, vel mille ei dandi, etiam si posteà copula sequatur, dando mille liberabitur.

18 Electione semel facta variatio non admittitur. L.apud Aufidium 30. D. de optione leg. & aliæ similes, expenduntur, & illustrantur, ibidem.

19 Eligi non potest, quod nondum delatum est.

20 Electio cadit inter plures, & ad minus duos desiderat.

21 Renuntiare quis non præsumitur iuri nõdum sibi competenti, nec de eo cogitasse. L. sub prætextu, l.2.C.de transact. l.fin.C.de furtis, & aliæ similes, expenduntur, & illustrantur, ibidem.

22 Argumentum de maioratibus ad Commẽdas Indorum regulariter sumi potest.

Ma-

23 Maioratum habenti, si alterius succeßio deferatur, qui cũ primo incompatibilis sit, illum, quem maluerit, eligere poterit.
L. 7. tit. 7. lib. 5. Recop. declaratur, & illustratur, ibidem, num. seqq. & num. 42.
24 Ratio eadem ubi militat, admitti quoque debet eadem dispositio.
25 Maioratuum cumulationem licèt lex prohibeat, non ideò tamen eligendi facultatem primo vocato denegat, etiam in præiudiciũ secundo vocati.
26 Maioratus incompatibilis cum altero, nõ defertur secũdo vocato, quousque primo vocatus, quem velit, declaret.
27 Maioratus, qui renuntiatur ob incompatibilitatem cum altero, acquiritur secundogenito.
28 Commenda, quæ renuntiatur ob incompatibilitatem cum altera, non acquiritur secundo vocato, sed revertitur ad Regiã Coronam, & in hoc differt à maioratu.
29 Præiudicialia, quæ alijs esse possunt, facilè nobis concedenda non sunt.
30 Iure suo utens, nemini facit iniuriam.
31 Vtilia qui, quæ sibi sunt, facit, sibi potiùs consulere velle censetur, quàm alij præiudicare.
32 Fraudare edictum velle non creditur, qui sibi prospexit.
33 Commendarum incompatibiliũ optio expreßè permittitur in provisione an. 1536. ubi iunguntur per matrimonium.
34 Optio, quæ exprimitur in cumulatione duarum Commendarum per matrimonium, pariter admitti debet, ubi deferuntur per succeßionem.
35 Casum unum, qui exprimit, alium omittere, vel excludere velle, quando verum sit?
36 Leges non possunt omnes casus comprehendere, & sic ex alijs ad alios ex paritate rationis extendi possunt, & solent.
Lex una aliam supplet, ibidem.
37 Principium Inst. de legit. patron. tutela, expenditur, & illustratur.
38 L. 1. tit. 38. par. 7. explicatur.
39 Ratio eadem ubi adest, eadem quoque lex, & dispositio adesse dicitur, non extensivè, sed intensivè, seu comprehensivè.
L. libertum 64. D. de ritu nup. l. statu liberi, §. Quintus Mucius, D. de statu liber. & aliæ similes expenduntur, ibidem.
40 Leges etiam pœnales extenduntur ex vi rationis, ad casus omninò similes expreßis.
41 Verba D. Valençuela contra ipsum expenduntur.
42 Maioratus lex, quæ iungi vetat per matrimonium, æquè procedet, si per succeßionem iungantur, ex Parlad. & alijs.
43 Ratio in lege, vel statuto expreßa, æquè ac ipsa lex inducit dispositionem ad omnes casus, quibus ratio ipsa arctari potest.
44 Verba dispositiva quamvis non decidant certum casum, sufficit quòd ratio dispositionis illum decidat.
Ratio legis quemadmodum eius restrictionem, ita & extensionem inducere potest, ibidem.
45 Optionis ratio eadem est in Cõmendis, quæ iunguntur per succeßionem, atque in illis, quæ per matrimonium.
46 Lex succeßionis post vocationem filiorum de uxoribus agit.
47 Eligendi facultas, quæ marito conceditur in Commendis, quæ iunguntur per matrimonium, debet intelligi repetita in succeßione filiorum.
48 Clausula in fine posita debet referri ad omnia præcedentia.
49 Exemplis rerum similiter iudicatarũ parum fidendum est, ob varias casuum circunstantias, quæ in illis interveniunt.
50 Optandi ius inter plures Commendas alicui competentes, nunquam Supremus Senatus Indiarum denegavit.
51 Lege quod non cavetur, in praxi non habetur.
52 Lex quod non dicit, nec nos dicere debemus.

CAPVT XIIX.

De eo, qui à succeßione Commendæ ob id quòd aliam habeat, excluditur. Et an ei facultas optandi, quam maluerit, concedatur? etiam in præiudicium alterius, qui aliàs in Commenda vacante successurus erat.

ILLE quoque † in lege succeßionis Commendarum, de qua sermonem habemus, excluditur, qui tempore, quo sibi succeßio defertur, alterius Commendæ beneficio donatus reperiatur, sive id proprijs meritis acquisierit, sive ex matris, avi materni, aut uxoris succeßione, & contemplatione. Quod apertis verbis disponitur in Regia illa provisione, cuius sæpè meminimus ann. 1552. tom. 2. pag. 203. ibi: *No quisiesse, ò no pudiesse succeder por entrar en alguna Religion, ò por tener otros Indios, ò por*

ò por ser casado con muger que los tenga, ò por otro algun impedimēto, ò incapacidad, &c. Et ad litterā inferitur in quodā capite epistolæ ad Aud etiā Mexicanā, ann. 1582. pag. 204. Trahitq; originem, & rationē, à prohibitione pluralitatis Commendarum in una persona, de qua agunt plures schedulæ, quas congessi sup. hoc lib. cap. 5. ex num. 80.

2 Et de † hac exclusione successionis ob prædictam causam, agit in specie Ant. de Leon d. tract. de confirm. Reg. 1. par. cap. 5. num. 31. & latissimè D. Valençuela Velazquez conf. 83. per totum. In quo, ut causæ propositæ deserviret, multis medijs, & rationibus probare intendit, hanc exclusionem ita efficacem esse, & ipso iure operari, ut simul atque primo vocatus cum hoc impedimento reperitur, tempore quo Commendæ successio defertur, statim ad sequentem in gradu ipsius ius, ministerio legis, irrevocabiliter transferatur, ex decisione legis 45. Tauri, quam in nostris quoque Commendis locum habere, fusè probatum reliqui suprà cap. 16. num. 51. & seqq.

3 Pro quo illud ponderat, † quòd habilitas alicuius consideratur tempore, quo defertur successio, l. 2. §. in filijs, D. Decurion. l. intercidit, D. de condit. & demonstrat. cum alijs adductis à Molina lib. 1. de maiorat. cap. 13. num. 35. & 37. & lib. 3. cap. 2. num. 16. & Ant. Thesaur. quæst. forens. q. 34. num. 23. par. 1. Inhabilitas † autem, eum, quoad successionem delatam, quasi mortuum reddit, & secūdo vocato sequenti in gradu, locum facit, iuxta tex. in l. 1. §. qui habebat, D. de bon. poss. contra tab. l. pater filium, ubi gloss. D. de inoffic. testam. l. 1. §. sciendum, D. de suis, & legit. hæred. Molina d. lib. 1. cap. 9. num. 29. & 30. & lib. 3. cap. 13. num. 15. ad finem, Thesaur. ubi suprà, Greg. Lopez per tex. ibi in l. 2. tit. 15. part. 2. gloss. 19. verbo *Siendo ome para ello*, 5 quia † paria iudicantur, nō esse aliquem in rerum natura, vel esse inhabilem, l. sed & si modica, §. si filius, D. de bon. libert. l. 1. §. si pater, D. de coniungend. cum emancip. §. prodesse, Inst. de success. libert. Bald. in Auth. novissima, q. 5. & seqq. C. de inoffic. testam. Peregrin. de fideicomm. art. 38. ex num. 1. ad 4. Guillerm. Benedict. in cap. Rainuntius, verb. *Testamento*, el 1. num. 156. de testam. Cald. Pereira de nomin. emphyt. q. 3. num. 60. Hieronym. Gab. consi. 15. num. 16. vol. 1. idem Valenç. n. 126. & seqq.

Et ex his infert in articulo secundo eiusdē 6 consilij, ex num. 32. hoc adeò verum esse, † ut primogenitus, sive primo vocatus, qui ita impeditus reperitur, non possit vacantem Commendam optare, & obtinere, etiam si paratus sit alteram, quam possidebat, relinquere, quia eo ipso, quòd primam admisit, sibi viam præclusit ad alteram consequendam: cùm † ad- 7 missio unius ex ijs, quæ inter se incompatibilitatem, aut contrarietatem continent, sit exclusio alterius, cap. qualis, dist. 25. cap. nonnè, de præsumt. l. hæc verba ille, D. de verb. signif. l. illud, D. de acq. hæred. cap. de multa, cum ibi notatis, de præb. Et † tacita renuntiatio iuris 8 futuri, quæ provenit ex acceptatione primæ Commendæ, idem operetur, ac si ei expressè renuntiasset, cùm hoc evenire posse prospicere debuisset, ut in iuribus, & Auctoribus ab eodē latè adductis, & expensis ex n. 41. cum multis seqq.

Sed his non obstantibus, Ego licèt † cum 9 doctissimo hoc viro iam ab ineunte ætate arctissimis amicitiæ, & studiorum vinculis coniunctus fuerim, & magni semper fecerim, & faciam eximiam eius virtutem, & eruditionem, quā solā ad sublimes honorum gradus, quibus hodie meritissimè potitur, ascendit. Contrariā opinionem veriorem esse existimo, nimirum ius optandi, & eligendi, nostris Indiarum legibus, & schedulis hoc in casu interdictum non esse. Nam quamvis Commendarum pluralitas prohibita sit, † non potest dici plures habere, 10 qui paratus est legi obedire, & unâ tantū contētus esse, quo facto, cessat omnis incōpatibilitas, & ratio in qua ea fundatur, ne scilicet unus multa præmia, & commoda cum aliorum dāno, & præiudicio possideat, ut dixi d. cap. 5. num. 82. Quemadmodum † in beneficijs e- 11 tiam contingit, in quibus habenti plura datur electio, quod ex eis retinere, & quod renūtiare maluerit, ut in cap. referente, & cap. præterea, de præbend. & cap. fin. in fine, de Cleric. nō resid. cum alijs latè traditis à Navarro conf. 25. de præbend. num. 2. Nicol. Garcia de benef. part. 11. cap. 5. num. 57. cum multis seqq.

Quibus non obstat tex. in cap. 1. de eo, qui mitt. in poss. lib. 6. cap. cùm ex cunctis, de elect. Clem. execrabilis, de præbend. Clem. gratiæ, de rescript. & Concil. Trid. sess. 7. cap. 4. 12 quibus decidi videtur, † per assecutionē unius beneficij incompatibilis, ipso iure primum vacare, absque ulla electionis concessione. Nam hoc intelligitur, ubi is qui beneficium habet, alterum incompatibile sciens impetrat, & acceptat, eo enim ipso primum velle dimittere censendus est; & hæc acceptatio, est quasi electio secundi, unde aliā electione opus non habet, ut eadem iura apertè demonstrant, & de iure nostro tex. in l. 3. tit. 16. par. 11. ubi Greg. verb. *Vaca el primero*, Rota Romana Sacri Palatij decis. 483. num. 3. & seq. par. 1. Guid. Papæ sing. 368. Æmil. Verallus decis. 293. per totam, part. 2. & plures alij, quos refert, & sequitur Ioan. Gutierr. conf. 10. num. 5.

& sequentibus, & Nicol. Garcia ubi suprà.

13 Nam, † qui vult unum de duobus incompatibilibus, censetur alteri renuntiare, ut suprà retulimus, & benè, post alios, probat idem D. Valençuela eod. cons. 83. num. 37. & 66. l. nihil interest, ubi gloss. D. de inoffic. testam. l. 4. ubi gloss. final. C. de pactis inter empt. l. non codicillum 14. ubi gloss. & additio ad marg. C. de testam.

14 Et idem contingit † in eo, qui habet litteras expectativas ad aliquod beneficium. Nam simul atque unum optaverit, vel assignaverit, variare non poterit, quia etiam si malè acceptet, consumit gratiam suam, vel si aliud adeptus fuerit, quod cum eo, quod expectabat, sit incompatibile. Qui sunt casus, quos expendit, & pro sua opinione idem Auctor adducit num. 63. & seqq. & num. 78. & 79. & num. 106. Cæterùm nullo iure probabitur, quòd is, † qui unum beneficium habet, nō possit aliud pinguius ambire, vel sibi quavis sorte oblatum, vel delatum, optare, & accipere, si primum dimittere paratus sit, & hic propriè est casus, in quo nostra disputatio versatur.

15

SECVNDÒ, pro eadem sententia, & adversus contrariam considero, certam, ac perpetuā iuris civilis regulam, quæ in nostro casu, & similibus, † ubi quis duo simul ex dispositione legis, vel hominis habere non potest, ei optionem, vel electionem permittit, ut in l. 1. & 2. & per totā, D. de optione, vel electione legata, §. optionis 22. Inst. de legatis, cap. in alternativis 70. de reg. iur. lib. 6. l. plerunque 10. alias 11. in fine, D. de iur. dot. l. non solùm 1. §. 1. D. de liberat. legata, d. cap. referente, & cap. præterea, de præbend. cū innumeris alijs, quæ tradit Pechius in d. cap. in alternativis, Bart. in l. Lucius 23. num. 2. D. de legat. 2. & in l. si duo 128. n. 1. D. de verb. oblig. Ias. in l. cùm proponas, num. 6. C. de transaction. & l. nō utique, per tex. ibi à n. 1. D. de eo, quod certo loco, Rebuff. in repet. cap. Pastoralis, vers. *Decimò nota*, de causa possess. & plures alij relati ab Everard. in loco à vi alternativæ, Tiraquel. de retract. lignag. §. 3. gloss. 3. num. 16. Vincent. Carrot. singul. 165. & singul. 92. Vbi notant, eum, † qui habet electionem ducendi aliquam in uxorem, vel dandi ei mille, posse, copulā adhuc sequutā, mille si velit, dare, nec matrimonij reverentiā impeditus, electione privabitur, & est videndus D. Martinus à Larreategui nūc Regiæ Pintianæ Cancellariæ Senator meritissimus in suis eruditis, & selectis iuris disputationibus lib. 5. cap. 4. & 5. & plures ampliationes, & limitationes ad hanc regulā adducens Alvarez de Velasco in axiomatibus iuris, litt. D. num. 20. & seqq.

16

17

Quibus non adversantur, quæ à prædicto D. Valençuela adducuntur num. 40. & seqq. quia procedunt, † ubi semel electio facta est, postquàm variatio nō admittitur, ut in l. apud Aufidium 20. de opt. leg. ibi: *Mutare voluntatem eum non posse, ut alia sumeret, quia omne ius legati prima testatione, qua sumere se dixit, cōsumsit*, l. cuius bonis, D. de curat. furiosi, l. sed & si 4. §. final. D. quod cum eo, cum alijs traditis à Tiraquel. de retract. lignag. ad finem, n. 38. & in l. boves, §. hoc sermone, limit. 23. D. de verb. signif. † Quod ad nostrum casum applicari non potest, cùm ante delatam secundæ Commendæ successionem, nulla electio facta fuerit, nec fieri potuerit, iuxta l. unum ex familia, l. cùm quidā, la 2. l. cùm pater 77. §. à filia, D. de legat. 2. & quæ ibi notantur, quidquid idē D. Valençuela prætexat num. 40. & seqq. Cùm electio † cadat inter plures, & ad minus duos desideret, §. datur, Inst. de assignat. libert. l. eū qui certarum, §. 1. D. de verbor. oblig. Bald. in l. 1. in fin. C. de furtis, Novarius in prax. elect. q. 45. num. 8. sect. 2. Riminald. cons. 67. num. 5. & Surdus cons. 458. num. 34. & cons. 529. n. 37. & in optimo casu D. Ioan. del Castillo lib. 2. controvers. cap. 13. num. 10.

18

19

20

Et ille, qui primam Commendam adeptus est, tempore assecutionis illius, de alia, quæ postmodùm sibi delata fuit, & quam fortè deferēdam nesciebat, nec sperabat, solicitus esse non debuerit, nec † ei renuntiare voluisse credendus sit, arg. tex. in l. sub prætextu 29. & l. si de certa 31. C. de transaction. l. iubemus, ubi DD. C. ad Velleianum, melior tex. in materia electionis loquens, & quod eligens unū ius sibi competens, circa aliud sibi non præiudicat, nec videtur renūtiare alteri actioni, quā sibi competere ignorabat, in l. mater 19. ubi glos. verbo *Competere*, D. de inoffic. testam. l. si quando 35. §. fin. C. eod. l. fin. C. de furtis, §. quæ, Inst. de obligat. quæ ex delicto, cum multis alijs, quæ in similibus quæstionibus tradunt Socinus reg. 419. Cepola cons. 57. Surdus decis. 185. Syntag. commun. opinion. lib. 2. tit. 4. num. 3. & 4. & 43. Vincent. de Franchis decis. 84. Craveta cons. 338. num. 8. & 9. Menoch. cons. 1. volum. 1. Seraphin. de privileg. iuram. privileg. 70. num. 18. Misynger. cent. 6. & observat. 66. Gail. lib. 2. observ. 154. & Pacianus cons. 35. num. 13. ex quibus corruūt, quæ idem Auctor congessit ex num. 32. ad 75.

21

TERTIÒ, facit, † quòd de maioratibus ad nostras Commēdas argumentum sumi potest, & debet, ubi evidens diversitatis ratio nō reperitur, ut per Matienz. in l. 5. tit. 7. gloss. 5. n. 9. lib. 5. Recopil. & dixi suprà hoc lib. cap. 2. num. 31. & cap. 16. num. 51. & seqq. Et quidē in † maioratibus hæc optio conceditur de iure nostro Regio, in l. 7. tit. 7. lib. 5. Recop.

22

23

quam-

quamvis eadem lex hanc cumulationem antecedenter prohibuerit, & unum alteri incompatibile effecerit, ut in nostris Commendis contingit. De cuius praxi ultra Matienz. & Azeved. ibidem videnda sunt, quæ latè, & optimè tradit Molina, & eius Additionator de primog. lib. 1. cap. 8. num. 34. Mieres, Parlad. D. Ioann. del Castillo, & alij, quos Ego adduco infrà num. 42. Ergo eadem electio in Cōmendis admitti debet, cùm nulla cōgrua ratio discriminis inter utrumque casum assignari possit, † atque adeò simus in reg. l. illud, D. ad leg. Aquil. l. à Titia, D. de verb. oblig. cap. inter cæteras, de rescript. cum mille alijs congestis à Velasco in axiom. iur. litt. R. num. 14.

24

Cuius argumenti vim non effugit dictus D. Valenç. num. 133. & seqq. dum inquit, illam legem loqui in cumulatione quantitatis annuorum redituum, de quibus meminit, quæ in nostro casu non militat. Nam nos hinc argumentum non sumimus, sed ex eo tantū, † quòd lex illa maioratuum incompatibilitatem ex hac, vel ex alijs causis induxit, & adhuc ubi defertur secundus maioratus ei, qui iam alterum possidebat, electionem, sive optionem, de qua agimus, concessit, non obstante, quòd ex ipsius maioratus fundatione alter in defectum primogeniti vocatus sit, & quòd ipso iure ex ministerio legis in eo, ut & in Commendis successio, & possessio trāsferatur. Nam hoc semper † intelligendum est, si primus repudiaverit, & voluntatem maioratum, vel Commendam sibi delatam relinquendi, manifestaverit, ut pluribus ostendit (rectè de hac incompatibilitate, & optione maioratuū agens) ultra suprà relatos Paz in tract. de tenuta, 1. par. cap. 57. num. 200. & seqq.

25

26

Magis quidem stringit, quod statim idem D. Valençuela num. 135. vers. *Ulteriùs respondetur*, & anteà num. 71. in fine, considerat, dicens, † in casu dictæ legis optionem potuisse permitti filio maiori, ad succedendum in maioratu, quem elegerit, ob id, quòd alter, quem relinquit, remanet pro successore sequenti, ut ostendunt illius verba, ibi: *El hijo, ò hija segundo succeda en el otro mayorazgo, &c.* Quod in † Commendis non ita procedit, cùm eorum successio non sit perpetua, & ita Commenda repudiata extinguatur, atque ad Regiam Coronam devolvatur, & ad eum nō trāseat, qui ad illam, quæ vacavit, secūdo loco vocatus reperitur, si primo vocato talē electionem non concesserimus, prout & non concedendam affirmat, tanquam † alteri ex hac ratione multum præiudicialem, argum. l. eleganter, §. si quis, in fine, D. de cōdict. indeb. l. apud Celsum, §. Labeo, D. de doli mali, & met. excep. l. si diversa, & l. ubi pactum, & utrobique DD. C. de transact. Guillel. Onciac. lib. 1. academ. quæst. q. 3. num. 3.

27

28

29

Cæterùm huic etiam considerationi facilè respondetur, quòd si concedimus primò vocatū hanc electionē iuxta iuris regulas in nostris Cōmēdis habere, attendendū non est, quòd alter ex ea lædi possit, † cùm is, qui iuri suo utitur, nemini fraudē, vel iniuriam facere videatur, l. 3. §. is tamen, de liber. hom. exhib. l. iniuriarum, §. 1. D. de iniurijs, l. qui iniuriarum, §. is qui, D. de iur. iurand. l. si in me, D. de aqua pluvia arcēd. l. filio pater, de legat. 1. ubi quòd iniuriam nemini facit, qui suæ consulit indemnitati, cap. cū Ecclesia 31. vers. *Quia*, de elect. cū multis alijs, quæ adducit Menoch. de præsumt. lib. 6. q. 29. Mascard. de probat. conclus. 1051. num. 31. Flamin. Paris. qui loquitur in casu, multum simili nostro, in tract. de resign. benef. lib. 13. q. 1. num. 164. Farin. q. 105. num. 139. & Alvarez Velascus ubi sup. litt. I. num. 162. Et qui † ea, quæ sibi utilia, & proficua sunt, facit, magis creditur sibi cōsulere voluisse, quàm alij iniuriam, vel præiudicium irrogare, l. fluminum, in fine, & l. Proculus, D. de dān. infect. l. si pupillus 42. D. de acq. hæred. ibi: *Neque † enim videtur voluisse fraudare edictum, qui sibi prospexit*, l. qui autem, §. sciendum, l. pupillus 24. D. quæ in fraud. cred. Bald. in l. final, num. 3. C. depositi, Alciatus responso 764. & alij, quos refert Covarr. in 4. Decretal. part. 2. cap. 8. §. 2. num. 10. Sanchez de matrim. lib. 3. disput. 18. num. 29. & novissimè Martin. Magerus in tract. de advocatia armata, cap. 9. n. 923. pag. 423. ubi quòd legis beneficio innitens, neque decipit, neque decipitur, neque pœnam meretur, & est extra malam fidem.

30

31

32

Quartò, & adhuc magis in nostris terminis facit, quòd in eisdem Commendis hanc optionem † permisit prima illa provisio anni 1536. quæ legem successionis induxit, loquens enim de uxore, quæ in mariti Commenda successit, & posteà alteri nubit, qui aliam Commendam habeat, huic inter utramque electionem his verbis concedit: *I si esta se casare, i su segundo marido tuviere otros Indios, darlebeis uno de los dichos repartimientos qual quisiere.* Quæ † sanè verba, licèt hūc casum cumulationis duarum Commendarum exprimant, quæ mediante matrimonio cōtingit, negari non potest, ad quemlibet alium esse referenda, in quo eadem cumulatio occasione dictæ successionis inveniretur. Nam quamvis aliàs verum esse soleat, † quòd qui aliquid in uno casu concedit, in altero id denegare videtur, & exceptionem firmare regulam in contrarium, & verba statutorum, aut contractum non extendi ad casus omissos, quæ

33

34

35

Brocardica pro sua opinione expendit, & latè diducit dictus Auctor, ex num. 80. & 98. & iterum num. 140. Hoc tamen in legibus non procedit, 36 † quæ cùm non possint omnes ubique casus, & articulos comprehendere, de similibus ad similia trahi possunt, & debent, quoties sententia eorum in aliquo casu manifesta est, & eadem ratio in eis invenitur, ut in d. l. illud, D. ad l. Aquil. cum similibus sup. num. 24. relatis, & l. neque leges, l. & ideò, & l. non possunt, D. de legibus, & hoc est, quod dicimus, quòd una lex aliam supplet, l. 1. & 2. & ibi gloss. C. de bon. quæ lib. l. non est novum, cū l. seq. D. de legib. Menoch. conf. 150. num. 44. Vincent. de Franchis decis. 435. num. 24. Mantica de tacit. & amb. convent. lib. 23. tit. 34. num. 18. & Intrigliol. decis. 15. num. 36. & 37.

37 Quibus † mirè convenit textus, in princip. Inst. de legit. patron. tut. ubi quamvis lex duodecim Tabularū nihil nominatim cavisset de legitima patronorum tutela, adhuc tamē, quia de tutela parentum disposuit, & illa ad huius similitudinem inducta fuit, legitimæ quoque nomen meruit, quia ut Iustin. inquit: *Perinde accepta est per interpretationem, atque si verbis legis introducta esset.* 38 Et idem † docet de iure nostro celebris text. in l. 1. tit. 38. partit. 7. & pluribus ornat Quintilian. omninò videndus, lib. 7. Inst. orator. Panormit. in cap. translato, num. 4. de constit. ab Exea in Rub. eiusd. tit. ex num. 41. Menoch. de arbitrar. casu 84. à princip. Mendoça de pactis, lib. 1. cap. 3. num. 33. Didac. Perez in addition. ad Segur. in l. unum ex familia, §. sed si fundum, num. 98. D. de leg. 2.

39 Ac propterea dicere solemus, † quòd ubi est eadem ratio, eadem quoque dispositio adest, non extensivè, sed comprehensivè, l. libertum 64. D. de ritu nupt. l. statu liberi 29. §. Quintus Mucius, D. de statu lib. ibi: *Lex enim 12. Tabul. emtiones verbo omnem alienationem complexa videtur*, l. illud, C. de Sacrosf. Eccles. l. his solis, vers. *Satis etiam cautè putamus*, C. de revoc. donat. l. item veniunt, §. ait Senatus, D. de petit. hæred. gloss. 1. in Clement. 1. de elect. & gloss. verbo *Italiæ*, & verbo *Clericum*, in cap. 1. de tempor. ordin. cum innumeris alijs, quæ congerit Tiraquel. in l. si unquam, verbo *Libertis*, num. 45. & 46. C. de revocand. donat. Ioann. Gutierr. 3. pract. quæst. 17. num. 84. cum seqq. Surd. decis. 276. num. 8. Giurba ad consuet. Messanens. cap. 6. gloss. 1. num. 13. & cap. 9. gloss. 8. num. 3. Stephanus Gratian. tom. 5. discept. forens. cap. 918. num. 66. & Martin. Magerus d. tract. de advocatia armata, cap. 16. num. 877. pag. 739. ubi, quòd ubi ratio similis, vel maior est, lex non extendi, sed declarari dicitur.

40 Quod adeò verum est, † ut etiam ad leges pœnales extendant, & amplient Villaguta, & alij, quos refert, & sequitur Perez de Lara in tract. de anniverf. & Capellan. lib. 1. cap. 5. num. 24. Cardosus in praxi iud. & advocat. verbo *Lex*, num. 24. & verbo *Pœna*, num. 25. Pat. Rebellus de obligat. iust. 1. parte, lib. 1. quæst. 6. sect. 4. num. 20. Mar. Antonin. lib. 3. variar. resolut. cap. 39. num. 1. Menoch. de præsumtionibus, lib. 5. præsumt. 33. num. 18. Martinus Magerus ubi supra num. 879. Idem 41 D. † Valençuela conf. 54. num. 38. ibi: *Et licèt videatur agere ista lex de decimis animalium, tamen cùm sit eadem ratio in collatione aliarum, idem ius esse debet*, & conf. 18. num. 84. ibi: *Sed sic est, quòd eadē est ratio in capella, quæ in Ecclesia, ergo idem dicendum est in uno, quòd in alio casu.*

Ex qua doctrina, licèt non ita exornata, adhuc magis in nostris terminis tenuit Parlador. lib. 3. quotid. quæst. 6. dict. legem 7. tit. 7. lib. 5. Recopil. cuius suprà meminimus, quæ prohibet, cumulationem plurium maioratuū, 42 licèt † loquatur specificè in eo casu, ubi iunguntur per viam matrimonij, adhuc tamen procedere, & idem disponere videri, ubi etiā ex postfacto iungūtur per viam, & titulum successionis, cùm ratio in ipsa lege expressa, non minus hunc casum, quàm illum comprehendat, cuius opinionem sequitur Perez de Lara d. tract. de anniverf. lib. 1. cap. 4. à num. 13. Robles de Salcedo in tract. de repræsentation. lib. 2. cap. 6. fol. 101. & D. Ioann. del Castillo lib. 3. controverf. cap. 28. à num. 29. & iterum novissimè tom. 6. cap. 177. ex num. 2. & Additionat. Molinæ lib. 1. cap. 8. num. 34. reiectâ contrariâ Mieres, qui ex transcursu, ut ipse inquit, aliud sensisse videtur in tractat. de maiorat. 1. parte, quæst. 13. num. 15. in fine.

43 Quorum argumento, ex similitudine, aut paritate rationis ducto, Ego illud † addo, quòd ratio in lege, vel statuto expressa, inducit dispositionem ad omnes casus, quibus aptari potest, æquè ac ipsius legis decisio, l. emtor, §. fin. D. de reivind. ubi notat Bart. & Alberic. & latè Molina lib. 1. cap. 5. num. 7. ubi inter alia refert Fortun. Garcia in l. Gallus, §. idem cre44 dendum, D. de lib. & posth. dicentem, † quòd quamvis verba dispositiva non decidant certū casum, si ratio dispositionis illum decidat, ille casus dicitur propriè esse in dispositione. Quia quemadmodum ratio generalis legis solet restringi ex eius mēte, ut per Surd. decis. 9. num. 13. Armendariz in procem. ad leg. Navarræ, num. 131. Ita ex vi, & paritate eiusdem rationis dispositio specialis ampliari potest, & ex lege dicitur, quod ex eius mente deducitur, ut

per

per Peregrin.de fideicomm. art.3. num. 108. & Mangil.de imputation.q.116.num.13.

Quæ omnia satis liquet,quantum quæstioni, de qua agimus, respondeant. Nam † si ratio prohibendi cumulationem, sive pluralitatem Commendarum,æquè procedit in his, quæ cumulantur per matrimonium, quàm per successionem, & in illis lex ad vitandam dictam pluralitatem optionem permisit, cur non in his permissa censeri debebit? Maximè si consideremus, † quòd in dicta provisione ann. 1536.quæ(ut diximus)legem successionis induxit, priùs actum fuerat de successione uxorum,& de casu,in quo vidua,quæ in Commenda prioris mariti succesit, alteri nubit, qui aliam Commendam habeat. Et declarat hunc eligere debere, quam retinere, vel omittere velit. Quæ facultas † debet intelligi repetita in omnibus casibus, & vocationibus antecedentibus, si fortè in illis eadem cumulatio cōtingeret, † ex vulgata reg.l.3.§.filius inter medias, D.de lib.& posth.l. doli clausula, D. de verb.oblig.l.1. C.de liber. præter. cap. inquisitionis,cap.secundò requiris, de appellat. cap.cùm dilectus,de donation.Romanus cons. 380.num.7. Riminal.Iunior in l.posthumum, num.263.C.de bon.poss.cōtra tab. Vivius decis.124.lib.1.&MichaëlCrassus recept.sent.§. testamentum,q.40.

45 46 47 48

Neque his obstant exempla aliquarum litium,in quibus D. Valençuela num. 115. dicit in favorem partis, quam defendit,pronuntiatum fuisse. Nam ut maximè ea vera esse cōcedamus,aliqua fortè causâ, vel circunstantiâ intervenit,quæ id ita pronūtiari suaserit,quod efficit, † ut de eiusmodi exemplaribus parum fidendum sit; quia vix est,ut aliæ causæ alijs in omnibus conveniant, & parificentur, ut rectè tradit Curtius, quem refert, & sequitur Thesaur.in præfat. ad decis. Pedemont. num. 33.Menoch. cons.59, num.11. & D. Carrasc. ad leg.Recop.cap.9. num. 253. fol. 139. ubi refert Dom.D.Ant.de Padilla, qui post varia munera,quę exercuit,fuit Præses Consilij Ordinum Militarium, & posteà Indiarum,dicere solitum: *Iamas vi pleito que tenga la cara como el otro.* Cæterùm ubi nuda quæstio optionis concedendæ, vel denegandæ in casu, de quo agimus,controvertitur, nunquam † eam denegari vidi, neque audivi, & ita pronuntiatum fuit in ipsa causa Adelantati, sive Præsidis Novæ-Galitiæ, quem ipse D. Valençuela dict.consilio adeò enixè defendit, non obstantibus eius considerationibus, & allegationibus, quæ contrariam praxim inducere nō debent, cùm nullam pro se hac in parte legē habeant,quæ dictam optionem, alioqui(ut vidimus)iure communi,&Regio in similibus causis permissam impediat.Vnde locum habet illud vulgatum, † Quod lege nō cavetur,in praxi non habetur, de quo per Bald. in cap. nihil, col.ult.in fine, de electione, Ias. in l. illam,n. 8.C.de collatio. Schrader.in tract. de feudis, part.10.sect.7.num.42.Pruxman.cons.20.n. 57.& Ludovicus Rodolphinus lib. 2. variar. quæst. q.42. num.39. Cui convenit † illud aliud vulgare axioma, quod habet, Id quod lex non dixit,nec nos dicere debere,de quo Velascus litt.L.num.51.

49 50 51 52

SVMMARIVM CAPITIS DECIMINONI.

1 *NEpos filij impediti an admittatur ad successionem Commendæ, excluso patruo.*
2 *Lex successionis Commendarum videtur patruum vocare, & non nepotem ex filio primogenito,& eius verba referuntur.*
3 *Vocationē specificam pro se habens,admitti,& præferri debet in fideicommissis, maioratibus,& Commendis?*
4 *Substitutio de te non loquitur, opponi potest ei, qui vocationem suam non ostendit.*
5 *Filius non potest melioris conditionis esse, quàm pater, à quo ius habet.*
6 *Vincens vincentem te, à fortiori vincet te.*
7 *Patre excluso filius quoque regulariter excludi videtur.*
8 *Medio deficiente, vel inhabili existente, impeditur finis,& qualitas extremorum.*
9 *Incapax, & eius filij in materia successionis habentur pro mortuis.*
10 *Filia, ubi excluditur à successione, filius quoque eius exclusus censetur.*
11 *Causatum non potest habere plus potentiæ, quàm causa.*
12 *Inhabilitas patris ob trāsgressionem præcepti, etiam eius filios inhabiles reddit,ex multorum opinione,qui referuntur.*
13 *Filius ubi excluditur ab aliquo maioratu ob incompatibilitatem alterius, eius quoque descendentes exclusi manent.*
L.7.tit.7.lib.5. Recop. explicatur, ibidem.
14 *Repræsentatio regulariter habet locum in Commendis Indorum.*
15 *Repræsentatio,attentis verbis legis successionis Commendarum, solùm videtur concedi nepoti, ubi pater, vivo avo, præmoritur.*
16 *Repræsentatio, inspecto iure communi,*

ex multorum opinione locum tantùm habet in persona filij præmortui.
17 Nepos vivente patre non intrat eius locum.
18 Repræsentationis ius secundùm aliquos est exorbitans, & non extendendum.
19 Mortis verbum in dubio intelligi debet de naturali, non de civili.
20 Repræsentatio non datur in linea exclusa & quare?
21 Incapax filius nullum ius potest in nepotē transferre.
22 Subrogationis per viam, ubi succeditur, debet fieri subrogatio cū omnibus suis qualitatibus.
23 Filius præferendus videtur nepoti in successione Commendæ, quia magis participat de meritis, ob quæ illa concessa fuit.
24 Prohibitum una via, per aliam quis consequi non debet.
25 Fraus legi fit, si id fiat, quod fieri noluit, fieri autem non vetuit.
26 Fraudibus, & malitijs semper obviam eūdum est.
27 Lucrum captans ex iactura aliena, non solùm de malitia, verùm & de dolo argui potest.
28 Patrui, & nepotis lis super Commendæ succesione refertur, & qualiter in Supremo Indiarum Senatu in favorem nepotis fuerit terminata.
29 Lex successionis Commendarum licèt nullam de nepotibus mentionem fecerit, hoc postea alijs schedulis suppletum fuit, quæ referuntur.
30 Leges priores ad posteriores trahi, hoc est per eas declarari, novum non est.
31 Schedula ann. 1582. Auditores Mexicanos notavit, quòd filij appellatione nepotes contineri dubitassent.
32 Filium ubi lex vocavit, & prætulit in successione Commendarum, nepotes etiam ex eo vocasse videtur.
33 Regula: Si vinico vincentē te, &c. qualiter limitatur.
34 Incapacitas patris qualis esse debeat, ut filium quoque, & eius descendentes excludat.
35 Incapacitas temporalis, vel accidentalis solùm restringitur ad eum, qui illam patitur.
36 Filius primogenitus, si ex delicto incapax successionis maioratus reddatur, habetur pro mortuo, & nepos ex eo succedet.
37 Incapacitas, vel exclusio alicuius à successione maioratus ob contraventionē præcepti, quando noceat descendentibus ab eo.
38 Repræsentationis præcipuus effectus est, ut nepos in avi successione eis omnibus præferatur, quibus pater ipsius, si viveret, præferendus esset.
39 Repræsentatio licèt cōmuniter practicari soleat in locum patris prædefuncti, idem tamē est eo vivo, si incapax, vel inhabilis successionis existat.
40 Incapace existente primo vocato, statim sequenti fit locus, ac si ille vocatus non fuisset.
41 Repræsentatio idē operatur in casum mortis civilis, ac naturalis.
42 Mortis appellatio quando solùm de naturali accipienda sit, & quando civilē quoque comprehendat, si ex utraque idem effectus resultet?
43 Mortis appellatio extenditur ad quamcunque inhabilitatem, seu incapacitatem, quæ pariter, ac mors, successionem impediat.
44 Paria sunt mortuum esse aliquem, & sic non extare, vel extare, & non posse succedere.
45 Commendæ licèt conferantur in remunerationem servitiorum, non ideò magis favendum est patruo, quàm nepoti.
46 Commendas plures non dicitur habere pater, ubi filius succedit in ea, quam ipse pater ob incompatibilitatem reliquit.
47 Filius non succedit in impedimento, vel incapacitate patris, quē repræsentat, & qualiter, & in quibus fiat repræsentatio?
48 Repræsentationis differentia, quæ sit in successione ascendentium, & transversaliū?
49 Repræsentatione patris incapacis per filiū facta, nepos ex propria persona admitti debet, exclusis patruis.
50 Filia exclusa ob pactum nuptiale à successioneCommendæ, non excluduntur nepotes, & quare?
51 Nepos an patruum excludat in Commenda avi? ubi ipse tanquam immediatus successor spem habet succedendi in Cōmenda pinguiori, quam eius pater posideat.
52 Primogenituræ ius etiam in spe, in persona filij causatum, & radicatum, eosdē effectus operari solet, atque actualis possessio.
53 Spes in multis casibus in cōsideratione habetur.
54 Spes succedendi in maioratu, quam habet primogenitus, est invariabilis, & considerabilis, etiam in vita possessoris.
55 Filius, qui ius primogenituræ etiam in spe consequutus est, ei facilè renuntiare non potest.
56 Nepos secundogenitus admittendus erit ad successionem avitæ Commendæ, etiam in ex-

exclusionem avi, ubi primogenitus ab ea removetur ob spem succedendi in alia paterna.

57 Exclusi portio semper debetur ei, qui illius loco includatur.

CAPVT XIX.

Vtrùm patre à successione Commendæ, ob id, quòd aliam habeat, excluso, filius eius, defuncti nepos, admitti debeat, vel illum patruus excludat?

FREQVENTER etiam dubitari solet, † utrū si filius primogenitus Commendam paternam, vel maternam sibi delatam acquirere nolit, vel non possit, ob id quòd aliam pinguiorem habeat, quæ eius exclusionem ob incompatibilitatem inducat, iuxta ea, quæ in capite præcedēti retulimus, huius filius, & sic nepos decessoris, ad eam admittendus sit, vel excludendus veniat à patruo suo, qui eandem successionē, tanquam secundogenitus defuncti ad se pertinere cōtendat, virtute dictæ legis successionis Cōmendarum ann. 1552. quæ disponit, quòd si primogenitus nolit, vel non possit ob dictā incompatibilitatem in Cōmenda vacante succedere, secūdogenitus admittatur, & sic deinceps, quousque de maribus ad fœminas transitus fiat?

2 Et quidem † pro patruo verba dictæ legis stare videntur, quæ eum hoc in casu expressè vocant, & admittunt, & de nepotibus nullam mentionem faciunt. Sic enim inquit: *Y porque podria acaecer, quando los tenedores de los dichos Indios encomendados fallecieſſen, quedaſſen del dos, ò tres hijos, ò hijas, ò mas, i el hijo mayor que huvieſſe de suceder en ellos, ò no pudieſſe suceder por entrar en alguna Religion, ò por tener otros Indios, ò por ser casado cō muger que los tenga, ò por otro algun impedimēto, ò incapacidad; i en tal caso se podria dudar si paſſaria la dicha sucesion de los dichos Indios al hijo segundo: i queriēdo quitar toda duda, i pleitos que sobre ello se podrian recrecer, visto, i platicado por los de nuestro Consejo de las Indias, fue acordado que debiamos mādar dar esta nuestra carta en la dicha razō, è Nos tuvimoslo por bien. Por la qual declaramos, i es nuestra merced, i voluntad, q̄ quando lo tal acaeciere en essa Nueva-España, que no suceda el hijo mayor en los Indios de su padre, por alguna de las causas susodichas, ò por otra alguna, que la tal sucesion paſſe al hijo segundo, i no sucediendo el segūdo, paſſe al tercero; i ansi por consiguiente hasta acabar los hijos varones: i en defeto de no suceder en ellos, suceda la hija mayor, i no sucediendo ella, paſſe la sucesion à la segunda, por la manera que dicho es en los hijos varones, i por el consiguiente à la tercera, hasta acabar las hijas; i en defeto de hijos, ò hijas, vēga la succesiō à la muger, por la manera que està dicha, &c.*

3 Vnde patruus admittendus, & præferendus videtur, † cùm habeat pro se specificam vocationem, & toties repetitam, iuxta ea, quæ tradit Aim. Craveta cons. 161. num. 15. & 16. Socin. cons. 62. col. 3. lib. 3. Riminal. cōs. 171. num. 87. lib. 2. Roland. à Valle cons. 56. num. 4. vol. 3. latè Fusar. de substitut. q. 359. ex num. 1. & Castillo lib. 2. controvers. cap. 22. & lib. 5. cap. 166. ex num. 26. Et nepoti opponi potest, quòd de eo non loquitur substitutio, ut alias inquit Socinus Senior, dicens esse regulam, & theoricam generalem cons. 62. num. 4. vers. *Et in primis*, vol. 3. Socin. Iun. cons. 101. num. 3. vol. 1. & latissimè Pet. Surd. cons. 129. num. 15. & seqq. lib. 1. Iul. Clar. §. testamētum, q. 76. num. 3. Hondedeus cons. 51. ex num. 58. volum. 2. & D. Valençuela cons. 97. ex num. 216. part. 1. & iterum cons. 113. num. 119. volum. 2.

4 SECVNDÒ, eidem patruo favet, quòd cùm frater ipsius primogenitus, & primo loco vocatus ab ipso propter dictam incompatibilitatem, vel incapacitatem præcedatur, & excludatur, † longè magis excludendus videtur 5 eiusdem primogeniti filius, qui nullum ius habere potest, nisi quod in eum per patrem derivatur, ex vulgari † regula textus in l. de ac- 6 cessionibus, D. de divers. & temp. præscript. ibi: *Nam, qui me potior est, cùm ego te superaturus sim, multò magis adversus te obtinere debet*, l. 2. §. si sit agnatus 17. D. ad Tertyl. ibi: *Admittimus matrem, quoniam patrem agnatus exclusit*, iunctis alijs, quę copiosè congerit Everard. in locis legal. loco 6. Card. Tuschus pract. conclus. iur. litt. V. conclus. 208. Alvarez de Velasco in axiom. iur. ead. lit. n. 137.

7 Et † in nostris terminis exclusionis filij, propter exclusionem, & incapacitatem patris, Molina lib. 3. de primogen. cap. 5. ferè per totum, Mantica de coniectur. ultim. volunt. lib. 10. tit. 7. num. 6. Alexand. Raudens. de success. Regni Portug. resp. 2. num. 117. Nam † medio 8 deficiente, vel inhabili existente, deficit effectus, & finis, ut notant Ioan. de Imola in l. qui habebat, in princip. D. de vulgar. & impeditur qualitas extremorum, l. qui sella, §. fin. & l. tria prædia, D. de servit. rust. ubi Bald. idem Bald. in l. si avia, C. de iure delib. Bart. in

l. non solùm, in princip. D. de novi oper. nunciat. & in l. si priùs, §. fin. D. de aqua pluvia, & innumeri relati per Tiraquel. de primogen. q. 12. num. 12. & 16. Fusarium in tract. de substitut. 2. par. q. 404. Menoch. cons. 172. & 976. Marta de success. legali, 1. par. q. 7. art. 2. per totum, & rursus art. 5. Peregrin. de fideicommiss. art. 26. n. 3. Ant. Faber de error. pragm. decad. 28. errore 9. & 10. Valent. Forster. de success. lib. 7. cap. 16. axiom. 4. & cap. 17. axiomat. 1. per tot. Marescot. lib. 2. var. cap. 49. & plures referens, & communem resolvens Franc. Vivius lib. 7. comm. verb. *Statutum excludes*, Mich. Crassus recep. sent. §. fideicommissum, q. 5. num. 3. & eruditè Robles de Salcedo in tract. de repræsent. lib. 2. cap. 16. ex num. 41.

9 Quibus addo, † incapaces, & incapacis filios, in materia succesionis, haberi pro mortuis, sive exclusi sint à lege, sive ab homine, nec facere partem; perinde ac si non essent in rerum natura, l. 1. §. sed & si patruus, ibi: *Pro mortuo habetur*, D. de coniung. cum emancip. l. si necem, §. si deportatus, D. de bon. liber. d. l. 2. in fin. D. ad Tertyl. ubi dicitur: *Matre remota eos admitti, qui venirent, si mater non fuisset, ergo & agnati, cæterique succedent*, l. 1. §. qui habebat, D. de bon. poss. cōtra tab. per quē tex. dicit Bart. ibi, quòd filius incapax nō obstat sequētibus in gradu, ac si esset mortuus, l. 1. D. de Senator. per quam notabiliter inquit

10 Bald. ibidem, † quòd cùm filia Regis Francorū non succedat in Regno, ex rationabili Frācorū consuetudine, similiter non succedet Rex

11 Angliæ eius filius, quia † in causato nō potest esse plus virtutis, quàm procedat ab influenti potentia causæ, cum multis alijs, quæ copiosè adducit Molina lib. 1. cap. 9. n. 29. & 30. Albert. Brun. in tract. de statut. exclud. fœm. art. 13. q. 3. Anton. Quetta cōs. 40. n. 8. Lucarinus Academic. quæst. q. 12. obser. 1. n. 8. & latissimè D. Valencuela cons. 83. n. 7. 8. & 9.

12 Quod aliqui adeò verū esse putant, ut procedat, † etiā in inhabili ob transgresionē alicuius gravaminis, vel præcepti à testatore requisiti. Nam eo excluso, filius quoque non implentis manet exclusus, quamvis ex propria persona admitti prætendat, vt latè per Paris. cons. 19. à num. 83. & cons. 91. num. 67. vol. 2. Mandos. cons. 57. à num. 58. vol. 1. Socin. Iun. cons. 129. à num. 11. vol. 3. Cephalus cōs. 244. vol. 3. Rimin. Iun. cons. 3. num. 41. & 278. vol. 1. Simon de Prætis lib. 8. dubit. 2. solut. 4. num. 12. Rota Romana decis. 22. par. 3. lib. 3. novissim. Surd. decis. 41. ante n. 7. & Raudens. lib. 1. de analog. cap. 37. ex n. 120. ad 128. & multum in nostris terminis D. Ioann. del Castillo tom. 5. cōtrovers. 2. par. cap. 178. n. 2. Vbi † a-

13 gens de exclusione l. 7. tit. 7. lib. 5. Recop. ob incompatibilitatem duorum maioratuum, resolvit, filio ipso maiore excluso, & secūdo filio vocato, omnes ab eo descendentes in futurum exclusos censeri, & lineæ illius principium ita impeditum, quòd succedere non possint etiam ex propria persona, sed linea secundogeniti prælationem obtineat.

14 Tertiò, pro eodem patruo facit, † quòd licèt concedamus (prout cōcedere debemus) in succesione Commendarum repræsentationem admitti, atque adeò regulariter eius virtute nepotem ex filio primogenito patruū secundogenitum excludere, ut probatur, & deciditur in Regia provisione ann. 1580. & in epistol. ann. 1582. quæ habentur 2. tom. pag. 204. de quibus pluribus egi sup. cap. 16. num. 87. cū

15 seqq. In hoc † tamen casu, de quo agimus, non videtur, quòd nepos possit se hac repræsentatione iuvare, quoniam in eisdem schedulis dūtaxat conceditur, ubi nepos, patre in vita avi præmortuo, eius locum sibi dari, sive in eum subrogari prætendit, ut constat ex illis verbis: *Declaramos i mandamos, que en la sucesion de los dichos repartimientos de Indios, aunque el hijo mayor muera en vida del posseedor del tal repartimiento, si el tal hijo mayor dexare hijo, ò hija, nieto, ò nieta, ò descendiente legitimo, en quien concurran las demas calidades, que se requieren para suceder en los tales repartimientos, conforme à lo que por Nos està ordenado, estos tales descendientes del hijo mayor, por su orden se prefieran al hijo segundo del dicho posseedor que murio.*

16 Quod iuris quoque communis, & Regijs regulis conforme esse, † & illis attentis solùm in persona filij iam præmortui, nepotis repræsentationem locum habere, probare videtur text. in Auth. post fratres, l. 1. C. de suis, & legit. hæred. ubi Salicet. Novella 118. cap. 3. l. 3. tit. 13. part. 6. l. 2. tit. 15. part. 2. quæ loquitur in succesione Regni, l. 40. Tauri, quæ est l. 5. tit. 7. lib. 5. Recop. & loquuntur in nostris maioratibus Hispaniæ, cum multis alijs, quæ congerit Paul. Castrens. cons. 164. volum. 1. Bald. cons. 275. num. 5. vol. 2. Decius cons. 1. num. 8. ad med. Mantica de coniect. ultim. volunt. lib. 8. tit. 9. num. 1. Molina lib. 1. cap. 6. Caldas Pereira de nominat. emphyt. q. 17. num. 42. Petrus Surd. decis. 314. num. 3. & latè & doctè noster Blasius Robles de Salcedo in præclaro illo tract. de repræsent. lib. 1. c. 2.

17 n. 5. ubi inquiunt, † quòd nepos, vivēte patre, nō intrat in eius locū, & quòd repræsentare nihil aliud est circa succesiones, quàm ingredi in locum prædefuncti patris, in portionem illā, in quam, si pater superesset, erat successurus.

18 Vnde † non facilè debemus repræsentationem in causa mortis à lege concessam, ad

alios

alios extendere, maximè si eorum sententiã sequamur, qui eam ex privilegio, & contra ordinarias iuris regulas inductam esse existimãt, ac proindè locum non habere, nisi in casibus à iure expressis, ut cùm magis communi, & veriori opinione, pluribus relatis, resolvit Covarr. cap. 38. pract. num. 4. Tiber. Decianus cons. 1. num. 398. lib. 1. Matienzus in dict. l. 5. gloss. 1. num. 1. Anton. Pichard. ad tit. Inst. de hæred. quæ ab intest. post princip. §. 2. num. 13. D. Ioann. del Castillo lib. 3. quotid. cap. 19. n. 35. & Robles de Salcedo d. lib. 1. cap. 6. n. 25. Quibus accedit, quòd etiã si admittamus dispositionem dictarum schedularum hac in parte dubiam dumtaxat esse, † in casu quidem dubio, semper verbum *Mortis* de morte naturali, & non civili intelligendum est, cùm illa sit propria, & regularis eius significatio, l. ex ea parte, §. penult. D. de verb. l. cùm pater 77. §. hæreditatẽ, D. de legat. 2. l. sed etsi mors 13. §. cùm igitur, D. de donat. inter, l. Statius Florus 48. §. Cornelio Felici, D. de iure fisci.

19

20 Præterquàm quòd (ut hæc deficeret) in † linea exclusa non datur repræsentatio, ut latè per Molinam d. lib. 3. cap. 7. ex num. 1. ad 4. & Robles de Salcedo d. tract. de repræsent. lib. 2. cap. 16. num. 41. & 42. quia, ut suprà diximus, non potest dari plus iuris in causato, quã in influente. Et cùm nepos, qui succedit repræsentando personam patris, succedat iure transmissionis, † incapax filius, qui nullum ius habet ad successionem patris, nullum quoque in nepotem trãsmittere poterit, l. nemo potest 79. de reg. iur. l. traditio 20. D. de acquir. rer. dom. l. 1. C. qui pro sua iurisdict. cum traditis à Surd. cons. 126. num. 31. & cõs. 127. num. 28. & Stephano Gratiano tom. 4. discept. forens. cap. 777. num. 16. Et dato quòd succedatur per viam subrogationis, † talis subrogatio cũ omnibus suis qualitatibus fieri debet, ut pluribus comprobat Franc. de Aretin. cons. 1. n. 8. & Robles de Salcedo d. lib. 1. cap. 12. num. 18. & lib. 3. cap. 1. num. 7. & cap. 18. num. 31. ubi quòd persona subrogata habetur pro una, & eadem cum illa, in cuius locum subrogatur.

21

22

Qvartò, facit pro eodem patruo, quòd cùm Commendæ, de quibus agimus, in præmium, & remunerationem servitiorum inductæ fuerint, ut sæpè retulimus, & earum pluralitas ideò inhibita fuerit, ut ad plures eadem præmia pervenire possent, ut dixi suprà cap. 5. ex num. 79. Magis quidem † rationi congruũ videtur, ut ad ipsum, quàm ad nepotem primogeniti Commenda deferatur, in hoc casu, de quo loquimur, cùm patrem, qui gratiam principalem ob sua servitia meruit, propinquiori gradu contingat, ut in eisdem terminis considerat D. Valençuela d. cons. 83. num. penult. & fin. Et nè aliàs pater, qui unam personam cum filio constituit, pluribus Commendis abundet, † & per indirectum ex persona filij earum commodum consequatur, quod alioqui ex persona sua, obstante legum interdictione, capere non poterat, contra reg. text. in cap. quod unâ viâ de reg. iur. in 6. l. quæritur 38. D. de bon. libert. ibi: *Nè qui suo nomine à bonorum possessione submoventur, per alios eam consequantur.*

23

24

Atque † adeò fraus legi fieret, quæ tunc etiam admittitur, ubi id fit, quod fieri noluit, fieri autem non vetuit, l. non dubium, C. de legibus, l. fraus legi, D. eod. quibus † fraudibus, & malitijs semper obviam eundum esse iura proclamant, cap. unico, de rerum permutat. lib. 6. l. in fundo 38. D. de reivind. l. si cui 9. §. non enim, D. de servitut. l. cùm hi, §. sed cùm lis, D. de transact. l. conveniri, D. de pact. dotal. cum adductis à Velasco in axiom. iur. litt. M. num. 18. & in nostris terminis à D. Valenç. d. cons. 83. num. 151.

25

26

Quinimò & ille, † qui cum iactura aliena lucrum prohibitum quærit, ut in hoc casu contingere videtur, non solùm de malitia, verùm etiam de dolo arguendus est, ut notavit Vlpian. in l. 1. §. an in pupillum, D. depositi, & prosequitur Decius in l. cùm fundus, §. servum tuum, num. 6. vers. 2. *nota*, D. si cert. pet. Craveta cons. 142. num. 17. Natta cons. 305. num. 2. & Lucas de Pena in l. quemadmodum, vers. 11. C. de agric. & cens. lib. 11.

27

Sed his non obstantibus, contraria sententia, nimirum nepotẽ patruo in quæstione proposita, præferri debere, mihi semper magis arrisit, & pro † ea nuper in Supremo hoc Indiarum Senatu pronuntiatum fuit in ardua causa Commendæ Iucatanensis, inter Didacum Sãctos de Magaña Pacheco patruum, & D. Frãciscum Magañam Paciecum, eius ex primogenito fratre nepotem, & iterum inter filium secundogenitum, & nepotem ex primogenito strenui Ducis Melchioris de Solorzano Cõmendatarij Chiapensis, illiusque præcipua fundamenta ea, quæ sequuntur, esse videntur, ex quibus simul contrariorum solutio facilè sumi poterit.

28

Primvm, † quòd licèt verum sit, in dicta illa Regia provisione anni 1552. filium secundogenitum, & sic deinceps cæteros, suo ordine vocari, in casum, quo primogenitus ob possessionem alterius Cõmendæ impeditus sit, & ibidem nulla de nepotibus mentio facta reperiatur, posteà tamen supervenerunt aliæ schedulæ an. 1580. & 1582. præcedentium declaratoriæ, quarum meminimus suprà hoc cap. n. 29. & seqq. Et in eis expressè cautum invenitur, nepotes patruis in successione Commẽdarum

29

præferre debere. Vnde non potest eis opponi, quòd vocati non sint, cùm hæ schedulæ unam veluti dispositionem efficiant, ut alias dixi suprà cap. 6. num. 83. Et † non sit novū, ut priores leges ad posteriores trahantur, hoc est per eas suppleantur, vel explicentur, aut etiam, ubi opus fuerit, corrigantur, l. non est novum 26. cum l. seq. D. de legib. l. fin. D. de constit. Princip. quas ita explicant Donelus, & Osuald. lib. 1. cōment. cap. 13. & 15. & dixi sup. cap. prox. num. 36. & seqq.

30

31 Quæ suppletio, vel declaratio † excusari etiam potuit, ut innuit d. sched. an. 1582. graviter obiurgans Auditores Mexicanos, qui de hoc dubitarunt. Nā † ex eo, quòd in lege successionis Commendarum filius primogenitus vocatus fuit, nepotes ab eo relicti, & deinceps cæteri descendentes, vocati etiam censeri debuerunt, ut sic quoque filium secundogenitū excluderent, quamvis expresè in defectū primi vocatus reperiretur, ut contra Cassaneum, & Ant. Rubeum, doctè, & latè defendit Covarr. in pract. cap. 38. num. 11. ex l. cùm avus, D. de cond. & demonst. & l. cùm acutissimum, C. de fideicomm. & alij, quos retuli supra cap. 16. num. 83. Et hoc est, quod in d. schedula dicitur: *Porque la provision del año de cinquēta y dos no excluye nieto, antes en el nombramiento de hijo lo comprehende, conforme à derecho tan claro, que allà no se debia ignorar*: & tradit plura Vlric. Hunnius lib. 3. variar. resol. tract. 7. q. 16. pag. 775.

32

33 Secundum, † quia quamvis etiam cōcedamus, quòd in secūdo contrariæ partis argumento retulimus, de regula: *Si vinco vincentem te, &c.* ex l. de accessionibus, D. de diversi. temp. præscrip. Et quòd incapacitas patris, filijs quoque, qui ab eo causam habent, nocere soleat. Hoc tamen in nostro casu nepoti non obest. Nam illa regula, *si vinco vincentem te, multò magis vincam te*, inter varias limitationes, quas recipit, illam patitur, ut solū procedat, quando est eadem ratio in victo, & in vincendo, vel unus ab alio ius, & causam habet. Etenim, ubi vel ratio, vel causa diversa est, aut etiam rerum ordo variatur, tam in successionibus, quàm in alijs, multoties cōtingit, ut tu ab eo, qui me superaverat, vel excluserat, supereris, & excludaris, ut benè ostēdit, & probat Tuschus litt. V. conclus. 208. num. 13. & seqq. Covar. lib. 1. var. cap. 7. num. 3. vers. *Item adversus*, Farinac. decis. Rotæ Romanæ 59. n. 22. in fine, tom. 1. part. 1. Molina de primog. lib. 3. cap. 5. num. 16. & multis relatis Mangilius in tract. de imputation. quæs. 86. num. 13. Castillo lib. 3. quotid. cap. 30. per tot. & Velascus in axiomat. iur. litt. V. num. 128. & seqq.

Et quod de incapacitate subijcitur, tunc quoque locum habet, † ubi pater indistinctè, & absolutè exclusus reperitur, vel exclusionis ratio, eius personam ita afficit, ut lineā quoque ab eodem derivatam afficiat, vel inficiat, ut procedit in inhabilitate ratione originis, vel nativitatis, ut in spurio, vel fœmina, & similibus, quia tale vitium lineæ, tanquam reale, influit in omnes ex illa descendentes. Cæterùm ubi exclusio nascitur ex aliquo impedimento temporali, vel accidentali, quod in persona filij non reperitur, tūc nihil ei ex proprio suo iure, ac vocatione succedere volenti, patris inhabilitas, aut incapacitas obstabit. Cùm hæc † solùm debeat restringi ad eū, qui eam patitur, l. si is qui 31. D. de inoff. testam. l. cancellaverat, D. de his quę test. delēt. ut rectè ad plurium iurium, & adversantium Doctorum conciliationem, post Bart. in l. liberorum, col. 5. D. de verb. signif. latè probāt, & prosequuntur Philipp. Corn. omninò legēdus, cons. 21. num. 23. vol. 1. Decius cōs. 379. num. 7. Tiraq. de cessante causa, 1. par. num. 99. & 142. Cephal. cons. 103. per tot. lib. 1. Ant. Bagnascus cons. 140. num. 28. inter consilia ultim. volunt. vol. 2. Ant. Gabriel lib. 4. comm. opin. tit. de fideicomm. concl. 6. n. 7. & 8. & lib. 6. tit. de verb. signif. conclus. 1. limit. 7. num. 58. Mantua de coniect. ult. volūt. lib. 8. tit. fin. num. 45. & 49. & latiùs num. 71. cum seqq. Simon de Prætis cons. 31. num. 16. & cons. 90. num. 7. lib. 1. & de interpret. ult. volunt. lib. 3. dubit. 3. solut. 2. num. 25. & 26. Peregr. de fideicomm. art. 27. num. 18. Molina de primog. lib. 3. cap. 7. num. 4. & cap. 10. & lib. 1. cap. 9. num. 27. & cap. 13. n. 35. Vbi loquitur de impedimento furoris, & eius Additionator alios Authores adducit, & Menoc. lib. 5. præsumt. 46. n. 18. Mier. de maiorat. 2. par. q. 3. num. 16. & q. 4. illat. 1. num. 13. Noalius in tract. de transmision. cap. 29. num. 30. & alij, quos refert, & sequitur Robles de Salced. d. tract. de repræsent. lib. 1. cap. 11. n. 5. & 18. Quibus addo doctrinam Greg. Lop. in l. 2. tit. 15. par. 2. verb. *Si dexare hijo*, ubi ait, quòd † quādo filius primogenitus ultimi possessoris maioratus, alicuius delicti ratione, incapax factus est successionis illius, huius filij benè succedere poterunt, quia eorum pater habetur pro mortuo.

34

35

36

37 Et iuxta hanc distinctionem intelligendi sunt Auctores, quos pro contraria opinione citavimus sup. hoc cap. n. 7. exceptis illis, qui etiam excludunt filios inhabilis, vel incapacis ob transgresionem præcepti, † quorum sententia, ut defendi posit, accipienda est, ubi ralis inhabilis ob præcedentem cōtraventionē, nunquam succesit, nam tunc nec filij eius ad succesionem admittētur, vel quādo exclusus

sus fuit, ob contraventionem, ante quàm liberos haberet, & alter vocatus maioratū occupavit. Etenim si iam nati erant, verior, & cōmunior opinio est, quòd filius, vel nepos ob contraventionem patris, vel avi à maioratus successione non excluditur, ut constat ex adductis à Molina lib. 1. cap. 9. num. 58. & cap. 13. num. 36. & lib. 3. cap. 7. num. 4. Tello Fernand. in l. 17. Tauri, num. 10. Mieres de maiorat. 4. par. q. 4. illat. 8. num. 21. Costa de succes. Regni, 3. par. num. 44. & 45. Pereg. de fideicomm. art. 27. num. 8. Valasco de iure emph. q. 41. Cald. Pereira de nominat. emph. q. 14. num. 7. Alexand. Raudens. respons. 2. num. 126. lib. 1. & respons. 30. ex num. 73. & 74. ubi pulchrè in proposito loquitur, & alios referens D. Ioann. del Castillo lib. 3. cōtrovers. cap. 15. num. 56. & Robles de Salcedo dict. lib. 1. cap. 10. num. 13. & 14. & facit tex. in l. Titio usufructus 96. ibi: *Nec initium accepit*, D. de cōdit. & demonstrat. l. Seia 42. ibi: *Quæ nondum in persona filiorum initium acceperat*, D. de donat. causa mortis.

38 Tertium argumentum est, quòd cùm negari non possit in his Commendis repræsentationem dari, ut etiam in tertio fundamento adversæ partis conceditur, concedi itē debet, nepotem in ipsis patruo suo præferendum esse, cùm hic lineam posteriorem cōstituat. Hoc namque est privilegium, quod repræsentationi tribuitur, & hic principalis effectus, qui ex ea consequitur, & finis, qui ad eam introducēdam à iure consideratus videtur, ut tetigi sup. cap. 16. num. 87. & de iure communi probat text. in l. 1. §. emancipatus, vers. *Eveniet*, D. de coniūg. cū emancip. Auth. de hæred. ab intest. venient. in princip. vers. *Sic tamen*, & de iure nostro, text. in l. 2. tit. 15. par. 2. & in l. 40. Tauri: & considerant Ruin. cons. 123. in princip. lib. 2. Paul. Paris. con. 65. num. 42. lib. 2. Roland. Cephal. Menoch. & plures alij relati à D. Ioann. del Castillo d. lib. 3. cap. 19. num. 53. & Blasio Robles de Salcedo d. tract. de repræsent. lib. 1. cap. 8. num. 4. & 5.

39 Quæ iuris fictio, & dispositio, † licèt communiter loqui videatur in nepotibus, qui in locum prædefuncti patris admitti desiderant, & eundem modum loquendi retinuerint schedulæ Regiæ, quæ de nostris Commendis tractant, de quarum explicatione nunc agimus. Nulli tamen dubium est, quin idem admittendum sit, etiam si pater vivat, datâ inhabilitate, vel incapacitate, quæ eum à patris successione excludat, & nepoti ab eo geniti non æquè præiudicet. Hoc enim est, quod dicimus, † primo 40 vocato existente incapace, statim sequēti substituto locum fieri, ac si primus vocatus non fuisset, ut constat ex traditis à Molina, & novissimo eius Additionatore lib. 1. de primog. cap. 9. num. 29. Et in terminis nostrarum Cōmendarum D. Valençuela cons. 83. num. 10.

41 Et † repræsentationem idem operari in casu incapacitatis, vel mortis civilis, quod in casu mortis naturalis, cùm in his omnibus æquipararetur, & patre sublato de medio faciat filium in eius locum subingredi, ut in simili testatur Molina Theolog. tom. 3. de iust. & iure, tract. 2. disput. 624. num. 4. sic inquiens: *Si primogenitus, isvè, qui alioquin primò ad maioratū vocatur, incapax illius sit, vel incapacitate, quæ ex dispositione institutoris, vel quæ ex legis dispositione à successione in illo excludatur, tunc, qui ulterius vocatur, sive ob repræsentationem, sive quòd proximior sit, & maior natu cæteris, sive quacunque alia ratione, succedit in illo, nisi incapax ipse similiter sit.* Et notant DD. communiter in l. Gallus, §. & quid si tantùm, D. de liber. & posth. Cephal. cons. 395. num. 4. & 29. lib. 3. Mandelus Albens. cons. 166. vol. 1. ubi eius Additionator plures adducit litt. A. Hondedeus cōs. 62. lib. 1. Ioan. de Montesperello cons. 1. à num. 2. volum. 1. Carrot. decis. 121. Mastril. decis. 167. Annæus Robertus lib. 4. rerum iudic. cap. 16. Vincent. de Franchis decis. 689. part. 4. & plurimi alij, quos diligenter congerit, hanc eandē doctrinam peritissimè adstruens, Robles de Salcedo d. lib. 1. de repræsent. cap. 10. num. 12. D. Ioan. del Castill. lib. 3. quotid. cap. 12. Hieronym. Cevallos pract. comm. q. 63. & 64. & Alexand. Trentacinq. de substitution. 4. p. c. 6.

42 Quia licèt verum sit mortis appellationem propriè de naturali intelligi, ut diximus in argumento contrariæ opinionis. Id tamē procedit, † ubi per viam conditionis expressè mors requiritur, quæ tunc in casu vero, & non ficto ex natura sua verificanda est, l. qui hæredi, & l. Mævius, D. de condit. & demonstr. cum traditis à Socino d. §. & quid si tantùm, num. 16. & 17. & Surd. decis. 207. num. 9. & decis. 202. Atverò ubi hoc deficit, ad civilem quoque semper extenditur, ubi ex utraque idem resultat effectus, ut in l. 1. §. qui habebat, D. de bon. poss. contra tabul. l. actione. §. publicatione, D. pro socio, l. 1. §. sed & si patruus, D. de coniung. cum emancip. l. 2. §. si ita demum, & §. final. D. ad Tertyl. l. etsi ex modica, §. si filius, D. de bon. libert. l. 1. C. de primicerio, lib. 12. cap. cùm simus, de regular. cū multis alijs, quæ notant DD. in d. §. & quid si tantùm, Mātica de coniectur. ultim. volunt. lib. 8. tit. 18. num. 5. Petr. Surd. decis. 207. per totam, Castillo lib. 3. controvers. cap. 12. num. 25. & 31. Camillus Gallinius de verb. signif. lib. 3. cap. 20. num. 34. Hondedeus, & Trentacinq. ubi suprà, & novissimè Aug. Barbosa de appell.

verb.

verb. utriusque iur. verb. *Mors* 157. num. 3. & 4. & Velascus in axiom. iuris, litt. A. num. 483. & latissimè Mastrill. omninò videndus, lib. 1. de Magistr. cap. 26. per totum, & novissimè D. Franc. Merlinus controvers. forens. cap. 52. ex num. 17.

43 Et † ad quamlibet aliam inhabilitatem, vel incapacitatē, quæ successionem, sive actū, de quo agitur, æquè ac mors naturalis impediat, ut docuit Bart. per text. ibi in d. §. qui habebat, inquiens: *Quòd incapax non obstat sequentibus in gradu, ac si esset mortuus*. Mātica ubi sup. num. 49. & 50. Molina lib. 1. cap. 9. num. 29. & 30. Mieres 1. par. q. 2. ex n. 10. & 2. par. q. 10. Ponte cons. 21. ex num. 57. lib. 1. Gregor. Lop. in l. 2. tit. 15. par. 2. gloss. 19. verb. *Siendo ome para ello*, Ant. Rubeus cons. 22. in fine, ubi ait, quòd à pari procedunt non extare, vel extare, & non posse succedere, latissimè Mastrill. d. cap. 26. ex num. 22. ad 27. ubi loquitur in casu, qui valdè nostro assimilatur, de concessione officij alicui facta, ubi per mortem possidentis vacaverit, D. Ioann. del Castillo d. lib. 3. cap. 15. num. 43. & D. Christoph. de Paz in tract. de tenuta cap. 34. per totum, ubi loquitur de prohibito succedere ob incompatibilitatem alterius maioratus, 44 & quòd in hac materia † paria sunt, mortuū esse aliquem, & sic non extare, sive extare, & non posse succedere, l. pater filium, & ibi gloss. D. de inoffic. testam. & singulariter in nostris terminis Commendarum D. Valenç. d. cons. 83. num. 5. & seqq. ubi, quòd casus quilibet, qui incapacem efficit successorem, operatur, quòd pro naturaliter mortuo reputetur, & quòd successio deferatur sequenti in gradu, masculo, aut fœminæ.

QVARTVM, & ultimum eiusdem partis fundamentum sit, quòd licèt Commendæ ob 45 servitia concedantur, † non magis favendum est patruo secundogenito, quàm nepoti, qui primogenitum repræsentat. In quo fortiùs eiusdem remunerationis causæ considerantur, & hoc satis providit, & prævidit Princeps, ex cuius liberalitate, & volūtate hæc omnia proficiscuntur, & pendent, cùm in dictis schedulis anni 1580. & 1582. nepotis successionē, & prælationem induxit, quæ si iungantur, & benè inspiciantur, expressè casum mortis, & cuiuslibet alterius impedimenti æquant, & decidunt. Neque ullam fraudem, ullumvè inconveniens in eo considerarunt, quòd filius accipiat Commendam, quam pater habere non potuit. Nam in hoc iure suo utitur, & nemini facit iniuriam, ut dixi sup. cap. præ-46 cedenti. numer. 30. Et † non concurrunt in unam personam plures Commendæ, cùm pater non possit gaudere usufructu eius, quæ filio conceditur, ut dixi suprà cap. 15.

47 Neque † in patris impedimento, vel incapacitate succedat, aut iure trāsmissionis ei opus sit ad dictā successionē. Nam quamvis eū repræsentet, id solùm est ad hoc, ut eius locū, sive gradum subintret, quem mediāte incapacitate, vacuum invenit, ipse autem iure proprio, & ex sua persona, atque ex vi suæ vocationis 48 succedit. Ea enim † est differentia inter successionem ascendentium, & transversaliū, quòd in hac repræsentatur persona, gradus, & ius eius, ex cuius capite quis succedit, in illa autem solùm gradus, cùm descendentes iure proprio vocētur, ut magistraliter docuit Bart. in l. 1. §. si sit nepos, D. de collat. dot. & in l. 2. C. de liber. præter. ubi Bald. num. 4. Salicet. num. 3. Corneus num. 1. Alexand. num. 6. idē Alexand. cons. 4. num. 13. lib. 4. Decius, Cephal. Surd. Grammat. Gama, Avend. Cancer, & alij, quos refert, & sequitur Robles de Salcedo d. lib. 1. cap. 11. num. 5. & per totum, præ-49 cipuè n. 17. & 18. Vbi rectè cōcludit, † quòd quoties pater ob aliquam incapacitatem supervenientem impeditus reperitur, licèt eo tempore, si supervixisset, repellendus esset, nihilominus eius filius gradum tantùm repræsentans, ex propria persona esset admittēdus, exclusis patruis. Et idē in simili docuit Bald. in l. pactum dotale, C. de collation. q. 18. di-50 cens, † quòd si filia in contractu dotali fecit pactum de non succedendo, & firmavit iuramento, licèt ipsa excludatur, non excluduntur nepotes ex ea, & subdit rationem: *Neque eis obstat, quòd intrant in locū matris, quia succedunt per locum à remotione, seu privatione matris, undè non assumunt sibi materiam iā extinctam, sed sibi assumunt locum, quem inveniunt vacantem*: quæ verba, ut singularia, valdè commendat, & notanda esse dicit Philip. Corneus cons. 116. num. 13. vol. 2. & tradit alia D. Larrea d. discept. Granat. pag. 439. num. 34.

SED nunc opportunè inquirendum restat, supposito, quòd nepotem patruo in prædicto 51 casu præferimus; quid dicēdū sit, † ubi hic nepos habet ius succedēdi in Cōmēda pinguiori, quàm pater eius in prima vita fortè possideat. Durū enimvidetur, quòd hoc casu patruū excludat ab alia, quæ avi morte vacavit, & quòd posteà, moriente patre, velit hanc relinquere, & paternam optare, cùm ad illam, quā relinquit, iam tunc patruus nullum ius habere possit, utpotè in qua successionis permissio finita reperiatur.

Et quidem ubi hoc contigerit, multum dubitarem talem nepotē, *si primogenitus sit*, ad avi Commendam admittere, nam cùm sit vocatus, & immediatus successor ad pinguiorē,

quam

quam pater possidet, & cuius ratione ipse pater ab altera ob incompatibilitatem exclusus fuit, † hoc ius primogeniturae in eius persona causatum, & radicatum, adeò cõsiderabile est, ut illum possimus, & debeamus iudicare, ac si iam actualis possessor esset Commendae paternae, & sufficit ad impediendum ingressum, & successionem avitae, ob vitandam eandem incompatibilitatem, quae eius patrem exclusit, ut colligi potest ex l.40. Tauri, in final. verbis, & ex multis, quae in similibus casibus congerit Carol. Ruin. cons. 19. num. 3. & 4. lib. 1. Tiraquel. de primog. q. 21. num. 7. q. 33. num. 1. & seqq. & q. 40. num. 66. & 93. & de legib. connub. gloss. 2. num. 93. & seqq. † ubi plura congerit de effectibus, quos operatur spes, de quo etiam latè agit Mieres de maiorat. 2. par. in initio à num. 475. & D. Valençuela cons. 69. num. 17. & 55. & seqq. & cons. 70. num. 36. & 37. Et multum in nostris terminis Matienz. in l. 7. tit. 7. lib. 5. Recop. glos. 5. num. 6. Vbi probat, † quòd spes succedendi in maioratu, quã habet primogenitus, est invariabilis, immutabilisque, & considerabilis etiam in vita possessoris. De quo etiam agit, plura adducens, Molina de primog. lib. 2. cap. 6. num. 37. Burgos de Paz cons. 9. n. 30. & in procem. leg. Tauri, num. 332. & seq. Ripa respons. 131. num. 14. Mantica de coniect. ultim. volunt. lib. 8. tit. 10. num. 8. Ant. Gama, & eius Additio. decis. Lusit. 305. n. 12. & novissimè D. Ioann. Bapt. de Larrea in discept. Granatens. pag. 497. num. 10. & pag. 501. & 509. Et hoc est adeò verum, ut † filius, qui hoc ius primogeniturae consecutus fuerit, ei renuntiare non possit, nisi multis requisitis intervenientibus, quae refert Mieres ubi supra, q. 18. ex num. 31. & Hubert. Giphanius in tract. de renunt. cap. 1. & 2.

Ideò autem dixi, *si primogenitus sit*. Nam ubi † alter nepos ultra primogenitum reperitur, is, cùm nullo modo inveniatur impeditus, ad avi Commendam admitti poterit, & patruum aequè, ac primogenitus excludet, ut in d. l. 1. §. qui habebat, D. de bon. poss. cõtra tabul. & ita accidit in dicta causa Magañarum, cuius memini sup. num. 28. & quotidie in Regio Senatu pronuntiatur, ubi quis excluditur ab uno maioratu ob incompatibilitatem alterius. Nam successio illius non datur primogenito exclusi, etiam durante vitâ patris, quamvis tunc nullum maioratum possideat, sed secundogenito, qui neque actu, neque spe proximâ impeditus reperitur, prout his diebus cõtroversum, & definitum vidimus in gravi causa maioratus de los Saavedras de Caceres, in qua iuxta hanc nostram opinionem loculentã allegationem scripsit, & mihi communicavit nobilis, & egregius advocatus D. Franciscus de Messa Maldonado, ubi plures alios allegat, cui addo Bart. doctrinam in l. huiusmodi, §. si Titio, D. de leg. 1. Vbi docet, quòd † semper portio exclusi debetur ei, qui eius loco includitur, quem sequitur Roman. in l. 1. col. antepenult. C. quando non petent. partes, Hieron. Gabr. cons. 15. num. 6. & cons. 11. num. 3. lib. 1. per text. in l. actionem, C. de pact. Paul. de Castro in l. 1. §. inde Neratius, D. ad Trebell. & D. Valençuela, qui loquitur in eisdem terminis nostrarum Commendarum, cons. 83. n. 62. part. 1.

52 53 54 55 56 57

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMI.

1 Feudum rectum foeminas non admittit.
2 Commendae Indiarum foeminas ad successionem admittunt.
3 Feudorum successio non defertur maritis, neque uxoribus.
4 Feudum etiam simpliciter concessum pro se, & liberis, intelligitur tantùm de masculis.
5 Vxor pauper non succedit marito in feudis, etiam ratione quartae partis.
6 Vassallo non licet uxori post mortem suam usumfructum, vel alimenta ex feudo relinquere.
7 Successio Commendarum, qua ratione foeminis delata fuerit?
8 Filiae, quae ad Commendarum successionem admittuntur, intra annum nubere debet, & de schedulis, quae id cavent.
9 Viduis succedentibus in Commendis maritorum, non iniungitur conditio, iterum nubendi, & quare?
Nuptiae secundae tolerandae sunt, non imperandae, ibidem.
10 Vxoribus data fuit successio in Commendis maritorum, ut faciliùs ad matrimonia contrahenda invitarentur.
11 Viduae, quae in Commendis maritorum defunctorum succedunt, faciliùs alios inveniunt.
12 Legis successionis Commendarũ an. 1536. verba referuntur, & expenduntur.
13 Foeminis in Commendis succedentibus, cur in maritorum capite titulus earum expediri soleret?
14 Commendarum onera, & servitia meliùs per viros, quàm per foeminas, expenduntur.
15 Maioratus habentes annexam dignitatẽ, vel iurisdictionem per maritos administrari solent, & quare?
16 Vxorum admissio ad Commendas maritorum

rum fraudibus fictorum matrimoniorum viam aperuit.

17 *Vxores, ut admittantur ad Commendas maritorum, debent sex mensibus post matrimonium cum illis maritalem vitã egisse.*

Schedulæ an. 1575. & 1603. quæ formã matrimonij præfigũt, ut uxores succedere possint in Commendis maritorum, referũtur, & expenduntur, ibidem.

18 *Malitijs occurrendum est.*

19 *Matrimonium etiam in articulo mortis, & à decrepitis contractum validum est, licèt olim sexagenarijs interdiceretur.*

20 *Matrimonijs fraudulentis nunquam favendum est.*

L. filiæ meæ, D. solut. matrim. expenditur, & illustratur, ibidem.

21 *Actus per quem alter excluditur, ubi fit in articulo mortis, præsumitur fraudulentus.*

22 *Professio facta in articulo mortis à gravato fideicommisso sub conditione,* si sine liberis, *præsumitur fieri in fraudem vocati.*

23 *Renuntiatio in articulo mortis præsumitur facta in fraudem expectantis.*

24 *Matrimonium subsequens, licèt in mortis articulo contractum, filios anteà natos legitimos reddat, debet intelligi cessãte fraude, & præiudicio aliorum.*

25 *Matrimonium contractum in mortis articulo, quando possit aliquid operari in præiudicium aliorum, remissivè.*

L. Titio cùm morietur, D. de usufr. illustratur, ibidem.

26 *Matrimonium licèt momentaneum, fraude cessante, sufficit ad hoc, ut mariti lucro dos cedat.*

27 *Sponsæ de futuro non succedunt in Commendis ex dispositione legum Indicarum.*

28 *Sponsæ de futuro in multis gaudere solent iuribus, & privilegijs uxorum.*

29 *Factum iam censetur, quod de proximo faciendum est.*

30 *Sponsalia de futuro, & matrimonium regulariter non sunt idem, nec operantur eosdem iuris effectus.*

L. in eo iure, §. hoc caput, D. de ritu nupt. & aliæ similes, quæ sponsalia à matrimonijs distinguunt, explicantur, ibidem.

31 *Statutum disponens, quòd maritus succedat uxori, non habet locum in sponso, & sponsa.*

32 *Matrimonium ante legitimam ætatem cõtractum, invalidum est.*

Lex hæc conditio 10. de condit. & demonst. & l. penult. D. quando dies legat. cedat, expenduntur, & illustrantur, ibidem.

33 *Conditio nuptiarum non impletur ex nuptijs invalidis.*

34 *Vir ducens uxorem ante nubiles annos, nõ lucratur partem dotis alioqui maritis ex lege, vel statuto concessam.*

L. penult. §. fin. D. quod falso tutore, expenditur, & illustratur, ibidem.

35 *Sponsa de præsenti, marito ante copulam defuncto, an in eius Commenda succedat? & num. seqq.*

36 *Lis de facto pẽdens in causa Excel. Dom. Ducis del Infantado, refertur.*

37 *Mulieris nomen absolutè sumtum, omnem sexum fœmineum comprehendit, sed propriè ad virum passas refertur.*

38 *Vxores Hispano sermone vocantur* Mugeres, *& etiam Latino, ex Tertulliano, & alijs.*

39 *Vxor iusta dicitur, quæ solemniter ducta est, non quæ simplici sponsione pacta.*

40 *Vxor ante copulam non dicitur verè esse in usu viri, atq; adeò, nec uxor, ex Saliceto.*

41 *Vxor dicitur ab ungendo, quasi unxor, & quare?*

42 *Matrimonium verum, & legitimum contrahitur per sola sponsalia de præsenti.*

43 *Matrimonium initiatur per sponsalia, sed non dicitur plenum, nec perfectum ante copulam.*

Cap. ex publico, de convers. coniug. cap. desponsatã, & cap. cùm initiatur 22. q. 2. & alia iura similia, explicantur, ibidem.

44 *Lex successionis Commendarum, & aliæ schedulæ, quæ uxores ad eas vocant, de copulatis intelligi debent.*

45 *Verba statutorum semper debent accipi in pleniori, & potiori significatu.*

46 *Communis usus verborũ semper debet attendi, etiam in statutis, & correctorijs.*

47 *Vir licèt comprimere possit uxorem invitam, nõ tamen sponsam, etiam de præsenti, needum in domum suam traductam.*

48 *Vxores nondum cognitæ, nõ solùm verbis, sed mente, & ratione legis à successione Cõmendarum excludi videntur.*

49 *Matrimonium copulatum lex quæ desiderat, non procedit in perfecto, ex solo consensu.*

50 *Vxores ubi lex vocat ad successionem maritorum in defectum filiorum, de illis accipienda est, quæ filios habere potuerunt, & onera matrimonij passæ sunt.*

51 *Cessante ratione legis, cessare etiam debet eius dispositio.*

52 *Legis præsuppositũ, ubi deficit, ipsa quoque lex deficere iudicatur.*

53 *Lucra constante matrimonio quæsita, non cõmunicãtur inter sponsos de præsenti, ante traductionem sponsæ ad domum mariti, & quando secùs?*

Ma-

54 Matrimonium esse contractum in aliquibus casibus non sufficit, nisi benedictiones nuptiales etiam praecesserint, & uxoris in domum viri traductio.
L.52 Tauri, quae est l.4.tit.2. lib. 5. Recop. exornatur, ibidem.
55 Sponsae etiam de praesenti, ante matrimonij consummationem, vel osculum, nihil ex arrhis lucrantur.
56 Leges, quae concedunt uxoribus lucrum arrharum, vel bonorum constante matrimonio quaesitorum, sunt favorabiles.
57 Lex, quae invitat coniugem superstitem ad morientis haereditatem, inducit votum captandae mortis, & est odiosa.
58 Leges odiosae restringendae sunt, non ampliandae.
59 Statuta, quae aliquid praebet marito de bonis uxoris, vel è contrario, debent intelligi past consummationem matrimonij.
60 Sponsalia de praesenti, inter valentes contrahere, verum matrimonium faciunt.
61 Nuptias non concubitus, sed consensus facit.
62 L. cui fuerit 15. D. de condit. & demonstr. expenditur, & illustratur, ibidem.
63 Uxor saepè ea etiam dicitur, quae necdum est copulata, nec in domum viri traducta, & numeris seqq.
64 Schedulae Indiarum, quae requirunt ad successionem Commendarum, quòd coniuges, vivan, i estèn casados seis meses, etiam in sponsis de praesenti, & ante copulam verificantur.
65 Innuptae virgines dicebantur, nuptae mulieres, & quo sensu Beata virgo à D. Augustino innupta vocetur.
66 Benedictiones nuptiales, vulgò, Velaciones, constituunt quandam veluti perfectionem matrimonij, & alia de earum ritu.
67 Benedictionibus nuptialibus acceptis, spõsae etiam ante copulam omnia iura uxorum adipiscuntur.
68 Donatio, ut inter virum, & uxorem, ita inter sponsos de praesenti probibita est.
69 Sponsa de praesenti, sponso ingrediente Religionem, lucratur omnia, quae uxor copulata.
L. Deo nobis, C. de Episcop. & Clericis, explicatur, ibidem.
70 Melioratio sicut efficitur irrevocabilis per matrimoniũ, ita per sponsalia de praesenti.
71 Verba legis, vel statuti, in quo verificantur, dispositio quoque verificatur.
72 Lex quae loquitur de matrimonio copulato, procedit etiam in sponsalijs de praesenti.
73 Principaliter quod in lege disponitur, aut praetenditur, attendendum est.
74 Lex quae dirigitur ad remunerationem benemeritorum, favorabiliter accipienda, & explicanda est.
75 Uxorum appellatione in favorabilibus, & in indifferẽtibus veniunt sponsae de praesenti, etiam ante copulam, & aliquando etiam sponsae de futuro.
76 Lex successionis Commendarum, dum matrimoniũ per sex menses requirit, fraudibus tantùm obviam ire voluit.
77 Disponens quilibet in dubio praesumitur se velle conformare cum dispositionibus iuris communis.
78 Verba procemialia dispositionis, praebent eius intellectum.
79 Dotis lucrum uxoribus, vel maritis dari solitum, ad sponsos quoque pertinere, multi Auctores tradunt, qui latè referuntur.
80 L. nihil interest 15. D. rerum amotarum ponderatur, & illustratur.

CAPUT XX.

De eadem lege successionis Commendarum, quatenus uxores in defectum filiorum, aut filiarum admittit, & an sponsae de futuro, aut etiam de praesenti, ante consummationem matrimonij, & mutuam cohabitationem hoc iure uti possint?

Quamvis † feudũ rectũ, & proprium sui naturâ foeminas non admittat, cap. 1. §. fin. de succes. feud. l.6. tit. 26. part. 4. cũ alijs, quae latè adduxi suprà cap. 6. n. 38. & seqq. & cap. 16. ex num. 90. Nostri tamen Pijssimi Reges hac in parte, ut ibidem retulimus, Commendas à feudis differre voluerunt, & † ita non solùm filias, & neptes in defectum filiorum, & nepotum ad earum successionem vocarunt, verùm & uxores quoque, ubi liberi utriusque sexus non extarent, ut patet ex Regijs provisionibus, & schedulis super hoc diversis temporibus promulgatis, quae extant 2. tom. impress. ex pag. 200. cum seqq. quarum specialem mentionem feci d. cap. 16. num. 2. & seqq.

In quo etiam † feudorum orbitam excessisse videntur, quae neque uxorẽ marito, nec maritum uxori succedere permittunt, ut probat text. gloss. Praepositus, Isernia, Albarotus, Afflict. & caeteri communiter Scribentes in cap. 1. an marit. succed. uxori, Alexand. in l. 1. num.

12.C.unde vir, & uxor, Vulteius in tract. de feud.part. cap.9. pag. 405. Scheneidvinus in commentar. d. titul.Inst.de success. ab intest. Rub.de succes.inter vir.& uxor.Hartman.Pistor.miscel.quæst. 1.part. q. 4. Menoch.cons. 1155.num.47. Pet. Heigius q.26.& 27.par. 1.& latiùs cæteris Rosenthal.in tract.de feud. cap.7.conclus.60.num.6. ubi innumeros alios idem tenētes adducit in additionibus litt. D. & Petrus Petra de potest. Princip. cap.23.n. 15.& seqq.Vbi hinc infert, † feudū alicui simpliciter pro se, & liberis concessum, intelligi solùm de masculis, quia fœminæ succedere nō possunt,& novissimè Berlichius in tract.de iure novercarum,num.813.ubi post alios, quos refert,hoc de natura feudorū esse inquit, quòd nec uxores maritis, nec mariti uxoribus succedant, quoniam inter se nullâ agnatione, seu cognatione,neque affinitate sunt devincti.

Quod adeò verum est,† ut nec uxor pauper succedat in feudo respectu quartæ, quæ eo in casu cōcedi solet ex beneficio Auth. præterea, C.unde vir,& uxor, ut notat ibid. Alex. num. fin.Decius in l.1.num.12.C.eod.tit.Bald.per text.ibi,in cap.1. §.fin. de invest. de re aliena facta. Et plurimi alij, quos refert, & sequitur Tiraq.de retract.lignag. §.11. gloss.3. & Rosenthal.d.conclus.60.num.8.& lit.F.qui etiam cap.9.quæst.15.num.6.concludit, †non licere vassallo,uxori post mortem suam usumfructū, vel alimenta ex feudo relinquere.

Fuit autem huius extensionis, vel dispensationis ratio ea,quā sup. cap.16. tetigimus,nēpè, † ut hoc modo homines ad incolendas has Indiarum provincias allicerētur, & matrimonia ibidem libentiùs celebrarent, scientes sibi uxores in defectū filiorum successuras, & hoc pacto legitimis liberis Rempublicam fœcundarent,ut constat ex eisdem provisionibus, & schedulis Regijs suprà citatis,quæ † ubi filias ad succesfionem admittunt, expressè eis hanc conditionem adijciunt, ut intra annum à die successionis computandum, si iam tunc essent viri potentes,matrimonium cōtrahere teneātur.Quæ conditio licèt praxi non ita præcisè, ut iacet,observari soleat,satis intentionē Legislatoris hac in parte demonstrat. Vt & alia provisio D.Imp.Caroli V.ann.1536.quæ habetur in 2. tom. impress. pag. 248. & seq. & iubet: *Que porque muchos pretendian Encomiendas para desfrutarlas, i venirse à España, i no cō animo de permanecer en la tierra, ni poblarla, i ennoblecerla; se les mande, que edifiquen casas de piedra en el lugar, parte, i forma que el Virrei, ò Governador les señalare,&c.*

Et licèt † in viduis,quæ maritis succedunt, eam non adiecerint,quia secundæ nuptiæ tolerandæ sunt,& non imperandæ, Auth. cui relictum,C.de indict. viduit. cum latè adductis à Thom.Sanchez in tract,de matrim.lib.7.disp. 87. benè tamen insinuāt, † primi matrimonij favorem hanc indulgentiam extorsisse, ut præclarè observat Ant. de Leon in tract. de confirmat.Regijs,1.part.cap.5.num.7. fol.24. in illis verbis: *Esta fue la primera decision que admitiò las mugeres à la sucession de los maridos, i della se colige claramente, que la razō final estuvo en el favor de la poblacion de la tierra, facilitando con esto los casamientos de mugeres principales, i pobres que iban de España à casarse à las Indias.*

Eoque simul factū est, † ut eiusmodi viduæ, si in ætate secundas nuptias appetendi, relinquerentur,faciliùs, & commodiùs viros nobiles,& strenuos milites invenirent, quibus nubere possent, tales Commendas eisdem,veluti dotis nomine, assignādo,dummodò ipsi aliam Commendam non haberent, vel quam habebant,relinquerent, si uxoris Commendam cōsequi mallēt, de quo aliqua dixi suprà cap.16. num.93. Et † sunt aperta, & notanda verba primitivæ legis succesfionis ann.1563.ad quā reliquæ schedulæ se referunt, quæ ita habent: *Y si el tal casado no tuviere hijo legitimo, i de legitimo matrimonio nacido, encomendareis los dichos Indios à su muger viuda: i si esta se casare, i su segundo marido tuviere otros Indios, darlebeis uno delos dichos repartimiētos, qual quisiere, i si no los tuviere, encomendarlebeis los dichos Indios, que ansi la muger viuda tuviere; la qual Encomienda de los dichos Indios, mandamos que tenga por el tiempo que nuestra merced, i voluntad fuere, segun, i como aora los tienen, i hasta tanto que Nos mandemos dar la orden que convenga para el bien de la tierra, i conservacion de los naturales della, i sustentacion de los Españoles pobladores de essa tierra.*

Ideò autem † filiæ in Commendis succedētes maritari iubentur,& ubi viduæ nubunt, in mariti persona titulus expeditur, ut quoad fieri possit, Commēdę ad feudorum naturam, & imitationem reducantur; quorum † onera, & servitia,utpote in plurimū,militaria, & administrationem,& iurisdictionem habētia,meliùs per viros, quàm per mulieres expediuntur, ut benè observat Fulgos. cons. 4 .Socin. Iun. cons.76. num. 137. vol. 1. & de Regno, Ducatu, Marchionatu, alijsque maioratibus agens, quæ † habent iurisdictionem, quòd eorum administratio ad maritum pertineat, & sic possit appellari Rex,Dux, vel Marchio,licèt ius status in persona uxoris resideat,eique præstari debeat iuramentum fidelitatis,ut per text.in l.4.tit.18.par.3. observat Greg. Lop.

ibidem Molina lib.1. de primog. c.13. n.13. 14.& 15. Mieres eod. tract. 2.par. q.6. num. 12.& 3.par.q.11.num.40. Vincent.Fusar.in tract. de substit. q.385. n.7.& 8.& novissimè Perez de Lara in compendio vitæ hominis, cap.30.num.59.& 60.

16 SED quoniam † sub occasione huius successionis uxorum plures lites excitatæ fuerunt, & plurima matrimonia à senibus, & decrepitis, & sæpè in articulo mortis celebrabantur,contrahendo (ut dicunt) propter formam,ut ita mulieres eorum Commendis potirentur,& sine animo,& potestate eas carnaliter cognoscendi, vel cum eisdem habitandi, in gravem prædictarum legum fraudem, & ludibrium,& frustrando effectum, qui in illis prætendebatur, edita fuit Regia quædam schedula ad Peruanum Proregem Dom. D. Franciscum à Toleto directa, data Matriti 27.Februar. ann.1575. quæ extat d. 2. tom. pag.208. quæ prædictam fraudem recensens, 17 & ei obviam ire desiderans, † non aliter successionem concedit, quàm si uxor cum marito per integros sex menses nupta vixerit, & steterit.Verba sunt hæc: *Que de aqui adelante, en caso que conforme à lo por Nos proveido, la muger aya de suceder en los Indios de su marido, no pueda suceder en ellos, si realmẽte no estuviere, i viviere casada seis meses con èl.*

Et quoniam in nova Hispania, & alijs provincijs ubi ad tres,vel quatuor vitas successio protrahitur,& receptum est, ut mariti uxoribus in filiorum defectum succedant, aliquæ vetulæ ob eandem rationem ad contrahendum matrimonium à viris alliciebantur, supervenit altera schedula 8. Iunij ann. 1603. quæ sub eadem præfatione determinat: *Que los que conforme a la lei de la succession huvieren de suceder à sus mugeres en segunda, ò tercera vida, i las mugeres que huvieren de suceder a sus maridos, ayan de vivir, i estar casados in facie Ecclesiæ seis meses, i que de otra manera no sucedan, i esto se guarde i cũpla en todas las Indias Occidentales.*

Quæ sanè schedulæ iustissimæ fuerunt,cùm per eas fraudibus,&malitijs occurratur,quod 18 semper †maximè curandũ est,ut dixi sup.cap. præcedenti num. 26. Nam licèt negari non 19 possit, † matrimonium etiã in articulo mortis contractum validum esse, neque id prædictæ schedulæ negent,ut latè per Tiraq. in l. si unquam,verb.*Susceperit*,num.73. C.de revocand.donat. Molina de primog.lib.2.cap.5. num.25. Thom.Sanch.de matrim.lib.7.disp. 105.à num.4.Ioan.Gutier.in eod. tract. cap. 118.num.2.lib.2.pract.q.105.num.9.D.Valenç. cons.66. num.3. & plures alij apud Fajard. in tract. de legitim. per subseq. matrim. num.215.qui omnes idem sentiunt de eo, qui in decrepita ætate matrimonium contrahũt, ut in l. sancimus 27. C. de nuptijs, quidquid aliàs iure civili antiquo dispositũ esset, ut per Costanum de sponsal.pag.77. Brisson.de iure connub.pag.31.Lipsium in notis adTacitum lib.3.pag. mihi 139. & latissimè Tiraq. in l. connub. num. 12. & novissimus Burchardus Berlichius in tract. de iure novercar. 1.parte, art.3.sect.2.ex num.219.& sect.3.per totam, ubi, quòd etiam moribundo licet novercam ducere,Torreblanca de iure spirit.lib.2. cap. 15.sect.4.num.16.

Dubitari tamen non potest,nunquam † ma- 20 trimonijs fraudulentis esse favendũ, l.si quis, C.de adulterijs,melior text.in l.filiæ meæ,D. solut.matrim.ex cuius specie, multum in nostra, notant DD. quòd † ubi actus per quem 21 alter excluditur, in mortis articulo celebratur, præsumitur in fraudem gestus,& ad illius exclusionem, eiusque argumento dicit notabiliter Baldus in cap.in præsentia, de probation. quòd † si gravatus fideicommisso, *si si-* 22 *ne liberis decesserit*, in articulo mortis profiteatur,expirat fideicommissum, quia præsumitur professio facta in fraudem vocati, & idem tenet Anchar. in cap. sicut nobis, de regular.& Moderni in eodem cap. in præsentia.

Et facit etiam text. in cap.2. de renuntiat. ubi † renuntiatio in articulo mortis,præsumi- 23 tur facta in fraudem expectantis, & decisio Angel. in l.sed est quæsitũ, D.de lib. & posth. ubi concludit, † quòd quamvis ex matrimo- 24 nio contracto in articulo mortis, filij legitimantur, hoc tamen fallit, nisi fiat in fraudem creditorum, vel in eversionem fideicommissi relicti sub conditione, *Si gravatus decesserit sine filijs legitimis & naturalibus*. Et sic præsupponit, quòd hoc casu in dubio præsumitur fraus, prout & expressiùs ostendit idem Angelus in l.nuper,C.de natur.liber.num.3. docens, quòd licèt in mortis articulo matrimonium validè contrahi possit, legitimatio tamen nihil operabitur, si per eam fortè fraudentur filij prioris matrimonij, & quòd tunc operatur matrimonium fraudulentum legitimationis effectum,quando de nullius agitur præiudicio.

De quo articulo † & an, & quãdo tale ma- 25 trimonium in præiudicium alterius aliquid operetur,& de interpretatione text. in l.Titio cùm morietur,D.de usufructu, & aliorum iurium, plura ultra antiquiores alios tradit Sarmiento in d.l.sed est quæsitum, & l. si quis posthumos,D.de liber.& posthum. Menoch. lib.4.præsumt.81.num.28. & lib.5.præsumt. 5.per totam, & cons.580.ex num.1. lib.6. &

la-

latissimè Fusarius in tract. de subst. q. 409. n. 73. & seqq. Mantica de coniect. ult. volunt. lib. 11. tit. 13. num. 5. Sanchez de matrim. lib. 7. disput. 105. n. 10. & seqq. Basil. Pontius eod. tract. lib. 11. cap. 11. num. 11. Mieres de maiorat. 2. part. q. 1. num. 13. Perez de Lara in compend. vitæ hom. cap. 32. ex num. 7. & Ioã. Bapt. Lupus de illegitim. & natural. commẽt. 4. §. 1. num. 19. & 20.

26 Et quòd aliàs, fraude † cessante, mariti lucro dos cedat, licèt momentaneè constet matrimonium, post multos à se citatos tenet Anton. Gabriel. lib. 4. cõm. tit. de fideicommi. cõclus. 8. num. 5. Menoch. de recuper. remed. 13. num. 91. Hondedeus consi. 15. num. 42. & 43. lib. 1. Moller. lib. 3. semestr. cap. 23. & Anton. Gama decis. Lusit. 142. num. 1. ubi etiam ita à Senatu Regio iudicatum esse testatur.

Quibus schedulis mediantibus, sublata est dubitatio, quæ ante eas sæpè in Supremo Indiarũ Senatu agitata fuit, & præcipuè in caussis Didaci de Tapia, & D. Bernardini de Meneses; † utrùm scilicet, sponsæ de futuro, vel illæ, quæ ante nubiles annos, etiam per verba de præsenti, matrimonia contraxerunt, in maritorum Commendis succedere possent? Nam cùm toties uxorum, & maritorum nomen repetant, & eos in facie Ecclesiæ per sex menses actuali matrimonio copulatos esse requirant, satis constat sponsam de futuro earum mente, & verbis excludi. Quæ † licèt quoad aliquos iuris articulos aliquandò uxorum appellatione comprehendi, & venire soleat, quemadmodum & sponsus mariti, l. si sponsa, D. de iur. dot. l. lex Iulia, D. de fund. dotal. cũ multis alijs, quæ congerit Tiraquel. post leges cõnub. gloss. 2. num. 1. subdens rationem numeris sequentibus, † quia quod de proximo futurũ est, id utique pro iam facto habetur, latissimè & elegãtissimè hoc Brocardicum iuris exornans, de quo etiam ultra eum pluribus agit Cardinalis Tuschus litt. A. conclus. 83. & Alvarez Velascus in axiomat. iur. litt. A. n. 57. & de privileg. pauper. part. 1. q. 4. §. 2. à n. 121.

27

28

29

30 Regulariter tamen certiùs, & receptiùs est aliud † esse sponsalia, aliud matrimonium, & cõstitutiones loquẽtes in matrimonio, nõ habere locum in sponsalibus de futuro, nec privilegia concessa per legem, vel statutum mulieribus uxoratis, l. in eo iure, §. hoc caput, D. de ritu nuptiarum, l. si quis tutor, §. quamvis, D. eod. l. 1. §. & primum, D. pro dote, l. 1. cum seqq. de sponsal. l. quod Servius, D. de cõdict. ob causam, l. sancimus, C. de nuptijs, l. 2. §. si sponsa, ibi: *Licèt nullum matrimonium cõtractum est*, D. de priv. credit. cap. tertio loco, de præsumt. cum multis alijs, quæ post Salicet. Bald. Signorol. & alios tradit Tiraq. d. gloss. 2. n. 18. & seqq. Vbi in terminis probat, quòd statutum † disponens, quòd maritus succedat uxori, non habet locum in sponso, & sponsa. Quod etiam probat, & prosequitur Thomas Sanchez de matrim. lib. 1. disputat. 1. num. 5. Marius Giurba ad consuet. Messanens. cap. 1. gloss. 1. ex n. 8. & 45. & alij, quos infrà n. 59. citabimus.

31

32 Et idem longè magis procedet in ea, quæ nupserit ante legitimam ætatem, nisi post eã matrimonium ratificetur, † cùm tunc validũ non sit, adeò ut nec in vim sponsaliorũ valeat, nisi id expressè actum fuerit, l. quæsitum 9. D. de spons. l. minorẽ 4. D. de ritu nupt. cap. puberes, cap. litteris, de despons. impub. l. 6. tit. 1. par. 4. optimus text. in l. hæc cõditio 10. D. de cond. & demonst. ibi: *Puta enim nondum nubilis ætatis in domum mariti ducta, nõ paruit conditioni*, & in l. penult. D. quando dies leg. ced. ibi: *Quod pupillæ legatum est, quandoque nupserit, si ea minor, quã viri potens nupserit, non ante ei legatũ debebitur, quàm viri potens esse cœperit, quia nõ potest videri nupta, quæ virum pati non potest.*

33 Ex quibus iuribus notat Bart. ibid. † quòd conditio nuptiarum non impletur ex nuptijs invalidis. Quod etiam latiùs prosequitur Galganet. de cond. & demõst. 2. part. cap. 1. q. 48. & 49. Et in terminis nostræ quæstionis melior text. in l. penult. §. fin. D. quod falso tutore, quem ibi Baldus inquit se à Bartol. didicisse, & singularem esse ad probandum, † quòd vir non potest lucrari partem, quam aliàs ex lege, vel statuto de dote uxoris habiturus esset, si eam minorem duodecim annis duxerit, & ante quàm constaret matrimonium decesserit, etiam si eam iam in domum suam tanquã legitimam uxorem traduxerit, & matrimonij onera supportaverit. Cuius textus (eandẽ sententiam probans) meminit Bartol. in l. nihil, D. rerum amotar. idem Bald. in l. Deo nobis, C. de Episcop. & Cleric. Paulus de Castro in l. si ante nuptias, & in l. de divisione, in fine, D. solut. matrim. Ioan. de Amicis cons. 69. col. 4. & plures alij, quos refert, & sequitur Thom. Sanch. ubi sup. Vivius decis. 220. n. 12. Boer. decis. 22. n. 37. Ludovic. Bologn. in addit. ad Bartol. in d. l. penult. Tobias Nonius cõs. 51. n. 10. Paulus Æmilius in tract. de except. contra testam. tit. 5. except. 11. part. 2. num. 112. Gabriel. Sarayna in addit. ad Matthesyllan. sing. 74. n. 21. & Vincent. Carrotius in cap. cùm quid, de reg. iur. in 6. post sextam limitat. vers. *Ad primum*, num. 3. & plura alia adducẽs de sponsa copulæ non apta, Tiber. Decian. responsi. 33. vol. 4.

34

35 Maior autem est difficultas, † utrum eisdẽ schedulis extantibus, excludatur etiam à suc-

cef-

cessione, de qua agimus, sponsa de præsenti, quamvis per sex menses in matrimonio exteterit, ubi tamen probatum fuerit illud per carnalem copulam consummatum non fuisse, vel inter ipsos, ita copulatos, mutuam cohabitationem non intervenisse. Qui casus multoties contingit, & ipso tempore, quo hæc transcribimus, de facto pendet † in ardua causa Excellentissimi D. Ducis del Infantado, qui pinguis Commendæ prædefunctæ uxoris Excellētissimæ Ducissæ, & Marchionissæ de Mōtesclaros successionem ad se pertinere contēdit, ob id, quòd ultra sex menses ei per verba de præsenti, quæ verum matrimonium effecerunt, desponsatus extiterit, licèt illud non cōsummaverit, neque ipsam in propriam domum traduxerit.

36

Et quidem pro parte affirmativa, hoc est, sponsam excludi debere, non ineptè perpendi potest, in prædictis schedulis *Mulieres*, tantùm repetitis verbis ad hanc successionem invitari, † quod verbum absolutè sumtum, licèt mulieres omnes comprehendat, quæcunque sexus fœminini sunt, ut ait Vlpian. in l. argentum 25. §. muliebri, D. de auro, & argent. legato, & Modest. in l. servis 81. §. mulieribus, D. de legat. 3. l. mulieris 13. D. de verbor. signific. propriè tamen ad nuptas, vel iam virum passas, referri solet, l. si collactaneus 13. D. de manum. vind. ibi: *Virgo, vel mulier*, l. alioquin 11. D. de contrah. emt. ibi: *Quòd si ego me virginem emere putarem, cùm esset iam mulier*, l. ex emto 11. §. si quis virgines, D. de action. emt. Cicero Verrin. 3. ibi: *Ecquæ virgo sit, aut mulier*, cum alijs, quæ tradunt Brisson. Kalinus, & Sichard. de verbor. signific. verbo *Mulier*, Alciat. Rebuff. Brechæus, & Forner. in dict. l. mulieris. Vndè † nostro Hispano sermone pro uxoribus accipitur, prout & Latino etiam, ut constat ex Scævola in l. Lucius Titius 93. §. 1. D. de legat. 3. Tertul. lib. de virgin. veland. ubi uxores vulgi loquendi more, *mulieres nostras*, dici notat, additque, *Ita mulier non natura nomen est uxoris, sed uxor conditione nomen est mulieris: Denique mulier, & non uxor dici potest, non mulier autem uxor dici non potest, &c.*

37

38

Quam locutionem de Græcis fontibus derivatam videri, tradit Hottoman. de verb. iur. verbo *Mulieres*, & ad eam respiciens Alciat. lib. 4. parad. cap. 7. ait, † uxorem iustam dici, quæ verè uxor, & per quam solemniter ducta est, non quæ simplici sponsione uxor est, tametsi legitima sit. Quod etiam ante ipsum dicere voluit Salicet. in l. cùm in te, num. 67. C. de donat. ante nupt. quem refert, & sequitur Decius cons. 540. num. 78. inquiens, † quòd ante copulam non dicitur mulier esse in usu viri, quare non dicitur uxor. Alludens (ut apparet) ad huius vocis etymologiam, quam inde sumi putavit, cùm verius sit, † non dici, nisi ab ungendo, quasi *Vnxor*, eò quòd uxores maritos lavare, & ungere solerent, ut notat Donatus in Hecyra Terentij, sic explicans illud Ennij:

39

40

41

Tarquinij corpus bona fœmina lavit, & unxit.

Et refert Tiraquel. in l. 1. connub. num. 26. vel (quod magis probo) quia sponsa olim ad domū viri traducta, postes eius laneis vittis ornabat, & oleo, & adipe suillo, vel lupino ungebat, quòd sic ab ea mala depulsum iri arbitrarentur, ut constat ex Servio in comment. ad 4. Æneid. Arnob. lib. 3. advers. Gentes, Tiraquel. in l. 10. connub. num. 38. ubi tradit, qualiter, & quare uxores virorum ianuas lanâ coronarent, ac ungerent, Polid. Virgil. de invent. rerum, lib. 1. cap. 4. Martian. Capella lib. 2. de nuptijs Philologiæ, ubi hac de causa Herducam, Domiducam, Vnxiā, Cinxiā, deas omnes, à mortalibus puellis convocari scribit, postesque inungi, quo faustum omen affigant, Ioan. Funger. in etymol. Græco-Lat. verb. *Vxor*, Rosin. & Dēpsterus de antiq. Romanorū, lib. 5. c. 37. & Io. Kalin. de verb. iur. verb. *Vxor*, ubi alias cæremonias, formulas, & differentias ducēdarū uxorum latè recēsent, & novissimè Ioan. Filesacus lib. 2. select. tract. 7. de uxore iusta, pag. 271. & seqq.

Secvndò, pro eadem opinione facit, quòd etsi verum sit, tam iure Civili, quā Canonico, & Regio, † matrimoniū verū, & legitimū cōtrahi per sponsalia de præsenti, quamvis necdum sit cōsummatū, nec ductio uxoris ad domum mariti præcedat, l. nuptias, D. de reg. iur. cap. fin. despōsat. impub. l. 13. tit. 7. par. 1. cū alijs, quæ infrà n. 60. citabimus. Negari † tamen nō potest, matrimoniū ante copulā, & cohabitationē non censeri, nec appellari plenū, & perfectū, ut in cap. cùm societas, & cap. cū initatur 27. q. 2. atq; adeò appellatione matrimonij, vel coniugij, sive viri, aut uxoris, cōmuni, & usitato loquendi more consummatū intelligi, & ante cōsummationē, & ductionē in domū, sponsalia, & sponsum, ac sponsam vocari, quāvis per verba de præsenti contraxerint. Initiatur enim matrimonium per sponsalia, sed per carnis copulam consummatur, ut in cap. ex publico, ubi gloss. Abb. & alij, de cōvers. coniug. cap. despōsatā 27. q. 2. cap. accepisti, de spons. duorum, cap. debitū, de bigamis, cap. statutū, §. sed sciēdū, & d. cap. cū initiatur 27. q. 2. cap. tertio loco, ubi etiam Abb. de præsumt. Idem Abbas cons. 101. Ancharran. cons. 21. Felinus in Rub. de sponsal. Decius d. cōs. 540. Tiraq. post leg. connub. d. glos. 2. n. 20. Alciatus, omnino vidē-

42

43

dus conf. 6. num. 6. lib. 8. Covar. de sponsal. 1. part. cap. 1. num. 3. & 4. Avendañ. de exeq. mandat. 1. part. cap. 15. num. 5. & plures alij apud Thom. Sanchez de matrimonio, lib. 1. disput. 1. n. 3. & seqq. quibus favet l. 52. Tauri, quæ est l. 4. tit. 2. lib. 5. Recop. ibi: *Qualquier esposa, ora sea de presente, ora de futuro*, & aliæ quamplures, & Tertulliani acumen in lib. de vel. ad. virginibus, ibi: *Desponsata quodammodò nupta; tamẽ inter quodammodò, & verum satis interest.*

Vnde benè consequitur, matrimonium, quod in † nostris schedulis requiritur, de consummato esse intelligendum, & uxoris, & mariti appellationem in eisdem sæpè factam, nõ posse porrigi ad sponsos. Nã † verba statuti semper debent sumi in pleniori, propriori, & potiori significatu, l. 1. §. quæ in perpetuum, D. si ager vectigal. cap. si quem, de sent. excom. cũ similibus, quæ adducit Decius conf. 5. in fine, Tiraquel. de retract. convent. §. 2. gloss. ultim. ex num. 3. D. Ioan. del Castillo lib. 4. controvers. cap. 39. à num. 1. & plures alij, quos congerit Fusarius de substitut. quæst. 431. n. 3. & Velascus in axiom. iur. litt. V. n. 37. Et † communis usus verborum semper item debet attendi, etiam in statutis, & in exorbitantibus, & correctorijs, & prævalet proprietati verborum, ut notat Bartol. in l. 1. D. de suis, & legit. Decius d. conf. 540. num. 78. idem Bartol. per text. ibi, in l. libellorum, §. quod tamẽ Cassius, D. de legat. 3. cum plurimis alijs, quæ latè adducit Alvarus Valascus consult. 110. num. 14. Farin. conf. 45. Heringius de fideiussor. cap. 1. num. 114. Cancer. lib. 1. var. resol. cap. 5. num. 41. Castillo lib. 5. controvers. 2. part. cap. 153. num. 5. & seqq. & Alvarez de Velasco in axiomat. iur. litt. V. num. 191.

44

45

46

Quibus addo notabilẽ doctrinã Baldi in l. 1. secunda lectura, D. de reivind. & in cap. iuravit, col. 2. ad fin. de probat. dum tradit, † quòd licèt vir uxorem invitã comprimere possit, ut docet cõmuniter Scribentes in l. 1. C. de raptu virginum, & in l. raptores, C. de Episcop. & Cler. Hoc tamen solùm procedet, cùm uxor iã fuerit traducta ad domũ viri, secus si adhuc sit in domo patris, imò etiam si sit in itinere, quasi anteà plenum ius in ea acquisijsse non videatur, arg. d. l. cùm in te, C. de donat. ante nupt. & sequitur Imola, Alex. Ias. & Ripa in l. miles, §. qui iudicati, D. de re iud. Panor. per text. ibi in cap. discretionẽ, 2. notab. de eo qui cognovit consang. uxor. suæ, Ioan. de Platea in l. generali, col. 2. C. de Decurio. lib. 10. Cepola conf. crim. 50. col. 1. Corneus conf. 80. lib. 2. Palac. Rub. in repet. Rub. de donat. inter, §. 58. in princ. Tiraq. d. gloss. 2. n. 23. à quibus nõ valdè distant, quæ tractat Thom. Sanch. de matrim. lib. 2. disput. 22. num. 13. & sequentibus.

47

Tertiò facit, † quòd non solùm verba nostrarum schedularum, verùm mens quoque, & intentum, quo successio, de qua loquimur, inducta fuit, resistere videtur sponsis non cohabitantibus, nec matrimonium consummantibus, quod fuit liberorum procreatio, & harum provinciarum incolatio, illustratio, & defensio, ut dixi supra num. 7. & seqq. Et non cõsequitur ex solis sponsalibus de præsenti ante matrimonij consummationem, ut singulariter tradit Bald. in cap. capellanus, de ferijs, in fine, docens, † quòd lex, quæ desiderat matrimonium copulatum, non procedit in matrimonio perfecto ex solo consensu, quẽ sequitur Paul. Castrens. in l. penult. n. 3. C. de Episcop. & Cler. Menchaca lib. 1. controvers. usufreq. cap. 3. num. 21. vers. *Sed sanè*, & Osualdus Hilligerus, omninò videndus, in notis ad Donellum lib. 14. cap. 5. litt. D. ubi eas etiã rationes addunt, quòd † lex in eiusmodi casibus tribuit successionem uxoribus, vel maritis in defectum filiorum, & ad compensanda onera, & expẽsas matrimonij. Vnde est intelligenda de tali matrimonio, in quo per carnis copulã filij potuerint generari, & mediãte cohabitatione, expẽsæ causari, ut in simili inquit Bartol. relatus à Menchac. d. num. 21. in 2. fundam. & Aimon. Craveta conf. 632. num. 4. & ante eos Abbas conf. 1. num. 7. vers. *Et licèt fortè*. Ac per consequens ubi hæc non interveniunt, † cessante ratione legis, cessare debet eius dispositio, l. adigere, §. quàvis, D. de iur. patron. Pet. Surd. conf. 375. num. 24. Caldas conf. 20. num. 33. Barbos. in l. 1. solut. matrim. 1. par. à num. 85. & plures alij apud alterum Barbosam, & Alvarez de Velasco in axiomat. iur. litt. L. num. 22. Et idem est † ubi deficit præsuppositũ legis, vel statuti, ut per gloss. verbo *Avocandum*, in l. mancipia, C. de servis fugit. Bartol. & alij, quos refert Surd. conf. 150. num. 78. & conf. 430. num. 17. Barbosa ubi supra, 3. parte, num. 32. Menoch. conf. 112. num. 86. Fachinæus lib. 2. conf. 95. num. 26. Rolandus à Valle de lucro dotis, quæst. 11. num. 17. & conf. 10. num. 14. lib. 4. Franc. Beccius conf. 93. num. 7. & Surdus conf. 150. numer. 78.

48

49

50

51

52

Qvartò, in favorem eiusdem sententiæ considero, quod in simili Nostri, & Exteri Auctores tradere solent, † nempè lucra, constante matrimonio, quæsita, quæ ex legibus patrijs communicari iubentur inter virum, & uxorem, neutiquam communicari inter sponsos de præsenti, sponsâ nondum ad viri domum traductâ, ut cum Palacio Rub. Boer. Cassan. Segur. Covar. Avendaño, Gama, Gutier. & alijs tradit Io. Garc. in tract. de cõiugal.

53

acquæst.num. 52.licèt num. 53.& seqq.id limitet, si verè probatum fuisset, maritum sub spe matrimonij in sua potestate habuisse pecuniã dotalem, & cum ea negotiatum fuisse. Et idẽ tradit etiam Azeved. post Matienzum in l. 2. tit. 9. *De las ganãcias*, lib. 5. Recop. n. 2. Ioã. Gutierr. de iuram. confirmat. 1. par. cap. 1. num. 56. & 66. Gama decis. 176. num. 2. Frãc. Ferrer de solut. matrim. 1. temp. declarat. 13. num. 3.

54 Et sunt alij plures casus, † in quibus secundũ DD. nõ sufficit matrimoniũ de præsenti esse contractũ, imò & copulã consummatũ, nisi etiam benedictiones nuptiales intervenerint, & uxoris in domum viri traductio, ut per tex. & DD. præcipuè Angel. in l. sancimus, C. de nuptijs, & in l. 52. Tauri, quæ est l. 4. tit. 2. lib. 5. Recop. 55 † ubi sponsæ, etiam de præsenti, nihil lucrantur ex arrhis, & donationibus ante nuptias à marito eis datis, vel factis, si matrimonium consummatum non fuerit, vel saltem osculum sequutum, & in casum osculi lucrantur medietatem tantùm dictorum bonorũ, de quibus legibus ultra Azeved. & Matienz. ibi, agit benè Barbosa in l. quæ dotis, D. solut. matrim. n. 83. & plurimi relati à Thomas Sanchez in tract. de matrim. lib. 1. disp. 23. n. 1. Afflictis decis. 305. & Vincent. de Franchis decis. 503.

Et potest magis hoc argumentum eâ consideratione augeri, vel urgeri, 56 † quòd eiusmodi leges sunt favorabiles, & nihilominus requirunt verum, & consummatum matrimoniũ, neque extenduntur ad sponsos etiam de præsenti. Vnde multòminus extendenda videtur successio, de qua loquimur, 57 † quæ quâ parte invitat coniugem superstitem ad morientis hæreditatem, liberis non relictis, votum captãdæ mortis inducit, argum. l. pactum, quod dotali, & l. fin. C. de pactis, l. pactũ dotali, C. de collat. cum alijs, quæ adduxi sup. cap. 6. num. 21. ac per consequens odiosa censeri debet, 58 & † sic quoad fieri possit, restringenda, ex cap. de testanda, & cap. ne captandæ, de conces. præbẽd. lib. 6. l. 2. in fine, cum seqq. D. de ijs quib. ut indig. l. qui iure, §. final. cum l. seq. D. de donat. iunctâ regulâ odia, de reg. iur. in 6. & l. cũ quidam, D. de liber. & posth. cum alijs apud Velascum in axiomat. iur. litt. O. num. 12.

QVINTÒ & ultimò facit, quòd his argumẽtis moti (licèt re verâ nullus ea ita concinaverit, & exornaverit) in terminis similium statutorum, quæ marito superstiti successionem dotis prædefunctæ uxoris concedunt, tradunt cõmuniter innumeri ferè ex antiquis, & modernioribus Scribentibus, 59 † nempè, talem successionem ad sponsum de præsenti ante consummationem matrimonij non spectare. Et idem probandum esse in statuto permittente marito relinquere uxori pro eius arbitrio, & volũtate, ut colligitur ex ijs, quæ post Petr. Cynũ, Cuneum, & alios antiquiores resolvit Baldus in l. non sine, in princ. C. de bon. quæ lib. Ancharranus cons. 17. & in cap. 1. de sponsal. lib. 6. Salicet. latissimè, per sex, & amplius colũnas hunc articulum disputans, in l. cùm in te, C. de donat. ante nupt. col. 2. Angel. in §. fuerat, num. 24. Inst. de action. ubi hanc sententiam in puncto iuris veriorem appellat, Abbas in cap. ex publico, num. 7. de convers. coniug. & cons. 1. lib. 1. & cons. 79. & 109. lib. 2. Felinus, qui de communi testatur, in Rub. de spõsal. col. 3. Decius cons. 67. & 100. & 540. & plures alij, quos refert, & sequitur Tiraquel. d. gloss. 2. post leges connub. num. 19. & seqq. Et ultra eos Parisius cons. 62. num. 9. lib. 4. Hippol. de Marsilijs sing. 106. Marcabrunus cons. 22. num. 67. Craveta cons. 632. num. 3. Hippol. Riminald. cons. 388. ex num. 22. lib. 4. & cõs. 534. n. 34. lib. 5. Roland. in tract. de lucro dotis, quæst. 106. ex num. 33. Alciatus cons. 6. num. 6. lib. 8. Augustin. Veroius vol. 1. cons. 40. num. 25. Boerius decis. 22. num. 33. & in consuet. Bituricens. titulo de consuet. matrim. §. 1. ubi refert, secundùm hanc sententiã in Supremis Galliæ Senatibus iudicari solere, Menchaca d. lib. 1. cõtrovers. usufr. cap. 3. ex n. 21. à quo habet Osuald. ad Donel. d. lib. 14. comment. cap. 5. litt. D. Petr. Greg. qui adversæ partis fundamentis satisfacit, in cap. 1. de spõsal. à n. 95. & lib. 45. syntag. cap. 14. n. 7. Nicolaus Mozzius de contract. tit. de matr. cap. de naturalibus matrimonij, n. 41. Costanus in tractat. de sponsal. tit. quid sint sponsalia, num. 11 Thomas Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 1. n. 5. Petrus Barbosa in l. 2. D. solut. matrim. 1. par. num. 153. Ioã. Gutier. in eod. tract. cap. 1. n. 12. Hieronym. Cevallos lib. 1. comm. opin. q. 110. vers. *Sed contrarium*, Marius Giurba, plurimis relatis, ad consuet. Messanens. cap. 1. gloss. 1. n. 47. Card. Tuschus, verbo *Satutum*, conclus. 511. n. 60. & 88. Gama decis. 124. ubi ita in Senatu Regio iudicatum testatur, & eius Additionator de praxi, & quòd contraria opinio est reprobata. Nam requiritur, ut lucro locus sit, quòd mulier in domũ viri sit traducta, & sequitur Iacob. Cancer lib. 3. var. resol. cap. 11. à n. 116. Vbi hoc adeò verum esse affirmat, ut non sufficiat copula, quæ ante matrimonium præcesserit, Caldas Pereira in l. si curatorem, verbo *Læsis*, n. 128. C. de in integ. rest. Fontanel. de pact. nuptial. claus. 5. gloss. 8. part. 10. à n. 31. & claus. 7. gloss. 3. par. 1. num. 27. tom. 2. Gail. & Grœvæus lib. 2. pract. observ. 80. Ioann. Novarius de electione fori, q. 48. pag. 109. & Augustin. Caputus de regimine Reip. cap. 1. num. 117.

Sed licèt hæc ita se habeant, non desunt plures, & satis validæ iuris rationes, & gravissimorũ Doctorum auctoritates, quibus contraria sententia adstrui, & defendi possit, ita ut veluti Problematicus hic articulus relinquatur, interim dum à Supremo Senatu in pendẽti (quã diximus) causa domini Ducis del Infantado solitâ circumspectione deciditur.

60 Primò namque pro ea perpendi potest, iure † communi inspecto, sponsalia de præsenti, inter valentes contrahere, verum, & legitimum matrimonium, etiam ante consummationem, & deductionem sponsæ ad viri domum inducere, & in dissolubile vinculum operari: unde 61 vulgari veluti adagio circumfertur, † *nuptias non concubitus, sed consensus facit*, quod pro regula traditur in l. nuptias 30. D. de reg. iur. l. cùm hic status, §. si divortium, D. de donat. inter, ibi: *Non enim coitus matrimonium facit, sed naturalis affectio*, cap. final. de spõsa. duorum, cap. sufficit, cap. cùm initiatur, cap. coniuges 27. quæst. 2. l. 13. tit. 7. part. 7. Melior † text. & qui ferè in nostris terminis loquitur, in l. cui fuerit 15. D. de condit. & de- 62 monstrat. ubi Vlpianus docet, legatum sub cõditione, si in familia nupsisset, mulieri factum, statim deberi, atque ducta est uxor, quamvis nondum in mariti cubiculum venerit, eam rationem subijciens, quòd nuptias, non concubitus, sed consensus facit. Quò in textu, ut apparet, I.C. † ductam dicit, & pleno ore uxorem 63 vocat sponsam de præsenti, non solũ ante matrimonij consummationẽ, verùm & antequã in cubiculum eius duceretur. Et idem deduces ex text. in cap. cùm initiatur, cap. omnis res, cap. si quis uxorem, cum alijs, 27. q. 2. cũ seqq. & Deuteronomij cap. 22. Quorum, & aliorum iurium argumento, ita omnes DD. Legistæ, & Canonistæ communiter docent, ut constat ex Alex. cons. 20. lib. 2. num. 1. Palatio Rubeo in rep. Rub. §. 55. num. 5. Aviles in cap. 1. Prætor. verbo *Mugeres*, num. 10. cum seqq. Avẽdañ. de exeq. mand. 1. part. cap. 15. num. 4. & ex relatis à Covar. in 4. Decret. 2. part. cap. 1. in initio num. 2. Thom. Sanch. de matr. lib. 1. disp. 1. num. 3. Giurba ad consuet. Messanens. cap. 1. glos. 1. p. 1. num. 26. Barbosa in Rub. solut. matr. 2. par. à n. 105. Mieres de maiorat. 1. par. q. 39. à num. . . Menoch. lib. 4. præsumt. 147. Ant. Fabro in Iurispr. Papin. tit. 9. prin. 5. illat. 1. & 2. Basil. Pontio lib. 1. de matrim. cap. 14. D. Valenç. cons. 66. n. 10. & Leand. Galganeto in tract. de condit. & demonstrat. 2. par. cap. 1. q. 48. pag. 267. & Ioan. Gutier. in canon. quæst. 1. par. cap. 17. ubi disputat gravẽ illam quæstionem, an super matrimonio rato, & non consummato, possit Summus Pontifex dispensare?

64 Secundò, quia † si Indiarũ schedulas antiquas, & noviores, de hac successione agẽtes, cõsideremus, nihil aliud in eis requiri videtur, quã quòd succedere volentes, legitimæ uxores maritorũ decedentiũ fuerint, & quòd per sex menses talis legitimi matrimonij vinculo cum illis copulatæ reperiantur; hoc enim importãt illa verba sched. ann. 1575. *Si realmente no estuviere, i viviere casada seis meses con el*. Et illa alterius novioris an. 1603. ibi: *Ayan de vivir, i estar casados in facie Ecclesiæ seis meses*, quæ quidẽ in sponsis de præsenti, etiã nõ cognitis, nec in domũ ductis, verificantur, qui etiam propriè, & sæpè cõmuni usu appellari solent mariti, & uxores, sive *Mugeres*, quo vocabulo dictæ schedulæ utuntur, ut apertè cõstat ex iuribus, & DD. suprà relatis, & ex l. 2. in fine, tit. 1. par. 4. l. 26. tit. 11. eâdem part. l. in legibus, D. de ritu nupt. cũ traditis à Caravit. sup. pragmat. 1. ad S.C. Macedon. §. 13. n. 28. Io. Lupo Segoviensi in tract. de legitim. & matrim. par. 1. num. 1. & seqq. Servio in 2. Æneido, ibi: *Vsus* 65 *obtinuit, † ut innuptas virgines, nuptas mulieres vocemus. Nã apud maiores indiscretè virgo dicebatur & Mulier: utrumq; enim sexum tantũ significabat*. Et D. Ambros. epist. 1. lib. 1. ibi: *Mulier sexus est, virgo species*, & omninò videndus, Fanutius in tract. de lucro dotis, gloss. 2. verb. *Nupta*, n. 62. & 63. ubi benè respondit eis, qui dicunt, ex cõmuni usu loquẽdi, solũ post copulã uxoris, & mariti, ac matrimonij nomen coniugatis dari solere, & anteà spõsos appellari, & Filesacus lib. 1. select. pag. 200 & 249. ubi explicat D. August. & alios, qui Beatã Virginem Mariã innuptam appellant.

66 Maximè † si iã benedictiones nuptiales acceperint, vulgò *Velaciones*, de quibus agitur in cap. 1. & 3. de secund. nupt. cap. cùm in Ecclesiæ 9. cap. suã 29. de simon. cap. hæc imago 33 q. 5. & in alijs, quæ congerit Mainardus decis. Tholosana 55. n. 11. lib. 4. Quæ benedictiones videtur apud nos Christicolas subrogatæ in locum Velationis capitis (ex quo nuptiæ nomen sumserunt, ab obnubendo) ductionis in hortos cubiculũ, sive domũ mariti, aquæ, & ignis acceptionẽ, sive interventionẽ, & aliarũ solẽnitatũ, & festivitatũ, quæ olim apud Ethnicos Romanos in deductione spõsarũ fieri solebant, ut deinceps matresfamilias, & uxores appellarentur, de quibus agunt Auctores sup. n. 41. relati, & in nostris terminis observat Hippol. Rimin. cons. 534. n. 34. & seqq. lib. 5. & Dionys. Gothofred. in notis ad d. l. cui fuerit, ubi refert Hottoman. lib. 4. observat. cap. 26. Filesacus d. lib. 2. select. pag. 277.

67 Et eiusmodi † benedictionibus intervenientibus, nullũ ius, aut privilegium uxoribus cõcessum, nostris Hispanis legibus, spõsis, etiã nõ

cog-

cognitis,denegatur,ut constat ex l.47. Tauri, ubi DD.Greg.Lop.in l.5.tit.5.par.6.gloss.4. Avend. respons. 10. n.4. Valdesio in addition. ad Roder.Suarez in l.1.tit. *De los pleitos*, §. hanc,num.10.Perez de Lara in tract. de anniversf.lib.1.cap.21. num.48. & D. Valençuela d.cons.66. num.11.

68 Ex quo provenit † donationem alias prohibitam inter virum, & uxorem, etiam inter sponsos per verba de præsenti prohibitam cēseri,l.penul.D.de donation. quāvis matrimoniū non consummaverint. Et † sponsam,sponso

69 ingrediente Religionem, lucrari ea, quæ alias lucraretur, si is mortuus fuisset, l.Deo nobis, C.de Episcop.& Cleric.quā,planum est de ingrediente ante commixtionem, seu copulam carnalem, intelligendam esse, alioqui copulā subsecutā,sine alterius coniugis consensu Religionē intrare nō posset, cap.ex publico,cap. verum de convers.cōiug.Thom.Sanch.de matrim.lib.7.disp.32.Ripol.var.resol.cap.8.à n. 216.& Io. Gutier.lib.1.canon.quæst.cap.25.

70 Et idem procedit † in specie legis 44.Tauri,quæ est lex 4.tit.7. lib.5. Recop. Nā quod in ea dicitur,meliorationem causā contrahēdi matrimonij à parentibus factā, eo ipso, quòd sub hoc prætextu cōtrahatur,irrevocabilē manere,omnes DD.cōmuniter intelligūt de matrimonio cōtēplatione talis meliorationis cōtracto,etiā nondū copulā cōsummato,ut benè post alios observat Francisc.Molinus in tract. de pact.nupt.lib.3.q.6.ex num.41. & novissimè Additionator Molinæ lib.4. cap.11.n.18.

71 Nimirum, quia in his casibus, & in similibus à lege,statuto,vel testatore expressis,nihil aliud requirendum est,† quàm quòd verba dispositionis conveniant, & verificētur in eo,qui se eā iuvari prætendit, ut sic dispositio in illo procedat,servetur,& verificetur, l.4.§.toties, D.de damno infect.l.hos accusare, §.omnibus, D.de accusat. l.1.§.licèt autem,D.de exercit. ibi: *In re igitur dubia meliùs est verbis edicti servire*,l.non aliter, D.de legat.3.cum alijs, quæ latè congerit Decius in cap.1.col.penul. de constit.& in l.1.notab.5.C.de sentent.quæ pro eo,quod interst,Osasc.cons.76. n.13. Tiraq.in l.si unquam, verb.*Libertis*, ex n. 2. ad 19.Francis.Ferrer. in tract. de solut. matrim. 3.temp.declarat.4.num.4. & Alvarez Velasc. in axiom.iur.litt.L.num.21.& litt.V.n.86.

72 Et quod lex,†quæ de matrimonio copulato loquitur,intelligatur etiam in matrimonio iam solo consensu perfecto,quāvis coitus sequutus non sit,probat text.in cap.fin.de frigid.& maleficiat.cap.per tuas, qui filij sint legit. cap.1. & 2.de matrim.contra interd. Eccles. Tiraq. in l.si unquam,verbo *Donatione*,num.179.& Covar.ubi suprà 2.part.cap.1.num.12.

Tertiò,facit,quòd dicta successio, & si liberorū procreationē secūdariò respiciat, primariò tamen in solatiū benemeritorū,& maiorem eorū remunerationē inducta fuit; & † hoc

73 est,quod magis attendi, & considerari debet, arg.tex.in l.si quis neq; causam, D.si cert.pet. l.1.D.de author.tut.cap.ad audiētiā, ubi glos. de præscrip.Tiraq.de cessante causa, limit.22. in fine,Surdus cons.67.n.31.& cons.96.n.49. & eorū,quæ in simili de dotis privilegijs agentes,tradunt DD.quos refert Barbos.in l.1.solut.matr.1.par.ex n.63.& n. 84. Vnde † non

74 debet censeri odiosā, sed potius favorabilis, iuxta ea,quæ tradunt DD. in l. penult. D. de const. Princip. & in terminis remunerationis loquens,Sarmient.lib.1.select.cap.12.Cacheranus cons.19.n.10.Cabedus decis. Lusit.95. n.1. pag.153. Salas de legib. tract. 14. q.96. disp.16.sect.6.per tot. novissimè D. Valenç. cons.155.num.4.vol.2.& tetigi sup. cap.2. ex num.44.& cap.16. num.15.

75 Porrò † in statutis favorabilibus, imò etiā & indifferētibus, semper appellatione uxoris, mariti, & matrimonij,sponsos, & sponsalia de præsenti cōprehendi,etiā ante cōsummationē, pluribus probat Abb. Panormit.in cap. tertio loco,de præsumt.& ibi Felin.n.4. Alberic. in tract.de statut.2.par. q.119.Ias.in l.venia, C. de in ius vocand. ubi ponit exēplū in disposit. Auth.præterea,C.unde vir,& uxor,latè Tiraq. d.gloss.2.n.25.Palat.Rub.in repet.Rub.§.55. n.5.Greg.Lop.in l.7.tit.13.part.6. verb.*Conellas*, Cald.Pereir. in l.si curatorē,verb.*Læsis*, n.127.& 128.Mozius de contract. tit.de matrim.§.de natura matrim.n.40.Gail.lib.2.observ.80.n.4.&5.Sylvest. verb.*Sponsalia*,q.1. dict.2.Avend.resp.10.n.3.Cancer.lib.2. resol. cap. 1. n. 162. Aloysius Leo in l.1.n.15.C.ne uxor pro marito,Reusnerus decis.5.n.70.par. 1.Cuchus lib.5.maior.instit.tit.10. n. 8. & 9. Boer. decis.22. n.38. & Giurba ad cōsuetud. Messanens.cap.1.gloss.1.p.1.n.26.Imò quòd in favorabilibus appellatione uxoris non solū veniat sponsa de præsenti nō cognita, sed etiā per æquam extensionē sponsa de futuro, docet etiam text. notabilis in l.non sine, & ibi Bart. Alber.Salicet.Paul.& cæteri DD.cōmuniter.

Quò fit,ut nulla ratio esse videatur,cur matrimonij consummationem, vel mutuā cōiugū habitationem requiramus. Præsertim si cōsideremus, quòd posterioribus illis † schedulis

76 ann.1575.& 1603.nihil hac in parte de favore anteriorum diminutum est, sed tantummodò obviam itum fraudibus, quæ fiebant in cōtrahendo matrimonio in articulo mortis, ut ex earum resolutione apparet,& ob hanc causā statuerunt,ut per sex mēses cōiugati manere deberent.Cæterùm in alijs omnia, ut antea

erãt, relicta sunt, tam inspectis schedulis, & cõsuetudinibus anterioribus, quàm dispositionibus iuris communis, † cum quibus, ubi de cõtraria voluntate non constat, disponens se cõformare videtur, l. commodissimè, D. de lib. & posth. l. cõficiũtur, D. de iur. codicil. cũ multis alijs, quæ adducit Menoch. lib. 4. præsumt. 21. num. 35. & præsumt. 202. à num. 1. cũ seqq.

77

Propterea quod † verba prooemialia præbent intellectũ verbis dispositionis cuiuscunque legis, ut est text. in l. fin. D. de hæred. inst. ubi notarunt Bart. & cæteri, & in l. regula, §. fin. de iur. & fact. ignor. ubi Bald. notabiliter inquit, & in Rub. C. de servis fugitivis, ex præfationibus sumi totius legis intellectum, quem sequitur Fulgos. cons. 120. num. 3. Socin. cons. 24. num. 3. lib. 4. & cons. 67. lib. 1. Decius cons. 86. & in l. 1. D. si cert. pet. Zasi. in l. cùm quid, eod. tit. & est etiam text. ubi Bart. notat in l. 1. D. ad Macedon. & in l. 1. ad finem, D. de orig. iur. & tetigi lib. 1. de Indiar. iur. cap. 1. in princ. & plurimi alij apud Velascum in axiom. iur. litt. P. num. 198.

78

QVARTO facit, quia si auctoritatibus, hac in parte certandum est, quamvis sint plures, qui in illa quæstione de lucro dotis, plenum, & consummatum matrimonium requirunt, ut diximus suprà num. 43. & seqq. plurimi tamen alij, † nec numero, nec doctrinâ minores, contrarium enixè tuentur, sola sponsalia de præsenti sufficere putantes, per quæ verum matrimonium celebratur, ut suprà retulimus, etiam si copula, aut cohabitatio non interveniat, ut docet gloss. per text. ibi in d. l. cui fuerit 16. D. de condit. & demonstr. Vbi Paulus de Castro affirmat, se pluries consuluisse, & ab alijs pro hac opinione consultum vidisse, Bartol. in l. nihil interest 15. de rerum amot. ponderans ad id magistraliter † eundem text. quatenus docet, ad actionem rerum amotarum, nihil interesse, quòd vir, & uxor simul, an separatim in diversis ædibus habitent, ubi Gothofr. in notis adiecit: *Vt enim separatim habitent, nõ desinit esse matrimonium*, & allegat l. 5. & 6. D. de ritu nupt. l. cũ hic status 32. §. si mulier 13. D. de donat. inter, ubi uxor, & maritus dicuntur, qui seorsum diù habitarunt, si honorem invicem matrimonij habebant. Et ita inter eos, ut & inter alios simul habitantes, donatio prohibita est. Et eãdẽ sententiã sequitur idẽ Bart. in l. Titio centum, §. Titio genero, n. 7. D. de condit. & demonstr. Ioan. de Amicis cons. 69. Paulo de Castro in l. si ante nuptias, in fin. D. solut. matrim. Ruinus, qui de communi testatur, cons. 58. n. 4. vol. 23. Bertrandus cons. 24. n. 1. tom. 1. part. 2. Cassaneus in consuet. Burgund. Rub. 4. §. 6. ubi refert ad litterã duo cõsilia Guidonis Papæ hanc partem validè tuentia, Ioan. Ant. Rubeus, omninò videndus, cons. 19. per totum, & plures alij, quos refert, & sequitur Fanutius de lucro dotis, gloss. 2. verbo *Nupta*, n. 57. Baldus Novellus de dote, part. 6. privilegio 37. in fine, Curt. Iun. in d. Auth. præterea, n. 10. Greg. Lop. in l. 7. tit. 13. part. 6. verb. *Desamparadas*, Palacius Rub. l. §. 55. num. 9. ubi firmat, frivola esse fundamenta Saliceti contrariam partem tenentis, Andreas Gail, & eius Additionator Grœvæus lib. 2. observat. 80. num. 3. Cevallos q. 110. ex num. 1. licèt ipse posteà in cõtrariam inclinet. Misyngerius observat. 78. cẽt. 6. ubi subdit, Imperatoriâ decisione controversiam huiusmodi indigere, Lodolp. Schrader. miscellan. cap. 2. n. 14. & in tract. de feudis, part. 9. cap. 2. n. 13. Petr. Barbosa in l. exigere dotem, n. 164. D. de iudicijs, & magis in terminis in l. si ante, D. solut. matrim. ubi proponit, & amplissimè excutit controversam quæstionem de lucrandis per sponsam fructibus, ex re dotali ante consummatũ matrimonium perceptis, Moller. lib. 3. semestr. c. 23. Marta de success. legali, lib. 1. par. 3. q. 11. art. 2. n. 19. & in Rub. D. solut. matrim. q. 4. per tot. Fontan. de pact. nupt. 2. tom. claus. 7. gloss. 3. part. 1. n. 27. Molino eod. tract. lib. 3. q. 6. num. 45. Ferrer de solut. matrim. 3. temp. declarat. 4. num. 26. Mangilius de imputat. q. 186. Galganetus de condition. 2. part. cap. 1. q. 48. Peregrin. cons. 85. vol. 1. & decis. 15. Stephan. Gratian. decis. 230. & Alvarez de Velasco in tract. de privilegijs pauper. q. 56. num. 69. Et hanc opinionem servãdam in practica testatur Mozius d. tit. de matrim. cap. de natural. matrim. cap. 41. quamvis aliã de mera subtilitate iuris veriorem appellet, & eidem, Gaillium sequutus, subscribit Dionysius Gothofredus in notis ad d. l. cui fuerit.

79

80

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMIPRIMI.

1 *LEx successionis Commendarum uxores solùm vocat ad successionem maritorũ, & an vice versâ mariti etiam vocari videantur?*
2 *Casus litis nunc pẽdentis, Excel. Ducis del Infantado super successione Cõmendæ uxoris suæ, refertur.*
3 *Correlativorum quod in uno disponitur, in altero etiam regulariter disponi videtur.*
4 *Hæres si quis mihi esse iubeatur, ego quoque illi vice versa successurus sum.*
5 *Successiones debent esse mutuæ, & vicissitudinariæ.*
6 *Regula correlativorũ, est regula parium.*

Vi-

7 Viri aptiores sunt ad Commendas acquirẽdas, & administrandas, quàm uxores.
8 Argumentum à maioritate, vel paritate rationis valet in iure.
9 Correlativorum paritas, procedit etiam in correctorijs.
10 Ratio legis regit eius dispositionẽ, & quòd ea suadet pro expresso habetur, licèt verba deficiant.
L.2.§.si mater, D.ad Tertyl.l.si quis, §.1. D.de adulterijs, & aliæ similes, expenduntur, & illustrantur.
11 Auth.prætereà, C.unde vir, & uxor expenditur, & ad maritum pauperem ex communi extenditur, & num.44.
12 Privilegium ne maritus pro dote cõveniatur, ultra quàm facere potest, ad uxorẽ extenditur; Contrarium num 46.
L.Patronus 17.& l.non tantùm 20. D. de re iud.l.etiã, §.licèt, & l.maritus solut. matrim.expenduntur, & illustrantur, ibidem, & num. 46.
13 L.fin.C.de indict. viduit. expenditur, & explicatur, & num. 47.
L.Iulia Miscella, quæ fuerit, & quid iusserit, & de eius Auctore, ibidem.
14 Auth.cui relictum, C.de indict.viduit. expenditur, & num.48.
Conditio, si non nupserit, æquè in viris, ac in fœminis viduis admittitur, ibidem, & num. 48.
15 Statuta, & maximè odiosa, sunt stricti iuris, & strictè interpretanda.
16 Statutum disponens in uxore, de viro quoque disposuisse censetur, & exempla, & num.50.
17 Successionis Commendarum schedulæ cur de uxoribus tantùm meminerint?
18 Commendæ olim viris tantùm, non autem fœminis dabantur, & unam solam successionem admittebant.
19 Commẽdæ ubi cœperunt fœminis dari, & earum successio prorogari, viri, & uxores promiscuè admittendi videntur.
20 Epistola Regia ann.1559.refertur, & expenditur, & alia 1561. quæ promiscuè tam viros, quàm uxores vocant ad successionem Commendarum.
21 Viros ad successionem Commendarum per uxorum obitum vacantium, admitti, cõsuetudo recipit, maximè in Nova-Hispania.
22 Schedula ann.1603. agens de successione maritorum, expenditur.
23 Virorum successionem in Commendis uxorum, qui Auctores probent, & admittant.
24 Observantia, & praxis communis alicuius legis, etiam larga, & impropria magnum pondus habet, & alia de ea, remissivè.
L.si de interpretatione, D.de legibus, exornatur, ibidem, num.27.
25 Princeps adeundus est super rescripto dubio.
26 Observantia antiqua legis habetur pro lege, & excludit necessitatem interpretationis Principis, qui eam tulit.
27 L.cùm de novo, C.de legibus, expenditur, & illustratur, ibid.
28 Mariti in favorem, in successione Commẽdæ uxoris, pronuntiatum fuit in Regia Cãcellaria Limensi, & casus litis refertur.
29 Verba legis ubi sunt clara, & repetita, ab eis recedere non licet.
30 Dispositio ad aliquas personas restricta, facilè ad alias extendi non debet.
31 Legislator censetur noluisse id, quod verbis non expreßit, cùm exprimere facile esset.
L.item apud, §.ait Prætor, D.de iniurijs cum similibus, illustrantur.
32 Lex quod nõ dicit, nec nos dicere debemus.
33 Verba contractus, vel dispositionis sunt forma eius, & super omnia attendi debent.
34 Investituræ tenor in materia feudali ad unguem servari debet.
35 Correlativorum ut sit eadem dispositio, debet esse eadem ratio.
36 Vxorum in personis disposita, multis in casibus ad maritum non extenduntur, & ècõtrario, & exempla.
37 Vxorum admittendarum ad successionem Commendarum maritorum, quæ fuerit ratio? & an illa in maritis procedat?
38 Legem ratio commendat, & fraudem ei facit, qui eam eludit.
39 Ratio legis, est mens, medulla, & anima legis.
40 Commendarum succeßionem lex quæ induxit, potest videri correctoria, & extraordinaria, & quare?
41 Lex correctoria, & exorbitans non ampliatur ex paritate, aut maioritate rationis L.si verò 64.§.de viro, D solut. matrim.expenditur, & illustratur, ibid.
42 Ratio expressa in lege an faciat eam extẽdi ad omnes casus, in quibus militat, licèt ij verbis comprehensi non sint.
43 Ratio legis, ut faciat eam extẽdi ad casum omißum, quid requiratur?
44 Beneficium Auth.prætereà, C.unde vir, & uxor, ex multorum opinione non extenditur ad maritum.
45 Lex 7.tit.13.part.6. expenditur.
46 Vxorem conveniri posse pro dote, quã promisit, ultra id quod facere poßit, aliqui tenent, & quare?
47 Conditio iuramenti, quæ per legẽ Iuliam

Misc ellam requirebatur, tam in masculis, quàm in fœminis remmitti debuit, & quare?
48 Castitas vidualis non minus à viro, quàm ab uxore exigi debuit.
49 Dispositio Auth. cui relictum, C. de indicta viduitate tollend. etiam hodie de iure Canonico practicatur.
50 Statuta, quæ disponunt de uxoribus, ut ad maritos extendantur, eadem omninò ratio esse debet.
51 Schedula nulla reperitur, quæ vocet maritos ad successionem Commendarum uxorū, & de interpretatione earum, quæ in cōtrarium expenduntur.
52 Exclusionem inducentia ad inclusionem trahi, & extendi non debent, nec possunt.
53 Argumentum à contrario sensu non valet, ubi ex eo resultat absonus intellectus, vel correctio aliorum iurium.
54 Argumentum affirmativum nunquàm validè desumitur ex verbis negativis.
55 Schedula anni 1561. quæ successionem viri, & uxoris in Commendis æquare videtur, qualiter accipienda sit? & altera anni 1603.
56 Rescripta Principum ad unam Provinciā missa, quando in alijs quoque observari debeant?
L. 3. §. Divus Adrianus, D. de sepulchro violato, expenditur, & illustratur.
57 Leges, & consuetudines locales ad alias provincias non extenduntur.
58 Provincia unaquæque suo sensu abundat, & suis legibus regitur.
59 Præscriptio non extenditur ultra loca, vel res, quæ possidentur.
60 Matrimonium putativū, quale, & quādo sufficiat ad hoc, ut uxor in Commenda mariti succedat?
61 Matrimonio putativo omnia privilegia veri communicantur.
62 Lucra nuptialia etiam in matrimonio putativo communicantur.
63 Matrimonium putativum, ut habeat privilegia veri, quatenus bonam fidem, ita cōiugatorum requirat?
64 Bona fides in dubio præsumitur intervenisse in matrimonio putativo.
65 Matrimonium ex decennali cohabitatione coniugum, & alijs circunstantijs, quandò præsumatur?

CAPUT XXI.

An lex successionis, quæ uxores vocat ad maritorum Commendas, liberis non extatibus, vice versa maritos admittat in Commendis uxorum? & de matrimonio putativo.

IN lege successionis Commendarum anni 1536. & in eius declaratorijs, quarum mentionē in superioribus fecimus, † uxores tantùm vocatæ reperiuntur ad successionem earū, quæ mariti defuncti posséderunt, si ij absque liberis decesserint, ut constat ex illis verbis: *Isi el tal casado no tuviere hijo de legitimo matrimonio nacido, encomendareis los dichos Indios à su muger viuda*, & ex illis Provisionis an. 1552. tom. 2. pag. 203. *I en defecto de hijos, ò hijas, venga la sucesion a la muger, por la manera que està dicha; de tal manera, que despues de la vida del primer tenedor de los Indios, no ha de aver mas de una sucesion en hijo, ò hija, ò muger, i no mas.*

Vnde dubitari contigit, utrùm si fortè in uxoris persona Commenda in prima vita radicata fuisset, aut etiam in secunda, puta ex successione prioris viri in Nova-Hispania, & in alijs provincijs, in quibus per tres, vel quatuor vitas successio continuatur, iuxta ea, quæ dixi sup. cap. 16. num. 8. & fusè tradit Anton. de Leon in tract. de confirmat. Regijs, 1. par. cap. 4. num. 43. & seqq. maritus superstes admittendus esset ad uxoris præmorientis Cōmendam?

Et hic † casus hodie pēdet in Supremo Indiarum Senatu, in causa Excellentissimi Ducis del Infantado, cuius etiam quoad aliud dubiū memini in cap. præcedēti, & semper adeò difficilis visus est, ut Dom. Marchio de Montesclaros, eiusdem Ducis socer, de cuius Commenda nunc litigatur, inter alia dubia, quorū decisionem, & declarationem ab eodem Supremo Senatu postulavit, dum esset Peruanus Prorex, per epistol. ann. 1610. hoc unum, quintum in ordine fuerit, cuius epistolæ copiā Ego apud me habeo, & in ea validis rationibus pro utraque parte contendit. Quod etiam Ego solitâ distinctione præstabo, neutri tamen suffragium adijciens, quousque Senatus ipse, quæ magis probanda sit? suâ nobis maturâ determinatione definiat.

Et in primis in favorem mariti † allegari potest Correlativorum natura, quæ semper in iure talis esse solet, ut dispositum in uno, eo ipso in alio dispositum censeatur, & idem iudicium sortiantur, l. final. D. de acceptil. l. si quis servo, C. de furt. l. 1. C. de transact. l. 1. C. de cupress. lib. 11. cum alijs latissimè congestis ab Everard. in topicis legalib. loco à correlat.

Claud.

Claud. Cantiuncula in dialectica legali, cap. 204. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 9. num. 171. & seqq. Camill. Gallin. de verbor. signif. lib. 5. cap. 17. num. 27. Aug. Barbos. in axiomat. iur. cap. 61. Alvarez de Velasco litt. A. num. 397. & litt. C. numer. 235. & seqq. & Mar. Anton. lib. 3. resol. 9. num. 2. ubi quòd in correlativis uno expresso, dicitur expressum & alterum.

4 Quod præcipuè in materia successionis, de qua agimus, procedere, ita ut si quis sit hæres mihi, & ego illi hæres etiã esse debeam, apertè probat text. in Auth. de suis, & legit. hæred. §. filius autem, & §. penult. & in l. 6. Taur. ubi DD. Bald. omninò videndus, cons. 17. volum. 4. num. 2. vers. *Item quia*, ubi docent, † quòd 5 successiones debent esse mutuæ, æquales, & vicissitudinariæ, & apponit exemplum in marito, & uxore, & plures alij apud Fusariũ de substitut. q. 257. num. 60. quia ad imparia iudicari non debent, prout in simili dispositum videmus in l. fin. C. de nuptijs, cap. si quis 32. q. 1. cap. gaudemus, de divortijs, cum alijs traditis à Bartol. in Auth. de nuptijs, §. sic itaque, Zasi. cons. 5. num. 10. lib. 1. Mantica de coniect. ult. volũt. lib. 11. tit. 19. n. 16. Fõtan. de pact. nupt. 2. tom. claus. 5. gloss. 8. par. 12. n. 41. Ego infr. lib. 4. c. 7. Et inde dicere solemus, † quòd regula 6 correlativorum est regula parium, ut in l. lege Iuliâ, §. si procurator, D. de action. emp. Bertazol. in l. si quis maior, C. de trãsact. num. 801. & Medicis de reg. iur. reg. 9. num. 15.

SECUNDÒ, quia licèt dicta regula Correlativorum, ab aliquibus limitari soleat, ut tãtùm procedat, ubi est eadem ratio in uno, atque in alio, ut infrà dicemus. In casu tamẽ, de quo loquimur, non solùm eadem militare videtur, sed imò superior, † cùm aptiores sint 7 viri ad Commendas acquirendas, & exercendas, quàm mulieres, quæ iure communi, & feudorum inspecto eas habere non poterant, ut dixi sup. cap. 5. num. 38. & cap. 16. num. 90. Et meliùs per viros provinciæ Indiarum illustrari, & defendi possint. Quæ fuit una ex præcipuis rationibus has Commendas introducẽdi, ut etiam dixi suprà cap. 2. ex num. 57.

8 Vnde possumus † argumentari, non solùm à paritate, seu identitate, verùm & à maioritate rationis, de quo argumento latè agit Everard. loco 66. & plurimi alij, quos refert Farin. cons. crim. 60. num. 109. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 1. n. 21. & Velascus in axiomat. iur. litt. A. num. 464. & succedit doctrina text. in l. fin. C. de indict. viduit. tollend. ex qua notare solent DD. † quòd dispositum in uno 9 ex correlativis, habet locum in alio, etiam in correctorijs, ex identitate rationis, ut latè per Gratian. tom. 5. discept. forens. cap. 920. num. 11. & 13. Ant. Ricciul. de iur. person. extra Eccles. grem. exist. lib. 4. cap. 51. num. 3. & Petr. Barbos. omninò videndum, in l. si constante, D. solut. matrim. num. 102. & seqq. & Villaguta in tract. de extens. leg. pœnal. tit. de extensione legum correctoriarum, n. 10. fol. 26. Nimirùm, † quia ratio est, quæ regit 10 dispositionem, & quod ipsa exigit, & requirit, non minùs expressum videtur, quàm id, quod apertis verbis concipitur, & disponitur, ut tetigi sup. cap. 18. ex num. 36. & perspicuè docet Iurisconsultus in l. credendum, D. qui petant tutor. l. 2. §. si mater, D. ad Tertyl. ibi: *Verba rescripti deficiunt, sed dicendum est eãdem esse rationem*, l. si quis adulterium, §. 1. D. de adulterijs, ibi: *Ex sententia legis tenetur, quamvis verbis non contineatur*, l. sed sciẽdum, D. ad leg. Pomp. de parricid. ibi: *Sed & novercæ, & sponsæ omissæ sunt, sententia tamen legis continentur*, notat Bart. in l. quod verò, D. de legibus, inquiens, frequenter hoc allegari in practica, & latissimè, plurimis alijs relatis, Tiraq. in l. si unquam, verb. *Libertis*, à num. 43. C. de revocãd. donat. Tiber. Decian. resp. 70. num. 9. vol. 2. D. Ioan. del Castillo lib. 5. controvers. 2. par. cap. 170. D. Valençuela cons. 68. D. Franc. Salgado de Regia protect. 2. par. cap. 11. num. 26. & Marius Giurba ad Const. Messanens. cap. 6. gloss. 1. n. 12. & cap. 9. gloss. 1. n. 2. & novissimè Dom. D. Felicianus à Vega Episcop. Pacensis in cap. ex parte, n. 20. & seqq. de foro comp. pag. 590. & 591. & Dom. Valençuela cons. 113. num. 41. & cons. 137. num. 44. vol. 2. ubi, quòd ratio eadẽ, aut maior, ubi est, non dicitur fieri declaratio extensiva, sed intensiva.

TERTIÒ, quia in eisdem terminis correlationis viri, & uxoris, sunt plura iura, quæ tam in materia successionis, quàm in alijs articulis similibus, hanc extensionem, & æqualitatẽ inter eos servandam esse suadent, ut constat. Primò † ex Auth. præterea, C. unde vir, & 11 uxor, ubi quarta præstari iubetur uxori pauperi ex bonis mariti divitis, & licèt text. solùm de uxore loquatur, ex paritate tamen rationis ad maritum extenditur in Novella 55. cap. 6. & notant ibidem omnes DD. communiter, præcipuè Paulus de Monte-Pico num. 7. & ultra eos Guillerm. Bened. in cap. Raynutius, de testam. verb. *Et uxorem*, num. 241. Ioseph. Ludov. conclus. 35. ampl. 2. Greg. Lopez in l. 7. tit. 13. part. 6. gloss. 4. Ioan. Gutier. de tutel. 3. part. cap. 5. num. 25. Fontanel. de pact. nuptial. 2. tom. claus. 7. gloss. 3. part. 12. num. 18. Velascus de privileg. pauper. q. 56. num. 55. Paschal. de patria potest. 4. part. cap. ultim. num. 17. & Lucarinus lib. 2. observat. cap. 10.

Se-

12 Secundò, † text. in l. Patronus 17. iunctâ l. non tantùm, D. de re iud. l. etiam, §. licèt, & l. maritum, D. solut. matrim. ubi privilegium marito concessum, ne pro dote ultra quàm facere posit, condemnetur, æquâ lance in uxore quoque viceversâ observandum esse deciditur, ut latiùs prosequuntur DD. in eisdem iuribus, præcipuè Barbosa in d. l. maritũ, à n. 53. Donel. & Osuald. lib. 17. comment. cap. 9. litt. F. & G. Giurba ad stat. Messan. cap. 13. glos. num. 41. & Marta in Rub. D. solut. matrim. q. 11. num. 50.

13 Tertiò, text. † in d. l. fin. C. de indict. viduit. tollend. ubi eo ipso, quòd lex Miscella, quæ iubebat, ut coniugi superstiti legatum sibi à demortuo sub ea conditione, ne iterùm nuberet, ita capere ius esset, si intra annum iuraret se liberorum quærendorum causâ velle nubere, in fœminis sublata fuit; in masculis quoque sublatam esse, Imperat. Iustinianus statuit, innuens, ad hoc nullâ novâ dispositione, seu declaratione opus fuisse, sic enim scribit: *Legem Iuliam Miscellam, quemadmodum in fœminis sustulimus, ita in masculis esse sublatam, &c.* Et idem docet in novella constit. 22. ubi Iuliũ Miscellum huius legis Authorem nominat. Alij tamen *Miscellam* malunt dictam, quòd legis Iuliæ caput, tam ad virum, quàm ad fœminã pertinebat, l. 3. C. de indict. viduit. Ant. Aug. Carondas, Hottom. Kalinus, & alij, qui de legibus P. R. scripserunt, verb. *Lex Iulia Miscella*, ubi alia tradunt de eius decisione, & ratione, & Vlpian. in fragm. tit. 13. Duarenus lib. 1. disput. cap. 40. & sequent. Rosin. lib. 8. antiq. Roman. cap. 18. Osuald. ad Donel. lib. 8. cõment. c. 32. lit. Y. Annæ. Robert. lib. 1. rer. iud. cap. 8. fol. 139. & Ant. Pichard. in §. si quis uxori, Inst. de legat. num. 25.

14 Quartò, text. † in Auth. cui relictũ, C. eod. tit. iuncto Auth. de nuptijs, §. quæ verò, collat. 4. ubi conditio, si non nupserit, apposita mulieri viduæ, sicut non reijcitur in ea, ita neque in viro, ut latiùs per DD. ibid. & Mantic. de cõiect. ult. volunt. lib. 11. tit. 19. num. 12.

Qvartò, pro eadem sententia facit, quòd etiam in materia statutaria, † quamvis sit 15 stricti iuris, l. 3. §. hæc verba, D. de negot. gest. l. constitutionibus, D. ad municip. ubi DD. & in l. omnes populi, D. de iust. & iur. Alderan. Mascard. de statut. conclus. 4. Et maximè, quandò illa sunt odiosa, ut per Decium cons. 563. n. 4. Decianum cons. 13. num. 22. & seq. lib. 3. Alderan. ubi suprà, n. 123. Adhuc tamen, † adeò 16 pari passu ambulant, & æquali staterâ pendũtur maritus, & uxor, ut sufficiat, quòd statutum de uno verba conceperit, ut de utroque loquutum videatur, ut latisimè docet, & probat Laderchius Imolens. cons. 96. loquens de quodam statuto iubente, ne maritus uxori ultra certam summam relinquere posset, & Menoch. lib. 4. præsumt. 139. à n. 58. ubi in terminis alterius statuti disponentis, quòd si maritus, institutis hæredibus filijs, reliquit uxorem suam usuariam bonorum, hoc casu sola alimenta ei debeantur: idem etiam intelligendũ esse, inquit, in testamento uxoris, ita ut maritus nihil præter alimẽta petere posit. Et cõducunt, quæ in similibus tradunt Curtius Senior cõs. 11. statuto Parmensi, Crotus in l. omnes populi, num. 185. D. de iust. & iure, Ripa in Rub. D. de adq. poss. num. 7. Anton. Gabr. 6. commun. tit. de legibus, conclus. 3. num. 7. idẽ Menoch. consil. 136. num. 11. & consil. 112. lib. 1. & Gironda de privileg. num. 1429. & seqq.

Qvintò, & urgentiùs, in eisdem nostrarũ Commendarum terminis ponderatur, † quòd 17 etsi illæ antiquæ schedulæ, quas huius capitis initio retulimus, de succesione uxorum dumtaxat meminerint, hoc ea de causa factũ † fuit, 18 quoniam olim Commendæ viris tantùm, non etiam fœminis, conferri solebant, & prima vita in marito incipiebat, & in secunda, deficientibus liberis, uxor (ut suprà diximus) vocabatur, eaque decedente, concesio expirabat, cũ ad tertiam vitam transire non posset. Atverò, ubi † cœperũt Commendę in mulierum per- 19 sonis pro duabus vitis constitui, vel ex speciali indulgentia, aut dissimulatione Principis, ad tertiam, vel ulteriorem vitam prorogatæ sunt, ut in Nova-Hispania contigisse videmus, iuxta ea, quæ suprà tradidimus; statim receptum, & practicatum fuit, ut mariti superstites uxoribus succederent, non aliter, atque ipsæ uxores maritos succedebant.

20 Et ita † in quadã epistola Regia anni 1559. ad Proregem Novæ-Hispaniæ scripta, super tertiæ vitæ dissimulatione, quæ extat d. 2. to. pag. 210. ita cavetur: *En la otra declaracion que pedis, si à falta de hijos sucederà la muger al marido, i el marido a la muger; i si sucederàn los transversales en ellas? Passadas las dos vidas no hade suceder la muger al marido, ni el marido a la muger, ni tampoco los transversales, i asi lo declaramos, i es nuestra voluntad que se guarde.*

Et posteà in alia epistola anni 1561. eodẽ tom. pag. 211. cùm idem Prorex Novæ-Hispaniæ retulisset, ea in provincia tertiam vitã admissam, & hoc sine magno incolarum dolore alterari non posse, ac propterea quæsisset, an ei liceret præcedentem dispositionem anni 1559. temperare, & promiscuè uxorum, & maritorum successionem in tertia vita concedere? responsum ei fuit, ut de casibus, & rationibus, quæ eum ad consulendum movebant,

ple-

plenius informaret,& interim dictam successionem dissimularet,his verbis: *I entretanto que los embiais, i se vè, i provee sobre ello, dissimulareis à no executar lo contenido en la dicha declaracion,en lo tocante à la sucession de los maridos à las mugeres,i las mugeres à los maridos.* Quod ita deinceps † iugiter observatum fuit, & hodie etiam in Nova-Hispania observatur, absque eo quòd ulla usquam decisio in contrarium promulgata fuerit, quin potiùs † in novissima illa schedula anni 1603. cuius meminimus cap. præced. n. 12.cùm ageretur de modo,& tempore matrimonij, quo mediante coniugati in Commendis succedere possent, promiscuè de successione uxorum, & maritorum disponitur, sic etenim inquit: *Que los que conforme à la lei de la succeßion huvieren de suceder à sus mugeres en segunda, ò tercera vida en las Encomiendas de Indios, que tuvieren, i las mugeres que huvieren de suceder à sus maridos en las dichas Encomiendas, i repartimientos de Indios,conforme à la dicha lei de la succesiõ, no puedan suceder en ellos, sino fuere aviendo estado, i vivido casados in facie Ecclesiæ seis meses,&c.*

21

22

Et his schedulis ita ponderatis, & attentâ uniformi inter maritum, & uxorem correlatione, † hanc partem expressè tuetur Anton. de Leon,de eisdem nostris Commendis agẽs, d.tract.de confirm.Regijs,1.par.cap.5.n.23. fol.26.& cap.11. num.47. & seqq. fol. 60. & 61.ubi inter alia benè considerat † vim praxis, consuetudinis, & observantiæ, quæ hanc mutuam successionem, etiam sine alia Legislatoris declaratione, admisit, argum. l. imò magnæ,D.de legibus. Et aliorum,quæ de viribus & effectibus observantiæ ad interpretationem legum,statutorum, & privilegiorum, latè dixi 1.tom.lib.2.cap.24. ex num.84. & lib.3.cap.1.num.25.& suprà hoc lib. cap.10. num.76.

23

24

Quibus addo, non minus quid in lege comprehensum videri,ex subsequuta,& continuata eius communi acceptione,& observatione, quàm si verbis formalibus expressum, & dispositum fuisset, cap.cùm venissent, de instit. cap.cùm dilectus, de consuetud. l.si de interpretatione,D.de legib.l.si hęres,D.de action. emt.l.1. C. de impon.lucrat.descript.lib.10. cum traditis à Bald.cons.89. num.40. vol.1. & cons.130.eod.lib.Innocent.in cap.olim 15. de verbor.signif.num.2.ubi addit,hoc esse verum, quamvis interpretatio ex observantia resultans,sit larga,& impropria. Quod pluribus extendit,& confirmat Tiber.Decian.cõs. 44.num. 17.vol.2. & ultra antiquiores alios Craveta cons. 828. n.11.vol.5. Rota divers. lib.1.decis. 574.num.1.cum seqq.& lib.2.decis. 256. num. 5. Additio ad Ludovis. decis. 184.num.8.Franc.Claperijs caus. Fiscal.cẽt. 2.q.2.num.13. Mandos.de privileg.ad instar. gloss.13. num.40. fol.137. in tom.18. tract. ubi hoc ampliat,etiam si usus extenderit, vel restrinxerit privilegium,contra tenorẽ verborum, & ex personali fecerit reale, vel è contrario,Fontanela de pact.nuptial.to.2.claus. 6.gloss.3.par.2.ex num.24.pag.459. Mastril. de Magistr.lib.4.cap.10.num.40.& 41. & alijs relatis Carol. Tapia decis. Neapolit. 7. num.16. Gratian.tom.4. discept.cap.703. & tom.5.cap.825.num.16.Additio ad Ludovis. ubi sup. Ioseph. de Ramon cons.65. num.14. Cardin.Tusch.litt.O. concl.59. Marta cons. 53.num.14. Honded.cons.92. num.30. lib.1. & plurimi alij apud Alvarez de Velasc. in axiom.iur.litt.O.num.165 & plura alia de observantia adducens, & quòd attenditur locorum vicinorum, & quòd quando est declaratoria, non requirit præscriptionem,D.Valençuela cons.33. num.193. consil.52. num.49. cons.53.num.9.& 10.cons.58.num.8. consil. 63.num.193. cons.79. num.28. & consil.97. num.204. ubi qualiter observantia subsequuta declaret institutionem maioratus, & latissimè D.Ioan.del Castillo tom.5. controvers. cap.93.§.7.ex num.2.cum seqq. & to.7. cap. 30.ex num.2.

Quòd adeò verum est, † ut licèt aliàs super rescripto,vel privilegio dubio, Princeps à quo processit, adeundus sit, l.Neratius, D. de reg.iur.l.27.tit.18. par.3. Hoc tamen non procedat,neque admittatur, † quando per usum, consuetudinem, & observantiam subsequentem,iam est interpretatum;attenditur enim sensus per consuetudinem inductus, non autem declaratio, quæ à Principe exigi solet, ut constat † ex text.notabili, quem sic Salic. mirabiliter summat,& intelligat in l. cùm de novo 10.C.de legib. & eò referri potest text. in d.l.si de interpretatione,ibi: *Inprimis inspiciendum est, quo iure civitas retro in huiusmodi casibus usa fuit.* Verbum enim illud *inprimis* significat,primum locum obtinere interpretationem,quæ ex usu,& observãtia subsequenti deducitur, & pluribus prosequitur Decian. d. resp.44. num.3.& 4.usque ad 14. vol.2.& resp.52.num.26.& 27.vol.5.& Bertazol.cons.civili 71.num.30.& 31.vol.1.ibi: *Nec recurrendum est ad Principem, sed interpretationi,quam tribuit cõsuetudo,uti matri reverentia debetur*, & tradit alia novissimè & eruditissimè D. D.Felician. à Vega Episc.de la Paz in cap.cùm venissent,num.4.& 43.de iudic.ubi,quòd privilegium dubium ex usu & consuetudine declaratur.

25

26

27

Et

28 Et ex his fortè rationibus, † in Regia Cancellaria Limensi, cùm hic casus contigisset in causa cuiusdam Capitanei Antonij Perez de Aguilera, uxoris successionem in quadam pẽsione prætendentis, contra D. Ferdinandũ de Corduba proprietarium, qui eandem ad se iure consolidationis spectare dicebat; pro marito pronuntiatum fuit 22. die Octob. an. 1610. Neque aliam litem super hoc articulo agitari in provincia illa Peruana vidi, per decem & sex, aut plures annos, quibus ibi Senatoris munus exercui.

Sed licèt hæc ita se habeant, pro contraria tamen parte in proposita quæstione perpendi potest. Primò, quòd cùm leges successionis Commendarum, de quibus agimus, claræ, & apertæ sint, & eandem successionem seriò, & repetitis verbis, ac iussionibus uxoribus dumtaxat ex peculiari indulgentia, & benignitate concesserint, 29 † non debemus eas ad maritum ex coniecturis extendere, quibus in claris nũquàm locus relinquitur, neque ab stricta verborum proprietate recedere licet, l. cõtinuus, §. cùm ita, D. de verbor. oblig. l. non aliter, D. de leg. 3. l. in cõventionibus, D. de verb. signif. l. promittendi, D. de iure dotium, l. si alij, D. de usufr. legat. l. licèt Imperator, D. de legat. 1. l. final. C. quæ res pignor. cum multis alijs, quæ tradit Alex. cons. 14. lib. 1. Decius cons. 32. & 305. Roland. cons. 79. num. 55. Tuschus litt. V. conclus. 108. Alvar. de Velasco in axiomat. iur. ead. litt. num. 84. & litt. C. num. 74. quibus addo Cassiod. lib. 9. var. epist. 23. ibi: *Ad examen veniant, quæ putantur incerta, nam quis de illa re æstimet deliberandum, ubi nihil reputatur ambiguum.*

30 Maximè cùm agitur de † extendẽda dispositione limitata, de una persona ad aliam non comprehensam, neque expressam in verbis dispositionis, cõtra l. in agris, D. de acq. rer. dom. l. si unum, §. ante omnia, D. de pact. l. militis codicillis, §. 1. D. de test. milit. cum relatis ab eod. Velasc. litt. C. num. 48. 31 Et ubi † ita facile esset Legislatori, illam exprimere, si id voluisset, l. item apud, §. ait Prætor, D. de iniurijs, l. si ab hostibus, §. sed quid similiter, D. ex quib. caus. maior. l. 3. D. de offic. Præsid. l. unica, §. sin autem, C. de caduc. tollẽd. cap. ad audientiam 12. de decimis, ibi: *Nam si intelligeremus tantummodò de novalibus, ubi ponimus de laboribus, de novalibus poneremus*, ubi glossa sumit argumentum, quòd à forma verborum sine certa scientia non est recedendum, & latissimè plures apud eundem Velascũ litt. D. num. 6. Tiber. Decian. cons. 1. n. 132. lib. 2. D. Ioan. del Castillo lib. 6. cõtrovers. cap. 125. num. 9. D. Valenç. cons. 93. n. 25. & Menoch. lib. 4. præsumt. 23. num. 2.

32 Et inde dicere solemus, quòd † id, quod lex non dixit, nec nos dicere debemus, nec est ab homine præsumendum, l. si servum, §. nõ dixit, D. de acquir. hæred. l. illam, C. de collation. l. dissentientis, C. de repudijs, cap. illa, ne Sede vacante, Surdus cons. 51. num. 7. & decis. 219. num. 21. & in tract. de aliment. tit. 1. q. 44. n. 2. 33 Et quòd verba dispositionis, vel contractus, sunt forma contractus, & forma, quæ dat esse rei, & quæ super omnia attendi, & ad unguem servari debet, ut per Bald. in l. quoties, C. de suis, & legit. text. optimum in l. si quis stipulatus, D. de verbor. ibi: *Respiciendus est sermo stipulationis*, l. fideiussores Magistratuum, §. pro Aurelio, D. de fideiuss. ibi: *Lecta subscriptione fideiussionis*, cum similibus: & in materia feudorum, text. in cap. 1. de duobus fratribus, ibi: *Propter tenorem investituræ*. Ex quo omnes feudistæ notare solent, 34 † nunquam in feudis à tenore investituræ (qualis est lex nostra successionis, de qua agimus) etiam ex paritate, vel maioritate rationis excedendũ esse, ut per Ioan. Franciscum à Ponte in tract. de potestate Proregis, fol. 278. num. 5.

Secundò facit, quia illa regula correlativorum, quæ in contrarium adducitur, semper limitari solet, & debet, ut dumtaxat procedat, 35 ubi † in utroq; correlativo eadẽ ratio subest, l. curatorem, C. de interd. matrim. l. fin. ubi Salicet. C. de rescind. vend. gloss. celebris, per text. ibi in §. patitur, Inst. de iniurijs, Ias. in l. transigere, num. 3. C. de transact. Everard. in loco à correlat. num. 8. Curtius Iunior cons. 6. ex num. 15. Tiraquel. in l. 1. connub. num. 41. cum seqq. Thom. Sanchez lib. 1. de matr. disp. 54. num. 1. Farin. in fragmẽt. 1. par. litt. E. Tuschus pract. conclus. litt. C. conclus. 1041. num. 6. Phœbus decis. Lusitan. 72. num. 8. tomo 1. Bimius cõs. 8. num. 27. lib. 1. Barbosa in l. maritum, num. 53. vers. *Quæ tamen*, D. solut. matrim. latissimè Alvarez de Velasco in axiom. legum, litt. A. num. 398. ubi plures alios adducit, D. D. Felician. à Vega Episcop. de la Paz in lucubrat. ad Decret. pag. 76. 487. & 590.

Et in ipsis nostris feudum terminis, multos alios congerens, Rosenthal. omninò videndus, cap. 10. conclus. 19. litt. M. 36 Ubi † plures casus recenset, in quibus hac de causa, scilicet ob rationis disparitatem, disposita in uxoribus, ad maritos non extenduntur, nec ècontrario, ut accidit in obediẽtia, & subiectione uxoris respectu mariti, in repudio, accusatione, aut punitione propter adulterium, vocatione in ius sine venia, testimonij prolatione, contrahendi libertate, & in alijs per eos relatis.

Quod idem in nostro casu militare videtur. 37 Nam † ratio admittendi uxores ad Commẽdas maritorum defunctorum ea fuit (ut suprà

re-

retulimus) ut ipsi antiqui conquisitores, incolæ, aut pacificatores, maiorem remunerationem acciperent, & libentiùs ad contrahendũ matrimonium in his Indiarum provincijs allicerentur, & liberos sibi similes procrearent, puellasque nobiles, ex Hispania in has partes sub hac expectatione transmissas, eorundem matrimonia ambientes, invenirent, ut optimè advertit, & probat Ant. de Leon in tract. de confirm. Regijs, 1. par. cap. 5. num. 4. & 7. quæ ratio non æquè militat in maritis, ubi uxores commendatarias ducũt, sub spe eiusdem successionis, cùm hi nihil, ut plurimum, de harũ provinciarum conquisitione meriti sint, & senescentes, ob eandem spem ducant, absque effectu procreationis liberorum, & sic detur occasio, ut legis intentio fraudetur, & advenæ pinguioribus terræ commodis, in præiudiciũ, & contristationem aliorum benemeritorum potiantur, & fruantur, quod nusquam admittendum est, 38 † cùm legem ipsam ratio commẽdet, cap. consuetudo, 1. dist. eique fraudem faciat, qui non solùm extensis, verùm & expressis eius verbis insistens, contra eius nititur voluntatem, l. contra legem, l. fraus legi, D. de legibus, l. non dubium, C. eodem, cum alijs, quæ doctè, & prudenter considerat Donel. & Osuald. in notis ad eum lib. 1. comment. cap. 13. & seqq. quia lex, & legis mens idem sunt. 39 Et † ratio legis est mens, medulla, & anima legis, ut latè per Tiraq. de cessante causa, par. 1. num. 133. & seqq. Surdus decis. 43. num. 9. Et illa magis debet attendi, quàm verba, l. scire leges, D. de legibus, l. nominis, & rei, §. verbum ex legibus, D. de verb. signif. Tiraq. ubi suprà num. 13. & 138. Surd. decis. 35. num. 14. Marc. Anton. Genuens. in pract. Eccles. quæst. 144. num. 3. Cæsar Barzius decis. 97. num. 30. Franch. decis. 228. num. 3. & Marius Giurba ad stat. Messan. in proœm. n. 4. & seqq. Velascus litt. L. num. 42. & seqq. & litter. R. num. 8.

Tertiò facit, quòd attentâ primævâ nostrarum Commendarum constitutione, in depositum, & ad nutum amobiles dabantur, & (ut multùm) pro sola Commẽdatarij vita durabant, & ad Regem revertebantur, quousque supervenit lex successionis, quæ duas vitas favore liberorum, aut uxorum specialiter cõcessit, ut dixi suprà cap. 16. ex num. 8. Vnde 40 hæc † lex potuit dici correctoria antiqui iuris Commendarum, vel saltim extraordinaria, 41 & novæ formæ inductiva. Porrò † in huiusmodi legibus extensionem non fieri, etiam ex paritate, aut maioritate rationis, apertè probat textus expressus, & ad rem nostram satis accommodatus, in l. si verò 64. §. de viro, D. solut. matrim. sic inquiens: *De viro hæredeque eius lex tantùm loquitur, de socero, successoribusque soceri, nihil in lege scriptum est, & hoc Labeo quasi omissum adnotat. In quibus igitur casibus lex deficit, non erit nec utilis actio danda*, quem textum sic summavit Bart. & alij DD. communiter: *Provisio legis contra ius commune, non extenditur ultra illud, quod lex exprimit, licèt eadem sit ratio*: & Bald. quem refert & sequitur Dionys. Gothofred. in notis ibidem: *Quando lex providet de remedio extraordinario, si cessant verba legis, intelligitur etiam mens eius cessare, & ideò non fit extensio: quia extensio non fit, nisi per mentem, & virtutem legis.* Idemque probari potest ex l. præcipimus, C. de appellation. cap. constitutionem, ubi glossa verb. *Prorogamus*, de reg. iur. in 6. c. in fidei, verb. *Inquisitionis*, de hæret. eod. lib. gloss. in l. fin. C. de sacrosanct. Eccles. ubi Paulus Castrens. num. 8. Et hanc sententiam notabiliter illustrat, & ampliat Roman. in eodem §. de viro, Cardin. Alban. in addition. ad Bart. ibidem, idem Bart. in l. si constante, num. 39. & 49. & Ripa num. 60. Barbosa num. 101. vers. *Tertiò, principalis conclusio*, D. eod. tit. solut. matrimon. Gammarus in tract. de extens. num. 36. Villaguta in eodem tract. q. 5. num. 4. Camill. Gallinius de verbor. signif. lib. 7. cap. 8. & 10. & cap. 33. num. 1. & lib. 36. & lib. 6. cap. 12. num. 1.

Et licèt Parlad. lib. 3. quotid. q. 6. post Ripam ubi suprà num. 63. eam limitet, 42 † quando ratio est expressa in ipsa lege, quasi tũc omnes casus, in quibus illa militat, tacitè, & virtualiter censeantur in illa comprehensi, arg. l. his solis, C. de revocand. donat. cum similibus. Adhuc etiam hæc limitatio (præterquam quòd nostro casui non adaptatur, quia lex successionis nullam rationem expressit) admodũ dubia, & controversa est, & plures ex nostris Interpretibus, etiam ex ratione expressa in l. correctoria, ad alios casus extensionem faciẽdam non esse docuerunt, ut constat ex Imola d. §. de viro, num. 13. & 14. Alexand. in l. in ratione, §. quod vulgò, num. 10. vers. *Ergo quãvis*, D. ad leg. Falcid. & in l. peregrè, §. quibus, num. 4. D. de acq. poss. Ruin. in l. 2. num. 95. D. de leg. 1. & dicit veriorem Curt. Iun. cons. 6. num. 13. & communem Camil. Gallin. ubi sup. lib. 6. cap. 7. num. 3.

Et ut admitteremus dictam limitationem certam, & veram esse, adhuc in nostro casu nihil stringeret. Nam qui admittunt extensionem legis correctoriæ, præsupponunt, 43 † quòd ratio in totum debet convenire casui omisso, absque eo, quòd inter illum, & expressum aliqua differẽtia reperiatur, alioqui si reperitur, quantumvis levis sit, non procedit extensio;

vel

vel comprehensio, ut per Ripam ubi suprà n. 6. & 64. Quod, si benè advertitur, in nostro casu non procedit, cùm rationes, quæ ad dictam legem succesionis introducendam possint cōsiderari, etiam si ex aliqua parte conveniant maritis, æquè ac uxoribus, in alijs quidem non conveniunt, ut supr. num. 37. probatum reliquimus.

QVARTÒ considero, quòd iura, & exēpla, quæ pro cōtraria opinione expenduntur, procedunt quidem, ubi etiam datur omnimoda æqualitas, & similitudo in ratione comprehensionis viri, & uxoris. Et quod magis est, nō satis inter Doctores de priorum veritate cōstare videtur. Nam † beneficium d. Auth. præterea, C. unde vir, & uxor, multi sunt, qui negent ad maritum extendi posse, maximè post Novellam Leonis Imper. 117. cap. 5. quæ id expressè declaravit, ut constat ex traditis à Cuiac. in exposit. Novellæ 53. vers. *Quinta pars*, Guiller. Ranchino §. 21. n. 6. Ioan. Borchold. de gradibus, pag. 259. quos refert, & sequitur Osuald. in comment. ad Donel. lib. 9. cap. 1. lit. N. Balduin. in comment. ad legem Rom. l. 14. num. 4. Feder. Scotus cōs. 5. lib. 3. ex num. 38. Franc. Barri de succes. test. & intest. 2. tom. lib. 18. tit. 4. num. ult. Et † conducit l. 7. tit. 13. part. 6. quæ, hac forsitan consideratione habitâ, noluit suam dispositionem ad maritum extendere, licèt d. Auth. superstitis coniugis promiscuè meminerit, & adeò ei facile esset id, si voluisset, exprimere, & contrarias opiniones sedare, ex suprà relatis.

Et idem procedit † in exemplo legis non tantùm 20. D. de re iud. cuius decisionem Cuiac. negat ad uxorem extendi posse lib. 24. observat. cap. 38. & ausus est affirmare, verba illa: *Æquitatem suggerere idem æqua lance observandum in muliere, ut conveniatur deducto ne egeat*, addita fuisse per Tribonianum. Contendens, rationem iuris, quę in marito hoc induxit, ut ex alia quàm dotis causa in solidum non teneatur, cessare in uxore. Licèt eum hac in parte benè improbent Barbosa in d. l. maritum, ex num. 53. & Osuald. ad Donel. lib. 17. comment. cap. 9. litt. G.

Rursus † l. fin. C. de indict. vid. quatenus tā in masculis, quàm in fœminis remittit illam conditionē iuramēti, quæ ex lege Miscella requirebatur, eâ ratione subsistit, quòd de propagatione prolis tractabat, ob defectum gentis Romanæ, tot bellis exhaustæ, quod semper eisdem Romanis maximè in cura fuit, ut tetigi suprà cap. 16. num. 16. qui finis æqualiter in utroque coniuge operatur. Et adhuc fuit necessarium id illâ ipsâ lege decidere; quod indicium præbet, aliàs, licèt ita apertum videretur, in controversiam vocari posse, correlativorum regulâ non obstante.

Eandemque evasionem admittit tex. in d. Auth. cui relictū, C. eod. tit. de ind. viduit. quia nimirū ratio castitatis vidualis, quæ illius decisionem extorsit, non minus viduum, quàm viduam comprehendit, ut ibi observat gloss. verbo *A coniuge*, & Ias. num. 5. Mantica de coniect. ult. volūt. lib. 11. tit. 19. à num. 12. Pinel. in l. 4. C. de bon. mater. à num. 17. Pichard. in §. si quis uxori, num. 44. Inst. de legat. Gutierr. 2. canonic. cap. 25. n. 3. Gomez de Leon cent. 1. resp. 9. Additio ad Molin. lib. 2. cap. 12. n. 21. & Thom. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 87. num. 29. ubi benè resolvit † illam Auth. iure Canonico correctam non esse, & hodie practicari debere, prout ex Cancerio, & alijs probat etiam Ferrer. solut. matrim. 2. temp. declarat. 2. num. 24.

Et ex eisdem principijs patet etiam responsum † ad exempla statutorum, quæ in contrarium ponderantur, cùm in eis æqualis, vel maior ratio extēsionem suaserit, ut Menoch. ostēdit cons. 11. num. 4. & cons. 136. num. 11. Laderch. cons. 96. & plures alij apud Giurbam ad stat. Messan. cap. 6. gloss. 1. num. 13.

QVINTÒ & ultimò facit, quòd si municipales nostrarum Indiarum schedulas attentè cōsideremus, † nullam inveniemus, quæ apertè & decisivè maritos admitti iubeat ad uxorum Commendas. Nam illa, quæ adducitur anni 1559. & inquit: *Que passadas las dos vidas no ha de suceder la muger al marido, ni el marido a la muger*, non includit, quòd duabus vitis durantibus succesio inter eosdem promiscua esset, cùm id anteà nullibi quoad maritum dispositum esset, sed solùm edita fuit ad tollendā dubitationem, quam Mexicanus Prorex proposuerat, referens, illa in provincia, clamculū, sive paulatim, moribus receptum fuisse, ut Cōmendæ ultra duas vitas extenderētur, & in eis liberis deficientibus, uxores maritis, & mariti uxoribus succederent. Cui dubitationi illa aptissima responsio, huius intentionis omninò exclusiva, sequuta fuit, ex qua, † cùm ad negationem, & exclusionem supervenerit, durū erit permissionem, sive admissionē inducere velle, cōtra iura vulgaria in l. 3. §. si emancipatus, D. de bon. poss. contra tab. l. legata inutiliter 14. D. de adim. legat. l. cùm tale, §. fin. D. de cond. & demonstr. iunctis alijs, quæ latè adducit Purpurat. cons. 164. num. 6. gloss. 1. Surd. decis. 195. n. 5. Cancer lib. 1. var. cap. 1. Castillo lib. 2. controvers. cap. 13. num. 39. Giurba decis. 28. num. 12. & Alvarez de Velasco in axiom. iur. litt. A. num. 627. & litt. Y. num. 70.

Præterquàm quòd illud argumētum, quod ex prædictis verbis sumi prætenditur, procedit à contrario sensu, & † invalidum, atque in

efficax est, quando ex eo resultat absonus intellectus, aut aliorum iurium correctio, l. nemo, D. de iurisd. omn. iud. l. conventicula, ubi gloss. magistr. C. de Episcop. & Cler. l. 2. C. de condit. insert. cum alijs, quæ adduxi lib. 2. de Ind. iur. cap. 19. num. 38. & congerit Decianus resp. 1. num. 151. vol. 1. Cald. Pereira lib. 1. recep. q. 6. num. 79. Fachin. lib. 13. controvers. cap. 5. Alexand. Ludovis. decis. 297. num. 5 & innumeri propè alij, quos novissimè congerit Alvar. de Velasco in axiom. iur. litt. A. num. 377.

54 Quibus adijcio, † quòd argumentum affirmativum nunquam etiam validè desumitur ex verbis negativis, l. Titia, §. Lucius, D. de manum. testam. l. ex facto 19. D. de hæredib. inst. ex quibus ita resolvit Bald. in d. l. 2. C. de condit. inser. & communem fatetur Everard. loco 4. vers. *Secundò, istud limitatur*, Gratian. reg. 45. num. 1. & Seraphin. de privil. iuram. privil. 1. num. 4. & esse certissimum, ubi nulla præcessit dispositio permissiva, testatur Surd. cons. 294. num. 24.

55 Neque magis stringit † altera schedula, sive epistola Regia, quæ in declaratione præcedentis scripta fuit eidem Proregi Mexicano, ann. 1561. cuius mentionem feci suprà n. 20. Nam hæc nihil decidere voluit, ut ex eius contextura apparet, sed cùm Prorex instaret, durum sibi videri, & scādalis, ac periculis obnoxium, velle immutare obtentam iam, & diu usurpatam in illa Nova Hispania corruptelā, prorogādi vitas, & mutuæ successionis Commendarum, inter coniuges, responsum accepit; ut de eo plenius informaret, & interim dum res adeò gravis maturiori iudicio decidebatur, morem illum dissimularet, toleraretque, & in prioris schedulæ ann. 1559. executione supersederet. Quod cùm in hoc statu ea in provincia mansisset, postea edita fuit illa altera schedula ann. 1603. quæ agit de tempore cohabitationis coniugum, ad hoc, ut in Cōmendis succedere possint, & concludit, tam de uxoribus, quàm de maritis loquēs: *Que los que conforme à la lei de la succession huvierē de suceder à sus mugeres en segunda, ò tercera vida, en las Encomiendas de Indios que tuvieren, ayan de vivir, i estar casados in facie Ecclesiæ seis meses.* Quæ sanè verba: *que huvieren de suceder*, ad huc maritorum prætensionē non probant; maximè cùm se referant ad legē successionis, quæ eam uxoribus tantùm defert, ut sæpè retulimus.

Credendum est igitur, omninò respexisse ad consuetudinem illam, & tolerantiam in Nova-Hispania de facto introductam, & ob vitanda scandala dissimulatam, & ita nullo modo inducere voluit provisionem, & decisionē generalem, quæ ad alias provincias, in quibus idem usurpatum non fuisset, extēderetur; & multò minus ab eiusdē usurpationis observantia, similis extensio induci poterit.

56 Nam licèt † schedulæ, & rescripta Principum, quæ generalem dispositionem, seu decisionem continent, etsi ad unam provinciam, vel eius Præsidem mittantur, in alijs quoque observari debeant, iuxta text. & Bart. in l. relegatorum 7. §. interdicere, D. de interd. & relegat. l. 3. §. Divus, D. de sepulchro viol. ibi: *Quia generalia sunt rescripta, & oportet Imperialia statuta suam vim obtinere, & in omni loco valere*: cùm alijs, quæ tradit Lasarte in tract. de decim. vend. in additionibus ad præfat. num. 20. Aviles in cap. Præt. in procem. verb. *Islas*, num. 1. & 13. & Nos latiùs alio loco dicemus.

Hoc tamen ita limitandum est, si talia rescripta, ut eadem iura inquiūt, generalia sint, & ratio eorum ubique generaliter militet, ac procedat; aliter enim, † nec leges, nec consuetudines, & observantiæ locales ad alias provincias extendi debent, ut in l. 1. ubi DD. de constit. Princip. cap. 1. eod. tit. lib. 6. & in l. de quibus, & l. cùm de consuetudine, D. de legib. & in Rubr. C. quæ sit longa consuetudo, Cynus in l. 1. C. eod. tit. Abb. & Felin. in cap. fin. de consuet. cum latè adductis à Donel. lib. 1. comment. cap. 9. ubi Osuald. in notis, Forcat. in necyomāt. iuris, dialog. 1. num. 26. Covarr. lib. 3. var. cap. 13. num. 4. Salas de legibus disp. 19. sect. 13. & Suar. in eod. tract. cap. 2. num. 89. Etenim † unaquaque provincia, ut suo sensu abundat, ita proprijs legibus, & moribus gubernari debet, & solet, quæ in alijs non æquè recipi, & practicari possunt; cap. ius Quiritum, 1. distinct. cap. utinam, 76. distinct. l. semper 34. D. de reg. iur. cum alijs, quæ adduxi 1. tom. lib. 2. cap. 25. num. 54. & suprà hoc tom. lib. 1. cap. 4. num. 84.

57

58

59 Et hoc est, quod dicere solemus, tantum esse præscriptum, quantum possessum, ut in cap. auditis, de præscript. cap. sine possessione, de reg. iur. in 6. ubi Petr. Pechius, & plures alij, quos cumulat Puteus decis. 107. par. 1. Mascard. de probat. concl. 14. num. 23. & conclus. 946. num. 8. Monach. decis. Lucensi 14. num. 56. Ioseph. Aldrete in alleg. iur. pro omnim. regular. exemt. par. 2. cap. 4. num. 12. & Velasc. in axiom. iur. litt. B. num. 131.

60 Et hæc quidem sunt, quæ in hac difficili quæstione ad utramque partem disputari possunt. Illud autem minorem continet difficultatem, matrimonium † putativum sufficere ad hoc, ut uxor huius successionis capax efficiatur, aut etiam vir in casibus, vel in provincijs, in quibus ad eam admittitur, dummodò uter-

que coniugum, vel saltem is, qui saltem successionem prætendit, bonâ fide in eodem matrimonio ob legitimam impedimenti ignorationem versatus fuit. Nam omnia † privilegia veri matrimonij, putativo communicantur, ut suprà diximus, de filiorum putativorum successione loquentes, cap. 17. ex num. 57. & probat text. & ibi communiter Scribentes, in l. sicut dotem, §. fin. D. solut. matrim. & in cap. 2. de donat. inter, & latissimè Fajardus in tract. de legitim. per subseq. matr. n. 165. cum multis seqq.

62 Ex quibus infert gloss. & Abb. ibidem, † etiam lucra nuptialia ex tali matrimonio communicari. Quod sequitur, & latiùs probat, & illustrat Palacios Rubios in repet. Rub. §. 36. num. 2. Roder. Suarez in l. 1. tit. *De las ganãcias*, par. 6. fol. 10. & par. 8. fol. 11. vers. *Vnde sto in hac conclusione*, Matienzus, qui alios allegat, in l. 3. gloss. 1. ex num. 4. tit. 9. lib. 5. Recop. Anton. Gomez in l. 50. Tauri, num. 77. Azevedo in l. 2. num. 5. dict. tit. 9. lib. 5. Recop. Covarr. Gama, & plures alij, quos refert, & sequitur Barbosa in dict. l. sicut dotem, & Ioann. Garcia in tract. de coniugal. acquæstu, num. 159.

63 Ideò autem dixi, *ei, † qui bona fide versatus fuerit*. Nam ubi uterque in mala fide versatur, non est matrimonium, nec quicquam lucrari possunt, ne ex dolo suo commodum reportent; imò tam dotem, quàm arrhas amittunt, & fisco applicantur, ut concludunt Paul. Castrens. Cuman. Alex. & alij in dict. §. fin. & de iure nostro probat celebris text. in l. 51. tit. 14. part. 5. Si verò unus, & is sit, qui lucrum prætendat, ab eo etiam eâdem ratione excluditur, ut probat text. in l. 50. d. tit. 14. part. 5. Roder. Suarez, & alij Auctores suprà citati.

64 In dubio autem † requisita bona fides præsumitur, ut per Ioann. Gutierrez, qui alios plures adducit, in tract. de matrimon. cap. 71. ex num. 4. ad 7. Peregrin. de fideicommiss. art. 24. num. 67. & 68. Paschaliũ de patria potest. lib. 1. cap. 4. num. 77. & seqq. D. Michael. de Luna & Arellano in tract. de iuris ratione, lib. 4. cap. 5. num. 83.

65 Et idem procedet † in matrimonio præsumto, decennali coniugum habitatione in una, & eadem domo, mulieris honestâ vitâ, & honorificâ à viro factâ tractatione, datâ inter eos paritate status, & amborum declaratione, quâ coram testibus dicant sese uti coniuges habitare, ut latè comprobans affirmat Marta de success. legal. part. 1. q. 18. art. 6. à num. 17. quem refert, & sequitur Fajardus ubi suprà num. 164.

(✠)

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMISECVNDI.

1. *Commendæ successionem si maritus prætendat, ob id, quòd titulus in eius capite expeditus fuerit, quid faciendum? & n. 20. & seqq.*
2. *Commendæ uxorum, olim in personis maritorum constitui iubebantur, & provisio antiqua de hoc agens.*
3. *Mos expediendi maritis titulos Commendarum uxorum, hodie in aliquibus provincijs retinetur.*
4. *Commẽda uxoris, si in mariti capite expedita fuerit, an censeatur nova, vel antiqua? & lites super hoc motæ.*
5. *Nova forma investituræ mutat naturam feudi.*
6. *Vxor si Commendæ renuntiet, & eius marito conferatur, an novum ius in ea quærat?*
7. *Feudum perfectè apertum, & domino devolutum, si eidem vassallo, vel alij iterum concedatur, novum censetur.*
8. *Feudum etiam nondum apertum, si vassallus consentiat, eidem, vel alij, sine præiudicio tertij, tanquam novum conferri potest.*
9. *Feudatarij taciturnitas per unum annum, inducit consensum investituræ alteri factæ, & possessorem excludit.*
   Vxor allegans contra consensum, quem præstitit, ut Commenda daretur marito, post mortem mariti, vel filij, qui ei successit, non debet audiri, ibidem.
10. *Regis præiudicium intervenire non videtur, si Commenda uxoris, ex eius voluntate marito de novo concedatur.*
11. *Volenti non fit fraus, neque dolus.*
12. *Regis præiudicium non est, si concedantur huic, vel illi, quæ alijs concedi solita sunt.*
13. *Lex successionis concedit maritis Commẽdas uxorum, interim, dum aliud non disponitur, & quid hoc importet?*
14. *Gratia concessa ad beneplacitum Principis censetur perpetua.*
15. *Officialis electus pro tempore, quo voluntas Principis duraverit, perpetuis æquiparatur.*
16. *Magistratus creatus ad beneplacitũ Principis sine iusta causa revocari non potest.*
17. *Maritus videtur habere successionem Cõmendæ uxoris, veluti ex titulo oneroso, & quare?*
18. *Dotem etiã si lucretur maritus soluto matrimonio, virtute statuti, videtur eam habere ex titulo oneroso.*

Feu-

19 *Feudum regulariter in dotem dari nō potest marito per uxorem, & quid si accedat consensus domini?*
20 *Commendæ uxoris titulus licèt expediatur in persona mariti, id uxoris nomine, & iure factum videtur.*
21 *Causa naturalis, & originalis cuiuslibet rei considerari debet.*
22 *Feudum non præsumitur alterari, nec de antiquo novum fieri, nisi id expressè dicatur.*
23 *Feudum antiquum etiam si concedatur de novo, non mutat naturam suam.*
24 *Commendam uxoris licèt marito expediri lex iubeat, ius eius in uxoris capite perseverat.*
25 *Filijs non debet expediri novus titulus Commendarum, in quibus parentibus succedunt, & schedula, quæ id disposuit, & quare?*
26 *Argumentum de maiori ad minus negativè conceptum valet.*
27 *Vocatus primò magis dilectus præsumitur.*
28 *Equos duos legans, unum hospitalarijs, & alterum Prædicatoribus, quis debeat eligere?*
29 *Filijs primò vocatis, quod lex successionis denegat, non debet concedi uxoribus, quæ vocantur in eorum defectum.*
30 *Absurdus sensus legis admitti non debet.*
31 *Filia dotata eo ipso, quòd per statutum excluditur, stantibus filijs, neptis quoque excludi videtur.*
32 *Radice destructa, fructus ex ea proveniēs destruitur.*
33 *Commendæ uxoris titulus novus hodie nō expeditur in persona mariti, & solùm est eius administrator.*
34 *Commendam uxoris in persona mariti cōtinuari, & novam non esse, declaravit quædam schedula Regia ann. 1552. quæ refertur in alia ann. 1564.*
35 *Commenda, quam maritus eligit, cum sua qualitate ad eum transit, vel apud eum manet, & schedula de hoc agens.*
36 *Lex successionis, quæ maritis dari, & cōservari iubet Commendas uxorum pro tempore voluntatis Regiæ, quo pacto accipienda sit?*
37 *Dictio* quandiu, donec, *vel* quousque, *quid importent?*
38 *Relatum est in referente, & qualiter ex eo limitetur dispositio?*
39 *Mariti, extantibus novioribus schedulis, non prætendunt novam vitam in Commēdis uxorū, quibus succedunt, & quid in Nova-Hispania?*
40 *Commendæ Novæ-Hispaniæ cur ad tertiam, & quartam vitā prorogatæ fuerint?*
41 *Maritus in successione Commendæ uxoris suæ, an præferatur filijs ipsius, & eiusdem uxoris? & schedulæ de hoc agentes, & num. seqq.*
42 *Prorogatio semper fit cum omnibus suis qualitatibus.*
43 *Epistola Regia refertur, & expenditur, quæ approbat dissimulationem tertiæ vitæ in filio secundi matrimonij.*
44 *Filiorum vocatio, & succesio in omni successione prior esse debet, & solet.*
45 *Epistola Regia ann. 1574. quæ maritorū dumtaxat meminit in successione Commendarum uxorum, qualiter sit intelligenda?*
46 *Filij ex voluntatis, & pietatis coniectura semper intelliguntur vocati, & extraneis prælati.*
47 *Maritus, qui successit in Commenda uxoris, si decedat, & habeat filium ex hac, & alium progenitum ex alia, quis eorū ei in tali Commenda succedat?*
48 *Ætatis privilegium in feudis, & maioratibus regulariter prælationem inducit.*
49 *Patris de successione ubi agitur, ipsius tātùm persona attendenda videtur, non origo acquisitionis bonorum.*
50 *Mutatione personæ, rei quoque conditio, vel qualitas mutari videtur.*
51 *Pater tenetur reservare filijs primi matrimonij quidquid ex bonis maternis, vel successione ipsorum acquisivit, & reliqua lucra, quæ ei cōtemplatione talis matrimonij à lege, vel statuto deferuntur.*
52 *Mulier, quæ in Commenda viri successit, copulari nequit alteri aliam Commendam habenti, nisi unam dimittat, & Sched. quæ id disponunt.*
53 *Commendarum plurium cumulatio prohibita est.*
54 *Cumulatio duorū maioratuū qualiter lege Regia inhibeatur.*
55 *Commendæ unius adimißio, alterius exclusionem inducit.*
56 *Incompatibilium uno admisso, alterum necessariò tollitur, vel excluditur.*
57 *Electio facta unius maioratus ex duobus incompatibilibus, alterum ipso iure vacat, & in sequentem transfertur.*
58 *Electio, sive optio Commendæ, cui datur inter duas, vel plures incompatibiles, intra quod tempus eam facere debeat? & schedulæ de hoc agentes.*
59 *Terminum præfigere ad faciendam optionem inter duas Commendas incompatibiles necessarium fuit, & quare?*
L. 1. D. de success. edict. expenditur, & illustratur, ibidem.

60 Electione Commēdæ semel facta ab eo, qui optandi inter duas, vel plures facultatem habet, ampliùs variare non poterit.

L. apud Aufidium, D. de optione legata, & aliæ similes explicantur, ibidem.

61 Eligendi, & optandi facultas consumitur in primo actu valido.

Cap. si electio, de elect. lib. 6. expenditur, & illustratur, ibidem.

62 Expectativā si quis habens ad primū beneficiū vacaturū aliquod optaverit, etiam si malè acceptet, consumit gratiam suam.

63 Mulier si non habeat Commendam ex successione prioris viri, sed ex suis, aut parentum meritis, & alteri Commendatario nubere velit, an debeat una ex istis Commendis relinqui, & lis super hoc agitata in causa D. Franciscæ Piçarro.

64 Remunerationis causa, quæ conceduntur, pleniùs semper, & favorabiliùs interpretari debent.

65 Lex successionis, qua parte iubet, unā Cōmendam optari, & alteram relinqui debere ab eo, qui ducit uxorem Commendatariā, odiosa videtur.

66 Miserationis causa cessante, cessare quoque debet, quod eius ratione indulgetur.

67 Privilegij, & favoris causa, quæ concedūtur, faciliùs tolli solent, quàm quæ iure cōmuni.

68 Lex successionis generaliter probibet cumulationem plurium Commendarum quomodolibet acquisitarum.

69 Ratio probibendi pluralitatem Commendarum, æquè militat in quolibet modo acquisitionis earum.

70 Ratio ubi est generalior, quàm dispositio, illam ampliat, & extendit, & aliquando iuxta dispositionem restringenda est, ne falsa, aut captiosa reddatur.

L. si procurator 35. D. de acquir. rer. dom. explicatur, ibidem.

71 Indebitum per errorem solvens, rei suæ dominium amittit, & ideò cōdictionem habet, non vindicationem.

72 D. D. Gabriel Enriquez Regius Senator, & Salmanticensis Primarius laudatur.

CAPVT XXII.

De alijs practicis quæstionibus ad eundē tractatum successionis uxorum pertinentibus.

QVÆ in capite præcedenti disceptavimus, eo (ut apparet) in casu procedunt, quo maritus Commendam uxoris, tanquam eius successor prætendit. Cæterùm alia quæstio est, † si eam proprio iure ad se pertinere contendat, eò quòd in ipsius capite Commendæ titulus expeditus fuerit, ubi cum vidua Commendataria matrimonium contraxit. Quod ut pleniùs percipiatur, † supponēdum est, antiquiori illâ Imperatoriâ Provisione ann. 1536. quæ prior successionis Commendarum privilegium cōcessit, & eius formā induxit, cautū inveniri, ut marito cum tali vidua contrahenti, Cōmenda expediatur, eâ que interim gaudeat, quò Rex aliud nō disposuerit. Verba sunt hæc: *I si el tal casado no tuviere hijo legitimo, i de legitimo matrimonio nacido, encomendareis los dichos Indios a su muger viuda, i si esta se casare, i su marido tuviere otros Indios, darlebeis uno de los dichos repartimientos, qual quisiere. I si no los tuviere, encomendarlebeis los dichos Indios que assi la muger viuda tuviere; la qual Encomienda de los dichos Indios mandamos q̃ tenga por el tiempo que nuestra merced i voluntad fuere, segun, i como hasta aora los tienen, i hasta que Nos mandemos dar la orden que convenga para el bien de la tierra, i conservacion de los naturales della, i sustentaciō de los Españoles pobladores de essa tierra, &c.*

Quorum verborū occasione † ille mos olim invaluit, & hodiè etiam multoties usitatur, ut maritis Cōmendæ uxoris titulus, quasi de novo feudo expediatur, quòd aptiores ad illius munera subeunda, quā fœminæ censeantur, ut dixi sup. cap. 20. n. 14. Et interdum contigit, ut uxores ipsæ, non solū huic novi tituli expeditioni consentiant, verū ius quoq; omne, quod ad Cōmendam habēt, à se abdicent, & maritis, sive maritorū favore renuntiēt, ut sic Gubernatores faciliùs ad talis tituli expeditionem procedant, & pleniùs eisdē maritis consultum sit. Quibus in casibus † mariti cōtēdunt, quòd etiā si uxores præmoriantur, & duę vitæ finitæ sint, pro quibus prior Cōmenda concessa fuerat, adhuc ipsi, virtute sui tituli, pro alijs duabus vitis frui possunt. Et super hoc plures lites motas vidi, & audivi, inter quas illa nobilissima fuit, & variantibus sententijs agitata, quā ann. 1563. cum Licētiato Dom. Gamboa, Fiscali Regio, egit egregius Eques D. Didacus Carvajal super Commenda Peruana de *Guadacheri*. Et quidam Licentiatus Cuellar, cum Ioanne de Hinojosa, quorum allegationes in facto, & in iure apud me habeo.

Dicunt quippè mariti, quòd cùm dicta lex in ipsorū capite novum titulum expediri præcipiat, novum quoque feudum eisdem concedere voluit, atque adeò ampliùs de uxoris iure curandum non esse. Nam † nova forma investituræ mutat naturam feudi, ut voluit

1 2 3 4 5

Bald.in cap. 1. §. insuper, vers. *Quæro si vassallus*, col. 4. & 5. de prohib. feud. alien. per Feder. & in cap. 1. §. hoc quoq; de cōsuetud. rect. feud. Alex. in l. si mihi, & Titio, col. 2. de verb. oblig. Ias. cons. 24. col. 5. vol. 3. Matth. de Afflict. decis. 112. num. 5. & decis. 248. n. 8. Quod maximè procedit † uxore consentiente, vel Commendā refutante, cùm tunc succedat cōmunis DD. resolutio, quæ habet, quòd † feudū domino perfectè apertum, & devolutum, si ab eodē eidem vassallo, & multò magis si alij, de novo concedatur, novum feudum censeri debet, ut per Bald. in l. 1. q. 15. D. de rer. divis. Angel. in l. quod dicitur, D. de impens. in reb. dot. fact. Bart. & Alex. in l. si à me, D. ad leg. Falcid. Bald. in cap. 1. §. insuper, de proh. feud. alien. per Feder. Præpositus in prælud. feud. divis. 6. vers. *Hic autem supponimus*, & in cap. de vassallo decrep. ætat. & latissimè Rosenth. in tract. de feud. c. 2. q. 2. n. 1. & seqq. & Nos inf. cap. 27. ex num. 101. Imò & nōdū apertum, si possessor † consentiat, & nulli alij ex hoc præiudicium generetur, ut dixi sup. cap. 6. n. 22. & seq. qui consensus sufficit, ut per taciturnitatē possessoris deducatur, ut concludit Bald. in Auth. in successione, num. 6. C. de suis, & legit. ubi tenet, quòd si feudatarius patiatur aliū in feudo suo investiri per dominū, valet investitura in eū facta. Et etiā si resultaret præiudiciū, taciturnitas † hæc unius anni induceret consensum, & exclusionem possessoris, cap. 1. §. si quis decesserit, vers. *Titius*, in fine, si de feud. defunct. fuer. controvers. Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum, n. 123. vers. *His tamen*, de constitut. Decius cons. 395. prope finem, Afflict. in cap. 1. n. 11. quemad. feud. ad fil. Quod Ego expendere solitus sum contra uxores, quæ cōsentiunt, ut marito fiat nova Commenda, & posteà eo mortuo, vel filio, qui ei successit, talem Commendam ad se pertinere prætendūt, metum, vel læsionem allegantes. Nam in hoc audiri non debent, iuxta suprà relata, & alia, quæ latè, & optimè cōgerit Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 9. ex num. 145. ad 155. Menoch. de arbitrarijs, casu 131. ex num. 9. Rosenth. de feud. cap. 4. memb. 2. q. 77. & 78. optimè Cacheran. decis. 174. & Grammatic. decis. 103. num. 34. & 38.

6 7 8 9

His adijcitur, † quòd in eiusmodi concessione, nullum præiudicium ex parte Regis cōsiderari potest, tùm quòd ipse in dicta provisione hanc novam Commendam maritis fieri iussit, ut constat ex illis verbis: *Encomendarleheis los dichos Indios, que assi la muger viuda tuviere*; † volenti autem, neque fit dolus, neque fraus, aut iniuria, cap. scienti 27. de reg. iur. lib. 6. l. nemo, D. eod. tit. l. cùm donationis, C. de transact. cum alijs, quæ latè adducit Cardin. Tuschus litt. D. conclus. 589. & Cæsar Bargal. in tract. de dolo, lib. 6. reg. 34. num. 13. Tum etiam, † quia cùm has Commendas alijs concedere soleat, parum quoad ipsum referre videtur, quòd iste, vel alter eas possideat, & potuit de re sua hac in parte etiam abutendo disponere. Quo argumento in simili utitur Bald. in cap. 1. §. 1. qualiter feud. alien. poss. Ruinus cons. 120. volum. 1. Curtius Senior cons. 50. vers. *Septimò iustificatur*, & Ioann. Crotus in repet. l. re coniuncti, num. 185. D. de legat. 3.

10 11 12

Deinde considerari potest, † quòd cùm in eadem provisione adijciatur, quòd his Cōmēdis uxorum fruantur mariti, interim dum Rex aliud non disposuerit, ut cōstat ex illis verbis: *La qual Encomienda mandamos que tēga por el tiempo que nuestra merced i voluntad fuere*, videntur eis, vel in perpetuum dari, vel saltim sub ea duratione, quæ convenit naturæ actus, de quo tractatur, nēpè per alias duas vitas, iuxta legem, & normam successionis. Quoniam vulgare, & regulare est, † quālibet gratiam, & privilegium ad Principis beneplacitū concessum, perpetuum censeri, ut docet Bart. per tex. ibi in l. Iurisperitos, D. de excusat. tut. & in l. Thais, §. si sororem, de fideicōm. libert. idē Bart. & Alex. in l. de pupillo, §. si quis ipsi Prætori, de novi operis nūt. oppositione, 4. gloss. in Clement. & si principaliter, verbo *Electio*, de rescript. Quod adeò verum est, † ut & officiales per similia verba creati, perpetuis æquiparētur, ut docet glos. in cap. fin. verb. *Perpetuis*, de rescript. in 6. Bald. in cap. 1. de feud. Guardiæ in usibus feud. idem in Auth. omnes peregrini, C. commun. de success. Ioan. Faber in l. 1. C. de contrar. iud. & in l. Præsides, D. si cert. pet. Abb. in cap. fin. col. 2. de precario, Guillerm. Bened. in cap. Rainuntius, verbo *Duas habens filias*, num. 36. Boerius decis. 149. n. 18. & seq. Pinel. in Rub. de rescind. 1. par. cap. 2. num. 20. Ioan. Gutier. 3. pract. q. 11. num. 3. & seqq. Burgos de Paz cons. 21. num. 3. & 5. Bobadilla in Politica lib. 1. cap. 16. num. 28.

13 14 15

Vnde est, quòd illis verbis appositis in concessione Principis, † talis dispositio sine iusta causa revocari nō possit, ut per Bald. in l. 2. C. de servit. & aqua, & in cap. 1. de natura feudi, in usibus feud. Bobad. & alij in locis sup. relatis, D. Valenç. cons. 73. n. 14. & latè Mastril. de magistr. lib. 1. cap. 22. num. 46. & seqq. ubi plures alios allegat, & adeò hoc verum esse probat, ut talia officia morte concedētis non expirent, de quo etiam vide Gutier. d. q. 11. Cabedum decis. 20. n. 4. Molin. lib. 1. de primog. cap. 25. num. 5. Fab. de Anna cons. 14. & Barbosa in l. quia tale, n. 86. D. solut. matr.

16

DENIQVE eandem partem iuvat, † quòd cùm

17

cùm ex pacto,& providentia dictæ legis, Cōmenda ad maritum transeat, & in eius capite seu persona cōstitui debeat, eo ipso, quòd matrimonium contraxit, prætendi potest eam ad ipsum, veluti ex titulo oneroso, pertinere, etiā si soluto matrimonio dotem lucretur, ex textu celebri, iunctā gloss. ibi, verbo *Dūtaxat*, in l. si donaturus, §. 1. D. de condict. causā datā, † ubi probatur, quòd titulus dotis est onerosus, etiā si maritus soluto matrimonio lucretur dotem. Quod multum commendat Bart. & Bald. in l. si constante, in princ. & in §. 1. D. solut. matr. idem Bartol. in l. Mævia, §. 1. eod. tit. idē Bald. in Auth. præterea, C. unde vir, & uxor, Præpos. in cap. significante, num. 6. qui matrim. accus. poss. Decius in l. in eo quod, num. 5. D. de reg. iur. Ias. in §. item, si quis, n. 30. Inst. de action. ubi pro ea allegat text. expressum in l. unica, §. lucrativas, vers. *Si verò, vel socer*, C. de impon. lucrat. descript. lib. 10. Et licèt dissentiat Bald. Novellus in tract. de dote speciali 37. & Cagnolus in dict. l. in eo, num. 8. & alij relati à Boer. decis. 185. n. 10. Nihilominus verissimū est, & communiter receptum, ut pluribus probat Barbosa in l. si ab hostibus, §. fin. n. 72. D. solut. matrim. Covar. in 4. part. 2. cap. 8. §. 6. n. 12. & multi alij relati per Rolandum in tract. de lucro dotis, q. 1. & seqq. Quibus adstipulatur, † quòd licèt feudum regulariter in dotem dari marito ab uxore non possit, adiecto eo pacto, ut illā lucretur, ut tetigi suprà cap. 14. num. 42. & seqq. & latè resolvit Curt. Iunior de feud. 4. part. princip. reg. 1. q. 4. Zasius eodem tract. par. 6. pag. 54. & part. 8. pag. 118. Iul. Clarus in §. feudum, q. 36. & Rosenth. cap. 9. conclus. 8. per totam. Hoc tamen fallit, ut ipsimet DD. advertunt, si ad id domini consensus accedat, qui in nostro casu ex dispositione, & ordinatione dictæ legis iam adesse videtur, atque adeò extante hac concessione generali, specialis alia necessaria non est, argum. tex. in l. 1. D. ad municipal. l. 1. C. de thesaur. lib. 10. cum traditis à Surdo decis. 173. num. 18. Gratiano discept. forens. tom. 4. cap. 617. num. 23.

18

19

Sed his non obstantibus, contrarium omninò in proposita specie probare, & practicare debemus. Nam quamvis dicta lex iusserit, quòd marito Commenda fiat, † cùm tamen id contemplatione iuris uxoris factum fuerit, & tanquam legitimo uxoris, & bonorum ipsius administratori, & quia cōgruētiùs (ut dixi) per masculum, quàm per fœminam Commendæ onera expediuntur, semper durare censetur ille respectus iuris mulieris, † qui tanquàm originarius, & principalis attendendus est, l. qui habet, D. de tutel. l. quæritur, ubi DD. D. de statu hom. cùm traditis ab Angel. in §. novissimè, Inst. de usucap. & Velasco in axiom. iur. litt. C. num. 52. & 56. Nec est credēdum, quòd lex voluerit eiusdem Commendæ naturam alterare, vel novum feudum in personam mariti constituere: † hoc enim nunquàm præsumitur, nisi quando in investitura expressè cavetur, ut probat text. in cap. 1. de eo, qui finem fecit agnationi, & in cap. 1. de vassall. decrep. ætat. & in cap. 1. an agnat. vel filius: per quæ iura notant DD. ibidem, præcipuè Bald. Albarot. & Afflict. † quòd quando feudum est antiquum, etiam si concedatur de novo, vel tanquam novum, non mutat naturam suam, & sequitur idē Bald. in l. 1. q. 15. D. de rer. divis. Curtius Iunior cons. 50. vers. *Septimò iustificatur*, Ias. cons. 136. volum. 4. Ioann. Crotus in repet. l. re coniuncti, num. 185. D. de legat. 3. Rolandus à Valle cons. 60. num. 8. & plurima circa hunc articulum congerens Ambrosinus decis. Perusina 19. part. 1. Gail lib. 2. observat. 49.

20

21

22

23

Secundò facit, † quòd illa verba: *Encomendarlebeis los dichos Indios*, eū sensum habent, ut in uxore, etiam maritata, ius Cōmendæ duret, & continuetur, quod ex prioris viri successione consequta fuit, quemadmodū & in filio, vel filia, qui patri successit, in quibus eodem verbo eadem lex hanc continuationē expressit. Et quoniā † eius occasione aliqui novum feudum esse prætēdebant, edita fuit schedula dat. Compluti ult. Maij, an. 1562. tom. 2. impress. pag. 209. quæ id apertè negavit, iubēs, ut deinceps nova Commenda in filiorum persona nō fieret, his verbis: *I porque por las palabras de la lei de la sucession, en que se dize, q̄ aviendole sido hecha Encomienda, no fue nuestra intencion alterar lo dispuesto en la sucessíon de los Indios, en los quales el que conforme à ella ha de suceder, luego despues de muerto el tenedor, sucede en la possessiō i señorio de los dichos Indios sin nueva Encomienda. Mādamos q̄ si falleciere despues de aver sucedido, que aunque no se le aya hecho Encomienda de los dichos Indios, sea visto vacar.*

24

25

Vndè cū valeat † argum. negativè conceptū, quod de maiori ad minus desumitur, cap. si ergo 8. q. 2. cap. cū Paulus, & ibi gloss. 32. q. 5. cū innumeris, quæ cōgerit Everard. in topicis legal. loco 66. Sanch. de matr. lib. 8. disp. 1. n. 21. Surd. de alimēt. tit. 9. q. 1. n. 11. & Velasc. in axiom. iur. lit. A. n. 464. & seqq. Et filij in d. lege successionis uxoribus præferātur, † atq; ita absq; dubio magis dilecti fuerint, arg. tex. in l. quoties, D. de usufr. l. Publius, D. de condit. & demōst. cap. quorūdā, de elect. in 6. cap. fin. de pact. eod. cap. in his, de privileg. cum alijs, quæ notant DD. in l. Gallus, §. quidam rectè, D. de liber. & posth. & in cap. licèt, distinct. 16. Abb. in c. Nicolao, in prin. de appel. Bartol. in l. qui duos, D. de leg. 1. quē refert, & sequitur Pechius

26

27

in reg. qui prior, de reg. iur. in *6.* ubi hinc infert, quòd † si quis habẽs duos equos, relinquat unũ hospitalarijs, alterũ verò fratribus Prædicatoribus, datur electio hospitalarijs, solâ primâ nominatione consideratâ. Et plurimos cõgerẽs Everard. in locis argum. loco *ab ordine*, n. 13. Felinus in Rub. de maior. & obed. Ant. Gama decis. 1. num. 62. Boer. in tract. de auth. mag. Cõsil. n. 47. & 83. & D. Valenç. cons. 27. n. 127. Benè consequitur, † quòd si in filijs, vel filiabus nova Commenda non est facienda, vel casu, quo fiat, non mutatur natura feudi paterni, nec durat, nisi pro sola vita filij, vel filiæ, quæ patri succesit, idem absq; dubio in uxoribus, quæ post filios vocantur, dicere, & practicare debemus; alioqui, si post mortẽ ipsarũ, secundi mariti Cõmendas, tanquã novas, & pro alijs duabus vitis acciperent, multò melioris conditionis essent, quã filij, quod proculdubio absurdum est, † atq; adeò vitandũ, & explodẽdũ, l. scire oportet, §. aliud, D. de excusat. tut. l. nam absurdum, D. de bon. libert. cũ innumeris alijs, quæ de vi argumenti, *Ab absurdo*, cõgerit Everard. loco 8. & pluribus relatis Alvarez de Velasco in axiom. iur. litt. A. num. 300.

28 29 30

Qvibvs addere licet notabilẽ doctrinam Alberici in 1. par. statutor. q. 9. Cyni in l. 1. C. quæ sit longa consuetud. & Paul. Castrens. in l. si verò, §. de viro, D. solut. matr. dũ tradunt, quòd † si per statutũ prohibetur, ut filia dotata non succedat stãtibus filijs; nec neptis, quæ eius locũ obtinet, succedere poterit, quia non debet esse melioris conditionis, quàm mater, quæ primò vocatur. † Et quia radice corruptã, corrupta etiã censeri succesio debet. De quo pluribus agit Fusarius de substitution. quæst. 404. & alij, quos retuli sup. cap. 19. n. 5. & seqq.

31 32

Et ita † iam hodie ab aliquibus cautis Proregibus, & Gubernatoribus nõ datur novus titulus Cõmẽdæ uxoris, marito, qui eam ducit, sed iure ordinario illã exercet, & administrat pro tempore, quo matrimoniũ durat, sicut alia bona dotalia, l. in rebus, C. de iur. dot. cũ similibus, ut ita ansa tollatur dictas lites movendi, & ut dispositum in filijs, in maritis etiã (ut diximus) per argumentum à fortiori servetur.

33

Tertiò facit, quòd etiam si cõcederemus dictam Provisionem ann. 1536. aliquam dubitationem hac in parte recipere, † posteà tamẽ edita fuit alia eius declaratoria, an. 1552. quæ habetur 2. tom. pag. 203. cuius sæpè meminimus, & hæc expressè constituit, quòd etiam si titulus novæ Cõmẽdæ in eo, qui ad succesionẽ vocatur, expeditus fuerit, adhuc tempus durationis eiusdẽ Cõmẽdæ ultra duas vitas nõ protrahatur, & prima vita in eo, cui succeditur, numeretur, vel cõsumatur. Verba sũt hæc: *De tal manera, q̃ despues de la vida del primer tenedor de los Indios, no ha de aver mas de una sucessiõ en hijo, ò hija, ò muger, i no mas, de suerte, que si alguna vez algun hijo, ò hija sucediere en los Indios, i se le hiziere Encomienda dellos, si aquel, ò aquella muriere, ò los dexare, ò por algun caso los perdiere, hã de tornar los dichos Indios à nuestra Corona Real luego, i no se han de tornar à encomendar à otro hijo, ni hija del dicho primer tenedor de los dichos Indios, ni à su muger, &c.*

34

Et magis expressè, & in eisdem terminis quęstionis, de qua loquimur, idem deciditur, & declaratur in alia schedula, quæ vocatur, del Escorial, 17. Maij ann. 1564. d. 2. tom. pag. 205. Nam cùm Limana Cancellaria dubitasset, an Commenda, quæ per legem succesionis fieri iubetur marito secundo, de Indis, quos eius uxor per succesionem prioris viri acquisivit, per mortem uxoris expiraret, vel adhuc, eâ mortuâ, pro mariti vita continuãda esset? responsum fuit, uxoris morte cessare, his verbis: *Declaramos, en lo que toca à la primera duda, que muerta la muger, la Encomienda de Indios quede vaca, no obstante que el titulo se aya hecho al marido segundo.*

Et hoc adeò verum, & planum reputatum fuit, ut in quadam epistola ad Proregem Peruanum Dom. D. Franciscũ à Toleto directa, ann. 1573. eod. tom. pag. 207. caveatur, quòd etiam † si secundus maritus aliam Commendam pro duabus vitis sibi concessam, & duraturam haberet, & hanc relinqueret, ut Commendam pinguiorem viduæ, quæ ei nupsit, cõsequeretur, hæc Commenda suam naturam antiquam retineat, atque adeò uxoris morte finiatur. Et addit de hoc dubitari non debuisse: *En esto no ai que tener duda, sino que el repartimiento que escogiere, ha de ser con su calidad, que si no tuviere mas de una vida, se acabe en aquella, i si el repartimiento es de su muger, con la vida della se acaba.*

35

Qvartò, & ultimò facit, † quòd illa verba Provisionis ann. 1536. *La qual Encomiẽda mandamos, que tenga por el tiempo q̃ nuestra merced i voluntad fuere*, non eo animo fuerũt adiecta, ut perpetuitatẽ inducerent, sed isto potiùs, ut ostenderetur, easdem Commẽdas, sic datas, ad libitum Regis revocabiles esse, præsertim si alia forma in earum cõtinuatione, vel extinctione daretur, ut denotãt verba, quæ sequuntur ibi: *Hasta que Nos mandemos dar la orden q̃ convenga, &c.* & sic cessat argumentũ, quod in contrariũ adductum fuit, de officijs concesis ad beneplacitum Principis ex lege Iurisperitos, & similibus. Nã † dictæ clausulæ revocationis potius libertatem, quàm impedimentũ præseferunt, & conditionẽ quandam inducunt, extinctivã, vel resolutivã

36 37

præcedentis dispositionis, in casum futuri eventus, qui in ea resignatur, ut notat Bartol. in Rub. D. de condit. & demonstr. num. 15. agens de vi, & natura adverbiorum, *quandiu, donec, vel quousque*, quibus respondet illud nostrum Hispanum, *hasta que*, & repetit in l. Titius, D. de excusat. tutor. & in l. ambiguitates, C. de usufruct. Bald. in l. 1. C. de leg. Cardinal. in Clement. 2. §. 1. de ætate, & qualitate, ubi quòd interdum sunt temporis limitativæ, Aretin. in l. quod meo, D. de acquir. possess. & in l. si quis posthumos, §. si filium, D. de lib. & posth. & plures alij, quos refert Tuschus litt. D. conclus. 271. & 360. August. Barbosa de dictionibus in eisdem verbis, & Leander Galganet. de condit. & demonstr. 2. part. cap. 1. quæst. 5. Et ita cùm per posteriores schedulas suprà citatas, Princeps, qui potuit has Commendas in totum tollere, eas limitaverit, vel ut propriùs loquar, declaraverit, ut pro vita dumtaxat uxoris durarent, eis standũ est, quemadmodum si in ipsa illa prima Provisione an. 1536. insertæ essent. Nã † relatum est in referente, & secundũ illud debet limitari dispositio, quæ se ad illud refert, sive relatũ sit iuris iam constituti, sive posteà constituendi, simul atque de eo constiterit, ut probat text. & DD. in l. asse toto, D. de hæred. inst. l. si ita scripsero, D. de cond. & demonst. l. si quis in aliquo, C. de edendo, l. 8. tit. 3. par. 6. cum multis alijs, quæ post Bartol. & alios antiquiores, adducit Decius cõs. 63. Ias. in l. more, n. 29. D. de iurisd. omn. iud. n. 29. & seqq. Tiraq. post leg. connub. gloss. 7. n. 187. Brunorus à Sole in locis commun. verb. *Relatio* 5. Medicis de reg. iur. regul. 10. & Alvarez Velascus in axiom. iur. litt. R. num. 57. & seqq.

38

Ex quibus planè fundamẽtis, quæ simul cõtrariorũ solutionẽ præstant, hãc opinionẽ certissimam puto, & hodie, extantibus prædictis novioribus schedulis, ita praxi recepta est, † ut nullus maritus sit, qui in Peruanis provincijs uxoris Cõmendã, eius morte finitã, titulo novi feudi, vel successionis prætẽdere audeat. Et quãvis in Nova-Hispania contrariũ practicetur, id eã ratione contingit, quòd ibidẽ tertia vita per dissimulationem, & quarta per prorogationẽ admissa est, ut dixi suprà cap. 16. n. 8. Ad quarum vitarũ gaudiũ mariti admittũtur, imò eorũ respectu concessæ fuisse videntur, † & ut cessarent scandala, & querimoniæ, quæ ex cõtrario oriri possent, ut refertur in quodã capite epistolæ an. 1561. scriptæ ad Proregẽ Mexicanũ Dom. D. Ludovic. à Velasco 2. to. pag. 211. ibi: *I que de averse de guardar la dicha provision i declaracion, no aviẽdo hijos, recibiriã notable agravio, i que toda la tierra haria gran sentimiento; i que assi convenia no se hiziesse novedad, i que la sucession passasse a la muger, no aviendo hijos del segundo tenedor, i al marido que està casado, que tenia la tal Encomienda, como se ha hecho hasta aqui.*

39

40

Et hoc adeò verum est, ut eximius vir Dom. Licentiatus Eugenius de Salazar, qui fuit Senator Mexicanus, & posteà Supremi Consilij Indiarum Consiliarius, in quadam allegatione, quã penes me habeo, defendere ausus fuerit, † maritum in his vitis dissimulatis, vel prorogatis, præferri filijs ipsius, & prædefunctæ uxoris, ex cuius contemplatione, & successione Commendam habuerit. Motus eo, quòd dicta epistola, quæ de illis vitis agit, maritorum tantùm meminerit. Et potuit allegare aliam schedulam 3. Iunij, ann. 1574. eod. tom. pag. 211. directam ad Audientiam Mexicanam, quæ præsupponit, maritum filijs hoc in casu prælatum fuisse, & quòd in Nova-Hispania pro comperto habebatur: *Que los hijos del segundo marido no suceden en la Encomienda de los Indios del primero.* Et hæc schedula dubium non decidit, sed processum iuxta legẽ, quam vocant de Malinas, formari iubet, & ad Regium Consilium remitti.

41

Sed Ego contrarium semper cõsulerem, & practicarem. Nam si in priori successione secundæ vitæ, per legem concessæ, filij, & filiæ, & nepotes, ac neptes, uxores, & maritos excludunt, ut in eisdem deciditur, quã ratione fieri potest, ut in secunda, vel tertia successione, per dissimulationem, aut prorogationem admissa, idem non observetur, † cùm prorogatio semper fiat cum omnibus suis qualitatibus, & lex extensa eandem naturã retineat in eo, ad quod extenditur, quam habebat anteà in alijs casibus, de quibus expressè loquebatur, l. sed si manente, D. de precario, l. 1. ubi DD. D. de legat. 10. lex 1. & ibi gloss. C. de bon. quæ lib. l. non est novum, D. de legibus, cum seqq. & dixi suprà cap. 19. num. 22.

42

Pro quo & illud facit, † quòd in alia epistola an. 1588. scripta ad Proregẽ Mexicanum d. 2. to. pag. 203. approbatur dissimulatio tertiæ vitæ in filio secũdi matrimonij. Et cũ hîc præcipuè de successione Cõmẽdæ agatur, quæ iam ad matrẽ propter priorẽ maritũ pertinere cœperat, durũ videtur filios eiusdẽ matris, & secũdi mariti ab ea excludere, vel maritũ ipsum illis anteferre. Cũ † in omni successione prior sit causa filiorũ, quã maritorũ, qui regulariter uxoribus nõ succedũt, toto tit. C. unde liberi, & unde vir, & uxor, §. sui autẽ, Inst. de hæred. quæ ab intest. l. 1. & per tot. de suis, & legit. hæred. l. Cornelia, D. de vulgar. c. 1. ubi gloss. 18. q. 1. cap. Rainutius, ubi etiã gloss. de testam. c. ult. 17. q. 4. ubi Divus Augustinus dicit, nõ esse exhæredandum filium, ut Ecclesia instituatur,

43

44

cum

cum alijs, quæ latissimè congerit Marta de success.legali,par.4.q.8.art.5. & Menoch. de præsumt.lib.4.præsum.189.

Neque officit, quòd illa epistola Regia anni 1574.quæ de his vitis prorogatis agit,maritorum tantùm, non autem filiorum meminerit. 45 † Nam ex pia,& æqua iuris coniectura, & ne in uxoris succesione alienus, & extraneus hæres propriæ soboli anteponatur,subaudiendum est, maritos vocari, si uxor sine liberis decesserit,& non aliter, 46 † ut aliàs deciditur in l.cùm avus,D.de condit.& demonstr.l.cùm acutissimi, C.de fideicomm.l.10.tit.4.par.6. & latissimè post alios prosequitur Ioseph. de Rusticis in commentarijs ad d.l.cùm avus, & Menoch.de præsumt.lib.4.præs.89.& Crassus in §.fideicomm.q.22.& seqq.

47 Difficilior sanè quæstio est,† utrũ dato casu,quo maritus inCommenda uxoris succederet,si ex ea filium habeat, & alterum primogenitum ex alia,& his relictis decedat,quis eorum ipsi in quarta vita in Nova-Hispania succedere debeat? Et hic casus etiam contigit in Provincia Peruana, in quodam marito, cui à Prorege nova investitura de feudo, seu Commenda uxoris facta fuerat, & à Rege illius confirmationem impetraverat.

Nam pro primogenito ætatis privilegium facit, 48 † quod semper in feudis,& maioratibus, atque alijs plerisque rebus prælationem inducit, ut dixi sup.cap.16.n.31.Et multis probat D.Valençuela cons. 34.num.82.Et quòd nunc de 49 † patris succesione agitur, ipsiusque persona debeat attendi, nullâ habitâ contemplatione uxoris, quæ maritum ad hanc succesionem non admisit, sed lex ipsa, vel Princeps, quæ ei hoc beneficiũ suâ providentiâ indulsit, ut etiã latè dixi d.cap.16.num.34. cum seqq. & in simili, loquentes de lucro, quod marito obvenit beneficio legis,vel statuti ex bonis uxoris,Baldus in l.fin.in fine, C.de bon.mater. Rolandus de lucro dotis,q.8. num.4. & Matienzus in l.2.tit.9.lib.5.Recop. gloss.3. num. 1.Vnde mutatione personæ,rei quoque conditio,sive qualitas mutari videtur,l.Paulus,aliàs incipit per procuratorẽ 90. D. de acq.hæred. l.fin.in fine, C.de inoffic.testam. l.1. §.si is, & ibi gloss. D.de collation. Greg. Lopez in l.6. tit.11.part.6.gloss.4.& Alvarez de Velasco in axiom.iur.litt.M.num.117.

50 Sed nihilominus in favorem secundogeniti ex uxore Commendataria habiti,in emergenti quæstione pronuntiavit Regia Argentina Cancellaria,cuius sententia à SupremoSenatu confirmata fuit, quia cùm hoc lucrum propter eius matrem ad maritum devenerit, iustum visum fuit,ut ipsi illud post mortem patris reservaretur, queãdmodũ 51 † accidit in bonis maternis,quorũ usufructu licèt pater,dum vivit,potiatur,tenetur tamen illa reservare filijs prioris matrimonij, sicut & pleraque alia, quæ habuerit ab eisdem filijs ab intestato, vel ex donatione,vel ex testamento,iuxta tex.in l. fœminæ,§.illud etiam,C.de secũd.nupt. l.mater,C.ad Tertyl.l.15. Tauri,& ea,quæ latè,& optimè tradunt Guiller.Bened.in cap.Rainutius verb.*Et uxorem*,ex n.80.ad 92. Boerius decis.185.Ant.Gomez in d. l. 5. Tellus Fernand.in l.6.Tauri, n. 17. Covar.in 4. 2.part. cap.3.§.9.n.7.Matienz.in l.3.tit.1.lib.5.Recop.gloss.2.n.15.41.& 42.Pinel.per text.ibi in l.fin.num.2.C.de bonis maternis,Bursatus cons.12.num.2.lib.1.Menoch.cons.237.n.11. lib. 3. Crassus in §. succesio ab intestato, q. 17.& plures alij,quos refert D.Ioan. del Castillo in tract.de usufruct. cap.2. n.20.& seqq. & Morquechus de divis. bonor.lib.4.cap.12. & adhuc magis in nostris terminis Barbosa in l.si ab hostibus, §.fin.num.72. ubi cõtra alios docet, quòd si maritus lucretur partem dotis ex dispositione legis, vel statuti, tenetur eam partem reservare filijs primi matrimonij, quia illud habet veluti ex bonis uxoris, & propter ipsum matrimoniũ,l.3.§.1. ad fin. D. de dote prælegat.Decius in l.1.n.18. C.de secund.nupt.& cons.67. col.penult. ad fin. gloss. in l.si donaturus, §.fin. D. de condict. ob causam,cuius meminimus sup. num.18.

Hæc autem, quæ hucusque de succesione uxorũ,& maritorũ in Cõmendis diximus,eam limitationẽ recipiunt, 52 † ut nequaquam possit mulier,quæ in Cõmenda prioris viri succesit, alteri copulari, qui aliã Cõmendã habeat, nisi is unã ex illis,quã maluerit,optet,&aliã relinquere paratus sit. Quod deciditur in d.Provis. an.1536.ibi:*I si esta se casare, i su segũdo marido tuviere otros Indios, darlebeis uno de los dichos repartimientos qual quisiere.*Et in eius declaratoria ann. 1552. ubi inter alios casus, quos exprimit,in quibus filius primogenitus à succesioneCõmẽdę paternę excludi solet,&illa ad secũdogenitũ trãsit,hũc exprimit,in illis verbis:*Si no pudiere, ò no quisiere heredar los Indios por entrar en alguna Religion, ò por tener otros Indios,ò por ser casado con muger que los tenga*, quæ verba repetuntur in alia epistola ann.1582. ad Mexicanã Audientiã directa,quæ extat 2.tom.pag.204. & in eod. to. pag. 207. refertur aliud caput epistolæ ann. 1573.scriptæ ad Peruanum Proregem, quod eandem electionem requirit, & disponit, ut licèt maritus propriam Commendam,quam reliquit,pro duabus vitis haberet,ubi tamen optavit Commendam uxoris, tanquàm pinguiorem,si hæc unam tantùm vitam habeat, cum uxoris persona finiri,& cessare debeat.

53 Quæ prohibitio † originem, & rationē trahit ex alia, quæ plures Commēdas in una persona, vel familia cumulari prohibuit, ex rationibus, de quibus latè egi suprà hoc lib. cap. 5. ex num. 79. Et est valdè similis alij prohibitioni † cumulationis duorū maioratuum per viam matrimonij, de qua etiam dixi sup. cap. 18. ex num. 23. & in nostris terminis Cōmendarum pungit D. Valençuela cons. 83. num. 80. & seqq. ubi num. 32. & seqq. benè † probat, ex admissione unius Commendæ alterius exclusionem sequi, cap. qualis 25. distinct. cap. nonnè, de præsumt. quia posito uno ex contrarijs, & incompatibilibus, necessarium est alterum tolli, l. hæc verba illi, D. de verbor. signif. l. illud, D. de acquir. hæred. cap. de multa, ubi DD. de præb. Aretin. in l. quod meo, §. si furioso, n. 15. D. de acquir. poss. Cephalus cons. 193. num. 10. vol. 2. Bellamera cons. 10. num. 54. & cons. 29. n. 24. Petrus Benintendis conclus. Rotæ Bononiens. 72. num. 1. Mantica de coniect. ult. volunt. lib. 5. tit. 13. num. 19. Surdus cōs. 230. n. 13. & in tract. de alimēt. tit. 9. q. 43. num. 4. & D. Christophor. à Paz in tract. de tenuta, 1. part. cap. 34. ex num. 38. ubi loquitur de duobus maioratibus incompatibilibus, & probat electione † secundi, absque alia sententia declaratoria, vacare primum, & in sequentem in gradu legis ministerio trāsferri.

54 55 56 57 58 Intra quod autem tempus † hanc electionem facere debeat, ipse idem Paz num. 44. arbitrarium putat, & necessarium non esse, ut annus, vel monitio præcedat, de qua in Auth. hoc amplius, C. de fideicomm. cui benè respondit Padilla in eiusdem lect. num. 12. Burg. de Paz in procemio l. Taur. num. 25. & Molina lib. 2. de maiorat. cap. 14. ex num. 13. ad 26. Sed in nostro casu arbitrium excludere videtur schedula Regia data in oppido del Escorial ann. 1564. cuius meminimus suprà cap. 17. num. 100. quæ quindecim dies ad similem electionem concedit, & eam in nostris terminis ponderat Matienzus in l. 8. tit. 7. lib. Recop. gloss. 6. num. 16. & D. Valençuela ubi sup. num. 145. quæ schedula necessaria quidem fuit † ad dilationes, & subterfugia tollenda, quibus multi in hac electione facienda fraudulenter utebātur, & ut ita citiùs Commenda repudiata ad fiscum perveniret, ut vel eius lucro cederet, vel alij benemerito conferri posset, ut alias in simili dicitur in l. 1. D. de succes. edict. ibi: *E re igitur Prætor putavit, præstituere tēpus ÿs, quibus bonorum possessionem detulit, &c.* & ibi: *Qui semel noluit bonorum possessionem petere, perdidit ius eius, & si tēpora largiantur, ubi enim noluit, iam cœpit ad alios pertinere bonorum possessio, aut fiscum invitare.* Et idē repetit in §. quibus ex edicto, & in §. sanè, Bartol. in l. Gallus, §. ille casus, num. 3. D. de lib. & posthum. l. 1. C. de rep. vel abstin. hæred. l. ei, qui se, D. de acq. hęred. l. 1. C. si minor ab hæred. se abstin. & §. sed sui, in fine, Instit. de hæred. qualit. & sunt videnda, quæ in simili de facultate eligendi alterutrum, & quousque perduret debitori, theoricè, & eruditè tradit D. Martin. Larreategui, Senator meritissimus in Regio Pinciano Cōventu lib. 5. select. disput. cap. 5. num. 57. & seqq.

59 60 Electione † autem semel factâ, maritū variare non posse, ex simili maioratuum constat, in quibus ita doctè, & benè resolvit Paz d. cap. 34. num. 50. & seqq. & in eisdem nostris Commendis idem nō minùs eruditè probat D. Valençuela d. cons. 85. num. 40. & n. 72. & seqq. Pro quibus facit l. apud Aufidium, D. de optione legata, ibi: *Si is dixisset, quæ vellet, mutare voluntatem, eum nō posse, ut alia sumeret,* l. statu liberum 11. §. Stichum, D. de legat. 2. ibi: *Cùm autem semel dixerit, utrum dare velit, mutare sententiam non poterit, & ita, & Iuliano placuit.* Iuliani autem placitum extat in l. huiusmodi, §. Stichum, in fine, & in l. servi electione, D. de legat. 1. circa quas, & alias de hoc articulo agentes, plenè scripsit D. Martinus Larreategui ubi suprà, lib. 5. cap. 2. à num. 5. & cap. 3. à num. 1. ubi rationem reddit.

61 Idéque cavetur † in cap. si electio, de elect. lib. 6. ubi eligendi, & optandi facultas consumitur in primo actu valido, quod & probat l. filiæ meæ, & lex hæc conditio, D. de condit. & demonst. & in optimo casu Hieron. Gonçalez in reg. 8. Cancell. gloss. 8. n. 86. ubi docet, quòd si † is, qui habet expectativam ad primum beneficium vacaturum, malè acceptat, consumit gratiam suam, & ampliùs illâ uti non potest, ut per gloss. Host. & Ioan. Andr. in cap. cū in multis, de rescript. in 6. Bellamer. cons. 33. n. 14. Puteum decis. 268. num. 1. & per totam, lib. 1. Paul. Æmil. decis. 339. num. 3. par. 1. Io. Bapt. Ferret. cons. 16. num. 7. & seq. & Horat. Mandos. in addit. ad Roman. cōs. 329. litt. F. & Cochier in tract. de primarijs precibus, pag. 69.

62 Sed cùm dicta Provisio ann. 1536. hanc electionem fieri iubeat, ubi mulier, quæ habet Commēdam ex successione prioris viri, nubit alteri, qui aliâ Cōmendâ ex sua persona potitur, meritò dubitatū fuit in causa Dom. D. Frāciscæ Piçarro, filiæ illius inclyti Ducis, & Cōquisitoris Regni Peruani, Marchionis D. Frācisci Piçarro, an idē dicēdū esset, † ubi mulier non ex eiusmodi successione, sed ex proprijs suis, aut progenitorū meritis, aliquā Cōmendā habet, & alteri Commēdatario copulatur? Et Advocati dictæ Dom. D. Franciscæ negabant ad hunc casum illius legis provisionem extēdi posse, nec debere. Tunc quia † remunera-

63 64

tio,

tio,quæ ob servitia fit,debet semper esse libera,& pleniùs interpretari, ex traditis à Doctoribus in l. fin. D. de constit. Princip. Sarmiento lib. 1.select.cap.12. & Cacheran.cōs. 19.num.10.& alij,quos refero sup. c.præced.

66 Cùm etiam, † quia cùm præceptum illud relinquendi unamCommendam,sit odiosum,nō debet extendi ultra casum, in quo loquitur; scilicet ubi uxor miserationis causâ ad Commendam prioris viri admissa fuit. Maximè

67 cū † ratio huius miserationis deficere videatur, ubi alteri Commendatario iungitur, qui ipsam commodè sustentare, atque exhibere possit, argum. text. in Auth. de non eligend. secund.nuben.§.nos igitur,& eorum, quæ notat gloss. per text.ibi in cap.fin.de iur.patron. Bald.in Authent.ex testamento,C.de secund. nuptijs, cum alijs, quæ de cessatione privilegij concessi ob paupertatem,vel miseratione̅, ubi facultates adauctæ sunt, docet text. & DD.in l.non tantùm, §.eos qui, D. de excusat.tutor.l.cura,§.deficientium, D.de muner. & honor.l.his omnibus,§.auctis, D.de vacat. muner.melior text.in l.nec maritus, C.solut. matrim.ubi exceptio ne quis conveniatur ultra quàm facere potest, non amplius ei prodest, qui fortunis auctus est, & in cap. si pauperes,de præbend.lib.6. ubi si Papa mandaverit Episcopo,utClerico pauperi,nullum habenti beneficium, provideat de beneficio, & interim ille Clericus adeptus fuerit beneficium,cessat illa provisio,iunctis alijs, quæ latè conducit Tiraq. in tract. de cessante causa, 1.par.num.199.& seqq.& novissimus Alvar. de Velasco in tract.de privil. pauper. q.37.n. 8.Quæ omnia cessare videntur,ubi Commenda uxoris proprio iure quæsita est, † cùm faciliùs tollatur illud, quod competit ex privilegio,quàm quod iure communi, l. eius, §.1. D.de militari testament. l.si testamentum,C. de testam.Decius in l.in testamento,num.11. C. de testam. milit. & in l.si postquàm, num. 31. C.de pact. Ripa in l.Centurio, num.25. de vulgar.Alciat.reg.3.præsumt.36.& plures alij,quos refert Tiraq.de cessante causa,limitat.11.n.4.Alphanus collectan.596. & Mantua in Enchirid.rerum singul.cap.89.

68

Cæterùm Ego, his non obstantibus, veriorem existimo contrariam sententiam, scilicet illam legem locum habere in Commēda quolibet modo ad mulierē viduam, vel cœlibem

69 pertinentem. Nam † id comprehendit generalitas verborum sequentium schedularum, quas retuli suprà num.52.quæ quidem nō respiciunt modum,per quem uxor Commendam acquisierit; sed quolibet in casu,quo eam habeat, marito iniungunt necessitatem unam eligendi, & alteram relinquendi,ut constat ex illis verbis: *O por ser casado con muger q̃ los tenga*;& ex illis epistolæ anni 1577. *Que casandose algun Encomendero,que tēga Indios con muger viuda,que los tenga,&c.*

Et quia ratio huius dispositionis non habuit respectum ad modum acquisitionis, sed ad legalem prohibitionem cumulationis plurium Commendarum, in unam personam, de qua pluribus egi sup.hoc lib.dict.cap.5. Hæc

70 autem † ratio æquâ lance militat,sive uxor ex successione prioris viri,sive ex proprijs meritis Commendâ potiatur; & sic succedit regu-

71 la iuris,quæ habet,† quòd quādo ratio est generalior, quàm dispositio, hæc per illam ampliatur, vel limitatur, quia ratio disponit de dicto, non dictum de ratione, & omne dictum à suâ ratione regulatur,l.cùm pater, §.dulcissimis,& l.vnum ex familia,§.fin.D.de leg.2. l. si is qui animo, D.de acquir.possess. latissimè Decian.resp.41.num.118.lib.1.Ias.in §.itē Serviana, Instit.de action. num.18. Fusar.de substit.q.678.num.5. Surd.cons.67.num.20. cum seq.Farin.decis.10.num.2.tom.1.par.1. & Camill.Gallin.de verbor.signif.lib.5.cap. 11.num.4.cum seq.& cap.13. per totum, & cap.14.& 15. quemadmodum è contrario, multoties ratio alicuius dispositionis,quæ nimis generalis esse videtur, ad subiectæ materiæ terminos restringenda est,ne aliàs ius cōmune subvertat,l.si de certa 31.ubi latèDD. C.de transaction. melior text.in l.si procurator 35.D.de acquir.rer.domin.ibi: *Quia nemo errans rei suæ dominium amittit*; quæ ratio circa terminos,de quibus ibi agit I.C.verissima est,si verò generaliter sumatur, falsa:

72 nam, † qui indebitum per errorem solvit, errat,& tamen dominiū rei suæ amittit, & ideò ei non datur reivindicatio, quæ domino competit,sed condictio,quæ præsupponit adversarium dominum esse, l.dominus, cum alijs, D. de condict.indeb.Cuius textus ponderationē

73 olim penè puer Salmanticæ didici † ab eruditissimo, & perpetuâ mihi semper veneratione colendo Præceptore meo D. D. Gabriele Enriquez,eiusdem Academię Primario, & verè legum Coryphæo. Qui posteà in supremum Rei dominicæ Senatum ad lectus, non sine magno Reipub. litterarię damno,repentini morbi iniquitate raptus,occubuit, & bonis omnibus ingens sui,& suarum lucubrationum,quas præ manibus habebat, desiderium reliquit.

(§)

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMITERTII.

1 Commendæ Indorum, quæ onera contineant? & quòd sint veluti donationes modales, & num. 7.
2 L. Aristo 18. in princip. D. de donat. expēditur, & illustratur, & num. seq.
3 Donationes modales, sive negotiales, an sint contractus, vel donationis species?
4 Feudum, etsi contineat synallagma, gratia tamen præponderat, & ideò beneficium dici solet.
5 L. 6. tit. 4. part. 5. explicatur.
6 Feudum quare, & quatenus dicatur cōtractus, ultro citròque obligatorius?
7 Feudum etsi ab initio sit gratia, posteà transit in contractum, & mutuam obligationem, inter dominum, & vassallum.
8 Commendatariorum præcipuum munus est, Regi fidelitatē iurare, & pro eius, & Regni defensione militare.
9 Iuramentum, quod præstatur à Commendatarijs, quid contineat, & quando fieri debeat?
10 Commendarum in titulis, earum onera exprimenda sunt, & de schedula, quæ id probat.
11 Commendatarÿ tenentur non solùm præliari pro terræ defensione, & pacificatione, sed etiam se ad hoc exercere, & lustrari, & schedula de hoc agens.
12 Alardes militares quàm sint necessarÿ ante bellum, sive ad bella futura, ex Cassiod. & alijs.
13 Commendæ æquiparantur feudis in onere præstandi servitium militare, & iuramentum fidelitatis.
14 Feuda de natura sua habent servitium militare, & iuramētum fidelitatis, & hoc respectu feudum dicitur servitus.
15 Vassallus ad fidelitatis, & servitij militaris præstationem tenetur, etiam si de ÿs in feudi investitura mentio facta non sit.
16 Iuramenti fidelitatis, & servitÿ feudalis formula, ubi extet, & qualis sit, & Auctores, qui de eo agunt, & an plus contineat, quàm homagium, & etiam à fœminis, & minoribus præstandum sit?
17 Iuramentum fidelitatis, quod præstatur Romano Pontifici ab Episcopis, & alijs beneficiarijs, quale sit?
18 Investitura in omni est necessarium iuramentum fidelitatis, & servitij, & qui illud recusat, investiendus non est.
19 Feudatarij, qua de causa dici soleāt fideles?
20 Hidalgos dicimus Hispano vocabulo, quasi Fidalgos, à fidelitate, & de alijs etymologÿs eiusdem vocis.
21 Homagium quid sit, & unde dicatur, & quando ligium appelletur? & de varijs homagij formulis.
22 Ligius est idem, quòd vassallus, qui beneficio alterius feudum tenet, & dicitur quasi ligatus, vel obligatus.
23 L. 3. tit. 25. part. 4. agens de etymologia verbi Hispani Omenage, explicatur, & illustratur.
24 Homagij, sive Omenage, apud Hispanos præstatio, & conceptio, an & quando habeat vim, & naturam iuramenti.
25 Homagÿ præstatio in feudis, & Commendis Indorum continet expressum iuramentum, & obligat tanquam tale.
26 Homagium etiam si solùm concipiatur sub fide, & verbo boni viri, obligat tanquàm iusiurandum, secundùm aliquos, & maximè inter nobiles.
27 Nobiles inter, quod promittitur, pro facto statim haberi debet.
28 Commendatarij Indorum in multis schedulis vocantur feudatarij, & alÿ, qui Commendas non habent, domiciliarij, & quare?
29 Iosephi Acosta verba de oneribus Commendatariorum, seu feudatariorum Indicorum agentis, referuntur.
30 Iuramentum fidelitatis, an & quatenus ab omnibus subditis, Regibus vel dominis sit præstandum, ratione subiectionis, & iurisdictionis, quam in eos habent.
31 Iuramentum fidelitatis præstare non tenetur, qui non habet domicilium in territorio Principis, quamvis ibi bona possideat, & quare?
32 Subditus propriè is est, qui domicilium habet in territorio alicuius domini, non qui bona tantùm.
33 Iuramentū fidelitatis sufficit, quòd in Regis inauguratione fiat à Regni Proceribus, & Procuratoribus, & nō solet fieri ab omnibus subditis.
34 Domicilium, & incolatus, passivam, in habitantes in alicuius Principis territorio, tribuit iurisdictionem.
35 Subditi ratione subiectionis, & iurisdictionis, Regi omnimodam obedientiam debent, in licitis, & honestis.
36 Belli gravis occasione imminente, vassalli omnes Regi in eo servire, & militare tenētur, ex debito vassallagij.
37 Necessitate, vel obligatione cogente, quod quis facit, præmium non meretur.
38 Civis pro Rege, & Regno debet se exponere periculo vitæ, sicut manus pro capite.

Pa-

39 *Patria debet nobis charior esse, quàm nos metipsi, ex Cicerone.*
40 *Subditorum salus ex Regis, & Regni incolumitate dependet.*
41 *Præpositum suũ, qui nõ defendit, cùm posset, in pari causa factoris habetur.*
Cap. *si Papa* 40. *distinction. expenditur, & illustratur, ibidem.*
42 *Vassalli ubi ratione debiti vassallagij Regi deserviunt, nullam remunerationem de rigore iuris petere possunt.*
43 *Nobiles magis tenentur ad defensionem Regis, & Regni.*
44 *Milites qualiter olim, & hodie iurarent, & iurent?*
45 *Nobiles ingruenti occasione belli defensivi, cõpelli possunt,* A salir a los alardes, *cõtra Otaloram.*
46 *Vassallorum feudatariorum, & aliorum, qui feuda non habent, magna est differentia, & quare?*
47 *Feudatarij ultra subiectionem communẽ, ratione feudi magis obligati videntur.*
48 *Vincula duo fortiora sunt uno.*
49 *Commendatarij, ut & feudatarij, proprijs expensis ad iussum, & servitium Regis militare debent. Et schedulæ de hoc agentes, & num. seq.*
50 *Obligatus ad aliquid faciendum, regulariter id proprijs expensis facere debet.*
51 *L. tam collatores, C. de re militari, lib. 11. l. suo victu, D. de op. libert. l. 2. & 5. tit. 26. par. 4. exornantur.*
52 *Subditi non feudatarij in aliquibus tantũ casibus cogi possunt Regi in bello servire, qui referuntur.*
53 *Excusare se nemo potest, imminente necessitate propter guerram.*
54 *Bellis intestinis urgentibus, etiam mulieres militare debent.*
L. 3. tit. 19. par. 2. expenditur, & illustratur, ibidem.
55 *Vassalli non feudatarij regulariter expensis Regis, non proprijs, militare debent, etiã si Regi, & Regno bellum intersit.*
56 *Expensas, ubi sunt modicæ, subditus ad bellum pro Rege, & Regno accedens, sufferre debet.*
57 *Regis gaza, ubi non sufficit ad sumtus belli, subditi suis expensis debent ei inservire.*
58 *Commendatarij, & alij feudatarij an solùm intra provinciam ad servitium militare teneantur, vel etiam extra provinciã? & num. seqq.*
59 *Vassallus obligatus iuvare dominũ in aliquo Regno, vel loco, ultra illum, proprijs expensis militare non cogitur.*
60 *Vassallus non solùm provinciã, in qua feudum habet, sed alias eisdem vicinas, tã terrestribus, quàm navalibus expeditionibus defendere debet, & schedula, quæ id disponit.*
61 *Commendatarij sæpè in provincia Peruana, & alijs vocati sunt ad bella hostium in terra, & in mari propulsanda, & referuntur exempla.*
62 *Feudatarius si ad servitium militare indistinctè obligetur, debet illud præstare ubicunque Rex iusserit.*
63 *Rex ubi est cum exercitu, ibi est territoriũ eius.*
64 *Iudex sicut terram, ita & mare sui territorij debet purgare malis hominibus.*
65 *Mare de eius territorio reputatur, cuius & littora ei adiacentia.*
66 *D. Ioannes Ruiz de Laguna, Supremi Italiæ Senatus meritissimus Regens, citatur, & laudatur.*
67 *Vicinum quid esse dicatur apud Iurisconsultos?*
68 *Remotus non dicitur, qui ad aliquem locum, sine magna difficultate iter facere potest.*
69 *Aquarum beneficio, qui longum iter facere potest, pro remoto habendus non est.*
70 *Commendatarij arma, & equos habere, & alere, & ad militare servitiũ semper prõti esse debent.*
71 *Vassalli feudatarij arma, & equos alienare, vel pignorare non possunt, & an hoc solùm procedat tempore belli.*
72 *Miles eques, alium pedestrem suis expensis ad bellum ferre debet.*
73 *Commendatarius, qui vocatus ad præstãdum servitium militare, quod debet, illud detractat, Commenda privari debet. Et schedulæ, quæ id disponunt.*
74 *Vassallus feudatarius, si vel prima vice neget servitiũ militare, quod debet, feudo privari potest.*
75 *Feudi, & emphyteusis differentia, quoad privationem ob non solutum servitium.*
76 *L. 6. tit. 4. part. 5. expenditur.*
77 *Subditi quilibet, etiam non feudatarij, si Regi eos ad bellum vocanti, non obediant, varijs pœnis plectuntur.*
L. 11. & 16. tit. 13. par. 2. expenduntur, & illustrantur, ibidem.
78 *Mandatis Principum non obtemperantes sunt in præsumto dolo.*
79 *Obediẽtia debetur Principibus omni iure.*
80 *Cap. 2. de maior. & obed. & loca libri Esdræ, expenduntur.*
81 *Princeps si aliquos ad bellum accingi, vel venire iubeat sub pœna indignationis suæ, quid importet hæc comminatio?*

Ca-

82 Casus litis motæ contra D. D. Federicum à Toleto, refertur.

83 Commendatarius, vel feudatarius, si ingruente bello velit Commendam, vel feudū relinquere, ut ab eius onere excusetur, audiri non debet.

84 Commendæ, vel feudi reditus si non sufficiant ad sumtum militaris servitij præstandum; non est cogendus Commendatarius, vel feudatarius suis expensis militare.

85 Commendatarij Ordinum Militarium non tenentur sequi Regem ad bellum euntē proprijs expensis, si reditus Commendarum ad id non sufficiunt.

86 Paupertas excusat ab implemento oneris alicui iniuncto.

87 Vassallus servire tantùm debet pro facultate Commendæ, vel feudi, & ut illud non fiat inutile.

88 Servitium militare inter Cōmendatarios, vel feudatarios cum debita proportione dividi debet.

89 Commendatarij debent regulariter per se ipsos præstare servitia militaria, & nō per substitutum.

90 Feuda, & præcipuè quæ habentur à Rege, requirunt servitium personale, etiā ubi conceduntur pro hæredibus, vel descendentibus, & quare?

91 L. 1. & 8. tit. 4. lib. 6. Recop. expenditur.

92 Feuda ubi conceduntur fœminis, impuberibus, senibus, Religiosis, vel alijs impeditis, possunt servire in bello per substitutum.

93 Papa conferens alicui feudum, quem sciebat esse infantem, videtur cum eo dispensare.

94 Patri feudatario aliquam excusationem habenti, permitti potest, ut in bello serviat per filium idoneum.

95 Filius est idem cum patre, vel caro aucta patris.

96 Commendatarijs legitimè excusatis, non gravatè indulgendum est, ut servitium militare præstent per alium æquè idoneum ad bellum.

97 Vassallus feudatarius implet obligationem servitij militaris, si solvit dimidiam partē reditus feudi.

98 Regi incubit cura, & levamen suorū vassallorum, & ut servitijs non incommodentur, & rei familiari deficiant.

99 Rex ex æquitate debet relevare vassallos, quibus videt grave detrimentum imminere.

100 Iuramentum fidelitatis an possit à Commendatarijs, & feudatarijs fieri per substitutum, sive procuratorem? accuratè tractatur, & sub distinctione resolvitur.

101 Commendatarijs absentibus, vel impeditis in Regno Peruano semper conceditur, ut iuramentum fidelitatis possint facere per procuratorem.

102 Commendæ Indorum, cùm præcipuè dentur propter servitia militaria, videtur Cōmendatarius ad hæc suas operas locare.

103 Commendatarius pro servitio militari, quod præstat ex natura, & obligatione feudi, non potest de rigore iuris aliquam mercedem, vel novam remunerationem petere, & num. seqq.

104 Officio contraria est merces.

105 Necessitas ubi est, nec damnatio, nec corona est.

106 Servitia debita, & obsequialia non obligant dominum.

107 Præmium quis licitè, nec petere, nec accipere potest, pro eo, quod gratis facere debet.

L. fin. D. de condict. ob turp. caus. & aliæ similes, expenduntur, & illustrantur, ibidem.

108 Officiales, & ministri præmium accipientes pro executione officij, quod gratis administrare debent, turpiter faciunt.

109 Debitori doloso si aliquid dederim, ut aliquid solvat, possum id repetere.

110 Merita præcedentia ubi non præstant ius agendi, non debetur de rigore remuneratio, ex Pinelo.

111 Subditi ob servitia, quæ tanquàm tales Regi facere debent, non obligant præcisè eum ad remunerationem, secundùm Pinel. & alios.

112 Commendatarij Peruani notantur, qui ob quamlibet bellicam expeditionem, cui intersunt, novas remunerationes prætendunt.

113 Rex etsi præcisè nō teneatur ad remunerandos ministros, & officiales, qui ei serviunt cum salario consueto, semper tamen id ex benignitate, & dignitate Regia facere solet, & debet.

114 Commendatarij an ex sola cōsequutione Commendæ nobiles efficiantur?

115 Domini vassallorū, an & quando ob hoc ipsum nobiles iudicari debeant?

116 Commendatarijs solet dari sedes nobiliū, & ut pro debitis civilibus non incarcerentur.

CAPVT XXIII.

De oneribus Commendarum, & præsertim de eo, quod in militari servitio pro Regis, & Regni defensione consistit. Et de iuramento fidelitatis, quod ob hanc causam à Commendatarijs exigitur, & quid novi inducat præ obligatione, qua antè sicut vassalli cæteri tenebantur?

SVPRA hoc libro, cap. 2. Cõmẽdæ diffinitionem adducens, & explicans, breviter commemoravi † onera, quæ illi solent iniungi, & n. 42. & seqq. probavi, hac de causa donationi modali comparari posse, cùm non contineat meram, & absolutam liberalitatem, sed istorum onerum consideratione habitâ, mixtum negotium cum donatione habere videatur, † ut aliàs inquit I.C. in l. 1. §. dat aliquis, & in l. Aristo 18. in princ. D. de donat. cum similibus, quæ adducit D. Franc. Sarmient. lib. 3. select. cap. 3. num. 6. & Ant. Pichard. in Rub. Inst. de donat. num. fin. Vbi hinc deducunt † eiusmodi modales, sive negotiales, donationes, contractus appellationẽ propriùs mereri, & in illum transire, ut in simili inquit elegans text. in l. ea quæ 57. D. de donat. inter, ibi: *Quoniam ex donatione in pecuniam creditam conversa est*. Et in l. Lucius 24. D. depositi, ibi: *Egreditur ea res depositi notissimos terminos*. Quãvis Ego verius existimem cum Accurs. & alijs, communiter in eadem Rub. speciem quandam donationis continere, ubi liberalitas negotij onera excedit, & superat; secus autem, ubi non plus datum fuerit, quàm negotium gerendum valere poterat, iuxta text. sic intelligendum, in d. l. Aristo, & in l. quæ statu liberi 8. l. hoc iure 19. §. Labeo, & §. sed & hæ, D. de donat. Et ea quæ egregiè notant Duaren. in paratit. ad eund. tit. cap. 5. & Hottoman. in disput. de donat. pag. 65. & 71.

Et in nostris † feudorum terminis Rosenthal. in tract. de feudis, cap. 1. q. 2. n. 7. & cap. 6. quæst. 74. num. 4. & cap. 9. q. 50. num. 12. ubi rectè concludit, quòd quamvis certum sit, ex feudo vassallum domino arctissimè ad belli, ac pacis servitia obligari, atque his inspectis synalagma contrahi videri. Cũ tamen soleat res in feudum data (atq; adeò gratia, & beneficiũ) oneribus, & servitijs (ut plurimũ) præponderare, nõ immeritò à potiore, ac potẽtiore, ac ab eo, quod plerumque fieri solet, denominationem sumit: sicut donatio sub certis pactis, modis, ac conditionibus facta, nomen donationis, ut generis, nihilominus retinet, d. l. 1. D. de donat. l. legem, C. eod. l. 1. C. de donat. quæ sub modo, l. si donationis, C. de contrah. emt. Id quod Vvesemb. etiam concedit in tract. feud. cap. 1. & novissimè Alberic. Gentilis in tract. de donat. cap. 1. Martin. Mager. de advocat. armat. cap. 4. num. 251. pag. 697. ubi quòd vassallus plus commodi percipit ex feudo, quàm ex obligatione sentit incõmodi. Et apud Nos egregiè † probat celebris tex. in l. 6. tit. 4. par. 5. Vbi postquàm apposuit quædam exempla valdè similia nostrarum Commendarum, subiungit: *E qualquier donacion de las que son dichas en esta lei, se dizen en Latin sub modo.*

Et iuxta hæc intelligenda sunt, quæ tradit Isernia in cap. 1. num. 20. ex quibus cauf. feud. amitt. † docẽs, feudum esse contractum ultrò, citròque obligatoriũ, & utriusque partis gratiâ initum, quia à domino feudi præstantur bona fruenda, à feudatario autem præstatur fidelitas, & servitium. Quod etiam sequitur, & latè exornat Matth. de Afflictis in cap. 1. de nat. feud. col. pen. post gloss. ibi, & Bartol. in l. iuris gentium, §. quinimò, num. 19. D. de pact. Bald. & Angel. in l. legitima, n. 2. D. eod. idem Bald. in cap. 1. num. 2. de probat. Abb. in cap. quæ in Ecclesiarum, num. 15. de constitut. ubi Decius num. 26. Ias. cons. 177. num. 2. lib. 2. & innumeri alij apud Rosenthal. d. cap. 1. q. 2. Petra de potest. Princip. cap. 32. q. 3. num. 110. Vbi † quòd feudum rectum, licèt ab initio sit gratia, ex postfacto transit in cõtractum, Magerus ubi suprà cap. 10. n. 148. ubi quòd inter dominum, & vassallum est mutua obligatio, Matienzus in l. 6. gloss. 2. num. 9. tit. 10. lib. 5. Recop. ubi num. 12. hæc rectè ad Commendas Indorum, de quibus tractamus, deducit, & earum onera, atque obligationes recenset. Quod etiam elegantiùs præstitit Iosephus Acosta de procur. Ind. salut. lib. 3. cap. 10. & 11. noster D. Franc. Alfarus in erudito tract. de offic. fiscal. gloss. 6. & 7. & Anton. de Leon in tract. de confirmat. Regijs, 1. part. cap. 10. num. 38. fol. 59.

Eorumque primum, & præcipuum est, † ut Commendatarius, qui à Rege Commendam accipit, eidem fidelitatem, & iuge obsequium in omnibus promittat, & iuret, & pro eo, & Regni defensione, ac præsertim provinciæ, in qua Commendæ beneficio donatus fuerit, se adversus omnes homines de mundo militaturum polliceatur, præstòque cum equis, & armis adfuturum, quotiescunque ad id vocari contigerit. Quod † iuramentum ante quàm Commendæ possessionem apprehendat, præsta-

ftare compellitur,& de eo fit peculiaris mentio in plurimis schedulis Regijs, quæ reperiuntur in 2.tom.impressarum ex pag.218.inter quas est illa anni 1575. ad Peruanũ Proregem Dom.D.Franc.à Toleto directa, quæ eius factum probat, & laudat; † quòd in ipsis Commendarum titulis hæc, & alia earum onera expresserit.

10

Et in ordinationibus Mexicanis congestis curâ,& diligentiâ Licentiati de Puga fol.79. extat altera epistola anni 1532.scripta ad Audientiam Mexicanam, † quæ ostendit, Commendatarijs hanc provinciæ defensionem in tumultibus,& seditionibus incumbere, & cõpelli posse, ut se militaribus lustrationibus, vulgò *Alardes* exhibeant, & exerceant, ut sic belli tempore ingruente, aptiores existant:de quo etiam agit alia epistola ann. 1552. cuius etiam infra mentionem faciemus, ibi: *Ipara ello es bien hagais alardes, como el que escribis, que agora hiziftes hazer, en los tiempos que os pareciere.* Nam Cassiodoro teste lib.1. epist. 40. † *Ars bellandi, si non præluditur, cùm necessaria fuerit, non habetur. Discat miles in otio, quod proficere possit in bello, animos subitò ad arma non erigunt, nisi qui se ad ipsa idoneos, præmissa exercitatione, confidunt.*

11

12

Ad quod etiam conducit text.in l.fin.§.fin. D.de milit.testam.l.2.D.de his,qui notan.infam.l.milites,ubi Ioan.de Platea,C.de re militar. lib.12.l.si quis, ubi gloss.fin.eod.lib.& plurimá alia,quæ ex Tullio,Polybio,Vegetio, Onosandro, & alijs, tradit Bellinus in tract. de re milit. 1.par.tit.2.in fin.Bobadilla in Polit.lib.4.cap.1.num.5.& seqq.& num.31.Paris de Puteo in tract. de re milit. in princip. Cæpola in tract. de Imp. milit. deligen.num. 19.& 20.Redin.de maiest.Princip. verb. *Nõ solùm armis*,num.53.& 143. & verb. *Maiestatem*, num.77. Petrus Caball.var. resolut. cap.294.num.1.& 2.Ayala de iure, & off.belli lib.3. cap.1. Adam Contzen lib.10. Polit. cap.24.& Carolus Scribanus in Polit.Christ. 2.par.pag.355.

13

Et in † hoc onere iurandi fidelitatẽ, & militaris servitij domino præstandi, assimilatur (æquè ac in pluribus alijs) nostræ Cõmẽdæ feudis rectis,quibus aliæ nationes utuntur, de quorum † natura est eiusmodi fidelitatis obligatio,& quòd vassallus personaliter serviat domino, unde & feudum quædam servitus dicitur, ut latè, & eleganter pluribus alijs adductis,probat Menoch.cons.187.num.74.& cons.191.num.22.Rosenthal.d.tract.de feud. cap.6. concl.85. & Zasius eod. tract. part.7. pag. 65. & seqq. ubi agit de pluribus, ad quæ feudatarius tenetur, & an æquiparetur liberto.Idem Rosenth. cap.8. conclus.4.num. 6.† Vbi hoc adeò verum esse dicit,ut procedat, tametsi in concessione, sive investitura feudi,nulla servitiorum mentio facta fuerit,nã nihilominus vassallus,&ipsius in feudo successores,ea exhibere tenentur. Quod etiam probant Præposit.& Martin.Laudẽs.n.13.in c.1. §.ult.ex quib.caus.feud.amitt.Alex. cõs.30.n. 19.lib.1. Petrus Heigius part.1.q.18.n.15. & Schrader.par.6.cap.6.num.3.& novissimè Antonius Borrinius in tract. de servitijs vassalorum,sive cavalcata,2.part.cap.2.§.2.

14

15

Extatque † huius iuramenti, atque obsequij formula in cap.1.de forma fidelit.cap.2. de consuetud.rect.feud.cap.1. in princip. si de investit. inter dom. & vassall. cap. 1. de nova forma fidelit.& in cap.1. §.fin. in quibus causis feud.amitt.in usibus feudorum,& in cap.de forma 22. quæst.5. quibus de iure nostro Regio convenit text.in l.4.& 5.tit.26.part.4.& plura alia,quæ cum communi feudistarũ schola congerit Andr. de Isernia in cap.1. §. item qui domino, quæ sit prima causa beneficij amitt.Matth.de Afflict.in cap.1.num.19.qualiter iurare debeat vassall.dom.fidelit. Zasius ubi suprá,7. part. pag. 71. & 75. Capicius in investitura feudali, cap.feudorum iuramenta, Schrader.de feudis, part.6. cap. 4. num.2. & seqq.Vulteius eod.tract.cap.6.num.7.& eleganter cap.7.num.40.lib.1.Peregrinus cons. 22.lib.1.& cons.24.lib.5. ubi resolvit, etiam fœminas,ubi ad feuda admittuntur, fidelitatẽ iurare debere, Fontanela de pactis nuptialibus,claus.4.gloss.10.par. num. 11. & seqq. ubi tractat, qui teneantur præstare hoc iuramentum,& an plus contineat,quàm homagiũ, & cuilibet novo successori præstandũ sit, Rosenthal.cap.10.cõclus.17. & alibi passim,decisio Avenionens. omninò videnda, 157. per tot. Iul. Clarus §.feudũ,q.21.& 27.ubi quòd vassallus huius iuramenti ratione tenetur dominum iuvare,& defendere contra se, & contra fratrem, & patrem, D. Valençuela cons. 32.num.fin.ubi agit, qualiter Barones teneãtur dominum defendere in Regno Neapolitano, Perez de Lara in compend.vitæ homin. cap.28.num.116. ubi quòd minor, quamvis hoc iuramentum non præstet, feudo non privatur, & novissimè, & plenissimè Martinus Magerus in tract.de advocatia armata,cap.9. num.153.189.190.& seqq.ubi agit de triplici forma huius iuramenti, & quòd sit de natura feudi,& omninò, & regulariter in eis præstandum,& allegat Thomam Maullium, qui peculiarem tractatum de homagio conscripsit,Ieremiam Setser in tract. de iuram.& Hunium, qui peculiarem tractatum de iuramento fidelitatis scripsit, & est videndus Ioann.

16

Nevizanus conf.11.per totum, ubi de eodem homagio plenisimè tractat, & quòd eius cõsueta forma innovari non debeat.

17 Estque eis simile, † quod legimus de iuramento fidelitatis,& obedientiæ Romani Põtificis, quod ultra fidei professionem Episcopi, & beneficiarij emittere iubentur in cap. Ego N.de iur. iur. cap.cùm Clerici, de verb. signif.cap.antiqua, de privileg. cap.1. §.verũ, de statu regul.lib.6. & in cap. quamquam 23. dist.cum alijs, quæ infrà lib. 3. cap. 6. plena manu congerimus.

Et ad hoc respiciens text. in cap.1.§.nulla, 18 in fine, per quos fiat investitura, inquit, † in omni investitura hoc iuramentum necessariũ esse,ita ut si id præstare vassallus recuset, nulla ei omninò investitura facienda sit, ut ibidẽ observat,& prosequitur Martin.Laudens.n.7. Modestin.Pistor.conf.8.num.5. & seq. vol.2. usque adeò,ut superior etiam inferiori, à quo feudum habet, & universitas privato iurare cogantur,ut per Schrader.de feud.par.6.cap. 4.num.9. & 10. & Ierem. Setser. in tract. de iuram.lib.2.cap.2.num.6. additio ad Zasium in l.2.D.de orig.iur.& Gaill. de arest.Imper. cap.7.num.13.

19 Eaque de causa † feudatarij, qui & vassalli solent dici,Latinè FIDELES sæpè vocantur, & quia vicissim,accepto feudo, in patroni fide,& clientela recipiebantur, cap. 1. §.quia, cum seq.de his qui feud. dar. poss. cap.unico, de controvers. inter dom. & fidelẽ, cum alijs, quæ adducit Hottoman. de verb. feudalibus, verb. *Fidelis*, & Prateius, & Kalin. in lexic. iur.eod.verb.

Quod meritò ansam dedit eruditissimo D. D.Fr.Prudentio de Sandov.in Chronic. Imper.& Regis Hispaniæ Alphons.VII. pag. ut 20 putaret, apud nos † viros nobiles FIDALGOS vocari,eò quòd hi Regibus speciale iuramentum fidelitatis præstare solerent, quam etymologiam Ego semper sequutus sum, licèt alij à verb.*Italico*, alij *à filio Gothi* deducant,& alij aliter opinentur,& nostra lex partitæ 2.tit.21.par.2.*à fijo de al*, hoc est, *hijo de bien*,fidalgum dictum ostendat, de quo pluribus agit Humada in addit.ad eand.leg. gloss. 8.fol.169.Covarr.lib.4.var. cap.1. num.11. Otalora de nobilit. 2.par.cap.3.num.5. Sarmient.lib.1.select.cap.15.n.1.Baeza de inope debit.c.16.n.113.D.Sebast.Covar.inthesaur. ling.Castell.verb. *Hidalgo*, Bernard. Aldrete de orig.eiusd.ling.lib.2.cap.2. Ioan.Gutierr. lib.3.pract.q.13.num.60. Bobadilla in Politica lib.1.cap.4. num.1. Ioan. Garcia de nobilit. gloss. 18. num. 16. Fr.Ioan.à Ponte in Monarch.lib.4.cap.5. §.3.Roman.2.par.Rerumpublic. lib.4. cap.11. Guardiola de nobilitate,cap.27.Parlador.different.145.num. 3.Moreno de Vargas in tract. de nobilit. discurs.4.num.9.fol.22. & 23. & meliùs cæteris Gomez de Amescua in tract. de potest. in se ipsum,lib.2.cap.23.num.23.cum seqq. & alij apud Cened.in collect.15. ad Decretal.num. 7.pag.123.

Quod iuramentum sæpè etiam Canonico, & feudorum iure † *Homagium*, sive *Hominiũ* 21 appellari solet, quasi quis,eo præstito, se hominem alterius faciat,in accepti beneficij recognitionem.Et ubi Regi, & pro servitio militari præstatur, & adversus omnes homines de mundo,ut in nostris Commendis contigit, dicitur *Homagium ligium*,seu *legium*,ut communiter DD. opinantur, post gloss. in Clem. Pastoralis, de sentent. & re iud. verbo *Homoque ligius*,cap.1.in princip.de capitulis extraordinarijs,Speculat.in tit.de feud. §.nunc, de homagio, & innumeros alios, quos congerit Rosenthal.in tract.de feud.cap.6.conclus.85. n.5.& seqq.& noster insignis Doct.Ioan. Balboa in d.cap.Ego N. num.7. & seqq. de iureiurando.

Quamvis verius sit,quod Hottom.arbitratur in suis disputationibus feudalibus, & post eum Prateius,& Kalinus in lexico iuris, verbo *Homagium*,& verbo *Ligius homo*,† nempè 22 ligium non esse aliũ,nisi qui idem vetere Germanicâ linguâ Vasius,aut Vassallus,aut Valvasor dicebatur,dũmodò verus, ac proprius vassallus sit,hoc est,qui beneficio alicuius feudum verum,rectum, ac proprium sit adeptus, qui apud Italos *Ligius* vocatus fuit, quasi liga,aut quasi obligatum dicamus, ut ex Albert.Krantio, D.Antonino,& alijs colligitur in locis ab eisdem relatis,& à Lælio Bisciola lib.17. horar.subcesivarum, cap. 22. ubi varias formas constituendi hominis ligij commemorat, & præstandi homagij, Greg. Lopez per text. ibi in l.25.tit.16. part.3. l.26. tit.11. ead. part. Avend.in cap.Prætor.2.part.cap.27. num.6. & 7.Gail.d.cap.7.num.10. Hugo de Celso in repert.verb.*Feudo*, vers.5. Pet. de Bellapert. Iacobin.de Sancto Georg.& Thom. Maullius in tract. de homagio, Cæsarius lib.1.histor.illustr. miracul. cap.32. Chopinus de Doman. Franciæ, pag. 540. & 541. Patianus de probation.lib.2.cap.37. num.30. & seqq. Marta de iurisd.lib.1.cap.27. Raudens. de analogis, cap.2.num.10. & Dorleanus in notis ad Cornel.Tacit.lib.3.pag.373.num.3. Et eò respiciens Alphonsus Rex noster † in l.3. tit. 25. 23 part.4. inquit: *Omenage, tanto quiere dezir, como tornarse ome de otro*,ductâ nimirum huius Hispani verbi,*Omenage*,etymologiâ,ab illo feudali, de quo agimus *Homagium*, quod nescio, quàm benè D. Sebastianus Covarr. in

the-

thesauro ling. Castellanæ, verbo *Omenage*, à Græco alio deducit *Homoagios*, quod *iuramẽtum sanctum* significat.

24 Et quamvis noster Greg. Lopez in l. 26. tit. 11. part. 3. verbo *O le fiziere pleito omenage*, in dubium vocaverit, an forma homagij, quâ Hispani Equites uti solent, obliget in vim iuramenti, atque adeò periurij pœnis subiaceat. De quo etiam pluribus agit Padilla in l. si quis maior, C. de transact. num. 36. Thomas Sanchez de matrim. lib. 6. disput. 11. num. 9. & in summa lib. 3. cap. 2. num. 33. Afflict. decis. 120. & 389. Mieres de maiorat. 1. part. q. 22. num. 11. Azeved. in l. 3. num. 4. tit. 10. lib. 5. Recop. Angulo de meliorat. in l. 1. gloss. 11. ex num. 8. usque ad finem, Covar. in cap. quamvis pactum, 1. part. relect. §. 1. num. 1. ad finem, & §. 2. num. 2. Pinel. in l. 2. C. de rescind. 3. part. cap. 1. num. 13. Corsetus de potest. Regia, 3. p. num. 20. Tepatus 1. tom. tit. de iuramẽt. fidel. & homagio, Monterros. in prax. tabel. tract. 7. fol. 189. novissimè D. Valençuela cons. 168. num. 15. vol. 2. & Sayrus in clavi Regia, lib. 1. cap. 5. num. 13.

25 In nostro tamen casu † cũ homagium fiat non solùm sub verbo viri boni, & nobilis, sed etiam solemnis iurisiurandi conceptio interveniat, nullum dubium esse potest, & in utroque foro obligabit, ut apertè colligitur ex dict. l. 25. & 26. tit. 16. ead. part. 3. l. si quis spontaneo, ubi DD. C. de Decurion. lib. 10. cap. grandi, ubi gloss. verb. *Homagium*, de supplend. neglig. Prælat. cap. gravem, ubi DD. & August. Barbosa in collectan. de exces. Prælator. Iacob. de Sancto Georgio ubi sup. num. 7. Bald. cons. 291. vol. 2. Suarez de iuram. lib. 1. cap. 13. num. 25. Peralta in l. unum ex familia, in princ. num. 23. D. de legat. 2.

26 Vt omittam, etiam † homagium sub sola fide viri boni, & nobilis promissione conceptum, iuramenti vim obtinere, præsertim in nobilibus, ut tenet Mendoça lib. 1. de pact. cap. 6. q. 3. Tiraquel. de nobilit. cap. 31. num. 126. & disputant Suarez ubi suprà num. 12. Sãchez d. cap. 2. num. 31. vers. *Decimotertiò*, Avend. in cap. Prætor. 2. part. cap. 27. num. 6. & 7. & Gutierrez in Auth. sacramenta puberũ, n. 148. C. si adversus venditionem, quia violatio eiusmodi promissionis, infamiæ notam inurit, &

27 in † nobilibus pro facto haberi debet, quod ita promittitur, l. 8. & 26. tit. 11. part. 3. l. 1. & 2. tit. 5. part. 7. Hugo de Celso in repert. verbo *Menos valer*, & argum. l. nemo, D. de in integr. restit. docet Isernia in cap. 1. qui success. teneant. vers. *Hoc intelligendum*, quem sequitur Afflict. ibidem, col. 4. Palac. Rub. in Rub. de donat. inter, col. 3. & Tiraquel. qui plura alia cõgerit, de nobilit. cap. 20. num. 23. & Erasm. in adagio *Rem factam*, ad quod alludit Martial. lib. 1. epig. 28. & lib. 2. epig. 26. ubi noster D. Laurent. Ramirez de Prado, Mart. Mager. de advocat. armat. cap. 9. num. 407. & Camill. Gallin. de verbor. signif. lib. 5. cap. 16. n. 328. ubi quòd in viro bono valet argumentum de promissione ad factum.

28 Ex quibus primò infertur ratio usus communis, & quàmplurium schedularũ, quæ † hos nostros Indorum Patronos, sive Commendatarios *feudatarios* appellant, alios autem harum provinciarum Colonos, sive habitatores *Domiciliarios*. Ita enim dicuntur, quòd Principi (ut diximus) ratione Commendæ fidelitatem specialiter iurent, & servitium militare. Quod benè pungit Ioan. Matienz. in l. 6. gloss. 2. num. 12. tit. 10. lib. 5. Recop. & in tract. manuscripto de moderat. Regni Perù, 1. par. cap. 12. & 28. Sed meliùs, & elegantiùs Ioseph. Acosta de procur. Ind. salute, lib. 3. cap. 11. pag.

29 320. sic inquiens: *Quin etiam † Principi hi omnes feudatarij habentur, fidem suam sacro iureiurando Reipublicæ, Regijsque iussis adstringentes. Itaque bella, si qua exoriantur in provincia, proprijs sumtibus adire, & belligerari coguntur, quod nuper in bello Ingarum Cuzquenses, & in Chiriguanensium, Charquenses, Pacensesque fecerunt. Proinde equos, arma, cæteraque in repentinum quemque tumultum parata habere, in otio, & negotio adesse promtissimè. Quæ quidem omnia & prudenter, & salutariter instituta sunt, neque parum conscientias eiusmodi hominum levãt, qui pro imposito sibi onere, honorem quoque, hoc est proventus referant. Eamque ob rem, quòd Regem ex Indis capere oportebat, id in eiusmodi feudatarios omne transmittit, &c.*

30 Etenim † alij subditi Regis, ratione solius incolatus, iurisdictionis, ac subiectionis, hoc speciale iuramentum facere non tenentur, ut tenent Hostiens. & Abbas n. 1. Ioan. de Imola, & Bellamera num. 2. & Anton. de Butrio n. 6. in cap. nimis, de iureiurando, & communis opinio Canonistarum, quam resolvit Iacobutius de Frãchis in tit. de his qui feud. dar. poss. num. 205. & 206. & Ioann. Thom. de Marinis in tract. de feud. tit. 15. num. 11. pro quibus facit celebris doctrina Greg. Lopez in l. 2. tit. 25. part. 4. gloss. 5. Quamvis alij contrarium sentiãt, scilicet hoc iuramentum necessariò ab omnibus subditis esse præstandum, ut probari videtur absque cavillatione in d. cap. nimis, & expressè docent Andreas de Isernia, Albarot. Præposit. Bald. Afflict. & alij in cap. 1. qualiter vassall. iurar. debeat fidelit. Et præsupponunt Baldus cons. 237. num. 7. Albert. Brunus cõs. 25. num. 2. Anton. Natta cons. 518. n. 1. Guido Pancirolus cons. 122. n. 24. Rolandus à Valle cons. 50. num. 54. Petrus Surdus decis. 3. n. 5.

Iacobin. de Sācto-Georgio d. tract. de homag. num. 32. Thom. Maullius eod. tract. tit. 11. n. 1. Ægidius Bossius in praxi, tit. de crim. læsæ Maiest. n. 107. Craveta cons. 27. num. 1. cons. 201. num. 10. & 17. Socin. Iun. cons. 102. num. 30. lib. 2. Alexand. Rub. cons. 11.

31 Vnde illud deduci solet, † hoc iuramentum præstare non debere, qui in territorio alicuius Regis, vel Principis domicilium non habet, tametsi bona immobilia, sive pauca, sive multa in eo possideat, ut nominatim attestatur Iacob. de Sancto-Georg. in verbo *Quiquidē investiti*, num. 9. ubi inquit, se cōsulente, ita esse iudicatum, allegans Hostiens. Ioann. Andr. Panormit. & alios in dict. cap. nimis, Vulteius de feudis, cap. 6. num. 5. lib. 1. Scheneiduinus eodem tract. part. 5. num. 68. ubi dicit magis communem, & consuetudine approbatam, Paris. cons. 25. num. 44. & seqq. volum. 1. quo etiam inclinat Menoch. cons. 943. num. 27. & seq. & in Germania frequentiùs observari, ita ut non dubitet generalem consuetudinem esse, testatur Rosenthal. de feudis dict. cap. 6. conclus. 85. num. 8. litt. K. Thomas Maullius dict. tractat. de homagio, tit. 1. num. 16. non attentis ijs, quæ in contrarium adstruunt Isernia, Albarot. Afflict. & alij in dict. cap. 1. & Bursat. cons. 4. numer. 11. volum. 1. quia cùm hoc iuramētum personale sit, personarum subiectionem, non rerū tantùm, respicere videtur.

32 Ac propriè † is est subditus, qui domiciliū in alicuius iurisdictione habet, non qui ibi sine illo bona quædam possidet, l. domicilium, D. ad municip. l. si in patria, C. de incol. lib. 10. gloss. in Clemen. unica, §. eisdem, verbo *Subditos*, de foro cōpetenti, Decius cons. 661. num. 6. Riminal. Iunior cons. 353. num. 5. lib. 4. Cephal. cons. 13. num. 15. Seraphinus decis. 843. n. 1. Socin. in cap. licèt ratione, n. 8. Felinus n. 23. de foro competenti, Ancharr. q. 11. n. 16. lib. 1. Alciat. cons. 21. n. 3. lib. 2. & plures alij, quos refert, & sequitur Gail. de pignor. cap. 15 num. 7. & observat. 35. num. 2. cent. 1. Bursatus cons. 16. num. 1. & 3. vol. 1. Surdus cons. 313. n. 66. Colerus de proces. execut. par. 2. cap. 1. n. 23. Thom. Michael in disp. de iurisdict. thesi 57. litt. B. & Rosenthal. ubi suprà num. 9. littera M.

Quarum opinionum cōtrarietatem Ego ita ad concordiam reducerem, ut subditi privati, peculiare iuramētum fidelitatis Regi, vel domino, cui subsunt præstare non soleant, † quia
33 sufficit, quòd eorum nomine à Regni Proceribus, Nobilibus, & provinciarum Procuratoribus præstetur, ut in Regum, vel Principum inauguratione communiter fieri assolet, ut patet ex l. 3. & 5. tit. 15. part. 2. ubi Greg. Lop. verb. *Debenle fazer*, Andr. de Isernia in cap. 1. qualiter vassal. Bald. cons. 327. vol. 1. Ludolph. Schrader. cons. 23. n. 149. & 150. cuius virtute, † & ex ipsa incolatus ratione ei subsunt; do-
34 micilium enim passivam in inhabitātē tribuit iurisdictionem, ut per Menoch. cons. 1000. n. 23. lib. 11. Cacher. cons. 9. n. 18. Honded. cons. 5. vol. 1. Meichsner decis. 6. num. 1. & seqq. & alios ex sup. relatis. Et † hæc subiectio efficit,
35 ut ei omnimodā in licitis, & honestis obediētiam præstare teneantur, ut habetur 1. Regū, cap. 16. & Deuter. 17. ibi: *Qui non obedierit Principi, morte moriatur*, & refertur in cap. 2. de maiorit. & obedient. cap. si Dominus 11. q. 2. & in l. 11. & 16. tit. 13. par. 2. cum alijs, quæ infra dicemus.

36 Necnō etiā, † ut imminente occasione belli gravis, omnes subditi Regi in eo servire teneātur, adeò ut id tali tēpore meritoriū nō videatur, præsertim in nobilibus, cū sit necessariū, & ex debito vassallagij, & subiectionis proficis-
37 catur, † arg. tex. in l. rem legatā, D. de aliment. legat. l. si servo, D. de hæred. instit. l. proximè 50. D. de ritu nupt. ibi: *Magis enim debitam libertatem præstitit, quàm ullum beneficium in mulierem contulit*, cum alijs, quæ congerit Velascus in axiom. iur. litt. L. num. 70.

38 Sicut † enim manus exponit se periculo ad cōservationē capitis, ita civis mortis periculo se exponere tenetur pro Reipublicę, vel Principis servitio, & conservatione, ut latè, & eleganter declarat D. Thom. in 1. 2. q. 60. art. ult. Ioan. de Terrarubea in tract. contra rebelles, art. 32. vers. 2. Luc. de Pena in l. tā collatores, C. de re milit. lib. 12. & in l. uni. C. ne rustican. ad ullū obseq. lib. 11. Alberic. Ias. & alij in l. veluti, D. de iust. & iur. D. Thom. & omnes in 2. 2. q. 123. art. 5. Soto de iust. & iure, lib. 5. q. 1. art. 6. Aragon. in 2. 2. q. 64. art. 5. ad 5. Bañez 2. 2. q. 64. art. 5. dub. 1. Bart. Bald. & Angel. in l. 1. §. bestias, D. de postuland. Anania in cap. 1. de torneamētis, n. 5. & 6. Covar. lib. 1. var. cap. 2. n. 10. Menchaca controvers. illust. cap. 11. n. 30. & cap. 31. n. 12. Plaça de delictis, cap. 23. n. 7. & 8. Tuschus litt. P. concl. 133. Tiber. Decianus lib. 9. crim. cap. 2. n. 23. Ego in tract. de crim. parric. lib. 2. cap. 4. pag. 123. & cap. 6. pag. 129. Amescua de potestate in se ipsum, lib. 2. cap. 2. & 3. per totum, & lib. 1. cap. 1. num. 18. & plures alij, quos refert Borrel. de magistr. edict. lib. 4. cap. 9. & 14. Azevedus in l. 1. tit. 18. lib. 8. Recopil. num. 139. & seqq. Callist. Remirez in tract. de lege Regia Aragon. §. 31. num. 13. Quibus (ut alia omittam, quę alibi adduxi) convenit Cicero lib. 2. de le-
39 gib. † ibi: *Respublica nomen universæ civitatis est, pro qua mori, & nos totos dare, & in qua omnia nostra ponere, & quasi consecrare debemus, quia charior esse debet nobis patria*

quàm nos metipsi, & tradit novissimè plura alia Magerus de advocat.arm. cap.13. per tot.

Et ob hoc dicitur in cap.si Papa, 40. distinct. quòd † salus subditorum post Deum ex Principis, & patriæ incolumitate depēdet. Et † qui Præpositum suum non protexit, cùm posset, in pari causa factoris habendus est, l. omne delictum, & ibi gloss. Bart. & Scribentes, D. de re militari, & tradit alia multum in nostris terminis, loquens de Rege nostro, & eius subditis, & vassallis, Io. Garcia de nobilit. gloss.2. ex n.33. usq; ad n.43. & in tract. de donat. remunerat. n. final. & Pinel. & alij, quos citavi sup. hoc lib. cap.10. num.52. † qui hac de causa contendūt ratione similis servitij nullam remuneratione deberi, de quo statim latiùs agemus.

40 41 42

Et quòd † hæc obligatio multò fortiùs nobiles astringit, utpotè ad quos magis, quàm ad alios spectat defensio patriæ, ut per Aristotel. lib.2. Polit. cap.4. & 6. Lucā de Pena in l. Colonos, la 1. C. de agricol. & cēsit. lib.11. Sāct. Thom. de regim. Princip. lib.4. cap.11. & cap. 25. procem. & l.1. tit.25. part.1. gloss. in Auth. de mandat. Princip. §. fin. quā refert, & sequitur Bald. in l.1. de testam. milit. ubi quòd nobiles, sicut & milites, iurant se non evitaturos mortem, neque alia pericula pro servitio, & salute Regis, & Regni.

43

De quo † militum iuramēto apud antiquos Romanos pulchrè agit Tit. Livius lib. 22. & noviores eius formulas recensent Vegetius de re militari, lib.2. cap.5. Iul. Ferretus eod. tractat. pag.373. Petr. Herod. lib.10. rer. iudic. tit.5. cap.17. Brisson. de formul. pag.380. Robert. Valturius de re milit. lib.6. cap.4. & 5. Iustus Lipsius de militia Romana lib. 1. cap. 6. Connan. lib.9. comment. cap.8. n.5. Ayala de iure belli, lib.3. cap.5. Pet. Gregor. de Repub. lib.11. cap.6. in fin. & Petr. Caballus resolut. criminal. cap.294. n.31. & seqq. & novissimè Filesacus lib.2. select. cap. *Iurisiurandi Religio*, pag.94. & 95. Quorum argumēto, Ego cū Limæ essem, ad cōsultationem domini Proregis Marchionis de Guadalcazar, in occurrenti Pyratarum Batavorum ann.1624. invasione respondi, † compelli ab eo posse omnes cives, quantūvis nobiles, non solùm ad urbis defensionem exire (quod dubium non est) verùm & ad recensiones, & lustrationes, vulgò *Alardes*, quæ hac occasione fiebāt, non obstante doctrinā Otaloræ in tract. de nobilit. 2. par. princip. cap.6. maximè à n.5. & par. ult. cap. final. n.1. in fin. & par.4. cap.1. n.9. vers. *Milites autem isti*, ubi ab hac obligatione exemtos esse ait nobiles, qui vocantur *Hidalgos de sangre*, cùm hi, neque ad bellum, nisi vocati, & rogati à Rege, exire cogantur, & solū ad eā tenēri alios equites, qui vocantur *Cavalleros quantiosos*.

44 45

Quod tamē Ego intelligerē *en los alardes ordinarios*, nō in illis, qui fiunt instāte occasione ingruentis belli, ex iuribus, & Auctoribus suprà citatis, & ex l. 1. tit.6. & l.19. tit.4. lib. 6. Recopil. iunctis alijs, quæ adducit Bobadilla in Politic. lib.4. cap.1. n.8. & 9. & apud Nos extant Regiæ epistolæ, quæ hoc decidunt in Commendatarijs, de quibus suprà num.11.

CAETERVM (ut ad propositum redeamus) negari non potest, quòd licèt hæc ita se habeant, † diversa sit causa, & obligatio feudatariorum, & aliorum civium, & subditorum Regis, & iuramēti, quod ab his, & ab illis præstatur, ut constat ex pluribus differentijs relatis à Bald. cons.327. n.7. & seq. vol.1. & Abbat. in cap. sicut 3. de iureiurand. Greg. Lopez in l.5. tit. 15. part. 2. verbo *Los Hijosdalgo*, & in l.2. tit.25. part.4. Luca de Pena in l. cùm scimus, col.2. C. de agric. & censit. lib.11. & in l. 1. C. ne rustican. ad ullum obseq. avocent. lib. 11. & in l. uni. C. ne operæ à collat. exig. lib.10. Thom. Grammat. cons. civili 147. num. 12.

46

Nam † feudatarij, cū ultra naturalem subiectionem, quam ratione originis, vel domicilij contrahunt, habeant à Rege utile dominium rerum, sive feudorum, quæ sibi donata sunt, & eorum causâ speciale † iuramentum præstent, arctiori vinculo ligati videntur, l. si non lex, D. de hæredibus instituend. l. si verò, C. de adoption. §. sed hodiè, vers. *Si verò pater*, ibi: *Quia concurrunt in eandem personam & naturalia, & adoptionis iura*, cum alijs, quæ latè adducit Petr. Surd. decis.154. num. 9. Tuschus litt. D. conclus.810. cum sequentibus, & Velascus in axiomat. iur. eadem litt. num.238.

47 48

Et ita † proprijs expensis militare debent, quotiescunque à Rege, vel eius locum tenentibus vocati fuerint, ut pluribus relatis concludit Iulius Clarus in §. feudum, q.21. docens regulare esse, ut qui est † obligatus ad aliquid faciendum, teneatur id proprijs expensis facere, quæ est doctrina Archid. in cap. cavendū 10. quæst.3. Boerij decis.303. num.9. part. 2. Bartol. in l. cùm servus, num.4. de verb. & in l. Nensenius, num.5. D. de negot. gestis, Ripæ in l. unum 90. D. solut. matrim. Campeg. in tract. de dote, part.1. privileg.16. Baezę de decim. tut. cap.1. num.17. Azeved. in l. 1. tit.4. n.14. lib.6. Recop. Pro quibus † facit l. tam collatores, §. erit autē, C. de re milit. lib.12. l. suo victu, D. de oper. libert. l.2. & 5. tit.16. par.4. ubi Greg. Lop. Rosenth. cap.8. q.23. & seqq. Mager. cap.14. ex n.356. & 429. novissimè Borrin. in tract. de servit. vassallor. 1. par. cap. 10. Husanus de hominib. proprijs, cap.6. 4. quæst. princip. mēb.2. de operis, q.2. & in nostris ter-

49 50 51

minis, de Indorum Commendatarijs loquens, Ioseph. Acosta dict.cap. 11. ibi: *Itaque bella, si qua exoriantur in provincia, proprijs sumtibus adire, & belligerare cogũtur, &c.* Et plures schedulæ, quæ habentur d. 2. tom. ex pag. 218. & præcipuè illa ann. 1576. quæ cùm hoc onus militandi expressisset, Proregem monet, ut curet: *Que assi los vezinos, como los domiciliarios, sepan que han de acudir à estas obligaciones, porque no se ha de hazer todo à nuestra costa.*

52 Quod secus contingit in alijs subditis, † qui non nisi ad bellum defensivum compelli possunt, aut quando ipse Rex personaliter exit ad bellũ, & eos vocat, & in alijs casibus similibus, qui referuntur per Auctores sup. relatos, & in cap. pervenit, de immunit. Eccles. l. 3. tit. 9. l. 16. tit. 13. par. 2. l. 4. 5. 6. 7. & 9. tit. 19. ead. par. ubi Greg. Lop. l. 7. tit. 4. lib. 6. Recop. Isernia in cap. 1. §. sed neque iustior, quæ fuerit prima causa benef. amitt. Franc. Curtius in tract. de feud. 4. par. col. 2. vers. *Tertiò cadit dubitatio*, & Ias. in l. si ex toto, n. 11. de legat. 2. ubi in-

53 quit, † quòd nemo se excusare potest imminẽte necessitate propter guerrã, etiã obtẽtu privilegij alicuius. Et idẽ probat l. 3. tit. 19. part.

54 2. docens, † in bellis intestinis etiam mulieres militare debere, & reddens rationem: *Ca pues el mal, è el daño tañe a todos, non tuvierõ por bien, nin por derecho, que ninguno se pudiesse escusar, q̃ todos no viniessen a desraigarlo*, & Ioan. Garcia de nobil. gloss. 1. §. 1. n. 22. & 23.

55 Sed tunc quidem † expensis domini, & non proprijs militare debẽt, etiã si Regi, & Regno bellũ intersit, arg. text. in l. si quis in hoc, C. de Episcop. & Cleric. l. 2. §. fin autẽ, C. de his, qui latron. Auth. ut iud. sine quoquo suffragio, §. oportet, vers. *Illud sciẽtes*, l. 4. tit. 26. p. 2. l. 9. tit. 4. lib. 6. Recop. cap. cũ ex officij, de præscript. cap. cũ sit Romana, de simon. cap. cũ iã, in fin. 28. q. 1. c. charitatẽ 12. q. 2. ubi probatur, quòd nemo debet proprijs expẽsis militare, & aliorũ, quæ tradit Lucas de Pena in dict. l. 1. vers. *In Burgensibus*, & vers. *Decimò, ut aliquod*, Isernia in tit. quæ sint Regalia, verb. *Vectigalia*, n. 16. Bald. in §. conventicula, de pace iuram. firman. n. 7. idẽ Bald. post Cynũ in l. neminẽ, C. de Sacros. Eccles. & in l. qui manumittũtur, C. de oper. libert. & in d. cap. cùm ex officij, notab. 3. Angel. in l. ne quid, D. de incend. ruin. naufr. Greg. Lop. in l. fin. tit. 20. par. 2. glos. *Las missiones*. & in dict. l. 16. tit. 13. part. 2. & plures alij, quos refert Georg. Cabedus decis. Lusit. 44. num. 1. & seqq. 2. par. pag. 72. & novissimè Martin. Mager. de advoc. arm. cap. 14. n. 365. & seq. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 62. num. 3. & Iacob. de Ayrer. in process. iur. histor. cap. 4. observat. 1. num. 4.

56 Excepto † nisi expensa modica, & modici temporis esset, veluti quando ad repentinum adventũ hostiũ, qui portũ, vel castellũ invadũt, occurrunt vassalli, ut in casu l. 17. tit. 18. part. 2. ubi Greg. gloss. fin. in fine, & Alberic. in l. de quibus, q. 62. D. de legib. Aut quandò Regales Principis reditus ad belli ingruentis sumtus non sufficiũt, quo casu omnes vassalli pro eius, & patriæ salute, & defensione proprijs expẽsis militare debẽt, ut in cap. si nulla, cap. omni timore 23. q. 8. notat Abb. in d. cap. sicut, in fin. de iureiurando, Lucas de Pena in d. l. 1. vers. *Decimò, ut aliquid*, Greg. Lopez in d. l. 17. & meliùs in d. l. fin. verbo *Las missiones*, Iacob. de Arena in §. præiudiciales, Inst. de actionibus, Bartol. per text. ibi in l. Mævia, §. 1. D. de annuis legat. Isernia in cap. penult. vers. *Illicitas*, n. 14. de pace iuram. firm. Loazes in cons. pro March. de los Velez, pag. 166. Ias. in l. si non sortem, §. libertus, n. 28. D. de condict. indeb. Boer. decis. 303. num. 9. & Menchaca cõtrover. illustr. lib. 1. cap. 6. num. 4. & Magerus, & alij ex suprà relatis.

57 Et licet id, quod diximus, nostros Commendatarios, & reliquos feudatarios, qui sunt vassalli proprij, & ad onera militaria obligati, proprijs expensis militare debere, aliqui li-

58 mitandũ censeant, † quando dominus vult extra suam provinciam, & territorium bellũ gerere, nam tunc non tenebuntur expensis proprijs militare, sed expensis domini, argum. l. cũ sæpè, C. de erogat. milit. annonæ, lib. 12. l. modios, C. de suscept. & arcar. lib. 10. l. suo victu, cum seqq. D. de oper. liber. l. Mævia, §. uxore, D. de annuis legat. cum traditis à Præposito in cap. 1. de nova forma fidelit. num. 3. Et hoc videatur intentio Commendarum exigere, quæ id desideravit, ut Commendatarij provincias defenderent, ex quibus reditus Indorum percipiunt, eòque respiciat Acosta d. cap. 11. ibi: *Bella, si qua exoriantur in provincia.* Et cõ-

59 munis † doctrina, quæ hebet, obligatũ ad certam definitamque protectionem, nõ tenêri ad aliam, ac proinde vassallum alicuius Principis ratione certi dominij, nõ tenêri eum iuvare in bello contracto respectu aliorum Regnorũ, nisi dominus paratus sit illi expẽsas solvere, ut per Alciat. respõs. 161. n. 11. argum. l. in agris, D. de acquirend. rer. dom. & Schrader. in tract. de feud. par. 6. cap. 6. num. 68. & latè Magerus de advocat. arm. cap. 11. n. 696. & cap. 13. n. 346. & cap. 3. n. 225. ubi quòd vassallus obligatus ratione certi territorij, non tenetur in alio, & novissimè rem disputans Anton. Borrinius in tract. de servit. vassallor, 1. par. cap. 9.

Adhuc tamen certius existimo, quòd cũ in Commendæ titulo hoc onus non limitetur, & omnes Indiarum provinciæ eidem nostro

60 Regi subiaceant, † debebit quoq; Cōmēdatarius, proximioribus, vel non valdè distātibus, suis etiā expensis suppetias ferre, ubi ad id vocatus fuerit à Rege, vel Prorege, aut Gubernatore, qui Regē repræsentat, & maris quoque clasiarias expeditiones subire, ut disponitur in quadā schedula 30. Septēb. an. 1580. directā ad Peruanū Proregē Dom. D. Martin. Enriquez, quæ occasione infestationū maris del Sur, insignis illius Pyratæ Angli Frācisci Drachi ei iniungit: *Que disponga como demas de la obligaciō de los Encomenderos, unas provincias, en caso necessario, acudan à socorrer à otras.*

61 Id quod sæpè his præteritis annis in Peruano Regno factum est, evocatis in urbem Limam, & eius portū *del Callao*, omnibus Cuzquensis, Guamanjensis, Ariquipensis, & aliarū etiam remotiorum urbium, & provinciarum Commendatarijs, ultra alia exempla, quæ cum Acosta suprà retulimus. Et idem contigit in Nova-Hispania, ubi adversus eundem Drachū omnes Guathemalenses Commendatarij cōpulsi fuerunt suis expensis ad provinciæ defensionem se accingere, imò & Pyratam armatis navibus persequi usque ad portum de Acapulco, ut ex eiusdem provinciæ annalibus cōstat.

62 Quod de iure communi † in alijs feudatarijs æquè procedere docent Bald. in cap. 1. quib. mod. feud. amitt. num. 4. Præposit. ibid. n. 6. & in cap. si verò, per text. ibi de nova forma fidelitatis, ubi disponitur, quòd vassallus tenetur dominū iuvare, nec exprimitur, quòd intra provinciam, ex quo est, intra, & extra teneri, ut idem Præpositus notat, & Azeved. in l. 1. tit. 4. num. 6. & 7. lib. 6. Recop. Cabed. decis. 76. num. 5. par. 2. Borrinius d. cap. 9. & plures alios congerens, Magerus d. tract. cap. 12. num. 11. 17. & 37. ubi quòd vassallus tenetur militare in loco, quem dominus præfinierit, & etiam procul à patria in bellum euntem sequi, & num. 423. ubi quòd vassallus debet dominum iuvare, tam in conservando, & recuperando, quàm etiam in acquirendo. Quia † ubi

63 est Rex irruens in hostes cum exercitu, ibi est territoriū eius, argum. text. in l. servitutes, §. si domino, D. de servitut. urban. & in mari dicitur haberi, & possideri districtus, ut tenent Bald. & Præpos. ubi sup. Greg. Lop. d. l. fin. tit. 20. part. 2. verbo *Las missiones*, & vide Petr. Caballum cap. 294. num. 272. cent. 3.

Et facit gloss. verbo *Territorio*, in cap. ubi periculū, §. porrò, de electione, lib. 6. & tex. in Auth. sed novo iure, C. de servis fugit. cū alijs, quæ adducit Ioan. de Platea in l. 1. C. de classicis, lib. 11. & Greg. Lopez in l. 8. tit. 20. part.

64 2. gloss. 2. in fine, ubi firmat, † quòd licèt Rex, vel iudex tenetur purgare malis hominibus provinciam, l. congruit, D. de off. Præsid. ita & mare adiacens ipsi provinciæ; quia † de eius

65 territorio reputatur, ut per Bald. cons. 51. n. 2. lib. 4. & in l. cùm proponas, de nautico fœnore, cū multis alijs, quę tradunt DD. per tex. in l. venditor, D. com. præd. l. Insulæ Italiæ, D. de iudicijs, Roder. Suar. alleg. 17. Sixtinus Regner. de regalib. lib. 2. cap. 4. D. Valençuel. cōs. 100. num. 55. Et Ego latè in meo 1. tom. de Ind. iur. lib. 2. cap. 6. num. 22. & lib. 3. cap. 3. num. 35. & seqq. & ultra eos, Carolus Tapia decis. 22. num. 1. cū seq. Ponte de potest. Proreg. tit. 11. de trireme, Fulvius Constantius in l. unica, C. de classicis, lib. 11. n. 5. cū seqq. &

66 novissimè † eruditissimus D. Ioā. Ruiz de Laguna, Supremi Italiæ Senatus Fisci patronus meritissimus, in quæstione salaria finarij, pag. 14. num. 26. & iterùm pag. 127. num. 19. ubi, quæ eius est comitas, nominis mei honorificè meminit.

67 Et quamvis Iurisconsulti † vicinū definiāt, cuius vox exaudiri potest, argum. l. 1. §. eodem autem, & §. seq. D. ad Syllan. Signorol. cōs. 32. n. 1. latè Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 9. n. 21. Menoch. de arbitrar. casu 222. n. 14. Aut qui habitant in eadem via iuxta nos, l. si vicinis, C. de nuptijs, Rebuff. in l. 239. §. oppida, D. de verb. signif. Nos tamen, quoad rē, de qua agimus, largiùs vicinum accipimus, & talē pro

68 remoto non habemus, † qui licèt aliquo locorum intervallo à provincia, vel littore distet, quæ ab hostibus infestatur, facilè tamen se cōfœderatis cōiūgere potest, & succursu auxiliari, maximè si id celerius per navigationem cōsequi valet, ut in simili doctè, & rectè notat, & probat Martin. Mager. in tract. de advocat. armat. cap. 6. n. 415. & 419. pag. 289. ubi docet,

69 quòd † qui aquarū beneficio longum iter citò perficere potest, pro remoto habendus nō est.

Secundò, ex supra dictis, infertur, adeò nostros Commendatarios, huius quasi feudi, & homagij ratione, ad hæc militaria munera subeunda obligatos esse, † ut debeant semper ar-

70 ma, & equos habere, & alere, quibus, ubi vocati fuerint, iniunctū sibi onus explere possint, ut disponitur in Regijs schedulis 28. Octob. ann. 1541. & an. 1536. & alijs, quæ reperiuntur d. 2. tom. pag. 240. & 245. Quod ex feudorum etiam iure tractum videtur, in quo simul disponitur, † ut vassallus huiusmodi arma, vel

71 equos alienare, aut pignorare non possit, cap. Imperialem, §. 1. & §. callidis, de prohib. feud. alien. per Fred. cap. ècontrario, de investit. de re aliena facta, l. 15. tit. 1. part. 6. l. 8. tit. 3. lib. 4. ordinam. ubi Didacus Perez l. 6. tit. 4. lib. 6. Recopil. ubi Azeved. qui disputat, an hæc prohibitio solū durante belli tēpore intelligēda sit? Et, quod amplius est, in l. 1. eiusdem tituli disponitur, ut † talis miles eques alium

72 pe-

pedestrem suis quoque expensis secum ferat, qui etiam cum eo militet.

73 Si verò vocatus, † comparendi, & belligerandi onus spreverit, vel detrectaverit, poterit Commendâ privari, etiam pro prima vice, quâ servitium debitum non præstiterit, ut disponitur in eisdẽ schedulis, & præcipuè in egregio illo capite epistolæ scriptæ Proregi Novæ-Hispaniæ 11. Augusti, ann. 1552. quæ est d. to. 2. pag. 218. Cuius verba, quia valdè notãda sunt, hîc inserere libet: *Los Encomẽderos pueden servir para esto, porque como teneis entẽdido, las Encomiendas, que son renta de su Mageslad, las dà a los tales Encomenderos para que defiendan la tierra, i para ello les mãda tener armas, i cavallos, al que mayor Encomienda tiene mas: i assi vos, quando semejantes casos se ofrecieren, los apremiareis a q̃ salgan a la defensa de la tierra a su costa, repartiendolo de manera, que unos no sean mas agravados que otros, sino que todos sirvã. I para ello es bien que hagais hazer alardes, como el que escrivis que agora hizistes hazer, en los tiẽpos que os pareciere; i à los Encomẽderos que no se apercibierẽ para ello, ò no quisieren ir à la defensa de la tierra, quando se ofreciere, les debeis quitar los Indios, demas de executar en ellos las otras penas, en que huvieren incurrido, por no cumplir lo que acerca de lo susodicho son obligados.*

74 Quod † in feudis decisum est in cap. 1. non alia iustior, quæ fuit prima causa benef. amitt. & ibi Albarot. ubi probatur, eo ipso, quòd vel primâ vice vocatus non compareat, feudo privari posse, Ias. in l. 2. num. 14. C. de iure emph. Everard. in topicis legal. loco 12. pag. 6. Gregor. Lopez per text. ibi in l. 6. tit. 4. part. 5. & in l. 17. tit. 18. part. 2. & plurimi alij, quos refert, & sequitur Rosenth. in tract. de feud. cap. 8. conclus. 24. & Martinus Magerus de advocat. armata, cap. 14. num. 325. pag. 635. & cap. 12. n. 221. pag. 570. ubi quòd ad unam requisitionem, domino servitia debita exhibere tenetur, & Anton. Borrinius d. tract. de servitijs vassallor. 1. part. cap. 1. per totum, ubi tractat, an & quando talis vocatio necessaria sit?

75 Et in hoc differt † feudum ab emphyteusi, quæ nõ perditur, nisi emphyteota per trienniũ cessaverit à debiti canonis solutione, ut in d. l. 2. & cap. potuit, de locato, & l. 68. Tauri, cum alijs, quæ adducit Caldas Pereira in tract. de nominat. emphyt. quæst. 22. num. 5. ubi inquit, quòd quantum ad hoc, diversa ratio militat in bonis Regalibus, quàm in emphyteusi.

76 Et est videndus † textus apud Nos expressus in l. 6. tit. 4. part. 5. ubi loquens de donatione, quæ alicui fit sub ea lege, ut arma habeat, & equos, quibus alteri in bello servire possit, disponit: *Que si non lo cumple, ò non lo faze: bien puede apremiarle que cumpla lo que prometio de fazer, ò que desampare la donacion q̃ le fizo.* Et textus longè notabilior in l. 11. & 16. tit. 13. part. 2. ubi non solùm in vassallis, feuda à Rege habentibus, sub hac conditione militiæ, † verùm & in quibuscunque ei subditis, deciditur, quòd si non obedierint, maximè quando vocãtur ad bellum, vel aliud onus militare pro causa publica eis iniungitur, pœnâ mortis, aut aliâ, iuxta facti qualitatem, afficiãtur, & Regi damna suæ inobedientiæ ex proprijs bonis resarciant, alijsque priventur, quæ ex ipsius liberalitate perceperint, & à Regno expellantur. Circa quarum legum praxim videnda sunt, quæ ibidẽ tradit Greg. Lop. ubi allegat aliqua optima consilia Bald. & latè Felinus per text. ibi in cap. 2. de maior. & obed. Menoch. omninò videndus, de arbitrarijs, casu 365. per tot. ubi rectè (post alios) concludit, hanc pœnam esse arbitrariam. Idem Menoch. præsumt. 44. lib. 5. ubi latè probat, † quòd non obtẽperantes mandatis Principis, sunt in præsumto dolo, Tuschus litt. O. concl. 2. & seqq. & litt. P. concl. 478. Pet. Petra de potest. Princip. cap. 3. q. 2. n. 6. & cap. 24. num. 47. & cap. 27. num. 20. Did. Perez in l. 10. tit. 4. lib. 4. ordinamenti, Magerus de advocat. armat. cap. 6. n. 308. & seqq. & cap. 9. n. 752. Vbi † hanc necessitatẽ, obediendi mãdatis Principũ iure Divino, Naturali, Canonico, & Civili latè cõmunit, & c. 17. n. 145. pag. 760. ubi quòd præceptũ Principis spernens, & inobediens, dicitur largo modo rebellis, & plurima alia adducẽs D. Valenç. omninò legẽdus, conf. 4. n. 79. cũ multis seqq. Callist. Remirez de lege Reg. Arag. §. 32. n. 26. ubi quòd nemo potest exemtus esse in Regno ab obedientia, & fidelitate, & Cunon. de pactis, cap. 28. n. 175. & seqq. ubi quòd obediẽtia debetur superiori ab inferiore iure naturali, & gentium. Vndè † scriptum est in libro Esdræ cap. 7. in fine: *Omnis, qui non fecerit legẽ Regis diligenter, erit iudiciũ cũ eo, sive in morte, sive in exilium, sive in condẽnationem substantiæ eius, vel certè in carcerẽ.* Et lib. 3. cap. 4. (licèt apocripho) ita multum in nostris terminis legitur: *Et si miserit illos ad bellatores, vadant, & demoliunt montes, & turres.*

77

78

79

80

81 Et hoc certius erit, † si in casum contravẽtionis Princeps adijciat pœnam indignationis suæ, quoniã sub hac comminatione in bullis Apostolicis inducitur privatio beneficiorũ, & in mandatis Principum privatio feudorum, ut docet Baldus in cap. 1. §. porrò, quæ fuit prima causa benef. amitt. quem sequitur Barbat. in cap. prudentiam, §. adijcimus, num. 13. de offic. deleg. Iason in l. 1. numer. 12. D. si quis ius dicent. Marsil. singul. 559. Sæpè licèt

aliàs idem Bald. dixerit, inducere pœnam arbitrariam, quē, & alios refert, & sequitur Menoch. ubi sup. n. 3. 4. & 5. Et est videndus Zasi. de feudis, part. 10. pag. 160. Greg. Lop. in l. 2. tit. 18. part. 3. gloss. & Bart. in extravag. prima, quomodo in crim. læsæ maiest. proced. verbo *Indignationem*, & Aviles in cap. Prætorū, verb. *Mandamos*.

82 Quæ omnia, & plura alia his † diebus expensa fuerunt in causa Excellentiss. illius Ducis D. D. Federici à Toleto Ossorio, Marchionis de Valdueça, qui magnis pœnis pecuniarijs, & Regni exilio multatus fuit, ob id, quòd Regium iussum recusavit, circa suscipiendum munus Ducis Generalis ad Brasilicam expeditionem, licèt aliquas, suo videri, iustas excusationes ad illud non subeundum allegaret, & tandem pendente supplicationis gradu, morte interceptus fuit.

83 Est autem adeò verum, Commendatarium, vel feudatariū teneri ad militandū pro domino, † ut non audiatur, si fortè ingruente occasione belli, ut ab hoc onere excusetur, dicat se velle feudum, vel Commendam relinquere, quamvis aliàs illi in manibus domini licitè renuntiare possit, ut tetigi suprà cap. 14. num. 33. & benè probat, & prosequitur Baldus num. 23. Hostiens. Ioan. Andr. & Felinus num. 77. in cap. quæ in Ecclesiarum, de constit. Zasius de feud. part. 10. pag. 179. Afflict. decis. 165. num. 63. Pinel. in l. 2. C. de rescind. 1. parte, c. 4. n. 2. Greg. Lop. per text. ibi in l. 7. tit. 25. p. 4. verb. *Razō*, Azeved. etiam per tex. ibi in l. 7. & 11. tit. 4. lib. 6. Recop. Rosenth. cap. 10. conclus. 39. num. 15. Iul. Clarus, & eius additio in §. feudum, quæst. 22. & quæst. 33. ubi quæst. 34. num. 2. docet etiam refutato feudo durare obligationem de vita domini defendēda, & novissimè Borrinius d. tract. de servitijs vassallor. 5. part. cap. 3. §. 14. quod est de refutatione, pag. 158.

84 Quæ tamen eam limitationem recipiunt, ut non † procedant, ubi vassallus non habet sufficiens feudum, vel Commendam ad tale servitium exhibendum. Nam tunc non tenebitur suis expensis militare, sed domini, ut tenet Præpositus in cap. 1. in principio, de nova forma fidel. num. 3. argum. l. suo victu, D. de oper. libert. Bart. in l. Mævia, §. 1. D. de annuis legatis, ubi etiam Alberic. & Alexand. in addition. ad eundem Bartol. idem Alber. in l. de quibus, numer. 2. & quæst. 62. D. de legibus, Baldus in l. qui manumittuntur, D. de oper. libert. idem Alexand. in l. recusare, §. si quis alio, num. 4. D. ad Trebellianum, Loazes in allegat. pro Marchione de los Velez, dubio 1. §. etsi forsan, num. 12. & 13. Rolandus cons. 1. num. 191. volum. 3. Iason in l. si non sortem, §. libertus, num. 28. D. de condict. indeb. Aviles in cap. 3. Prætor. verbo *No llevando dineros*, ubi inquit, hoc facere pro † Cōmendatarijs Sancti Iacobi, Calatravæ, & Alcantaræ. Nam non tenebuntur sequi Regem, si fructus suarum Commendarum non suppetunt. 85

86 Paupertas † quippè excusat illum, qui propter eam onus iniunctum adimplere non potest, l. paupertas, D. de excusat. tut. Bart. in l. Imperator, D. ad Trebell. ubi inquit, æquiparari, quem effici pauperem, vel mori, Didac. Perez in l. 1. tit. 3. lib. 4. ordinam. gloss. *Que de Nos tienen tierras*, Azeved. in l. 1. num. 8. & 9. tit. 4. lib. 6. Recopil. & plura novissimè congerens Alvarez de Velasco in tract. de privileg. pauper. 1. part. cap. 37. & sequentibus. Et in nostris terminis Borrinius d. tract. de servitijs vassallorum, 5. part. cap. 3. §. 6. Marta de iurisd. 1. part. cap. 52. ubi congerit plura, quæ excusant feudatarios à non obediendo, & Magerus dict. tract. de advocat. armata, cap. 11. num. 662. ubi in specie loquitur de excusatione ob paupertatem.

87 Et saltem debet considerari, † quòd vassallus serviat pro facultate Commendæ, vel feudi, & tali modo, quòd serviendo non fiat feudum inutile, ut docet Lucas de Pena in d. l. 1. C. de rustican. vers. 2. quæstio. Zasi. de feud. sub tit. ad quid vassall. num. 45. quamvis si vassallus aliàs esset dives, etiam si feudū esset tenue, non excusaretur, sed teneretur suis expensis militare, ut notat Speculator tit. de feud. §. quoniam, num. 22.

88 Ac rursus † illud inspiciendum est, quod requiritur in dict. epist. ann. 1552. suprà relata, scilicet, ut inter omnes Commendatarios hoc onus cum debita proportione dividatur. Ne dum pauci requiruntur, nimis ij onerentur, cæteris interim immunitate fruentibus, contra dispositionem text. in cap. 1. §. ut autem, de allodijs, l. navis onustæ, in principio, D. ad leg. Rhod. de iact. l. actores, C. de exact. tribut. lib. 10. l. omnes in fraudem, C. de annon. & tribut. l. vacuatis, C. de Decurion. lib. 10. cum alijs notatis per Cravetam cons. 422. num. 1.

Tertiò, plurimis alijs omissis, de præstatione huius militaris servitij, quæ apud Auctores suprà relatos, ubi opus fuerit, reperientur, & præcipuè apud Rosenthaliū, omninò videndum, dict. tract. de feudis, cap. 8. q. 3. cum multis sequentibus, ex prædictis infertur, hoc † militare servitiū regulariter per ipsum Commendatarium, vel feudatarium præstandum esse, quoniam id natura, & intentio Commendæ, ac feudi recti desiderat, & ipsa homagij forma, & conceptio, quæ hac de re ab eisdē fieri solet, ut patet ex l. 4. tit. 26. part. 4. cap. si quis decesserit, in fine, si de feud. defunct. cō- 89

troverſ.ubi Iſernia, Albarot. Laudenſ. Præpoſ. Afflict.& alij, gloſſ.verb. *Perſonaliter*, in cap. ex eo, de elect. lib.6. & in cap. ſuper quæſtionum, §.intentionis, de offic.deleg. Zaſius in l. ſi finita, §.ſi de vectigalibus, n.11. D.de damn. infect. Imol. & Roman. qui de communi teſtatur, in l.eorum, D.eod.cũ innumeris alijs, quos adducit Roſenthal.d.cap.8.q.23.in tex. num.3.& in notis litt.A. qui dicunt, hoc præcipuè procedere, † ubi dominus feudi eſt Princeps, cui nemo per ſubſtitutũ ſervire poteſt, niſi eius conſenſu, l.1.C.de murileg. Alexand.d.§.ſi de vectigalibus, n.13. Et ſic, quòd in vero, & recto feudo non admittatur ſubſtitutus, ſed cenſeatur induſtria perſonæ electa, l.inter artifices, D.de ſolutionib.etiam ſi acceptum ſit pro hæredibus, vel deſcendentibus, contra plures, qui hoc in caſu contrarium voluerunt, latè docent, & defendunt Craveta conſil.303.num.1.& ſeqq. Menoch.conſil. 54.num.40.& ſequentibus, & conſil.187.numer.74.& Ioann.Bodinus, omninò videndus, lib.1.de Repub.cap.9.fol.117. Quibus Ego addo † de iure noſtro Regio textum mirabilem in l.1.tit.4.lib.6.Recop. ibi: *Sean tenudos de nos ſervir con ſus cuerpos*: & in l.8.eodem tit.ibi: *Por ſus perſonas*, ubi idem tenet Azeved.& Viſcontus in concluſ.iur.fol.246. ubi ait, Regis eſſe electionem, ſi vult ſervitiũ à vaſſallo perſonaliter, aut in pecunia.

90

91

Quod tamen limitandum eſt, † ubi fœminis, impuberibus, vel Religioſis, aut ſenibus ſeptuagenarijs, vel alijs morbo, aut aliâ causâ impeditis Commendæ, vel feuda conceſſa ſunt. Tunc enim per ſubſtitutum ſervire poterunt, & mulier per maritum, ut latiùs dixi ſup.cap.5.ex num.30.& proſequitur Roſenthal. dict. cap.8. quæſt.7. & 8. & cap.12. quæſt. 10. num.31. Gregor. Lopez per text. ibi in l.3.tit.19.par.3. Didac. Perez in l. 4. tit.1.lib.4. Ordinament. Azeved. in l.1.7. & 13.tit.4.lib.6.Recop. quæ ſexaginta dumtaxat annos ad excuſationem ſufficere oſtendit: & hoc eſt, quod ait Petra de poteſt. Princip. cap. 32. quæſt. de clauſula ex certa ſcientia, num.48.† quòd Papa conferens alicui feudum, quem ſciebat eſſe infantem, videtur cum eo hac in parte diſpenſare, & probat proviſio generalis ſucceſsionis anni 1536. cuius ſæpè meminimus, ibi: *Con cargo que baſta tãto que ſea de edad para tomar armas, que tenga un eſcudero que nos ſirva en la guerra, con la coſta que ſu padre ſirvio, i era obligado*: & generaliter de omnibus, qui ſexu, ætate, infirmitate, impedimento, vel officio excuſantur, Borrinius d.5.par.cap.3.per tot.

92

93

Rurſus eadem hæc obligatio perſonaliter militandi, ita temperanda eſt, ut facilè † patribus permittatur loco ſui filios alioqui idoneos ad bellum mittere, ſi ipſi aliquam iuſtam cauſam non comparendi prætexant, ut in ſimili colligitur ex text. in l.2. ubi gloſſ.C.qui ætate, lib.10.cum alijs traditis ab Alex. conſ. 48.lib.1.Platea in l.cùm ſcimus, §.illud, C.de agricol. & cenſit. lib.11.motus auctoritate eiuſdem textus, & l.fin.C.de impub.l.1.tit.15. part.2.qui probant, † quòd filius eſt una perſona cum patre, vel caro aucta patris, Greg. Lop. in l.5.tit.15.part.2.verb.*Vayan en bueſte*. Et loquens in Equite, qui vocatur *quantioſo*, d.l.13.tit.4. lib. Recop.

94

95

Quinimò, † & ſi alter, quàm filius mittatur, id non gravatè Gubernator ferre debebit, ſi parum hæc mutatio perſonæ referat, & Commendatarius perſonaliter comparens, graviter incommodaretur. Nam & in feudis legimus, † vaſſallum, nec per ſe, nec per ſubſtitutum ſervire teneri, ſi paratus ſit ſolvere domino dimidiam partem reditus feudi unius anni, ut probat text. in cap.1.§. firmiter, de prohib. feud. alien. per Fred. ubi Præpoſ. Albarot. & alij, idem Albarot. in cap.1. in fine, de pace iurament.firman. Roſenthal.d.cap.8. q.7. Azeved. in l.8.num.1.& 2.tit.4.lib.6.Recop.& communis, quam reſolvit Iul.Clarus in §.feudum, q.22.

96

97

Et licèt verum ſit, Regem, aut dominum iure ſubiectionis, homagij, aut vaſſallagij poteſtatem habere, ut ſubditum, vel vaſſallum, ubi opus fuerit, ad hæc ſervitia perſonaliter præſtanda compellat.† Non tamen minus certum eſt, eidem quoque vaſſallorum curam, & levamen incumbere, ſaltem ex æquitate, & benignitate, ut per Menochium de arbitrar. caſu 494.num.5.& 6. ac per conſequens admittere debere excuſationem eius, qui per alium æquè commodè ſervire paratus, iuſtam cauſam, aut etiam curam rei familiaris alleget, ut per Hoſtienſ.in ſumma de ſent.excomm. §.quibus ex cauſis, verſ. *Quod autem*, quem refert, & eleganter loqui, teſtatur Greg.Lopez in l. 16. tit.13.part.2.ubi ait, † æquiſsimum eſſe, quòd qui regere habet omnia, cap.regenda 10. q.1. relevet illum, cui grave detrimentum videt imminere, l.1.& 2. §.æquiſsimum, D. ad leg. Rhod.de iact.l.interdum, cum l.ſeq.D.qui potiores in pigno.quoniam æquitas non permittit id alicui denegari, quod ipſi prodeſt, & alteri haud nocet, l.2. §.item Varus, D.de aqua pluvia, l.ubicunque 21.D.de interrog.action. l.creditore 38.D.de evictio.l.reſcripta 17.C. de precib.Imp.offeren.ibi: *Niſi fortè ſit aliquid quod non lædat aliũ, & proſit petenti*. Et idem in noſtris terminis probare videtur l. 1. d.tit.4.lib.6.Recopil.ibi: *Otros por ſi*, DD. in d.cap.Imperialem, §.firmiter, de proh.feud. alien.

98

99

allen. per Feder. Baldi. & Castrensis in l. quisquis, num. 12. C. de Episcop. & Cleric. Vbi etiam novissimè Anton. Mornatius in notis, Cumanus, & Aretin. num. 3. in l. nemo est, qui nesciat, ubi Ronchegal. num. 29. D. de duobus reis, Felin. in cap. in præsentia, num. 46. de probat. Fulvius Constantius in l. nullus, C. de Decurion. lib. 10. & Andreas Kol. de servitijs feudalibus, 1. part. num. 149. vers. *Tum secundò*, Martin. Magerus de advocat. armatâ, cap. 9. num. 1064. & seqq. & cap. 11. n. 126. cum multis seqq. & Borrinius d. tract. de servitijs vassallorum, part. 1. cap. 18. & seqq. ubi tractat, an & quando substitutus domino acceptabilis admitti posit, & debeat, & quòd talis substitutus cum eodem apparatu mittendus sit.

SED an sicut vassallus, & Commendatarius regulariter debet personaliter inservire, ita quoque † debeat personaliter comparere ad faciendum homagium super hoc servitio, & fidelitate domino præstanda? valdè inter DD. controverti solet. Nam affirmativam partem tenet Baldus in l. 2. num. 54. D. de rer. divis. Imola in l. qui bona, §. qui damni, D. de damn. infect. adeò, ut nec procurator pupilli vassalli ad hoc admittatur, nisi domino consentiente, ut per eundem Bald. in l. sed si hac, §. si libertus, D. de condict. indebit. & in cap. 1. §. nulla, num. 2. per quos fiat investit. eam rationē reddens, quòd tale homagiū habeat annexam reverentiæ exhibitionem, quem & alios referens sequitur Marin. Freccia de author. Baron. lib. 2. auth. 4. num. 11. Surdus decis. 159. num. 5. & cons. 172. num. 7. & noster D. Balboa in cap. Ego N. de iur. iur. num. 6.

Contrariam autem, & sic per nuntium, & procuratorem præstari posse, si ad id speciale mandatū habuerit, tenet pluribus relatis Additio ad Romanum sing. 807. quæ de cōmuni opinione testatur, Frāc. Marcus decis. 482. part. 2. Socarrats, & Marquil. quos citat Fontanel. de pact. nuptial. claus. 4. glos. 10. par. 1. n. 18. Vbi numeris sequentibus, duas, & meo iudicio, veras distinctiones adducit ad concordandas has dissentientes opiniones. Prior, ut procurator admitti posit, si dominus consentiat, aut expressè non contradicat. Altera, ut inspiciendum sit, an iustam causam habeat dominus ad personalem comparitionem petendam, vel vassallus ad excusandam, & attentâ qualitate causæ, iuris rigor hac in parte sequendus, vel temperandus sit. Quæ concordia probari videtur ex tex. in cap. periculoso, §. verum, de statu regular. lib. 6. & latè eā prosequūtur, & pluribus arrestis, & Supremorum Senatuum decisionibus confirmatam esse testantur Roman. dict. singul. 807. Bonacosa in comm. opin. crim. verb. *Iuramentū fidelitatis.* in 2. par. Vezinus tom. 2. comm. opin. loco 5. tit. 1. cap. 14. Surdus d. decis. 159. Cæsar Vrsillis in addit. ad Afflict. decis. 265. num. 45. Cancer. var. resol. 3. par. cap. 10. de cōtent. iurisdict. num. 44. Claperius in suis decis. Fiscal. causa 9. q. vnica, per totam, ubi connumerat, quæ ex parte vassalli allegari possunt, & eum refert & sequitur Fontanella ubi sup. n. 20. & plurimos alios adducens Rosenth. in d. tract. de feudis, cap. 6. concl. 37. per totam. Ego quę testari possum † nunquam in Regno Peruano vidisse, quòd personalis comparitio desideraretur, ubi quidem magna locorum distantia ab hoc onere posset, & deberet iustè Commendatarios liberare, ut per eundē Claperium, & alios, ubi sup.

QVARTÒ, ex eisdē principijs † deducitur, quòd cùm hæ Commendæ, sive feuda Indorū, præcipuè, & principaliter propter hæc servitia militaria concedantur, ut constat ex suprà relatis, & ex tit. 21. 22. & 26. §. beneficium, tit. 30. §. ex hoc illud, titul. 36. & titul. 55. §. firmiter, in usib. feud. ac propterea vassalus domino, quasi ad id operas suas pro beneficio, quod accepit, locare videatur, cap. mutus, Episcop. vel Abbat. non † poterunt Commendatarij de rigore iuris novam remunerationem petere ob servitia, quæ mediante, & urgente dictâ obligatione præstiterint. Nam † contraria est officio merces, ut alias inquit I. C. in l. 1. D. mandati, quia † necessitas ubi est, nec damnatio, nec corona est, cap. si enim, de pœnit. dist. 2. Velascus de privileg. pauper. 1. par. quæst. 2. num. 6. Et † merita, seu servitia obsequialia non obligant dominum, ut notant DD. communiter in l. si donatione, C. de collation. Salicet. in l. filiæ cuius, C. famil. erciscund. Corn. cons. 28. col. 1. vol. 3. Cassaneus cons. 7. col. 4.

Certique iuris est, † quòd regulariter non solùm non potest quis præmium petere, verùm neque accipere, ob id, quod gratis facere tenetur, ut probat text. in l. fin. ubi Alexand. Ias. & alij, D. de condict. ob turp. caus. l. 1. C. eodem, l. 48. tit. 14. part. 5. & in simili notat Bald. in l. si quis in gravi, §. utrum, quem ibi DD. sequuntur, D. ad Syllanian. dicens, † quòd officiales, & ministri, qui gratis tenentur officium administrare, si præmium accipiunt, turpiter accipiunt, l. 1. C. ad leg. Iul. repetund. Auth. ut iud. sine quoquo suffragio, §. 1. & alia tradens Bartol. in l. ut vim, n. 8. D. de iustitia & iure, ubi loquitur in terminis defensionis. Idem Bartol. in l. 1. §. sed in eo, D. ad Syllanian. & in l. metum 9. §. sed licèt, per text. ibi, D. de eo, quod met. causa, Anchar. cons. 175. Decius cons. 181. Craveta cons. 461. n. 59. Palac. Rub. in rep. Rub. §. 21.

num.

num.15.Greg.Lopez in l. 38. tit.11. part.5. verbo *No mataſſe*, Magerus de advocat. armata, cap.14.num. 315.pag.634.Pinel.in l.2. C.de reſcind. 1.part. cap. 4. n.7. ubi hinc infert, † quòd ſi debitori doloſo dederim, vel remiſſerim aliquid, ut reliquum ſolvat, poſſum rurſus repetere. Idem Pinel.in l.1.3.par.C.de bon.mater. num.61.verſ. *Infertur duodecimò*, & verſ.ſeq.ubi magis in noſtris terminis tenet, quòd † ubi merita præcedentia non præſtant ius agendi, non tenetur donans de evictione, & quòd ſi famulo, vel agenti negotia ſolvitur ſalarium, quicquid ultra datur, cenſebitur iure ſimplicis liberaliſq; donationis, iuxta text.in l. iubemus nulli, verſ. *Scientes*, C.de Sacroſ. Eccleſ.& in l.cùm plures 13. §. fin. D.de adminiſtr.tutor. Et illud Apoſtoli: *Contenti ſtote ſtipendijs veſtris*, idemque eſſe † cum ſubditis, qui pro Principe, & patria fortem fidelemque operam navarunt, aliqua remuneratio præſtatur, quod & ſentiunt alij, quos retuli ſuprà hoc lib.cap. 10.num.52.

109 110 111

Quæ omnia valdè notanda ſunt cõtra † aliquos noſtri tẽporis huius Regni Peruani Cõmendatarios, qui ob quamlibet occaſionem, quantumvis levem, in qua militaverint, ad maiores honores, vel pinguiores Commendas adſpirant, & pro earum conſequtione graviter & aſsiduis, & elatis libellis Regem, & Proreges infeſtant, quibus reſponderi poteſt: *Amici, nonne ex denario conveniſtis mecum?* Quamvis negare non poſsim, nec vellim, quòd † ubi ſe ſtrenuè geſſerunt, digni ſint, ut principalis liberalitatis ſolatia affatim conſequantur, ſicuti & in illis contingere videmus, qui in Sacro Palatio, vel in alijs officijs, & Magiſtratibus publicis, etiam cum ſalario cõſueto, Principi, & Reipublicæ inſerviunt, ut ipſe idem Pinel. agnoſcit, & eleganter probat Imper. in l. fin. C.de Præpoſit.agent.in reb.l.1. C. de privileg.eorum, qui in Sacro Palat.militant, lib. 12. & text. notabilis in l. cùm novarchorum, C.de navicul.ſeu naucler. lib.11. Greg. Lop. omninò videndus, in l.2.tit.9.part.2.gloſſ.5.& Nos tetigimus d.cap.10. in fine, & infrà cap. 27.num.82.& alio in loco latiùs fortaſſe (Deo dante) dicemus.

112 113

QVINTÒ, & ultimò, ex prædictis tentari poſſet, † Commendatarios, cùm Indis præficiantur, & honorificum hoc munus Regis, & Regni defendendi ſuſtineant, ac de eo iuramẽtũ fidelitatis ſpecialiter tanquàm nobiles præſtent, nobiles quoque effectos cenſeri debere, eo ipſo quòd Commendis donati ſint. Sed nihilominus contrarium exiſtimo, cùm id nunquam conceſſum, vel expreſſum hucuſque reperiatur, & inſpectis feudorum regulis doceamur, ex ſola conceſsione feudi, etiam iuriſdictionem habentis, nobilitatem non acquiri, niſi feudum ex illis ſit, quæ nobilia vocantur, vel id in ipſius inveſtitura apertè caveatur; & hæc inveſtitura à Principe fiat, qui talẽ nobilitatẽ concedere poſsit, ut ex communi, & magis veră omium feudiſtarum opinione, reſolvit Afflictis in cap.1.quis dicatur Dux, per tex.ibi: *Plebei nihilominus ſunt*, & innumeri alij, quos refert, & ſequitur Tiraquel.de nobilit.cap.7.per totum, & Roſenthal.de feud.cap.3.concluſ.2. Maſtril.de magiſtrat.lib.3. cap.10. num.121. Et idem contingit † in dominis vaſſallorum non titulatis, etiam iuriſdictionem in eos habentibus (quam quidẽ non habent noſtri Cõmendatarij) non enim ob id ſolùm nobiles efficiuntur, quin potius ab eiſdem ſuis vaſſalis Burgenſibus poſſunt inter plebeios, ſeu ærarios cenſeri, & collectari, ut inſinuat text.in l. 12. tit.2. lib.6. Recop.& poſt plures alios, quos referunt, probant ex noſtris Covarr. in pract. cap.37.num.1.circa finem, Ioan.Gutierr.lib. 3.pract.q.16.ex num.9.Ioan.Garcia de nobilit.gloſſ.18.num.15. Parlador. in ſeſquicent. different.145.§.1.per totum, Avend. de exeq. mandat.2.p.cap.14.n.21.Bobad.lib.2.Polit. cap.16.num.173.& lib.5.cap.32. & Petra de poteſt.Pirncip.cap.19.num.6. ubi quòd Princeps poteſt vendere dignitatem, & iuriſdictionem locorum, etiam ruſticis, qui tamen non propterea efficientur nobiles. Quamvis nõ inficier plurimum decoris, & ſplendoris ex Regia Commendarum conceſsione, & maximè ubi pingues ſunt, Commendatarijs accedere: quod † efficit, ut conſuetudine receptum ſit, ut eiſdem ſedes nobilium in Regijs Tribunalibus concedatur, ut dicam infrà cap. ult. num. 16.& ut facile impetrare ſoleant, ut pro debitis civilibus non incarcerentur, ſed in id tantũ, quod facere poſſunt, conveniantur, ut etiã tetigi ſuprà cap.14.num.26. & 27. Ad hoc enim minores nobilitatis probationes deſiderantur, ut dicam infrà lib.4.cap.3.

114 115 116

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMIQVARTI.

1 *Commendæ ob curam ſalutis ſpiritualis, & temporalis Indorum præcipuè inſtitutæ, & ſchedulæ de hoc agentes.*

2 *Epiſtola an.1555.refertur, quæ ſpecialiter agit de ſpirituali, & temporali cura Commendatariorum erga ſuos Indos, & de pœnis negligentium.*

3 *Commendatariorum curam erga ſuos Indos, qui Auctores tractent, & verba Ioan. Matienz. & Acoſtæ.*

Com-

4 Commendatarijs iniũgere curam Neophytorum honestum, & conveniens fuit.
5 Susceptores Neophytorũ in primitiva Ecclesia, qui essent, & qui hodie patrini? & de antiquissima eorum institutione.
6 Patrinorum sive susceptorũ baptizati officium, & solicitudo, quae & quanta esse debeat? ex D. Augustino.
7 Suscepti apud antiquos dicebantur omnes, qui sub alterius patronatu, advocatione, & clientela erant.
8 L. quidam cùm filium, D. de verb. oblig. explicatur, & illustratur.
9 Susceptos vocat Ioseph. Acosta, Indos Commendatos, & rectè.
10 Imbecilles, & ignorantes valentioribus, aut prudentioribus commendare, semper necessarium, & laudabile visum fuit.
11 Homines hominibus auxiliari, & eorum damna, & iniurias evitare, si commodè possint, omni iure tenentur.
12 Viri magnanimi ad aliorum defensionem natura incitantur, ex Cicerone.
13 Commendatarij licitè possunt percipere tributa ab Indis pro cura, & tuitione eorum.
14 Protectoribus suis olim, & hodiè clientes ingentia honoraria persolvere solent.
15 Exempla honesta, & diu ac passim in Rep. usitata, qui sequitur, benè facit, & securus esse potest in conscientia.
16 Solitum fieri, praesumendum est legitimè fieri.
17 Pretium non posse quē recipere, ob id, quod gratis facere debet, quomodo intelligendum sit?
18 Defensionem alterius ex officio nemo suscipere tenetur, & ideò si suscipiat, potest pretium pro ea pacisci, & recipere.
L. metũ 9. §. sed licèt, D. quod met. causa, explicatur, & illustratur, ibidem.
19 Mercedem petere, & accipere licet pro te liberando à violentia per alterum illata.
20 Aequum est, ut si tu habes bonum propter me, ego habeam propter te.
21 Cap. recipimus, in fine, de privileg. ponderatur, & illustratur.
22 Protectionum, & advocatiarum, quae hodiè usitantur salaria, & honoraria plurimi Auctores defendunt, qui referuntur.
23 Praeceptum iuvandi, vel succurrendi proximum, non obligat, ut me periculis, vel impensis exponam.
24 Protectio aequiparatur operis, pro quibus licitè pretium recipitur.
25 Salaria militum, vassallorum feuda, & advocatorũ honoraria, etiam si concernant defensionem clientum, licitè recipiuntur.
L. properandum, § illud, C. de iudicijs, expēditur, & exornatur, ibidem.
26 Advocato debetur salarium, etiam non conventum.
27 Commendatarij, ut tributa Indorum sibi commendatorum iustè percipiant, quid facere debeant?
28 D. Gregorij Magni epistola insignis refertur, quae valdè conducit Commendatarijs Indorum.
29 Doctrina, & conversio Indorum, cur primis temporibus Commendatarijs saecularibus commendata fuerit?
30 Parochi proprij, quomodò unicuique municipio 400. Indorum constituti fuerint, ut eorum doctrinam curarent? & quòd ideò Doctrineros dicuntur.
31 Commendatarij hodiè non curant de doctrina spirituali Indorum, sed solvunt Parocho stipendium, & ut is munus suum benè impleat, iurare debent.
32 Commendatarij licèt hodiè sint relevati à cura doctrinae spiritualis Indorum, debent tamen in politicis, & temporalibus eos instruere, & defendere, & in omnibus veluti parentum loco esse.
33 Paterfamiliàs quomodo debeat suos regere, & corrigere, & de eorum damnis teneatur?
34 Praetores, sive Correctores constituti sunt in provincijs Indorum, & eis solvitur salarium à Commendatarijs.
35 Labore diminuto, debet minui salarium.
36 Praetores Indorum introducti sunt ob excessus Commendatariorum, & ideò iustum fuit, ut eorum salaria persolvant.
37 Damnum, quod quis sua culpa sentit, patienter ferre debet, & sibi imputare.
38 Commendatariorum cura circa Indos sibi commendatos, qualiter hodiè practicetur? & de schedulis, quae de ea agunt.
39 Commendarum in titulis etiam hodie apponuntur clausulae de curanda salute spirituali, & temporali Indorum.
40 Clerici ad doctrinas Indorum praesentari non debent, qui sint propinqui Commendatariorum, & quare?
41 Commendae Indorum ubi providētur, multum curari, & attendi debet integritas vitae, & prudentia eligendi, & quare?
42 Indignus quis iudicari debeat? ubi agitur de commendatione Indorum, ex sententia, & verbis P. Acostae.
43 Praetoris ad electionem, si eius vita, & mores attenduntur, multò magis id fieri debet in electione Commendatarij, ex eodem Acosta.
44 Exemplo, & disciplinae aliorum, qui praeficiun-

ciuntur, maiori vitæ sanctimonia fulgere debent, & graviùs peccant.
45 Prælatorum vitia facilè trahuntur à subditis in exemplum.
Pastore languente, grex insidiatoris dentibus laniandus, exponitur, ibidem.
46 Magistratuũ, & Præpositorum delicta gravius puniri debent, & quare? & locus D. Isid. & Cassiod.
47 Defendere, & dirigere alium qui debet, si ei peccatum suadeat, vel cum eo delinquat, graviùs peccat, & punitur, & quare?
48 Culpa maior ubi est, maior debet exerceri vindicta.
49 Casus cuiusdam miseri Commẽdatarij refertur, qui cum suis Indis sodomitabatur.
50 Sodomiam qui committit cũ impubere, vel rustico, aut ignorãte, huius quoque culpam, & delictum in se transfundit.
51 Sodomitici sceleris detestatio, remissivè.
52 Commendatarij multum debent attendere curæ Indorum sibi commissæ.
53 Beneficium non meretur habere, qui negligit officium.
54 Commendatarij solùm curant, ut sibi plurimi Indi Commendentur, non autem de eorum spirituali, & temporali salute. Et insignis locus Plauti contra eos.
55 Commendatarij Indos suos gravantes, aut vexantes, privari Commendis possunt, & ad restitutionem damnorum tenentur, & quare?
56 Causa ex aliqua datum, causa non impleta, vel sequuta, repeti potest.
Promissa, qui ex sua parte non implet, facit, ut alter liberetur, ibidem.
57 Feudatarij, & Commendatarij non possunt sævire in suos vassallos, nec eis gravia tributa, aut insueta servitia imponere.
58 Abusus rerum punitur earum privatione.
59 Sævitia, & mala tractatio vassallorum multis casibus punitur in iure, remissivè.
60 Vassalli propria authoritate possũt deserere dominum, qui eos malè tractat.
61 Iure sibi competenti, qui abutitur, illo generaliter privatur.
Domini an vassallos mediocriter verberare possint, & de aliquorum tyrannide, ibidem.
62 Commendæ privationem ob sævitiã erga Indos, & malam tractationem, iustissimam esse, agnoscit Acosta, cuius verba referuntur.
63 Monitio bonæ tractationis Indorum non est necessaria, ut Commendatarius, contrà faciens, privari possit, & quare?
64 Cap. I. §. quicũque advocatiam, de pace tenenda, explicatur.
65 Monitio solet requiri ad irrogandam pœnam privationis in excessibus omissionis, non commissionis, & quare?
Facta patent, non facta latent, ibidem.
66 Delictum consistens in omittendo, non est ita grave, quàm in committendo.
67 Pœnas, quæ Commendatarijs irrogantur, ob damna suis Indis illata, vel ipsi iustas esse fateri coguntur, & quare?
68 Iniuriæ non debent nasci, unde iura nascuntur, nec pernicies unde salus petebatur, ex Cassiod. Acosta, & alijs.
L. meminerint, C. unde vi, & similes, illustrantur, ibidem.
69 L. 3. tit. 19. part. 2. expenditur, & illustratur.
70 Clienti fraudem faciens, lege 12. Tabul. sacer, & ignominiosus erat, & de loco Virgilij.
71 Defendere quem promisimus, gravare turpissimum est.
72 Probibere, qui alium facientem ex officio debet, id ipse committere non potest.
73 Negotia alterius, qui administranda suscepit, idem in sua persona, quod in aliorum præstare debet.
L. altius, D. si servit. vind. & l. si negotia 31. D. mandat. expenduntur, ibidem.
74 Obligatus alium indemnẽ conservare contra extraneum, multò magis eum contra se ipsum indemnem conservare cogitur.
75 Commendatarij curare debent, ne adeò malè audiant apud, omnes ob iniurias Indorum.
76 Clientelæ antiquæ, & hodiernæ an sint utiles? in dubium vocatur, ob iniurias, quas clientes à suis protectoribus patiuntur.
77 Salviani elegans locus de damnis clientelarum refertur, & ad Cõmendatarios trãsfertur.
78 Episcopi Chiapensis obiectionibus contra Commendas Indorum responsum, & obviã itum est.
79 Abusus rerum alioqui iustarum, earũ substantiam non mutat.
80 Bonum nullum est, in quo abutendo vitium non reperiatur, ex Cicerone.
81 Tutela est res sancta, & maximè necessaria, & tamen ea sæpè homines abutuntur.
82 Tutores non quasi tuitores, sed quasi tollitores, ab effectu dici debere, scribit Albericus.
83 Tutelæ usus cessare nõ debet, ob exempla, & fraudes aliquorum tutorum infidelium.
84 Commendatarios officio suo in protegendis Indis non defuturos, Dei ope sperandũ est.
85 Cassiodori insignis locus refertur de vindicta divina in eos, qui pauperes vexant, &

& spoliant, & ad Commendatarios Indorum accommodatur.
86 Commendatarij iniurias inferentes suis Indis semper graviter castigantur in Regio Limano Conventu, & in Supremo Indiarum Senatu.
87 Casus litis cuiusdam Commendatarij de los Aullagas refertur, ob iniurias Indorum graviter condemnati.
88 Exodi locus cap. 22. expenditur.
89 Probatio minor desideratur in damnis, & iniurijs Indorum contra Commendatarios, & vassallorum contra Magnates.
90 Probatio etiam pro pauperibus contra divites, & nobiles, & pro vassallis cōtra dominos, in suo genere perfecta esse debet, & eliditur per contrariam probationem nobilis.
91 Indi, qui rationibus tributorum intendūt, & in Regno Peruano dicuntur, Quipocamayos, quam fidem faciant?
92 Quipos, quid significent apud Indos Peruanos, & de eorum structura, & ratione.
93 Officiales electi ad aliquam administrationem, & eorum libri, an & quando fidem faciant?
94 Quipocamais non potest integra fides adhiberi, & quare?
95 Testis, si quis idoneus non est in aliqua causa, instrumentum etiam ab ipso in eadē confectum vacillabit, & num. 99.
96 Exactorum libris contra tertium non creditur, nec Massarij universitatis.
97 Testis nemo idoneus in causa, quæ eum tāgit, intelligitur, & maximè Indi, etiā Quipocamai.
98 Testis, qui est de universitate, cum qua litigatur, vel aliquod interesse, etiam in consequentiam, ex causa consequi potest, non est integer.
99 Officialis, & exactor tributorum universitatis, in causa ipsius testis idoneus non cēsetur.
100 Vniversitas, ubi suspecta est, etiam & testes, & officiales eiusdem suspecti erunt, & quare?
101 Commendatarij nihil à suis Indis præter tributa taxata petere possunt, & schedula, quæ id disponit.
102 Contractus, pactiones, & permutationes Commendatariorum cum suis Indis prohibitæ sunt.
103 Commendatarij nulla opera rustica, servitia, vel victualia à suis Indis recipere possunt.
104 Alere se mutuò debent libertus, & patronus, dominus, & vassallus, si ad inopiā devenerint.
105 Ecclesia tenetur alere suum patronū pauperem, ex multorum sententia.
106 Indi non tenentur alere Commendatarium pauperem, sed implent tributa debita ei præstando.
107 Charitas benè ordinata petit, ut sibi quis magis, quàm alijs prospiciat, & locus Senecæ, ac Catonis distichum de hoc.
108 Necessitatem facto suo patienti, subveniendum non est.
109 Commendatarius, an possit à suis Indis vocari in ius sine venia.
110 Patronum libertus, & dominum vassallus in ius sine venia vocare non potest, ex sententia aliquorum, quæ non practicatur, & num. seqq.
Parochianus utrùm possit vocare suum Parochum in ius sine venia? ibid.
111 Testis utrùm esse possit Indus pro vel cōtra suum Commendatarium, & èconverso.
112 Confessarij Commendatariorum qualiter se in eorum confessionibus habere debeant?
113 Damna Indis illata qualiter Commendatarij, & conquisitores in conscientia sarcire debeant?
114 Commendatarius pro damnis, quæ intulit Indis, an & quando impleat, relinquēdo aliquid ad conversionem, & doctrinam eorum?
115 Indo etiam ebrio est facienda restitutio damnorum, quæ ei illata sunt, & qualiter sit pecunia deponenda?
116 Dominus verus rei, quæ restitui debet, diligenter quærēdus est, priùs quàm alio modo restitutio fiat.
117 Indis quod debetur pro damnis datis, difficile est eisdem reddere, qui damnum passi sunt, & quid tunc fieri soleat?
118 Legata relicta Indis in communi, pro dānorum eis datorum restitutione, seu satisfactione, an sint pia, & coram iudice Ecclesiastico peti possint?
119 Legatum factum pro anima, vel pro exoneratione conscientiæ est pium.
120 Legatorū piorum executio, & implementum est mixti fori.
121 L. hæreditas 50. de petit. hæred. explicatur, & illustratur.
122 Episcopus quando possit cogere hæredes, ut impleant opera pia à defunctis relicta.
123 Legatum relictum pro malè ablatis, & ad exonerationem conscientiæ, an & quādo sit verè legatum, & non debitum?
124 Legatum in dubio pium, & pro Deo, & anima relictum censeri debet.
125 Legatorum petitio, utrùm executivè fieri possit? disputari solet, remissivè.

126 *Legata pia ex communi omnium senten-tia habent executionem paratam.*
127 *Auth. de Ecclesiast. tit. §. si quis pro re-demtione, ponderatur, & explicatur.*
128 *Verba* modis omnibus *aliquid fieri iubē-tia, important ipso iure, & executivè.*
129 *Legata pia, etiam sine aditione hæredi-tatis, impleri debent, & à morte testantis cedunt.*
130 *Schedula celebris refertur de ann. 1568. quæ super legatis, Indis à Commendatarijs relictis, pro damnis eisdem datis, iustitiā celeriter fieri iubet, & eius explicatio.*
131 *Clausula quòd fiat iustitia, non tollit iu-ris ordinem.*

CAPUT XXIV.

De onere curandæ salutis spiritualis, & temporalis Indorum, quòd eisdem Cō-mendatarijs iniungitur, & qualiter hodie practicetur? & de varijs, atque utilibus quæstionibus, quæ eandem tractationem concernunt.

QVAMVIS militare servitium, & provinciarum Indicarū tuitio, maximum, ac veluti præcipuum Commendarū onus esse videatur, ut in superiori capite diximus. † Existimo quidē adhuc, in eisdem constituendis a pijssimis nostris Regibus non minus, quin potiùs magis, curatum, cautumque fuisse, ut Commendatarij Indorum, qui sibi commendabantur, in se tutelam, ac clientelam reciperent, & spiritualem, temporalemque eorum salutem curarēt, utpotè barbarorum, & omni respectu miserabilium, & multis aliorum hominum iniurijs, & captionibus expositorum. De quo aliqua tetigi suprà hoc lib. 2. cap. 1. & 2. & lib. 1. cap. 27. & plurima usque ad nauseam colligi possunt ex multis, enixis, & repetitis schedulis, quæ circa istud onus disponunt, & reperiuntur in 2. tom. impress. ex pag. 219. inter quas emicat illa 30. Martij ann. 1532. ad Mexicanam Audientiam scripta, quæ iubet, ut de hoc speciale iuramentum ab eisdem Commendatarijs sumatur, & altera 10. Martij ann. 1554. pag. 243. quæ eorum conscientiam super tutela Indorum, & Fidei, Religionisque Catholicæ doctrina, graviter onerat, & ad tributorum restitutionem in foro interiori teneri docet, si in hoc negligentes existerint, & in exteriori, ipsis Commendis iustè, ac legitimè privari posse, & privandos esse decernit.

Sed præstat, ut audiamus † aliam epistolam Regiam 7. Iulij ann. 1555. ad Limanam Audientiam directam, eod. tom. pag. 258. quę suprà dicta omnia gravissimis verbis perstringens, ita loquitur: *Porque yà sabeis, que el origen destas Encomiendas fue, respetando sié-pre al bien de los Indios, para que fuessen dotrinados en las cosas de nuestra santa Fè Catolica, i para que los tales Encomenderos tuviessen cargo de la tal dotrina, i defensa de los Indios, que les estan encomendados, para no los dexar maltratar en sus personas, ni haziendas; i los tuviessen en Encomienda, para que ningun agravio recibiessen, i con esta carga se los dieron, i han dado siempre, i es cargo anexo à la Encomienda, de tal manera, que no cumpliendo, serian obligados à restituir lo que llevan, i es legitima causa para los privar de las Encomiendas, &c.*

Et ultra prædictas, & alias schedulas, quæ passim super hoc promulgantur, † benè eiusdem oneris naturam, & qualitatem expressit Ioan. Matienz. in l. 6. tit. 10. lib. 5. Recop. gl. 2. n. 12. sic inquiēs: *At Indorū Commēdæ feudis cōparantur, quod cōstat vel ex eo, quòd sit contractus ultrò, citròque obligatorius. Nā ex parte Regis nostri Indi commendantur, qui reddunt tributa Commendatario, ut eis patrocinetur, & à molestijs defendat, utque doctrina cœlesti, & humana, seu politica instruātur, &c.* Quod etiam prosequitur idem Auctor in tract. M. S. de moderatione Regni Perù, 1. par. cap. 12. & cap. 28. & seqq. Episcop. Chiapens. remed. 8. ratione 11. Antonius de Herrera in histor. gener. Ind. decad. 8. lib. 8. cap. 3. & novissimè noster Ant. de Leon in tract. de confirm. Regijs, 1. par. cap. 19. num. 41. & seqq. & meliùs cæteris Ioseph. Acosta de procuranda Indor. salute, lib. 3. cap. 11. & seqq. ubi hanc causam in Commendis introducendis, præcipuè consideratā fuisse, his verbis ostendit: *Tertia, eademque maxima, ac reliquarum fundamentum causa extitit, ut novi fidei tyrones, teneræque stirpes, patrocinio, curaque veterum protegerentur, instituerentur, Religionis disciplina regerentur. Denique salutis viam, ut omninò munirent, atque infirmos in Fide (ut monet Paulus ad Rom. 14.) assumerent.*

Et sanè (ut idem Auctor subdit in fine eiusdem capitis 11. pag. 321.) negari non potest, quin † hæc causa suprà allata, de cura providentiaque Neophytorum, speciosa planè, & honesta, atque officij plena videatur. Quid enim magis salutare dici potest, quàm ut novi Christiani veterum diligentiæ cōmendentur?

Quod

5 Quod etiam † in primæva Ecclesia in moresfuisse Dionysius Areopagita satis indicat lib. 2.de Eccles. Hierarch. cùm Fidei candidati, probatæ fidei susceptoribus traderentur, piè, ac salubriter imbuendi, atque officiosè adiuvandi, qui apud nos appellantur Patrini, quorum institutionem antiquissimam fuisse, ex eodem Dionysij loco, rectè deducit Crespetius in summa fidei, verb. *Baptismus parvulorum*, pag.52.& verb.*Patrini*, pag.709. ubi ad idem plura Conciliorũ loca diligenter expendit, & plura alia adducens Viscótus in tract.de Baptismo, lib.1.c.30.& novissimè D.Franc.Torreblanca de iure spirit.lib.2.c.5.n.35.&seqq.

6 Et conducunt † verba D. August.in sermone ad populum, ubi inquit: *Quicunque igitur viri, quæcunque mulieres de sacro fonte filios spiritualiter susceperunt, cognoscant se pro eis fideiussores extitisse apud Deum. Et ideò necesse est, ut semper illis solicitudinẽ veræ charitatis impendant, admoneãt, & castigent, atque corripiant, ut castitatem custodiant, virginitatem usque ad nuptias servent, & cæteris bonis operibus dediti sint, &c.*

Quinimò & semotâ fidei, ac doctrinæ consideratione, † idem *Susceptorum* nomen 7 veteres quibuscunque Patronis, sive Potentioribus indiderunt, qui alios infirmiores in suam protectionem, & clientelam recipiebant, qui & ipsi *suscepti* iam olim etiam dicti sunt, quia se, & bona sua Potentioribus tuenda commiserunt, ut cõstat ex Ammian.Marcel.lib.30. Salvian.lib.5.de gubernat.Dei, ibi: *Nihil susceptis tribuũt*, Servio lib.6.Æneid. ubi *Susceptos* eosdem esse dicit, quos alio nomine *Clientes* vocamus, quasi colẽtes dominum, ut ab eo defendantur, de quibus dixi sup. cap.1. ex num. 36. Et in idem tendit † Iur.Cons.in l. quidam 8 cùm filium alienum susciperet, D. de verbor. oblig. quem Cuiac. ibidem, & Gothofred. in notis, de hoc modo susceptionis accipiunt, scilicet, ut haberet, custodiret, tractaret, non inhumanè, nec crudeliter, sed ut eum haberet in fidem, ac clientelam suam. Et D. Augustin. in quæstion. mixtis, ubi, eodem planè sensu, susceptum vocat eum, quem alter, ut advocatus defendit: *Nũquid si malæ vitæ sit advocatus, contra susceptum eius pronuntiabitur? Hoc est officium advocati, ut secundùm iuris ordinem suscepti causam peroret.* Quo etiam vocabulo utitur Iulius Severianus in præceptis rhetoricis, pag.26. ibi: *Solitudinem suscepto, vel cætera eius infortunia memoramus*, Iul.Paul.lib. 5.sent. tit.15. §.1. ubi inquit: *Susceptos non posse testes esse accusatori*, Imp. in l. 1. C. de princip.agẽt.in reb.lib.12.& in l.1.C. ut nemo ad suũ patrocin. suscipiat vicos, vel rusticanos, ubi alia eruditè tradit Cuiac.&Prateius, Kalinus, & alij de verb.iur.verb. *Suscepti*, Gothofred.in d.l.quidam cùm filium, ubi idem significare putat nomen *familiaris*, cuius fit mentio in l.6.§.5. C.de his, qui ad Eccles. confug. & novissimus Martin.Mager. de advocat. armat.cap.2.num.16. & cap.4. num.31. & † in 9 nostris terminis Acosta d.lib.3.cap.14. in fin. ibi: *Hac beneficentia, & fide, si susceptis suis nostri consulerent, &c.*

10 Fuit † enim semper laudabile, & necessariũ iudicatum, non solùm apud Christianos, verũ & apud Gentiles, ut qui fortunis, ætate, vel ingenio imbecilliores essent, aliorum potẽtiorũ, & prudentiorum patrocinio commẽdarentur, eorumque auxilio, & cõsilio regerẽtur, & tuerentur, ut pluribus ostendi in 1. tom. de Ind. iur.lib.2.cap.8.num.119.& seqq. Ad quod officium impartiendum † homines hominibus 11 Divino, Naturali, Canonico, & Civili iure tenêri, benè probatur ex text.in l.ut vim, D. de iust.& iure, l.scientiã 45.D.ad leg.Aquil. cap. non inferenda 23.q.3.cap.5.§.proximos, cum seqq.de pœnit.distinct.2.cap.6.de sentent.excomm.in 6.& latè post alios ostendit Marius Salomon.num.16. & Zoanetus 3. part. num. 99. in d.l.ut vim, Mencha.lib.1. controvers.illust.cap.19.num.5.& 6.& cap.41. n. 22. Menoch.de arbitr.cẽt.3.cas.277. Georg.Obrect. in tract.de necess.defens. cap.4.n.7.& 11. & cap.7.num.42.& latè Magerus d.tract.de advocat.armat. cap.1. num.63.& num. 251. & seqq.cap.5.num.544. cum multis seqq.& meliùs cap.14.ex num.135. Idque votum, & studium † Magnanimis viris iure naturæ inesse, 12 Cicero lib.3. de finibus eleganter his verbis scripsit: *Vt tauris natura datum est, ut pro vitulis contra leones summa vi, impetuq; cõtendant, sic ij, qui valent opibus, atque id facere possunt, ad servandum genus humanum, natura incitantur.*

13 Quod tamẽ non impedit, † quin licitum sit nostris Commendatarijs pro opera, quam Indis in hac instructione, & defensione præstant, tributa, & servitia licita, ex Regis concessione, & taxatione percipere. Nam id plurimis exemplis defendi potest variorum Principum, ac Rerumpublicarum, tam prisci sæculi, quàm hodierni temporis, † in quibus clientes suis 14 Patronis, & Protectoribus ob eandem causam ingentia honoraria persolvere consueverunt, & hodie persolvũt, ut latissimè probat, & prosequitur Schurf.cons.23.num.5. cent.3. Gail. lib.2.observ.54.num.10. Vvaremund. de fœderibus, lib.1.cap.4.num.12. Vulteius de feudis, 1.part. cap.8. num. 17. Farinacius decis. novissimar. 146. num. 26. & seq. Alvar. Valascus consult.105. n.62. & seqq.& Magerus ubi sup.d.cap.1. ex num. 81. & ferè per totũ,

&

& cap. 5. num. 493. & cap. 14. ex num. 130.

15 Quod efficit, † ut securi hac in parte, sive praxi esse possimus, & debeamus. Exempla enim honesta, & Reip. utilia, quoad fieri potest, imitari quemlibet decet, l. 1. §. secundo loco, D. de postul. l. cùm quidam, C. de administr. tut. Et † quod quotidie fit, vel solitum est fieri, legitimè fieri præsumendum est, l. si quis donaturus, ubi glos. D. de usufruct. l. quod si nolit, §. quia assidua, D. de ædil. edict. l. certi conditio, §. si nummos, D. si cert. petat. l. penult. D. de constit. Princip. ubi eleganter dicit Vlpian. non recedendũ ab eo iure, quod diu æquum visum est, nisi evidens subsit utilitas, cap. constitutus, de Religios. domib. cap. Ecclesiasticarum, dist. 11. ubi etiam docemur, præsumendum esse pro his, quæ diu agitata sunt in Ecclesia Dei, patiente, & tolerante superiore, iūctis alijs, quæ adduxi sup. lib. 1. cap. 13. num. 70. & seqq. & latè congerit Mager. d. cap. 1. num. 238. & seq.

17 Etenim † licèt verum sit, non posse aliquẽ accipere mercedem, pro eo, quod gratis facere tenetur, l. penult. D. de condict. ob turpẽ caus. cum alijs, quæ congessi cap. præcedenti num. 107. & seqq. hoc quidem intelligitur in eo, qui ex officio suscepto aliquid facere tenebatur, nõ autem in eo, qui solùm ex æquitate, & generali humanæ societatis cognatione ad id suadetur; † hic enim pro cura, & industria in defensione alterius adhibita, benè potest pretium pacisci, & pactum recipere, imò & exigere, ut expresè docet Pompon. in l. metum 9. §. sed licèt, D. quod met. caus. ubi Bart. & Cardin. Albanus notant, † licere mihi accipere pecuniam, ut te liberem à violentia illata per alterum, gloss. celebris in d. cap. non inferenda 23. quæst. 3 Dynus in regula nõ est sine culpa, ubi etiam gloss. de regul. iur. in 6. Signorolus cons. 167. col. 5. & cons. 79. col. 3. & cons. 162. & 245. Augustin. in addit. ad Angel. de malef. verb. *Che me ay adulterato*, num. 64. Afflict. decis. 149. Beroius, omninò videndus, in cap. 1. num. 51. de offic. delegat. & Flores de Mena pract. quæst. cap. 18. à numer. 14. text. & DD. in l. iam tamen, §. in hac, D. iudicat. solvi, & in l. si pater, §. si quis aliquem à latronibus, D. de donation. & gloss. optima in eod. §. sed licèt, ubi ait: † *Æquum esse, ut si habes bonum propter me, ut & ego habeam propter te*, l. idem, §. fin. D. de cõdict. ob turp. caus. & l. 2. §. æquissimum, D. ad l. Rhod. de iactu, cum alijs, quæ tradit Menoch. cons. 701. num. 88. lib. 8. Vincent. Carrot. in tract. de locat. & conduct. tit. de merced. q. 10. num. 2. ubi ex suprà dictis concludit, licitũ esse mercedem recipere pro defendendo aliquem ab iniuria, vel offensa, licèt ad hoc teneatur iustitiæ, vel charitatis præcepto, post Bart. num. 8. Bald. 9. Angel. 8. Ias. 31. & reliquos DD. communiter in d. l. ut vim, & innumeros relatos à Pet. Plaza in epit. delict. cap. 22. num. 17. Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 85. n. 3. ubi eius Additionat. & latissimè Boer. in addit. ad Dynum in d. cap. non est sine culpa, de regul. iur. in 6.

Et in terminis protectionis, & advocatiæ armatæ, & clientelaris, quæ in Germania, & alijs provincijs usitatur, idem probat † elegans text. in cap. recipimus, in fine, de privilegijs, ubi permittitur, ut clerici, subiecti Episcopo Diœcesano, se possint dare in clientelã, & protectionem aliorum; & in fine subijcitur, iuri Diœcesani Episcopi nihil videri detractum, etiam si perceptæ protectionis census persolvatur, & † latè tradit Curt. Iun. consil. 124. num. 1. Zoanet. in d. l. ut vim, 1. par. num. 99. Simon Pistor. cons. 19. num. 16. vol. 1. Menoch. cons. 29. num. 34. Georg. Obrecht. in tract. de defens. necess. cap. 7. num. 44. Gail. lib. 2. pract. observ. 54. n. 2. Schurff. cons. 23. cent. 3. num. 3. & seq. Bodin. de Repub. lib. 1. cap. 7. Knichen in commentarijs de Saxonico non provocandi iure, cap. 5. n. 504. Vvaremund. de fœderib. lib. 1. cap. ultim. num. 12. Hoping. in dissert. de iure protect. §. 16. in not. litt. D. & latissimè & eruditissimè hunc articulum pro utraque parte disputans, & argumentis contrariæ sigillatim respondens, Martin. Mager. d. tract. de advocat. armata, c. 14. ex num. 132. ad num. 284.

23 Vbi benè, post alios, resolvit † illud divini, & humani iuris de proximis iuvandis præceptum, tũc obligare, cùm quis, ut alij succurrat, vel consulat, se ipsum non gravat, nec alicui periculo, labori, vel impensis exponit. Etenim si contrarium contingat, & alterius defensionem, veluti ex officij necessitate, suis humeris imponat, benè potest pro hoc onere honorarium recipere, iuxta text. sic intelligẽdum in d. l. metum, §. sed licèt, quia eiusmodi protectio † æquiparatur operis, argum. text. in l. stipulationes non dividuntur 72. vers. *Operas*, D. de verbor. oblig. pro quibus dubiũ non est pretium recipi posse, l. cùm in duobus, §. si in coëunda, ibi: *Opera pretium recipit*, D. pro socio, & l. si non sortem 26. §. libertus, D. de condict. indeb. ibi: *Operæ recipiũt æstimationem.* Alioqui † neque militi stipendia, neque vassallo feudum, neque advocato salarium, sive honorarium pro defensione patriæ, domini, vel clientis recipere liceret, quod est contra text. in l. 1. & 2. l. 5. §. 2. C. de re milit. lib. 12. cap. 1. in princip. quibus mod. feud. amittat. l. 1. in princip. C. de suffrag. l. properandum 13. §. illo proculdubio, C. de iudic. ibi:

ibi: *Honorarijs scilicet à clientibus, qui dare possunt, disertißimis togatis omnimodò præstandis, &c.*

26 Quod adeò verũ est, † ut advocato debeatur salarium (licèt non conventum) officio iudicis, ut per Bald. & alios Scribentes communiter in d. §. illo, Alexand. cons. 109. num. 2. lib. 6. Alciat. in l. creditori, verbo *Patrocinio*, C. de pact. Bart. in l. 1. §. in honorarijs, D. de varijs, & extraordin. cognit. Bald. post Cynum in l. 1. C. de pact. Natt. cons. 376. num. 2. & 4. lib. 2.

Et huc respiciens, in ipsis Commendarũ, de quibus agimus, terminis Ioseph. Acosta d. lib. 3. de procur. Ind. salute, cap. 11. 12. & 13. 27 tributa, † quæ ab Indis, propter eorum curam, suis patronis, sive Commendatarijs præstantur, securè percipi, neutiquam dubitat: monet tamen illos, ut muneri suo diligenter incumbant, adducens verba D. Greg. ad nobiles Sardiniæ, lib. 3. Registri, epist. 23. quæ maximè ad nostrum institutum conducunt. Nam cũ se dolere dixisset, quòd Rusticos idololatriæ deditos, in suis possessionibus haberent, post pauca 28 sic inquit: † *Vnde magnifici filij exhortor, ut omni cura, omnique solicitudine, animarũ vestrarum zelum habere debeatis, & quas rationes omnipotenti Deo de subiectis vestris reddituri estis, aspicite. Ad hoc quippè illi vobis commißi sunt, quatenus & ipsi vestræ utilitati valeãt ad terrena deservire, & vos per vestram providentiam eorum animabus, ea quæ sunt æterna prospicere. Si igitur impendunt illi, quod debent, vos eis cur non solvitis, quod debetis? idest, ut assiduè illos magnitudo vestra commoneat, ab idololatriæ errore compescat, quatenus eis ad fidem ductis, Omnipotentem Dominum erga se placabilem faciat.* Hæc Gregorius, quibus (ut benè observat idẽ Acosta ubi suprà) & quid liceat accipere, & quid liceat reddere infidelibus Indis sibi cõmissis, Patroni satis, quantum arbitror, edocentur.

29 Verum ut ulteriùs progrediamur, † hæc patronorum cura, quatenus attinet ad eorum conversionem, & in Fide Catholica eruditionem, primis illis temporibus exactiùs requirebatur, eò quòd Indi longè plures numero essent, & Sacerdotum, ac Religiosorum copia desideraretur, quibus hoc onus, quod ipsorum erat proprium, demandari posset. Maximè nondũ erectis Ecclesijs, nec Episcopatibus, Dioecesibus, ac paræcijs, imò neque ipsorum Indorum municipijs commodè ordinatis, & distributis. Cæterùm postquàm hæc progressu temporis, & incessabili Regum nostrorũ pietate, curâ & solicitudine, congruentiùs disposita fuerunt, & in meliorem statum † reducta, 30 oportere visum fuit, ut unicuique Indorũ municipio, quod 400. tributarios haberet, proprius Parochus assignaretur, qui eis sacramẽta ministraret, & fidei, ac politicorum morum præcepta doceret, ut disponitur in primo Cõcilio Limensi part. 2. constit. 77. Vndè, & doctrinarij dici cœperũt, vulgò *Doctrineros*; Cõ31 mendatarijs † interim ab hoc onere, & cura magna ex parte liberatis, dummodò ex suarũ Commendarum redditibus sufficiens salariũ, sive stipendium (quod communiter Synodum vocãt) Rectoribus exhiberent, & si hos vel remissos, & negligentes notarent, vel improbos, & impuros, vel cupidos, ac rapaces; denique gregẽ Domini lædi graviter insolentiâ pastoris animadverterent, pro fide, quam suis Indis debent, ad Episcopos deferant, & quantum in ipsis fuerit, ardenter agant, ut illis, quàm optimâ fide consultum sit.

32 In reliquis verò † præstina obligatio perdurat, quæ Patronis in commendatione Indorum præscribitur, scilicet, ut eis quotiescunque ope eorum indigeant, benignè adsint, intelligantque se Neophytis datos parẽtum loco. Vnde horum rem politicam iuvare debẽt, & ab iniurijs, vel hominum, vel temporum pro sua virili tueri, & serio sibi de clientibus suis illud Isaiæ 1. dictum existimare: *Discite bene facere, quærite iudicium, subvenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam,* ut sic nomini, & officio respondeant suo, sintque nõ voce tãtùm, sed re ipsa Indorum Patroni, aut si id maius, velut, patres, atque adeò ipsis † consulant, 33 quemadmodum familiæ suæ pater ipse familias consulere debet, nempe corrigendo, & bonis moribus instruendo, 1. ad Timoth. 5. ad Ephes. 4. cap. necesse 47. distinct. cap. duo ista 38. q. 4. cap. licèt Hely. de simonia, cap. respiciendum, §. furta, de pœnis cum similibus, ne sanguis, idest peccatũ familiæ, de manibus domini requiratur, cap. qualiter 2. de accusat. & cap. irrefragabili, iunctâ gloss. de officio Ordinarij.

34 Quamvis hac etiam in parte minor iam labor, & cura ipsorum Commendatariorũ desideretur, cùm † in unaquaque provincia Prætores item constituti sint, qui super Indorum tuitione, & gubernatione, ac politica institutione vigilent, & intendant, congruenti salario remunerati, quod ex ipsorum Indorũ tributis, seu taxis (ut dicunt) deducitur, ita ut hoc 35 minus ad Commendatarios perveniat, † tum quia diminuto labore, iustum quoque visum fuit, ut merces, eius contemplatione data, diminueretur, l. Seio amico, in 1. responso, D. de annuis legat. cum similibus, text. singularis in l. si quis in gravi, §. si cùm omnes, D. ad Syllanian. l. quoties, D. ad Trebel. l. Nẽsenius, §. ult.

D.de excusat.tut.l.planè, §.si duobus, ubi gloss. Bald. Angel. & alij, D.de legat.1. cum alijs; quæ multum in nostris terminis, de similibus clientelis loquentes, tradunt Decius cons.398. num.6. Craveta cons.145. n.13. & cons. 414. num.13. Rosenthal.in tract.de feud.cap.8.cóclus.12.num.8.litt.Y.plures cógerens Pedrocha in responso suo de interpr.& resolut. contr.num.460.& seqq.

36 Cùm etiam, † quia hæc Prætorum pro tuendis, & gubernandis Indis creatio, & institutio, ipsorum Commédatariorum causâ, aut veriùs culpâ introducti fuit. Eò quòd in plurimum (ut statim trademus) ipsi erant, qui Indos sibi commendatos magis vexabant, maioribusque iniurijs afficiebant. Vnde † damnum, quod suâ culpâ hac in parte senserunt, sibi debent, non alijs imputare, l.quod quis ex culpa, D.de regul.iur.cap.damnum, eod. in 6. l.si fideiussor, D.mandati, cum alijs, quæ tradit Moditius in §.plebiscitũ, Inst.de iur.natur. dubit.13. num. 2.ad finem, Surd.cons.64.num.1. Ovid.in epistol. OEnon. Paridi:

37

Leniter ex merita quicquid patiare, ferẽdũ est.
Et lib.1. Amor. Eleg.14.
Facti manu, culpaque tua dispendia sentis.

38 De qua † praxi hodierni temporis, circa hoc onus Commendarum, de quo tractamus, agunt plures schedulæ, quæ reperiuntur in 2. tom.impress. ex pag. 219. & præcipuè illa del Bosque de Segovia 8. Octob. ann. 1560. pag. 221. & altera Matriti 24. Ianuarij, ann. 1580. tom.1.pag.105. quarum meminit Ant.de Leõ d.tract.de confirmat. Regijs, 1.par.cap.19.n. 41.& seqq. Et graviter etiam, & elegãter prosequitur Acosta, omninò videndus, d.lib.3.de procur.Ind.salut.cap.11.cum tribus seqq. Et idem tangit Ioann. Matienz.in l.6. tit. 10. lib. 5.Recop.gloss.2.num.12. Et de Prætorum, sive Correctorum creatione, ultra ea, quæ alio loco dicemus, agit elegans schedula, data Vallisol.8.Novembr. ann.1550. tom.3. pag. 19.& Anton.de Leon d. 1.part. cap.25. num. 35.fol.18.

39 Qui benè advertit d. cap. 19. num. 49. fol. 104. † adhuc in titulis Commendarũ antiquas clausulas de Indis in fide instruendis, & defendendis, apponi, & iurari, ut intelligant, quòd licèt iã proprios Rectores in spiritualibus, & Correctores in temporalibus habeãt, omittere tamen, vel spernere pro sua parte non possunt, nec debent, quod ad meliorem Indorum statum, & conditionem viderint convenire.

40 Et nẽ vel ipsi Sacerdotibus, vel Sacerdotes ipsis conniventes, miseri illi graventur, cautum fuit in schedula quadam data *en el Campillo* 28.Maij, an.1597. ut † nullo pacto ad Indorum beneficia, sive doctrinas præsententur Clerici, vel Religiosi, qui Commendatarios quolibet consanguinitatis, vel affinitatis gradu contingant.

41 Ex quibus primò infero, quòd cùm Commendatarij instruendis, & defendendis Indis præficiantur, ac quodammodò veluti Pædagogi, Nutricijque in Christo teneris adhuc, & parvulis dati sint, debet sanè † Rex noster Pijssimus, & eius Locumtenentes, in eiusmodi commendationibus faciendis, non solùm antiqua ipsorum eligendorum, vel parentum merita, & servitia considerare, veteresque labores attendere, verùm longè plus spectare, utrùm is, cuius fidei Indi commendantur, eâ existimatione sit, ut imposito muneri non defuturus credatur. Quod piè docet, & parum animadverti dolet Ioseph. Acosta dict. lib.3.cap.11.pag.319.& cap.12.pag.323.affirmans, non esse tutam conscientiam Patroni, si indignus sit, nec proventus tutò recipere, quantumcunque olim emeritus sit, rerumque gestarum splendore coruscet. Et multò minus Principis, eam curam committentis indigno.

42 Indignum † autem eum dicit: *Quem viri boni, ac sapientes nequaquam idoneum reputant eiusmodi negotio procurando, nimirùm, qui præ vitæ impuritate, præ inveterata avaritia, præ socordia ingenita, miseros susceptos vexando, spoliando, divina omnia, ac salutaria pro nihilo ducendo, pessundaturus apparet.* Et statim non minus piè, atque eleganter addit: *Profectò † mirari libet, quòd cùm in triennali, aut etiam annuo Prætore creando, vitæ integritas accuratè quæratur, in perpetuo Indorum domino, cuius sit, vel leve peccatum perniciosius futurum, vix morum ratio habeatur: sola, vel ipsius, vel maiorum merita attendantur, tanquàm pecuniæ dandæ, non animarum negotium tractaretur.*

43

44 Cuius gravis, & religiosi viri doctrina, etsi nullum fulcimentum desideret, confirmari potest † ex cura, & providentia, quæ in iure semper requiritur, ut qui alijs in exemplum, & disciplinam positi sunt, maiori virtute, & sanctimoniâ refulgeant; tum quia eorum peccata ob officij dignitatem aggravantur; cũ etiam, quia suo malo exemplo, vel desidiâ multos catervatim secũ trahit ad inferos, cap.si Papa, cap. homo Christianus, cũ ibi notatis, 40.distinct. cap.aliorũ 9.q.3.cap.nos si incópetẽter 2.q.7.

45 Nã quod † agitur à Prælatis, facilè trahitur à subditis in exẽplũ, cap. cùm quidã, de iur.iur. cap.magnæ, de voto, cap.qualiter 2. de accus. cap.nemo 89.distinct.cap.cósideret, de pœnitẽt.distinct.5.& pastore lãguente, grex insidiatoris dentibus laniãdus exponitur, cap.quamvis 7.quæst.1.

46 Vnde & illud nascitur, † ut graviùs etiã puniri debeant, & potentes potenter tormenta patiantur, cap. præcipuè 11. q. 3. cap. nulli, q. 1. cap. illud 8. q. 1. Iuvenal. satyr. 8. Castrens. cõs. 349. lib. 1. Cosmas Guimier. in pragmat. sanctione, tit. de collationibus, verbo *Frusta enim*, pag. 236. cum multis alijs, quæ tradit Mastril. de magistratibus, lib. 6. cap. 1. num. 8. cũ seqq. Et Ego in tract. de syndicatu defunctorũ, n. 102. & seqq. quibus adridens Salvian. lib. 4. de provid. Dei, inquit: *Vbi sublimior est prærogativa, maior est culpa*. Et D. Isidor. lib. 1. de summo bono, cap. 18. *Tãtò maius peccatũ esse cognoscitur, quantò maior, qui peccat, habetur. Crescit enim delicti cumulus iuxta ordinẽ meritorum, & sæpè quod minoribus ignoscitur, maioribus imputatur.* Et non minus eleganter Cassiodor. lib. 1. var. epist. 18. *Oportet vos colere, & observare iustitiã, qui æquitatẽ populo dicere suscepistis: quandò non licet delinquere, qui alios creditur sub æquitatis regula cõtinere, ne fiat exemplum pravum, qui electus ad laudabile cognoscitur institutum.*

47 Quod planè certius erit, † si ij, qui alios ex officio tueri, vel gubernare debent, non solùm illis scandalum præbeant, vel exemplum ad delinquendum, verùm & cum eisdem, aut in eosdem delicta gravia, vel peccata turpia cõmittãt, & præsertim cũ impuberibus, rusticis, vel barbaris, quales sunt nostri Indi, qui propter integri iudicij defectum, pro parte sua cõsentire non videntur, l. pupillus, l. in eo, §. pupillus, D. de reg. iur. l. 1. §. impuberes, C. de falsa moneta. Tunc enim tota culpa transfunditur in suadentes, & quoniam magis peccant, magis puniendi sunt, & † ubi maior est culpa,

48 maior debet exerceri vindicta, d. cap. præcipuè 11. q. 3. cap. tãta 86. distinct. cap. qui aliorum 23. q. 3. cap. latores, ubi gloss. verb. *Magis*, de Clerico excõm. cap. excõmunicamus, §. credentes, de hæret. ubi gloss. & DD. ad hoc plures concordantias allegant, & consonat de iure nostro Regio tex. in l. 42. & 50. tit. 5. par.

49 1. Quæ iura † Ego olim perpendi in ardua causa cuiusdã miserandi Cõmendatarij, qui Indos aliquos sibi commendatos, vix plenã pubertatẽ egressos, induxerat, ut secum fœdũ sodomiæ peccatum admitterent, nam hos lenius puniẽdos iudicavi, illum verò totam legis pœnã subire, quæ nisi adeò gravis esset, magis adhuc, & magis in eũ ob prædictas circunstantias exacerbari deberet. Pro quo etiam, † in ipsis hu-

50 ius nefandi criminis terminis, allegavi eã, quæ in simili tradit, & resolvit Catelian. Cotta in memor. iur. verbo *Pedicones*, in fine, & Petr. Caballus in resolut. crim. 1. par. cap. 16. vers. *Aggravatur etiã delictum ex ætate pueri.* Et

51 plura † alia, quæ in detestationem huius enormis delicti congessi in meo 1. tom. de Ind. iur. lib. 2. cap. 12. ex num. 31. & supr. hoc tom. lib. 1. cap. 24. n. 47. & seqq.

52 Quæ omnia optarem Herclè, † ut Commẽdatarij considerarent, & beneficiũ sibi propter hoc officiũ datũ attẽderet, illudq; percipere nõ

53 posse, † qui istud negligit, cap. diversis, de Clerico coniugato, cap. fin. de rescript. lib. 6. cap. pastoralis, de appellation. cum alijs, quæ latè cõgessit Moneta in tract. de distribution. quotid. par. 2. q. 2. n. 40. Nicol. Garc. de benef. par. 1. cap. 2. n. 60. & par. 7. c. 11. n. 1. & Ego cap.

54 seq. n. 12. & 13. Multi quippè, † imò plures eorũ, solũ curant, ut sibi magnus numerus Indorũ commendetur, quò maiora ab eisdem tributa, & servitia cõsequantur, quid verò eis vicissim præstare, & rependere debeant, nequaquam considerant. Et ita in eis ad litteram impletur illud Plautinum in Menæchmis:

Clientes sibi omnes volunt esse multos,
Boni nè, an mali sint, inhaud quæritant?
Res quæritur magis, quàm clientorum fides.

55 Secundò, eisdem iuris communis, & nostrarum schedularum decisionibus inhærendo, deduco, iustissimè in eisdem caveri, † ut Commendatarij, qui Indos suæ fidei, & clientelæ cõmissos vexant, & gravant, & tributis immoderatis, vel alijs servitijs, aut iniurijs afficiunt ad restitutionem eorundem tributorum, & damnorum teneantur, ac prætereà ipsis Commendis priventur. Etenim cùm illæ cum hoc onere defensionis, & bonæ tractationis Indo-

95 rum concessæ fuerint, eo non impleto, † quasi causâ datâ, causâ non sequutâ, revocari possunt, vel quia res reddit ad non iustam causam, ut aliàs dicitur in l. 1. D. de condict. causa data, & de condict. sine causa, & is, qui non implet ex sua parte, quod promisit, facit, ut alter liberetur, l. Iulianus, §. offerri, D. de action. emt. cap. frustra, de reg. iur. in 6. cum alijs adductis à Parisio cons. 33. num. 57. lib. 1. Honded. cons. 34. num. 19. vol. 2. Misyng. centur. 3. observat. 96. & cent. 4. observat. 7. & 8. Hartman. Pistor. 2. par. q. 24. num. 4. 5. & 6. Schrader. de feudis, part. 9. cap. 4. n. 88. Colerus de process. execut. par. 4. cap. 1. num. 97. & 105. & novissimè D. Valenç. cons. 173. num. 20. vol. 2. ubi quòd causa, si redit ad non causam, idẽ est, ac si actus ab initio factus fuisset sine causa, & cons. 112. n. 92. ubi quòd paria sunt aliquid ab initio dari sine causa, vel posteà deficere.

Vel melius condictione ex ipsa lege Commendarum promanante, iuxta tit. D. & C. de condict. ex lege, cùm Cõmẽdarũ, † ut & feudo-

57 rum, ea sit (ut diximus) natura, ut nõ possit, nec debeat feudatarius in cliẽtes, vel vassallos sævire, aut nova, & immoderata tributa, vel servitia insueta ab illis exigere, & si secùs fecerit, vas-

fallorũ, seu clientulorum amissione puniatur, communi illâ iuris regulâ ita dictante, † quæ abusum rerũ hîc, ut in alijs, earundẽ privatione punire solet, cap. scelus 2. q. 1. l. 1. & 2. D. de his qui sunt sui, §. sed & maior, Inst. eod. l. 1. C. de emendat. servor. l. fin. C. quemadm. civil. muner. indic. lib. 10. tex. sing. in l. cùm satis, §. caveat, C. de agricol. & cẽsit. lib. 11. capit. quicunq; advocatiam, de pace tenenda, cap. 1. ex quib. caus. feud. amitt. cũ multis alijs, quę aliud agẽs adduxi sup. lib. 1. cap. 3. n. 75. & in nostris terminis latissimè observant, & prosequuntur Bald. in cap. publici latrones, de pace tenẽda, Roman. cons. 35. n. 1. Guido Papæ decis. 62. per tot. Natta cõs. 614. n. 9. & 11. vol. 3. Zasi. singular. respõs. cap. 3. n. 82. & seqq. plenè Grãmat. decis. 104. per tot. Grœvæus conclus. 16. cõsid. 1. n. 14. lib. 2. Ant. Faber. lib. 3. Cod. tit. 18. definit. 2. Husanus de hominibus proprijs, cap. 8. n. 27. & 28. Cabedus decis. 8. n. 1. par. 2. Mastrill. decis. 13. n. 18. Petra de potest. Princip. cap. 5. n. 120. ubi aliqua exempla similium privationum adducit, & cap. 8. n. 14. & seqq. & cap. 22. n. 5. & 6. pag. 292. Menchaca cõtrov. illust. lib. 1. cap. 8. n. 17. & plurimi alij, quos refert Rosenth. de feudis, cap. 1. concl. 33. n. 45. 48. & 59. Mart. Mager. d. tract. de advoc. armat. cap. 16. ex n. 599. & n. 652. & seqq. & antecedentibus, & cap. 11. n. 681. † qui adducit plura similia iuris, in quibus ob sævitiam, & malam tractationem, vel insolitas tributorum exactiones privatio indicitur, & inducitur, quæ mihi ad alia properanti referre non vacat, & ultra relatos ab eis, possunt etiã videri plures alij, quos refert Boerius decis. 55. n. 6. Sebast. Nævius in system. ad l. quisquis, C. in quibus caus. lib. 11. pag. 69. Gail. lib. 1. pract. observ. 17. & de pace pub. lib. 1. cap. 2. n. 20. & seqq. ubi in specie loquitur de vassallo, qui non servat mandata Principis de non offendẽdo subditos, nec gravando eos tributis, vectigalibus, aut operis immoderatis, Ponte de potest. Proregis, fol. 64. n. 60. Hartman. Pistoris lib. 1. q. 43. n. 479. Camill. Gallinius de verb. sign. lib. 10. cap. 15. n. 22. Camill. Borrellus cons. 30. & 31. cent. 2. & de magistr. edict. lib. 4. cap. 9. n. 52. Bobad. in Politic. lib. 2. cap. 16. n. 82. Menoch. cons. 2. ex n. 196. & de arbitr. casu 68. & 138. Synoptica observatio de tributis cap. 23. pag. 37. Sesse de inhibition. cap. 26. n. fin. ubi probat, † quòd ipsi vassalli propriâ auctoritate possint deserere dominum, qui eos malè tractat, Callistus Remirez, qui plures alios allegat, de lege Regia Arag. §. 32. n. 26. & seqq. & noster D. Ioan. del Castillo in tract. de usufruct. cap. 3. n. 100. cum seqq. Vbi occasione usufructuarij, qui usufructu privatur ob bonorũ dilapidationem, idem in feudatarijs, & alijs resolvit, & generaliter concludit, † quemlibet, qui iure sibi competenti abutitur, illo privari. Quia licèt Baldus in Auth. ad hoc, C. de Latin. lib. & cons. 439. col. 2. in fine, vol. 3. docere videatur, quòd sicut licitum est domino servum suum propriâ auctoritate capere, & plagis mediocribus castigare, idẽ licet Nobilibus facere de hominibus suis, contrarium tamẽ tenuit Angel. in l. sancimus, C. de pœnis, concludens tales Dominos, seu Nobiles in hoc non esse tolerandos, sed potiùs reprimendos, ut non sint tam audaces ad maleficia in plebem, & debiles perpetranda. Quia ipsemet Bald. dixit in l. ex hoc iure, D. de iust. & iur. quòd sunt nonnulli domini terrarum tyrannelli, qui sanguinẽ populorum emungunt, quòd vix precarium dimittunt eis spiritum, & refert Barbat. in cap. Rainald. de testam. vers. 34. & Boer. d. decis. 55. num. 5.

58 59 60 61

Et in terminis † nostrarum Commendarũ eandẽ quoq; iustificationẽ, privationis, vel ob solã negligẽtiã, agnoscit Acosta d. lib. cap. 10. pag. 313. ita inquiens: *Quin potius si quid accipis, ob id accipis, ut tu vicissim aliquid aliud rependas, quod si non dederis ipse, quicquid abstuleris, iniquum est, & iniuriosum. Vt medicus ab ægroto, advocatus à cliente iustè pretium capit pro impensa opera, & officio, ita Patronus ab Indo si quid accipit, pro officio accipit.* Et iterũ cap. 12. pag. 222. ibi: *Efficitur deinde ut si negligenter, admodumque segnes se præstiterint tales Patroni, neque emẽdare, & resarcire iacturam pergant, possint omninò, imò verò debeant, ab Indorum commendatione removeri, alijs eorum loco suffectis.* Et statim refert schedulas, quæ hoc præcipiunt, quarũ suprà meminimus, & capitibus seqq. agit de dãnis, quæ Indis inferunt, & qualiter sarciri debeant, de quo etiam in simili agit Remirez ubi sup. §. 36. num. 28.

62

Quod adeò verum est, ut licèt aliqui in his casibus requirant, † quòd monitio præcedat, ut Commendatarius temperet se à sævitia, dãnis, vel excessibus, quibus Indos sibi commendatos, vel alioqui suos subditos, gravat. Cõtrarium tamen verius, & receptius sit, nẽpè absq; ulla monitione privari posse, cùm satis ex natura contractus, & ipsis investituræ legibus, quas iuravit, de hoc admonitus videatur, ut tenet Vulteius de feud. cap. 11. n. 36. Afflict. decis. 265. n. 72. Gramm. decis. 104. n. 18. & 19. Roland. à Valle cõs. 1. n. 79. & seqq. vol. 2. cõs. 41. ex n. 21. vol. 2. & cons. 18. n. 14. & 29. vol. 3. Palac. Rub. in introduct. Rub. de donat. inter, num. 8. Menoch. d. cons. 2. n. 197. volum. 1. Gail. d. observat. 17. num. 4. Misyng. cent. 3. observat. 8. n. 6. Bobadilla d. n. 182. & 183. & innumeri alij ex feudistis, quos refert, & sequi-

63

tur Rosenthal. cap.10. conclus.33. num. 59. Martin.Magerus dict.cap.16.num.679.& sequentib. ubi hunc articulum exactissimè disputat,& respondet † ad text.in d.§.quicunque advocatiæ,ut quod ibi dicitur: *Et admonitus à domino suo non resipuerit*,de æquitate,& ad maiorem iustificationem procedere debeat, aut in excessibus,† qui in omittẽdo consistũt, non qui in committendo, iuxta distinctionem Innocent.in cap. extirpandæ, §.quia verò,de præbendis, quem ibidem cæteri Canonistę sequuntur, & Archidiacon. in cap. propter 18. distinct.eam rationem reddentes, quia nõ facta latẽt,facta verò patent;& ex Legistis probant Bartol.Bald. Cuman. Romanus, & alij, quos refert Alexand. in l.ita stipulatus, num. 13.D.de verb.ubi dicit hanc esse elegantẽ decisionem Castrensis cons.371.num.3. in fine, vol.2.Bald.in Auth.hoc amplius, num.16. C. de fideicomm.Idem Alexand.in l.1.num.7.C. de his quib.ut indig.& Roman.in l. cognitione,D.ad Syllanian. Quibus etiã favet, † quòd delictum consistens in committendo, gravius semper reputatur, quàm consistens in omittendo,argu. ita l.vulneratus 51.D. ad legẽ Aquiliam,l.ei apud 5.in princip.D.depositi,l.si sterilis 21.§.cùm per venditorem, D. de action. emt.l.4.D.de impens.in reb.dot.cũ alijs, quæ tradunt gloss.Bald.Alexand. Castrens. Aretin. & alij in l.si mora 9.D.solut.matr.gloss.in l.2. D.ad Syllanian.idem Bald.in l.legis virtus,D. de legibus,& in l.1. D.de eo,per quẽ fact.fuer. & latissimè Tiraquel. in tract. de pœn. temp. caus.44.num.24. cum seq. & doctè Narbona in l.20.tit.1.lib.4.Recop.gloss.10. num.118. & seqq.

Esse porrò non solùm hanc privationis pœnam, verùm & alias graviores,his delictis valdè condignas,vel ipsi † Commendatarij fateri cogentur,cùm tot, & adeò enixas Regum nostrorũ iussiones, & schedulas transgrediantur, quibus tributis sibi concessis,& taxatis cõtẽti esse iubentur, & nihil aliud ab Indis posse exigere,aut extorquere.Quos suæ(ut diximus)fidei,ac clientelæ cõmissos, plures ipsorũ expilant, & excoriant, & propterea quòd infirmi sunt,& imbecilles, ut nè mutire quidem cõtra illos audeant,fraude,& violentiã miseros plerunq;suo frustrant sudore,& perinde atq; prædia quædã,aut greges reputãt. Vnde quicquid emungi potest,sive ager sit, sive pecus,id totũ honesto, ac liberali lucro assignant, & cũ pastores,& defensores Indorum constituti sint,in lupos convertuntur.Quod eorum scelus adauget, † cùm inde pernicies proficiscatur, unde salus maximè petebatur,ut rectè in nostris terminis advertit Acosta d.lib.3.cap.16.in fin.& cap.22.pag.375.ibi: *Quæ spes ultrà restat infelicium horum salutis, quando ab ijs venena porriguntur, à quibus erat antidotum expectãdum?* Et probatur in l.meminerint,C.unde vi,l.1.in fine,C.de his qui veniã ætatis,cap.2. 16.q.6.cap. penult.de pœnis, ubi dicitur, id quod ad defensionis inventum est subsidium, ad depressionis stipendiũ retorqueri non debere,Concil.Trid.sess.24.de reform. matrim. cap.9.ibi: *Maximè nefarium est, ut inde iniuriæ nascantur, unde iura desiderantur.* Et magis ad rem Cassiod. lib.4. epist.27. *Detestabilis est quidem omnis iniuria, & quicquid contra leges admittitur,iusta execratione dãnatur,sed malorum omnium probatur extremum,inde detrimenta suscipere,unde credebãtur auxilia provenire: Exaggerat enim culpã in contrarium versa crudelitas,& maius reatui põdus est,inopinata deceptio*,& lib.7.epist. 11.*Defensorem te itaque nostra constituit auctoritas:ut nihil vænale,nihil improbũ facere velis, qui tali nomine nuncuparis.* Et † tex.apud nos optimus in l.3.tit.19.par.2.ibi: *I por esto dixeron los sabios antiguos,que en el mũdo no avia mayor pestilentia,que recebir ome daño de aquel en que se fia*,& tradit alia novissimè post hæc scripta D.Valençuela cons.161. num.85.& cons.163.num.140.vol.2.

Et ob hoc olim † lege duodecim Tabularũ patronus clienti fraudẽ faciens,sacer,& ignominiosus erat,ut tradit Gail d. lib. 1. de pace pub.cap.2.num.21.eòque respexit Virgil.lib. 6. Æneid.ibi:

Pulsatusvè parens,& fraus innexa clienti.

Vt benè advertit Camill. Borrel. de præstant. Reg.Cathol.cap.18. ex n.50.ubi plura alia in eandẽ rem expendit, Ioan.Kalin.de verb. iur. verb.*Patronus*,Beroius cõs.49.n.1.vol.1. Simon Pistor cons.19.n.19.ubi docet † turpissimũ esse gravare illũ, quẽ defendere promisimus,Frider.Pruckman.cons.7.n.147.to.1.ubi allegat Ruin.cõs.43.col.penul.vol.1.Cephal. cons.427.n.4.quibus addo Franc.Viviũ decis. 233.n.2. lib.2. Caccialup.in l.frater à fratre, D.de condict.indeb.& Mart.Mager.de advoc. arm.cap.11.n.127.& cap.16.n.616.& 664. ubi ad idẽ expendit Vlpian. respons.in l.altiùs 15.D.si servit.vind.† ubi quòd qui aliũ faciẽtẽ prohibere ex officio necesse habet, id ipse cõmittere nõ debet,& l.si negotia 31.D.mãdat. ubi Iulian.docet,eũ,† qui alterius negotia administrãda suscepit, idẽ præstare debere in sua persona,quod in aliorũ. Vnde etiã originẽ duxit simile aliud iuris axioma, † quòd is qui obligatus est alium indemnẽ conservare contra extraneum, multò magis eum contra se ipsum indemnem cõservare cogatur,l.cùm in eo 44. D.de pact. d.l.frater à fratre 38. & ibi Ias.1. lect. num.23. & 2.lect.numer.15. dict.l.si negotia

(margin numbers: 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74)

gotia, & l. si fundum, D. mandat. Schrad. in tract. de feud. part. 9. cap. 4. num. 22. & novissimè Dom. Episcop. Chilens. D. Gaspar Villaroel in lib. Iud. pag. 495. ubi quòd miserum est ibi invenire dolorem, ubi sperabas remedium.

75 Quod † multum attendere, & curare deberent nostri Commendatarij, ne de his tot, & tam atrocia scelera referantur, qualia narrat Acosta dict. lib. 3. cap. 14. & seqq. & Episcop. Chiapens. in suo tract. 30. Propos. qua de causa sæpè de his Commendis tollendis actũ fuit, ut dixi suprà hoc libro, cap. 1. ex num. 10.

76 Et antiquas † etiam cliẽtelas maximè improbavit Salvianus Massiliensis lib. 5. de provid. atque earum, quæ hodiè usitantur, utilitatem meritò in dubium vocat Mager. ubi suprà cap. 1. ferè per totum. Sed præstat Salviani Massiliensis verba referre, eò quòd ad vivum improbos aliquorum Commendatariorum mores notare videntur. *Vt* † *vim* (inquit) *exactionis evadant, tradunt se ad tuendum, protegendumque maioribus, dedititios se divitum faciunt, & quasi in ius eorum, ditionemque transcendunt. Nec tamen grave hoc esset, si potentes patrocinia ista nõ venderent, si quod se humiles dicunt defensare, humanitati tribuerent, non cupiditati. Illud grave, ac peracerbum est, quod hac lege tueri pauperes videtur, ut spolient, hac lege defendunt miseros, ut miseriores faciant defendendo; omnes enim ij, qui defendi videntur, defensoribus suis omnem ferè substantiam suam, priusquàm defendantur, addicunt. Ecce quæ sunt auxilia, ac patrocinia maiorum. Nihil susceptis tribuunt, sed sibi. Novum genus venditionis, & emtionis: venditor nihil tradit, & totum accipit. Emtor nihil accipit, & totum penitus amittit.*

78 Verum † his, & alijs obiectionibus Chiapensis benè satisfacit Ant. de Leon d. tract. de confirmat. Regijs, 1. part. cap. 19. & 20. & quãtum fieri potuit, obviam itum est per schedulas, quarum suprà meminimus, & ut concedamus eas ab aliquibus Commendatarijs non observari, vitio hominum non causæ hoc fit, ut præclarè advertit Acosta d. lib. 3. cap. 11. in fine, & pravorum perversitas bonis detrahere non debet. Nam & aliàs † abusus rei substantiam minimè tollit, ut dixi suprà lib. 1. cap. 4. ex num. 82. & pluribus probat Anton. Hering. de fideiuss. cap. 1. num. 39. Iacob. Marchissel. in silva quæst. pract. q. 31. num. 1. Magerus dict. cap. 1. num. 327. cũ multis seqq. & ut Tullius in Rhetor. inquit, in † nullo genere bonorum aliquid est tam rectum, in quo abutẽdo vitium non reperiatur, quod refert, & ornat Vsillus in procem. ad tit. Inst. de action. Petr. Pechius de iure sistendi, cap. 5. num. 23. Petr. Greg. lib. 7. de Repub. cap. 11. num. 81.

81 Et ex † tutelæ exemplo, nostris Commendis valdè simili, cõprobari potest; quæ cùm in se, & suo fine sanctissima sit, & iure, ac bono publico introducta, ad tuendũ eum, qui propter ætatem se defendere nequit, l. 1. de tutel. Princip. Inst. eod. adhuc tamen frequenter hominũ vitio ita degenerare solet, ut Papinian. non sine ratione dicere potuerit in l. in fideicomm. §. nonnunquam, in fine, D. de usuris, rẽ esse minus tutam, fallacem, fragilem, & periculosam, & † Alber. in d. l. 1. de tutel. Tutores hodie non rectè dici tuitores, sed tollitores, ab effectu, quem refert Paul. Montanus in tract. de tutelis, cap. 4. ab initio Ioan. Gutierr. eod. tract. lib. 1. cap. 1. num. 11. & Mager. sup. num. 344. quod tamen de malis, & perfidis accipiẽdum est. Nam † si quis ex istis, similibusq; malorum, ac infidelium tutorum exemplis, tutelas è medio removendas esse clamitet, nemo eum sanè mentis fore crederet, ut benè ipsi ijdem Auctores animadvertunt, & novissimè Leander Galganetus in tract. de tutelis, lib. 3. quæst. 1. num. 32. & seqq.

84 Quare Dei † optimi, & benignissimi ope sperandum est, ut Patroni nostrorum Indorum officium non deserant. Et iudices, ac Magistratus debebunt contrarium facientes severissimã animadversione compescere. *Ne* † *similis ulterius grassetur fortè præsumtio* (ut loquar cum Cassiod. lib. 12. epist. 11.) *aut divinam patientiã frequens provocare possit excessus, ut qui in hac ulterius fuerit fraude versatus, & militia careat, & compendium propriæ facultatis amittat. Pudeat illis tollere, quibus iubentur offerre, ultra omnes crudelitates est, divitẽ fieri velle de exiguitate mendici. Amentur honesta lucra, horreantur damnosa cõpendia, nullus audeat inde tollere* (penè dixit Indis) *quod possit collecta dispergere. Addendo perdidit, qui retinendo collegerit, & paupertatem potius ad se trahit, si exigentium pecunias non repellit. Additur, quod talibus non dare, tulisse est & meritò, quando qui potest esurientibus subvenire, si non pascit, extinguit.*

86 Quod Ego semper † in Limano Conventu, cùm iudex similium causarum essem, severissimè practicavi, & in hoc Supremo Indiarum Senatu cùm Fiscalis officio fungerer, pluribus disceptavi † contra hæredes cuiusdam Ferdinandi Velæ quondam Commendatarij *de los Aullagas*, in provincijs Peruanis, qui ob excessiva tributa, quæ à suis Indis extorsit, & gravia damna, quæ eisdem irrogavit, ingenti pecuniarum summã damnatus fuit, & ad eius exactionem bona omnia, quæ reliquit sub hasta vendita, & inter alia oppidum de *S. Martin de Valde-Iglesias*, quod in Hispania, dum viveret, comparavit. Atque ita

88 impletus fuit sermo Cassiod. ubi sup. & † illud Exodi cap. 22. *Viduæ, & pupillo non nocebitis, si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt uxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli, &c.* Quibus addere licet alia, quæ ad eandem rem congessi, & expendi 1. tom. lib. 3. cap. ult. num. 11. & seqq.

89 Et † in his damnis, excessibus, & iniurijs, quas Indi à suis Commendatarijs se accepisse queruntur, minor sanè probatio desideratur, quoniam id frequenter statui, & recipi solet, ubi vassalli contra dominos, & pauperes, & infirmi contra potentes, & magnates, similes querelas in iudicium deducunt, ut notat Bald. per text. ibi in l. 2. §. Prætor ait, versic. *Et filius*, D. qui satisd. cogan. Ias. in l. quicunque, in princip. 2. notab. D. de verbor. obligat. Corneus cons. 11. volum. 2. Alexand. cons. 49. vol. 1. Aretin. cons. 45. in fine, Matthæsylan. & eius Additionator, singul. 31. & Bobad. in Politic. lib. 2. cap. 16. num. 120. Quod tamen limitandum existimo, † dummodò talis probatio in 90 suo genere sit perfecta, & per testes alioqui habiles, & ubi nobilis contrarium plenius nō probaverit, ut per eundem Bald. & alios ubi suprà. Idem Bald. in l. si tutor petitus, ad fin. C. de peric. tutor. & in l. qui accusare, C. de edendo, Felin. in cap. cùm contingat, col. 2. in princip. de rescript. Decius cons. 37. Alexand. cons. 16. col. 3. in princip. vol. 5. & Addition. Matthæs. ubi suprà num. 3. & 6.

Eaque de causa, in ardua lite, quæ olim mota fuit contra quemdam D. Alfonsum de Sotomayor Commendatarium Indorum de Sacaca, super tributis excessivis, quæ ab eis extorsisse prætendebatur, in dubium vocari vidi. Vtrùm † sufficientem probationem 91 præstaret assertio, & depositio officialium, qui ex ipsis Indis eliguntur ad hæc tributa colligenda, & Commendatarijs tradenda, & in Regno Peruano vocantur *Quipocamayos*, eò quòd *Quiporum* suorum rationem habeant, hoc est 92 quorumdam † filorum varij coloris, in quibus quosdam nodos mirabili ordine complicant, qui eis pro scriptura deserviunt, de quibus optimè agit Acosta de natura Novi-Orbis, lib. 1. cap. 25. & in historia Indiarum, lib. 1. cap. 24. & lib. 6. cap. 2. & seqq. & alij, quos latè recensui in 1. tom. de Ind. iur. lib. 1. cap. 9. num. 31.

Etenim etsi non inficier multum ponderis hanc numerationem, & assertionem habere, ubi rectè, & ut oportet inita, & explorata 93 fuerit, quia hi *Quipocamai* sunt † veluti officiales publicè electi ad hanc administrationem, quorum libris fides integra dari, & ad eos recurri solet, tanquàm ad speculum, & fontem veritatis, l. 1. C. de exactor. tribut. lib. 10. Auth. de mand. Princip. §. publicorum, iunctis alijs, quæ notat Bald. cons. 265. lib. 1. glossa magna, Bart. & alij DD. communiter in l. quædam, §. nummularios, D. de edendo, Ias. in l. admonendi, num. 131. D. de iur. iurād. Beccius cons. 5. per totum, Mascardus conclus. 672. & seq. & latissimè Nicolas Genua de Passeribus in tract. de scriptura privata, lib. 4. cap. de libris officialis, de publico deputati, pag. 223. cum seqq. & idem in libris Massariorum alicuius Villæ, vel Castri, seu Communitatis affirmet Craveta de antiq. temp. 1. parte, versic. *Quartò limitatur*, num. 63. Beccius ubi suprà num. 2. Stephanus Gratian. decis. March. 137. num. 2. Tuschus litt. L. conclus. 346. num. 27. & Genua, ubi sup. cap. de libris Massariorum alicuius villæ, pag. 336. Adhuc tamen † non 94 auderem eiusmodi *quipis* talem, ac tantam fidem, & auctoritatem adhibere. Nam eorum cōstructio, & explicatio fallax (ut audio) & incerta est, nec mihi satis liquet dictos *Quipocamayos* auctoritate publicâ huic muneri præponi.

Et ut hęc deficiant, sunt Indi, quorum fides vacillat, † undè & ipsa quoque Quiporum cō- 95 structio, & enodatio vacillabit, ut in simili argumentatur Bald. in l. si pater, D. ad legē Cornel. de falsis, dicens, quòd pater notarius non potest recipere instrumentum in causa filij, cū neque pro eodem testificari possit. Vt omittā exactorum † libris contra tertium non credi, 96 nec fidē facere, ut latè, & optimè probat Menoch. de arbitrarijs, casu 91. cum seqq. & idem contingere in libris Massarij alicuius universitatis resolvit Alex. cons. 186. n. 6. lib. 2. post Bald. in l. Imperator, n. 33. in fin. D. de statu homin. & sequitur Ias. in d. l. admonendi, n. 98. & sub aliquibus distinctionibus Gratus, Mascard. Ruger. Rutlandus, Scaccia, & alij, quos refert Genua ubi sup. pag. 237.

Quibus addo, hoc certius esse, & urgentius procedere, ubi † tales *Quipocamai* sunt (ut 97 plerumque esse solent) ex ipsis Indis tributarijs, à quibus tributa repetuntur, vel exiguntur. Nam tunc, quemadmodum testimonium pro se ipsis dictum non valeret, l. nullus, C. de testibus, cum similibus, ita nec rationes, vel instrumenta ab eisdem confecta, l. instrumentà, l. rationes, & l. exempla, C. de probation. Bart. & DD. in d. §. nummularios, & in l. de eo, & l. Divus, per text. ibi, D. de fals. Craveta ubi sup. num. 68.

Idemque est, quamvis dicatur, quòd causa eos principaliter non concernit. † Nam suf- 98 ficit, ut aliquod commodum, vel interesse ex ea consequi, vel sperare possint, etiam in cōsequen-

quentiam, ut quis testis integer non dicatur, ut per Bald.consf.10.n.5.lib.5. Alexand. consf. 45.num.2.lib.2. Socin. consf.47. num.45. lib. 4. Grammat.decisf.505. num.12.& consf. 41. num.4.Cravet.consf.99.num.2. Parisf.cōf.13. num.79.lib.3.Felin.in cap.insuper,de testibus num. 24. & latissimè Monticul. in eod. tract. versf.*Pro se ipso*,fol.58.& Farinacius q.60.per totam.

99 Vndè (& adhuc magis in terminis) † officialis universitatis, seu exactor tributorū examinatus in testem pro ipsa universitate non est testis idoneus cōtra forensem,ut docent DD. per text.ibi in l.in tantùm, §.universitatis, D. de rer.divisf.cap.nuper, de testibus,l.3.in fine, tit.28. part.3. quia † quâ ratione universitas 100 redditur suspecta,ita etiam officialis, eò quòd ubi caput est suspectum, etiam illi, qui caput verósimiliter sequuntur, suspecti sunt, & idem de eis,quod de capite iudicatur, Bald. in l. 1. C.si Rector provinciæ,Abb.& DD. in cap.1. de iudicijs,Abb.per text.ibi,in cap.accedens, el 1.ut lite non contest. Decius consf.151.col. 8. Covar.in pract. cap. 37.& Farinac.ubi suprà quæst.55. num.209. & seqq. ubi quòd testes esse non possunt subditi,angarij, & parangarij pro eorum dominis.

101 Tertiò,ex prædictis infertur,† Commēdatarios nihil aliud,præter tributa taxata, & designata,ab Indis sibi commendatis percipere posse, ut expressè disponitur in sched. data Fuensalidæ 26. Octobr. ann.1541. quæ extat 2.tom.pag.234.& in pluribus alijs, quas collegi suprà hoc tomo,lib.1.cap.20. ex num. 1. ubi etiam ex num.18. & num. 82. latè proba- 102 vi, † omnes conventiones, pactiones, & permutationes inter Indos, & suos Commendatarios factas, prohibitas esse, quia semper suspectæ, & miseris illis damnosæ præsumuntur. Vndè neque † opera rustica, aliavè per- 103 sonalia servitia, neque puellas ad uxorum suarum fullonica,culinas,vel lanificia, neque gallinas,vel ova, aut quid simile ad prandium petere possunt, ut disponitur in multis schedulis, quæ habentur dict.2. tom. pag.230. & sequentib.ubi pœnæ contrarium facientibus imponuntur, ultra dupli restitutionem, quę in similibus irrogatur in l.11. tit.3. lib.6. Recopilationis.

104 Et licèt aliàs † in libertis, ac patronis, & vassallis feudatarijs, & eorum dominis, reperiamus se mutuò, ac reciprocè alere debere, ubi ad inopiam devenerint, l.libertus 41. D. de oper.libert.l.fin.C.eod. l.4.tit.26. part.4. cum alijs, quę latiùs tradit Zasius lib. 1. singul.responsf.cap.3.num.3. Martin.Colerus de aliment.lib.3.cap.13.num.89. & ex num.94. ad 82. Afflictis, & Vrsillis decisf.265. numer. 104. Ioann. Sayson. ad consuetud. Turonensf. tit.12.art.1. versic.*Vicesima conclusio*,Rosenthal.in tract.de feud.cap.8. quæst.27. num.7. & seqq.Ioann. Garcia de expensis, cap.12. & num.72. Collantes in pragmat. agricol.lib.3. cap.9.ex num. 1.Id quod † ad Ecclesiam erga 105 eius patronum pauperem extendit etiam Cassiodor.decisf.3.sub tit.de iur.patronat.Paulus de Citadin.in eod.tract.art.4.sext.part. princip.n.1.& seq.& Colerus d. cap.13. ex n.78. ad 88.

106 Hoc tamen † nunquam vidi cum Indis practicari,nec ratio iuris,ut practicetur,admittit. Nam Commendatarius non potest dici pauper,cui Indi suo tempore,ac modo debita tributa persolvunt, & ut demus hæc ad eius alimenta non sufficere,vel propter ingluviem, & malam administrationem in egestatem devenisse,non sunt cogendi Indi ei subvenire, cùm ipsi æquè, aut longè magis pauperes sint, † & 107 ex charitate benè ordinata, sibi potius, quàm alij prospicere debeant, l.Præses,C.de servit. & aqua, cū alijs, quæ copiosè adduxi sup.hoc lib.cap.16. num. 79. Tunica enim,pallio, & genu sura propiùs est,ut vulgò dicitur, & plus se amat homo in ungue pedis, quàm alium in vertice capitis, ut dixit Baldus consf.312. lib. 4. Quò pertinet etiam, quod dicit Seneca: *Dabo egenti, sed ut ipse non egeam, succurram perituro, sed ut ipse non peream*, & Cato in distichis:

Dilige sic alios, ut sis tibi charus amicus,
Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur.

Et tradit alia in eisdem terminis alimentorum D.Ioann.Bapt. de Larrea discept.Granatensf. pag.614.num.27.

108 Maximè cùm iura proclament,† eis, qui in necessitate seipsos posuerunt, subveniendum non esse,l.1. §.1.& ibi glosf.& DD.qui satisd. cog. l. bona fides 31. in princip. D. depositi, cap. ex parte, de consuetud. Roland.à Valle consf.87.num.56.vol.1.Menoch. cōsf.55.num. 12.lib.1. Surd. de aliment. tit. 7. num. 12.& Horat.lib.1.epist.ad Lolium:

Quem sua culpa premit, deceptus omitte tueri.

Planè in reverentiam huius veluti Patronatus, quem Commendatarij erga Indos sibi commendatos habere videntur, † prætendi 109 posset, eos ab eisdē Indis in ius sine venia vocari non posse, quemadmodum nec † patroni 110 à libertis vocantur, l.4.cum sequentibus, D. de in ius vocand.l.2.C.eod.§.ult. Inst.de pœn. tem. litigan. nec domini feudorum à suis vassallis,ut per Husanum de homin.proprijs,numer.5. & seqq. pag.162. Rosenthal. de feud. cap. 10. conclusf. 23. num. 16.& plures apud

Magerum de advocat.armat.cap.10.num.43. nec Domini populorum à suis subditis, ut per Bobad.& relatos ab eo in Polit.lib.2. cap.16. num.60.

Sed adhuc contrarium in nostris Indis observandum est, & semper observari vidi, nunquàm enim veniam expostulant, ubi cum suis Commendatarijs litigare volunt. Sicuti & praxis communis observat in vassallis, & subditis erga dominos, & in clientibus erga suos protectores, & in parochianis erga suum Parochum, & in Ecclesia erga suum Patronum Ecclesiasticũ, ut multis relatis, quos brevitatis causâ omitto, post longam disceptationem resolvit Magerus, omninò videndus, ubi suprà ex num.52.usque ad num.100.Rosenthal. d.conclus.23.num.19. & ultra relatos ab eis Rhenat.Choppinus ad leg.Andium,lib.2.tit. 3.Anton.Mornacius in notis ad leg.13. D.de in ius vocand.& ad leg.fin.D.de inoffic. testamen.ubi etiam tradit, posse vassallum esse advocatum contra dominum,&Anton.Borrinius in tract.de cavalcata,sive servitijs vassallor. 2. part.cap.4.§.3.fol.61.

111 Vtrùm verò † Indus contra Commendatarium,aut pro eo,vel hic contra Indum,aut pro eo in testem productus, iustè, vel iniustè à testimonij dictione abstineat, in dubium quoque vocari posset, ob simile exemplum patroni,& liberti,clientis, atque advocati, coloni, & domini,& aliorũ familiariũ,& domesticorũ, qui mutuò,& vicissim à ferendo testimonio repelluntur,ut refert Aul.Gel.lib.5.noct.Attic. cap.13.Iul.Paul.lib.5.sent.tit.15.§.1.ubi inquit,susceptos non posse esse testes accusatori, Specul. Aufrer. Nellus Campeg. Mascard. & plurimi alij, quos refert Farinacius de testib. lib.2.tit.6. quæst.60.à num.165. Borrinius §. 8. fol. 64. & novissimè D. Valençuela cons. 121.num.123.volum.2. & Magerus ubi suprà num. 100. & seqq. Sed tamen in hoc quoque contrarium practicatur, ut ipse idem Magerus resolvit ex num. 107. usque ad num. 130. ubi respondet argumentis contrarijs, & plures pro hac parte Doctores adducit, & ultra relatos ab eo, copiosè Callistus Remirez in tract.de lege Regia, §.24. num.7. & Farinac. ubi suprà numer.171. qui tamen benè subiungunt,quòd si adsit copia testium, honestius erit,ut eiusmodi personæ se à ferendo testimonio abstineant. Quod Ego etiam semper consului, & in facto practicatum esse sæpissimè vidi.

QVARTÒ, & ultimò, hæc quæ diximus de Commendatariorum erga suos Indos obligatione, & de restitutione, quam eisdem facere debent ob officium minus exactè impletum, vel damna,& iniurias, quas miseris irrogaverint, lucem præbent, quæstionibus, quas circa hoc piè, & doctè movet Acosta dict. lib. 3. de procuran. Ind.salut. cap. 16. Vbi † tradit, quid providendum sit Sacerdotibus in confessionibus sacramentalibus Patronorum, seu Commendatariorum audiendis,ut eorum cõscientias exonerent? & ultra eum Ioann. Matienz. in tract.man.script.de moderat. Regn. Perù,2. part. cap. 28. Vbi agit † de restitutione damnorum à Commendatarijs,vel conquisitoribus illatorum, & ab illis, qui de illa distributione participarunt, quam vulgò vocant *de Caxamarca*, & refert Zurita in quæst. Theol.erga Indos,quæst.7. ubi benè disputat, utrùm † is iustitiæ officio satisfaciat, qui pro pecunia, quam Indis eripuit, restituit Christianæ doctrinę prædicationem. Et resolvit, quòd si ignotus dominus fuerit, implet restituendo generaliter ad prædicationem, ex traditis à D. Thom. 2.2. q.6. art.5. Si verò notus, quamvis doctrinæ inopiâ laboret, ita ut eam proprijs sumtibus quærere oporteret, nõ tamen posse privatum suâ auctoritate ei applicare,ex eod.D.Thom.ubi supr.q.26.art.5.

Idemque dicendum esse etiam si verisimile sit,quòd † pecunia Indo restituta, ille eam in ebrietatem,aut alia flagitia converteret, quia non ob id, quòd quis malè suis rebus usurus sit,potest homo privatus illas ab eo auferre,etiam ad pietatis, & charitatis opera exercenda, sed imò tali casu esset pecunia in tuto collocanda, ut ebrio domino opportuno tempore reddatur,ut ipse idem D.Thom. resolvit d. quæst.62.art.5.& 8.& in 1.2.quæst.66. art.4. & in 2.2.quæst.31.& in 3.part. quæst.68. art. 5.quem sequitur Caietan.d.quæst.62.art.5.ad 3.ubi plenè examinat † qualem, ac quantam diligentiam in inquirendo vero domino quis facere debeat. Et Dom. Sotus de iust. & iur. lib.4.quęst.7. artic.1. in solutione tertij argumenti,& Ioann.Matienz.dict. cap.28. ubi addit, quòd † quia difficile est, damna Indis illata,eisdem,qui verè illa receperunt, in multis casibus satisfacere, monendi sunt Confessarij, ut Commendatarijs iniungant, ut Indorum hospitalibus, communitatibus,Ecclesijs, vel alijs pijs operibus, quæ eis in communi utilia esse possint, ad salutem spiritualem, vel temporalem,damnorum æstimationem relinquãt, quod à pluribus, dum in Peruano Regno essem, factum vidi, & audivi, & ab alijs non exiguas quantitates Indis relictas fuisse, ut in solutione suarum taxarum, sive tributorum sublevari possent, & in hæc recidunt, quæ in simili tradit Molina Theologus, omninò videndus, de iust.& iure, 2.tom.disput.346.col. 387. litt.B.

Et semel,& iterùm, me pro tribunali seden-

te,

112 113 114 115 116 117

118 te, quæstio incidit, utrùm † eiusmodi legata pia essent,& eorum implementum coram iudice Ecclesiastico ab Indis,vel eorum protectoribus peti posset. Et pia esse decisum fuit, tam Indorum, quibus relinquuntur,contemplatione,qui pauperes, & miserab les personæ censentur,ut dixi sup.lib.1.cap.27. ex n.1. cap.1.distinct.87.iunctis alijs, quæ tradit Tiraq.in tract.de privileg.piæ causæ, in præfat. vers. *Item relicta*, Sylvestr. in summa, verb. *Legatum* 4. num. 5. quàm habitâ considera-
119 tione ad causam legandi, quæ † anima legantis,& eius exoneratio esse intelligitur, ut latè prosequitur idem Tiraq. ibidem, n.13. vers. *Item relictum pro anima*, & plures alij, quos refert & sequiturPadilla in l.eam quam,num. 54.C.de fideicomm. Stephan.Gratian.lib.2. discept.forens.cap.329.à num.13.alter Gratianus regula 194. num. 6. Tiber. Decianus lib.2.criminal. cap.17.ex num.3. Card.Tuschus litt.L.concl.106.& Mascard.de probat. 3.tom.concl.1171.num.68.Ac proinde mix-
120 ti † fori esse, & coram iudicibus Ecclesiasticis, etiam per dictos Indos laicos exigi posse, maximè si pro ipsorum Ecclesijs, vel hos-
121 pitalibus relicta fuerint, ex decis. † text.in l. hæreditas 50.D.de petit. hæred. ibi: *Tamen principali, vel Pontificali authoritate compelluntur ad obsequium supremæ voluntatis*, ubi gloss.verb.*Principali*,idem notat,& allegat text.in l.nulli, C.de Episcop.& Cleric. & idem probat gloss.1.per text.ibi,in cap.relatum primò,& in cap.si hæredes, de testam. & ibi Abbas,Imola,Barb.Covarr.& alij,Tiraq. plurimos congerẽs,d.tract.de privil. piæ causæ,privil.149. ubi,quòd relicta ad causas pias sunt mixti fori,&quòd ubi versatur favor pietatis, habet etiam Episcopus iurisdictionem in laicos,Ioann.Gutierr.lib.1. practicar.cap. 44.Azeved.in l.10.tit.1.lib.4. Recop. num. 43.Salazar de usu & consuetud.cap.8.Anton. Quesada divers. quæst.iur. cap.5. Anton. Costanus quæst.10. num.8. Paz in prax. 2. tom. prælud. 2. num. 46. Parlad. different. 9. §.2. num.13. Bobad.in Polit. lib.2. cap.17.num. 104. & seq.& num. 139. & iterum cap. 18. num.120. & num. 1228. Cevall. de violentia, quæst.84.

Quod adeò verum est,ut etiam Indis nõ pe-
122 tentibus, † possit Episcopus eiusmodi legati implementum hæredibus testantis indicere, si ipsi intra annum illud exequi supersederint, ut docet text.in cap.3.de testam.& ibi DD.præcipuè Covarr.num.1.l.6.tit.8.par.6.l.25.tit. 9.l.7.tit.10.ead.par. & utrobique Greg.Lopez,Padilla,Boer. Tellus Fernand.& alij relati à Gutierr. d. cap.44. num.4. & u tra eos Roman.sing.1.& cons.69.Aretin.in cap.cùm olim, de testibus, Bald.in Authent. ingressi, col.8.ad fin.C.de sacrosanct.Eccles. Apostilla ad Abb.in dict.cap.si hæredes,& Cald.Pereira in l. si curatorem,verb.*Hunc contractum*, num.3.

Neque his adversatur, † quòd legatum re- 123
lictum pro malè ablatis, aut exoneranda conscientia,videtur magis relinqui, ut debitum, & ita solet habere vim debiti confessati,unde non est propriè legatum, & per consequens nec pium dici potest,ut per Roman. cõs.164. & eius Addition.in verb. *Terminat*. Guiller. Bened.in cap.Rainuntius, verb. *Si absque liberis*,el 1. num.27. & seqq. Anton. Ciofium cons.42. num.11. par.2.qui inde infert, super hoc legato non posse adijci conditiones, neque gravamina:& Cardin.Tusch.litt.L. cõcl. 144. Nam id intelligitur, ubi testator id expressè fatetur, vel aliàs constat de debito, & certis personis,vel incertis, de certis restitutionem fieri iubet. Nos autem loquimur in casu, in quo incertis relinquitur, & licèt testator hac causâ sarciendi damna Indis illata, legatum fortè reliquerit, eam apertè non expressit, sed (quod plerumque fieri solet) tantummodò dixit: *Por si algo les fuere à cargo,ò para descargo de mi conciencia*: quæ verba legati substantiam,& pietatem non immutant,nec minuunt,ut colligi potest ex traditis à Bart.& eius Additionat.in l.qui uxori, num.3.D.de aur.& argent. legat. Auth.quod obtinet,C.de probat. Greg.Lopez in l.4.tit. 11.part.6.gloss.2.ad finem, Steph. Gratian. lib.2.discept.forens.cap.329.à num.13.Ant. Faber,qui citatBoer.& alios,in suo Cod.Fabriano,lib.4.tit.24.definit.36.num.10.&Sylvester dict.§.legatum 4. num.1.ubi singulari-
ter docet, † quòd in foro contentioso, si du- 124
bitetur, quâ mente testator reliquerit legatum in dictis casibus,præsumatur in dubio ad piam causam,id est pro Deo, & animæ salute reliquisse.

Quibus addo,suprà dicta adeò vera esse, ut
licèt † in alijs legatis controversum sit, utrũ 125
executivè agi possit,ut cõstat ex his,quæ post alios,latè disputat Borgnin. Cavalcan.in tractat. de usufruct.mul.relict. fol.31. n.15. Ioseph.Ludov.decis.23.num.9.Dueñas reg.15. limit.2.Spino in specul.testam.gloss.34.num. 35. Parlad. lib. 2. quot. cap. fin.1. part. §.9. Cevall.pract.commun.q.103.& Fachin. lib. 5.contr.cap.31.In legato tamen, de quo agi-
mus, † etiam eiusdem pietatis intuitu, exe- 126
cutivè,& de plano procedendũ sit,iuxta text. in d.l.hæreditas,D.de petit.hæred. per quam ita notat Bald.ibidem, & in l.fin. col.4. vers. *Item nota hic meliorem textum*,C.de codici. Specul.in tit.de instrum. edit.§.nunc verò ali

qua,

qua, verſ. *Quòd ſi unus*, num. 57. Andreas Barbat. in d. cap. ſi hęredes, de teſtament. Paz in praxi, 3. tom. cap. 4. §. 1. n. 49. & ſeq. Gutierr. lib. 1. pract. q. 80. circa finem, ubi aſſerit ſecundùm hanc opinionem in praxi obtinuiſſe in legato facto Eccleſiæ Civitatenſi.

127 Pro quibus pondero † text. in Auth. de Eccleſiaſt. tit. §. ſi quis autem pro redemtione, ibi: *Modis omnibus ſecundùm teſtatoris voluntatem ab his, quibus iuſſum eſt hoc facere compleri.* Verba enim illa † *modis omnibus*, 128 important *ipſo iure*, ut notat gloſſ. verb. *Modis omnibus*, in Auth. ut defunct. ſeu funer. eor. §. ſancimus, gloſſ. verbo *Omni*, in l. 1. §. ſi pecunia, D. de petit. hæred. quas nimis commendat Alexand. ad Bartol. in l. Imperator, D. de iure fiſci, ſuper verbo *Mox*, Roder. Suarez in l. poſt rem iudicatam, in lectura, verſ. *Adde quintum*, & alij, apud Barboſam de dictionibus, d. verb. Vnde † neque aditionem hæreditatis, 129 etiam inſpecto iure communi, hæc legata deſiderabant, & dies executionis eorum cedit à morte teſtatoris, ſecundùm Bald. in d. l. hæreditas, & in l. fin. nu. 12. C. de codicillis, & in l. ſi id, quod pauperibus, C. de Epiſcop. & Cleric. num. 16. Greg. in l. 6. tit. 10. part. 6. gloſſ. *Faſta un año*, Peralta in l. 1. n. 85. de legat. 2.

130 Quæ omnia valdè cōducunt † ad expoſitionem cuiuſdam Regiæ ſchedulæ 30. Iulij, ann. 1568. ad Audientiam Novi-Regni Granatenſis directæ, quæ habetur in 2. tom. impreſſ. pag. 243. & iubet: *Que quando algunos Encomenderos en ſus teſtamentos mandarē, que por algun tiempo no ſe cobren tributos de ſus Indios por deſcargo de ſus conciencias, i que ſe encomienden à ſus mugeres, ò hijos que han de ſuceder en ellos con eſſa condicion, hagan entero, i breve cumplimiento de juſticia, de manera que ſe cumpla la volūtad de los teſtadores, &c.* Etenim hæc ſchedula, quâ parte reſpicit ad fovenda hæc legata, quæ fiunt pro compenſandis damnis Indis illatis, iuſtiſsima eſt, ut ex ſuprà dictis apparet. Dū verò probare videtur, quòd hæredes teneantur illud præceptum defuncti adimplere, mihi duriſsima videtur, niſi alioqui eiſdem defunctis in alijs bonis hæredes extiterint, iuxta ea, quæ notantur in cap. fin. de uſuris. Nam quod attinet ad Commendam, cùm in ea non ſuccedant iure hæreditario, ſed ex legis, & Regis providentia, prædictum gravamen implere non tenebuntur, ſicuti neque alia deceſſoris debita ſolvere, ut latiùs dixi ſuprà hoc lib. cap. 14. ex n. 1. & cap. 16. ex num. 70. Et hac de cauſa † verba illa dictæ ſchedulæ: *Hagais, i adminiſtreis entero, i breve cumplimiēto de juſticia*; non ita accipiēda cēſeo, ut 131 præciſum implementum inducant: id etenim eſſet uno verbo totam Iuriſprudentiam ſubvertere velle, ut aliàs dicitur in l. ſi quando, C. de inoffiicioſ. Sed dumtaxat iudicum, quibus dirigitur, animos excitat, ut breviter, & per legitimos tramites eiuſmodi cauſas expediant: hæc enim eſt magis freques acceptio illorum verborum: *Hareis juſticia, hagais juſticia*, ut alio loco latiùs trademus, & benè notat, plures ad idem Auctores adducens, Iaſ. in l. iuſtitia, n. 4. & 5. D. de iuſt. & iur. & in l. cauſas, num. 7. C. de tranſaction. Maranta conſ. 65. à num. 10. Giurba deciſ. Sicil. 41. num. 6. Alciat. conſ. 10. num. 2. lib. 5. & D. Præſes Valençuel. conſ. 95. num. 26.

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMIQVINTI.

1 *Reſidentia Commendatariorum, quibus rationibus inducta fuerit?*

2 *Proviſio Imp. D. Caroli V. ann. 1536. refertur, & ponderatur.*

3 *Commendatariorum reſidentia pluribus ſchedulis ſtrictè cavetur, quæ referuntur.*

4 *Cōmendatarij intra triennium uxores ducere debent, & domos conſtruere, & arbores plantare, & quare? & ſchedulæ, quæ id præcipiunt.*

5 *Onus reſidendi Commendatarijs iniūctum, qui Auctores probent, & tractent? & verba Ioſeph. Acoſtæ, quæ hoc elegātiſsimè exprimunt.*

6 *Vicini, quare appellentur hi, quibus Commendæ Indorum aſsignatæ ſunt, & an hodiè expediat, ut hoc nomen ad omnes Indiarum incolas extendantur?*

7 *Commendatarij non debent reſidere in municipijs ſuorum Indorum, ſed in urbe proxima, quæ illius provinciæ caput ſit.*

8 *Commendatarijs ſtrictè prohibitum eſt, oppida Indorum ſibi commendatorum incolere, imò & ingredi, & quare? & de ſchedulis, quæ de hoc agunt.*

Potentes debilibus ſemper impreſsionem facere præſumuntur, ibidem.

9 *Beneficia Eccleſiaſtica reſidentiam requirunt, & ea hac in parte Commendæ imitantur.*

10 *Feudatarij debent reſidere in provincijs, vel terris ſibi infeudatis ſub pœna privationis.*

11 *Feudatarij habent quandam conformitatem cum colonis Romanorum.*

12 *Officij, vel ſervitij ratione, qui commodum habet, debet omni iure eius onera ſubire.*

13 *Officio privatus, eo ipſo privari videtur beneficio, quod propter illud conceditur.*

Sche-

14 Schedulæ, quæ iubent, ut Commendatarij resideant, trahuntur etiam ad Commendas ante eas collatas.
15 Lex positiva habens originem, vel rationem à lege divina, vel naturali, extenditur etiam ad præterita.
16 Lex declaratoria aliarum præcedentium trahitur ad præterita, & quare?
17 Commendatarijs non est facilè permittendum, ut onus residentiæ, quam facere debent, excusent, ponendo substitutum, vulgò Escudero.
18 Faciens per alium videtur facere per se ipsum.
19 Obligatus ad aliquid faciendum, quando possit id perficere per alios æquè idoneos?
20 Commendæ pinguiores hodie dătur absentibus, & serviuntur per substitutos, & quă hoc sit damnosum, & iniustum.
21 Rex solus potest in totum dispensare cum onere residentiæ, quam Commendatarij facere debent.
22 Proreges possunt dare licentiam limitatam ad faciendam absentiam à vicinitate Commendæ, sed ex iustis, & urgentibus causis.
23 Licentias ad non residendum concedere, neque est æquum, nec honestum, nec utile.
24 Industria, & persona Commendatarij eligi videtur in collatione Commendæ, & ideò non potest servire per substitutum.
25 Substitutorum, qui à Commendatarijs nominantur, officium est, tődere potius, quàm docere.
26 Actum facere per se ipsum, si alicui mandatur, non poterit per substitutum.
27 Personæ industria ubi est electa, non potest quis alteri committere vices suas.
28 Industria personæ quando electa præsumatur, remißivè.
29 Defendere alium, qui promisit, per se, & suos, non per extraneos id facere debet.
30 Offendendi alium, si alicui licentia conceditur, non potest mandare, ut id per alterŭ fiat.
31 L.2.C.de fund.Limitroph.expenditur.
32 Iuramentum de Indis defendendis, quod faciunt Commendatarij, in forma specifica impleri debet.
33 Rex, & Indi non debent fraudari in servitio Commendatarij, quem elegerunt.
34 Creditor invitus non cogitur recipere aliud pro alio, nec mutare debitorem, aut fideiussorem.
35 Proreges, & Gubernatores possunt dare licentiam Commendatarijs ad absentiam modici temporis ex iustis causis.
36 Servitutis species est ab aliquo loco non posse discedere.
37 Residentia non debet esse continua, & sine cessatione, & absentia brevis non dicitur absentia.
38 Prælatus inferior à Papa potest dare beneficiato licentiam ad absentiam, sed non indulgentiam non residendi.
39 Commĕdatarijs debet relinqui libera nominatio substituti, & ad Gubernatorĕ tătùm pertinet approbatio.
40 Damna, quæ Indis intulerit substitutus, sive Vicarius Commendatarij, ipse sarcire debet.
41 Nominator est veluti fideiussor nominati, & pro eo periculum subit.
L.Imperator, §.1.D.ad municipal.l.1.D.de magistr. conven. & plures aliæ agentes de periculo nominatorum, ponderantur, & illustrantur, ibidem.
42 Iacobi Cuiacij elegantia verba de periculo, & obligatione nominatorum, expendŭtur.
43 Commendatarius absens sine licentia, vel non rediens transacto tempore licentiæ, an sine alia monitione, vel processit Commenda privari poßit?
44 Cap.ex parte, cap.qualiter, cap.inter quatuor, & cap.fin.de Cleric.non resid.explicantur.
45 Mora etiam decennalis nŏ sufficit ad privandum quem ipso iure suo beneficio propter absentiam, si monitio non præcessit.
46 Monitio facta tempore licentiæ, ut quis finito eius tempore redeat, an sufficiat ad hoc, ut non rediens privari possit, absque alia nova monitione? & plura de materia monitionis, & num. seqq.
47 Licentiæ terminum transgrediens, minus peccat, quàm qui se absentavit sine licĕtia, & quare?
48 Feudatarij, & beneficiarij propter absentiam, solent privari sine monitione, & processu.
49 Schedula anni 1529. refertur, quæ agit de monendis Commendatarijs, ut resideant, cum præfinitione temporis quadrimestris.
50 Privationis Commendæ pœna ob non residendum, ipso iure imponi videtur in quibusdam schedulis, quæ referuntur.
51 Statutum, ut pœna privationis beneficij incurratur ipso iure propter absentiam, validum est, licèt non desint contradictores.
52 Schedulæ, quæ inducebant privationĕ ipso iure ob non residentiam in Commendis, oblitteratæ fuerunt.
53 Stylus servat, ut etiam beneficiati habentes curam animarum, non priventur propter absentiam, nisi post monitiones.

Ab-

54 Absentia sola non inducit veram vacationem beneficij.
55 Privationis pœna ubi imponitur, requiritur processus, servato iuris ordine, ad eam infligendam.
56 Processus debet formari, etiam super eo, quod notorium esse prætenditur, & quare?
57 Notoria dicuntur multa, quæ non sunt.
58 Sententia declaratoria requiritur etiam in pœnis, quæ imponuntur ipso iure incurrendæ, ex magis communi sententia.
59 Sententia declaratoria in pœnis ipso iure incurrendis excusatur, ubi terminus præfigitur ad comparendum, cum clausala, quòd eo elapso amplius reus non audiatur.
60 Licentia ad faciendam absentiã in Commẽdis, non solùm peti, sed & impetrari, & expressè in scriptis haberi debet.
61 Licentiam, qui dicit se habere ad non residendum in sua Commenda, vel beneficio, illam probare debet.
Qualitas, cui aliquis innititur, ab eo probari debet, ibidem.
62 Impedimentum iustum, & urgens excusat Commendatarium à non residendo, & à nõ petenda licentia.
63 Impedimenta iusta excusantia à non residendo, quæ dicantur?
Cap. inter quatuor, & cap. fin. de Cler. non resid. explicantur, ibidem.
64 Impedimentum alleganti, eius probatio incumbit, & iustificatio est arbitraria.
65 Impeditus ut possit se iuvare excusatione impedimenti, an illud protestari debeat?
66 Impedimentum iustum superveniens, etiã post absentiam voluntariam, pendente tamen monitione de comparendo, excusat, etiã si quis se nimis arctaverit.
67 Casus litis D. Ferdinandi Piçarri refertur, qui fuit frater D. Marchionis Piçarri, & maritus D. Franciscæ filiæ eiusdẽ Marchionis.
68 Carceratus, vel relegatus ob delictum, an eo ipso privetur Commenda, in qua residere non potest?
69 Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi imputare debet.
70 Impedimentum in quod quis sua culpa se coniecit, non solet præstare excusationem.
L. si fideiussor, §. si necessaria, D. qui satisd. cogan. & l. 2. §. si quis tamen, D. si quis cautionibus, & aliæ similes, explicantur, ibidẽ, & num. 77.
71 Procurator pœnam, quam ex suo delicto passus est, non repetit.
72 Delinquens se pœnæ subdit, & quæ ratione delicti passurus est, prospicere debet.
73 Commodum quis ex delicto reportare non debet, nec esse melioris conditionis, quàm nõ delinquens.
74 Delinquentes etiam egestate laborare convenit.
75 Paupertatem, qui incurrit ob culpam suã, non solet iuvari, nec restitui.
76 Antecedenti destructo, destruitur consequens.
77 Impedimentum carceris, vel relegationis non affectatum iustißimum est.
78 Relegatio præstat excusationem, ut causa committi poßit extra Diœcesim.
79 Relegatus videtur residere in patria, quoad sibi utilia, & similiter incarceratus.
80 Impedimentum etiam proveniens ex culpa, præstat excusationem, si talis culpa ad illud non fuerit affectata, & ordinata.
81 Sfortiæ Oddi opinio, qui carcerationis, aut relegationis iustæ impedimentum legitimum esse negat, reijcitur.
82 Emphyteuta etiam ob proprium delictum detentus in carceribus, excusatur à pœna non soluti canonis.
83 Beneficiatus, etiam sua culpa incarceratus, liberatur à solutione pensionis, & à pœnis contra non residentes.
84 Excommunicatio, & suspensio, etiam ob culpam incursa, præbet legitimum impedimentum.
Cap. quia diversitatem, de concess. præb. & cap. de cætero, de sent. excomm. explicantur.
85 Bannitus, qui timet vim sibi inferri posse, excusatur à comparendo.
86 Carcerati sunt pauperes personæ, & restitutione iuvantur.
87 Vxor Commendataria excusatur à residẽtia, si maritum suum fuerit sequuta.
88 Inpedimentum viri, æquè uxorem, ac illum excusat.
89 Scholaris tempore vacationis rediens in domum, gaudet privilegijs, & eius uxor, & liberi.
90 Residentia patris prodest filio, & mariti uxori.
91 Vxor est accessoria mariti, & sequitur eius domicilium.
92 Vxor tenetur maritum etiam in carcerem, & in exilium sequi.
93 Maritus etiam si bannitus fuerit, debet illum uxor sequi, & alimentis dotalibus iuvare.
94 Vxores aliquæ maritos carceratos à vinculis liberarunt.
95 Culpa non ordinata ad casum, neminem privat privilegio aliàs sibi competenti.
96 Commodum ex culpa directè, & principaliter procedens, nemo consequi potest, secus ubi venit in consequentiam.

97 Favore alicuius inducta, aliquando retorquentur in eius damnum, ex vi alicuius circunstantiæ, vel consequentiæ.
98 Commendatarijs magis optabile esset in suis Commendis residere, quàm in carcere, aut exilio.
99 Impedimentum legitimum facit quem iudicari pro præsente, & residente.
100 Relegatio in totum, nec in parte bona nõ aufert, nisi in sententia contrarium exprimatur.
L.1. & 4. D. de interd. & releg. l. deportatorum, C. de pœnis, & aliæ similes exornãtur, ibidem.
101 Sententia est stricti iuris, & in his tantũ, quæ sonat, intelligenda.
102 L. bona fides, D. depositi, explicatur.
103 L. Papinianus 21. D. de minor. expenditur, & exornatur.
104 A separatis non fit illatio.
105 Delinquens perdit privilegium sibi concessum, si illius causa culpam admittit, vel pœnæ veniam sperat.
106 Studiorum causa absens an possit antiquã Commendam retinere, vel ad successionem, aut provisionem novæ admitti?
107 Casus litis D. Ioannis Felicis de Heredia, refertur.
108 Studentes habentur pro præsentibus, & residentibus in beneficijs, & quid in parochialibus?
109 Studiorum causa absens restitutionẽ habet ex clausula generali, & dicitur causa iustissima.
L. necnon, D. ex quib. caus. maior. l. si lõgius, §. si filiusfamil. D. de iudicijs, l. Seiæ, §. Pãphile, D. de fund. instr. & aliæ similes, explicantur, ibid.
110 Restitutio in integrum dari non solet ad lucrum, cum pœna, vel damno alterius.
111 Divinare nemo tenetur.
112 Absentiam, qui facere vult, etiam causa studiorum, debet priùs Gubernatorem adire.
Licentia Prælati requiritur in eo, qui se absentat à beneficio, etiam causa studiorum, ibidem.
113 Absens, qui potuit procuratorem relinquere, an & quando restituatur, si illũ non reliquit?
104 Negligentibus non subvenitur, sed necessitate impeditis.
115 Procuratorem etiam si absens posset relinquere, & non reliquerit, ex iusta causa al quando restituitur.
L. sed etsi, §. adversus, & l. necnõ, D. ex quib. caus. maior. explicantur, ibid.
116 Studiorũ causa absentes, ex opinione Alberici semper restitui solent, quamvis procuratorem non reliquerint.
117 Scholastici soli studio debent vacare, & de alijs non cogitare, & æquiparantur militibus.
118 Milites ab omni cura debent esse expediti.
119 Expeditio cur vocetur omnis actio militaris? ex Cassiodoro.
120 Commendas duas, vel plures habens in diversis provincijs, in qua earum residere teneatur?
121 Pensionarij Commendarum an teneantur residere, sicut & ipsi Commendatarij?
122 Consiliarij Regis si Commẽdatarij sint, à residentia excusantur, & pro præsentibus habentur. Et quid in beneficijs Ecclesiasticis?
123 Canonici Episcopo inservientes, aut assistentes, pro præsentibus habentur.

CAPVT XXV.

De onere residendi, quod Cõmendatarijs iniungitur. Et quando ratione absentiæ Commendis priventur, & qui legitimè impediti dicantur?

ONERA servitij militaris, & curandi spiritualem, & temporalẽ salutem Indorum, quæ Commẽdatarijs iniuncta sunt, ut in præcedentibus capitibus adnotavimus, † tertium hoc necessariò desiderarunt, cuius nunc tractationem suscipimus, nempè, ut omninò intra Regnum, & provinciam, in qua Commendæ sitæ sunt, residere, & vicinitatẽ (ut dicunt) facere teneantur. Quod expressis verbis ostendit † quædam provisio D. Imper. Carol. V. dat. Matrit. 13. Novembr. ann. 1535. quæ habetur in 2. tom. impress. pag. 250. quæ huius oneris causas recensens, & pœnam privationis, ipso iure incurrendam, contravenientibus irrogãs, ita notabiliter inquit: *Don Carlos, &c. Por quanto Nos somos informados, que por la poblacion i noblecimiẽto de la Nueva-España, q̃ es en las nuestras Indias, conviene, que ninguna persona que estuviere fuera della en otras provincias, i governaciones, tengan Indios encomendados en aquella tierra, i que los que tuvieren algunos, residan à la continua en ella, para los regir, i administrar en las cosas de nuestra santa Fè Catolica; i para que quando se ofrecieren algunas cosas tocantes a nuestro servicio, i a la* pa-

pacificaciõ i sossiego de los naturales della, se hallen presentes, i nos sirvan como son obligados, porque de su ausencia se podrian seguir, i han seguido muchos daños, è inconvenientes, como por experiencia se ha visto, i queriendo proveer en el remedio dello, visto, i platicado por los de nuestro Consejo de las Indias, por quanto asi nos fue suplicado por parte de la ciudad de Mexico: Mandamos, que agora, ni de aqui adelante, ninguna persona que tuviere Indios encomendados pueda salir, ni salga de la dicha Nueva-España, sin tener para ello nuestra licencia expressa, ò del nuestro Virrei i Governador; i que si saliere sin la dicha licencia, ò no bolviere dentro del termino della, que por el mismo caso le sean quitados, i se le quiten los dichos Indios, que asi tuviere encomendados, i no goze mas de los tributos, ò provechos dellos, &c.

3 Et ante † hanc Provisionem, idẽ satis strictè cautum fuerat ab eod. Imp. per aliam schedul. dat. Pintiæ 16. Maij, ann. 1527. & per alteram Provisionem dat. Tolet. 21. Maij, ann. 1534. quæ inserta, & renovata reperitur in quadam sched. Philipp. II. dat. Matrit. 27. Februarij, ann. 1575. Et hæc fuit una ex legibus Indiarum (quas novas vocant) ann. 1543. cuius implementum sub omni rigore exequendum, iniungitur Proregi Peruano D. Fran. à Toledo in quadam sched. ann. 1573. quæ omnes, & plurimæ aliæ in hunc finem tendentes, reperiuntur d. 2. tom. ex pag. 248. cum multis sequentibus.

4 Quibus simul ob hanc rationem Commendatarijs iniungitur, † ut infra triennium uxores ducant in provincia, ubi Cõmẽda sita fuerit, sub pœna privationis, & domos lapideas struant, arboresque plantent, & alia similia opera faciant, quæ ipsam provinciam nobilitẽt, & eos ibi permanere, & radices agere velle, demonstrent. A quibus schedulis non absunt aliæ, quæ non solùm prohibent Commendas absentibus dari, verùm & ab earum successione eos excludunt, qui tempore, quo defertur, abfuerint. De quarum iustitia, & praxi plura dixi supra hoc lib. cap. 2. & cap. 17. num. 93.

5 Et de hoc residendi onere in nostris Commendis † specialem mentionem facit Ioann. Matienz. in l. 10. tit. 10. lib. 5. Recop. gloss. 2. num. 8. & 12. & in tract. man. script. de gubern. Reg. Perù, 2. part. cap. 12. & meliùs P. Ioseph. Acosta de procur. Ind. salut. lib. 3. cap. 11. pag. 319. & 320. cuius verba, quia elegantissima sunt, hìc inserere non gravabor: *Secunda verò causa conservandæ, ac tuendæ Reip. huius, non dubium est, quin æquitatis, utilitatisque plurimum habeat, quin potiùs in eo salus Regni, tũ temporalis, tum spiritualis sita sit, si nõ desint his, veluti deductis colonijs coloni sui. Nam (id quoque Romanæ Reip. sapientissimæ moris fuisse constat, ut novos colonos) quo firmaret, defenderetque coloniam suam, domicilio donatos, varijs privilegijs, commoditatibusque prosequeretur: Regis Regnique interest, maximè ut sint, qui tanquam proprium domiciliũ tueantur, & quoad licet, amplificent. Quamobrem propria quadam nuncupatione, eaque apud nos honorifica, hi propriè vicini, civesvè nominantur, itaque & uxorati esse iubentur, & certam urbem incolere, unde nisi annuente Prorege abesse nusquam liceat: si abfuerit, absentis expẽsis, alius sufficitur, quòd si diutiùs moras traxerit, ab Indorum moderatione removetur, aliusque succedit, perinde atque de mortuo, &c.*

6 De qua appellatione † *Vicinorum*, vulgò *Vezinos Encomenderos*, quæ Commendatarijs hac de causa, veluti ab effectu, sive per anthonomasiam tribuitur (cùm alij, qui Commendas non habent, appellentur *Domiciliarij*) agunt etiam plures schedulæ, quarum memini suprà cap. 23. num. 28. & Ioan. Matienz. d. cap. 12. ubi in quæstionem vocat, an hodiè expediens sit, ut omnes indistinctè appellentur vicini.

7 Non est autem præcisum, † quòd in locis, sive municipijs Indorum sibi commendatorũ resideant, sed sufficit, quòd in urbe, quæ eiusdem provinciæ caput fuerit, vicinitatem faciant, ut in prædictis schedulis expresè deciditur. Quin potiùs † alijs novioribus an. 1555. 1559. 1563. 1569. quæ habentur dict. 2. tom. pag. 257. & seqq. & per aliam moderniorem dat. Matrit. 6. Iunij, an. 1609. gravissimè inhibitum fuit eisdem Commendatarijs, ne in municipijs suorum Indorum residere possent, imò neque ad illa accedere, ob gravia damna, & molestias, quas illis irrogare soliti erant: semper enim potentes debilibus impresionẽ inferre, ac eos iniurijs afficere præsumuntur, ut præclarè ostendit Matth. de Afflict. ad constitut. Neap. pag. 71. n. 4. & quia cũ iã essent Sacerdotes ad spiritualem, & Prætores ad temporalem Indorum gubernationem constituti, necessaria visa non fuit Commendatariorum apud eosdem residentia, ut tetigi sup. cap. proximo, num. 29. & seqq. & hoc ita hodie observatur, pœnâ decem millium auri ponderum ministris indictâ, qui in contrarium licentiam præstiterint, de quibus schedulis, & praxi locuples testis est Anton. de Leon in tract. de confirm. Regijs, 1. part. cap. 19. n. 36. & seq. fol. 103.

8 (margin)

9 In qua quidem residentia desiderãda, & tot schedulis ordinanda, & præcavenda, suppositâ Commendarum naturâ, & obligatione, † bene-

neficiorum Eccesiasticorum exemplũ Reges nostri sequuri videntur, in quibus ob similem causam personalis adsistentia in loco beneficij præcisè requiritur, & modis omnibus cõmendatur, ut constat ex cap. quia nonnulli, §. cùm igitur, cap. relatum, cum alijs, de Cleric. non resid. cap. fin. de rescript. lib. 6. Concil. Trident. sess. 6. de reform. cap. 2. Mandos. de signat. gratiæ, tit. de dispens. de non resid. fol. 46. Horat. Lucio de privileg. Scholast. privil. 98. Nicol. Garcia de benef. 3. par. cap. 2. ex num. 1. Quintana-Dueñas in Ecclesiast. sive de benef. lib. 4. num. 49. cum seqq. Adam Cõtzen lib. 6. Politicor. cap. 41. §. 6. & novissimè Dom. D. Felicianus à Vega Episcopus de la Paz in cap. postulasti, num. 3. de foro compet. pag. 575.

10 Aut si mavis exemplum † feudorũ, ad quorum similitudinem (ut sæpè diximus) nostræ Commendæ in multis procedunt, in quibus etiam absentia vassalli feudi privatione punitur, cap. ad hæc, hîc finitur lex Conradi, Gregor. Lop. in l. 9. tit. 25. part. 4. Innocẽt. in cap. ex tuæ, num. 1. de Cler. nõ resid. & plurimi alij, quos refert Iul. Clarus, & eius Addit. in §. feudum, quæst. 29. Iacob. Rebuff. Ioan. de Platea, & alij, per text. ibi in l. 4. C. de iure fisci, Borcholten in tract. de feud. cap. 2. num. 12. ubi 11 hinc deducit † vassallos feudatarios, quandã conformitatem habere cum colonis Romanorum, & Rosenth. in eod. tract.

12 Et hoc sanè † valdè consentaneum est regulis iuris Divini, Naturalis, & Civilis, quæ nõ permittunt, ut quis lucrum ferat ex re sibi data contemplatione alicuius officij, oneris, vel laboris, si hęc, quatenus in se est, deseruerit, & implere neglexerit, l. unica, §. pro secundo, C. de caduc. tollend. cap. eos, & cap. si quis Sa-13 cerdotum, dist. 81. ubi docemur, † privatum officio, eo ipso & beneficio privatum intelligi, quia est eius sequela, cap. præter hoc 32. dist. cap. latores, de Cler. excomm. ministr. cap. Pastoralis, de appellat. cum similib. quæ tradit gloss. verb. *Datur*, in d. cap. fin. D. de rescript. in 6. per text. ibi: *Et officium plerũque, propter quod beneficium datur, omittitur*, & pleniùs gloss. magna, in fine, in Clem. cupientes, de pœn.

14 Quod efficit, † ut tales schedulæ, & pœna privationis, quæ in illis iniungitur in casum absentiæ, locum quidem habere possint, & deberent, etiam si posteriores essent Commendis aliquibus concessis simpliciter, & sine ex-15 pressione dicti oneris residendi. Quia † ubi lex positiva venit ad observantiam legis divinæ, vel naturalis, aut originem, vel rationẽ habet ab illa, non solùm futura, verùm & præterita etiam respicit, & complectitur, ita ut quoad eius observantiam post promulgationem omnibus sit generalis, & una, ut docet gloss. singularis in cap. fin. verb. *Futura*, de cõstitution. quam ibi Panorm. Felinus, & alij sequuntur per text. in cap. cùm tu, de usuris, l. penult. iunctâ l. eos, §. 1. C. eod. tit. Anguianus de legibus, lib. 5. controvers. 2. num. 20. Quia 16 tunc † talis lex magis antiquæ declaratoria, aut excitativa, quàm nova videtur, & sic nihil novi inducit, sed quod erat, detegit; argum. l. ita fidei, D. de iure fisci, l. hæredes palàm, §. 1. D. de testam. l. adeò 7. §. cùm quis, in fine, D. de acquir. rer. domin. Auth. de filijs ante dotal. instr. nat. collat. 3. Auth. de rapt. mulier. in fin. collat. 6. ibi: *Tanquàm si nostra lex ab initio cum interpretatione tali promulgata fuisset à nobis*, cap. ut lex 27. quæst. 1. cũ alijs, quæ dixi sup. cap. 6. num. 83. & tradit Panormit. Decius, Felin. & alij communiter in d. cap. fin. de constit. Ias. in l. non dubium, C. de legib. ex num. 10. ad 14. Anguian. sup. controvers. 5. Azor lib. 5. instit. moral. cap. 16. quæst. 13. & Salas de legibus, q. 97. sect. 7. pag. 558. & seqq.

17 Neque audiendi sunt, qui docent, aut prætendunt, † hoc onus, & officium Commendatarijs iniunctum, æquè commodè impleri posse per substitutũ, atque adeò sufficere, ut illũ suo loco constituant, quod vulgò dicunt: *Poner escudero, ò servir por escudero*. Cũ † qui 18 per alium facit, videatur facere per se ipsum, cap. cùm ad sedem, de rest. spol. cap. muliere, de sentent. excomm. cap. qui per alium, de regul. iur. in 6. l. is damnum, ubi Decius, D. de regul. iur. Surd. cons. 50. num. 13. Vnde com-19 muniter receptum est, † posse quem illud ad quod obligatus est, per alios æquè idoneos perficere, cap. potest 68. & ibi Dynus, Franchus, & Pechius, de regul. iuris in 6. l. nemo est, qui nesciat, ubi DD. D. de duobus reis, l. veteris, C. de contrahend. stipul. cum similibus.

20 Nam etsi hoc hodie valdè frequentetur, & omnes † ferè, aut saltem pinguiores Commendæ, dari soleant Magnatibus, aut Equitibus in Hispania existẽtibus, cum speciali dispensatione serviendi per substitutum, de quo dixi, & dolui sup. hoc libro cap. 2. num. 60. & benè declamat Acosta d. lib. 3. de procurãd. Ind. salut. cap. 11. pag. 318. & Ioan. Matienz. d. tract. de moderat. Regni Perù 2. par. cap. 12. ubi refert damna, quæ ex hoc sequuntur, & quantum oporteat, ut Commendarum reditus, cum in partibus Indiarum nascantur, in eisdem distribuantur, & consumantur. Nullus 21 tamen † præter Regem potest hanc dispensationem concedere, ut ostendunt schedulæ supra relatæ, & præcipuè illæ ann. 1570. & 1571.

dict.

22 dict.tom.pag.253.& 255. † quæ Proregibus præcipiunt, ut nec licentiam quidem absentiæ nisi ex magna, & urgenti causa concedant, & tunc cum temporis præfixione, & adsignatione.

23 Nam † contrarium facere, nec licet secundùm æquitatem, nec decet secundùm honestatem, neque expedit secundùm utilitatem, ut aliàs inquit text. in cap. magnæ, de voto, quia lex, & ratio, ac natura Commendarum ipsorum industriam, & personalem residentiam requirit, ut dixi sup. cap. 1. ex num. 29. cap. 2. ex

24 num. 57. & in simili probat text. in d. cap. quia nonnulli, §. cùm igitur, de Cler. non resident. ibi: *Quæ residere in loco, & curam eius per se ipsam valeat exercere*. Et per consequens non est eis permittendum, ut serviant per substitutos, † quorum officium iuxta canonicas sanctiones potiùs est tondere, quàm docere, cap.

25 ne pro defectu, de electione, cap. sanctorũ, 70. dist. cap. Clericos 71. dist. cap. Eleutherius 91. dist. cap. 1. cum alijs 21. q. 1. Concil. Trid. dict. sess. 6. de reform. cap. 2. optimus text. in cap. extirpandæ, §. qui verò, de præbend. ibi: *Non per vicarium, sed per se ipsum*, & in cap. in criminali 5. q. 1. & ibi Dominicus, ubi dicit, † quòd

26 si alicui mandatur, ut actum per se faciat, non poterit illum facere per substitutum. Facit lex singulos, D. de testam. & communis DD. sententia, quæ habet, † quòd ubi aliquarum per-

27 sonarum industria est electa, non possunt alijs vices suas committere, & demandare, l. inter artifices, D. de solution. l. servus si hæredi, in fine, D. de statu liber. l. unica, §. fin verò talis, C. de cadu. tollend. text. gloss. & DD. præcipuè Felin. qui amplissimè loquitur, in cap. fin. de offic. delegat. Bartol. in l. cõtinuus, §. si ab eo, num. 1. Imola num. 17. Aretinus num. 18. D. de verbor. obligat. Bald. in l. quisquis, num. 1. C. de Episcop. & Cler. Bertachin. in repert. verb. *Industria*, n. 4. Cardin. Tusch. eod. verbo, cõcl. 105. & seqq. Hartman. Pistor lib. 2. q. 32. n. 6. & 35. & Martin. Mager. in tract. de advocat. armat. cap. 9. n. 1059. & seqq. & cap. 10. n.

28 573. ubi post alios tractat, † quando & quibus casibus censeatur electa fuisse industria personæ, de quo etiam pleniùs vide Menoch. de arbitrar. lib. 1. q. 54. & 68.

29 Vnde, & adhuc magis in terminis nostræ quæstionis, † quòd qui promisit alium defendere, quemadmodum (ut diximus) nostri Cõmendatarij promittunt, per se ipsum, & proprios suos subditos, nõ per extraneos, sive cõductos milites, id facere debeat, expressè docuit Bartol. in d. §. si ab eo, num. 2. & Imola n. 17. Lud. Roman. qui de communi testatur, in l. eorum, D. de damn. infecto, Alex. in l. si finita, §. si de vectigalibus, num. 15. Zasi. num. 11. D. eod. Natta cons. 16. num. 14. & seq. Cravetta cons. 303. num. 1. & seq. Menoch. cons. 54. n. 14. & num. 40. & seqq. & cons. 722. num. 22. & Hartman. Pistor d. q. 52. num. 35. Et idẽ procedere † in eo, qui habet licentiam offendendi, tradit notabiliter Baldus in cap. 1. §. iniuria, de pace iuram. firman. ubi ait, quòd si caveatur licere offenso sumere vindictam de offensore, non poterit mãdare illam fieri per alterum, quia videtur electa industria personæ ipsius offensi, licèt possit se vindicare, assumẽdo complices, seu auxiliatores: quibus addo text. † singularẽ in l. 2. C. de fund. Limitroph. lib. 10. ubi docemur, Regalia alicui concessa à Principe, quales sunt nostræ Commendæ, deferi, aut cedi alijs eodem Principe inconsulto non posse, quia his tantùm fas est possidere castellorum territoria, quibus adscripta sunt, ubi Platea, & Lucas de Pena plura notarunt.

30

31

Et prædicta quidem eã ratione fulciuntur, quia cùm Commendatarij defensionem Regni, & Indorum sibi commissorum promittant, & iurent, † talis promissio in forma specifica, & non per æquipollens adimpleri debet, arg. text. in cap. debitores, & cap. ad nostram, de iur. iur. ubi Panorm. num. 4. Felin. & cæteri Cononistæ, Natta cons. 363. num. 5. & cons. 600. num. 15. Modestin. Pistor cons. 21. num. 23. & seqq. Cacheranus decis. 92. n. 2. & seqq. Et præterea, † quia si Commendatarijs liceret ad libitum residere, & servire per substitutum, Rex qui Commendatarium eligit, & Indi, qui eum veluti in Patronum, & Protectorem accipiunt, in effectu cogerentur alium, quàm quem elegerunt, habere, & indies mutare; quod admittendum non est, cùm sit contra regulas iuris, quæ in simili docent, quòd † sicut aliud pro alio creditori invito solvi nõ potest: l. 2. §. mutui datio, D. si cert. pet. cũ similibus, ita nec cogitur eum, qui sibi obligatus est, tanquam principalis, vel tanquam fideiussor eximere de obligatione, & fidem alterius, etiã æquè idonei, sequi, ut per Angel. in l. si mãdato meo, §. 1. D. mand. & in l. unde falsum, D. de constit. pecun. Alex. in l. facere, num. 2. D. solut. matrim. Maurum de fideiuss. sectione 5. cap. 3. num. 43. & sectione 10. §. 5. n. 8. & Anton. Hering. in eod. tract. cap. 20. §. 4. Imò etiã si melior conditio offeratur, l. fin. D. de usu, & habit. §. præterea, Inst. de actionibus, cum alijs, quæ adducit Surdus cons. 201. num. 2.

32

33

34

35 Verum est tamen, quòd ultra Regis dispensationem, † Proregibus etiam, & alijs Indiarum Gubernatoribus, qui commendandi ius habent, permissum est per schedulas suprà relatas, ut Commẽdatarijs, iustas causas allegãtibus, ad absentiam faciendam, licentiam ad hoc per modicum tempus concedere possint,

&

& per biennium, si ad Hispaniæ Regna iter facere velint, quia aliàs † species quædam servitutis esset, à certo loco non posse discedere, l. Titio, §. Titio centum, D. de cond. & demonstr. l. 2. D. de libero homin. exhiben. cum alijs, quæ adduxi suprà lib. 1. cap. 3. num. 44. & sequentib. & idem loquens de Continuis Regni Neapol. tradit Vincent. de Franchis decis. 455.

36

37 Et residentia † non debet esse continua, & sine cessatione, sed debet dari aliqua vacatio, cap. licèt Canon. de elect. lib. 6. & tradunt Selva, Boteus, & alij, quos refert Nicol. Garcia de benef. 3. part. cap. num. 97. docentes, quòd † Prælatus inferior à Papa potest ex causa dare licentiam absentiæ à beneficio, licèt non possit dare indulgentiam, cùm hoc sit contra ius commune, & in præiudicium Ecclesię: & hoc apertè hodiè deciditur in Concil. Trident. sess. 23. de reformat. cap. 1. ubi illa verba subduntur: *Qui aliquantisper tantùm absunt, ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt.*

38

39 Et ita † specialiter dispositum invenitur in sched. ann. 1540. quæ extat dict. 2. tomo, pag. 255. ubi pagina sequenti, reperiuntur etiam aliæ schedulæ anni 1571. & 1578. cum Prorege Peruano loquentes, quæ declarant, nominationem vicarij, sive substituti, vulgò *Escudero*, quem Commendatarius in prædictis casibus relinquere debet, eius liberæ voluntati relinquendam esse. Proregi autem, vel Gubernatori solùm incumbere, personam, quam ita elegerit, approbare, & quòd in hoc Regales Audientiæ se immiscere non debent.

40 Sed tunc quidem advertendum erit, † quòd si quæ damna, vel iniurias talis substitutus (ut plerumque fieri solet) Indis irrogaverit, Commendatarius, qui eum nominavit, illa sarcire debebit, si is solvendo non fuerit, ut aliàs in iure cautum habemus, † in l. Imperator 11. §. 1. l. quid ergo 13. D. ad municipal. l. 1. versic. *Parvi*, D. de magistr. conven. l. 2. C. de peric. nomin. lib. 11. l. nullus 60. l. neminem 64. C. de Decurion. lib. 10. l. ad similitudinem, C. de Episcop. & Cler. l. nam & Servius 21. C. de negot. gestis, l. 2. D. si mensor. falsum modium dixerit, ibi: *Tu teneberis, quia dolo malo versatus es, qui tali homini credidisti*, l. cũ exhibuissem, D. de publican. & vectigal. §. item exercitor. Inst. de oblig. quæ ex quasi delicto, cum alijs, quæ tradit Bart. in l. 1. §. familiæ, per text. ibi, D. de oblig. & action. Bald. cons. 385. num. 7. Cephalus cons. 362. num. 27. Thesaur. lib. 1. quæstion. forens. quæst. 38. Menoch. de arbitrar. casu 445. num. 1. & cons. 1159. num. 4. Farinac. quæst. 24. num. 53. Seraphin. decis. 527. num. 1. Heringius de fideiuss. cap. 24. num. 189. & pulchrè Cuiac. lib. 2. quæst. Papin. in dict. l. Imperator. Vbi inquit † nominatorẽ esse, quasi fideiussorem. Et esse quosdam, qui ex legibus 12. tabularum Subvades nominantur. Eos scilicet, qui vadum, vel fideiussorum vicem sustinent, puta nominatores, laudatores, creatores, affirmatores, qui non fideiussores sunt, sed tenentur æquè ac fideiussores.

41

42

43 QVIBVS ita præiactis inter varias quæstiones, quæ circa hunc articulum tractari possunt, illa primo loco se offert, utrum † pœna privationis ipso iure, & absque necessitate alicuius præviæ citationis, vel monitionis incurratur, ubi quis sine licentia à sua se Cõmenda reprehensibiliter absentaverit, vel licentiâ impetratâ, non redierit, postquàm terminus in ea designatus effluxerit? Et planè iure communi inspecto, verius existimo, monitionem necessariam esse, & quidem repetitam, & in propria persona factam, si commodè haberi possit, si autem ignoretur, ubi sit, per edicta, vel proclamata, cùm plures casus contingere possint, qui à residendi obligatione Commendatarios excusent, quos infrà trademus, ut probat † celebris text. in cap. ex parte, cap. qualiter, cap. inter quatuor, & cap. fin. de cler. non residen. & ibidem gloss. Panormit. & alij, qui aiunt, quòd mora † etiam decennalis non sufficiat ad privandum aliquem beneficio suo, sed oportet, quòd primò moneatur, ut redeat, quamvis possit aliter puniri de culpa in non residendo commissa: & idem colligitur ex cap. si quis presbyter, cap. si quis in clero 7. quæst. 1. Concil. Trident. sess. 23. de reformat. cap. 1. & tradunt Selva, Capra, Mandos. Hojeda, Rebuff. & alij, quos refert, & sequitur Nicol. Garcia de benefic. 3. parte, cap. 2. num. 126. Vbi cum eisdem docet, † non sufficere monitionem factam tempore datæ licentiæ, & idem observandum esse in beneficijs parochialibus curatis, quamvis contrarium alij tenuerint per text. in cap. extirpandæ, §. qui verò, de præbendis, ubi apponitur pœna privationis ipso iure, cui varijs modis respondet, & ultra relatos ab eo, eandem sententiam tenet Alexand. consil. 1. volum. 7. Corsetus, verbo *Beneficium*, & Cardinal. Zabarel. omninò videndus, cons. 132. Vbi id fortiùs procedere dicit † in eo, qui petitâ licentiâ discessit, licèt elapso termino non redierit, quia lex, inquit, præcipuè punit temerarium initium, quod in eo casu considerari non potest, ut docent Innocent. Hostiens. & alij, in dict. cap. ex tuæ, de cler. non resident. Abbas Siculus, Felinus, Panormit. & alij, in cap. quoniam,

44

45

46

47

§. porrò, per text. ibi, ut lite non contestatâ, ubi tamen Ioann. Andreas dicit, sufficere monitionem factam tempore datæ licentiæ. Et tam de beneficijs, quàm de † feudis loquentes, eandem sententiam quoad monitionis, vel citationis necessitatem, sequuntur Iason in l. si is apud quem, col. 2. C. de edendo, Guido Papæ quæst. 249. Matth. de Afflict. & eius Additionator Vrsilis, omninò videndus, decis. 289. per totam, maximè num. 18. Iul. Clarus in §. feudum, quæst. 29. Felin. in cap. examinata, num. 7. de iudicijs, Decius in l. vinum, num. 9. D. si cert. petatur, Rolandus cons. 40. ex n. 28. Rosenthal. de feud. cap. 10. quæst. 41. per totam, & plura ad varios iuris effectus de eadem monitionis materia tradentes Tiraquel. in l. si unquam, verb. *Revertatur*, ex num. 368. Grammat. decis. 104. à num. 22. Menoch. cōs. 959. num. 5. volum. 10. & de arbitrarij casu 498. ex numer. 33. & casu 531. num. 10. Hippolyt. sing. 341. Capicius decis. pen. Ant. Gomez lib. 3. var. cap. 9. num. 9. Did. Perez in l. 6. tit. 16. lib. 3. ordin. col. 5. Azeved. in l. 2. tit. 1. lib. 2. Recop. ex num. 7. Tiber. Decian. resp. 12. num. 13. lib. 2. Gratian. regula 316. Costa de rata, q. 77. à num. 10. ubi plures citat, Marescotus lib. 2. var. cap. 35. num. 91. & 96. latè Farinacius in prax. crim. q. 34. à num. 128. & latissimè D. Valenç. cons. 4. ex num. 32.

48

Quibus adridet † in nostris Commēdarum terminis schedul. quædam dat. Matrit. 15. Ianuarij, ann. 1592. d. 2. tom. pag. 253. quæ iubet absentes Commendatarios requiri, & per quatuor menses expectari debere, ut ad serviendas, & residendas suas Commendas accedant, & si ne tunc quidem comparuerint, illis cū effectu privari. Quæ schedula corrigere videtur alias anteriores, quæ † in casum absentiæ privationem, ipso iure incurrendam irrogabant, & præsertim provisionem an. 1535. cuius meminimus suprà num. 2. ubi coniungitur casus absentiæ sine licentia, vel licentiâ finitâ, & dicitur: *I que si saliere sin la dicha licencia, ò no bolviere dentro del termino della, que por el mismo caso le sean quitados, i se le quiten los dichos Indios, que assi tuviere encomendados.* Et illa altera epistola Regia scripta ad Cancellariam Limanam 17. Iulij, ann. 1555. *Que se metan en la caxa de tres llaves los tributos de los Indios del Encomendero que estuviere ausente, passada la dicha licencia, i que de alli adelante los oficiales Reales entiendan en la cobrança de los tales repartimientos.*

49

50

Nam licèt † valeat statutum disponens, ut incurratur pœna privationis ipso iure, & absque alia monitione propter absentiam, ut docet Cardinalis in dict. cap. ex tuæ, Botte de synodo, 3. parte, artic. 1. num. 70. & 71. Rebuff. in tit. de dispensat. de non resid. num. 13. & alij, quos refert, & sequitur Nicol. Garcia ubi suprà num. 129. reiectâ contrariâ sententiâ Ioann. Andr. Imol. & aliorum in dict. cap. ex tuæ, de qua per Afflict. dict. decis. 289. num. 8. Cùm tamen iam † prædictæ schedulę per non usum quodammodo oblitteratæ fuissent, posteriori stare debemus, argumento text. in d. cap. extirpandæ, §. qui verò, iuncto dicto decreto Concil. Triden. sess. 23. de reform. cap. 1. & his, quæ observat Garcia ubi suprà num. 131. & 139. & Flamin. Paris. de resign. benef. lib. 1. cap. 10. num. 61. qui ait, † stylum servare, ut si habentes curam animarum discedant absque licentia Episcopi, post monitiones possint privari, quod etiam sentit Zabarela dict. cons. 132. volum. 1. resolvens, † solam absentiam non inducere veram vacationem beneficij, etiam stante statuto, quòd absens eo in casu, ipso facto pœnam privationis incurrat.

51

52

53

54

Præterquàm quòd dictæ schedulę eiusmodi monitionem non excludunt, quin † potiùs eo ipso, quòd dicunt Commendatarium privandum esse, supponunt, super hac privatione processum formandum esse, servato iuris ordine, ut ait Tiraquel. in l. si unquam, verbo *Revertatur*, num. 177. Garcia d. num. 139. & 152. referens ad hoc quandam declarationē Cōgregationis Cardin. & decisionem Rotæ coram Orano. Iuris autem ordo est, † ut in formando quolibet processu, etiam super crimine notorio, requiratur citatio, & probatio saltim super tali notorietate, † cùm multa dicantur notoria, quæ non sunt, cap. consuluit, de appellat. & quia fortè notorius ille criminosus habebit legitimas aliquas defensiones, quę admitti debeant, ut scriptum reliquit Hostiens. post gloss. ibi in cap. cùm sit Romana, §. præterea, de appellat. & plurimi alij, quos refert Covarruv. in cap. Alma mater, de sentent. excomm. 1. part. §. 9. num. 6. Sylvest. in summ. verbo *Notorium*, in fine, Socin. Senior, omninò videndus, inter consil. Curtij Senior. consil. 20. num. 11. Menoch. de arbitrarijs, casu 542. num. 21. & sequentibus, Farinac. in praxi crimi. quæst. 21. numer. 115. & 116. & novissimè Martinus Magerus in tractat. de advocatia armata, cap. 16. numer. 886. pag. 740.

55

56

57

Et quomodocunque hæc se habeant, saltim nō excusabitur citatio, ad formādum processum, & ferendam sentētiā super declaratione incursæ privationis. † Hæc enim ex magis cōmuni, & vera Doctorum opinione semper requiritur, quantumvis lex, vel statutum ipso iure, vel ipso facto pœnam incurri caveant, ut

58

no-

notant omnes in cap.cùm secundùm leges, de hæret.lib.6.Dominic.in cap.1.§.fin.de homicid. eod. lib. & plurimi alij, quos refert Bernard.Diaz,& eius Addition.Salced.reg.543. incip.*Ipso facto*, Iul.Clarus,& eius Addit. in praxi,q.80. num.10. Gratian. reg. 360. Matienz.in l.5.tit.11.gloss.unica, lib.5. Recopil. Anton. Gomez 3.variar. cap.14.n. 3. Siman. in Cathol. instit. tit.9. à num. 27. Sahagun in cap.item cùm quis,in solut.ad 1.de restit.spoliat.Tiraq.d.verb. *Revertatur*, ex num. 398. Covar.in 4.2.part.cap.6.§.8.num.10. Menoch.alios adducens, de recuper. poss. remed.1. num.332.& latissimè Farinac. ubi sup.quæst. 10.num.70.& quæst.19.num.48.& Ego pleniùs in meo tractat.de syndicat.defunct. num. 160.& seqq. Magerus ubi suprà num. 885. & novissimè, ac satis exactè D. Anton. Cabrerus in tract.de pœna tripli,cap.3.ex num. 14. ad 18.ubi plures alios adducit,& in specie de pœna privationis feudi ob non præstitum servitium agens, Ant. Borrinius in tract. de servitijs vassallorum, 5. part. cap.7. fol. 169. & Rosenthal.omninò videndus, in tract. de feudis,cap.10. quæst.41. per totam, & Nos infrà cap. 27. ex numer. 84. & libro 4. cap. 7. & Martin. Magerus in tract. de advocat. armata,cap.16.num.887.D.Franc.Torreblanca de iure spirit.lib.13.cap.9.num.12.& seqq. D.Ioann.Bapt.Larrea in discept. Granatens. pag. 336.

59 Quod tamen † aliqui limitare solent,quandò iudex alicui terminum præfigit,ut compareat,& de iure suo doceat, & quòd posteà non audiatur. Nam eo transacto privatus manet absq; alia declaratione,ut docet gloss. per tex. ibi in l.sed etsi per Prætorem, §.sed & si, verb. *Decreto*,D.ex quib.caus.maior. Angel.in l.diffamari,C.de ingen.manumiss. gloss.verbo *Repellendus*,ubi etiam Innocent.per tex. ibi, in cap.cũ in tua,qui matrim.accus.pos. & notant DD.cõmuniter in l.si eo tẽpore, C. de remiss. pignor. Socinus in tract.de citat. art.5. n.1.& seqq.& art.22.princip.n.22.& art.23.n.3. & Cæs.Cõtardus in d.l.diffamari,ex n.19.ad 43.

60 SUPRADICTAM porrò licentiam † nõ solùm petere, sed obtinere Commẽdatarius debet,ex doctrina text.in cap.si religiosus,de elect.lib.6.ubi eleganter loquitur,Io.Monach. cap.cùm ad hoc, cap.relatum, cap. inter quatuor,ubi gloss.de cler.non resident.quam adeò veram esse reputat Ioan.Andreas in cap.si Abbatem,de elect.& in reg.cùm stat. de reg. iur. in 6.ut non sufficiat silentium, vel tacitus cõsensus illius,qui licentiam præstare debet, sed expressus necessarius sit.

Et,quod magis est,in scriptis haberi debet, si credimus Bald. in l.fin. C. de erogat. milit. annonæ, Cardin.in Clement.fin.de elect.quæst. 12.& Cassan.qui plures alios allegat,in cõsuet. Burgund.Rub.4.§.7.num.38. fol. 163. Simon de Prætis cons.68.ex Nicol.Garcia, omninò videndo, d.cap.2. num.25. & seqq. Azorio 2. par.lib.7. cap.5.quæst.4. & 5. & lib.4. q. fin. Sanchez de matrim. lib. 3. disput. 27. Basilio Pontio in eod. tract. pag. 716. quem omninò vide,& Cenedo in collectan. 3.ad Sext. num. 3. Vincent.de Franchis decis.Neap.455. Et is, qui tali licentiâ se excusare,& suam absentiam defendere nititur, † cùm se in hac qualitate fundet, eam probare,vel ostendere debet,iuxta doctrinam text.& DD.in cap.in præsentia, de probat.l.Prætor ait,l.2.§.docere,D.vi bonor.rapt. cap.1. de homicid. lib.7. Bart. in l. 1. §. ait Prætor, D.ne quid in loco pub. Iason cons.164.num.3. volum.2. Roderic. Suarez, qui plura allegat, in l. 8. tit. *de las herencias*, lib. 3. fori, num.34. Anton. Gomez in l.45. Tauri, num. 116. Catelian. Cotta in memor. iur. verbo *Qualitas*, in principio, & latissimè Mascard.de probat. conclus. 776. num. 3. & conclus. 1254.num.3. & Fulvius Pacian.eod. tract.lib.1.cap.54. num.9. & lib. 2. cap. 38. num. 7. 61

62 Quod tamen non ita amarè accipiendum est, † ut si subita, & urgens necessitas se offerat, non possit is, qui residere debet, se absentare sine licentia sui superioris,ut benè observat Hostiens.in dict.cap.inter quatuor, Afflict.dict.decis.289.num.10.& Garcia d. cap. 2.num.97.& sequentib.& prosequitur Azevedus,omninò videndus,cons.27.num.20.& 21. quia impedimenta,quæ excusant à non residẽdo,excusare etiam poterunt à non petenda licentia,maximè si esset periculum in mora, & in longinquis Gubernator, qui eam concedere posset, ut in his Indiarum provincijs sæpè contingit.

63 De † quibus impedimentis agit text. in d. cap.inter quatuor,de cler.non resid.ibi: *Dummodò non sint iusto impedimento detenti*, cap. fin.eod.tit.ibi: *Nisi excusationem rationabilem ostenderint*, cap.1. eod. tit.in 6. cap. præsentium, & cap. pastoralis 7. quæst. 1. cap. bonæ memoriæ, de elect.& ibi Hostiens.l.cùm servum, §. ex iusta, & lex si legatario, §. fin. D. de fidei.libert.l.2. §.si quis iudicio, l. 3.& 4. & ferè per totum, D. si quis cautionibus, ubi latè DD. præcipuè Ias.n, & Ioann. Horosc.Hostiens.in summ.de cler. non residen.§. quæ sit pœna, Rebuff.in praxi, tit. de dispens. ad non resid. pag.498. & alij ex suprà relatis, præcipuè Afflict.dict. decis. 289. num. 18. & sequentibus, Covarr. lib. 3. variar. cap. 13. Tiber. Decianus respons. 69. volum. 2. Medices in tractat. de fortuit. casibus, Mingon.

ad consuet. Andegav. part. 4. num. 8. Misynger. cent. 3. obser. 92. & cent. 4. obser. 57. & 58. Gail. lib. 1. observ. 143. num. 8. latissimè Scaccia de appellation. quæst. 15. ex num. 44. ad 156. & iterum à num. 305. usque ad finem, Azeved. per text. ibi, in l. 14. tit. 3. lib. 4. Recopil. & cons. 25. per totum, Costa de rat. raræ, quæst. 117. Surd. decis. 189. num. 29. & decis. 94. Seraphin. de iurament. cap. 35. Pacianus de probation. lib. 2. cap. 47. ubi benè tradit, an † & quando alleganti impedimentum incumbat onus probandi, Mesia ad leg. Toleti, in fundam. 3. part. parte 9. fund. 2. & parte 14. fundam. 2. num. 9. & 18. Ioan. Gutierr. canon. q. 6. num. 11. & lib. 3. pract. q. 34. ex num. 21. & latissimè D. Valençuel, statim citandus.

64

De quo, & alijs huc spectantibus, & quòd iustificatio, sive æstimatio impedimenti circa rem, de qua agitur, ut plurimum, pendeat ex arbitrio iudicis, Menoch. casu 118. per totum. Et an † impeditus protestari debeat de impedimento? est videndus Aretin. cons. 161. aliàs 163. incip. Verum est, & quæ notantur per DD. in l. si reus paratus 73. D. de procurat. Ioseph. Ludov. decis. Perusina 105. qui loquitur in pulchro, & quotidiano casu, Carroc. in tract. de oblig. quæst. 5. de persona, num. 10. part. 1. Cevallos pract. commun. 3. tom. quæst. 861. & 866. & Maldonado in sylva respons. lib. 1. respons. 2. num. 1. & 6. cum seqq. qui etiã tradit alia de impedimentis in materia appellationis, respons. 15. quæst. 5. à num. 20. & meliùs, & luculentiùs Rosenthal. de feudis, cap. 6. conclus. 46. num. 4. & 7. ubi tandem benè concludit protestationem impedimenti necessariam non esse, licèt utile sit eam facere ad faciliorem eius probationem, & qualiter excuset à mora, & pœna, & quæst. 52. & seqq. ubi agit de diversis impedimentis, & novissimè post hæc scripta D. Valēçuela cons. 184. num. 35. & cons. 109. num. 12. & cons. 4. ex num. 70. & 78. quem omninò vide.

65

Et est adeò verum ratione iusti, & legitimi impedimenti excusari beneficiarios, & nostros Commendatarios ab hoc onere residendi, quòd † etsi à principio non fuerit absens ex causa legitima, sed tempore requisitionis, & citationis, de qua suprà sermonem habuimus, sit iustè impeditus, ita ut ad residendum venire non possit, puta quia sit infirmus, vel detentus, aut ob aliam legitimam causam, excusari debeat, & cesset contumacia, & consequenter non possit contra eum ad privationem procedi, ut docent Abb. Sicul. & Ioann. de Imola in d. cap. inter quatuor, & in d. cap. quoniam, §. porrò, ut lite nõ contest. Et etiam si se nimis arctasset, & tunc supervenisset impedimentum, dummodò ad veniendum sufficiens tempus habuerit, ut docet Afflict. d. decis. 289. num. 17.

66

Ex quibus paulatim in illam alteram quæstionem prolapsi sumus, quæ aliquoties in Supremo Indiarum Senatu agitata fuit, & præsertim † in causa nobilis illius Equitis Ferdinandi Piçarri, qui neptem ex fratre D. Franciscam Piçarro in uxorem duxit, filiam, inquam, fratris sui Marchionis D. Francisci Piçarro, Peruani Regni Conquisitoris, & D. Agnetis Huayllas Nustæ, quæ fuit filia Guaynacapæ eiusdem Regni ante Hispanorum adventum Moderatoris, & posteà nupsit Martino de Ampuero nobili, & antiquo civitatis Regum Commendatario, ut refert Garcilassus Inca lib. 9. comment. cap. 28. in fine, & tam ex hac causa, quàm ob propria eiusdem merita, aliquibus pinguibus Commendis Indorum ambo donati fuerant. Et cum occasione seditionum, quæ in eo Regno contigerant, & mortis D. Didaci de Almagro, quæ eidem Ferdinando imputabatur, in Hispaniã vocatus fuisset (quo etiam Regio iussu D. Francisca deducta erat) ibidemque pluribus annis in carceribus detentus, & varijs litibus sub diversis Tribunalibus impeditus, ad quorum expeditionem curandam, uxor eum plurimum iuvit, ex parte Regij fisci prætendebatur, amborũ Cõmendas, ratione adeò longæ absentiæ, vacasse, præsertim cùm iudiciali sententiã, reditus in eandem provinciam eis fuerit interdictus. Ipsi verò hoc per eos non stare allegabant, & legitimum carceris, & tot litium impedimentum, ex iuribus, & Auctoribus suprà relatis. Vnde in dubium vocatum fuit, † an in carceribus suâ culpâ detẽtus, vel à provincia, in qua residere debebat, relegatus, ob hoc ipsum beneficia, vel Commendas amittat, quæ talẽ residentiam requirunt, quamvis in sententia relegationis nihil super hoc cautum, pronuntiatumvè fuerit.

67

68

Et pro Fisco facere, & allegari posse videtur vulgaris regula text. in cap. damnum, de reg. iur. in 6. ubi dicitur, quòd † damnũ, quod quis ex sua culpa sentit, sibi, non alij, imputare debet, quam ibidem ultra Dynum, & Ioann. Andr. pluribus ornat Petrus Pechius, Laurentius Sylvanus de feudi recognit. quæst. 77. num. 5. & Rosenthalius de feud. cap. 6. conclus. 52. num. 2. Necnon etiam, † quòd impedimentum (aliàs legitimum) excusare non solet, quandò quis spontè, vel culpâ suâ se in illud coniecit, l. si fideiussor, §. si necessaria, D. qui satisd. cog. ibi: *Neque enim meretur, qui ipse sibi necessitatem satisdationis imposuit*, l. 2. §. si quis tamen, D. si quis cautionem, ibi: *Si quid sit, quod ei imputetur, indignus est, cui hæc exceptio patrocinetur*. Et magis

69

70

in terminis in §. similiq ue modo, ibi: *Nam si ipse hoc affectavit, vel causam præstitit, non ei proderit exceptio*, l.qui proprio, §.item, D. de procurat.ubi † procurator pœnam, quam ex suo delicto passus est, non repetit, cum alijs, quæ in simili latè adduxit Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 10. num. 25. & novissimè Alvarez de Velasco de privileg. pauper. 1. part. q. 54. num. 1. & seqq.

71

72 Et rursus, quòd † qui deliquit, se ipsum videtur pœnis, & damnis subijcere, quæ delicti ratione pertulerit, & eventura esse prospicere debuit, l. Imperatores 34. D. de iure fisci, l.ult. C. ad leg. Iul. Maiest. l.sed & si 26. §. si feriæ, D. ex quibus caus. maior. ibi: *Quia prospicere eas potuerit, & debuerit actor, ne in eas incidat*, l. si putator 31. D. ad legem Aquil. l. si quis domum, §. 1. ibi: *Quia hoc evenire posse prospicere debuit*, D. locati, cum alijs, quæ adducit Osualdus ad Donellum lib. 15. cap. 23. litt. B. Radulph. Forner. lib. 6. rer. quot. cap. 21. D. Franc. Amaia eruditè hunc articulum explicans, lib. 1. observat. cap. 11. num. 14. & Cabrerus in tract. de pœna tripli, prælud. 1. n. 23. & seqq.

73 Et si hoc non admitteremus, † commodum quodãmodò ex sua malitia reportaret, & esset melioris conditionis, quàm non delinquens, contra vulgarem regulam text. in l. itaque fullo, §. 1. D. de furtis, cùm tamen contrariũ ratio suadeat, & ut † delinquentes, etiam egestate laborent, ut exẽplo sint alijs ad deterrẽda maleficia, l. bona fides 31. D. depositi, cap. ex parte, de consuetud. cum alijs, quæ adducit Sfortia Oddus in tract. de restit. in integr. q. 7. art. 5. part. 1. num. 42. ubi in specie resolvit, carceratum ex proprio delicto non esse restituendum; & conducunt tradita à Menoch. de arbitrar. casu 182. num. 38. † ubi resolvit alienationem rei fideicommisso subiectæ, quæ ob paupertatem fideicommissarijs solet permitti, non concedi ei, qui suâ culpâ in illam incidit, & alia plurima iura, quæ in simili expendit Velascus de privileg. pauper. 1. par. q. 54. ex num. 1.

74

75

Ac denique, quia sententia, quæ reditum ad Indiarum provincias intercludit, virtualiter Commendæ privationem inducit, quæ ex earum natura, non nisi à præsentibus haberi, & percipi possunt. Nam † destructo antecedenti, destruitur cõsequens, quod sine illo cõsistere nequit, l. 1. §. huius rei, D. de offic. cuis, l. veteris, D. de itinere, Everard. loco 96. & Craveta cons. 231. num. 2.

76

Sed nihilominus in prædicta facti specie contrarium (ut audio) pronuntiatum fuit, & meo iudicio rectissimè. Nam certi iuris † est, impedimentum carceris, vel relegationis non affectatum, legitimũ esse, dict. l. 2. §. simili que modo, ibi: *A Magistratu retentus est, & retentus sint dolo malo ipsius*, l. sed etsi, in princip. D. eod. ibi: *Aut fortè in exilium salva civitate abijt*, l. 2. C. ex quibus caus. maior. ibi: *Quòd sub custodia militari iussu Præsidis detinebaris*, d. l. sed etsi, §. 1. D. eod. ibi: *Adversus relegatum restitutionem faciendam ex generali clausula*, l. 1. §. 1. l. 9. l. 15. & l. 23. D. eod. l. Papinianus exuli, D. de minor. cum multis alijs, quæ ultra DD. in eisdem iuribus, & alios Auctores supr. num. 63. relatos, tradunt gloss. fin. in §. rursus, Inst. de action. ibi: *Item in vinculis positus*, Bernard. Diaz reg. 226. Novell. reg. 15. Claud. Pratus gnos. gener. iur. lib. 6. tit. 3. cap. 2. pag. 354. Azeved. cons. 25. num. 23. qui loquitur de impedimẽto carceris, Petr. Surd. decis. 189. num. 28. & decis. 263. num. 16. Vbi etiam agit de impedimento ex causa gravis litis, de quo etiam Ego sup. hoc libro, cap. 16. num. 69. Nicol. Garcia dict. 3. part. de benef. cap. 2. num. 47. cum multis seqq. Sayrus decis. 17. de cler. nõ resid. Farinac. decis. 168. & Riccius in collectan. decis. part. 4. collect. 1233. Et conducit celebris glossa in cap. statutum, verbo *Non evidens*, de rescript. in 6. ibi: *Vel fortè relegatus*, per quam tenent Archid. Franc. Domin. & alij DD. ibidem † relegationem præstare iustam occasionem, ut causa committi possit extra diœcesim, etiam quando actor, & reus sunt eiusdem diœcesis, quam glossam ad hoc etiam allegat Felinus plura in eius confirmationem adducens, quia nimirum † talis hoc modo incarceratus, vel relegatus, in patria sua residere, & ibi ubi anteà domicilium habere videtur, ut notanter docuit Ioann. de Platea in l. civis, C. de incol. lib. 10. quẽ refert, & sequitur noster Greg. Lop. in l. 3. verb. *Salir de aquel lugar*, tit. 18. par. 4.

77

78

79

Nequi his adversatur, quòd huiusmodi impedimentum ex culpa, sive delicto carcerati, aut relegati proveniat. Nam si hæc culpa (ut diximus) affectata non fuerit, & ad talem casum specialiter ordinata, nullo modo in alijs impedimenti iustificationi, & excusationi præiudicat; ut apertè ostendunt Iurisconsulti in d. l. 2. §. simili modo, & in d. l. sed etsi, cum alijs sup. relatis, per quæ iura ita expressè tenent Bart. Alber. Bald. Angel. Paul. Alexand. Ias. & reliqui Scribẽtes ibidem, & plurimi alij, quos in eadem specie impedimenti carcerationis refert, & sequitur Petrus Surdus cons. 566. n. 13. ubi falsam esse ait † opinionẽ Sfortiæ cõtrariũ sentiẽtis, & latè, & doctè Velasc. d. tract. de privileg. pauper. 1. part. q. 54. n. 29. plures alios casus per totam quæstionem adducens, in quibus culpa non nocet, quando non ordinatur ad casum.

80

81

Quibus valdè adstipulatur, quod signanter, & multum in nostris terminis docet Anton. de Butrio in cap. significante, notab. 4. de pignor. inquiens, quòd † emphyteuta detentus in carceribus, etiam ob proprium delictum, dicitur legitimè impeditus ad hoc, ut non possit privari emphyteusi ob cessationem solutionis per triennium. Quod etiam priùs insinuavit Abb. Panorm. ibid. notab. 3. & recoluit Iasin l. 2. n. 62. de iure emph. & sequuntur Decius, Cagnol. Rub. Tiraquel. Redoanus, & Picus, quos refert Corbulus de iure emphitit. de caducit. ob non solut. canon. limit. 10. & idem probat Socin. Iun. cons. 70. n. 7. vol. 1. Pinel. in Auth. nisi tricennale, num. 46. C. de bon. matern. Surdus, alios referens, d. num. 13. & Covar. in epitome de sponsalibus, 2. part. cap. 3. §. 5. num. 7. Beccius cons. 104. num. 5. & latè Velascus d. tract. q. 33. n. 28.

82

83

Et idem ad beneficiatum suâ culpâ incarceratum, ut liberetur à privatione beneficij ob non solutam pensionem, deduxit Gigas de pẽsionibus, q. 275. & q. 277. n. 15. Et ad non residentem in suo beneficio text. in d. cap. fin. ubi Ant. de Butrio col. fin. de cler. non residen. Et plurimi alij adducti à Nicol. Garcia de benef. 3. part. cap. 2. ferè per totum, & Velascus dict. q. 54. ex num. 15. ubi quòd eas lucratur etiam is, qui culpâ suâ in morbum inciderit.

84

Et facit text. in cap. quia diversitatem, de concess. præbend. ubi † excommunicatio, seu suspensio iudicatur legitimum impedimẽtum, etiam si quis culpâ suâ inciderit in pœnã suspensionis, seu excommunicationis. Et decisio text. in cap. de cætero, de sent. excommun. quã notat, & extollit Abb. ibid. notab. 1. ad probandum, quòd excusatur ab adeundo Romam, qui timet hostes, etiam si timor culpâ eius acciderit.

85

Et adhuc magis in terminis facti nostræ quæstionis, notabilis doctrina Angeli in disput. incip. *Bononiensis à sua civitate bannitus*, q. 4. dum tradit, † excusari bannitum, si nõ compareat, nec mittat procuratorem, quando timet vim inferri, nedum sibi, sed etiam causæ, ut si est repulsus propter partialitates, etiã si repulsus fuerit ob propriam culpam, seu delictum, dummodò ad id culpa non fuerit principaliter ordinata, cuius dictum refert, & sequitur Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum, num. 58. de constit.

86

Quibus adrident alia, quæ de † privilegijs carceratorum, & pietate, quæ in eos, & eorum causis exercenda est, quantumvis ibi propter delicta sua custodiantur, tradit eleganter Bartol. in tract. de carcer. in fin. Hippol. de Marsil. in pract. crim. §. nunc videndum, num. 11. Alexand. in l. quamvis, num. 10. D. solut. matrim. & in l. Marcellus, §. res quæ, num. 2. D. ad Trebell. Felinus in dict. cap. cùm inter, num. 20. de excep. Rebuffus de sententijs provisionalibus, gloss. ultim. col. 3. vers. 12. de arbitrarijs, casu 66. num. 17. & alij relati à Cerdano in tract. de visitat. carcer. in principio, Bobad. in Polit. lib. 3. cap. 15. per totum, & præcipuè num. 108. & Velascus ubi suprà num. 7. & 10.

87

Et est adeò verum, quòd impedimentum carceris, vel relegationis in casu nostræ quæstionis Commendatariũ ab onere residendi excusare possit, & debeat, † ut idem admittendum sit in uxore commendataria, si fortè maritum sequuta, suam Commendam deserat, & etiam absque licentia se absentaverit. Nam cùm sit mariti divinæ, & humanæ domus socia, l. adversus, C. de crim. expilatæ hæred. l. 5. tit. 2. part. 3. ubi gloss. verbo *Compañia*, Angel. cõs. 109. num. 3. Signorolus cons. 176. num. 11. & plures alij apud Tiraquel. in l. connub. & Tuschum conclus. 386. littera V. tenetur illum tam in adversis, quàm in prosperis sequi l. possessionum, C. com. utriusque iudicij, l. plerumque, D. de ædil. edict. l. uxorẽ, §. codicillis 2. de legat. 3. l. 7. tit. 2. part. 4. iunctis alijs, quæ Ego congessi in tract. de crim. parric. lib. 2. cap. 13. pag. 172. Ac propterea, † viri impedimentum, æquè illam, ac illum excusat, ut docet text. celebris in l. sacris, l. 2. C. de prox. sacror. scrin. lib. 12. per quam tenet Platea ibidem, quòd † scholaris, qui spe vacationum revertitur domum, gaudet privilegio, ac si residere t, & non solũ ipse, sed & eius uxor, & liberi. Et idem insinuat text. in l. cùm scimus, C. de agricol. & cens. lib. 11. Vbi † residentia patris prodest filio, & residentia mariti prodest uxori, ac per consequens illo impedito, vel excusato, hæc quoque excusanda videtur.

88

89

90

91

Et huc respiciens Cumanus cons. 1. num. 4. inquit, quòd † uxor dicitur evulsa de costa mariti, & est illi subdita, & accessoria, in tantum, quòd ipsa tenetur sequi domicilium mariti, non ècontra, & si maritus mutat domicilium, ipsa tenetur mutare. Et magis in nostris terminis glos. in cap. unaquæque 13. q. 2. dum docet, † quòd tenetur maritũ etiam in carcerem sequi, quam refert, & sequitur Apostilla ad Franc. Marcum decis. 740. & 738. num. 2. lib. 2. ubi plura in eãdem rem adducens, resolvit, quòd uxor tenetur sequi maritum in vita, & in morte, & est ratio, ne detur materia fornicationis, ut per Abb. in cap. 1. qui matrim. accus. & Bartol. in l. Mævia, §. uxore, D. de ann. legat. & tradit alia Cravet. cõs. 309. n. 2. & seq. ubi docet, † quòd etiam si maritus esset bannitus, debet uxor cum illo morari, neq; privat bannũ alimentis dotalibus. Quibus consonant alia, quæ congerit noster Valerius Hispan. in

92

93

hist.schol. lib.4.tit.7.cap.4.5.& 6. Ioan.Bocat.de mulier.illustr.Palae.Rub.in repet.Rubr.§.50.num.32. Thomas Sanchez de matrimon.lib.1.disput.41.ex num. 1. ad num. 12. Bobadilla in Politica,dict.lib.3.cap.15.num. 130.& 131.& novissimè D. Sebast. Cavallero de Medina in præclara repetitione ad l. Aquilius,de donat.quam typis excussit, & mihi pro sua comitate dicavit,fol.37.num.17.Vbi 94 aliquarum † fœminarum exempla recensent, quæ non solùm maritos incarceratos sequutæ sunt,verùm eos,varijs fallacijs utentes, à carceribus liberarunt.

Neque his quicquam obstant iura, quæ suprà in contrarium expendimus,ad probãdum, neminẽ debere ex delictis commodum reportare. Nam planè eis satisfacit Valascus, omninò videndus,dict.quæst.54.ex num.30. plu-95 rimis confirmans, ex † culpa, quæ non ordinatur ad casum, non debere quem, nec solere damnum pati, vel privilegio aliàs sibi competenti privari.

Et præterea responderi potest,illud esse ve-96 rum, † quando commodum venit principaliter ex culpa, secus autem quando venit in cõsequentiam,ut probat text.in l.sive hæreditaria,D.de negot.gest. l.3.§.si emancipatus, D. de bonor. possess. contra tab. & insinuat Abb. in cap.1. col.4. de exception. Felin.in cap.cũ inter,num.20.eod.tit. & in cap. quæ in Ecclesiarum,num.58. de constit.

Quemadmodum ex adverso,aliquãdo etiam 97 contingere solet, † ut inducta in favorem alicuius ex vi, aut occurrentia cuiusdam consequentiæ, vel circunstantiæ, sæpè in eius damnũ retorqueãtur, ut patet ex iuribus,quę adducit gloss.& DD.in l.nulla, D.de legibus, & expresè docuit Bartol.in l.quod favore,num. 7.C.eod.& Socin.in l.cùm filio, num.1. D.de legat.1.ut omittam in proposita specie non li-98 quere, † quòd Commendatarius ex non residendo ratione carceris, aut exilij commodum sentiat, cùm fortè ei utilius esset residere, & per se res suas administrare,& si liberum esset, magis optaret hoc onus residendi sibi ratione Commendæ iniunctum subire, quàm relegationis incõmodis,aut carceris tædio, & squalore torqueri,argum.tex.in l.omnes,C.de pœnis,cum alijs,quæ adduxi sup.lib.1. cap.14.n. 94.& seq.

Et non magis difficulter respondert potest ad illam aliam considerationem,quòd sententiâ relegationis damnatus, consequenter in privationem Commẽdæ damnari videtur, quæ sine personali residentia haberi non potest. 99 Nam † hoc est, quod supplet, vel dispensat impedimentum,de quo egimus, ut apparet ex iuribus,& Auctoribus suprà relatis,scilicet,ut eius causa habeatur pro præsenti, & residenti. Et cùm certum sit, quòd † relegatio,etiam in 100 perpetuum facta,non adimat bona in totum, nec in partẽ,nisi id in ea exprimatur, l. 1. & 2. D.de interd.& relegat.l.deportatorum, C. de pœn.l.4.tit.31.part.7.& ibi Greg. Lop. verbo *Quando destierran*, l.nemò, ubi Bald. C. de Episcop. aud. cum alijs, quæ latè adducit Roland.à Valle cons.38.num.15.lib.1.& Menoch.de arbitrar.casu 330. num. 5. Dici non potest sententiam, † quæ stricti iuris est, & in 101 his tantùm,quæ sonat,intelligenda, l. si iudex, ubi DD.D.de his qui sunt sui, vel alien. iur. l. 1.§.si plures una sent.cap.cùm dilectus,de offic.ordin.cap.fin. de caus.poss. cum latè adductis à D.Præside Valençuela cons.85.n.45.& seqq.ad alia diversa, & extrinsecùs posita, ac de quibus,nec actum,nec fortè cogitatum est, extendi debere,contra l.Divi fratres,D.de liberali caus.l.si à te,D.de excep.rei ind.& alia, quæ tradit Alexan.cons.49.n.1.vol.7.Bart.in l.Iulianus,n.6.D.de condict.indeb.Dec.cons. 43.num.4.Vincent. de Franch. decis. 172.n. 8.& decisio Rotæ 317.num.1.in 2.par.divers. Sacr.Palatij.

Quibus nihil detrahit ratio, † quam ex I. 102 C. Tryphonino deduximus, in l. bona fides, D.depositi,nimirùm,quòd malè meriti etiam egestate laborare debent. Nam id intelligendum est,præcedente sententiâ,quæ eis bona adimat,& in illis tantùm, quæ in ipsa contentæ sunt, ut idem tex. paulò superiùs expresè demõstrat,ibi: *Is deportatus est,bona eius publicata sunt.* Et benè in eiusdem terminis animadvertit Velascus d.q.54. num.20.

Cui ego adijcio † elegans Vlpian. respon-103 sum in l. Papinianus 21. D. de minor. ubi rectè Vlpianus reprehendit Papinianum, quòd in quæstione, de qua ibi, ad denegandam minori exuli restitutionem, eâ ratione motus fuerit, quòd propter irrogatam pœnam eâ indignus sit. Etenim (ut ibidem scripsit Cuiacius) *quæ indignitas est, si eum excuset exilij tempus in ea re,quæ à delicto omninò separata est.* Addo,& in sententia delicti condemnatoria, neutiquam comprehensa. Et hoc est, quod Vlpianus dicere voluit in illis verbis: *Quid enim commune habet delictum cum venia ætatis?* Ex quibus Interpretes communiter illud iuris Brocardicum deducere solent, † quòd à separatis non fit illatio, de quo 104 etiam in l. finali, D. de calumniat. & in alijs iuribus, & Auctoribus relatis per Velascum in axiomat. iur. littera Y. numer. 18. & ultra eos Iason in l.admonendi, num.30. de iur.iurand. Palacius Rub. in cap. per vestras, notab. 3. §. 3. num. 6. Ascan. Clement. de patria potest. cap. 5. num.55. Mandel. cons. 2.

n. 13. & Menoch. de adipiscend. remed. 6. num. 185.

105 PLANE † si culpa ordinaretur ad favorem, vel privilegium, quod mediante impedimento ex eadem culpa proveniente prætenditur, vel ad remissionem ipsius delicti, vel pœnæ eius occasione inflictæ, vel infligendæ, quæque ipsum delictum directè, & immediatè respiceret, tunc dubium non esset, delinquentem debere privilegium sibi indultum amittere, ex iuribus ita intelligendis in l. sed si ex parte 4. §. quanquam, D. quod cum eo, l. relegatorũ 7. in fine, D. de interd. & releg. l. auxilium 38. §. in delictis, D. de minor. iunctis his, quæ post Fulgos. ibid. tradit Alexãd. in l. quamvis, num. 11. vers. *Non obstat*, D. solut. matrim. Ias. in Auth. res quæ, num. 21. C. comm. de legat. & Velascus d. q. 54. num. 19.

SVPRADICTIS consequens est, ut de illis dispiciamus, qui † studiorum causâ à suis Cōmendis absunt, & vel earum provisionem sibi fieri, aut successionem posse deferri contendunt, quamvis ex eiusmodi causa abesse contingat. Quod eò libentius scribam, quia nuper in Supremo Consilio Indiarum, id in † quæstionem vocavit D. Ioannes Felix de Heredia, Novi-Regni Granatensis in provincia de los Musos Domiciliarius, petens, sibi tanquã magis benemerito, dandam esse Commēdam, quam illius provinciæ Gubernator cuidam Capitaneo Ioanni de la Peña contulerat, non obstante, quòd nec ipse, nec alius eius nomine, provisionis tempore comparuisset ad sua merita alleganda, & commendæ petitionem faciendam. Dicebat namque hæc omnia ex privilegio studiorum suppleri, quorum causâ patriam deseruit, & in Salmanticēsi Academia morabatur, & ex hoc capite restitutionem in integrum contra dictam collationem, & omissam iuris sui allegationem postulabat.

(106, 107)

108 Et sanè negare non possumus, † hoc privilegium studentibus indulgeri, ut pro præsentibus, & residentibus habeantur, ut in beneficijs Ecclesiasticis, docet text. in cap. fin. de magistrat. ubi DD. cap. Prælatum, de Cler. non resid. Concil. Trid. sess. 5. de reform. cap. 1. Horat. Lucius de privileg. schol. privileg. 99. & 100. Rebuff. eod. tract. privileg. 29. & 31. & innumeri alij, quos refert Nicol. Garcia de benef. 3. part. cap. 2. n. 54. cum multis seqq. Vbi refert Eugenianam, & disputat, an id etiam procedat in parochialibus, & is, qui ex hac causa se absentat, sui Prælati licentiã petere debeat.

109 Et de iure civili, eandem causam receptam fuisse, & sufficientem iudicatam, ad hoc ut eius virtute in integrum restitui posset absens, qui aliquam ob hoc læsionem accepit, ex clausula generali: *Si qua mihi iusta causa videbitur*, probat elegans text. in l. necnon, D. ex quibus caus. maior. ubi I. C. eam iustissimam vocat, ibi: *Puta studiorum causa*, & ibi: *Ne decipiatur per iustißimam absentiæ causam*, l. 1. & 2. C. qui ætate, vel profess. l. si longius 18. §. si filiusfamil. D. de iud. ibi: *Vt studiorum, vel alia ex iusta causa*, gloss. elegans in §. rursus, verbo *Quibusdam*, Inst. de action. ibi: *Item si absens fuit probabili causa, ut studiorum, &c.* Bartol. in l. fin. D. de in integrum restit. & plures alij, quos refert Mauricius eod. tract. cap. 340. & cap. 366. Idem Bart. in l. Seiæ 20. §. Pamphilæ, D. de fund. instruct. ubi cōcludit, absentem studiorum causâ, præsentem iudicari, per eundem text. ibi: *Respondit, si studendi causa misisset, non quò à fundo eum aliorsum transferat*, idem Bartol. in l. quæsitum, de leg. 3. per text. ibi, & in l. si is qui, col. 2. de usucap. Socin. in l. 1. de reb. dubijs, Seraphin. de privileg. iuram. privileg. 74. num. 113. Mingon. ad consuetud. Andegavens. fol. 239. num. 4. col. 1. Baldus cons. 328. col. 3. volum. 3. Panormit. Felin. & alij, in cap. tuæ fraternitatis, de Cler. non resid.

110 Sed nihilominus, in specie litis supra propositæ, Senatus pronuntiavit, restitutioni absentis locum non esse, utpotè, † qui non de retinendo iure sibi acquisito, sed de novo quærendo tractaret, in præiudicium alterius, qui legitimè provisus à provinciæ Gubernatore reperiebatur, contra l. sciendum 18. cum duabus sequentibus, D. ex quibus caus. maiores, ibi: *Restitutio facienda est, non cùm & lucrifaciendi, ex alterius pœna, vel damno, auxilium sibi impertiri desiderant*. Qui planè

111 Gubernator † de absentis titulis, & meritis divinare non debuit, argum. cap. ut nostrum, ut Eccles. benef. ibi: *Non autem de occultis potuimus divinare*, cum traditis per Abb. in cap. illud, num. 9. de præsumt. & Gomez in reg. Cācellar. de ann. poss. quæst. 10. Quemque, etiam si iam in Commendæ possessione reperiretur,

112 vel ex † urbanitate debuit ante discessum à provincia adire, & ab eo licentiam petere. Quæ (meo iudicio) quidquid dicat Garcia ubi supra, in se absentante causâ studiorum præcisa est, cùm ea non sit repentina, & Prælati arbitrio remittatur, ex Concil. Triden. sess. 23. de reformat. cap. 1. imò & ex iure antiquiori d. cap. relatum, de Cler. non resid. ut expresè tenet gloss. verb. *Prælatorum*, & Butr. & Imola, ibidem, & plurimi alij, quos refert, & sequitur Horat. Lucius dict. privileg. 99. Flores de Mena q. 24. num. 29. Zechus de casibus reservat. casu 23. num. 2. Cerola in prax. Episcopal. 1. part. verbo *Studium*, §. 1. & communis apud Rebuff. in tract. de dispens. ad non resid.

num.

num. 25. Hojeda de incomp. benef. cap. 17. num.28.& Salcedus in prax.cap.52.

Et ut hoc deficeret, posset, & debuisset procuratorem relinquere, qui opportuno tempore suo nomine se vacantibus Commendis opponeret, & quæ iuri eius convenire viderentur, repræsentaret. Quod † qui non facit, neq; in hoc, nec in alijs casibus restitutionis beneficium meretur, d.l.Papinianus 21. D.de minor. ubi minori exuli denegatur restitutio, nõ quidem propter delictum, ut supra diximus, sed quia cùm procuratorem dimittere posset, qui eius nomine ageret, non dimisit, vel cùm Prætorem posset adire, non adivit. Quò & pertinet l.sed etsi per Prætorem, §.adversus, D.ex quib.caus.maior.ibi: *Sed non & ipsi cõcedendam, quia potuit procuratorem relinquere.* Et quod in simili tradit text. in l.1. D. eũ qui appellaverit in provincia defendi debere. Non † enim negligentibus subvenitur, sed necessitate rerum impeditis, l.non enim, D.ex quib.caus.maior, & ita docent communiter Scribentes in dictis iuribus, & gloss.in l. fin.D.de in integrum restit.

113

114

115 Quamvis non inficier, aliquando † etiam procuratore non relicto, vel relicto, si defunctus sit, aut minùs benè absentem defenderit, restitutionem ex causa concedi posse, vt inquit I.C.in d.§.adversus, ibi: *Ex causa tamen puto etiam ipsi succurrendum*, l. necnon 28. D.eodem tit.quæ in specie loquitur de absente causâ studiorum, ibi: *Deliberare debet Prætor, an ei subveniri debeat? puta studiorũ causa fortè procuratore suo defuncto*, ut ad praxim, & concordiam dictorum iurium advertunt Bartol.Cuiac. & Ant.Faber ibidẽ, Iaso, Zasi. & Gomezius in §.rursus, Inst.de action. eleganter Felin.per text.ibi in cap. cùm Bertoldus, num. 19.de re iudic. Alciat.in l.absentem, num. 1. D.de verbor.signif. Rævard.lib. 5.var.cap.18.gloss.in cap.biduũ 2.q.6.Greg. Lopez per text. ibi in l. 28. tit. 29. part. 3. Mauritius d.tract.de in integr. rest. cap. 340. Et specialiter Alber. in d.§.adversus, dicens, semper vidisse observari, † quòd absentes causâ studiorũ restituantur, etiam si procuratorẽ non dimiserint, cùm potuerint. Et reddit rationẽ, † quia soli studio debent insistere, & de alijs non cogitant, Auth. habita, C. ne filius pro patre. Nimirum quia studentes æquiparãtur militibus, ut in proœm. Inst. & in l. 1. C. de nov.Cod.faciendo, l.advocatus, C.de advocat.diversf. iud. † qui ab omni alia cura expediti esse debent: unde & militaris actio expeditio vocatur, ut inquit Cassiodor. lib. 1. var. epist.17.ibi: *Hanc † meritò expeditionem nominavere maiores, quia mens devota prælijs, non debet alijs cogitationibus occupari.*

116

117

118

119

120 VLTIMÒ, circa huius capitis tractationem quæri non immeritò potest, † qua in provincia Commendatarius residere debeat, qui(ut sæpè accidit) ex dispensatione Regia duas, vel plures Commendas habet in diversis, & remotis provincijs extantes? Et ut brevitati cõsulam, ex similitudine præbendarum, vel beneficiorum(etiam parochialium unitorum) dicẽdũ est, quòd residere debet in digniori, vel in qua maluerit, eo attento, ut omnibus, prout melius fieri poterit, consulat, & eam non relinquat, in qua maiorem necessitatem suæ curæ, & tuitionis agnoverit, ut ex pluribus declarationibus Cardinalium, quas ad litteram refert, resolvit Nicol. Garcia, omninò videndus, d.3.par.de benef.cap.2.num.185.&seqq. Hieron.Gonçalez in regul.8.Cancel.gloss.6. ex num.268. Thom.Sanch.de matrim. lib.8. disp.1.num.19.& alij, quos refert & sequitur Bobad.in Polit.lib.2.cap.9.num.15.

121 De † pensionarijs verò illud repeto, quod observavi suprà hoc lib.cap.3.num.26. & 27. nimirum eos de iure communi ad residentiã non teneri. Schedulâ tamen novissimâ anni 1619. cuius ibi mentionem facio, contrarium cautum esse, ex rationibus, quę in eadem cõmemorantur. Quod tamen ubique parum observatur, & Ego censeo multum in eo insistẽdum non esse, dummodò fructus, & reditus pẽsionum in eadem provincia, in qua nascuntur, consumantur.

122 CONSILIARIJ autem Regis nostri, qui aliquando Commendis donantur, eo ipso à residendi obligatione excusati videntur, ex l. quidam consulebant, D.de re iud. & præterea ob id, quòd semper pro præsentibus in sibi utilibus haberi solent, ob servitium, & assistẽtiam, quam Regi faciunt, ut egregiè tradit, & pluribus ornat Boer. omninò videndus, decis. 17. per totam, Papon. lib. 1. tit. 3. arrest. 6. Rhenat. Choppin. lib. 2. Monast. titul. 13. numero 14. & lib. 1. de sacra Politia, titul. 5. num. 18. & lib. 3. tit. 3. num. 18. & Bleynianus de beneficijs, lib. 2. tit. de præb. ear. que fruct. & distribut. quotidian. num. 42. pag. 247. ubi, quod plus est, eosdem Consiliarios, non solũ supremarum Curiarum, sed etiam Præsidialiũ pro præsentibus haberi docent, etiam in præbendis & beneficijs Ecclesiasticis, & ad lucrandas distributiones quotidianas, & ad id plurima Arresta Parlamenti Gallici adducunt. Quod tamen apud nos solùm observatur in Consiliarijs supremæ Inquisitionis. Et tetigit eruditiss. D. Vincẽt. Turturetus in lib. de Sacello Regio, cap. 7. num. 26. fol. 118.

123 Quod planè mirandum non est, † cùm videamus, etiam Canonicos, ad minus duos, Episcopi sui servitio, ac ministerio assistentes,

præbendarum fructus integrè lucrari, & pro præsentibus, ac residentibus haberi, cap. de cætero, & cap. ad audientiam, de cler. non resid. ubi DD. Navarr. in manual. cap. 25. num. 121. Rota decis. 222. num. 2. part. 2. Covarr. lib. 3. var. c. 13. n. 5. vers. *Tertiò eadē ratione*, Dueñas reg. 206. limit. 1. Hojeda de incompat. cap. 17. num. 10. Nicol. Garcia de benef. part. 3. cap. 2. num. 345. & seqq. ubi, quòd etiā distributiones quotidianas, stante consuetudine (quæ iusta est) ex hac causa lucrari possunt, & novissimè D. Valençuela cons. 101. num. 15. vol. 2.

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMISEXTI.

1 *Princeps regulariter feudatarijs nova gravamina imponere non potest.*
2 *Feudo ad dominum devoluto, in nova eius concessione, nova gravamina adijci possunt.*
3 *Commendæ licèt olim darentur sine onere tertiæ partis, & confirmationis, posteà hoc iustè eis adijci potuit.*
4 *Tertiæ partis detractio, & fisco applicatio, quando & quare in Commendis Peruanis inducta fuerit? & schedulæ de hoc agentes.*
5 *Marchio Montisclarius Peruanus Prorex multū recusavit nova onera Commendis imponere, & quare?*
6 *D. Princeps Schillacensis exequi cœpit impositionem detractionis tertiæ partis Commendarum Peruanarum, & quomodo? & verba schedulæ super hoc ad ipsum directæ.*
7 *Onus tertiæ partis ex Commendis detrahēdæ, qualiter continuari iussum fuerit? etiam si Regius fiscus ab antiquis consignationibus liberatus esset.*
8 *Commendarum collatio gratuita esse dicitur, quamvis remuneratoria, & verba schedulæ de hoc agentis.*
9 *Tertiæ partis Cōmendarum detractio qualiter pro una vice in singulis Commendis restricta fuerit, & refertur schedula, quæ id disposuit.*
10 *Commendatario, cui detrahitur tertia pars Commendæ sibi assignatæ, in alia eadē pars suppleri debet.*
11 *Commendatarij implent solvendo tertiam partem in Regia arca districtus Commendæ, & schedula, quæ id declaravit.*
12 *Tributa, census, decimæ, & aliæ similes pensitationes, intra provinciam, ubi earum collationes residēt, regulariter solvēdæ sunt* L. forma, §. 2. D. de censibus, l. 1. C. de mulier. *& in quo loco lib. 10. & aliæ similes, expenduntur, & illustrantur.*
13 *Solutio regulariter fieri debet in loco, ubi sita est res, pro qua solvitur.*
14 *Tertiæ partis Commendarū detractio solùm in Provincijs Peruanis inducta fuit.*
15 *Annatæ dimidia præstatur in Novo-Regno Granatensi ex singulis Commendis, quæ conferuntur.*
16 *Annatæ dimidia hodie imposita est pro omnibus Commendis, gratijs, & provisionibus Regijs, & quare? & quid Auctor de hoc onere sentiat?*
17 *Tertiæ partis detractio, quæ ex Commendis fisco applicatur, an debeat esse integra, vel deductis pro rata expensis, & alijs oneribus, & contributionibus Commendarum?*
18 *Quotæ partis creditor, vel legatarius onera eidem parti annexa subire debet.* L. 2. de hæred. vel act. vēd. in princ. & in §. si-cuti, *expenditur, & illustratur, ibidem.*
19 *Fiscus tenetur ad ea, quæ condemnatus, cuius successor universalis fuerit.*
20 *Casus litis D. Mariæ Pereiræ de Solorzano, sororis Auctoris, refertur.*
21 *Tertiam partem Commendarum, quæ fisco applicatur, non esse immunem ab oneribus ei iniunctis, quædam schedulæ exprimere videntur, quæ referuntur.*
22 *Valor redituum, quis esse dicatur?*
23 *Visitatores putant se Principi gratiores reddi, si quoquò modo pro fisco pronuntient.*
24 *Principis maior gloria, & opulentia consistit in eo, quòd privatis in iustitiæ exhibitione adæquetur, & interdum ab eisdē vincatur, ex Plin. & Cassiod.*
25 *Detractio tertiæ partis Commendarum Peruanarum, an extēdatur ad eas, quæ per ipsum Regem, & Supremum ipsius Senatum in Hispania providentur?*
26 *Reges debent esse liberales, & subditorum opulentiam, & benevolentiam suas putare divitias, ex Patricio.*
27 *Onus petendi, & impetrandi confirmationem Commendarum, quando, & quare introduci cœperit? & de schedulis de eo tractantibus.*
28 *Confirmationis petendæ gravamen, seu conditio in ipsis titulis Commendarum inseri debet, & quod tempus assignetur ad eā petendam, & impetrandam?*
29 *Navigationum pericula, & locorum distantia multoties efficit, ut quis excusetur, si intra tempus designatum comparere non possit.*
30 *Confirmatio etiam ab illis peti debet, qui virtute Regij rescripti à Gubernatoribus*

In-

Indiarum Commēdas accipiunt, & quare?
31 Rex, qui iubet alicui per Proregem Commendā conferri, ipse commendare, seu conferre videtur.
Cap. ij qui 12 de præbend. in 6. expenditur, ibidem.
32 Dispositio ex pluribus rationibus introducta, non cessat, licèt una earum cesset.
33 Dispositionis generalis ea est vis, ut debeat generaliter intelligi, etiam in casu, in quo minor ratio urgere videtur, etiam si materia sit odiosa.
34 Confirmatio non requiritur in Commenda specialiter à Rege designata, & per Proregem conferri iua.
35 Papa ubi providet, eligit simul, & confirmat.
36 Provisio Apostolica habet vim confirmationis, seu illam virtualiter includit, & verba notabilia M. Anton. Cuchi circa hoc.
37 Confirmatio est signum superioritatis.
38 Confirmationis Regiæ impetrandæ necessitas iustè Commendatarijs iniungi potuit.
39 Confirmationis petendæ necessitas est veluti forma, & conditio concessionis Cōmēdarum, & debet impleri, & purificari.
40 Formæ defectus maior est, quàm substantiæ, & facit actum rescindi, vel resolvi.
41 Feuda, quorum confirmatio, vel approbatio, non petitur intra tempus statutum, ipso iure amittuntur.
42 Rex ratione confirmationis Commendarum, quam sibi reservavit, eas dare videtur.
43 Confirmans an, & quando possit dici, quòd dat, & de distinctione confirmationis actus validi, vel invalidi, & quando agi dicatur ex confirmato, vel ex confirmāte.
L. lege obvenire 130. D. de verb. signif. iunct. i doctrina glossæ ibidem, ponderatur, & explicatur, ibidem.
44 Actum invalidum, vel aliàs vitiosum, ubi Princeps ex certa scientia confirmat, videtur dare, & dispensare.
45 Confirmatio actus aliàs validi, eum non alterat, sed tantùm corroborat, & ad confirmatum retrotrahitur.
46 Baldus graviter, & philosophicè loquutus fuit in materia confirmationis, & ab alijs non allegatur.
Dom. D. Laurentius Ramirez à Prato laudatur, ibidem.
47 Confirmatum quando sit attendendum, & quando confirmans, & ex quo illorum agatur, ad multa expendere oportet.
48 Confirmationi alterius, quod accedit, eodē tempore factum videtur.
49 Princeps confirmans actum alioqui validum, non donat, nec meretur, sed debitum necessarium persolvit.
50 Confirmatio actus validi à Principe debet peti, sed negari sine iniuria non potest.
51 Tituli Commendarum, quarum confirmatio Regi remittitur, quæ continere, & exprimere debeant, ut Princeps sufficienter certioratus dici possit?
52 Confirmatio incerta, vel incerti iuris, non valet.
53 Subreptio, vel obreptio qualibet vitiat cōfirmationem.
54 Subreptitia impetratio non tenet, etiam si sit sanctus ille, qui impetrat, ex Baldo.
55 Valor verus Commendæ, cuius confirmatio petitur, necessariò exprimi debet, ad obreptionem vitandam.
56 Confirmatio nunquam extenditur, neque operatur ultra contenta, & specificata in narratione supplicationis.
57 Confirmatio transactionis, in qua intervenit fraus, vel læsio enormissima, nihil operatur, & est nulla, ubi est nullum confirmabile.
58 Confirmatio in forma communi parum, aut nihil operatur, & quid de alia, quæ sit in forma speciali?
Dom. Ioannes Ruiz de Laguna supremi Italiæ Senatus Fiscalis, laudatur, ibidem.
59 Confirmatio omnis censetur facta à Principe in forma communi, ita vt nihil addat confirmato.
60 Confirmatio debet insertum habere confirmatum, ad maiorem sui valorem, vel saltim specificam eius relationem.
61 Confirmatio nunquam intelligitur fieri in præiudicium tertij non citati, & auditi.
62 Principis quælibet concessio intelligitur sine præiudicio tertij.
63 Clausulæ ex certa scietia, motus proprij, & similes, non sufficiunt ad sustinendam confirmationem in præiudicium tertij.
64 Clausulæ, quæ de stylo Notariorum adijciuntur, sunt damnosæ, & abolendæ, & nō supplent defectum voluntatis, obreptionis, & subreptionis.
65 Confirmationem Commendæ litigiosæ petere festinantes, non facta mentione litigij, nihil efficiunt.
66 Ius ad rem quis habere videtur per sentētiam in sui favorem latam, imò & per solā petitionem factam in iudicio.
67 Princeps non præsumitur velle præiudicare tertio, etiam solum ius ad rem habenti, & etiam in modicis.
68 Casus litis cuiusdam Commēdatarij Carthaginensis refertur.

69 *Ius superveniens quando possit obijci in vim exceptionis executioni sententiæ.*

70 *Attentare non videtur, qui pro conservando iure suo novam gratiam à Principe impetravit.*

71 *Senatus Supremi Indiarum decisio refertur.*

72 *Ius superveniens ex privilegio, vel confirmatione post litem motam, nihil tertio præiudicat, & an deduci possit in alia instantia, & quid post, & contra sententiam, quæ transivit in rem iudicatam?*

73 *Lis dicitur omni respectu finita per sententiam, quæ transivit in rem iudicatam.*

74 *Confirmatio in forma specifica cum relatione iuris tertij, cui Princeps præiudicare voluit, & potuit, etiam lite pẽdente, imò & iudicata opponi potest.*

75 *Confirmationem petere non debent ij, quibus successio Commendæ ex lege defertur, & quare?*

76 *Confirmatio auctoris prodest eius successoribus.*

77 *Actus semel à Principe confirmatus, non eget alia confirmatione.*

78 *Confirmationem petere, & habere, etiam ubi necessaria non est, reprehendi non debet.*

79 *Gratiæ, & privilegia per Principem confirmata, maiorem habent firmitatem.*

80 *Titulos plures habere, & cumulare quis potest, ad ius suum magis confirmandum, & consolidandum, dummodò ij inter se contrarij non sint,*

81 *Confirmationis in materia, quæ tractantur circa Commendas, possunt deservire ad confirmationes officiorum.*

Officiales electi à Proregibus, vel Gubernatoribus, an ante confirmationem Regis officia gerere possint? ibid.

82 *Cõfirmatio in reliquis dari videtur ab eo, qui quædam revocat, & an ex cursu temporis præsumatur? remissivè.*

83 *Confirmatio Commendæ ubi denegatur, quando fructus restitui soleant, & debeant?*

84 *Fructus quis suos facere nequit sine titulo, & bona fide.*

85 *Fructus, qui auctoritate iudicis percipit, regulariter bona fide percipere videtur.*

86 *Commendatarijs facilè relinquendi sunt fructus Commendarum, cùm cedant veluti in remunerationem servitij, & pro cultura & cura.*

87 *Defectus, qui impediunt confirmationem Commendarum, pecunia suppleri solent, & an id iustè fieri queat?*

88 *Leges Commendarum iuris positivi sunt, & facilè dispensabiles.*

89 *Licentiam cõcedens, vel dispensans ad aliquid aliàs prohibitum faciendum, donare videtur.*

90 *Donari quod potest, pro pretio etiam regulariter dari potest.*

91 *Princeps solet plures pecunias pro dispensationibus, & licentijs corrogare, & quo id iure fundetur?*

92 *Confirmatio statutorum, seu ordinationũ civitatum qualiter fiat, & an ante illam observari possint?*

93 *Confirmationẽ ubi Princeps concedit, dat robur actui, qui aliàs sine ea dicitur imperfectus.*

94 *Confirmans actum potest illum infirmare, mutare, supplere, & de omnibus necessarijs inquirere, & disponere.*

CAPVT XXVI.

De onere tertiæ partis Peruanarum Cõmendarum fisco applicandæ, & confirmationis Regiæ in omnibus petendæ, & impetrandæ; de cuius materia plura scitu digna traduntur.

QVAMVIS † nõ possit Princeps regulariter feudatarijs imponere nova onera, vel gravamina, ut post alios notat Menochius conf. 181. num. 91. Borrel. conf. 1. num. 107. Petra de potestat. Princip. cap. 32. quæst. 3. num. 121. ex l. cùm dos, C. de pactis dotalibus, & l. perfecta donatio, C. de donationib. quæ sub modo, cum simil. Hoc tamen locum non habet, † ubi feudum domino apertum, & devolutum fuit, tunc enim in nova eius concessione, quæ libuerit pacta, conditiones, & onera adijcere poterit, etiam ultra eas, quæ antiquitùs apponi solebant, l. in traditionibus 49. D. de pactis, l. legem, C. eod. l. rebus, & l. eâ lege, C. de rer. permut. cum notatis à Bart. Ias. & alijs in eisdem iuribus, Alex. in l. si cùm dotem, num. 9. D. solut. matrim. Guid. Pap. conf. 39. num. 1. Fano de pignor. 4. part. num. 33. & 34. Ioann. Robert. lib. 3. recept. sent. c. 24. Marsil. singul. 148. Roman. singul. 528. & pluribus alijs, qui habentur in syntag. com. opin. lib. 2. tit. 3. num. 54. & seqq.

1

2

Et ita contigisse videmus in oneribus, de quibus in hoc capite agere distinamus, quoniã licèt † anteà collationes Commendarum ex sola Proregum, vel Gubernatorum concessione plenum effectum sortirentur, & ius irrevo-

3

cabile Commendatarijs præstarent. Posteà tamen in his, quæ de novo providerentur, tertiæ partis detractio, & confirmationis Regiæ ubique petendæ necessitas, pluribus schedulis iniuncta fuit.

4 Quas, ut distinctiùs proponamus, sciendum est, quòd cùm fisci † iura, & alij Regij reditus in Peruanis provincijs ob aliquas eorundem iurium venditiones, & alias super eisdem in favorem aliquorum privatorum consignationes, diminuti, & onerati essent, quod valdè damnosum esse experientia monstravit, cùm vix alij Regi nostro liberi, atque indemnes existant, ex quibus tot ingruentibus bellis, & alijs urgẽtibus necessitatibus succurrere possit, oportere visum fuit, ut hæc onera absque aliqua patrimonij Regij læsione in posterum luerentur. Et cùm nullum medium suavius, ac commodius repertum fuisset, quàm ut eorum solutio ex vacantium Commendarum reditibus sarciretur, expedita fuit primò quædam schedula, dat. Arandæ 14. Augusti ann. 1610. ad Peruanum Proregem Dom. Marchionem Montisclarium directa, quæ iussit, ut nullam deinceps vacantem Commendam conferret, quousque ex ipsarum reditibus, quod Regia gaza privatis pensitabat, compensatum esset, sub his verbis: *Os encargo mucho, que con los repartimientos que fueren vacando, vais redimiendo las dichas situaciones, que se pagan de la dicha mi Real caxa.*

5 Quod † cùm Marchio exequi recusasset, aliquas ad id iudicio suo iustas rationes expẽdens, & inter alias illam, quòd facultas commendandi, sibi initio officij, Regijs mandatis liberè data, per hoc gravamen intercipi videretur, suffectus tandem fuit in eius locũ

6 Dom. Prorex Princeps Squilacensis, † eique iniunctum per sched. dat. Oñate ult. Octobr. ann. 1615. ut id omninò impleret, & ex Commẽdis, quas Montisclarius adversus illud mãdatum contulisset, tertiam partem ad prædictum effectum Commendatarijs detraheret, qui de hoc iustè queri non possent, cùm iuris rigore attento, Commendæ in totum eisdem adimi potuissent, utpotè quas contra expressam Regis interdictionem accepissent; curaretque deinceps, ex alijs Commendis, quæ vacarent eandem tertiæ partis detractionem facere, quousque patrimonij, sive fisci Regij onera luerentur.

Cuius schedulæ verba, quia notabilia sunt, & huius capitis basim constituunt, hìc inserere oportet, & ita se habent: *EL REI. Ilustre Principe de Esquilache, Primo, mi Virrei, Governador, i Capitan general de las Provincias del Pirù, ò la persona, ò personas à cuyo cargo fuere el govierno dellas. Aviendo hecho merced à diferentes personas destos, i essos Reinos de algunas cantidades en repartimientos de Indios vacos, ò que vacassen en essas provincias, con calidad de que en el entretanto que vacassen, se les pagassen de mi Real caxa. Por ser esto en mucha suma, i convenir aliviar mi Real hazienda de estas obligaciones, por cedula mia, fecha en 10. de Agosto del año passado de seiscientos i diez, embiè à mandar al Marques de Montesclaros, vuestro antecessor, que con los repartimientos que fuessen vacando, fuesse redimiendo las dichas situaciones. I comoquiera que por no aver cumplido con la dicha orden en todo, ni en parte, i aver ido encomendando todos los repartimientos que avia vacos, i que vacarõ en el tiempo de su govierno en differentes personas, en todo pudiera yo denegar las confirmaciones de las dichas Encomiendas à las personas à quien se las dio, i dar por nulo todo lo que en esta razon hizo. Considerando, que de los dichos repartimientos estan gozãdo las personas à quien el dicho Marques los dio, i que si se los mandasse quitar, seria con mucho sentimiento suyo. Por escusar este, i otros inconvenientes, he tenido por bien de cõcederles las dichas confirmaciones de las dichas Encomiendas, esto con cargo q̃ la tercia parte de su valor ayan de meter, i metan en la dicha mi Real caxa desde el dia que las començaron à gozar. I porque mi voluntad es, que esto mismo se haga de todas las que halláredes vacas, i fueren vacando, hasta que la dicha mi caxa estè enterada de las dichas situaciones, os mando, que en el entretanto que no lo està, las Encomiendas que hizieredes de los dichos repartimientos, sea cõ la dicha carga de que ayan de meter, i metan en la dicha mi caxa el tercio de su valor, con apercebimiento que os hago, que lo que en contrario hizieredes, serà en si ninguno, i de ningun valor i efecto. Fecha en Oñate à postrero de Otubre de 1615. Yo el Rei. Por mandado del Rei nuestro señor, Pedro de Ledesma.*

Hanc schedulam Dom. Princeps Squilacensis, ubi primùm Peruanæ gubernationis habenas accepit, ad litterã implere curavit, & ad hoc generale quoddam decretum, sive edictum promulgavit, Limæ 20. Aprilis ann. 1616. Et cùm de hoc Regem, Regiumque eius Indiarum Senatum per litteras suas commonefecisset, simulque in eisdem retulisset, ex dictarum tertiarum partium applicatione iam Regiam arcam exoneratam esse; gratiæ ei ingentes redditæ sunt per epistolam dat. Matrit. 17. Martij ann. 1619. Et simul † iussum, ut nihilominus eandem applicationem in beneficium fisci ob urgentes eius necessita-

7

tes

tes in posterum continuaret, videretque, an convenientius esset eiusmodi tertiarum administrationem per Regios officiales fieri, vel per ipsos Commendatarios, præstitâ priùs fideiussione earum opportuno loco, & tempore solvẽdarum? Et adijcitur nihil esse ob quod Peruani incolæ de hac Regis iussione conqueri possint, supposito, † quòd Commendarum collatio gratuita est, quamvis remuneratoria, & sic potest à Rege hoc oneri prægravari, & sequitur: *Pues assi como yo puedo dar una Encomienda con pensiõ en favor de un tercero, la puedo justa, & indubitablemente aplicar, i resolver para mi, siendo mi voluntad, mayormente procediendo de mi hazienda, ò de cosa q̃ puedo dar, ò dexar de dar, &c.* Et hæc fuit origo, & introductio harum tertiarũ in provincijs Peruanis, quæ etiam confirmatur per aliã sched. dat. Matrit. 6. Martij, ann. 1619. & 28. Iunij, ann. 1612. quas refert Anton. de Leon in tract. de confirm. Regijs, 1. part. cap. 16. num. 5. & seqq.

8

Sed quoniam eius occasione cõtingere posset, † ut brevi Commendæ omnes in Corona Regia incorporarentur, si quoties vacarent, tertia earum pars ei applicanda esset, Peruani per suum Procuratorem D. Bartholomæum Oznaium hoc dubium tolli, & hanc duritiem temperari expostularunt. Et lata fuit altera schedula data Matr. 9. Martij ann. 1622. quæ declaravit, non nisi semel hanc detractionem, ex qualibet Commenda fieri debere, ut sic duæ aliæ semper liberæ maneant, ex quibus benemeriti remunerari possint. His verbis: *He tenido por bien de declarar, como por la presente declaro, i mando, que la orden general, por la qual està mandado aplicar a mi hazienda el tercio del valor de las Encomiẽdas que vacaren, sea, i se entienda por la primera vez que cada Encomienda vacare, quedando las dos tercias partes para el beneficio del proveido, i encomendado: de manera, que con una aplicacion del dicho tercio, quede, respecto de aquella Encomienda, in perpetuum, i mientras yo no mandare otra cosa, libre para averse de encomendar en las dos tercias partes, de las quales no se ha de sacar tercio, por estar ya sacado, i porque à pocas provisiones se consumiria toda la Encomienda, sin quedar que encomẽdar: i para escusar este inconveniente, i qualquier genero de duda, lo executareis, que assi es mi voluntad, &c.*

9

Simul que cautũ † fuit, ut quod ratione huius tertiæ partis Commendatarijs auferabatur, qui iussi fuerant intra certam, & destinatam quantitatem remunerari, in alijs Cõmendis posteà vacantibus suppleretur, & ad hoc quotidie eis schedulæ conceduntur, ut tetigi suprà hoc lib. cap. 10. num. 50. Et rursus quoniam Commendatarijs iniungi solebat, ut dictæ tertiæ partis valorem in Regiam Limanã arcam deferrent, de quo ipsi etiam conquesti sunt, † expedita fuit alia schedula Matrit. 28. Iunij, ann. 1621. ad Peruanum Proregem D. March. Guadalcazarium directa, quæ declaravit, tam in præteritum, quàm in futurũ Cõmendatarios, qui sub hoc onere tertiæ partis Commendas accepissent, implere: *Con meter los dichos tercios del valor de las tales Encomiendas en las caxas de los distritos donde estuvieren, sin embargo de q̃ en los titulos, i despachos dellas, se diga ayan de meter el dicho tercio en la dicha caxa de essa ciudad de los Reyes.*

10

11

Quod ex iuris communis regulis petitũ videtur, quibus semper cautum invenimus, † tributa, decimas, & quaslibet alias pensitationes, quæ vel Regio fisco, vel publicis alijs functionibus à provincialibus exsolvẽdæ sunt, ultra eandem provinciam ipsorum sumtu præstandas, & deferendas non esse, l. forma, §. 2. D. de censibus, ibi: *Agri enim tributum in ea civitate debet levari, in cuius territorio possidetur*, l. 1. C. de mulier. & in quo loco, lib. 10. ibi: *Patrimonij verò munera necesse est mulieres in ijs locis, in quibus possident, sustinere.* Vbi Rebuff. Platea, Pena, Mauricius, & alij l. 3. C. de natural. lib. l. rescripro, §. si quis, D. de muner. & honor. l. 5. tit. 9. lib. 7. Recop. Novella 89. cap. 2. §. 2. ubi Cuiac. idem Cuiac. lib. 10. observat. cap. 35. cap. fin. de parochijs, cap. Apostolicæ, de deci. cũ traditis ab Alex. cons. 52. lib. 1. & cõs. 101. num. 4. vol. 1. Decio, Paris. Aretin. & alijs, quos refert, & sequitur D. Valençuela Piscator in l. 2. C. de annon. & tribut. num. 5. & seqq. Rebuff. in tract. de decim. q. 16. Ego suprà hoc tomo, lib. 1. cap. 20. num. 71. & novissimè Cencius in tract. de censib. 2. part. cap. 2. q. 4. art. 5. n. 19. & 20. ubi pluribus probat, † quòd regulariter solutio fieri debet in loco, ubi sita res est pro qua census, vel tributum solvitur, ut per Bart. in l. item illa, n. 13. D. de constit. pecun. Ias. cons. 8. num. 3. lib. 1. Roland. à Valle cons. 87. num. 14. lib. 1. & Virgin. Boccatium in tract. de censibus, 2. p. num. 73.

12

13

Ideò autem diximus † *in Provincijs Peruanis* hanc tertiæ partis detractionem locũ habere, quoniam in alijs introducta non est, eo excepto, quòd † in Novo-Regno Granatensi ex qualibet Commenda pro una vice dimidia annata præstatur, nisi Commenda adeò tenuis sit, ut ad hoc non sufficiat, & de eius solutione peculiaris mentio in titulis Commẽdarum fieri iubetur, per schedulam dat. Matrit. 15. Octobr. ann. 1622. cuius meminit

14

15

An-

Anton.de Leon d.cap.16.num.6. fol.81.

16 Et hodie de † omnibus Commendis, ut & ex alijs gratijs, officijs, & beneficijs, alia dimidia annata præstatur ex novioribus decretis, quæ ob bellorum sumtus, & alias urgentes Regis nostri necessitates, & expeditiones hoc subsidij genus, ut & alia similia, non tam suaserunt, quàm extorserunt, quæ spero, eisdē bellis cessantibus, cessatura, ut quod belli calamitas introduxit, pacis lenitas sopiat, ut in simili dicitur in l. unica, in princip. C. de caduc. tollend. Aliàs enim satis omnibus patet, quàm sint eiusmodi præstationes excusandæ & damnandæ, ut gravissimis verbis ostendit Imper. Iustin. in Auth. ut iudices sine quoquo suffrag. §. 1. collat. 2. & in l. 1. vers. *Hoc etiam præsenti*, C. de off. Præfect. Præt. Africę, cum alijs, quæ adducit Mastrill. de Magistrat. lib. 1. cap. 20. Cabedo decis. Lusit. 24. par. 1. & Nos fortè latiùs alio loco trademus.

17 Hanc autem tertiam partem fisco ex prædicta ratione applicandam, † integrè deducendam esse, sentire videtur Ant. de Leon d. cap. 16. num. 6. fol. 81. in illis verbis: *I este tercio es preferido, i se saca primero, i ante todas cosas de las Encomiendas.* Sed contrariū quidem, nempè habendam esse rationem onerum, expensarum, aliarumque diminutionum, seu deductionum, quæ in Commendis contingunt, tam iuris, quàm æquitatis ratio suadet.

18 Nam cùm Princeps ea in Commenda † quotæ portionis particeps efficiatur, & veluti in locum privati subrogetur, onus ei iniunctum agnoscere debet, iuxta text. & DD. in l. si quis servum 8. §. si cui certam, cum l. seq. D. de leg. 2. & alia, quæ latè adduxi suprà hoc lib. cap. 10. num. 8. & seqq. quibus addo text. mirabilem in l. 2. D. de hæred. vel act. vend. in princip. ibi: *Vt neque ampliùs, nec minùs iuris emtor habeat, quàm apud hæredem futurū esset*; & in §. sicuti 8. ibi: *Sicuti lucrum omne ad emtorem hæreditatis respicit, ita damnum quoque debet ad eundem respicere*, cum alijs, quæ in specie congerit Iaso in l. re coniuncti, num. 136. D. de leg. 3. Anton. Gomez lib. 2. var. cap. 2. num. 44. Cuiac. lib. 2. observ. cap. 30. & Barbosa in l. si constante, §. fin. num. 7. & seqq. D. solut. matr. ubi latè probat † fiscū

19 teneri ad omnia illa, ad quæ teneretur condēnatus, cui ipse universaliter in totum, vel in parte bonorum ratione condemnationis successit; & latiùs Peregr. de iure fisci, lib. 5. tit. 1. ex num. 53. Iul. Clar. q. 78. num. 39. Gail. observ. 86. lib. 2. decis. Avinionens. 51. Farin. q. 25. ex num. 169. & noster dissertiss. D. Frāncisc. Amaia lib. 1. observ. cap. 11. num. 36.

20 Quæ omnia mihi usui fuerunt † in causa sororis meæ dilectissimæ Dom. D. Mariæ Pereiræ de Solorzano viduæ strenui Equitis D. D. Francisc. Valverdi de Mercado, Præsidis Panamensis, cui cùm Peruanus Prorex quādam Commendam, dictam, *de los Ancoraines*, cum beneficio specierum cōcessisset, cum hoc onere tertiæ partis fisco præstandæ, integer huius tertiæ valor ab ea petebatur, absque ulla deductione expensarum, & diminutionū, vulgò, *quiebras i rezagos*, eò quòd beneficiū specierum habuisset, me in contrarium nitente, & prædicta iura allegante, lucrique, ac dāni computationem, & divisionem pro rata offerente.

Ac prætereà expendebam epistolam Regiam dat. Matr. 17. Martij ann. 1619. ad Peruanum Proregem D. Principem Eschilacēsem, cuius caput habet, † ut si viderit expedire, beneficium specierum Commendatarijs relinquat, cum onere, ut tertiam partem, deductis expensis, Regijs officialibus solvant, ibi: *Que esta misma hazienda en valor, avida consideracion al tercio, baxadas las costas, se pague por el Comendero en dinero en la caxa, i oficiales de cada distrito*; & aliam sched. dat. Matr. 28. Iunij 1621. ad Dom. Proregem March. de Guadalcaçar, quæ priores, de hoc tertio agentes, recensens, & ut in arcis districtus persolvatur, statuens, repetitis verbis tertiam partem valoris Commendarum solvi debere ostendit, ibi: *Huviesse de meter el tercio de su valor en la dicha mi caxa*; & ibi: *Que cumplan los Encomenderos con meter los tercios del valor de las tales Encomiendas en las caxas de los distritos donde estuvieren.*

21

22 Valor † autem redituum in eiusmodi casibus ille esse censetur, qui deductis expensis, & alijs contributionibus, & diminutionibus superst, ut pluribus etiam probavi sup. dict. cap. 10. num. 4. & seqq.

Sed nihilominus sororem meā (vel, ut meliùs dicam, me ipsum, tanquam eius fideiussorem) in solidum condemnavit Limensis Audientiæ Visitator D. Ioan. Gutterius Flores, nescio sanè quo iure, aut ratione permotus,

23 nisi † eâ fortè, quâ aliqui eorum ducuntur, qui eiusmodi officium exercent, putantes se Regibus gratiores reddi, si utcunque, & undecūque fiscum impinguent, non animadvertētes,

24 maiorem † Principum gloriam, & opulentiā in eo consistere, quòd à subditis bonam causam foventibus, superentur, ut post Plin. in Panægyr. ad Trajan. graviter scribit Cassiod. lib. 1. var. epist. 22. ibi: *Æquitatem nobis placiturus intende, non quæras de potestate nostra, sed de iure victorias, quando laudabiliùs à parte fisci perditur, cum iustitia nō habetur, &c.* & iterùm eod. lib. epist. 19. *Fisci volumus legale custodiri compendium, quia*

nostra clementia rebus proprijs videtur esse contenta, & sicut nullum gravare cupimus, ita debita nobis perdere non debemus, cum alijs, quæ adducam infrà lib.4.cap.6.

Vtrum autem † eiusmodi tertiæ partis detractio ex illis quoque Commendis facienda sit, quæ non à Peruano Prorege, sed ab ipso Rege providentur, in quæstionem etiam vocari potest, & planè Ego ad has non debere extendi opinabar, & pro me facit Anton. de Leon d.cap.16.num.6. in fine, sed nihilominus contrarium proximis his diebus Senatus censuit, & generali edicto decrevit, ut citiùs fisci debita extinguerentur, & eius incrementis succurri possit, quamvis Ego † censerem Reges, ac Principes, quibus nihil deesse potest, non pecunias contrahere, sed illis liberaliter uti debere, & subditorum opes, civiumque benevolentiam suas putare divitias, ut rectè aliud agens monuit Patricius lib. 4. de Regno tit.9. & Ego dixi supr. lib.1. cap. 18. num.55.& seqq.

Et hæc hactenus de onere tertiæ partis dixisse contenti, de alio sermonem instituere oportet, quod in petenda Regia confirmatione consistit. Et sciendũ est, † hoc induci cœpisse per sched.dat. Vallisolet. 20.Septembr. ann.1608. ad Peruanum Proregem D. March.de Montesclaros directam, ubi hoc Regio servitio expediens visum fuisse traditur, tam in Commendis, quàm in pensionibus, quæ fiũt de tributis Indorum, & quatuor anni ad impetrandam, & præsentandam confirmationẽ assignantur, sub pœna amissionis fructuum Commendæ, vel pensionis, qui fisco Regio applicari iubentur. Quam schedulam cùm dictus Prorex implere detrectasset, plures ad id rationes, & excusationes commentus, quæ referuntur in quibusdam eius epistolis an.1611. Iterum, atque iterum idem eidem iniunctum fuit per schedulam 3.April. ann. 1610.& 20. Decembr.eiusdem anni, & 10.Novembr.ann. 1612.& ad Novam-Hispaniam, & alias Provincias extensum, per aliam sched.dat. Matr. 17.Ianuarij ann.1612. additâ pœnâ, non solùm privationis fructuum, verùm & ipsius Commendæ, adversus eos, qui hanc confirmationem petere neglexissent, quæ † quidem exinde usitata est, & in ipsis titulis Commendarum, qui à Proregibus, & alijs Gubernatoribus conceduntur, id expressè cavetur ex earundem schedularum dispositione. Quæ † postea ob locorum distantiam, & navigationum pericula, & comperendinationes, quæ variæ, & inculpabiles esse solent, l.qui commeatus, D.de re milit.l.1. & seqq. D. si quis caution. cum similibus; ita temperatæ sunt, ut in Limensi, Argentina, & Chilensi provincia, & insulis Philippinis, intra sex annos à die expeditæ Commendæ tituli confirmatio præsentari debeat, in Mexicana verò, & alijs vicinioribus, intra quinquenniũ, ut patet ex schedul.dat.Matriti 7.Febr.ann.1623. & 28. Iulij ann.1629. quarum, & superiorum specificam, & diligentem mentionem fecit Ant. de Leon in tract.de confirm. Regijs, 1.par. cap. 17.per totum.

Vbi num.18.benè resolvit, † confirmationis petendæ necessitatem etiam illis incumbere, qui virtute Regij mandati de Commenda, vel pensione à Gubernatoribus Indiarum provisi sunt. Nam generalis est dictarum schedularum determinatio, ut aliàs dicitur in l.3. §.Divus, D.de sepulchro violato, & l.penult. §.ultimo, D.de iuris, & facti ignorantia. Et cùm ratio, quæ confirmationem exegit, ea fuisse videatur, ut Rex noster, & supremus eius Senatus agnoscat, an ritè, & rectè in Commendarum provisione processum sit, & competitorum merita æquo libramine expẽsa fuerint, & hæc ratio, etiam in habentibus schedulas ad futuras Commendas propter earum concursum procedat, & quia potuit locus esse gratulationi, & dignus digniori, aut magis antiquus minus antiquo præferri, meritò idem iudicium in hoc, atque in alijs casibus faciendũ est, ex vulgari reg.l.illud, D.ad leg.Aquil. cum similibus.

Et ut concedamus minorem rationem petendæ confirmationis militare in hoc casu, quàm in alijs, eò quòd merita eius, qui talem schedulam impetravit, iam à Rege approbata esse videntur, † & ipse videtur illam Commendam cõcedere, argum.text. in cap.ij qui, de præb.lib.6.ibi: *Eũ quoq; qui ad mandatum legati, vel alterius auctoritate Apostolica, specialiter in hac parte concessa, fungentis recipitur, authoritate Apostolica receptum dubium non existit.* Adhuc tamen † urgent aliæ rationes, quæ sufficiunt ad sustinendam dispositionem confirmationis, ex regul. §.affinitatis, Inst.de nuptijs, quam latè ornat Velascus in axiom.iur. litt.E. num.23. & in nostris terminis Cancer lib.3. var. resolut. cap. 7.num.208.& seqq. Innocent. Alexand.& alij plures, quos refert & sequitur Hieron.Gratus cons.120.num.47. lib.2. ubi docent, dispositionem ex pluribus rationibus introductam non cessare, licèt una earum cesset. Et ut hoc deficeret, ea est vis † dispositionis generalis, ut debeat generaliter intelligi, etiam quando maior ratio est in uno, quàm in alio, secũdùm Tiraq.de retract. lignag. §.1. gloss. 14. num. 102.l.1.§.quod autem, D. de aleator. l. 1. §. uxori, D.de auro & argent.legat.l.1.§. & generaliter, D.de legat.præstan.Cravet.cõs.92.

num.4.& conf.133.num.5.Surd.in tract.de alimént.tit.1.quæst.124.num.10.Ioann.Gutierr.conf.5.num.5.ubi num.6.hoc verum esse probat, etiam si materia esset odiosa, post Cravet.conf.118.num.14.& tradit alia Dom. Præses Valençuela conf.21.num.43.& sequẽtibus.

Planè si schedula, quæ expedita proponitur, 34 † non esset generalis ad Commendas vacaturas, circa cuius implementum concursus aliarum posset,& deberet admitti,ut modò retulimus, sed specialis ad certam aliquam, & à Principe designatam Commendam. Tunc non dubitarem asserere cõfirmationem necessariam non esse, ex celebri doctrina glossæ in cap.1.verbo *Provisionem*, de elect.lib.6.ubi dicit, 35 † quòd quando Papa providet,eligit & confirmat,quam sequitur, & extollit Felin.in cap.eam te,num.3.& 4.de rescript.resolvens; 36 Provisionem † Apostolicam habere vim confirmationis, seu includere confirmationẽ virtualiter,quod ultra alios probat, & dilucidiùs exponit Marc.Anton.Cuchus lib.4.maior.instit.tit.4.n.52.sic inquiens: *Illud sciendum est nullam tunc exigi confirmationem, cùm idem ille beneficium contulit, penes quem est confirmandi potestas, quasi eodem actu videatur utrumque præstitisse,& explevisse. Conferendo enim simul & cõfirmare videatur, aut saltim confirmatio superflua est, quia provisioni electio, & confirmatio inesse videntur,quo fit,ut ij, quibus à Pontifice Maximo dignitas confertur,nulla confirmatione indigeant.* Licèt legamus Regem Lusitaniæ Ioann. II. statuisse, ut fierent confirmationes generales donationum bonorum Regiæ Coronæ,& quòd absque confirmatione non valerent, ut refert Cabedus decis.5.num.4.part.2.

Ex quibus primò infertur, quòd cùm huiusmodi confirmatio tot schedulis fuerit requisita, 37 † & sit veluti quoddam signum, vel tessera superioritatis, quam Princeps sibi reservare voluit, ut in simili tradit Craveta cõsil.908.num.1.Tiber.Decian.respons.8.num.225.volum.1.& respons.19.num.139.volum.3. Rota Romana decis.702.num.7.part.1. Bertazol.in tractat.de clauf.instrum.clauf.4.glossa 14.num.1.& alij, quos refert, & sequitur Bernard.Grœvæus in pract.conclus.lib.2.conclus.1.num.1. 38 † iustè in dictis schedulis caveri potuit, ut Commendatarijs in ipsis titulis iniungatur necessitas petendæ, & impetrandæ talis confirmationis intra tempus præfinitum,sub pœna privationis ipsius Commendæ. Nam hæc fuit 39 † veluti forma, quæ conditionem induxit, & eâ non impletâ, vel purificatâ, actus corruit, & habetur tanquàm si factus non fuisset, l.Mævius, & l.qui hæredi,D.de condit.& demonstr.cum similibus latè cõgestis à Molina de primog.lib.2.cap.6.num.37.& cap.7.num.1.ubi pluribus 40 † probat formæ defectum maiorem esse, quàm substantiæ, & formam à lege requisitam nõ posse per æquipollens adimpleri, D. Valençuela conf.87.num.77.volum.2.ubi quòd forma debet attendi magis quàm ratio, D. Ioann. del Castillo lib.5.controvers.cap.119.num.6.& sequentibus, Fusar.de substit.quæst.246.num.16.& Cevallos tom.4.comm.quæst.900.num.56.dixi supra hoc libro, cap.6.num.18. Et in terminis contractus, vel concessionis Principis,vel privati, & quòd etiam ex minimo eius defectu rescindatur,vel resolvatur,l.necessariò §.1.D.de peric.&commod.rei vend.l.si pecuniam, D.si cert.petat.l.quod purè, D.quando dies legat. & plures apud Tiraquel. in l.si unquam,verbo *Revertatur*, num.277. C.de revoc.donat.Surd.conf.129.num.36. Menoch. conf.134.num.30.& 31.Molino de ritu nuptiar.lib.3.q.51.num.11.& 12.

Et ita videmus contingere in feudis, à quibus Commendæ, ut sæpè diximus, dimanasse videntur. Nam 41 † in illis etiam requiritur confirmatio, sive approbatio Principis, vel alterius domini concedentis, & eâ non impetratâ, intra tempus à iure, vel ab homine designatum, amittantur, etiam nullâ requisitâ sententiâ condemnatoriâ, vel declaratoriâ, sed ipso iure, ut ex communi opinione docet Iul. Clarus in §.feudum, quæst.49.in princip. Roland.à Valle conf.40.num.1.lib.1.Cardin. Tuschus litt.F.conclus.124. Borgnin.Cavalcan.decis.25.num.34.part.2.Marescot.lib.1.variar.cap.8.num.2.Rota Roman.post tract. Gallessij, de oblig. Cameral. decis. 146. & Flam.Cartar.decis.3.

Et hac 42 † conditione attentâ, & remissione ad Principem pro petenda confirmatione, possumus asserere, ipsum Principem esse, qui has Commendas concedit, & indistinctè sequi doctrinam glossæ per text. ibi in l. lege obvenire 130. D. de verborum significat. ubi inquit, 43 † quòd qui confirmat, dat, quod & repetijt in Authen. quibus mod. nat. efficit. legit. §.sed igitur, verbo *Percipientibus*, collation. 6. Et probare intendit ex l. asse toto, D.de hæred.inst.& Auth.de defensor. civit.§.interim, & pluribus prosequitur Camerarius in cap. Imperialem, de prohibit. feud.alien. per Freder.pag 43.colum.3. post Isern. ibidem num. 13. D.Valençuela consil. 79.num.11.ubi quod verbum *Confirmo*, inducit novam dispositionem,& Franc.de Ponte de potestat.Proreg.tit.8.§.10.num.10.pag.284.

Alioqui enim verior, & receptior opinio

44 est, hoc solùm procedere † quando actus, qui confirmatur, fuit nullus, vel invalidus, tunc enim confirmans dicitur dare, si id faciat ex certa scientia nullitatis præcedētis, quia tūc eam supplere, & dispensare videtur, & agitur ex confirmante, & nō ex confirmato; aliàs autem quando actus fuit validus, is, qui illum cōfirmat, propriè dare nō videtur, sed largo modo, & † confirmatio solùm adijcit robur primo actui, & actus confirmans retrotrahitur ad confirmatum, & ex hoc non ex illo agi videtur, ut ad explicationem, & conciliationē textus in d. l. obvenire, cum l. 3. §. de illo, D. pro socio, l. hæredes palam, §. quod verò, D. de testam. l. si fundus, in fine, D. de pignor. l. institutio talis 10. D. de condit. instit. l. si quis priore, D. ad Trebel. l. adoptio, D. de adoption. l. iure nostro, §. propter litem, D. de testam. tutela, cap. 2. de transactionibus, & aliorum plurium, tradunt gloss. & DD. in eisdem iuribus, & in l. & quia, D. de iurisd. omn. iud. ubi magistraliter Iason, Baldus in l. legibus, num. 5. C. de legibus, Felin. in cap. ultim. num. 15. de constitution. idem Felin. & Panormitan. post gloss. in cap. coram, de offic. delegati, Decius in Rubr. de confirmat. utili, vel inutili, Gozadinus cons. 64. num. 5. Afflictis ad constitut. Regn. Neapol. in preludijs, quæst. 3. num. 4. & plures alij, quos refert, & sequitur Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. glossa 10. num. 67. Surdus decis. 245. num. 6. & sequentibus, & cons. 262. num. 67. & cons. 85. à num. 32. Craveta cons. 976. num. 38. & cons. 563. num. 11. Decianus respons. 3. num. 238. volum. 4. responso 65. num. 18. lib. 2. & 72. num. 48. eodē volum. Misynger. respons. 1. num. 120. decad. 11. Schrader. cons. 19. num. 38. & 80. vol. 1. Quetta cons. 74. num. 3. Menoch. cons. 293. num. 3. Alciatus in dicta l. lege obvenire, num. 7. Rebuff. ibidem, vers. *Postremo*, Gerard. Mazzolus cons. 9. num. 54. Pinel. in l. 2. num. 4. cum sequentibus, C. de bonis, quæ liber. Bertazol. dict. clausul. 4. gloss. 14. num. 3. Anton. Gomez lib. 1. variar. cap. 9. num. 20. & 21. Azeved. in l. 3. tit. 1. lib. 2. Recopil. num. 12. & in Rub. tit. 2. lib. 6. num. 227. latissimè Andr. Gail. & eius Additionator Grœvæus lib. 2. pract. observat. 1. ferè per totum, Modestinus Pistor cons. 37. num. 8. volum. 1. Paz de tenuta, 2. part. cap. 57. num. 13. & 14. Ioann. Gutierrez lib. 3. pract. quæst. 23. num. 6. Ioann. Cochier in tractat. de primarijs precibus, pag. 91. Cardin. Tuschus littera C. conclus. 704. & 710. cum alijs, Marchesan. de cōmission. 1. parte, pag. 154. & sequentibus, & pag. 997. num. 9. & pag. 73. num. 258. Seraphin. de privileg. iuram. privileg. 71. num. 7. Arisminus Tepacius lib. 1. tit. de confirm. in genere, Fabius Turret. in tractat. de effect. clausul. codicil. quæst. 31. effect. 18. n. 18. fol. 79. Paul. Fuscus sing. 271. litt. C. & noster Didacus de Sahagum in signif. iuris Canonici apud Salmāticenses Primarius in Rep. Rub. & cap. primi, & finalis, de confirm. utili, vel inutili, apud quos, & alios videri poterunt, quæ hanc materiam concernunt.

46 Sed miror † à nemine allegari Baldum in l. ex placito, ex num. 9. C. de rer. permut. ubi subtiliter, & philosophicè de ea tractat, & quandò agatur ex confirmato, vel ex confirmante. Inquiens, quòd duplex est confirmans, scilicet infundens, & tunc agitur ex confirmato, ut in eadem lege ex placito, & transfundens, & tunc agitur ex confirmante, ut in l. tale pactum, §. qui provocavit, D. de pact. ubi, quia appellatio pronuntiatum extinguit, omnis virtus est transfusa in sententiam confirmantem. Et quòd tunc confirmans dicitur dare, quando ita producit rem in esse, ut ei originem præstet, quem locum Baldi eruditè expensum vidi à Dom. D. Laurentio Ramirez de Prado, nunquàm satis pro meritis laudato, in quodam arduo negotio, quod in Supremo Indiarum Consilio vertebatur. Et erit semper menti tenendus, quoniam † ex his principijs cognoscitur, quando confirmanti, & non confirmato accepto ferenda sit utilitas inde dimanans: & sic quando Commendatarius debeat fructus Commendæ suos facere à tempore concessionis, vel à tempore confirmationis, & quando debeat mediam Annatam solvere, tanquàm ex nova gratia. 47

Nam re verâ si nullus fuit defectus, qui cōfirmationem iustè impedire possit, Princeps non videtur gratiam facere in ea concedenda, quia quod † ad confirmationem alterius accedit, eodem tempore factum videtur, ut patet ex suprà relatis, & ex Monterio, omninò videndo, decis. Aragon. 27. num. 6. & 12. & decis. 35. num. 70. & quia tunc, ut diximus, non dat, id est non donat, † sed solvit debitum, l. penultim. D. de ritu nupt. Necessitas autem non habet meritum, sed voluntas, ut pulchrè in eisdem terminis docet Bald. in eadem lege ex placito, num. 12. qui ad id allegat textū in l. si servo fideicommissaria, D. de hæred. instit. & l. unum ex familia, §. 2. D. de legatis 2. & idem probant, & latiùs ornant, & prosequuntur Bart. Angel. Alexander, & Decius relati à Reusnero consil. 12. num. 48. lib. 2. Georgio Acaccio de privileg. iur. civil. lib. 3. cap. 20. num. 3. & 4. & Grœvæus dicto lib. 2. observat. cap. 1. num. 6. cōcludens † confirmationem privilegij, vel alterius actus per se validi, ac subsistētis peti à Principe, nec denegari posse, esseque iniuriam, si denegetur, non autem 48 49 50

45

tem beneficium, si concedatur, ut aliàs dicitur in l. 1. §. permittitur, D. de aqua quotid. & æstiva, circa cuius ornatum aliqua congessi suprà hoc tomo, lib. 1. cap. 17. num. 17. & idem tenet Matthæ. de Afflict. omninò videndus, ad constit. Neapol. lib. 1. Rub. 97. in princ. num. 22. qui pro hac sententia allegat text. in cap. bonæ, el 1. de rest. spol.

51 SECUNDÒ, ex eadem causa, & origine requirendæ confirmationis Commendarum deducitur, Proregem, vel Gubernatorem, qui eas in partibus Indiarum confert, in ipsa concessione, cuius confirmatio à Rege in Supremo eius Senatu petenda, & impetranda est, exprimere debere Commendæ qualitatem, & quantitatem, & modum vacationis, & in quibus rebus, vel fructibus consistit (nam servitij personalis taxa, & præstatio omninò exulare iussa est, ut dixi suprà lib. 1. cap. 1.) Et prætereà merita, & servitia eius, cui Commendam concessit, & an alias Commendas habeat, & quas alias remunerationes acceperit, & quòd edicta ad alios benemeritos vocandos, & audiendos præfixerit, & quibus rationibus adductus illum inter alios, ut digniorem elegerit. Etenim cùm confirmationis petendæ onus inductum fuerit ad hæc omnia cognoscenda, & penitiùs intelligenda, & utrum in electione ritè, ac rectè processum fuerit, ea omnia exprimi, & narrari debent, quæ sufficienter Principem de hoc certiorem facere possent.

52 Nam † confirmatio incerta, vel incerti iuris non valet, ut consuluit Oldrad. cons. 154. *Viso privilegio*, DD. in dict. l. & quia, D. de iurisd. omn. iud. Felin. & alij in cap. dilecta, de rescript. cap. porrecta, de confirm. utili, vel inutili, Rebuff. in l. subsignatum 39. §. incertus, vers. *Sextò confirmatio*, D. de verb. signif.

53 Et qualibet † subreptio, vel obreptio, quæ confirmationem impedire, vel ei obstare posset, vel Principẽ difficiliorem reddere ad concedendum, vitiat confirmationem, sicut & quælibet alia rescripta gratiæ, vel iustitiæ, & præsertim beneficialia, cùm in his omnibus voluntas cõcedentis desideretur, quæ ubi prædicta vitia interveniunt, deficere indicatur, cap. super litteris, cap. postulasti, de rescript. cap. dudum, de decimis, ubi communiter Canonistæ, l. 1. & 2. & l. etsi non cognitio, l. etsi legibus, C. si contra ius, vel util. pub. l. fin. C. de his, qui à non dom. manum. l. 2. C. de fund. & saltib. rei dom. lib. 12. l. 36. tit. 18. partit. 3. cum innumeris alijs, quæ præter Scribentes in eisdem iuribus congerit Iason cons. 115. lib. 1. Alciatus cons. 164. num. 10. Gozadinus cõs. 26. num. 21. Parisius cons. 12. num. 63. vol. 2. Socinus Senior cons. 120. num. 5. volum. 3. Tiraquel. in tract. de cess. causa, limit. 1. num. 12. cum seqq. & de pœnis temper. caus. 44. num. 41. Surdus cons. 395. num. 22. & seq. lib. 3. Bechius cons. 111. n. 9. 17. & 34. & lib. 2. de arbitrar. casu 201. per totum, Roder. Suarez allegat. 12. num. 30. cũ seqq. & alleg. 28. num. 26. Covarr. lib. 1. variar. cap. 20. Molina de maiorat. lib. 4. cap. 4. n. 48. & cap. 9. num. 33. Mieres eod. tract. 1. parte, q. 3. Mandos. in regula Cancellar. 32. de impetr. benef. vacant. q. 9. n. 9. Marchesanus de commission. 1. parte, pag. 64. num. 148. Alvar. Valascus consult. 130. n. 9. & consult. 158. n. 2. & 13. latissimè D. Valençuela cons. 69. num. 90. cum multis seqq. & Cardin. Tuschus litt. O. conclus. 50. num. 3. & litt. S. cõclus. 722. per totam. Et huc respicies dixit Bald. in cap. fin. per text. ibi, ut lite non contest. † quòd subreptitia impetratio nõ tenet, etiam si sit Sanctus ille, qui impetrat, quem refert Iason in d. l. 2. num. 33. C. si contra ius, vel util. pub. Et in terminis † de necessitate exprimendi veri valoris, Felin. in cap. ad aures num. 4. & 10. de rescript. Ripa in cap. ex parte, num. 85. eod. tit. Rebuff. de nominat. q. 9. num. 24. Mandòs. in reg. 22. de unione, & confirmat. q. 5. num. 2. Covarr. d. cap. 20. num. 7. & Menoch. d. casu 201. num. 77.

54

55

56 Et ob hæc passim docemur, † confirmationem non posse extendi ad nullitates, obstantias, vel defectus non expressos, vel mentionatos in narratione, vel supplicatione, l. Aurelius, §. testamento, de liber. legata, l. quædam, D. de iure codicill. Bald. in l. adversus, num. 3. C. si adversus rem iudic. Gaill. & Grœvæus lib. 2. observat. cap. 1. num. 2. Craveta, plures referens, cons. 668. num. 8. lib. 4. Riminal. cons. 194. num. 59. lib. 2. Mandel. Albens. cons. 375 num. 2. lib. 2. quia aliàs esset subreptitia, obreptitia, & nulla, l. sed etsi hac, §. patronum, D. de in ius vocand. l. 1. C. de collus. deteg. ubi gloss. & DD. d. l. etsi legibus, C. si contra ius, vel util. pub. cum similibus suprà relatis, cap. 2. de confirm. util. vel inutil. Panormitan. in cap. inter dilectos, num. 8. de fide instrum. Molina dict. cap. 9. num. 33. & sequentibus, ubi probat, † quòd Princeps nunquam censetur confirmare transactionem, in qua dolus, vel fraus, vel enormissima læsio intervenerit, quoniam talis confirmatio habet in se eosdem defectus, & nullitates, quas actus, qui confirmatur, & sic nullum sortitur effectum, l. fin. D. de constitut. pecun. l. cùm testamentum 8. C. de iur. & fact. ignor. l. non dubium, C. de legibus, gloss. in l. si patronus, §. patronum, verbo *Fabiana*, D. si quid in fraud. patro. l. si constat, D. de appellation. Bartol. in l. privilegia, C. de Sacrosanct. Eccles. Bald. in l. si absentis, num. 21. C. si cert. petat.

57

& in l. in contractibus, num. 15. C. de non numer. pecun. Ancharran. consil. 394. num. 3. & 4. Alexand. conf. 32. num. 1. volum. 2. Gozadin. conf. 27. num. 23. & 33. Iason in l. si ita stipulatus, §. Chrysogonus, num. 48. D. de verbor. oblig. Craveta conf. 592. num. 27. volum. 4. D. Valençuela conf. 69. num. 143. ubi quòd confirmatio est nulla, ubi est nullum confirmabile, & consil. 32. num. 108. ubi quòd confirmatio statutorum non trahitur ad invalida.

58 Atque hoc planè est, quod dicere solemus, confirmationem † factam in forma communi, parum, aut nihil operari, nimirum, quia actum nullum validum non efficiat, sed tantùm actui valido robur (ut suprà diximus) vel spiritum præstet, quamvis aliud sit in ea, quæ fit in forma speciali, à potestatẽ habente, & sciente vitium, & cum eo dispensare volente, ut cõstat ex cap. 1. de confirm. util. vel inutil. text. & gloss. in cap. 1. & cap. veniens, de transaction. cap. quia diversitatem, de conceff. præbend. ubi gloss. Alexand. cõs. 122. num. 18. lib. 8. Suarez allegat. 14. num. 1. Seraphin. de privileg. iuram. privileg. 49. num. 33. & privileg. 70. num. 13. Marchesan. latissimè dict. tract. de commiss. 1. part. pag. 64. & sequentib. Tiber. Decian. lib. 2. crimin. cap. 37. num. 4. Modestin. Pistor conf. 37. num. 11. volum. 1. Gaill. & Grœvæus d. lib. 2. observat. cap. 1. num. 11. & sequentib. & num. 27. & seqq. ubi tradunt, quæ dicatur confirmatio in forma communi, & quæ in forma specifica, Molina de primog. lib. 2. cap. 6. num. 8. Mieres eodẽ tract. 2. par. quæst. 2. num. 3. Velazquez de Avendaño in l. 2. Tauri, gloss. 3. num. 1. ad finem, Iacob. Cancer variar. resolut. part. 3. cap. 3. ex num. 177. Magon. decis. Lucens. 14. num. 22. Menoch. conf. 75. num. 32. volum. 1. & conf. 414. num. 14. volum. 5. Surd. conf. 340. num. 7. & conf. 349. num. 7. & conf. 361. num. 37. volum. 3. Casanate conf. 43. num. 94. cum sequentib. latè Mirescotus lib. 2. variar. cap. 67. num. 23. & 34. & quæst. 75. à num. 37. D. Valençuela conf. 79. num. 2. & sequentib. qui iuxta superiorem distinctionem intelligendus est conf. 88. num. 54. dum nimis generaliter tradit, cõfirmationem Principis habere vim dispensationis. Nam hoc tantùm procedit circa expressa, & cognita, iuxta iura, & DD. ab eodem allegatos, & alia, quæ latissimè, & novissimè tradit Dom. Ioann. Ruiz de Laguna, nunc sacri Consilij rerum Italicarum Fisci Patronus disertissimus, & anteà in Mediolanensi Senatu Quæstor meritissimus, in docta illa allegatione, quam typis excusit super quęstione Salaria Finarij cap. 1. n. 15. & seqq. pag. 10. & 11. & cap. 4. per totum, pag. 124. & seqq. ubi plura de materia confirmationis luculenter congessit.

59 Et illud præcipuè, † omnem confirmationem in dubio censeri factam à Principe in forma communi, quæ nihil de novo tribuit, sed omnia relinquit in eo statu, in quo reperiebantur, ex iuribus, & Auctoribus suprà relatis, & cap. cùm dilecta, de confirm. util. vel inutil. cap. ex parte, cap. quia intentionis, de privileg. cum alijs adductis à Rolando consil. 7. num. 108. lib. 3. Giurba ad consuetud. Messanens. in proœm. num. 37. Osasco decis. 102. in fine, Camil. de Medicis respons. 158. & 164. Farinac. decis. Rotæ Romanæ 128. num. 6. & decis. 555. num. 9. Carolus Tapia decis. 2. num. 63. & novissimè Ioseph. Ramon. conf. 37. num. 73. Quibus tamen adijcio, confirmationem non prorsus subreptitiam dici posse, si eius narratio in maiori parte, & circa substantialia sit vera, ut dixi suprà cap. 8. num. 67. & latiùs prosequitur Marquesan. dict. tractat. de commiss. 1. part. pag. 134. num. 136. Garcià de beneficijs, parte 6. cap. 2. n. 189. ubi quòd in gratiosis, omnia narrata verificanda sunt, & Bened. Capra reg. 50. num. 52. ubi an subreptio rescripti in uno, impediat implementum alterius?

60 Esseque iuris certissimam † conclusionem, confirmationem non probare confirmatum, nisi illud ostendatur, & ad maiorem ipsius cõfirmationis securitatem, & validitatem, & ut ex certa scientia processisse censeatur, oportere, & expedire, ut tenor privilegij, vel alterius cuiuslibet confirmati, inseratur ad litteram in instrumento confirmationis, vel adeò specifica eius mentio, & relatio, ut Princeps videri possit in nihilo circumventus, ut latè probant Innocent. Felin. Imola, & cæteri in cap. inter dilectos, de fide instrumẽt. Mascard. de probation. cõclus. 404. num. 6. Osascus decis. 126. num. 3. & 4. Craveta conf. 192. num. 14. Tuschus litt. C. conclus. 710. num. 28. & littera R. conclus. 8. num. 22. & conclus. 18. n. 7. cum seqq. Iacob. Cancer d. 3. part. var. cap. 3. num. 191. & 218. & latiùs, ac meliùs cæteris Grœvæus d. cap. 1. num. 20. cum seqq. & Magerus de advocatia armata, cap. 14. num. 109. pag. 621. ubi quòd actus confirmans, ad illud, quod non est in cõfirmato, nõ extẽditur.

61 Tertiò, ut alia prætermittam, quæ vulgatiora sunt, quàm ut in illis tẽpus terere debeamus, ex prædictis etiam deducitur, Principem, † qui has Commendas confirmat, sive in forma communi, sive in forma specifica, neutiquam censeri, quòd præiudicare velit iuri cuiusvis tertij, qui ad easdem Commendas litem in provincijs, & Audientijs Indiarum, vel alibi moverit, vel iustè movere possit, & ad con-

confirmationem petendam citatus non fuerit, & cum plena causæ cognitione convictus. Quia † sicut quælibet concessio facta à Principe, censetur sine præiudicio tertij, l. 2. §. meritò, & à §. si quis à Principe, D. ne quid in loco pub. cap. super eo, de off. & potest. iud. delegat. optimus text. de iure nostro Regio in l. 11. tit. 18. part. 3. cuius, & aliorum meminit Azeved. in l. 14. tit. 3. lib. 1. Recop. num. 39. Ita etiam confirmatio, ut docet text. expressus in cap. 1. & in cap. fin. & in cap. sua nobis, ubi Decius num. 7. de confirm. util. vel inutil. Bald. in l. 1. D. de constit. Princip. & in l. fin. num. 4. C. sent. rescindi non posse, & in cap. 1. de pace Constantiæ, Felin. in cap. si quando, num. 1. in fin. de rescript. Rota decis. 3. sub tit. de confirm. utili, vel inutil. in novis, quam sequitur Decius cons. 401. num. 24. Thom. Grāmat. decis. 104. num. 2. & plures alij apud Decian. respōs. 38. num. 231. lib. 3. Grœvæus, omninò videndus, dict. cap. 1. ex num. 45. ad 48. Marches. de commissionibus, 3. part. pag. 170. num. 37. D. Laguna in d. allegatione salis Finarij, num. 15. & seqq.

Vbi hoc procedere tradunt, etiam † si in confirmatione adijciantur clausulæ: *Non obstātibus, Motus propriij, Ex certa scientia*, vel de plenitudine potestatis, quia huiusmodi clausulæ censentur adiectæ præter Principis mentem, ex stylo tantùm Secretariorum, seu Notariorum, eiusmodi instrumenta conficientiū, ut tradit Covarr. in Rub. de testament. 2. par. num. 14. Loazes in causa oppidi de Mula, col. 53. num. 64. Petrus Petra de potest. Princip. quæst. 2. cap. de clausul. ex certa scient. num. 20. fol. 203. D. Valēçuela cōs. 119. num. 112. volum. 2. & ante eos Baldus cons. 292. num. 3. ubi inquit, † hac de causa, & propter diversas lites, quæ quotidie ex isto stylo oriuntur, debere dictas clausulas in totum ab Aula eradicari, vel saltim non ita frequentari, quod & tradunt Zasi. & alij relati à Petra ubi supr. num. 19. Menoch. cons. 1. num. 402. lib. 1. cons. 202. num. 149. & cons. 195. num. 24. Socin. Iunior cons. 77. num. 124. lib. 1. Roland. cons. 7. num. 113. & quòd non supplent defectum intentionis, & voluntatis Principis, Petra d. num. 20. Rota apud Farinacium decis. 141. num. 4. & latè Cancer, omninò videndus, d. cap. 3. num. 191. & seqq. ubi quòd clausula ex certa scientia non confirmat actum in præiudicium tertij, nec tollit vitium obreptionis, neque operatur in his, quæ consistunt in facto, de quibus Princeps non est informatus.

Quæ omnia notare oportebit † pro aliquibus, qui properant titulos Commendarum litigiosarum à Gubernatoribus impetrare, & eos sine mentione litigij, vel iuris tertij in supremo Cōsilio præsentare, ut sic confirmationem obtineant, putantes sibi hoc pacto consultum iri. Nam nihil ipsis talis festinatio prodest, quoniam semper audiri poterit tertius comparens, & de iure suo docere volens, ut ultra suprà relatos latè ostendit Cancer d. cap. 3. num. 29. & seqq. & num. 40. Vbi quòd, † qui obtinuit sententiam pro se super aliqua re, licèt pendeat causa supplicationis, dicitur habere ius ad rem, imò & per solam petitionem factā in iudicio, & num. 102. & seqq. ubi quòd Princeps † non præsumitur voluisse præiudicare tertio in iure in rem, nec ad rem, & quòd præsumitur deceptus quandò ex privilegio, concessione, aut rescripto, tertio etiam in modicis præiudicat, & quòd ubi apparet id facere voluisse, est facienda interpretatio, ut quantò minus fieri possit, ei præiudicare voluerit.

Et hæc habui in praxi proximis hisce diebus † in causa cuiusdam Commendatarij de Cartagena, cui cùm alter oppositor litem movisset super collatione Commendæ, & à sententia Gubernatoris ad Regium Consilium provocasset, in quo duas sententias conformes pro se habuit, quæ in rem iudicatam transierunt, ille se defendere volebat, & denuò audiri, & causam suscitare intendebat prętextu confirmationis sibi in forma communi cōcessæ, quam nullâ factâ litigij mentione impetraverat. Et eius Advocati id eo colore tutabantur, † quòd ius hoc, quod mediante confirmatione quæsivit, non fuit visum, neque in iudicium deductum, & licèt supervenerit ex causa de futuro, potuit reo præstare exceptionem adversus executoriam, licèt non prosit actori ad actionem. Neque † dici potuit attentasse, qui pro iure suo conservando gratiam cōfirmationis à superiore impetraverit, ex his quæ in simili tradit Bartol. in l. cogi, C. de pet. hæred. Cabedus decis. Lusit. 120. part. 1. num. 11. Caldas Pereira de iure emph. 3. part. cap. 10. num. 30. in fine, & alij, quos refert Anton. Gabr. in comm. conclus. tit. de iudicijs, concl. 3. num. 6.

Sed nihilominus † Senatus ex tempore hāc intentionem absque dubio repellendam iudicavit, quoniam dicta confirmatio, ut ex suprà dictis apparet, nullum ius novum huic electo Commendatario addere potuit, & ut aliquod adderet, erat nulla, & subreptitia ex defectu narrationis litis pendentis, & præiudicio tertij, ut expressè in eisdem ferè terminis docet Abb. omninò videndus, in cap. fin. ut lite pend. num. 8. Felin. cons. 32. num. 11. & Laderchius Imolens. cons. 106. num. 7. qui dicunt, † privilegium, & quodlibet aliud ius superveniēs ex gratia, vel cōcessione Principis, li-

lite iam motâ, nihil adiuvare, & Marcheſanus d. 1. parte, pag. 225. num. 313. ubi quòd confirmatio appellatione pendente, illâ tacitâ, nõ ligat. Et licèt aliqui hoc limitent, ut quamvis non proſit in illa inſtantia, proſit tamen in alia, eâ finitâ, ut per eundem Abbatem ſuprà cap. Abbate ſanè, circa medium, de re iudic. & tradita à Lanario conſ. 16. & ſeq. & Cancerio d. cap. 3. num. 470. id tamen ex communi omnium ſententia ſublimitatur, ubi iam fuerit lata ſententia, quæ in rem iudicatam tranſierit. Nam tunc 73 † dicitur lis omni reſpectu finita, & præcluditur via partibus ad aliquid de novo deducendum, l. fin. C. ſent. reſcendi non poſſe, l. cauſas, C. de tranſact. bonus text. in cap. expoſita, de arbitr. & egregiè docet Felin. in cap. 1. & cap. ſuper litteris, de reſcript. ubi num. 14. hoc ampliat, ut etiam ſi dicatur in reſcripto: *Non obſtanti tali ſententia*, hoc non ſufficiat, niſi etiam adijciatur, *non obſtante ſententia lata, quæ tranſivit in rem iudicatam*; Franchus in d. cap. fin. ut lite pend. Anton. Gabr. dict. tit. de iud. concluſ. 4. num. 41. & Cancer d. cap. 3. num. 473. & ſeqq. & eſt optima Rotæ deciſ. 33. in noviſsimis parte 3. lib. 3. ubi tamen prædicta declarans, inquit, tunc dici litem extinctam per ſentẽtiam tranſactam in iudicatum, ubi ſit executioni mandata, & non antea. Planè ſi lite pendente 74 † confirmatio non in forma communi facta proponeretur, ſed ſpecificè, & cum relatione iuris alterius oppoſitoris, & litis ſtatus, & adhuc Princeps electum à Gubernatore confirmare voluiſſet, & confirmaverit, eius præcepto ſtandum eſſet, & ceſſaret lis, iuſque reo ſuperveniens, etiam pendente lite ei prodeſſet, iuxta text. ſic intelligendum in l. fin autem, §. 1. D. de reivind. l. ſi mulier diverterit, D. ſolut. matrim. & plura alia, quæ poſt Bart. Baldum, Alexand. & alios tradit Pariſ. conſ. 125. num. 11. & 12. volum. 1. Afflict. in cap. 1. num. 99. cum ſeqq. qui ſucceſ. teneantur, & latè Tiraquel. poſt leges connub. gloſſ. 8. q. 11. n. 99. cum ſeqq.

Deniqve prædictis conſequens eſt, eos, qui non ex nova gratia Commendas accipiũt, ſed per viam ſucceſsionis, quæ ſibi defertur, tanquam filijs, nepotibus, aut uxoribus Commendatarij defuncti, iuxta ea, quæ diximus ſuprà hoc libro cap. 16. non 75 † debere gravari onere impetrandæ Regiæ confirmationis, quia in eis ceſſant rationes, quæ illam induxerunt, cùm non admittantur ex nova, & voluntaria Gubernatoris electione, ſed ex legis vocatione, & implemento, atque ita neque illis novus titulus expediatur, ſed titulus Auctoris primò vocati, & 76 † confirmatio, quæ in eo intervenit, proficiat omnibus ab eo deſcendentibus, & cauſam habentibus, ut docet Dynus in l. privilegia, C. de ſacroſ. Eccleſ. Bald. conſil. 355. num. 6. volum. 3. Afflictis deciſ. 128. num. 1. Pereg. conſ. 44. num. 66. volum. 1. dicentes, quòd 77 † actus ſemel à Principe confirmatus, non eget aliâ confirmatione; & ita in noſtris terminis benè obſervat Anton. de Leõ in d. tract. de confirm. Regijs, 1. part. cap. 17. fol. 91. num. 19. cum duobus ſeqq.

Quamvis ſint aliqui, 78 † qui ad maiorem cautelam faciunt ſibi expediri titulos talium Cõmendarum, & eorum confirmationem deſiderant, quod nullo modo reprehendendum eſt, quin potiùs boni cõſilij eſt, ut ipſi ijdem DD. advertunt, quia 79 † gratiæ, & privilegia per plures Principes confirmata maiorem habent firmitatem, ut notat Aretin. conſ. 15. dub. 2. in fine, Roman. conſ. 327. Loazes in allegat. pro March. de los Velez dub. 1. num. 7. Georgius Acaccius in tract. de privileg. lib. 3. cap. 20. num. 9. Amatis deciſ. Lucenſi 17. num. 9. D. Valençuela conſ. 79. n. 125. & latiùs Grœvæus poſt Gaillium d. lib. 2. cap. 1. num. 7. & ſeqq. & Magerus de advocatia armata, cap. 16. num. 283. ubi probat, quòd privilegij conceſſi confirmatio, utilitatis eſt, non neceſsitatis, & cap. 14. num. 102. ubi quòd in Gallia non petitur talis confirmatio, niſi quando Regnum delatum eſt ad alium quàm filium.

Neque cuiquam imputari, aut nocere poteſt, 80 † quòd plures titulos habere, & cumulare velit, ad conſervandum, & conſolidandum ius ſuum, vel plenius reddendum, dummodò inter ſe contrarij non ſint, ſed ad eundem effectum tendant, cap. poſt electionem, de conceſ. præben. l. 4. D. ad leg. Falcid. Ioann. And. Monach. & Dominic. in cap. cùm perſonæ, de privileg. Decius conſ. 271. num. 19. Anton. Gomez in l. 45. Tauri, numer. 97. & 98. Craveta conſ. 16. num. 6. Decianus conſ. 13. Cancer dict. cap. 3. ex num. 281. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloſſ. 7. num. 71. & Ego latè in 1. tom. lib. 3. cap. 1. n. 61. ubi plures alios adduco.

Et hæc in præſentiarum de materia confirmationis dixiſſe ſufficiat, quæ 81 † etiam deſervire poſſunt ad confirmationes venditionum, & renuntiationum officiorum, quæ per alias ſchedulas ſimiliter requiruntur, de quibus alio loco dicemus, & qui voluerit plura, videat tex. & DD. in cap. venerabilem 34. cap. nihil 34. de elect. Ripam in tract. de peſte, ſub tit. de remed. ad confirm. ubert. num. 139. ubi etiam agit, an electi poſsint exercere interim dũ confirmantur? Gutierrez cõſ. 31. num. 19. & ſeqq. Avend. in cap. Præt. 1. part. cap. 19. num. 21. & Bobadilla in Politica, lib. 2. cap. 16. num. 155.

Et quòd, qui habet poteſtatem confirmandi, vel revocandi aliqua, 82 † ex eo quòd quædam re-

revocat, videtur alia confirmare, vide Grammat. decis. 65. num. 16. Et an ex tempore præsumatur confirmatio, Marescot. lib. 1. variar. resolut. cap. 13. & decis. Rotæ apud Marchesanum in d. tract. de commissionibus, 2. parte, pag. 552. num. 2. ubi quòd confirmatio Apostolica nõ præsumitur spatio triginta annorũ.

Notabis tamen pro coronide huius capitis, quòd ubi denegatur confirmatio in Supremo Consilio Indiarum, solet aliquando † iuberi, ut fructus medio tempore à Commendatario percepti, restituantur, si urgens aliqua causa, & quæ fraudem arguat, vel sordes suboleat, denegationem suaserit, cùm tunc titulus ad non titulum redigatur, & bona fides deficiat, † sine quibus nec præscriptio, nec fructuum perceptio procedit, l. qui bonâ fide, l. bonæ fidei, D. de acq. rer. dom. l. fructus, D. de usuris, l. 1. C. de pet. hæred. l. certum, C. de reivind. cum similibus latè congestis à Gilkenio, & Vvesemb. in §. si quis à non domino, Inst. de rerum divis. Covarr. lib. 1. variar. cap. 3. num. 6. & Pinel. in l. 2. C. de rescind. 2. part. cap. 4. num. 59. & eleganter Cavalcan. decis. 28. num. 19. part. 1. ubi quòd titulus putativus, cui lex à principio resistit, nec possessionem, & multò minus bonam fidem, & præscriptionem operatur.

83

84

Cæterùm si ex alijs causis levioribus denegetur, fructus percepti non adimuntur, † cùm Gubernatoris auctoritas, qui Commendam concessit, iustum titulum possidenti præstitisse videatur, l. iustè possidet, D. de acquir. poss. Et præterea servitij ratio haberi debeat, quod pro eiusmodi feudo Commendatarius medio illo tempore præstitit, cum quo fructus compensari ratio suadeat, d. §. si quis à non domino, ibi: *Naturali ratione placuit fructus, quos perceperit, eius esse pro cultura, & cura.*

85

86

Sæpèsæpius etiam † defectus, qui confirmationem retardare possent, postquàm à fiscali detecti, & obiecti sunt, aliquâ pecuniæ quãtitate solutâ, componuntur, & dispensantur. In quo non est, cur quisquam scrupulum moveat. Nam cùm † omnes leges de Commendis agẽtes iuris posit vi sint, benè potest Princeps, ubi sibi libitum fuerit, contra illas disponere & dispensare, ut in terminis notavit D. Valençuela cons. 83. num. 43. Porrò, † qui dispẽsat, vel licẽtiam præstat in similibus rebus, donare videtur, ex l. Titius puerum 3. D. de obseq. præstand. ibi: *Etenim ille, etsi nõ gratuitam beneficium, tamẽ præstitit*, l. in ædibus, §. 1. ubi Bald. & cæteri, D. de donation, l. etsi liqueat, C. de inoff. donat. cum similibus traditis per Molin. lib. 4. de primog. cap. ult. num. 64. Id autem, † quod donari potest, pro pretio etiam (si aliud non obstet) rectè fieri potest, ex his, quæ notat Baldus in præludijs feudorum, num. 9. Rosenthal. in eod. tract. cap. 1. conclus. 2. num. 3. & cap. 2. conclus. 61. per totã. Et hæc etiam notabis † pro alijs multis concessionibus, quæ pretio mediante his calamitosis temporibus fiunt, ex quibus ingens pecuniarum vis corrogatur, ex prædictis quippè principijs originem ducunt. Circa confirmationem verò † statutorum, & ordinationum, quas aliquæ civitates, & collegia Indiarum facere solent, & an ante eius impetrationem prædicta statuta subsistant? & observari, ac custodiri possint, ac debeant? pluribus hîc dicere supersedeo, eò quòd hæc quæstio latè ad utramque partem tractetur à Regnicolis, quos refert Bobadilla in Politic. lib. 2. cap. 16. num. 129. & lib. 3. cap. 8. ex num. 152. Gratian. reg. 434 Salced. ad Bernard. Diaz regul. 555. Humada ad Greg. Lopez in l. 12. tit. 1. part. 1. gloss. 1. ex num. 5. ultra quos etiam videri poterit Vincent. de Franch. decis. 2. num. 31. part. 1. Steph. Gratian. tom. 2. discept. forens. cap. 469. & Cardin. Tuschus verbo *Statutum*, concl. 429. Sed verius est, quòd ut concedamus aliquando observari, confirmatio † tamen in hoc actus, sicut & in alijs, de quibus suprà loquuti sumus, dat esse, & robur rei, & sine illa imperfectus est actus, cap. postquàm 3. ubi Panormit. & cap. nihil 44. cum alijs, de elect. cap. fin. eod. tit. lib. 6. Angel. in Auth. de defens. civit. §. decretum, collat. 6. Eò quòd, † qui confirmat, reprobare, & infirmare potest, inquirendo, examinando, & metiendo iura, & mutando, supplendo, vel addendo, ut palam fit ex DD. supr. relatis, Innocẽt. in cap. quod sicut, de elect. Natta cons. 244. ex num. 1. ad 3. volum. 2. Gutierrez 3. pract. cap. 23. n. 6. Humada ubi sup. num. 8. Rebuff. in tract. nominat. q. 15. n. 10. Anastas. Germon. de indultis, § in quibuscunq; num. 13. & Seraphino decis. 1445. n. 4. alias decis. 762. Et idem est in pacto de habẽda, vel petẽda ratificatione, quia antequàm fiat, actus perfectus dici non potest, l. contractus 17. C. de fide instrum. l. 6. tit. 5. par. 5. ubi Greg. glos. 1. & 2. cum alijs latè adductis ab Afflict. decis. 39. num. 4. Boer. decis. 48. num. 1. Parlad. lib. 2. rer. quotid. cap. 2. n. 47. Lasarte de gabel. cap. 3. à n. 13. Azeved. in l. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. num. 29. & Felician. de cẽsibus, tom. 2. lib. 3. cap. 4. num. 3.

87

88

89

90

91

92

93

94

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMISEPTIMI.

1 *PEculij, & hominis similitudo.*
2 *Menchaca qualiter partitus fuerit tractatum de successionibus?*

Res omnes habent ortum, progressum, & interitum, ibidem.
3 Annuos redditus similes ætatibus hominis facit Mornacius.
4 Auctor, quem ordinem servaverit in tractatu de Commendis Indorum.
5 Commendæ, quibus modis finiantur, & ad Regem devolvantur.
6 Feudum amittitur ex eisdem causis, ob quas filius exhæredari, vel donatio revocari potest, & remissio ad Auctores, qui de eis specialiter agant.
7 Commendarum de extinctione, & resolutione, qui specialiter agant? & schedulæ, quæ de hoc tractant.
8 Commendarũ, ut & feudorum resolutio, & privatio, an & quatenus favorabiliter accipienda sit, & odium rationabile contineat?
9 Reversio cuiuslibet rei ad suam primævam naturam semper solet favorabilis esse.
10 Feudum ubi amittitur, non dicitur vacare, sed domino aperiri, & qualiter is illud occupet?
11 Feudi, vel Commendæ privatio induci non debet, nisi in casibus à iure expressis.
12 Pœna ubi non est expressa, delinquens arbitrio iudicis punitur.
13 Commenda, ut & feudo, quis privari solet ob ingressum religionis.
14 Religionis non solùm ingressus, sed professio requiritur, ad hoc, ut quis feudum, vel Cõmendam amittat.
15 Monachus verus quis esse non videtur, donec professionem emittat.
Cap. beneficium, de regular. lib. 6. & alia iura similia, expenduntur, & illustrantur, ibidem.
Novitÿ in quibus habeantur pro veris Religiosis? remissivè, ibid.
16 Cap. 1. vers. Ex hoc, de feudo fœmin. explicatur.
17 Feudum, vel Commenda interim dum feudatarius, vel Commẽdatarius novitius profitetur, debet esse in suspenso.
18 Cap. qui clericus, si de feud. defunct. cõtrovers. explicatur.
19 Monachatus ratione an ita amittatur feudum, vel Commenda, ut filÿ, & aliàs vocati maneant exclusi?
20 Monachus habetur pro mortuo.
21 Commendæ, & feudi privatio, vel amissio ob delictum patris, regulariter non nocet filÿs, vel cæteris à lege vocatis.
22 Confiscatio Commendæ, vel feudi, quæ fit ob delictum patris, intelligitur quoad commoditatem talis feudi, vel Commendæ; & pro vita delinquentis.
23 D. Don Franc. Alfarus Regius Consiliarius laudatur.
24 Commenda in totum amittitur ex crimine læsæ Maiestatis à patre commisso, etiam in præiudicium filiorum, & quare?
25 Crimen læsæ Maiestatis ipso iure privationem inducit.
Cap. 1. §. si vassallus, si de feud. defunct. & cap. 1. §. denique, quæ fuit prim. caus. benef. amitt. expenduntur, ibidem.
26 Feudo per rebellionem aperto, prima investitura nunquàm posteà consideratur.
27 Delictum mariti in Commenda dotali uxori non nocet, & quare? remissivè.
28 Princeps an possit ad libitum aliquam, vel omnes Commendas semel concessas, & constitutas auferre, vel extinguere, aut revocare?
29 Commendæ videntur precario, & veluti in depositum possideri, & sic ad nutum revocabiles esse.
30 Feuda precario data, ad nutum revocantur.
31 Feuda, quæ vocantur de Camera, ad nutũ Regis revocantur, num. 48.
L. 1. vers. La otra manera, tit. 26. part. 4. explicatur ibidem, & num. 48.
32 Donationes, quas Principes faciunt in bello, aut tempore belli, facilius revocantur, & exempla de factis à Rege Ioan. Lusit. I. & Henrico Castellæ II.
33 Commendæ, & feuda magis gratiæ principalis, quàm obligationis habere videntur.
34 Princeps facilè revocare potest, & solet ea, quæ ex eius liberalitate, & indulgentia processerunt, & num. seq.
35 Princeps qualiter ex causa, vel sine causa possit revocare donationes, etiam remuneratorias?
36 Commendæ ortum habuerunt à Regis institutione, & concessione, & ita ex eius voluntate absoluta pendere videntur.
37 Princeps potest reformationem generalem facere in legibus, statutis, & reliquis ordinationibus iuris positivi.
38 Reformatio eorum, quæ ad ius positivum respiciunt, non requirit formam, & solemnitatem aliarum legum.
39 Papa potest iuri positivo ad libitum derogare, & contra illud dispensare.
40 Reformatio generalis facta à Principe debet observari, etiam si tendat in præiudiciũ aliquorum privatorum.
41 Princeps potest donationes suas modificare, & reducere ad normam æquitatis, & iustitiæ.
42 Beneficia omnia Ecclesiastica à Papa fluunt, & refluunt.

Pa-

43 Papa habet plenam, & absolutam dispositionem omnium beneficiorum, & potest ea dare, & auferre ad libitum, & num. 69.
44 Beneficia omnia sunt manualia respectu Papæ.
45 Princeps faciliùs auferre, vel revocare potest ea, quæ ipse suis vassallis cõcessit, quã quæ illi per se acquisierunt.
46 Commendarum præsens status non admittit earum ablationem, vel extinctionem.
47 Rex noster hodie iustè non potest Commẽdas semel datas in communi, nec in particulari sine causa auferre, vel revocare.
48 Princeps peccat mortaliter revocans sine causa gratias, & cõcessiones factas suis vassallis, &c.
L. 6. tit. 20. lib. 5. Recop. ponderatur, & illustratur, ibidem.
49 Commẽdas nostras feudis rectis similes facit Matienz. & irrevocabiles esse concludit, & quid sentiat de feudis Cameræ?
50 Camera Regia idem est, quod fiscus.
51 Pensiones, & entretenimientos, non sunt feuda Cameræ contra Matienzum, & æquè irrevocabiles esse debent, ac Cõmendæ.
52 Beneficia Regum etiam ad filios, & posteros benemeritorum derivari debent.
53 Benemeriti in cõquisitione Indiarum multis rationibus remunerari, & maioribus beneficijs augeri debent, ex Herrera, & Zapata, & Dom. Episcopo Chilensi.
54 Reges gratiores, & liberaliores esse debet in remunerandis benemeritis in provincijs, & Regnis noviter acquisitis.
Privilegia, & immunitates, quibus mediantibus populi fundati sunt, vel eorum commercia creverunt, nõ possunt tolli, nec alterari, ibidem.
55 Feuda, etiam ob gratiam concessa, Princeps sine culpa, aut gravi aliqua publica causa auferre non potest.
56 Dominus feudi non solùm illud revocare non potest, verùm nec modificare, aut novis conditionibus gravare, & num. seq.
57 Princeps an possit compellere vassallos ad dimittendum feudum? remissivè.
58 Donationes remuneratoriæ, contractus, & privilegia Regum, non possunt sine gravi culpa, aut causa revocari, alterari, vel modificari ex veriori, & communiori opinione.
59 Facultas ad maioratum faciendum si concessa sit ob pecunias, vel ob servitia, non potest postea dari licentia alienandi res talis maioratus.
60 Privilegia ob benemerita censentur realia, & perpetua, & præcisè observanda.
61 Princeps revocans donationes, contractus, aut privilegia, quæ concessit, præsumitur oblitus, aut circumventus.
62 Casus fortuitus esse videtur, quòd Princeps revocet ea, quæ dedit, vel concessit.
63 Tituli, & honores cõcessi pro servitijs dicuntur dati pro satisfactione debiti, & non sunt minuendi, sed augendi.
64 Princeps valdè constans esse debet in verbis oris sui, & gravius peccat, quàm privatus, si fidem frangat.
65 Princeps etiã si ex gravi, & publica causa revocet, quæ cõcessit, debet ea ex alijs bonis resarcire.
66 Princeps non solùm nõ debet tollere præmia data benemerentibus, sed potiùs eos, etiam nihil petentes, & invitos quærere, & beneficijs cumulare.
67 Commendæ hodiè omni respectu irrevocabiles sunt.
68 Concessiones etiã ex mera Principis gratia procedentes irrevocabiles sunt.
69 Beneficia Ecclesiastica ex veriori, & tutiori opinione, non possunt à Papa auferri sine causa.
70 Causa iusta, ut Princeps revocare, vel auferre possit per se cõcessa, qualis esse debeat?
71 Publica salus, vel utilitas, privatorum cõmodis antefertur.
72 Principum gratiæ, concessiones, vel privilegia revocari possunt, si damnosa esse cœperunt, aut in dedecus Coronæ Regiæ.
73 Princeps potest auferre Commendam, feudum, vel rem aliam alicuius privati, ut alium valdè dignum remuneret, dato bono cambio antiquo possessori, & quare?
74 Remuneratio benemeriti, est iusta causa, ut alteri possit auferri dominium rei suæ.
75 Princeps debet esse liberalis, gratiosus, & valdè attentus in conservandis suis largitionibus.
76 Princeps æquè conservare debet concessa à suis antecessoribus, quã à se ipso, & quare?
77 Rex qualiter, & quàm potenter repræsentet suam dignitatem, quæ nunquam moritur, nec mutatur, ex verbis Baldi, omninò legendis.
78 Reges non debent evertere, sed potiùs conservare, & imitari facta suorum prædecessorum.
79 Tyrannus si quid Regio nomine concessit, obligat successorem.
80 Princeps non servans bonos mores, & gesta suorum antecessorum, non servat honorem eorum.
81 Rex non tenetur ad remuneranda servitia facta suis prædecessoribus, ex opinione Matthæi de Afflictis, quæ reprobatur.
L. vivus, D. si quid in fraud. patroni, expẽditur, & intelligitur, ibidem.

Prin-

82 Principes putāt dignitati suæ naturali iure deberi omnes operas, & obsequia subditorum, sed hoc non debet vacuare remunerationem eorum.
83 Reges solent semper dicere: que hazen merced, etiam rerum quas vendunt, vel ob aliā præcisam causam concedunt.
84 Cōmenda ut quis ob culpam privari possit, priùs debet de ea audiri, & convinci.
85 Princeps & eius Locumtenentes non possunt quempiam inauditum, & indemnatum privare.
86 Bona reorum ante confiscationem, & rem iudicatam aliis danda non sunt.
87 Feudis, & beneficiis privari non possunt possessores, nisi præcedat citatio, & sententia declaratoria, etiam ob crimen Maiestatis.
88 Citatio, & condemnatio, vel sententia declaratoria, an requiratur in delictis notoriis, ubi constat reum nullam excusationem habere?
89 Notorium non requirit ordinarii iudicii observationes, & alia de notorio, & eius effectibus, remissivè.
90 L. 3. tit. de las traiciones, lib. 8. ordin. l. 16 tit. 23. & l. 5. tit. 26. part. ponderatur.
Cap. cùm sit Romana, §. fin. de appellat. expenditur, & illustratur, ibidem.
91 Principis assertioni, & iussioni dicentis, & iubentis aliquem puniri ob delictum, de quo sibi constat, an & quando credendum, & obediendum sit?
92 Principi non est obediendum in notoriè iniustis, vel procedenti ex sola scientia privata, & gravissima verba Navarri circa hoc.
93 Iussus Principis, etiā iniustus, excusat exequentem, secundùm aliquos.
94 Principi asserenti aliquē deliquisse, & puniré iubenti, parendum est in dubio, & pro eius iustificatione præsumendum.
Cap. in memoriam, distinct. 19. explicatur, & illustratur.
95 Iudex debet se inclinare, quòd mandatum Principis sit iustum, & illud exequi.
96 Princeps solus habet potestatem mandandi, sic facias, & ut aliquis torqueatur, vel suspendatur ex infallibili eius conscientia, & mandatarius non peccat, & quare?
97 Princeps potest iudicare iuxta propriam conscientiam, circumscriptis actitatis, & ei est obediēdum, maximè ubi affirmat se certioratum.
98 L. 42 tit. 18. part. 3. explicatur, & illustratur.
99 Iudices inferiores, quibus Princeps cōmittit, ut procedant, prout sibi constiterit, possunt iuxta propriam conscientiam arbitrari, & sine citatione, & processu iudicare.
100 Commenda si alicui adimatur ob rebelliōnē, & detur alteri ob benemerita, etsi cesset causa rebellionis, ab hoc benemerito auferri non debet.
101 Commenda alicui ob culpam ablata, si eidem postea restituatur ex indulgētia Principis, an nova, vel antiqua censenda sit?
102 Restitutio est in pristinum statum repositio, & tantum reddit, quantum adimit læsio.
103 Commenda, vel feudum ipso iure amissum, & domino apertum, si rursus delinquenti concedatur, novum censetur.
104 L. Peculium, §. si ab ære alieno, D. de peculio, l. inter stip. §. sacram, vers. Si navis, D. de verb. l. qui res, §. area, D. de solut. expenduntur.
105 Commenda ob delictum alicui ablata, & mox restituta, in dubio, ut antiqua, non ut nova reddi videtur, & quare?
106 Feudum regulariter quoad plures effectus non solet præsumi antiquum, sed novum.
107 Restitutio bonorum confiscatorum fieri videtur cum omnibus qualitatibus, quas habebant ante confiscationem, & etiam quoad titulum dignitatis contra sententiā à Pōte.

CAPUT XXVII.

De Commendarum extinctione, & resolutione, & an Princeps cum causa, vel etiam sine causa, eas in communi, vel in particulari possit auferre? & si semel ablatam, vel amissam restituat, nova, vel antiqua censenda sit?

Peculium † Papirius Fronto I.C. relatus à Martiano in l. peculium 40. D. de peculio, simile homini esse dicebat, quoniam nascitur, crescit, decrescit, & moritur, ubi Accurs. falsè eâdem ratione, & asino æquiparari potuisse subiunxit. Et noster † Menchaca in princip. lib. 1. de successionum creatione, progressu, & resolutione. In omnibus ferè rebus corporeis, occultâ quadam vi eundem ordinem agnoscit, & ad suam tractationem accommodat, licèt non meminerit d. text. sicuti neque Ant. Mornacius in l. 22. D. fam. ercisc. pag. 293. dum eandem similitudinem † ad annuos reditus, quos *censos* dicimus, paucis mutatis, traducit.

Quam

4 Quã nos † in Commẽdis quoque,de quibus agimus,non ineptè consideramus,cùm earum originem, & creationem initio proposuerimus,& deinde progressum, quem per legem succesionis habuerint; & nunc acturi simus de modis, & causis, quibus extinguuntur, seu resolvuntur, & ad Regiam Coronam, à qua exierant,revertuntur. Nempè † per mortem 5 possessorum, elapsis vitis, pro quibus concedi solent,aut per renuntiationem,absentiam,ingressum Religionis,aut pluralitatem, sive incompatibilitatem,vel per delictum,quod privationem inducat, vel propter transgresionẽ legum,& onerum, quæ in Commendis iussa sunt observari, vel per sævitiam, aut abusum erga Indos sibi commendatos, & per quoslibet alios modos,qui de iure, vel de facto veram vacationem inducant, de quibus lato sermone egimus sup.hoc lib.cap.5. & succesivè in multis seqq.ex cap.16.

Et qui voluerit plura,adire poterit Zasium in tract.de feud.8.par.pag.88.& par.10. pag. 6 152.& seqq. ubi † quòd ex quibus causis potest filius exhæredari,ex eisdem potest vassallus feudo privari, Schrader.eod.tract. par.9. cap.9. & seqq. Rosenthal. cap. 8. quæst. 27. num.4. ubi quòd ex quibus causis potest revocari donatio iure perfecta,ex ijsdem &feudum amittitur, & cap. 10. conclus. 13. cum plurimis seqq. ubi specialiter enumerat omnes casus, qui inducunt vacationem, vel privationem feudi,qui,mutatis mutandis,ad nostras Commendas transferri possunt, Ponte in tract.de potest.Proreg.fol.64.num.60.ubi de feudatario abutente, & fol. 196. & seqq. ubi agit de feudi confiscatione, & devolutione ob delictum, & pag.287.num.3. & seqq. ubi de crimine parricidij, Molina lib. 4. de primog.cap.11. ubi enumerat causas, ex quibus feuda,& maioratus amitti solent, Petrus Petra de potest. Princip. cap.23. ex num. 5. ubi de eisdem causis, & ad quem revertatur feudum infeudatum finitum, & cadens, Menoch.omninò videndus, conf.160. num.1. & 503.num.30.ubi,quando dicatur feudum devolutum,& apertum domino per lineæ, & generationis defectum,Gregor.Lopez per text. ibi in l.6.& 7.tit.26.part.4. latisimè Farin. lib.1. prax.crim.tit.3. quæst.25. ex num.62. ubi agit de confiscatione bonorum feudaliũ, & quibus noceat,Nicol.Garcia de benef.par. 11.cap.10. per tot. ubi agit de vacatione beneficiorum ob privationem.

7 Et in terminis † nostrarum Commendarũ loquens,Ioan.Matienz.in l.6. gloss.2. tit.20. lib.5.Recopil.& schedulæ plures,quæ habentur in 2.tom.impress.ex pag.200.ac præcipuè illa dat. Matr.5.April.ann.1552. quæ casus amissionis sigillatim connumerans,de quibus supra loquuti sumus, inquit, Commendam illicò ad Regiam Coronam redire, ibi: *Si aquel,ò aquella muriere, ò los dexare,ò por algun caso los perdiere, han de tornar los dichos Indios luego à nuestra Corona Real.* Ad quæ respiciens Ioseph. Acosta de proc. Ind. salute, lib.3. cap. 11. pag. 316. sic ait: *Nostrorum autem hominum prima cum Rege pactio fuit,ut Indorum à se expugnatorum administratio, tum sibi, tum primo successori, aut hæredi firma, rataque esset, exinde Regi liceret,cuicunque placuisset,adscribere.*

Et hinc est, † quòd licèt Commendæ, quã 8 parte beneficium Principis continent,& servitiorum remunerationem, favorabiliter accipiendæ sint,l.beneficiũ, D.de const. Princ. cap.decet,de reg.iur.in 6.cum similibus, quæ tradit Sarmient. lib. 1. select. cap.12. & Cacheran.cons. 19. num. 10. quã tamen onerum implementum desiderant, Regisque servitiũ respiciunt, & in eorum contraventionem pœnam privationis statuunt, odium rationabile, vel imò favorem, & æquitatem continere videantur,quæ in puniendis ingratis, & beneficijs abutentibus,ac iuramenta non observantibus, consideratur, ut in simili de feudis loquens observat Ripa in l.fin.q.41. num.137. & seqq.& Rosenthal.d.cap.10.concl.14. litt. B.ubi alios adducit.

Necnon etiam propter naturã † reversio- 9 nis Commendarum ad Regiam Coronam, à qua processerunt,quę item favorabilis esse solet, ut notant DD.per text.ibi in cap.1.de eo qui finem fecit agnat. & plures alij, quos recensent Tiraq. Cassan. Cacheran. Menoch. Marescot.& Monterus à Cueva, quos citavi sup.lib.1.cap.23.num.fin.& ultra eos Abb.in cap.veniens,num.22.de præscript. ubi notat, quòd factum solius Prælati nocet Ecclesiæ, quando per illud reditur ad ius commune,sequitur Felin.ibi num.5. Ias. in l. si constante, num.174.solut.matr. Prout etiam consensus Capituli necessarius in alienatione rerũ Ecclesiæ,non requiritur, quãdo per illam res revertitur ad suam naturam, Felin. in cap.cùm omnes,num.8. Mantua 40. Ferretus de constit.Curtius de feudis,2.part. quæst.5.num.8. & cons.273.num.14.lib.3.& Beroius cons.7. num.17. lib. 3. tradunt alia Menoch. lib. 2. præsumt.16. num.21. Mangil. de imputat.q. 45.num.12.Greg.Lopez in l.5. tit.11.par.4. gloss.3.& eò respiciẽs Seneca de tranq.anim. cap.11.ait: *Reverti undè veneris, quid grave est?* tradit alia novisimè Dom. Episcop. Pacensis in cap.cæterùm,num.29.& in cap.Clerici,num.34.de iudic.

Et ob hæc dicimus, † feudo amisso,vel fi- 10

nito ob delictum, aut lineæ defectum, non tam vacare videri, quàm domino ipso iure aperiri, libereque ad eum redire, utileque dominium cum directo consolidari, & quòd possessio civilis naturalem ad se trahit, eamque dominus propriâ auctoritate apprehendere possit, quasi hac conditione, mente, & animo prima concessio facta intelligatur, cap. 1. si de feudo defunct. cap. 1. de succes. fratr. cap. 1. de duobus fratribus, text. in simili, cap. statutum, de præben. in 6. l. quæro, §. inter locatorem, D. locati, l. locorũ, C. de omni agro deserto, lib. 10. Bald. in cap. quæ in Ecclesiarum, num. 31. de constit. & in cap. bonæ, col. fin. vers. *Et scias*, de electione. Idem Baldus, Iason, Schraderus, & plurimi alij, quos refert, & sequitur Rosenthal. d. tract. de feud. cap. 7. q. 24. num. 21. & quæst. 60 num. 13. & 14. litt. N. & O. & Menoch. quem ipse non allegat, cons. 503. num. 7. & 8.

11 Quod tamen † efficere non debet, ut in casibus à iure non expressis, amissio, vel privatio feudi, vel Commendæ inducatur, nisi culpa, vel causa maior sit, aut æqualis, ita ut omninò sub ratione legis comprehẽdi videatur, ut docent Isernia, Præpos. & alij in cap. similiter, n. 1. quibus mod. feud. amit. & latissimè Ripa, Schrader. & Rosenthal. ubi sup. & idem Rosenthal. cap. 9. q. 54. n. 12. quia pœna † ubi non est 12 expressa, ibi delinquens arbitrio iudicis punitur, ut probat tex. & ibi DD. in l. cõtinuus 138 §. cũ ita, D. de verb. oblig. melior tex. in l. 1. §. expilatores, D. de effract. Neviz. cõs. 75. n. 5. & Menoc. de arbit. casu 364. n. 14. & casu 365. n. 1. & seqq. & in terminis privationis beneficiorum Nicol. Garcia de benef. part. 11. c. 10. n. 2.

13 Ex quibus aptè, & utiliter infertur, † quòd licèt quis soleat feudo, & Commendâ privari ob ingressum Religionis, ut communiter docent omnes feudistæ, per text. ibi in cap. qui Clericus, si de feudo defuncti contro. fuer. & per tex. & ibi Bald. in cap. 1. de vassall. qui bellica arma deposuit, ibi: *Venerabilem domum iuravit, habitumque religionis assumsit, & sic conversus factus est.* Idem Bald. in l. si finita, §. si de vectigalibus, col. 2. de damn. infect. Ioã. Andr. Butrius, Abb. & Felin. num. 79. in cap. in præsentia, de probat. Fran. Aretin. cons. 14. Calderin. cons. 4. de feudis, Oldrad. cons. 224. Catelian. Cotta in memor. iur. verb. *Legitima*, Gratianus reg. 321. num. 1. & plurimi alij cõgesti à Menoch. cons. 181. num. 75. & seqq. & Rosenthal. dict. tract. de feud. cap. 7. q. 29. per totam, iuncto textu, de iure nostro Regio, in l. 6. tit. 26. part. 4. ubi Greg. Lopez, & alijs, quæ adduxi sup. hoc lib. cap. 5. num. 14. & cap. 17. 14 ex num. 64. Hoc tamẽ, † cùm non sit satis expressum in iure, an de ipso ingressu religionis, vel professione iam emissa intelligendum sit? tutius erit ad professionem restringere, quàm 15 interim dum quis non emittit, † verus Monachus esse non videtur, nec beneficium Ecclesiasticum, si quod habet, amittit, ut in cap. beneficium, de regular. lib. 6. ubi gloss. verb. *Cõferendum*, Concil. Trident. sess. 23. de reform. cap. 1. cap. non solùm, & cap. religioso, 2. respons. ubi latè Ancharr. & alij de sent. excõm. lib. 6. cap. porrectum, & cap. ex parte, de regular. cap. consuluit, qui cler. vel vovent. cap. ad monasterium, de statu regul. prin. & l. 1. tit. 7. *de los Religiosos*. part. 2. cum latè adductis à Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 8. ex n. 22. Menoch. de arbitrar. casu 436. & de præsumt. lib. 6. præsumt. 83. & 84. Carol. Tapia in Auth. ingressi, verb. *Ingressi*, cap. 1. num. 31 & seqq. & verb. *Sua*, cap. 2. per totum, Nicol. Garcia de benef. parte 11. cap. 9. per tot. Quãvis in alijs uti, & gaudere soleant novitij privilegijs aliorum Religiosorum, ut ijdemmet Auctores observant, & novissimè D. D. Felicianus à Vega, Episcop. de la Paz, in cap. decernimus, de iudicijs, n. 118. pag. 78. ubi alios plures diligenter adducit, & D. Carlevalius, omninò videndus, in tract. de iudicijs, disp. 3. q. 6. sect. 3. num. 439. & seqq.

Et in terminis nostræ quæstionis, de feudis loquens, expressè tenet Greg. Lopez dict. l. 6. part. verb. *Religioso*, reprobans opinionẽ Andr. de Isernia, cõtrarium tenentis, in d. cap. qui 16 clericus, † & respondens ad text. in quo nititur, nempè cap. 1. vers. *Ex hoc illud*, de feudo fœmineo, quod debet intelligi de eo, qui exivit de Religione post professionem emissam, ita ut exeundo in apostasiam incurrat, ut in dicto cap. porrectum, & cap. 1. de voto. Nam aliàs illa opinio esset impeditiva religionis, & cùm novitius iure permittente exire posit, quod illum non adstringit, nisi in casum professionis, nullam pœnã meretur, argum. l. Gracchus, C. ad leg. Iul. de adult. l. si cui, D. de servit. l. quamquàm, D. de ritu nuptiar. & idem sequitur Bald. & Præpos. num. 2. Afflict. num. 11. in d. cap. qui Clericus, Thom. Marin. in tract. de feudis, lib. 1. tit. 2. num. 139. Carol. Tapia d. verb. *Sua*, cap. 14. num. 16. Menoch. de arbitr. 17 casu 231. num. 16. ubi † quòd feudum per hoc tempus debet esse in suspẽso, quia fieri potest, quòd emittat professionem, atque ita efficiatur omninò incapax; fieri etiam potest, quòd egrediatur, & sic feudum, vel Commendam, sicut quælibet alia bona allodialia, recuperet: & idem tenêre videtur Rosenth. d. tract. de feud. cap. 7. cõclus. 29. num. ult. & litt. V. ubi reprobat opinionem eorum qui existimabant, per solum votũ Religionis feudum amitti, ex ver- 18 bis † text. in d. cap. qui clericus, ibi: *Aut votũ Religionis assumit*. Nam verius est, text. illum

in-

intelligendum esse, si Religionem cum effectu assumat & profiteatur, ut apertè ostendũt Bald.Iacob.de Belviso, & Laudens.ibi.n.3. qui text.illum de vero Monacho explicant,& plures alios adducens D. Valençuela consil. 83.num.129.& seqq.part.1.

19 Quæ tamen privatio, † Monachatus, aut Clericatus causâ contingens,licèt secundùm aliquos ita accipienda, & practicanda sit, ut per eam etiam exclusi maneant filij naturales, & legitimi,vel aliàs ad successioné talis Clerici,Monachivè vocati, quasi factum patris in feudo novo filijs obstare, & nocere possit, ut per Iacob.de Ardizo, Balzaran. Afflict. & alios, quos refert Thom.Marin.ubi sup. tit.3. num.35 & 36.& Hartm.Pistor (licèt sub dubio)lib.2.par.2.q.33.n.16.Contraria sententia longè verior & receptior est,quoniam cùm talis Monachatus, † professione sequutâ,possessorem veluti mortuum efficiat, cap.cùm simus,de regular.l.Deo nobis,ubi Bald.& alij, C.de Episcop.& Cler.cum similibus,& in nostris terminis idem Bald.in d. cap. qui Clericus,n.2.ibi:*Sed si factus est Monachus,omninò vacat feudum, maiori ratione, quia habetur pro mortuo*:& plurimi alij apud Rosenthal.ubi sup.litt.Q. nulla est ratio cur filij,vel aliàs ad successionem vocati, in hoc casu vacationis excludantur, præsertim in qua nulla culpa amittentis considerari potest, ut optimè advertunt Laudens.Præpos.Albarot.Zasi. Eguinar.Varo,Curtius Iunior,Vvesemb.Capitius,Borcholt. Scheneiduinus, & alij, quos referens de communi testatur Iul. Clarus in §.feudum,q.78.n.3.& Rosenth.ubi sup.n.13. & 14.& in addit.litt.P.

21 Et hoc adeò verum est,ut procedat etiam in † privatione,& confiscatione Commendæ, vel feudi ex pacto,& providentia,quæ fit propter patris delicta,quæ hanc pœnam mereantur; quoniam adhuc, nisi contrarium in iure, vel in feudi, sive Commendæ investitura, & concessione expressum sit, patris quidem delictum ipsi tantùm nocebit, & † pro eius vita (ut maximè)fructus,& reditus feudi, vel Cõmendæ confiscabuntur;cæterùm, eo mortuo, filij, vel uxor,qui ex lege successionis ad Cõmendam vocantur,ex ipsius legis beneficio ad eam admittentur,ut tetigi suprà hoc lib.cap. 14.num.23.& probat text.in cap.Imperialẽ, §.illud quoque, de prohib. feud.alien. per Feder.cap.si vasallus,si de feud.fuer.controvers. l.3.ubi Bart.num.1.& 2.D.de interd. & relegat.l.Imperator, D.de fideicom.liber. l.Statius Florus,§.Cornelio Felici,D.de iure fisci, l.cùm propter, §.hæreditatem, D.de legat.2. l.ex facto, §.ex facto, D. ad Trebell. & latè, alios allegans, resolvit Alex. in l.apud Iulianum,§.si quis alicui,n.4.ubi etiam Aretin.D. de leg.1.Ias.in l.2.in fine, C.de iure emphyt. Bertrand.qui de communi testatur, cõs.178. num.5.vol.2.& post plures, quos refert Covarr.lib.2.var.cap.18.n.2.Valasc.de iure emphyt.q.49.num.6.Ioan.Garcia de nobilitate gloss.6. n.38. vers.*Sextò, quia in feudis*, fol. 136. Petrus Petra de potest. Princip. c. 17. num.96.& 97.& cap.23.n.92.& cap.25.n. 55. Ægid. Bosius in prax. tit. de Principe, & eius privil.n.310. Menoch.cons.519.num.5. cons.534.n.4.& seqq. & cons.1156.num.42. Molina de primog.lib.4.cap.11.q.4. & 5.& alibi passim, Farin.in prax.crim.lib.1.tit.3. q.25.ex n.62.Fussar.de substit.q.529.per tot. Gail.de pace pub. lib.2.cap.14. ex n.16. D. Ioan. del Castillo lib.5. controvers. cap.93. §.8.n.23.Ioan.Carvallus in tract.de una & altera quarta, 2.par. n.396.& seqq. & Fachin. lib.7.controv.cap.20.& seqq.

23 Et in ipsis nostrarum Commendarum terminis loquens † eruditissimus vir Dom. D. Franc.Alfarus, mihi multis titulis observandus,& olim in Limensi Conventu collega,nũc in supremo Rei Dominicæ Senatu meritissimus Consiliarius,in suo tract.de offic. Fiscal. gloss.20. num. 254. & seqq. ubi tamen benè defendit, & in Regia Cancellaria Argentina obtinuisse dicit anno 1599. quòd † si commissum crimen læsam Maiestatem respiciat, exceptum à prædicta regula censeri potest, ita ut ad filios delinquentis Commenda non transeat, quamvis ille in prima (quod aiunt) vita eam possideat,ex cap.1.de success.feudi, & toto titulo si vasall.feud.privetur. Cùm hæ Commendæ ob merita, & præclara in Regẽ, ac Regnum servitia (ut sæpè diximus)concedantur,& ad filios,vel uxores ex Regia etiam liberalitate extendãtur, quibus se,tale crimẽ commitens, prorsus indignum reddit,nedum in his Commẽdis,quæ feuda nova vocari possunt, cùm ab ipso patre delinquente fuerint acquisita, à quo filij causam habent, verùm & in feudis antiquis,ex multorũ opinione; quæ nititur in l.quisquis, C.ad legem Iul. Maiest. cap.cùm secundùm leges,de hæret.in 6.l.2.& 4.tit.2.par.7.l.2. tit. *de las traiciones*,lib.8. Ordin. Quibus cavetur † in his delictis, ipso iure, & à die commissionis privationem incurri. Melior text.in cap.si Capitanei,quibus mod.feud.amitt. c.1. §. si vassallus si de feud. defunct.controv.inter dom.& ag.ibi: *Si vassallus culpam committat propter quam feudum amittere debeat, neque filius, neque eius descendentes ad id feudum revocabuntur*, c.1. §. denique quæ fuit prima causa benef. amitt. ibi:*Vt siquidem vassallus ita in dominum peccaverit,ut feudum amittere debeat,nõ ad pro-*

xi-

ximum, sed ad dominum beneficium revertatur, ut hanc saltem habeat iniuriæ suæ ultionē; A quorum auctoritate non audet recedere Iul. Clarus in §. feudum, q. 63. n. 3. & fuit doctrina originalis Bald. in d. cap. Imperialem, §. callidis, num. 7. de proh. feud. alien. per Freder. quam latiùs, alios adducens, prosequitur Gigas in tract. de crim. læsæ Maiest. in Rub. de pœn. committ. q. 5. per totam, Matth. de Afflict. in cap. 1. §. item si fidelis, num. 26. & 27. quib. mod. feud. amitt. & decis. 265. num. 60. & decis. 385. num. 4. ubi ait, feuda non confiscari, nisi ob crimen læsæ Maiestatis, Tiber. Decian. in tract. crimin. lib. 7. c. 40. num. 15. Vbi concludit, † feudo per rebellionē aperto, primam investituram nunquàm posteà in consideratione haberi, & innumeri alij, quos refert, & sequitur Rosenthal. d. tract. de feud. c. 10. q. 35. num. 37. litt. DD. & num. 70. 82. 83 & seqq. Et est vidēdus eod. cap. 10. q. 5. n. 29. ubi rectè concludit, † delictum mariti in Cōmenda, vel feudo dotali uxori non obstare, & rationem discriminis tradit, & est videndus Caballus 1. tom. resol. crimin. cap. 182.

26

27

SED est quæstionis, & quidem gravissimæ, an † possit Princeps, etiam citra ullum delictum feudatarij, vel Commendatarij, eū feudo, vel Commendâ privare? vel in universum ex causa, vel sine causa pro libito voluntatis, omnes Commendas iam concessas, & à privatis possessas, extinguere, aut revocare, & ad Regiam Coronam reducere? Et pro parte affirmativa non ineptè considerari potest, Cōmendas † nostras, ut & ipsum nomen ostēdit, veluti in depositum, ac precario nomine datas fuisse, ut latiùs dixi sup. hoc libro, cap. 1. n. 4. & cap. 16. ex num. 1. quod ubi accidit, ad libitum revocari posse, satis apertè constat ex titulo integro D. depositi, l. 1. D. de precario, & in † feudis signanter respondit Alex. cōs. 216. n. 5. vol. 2. Ias. cons. 1. col. 7. vers. *Tertiò principaliter*, vol. 1. argum. l. Lucius, D. de donation. & ante eos Bald. in l. qui se patris, num. 13. C. unde liberi, quos refert, & sequitur Petrus Petra in tract. de potest. Princip. cap. 32. q. 3. n. 151.

28

29

30

Quibus addo † text. & gloss. in l. 1. vers. *La otra manera*, tit. 26. de feudis, part. 4. ubi expressè deciditur, feuda, quæ vocantur de Camera, hoc est, quæ ex Regia Camera persolvuntur, quibus nostræ Commendæ similes esse videntur, ad Regis nutum adimi posse, ibi: *E este feudo atal puede el Rei tollerle cada que quisiere*, quem text. in nostris terminis expendit Matiēz. in l. 6. gloss. 2. tit. 10. lib. 5. Recop. num. 3. cum seqq.

31

Præsertim cùm Commendarum usus propter bella Indica cœperit, & ad sedandas seditiones, quæ primis illis temporibus moveri cœperunt, quod efficit, † ut faciliùs revocationi subiaceant, ex doctrina Felin. in cap. 1. col. 3. artic. 7. de probat. quæ habet, donationes quas Principes faciunt in bello, aut tempore belli non valere, vel iustè revocari posse, quem refert, & sequitur Grāmat. voto 88. & alij relati à Loazes in allegat. pro Marchione de los Velez, pag. 107. num. 8. & Ioan. Garcia de nobilitate, gloss. 2. num. 29. ubi quòd non valent donationes factæ à Rege existente *en cuita è afincamiento*, & Georg. Cabed. decis. Lusitan. 75. num. 12. part. 2. ubi qualiter Rex Lusitan. Ioan. I. limitavit donationes, quas fecit tempore belli, prout & apud Castellanos Rex Enricus II. in l. 11. tit. 7. lib. 5. Recopil. & Enricus IV. in l. 8. & 10. tit. 2. lib. 2. l. 4. & 17. tit. 10. lib. 5. l. 7. tit. 2. l. 29. tit. 14. lib. 6. l. 37. tit. 13. lib. 8. l. 15. tit. 27. lib. 9. eiusd. Recop. circa quas plura scribunt Matienz. & Azeved. ibid. Otalora de nobilit. 4. part. princip. cap. 4. Io. Garcia eod. tract. gloss. 2. per totam, Mariana de reb. Hispan. lib. 10. cap. 3. Illescas in histor. Pontif. lib. 6. cap. 19. fol. 117. Eman. Costa in quæst. patrui & nepotis, 1. part. per totā, Molina de primog. in præfat. num. 15. & lib. 1. c. 5. num. 12. ubi eius Addit. alter Molina de maiorat. disp. 579. num. 9. D. Valençuela cons. 69. num. 6. Et conducit illud Senecæ lib. 4. de benef. cap. 36. *Multa Reges, in bello præsertim, opertis oculis donant.*

32

SECVNDÒ, adduci potest, † quòd ut in feudis, ita & in nostris Commendis, & si contractus quidam synallagmaticus iniri videatur, gratia tamē, & beneficium Principis præponderat, arg. l. Titius puerum, D. de obseq. præst. & eorum, quæ latiùs adduxi sup. hoc lib. cap. 23. num. 1. & seqq. quo stante, communis DD. opinio esse videtur † Principem sine causa de plenitudine potestatis, & cum causa, de iure, & potestate ordinaria, feuda, quæ semel concessit tollere posse, arg. d. l. Titius puerū, & l. qui fundos, C. de omni agro deserto, lib. 11. quas ad hoc singulares esse inquit Bald. in d. l. qui se patris, Albarot. & alij feudistæ, in c. 1. de his, qui feud. dar. poss. & in c. 1. per text. ibi de natura feudi, Innocent. in cap. ad Apostolicam, de simon. Paul. Castrens. in l. digna vox, num. 6. C. de legibus, Socin. Senior, omninò videndus, cons. 87. num. 13. vol. 3. Barbat. cons. 43. col. 2. vol. 1. Cassanæus cons. 1. n. 86. Ripa in tit. de divers. rescript. respons. 5. n. 14. & alij, quos refert Petra ubi sup. num. 35. & 36. ubi etiam addit, idem esse observandum in † alijs contractibus, & donationibus etiam remuneratorijs, quoniam Princeps ex iusta causa, ubi agitur de magno præiudicio, eas revocare potest, & etiam sine causa, si de modico

33

34

35

præ-

præiudicio tractetur, ut concludit Alex conſ. 216.num. 30.vol.2. Bald. in d.l.qui ſe patris, num. 14. Afflict. in conſtit. Neapol. conſt.ea quæ ad decus, col. 3. in princip. & alij plures, quos refert Ægid. Benedictus in l. ex hoc iure, D.de iuſt.& iure, 2.par.cap.1.n.6. & ſeqq.

Et generaliter, quòd donationes, & cōceſſiones, quæ ex ſola gratia, & voluntate procedunt, ex eadem ſola voluntate revocari poſſint, communis Doctorum opinio affirmare videtur, quam reſolvit Afflict. 128. num. 10. Roman. conſ. 436. Greg. Lopez in l. 3. verbo *Mugeres*, q.29. tit.13. par.6. Burgos de Paz in proœmio legum Tauri, num. 327. Covarr. lib. 3. var. cap. 6. num. 1. Molina de primog. lib. 4. cap. 3. num. 20. Petra de poteſt. Princ. cap. 24. n. 218. Mareſcot. lib. 2. var. cap. 30. n. 9. Suarez de legibus lib. 8. cap. 37. num. 7. & & 10. Thom. Sanchez de matrim. lib. 8. diſp. 33. num. 11. & Gonçalez ad reg. 8. Cancell. gloſſ. 35. num. 32.

36 Tertiò, poteſt expendi, † quòd cùm noſtrarum Commendarum inſtitutio, & conceſſio, ex noſtrorum Regum benignitate, & voluntate, iuſtis conſiderationibus informatâ, proceſſerit, ut ſæpè retulimus, & apertè affirmat D. Præſes Valençuela conſ. 83. num. 133. nihil eſſe videtur, quod impediat, eidem inſtitutioni, & cōceſsioni in communi, vel in particulari finem imponere, vel aliam ſuper eiſdem Commendis formam introducere, ubi id ſibi expedire viſum fuerit: cùm certum, atque

37 exploratum ſit, † in his, quæ ad ius poſitivum reſpiciunt, poſſe ſupremum Principem reformationem generalem facere, eamque obſervari debere etiam contra leges, & ſtatuta anteriora, quæ contrarium iuberent, ut tenet Bart. & reliqui Scribentes communiter, in l. omnes populi, D.de iuſt.& iure, & in l. cūctos populos, C.de ſumm. Trinit. latè Felinus in cap. 1. & in cap. translato, de conſtit. Platea, & alij in l. neminem, C. de ſuſcept. & arcar. Pariſius conſ. 47. n. 11. & 12. vol. 3. Corſetus de poteſt. Regia, q. 2. num. 9. Quod adeò verum eſſe docet Paul. Caſtrenſ. in l. univerſi,

38 n. 3. C.de precib. Imper. offeren. † ut talis reformatio ſervari debeat, licèt fieret ſine forma, & ſolemnitate data ad reformandum per l. humanum, C.de legibus, cuius dictū ſequūtur Alex. & Iaſ. in eadem l. univerſi, Decius conſ. 10. num. 14.

Et ſatis confirmat communis opinio Canoniſtarum, qui docent † Papam poſſe iuri poſitivo derogare, & contra illud diſpenſare, &

39 diſponere ad ſui libitum, etiam ſine cauſa, ſecundùm Innocent. in cap. cùm ad Monaſterium, n. 3. de ſtatu Monac. Domin. in cap. ſi eo tempore, n. 5. de elect. in 6. Felin. qui plures refert in cap. ad audientiam, el 2. num. 4. de reſcript. Curt. Iun. conſ. 1. num. 18. & ſeq. Mādoſ. in reg. 30. Cancell. q. 5. num. 5. qui dicit eſſe communem & veriorem opinionē, Principem ſupremum habere liberam poteſtatem immutandi ea, quæ ſunt iuris poſitivi, Pontan. de ſpolio, lib. 3. num. 100. Flam. Pariſ. de reſign. benef. lib. 5. q. ult. n. 126. Petra ubi ſuprà cap. 32. concl. 2. n. 10. & plures alij, quos refert Thom. Sanchez de matrim. lib. 8. diſput. 18. num. 2.

Quod etiam procedet, † quamvis talis reformatio tendat in præiudicium aliquorum privatorum, veluti ubi Rex per legem generalem concedit immunitatem, ſeu reformationem aliquorum tributorum, quæ ſibi, & alijs inferioribus dominis à certis perſonis præſtari ſolebant. Nam talis lex obſervanda erit, ut pluribus probat Bertazol. in l. ſi quis maior, C.de tranſact. Ant. Monachus deciſ. 1. num. 20. & deciſ. 23. num. 16. & videtur colligi ex text. notabili per argumentum ab ſpeciali in l. 11. tit. 18. par. 3. 40

Et magis in terminis, † quòd Princeps poſſit donationes ſuas per viam modificationis reducere ad legem æquitatis, & iuſtitiæ, & ſtatuere, quem modum beneficij ſui velit, ut aliàs dixit I.C. in l. Neratius, D.de reg. iur. docere videtur text. in l. qui fundos, C.de omni agro deſerto, lib. 11. Iſern. & alij relati à Molina lib. 4. de primog. cap. 3. num. 10. & 17. Bald. in l. nuptę, D.de Senator. Angel. in l. Lucius, D.de eviction. Bellon. conſ. 18. Mōtalvus in l. 2. tit. 12. lib. 3. Fori, gloſſ. *no puede*, Palacios Rub. in repet. Rubr. §. 69. num. 15. Pinel. in l. 1. 3. par. C.de bon. matern. illat. 16. Eman. Coſta in l. cùm tale, §. ſi arbitratu, limit. 2. in fine, D.de cond. & demonſtr. Alvar. Valaſcus, agens de lege mentali Luſitaniæ, conſult. 119. n. 12. & conſult. 132. n. 15. par. 2. Cabedus deciſ. 75. num. 12. part. 2. Mantica de tacit. convent. lib. 13. tit. 40. num. 5. Fontanela de pact. nuptial. clauſula 4. gloſſ. 5. n. 20. cum ſeqq. & Mareſcotus lib. 2. var. c. 30. num. fin. 41

Qvartò, & multum in ſimili facit, quòd ex prædictis rationibus, & quia † beneficia Eccleſiaſtica à Papa fluunt, & refluunt, cap. 2. de præbend. in 6. Clem. 1. ut lite pendente, in fine, cum latè traditis à Hier. Gonçalez in regul. 8. Cancell. §. 1. proœmiali, ijdem etiam Canoniſtæ communiter docent, † eundē Papam habere plenam, & abſolutam diſpoſitionem omnium beneficiorum, & poſſe de poteſtate ordinaria, etiam ſine cauſa, Clericū ſuo beneficio privare, & uni auferre, & alteri dare, quia eius poteſtas, quoad hæc, nullis regulis, aut legibus coarctatur, ut per DD. in cap. 42 43

quæ

quæ in Ecclesiarum,præcipuè Decium n. 111. de constit.Domin.in cap.gratiosè,de rescript. in 6.num.16.& cons.99.num.7. Ias.in l. Barbarius,num.43. de off. Prætor. & innumeros alios,quos refert Anton.Gabr.in comm. conclus.tit.de iure quæsito,conclus.1.Cened.collect. 21. ad Sextum,num.1. Nicol. Garcia de benef.5.part.cap.1.num.2. & seqq. Petra ubi suprà cap.29.num.9. & Menoch.de præsumt. lib.2.præsumt.10.num.18.ubi † quòd omnia beneficia sunt manualia respectu Papæ,& D. Valençuela cons.4.num.161.& 162. Quibus adstipulatur, quod in materia tollendi iuris quæsiti,tradunt DD. nimirum † facilius posse tolli per Principem ea, quæ ipse eisdem concessit,quàm quæ ipsi vassalli suâ industriâ,& laboribus compararunt, ut latè per Tiber. Decian.cons. 25. num.4. lib.1. Lancellot. Conrad.in temp.iud.lib. 1.cap.1. de Imperat.§.4. vers.8. num.6. Philip. Portium de reg. iur.q. 15.vers. *Limita* 2. Villar Maldonado in sylva respons.lib.1. respons.8.num.29.& 58.& Mastril.de magistr.lib.3.cap.4.n.318.

44

45

SED licèt hæc ita disputari possint, † inspecto tamen præsenti statu Commendarum,& quòd licèt olim precario, & veluti in depositum darentur, hodiè tamen effectæ iam sunt, veluti proprium patrimonium Commendatariorum pro tempore concessionis. Necnon etiam,quòd semper dantur, aut certè dari debent,benemeritis, & in præmium,ac remunerationem laborum,& servitiorũ, quæ pro Rege,& Regno subierunt, & præstiterunt, & in posterũ,ubi occasio poposcerit,subire,& præstare tenentur,ut dixi latiùs suprà hoc lib.cap. 1.& 2.& cap.23.& seqq. Contraria quidẽ sẽtẽtia mihi longè iustior, tutior, & communior videtur,videlicet † non posse Regem nostrum sine gravissima, & legitima causa eas in totũ, vel in partem revocare, vel reformare in præiudicium possessorum.

46

47

Pro quo in primis considero celebrem doctrinã Angeli relatam à Felino in cap. quæ in Ecclesiarum, num.48. de constit. ubi † apertè docet,mortaliter peccare Principem,qui sine culpa,vel causa revocare vellet gratias,& cõcessiones suis vassallis semel factas.Quod etiã iure nostro Regio comprobat optimus textus in l.6.tit.20.lib.5. Recop. ubi expressè cavetur: *Que las cosas que el Rei diere à alguno, non ge las pueda quitar èl, ni otro alguno sin culpa,&c.* Cuius auctoritate motus Matienzus ibidem gloss.2.per totam,idem expressè,multis considerationibus ductus,† in nostris Commẽdis affirmat,& eas feudis rectis,hac in parte,similes esse dicit,& n.6.& 31.respondet ad legẽ 1.tit.26.p.4.quæ feuda Cameræ ad libitũ concedentis revocabilia esse inquit, ut intelligatur de pensionibus (vulgò *entretenimientos*) quæ filijs,& descendẽtibus debellatorũ,& antiquorum incolarũ Novi-Orbis ex Regia largitate tribui solebant,de quibus in l.22.& 30. Novarum legum ad regimen Indiarum latarum ann.1542.

48

49

Quod tamen Ego notãdum censui sup. cap. 3.num.40.& seqq.quia † Camera Regalis idẽ est quod fiscus,l.3.tit.12.lib.2. ordin. & l.fin. eod.tit,quæ est l.11.tit.13.lib.2. Recop.l.3. tit.14.lib.2.eiusd.Cõp.ibi: *A nuestra Camara,ò Fisco*,cum alijs,quæ tradit Hugo de Celso in repert.verbo *Fisco*, vers.1. Dictæ autem pensiones † non solvuntur ex Cameræ reditibus, sed ex tributis Indorum ad id destinatis, aut ex arca Regalis Gazæ,unde,ni fallor, feuda Cameræ non sunt. Tum etiam, quia eadem ratio militat ad hoc, ut huiusmodi pensiones sint irrevocabiles,quæ in Commendis,cùm institutæ sint pro benemeritis,aut illorum filijs, qui Commendas non habent,& sic sapiant earum naturam,in quarum locum quodammodò subrogantur,ex iuribus vulgatis, & beneficiũ Principis ęqualiter contineant,& præseferãt, quod,ut sæpè diximus,& statim dicemus, semper decet esse mansurum,& † non solùm ipsis, quibus conceditur sartum,& tectum tueri, verùm & ad filios, & uxores post ipsorum mortem iugiter derivari, ut in l.1.C.de filijs official.lib.12.l.1.4.& 7.tit.27.part.2.cum alijs, quæ adducemus infrà c.29. & habetur in declaratorijs novarum legũ dat.Pinciæ 4.Iunij, ann.1543.c.1.& tenet Ant. de Leon in tract. de confirm.Regijs,1.par.cap.16.ex n.12.ubi plura congerit de his pensionibus, sive *entretenimientos*.

50

51

52

Et est videndus Ant.de Herrera in histor. gener.Ind.decad.4.pag.149. ubi causas enumerat de conquisitoribus his Commendis remunerandis,& Zapata de iust.distribut.3.par. cap.ult.num.32.ubi tantùm abesse inquit, ut Commendis privari possint, quòd imò maioribus alijs honorum titulis augeri, & remunerari deberent, quod etiam novissimè, & gravissimè tangit P. Mag.Fr. Gaspar Villaroel, electus Episcop.Chilensis,in lib.Iud.c.6.pag. 215. Nullâ habitâ consideratione doctrinæ supr. n.32.relatæ,scilicet quòd donationes factæ tempore belli facilè revocentur. Nam id non procedit in his,qui suis laboribus,& sumtibus militarunt,& Novum-Orbẽ nostris Regibus acquisierunt,ut dixi suprà c.1.& 2.quin potiùs sumus in alia doctrina, quæ † habet, quòd in terris noviter partis,possunt,& debẽt Reges gratiores, & liberaliores existere, de qua latè per Burg. de Paz cons. 25. num.14. fol.102. & meliùs, & ad rem nostram accommodatiùs Adam Contzen lib. 3. Politic.c.9.

53

54

num.2. cuius memini supra hoc lib. cap. 2. in fine, & similiter in ea, quæ docet, quòd privilegia non solvendi gabellas, vel similia, quæ conceduntur alicui populo in remuneratione servitiorum, & mediante hac immunitate ille populus fundatus, vel auctus fuit (quod planè in his nostris Indiarum colonijs, mediantibus Commendis, contigisse videmus) non debent facilè per Principẽ tolli, vel alterari, quia magis contractibus, quàm donationibus assimilantur, cùm eorum fiducia populi commercia creverint, l.2.D.de iure immun. Abbas in cap. in nostra, de iudicijs, Caccialup.in l.omnes populi, n.181.D.de iust. & iure, Tiber. Decian. cons.51. num.27.vol.3. Menoch. cons.156.n. 33.vol.2.Pedrocha cons.37.n.10.& Pet.Petra de potest. Princip. c.23.dubit.2. princip. num.100.

Secundò facit, quòd si nostras Commendas feudis similes esse volumus, & ex eorum natura regulari, ut sæpè regulãdas esse monuimus, verior, & communior sententia est, non posse † Principem de potestate ordinaria feuda semel (etiam ob gratiam) concessa, vassallis adimere, absque gravi aliqua ipsorũ culpa, vel urgenti alia causa, quæ publicam utilitatem concernat, & tunc quidem competenti cambio, seu remuneratione eisdẽ loco satisfactionis signato, ut probat tex.in cap.1. de natura feudi, & ibi Bald. & alij, & in cap.1. de feudo sine culpa non amittent.gloss. & idem Bald.in cap.1.§.fin.de his, qui feud.dar.possunt, ubi inquit, quòd Papa, & Imperator non possunt infringere iura vassallorum, nec eos feudo privare, nisi convictos, quia consuetudines feudorum ligant Principem, & potentius est ius naturale, quàm Principatus. Idem etiam tenet Andr. de Isernia in constit. ea quæ, n.5. lib.1. Ias.cons.86.n.5.vol.3.Innocen. Abb.Butrius, & Felin. n.48. Decius n.19. & seqq.in d.cap. quæ in Ecclesiarum, n.19.& seqq. Vbi † quòd dominus feudi feudatarium privare nõ potest feudo, neque aliquâ parte eiusdem, neque eidẽ imponere nova onera, conditiones, vel limitationes, ultra id quod tẽpore concessionis conventum fuit, Paul.Paris.cons.11.num. 44. & cons.101. num.11. & seqq.lib.1.plurimi alij, quos refert, & sequitur Matienz.d.gloss.2.n.2. & ultra eos Greg.Lop.per tex.ibi in d. l.1.tit. 26.& in l.5.tit.25.part.4.glos.5.&in l.7.eod. tit.& part. Vbi † an Princeps possit cõpellere vassallos ad dimittendum feudum? Petr.Petra d.tract.de potest. Princip. c.15. num.68. ubi quòd dominus feudi non potest iura feudalia invitis vassallis alienare, nec in aliquo præiudicare, & d.cap.32.q.2.n.22.ubi quòd neq; spem succedendi in feudo, etiam nudam, & imperfectã tollere possit, & q.3.num.110. & seqq. ubi quòd etiã de plenitudine potestatis nõ potest revocare feudum concessum per viam contractus, & quòd licèt ab initio sit gratuitũ, ex post facto tamen transit in cõtractũ, & n.185.194. & 195.quòd non potest à se investitũ de feudo desvestire, nec etiã eius successorẽ, & n.121. quòd non possit aliquod onus apponere ultra naturã feudi. Quod & tradit Menoch.cõs.181. n.55.loquens de revocatione feudi cõcessi per contractum, & cons.1156.n.39. ubi quòd nec potest, feudo semel concesso, novũ modũ succedendi cõstituere, nisi parũ lædat, & lib.2.præsumt.10.n.50.& 51. ubi quòd nõ potest Princeps, nisi cũ iusta causa revocare feudũ, & maximè si sit antiquũ, & est omninò vidẽdus Rosenth. qui ad eandem rem innumeros cumulat, & contrarium sentientibus plenè respondet, in d.tract.de feud.cap.10.q.11.per totã, & Mastril.de magistr.lib.3.cap.4.n.57. & seqq. ubi quòd dominus vassallũ feudo privare non possit absque causæ cognitione, & idem Petra d. c.32.q.5.n.58.ubi quòd feudum cõcessum ob benemerita nõ potest per Principẽ auferri, & Martin.Mager.de advoc.arm.cap.11. n.190. & cap.16.n.191.ubi quòd etiam Imperator, & ex plenitudine potestatis, feudum sine causa tollere nequit, & si id fecerit, tenetur vassallo ad restitutionem similis feudi, & ad interesse.

Tertiò facit, quòd etiam si Commendas tanquàm contractus, donationes, vel privilegia Principis metiamur, adhuc etiam in his, præsertim † ubi ex causa remunerationis processerunt, crebrior, & certior est Doctorum assertio, quæ habet, nec revocari, nec modificari posse per Principem concedentem, vel eius successores, nisi donatarij gravis culpa præcedat, aut iusta causa interveniat, & tunc in alijs rebus, id quod aufertur, compẽsari debere. Et multi affirmant, solam causam ingratitudinis ad revocationem donationis remuneratoriæ sufficientem non esse, ut constat ex l.si pater, §.fin.iũctâ gloss. verb. *Irrevocabilis*, D.de donat. l.donationes, quas Divus, C. de donat. ante nupt.cap.1.de probat. Clem. Pastoralis, §.cæterùm, de re iud.d.l.6. tit.10.lib. 5.Recop.cap.1.de nova forma fidelit.cũ multis alijs, quæ de natura istarũ donationum dixi sup.hoc lib.cap.1.& 2.& ultra DD. in d.cap. quæ in Ecclesiarũ, & Bald.in d.l.qui se patris, C.unde liberi, notat Roman.cõs.436. Bartol. in l.quod semel, de decret.ab ord.faciend.& in l.2.num.10.D.de iure immun. Alex.cons.307. vol.2.Palac.Rub.in repet.Rub.§.50.Tiraq.in l.si unquam, verb. *Donatione largitus*, ex n.7. Grãmat.decis.65.à n.24.Pet. Belluga in specul.Princip.Rub.2.n.3.fol.7. ubi quòd Princeps ad observationẽ sui cõtractus tenetur, & hoc omnis mũdus habet pro Evãgelio, atitisti-

mè Natta conſ.122.n.6.& ſeqq.lib.1. Decian. conſ.51.num.26.vol.3. Burſat.conſ.160.num. 33.vol.1. Hippol. Riminal.d.conſ.540. num. 96.vol.5. Aquiles Pedrocha conſ.37.num.11 doctiſsimè Surdus conſ.410.num.51.uſque ad 64. vol.3. Beroius conſ.26.n.24.vol.1. Menchaca controverſ.illuſtr.lib.1.cap.4. num.11. & cap.5.num.16. Roland. conſ.69. n.10.lib. 1 Menoch.de arbitr.lib.1.q.48. num.9. Ant. Gabriel in commun.concluſ. tit.de non tollẽdo iure quæſito, concluſ.6.num.6. latè Rolandus conſ.76.num.19.lib.2. Alvar. Valaſc.conſult.72.num.5. Pinel.poſt alios, quos refert in l.1. 3.part.num.62. C.de bon.mater. Roder. Suarez alleg.7.num.8.& alleg.9.num.5. Matienz.per text.ibi in l.15.tit.10.lib.5. Recop. gloſſ.2. Azeved.in l.14. n.42.tit.3. lib.1. Recop.Greg.Lop. in l.32.gloſſ.3.verb. *No valdrá*, q.23.tit.9.part.6.ubi ex his notanter deducit, quòd † quando Rex concedit facultatẽ ad cõſtituendum maioratum ob pecunias, vel ob ſervitia illi facta, tunc non poteſt poſteà præſtare facultatẽ ſucceſſoribus ad alienandas res in huiuſmodi maioratu vinculatas, Burgos de Paz, qui plura de his Principum contractibus, & remuneratorijs donationibus cumulat conſ.14.& 25. Petrus Barboſa in l.quia tale, n.4.& ſeqq. n.25. ubi quòd † privilegia ob benemerita cẽſentur realia, & perpetua, & trãſeunt ad hæredes, Ioan. Garcia in tract. de donat.remun.per tot.& præcipuè n.8.& in tract. de nobil.gloſſ.3.§.1.n.17.ubi quòd contractus initus à Rege, ut Rege, & debet eſſe perpetuus, & fol.137.col.4. ubi quòd privilegiũ remuneratorium præcisè obſervandum eſt, Pat. Rebell.de obligat.iuſtitiæ, pag.222.ubi quòd Princeps ex cauſa, & non aliter poteſt revocare donationes ſubditis ob merita factas, Petra ubi ſup.c.32.q.2.n.48.& q.3.n.84. ubi quòd Princeps non poteſt etiam per indirectum venire contra contractum cum ſubditis celebratum, nec revocare conceſsionem, aut privilegium, quod tranſivit in contractum, & cap.32. concluſ.2. num.60. ubi quòd † quandò revocat per eum conceſſa, præſumitur circumventus, & per oblivionem, vel errorem id feciſſe, niſi conſtet de eius contraria voluntate, Camillus Borrellus de præſtantia Regis Cathol. cap.64.num.64. ubi quòd beneficia Principũ perpetua, & permanentia eſſe debent, D. Valençuela conſ.99.n.29. & ſeqq. ubi innumera cumulat de donatis à Principe non tollendis, & conſ.2.num.69. ubi quòd † caſus fortuitus eſſe videtur, quòd Princeps pacta non ſervet, prout & antè à dixerat Petra ubi ſup. cap.32. q.3.n.97.& conſ.82.ferè per totum, ubi quòd benemerentibus non eſt diminuendus, ſed augendus honor, & quòd † tituli, & honores cõceſsi pro ſervitijs, dicuntur dati pro ſatisfactione debiti, Petrus Prema in tract.de ſecuritatis promiſsione, quẽ refert Martinus Magerus in tract.de advocatia armata, cap.11.n. 141.& 185. Vbi multa adducunt † de conſtãtia, & permanentia Principis in verbis oris ſui, & eorum, quæ ſemel promiſit, vel cõceſſit obſervatione, & cõſervatione, de quo etiã Pet. Gregorius lib.8.de Repub.c.8.& 9. Cunon.in tract.de pactis, cap.14.per totum, Magerus d. tract. de advoc.arm. cap.11.num.142.& ſeq. Remirez de lege Reg.§.3.num.36. ubi quòd omnes conventiones, & iudicia Principis bonæ fidei ſunt, & eſſe debent, & §.30. ex num. 38. Dom. Valençuela conſ.2.à num.48. Alvarez de Velaſco in axiomatibus iuris, litt. B. num.17.& 19.& quòd gravius peccet, quàm quilibet privatus frangendo fidem, & promiſſionem, Bald.conſ.324. in fine, lib.1. Molina lib.4.cap.3.num.18. Tiraquel.de nobilit.cap. 20.num.24. Gail.lib.2.pract.cap.51. Matiẽz. in l.3.gloſſ.12. num.2. tit. 10.lib.5. Recopil. Azeved. ibidem num. 12. Craveta conſ. 241. num.19. & ſeq. & plura alia ſuo more cumulans D. Ioann. del Caſtillo lib. 7. controverſ. c.18.& 41. Iacob. Cancer lib.3.var.c.3.n.46. 104.110. & 154. ubi diſputans, quæ ſit poteſtas Principis in tollendo iure quæſito, reſolvit, de poteſtate ordinaria illud tollere nõ poſſe, nec donationẽ remuneratoriam revocare, & quòd quoties ratione publicæ utilitatis alicui dãnũ affert, id debet de ſuo, vel ex alijs bonis Reipublicæ ſatisfacere, quod Ego etiã tetigi 1.tom.de Ind.iure, lib.2. c.21.n.36. & 62.

Pro quo, ultra alios ſuprà relatos, facit tex. in l.1. C.ex quibus cauſis ſervi pro præmio libert.accip.l.item ſi verberatum 15. §. item ſi fortè, D. de reivind. l.2. verſ. *Otroſi dezimos*, tit.1.part.2.l.31.tit.18.part. 3. cum alijs adductis à Fachin.lib.8.controverſ.iur. cap. 63. Marta de iuriſdict.part.4.centur.2. caſu 195. num.32. Villar in ſilva reſponſorum, lib.1.reſponſ.8.num.51. Maſtrill. de magiſtrat. lib.3. cap.4.num.352.cum ſeqq. & plures alij relati à D. Ioann. del Caſtillo lib. 2. controverſ. iur.cap.28.& lib.3.cap.6.num.6.cum ſequentibus. Tantumque abeſt, ut Princeps debeat gratias benemeritis factas revocare, † quòd imò eiſdem, etiam nihil petentibus, auxiliari, & ſubvenire debet, & ad hoc eos etiam latentes quærere, & invitos attrahere, ut graviter docuit Seneca lib.2.de benef.cap.18.dum ait, diligentiùs quærendum eſſe beneficij, quã pecuniæ creditorem, huic enim reddẽdum eſt quãtũ accepit, & ſi reddidi, ſolutus ſũ, ac liber, at illi etiã relatã gratiã cohæremus, Põtan. in lib.de benef.c.11. & c.28. & Canonherius in aphoriſm.polit.1.part.pag.289. quorum ver-

ba prolixitatis vitandæ causâ hîc inserere supersedeo, & poterit videri plura de donatione remuneratoria, & eius privilegijs congerens Montealegre in prax.lib.2.cap.1.n.122. & seqq. Callistus Remirez de lege Regia, §. 30.num.26.& 27. Ego suprà cap.10.ex n.58. Ludovic.Morotius resp.45. part.1. Paschalis de virib.patriæ potest.1.part.c.1.n.53. & novissimè D.Ioan.Caballerus de Medina in rep. ad d.l.Aquilius, de donat.ferè per totum.

Et ex his patet responsum ad argumenta in contrarium adducta, cùm videamus Commendas † hodie nô dari precario, neque in depositum, neque continere meram gratiam, sed potiùs quendam veluti contractum, & debiti satisfactionem, & feudorum rectorum imitationem, quæ omnia irrevocabilia sunt, ut ex suprà dictis apparet. Vt omittam, etiam † côcessiones ex mera gratia Principis procedentes, de potestate eius ordinaria revocari non posse, ut adversus alios, qui contrarium sentiunt, de quibus sup.num.35. resolvit Petra d. cap.32.q.3.num.205.& reliqui DD. quorum copiosam allegationē modò retulimus, queis novissimè addo Dom. Episcop. Chilens. Villaroel in lib.Iud.pag.438. ubi quòd est res animo digna Regio, dona, nec ab immeritis retrahere.

67

68

Id quod etiam † in beneficijs Ecclesiasticis procedit, quia licèt sint multi, qui dicāt, ex nuda Papæ voluntate pendere, quorū nomenclaturā in 3.argum.retulimus. Alij tamen de hoc dubitant, & alij côtrariū absolutè defendunt, nisi iusta aliqua causa interveniat, quæ ad id possit Romanum Pontificem permovere, ut tandem cum veriori, & communiori opinione pluribus relatis resolvit Cened. in collect.21. ad Sextū, num.2. Emanuel Suarez recept.sent. litt.B.n.20. Pinel.in Rub.C.de rescind.vend. 1.part.n.30. Salced.in addit.ad Bernar.Diaz, reg.209.ampliat.5. Navarr. Corras. Gambar. Menoch. Sarmient. & alij, quos refert Nicol. Garcia d.tract.de benef. part.5. cap.1.n.7. & novissimè Magerus d.cap.16.n.194. ubi quòd Papa beneficium alicui collatum auferens, ut det alteri, illi tenetur providere de alio simile, ut & in feudis dixi sup.n.57.

69

Iusta porrò † causa revocationis Commendarum, feudorum, & donationum, ac similium concessionum, de quibus agimus, non est metienda ex Principis revocantis utilitate, aut commoditate, ut benè prædicti Auctores considerant, sed ex Regni, ac Reipublicæ necessitate, quæ talem mutationem requirat, & urgeat, cuius † saluti privatorū commoda semper cedere debent, Auth. res quæ, C.commun. de legat.l.unica, §.penult. C.de caduc.tollen. cum alijs, quæ adducit Corras.de iuris arte, 1. part.cap.23.& latè Gaill.lib.2.pract. observ. 56.ex n.3.& Bôfinus lib.3.rer.Vngar.in Orat. Attilæ, ubi ponit verba notabilia de affectu boni Principis erga utilitatem publicam.

70

71

Et hoc maximè continget, † ubi factū, vel concessio Principis tractu temporis perniciosa, & damnosa esse cœperit: tunc enim potest, & debet emendari, & in melius cômutari, ut tradūt DD. per tex.ibi in l.vacuatis 19. C. de Decurion.lib.10.l.1.ubi Lucas de Pena n. 23.& 99. C.de location.præd. civil. lib.11.c. suggestum, & cap.dilecti, de decimis, cap.quid per novale, §.ult.de verb.sign.l.1. §.his igitur, in fin.C.de emend. Cod. l. 1. in princip. vers. *Et ideò nemo mirabitur*, D.de ventre inspic. l.de ætate, §.ex caus.D.de minor.l.43.tit.18. part.3.Bald.in l.clari, col.1. C.de fideicomm. Iacob.Bonvidius in addit.ad Ioann.de Terra-Rub. in tract. contra rebel.in proœm. Turrecremata in cap.quia, §.verùm, num.4. distinct. 63.& Petra de potest. Princip. cap.24. num. 209.& rursus c.32.q.3.n.190.& 198.ubi idē inquit de gestis in præiudicium Coronæ.

72

Planè iusta etiam causa censeri solet, † ubi alicui feudum, vel aliam rem suam abstulerit Princeps, ut in eo, vel ea alterum valdè benemeritum remuneret. Nam creditur hoc in utilitatem publicam tendere, iuxta tex.& DD. in l.item si verberatum, §.1. D.de reivend.l.Lucius, D.de evidion.cū traditis à Romano côs. 310.Decio cons.269.& 390. Gozadino cons. 1.num.36.& cons.26.num.10.Grato cons.61 num.65.vol.2.Ruino cons.60.n.6. vol.1. Tiraq.in d.l.si unquam, verbo *Donatione*, num. 43.& in terminis feudorum Guilier.de Perno cons.16.per totū, & optimè, & singulariter Sigismund.Lofred. cons.30. num.7. fol.187. in consilijs feudalibus, ubi dicit, quòd licèt Princeps hoc facere possit, nô tamē eius Vicarius, & sequitur Capicius, testatus de cômuni opinione, decis.66.n.2.& seq.dicēs, † quòd causa remunerationis alterius sit iusta ad auferendū dominiū rei meæ, Ioan. de Anna.cons.81.n.1. & 4.Petr.Petra ubi supr.c.32.q.5.n.51. qui tamē eod.cap.q.4.n.34.& seqq.usq; ad 44.benè resolvit, hoc in casu ei, cuius res aufertur, iustam recompensationem à Principe dari debere, quia alias diabolica potestas esset auferre rem alienam sine solutione pretij, secundùm Bald.in l.sicut, C.de servit.quem refert, & sequitur Afflict.in cap.1.§.similiter, num.29.de Capitan.qui Curiam vend.

73

74

Et his cessantibus, † in conservandis Commendis, vel feudis, & similibus largitionibus, valdè attentus debet esse Princeps, utpotè cuius sit proprium, esse liberalem, & gratiosum, & per se concessa non auferre, nec revocare, ut per Baldum in l.legatis, in fine, C.ad legem

75

Falcid. Auth. de referend. in princip. Isern. n. 34. & Afflictis num. 64. in dict. §. similiter, qui reprobant Advocatos fiscales, contrarium dicentes, Petram, & relatos ab eo ubi sup. cap. 24. num. 26. & 230.

76 Idemque facere debent, † etsi à se ipsis cōcessa non fuerint, sed ab eorum antecessoribus, ut benè animadvertunt DD. suprà relati, & plures alij, quos cōgerit Mastril. de magistrat. lib. 1. cap. 25. num. 8. Petra d. cap. 32. quæst. 3. num. 179. Surd. omninò videndus, cons. 140. num. 38. & cons. 419. ex num. 51. ad 64. vol. 3. Baldus, qui magistraliter, & philosophicè loquitur, cons. 159. num. 5. volum. 3. ubi inquit, quòd † in Rege duo concurrunt, scilicet persona, & significatio, quæ est quoddam intellectuale perseverans ænigmaticè, licèt nō corporaliter, & quòd persona Regia est organum, atque instrumentum personæ intellectualis, ac publicæ, & hæc est illa, quæ principaliter fundat actus, quia magis ostenditur factum, seu virtus principalis, quàm virtus organica, textus mirabilis in cap. 4. 25. quæst. 5. ibi: † *Si ea destruerem, quæ antecessores nostri statuerunt, non constructor, sed eversor esse iure comprobarer, &c.* cum alijs, quæ mirabiliter tradit Decianus cons. 25. ex num. 41. ad 48. volum. 1. adijciens post Bald. *Quòd successor Principis contraveniens factis antecessoris, dicitur contravenire sibi ipsi, ex quo semper est unum imperium, & ab alijs spectet successoribus, quod ipse prædecessori suo præstitit, Osasch. decis. 139. num. 11. Ioan. Andr. Georg. allegat. 15. ex num. 12. usque ad 16.* ubi amplius notat num. 14. & 15. *Quòd huiusmodi quæstio non pendet ex potestate personali, sed Coronæ, ac dignitatis, ideòque † etiam tyrannus, quando concedit regio nomine, obligat legitimum successorem iure perpetuo in illa dignitate*, Menoch. cons. 246. ex num. 18. ad 26. vol. 3. affirmans: *Quòd non solùm Princeps, sed etiam illius successor, sive per electionem sive per successionem, non potest contractum suum, vel sui prædecessoris infringere, seu aliter ab eo recedere, quamvis non sit hæres bonorum patrimonialium defuncti, sed solius dignitatis*, Peregrin. de iure fisci, lib. 1. tit. 3. num. 45. Craveta cons. 241. num. 17. Rodolphin. in tract. de suprema Princip. potest. cap. 6. num. 195. fol. 38. Petra eod. tract. cap. 28. num. 13. ubi quòd

80 Princeps † nō servans bonos mores antiquorum, non servat honorem eorum, & tradit alia Cabedus decis. Lusitaniæ 19. per totam, 2. parte, ubi concludit, quòd licèt Reges possint, & soleant ex bono publico, aut faciendo legē generalem, revocare, aut limitare gratias, & cōcessiones factas à suis antecessoribus, debent tamen valdè se ab hoc abstinere, cū eorū verbū debeat esse immobile sicut Polus in cœlo, & variatio in Principibus valdè dānetur, Rota decis. 33. n. 1. tit. de præb. in antiq. & prosequitur Morot. resp. 45. ex n. 9. par. 1. Paschal. d. c. 1. n. 50. & Ioan. And. Georg. d. alleg. 15. à n. 3. Alvar. Valascus consult. 72. n. 4. part. 1. Mastril. de magistr. lib. 1. cap. 18. per tot.

81 Et ex hoc mihi fuit semper valdè suspecta opinio Matthæi de Afflictis decis. 307. n. 13. & 14. dum ait, Regē † successorem nō teneri ad remuneranda servitia facta, sive præstita Regibus suis antecessoribus, eò quòd illa sint personalia, & post mortem recipientis nō durat effectus obligationis ad antidora. Ad quod expendit l. vivus, D. si quid in fraud. patroni, & doctrinam Bart. in l. ambitiosa, num. 4. de decretis ab ord. faciend. & Iason in l. si non sortem, §. libertus, D. de cōd. indeb. & in l. ex hoc iure, D. de iust. & iure, quos ait, hoc expresè affirmare. Quæ tamen nihil ad hanc rem facit, cùm in diverso casu, & propter diversam rationem loquatur, neque excludat vim naturalis, & antidoralis obligationis in Principe, ex qua solutum repeti nō potest, l. quod pupillus, l. naturaliter, cum alijs, D. de condict. indeb. Cabed. in ipsis nostris terminis, Afflict. reprehendens, decis. Lusit. 115. n. 5. D. Amaya lib. 2. observ. cap. 6. n. 23. Osuald. ad Donel. lib. 12. cap. 2. litt. O. Diana resol. moral. tract. 7. resol. 16. Et Bart. non loquitur in Rege, sed in communitate, quæ nō ita laxas habet habenas, præterquā quòd magis cōmuniter reprobatur à sup. relatis, Ias. verò id nequaquā dixisse cōperitur, ut ex eius lectione patebit, & benè observat Ant. Mornat. in notis ad d. §. libertus, dicens, illā sententiā sibi singularē, & eximiā visam fuisse, & Afflict. magis respexisse, quod fieri solitū esse noverat, quā quod fieri deberet,

82 eò quòd † Principes putant Regiæ dignitati naturali iure operas à suis deberi, eliciturque ab eis nihil quippiā, nisi maximi instar gratuitiq; muneris, ut tetigi sup. hoc lib. c. 10. n. 56. & sentit Bald. in l. qui se patris, C. undè liberi,

83 n. 34. ubi inquit, quòd † Reges, etiā ubi rē aliquā ob pretiū concedunt, se indulgere, vel eius gratiā facere dicunt, vulgò *Os hago merced*, ut aliàs dicitur in l. Titius puerum, D. de obseq. præst. & vide Vellugā in specul. Princip. Rub. 9. n. 27. Loazes in alleg. pro March. de los Velez fundam. 1. num. 26. Bossius in prax. tit. de Principe, n. 151. Roland. cōs. 13. ex n. 11. lib. 3. Menoch. de arbitr. q. 55. n. 3. & 4. Acaccius de privileg. lib. 3. c. 1. Steph. Gratia. discep. 167. n. 31. Tiraq. in l. si unquā, verb. *Donatione*, n. 14. Rosenth. de feudis, c. 3. concl. 21. & c. 10. concl. 11. Alvar. Valasc. cōsult. 120. n. 14. p. 2. I. Garc. de nobil. in inscript. n. 9. Gutier. de gabell. q. 4. n. 8. Cabed. decis. 19. & 75. p. 2. Nic.

Garcia de beneficijs, 6. part. cap. 2. num. 194. & plures alij, quos novissimè congerit D. Io. del Castillo 7. tom. controvers. cap. 18. n. 148. & Gloricius resp. 1. à n. 73.

84 Et ex eisdẽ iuris principijs descendit, quòd ubi † quis prætextu alicuius causæ, vel culpæ Commendã privandus fuerit, talis causa, vel culpa priùs legitimè constare debebit. Neque 85 poterit † Princeps, & multò minùs eius locũ hac in parte tenentes, aliquem Commendatarium inauditum, & indemnatũ, etiam sub prætextu delicti privatione digni Commẽdã privare, & eam alteri conferre. Nam regulariter 86 prohibitum est, † ut bona delinquentis, ante sententiam condemnatoriam, quæ in rem iudicatam transierit, non conferantur, l. 13. tit. 10. lib. 5. Recopil. ubi Matienz. & Azevedus, Rebuff. ad leg. Galliæ, tit. ut beneficia ante vacationem, vel bona confiscata peti non debeãt, ubi gloss. 6. verbo *Confiscationes*, inquit, huiusmodi donationes, seu concessiones etiam à Supremis Regibus factas, nullius esse momenti.

87 Et in terminis † feudorum, & beneficiorũ, quòd licèt Princeps, vel Papa in eis habeant plenissimam potestatem, adhuc non possint privare possessores sine citatione, & sententia declaratoria absque iusta causa, latè Paris. cõsil. 11. num. 44. lib. 1. & cons. 101. n. 116. eod. lib. Azeved. in l. 2. verb. *Mueran por justicia*, tit. 4. lib. 6. Recopil. Pet. Petra d. tract. de potest. Princip. cap. 29. num. 23. Ioan. Cochier de primarijs precib. pag. 29. ubi quòd privatio beneficij fieri non potest, nisi vocato, & cõvicto possessore, Menoc. cons. 503. n. 7. & 8. & cõs. 534. ex n. 4. ubi quòd dominus non potest occupare feudum ante sententiam declaratoriam, & latissimè Rosenth. in d. tract. de feud. cap. 10. conclus. 41. num. 124. & cap. 7. q. 60. n. 14. litt. O. & alij, quos refert, & sequitur Mastril. de magistrat. lib. 3. cap. 4. n. 57. & seqq. Pereg. de fideicõm. art. 52. num. 137. & 139. & de iure fisci lib. 7. tit. 3. n. 10. fol. 209. text. & DD. in cap. cùm secundùm leges, de hæret. lib. 6. ubi etiam in criminibus læsæ maiestatis, & in pœnis, quæ ipso facto incurruntur, sentẽtia declaratoria desideratur, & generaliter idem esse necessarium, quoties agitur de privando quolibet alio possessore titulato, Felin. per text. ibi in cap. cùm olim, num. 11. de re iudic. Stephan. Gratian. lib. 2. discept. forẽs. cap. 339. ex num. 26. usque ad 32. latissimè Fabius Turretus cons. 9. ex num. 6. usque ad 19. lib. 2. Nicol. Garcia de benef. parte 11. c. 10. num. 5. & seqq. ubi agit de privatione beneficiorum Ecclesiasticorum, iunctis alijs, quæ adduxi suprà hoc libro, cap. 25. num. 58. Quod adeò verum esse tradit Tiber. Decian. cons. 14. num. 85. lib. 3. ut procedere doceat, etiam si nulla defensio competeret. In quo † tamen parumper subsistendum est, cùm secundùm aliorum 88 sententiam, citationis, & condemnationis necessitatem, excludere soleat notorietas delicti, & quòd reus nihil allegare possit, quod ad eum excusandum sufficiat, ut docet glossa in cap. quoniã, verbo *Manifestum*, de filijs presbyter. Bald. in l. cùm fratrem, num. 8. C. de his, quæ ut indignis, Innocent. Abb. Felinus, & DD. in cap. vestra, de cohabit. cler. & mulier. & cap. cùm olim, de re iudicat. cap. consuluit, de appellat. cap. cùm sit Romana, §. fin. eodem tit. ubi Decius num. 33. Ioan. Andr. in cap. ad Apostolicæ, de re iudicat. lib. 6. DD. in l. 2. §. si de frumentaria, D. de admin. rer. ad civit. pertinent. Hippolyt. sing. 511. & plures alij, quos refert, & sequitur Felinus in cap. Rodulphus, de rescript. Tiraquel. in l. si unquam, verb. *Donatione*, num. 16. in cap. Alma mater, num. 9. de sentent. excommun. in 6. Iul. Clar. in prax. §. fin. quæst. 9. n. 8. Navarr. de spolijs Eccles. §. 18. num. 5. Pet. Petra d. tract. de potest. Princip. cap. 26. n. 28. Quia † in notorijs ordo est ordinem non servare, cap. ad nostram, el. 3. ubi 89 gloss. & DD. præcipuè Bald. n. 1. de iur. iurãd. l. 1. §. sed si neget, D. de tab. exhib. cap. si quis hominem, de pace iuram. firm. in feudis, c. venerabilibus, §. idem, cum seqq. de sent. excõm. lib. 6. Bartol. in l. scriptus, num. 6. de religios. & sumt. funer. Abb. in cap. ex parte, el. 2. num. 2. de off. delegat. & in cap. super eo, el. 1. de appellat. Innocent. & Abb. in cap. post electionẽ, in fine, de concess. præben. cũ innumeris alijs, quæ de notorio, & eius effectibus tradũt DD. per text. ibi in l. si adulterium cum incestu, §. idem Pollionis, D. de adulter. gloss. celebris, verbo *Causas*, in Clement. appellãti, de appellationibus, Bald. cons. 323. lib. 2. Abb. in c. fin. num. 7. de maled. Felinus in cap. cùm ordinẽ, de rescript. Ias. in l. 5. §. qui pro rei qualitate, num. 12. qui satisd. cogãtur. & in l. 2. num. 36. D. si quis in ius vocat. & in l. de quibus, num. 88. D. de legibus, Angelus in tract. de maleficijs, vers. *Et per modũ notorij*, Socin. cons. 4. vol. 3. Dominic. cons. 146. Grãmat. voto 30. n. 15. Ant. Burgens. in cap. cùm dilecti, & in cap. pervenit, de emt. & vend. & plurimi alij, quos refert Menchac. in præfat. quæst. illustr. n. 25. Covar. in cap. Rainuntius, §. 11. n. 3. & in regula possessor, 2. parte, §. 1. n. 11. Padilla in l. ædibus, in fine, C. de servit. Grammat. decis. 36. Everard. cons. 24. n. 20. Menoch. de recup. remed. 1. num. 165. & rem. 15. n. 264. Gratian. regula 29. per totam, Gutierr. de iuram. confirm. 1. part. cap. 7. à num. 4. Maranta in praxi, 6. part. tit. de appellat. num. 142. Azeved. per tex. ibi in l. 1. tit. 5. lib. 4. Recop. num. 39.

& 40.Villalobos inter commun.opinion. litt. P.num.211.qui eam rationem reddunt, quòd notorietas habetur pro processu, ut notat Carrerius in praxi crim.§.homicidium, Bald.in l. addictos, C.de Episcop.audiētia, & latè Cardin.Tusch.litt.N.concl.110.& seqq. & novissimè Marius Burgius in tract.de modo procedēdi ex abrupto, ferè per tot. Et in nostris ferè terminis est optimus † tex.in l.3.tit.*de las traiciones*, lib.8. ordin.ibi : *Salvo, en caso que la traicion, ò maleficio sea notorio*, l.16. tit.23. part.3. ibi : *O alebe*, l.5.tit.26.ead.part. ibi: *Fueras ende en pleito quæfuesse de traicion*, & facit tex.in d.cap.cùm sit Romana, §.fin.de appellat.ubi Roman.Pōtifex refert, propter hoc Paulum Apostolum quemdam absentem, & irrequisitum excōmunicasse, cuius, & aliorū argum.tenet Petra ubi sup.c.26.n.27.quòd Papa etiam sine citatione potest procedere contra rebelles, & occupare eorum castra, & c.24. n.155.quòd potest non citatum damnare, cōcurrentibus requisitis suprà relatis, & idē novissimè tenet Magerus de advocat. armata, c. 8.n.175.& seqq.

Sed proximè dictis inhærendo illud quoq; in quæstionē vocari solet, & in causa gravissima cuiusdā Cōmendatarij Cuzquensis vocatū vidi, an si Rex, vel Prorex aliquē Commendâ privari, eamq; alteri dari iubeat, asserens sibi constare, vel notorium esse, quòd crimē privatione dignum cōmiserit, eius assertioni, & iussioni standū sit, & ab inferioribus iudicibus obediēdū. Et planè si eis evidenter cōstaret talem assertionem, vel iussionem † esse notoriè iniustam, benè possent, imò & deberent in executione supersedere, iuxta doctrinā tex.in cap. si dominus, & cap.Iulianus 11.q.3.l.servus nō in omnibus, D.de oblig.& action.l.non solū, §. si mandato, D.de iniurijs, l.non ideò minus, C. de accusation.gloss.in l.nō videtur, §.qui iussu, D.de reg.iur.ubi plures casus expēdit, & alia, quæ signanter tradit D.Thom.2.2.q.64. art. 6.ad 3.Paul.Castrens.conf.423.in princ. Tib. Decian.lib.9.crim.tit.37.n.8. Menoch.de arbitrar.casu 354.à num.2.Menchaca lib.1. cōtroversf.illustr.cap.2.num.12. Camill. Borrel. de magistr.edict.lib.2.cap.2.num.108. Bertachin.in repert.verbo *Obedientia*, num.10.Tuschus litt.O.conclus.3.& litt.P. conclus.478. latè Cenedus in collect.3.ad Decretal.num.3. ubi docent, Principi in illicitis obediendum non esse, & Petra cap.21.num.15.ubi tradit, Principem, etiam de plenitudine potestatis, non posse ordinare, quòd stetur eius assertioni in præiudicium tertij, gloss.mirabilis in extravag. de dolo, & contumac. ad finem, Raudens.de analog.c.15.n. 183.ubi quòd Principi asserenti nō creditur, quando dicit aliquē esse rebellem, Navarr.in manuali, cap.25.de peccat.Reg.num.9.ubi ità notabiliter inquit: *Gravissimè peccant Reges, & Principes, qui aliquem etiam subditum inauditum, & indefensum interfici iubent, vel beneficijs, officijs, honoribus, & alijs bonis ad nutum non amobilibus privant, sola scientia privata ducti; eodemque modo peccant executores talium mandatorum, neque excusantur obedientia, quam suis Regibus id præcipientibus debent, quoniā contra ius naturale, vel divinum non est ijs obediendum, &c.* & sequitur Magerus de advocat.armat.cap.7.num.74. ubi quòd obediētia in rebus illicitis à iure est reprobata, & c.17. num. 264. ubi quòd officialis exequi non debet mandatum domini delictum iubentis.

Quamvis non desint, qui etiam hoc in casu cōtrarium tueantur, † iubentem peccare opinantes, nō autem exequentem, quem iussus superioris excusat, ut pluribus relatis observat Petra ubi suprà cap.24.num.45.& Farinacius in prax. crim.q.97. num.44.& seqq. quod tamen est contra exemplum obstetricum Ægypti, de quo ex eod. cap.17. Abbat. in cap. cùm teneamur, per text. ibi de appellat. ubi quòd potiùs debet officialis officiū relinquere, D. Greg.Nazianz.orat.12.post num.36. vers. *Verùm*, ubi apertè, & alios ex suprà relatis.

Cæterùm ubi de hac notorietate iniustitiæ non constat, omnes absque contradictione cōveniūt, † posse præcipere Principē ex infallibili eius cōsciētia, quòd aliquis, quē scit deliquisse, etiā sine alio processu, non solùm in bonis, verùm etiā corporaliter puniatur, eiq; obtemperandum esse, & pro iustificatione mādati præsumēdum, etiam si executor circa eam dubius reperiatur, iuxta tex.in cap.in memoriam 19. distinct.& doctrinam Cyni in l.rescripta, C.de precib.Imper.offer.quā refert, & sequitur Felin.in cap.quæ in Ecclesiarū, n.60. de constit. Gādin.in tract.de maleficijs, tit.de pœn. reorum, n.60.Curt. Sen.consf.49.n.13. Abb.cōs. 84.& in cap.cùm olim, num.23.de re iudicat. Socin.Iun.consf.92.num.4.Cagnol.qui de cōmuni testatur in l.velle non creditur, num.15. de reg.iur.Thom.Gramm.decis.36.n.83.Mōtalvus in l.fin.tit.*de las herencias*, lib.3.fori, q. fin.vers. *Ex quibus*, & in l.1. tit.4.lib.1. fori, gloss.verbo *No cesse*, & gloss.verb. *O que baga*, ubi dicit, quòd iussus superioris cēsetur necessitas, & excusat exequentem, & meliùs Ægidius Bossius in pract.tit.de homicidio, num. 98.cum seqq.ubi singulariter tenet, † quòd iudex debet se inclinare, quòd mandatum sit iustum, & illud exequi, Mascard. de probat.cōclus.1228.ex num.101.ubi an Principi, de tali delicto testāti, credendum sit? Petra in nostris terminis, cap.32. conclus.2. num.31. & seqq.

ubi

ubi quòd Principi asserenti aliquem commisisse tale delictum, & bona eius esse fisco applicanda, credendum est, & cap. 13. num. 33. & quæst. 4. num. 80. & cap. 37. conclus. 2. num. 2.

96 Vbi † quòd Princeps solus habet potestatem mandandi, sic facias, & quòd aliquis torqueatur, vel suspendatur ex infallibili eius consciẽtia, nec mandatarius errat, quia debet præsumere, quòd iustè procedit, & cap. 28. num. 73. & cap. 20. num. 60. & seqq. ubi † quòd potest

97 iudicare secundùm cõscientiam, circumscriptis actitatis, licèt id alij inferiores nõ possint, & etiam sine causa prætermittere ordinem iudiciarium, & cap. 22. num. 4. ubi quòd hæc tutiùs procedunt, ubi affirmat se certioratũ, quia tunc ei securiùs obediendum, & quid importet hæc clausula.

98 Et est apud nos † text. expressus prædicta omnia decidens, & explicans in l. 42. tit. 18. part. 3. ibi: *Quando el Rei manda hazer algũ hecho señalado, como si mandasse prender, ò matar à algun hombre, ò derribar torre, ò hazer cumplir algun juizio, que èl mãdasse ciertamente, &c.* Vbi benè loquitur noster Greg. Lopez, & meliùs Thesaur. decis. Pedemõt. 14. n. 4. ubi quòd Princeps nõ tenetur servare ordinem iudicialem, præsertim iure positivo introductum.

99 Nec mirum est, si hoc Principi concedamus, cùm certum sit † inferiores quoque, quibus ipse committit, ut procedant in aliquo negotio, prout sibi ipsis cõstiterit, vel visum fuerit, posse etiam secundùm propriam conscientiam arbitrari, & procedere absque ullo processu iudiciali, aut partium citatione, ut singulariter resolvit Bald. in l. si qua per calumniã, vers. *Sed pone*, C. de Episcop. & Cler. & in l. certum, col. 2. D. unde legit. & in l. non dubiũ, C. de legibus, & in l. neque natales, C. de probat. Alex. in l. de unoquoque, col. 2. in fine, de re iudic. Roman. in Rub. de arbitr. col. 3. Maranta in praxi, par. 6. num. 21. DD. in cap. fin. de præsumt. Lapus allegat. 61. Aretin. in l. ab executione, circa finem, D. de appellat. & latè Hippolyt. de Marsil. in l. de unoquoque, num. 65. D. de re iud.

100 Et successivè ad prædicta notandum est, quòd sive ex abrupto, sive iudicialiter, Princeps † Commendam alicui ob causam rebellionis adimi iusserit, & eam alteri in remunerationem servitiorum concesserit, licèt postea cesset causa rebellionis, & Princeps iubeat rebelli omnia sua bona restitui, adhuc tamen hæc indulgentia ad Commendam alteri assignatam non porrigetur; quia licèt causa rebellionis cessaverit, non tamen cessat causa meritorum, quæ secundam concessionem extorsit, ut pulchrè tradit, & probat Philip. Corneus, omninò videndus, cons. 312. num. 36. vol. 1. & Ripa in l. si ventri, §. in bonis, num. 13. de privileg. creditor. quamvis cõtrarium docere videatur Marescot. omninò videndus, lib. 1. var. resolut. cap. 39. num. 29.

101 SED longè gravior quæstio, & dubitatio esse potest, † utrùm semel Cõmẽdã ablatã ob prædictã causam, vel aliã, quæ privationẽ inducat, si postea Princeps eandem eidem Commẽdatario restitui iusserit, eius culpam cõdonans, & remittens, censeatur ei novam Commendã cõcedere, vel antiquam in eodem statu, quo erat, restituere? Quod ad plures effectus utile est, & præcipuè ad gaudium duarum, vel pluriũ vitarũ, pro quibus Commendæ concedi solent. Nã si novam Commendam esse dixerimus, de novo vitæ currere, & computari incipient. Si autem eãdem, ipsius possessoris morte finietur, si ipse in ultima vita illam possidebat.

Et quidem hoc tantùm ex voluntate concedentis, & verbis concessionis pendere existimo. Nam si dumtaxat restituendi animum habuit, dici non potest, plus iuris reo concedere voluisse, quàm ante privationem habue-

102 rat, cùm † restitutio sit in statum pristinum repositio, l. videamus, §. in Faviana, D. de usuris, & id tãtùm reddat, quod abstulit læsio, l. quod si minor, §. restitutio, D. de minor. l. 1. l. cùm indulgentia, & l. fin. C. de sent. pass. & restitutis, cum alijs, quæ latè, & in nostris feudorum terminis tradunt Schrader. Sfortia Oddus, Cannetius, & alij, quos refert Rosent. in tract. de feud. cap. 2. q. 19. litt. A. & Ponte de potest. Proreg. tit. de provision. §. 2. num. 11. ubi inquit, feudum hoc casu manere antiquum, secundùm primævam naturã, & qualitatem, non obstante, quòd dicat, *Restituimus, & de novo concedimus.*

Cæterũ si nõ utatur verbo *Restitutionis*, aut cum hoc alia verba involvat, quæ novã gratiã factã esse significent, præsertim ubi sumus in

103 casu, in quo † ipso iure pœna privationis incursa fuerat, ut in crimine læsæ Maiestatis cõtigit, vel sententia declaratoria præcesserat, cuius virtute dominus iam possessionẽ apprehendit; tunc dicendum est, tanquàm novũ concessum censeri, & sic ex eo die, vitarum tẽpus incipere, ut tenet gloss. in cap. 1. §. insuper, de prohib. feud. alien. per Fred. quam sequuntur Isern. Bald. Afflict. & alij Scribẽtes ibid. Curtius Senior cons. 18. n. 47. Sigismund. Lofred. cons. 52. num. 3. in feudalibus, & communẽ testatur Dueñas reg. 323. Iul. Clar. in §. feudum, q. 8. num. 6. Et iuxta hanc distinctionem accipienda sunt, quæ disputat Ias. cons. 136. vol. 4. Ruin. cons. 12. volum. 1. Roland. cons. 60. n. 8. lib. 1. Villalob. in commun. opinion. litt. V. n. 5. Sfortia de restit. q. 98. art. 2. n. 20. & seqq. &

Rosenthal. omninò videndus, dict. cap. 2. conclus. 18. & 19. & de emphyteusi loquens Alvarus Valascus 1. parte, quæst. 4. per totam, & tetigi suprà cap. 22. num. 7. & novissimè D. Valençuel. cons. 160. num. 75. & sequentibus, volum. 2.

104 Pro quibus facit text. in l. peculium, §. si ab ære alieno, D. de peculio, l. inter stipulantem 83. §. sacram, vers. *Et navis*, D. de verbor. obligat. ibi: *Et navis si hac mente resoluta est, ut in alium usum tabulæ destinarentur, licèt mutato consilio reficiatur, tamen & peremta prior navis, & hæc alia dicenda est*, l. qui res 98. §. area, D. de solution. ibi: *Alia enim videbitur esse posterior navis, sicut ille alius homo est.*

105 In † dubio autem censebitur talis Commenda concessa, tanquam antiqua, ut minus concedenti præiudicet, & alijs, qui in ea remunerari possunt, argum. l. semper in stipulationibus, D. de reg. iur. cum similibus, & eorum, quæ tradunt Ias. Roland. & alij ex suprà relatis, licèt quoad alios effectus † feudum nõ soleat præsumi antiquum, sed novum, ut per Alciat. de præsumt. reg. 3. præsumt. 28. num. 2. vers. *Et idem credo*, Cravet. de antiq. temp. ultim. part. num. 5. & Menoch. de præsumt. lib. 1. quæst. 10. num. 54. (106)

107 Et est communis Doctorum † conclusio, quòd in qualibet restitutione bonorum confiscatorum, quam Princeps subditis facit, semper omnes qualitates, quas anteà habebant repetitæ censentur, tametsi id in gratia non exprimatur, ita ut quæ erant feudalia, maneãt feudalia, & quæ sub maioratu, maneant maioratus, & quæ titulum habebant, cum eiusdem tituli honore restituantur, iuxta gloss. in l. 4. §. si ære alieno, verbo *Manet*, D. de pecul. quã ibi sequuntur Guillerm. Albert. Bart. Bald. Fulgos. Angel. Salicet. & alij, gloss. per text. ibi in l. quod dicitur, ubi latè Bartol. num. 9. D. de impens. in reb. dotal. fact. gloss. in dict. cap. Imperialem, §. insuper, verbo *Privetur*, de prohib. feud. alien. per Freder. quas glossas sequũtur plurimi relati per Tiraquel. de retract. lignag. §. 30. gloss. 1. num. 29. Mieres de maiorat. 1. part. quæst. 12. Petr. Greg. in tract. de concess. feudi, part. 2. quæst. 3. num. 1. Freccia de subfeudis, lib. 2. tit. quis dicatur Comes, num. 47. & Mastrillus de magistrat. lib. 4. cap. 13. num. 84. & seqq. ubi reprobat Pontem contrarium tenentem, quoad cõcessionem tituli, & declarat qualiter eius dicta intelligi debeant.

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMIOCTAVI.

1 *Causæ Commendarum olim indistinctè apud Regias Indiarum Cancellarias agitabantur, & terminabantur.*
2 *Lex quam vocant de Malinas, quãdò, quare, & qualiter novam formam præfixerit in cognitione litium super Commendis Indorum?*
3 *Lex de Malinas, quas declarationes habuerit circa partium citationem, & spoliorum restitutionem, sive à partibus, sive à iudicibus fierent?*
4 *Tempus trium mensium ad faciendas probationes in causis Commendarum, per noviores schedulas prorogatum fuit.*
5 *Audientiæ Regales reprehenduntur, quæ post legem de Malinas se immiscebant cognitioni causarum de Commendis Indorum.*
6 *Commendarum causæ, quæ reditus annuos mille ducatorum non excederent, in Regijs Indiarum Cancellarijs audiri, & terminari possunt, non obstante lege de Malinas per noviorem schedulam, quæ refertur.*
7 *Causæ Commendarum ultra mille ducatos, etiam hodie ad Regium Senatum remittendæ sunt, citatis partibus, & facta testium publicatione, & litis intra sex menses conclusione.*
8 *Legis de Malinas, & eius declaratoriarũ mentionem fecit Ioan. Matienz. & Ant. de Leon.*
9 *Commendarum causæ cur Supremo Consilio reservatæ fuerint? & num. seqq.*
10 *Senatus Supremus Indiarum rarò avocat causas à Regalibus Cancellarijs, nec litium cognitioni se facilè miscet.*
11 *Voluntariorum ratio reddi non solet.*
12 *Causæ arduæ, & magnæ, plures, & maiores iudices requirunt, & magno animo sunt inducandæ.*
13 *Tenutarum causæ Supremo Castellæ Senatui reservatæ sunt, & quare?*
14 *Feudalium causarum cognitio ad feudi dominium privativè pertinet, vel ad Pares Curiæ, ubi cum ipso domino à vassallis disceptatur.*
15 *Feudales causæ etiam contra Clericos, & inter Clericos apud feudi dominum, vel Pares Curiæ terminandæ sunt.*
16 *Tenutæ iudicium, etiam contra Clericos, vel inter Clericos, debet agituri in Supremo Castellæ Senatu.*
17 *Lites super Commendis Indorum semper terminantur à Supremo Senatu, vel Raga-*

libus Audientijs Indiarum etiam inter Ecclesiasticos.

18 *Iurisdictio Audientiarum Indicarũ in causis Commendarum, de quibus cognoscere nõ possunt, etiam ex consensu partium prorogari non potest.*

19 *Acta à iudice seculari in causa petitionis hæreditatis, ubi nõ opponitur declinatoria super exceptione matrimonij, vel illegitimitatis, an, & quando valeant? & n. 23.*

20 *Iurisdictio ablata inferiori, & expressè, & privativè reservata superiori, etiam ex consensu partium prorogari non potest, neque acta ab eo ratificari.*

L. 1. & 2. C. si à nõ comp. iud. l. testandi 13. C. de testam. & aliæ similes exornantur, ibidem.

21 *Nullitas proveniens ex defectu iurisdictionis nunquam exclusa censetur.*

22 *Tenutæ in iudicio cõsensus litigatorũ Tribunal supremi Senatus mutare non potest, & si in alio egerint, non de tenuta, sed de ordinario possessorio agere velle credetur.*

23 *Iudex laicus incidenter potest cognoscere de causa matrimonij.*

24 *Audientiæ Regiæ Indiarum, non solùm debent abstinere à causis Commendarum, ubi expressè cognoscunt se inhibitas esse, verùm & ubi dubitant de sua iurisdictione, & quare?*

25 *Interpretatio legis dubiæ, rescripti, vel privilegij à Principe eius auctore petenda est.*

26 *Iurisdictionis defectum si quis timet, & adhuc sub hoc dubio in ea procedit, mortaliter peccat.*

Cognitio, an quis sit iudex? debet præcedere omne exercitium iurisdictionis, ibidem.

27 *Fisco agente contra privatum super possessione, vel proprietate alicuius Commendæ, an causa ad supremum Senatum remitti debeat, vel statim in Audientijs Indiarũ terminari?*

28 *Fisci privilegium est, ut nunquam litiget spoliatus, & ut eius causæ celeriter terminentur.*

29 *Commendæ à Clericis, & Ecclesiasticis possessæ, & etiam à laicis sine titulo, per Audientias Indiarum tolli iubentur in quibusdam schedulis, quæ referuntur, & exponũtur, & num. 35.*

30 *Lex de Malinas, & eius declaratoriæ etiã fiscum agentem pro Commendis cõtra possessorem titulatum comprehendant.*

31 *Iudicium claudicare non debet, licèt contractus aliquando claudicet favore pupilli.*

32 *Princeps non dedignatur iura sua sibi esse communia cum privatis.*

33 *Fiscus semper utitur iure communi, nisi ubi specialiter reperitur privilegiatus.*

34 *Pares Curiæ æqualiter cognoscunt de causis feudalibus inter dominum & vassallos, tam ubi dominus est actor, quàm ubi reus.*

35 *Schedulæ Regiæ, quæ iubent Indos tolli ab iniustis possessoribus, qualiter sint intelligendæ?*

36 *Fiscus, quia fundat intentionem in Commendis, potest compellere omnes earũ possessores ad ipsarum titulos ostendendos, & schedulæ de hoc agentes.*

37 *Titulum suæ possessionis nemo regulariter edere cogitur, nisi ubi ius in re aliena, & alioqui libera prætendit.*

38 *Titulum edere debet is, cui ius commune resistit, vel contra se præsumtionem habet.*

39 *Feudorum possessores coguntur ad iussum domini suos titulos exhibere.*

40 *Beneficiorum tituli ab eorum possessoribus exhibendi sunt, quoties ad id requisiti fuerint.*

41 *Regalia possidentes coguntur titulos eorum fisco exhibere, & quare?*

Rex fundat intentionem in exercitio iurisdictionis sui Regni, etiam in terris dominorum, & Prælatorum, ibidem.

42 *Commendæ titulo exhibito, & inspectio, eius possessio iustificatur.*

43 *Titulus ubi requiritur ad possessionem, nihil ea proficit, si ille deficiat.*

44 *Possessio à iure damnata debet iustificari, aliàs non iuvat possessorem.*

45 *Indos tenẽtes in possessione servitutis, debent ostendere titulum eius, ex lege Indiarũ, quam refert & laudat Greg. Lopez, cuius verba referuntur.*

46 *Possessionem suam iustificat, etiam contra fiscum, qui titulum coloratum habet, & exhibet.*

47 *Possessione (& maximè in antiqua) manutenendus est, qui titulum apparentẽ præsentat.*

Cap. cùm personæ, de privil. lib. 6. cap. cùm venissent, de inst. expenduntur, & illustrãtur, ibidem.

48 *Interdicto retinendæ agenti in beneficialibus, sufficit probare possessionem cum titulo colorato.*

49 *Titulus etiam minus legitimus sufficit ad possidendum, quemadmodum & contractus etiam nullus ad possessionem transferendam.*

L. 1. §. si vir uxori, D. de acquir. poss. expenditur, & illustratur, ibidem.

50 *Exceptio etiam dubia, ubi pendet, idẽ operatur, quod certa, & perpetua.*

Man-

51 Mandatum de manutenendo datur existẽti in possessione, interim dum dubitatur de revocatione privilegij.
52 Manutentio est concedenda existenti in possessione, etiam ex cōtractu reprobato per duas sententias, à quibus est appellatũ, vel contra quas restitutio intentatur.
53 Possidens Commendam, etiam cum titulo discolorato, & invalido, non potest spoliari, nisi citatus, & convictus, & schedulæ, quæ id disponunt.
54 Beneficium, quod ab alio sine titulo possidetur, benè potest alteri conferri, sed adhuc possessor citari, & audiri debet.
55 Titulorum inquisitio, ubi solùm tendit ad informandum Principem, non est necessariũ citare vassallum, secus ubi ad hunc privandum, ex Calderino, & alijs.
56 Possessor, quantumvis iniustus, non potest spoliari, nisi citatus, & damnatus.
57 Notorius ubi est tituli defectus, detentator, etiam non citatus, ex sententia multorũ spoliari potest.
58 Princeps, Prorex, & alij magni iudices, ubi spoliant iniustos, vel intrusos possessores, non habent locum remedia possessoria.
59 Citatio non requiritur ad tollendos Indos, qui excedunt numerũ tituli, vel matriculæ.
60 Citationis necessitatem in aliquibus causis excusat consuetudo.
61 Commendæ lis ubi inter duos, aut plures vertitur, Indos citare non est necesse.
Citari an debeant homines de plebe, ubi inter duos magnates est lis super iurisdictione, vel super beneficio? ibidem.
62 Spoliatus à privato, an teneatur exhibere titulum coloratum suæ Commendæ, ut in ea restitui possit?
63 Fiscus fundat suam intentionem in Commendis, non solùm in proprietate, verùm & in possessione, & ex contraria parte probatio requiritur.
64 Fundatam qui habet suam intentionem, de iure communi nihil probare tenetur.
65 Agenti interdicto recuperandæ in profanis, sufficit probare possessionem, & spolium, absque ulla tituli ostensione.
66 Spoliatus ante omnia restituendus est.
67 Spolij restitutionẽ petenti, non obstat exceptio dominij, etiam si in continenti probatio offeratur, & quare?
68 Exceptio dominij sicut non potest opponi ab spoliatore, ita nec ab habente causam ab eo.
69 Exceptio iuris tertij, nec ab spoliatore, nec ab ipso tertio in favorem spoliatoris opponi potest.
70 Notorius tituli defectus, an & quandò impediat restitutionem spolij?
71 Cap. ad decimas, de restit. spoliat. & cap. significasti, de divortijs, explicantur, & illustrantur.
72 Feudũ ab alio possessum violẽter occupãs, suo iure privatur.
73 Spoliatus etiam à iudice, ante omnia restituendus est.
74 Audientijs Regalibus Indiarum in cognitione Commendarum, quæ interdicta possessoria relicta fuerint.
Interdictorum triplex genus, & qui de eis agant? remissivè, ibidem.
75 Schedulæ Regiæ circa spolia Commendarum facta à iudicibus, quid statuerint?
76 Iudex de facto procedens, vel spolians pro privato habetur.
77 De facto, quæ fiunt, de facto rescindi, vel restitui debent.
78 Possessio alicui de facto data, & sine citatione spoliati, eodem modo per iudicem revocanda est.
79 Iudex in actibus, & spolijs notoriè iniustis procedit extraiudicialiter.
80 Iudici nulli permittitur quemquam de facto privare sua possessione.
81 Spoliare aliquẽ de facto, & sine iusta causa, etiam Principi non conceditur.
82 Spoliatus etiam à Principe ante omnia est restituendus, & Princeps per hoc non fit reus, sed spoliatoris partes sustinet.
83 Spoliatus etiam à Principe secundùm aliquos non tenetur ostendere titulum suæ possessionis, maximè si allegetur longæva possessio.
84 Præscriptio immemorialis, aut lõgæva obstat etiam ijs, qui de iure fundant, & agunt possessoriè, ut spoliatus restituatur.
85 Præsumtio tituli, quæ oritur ex longæva possessione, sufficit ad manutentionem.
86 Spolia Commendarum à Proregibus facta non probat lex de Malinas, & eius declaratoriæ, licèt Audientijs de eis cognoscere prohibeant.
87 Intentionem fundanti, qualiter etiam lite pendente detur sui iuris executio, & etiam contra immemorialem interim, dum probatur.
88 Spolij iudicialis restitutionem petenti, necesse est appellare, & attentata protestari.
89 Attentatum locum non habere solet, nisi interposita appellatione ad superiorem, vel alijs verbis, quæ eius recursũm præseferant.
90 Arreptio itineris habetur pro appellatione.
91 Possessio dicitur attentata, si ab spoliante capitur infra terminum datum ad appellãdum.

92 Attentati remedium est magis privilegiatum, quàm reliqua possessoria, & in eo celeriter procedi debet.
93 Iudex qui attentata non revocat, iniustè procedere dicitur.
94 Attentatis non revocatis de proprietate tractari non potest.
95 Spoliatus tanto tempore potest supersedere in respondendo petitioni proprietatis, quanto spolium duravit.
96 Spoliatus à Prorege, vel Gubernatore, utrùm contra ipsum, vel contra fiscum, aut tertium agere debeat?
97 Interdictum recuperandæ solet dari contra spoliatorem, & contra eum, in cuius favorem factum fuit spolium.
Cap. sæpè, de restit. spol. illustratur, ibid.
98 Spolium videtur facere, aut ratum habere is, ad quem spolij commodum pervenit.
99 Remedium Canonis redintegrandæ plenius providet spoliatis.
100 Spoliatus restitui iussus, potest uti executoria, etiam contra alium tertium, ad quem posteà Commenda pervenerit, qua ipse spoliatus fuit.
101 Executoria, quæ committit, ut aliquis restituatur, contra quemlibet tertium extenditur.
102 Litigij vitium in quemcunque possessorem pertransit.
103 Litigiosa res, si alienetur, sententia contra eius emtorem exequi potest, & quare?
104 Sententia data contra debitorem nō potest exequi contra eum, cui is vendidit, nisi intentata priùs revocatoria.
105 Litigiosa, an & quatenus dici possit res, de cuius sola possessione litigium est.
106 Res incorporales, an & quatenus dici possint vitio litigij affici?
107 Executoria restitutionis spolij semel impleta, si quis ex nova causa spolietur, illa iuvari non potest.
108 Iudicium novum constituitur interventu novæ causæ, vel novæ personæ.
109 Condemnatus ad rem tradendam, si post illam traditam possessorem turbet, ex illa sententia conveniri non potest.
110 Testamento, si quis rem aliquam alicui vendi iusserit, & vendita evincatur, amplius ex testamento agere nequit, sed ex emto.
111 Arbiter si condemnet Titium, ut locet rē Sempronio, & hoc facto res auferatur, non agitur ex sententia, sed ex locatione.
112 Audientiæ Regales benè cognoscere possunt de dubijs ortis circa executorias in causis Commendarum sibi commissis.
113 Incidentiæ ratione, quis sæpè cognoscit de quæstionibus, in quibus aliàs inhibitus erat.
114 Iudex criminalium, incidenter de civilibus causis cognoscere potest, & ècōtrario.
115 Testis deponens falsum coram aliquo iudice alterius fori, potest ratione incidentiæ ab eo puniri.
116 Attentata, quæ incidūt appellatione pēdente, iudicat, & revocat iudex eiusdem appellationis.

CAPUT XXVIII.

De litibus, atque spolijs Commendarum, & qualiter, & apud quos sint iudices agitandæ? ad declarationem Regalis Provisionis, sive legis, quam vocat de Malinas, & aliarum plurium.

CUM satis superque de nostrarum Commendarum creatione, progressu, & resolutione in superioribus egerimus, superest nunc ut de litibus, quæ super illis oriri solent, tantisper dispiciamus, & apud quos sint iudices agitādæ? Et planè † hoc olim ordinariæ iurisdictionis fuisse videtur, ita ut provinciarum Gubernatores hanc cognitionem haberent, & de eorū sententijs ad Regales Indiarū Cancellarias, servato iuris ordine, appellaretur, ut constat ex antiquis earundem Cancellariarum ordinationibus, & ex quadam provisione Imper. Caroli V. dat. Mōzonij 25. Octob. an. 1533. ad Mexicanam Audientiam directa, quæ extat 2. tom. impress. pag. 168. & posteà per aliā Matrit. 30. Martij ann. 1536. ad Peruanam, eisdem verbis transcriptā. Quod iterum idem Imperator districtiùs iniunxit eidem Audientiæ Mexicanæ in alia provisione dat. Matrit. 14. August. ann. 1540. præcipiens: *Que conociessen de causas sobre repartimientos de Indios, sin remitirlas al Cōsejo, como yà de antes le estaba ordenado, i con que de su sentencia, ò sentencias otorgassen la apelacion para èl.* Et ita videmus plures lites, tam super possessione, quàm super proprietate dictarum Commendarum ab eisdem Audientijs terminatas fuisse, ut constat ex plurimis schedulis, quæ referuntur dicto 2. tom. ex pag. 166.

1

SED posteà, regnante adhuc eodem Imperatore, † expedita fuit alia Provisio 20. Octobr. ann. 1545. quæ quoniā Malinis apud Belgas data fuit, vulgò appellatur, *la lei de Malinas*, & extat d. 2. tom. pag. 169. quæ refert

2

quædam capita novarum legum, quibus cautum fuerat, ut nullæ omninò causæ Commendas Indorum tangentes, apud Gubernatores, vel Senatores Indiarum trutinarētur, imò neque apud Regium earundem Senatū, sed omnia ad Regem referrentur, provisurum, quod melius, & cōvenientius arbitraretur. Sed quoniam ab hac ordinatione per procuratores Indiarum supplicatum fuit, cum expressione dānorum, & inconvenientium, quæ ex illa resultabant, eam in parte reformans, concludit, & iubet: *Que si alguno pretendiere derecho a Indios, que estē en la Corona Real, ò que los possea otro tercero, parezca en la Audiencia, en cuyo distrito estuvieren los tales Indios, i pōga alli la demanda: i el Presidente, i Oidores de la tal Audiēcia, dèn traslado a la otra parte, i dentro de tres meses hagan la probança, è informaciones que tuvieren que hazer, hasta doze testigos no mas, i se cierre con esto el processo, i se embie cerrado ante los del Consejo de las Indias, sin otra conclusion, ni publicacion alguna, para que en el visto, se provea lo que convenga, i sea justicia.*

3 SED † quoniam in hac Provisione non cavebatur, qualiter partes citandæ essent, ut in eodem Regio Senatu ad litem prosequendam comparerēt, expedita fuit alia Pintiæ 1. Sept. ann. 1548. quæ vocatur *Segunda declaratoria de la de Malinas*, quâ cautum fuit, ut citarentur eo tempore, quo processus in Hispania remitterentur, ita ut necessarium non esset eos iterum ex Hipania citare, & interpellare. Et mox tertia, quæ idem apertius disposuit anno 1549. Et quoniam aliqui alios iniustè suis Indis spoliabant, & per longum tempus ex hoc delicto commodum reportabāt, cùm lites Indorum ad Hispaniam remittendæ essent, atque adeò serum remedium spoliati consequi possent, statuit, ut de his spolijs Regiæ Indiarū Cancellariæ breviter, & summatim cognoscerent, & in reliquo partes tam super possessione, quàm super proprietate ad Consilium Regium remitterent, his verbis: *Cà Nos por la presente declaramos, que si despues de la data della, algun despojo se huviere hecho de los tales Indios, por qualquiera persona que sea, aūque pretenda tener titulo de ellos, por cuya color se aya atrevido, i atreva à hazer el dicho despojo por su propria autoridad, haziendo fuerça à otro que los possea; que en tal caso, quitando la fuerça, i despojo, le tornen al punto, i estado, que estava antes que el despojo se hiziesse, reservādo à cada una de las partes su derecho à salvo, assi en possessiō, como en propriedad: i el que quisiere mover pleito sobre los dichos Indios, alçada la dicha fuerça, oirlebeis conforme a la dicha declaracion suso incorporada, guardando en el proceder el tenor, i forma de ella; i conclusos los pleitos los embiareis al dicho nuestro Consejo de las Indias, como por ella se māda; i antes que los embieis, hareis citar a las partes a quien tocare en forma, para que vengan, i parezcan en el dicho nuestro Consejo, por si, ò por sus Procuradores bastantes, en seguimiento del dicho negocio dētro del termino que os pareciere, apercibiendoles, que no viniendo, ò embiando sus procuradores dentro del dicho termino, en su ausencia, i rebeldia, avida por presencia, se verà, i determinarà en la causa, lo que pareciere por justicia, i los autos de la dicha citacion los hareis poner al fin del processo.*

Et cū occasione huius schedulæ natū fuisset, ut Audientiæ Indiarum sub spolij prætextu pluribus causis se immiscerent, quæ possessionem, & proprietatem Commendarum tangebant, & de hoc Fiscalis Regius in Supremo Indiarum Senatu conquereretur, edita fuit alia provisio Regis Philippi II. dat. Monzonij 11. Octob. ann. 1563. quæ vocatur *Quarta declaratoria de la lei de Malinas*, & disponit: *Que sino es en caso de despojo de parte à parte, i hecho con violencia, i por su propria autoridad, no se entrometan las Audiencias a conocer en manera alguna, aunque sea sobre la possession de los Indios, ni en otros casos algunos, que los Governadores, i Iusticias proveyeren, salvo que substancien el pleito, i lo remitan como lo dispone la lei de Malinas, &c.*

Verùm ex huius quoque Provisionis dispositione, fraus alia statim oriri, & cognosci cœpit. Nam cū per eam Regales Audientiæ cognoscere, & iudicare inhiberentur de possessione Indorum per quemlibet iudicem, aut Gubernatorem data. Aliqui iudices faciles erant in veris, & legitimis possessoribus spoliandis, & alijs ad libitum de eorum Commendis investiendis; & spoliati, ob serum ad Hispaniā recursum, ius sibi cōpetēs prosequi desinebāt. Ideòque sub eodem Rege Philip. II. alia Provisio emanavit dat. Matrit. 30. Decembr. ann. 1571. quæ in posterū privatis iudicibus, quovis titulo Indorum possessionem dare, vel auferre prohibet, & id tantùm Proregibus, vel Gubernatoribus tribuit, quibus Commendarum conferendarum ius, & potestas est, irritū, & inane decernens, quod secùs fuerit attentatum, & ipsis Indiarum Audientijs illud reponendi facultatem indulgens.

4 Et rursus cùm Audientia Limana scripsisset aliquando † trium mensium spatium, per legē de Malinas assignatum, sufficiens non esse, ad probationes in huiusmodi causis faciēdas, responsum ei fuit per epistolam ann. 1554. ut ubi expedire visum fuisset, illud, nō obstante præ-

di-

dictâ lege, protrahere posset. Quæ omnia in Regalibus earundem Audientiarum ordinationibus anni 1563. d. 2. tom. pag. 172. ad unguem observari iubentur.

5 Et cùm quædam ex illis † hoc in dubiũ revocasset, innitens cortici verborum cuiusdam Provisionis anni 1580. quæ extat eod. 2. tom. pag. 204. & nepotem patruo præferens in successione Commendarũ, iubet, ut ita deinceps per Regales Indiarum Audientias in emergentibus quæstionibus terminetur, expedita fuit quædam schedula Montemaiori 20. Februarij ann. 1583. eod. tom. pag. 172. & seq. quæ declaravit, Regiæ voluntatis non fuisse, nec esse, ut similibus dubijs legis Malinæ provisio, & eius declarationes frustrentur, easque iterum servari iubet, & in suo vigore, ac robore permansisse decidit.

6 Sed tandem † quoniam Commẽdæ tenues esse cœperunt, & experientiâ compertũ fuit, plura damna, & dispendia oriri ex eo, quòd omnes lites super Commendis Indorũ emergentes, ad Regium Senatum remitterentur; ut his damnis obviam iretur, & subditorum commodis, litiumque brevitati prospiceretur, emersit novissima alia Provisio tempore Regis Dom. Philippi III. dat. apud oppidum D. Martini de Rubiales 17. April. ann. 1610. quæ legem de Malinas, & eius declarationes recensens, earum dispositionem, ob temporũ varietatem, & alias causas, quarum mentionẽ facit, ita temperandam statuit, ut solùm in Commendis observetur, quarum reditus mille ducatorum summam excederent. Sic inquiens: *Fue acordado, que debia mandar dar mi carta, i provision, por la qual ordeno, i mando, que sin embargo de lo dispuesto por la dicha Provision, i lei de Malinas, i declaraciones de ellas, de aqui adelante de los pleitos que se movieren en las dichas mis Indias, Islas, i Tierrafirme, descubiertas, i que se descubrieren, i qualquiera parte dellas, asi en possession, como en propriedad, sobre Encomiendas, i repartimientos de Indios, pensiones, ò situacion sobre ellas hechas, que fueren de valor i renta de mil ducados abaxo, conforme à las tassas de los tributos que estuvieren hechas, sin deducion de cargas, ni gastos, puedan conocer, i conozcan las dichas mis Audiencias Reales de las Indias, cada una en su distrito, como de los demas pleitos, i negocios de que pueden, i deben conocer, quedandoles à las partes el grado i remedio de la segũda suplicacion, en los casos que huviere lugar de derecho. I que los pleitos de las Encomiendas, i repartimientos, pensiones, i situaciones, que fueren de mil ducados de renta arriba, cõforme à las dichas tassas de tributos, por poco que exceda de ellos, i sin deduccion de cargas i gastos, vengan al dicho mi Consejo, hechos, i substanciados, i cõ las citaciones i forma ordinaria de publicacion de testigos, para si las partes quisieren tacharlos, con que no exceda todo del termino de los dichos seis meses, i sobre los despojos que oviere en las Encomiendas, pensiones, i situaciones, aunque sean de mil ducados de renta arriba, conozcan, i procedan las dichas mis Audiencias, como hasta aqui, i no solamente en los hechos de una parte à otra, sino tambien en los hechos por los Governadores, i Iusticia, de hecho, i sin guardar el orden, i disposiciones de derecho, cedulas, i leyes de las Indias: i mando al Presidente, i los del dicho mi Consejo de las Indias, i à mis Virreyes dellas, i à los Presidentes i Oidores de mis Audiencias Reales de las dichas Indias: que guarden i cumplan, en lo q̃ les tocàre, esta dicha mi Provision, sin ir, ni passar contra ello, sin embargo de las dichas leyes, cedulas, i ordenanças, i otras qualesquiera que aya en contrario, que en quanto à esto las revocamos, i derogamos, quedando en lo demas en su fuerça i vigor, &c.*

7 Ex quibus, in compendium redactis, deducitur, † in Regijs Cancellarijs Indiarũ cognosci non posse super possessione, vel proprietate de causis Commendarum, quarum reditus annui excedant summam mille ducatorũ. De spolijs autem cognoscere posse; & reliquas causas intra sex menses in eisdem Audiẽtijs actuari tantùm, & concludi debere, & ad Regium Indiarum Consilium, partibus ad id citatis, remitti, ut in eo, fine debito terminentur. Et † de hac lege de Malinas, & antiquis eius declaratorijs mentionem fecit Ioan. Matienz. in l. 9. tit. 7. lib. 5. Recop. gloss. 2. num. 3. & seqq. & eisdem, & reliquis novioribus schedulis, quas suprà suo ordine retulimus, Ant. de Leon in tract. de confirm. Regijs, 1. part. cap. 5. num. 41. & seqq. 8

9 Sed ut ex varijs quæstionibus, quæ circa praxim istarum Provisionum, & schedularum frequenter occurrere solent, aliquas attingamus. Illa primò discutienda venit, † cur Audientijs Indiarum harum causarum cognitio interdicta fuerit? cùm de alijs, & quidem gravissimis, tam civilibus, quàm criminalibus cognoscere, & pronuntiare possint. Et supremus Indiarum Senatus se in eis immiscere nõ soleat, quin potiùs ipsius ordinationibus caveatur, † ut illas dictis Audientijs relinquat, & rarò, vel nunquam ad se avocet, ut sic meliùs earundem Indiarum Gubernationi vacare possit. Et quidem † licèt in voluntarijs ratio reddi non soleat, qualia sunt plura, quæ hanc Commendarum naturam, & dispositionem 10 11

nem concernunt, ut sæpè tetigimus, & in terminis observat D. Præses Valençuela conf. 83. num. 141. Adhuc tamen dicere possumus, hãc inhibitionem originem traxisse ex gravibus illis bellis, & seditionibus, varijsque querelis, quæ primis temporibus occasione distributionis Commendarum ortæ fuerunt, ob quas, & malam tractationem Indorum commendatorum, diu multumq; de illis penitùs tollendis, & abrogandis actitatum fuit, ut dixi sup. hoc lib. cap. 1. & 2. Vndè cùm & Commendæ ipsæ tũc temporis ob Indorum ingentẽ numerum, valdè pingues essent, & qui eis inhiabant potentes, & bellicosi, utpotè prælijs, & conquisitionibus harum provinciarum assueti; oportere primò visum fuit ob gravitatem causarum, & potentiam litigantium, ut Rex solus de his litibus iudicaret, & statim, ob magnas eius occupationes Regio Indiarum Senatui eadem cognitio privativè mandata, ut habetur in d. prima lege, seu Provisione de Malinas, de qua dixi sup. num. 2. Nam licèt multũ deferri posset Prætorijs Indiarum, adhuc tamen cùm in eisdem provincijs, & inter ipsos litigatores morarentur, securiùs visum fuit eiusmodi causas ad Supremum illud Regiæ Curiæ Tribunal evocare, ubi liberiùs, & maturiùs terminari possint. Nam † de causis arduis, & magnis, & inter Magnates, magno quoq; animo, & à magnis iudicibus iudicandum est, l. non distinguemus 32. §. de liberali, D. de recept. arbit. ibi: *Quia favor libertatis est, ut maiores iudices habere debeat*, l. 2. in fine, C. de pedan. iud. l. 1. C. ubi Senat. vel Claris. cum alijs, quæ congerit Roman. singul. 472. Forner. lib. 2. select. c. 23. Cuiac. lib. 9. observat. c. 37. Morla in empor. iuris, tit. 2. n. 145. Seneca lib. 10. epist. 72. ibi: *Magno animo de rebus magnis iudicandũ est. Alioqui videbitur illarum vitiũ esse, quod nostrum est, &c.*

12

13 Et potest adduci optimum simile, † ex causis *tenutarum* in statibus, & maioratibus Hispaniæ, quæ ob easdem rationes Supremo Castellæ Senatui privativè reservãtur in d. l. 9. tit. 7. lib. 5. Recopil. & similibus, ut ibidem advertit Matienzus d. gloss. 2. n. 1. statim ad nostras Commendas inferens, ac proinde sentiens, in eis eandem rationem militare, idem Matienzus in l. 10. eod. tit. gloss. 2. Molina Theolog. de iustitia & iure, tom. 3. disputat. 637. num. 1. Paz in tract. de tenuta, 1. part. cap. 39. & 2. part. cap. 63. & D. Valençuela cons. 69. num. 226.

14 Et aliud † de feudis, quæ nostræ Commendæ imitantur, in quibus notissima regula est, quòd causæ inter duos vassallos super feudo ortæ, ab ipso domino feudi terminandæ sunt; & inter dominum, & vassallos, apud Pares Curiæ, & non apud alios iudices inferiores, ut probat text. in cap. Imperialem, §. prætereà, de prohib. feud. alien. per Freder. & ibi gloss. verbo *Duos*, & omnes feudistæ communiter, tex. & DD. in cap. cæterùm, de iudicijs, cap. Romana, §. debet, de appellat. in 6. cap. ex transmissa, & in cap. verùm, de foro compet. cap. 1. de controvers. inter Episcop. & vassal. l. ult. tit. 26. part. 4. cum multis alijs, quæ tradit Dueñas regul. 321. & Rosenthal. in tract. de feudis, cap. 10. q. 41. num. 75. & c. 12. q. 1. 2. 3. & seqq. ubi omnia Scribentium dicta circa has conclusiones latissimè, & diligentissimè congerit. Et adeò veras esse inquit, ut procedãt, etiam † si aliqui ex iudicibus sint laici, & unus, vel uterque ex litigantibus clerici; nam adhuc ratione feudi apud dominum, vel eius Curiam, & Pares conveniendi, & iudicandi sunt, de quo dixi plura, & ad nostras Commendas accõmodavi sup. cap. 5. num. 13. & novissimè alia adducit Dom. D. Felician. à Vega, Episcop. Pacensis meritissimus, in cap. decernimus, num. 26. & 165. de iudicijs, & in cap. 1. n. 3. & 25. de foro compet. & latiùs in cap. verùm 7. n. 1. & seqq. eod. titulo.

15

16 Et nunc addo optimam instantiam in iudicio tenutæ (de quo nuper meminimus) † quòd etiam contra Clericum possidentem, & sic reũ necessarium effectum, coram dicto Supremo Castellæ Senatu, & non coram iudice Ecclesiastico rei, esse deducendum, & ventilandum, tenet Paz d. cap. 63. in fine, Emanuel Roder. in quæstion. regul. 2. tom. q. 63. art. 10. vers. *Quantum*, & novissimè Additionator Molinæ lib. 3. cap. 14. num. 1. qui testantur de veriori, & receptiori, sive agatur de tenuta bonorum iurisdictionalium, sive non iurisdictionalium, & reprobant opinionẽ Bobadillæ, qui contrarium tenuit, in Politica, lib. 2. cap. 18. ex num. 157. sequutus Martam in tract. de iurisd. 4. p. casu 37. n. 16. & cas. 225. n. 5. & alios, quos ibi recenset.

17 Et † ita nunquã vidi, neque audivi de causis Commendarum, etiam ad monasteria Monachorum, vel Monialium, aut Hospitalia, vel alias Ecclesiasticas personas ex dispensatione pertinentium, in tribunalibus Ecclesiasticis actum fuisse, sed semper in Supremo Indiarum Consilio, aut in Regalibus earundem Indiarum Cancellarijs, iuxta formam præscriptam in schedulis, & provisionibus suprà relatis.

18 Quæ † adeò observari debet, ut etiam ex consensu partium, vel ex errore, nõ possit prorogari in his causis iurisdictio dictarũ Audientiarum, in casibus sibi non permissis. Nam etsi alias † valeant acta à iudice seculari in causa petitionis hæreditatis, si non opponitur coram

19

eo declinatoria, quòd exceptio matrimonij, vel illegitimitatis sit priùs coram Ecclesiastico pertractanda, ut per text. & DD. in cap. tuam, de ordin. cognit. Ancharr. cons. 98. n. 2. & alios, quos referr & sequitur Craveta cons. 220. num. 5. In nostro casu contrarium dicendum est, quia † quando iurisdictio est ablata inferiori, vel reservata superiori, non potest inferior de causa cognoscere ex tacito, neque expresso consensu litigatorum, neque eius iurisdictio prorogari, etiam non opposità nullitate, imò nec acta ab eo validari, aut ratificari, per ratihabitionem illius, qui poterat delegare, l. 1. & 2. ubi DD. C. si à non comp. iud. l. certâ ratione, & seq. C. quando provocar. nõ est necess. l. 2. D. de iudic. l. si per errorem, D. de iurisd. omn. iud. l. ius publicum, D. de pact. l. testandi causa 13. C. de testam. ibi: *Non autem iurisdictionis mutare formam, vel iuri publico derogare, cuiquam permissum est*, gloss. in l. licèt, C. de iudic. & in l. 2. C. de iure fisci, Bart. in l. observare, n. 6. & 7. D. de offic. Proconf. Bald. qui multum in nostris feudorũ terminis loquitur, in cap. 1. §. fin. n. 19. de prohib. feud. alien. per Freder. idem Bald. in l. 1. col. 13. C. qui accus. non poss. Alex. cons. 82. *viso processu*, in princ. lib. 3. & plures alij, quos refert & sequitur Maranta de ordin. iud. 4. par. num. 20. & Sebast. Vantius, omninò vidẽdus, in tract. de nullitatib. tit. de nullit. ex defectu iurisdictionis, ubi inquit, † hanc nullitatem provenientem ex defectu iurisdictionis, nunquam exclusam censeri, etiam si statutum aliquod breve tempus præfigat ad dicendum de nullitate, iuxta text. gloss. Abb. & DD. in cap. 2. de crim. fals. gloss. in Clement. unicâ, de sequestr. poss. & alia, quæ tradit Didacus Perez per text. ibi in l. 2. tit. 15. lib. 3. Ordin. Azeved. in l. 2. & 4. tit. 17. lib. 4. Recop. & in terminis tenutæ Paz d. 1. par. cap. 39. num. 46. & 47. ubi inquit, † consensum litigatorũ non posse mutare iudicium, si Tribunal, ubi de ea disceptare volunt, incompetens sit, & quòd si in eo egerint, intelligentur non tenutam, sed ordinarium iudicium possessorium prosequi voluisse.

20

21

22

Neque obstat, quòd (ut diximus) exceptio matrimonij, vel illegitimitatis, non opposità nullitate, ante iudicem secularem tractari possit, cuius cognitionis non solùm incompetẽs, verùm, & omninò incapax esse videtur. † Nã certius est, quòd quando causa matrimonij nõ agitur inter coniuges, sed incidens est, potest à iudice laico pertractari, ut latè per Farin. in tract. de inquisit. q. 8. num. 150. Mart. de iurisd. 2. par. cap. 80. ex num. 16. Thom. Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 54. ex num. 3. quemadmodum & ubi agitur de repetenda dote propter adulterium, laicus est competens iudex, ut est casus decisus per Franch. decis. 312. n. 6. & refert Addition. Molinæ d. lib. 3. cap. 3. num. 24. & 25. pag. 260.

23

Et prædicta adeò vera sunt, † ut non solùm debeant Regales Audiẽtiæ se abstinere à cognitione huiusmodi causarum, ubi notoriè casus sibi commissos in quantitate, vel in qualitate excedunt, verùm & ubi probabili ratione dubitari possit, an excedant, ut puta si dubiũ sit, an de mero spolio, vel de iudicio possessorio tractetur, vel an Commenda, habitâ consideratione fructuum, pensionum, vel expensarum, aut aliarum deductionum, vel accessionum, mille ducatos excedat, vel non excedat? Nam tunc securius erit in earum cognitione supersedere, & ad Regium Consilium remittere, tum ex vulgari regula iuris, quę habet † interpretationem, & dubietatem rescripti, concessionis, vel privilegij principalis ab eo petendam esse, l. si Imperialis, l. leges sacratissimæ, C. de legibus, l. non ambigitur, D. eod. gloss. in cap. decet, de reg. iur. in 6. quæ allegat cap. quid per novale, de verb. signif. cum multis alijs, quæ adducit Velasc. in axiomat. iur. litt. I. num. 88. Tùm maximè, † quia mortaliter peccat, non solùm, qui sciens defectũ iurisdictionis in causa procedit, verùm & is, qui de ea dubius, & anceps existit, ut est communis Theologorum post D. Thom. 2. 2. q. 67. art. 1. Lessius de iustit. & iur. lib. 2. cap. 29. dubit. 6. Cordub. in quæstionar. lib. 3. q. 5. Sylvest. verb. *Dubium*, Azor. 1. tom. inst. moral. lib. 2. cap. 1. Vazquez in 1. 2. disp. 62. cap. 1. & latissimè Vantius tit. de nullit. ex defect. iurisd. ex num. 1. ad 10. Cevallos de violent. 2. par. q. 63. ex num. 4. D. Valençuela cõs. 48. num. 39. Misyng. obser. 87. num. 2. cent. 3. ubi inquit, & probat ex cap. super litteris, de rescriptis, quòd cognitio, anquis sit iudex, debet præcedere omne exercitiũ iurisdictionis, Peguera decis. Catal. 189. & Alois. Riccius collect. 204. par. 1.

24

25

26

SECUNDÒ, circa eandem legem de Malinas, & eius declaratorias, quæri potest, & solet, an cùm in eis dicatur, in Regio Indiarum Consilio terminandas esse causas Commendarum, quæ inter privatos controvertuntur, sive Indi sint in Corona Regia, sive à privatis possideantur, quid † dicendum, & practicandum sit, ubi ipse fiscus actionem movet, & aliquem privatum, Indis, quos possidet, privari, & sibi applicari prætendit? Et primâ facie dicendum videtur, fiscum agentem in prædictis legibus comprehensum non videri, sed in Regalibus Indiarum Cancellarijs audiri debere, quoniam in eo cessant rationes, quæ illarum causarum evocationem ad Senatum

27

Re-

Regium suaserunt. Et quia † eius privilegium est, ut breviter, & de plano in iuribus sibi cōpetentibus integretur, l. missi opinatores, C. de exact. tribut. Osascus decis. 89. num. 3. cum seqq. & nunquam litiget spoliatus, ut habes apud Covar. in practicis, cap. 17. num. fin. Rebuff. ad leges Gallicas, 3. tom. tit. de materijs possessorijs, art. 2. gloss. 2. num. 26. & seqq. ubi ait tritam regulam esse in Regno, quòd Rex nunquam litigat Dissaisitus, Roland. cons. 89. num. 35. lib. 2. Ioan. Garcia de nobil. gloss. 9. n. 5. l. 9. tit. 11. lib. 2. Recop.

Tum præcipuè, † quia habemus expressam schedulam datam Pinciæ 1. Martij, an. 1551. & aliam Matrit. 17. Iulij, ann. 1572. to. 2. impress. pag. 229. quæ eisdem Cancellarijs committunt, & iniungunt, ut tollant Indos, quos Clerici, Episcopi, vel Monasteria possederint, & eos ad Coronam Regiam reducāt, & aliam dat. Pinciæ 18. Iulij, ann. 1551. eod. tom. pag. 233. quæ caput Novarum legum ann. 1542. præcisè observari per easdem Audientias iubet, & Indos omninò illis omnibus adimi, qui eos absque iusto aliquo, & legitimo titulo habeant.

Sed nihilominus Ego contrarium defenderem, ubi privatus à fisco impetitus legitimam aliquam, vel saltim coloratam Commēdæ possessionem habuerit. Nam † generalis est dictarū legum hoc in casu determinatio, quoad omnes litigantes, vel litigare volentes, super possessione, vel proprietate Commendarum, ut ad Regium Senatum remittantur. Et quēmadmodum ubi privatus contra fiscum agit, hoc observandum est, ita viceversâ, ubi fiscus contra privatum. Nam † iudicium claudicare non debet, l. si cùm dies, §. penult. D. de recep. arb. ibi: *Absurdum enim esse, iussum in alterius persona ratum esse, in alterius non*, l. 3. D. mādat. ibi: *Namque iniquum est, non esse mihi cū illo actionem si nolit, illi verò si velit mecum esse*, l. in hoc, D. famil. erciscun. l. non tantùm 2. D. de re iud. l. fin. C. de fruct. & litium expens. l. in sacris, C. de prox. sacror. scrin. lib. 12. l. nō debet, D. de reg. iur. cap. ult. 3. q. 5. cū latè adductis à Thomaseto regul. 155. Amatis decis. Ferrar. 11. num. 12. Tusch. litt. E. concl. 306. & Velasco in tract. de privileg. pauper. 1. par. q. 55. ex num. 4.

Et licèt contractus aliquando claudicet favore pupilli, ut in l. Iulianus, §. si quis à pupillo, D. de action. emt. l. 4. tit. 11. part. 3. Fiscus tamē † non dedignatur iura sua sibi esse communia cum privatis, l. digna vox, C. de legibus, l. 3. C. de testam. Novella 105. cap. 2. cū alijs, quæ congerit Osualdus ad Donel. lib. 1. comment. cap. 17. & dissertissimè D. Fran. Amaya lib. 1. observat. cap. 1. num. 91. & seqq. & † semper utitur iure communi, nisi specialiter privilegiatus reperiatur, l. quod placuit, D. de iure fisci. text. & ibi gloss. in l. item veniunt, §. in privatorum, D. de pet. hæred. & in l. 1. C. eod. tit. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 14. n. 100. Peregrin. de iure fisci, lib. 6. tit. 1. num. 1. & seqq. & Novarius lib. 1. quæst. forens. q. 14. n. 10. Et ita videmus, † quòd in feudis Pares Curiæ æqualiter iudicant, sive dominus agat super feudo, & eius investitura cōtra vassallos, sive vassalli contra dominos, ut in d. cap. 1. de controvers. feudi apud Pares terminanda, cū similibus sup. num. 14. relatis.

Quibus non repugnant schedulæ illæ, quas in contrarium expendimus, & quòd fiscus nūquàm solet spoliatus litigare. Nam † procedunt quidem, & absque dubio practicari debent, in casibus, in quibus loquuntur, scilicet, ubi fiscus suam intentionem fundatam habet, & ille, cum quo litigare vult, non est possessor, sed iniustus Commendæ intrusus, & detentator, absque ullo titulo colorato. Quo casu iustum est, ut Regales Audientiæ fiscum restituant, quemadmodū & privatos de facto spoliatos restituere possunt, ex eadē lege de Malinas, & eius declaratorijs, quarum seriem suprà retulimus.

Et sic hac consideratione habitâ, † potest fiscus compellere omnes, & singulos possessores Commendarum per publicum proclama, vel alio modo, ubi sibi expedire visum fuerit, ut compareant ad exhibendos titulos earum, ut habetur in d. schedula ann. 1551. & in quodā capite instructionis Proregis Peruani 18. in ordine an. 1595. quod extat in 1. tom. pag. 312. & meminit Anton. de Leon d. tract. de confirmat. Reg. cap. 17. n. 21. & 22. part. 1. Nam † & si regulariter nemo cogatur edere titulum suæ possessionis, l. cogi, C. de petit. hæred. & ibi DD. gloss. in cap. ordinarij, verbo *Exhiberi*, de off. ordin. gloss. fin. in cap. 1. de reg. iur. lib. 6. Ias. in §. actionum, num. 200. Inst. de actionibus, cum alijs; quicunque tamen, qui titulum, aut ius in re aliena prætendit, is meritò titulum, aut ius illud docere debet, cùm alioqui res illa domini, & libera præsumatur, l. altiùs, C. de servit. & aqua, Ambros. de Vignate inter consilia feudalia, cons. 52. num. 8. Rosenthal. de feudis, cap. 10. quæst. 41. n. 103. & q. 43. n. 27. & latè Menoch. lib. 3. præsumt. 91. num. 3.

Et idem est, † quoties ius communi possessori resistit, aut præsumtio est cōtra eū, ut rectè docet Lucas de Pena per text. ibi in l. 2. C. de fund. Limitroph. & in † feudis (de quibus agimus) est communis omnium limitatio in d. l. cogi, & in cap. Imperialem, §. illud quoque præcipimus, de prohibit. feud. alien. per

Fred.

Fred.ubi Afflict. num.12.l.per incivile, C. de furt.cap.cùm contingat,ibi, *Nisi rationabilis causa ostendatur*,de decimis, cũ alijs,quæ tradit Hartman.Pistor.lib.2.quæst.q.46. num.7. Gail.lib. 2. obser.69. num.7. Roland.à Valle conf.89.num.24.vol.2.innumeri apud Rosenthal.d.tract.de feud.cap.6.q.68.in fin.& cap. 8.q.33.n.8.& seqq.ubi agit de citatione ad ostendendum titulos,& quid si constet de nõ iure ipsorum, Menoch.omninò videndus, conf. 1125.num.15.&,ultra relatos ab eo,Socinus reg.525.Ioã.Franc.Ponte de potest. Proreg. pag.138.num.37. & seqq. & novissimè, & latissimè hunc articulum tractans Marius Cultellus in decis.Siciliæ 1.& 2. per tot. & Peregrin.de iure fisci,lib.7.tit.3.

40 Et in † titulis beneficiorum, quòd etiam exhiberi debeant DD. præcipuè Phil. Franc. in d.cap.ordinarij, ubi argumentantur de beneficio ad feudum,Ioan.Garc.de nobilit.gloss. 2.§.1.num.24.Mascard.de probat. cõcl.1372. vol.3.per tot.& Rosenthal.ubi sup.d.q.33.lit. H. ubi alios adducit, idem procedere docens in emphyteusi litt.I. & in quocunq; † qui Regalia possidet litt.G.Marta de iurisd. 2.part. cap.5.num.9.& 15.Greg.Lopez in l.2. verbo *Iustitia*,tit.1.part.2.ubi probãt, Regem fundare intentionem ad exercendam iurisdictionem in omnibus suis Regnis, etiam in terris dominorum,& Prælatorũ, & ad petendum, & cogẽdũ eos,ut titulos suos exhibeãt. Quod & probatur in l.2.& 3.tit.1.lib.4. Recop. & per Matienz.Palac.Rub.& eius Additionat. Bellug.& alios,quos refert, & sequitur Bobad. in Politic.lib.2.cap.16. num.92.

41

42 Et mediãte † hac exhibitione,& inspectione titulorum nostrarum Commẽdarum liquebit,utrùm sit deferendũ necnè possessioni, quã Commendatarius se habere prætẽdit? Nam in casibus,in quibus requiritur titulus ad possessionem,† ubi is deficit,nihil prodest possessio, ut notat Bald.in cap. quæ in Ecclesiarum, n. 3.de constit. & in l.locorum, C.de omni agro deserto,lib.11.& in nostris terminis deciditur per sched.Regiam ann.1551.de qua sup.n.29. quæ iubet, ut nemo possit se iuvare possessione Indorum,qui legitimum titulum eorũ non ostẽderit, quia † possessio à iure dãnata debet iustificari,aliàs non iuvat possessorem, cap.ad decimas,de rest.spol.cuius meminit Greg.Lopez in l.5.verb. *Que si el señor*,tit.14. part.3. ubi multum signanter subiungit; *Quòd ex hoc patet iustitia illius legis, editæ † contra tenẽtes Indos in possessione servitutis,ut ostenderẽt titulos,quæ promulgata fuit an.1543.in oppido de Madrid, licèt priùs data Barc nonæ anno proximo præcedenti*: & idẽ in alijs quæstionibus valdè similibus,docet eadẽ l.5.d.tit. 14.part.3.l.17.tit.14. part.7. Paul.de Castro in l.ad probationẽ,la 2. C.de probat. Otalora de nobilitate,cap.2.2.part.3.part. princip.n. 4.Mascard.de probat.concl.146.n.12. & 14. vers. *Secundò limita*, Menoch.de recuper.remed.15.à n.458.& n.469.& seq. Rosenth.d. tract.de feud.cap.12.concl.12.n.42. & n.61. & seqq.& Azevedus in l.8.tit.9.lib.3. Recop. ex n.3.usque ad n.11.

43

44

45

46 Iustificare † autem dicetur suã possessionẽ, quoad hunc effectum retinendi Commendã,& excludendi spoliationem à fisco intẽtatam (ut suprà diximus)qui titulum eius saltem coloratum ostẽderit.Nam adeò potens est possessio, maximè ubi per annos aliquot continuata reperitur, ut quis debeat in ea † manuteneri ex titulo apparenti,licèt nõ cõcludenti, quousque in iudicio proprietatis vincatur,cap.cùm personæ,§.penult.ubi Ioan.Andr.n.6. Geminian. 4.Franc.2.Anchar.5.de privileg.lib.6.Covar. in pract.c.17.n.9.vers.*Primum ubi de iuribus*, tex.celebris in cap.cũ venissent,de institution. ex cuius hypothesi rectè notat Abb.ibidem n. 8.*Quòd possessio contra ius coadiuvata ex vera præsumtione alicuius tituli, licèt clarè non constet de qualitate tituli,sufficit ad repellendum proprietariũ illius iuris,nisi clarè probet defectum tituli præsumti.* Sequitur Marescotus lib.1.variar.cap.11.num.36.& 37.& cap. 59.per totum,Ioan. Garcia de nobil.gloss. 8. num.4.usque ad 11. Achil.de Grassis decis.5. de restit. spol. Marta de iurisd. 2.part. cap.5. num.18.& seqq.ubi saltim coloratum titulum sufficere arbitrantur, & Cacheran. decis.54. ubi probat † in interdicto retinendæ in beneficialibus sufficere probare antiquam possessionem,& iustificare eam cum exhibitione,vel probatione alicuius tituli,etiam colorati.

47

48

49 Et est ratio huius rationis, † quòd titulus etiam minus legitimus sufficit ad possidendũ, quemadmodum contractus etiam nullus sufficit ad transferendam possessionem, si eius virtute de facto apprehendatur, vel ab eo, qui illam habet,tradatur,l.1.§.si vir uxori, ubi cõmuniter DD.D.de acquir.possess.ibi: *Quia res facti infirmari iure civili non potest*, Bald.in l. non dubium, C. de legibus, num.18. gloss. finalis in l.3.§.ex pluribus,ubi Alberic.& alij, D.de acq.poss.l.3.§.sciendum,iunct.gloss.ibid. D.de donat.inter, Aretin.in d.§.si vir, n.4.Socin.cons.13.vol.4. Necnon,quòd † exceptio, etiam dubia,interim dum pendet, & deciditur causa talis dubietatis, idẽ operatur, quòd exceptio perpetua,l.sufficit, D.de cõdict.indeb. ubi Ias.n.2.l.2. §.si pendeat, D.ad Macedon. Purpur. in l.edita, num.204. & 205. C.de edend. Tiraq.de retract. convent.§.2. gloss. 1. n.39.Craveta de antiq.temp.1.part. §.viso de

50

verbis, num. 58. fol. 47. Seraphin. de Olivar. decis. 1581. num. 3. *Vbi egregiè docet*, ✝ *quòd mandatum de manutenendo datur existenti in possessione, interim dum dubitatur de revocatione privilegij*, Rota lib. 2. divers. decis. 64. n. 1. & 2. usque ad 5. fol. 586. ubi cōcludit, quòd ubi deducitur in controversiam validitas alicuius tituli, vel præcepti Papalis, non debet quis, pendente huiusmodi iudicio, privari cōmodo suæ possessionis, argum. text. in cap. 1. ubi Abb. num. 4. ut lite pendente, Marescotus lib. 2. variar. cap. 64. per totum, & præcipuè n. 9. & seqq. ubi quòd ✝ manutentio est concedēda existenti in possessione exigendi, quamvis reprobatus sit contractus, cuius vigore exigit, per duas sententias, à quibus fuerit appellatū. Imò etiam stante re iudicatâ, donec discutiatur negotium restitutionis in integrum.

51

52

53

Quinimò, ✝ etsi titulus etiam discoloratus videatur, adhuc si quis eius virtute in possessione fuerit, non poterit per fiscum, & Regias Indiarum Cancellarias Commendâ privari, nisi priùs ad hoc citatus, & saltem in summario iudicio convictus fuerit, ut disponitur in quadam antiqua Provisione data Monzonij 25. Octobr. ann. 1533. quæ habetur 2. tom. sched. pag. 168. Quod non videtur derogari per noviores de Malinas, & alias, de quarum praxi, & interpretatione agimus. Et est iuris communis regulis consentaneum, quibus docemur, ✝ quòd licèt valeat provisio, & collatio de beneficio, quod alter sine titulo possidet, adhuc tamen ille possessor, vel detentator priùs citari, audiri, & convinci debet, l. 1. cum vulgat. D. uti possidet. l. meminerint, C. unde vi, ubi dicitur, hoc nō posse excusari, etiam auctoritate rescripti Principis, cap. inter quatuor, de maiorit. & obedientia, l. 2. C. si per vim, vel alio modo, cap. licèt Episcopus (quod est capitale in hac materia) de præbend. in 6. ubi Dominic. notab. penult. Innocent. Hostiens. Ioann. Andr. Panormit. & alij in cap. de multa, de præbend. Bald. in l. si maritus, C. de donat. inter, Alexand. consil. 103. colum. fin. lib. 3. Bartol. in l. fin. versic. *Item extra gloss. quæro*, Baldus in l. si deserta, C. prop. pub. pensit. & in l. nam ita Divus, D. de adopt. colum. 2. versic. *Sed nunquid*, Marta dict. cap. 5. num. 69. ubi docent, quòd possessio etiam iniusta, nemini, quamvis notorio prædoni, est auferenda sine causæ cognitione; & quòd regulariter omnis possessor est manutenendus, l. 1. §. sin autem proprietarius, C. comm. de manumis. l. sed etsi servus, D. quod cum eo, l. fin. D. de usucap. latè Decius consil. 191. num. 1. Calderin. conf. 4. numer. 1. de dilat. ubi signanter distinguit, quòd si ✝ committitur alicui iudici, vel tribunali, ut inquirat, an titulus, quo vassallus aliquid possidet, est iustus, vel defectuosus? Si hæc inquisitio tendit solùm ad informandum Principem, non est necessaria eius citatio, sin autem ad titulum reprobandum, & possessionem vassallo auferendam, debet præcedere citatio solemnis: ✝ quoniam possessor, quantumvis illicitus, nō potest damnari, nec removeri, nisi primò citetur, & condemnetur, l. defensionis 7. C. de iure fisci, Felin. in cap. cùm olim, num. 11. de re iudic. Guido Papæ decis. 366. Stephanus Gratian. lib. 2. discept. forens. cap. 339. ex num. 26. usque ad 32. Marta in compilat. decision. tom. 2. tit. *spolium*, cap. 25. fol. 141. Peregrin. de fideicommiss. artic. 52. num. 135. & 136. usque ad 139. & de iure fisci lib. 7. tit. 3. num. 10. fol. 209. Rodolphin. de suprema potestat. Princip. cap. 6. num. 199. ubi, quòd ita servatur in Curia Parlamenti, Covarr. lib. 1. variar. cap. 16. num. 9. & 10. Fabius Turretus conf. 9. ex num. 6. ad 19. lib. 2. & latissimè Nicol. Garc. de benef. par. 11. cap. 10. ex num. 5.

54

55

56

Quamvis non desint, ✝ qui contrarium teneant, ubi notorius est tituli defectus, ut dixi cap. præcedenti, num. 89. & sequentibus, vel ubi spolium ex prædicta causa iniustæ possessionis fit à Rege, vel Prorege, aut alio magno iudice, ✝ quia tunc remedia possessoria, vel interdictum unde vi, non habet locum, ut docet Alberic. in l. si de vi, ad finem, D. de iudicijs, Afflictis decis. 361. num. 12. & 13. ubi rationem reddit, quòd Princeps non tenetur servare ordinem iudiciarium, & in dubio præsumitur, quòd benè egerit, ad differentiam spoliati ab inferiori, secundùm Innocent. in cap. de causis, de re iudicat. & Bald. in l. fin. C. de legibus, & idem sequuntur Bellamera in cap. non liceat, num. 33. & sequentib. 12. quæst. 2. Baldus conf. 445. volum. 1. Decius consil. 125. colum. 3. Gerard. Mazol. conf. 31. num. 9. & seq. Petrus Petra de potest. Princip. cap. 6. num. 106. pag. 143. & latè Rosenthal. de feudis, cap. 10. quæst. 41. num. 84. loquens de Imperatore, qui notorium spoliatorem spoliat, & quòd tunc citatio necessaria non sit.

57

58

Eritque longè certius, ✝ quando agitur de numeratione Indorum, & tollendis his, qui ultra contentos in titulo, vel matricula possidentur, quia ad hoc nulla citatio necessaria est, ut docet Bartol. post gloss. ibi in l. 2. §. 1. D. de administ. rerum ad civit. pertin. l. 2. C. de curial. & cohortal. Abbas in cap. ex insinuatione, in fine, de appellation. & in dicto cap. cùm olim, de re iudic. colum. 6. & in cap. bona, el 1. col. 4. de elect. & in conf. 68. in fine, volum. 2.

59

Et idem contingeret, ✝ ubi ex stylo, vel cō-

60

suetudine, ad talem privationem faciendam ex visione tituli iniusti, vel defectuosi, receptum fuisset, quòd non interveniret citatio, nam talis consuetudo excusaret, & operaretur, ut actus sustineatur, nec annullari possit ex defectu citationis, ut voluit Baldus in Auth. si quis in aliquo, colum. penult. C. de edendo, Alexand. cons. 65. volum. 1. Decius cons. 163. incip. *In causa*, col. 7. & Alex. in l. de unoquoque, D. de re iud. ubi eius additio plures alios congessit: & Ego subijcio, † quòd ubi inter duos de Commenda, vel quolibet alio iure simili litigatur, nõ est necessariũ ipsos Indos cõmẽdatos citare, ut egregiè docuit Ias. in l. rescripta, D. de pactis, & Parlador. lib. 2. quotid. cap. fin. 5. part. §. 9. n. 21. ubi docet, quòd si inter duos optimates de iurisdictione alicuius oppidi disceptetur, non erit necesse homines de populo sive vassallos ad causam citare secũdùm Bald. in l. 2. C. de liberali causa, Innocẽt. & reliquos in cap. inter quatuor, de maiorit. & obedient. quemadmodum nec in unione beneficiorũ necesse est, ut ad eam faciendam citentur illi de plebe, ut post Boer. Hojedam, & alios benè resolvit Nicol. Garc. de benef. part. 12. cap. 11. de unione, num. 219. fol. 308.

61

SED nunc alia hîc nascitur quæstio, utrũ hoc quod diximus, de necessaria tituli exhibitione, & possessionis iustificatione, ubi ex parte fisci Commenda prætenditur, procedat, & locũ habeat † in eo, qui à privato spoliatus est, & spolij restitutionem in Regalibus Indiarum Cãcellarijs sibi fieri postulat, iuxta formam, quã præfigunt schedulæ suprà relatæ. Et censeo id inter privatos non admittendum, vulgò: *En los despojos de las Encomiendas, que se hazen de parte à parte*. Nã fisco ideò titulus exhiberi debet, quia † suam intentionem fundatã habet, nõ solùm quoad proprietatem, verumetiã quoad possessionem, ut in terminis notavit Greg. Lopez in l. 6. tit. 29. partit. 3. gloss. fin. & ab ea parte probatio exigenda est, quæ illam particulari aliquo iure, vel concessione excludere nitiur, l. ab ea parte, D. de probation. cũ vulgat. † Qui autem fundat de iure communi, nihil probare tenetur, ut latè per Covarr. in pract. cap. 17. n. fin. vers. *Primum*, Pacian. de probat. lib. 1. c. 8. n. 5. text. gloss. & DD. in cap. cùm personæ, de privileg. in 6. quę ratio inter privatos nõ militat, cùm uterque alieno, idest Principis, beneficio fundetur, ut rectè, præter alios, observat Marta d. cap. 5. n. 33. & 70. ubi ait, titulum nullum requiri in possessorio inter privatos, etiam ad colorandum.

62

63

64

Atque ita, † in rebus profanis, agenti interdicto recuperandæ, non incumbit probare titulum, sed solùm possessionem, & spolium, de quibus constat in actis, † quoniam spoliatus, etiã si sit prędo, ante omnia restitui debet, cap. 1. cap. in litteris, de restit. spol. l. 1. §. qui à me, D. de vi, & vi armata, l. si quis ad se fundum, C. unde vi, cũ innumeris alijs, quæ ad huius Brocardici comprobationem adducit Corsetus in regula *spoliatus*, Menoch. de recuper. poss. remed. 1. ex num. 12. Ant. Gabriel. commun. cõclus. tit. de restit. spoliat. conclus. 1. Card. Tuschus litt. S. conclus. 185. & Alvarez Velascus in tract. de privileg. pauper. part. 1. q. 46. ex n. 1. & in axiom. iuris, lit. R. n. 118. & seqq. Quod est adeò verum, † ut etiam si quis offerat se incontinenti exceptionem dominij probaturũ, non obsit talis exceptio petẽti restitutionem, ob favorem spolij, & odium spoliati, ut docent omnes DD. Canonistæ communiter per text. ibi in d. cap. 1. & cap. litteras, §. final. de restit. spol. & Legistæ in l. naturaliter, §. nihil cõmune, D. de acquir. poss. ubi Ripa n. 52. Felin. in cap. fin. num. 3. de libelli oblat. & alij suprà relati. Qui addunt, † quòd sicut exceptio proprietatis non potest opponi ab spoliatore, ita nec ab habente causam ab eo. Et idem procedit † in exceptione iuris tertij, ut docet Bart. in l. 2. D. de except. rei iud. etiã si hæc exceptio opponatur ab ipso tertio, ubi ex tali oppositione iuvatur spoliator, ut singulariter declarat Ant. de Butrio in d. cap. in litteris, num. 23. post Innocent. in cap. veniens, de spons. & latiùs Ripa ubi suprà n. 8.

65

66

67

68

69

Et licèt † sit talis exceptio, quòd per eam constet de non iure agentis, & inducatur notorius defectus tituli, & proprietatis, quia adhuc non impedit revocationem spolij, & attẽtatorum, neque de ea potest agi in iudicio possessorio, ut per Philip. Franc. in cap. bonæ memoriæ, n. 15. de appellat. & latè Covar. qui de cõmuni testatur, in pract. cap. 23. n. 4. quidquid contrarium sentire videatur Ioan. de Imola in d. cap. bonæ, Anchar. in cap. ad decimas, de restit. spol. & Afflict. decis. 98. & alij novissimè relati à D. Valenç. cons. 134. n. 57. vol. 2. per tex. † in eod. cap. ad decimas, ubi notorius tituli, & proprietatis defectus in causa decimarũ obstat agenti ad spolij restitutionẽ. Nã ille textus eã consideratione subnititur, quòd ibi spoliatus erat incapax decimarũ, eiusq; possessionẽ iuris prohibitio, & præsumtio contradicebat, & adversarij intentionẽ fundabat, prout in casu fisci agentis, vel spoliantis suprà retulimus, & optimè post alios, quos refert, tradit Ant. Gabr. ubi sup. limit. 7. n. 66. & seq. & n. 107. Corras. lib. 2. miscel. cap. 2. Menoch. de recuper. remed. 15. q. 34. n. 433. & seqq. & latissimè Marta de iurisdict. 2. part. cap. 5. num. 46. & seqq. Iacob. Berreta, omninò videndus, cons. 21. n. 7. Hercules Marescotus lib. 1. var. cap. 59. num. 15. & seqq. & lib. 2. cap. 64. qui

70

71

eandem solutionem assignant ad text. in cap. significasti, de divortijs, & tradit alia idē Menochius cōs.559.num.38.ubi † quòd occupās violenter feudum ab alio possessum, suo iure privatur.

72

73 Quæ etiam procedent † in spolijs factis à iudicibus inferioribus, iuxta noviores dispositiones dictarum schedularum. Nam hæc quoque illicò, & ante omnia per Regales Audientias revocanda, & restituenda sunt, ut deciditur in eisdem schedulis, † quæ in summa, ex tribus interdictis possessorijs, quæ reperiuntur in iure, nimirum *Adipiscendæ, Retinendæ, & Recuperandæ*, ut ait tex. in §. sequens, Inst. de interdictis, Bald. in l. ordinarij, num. 3. C. de reivindicatione, & Menochius in tract. de adipiscend. in principio, & de retinen. num. 15. Duaren. lib. 1. disput. cap. 19. Cuiac. lib. 5. obser. cap. 17. Alciat. lib. 10. parerg. cap. 7. Hottom. lib. 1. observat. cap. 10. Quintanad. de iurisdict. & imperio, lib. 1. cap. 7. num. 34. Ausonius de laudibus ternarij numeri, ibi: *Interdictorum triplex genus, &c.* solùm dictis Audientijs reliquisse videntur cognitionem recuperādæ possessionis, ubi spolia fiunt de parte ad partem, & retinendæ, quoad curam, & solicitudinem, ut veri, & legitimi possessores in sua possessione tueantur.

74

75 Et licèt hoc olim † nō admitteretur, in spolijs à iudicibus factis, fortè ex l. iustè possidet, D. de acquir. possess. l. qui auctore, D. de reg. iur. l. 3. D. quod metus causa; posteà tamē in eis etiam observari iussum fuit, nisi Proreges, vel Gubernatores essent, qui Principem repræsentarent, & commendandi Indos facultatem haberent. Nam † tales iudices ordinarij, ubi de facto procedunt, pro personis privatis habentur, & sic spoliati ab eis possunt intētare remedium restitutionis spoliatorum, ut in cap. cùm causam, de off. delegat. cap. conquerente, ubi DD. de restit. spoliat. l. 2. tit. 13. lib. 4. Recopil. Speculator. de petitor. & possess. §. quoniam, Ripa in d. §. nihil commune, num. 58 Abb. in cap. dilectus, el 1. num. 4. de rescript. & alijs traditis à Burgos de Paz conf. 12. n. 18. & quæ † de facto ab eis fiunt, de facto etiā restitui debēt, sine ordine, & figura iudicij, ut traditur in l. minor 25. annis, in princip. ubi elegans gloss. D. de evictionibus, l. si cum nulla, D. de re iudicat. l. quemadmodū, D. ad leg. Aquil. Hippol. de Marsilis in l. 1. in princip. num. 31. D. de quæstion. Felin. in cap. qualiter, & quando, el. 1. n. 15. vers. *Tertiò limita*, de accusat. Bartol. in l. fin. n. 11. C. de edict. Divi Adriani, Bald. Alexand. & alij, in l. si pacto, quo pœnā, C. de pactis, idem Alexand. conf. 5. n. 8. lib. 2. & plures alij, quos refert, & sequitur Burgos de Paz ubi suprà, & Magerus de advoc. arm. cap. 13. num. 323. ubi quòd iudici spolianti, vel de facto, vel iniustè procedenti, resistere licet.

76

77

78 Quorum multi (quod plus est) tenēt, † quòd etiam non citato possessore potest iudex revocare possessionem ei datam, si de facto, non citato primo alio possessore, data fuerit, per doctrinam Ioan. Andreæ in addition. ad Specul. tit. de sentent. §. species, vers. *Et quoque*, & Ioan. Fabri in §. fin. num. 7. Inst. de pœna temerè litigantium, quem sequuntur Angel. & Imola in l. de unoquoque, D. de re iud. Ant. & Abb. in cap. cùm cessante, de appellat. & alij, quos refert Felinus ubi supr. Romanus singul. 773. latè Boer. decis. 238. num. finali, & Ioan. Gutierr. de iuram. confirmat. 3. parte, cap. fin. per totum. Et hoc est, quod voluit dicere Abb. in cap. quia clerici, de iure patronatus, quòd in † actibus notoriè iniustis procedit iudex extraiudicialiter spoliando, quem refert, & sequitur Gregorius Lop. in l. 4. gloss. fin. in fine, tit. 2. part. 7.

79

80 Nulli namque † iudici permittitur privare quemquam de facto possessione rei suæ, l. meminerint, C. unde vi, l. fin. C. si per vim, vel alio modo. Imò nec etiam † Principi, nisi de potestate absoluta, & ex iusta causa, ut diximus in cap. præcedenti, & docent communiter Scribentes in cap. quæ in Ecclesiarū, de constitut. & in l. fin. C. si contra ius, vel util. pub. Bertazolus conf. 289. lib. 2. num. 33. & conf. 366. n. 7. cum seqq. lib. 2. ubi quòd † etiam spoliatus à fisco est ante omnia restituēdus, Ruinus cōs. 46. n. 6. lib. 1. Peregrin. conf. 21. num. 34. ubi quòd Princeps ex hoc non fit reus, sed spoliatoris partes sustinet, alioqui esset cautela iniusta contra vassallos, quia nec etiam Principi licet aliquem spoliare de facto, Gramm. decis. 15. n. 10. & decis. 18. n. 21. & decis. 65. n. 33.

81

82

83 Et hoc adeò verum esse putat Matth. de Afflict. in cap. Imperialem, §. illud, de prohib. alien. per Fred. n. 36. & 41. & decis. 361. n. 40. Vt contra se ipsum, & alios, quos retuli suprà num. 62. doceat, † hoc modo spoliatum, non tenēri ostendere titulum pro obtinenda restitutione, quod etiam sequitur Capicius decis. 27. Bertazol. sup. num. 10. Marta d. tract. de iurisdict. 2. part. cap. 5. num. 66. & seqq. maximè ubi ex parte spoliati allegatur immemorialis præscriptio, vel longæva possessio; hæc † enim obstat ei etiam, qui de iure fundat, qualis est fiscus, & agit possessoriè, ne restituatur, ut per Rotā decis. 11. de rest. spol. in novis, Hippol. Riminal. conf. 169. num. 24. lib. 2. quia † ex ea oritur præsumtio tituli, qui sufficit pro manutentione, Rota decis. 595. num. 4. part. 1. diversorum, & Covar. ita declarandus d. c. 17. pract. num. 6. vers. *Secundò oportet*.

84

85

Ne-

Neque his repugnat, quod diximus de spolijs factis à Proregibus, vel alijs Gubernatoribus Indiarum, qui commendandi ius habēt. Nam id eò tantùm tendit, ut † Audientiæ Regiæ earundem Indiarum in restitutione eiusmodi spoliorum se non immisceant, non autem quòd talia spolia prædictæ schedulæ probare velint, cùm potiùs eorum cognitionem, & restitutionem Supremo Consilio reservent, ut habetur in quinta declaratione Provisionis de Malinas, licèt benè verum sit, † quòd secundùm multorum sententiam, hæc, quæ modò dixi, solent limitari in eo, cui vehemens iuris præsumtio resistit. Nam adversus eum etiam lite pendente datur executio sui iuris ei, qui fundatam habet intentionem in eo, nec adversarius tuendus est in possessione d. cap. cùm personæ, §. fin. de privileg. in 6. ubi Anchar. num. 5. & 6. Abb. in cap. 1. num. 8. ut lite pend. Covarr. in cap. 17. num. 6. pract. Menoch. de retinend. poss. remed. ultim. num. 24. Roland. conf. 89. num. 34. & 35. lib. 2. Portoles in scholijs ad Molinum, verbo *Firma*, num. 63. & sequentib. & copiosè Marescotus lib. 1. variar. cap. 11. num. 6. ubi addit, etiam hoc observandum, quamvis is, cui ius vehementer resistit, alleget præscriptionem. Nam lite pendente, qui fundat iure communi, eo utetur, quousque præscriptio plenè probata sit, & ad hoc ultra alia expressam Rotæ decisionē allegat.

86

87

Ad hæc tamen spolia facta à iudicibus, per Audientias restituenda, ut resarcienda, † necesse est, ut qui se gravatum senserit, à tali spolio appellet, & tanquàm attentatum reponi petat id omne, quod appellatione pendente fuerit innovatum. Nam † attentatum locum habere non solet, nisi appellatio intervenerit ad iudicem superiorem, in cuius contemtum fit attentatio, nec sufficit allegare principaliter de nullitate extra sententiam, ut tenent Anton. Abbas, & Franchus in cap. dilectus, num. 31. de appellat. post Innocent. in cap. cùm in Iure peritus, de offic. delegati, & plurimi alij, quos refert, & sequitur Lancellotus de attentatis, limitat. 50. ampliat. 8. Covarr. in pract. cap. 23. num. 1. in fine, & Scaccia de appellation. lib. 3. cap. 2. quæst. 12. num. 42. vel alia verba, quæ appellationem, & recursum superioris præseferant, aut † etiam arreptio itineris, cap. dilecti filij, cap. ad audientiam, cap. bonæ memoriæ, de appellation. cap. exhibita, de iudicijs, cap. auditâ querelâ, de rest. spol. quibus iuribus probatur, quòd nihil in hoc casu refert, quid ex æquipollentibus fiat, & quòd sicut appellatio potest fieri per procuratorem, ita etiam & arreptio itineris, ut declarat Anton. de Butrio in cap. ut debitus, num. 15. de appellat. Missius in repert. verbo *Appellationis vim*, & de communi testatur Lancellotus ubi suprà 2. parte, cap. 12. ampliat. 16. num. 3. Cravet. in annotat. ad prax. Vestrij, lib. 7. cap. ultim. num. 27. & Scaccia dict. tract. de appellat. 46. n. 41

88

89

90

Idemque erit, etsi appellatum non sit, † sed ab spoliante capiatur possessio infra terminum datum ad appellandum. Nam tunc etiam possessio dicitur attentata, ut ex Rotæ decisione docet Marescot. dict. lib. 2. variar. cap. 64. num. 21. & restitui ante omnia cum fructibus debet, ut per Cardin. in d. cap. bonæ, colum. 3. Fran. num. 6. de appellat. Decium consil. 200. num. 1. Marant. de ordine iudic. 6. parte, num. 395.

91

Et in hoc nulla debet esse cunctatio, † quoniam hoc remedium attentati est magis privilegiatum, quàm reliqua possessoria, & in quo ex mero iudicis officio, etiā nullo servato iuris ordine celeriter procedi debet, cap. non solùm, ubi DD. de appellat. lib. 6. Ripa in cap. sæpè, num. 10. de rest. spol. Decius ubi suprà n. 1. in fine, Rota decis. 1. num. 2. de offic. iud. & decis. 78. num. 1. de appellat. in antiquis. Adeò ut † iudex, qui attentata pendente appellatione non revocat, iniquè, & iniustè procedere dicatur, ut per Ioann. Andr. in d. cap. non solùm, Ioann. Monachus in cap. cupientes, §. penult. in fine, de elect. in 6. Afflictis decis. 98. num. 8. Neque † priùs possit de proprietate tractari, aut quis cogi in eius iudicio respondere, quàm attentatorum revocatio procedat, & in possessione, à qua fuit spoliatus, cum omnibus fructibus restitutus sit, Rota decis. 79. dicto tit. de appellat. Bald. in cap. conquerenti, in princip. de appellat. Abbas in cap. accedens, el 2. colum. 2. ut lite non contest. Craveta cons. 146. num. 3. ubi (quod plus est) doctissimè subdit, † spoliatum tanto tempore post restitutionem, absque eo, quòd proprietatis petitioni respōdeat, stare posset, quanto ipsum spolium duravit, ex Abb. in cap. venerabili, col. 2. de off. deleg. Curt. Iun. cōs. 41. ad fin.

92

93

94

95

VERUM illud quoque, prædictis inhærēdo, dubitari potest, utrū à † Prorege, vel Gubernatore spoliatus, contra eos agere debeat, vel contra tertium, vel fiscum, cui Commendam contulerunt, vel applicarunt, à qua ipse spoliatus fuit. Et quamvis, † inspecto rigore iuris civilis, interdictum recuperandæ, quale hoc est, solùm contra spoliatorem dari videatur, ut in l. cùm à te, D. de vi, & vi armata: iure tamen Canonico electioni spoliati relinquitur, an velit spoliatorem pro interesse convenire, vel possessorem scienter rem sibi ablatam detinentem, ut probat text. expressus in cap. sæpè, de restit. spoliat. cuius dispositionē hodiè

96

97

in utroque foro servandam esse, testatur Butrius ibidem num. 7. Abbas num. 4. Bartol. in d. l. cùm te, ubi agnoscit condictione illius decretalis agi posse contra tertium possessorem, & idem tenet Ripa in l. naturaliter, §. nihil cōmune, D. de acquir. poss. num. 53. & latè Menoch. de recuper. remed. 16.

98 Qui eâ (inter alias) ratione nituntur, † quia fiscus, vel tertius, quibus res adiudicata est, ratum habere videntur spolium in eorum favorem à iudicibus factum, & sic quodammodò illud fecisse, iuxta l. 1. §. quoties, D. de vi, & vi armata, cap. cùm ad sedem, de restit. spol. cap. qui per alium, de reg. iur. in 6. ubi Dynus, & Pechius hoc in terminis spolij benè notarunt.

99 Vt omittam, quòd ut hoc remedium in prædicto casu cessaret, provisum adhuc, & sanè pingius, spoliatis videri poterat † per aliud, quod habetur in cap. redintegrandæ 3. quęst. 1. in quo disponitur, quòd quocunque modo, & per quemcunque quis spolietur, debet in sua possessione tueri, & in pristinum statum reponi, de quo latiùs ultra Scribentes ibidem agit Menoch. dict. tract. de recuper. remed. 15.

100 Qvod etiam efficiet, † ut si spoliatus contra hunc tertium, cui Commenda sibi ablata, concessa fuit, in Supremo Consilio litigaverit, & executoriam obtinuerit, & quo tempore ad partes Indiarum illâ usurus accedit, iam non ille, qui eum spoliavit, vel spoliari fecit, sed tertius alter denuò à Prorege, vel Gubernatore provisus, Commendâ potiatur, contra hunc quoque vires suæ executoriæ in-

101 tendere possit. Cùm † quia commissio executoriæ, quæ iustitiam fieri iubet, & rem in pristinum statum reponi, contra quemlibet tertium extenditur, secundùm Abb. in cap. P. & G. de offic. delegati, & Afflict. decis. 227. Tum

102 etiam, quia talis tertius vitium † litigij scierit, vel scire debuerit, quod in quemcunque possessorem pertransit, iuxta doctrinam Angeli, Bartol. Salicet. & aliorum, quam probant, & illustrant plures, quos refert Covarr. in practicis, cap. 15. num. 7. in princip. Boerius decis. 181. num. 48. & 51. qui simpli-

103 citer asserunt, † quòd si res litigiosa alienetur, poterit sententia exequi cōtra emtorem, quia non potuit statum mutare in præiudicium actoris, quantum ad ordinem iudicij, examinationem causæ, & cursum litis, ut in l. fin. D. de litigios. l. 2. C. eod. l. quamquam, §. 1. D. de aqua pluvia, ubi Bart. Cuman. Roman. & Imola, idem Bartol. in l. à Divo Pio, §. si super rebus, & ibi Alexand. D. de re iudic. & in l. 3. n. 23. C. de pignoribus, Angel. in Auth. de litigiosis, num. 5. Ias. cons. 43. volum. 1. qui dicit ab hac opinione esse temerariū recedere, Isernia in cap. 1. §. condemnatorium, num. 1. quæ sint Regal. Covar. d. cap. 15. n. 6. & 7. Afflict. decis. 396. n. 9. & seq. ubi disputant, an in hoc casu necessarium sit intentare revocatoriam? & resolvunt, quòd in eo limitatur reg. res inter alios acta, & doctrina Bartoli in d. §. si su-

104 per rebus, ad fin. de re iudic. ubi ait, † sententiam latam contra debitorem, non posse exequi contra eum, cui talis debitor per dolum, & fraudem aliquid vendidit, absque eo quòd talis tertius novo iudicio victus sit, & ab eo per revocatoriam talis res evincatur, quoniā id intelligitur, ubi novus possessor legitimè possidet, & absque eo, quòd vitio litigij affecta fuerit.

105 Quibus non adversatur, quòd † quando de sola possessione tractatur, ut in specie nostræ quæstionis, non potest dici res litigiosa, neq; in eius translatione ad alium, inducitur vitium litigij, l. 1. C. de litigios. Auth. de litig. §. ideòque, Bald. in l. 1. C. de revoc. ijs, quæ in fraud. cred. gloss. in cap. 1. de cōfirm. util. Abb. in cap. Ecclesia, ut lit. pendent. Natta cons. 145. n. 16 vol. 1. Boberius singul. *vitium litigiosi*, n. 3. fol. 373. Nā id verū quidē esse poterit quoad ipsam rem, quæ ratione litis ortæ super eius possessione litigiosa non dicetur, cæterùm negari nō potest, quin ipsa possessio litigiosa dicatur, ex eo tantùm, quòd eius occasione sit intētatū aliquod remediū possessoriū, ut signāter docet Abb. ubi sup. Afflict. in const. *eorum fraudibus* n. 8. lib. 2. Rub. 41. Angel. in d. Auth. in princip. Boberius d. singul. n. 3. & optimè Aug. Veroius in cap. 1. ex n. 17. ad 23. de confirm. util. vel inut. in 4. part. repetit. canonic. fol. 160.

106 Quemadmodū † & in rebus incorporalibus contingit, in quibus similiter, etsi non inducatur vitium litigij, quia in bonis nostris esse nō dicuntur, ut per Hostiens. in summ. de alien. iud. Bart. in l. 1. D. de litigios. Afflict. supra n. 20. vers. *Vigesimussecundus casus*. Adhuc tamen quando ante cessionem, vel translationē talis iuris, vel rei incorporalis, erat iam mota lis, & petitio intentata, non solùm super possessione, vel quasi illius rei, sed etiā super proprietate, & fructibus eiusdem, efficitur proculdubio litigiosa, ex Abbat. ubi supra num. 7. qui optimè docet, quòd quamvis res incorporales in bonis nostris esse non dicantur, & ideò quæstio super eis mota, illas litigiosas non reddat, dicuntur tamen quasi in bonis esse, atque adeò actiones, quas ad illas consequendas habemus, litigiosæ redduntur. Et sic in casu, qui nostro valdè similis est, sententiam contra novum possessorem exequi posse, optimè resolvit Afflict. decis. 396. num. 9. ubi Vrsill. & alij eius Additionatores plura notarunt.

Pla-

107 PLANE si hic,qui † executoriam obtinuit, eius virtute ad Commendam fuerit restitutus, & posteà Prorex,aut Gubernator novam causam, vel delictum (cessante fraude) prætexuerit, ob quam illi eandem Commendam ademerit, ipsamque alteri dederit, contra hunc amplius dictâ executoriâ vires suas extendere non valebit, ut iam in facti contingentia pronuntiatum fuit in causa D. Antonij de Quiroga cum D. Petro à Sotomaior. Nam & 108 si de eadem Commenda agatur, † non tamen eadem est causa petendi, nec idem ius, nec eadem conditio personarũ,quæ nisi omnia cõcurrant, alia res est,ut docemur in l.cùm quæritur, cum sequentibus, D.de except. rei iudic. & in l.si cum uno 22. eodem tit.ibi: *Tamen personarum mutatio, cum quibus singulis suo nomine agitur,aliam, atque aliam rem facit.*

Et pro hoc facit doctrina Iacobi de Aretio relati à Bartol.in l.penult. §.fin.D.de acquir. 109 poss.ubi inquit, † quòd si cõdemnatus ad rem tradendam, illam tradiderit, adeò liberatur, ut licèt posteà turbet possessorem in possessione eiusdem rei,non possit ex illa sententia cõveniri, nec iudex ex vigore illius iudicij se intromittit. Quod probat auctoritate glossæ magnæ,in fine,l.Pomponius, §.sed & is,D.de procurat.& verissimum putat Roman.in l.sed si possessori,n.4. de iur.iurando, saltim quando ex intervallo res fuit reversa ad restituentem.

Et non minus congruenter expendi potest alia doctrina eiusdem Bart. in l. si fideiussor, 110 §.meminisse, num.2. D.de leg. 1. ubi † inquit, quòd si quis testamento iusserit, ut alicui res aliqua vendatur,& vendita illi sit, & ab eo postea evincatur, non agitur actione ex testamẽto, sed actione ex empto. Et si † arbiter con- 111 demnaverit Titium, ut locaret rem Sempronio, & facta fuerit locatio, & posteà ab illo fuerit ablata res,non agitur contra locatorem actione ex sententia,sed ex locatione, ex text. optimo in l.in numerationibus 44. vers. *Tantumdem*, D. de solution. cui arridet celebris gloss.in Auth.sacramenta puberum, verb.*Custodiantur*, C.si advers.condition. ibi: *Non autem actione ex eo contractu aget à modo semel re tradita*, & in cap.1. §.item sacramenta,verbo *Spontè*, ad medium, de pace tenenda, ibi: *Sed si iam tradiderat, tunc secus erit.* Ex quibus valdè in nostris terminis tradit Paul.Castrens.in d.Auth.sacramenta,in repet. num.34. quòd obligatus alicui tradere rem, si tradat, & posteà ille cadat à poss. ssione, non agitur, pro ea recuperanda actione personali primâ,quæ competebat ad traditionem.

Et de his quidem quæstionibus,& dubijs,ac de alijs, si quæ fortè super dictis executorijs moveantur, benè † cognoscere possunt Rega- 112 les Indiarum Audientiæ, quibus tales executoriç à Supremo Consilio remitti solent, ut eas impleant,& exequantur. Nã etsi per schedulas suprà relatas in causis Commendarum coarctatam habeant iurisdictionem, id solùm procedit,ubi suo motu de illis cognoscere volunt, secus autem ubi procedunt virtute executoriarum sibi commissarum, quia tunc benè possũt cognoscere de omnibus in eis deductis, & comprehensis,& de attentatis contra ipsam executionem,& de omnibus dubijs, & exceptionibus,quæ eius implementum, vel impedimentum concernunt.Nam † novum non est,ut 113 quis ratione incidentiæ de aliquibus causis, vel personis cognoscat, & iudicet, de quibus aliàs principaliter iudicare non posset, l. quoties, C.de iudic. l.cùm proponas, C. de reb. cred.DD.in cap.tuam, de ordin. cognit. cap. lator,qui filij sint legit. c.prudentiã, de donat. inter, Felin.in cap. cæterùm, in princip. de iudicijs,cum multis alijs,quæ adducit Panvinus in tract.de off.& potest.Cap.sed.vacant.2.parte princip.quæst.12. num.22. & Bobadilla in Politic.lib.2.cap.18. num.162. cum sequentibus.

Et ita resolvunt DD.in † iudice causarum 114 criminalium, qui licèt nullam habeat iurisdictionem in causis civilibus, potest tamẽ de eis inquirere,& iudicare, ubi causa civilis incidit in criminalem, ut per Bartol.in l.interdum,§. qui furem,num.4.de furtis,Felin.in d.cap.cæterùm,colum.2. vers.*Secundò limita*, Afflict. in constit. Neapol. si quis in posterum, num. 43.lib.1.Rub.17.Quemadmodum èontrario delegatus ad causam civilem, etiam si nec levem coërcionem habeat, si tamen in illa causa civili, † quis deponat falsum, poterit eum 115 extraordinariè punire, iuxta doctrinã Specul. in tit. de testib.§.1. vers.*Item quod est corruptus*,Bald.in cap.præterea,de off. delegat. Fulgos.in l.1.§.qui mandatum, D.de officio eius, circa finem,Angel.in l. querela, colum.fin. C. de falsis, & communis apud Sebast. Sapiam, qui alios allegat,in l.fin.num.6.D.de off.eius, & plures Farinac.tit.de inquisit.quæst.8.& in materia attentatorum, † quòd quis possit e- 116 tiam incidenter, & accessoriè de illis agere, vel iudicare, ubi prosequendo causam appellationis, emergunt, sive contingunt, tradit Cardinal.in cap.dilecti, el 3. col.1. in fine, de appellat. Rota decis.2. de rescript.in novis,Marant.de ordin. iudic.6.part. num. 396.

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMINONI.

1 Causæ super Commendis Indorum, in nõ exceptis iure communi regulantur.
2 Feudales lites observant ordinariam praxim aliarum.
3 Commendarum in causis, quod tempus detur ad probandum, & an requiratur citatio, publicatio, & conclusio?
4 Publicatio testium, & causæ conclusio, an sint de substantia iudicij?
5 Commendarum, & feudorum ratione competunt omnia remedia possessoria.
6 Possidere meliùs est, quàm alio possidente petere.
7 Possessorium priùs est discutiendum, quàm petitorium.
8 Petitorium ubi eisdem fundamentis nititur ac possessorium, peccant, qui statim super eo non pronuntiant.
9 Possessio regulariter probatur ex sola fructuum perceptione.
10 Possessio antiquior præfertur noviori, cæteris paribus, in interdicto retinendæ, & minus vitiosa, magis vitiosæ, & quæ antiquior dicatur? & quòd ea probata probatur spolium.
11 Titulum iustum statim probans, obtinet in possessorio retinendæ contra antiquiorem possessorem.
12 Titulus solus non confert, nec probat possessionem, sed ei causam præstat.
13 Titulum habens à Rege, præfertur habenti ab alio inferiori.
14 Titulus iniustus, invalidus, aut cui lex ab initio resistit, non est titulus, nec causat bonam fidem.
15 Præscriptio longi tẽporis non requirit exhibitionem, sed solam allegationem tituli, dummodò is iustus, & validus sit.
16 Possessor intrusus de facto est deponendus, & verus, & titulatus conservandus.
17 Possessor malæ fidei tenetur restituere fructus perceptos, & percipiendos.
18 Hæres possessoris malæ fidei tenetur etiam ad fructuum restitutionem, & singularis successor, & quare?
19 Fructus regulariter sequuntur possessores bonæ fidei.
20 Possessorio agenti etiam in beneficialibus, fructus restituendi sunt, quamvis titulũ suũ non coloraverit.
L. bonæ fidei, D. de acq. rer. domin. & similes illustrantur, ibidem.
21 Possessor bonæ fidei, etiam si vincatur in iudicio proprietatis, nõ restituit fructus industriales, & quid de naturalibus?
22 Commendarum fructus an sint dicendi industriales, vel naturales, & quid in feudis?
23 Litis cõtestatio inducit malã fidẽ, & ob id à die eius solet fieri fructuum condemnatio.
24 Iudex ex officio potest facere fructuum restitutionem ex die contestationis.
25 Mala fides præsumitur ex litis cõtestatione, & est præsumtio iuris, & de iure.
36 Fructus in iudicijs restitutorijs debẽtur à die occupationis, & quandò restitutio fit ipso iure.
27 Dies, & pœna ubi adijcitur ad restituendã aliquam rem, ex lapsu eius debentur fructus absque alia interpellatione.
28 Res semper debet cũ fructibus reddi, quãdo titulus sentẽtiæ habet ortũ ex causa irrita.
L. si fullo, D. de condict. sine causa, l. si à te, D. de except. rei iud. & similes expendũtur, & illustrantur, ibidem.
29 Fructuũ cõdẽnatio nõ sẽper fieri debet, ex litis cõtestatione, & qui casus ab ea excusẽt.
30 Bona fides ad acquisitionẽ fructuum potest causari etiã ex titulis iniustis, & ex errore.
31 Fructus medio tempore perceptos non tenetur restituere, obtinens in possessorio, & succumbens in petitorio.
32 Mala fides, quam causat litis contestatio, excusat bona, quæ oritur ex eo, quòd quis obtinuit in possessorio.
33 Fructus si petiti sint, simul cum Commẽda, & sententia solùm condemnet ad restitutionem Commẽdæ, an quoad fructus absolvisse videatur?
34 Fructus etiam specificè nõ petiti, veniũt in iudicijs universalibus ex natura actionis.
L. item veniunt, §. fructus, D. de pet. hæred. & l. 2. C. eod. & aliæ similes explicantur, & illustrantur, ibidem.
35 Sentẽtia cõdẽnatoria super iure universali, videtur etiam continere cõdemnationem super fructibus, & ècõtrario in absolutoria.
36 Sententia lata super restitutione iuris universalis, si non intelligeretur cum fructibus, plenè legis intentioni non satisfieret.
Fructus separari nequeunt à re principali in iudicijs universalibus, ibidem.
37 Interdicto retinendæ, vel recuperãdæ, ubi agitur, veniunt fructus, licèt non petantur.
38 Proprietatis restitutio, vel adiudicatio alicui facta, virtualiter includit in se adiudicationem fructuum.
39 Sententiæ verbis (secundùm aliquos) nõ est necessaria expreßio fructuum, ubi res adiudicari iubetur.
40 Sententia est stricti iuris, & non extenditur, nisi ad specificata.

Fru-

41 Fructuum mentio expressa in sententia, requiritur, ut eius virtute peti possint.
42 Fructus ubi debentur iure actionis, potest pro eis novum iudiciũ instaurari, si in principali non fuerint petiti, vel condemnati.
L. centum Capuæ, D. de eo quod certo loco, l. & ex diverso, §. 1. D. reivind. l. 1. C. de iudicijs, & aliæ similes explicantur, ibidem, & num. 52.
43 Expensæ ubi omittuntur in sententia, non inducitur illarum absolutio.
44 Iudex, qui in una parte rei petitæ, vel in sorte, & non in fructibus condemnat, non ideò ab omissis absolvisse videtur.
45 Omissio determinationis alicuius articuli in sententia, non inducit eius condemnationem, nec absolutionem.
46 Instantiæ diversæ formari possunt super re principali, & super fructibus.
47 Tenutæ etiam in iudicio nova instantia formari potest super fructibus in eo iudicio omissis.
48 Fructus expresè petiti, si in sentẽtia omittantur, reus ab illis absolvi videtur, & ampliùs super eis agi non potest.
L. terminato, C. de fruct. & litium expens. l. fin. §. fin. D. de condict. indebit. l. non solũ, D. de reivind. explicantur, & illustrantur.
49 Fructus, etsi iure actionis æquè principaliter, ac res ipsa debeantur, semper tamen solent peti accessoriè ad eam.
50 Iudicio principali finito per sententiam, nõ potest ampliùs tractari de accessorijs illius.
51 L. 4. C. depositi ponderatur, & illustratur, ibidem.
52 Fructus, usuræ, expẽsæ, & similia, tũc possunt peti in novo iudicio, post finitũ principale, quando de eis peculiaris speculatio intercessit.
53 Fructus, qui æquè principaliter debentur, ac res ipsa, ex qua procedunt, de rigore iuris in eodem libello cumulari non possunt, licèt praxis contrarium servet.
54 Iura, quæ invicem contraria videntur in materia omissionis fructuum in sententia, quomodo concilientur?
55 Iudicium universale qualiter cõprehendat fructus non petitos, nec condemnatos.
56 Litigantes super Cõmenda, si decedant non relictis hæredibus suis, sed extraneis, an hi, & ubi super fructibus Commendæ novam litem movere possint?
57 Ioannis Matienzi opinio refertur, & discutitur super lite de fructibus incboãda inter hæredes litigantium super Commenda.
58 Accessorium corruit, deficiente principali, cui innititur.
59 Dispositio nondũ perfecta vitiatur, si devenit ad casum, à quo incipere non potuit.
60 Instantia causæ, litigatorum morte regulariter finitur.
61 Iurisdictio ad certas personas, res, vel causas restricta, ad alias extenditur.
62 Instantia activè, & passivè solet transire, seu continuari in hæredes litigantium.
63 Instantia non transit in successorẽ, ubi per mortem litigantis extinctum fuit ius, super quo erat lis.
L. si constante, §. fin. solut. matr. & similes illustrantur, ibidem.
64 Instantia super his, quæ sanguinis iure proveniunt, non transit nisi in successores sanguinis.
65 Instãtia cœpta cum possessore beneficij, vel dignitatis, non transit ad eius hæredes in his non succedentes.
66 Instantia in feudis solùm transit ad successorem in feudo, non verò ad eos, qui hæreditario iure succedunt.
67 Feudum est homo mutus, & pro eo loquitur, & agit feudatarius.
68 Hæredes litigantiũ benè possunt, si volunt, pro fructibus Commendæ litem incboare in Regalibus Cancellarijs Indiarum.
69 Fructus non videntur esse pars rei, à qua procedunt, sed quid distinctum ab ea.
70 Instantia peremta, quis rem de novo petere non prohibetur.
71 Senatus Supremus potest cognoscere de fructibus Commendæ, etiam peremta instantia litis super ipsa Commenda pendentis.
72 Fructuum ratione durat instantia Commendæ, etiam inter hæredes, qui in illa non succedunt, & quare?
Iudicium, ubi cœptum est, ibi finiri debet in toto, & in eius partibus, ibidem.
73 Hæredes ad quos transit instantia, saltim ratione fructuum, an sint citandi de novo?
74 Fructuum, & aliarum accessionum ratione durat lis etiam mortuo homine, pro quo iudicium cœptum fuit.
L. utiq; & l. si hominẽ, D. de reivind. & l. si servus 11. D. iud. solvi ponderãtur, ibidem.
75 Meum est, quod ex re mea superest.
L. solùm, §. meum, D. de reivind. & l. si servus, §. bove subrepto, de condict. furt. explicantur, ibidem.
76 Causa cœpta super statu hominis, durat etiã eo mortuo, propter emolumẽtũ successionis.
L. quamvis 3. C. ne, de stat. defunct. ponderatur, & illustratur, ibidem.
77 Nobilitatis causa litigãs, si moriatur, durat instantia cum hæredibus ob pignorum captorum recuperationem.
78 Instãtia cœpta super maioratu, durat etiã inter successores extraneos propter fructus.

Te-

79 *Tenutæ in iudicio veniunt fructus, & omissi in sententia possunt iterùm peti in supremo Senatu.*
80 *Commendæ ius cognosci debet, ut sciamus ad quem eius fructus pertineant, & hoc meliùs expeditur per supremum Senatum.*
L.ult.C.ubi de ratiocinijs, explicatur, ibid.
81 *Causa una ubi alteri præiudicat, transit instantia.*
82 *Æquitatis ratione, & ut lites brevietur, sæpè prorogatur iurisdictio.*
Lites citò finiri utilissimum, & æquissimum est, ibidem.
83 *Cap. significasti, de offic. deleg. expeditur, & illustratur.*
84 *Delegatus ad meram executionẽ, ex causa iusta potest assumere cognitionem.*
85 *Tenutarum, & secundæ supplicationis causæ, etiam finitæ in supremo Consilio per mortem litigatorum, possunt in eodem terminari inter hæredes eorum ratione fructuum.*
86 *Casus litis super Comitatu de Bailen, in qua Auctor fuit iudex, refertur.*

CAPVT XXIX.

De eisdem litibus, & maximè, quæ fructuum restitutionem concernunt.

ET hæc hactenus circa quæstiones tangentes spolia Commendarum dixisse contenti. In reliquis, quæ concernũt † lites, quæ super eisdem Commendis moveri possunt, & solent super possessorio, vel petitorio, tam in Regalibus Cancellarijs Indiarum, ubi mille ducatorum reditus non excedunt, quàm in supremo Senatu, ubi excedunt; ordinarius modus procedendi, & iudicandi aliarum causarum observandus est, prout & † in feudalibus litibus contingit, iuxta ea, quæ post Mozzium, Pistorem, & plurimos alios, quos refert, tradit Rosenthal. de feud. cap. 12. quæst. 11. n. 6. & litt. B. Eo excepto, † quòd terminus probationum causarum, quæ ad Regium Senatum remittendæ sunt, ad sex menses restringitur in novioribus schedulis suprà relatis, quę hac in parte emollierunt duritiem antiquiorum, quæ tres tantùm concedebant, sicut & in eo, quòd olim partis citatio ad remissionem faciendam, testium publicatio, & causæ conclusio non requirebatur, quod posteà meritò emẽdatũ fuit.

Nam testium † publicationem, & causæ conclusionem de substantia iudicij desiderari, maximè inspecto nostro iure Regio, apertè docet Did. Perez in Rubr. & l. 6. tit. 11. lib. 3. Ordin. Et quamvis contrarium teneat Greg. Lopez in l. 34. tit. 16. par. 3. verb. *Abiertos*, Azeved. in l. fin. n. 2. tit. 6. lib. 4. Recop. Segura Davalos in direct. iud. 2. par. cap. 14. ex n. 7. ubi tractat, quid dicendum sit in criminalibus, & arbitrarijs? Matienz. in dialog. relat. 3. par. cap. 45. n. 7. & plures alij, quos refert, & sequitur Farin. de testib. q. 75. num. 5. & seqq. Certum tamen est, priorem opinionem admittendam esse; ubi à non facta publicatione, vel conclusione fuit appellatum, & quòd eius defectus, testium fidem graviter vacillare facit, aut in totum enervat, ut post innumeros Auctores concludit Farin. ubi sup. n. 7. 10. & 11. Menoch. omninò videndus, de arbitrar. lib. 1. q. 33. Alex. Sriacus in praxi cap. 18. per totum, & Vantius in tit. de nullit. ex defect. process. num. 40. & 41.

Competuntque † pro eisdem Commendis omnes actiones, & remedia possessoria, quæ pro feudis cumulat, & expendit idem Rosent. d. cap. 12. q. 12. Et ante omnia circumspicere acturus debet, an † possessorio aliquo remedio experiri possit, quia semper longè cõmodius est possidere, & adversariũ ad onera petitoris compellere, quàm alio possidente petere, l. is qui destinavit 24. D. de reivind. §. retinendæ, Inst. de interd. cum alijs.

Quò fit, ut iure communi, & pariter feudali, de † possessorio, & petitorio quæstione ortâ, possessorium priùs sit discutiendum, l. ordinarij 13. C. de reivind. l. incerti, C. de interd. l. permisceri penult. D. de acq. possess. cap. cùm Ecclesia Sutrina, de caus. poss. & propriet. cũ similibus, ibidem per gloss. & DD. allegatis, & in terminis feudorum per Afflict. in cap. 1. in princip. notab. 3. si de feud. fuer. cõtroverf. inter domin. & agnat. Balzaran. ibid. num. 9. Roland. cons. 2. num. 3. & cons. 98. n. 3. vol. 3. Cæs. Contard. in l. unica, C. si de momẽt. possess. limit. 2. §. 8. n. 24. Borcholten. in tract. de feud. cap. 10. n. 30. Pacianus de probation. 1. par. cap. 67. n. 86. fol. 239. & Rosenth. d. cap. 12. q. 11. num. 5. & in notis litt. A.

Quamvis verum sit, † quòd ubi possessorij & petitorij fundamenta eadem sunt, & statim de illis in utroque iudicio constare potest, nõ debet duplex iudicium formari, ex his quæ graviter, & doctè tradit Sarmient. omninò videndus, lib. 2. select. cap. 13. n. 5. & 6. Ioann. Gutierr. cons. 6. num. 12. & eis, & alijs relatis Hier. Gonçal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 1. §. 5. n. 96. ubi probant, mortaliter peccare, & ad omnes expensas, damna, & interesse partis teneri, tam litigantes, quàm iudices, & advocatos, & procuratores, qui ubi ex causæ meritis

no-

notorium defectum proprietatis, agnoſcunt, in ſuperficiarijs,& dilatorijs remedijs poſſeſſorijs inſiſtunt,vel pronuntiāt,& ius proprietatis parti, cui competit,reddere ſuperſedēt.

9 Porrò † ubi ſolùm poſſeſſorium in iudiciū deducitur, ille in dubio iudicandus eſt poſſidere,qui fructus perceperit, quoniam regulariter ex eorum perceptione poſſeſsio probatur, l.Titia, D.de ſolution. l.litibus,C.de agricol.& cenſ.lib.11.l.vim facit, D.de vi & vi armata,Bart.in l.2.C.de acquir.poſſ.Pariſ. conſ.5.num.21.vol.4. & conſ.104. num.79. vol.1. idem Bart. in l. foramen, D.de ſervit. urban.& in l.1.num.22. D.ſolut. matr. Ruin. conſ.53.num.7. vol.4. Roder. Suar.in l. poſt rem iudicatam, in declarat. leg. Reg. limit. 2.per totā,Ioſeph.Ludov.deciſ. Peruſina 29. n.14.Alvar .Valaſc.de iure emph. 1.par.q.9. num.13.& ſeqq. Gilken. de præſcript. par.2. membr.3. cap.4.num. 5. & latè Maſcard.de probat. concl.1188. & Paz de tenuta cap.8. num.20.

10 Et rurſus antiquior † poſſeſsio noviorem vincit,cæteris paribus,in poſſeſſorio retinendæ,ut cum multis probat Menoch.de retinēda,remed.3.n.725.Maſcard.ſup.concl.1199. per totam.Et minùs vitioſa, magis vitioſam, l.ſi duo,D.uti poſſid.Ruin.conſ.28. num.17. vol.4.D.Valençuela conſ.121.ex n.42.vol.2. Perſonal.q.1.num.29. & ſeqq.ubi quòd antiquior poſſeſsio recentiori prævalet, & quòd eâ probatâ probetur ſpolium, & Raudenſ. de analog. cap.15. n.197.ubi tractat,quis dicatur antiquior poſſeſſor? & quòd illum denudare durities, & immanitas ſit. Qui † autem

11 iuſtum titulum ſtatim oſtēdit, obtinet in poſſeſſorio retinendæ contra antiquiorem poſſeſſorem,cap.licèt cauſam,& ibi Ant.de Butrio, & alij Scribentes communiter,Bart. in d. l.ſi duo, idem Bart. Imol. Caſtrenſ. & alij in l. ſi de eo, §.fin. D.de acquir. poſſ. Alex.conſ.81. vol.3. Ruin. conſ. 53. num. 3. & 11. vol. 4. Maſcard. d. concl.1199. num.6. 11. & ſeqq. Debet tamen ſimul cum hoc titulo poſſeſſio

12 probari, † quia ſolus titulus eam nō confert, nec probat,ſed tantùm ius poſsidendi cauſat, ut in ſimili,loquens de beneficijs,tradit Craveta conſ.134.num.21.

13 Et † qui habet titulum à Rege, præfertur habenti à Prorege,vel ab alio Gubernatore, argum.text.in l.fin. D.de Decurion. cū alijs, quæ adducit Chaſanæ.in Catalog.glor.mund. par.10.conſid.31.& 32.Azeved. conſ.12. ex num.23.Menoch.conſ.902. num.59. vol.10. Mareſcot. omninò videndus, lib.2. var.c.64. num.2.& tetigi ſup.cap.9.num.43.& ſeqq.

14 Ideò autem iuſti tituli memini. † Nā titulus iniuſtus,vel invalidus, & cui lex à principio reſiſtit,non eſt titulus, nec bonam fidem poſsidenti præſtare poteſt,l.nec ulla,§.1. ubi gloſſ.verb. *Sciens*,& Bart.num.1.D.de petit. hæred. Bart. per text.ibi in l.quemadmodum, C.de agricol.& cenſit.& in l.ſed ſi lege, §.ſcire,D.de petit.hæred.Ruin.conſ.41. num.28. vol.4. Tuſch.litt.T. concl.311.312. & 315. Maſcard.ſup. num. 56.Quod adeò verum eſt,

15 ut † licèt in præſcriptione longi temporis, ſufficiat allegare titulum,& bonam fidem,ne quis illum exhibere teneatur,ut pluribus probat Covarr.in reg.poſſeſſor, 2.par. §.10.num. 9.verſ. *Hinc & illa ſolemnis*, tamen ſi producatur titulus, qui apparet iniuſtus, nihil opitulabitur, imò cauſabit malam fidem, ut in ſpecie ex multis concludit Roman. cōſ. 474. num.27. Abbas in cap. gravis,de reſtit. ſpol. num.7. Pariſius conſ.27.num.118. & ſeq. & latiùs num.136.vol.1. Tiber. Decian. conſil. 117.num.68.& ſeqq.vol.3. Cavalcan.deciſ. 28.num.19. par.1. & Tuſchus d.litt. T. concluſ.311.

16 Vnde eſt, † ut talis poſſeſſor tanquam intruſus de facto ſit removendus, & alter cōſervandus,ut in cap.ad petitionem,de accuſat.&

17 quòd cùm in † mala fide ſemper verſatus fuerit, teneatur ad reſtitutionem fructuum, non ſolùm perceptorum,ſed & qui percipi potuerunt,l.ſi navis,§.fin.&l.fructus, D.de reivind. l.domum, C.eodem, l.1.C.de petit. hæred. l. apud Iulianum,§.1.ubi Imola, Alex.& Iaſ.de legat.1. & in l. ſed & partus, D.quod metus cauſa,§.illorum,Inſt.de offic.iud.l.40.tit.28. part.3. cùm alijs, quæ ultra Auctores ſup. relatos,tradit Bart.in l.& ex diverſo,D.de reivind. Covarr.lib.1.var.cap.3. Menoch.de recuper.poſſeſſ. remed.15. ex num.576. Pinel. in l.2. C.de reſcind.2.par. cap.4.ex num.51. Greg.Lopez per text.ibi in l.39.tit.28. part. 3.& in l.fin. eodem tit. Azeved.in l.1. tit.11. lib.4.Recop.num.31.Avendañ.in tract.de 1. & 2. decret.3.par.num.4. Gilken.in l.certū, C. de reivind. & D.Ant. Pichard.in §.ſi quis à non domino, Inſt.de rer. diviſ. & noviſsimè D. Valençuela conſ. 196.n. 34.vol.2. Quod

18 adeò verum eſt, † ut hæres quoque talis poſſeſſoris malæ fidei,ad eandem fructuum reſtitutionem teneatur,quaſi ipſe malæ quoque fidei poſſeſſor ſit,l.2.in fine,ubi gloſſ. C.de fructib.& lit.expenſ.l.cùm hæres, D.de diverſ.& temp.præſcript. Auth.malæ fidei, C.de long. temp. præſcript.l.19. tit. 29. part. 3. ubi hoc extenditur etiam ad ſingularem ſucceſſorem, Bart. in d.l. ex diverſo, §.1. Bald. in l. vitia, C.de acquir.poſſeſſ.DD. in d.cap.gravis,Menoch.qui alios plures congeſsit,d.remed.15. num.618.

Cæterùm ſi titulus iuſtus ſit, & eum poſ-

ſeſ-

sessio,& bona fides comitata fuerit,non solùm talis possessor in possessione tuendus, & præferendus est, † verùm & in fructuum perceptione,&ablatorum restitutione,qui semper tales possessores sequuntur, ut post alios probat Mascardus de probat. conclus. 146. num.13. ubi cum Rotæ decisione resolvit, † agēti possessorio,etiam in beneficialibus, fructus restituendos esse, quamvis titulum suum non coloraverit, quia hi semper sequuntur bonæ fidei possessores, d.§.si quis à non domino, Inst.de rerum divis.l.bonæ fidei,D.de acq.rer.dom.l. fructus,D.de usuris, cap.consultationibus,D. de iure patron.Anton.Gabr. 2.tom.commun. conclus.lib.1.tit.de acq.rer.dom.conclus.1.& 2.Pinel. & alij suprà relati, qui docent, hoc adeò verum esse, † ut licèt talis possessor postea in iudicio proprietatis vincatur, adhuc prædictos fructus ita perceptos restituere non teneatur,maximè si sint industriales, quales † Ego esse existimo fructus Commēdarum, cùm dentur propter onera,& servitia, de quibus in superioribus egimus; quidquid contrarium,in feudis loquēs,probare videatur Capicius decis.93.n.11.& seqq.Nam fructus naturales,& civiles si extent, aut ex eis quis factus fuerit locupletior,multi sunt,qui putent,etiam à possessoribus bonæ fidei in consequentiam rei evictæ restitui debere, ut per gloss. marginalem, Bart. Angel.& alios in d. l. & ex diverso, §.1.Inst.de off.iudic.d.l.fructus de usuris,& d.l.39.tit.18.partit.3.Alexand.cons.90. vol. 2.& cons.22.volum.4.& communis apud Anton.Gabr.ubi sup.cōcl.2.Greg.Lopez d.l.39. & Covarr.d.c.3.num.6. qui inquit,hoc suaderi posse auctoritate I.C.in illa æquissima, quā proponit,ratione, in l. si me,& Titium, D. si cert. pet. de qua nonnulla congessi suprà hoc lib.cap.15.num.49.& sequitur Surdus d.consil.293.num.13.& 14. ubi probat, quòd quis semper præsumitur factus locupletior ex fructibus consumtis.

Et hinc fluit, † quòd cùm per litis contestationem tales possessores in mala fide cōstitui incipiant,regulariter ex die eiusdem cōtestationis fructuum condemnatio fieri soleat, quasi cessante fundamento, ex quo illorum acquisitio causatur,l.certum 22. C.de reivind.l. 2.C.de fruct. & litium expens. d.l.39. tit.28. partit.3.l.11.tit.15.partit.5.ubi noster Greg. Lop.latè Guid. Papæ,& eius Addition. decis. 45.Ruin.cons.24.vol.1.& Ioan.Garcia de expens.cap.23.num.45.& 46. qui addunt, † iudicem ex officio suo talem condemnationem, etiam non petitam,facere posse, per l. ædiles, §.item sciendum,D.de ædil.edict.& alia, quæ tradit Boerius decis.18.per totam,Afflict.decis.59. Capella Tholosana decis.195.Ioann. Coppus de fructibus, lib.4. tit.2. cap.unico, Capicius decis.10.num.24.Surd.decis.293.n. 8. 9. & 10. ubi † quòd mala fides præsumitur ex litis contestatione,& est præsumtio iuris,& de iure,Magonius decis.Lucensi 53. num.18. Misynger.centur. 4. observat.55. Thesaurus decis.235.Paz de tenuta, cap.8. n.33.& Camill.Borrel.in summ.decis.1.par.tit.47.num. 128.& 129.

Quod maximè † procedet in iudicijs restitutorijs,in quibus etiā a die occupationis fructus venire solent,l.qui restituere, D. de reivind.l.videamus,vers. *Nam & verbum restituere*,D.de usuris,d.l.& ex diverso, §.1.D.de reivind.ibi; *Non debere enim lucro possessoris cedere fructus,cùm victus sit,& quare habeat, quod non esset habiturus possessor,si statim possessionem restituisset*, cum alijs traditis à Covarr.lib.1.var.cap.3.num.1.Et comprobatur ex recepta DD.sententia, quòd quandò restitutio fit ipso iure,statim ex eo tempore debēt fructus restitui,non expectatâ petitione,aut litis contestatione, ut post gloss.in Auth.de incest. nupt. §.1.verbo *Imminere*, Bart. Angel. Bald.Ioan.Andr.Anchar.Dom.Franc.Afflict. & plures alios dixit Tiraquel. in l. si unquam, verbo *Revertatur*,num.268. C.de revocand. donat. & in fideicommissis loquens Bartol.in l.in fideicommissariam,num.4.D.ad Trebel.& Surd.decis.25.num.19.

Idemque est, † ubicunque reperitur certus dies signatus, ex quo quis Commenda potiri debeat,pœnâ contra detinentes,vel impediētes adiectâ.Nam tunc etiam ipso iure veniunt fructus restituendi à tempore moræ absque ulla alia petitione, vel interpellatione, l.traiectitiæ,in princip.& in §.de illo,D.de oblig.& action.l.Celsus 27.D.de recept.arbit.l.Thais 41. §.intra certa, D. de fideicommiss.libert. l.magnam,C.de contrah.stipulat.cum notatis à Bartol. & alijs in l. etsi post tres, D. si quis caution.l.si insulam,num.4.D.de verb. oblig. Greg.Lopez in l.35.tit.15. partit.5. Padilla in l.super possess.num.7. C.de transact. Alvar. Valasc.de iure emphyt. 1. part. q.5. num.13. Anton.Gomez in l.33.Tauri,num.3.Covarr. lib.3.var.cap.17.num.4.Matienz.in l.7.gloss. 3.num.2.tit.4.lib.5.Recop.latè Carrotius de locato,4.parte,tit.de mora, à num.51. & optimè Surdus cons.293.num.11. ubi quòd fructus debentur a tempore moræ, quandò quis agit ad rem,quæ erat sua, Anton.Faber lib.6. coniect.cap.7. & noster D.Antonius Pichard. in præclara illa sua disputatione de mora, ex num. 70.

Quorum doctrina,ex eo etiam maximè fulcire † potest, quòd quandò titulus sententiæ ortum habet ex causa irrita, tunc res absque du-

dubio cum fructibus restitui debet, ut post Nattam conf.535.num.12. eleganter prosequitur Surd.consf.268.lib.2.ex num.28. Peregrin.de fideicom. art.45. n.34. quibus addere possumus text.in l.si fullo, ubi Bald. D. de cōdict.sine causa,l.si à te, D.de except. rei iud.l.filio 16.§.contra tabulas,D.de inoff.testam.& tradita à Pinelo in l. 2. par.2. cap. 4. num. 5. C.de rescind.vend. Gutierr.in repet. l.pater filium,n.16.D.de inoff.testam.Osasc. decis.Pedemont.160. num.12. ubi citat Roman.Nattam, Menoch. & alios, & Mastrill. decis.Siciliæ 29. num.3. & est videndus Parlador.in sexqui cent.differ.36.num.9.ubi tradit, quòd in actione reali aliquando veniunt fructus ante litem contestatam, at in actione personali nunquam,nisi post litem contestatã.

29 Circa quod tamen notandum erit, † non semper etiam ex die contestationis fructuum condemnationem fieri debere,quidquid dicat Surd.d. consf.293.n.10. cùm ab ea, quilibet titulus possesionem, & perceptionem iustificans,& legitimam causam litigandi, & statim non cedendi,possessori præbens, excusare soleat,l.sed si lege, §.scire,ubi Bart.num.2.Covar.d.lib.1.var.cap.3.num.8.vers.*Prætereà*, Osasc.decis.160.num.8. Imò non requiritur titulus, sed sufficit qualisqualis occasio possidendi,d.§.scire communis apud Ant.Gabr. consf.35.num.44. lib.2. Osascus ubi proximè num.8.Gutier.lib.3.pract. quæst.71. à n.13. Rota apud Farin. decis.320.num.2. par.2. in recent. ubi ampliat, si possessio sit cum titulo

30 invalido,& num.2. addit, quòd † bona fides, quæ sufficit ad acquisitionem fructuum, potest causari ex iniustis, & temerarijs titulis, per d.§.scire.

Et quòd bona fides ex errore iuris deducta, licèt non sufficiat ad præscriptionẽ dominij, quia est maioris præiudicij,sufficiat tamen ad fructuum acquisitionem, notabiliter resolvit Rota d.decis.320.num.4.& 5. & per totam, & decis.665.num.7. ead. 2.part.Riccius decis.333.par.3. Novarius 1.par. quæst. forens. quæst.46.per totã,& individuo Capella Tholos.decis.445. ubi eius Additionator notan-

31 ter subiecit, quòd † obtinens in possessorio, & postea succumbens in petitorio, non tenetur restituere fructus medio tempore perceptos, ex gloss.in cap.significaverunt, de testib. in verb.*Recursum*, & in cap.cùm super, verb. *Restituendum*, & in cap. Pastoralis, de causa possess.Menoch.consf.1173.num.9.lib.12.Et

32 quòd hoc procedat † etiam ad excusandam malam fidem post litis contestationem,docet Surdus,omninò videndus, decis.281.num.8. & post eum Cancer.3.tom.var.resol.cap.16. num.74.cum tribus seqq.

Sed est quæstionis, quæ iam de facto contigit in causa D.Maria Fajardo de Villaroel, cum D.Ioann.Roldano de Avila, † utrùm si

33 fructus simul cumCommenda in libello actoris in iudicio possessorio, vel petitorio petantur, & tandem sententia, quæ in rem iudicatã pertransijt, nullâ fructuum mentione habitâ, de sola restitutione Commendæ pronuntiet, atque condemnet,an quoad fructus absolvisse videatur,vel omissi censendi sint,ita ut pro illis petendis possit iterùm novum iudicium formari,vel instaurari? Et primâ quidem facie dicendum videtur, talem fructuum omissionem non pro absolutione, sed potius pro

34 condemnatione haberi debere, † quia in iudicijs universalibus (quale esse videtur Commendæ petitio, cuius etiam possessio ex ministerio legis statim transfertur, ut dixi sup. cap. 16. num.51.) fructus ex natura actionis continentur, & veniunt, tanquam pars rei, licèt specificè petiti non fuerint (nedum ubi petiti, ut in casu quæstionis propositæ) l. item veniunt, §.fractus, D. de pet. hæred.& ibi gloss. verb. *Omnes*, ubi signanter docet: *Quòd in iudicio universali est unica tantùm actio, quæ & rem, & fructus simul comprehendit*,l.2.C.eod.l.non est,C.famil.erciscũd. cùm latissimè traditis à Boerio decis.18.n.5. Achil.Personal.in tract.de adipisc.poss. tit.de petit.hæred.num.698. Matienz.in Rubr. tit. 2.lib.5. Recop. par.1.n.5. Gratian. discept. forens. cap.40. num. 22. & cap. 422. num. 1. Giurba decis. 65. & innumeri alij relati per D.Ioann.del Castillo tom.6.controv. c.135. num.10. in fin.& num.17. & ultra eos Avendañ.responsf.6.num.3.vers. *Quinta conclusio*, Covarr.d.lib.1.var.cap.3.num.1. Gutierr.3. pract.cap.38. Peguera decis. Cathal.178. & Thesaur. decis.29.

35 Unde consequitur, † quòd sententia condemnatoria super tali iure universali, facere etiam videatur ius,quoad fructus, seu eorum quoque condemnationem continere, d. l. ex diverso,§.ubi autẽ, D. de reivindic. ubi gloss. & Bart.num.4.Abb.in cap.gravis,num.18.de restit.spoliat.Hippolyt.in l.quæstionis, n.63. D.de quæstion. Menoch. de recuper. remed. 60.num.50.ubi allegat Socin.consf.93.n.13. & 14.lib.3.idẽ Menoch.de arbitr.lib.2. casu 256.num.5.Pereg.de fideicom.art.49. num. 148.qui num.seq.idem tradit in casu contrario, scilicet in sententia absolutoria in principali, quæ etiam comprehendit fructuum absolutionem,licèt id nõ expresserit, l.si quis cùm totum, §. si ancillam, & §.de fructibus, D.de except. rei iud. sequitur Molina,de nostris maioratibus loquens,lib.3.cap.12.n.18.

36 & 22.ubi inquit, † quòd si sententia sine fru-

ctibus intelligeretur, non esset plenè legis intentioni, & iudicij necessitati satisfactum, Paz de tenuta, cap. 11. n. 7. & num. 26. & per totũ, & cap. 13. num. 31. & 39. ubi inquit, quòd in hoc iudicio fructus separari nequeunt, & cap. 8. num. 36. & 37. & expressiùs in l. penult. styli, num. 38. & Giurba, Barbosa, & innumeri alij, quos congerit Castillo d. cap. 135. num. 27. ad 48.

37 Et hoc esse certiùs, † ubi agimus interdicto restituendæ, vel restitutorio recuperandæ, quia ex eorum natura veniunt fructus, licèt petiti non sint, docent Innocẽt. & Abb. in d. cap. gravis, Boer. d. decis. 18. num. 4. Additio Ranchini ad Guidon. Papæ d. decis. 405. Surd. cons. 293. num. 16. lib. 2. Avendan. respons. 6. num. 3. in fine, Menoch. de retinend. remed. 3. num. 289. Molina d. lib. 3. cap. 12. Paz d. cap. 11. n. 7. Castillo d. cap. 135. num. 9. ad finẽ, & n. 10. ad medium, & num. 11. 34. & 37. ubi citat tex. in l. interdictis, de interdictis.

38 Et † quòd ad concesionem, sive translationem proprietatis consequenter pertinent, & dati videantur fructus, & omnes utilitates, & accesiones rei, cuius quis dominus declaratur, est elegans text. in l. solùm, §. meum, & in d. l. & ex diverso, §. 1. D. de reivind. glos. Bart. & communiter DD. in l. in fideicommissariã, D. ad Trebel. Molina d. lib. 3. cap. 12. num. 18. Peregrin. d. artic. 49. num. 88. & 89. quorũ argumento docet Ripa in cap. cùm Ecclesia Sutrina, de causa possess. num. 108. † quòd nõ est

39 necessarium, quòd sententia de fructibus specialem mentionem faciat, quia ex sola rei adiudicatione, fructus etiam adiudicati censentur, sequitur Boer. d. decis. 18. num. 3. Afflict. decis. 59. plenè Surdus d. cons. 293. num. 15. per totum, ubi cum Bald. concludit, sufficere, quòd actor petat sententiam in suum favorem proferri.

Secundò, pro eadem parte facere videtur, quòd etsi concedamus talem omissionem fructuum in sententia non inducere condem-

40 nationem, † quia illa est stricti iuris, & non solet extendi nisi ad specificata, & omissum habetur pro omisso, l. divi, D. de liber. causa, l. si à te, D. de except. rei iud. l. 1. C. si plures una sent. cum alijs, quæ notat Bart. in l. si expressim, D. de appellation. Menoch. cõs. 110. num. 13. & Tuschus litt. S. conclus. 129. & in termi-

41 nis † fructuum Covar. d. lib. 1. var. cap. 3. n. 1. Menoch. ubi sup. num. 11. & seqq. Salgado de Regia protectione, 4. part. cap. 9. num. 33. 114. & 115. Vbi probant necessarium esse, ut sententia specificam fructuum condemnationem faciat ad hoc, ut eius virtute peti possint, Puteus decis. 314. lib. 2. Vvesemb. cõs. 99. p. 2. Ias. in l. divortio, §. ob donationes, num. 6. Bertachin. verbo *Fructuum petitio*, & verbo *Fructus extantes*, & Rebuff. ad leges Gallic. 3. tom. tit. de fruct. & eorum restit. fol. mihi 468. ubi inquit, quòd nõ solùm est necessaria expressa fructuum mentio, verùm quòd in sententia debet iudex sibi reservare liquidationem eorum. Adhuc tamen permittendum videtur, ut pro eisdem fructibus novum iudicium instauretur; cũ

42 illi, † in casu de quo agimus, non solùm debeãtur de officio iudicis, & veluti accessoriè ad Commendam, de qua litigatur, sed tanquàm pars illius, & ex eadem actione, ut suprà retulimus, & sic esse videamur in decisione text. in d. l. & ex diverso, §. 1. D. de reivind. l. centum Capuæ, D. de eo quod certo loco, ubi gloss. l. quod in diem 7. D. de compensat. l. 1. C. de iudicijs, l. si in iudicio 25. D. de except. rei iudic. l. 3. 4. tit. 22. part. 3. Quibus probatur, quòd quando fructus, expensæ, vel usuræ iure actionis, vel obligationis nobis debentur, possunt peti in novo iudicio, etiam si non fuerint petitæ, vel terminatæ in eo, quod præcessit circa negotium principale, quorum auctoritate ita expresè docuit Accurs. in l. 1. gloss. 1. C. si advers. rem. iud. ubi etiam Albert. Cynus in l. 2. C. de pos. Imol. in cap. ultim. ad fin. de except. Felinus in cap. cùm inter, num. 15. de re iud. Capell. Tholos. decis. 178. Boer. d. decis. 18. n. 2. Giurba d. decis. 65. Peguera decis. 80. Surd. decis. 59. Addition. Guid. Papæ d. decis. 495. Avendan. d. respons. 6. num. 1. & 2. Rota Genuens. decis. 87. Covar. in pract. cap. 25. num. 6.

43 ubi loquens † de expensis, inquit, quòd si petitæ sunt, & iudex omisit earum condemnationem, non censetur ab illis absolvisse: & in idem tendunt alia, quæ tradit Alvar. Valasc. de partition. cap. 39. num. 62. Ioan. Garcia de expẽs. cap. 6. num. 16. & optimè Corneus cons. 49.

44 lib. 2. ubi inquit, † quòd iudex, qui in una parte rei petitæ condemnat, non ideò in alijs absolvere videtur, quem referens Craveta cons. 320. in princip. adhuc magis in nostris terminis inquit: *Quòd quãdo sunt petita sors, & fructus, si fiat condemnatio quoad sortem, non censetur facta absolutio quoad fructus, quia argumentum à contrario sensu, non debet sumi ultra limites sensus directi, ut per Castrens. cons. 106. lib. 2.* Et generaliter, † quòd omissio de-

45 terminationis in sententia, non inducat condemnationem, nec absolutionem, nec faciat gradum *de vista, ò revista*, tenet idem Ioann. Garcia ubi suprà num. 14. contra Panorm. in cap. significaverunt, de testibus, & repetit in tract. de nobilitat. gloss. 11. num. 35. vers. *Sed ego nescio*, & seq.

46 Et in idẽ recidit doctrina Angeli in l. malæ fidei, n. 1. & 2. C. de condict. ex leg. † ubi probat, diversas esse posse initas super re prin-

cipali,& super fructibus,quia lite finitâ super re principali; super fructibus novum iudiciũ inchoari potest,& tradit alia D.Ioan.del Castillo d.cap.135.num.8.ubi allegat text.in l. marito, §.fin. D. soluto matrim. l.si proprietati,D.de iure dotium,Barbos.in Rubr.solut. matr.3.par. n.62. Giurb. decis.65.num.19. Et est videndus Scaccia de appellat.q.17. limit.21.num.45.Ruginel.in pract.quæst.cap. 14.num. 4. ubi generaliter concludit: *Quòd in his, quæ iure actionis veniunt, datur petitio in alia instantia, etiam si res principalis sit restituta*,& meliùs Paz de tenuta cap.17. num.70. & seqq. ubi, quod magis est, † probat,etiam in iudicio tenutæ,quod non admittit supplicationem, novam instantiam fieri posse super fructibus in tali iudicio non petitis, aut in eius condemnatione omissis: *Quia hi fructus* (inquit) *comprehensi non fuerunt in sententia, & super his nova instantia inchoata fuit*,Gutier.lib.3.pract.q.38.num.29. & 30.

47

Sed his non obstantibus, adhuc in specie propositæ quæstionis contrarium veriùs existimo,& in facti contingẽtia,cuius suprà mentionem feci,pronuntiatum vidi: quoniam omissio † condemnationis fructuum, ubi specificè petiti, & in iudicium deducti sunt, pro denegatione,sive absolutione eorum habetur, nec causa semel,quòd principale decisa,occasione fructuum,usurarum,vel expensarum,aut aliarum similium accessionum,instaurari permittitur, ut expressè probat text. in l.terminato,C.de fruct. & litium expens. ibi: *Quia post absolutum, dimissumque iudicium, nefas est litem alteram consurgere ex litis primæ materia*,l.fin.§.fin.D.de cond.indeb. l.nõ solùm,ubi gloss.& Bart.D.de reivind.l.4.C.depositi,text.apud nos expressus in l. 251. Styli,quorum, & aliorum auctoritate, ita in terminis fructuum docent Innocent.Imola, Butrius,& alij,in d.cap.gravis,DD.in l.Paulus, la 1.D.de re iudic. Guid. Papæ d.decis.405. num. 2. ibi: *Sed quid si tales fructus fuerint petiti, & iudex omittat condemnare, an poterit posteà peti? dic quòd non, ut dicit Dom. Anton. de Butrio ubi sup.* Boer. d. decis. 18. num.1.ibi: *Ex quo enim de fructibus nihil in arresto dictum fuit, non debentur.* Et fuit doctrina originalis glossæ in cap.accusatus, §.1. verb. *Iudicari*, de hæret. lib.6. quã sequuntur Bart.& Fulgos.n.19.in d.l.fructus,D.de usur. idẽ Bart. in l. Aurelius, §.Caius,in fine, n.15. D.de liber.legata, Paul. Castrens. in l. quod uxori,D.de acquir. poss.Angel. & Imola in l. qui Romæ, §.duo fratres, D.de verb.obligat. Gama decis.191.ubi eius Additionator Flores de Mena plures alios adducit,Ioan.Garc. de expens.cap.23.n.36. vers. *Inde est*, Avendañ.resp.6.num.1.& in terminis alimentorũ Petr.Surd.de aliment.tit.6.q.3. n.29.

48

Qui eâ ratione moventur, † quòd fructus accessoriè ad rem, quæ vindicatur,communiter,& in eodem libello peti solẽt,quamvis debeantur æquè principaliter, & iure actionis, vt testatur Cynus in l.cùm propria, C.si quis alteri, vel sibi, Surdus d.cons.293.num.18. Scaccia d. tract.de appellat.q.19.num.40. & 41.Castillo d.cap. 135.num.2 Vnde † finito per sententiam iudicio super principali,nihil remanet,in quo niti, vel super quo instaurari posit iudicium super accessorio,quam rationem † apertè expresit Imperator in d. l. 4. C.depositi, ibi: *Sed si depositi actione expertus es,tantummodò sortis facta condemnatio est,ultrà non potes propter usuras experiri. Non enim duæ sunt actiones, alia sortis, alia usurarum, sed una, ex qua condemnatione facta,iterata actio rei iudicatæ exceptione repellitur.*

49

50

51

Neque huic sententiæ obstãt iura,& auctoritates suprà num.42. & seqq. in contrarium adductæ.Nã ut ex eis apertè colligitur, † debent intelligi in usuris,vel fructibus, pro quibus peculiaris stipulatio, aut obligatio intercesit. Hi enim si de eis in sententia mentio facta non fuerit, vel si in principali iudicio petiti non sint, possunt iterùm iure actionis in novum iudicium deduci, ut in d. l.1. C. de iudicijs,cum similibus.Imò † de rigore iuris iudicium super dominio rei, & super fructibus,qui petuntur æquè principaliter cum ipsa re,non possunt cumulari, ex ratione l. fundi 18. D. de except. rei iud. licèt praxis, ut modò diximus, introduxerit,ut eodem libello,& iudicio petantur. Et ita notat Bart. in d. l.& ex diverso, §.ubi autem,num.3.& 4.D.de reivind. Abb.in d.cap.gravis, de rest.spoliat. num.18.Bart.num.18.Castrens.12.& Ias.20. in l.edita, C.de edendo, ubi post Bald. dicit d.l.fundi esse ad hoc singularem,Surd.d.cons. 293. num.3. Scaccia de re iudic. gloss.14. q. 19.num.34.& seqq.Castillo d.cap.135.n.2.

52

53

Et hanc † distinctionem, & solutionem ad iura prædicta,ut concordentur cum d. l.4. C. depositi, & similibus, ultra Auctores suprà relatos, magistraliter tradit Cynus in eadem l.4. ubi etiam Dionys. Gottofred. in notis, Roman.cons.449.incip. *Inquiritur*, Matthæsyllan.singul.9. Craveta cons.220. Surd. decis.69.n.4. Barbosa in l.1. D.solut. matrim. 1.par.num.48.Alvar.Valasc.consult.107.n. 13. Iul. Pacius in antinom. cent.7. cap. 94. Hugo Donel. & Osuald.lib.2.comment. iur. civil.cap.6.litt.B. & lib.22. cap.5. & litt.C. & litt.O.idẽ Donel.in d.l.4.C.depositi,Zangerus

54

gerus de exception.3.par.cap.17.n.32. Asinius in tract.de execut.§.7. cap.89. & 90. & Paz in d.l.251.styli num.4.

Qui nullam quoad hoc distinctionem faciũt inter † iudicia universalia,vel particularia.Vt omittam, etiam in universalibus solùm videri æquè principaliter deberi fructus perceptos post litem contestatam,non verò ante,si super eis petitio,& expressa condemnatio non intereveniit,iuxta notata in l.si rem,D.de reivind. l.si quis missum, §.iudex, D.de damn. infect. Boer.d.decis.18.Salgado d.cap.9. num.135. Surdus d.cons.293.num.15. ubi ex Angelo in l.solemus,D.de iudicijs,addit, duo esse necessaria, primum,quòd lite pendente fructus sint petiti,secundum, quòd tales fructus ex natura actionis veniant, & sequitur Castellus d. cap. 135.num.8.

55

Sed quandò in hâc fructuum tractationem incidimus,omittere non licet celebrem aliam quæstionem,quam circa eos, & legem de Malinas,de qua agimus,movet,& de facto habuisse,& iudicasse refert Ioan. Matienzus in l. 9. tit.7.lib.5.Recop.gloss.2.ex num.4.usque 14. nempè † si pendente lite super Commenda ad Regium Consilium remissa, iuxta formã præscriptam in schedulis,quas in cap. præcedenti commemoravi, cõtingat mori possessorem talis Commendæ,atque eum etiam,qui cum illo de proprietate litigabat, nullo ab utroque hærede relicto, qui iuxta legem successionis in dicta Commenda succedere posset, an in eodẽ Consilio eadem causa prosequenda sit ratione fructuum,quos hæredes litigantium ad se pertinere contendunt, vel ad Regiam Cancellariam in partibus Indiarum, ubi Cõmenda sita est,devolvenda? ut ibi dicti hæredes super fructibus novum iudiciũ instaurẽt, si sua interesse putaverint.

56

In qua quæstione † hanc ultimam partẽ veriorem, & in puncto iuris sustentabiliorem arbitratur Matienzus motus eo, quòd extincto per mortem litigatorum principali Commẽdæ iure, cuius contemplatione causa ad Supremum Senatum delata fuit, non potuit ibidem † accessorium subsistere, ex iuribus vulgaribus per eum relatis, & latissimè per Tiraquel.de iure constit.3.part. limit.7. ex n. 25. ad 40. & de cessante causa 1.part. n.203. cum seqq.Necnon eo, † quòd dispositio nondũ perfecta,& consummata,vitiatur,si ad eum casũ deveniat,à quo incipere nõ potuit,l.pluribus,§.etsi placeat,ubi Scribẽtes, D.de verb. oblig.l.pro parte 11. D.de servit. l.fin. D.rerum amotarum, cum multis alijs,quæ congerit Tiraquel.de cessant.causa,limit.12.per totam,Pet.Gregor.lib.4.syntag.cap.1. num. 7. Anton.Gom.lib.2. var.cap.10. num.15. Corras.d.l.pro parte,num.10.Surdus cons.211.n. 10. Claud. Prat. Gnoseon general. iur.lib. 6. tit.7.cap.3.

57

58

59

Cui Ego non minus congruenter subijcio,† instantiam causæ litigatorum morte finiri,ut probat text.in Auth. de nuptijs, §. deinceps,collat.4. Barbosa in l.si constante, §.fin. D.soluto matrim.num.20.ad med.Sebast.Medices in tract.mors omnia solvit, num.161. & meliùs Lancellot.de attentat.2.part. cap.4.in præfat.num.263.& seq.Quod certius est,†ubi iudex ex particulari delegatione, vel commissione cognoscit,ut in nostro casu Supremus Senatus,tunc enim, quia stricta est, ad alias personas,vel res nõ extenditur,quàm ad eas, quas rescriptum comprehendit,ut notatur in l. si unus,§.ante omnia,D.de pactis,& in individuo in iurisdictione prorogata probat Peregrin.in suis practicis tract.lib.1.tit. de iurisd.ordin.& delegat. num. 38. & 39. & in terminis secundæ supplicationis text.in l.2.tit.20.lib.4. Recop.& Avendan.in tract.de secunda supplicatione,num.10.

60

61

Neque obstabit, si replicetur, quòd hæredes licèt non sint capaces Commendæ, sunt tamen capaces fructuum,ac per † consequens in eos ratione eorum instantia cœpta cum defunctis activè,& passivè continuanda videtur, ex vulgar.reg.l.tam ex contractibus,D.de iudicijs,l.si eum hominem,D.de fideiussor. cap. quia G.de iudicijs,cum traditis à Barbos. ubi suprà num.20.& 21.Molina de primog.lib.4. cap.8.num.6.Alvar.Valas.consult.160. tomo 2.Cæs.Barzio decis.Bononiens.36.ex num. 7. Thesaur.decis.Pedem.10.Giurba decis.84.n. 12.Trentacinq.lib.2.variar.tit.de iudicijs,resol.4.Gail.lib.1.observ.67.num.3. & observ. 108.Parlad. different.136. à n.6. Villar Maldonad.respons.2.num.21. & respons.15. q.5. num.20.& seqq.Marta de iurisdict. 4.par.casu 32.Marescot. lib.2.var.cap.62. Surd.cons. 268.lib.2.& innumeri alij relati per D. Ioan. del Castillo lib.2. controvers.cap.9. per totũ, Nam hęc regula, inter alias limitationes, illã præcipuè patitur, ut procedat † in successore eiusdem iuris,non verò in eo, qui extincto iure,cuius occasione instantia cœpta est, quovis alio modo litiganti succedit,ut probatur in fisco succedente virtute confiscationis in dote mulieris, ad quem ideò instantia cũ illa cœpta non transit,d.l.si constante, §.fin.solut.matr. & in alijs exemplis, quæ habentur in l.nulla, C.de procurator. Clement.1. eod.l.si servus, in princip. D. de cond.furt. l.post finitam 11. D.de susp.tut.glos.in l.tigni, §. fin. verbo *Absolvi*, D.ad exhibend.& tradunt Roman.in d. l.si constante, §.fin.num. 3.& ibi Barbos. num. 15. Imola in l.si eum hominem, num. 3. post

62

63

me-

medium, D. de fideiussor. Muta decis. 9. num. 17. & magis in terminis Bald. cons. 121. *inchoantes*, num. 3. & 7. & cós. 217. *Ego puto*, n. 4. lib. 3. ubi probat, quòd † in illis rebus, quæ sanguinis iure proveniunt, instantia cœpta nõ ad alios transit, quàm ad successores eiusdem iuris. Quod ad successores maioratus optimè transtulit Roderic. Suar. cons. 10. num. 13. & doctè D. Preses Valençuela cõns. 60. n. 29. & 35. Cabedus decis. 198. num. 4. part. 1. Leon decis. Valétiæ 136. num. 5. vers. *Quartò in hoc articulo*. Et ad † possessorem beneficij, vel dignitatis, Abb. in d. cap. quia G. de iudicijs, num. 11. vers. *Tertius casus*, ubi etiã Decius num. 8. & Peregrin. de fideicommiss. art. 53. num. 28. Et in feudis loquens, mirabiliter Vincent. de Franchis decis. 593. resolvens, instãtiam † litis super re feudali transire in successorem feudi, & non in successorem bonorũ iure hæreditario, quod etiam docuit Ias. cons. 138. num. 10. vol. 4. inquiens, quòd quãdò res super qua lis vertitur, nõ est trãsitoria ad hæredem extraneum, instantia cessat per mortẽ litigantis, Freccia de subfeud. lib. 2. limit. 18. num. 58. pag. 161. Menoch. 984. ex num. 15. vol. 10. qui ad hoc expendunt l. si operarum, D. de oper. libert. Capicius decis. 1. n. 8. Rovitus cons. 182. num. 3. & 4. vol. 1. Thoro in comp. decis. to. 2. litt. Y. vers. *Instantia in feudalibus*, col. 2. pag. 269. & innumeri alij, quos refert, & sequitur Rosenth. de feudis, cap. 9. q. 23. & seqq. & cap. 12. q. 6. n. 50. & litt. B. ubi docent, † quòd in eiusmodi causis feudalibus feudatarius solùm præstat vocem, & est veluti pica, & organum feudi, quod per se tanquàm homo mutus non potest loqui, quod feudũ revocat membra sua in reintegratione, &c.

Sed quamvis hæc pro Matienzi opinione perpendi possint, & Ego ab eo non dissentiam, ubi † hæredes volunt in Regalibus Indiarum Cancellarijs super fructibus novam instantiã inchoare, quia id rectè facere poterunt, cùm iam non Commendam, vel Commẽdæ ius, sed novam rem, hoc est fructus, sive fructuum restitutionem in iudicium deducant, qui † separati sunt ab ipsa Commenda, & diverso ab ea iure censentur, argum. text. in l. qui res, §. areã, D. de solution. l. in ædibus, §. ex rebus, D. de donation. l. iubemus, C. ad Trebel. l. scimus, in princ. & ibi Bart. n. 2. C. de inoff. testam. Bald. in l. ult. C. de usucap. pro donato, Palac. Rub. in repet. Rub. §. 62. n. 10. Ant. Gomez in l. 40. Tauri, n. 64. Greg. Lopez in l. 26. tit. 11. partit. 4. gloss. 3. in fin. Mieres de maior. 3. par. q. 9. num. 14. Matienz. Capicius, & alij, quos refert Paz de tenuta, c. 8. n. 12. Et quia † etiam peremtã instantiã, quis rẽ de novo petere non prohibetur, ut per Bart. in Auth. quæ supplicatio num. 3. C. de precib. Imp. off. & relatos ab Sforcia de in integr. restit. 1. part. art. 7. n. 26.

Contrarium tamen tenendum censeo, ubi volunt † in eodem Supremo Senatu caussam, sive instantiam super eisdem fructibus prosequi. Nam etsi hæc dici possit, quoad Cõmendam extincta per mortẽ litigatorum, neque respectu huius iuris transeat in hæredes, ut concludunt Auctores in contrarium allati, qui ita intelligendi sunt, cùm tamẽ simul cum Commenda fructus, veluti in eius accesionẽ, petiti fuerint, aut etiam non petiti, veniant in his iudicijs universalibus, ut suprà † probavi, horum ratione durare quidem videtur iurisdictio, instantia, & iudicium coram eodem Senatu cœptum, neque suæ commissionis, aut delegationis fines excedere videbuntur, si illud quoad hanc accessionem prosequantur, atque diffiniant, l. ubi cœptum, D. de iudicijs, iunctã l. quæ de tota, D. de reivind. reg. accessorium, de reg. iur. lib. 6. & alijs pluribus, quæ ad eorum comprobationem congerit Velasc. in axiom. iur. litt. I. num. 135. & 143. & litt. A. num. 29. & seqq. Ipsique hæredes, & litigãtium procuratores instantiam quoad eam cõservare, & continuare videantur, ita ut rectè possit cum eis, vel inter eos sententia proferri, ut in dict. l. nulla, & l. procuratoribus, C. de procurat. l. 23. tit. 5. partit. 3. cum traditis à Parlador. lib. 2. quotid. cap. fin. 5. p. §. 9. n. 28.

Quod adeò verum est, ut † sint plures, qui teneant, talium hæredum novam citationem ad huius iudicij prosecutionem, vel diffinitionem non requiri, licèt alij securius esse, quòd citentur, existimẽt, ut nemine relato tenet Valascus cons. 38. & potuit allegare Gamam decis. 324. Mastril. decis. Sicil. 137. Mynsinger. cent. 1. observat. 85. Gail. lib. 1. pract. observ. 109. ex n. 4. Rutland. de commission. lib. 2. cap. 5. n. 6. Grœvæum ad Gail. ubi sup. & Cald. Pereir. in l. unica, C. ex delict. defunct. 4. part. num. 24.

Et pro hac sententia Primò pondero text. in l. utique 16. & in l. si hominem, D. de reivindic. ubi † mortuo homine, vel animali, cuius ratione lis contestata fuit, etiam sine dolo possessoris, docent I.C. adhuc ratione fructuũ, & partuum, & eius, quod aliàs interesse potuerit, iudicium prosequendum, & ab eodem iudice terminandum esse: quod etiam non minus apertè docemur in l. si servus 11. D. de iudic. solvi, ibi: *Quoniam expedit de evictione actionis conservandæ causa, item fructuum nomine rem iudicari*. Et ad Arbitros (quod plus est) extendit text. in l. non distinguemus, vers. *Ite non est cogendus*, D. de recept. arbit. ubi: *Si aliquid litigantium intersit*.

Secundò, expendo text. in l. solũ, §. mer,

D. de reivind. ũctâ l. si servus, §. bove subrepto, D. de condict. furtiva, ubi † quia meũ est, quod ex re mea superst, cuius vindicandi ius habeo, inferunt I.C. quod si bos, de cuius vindicatione, vel condictione furtiva agebatur, hoc iudicio pendente moriatur, adhuc pro corio, carne, & cornibus eius, sententiam desiderari, quamvis in legatis horum consideratione nõ haberi aliàs scribat Paulus I.C. in l. mortuo bove 49. de leg. 2. de quorum intellectu, & conciliatione latè agit Accurs. & Bartolus, utrobique Morla in emporio iuris, tit. 1. num. 10. & Lasarte in tract. de decima venditionis, cap. 12. à num. 14.

Tertiò facit, † l. quamvis 3. C. ne de statu defunct. ubi quãvis causa cœpta fuerit super statu mariti, & is eâ pendente decesserit, docet Imperator instantiã durare, & iudicem eundẽ in eadẽ pronuntiare cogendũ esse, propter successionis emolumentũ. Cuius tex. argumento in simili, & satis utili, notabilique quæstioni probat Otalora de nobilit. 2. par. 3. princip. cap. 6. & Ioan. Garcia in eod. tract. gloss. 40. n. 12. quòd in lite apud nos instituta super nobilitate, vulgò *Hidalguia*, mortuo eo, qui litẽ cœpit, etiã si liberos nõ relinquat, possunt adhuc eius hæredes extraneis audiri, & instãtiam prosequi coram eisdẽ iudicibus, qui specialiter ad has causas Nobilitatis cognoscendas, & decidendas constituti sunt, saltim, ut eis pignora reddantur, & restituantur, quæ à defuncto pro tributis capta fuerant, à quibus ipse immunem se esse dicebat.

Quibus † consequenter idem Ioan. Garcia ubi sup. adhuc magis in nostris terminis infert: *Hoc idẽ observari in maioratibus propter fructus, & accessiones*. Neque ab his multum distat Christoph. de Paz in l. 251. styli ferè per totam, † ubi cùm ad utramque partem disputasset illam quæstionem. An fructus veniant in iudicio tenutæ, tandem venire resolvit, & num. 37. hoc adeò verum esse concludit, ut si fortè à Supremo Senatu eorum condemnatio omissa fuerit, de eis iterum cognoscere posset, & sententiam ferre debeat, quod iterùm repetijt in tract. de tenuta, cap. 8. num. 18. & seqq. & cap. 13. num. 1. & seqq. & sequitur aliud agens Gironda de privilegijs, num. 154. & seqq.

Deniqve in favorem eiusdem opinionis, & adversus contrariam Matienzi, considero, quòd si ut ipse advertit num. 8. † ad cognitionem habendam, cui fructus pertineant, necessariò in Regali Audientia cognosci debet, cui ex litigatoribus, si superstites essent, ipsa Commenda Indorum esset competitura, à qua cognitione, ut ipse fatetur, & ut suprà vidimus, dictæ Audientiæ inhibitæ sunt. Quantò id melius, & securius expediri poterit in Supremo Senatu, ad quẽ eiusmodi causæ remitti iubentur, & ubi omnia iura partium super principali iure Commendæ deducta sunt, ex cuius examinatione fructuum quæstio necessariò decidenda videtur, argum. text. in l. ultima, C. ubi de ratiocinijs, ibi: *In militari oportet iudicio respõdere, in quo, & instructio sufficiens, & nova testimonia, & verissima possunt documenta præstari.* In quo generaliter notat Dionys. Gothofred. *Quòd ubi suppetit totius rei instructio amplior, ibi ratio reddenda est.*

Et Ego addo, † quòd ubicunque una causa est præiudicialis, ad aliam (ut accidit in casu quæstionis propositæ) ibi semper transit instantia, ut per text. & DD. in cap. quia V. de iudicijs, l. si eum hominem, de fideiussor. & notata ab Otalora ubi suprà num. 7.

Et ex his patet responsum ad omnia, quæ in contrarium adducta sunt. Et licèt hæc opinio, attento iuris rigore, adeò certa non esset, deberet † tamen propter æquitatem, & litium brevitatem admitti, argum. text. in l. si hominem 30. D. mandat. de cuius regula latè agit Tiraquel. de pœn. temp. in præfat. ex num. 25. ad 37. l. singulos, D. de except. rei iudic. l. terminato, C. de fruct. & lit. expens. l. si quis iusiurandum 11. C. de reb. cred. ibi: *Ne repetita lite finis negotij alterius causæ fiat exordium*, l. properandum 11. C. de iudic. cũ alijs, quæ congerit Cotta in memorab. iur. verb. *Lites citò*, Ego in meo tract. de Ind. iur. lib. 3. c. 3. num. 7. & seqq.

Et addo † text. optimum, & magis in nostræ quæstionis specie, in cap. significasti, de offic. deleg. ubi delegatus Papæ ordinarij vices assumit, exequiturque sententiam, ubi iustitiæ munus aliter expediri non potest, & doctrinam Panormit. in cap. de cætero, colum. 2. de re iudic. ubi inquit, † delegatum ad solam executionem, ex causa iusta, nova, vel antiqua, quæ delegantem movere potuisset, posse assumere causæ cognitionem, & partium exceptiones admittere, & terminare, licèt hæc aliàs talia sint, quæ eius commissionem, utpotè meri executoris, excedant.

Quæ omnia multùm in praxi notanda sunt, non solùm pro Commendis Indorum, † sed etiam pro causis tenutarum, & secundæ supplicationis in Supremo Senatu introductis, & dependentibus. Nam licèt earum cognitio ex speciali Principis commissione procedat, & limitata sit, ad ea tantùm, quæ merita eiusmodi causarum concernunt. Adhuc tamen si lite pendente litigatores decedant, & extingui videatur causa principalis super maioratu, poterunt tamen pronuntiare super fructibus, etiam

etiam inter hæredes extraneos, & nõ erunt super hoc remittendi ad Regales Cancellarias, prout † his diebus cõtigit, & decisum fuit (me inter alios magni nominis viros, licèt indigno, ad hoc iudicium adlecto) in causa, quæ in Supremo Castellæ Cõsilio pẽdebat super Comitatu de Bailen, inter Dom. Ducem de Arcos, & Dom. D. Catherinã Ponce de Leõ, quæ decedens sine hærede sanguinis, iuris sui universalẽ successorem, in quo potuit, & qualiter potuit, reliquit Maritum suũ nobilẽ, & eximiũ virum Dom. D. Didacũ de Cardenas, Supremi Senatus Indiarum dignissimum Consiliarium, & mihi multis titulis venerandum, licèt fructibus potitus non fuerit, eò quòd in favorem Ducis super ipso principali successionis articulo pronuntiatum fuit, & sic fructuũ quæstioni præiudicatum.

86

SVMMARIVM CAPITIS TRIGESIMI.

1 Commẽdæ, an in perpetuũ cõcedi debeãt, vel debuerint? antiqua est quæstio.
2 Officiales Regij Guathemalenses, quid olim scripserint super Commendarum perpetuitate?
3 Perpetuitas Commendarum admissa olim non fuit, & quare?
4 Novæ (quas vocant) Indiarũ leges, quæ de Cõmẽdis tollẽdis latæ fuerunt, quas turbas excitaverint, & qualiter revocatæ fuerint.
4 Leges sæpè bonæ, & utiles creduntur, quæ posteà experiendo damnosæ apparent, & dignæ revocatione.
6 Perpetuitatis Cõmendarum tractatio sæpè agitata, & renovata, & de schedulis, quæ de ea agunt.
7 Peruani Commendatarij, qualiter Commẽdarum perpetuitatem petierint per D. Antonium à Ribera eorum procuratorem?
8 Comes de Nieva, & alij Commissarij qualiter in Peruvium mandati fuerint ad tractandum de perpetuitatem Commendarũ? & quid egerint?
9 Commendarum perpetuitas, an pro pecunia Regi oblata concedi posset? fuit in quæstionem vocatum.
10 Fr. Alphons. de Castro, quid cõsulerit circa Cõmendas ob pretium perpetuandas.
11 Cõmendarum perpetuitatis tractatio qualiter fuerit tẽpore Proregis D. Frãc. à Toleto, & posteà suscitata, & nũquã resoluta.
12 D. Eugenius de Salazar Regius Indiarum Consiliarius, quid senserit de perpetuitate Commendarum?
13 Licentiatus Ioan. Ortizius Cervantes tractavit de Cõmẽdarũ perpetuitate, & circa hãc doctũ libellũ scripsit, & non obtinuit.
14 Sententiarum, & opinionum varietas iurisprudentiam, & alia, quæ debent resolvi, conturbat, & obscurat.
15 Ratio nec decipitur, nec decipit unquam.
16 Servitia Conquisitorum Indiarum magna fuerunt, & ingens, & perpetuum bonũ Regibus Hispaniæ pararunt, atque ideò perpetuam quoque remunerationem requirere videntur.
17 Servitij magnitudo, & perpetuitas inducit, & exigit perpetuitatem satisfactionis, & remunerationis.
Senecæ insignis locus expenditur pro remunerandis filijs, & posteris benemeritorũ, ibid.
18 Privilegia concessa ob merita, debent, & censentur esse realia, & perpetua.
19 Donationes, & remunerationes factæ ob terras noviter partas, ampliores esse debẽt.
20 Conquisitores, & alij, qui pacta mercede Regi aliquod servitium præstiterunt, nihil ampliùs petere posse videntur.
21 Principes decet liberalissimos esse in remuneratione servitiorum.
22 Remuneratio, an meritis, & servitijs respondeat? iudicis arbitrio relinquitur.
L. fin. tit. 27. partit. 2. expenditur, & illustratur, ibidem.
23 Cõquisitores antiqui, & benemeriti Indiarũ nusquàm satis remunerati vidẽtur.
24 Remuneratio meritorũ, & servitiorũ, quæ Principibus fiunt, strictè, & ad staterã librãda nõ est, ex Cassiod. & Alex. ab Alex.
25 Gratias quomodo antiqui effinxerint, & quare?
26 Regum maiestas offenditur, si eorum liberalitas coangustetur.
27 Donationes nullæ à Principe factæ immensæ videri possunt.
28 Austriaca familia Augustissima ultra omnes alias semper emicuit in cumulata remuneratione servitiorum.
29 Successorum proprium esse debet, imitari vestigia antecessorum.
30 Hispaniæ Monarchia tũ in alijs, tũ maximè in liberalitate, & clementia erga subditos Othomanam Turcarum superat.
31 Principũ æqualis error est nullã, aut malã gratiã benemerẽtibus reddere, & minus flagitiosum est armis, quã munificentia vinci.
32 Præmia benemerentibus dari convenit, ut alij eorũ exẽplo ad præclara facinora excitentur, & quòd præmia nutriũt virtutes.
33 Homines magis laborant pro filijs, quàm pro se ipsis.

34 Vitæ brevitatem posteritatis memoria cõsolatur.
35 Conquisitores multum sentiunt, quòd præmia meritorum suorum ad posteros non extendantur, & quòd ideò mendicare cogantur.
36 Commendas parentum morte finitas, eorum liberis denuò conferri aliquæ schedulæ prohibent, quarum durities notatur.
37 Filios, & posteros ad officia, & præmia parentum regulariter iura vocare, & præponere solent.
38 Parentes possunt, & solent filijs, & posteris sua servitia relinquere.
39 Filios parentum meritis illustrari, & elevari ad officia, & dignitates, pluribus bonæ notæ locis ostenditur.
Baldi, & Hieron. Osforij elegantia verba de præmijs parentum in filijs cõtinuandis, expenduntur, ibidem.
40 Indiarum provinciæ accessoriè unitæ sunt Regnis Castellæ, & Legionis, & eorũ legibus, & moribus gubernari debent.
41 Hispaniæ Proceres, & benemeriti pro suis facinoribus præmia perpetua, & iurisdictionalia consequuti sunt.
42 Bona alicui à Rege donata, si continent iurisdictionem, titulum, aut dignitatem, eo ipso in perpetuum, & per viam maioratus dari videntur.
43 Commẽdæ, quæ dantur in remuneratione servitiorum, debent sortiri naturam bonorum maioratuum Regiorum, & quare?
44 Privilegia, & alia, quæ cõceduntur à Regibus ob servitia, debent perpetuò durare, & in successores transire.
45 Cõquisitorũ Indiarũ miserã cõditionẽ qualiter, & quare deploret Fr. Ioan. Zapata?
46 Bellatores per inopiam deficere, iracundiã movet.
47 Maioratuum institutio familiarum splẽdorem conservat.
48 Indiarum provinciæ magis illustres, & securæ efficientur, inducta perpetuitate Commendarum.
49 Provinciæ cuiusvis gloria, & tutela in vassallis locupletibus consistit.
L. 14 tit. 5. partit. 2. expenditur, ibidem.
50 Regis væcordia, aut tyrannis ostenditur in vassallorũ oppreßione, aut depauperatione.
51 Commendatarij perpetui magis pugnabũt pro salute, & conservatione Indorum, quã temporales, & quare?
52 Mercenarij, & rẽ cõductã habentes parũ curãt de eius augmento, aut conservatione.
53 Indiarum ærumna, & dissipatio nascitur ex eo, quòd pauci has provincias incolant, animo ibidem permanendi.
54 Magistratus perpetuos esse oportere plures sentiunt, & quare?
55 Canis ulcerosi, & muscis pleni fabula refertur.
56 Prædia Limitrophia, quo animo militibus aßignare soleret Alex. Severus Imperator.
57 Dolore magno amittuntur, quæ cum magno habentur.
58 Causa cognoscitur per effectus.
59 Damna plura orta videntur ex antiqua forma Indos gubernandi, & commẽdandi, & aliqua recensentur.
60 Vtilitas publica diuturna ludificatione differri non debet.
61 Damnis Reipublicæ celeriter de remedio providere Regium est.
62 Remedia sera non proficiunt.
63 Legibus antiquis non est insistendum, ubi temporum, aut rerum mutatio eas mutari suadet.
64 Tempus unumquodque suos mores affert, & ei accommodandæ sunt leges.
65 Leges omnes mutandæ, aut emẽdãdæ sunt, ubi id emergens causa suaserit.
Cap. nõ debet, de cõsang. & affin. Auth. de nõ alien. reb. Eccles. & alia iura similia, expẽduntur, & illustrantur, ibidem.
66 Commendatarijs si iurisdictio simul cum perpetuitate Commendarum concedatur, multa bona sperari possunt, quæ recẽsẽtur.
67 Reductiones Indorum dissolutæ, per Commendarum perpetuitatem reparabuntur.
68 Commendatarij possunt revocare Indos sibi cõmẽdatos, fugientes, aut alibi cõmorãtes.
69 Commendarum divisio, & in exteros, & alienigenas Indiarum collatio cessabit, inducta earum perpetuitate.
70 Causæ, & lites Indorum sunt parvi momenti, & qualiter iudices se in illis habere debeant.
71 Indorum, & aliorum Regaliorum donationes regulariter prohibitæ sunt.
72 Regaliorum alienationem, qui consulunt, proditionis crimen committunt.
L. 5. tit. 15. partit. 2. expenditur, ibidem.
73 Commendæ concedi solitæ in perpetuũ cõcessibiles, & alienabiles mansisse vidẽtur.
74 Commendæ datæ in remunerationem servitiorum, etiam cum iurisdictione, non possunt tolli, nec revocari.
75 Commendæ si perpetuæ efficiantur, non habebit Rex præmia, quæ in posterùm benemeritis dare possit.
76 Præmiorum expectatio homines accendit.
77 Homines nunquàm incassum, frustràque laborant.
78 Reipublicæ salus non minus consistit in conservando, quàm in acquirendo.

79 *Parta amittere maius dedecus est, quàm non paravisse.*
80 *Vitæ humanæ felicitas non tam in inchoatione, quàm in perfectione consistit.*
81 *Regio fisco hodie damnosum esset Commēdas perpetuare, & quare?*
82 *Vassallorum alienatio parcè, & strictè à Regibus fieri debet.*
83 *Alienationes Regalium, aut vassallorū, quæ continent gravem diminutionem, inhibentur, & factæ revocantur, etiam si divisim, & minutatim fiant.*
84 *Vassallorum ubi interest, Principi potiùs subijci, quā privato, nō valet eorū alienatio*
85 *Regis magis, quā privati vassalli esse omnes desiderant, & præcipuè Indi, & quare?*
Honoratiores reputantur, qui sublimioribus sub sunt, ibidem.
86 *Vassallorū deterior conditio fieri dicitur, si alienentur per Principem in inferiorem.*
87 *Cōmendatarij tēporales sunt valdè dānosi Indis, & idē multò magis timeri potest de perpetuis, & iurisdictionē in eos habētibus.*
88 *Trita, & veterata reformare difficile est.*
89 *Potentes ubi ad malitiam, vel avaritiam declinant, potentiùs lædunt.*
90 *Cōmēdarū perpetuitas erit inductiva servitij personalis Indorum adeò prohibiti.*
91 *Futurū lucrū despicit, qui præsēti inhiat.*
92 *Indorum infirmitas omnibus obnoxia, & præcipuè Commendatarijs, & qualiter ab illis tractentur.*
93 *Cōmēdatariorū luxus, superbia, & inobedientia timeri potest, si perpetui efficiātur,*
94 *Subditi, ut maximè à Rege depēdeant, curandum est, & præsertim in Indijs.*
95 *Indi hodiè valdè diminuti sunt, & tanquā si plures essent, servire coguntur.*
96 *Cōmēdatarij perpetui nō iuvabūt, sed potiùs turbabunt servitia personalia Indorū.*
97 *Vtilitas publica non debet cedere commodis privatorum.*
98 *Commendatarij perpetui potiùs officient, quàm proficient conversioni, & reductioni Indorum, & alijs, quæ referuntur.*
99 *Leges, & consuetudines antiquæ, sine maxima, & evidētissima utilitate mutandæ non sunt.*
L. in rebus, D. de const. Princip. l. minimè, D. de legib. & aliæ similes expenduntur, & illustrantur.
100 *Novitas in omnibus rebus fugienda, & de eius damnis, & quòd nec novi sancti facilè debeant admitti.*
101 *Consuetudinis antiquæ mutatio, etiā quæ adiuvat utilitate, novitate perturbat, ex D. August.*
102 *Lex antiqua, etsi non nihil vitiosa, melior est, quàm nova.*
103 *Commendarum aliquarum perpetuitatē Auctor olim probavit, nunc iudicium suspēdit, & quare?*
104 *Commendarum perpetuitas sub qua forma olim, & à quibus probata fuerit?*
105 *Dom. Prorex D. Franc. à Toleto quid senserit de perpetuitate Commendarum?*
106 *Commendæ hodiè ita extenuatæ, & alienigenis, & immeritis collatæ reperiuntur, ut nullatenus de eis perpetuandis tractari conveniat.*
Præsens rerum status semper est considerandus, non qui olim fuit, ibidem.
107 *Malum minus, cōparatum ad maius, habet rationem boni, & ex duobus malis minus sequendum est.*
108 *Perplexio in electione minoris mali, non nascitur, ex re ipsa, sed ex stulta opinione.*
109 *Medicamenta quod morbis, hoc debent exhibere iura negotijs.*
110 *Remedia non debent essē incerta, vel graviora, aut periculosiora morbis.*
111 *Remedia vera sunt, quæ sanatis morbis posteà non sentiuntur.*
112 *Vulnera quædam curando maiora fiunt, ex Ovidio.*
113 *Remedium in nonnullis morbis est remedia omittere.*
114 *Vitia erunt, dum homines erunt.*

CAPVT XXX.

Vtrùm expediens sit, vel fuerit, Indorum Commendas in perpetuum concedi, ita ut in familia possessorum instar maioratuum durent, & deferantur?

HIS, quæ diximus, omnibus (nî fallor) numeris absolutum videri potest, quidquid ad propositum nobis tractatum de Cōmendis Indorum spectat. Quòd si aliquis adhuc aliquid fortè desideraverit, secum cogitet, precor; an ipse in reliquis congerendis, disponendis, & illustrādis diligentior esse potuisset? Superst nunc, ut collophonis vice illam quæstionem addamus, quæ diu, ac sæpè in controversiā vocari solet, utrū † scilicet expediētius sit, vel fuisset, easdē Cōmēdas ita cōstitui, & à Regibus nostris cōferri, ut nō pro una, & altera vita durarēt, ut hodie fieri retulimus, sed à possessoribus in suos successores iugiter sanguinis iure, primogeniorū, aut feudorū familiariū more, derivarētur?

Et invenio hanc quæstionem ferè cũ ipsis Cõmendis subortam. Nam Ant. de Herrera in histor. gener. Ind. decad. 4. lib. 7. c. 5. in fin. recẽset, † Regios Guathemalenses officiales seriò proposuisse hanc perpetuitatẽ an. 1530. quasi ipsi Regi, ac Regno, & Indorũ conservationi maximè cõveniẽtẽ, & idẽ latiùs, & distinctiùs prosequitur decad. 8. lib. 10. c. 17. 18. & 19.

2

Sed hoc admissum non fuit, † quin potiùs magis è re esse visum, ut Cõmendæ, quæ eousque data fuissent, ubi vacarent, ad Regiã Coronam reducerentur, neque ampliùs privatis conferri possent, super quo latæ fuerunt ann. 1540. † novæ illæ (quas vocãt Indiarũ leges) quarum executio in Peruanis Provincijs eas turbas excitavit, quæ omnibus notæ sunt, & in Novæ-Hispaniæ idẽ fortè contingeret, nisi prudentiâ clarissimi viri D. Frãcisci Tello de Sandoval, Supremi Senatus Indiarũ Consiliarij, suspensa esset, ut tetigi sup. hoc lib. c. 1. & 2. & c. 16. n. 4. & 5. & latiùs cõmemorant idẽ Ant. de Herrera d. hist. gen. Ind. decad. 7. lib. 7 c. 14. & seqq. Did. Ferdin. Palentinus in hist. Peruana, 1. p. c. 10. cũ seqq. August. Zarate in ead. hist. lib. 5. c. 4. Gomara c. 175. & Garcilas. Inca in suis Cõmentarijs 2. p. lib. 4. cap. 7.

3

4

Vnde idem ipse Imperator, qui prædictas leges Barchinonæ signaverat ann. 1542. eas ann. 1546. revocavit, & Cõmendas (ut anteà) inter benemeritos ad duas vitas distribui iussit, † cũ experimento cognovisset, id dãnosum, & inutile fuisse, quod credebat cõiectura prodesse, ut in simili inquit Imp. in Auth. hæc cõstitutio, collat. 8. ubi Accursius addit, quandoque fieri malam legem, quæ bona credebatur, & cùm pòst apparet, est necessaria nova lex, quod benè etiam prosequitur Petr. Gregor. lib. 10. de Repub. cap. 6. per tot.

5

Quo facto, statim rursus renovari cœpit eadem † tractatio de Commẽdis perpetuandis, & invenio sched. eiusdem Imperatoris datam Ratisbonæ 14. April. eod. ann. 1546. quæ extat 2. tom. impress. pag. 289. & refert hanc perpetuitatẽ instanter petijsse omnes provinciales Religionum, & procuratorem Novæ-Hispaniæ, pluribus pro ipsius necessitate, & utilitate rationibus adductis, & iubet eiusdem Provinciæ Proregi D. D. Antonio de Mendoça, ut id sedulò exequatur: *Dexando las cabeceras, i puertos, i otros pueblos principales en la Corona Real, i la jurisdicion civil, i criminal, i otros pueblos assimismo para que se pudiesse hazer merced a los que adelante sirviessen.* Et iterum in alia Provisione eiusdem Imperatoris dat. Guadalaxaræ 3. Aug. eod. ann. 1546. d. tom. pag. 230. in fin. præcipitur Licẽtiato Michaëli Diaz de Armendariz Novi-Regni Granatensis Visitatori, ut Cõmendas, quæ personis prohibitis ablatæ fuerant, inter Cõquisitores, & alios benemeritos distribuat: *Entretanto que Nos proveemos en la perpetuidad de essas Provincias lo que convenga.*

6

Quod magis etiã, ac magis † invaluit, misso in Hispaniam à Peruanis Commendatarijs Nobili viro D. Antonio de Ribera, ut de ea apud Regem, & Regium Indiarum Senatũ instanter ageret, & magnam pecuniarum vim in præmium, vel pretium concessionis offerret. Tunc enim idem D. Imperator Carolus V. Gandavij 5. Septembris, ann. 1556. eam concessit, † & ad illius executionẽ in easdẽ Provincias Peruanas cum amplissima potestate, & facultate mandavit Proregem Comitem de Nieva, Licentiatũ Birviesca de Muñatones, Regij Senatus Indiarum Cõsiliarium, D. Didacũ de Vargas Carvajal, & Ortegã de Melgosa, tanquàm Commissarios, & Dominicũ de Gamarra pro Secretario, quos hucusque in ea provincia vocant: *El Conde de Nieva, i Comissarios*, & de eorum legatione plenè agit Ant. de Herrera d. hist. gener. decad. 8. lib. 10. cap. 18. pag. 328. qui tamen re infectã redierunt, tum ob aliquas difficultates, quæ executionem negotij sibi commissi graviter morabantur. Tũ maximè, quia Peruani Cõmendatarij ingentem pecuniarũ vim, à suo procuratore promissam, corrogare non potuerunt.

7

8

De cuius receptione † ob hanc causam, & an licita, & secura esset in foro conscientiæ, præstantes quiq; illius tẽpestatis Theologi à Pijssimis nostris Regibus cõsulti videntur. Nã penes me habeo cõsiliũ manuscriptũ † eruditissimi viri Fr. Alphonsi de Castro datũ Londini 13. Ianuarij, ann. 1558. cuius etiã memini sup. hoc lib. cap. 1. n. 22. in quo tandem resolvit, supposito, quòd Commẽdæ in totum nõ auferantur, ut Chiapensis Episcopus consulebat, & contendebat, sibi congruentiùs videri, ut in perpetuũ, etiã pretio pro eis accepto, vẽdantur, seu cõcedãtur, & hoc scrupulo carere, ex ijs, quæ de venditione officiorũ tradit D. Thom. in opusculo 21. ad Ducissam Brabãtiæ, dũ tamen pretium moderatũ sit, & magis idonei, & benemeriti præferantur, legesque saluti, & bonæ tractationi Indorum conducentes sanciantur, & severè, ad vitandam tyrannidem Commendatariorum, serventur, & exequãtur.

9

1

Sed rursus cũ Peruana Indorũ Respublica, multis ærumnis oppressa, labi, ac vehementer imminui cœpisset, & plurimi cordati viri huius mali remedium in perpetuatione Commendarum positum esse contenderent, † anno 1572. iniunctũ fuit Peruano Proregi D. D. Francisco à Toleto, ut de ea introducẽda tractaret, vel quid sibi, rem proximiùs, & penitiùs intuenti, oportere videretur, ad Regium

11

Se-

Senatũ referret. Quod cùm ille fecisset, ut tradit Herrera d. cap. 18. res iterum novas comperendinationes accepit.

Et idem posteà contigit, cùm eam suscitaret alter legatus, seu Procurator nomine Peruanorum Commendatariorum, cuius libellus typis excussus, † cõmissus fuit egregio, & litterato Viro D. Eugenio de Salazar, Regij Senatus Indiarum Consiliario, qui hanc propositionem minus probasse videtur, ut patet ex apostillis propriâ ipsius manu eidem libello insertis, quas originales apud me habeo.

12

Nec meliorem fortunam expertus est † Licentiatus Ioann. Ortiz de Cervantes, posteà Cancellariæ Novi-Regni Granatensis Auditor, qui cùm ad Regiam Curiã cum mandatis Cõmendatariorum Peruani Regni pervenisset, & doctum satis, ac variâ eruditione refertum memoriale super eodẽ articulo typis excusisset, & pręsentasset ann. 1619. nullam tamen hac de re deliberationem à Rege, & Regis Senatu impetrare potuit, nimirùm † propter multas varias, & etiam contrarias de ea sententias, & opiniones, quæ ipsam satis in se difficilem, & ambiguam, magis confusam, & conturbatam rediderunt, ut aliàs de legali sapientia loquẽs dixit Iustinianus in l. 1. vers. *Cũ autem*, & vers. *Nostram*, C. de veter. iur. enuclean. & generaliter, de varietate loquens, Ioã. Salisberiens. in Policratico lib. 2. cap. 24. *Porrò varietas ambiguitatem inducit, in ambiguis autem omnis definitio periculosa est.*

13

14

Sed præstat, ut ex pluribus rationibus, quæ hinc inde circa hanc quæstionem adduci possunt, & solent, aliquas expendamus, ut sic eius resolutio manifestiùs appareat. Nam (teste Manilio lib. 2. Astronom.) † *neq; decipitur ratio, nec decipit unquam.* Et pro eorum sententia, qui perpetuitatem suadent. Primò cõsideratur, quòd cùm harum Commendarum præmio, de remunerandis servitijs tractetur, quæ primi † illi Conquisitores, & incolæ Indiarum Regibus nostris præstiterunt in Novo hoc Orbe suis expẽsis, & laboribus subigẽdo, incolendo, aut cõservando, iuxta ea, quæ latè diximus sup. hoc lib. cap. 1. & 2. & 1. tomo, lib. 2. cap. 6. num. 30. & benè recensetHerrera in histor. genner. Ind. decad. 4. lib. 6. cap. 11. pag. 149. & Acosta de procur. Ind. salut. lib. 3. cap. 11. par esse videtur, & fuit, ut quemadmodum ipsa servitia perpetuam causam habent, & eisdem Regibus adeò utilem, & quæstuosam, ut nulla maior reperiri posit, iuxta ea, quæ etiam latè dixi d. 1. tom. lib. 1. cap. fin. per totum, & tradit Herrera in d. histor. gener. Ind. decad. 8. lib. 5. cap. 16. pag. 151. Ita etiam satisfactio, & remuneratio pro eisdem servitijs perpetua sit, ut † colligitur ex tex. in cap. 1. §. fin. de his qui feud. dare poss. l. etiam, §. 1. D. de manum. vind. l. si pater, D. de donat. l. 1. & 6. cum alijs, tit. 27. part. 2. & in simili egregiè docuit, & veluti pro regula constituit Baldus in l. si cùm mihi, D. de dolo, inquiens, quòd ex magnitudine servitij inducitur perpetuitas remunerationis, latissimè pluribus alijs more suo relatis Tiraquel. in l. si unquam, verb. *Donatione largitus*, ex num. 42. Parisius cons. 11. num. 48. volum. 1. Palacius Rub. & eius Additionator in repet. Rub. §. 50. num. 5. Mieres de maiorat. q. 26. num. 6. Avendan. de exeq. mand. lib. 1. cap. 1. num. 5. vers. *Item scientia*, Cabed. lib. 3. divers. quæst. cap. 8. à num. 3. Greg. Lop. passim in l. 2. tit. 27. partit. 2. & in l. 4. glos. penul. ibid. & in l. 10. gloss. 2. tit. 18. partit. 3. & D. Valençuela Velazquez, qui alios adducit, cons. 82. num. 1. part. 1. & in nostris terminis Zapata de iustitia distribut. 3. part. cap. ult. per totum. Quibus signanter adijcio aurea Senecæ verba lib. 4. de benef. cap. 30. sic aientis: *Non sine ratione sacra est magnarum virtutum memoria; & esse plures bonos iuvat, si gratia bonorum non cum ipsis cadat. Hoc debemus virtutibus, ut non præsentes solùm illas, sed etiam ablatas è conspectu colamus. Quomodo illæ id egerunt, ut non in unam tantum ætatem prodessent, sed beneficia sua etiam post ipsas relinquerent; ita & nos non una ætate grati sumus. Hic magnos viros genuit, dignus est beneficijs, qualiscunque est, dignos dedit. Hic egregijs maioribus ortus est, qualiscunque est, sub umbra suorum lateat: ut loca sordida repercussu Solis illustrantur, ita inertes maiorũ suorum luce resplendeant.*

15

16

17

Vndè post plures, quos refert, resolvit Barbosa in l. quia tale, n. 8. & 25. † quòd privilegia cõcessa ob merita, censentur realia, & perpetua, & Camill. Borrell. de præstantia Reg. Cathol. cap. 64. num. 64. quòd talia beneficia Principum perpetua, & permanentia esse debent, & idem docet text. in l. 4. tit. 4. partit. 5. l. 3. tit. 12. lib. 3. Fori, quæ est l. 6. tit. 10. lib. 5. Recop. ibi: *Las cosas que el Rei diere à alguno, non ge las puede el toller, nin otro ninguno sin culpa*, l. 1. eod. tit. & lib. ibi: *Que seã validas, i le sean guardadas para siempre, &c.* Vbi Azeved. ex num. 7. ad 20. & in l. 3. ex n. 7. usque ad 17. in l. 15. eod. tit. quæ edita fuit ad remunerandas donationes excessivas, dicitur: *Las mercedes que se hizieren por buenos, i razonables servicios correspondientes à ellas, deben ser conservadas*: & tradit alia Roderic. Suarez alleg. 9. num. 3. & in l. quoniam in prioribus, limit. 82. & in alleg. pro Comit. de Valentia dubit. 2. num. 6. Anton. Gomez in l. 40. Tauri, num. 12. Burgos de Paz cons. 25. num. 14. fol. 102. Vbi multò fortiùs procedere in-

18

19 quit, † ubi donationes, & remunerationes fiunt ob terras noviter partas, quia ibi liberaliores esse Principes debent, de quo vide etiã Mag. Marquez in Gub. Christ. lib. 1. c. 33. pag. 222. & alia quæ dixi sup. hoc lib. cap. 27. n. 54

Neque his obstat, quòd Regis nostri pactũ 20 veluti quoddam † cum Cõquisitoribus fecisse videantur de dictis Commendis ad duas tantùm vitas cõcedendis, unde nihil amplius petere possint, ut innuit Acosta d. lib. 3. de procur. Ind. salut. cap. 11. ibi: *Nostrorum autem hominum prima cum Rege pactio fuit, ut Indorum à se expugnatorum administratio tum sibi, tum primo successori firma, rataque esset, ex inde Regi liceret, cuicunque placuisset adscribere, &c.* & tetigi supra cap. 16. num. 8. & expressè probari videtur in l. 19. tit. 26. partit. 2. ibi: *Cà estos deben dar galardon, segũ la postura q̃ con ellos pusierõ*, quod & repetitur in l. 8. 10. 11. 29. & 30. eod. tit. 26. & in l. 5. tit. 27 ead. part. 2. ibi: *O si ante q̃ en aquel fecho entrasse, pusiesse cõ su señor, q̃ por qual quier destos fechos, le diesse galardon señalado, en aquella manera lo debe despues el señor cũplir, que la postura fue*: Quoniã negari potest hoc pactum ab initio intervenisse, cũ id posteà ex lege successionis inductum fuerit, de qua egimus dict. cap. 16. Et ut maximè verum sit, nunc non agimus, quid de iuris rigore Princeps facere debeat, sed quid ipsi, & Regno expediens sit, vel fuisset in perpetuitate, & continuatione istarum Commẽdarum cõcedenda, vel denegãda.

21 Et nemo inficias ire poterit, maximè † decere Principes liberalissimos esse in faciendis donationibus remuneratorijs, ut pluribus probavi sup. hoc lib. cap. 1. & alibi passim, & latissimè prosequitur Portius cons. 168. num. 4. D. Valençuela d. cons. 82. Signorol. cons. 26. Tiraquel. de nobil. cap. 36. num. 40. & seqq. Gregor. Lopez per text. ibi in l. 2. tit. 27. part. 2. ibi: *Cà dar galardon, &c.* Rosenthal. de feudis, cap. 40. q. 10. num. 7. ibi: *Quòd honorificũ est habere vassallos, & benemeritos remunerari*, Camill. Gallin. de verb. signif. lib. 5. cap. 22 20. num. 44. & 45. ubi † quòd relinquitur iudicis arbitrio, an benemerita rei donatæ æquivaleant? & è contrario. Ad quod alludit l. fin. d. tit. 27. part. 2. ibi: *E debe el caudillo aver su consejo, i alvedriar sobre aquello, catãdo qual es el home que le demandò el galardon, i el hecho, q̃ le hizo, i el logar, è tiẽpo, en q̃ lo ovo de fazer, i segũ aquello lo debe galardonar*, & tradit alia Menoc. de arbit. cas. 88. n. 51. & seqq.

23 Quo supposito satis liquet, † quòd qui veris & legitimis titulis conquisitionis tanti Orbis nituntur, satis remunerati dici non possunt in alicuius, & interdum tenuis Cõmendæ ad duas vitas concessione, ut omittam, † nõ debere in 24 his remunerationibus fieri acrem, sive strictam collationem meritorum, neque ad stateram (quod aiunt) trutinandas esse, ut dixi eod. cap. 1. num. 61. & seqq. & docet Cassiod. lib. 1. epist. 36. *Quia maiora nos decet dare, quàm ab accipientibus accepisse videamur. Hæc æqualitas æquitas non est, sed pars nostra iustissimè pensat, cùm reddendo plus fuerit onerata*, & pluribus prosequitur etiam in privatis loquens Alex. ab Alex. lib. 5. dierum Gen. cap. 1. ubi ad hoc gratiarum picturam expendit, & ita notabiliter inquit: *Nec tantùm eadem mẽsura, sed multo maiori si potest beneficium remunerari, & benè cumulatam gratiam referre decet, nec vocare ad calculos expensorum, & acceptorum. Ideò † non immeritò gratias,* 25 *unam aversam, duasque nos aspicientes veteres effinxere, quia geminata gratia, & cumulata ad nos redire debet.* Quod in Regibus infallibiliter procedit, † quorum maiestas of- 26 fenderetur, si eiusmodi angustijs circumscribatur, ut signanter tradit And. Barbat. in cap. Sedes Apostolica, colum. 2. de rescript. gloss. celebris in l. sed etsi suscepit, §. penult. verbo *Modica*, D. de iudicijs, Hippol. Riminald. qui adducit notabile exemplum Alexandri Magni in §. 1. Inst. de donat. ex num. 1220. usque ad 1226. ubi propterea supponit n. 1221. † quòd 27 nullæ donationes à Principe factæ, immensæ videri debent, quia liberalitas Principis nullis huiusmodi frenis, & cancellis coerceri potest, l. fin. C. de præpos. agen. in reb. lib. 12. l. sancimus, §. exceptis, C. de donation. Tiraquel. de nobilit. cap. 37. n. 53. & in d. l. si unquam, verbo *Donatione largitus*, num. 84. & 85. Menoch. cons. 331. num. 75. & 76. vol. 4. Idẽ Menoch. cons. 201. num. 31. vol. 3. & Tiber. Decian. omninò vidẽdus, respons. 25. ex num. 60. ad 69. vol. 2. ubi addit † hanc conditionem, 28 humanitatem, & liberalitatem in nulla usquã Principum familia magis viguisse, & splẽduisse, quàm in Serenissima, & Augustissima Austriaca à D. Imp. Nostro Carolo V. magnis trophœis condecorata, & augustiori reddita, cui repugnare quodammodò videretur Rex noster, si eisdem vestigijs non insisteret, † cùm 29 debeat esse proprium successorum imitari vestigia prædecessorum, ut in procem. Clement. §. nos verò, & in cap. litteras, circa finem, de rescript. cum alijs, quæ latè adducit Pet. Petra de potest. Princip. cap. 28. n. 13. Roland. à Valle cons. 1. num. 48. & D. Præses Valençuela cons. 98. num. 91. & 92.

Idemq́ue agnoscit Adam Contzẽ lib. 1. Polit. cap. 16. † ubi Hispaniarum Monarchiam, 30 vel hac sola de causa longè excellere Othomanã Turcarũ, his elegãtissimis verbis scripsit: *Duo sunt hoc tẽpore potentes Monarchæ,*

Hispaniarum Rex, & Turcarum Imperator, diversa studia utriusque, hunc tyrannum, illũ legitimum Regem ostendunt. Hispanus Academijs, arte bellica, navigationibus plurimo sumtu subditos exercet, ad magna excitat, & tantas opes ad Principum dignitatem, ad nobilitatis splendorem, animos alendos, ac firmandos, impendit: Othomanides verò inscitia, pauperie, servitio tot populos premit, &c.

Vnde concluditur, non esse hanc Conquisitorum remunerationem angustis finibus limitandam, quia ut idem Politicus inquit lib. 3. cap. 8. § 1. in fine, 31 † Principum non minimus error est, benemerentibus nullam, aut malam gratiam reddere, cui mirè conveniunt verba Salustij in Iugurtha, dum ait: *Minus flagitiosum esse Principem armis, quàm munificentia vinci*, & est videndus, alia plura eleganter cõgerens de liberalitate, quâ Principes uti debent, Petrus Andreas Canonherius in aphorism. politicis, pag. 778. & in specie de meritis Conquisitorum Indiarum, & laboribus, & navigationibus, quibus se exposuerunt, omni seculo memorandis, & remunerandis D. Epis. Chilensis Villaroel in lib. Iud. pag. 215.

SECVNDO, pro eadem sententia perpenditur, quòd si finis, ad quem hæc remuneratio dirigitur, is est, ut 32 † benemeriti aliquod præmium servitiorum suorum accipiant, & alij eorum exemplo ad res similes præclarè gerẽdas excitentur, l. ut virtutum 3. C. de statuis, & imaginibus, l. vivus, vers. *Benemerentibus*, D. si quid in fraud. patr. Cassiod. lib. 2. epist. 16. ibi: *Nutriunt namque præmiorum exempla virtutes. Neque quisquam est, qui non ad morum summa nitatur ascendere, quandò irremuneratum non relinquitur, quòd conscientia teste laudatur*, Livius decad. 3. *Eò impendi laborem, ac periculum, undè emolumentum, atq; honos sequeretur, nihil nõ aggressuros homines, si magnis conatibus magna præmia proponantur. Magnos animos magnis honoribus fieri*, Plutarc. in Cæsare: *Spiritus militũ, animique ardores Dux ipse excitat, atque alit, quando honores, & dona largiens ostendit, se non suì luxus, aut voluptatis gratia bello divitias parare, nec illas opes, seu communia virtutis præmia apud se recondi, & in hoc tantùm ipsum esse divitem, ut militibus præmia dare valeat.*

Dubitãdum non est, utrumque commodiùs, & perfectiùs consequi posse, si eiusmodi præmia in Cõquisitorum, & benemeritorum liberos, & posteros deriventur. Nam semper 33 † homines illorum occasione magis laborant, quã pro se ipsis, D. Paul. 2. ad Corinth. 12. l. 1. D. de iust. & iure, l. penult. D. de bon. libert. l. nã etsi parentibus, D. de inoff. testam. l. cùm ratio, D. de bonis damnat. l. Iulianus, D. si quis omis. caus. testam. l. de emancipatis, C. de legit. hæred. cap. Prædicator 16. q. 1. cap. cùm Apostolus, de censibus, l. 2. tit. 7. & l. 2. tit. 20. part. 2. cum alijs, quæ pleniùs cõgessi in meo tract. de crimin. parricidij, lib. 2. cap. 10. ubi inter alia adduco Senecam lib. 2. controver. 1. dicentem: *Vt quid tandem miseræ istæ divitiæ expetuntur? si nè in hoc quidem, ut liberis relinquantur*. Et Cassiod. lib. 2. epist. 24. dum inquit: *Nutriuntur à parvulis, ipsis laboratur, ipsis divitiæ conquiruntur, & cùm sibi unusquisque credat abundare, quod possidet, cùm à patribus adhuc quæritur, pro altera potiùs ætate peccatur. Maria ipsa sævis tempestatibus agitata, genitoris cura nõ refugit, ut peregrinis mercibus acquirat, quod propriæ soboli derelinquat, pro qua non recusamus subire exitium*. Conducit Patritius lib. 9. de Regno, tit. 19. his verbis: *Hæc est illa ratio, quæ efficit, ut magnus quisque vir studio laudis trahatur, & gloriæ cupiditate incendatur, quia* 34 † *quidem brevitatem vitæ posteritatis memoria consolatur.*

Quemadmodũ è contrario videmus, 35 † multum frigescere, ubi in prima, vel secunda vita præmia sibi collata, finienda considerant, & filios, vel ad summum nepotes, omnibus facultatibus exutos, mendicare, & panem ostiatim quærere, cogendos esse, prout quotidie contingere cernimus, & gravissimis verbis docet, & dolet D. Fr. Ioan. Zapata Guathemalensis Episcopus de iust. distrib. 3. par. cap. fin. num. 6. pag. 441. ubi postquàm de iustitia Conquisitorum in consecutione, & continuatione Commendarum, & aliorum præmiorũ disseruit, subdit: *Se multos cognovisse ex primorum illorum Conquisitorum successoribus, & directa successione progenitis, qui neque pro stipendio, neque pro remuneratione sua, neque suorum parentum aliquid acceperint, & pauperes mercede aliorum vivunt, qui sibi debitis potiantur, & gaudent, & cùm ipsi laborarint, alios vident in suos labores, laborumque fructus introire, quod eis summæ tristitiæ est, & illi summæ curæ esse debet, cui commissum est eorum patrocinium.*

Quod quidem eò magis benemeriti dolẽt, quòd 36 † sunt aliquæ schedulæ, quæ expressè vetant, ne liberis eorum conferri possint Cõmendæ, quæ ipsorum morte vacaverint, de quarum serie, & duritie egi supra hoc lib. cap. 5. num. 92. & seqq. cum nihil aliàs iura magis cavere, & desiderare soleant, 37 † quã ut filij, & posteri ad officia, & præmia parentum (etiam alioqui minus habiles) promoveantur, ut præter ea quæ retuli loco supra citato, lato calamo prosequitur Ægid. Benedictus in l. ex

hoc

hoc iure, D. de iust. & iur. 1. par. cap. 18. n. 68. ubi tractat, † qualiter parentes possint, & soleant filijs, & posteris suis sua servitia relinquere. Et de hac promotione, & prælatione agentes, Bald. cons. 159. num. 5. vol. 3. & in l. aliquando, num. 5. D. de offic. Procons. & in l. fin. C. de testam. milit. Caccialupus in l. diem functo, q. 21. D. de off. assess. Tiraq. de nobilit. cap. 20. num. 8. Alvar. Valasc. consult. 129. num. 12. & 13. cum alijs, Menoch. cons. 246. à num. 8. Tiber. Decian. resp. 25. num. 41. & seqq. vol. 1. Osasc. decis. Pedemont. 139. n. 11. Surd. cōs. 419. ex num. 51. vol. 3. Rodolphin. de suprem. Princip. potest. cap. 6. num. 195. Simancas de Repub. lib. 3. cap. 5. Mastrill. de magistr. lib. 1. cap. 28. ex num. 2. ad 13. Ponte decis. 27. Matienz. in dialog. Relator. 3. par. cap. 5. num. 5. Mag. Marquez in Gubernat. Christiano, pag. 218. & 329. Petr. Faber lib. 3. semest. pag. 100. & 105. Et hoc est, † quod graviter, & eleganter scriptum reliquit Seneca lib. 4. de benef. cap. 30. Cassiodor. lib. 2. epist. 2. ibi: *Non enim relinqui inglorios patimur, qui generis claritate prædicantur; currat quinimò honorum gratia per parentes. Sub imperio boni Principis omnium fortuna proficiat. Nam quis desperet augmentū, ubi est in amore donum, & præstare propositum?* Et Fulvius Constantius in tit. C. de filijs officiał. lib. 12. ex num. 24. ad 32. ubi reprehendit Matienz. in dial. Relat. 3. par. cap. 5. n. 7. qui voluit impugnare hanc continuationem munerum paternorum in filios, & inquit: *Quòd Principum benignitas, ac universi orbis consensus hanc nimis scrupulosam traditionem explosit*. Et posteà subdit, quòd hoc est adeò verum, ut quamvis Princeps in remunerādis benemeritis debeat cōsulere Proceres, ac Senatores. Hanc tamen consultationem adhibere non solet, cū agitur de transferendo filio in militiam, vel officium paternum, ex l. 5. tit. 10. lib. 5. Recop. quæ hunc casum, ut primum, & præcipuum expressit, in quo consultatione Princeps non eget. Quibus addo Bald. cons. 355. num. 6. vol. 1. Qui iniuriæ speciem quandam esse dicit, quòd in liberos ea privilegia, & beneficia non continuentur, quibus ipsi causam dederunt, sic inquiens: *Sed certè imò videtur, quòd dictū privilegium transeat ad filios, & posteros, tali ratione, quia quoties liberi sunt causa privilegij, transit ad eos privilegium, ut d. l. assiduis, & èconverso si parentes sint causa privilegij filijs concedendi, debet transire ad filios filiorum, propter amorem, & honorem parentum, licèt parentes desierint esse in humanis, & sic merita parentum transeunt in filios. Item quia privilegium istud videtur concessum memoriæ, & nobilitati, quæ per gloriam vivere intelligitur; item si rationes non sufficerent, tamen illa ratio sufficit, quia Princeps tenetur renovare, aliàs facit iniuriam, l. 1. §. permittitur, D. de aqua quotid. & æstiva.* Et in idem tendit Osorius lib. 1. de Reg. inst. pag. 184. ubi Principem monet, ut filios benemeritorum gratiâ, opibus, & ornamentis augeant, si maiorum suorū vestigijs institerint, & in studiū verissimæ laudis incubuerint. Sic enim inquit: *Illorum virtutē, & debitis præmijs afficies, & eorum memoriam à quibus generati sunt, grata voluntate prosequeris.*

TERTIÒ, eandē partem fortiter adstruit, quòd † Indiarum provinciæ accessoriè unitæ sunt Regnis Castellæ, & Legionis, ac per consequens eisdem legibus, & moribus gubernātur, ut latè dixi 1. tom. lib. 3. cap. 1. num. 46. & seqq. & prosequitur Ioan. de Platea in l. neminem, C. de Decurion. lib. 10. Burgos de Paz q. 6. n. 19. & in specie de nostris Indijs loquentes Ioan. Horoscius in l. 2. num. 8. & 9. D. de legibus, colum. 138. Aviles in procemio cap. Prætor. verbo *Islas*, num. 9. Azeved. in l. 5. n. 5. tit. 1. lib. 1. Recop. & Christoph. de Paz de tenuta cap. 39. num. 31. & 32. & cavetur in ipsis ordinat. Supremi Consilij Indiarum, ordin. 14. Vnde † quemadmodum benemeriti de Regnis, & conquisitionibus Hispaniæ, ea præmia, quæ pro suis laboribus, & egregijs facinoribus à Regibus acceperunt, in perpetuum consequuntur, & consequuti sunt, ut ostendit Bobadilla in Politic. lib. 2. cap. 15. n. 6. & cum iurisdictione, alijsq; honorificis titulis per viam maioratus posteris suis relinquere possunt, & solent, quinimò & non relicta ex natura † ipsius concessionis hoc tacitè actū, sive inductum videtur, ubi bona donata dignitatem, & iurisdictionem includunt, ut probat tex. in cap. 1. §. præterea Ducatus, de prohib. feud. alien. per Fred. ubi omnes feudistę, Guid. Papæ decis. 476. qui testatur ita esse iudicatū in Francia in causa cuiusdam Comitatus Valentiæ; latissimè Tiraquel. de primog. q. 4. ex num. 21. Guillerm. Bened. in cap. Raimuntius, verbo *In eodē testam.* el 1. à num. 150. Fran. Zoanetus in tract. de primatu prioris geniti, cap. 3. Tiraquel. omninò videndus, de nobilit. cap. 37. num. 58. & seq. ubi quòd feuda & officia concessa à Principibus, eo ipso perpetua sunt, & aliæ concessiones reales esse censentur, & ex nostris contra Roder. Suarez, Anton. Gometius in l. 4. Tauri, num. 12. Pinel. in l. 1. par. 3. num. 17. C. de bon. mater. ubi ait, in Lusitania hoc ita decisum esse in omnibus bonis à Rege donatis, Greg. Lopez in l. 1. tit. 12. partit. 2. gloss. 1. Mieres de maiorat. 1. par.

quæst.

quæst.26.num.2.Molina eod.tract.lib.1.cap. 7.num.2.& cap.11.num.10. Ant.Quesada divers.quæst.cap.6.num.21.& in fine, Matienz. in l.11.tit.7. lib.5.Recop. gloss.7.n.2.Burg. de Paz in quæstion. civil. q.2. num. 49. alter Molina de iust.& iure, disp.581.n.1.& seqq. Parlador. in sexquicent. differ.18. §.1.n.16. Mastrill.de Magistrat.lib.4.cap.12.& Dom. Ioan.del Castillo tom.5.controvers.cap.128. num.19.& seqq.

Pariter idem probandum,& admittendum videtur, 43 † in remunerationibus factis Cōquisitoribus Indiarũ,inCōmendis,de quibus agimus,quæ feudorum, & maioratuum vicē obtinent,ut sæpè probavimus, & sunt pro laboribus stipendium, pro sumtibus solutio, pro terris,& Regnis ab ipsis partis, suoque Regi ultrò oblatis, fideliterque,& liberaliter elargitis,remuneratio,ut in terminis advertit Zapata de iust.distrib.3.par. cap.ult. num.3. & 10.ubi inter alia adducit Nattam conf. 122. num.6.lib.1.& plures alios,qui probāt 44 † privilegia,& alia,quæ à Regibus conceduntur in laboris,& servitij remunerationem,ex suâ natura perpetua esse,perpetuòque debere à successoribus obtineri. Et num.33. cōcludit, miseratione 45 † dignam esse Conquisitorum vicē, qui digni ob sua gesta, præclara, & humanis viribus superiora facta,utComitum,Ducum, Marchionum titulis decorarentur,non modò ijs honoribus, & in remunerationem privilegijs, eorum filij non honorantur, verùm pauperrimam vitam gerentes,ab alijs, quò vivāt, mercede recipiunt, quod esse probat contra omnes regulas iustitiæ commutativæ, & distributivæ, & duplicē illis præbet molestiam, & quòd ab honore excludantur, & quòd à lucro. Quæ est consideratio Petr. Greg.lib.31. de Repub.cap.1.num.6.& iuvatur ex illo Ecclesiastici cap.26. & 27. 46 † *In duobus contristatum est cor meum, & in tertio iracundia mihi advenit, vir bellator deficiens per inopiam,&c.*

47 Qvarto facit, † quòd quemadmodum in Hispania, mediante Maioratuũ institutione,familiarum splendor conservatur, & ipsius Regni conservationi prospicitur, ut tetigi suprà hoc lib.cap.1.num.77.& seqq.Ita pariter hæ Indiarũ 48 † provinciæ magis tutæ, & splendidæ essent, si pluribus Commendatarijs divitibus,& perpetuis abundarent, qui ad hunc maximè finem institui cœperunt,ut inquit Acosta de procurand.Ind. salut. lib.3. cap.11. & Ego in hoc tract.d.cap.1. Nam 49 † gloria,& tutela alicuius provinciæ in vassallis locupletibus consistit, ut egregiè docet Imperator Iustin. in Auth. ut iud. sine quoquo suffrag. in princip.& optimus text.in l.12.tit.2. & l.14. tit.5.part.2. ibi: *Ca entonces son el Reino, è la Camara del Emperador, ò del Rei, ricos, è abondados, quando sus vassallos son ricos, è su tierra abondada*: prout è contrario 50 † nihil magis eorundem Regum væcordiam, aut tyrannidem ostendit, quàm ubi eos pauperes, & miseros reddit, ut in l.10.tit.1.eadē par.2.

Et tales 51 † Commendatarij scientes se esse perpetuos Indorum sibi concessorum Patronos,& usufructuarios, magis pro eorum salute,& conservatione prospicerent. Quod regulariter secùs faciunt ij, qui illos ad tempus commendatos habent. Nam solùm præsentē quæstum intuentes, graviter eos vexare, exprimere, & opprimere solent, nihil de futuro curantes, cùm ad ipsos, vel ipsorum filios id non pertineat, prout semper contigit 52 † in mercenarijs,& alijs,qui prædia ad certum tēpus conducunt,ut habetur Matth.2.& Act.9. ibi: *Mercenarius autem, & qui non est pastor,cuius non sunt oves propriæ, videt lupũ venientem, & deserit oves,& fugit*: quod refertur in cap.adversitas 48.7.q.1. & in optimo casu consideravit Concil.Tridēt.sess.23. cap.1. de reformat. & in nostris terminis dissertissimus Ioseph. Acosta de procur. Indorũ salute,lib.3.cap.5. ibi: *Atque inde 53 † quoque rebus Indicis altera non levior ærumna proficiscitur, quòd cùm Gubernatores omnes Hispaniam cogitent, studia sua omnia, & curas illic collocent, Indicum solùm, veluti alienũ, atque extraneum habeant, ita parum curant, quod nihil amant. Quod quantum statui, atque incrementis Reipublicæ obsistat, dici non potest.* Et ibi: *Inde abeuntes, dissipata omnia, atque exusta relinquunt.*

Quæ etiam ratio (inter alias) perpendi solet ab ijs, qui melius putant Reipublicæ consultũ iri, 54 † si perpetuos, quàm si annales, vel temporales Magistratus creaverit, ut docet Aristot.lib.2. Politic. cap. 1. & post alios refert Guiller. Bened. in cap. Rainuntius, verb. *Duas habens filias*, num.41. Mastrill. de Magistrat. lib.2.cap.23.& Bobad. in Polit. lib.1. c.17. num.1.& seqq.& Petr.Greg.lib.7.deRepub. cap.4.num.16. ubi refert 55 † vulgarem fabulā de cane ulceroso, qui malebat muscas iā plenas sanguine,& veluti saturas sustinere, quàm illis excussis, alias famelicas admittere, quæ exugerent restantem sanguinem. Et facit l. Prætor, §.fin.D.de vacat.& excusat.mun. ibi: *Tolerabilius est,&c.* cap.1.de renuntiat. gloss. in cap. hinc 16. q.1. cum latè adductis à Camil. Borrel. de Magistr. edict. lib.1.cap.12. & seqq.& quod in optimo simili tradit, ultra alios, noster D. Franc. Amaya lib. 1. observat. cap.1.num.61. docens, Alexandrum Severũ Imperatorē, 56 † prædia Limitrophia, id est, ea,

quæ

quæ in hostiũ finibus essent, militibus suis cõcedere solitum fuisse, ita ut eorum essent, & hæredum, si militassent, ut alacriùs pugnarent, & loca illa libentiùs amantes, hostes fortiter arcerent, in eosque irruere nõ formidarent, cùm se suaque defenderẽt. Nam ut præclarè inquit D. Isidorus lib. 3. de summo Bono: † *Cum magno dolore amittuntur, quæ cũ magno amore habentur: minus autẽ carendo dolemus, quæ minus possidendo diligimus.*

57

QVINTÒ, perpenditur, † quòd causa cognoscitur per effectus, cap. qualiter 11. q. 3. l. 15. tit. 13. partit. 2. unde cùm ex antiqua, & hucusque usitata forma Indos commendandi, & gubernandi, † plurima damna orta fuisse experiamur, tam erga ipsos Indos, quàm erga ipsas Indiarum provincias, de quibus in superioribus egimus, conveniens non videtur, utilitatem † publicam diuturnâ ludificatione differri, ut aliàs inquit Cassiodor. lib. 5. epist. 31. & tot damnis, atque ærumnis, † celeriter, & efficaciter remedia non adhibere, l. 1. D. de damno infect. Auth. de defensor. civit. in princip. collat. 3. l. 2. tit. 10. part. 2. ibi: *Cà pues el Rei es cabeça de todos, dolerse debe del mal q̃ recibieren, assi como de sus miembros.* Ovid. lib. 2. de Ponto, elegia 9.

58 59 60 61

Regia (crede mihi) res est succurrere lapsis
Convenit, & tanto, quantus es ipse viro.

Ne † serò ad remedia perveniatur putrefactis partibus, quæ in sufficiente pharmaco cauterium, aut abscissionem postulent, ut ait Petrus Gregor. lib. 21. de Repub. cap. 1. n. 5. & lib. 10. cap. 5. n. 10.

62

Vbi etiam monet, † non esse antiquis legibus insistendum, si magna utilitas Resp. contrarium suaserit, quæ non permittat sine detrimento evidenti salutis eius, leges iam latas locum habere: quia † unumquodque tempus suos mores affert, quibus accõmodandæ sunt leges, sicuti aliæ leges in antiquo Testamẽto, aliæ in novo, & aliæ priscæ Romanorum inter rudẽ populum, aliȩ posterioribus sæculis probatæ, reiectis, vel emendatis primis: & idem graviter ostendit S. Isid. Pelusiota lib. 2. epist. 46. inquiens: *Non grave, ac sceleratum est aliquid innovare, cùm utilitas novitati adiuncta est. Non enim noxia, & utilia vetustate perpenduntur. Verùm id explorandum est, an in antiquioribus vitium inveniatur, an contrà in recentioribus virtus repertatur.* Quod priùs etiam docuit † Imp. in Authen. de non alienand. §. ut autem lex, collat. 1. Auth. quib. mod. natural. effic. legit. in princip. collat. 5. text. in cap. non debet, de consang. & affinit. procem. Clement. ibi: *Vix aliquid adeò certũ, clarumque statuitur, quin ex causis emergentibus, quibus iura iam posita mederi non possint, &c.* l. 11. tit. 11. partit. 1. *Emendar sus leyes, quando entendire, ò le mostraren razon porque lo deba hazer*; melior text. in l. 2. C. de veter. iur. enucl. ibi: *Quia ideò imperialem fortunam rebus humanis Deus præposuit, ut possit omnia, quæ noviter contingunt, & emendare, & componere, & modis, ac regulis cõpetentibus tradere, & hoc non primum à nobis dictum est. sed ab antiqua descendit prosapia, &c.* Quod etiam singulariter probat tex. in Auth. ut frat. filij, collat. 9. l. Divi fratres, D. de iur. patron. l. nonnunquam, D. de coll. bon. melior text. in Auth. de nuptijs, §. nos autem, collat. 4. ibi: *Non enim erubescimus, si quid meliùs etiam eorum, quæ ipsi priores diximus, adinveniamus, hoc sancire, & competentem prioribus imponere correctionem.* Imp. Martian. in proœ. lib. leg. Novellar. tit. 5. ibi: *Æqualis in utroque æquitas est, vel promulgare, quæ iusta sunt, vel antiquare, quæ gravia.* Teste enim Pet. Andr. Canonher. in aphor. Hippocrat. 1. tom. pag. 519. idem Politici facere debent, quod medici, qui contraria remedia morbis adhibent, quando priora nihil profecisse cognoscunt. Quod etiam Michaël Hospital. his, quæ sequuntur, carminibus, eleganter expressit:

63 64 65

Quã meliùs medici, qui quo nihil ante priora
Profecisse vident, adhibent contraria, leges
Decepti medicas, artemque valere iubentes:
Hoc nos illa modo, nuper quæ cœpimus arma
Ponere nè pudeat, hominesque errata fateri,
Et magis apta malis, quæ sunt medicamina nostris
Quærere. -----

Porrò hoc remedium fortè sumi potuisset, & nunc poterit, inductâ perpetuitate Cõmendarum, † & in Indos cõmendatos, iurisdictione ipsis eorũ Patronis concessâ, prout in Hispania conceditur dominis vassallorum. Nam ita Prætorũ excessus cessabunt, Parochi diligentiùs Indos instruent, & ab idololatrijs revocabunt, Hispani, Æthiopes, & hybridæ eos iniurijs non afficient, Patronum verentes, qui pro eis, tanquàm pro se ipso pugnabit. Reductiones † quoque ipsorum Indorum reparabuntur, & conservabuntur, quæ hodie ferè in totum dilapsæ, & dissolutæ conspiciuntur, absque ulla spe redintegrationis durabilis, cùm sit nemo, qui de ea sedulò curet, quod secus erit, si Commendatarij perpetui efficiantur, cũ sit verosimile, eos pro illis, tanquàm pro re sua, vigilaturos, † & quocunque fugerint, vel moram traxerint, in proprios lares revocaturos, ut aliàs dicitur in l. origine, C. de municip. & originar. lib. 10. & l. cùm satis, C. de agricol. & censit. lib. 11. ubi Platea, & Lucas de Pena, Auth. de mandat. Princip. §. fi. d etiam

66 67 68

sus-

suscipientes, ubi gloss. verb. *Agricolas*, ait: *Et sic nota, quòd potestas vindicat civem suum, vel comitivum*: quam pluribus ornat Menoc. in suo eleganti cons. 1176. Afflict. in constit. quisquis Burgensibus sub tit. de revocand. trãseunt. ad alien. habit. Ponte in tract. de potest. Proreg. Rubr. de abund. civit. tit. 2. §. 2. n. 8. Capicius decis. 118. & 168. & novissimè D. Francisc. Merlinus controvers. foréf. cap. 33. per totum, ubi alios adducit, & Ego sup. lib. 1. cap. 3. num. 64. & seqq. & latiùs cap. 23. ex num. 44.

69 Et ultra hæc aliud etiam damnum non minus considerabile cessabit, nempè † quòd Cõmendæ non dividantur, aut, quod magis dolẽdum est, in exteros, & de Indiarũ provincijs, & conquisitionibus nullatenus meritos conferantur, de quo pluribus egi sup. hoc lib. cap. 2. ex num. 57. Neque poterit aliquod inconveniens considerari in concedenda Patronis erga suos Indos iurisdictione, cùm † illorum causæ tales plerumq; ue sint, ut vel ab ipsis Indis iudicari possint, & debeant, & summariè tractari, ut etiam ostendi sup. hoc tom. lib. 1. cap. 26. num. 18. & ab Imp. Iustiniano doceamur, non debere de rebus exiguis homines magnas attritiones sustinere, in Auth. de instrum. fide, §. oportet, vers. *Vt autem*, quod meliùs expressit Acosta, in eadem specie nostrorum Indorum loquens, d. lib. 3. de procur. Ind. salut. cap. 23. sic de eorum Magistratibus inquiens: *Pueris se potius ludimagistros, quàm forenses iudices cogitent, & ibidẽ causas more patrisfamilias componere, & pro arbitratu agere, sæpè tutiùs, atque cõmodiùs, nisi atrox aliquod facinus accidat, quod rarum est, cùm pleraque nugarum, & puerilium cõcertationum similia sint*: cuius loci memini etiã aliud agens sup. cap. 27. num. 34. & his non relatis, usum huius iurisdictionis Commendatariorũ erga suos Indos opportunum esse, agnoscit Dom. Episcopus de la Paz in cap. ex transmissa, num. 26. de foro compet.

70

Sexto, denique in favorem eiusdem partis expendo, quòd licèt Rex, & dominus noster hanc perpetuitatem concedens, videatur à se abdicare vassallagium Indorum, quod est contra l. 10. tit. 10. *de las donaciones*, lib. 5. Recop. & alia iura, † quæ generaliter docent, eiusmodi alienationes excusari, & inhiberi debere, ut per text. & DD. in cap. intellecto, de iureiurand. gloss. in l. invitus, in princip. D. de fideicomm. libert. & meliorem text. in l. 5. tit. 15. par. 2. Vbi † eos, qui tales alienationes consulunt, proditionis crimen incurrere inquit, & Isaiæ verbis contraire cap. 42. vers. 8. ibi: *Ego Dominus, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo, & laudem meã sculptilibus*. Hoc tamen parum considerabile est, cùm videamus, attento præsenti statu Commendarum, vel eas ipsas, quæ in Regia Corona incorporatæ sunt, parvi lucri, & momenti esse, † & aliàs iam ab eisdem concedi solitas, quod efficit, ut semper alienabiles, & concessibiles maneant, iuxta ea, quę latiùs dixi suprà in alio loco retulimus, & quòd non possint † tolli, nec revocari, ubi fiunt in remunerationem servitiorum, etiam si contineant alienationem iurisdictionis, & vassallorum, ut per text. in l. penult. §. 1. de donat. & cap. 1. de nova forma fidelit. & alia iura, optimè docet Bart. in l. quod semel, de decret. ab ord. faciend. & in l. 2. num. 10. D. de iure immunit. Bald. in l. qui se patris, num. 10. C. unde liberi, Grammat. decis. 65. à num. 24. Natta cons. 122. à num. 6. lib. 1. Ant. Gabr. 1. tom. commun. tit. de non tollend. iure quæsito, conclus. 60. num. 60. Valascus consult. 72. num. 5. & in nostris terminis loquẽs Fr. Ioan. Zapata d. tract. de iust. distrib. 3. par. cap. ult. num. 8. cum seqq.

71

72

73

74

75 Sed in contrarium, pro negativa opinione, quę harum Commendarum perpetuitatẽ excludit, plures quidem, & satis efficaces rationes ponderari etiam possunt, & solent, quæ quidem effecisse videntur, ut res hæc toties pertractata, adhuc decisa non fuerit, ut tetigi sup. hoc eod. cap. num. 14. & latè prosequitur Ant. de Herrera in hist. gener. Ind. decad. 8. lib. 10. cap. 17. & seqq.

76 Primò namque, † arduum, & difficile reputatum est, Regum nostrorum liberalitatẽ, quæ in his Commendis concedendis, & continuandis elucet, eò transferre velle, ut necessariam, & perpetuam alienationem cõtineat. Nam hoc pacto nihil eos ferè habituros inquiunt, in quo possint benemeritos de hoc Nouo-Orbe in posterum remunerari: quod efficiet, ut vassallorum pectora refrigerentur, quę præmiorum expectatione accenduntur, l. 1. D. de iust. & iure, l. 3. & fin. tit. 10. & l. 2. tit. 27. par. 2. ubi dicitur: *Que como sin agua no puede permanecer una huerta, tampoco sin galardones conservarse una Republica*, Lucret. lib. 5. *Nusquàm † hominum genus incassum, frustraque laborat*: Plin. lib. 3. natur. histor. cap. 4. ibi: *Tantaque ad pericula evincenda fuit satis causæ sperare, quod cuperent*; Cicer. lib. 3. de natura Deorum: *Neque domus, neque Respub. stare potest, si in ea rectè factis præmia extet nulla, nec supplicia peccatis*. Ennod. dict. 22: *Qui tollit sudoris præmium, frangit studia dimicandi. Tolle spem prædæ, tulisti vota certaminis. Nescis quàm iustus dolor de amissa laboris fruge nascatur*. Et ita veteribus Conquisitoribus prospicien-

77

dum est, ut novis benemerentibus præmia nõ desint. † Cùm salus Reip. non minus in eius acquisitione, quàm in conservatione cõsistat, iuxta illud vulgatum Ovidij: *Non minor est virtus*, quod pluribus ornat in nostris terminis Ioseph. Acosta de procur. Ind. salut. lib. 3. cap. 11. Eduard. Vestinus in theatro vitæ civilis lib. 2. c. 23. n. 2. Costa de facti scientia, & ignorãtia inspect. 11. per tot. ubi id multis iuribus probat, & potuit allegare l. fin. D. de legibus, ibi: *Totũ autem ius consistit, aut in acquirendo, aut in cõservãdo, aut in minuẽdo*. Et Salust. de bello Iugurthino, ubi inquit: † *Maius dedecus esse parta amittere, quàm omninò nõ parauisse*, cui convenit Xenoph. lib. 7. Cyropædiæ, ibi: *Magnum equidem esse arbitror Imperium parare; sed multò magis id, quod sis adeptus, conservare. Nam adipisci sæpiùs illi cõtigit, qui audaciam dumtaxat adhiberet, sed retinere, quod adeptus sis, id verò non sine continentia, nec sine multo studio fieri solet*, & Valer. Max. lib. 9. cap. 12. † qui vitæ humanæ felicitatem nõ tam in inchoatione, quã in perfectione constituit, quem sequitur Boetius lib. 3. cap. 2. his verbis:

Nec manet ulli traditus ordo,
Nisi quòd fini iunxerit ortum,
Stabilemque sui fecerit Orbem.

SECVNDÒ cõsideratur, quòd etsi superior ratio deficeret, multùm attendi deberet, ipsius Regis, fiscique eius utilitas, & commoditas, quæ propter eximios sumtus in bellis quotidiè factos, & in alijs rebus, quæ ad conservationem, & defensionem adeò latè patentis, & reliquis nationibus invisæ Monarchiæ desiderantur, ita suam liberalitatem temperare debet, ut sibi nequaquam deficiat, l. rem legatam, D. de adim. legat. cũ innumeris alijs, quæ adducit Alvar. Velascus in axiomat. iur. litt. L. num. 70. quinpotiùs, ubi id oportere visum fuerit, Cõmẽdarũ reditus ad Regiã Coronã reducat, ut iã in Nova-Hispania in totũ iussum, & factũ videmus, & in Regno Peruano in tertia eorũ parte, iuxta ea, quæ dixi sup. c. 16. n. 8. & cap. 26. per tot.

Vt omittã, semper † parcè, & strictè quãtum fieri possit practicandam esse perpetuam vassallorum alienationem, & maximè in Indis, ut cavetur in d. l. 12. tit. 10. *de las donaciones*, lib. 5. Recop. & in alijs schedulis, quarum mẽtionem fecimus sup. cap. 1. ex num. 25. quia, etsi unius, vel alterius villæ, aut castri concessio Principi permittatur, † ubi tamen plures sunt, & quæ in Regalium iuriũ gravem diminutionem tendunt, inhiberi debet, & etiam si facta reperiatur, revocari, ut in l. 1. & 5. & per tot. tit. 15. part. 2. iunctis alijs, quæ post plures, quos refert, congerit Mieres de maiorat. 4. part. q. 1. limit. 6. num. 22. cum seqq. & Iacob. Cancer. 1. tom. variar. resolut. cap. 1. n. 154. ubi ita notabiliter inquit: *Iura regalia per multas alienationes separatim factas, quamvis modicas, revocanda sunt, quia tendunt in diminutionem Regni, ut plures donationes simul iunctæ, ut inofficiosæ revocãtur, quæ singulæ inofficiosæ non sunt, ut in l. 1. C. de inoffícios. donat. & est pulchra ratio, quia aliàs paulatim Rex posset Regnum annihilare, modò dando unam villam, cras aliam, &c.*

Et hoc maximè procedere docet Alciatus in l. debitorũ pactionibus, num. 25. C. de pactis, ubi † ipsorum vassallorũ interst, ipsi potiùs Principi, quàm alicui alteri privato domino subijci. Nam tunc (inquit) alienatio in contrarium facta non valebit, etiam adiecta clausula, De plenitudine potestatis, & quãvis Princeps dicat, se id in servitiorum remunerationem facere. Et in omnibus vassallis regulariter, ac præcipuè in nostris Indis hoc interesse reperitur. Nam † nemo est, qui magis non desideret esse vassallus Regis, quàm alterius, vel eâ tantùm de causa, quòd qui sublimioribus subditi sunt, honoratiores reputantur, ut per Roman. cons. 460. num. 5. Lucã de Pena in l. unica, colum. 2. & 3. C. de capit. civium cens. eximen. lib. 11. Roderic. Suarez allegat. 9. num. 6. Menchac. lib. 1. controvers. illustr. in præfat. ex num. 26. & cap. 3. in fin. Roland. cons. 1. num. 37. vol. 1. Bobad. in Politic. lib. 2. cap. 16. num. 12. Craveta cons. 291. n. 14. D. Præs. Valençuela cons. 59. num. 14. & seqq. Iacob. Cancer. lib. 3. variar. cap. 3. num. 362. & seqq. & Callistus Remirez de lege Regia Aragon. §. 32. num. 14. ubi demonstrat, quantò peioris conditionis sit esse vassallum privati Baronis, quàm Supremi Regis: illud enim (inquit) misera est servitus, hoc autem summa est libertas, ut cecinit Claudian. in 3. vers. 42.

Nunquam libertas gratior ulla
Est sub Rege pio.

Et sic dicitur, † fieri deterior conditio vassallorum si alienentur per Principem in inferiorem, ut notat Guido Pap. decis. 562. Roman. cons. 26. Rubeus cons. 96. Iason in §. itẽ Serviana, num. 169. Inst. de action. Ripa in l. 2. n. 46. D. solut. matrim. Roland. d. cons. 1. num. 36. Ioann. Garcia de nobilit. col. 1. §. 1. n. 13. & alij, quos refert, & sequitur Cancer. d. n. 362

TERTIÒ, pro eâdem opinione consideratur, quòd cùm hodiè † Commendatarij, quãvis temporales sint, & nullam in Indos sibi commendatos iurisdictionem habeant, adeò duram, & gravem dominationem in eos exerceãt, ut prohibere oportuerit, ne in illorũ municipijs resideant, ullumvè contractum cum

ipsis celebrent, iuxta ea, quæ dixi sup. cap. 25. verendum quidem est, ne insolentiores reddātur, si se perpetuos Indorum dominos, & cum iurisdictione cognoscant. Nam † trita, & veterana reformare difficile est, l. præcipiūt 37. D. de ædil. edict. & † potentes ubi ad malitiā omnia declināt, & cupiditatis, aut rapacitatis fomite ducuntur, non prodesse, sed potèriùs obesse solent, ut latissimè & elegantissimè tū exemplis, tum auctoritatibus, ostendit Martinus Mager. de advocatia armata, cap. 1. ex n. 144. & cap. 9. ex num. 340. quò & illud Varronis pertinet: *Qui potest plus urget; pisces ut sæpè minutos magnus comest; ut aves enecat accipiter.* Et Æsopæus ille Apologus de accipitre, de quo pulchrè Sigonius lib. 8. de Regno Italiæ. Ita enim hic rerum ambitus se se habet, nihil penè sit, quod non alterius damno vivat, nihil quod cuiquam prædæ non sit, ut inquit Scaliger. exercit. 189. dist. 5.

Et cùm tot legibus libertati Indorū prospectum sit, & servitia personalia, vel in totū tolli, vel maxima ex parte temperari, † hæc omnia peiorem statum recipient, & Commēdatarij Indos sibi commendatos, & in perpetuum datos loco servorum habebunt, & eorū uxores, & liberos tollent, in metalla adigent, ac totam substantiam exhaurient, iuxta illud mali, & tyranni Regis exemplum, quod habetur 1. Regum cap. 8. de quo Ego latiùs 1. to. lib. 3. cap. ult. num. 22.

Nec tam † futuri temporis, & posteritatis memoriâ, sive contemplatione ducentur, cuius respectus valdè è contrario prætexitur, quàm præsentis lucri cupiditate, arg. l. cùm hi, §. 1. D. de transact. & illius Claudiani sentētiæ:

---- Omne futurum
Despicitur, suadentque præsentia fructum.

Semper enim † obnoxia est istorum miserorum infirmitas, ut dixi sup. lib. 1. cap. 27. & eos aliqui insolentes Commendatarij tractare solent more, ac modo illius ancillæ, de qua Plautus in Mercat. Act. 4. scen. 3.

Nihil opus nobis ancilla, nisi quæ texat, quæ molat,
Lignum cædat, pensum faciat, ædes verrat,
Quæque habeat quotidianum familiæ coctum cibum.

Et Terent. in Phorm. Actu II. scena I.
Molendum usque in pristino, vapulandum.

QVARTO facit, quòd etsi Commendatarij perpetui, & magis divites, magis etiam pro Indiarum defensione, & conservatione pugnare debeant, ut in altera opinione supponitur. Ex adverso tamen timeri potest, † ne eiusmodi divitiæ eos in luxū, & superbiam deducant, & Regi nostro potentissimo, eiusque mandatis minus affectos, & attentos efficiant, cùm nihil adhuc supersit, quod vel ipsi, vel ipsorum liberi ab eius manu, & indulgētiā sperare possint. Quod † in omnibus provincijs, sed præcipuè in his Indiarum, ita valdè ab eodē Rege remotis, summoperè cavendum est, & enixè curandum, ut subditi maximè ab eo depēdeant, & utrumque Regnum, licèt tot Cœli, soli, ac sali tractibus separatum, unum veluti corpus efficiat.

QVINTO consideratur † præsens Indorū status, qui cū ubique numero paucissimi sint, in servitijs personalibus, metallorum effosione, & operatione, alijsque publicis operibus, & munijs Reipublicæ necessarijs, incessanter, & tanquam si plurimi essent, deserviunt, ut in libro primo retulimus. Quibus † servitijs, & Indorum ad ea præparationi, & deductioni, verosimile est Commendatarios opem nō laturos, sed potiùs repugnaturos, si super eisdē Indis iurisdictionem, & perpetuam dominationem exerceant, & in eorum conservatione, & propagatione suam, suorumque posterorū substantiam positam videant, quàm certū est per servitia prædicta valdè minui, vel in totū extingui. Vnde publica utilitas, cuius contēplatione eiusmodi servitia tolerantur, privatorum commodis cedet, vel magna ex parte turbabitur † contra vulgares regulas iuris, quas congessi sup. lib. 1. cap. 4. n. 114. & seqq. & illud Osorij lib. 7. de Regis inst. *Vt in corpore non quod uni membro iocundum est, sed quod totius corporis incolumitati conducit, præcipuè expectari convenit. Sic in Republica, non quod unicuique libeat, sed quod universis expediat, considerandum est.*

Idemque inconveniens fortè militabit † in reductionibus faciendis, Commendarum terminis dividendis, Indis vindicandis, & quod magis dolendum esset, in Fide Catholica instruendis, & confirmandis. Nam timendum est, ne pravi Commendatarij, suis lucris intēti, his omnibus officiant, potiùs quàm proficiant, litibus, & contentionibus intestinis inter se digladiētur, & plura damna, quàm quæ nunc experimur, ab ipsis ijsdem oriantur, à quibus maximè salus, & remedium sperabatur. Quod efficit, † ut minimè mutare leges, & consuetudines diu receptas conveniat, interim dum ex novis, quas inducere cupimus, maxima, & evidentissima utilitas non agnoscitur, l. in rebus novis, D. de constit. Princip. l. minimè 23. D. de legibus, l. etsi nihil 183. D. de regul. iur. cum alijs, quæ † de novitatis, sive innovationis damnis plenè tradit Ioann. Nevizanus, omninò videndus, cons. 11. n. 3. & seqq. Menchaca de success. creat. §. 30. n. 312. Menoch. cons. 302. num. 16. cum seqq. consil. 748. num. 47. & lib. 5. præsumt. 44. ubi quòd

omnis novitas præsumitur mala, ex Baldo in d.l. in rebus, text. & gloss. optima in cap. final. de religios. dom. & in cap. unico, eod. tit. in 6. ubi quòd neque novum collegium, neque nova religio, nec novæ reliquiæ, nec novus Sanctus facilè admitti debet, de quo pluribus agit Pat. Ribadeneira in vita S. Ignatij, lib. 2. cap. 17. & alia tradens Simancas lib. 4. de repub. c. 10. 11. & 14. Lælius Zechus de Principe lib. 1. cap. 6. num. 10. Paliargus super lib. 15. Cornel. Taciti, observat. 121. Ioann. Cochier. in Thesaur. aphorism. polit. lib. 2. cap. 4. pag. mihi 59. & 62. ubi ait, quemadmodum sine valetudinis offensione, nemo subitò victus rationem mutat, ita nec leges sine maxima rerum cõversione, & adducit D. August. epist. 118. † *Ipsa mutatio consuetudinis, etiam quæ adiuvat utilitate, novitate perturbat*. Et Thucyd. lib. 3. histor. eam Rempublicam, quæ malis quidẽ, sed immotis legibus utitur, præstantiorem esse illâ, quæ bonis quidem legibus utitur, sed tamen mobilibus, & inconstantibus, & Dion. Cassium lib. 52. ubi refert cohortationem Augusti Cæsaris ad Senat. Roman. in hæc verba: *Positas semel leges constãter servate, nec ullam earum immutate, nam quæ in suo statu eademque semper manet, † & si non nihil vitiosa, utiliora tamen sunt ijs, quæ per innovationem, vel meliora iudicantur*, quod sensit etiam Tacit. lib. 14. annal. dũ ait: *Super omnibus negotijs meliùs, atque rectiùs olim provisum, & quæ convertuntur in deterius mutari*, & dixi atque adduxi alia suprà lib. 1. c. 4. num. 69. & seqq. Quibus addo, quæ eruditè considerat Alphonsus Carranza in tract. de partu humano, cap. 87. num. 81. ubi quòd novitatis amatores magnis se periculis exponunt, & alia de vitandis novitatibus in administratione Reipub. congerens Callist. Remir. de leg. Reg. §. 11. n. 21. D. Thom. 1. 2. q. 97. art. 2. ubi ita notanter scribit: *Lex nõ est mutanda, quoties experientia quippiam melius affert, ni tantum sit bonum, ut mala infinita novatio vincat*, Symmach. lib. 10. epist. 54. *Servãda est tot sæculis fides, & sequẽdi sunt nobis parentes, qui sequuti sunt feliciter suos. Video quale sit, quod instituendum putetur, sera tamen, & contumeliosa est emendatio senectutis.*

101

102

Atque hæc sunt, vel ad hæc quidem reducuntur, quæ in lubrica hac, & difficili quæstione, tam in facto, quàm in iure ad utramq; partem expendi possunt, quarum plures non malè congessit Anton. de Herrera d. hist. gener. Ind. decad. 8. lib. 10. cap. 19. in cuius sanè resolutione magis optarem aliorum sententiam audire, quàm meam interponere. Sed ut iniuncto muneri satisfaciam. Si † prioribus illis annis, quibus hæc quæstio moveri cœpit, iudicium meum in ea requireretur, non dubitarem pro perpetuitate Commendarum suffragium ferre, vel in totum quidem, vel saltim pro aliquibus in unaquaque provincia pinguioribus, alijs Coronæ Regiæ servatis, ut vel ex earum reditibus iuvaretur, vel ijs, qui nova servitia præstitissent, iuxta illarum merita satisfaceret. Ita enim ipsarum provinciarum splendori, conservationi, ac securitati, & priorũ Conquisitorum memoriæ, & egregijs facinoribus pleniùs consultum esset, & fortè plura mala, ac damna cessassent, quæ ex contrarijs dispositionibus hodie post vulneratam causam serâ pœnitentiâ experimur.

103

Et hanc † formam Commendarum distribuendarum aliquæ antiquæ schedulæ proposuerunt, & præcipuè illa 14. Aprilis, an. 1546. ad Proregem Novæ-Hispaniæ directa, cuius mentionem feci suprà num. 6. Et in eadẽ persisterunt Comes de Nieva, & Commissarij, in Peruvium delegati ad hanc perpetuitatem si opportunũ sibi videretur introducendam, ut refert Anton. de Herrera in histor. gener. Indiar. decad. 8. lib. 10. cap. 18. pag. 328. & posteà † Dom. Prorex Peruanus D. Franc. à Toleto, ut idem Auctor ibidem recenset, qui Prorex addidit, sibi non videri Indos satis capaces, ut plenè suæ libertati relinquerentur, nec per se ipsos se regere possent. Nec etiã in universum Commendarum perpetuationem cõvenire, posse autem aliquas ex pinguioribus, ac viris illustribus, & benemerentibus datas, in perpetuum, & cum iurisdictione concedi, ad instar dominorum vassallorum Hispaniæ, & aliarum nationum, quæ politicè gubernantur, & ex successibus, atque effectibus, qui ex hoc resultarent, experimentum sumi, an in posterum idem in alijs inducere, vel restringere conveniret, prout & in simili docuit celebris text. in cap. Apostolicæ, de donation. Ioannes quoque Matienzus in tractatu manuscripto de gubernatione Regni Perù, 1. part. cap. 28. & seqq. pro eadem perpetuitate consuluit, & cap. 30. aliquas leges, vel conditiones adducit, quibus id magis commodè exequi posset, & idem sentit Fr. Ioan. Zapata de iustit. distribut. 3. part. cap. ult. per tot.

104

105

Atverò, præsenti rerum statu considerato, in quo Indi † ita diminuti sunt, & per consequens Commendæ in eam tenuitatem deductæ, ut vix quotidiano victui Commendatarij sufficiant. Necnon etiam, quòd earum plures, & pinguiores Proceribus Hispaniæ concessæ reperiuntur, alijsque, qui in provincijs Indiarum non resident, nec de earum Conquisitione ullatenus meriti sunt, ut dixi suprà cap. 2. num. 57. & quòd aliæ per maritos ad uxores,

106

& è cōverso, ultra ulla merita ex lege successionis pervenerunt, atque aliæ etiam per subreptiones, & fraudes, ne dicā per sordes a Gubernatoribus extortæ sunt. Non auderem ab antiqua forma recedere, neque pro perpetuitate in totū, vel in parte concedenda, consulere, quia omnes ferè causæ, & rationes cessant, quæ pro eius suasione considerantur, & dubij sunt valdè, atq; incerti effectus, & utilitates, quæ in futurū ex nova hac introductione promittūtur, quin potius alia graviora damna timeri possūt, ut sup. retulimus. Vnde sumus in vulgari iuris regula, quâ docemur, semper præsentē rei statū attendi debere, nō qui olim fuit, ut in l. 4. in fine, C. si ser v. exportād. l. 3. §. affinitates, D. de postuland. melior text. in l. quod semel, D. de decret. ab ord. facien. c. fin. de transact. c. si quis ignorat 32. q. 4. l. 17. tit. 1. par. 1. l. 3. in fin. tit. 26. par. 2. cum alijs, quæ adducit Petr. de Antiboli in tract. de munerib. 3. par. §. 4. n. 199. Tiraq. de cessante caus. 1. par. n. 26. D. Valençuela cōs. 167. ex n. 74. vol. 1. Et similiter in alijs regulis (suprà etiam pōderatis) quibus docemur, nihil facilè ex antiquis, & solēnibus absque maxima, & evidētissima utilitate immutandū esse, & minus malū esse leges, vel consuetudines aliqua in parte vitiosas cōservare, quàm anceps novitatis periculum experiri. Minus quippè † malū, cōparatū ad maius habet, rationē boni, cap. iuravit 22. q. 4. c. duo mala 13. dist. ubi dicitur, id nos tali in casu resolvere debere, quod minori nexu noscitur obligare, iunctis alijs, quæ tradit Camill. Borrel. de Magist. edict. lib. 2. c. 2. n. 104. & Nos sup. lib. 1. c. 4. n. 77. & seqq.

107

Ad quod etiā facit notabilis gloss. in proœmio eiusdē distinctionis, quæ singulariter inquit, † perplexionem hanc, quantum ad rem nihil esse, sed quantum ad animum, & stultam opinionem. Et † cùm teste Iustiniano Imp. in Auth. hæc cōstitutio innovat, col. 8. cuius dictū refert, & extollit Petr. Greg. lib. 1. de Repub. c. 1. n. 10. quod medicamēta morbis, hoc exhibeāt iura negotijs, nō debemus pro Reipublicæ curatione † remedia incerta adhibere, aut quę sint graviora, vel periculosiora ipsis damnis, vel morbis, quorum reparatio desideratur. Contra vulgatū aphorismū omniū Politicorum, de quo Scipio Ammirat. in dissert. ad Tacit. lib. 3. discursu 2. per tot. Nam ut elegantissimè inquit Quintil. decla. 14. §. 1. *Illa † verè sunt remedia, quæ fugatis morbis, causisque languoris, posteà nō sentiūtur; & ea tantū innocenter dabuntur, quæ potētiæ suæ qualitate consumta, desinūt, cùm profuerunt.* Alias enim verendum est, ne in illud incidamus, quod Ovid. lib. 3. de Ponto, Eleg. 7. his verbis expressit:

108 109 110 111

Curando † fieri quædam maiora videmus
Vulnera, quæ melius non tetigisse fuit.

112

Vnde & Tacitus docuit lib. 34. Annal. † nōnullis morbis unicum esse remediū, remedia omittere. Et summa hæc sit, quòd † vitia erūt, dum homines erunt, ut idem Tacitus inquit: & ut homo semper futurus est homo, sic Cōmendatarij semper Commendatarij, quoad damnum Indorum, sive sint perpetui, sive tēporales. Scitum enim, & certum est illud Senecę lib. 1. de benef. cap. 10. *Hoc maiores nostri questi sunt, hoc nos querimur, hoc posteri nostri querentur. Eversos esse mores, regnare nequitiam, in deterius res humanas, & in omne nefas labi.*

113 114

SVMMARIVM CAPITIS TRIGESIMIPRIMI.

1 *Lancearij Peruani, & Intratenuti Novæ-Hispaniæ, sunt quodammodò similes Commendatarijs.*

2 *Lanceariorum, & Sclopetariorum militia in Regno Peruano, quod initium habuerit? & hi, quos vocant,* Alabarderos.

3 *Lanceariorum & Arcabusiorum militia à D. Prorege March. de Cañete creata, reformari iussa fuit, sed id effectū nō habuit.*

4 *Militia Lancearum, & Arcabusiorum, quem statum, & progressum habuerit tempore Proregis D. Francisci à Toleto, & aliorum sequentium.*

5 *Proregibus permissum fuit decem lanceas inter familiares, & domesticos suos distribuere.*

6 *Lancearum, & Arcabusiorū militia, qualiter, & quare quoad salaria fuerit reformata anno 1618. ex consilio D. Proregis Principis de Esquilache?*

7 *Lancearij Peruani obtulerūt, se sine salario servire velle, privilegijs militiæ cōtēti.*

8 *Militū causæ civiles, & criminales corā Magistro militum agitabantur, quem hodie Proreges, & Gubernatores repræsentant, qui simul sunt Capitanei generales.*

9 *Iurisdictio militaris qualis sit, & qui Auctores de ea pertractent?*

10 *Privilegium fori militaris qualiter Lanceis, & Arcabusijs Peruanis relictum, & confirmatum fuerit?*

11 *Milites ad custodiam Proregis deputari, quando, & quot cœperint in Nova-Hispania.*

12 *Entretenidos in Nova-Hispania, & alibi qui sint, & dicantur?*

13 *Militia Peruana Lancearum, & Arcabusiorum, cur ita appellata fuerit?*

14 Lancea, quale genus armorum? & quòd hoc vocabulum fuerit proprium, & antiquum Hispanorum ante Romanos.
15 Lanceas Peruanos quo nomine vocari iusserint schedulæ Regiæ?
16 Lancearijs Peruanis datur sedes nobiliũ in Audientijs eiusdem Regni.
17 Arcabusierij dicuntur ab Arcabusijs, & de huius nominis etymologia.
18 Arcabusiorum, & similium tormentorum bellicorum inventum, quando cœperit? & aliqua in eius detestationem.
19 Alabarderij dicuntur ab Alabardis, quibus utuntur, & de huius nominis significatione & etymologia.
20 Militia Lanceariorum, Arcabusiorum, & Alabarderorum, quo fine instituta?
21 Lancearij, & Arcabusierij Peruani præstant idem ferè iuramentum, quod Commendatarij.
22 Milites Romani, & Athenienses, quod iuramentum præstarēt, & qualiter patriæ defensioni vitã devoverent? ex Vegetio, & alijs.
23 Soldurij apud Gallos, qui essent, & qualiter se pro ijs, etiam, quibus se in clientelam dabant, morituros iurarent?
24 Hispani cæteris omnibus nationibus fideliores semper reputati sunt.
25 Romani Imperatores usi sunt Hispanis militibus ad sui corporis custodiam.
26 Sertorius de cognatis non fidens, ex incolis Hispanis custodiam habuit.
27 Militia Lancearum potest cõparari alijs scholis, quæ apud Romanos usitabantur.
28 Militiæ apud Romanos appellabantur scholæ hominum armatorum, vel togatorũ, qui ratione muneris, cui destinabãtur, aliquod salarium, sive commodum ex publico recipiebant.
L. Lucius 22. D. de leg. 2. & aliæ plures de militijs antiquis agentes, referuntur, & illustrantur, ibidem.
29 Consignatio pro militia Lanceariorũ facta, si omnibus non sufficiant, qualiter eis pro rata solvenda sit?
30 Alimenta quando aliquis tenetur præstare pluribus, unum corpus repræsentãtibus, æqualiter ea distribuere debet.
Cap. cùm omnes, de constit. expenditur, & illustratur, ibidem.
31 Socijs pluribus in his quæ debētur, æqualis solutio facienda est.
L. verum, §. si cùm tres, D. pro socio, põderatur, & illustratur, ibidem.
32 C. decimas 16. q. 7. refertur & exornatur.
33 Æquales in successione, debent esse æquales in distributione.
34 Debitũ universitati, nõ est debitũ singulis.
35 Casus litis inter lanceas antiquos, & noviores super gaudio cõsignationis, refertur.
36 Titulus beneficij si in totũ sit extinctus, & revocatus, licèt posteà idem beneficium conferatur, non agitur ex titulo antiquo, sed ex novo.
37 Beneficium datum alicui cum clausula, ut alijs præferatur, intelligitur, nisi eis iam fuerit ius quæsitum.
38 Fructuum in perceptione, & distributione hi præferri debent, qui actualiter servierunt eo anno, quo fructus percipiuntur.
39 Lãceis reformatis, iustè eorũ consignationes fisco applicatæ fuerũt, iure reversionis.
40 Collegio, vel Communitate aliqua destructa, vel reformata, eius bona tanquam vacantia fisco applicantur.

CAPVT XXXI.

De Peruanis militibus, vulgò dictis Lãças y Arcabuces, & de los Entretenidos Novæ-Hispaniæ, & dubijs, quæ circa eorũ consignationes contingere solent.

SVPEREST, ut de illis militibus aliqua subnectamus, qui in Regno Peruano vulgò appellãtur: *Lanças i Arcabuces*, & in Nova-Hispania *Entretenidos*; quoniam † hi quoque quandã Cõmendatariorum speciem, sive figurã habere vidẽtur. Et sciendũ est, quòd † cùm an. 1554. missus fuisset in dictũ Regnũ Peruanũ D. D. Andreas Hurtado de Mendoça, Marchio de Cañete, qui appellatur *el Viejo*, ut in eo Proregis, & Ducis generalis munus exerceret, sed interdictã sibi Commendarũ concedendarũ potestate, quoniã tũc (ut diximus in cap. præcedenti) de earũ perpetuitate deliberabatur. Is quibusdã verbis schedulæ, quæ hoc iussit, permotus, quibus benemeriti solari, & remunerari iubebãtur, & simul Proregis, & Regni securitati, & auctoritati prospiciẽs, ad imitationem militũ, qui in Castella *Cõtinuos* vocãtur, quosdã equestres elegit, quos *Lãças* & *Arcabuces* vocavit, & alios pedestres falcigeros, sive falcarios, quos vocavit *Alabarderos*, eisq; in vacãtibus Indorũ Cõmẽdis 114500. argẽti probi põdera in annuos reditus cõsignavit, eã distributione factã, ut Lãcearij mille põderibus donarẽtur; Scopletarij, sive Arcabusierij quingẽtis; Alabarderi, cẽtenis octuagenis, sub eo onere, ut Regni defẽsioni in bellis oc-

occurrentibus deservire,& militare deberēt, & præsertim Proregis personā tutari, & quocunque iret comitari,ut sic eius dignitas magis venerabilis,& spectabilis redderetur.

3 Sed † cùm de Proregis potestate in hoc militum delectu, & consignatione dubitatum fuisset,ex rationibus,de quibus sup.c.4.n.55. & seqq. & multi eos minimè necessarios esse affirmarēt,electus fuit ad idē Proregale munus Comes de Nieva anno 1559. eique per schedulā 28.Septemb.ann.1560.iniunctum, ut prædictos milites reformaret, & tributa, quæ illis persolvebantur, in Coronam Regiā reduceret,triginta tantùm equestribus,& viginti pedestribus militibus reservatis,qui sufficere visi fuerūt,ut eius custodiæ,excubijs,ac mandatis adessent. Quod tamē ipse implere supersedit,iudicans id non decere, & militū, qui reformarentur, animos contristare,& cōturbare posse, qui hoc solatium,nō solùm ob officij præstandi mercedem,sed in præteritorum quoque laborum,& servitiorum remunerationem acceperant. Idemque fecit,& sensit Licētiatus Lupus Garsias de Castro Regius Indiarum Consiliarius, qui dicto Dom. Comiti de Nieva sub Præsidis, & Gubernatoris titulis suffectus fuit ann.1563.

4 Et tandem anno 1568. † Dom.D.Frācisco à Toleto ad eandē Proregiam dignitatem bonis avibus electo, de hoc rursus magis seriò quàm anteà tractatū fuit, & schedula Regia expedita,quæ omnibus exactè trutinatis, indulsit, ut centum Lancearij, quinquaginta Archabusieri,totidemque Alabarderij cōservarentur,illis,octingentis,secundis,quingentis,ultimis tercentis argēti puri,ac probi pōderibus in annuos reditus designatis. In qua schedula eorum omnium munus, & instructio plenissimè continetur. Eaque,& illa,quarum suprà meminimus,pluresque aliæ,quæ posteà in istarū declarationem editæ sunt, ad litterā recēsentur in 4.tom.impress.ex pag.1.ad 13.

5 Quarum aliquæ † Proregibus permittūt decem lanceas inter domesticos, & familiares suos distribuere,reliquas autem benemeritis conferre iubent,cū onere arma, & equos habendi,& sustentandi,& reditus Commēdarū, ad hoc designatarum,ad Regiam Limanā arcam deferri, ex eaque omnibus equā lance competentium stipendiorum annuā solutionē fieri. Porrò schedulæ ann.1568. quæ huius materiæ velut caput est,verba,post exordium introductionis dictæ militiæ, ita se habent: *Avemos acordado, que durāte nuestra volūtad, i en el entretāto que otra cosa Nos proveemos,aya cerca de vuestra persona, i de los Virreyes que por tiempo fueren, el numero de cien Lanças, i cincuēta Arcabuceros de acavallo,ò mula, i que esto se ponga ansi en efecto, no embargāte qualesquier cedulas i provisiones nuestras,que en cōtrario estē dadas:i lo q̄ està determinado cerca de resumirlas à numero de treinta:i q̄ en el salario, servicio,i nombre,i consignacion, i paga,i lo demas q̄ à esto toca, se tenga i guarde la orden siguiēte.*

Que el salario i sueldo destas lanças sea el que estaba señalado, à mil pesos cada uno, i à los Arcabuceros à quiniētos, i que este aya de ser igual,sin hazer ventajas de unos à otros, que seria odiosa,i sin hazer entre ellos plaças dobles, de que resultaria diminuirse el numero: i q̄ estas Lanças i Arcabuces ayan de residir de ordinario cerca de vuestra persona, i de los Visorreyes que por tiempo fueren,no les siēdo por vos,ò por ellos otra cosa ordenado; i que ayan de servir en paz i en guerra, como por vos le serà mandado, è tener el cavallo,i las armas que les señalareis,lo qual serà segū que allà os pareciere que conviene, i el juramento de fidelidad,i servir en forma:demanera,que entiendan que es plaça i oficio,cō obligacion de servir,i no solo gratificacion,i recōpensa de servicios, aunque en el proveerlos,i nombrarlos se ha de tener respeto à esto.

El nombre destas plaças i Lanças, para q̄ sea mas honrado, i entrē en ellas personas de mas calidad,i quales conviene, podrà ser de Gentileshombres,ò Continuos:i en los Arcabuceros de Guarda de acavallo,pues guardādose el efecto i sustācia en todo lo demas,es biē hōrarlos,i ansi allà vos lo podreis ordenar.

La provision,i assimismo la remociō,ò privacion destas Lanças se os comete i remite à vos, con que desta facultad no aveis de usar sino con mui justas i legitimas causas,porque en essa tierra, i genero de hōbres della, se debe ir en esto con consideracion.

El dinero que montare la dicha consignacion de las Lanças i Arcabuces, se ha de meter en nuestra caxa, como està ordenado,i de alli se ha de sacar, i pagar por los oficiales nuestros,i por sus nominas, conforme à lo que en semejantes casos se acostumbra.

I demas de las dichas cien Lanças,i cincuēta Arcabuceros,avemos acordado,durante la nuestra voluntad, i entretanto que otra cosa no proveemos, tengais cincuenta Alabarderos, con salario de trecientos pesos cada uno: i por aliviar la costa, i para ayuda à la paga destos, se baxarà del numero de las dichas cien Lanças, cinco, i de los cincuenta Arcabuceros,otros tantos:con lo qual,i aplicandose lo que faltàre por la orden que hasta aqui se ha tenido, se podrà pagar i sostener la dicha guarda. Fecha en Madrid à veinte i ocho de Diziembre de mil i quinientos i sesen-

ta i ocho años. Yo el Rei. Por mandado de su Magestad, Francisco de Eraso. Señalada del Consejo.

Quod ita pluribus annis observatum fuit, quousque † consignationibus diminutis, cùm reditus earum omnibus non sufficerent, Proreges, quasi gratulationem exercētes, ijs, quibus sibi libitum erat, solvi nolebant, alijs interim esurire, aut mendicare coactis. Quorū clamor cùm Regias aures impleret, & simul plurimi essent, qui inanem esse horum militū conservationem affirmarent, & longè utiliùs, quod illis persolvebatur, in alios Regios sumptus expendi posse, D. Proregi Marchioni de Montesclaros directa fuit quædā schedula 2. Martij ann. 1614. per Regiū Consiliū Status expedita, quâ iubebatur, ut quid sibi hac in re optimum factu videretur, animadverteret, & quibus meliùs posset modis, dictam reformatione disponeret. Quod tamen ipse nō præstitit, quin potiùs plures, & satis urgentes rationes prætexuit, quæ hoc comperendinari suadebant. Quibus tamen non obstantibus, cùm Montisclario D. Princeps Squillacensis in Proregali munere succesisset, & hic de reformandis dictis militibus suffragiū tulisset, avidè, & plausibiliter in Regia Curia receptum fuit, & Matriti 16. April. ann. 1618. schedula expedita, quæ præcisè dictam reformationē iniūxit, eo addito, ut quæ his militibus ex annis retrò lapsis reliquarentur, ex futuris reditibus pro rata perciperent, & alijs officijs, atque honoribus solarentur.

6

Et in hunc modum reformatio facta fuit, à qua † milites supplicarunt, & supplicatione pendente, petierunt, & obtulerūt, se velle absque ullo salario easdem functiones, quas anteà, servire, & subire, dummodò sibi privilegia militaria, quibus frui solebant, conservarentur, quorum id erat, & est præcipuum, ut de causis eorum, civilibus, & criminalibus in militari dumtaxat foro, & coram ipso Prorege, & eius Auditore, † tanquam Magistro militum, convenirentur, iuxta text. in l. 1. & quæ ibi notantur, C. de offic. Magistr. milit. & de offic. iud. militar. l. Magisteriæ, C. de iurisdict. omn. iud. l. fin. C. de re milit. lib. 12. l. ult. C. ubi quis de cohortal. eod. lib. l. 3. tit. 29. par. 7. cum alijs, quæ † de dignitate, & iurisdictione Magistri militum tradit Petr. Greg. lib. 19. syntagm. cap. 18. Coteræus de iure, & privil. milit. lib. 2. cap. 6. Ayala de iure & off. belli, lib. 3. cap. 8. Petr. Caballus resol. crim. centur. 3. casu 294. ex num. 262. Vincent. de Franch. decis. 88. par. 1. Georg. Acacius de privilegijs milit. lib. 2. cap. 5. Osuald. ad Donell. lib. 17. comment. iur. cap. 20. litt. H. Mastrill. de Magistr. lib. 5. cap. 16. ubi agit de officio Auditoris generalis, & meliùs decis. Sicil. 173. per totam, ubi multum in nostris terminis loquitur, Tib. Decian. lib. 7. crimin. cap. 15. Azeved. in l. 1. num. 70. tit. 16. lib. 8. Recop. Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 2. n. 67. cum seqq. Card. Tusch. litt. M. concl. 233. & 235. Petr. Roizius decis. Lituan. 3. Iacob. Cancer. lib. 2. var. resol. cap. 2. de iurisd. num. 133. & Arismin. Tepatus lib. 2. tit. de re & iure milit. fol. 274. Cabedus decis. Lusit. 103. 2. part. per tot. ubi in specie agit de officio & iurisdictione Magistri Celerum sive Custodis Regij corporis: & Ducis *delos Ginetes*, quibus possunt hi nostri Lancearij milites comparari. Et novissimè & latissimè, post hæc scripta, D. Valençuela Velazquez cons. 200. n. 33. & 44. ubi de iudicibus militaribus, & quòd militantes, & magistratus militares nihil habēt commune cū Curijs, iunctis alijs, quæ nos dicemus, ubi de Proregibus sermonem instituerimus.

7

8

9

Quod † privilegiū dictus dominus Prorex eis libēter concessit per provisionē ad id expeditam 26. Martij ann. 1619. confirmatam per eius successorē D. Marchionē de Guadalcaçar 9. Iulij ann. 1622. & denique approbatā per caput quoddam Regiæ epistolæ, eidem Marchioni directæ 29. Septembr. ann. 1623. Atque hic sanè est istorum militū in Peruanis provincijs discursus, & præsens status. In Nova verò Hispania † reperio sched. 27. Maij ann. 1568. cū D. Prorege D. Martino Enriquez loquentem d. 4. to. impress. pag. quæ permittit, ut ad sui custodiam, sive tutelā viginti quatuor *Alabarderos* habeat, & Ducem, sive Capitaneum eorum, cui duplicatum salarium constituat, dum tamen hic Locumtenentem non habeat, nullumque ei salarium à Regijs officialibus persolvatur, nec aliquorum reorum capturam exercere possit, sed id Regijs criminum Quæstoribus relinquatur. Quod etiam quantum ad salarij Locūtenentis denegationem, cavetur, circa Proregem Peruanū in alia sched. ann. 1574.

10

11

Et quòd † filijs Conquisitorum, & alijs benemeritis, quibus Indorum Commendæ non obtigissent, aliquæ erogationes fiāt ex tributis earundē Commēdarū, quæ Coronæ Regiæ applicatæ fuissent, quibus se commodè exhibere, & alere possent, cautū etiā reperio per sched. ann. 1542. & 1546. quæ extant in 2. to. pag. 193. & 230. in fin. & eorū mentionē fecit Ant. de Leó in tract. de cōfirm. Regijs, 1. par. c. 16. n. 11. & 12. fol. 81. & seq. Idemque mos Siciliæ, Neapoli, & in alijs Regnis Hispanæ Monarchiæ obtinuit, eosq; ibidē *Tratenutos* vocāt, ut præter alios ostēdit Mastrill. d. c. 16. num. 5. & meliùs d. decis. 173. num. 30. & 31.

12

ubi quòd isti *Tratenuti* stant in Regno pro custodia domini Proregis,& ponuntur in numero aliorum militum.

13 QVIBVS ita præiactis,iam apparet, † horum militum nomina ab armis per metonymiam sumta fuisse. Nam Lancearij à lancea dicuntur, † quæ hastā longam significat, quâ hostem eminùs ferire solemus, & hoc nomen origine suâ Hispanum fuisse primitivæ illius linguæ,quâ ante Romanorum adventum utebamur,expresse tradit MarcusVarro lib.14. rer. divin. Probus apud Aul. Gell. lib. 15. noct. Atticar.cap.30. Ioannes Rosinus lib.2. antiq. Rom. cap. 17. ubi, quòd veteres Romani lanceam *Quirim* vocabant, & eâ donare consueverāt illos,qui in bellis, quàm acriter strenuèque pugnantes, fortitudinis laudē meruissent. Dempsterus ad eundem Rosinum lib.10.cap.10.pag.794. D.Sebast.Covarr.in thesaur.ling.Hispan. verb.*Lança*,fol.514. & Bernard. Aldrete de orig.ling. Castell.lib.2. cap.4.pag.169.

15 ET extat quædam schedula ann. 1568.d. tom.pag.15.quæ, † quò hi milites honoratiores redderētur, vocari eos iubet, *Gentileshōbres*, vel *Continuos de la guarda del Reino*.

16 Et hacpropter † eisdem, instar Commendatariorum, in Regalium Audientiarum subsellijs locus assignatur in bancho nobilium, de quo honore, & privilegio videnda sunt, quæ tradit celebris text.in l.ultima, C.ubi Senat. vel Clariss. l.2.& fin.C.de offic.diversi.iudic. Otalora de nobilit.4.par.princip. cap.ultim. num.15.Tiraq.de nobilit.cap.20.ex n.51.& Mastrill.de Magistr.lib.4.cap.3.num.134.& seqq. & alij, quos referam infrà lib.4.cap.3. num.

17 Arcabusierij † autem dicuntur ab arcabusijs, id est, ferreis manualibus tormētis, quæ equitando portant, & vel funiculo incenso, vel rotâ circa silicem agitatâ in hostes exonerant. Et hoc verbum origine suâ Italū esse videtur, ab arca nimirùm ferrea deductum, quæ tormentarium pulverem,& plūbeas glādulas capit,& foramine posteà in longum extenso, vulgò *Cañon*, quod Itali *Bussium* dicunt,ut ex Polidor.Virgil.&Rocha observat idem Covarr.ubi sup.verb.*Arcabuz*, quibus convenit Guid. Pancirol. in tract. de novis repertis,tit.18.ubi Enric. Salmuth. eius Cōmentator,plura alia satis notanda,& scitu iu-

18 cunda † circa huius exitialis instrumenti inventionem, extensionem, & detestationem adducit, ultra Polid.Virgil.lib.2.de invent. rer. cap. 11. Forcatul.de Gallor. Imper. & Philosoph. lib.4. pag. Simon. Maiol. in dieb.Canicul.1.par.colloq.23.pag.760. Anton.Sabellic.de rerum, & artium invent.pag. 119.Levin.Lemnius de occult.miracul.Philip.Camerar.oper. subseciv. cent.2. cap.28. Iul. Cæsar Scaliger. contra Cardan. exercit. 180.Iustus Lipsius de militia Romana lib.5. pag.239.Et potuit allegare Ludovic.Ariost. in Orlando Furioso cantu 9. qui graviter, & eleganter in hæc invehit, & dæmonis æstu in perniciem generis humani inventa esse tradit,prout & fecit Nathan Chyrreus in suo itinerario,fol.99.

Cerberus evomuit triplici de gutture flāmas
Sulphura,sal,nitrū,fulmina,bella,globos.

Et Auctor carminis adQuercetani Sclopetarium,cuius versus refert Salmuth suprà, pag. mihi 284.& quia elegantissimi sunt, hîc inserere lubet:

In pravas,spreta,quum labes,Numinis ira
Se mortale genus,laxis immersit habenis,
Armipotens, scelerum vindex, iustissimus unus:
Ignivomas rutilo nubes fabricatus Olympo,
Torsit in indomitas ardētia fulmina terras.
At magis exarsit sceleris væsana libido,
Invisum cœlo,& terris è faucibus Orci
Verticis obrasi monstrum dū exeitur opacis,
Orbis dira lues,nostrique infamia sæcli.
Hoc nova, namque novo cuduntur fulmina fabro,
Et Stygia erumpunt stygio documenta Magistro.
Qualia Avernalis pandens mysteria templi,
TorvaHecate dederat:monstrosa inclusa cucullo.
Lucida quā pariter permixto sulphura nitro
Thesiphone adiunxit:flammasque operasque ministras.
Flammigeræ hinc retrò torquentur fulmine glandes.
Glandiferæque fremunt horrendo murmure flammæ,
Vt roboēnt campi, montesque, & magnus Olympus.
Mox rapidum latas infert se virtus in oras,
Quod quatit(heu furiale malū)tot fortia bello
Corpora, tot tetrò raptim, ulcere pascitur artus.
Crescēte,ut pœna,crescat quoq; Numinis ira.

19 Alabarderi † quoque à telo, quo utūtur,dicti sunt, quod hastatum est, cuspide ad pungendum,& gladio ad secandum constans,hoc est punctim cæsimque feriendum,&vulgò dicitur *Alabarda*, nomenque sumsit ab Albanis, sive Alabessijs, qui primi eo usi sunt, ut existimat D. Sebast. Covarr. dict.thesaur. verb.*Alabarda*,& Mastrillus d.lib.5.de Magistr.cap.16.num.5. post medium,& est simile falcibus militaribus,sive securibus Romanis, quibus olim Lictores utebantur. Vnde

Erasmus illud vocat, *Telum Aparitorũ*, licèt Mastrill. ubi proximè malit eos *Celeres* esse, sive Celeribus assimilari, de quibus agit Plutarch. in vita Romuli, & alij latè congesti à Surgento de Neapol. illustr. cap. 16. n. 14.

20 MVNVS † autem (ut tetigi) eò tendit, ut Regni, & Regis, sive Proregis, qui eum repræsentat, custodiæ, & defensioni deserviant. De quo fideliter implendo, & exequendo, alẽdoque equo, & comparandis, ac conservandis armis huic militiæ necessarijs, † 21 idem iusiurandum formaliter præstant, quod Commendatarios præstare diximus sup. hoc lib. cap. 23. num. 9.

Et de militibus Romanis refert Vegetius de re militari lib. 2. cap. 5. ibi: *Iurant* † 22 *autẽ milites per Deum, & Christum, & Spiritum sanctum, & per Maiestatem Imperatoris, cui tanquam corporali Deo Fides, & devotio præstãda est, se omnia strenuè facturos, quæ præceperit Imperator, militiam nunquã deserturos, nec mortem recusaturos pro Romana Republica*, cui addere licet aliam formulã apud Q. Curtium lib. 7. *An non propemodũ in tua verba tui omnes, te præeunte, iuravimus? eosdem nos inimicos, amicosque habituros, quos tu haberes?* Epitectũ Arriani lib. 1. cap. 14. ubi de militibus Romanis prodit: *Milites propter stipendium iurãt se Cæsaris salutem omnibus rebus anteferre*. Et ut refert Pollux lib. 8. c. 9. apud Athenienses, qui vigesimum ætatis annũ attigissent, sub dio ista iurabant: *Arma non dehonestabo, nec adstantem, quisquis is fuerit, socium relinquã; pugnabo quoque pro focis, & aris solus, & cum multis, patriam, nec turbabo, nec prodã: Navigabo cõtra quãcunque destinatus fuero regionem, solemnitates perpetuas observabo, receptis consuetudinibus parebo, tuebor & solus, & cum reliquis omnibus, atque colam sacra patria*; & tradunt alia Brisson. de formul. pag. 380. Dempster. ad Rosinum lib. 10. cap. 3. pag. 787. & seqq. Ayala de iure belli, lib. 3. c. 5. Lipsius de militia Romana, lib. 1. c. 6. & novissimè Filesacus lib. 2. select. tract. 2. de iurisiur. religion. cap. 3. pag. 94. & seq.

23 Vt sic minus mirandum videatur, † quod de Soldurijs Gallorum tradit Iul. Cæsar lib. 3. & ubi etiã *Devotos* eos vocat, ob id quòd se his, quibus in clientelam, & amicitiam dabant, solemniter iurarent, omnibus in vita commodis, unã cum ijs fruituros, & si quid eis per vim accidisset, aut eundem casum subituros, aut mortem sibi illaturos. Ita ut nefas esset, etiam in extrema fortuna deserere patronos. Quod ipsum etiam tribuit Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. nostris Celtiberis, & Cornel. Tacit. Germanis in lib. de mor. German. & recolit, aliqua notans circa etymologiam huius nominis *Soldurij*, Petr. Greg. lib. 14. syntagm. cap. 10. num. 14. Ioann. Kalinus de verb. iur. verb. *Soldurij*, & Martin. Mager. de advocat. armata cap. 15. num. 203. & seqq. pag. 660.

Et hæc virtus fidelitatis † 24 in nulla usquam natione magis, quàm in Hispana emicuit, ut docet l. 2. in princip. tit. 18. par. 2. ibi: *E por ende, los Españoles que todavia usaron de la lealtad mas que otros omes*, l. 1. tit. *de los bijosdalgo*, lib. 4. Ordin. Otalora de nobilit. 2. par. cap. 5. præsertim in custodia suorum Regum, quod effecit, ut † 25 vel etiam Romani Imperatores, iam inde à Iulio, & Augusto Cæsare, eam notam habentes, hoc munus eis cõmiserint, ut constat ex Sueton. in August. cap. 49. Dione Cassio in Severo, Tit. Livio decad. 3. Polybio lib. 3. Ambr. de Morales lib. 9. cap. 41. & lib. 8. cap. 19. & Did. Valdes de dignit. Regum Hispan. cap. 7. num. 25. Vbi addunt, † 26 quòd Sertorius, etiam de cognatis non fidens, ex incolis Hispanis custodiã habebat. Et idem notat eruditissimus D. Greg. Lopez Madera de excellent. Monarch. Hispan. cap. 11. §. 3. pag. 92. ubi addit, Iubam Mauritaniæ Regem suos reliquisse, & Hispanis sui corporis tutelam commendasse. Et quòd Germani ad hoc etiã Principibus Romanis deservierint, prout & hodie Regibus nostris deserviunt, vide Sueton. in Galba cap. 16. Surgent. de Neapoli illustr. cap. 16. num. 14. Mastrill. d. cap. 15. num. 5. in fin. Cabed. agentẽ de creatione & officio Magistri Celerum, d. decis. 103. ex num. 1. & Magerum d. cap. 15. num. 182. pag. 658. ubi etiam ostendit, custodiam corporalem Principum olim sicut hodie usitatam, & qualiter Romulus trecentos corporis sui custodes ex præcipuis familijs habuerit.

Possuntque comparari † 27 eiusmodi militũ manus, militijs Cohortalibus, de quibus agitur in titul. C. de cohortal. lib. 12. & latè apud Conan. lib. 4. cap. 15. num. 2. & reliquis, qui apud Romanos in aliquam scholam, sive militiam armatam, aut togatam referebantur, † 28 ex quo annonarum commoda, & salaria publicè à Principe percipiebant, de quibus agitur in l. Lucius Titius 22. D. de legatis 2. ubi notat Gottofred. Quæ ipsa commoda, & salaria, *Militiæ*, etiam appellabantur, ut ostenditur in eodem text. & in l. mortuo bove 49. §. 1. D. de legat. 3. l. libertis 18. §. ab hæredibus, D. de alim. legat. l. creditor 52. §. inter, D. de action. emt. l. 3. §. si quid minori, D. de minor. l. omnimodò 30. C. de inoff. test. l. restituendæ, C. de advoc. divers. iud. l. ult. C. de pignorib. cum alijs, quæ

doctè congerit,& explicat Connan.d.cap.15. per tot. Brisson. & Hottoman. de verb. iur. verb. *Militiæ*, Cuiacius in Novel.53. cap. 4.Alciat.lib.1. prætermiss. Lælius Taurellus in integro tract.de militijs ex casu.

Et hac de causa cùm omnes Lancearij, vel Alcabusierij, aut Alabarderi, unũ veluti corpus constituant, meritò per sched. dat. Matrit.21.Febrer.ann.1575.directã Dom.Proregi D. Francisco à Toleto, & alias quamplures, cautum † fuit, ut si cõsignationes tributorum, ad eorum salaria constitutæ, omnibus non sufficerent, pro rata in tributum iuxta servitij tempora vocarentur, iuxta doctrinam Innocentij in cap. cùm omnes, de constitut.per text.ibi, ubi inquit, † quòd quando aliquis tenetur præstare pluribus alimẽta, tanquam unum corpus repræsentantibus, æqualia omnibus subministrare debet, sine discrimine ordinis, aut gradus, ita quòd uni tantùm præstetur sicut alteri, & ita in his, quæ ad victum Canonicorum proferuntur ex communi promtuario, æqualitas est servanda in perceptione. Quod etiã tenet Hostiẽs. Ioan.Andr. Butrius, Anchar.Bald. Imol.Decius,& alij ibidem, præcipuè August. Beroius num.90. & communis, quam resolvit, & sequitur Lara deCorduba in l.si quis à liberis, §.sed si filius, num.51.D.de liber.agnoscend.

Pro qua etiam ponderari potest text. in l. verum, §.si cùm tres, D.pro socio, ubi † in his, quæ pluribus socijs debentur, omnes æqualiter recipere debent, & si unus plus recipiat, quàm alter, tenetur illud plus alijs communicare. Quod ad eos etiam, qui collegiũ, vel communitatem constituunt, porrigit Lara ubi sup. num.59. per iura, & Doctores ibi citatos, & habetur in l.collegarũ, ubi Rebuff. D.de verb.signif. Et in text.optimo in cap.1. incip.*Decimas*,16.q.7. ubi in simili ita eleganter loquitur Greg.VII. Roman. Pontif. *Has verò decimas sub manu Episcopi fore cẽsemus, ut ille, qui cæteris præest, omnibus iustè distribuat, nec quicquam personis honorabilibus exhibeat, unde alij Sacerdotes habeant, alij verò detrimentũ patiantur, omnibus itaque fideliter distribuat*; ubi gloss. verb. *Honorabilibus*, invehit adversus Prælatos contrarium facientes, & alia iura adducit; quorum etiam Nos meminimus sup.hoc lib.cap.5.n. 82.& seqq.& cap.7.n.150.&151.Et est sæpè repetendus Cassiod.lib.1.epist.9.ibi: † *Iniquum est, ut de eadem substantia, quibus competit æqua successio, alij abundanter affluãt, alij paupertatis incommodis ingemiscant*. Quia † debitum universitati, non est debitum singulis, l.sicut, §.si quid, D.quod cuiusq; univers.ubi Angel. in princip. & Paul. Castrens. in 1.& 2.notab.Bertrand.cons.242.vol.3.

Et hæc mihi usui fuerunt, dum iudex sederem † in causa Lanceariorum, qui vocabãtur antiqui, de tempore Marchionis Cãnetij, qui schedulas quasdam impetrarũt, ut in solutione suorum stipendiorum alijs novioribus, posteà nominatis, præferrentur. Nam suppressâ facti veritate, illas extorserunt, non exprimẽtes omnibus idem ius ex alijs Regijs dispositionibus datum esse, & creatos à Marchione Cãnetio fuisse in totum extinctos, & revocatos, atque † adeò quamvis posteà ex nova, & superveniente Principis volũtate fuerint renovati, non tã ex antiquæ nominationis titulis regulandos esse, qui in totũ deleti fuerunt, quàm ex novis, aut renovatis, iuxta singularẽ distinctionem, quam faciunt Bart.& DD.per text.ibi in l.si ita legatũ, §.fin.de leg.1.l.quid tamen, in princip.& §.nobis quoque, D.quib. mod.ususfruct. amitt.l.inter stipulantẽ, §.sacram, D.de verb. l.qui res, §.aream, & l.cùm servus, D.de solution. l.4. C.de oper. publ. gloss.1.in cap.3.de iure patron.Bart. Alber. Paul.Alexand.& Ias.in l.1. §.si quis ædificiũ, D.de novi oper.nuntiat.cum alijs latè adductis ab Alex.cons.34.n.5.& seqq.lib.5.Leobino Dalerio in disp.Canonica, tract.de mãdat.Apostol.argum.1.n.68.text. & DD.in l. ius civile, D.de instit. & iur. Bertachin.verb. *Libellus novus*, Angel.in l.scire debemus, n. 1.D.de verb.oblig. Ego latè in cap. de præcedentia, n.52. & Card.Tusch.litt.N. concl. 128.& litt.V.concl.23.Quo stante, succedit altera iuris regula, quâ docemur, beneficium datum † alicui cum clausula, ut præferatur alijs, intelligendũ esse, nisi fuerit eis ius quæsitum, ut per Cõpostel.in cap.causam quæ, de rescript. quem refert & sequitur Cepola de servit.rustic. cap.4. de servit. aquæductus, n. 23.Bertrand.cons.292.num.2.vol.3.

Vt omittam, in similibus distributionibus, non tam nominationis, aut etiã debiti prioritatem attendi debere, quàm perceptionis fructuum, sive redituum, ex quibus distributio facienda est. Nam † si hi, qui percipiuntur, præsentis anni sunt, aut proximè præcedentis, potiores in illis esse debebunt hi, qui eisdem ipsis annis servierunt, & operas suas præstarunt, quàm alij, qui decursas præteritorum annorum pensiones allegant, in quibus nulli, vel non sufficientes omnibus fructus, aut reditus collecti comperiuntur, ut rectè docuit Geminian. per text. ibi in cap.final. §.porrò, num.4.de offic. Ordin. lib.6.quem sequitur Philip. Franc.ibid. n.2. Gigas de pension.q.40. & q.72. & cons. 15. num.3.& latè & optimè Borgnin. Cavalcan. omninò videndus, decis.37.num.48.& 53.in

fine, 2.par.tom.2.& decis.8.num.80.& decis. 27.num.19.& seqq. par.3. eiusd.tom. ubi eã rationem tradit, & repetit, quòd in his casibus tales fructus, seu reditus, videntur destinati, & obligati pro ministris præsentibus, & non præteritis, & pro oneribus currentibus illius anni, quo fructus sunt recollecti, unde in illis prælationem habent, quia & diversi esse videntur à fructibus aliorum annorum, ut aliàs dixit I. C. in l. si usus fructus 6. D. de usufr. legato, ibi: *Vt peti iam usus fructus, qui legatus est, non possit, quia alius futurus sit, quàm qui legatus fuit*, iunctis alijs, quæ in simili tradit Bursat. cons. 238. num. 12. to. 2. Rota apud Ludovis. decis. 507. num. 5. Guid. Pap. decis. 575. num. 1. Hieron. à Leone decis. Valent. 145. num. 13. & 14. 2. par. & in materia alimentorum loquens Petr. Surd. in tract. de aliment. tit. 4. q. 26. per totam.

39 PORRÒ reformatâ, aut dissolutâ hac lanceatum militiâ, reditus eis assignatos, in Regiam Coronam incorporari debere, dubium esse non potest, cùm ab eadem exierint, & ius reversionis in hoc plurimùm operetur, ut dixi sup. cap. 27. num. 9. Necnon etiam ex cõmuni alia Doctorum assertione, quæ habet, bona, quæ alicuius Collegij, vel Communitatis fuerint, eo, eâvè destructâ, aut dissolutâ, fisco applicari debere, ex traditis à Gail. lib. 2. observ. 61. Et de Tẽplarijs militibus loquẽs tradit Angel. per text. ibi in l. sicut 7. §. si quis, num. 36. D. quod cuiusque univers. Bart. in l. fin. §. fin. num. 22. D. de collegijs, & corpor. illicit. Felin. in cap. cùm dilecta, num. 21. de rescript. Castrens. cons. 16. lib. 1. Cardin. Tuschus, qui alios adducit, litt. C. conclus. 457. & Peregr. de iure fisci lib. 3. tit. 12. num. penult. & ultimo, quem immeritò reprehendit Nicol. Losæus in tract. de iure universitatũ, 1. par. cap. 2. num. 85. Et qui de Templarijs eorumque ordine, & eius extinctione alia scire desideraverit, legat Cassaneum in Catalog. glor. mund. par. 9. consid. 5. Petr. Gregor. lib. 15. syntagm. cap. 33. Illescas in histor. Pontif. lib. 5. cap. 17. & lib. 6. cap. 1. Eman. Rodrig. quæst. regul. 1. tom. q. 5. art. 1. Quos & plura iura de eis agentia novissimè congerit Dom. D. Felician. à Vega Episcopus Pacensis, sive de la Paz, in cap. cùm deputati, n. 7. de iudicijs, pag. 341. & ultra eos pleniùs rẽ tractat Petr. Mexia in silva variæ lection. 2. par. cap. 53. Robert. Gaguin. Paul. Æmil. & Arnald. Ferron. in hist. Franc. sub vita Philippi Pulchri, & Platina, Papir. Masson. & Anastas. Germon. in vita Clementis V. sub quo deleti sunt ob crimen hæresis, & alia delicta, quæ eis imputabantur, de quibus per Bart. in l. aut facta, §. fin. D. de pœnis, Calderin. cons. 121. quod est 7. tit. de iudic. & Angel. de Perusio cons. 165. quos refert Tusch. litt. T. conclus. 26. Menoch. de arbitrar. casu 286. n. 424. & novissimè, post hæc scripta, sæpè à nobis laudatus, & sæpiùs laudandus, Dom. Præses Valençuela cons. 115. num. 1. & 2. vol. 2. ubi plurimos alios Auctores de his agentes adducit.

D. IOANNIS DE SOLORZANO PEREIRA,

DE INDIARVM OCCIDENTALIVM IVRE, SIVE GVBERNATIONE

LIBER TERTIVS:

In quo de Rebus Ecclesiasticis, & Regio circa eas Patronatu.

SVMMARIVM CAPITIS PRIMI.

1 REGES nostri valdè curarunt divinũ cultũ in Provincijs Indiarum.
2 Regnorum fulcrum consistit in cura Religionis, & Cultus divini.
3 Reges Hispaniæ acceperunt conquisitionẽ Indiarum sub onere propagandæ Religionis, & fundendi pro ea (si oporteret) sanguinem proprium.
4 Religionis promovendæ curam, & obligationem, quam Reges nostri habent, & agnoscunt, plures schedulæ exprimunt, quæ referuntur.
5 Clausula testamenti Elisabethæ, Reginæ Catholicæ, refertur.
6 Decimæ & primitiæ Indiarum, qualiter ab Alex. VI. R. P. Regibus Catholicis concessæ fuerint?
7 Bulla concessionis decimarum Alex. VI. ad litteram refertur.
8 Laici qualiter sint incapaces decimarum in possessione, & proprietate? maximè post Concilium Lateranense.
9 Decimas laicis, & maximè Principibus, Rom. Pontifex ex iustis causis in feudum, & alijs modis concedere potest, & numer. seqq.
10 Pontifex Romanus est generalis administrator cum libera bonorum Ecclesiæ.
11 Decimarum laicis Principibus à sede Apostolica concessarum exempla, remissivè.
12 Papa (si velit) potest laicis etiã nulla causa existente, ad libitum decimas, & alia spiritualia concedere, & id servandum erit.
13 Infidelium conquisitio, & ad Fidem conversio semper fuit reputata iusta, & sufficiens causa, ut Principibus hæc patrantibus decimæ concedantur, & exempla similium concessionum.
14 Carolus Martellus, qualiter partitus sit decimas inter Nobiles, qui eum iuvarunt in bello Sarracenorum?
15 Concessio decimarum facta Principibus laicis, sub prætextu conversionis infideliũ, fortiùs obligat, tali conversione sequuta, & peracta.
16 Decimarum concessio facta Regibus in provincijs Indiarum, habuit onus fundandi, & dotandi Ecclesias, & Ecclesiasticos, & sic iustior, & tutior fuit.
17 Decimæ solùm quatenus concernunt necessariam sustentationem Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum, sunt de iure Divino.
18 Papa in positivis potest etiam sine causa, & ad beneplacitum dispensare.
19 Decimæ, ubi laicis conceduntur, semper habent imbibitam obligationem præstandi congruam sustentationem Ecclesijs, & Rectoribus earum, ad quos aliàs tales decimæ pertinerent.
20 Laicus, si decimas accipiat cum onere distribuendi in usus pios, quod sibi supererit,

&

& si id non impleat, non tenetur ad restitutionem.

21 *Decimæ laicis concessæ non debent præcisè in eleemosynam distribui, & sunt liberæ à subsidio, & quid ab excusato?*

22 *Concilio Lateranensi derogari potest, & communiter derogatur in concessione decimarum, quæ laicis fieri solet.*

23 *Lateranensi Cõcilio derogatur per clausulam,* Non obstantibus.

24 *Clausula,* Non obstantibus, *maximè iuncta cum illa,* Motu proprio, *derogat dispositioni conciliari.*

25 *Derogatio specifica non requiritur, ubi apertè constat de voluntate Principis.*

26 *Papa ubi laicis post Concilium Lateranense decimas concedit, satis videtur eius prohibitioni derogare.*

27 *Dispositio generalis, quæ solùm in uno casu verificari solet, idem operatur, ac si ille expressus fuisset.*

28 *Reges Catholici qualiter decimas Indiarum sibi à sede Apostolica donatas, Ecclesijs redonaverint, & ubi non sufficiunt, Episcopos, & alios Ministros suis sumtibus alant.*

29 *Decimæ laicis concessæ nullum ius spirituale eis tribuunt, sed tantùm fructuum perceptionem.*

30 *Decimæ Principibus laicis concessæ, statim efficiuntur de Regalibus, & inter patrimonialia eorum bona connumerantur.*

31 *Decimarum laicis concessarum causæ, tã in facti, quàm in iuris quæstionibus, & tã inter seculares, quàm inter Ecclesiasticos, apud quos iudices tractandæ sunt? & num. seqq.*

32 *Casus litis inter Ecclesias Cathedrales, & Religiones Indiarum super solutione decimarum, refertur.*

33 *Laici non possunt cognoscere de causis Ecclesiasticorum, & Religiosorum, etiã ipsis consentientibus, vel consuetudinem in contrarium allegantibus.*

Cap. si diligenti, de foro competenti, & iura similia, expenduntur, & illustrantur, ibidem.

34 *Privilegij Pontificij de interpretatione, vel observatione ubi agitur, ipse Pontifex privativè cognoscere debet.*

Cap. cùm venissent, de iudicijs, ponderatur, & illustratur, ibidem.

35 *Decimarum causæ, maximè ubi agitur de earum iure, & proprietate, merè spirituales censentur, & à laicis iudicari non possunt.*

Cap. tuã, de decim. & l. 56. tit. 6. p. 1. & iura similia, expenduntur, & illustrãtur, ibid.

36 *L. 5. tit. 1. lib. 4. Recop. ponderatur.*

37 *Personæ mutatione, privilegium quoque mutari, aut cessare solet.*

L. per procuratorem, vers. Mutatione, *D. de acq. hæred. & similes, ponderantur, & illustrantur, ibid.*

38 *Decimæ Principibus laicis concessæ, si ab eisdem Ecclesijs donentur, pristinam Ecclesiastici iuris naturam recipiunt. Contrarium, num. 53.*

39 *Res quælibet de facili revertitur ad suam naturam.*

40 *Iudices seculares cognoscere possũt de causis decimarum, tam in facti, quàm in iuris quæstionibus, ubi agitur de spectantibus ad temporalem earum perceptionẽ, etiam inter Ecclesiasticos, & cum eorum inhibitione.*

41 *Decimarum laicis concessarum de causis, quòd Principes seculares, & eorum tribunalia cognoscant, totus mundus observat, & referuntur consuetudines, & exempla omnium ferè nationum, & innumeri Auctores, qui de illis testantur.*

42 *Tertiæ decimarũ Hispaniæ sunt quid tẽporale, & de eis cognoscunt Tribunalia secularia nostrorum Regum.*

43 *Decimarũ de causis in Indijs semper, quæ oportuit, iuxta regulas iuris Canonici statuit, & in causis emergentibus cognovit & pronuntiavit supremus Senatus earũdem Indiarum, & referuntur plures schedulæ, & exemplaria.*

44 *Religiones Indiarum nova prædia decimalia acquirere lite pendente, quædam schedula ann. 1576. iubet, quæ recensetur.*

45 *Equites Ordinum Militarium nullis privilegijs se excusare posse, quominus in provincijs Indiarum decimas solvant, quædã schedulæ Regiæ iubent, & declarant, quæ referuntur.*

46 *Statuta, qui in aliquo negotio facere potest, multò melius de eodem poterit iudicare.*

Forum sortiri, & statutis ligari regulariter à pari procedunt, ibidem.

47 *Leges Principum secularium statuentes circa materias ius Ecclesiasticũ, & Canonicum concernenetes, qualiter accipiendæ sint?*

48 *Princeps habet privilegiũ, ut omnes causæ ad eius fiscum, vel patrimonium pertinentes coram suis Tribunalibus secularibus, etiam contra Ecclesiasticos pertractentur.*

49 *Reges nostri, quamvis in aliquibus partibus decimas Ecclesijs redonaverunt, adhuc plura sibi in illis reservant, quæ suffi-*

ciunt ad tuendam ipsarum perceptionem, & iurisdictionem.

50 *Fisci privilegium est, ut quascunque causas, in quibus de evictione teneri, vel alio modo aliquod interesse habere potest, ad suos iudices trahat.*

51 *Decimæ semel Regales effectæ, & (ut ita loquar) temporalizatæ, & si posteà à Rege donentur Ecclesijs, adhuc tamen iudicantur tanquam temporales, & de Regalibus, ex magis cōmune opinione, & quare?*

52 *Regi incūbit defendere eos, qui ab ipso aliquam gratiam, vel donationem acceperūt.*

53 *Lis si moveatur super gratijs, & donationibus, quas Reges Ecclesijs fecerunt, corā iudicibus fisci causa agitari debet.*

L. 57. tit. 6. par. 1. & l. 6. tit. 1. lib. 4. Recop. expenduntur, & exornantur, ibid.

54 *Bona Coronæ Regiæ in quoscunque donatarios transeunt cum retentione naturæ, iurisdictionis, & aliorum privilegiorum talium bonorum.*

55 *Princeps est iudex competēs in causa sua, & suorum Regalium, etiam si inter Ecclesiasticos de illis agatur.*

56 *Donatarius quilibet Regis, agens pro conservatione rei sibi ab eo donatæ, coram Regalibus iudicibus, etiam contra Monasterium, litigare potest.*

57 *Ecclesiasticis pro rebus conservandis, potest cognoscere Princeps, quia peculiari studio debet eas defendere.*

58 *Gregorij Lopez opinio notatur, vel declaratur.*

59 *Censuras Bullæ in Cœna Domini quando incurrant iudices seculares, qui de causis decimalibus cognoscunt?*

60 *Opinionem probabilem, qui sequitur, securus est in conscientia, & quæ dicatur opinio probabilis.*

61 *Opinio generalis, & ab antiquo probata, & practicata, habetur pro veritate.*

CAPVT PRIMVM.

De concessione Decimarum, Hispaniæ Regibus in Provincijs Novi-Orbis à sede Apostolica facta, & an, & quatenus valeat, & de causis ad easdem decimas pertinentibus apud seculares Iudices agi possit?

EXPOSITIS his, quæ ad Indiarum Occidentalium acquisitionem, & Indorū personas, & statum visa sunt pertinere, nunc tertio loco de illis oportet sermonem inire, quæ gubernationem spiritualem, sive Ecclesiasticam, tā circa eosdem Indos, quàm erga Hispanos in eisdem Indiarum provincijs commorantes, concernūt. Qui sanè locus vel primus esse debuisset, tum ob ipsius tractationē, dignitatem, & excellentiam, tum etiam † ob præcipuam, & eximiam curam, quam Pijssimi, & Potentissimi Reges nostri in disponēdis, promovendis, & augendis rebus Ecclesiasticis Indiarum navarunt. Agnoscentes nimirum † tutissimum, & certissimum Imperiorum fulcrum, & stabilimentum in veri Dei cultu, Fide, ac Religione propaganda, conservanda, & augenda consistere, ut docet Novella Theodos. & Valent. tit. 2. ibi: *Inter cæteras solicitudines, quas amor publicus pervigili nobis cogitatione indixit, præcipuam curam esse perspicimus veræ Religionis indaginem, cuius si cultum tenere possis, iter prosperitatis humanæ aperitur inceptis.* Iustinianus in Authent. quomodo oporteat Episc. ordin. collat. 1. in princip. cum alijs, quæ adduxi 1. tom. lib. 1. cap. ult. ex num. 89. & lib. 2. cap. 16. ex num. 59. & latissimè adversus Machiavellum tractat, & probat Adam. Cōtzen lib. 2. Polit. cap. 3. cum multis seqq. Et sub hac præcipuè lege, & conditione has Provincias sibi à sede Apostolica fuisse concreditas, ita ut pro eâ implenda, etiam deberet, si oporteret, proprium sanguinem fundere, ut habetur in Bulla concessionis Alexād. VI. quam retuli eod. 1. tom. lib. 2. cap. 24. n. 16. & enixè semper observatā fuisse probavi lib. 1. cap. 16. ex num. 42. cap. 19. ex num. 17. & lib. 3. cap. 6. ex num. 27.

Id quod † cū ipsi Pijssimi Principes passim edixerint, & protestati fuerint, ut patet ex innumeris propè schedulis, ordinationibus, & instructionibus, quæ ab hac obligatione, & eius implendæ desiderio exordium accipiūt, tum maximè liquere poterit ex ordinatione supremi Senatus Indiarum, quæ habetur 1. tom. impress. pag. 13. quæ eidem Senatui hāc primam curam præ alijs iniungens, ita habet: *Segun la obligaciō, i cargo con que somos Señor de las Indias, i estados del mar Oceano, ninguna cosa deseamos mas que la publicaciō i ampliacion de la lei Evangelica, i la conversion de los Indios à nuestra santa Fè Catolica. I porque à esto, como al principal intento que tenemos, endereçamos nuestros pēsamientos, i cuidados. Mandamos, i quanto podemos encargamos à los del nuestro Consejo de las Indias, que pospuesto todo otro respeto de aprovechamiento, è interesse nuestro, tengan por principal cuidado las cosas de la*

conversion i dotrina; i sobre todo se desvelen i ocupen con todas sus fuerças i entendimiento en proveer Ministros suficientes para ella, poniendo todos los otros medios necessarios, i convenientes para que los Indios, i naturales de aquellas partes se conviertan, i conserven en el conocimiento de Dios nuestro Señor, à honra, i al abança de su santo nombre. Demanera, que cumpliendo Nos cõ esta parte, que tanto nos obliga, i à que tanto deseamos satisfazer, los del dicho Consejo descarguen sus conciencias, pues con ellos descargamos Nos las nuestras.

4 Idem quoque, nõ minus gravibus, & serijs verbis exponitur, & iniungitur Proregibus, & Gubernatoribus Indiarum in instructionibus, & schedulis, quas reperies 4. tom. pag. 263 & seqq. & pag. 247. & 1. tom. pag. 164. & 307. & seqq. ibi: *Primeramente, por quãto en reconocimiento de tanta merced como Dios nuestro Señor nos ha hecho en hazernos Rei de tantas, i tan grandes Provincias como son las de las nuestras Indias, nos tenemos siempre por obligados à dar orden como los naturales de las dichas Provincias le conozcan, i sirvan, i dexen la infidelidad i error en que han estado, para que su santo nombre sea en todo el mundo conocido, i ensalçado, i los dichos naturales puedan conseguir el fruto de su sacratissima Redempcion, pues es el principal, i final deseo, è intento que tenemos, conforme à la obligacion con que las dichas Indias se nos han dado, i concedido, &c.*

5 Et eandem obligationem, & curam cognovit, & suis successoribus iniunxit † Elisabetha Regina Catholica in clausula sui testamenti, quam retulimus d. 1. to. lib. 3. cap. 6. num. 30. sic inquiens: *Item, por quanto al tiẽpo que nos fueron concedidas por la santa sede Apostolica las Islas, i Tierra firme del mar Oceano descubiertas, i por descubrir, nuestra principal intencion fue, de procurar inducir, i traer los pueblos dellas à nuestra santa Fè Catolica, i embiar à las dichas Islas i Tierra firme Prelados, i Religiosos, i Clerigos, i otras personas doctas, i temerosas de Dios, para instruir los vezinos i moradores dellas en la Fè Catolica, è los enseñar, è dotar de buenas costumbres, è poner en ello la diligencia debida. Porende suplico al Rei mi señor mui afectuosamẽte, i encargo, i mãdo à la dicha Princesa mi hija, i al dicho Principe su marido, que assi lo hagan, i cumplan, è que este sea su principal fin, i que en ello pongan mucha diligencia, &c.*

Quæ cura, & obligatio, eo quoque titulo maior fuit, & esse debuit, quòd nõ solùm prædicti Reges, & Domini nostri temporalibus harum Indiarum fructibus, & emolumentis à sede Apostolica donati fuerint, verùm † & omnibus earundem decimis, & primitijs cum eodem onere Fidei prædicandæ, & propagãdæ, & Ecclesias, & Ministros Ecclesiasticos, quas, vel quos tempus erigi, & nominari desideraret, fundandi, atque erigendi, & competenter dotandi, & sustentandi, ut habetur in Bulla eiusdem Alexand. VI. Põtificis Maximi, quam licet non viderit, imò & expeditam non fuisse supinè scribat D. Carrascus ad leg. Recopil. cap. 6. §. 2. num. 14. vers. *Pro contraria parte*, in Archivijs supremi Senatus Indiarum originalis servatur, & his verbis concepta reperitur. 6

7 *Alexander † Episcopus, Servus servorum Dei. Charissimo in Christo filio Ferdinando Regi, & Charissimæ in Christo filiæ Elisabethæ Reginæ Hispaniarum Catholicis, salutem, & Apostolicam benedictionem. Eximiæ devotionis sinceritas, & integra Fides, quibus Nos, & Romanam reveremini Ecclesiam, non indignè merentur, ut votis vestris, illis præsertim, per quæ circa Catholicæ Fidei exaltationem, ac infidelium, & barbararum nationum depressionem libentiùs, & promptiùs intendere valeatis. Sanè pro parte vestra Nobis nuper exhibita petitio continebat, quòd vos, pia ducti devotione, pro Fidei Catholicæ exaltatione summoperè desideratis (prout iam à certo tempore citrà, non sine magna impensa vestra, ac laboribus facere cœpistis, & indies magis facere nõ cessatis) Indias, & partes Indiarum acquirere, & recuperare, ut in illis quacunque damnata secta abiecta, colatur, & veneretur Altissimus. Et quia pro recuperatione Insularũ, & partium prædictarum vobis necesse erit graves subire impensas, & grandia pericula perferre, expedit, ut pro conservatione, & manutentione dictarum Insularum postquàm per vos acquisitæ, & recuperatæ fuerint, ac perferendis impensis ad conservationem, & manutentionem prædictarum partium necessarijs, ab illarum incolis, & habitatoribus, pro tempore existentibus, decimas exigere, & levare possitis. Quare pro parte vestra nobis fuit humiliter supplicatum, ut in præmissis, vobis statuique vestro opportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, qui eiusdem Fidei exaltationem, & augmentum, nostris potissimè temporibus, supremis desideramus affectibus, pium, & laudabile propositum vestrum plurimum in Domino commendantes, huiusmodi supplicationibus inclinati, Vobis, & successoribus vestris pro tempore existentibus, ut in Insulis prædictis ab illarum incolis, & habitatoribus*

bus, etiam pro tempore existentibus, postquā illæ acquisitæ, & recuperatæ fuerint (ut præfertur) aßignata prius realiter, & cum effectu, iuxta ordinationem tunc Diœcesanorum locorum, quorum conscientias super hoc oneramus, Ecclesijs, in dictis Insulis erigendis, per Vos, & successores vestros præfatos, de vestris, & eorum bonis dote sufficienti, ex qua illis Præsidentes, earumque Rectores se commodè sustentare, & onera dictis Ecclesijs pro tempore incumbentia, perferre, ac cultum divinum ad laudem Omnipotentis Dei, commodè exercere, iuraque Episcopalia persolvere poßint; decimam huiusmodi percipere, ac licitè, & liberè levare valeatis, authoritate Apostolica, tenore præsentium de spe- cialis dono gratiæ indulgemus. Non obstantibus Lateranensis Concilij, ac alijs constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrarijs quibuscunque. Nulli ergo omninò liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum. Datis Romæ apud sanctum Petrum anno Incarnationis Domini millesimo quingentesimo primo, sextodecimo Kalendas Decembris. Pōtificatus nostri anno decimo. Adrianus. Registrata apud me Adrianum, &c.

Quæ Alexandri Sexti concesio, postea à sequentibus Rom. Pontificibus confirmata reperitur, nec est cur à quopiam in dubium vocetur, quasi 8 † Principes laici decimarum proprietate, imò neque possesione donari posint, & multò minus eam in suos hæredes, & successores transferre, maximè post prohibitionem Concilij Lateranensis, ut in cap. non liceat Papæ 12.q.2. cap. quoniam 16.q. 1.cap. ad decimas 16.q.7. cap. ad hæc, cap. quamvis, cap. prohibemus, cap. tua, el 1. cap. dudum, cap. à nobis, de decimis, cap. 2. §. sanè, eodem tit. lib. 6. cap. si quis Presbyterorum, de reb. Eccles. Extravag. ambitiosæ, cod. tit. cap. cùm & plantare, de privileg. cap. cùm Apostolica, de his quæ fiunt à Prælat. l. 22. tit. 20. par. 1. cum alijs, quæ latè adducit Div. Thom. Caietan. & alij, in 2.2. q. 87. art. 3. Covarr. lib. 1. var. cap. 17. num. 5. Rebuff. de decim. q. 10. num. 12. & 16. & q. 13. num. 28. Moneta eod. tract. Canisius cap. 13. Sahagum in cap. decernimus, de iudic. ex num. 158. Seraphin. decis. 1387. num. 1. & decis. 1424. num. 1.

9 Nam hoc eam limitationem recipit, † nisi summus Pontifex ex iustis causis contrarium indulgeat in particulari, & non in communi, ut in terminis probat text. in d. cap. cùm in Apostolica, in fine, de his quæ fiunt à Prælat. gloss. in cap. causam quæ, verb. *Detinere*, de præscript. & in d. cap. à nobis, verb. *Exemtus*, post medium, de decimis, melior text. in l. 23. tit. 20. par. 1. ubi Gregor. Lopez, Hostiens. omninò videndus, in summ. de decimis, vers. *Tertiò quæritur*, num. 13. Covarr. in d. cap. 17. num. 10. ubi, quòd potest Papa non solùm laicos immunes facere à solutione decimarū, verùm & capaces percipiēdi decimas ab alijs laicis, Rebuff. d. quæst. 13. num. 110. Navarr. de redit. Eccles. q. 1. monit. 54. 57. & 58. & latiùs monit. 64. ubi inquit, quòd decimæ ex iusta causa possunt concedi laicis in feudum à Romano Pontifice, & cùm sit generalis ad- 10 ministrator cum libera bonorum Ecclesiæ, & Clericorum, & locum Dei tenens in terris, potest laicis, nedum fructus decimarum, sed ipsum ius decimandi perpetuò concedere causâ iustâ accedente, eleganter Paulus Æmilius decis. 241. par. 1. Barbosa in l. Titia, D. solut. matrim. num. 40. Gutier. lib. 3. pract. cap. 14. num. 30. & lib. 1. q. 15. num. 3. Ioann. Garcia de expensis cap. 9. ex num. 90. Lasarte de decima vendit. cap. 19. Lessius de iust. & iure, lib. 2. cap. 39. dubit. 41. Enriquez in summa Theolog. moral. lib. 7. cap. 26. Suarez de Religione, lib. 1. cap. 14. num. 1. Gabriel Vazquez in opuscul. moralibus, tit. de benef. cap. unico, §. 1. dub. 4. latissimè Marta, qui plures alios adducit, de iurisd. 2. par. cap. 43. num. 46. & seqq. Riminald. Iun. cons. 41. n. 25. vol. 1. Camil. Borrell. in addit. ad Bellugam, §. tractemus, & §. restat, & de præstan. Reg. Cathol. cap. 59. per totum, Raphael. de la Torre in 2. 2. tom. 1. Callist. Remir. de lege Regia Regni Aragon. §. 31. ex num. 3. Rosent. de feud. cap. 4. concl. 27. per totam: ubi, quòd decimæ possunt laicis in feudum concedi, Cardosus in praxi iud. & advocat. verb. *Papa*, num. 18. Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 18. num. 146. & 147. pag. 910. Eman. Rodr. in quæst. regul. 2. tom. q. 44. art. 3. pag. 156. Seraphin. omninò videndus, dict. decis. 1387. num. 2. ubi, quòd benè possunt fructus decimarum laicis concedi ab habente potestate, Cabedus decis. Lusitan. 63. ex num. 1. par. 2. Gilken. de præscript. 3. par. cap. 8. n. 18. Sesse decis. 162. num. 8. Martin. Mager. de advocat. armata, cap. 9. n. 797. pag. 414. & seqq. Petrus Petra de potest. Princip. cap. 24. num. 159. Melchior Reinosus observ. 50. à num. 5. D. Franc. de Leon decis. Valentina 3. num. 11. par. 1. Moneta de decimis, cap. 5. num. 83. D. Ioann. del Castillo in 7. tom. controvers. de tertijs, cap. 10. per totum, ubi referunt 11 † exempla plurimorum Regum, qui-

bus

bus concessæ sunt, quæ etiam ex nostris Historicis prosequuntur Mariana de rebus Hispan. lib. 13. c. 22. Zurita in Annal. lib. 2. cap. 50. & lib. 1. cap. 25. Mieres in hist. Regis Iacob. I. lib. cap. 9. Beuter. lib. 2. cap. 8. Petr. Gregor. lib. 17. syntagm. cap. 7. num. 22. Valdès de dignit. Reg. Hispan. cap. 20. num. 25. & Carbonel. lib. 1. histor. Arag. cap. *del Rey Empere.*

Quibus adstipulantur Felin. num. 44. Dec. num. 25. in cap. quæ in Ecclesiarum, de constit. & alij, quos refert & sequitur Petr. Belluga in spec. Princip. Rubr. de decim. n. 134. ubi, quod plus est, tenent † (12) posse Papam, si velit, de plenitudine potestatis, etiã sine causa, concedere laicis decimas, & alia spiritualia, quà tamen nunquam uti velle præsumitur, ut singulariter tradit Innocent. in cap. innotuit, de elect. & latè Petr. Petra in d. tract. de potest. Princip. cap. 324. §. principali, ex n. 34. & seqq. si tamen utatur, factum tenebit, & sine discrimine ab inferioribus erit observandum, ut, post alios, concludit Abbas in d. cap. à nobis, de decim. Felin. in cap. ad audientiã, el 2. de rescript. col. 5. ad finem, Covar. d. cap. 17. num. 9. & videtur probari in d. l. 23. part. ibi: *Como èl lo tuviere por bien.*

Sed nobis ad hæc confugere necesse nõ est, cùm in Bulla, de qua agimus, tot causæ adeò urgentes, & efficaces considerentur, & vel illa † (13) sola satis sufficiens censeri soleat, quòd Reges nostri Provincias infidelium acquirere, & ad Fidem convertere procurabant, de qua in terminis agit text. in cap. Adrianus 63. distinct. d. cap. cùm in Apostolica, & alia iura suprà citata, Hostiens. in summ. tit. de decim. §. sed utrum, vers. *Tertiò quæritur*, Henric. & alij, quos refert & sequitur Rebuff. d. q. 13. num. 110. latìsimè Callistus Remirez d. §. 31. ubi indubitanter tenent, posse Papam cõcedere alicui Principi laico, favore Fidei, quòd percipiat decimas omnium locorum Paganorum, aut schismaticorum, aut hæreticorum, quos potuerit subiugare. Quod etiam docuit noster Gregor. Lopez, & multum notari iubet, pro tertijs, quas Papa cõcesit Regibus Hispaniæ in d. l. 23. tit. 20. par. 1. verb. *Tomen diezmos*, & Martin. Mager. d. cap. 9. n. 799. ubi inquit, olim † (14) Carolum Martellum decimas suis nobilibus concessisse, in compensationem auxilij sibi contra Sarracenos exhibiti, & in terminis tertiarũ nostræ Hispaniæ Covarr. d. cap. 17. ferè per totum, Bobadill. Castillo, & alij ex suprà relatis, ubi de decimis Regni Gallæciæ, & Granatæ loquuntur, & loquendo de privilegijs decimarum concessis Regibus Franciæ, latè Guiller. Bened. in cap. Rainuntius, verb. *Duas habens*, num. 122. Rupellanus lib. 1. instit. forens. cap. 25. & de concessis ab Vrbano II. Regi Aragonum, & Regibus Hispaniæ anno millesimo nonagesimo quinto, & qualiter Neapoli & Siciliæ practicetur, Petr. Belluga d. rubr. 15. §. tractemus, num. 24. Marc. Mantua cons. 121. num. 189. cum seqq. & Camill. Borrell. dict. cap. 59.

Præsertim † (15) dictâ acquisitione, & conversione virtute, & confidentiâ huius concessionis, & privilegij ex postfacto sequutâ, quæ illud firmius, & omninò irrevocabile reddit, & veluti ad evictionem obligat, tam ipsum concedentẽ, quàm eius successores, eò quòd in vim contractus, & præmium laboris transsire videatur, ut tenet Imol. & Felin. num. 9. & alij DD. communiter in cap. novit, de iudicijs, & in cap. veritatis, de iureiurand. Bald. in l. qui se patris, col. 6. C. unde liberi, & innumeri alij, quos refert & sequitur Ant. Gabr. lib. 3. commun. opin. tit. de non tollend. iure quæsito, concl. 5. & 7. latè Roland. cons. 76. num. 19. vol. 2. Covarr. in cap. requisisti, num. 2. de testam. Carol. Ruin. cons. 25. num. 16. vol. 1. Molina de primog. lib. 1. cap. 10. num. 31. & lib. 3. cap. 6. num. 11. & 12. & Nos sup. hoc tomo, lib. 2. cap. 10. ex num. 55. & cap. 27. num. 58.

Et eo etiam considerato, quòd (ut eadem Bulla præsefert) dicta † (16) concesio non fuit simplex, sed gravando Reges nostros, ut Ecclesijs, & Ministris Ecclesiarum de suis bonis necessaria subministrarent, prout semper faciunt, & fecerunt. Quo casu, † (17) cùm decimæ, quatenus non sunt necessariæ ad omnimodam sustentationem Clericorum ministrantium, non sint de iure divino, sed de iure positivo, ut probat l. 1. tit. 2. part. 1. Covarr. d. cap. 17. num. 2. vers. *Præterea*, & communis Theologorum, & Iuristarum, de qua Nos sup. hoc tomo, lib. 1. cap. 21. num. 44. & seqq. benè potuit Põtifex eas absque ulla dubitatione cõcedere; cùm † (18) in positivis posit etiam sine causa, & ad beneplacitum dispensare, cap. innotuit, vers. *Quãvis*, de elect. cap. proposuit, de concess. præbend. Innocent. in cap. cùm ad Monasterium, num. 1. de statu Monach. Abb. in c. fraternitatis, col. 2. de schismaticis, Decius cons. 436. num. 14. latè & optimè Hostiens. Ioan. Andr. Henriq. Ancharr. & alij in d. cap. à nobis, post gloss. ibi, de decimis, Rebuff. de congrua, num. 80. Covarr. ubi sup. n. 6. Seraphin. decis. 1345. num. 2. ubi probant, semper in † (19) concessione decimarũ laicis facta, hanc obligationem inesse, ut salarium, vel congruam dare debeant Rectoribus Ecclesiarũ, ad quos aliàs de iure tales decimæ pertinerent, & Pater Rebellus de obligat. iust.

2.par.lib.18.q.13.num.7. pag.872. ubi notabiliter addit, has donationes modales esse, & quòd † etsi quis iubeatur, quod superst de decimis sibi concessis, ultra necessariam Clericorum sustentationẽ, in alios pios usus convertere, & id non faciat, peccabit quidem ob modum non impletum, verùm ad restitutionem non tenebitur. Quinimò † Sotus lib.10. q.4.art.3.col. penult. ad medium, bona hæc decimalia laicorum ab obligatione præstandi eleemosynam libera esse dicit, & à præstatione subsidij, quod & tradit Ioan. Garcia de expens.cap.4.num.99. Reinosus observ.50. num.16. Barbos.in d.l.Titia, num.42. P.Molina, qui reprobat Lasartem contrarium tenentem, disp, 663. num. 10. licèt secùs sit *in excusato* ex Brevi Pij V. dat. Romæ 4. Martij ann.1572. quem refert Perez de Lara in cõpendio trium gratiarum lib. 2. *del excusado*, fol. 52.

20

21

Neque his obstat prohibitio Concilij Lateranensis, cùm ei expressè derogatum in dicta Bulla reperiatur, quod sufficit † ad illius enervationem, & dispensationem, ut per Archid.in cap.1.de const.lib.6. Ioann. Andr. in cap.1.de excess.Prælat. Bald.in l.humanum, num.5.de leg.latè Felin.in cap.nonnulli, col. 4.de rescript.& communis opinio, quam omnis mundus observat, ut testatur Ludov. Gomez.in d.cap.1. de constit. num. 86. & Martin. Magerus, omninò videndus, d. tract. de advocat. armat. cap.9. num.797. pag. 414. ubi ait, prohibitionem dicti Concilij hodie in decimis temporalibus in usu non esse.

22

Cui etiam, vel per † clausulam, *Non obstantibus*, & alias, quæ in eâdem Bulla continentur, satis derogatum videri posset, quãvis ipsius Concilij peculiaris mentio facta nõ fuisset, ut per Felin.ubi sup.col.2. & Gomez. num.186. cum alijs, quæ de † viribus eiusdẽ clausulæ tradit Marta de clausul. 1.par. clausula 74. Aug. Barb. eod.tract. clausula 82. & seqq. & Cardin. Tusch.litt. C. concl.348. & 349. ubi, quòd derogat etiam dispositioni Conciliari, maximè si iungatur cum clausula, *Motu proprio*, quæ etiam in dicta Bulla reperitur, ut per Cassador.decis.4. de præbend. Fab.decis.60.lib.2.& plenissimè Petrus Petra de potest.Princip.cap.32. pag.655. cum multis seqq.

23

24

Vt omittam, † quòd ubicunque de voluntate Principis constat, & quòd iure contrario derogare voluit (prout in nostro casu contigisse videmus) non est curandum, utrùm alia formalis derogatio interveniat, necne, ut rectè docuit Ioann. Andr. in cap.1.de excessibus Prælat. quia non figura litterarum, sed sensus intellectualis inspicitur, secundùm Bald.cons.180.lib.4. Socin. & Moder.in l.si mihi & tibi, §.in legatis, D.de leg.1. Alexãd. cons.187. lib.5. num.18. & cons.111. num. 16.lib.6.ubi hanc communem appellat, Cravet.cons.126.num.4. Rebuff.in concord.tit. de forma mandat. Apost.pag.201.gloss. *Non obstantibus*. Cùm † autem Papa laico decimas concedit, eo ipso visus est Lateranensi Concilio derogare, & velle, quòd non obstante, quòd donatarius sit laicus, decimas percipere possit, argum. text. in l. idem Vlpian. §. sunt & alij, de excusat.tut.& eorum, quæ notant DD. in l.quidam consulebant, D. de re iudic. Ias.in l. Barbarius, num.8. D.de offic. Prætor. Abb. Felin. Imola, & alij in cap. præterea, de testib. cogend. idẽ Felin. post alios, in cap. cùm inter, de except. & loquendo in terminis privilegij, per quod tollebantur decimæ Parochiano, Decius cons.113. num.5. Dispositio † quippè generalis, quæ solùm in uno casu potest verificari, idem operatur, ac si ille in eâdem dispositione fuisset expressus, ut in l.2.D.de liber.& posthum. l. pediculis, §.item cùm quæreretur, D.de auro & argento legato, & in terminis Ioann. Andr. d. cap.1. col.2.& plures alij, quos refert Marescotus lib.1.var. resolut. cap.19.per tot. ubi etiã in terminis disputat de clausulis & requisitis necessarijs, ad hoc, ut Concilio Lateranensi in materia concessionis decimarum derogari videatur, & in quo differat à derogationibus sancti Concilij Tridentini.

25

26

27

Porrò tantum abfuit, † quòd Reges nostri ex his decimis aliquod compendium temporale prætenderint, ut vel ipsi ijdem Catholici Ferdinandus, & Elisabeth, qui dictã Bullam impetrarunt, ex suis reditibus omnes spirituales, & Ecclesiasticas Indiarum functiones, expeditiones, & missiones supleverint, prout & hodie eorum successores faciũt, congruã quingentorum millium marapetinorũ Episcopis assignatã, & respectivè alijs Præbendarijs, & Beneficiarijs similiter, ubi nullæ, vel minus sufficientes decimæ colligũtur, & ubi sunt sufficientes, eas eisdem Ecclesijs liberaliter relinquendo, duabus tantùm novenis partibus sibi reservatis, iuxta formam, & divisionem, quam cap.4. trademus, ubi de earum erectionibus egerimus.

28

Illud interim utiliter adnotantes, † hanc decimarnm concessionem, quæ Regibus fieri solet, non tam dirigi ad ipsum ius easdemmet decimas percipiendi, & proprio titulo habẽdi, quod spirituale est, ac per consequens seculares excludit, sed ad fructus temporales, qui ex ipsis decimis resultant, atque procedunt, cap.tua, cap.dudum, cap. prohibemus, de decimis, cap.fin.ne Prælat.vices suas, cap.

29

ve-

vestra, de locato, gloss. in cap. pervenit, verb. *Laicalibus* 1.q.3.& in cap. ult. verb. *Non licet* 16.q.1.l.1.tit.5.lib.1.Recop.DD. omnes in cap. 3. de iudic. Redoan. de spolijs Clericorũ, q.14.à num.4. Bald. in l. si usufructus, in lect. antiqua de iure dot. D. Thom. 2.2.q.10.art.4.ad 3. Roder. Suar. alleg. 8. num. 12. Sotus de iustit. & iure lib. 9. q.7. art.1. Covar. d. cap. 17. pract. & lib. 1. var. cap. 17. num. 5. Ioan. Garcia de expensis cap. 9. num. 97. Lasarte de decim. vend. cap. 19. num. 32. Anast. Germon. de sacrorum immunit. lib. 3. c. 19. num. 54. Gironda de privil. num. 251. Barbosa in d. l. Titia, D. solut. matrim. num. 41. per totum, cum alijs relatis à Suarez de benefic. cap. 1. dub. 7. & latè noster Ioan. Balboa, insignis Primarius Salmanticensis, in cap. causam quæ 7. de præscript. ex num. 5. & D. Frãcisc. de Leon d. decis. Valentiæ 3. num. 13. & 14. lib. 1. ubi, quòd ius decimandi non potest laicis concedi, tamen fructus decimarũ benè possunt cadere in laicum, quia non est ius spirituale, sed temporale, ex pluribus ibidẽ adductis.

30 Et simul, † atque tales fructus ex privilegio Pontificis ad Principes seculares pertinent, efficiuntur de Regalibus, & inter temporalia, & patrimonialia ipsorum bona connumerãtur, ut expresse docet glossa per text. ibi in cap. generali, verb. *Regalia*, de elect. lib. 6. ubi etiam Archidiaconus, Ioann. Andr. & Ioan. Monach. num. 4. Butrius n. 13. Geminianus num. 9. Bald. in cap. 1. in fine princip. tit. Episcop. vel Abbat. in feud. Bertrand. cõs. 276. num. 17. lib. 3. Belluga in specul. Princip. rubr. 13. §. tractemus, num. 38. ubi latiùs eius Additionator, Camill. Borrell. Avendañ. de exeq. mandat. par. 2. cap. 4. num. 20. Ioan. Gutier. lib. 1. pract. q. 4. num. 1. Arnulph. Ruzeus de Regal. privil. 16. num. 29. Petr. Greg. lib. 17. syntagm. cap. 7. num. 19. Sixtinus in tract. de Regalib. cap. 2. num. 54. Barbosa in d. l. Titia, num. 41. in princip. Melch. Reinosus observ. 50. num. 15. Cabed. decis. 63. n. 3. D. Hieron. de Leon decis. 3. num. 30. D. Frãcisc. Salgad. de protect. Regia, 3. par. cap. 10. num. 148. & plures alios referens noster diligentissimus D. Ioan. del Castill. tom. 7. controvers. de tertijs, cap. 11. num. 2.

31 Vnde dubitari solet, † utrum si super decimis, ita donatis, & earum perceptione, occupatione, vel usurpatione aliqua lis oriatur, sive de facto, sive de iure inter ipsum Principem, & privatos, vel inter eosdem privatos invicem decertantes, sive seculares sint, sive Ecclesiastici, possit Princeps, & eius Ministri seculares de eiusmodi causis cognoscere, & in eis iurisdictionem exercere? Quæ quidẽ quæstio, cùm alias sæpè, tum præcipuè † hisce diebus in supremo Indiarum Consilio acerrimè agitata, & ventilata fuit in causa Ecclesiarum Cathedralium earundem Indiarũ, cum ordinibus Religiosorum in eis commorantium, qui virtute privilegiorum, quæ se habere dicunt, de decimis non solvendis, plura quotidie prædia emunt, & colunt, quæ anteà apud laicos possessores decimas exsolvebant, & ab eorum præstatione se subtrahũt, in grave damnum dictarum Ecclesiarum, quæ, ut ei obviam iretur, enixè postulabant, & ut Religiones ad observantiam cap. nuper, de decimis reducerentur. Qua in causa Ego Regij Patronatus nomine, & tanquam eius Fiscalis, atque Defensor, Ecclesiarum Cathedralium partes egi, & in dicto Senatu eam peragendam, & terminandam obtinui, non obstãte declinatoriâ exceptione à Religiosis oppositâ, qui iudicium sedis Apostolicæ provocabant, & in sui favorem primam quoad hanc remissionem sententiam reportaverant, eiusque confirmationem ex sequentibus prætendebant.

32

Primò, quoniam hæc causa inter personas merè Ecclesiasticas tractabatur, & rei, ac possessores conventi Religiosi erant, de † quorum personis, & bonis, tam in civilibus, quã in criminalibus seculares iudices, qualibet dignitate fulgentes, etiam ipsis consentientibus, & consuetudine in contrarium allegatâ, & probatâ, non solùm incompetentes, verùm omninò incapaces existunt, & privativè solùm Ecclesiastici cognoscere possunt, cap. si diligenti, cap. significasti, de foro competenti, cap. cùm nõ ab homine, cap. at si clerici, cap. qualiter, & cap. clerici, de iudic. Auth. statuimus, C. de Episcop. & cleric. apud proprios Episcop. cum innumeris alijs, quæ circa horum iurium praxim, & illustrationem post alios antiquiores, tradit Covar. cap. 31. pract. disputans, à quo iure hæc exemtio proveniat, Bellarm. lib. 1. de cler. cap. 28. Marta de iurisd. 2. par. cap. 6. Carol. de Grassis de effect. clericat. effect. 1. num. 2. & ampliat. 7. n. 42. & 372. Germon. de sacror. immunit. lib. 3. c. 5. num. 65. Barbosa in collect. ad Decretal. sup. cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de const. n. 17. Cenedus collect. 37. à num. 7. & lib. 4. cap. 8. num. 12. & cap. 9. num. 3.

33

Secundò, quia in proposita specie agitur de interpretatione, valore, & observatione privilegiorum Romani Pontificis, quo † casu, nedum lite inter Ecclesiasticos ortâ, verùm & inter quoslibet seculares, ipse Pontifex adiri iubetur in cap. cùm venissent de iudicijs, iunctâ l. ex facto, D. de vulgar. l. 27. tit. 18. par. 3. l. 2. tit. 1. par. 2. & utrobique Greg.

36

Lop.l.6.tit.1.lib.4.Recop. iunctis alijs,quæ tradit Catelian.Cotta in memorab. iur.verb. *Privilegiū*,Ioā.Garc.de nobilit.gloss.1.§.1. n.1.& 2.Gutier.lib.3.pract.q.28.n.2.Giród. de privil.num.83. & Cochier. de iurisd.Ordinar.in exemtos,lib.2.q.13.

Tertiò, quia etiam his cessantibus,cùm hæc lis super decimarum controversia agitetur, & quidem non tantùm in articulo merè possessorio,sed super petitorio, & declaratorio iuris à Religionibus decimandi, vel non decimandi,† merè spiritualis,vel saltim spirituali annexa censenda est, & talis, ut de ea etiam incidenter iudices seculares cognoscere nequeant,cap.tua,de decim.Clem.dispendiosam,de iudic.l.56.tit.6.par.1.ibi: *E mostrò, que aquellas demandas son espirituales, que se fazen por diezmos, è pertenecen à juizio de santa Iglesia, è los Prelados las deben juzgar.* Quod & probat Alex. III. in quarto Decretal.sub titulo de iudicijs, quæ habetur in 1.compilat. Decretal. & incipit *Relatum*, ubi conqueritur, quòd laici privati de decimis non vereantur iudicare, cùm id neque à quolibet Rege,vel Principe,sustinendum esset, & præcipit, ut deinceps super his causis, *Nullatenus se intromittere præsumant,sed eas venerabili Episcopo,& alijs personis Ecclesiasticis tractandas, & iudicandas, sine contradictione qualibet relinquant*,idem docent,& ubi agitur de ipso iure decimandi, & de privilegio Pontificis, super eo concesso, certissimum esse inquiunt, gloss.in cap.ex tenore, verb. *Ecclesiasticum iudicem*, de foro competenti,& in cap.1.11.q.1.Feder.de Senis cons.245.num.3. Andr.Gail. lib.1.pract. observ.38. num.1. Germon.d.lib.3. cap.19. num.2.& expresè Alex.Moneta de decimis, cap.8.q.1.ex num.1.ad 14.Rebuff.eod.tract. q.10.num.2.& 38.ibi:*Et quando agitatur de iure decimandi,quia causa spiritualis est,cognoscit Ecclesia*,Ioan.Gutierr.lib.3. pract.q. 26.ex n.1.ad 9.Azor 1.par.inst.moral. lib.7. cap.36. q.1. Zerola in prax. Episcop. verb. *Decimæ*,vers.*Ad sextum*, Marquesan.de cōmission.2.par.cap.4.num.30.Quibus † favet l.5.tit.1.lib.4. Recop. ubi in causis decimalibus laicos coram Episcopis citandos esse innuit, & quidem in capitibus Episcopatus, quam in hoc benè expendit Gutier. ubi sup. num.& 7. Anguianus, omninò videndus, in tract.de legib.lib.2.controvers.13.n.24.

Qvartò, pro parte earundem Religionum,ad suam declinatoriam magis corroborandā, adducebatur, quòd in quæstione proposita,neque Fiscus, neque Ecclesiæ Cathedrales,nomine eius, se iuvare poterāt eo privilegio, quòd causæ fiscales, etiam decimales, coram fisci iudicibus tractari debeant. Eò quòd Reges nostri has decimas Indiarū, de quibus agimus,sibi à sede Apostolica concessas,iam à se abdicarunt, & eisdem Ecclesijs concesserunt, ubi sufficere visæ sunt ad congruam earum dotem, & sustentationem, ut suprà tetigimus, & infrà latiùs cap.4. dicemus. Vnde † mutatione personæ,illud privilegium cessare, & mutari videtur, & ad subrogatum non transit, l.per procuratorem,D. de acquir. hæred. ibi: *Mutatione personæ castrensia esse desierunt*, l.1. D.de impon.lucrat.descript.lib.10. l.licitatio, §.Fiscus,D. de publican. notat Bart. in l.1. num.4. C.de naviculār.lib.10.Bald.in Rub.de usur.quæst. 4.Petr. Antiboli de muneribus, 3.parte, numer. 86. & post alios Gironda de gabellis, 7.parte,§.1. num.5. Alvar. Valascus de iure emphyt.quæst.15. num.5. vers. *Quibus accedit*,& quæst.17. n.15. & Menoch.cons.703. num.18.

Et in ipsis nostris decimarum terminis, quòd etiam si Principibus laicis concessæ, tanquàm quid temporale iudicari possint, ubi tamen † ab eisdem,Ecclesijs redonantur, priscam naturam recipiant, & omni respectu iuris Ecclesiastici cēseri debeāt,expresè docent,& probant Greg.Lop.in l.23.tit.2.par. 1.verb.*No tomen diezmos*,Arnulph.Ruzęus in tract.de iure Regalior. privil.55. vers. *Et est adeò verum*, Rebuff.de decim. q.10.n.50. Mieres de maiorat.1.par.q.58.n.189. Francisc.Grimaldet.in §.decimarum,lib.2.cap.6. num.50.Geor.Lobetus litt.D. arresto 60.& Brodæus in eius additionib. Bleinian. de benef.lib.1.cap.5.num.24.& alij,quos refert & sequitur Aug. Barbosa de potest. Episcop. 3. par.alleg.121.à num.10.Quia † quælibet res de facili revertitur ad suam primævam naturam, l.si unus, §.pactus, vers.*Quod & in specie*, D.de pactis, l.si testamentum 23. D.de testam. Gozadin. cons.1. num.35. Curt.Iun. cons.1. num.23. Gonçalez ad regul.8. Cancell.gloss.7.à n.9.cum alijs adductis à Velasc. in axiom.iuris,litt.R.num.84.

Sed his non obstātibus,Ego pro parte Ecclesiarum Indiarum, & supremi Senatus iurisdictione tuenda,consideravi. Primò, incapacitatem † iudicum secularium, quæ ex adverso proponitur, tunc quidem obstare posse,ubi de ipso iure decimandi tanquam spirituali tractatur: hoc enim est, quod agunt, & supponunt iura & Auctores, qui de dicta incapacitate loquuntur. Cæterùm ubi de hoc dubium non versatur, sed de temporali earum perceptione,negari non posse, communem esse,& receptam omnium Regnorum, & Tribunaliū praxim,ut de litibus, & quæstio-

nibus decimarum, quæ semel Regibus cōcesſæ ſunt, ſive in facto, ſive in iure conſiſtāt, Regia ſuprema Tribunalia privativè cognoſcāt, & pronuntient, etiam cum inhibitione Nuntij Apoſtolici, & aliorum iudicum Eccleſiaſticorum, ſi quando, ſe his negotijs immiſcere præſumunt, ut in ſpecie teſtatur Covarr. in pract. q. 35. num. 2. ibi: *Tertiò, quoties decimæ à Romano Pontifice translatæ fuerūt in Principem laicū, poterit iudex ſecularis, utcunque cauſa tractetur, de decimis cognoſcere, imò ad eum pertinet huius cauſæ cognitio privativè, &c.* quod etiam probat, & † exemplis illuſtrat, Petr. Belluga in dicto ſpeculo Princip. Rub. 13. §. reſtat, ex num. 1. ubi num. 14. concludit: *Quòd ſi Eccleſiaſtici de eis cognoſcere teneant, Princeps, reintegrando ſuam iuriſdictionem, procedit ad occupationem tēporalitatum*, Ioan. Gutierr. lib. 1. pract. q. 14. num. 4. ubi referens verba Covarr. inquit, eius reſolutionem ubique locorum ſervari, Stephanus Aufrerius ad Capell. Tholoſan. deciſ. 109. ante finem, dicens, Epiſcopum Albienſem litigaſſe cum ſubditis ſuis ſuper decimis in Curia Parlamenti, Guillerm. Benedict. in cap. Rainuntius, verb. *Duas habens filias*, fol. 19. Rebuff. de decimis, quæſt. 10. n. 39. qui firmant, ita in Regno Franciæ inconcuſſè ſervari, poſt Rupellanum lib. 1. forenſ. inſtit. c. 25. Guid. Papæ deciſ. 1. & deciſ. 288. Caſſan. in conſuet. Burgund. rub. 1. *des juſtices*, §. 6. num. 35. Franc. Marc. deciſ. 45. par. 2. ubi de eadem Galliæ conſuetudine teſtantur, Caſtellus in l. 6. Taur. gloſſ. *de qualquier calidad*, verſ. *Et quod dixi*, & in l. 3. verbo *Veinte i quatro horas*, verſ. *Ex quo infertur*, Georg. Cabedus, qui teſtatur de cōſuetudine Regni Luſitaniæ, deciſ. 63. num. 4. par. 2. Cacheran. deciſ. Pedem. 32. Theſaur. deciſ. 22. qui teſtantur de conſuetudine Sabaudiæ, Camill. Borrell. de præſtāt. Reg. Cathol. cap. 71. n. 348. & in addit. ad Bellug. d. §. reſtat, litt. E. verb. *Princeps*, ubi de conſuetudine Regni Neapolitani, Adrian. Geland. lib. 2. rer. iudic. Auguſtæ Cameræ Imperialis, deciſ. 13. n. 5. & 6. ubi de conſuetudine Germaniæ, Calliſt. Remirez de lege Regia, §. 31. num. 4. ubi de conſuetudine Regni Aragonum, Thom. Mier. in conſtit. Cathalon. pag. 367. Fontanel. de pact. nupt. clauſ. 4. gloſſ. 13. par. 2. num. 58. & D. Franc. de Leon, omninò videndus, d. deciſ. 3. ubi de conſuetudine Cathaloniæ, & Regni Valentiæ, cui deciſioni ipſe Leo hunc titulum præfixit: *Decimæ in Regno Valentiæ ex privilegio Apoſtolico Regi conceſſæ, & effectæ fuerunt profanæ, & de earum cauſis iudices Regis cognoſcunt, etiā in petitorio*, quod idem non minus apertè, & conſtanter docet inſignis Petr. Barboſ. duas ad id fulciendum rationes adducens, d. l. Titia, num. 42. Alexand. Moneta ſibi contrarius de decimis, cap. 8. num. 15. ad mediū, pag. 118. qui hanc praxim, de qua loquimur, negare non potuit, prout & fecit Ioan. Azorius lib. 7. inſtit. moral. cap. 36. quæſt. 3. in fine, & Anguianus lib. 2. de legibus, controverſ. 13. num. 27. Hier. Cevallos, latiſsimè loquens, lib. 3. commun. quæſt. 822. num. 75. inquiens: *Quòd licèt decimæ, quamdiu ſunt penes Eccleſiam, ſint bona Eccleſiaſtica, ſi tamē transferuntur in laicum, perdunt nomen, & privilegium rerū Eccleſiaſticarum, & iudex Eccleſiaſticus nō cognoſcit de illis, arg. d. l. per procuratorem, cum alijs ſuprà dictis.*

43

Et ultra prædictos Auctores, & alios, quos ipſi adducunt, eandem ſententiam, & praxim expreſsè, & ſecurè admittit Paz in praxi, 2. tomo, prælud. 2. num. 24. reſolvens cum Rebuff. & Covarruv. ſuprà: *Quòd in his cauſis decimarum ſecularis poterit cognoſcere, non ſolùm de quæſtione facti, ſed etiam de quæſtione iuris*, Ioann. Garcia de expenſis, cap. 9. num. 24. qui teſtatur, quòd in lite olim mota inter Epiſcopos, & Nobiles Regni Caſtellæ & Gallæciæ, tempore Dom. Regis Enric. I. & iterùm tempore Regum Catholicorum ſuper decimis, quas ijdem Nobiles ſe ex conceſsione Apoſtolica habuiſſe, vel aliàs legitimè poſſediſſe, & præſcripſiſſe prætendebant ante Concilium Lateranenſe: *Res apud Senatores Regios agitata hinc indè eſt, qui tandem pronuntiarunt, non eſſe amplius de ea re agendū Epiſcopis, Nobileſque iuſtè decimas percipere, nec eſſe amplius inquietandos, nec perturbandos, ut habetur latiſsimè in Chronic. Ioann. I. cap. 10.* Bobad. in Politica lib. 2. cap. 18. num. 14. ubi referens eundem Ioan. Garciā, & alios ex ſuprà relatis, concludit: *Que quando los diezmos, ò las tercias de ellos pertenecen à los Reyes, ò à ſeñores, ò à Cavalleros por derecho beneficial, ò feudal, ò por privilegio concedido por el Romano Pontifice, podrà no ſolo el Conſejo ſupremo, ſino qualquier Corregidor en ſu ciudad conocer de las tales cauſas, no ſolamente en la poſſeſsion, pero en la propriedad, i de qualquier ſuerte i forma que ſe traten, &c.*

Quibus adſtipulatur elegans conſilium Cumani 84. incipit: *In cauſa decimali*, num. 3. ubi inquit: *Quòd licèt cognitio decimarum regulariter ſit fori Eccleſiaſtici, ſi tamen de eis eſſet facta cōceſsio feudalis, vel aliàs laico, tunc ratione cōmoditatis tēporalis iudex poteſt eſſe laicus*, quē ſequitur Balb. de præſcrip. 1. par. 5. partis principalis, quæſt. 7. num. 7. in

fine,

fine, Ioan. Anton. de Nigris in capitulũ Reg. Neapol. *Item, statuimus, quòd Comites*, in fine, & Petr. Foller. in cap. Reg. *& quia nuper*, num. 1. Carol. Tapia de iure Regn. Neapol. lib. 1. tit. de decimis, pag. 75. num. 6. & seqq. idem tenet Bursatus cons. 50. num. 14. lib. 1. ubi defendens alienationes, quas Duces Mãtuæ fecerunt de iuribus quasdã decimas percipiendi, quæ ad ipsos pertinebant ex privilegio Apostolico ante Concilium Lateranẽse, ita notabiliter inquit: *Vtique istæ decimæ in personas laicorum non censentur prohibitæ, nec vetitæ, seu secularibus interdictæ, quin etiam uti ab antiquo ante dictum Concilium habitæ, tanquam proprium laicorũ patrimonium vendi, alienari, hypothecari, præscribi, cognoscique per iudices laicos, valent, ut tradunt communiter Canonistæ omnes in cap. cùm Apostolica, & in cap. prohibemus, de decimis, Barbatia amplè consil. 35. Ias. cons. 156. lib. 1. Alciat. ex communi cons. 10. num. 5. & seq. & Franc. Marcus decis. 17. num 2. & decis. 185. &c.* & idem repetit idẽ Bursat. cons. 127. num. 121. vol. 2. & cons. 49. num. 9. lib. 1.

Extat quoque pro hac parte elegans cons. Menoch. 757. n. 16. vol. 18. ubi, cùm in casu simili, ab adversarijs de incompetentia, seu incapacitate iurisdictionis obiectum fuisset, ita satisfacit: *Huic dubitationi respondetur, quòd cùm hæc decima feudalis concessa fuerit laicis, iure potuit serenissimum dominium Venetorum de ipsius decimæ possessione, seu quasi cognoscere, & illam continuationem, vel missionem in possessionem D. Contarinæ cõcedere. Ita in terminis scripsit Petr. Rebuff. in tract. de decim. q. 10. n. 39. qui commemorat alios affirmantes, iudices Regios Galliarum, & Hispaniarum, de causis harum decimarum cognoscere, & iudicare, quibus accedit Craveta cons. 258. col. 1. &c.*

Idem probat Rhenat. Choppin. de morib. Parisiens. lib. 3. tit. 1. num. 7. & 8. Frãc. Duaren. de feud. cap. 5. num. 7. Argentræus ad cõsuet. Britãniæ, tit. *des apropriances*, art. 266. col. 1134. ubi plura Arresta Parisiensis Senatus ad hoc expendunt, & de Galliæ consuetudine testantur, & Bernard. Grœvæus lib. 2. pract. observ. cap. 38. ubi plures ex Germanis ad idem adducit, & tetigit Rosenthal. de feudis, cap. 4. concl. 27. litt. B.

Quibus conveniens Steph. Gratian. lib. 2. discept. forens. cap. 238. n. 58. notanter omnia supradicta recolligens, cõcludit: *Quòd de causis decimarum, quæ conceduntur per Põtificẽ Regibus, & Principibus, cognoscit iudex secularis, etiam privativè ad Ecclesiasticum, quia possidentur titulo temporali, & non spirituali, sive sit quæstio iuris, sive facti, cùm etiã tunc non agatur de iure decimãdi spirituali, sed de facultate percipiendi fructus contentos sub nomine decimarum, ut per D. Thom. q. 100. art. 4. ad 3. &c.* & idem non minus apertè resolvit Anastas. Germon. licèt aliàs Ecclesiasticæ iurisdictionis propugnator acerrimus, lib. 3. de sacror. immunit. cap. 19. num. 90. sic inquiens: *Sed si decimæ à Romano Pontifice beneficiario, feudatariovè iure fuerint in Principem laicum translatæ, ut fuerunt in Philippũ Galliæ Regem, & in Catholicos Reges Ferdin. & Elisabethã, ut Auctores sunt Rebuff. & Didac. Covarruv. poteritnè secularis iudex cognoscere, & de ijs ius dicere? Lugdunenses Ioann. Rupellan. Guillerm. Bened. Cassan. & Pet. Belluga, dicunt posse, imò si laicis molestia infertur corã iudicibus Ecclesiasticis, super huiusmodi decimis, sic infeudatis ante Lateranense Conciliũ, solent impetrare litteras à Rege, quibus inhibetur iudicibus Ecclesiasticis, ne de his cognoscant, sed causas ad Magistratus civiles remittant. Et hoc est, quod ait Didacus, huius scilicet causæ cognitionem ad secularem iudicem pertinere, & quidẽ privativè: qua in re mihi videtur rectissima eius opinio, ut scilicet huiusmodi praxis procedere valeat, quoties laici iure possunt decimas tenere, ut puta ex summi Romani Antistitis indulgentia, vel Ecclesiam recompensaverint de maiore, vel æquali.*

Et pro eadem sententia possunt expẽdi Palac. Rub. in rep. Rubr. de donat. inter, §. 33. n. 13. Menchac. controv. illustr. cap. 89. n. 6. Cevall. lib. 4. q. 822. & 897. à n. 636. & in 5. tom. de violentijs, 2. par. q. 17. & 25. per tot. Lasarte d. cap. 19. n. 30. Enriq. in summa, 2. tom. lib. 7. cap. 27. litt. Y. & plures alij Regnicolæ, quos Ego ipse referam infrà hoc lib. cap. 4. ex num. 21. Quatenus † de tertijs decimarum, quæ cõpetunt nostris Regibus Castellæ ex concessione Apostolica, loquentes, indubitanter affirmant, eiusmodi decimas esse, & iudicari *tanquam quid merè temporale, & patrimoniale Principis, & ideò de eis cognoscere posse iudices laicos, tanquam de rebus profanis, sive vergat in iudicio quæstio iuris, vel facti, & vim facere Ecclesiasticos, si eis inhibeant.* Quod idem post Navar. in Manual. cap. 21. n. 30. & alios Theologos & Iuristas resolvit, & securè probat Enriq. in summ. lib. 7. cap. 27. num. 2. ubi refert concessiones tertiarum, & aliarum decimarũ nostris Regibus factas, & resolvit: *Eis extãtibus securè posse decimas à laicis haberi, & possideri, & de eis nõ cognoscere Episcopos, sed laicos iudices.*

44

Et est videndus Capicius decis. 20. ubi refert

fert causam huiusmodi decimarum in Senatu Neapolitano agitatam, & Camillus Borrellus in summa decis.tit. 19. de decimis, numer. 20. & seqq. ubi non contentus hoc docuisse in addition. ad Bellug. & in dict. tract. de præstan. Reg. Cathol. & in consil. 20. centur. 1. latiùs idem repetit, affirmans: *Quòd ex prædicta ratione in Regno Neapolitano cognitio omnium decimarum est penes Magistratus Regios, præsertim supremi Collateralis, sive sanctioris Consilij, & quòd in constitutionibus illius Regni ita cavetur, quæ fuerunt confirmatæ à Papa Honorio*; & adducit plura exempla causarum, in quibus ita, ipso patrocinante, pronuntiatũ fuit. Et novissimè in eadem sententia sunt D. Ioã. del Castillo, qui plurimos citat, tom. 7. contr. cap. 12. à num. 20. Did. Brito in cap. 2. de locato, par. 2. num. 36. in fine, & D. Felician. à Vega in cap. qualiter & quando, de iudic. num. 10.

45 Secundò consideravi, semotâ prædictorum auctoritate, qui in communi de eiusmodi decimis loquuntur, in † specie decimarum nostrarum Indiarum, id ipsum innumeris exemplis, & schedulis cautum, & probatum reperiri; quæ ostendunt, supremum Indiarum Senatum de decimis, & causis eas concernentibus pronuntiasse, & secundùm iuris Canonici regulas statuisse, ut patet ex his, quæ referuntur in primo tomo schedul. impress. ex fol. 176. cum multis sequentibus: & in ipso hoc negotio decimarum, quarum solutionem Religiosi detrectant, illam anni 1576. ad D. Martinum Enriquez, Proregem Novæ-Hispaniæ directam, quæ iussit, ut † 46 lite pendente eos nova prædia acquirere non permitteret, & alias 26. Iulij ann. 1608. ad Dom. Proregem Peruanum Marchionem de Montesclaros, 28. Martij 1628. ad Dom. Principem Squillacens. 9. Martij 1624. ad Dom. Marchionem de Guadalcaçar, 10. Maij ann. 1621. ad Fiscalem Audientiæ Argentinæ, quæ iubent, Bullas, & Brevia Apostolica, quibus Religiones sua circa hanc exemtionem decimarum privilegia probare, & communire contendunt, recolligi, & ad supremũ Indiarum Consilium remitti, ut in eo, quod oportuerit, ordinetur, & interim nihil in solvendis decimis, anteà præstari solitis, innovetur.

47 Quod etiam specialiùs provisum fuit circa Equites † Ordinum Militarium, qui similia privilegia ad exemtionem decimarum allegabant, per sched. dat. Matriti 12. Martij ann. 1623. ubi hæc exemtio illis expressè negatur, & Regijs Indiarum Proregibus, Gubernotoribus, & Cancellarijs iniungitur: *Que cada uno en su distrito provea lo que mas le pareciere conveniente, para execucion de lo referido; i assistan à los Prelados, i demas Ministros Eclesiasticos en todo lo que fuere necessario para la cobrãça de los dichos diezmos, impartiendolos para ello el auxilio seglar, en caso que sea necessario, demanera, que se cõsiga el efecto que se pretẽde, &c.* quibus schedulis non visis idem adhuc, licèt dubius, resolvit D. Carrasc. ad leg. Recop. cap. 6. §. 2. num. 13.

48 Porrò certi iuris est, eum † qui super aliqua causa habet potestatem statuendi, de eadem quoque in emergenti facti quæstione iudicare posse, cùm forũ sortiri, & statutis ligari, regulariter pari passu procedat, gloss. in cap. quod Clericis, verb. *Aliquos*, de foro competenti, Anton. in Rubr. de consuetud. n. 7. Alex. cons. 210. num. 2. lib. 2. Decius cons. 497. num. 1. & in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 18. de constit. Boer. decis. 13. n. 14. & post alios, Alderan. Mascard. de interpret. statut. conclus. 1. num. 24.

49 Licèt non inficier, † has leges Principum secularium, quæ super his materijs decimalibus, & alijs Ecclesiasticis statuunt, nõ in vim dispositionis accipiendas esse, cùm hoc facere nõ possint, iuxta text. & DD. in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. cap. fin. de vita & honest. Cleric. cap. 1. de immunit. Eccles. in 6. Tiraq. de retract. lign. §. 32. n. 80. cum seqq. & gloss. 3. num. 3. Anguian. de legib. lib. 2. cõtrovers. 15. sed potius in vim declarationis, & quasi ius Canonicum coadiuvantes, & denotantes in ordine ad id, quod per ipsum dispositum est, ut benè advertit P. Suarez de legib. lib. 4. cap. 11. num. 11. & in tract. de immunit. Eccles. lib. 4. cap. 2. num. 10. & in alio loco dicemus.

50 Tertiò allegavi, quòd ultra hoc privilegium, quod habent Principes seculares, de his decimis cognoscendi, competit eisdem in casu huius litis aliud, quod eandem iurisdictionem tutiorem reddit, † Fiscalium nempè causarum, & ab eis dependentium ad sua Tribunalia secularia, etiam contra Religiosos, & Ecclesiasticos adducendi, de quo in l. proximè, D. de his, quæ in testam. delent. cap. nunc autem, dist. 21. cap. cùm venissent, iunctâ gloss. verb. *Iudicari*, de iudic. cum multis alijs, quæ tradit Alberic. in Auth. statuimus, n. 4. C. de Episcop. & cler. Oldrad. cons. 13. an Episcopus, in princ. Bossius in praxi, tit. de publicat. bonor. num. 24. Palac. Rub. in repet. cap. per vestras, notabili 2. vers. *Sed est pulchra dubitatio*, n. 42. Didac. Perez in l. 2. gloss. 1. tit. 1. lib. 2. Ordin. Azev. per text. ibi in l. 2. & 3. tit. 1. lib. 4. Recop. Ruzeus privi-

leg.26.num.1.& 3. Thom.Grammat. in cõstit.Neapolis, Rubr.de ordin. iud. quem refert & sequitur Balzaran.in const. Sicil. Rub. de cler.conver.cap.1.num.13. pag.457. Covarr.in pract.cap.8.num.3.ad finem, Peregr. de iure fisci, lib.7. tit.1. ex num.1. & D.D. Franc. Alfarus in tract. de offic. Fiscal.gloss. 16.à num.21.

Cui privilegio non obstat exclusio, quæ pro parte Religionum objicitur, inde petita, quòd Rex noster iam has decimas sibi cõcessas in Ecclesias contulerit. Nam † verius, & certius est, in multis provincijs eas non contulisse, sed adhuc apud ipsum manere, & per Regios officiales administrari, qui solvunt Episcopis, & alijs Ministris Ecclesiæ, quæ necessaria sunt ad eorum congruã sustentationẽ. Et præterea in omnibus sibi reservavit duas novenas partes earundem decimarum, ut sup. tetigi, & dicam latiùs infrà cap.21.

51

Et ut hæc deficerent, habet patronatum omnium EcclesiarumCathedralium Indiarũ, cuius virtute ei incumbit ipsas defendere, & protegere, & de necessarijs providere, si ipsis decimæ, quas largitus fuit, non sufficiant, quæ omnia operantur, ut posit, & debeat non solùm huic liti asistere, verùm & in se suscipere, ut quæ ipsum maximè tangat, & cõcernat, & ius patronatus ipsius, de cuius causis planũ etiam est, quòd in Regijs Tribunalibus semper tractatur, ut latiùs in cap. seq. trademus.

Vnde apparet dictam evasionem, sive obiectionem nullius esse momenti, quia † quotiescunque fiscus vendit, vel agitur de eius interesse propter evictionem, vel alio modo, potest eam litem trahere ad iudices fiscales, sic limitata, l.venditor, D.de iudicijs, ut probatur in l.3. C. de iure fisci, lib. 10. ubi Bart.Paul. Castrens. & Iacob.in dict.l.venditor, & plures alij, quos ibîdem refert, & sequitur Barbosa num. 140. & 149. Cavalcan.decis.8.num.2. cum seqq. ubi num.7. dicit, hanc esse communem sententiam, quod & fatetur Marta de iurisd. casu 34. num.16. cum seqq. reprobato Thesauro, qui in contrarium inclinat, Scaccia de appellat. quæst. 7.num.123. Caldas de emt. & vend. cap.31. num.82. Cancer.2.variar.cap.16. à num.42. & Dom. Alfar.de offic.Fiscal. gloss.16.priv. 1.à num.26.

52

VERUM dato etiã, sine veritatis præiudicio, quòd hæc omnia deficerẽt, vel ex eo solo lis hæc apud Regium Senatum prosequi debet, quòd Ecclesię Cathedrales has decimas à Rege habere dicãtur. Nam licèt Auctores, quos adduxi sup. hoc cap.n.39. affirment mutatione personæ Regiæ privilegiũ cessare, & mutari. Plures tamen alij sunt, & magnæ quidem auctoritatis, qui contrarium tuentur, nervosè docẽtes, quòd † decimæ semel Regi donatæ, & temporales, & Regiæ iurisdictionis effectæ, quamvis posteà ex eius liberalitate Ecclesijs donentur, non amittunt naturam Regaliorum, quam semel acceperant, ut ex Floriano, Iasone, & alijs, cum communi testatur Redoan.de rebus Eccles. cap. de decimis, quæst.8.num.16. Bursatus cons.50. ex num.12.vol.1.& cons.127.num.122.vol. 2.Forgetus in tract. de decimis, cap.6.num. 8. Ruzeus de Regalibus, privil.55. num.4. & Argentræus ad consuet. Brittan. titul. de *desapropriances*, art.266.col.1134.num.13. ibi: *Et verò quod magis mireris semel tali initio decimæ alienatæ, & in commercia deductæ, etiam si quo casu ad Ecclesias redierint, naturam non mutant, & in feudo & prioris domini conditione manent, nec à lege feudi laici eximuntur*; quasi dicat: semper manere Regalia, & † ipsi Regi, qui ea concessit, incumbere, defendere Ecclesiam, & quemlibet alium donatariũ, qui ab ipso causam habuit, ut tradit gloss.verb. *Regalia*, in d. cap.generali, de elect.lib.6. ubi Ioã.Monac. num.7.& Geminian.num.9.

53

54

Et expresè de iure nostro Regio probatur in l.57.tit.6.par.1.ubi indistinctè docemur, quamlibet litem motam super rebus à Rege donatis Ecclesijs, vel Clericis, ante iudices Regios, & seculares, & non ante alios intentandã, & prosequendam esse. Quod etiã traditur in l.6.tit.1.lib.4.Recop.quam Azeved. ibîdem generaliter accipit, sive Ecclesiastici agant, sive conveniantur iuxta dictam legem partitæ, cui similis est forus Regni Valentiæ, cuius meminit Belluga dict. §.restat, num.6. & 10.ubi multum in nostris terminis inquit, duabus rationibus cognitionem causarũ decimalium Regijs iudicibus competere, tum quia sunt de Regalibus, tum quia sunt Ecclesijs à Rege donatæ, & sic quasi antè donationem, & post donationem semper affectæ, & incorporatæ cum Principis iurisdictione, ut notatur in l.rescripto, §.fin. D.de muner. & honor.& per Bald.in l.placet, C.de sacros.Eccl. Cevall.q.822.n.106. ibi: *Cũ donatarius habeat tertias ex donatione Regis eius iure utitur, quia donatarius Regis dicitur procurator fisci in rem suam, & tunc causa tractãda est coram eodem iudice corã quo ageret procurator fisci, ut tradit Afflict.decis.2.num.1. ut probat d.l.benè à Zenone, &c.*

55

Quam etiam doctrinã sequitur Georg.Cabed. & ad quoslibet donatarios, & participes Regij patronatus transfert, in tractat. de patronat.Regiæ Coronæ, c.50. inquiens, sic sæpè iudicatũ, & quòd ratio est: *Quia † bona*

56

Coronæ, etiam si sint penes donatarios, non amittunt naturam bonorum Regiæ Coronæ quocunque vadant, quia in iurisdictionalibus attenditur ad originem, & initium rei, ut per gloss. in cap. statutum, de rescript. in 6. Ad quod potuit etiam allegare insigne cons. Oldrad. 83. & Roland. à Valle cons. 89. num. 28. lib. 2. ubi in eisdem nostris terminis loquens, inquit: *Quòd* † *Princeps est iudex competens in causa sua, & defensione Regaliorũ, etiam si Prælatus, vel alia persona esset Ecclesiastica, imò si Ecclesia ipsa alia teneat, quia non poterit declinare iurisdictionem Regis.* Et in † quolibet donatario Principis idem probat Salicet. in l. omnia, per illum text. C. de paganis, & eo non relato Afflict. omninò vidẽdus, d. decis. 2. referẽs decisum: *Quòd Monasteriũ pro conservanda donatione sibi facta per Regem potest litigare corã Regalibus iudicibus contra aliud Monasterium*: & sequitur Ant. Fab. in tit. C. de privileg. fisci, definit. 2. & Iacob. Rebuff. per text. ibi in l. unic. versi 4. C. de fundis rei privatæ, lib. 11. n. 2. notãs: *Quòd* † *pro Ecclesiastica re potest cognoscere Princeps, quia peculiari studio Principis debeat defendi res Ecclesiæ.* Vnde cautè legẽdus est † noster Gregor. Lop. in l. 17. tit. 4. par. 3. verb. *Cà si ellos*, quatenus explicans illum text. dum docet, quòd ad hoc, ut iudex aliquam causam delegare possit, debet priùs inquirere, an suæ iurisdictionis sit, quia si ipse nõ potest de ea cognoscere, multò minus poterit illã alteri delegare, inquit Greg. *Facere ad quæstionem, quòd si Rex donet alicui partẽ aliquam decimarum, quæ Regi competunt ex privilegio Pontificis, & super tali donatione lis oriatur, sitq; quæstio super iure decimãdi, vel quota decimæ, quòd non potest in Curia Regis cognosci, quia sicut ipse non potest cognoscere de tali causa, veluti merè spirituali, sic nec eius Curia.* Et subdit hoc esse benè notandum ad limitationem d. l. 27. tit. 18. part. 3. quæ Regi tribuit cognitionem privilegiorum, & donationum, quas facit: loquitur enim contra apertam tot, & tantorum virorum doctrinã; vel est strictè circa terminos, in quibus loquitur, intelligẽdus, nempè quãdo de mero iure percipiẽdi decimas agitur, quod ubi absolutè in quæstionem deducitur, non negamus esse spirituale, vel spirituali annexum, ut dixi suprà num. 42. & resolvit Azeved. in d. l. 1. tit. 5. lib. 1. Recop.

Ivxta quæ omnia satis apparet, nihil esse cur, qui hanc iurisdictionem exercent, † censuras Bullæ in Cœna Domini vereri possint. Nam licèt in ea §. 14. anathematicentur seculares omnes, qui beneficiales, & decimales causas, aut alias spirituales, & spiritualibus annexas ab Ecclesiasticis avocãt, & se de illarum cognitione tanquã iudices interponũt. Id tamen intelligendum est, nisi id faciant in casibus à iure permissis, ut benè notavit Navarrus tom. 2. cap. 27. num. 70. Barbos. in d. l. Titia, num. 47. Marta de iurisd. 2. parte, cap. 43. num. 73. & 74. Qualem esse hunc, de quo agimus, suadent rationes, & auctoritates, tot tantorumque virorum, quas hucusque commemoravimus.

Nam si is, † qui opinionem probabilem sequitur, securus est in conscientia, & probabilis opinio dicitur, quæ unius, vel alterius docti, & gravis viri auctoritate innititur, ut docet Angel. verb. *Opinio*, num. 2. Silvest. ibid. q. 1. Navarr. in Manuali Latino cap. 27. num. 228. Valencia in 1. 2. disp. 2. quæst. 12. punct. 4. quæstiuncula 4. Saa verb. *Dubium*, num. 3. Sanchez in summ. lib. 1. cap. 9. num. 7. Vazq. tom. 1. disp. 62. cap. 4. num. 12. Azor tom. 1. lib. cap. 7. quæst. 6. Villalobos in summa 1. tom. diffinit. 4. num. 16. Sayrus in Clavi Regia lib. 1. cap. 6. num. 8. Torres de Fide, disp. 85. dub. 3. Alter Sanchez in select. disputationum, disp. 44. num. 61. latissimè Nicol. Garc. de benef. par. 7. cap. 2. n. 24. & par. 11. cap. 9. à n. 361. & Ego, plures alios referens, in meo tract. de Indiar. iure, lib. 3. cap. 2. n. 38. quantò magis omni scrupulo vacare debebit, qui non modò opinionem probabilem sequitur, sed communi totius Orbis Christiani tribunalium praxi receptam, & tot legibus, & Auctoribus munitam. Opinio quippè † generalis ab antiquo derivata, & convenientibus rationibus suffulta, habetur pro veritate, ut egregiè docet Bald. in l. conventiculã, C. de Episcop. & Cler. Cepola cons. civili 38. n. 11. Menoch. cons. 152. num. 14. vol. 6. & Ego ubi sup. num. 48. Et hæc quidem hactenus de hoc articulo iurisdictionis in huiusmodi causa dixisse sufficiat. Quid verò de eius iustitia in puncto exemtionis decimandi, quam Religiosi prætendunt, sentiamus, infra hoc lib. c. 21. dicemus.

SVMMARIVM CAPITIS SECVNDI.

1 *Reges, & supremi Principes sunt ubique Defensores & Protectores generales omnium Ecclesiarũ sui Regni.*
2 *Reges sola ratione protectionis generalis, quam habent in Ecclesijs sui Regni, non acquirunt in eis verum, & proprium ius patronatus.*
3 *Patronatũ Ecclesiarũ Novi-Orbis, qualiter*

ter à sede Apostolica impetrare curaverint Reges Catholici.

4 Patronatum Ecclesiarum Novi Orbis à sede Apostolica petitum, & impetratum fuisse, plures schedulæ Regiæ supponūt, quæ referuntur.

5 Bullæ iuris patronatus Indiarum, vel ex sola relatione, & assertione Regum nostrorum pluribus schedulis facta, probari possunt.

6 Verbis enuntiativis, & relativis Principū credi solet, & debet, & quare?

7 Bullæ pro præsentandis Episcopis Hispaniæ in l. 1. & 5. tit. 6. lib. 1. Recop. referūtur, & eas se originales vidisse Greg. Lop. testatur.

8 Violentiarum Ecclesiasticorum iudicū per seculares cognitio, in quadam lege Recopil. enuntiativè Regibus Hispaniæ de iure cōpetere dicitur, & id sufficit.

9 Patronatus Regius Indiarum non potest in dubium vocari, cùm de eius concessione extet aperta Bulla Iulij II.

10 Bulla Iulij II. concessionis Regij patronatus in Ecclesijs Indiarū ad litterā refertur.

11 Patronatus Regius Indiarum iustis causis concessus fuit, & præsertim ob fundationes, & dotationes Ecclesiarum.

12 Ius patronatus regulariter acquiritur à quibuslibet laicis, vel Ecclesiasticis ex fundatione & dotatione.

13 Patronatus Regni Aragonis Bulla refertur, & ponderatur.

14 Titulus acquisitionis, vel recuperationis terræ infidelium, & eorum conversionis ad Fidē, est efficacior cæteris, ex quibus solet acquiri, vel concedi ius patronatus Ecclesiastici.

L. 14. tit. 3. & l. 3. tit. 6. lib. 1. Recop. ponderantur, & illustrantur ibid.

15 Infidelium debellationem licitam esse novißimè defendit Martin. Magerus, licèt contrarium sentiāt, & adversus nos oblatrent Salmutius, & Gipbiander.

16 Privilegia iuris patronatus Ecclesiastici Indiarum, Regibus nostris concessa, nō possunt dici merè gratiosa.

17 Papa solet, & potest tanquam dominus Ecclesiarū, & beneficiorū ius patronatus earū ex mera gratia, & ad libitū cōcedere.

18 Ius patronatus Regium non comprehenditur in generali derogatione patronatuū Concilij Tridentini, quia fuit concessum ex causa onerosa.

19 Derogationes quantumvis generales, nūquam extenduntur ad Patronatus.

20 Patronatus Regij revocatio, etiā si expressa sit, nō debet admitti, & ab ea supplicare licet

21 Patronatus Regius, ubi habet clausulam irritantem, quod in contrarium attētetur, firmior, & irrevocabilior redditur.

22 Clausula decreti irritantis ligat Papā.

23 Ius patronatus Regij Indiarum, etiam nō ostenso privilegio, ex vi consuetudinis, & præscriptionis defendi hodie posset.

24 Privilegio, quod quæri potest, etiam per præscriptionem.

25 Patronatus Regius per privatos nulla cōsuetudine, vel præscriptione præiudicari potest.

26 Lex benè potest iubere, ut nulla possessio insurgat non dato titulo, & sic nec præscriptio causetur, vel proficiat.

27 Præscriptionem nullam dari posse cōtra Regium patronatum Indiarū, plures Regiæ schedulæ iubent, quæ referuntur.

28 Patronatum Regium Indiarum, quibus titulis laudent, & iustificent Fr. Ioan. Zapata, & Camill. Borrell.

29 Dom. D. Franciscus Alfarus, Regius Cōsiliarius, laudatur, & eius verba de patronatu Regio Indiarum agentia, referuntur.

30 Patronatus Regius Indiarum magni semper habitus est à nostris Regibus, & cautum, ut illibatum servetur.

31 Marchiones de Cañete, & del Valle, qualiter reprehensi fuerint, quòd Regium Patronatum lædebant?

32 Patronatum Regium usurpantes, vel turbantes, puniri, & à provincijs Indiarū expelli iubentur in quadam schedula, quæ refertur.

33 Patronatum Regium infringentes quidā Prælati & Religiosi notantur, & reprehenditur in notabili schedula ann. 1620.

34 Patronatus omnes Regij, ubique locorum summa cura defendi solent, & debent.

35 Patronatus Regius Indiarum magis, quā alij defendi, & illæsus conservari debet, & quare?

36 Regibus Hispaniæ iniunctum fuit à sede Apostolica totum pondus conversionis, & prædicationis Indorum.

37 Reges nostri in spiritualibus Indiarū sūt veluti Vicarij Romani Pontificis.

38 Papa est, & esse debet, præcipuus Motor conversionis, & prædicationis infideliū.

39 Papæ stricto iure incumbit creare Episcopos, & Ecclesias erigere in terris infidelium noviter conversorum, & reliqua necessaria ad spiritualem eorum salutem disponere.

40 Reges Hispaniæ in provincijs Novi-Orbis sunt effecti, quoad spiritualia, veluti legati, aut delegati Romani Pōtificis, & Dei Vicarij, & Auctores ita tenentes.

41 Papa quoties trãsfert iura spiritualia in laicum, ipse, non ille, bis uti videtur, & numer. 43.
42 Reges Siciliæ sunt Legati à latere pro Ecclesiasticis illius Regni ex concessione Vrbani II.
43 Monarchia Ecclesiastica in Regno Siciliæ unde originem, & iustitiam trahat?
44 Papa potest laicis committere causas spirituales, & dare votum in electionibus, & fructus beneficiorum.
45 Reges Franciæ sunt Canonici in pluribus Ecclesijs sui Regni, & in eos, ut tales superpelliceum induunt, & alia Ecclesiastica munia explent.
46 Reges Hispaniæ sunt Canonici Ecclesiæ Burgensis, Toletanæ, & Legionensis, & in hac etiam Excellentiss. D. Marchio Asturicensis.
47 Laici ex concessione Põtificis possunt excommunicare, & beneficia Ecclesiastica conferre.
48 Reges Franciæ, Siciliæ, & alij dicuntur habere privilegiũ conferendi beneficia, maximè sede vacante, & quòd ob hunc respectum non sunt merè laici.
49 Rex noster in Regno Valentiæ & Aragonis cognoscit etiam super Prælatos exẽtos.
50 Laicis committere potest summus Pontifex etiam causas criminales, & punitionẽ Clericorum.
51 Reges nostri possunt vocare in Hispaniã Clericos in Indijs scandalosè degentes, & quare?

CAPVT II.

De iure Patronatus Ecclesiastici, quod idem Reges nostri in Provincijs Indiarum habent, & exercent ex eiusdem sedis Apostolicæ concessione.

1 OMnes † Christiani Orbis Imperatores, Reges, ac Principes supremi, ratione soli suæ ditionis, in quo Ecclesiæ sitæ sunt, generalem quandam protectionem, & defensionem earum, & presertim Cathedralium, proprio iure sibi cõmuniter vindicant, ut docet gloss. in reg. 40. Cancellar. Innocent. VIII. Archidiac. in cap. lectis 63. dist. Dominic. & Cardin. Alexandr. ibidem, idem, & alij per textum ibi in cap. filijs, vel nepotibus, cap. quicunque, cap. decernimus 16. q. 7. Bald. in proœm. Decretal. §. Rex pacificus, num. 12. Verbius in Rubr. de iure patron. n. 27. Palacios Rub. de benefic. vacant. in Curia, num. 8. Paris de Puteo de syndic. verb. *Civitas*, cap. 2. ad finem, Lambertin. de iure patronat. par. 1. lib. 1. art. 2. q. 11. princip. num. 3. Francisc. Marcus decis. 90. 93. & 456. & plures alij, quos refert Cened. in collectan. 64. ad Decretum, Nos infr. cap. 4. ex num. 25. & latè & eleganter Mart. Mager. de advocat. armata, cap. 9. num. 11. & seqq. & num. 658.

2 Sed licèt aliqui eorum hanc protectionẽ ita extendant, † ut ius patronatum appellet, verius est solùm ad tutelam, & patrocinium in communi porrigi debere, iuxta text. in d. cap. filijs, vel nepotibus, & ea quæ tradit Archid. ubi sup. Anastas. Germon. de sacrorum immunit. lib. 3. cap. 12. num. 25. & novissimè egregius noster D. Ioan. Balboa, Primarius Salmanticensis, in cap. cùm Ecclesia Sutrina, de causa poss. num. 38. qui benè inquit, nullũ peculiare ius habere Imperatores, ac Reges in Ecclesijs, & Episcopatibus, nisi titulos sui patronatus ex fundatione, dotatione, aut privilegio sedis Romanæ, vel multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum ostendant, ut docet Trident. sess. 25. de reform. cap. 9.

3 Id quod Catholici nostri Reges Ferdinãdus & Elisabetha agnovisse videntur, † quandoquidem non contenti concessionibus Apostolicis, de occupatione, conquisitione, & decimarum perceptione in his Provincijs Indiarum agentibus, & reservatione iuris patronatus, quod sibi reservarunt in erectionibus priorum Ecclesiarum Cathedraliũ, quas in illis fundarunt, de quibus meminit Anton. de Herrera in histor. gener. Indiar. decad. 1. lib. 8. cap. 10. pag. 278. & seqq. & Nos latiùs infrà d. cap. 4. sedulam operã dederunt, ut sedes Apostolica peculiare privilegium dicti iuris patronatus eisdem concederet, curam eius petendi, & impetrandi primum iniungẽtes Commendatario D. Franc. à Rojas, tunc Romæ eorundem Regum nomine Legationis munere fungentẽ, & posteà alijs Legatis, qui ei in hoc munere successerunt; eis præcipientes, & in mandatis, seu instructionibus, super hoc expeditis, advertentes, ut tale ius patronatus plenissimè concedi curarent, & adinstar illius, quod in Regno Granatensi habebant, & exercebant, ita ut ab ipsis Regibus electi, & præsentati recipi, & admitti deberent, Archiepiscopo Hispalensi id curante, & exequente, & ut propter locorum distantiam tempus præsentandi intra quatuor menses, quod patronis laicis conceditur ad decem & octo porrigeretur. Necnon etiam ut dicto

Epis-

Episcopatuum,& Diœcesuum, earumque cōstitutio,& adsignatio per eosdem Reges, vel personas ab ipsis nominatas fieri posset, prout latiùs ex Regiarum epistolarum, & instructionum fide recenset idem Anton. de Herrera in d.histor.gener.Indiar.lib.6.cap.19.& post decadem 4. in descriptione Indiarum, quam ad eius calcem apposuit.

4 Et † manifestè ostendunt innumeræ schedulæ,quæ reperiūtur in 1.tomo impresso pag. 83. & seqq. ubi de hoc universali patronatu Regio in Ecclesijs Indiarum agentes, & disponentes,illud à sede Apostolica, eo quo diximus modo petitum, & impetratū esse supponunt,ut præcipuè liquet ex illa, quæ eiusdē patronatus exercendi formam constituit,data apud D.Laurentium 1.Iunij ann.1574. & ita exorditur: *Como sabeis el derecho de patronazgo Eclesiastico nos pertenece en todo el estado de las Indias,ansi por averse descubierto, i adquirido aquel Nuevo-Orbe, i edificado en èl,i dotado en èl las Iglesias i Monasterios à nuestra costa,i de los Reyes Catolicos nuestros antecessores,como por aversenos concedido por Bulas de los sumos Pontifices, concedidas de su proprio motu,&c.*

Id quod etiam reperitur in alia schedula 22.Iunij ann.1591. quæ reperitur eod.1.to. pag.167. ibi: *Por quanto perteneciendome, como me pertenece por derecho, i Bula Apostolica,como à Rei de Castilla i Leon el patronazgo de todas las Iglesias de las Indias Occidentales, i la presentacion de las Dignidades, Canongias, Beneficios, oficios, i otras qualesquier Prebēdas Eclesiasticas de ellas, &c.*& in mandatis traditur Proregibus, qui ad Regnum Peruanum, & Novam-Hispaniā delegantur, ut patet ex cap. 10. instruct. Peruani d.tom. pag.310. & 9. Novæ-Hispaniæ pag.327. ibi: *Assimismo os encargo tengais mui particular cuenta con la conservaciō del derecho de mi patronazgo Real, guardando vos, i haziendo que los Prelados, assi Eclesiasticos,como de las Ordenes, no le quebrāten, sino que antes le guarden, segun, i como ha sido concedido à los Reyes de España por la [illegible] Sede Apostolica, i se declara en las provisiones que sobre ello por mi estā dadas, sin permitir, ni dar lugar à que los Prelados se embaracen, ni metan en lo que no les pertenece, como algunos lo han intentado.*

Quæ vel sola relatio, & enuntiatio tantorū Principum, presertim toties (ut vidimus) repetita,& geminata,asserentium † se prædictas Bullas Pontificias habere, sufficiens quidem videri posset,ut certi,& securi esse possimus, 5 quòd eas verè & realiter habent, & impetrarunt, cùm verbis eorum, etiam enuntiativis, credi soleat, & debeat, in his, quæ sunt de fundamento suæ intentionis, etiam si loquātur de facto alieno, quoniam præsumtio est pro his verbis, quæ vera sint, ut benè docet text. & ibi gloss.penult. & Card. Zabarela in Clement.1.de probat.gloss.verb. *Asserat*,in cap. si Papa, de privil.lib.6. Bald.in l.iurisiurandi,num.5. C.de testib. Barbatia in addition. ad eundem Bald.in l.ex his verbis, C. de testam.milit.text.optimus in cap.cùm à nobis, de testib. Quæ iura,quamvis loquantur in Romano Pontifice, idem tamen est in Imperatore, & in alio Principe non recognoscente 6 superiorem, secundùm Roman. singul. 126. incipit: *Sanctus Pater Eugenius*, Celsum in addit.ad Bald.in d.l.iurisiurandi,Paul.Castr. cons.339.vol.1.Alexand.cons.11.col.4.vol. 7.Socin.Iun.cons.65.vol.4. latè Mascard.de probat.concl.139.per totam, vol.1. Anton. Gabr.in comm.opinion. tit.de probationib. concl.2.Cabedum de patronat.Regiæ Coronæ,cap.3.num.6.& Nicol. Genua de Passeribus in tract.de verb.enuntiat. lib.2. q.2.ubi agit de verbis enuntiativis prolatis à Papa, & q.4. & seqq. ubi de prolatis ab alijs Principibus, vel in legibus, & statutis eorum, & usque ad nauseam plurima congerit.

Cui Ego addo nobilem text.in l.1.& 5.tit. 6.lib. 1. Recop. ubi † pariter Reges nostri 7 enuntiativè testantur, se habere Bullas Apostolicas ad præsentationem Archiepiscoporum,& Episcoporum Hispaniæ, & id sufficiēs esse,ut eis credatur, docet Greg. Lopez in l. 18.tit.5.par.1.ubi affirmat se easdem Bullas originales vidisse, & legisse. Et idem † circa 8 cognitionem inter Ecclesiasticos per viā violentiæ tollendæ, quæ de iure & consuetudine antiqua, & observata nostris etiam Regibus Hispaniæ competere asseritur, & enuntiatur in l.2.tit.6.lib.1. Recop.& in l.ult. cap.1.tit. 7.eod.lib.& l.36.tit.5.lib.2. Recop. probat latè Hieron. Cevallos in tract. de violentijs, 1.par.gloss.3. per totam. Docens, dictarum legū asseveratiōe sufficere ad hoc, ut de certitudine istius iuris ampliùs dubitandum non sit. Quod argumentum latiùs etiam adducit, & prosequitur D. Franc. Salgad. in tract.de Regia protectione 1.par.cap.1.ex num.26.

Quæ tamen,quod attinet ad nostram concessionem iuris patronatus Indiarum, ex abundanti dicta sunt. Nam † dubitari non po- 9 test,quòd Bullæ, quæ in dictis schedulis referuntur,verè, & realiter intervenerint, quæ in Regio Archivio supremi Senatus Indiarum originaliter asservantur, & præsertim illa Iulij II.anno 1508.qui proximè post Alex.VI. sedem Apostolicam occupavit, & gubernavit.Nam Pius III. qui medius fuit inter eos,

solus sedit dies 26. ut patet ex Chronico Onuphri Panvini, & ex alijs Scriptoribus, qui de vitis Pontificum scripserunt, quæ Bulla reperitur typis excussa in 1. tomo dictarum schedul. impressar. pag. 33. & hoc totum, quod diximus, his verbis luculenter concessit, & expressit.

10 *Iulius † Episcopus, Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Vniversalis Ecclesiæ regimini divina dispositione, licet immeriti, Præsidentes, illa præsertim Catholicis Regibus libenter concedimus, per quæ eis decus, & honor accrescat, ac earundem terrarũ Regni statui, & securitati opportune consulatur. Sanè cùm paucis antè temporibus charissimus in Christo filius noster Ferdinandus Aragonum, etiam & Siciliæ Rex illustris, & claræ memoriæ Elisabeth Castellæ & Legionis Regina, diutino Maurorum iugo ex Hispania eiecto, in Oceanum penetrantes, ignotis etiam terris salutiferum Crucis vexillum intulissent, ut scilicet, quantum in se fuit verbum illud ratum facerent, in omnem terram exivit sonus eorum, subiugassentque sub axe ignoto, & insulas, & loca plurima, & inter cæteras maximi pretij, & populatissimã unam, illique Novam-Hispaniam nomẽ imposuissent, Nos in ea, ut falsis, & perniciosis ritibus extirpatis, vera Religio plantetur, ad eorundem Regis & Reginæ preces instantissimas, unam Metropolitanam Ayguacem, & duas Cathedrales, videlicet Maguen & Baiunen Ecclesias, cum summa Christiani nominis gloria ereximus. Et ne animi nova Fide imbuti, si pium aliquod opus aggrederẽtur in construendis Ecclesijs, aut locis pijs, illud in tali parte insulæ huiusmodi facerent, unde aut Religioni Christianæ ibidem recenti, aut temporali Regum dominio præiudiciũ aliquod afferri posset. Accepemusq; quòd præfatus Ferdinandus Rex (qui etiam Castellæ, & Legionis Regnorum huiusmodi gubernator generalis existit) ac charißima in Christo filia nostra Ioanna, eorundem Regnorum Regina, ac ipsius Ferdinandi Regis nata eis, quod nulla Ecclesia, Monasteria, aut locus pius, tam in prædictis iam acquisitis, quàm alijs acquirendis insulis, & locis absque eorundem Ferdinandi Regis, & Ioannæ Reginæ, ac Regum Castellæ & Legionis pro tempore existentium consensu erigi, aut fundari possint, & cùm expediat eidem Regi, Ecclesijs, & Monasterijs præfatis personas fidas, & gratas, & acceptas præesse, ius patronatus, & præsentandi personas idoneas, tã ad Metropolitanas, quàm alias Cathedrales Ecclesias erectas, & pro tempore erigendas, & alia quæcunque beneficia Ecclesiastica infra annum à die illorum vacationis computandum, & ad inferiora beneficia Ordinarijs locorum, & in eventũ quod præfati Ordinarij infra decem dies, absque legitima causa instituere recusarint, quicunque alius Episcopus ad eorum requisitionem præsentatum huiusmodi instituere poßit, concedi summoperè cupiunt. Nos attendentes præmissæ insulæ, & prædictorum Regnorum, cuius Reges Apostolicæ sedi devoti, & fideles semper fuerũt, decori, & venustati, ac securitati cedere, ad magnam instantiam, quam super hoc fecerũt, & faciunt apud Nos præfati Ferdinandus Rex, & Ioanna Regina debitum habentes respectum, habita super his cum fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus deliberatione matura, de illorum consilio, eisdem Ferdinando Regi, & Ioannæ Reginæ, ac Castellæ, & Legionis pro tempore existẽti, quod nullus in prædictis acquisitis, & alijs acquirendis insulis, & locis maris huiusmodi Ecclesias magnas, & locis statui præfati Regis importantes, aliàs quàm Ferdinandi Regis, & Ioannæ Reginæ, ac Regis Castellæ & Legionis pro tempore existentis expresso consensu construi, ædificari, & erigi facere poßit, ac ius patronatus, & præsentandi personas idoneas ad Ayguacem, & Maguen, ac Baiunen prædictas, & alias quascunque Metropolitanas, ac Cathedrales Ecclesias, & Monasteria, ac Dignitates in eisdem Cathedralibus, etiam Metropolitanis post Pontificales maiores, ac Collegiatis Ecclesijs principales, ac quæcunque alia beneficia Ecclesiastica, & pia loca in dictis insulis, & locis pro tempore vacantia, videlicet ac Cathedrales, etiam Metropolitanas, etiam regulares Ecclesias, ac Monasteria, de quibus Consistorialiter disponi debeat infra annum à die vacationis, & eorundem propter longam maris distantiam Nobis, & successoribus nostris Romanis Pontificibus canonicè intrantibus, ad inferiora verò beneficia huiusmodi locorum Ordinarijs, & si Ordinarij præfati personam præsentatã infra decem dies instituere neglexerint, ex tunc quilibet alius Episcopus illarum partium ad requisitionem Ferdinandi Regis, seu Ioannæ Reginæ, aut Regis pro tempore existentis huiusmodi præfatam personam præsentatam ea vice instituere liberè, & licitè valeat, authoritate Apostolica tenore præsentium concedimus, non obstantibus præmissis, & alijs cõstitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrarijs quibuscunque. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostræ conceßionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc atten-*

tare

tare præsumserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum. Datis Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo octogesimo, quinto Kalendas Augusti. Pontificatus nostri anno quinto. P. de Comitibus. Registrata apud me Sigismundum.

Hactenus Bulla Iulij Secundi, cuius tenor satis exprimit, † causas, quæ concessionem istam iustificant, nimirum conquisitionis, & conversionis Indorum infideliũ, & quòd Reges nostri omnes Indiarum Ecclesias Cathedrales fundaverint, construxerint, & dotaverint, vel ex suis proprijs reditibus, vel ex proventibus, & fructibus decimarum sibi à Romana sede concessis, iuxta ea, quæ retulimus sup. cap. proximo num. 28. & latiùs dicemus infra cap. 4. Vnde nec mirum, quòd eadem sancta Sedes ipsarum patronatum eisdem ex privilegio concederet, cùm illud ipsum † generalis iuris communis dispositio concedat omnibus etiam privatis hominibus, tam laicis, quàm clericis, qui similes dotationes, & fundationes faciũt, Trident. sess. 25. de refor. cap. 9. gloss. in cap. piæ mentis 16. quæst. 7. cũ alijs, quæ latè adducunt Rochus de Curte in tract. de iure patronat. ferè totũ, Paul. de Citadin. eod. tract. 3. part. Lambertin. 1. part. 1. lib. q. 2. usque ad 9. Vivianus 1. par. lib. 2. per totum, Staphil. Zerola, Gonçalez, Rebuf. Lælius Zechus, & plurimi alij, quos refert Nicol. Garcia de benef. 5. par. cap. 9. n. 36. Rota decis. 85. part. 2. & decis. 306. part. 1. Caputaq. decis. 133. num. 1. par. 2. Farin. decis. 523. & novissimè D. Præses Valençuela cons. 188. num. 6. & seqq. fol. 569. vol. 2. Martin. Mager. d. tract. de advocat. arm. cap. 18. Georg. Cabedus de patron. Regiæ Coronæ, cap. 2. num. 1. & 19. & D. Felician. à Vega Episcop. de la Paz in cap. 4. de iudicijs n. 15. & seqq.

Et similes causas refert summus Pontifex Clemens VII. † in Bulla concessionis patronatus Regni Aragon. quam Regi & Imperatori Carolo V. & eius successoribus expediri iussit anno 1526. ut patet ex illis verbis: *Ratione illarum fundationis, ac recuperationis earundem de manibus infidelium*: quem titulum † recuperationis, seu debellationis, vel conversionis infidelium, potiorem esse ad quærendum ius patronatus alijs, qui ex fundatione, constructione, & dotatione resultant, satis ostendit text. in l. 14. tit. 3. & in l. 3. tit. 6. lib. 1. Recop. Didacus Perez in l. 3. tit. 3. lib. 1. Ordinam. & ex communi mente Doctorũ, notat Menchaca lib. 2. controv. illustr. cap. 51. num. 38. Camill. Borrell. omninò videndus, de præstant. Reg. Cathol. cap. 53. n. 9. & 17. & ex Theologis Caietanus 1. tom. opuscul. tract. 1. de potest. Papæ, cap. 27. Victoria relect. 1. de potest. Eccles. quæst. ultim. num. 3. Soto in 4. distinct. 25. quæst. 2. art. 2. Driedon. de liber. Christian. lib. 2. c. 2. Less. de iust. & iure, lib. 2. cap. 34. dub. 15. num. 22. & seqq. & Azor tom. 2. lib. 6. cap. 19. §. quintò quæritur, & Martin. Mager. ubi supr. cap. 9. num. 11. & 658. ubi, etiam semoto privilegio, concludit, vel ex hac sola acquisitione, & conversione infidelium solemne esse, ut conquisitores in illorũ terris ius patronatus acquirant, & ibidem latissimè disputat, † an eiusmodi conquisitiones, & bella, quæ Fidei ampliandæ causâ infidelibus inferuntur, licita sint, & affirmativè respondet. Ex cuius dictis, & traditis à Me in 1. tom. lib. 2. & 3. per totum, facili convinci possunt, quæ in cõtrarium post illa scripta tradit Henric. Salmut. in commentar. ad Pancirol. sub tit. de noviter repertis, cap. 1. de Novo-Orbe, & Ioann. Giphiander in tract. de insul. cap. 22. per tot. præcipuè ex num. 32. ubi invidè, & calumniosè nostras in Indos expeditiones, & conquisitiones sugillant.

Quod efficit, † ut huiusmodi privilegia nõ possint, nec debeant dici merè gratiosa, quãvis aliquando † Papa soleat, & possit ea ex mera gratia, vel mero titulo lucrativo concedere, cùm sit dominus omnium beneficiorum, cap. 2. de præbend. lib. 6. gloss. ult. in cap. felicis, de pœnis, eod. lib. Gomez. in procem. ad regul. Cancell. vers. *Considerata*, num. 7. Hieron. Gonçal. ad regul. 8. Cancellar. §. 2. procem. num. 44. & Vivianus ubi sup. lib. 14. cap. 1. num. 1.

Vnde descendit, ut nec in † generali derogatione talium privilegiorum Concil. Trid. sess. 25. cap. 9. de reformat. comprehendãtur, cùm videantur habere causam onerosam, ut per Seraph. decis. 499. num. 4. Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 18. à num. 215. Gutierrez lib. 3. pract. q. 13. num. 72. Gratian. reg. 340. Cened. q. 22. num. Parlad. different. 120. §. 1. à num. 40. Cevallos q. 897. à num. 438. latissimè Nicol. Garc. de benef. 5. par. cap. 9. num. 120. Greg. XV. & eius Addition. Beltramin. decis. 307. num. 3. Riccius in praxi for. Eccl. decis. 168. num. 99. Vivian. d. tract. de iure patron. lib. 4. cap. 10. ex num. 17. Dom. Episcop. D. Felicianus ubi supr. num. 18. & 19. Maximè quia tales derogationes, quantumvis generales sint, nunquam extenduntur ad patronatus Regios, ut idem Concilium declarat, ibi: *Exceptis patronatibus super Cathedralibus Ecclesijs competentibus, & exceptis alijs, quæ ad Imperatorem, & Reges*

per-

pertinent, &c. & ostendit Felin. in tract. quãdo litteræ Apostolicæ noceãt, ampliat. 8. Lãbertin. de iure patron. lib. 2. par. 3. q. 9. art. 11. Palac. Rub. de benef. vacant. in Curia, §. 11. & 12. Cevallos pract. commun. cap. 36. num. 1. & 4. Flamm. Parif. de resig. benef. lib. 2. q. 4. num. 47. Callist. Remirez de lege Regia, §. 27. num. 18. Cevall. in tract. de violentijs, 2. par. gloss. 8. Borrell. sup. cap. 51. & 52. D. Alfar. de offic. Fiscal. gloss. 2. num. 19. & eleganter Hier. Gonçalez in d. reg. 8. Cancel. gloss. 24. num. 159. & gloss. 18. num. 97. cum seqq. Garcia de benef. d. 5. par. cap. 1. n. 219. & 575. D. Episcop. Pacens. ubi sup. num. 19. & illustriss. Bracharensis in notis ad cap. cùm longè, dist. 53. pag. 568. ubi, quòd patronatus Regius non continetur in generalibus derogationibus, & Azeved. in l. 5. tit. 6. & in l. 1. n. 4. lib. 1. Recop.

20 Adeò quòd talis revocatio, etiã si expressa fuisset, nõ deberet admitti, nec admitteretur in Hispania, sed ab ea cum debita veneratione supplicandum esset, ut patet ex l. 5. tit. 6. lib. 1. Recop. & traditis à Covar. in pract. cap. 36. num. 3. vers. *Olim*, de quo videndus est Dec. cons. 126. num. 4. & Tiber. Decian. resp. 6. num. 34. lib. 2.

21 Quod planius procedit, † ubi in privilegio concessionis iuris patronatus, apposita est clausula annullativa, & decretum irritans cuiuslibet actus, qui contra illud fuerit attentatus. 22 Nam hæc † ligat Papam ex cõmuni conclusione Canonistarũ, de qua Geminian. per text. ibi in cap. quoddam, in fine, de præbend. in 6. ubi Ancharr. notab. 3. Francus notab. 2. Probus in Addit. ad Monach. in cap. tibi, qui de rescript. in 6. Rebuff. in concordat. tit. de firma, & irrevocabili concord. vers. *Vltimò notandum est*, Menoch. cons. 83. num. 6. lib. 1. Puteus decis. 141. n. 4. lib. 2. Anastas. Germ. in tract. de indult. Cardinal. §. alioqui, num. 15. Cassador. decis. 2. de decret. Nicol. Garcia d. cap. 1. n. 19. 21. & 25. ubi allegat Mohedanum decis. 21.

Quibus addere licet, etiam semotâ dicti privilegij cõcessione, vel ostensione, iam hodie de hoc iure patronatus Indiarum nostrorum Regum dubitari nõ posse, 23 cùm † tot retrò temporibus ab initio detectionis ipsarum Indiarum, eo usos fuisse constet, atque adeò, vel ex sola vi, & ratione huius consuetudinis & præscriptionis, illud vendicare possint, 24 quia † quod est quæsibile per privilegiũ, potest etiam quæri per consuetudinẽ, & præscriptionem, ut ostendit text. & DD. in cap. querelam, de elect. Trident. d. sess. 25. cap. 9. l. 1. tit. 6. lib. 1. Recop. Alexand. cons. 74. n. 8. vol. 4. Lambert. de iur. patron. 1. par. lib. 1. q. 10. princip. art. 5. num. 45. ad finem, Didac. Perez in l. 1. tit. 6. lib. 1. Ordin. gloss. 1. vers. *Consuetudine etiam*, & verb. *Præscriptione*, Ripa in Rubr. de iudic. num. 79. Felin. in cap. cùm causam, n. 7. de præscript. Tusch. pract. conclus. iur. litt. Y. concl. 604. & plures alij, quos adducit Covar. in pract. cap. 36. num. 6. vers. *Quartò est*, & in reg. possessor, 2. par. §. 10. & novissimè Vivian. in praxi iuris patron. lib. 2. cap. 9. & lib. 4. cap. 8. ubi licèt referant aliquos, qui contrarium tenent, hanc tamen magis communem appellant, & Cabedus de patronat. Reg. c. 2. n. 3. & in terminis patronatus Indici D. Alfar. d. gloss. 2. num. 21. ubi probat iure & consuetudine uti.

QVA tamen præscriptione non poterunt iuvari privati, 25 † qui cõtra Reges nostros hoc ius patronatus, ullo modo usurpare, vel alterare præsumserint. Nam in patronatibus Regijs nulla currit, nec valet præscriptio etiam immemorialis, sicut nec in cæteris Regalibus, ut tradit Rebuff. 3. tom. ad leges Gallicas, tit. de mater. possess. in præfat. num. 133. Alvar. Valasc. de iure emph. q. 9. num. 26. Cabed. cap. 7. ex num. 2. & cap. 34. num. 3. & decis. Lusitan. 65. num. 3. par. 2. ubi inquit, quòd patronatus Regius regulatur in Lusitania sicut cætera bona Regiæ Coronæ, & nõ potest præscribi etiam tempore immemoriali, Covarr. in pract. cap. 1. & seqq. Avend. de exeq. mand. lib. 1. cap. 4. & Menoch. de retinend. remed. 3. num. 155. ubi eam rationem reddunt, quòd 26 † potest lex ex causa efficere, ut nulla possessio insurgat, non dato titulo, & sic sine possessione, & contra ius resistẽs præscriptio non datur, reg. sine possessione, de regul. iuris in 6. cap. 1. de præscrip. eod. lib. cap. ad decimas, de restit. spol. cum alijs, & idem benè observat Menchaca lib. 2. cõtrov. illust. cap. 51. num. 37. Salgad. de Regia protect. 3. par. cap. 10. num. 148.

27 Et in terminis † huius Regij patronatus Indiarum expressè decisum est in sched. eius declaratoria ann. 1574. in fine, ibi: *I otro si, que por costumbre, prescripcion, ni otro titulo, ninguna persona, ni personas, ni Comunidad, Eclesiasticas, ni seglares, Iglesia, ni Monasterio, puedã usar de derecho de patronazgo, sino fuere la persona que en nuestro nombre, i con nuestro poder i autoridad le exercitare.* Quod cùm sæpè aliàs repetitũ fuerit, tum maximè in quadam epistola directa ad Dom. Proregem Peruanum Principẽ Squillacens. 28. Martij ann. 1620. ubi cùm declarasset omnes præbendas, beneficia, & officia Ecclesiastica Indiarum, ad hunc patronatum pertinere, & super hoc litibus locum dandum non esse, addit: *I sin reparar en qualquier uso*

contrario, pues contra el dicho nuestro Patronazgo no se admite, ni se puede llamar costumbre, sino corruptela, i mala introducion, i pecado, de que es justo descargar la conciēcia de los que estan enlaçados en èl, &c.

28 Et de iustificatione, tum concessionis, tum executionis eiusdem Patronatus agens † idē resolvit Fr. Ioan. Zapata Augustinianus, qui postea fuit dignissimus Episcopus Guathemalensis, in tract. de iustit. distributiva, 2. par. cap. 14. per totum, ubi num. 11. pag. 283. ita notanter concludit: *Iustissimam causam arbitror eam, propter quam Regibus nostris Hispaniæ ius patronatus Indiarum est elargitum. Quia proprijs, vel suorum expensis eas debellarunt, & Indis victis, ad Fidem Catholicam, & Ecclesiam reduxerunt. Et quæ parta sunt, & reducta, conservant, providissimaque protectione tuentur, attentissimisq;, & pijssimis oculis protegunt, & defendunt. Quod ut continuò præstent, liberalissimèque provideant, neque labori, neque pecunijs, neque alijs pene infinitis solicitudinibus parcunt; ac si Christianissimi Reges hoc unum haberent, quod curarent. Eis perpetuò providēdo de Episcopis dignissimis, de Ministris doctioribus, de Proregibus, & Gubernatoribus Christianissimis, qui potiùs religiosi Prædicatores, quàm Principes seculares, & zelo Religionis, & cura maiorum in Religione progressuum apparent. Et ita horū, & illorū paci, & maiori proventui Reges nostri soliciti invigilant, ut illorum Regnorum incolæ, non solùm de necessarijs, sed & de superabūdantibus remedijs gaudeant, & abundent. Quapropter iustissima causa est, ut eisdē Regibus summi Pontifices hoc ius patronatus concesserint, liberalissimèque, & plenissimè sint elargiti, &c.*

Et ante hunc Auctorem idem reperies nō minori verborum ponderatione notatum per Camill. Borrel. d. tract. de præstant. Reg. Cathol. cap. 50. num. 29. ubi inquit, quòd in his Indiarum Provincijs Rex Catholicus exercet, & fundatum habet universalem patronatum Ecclesiasticum ex concessione, & privilegio Pontificum: *Nam illis quærēdis Rex Catholicus effudit bona, opes, ac sanguinem, ut Ecclesiæ Catholicæ, cuius nomē gerit, ampliet Principatum, alios ibi aggreget, & Ecclesias ibi novas constituat, erigat, & dotet. Sic enim exequutus est, & exequitur, novà templa construi mandando, Ecclesias ædificari faciendo, dotes congruas, & reditus illis tribuendo, Fidei Christianæ, ibidē Seminaria sustētādo. Vnde nō immeritò sancta sedes Apostolica, uti optima Mater, grato animo Prælatos ex Regia nominatione constituit, instituit, & fovet.* Sed non possum silentio præterire alia verba non minus gravia, & ad nostrum institutum valdè conducentia, † oculati testis eruditissimi, & mihi multis titulis venerandi Dom. D. Franc. ab Alfaro, nunc Regij patrimonij Senatus Consulis meritissimi, in tract. de offic. Fiscal. gloss. 2. num. 20. & 21. ubi postquàm de hoc Regio patronatu, & eius iustificatione in communi disseruit, ad nostras Indiarum Provincias sermonem convertens, sic inquit: *Quod & quotidie videmus fieri in his Indorum partibus, ubi quotidie nova eriguntur templa, quibus omnia ad cultum divinum necessaria Regijs expensis comparantur. Quid ergo dicam de maximo numero Religiosorum, qui in has partes maximis Regijs expensis pervenerunt, & singulis propè annis veniūt? Præterquàm quòd in pluribus provincijs, ubi vel ex earum paupertate, vel alijs de causis decimæ ministrorū sustentationi non sufficiunt, Episcopis, Personatibus, & singulis Parochis congrua portio à Rege nostro & assignata est, & tribuitur ex Regali patrimonio. Quod hodie in aliquibus Episcopatibus observatur, in alijs autē, paucis ab hinc annis, observabatur, in omnibus ferè à principio observatum fuit.* 29

Est autem, & fuit hoc ius patronatus Ecclesiastici Indiarum Occidentaliū tanti semper à Catholicis nostris Regibus † habitum, ut multis repetitisque schedulis, & iussionibus illud sartum, tectumque tueri, & omni ex parte inconcussum, & illibatum sibi conservari præceperint, ut ostendūt plures, quæ habētur in 1. tom. impress. ex pag. 83. Vbi inter † alia Marchio Cannetius, Prorex Peruanus, reprehenditur, & aliqui Prælati graviter notantur, quòd ei immiscere se voluerint. Et Marchio del Valle, quòd Bullas quasdam Apostolicas impetravit, ut in villis, & oppidis sui Marchionatus ius patronatus sibi exercere liceret. Et in illa anni 1574. §. 1. † graviter puniri, & à provincijs Indiarum expelli iubentur quicunque seculares, vel Ecclesiastici, qui huic iuri temerarijs ausibus contraire præsumserint. 30 31 32

Et novissimè, cùm Regijs fuisset auribus intimatum, † quosdam Religiosos, & Prælatos normam in illo exercendo præscriptā innovare tentasse, & aliqua officia, & beneficia Ecclesiastica, spretâ Regiæ presentationis solemnitate, invasisse, scriptū fuit Peruano Proregi Dom. Principi Squillacensi in epist. dat. Matriti 28. Martij ann. 1620. ut hoc emendare curaret, & omnibus notum facere: *Que el titulo legitimo que tiene razon del principio formal, i sustancial de poder ser uno Prebendado, ò Parocho de las Indias, es la presen-* 33

sentacion hecha en nombre de su Magestad, por quiē tenga poder suyo para ello, i que assi se procure conservar el patronazgo Real, en materia que tanto importa, i està individualmente con el govierno espiritual, i temporal, i que esto se guarde aun en las Sacristias, i otros oficios de las Iglesias.

Et sanè cùm hæc cura frequens, & magna in alijs † Regijs patronatibus esse soleat, ut tradit Cabedus de patronat. Regiæ Coronæ, cap. 7. num. 3. & cap. 34. num. 3. Bernartius de patronat. Regni Aragon. per totum, Carol. de Grassal. lib. 2. Regal. Franciæ, lib. 2. Iacob. Rebuff. in l. 40. num. 2. C. de fund. rei privatę, lib 11. Rochus de Curte de iur. patron. verb. *Onerosum*, num. 1. & 2. Gigas de pension. q. 6. & 23. par. 1. & Olivanus, omninò videndus, de iure fisci, cap. 13. num. 33. Iustissimè in † hoc Indiarum, longè maior esse debuit, cùm Reges nostri ob Apostolicæ sedis distātiam ex eiusdem sedis concessione, imò & iussione & commissione, totum pōdus gubernationis ipsarum, & prædicationis, ac conversionis Indorum suis humeris imposuerint, ut patet ex verbis prioris Bullæ Alexād. VI. quæ vocatur concessionis Indiarū an. 1493. in illis verbis: *Hortamur † vos quamplurimùm in Domino, & per sacri lavacri susceptionem, qua mandatis Apostolicis obligati estis, & viscera misericordiæ Domini nostri Iesu Christi attentè requirimus, ut cum expeditionem huiusmodi omninò prosequi, & sumere prona mente Orthodoxæ Fidei zelo intendatis, populos in huiusmodi insulis, & terris degētes, ad Christianam Religionē suscipiendam inducere velitis, & debeatis.* Et paulò pòst: *Et insuper mandamus vobis in virtute sanctæ obedientiæ, ut sicut etiam pollicemini (& non dubitamus pro vestra maxima devotione, & Regia magnanimitate vos esse facturos) ad terras firmas, & insulas prædictas viros probos, & Deum timentes, doctos, peritos, & expertos ad instruendum incolas, & habitatores præfatos in Fide Catholica, & bonis moribus imbuendum, destinare debeatis, omnem debitam diligentiam in præmissis adhibentes.*

QVAE Bulla, & illæ, quæ decimæ, & ius patronatus Indiarum Regibus nostris concesserunt, quas in cap. præcedenti retulimus, † eos efficiunt in prædictis spiritualibus, muneribus, & functionibus, reliquisque ad ea necessarijs, veluti Vicarios Romani Pontificis, quē certum est † esse, & esse debere primum Motorem conversionis, & prædicationis infidelium, ac veluti Comestabilem exercitus Dei, & Prædicatorū verbi divini, ut pluribus probavi 1. tom. lib. 2. cap. 8. num. 76. & cap. 25. num. 43. & seqq. & ultra alios, benè docet P. Franc. Suar. in tract. de Fide, disp. 18. sect. 1. num. 7. Atque adeò † ad illum, stricto iure, pertinere Episcopatus, & beneficia Ecclesiastica erigere, & creare in terris, & provincijs eorundem infidelium noviter ad Fidem conversis, & cætera omnia disponere, & ordinare, quæ ibidem profutura, & magis conducētia esse cēsuerit ad Dei veri Religionem promovendam, ampliandam, & stabiliendam, ut docent Bald. & Angel. in l. id quod apud hostes, D. de legat. 1. Franc. Vargas in tract. de iurisd. Pontif. & Episcop. confirm. 11. n. 3. & alij relati à Cevallos to. 4. pract. comm. q. ult. num. 324. & seqq. Cabed. decis. Lusitan. 195. num. 2. par. 1. & decis. 47. per totam, par. 2. Ægid. Bened. in l. ex hoc iure, 1. tom. cap. 3. num. 15. & 16.

Et in ipsis terminis nostrarum Indiarū loquens, Fr. Eman. Rodrig. 1. tom. quæst. regul. q. 35. art. 2. Vbi † ait, Reges nostros, virtute huius commissionis Apostolicæ, potuisse olim solos providere, & providisse de Ministris, & de alijs, quæ ad Religionem, & conversionem Indorum spectarent; quia per dictas Bullas sunt effecti eius delegati. Quo loquēdi, & sentiendi modo utitur etiam Fr. Ioan. Focher. in itinerario ad Indos convertendos, 1. par. cap. 7. vers. 4. fol. 13. & cap. 11. & 12. ubi addit, quòd nostri Principes auctoritatem habent mittendi Prædicatores ad Indos, & hi possunt dici missi à Romano Pontifice, Fr. Alphons. à Veracruce in diversis tractatibus, quos scripsit, & præcipuè in declarat. d. Bullæ Alex. VI. Fr. Ioan. Baptista in advertentijs Confessariorum Indorum, 2. part. pag. 177. Fr. Ludov. Miranda in Manuali Prælatorum, q. 42. art. 3. ubi inquit: *Quòd Romani Pontifices quoad Indias Occidentales, & earum causas, fecerunt Reges Castellæ & Legionis suos Legatos, & Commissarios cum plenaria potestate administrandi, & disponēdi in istis Regnis, non solùm temporalia, verùm etiam spiritualia.* Et idem novissimè tradit Seraphin. Freitas de iusto Imperio Asiatico, cap. 7. num. 3. quod sumere potuerunt ex doctrina Ioā. Andr. in cap. 2. de præbend. lib. 6. quē refert Sraphilæ. de litter. gratiæ, tit. de form. mandat. de providendo, form. 3. num. 10. & seqq. ubi loquens de alio simili indulto, quod habent nostri Reges, ita inquit: *Præfati Reges, & alij habentes similia indulta, sunt delegati, imò potius nudi Ministri Papæ, quia quoties † Papa transfert iura spiritualia in laicum, non execrat illa, nec sunt fundata in laico, ut fundata in ipso, sed ut in Ministro, & agente nomine Papæ.* Quinimò & Dei, cuius hac in parte Vicarij appellari possunt,

ex traditis à Gregor. Lopez in l. 1. tit. 1. par. 2. quem refert & sequitur Gabr. Pereira in decis. Portogall. 22. num. 6. & Salgado de Regia protect. 1. par. cap. 1. prælud. 1. num. 40. & 41.

Cui convenit Camill. Borrell. de præstant. Reg. Cathol. cap. 59. per totum, ubi probat eundem nostrum Catholicum Regem † respectu Regni Siciliæ esse non solùm delegatũ, verùm & Legatum à latere summi Pontificis, atque Apostolicæ sedis, ex concessione Vrbani II. quam ibi refert, & ob hanc causam cognoscere de appellationibus Ordinariorũ Ecclesiasticorũ per suũ † Regium Tribunal, quod appellatur Monarchiæ. De cuius defensione adversus oppugnationem Illustrissimi Cardinalis Baronij scribunt plurimi Auctores, quos adduxi 1. to. lib. 3. cap. 1. n. 75. & seqq.

42

43

Quod non est, cur in dubium vocetur ex defectu capacitatis Principum laicorum in personas, & causas Ecclesiasticas, & spirituales, cap. decernimus, cum alijs, de iudicijs. Nam (ut modò tetigimus) stante concessione Romani Pontificis, ipse, non ille, iudicare videtur. Et talis, ac tanta est eius auctoritas, & potestas, † ut possit laicis dictas causas committere, & eos illarum capaces facere, ut in perceptione decimarũ diximus in cap. præcedenti, post gloss. in cap. laicis 16. q. 7. Bald. in l. rescripta, num. 4. C. de precib. Imper. offerend. Abb. in cap. causam quæ, ubi Felin. num. 6. de præscript. & manifestiùs probatur ex cap. nobis, de iure patron. cap. sacrosancta, & cap. Massana, de elect. ubi, quòd eis potest dare vocem, & votum in electionibus Prælatorum, gloss. in Extravag. suscepti, verb. *Personis*, & verb. *Privilegijs*, de elect. & in cap. benè quidem, 96. distinct. & Abbas in cap. quantò, de consuet. ubi, quòd potest dispensare, quòd habeant fructus quorumlibet beneficiorum, prout contingit in Regibus Frãciæ, † qui in pluribus Ecclesijs Regni sui habent Canonicatus, & cùm ad eas accedunt, lineam vestem, Sacerdotali more, cũ alijs Canonicorum insignis desumunt, munusque suum cum alijs Canonicis obeũt, ut præter alios, tradit Carol. de Grassal. lib. 2. Regalium Franciæ, cap. 1. & Bapt. Fulgos. dict. & fact. memoral. sub tit. de Religionis cultu, in fine, Ioan. Ferrald. de privileg. Regni Frãciæ, privileg. 7. Boecius Eposteroic. quæst. de iure sacro, lib. 1. num. 42. Prout etiam Reges nostri habent in Ecclesia Burgensi, Toletana, & Legionensi, in qua etiam Excellentiss. Marchio Asturicensis Canonicus est, ut refert Navarr. cons. 2. num. 17. ad medium, de iure patronat. cap. præter, §. attamẽ, 32. dist. cap. Adrianus, cap. in Synodo, dist. 63. cap. dilectus 34. cum similibus, de præbend. cap. Memnam 2. q. 5. In quibus videmus posse etiã laicos † excommunicare, & conferre beneficia Ecclesiastica ex commissione sibi data, de quo etiam agit Decius in d. cap. decernimus, num. 6. de iudicijs, ubi novissimè Dom. Episcop. D. Felician. num. 19. post Palac. Rub. Petr. Greg. Ioan. Gratian. Nicol. Garc. & Hieron. Gonçalez, quos ibìdem allegat, quibus addo Anguianum in tract. de legibus, lib. 2. controvers. 34. Franc. Marcum decis. 9. num. 6. & 93. num. 9. ubi agit de Rege Francorum, † qui habet privilegium conferendi præbendas, sede vacante, ob quod, & alia similia concludit idem Auctor decis. 456. à num. 31. quòd Rex Franciæ non est merè laicus, & idem de Regibus Siciliæ & Neapolis, & alijs tradit Vgolinus de censur. cap. 1. tab. 1. §. 10. num. 3. & seq. Navarr. cons. 6. de offic. Ordin. num. 2. lib. 1. Petr. Belluga in specul. Princip. rubr. 11. §. videndum, ubi eius Additionator Camill. Borrell. verb. *Probamus*: idem Borrel. de præstant. Reg. Cathol. d. cap. 53. ubi ex † his defendit antiquissimam & immemorabilem consuetudinem, quam Rex noster habet in Regnis Valentiæ & Aragoniæ, cognoscendi etiam super Prælatos exemtos, Anastas. Germon. de sacror. immunit. lib. 2. cap. 12. num. 27. ubi alia similia privilegia commemorat, & inquit, mirum non esse, quòd tũc temporis Ecclesia Principibus secularibus hanc potestatem tribuerit, quia ob Sarracenorum & paganorum tyrannidem, seculariũ, ac temporalium Principum brachijs indigebat.

44

45

47

48

49

Quinimò (quod plus est) etiam causas criminales, † & punitionem Clericorum potest laicis summus Pontifex demandare, cùm ad id iusta aliqua causa intervenerit, ut pluribus probat Cened. in quæstion. Canon. cap. 4. à num. 4. latè Marta de iurisdict. 2. par. cap. 6. n. 31. & seqq. & novissimè Bonacina de legib. disp. 10. quæst. 2. punct. 1. §. 3. num. 2. quod tamen ius consuetudine etiam immemorabili quæri non posse, rectè docet, & probat Dom. Episcop. Pacensis in cap. clerici 8. num. 25. & seqq. de iudicijs. Et in hæc respicere videtur (licèt ea non tetigerit) Fr. Eman. Rodr. d. art. 2. Vbi postquã Reges nostros fecit Delegatos Pontificis in partibus Indiarum, inquit, hinc esse, † quòd si aliquis Ecclesiasticus in eis non exemplariter vivit, statim evocatur à Rege in Hispaniam, quia impeditur conversio Indorum, de quo agemus latiùs infrà hoc eodem libro cap. ultimo.

50

51

SVM-

SVMMARIVM CAPITIS TERTIJ.

1 Patronatus dividitur in Ecclesiasticum, & laicalem, & qualis uterque?
2 Patronatus Ecclesiasticus & laicus, in quibus conveniant, & differant? remissivè.
3 Patronatus Regius Indiarum, an sit censendus laicalis, vel Ecclesiasticus? & rationes, quæ Ecclesiasticum esse suadent.
4 Patronatus Regius etsi competat ex privilegio Pontificis, non desinit esse laicalis, cùm laicis, & tanquam talibus concedatur.
5 Patronatus ius ubi est mixtum ex laico, & Ecclesiastico, quid præponderet?
6 Patronatus Regij natura non mutatur ex eo, quòd Ecclesiæ, ut plurimùm, ex decimis fundatæ sint, & quare?
7 Ius patronatus Regium in Indijs esse laicale in specie probant aliqui Auctores, qui referuntur.
8 Ius patronatus Regium in Indijs esse laicale usus, & praxis eius exercendi satis ostendit.
9 Observantia post privilegium subsequuta, & continuata est optima interpres ipsius privilegij.
10 Reges nostri fundant in possessione patronatus laicalis, & ideò in ea manutenendi sunt.
11 Patronatus Regius Indiarum non censetur derogatus, nec præiudicatus ex nova dispositione Tridentini.
12 Patronatui Ecclesiastico facilè derogatur à Papa, vel per solam simplicem collationem, non ita in laicali, vel mixto.
13 Patronatus Regius est potentius, & efficacius cæteris, & non censetur derogatus per generales, nec per speciales reservationes.
14 Beneficia iuris patronatus Regij, etiam si vacent in Curia, non pertinent ad provisionem Papæ.
15 Beneficia iuris patronatus Regij, si absq; Regis præsentatione conferantur, erit collatio nulla, & subreptitia, & restitutio fiet cum fructibus.
16 Prælati Indiarum si quicquam facere, vel providere tentaverint in præiudicium iuris patronatus, Regij, invalidum, & inutile erit.
17 Præsentatione sine Regia, nemo in Indijs nullum beneficium, quamvis minimum, obtinere potest.
18 Permutationes beneficiorum, vel Præbendarum an possint fieri de assensu Proregis, vel Gubernatoris, qui Regio nomine Patronatum exercet?
19 Permutationes beneficiorum Indiarum, quando in partibus Indiarum admitti possunt, ex sententia Auctoris.
20 Renuntiatio beneficij etiam causa permutationis non valet, nisi interveniat auctoritas superioris Ecclesiastici.
21 Ius patronatus Regij Indiarum in Corona Regia incorporatum est, & schedulæ, & exempla, quæ id declarant.
22 Ius patronatus Regium, est inalienabile in totum, & ex parte.
23 Bona Regiæ Coronæ incorporata, nō possunt utiliter alienari, saltim ultra vitam concedentis.
24 Causæ, quæ Regium fiscum, vel patrimonium concernunt, corā secularibus fisci iudicibus agitandæ sunt.
25 Causæ concernentes ius patronatus Regiū ad Regios iudices, & Tribunalia spectant, & num. seqq.
26 Iuris patronatus privatorum causæ, & earum cognitio regulariter est fori Ecclesiastici.
27 Tuitio, & iurisdictio Regij patronatus pertinet ad Regem.
28 Patronatus Regij causæ pertinent ad iudices Regios, tam in petitorijs, quàm in possessorijs.
29 L. 5. tit. 6. lib. 1. & l. 34. tit. 5. lib. 2. Recop. explicantur.
30 Lites concernentes cernentes patronatum Regium Indiarū, non solùm in supremo earum Consilio, verùm & in Regijs Indiarū Cancellarijs tractari possunt, ex schedula ann. 1574.
31 Patronatum circa Regium, vel præsentationes eius virtute factas, si aliqua dubia oriantur, quis ea declarare debeat? & schedulæ de hoc agentes.
32 Appellationes declarationum, quæ fiunt super dubijs iuris Patronatus, quomodo interponendæ, & prosequendæ sint?
33 Bullæ impetratæ contra Regium Indiarū patronatum, vel in eius præiudicium qualiter retineri soleant?
34 Cognitio causarum Regij patronatus Indiarum per Regales Cancellarias præsumtam quandam approbationem summi Pontificis habere videtur.
35 Iudices seculares de materijs possessorijs patronatus, imò & beneficialibus, ex communi ferè omnium Regnorum consuetudine cognoscunt.
36 Præsentatum à patrono Regis vicem gerēte, si Prælatus Ecclesiasticus recipere re-

cuset, & iustas causas alleget, quis de eis cognoscere debeat?
37 Regibus competit in Ecclesijs Indiarum omnium Prælatorum, Præbendariorum, Beneficiatorũ, & aliorum officialium Ecclesiæ præsentatio.
38 Præsentatio est unus ex præcipuis fructibus iuris patronatus.
39 Collatio Episcopatuum, & aliarum Præbendarum, & Beneficiorum Indiarũ, qualiter fiat? & quòd laici etiam Reges sunt eius incapaces.
40 Ferdin. Menchacæ opinio de collatione Episcopatuum, & aliorum Beneficiorum per Reges facienda, cautè legenda est.
41 Cap. fin. de concess. Præbend. explicatur.
42 Reges Galliæ solos posse non solùm præsentare, verùm & conferre Prælaturas, & Episcopatus Regni sui, tradit Grassal.
43 Primariæ preces Imperiales, in quo differant à collatione?
44 Laici, etiam stante privilegio, quòd possint collationes Beneficiorum facere, temporalia conferent, non spiritualia, nisi sequatur alia confirmatio Papæ, vel Prælati Ecclesiastici.
45 Laicis mandare potest Pontifex ea, quæ sunt iurisdictionis, non quæ sunt ordinis.
46 Privilegia conferendi Prælaturas, & Beneficia, qui Reges habeant, & qualiter sint intelligenda?
47 Reges Franciæ nimis extendebant privilegia conferendi beneficia, & alia, quæ se habere dicebant, quousque concordatæ factæ fuerunt.
48 Patroni laici intra quadrimestre præsentare debent.
49 Reges, etsi sint patroni laici, non arctantur ad præsentandum intra quadrimestre, & quare?
50 Præsentationes à Regibus patronis quocunque tempore fiant, admitti solent per Papam, & alios Prælatos, & quare?
51 Præsentationes Episcopatuum, vel aliarum Præbendarum in Indijs vacantium, non possunt fieri intra quadrimestre propter magnam distantiam locorum, & qualiter hoc Reges nostri iam olim præviderint.
52 Patronatus Regius Indiarum non inhibet, nec invidet patronatui privatorum in Monasterijs, Capellis, & minoribus Ecclesijs, & schedulæ de hoc agentes.
53 Laici retrahendi non sunt à fundationibus, & dotationibus Ecclesiarum.
54 Patronatum, qui habet in aliqua Ecclesia, vel Capella, potest ibidem arma, seu insignia gentilitia sua apponere.
55 Arma sua, sive insignia, nemo potest in Ecclesijs patronatus Regij, vel locis publicis ponere.
56 Arma, sive insignia gentilitia privatorum simul cum Regijs, vel prope ea apponere, semper minus decens reputatum est.
57 Arma seu insignia gentilitia insculpere, vel affigere in locis pijs, quæ quis ædificat, vel ornamentis, quæ Ecclesijs donat, an sit licitum, vel pij operis meritum minuat?
58 Hospitalium omnium ex Regijs largitionibus in provincijs Indiarum fundatorũ, Rex noster unicus patronatus existit, & schedulæ de hoc agentes.
59 Hospitalia, quæ sub Regum protectione sunt, an, & quomodo Ordinarius visitare possit?
60 Hospitalia iuris patronatus privatorum, quando, & quomodo Ordinarius visitare possit, & schedula de hoc disponens.
61 Hospitalia, quæ erecta non sunt cum auctoritate Prælati Ecclesiastici, neque habent Ecclesiam, & campanile, sunt merè secularia.
62 Hospitale, ut dicatur locus Religiosus, & gaudeat privilegijs fori, & immunitatis Ecclesiasticæ, quæ requirantur?
63 Hospitalium libri quando faciant fidẽ ad probandam mortem eorum, qui in eis defecerunt?
64 Rex est patronus, & executor omniũ piorum operum quæ eius vassalli in suo Regno facere iubent.
L. hæreditas 53. vers. Quamquam, de petit. hæred. & l. Quintus Mucius, in fine, D. de annuis legatis, exornantur, ibidem.
65 Senatus Regius, qualiter se interponere soleat, pro exequendis testamentis Prælatorum, & alijs ad pia opera factis?
66 Lusitaniæ iure, ministri publici nominati sunt ad curandam executionem testamentorum.
67 Rex noster, & alij in suis Regnis sunt, & esse debent patroni, protectores, & executores Conciliorum, & maximè Tridentini.

CAPUT III.

De eodem Regio Patronatu, & utrùm sit censendum laicale, vel Ecclesiasticum, & de varijs eius effectibus, & specialibus.

EX ijs, quæ capite præcedenti retulimus, inferre possumus, quòd † cùm ius patronatus distingui soleat in Ecclesiasticũ, & 1

laicale, & Ecclesiasticũ dicatur, quod Ecclesiasticis dignitatibus, vel Ecclesijs adhæret, & ab illis exercetur, vel quod acquiritur, quoties ex bonis Ecclesiæ fundatur, construitur, vel dotatur aliqua alia Ecclesia, vel Capella; laicale verò, quod èconverso procedit, nimirùm, quoties sunt laici, qui illud habent, & exercent, vel ex proprijs bonis secularibus, & patrimonialibus fit prædicta fundatio, cõstructio, vel dotatio, ut probat text. in cap. unico, de iure patronat. lib. 6. cap. cùm autem, ubi Abbas, & DD. eodem tit. in antiq. text. & gloss. in Clement. 2. verb. *Præsentare*, de iure patron. gloss. in cap. dilectus 6. de offic. deleg. cum plurimis alijs, quæ congerit Lambertinus de iure patronat. 1. par. lib. 1. artic. 5. quæst. 1. principali, Covarr. in pract. cap. 36. n. 2. vers. *Distinguitur autem*, Greg. Lopez in l. 13. tit. 5. par. 1. gloss. 7. ubi Humada, Cened. in Canon. quæstion. quæst. 22. num. 5. Cabedus de patron. Regiæ Coronæ, cap. 1. num. 10. & seqq. Pat. Gabriel Vazquez in opuscul. moral. tit. de benef. cap. 2. §. 1. à num. 1. Augnst. Barbosa in Pastorali, 3. part. allegat. 72. num. 128. Eruditiss. Dom. D. Felician. à Vega Episcopus Pacẽsis, in cap. quãto 3. de iudicijs, num. 27. Salgad. de protect. Regia, 3. par. cap. 9. ex num. 100. & latiùs Iulian. Vivianus in praxi fori patron. lib. 1. cap. 3. per totum, ubi num. 22. adducit † quadraginta & octo casus, in quibus differunt ius patronatus Ecclesiasticum, & laicale; & n. 25. decem & quinque, in quibus patroni Ecclesiastici & laici. Meritò in quæstionem vocari possit, an † hoc, de quo agimus, & nostri Reges exercent in partibus Indiarum, sit Ecclesiasticum, vel laicum?

Nam primâ facie Ecclesiasticum esse videtur, cùm à summo Pontifice, ut à supremo Ecclesiasticæ potestatis fonte, proveniat, & Reges nostri eundem in eius exercitio (ut diximus) repræsentent, tanquam ipsius legati, vel delegati, & Ecclesias Indiarum, ut plurimùm, fundaverint, construxerint, & dotaverint, ex decimis sibi ad eadem sede Apostolica concessis, quas dubium non est inter bona Ecclesiastica, imò & spiritualia, connumerari, cap. prohibemus, de decimis, cap. causam quæ, de præscript. cap. 1. 16. quæst. 7. cap. cùm Apostolica, de his quæ fiunt à Prælato, cũ alijs, quæ adduxi sup. in cap. proxim. præced. Quibus rationibus in hanc opinionẽ inclinavit M. Aragonius loquens generaliter de omnibus Regijs patronatibus, & iure præsentãdi Regum Hispaniæ, in 2. 2. q. 62. art. 2.

Sed meo iudicio non rectè, quoniam † privilegium Pontificum, quod intervenit ad ampliandam, & promovendam nostrorum Regum iurisdictionem, & auctoritatem, non mutat secularem eorum naturam, & cùm re verâ laici sint, tanquam laicis, vel tanquam laicale concessum esse videtur, argum. l. quæritur, D. de stat. homin. l. & qui habet 3. D. de tutelis, Farinac. in fragmentis, verb. *Mixtum*. Et ut daremus esse mixtum, † adhuc idem probare deberemus, quia licèt aliàs ius patronatus Ecclesiasticum, tanquam dignius, trahat ad se laicale minus dignum, ex regula cap. 2. de consecrand. Eccles. cap. per tuas, cap. contingit, de arbitris, cum similibus, hoc tamen limitari solet, quando non adest aliquis Ecclesiæ favor, sed ipsius patroni, ut in nostro casu; quia tunc, qualitas laicalis prævalet Ecclesiasticæ, ut per Nicol. Garciã sup. num. 284. Gonçalez gloss. 18. num. 12. & Salgad. de protect. Reg. 3. par. cap. 9. num. 112. Neque in contrarium movere debet, † quòd decimæ nostris Regibus à sede Apostolica concessæ sint, nam eo ipso quasi quid laicum, & in proprio ipsorũ Regum patrimonio consistens, effectæ fuerunt, & eodẽ iure, quo cætera bona Regiæ Coronæ, censentur, ut sup. cap. 1. probavimus.

Vnde in eadem specie, de qua loquimur, quòd absque dubio † hic Regius patronatus sit laicalis, & non Ecclesiasticus, tenet idem Cabed. d. tract. cap. 1. num. fin. in illis verbis: *Est apud nos Regiũ ius patronatus, quòd tertiam non constituit speciem, sed cadit sub secundo membro, cùm laicale, & seculare sit, ut de se patet.* Et adhuc magis in specie, agens de ipso patronatu nostrarum Indiarum, & opinionem Aragonis convincens, Fr. Ioã. Zapata in tract. de iustit. distribut. 2. par. cap. 14. num. 16. & seqq. Addens, quòd Reges nostri, non solùm ex reditibus decimarũ fundarunt, construxerunt, & dotarunt Ecclesias istarum Regionum, sed sæpissimè, ubi illæ deficiunt, ex proprijs bonis suæ Cameræ, ex quibus assignãtur parochis reditus annui in stipendium, & sustentationem. Et in pluribus, qui tenuiores sunt, & decimas ad congruam Episcoporum sustentationem non habent, Rex ipse ex suis bonis similiter, & ijs liberalissimum stipendium ad congruam eorum sustentationẽ elargitur. Et † quòd, vel ipsa forma, & modus, quod per tot retrò annos Reges nostri usi sunt in præsentationibus, & reliquis, quæ spectant ad hunc Regiũ patronatum Indiarum, & illius exercitium, satis ostẽdunt, quòd illud tanquam laicale habuerint, & possederint: unde, dato, licèt non concesso, quòd in verbis privilegij posset esse aliqua dubitatio, † talis consuetudo, & observantia eã sustulit, quasi eiusdem privilegij hactenus fidis-

fidissima interpres,ut latè probat Dec.cons. 156.in fin.Laurent.Sylvan.cons.66.num.20. & plures alios referens Bertazol. cons. civili 97.num.25.vol.1. Ego 1.tom. de Indiarum iure,lib.2.cap.24.ex num.84.& lib.3.cap.1. ex num.25.latissimè,& novissimè D.Valençuela cons.103. num.30. & cons.120. n.26. & cons.135.num.31.& 117.vol.2. & in similibus terminis Camill. Borrell. de præstant. Reg.Cathol.cap.53.num.37.ubi etiam n.5. & num.36.inquit,& probat, quòd † mediante dicto privilegio, & pacificâ & quietâ usus eius in prædicta forma,cum bona fide, continuatione, absque dubio in ea manutenendus est, ut per Paul. de Castro cons. 323. col.1. vol.1. Ægid.Boss.in prax.tit.de fisco, & eius privileg.num.60. cum in his suam intentionē fundatam habeat,argum. cap.porrò, cap.recepimus,de privileg.& eorum, quæ in similibus tradūt Bald.in l.1.§.si is qui, D.de exercit.act.idem Bald. cons.355.vol.1. Paul. de Castro consil.36.n. 5. vol.1. Surd.cons.140. num.21.vol.2. & Fabius Turret.in cons.99. num.9.vol.1.

Quod procedit etiam hodie post † Concil. Trid.sess.25.cap.9.de reformat.quod novam formam induxit ad obtinendum, ostendendū, & probandum ius patronatus laicorum. De quo,& de alijs,ad hanc materiam iuris patronatus pertinentibus, latè ultra Lambertinū, & alios agit Ioseph.Ludov.concl.42. per totam,Mieres de maiorat.3.par.q.77. Flamin. de confident.benef.q.28.ex n.205.Gonçalez ad regul. Cancell.8. gloss.18.à num.30.Cavalcan.decis.17.par.2.& decis.11.& 28.par. 3. Rota Romana inter novissimas sacri Palatij,decis.345.par.1. & discept.577.n.14. lib.3.Cevall.q.614.& quæst.717.Leonius in Thesaur.fori Ecclesiast.cap.6.de iure patronat.Marescot.lib.2.var.resolut. cap.52. Cāpanil.in diversor.iur.Canon.rubr.11.cap.13. ex num.405.Riccius collectan.58.& 124. & 638.& 1691.cum seqq. Garcia de benef. 5. par.cap.6.num.104.& 105.cum alijs,& cap. 9.à num.103. Tusch.pract.concl.litt.Y.conclus.617. Marta in compilat. decis. titul.de iure patronat. cap. 14. & multis seqq. Marchesan. de commission. to.7.pag.43.& 477. Camill. Borrell.in summa decis.rubr.32.Vivian.in dict.praxi iuris patronat.per tot.maximè lib.11.cap.56.&lib.12.c.1. & Salgad. omninò videndus, d.tract.de protect.Regia, cap.9.& 10.Nam illa dispositio Concilij non procedit in patronatibus Regijs, quibus in nihilo derogare voluit,ut ibidem ostenditur, & latiùs dixi suprà cap.proxim.ex n.5. & benè prosequitur D.Franc.Salgadus dicto cap. 10.num.96. & sequentibus.

Et ita † licèt facilè præiudicetur patronatui Ecclesiastico,vel per solam collationē factam à Papa, absque alia derogatione, cap. cùm dilectus,de iure patron. cap. dilectus, & ibi Abb.de offic.deleg.Hojeda de incompat. benef.1.par.cap.24. num.112. Gonçal.dicta gloss.18.num.5.& 7. Cassiod. decis.4.n.11. de probat.& decis.fin.num.ult.de iure patronat.laicale tamen, imò & mixtum, non cadit sub generalibus reservationibus,ut perLambertin.de iure patron. 3.par.lib.2.q.9.art.9. in fine,Covarr.in pract.cap.36.num.5. vers. *Tertiò,opportunè*, Hojeda ubi sup.n.114. & alij plures relati à Salgado d. cap.9.n.114. Et multò minus † Regium, quod est potētiùs & efficaciùs,quàm aliorum inferiorū,ut colligitur ex Trident.sess.25.de refor.cap.9.Mēchaca lib.2. controvers. cap.51.ex num.37. Cabed.de patron.Reg.Coronæ,cap.1.&benè observavit Palac. Rub. in tract.de benef.vacant.in Curia,§.16.Inde inferens, quòd † licèt beneficia,quæ vacant in Curia,soleant regulariter pertinere ad provisionem Romani Pontificis,ut latè dixi sup.lib.2. cap.6.n.89. Hoc tamen non procedet in his,quæ sunt sub iure Regaliorum, quibus nulla, quantumvis expressa,reservatio,vel derogatio præiudicare potest.Quod optimè etiā prosequitur Rebuff.de nominat.q.15.num.9.& seqq.Covar. d.cap.36.n.6.Cabed.de patron.RegiæCoronæ,cap.35. per totum, ubi † quòd debet cēseri nulla, & subreptitia collatio aliter facta, & quòd non solùm Ecclesiam restituit talis intrusus,sed etiam fructus, D.Franc.Alfarus de offic.fiscal.gloss.2.num.19.

Et ad alios † quoscunque Prælatos ex maioritate rationis extendendum est, cùm neque hi quicquā facere, vel providere possint in præiudicium eiusmodi,imò nec cuilibet alterius laici patronatus, cap.cōsultationibus, cap.ex insinuatione, de iure patron. text. & gloss.in cap. decernimus, cap. Monasterium, & seqq.16.q.7.toto tit.D.si quid in fraudem patronis,l.5.tit.6.lib.1.Recop.cū adductis à Salgado ubi sup.d.cap.10. n.143. ubi, quòd provisio erit nulla,& appellationi esse deferēdum declarabitur in Tribunali Regio, iūctis schedulis, quarum suprà, in huius capitis initio,meminimus,† quæ nullis omninò præbēdarijs,vel beneficiarijs collationem dari permittunt,qui Regiæ nominationis litteras, sive titulos non præsentaverint.

Quod adeòverūest,ut neque † permutatio, neq;pensionis assignatio possit etiā per summum Pontificem de consensu partium constitui super Præbendis, vel beneficijs pertinentibus ad Regium hunc patronatum, quāvis specialiter ei in litteris derogetur, nisi

Regius assensus in his intervenerit, ut, post plures alios, quos refert, benè docet Gigas de pensionibus, quæst. 23. Covar. d. cap. 36. pra-ctic. num. 9. vers. *His denique*, & num. 10. vers. *Secundò est*, Flamin. Paris. de resignat. benef. lib. 2. quæst. 4. per totam, novissimè Ioan. Cochier de commutat. benef. cap. 19. & Vivian. in prax. iuris patron. lib. 13. cap. 9. & 10. Cabedus de patronat. Regiæ Coronæ, cap. 11. num. 2. pag. 42. Et satis apertè probari videtur in l. 5. tit. 6. l. 18. 21. & 25. titul. 3. lib. 1. Recop. & de nostro iure municipali Indiarũ est text. expressus in sched. dat. Pintiæ 13. Iunij an. 1615. quæ absolutè tales permutationes prohibet, etiam si consensus Prælati interveniat, & Proregis, sive Gubernatoris, qui Regio nomine patronatum exercet.

Quod tamen Ego, verba, & mentem ipsius schedulæ sequutus, cùm nuper de ea in legem reducenda ageretur, † ita temperandum existimavi, ut in beneficijs, quæ in illis partibus à Proregibus præsentantur, eorum & Prælatorum assensus sufficeret ad permutationes eiusmodi ex iustis causis admittendas, secus in alijs præbendis, quarum provisio Regi ipsi, & supremo eius Senatui reservata est, & ita praxi servari vidi, licèt pluribus ex Patribus Cõscriptis placuerit, omnes omninò permutationes dictâ prohibitione comprehendi, ut fraudibus, & simonijs, quæ hac occasione fieri possunt, & solent, obviam iretur. Et de hoc Regem ipsum consuli placuit.

19

Vnde raro etiam in ipso Senatu admittuntur, & tunc præcedẽte superioris Ecclesiastici informatione, & auctoritate, absque † qua nõ valere renuntiationem, quæ fit causâ permutationis, etiam si fiat corã patrono laico, concors est Scribentium opinio, ut per Ant. de Butr. in cap. ult. n. 5. Abb. n. 3. de renunt. Puteum decis. 412. lib. 1. Cravet. cons. 82. n. 3. Flam. Paris. lib. 7. q. 9. num. 14. & Cochier d. tract. de cõmutation. benefic. cap. 2. num. 16. Quod nescio an in patronatu Regio aliquã limitationem recipiat. Nam aliquando vidi etiam, inconsultis Prælatis, permutationes admitti, præsertim existentibus in Curia his, qui de permutatione convenerant, novisque ad Præbẽdas permutatas præsentationis litteris expeditis.

20

Secundò, ex eisdem principijs deducitur hoc ius patronatus, tam ob sui concessionẽ, & prærogativam, quàm ob nostrorum Principum æstimationẽ † in Regia ipsorum Corona incorporatum esse, & ob hanc causam regulari debere, sicut cætera bona eiusdẽ Coronæ, ut constat ex Bulla Iulij II. quam in cap. præcedenti retulimus, ubi concessio fieri dicitur Regi Ferdinando, & Ioannæ Reginæ, ac Castellæ & Legionis Regibus pro tempore existentibus, & sched. ann. 1574. in princip. ibi: *I mandamos, que el derecho del dicho patronazgo unico, è insolidũ de las Indias, siempre sea reservado à Nos, i à nuestra Corona Real, &c.* quæ verba inducunt incorporationẽ cum Regno, ut in simili, loquens de patronatu Regio Lusitaniæ, observat Alvar. Valasc. de iure emphyt. q. 50. n. 22. Georg. Cabed. d. tract. de patronat. Regiæ Coronæ, cap. 4. n. 6. & c. 12. num. 6. & decis. Lusitan. 65. num. 3. par. 2. pag. 101. & agens de patronatu Abbatiarum Cõsistorialium Regni Castellæ, Salgad. de protect. Regia, 3. par. cap. 10. num. 148. & de patronat. Regum Frãciæ Annæ. Robert. Choppin. & alij, quos statim num. 25. citabimus.

21

Quò fit, ut † nullo modo, etiam ex voluntate, & concessione expressa ipsorum Regum in alium transferri, vel alienari possit in totum, nec pro parte, non magis, quàm reliqua alia bona, quæ ad eandem Regiã Coronã spectant, & de Regalibus dicuntur, † & ideò inalienabilia esse censentur, saltem ultra tẽpus, quo ipse alienans vixerit, ut, post alios, docet Covar. lib. 2. var. cap. 18. n. 10. Did. Perez in l. 1. tit. 6. lib. 1. Ordin. collat. 240. tex. & DD. in l. filiusfamil. §. Divi, D. de leg. 1. & in cap. intellecto, de iur. iurãd. l. 4. & 5. tit. 15. par. 2. Rhenat. Choppin. de doman. Franciæ, lib. 2. tit. 1. n. 2. Petr. Greg. de Repub. lib. 3. cap. 8. n. 4. ubi Regem marito similem faciunt, qui bona Coronæ Regiæ veluti dotalia alienare nõ possit; Franc. Topius de potest. Princip. §. 5. n. 36. Salgad. de Regia protect. par. 1. cap. 1. prælud. 2. n. 76. Hottoman. quæst. illust. cap. 1. Menchac. de success. creat. lib. 3. §. 26. limit. 31. n. 46. & 52. Valençuela cons. 99. n. 71. D. Ioan. del Castillo lib. 7. cõtrovers. ubi de tertijs, c. 9. n. 27. Mastrill. de Magistr. lib. 1. cap. 13. & Villadiego, ex multis, in Prologo, *Del fuero juzgo*, l. 2. n. 50. Et in terminis nostri patronatus Indiarum, Matienz. in tract. M.S. de moderat. Regni Perù, 1. par. cap. 37. & deciditur in d. sched. ann. 1574. ibi: *Sin q̃ en todo, ni en parte pueda salir della, i que por gracia, ni merced, ni por testamẽto, ni por otra disposicion alguna, q̃ Nos, ò los Reyes nuestros sucessores hizieremos, no seamos vistos conceder derecho de patronazgo à persona alguna, ni à Iglesia, ni à Monasterio, ni prejudicarnos en el dicho derecho de patronazgo.*

22

23

Et hoc etiam efficit, ut quemadmodũ † de alijs Regalibus, & bonis patrimonialibus Principis, causæ, & dubitationes, quæ emergũt, debẽt iudicari, & declarari per iudices seculares, & supremas Curias ab eo deputatas, ut in l. 2. & 5. ubi causæ fiscales, l. 1. C. si advers. fiscũ, cũ alijs, quæ tradit Bald. in l. si debi-

24

bitum, num. 4. C. quando fisc. vel privat. Peregrin. de iure fisci, lib. 7. tit. 1. per totum, Quemada quæst. fiscal. 1. & 2. Didac. Perez in l. 6. tit. 41. lib. 2. Ordinam. gloss. *Salvo en aquellos*, D. Franc. Alfarus de offic. fiscalis, gloss. 16. privileg. 1. num. 21. & seqq. latissimè Regnerus Sixtinus de Regalibus, 1. parte, cap. 8. per totum, cum alijs, quæ adduxi suprà, cap. 1. & num. 42. Ita etiam † causæ concernentes Regium patronatum, tractandæ sunt, & tractari solent coram ipso Principe, & supremo eius Senatu, vel Regalibus Indiarum Cancellarijs. Quia licèt alias in alijs patronatibus debeant ad iudicium Ecclesiæ remitti; ob id † quòd hoc ius sit spirituale, vel spirituali annexum, ut in cap. quanto, de iudicijs, Clement. dispendiosam, eodem tit. l. 56. tit. 6. par. 1. cum alijs, quæ latè adducit Cabedus de patronat. Regiæ coronæ, cap. 49. & Cevallus de violentijs, 2. part. quæst. 94. Vbi hinc infert, non esse recursum ad Regalem Cancellariam per viam violentiæ contra iudicem Ecclesiasticum, qui inhibet iudici seculari, ut non cognoscat de causa iuris patronatus, etiam inter laicos. Hoc tamen limitatur in eo, quod ad Reges pertinet, quia etsi demus, quòd sit etiam spiritualibus annexum, & ex concessione Romani Pontificis emanaverit, tamen, ubi semel factum est Regale, inter iura patrimonialia Principis computatur, † & ad eum pertinet eius tuitio, & iurisdictio, ut eleganter tradit Turrecremata in cap. filijs, vel nepotibus 16. quæst. 7. DD. per tex. ibi in cap. generali, §. ultimo, de elect. lib. 6. Bald. in cap. 1. num. 8. Episcop. vel Abbat. Bertrand. cons. 276. num. 17. vol. 3. Aufferius de potest. seculari, fallent. 25. Carol. Grassal. lib. 2. Regal. Franciæ, cap. 5. col. fin. & cap. 1. col. 5. ubi inquit, quòd Curia Parlamenti cognoscit etiam de petitorio præbendarum, quas Rex confert, Iacob. Rebuff. in l. 4. num. 2. C. de fund. rei privatæ, lib. 11. Guiller. Bened. in cap. Rainuntius, verb. *Et uxorem, el* 2. num. 62. & num. 74. & seqq. Beroius cons. 65. num. 119. vol. 1. Did. Perez in l. 3. tit. 3. lib. 1. Ordinam. Mieres de maiorat. 3. par. q. 11. ex num. 11. usque ad fin. Iacob. Calitius in margarita fisci, dub. 8. n. 22. fol. 30. Thom. Mier. super capitulis Curiarū Cathaloniæ, collat. 10. fol. 43. & 44. Annæus Robertus lib. 3. rer. iudicat. cap. 1. Rhenatus Choppinus de domanio Franciæ, lib. 2. tit. 8. num. 7. & in tract. de sacra policia forensi, in præfatione, num. 10. & 11. Olivan. de iure fisci, cap. 13. num. 33. Belluga in specul. Princip. rubr. 15. §. tractemus, num. 38. vers. *Et hoc ius tertij*, Hottom. de verb. feudal. verb. *Regalia*, Balzaran. de feud. tit. 56. quæ sint Regalia, num. 8. Guid. Papa, & eius Addit. decis. 1. & 85. Maranta de ordin. iudic. 4. par. num. 77. Navarr. in cap. cùm contingat, de rescript. Ioan. Garcia de nobilit. gloss. 9. num. 22. Matienz. in l. 3. gloss. 10. num. 2. tit. 10. lib. 5. Recop. Parlad. differ. 9. n. 25. Bobadilla in Politica lib. 2. cap. 18. num. 141. & 213. ubi alios allegat, & ultra eos Cabedus ubi sup. num. 10. & 11. qui tamen solùm agnoscit hanc iurisdictionē in merè possessorijs: & latè D. Francisc. Salgad. d. tract. de Regia protect. 3. par. cap. 10. num. 190. & seqq. ubi generaliter cū suprà dictis, & alijs Auctoribus tenet, † Regem, & eius consiliū de his causis cognoscere, sive in possessione, sive in proprietate, & hoc esse usu receptum, & permissum, non solùm in Hispania, verùmetiam in Regnis Galliæ, Angliæ, Vngariæ, & Apuliæ, & satisfacit obiectionibus Martæ, qui contrarium tenet in tract. de iurisd. 2. par. cap. 4. ex num. 1. & idem tradit Arnulph. Ruzæus de Regal. privil. 26. num. 1. & seqq. omninò videndus.

Et licèt † l. 5. tit. 6. lib. 1. Recop. solū præcipiat procuratoribus fiscalibus, quòd prosequantur causas Regium ius patronatus tangētes, coram quibus, & quomodo debeant: *Ante quien, i como deban*: l. tamen 34. tit. 5. lib. 2. eiusdem Recopil. hos iudices seculares esse declarat. Et hoc expresiùs de nostro iure municipali Indiarum pluribus schedulis decisum reperitur, & præsertim † in illa declaratoria iuris patronatus, cuius sæpè meminimus, quæ non solùm supremo earum Senatui, verùm & Regijs Cancellarijs hanc iurisdictionem concedit, ibi: *I los nuestros Virreyes, Audiencias, i Iusticias Reales procedā con todo rigor contra los que assi fueren i vinieren contra nuestro derecho, è patronazgo, procediendo de oficio, ò à pedimiento de nuestros fiscales, ò de qualquiera parte que lo pida, i en la execuciō dello se tenga mucha diligencia*; & in alia ad Audientiam Mexicanā directa ann. 1540. quæ extat 2. tom. impress. pag. 30. quæ non solùm lites, verùm † & dubia, si quæ orta fuerint, super intelligentia, & praxi eiusdem Regij patronatus, & recipiēdis, vel non recipiendis his, qui eius virtute præsentantur, ab eadem Audientia terminari, & declarari iubet. Quāvis hoc posteà per dictā sched. an. 1574. in fin. solis Proregibus, & Præsidibus, qui ius patronatus Regio nomine exercent, cōmitti videatur, & apertiùs per ordinationes Cancellariarū Indicarum ann. 1562. quæ sic habent: *Itē, quādo huviere duda cerca de entender alguna cosa de las cōtenidas en la ereccion de las Iglesias, ò sobre las colaciones q̄ el Obispo ha de hazer à los por Nos presentados, q̄ el Presidente de la Audiēcia lo*

declare. Quo iure hodie frequentiùs utimur, 32 quamvis † si aliqua pars se gravatam senserit hac Proregis, sive Præsidis determinatione, vel declaratione, ei recursus maneat appellandi ad Regiam Cancellariam, & huic appellationi Prorex deferre teneatur, ut novissimè decisum vidi per quandam sched. dat. apud D. Laurent. 14. August. ann. 1620. super lite doctrinarum oppidi de Lambayeque. Quod Ego intelligerem quoad effectum devolutivum: nam ab statuto, vel erectione, aut eius declaratione, seu executione, regulariter non admittitur appellatio quoad effectũ suspensivum, quin potius eâ remotâ est procedendum, cap. consuluit, el 3. de appell. cap. ex ore, de his quæ fiunt à mai. parte Cap. cap. relatum, de his quæ fiunt à Prælat. Roman. consil. 43. num. 2. Gigas de pension. quæst. 45. num. 3. Cevall. de violent. quæst. 27. num. 10. & idem est in præsentatione facta virtute patronatus Regij, cap. consultationibus, de iure patron. l. 9. tit. 15. par. 1. ubi Gregor. Salgad. de Regia protect. 3. part. cap. 10. num. 3. & ultra relatos ab eo, Cabed. de patron. Reg. cap. 8. Garcia de benef. 5. par. cap. 1. §. 10. à num. 477. Gratian. discept. 113. num. 32. Pereira de manu Regia, cap. 7. numer. 25. Reinosus observ. 66. Farin. 1. par. noviss. decis. 224. & 2. part. decis. 423. Peregrin. cons. 35. num. 1. vol. 1. Menoch. consil. 1057. num. 1. Ioan. Bapt. Costa cons. 29. Alexand. Trentacinq. cons. 65. num. 12.

Et hanc praxim, in ipsis terminis iuris patronatus Indiarum, agnoscit Fr. Manuel Rodrig. in quæst. regul. 1. tom. quæst. 35. art. 2. 33 qui ex prædictis oriri inquit, † quòd si aliquod privilegium impetretur à Papa, quod tangat gubernationem rerum spiritualiũ, vel Ecclesiasticarum in partibus Indiarum, non aliter executioni mandari permittatur, quàm si priùs in supremo earum Consilio exhibitum fuerit, & inspectum, ne fortè in aliquo Regio patronatui præiudicet. De qua praxi, & retentionis Bullarum ex prædicta causa, vel ex alijs iustificatione, plura adducemus infrà hoc lib. cap. 23. ubi peculiarem de hac re sermonem inibimus.

34 Quibus adijcio, † quòd cùm hæc Curiarum secularium cognitio in his iuris patronatus Regij litibus, & quæstionibus, tot retrò temporibus, tam in Hispania, quàm in partibus Indiarum inconcussè observata fuerit, & constet eam per summum Pontificem concedi posse, ex latè traditis à Menoch. de retinend. possess. remed. 3. n. 353. saltim præsumtivè ex tacita, & diuturna ipsorum Pontificum approbatione, cõcessa, vel saltim permissa videri potest, ut doctè in simili notat Navarr. in cap. cùm contingat, remed. 1. vers. *Tertiò facit*, de rescriptis.

Ut omittam, dictam cognitionem raro proprietatem eiusdem iuris patronatus attingere, sed tantùm materias facti, & merè possessorias, † in quibus faciliùs, & securiùs 35 omnes Auctores suprà relati Regijs superioribus Curijs saltem extraordinariam tuitionem concedunt, etiam in causis beneficialibus, cùm ad id tantùm dirigatur, ut quieta sit Respublica, nec alicui iniuria, vel violentia fiat, vel indebitè possessione suâ spolietur, vel præsentatione fraudetur. Quod in Neapolitano Regno passim etiam fieri testatur Matth. de Afflict. decis. 24. & de communi usu omnium ferè mundi Regnorum, Menoch. ubi sup. ex num. 328. usque ad 337. ubi sic reducit ad concordiam dissidentes in hoc opiniones Doctorum, Covarr. (licèt aliàs satis scrupulosè in hac materia loquatur) in cap. 35. pract. quæst. 2. vers. *Non negamus*, & latissimè, & plenissimè Camill. Borrell. de præstant. Reg. Cathol. cap. 71. num. 212. cum multis sequentibus, & Hieronym. Cevall. in tract. de violent. 2. par. quæst. 65. per totam. Unde si Prælatus † præsentatum à patrono 36 recipere nolit ob simoniam, vel alias causas, quæ contra eum ex visitatione resultent, illæque probabiles, & non affectatæ videantur, non auderem consulere, de his Proreges, vel Regales Audientias cognoscere posse, sed Prælati reclamationi potiùs deferendum, donec præsentatus suam innocentiam coram iudice competenti probaverit, aut purgaverit. Nam si cuilibet de populo reclamare licet à mala electione, sive præsentatione, ut infr. c. 2. n. 68. trademus. Cur Prælatus circa hoc audiendus non erit? cuius iurisdictioni, & cognitioni Ecclesiasticæ in hoc casu nullâ schedulâ derogari video, quin potius illa ann. 1574. hoc in terminis iuris cõmunis relinquere videatur. Sic etenim habet: *Aviendole presentado la provision original de nuestra presentacion, sin dilacion alguna le harà provision, i canonica institucion, i le mandarà acudir con los frutos, excepto teniendo alguna excepcion legitima contra la persona presentada, i que se le pueda probar; i no se la oponiendo tal, ò no se la probando, sea obligado à pagar los frutos, rentas, costas, è intereßes que por la dilacion se le recrecieren*: quod multum notare oportet, quia sæpè contingit, & nunc, cùm hæc prælo mandamus, ad Regium Senatum delatus est casus insularum Philippinarum, in quo huius articuli minus exacta intelligentia, magnas, & lamentabiles inter Archiepiscopum, & Gubernatorem contentiones

exci-

excitavit, quæ silentio potiùs involvendæ, quàm posteritati referandæ videntur.

TERTIÒ, ex superioribus fluit, virtute Regij patronatus, de quo agimus, cōpetere gloriosissimis † Regibus, ac dominis nostris in provincijs Indiarum electionem, & præsentationem Prælatorum, & omniū Præbendarū, Beneficiorum, & Ministrorū dictarum Ecclesiarum, usque ad minimum officium Sacristæ, ut & in Regno Granatæ observari, tradit Bobadilla dicto lib. 2. cap. 18. num. 221. & patet ex Bullis & schedulis, quas suprà retulimus. Est † quippè talis nominatio, & præsentatio unus ex præcipuis fructibus iuris patronatus, ut rectè docet Calderinus conf. 19. in fin. de iure patronatus, Vivian. eod. tract. lib. 5. cap. 2. num. 3. & 4. & novisimè D. Valéçuela conf. 188. n. 10. vol. 2. Sed tamen † collatio, & Canonica institutio Romano Pōtifici erga Prælatos, & ipsis Prælatis in suis Diœcesibus erga alios Beneficiatos remittitur, prout & in Regnis Hispaniæ observatur, quia eius faciendæ (etiam Principes) capaces non sunt, ut docet Bonif. de Vitalinis in Clemēt. unica de concess. Præbend. Innoc. omninò legendus, in cap. quod super, col. 1. de elect. Ioan. Andreas in cap. 2. de præbend. lib. 6. text. in cap. si quis deinceps 17. q. 7. & in cap. fin. de iure patron. Rebuff. in tract. nomin. q. 15. num. 10. Anastas. Germon. de indult. Eccles. §. in quibuscunque, num. 13. Camill. Borrell. d. tract. de præstant. Reg. Cathol. cap. 50. num. 32. & 33.

Quò fit, ut cautè legendus sit Ferdin. † Mēchaca lib. 2. controv. illustr. cap. 51. num. 37. dum nimis generaliter tradit: *Regibus, & dominis nostris integrum, salvumque etiam hodie, non secus ac olim, ius, & facultatē esse, conferendi omnes Archiepiscopatus, Episcopatus, Præbendas, Dignitates, Personatus, Rectorias, beneficiaque omnia Ecclesiasticis personis per universam Hispaniam.* Nam de electione tantùm, vel nominatione intelligi debet, ut ipse idem paulò pòst insinuare videtur, licèt oscitanter hæc nomina confundat. Quem sensum recipit etiam † text. in cap. fin. de concess. Præbend. qui videtur velle Comitem, aut Comitissam Flandriæ habere ius conferendi beneficia, quia debet intelligi de præsentatione, non de vera collatione, secundùm Panormit. & DD. ibìdem, & Carolum de Grassal. de Regal. Franciæ, lib. 2. cap. 1. pag. 7. ubi vult probare, † solos Reges Franciæ ex privilegio, & consuetudine habere ius non solùm præsentandi, verùm & conferendi prælaturas, & beneficia sui Regni, & in hoc differre ab Imperatore, qui non habet potestatem conferendi, sed faciendi, recipi tantùm, & vocantur Primariæ preces † Imperiales, inter quæ lata est differentia, ut per Ioann. Andr. in addition. ad Speculat. titul. de legato, §. nunc tractemus, & idem docet Arnulph. Ruzæus de iure Regal. in Præfat. vers. *Quarta fuit opinio*, Choppinus de sacra policia, lib. 1. cap. 7. num. 11. & 13. & de domanio Franciæ lib. 2. tit. 9. ex num. 5.

Quamvis verius sit, etiam stante dicto privilegio, † laicos iura spiritualia conferre non posse, quæ ipsi non habent, sed solùm temporalia, de quibus investiri videtur, spiritualia autem, sic investitos recipere à confirmatore, vel consecratore, aut alio ministro Ecclesiastico, ut in specie advertunt, & docent Innocent. & Rebuff. ubi suprà, & eorum verba recensens Camill. Borrell. d. cap. 50. num. 32. & 33. & ultra eos Restaurus Castaldus in tractat. de Imperat. quæst. 100. num. 17. & 18. Vbi probat, † ea quæ sunt iurisdictionis, ut est collatio beneficiorum, etiam laicis per Pontificem mandari posse, ut per Decium, & DD. in cap. 2. de iudicijs, non etiam ea quæ sunt ordinis. Et eodem modo explicat, & accipit † similia privilegia, quæ habent Reges nostri in Hispania, & in Belgio, & alij Reges, & Duces aliarum provinciarum, quos ibi recenset, Ioann. Cochier. in dict. tract. de primarijs precibus, in procemio, pag. 3. & novisimè Vivianus in praxi iuris patronat. lib. 11. cap. 12. ubi etiam refert Reges, qui eiusmodi privilegia habere prætendunt; & inquit, asserta privilegia esse potius nominationes, quàm collationes. Et quòd quia Reges † Franciæ nimis ea, & contra iuris regulas extendebant, ultimo loco fuerunt facta concordata, quæ refert, & peculiaribus Commentarijs illustrat Rebuff. & sic sopitæ sunt graves illæ dissensiones, & mordaces, vel procaces epistolæ, quæ huius rei causâ intervenerunt inter Bonifacium Octavum, & Philippum Pulchrum Francorum Regem, de quibus dicam infrà hoc libro cap. 12. numero 26.

DICTAS porrò præsentationes, alij patroni † laici regulariter intra quadrimestre facere debent à die vacationis, vel saltem à die scientiæ computandum, cap. quia diversitatē, de concess. Præbend. cap. licèt, de suppleud. negligent. Prælatorum, cap. cùm propter, de iure patron. cum alijs latè adductis à Lambert. in eod. tract. par. 2. lib. 2. q. 1. art. 1. Riccio in collect. decis. par. 1. collect. 119. & in praxi resolut. 184. Ant. Fabro C. de sacros. Eccles. definit. 35. & de Episcop. & cleric. definit. 17. & de iure patron. definit. 3. Peregr. cons. 32. num. 15. vol. 1. Salgado de protect. Regia, 3. parte, cap. 11. num. 62. Maceratens.

lib.1.var. resol. cap.29. num.20. Moneta de optione, cap.3.num.106. & cap.6.n.19. Gratian.3.to.cap.560. à num.26. Rota apud Farin.2.par.noviss.decis.177. num.5. Costa de scientia facti, centur.1.dist.90.num.55. Flores de Mena quæst.3. Aug.Barbosa in Pastorali, 3. part.alleg.72.n.126. Vivian. in praxi iuris patron.lib.7.cap.1.& 2. Alexād.Ludov. decis.177. num.5. Narbona in l.20. gloss.22. num.33.lib.4.Recop.& Nicol.Garcia de benef. par.10.cap.2. à num.34. & 5.par.cap.9. num.209.

49 Quod tamen † in Regijs patronatibus nō observatur, quia Regibus quadrimestris lapsus nō nocet, sive ipsorū officiales, sive ipsi vacationis scientiam habuerint, ex legitima præscriptione, quâ tuti sunt, eò quòd multis occupationibus impediti, tam in bello, quàm in pace, indulgendum sit eis, si intra legitimum tempus, tales præsentationes non fecerint, argum. text. in cap. cæterum 5. de rescript. & in cap. ex parte 12. de officio deleg. Et ita

50 quandocunque † eas faciāt, admittendæ sunt, prout semper admittuntur, tam à summo Pōtifice in Episcopatibus, quàm ab inferioribus Prælatis in minoribus beneficijs, & si secus fieret, possent cōtradicere, & reclamare provisionibus, absque eorum consensu factis, ut de communi praxi testificans, tradit Cabedus de patronat. Regiæ Coronæ, cap.28. à num.5. & eum referens Nicol.Garcia d.cap.2. n.34. ad fin.& Salgad.de protect. Reg. 3.par.cap. 10.num.43.& 44.

51 Quo iure, multò maiori ratione † in præsentationibus Indiarū utimur, propter magnam locorum distantiam, & alia intervalla, & impedimenta, quæ contingere solent, & possunt, quorum consideratio in causa fuit, ut vel ipsi Reges Catholici dum de impetrādo hoc Regio patronatu ab Apostolica sede tractarunt, decem & octo mensium spatiū ad præsentationes faciendas desideraverint, ut ex fide, & relatione Antonij de Herrera dixi in cap. præced.num. 3. Quod tamen hodie ad plures provincias ulteriùs detectas, insufficiens quoque est. Et ita licèt in Bulla concessionis annus tantùm præfigatur à die vacationis computandus, hoc tamen non observatur, nec iuri cōmuni præiudicat, quod in Regijs patronatibus, ut modò vidimus, latiores habenas indulget.

QVARTÒ (ut plura alia omittam, quæ praxim huius Regij patronatus Indiarum concernūt, quæ satis apertè cauta sunt in d.schedul. ann. 1574. & eius declaratorijs dicto 1. tom.ex pag.83.) illud tandem admonendi sumus, quòd etsi Reges, ratione soli, habeant illam generalem protectionem, & defensionē omnium Ecclesiarum, Monasteriorū, & Hospitalium, quæ in suis terris fundantur, & eriguntur, de qua egimus sup. cap. præced. n. 1.

52 Non tamen † ex hoc efficiūtur earum patroni, prout nec nostri sunt, nec esse voluerunt in his provincijs Indiarum, exceptis Ecclesijs Cathedralibus, & alijs, quæ verè & realiter ex eorum sumtibus, & reditibus fundatæ, constructæ, & dotatæ reperiuntur, ut deciditur in multis schedulis, de quibus supra, & præsertim in illa D. Philippi II. data en el Pardo 17. Maij ann. 1591. quâ permittitur privatis quibuscunque (impetratâ priùs ad id Regiâ facultate, iuxta ea quæ infra cap. 23. dicemus) construere, vel dotare Ecclesias, Monasteria, Hospitalia, Capellas, vel quæ voluerint opera pia, & in illis ius patronatus sibi acquirere, & reservare, absque eo, quòd eorum voluntati, & dispositioni prætextu patronatus Regij aliquid obijciatur. Cuius schedulæ novissimè meminit Dom.D.Felician. à Vega Episcopus de la Paz in cap. quanto, de iudicijs, num.17. Et ultra eam extat alia ad Decanum, & Capitulum Mexicanum directa, dat. Pintiæ 26. Octobr.ann. 1544. to.1. pag. 102. quæ etiam in Ecclesijs Cathedralibus, exceptâ Capellâ maiori, alias cum assensu Regio privatis vendi posse permittit, & ut in illis ius patronatus, quod pacti fuerint, liberè habeant, & exerceant.

Quarum schedularum eandem rationem reddere possumus, quam Doctores communiter tradunt, dum inquirunt, cur iuri patronatus laicorum, nunquam per litteras, & alias concessiones, vel provisiones Apostolicas derogari censeantur. Nempè † ne laici retra- 53 hantur ab ædificatione, erectione, vel dotatione Ecclesiarum, ut docet Lapus alleg. 96. num.3. Barbat.cons.35.num.1.vol.2. Gigas de pension.q.37.num.12. Decius cons.126. num.4. & cons.149. ad fin. Selva de benefic. quæst.11.num.13. Corras.in Paraphr. Sacerel.4.par.cap.6.num.33. & Covarr.in pract. cap.36.in princip.

54 Quod efficit, ut † huiusmodi fundatores, & patroni in his Ecclesijs, Monasterijs, Xenodochijs, vel Capellis, sic constructis, & dotatis, nomen, vel arma sua, & insignia Gentilitia apponere possint, quæ tamen † in locis 55 publicis, vel Ecclesijs ad Regem pertinentibus, affigi omninò prohibentur, etiam si Proregum, aut Episcoporum sint, & simul cum Regijs appendantur, ut constat ex quadam sched. dat. apud D.Laurent. 18. Octob.ann. 1583. tom.1. pag.261. Hoc quippè † semper 56 minus decens, & impudens reputatum est, ut per Bald.in l.1. C.quæ res vendi non poss. Ias.in l.1. C.ut nemo privatus, Frecc. de sub-

feudis authorit.47.n.2. & alijs relatis Mart. Mager. in tract. de advoc. armata, cap.18. num.155. cum seqq. pag.816. ubi ex n.117. pag.812. latissimè tractat, † an sit licitum, & conveniens, in Ecclesijs, Capellis, & ornamẽtis, alijsque rebus divino cultui sacratis, insignia affigere, vel insculpere? Et hoc, ipsius pij operis, quod prætenditur, ob vanitatis labem, meritum minuat. De quo etiam pluribus disputavit insignis noster M. Basil. Pont. Legionensis 1.par.var. disp.quæst.7. scholastica, per totam, ex pag. 259. ad 268.

57

58 In Hospitalibus † quoque, tam Indorum, quàm Hispanorum, quæ ex Regijs largitionibus passim in omnibus Indiarum provincijs fundata, & dotata reperiuntur, ut patet ex innumeris schedulis, quæ habentur 1. tom. ex pag.361. idem ius patronatus Reges nostri habent, & exercent, & non minori curâ, quàm aliarum Ecclesiarum, sibi conservari præcipiunt, ut alijs omissis, seriò dispositum fuit in quadam sched. dat. Cobejæ ann. 1593. quæ extat d.1.tom. pag. 301. in qua Archiepiscopus Limanus notatur, quòd aliquas circa hoc querimonias sedi Apostolicæ præsentaverit, & additur: *Que bien sabe que los Hospitales de los pueblos de Españoles son de mi patronazgo, fundados, è dotados con mi hazienda, è limosnas, que les he hecho, i hago de ordinario; i que los que ai en los pueblos de Indios se mantienen con la cota que el Virrei don Francisco de Toledo les adjudicò en las tassas, è tambien de las sementeras, è otros bienes de comunidad, que los Indios tienen para este efecto, è que con ser los dichos Hospitales de pueblos de Españoles de mi patronazgo, è los de Indios sustentados con bienes legos, è del mismo genero los de las fabricas, è puestos, los unos, è los otros essentos de su jurisdicion en lo temporal,* & tradit alia Ant. de Herrera in hist.gener. Indiarum decad.4. in descriptione, pag.81.

59 Et idem de iure communi cautum est, † tã in ipsis Hospitalibus, quàm in Capellis ibidẽ erectis, & eorum administratoribus in Clement. quia contingit, de religios. domib. ubi Cardin. num.4. Concil. Trident. sess.22. cap. 8. de reformat. ibi: *Non tamen quæ sub Regum immediata protectione sunt.* Et in varijs ordinationibus Lusitaniæ, quas referunt Gama decis. Lusitan.288. Alvar. Valasc. cõsult. 105. per totam, Cabed. de patronat. Regiæ coronæ, cap.38. & 39.

Vbi probant, quòd nec visitatio huiusmodi Hospitalium, Ordinarijs Ecclesiasticis cõpetit, sine ipsorum Regum licentia, & permissione, quam quidem in nostris Indijs iam habent, ut dicitur in sched. suprà relata, ibi: *He mandado dar cedulas mias, para que èl, i sus Vicarios puedan visitar los bienes pertenecientes à las fabricas de las dichas Iglesias, i hospitales de Indios de todo esse Arçobispado, è tomar las cuentas à los Mayordomos, i Administradores, i cobrar los alcances, i ponellos en las caxas de comunidad, i en lo espiritual le queda la visita libre, i como la tiene, i ha tenido, sin que en esto, aora, ni en ningun tiempo se le aya puesto impedimento, i que en los demas Hospitales que no son de mi patronazgo, haze, sin contradicion lo que el derecho le permite.*

60 Quod etiam, quatenus pertinet † ad Hospitalia patronatus privatorum, vel civitatum novissimè repetitum fuit in alia sched. Matriti 24. Martij ann.1621. directa ad Rever. Dom. Episcop. Arequipensem, qui cùm quereretur, sibi ad visitandum Hospitale dictæ civitatis aditum interdici, responsum accepit: *Que le visitasse conforme à derecho, i lo dispuesto por el santo Concilio de Trento, i revea, i visite las obras pias dèl, tomando cuenta a las personas que las huvieren administrado, ò administraren, hallandose presentes los Cabildos, ò particulares que fuerẽ patronos, no embargante que en las fundaciones i dotaciones de los dichos Hospitales, i obras pias, se aya puesto clausula de que no se puede entrometer en ellas el Ordinario, porque assi cessen las fraudes i colusiones que suele aver en las dichas administraciones, i cuẽtas dellas.* Quod tamen intelligi debet, † ubi talia Hospitalia fundata sunt cum auctoritate Prælati, & habent Ecclesiam, Altaria, & campanilia. Nam aliàs sunt merè secularia, & ad Principem secularem pertinet iurisdictio super eorum bonis, ut notatur in cap. ad hæc, de religios. domib. gloss. in Clement. per litteras, de præbend. Bald. in l. si quis ad declinandam, §. in omnibus, num. 21. C. de Episc. & Cler. Abb. in cap. de Xenodochijs, de religios. domib. Paris. cons.34. lib.4. Cabed. d. cap.38. num. 1.

61

62 De quo, & quæ requirantur ad hoc, † ut Hospitale dicatur locus pius, & religiosus, & censeatur constructum fuisse auctoritate Episcopi, & gaudeat privilegio fori, & immunitatis Ecclesiasticæ, & de alijs quæstionibus practicis ad materiam Hospitalium pertinẽtibus, videndus erit Tiraq. de privil. piæ causæ, privil.138. Curt. Iunior. cons.20. per totũ, Feder. de Senis cons. 130. n.2. Zepola cautela 211. num.2. Greg. Lòpez in l.4. tit.11. par.1. verb. *A la Iglesia*, Valasc. d. consult. 105. per totam, Covarr. lib.2. variar. cap.20. num.4. Sforcia de in integr. restit. 1. par. q.3. art.6. Tiber. Decian. lib. 2. crimin. cap.25.

num.

num. 18. & 19. Menes. in l. si aquã 2. ex num. 45. C. de servit. & aqua, Cavalcan. decis. 17. ex num. 34. par. 2. Mascard. de probat. concl. 869. decis. Perus. 30. ex num. 7. & decis. 90. & 93. Cæsar Barzius decis. Bononiens. 124. Ioseph. Ludov. decis. Perus. 98. Alexand. Trẽtacinq. 1. to. var. resol. lib. 1. tit. de rescript. & privileg. resol. 4. per tot. Avendañ. de censib. cap. 78. à num. 1. Farin. 1. tom. q. 28. à num. 36. latè Peralta in l. Mævius 68. §. in fundo, num. 6. de leg. 2. Remig. de Goni de immunitat. Eccles. amp. 1. n. 7. Iacob. Portius com. concl. lib. 5. concl. 7. Nicol. Garcia de benef. 1. par. cap. 3. Bobadilla in Polit. lib. 2. cap. 17. num. 39. & cap. 18. num. 139. Gutier. Canon. quæstion. q. 35. ex num. 18. Et † qualiter libri Hospitalium faciant fidem, & præcipuè ad probandam mortem in illis defunctorum, Nicol. Genua de Passeribus de script. privat. lib. 5. §. liber Hospitalis.

63

QVIBVS pro coronide huius capitis addo, non solùm prædictorum locorum Regem esse patronum, & protectorem, verùm & omnium † operum piorum, quæ ipsius vassalli ubilibet constituti, vel vivi, vel morientes fieri iubent. Nam cura, ut hæc impleãtur, & debito modo exequantur, penes ipsum, & supremum eius Regium Senatum principaliter residet, ut probat text. in l. hæreditas 53. vers. *Verùm quamquam*, D. de petit. hæred. ibi: *Principali, vel Pontificali auctoritate compelluntur ad obsequium supremæ volũtatis*, l. Quintus Mucius 7. in fine, D. de annuis legat. ibi: *Sed interventu iudicis hæc omnia debent ad effectum perduci*, l. 7. tit. 10. par. 4. iunctis alijs, quæ signanter in proposito tradit Innocent. in cap. nos quidem, de testam. Roman. singul. 1. & consil. 69. & plures alij ex antiquioribus, quos refert Tiraq. de privil. piæ causæ, privil. 150. Covarr. in cap. si hæredes, & in cap. cùm Ioannes, num. 1. de testam. & ex recentioribus Valasc. d. consult. 105. num. 28. & ex num. 57. tom. 2. ubi animadvertit num. 63. quòd ex appositione manus Principis, colligitur eius immediata protectio, Ioã. Gutierr. lib. 1. practic. cap. 44. Bobad. d. lib. 2. cap. 18. num. 120. Dom. Valençuela cons. 60. num. 1. & 2. ubi testatur, † duos ex Consiliarijs Principis fuisse deputatos ad implendum testamentum Archiepiscopi Hispalensis Dom. D. Ferdinandi de Valdès, & idem factum vidimus pro testamento Illustriss. Archiepiscop. Toletani Cardinalis Quiroga, & tangit aliquid Marta de iurisd. 2. par. cap. 10. num. 32. & cap. 18. num. 3. 4. & 8. Leon decis. Valentiæ 20. num. 3. & 4. & seqq. D. Perez de Lara de anniverś. & capellan. lib. 2. cap. 1. num. 48. & 49. Cevallos de violentijs, 2. par. q. 84. num. 14. & Molina Theolog. disp. 251. col. 3. ubi ait, † de iure Lusitaniæ esse nominatos Ministros publicos Regios, quibus devolvitur executio, & emolumentũ prioribus executoribus relictum, & amissum ob negligentiam.

64

65

66

Quinimò ob eandem etiam causam Reges nostri, & alij in suis Regnis sunt, & esse debẽt patroni, † & protectores, imò & executores Cõciliorum, quæ ad meliorẽ Ecclesiæ gubernationem statuuntur, & præcipuè sancti Concilij Tridentini, quia vix est, ut possit Rex suũ patronatum Ecclesiasticum conservare, nisi in eius pijs sanctionibus observandis sedulã operam navet, ut insinuatur in cap. ab Imperatoribus 23. q. 3. l. 1. tit. 3. lib. 1. Recopil. ibi: *Los Reyes, i Principes de la tierra, à quien Dios encomendò la defensiõ de la santa Madre Iglesia*, Concil. Trid. sess. 25. cap. 20. pag. 249. ibi: *Confidens eos, ut Catholicos, quos Deus sanctæ Fidei, Ecclesiæque Protectores esse voluit*, tradit Paz in praxi tom. 2. prælud. 5. num. 10. Enriquez de Pontif. clave. lib. 2. cap. 11. §. 3. litter. D. & cap. 12. §. 2. in fine, & cap. 15. §. 1. litt. D. & litt. L. & cap. 20. gloss. ultima, & cap. 23. circa fin. Flores Diez de Mena lib. 1. var. quæst. q. 12. num. 8. in fine, & iterum q. 4. num. 35. ubi inquit, hoc ius habere ex Bullis, & concessionibus summorum Pontificum, Bobadilla in Polit. lib. 2. cap. 18. num. 154. & lib. 3. cap. 5. num. 34. in fine, doctiss. Cevall. lib. 4. comm. pract. quæst. 897. de violentijs, num. 218. & 219. & rursus numer. 335. ante finem, & in peculiari tractatũ de eisdem violentijs, 1. par. gloss. 6. num. 62. & alia satis doctè adducens D. Francisc. Salgad. de Regia protect. 1. par. cap. 2. prælud. 2. num. 73. & seqq. D. Narbona in l. 59. tit. 4. lib. 2. Recop. gloss. 2. & Martinus Mager. de advocatia armata, cap. 2. num. 98. pag. 54.

67

SVMMARIVM CAPITIS QVARTI.

1 *Ecclesiarum Cathedralium erectio ad Romanum Pontificem pertinet.*

2 *Reges nostri, quo iure, cura, & studio in erigendis & dotandis Ecclesijs Cathedralibus Indiarum usi fuerint?*

3 *Ecclesiæ Cathedrales Indiarum, qualiter dotatæ fuerint à Regibus Hispaniæ?*

4 *Bulla Alex. VI. decimas Indiarum nostris Regibus concessit cum onere cõgruæ sustẽtationis, & dotationis Ecclesiarũ, & Ministrorum Ecclesiasticorum.*

5 *Erectio Cathedralium Indiarum, simulat-*

que

quæ à Regibus Hispaniæ disponitur, sedi Apostolicæ videnda, & approbanda remittitur.

6 Ecclesiarum Metropolitanarum, & suffraganearum, quæ in hunc usque diē in Novo-Orbe erectæ sunt, peculiaris nomēclatura proponitur.

7 Præbendariorum numerū in Ecclesijs Cathedralibus Indiarum, qualis, quantusque sit?

8 Regum nostrorum curam, & magnitudinē, in erectione, & dotatione Ecclesiarum Indiarum, plures Auctores laudant, & admirantur, qui referuntur.

9 Regibus nostris ob Ecclesiæ, & Ecclesiarum in Novo Orbe dilatationem, & fundationem, quæ S. Scripturæ vaticinia conveniant?

10 Pietas, & cura Regum nostrorum in dilatanda Christi Fide, ab Angelis in cœlo cātatur.

11 Regibus Ecclesias dotantibus, & ampliātibus, Deus magnam felicitatem promittit.

12 Archiepiscopatus, & Episcopatus, quot in toto Orbe Christiano hodie reperiantur?

13 Erectionis priorum Cathedralium Indiarum, & pactionis initæ cum primis Episcopis Hispaniolæ forma refertur.

14 Erectio Cathedralium, quæ hodie in omnibus provincijs Indiarum observatur, cōpendiosè refertur.

15 Divisio decimarū quomodo hodie fiat inter Prælatos, Præbendarios, & alios Ministros Ecclesiarum Indiarum.

16 Decimarum gaudium, etsi Ecclesijs donatum sit, Reges tamen earum benè administrandarum curam non dimiserunt.

17 Officiales Regij, & unus ex Auditoribus, qualiter locationi decimarum assistere debeant, & schedulæ de hoc agentes.

18 Novenæ duæ partes decimarum Regibus nostris in erectione Ecclesiarum reservatæ sunt, & qualiter administrentur.

19 Novenarum decimalium exactio, an, & quatenus manu Regia fieri possit?

20 Noveni decimarum Indiarum Regibus reservati sunt adinstar tertiarum Hispaniæ.

21 Tertiæ decimarum Hispaniæ pro bonis temporalibus reputantur, & per seculares iudices administrantur, iudicantur, & exiguntur.

22 L. 1. tit. 23. de las tercias, lib. 9. Recopil. ponderatur, quatenus eas constituit inter bona patrimonialia Principis, & decimas inter tractatus de rebus spiritualibus.

23 Rubricarū diversitas ostendit diversitatem subiectorum, & naturam rerum, de quibus in illis tractatur.

24 Novenorum exactio est veluti quid dependens à iure Regij patronatus, de cuius causis seculares iudices cognoscunt.

25 Erectione Ecclesiarum cavetur, ut ius patronatus ipsarum illæsum in omnibus Regibus conservetur.

26 Prælatorū electio, & præsentatio ad Cathedrales, vel Collegiatas, nō quæritur regulariter ex solo iure patronatus, nec consuetudine, vel præscriptione, nisi adsit quoque privilegium R. Pontificis.

27 Reges nostri ex speciali privilegio Pontificis habent electionem, & præsentationē Prælatorum Ecclesiarum Indiarum.

28 Archiepiscoporū, & Episcoporum Hispaniæ nominatio, & præsentatio, quo iure, & ex quo tempore nostris Regibus competat, & alijs in suis Regnis.

Cap. cùm longè 25. dist. 63. & l. 18. tit. 5. par. 1. & l. 1. tit. 6. lib. 1. Recop. illustrātur, ibidem.

29 Episcoporum ad Cathedrales electio, varijs modis pro veritate temporum ab initio nascentis Ecclesiæ facta reperitur, & Auctores, qui de eis agunt.

30 Episcopum à Rege præsentatum, si Pontifex confirmare nolit, quid faciendum? remissivè.

31 Menchacæ opinio refertur putantis, licitum, & expediens esse, ut Reges Hispaniæ Episcopatus, non solū præsentent, sed etiā conferant.

32 Rex nullus in toto Orbe adeò magnas, & pingues Prælaturas uno verbo providet, ac Hispanus, ex Auctore Thesauri politici.

33 Prælatos Ecclesiarum à Regibus eligi, & præsentari, convenientissimum est, & præsertim in Indijs, & quare?

34 Reges si non haberēt præsentationē Prælatorum Ecclesiarum sui Regni, possent iustis causis intervenientibus, se eorum electioni immiscere, vel contradicere.

35 Prælatis Indiarum, ubi à Rege præsentātur, solent dari litteræ commendatitiæ, ut à suis Capitulis ad gubernationem Ecclesiæ admittantur, etiam ante Bullarum expeditionem, & quare?

36 Praxis, quòd Prælati Indiarum cum sola Regia præsentatione incipiāt administrare Ecclesias, quibus præficiuntur, antiqua est, & iusta.

37 Consuetudine induci potest, ut electus Episcopus ante confirmationem Papæ administret.

38 Cap. avaritiæ, de elect. lib. 6. & iura similia, quæ electum ante confirmationem Pa

pæ non posse administrare tradunt, explicantur.

39 Electus à Rege in Episcopum, vel per cōcordem electionē, aut data necessitate Ecclesiæ, & in alijs casibus potest administrare ante confirmationem Papæ.

40 Portogalliæ in Regno Episcopi electi etiā ante confirmationem administrant.

41 Archiepiscopus Limanus notatus fuit, quòd Papæ detulerit Episcopos Indiarum administrare solere ante Bullarum expeditionem.

42 Electus ante confirmationem Papæ non administrat Ecclesiam iure proprio, sed vice Capituli, sede vacante, qui eū suo loco constituit.

43 Electus Episcopus, cui administratio Ecclesiæ committitur à Capitulo sede vacante, an possit constituere Vicarium generalem, vel per se ipsum debeat administrare?

44 Delegatus etiam Principis non subdelegat, ubi eius persona, & industria electa est.

45 Iurisdictio, quam Capitulum sede vacante, ad preces Principis transfert in Episcopum electum, non est delegata, sed ordinaria.

46 Vicarium generalem si nō posset nominare Episcopus electus, qui loco Capituli administrat, nec foraneos posset, quod est absurdum.

47 Vicarij foranei habent delegatam iurisdictionem.

48 Capitulum sede vacante, potest nominare Vicarium, sive Provisorem generalē.

49 Vicarius generalis habet ordinariam iurisdictionem.

50 Vicarius generalis potest omnia sibi commissa delegare, & subdelegare, maximè si id ei concessum fuerit in sua nominatione.

51 Electus, non tam Vicarius, quàm generalis administrator ex Pontificia auctoritate censendus est.

52 Administratores generales sunt loco Prælatorum, & possunt omnia, quæ ipsi Prælati.

53 Electum posse per se, vel per alium administrare Oldrad. expressè docet, cuius verba referuntur.

54 Observantia antiqua multum veneranda est.

55 Episcopus translatus ad aliam Ecclesiā, & ad eius administrationem iter faciens, Bullis non expeditis, an posit in ea, quam deserit, Vicarium generalem relinquere?

56 Electi Episcopi, quæ posint facere, & expedire ante consecrationem, vel post eam, ante apprehensam Episcopatus possessionē.

57 Episcopus confirmatus, etiam non consecratus, potest exercere iurisdictionem ordinariam in sua Diœcesi.

CAPVT IV.

De ingenti, & aßidua Regū nostrorum cura in erigendis, dotandis, & ditandis Cathedralibus Indiarum Ecclesijs, & speciali iure patronatus, quod in præsentatione Prælatorū, & Præbendariorum ipsarum exercent, & quæ sit communis forma erectionum, & divisionis fructuum, seu decimarum, inter dictos Prælatos, & Præbendarios, & alios earundem Ecclesiarum Ministros.

Licèt certum sit, † Ecclesiarum Cathedralium erectionē ad solùm Romanum Pontificē pertinere, cap. 1. ne sede vacante, cap. quod translationem, ubi gloss. de offic. delegati, cap. 48. & seqq. 16. q. 1. gloss. in cap. sicut unire, de excess. Prælatorum, cap. licèt, de præbend. in 6. Clement. 1. ut lite pendente, l. 2. tit. 10. par. 1. ubi Greg. Lopez gloss. 1. cum multis alijs, quæ adducit Mandos. de signat. gratiæ, tit. de erection. Rebuff. in praxi benef. tit. de erect. Eccles. in Cathedr. Azorius 2. par. instit. moral. lib. 5. cap. 29. quæst. 25. & lib. 6. cap. 30. q. 2. & 4. Nicol. Garcia de benef. 5. par. cap. 1. num. 1. & par. 12. cap. 5. & meliùs cæteris Isidor. Mosconius in tract. de maiest. Ecclesiæ militaris, lib. 1. par. 1. cap. 15. Petr. Greg. de benef. cap. 13. num. 4. Bzovius de Pontifice Romano cap. 34. quo loco probat esse fontem Sacerdotij, Thom. Sanch. lib. 2. consil. moral. lib. 2. cap. 2. dub. 37. num. 7. D. Valençuela cons. 4. num. 161. & cons. 63. num. 94. Filiucius de statu Cleric. tract. 41. cap. 2. à num. 2. & tract. 45. cap. 5. à num. 14. Fabric. Bleinianus de benef. lib. 3. cap. 3. num. 26. & August. Barbosa de iure Eccles. lib. 2. cap. 2. num. 97.

Cùm tamen in provincijs Indiarum, talis, ac tanta nostris Catholicis Regibus auctoritas, & potestas circa res Ecclesiasticas ab eisdem Romanis Pontificibus concessa fuerit, qualis quantaque ex eorum indultis, & ex

alijs colligitur, quæ superioribus capitibus adnotavimus. Meritò † ijdem ipsi Reges, ubi primùm res, atque status dictarum provinciarum id exigere cœpit, sedulam, atque assiduam operam, & diligentiam navarunt, & quotidie non minori curâ, & solicitudine navant, ut Cathedrales Ecclesiæ in urbibus, & locis convenientibus erigantur, & de Archiepiscopis, vel Episcopis, Dignitatibus, Canonicis, & Portionarijs, alijsque Ministris necessarijs, & idoneis provideantur: eisdem liberaliber † relinquentes fructus decimarũ sibi priùs à sede Apostolica concessarum, & ubi decimæ non sufficiunt, ex Regijs iuribus, & reditibus competentes proventus, ad congruam eorum sustentationem, nullis parcendo sumtibus assignantes. Sequentes nimirùm tenorem Bullæ dictæ concessionis, ibi: *Aßignata † priùs realiter, & cum effectu (iuxta ordinationem tunc Diœcesanorum locorum, quorum conscientias super hoc oneramus) Ecclesijs in dictis insulis erigẽdis per vos, & successores vestros, de vestris, & eorum bonis dote sufficiente, ex qua illis Præsidentes, earumque Rectores se commodè sustẽtare, & onera dictis Ecclesijs pro tempore incumbentia perferre, ac Cultum divinum ad laudem Omnipotentis Dei debitè exercere, iuraque Episcopalia persolvere possint, &c.* iunctis alijs, quæ tetigi suprà hoc lib. cap. 2. num. 28.

Et statim, ubi cuiuslibet Ecclesiæ erectio fit, † eam ad sedem Apostolicam cum debita obedientia, & submisione remittũt, ut per eam (si oportere visum fuerit) approbetur, & confirmetur, prout semper ob summam ipsarum erectionum iustificationem, & convenientem dispositionem, approbantur, & confirmantur.

Atque in hunc planè modum, eo, quo hæc scribimus, tempore † sex Metropolitanæ Ecclesiæ, & triginta duæ eisdem suffraganeæ erectæ sunt, videlicet in insulis, quas vocant *de Barlovento*, Archiepiscopalis insulæ Hispaniolæ, aliàs Sancti-Dominici, quæ suffraganeas habet Cubensem, Portus-divitis, Caraquensem, sive *de Venecuela*, & Abbatialem *de Iamaica*. In Novo-Regno Granatensi Archiepiscopalis Sanctæ-Fidei de Bogota, quæ suffraganeas habet Carthaginensem, Sãctæ-Martæ, & Popaianensem. In provincijs Novæ-Hispaniæ Archiepiscopalis Mexicana, quæ suffraganeas habet Tlaxcalẽsem, sive *de la Puebla de los Angeles*, Guajacensem, sive Antiquariæ, Mechoacanensem, Yucatanam, Guathemalensem, Chiapensem, Nicaraguensem, Novæ-Gallæciæ, sive *de Guadalajara*, Novę-Cantabriæ, Hondurensem, sive Sancti-Salvatoris. In latissimis Peruanis Provincijs Archiepiscopalis Limana, aliàs *de los Reyes*, quæ suffraganeas habet Panamensem, Quitẽsem, Truxillanam, Guamanguensem, Arequipensem, Cuzquensem, & in Provincia de Chile duas alias, quæ appellantur Sancti-Iacobi, & Conceptionis. Nam alia, quæ ibidem erecta fuit, & dicebatur Imperialis, urbe destructâ, cessavit. In eisdem provincijs Peruanis superioribus, vulgò *de Arriba*, Archiepiscopalis Argentina, aliàs *de los Charcas*, vel *de la Plata*, quæ suffraganeas habet Pacensem, sive *de la Paz*, Tucumanensem, Sanctæ-Crucis *de la Sierra*, aliàs *de la Barranca*, Fluminis Argentei, aliàs *Rio de la Plata*, ò *Buenos aires*, & Paraguanam. In insulis Philippinis, quæ ultra undecim mille esse referuntur, Archiepiscopalis de Manila, quæ suffraganeas habet Ecclesiam Novæ-Segoviæ, insulæ Luzonis, Sancti nominis IESV in insula de Zebu, & Cacerensem in provincia de Camarines, earundem insularũ. Quæ omnes Ecclesiæ † ducentas Dignitates, tercentum & octoginta Canonicatus, totidemque Portionarios habere comperiuntur, ultra alios Capellanos, Parochos, Beneficiarios, & Ministros, quos vix recensere possimus, & alias minores Ecclesias, quæ septuaginta millium numerum excedere dicuntur.

Vnde iustè hanc † magnitudinem, & Regũ nostrorum curam, & pietatem, hac in parte, non solùm nostri Auctores, verùm exteri etiam passim referunt, laudant, & admirantur, ut constat ex Ioan. Boter. in relation. univers. 5. par. pag. 77. & 82. cum seqq. Thom. Bozio de sign. Eccles. Dei, lib. 4. cap. 3. & lib. 20. signo 87. cap. 6. & sign. 89. cap. 8. & alibi passim, ubi inter alia ait, ideò Regibus Hispaniæ Deum concessisse Indiarum opes, & divitias, ut Ecclesias ditiores constituerent, & centuplum acciperent, eleemosynas largientibus promissum. Quod refert etiam Didac. Valdès de dignit. Reg. Hispaniæ, cap. 21. in fine, & speciatim, omnes Ecclesias Cathedrales Indiarum recensens, Thomas Stapleton. Anglus, de magnitudine Romanæ Eccles. lib. 1. cap. 3. in fin. Guiller. Zenocharus de Repub. Caroli Cæsaris, lib. 2. Petr. Martyr in Histor. Novi-Orbis, decad. 2. lib. 9. Camil. Borrel. de præstant. Reg. Cathol. cap. 76. n. 17. & seqq. Relatio omnium officiorum, Archiepiscopatuum, & Episcopatuum Novi-Orbis, quæ habetur in 1. tom. sched. impress. pag. 31. Ant. de Herrera in descript. Indiar. pag. 80. & seqq. Fr. Ioan. a Torquemada in Monarch. Indian. lib. 19. cap. 30. & 31. Fr. Alfons. Ferdinãdez Dominic. in histor. Eccles. nostrorum temporum, lib. 1. cap. 8. & cap. 36. & seqq. Ægid.

Gundisalvus de Avila, Regius Chronographus, vir litteris, & virtute conspicuus, in Theatro Magnitudinum villæ Matritensis, pag. 471. & Ego, qui alios adduxi 1. tom. de Indiar. iur. lib. 1. cap. 6.

9 Ita, ut † ad Reges nostros ob hanc Ecclesiæ, & Ecclesiarũ in Novo-Orbe dilatationẽ, constructionem, & ampliationem, meritò applicari possit, & soleat illud Isai. cap. 60. *Me enim insulæ expectant, & naves maris in principio, ut adducam filios tuos de longe, argentum eorum, & aurum eorum cum eis, in nomine Domini Dei tui, & sancto Israel, qui glorificavit te.* Et meliùs illud, quod statim dicitur, vers. 16. *Suges lac Gentium, & mamilla Regum lactaberis.*: quod ad curam Regum in dotandis, & alendis Ecclesijs, optimè post alios, refert Mart. Delrius in Adagijs sacris, 1. to. adag. 125. pag. 126.

10 Quæ † cura, & pietas, vel ab ipsis Angelis in cœlo cãtatur, & celebratur, iuxta illud Apocalyps. cap. 11. *Et septimus Angelus tuba cecinit, & factæ sunt voces magnæ in cœlo, dicentes: Factum est Regnum huius mundi Domini nostri, & Christi eius, & regnavit in sæcula sæculorũ.*

11 Et tradunt alia † de felicitate, & prosperitate, quam Deus ob hoc solet Regibus largiri, D. Thom. de regim. Princip. lib. 2. cap. 16. Valer. Maxim. lib. 1. tit. de Relig. Bellarm. de offic. Princip. lib. 3. Chassan. in Catal. consid. 17. par. 5. Ego d. 1. tom. lib. 1. cap. ult. num. 88. & est videndus Thom. Stapleton. lib. 1. de magnitud. Eccles. Roman. cap. 3. & Albertus Myræus in notitia Episcopatuum, & in Chronograph. Eccles. ubi referunt, in toto

12 † Orbe Christiano reperiri hodie 130. Archiepiscopatus, 1017. Episcopatus, absque his, qui esse solebant in terris hodie ab infidelibus occupatis, & qui in Indijs numerantur, qui sanè omitti ab eis non deberent, cùm non parvã Ecclesiæ accessionem dederint.

13 Forma porrò, † quæ primùm data, & observari iussa fuit in erectionibus Ecclesiarum Cathedralium, benè recensetur ab Anton. de Herrera in histor. gener. Indiar. decad. 1. lib. 8. cap. 10. pag. 278. ubi adducit pactiones initas inter Ferdinandum Regem Catholicum, & primos illos Episcopos ad insulam Hispaniolam creatos, qui vocabantur D. Fr. Garcia de Padilla, D. Petrus Suarez Deza, D. Alfonsus Manso, & cùm ad Ecclesias Cathedrales Sancti-Dominici, Conceptionis, & S. Ioan. à Portu-divite electi, & creati fuerunt, cum Regibus Catholicis pacti sunt, ut sibi decimæ relinquerẽtur, exceptis illis, quæ ex auro, argento, cæterisque metallis, lapillis pretiosis, & margaritis colligerentur, ipsi verò Regem, tanquam patronum agnoscerent, pro eo preces funderent, & reliqua Ecclesiastica munia adinstar Hispalensis Ecclesiæ observarent, & alia facerent, quæ latiùs in eisdẽ pactionibus continentur, quarum summã refert Herrera ubi sup. & de illis publicum instrumentum confectum fuit. Datum Burgis 8. Maij an. 1512. quod Ego originale, & pergamenis chartis scriptum inspexi.

Sed posteà hæc omnia in meliorem statutũ reducta fuerunt, & de consilio Apostolicæ sedis, & Reverendissimorum, & doctissimorum Episcoporũ, qui pro tempore creati sunt, in eam tandem formam conventum, † quæ ex

14 sequenti, quàm summatim adducemus, Ecclesiæ Limanæ erectione patebit, à qua parum differunt aliæ, nisi quòd pro regionis modo, plures, aut pauciores Præbendarios, ac Rectores enumerant, ut etiam patebit ex collatione eiusdem erectionis, cum alia Ecclesiæ Guathemallensis, quam typis excussam inveniẽs apud Fr. Ant. Romesalium in histor. provinciæ Guatemallens. lib. 3. cap. 12. & seqq. Limana verò (quam dixi facta ann. 1543.) post præfationem D. Hieronymi de Loaisa, primi eius Episcopi, & posteà Archiepiscopi, qui eam formavit, & Bullam Pauli III. qui illam Ecclesiam in Cathedralem erexit, dat. Romæ pridie idus Maij ann. 1541. hæc habet. Quinque Dignitates instituit, nempè Decanum, Archidiaconum, Cantorem, Scholasticum, & Thesaurarium; & uniuscuiusque munus describit, & in Scholastico gradum, in altero iurium, aut in artibus, in aliqua generali universitate requirit, quod qualiter practicãdum sit, infra cap. 13. num. 18. dicemus. Decẽ Canonicatus, cum declaratione, quòd ad minus debeant esse Subdiaconi, & quòd nunquã Canonicatus cum Dignitate coniungi possit. Sex integras, totidemque dimidias Portiones, & qualiter Canonici, & Portionarij Altari, & Choro deservire, & quæ qualitates in præsentandis requirantur, enarrat. Duos Rectores, seu Curatos, & sex Capellanos, & totidem Accolitos, quorum electionem sibi reservat, aliarum autem Præbendarum, & Dignitatum præsentationem Regij patronatus esse declarat. Officium Organistæ, Perticarij, Oeconomi, & Cancellarij, & Canicularij etiã instituit, & quæ hi munia obire debeant, ostẽdit. Et posteà, quam singuli ex Ecclesiæ reditibus partem habituri sint, & quòd prædicta stipendia in distributiones quotidianas partiantur, & solùm interessentibus asignentur, & qui per octo menses sine licentia, aut legitima excusatione abfuerint, Præbendâ, vel officio privari possint. Mox fructus omnes decimarum, aliorumque redituum, vel proventuum Ecclesiæ, in quatuor æquales partes

di-

dividendos esse decernit, quarum unam Episcopo tribuit. Decano verò, & Capitulo, & reliquis Ecclesiæ Cathedralis ministris, alterã, absque deductione aliqua tertiæ partis, quæ in Hispania Regibus præstatur, & vulgò *Tercias* nuncupantur. Quoniam ipsi Reges ab ea Prælatos, & Præbendarios Indiarum liberos esse voluerunt. Reliquas verò duas partes iterum in novem dividendas esse decernit, quarum duas Regiæ Maiestati in signũ superioritatis, & iuris patronatus assignat. Septem autem restantes ita dividit, ut quatuor Rectoribus, sive Curatis applicentur, cũ onere præstandi octavam partem Sacristæ, & beneficia simplicia ex eo, quod his detractum fuerit formãdi, si fructus nimis excreverint, quæ beneficia patrimonialia futura fore declarat. Tres alias partes æqualiter fabricæ Ecclesiæ cuiuslibet loci, & hospitalibus liberè applicat. Et denique præfigit modum, quo divina officia celebranda sint, & Capitula in Cathedrali habenda. In quibus Capitulis, inquit, Portionarios vocem habituros unà cum Dignitatibus, & Canonicis, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus, præterquàm in electionibus, & alijs à iure prohibitis casibus, qui solis Dignitatibus, & Canonicis pertinẽt. Reservatque sibi, & successoribus iurisdictionem circa visitationem, correctionem, & punitionem Capitularium, & aliorum Clericorum totius Diœcesis. Et ut Clerici primæ tõsuræ privilegio fori gaudere possint, requirit, ut incedant cum corona aperta, & habitu Clericali. Reservatque in se facultatem ampliandi, mutandi, & emendandi in hac erectione ea omnia, quæ temporis tractu id exigere comperta fuerint.

Hactenus erectio Ecclesiæ Limanæ. Ex qua, vel Me tacente, satis apparet, piè, & providè ea omnia ordinata esse, quæ ad Ecclesiæ ministeria religiosè adimplenda conducunt, & qualiter inter Prælatum, mensam Capitularem, & alios Ministros, fabricam, & hospitalia decimarũ fructus dividi, & partiri Reges nostri voluerint. Quæ † eadem divisio pluribus schedulis comprobatur, & præsertim in illis, dat. Talaveræ 6. Iulij ann. 1540. & 13. Februarij ann. 1541. & in alia Matriti 3. Octob. ann. 1539. quæ habẽtur 1. tom. impress. pag. 112. & 113. & pag. 200. quarũ summa hæc est: *Que hecha una gruessa de lo que pudieren valer i montar los diezmos, las dos partes de quatro, sean, i se saquen para el Prelado, i Cabildo por mitad, i de las otras dos se hagan nueve partes, las dos novenas dellas para su Mageſtad, i de las siete que quedan, las tres sean para la fabrica de las Iglesias Catedrales, i Hospitales que en cada Parroquia se han de hazer; por manera, que el un noveno i medio sea para la fabrica, i el otro para el Hospital, i los otros quatro novenos que quedan se han de gastar en sustentar los Clerigos, i Ministros que se han de poner en las Iglesias para la administracion de los santos Sacramentos, i servicio dellas, i no otra cosa.*

15

Sed licèt Reges nostri, ut ex prædictis apparet, decimarum fructus, & gaudium Ecclesijs reliquerint, † non tamen à se penitùs abdicare voluerunt curam, & vigilantiam, ut in eorum locatione, collectione, & administratione cautè, providè, & fideliter ageretur, cũ in hoc, ipsarum quoque Ecclesiarum cõmodum versetur, quæ sub ipsorum Regum tutela, protectione, & patronatu semper constitutæ sunt, ut suprà retulimus. Et ita † Regijs officiarijs iniunctum est, ut saltem unus eorũ locationi, & distributioni decimarum, tam sede Episcopali vacante, quàm non vacante; ob rationes, quas diximus, interesset, sic ut fraudibus, & inconvenientibus, quæ alioqui hac curâ spretâ, timeri poterant, obviam iretur, ut constat ex epistola Regia anni 1575. ad Peruanum Proregem Dom. D. Franciscũ à Toleto directa, & schedula 18. Ianuarij eiusdem anni, quæ extant 1. tom. pag. 193. & 194. ubi (quod magis est) ut & decimæ iuxta erectionis ordinem dividantur, ordinatio Audientiarum inseritur ann. 1563. quæ iubet, ut unus ex Auditoribus computationis, & divisionis faciendæ tempore præsens sit. Sic temperatis alijs antiquioribus schedulis anni 1522. & sequentium, quæ habentur eod. tom. pag. 180. & 194. & in totum administrationem decimarum Regibus officialibus demãdabant, & Prælatis, & Ecclesijs interdicebãt. Nam hoc eo tempore observabatur, quo, necdum Ecclesijs ipsis decimæ dotis titulo concessæ erant.

16

17

Quæ tamen hodie practicari possunt, & debent † in duabus illis novenis partibus, quas Reges nostri sibi in erectionibus, & in dictis schedulis reservarunt. Nam istarum omnimoda administratio, exactio, & distributio, etiam si pijs operibus, & Ecclesiarum fabricis (ut sæpè contingit) applicatæ sint, per Regios omninò iudices facienda est, ut apertè decisum invenio per quasdam sched. dat. Matrit. 3. Octob. ann. 1539. & 21. Iunij an. 1562. & 17. Iulij ann. 1572. d. 1. tom. pag. 200. & 3. tom. pag. 305. & seqq.

18

Circa quarum schedularum praxim, & iustificationem, respectu iurisdictionis, consultus Limæ fui à D. Prorege Principe Squillacensi, & † utrùm ipse posset provisiones sub Regio nomine, & sigillo expedire contra ali-

19

quos

quos Prælatos, & Capitula Ecclesiarum, vel eorum Oeconomos, qui dictas duas novenas partes decimarum Regi competentes occupabant, & detinebant, rationemque earum reddere detrectabant. Et respondi, absque dubio posse, tum ex alijs, quæ de natura, & concessione decimarum Indiarum dixi sup. hoc lib. cap. 1. tum maximè, quia hæ duæ novenæ partes † sunt Regibus nostris reservatæ adinstar tertiarum Hispaniæ, licèt eas in quantitate, & modo computationis nõ æquent; & in signum superioritatis, & iuris patronatus, & ratione acquisitionis Indiarum, ut expressè dicitur in dicta erectione modò relata. Vnde nulla est ratio, cur de his novenis seculares iudices cognoscere, inquirere, & exigere non possint, cùm de causis, & exactionibus omnium decimarũ, quæ Regibus concessæ sunt, cognoscere possint, iuxta ea, quæ latissimè dixi d. cap. 1. ex num. 43.

20

21 Et in specie in † tertijs Hispaniæ, quibus hi duo noveni, ut erectio inquit, æquiparãtur, hæc omnia per seculares iudices exequantur, & quotidie in praxi observentur, ut expressè decisum est in l. 1. in fine, tit. 5. lib. 1. Recop. & securè docet Greg. Lopez in l. 22. verbo *No los deben haber*, & in l. 24. verb. *Tomen diezmo*, vers. *Quod tu nota*, tit. 21. par. 1. Didac. del Castillo in l. 6. Taur. verb. *De qualquier calidad*, & in l. 13. verb. *Veinte i quatro horas*, ubi dicit, se ita sæpè consuluisse, & obtinuisse, latè Alvar. Valasc. de iure emphyt. q. 15. num. 15. vers. *Quibus accedit*, Covar. in pract. cap. 35. n. 2. vers. *Tertiò, quoties*, Lasarte de decima vendition. cap. 19. num. 36. ubi refert causam, & originem concessionis tertiarũ, Paz in praxi 2. tom. prælud. 2. num. 24. Ioan. Gutierrez lib. 1. pract. cap. 14. n. 1. Ioan. Garcia de expens. cap. 9. num. 91. & 92. optimè Barbosa in l. Titia, ex num. 42. ad 47. D. solut. matrim. & innumeri alij, quos novissimè congerit D. Ioan. del Castillo in 7. tom. suarum controversiarum, cui titulum fecit *de las tercias*, cap. 11. ex num. 2. Melchior Reinosus observ. 50. num. 14. Brito in cap. 2. de locato, num. 36. Thom. Sanch. in consil. moralib. lib. 2. cap. 24. dub. 57. num. 1. Rhenat. Choppin. de moribus Parisiensibus, lib. 3. tit. 3. num. 7.

22 Quod indicat † text. in l. 1. & per totũ titul. 21. *de las tercias*, lib. 9. Recop. Quatenus titulus ille inter iura Regalia, & bona patrimonialia Principis collocatur: & titulus de decimis, in ea parte eiusdem Recopilat. Vbi de spiritualibus, & Ecclesiasticis agitur, quam ponderationem facit Covar. Lasarte, & Ioan. Gutier. ubi sup. & Azeved. in ead. l. 1.

23 Quæ † rubricarum diversitas subiectorũ diversitatem ostendit, ut docet Alexãd. Ias. Alberic. & alij in l. 1. D. si cert. per. Dec. cons. 508. n. 3. Corn. cons. 67. n. 1. lib. 1. Bald. cons. 34. n. 3. lib. 5. & Craveta cons. 6. in primo dubio, per tot. Gigas de crim. læsæ Maiest. tit. 1. q. 40. n. 9. & 10. Alderan. Mascard. de statutis, concl. 2. n. 189. & 190. Caball. resol. crimin. centur. 3. casu 235. n. 17. & Did. Per. in l. 3. tit. 8. lib. 8. Ordin. gloss. 2. Vt † omittam hanc novenorum exactionem, recuperationẽ, & cognitionem, esse veluti executionem iuris patronatus, quod nostris Regibus competit, de quo etiam in Regijs Tribunalibus, & per seculares iudices agi posse, magis vera, & cõmunis Doctorum schola testatur, ut abundè probatum reliqui in cap. præcedent. ex n. 26.

24

25 Harvm verò sic erectarum Ecclesiarum patronatus † eisdem Regibus salvus, & illæsus conservari debet, ut ex verbis ipsius erectionis apparet, tum in reliquis, quæ ad illum spectant, tum præcipuè in electione, & præsentatione Prælatorum, qui Ecclesijs erectis præficiendi sunt. Nam † etsi de iuris rigore ad Patronum, etiam Principem, virtute patronatus non pertineat electio, & præsentatio Prælatorũ Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, ut probat text. & ibi Abb. in cap. nobis, de iure patron. l. 1. tit. 15. par. 1. Alexand. cons. 74. lib. 4. Rochus de Curte de iure patron. verb. *Ecclesia*, q. 2. Lambert. eod. tract. 1. par. lib. 2. q. 5. princip. Covarr. in reg. possessor. 2. par. §. 10. num. 4. & communis de qua per Boer. decis. 32. n. 5. qui hoc adeò verum esse inquiunt, ut nec consuetudine, nec præscriptione patronus laicus id possit acquirere, quia requiritur privilegium Romani Põtificis, ut per text. & gloss. in d. cap. nobis, cap. hinc est etiam 16. q. 1. & d. l. 1. tit. 15. par. 1. nisi cum tali præscriptione consensus Episcopi, fundationis, & dotationis intervenisse probetur, aut alia concurrant, de quibus per Cardin. in Clem. plures, §. fin. de iure patron. Rochum, & Covarr. ubi sup. Did. Per. in l. 1. tit. 6. lib. 1. Ordinam. verb. *Deban*, & text. & DD. in cap. fin. de præscript. lib. 6. & in d. l. 1. tit. 15. par. 1. Hoc tamen ius † in nostris Indijs nullam dubitationem recipere potest, cũ expressis verbis in Bulla Iulij Secundi eis concedatur, ibi: *Ac ius patronatus, & præsentandi personas idoneas ad prædictas, & alias quascunque Metropolitanas, & Cathedrales Ecclesias, &c.*

26

27

28 Et in alijs Ecclesijs † Hispaniæ, eodem iure, ex similibus Bullis, & privilegijs utantur, ut indicat l. 1. tit. 6. lib. 1. Recop. ubi dicitur, id competere antiquâ consuetudine, iustis titulis, & concessionibus Apostolicis, quas cõcessiones se vidisse, & legisse testatur Gregor.

Lopez in l.18.tit.5.part.1.verbo, *Antigua costumbre.* & Mariana de rebus Hispan. lib. 24.cap.16.& lib.25.cap.5.Gutierrez lib.3. pract.quæst.13.num.72. Garcia de benefic. 5.parte, cap.1.num. 218. Doctissimus, & mihi amicissimus D. Ioann. Balboa Mogrovejo, Primarius Salmanticensis,& rei dominicæ fisci Procurator egregius, in cap. cùm Ecclesia Sutrina, de caus.possess. & propriet. num.50. ubi Auctores dictæ concessionis facit Adrian. VI. Clement. VII. Paul.III. & Alexand.VI. & hunc esse meliorem & robustiorem titulum inquit, quo tale ius adstrui, & defendi possit.Quamvis sint alij, qui illud longè antiquius esse affirment, & iam inde à Gothorum temporibus tractum,& Toletanorum Conciliorum decretis stabilitum, de quibus in cap. cùm longè 25. distinct. 63. & dict.l.18.partitæ,& 1.Recopilat. cum alijs, quæ de eodem Regali iure præsentationis Episcopalis agentes, tam in Hispania, quàm in alijs Regnis, ubi eadem viget consuetudo, 29 & † de varijs modis, & mutationibus, quæ ab initio nascentis Ecclesiæ in electionibus Episcoporum intervenerunt, latè, & doctè, ultra alios antiquiores, quos refert, tradit doctissimus Covarruvias in regul. possessor, 2. parte, §.10.num.6.Gregor.Lopez ubi suprà, Didac. Perez in l.3. tit.3.lib.1.Ordinam. & in l.2. tit.6. eodem lib. 1. ex pag. 149. vers. *Item Reges Hispaniæ*, Palac.Rub.de donat. inter, num. 24. Peregrin. verb. *Electio*, fol. 61.Azeved.in dict.l.1.Recopil.Azor.2.part. instit.moral.lib.3.cap.18. Bursat.cons.126. vol.2.Castaldus de Imper.quæst.100.num.6. Cassaneus in Catalog. gloriæ mundi, 5.par. consider.24.vers.99. Cevallos 4.tom. commun. quæst.897.num.379. Gonçalez in regul. 8. Cancellar. gloss.43.num.60. Spino in specul.testam. gloss.4.num.13.Gutierr.dict. cap.13.num.72.& Canonicarũ cap.11.num. 2.Bobadilla in Politica lib. 2. cap.18. num. 215.Cabed.de patron.Regio,cap.37. à n.1. & decis.63.num.3.par.1. Cenedo,qui plures alios recenset, in collectan.51. & 64.ad Decretum,ex num.1.ubi ait,quòd Reges Galliæ non solùm nominationem, verùm & investituram,& collationem prætendunt, Petr.Rebuff. in concordat. sub tit. de Regia ad Prælat.nominat.ubi tractat, 30 † quid faciendum, si Papa nolit instituere,vel confirmare præsentatum à Rege, Ioachim.Stepha.lib.4. de iurisd.cap.11. Grassal. lib.2. de Regal. iure 3. Choppin.de deman.Franciæ,lib.2. tit.10. & de sacra politia,lib.1.tit.7. ex num. 22. Petrus Gregor.lib.15.syntagm.cap.12. & sup. Decret.tit.de elect.cap.5.n.23.Selva de benef.2.par.q.13.num.48. Marta de iurisdict. 2.par.cap.40.à num.12. Annæ. Robert. lib. 3.rerum iudic.cap.1.Modestin. Pistor.cons. 44.Vigel.in method. iuris Pontificij, lib.3. cap.10.Corsetus,& alij,quos refert Mẽchac. lib.2. controv.cap.22.n.14.cap.51.num.38. & seqq.Vbi tantum huic iuri defert, 31 † ut existimet,collationem,etiam hodie,nostris Regibus competere, & rectam Regni gubernationem, id suo veluti iure deposcere, ne vasalli cogatur tot sumtibus, & expensis Romã adire,Camill.Borrell.de præst.Reg. Cathol. cap.50.& 51.per tot. ubi specialem mentionem fecit de præsentatione ad Episcopatus huius Novi-Orbis, Isid. Moscon.de maiest. Eccles.lib.1.par.1. cap.8. §.1. & 2. Boetius Epon Frisius heroicarũ quæstion.de iure sacro,lib.1.sub tit.de Regalib.ex n.26. Moneta de commut.ult.volũt.cap.11. n.122.pag. 1503.& ex n.134. Scacc.de iudic. lib.1. c.2. & 3.Vincent.Cabot.lib.1.disp.cap.2.&seqq. usque ad cap.6.inclusivè,ubi distinctiùs cæteris hunc articulum tractat,Mar. Muta ad cõstit.Sicil.3.tom.cap.21. num.40. & cap. 22. num. 12.& 15. fol.126. ubi agit de Regibus Siciliæ,Ioan.Cochier,de omnibus ferè Regibus agens,in tract.de primar. precib. Imper. in proœm.pagin.1.& seqq. Iulian. Vivian.in praxi iur.patron.lib.3.cap.1.n.37.& lib.11. cap.12.num.2.& seqq.elegantiss.& eruditiss. D.Vincẽt.Turturetus in Sacello Regio, fol. 107.& 108.doctissimè Dom.D.Roder.Acuña Archiepisc.Bracharẽs.in notis ad cap. qui Episcopus,dist.23.ex num.3.ad 11.&ad cap. Reatina,cap.cùm lõgè,distinct.63.pag.560. & 567. Mariana de rebus Hispan. d.lib.24. cap.16. ad finem,& lib.25.cap.5. Didac. de Spes in hist. Ecclesiæ Cæsar-Augustanæ, lib. 1.sub tit.*De la institucion de los Obispos desde la primitiva Iglesia hasta nuestros tiẽpos*, eleganter Garsias Loaisa Archiep. Tolet. in notis ad cap.6.Cõcil.Tolet.12.verb. *Libera Principis electio*, Gil Gonçalez Davila in hist.de Salamanca,lib.3.cap.18.quem refert & sequitur Nicol. Garc.de benef. 5.par. c.1. n.218.Gabr. Pereir.de Castro de manu Reg. tom.1. fol.234.n.76. ubi Portugalliæ Regibus hoc ius à tempore Alfonsi V.competere inquit,Cened.q.22.n.27.Salgad.de protect. Regia,3.par.cap.10.n.9.& 235. & seqq. Anast.Germon.de sacror.immunit. lib.3.c.12. à num.39. Lancellot. Conrad. in templo iudic.lib.1. cap.2.§.3. n.15. Quintanadueñas lib.1.Ecclesiast.cap.5.col.4.Humada in l.18. tit.5.par.1. gloss.1. August. Barbosa de iure Ecclesiast.lib.1.cap.8.ex num.84. novissimè Ioan.Filesacus de sacra Episcop.auctor.cap. 7. ubi signanter agit de Regia in Hispania, Gallia, & alibi ad Prælaturas nominatione,

Salaçar de Mendoça de orig. dign. Hisp. lib. 1. cap. 6. fol. 8. ubi ait, tempore Flavij Ervigij Regis Gothorum Cõcilio Toletano cautum, ut ad Archiepiscopum Toletanum spectaret provisio omnium Episcopatuum Hispaniæ, Rege absente, & ut hi qui à Regibus præsentarentur, ab eodem Archiep. confirmationem reciperent, Martin. Magerus de advocat. armata, cap. 9. ex num. 11. & num. 376. & num. 422. & cap. 11. ex num. 21. pag. 105. ubi in specie agit de nostris Regibus Hispaniæ, & ex Auctore relationis de Hispania, in

32 Thesauro politico Italicâ linguâ edito, † ait nullum Regẽ totius Orbis ita magnas, & divites Prælaturas cõcedere, & quòd uno verbo potest *conferire senza alcun danno suo, ò di altrui, cinquanta sesanta, cento, ò sino cẽto cinquanta mille scuti de entrata, nominando alcuno Archiepiscopo di Toleto, ò Siviglia, o di Burgos, ò di altra Chiesa importante; cosa que non puo far altre Principe.*

33 Et sanè † convenientissimum est, ut Reges hanc Prælatorum præsentationem habeant in Cathedralibus sui Regni, maximè in his remotis Indiarum regionibus, ut cognoscant, & sibi devinctos, & benè affectos habeant eos, qui intra proprias ipsorum provincias adeò magnum munus gesturi sunt, ut notat Innocent. in cap. super his, de accusat. Abbas, Guimier, Benedict. & alij, quos refert & sequitur Corset. de potest. Reg. q. 11. Covarr. d. 2. par. § 30. num. 5. & ostendit l. 2. tit. 6. lib. 1. Ordin.

34 Quæ ratio adeò potens est, ut etsi † talem electionem non haberent, se tamẽ eis immiscere possent, & de partibus electi exquirere, & contra eum, & eius electionẽ retractãdam, ex iustis causis opponere, ut insinuat gloss. in cap. Imperium, 10. dist. & prosequitur Lãbertinus, exemplum de Rege Apuliæ, & alijs adducens, de iure patron. art. 29. q. 2. princip. par. 2. lib. 1. num. 30. & in art. 2. q. 10. princip. par. 1. lib. 1. num. 3. Abb. in cap. cùm terra, de elect. & in cap. de hoc, de simonia, & in cap. 1. num. 9. & cap. quod sicut, de elect. & Palac. Rub. in introduct. Rubricæ, n. 29. Notabis tamen, quòd post nominationem semel factã per Regem ad Cathedralem sui Regni non potest variare, ut per D. Valenç. consil. 155. num. 18. & 26. vol. 2.

Post Regiam verò Prælati electionem, & nominationem, ne diutius Ecclesia vacet, si Pontificis confirmationem, & consecrationẽ

35 Electus expectare teneretur, † solent litteræ commendatitiæ, hoc est, *por ruego i encargo*, expediri ab eodẽ Rege, ad Capitulũ sede vacante, ut interim dum Bullæ Pontificiæ expediuntur, & remittuntur, talem Electum, sive præsentatum ad gubernationem Ecclesiæ admittat, eique vices suas cõmittat, quod semper Capitula obediunt, & hoc modo, virtute talis delegationis, iurisdictionalia admini-

36 strat. Quæ † praxis, seu cõsuetudo antiqua esse videtur. Nam Fr. Aug. Davila in sua hist. Mexic. lib. 1. cap. 31. loquẽs de electione Fr. Dom. de Betanzos ad Episcopatũ Guatemalæ ann. 1543. refert, hoc modo eius gubernationẽ illi remissam fuisse, quamvis Episcopatũ acceptare noluit, & valida, ac satis iusta est, cùm etiam semotâ delegatione Capituli sede

37 vacante, † per consuetudinẽ possit introduci, ut Episcopus electus, etiam ante cõfirmationem, administret, ut loquens de consuet. Portug. tradit Oldrad. consil. 9. *Posito sine veri præiudicio*, n. 5. vers. *Item proponit*, qui loquitur de Episcopo Bracharensi, & eum refert Tusch. litt. P. concl. 384. pag. 265. & lit. C. concl. 824. pag. 272.

38 Et licèt hic † stylus dãnari, & avaritiæ tribui videatur in cap. nosti, & cap. qualiter, de elect. cap. cùm iã dudum, de Præbend. quorũ iuriũ dispositio renovatur, & magis aggravatur in cap. avaritiæ 5. de elect. lib. 6. ubi Electis nõ permittitur se ingerere administrationi Ecclesiarum, ad quas vocati sunt, in spiritualibus, vel tẽporalibus, ante confirmationẽ electionis de ipsis celebratæ, etiam sub titulo Oeconomatus, vel procurationis nomine, aut alio quæsito colore: ubi gloss. verb. *Confirmetur*, tres rationes huius Decretalis adducit. Primã, quia Electi aliàs de confirmatione nõ curarent. Secundã, quòd cõfirmatio nihil operaretur, si administrationem per solã electionẽ haberent. Tertiam, quòd si contigeret electionẽ cessari, non possent sic de facili removeri. Et quartã adijcit Oldrad. cons. 191. n. 1. & 2. nempè, quòd prædo est, quicunq; talẽ administrationẽ sine auctoritate Superioris usurpat. l. ex stipulatione, D. de acq. poss. l. dotis, D. solut. matr. & quòd non potest cõsuetudine contrarium induci, quia esset cõtra bonos mores, & tradit alia idẽ Oldrad. omninò videndus, cons. 146. num. 1.

39 Sed nihilominus contrarium probandum est in nostro casu, cũ † electio fit à Rege, vel Imperatore, ut per Hugon. Ioann. & glossa, verb. *Ecclesiarum*, in eod. cap. avaritiæ, & in cap. legimus, 93. dist. Necnon etiam, ubi electio est concorditer facta, & Electus longè distat à Curia Romana, prout in Indijs maximè contingit; tunc enim, ad concessionẽ, vel postulationem Capituli, benè potest suscipere administrationẽ, ut expressè disponitur in cap. nihil, de elect. & latè docẽt Scribẽtes ibìdem, & in d. cap. avaritiæ, præcipuè Archid. n. 1. & idem Oldrad. d. cons. 9. n. 1. & 2.

ubi

ubi aliam causam adducit, nempè si adsit necessitas, vel utilitas Ecclesiarum propter quam multa statuuntur, & sine præiudicio permittuntur, cap. ne pro defectu, de elect. cap. quàm sit, eod. tit. lib. 6. cap. quàm sit, 50. dist. l. tutor, D. de administr. tutor. l. lex quæ tutores, C. eod. Et in hoc casu addit, benè admitti consuetudinem, quam refert iamdudū in † Portugallia obtinuisse, quemadmodum & in nostris Indijs obtinet.

40

Et cùm vim huius consuetudinis non satis percepisset † quidam Archiepisc. Limanus, fertur ad Romanum Pontificem scripsisse, quòd Episcopi Indiarum, non expeditis Bullis, Episcopatus possidebant, & administrabant, qui tamen in hac parte notari iussus fuit per sched. ann. 1593. quæ extat 1. tom. pag. 301. Nimirum, quia (ut diximus) non administrant proprio nomine, † sed vice Capituli sede vacāte, & ex eius delegatione: quod videtur ei, & in eum omnem suam auctoritatem, & potestatē contulisse, & suo loco constituisse, argum. l. si filius, §. 1. D. quod cum eo, ibi: *Effectu enim quodammodo hæres est*, l. 2. vers. *Nam hæres*, ibi: *Rogatus hæres videtur, ut te suo loco constituat*, l. si hæres 68. ibi: *Hæredis loco fungi eum, cui fideicommissum relictum est*, D. ad Trebell. cum alijs traditis à Ripa in l. 1. §. de illo, notab. 1. D. eodem titulo, & pluribus, quæ de natura & æquali potentia subrogati, tradit Everard. loco 93. Catel. Cotta in memorab. verb. *Subrogatum*, Claud. Prat. Gnoseon gener. iur. lib. 2. tit. 9. cap. 2. & Flamin. Paris. de resign. benef. lib. 2. q. 15. num. 22.

41

42

Vnde cùm Limæ essem, nata fuit dubitatio, an talis electus, in Ecclesia sibi hoc modo ad administrationem concessa, † deberet ipse per se ipsū administrare, vel posset Provisorem, vel Vicarium constituere? Et licèt primâ facie videatur dicendum, quòd non, quia delegatus † non potest subdelegare, etiam si delegetur à Principe, quādo eius persona electa est, cap. fin. §. 1. de offic. delegat. cap. si pro debilitate, eod. tit. cap. is cui eod. in 6. cum traditis à Zerola in praxi, 1. parte, verb. *Delegatus*, col. 129. Adhuc tamen contrarium resolutū fuit; quia dicere possumus hanc † iurisdictionem, quam habet, non esse delegatam, sed ordinariam, quam Capitulum habet, & in eum ob preces Principis trāsfundit, non tanquam in Petrum, Ioannemvè, sed tanquam in habentem Episcopalem nominationem, & ita verba debent deservire intentioni, & secundùm eam accommodari, l. insulā, D. de præscr. verb. l. scire oportet, § aliud, D. de excus. tutor. cum vulgat. Alioqui, si propterea, quòd eius persona electa est, † nō

43

44

45

46

posset nominare Vicarium generalem, idem probandum esset in Vicarijs foraneis, in locis ubi est cōsuetudo, quòd isti ponantur, & cùm Electus ad talia loca non posset accedere, vel in eis residere, maneret sine Rectore, aut Gubernatore; quod non est dicendū, per argumētum ab absurdo vitando, & à minus sufficienti provisione legis, de quibus per Everard. loco 8. & Camil. Gallin. de verb. sign. lib. 5. cap. 17. Etenim † Vicarios foraneos delegatā iurisdictionē habere cōstat, ut latè per Narbon. de appell. à Vicario Episcopi, 1. par. num. 33. pag. 34. & hanc eis Electus dare non posset, si delegandi facultatem non haberet.

47

Rursus facit, quia cū talis Electus sit (ut diximus) subrogatus in locum Capituli sede vacante, dubium non est, quin in omnibus eius iuribus succedat. † Capitulū autem sede vacante, posse constituere Provisorem, sive Vicarium generalem notorium est, & probat Abb. in cap. irrefragabili, n. 2. de offic. Ordin. Felin. in cap. cùm olim, de maior. & obed. Pāvin. de potest. Capituli sede vacante, 2. parte princip. q. 10. n. 1. & 2. Trident. sess. 24. de reform. c. 16. & quòd talis † Vicarius habeat ordinariam iurisdictionem, resolvit idem Pāvin. suprà num. 3. Sanch. de matrim. tom. 1. lib. 3. disp. 29. num. 4. & Narbona ubi sup. 1. part. num. 100. cum seqq. & Nos latiùs infrà cap. 13. Et, ut solùm cōsideremus talem Electum tanquam Vicarium generalem; adhuc tamen † Vicarius generalis Episcopi, vel Vicarius simpliciter, quando unicus est, potest omnia sibi commissa delegare, & subdelegare; quia omnia, quæ in eum transeunt, sunt delegabilia, ut expressè docet Feder. de Senis consil. 202. incip. *Reverende Pater*, quem refert & sequitur Cardin. Tusch. litt. V. cōclus. 185. & conclus. 188. Et licèt aliqui contrarium teneant, omnes tamen conveniunt, id facere posse, ubi ei data fuerit facultas substituendi, vel subdelegationem fecerit ad tēpus limitatum, vel ex iustis causis, ut præter alios videri poterit apud Sbrocium in tract. de Vicario Episcopi, lib. 1. quæst. 18. num. 7. & lib. 2. q. 66. Zerol. in prax. 2. par. verb. *Vicarius*, dub. 4. pag. mihi 339. in fin. Azor. 2. par. instit. moral. cap. 6. num. 68. & latè Nicol. Garcia de benef. 1. tom. 5. par. cap. 9. n. 148. cum seqq. & Azeved. in l. 1. num. 8. tit. 9. lib. 3. Recop.

48

49

50

Deinde facit, quòd † talem electum magis iudicare debemus tanquam Administratorem generalem, auctoritate Pontificiâ ex tolerantia sedis Apostolicæ, & Regum nostrorū nominatione suffultum, qui in his partibus vices Pontificis in multis exercent, ut suprà probavi. Planum autem est, † tales admini-

51

52

ſtratores generales, eſſe loco Prælati, ut quotidie in Hiſpania videmus practicari, & hodie actualiter practicatur in Adminiſtratore Archiepiſcopatus Toletani, ut probat text. gloſſ. & DD. in cap. Eccleſiæ Cathedrali, de ſupplend. neglig. Prælat. lib. 6. Oldrad. conſ. 208. incip. *Quoniam ex tempore*, num. 3. quẽ refert & ſequitur Tuſch. dict. litt. V. concluſ. 192.

Et denique facit auctoritas eiuſdẽ Oldradi, qui in eiſdem terminis, de quibus loquimur, nempè electi adminiſtrantis ex cõſuetudine vice Capituli, interim dum à Romano Pontifice confirmatur, expreſsè docet, † poſſe per ſe, vel per alium gubernare, d. conſ. 9. num. 4. in fin. ibi: *Illi ſic electi, poſt cõſenſum præſtitum, ante confirmationem obtentam, adminiſtrant, & adminiſtrare conſueverunt bona, & res Eccleſiæ per ſe, & per alios ſpiritualia, & temporalia.* (53)

Quæ omnia ſecuriora redduntur per cõſuetudinem, quæ retrò temporibus obſervata eſt in his provincijs circa nominationem Proviſorum per tales electos, † cui multum deferre debemus, ex l. ſi de interpretatione, l. minimè, D. de legibus, l. ſi lenones, C. de Epiſcop. aud. cum latiſsimè traditis à Menoch. conſ. 71. num. 56. vol. 1. Ioſeph. Ludov. 3. to. commun. tit. de conſuet. concluſ. unica, verſ. *Infertur tertiò*, Puteo deciſ. 283. lib. 1. & à Nobis in 1. tom. lib. 2. cap. 24. ex num. 84. & lib. 3. cap. 1. ex num. 25. Vtrùm verò in † Eccleſia, quam deſerit, poſsit alium Vicariũ relinquere, vel ſtatim devolvatur iuriſdictio ad Capitulum, quaſi iam tunc ſedes vacare incipiat, infrà cap. 12. Deo annuẽte, tractabimus. (54) (55)

POTEST autem expedire † Epiſcopus electus, & confirmatus litteris iam expeditis, & præſentatis ante conſecrationem, ea, quæ ſunt iuriſdictionis, ſicut excommunicare, iudicare, corrigere, &c. cap. transmiſſam, de elect. illa verò, quæ ſunt ordinis, non poteſt exercere, cap. quod ſicut, §. præterea, eod. tit. Extravag. iniunctæ eod. tit. inter cõmun. verſ. *Ante litterarum præſentationem*, gloſſ. in cap. is cui 42. verb. *Pro intellectu*, de elect. in 6. text. in Clem. 2. verſ. *Epiſcopi*, de reſcript. Abbas in cap. conquerente, de off. Ordin. Selva de benef. 1. par. q. 2. num. 31. & alij, quos refert Pacian. de probat. lib. 2. cap. 28. & 29. num. 20. & ſeqq. & Lãcellot. in temp. iud. lib. 2. cap. 5. §. 4. latè Chircovius 5. tom. conſil. Germaniæ, conſ. 2. n. 49. Duaren. de benef. c. 5. Pet. Gregor. in part. iur. canon. lib. 5. tit. 2. & lib. 15. ſyntag. cap. 12. num. 33. Venator in annalijs iur. Pont. tit. 6. & tit. 31. Ioachim Steph. de iuriſd. Eccleſ. lib. 4. cap. 14. & lib. 1. inſt. Canon. cap. 7. (56)

Et generaliter, quòd ius acquirat ex ſola electione, & utrùm ante apprehenſionẽ poſſeſſionis poſsit ordinare homines ſuæ Diœceſis, & alia huc ſpectantia, benè proſequitur Ioã. Andr. Abbas, & alij, in cap. transmiſſam, de elect. idem Abb. in cap. quod autem, col. 2. in princip. de conceſſ. Præbẽd. cap. ſi tibi abſenti, ibi: *Vt tuum dici valeat*, de Præbend. lib. 6. Did. Perez in l. 2. tit. 6. lib. 1. Ordinam. pag. 155. verſ. *Hinc etiam*, Card. Tuſch. verb. *Electus*, cõcl. 94. & ſeqq. Iſid. Moſcon. de maieſt. Eccleſ. lib. 1. c. 8. §. 1. & 2. & noviſsimè D. Felician. à Vega Epiſcop. Pacẽſis, in cap. verùm, de foro compet. num. 7. Vbi † quòd ſola confirmatio, etiam ante conſecrationem, tribuit exercitium iuriſdictionis, ex Covar. Flaminio Cucho, Piaſecio, Nicol. Garcia, Azor. Alzedo, & alijs pluribus. Quos allegat, quod etiã benè pluribus alijs relatis proſequitur Auguſtin. Barboſa in Paſtorali, 1. par. tit. 1. cap. 4. à num. 7. (57)

SVMMARIVM CAPITIS QVINTI.

1 Epiſcopatuum diviſio, vel unio ad ſummum Pontificem pertinet.
2 Provinciarum diviſio, vel aggregatio eſt de Regalibus.
L. ſi eadem, D. de offic. aſſeſſ. & aliæ ſimiles, explicantur, & exornantur, ibid.
3 Provincia quælibet, quot civitates habere debeat, & Metropolitanus quot ſuffraganeos?
4 Civitas quælibet habens merum Imperiũ, & Magiſtratuum nominationem, poteſt dici provincia.
5 Provincia eſt quælibet Regio, quæ regitur per iuriſdictionem univerſalem.
6 Epiſcopatuum diviſio ex quibus cauſis iuſtè fieri poſsit?
7 Diſtantia longa viarum multos effectus in iure operatur.
8 Epiſcoporum numerus debet regulari ex diſtantia locorum, & numero ſubditorum, ſicut unio ex vicinitate, vel raritate eorundem.
9 Epiſcopatus unus quantũ ab altero diſtare debeat, iudicis arbitrio relinquitur.
10 Epiſcopatus dividere, & ſubdividere nullibi magis oportet, & practicatur, quàm in Indijs Occidentalibus, & quare?
11 Indiæ Occidentales quantum quotidie augeantur, luſtrentur, & illuſtrentur, & locus Tertulliani, qui eis convenire videtur.
12 Epiſcopatuum Indiarum erectio, & diviſio,

sio, ac subdivisio, qualiter fuerit Hispaniæ Regibus à Sede Apostolica delegata? & Bullæ Pontificum de hoc agentes.

13 Divisio, vel erectio Episcopatuum semper fieri debet ad postulationem Principis secularis.

14 Reges nostri qualiter sæpè usi fuerint Pôtificia facultate sibi concessa, ad erigendos, & dividendos Episcopatus?

15 Divisio Episcopatuum ubi necessaria videtur, qualiter summus Pontifex consuli soleat, & ab eo Regibus nostris executio remitti?

16 Episcopatus divisio consensum Episcopi regulariter desiderat, de cuius Episcopatus divisione, & dismembratione agitur.

17 Episcopatũ, si absque legitima causa Pontifex dividat, peccabit quidem, sed factum tenebit, & quid si Episcopus antiquus consensum neget?

18 Bulla divisionis, & novæ erectionis Episcopatus Arequipensis summatim refertur.

19 Arequipensis, Guamãguensis, & Truxillẽsis Episcopatus divisio qualiter facta, & Proregi Peruano commissa fuerit?

20 Episcopatus ubi in aliquo oppido erigitur, tale oppidum titulo civitatis regulariter donatur.

21 Civitas regulariter dici, & appellari non potest ea, quæ Episcopatum non habet.

22 Civitas ad Episcopalem sedem erecta, an debeat palatium facere pro Episcopo?

23 Civitates omnes non est opus, ut præcisè proprium Episcopum habeant, & earum carandarum, & hoc titulo insigniendarũ potestas apud secularem Principem independenter à summo Pontifice residet.

24 Civitas, ut aliqua sit, quoad spiritualia requiritur consensus Pontificis, quoad temporalia sufficit Imperatoris, vel Regis.

25 Vrbium decus augetur per Episcopi sedem.

26 Episcopalis sedes, ut in aliqua urbe de novo erigatur, quæ considerari debeant?

27 Episcopatuum divisio aliquando, vel ob id solùm facienda est, quòd Episcopi magnos reditus habeant.

Extravag. Salvator, de Præbẽd. inter cõm. expenditur, & illustratur, ibid.

28 Episcopi, qui excessivas opes habent, & eis non, ut oportet, utuntur, notantur.

29 Prælati multi ex redituũ luxuria pereũt, & ex adipe prodit iniquitas.

30 Constantinus Imperator, ubi donationem Ecclesiæ fecit, quæ vox fuerit audita?

31 Cap. quoniam, de vita & honest. Cler. cap. cùm M. de constit. explicantur, & illustrantur.

32 Basilij & Antimij super divisione Diœcesum dissensio, & utilis eius concordia, ex Nazianz.

33 Ecclesia Cathedralis non est erigenda, nisi ubi reditus sufficientes habet, & quare?

34 D. Greg. Nazianzen. D. Basilium notat, quòd in vili oppido Sasimorum Episcopum constituerit.

35 Ecclesiæ Cathedrales aliquando convenit, ut erigantur in locis non multũ numerosis, nec divitibus propter utilitatem animarum.

36 Episcopatus divisione facta, quousque antiquus Episcopus gaudeat iurisdictione, & fructibus Episcopatus à suo divisi, & dismembrati?

37 Lis, quæ de facto contigit inter Archiep. Limanum cum Episcopo de Truxillo, & Episcopum Cuzquẽsem cum Episcopo Guamanguensi super fruct. Episcopatuũ divisorum.

38 Causæ etiã spirituales, & inter Ecclesiasticos, ubi agitur de merè possessorijs, solent à iudicibus secularibus, præsertim supremis, cognosci.

39 Episcopus etiamsi consensum præstiterit ad divisionem Episcopatus, non ideò integram eius iurisdictionẽ, & administrationẽ amittit, usque ad adventum novi Episcopi in Ecclesia divisa, & quare?

40 Episcopus noviter provisus nõ potest capere possessionem, nisi litteris Apostolicis expeditis, & ostensis.

41 Consensus Episcopi antiqui, pro divisione, & dismembratione sui Episcopatus facienda, qualiter intelligendus sit?

42 Episcopus non debet deserere administrationem partis suæ Diœcesis, de cuius divisione tractatur, usque in adventum successoris, & quare?

43 Episcopus renuntians, post admissam renuntiationem, desinit habere iurisdictionẽ, quia ea transit ad Capitulum sede vacante.

44 Capitulum non datur in Ecclesia noviter erecta, in qua priùs non est installatus Episcopus, qui eius caput est, & esse debet.

45 Resignatarius nõ potest percipere fructus, ante receptionem litterarum, & eousque eis gaudet resignans.

Extravagans iniunctæ, de elect. inter communes, ponderatur, & illustratur, ibidem.

46 Fructus Episcopatus divisi ex die gratiæ, sive Fiat, pertinent ad Episcopum noviter creatum, quamvis non apprehenderit possessionem, & quare?

47 Gratia dicitur perfecta ex die, quo verbũ Fiat, per Papam pronuntiatum est, ex numer. 49.
48 Papa est supremus Dominus Ecclesiarũ, & potest res unius auferre, & alteri dare.
49 Titulus Episcopi antiqui, post factam divisionem, reducitur ad non titulum, quoad partem Episcopatus ab antiquo divisam, & dismembratam, & sic cessat perceptio fructuum.
50 Episcopus de novo electus ex die gratiæ habet titulum sufficientem ad fructuũ acquisitionem, & quare?
51 Papa ubi primũ aliquem pronũtiat Prælatum, dicitur statim habere Prælaturam.
52 L. meminisse, de offic. Præsid. explicatur.
53 Gratiæ officiorum aliorum Principum, in quo differant ab ijs, quæ per Pontificem fiunt in Beneficijs, & Episcopatibus.
54 Fiat verbum per Pontificem prolatum nõ respicit tempus futurum, sed præsens, & instans.
55 Bulla divisionis Episcopatuũ ex die gratiæ eorum separationem facit, & fructuũ, & redituum ipsorum.
56 Congregatio Cardin. per Paul. V. confirmata declaravit fructus Episcopatus divisi ex die fiat ad novum Episcopum pertinere. Quæ ad litteram refertur.
57 Fructus Episcopatus divisi pertinere ad novum Episcopum ex die gratiæ, stylus Romanæ Curiæ servat, sed eos petere non potest, nisi litteris expeditis, & præsentatis.
58 Schedula Regia notabilis refertur, quæ fructus divisi Episcopatus ex die gratiæ ad novum Episcopum pertinere declaravit.
59 Episcopus noviter creatus ad Ecclesiam ab alia divisam, si moriatur antequàm ad eã accedat, apud quem remaneat eius administratio?
60 Episcopatus de novo erectus, cuius primus Episcopus necdum apprehendit possessionem, non videtur plenè formatus.
61 Præbendarij, qui ad Ecclesiã noviter erectam præsentati sunt, si Episcopus eiusdem moriatur, à quo instituendi sint?
62 Metropolitanus an possit instituere Præbendarios Ecclesiæ sui suffraganei noviter creati, & defuncti, antequàm illius possessionem apprehenderet?
63 Sedes Episcopalis quando, & quamdiu vacare dicatur?
64 Ecclesia Cathedralis noviter ab alia divisa, necdum eius erectione formata, & confirmata, quibus legibus, vel consuetudinibus gubernari debeat?
65 Ecclesiæ unitæ, vel divisæ retinent easdẽ leges, vel consuetudines, quas anteà habebant, interim dum aliæ non inducuntur.
66 Ecclesiæ suffraganeæ in his, in quibus nõ habuerint proprias leges, & consuetudines, debent regi secundùm Metropolitanam.

CAPVT V.

De Episcopatuum divisione, quæ ob distantiam provinciarum fieri solet, & à quo tempore novus Episcopus fructibus gaudeat, & iurisdictionem accipiat? & de alijs quæstionibus, quæ circa eandem divisionem sæpè se offerunt.

QVEMADMODVM erectio Cathedralium, & nova in eis Episcoporum creatio, & institutio ad sedem Apostolicã pertinet, ut in capite præcedenti probavi. Ita absque dubio ad eandem spectat, † Episcopatum semel erectum, & proprijs limitibus circumscriptum, ex iustis causis ob commodiorẽ administrationem, & animarum salutem dividere, vel alteri, si oportuerit, unire, aut Cathedralem iam erectam, in Metropolitanam elevare, cap. quod translationem, de offic. delegati, cap. & temporis 6. quæst. 1. cap. sicut unire, de excess. Prælat. l. 2. tit. 1. par. 2. l. 5. tit. 5. par. 1. ibi: *Fazer de un Obispado dos, è de dos uno, aviendo alguna razon aguisada, ò por ruego de los Reyes*, cap. nisi, de offic. delegati, cap. fin. de confirmat. utili, vel inutili, cap. fraternitatis 15. q. 1. Extravag. Salvator, de præbend. inter communes, cap. præcipimus 16. q. 6. cum alijs, quæ tradit Innocent. in cap. cùm ob Ecclesiar. de offic. Ordinar. Speculat. in titulo de legato, §. nunc ostendendum, n. 4. vers. *Quintò, venit*, Roman. cons. 345. num. 16. Hieron. de Monte in tract. de finib. regund. cap. 12. num. 15. Rebuff. in praxi benef. tit. de erect. pag. 107. Cavalcan. decis. 40. numer. 17. par. 2. Franc. Marc. decis. 1120. per totam, par. 1. Ægid. Bened. in l. ex hoc iure, D. de iust. & iure, cap. 2. n. 3. Cardos. in prax. iud. & advocat. verb. *Episcopus*, n. 23. Azor tom. 2. instit. moral. lib. 4. cap. 35. vers. *Secũdum*, Tuschus littera P. conclus. 49. num. 15. Barbosa de iure Ecclesiastico, lib. 1. cap. 2. num. 141. & Nicol. Garcia de benef. par. 12. cap. 3. & 4.

1

Quem-

2 Quemadmodum † & provinciarum divisio, vel aggregatio in temporalibus, non per alium etiam, quàm per supremum Principem fieri potest, l. si eadem, D. de offic. assess. ubi Bart. Castrens. & alij, l. unica, & ibi gloss. Bart. & Platea, C. de Metrop. Beryt. lib. 11. text. & ibi Bart. in Auth. ut iudices sine quoquo suffragio, §. illud tamen decernimus, d. l. 2. tit. 1. par. 2. Enrich. de Boich. in d. cap. sicut unire, Rebuff. ubi suprà num. 5. & Avendañ. de exeq. mand. par. 2. cap. 14. num. 10. Archidiac. Turrecrem. & alij in cap. scitote 26. quæst. 3. 3 Qui text. † est celebris in materia, quot civitates unaquæque provincia habere debeat, ut provincia dici possit? & quot Episcopos suffraganeos sub uno Metropolitano? quamvis id exactè nō observetur, sed provinciæ nomen secundùm uniuscuiusque regionis usum, vel Principis designationem, & voluntatem, pluribus, vel paucioribus civitatibus cōcludatur, ut post Bart. in Extravag. qui sint rebelles, verb. *Lombardiæ*, docet Ias. & alij in d. l. ex hoc iure, Cardin. in Clement. dudū, §. extra, de sepultur. gloss. & Bart. in l. cùm in longi, C. de longi tempor. præscript. Prateius de verb. iuris, verb. *Provincia*, ubi, 4 † quòd provinciæ hodie æquiparatur quælibet civitas, quæ merum imperium habet, suosque sibi Magistratus constituit, Cardin. Tusch. litt. P. conclus. 949. & litt. C. concl. 115. num. 9. 5 Vbi † quòd provincia est quælibet regio, quæ regitur per iurisdictionem universalē, prout Archiepiscopatus legatio, Præsidatus, vel quid simile.

6 Iusta verò causa divisionis Episcopatuum ea est, quæ resultat ex distantia longa locorum, vel ex oppidorum, & hominum in eis habitantium, tali, ac tantâ multiplicatione, ut commodè per unum Pastorem gubernari non possint, ut constat ex iuribus suprà relatis, cap. 1. de Eccles. ædificand. ubi gloss. & Extravag. unic. de offic. deleg. inter cōmun. Ioā. Andr. ad Specul. tit. de censib. §. 2. Butrius in cap. vacante, num. 5. & ibi Abbas num. 2. & 5. de Cler. nō resid. Roder. Suar. alleg. 7. Roman. conf. 275. & 345. num. 16. Cavalcan. & Franc. Mar. ubi sup. Ludov. Cancer lib. 3. variar. resol. cap. 3. num. 420. & seqq. Rebuff. in prax. tit. de erect. Cathed. Mandos. de signat. gratiæ, verb. *Erectiones*, §. amplius, Pet. Gregor. de benef. cap. 12. num. 3. & 4. Zerola, qui loquitur de erectione Parochiarum ob candē rationem, in praxi, verb. *Parochia*, n. 6. pag. 274. Zipæus de iure Pontificio novo, lib. 3. tit. de Eccles. ædif. num. 14. Andr. Vvalens. in parat. iuris Canon. lib. 3. eod. tit. n. 8. §. quæque, Flavius Cherubinus in Compendio Bullarij, tom. 2. in Bullam Sixti V. ann. 1556. q. 1. iunctis alijs, 7 † quæ de effectibus, quos in iure operari solet distantia lōga viarum, tradit gloss. per tex. ibi in cap. nihil, §. fin. de elect. cap. cùm longè 63. dist. cap. cùm olim, de dolo & contumacia, cap. tum ex litteris, de in integr. rest. ubi sequentia carmina adducit:

Non facit ergo parùm distantia lōga viarū
Prorogat inducias, onus aufert, impedimētū:
Cogit adire forum, conservat ius dominiorū.

Et latè per Plateam, & Lucam de Pena in l. mediterraneos, C. de annon. & tribut. lib. 10. Oldrad. cons. 9. n. 1. Bobadilla, qui alios adducit, in Politica, lib. 2. cap. 17. n. 110. & cap. 21. n. 70. & optimè in nostris terminis text. in Clement. dudum, §. numerus, & ibi gloss. verb. *Exigit*, de sepulturis, ubi, quòd † numerus Prælatorum debet esse æqualis distantiæ locorum, & numero subditorum, Trident. sess. 21. de refor. cap. 4. gloss. in cap. cùm inferior, de maior. & obedient. verb. *Cathedralem*, ubi ait: *Propter longam & latam provinciā debere erigi novam Ecclesiam Cathedralē*, cap. postquā hostilis 16. q. 1. ubi è cōtrario, propter vicinitatem, & populi raritatem unio Ecclesiarum fieri iubetur, de quo Menoch. cons. 477. lib. 5. gloss. in cap. ultimo, 80. dist. quæ docet, arbitrio iudicis relinqui, 9 † quantum unus Episcopatus ab altero distare possit, & debeat, quam refert, & sequitur Menoch. de arbitr. centur. 5. & casu 497. & casu 297. ubi etiam erectionis causas arbitrarias cōstituit.

Quæ causa & ratio, cùm nullibi urgentiùs & frequentiùs militare possit, & soleat, quàm 10 in † vastissimis istis Indiarum provincijs, ob magnam, & interdum imperviam locorū distantiam, & varias colonias, urbes, & municipia, quas quotidie deduci, cōstrui, & formari necessitas, vel utilitas exigit, ita, ut de eis dicere possimus cum Tertull. de anima, cap. 11 30. † *Omnia iam pervia, omnia nota, omnia negotiosa, solitudines famosas retrò fundi amœnissimi oblitteraverunt, arenæ seruntur, saxa panguntur, paludes eliquantur, tantæ urbes, quantæ nec casæ quondam, iam nec insulæ horrent, nec scopuli terrent, ubique domus, ubique populus, ubiq; Respublica, ubiq; vita*. Meritò iam inde à primis detectionis 12 illarum initijs, Catholici † nostri Reges eam prævidērunt, & à sede Apostolica postularunt, ut quemadmodum erectionis Episcopatuum cura, ita & divisionis, vel restrictionis, ubi oporteret, sibi, suisque Consiliarijs delegaretur. Ita tamen, ut statim eandem divisionē, vel restrictionem, & eius causas eidē sedi Apostolicæ succensendam, & approbandam remitterent. Quod illis Pōtificio diplomate cōcessum fuisse, serió affirmat Ant. de Herrera in historia generali Indiarū, decad. 7. lib. 6.

cap.7.pag.149.referens dictũ deploma traditum fuisse egregio viro D.Francisco Tello de Sandoval,cùm ad visitandam Novæ-Hispaniæ provinciam missus fuit ann.1543.eiq; iniunctum: *Que en la junta de los Prelados presentasse el Breve que llevaba,q̃ de su Sãtidad avia impetrado Iuan de Vega, Señor de Grajal, Embaxador del Rei en Roma, para que todas las vezes que al Rei, i à su Consejo pareciesse,que se deben estender,ò acortar los limites de los Obispados de las Indias, se pueda hazer de la manera, i segun pareciere que conviene para el buẽ govierno, i administracion de ellos, i para escusar diferencias entre los Prelados. Porque quando se suplica à su Santidad, que erija algun Obispado, ò le divida,no se puede embiar cierta relacion de los limites que debe tener, para que su Santidad los declare, i señale en la Bula de la erecciõ, porque muchas vezes conviene variar, i mudar los limites para su mejor governacion espiritual, i que presentando el Breve platicassen sobre lo que pareciesse proveer en ello, i avisasse al Rei,&c.*

Et idem supponit Ioann.Matienz.in tract. M.S.de moder. Regni Perù, 2. par. cap.26. ubi tradit,quòd Episcopatus in Peruanis provincijs creari, vel dividi possent. Et hoc est consonum doctrinæ gloss.in Extravag.unica, verb.*Exerimus*,de offic.deleg. 13 † quæ, in divisionibus Episcopatuum faciendis, Principis postulationem desiderat,eique subscribit, rationem reddens, Franc.Marc.decis.1120. num.34.& 35.& exemplum adducens Filesacus de sacra Episcop. auctorit. cap.7. §.7. pag.195.ubi refert epistolam Innocent. IV. in qua probat, & laudat, quòd Archiepiscopus Rhemẽsis,in quodam castro suo cupiebat novum erigere Episcopatum, auctoritate quidem Apostolicâ, sed non sine assensu Regis.

14 Et hoc iure sæpesæpiùs Reges nostri usi comperiuntur,& his ultimis annis usi sunt, in divisione Episcopatuum de Arequipa, & de Guamanga,qui ab Episcopatu Cuzquẽsi dismembrati sunt, & alterius de Truxillo, qui partim ab Archiepiscopatu Limano, partim à Quitẽsi divisus fuit.Nisi quòd 15 † solâ de necessitate divisionis cognitione habitâ, & Episcoporum pro tempore existentiũ, vel nominatorum consensu explorato, & obtento, rem ad sedem Apostolicam retulerunt,& eadem sancta Sedes novarum Cathedralium, novorumque Episcoporum erectionẽ, creationem, & divisionem admittens, & approbans; ipsissimet Regibus, & personis ab ipsis nominandis, divisionis formam, & propriæ cuiusque Diœceseos assignationem committit. Et idem paulò antè factum fuit in divisione Episcopatus de la Paz, & de Santa-Cruz de la Sierra ab Archiepiscopatu de la Plata.

Ideò autem dixi: *Habita cognitione necessitatis,& obtento consensu Episcopi,* 16 † quoniam regulariter, absque his, divisiones fieri non debent,ut per gloss.in cap.1.verb.*Divisiones*,dist.10.cap.felix,&cap.multis 16.q.1. Navarr. alia referens, de spol.Cler. §.3.n.2. Panorm.in cap.ad audientiam, el 1. num.16. de Eccles.ædif.Roch.de Curt.de iur.patron. verb.*Honorificum*,num.10.Trident.sess.21. de reform.cap.4.vers.*In his verò.* Quamvis etiam 17 † si sine causa Pontifex dividat, peccabit, factum tamen tenebit, ut in simili tradit Sanchez de matrimonio lib. 7. disput. 2. num.6. Suar.de legibus, lib.2. cap.14. num. 22.& in nostris terminis Dom. Acuña d.cap. 1.num. 5. pag. 52. Et si Episcopus assensum neget, potest adhuc Pontifex,cum sacri Cõsistorij consilio, ex causa legitima, divisionẽ, & novam erectionem concedere, Panormit. in cap.fin.de confirm.util. gloss.in cap.1.dist. 10.& in cap.1. de Eccles.ædif. Felin. in cap. cùm in Ecclesiarum,de constit.col.16.Frãc. Marcus decis.1120.num.14.& 28.Vnde sunt multi,qui docent,Canones assensum Episcopi requirentes, interpretari debere de urbanitate,non de necessitate,ut per gloss.in cap. sæpè,dist.10.ubi Archid.& in cap.multis Cõcilijs 16.q.1.

18 Bulla autem erectionis † & divisionis Arequipensis, cuius norma in alijs quoque eodẽ ferè tenore repetitur, expedita fuit à Paulo V.felic.record.10.Kalend.August.an.1609. & easdem propè rationes eius faciendæ adducit, quas modò retulimus. Partemque ab Ecclesia Cuzquensi divisam, & dismembratã per Commissarios ad id destinatos apud Arequipensem,eodem prorsus iure manere iubet, & sub eodem Metropolitano, tam in iurisdictione, quàm in fructuum perceptione, patronatumque in ea nostris Regibus æquâ lãce reservandum, atque ab eis exercendũ declarat, atque anteà in Cuzquensi, & in alijs Indiarum exercebatur, neque ei hoc,vel alio modo per sed.Apost.derogatum. Oppidumque de Arequipa in civitatem erigit, & districtum in Diœcesim, ut commodiùs & honestiùs Episcopatus titulo frui posit, ac fungi.

19 Quam † divisionẽ,& terminorũ, seu Diœcesum assignationem Regius Senatus commisit Dom. Marchioni de Montesclaros, tunc Proregi Peruano,per sched.dat. Matr. 5.Iunij ann. 1612. qui eam summâ dexteritate, Me in aliquibus assidente, executioni mandavit.

Ideò autem inquit Bulla, oppidum de Arequipa, *Pro † civitate erigi, & ut civitatem deinceps habendum*, prout dicitur etiam in simili in Extravag. Salvator, verſ. *Volentes*, de Præbend. inter communes. Quoniam ſecundùm frequentiorem Eccleſiæ uſum, per ſolā Epiſcopalis dignitatis in aliquo oppido aſſignationem, videri ſolet in civitatem conſtitui. Nec civitas appellari † poteſt, quæ Epiſcopum non habeat, ut voluit Bart. in l. ſi hæres, §. 1. de leg. 1. ubi etiam Iaſ. ex num. 4. idē Bart. in l. fin. D. de colleg. illicit. & in Extravag. qui ſint rebelles, §. Lombardiæ, num. 5. Bald. in l. ſi aliquam, D. de offic. Proconſ. & in Margar. verb. *Civitas*, & in l. ex hoc iure, in princ. D. de iuſt. & iure, Alciat. in l. pupillus, §. urbs, D. de verb. ſign. & plures alij, quos refert & ſequitur Decius, & eius Addition. in cap. 1. de prvil. ex num. 1. Hieron. de Monte in tract. fin. iregund. cap. 5. Camill. Borrell. in addit. ad Bellugam, rubr. 6. verb. *Dignitatē*, fol. 20. & de præſtant. Reg. Cathol. cap. 76. n. 22. & conſ. 2. ubi latè tractat, † an civitas ad Epiſcopalem ſedem erecta debeat facere palatium pro Epiſcopo, & Bobadilla in Polit. lib. 2. cap. 17. num. 15. Cened. in collect. 101. ad Decretal. num. 1.

Licèt veriùs ſit, non omnes † civitates Epiſcopos habere, neque illis indigere, & ius creandarum civitatum, apud Imperatorem, & Regem in ſuis provincijs, independenter à ſummo Pontifice, aut Epiſcopi deſignatione, reſidere, ut communiter docent DD. in d. l. ex hoc iure, Innocent. in cap. cùm ab Eccleſiarum, de offic. Ordinarij, Præpoſitus in cap. Epiſcopi, & in cap. ſuperiore 80. diſt. Natta conſ. 636. num. 100. Alvar. Valaſc. ad legem Imperium, D. de iuriſd. omnium iud. n. 73. Elias in cap. ſi civitas, de ſent. excomm. in 6. Bart. in l. unica, C. de Metropol. Beryto lib. 11. ubi expreſsè ait, poſſe urbem eſſe, quæ nō habeat Epiſcopum, & ex ſola Principis conceſsione, vel nominatione hoc titulo gaudere, prout & noſtra Arequipenſis iam gaudebat antequàm in Cathedralem erigeretur. Et idem cōcludit in d. §. Lombardiæ, num. 6. inquiens, quòd † ut civitas ſit, quoad ſpiritualia, conſenſus Papæ requiritur, quoad temporalia conſenſus Imperatoris, & quòd in Alemania ſunt multæ civitates ſine Epiſcopo, ſequitur benè & latè rem diſputās Rainal. Corſus lib. 3. indagation. cap. 3. Tuſch. litter. C. concl. 280. num. 15. & concl. 115. num. 8.

Licèt verum ſit † augeri decus urbis per Epiſcopi ſedem, & in eadē ſede de novo erigenda, conſiderandum eſſe, † quòd habeat populum nobilem, divitem, & numeroſum, & ſufficientem Sacerdotum copiam, ne aliàs ſedes Epiſcopalis vileſcat, ut benè obſervat Iſidor. Moſcon. de maieſt. Eccleſ. lib. 1. par. 1. cap. 15. & ante eum Rebuff. ubi ſup.

Vbi addit, † quòd aliquando eſt iuſta cauſa dividendi Epiſcopatus, quòd multos reditus habeat, ut notanter de Eccleſia Tholoſana loquens inquit Ioan. XXII. in d. Extravag. Salvator, verſ. *Attendentes*, cuius verba ſemper meminiſſe iuvabit, quia valdè cōducūt ad notandos, † & depingendos mores aliquorū Epiſcoporum, qui exceſſivis huiuſmodi opibus abutentes, eas non in divini cultus augmentum, ſed in ſumtus enormes, & uſus extraordinarios convertunt. Contra quos invehit etiam Rebuff. ubi ſupr. num. 4. tradens, quòd † multi Prælati ex redituum luxuria pereunt, & Philipp. Probus in addition. ad Ioan. Monach. in cap. avaritiæ, de elect. lib. 6. num. 7. ubi cum Regio Pſalte Pſalm. 71. cōſiderat, quòd ex adipe prodijt iniquitas, & cum Barbat. ex D. Hier. refert, quòd † cùm Conſtantinus Eccleſiæ feciſſet donationem, audita fuit vox cœlitus demiſſa: *Hodie venenum effuſum eſt in Eccleſia Dei*, propter plura nimirum damna, quæ ex affluxu divitiarū oriri ſolent.

Et conducit † text. qui eandem rationem, quòd reditus ſint multi, aut ſufficientes ad erectionem novarum Eccleſiarum, vel Præbendarum conſiderat, in cap. quoniā, in princip. de vita & honeſt. Clericor. cap. cùm M. & ibi Abb. & Felin. num. 5. Ripa num. 35. & 36. de conſtit. cap. penult. ubi gloſſ. verb. *Diminuti*, eod. tit. Bart. in l. non plures, num. 3. C. de ſacroſ. Eccleſ.

Eleganter D. Greg. Nazianz. orat. 10. in laud. D. Baſilij, ubi refert † diſſenſionem inter Antimum, & D. Baſilium ſuper diviſione Diœceſuum ob eandem redituum copiam exortam, & concludit, diſſidium hoc in Eccleſiæ commodum, & incrementum converſū eſſe: *Patria nimirum pluribus Epiſcopis cōmunita, animarum maiori cura ſuſcepta, & qualibet civitate ſuis proventibus abundāte.*

Alioqui † ubi reditus non ſunt ſufficientes, neque urbs digna Cathedrâ Epiſcopali, multum in diviſione cunctandum eſt, d. cap. 1. de privileg. D. Clem. epiſt. 2. de Epiſc. ibi: *Ne vile eorum nomen fiat*, idem epiſt. 3. ibi: *Ad honorabilem urbem titulandus, & nominandus eſt*, Theod. Balſan. in ſchol. ad Can. 6. Synod. Sardicenſ. ibi: *Quia autem vilibus electis Epiſcopis in parvis, vilibuſque parochijs, in quibus ſæpè ne erant Epiſcopi quidē, qui & pedibus incedebant, & erant alioqui contemti. Epiſcopalis dignitas contemtui habebatur, ſtatuerunt Patres, &c.* D. Gregor. Nazianzen. orat. 20. in laudem Divi Baſilij, ubi

34 ubi † illud in eo notat, quòd Sasimis, vili, & inamœno, & perangusto oppidulo, Gregoriũ amicum iuratissimum præfecisset, tanquam ipsius virtuti parum confideret.

35 Licèt verum sit, † in partibus Indiarum, & alibi, ubi animarum necessitas id exposcit, dispensari posse, ut etiam in castellis, & villis, & sine magnis proventibus Episcopi constituantur, cap. & temporis 16. q. 1. d. cap. Episcopi, ubi gloss. verb. *Vilescat*, & verbo *Non castellis*, 80. dist. gloss. verb. *Maioribus*, in d. cap. 1. de privil. ibi: *Sed hoc intelligo quantum ad vulgi opinionem, quia ubicunque nomen Episcopi habet*: quibus addo verba Nazianzeni epist. 22. ad Cæsariens. patris nomine: *Sum quidem Pastor exiguus, exiguique gregis Antistes*, &c. *At gratia nunquam angusta est, nec locis circumscripta.*

Porrò prædictis Episcopatuum divisionibus factis, aliquæ dubitationes oriri solẽt, quas hîc breviter recensere, & resolvere, ob ipsarum frequentiam, & lectorum commodũ nõ gravabor. Et prior est, an † antiquus Episcopus, à cuius Diœcesi alia dividitur, & dismembratur, usque ad adventum novi erecti, & electi, etiam in parte divisa administrare, & iurisdictionem Episcopalẽ exercere possit, atque adeò fructus integrè, ut anteà percipere? vel hæc omnia cessent, & ad novum Prælatum pertineant, ex die, quo ei gratia à sede Apostolica facta fuerit, quæ vulgò appellatur, *el fiat*? Quæ quæstio ventilata fuit in supremo Indiarum Consilio, & in Regio Limano Conventu sub † occasione novæ erectionis Cathedralis de Guamanga, & de Truxillo, & per sched. dat. Secobricæ 5. Decẽbr. ann. 1615. ad dictum Limanum Conventum directam, ei commissum, ut ipsos litigantes Episcopos, melioribus, quibus posset, medijs, in concordiam reducere procuraret, quòd si id non contingeret, iudiciali definitione causam terminaret, quasi hæc † tanquam merè possessoria, & violentiæ specimen ex parte occupantis habens, etiam inter Ecclesiasticos, ad seculares iudices pertinere posset, ex traditis à gloss. & DD. in cap. cùm dilectus, verb. *Iuramento*, de elect. cap. fin. de iudic. l. 2. tit. 6. lib. 1. Recop. Guid. Pap. q. 71. & 85. & plurimi alij, quos refert Covarr. in pract. cap. 35. Cavalcan. de brachio Regio, 1. par. in princip. num. 15. Ioseph. Sesse de inhibit. iustitiæ Aragon. cap. 8. §. 4. n. 3. ubi hanc appellat charitativam defensionem, & latissimè Cevallos in tract. de violent. ferè per totum, D. Franc. Salgad. de protect. Regia, par. 1. cap. 1. prælud. 5. num. 217. & alibi passim.

Pro parte enim antiqui Episcopi facit, quòd etsi † consensum ad divisionem faciendam præstiterit, cùm tamẽ in tota provincia mero iure universalem iurisdictionem haberet, cap. cùm Episcopus, de offic. Ordinar. eam continuare potest, & debet, & per consequens fructibus etiam gaudere (cùm hi dẽtur propter officium) usque ad successoris adventum, ne aliàs gregem Dominicum lupus rapax invaderet, aut in facultatibus suis Ecclesia viduata grave dispendium pateretur, ut aliàs in simili deciditur in cap. ne pro defectu 41. de elect. & in l. meminisse, D. de offic. Procõs. Auth. de administrat. §. fin. ubi redditur ratio, collat. 2. cum alijs, quæ multum in nostris terminis notat Bald. in ead. leg. meminisse, num. 1. ubi nominatim loquitur de salarijs, Decius in cap. si duobus, num. 12. de appell. Rebuff. in prax. tit. de simonia, in resign. n. 33. & Barbosa in l. divortio, 2. par. num. 50. solut. matrim. ubi loquitur de Episcopo renuntiante. Maximè cùm certi iuris sit, † Episcopum noviter provisum, Episcopatus possessionem capere non posse, nisi litteris expeditis, & ostensis, ut in Extravag. iniunctæ, de elect. inter comm. cũ notatis à Panorm. in cap. qualiter, 1. notab. eod. tit. latè Navar. in cap. acceptâ, opposit. 8. à num. 13. de restit. spoliat. & plures alios novissimè, referens D. Valençuela cons. 190. num. 25. vol. 2. ubi quòd iurisdictio Episcopi solùm cessat successoris adventu. 40

41 Secundò facit, † quòd assensus ad divisionem præstitus per Episcopum antiquiorẽ, civili, & rationabili modo intelligendus est, hoc est, ita ut non priùs velit iurisdictionem, & fructus iurisdictionis à se abdicare, quàm successor adveniat, & eum in pastorali cura, & solicitudine iuvet, ac vicissim respectivè partem eorundem fructuum, & emolumentorum accipiat. Essetque ei imputandũ, † si in tanta locorum distantia, & navigationum, itinerumque discrimine, ob solùm nuntium Episcopi noviter designati, commissum sibi regimen, & oves diu lactatas sine pastore desereret, cùm nec trium mensium moram tanta in re pati velit Ecclesia, d. cap. ne pro defectu. Et ex his excluditur doctrina Barbosæ, & aliorum, quos ipse adducit ubi sup. n. 51. contrarium tenentis † in Episcopo renuntiante. Nam id eo fundamento nititur, ut idẽ Auctor ostendit, quòd tunc, post admissam renuntiationem, iurisdictio potest administrari per Capitulum sede vacante, usque ad adventum renuntiatarij, quod in nostro casu non militat, cùm agamus de Ecclesia noviter divulsa, & erecta, quæ † eousque non habet Capitulum, quod pro electo absente gubernare possit, cùm prior debeat esse electio, & installatio noviter electi, quàm Capituli, 42 43 44

36 37 38 39

cui ipse præsidere debet, cùm Canonici sint veluti partes, & membra eius, quæ sine capite esse non possunt, ut benè, præter alios, notat Cardin. Tusch. verb. *Capitulum*, conclus. 46. & 54. Bellamera cons. 20 num. 7. & Isid. Moscon. d. cap. 15. pag. 291. & dicemus infr. cap. 14. ex num. 1.

TERTIÒ, facit text. in Extravag. iniunctæ, de elect. inter cōmunes, 45 † qui probat, resignatarium nō posse percipere fructus ante receptionem litterarum, cuius argumento tenet Rebuff. in prax. tit. de resign. simon. num. 41. & in tract. de nominat. q. 14. num. 157. & in tit. de public. resign. gloss. 18. num. 7. in resignatione conditionali, quæ fit coram summo Pontifice in favorem alicuius, posse resignantem percipere fructus, donec fuerint sibi intimatæ litteræ expeditæ in favorem resignatarij. Quod ampliat idē Rebuff. cons. 186. num. 1. & alij, quos refert Flamin. Paris. de resign. benef. lib. 1. q. 6. num. 21. & seqq. ut requiratur acceptio, & possessio resignatarij, quasi tunc demum ius à resignante abdicari videatur, ex notatis per gloss. Butr. Abbat. & alios, in cap. cùm pridem, de pactis, l. 1. & 2. C. de peric. & commod. rei vend. cum alijs.

SED his non obstantibus, contraria sentētia, quod ad fructus attinet, verior, & securior videtur. Nam licèt quoad exercenda munera pastoralia antiquus hic Episcopus usque ad novioris Ecclesiæ divisæ adventum habilis videatur, cùm nullus sit per quem melius exerceri possint, & ut maximè de iuris rigore iurisdictione careat ex die factę divisionis, & novi Episcopi creationis, tamen acta per eum ex bona fide sustineri possint, argum. l. Barbarius, D. de offic. Prætor. & aliorum iurium, quæ in simili notat Barbosa ubi sup. n. 50. & 51. 46 Fructus † tamen ex die gratiæ suos facere non poterit, quia ex quo assensum præstitit ad divisionem, vel Episcopatum cū hoc onere accepit (quod frequentius esse solet) tacitè parti Episcopatus dividendæ, & fructibus ei correspondentibus, renuntiasse videtur, ex tempore, quo illa per Romanum Pontificem facta fuerit, ut in terminis Episcopi, vel Beneficiarij renuntiantis, latè, & optimè docet Barbosa ubi sup. num. 44. Sarnens. in reg. de public. q. 7. num. 2. & plures alij, quos refert & sequitur Flam. Paris. ubi sup. n. 27. & seqq. ubi num. 38. & 69. id ampliat, etiam si post multos menses post consensum præstitū, sive *fiat* Papæ, stetisset expedire litteras resignatarius. 47 Et † rationem reddit, quia gratia tunc est perfecta, & ius plenè quæsitum, & per consequēs ex illa die verè dominus efficitur resignatarius, & sic ad illum tanquam talem fructus spectant, l. fructus, l. in fundo, l. ex diverso, l. non solùm, §. meum, D. de reivind. cū multis alijs traditis à Tiraq. de retract. convent. §. 2. gloss. 1. num. 34. cum seqq. & eodem Flam. ubi sup. ex num. 45.

SECVNDÒ facit, 48 † quòd summus Pontifex, qui est summus Princeps, & Dominus Ecclesiarū, ut in c. 1. & per totā causā 16. q. 1. cū vulgat. potest rem unius Ecclesiæ auferre, & alteri dare, cap. conquestus, & ibi gloss. 9. q. 3. cap. per principalem ead. causa, & q. cap. cōstitutus 6. de religios. domib. Vnde post admissam, & factam divisionem, 49 † titulus antiquioris Episcopi, qui nitebatur in concessione Romani Pontificis, reducitur ad non titulum, sine quo perceptio fructuum non causatur, ut latè dixi sup. lib. 2. cap. num. & in terminis ostendit text. in d. Extravag. Salvator. Absque eo, quòd de hoc queri possit antiquus Episcopus, qui eidem divisioni assensum præbuit, cùm scierit, vel scire debuerit, hanc esse vim gratiæ Pontificiæ, ut solo verbo perficiatur, 50 † & novo electo statim sufficientem titulum præstet ad fructuum acquisitionem. Nam sumit vires ex prolatione verbi *Fiat*, ut prẹter relatos à Flamin. ubi sup. eleganter docet Abbas in cap. nosti, & in cap. transmissam, de elect. dicens, quòd ubi primū Papa, 51 † verbo pronuntiat aliquem Prælatum Episcopum, vel Abbatem, statim factâ pronuntiatione, talis sic pronuntiatus habet beneficium, vel Episcopatum, Bald. omninò legendus, in l. humanum, num. 6. C. de legatis 1. & in l. si qui per calumniam, num. 7. C. de Episcop. & Cleric. ubi dicit, quòd statim, ut dicit Princeps *Fiat*, gratia perfecta est, Molina de primog. lib. 2. cap. 7. num. 55. Ioann. Gutierr. cons. 9. num. 6. Petr. Surd. cons. 109. num. 6. vol. 1. & latè Mascard. de probat. cōclus. 183. num. 36. & 1338. num. 2.

Et ex his patet responsum 52 † ad legem meminisse, & alia argumenta pro contraria parte considerata. Nam in gratijs aliorum Principum, quæ officiorum servitia concernunt, non 53 † solet dari usus, nec salarium successori usque ad possessionis apprehensionē, & ideò mirum non est, si antecessor usque ad eius adventum in eodem officio perseveret, & salario fruatur. Quod secus est in concessionibus summi Pontificis, cuius 54 † verbū *Fiat* nō respicit tempus futurum, sed præsens, & instās, sicut illud Dei, Genes. 1. *Fiat lux, & facta est lux*, ut benè advertit Rebuff. in concord. Rubr. de mandat. Apost. verb. *Litteras*, vers. *Item dispensatio*, Ripa lib. 2. resp. 11. sub tit. de iure patron. Decius cons. 175. post num. 6. vers. *Tertiò, non obstāt*, Afflict. decis. 263. num. 67. & optimè omniū Lapus alleg. 130. in novis, cum additionibus Quintilian. Mandos.

dos. & consilium Calderini ibi adiutum, quod est valdè notandum, Arnulphus Ruzæus de Regalibus privileg. 4. num. 14. & privil. 45. num. 6. & Nicol. Garcia de benef. 2. par. cap. 2. num. 91.

55 DENIQVE facit, quòd hoc idem, quod dicimus, satis expressum videtur in † dicta Bulla divisionis, quam suprà retulimus, dum repetitis, & geminatis clausulis novum Episcopatum, ex tunc separat, dismembrat, & segregat ab omni antiquioris Episcopi iurisdictione, & decimas, iura, & reliqua emolumenta ampliùs percipere vetat, & ad novum Episcopum transfert. Pro quo etiam emanavit

56 expressior alia † Pauli V. declaratio ad interrogationem Reverendiss. Dom. D. Fr. Augustini de Carvajal, electi ad Episcopatum Guamanguensem, tunc noviter, ut diximus, simul cum Arequipensi divisum, cuius hæc sunt verba: *Per Monsignor Fr. Augustino di Carvajal, Vescovo di Panamà nel Pirù, il qual essendo passato al Vescovato di Guamanga, se dubita, se si le debono i fruti del giorno, que fu ereta la Chiesa, ò vero del giorno chel oratore fu proposto in Consistoro, ò piu dal giorno che esse piglio il possesso? Sanctißimus Dominus noster, audita sacræ Congregationis Cardinalium, Episcoporum negotijs Præpositorum, sententia, mandavit, ut fructus ei cõsignentur à die translationis, & præfectionis in Episcopum, & Pastorẽ Ecclesiæ Guamanguensis. Datis hac die vigesimatertia Maij ann. millesimi sexcentesimi quintidecimi. Antonius Maria Cardinalis Gallus, &c.*

57 Quę decisio, vel declaratio est cõformis † stylo Romanæ Curiæ, secundùm quem sæpè iudicari vidisse testatur Flamin. ubi supr. num. 60. & 68. Ita tamen, ut antequàm hic novus electus tales fructus petere possit, debeat priùs litteras expedire, & præsentare, & virtute earum possessionem capere.

58 Et pro eadem, in proprijs terminis habemus sched. Regiam, suprà dicta omnia dilucidè comprehendentem, & decidentem, in causa electi Episcopi Truxillensis, dat. Segoviæ 5. Decembr. ann. 1615. quæ similem aliam litem, quam sibi moveri timebat Episcopus Truxillẽsis, noviter à Limano & Quitensi divisus, enarrat, & rationes quæ utrimque allegabantur, quæ cum suprà relatis omninò cõveniunt, & nihilominus iuxta prædictas iuris Canonici regulas & sanctiones declarat: *Pertenecer al dicho Obispo de Truxillo los frutos decimales desde el dia del Fiat de su Santidad, en la presentaciõ del dicho Obispado para la dicha Iglesia de Truxillo*; iubetque, ut ei integrè ex dicto die per eorum Oeconomos, sive Receptores absque ulla mora, vel controversia restituantur.

59 SECVNDA quæstio, occasione dictarum divisionũ oblata, illa est, † apud quem debeat remanere iurisdictio Episcopatus divisi, ubi contingit, quòd Episcopus ad eum noviter erectus & creatus moriatur, antequàm illius possessionem, & gubernationem apprehẽdat, & divisionem, & erectionem sibi mandatam opere impleat, prout superioribus annis cõtigisse videmus in Rev. D. Fr. Christophoro Roderico ad Arequipensem Ecclesiam promoto, & D. Lud. à Carcamo ad Truxillẽsem. Et me cum alijs Collegis censente, resolutũ fuit, quòd licèt Episcopo mortuo soleat regulariter eius iurisdictio in Capitulum pertransire, cap. 2. ne Prælati vices suas, cũ alijs, quæ infrà cap. 13. dicemus, tamen cùm in hoc casu Capitulum nondum formatum esset, nec Episcopatus adhuc divisus, erectus, & dotatus, quia hæc omnia electi adventum desiderabant, & expectabant, tenendum est † hunc

60 Episcopatum plenè formatum, & in esse deductum non videri, ut probat text. iũcta gloss. verb. *Diœceses*, in Extravag. sedes Apostolica, de offic. deleg. & latè Azorius in summa, tom. 2. lib. 6. cap. 30. vers. *Quartò quæritur*, ac proinde eiusdem administrationẽ ad proximiorem Episcopũ pertinere, ut constat ex text. in cap. si fortè, & in cap. ultimo, ubi glos. & DD. 65. dist. Abbas in cap. 1. de elect. & Ias. in l. si grege, D. de leg. 1. Qui cùm sit ille idem Episcopus antiquus, à cuius Episcopatu alter dividebatur, in eadem administratione, ut anteà, manebit, non tam iure devolutionis, quàm conservationis (ut ita dixerim) & continuationis, quasi iurisdictio, quæ ei adimebatur, tacitam conditionẽ habeat, si alter novus Episcopus accedat, qui eam in se sumere, & exercere possit.

61 Vnde & tentari potest, ab hoc eodem Episcopo esse † instituendos Præbendarios, qui ad novam divisam Ecclesiã electi fuerint, & Regiæ nominationis, ac præsentationis titulos exhibuerint. Qui casus etiam in quæstionem, in prædictis divisionibus vocatus fuit, & utrũ hi sic instituti, Capitulum constituerent, vel à Metropolitano in defectum proprij Episco-

62 pi institui possent. Quod à † iuris tramite abesse non videtur, ex doctrina gloss. in cap. presbyteri, verb. *Civitatis*, vers. *Sed quare non petebant hoc ab Archiepiscopo*, 24. dist. quã refert Rebuff. in prax. tit. de devolution. n. 72. Licèt eam non omninò probet, inquiẽs, quòd Metropolitanus solùm habet hoc ius, datâ negligentiâ suffraganei, cap. 2. de cõcess. Præbend. quæ non potest considerari in eo, qui mortuus est, ac proinde securiùs putat collationem suspendi, interim dum sedes vacaverit,

63 rit,& dicitur † sedes vacare, donec Episcopus novus adeptus fuerit possessionem, teste Hostiens.in cap.olim 1.de rest. spol.& Felin. cons.40.col.2.

Denique de illo dubitari in materia huius Capituli solet, † quibus legibus, vel consuetudinibus debeat gubernari Ecclesia novè divisa, interim dum eius erectio à primo Episcopo ad eam electo ordinatur, perficitur, & à sede Apostolica confirmatur. Et respondendum est,illis planè eisdem, quibus Ecclesia illa gubernabatur, à quibus ipsa divisa, & dismembrata fuit, ut notant DD. communiter in l.si eadem, D. de offic.assess.& in l.unica, C.de Metrop.Beryto, Paul.Castrens.cõsil.322.num.2.vol.1. Roland.à Valle in tractat.de lucro dotis, lib.1.q.85.num.2. Hier. de Monte in tract. de finib.regund. cap.3. n. 4.Craveta de antiq.tempor.par.4.§.*Transeo nunc ad quartum*, num.55. Ludolph. Schrader,cons.3. num.30.fol.286.col.2.& conducunt, quæ de Regnis, vel provincijs accessoriè,vel æquè principaliter unitis,latè congessi 1.tomo de Indiar.iure,lib.3.cap.1.n.46.& seqq. & quod tradunt Canonistæ communiter in cap.1.ne sede vacante, post gloss.ibi in verb.*Vniendo*;& cap.& temporis 16.q.1. ubi etiam gloss. verb. *Vnire*.Concludentes, quòd in duabus † Ecclesijs Episcopalibus, ita unitis, ut utraque remaneat Episcopalis, licèt unus, & idem sit Episcopus utriusque Ecclesiæ, tamen utraque remanet æquè principaliter Episcopalis, retinẽdo omnia sua iura, statum,& dignitatem,quã habebant ante unionem.Quod similiter in Monasterio alteri Ecclesiæ unito, vel ab ea diviso,docet Panorm. per text.ibi in cap.quia Monasterium,de Religios.domib.Felin.in cap.translato, de constit.& alia similia congerens Ripa respõs.21. num.6.lib.1.Clapperijs in cent.caus. Fiscal. causa 1.ex num.13. Vbi etiam benè addit, in his, quæ † in Ecclesijs inferioribus satis expressa non fuerint,debere regi secundùm consuetudinem Ecclesiæ Metropolitanæ, cui subijciuntur,ut notant omnes DD. per text. ibi in d.cap.translato, & in d.l.unica, C.de Metrop. Beryto lib.11.& in §.fin.Inst.de satisd. ubi dicitur,*Necesse esse omnes provincias,caput omnium nostram civitatem, hoc est Regiam urbem, illiusque observationem sequi.* Melior text. in cap.cùm olim, de censib.& in cap.de his,in fine,12.distinct.ibi: *Vnum,eundemque in psallendo teneant modum, quem in Metropolitana sede cognoverint institutũ*, ubi alios adducit Illustriss. Bracharens. num. 3.& Quaranta in summa Bullarij, verb. *Archiepiscopi auctoritas*,n.23. vers.22.*auctoritas*,pag.74.quem omninò vide.

(Marginal numbers: 64, 65, 66)

SVMMARIVM CAPITIS SEXTI.

1 *Episcopi qualiter facere debeant Fidei professionem,& iuramentum de præstanda fidelitate Romano Pontifici?*
2 *Iuramentum Episcoporũ de fidelitate præstanda Rom. Pont.quale sit, & quàm antiquum?*
Cap.ego N. de iureiur.explicatur, & illustratur,ibid.
3 *Iuramentum fidei, & fidelitatis an possit ab Episcopis Indiarum præstari per Procuratorem? & quæstiones sæpè super hoc ortæ.*
4 *Fidei professionem, & iuramentum fidelitatis præstari posse à Prælatis,& alijs Beneficiarijs, per Procuratorem,multi Auctores tenent,qui referuntur,& contrarij, num.14.*
5 *Facere per alium, quis regulariter potest, quod per se ipsum.*
6 *Iusiurandũ,ubi in contractibus,& in alijs casibus à iure desideratur, per Procuratorem præstari potest.*
7 *Iuramentum fidelitatis, quod ob feudum, vel subiectionem dominis à vassallis præstatur, regulariter fieri potest per Procuratorem.*
8 *Iuramentum licèt sit actio personalis, non excludit, quin per alium fiat, iurando in personam domini.*
9 *Cap.optatum,dist.100.expẽditur, & illustratur.*
10 *Episcoporum, qui per procuratorem præstiterunt iuramentum fidelitatis, exempla referuntur.*
11 *Iuramentum per procuratorem, quibus circumstantijs concurrentibus admittant Covarr.& P.Suarez.*
12 *Iuramentum fidelitatis, & professionem fidei,quam Episcopi facere debent,non posse fieri per Procuratorem certior,& communior opinio est.*
13 *Iuramentum fidelitatis debet fieri tactis sacrosanctis Evangelijs.*
14 *Professionem Fidei per ipsos Prælatos personaliter debere fieri,Trident. decidit, & aliquæ declarationes, quæ referuntur.*
15 *Bullæ verba,per quam Pontifex solet cõmittere alicui Prælato, Fidei professionẽ ab alio faciendam,expenduntur.*
16 *Iuramentum fidelitatis in feudis, ex magis communi opinione, personaliter exhiberi debet,& quando secus?*
17 *Cap.unico, §.verum, de stat. regul. in 6. ponderatur,& illustratur.*

18 Iuramentum fidelitatis, & professionis Fidei, si aliquibus Prælatis committatur à R.P. & illi mortui sint, vel absentes, an in aliorum manibus fieri possit? & num. seqq.
19 Fidei professio videtur requirere præcisã observantiam, tam ex parte sive persona, quæ eam facere, quàm quæ recipere debet.
20 Fidei professio, ad servandam formam Cõcilij, debet fieri coram Vicario Capituli sede vacante, & non coram ipso Capitulo, licèt hoc illum nominaverit.
21 Præbendarius Romæ electus, & existens non implet faciendo ibi professionem Fidei, sed debet adire suum Episcopũ, aut eius Vicarium.
22 Provisio legis vivæ, hoc est Papæ, vel Principis, eandem interpretationem recipit, quàm provisio legis mortuæ.
23 Rescripta commissionum, & delegationũ, de persona ad personam non extenduntur, quia sunt stricti iuris.
24 Commissio alicui data, ubi continet nudũ ministerium, per ipsum nominatum, non per alium, etiam ipsius in officio successorẽ, exequenda est, secundùm Bart. qui reprobatur.
25 Iuramentum, & professionem Fidei mortuo, vel lõgè absente Prælato, cui commissa sit, in manibus alterius fieri posse, Auctor consuluit, & quare?
26 Rescripta ad recipiendum ab aliquo Prælato iuramentum fidelitatis, vel professionis Fidei, in eorum favorem expediuntur.
27 Rescripta, & commissiones ob gratiam alicuius, & ad eius postulationem concessa, extenduntur ad ea omnia, quæ ei favorabilia, & utilia esse possint, & prout verosimile est, quod voluit Auctor ipsorum.
28 Prælati ubi designantur, ut coram eis fiat Fidei professio, præsupponitur, quòd vivi sint, & vicini profiteri debenti.
29 Verosimiliter, quod rescribens, vel disponens respondisset, id pro cauto haberi debet.
30 Rescripta extenduntur de persona ad personam, & loco ad locum, ex verosimili mẽte concedentis, & ne eius gratia vana reddatur.
31 Papa si mandat alicui provideri de Præbenda vacatura, poterit ex eius mente provideri etiam de vacante.
32 Rescripta delegatoria ad lites, non solent admittere extensionem de persona ad personam, secus in alijs casibus, maximè si designatio personæ eius substantiam non respicit.
33 Prælati consecratio, etsi in aliqua designata Ecclesia fieri iubeatur, poterit ex iusta causa in alia fieri.
34 Via eligenda est, per quam utrique parti consulitur.
35 Diversa non videntur, aut dissentientia, quæ in ratione conveniunt.
36 Bullæ ad consecrationem alicuius Episcopi, habent clausulam, ut fieri possit à quocunque maluerit Catholico Antistite. Unde idem permittendũ videtur in receptione iuramenti, & professionis Fidei.
37 Consecrare Episcopum, & ab eo recipere professionem Fidei, sunt veluti dependentia, & meliùs per unum eundemque Prælatum, quàm per diversos, & longè distantes expediri possunt.
38 Consecratio alicuius Episcopi à tribus alijs regulariter facienda est, sed in Indijs unus sufficit cũ duabus alijs Dignitatibus, vel Canonicis, ob distantiam locorum, & Episcoporum paupertatem.
39 Causæ omnes, quæ debent per summũ Põt. expediri, ratione difficilis accessus per Episcopos expediri permittuntur.
40 Transitus est facilis in habentibus symbolum.
41 Impedimentum, quando datur respectu unius personæ, benè potest dari recursus ad aliam.
42 Actus, quòd habeat suum effectum, semper iura intendũt, quamvis aliqualiter à forma recedatur.
43 Forma, ubi necessitas, aut difficultas urget, omitti potest, & per æquipollens adimpleri.
44 Auctoris opinio, & consiliũ à summo Põtifice, & ab alijs viris doctis probatum fuit.
45 Dataria Romana, quem morem iam observet in commissionibus ad recipiendum iuramentum, professionem Fidei, vel pallium Archiepiscoporum, & Episcoporum Indiarum.
Pallium nullus Archiepiscopus potest propria manu sibi assumere, vel induere, ibid.
46 Capitulum sede vacante an possit recipere iuramentum fidelitatis Episcopo commissum?
47 Iuramentum, quod Episcopi Indiarum præstant de Regia iurisdictione, & patronatu non usurpando, quale sit?
48 L. 12. tit. 3. lib. 1. Recop. explicatur, & illustratur.
49 Episcoporum iusiurandum de Regijs iuribus non usurpãdis, qualiter renovatũ sit?
50 Episcopi, excepta causa feudi, iuramentum ex Principum secularium legibus subire, compelli non solent.

51 *Episcopi, quibus cæremonijs, & qua forma faciunt homagium ratione feudi?*

52 *Schedula novissima de iuramento Regiæ iurisdictionis, & patronatus per Prælatos Indiarum non turbando, refertur.*

53 *Iuramentum, quod à Prælatis exigitur de non turbandis, vel usurpandis Regijs iuribus scrupulo caret.*

54 *Episcopi licèt ratione rerum spiritualiũ per leges Regias non possint cogi ad aliquod iuramentum præstandum, pro temporalibus tamen conservandis, illud regulariter subeunt, & sicut alij vassalli reputantur.*

55 *Rex dum à Prælatis, quos nominat, iuramentum exigit, eos non gravat, sed iurium suorum conservationi consulit.*

56 *Iuramentum qualiter exigatur, & præstetur à Prælatis Franciæ, ratione Regiæ fidelitatis, & temporalitatis.*

57 *Episcopi Alemaniæ ante apprehensionem Episcopatus debebant comparere ante Regem, ad reverentiam ei præstandam.*

L.3.tit.3.lib.1. Ordinam. ponderatur, & illustratur, ibidem.

58 *Episcopi venire debent ad vocationẽ Regis, & eius manus osculari, ipse tamen eã eis porrigere non solet.*

59 *Regis manum ab Episcopis osculari non debere sentit Alvar. Pelagius, contra quẽ Borrellus insurgit.*

60 *Reges Hispaniæ multũ Episcopis, & Sacerdotibus deferunt, & sunt Protectores, & assertores immunitatis, & iurisdictionis eorum.*

61 *Episcopi pluribus rationibus tenentur nõ usurpare, nec turbare Regiam iurisdictionem.*

62 *Iuramentum reddit arctiorem, & efficaciorem obligationem, qua quis aliàs ante eius præstationem tenetur.*

63 *Iuramentum habet vim litis contestationis, & interrumpit quamlibet præscriptionem, qua aliàs iurans se iuvare posset.*

64 *Auctor qualiter eluserit præscriptionem, qua nonnulli Prælati in materia tertiarum se tueri volebant.*

95 *Episcopi præstant iusiurandum de non alienandis, nec diminuendis rebus, iuribus, & privilegijs suarum Ecclesiarum, vel Dignitatum.*

66 *Iuramentum, quod Episcopi præstare debent de non alienandis rebus Ecclesiæ, semper factum præsumitur.*

CAPVT VI.

De professione Fidei, & iuramento fidelitatis, quod Prælati Indiarũ Romano Pontifici præstare tenentur, & an id per Procuratorẽ facere possint? vel in manibus cuiuslibet Prælati, aut Capituli sede vacante, si eũ, quem ad hoc Pontifex designavit, mortuum esse, vel in longinquis morari contingerit? Et de alio iuramento Regiæ iurisdictionis, Patronatusque tuendi, quod etiam in aliquibus schedulis ab eisdem Episcopis præstari iubetur.

COMMVNE quidem est Archiepiscopis, & Episcopis ad Indiarum Ecclesias electis, & cõsecratis, cum alijs, qui in toto Orbe Christiano eliguntur, ut non † priùs suorum Episcopatuum regimen, & possessionem apprehendãt, quàm professionem Fidei emittãt, & speciale iuramentum faciant de fidelitate Romano Pontifici præstanda. Quod valdè † antiquum esse in Ecclesia Dei, satis patet ex cap. ego N. de iureiurand. cum concordant. Trident. sess. 24. cap. 1. de reformat. vers. *Ita tamen*, & ex duabus Bullis Pij IV. ubi ponitur eius forma, quæ habetur in summa cõstit. pag. 476. & 481. De quarum praxi tractant plurimi DD. relati à Cerola in praxi Episcop. 2. par. cap. 5. pag. 340. Piasecio in eadem praxi, 2. par. cap. 5. pag. 340. & seqq. Flamin. Paris. de resign. benef. lib. 10. quæst. fin. Lælius Zechus, Lancellotus, Cõradus, & alij, quos refert Cenedus in collect. 108. ad Decretal. Navarr. cons. 7. & seqq. de iureiurand. Azor. in summ. 2. par. lib. 7. cap. 2. col. 811. Emanuel Roder. in summa, 1. tom. cap. 19. num. 7. Nicol. Garcia de benef. 3. par. cap. 3. per tot. Thom. Sãchez in summa lib. 2. cap. 5. Cardin. Tusch. litt. E. concl. 302. & plures alij relati ab August. Barbos. in remis. ad d. cap. 12. Concil. Trid. vers. *Provisi*, num. 7. & iterum latiùs in collectan. num. 19. pag. 426.

1

2

Sed illud frequentiùs & peculiariùs in Episcopis Indiarum, præ alijs, dubitatum vidi, utrùm † cùm receptio eiusmodi Fidei professionis, & iuramenti fidelitatis à Summo Pontifice regulariter alijs Episcopis, vel Ar-

3

chiepiscopis, speciaʼiter designatis, committi, & delegari soleat, & hi (ut sæpè contingit) in provincijs valdè distantibus commorentur, propter vastam latitudinem, & interdum imperviam Novi huius Orbis regionũ, quod fortè in Romanæ Curiæ Dataria satis cõpertum non est. Sit præcisum dictos Prælatos, sic nominatos vocare, vel adire, ad talis professionis, & iuramenti exhibitionem, seu præstationem, vel sufficiat, quòd ea per procuratorem præstetur, cum speciali mandato ad id missum, & deputatum. De qua quæstione cõsultus fui per Reverendiss. Episc. Guatemalensem D. Fr. Ioan. Zapata Augustinianum, qui pro se ipso doctam allegationem scripsit, & typis mandavit, cui omnes ferè Novæ-Hispaniæ Theologi, & Iurisconsulti subscripsere. Et iterum per Illustriss. & Reverendiss. Dom. D. Ferdinandum Arias de Vgarte, tũc electum Episcopũ de Quito, & nunc pro meritis post Archiepiscopales sedes Regni Novi Granatensis, & Argentinam, ad Limanam evectus, ubi sanctè, laudabiliter, & ut uno verbo dicã, Apostolicè, Pastorale, quo fungitur, munus exercet.

4 Et quidem partem † affirmativam, nempè quòd per Procuratorem fieri possit, expressè tenent Navarr. d. cons. 11. num. 2. Azor. dict. cap. 2. col. 812. in fin. Petr. Ledesm. in summ. 2. par. tract. 1. cap. 4. concl. 10. sexta difficult. Zerola in praxi, 2. part. verb. *Fidei professio*, Doct. Ioan. Balboa in d. cap. ego N. num. 3. pag. 266. & generaliter, tam de Episcopis, quàm de alijs Beneficiarijs, in Fidei professione loquens, Augušt. Barbosa, qui adducit Campanil. Ricciul. Vivian. Novarium, Tamburin. Ferentil. Massobr. & alios in collect. ad Concil. d. cap. 12. num. 39. pag. 429. & novissimè Dom. D. Felician. à Vega Episcopus Pacensis in cap. Pastoralis, num. 7. de iudic.

5 Qui primò eã consideratione moventur, quòd cũ † regulariter quis possit facere per alium, quod potest facere per se ipsum, nisi contrarium expressè dispositum reperiatur, cap. potest quis, de Præb. in 6. cap. qui per alium, cum similibus, de reg. iur. in 6. cap. 1. §. sed utrum, per quos fiat investitura, cap. 1. quo temp. miles, ubi Petrus Ravenas, Albarot. & alij, & procurator ad matrimonium, & alios quoslibet contractus, quantũvis graves, admittatur, l. 1. de procurat. l. 2. D. de act. & obligat. cap. ultim. de procur. lib. 6. cum multis alijs, quæ adducit Azeved. in l. 4. tit. 4. lib. 7. Recop. num. 7. nulla ratio esse videtur, cur iuramentum fidelitatis, Fideique professio idem non admittat, cùm neque maiorem consensum postulent, neque magis personalem actionem insinuent, quàm alij cõtractus, qui per procuratorem celebrati, vim habent obligandi.

6 Secundò, pro eadem sententia perpenditur, quòd † non solùm in contractibus, verùm & in multis utriusque iuris casibus, qui iurisiurandi specialem religionem, & exhibitionem desiderant, permissum, & receptum est, ut quis illud tam per procuratorem, quàm per se ipsum facere possit, ut constat ex cap. tibi Domino, 63. distinct. iunctâ gloss. ibidem, verb. *Iurare*, cap. metuentes 17. quæst. 4. ubi gloss. verb. *De præsenti*, cap. unico, §. verùm, de statu regular. in 6. cap. ultimo, de iuram. calum. eod. lib. cum alijs, quæ ad hoc ipsum probandum adducit Covarr. in cap. quamvis pactum, 1. parte, §. 5. num. 8. Navarr. lib. 1. cõsilior. tit. de summa Trinit. cons. 4. num. 2. & lib. 2. tit. de iureiurand. cons. 11. num. 2. Cardin. Tusch. lit. I. concl. 530. ubi adducit l. iusiurandum, §. fin. de iureiurand. cum ibi notatis, & iterum concl. 537. & alibi sæpè, Petrus Ledesm. & Azor. in locis sup. citatis, Thom. Sanch. in summa lib. 2. cap. 5. num. 7. ubi saltim agnoscit posse fieri professionem Fidei à Præbendarijs, & Beneficiarijs per Procuratorem, & specialiter, lib. 3. cap. 13. num. 17. Pat. Suar. de Religione, to. 2. q. 89. D. Thom. disp. 72. Soto de iust. & iure, lib. 8. quæst. 2. art. 2. ad 4. §. per hæc, Caietanus 2. 2. quæst. 98. art. 2. in argum. 4. D. Thom. & novissimè Dom. D. Felician. à Vega in d. cap. Pastoralis, de iudic. num. 7. & omnes communiter, qui de iuramento in communi sermonem instituerunt.

7 Et in iuramento † fidelitatis Regum, vel vassallorum ratione feudi; si legitimum aliquod impedimentum adsit ad non comparẽdum personaliter, tradit latissimè Rosenthal. de feudis, cap. 6. concl. 37. per totam, & plures alij, quos adduxi sup. lib. 2. cap. 23. num. 100. ubi idem in nostris Commendis Indorũ admitto. Et ratio est, quia † licèt iuramentũ sit actio personalis, tamen secundùm Caiet. ubi sup. *Non debet quis ita rudis esse, ut sic accipiat iuramentum esse actionem personalem, quod nullo pacto possit exhiberi per alium: quoniam constat, quòd contrahere matrimonium est non minus actio personalis, & tamen potest per alium contrahi per verba de præsenti. Sed intellige, quòd sicut in cõiugio facit quis actionem personalẽ alterius, dicendo: Ego nomine Martini accipio te in coniugem: ita in iuramento potest dicere: Ego nomine Martini iuro sic fuisse, vel esse, vel fore; & tunc ille solus, cuius nomine iuratur, tenetur ex vi iuramenti.* Ita Caietanus, cuius doctrina specialiter probata, & exemplificata reperitur in dict. cap. tibi Domino, iun-

8

ctâ

ctâ gloss. ibidem, verb. *Iurare*, & in alijs suprà relatis.

9 VLTIMÒ, eandem sententiam adhuc magis confirmo, & specialiùs probo † ex cap. optatum, dist. 100. Vbi Episcopus Agripinẽsis per suum Nuntium à Ioanne Papa palliũ postulavit, qui illud ei ob has causas non cõcessit, quia Fidem Catholicam ad plenum in epistola non exposuerat, & quia in epistola non subscripserat, & quia nec aliquem nuntium miserat, qui pro eo iuraret, ibi: *Nec aliquem, qui hanc iureiurando firmaret, miseris*. Ergo si hæc Episcopus ille fecisset, & specialem nuntium misisset, apertè innuit text. quòd Pontifex Fidei professionem per procuratorem acceptasset, & optatum pallium Episcopo contulisset.

10 Et ita Thom. Sanchez d. cap. 5. n. 7. vers. *Maior autem*, testatur illis diebus, quibus hæc scribebat, † Episcopum de Malaga præstitisse iuramentum per procuratorem in manibus Episcopi de Guadix, qui solùm triginta leucis distat à Diœcesi Malacitana, qui, ut faceret, retulit, alium Episcopum similiter per procuratorem eandẽ Fidei professionẽ emisisse. Et, ut suprà dixi, idem contigit in Episcopo Guathemalẽsi, ut excusaret adire Tlascalensem, vel Mexicanũ, multis leucis distantes, quibus id à sede Apostolica commissum erat. Quod satis in causa est, ut formalitas eiusmodi professionis, & iuramenti, hoc temperamentum procuratoris accipiat, ut tandẽ in simili, post plures alios, quos refert, agnoscit Covarr. d. §. 5. Suar. lib. 2. de Relig. de iuram. promiss. cap. 31. n. 7. ibi: *Prima* † *si possit personaliter adesse, qui iurare tenetur: secunda, quòd non sit legitimè impeditus, ita ut commodè ipsum, cui iuramentũ debet præstari, adire non possit*. Quibus alij addunt aliam: *Quòd ille, cui iuramentum præstatur, non contradicat*, ut habetur in d. cap. 1. §. verùm, de statu regular. lib. 6. & multis ornat, & prosequitur Rosent. omninò videndus, d. conclus. 37. litt. C. & litt. E.

11

12 SED licèt hæc sententia, præsertim his argumẽtis, & exemplis, ultra alios, fulcita, satis probabilis sit. † Contraria tamen securior, & communior videtur, & sic, quòd saltẽ in personis Episcoporum, & Archiepiscoporũ, Fidei professio, & dictum iuramentũ fidelitatis Romano Pontifici præstandæ, nõ possit per procuratorem admitti: quod adeò substantiale esse docuit Covar. in d. cap. quamvis, §. 1. n. 3. ut Prælati † debeãt illud facere, tactis sacrosanctis Evangelijs, nec sufficit, quòd iurẽt per suã consecrationem, vel imponendo manũ ad pectus. Et ita videtur decidi per Conc. Trid. d. sess. 24. cap. 12. dùm apertè requirit, quòd professionem † Fidei faciant per se ipsos, ibi: *Orthodoxæ suæ Fidei publicam facere professionem, & in Romanæ Ecclesiæ obediẽtia se permansuros spondeant, ac iurent*: iuncta declaratione sacræ Congregationis Cardinaliũ, quam refert Farin. ibid. pag. 328. in parvis, quæ inquit, *Quòd debet iurare per se ipsos, & quòd si absentes sint, accedant ad hoc ad Ecclesiam*. Et iterũ expresiùs, quatenus dubitanti, an facturi publicam Fidei professionem ad formam illius capitis, si sint absentes, possint illam emittere per procuratorem, respõsum fuit: *Non possunt, sed debent professionẽ emittere per se ipsos*: de quibus declarationibus mentionẽ faciens Nicol. Garc. d. 3. part. cap. 3. dub. 12. num. 64. securè affirmat, hodie procuratorẽ non admitti, & addit, idẽ anteà decisum videri per Rotã in causa Carthaginensi 19. Februarij ann. 1588. quatenus declaravit hoc iuramentũ debere corporaliter præstari, ex doctrina Abb. n. 6. & aliorum in d. cap. egò N. Et pro eadẽ sententia stat Hieron. Gonçal. in reg. 8. Cãcell. §. 7. procemiali, n. 169. vers. *Similiter*, Additio ad Navarr. d. cons. 11. n. 2. Steph. Gratian. 1. tom. discept. forens. cap. 166. num. 2. Thom. Sãch. d. lib. 2. cap. 5. n. 7. ubi, etsi de beneficiarijs cõsentiat, de Episcopis negat, asseverans, se credere id fieri non posse, & idem affirmat Squillante de oblig. Clericor. 1. par. n. 9. Vgolin. de offic. Episcop. cap. 50. §. 16. n. 1. & nimis acriter Fr. Sigismund. à Bononia, de elect. dubit. 50. n. 3. licèt eius fundamentis latè respondere conetur Massobr. in tract. de Synodo Diœces. dubit. 40. quos ad utramque partẽ adducit Aug. Barbosa in novis collectan. ad Concil. Trid. d. cap. 12. verb. *Facere teneantur*, n. 39. & 40. Qui etiam disputat in Pastorali allegatione 61. n. 20. & in tract. de Canonic. cap. 17. num. 5. & novissimè Bellarmin. hæc habet in suis notis ad Concil. d. cap. 12. n. 7. pag. 411. *Quòd iuramentum professionis est corporaliter præstandum, ut tradunt DD. in cap. ego N. de iureiurand. ubi Abb. num. 6. Plat. lib. 1. decis. 43. & sic oportet profitentem præsentem esse, alioqui non poterit dici corporaliter illam professionem præstasse, id est coram Capitulo, & Episcopo, Plat. d. decis. 43. Professio Fidei non potest fieri per procuratorem, Plat. lib. decis. 77. in dicta Carthaginensi fructuum dicens, ita fuisse resolutum per illustrissimos Cardinales Interpretes S. Congreg. Tridentinæ.*

13

14

15 Pro quibus expendo ex mente Thom. Sãchez ubi sup. verba Bullæ, † per quã summus Pontifex solet committere hanc receptionẽ professionis, & iuramenti, quæ sic habent: *Ne propter hoc ad sedẽ Apostolicã accedẽdo personaliter*

sonaliter laborare cogatur, volentes parcere laboribus, & expensis, fraternitati vestræ cōmittimus, &c. Ex his enim deducitur, quòd si posset per procuratorem præstari, nō esset opus laboribus, & expensis parcere, nec alicui vices suas Pontificem committere, ut nomine ipsius acceptet, sed posset Episcopus Romano Procuratori potestatem dare, ut sui nomine in Pontificis manibus prædictam Fidei professionem per procuratorē præstaret.

16 Rursus considero, quòd iuramentum fidelitatis in feudis, ex magis communi sententia, per ipsius vassalli personam fieri debet, quia habet annexam exhibitionem reverentiæ. ut constat ex Bald. in l.1. D.de acquir. rer.dominio, & in cap.2. de ordin.cognit. & ex multis alijs adductis à Rosent.d.q.37. litt. A. & licèt aliqui hoc limitent, ubi vassallus cōmodè ad dominum ire nō potest, hoc est intelligendum, ipso domino consentiente, & dispēsante, ut ex eisdem Auctoribus patet, & manifestiùs ex text. † in d.cap.unico, §.verū, de 17 statu regul. in 6. ubi Abbatissa, quæ aliàs clausuram sui monasterij infringere nō potest, nec debet, hac prohibitione non obstante, si monasterium feudum habeat, cuius ratione domino temporali homagium præstare debeat, & is consentire nolit, ut per procuratorem præstetur, poterit ad illud præstandū, decenter associata, clausuram deserere, & ad dominum iter facere, quò loci Philipp.Franc.n.2. hoc descendere inquit, ex præcisa & substantiali personalitate, quam talia iuramenta requirunt, & alios ad idē adducit ibid. Barbosa in collect.num.3. & Ascan.Tamburin. de iure Abbat.tom.1.disp.8.q.3.n.14. Vnde Ego ab hac sentētia, nonnisi dato maximo, & gravissimo impedimento, recedere auderem, & tali quidem, ut verosimiliter cōiectari possemus, quòd summus Pōtifex, de illo certioratus, licentiā ad iurādū per procuratorē cōcederet.

Hvic quæstioni succedit altera, de qua etiam cùm Limæ essem semel, iterum, & tertiò consultus fui, in consecratione nimirū Reverēdiss. Episcoporum de Quito, de Guamāga, 18 & Arequipa, nempè † si Bulla cōmissionis dicti iuramenti fidelitatis, & professionis Fidei, aliquem Prælatum, vel Prælatos designet, qui tempore receptionis mortui esse reperiantur, vel in partibus valdè remotis à loco, in quo Episcopus translatus, vel de novo creatus, ac cōsecrandus, moratur, & ibi, vel in loco viciniori adsit alter Episcopus, vel Archiepiscopus, in cuius manibus velit facere dictā professionē, & iuramentum, an is licitè, & validè eam recipere possit, quamvis cum eo Bullæ verba nequaquam loquantur.

Et pro parte negativa ea omnia urgere videntur, quæ in quæstione præcedenti † de 19 præcisa observantia, & formalitate huius iuramenti retulimus, & de non mutāda, nec varianda persona illud præstare debentis, quod pariter ad personam recipientis extendit Nicol.Garcia d. tract. de benef. 3.part. cap.3. num.25. cum seqq. ubi resolvit, quòd supposito, quòd Concilium præcepit Fidei professionem, quæ debet fieri à præbendarijs, & alijs beneficiarijs, faciendam esse ante Episcopū, 20 vel eius Vicarium, si fortè contigisset sedem esse vacantem, & Capitulum nominasset unū ex Capitularibus pro Vicario, non impleret is, qui est facturus professionem, faciendo eā in manibus Capituli, sed præcisè debet facere in manibus Vicarij, quāvis videatur, quòd iste Vicarius receperit à Capitulo iurisdictionem, quæ apud ipsum residet, sede vacante, prout neque hoc iuramentum, de quo agimus, ab eodem Capitulo recipi poterit, iuxta ea, quæ noto infrà cap.13.

Deinde facit, & ex eodem fonte præcisæ observantiæ descēdit, quòd quamvis † ta- 21 lis Prębēdarius, vel Beneficiarius sit Romæ, & ibi prætendat dictam professionem facere, non implet ita faciens, & est obligatus eam facere in manibus sui Episcopi, vel Vicarij, & sui Capituli, ut resolvit Rota in pluribus decisionibus ab eodē Garcia ubi sup. relatis. Iuxta quæ, idem videtur dicendum in casu, de quo agimus, cùm forma dictorum Brevium, quibus receptio Episcopis in eis nominatis committitur, sit lex, vel Canon, quo regulari debeat. Quia cùm ad Fidei professionem faciendam per Episcopos, non sit specialiter designata persona, eam designat Pontifex, ubi casus occurrit, & † provisio, vel dispositio 22 legis vivæ eandem observationem, & interpretationē recipit, quam provisio legis mortuæ, argum. eorum, quæ tradit Accurs. in l.1. §.decretalis, D.de success.edict. l.3. §.causā cognitā, D.de bonor.possess. & DD. communiter, præsertim Decius n.17. Sichard.num. 24. & Philip. Massinius 588. in Rubr. C.qui admitti.

Rvrsvs & illud pro eadem parte considerari potest, quòd hæc † rescripta commis- 23 sionum, & delegationū sui naturâ restringibilia, sive stricti iuris esse videntur, ac proinde non licet à præcisa eorum forma recedere, nec de loco ad locum, vel de persona ad personam transitum facere, cap. cùm dilecta 22. cap. Rodulphus 35. de rescript. cap. prudentiam 21. cap. venerabilis 37. cap. P. & G. 40. de offic.delegat. cum multis alijs, quæ tradit Angel.consil.138. Roman.consi.338. num.41 ubi eius addition. verb. *Comprehendit*, & latè Tuschus litt. R. concl.213. per totā, & litt. F.

con-

concl. 422. ubi num. 10. hoc extendit in tantum, quòd si excedatur forma rescripti, vel delegationis, factum esset nullum, cap. cùm olim, ubi Abbas de offic. delegat. Alex. conf. 57. col. 1. in princip. lib. 7. Guid. Papæ decis. 70. Decius conf. 603. num. 10. & plures alij apud Alvarez de Velasco in axiomat. iur. litt. F. num. 156. & seqq.

Quibus addo, hanc commissionem continere nudum ministerium recipiendi dictam professionem, & iuramentum, † quo casu existimat Bart. in l. & quia, circa finem, de iurisdict. omnium iudicum, secutus Innocent. in cap. final. de offic. delegat. quòd non solùm non potest unus Episcopus loco alterius adiri, verùm (quod magis est) commissio non transit in successorem eiusdem Prælati, etiam si fuerit facta sub nomine dignitatis. Quam doctrinam repetijt idem Bartol. in l. 1. §. hæc verba, D. de vulgar. & Petr. de Ancharran. in cap. privilegium, de reg. iur. in 6. col. penult. licèt meo iudicio vera non sit, & ita eam meritò reprobant alij Auctores magis communiter, ut constat ex Abbate & Decio n. 14. vers. 9. in cap. quoniam Abbas, de off. deleg. Anton. de Butrio, & Ioan. de Imola in d. cap. fin. eod. tit. ubi alios adducunt, & conducunt, quæ de rescripto inter certas personas, & quādo habeat locum inter alias, tradit Tusch. lit. R. concl. 213.

24

Sed licèt hæc de stricto iuris rigore ita se habeant, adhuc tamen † in casibus supra relatis consului, & obtinui, mortuo, vel longè absente Prælato, cui dicti iuramenti receptio commissa fuerit, benè & validè posse quemlibet alium superstitem, vel viciniorem illud recipere. Ad quod suadendum, & probandum, hæc, quæ sequuntur, argumenta perpendi.

25

Primum, † quòd eiusmodi Bullæ, vel Brevia Apostolica, quibus Prælatis in partibus Indiarum receptio dicti iuramenti, & professionis Fidei committitur, semper ad supplicantis petitionem concedi solent; & quò magis eius commoditatibus consulatur. Vnde rescriptorum favorabilium naturam sortiuntur, & sortiri debent. Et ut talia † ad ea omnia referri, & extendi, quæ necessaria sint, ut orator pleniùs, & faciliùs sedis Apostolicæ gratiam, iuxta concedentis voluntatem consequi possit, ut eleganter resolvit Felinus consil. 3. num. 3. Bald. in l. 3. C. de nuptijs, ubi dicit, hoc certissimum esse, quando ampliatio, vel extensio dicti favoris, non tendit in damnum, vel odium alterius, ut in nostro casu contingit. Et magis in terminis, loquentes in rescriptis commissionum, idem resolvunt Osascus decis. Pedemont. 88. num. 9. Grammat. decis. Neapolit. 103. num. 203. & Menoch. consil. 18. lib. 1. ubi concludunt, quòd quando dicta rescripta dantur ad petitionem supplicantis, debent accipere interpretationem secundùm supplicationē, & accipi, prout verosimile est, quod voluit, & intellexit Auctor ipsorum, cap. dilecti, de decimis, & ne contineant repugnantiam, aut damnosa sint supplicanti, idem Osascus decis. 5. num. final. Dynus, Ancharran. & plures alij, quos refert & sequitur Pet. Pechius per text. ibi in cap. odia, & in cap. quod ob gratiam, de reg. iur. in 6.

26

27

Secundum, quia † in hoc, de quo loquimur, casu, planum quidem est, tam in supplicatione, quàm in concessione dictæ commissionis supponi, Prælatum, cui dirigitur, vivum, aut vicinum, vel saltem viciniorem esse. Vnde ex verosimili concedentis voluntate iustè deducimus, quòd si mortis, vel longæ, & periculosæ distantiæ casum prævidisset, absque dubio à quocūque alio Catholico Antistite, qui superstes, vel vicinior inveniretur, eam impleri posse mandaret. Atque † adeò hoc ipsum, veluti pro cauto, & mandato habere, & exequi possumus, ex vulgari, & notabili doctrina gloss. in l. tale pactum, §. final. D. de pactis, quæ loquens etiam de extensione de persona ad personam, docet, semper id debere haberi pro cauto & expresso, quòd legislator, testator, vel quilibet alius, de cuius voluntate explicanda tractatur, verosimiliter respondisset, si de eo fuisset interrogatus. Quam pluribus ornant Tiraquel. in l. si unquam, in princip. C. de revocand. donat. num. 3. & 50. Menoch. lib. 4. præsump. 89. ex numer. 84. Peregrin. de fideicomm. art. 11. ex num. 32. & Parlador. in sexquicent. differ. 12. §. 1. num. 10.

28

29

Id quod, † in ipsa materia rescriptorū favorabilium, & extensione eorum de loco ad locum, vel de persona ad personam ex verosimili mente proferentis, ut operentur effectum, qui in illis prætenditur, & gratia inutilis, vana, vel damnosa non efficiatur, optimè etiam docuit Bald. in cap. postulasti, num. 9. de rescriptis, Felin. ibid. num. 9. Rebuff. in praxi, tit. de non promot. intra ann. num. 55. & DD. omnes communiter per text. ibi in l. quidam consulebant, D. de re iud. & multū in nostris terminis domini de Rota in duabus decisionibus, quas ad litteram refert Nicol. Garc. d. tract. de benef. 3. par. cap. 3. n. 75. & seqq. ubi cùm Romanus Pontifex cum quodam Præbendario dispensasset, ut per duos annos, non obstante residentiâ, quam in propria Ecclesia facere debebat, Romæ morari posset, neque in rescripto mentionem fe-

30

cisset, quòd Præbendæ fructus lucraretur, quamvis Fidei professionem in manibus sui Episcopi & Capituli iuxta dispositionē Concilij Tridentini non emisisset, & ob hanc causam fructus ei non solverentur, lite super hoc motâ, declaratum fuit in eius favorem, eâ ratione, quòd rescriptum cum favorabile esset, virtualiter dictam dispensationem professionis, ad eius effectum consequendum necessariam, contineretur videretur. Quia aliàs inutile, imò & damnosum impetranti futurum foret. Faciunt etiam, quæ in similibus casibus ex eadem ratione resolvit Felinus consil. 12. per totum, Decius consil. 232. num. 4. ubi, quòd si † Papa mandat alicui, ut provideat de præbenda vacatura, poterit providere de vacante ex mente Papæ, Bald. consil. 26. in fine, vers. *Item optio*, volum. 1. ubi quòd rescriptum concessum Petro & Ioanni, extenditur ad eorum subrogatos, si alter eorum moriatur.

31

32

Tertium, quia licèt verum sit † in rescriptis delegatorijs regulariter de una persona ad aliam extensionem nō dari, ut in cap. P. & G. de officio delegat. cum alijs, quæ cōgerit Morla in emporio iuris, tit. 2. de iurisd. omnium iudic. quæst. 21. art. 1. cum seqq. & alij, de quibus suprà num. 23. hoc non procedit, ubi rescripta sunt ad alios casus, quàm ad lites, quia tunc in eis benè admittitur extensio ad aliam personam aptam ad executionem eorū, ut colligitur ex gloss. in procem. Decretal. verb. *Bononiæ*, & notat Felin. dict. cap. P. & G. num. 5. maximè quando talis personæ expressio, vel designatio rescripti substantiam non respicit. Nam si respiceret, nedum mandatum esset servandum, sed etiam qualitas mandati, cap. cùm venissent, ubi Bald. de eo qui mittitur in possess. Iason. in l. qui Romæ, §. Callimachus, num. 10. D. de verbor. obligat. Vbi verò (ut dixi) non respicit, & ad actum peragendum, velut quid accidentale se habet, & extrinsecam formam concernit, ut in nostro casu contingit, tunc parum curare debemus de modo, & forma, dummodò effectum habeamus, & benè potest per æquipollens adimpleri, ut probat text. in l. cùm servus 102. D. de verbor. obligat. l. universis 6. C. de precib. Imper. offer. l. si quis mihi bona 25. §. sed quid si mandavi, D. de acquirend. hæredit. l. si mater, C. de instit. & substit. l. 1. D. de ventre inspiciēd. l. 1. D. de liberis & posthum. notat Alexand. & alij, quos refert Cardin. Tuschus littera F. conclus. 419. à num. 1. ubi num. 7. & seqq. loquitur de forma data in rescripto, latè D. Hieronym. de Leon in decis. Valentiæ 108. num. 13. parte 1. & Marius Muta, omninò videndus, ad constit. Siciliæ, 1. tom. cap. 39. num. 109. & seqq. pag. 283. ubi post Andream de Isernia, & alios, quos refert, multum in nostris terminis tenet, quòd † si summus Pontifex mandaret Archiepiscopo Panormitano, ut consecret talem Prælatum in tali Ecclesia, potest ex causa alibi illum consecrare, & iustam causam reputat, quamlibet, quæ præstet probabile impedimentum, ob quod ad designatum locum iri non possit, ex quo locus non est ex substantia consecrandi, & demonstrativè potius, quàm taxativè designatus esse censetur. Et sic in nostro casu cùm nō magis operetur Fidei professio, & iuramentum fidelitatis factum in manibus Episcopi nominati, quàm alterius, † eligenda via est, per quam utrique parti consulitur, l. 1. cum ibi notat. C. de divers. rescript. & à Tusch. litt. V. concl. 181.

33

34

Et sumus in doctrina Baldi in l. omnes populi, col. 7. versic. *Tertiò quæro*, ubi inquit: *Quòd † non videntur diversa, aut dissentiētia, quæ in ratione conveniunt; quia ratio est coniunctio diversorum casuum ad eundem finem tendentium, & ubi plura habent eandem rationem, cùm de uno tantùm fit mentio, videtur fieri exemplariter, non restrictivè*, quam doctrinam sequūtur plures alij per Tiraquel. d. l. si unquam, verb. *Libertatis*, n. 41. & d. tract. de cessante causa, num. 157. quem omninò vide.

35

Quartum, quia † cùm Bullæ, quæ pro conservandis novis Episcopis expediuntur, semper illam clausulam habeant: *Vt à quocunque maluerint Catholico Antistite sanctæ Romanæ Ecclesiæ communionem habente, cōsecrari possint*; idque ob eorum gratiam, & commoditatem fieri dicatur, ut ex ipsarum Bullarum tenore patebit. Durum, imò & absonum esset, noviter creatos, seu etiam translatos Episcopos, eandem facultatem non habere, in eligendo Episcopo ad professionem Fidei faciendam, & iuramentum fidelitatis præstandum, ubi mortuus, vel absens fuerit is, qui designatus invenitur, quia contingere posset (ut iam sæpè de facto contigisse vidi) ut haberet Episcopum vicinum, vel præsentem, à quo consecraretur, & teneretur alium longè distantem adire, ad effectum professionis, & iuramenti; cùm tamen † hæc sint veluti accessoria, & dependentia ipsius consecrationis, quæ longè melius per unum, & eundem Episcopum expedientur, argumento text. in cap. quanto, de iudicijs, & in consecrantem videntur in executionem delegatæ consecrationis transire, iuxta iura vulgaria.

36

37

Maximè † cùm in eadem consecratione ob

38

præ-

prædicta impedimenta, & distantiam locorum, dispensatum etiam videamus in his partibus Indiarum, ut licèt ad eam saltem tres Episcopi requirantur, cap. Episcopi, & cap. Episcopum, 64. distinct. cap. porrò, 67. distinct. gloss. in cap. ne Episcopi, de tempor. ordinat. l. 28. tit. 5. partit. 1. Ita ut multi teneant, nullam omninò esse, si à paucioribus fiat, ut latè videbis apud D. Anton. in summ. part. 3. tit. 14. cap. 16. §. 9. Silvest. verb. *Consecratio*, in princip. Armilla eodem verbo, num. 2. Azor. tom. 2. lib. 3. cap. 30. vers. *Quæret item*, Enriq. in summa, lib. 10. cap. 7. num. 3. optimè Vazquez de Ordine, disp. 246. cap. 6. num. 59. & seqq. Filiucium in summa, tom. 1. tract. 9. de Sacra. Ordin. cap. 5. num. 106. cum alijs, quæ tradit Illustriss. Bracharens. in notis ad cap. Episcopum 5. 61. dist. num. 2. Possit tamen ab uno tantùm Episcopo fieri, qui in defectum aliorum duas Dignitates, vel Cononicos mithratos sibi in socios assumat, prout quotidie fieri videmus, quia Papa potest mutare hanc formam, quamvis fuerit ab Apostolis instituta, ut tradunt Hugo, & Præpos. in d. cap. porrò, quos sequitur Gregor. Lopez in dict. l. 28. tit. 5. part. 1. gloss. 2. & notatur in cap. Archiepiscopus, & in cap. ne Episcopi, de temp. ordinat. & per Dom. Brachar. in cap. de abiectione 3. 64. distinct. & extat de hoc expressa declaratio S. Congreg. Cardin. quam refert Farinac. ad Concil. Trident. sess. 23. cap. 1. ubi ait, sic declaratum fuisse à maiori parte Theologorum, qui consulti fuerant, & ita Pium Quintũ dispensasse.

39 QVINTVM & ultimum, quoniam quemadmodum † in omnibus causis, quæ debent per summum Pontificem expediri, & dicuntur de casibus reservatis, si ad eum difficilis sit accessus, Episcopus se eis immiscere potest ratione pietatis, quã suadet benigna iuris interpretatio, & ut fidelium spirituali, & temporali consolationi, & utilitati occurratur, ut tradunt Abbas in cap. at si Clerici, §. de adulterijs, num. 9. de iudicijs, & ibîdem novissimè D. Felician. à Vega n. 164. & sequentibus, Gutierrez lib. 1. Canonicar. quæstion. cap. 23. num. 1. Thomas Sanch. de matrimon. lib. 2. disp. 40. num. 3. Marius Alterius de censuris, lib. 5. capite 2. Mauleon de Sacrament. in tit. de Sacramẽt. Matrim. dispensat. quæst. 2. num. 7. & Aloisius Riccius in prax. Episcop. decis. 261. ita in nostro casu, longè maiori ratione, ob impedimentũ mortis, vel longæ distantiæ; & difficilis accessus Episcopi designati, poterit alter, qui superstes, aut vicinior reperiatur, eius vices supplere, vel subire: cùm † in habentibus sym-

40

bolum (ut vulgò solet dici) facilis sit transitus, l. in rem, §. item quæcunque, D. de rei vindic. l. sed cum patrono, D. de bon. possess. l. si unus, §. pactus, D. de pactis. cap. 1. circa medium, de sacra Vnction. cum vulgat.

Quibus addo l. 1. in princip. D. de eo per quem fact. erit, † ubi probatur, quòd quando datur impedimentum respectu unius personæ, benè potest dari recursus ad aliam, ut actus fiat, quamvis si impedimentum deficeret, aliud esset dicendum. Vt advertit Tuschus, post Paul. Castrens. & alios, quos refert, litt. N. num. 13. Semper enim iura intendunt, † quòd actus habeat suum effectum, consequaturque verum implementum, quamvis per alium modum, quàm contentum in forma signata ad eius celebrationem, ut consuluerunt Bald. & Alexand. quos etiam refert, & sequitur idem Tusch. littera C. conclus. 51. num. 4. & 8. Et suggerente necessitate, † etiam ea, quæ sunt de forma, possunt per alium modum similem adimpleri, l. 1. ubi DD. præcipuè Ripa num. 38. D. de verbor. oblig. Alexand. cons. 96. volum. 4. Ias. in l. 1. num. 13. D. de liber. & posthum. Felin. Paris. & alij plures apud Riminald. cons. 364. num. 32. Petr. Surdus decis. 268. num. 18. & Molinus in tract. de pactis nuptial. lib. 1. cap. 25. num. 45. Raudens. de analog. cap. 38. n. 82. & Grœvæus ad Gaill. lib. 1. conclus. 2. consid. 1. num. 3.

41

42

43

Ex quibus rationibus, & fundamentis facilè erit cuivis contrarijs, quæ pro negativa opinione adduximus, satisfacere. Et hæc, quæ pro affirmativa perpendimus, † adeò efficacia, & substantialia visa sunt, ut in tribus, vel quatuor casibus ab omnibus Theologis, & Iurisprudentibus Limanæ vrbis probata fuerint, & ad sedem Apostolicam postea (ut audivi) delata, ad petendum supplementum, quod vocant, *Perinde valere*, si fortè opus esset. Et eadem sancta Sedes necessarium non esse declaravit; & me iuxta ipsius mentem, & intentionẽ respondisse, & cõsuluisse. Et ad tollendas similes dubitationes cautũ † est in Dataria, ut tales cõmissiones, & aliæ, quæ in promotione, & trãslatione Archiepiscoporum pro recipiendo pallio expediuntur, generaliter cuivis Episcopo dirigãtur, vel quod magis securum, & iam praxi receptius est, Decano, & Capitulo, cui electus, vel translatus præesse debet. Absit tamen, quòd quis possit pallium sibi remissum propriã auctoritate sumere, quamvis dicat Romæ suo Procuratori traditum. Nam hoc non sufficiet, & qui contrarium fecerit, in periculum nullitatis ea omnia deducet, quæ pallij auctoritate peraguntur, & præterea

44

45

arbitrariè puniri per ſedem Apoſtolicam poterit, ut advertit Azor tom.2.inſtit. moral. lib.3.cap.30.quod obiter notare volui, quia his diebus in quæſtionem deductum vidi, & à quodam graviſsimo Prælato non ſatis animadverſum.

46 In Capitulum † autem ſede vacãte dixerũt aliqui in caſibus ſuprà relatis, prorogari etiã poſſe delegationem, & commiſſionem, de qua agimus, ſi mortuus reperiatur Epiſcopus, vel Archiepiſcopus, qui Romæ deſignatus fuerat: quod tamen Ego non facilè admittendum cenſui ex deductis ſuprà in argumtis partis negativæ, quæ contra Capitulũ longè magis, quàm contra alium Prælatũ ſtringunt. Atque item ex eo, quod ſecundùm veriorem opinionem in Capitulum ſede vacante, ſolùm ea transferuntur, quæ virtute iuriſdictionis ordinariæ Epiſcopis competunt, de quo latiùs agemus infrà hoc eodem lib.3.capite 13.

47 SVPEREST autem nunc, ut de alio iuramento nonnulla dicamus, † quod Epiſcopi Regibus noſtris, de eorum iuribus, & reditibus non invadendis, Regioque præſertim patronatu non uſurpando facere debent, & qualiter hoc in provincijs Indiarum practicetur.

Et ſciendum eſt, quòd cùm iam inde à tẽporibus Regum Catholicorum Ferdinandi, & Eliſabeth, huius iuramenti præſtatio ſtabilita fuerit in Curijs Toleti ann. 1480. Ex

48 quibus ſumta eſt † l. 13. tit. 3. lib.1.Recop. detectis poſtmodum Indijs, id idem in ipſis obſervari pluribus ſchedulis iuſſum fuit, & inter alia, quæ Epiſcopos concernunt, repetitur in quadam dat. Vallisolet. 20. Martij ann. 1602. ibi: *I el Obiſpo ha de hazer el juramento que debe de no tomar los derechos Reales, i de guardar mi patronazgo.*

49 Sed cùm hoc † ob incuriam Regiorum miniſtrorum ferè in deſuetudinem abijſſet, & ob aliquas difficultates, quæ ſe obtulerunt circa formam, & tempus præſtandi huius iuramenti, & cogendi Epiſcopos noviter electos, vel translatos ad illud præſtandum, maximè ſi iam conſecrati eſſent, & ſuorum Epiſcopatuum poſſeſſionem adepti, iuxta ea, quæ

50 de † Epiſcopis ad ſimilia iuramenta, exceptâ feudorum cauſâ, novis ſecularium Principum conſtitutionibus, & pragmaticis non ligandis, latè congerunt DD. per text. ibi in cap. petitio, de iurerand. Cardin. Tuſch. litt. E. concluſ. 302. ex num. 6. Marta in tract. de iuriſd. 4. par. centur. 1. caſu 16. n. 29. & ſeqq. & caſu 43. ex num. 13. ubi reprobat Auctores Gallos contrarium admittentes, & inquit,

51 quòd etiam ubi † iurant, ſive homagiũ præſtant ratione feudi, ſolent iurare, ſtolâ ad collum poſitâ, & manu ad pectus, non autem iurant inter manus Regis, aut Cancellarij, aut Quæſtoris, neque ut laici, qui iungunt manus inter manus, ut per Ioan. Ferald. in tract. de iurib. & privileg. Reg. Franc. num. 25. Arnulph. Ruzæum in tract. de iure Regal. num. 14. poſt Innocent. in cap. ſolitæ, de maior. & obed. & latiùs Carol. de Graſſalis, omninò videndus, lib. 2. Regal. Franciæ, cap. 11. pag. 75. & ſeqq. Supremus Senatus Indiarum de his per Regiam Limanam Cancellariam cõſultus fuit anno 1614. & Ego de mandato eiuſdem Cancellariæ epiſtolam exaravi, & poſt longam huius articuli comperendinationem, & examinationem, tandem edita fuit ſuper

52 hoc † noviſsima quædam ſchedula an. 1629. quæ poſt eorum, quæ diximus, præfationem, dicta l. 13. Recopil. in uſum reduci iubet, & in Indijs ab earum Epiſcopis ſimul etiam iurari: *Que no iran contra el patronazgo Real, ni la percepcion de los dos novenos, que en los diezmos ſe reſervan à ſu Mageſtad. Ni otra alguna cobrança de los derechos, i rẽtas Reales. I que antes de hazer eſte juramento no ſe les conſienta entrar en la poſſeſſion, i adminiſtracion de ſus Obiſpados.*

Ex qua ſchedula ſatis liquet forma, quæ in hoc iuramento obſervanda eſt. Neque eſt, cur

53 in eius executione quiſpiam amplius † ſcrupulum habeat, vel moveat, cùm eam præceſſerit adeò ſeria, & matura deliberatio, & ut ipſa refert, edita fuerit adinſtar legis Regiæ in Hiſpania obſervatæ, & nunc quoque renovatæ, & maiori curâ obſervari iuſſæ. Nam

54 licèt fatendũ ſit, † Prælatis ratione Epiſcopatuũ, qui ſunt ſpirituales, eiuſmodi iuramẽta iniungi non poſſe, nec ſimiliter ratione bonorum temporalium in Eccleſiam translatorum, quia etiam ſpiritualibus hærent, cap. quanto, de iudicijs, cum ſimilibus, cum traditis à Ruzæo, & Marta ubi ſuprà. Ratione tamen bonorum temporalium, locorum, & iuriſdictionis temporalis in eis exercendæ, iuramentum fidelitatis regulariter ſubeunt, ſicut alij cæteri domini vaſſallorum, ut pluribus oſtendit Guillerm. Bened. in cap. Rainutius, verb. *Et uxorem*, deciſ. 1. num. 22. & 23. & eum referens Calliſt. Remirez in tract. de lege Regia Arag. §. 27. num. 19. & Carol. Graſſal. ubi ſup. cap. 11. quia quoad hæc tanquam alij vaſſalli laici reputantur, ut benè obſervat Bobadilla in Polit. lib. 2. cap. 18. num. 64.

Et in iuramento, de quo agimus, nihil eis de iure ſuo adimitur, ſed ſolùm Rex

55 noſter †, qui eos in nominatione, & præſentatione ad Epiſcopatum honorat, Regalium,

temporaliumque iurium suorum cõservationi studet, & qui poterat illos non nominare, & alios æquè idoneos eligere, nominationi, quam facit, hunc modum iniungit, qui cùm non repugnet Ecclesiasticæ libertati, etiam ab Ecclesiasticis Prælatis servandus est, argumento text. & eorum, quæ ibi notant Innocent. & alij in cap. nimis, de iureiurando, Bald. in l. fin. C. sine censu, vel reliq. Ias. in l. placet, num. 17. C. de sacrosanct. Eccles. & ibi Thom. Parpal. & Bobad. d. num. 64. & latiùs in terminis huius iuramenti loquentes, & eius iustificationem defendentes Rebuff. in concord. tit. de nominat. Gregor. Lopez in l. 15. tit. 15. part. 2. Gabr. Pereira in tract. de manu Regia, 2. part. cap. 37. & novissimè Anton. Diana resol. moral. 4. par. tractat. 1. resol. 77. & 79. ubi quærit, an iudex secularis possit privare temporalitate Clericum usurpantem iurisdictionem secularem?

56 Quibus conveniunt plura † Arresta Parlamenti Parisiensis, quæ refert Rhenat. Choppin. de iure Cœnobitar. lib. 2. pag. 330. ubi tradit, decretum fuisse, Archiepiscopum Auxitanum, & alios teneri facere homagium, & iurare fidelitatem Regi, ratione suæ temporalitatis, & aliquando decretam fuisse missionem in possessionem bonorum Aquitanici cuiusque Cœnobij, & Præsulatus, ob clientelare, fideique obsequium, Regi non præstitum.

Quod mirum videri non debet, cùm in l. 3. tit. 3. lib. 1. Ordinament. iampridem ab Alphonso Rege nostro huius nominis cautum 57 reperiamus, ne † ullus Episcopus, ex his, qui olim ex populi, vel Cleri suffragijs eligebantur, ad commissam sibi Ecclesiam accedere posset, quin priùs coram Rege se sisteret, ut ei debitam reverentiam præstaret. Quæ quidem lex in noviori legum Castellæ collectione, quam novam Recopilationem vocamus, compilata non fuit, quia iam stylus percrebuerat, ut Episcopi Hispaniæ non nisi ad solã Regum præsentationem eligerẽtur, iuxta ea, quæ dixi suprà hoc lib. cap. 4. Sed manet ad-58 huc † etiam in Episcopis non solùm electis, verùm & consecratis, hæc Regalis reverentiæ & obedientiæ obligatio, ratione superioritatis in temporalibus, tum in eo quòd ad ipsorum vocationem venire debent, quoties fuerint requisiti, cap. petimus 11. q. 1. cap. Princeps, cap. administratores, & cap. Regũ 23. q. 5. Novella Iustiniani 438. const. 115. l. 65. tit. 5. part. 1. vers. *La quarta*, & ibi Greg. l. 8. tit. 7. par. 2. l. 13. tit. 3. lib. 4. Recop. cum alijs traditis à Decio, Antibolio, Matienz. & Azeved. quos refert Bobad. d. cap. 18. num. 61. & Belluga in specul. Princip. rubr. 1. & seqq. ubi Borrell. latè Natta cons. 487. vol. 3. Peregr. cons. 1. num. 49. vol. 1. Olivan. de iure fisci, cap. 10. num. 6. & 9. Grassal. Regal. Frãciæ, lib. 2. iure 13. D. Valẽçuel. cons. 4. n. 110. vol. 1. ubi quòd priùs tenetur accedere Episcopus ad vocationem Regis, quàm ad vocationem Archiepiscopi: tùm etiam, ut ei manus osculari teneantur, ut dixerunt Archidiacon. & Laurent. in cap. duo sunt 96. distinct. & referunt Franc. Marc. decis. Delphinal. 455. num. 13. vol. 1. Alvar. † Pelagius de planctu 96 Eccles. lib. 2. cap. 18. & 30. ubi fatetur, se ipsũ potius timore, quàm amore osculatum fuisse dexteram Regis Portugalliæ, contra quem, hæc, & alia referens, graviter invehit Camill. Borrell. de præstant. Reg. Cathol. cap. 54. per totum, ubi hanc prærogativam nostrorũ Regum fundat, & defendit, quâ scimus eos iam non uti, solã genu flexione contentos, idemq; cum alijs Presbyteris faciunt, ut † ostendant 60 quantum Sacerdotũ dignitati, & personis Ecclesiasticis deferant, pro quorum simul immunitatibus & exemtionibus, & ne quis temerarijs ausibus eorũ iurisdictionem invadat, se acerrimos defensores constituũt, ut apertè cõstabit ex l. 1. cum multis seqq. tit. 3. lib. 1. Recop.

61 Quæ vel sola ratio † iustiorem reddit decisionem, & obligationem præstationis iuramẽti, de quo agimus, de Regia iurisdictione non usurpanda. Nam aliàs non esset ęqualis retributio, ut omittam aliam, quam exprimit d. l. 13. in princ. de gratitudine, quam Prælati nostris Regibus debent, cùm ad eorum supplicationem per sedem Apostolicam provideãtur, & confirmentur.

62 Neque est parvæ considerationis huius iuramenti præstatio, † nam stringit, & efficaciorem reddit obligationem, quâ alioqui, etiã eo non præstito, tenebantur, iuxta ea, quæ tradũt DD. in l. si quis maior, C. de transact. & in l. fin. C. de non numer. pecun. Imol. & Alex. in l. miles, §. decem, D. de re iud. Oldrad. cons. 238. Decius cons. 408. n. 7. Ruin. consil. 134. col. 3. vol. 1. Gratus respons. 39. num. 4. lib. 2. Seraph. privil. 73. & 74. & latè Surd. decis. 3. num. 8. & 9. Et, quod magis est, † habet vim 63 litis contestationis, atque adeò excludit, & interrumpit quamcunque præscriptionem, quam Episcopi allegare possent, & prætenderent in præiudiciũ iuris patronatus, vel alterius cuiuslibet iuris Regalis, quibus se nõ cõtraventuros in forma dicti iuramẽti promittãt, ut latissimè per tex. in l. si duo patroni 13. §. idẽ act. D. de iureiur. post innumeros alios, quos refert, tradit Seraphin. in tract. de privil. iurament. privil. 50. & 51. Balbus de præ-

script.2.par.3.princip. quæst.14. num.11. & 4.par.ult.par.q.2.num.3. Covarr. lib.2. var. cap.9.num.7.Bertazol.consil.civili 26.n.29. Tiber.Decian.cons.10.num.74. & cons.44. num.22.lib.1.Duaren.in prior. comment.ad tit.de iureiurãdo,cap.22.& in posterior. cap. 5.Fachineus lib.1.cõtrovers.cap.70. Donel. lib.24.commentar. cap.17. ubi Osuald. litt. AA.Ierem.Setzerus de iuram.lib.1. cap.25. num.121. & Camill. Borrell.cons.40. n.35.

64 Quæ † doctrina mihi usui, & honori fuit in aliquibus litibus,quas defendi, dum rei dominicæ Senatus FiscalemProcuratorem agerẽ, contra aliquosEpiscopos,qui in materia tertiarum se volebant præscriptione munire,cuius miror mentionem non fecisse diligentissimum,pariter ac doctissimum D. Ioann. del Castillo in suo tractat.de tertijs, ubi cap.35. per totũ, plura de modis interrumpẽdæ præscriptionis adducit.

65 Et est simile aliud iusiurandum, † quod de stylo Curiæ,& in ipso actu consecrationis Episcopi præstant,nempè de nõ alienandis,nec diminuendis rebus, iuribus, & privilegijs ad suam Ecclesiam, vel dignitatem Episcopalẽ pertinentibus,de quo agunt Ioannes Andr.& Panorm.in cap.ego N.de iureiurand.gloss.in cap.ut super, de rebus Eccles. Crescẽtius decis.2.de iureiurand.Redoan.de rebus Eccles. quæst. 55. & alijs pluribus relatis,Seraphin. de privileg.iuram. privil.52. per totum, ubi etiam eius Additionator Benechendorfius.

66 Quod, etiam † si factum nõ appareat, præstitum tamen præsumitur,vel ob id tantũ,quòd fieri solitum est, ut egregiè tradit Menoch. de præsumt.lib.2. præsumt.81. numer.46. & Crescent.ubi supr.num.1.

SVMMARIVM CAPITIS SEPTIMI.

1 *Episcoporum dignitas,& officium,quale ac quantum,& quibus titulis, & honoribus gaudeant?*
2 *Episcopus est de maioribus dignitatibus, & provinciarum Præsidibus comparatur.*
3 *Episcopi olim nolebãt in Cardinales creari,quia hæc minor dignitas censebatur.*
4 *Episcopi,quò maiori dignitate funguntur, eò magis sanctimonia splendere debent, & alijs exemplo esse.*
5 *Præsidentium integritas salus est subditorum,& insignis locus Isidori Pelusiotæ,& D.Greg.in huius rei comprobationem.*
6 *Episcopos,qui eligunt,vel proponũt,summo studio de melioribus præficiendis curare debent.*
7 *Reges tenentur sub peccato mortali digniores in Episcopos eligere.*
8 *Episcopi litteris, & eruditione præstare debent.*
9 *Regibus imputare potest hodie S. R. Ecclesia malam electionem Prælatorum,cùm ferè semper confirmet præsentatos ab eis.*
10 *Episcopus bonus eligi non videtur, si alter sit, qui melior illo eligi potuisset, ex D. Gregorio, cuius notabilia verba referuntur.*
11 *Episcopi non deficient hodie, æquè boni, ac olim, si ut oportet, quærantur, & eligantur.*
12 *Præesse, qui dignè possunt, deesse nunquã possunt,ex D.Greg.*
13 *Reges in electione Episcoporum benè possunt, salva conscientia, personæ respectũ habere, si ea Ecclesiæ etiam utilis sit. Cardin.Bellarm.quid responderit Clement. VIII.eum consulẽti de iusta electione Prælatorum,ibid.*
14 *Reges Hispaniæ quàm bonos semper Prælatos eligere soleant ad Ecclesias sui patronatus,ex Anastas.Germon.*
15 *Reges Galliæ parum curãt de bonis Prælatis suis Ecclesijs præficiendis, & de dãnis,quæ inde nascuntur,ex Choppino.*
16 *Episcopi an aptiùs,& tutiùs ex Cœnobitis, quàm ex Clericis secularibus eligantur?*
17 *D.Chrysost.quid sentiat de electione Monachorum ad Episcopatus?*
18 *D.Cyprian.August.Ambros.& Chrysost. ex foro,& Rhetorum Scholis ad Episcopatus vocati sunt.*
19 *Episcopus debet habere sapientiam rerum secularium.*
20 *Theologusnè an Iurista aptior sit ad Episcopatum?*
21 *Episcopus ultra scientiam veteris & novi Testamenti,debet etiam habere scientiã utriusque iuris,& quare?*
22 *Episcopi ad Ecclesias Indiarum cum maiori cura,& idoneitate, quã ad alias quærendi sunt,quia & multa habent, quæ alijs Prælatis non conceduntur.*
23 *Episcopis quæ competãt iure ordinis, quæ ex lege iurisdictionis,& quæ ex lege Diœcesana, remissivè.*
24 *Episcopis Indiarum in multis dispensare permittitur,ob distantiam sedis Apostolicæ,& quæ illa?*
25 *Papa licèt aliquando absolvat,vel dispẽset in casibusEpiscopis commissis,non ob id eorum facultati derogare videtur.*

Ar-

26 Archiepiscopi sunt supra Episcopos, & quam in eis superioritatem, & iurisdictionem exerceant?
27 Metropolitana Ecclesia grandioris honoris est, quàm suffraganea.
28 Episcopus in prima instantia cognoscit de omnibus causis Ecclesiasticis, & in mero, & mixto imperio, & fundat suam iurisdictionem.
29 Archiepiscopus, exceptis casibus à iure expressis, nihil potest in Diœcesibus suffraganeorum, etiam de consensu partium.
30 Metropolitanus in Diœcesi sui suffraganei, solum ipsum regulariter subditum habet.
31 Metropilitanus in aliquibus casibus procedit contra suffraganeos, & hi illi iuramentum obedientiæ præstare debent.
Cap. dilecti filij, de maior. & obed. ponderatur, & illustratur, ibid.
32 Archiepiscopus est Pater, & Episcopus animarum suorum suffraganeorum.
33 Metropolitani quando possint exercere iurisdictionem in suffraganeos, & subditos suffraganeorum?
34 Metropolitani, ut curam habeant de modo procedendi Capitulorum suffraganeorũ sede vacante, disponit quadã schedula, quæ refertur.
35 Metropolitan iudices, ut in aliquibus locis suffraganearum Ecclesiarum valdè à Metrop. distantibus, constituantur, sæpè actum est, & schedula, quæ de hoc agit.
36 Archiepiscopi non possunt regulariter cõstituere officialem Metropolitanũ in Diœcesi suffraganeorum, nisi id de antiqua cõsuetudine habeant.
37 Metropolitani est Concilium Provinciale convocare, & ei præsidere, & suffraganei vocati tenentur venire.
38 Conciliorum Provincialium plures quæstiones, & qui de eis agunt, remissivè.
39 Metropolitanus tenetur ad observantiã Concilij Provincialis, & an ab eo possit excommunicari?
40 Concilia Provincialia Indiarum non celebrantur quolibet triennio, sed sexsennio, aut septennio, vel ubi necessitas postulat, & schedulæ de hoc agentes.
41 Concilia Provincialia & Synodalia non priùs debent in Indijs publicari, quàm à Rege, & supremo eius Senatu visa, & approbata fuerint.
42 Concilijs in Provincialibus non prævalet sententia Metropolitani, sed maiori parti est standum.
43 Concilia generalia, & Episcopi totius Orbis nihil statuere possunt Papa refragante, & quare?
44 Collegialiter ubi plures coadunantur, unusquisque unam tantùm vocem, seu votũ habet, & maior pars votorum prævalet.
45 Capitulum sede vacante debet vocari ad Concilium Provinciale, & habet vocem in eo, contra Quarantam, & alios.
46 Metropolitanus, qui congregavit Concilium Provinciale, si ad alteram Ecclesiã promoveatur, an desinat præsidere in dicto Concilio, & suffraganeus antiquior eius locum subintret?
47 Prælatus, qui de una Ecclesia ad aliam transfertur, quousque in prima possit administrare.
48 Episcopus translatus, etsi administret in prima Ecclesia, quousque accipiat possessionem secundæ, id debet intelligi quoad ea, quæ competunt ex lege iurisdictionis.
49 Metropolitani præsidentia in Concilio Provinciali ex auctoritate, & usu pallij dependet.
50 Concilia Provincialia Metropolitanus convocare non potest ante acceptum pallium.
51 Archiepiscopalis officij plenitudo confertur per receptionem pallij, & ante illam non sortitur nomen Archiepiscopi.
52 Pallium pro primo Archiepiscopatu receptum, cessat per translationem ad aliũ, etiam si contingat, quòd posteà redeat ad primum.
53 Pallij in concessione, & usu cõsistit magna præeminentia Archiepiscoporũ, & plura de ea, & usu, & confectione pallij, & Auctores de eo agentes.
54 Archiepiscopus potest in tota sua Diœcesi pallio uti, crucem ante se deferre, & populũ benedicere, sed non ordines conferre, nisi de licentia suffraganei.
55 Episcopi, an, & quando possint cognoscere de causis miserabilium personarum, & se pro earum defensione interponere.
56 Pauperes, & miserabiles personæ habent omnia privilegia Ecclesiarum.
Egestate sordentibus, est mors solatium, & vita supplicium, ibidem.
57 Episcopi possunt visitare, & providere horrea publica, data socordia Magistratuũ secularium.
58 Episcopi Indiarum maiorem occasionem, & facultatem habent subveniendi iniustè oppressis à iudicibus secularibus, ex doctrina Greg. Lopez, Bobadillæ, & aliorum, qui referuntur.
59 Episcopus Fluminis-Argentei, quomodo excusaverit factum defensionis, & effractionis carceris, pro liberando quodã reo,

quem Gubernator secularis iniustè ultimo supplicio afficere volebat.
60 Miserabilium personarũ causæ principaliter pertinent ad iudices seculares, & Ecclesiastici eis facilè se immiscere non debent.
61 Iurisdictio Ecclesiastica, & secularis se mutuò iuvare debent, non autem impedire.
62 Recursus ad Ecclesiasticos pro iniurijs, vel iniustitijs illatis à iudicibus secularibus raro practicatur in Hispania, & quare?
63 Episcoporum auxilium, vel recursus in causis miserabilium, & oppressarum personarum, debet intelligi quoad protectionem, non quoad iurisdictionem.
64 Iudex Ecclesiasticus quando possit per cẽsuras procedere contra seculares, non facientes, vel denegantes iustitiam.
65 Executores testamentorum, etiam ad causas non pias, si negligentes sint in earum implemento, possunt per Episcopos admoneri, & compelli.
66 Desolati propriæ defensionis auxilio spectant ad Ecclesiam.
67 Iudicis secularis, data notoria iniustitia, vel tyrannide, Ecclesiasticus se interponere potest, sed hoc raro, & ex magna causa faciendum, & quare?
8 Iudices seculares, & Ecclesiastici Indiarum, debent abstinere à competẽtijs, & altercationibus iurisdictionis, propter graves tumultus & seditiones, quæ ex his oriri possunt, & sæpè solent, & adducuntur exempla, & notãda verba Gambæcurtæ.
69 Remedia sunt tardiora, quàm mala, natura infirmitatis humanæ.
70 Episcopi Indiarum præ cæteris tenentur observare iurisdictionem Regiam, & cæteraRegalia propter magnos honores, quos ab eodem Rege accipiunt.
71 Episcopi sunt Cõsiliarij Regis, & esse debent veluti Assessores, & directores Magistratuum seculariũ, & Patres patriæ urbium, in quibus sedem habent.
72 Episcopi in Consilium Regium adsciscũtur, ut tam ipsi, quàm seculares, qui in eo interveniunt, Regni tranquillitati in utroque brachio prospiciant, & se omnes mutuò iuvent, ex Cassiod. & alijs.
L. certissimè 34. C. de Episcop. aud. expenditur, & illustratur.
73 Episcopi quid populis, & Magistratibus secularibus præstare debeant, & quid invicem ab ipsis accipere?
74 Episcopi ut intersint Cõsilijs Regijs multum interest ex sententia Blesensis, cuius verba referuntur.
75 Iudices Ecclesiastici levibus ex causis seculares excommunicare, vel pœnis pecuniarijs damnare non debent.
76 Concil. Trid. sess. 25. de reform. cap. 3. explicatur, & num. 85.
77 Iudices Ecclesiastici quando possint licitè in reos seculares pœnis pecuniarijs animadvertere.
78 Pœnæ pecuniariæ, quæ à iudicibus Ecclesiasticis imponũtur, quomodò distribui, seu applicari debeant?
79 Episcopi utrum habeant fiscum?
80 Episcopi, & alij iudices Ecclesiastici si pœnas pecuniarias irrogẽt secularibus, an possint eas propria auctoritate exequi, vel invocato brachio seculari?
81 Iacobi Berretæ opinio circa præcisam invocationem brachij secularis per Ecclesiasticos, pro exigendis pœnis pecuniarijs, refellitur.
2 Episcopus an posit habere familiam armatam pro tuenda, & exequenda sua iurisdictione?
83 Episcopi multum debent curare de ovibus sibi commissis, & præcipuè de Indis, eorũque conversione, & prædicatione.
84 Episcopus debet in dies singulos prædicare, & sementem Evangelij facere, ex D. Chrysost. cuius gravia verba referuntur.
85 Episcopis, donec resideant, fructus dari nõ debent, & quare ex quadam Regia sched. quæ refertur.
86 Episcopi ad Ecclesias Indiarum electi, in Hispania consecrari prohibebantur, & quare? & quod hoc facilè dispensandum non esset.
87 Episcopi Indiarum, etiam ad alias Ecclesias translati, ante obtentam licentiã, propriam deserere non possunt.
88 Episcopi Indiarum suis Ecclesijs arctissimo vinculo ligati, & desponsati sunt, quod non nisi à Romano Pontifice solvi potest.
89 Episcopi quidam Indiarum in Hispaniam sine licentia repedantes, etiam allegata ægritudinis causa, auditi non sunt.
90 Episcopis ad non residendum in sua Diœcesi, non præstat legitimum impedimẽtum, morbus etiam sonticus.
91 Episcopi de licentia Metropolitani, an & per quod tempus possint abesse à suis Episcopatibus?
92 Episcopi, qui in aliqua regione de salute periclitantur, iustè petere possunt se ad aliam Ecclesiam transferri.
93 Episcopi non debent intumescere propter adeptionem dignitatis Episcopalis.
94 Episcopi debent Clericos honorare, & ut

collegas habere, ut ipsi ab eis honorentur.
95 Episcopi ita debent Clericis æquari, ut ab eis non contemnantur, & insignis locus D. Gregor.
96 Presbyteri ab Episcopis, ut filij habendi sunt, non ut vassalli.
97 Episcopi aliqui Indiarum se vocãt Principes Ecclesiæ, & Clericos valdè inurbaniter tractant.
98 Prælatis iniquis, & iniqua iubẽtibus subditi obedire non tenentur, nec eorum vitia venerari.

CAPVT VII.

De ordinaria, & extraordinaria Archiepicoporum, & Epsiscoporum in provincijs Indiarum iurisdictione.

1 ARCHIEPISCOPORVM † & Episcoporum onus tale quidem est, ut vel Angelicis humeris formidandum dicatur in Cõcil. Trid. sess. 6. cap. 1. de reformat. Eorum quoque proinde dignitas, & auctoritas tanta, ut Ecclesiæ Principes, Apostolorũ successores, dignitatum culmen, sanctissimæ, sacratissimæque Personæ dicantur, & in partem solicitudinis Apostolicæ sedis vocati, ut habetur in Auth. de sanctiss. Episcop. collat. 9. cap. venerabili 37. de Præbend. cap. 2. eod. tit. lib. 6. iunctâ glossâ ibi verb. *Dignitatem*, cap. quamquam 2. q. 6. cap. in novo, 21. dist. cap. quorum vices, 69. dist. cap. legimus, 24. dist. cap. cùm Episcopus, de offic. Ordin. lib. 6. ubi dicitur: *Ordinarius Generalis*, Concil. Trident. ubi sup. & sess. 23. cap. 4. cum innumeris alijs, quæ tradit Felin. in Rubr. de maior. & obed. num. 9. Abbas in cap. dilectus, num. 1. de concess. Præb. Bertachin. in tract. de Episcop. lib. 2. Ancharran. cons. 105. Barbat. in procem. Clem. num. 6. & 26. ubi inquit, quòd Episcopi sunt fundamentum Ecclesiæ, & dignitas Episcopalis, dignitas Dignitatũ, 2 Bald. in l. sive pars, † C. de dilation. ubi asserit, Episcopũ esse de maioribus dignitatibus, & Præsidi æquiparari, Mastrill. de Magistrat. lib. 3. cap. 10. num. 389. Anastas. Germon. de sacr. immunit. lib. 3. cap. 7. & seqq. latè Illustriss. D. Roder. Acuña Archiep. Brachar. in cap. Ecclesia, dist. 35. n. 4. & in summa, dist. 40. num. 1. Cened. in collect. 115. ad Decretal. num. 2. ubi ex Fusco & Panvino tradit, 3 quòd † usque ad tempora Bonifacij VIII. nullus erat Episcopus, qui vellet fieri Presbyter Cardinalis, quia putabant non licere descendere de maiori dignitate ad minorem, Camill. Borrell. in summa decis. 1. parte, tit. 6. num. 6. Ludov. Saravia in tract. de iurisd. adiunct. quæst. 1. num. 9. Bobadilla in Politic. lib. 2. cap. 17. num. 15. Franc. Hallerus in defens. Eccles. Hierarch. tit. de Episcop. per tot. Ioan. Filesacus de sacra Episcop. auct. per totum, Sbrocius de Vicar. Episcop. lib. 2. q. 26. Barbosa in Pastorali, 1. par. tit. 1. cap. 1. & 2. par. alleg. 1. num. 4. & 12. Maurit. Alcedus de præcellent. Episcop. dignit. 1. part. cap. 8. ex num. 3. & cap. 11. & 12. per totum, Tusch. verb. *Episcopus*, concl. 234. Alois. Riccius in prax. var. resol. 2. par. resol. 203. num. 2. & resol. 211. num. 2. Scaccia de sent. & re iudicat. gloss. 12. num. 27. eruditiss. D. Ioseph. Vela in cap. 1. de offic. Ordin. 1. par. num. 11. & num. 134. Adam Contzen. lib. 6. Polit. cap. 38. & 39. & omnium optimè D. Chrysost. in tract. quẽ inscripsit: *Quòd summæ dignitatis sit, sed periculosum valdè Episcopum agere.*

4 Quò fit, † ut quantò ipsi maiori potestatẽ, ac dignitate refulgent, tantò magis debeant vitæ sanctimoniâ, & probatis moribus splendere, quia ut inquit Trident. d. cap. 1. *Integri-* 5 *tas † Præsidentium, salus est subditorum*: & Episcoporum vitia ad ipsos Sacerdotes, qui ipsis parent, tum ad reliquos deinde diffunduntur. Et quemadmodum naturâ comparatũ est, ut ad eius, qui præest, similitudinem sese subditi comparent, sic fit, ut usurpato Sacerdotij, quo quis indignus est, imperio, eius ornatus, ac decor in statum quemdam inconditum, atque deformem transeat, ut gravissimis verbis scripsit Isidor. Pelusiota epist. 209. lib. 2. fol. 302. quæ meritò extollit, plura alia in eandem rem doctissimè congerens, Petr. Faber lib. 3. semest. cap. 20. pag. 314. Rebellus de obligat. iustitiæ, 1. par. pag. 106. & 107. & plurimi alij, qui de scientia & gravitate morũ in Episcopis requisita pertractant, quos latè refert Barbosa in collect. ad Concil. pag. 69. litt. 8. & in nostris terminis Episcoporum Indiarum Concil. Limense III. act. 3. cap. 1. cuius aurea verba omninò videre oportebit; & eis conveniunt alia non minus gravia, & elegantia, quæ habentur apud D. Gregor. lib. 1. Registr. indict. 9. epist. 24. & sic habent: *Sũmus itaque locus tunc benè regitur, cùm is, qui præest, vitijs potiùs, quàm fratribus dominatur. Benè acceptam potestatem regit, qui & tenere illam novit, & impugnare. Benè regit, qui scit per illam super culpas erigi, scit cum illa cæteris in æqualitate componi.*

6 Et hoc idem simul efficere debet, † ut Senatores, & Principes, qui eiusmodi Prælatos, quærendi, proponendi, & nominandi curam,

&

& potestatem habent, maiori studio, & solicitudine, de melioribus semper, & dignioribus præficiendis, invigilent. Nam id † etiam in Regibus sub peccati lethalis reatu fieri debere expresè decisum est in Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 1. vers. *Nisi, quos digniores*, & tradit S. Leo Papa epist. 84. c. 6. dicens: *Optimum ad Episcopatum esse eligendum*, D. Thom. 2. 2. q. 185. art. 3. latè, & eleganter Menoch. de arbitrar. casu 425. † ubi quòd debeant litteris, & eruditione præstare, iuxta text. in cap. omnes, 38. dist. cap. nisi cũ pridem, §. pro defectu, de renunt. cap. si rector, 43. distinct. cum alijs, Rebell. de oblig. iust. 1. par. lib. 3. quæst. 4. num. 10. pag. 142. Galet. in Margar. casuum conscient. verbo *Eligere*, pag. 93. col. 2. Cardin. Bellarm. de offic. Princip. lib. 1. cap. 10. Duaren. de sacris Eccles. minister. lib. 5. cap. 12. ubi de obligatione Regis, & partibus eligendorum, Raudens. decis. Pisana 34. in princ. & à num. 179. Dom. Acuña in cap. si in plebibus 20. dist. 63. Gambacurta de immun. Eccles. lib. 6. cap. 9. num. 7. ubi inquit: † *Regibus imputandum, si eorum culpa Episcopi tales non sunt, quales olim fuere, & quales ipsi desiderant. Sedes enim Apostolica, longè posita, illorum vitam, ac mores minus perspectos habere potest. Inque informationibus ad eam transmissis quiescens, eos, quos illi nominant, ferè probare, ac confirmare solet, nisi aliquando aliunde aliud illi constet, id quod rarò contingit*; & plures alij, quos refert Nicol. Garcia de benef. 7. par. cap. 16. num. 16. Zapata de iustit. distrib. 2. par. cap. 15. num. 11. ubi etiam quòd hæc obligatio in Regibus sit cũ onere restitutionis, Schitin. in codẽ tract. lib. 2. disp. 1. per totam, & alij citati à Fr. Sigismund. de Bononia in tract. de elect. dubit. 33. & August. Barbosa in Pastorali, 1. parte, tit. 2. gloss. 3. num. 29. & novissimè in collect. ad d. cap. 1. Concil. num. 1. & 4. ubi plurimos cumulat de iusta, & saluberrima electione Prælatorum habenda.

Quibus Ego addere soleo verba D. Greg. Magni in lib. 1. Reg. ubi inter alia, quæ fusissimè simul, & elegantissimè de Episcoporũ electione, & statu disseruit, illud primum facit: tantam † esse Episcopalis status dignitatem, & eminentiam, ut nemo bonus sit censendus Episcopus, si sit vir in Israël melior illo, nisique instar Saul, ab humero, & sursum emineat super omnem populum. Hoc est, nisi scientiâ, contemplatione, & prudentiâ, quæ per caput, in quo vigent sensus omnes, significatur; nisi eloquio, & doctrinâ, quarum collum, unde emanat vox, & sermo, typus est, lõgo intervallo præcellat quotquot mortalium eius curæ subijciuntur. Quod & D. Chrysost. observavit lib. 2. de Sacerdotio.

Addit secundò D. Gregorius † crasso in errore versari eos omnes, qui putãt, priscis quidem seculis, Apostolorum nimirùm temporibus, & subsequentibus aliquot annorum centurijs, largitum esse Deum Ecclesiæ suæ taliũ electorum virorum multitudinem. Verùm tẽporum decursu, ævoque præsertim nostro, tãta nos eorum penuria premit, ut non rarò dispensandum sit cum assumendis ad spirituale regimen: quocirca, his ob præfectorum inopiam suffectis, minimè putant eundem à nobis honorem deberi. At oppositam sententiã summus is Doctor tuetur. *Dispensatio* (inquiens) *ut in plerisque Ecclesiæ negotijs salubris sit, lethalis profectò, & mortifera hic est, qui † dignè præesse possunt, deesse nunquã possunt.*

Quæ tamen non ita strictè accipienda sunt, ut non possit Rex † personæ respectum habere, si hæc simul Ecclesiæ servitio, & utilitati conducat, legimus enim in vita Illustriss. Cardin. Bellarm. lib. 3. cap. 5. §. rursus, ad cõsultationem Clement. VIII. sic respondisse: *Deberent provideri Ecclesiæ de bonis personis, nõ autem personæ de bonis Ecclesijs. Fateor tamen optimam illam esse provisionem, cùm utrumque simul fieri potest, ut & personæ benemerenti, & Ecclesiæ vacanti utiliter provideatur*; cui Pontifex ita respondit: *Scimus, & hoc, quantum in nobis est, præ oculis habemus, providere Ecclesijs, non autem personis, nisi quando & Ecclesiæ, & personæ æquè nos providere putamus.*

Quod sanè peculiari Dei dono quotidianis experimentis cognoscimus in electionibus, & nominationibus, quę † à nostris Catholicis Regibus fiunt. De quibus ita loquitur Anastas. Germon. de sacror. immun. lib. 3. cap. 12. num. 40. *Vtinam omnes tale ius habentes, tales nominationes facerent, ut Philippus Hispaniarum Rex, & verè Catholicus. Non enim statim nominat, nec ad cuiusque preces, sed matura adhibita deliberatione, habitoque personarum delectu, tales offert viros Pontifici Maximo (non in Hispania solùm, sed in Indijs, & Neapolitano, & Siciliensi Regno) qui Episcopali dignitate meritò ab omnibus digni existimentur, & ob hanc unam potissimam causam semper existimavi, omnia illi potentissimo Regi feliciter cedere.*

Quæ verba refert Cevall. 4. tom. commun. opinion. quæst. 897. num. 475. & quanti fieri debeant, patebit ex contrarijs effectibus, qui in Francia ex eisdem electionibus ob earum depravationem, ambitionem, & nundinationem agnoscuntur, de quibus graviter dolet

domesticus, & oculatus ipsius Regni testis Rhenat. Choppin. de sacra polit. lib. 1. tit. 7. num. 27. inquiens post alia, quòd hinc *secuta est paulatim ovilis Dominici desertio, mox errabundo grege, enatæ hæreses, aut renovatæ potius, excitata deinde verè sacra, scelestaque civium bella, quæ coniurati factionum auctores patriæ suæ toties intulerũt.* Et paulò pòst: *Reliquum esse Ego quidem censeo, sed citra affectus, ut medicorum more causa ipsa intestini morbi evellatur, ex affecto nostræ Reipublicæ corpore, id est libera suffragationum iura Ecclesiasticis reddantur Collegijs, à quibus non profani post hæc Dynastæ, non Heroides, sed Cœnobitæ optimi præponãtur, lectißimi item verique Clerici in sacra Sacerdotij sede collocentur, tunc utique sperandum fore, ut Ecclesiastico duce, comites alij Galliæ contineantur in officio pacatius, & Francici Regni celsitudinem videamus demùm suo genio restitutum.*

16 In eo verò, quòd Choppinus † Cœnobitas Clericis præponere videtur in designatione Episcopatus, etsi pro se habeat Iustiniani Imper. Novell. 6. quomodo oporteat Episcopos ordinari, ubi statuit, non ex populo, sed ex Monasterijs potius petendum esse Episcopũ, neque id novum sit, ut ibidem pluribus probant Cuiacius & Ritthershusius, Ego eis non valdè assentior. Nam datâ in alijs meritorum paritate, aptiores Clericos duco, ut rectè probat Alfons. Guerrer. in speculo Principum, sive thesauro Christianæ Religionis, c. 12. & Balduin. ad d. Novel. pag. 16. Nã † D. Chrysost. ingenuè fatetur, frequenter accidisse, ut

17 qui inde vocarentur, cæteris ferè essent ineptiores ad hanc functionem. Et certè † Cyprianus, & Augustinus non ex solitudine Monachorum, sed ex scholis Rhetorum, & vita cõmuni, ad regendas Ecclesias accersiti sunt. Ambrosius à profana præfectura, nondum etiã baptismo initiatus: Chrysostomus à causis forensibus; ipseque laudat quemdam Philogonium, qui ex forensi causidico factus fuerat Episcopus. Et certè negari non † potest, sapientiam rerum secularium requiri etiam in Episcopo, ut probat text. & DD. in cap. legimus 7. distinct. 37. ubi Dom. Bracharens. num. 4. & Greg. Lopez in l. 37. tit. 5. part. 1. gloss. 3.

18

19

20 Quo argumento defendi etiam potest opinio eorum, qui asserunt, † aptiores esse ad Episcopatus Iuristas, quàm Theologos. De qua quæstione latiùs agũt plures ex antiquis Doctoribus, quos refert Everard. in locis legalibus, loco *ab auctoritate*, vers. *Ex his*, Alciat. in Rubr. C. de summa Trinit. Menoch. de arbitrar. casu 425. num. 25. & ex novioribus Rebell. d. tract. de obligat. iust. part. 1. pag. 146. Camill. Borrell. de præstant. Reg. Cathol. cap. 50. num. 65. Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 6. num. 14. Emanuel. Rodrig. 1. tom. regul. quæst. q. 11. art. 4. Enriquez in summ. lib. 10. cap. 33. §. 2. litter. E. Zapata de iustit. distribut. 2. par. c. 10. per tot. & Schitinus eod. tract. lib. 2. disp. 1. num. 4. pag. 187. Et pro Iuristis facit text. in cap. omnes 6. distinct. 38. ubi non solùm requiritur in † Episcopo sciẽtia Novi & Veteris Testamenti, sed & sacrorum Canonum, sive utriusque iuris, cũ iuxta eius regulas in spiritualibus, & temporalibus debeant iudicare, ut etiam docet text. in Authent. ut Clerici apud proprios Episcopos, §. 1. collat. 6. gloss. verb. *Iudicem*, in Authent. de sanctiss. Episcop. §. si quis contra, collat. 9. Menoch. ubi sup. num. 27. & Dom. Roder. Acuña in d. cap. omnes, num. 2. & tradens alia Simanc. in Cath. inst. tit. 25. ex num. 23.

21

22 Quæ omnia, omnibus Archiepiscopis, & Episcopis communia cùm sint, in † illis certè diligentius attendi debent, qui ad Indiarũ Cathedras eriguntur, quibus liberiorem manum in vitijs corrigendis, Indis convertendis, & Fide Catholicâ instituendis, & in reliquis, quæ ad hoc Pastorale munus spectant, tum alij passim Romani Põtifices, tùm præcipuè Pius V. felicis recordationis, in quodã Brevi concessit, cuius meminit Fr. Alphons. Ferdinan. in hist. Relig. nostri temporis, pag. 182. Atque ita non solùm habent, & exercẽt, quæ † alijs Episcopis iure ordinis, vel lege iurisdictionis, & Diœcesanâ competunt, de quibus latè, & distinctim agunt iura & DD. in cap. conquerente, §. 1. cap. dilecto, de off. Ordin. cap. inter vos, de re iud. cap. cùm olim, cap. cùm Canonicus, de censib. l. 15. & 16. tit. 5. par. 1. Tridẽt. sess. 23. de sacram. Ordin. c. 4. cum latè adductis ab Innocent. in cap. 1. de offic. Ordin. & in cap. Theodosius, de stat. Monach. Ant. de Butrio cons. 19. in princip. Caietan. de potest. Papæ, cap. 3. Victoria eodem tract. relect. 2. num. 10. Simanc. de Episcop. dignit. cap. 2. Lælius Iordan. de maior. Episcop. caus. cap. 3. Cuchus lib. 2. maior. inst. tit. 6. Paul. Fuscus de visitat. lib. 1. cap. 2. & 4. Lancellot. in temp. Iud. lib. 2. cap. 5. §. 4. Petr. Gregor. in partition. iur. Canon. lib. 5. tit. 2. cap. 2. & lib. 15. syntag. cap. 12. num. 33. Ioachim Steph. de iurisd. Eccles. lib. 4. cap. 14. Pacian. de probat. lib. 2. cap. 28. & 29. Franc. Varg. in tract. de iurisd. Episcop. per tot. Cerola in praxi Episcop. 2. par. verb. *Iura*, Isidor. Moscon. de maiest. Ecclesiæ, lib. 2. cap. 8. §. 1. & 2. Tusch. litt. E. conclus. 236. Filesacus de sacra Episcop. auct. cap. 18. & & innumeri alij, quos cõgerũt Alzed. in prax.

Episcop. Barbosa in Pastorali, & eruditissimus D.Ioseph.Vela Senator Granatens. meritissimus, in repet.cap.1.de offic.Ordin.n.9. & seqq.parte 1.

24 Sed multa præterea, eisdem, † ob distantiã sedis Apostolicæ, & meliorem Indorum conversionem, cõcessa sunt, quæ aliàs eadem sancta sedes sibi solet specialiter reservare. Nam à casibus contentis in Bulla in cœna Domini absolvere possunt; sanctum chrisma eo, qui in istis partibus reperitur, balsamo, & clericorum numero consecrant. Novos Episcopus unus solus consecrare potest: limina sancti Petri non nisi in quinquennium, & tũc per procuratorem visitant: in omni irregularitate, exceptâ eâ, quæ ex homicidio voluntario extra bellum, & simoniâ dispensant, & etiam in gradibus ultra tertium ad matrimonium prohibitis, & cum Indis etiam in omnibus iure divino non prohibitis, vel coniunctis, vel attinentibus: & aliquando, etiam in impedimentis dirimentibus matrimonium contractum, si occulta fuerint, & cum illegitimis, quo ad ordines, & etiam beneficia curata Indorum, ratione idiomatis, & melioris conversionis eorum, & in bigamia etiam ex delicto publico proveniente, & in simonia etiam publica, quoad censuras, & pœnas, & habent facultatem absolvendi omnes, & quoscũque Indos à crimine hæresis, & ab alijs quibuscũque, & casibus reservatis, & dispensandi cum eisdem Indis, & in eorum conversione se occupantibus, in voto castitatis perpetuæ. De quibus, & alijs, cum peculiari relatione Brevium, & indultorum Apostolicorum, quibus ista cõcessa sunt, latiùs agit Fr.Emanuel Rodriguez in quæst.regul.1.tom. q.99.art.1.2. & 3. Fr.Ioan.Baptista in advertentijs Confessarior. Indicor. 2.par. pag.142.161.428. 432.435.& Reverendiss.Dom. D. Felician. à Vega in suis eruditissimis lucubrationibus ad librũ secundum Decretal. pag. 180. 183. 287.192.194.& 195.499.& 501. Qui benè addit, in cap.4.§.de adulterijs, de iudic.num. 102.pag.182. quòd licèt † aliquando summus Pontifex in supradictis casibus dispensare etiam soleat, quia ad eum fortè partes recurrunt, non tamen ex eo videtur in aliquo derogari facultati eiusdem dispensationis Archiepiscopis, vel Episcopis Indiarũ concessæ, ut tenet gloss. valdè singularis, in cap. 1. verb. *Episcopi*, de filijs Presbyter.lib.6.

25

26 Porrò licèt suffraganei suis † Metropolitanis inferiores sint respectu auctoritatis, honoris, & exercitij iurisdictionis, quam in eos etiam usque ad excommunicationẽ, suspensionem, & interdictum, iustâ causâ interveniente, exercere possunt, cap. per singulas, ubi Geminian.9.q.3. cap.igitur, cap.servatis 25.q.2. cap.venerabili 52. ubi Abb. de sent.excomm.cap.2.§.fin.de offic.Ordin.lib. 6.Clement.Archiepiscopo, ubi Zabarel. n.7. de privil. cap. Romana 3. §.in alium, de appellat.lib.6.Clement.Salvator, de Præbend. inter commun. Vbi ex hac ratione deciditur Metropolitanam † Ecclesiam grãdioris honoris esse, quàm suffraganeam, cũ multis alijs, quæ ultra Scribentes in eisdem iuribus, congessit Anastas. Germon. de sacror. immunit. lib.3.c.7. Quaranta in summa Bullarij, verb. *Archiepiscopi auctoritas*, pag.43.cum seqq. ubi quadraginta auctoritates Metropolitanorũ enumerat, Chassan.in Catal. glor.mũd. 5.par.consid.44. Zechius de Repub.Eccles. fol.114.num.4.& seqq. Panvin. de offic.Capit.sede vacante, 2.par.q.6. num.6. Lambertin.de iure patr.2.par.lib.1.art.20. 1.quæst. princip.num.8.cum seqq. Tusch.litt.E.conclus.241.Adam Contzen lib.6.polit.cap.38. Ioan.Filesacus de sacr. Episcop.auct. cap.9. & 11. Illustriss. Archiepisc. Brachar. in cap. quia 7.dist.44.num.1.Dom.Pacensis in cap. decernimus, num. 7. cum seqq. de iudicijs, & novissimè D.Præses Valençuela cons. 125. num.3.fol.159.vol.2. In his tamen partibus Indiarum (sicut & in alijs provincijs) regulariter † unusquisque Episcopus in sua Diœcesi ordinariam iurisdictionem in prima instantia habet, merumque, ac mixtum imperium exercet, & in his suam intentionẽ fundat, etiam cum aliorum inhibitione, cap.nullus primas 9.q.2. cap. cùm Episcopus 7. de offic. Ordin. lib. 6. cap. omnes Basilicæ 16. quæst.7.cap.cùm causam 13.de probat. cap. cùm personæ, de privileg. cap.2. de constit. lib.6.iunctâ glossâ ibi verb.*Diœcesim*, Concil.Trident.sess.24.cap.20.de reform.versic. *Causæ omnes*, cũ multis alijs, quæ notat Abb. in cap.quæ in Ecclesiarum, num.10. de offic. Ordinar.Bertachin.in tract.de Episc. 5.par. lib.4.num.70. Quaranta ubi supr.auctor.18. num.16.& 17.ubi † quòd Archiepiscopus in Diœcesibus suffraganeorum nihil potest illis invitis, nisi in casibus sibi à iure concessis, etiam de consensu partium, Cuchus lib.1. maior.instit.cap.12.vers. *Cùm Episcopus*, Aug. Barbos.in Pastorali, 3.par.alleg.80.num.4.& alleg.107.num.20. Cardin. Tusch. litter.D. concl.450.Boer.decis.227.in princip.Peregrin.in tract. de iurisd.Ordin.lib.1.num.50. Aloys.Riccius in 1.par.decis.Curiæ Archiep. Neapol.decis.201.& 213.per tot.& in prax. var.resolut.1.par.resol.59.num.1.& resolut. 346.in princip.& latissimè Dom.Valençuel. cons.43.num.3.& iterùm novissimè cõs.122. num.15.lib.2.Mauric. de Alcedo de præcel-

27

28

29

len. Episcop. 1. par. cap. 12. à num. 58. D. Felician. à Vega in d. §. de adulterijs, num. 73. & in cap. 1. de foro compet. ex num. 9. ad 17. Ita ut dici soleat, † Metropolitanos in Diœcesibus suorum suffraganeorum nullos alios subditos habere, quàm ipsos suffraganeos, ut probatur in cap. 1. & per totam 9. q. 3. cap. quia cognovimus 10. quæst. 3. cap. Pastoralis, in princip. ubi Abbas num. 2. de offic. Ordin. cap. Metropolitanam 2. q. 7. cum alijs, quæ tradit Quaranta ubi sup. auctorit. 16. pag. 47. num. 10.

30

31 CONTRA quos † in aliquibus casibus (ut diximus) procedere potest. Et ipsi ei, veluti in recognitionem subiectionis, & maioritatis (quando immediatè Papæ non subsunt) iuramentum subordinationis, vel obediētiæ, præstare solent, iuxta text. in cap. dilecti filij, ubi DD. de maior. & obedient. gloss. in cap. ut super, de rebus Eccles. cum alijs, quæ tradit Cosmas Guimier in pragm. sanct. verb. *Iuramentum*, fol. 150. Redoan. de rebus Eccles. pag. 51. qui de praxi huius iuramenti latiùs scribit, eod. tract. q. 3. ex num. 1. pag. 304. & eos referens Petr. Cened. in collect. 108. ad Decretal. num. 1. Tusch. litt. E. concl. 241. & nemine relato Quaranta ubi sup. vers. *Quinta auctoritas*, pag. 15. ubi numeris seqq. adducit plura ad probandum, quòd † Archiepiscopus est Pater, & Episcopus animarum suffraganeorum, & de obedientia, quam ei præstare debent, D. Acuña in cap. placet, & in cap. si quis 65. dist. & in cap. quia, dist. 64. ubi inter alia tradit, quòd suffraganeus consecratus absente Metrop. tenebatur illum intra duos menses visitare.

32

33 Et hanc quidem iurisdictionem, † tunc potissimè exercere debent Metropolitani; cùm eis constiterit de notorijs criminibus, & violentijs, vel de nimia negligentia suorum suffraganeorum, in obeundis muneribus, ad quæ ratione ordinis, vel lege iurisdictionis, aut Diœcesana tenentur, quia tunc horum potestas ad Archiepiscopos devolvitur, cap. Romana, §. sanè, de censibus, lib. 6. cap. Romana, de pœnis, eodem lib. cap. 1. & final. ubi gloss. 9. q. 3. d. cap. Pastoralis, in princip. & ibi gloss. de offic. Ordin. cap. sicut olim, de accusat. cap. 1. de supplend. neglig. Prælatorũ, lib. 6. l. 11. tit. 5. part. 1. cum multis alijs iuribus, & DD. congestis à Paz in praxi, 2. to. prælud. 2. num. 14. & prælud. fin. à n. 1. Marescot. lib. 1. var. cap. 54. Ximenez in collect. ad d. cap. Pastoralis, Eman. Roder. in summ. 1. tom. cap. 234. concl. 3. Gratian. lib. 1. discept. forens. cap. 169. qui aliquos casus adducunt, in quibus Archiepiscopus cognoscit, & iurisdictionem exercet in subditos suffraganeorum, & Quaranta ubi sup. auctor. 19. pag. 72. & seqq. ubi disputat, an dicta devolutio, datâ negligentiâ, sit quoad compellendum suffraganeum, ut suum munus exerceat, vel quoad hoc, ut ipse Metropolitanus illud per se ipsum, etiã invito suffraganeo, exequi possit? & concludit cum Felino contra Abbatẽ, universum mundum hanc ultimam partẽ tenere, dummodo priùs suffraganeus sufficienter requisitus fuisset, pro quo Matth. de Afflict. Rebuff. & alios allegat.

34 Et Ego addo, de iure † nostro Indiarũ notabilem sched. dat. Matrit. 5. Decembr. ann. 1608. ad Limanum Archiepiscopum directam, quæ ei iniungit, ut Capitulorũ sibi suffraganeorum, sede vacante, actiones attendat, & ubi iniustè, vel negligenter se gerere animadverterit: *Vse del derecho i jurisdicion que por el Canonico se le dà, para remedio de estos daños, procurando, que los dichos Cabildos procedan en todas sus acciones como conviene*, cuius schedulæ & doctrinæ meminit D. Felician. à Vega Episcopus Pacensis in cap. cæterùm, de iudicijs, n. 33. pag. 208.

35 Et per aliam schedulam dat. Burgis 1. August. ann. 1605. directam Peruano Proregi Dom. Comiti Montis-Regij inquiritur, † an expediat in Diœcesibus suffraganeorum, ubi id necessitas, vel distantia locorum postulaverit, aliquem iudicem, Metropolitani vices gerentem, cõstituere, quò breviùs & commodiùs appellationum causæ prosequi valeant. Quod deinceps in provincia Chilensi executioni mandari iussum fuit per aliam schedul. dat. Matrit. 1. Iunij ann. 1612. scriptam ad Proregem Peruanum Dom. Marchionem de Montesclaros, licèt id facere supersederit ob novam formam datam in appellationibus Ecclesiasticis prosequendis, ex Brevi Gregorij VIII. de qua inf. cap. 9. tractabimus; & quia, ut ait Quaranta ubi sup. pag. 57. † Archiepiscopus non potest in Diœcesi suffraganei constituere officiales, qui de causis ad eũ per appellationem devolvendis cognoscant, nisi de consuetudine habeat, licèt iam devolutas possit, si velit, in eadem Diœcesi delegare, cap. 1. de offic. Ordin. lib. 6.

36

37 EMICAT quoque Metropolitani auctoritas † in convocatione, & præsidentia Concilij Provincialis, ad quod suffraganei ab eo vocati accedere tenentur, cap. 1. & per tot. 18. dist. cap. si Episcopus, & ibi gloss. 27. dist. Gemin. & Franchis in cap. 1. de pœnis in 6. Quaranta d. verb. *Archiepiscopus*, auctor. 15. pag. 47. & latiùs verb. *Concilium Provinciale*, ubi ex pag. 170. ad 195. plurimas † quæstiones ad hæc Concilia Provincialia pertinentes, doctè pertractat, & alias videbis in

38

ple-

plenissimis tractatib⁹ quos de Cōcilijs scripserunt Iacobatius, & Ant. de Rosellis, Mantua, Albanus, & alij, & in specie de Concilijs Provincialibus & Synodalibus, Enric. Botte, & Michaël Thomasius, post quem subijcitur alter tractatus D. Isidor. Hispalensis de ordine celebrandi hæc Concilia, & Bellarm. 3. tomo controvers. lib. 1. cap. 4. Azor 2. tom. inst. moral. lib. 5. cap. 18. Cardin. Tusch. litter. C. concl. 549. & seqq. latè Vvamesius cons. 46. lib. 1. Filesacus de sacr. Episcop. auct. c. 10. & 13. Leand. Galganet. de iure publico, lib. 3. tit. 120. & doctissimus Navarr. lib. 1. consilior. tit. de offic. Ordin. cons. 7. & tit. de maior. & obed. cons. 6. ubi docet, † Metropolitanum, licèt sit caput talis Concilij, ad eius tamen observantiam tenêri, & ab eo posse excommunicari, & quòd etiam à Metropolitano ad Concilium, tanquam ad superiorē, potest appellari; iuxta gloss. fin. in cap. à collatione 11. de appellat. in 6. & alios DD. quos refert & sequitur Thom. Sanch. de matrim. lib. 8. cap. 6. num. 11. (39)

(40) Circa quæ Concilia, in his Indiarum provincijs illud sæpè agitatum vidi, † an in eis practicari debeat decisio Trident. sess. 24. de reform. c. 2. Vbi ea fieri iubet quolibet triennio per Metropolitanum, aut ipso impedito, per Episcopum antiquiorē. Sed invenio plures schedulas in 1. tom. impress. pag. 138. & seqq. quæ propter longam Diœcesanorū distantiam, triennium in sexsennium, aut septénium commutant, ex Bulla dispensationis Gregor. VIII. dat. Romæ die 15. April. ann. 1583. Quod postea ex alia Pauli V. 7. Decembr. ann. 1610. ad instantiam Regis nostri ad duodecim annos extensum est, ita, ut ante eorum transcursum, talia Concilia nequaquā convocentur: non quòd præcisè singulis duodecim annis congregari debeant, nisi id necessitas postulaverit, prout Mexici & Limæ practicatum videmus, ubi à multis retrò annis celebrata non sunt. Et de hac Bulla Pauli V. fidem facit, & se eam in Archivio S. Ecclesiæ Metropolitanæ civitatis Regum vidisse Dom. Episcop. Pacens. D. Felician. à Vega in cap. 1. de iudic. num. 11.

(41) Et quo casu celebrari contigerit, peculiare quoque est in eisdem Indiarum provincijs, ut eiusmodi † Concilia, imò nec Synodalia, aut Diœcesana, publicari possint, & executioni mandari, quousque ad Regem nostrum, qui eorum Protector est, & esse debet (ut dixi suprà cap. 3. num. 67.) remittantur, & in supremo eius Indiarum Consilio recognoscatur, an aliquid contineant, quod Regium patronatum, vel conversionem Indorum, aut usum privilegiorum Ordinum Mendicantium retardet, quod ad instantiam Religiosorum stabilitum, tradit Eman. Roder. 1. to. regul. quæstion. q. 35. art. 2. ante finem.

Rvrsvs, & illud iterum in quæstionē vocatum fuit, an in eiusmodi Concilijs, sententia Metropolitani prævaleat sententiæ suorū suffraganeorum, vel maioris partis eorum? & an Capitula sede vacāte eis interesse possint, & debeant, & votum decisivum habeant, vel tantùm consultivum. Et ad primam quæstionem respondi cum doctissimo Navarro lib. 3. consil. 1. de his, quæ fiunt à Prælat. † maiori parti standum esse. (42) Quoniam licèt in Papa, qui generali Concilio præest, contrà observetur, quia Episcopi totius Orbis nihil possunt ibi statuere eo reffragante, cap. significante, de elect. cum alijs ab eod. Navarro relatis. (43) In Provinciali tamen contrà observatur, quia licèt Archiepiscopus in eo præcedat, & pręsideat; non tamen eo modo, quo Papa, in cuius sola persona tota potestas Ecclesiæ repræsentatur. Sed collegialiter adunātur Metropolitanus, & suffraganei, & ita maiori parti standum est, & ille non nisi unam vocem, sive suffragium habet, arg. cap. 1. ne sede vacante, lib. 6. & cap. fin. de regul. eod. lib. cap. cùm omnes, ubi gloss. de elect. l. quod maior, D. ad municip. cum alijs, quæ in terminis ultra Navar. ubi sup. tradit Enriq. Botte. & plures alij, quos refert & sequitur Quaranta ubi sup. quæst. 29. pag. 180. & seq. ubi eius Additionator. (44)

(45) Secvndae verò quæstioni respōdi, † quòd licèt Quaranta ubi sup. vers. *Quartò quæro*, pag. 271. eam movens, existimet (post alios, quos refert) Capitulum, sede vacante, vocandum esse, verùm solum votum consultivū habere, eò quòd dumtaxat ad tractatum Concilij vocari iubeatur, in cap. ult. de his quæ fiunt à Prælat. per quem ita docet Panorm. ibid. & in quæst. incip. *Episcopus*, num. 29. Anton. de Roselis in tract. de Concilijs, art. 6. num. 4. & art. 5. num. 4. & Vvames. d. cons. 46. num. 9. & seqq. Contrarium tamen mihi probabilius videri, & sic, quòd etiam habeat votum decisivum, maximè si fuerit vacans ipsa Metropolitana, cùm in iurisdictione sui Pręlati succedat (ut infrà cap. 9. dicemus) eumque quoad hoc repræsentet, ut benè agnoscit additio ad Quarantam ubi suprà adijciens, quòd si hoc non placuerit Concilio Provinciali, consulenda erit sacra Cōgregatio. Quod tamen remedium serum esset in Indijs post Concilij convocationem, & ita consulerem, ut Capitula Cathredalium hanc declarationē antecedenter impetrarent, ut eâ, cùm casus occurreret, uti possent.

Prout in alia quæstione facere oportebit, quæ-

quæ his proximis annis valdè vētilata fuit in Concilio Provinciali Argentino, quod cōgregavit, & perfecit Illustriss. & Rever. Dom. D. Ferdinand. Arias Vgarte, tunc Argētinæ Ecclesiæ, & nunc Limanæ Archiepiscopus meritissimus. Vtrū scilicet † si Metropolitanus, qui Conciliū congregavit, ad aliā Ecclesiam transferatur, & suæ trāslationis Bullas acceperit, vel alias certam notitiā habuerit, possit amodò eidem Concilio interesse, & præesse, vel abstinere debeat, & eius præsidentiam, & prosecutionem antiquiori suffraganeo relinquere. Nam licèt in facti contingentia, quam retuli, Metropolitani officiū durare, obtinuerit, ob id, quòd † non videatur antiquæ sedis iurisdictionem, & gubernationem amittere, quousque novę actualem possessionem apprehenderit, iuxta opinionem Roman. cons. 345. num. 17. quam sequuntur Felin. in cap. eā te, de rescript. n. 8. Hojeda de incomp. benef. 1. par. cap. 3. n. 12. Azor. lib. 7. inst. moral. cap. 16. q. 12. Parlad. differ. 120. num. 12. quos refert Nicol. Garcia de benef. par. 11. cap. 6. n. 40. & 41. ubi addit, de consuetudine Hispaniæ hoc frequentiùs receptum esse, referens plura exempla, & secundùm eam dari solere provisiones in Cōsilio Cameræ, ut primæ Ecclesiæ vacatio non publicetur, donec secūdæ possessio apprehendatur. Adhuc tamen res apud me difficultate non caret. Nam contraria sententia in puncto iuris verior & cōmunior videtur, nempè vacationem primi Episcopatus induci per solam translationē ad secundum à Pontifice factam, accedente ipsius translati consensu, etiam nō adeptâ possessione secundi, ut post Abbat. Panvin. Greg. Lop. Mandos. Mascard. Franc. Marcum, Prosper. Augustin. & alios, tradit idem Nicol. Garcia ubi sup. num. 39.

Et ut ratione utilitatis publicæ concedamus, administrationē primæ, conniventibus oculis, permitti, hoc † intelligendum erit in his, quæ Episcopo competunt ratione iurisdictionis, non quæ ex lege Diœcesana, iuxta distinctionem gloss. in cap. dilectus, de off. Ordin. & DD. quos sup. hoc cap. n. 23. retulimus. Ad quam convocatio Concilij Provincialis spectat, sicut & fructuum perceptio, quos quidē, Auctores utriusque opinionis conveniūt, non posse percipi, nec lucrari ab Episcopo translato ex die translationis, cùm ex eodem lucretur fructus secundi Episcopatus, prout etiam dixi sup. hoc lib. cap. 5. num. 46.

Vltra quod facit, & fortiùs stringit, † auctoritatem congregandi huiusmodi Concilia Provincialia, & in eis præsidendi, ex auctoritate, & usu pallij Archiepiscopalis pēdere, ut apertè deducitur ex cęremoniali Clem. VIII. cap. de pallio, cap. quod sicut, §. præterea, de elect. ubi deciditur, † nō licere Archiepiscopo ante receptionē pallij illa cōvocare, & tenet Abb. in cap. quanto, & in cap. Pastoralis, de off. Ord. optimè Azor lib. 3. instit. moral. cap. 34. q. 9. Quaranta d. verb. *Conciliū Provinciale*, num. 2. pag. 171. & latiùs verb. *Archiepiscopi auctoritas*, vers. 32. *auctoritas*, pag. 82. ubi inquit, † Archiepiscopalis officij plenitudinem conferri per palliū, & quòd antequàm quis illud obtinuerit, licèt sit consecratus, non sortitur nomē Archiepiscopi, nec potest consecrare, nec convocare ad Concilium, nec chrisma conficere, nec Ecclesias dedicare, nec clericos ordinare. Quò fit, ut † cū usus pallij pro primo Archiepiscopatu concessi, cesset ex die trāslationis ad secundum, in quo virtualiter primo renuntiasse censetur, ut cōstat ex dict. cæremon. cap. de pallio, cap. fin. de auth. & usu pallij, cum alijs traditis à Panvino in tract. de visitat. 2. par. q. 3. n. 19. Quaranta d. author. 32. ibi: *Etiā si pallium in alio Archiepiscopatu habuisset, cùm oporteat petere novum pallium*, & D. Roder. de Acuña in notis ad text. in cap. palliū, dist. 100. ubi hoc ampliat, etiam si redeat ad eundem Archiepiscopatum, quem priùs habuit, & renuntiavit, quia adhuc novo pallio eget. Meritò dicta quæstio satis anceps, & declaratione, ut dixi, digna videtur, & de ea consultus fui à Reverendiss. Episcop. Sanctæ-Crucis Dom. D. Ferdin. de Campo, qui pro hac parte in dicto Concilio Argentino fortiter dimicavit.

Cuius occasione, cùm de pallio Archiepiscoporum inciderit mentio, omittere non debemus, † in eius concessione, & usu, aliā etiā Archiepiscoporum præeminentiam considerari, quoniam his solis à sede Apostolica concedi solet, eoque intra propriam Diœcesim uti dumtaxat debent, dum vivunt, & mortui cum eodem sepeliri. De quibus, & alijs pluribus quæstionibus ad introductionem, confectionem, benedictionem, significationem, auctoritatem, & usum pallij pertinentibus, aliqua hîc subtexere possem, sed quoniam id instituti nostri ratio non patitur, videri possunt, quæ circa hæc luculenter scribunt Chassan. in Catal. glor. mund. 4. par. consider. 26. Anastas. Germon. Vasconcell. & Anton. Vallenc. in Paratitl. ad d. tit. de auth. & usu pallij, Stephan. Durant. in ration. divin. lib. 2. cap. 9. ex num. 41. Guid. Pancirol. in thesaur. var. antiq. lib. 1. cap. 20. pag. 21. & 22. ubi eleganter pallij formam, & contexturam describit, Quaranta dict. verb. *Archiepisc.* vers. 32. *auctoritas*, pag. 82. & seqq. Tiber. Decianus respons. 16. lib. 3. Anastasius Germon.

46 47 48 49 50 51 52 53

de sacror.immun. lib.3. cap.7. Cardin. Tuschus litt.P. conclus. 39. latiùs, & meliùs cæteris, quos viderim, plures quæstiones movens, & exactè resolvens Illustr. Bracharens. Acuña in cap.1.distinct.100. ex num.1. cum multis seqq.

54 Est autem animadvertendum, quòd † licèt Archiepiscopus per totam suam provinciam pallio uti possit, & crucē ante se deferre, & populū benedicere, & indulgentias cōcedere, ut probat text. in cap.1.de auth.& usu pallij, ubi Abb.gloss. Clemēt. Archiepiscopo, de privileg. ubi hoc ampliat etiam in loco exemto, & Quaranta d. verb. *Archiepiscopus*, auctor.29.cum tribus seqq. non tamen poterit in Diœcesibus suorum suffraganeorum, sicuti neque alius quilibet Episcopus ordines conferre, neque alia Pontificalia exercere sine ipsorum consensu, & licentia, ut constat ex sacro Concil.Trid.sess.6.cap.5. & sess.14.de reform.cap.2.& notant plures DD.quos refert Aug.Barbosa in remiss.ibidem, & in Pastorali, 2.par.alleg.6.num.4. quod adeò verū est, ut non sufficiat licētia tacita, sed expressa requiratur, ne alias in pœnā suspensionis incurrat, quæ in eodem Concilio infligitur, ut ad eius declarationem notat Narbona in l. 59.gloss.1.n.22.tit.4.lib.2.Recop.& D.Felician.à Vega in cap.significasti, de foro compet.num.32.

Pertinet quoque ad auctoritatem, & dignitatem Archiepiscoporum, & Episcoporum, & maximè in his partibus Indiarum,

55 quòd † causæ Indorum, viduarum, & aliarū miserabilium personarum, quæ iniustè ab alijs vexantur, & affliguntur, ad eorum tutelam, & protectionem, saltem secundariò, spectare videntur, hoc est, datâ secularium iudicum absentiâ, vel negligentiâ, aut notoriâ iniustitiâ, ut probat text. & DD.in cap.super quibusdam, de verbor. signif. cap.omnis oppressus 2.quæst.6.cap.1.& 3.dist.87.gloss. verb.*Pauperem*, in cap.licèt, de censibus, quæ loquitur in iniusta impositione, vel exactione tributorum, cap.si quando 8. cap.Pastoralis 28.§.quia verò, de offic.deleg.melior, & singularis text.in cap.significavit, de off.Ordin.cap.licet, cap.ex tenore, cap.cùm sit generale, de foro compet. Auth.ut different.iud. adire, §.si verò contigerit, Bertachin.in tract. de Episcop.lib.4.par.3.n.35. Specul.tit.de compet.iud. addi. §.1.vers. *Decimusnonus*, num.16.Palac.Rub.in repet.cap.per vestras, notab.2. num.8. qui eam rationem † tradit,

56 quòd pauperes, & miserabiles personæ habēt omnia privilegia Ecclesiarū, & egestate sordentibus est mors solatium, & vita suppliciū, l.quisquis, §.1.C.ad leg.Iul.maiest. Covar.in pract.cap.6.num.1.& seqq. & cap.34. num. 3.vers. *Sic & Innocētius*, D.Valençuel.cons. 156.n.96.vol.2. Gonçalez ad regul.8. Cancell.§.2.procem. n.25. Cened. Canon.quæst. cap. 35.n. 13. Miranda in manuali Prælat. tom.2.q.7.n.2.fol.527. Dom. Brachar.Acuña, qui plures alios adducit, in cap.licèt 1. n. 3.dist.87.pag.750.& in cap. quisquis 3.ead. dist.num.1. pag.753. Monter à Cueva decis. Aragon.23.num.1. Parlador. different.9. §. 3.num.7.ubi ex eisdem principijs concludit,

57 datâ † socordiâ Magistratuum secularium, posse Episcopos horrea publica recognoscere, & providere. De quibus etiam Tusch.litt. E.concl. 240. 254.& 255. & litt.I. conclus. 442.& litt.P.concl.41.num.14. & novissimè Doct.Balboa in relect.ad d.cap.licèt, de foro comp.Pet.Gudelin. de iure noviss. lib.6.c.6.

58 Id quod æquissimum esse, † & omninò observari debere in provincijs multū remotis, ut sunt nostræ Terræ-firmæ, & insulæ maris Oceani, datâ negligentiâ iudicum, gravibus verbis probavit noster Greg.Lop.omninò legendus, in l.48.tit.6. par.1. gloss.8. quē post Humad.Did.Perez, & Matiēz.quos refert, in eisdem terminis nostrarū Indiarum, sequitur, & defendit Bobad.in Polit.lib.2.c.17.n.110. sic inquiens: *Esto puede verificarse en las Indias, i partes mui remotas, donde sin gran dificultad, i sin esperāça de oportuno remedio, no se podria ocurrir al Rei, ò al Superior para conseguirle, i desagraviar à los miserables tiranizados, i oprimidos, que en tal caso el Obispo, ò Iuez Eclesiastico podrà hazerlo, por la dilacion, distancia, ò imposibilidad para poder ocurrir el Superior à q̄ quite la opression.* Idem Bobad.ibid.n.129. ubi post Innocent.Hostiens.& alios, quos refert, ita cōcludit: *Caso 84. es, quando el Corregidor, ò otro juez seglar tuviesse preso en la carcel à alguno injustamente, que entonces podria el Obispo ordenarle, que lo soltasse.* Quod etiam docuit Bald.in l.nemo, num.2.C.de Episcop. aud. Lucas de Pena in l. nemo carcerem, C. de exact.tribut.lib.10. Avendañ.de exequēd. mandat.1.par.cap.19.n.8.& post alios, Marcel.Cala in tract.de modo articuland.& proban.negat.gloss.1.§.1.à num.96.

Quibus auctoritatibus, & aliquibus exēplis, & antiquis Ecclesiæ decretis, relatis ab Antonio Augustino in epitom.iur.Pontif.veteris, lib.14.tit.13.cap.6.7.& 10. & Severino Binio 2.tom. Concil. general. par.1.pag.485.

59 his † proximis diebus Reverendiss. Episcop. Fluminis Argentei, vulgò *del Rio de la Plata*, Dom. D. Fr. Petr.à Carrança, excusavit in supremo Indiarum Consilio excessum iurisdictionis, qui sibi imputabatur, ob id quòd

à carceribus extraxerit quemdam Ioannem de Vergara, quē eiusdem urbis Gubernator inauditū, & indefensum, & absque sacramētorum receptione morti tradere volebat.

Et sanè, his circumstantijs verificatis, non dubitarem eius excusationē admittere. Cæterùm † cùm ad Regē, & Regios iudices primò, & principaliter pertineat de causis civilibus, & criminalibus suorum subditorum iudicare, etiam si orphani, & viduæ sint, aut carceribus detenti, ut constat ex l. 5. tit. 3. par. 3. l. 1. 2. & 3. tit. 1. lib. 5. Ordin. l. 8. & 9. tit. 3. lib. 4. Recop. Non facilè relinquendū est arbitrio Prælatorum, & iudicum Ecclesiasticorum, ut his causis se immisceāt, quia prætextu pietatis perniciosè, vel ambitiosè studio ampliandæ suæ iurisdictionis multoties errabūt, ut aliàs dicitur in l. si servū 91. §. sequitur, D. de verbor. oblig. & passim turbaretur distinctio, seu divisio iurisdictionis Ecclesiasticæ, & secularis, † quarū intētio est, & esse debet, ut se mutuò iuvent, non autē impediant, cap. solitæ, de maior. & obed. Extravag. unam sanctam, eod. titulo, cap. novit, de iudic. cum ibi notatis.

60 61

Quò respiciens Avendañ. de mand. Reg. 1. c. 19. n. 8. Azev. in l. 4. n. 3. tit. 1. lib. 4. Recop. quos refert & sequitur Bobad. d. n. 129. tradunt, † in Hispania prædictum recursum nō practicari, eâ etiam ratione additâ, quòd Ecclesiastici quoque sæpè iniustas capturas, & extorsiones faciunt, quibus tamē se Prætores locorum non immiscent, nec immiscere debent, reservato tantùm partibus violentiæ recursu ad Regales Audientias, ob denegationē appellationis, ut resolvit Carol. de Grassis de effect. clerical. effectu 1. n. 390. & seqq. D. Felician. à Vega per text. ibi, in cap. qualiter & quando, de iudic. n. 4. & 27. & in cap. cùm sit generale, n. 3. de foro compet. qui idē Auctor benè advertit in cap. ex tenore, num. ult. eod. tit. id quod dicitur de causis viduarū, & pauperum, per Episcopos, & iudices Ecclesiasticos exequendis, intelligendum esse, † nō quo ad iurisdionem, sed tantùm quoad protectionem, sive patrocinium, quod Ecclesia velut pia mater affectuosè impēdit omnibus, & maximè illis, qui miserabiles sunt.

62 63

Et hoc iure utens, † poterit Ecclesiasticus censuris compellere iudicem, ut suo munere fungatur, modò sit negligens, & requisitus nō faciat iustitiam, ut docet Suar. de censur. disp. 20. sect. 1. n. 14. quem refert Bellet. disquis. clerical. par. 1. tit. de favor. cleric. reali, §. 5. n. 38. & Dom. Acuña d. cap. quisquis, n. 1. pag. 753. pro quibus est elegās text. in cap. administratores 23. q. 5. & gloss. verb. *Excōmunicationis*, in cap. Iudæi 5. de Iudæis, ubi inquit, hoc non solùm procedere in causis Fidei, sed in quocunque casu, ubi iudex Ecclesiasticus negligens est facere iustitiam, quia Ecclesia se intromittere debet, & compellere ipsum.

64

Et idem esse † contra executores testamētorum negligentes, etiam ad nō pias causas, & quòd Episcopus possit se intromittere, sive procedat ex officio, sive actione intentatâ per legatarios, tenet Panorm. in cap. cùm esses, de testam. Covar. Azor, Quarāta, Cerola, & plures alij, quos refert & sequitur Acuña in cap. 2. n. 3. dist. 87. qui hoc ampliat, ut idem procedat in Capitulo sede vacante, & pro his expendit generalitatē text. in cap. desolatis, aliàs incipit defensionis, ead. dist. 87. ubi docemur, quòd † propriæ defensionis auxilio desolati, expectant ad iudicium Ecclesiæ.

65 66

Planè talis † posset, ac tam notoria esse iudicis secularis iniustitia, sive tyrannis, ut non solùm censuris, verùm & militari manu eius excessus ab Episcopo reprimi possit, ut cum Alberico, Archid. Alex. Hippolyt. Silvestr. Mexia, Azeved. & alijs concludit Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 15. num. 4. ibi: *I no solo puede quitar al dicho Clerigo notorio, pero à qualquier otro, al qual la justicia seglar injustamente llevasse à justiciar*; quia Ecclesia tenetur modis omnibus liberare ita iniustè damnatos ad mortem, ut per gloss. verb. *Iniustè*, ad fin. in cap. hi qui 14. q. 6. & in cap. non inferenda 23. quæst. 3. ibi: *Eripe eum, qui ducitur ad mortem* & in cap. reos, verb. *Defendentur*, ad medium 23. q. 5. In quo tamen ut dixi, & iterùm moneo, rarò, seriò, & cum magna deliberatione procedendum est. Quia ut idem Bobad. subdit in eod. cap. 15. num. 18. & seqq. Ecclesiasticis arma tractare non licet, & vereri debent, ne dum unius necē excusare intendunt, pluribus sub hac occasione excidium inferant, & Rempublicam gravi scandalo afficiant, aut seditionibus, & tumultibus popularibus viam aperiant.

67

Quod præcipuè † in his Indiarum provincijs valdè periculosum est, in quibus, magis quàm alibi, homines his simultatibus afficiūtur, & verificatur illud Taciti in vita Agricolæ: † *Natura infirmitatis humanæ tardiora sunt remedia, quàm mala*: ut non sine magno dolore, & labore his proximis annis experti sumus in gravi illo tumultu Mexicano anni 1625. & in simili tradit Gambacurta de immunit. Eccles. lib. 6. cap. 6. num. 6. inquiens: *Longo usu, & experientia compertum esse, nullum negotium succedere solere infeliciùs eo, quod præcipitanter geritur, atque ubi inter curias venitur ad altercationes, & apertas rixas, nihil omninò boni sperare posse. Potentia & cunctatione inextricabiles*

68 69

persæpè difficultates superantur, & desperatis rebus opportunum, atque efficax remediũ adhibetur.

Et in his valdè cauti, & prudentes debent esse † Episcopi Indiarum, curantes, ne Regi, Regno, vel Regiæ iurisdictioni aliquod dãnũ, vel præiudicium generetur, cùm ab eo electi fuerint ad dignitatem, & iurisdictionẽ, quam exercent, & habeant omnes præeminentias Prælatorum Hispaniæ, ut tradit Herrera in hist. gener. Ind. decad. 1. lib. 8. c. 10. pag. 278. Inter quas illa est, † ut Regij Consiliarij, sive de Regio Consilio esse dicatur, ut docet gloss. verb. *Cõsilia*, in pragmat. sanct. l. 6. tit. 9. par. 2. & ibi gloss. verb. *Aconsejar*, l. 4. tit. 4. lib. 2. Recop. Greg. Lop. in l. 11. tit. 5. par. 3. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 9. num. 49. fol. 225. Et plures alij, quos refert Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 16. num. 7. & cap. 17. n. 15. Vbi quòd etiam sunt, & esse debent veluti Consiliarij & Assessores, sive Directores Magistratuum, & Gubernatorum urbium, in quibus resident, & Patres patriæ, ut per Roland. cons. 37. n. 23. vol. 4. & Germon. de sacror. immun. lib. 2. cap. 10. & in tract. de indult. verb. *Posito*, pag. 7. num. 18.

70 71

Quod eos magis arctat, & obligat, ut diligenter curent eorundẽ Magistratuũ concordiam, Reipublicæ tranquillitatẽ, & Regiæ iurisdictionis, quatenus fieri possit, cõservationẽ, † ad hoc enim præcipuè in Regiũ Consiliũ adsciti esse videntur, ut elegãter colligitur ex l. certissimè 34. C. de Episcop. aud. ibi: *Et quantò plus rebus Episcoporũ accedit honestatis, & decoris, tantò magis & nostrã Rempub. augeri credimus. Si enim hi prætulerint vitam honestã, & undique irreprehensibilem, & reliquum populum instruxerint, ut is ad illorum honestatem respiciens, multis peccatis abstineat, planũ est, quòd inde, & animæ omnibus meliores erunt, & facilè nobis tribuetur à Maximo Deo Salvatore nostro Iesu Christo clementia convenĩẽs.* Meliùs Cassiod. lib. 11. epist. 2. ad Ioã. Pap. *Quis enim dubitat prosperitatẽ nostrã vestris meritis applicandam esse. Nolite in me tãtùm reijcere civitatis illius curã, quæ potius vestra laude secura est, &c. Quapropter nos decet custodire aliqua, sed vos omnia. Monete me, quæ sunt gerẽda solicitè. Benè agere, vel correptus exopto: sum quidẽ iudex Palatinus, sed vester nõ desinã esse discipulus. Nã tunc ista rectè gerimus, si à vestris regulis minimè discedamus.* Quod & repetit adhuc graviùs, & elegantiùs lib. 11. epist. 3. ad Episcop. Italiæ, quã refert & laudat Baron. 7. to. annal. ann. 534. num. 6. docens † quid seculi potestates, & Magistratus sibi ipsis, quid populo, quid Episcopis, atque inprimis divino cultui debeant? Quid etiam Episcopi ipsis Magistratibus, atq; populis præstare teneantur?

72 73

Et cõducit valdè Blesensis epist. 84. nomine Richardi Archiepiscopi Cantuariensis ad Alex. III. ubi post aliquas rationes, & exẽpla, quæ adducit ad probandũ, † quantum oporteat, quòd Ecclesiarum Prælati Regum cõsilijs intersint. Ita eleganter inquit: *Vnũ noveritis, quia nisi familiares, & Consiliarij Regis essent præfati Episcopi, supra dorsum Ecclesiæ fabricarẽt hodie peccatores, & immaniter, ac intolerabiliter opprimeret Clerum laicalis præsumtio. Nunc autem, si quid in Ecclesiæ attentatur iniuriã, auctoritate Põtificali corripitur, aut si ad hoc Ecclesiastica censura nõ sufficit, spiritualis gladij defectus, civili suppletur, & ad eorum arbitriũ principalis animadversio exercetur. Et deinde Ecclesiarũ dignitas erigitur: in Clero libertas, pax in populis, in Monasterijs quies, iustitia liberè exercetur, superbia deprimitur, augetur laicorum devotio, Religio fovetur, diriguntur iudicia, leges acceptantur, decreta Romana vim obtinent, & possessiones Ecclesiasticæ dilatantur.*

74

Illvd quoque Episcopi (& præsertim Indiarũ) attẽdere debent, † ne pro levibus caussis seculares, ubi contra eos procedendi ius habent, Ecclesiasticis cẽsuris feriant, aut pœnis, vel mulctis pecuniarijs condemnẽt. Nam utrumque eisdẽ per Concil. Trid. iniungitur, sess. 25. de refor. cap. 3. & sess. 24. cap. 8. in fin. & de Indiarũ iure, per sched. quandã dat. Tolet. 27. Aug. an. 1560. quæ extat 1. to. impress. pag. 168. & repetitur 2. tom. pag. 33. ubi relatis damnis, quæ ex cõtrario stylo sequũtur, ita concluditur: *Porende rogamos, i encargamos à los dichos Prelados, i sus Vicarios, i oficiales, i à cada uno dellos, segũ dicho es, que de aqui adelãte no descomulguẽ en los casos q̃ tuvierẽ jurisdiciõ, por casos i cosas livianas, ni echen penas pecuniarias à los legos, porq̃ no se darà lugar à q̃ se haga lo cõtrario, por los inconvenientes q̃ dello resultã.* De qua schedula recopilanda, sive in novã collectionẽ legum Indiarũ (quam edere paramus) redigenda, cùm nuper in supremo Indiarum Senatu tractaretur, visum fuit mihi aliquantulum tẽperari debere. Nam † Concil. Trid. d. cap. 3. nefas esse inquit seculari cuilibet Magistratui prohibere Ecclesiasticis iudicibus, ne quem excommunicent, & horum arbitrio relinquit, aliquando pœnis, & mulctis pecuniarijs, etiam in laicos animadvertere, dũmodo eiusmodi pœnas in pios usus convertant, ut constat ex illis verbis: *Liceat eis, si expedire videbitur, in caussis civilibus ad forum Ec-*

75 76

clesiasticum quomodolibet pertinentibus, contra quoscunque etiam laicos, per mulctas pecuniarias, quæ locis pijs ibi existētibus, seu per captionem pignorum, personarumque districtionem per suos proprios, aut alienos executores faciendam, sive etiam per privationem beneficiorum, aliaque iuris remedia procedere, & causas definire.

Quibus verbis sublata, aut composita videtur antiquorum controversia, quorum quidam existimabant, 77 † non licere Ecclesiasticis iudicibus pœnis pecuniarijs reos ad eorũ forum pertinentes, laicos præsertim, damnare, moti ex text. in cap. 3. de pœnis, cap. irrefragabili, §. ult. de off. Ord. cap. ut clericorũ, de vita & honest. cler. Alij licitum esse contēdebant, dummodò non avaritiæ cupiditate, & animo eas imbursandi, sibique applicandi ad id ducerentur, sed zelo iustitiæ, easque in pios usus converterent, iuxta tex. in cap. dilectus, de off. Ord. cap. si vos 23. q. 5. cap. cùm sit nimis, §. ult. de Iudæ. cap. cùm tu, cum alijs, quæ ad concordiã horum iurium cum d. cap. 3. de pœn. & similibus, tradunt gloss. Abb. & Felin. ibib. idem Felin. d. §. cæterum, Corn. cons. 19. lib. 2. per tot. Palac. Rub. in repet. Rubric. §. 39. col. penult. latè, & optimè Covarr. lib. 2. var. c. 9. n. 8. & 9. quam sententiam Conc. Trident. probavit, & praxis ubique recepit, ut testatur Card. Tusch. litt. E. cōcl. 17. in princ. & in fin. & litt. P. concl. 232. Peregr. de iure fisci, lib. 1. tit. 2. ex n. 104. Segura Davalos in direct. iud. 2. par. c. 10. à n. 2. Steph. Gratian. lib. 1. discept. forens. cap. 154. à n. 24. Bernar. Diaz in praxi, cap. 142. per tot. ubi eius Addition. Salcedus, Vgolin. de off. & potest. Episcop. cap. 8. §. 3. n. 1. Cened. Canon. quæst. cap. 39. Cevall. 4. tom. comm. q. 897. Quaranta in summa Bullarij, verb. *Capitulum*, pag. 131. & verb. *Pœnæ*, fol. 395. & seqq. ubi tractat, an & quando Episcopus pauper posit eas sibi applicare? Thom. Valasc. alleg. 34. n. 11. & 12. Riccius in prax. for. Eccles. decis. 377. Barbosa in Pastoral. par. 3. alleg. 107. Georg. Cabed. decis. Lusit. 81. per tot. par. 1. pag. 95. latissimè, pluribus alijs relatis, Farin. 1. tom. crim. q. 19. n. 51. Bobad. omninò videndus, in Polit. lib. 2. c. 17. n. 199. cum seqq. Qui post Salced. ubi sup. ad idem refert constitutionē quãdam Concilij Provincialis Toletani ann. 1599. Tridentino conformem, tam circa facultatem, 78 † quàm circa applicationē huiusmodi pœnarum. Et extant similes, & strictiores constitutiones Archiepiscopatus Mediolanensis factæ per sanctissimum illum, & iam meritò inter Divos relatum Cardinalem D. Carolũ Borromeum, quæ referuntur in Cōcilio Provinciali Mediolan. VI. tit. de mulctis, & pœnis, & in actis Mediolan. Eccles. par. 2. tit. de offic. depositarij, in mulctis, & in instructionibus congregat. Diœcesan. titul. 22. quibus cavit, ut pecuniæ ex his cōdemnationibus redactæ, apud fidelem sequestrũ deponerentur (qui nullo modo ex suis domesticis, & familiaribus esset) & omninò (quoad fieri posset) in pios usus eorum locorum converterentur, ex quibus corrogatæ essent, vel ubi delicta commissa fuissent, quæ tales cōdemnationes meruerunt. Quæ distributio, vel applicatio sancita etiã reperitur in Cōcil. Limano III. par. 2. cap. 122. quod vide.

Ex quibus videtur hodie cessare disputatio, quam movent Peregr. Bobad. Salced. & alij ex supra relatis, 79 † utrùm scilicet Episcopi habeāt fiscum? de qua etiã agit Tusch. d. cōclus. 17. n. 31. & litt. C. concl. 722. Necnō illa, utrũ possint Episcopi 80 † & alij iudices Ecclesiastici easdem pœnas propriâ manu à secularibus exigere, vel ad id debeant præcisè invocare auxilium brachij secularis? De quo maior erat dubitatio, propter communes cōtrarias, & diversorum iuriũ auctoritate subnixas, quas refert, & latissimè prosequitur Iacob. Berreta, omninò videndus, cons. 3. cũ quinque seqq. lib. 1. Vbi in negativã inclinat. Sed meo iudicio 81 † non rectè. Nam Concil. Trid. sess. 24. de reform. matr. cap. 8. in fine, solùm dicit brachium seculare invocãdum, si opus fuerit, quod adeò illis secularis iudex debet impertiri, ut si neget, posit ad id cogi sub pœna excommunicationis, ut docet Lud. Rodolphin. de brach. secular. n. 45. Menoch. de arbitrar. cas. 452. Bobad. d. cap. 17. n. 80. Marta, Salced. Bellacomb. Eman. Roder. Farin. & alij, quos refert Barbos. in remis. ad d. c. 8. Concil. n. ult. dictum autē cap. 3 sess. 25. apertè hoc relinquit voluntati, & dispositioni Ordinariorum, in illis verbis: *Per suos proprios, aut alienos executores*, quæ non rectè putat Berreta ubi sup. nihil antiqui iuris dispositionibus addidisse. Maximè si consideremus, hanc executionē successisse in locũ excommunicationis, quam Episcopus, absq; dubio, propriâ auctoritate, etiã in laicos, exercere poterat, ut advertit Leo in thesaur. for. Eccles. 2. par. c. 16. n. 18. & Bellarm. in addit. ad d. cap. Concil. litt. I. ubi etiam pōderat illa verba: *Liceat eis*, quę intelliguntur tã de iure, quàm de facto, ut declarat Bart. in l. stipulatio ista, §. hi qui, n. 3. de verbor. oblig. & idem sequuntur innumeri alij, quos refert Farin. de hæresi, quæst. 182. num. 90. in fine, Marta de iurisdictione, 1. par. cap. 50. & 51. n. 10. & Aug. Barbosa in noviss. collect. ad Concil. Trid. d. cap. 3. n. 35. ubi probant, quoad hunc effectũ posse 82 † Episcopum familiã armatam tenēre,

per quam prædicta exequi valeat, quod etiã, relatis utriusque partis Auctoribus, & fundamentis, latè tractat, & resolvit Læl. Iordan. de Roman. sedis orig. par. 2. cap. 8. & eum referens, & sequens Card. Tusch. litt. E. concl. 253. & novissimè D. Ioan. Bapt. de Larrea in discept. Granatensf. cap. 1. n. 6. pag. 4. quãvis contrarium enixè tueatur Berreta ubi suprà consf. 4. & graviter ad partes disputet Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 15. ubi iustiùs, & prudentiùs Ecclesiasticos facturos docet, si hac facultate non utantur.

DENIQVE, illud ultimò Indiarũ Episcopos moneo, quod sanè primũ esse debuisset, ut † summoperè de cõmissis sibi ovibus curent, & præcipuè de Indis, qui magis, quàm alij in spiritualibus, & temporalibus tantis præceptoribus, & protectoribus egent. In his quippè personis, & provincijs magis, quàm alibi, observare oportet illud D. Chrysost. cõsiliũ, vel præceptum, lib. 6. de Sacerd. c. 4. sic inquientis: *Episcopum † necesse est in singulos propemodum dies sementẽ facere, ut ipsa saltẽ assuetudine doctrinæ sermonẽ auditorum animi retinere possint. Nã, & opulentia ingens, & potentiæ amplitudo, & languor à delicijs exoriens. Itemque & multa alia his addita, semina semel iacta suffocant, nonnunquã autẽ & spinarũ densitas, ne ad terræ quidẽ superficiẽ sementẽ ipsam decidere patitur, &c.*

Et huc respicit sched. quædam data Pardi 25. Ianuarij ann. 1569. quæ extat 1. tom. impress. pag. 171. Et cavet, † ne Episcopis fructus, & reditus suorũ Episcopatuũ exsolvantur, quousq; eorũ possessionẽ capientes, in eis inservire, & personaliter residere cœperint. Quoniã multi erant, qui litteris expeditis, cũ ex die gratiæ fructus ad se pertinere scirent, iuxta ea, quæ dixi sup. c. 5. ex n. 45. lõgas moras trahebant, & in Hispania, vel alibi manẽtes illos exigebant, & consumebant.

Quod etiã obviare curavit Paul. V. in Bulla dat. Romæ 7. Decemb. ann. 1610. quæ ob eãdẽ causam iubet, † ne Episcopi ex Hispania ad Indiarum Ecclesias electi, aliquas ibidem moras trahant, nec consecrationem accipiãt, sed ad suas Ecclesias primo quoque tempore navigent, ibiq; consecrẽtur, sub pœna amissionis fructuũ pro tempore detẽtionis. Quod pluribus annis observatum fuit, & meo iudicio observare oporteret, licèt iã hodie omnes ferè Electi dictæ Bullæ dispensationẽ petant, & obtineãt, & in Hispania consecrari soleãt, Regijs ad hoc ad Romanũ Pontificem litteris impetratis, pro derogatione dicti Brevis.

Eandemque rationem habent aliæ schedulæ anni 1561. quæ reperiuntur d. pag. 171. & renovantur per aliã dat. Matr. 26. Ianuar. an. 1626. sum strictè præcipiunt, † ne Proreges, & Gubernatores Indiarum aliquem ipsarum Episcopum sedẽ, sive Ecclesiam suam deserere, & in Hispaniã remeare sine expressa licẽtia, quovis colore quæsito, patiantur, quoniã reperti sunt aliqui, qui id facere ausi sunt, parùm verentes cẽsuras iuris Canonici, quæ talem desertionẽ graviter increpant, & puniũt, si licentia Romani Pontificis non præcesserit, etiã ubi ad aliam Ecclesiam se transferũt, propter † arctissimum vinculum matrimonij, quod cum Ecclesia sua contraxisse dicuntur, cap. quanto, cap. inter corporalia, de trãslat. Episcopi, cap. si quis Episcopus, & cap. hoc nequaquã, ubi latè Turrecrem. cap. nisi cùm pridem, de renunt. Vbi hoc ampliatur, etiam si velint religionẽ ingredi, Cõcil. Nizen. cap. 15. & Sardicense cap. 16. & melius Trident. sess. 6. de refor. c. 1. & iterum sess. 23. c. 1. iunctis alijs, quæ post D. Th. & Theolog. 2. 2. q. 185. art. 4. & q. 189. art. 7. tradit Menoch. de arbitrar. casu 423. ubi causas translationis arbitrarias facit, absentiæ verò nullas admittit, Camill. Borrell. consil. 2. num. 16. Azor inst. moral. 2. par. lib. 4. cap. 3. q. 3. & plures alij relati ab Aug. Barbosa in remiss. & collectan. ad Trident. ubi suprà.

Quod his diebus in praxi habuimus, in quodã † Episcopo, qui morbum gravem, quẽ patiebatur, causatus, & intemperiem aëris, & cœli, sub quo sedem habebat, eam reliquit, & in Hispaniam navigavit; sed auditus non fuit, quousque ad suã Ecclesiam rediret. Et in alio, qui ob easdem causas licentiã à supremo Indiarum Consilio postulabat, præmissâ ægritudinis suæ informatione, coram Metropolitano factâ, & eiusdẽ Metropolitani licẽtiã, iuxta formam Cõcilij d. sess. 23. qui etiam repulsam passus est. Nam à sacra Congregatione Cardinalium declaratum est, ut ibidẽ Farinac. testatur, † morbum etiam perpetuũ, non præstare legitimam excusationem Episcopis ad non residendum.

Et quod de informatione, & licentia Metropolitani Tridentinũ subijcit, † debet intelligi in absentia ad modicũ tempus duratura, ut ex eod. text. Cõcilij colligitur, secus in ea, quæ fit in perpetuũ, vel ex Indijs ad Hispaniã, quæ necessariò per tres, vel quatuor annos duratura est, nec nisi de licentia Romani Põticis concedi potest, aut renũtiatione absolutã Episcopatus in eius manibus factâ, & admissâ, iuxta text. in d. cap. nisi cùm pridẽ, cap. Gousaldus 17. q. 2. cap. denique 6. q. 3. l. legatus 20. ubi glos. D. de off. Præsid. cũ alijs.

Planè † cœli, vel soli intẽperies, quæ gravis, & damnosa saluti alicuius Episcopi esse probata fuerit, licèt ad eius absentiam, sive

de-

83 84 85 86 87 88 89 90 91 92

desertionem excusandam non sufficiat, sufficiet tamen ad hoc, ut faciliùs possit, & cæteris paribus debeat, ad aliam Ecclesiam, sive saluti commodiorem transferri, ut scripsit gloss. in cap. tribus, de consecrat. dist. 1. & in cap. quorundam, 34. distinct. Menoch. dicto casu 423. num. 12. Thomas Actius de infirm. par. 1. cap. 41. num. 11. & Camill. Borrell. de magistr. edict. lib. 2. cap. 12. num. 33. fol. 122.

Illud autem Episcopos, & præcipuè nostrarum Indiarum, monitos velim, † ne de Episcopatu intumescant, & putent se non dispensationem Christi, sed Imperium cõsequutos, ut aliàs dixit D. Hieronym. ad Titum, cap. 1. & habetur in cap. illud 20.8. q. 1. quia ut idem D. inquit in epist. 2. ad Nepotianum, relatus in cap. esto, 95. distinct. scire potius debent, se Sacerdotes esse, nõ dominos, † & clericos, quasi clericos honorare, ut & ipsis à clericis, quasi Episcopis honos deferatur. Vnde & in Concil. Cartag. 4. c. 34. & cap. 35. cautum est, ut Episcopus, in quolibet loco sedens, stare Presbyterũ non patiatur. Et licèt in Ecclesia, & in consessu Presbyterorum, sublimior sedeat, intra domum verò collegã se Presbyterorum esse cognoscat. Quod etiam refertur in cap. Episcopus 9. & 10. dist. 95. ubi glossa benè subiungit, hoc ita † faciendũ dum tamen non contemnatur, ut in l. observare, de off. Præsid. & utrumque elegantissimè dixit D. Greg. lib. 1. Regist. in d. 9. epist. 24. sic inquiens: *Benè acceptam potestatem regit, qui scit per illam super culpas erigi; scit cum illa cæteris in æqualitate componi: sic autem servanda est virtus humilitatis, ut non solvatur iura regiminis: ne cùm Prælatus quisque se plus quàm decet, deijcit, subditorum vitã restringere sub disciplinæ vinculo nõ possit.* Et est videndum Concil. Trid. sess. 25. de reform. cap. 6. post med. & cap. 17. in fin. Abb. in cap. 1. n. 1. de excess. Prælat. qui addit † ab Episcopo Presbyteros, ut filios habendos esse, nõ ut vassallos, cum alijs, quæ in simili notat Tiraq. in l. 13. connub. gloss. 1. par. 3. n. 41. Lancel. in tẽp. omn. iud. lib. 2. cap. 5. §. 3. n. 7. Anton. Gama 1. par. decis. 1. n. 5. & text. & gloss. verb. *Subtrahant*, ubi Dom. Acuña in cap. cũ Beatus, 45. distinct. Et † idẽ monet, & in visceribus Christi obtestatur nostros Indianos Episcopos Concil. Limense III. act. 3. cap. 1. in fine: *Vt dignitatem suam morum præcipuè splendore, & vitæ integritate tueantur, forma facti gregis ex animo, non dominantes fastu seculari, nec turpe lucrum amantes, nec luxu mensæ, aut apparatu supervacaneo, quæ sunt huius mundi sapientes, sed benigni, modesti, zelo Fidei accensi, pauperum semper patres, & pro commisso sibi grege solliciti, ministerium suum impleant, &c.*

93 94 95 96

Quæ animadvertere volui, † propter aliquos Prælatos Indiarũ, qui se pleno ore Ecclesiæ Principes vocant, & vocari sinunt, & clericos ita valdè despiciunt, ut ferè omnes tractent, seu appellent *de vos*, nullã erga eos urbanitatem servantes, quasi, aut invideant, aut non dignẽtur audire, cõtra text. in d. cap. esto, vers. *Pessimè*, 95. dist. Non animadvertentes, quòd olim † idem erat Presbyter, qui & Episcopus, & se magis consuetudine, quàm dispositionis dominicæ veritate, Presbyteris esse maiores, ut ex verbis D. Hieron. tradit Gratian. in cap. olim 5. 95. dist. Torreblanca de iure spirit. lib. 2. cap. 12. ex n. 25. Et quòd non † omnis Episcopus, qui dicit: *Pax vobis*, est sicut colũba, sed potius corvis æquiparatur, si malus fuerit, & vitiorũ nigredine, raucedine vocis, voracitate, fœtore spiritus, garrulitate, & furto, vitæ candorem, & dignitatis Episcopalis albedinem conspergaverit; ut præclarè docuit D. Aug. tract. 6. in cap. 1. Ioan. relatus ex cap. non omnis 30. 2. q. 7. & ibi gloss. elegans verb. *Corvi*, & plurima alia contra malos Prælatos adducens Fr. Anton. Perez in laur. Salmant. pag. 288. ubi locum Theoph. adducit, qui explicans illud Pauli: *Episcopum non debere esse percussorẽ*, inquit Paulũ cohibere Episcopos, non solùm ut importunè corpora subditorum manibus nõ feriant: verùm nec conscientias. Malè enim audiunt, Prælati, apud quos fervent, sive præcepta, sive censuræ contra subditos. Qui & illis † resistere poterunt si aliquid contra Canones suscipiant, aut subditos ad malum cogant, Felin. in cap. si quando, n. 7. de rescript. Bermond. Chover. de publ. concub. Rubr. *statuimus*, n. 15. in fin. Gigas de resid. Episcop. cap. 16. n. 5. Neque enim subditi Prælatis ita debent subijci, ut cogantur eorum vitia venerari, cap. admonendi 1. q. 7. Afflict. in cap. 1. n. 192. ex quib. caus. feud. amitt. Cunon. de pact. cap. 34. n. 209. & Mart. Mager. qui agit de moderamine, quo in hoc uti debeant, de advocat. armat. cap. 7. num. 71. & seqq.

97 98 99 100

SVMMARIVM CAPITIS OCTAVI.

1 Vicarij Episcoporum, & qui de eorum officio, & potestate pertractent.

2 Vicarij generales, particulares, & foranei, & eorum differentia, remissivè.

3 Vicarij generales Episcoporum habent iurisdictionem ordinariam, & idem tribunal cum eis constituunt.

4 Vicarius generalis, & Episcopus, qui eum præposuit, una, & eadem persona cẽsentur, & ubi fit mentio de Episcopo, Vicarius etiã subauditur.
5 Episcopus ubi recusatur, eo ipso Vicarius eius recusatus manet, & quare?
6 Episcopus recusatus habetur pro mortuo.
7 Vicarij ad Episcopum licèt non detur recursus per viam appellationis, datur tamẽ per viam recusationis, nullitatis, & restitutionis, reservationis, & avocationis.
8 Episcopus benè potest sibi reservare aliquas causas ex ijs, quæ aliàs in mandato Vicarij generalis venire solent.
9 Episcopi auctoritas maior, & firmior, quã Vicarij semper esse debet, & quæ inde sequantur?
10 Episcopus benè potest prohibere, ne procedat delegatus missus à suo Vicario, & mutare, vel moderare pœnas ab eo impositas.
11 Episcopi, an, & quando debeant Vicarios generales præcisè habere, & constituere?
12 Deuteron. locus cap. 1. expenditur.
13 Mens unius hominis, molem totius gubernationis Reipub. capere, vel sustinere non potest.
14 Subadiuvæ, & Vicarij in militaribus, & alijs officijs, quomodo, & quare dari solerent?
15 Optiones, qui olim dicerentur?
16 Magistratibus politicis, quãdo, & quomodo Adiutores darentur? remissivè.
17 Episcopi quamvis habeant Vicarios, vel Visitatores generales, non debent curã sui muneris deserere, sed imò de ijs ipsis officialibus magis, quàm de alijs curare.
18 Frons occipitio prior, & oculus domini saginat equum, adagia.
19 Stercus optimum ad agrum fœcundandũ domini vestigia.
20 Prælatos, qui curam ovium ipsis creditarum, alijs prorsus committunt, & reditus, & emolumenta sibi reservãt, qualiter notet Ioannes Echius.
21 Prælatis, qui alijs curam sui muneris relinquunt, quid in alia vita polliceantur Ioddocus, & Esspencæus?
22 Christus Petro, oves meas pasce, dixit, non alij pascendas committe.
23 Oculis alienis, quæ aguntur, non satis feliciter procedunt.
24 Prælatus æquè delinquit, si per se, vel per alios oves suas deglubere patiatur.
D. Pauli locus 2. ad Corint. 12. exponitur, ibidem.
25 Vicarios malos Episcoporum, quibus modis notet, & reprehendat Petrus Blesensis, cuius gravia verba referuntur.
Officiales mali Episcoporum non ab officio nomine, sed ab officio verbo, dicuntur, ibidem.
26 Monachi utrùm possint esse Vicarij Episcoporum?
27 Religiosos non posse esse Vicarios Episcop. generaliter statuit quædam Regia schedula, quæ refertur, & ad Minoritas, & Mẽdicantes restringitur.
28 Monachi & Canonici regulares ex magis communi opinione esse possunt Vicarij Episcoporum, de licentia suorum Prælatorum.
29 Vicarius Episcopi debet esse legitimus, & in Monachis sufficit dispensatio, quæ inducitur per Monachatum.
30 Monachus socius Episcopi, benè potest eius Vicarius constitui, etiam sine licentia Papæ.
31 Monachi & Religiosi, ut à Vicariatibus Episcoporum abstineant, melius est.
32 Episcopus iam consecratus an possit esse alterius Vicarius? & casus super hoc de facto contingens.
33 Episcopus si sit alterius Vicarius, an & qualiter possit Pontificalia exercere in Diœcesi, cuius Vicarius est?
34 Episcopi titulares, vel nulla tenentes, benè possunt esse aliorum Vicarij.
35 Episcopus propriam Ecclesiam, & Diœcesim deserens, ut in alia Vicariatũ exerceat, graviter peccat.
36 Episcopi omnes intra quatuor menses in suis Ecclesijs comparere, & residere debẽt, & de novissima Bulla P. Vrban. VIII.
37 Episcopis recenter promotis, & consecratis nullum certum tempus præfixum videtur ad comparendum, & residendũ in suis Ecclesijs.
38 Vicarij generales Episcoporũ an debeãt esse Presbyteri, vel saltem Diaconi?
39 Breve Clem. VIII. quo omnes Vicarios Episcoporũ sacris Ordinibus initiatos esse debere declaravit, non est in Hispania receptum.
40 Vicarij Episcoporum, ut sint Presbyteri, vel in sacris constituti, decentius, & convenientius esse videtur.
41 Laici, etiam coniugati, benè possunt esse Vicarij Episcoporum de licentia summi Pontificis.
42 Paulus de Castro laicus, & coniugatus, fuit Vicarius generalis Florentiæ in spiritualibus.
43 Vicarij Episcoporum in Choro, & Synodo, quem locum habere debeant, & an præcedant Archidiaconum?

44 *Vicarium generalem Episcopi in Synodo Diœcesana, præsente, vel absente Archiepiscopo, præcedere debere Archidiaconum, Senatus Limensis declaravit.*

45 *Capitulis in omnibus sunt æmuli, & capita Eteroclita, id est factiosa.*

46 *Vicarius Episcopi simul, & Canonicus ubi ingreditur Chorum tanquam Canonicus, suam sedem occupat, & alios non præcedit.*

47 *Archidiaconum Vicario Episcopi præferre videtur quædam schedula Regia, quæ cautè legenda est.*

48 *Vicarius ab Episcopo semel electus, an, & quando ad ipsius nutum amobilis sit, & quòd in supremo Senatu solent manuteneri, & quare?*

49 *Vicarij possunt etiam esse simul Visitatores generales suarum Diœcesum, sed est necessaria ad id specialis commissio, & declaratio, & quare?*

50 *Visitandi ius competit Episcopis ex lege Diœcesana.*

51 *Visitatio Diœcesis est valdè necessaria, & qualiter eam Episcopi per se, vel per suos Visitatores facere debeant?*

52 *Episcopum, qui itinerũ laboribus absterrebatur à visitatione sui Episcopatus, qualiter excitaverit D. Greg. Nazianz.*

53 *Episcopi in visitationibus faciendis debẽt sequi consilium Columellæ, ut frequentius se venturos, quamvis non sint venturi, denuntient.*

54 *Visitationis munus, & cognitio suarum ovium, est præcipuum dignitatis Episcopalis.*

55 *Visitationis tẽpus, & pœna Episcopi negligentis arbitrio iudicis relinquitur.*

56 *Visitatio moderatis sumtibus, & parvo comitatu ab Episcopis, & eorum Visitatoribus facienda est.*

57 *Concilij Limensis gravia verba referuntur circa moderationem sumtuum visitationum.*

58 *Indi quid contribuere debeant Visitatoribus Ecclesiasticis, nomine procurationis?*

59 *Visitatoribus Episcopi salarium competens omni iure aßignare tenentur, ut sic cessent ab illicitis exactionibus.*

60 *Salarium non conventum, & designatũ, an Visitatores, & Vicarij generales ab Episcopis petere poßint?*

61 *Salarium non conventum, an, & à quibus peti, & qualiter præstari, & moderari soleat?*

62 *Pragmatica ann. 1616. de non præstandis salarijs non conventis famulis Magistratuum, Prælatorum, & aliorum Magnatuum, expenditur.*

63 *Notarij Episcoporum non possunt petere salarium non conventum, & suis sportulis contenti esse debent.*

64 *Notarios Ecclesiasticos, qui excedunt in exactione sportularum, an, & quatenus poßit punire iudex secularis?*

65 *Leges taxantes pretia rerum Clericos, & Ecclesias ligant.*

66 *Notarij Ecclesiastici excedentes in officio, possunt syndicari non solùm ab Ecclesiastico, verùm & à seculari iudice.*

67 *Notarium etiam Clericum propter falsitatem posse saltim civiliter puniri à iudice seculari, sunt, qui putent; qui tamen ab alijs benè reprobantur.*

68 *Notarij laici Episcoporum an in quibuslibet delictis gaudeant privilegio fori Ecclesiastici?*

69 *Notarij Tribunalium Ecclesiasticorum, an laici esse debeant, & non clerici?*

70 *Episcopi, an cogi poßint, ut solùm laicis notarijs in suis tribunalibus utantur?*

71 *Officia secularia exerceri per eos, qui si in eisdem officijs delinquant, per Magistratus seculares puniri non possint, semper absurdum reputatum est.*

CAPVT IIX.

De Vicarijs generalibus, & Visitatoribus Episcoporum Indiarum, & varijs quæstionibus, quæ circa eorum potestatem, & auctoritatem in eisdẽ provincijs contingere solent.

DE Vicarijs & Visitatoribus Archiepiscoporum, & Episcoporum in his Indiarũ provincijs, ea omnia (ubi opus fuerit) notari debebunt, quæ † generaliter de huiusmodi officialibus passim tradunt DD. in Rubr. & per totum, de officio Ordinarij, & de officio Vicarij, & D. de officio eius, cui mand. est iurisd. & C. de officio eius qui vicem alterius gerit, cap. Romana. in princip. ubi elegans gloss. de appell. lib. 6. & ultra alios antiquiores Bertachin. & Iacob. Sbrozius in tractat. de offic. & potest. Vicarij Episcop. Socin. Panvin. Altamiran. Felician. & alij in tract. de visitatione, Rebuf. in praxi benef. tit. de Vicar. Episc. & inform. Vicar. Archiepiscop. Cuchus lib. 2. inst. iur. Canon. tit. de Vicario Episcop. Card. Tusch. litt.

1

litt.V.conclus. 180.& seqq. Isidor.Moscon. de Maiest.Ecclesiæ, lib.1. cap.10. pag.265. Nicol.Garcia de benef.5.par.cap.8.per tot. ubi n. 20. adducit alios de hac materia tractantes, Cerola in praxi Episcop.verb. *Vicarius*, Narbona in tract.de appellat. Vicar.ad Episcop.per totum, Barbosa in Pastorali, 3. par. alleg.54. Lancellot. Conrad. in templo omn.iudic.lib.2.cap.6.de Vicario Episcopi, Anton. de Prætis in clypeo Pastorali,cap.6. qui etiam, & præcipuè Sbrozius lib.1. q.25. 26.& 27.adducunt † divisionem inter Vicarios generales,& particulares,ac foraneos,& ad hoc, ut quis sit generalis Vicarius,requiri dicunt, quòd ad omnia sit generaliter deputatus, veluti ad causas spirituales & temporales.

2

Quorum Vicariorum munus ideò proximè postEpiscopos ponimus, quia † ordinariam,æquè,ut illi,non delegatam iurisdictionem exercent,unumque,& idem tribunal cōstituunt. Quod efficit,ut non possit de Vicarijs ad Episcopos appellari, cap. 2. de consuet.lib.6. cap.Romana 3. de appellat. eodē lib.glossa verb.*Officialem*, in cap.2.de offic. Vicar. eodem lib. Covarr.lib.3.var. cap.20. num.4.& in practicis cap.4.num.8. Gregor. Lopez in l.2.tit.4.par.3.gloss.1. Rota decis. 1.& decis.4. num.3.sub tit. de offic. Vicarij, Cardin.Tusch.litt.E. conclus.300. & litt.V. 186. latissimè Scaccia de appellat. q. 8. ex n.53.Sbrozius d.tract.lib.2. quæst.55. Surd. cons.50.num.15.lib.1.& plures alij,quos refert Nicol. Garcia de benef. 5.par. cap.8.n. 21.Dom.Episcop.Pacens. D.Felician.à Vega in cap.decernimus, de iudic. num.155.& Dom.Archiepisc. Bracharens.in cap. 1. dist. 25.num.19.& Aug.Barbos.in remiss.ad Cōcil.sess.24.de reform.cap. 16.

3

Quinimò † una, & eadem persona censentur, ut per eundem Garciam sup.num.52. cū alijs,quos refert Narbona d. tract.de appell. à Vicar. ad Episcop. 1.par.num.217. Dom. Pacens.in cap.5. §.de adulterijs, num.56. de iudicijs,& Burgos de Paz in l.3.Tauri, num. 440. fol.225. qui hinc infert, † legitimā causam recusandi Vicarium esse, quòd quis habeat suspectum ipsum Episcopum. Quod & tradit,pluribus ornans,Surd.d.cons.50.n.30. Lauren.Beneṽetanus in tract. de iud.suspect. cap.4.à n.7. Narbona ubi sup. 1.par. à num. 126. Scaccia ubi sup. num.68. & novissimè Ramonius cons.3.num.48.Addētes, † Episcopum recusatum,haberi pro mortuo,quoad illam causam,ut per DD.relatos à Mastrillo decis. Siciliæ 6.num. 12. par. 1. ac proinde, quemadmodum mortuo Episcopo, Vicarij iurisdictio extinguitur, ut per gloss.ultim. in

4

5

6

Clem.fin.de procurat.sic quoque suspenditur iurisdictio eiusdem Vicarij,si Episcopus tanquam suspectus recusetur, cùm nō possit plus iuris esse in causato, quàm in influente potētiam causæ,ut per Molinam,& alios lib.3. de primog.cap.5.num.45.

Quamvis negari non possit,quòd † licèt de Vicario generali non detur recursus ad Episcopum per viam appellationis, detur tamen alijs modis,qui citra appellationem intentari solent,nimirum per viam recusationis,nullitatis,& restitutionis in integrū, ut per Marantā de ordin. iud.part. 6. de appellat. vers. *Secunda principalis regula*, num. 371. Ant. Naldum in quæst.moral. verb.*Vicarius*, n.4. pag.919. & per viā reservationis,vel avocationis alicuius causæ ex sibi aliàs in generali mandato commissis, † quas potest idē Episcopus in se assumere, vel alijs specialiter delegare, ut docet Covarr. in pract.cap.9.n.1. vers.*Primò hinc deducitur*, Azor 2.tom.inst. moral.lib.3.cap.37.§.18.quæritur, & novissimè Anguian.de legib.lib.2. controvers.26. num.11.

7

8

Et † semper intelligitur esse maior, & firmior potestas Episcopi,quàm eius Vicarij,& Episcopus maior est Vicario.Vnde prohibere potest, † ne delegatus Vicarij procedat, Bart.in l.iudicium solvitur, de iudic. Bertachin.in tract.de Episcop. 3.par. lib.4. n.48. & mutare,seu moderari pœnas à suo Vicario cōstitutas,ut cōcludit Alois.Riccius in prax. var.resol.1.par.resol.304.Marc.Ant.Genuēs. in prax.Archiep.cap.48.num.3.& Dom.D. Felician.àVega in d.§.de adulterijs,num.57. & seqq.

9

10

Sed quoniam Mihi (hîc,ut in alijs) ea tātùm prosequi cordi est, quæ in provincijs Indiarum vidi in dubitationem, & disputationē incidere,& quorum resolutioni,vel consulendo,vel iudicando interfui.Illud primum assumo, † utrùm Episcopi teneantur, etiam nolentes,& reluctantes huiusmodi Vicarios,vel Visitatores habere,& cōstituere,vel possint, si velint, eos excusare, & per se ipsos ea omnia munia subire, & exercere, quæ illis committi solent, prout de facto exercere tentavit quidam Arequipensis Episcopus. Et breviter respōdi, quòd si Episcopus in sua Diœcesi residet,eaque brevis sit,ita ut per se possit omnibus negotijs vacare, non tenetur habere Vicarium, ut expressè docet Boer. q. 347. num.6. par.2. Puteus decis. 43.& 44. lib.2.Ioan.Paul.Lancellot.lib.1.inst.iur.Canon.tit.de offic.Vicar.verb.*Non potest*.Cæterùm si secus res se habeat, & Episcopus omnibus negotijs sufficere nequeat, vel dum in litigijs dirimendis, delinquentibus corri-

11

gen-

gendis, alijsque exequẽdis, quæ per Vicarios solent, & possunt communiter expediri, Ecclesiæ suæ regimini, commissi Dominici gregis curę, orationi, & prædicationi, alijsque rebus spiritualibus desit, in quibus maximè pastoralis solicitudo versari debet; ut inquit Concil. Trident. sess. 5. de reform. cap. 2. Tũc absque dubio tenebitur Vicarium generalẽ constituere, ut insinuat gloss. 4. in cap. petijsti 17. 7. q. 1. & in cap. 2. verb. *Statuuntur*, ne Prælati vices suas, Abbas in cap. quoniam, de offic. Ordinarij, ubi docet, in causis necessarijs, veluti iudiciarijs quibuscunque, debere Vicarium constituere, & ita fuisse terminatũ in Rota refert Puteus decis. 43. lib. 2. num. 2. Mosconius d. cap. 10. pag. 266. vers. *Tandem*, Quaranta, & eius Additionator in summa Bullar. verb. *Archiepiscopi auctoritas*, fol. 75. Sbrozius, qui ad partes disputat, lib. 1. q. 46. & q. 55. Navarr. conf. 4. de offic. Ordin. ubi, post Abbatem, ubi sup. resolvunt, posse in dictis casibus Archiepiscopũ constituere Vicarium Episcopo negligente, & latè Gratian. plures alios referens, lib. 1. discept. forens. cap. 93. & noster Flores Diez de Mena, omninò videndus, lib. 1. var. quæst. q. 8. §. 1. num. 2. & seqq. Quorum doctrina iuvatur 12 † ex illo Deuter. cap. 1. ubi Moyses: *Non valeo* (ait) *solus negotia vestra sustinere, & pondus, & iurgia. Date ex vobis viros sapientes, ac gnaros, & quorum conversatio sit probata in Tribubus vestris, ut ponam eos vobis Principes. Tunc respondistis: Bona res est, quã vis facere.*

13 Vnde † Tiberius Imperator apud Tacit. lib. 1. annal. inquit: *Nec unius mentem esse tantæ molis capacem.* Et 14 † in militaribus, & plerisque alijs officijs, Subadiuvæ, & Vicarij ijs constituebantur, qui erant ægritudine, vel gravioribus occupationibus præpediti. Qui 15 Optiones † vocari solebãt, de quibus Vlpian. in l. 6. §. fin. D. de bon. damnat. ubi Budæus, Veget. de re milit. lib. 2. cap. 7. Guther. lib. 3. de off. dom. August. cap. 19. Brisson. Kalinus, & alij de verb. iur. verb. *Optio*, noster eruditissimus, & cultissimus D. Laurent. Ramirez de Prado in Thesera legum in l. super creandis 11. C. de iure Fisci, lib. 10. & D. Martin. Larreategui, Pintianus Senator meritissimus, lib. 5. selẽct. cap. 1. num. 1. pag. 261. & alia in simili tradentes, de 16 † Adiutoribus dãdis Politicis Magistratibus, Petr. Gregor. lib. 10. de Repub. cap. 3. num. 6. Iacob. Tapia de Aldana de triplici bono, lib. 6. fol. 174. colum. 2. & fusiùs Ianus Langlæus lib. 7. semest. cap. 40.

Quod tamen, non eã mente dictum videri 17 volumus, ut Episcopi † ipsam eandem curã, quam suis Vicarijs & Visitatoribus generalibus committunt, relinquant, quin potius simultaneè, ubi opus fuerit, exerceãt, & de moribus, & gestis eorum vigilanter, & diligenter inspiciant, & inquirant, ut cavetur in Tridẽt. sess. 24. cap. 16. & in l. 4. tit. 7. lib. 3. Recop. Nam re verâ 18 † frõs occipitio prior, & oculus domini saginat equm, ut veteri circumfertur proverbio. De quo Xenoph. lib. 5. memorab. Arist. œconomic. cap. 6. Cato de re rustic. c. 4. Plinius lib. 18. cap. 5. Erasm. in adag. ubi referũt apophtegma illius, qui interrogatus, quale 19 † stercus esset optimum ad agros fœcundandos? respondit: *Domini vestigia.*

Et in ipsis nostris terminis Espencæus lib. 3. digress. cap. 22. ubi ex Ioan. Echio homil. 2. de sanct. Steph. ait: 20 † *Nostrates Prælatos Apostolicum ordinem invertere, dum spiritualia graviora, quàm quæ subeant, rati, in Pontificalibus, suffraganeorum, in iudicialibus, officialium, in absolvendis peccatoribus, pœnitentiarorum ope utuntur, in prædicatione Monachum aliquem, nescio quem, proferunt; in alijs spiritualibus alios habent Vicarios. Sin qua in re census, aut reditus laborant, & temporalia quis moratur, extra moram hæc res ad ipsum dominum Episcopũ referenda.*

Quare idem Espencæus satyricè subdit, se meminisse, D. Ioddocum magni tunc nominis concionatorem, 21 † polliceri palàm solitum huiusmodi Episcopis futuro seculo Vicariã quidem salutem, personalem verò perniciem: *Adibunt* (aiebat) *concionabundus huiusmodi, per Vicarium paradisum, in persona inferos.* Etenim 22 † Christus Dominus Petro, & in eo reliquis Prælatis dixit: *Pasce oves meas: non verò, cura ut alij pascant oves meas*, ut præclarè animadvertit (alia circa hoc congerẽs) Bellarm. in admonitione ad Episcopum Nepotem controvers. 1. Non enim 23 † satis feliciter procedũt, quæ oculis agas alienis, ut Livius scribit, & 24 † par erit culpa in Prælato, si per alios suas oves deglubeři patiatur, ac si ipse deglubeat.

Vnde Paul. 2. ad Corinth. cap. 12. vers. 16. non contentus innocentiam suam hac in parte purgare, adiecit: *Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumveni vos?* hoc est, ut ibidem exponit noster Mariana: *Decepi vos exigendo aliquid per alios:* & Petrus Blesens. epist. 25. 25 † malos & cupidos Vicarios Episcoporum, nõ officiales, sed offici perdas, & eorum sanguisugas vocat, sic inquiens: *Credo huiusmodi officialibus, non ab officio nomine, sed ab officio verbo, manasse vocabulum. Nam genus hoc hominum est, quod dicũt offici perdi. Tota officialis intentio est, ut ad*

opus Episcopi suæ iurisdictionis commissas miserrimas oves vice illius tandem emũgat, excoriet. Isti enim sunt Episcoporum sanguisugæ evomentes alienum sanguinẽ, quem biberunt.

SECVNDA quæstio, quæ sæpiùs etiam circa Vicarios Episcoporum in his partibus Indiarum ventilatur, ea est. Vtrum † Monachi possint esse Vicarij? Nam cùm plures Episcopi ex Religione, & Cœnobijs hodie assumantur, & hi secum ferãt in socios alios Cœnobitas, volunt, & solent eis hoc munus demandare, prout accidit in Episcopo Quitensi, Panamensi, Guamanguẽsi, & in alijs passim. Quorum occasione graves querelæ in Regijs interdum Audientijs introducuntur. In quibus planè decidendis, parum difficultatis habere possumus, si sequamur generalitatem cuiusdam † schedulæ ad huius articuli determinationem expeditæ, quæ extat in 1. tom. pag. 118. & ita habet. *El Rei. Reverendo en Christo Padre Obispo de San Iuan de Puerto Rico, del nuestro Consejo. Nos somos informado, que teneis por vuestro Provisor, i Vicario general en esse Obispado à un fraile Frãcisco de vuestra Orden; i sabiendo vos, que esta no es de las cosas que se deben admitir, no fuera razon que lo huvierades hecho, ni que se entendiera que excedeis de lo que es justo; porque vuestro oficio es proprio de dar exemplo: i porque el mal que desto resulta no passe adelante, os ruego i encargo, que luego removais del dicho cargo al dicho fraile Francisco, proveyẽdole en persona que no sea fraile, el qual lo deba exercitar conforme à lo q̃ dispone el derecho Canonico. Fecha en Badajoz à 26. de Mayo de 1580. años.* Sed Ego restringendam quidem existimavi ad casum Regularis ex Minoritis, vel alijs Mendicantibus, de quo specialiter loquitur, quoniã tales funditus pro mortuis habentur, Clement. exivit, de verb. signif. & contra professionem suam faciunt, ubi se his negotijs immiscent, Clem. in plerisque, de elect. Clement. 1. §. ad prioratus, de regular. Et pariter, quia in negotijs forensibus periti esse non solent, Card. Alexand. in cap. si quis, dist. 58. in fine, Rebuff. de Vicario, num. 32. In † alijs verò Monachis, & multo magis in Canonicis Regularibus, qui appellatione Clericorum veniunt, secutus sum communem Doctorum traditionem, qui admittunt, Vicarios Episcoporum esse posse, dummodò ad hoc superiorum suorum licentiam habuerint, ut per text. in cap. 1. & cap. generaliter, & cap. de præsentium, ubi gloss. 16. q. 1. glossa in cap. si quis, dist. 68. Rebuff. ubi sup. num. 30. DD. in Clement. 2. de rescript. Guid. Papæ decis. 563. Francisc. Marcus q. 1286. par. 1. Rota decis. 3. de offic. Vicarij, Vantius tit. de nullit. ex defectu iurisd. deleg. num. 82. Fuscus de Visit. cap. 17. num. 100. lib. 2. Graph. 2. par. decis. lib. 3. cap. 20. num. 14. Moscon. de maiest. Eccles. lib. 2. par. 1. cap. 10. pag. 272. Campanil. in divers. iur. Canon. Rubr. 11. cap. 13. num. 118. & alij plures, quos refert & sequitur Aug. Barbosa in collect. ad cap. 1. de filijs presbyter. pag. 188. num. 8. Vbi addit, † quòd etiã si ad Vicariatũ requiratur qualitas legitimitatis (de quo vide Nicol. Garcia d. 5. par. cap. 8. in additionibus, num. 10.) sufficit dispensatio, quæ in Monachis super hoc defectu inducitur per ingressum Religionis. Et meliùs, ac latiùs cæteris, rem ad partem disputans, & sub prædicta distinctione resolvens, Sbrocius d. tract. de Vicar. Episcop. lib. 1. q. 38. per totam. Qui ibìdem num. 14. vers. *Secundò principaliter*, hoc securiùs procedere tradit, † quando Episcopus Monachus habet secum alium Religiosum de suo conventu, quia solus stare nõ debet, qui propriè est casus, de quo tractamus. Et licèt Segura de Avalos in direct. iud. Eccles. 1. par. cap. 12. num. 2. & seqq. ex sentẽtia Specul. Papæ licentiam ad hoc requirat, cõtrarium tamen receptiùs est, ut sola superioris Religionis sufficiat, ut per alios Auctores suprà relatos. Et ipse Segura num. 7. fatetur, quòd si Monachus esset eminentissimæ sciẽtiæ, & prudentiæ, posset tunc de sola licentia Superioris à Claustro avocari, ut extra iurisdictionalia, pro regimine, rectaque Episcopatus gubernatione Episcopo consulat, & assistat, † quamvis melius sit, ut omninò ab his muneribus abstineant, ut rogat schedula suprà relata, communem Hispaniæ morem secuta, ubi nunquam, vel raró vidimus Religiosos cuiusvis Ordinis ad Vicariatus admitti, & tradit alia, latè hunc articulum disputãs Thom. Sanchez in summa lib. 6. cap. 13. ex num. 88.

TERTIÒ, † an Episcopus iam cõsecratus, alterius Archiepiscopi, vel Episcopi Vicarius esse possit? nuperrimè dubitatum fuit, in casu D. Feliciani de Vega, qui gerebat officiũ Vicarij generalis Illustrissim. Archiepiscopi Limensis, quo plus quàm viginti quatuor annis laudabiliter functus est, & cùm esset ad Episcopatũ Popaianensem electus, & consecratus, & mox ad Pacensem translatus, & interim dum profectionem parabat, Vicariatũ continuaret, aliqui emuli hanc promotionis, & consecrationis exceptionem ei opposuerunt, quæ tamen viribus caruit, & ab eodem Præsule doctè repulsa fuit. Quoniam nullo iure prohibitum reperitur, unum Episcopum, alterius esse Vicarium, quin potiùs, si necessitas,

tas,vel iusta alia causa suaserit,permissum esse, apertè ostendit text. in cap. quoniam in plerisque 14.de off.Ordin. & post Archidiacon.Rebuff.& plures alios,quos refert,docet Sbrozius d.lib.9.q.44. num.2. & iterum lib. 2.q.5.num. 10.Vbi ex supposito,quòd possit esse Vicarius,quæstionem movet, † an possit ibidem tanquam Episcopus Pontificalia exercere? & resolvit,posse, saltim cum proprij Archiepiscopi, vel Episcopi speciali mandato. Quod etiam tenet Azor 2.par. instit.moral.lib.3.cap.45.q.9.& alij,quos refert Barbosa in Pastorali, 3.par. alleg.54.num.83. & idem supponit Ancharr. in cap.fin.de off.Vicar.lib.6. Vbi loquitur de quodam Archiepiscopo,qui Episcopum,pro tempore absentiæ suæ, Vicarium elegit, & Menoch.consil. 52. num.59. vol.1. qui licèt hoc regulariter prihibitum esse sentire videatur, posteà tamen id, extante causâ urgentis necessitatis, permitti posse inquit. Quinimò & sine ea,ubi Episcopi † titulares,sive (ut alij eos vocant) *Nullatenses*, vel *Nullatenentes* sunt, quotidianâ praxi in Regnis Hispaniæ,& Italiæ receptū videmus, & observat Sbrozius d.cap. 31.num.18.& 19. & generaliter, quoties ex eorum absentia propriæ Ecclesiæ nullum notabile detrimentum generari possit, ut ex doctrina Caietani,& aliorum, probat Gabr. Vazquez in opusc.de benef.cap.4.art.1.§.2. dub.2.n.143.pag.770. & Bonacina in tract. de onere,& oblig.benef. ad resid.disp.5. par. 5.num.10.in fine. Cæterùm † si dictus dominus Electus Pacensis, ob ambitionem Vicariatus alienæ Ecclesiæ,propriam desereret,& ad residentiam in ea faciendam primo quoque tempore, ubi ei opportunitas data fuisset,iter non arriperet, tunc graviter quidem peccaret, & incideret in pœnas Trident.sess. 23.de reformat.& Bullæ Pij IV.4.Septemb. ann.1560. † Quæ intra quatuor menses Episcopos omnes comparere,&residere iubet, quæ licèt loquatur de his, qui post acceptam possessionem se absentaverant, ut ex eius tenore patet, & magis apertè ex alia strictiori cōstitutione,quam nuper promulgavit Dom. ac Pontifex noster Papa VrbanusVIII.dat. Rom.ann.1635. Ex identitate tamen rationis extendi † potest ad recenter promotos, & consecratos, si absque iusta causa Ecclesiæ sibi commissæ possessionē capere distulerint, quamvis ad hoc nullum certum tempus à iure præfixum reperiatur,ut aliud agens agnoscit Nicol.Garcia de beneficijs, par.11. cap. 6.num.12.

33 34 35 36 37

38 QVARTO,sæpissimè dubitari cōtigit,† an hi Vicarij generales Episcoporum Indiarū, debeant esse Presbyteri, vel saltim in sacris Ordinibus constituti? Quoniam passim aliqui Prælati eos huic muneri præficiebant,qui solùm primâ clericali tonsurâ initiati erant. Et sanè hoc tantùm sufficere, dummodò ita censuratus,coniugatus, vel bigamus non sit, & ætatem legitimam 25.annorum habeat,& in habitu clericali incedat; apertè docemur in cap.iudicatum 89.dist. cap.2.de cler.coniug.cap.in nova 16.q.7.cum alijs relatis per Abbat.num.12.decis.5.Ripam 56.Burg.40. Mant.33.in cap.decernimus, de iudic. Rebuff.d.tit.de Vicar.Episcop.num.37. Lacel. Conrad.in temp.omn. iud. eod.tit. 1.num.2. Sbroz.lib.1.q.31.per totam, Moscon.d.cap. 10.pag.271. Cened.in collect.4. ad Decret. Nicol.Garcia de benef.5.par.cap.8.in princip.Segura in direct.1.par. cap.11.num.6. & novissimè Dom.Præses Valençuela cōs.101. num.67.& 68.vol.2.& D. Felician. à Vega in d.cap.decernimus,num. 149.& num.154. Et licèt Clemens VIII. in quodam † Brevi mandaverit,omnes Vicarios præsentes,& futuros debere esse sacris Ordinibus initiatos, & aliàs eorum deputationem nullam, & invalidam esse, hoc tamen Breve in Hispania nec publicatum,nec receptum fuit,& eo non obstante continuatur consuetudo nominandi Vicarios primæ coronæ, prout & in provincijs Indiarum nominari vidi in Archiepiscopatu Limensi, & Episcopatu Truxillano, & tradit(de eodem stylo testificās) Nicol.Garcia d.cap.8. num.11. cū seqq. & in addition. ad idem caput,num.14.& seqq. & Mauricius de Alcedo de præexcellen. Episcop. dign. 2. par.cap.2.num.4.

39

Quamvis † inficiari nolo, nec possum,longè decētiùs esse,ut, si fieri possit, ex Presbyteris eligantur. Neque enim posse eum, qui sacris non sit initiatus,Ecclesiasticarum causarum, & multò minus personarum esse iudicem,patres palàm contestantur, ut patet ex D.Athanas.in epist.ad solit.vit.agēt. D.Ambros.lib.5.epist.32.& Alano Coppo dialogo 1. cap. 21.pag.138. Intercedente † tamen dispensatione Romani Pontificis benè possunt laici etiam coniugati esse Vicarij generales Episcoporum, & alias causas civiles & criminales clericorum audire,& expedire,ut dixi sup.hoc lib. cap.2. ex num.44.& 50. Et advertit Sbrozius d.cap.31.num.14.&seqq. ubi adducit † exemplum in Paulo deCastro, qui omninò laicus, & coniugatus, fuit constitutus Vicarius generalis Florentiæ in spiritualibus, decreto Martini V. ut ipse idem Castrens.narrat cons.220. *Visa quadam disputatione*, & Thomas Diplonatus in eius vita.

40 41 42

QVINTO,non minus frequenter dubitatū

vidi, † de loco, quem in choro, & in Synodo Provinciali & Synodali habere debeat Vicarius generalis, & an præcedat Archidiaconũ, tã absente, quàm præsente Episcopo? In quo articulo licèt Navarr. conſ. 1. & 2. de maior. & obed. & Menochius 91. lib. 1. & conſ. 257. lib. 3. Archidiaconi partes defendant; reliqui tamen DD. pro Vicario ſtare videntur, ita ut dicant non valere conſuetudinem in contrarium, ut cõſtat ex Abbat. conſ. 21. Chaſſan. in Catalog. glor. mund. 4. par. conſid. 46. Boer. de author. mag. conſ. n. 74. & ſeqq. Bertrand. conſid. 23. num. 8. lib. 1. Rebuff. in praxi, tit. de Vicar. Epiſcop. num. 7. Franc. Marco deciſ. Delphin. 619. num. 3. Lancel. Conrad. in temp. Iud. lib. 2. cap. 6. §. 2. num. 14. cũ ſeqq. Azeved. in Curia Piſana, lib. 2. cap. 2. n. 19. Sarmient. lib. 7. ſelect. cap. 17. Sbrozio, qui plures alios refert, lib. 2. cap. 25. Flam. de reſignat. benef. lib. 7. quæſt. 24. in fin. Læl. Zech. de Rep. Eccleſ. cap. 23. n. 7. Cerola in prax. verb. *Vicarius*, verſ. 15. Steph. Gratian. 2. to. diſcept. foreſ. cap. 298. num. 37. Gambara de off. legati, lib. 3. num. 109. M. Anton. Cuchus lib. 2. maior. inſtit. tit. 83. num. 99. Tuſch. litt. V. concl. 184. & noviſsimè, & latiſsimè Dom. Præſes Valençuela, qui nihil intactum relinquit, conſ. 101. per totum. Et ſecundùm hanc receptiorem, & veriorem ſententiã † Limanus Conventus iudicavit, lite ad eum per viã violentiæ deductã, ſuper præcedentia Vicarij in Cõcilio Synodali contra Archidiaconũ, & Capitulum Eccleſiæ Limanæ, quia à ſolo Decano præceditur, in quo Capitulũ Eccleſiæ repræſentatur, quod verum eſt Vicario præferendum eſſe, ut docent Auctores ſuprà relati, & præcipuè Menoch. d. conſ. 257. n. 94. In quo conſilio multa notatu digna reperies de his præcedentijs Eccleſiaſticis, & eleganter Ant. de Prætis de iuriſd. Epiſcop. to. 13. tract. par. 2. cap. 6. & 7. per tot. ubi ſecurè reſolvit, quòd Vicarius debet præcedere omnes Canonicos, & Dignitates, excepto Decano, ſive in præſentia, ſive in abſentia Epiſcopi, etiam ſi aliqui ex illis eſſent Epiſcopi, ſed ibi ſederent, ut dignitates, & quòd, qui contrarium prætendunt ambitione, & quod † in omnibus Capitulis ſunt æmuli, & capita Eteroclita, id eſt, factiones moventia.

44

45

Quòd tamen benè limitat d. cap. 6. n. 52. niſi † talis Vicarius eſſet ſimul Canonicus, & ingrederetur chorum, ut talis, in apparatu Canonicali, quia tunc ſederet in loco ſibi, ut Canonico contingẽti, ſecundùm Domin. in c. à collatione, de appellat. lib. 6. Vbi plura alia exẽpla ad hoc probandũ adducit, & latè Pavin. de offic. & poteſt. Capit. ſede vacãt. q. 10. par. 2. verſ. *An autem Vicarius Capituli*; & hæc eſt praxis communis omnium Eccleſiarum, & ſecundùm eam his proximis diebus conſului ad interrogationem Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. Epiſcopi Pampilonenſis: quia etiã Epiſcopi, & Prælati, ſi ſunt de aliquo Collegio, ſortiuntur locum non ſecundùm dignitatem Epiſcopatus, ſed ſecundùm antiquitatẽ dignitatis Collegialis, ut pulcrè tradit Seraphin. deciſ. 1058. & Purpurat. in l. 1. D. de offic. eius, n. 195. ubi quòd Epiſcopus ſcholaris debet in actibus Vniverſitatis præcedi ab eius Rectore, de quo etiam Gratian. 1. tom. diſcept. forenſ. cap. 106. num. 4. & poſt alios Anguianus de legib. lib. 3. controverſ. 33. n. 85. ubi, quòd Rector Complutenſis in actibus Vniverſitatis præcedit Archiepiſcopum Toletanum. Et quòd Epiſcopus, qui in aliqua Eccleſia ut Canonicus adeſt, debeat poſt Decanum ſedere, Panorm. in cap. poſtulaſti, à num. 8. de conceſſ. præbend. Gratian. ſup. n. 9. Barboſa de Canonic. cap. 36. Aniel. de Amat. conſil. 30. Iacob. Gall. conſ. 29. num. 33. Luña conſ. 4. Alcedus de præſt. Epiſcop. 2. part. cap. 1. num. 61. Ponte deciſ. 8. & Fulv. Conſtantius in l. 1. C. de Conſulib. lib. 12. n. 16.

46

47

Vnde † cautè legenda, & practicanda eſt quædam ſched. Regia, dat. Matr. 9. Iulij ann. 1630. In qua cùm Tlaſcalenſis Archidiaconus quereretur, ſibi ſuum in choro locum ab Epiſcopo adimi, ut Vicario relinqueretur, iniunctum Epiſcopo fuit, ut id excuſaret, & generaliter ſtatutum, Archidiacono ſuum locum, etiam præſente Vicario, relinquendum, niſi ubi contrarium uſu, & conſuetudine invaluiſſet. Nam re verã (iuxta ſuprà relata) cõſuetudo ex parte Archidiaconi petenda eſſet, quinimò & eam illi non prodeſſe, Abb. & alij ſenſerunt. Vnde hæc ſchedula opinioni Navarr. & Menoch. qui Archidiaconum præferũt adhæſiſſe videtur.

48

Sextò, frequenter agi ſolet de quæſtione remotionis Vicarij, ſemel ab Epiſcopo nominati. Et † an cum cauſa, vel ſine cauſa, & ad nutum eius fieri poſsit? Et quamvis Abb. in cap. tua nobis, num. final. de offic. Vicarij, & plures antiquiores, & recentiores, quos noviſsimè refert Nicol. Garcia in addit. ad tract. de benef. 3. par. cap. 7. num. 22. D. Valençuela conſ. 101. num. 10. vol. 2. ad nutum revocari poſſe exiſtiment, etiam ſi iuramentum de non revocando tempore nominationis præſtitum ſit. Contraria tamen opinio verior & receptior eſt, & hodie praxi obſervatur, nimirum, ut cauſa, & ea quidem gravis ad talem remotionem deſideretur, propter huius officij dignitatem, & exiſtimationem perſonarum, quæ ad illud eligi ſolent, & pro eorum manutentione ſæpiſſimè Regiæ proviſio-

ſiones expediri ſolent, ut conſtat ex relatis à Boer.deciſ.49.num.23.& de auth.magn.Cõſilij,num.154.Ioan.Gutier.lib.3.pract.cap. 11.num.4. Iacob. Sbrozio d. tract. de offic. Vicar.lib.3.quæſt.32. Cevall. pract. comm. quæſt.422.num.26. & in tract. de violent. 2. par.q.62.à num.34.Flores Diaz de Mena in pract.quæſt.cap.10.num.34.& ſeqq.Maſtrill. de Magiſtrat. lib.1. cap.27. num. 41. & 42. Aviles in cap.Prætor.cap.1.gloſſ.verb.*Fiel*, num.42. Burgos de Paz conſ.21.num.5. D. Valençuela d.conſ.101.num.7.&latiùs conſ. 130.num.38.ubi num. ſeqq. idem tenendum eſſe ait inVicarijs,ſive Locumtenẽtibus Correctorum, de quibus Bobad. in Polit. lib.1. cap.16.num.18.Et quid inVicarijs nominatis à Capitulo ſede vacante dicemus inf.cap. 13.ex num.56. ubi etiam de ſyndicatu Vicariorum agemus ex n.26. & generaliter, quòd etiam in amobilibus ad nutũ requiratur cauſa, M. Mantua deciſ.19. par.2. Boer. deciſ. 149.à num.11.Chaſſan.in Catal.7.par.conſid.33.Burg.de Paz d.conſ.21.per tot.& Padilla in l.cùm quis, C.de iur.& fact. ignor.& noviſſimè de Vicar.Epiſcoporum,& alijs officialibus loquens D.Ioann.Bapt. de Larrea diſcept.Granatenſ.cap.2.ex num.1.

SEPTIMÒ, omiſsis alijs, quæ de Vicarijs generalibus Indiarum tradit Fr. Ioan. Bapt. in advertent. confeſſ. fol. 140. & fol. 200. & fol.357.& qualiter Religioſi mendicantes nõ poſsint uti omnimodâ intra duas diætas, ubi eiuſmodi Vicarij morantur. Sciendum † eſt

49 eoſdem Vicarios poſſe etiam eſſe Viſitatores generales ſuarum Diœceſum,dum tamen hoc eis ſpecialiter ab Epiſcopo committatur, ut deciditur in Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reform.cap.3.& reſolvit Rebuff.in prax. tit.de form. Vicar.num.100. & ſeqq. Sbrozius ubi ſup.lib.2.q.120.num.2.Paul.Fuſcus de Viſitat.lib.1.cap.2.Azor.inſtit.moral. par.2.lib. 3.cap.45. q.4. Vgolin.de poteſt. Epiſc. c.4. §.7.verſ.*Tertiò,nec viſitare*, Narbon.de appellat. à Vicar.ad Epiſc.par.1. num.224.& Barboſ.in Paſtoral.3.part. allegat.73. num. 28.cuius rei ratio ea eſt, quòd in mandato Vicariatus veniunt tantùm ea,quæ Epiſcopis competunt ratione iuriſdictionis ordinariæ.

50 Ius † autem viſitandi competit eis ex lege Diœceſana, ſaltem quantùm à viſitatis procurationem recipit,ut per tex.& DD.in cap. conquerente,§.1.& cap.dilecto,de offic.Ordinarij, cap. inter vos,de ſentent.& re iudic. cum alijs,quæ adduxi ſup. cap.7. ex n. 25. & tradit Marian.Socin.de viſitatione, q.1.n.2. & Dom. Acuña in notis ad cap.non debere 5. diſt.80.

51 Et eſt † adeò neceſſarium, & ſubſtantiale, ut per Concil.Trid.d.cap.3.multum Epiſcopis iniungatur, ut per ſe ipſos, ſi fieri poſſit, talem viſitationem faciant, vel ubi legitimè impediti fuerint, per ſuos Vicarios generales,aut idoneos,& probatæ vitæ Viſitatores. Quod etiam eiſdem valdè commendatur in ſched.dat. apud D. Laurent. 5.Auguſt. ann. 1577.& in alijs,quæ reperiuntur 1.tom.pag. 164. & pag. 116. & eſſe convenientiſsimum ſuadent rationes,quas de utilitatibus,quę ex domini oculis proficiſcuntur, adduxi ſup.hoc cap.num. 21. & ſeqq. Quibus nunc addo, in materia viſitationis loquentem D.Greg.Nazianz. epiſt.34. ubi ſic quendam Epiſcopum excitat, † qui locorum circuitu, & itinerum laboribus ab hoc munere per ſe explẽdo deterrebatur: *Locorum circuitu angeris,tibique inſtabilis eſſe videris, quemadmodum ligna, quæ aquis feruntur. Abſit,Vir Eximie,abſit, ut ita affectus ſis: illorum enim curſus coactus eſt,tuus autem circuitus Deo gratus, & acceptus. Fixumque tibi,ac ſtabile eſt,multis prodeſſe,quamvis loco minimè fixus ſis. Niſi verò quis Solẽ accuſet, quia in orbem currit, radios fundens, atque omnibus rebus, quas obit,vitam afferens, aut etiã inerrantes ſtellas laudans,Planetas accuſet, quorum error ipſe quoque compoſitus eſt, atque concinnus.* 52

Et ſanè placet hîc illud † conſilium Columellæ lib.2.de re ruſt. ut frequẽter dominus, ſi poſsit,agrum ſuum exerceat,&inſpiciat: *Et frequentiùs ſe venturum, quàm ſit venturus denũtiet, ſub hoc enim metu villicus cum familia erit in officio.* 53

Quod munus † viſitationis, prædicationis, & recognitionis ſuarum ovium, ut præcipuũ Epiſcopalis inſtituti,omnibusPrælatis ſub diſtricta ultione imperatur incap.irrefragabili, & in cap.inter cætera, de off.Ordin. & graviter commendatur in l.6.tit.3.lib.1.Recop.& de noſtro Indiarũ iure in ſched. dat. Matrit. 5.Decemb.ann.1608. quæ ſi Epiſcopi hac in parte nẽgligẽtes fuerint, Metropolitanis iniungit,ut ipſi accedere,vel mittere poſsint ad viſitandas Diœceſes ſuorũ ſuffraganeorum,& tradit alia Menoc.de arbit.caſ.424.Vbi poſt alios neceſſitatẽ,& utilitatem harũ viſitationũ commendat, † & arbitrio iudicis relinqui docet,pœnã Eſpiſcopi negligentis, necnõ & tempus,quo viſitatio fieri debeat. Et quòd Epiſcopo affirmanti ſe non poſſe viſitare,quia eſt impeditus, credi debeat, Sbroz. d.lib.2. quæſt.121. 54 55

56 Ad quam quidẽ viſitationem omni † iure moderatis ſumtibus, & cum parvo comitatu ire iubẽtur, ita ut procurationis ſibi deſignatæ quantitatem nullo modo excedãt,& quærant,quæ Ieſu Chriſti,non quæ ſua ſunt,ut cõ-

ſtat

stat ex cap. cùm Apostolus, cap. olim, cap. sopitæ, cap. procurationes, de censib. Extravag. unica, eod. tit. cap. exegit, eod. in 6. cap. cùm ex officij, de præscrip. Conc. Trid. d. sess. 24. c. 3. de refor. vers. *Interim*, ibi: *Exceptis tãtùm victualibus, quæ sibi, ac suis frugaliter, moderatèque pro temporis tantùm necessitate, & non ultrà, erunt ministrãda.* Circa quod plures utiles quæstiones invenies apud Navarr. cons. 1. & 12. tit. de censib. Cerol. in prax. Episcop. 1. par. verb. *Visitatio*, §. 1. & seqq. Stephan. Gratian. lib. 1. discept. forẽs. c. 57. n. 16. cùm seqq. Vgolin. de off. Episcop. c. 49. §. 3. Sbroz. d. lib. 2. q. 112. & 113. ubi quòd valet consuetudo, quòd nihil detur, & quòd ad evitanda scandala deberet Episcopus dare omnia necessaria Visitatori. Sayr. in Floribus decis. sub tit. de censib. decis. 1. & 11. Card. Tuschus litt. V. concl. 218. D. R. Acuña in cap. 5. 80. dist. Frãc. Leo in thesaur. for. Eccles. par. 2. c. 16. à n. 41. Paul. Piasec. Genuens. Beller. & plures alij, quos refert Aug. Barbos. in Pastor. d. 3. par. alleg. 73. n. 50. & seqq. & in novissimis collect. ad Conc. Trid. d. cap. 3. pag. 388. & 389. & omninò Petr. Surd. in tract. de aliment. tit. 4. q. 22. per tot. & Adã Contz. lib. 6. polit. c. 14. & 15. plura alia satis notãda de his visitationibus adducentes.

57 Et quoad nostrarum Indiarum Visitatores, idem graviter cautum est † in Conc. III. Limens. act. 4. c. 4. cuius verba relatu mihi digna videntur, & ita habent: *Visitatores, ut nõ solùm excessus corrigant, sed etiã exemplo modestiæ, & Christianæ sobrietatis ædificent, nullo modo patiantur pompã, aut profanum apparatũ, aut nimios sumtus in occursationibus, & hospitationibus sibi exhiberi. Munera quæcunque, aut cõmodi aliquid præterea, quæ sunt à iure permissa, neque Visitator ipse recipiat, neq; suos recipere permittat; sed neque emat, neque permutet, cùm his, qui visitãtur equitatum, aut aliquid aliud si quid eiusmodi acceperit, sciat se ad dupli restitutionẽ intra mensem faciendã iuxta constitutionem Concilij Tridentini in cõscientia teneri. Quod si non restituerit intra prædictum tempus, ab omni beneficio, & officio esse suspẽsum, secũdũ Greg. X. in Concilio generali editã sanctionẽ, quæ habetur in d. cap. exigit, de censib. lib. 6.*

48 Iuxta quæ intelligenda est sched. Regia 2. Iunij ann. 1557. quæ habetur in 1. to. impress. pag. 116. dum iubet, † ne Indi Indorũve populi, aut communitates quicquam sub procurationis nomine visitatoribus tribuãt, eã reddita ratione, quòd laici ad hæc nullo modo tenentur. Quod etiã multum curandũ esse inquit noster Ioan. Matiẽz. in tract. M. S. de moder. Reg. Perũ, 1. par. c. 27. ob id, quòd graves molestiæ, extorsiones, & vexationes à miseris Indis sub nomine eiusmodi, & aliarum procurationũ fiunt, quas Peruani vocant *Camaricos*. Etenim hoc procedet, nisi ubi fuerit contraria consuetudo, quam non damnat, sed potius observari iubet Concil. Limens. ubi sup. sequens vestigia Conc. Trid. & prosequitur Barbosa d. alleg. 73. n. 48. tractans, qualiter præscribi possit exemtio, vel præstatio procurationis. Et ita reperio provisionẽ quãdam D. D. Martini Enriquez, Peruani Proregis, dat. 13. Novẽb. ann. 1587. quæ nõ obstante d. Regiã schedulã Visitatoribus ab Indis tribui iubet: *Cada quatro dias doze gallinas, dos carneros de la tierra, dos fanegas de maiz, i una de harina: i en dia de pescado veinte i quatro huevos, i quatro libras de pescado, i yerva i leña. I siẽdo el pueblo de mas de quinientos Indios, hasta mil, doblado, cõ que por esto no adquierã possession, ni derecho alguno à lo que assi se les manda dar.* Quamvis hæc taxatio arbitrio Episcoporũ relinqui videatur in Concil. Limens. II. ann. 1567. c. 110. pag. 30. ibi: *Que los Obispos visitẽ sus ovejas, ò embien Visitadores, à los quales tassen la procuracion de comida, especialmente la que han de dar los Indios, i tambien señalen tiẽpo i compañia, i lo demas, segun la forma del Cõcilio Tridentino.* Et quoniã Visitatores in his partibus in multis excedunt, plures aliæ cautiones ad eorũ excessus compescendos propositæ sunt, d. Conc. Limens. III. act. 4. c. 3. & in Bulla cõfirmat. eiusd. pag. 91. hæc verba habentur: *Sciunt experti illarum regionum, Visitatorum sæpè cupiditate & fraudibus, visitationes non parum fuisse corruptas, unde remedij nihil rebus Ecclesiasticis allatum sit, quin potius damni plurimum datum, &c.*

59 Quæ ut commodiùs impleri possint, & Vicarij, & Visitatores Episcoporũ procurationis limites nõ excedant, meritò statutũ est in Concil. Trident. & in d. Limensi III. act. 4. c. 2. † ut salarium competens eisdẽ ab Episcopis assignetur, ita ut neque de pœnis Cameræ Episcopalis, neque de condemnationibus, Visitatoribus ipsis, aut officialibus eorũ, aliquid proveniat, quod iã olim statutum etiã fuit in Concil. Tolet. VII. quod refertur in c. 4. 10. q. 3. & in cap. inter cætera, & cap. cavẽdum, de off. Ord. & in l. 3. tit. fin. lib. 8. Recop. propter magna incommoda, quæ ex his possent litigãtibus obvenire, de quibus benè agit Segura in direct. iud. Eccles. c. 14. n. 18. concludens n. 36. quòd in foro conscientiæ tenẽtur Prælati de bonis proprijs, aut prælatura salarium suis Vicarijs, aut Visitatoribus constituere, non verò ex bonis subditorũ, aut vassallorũ, quibus iustitia ministratur. Quod se-

qui-

quitur etiam Follerius in const. Reg. Neapol. pervenit, n. 23. & in const. ad hoc volentes, n. 3. Matienz. in dialog. relat. lib. 3. c. 32. n. 9. Avendañ. in 2. part. cap. Prætor. c. 10. à n. 3. Sbroz. de Vicar. Episcop. lib. 1. q. 55. per tot. & lib. 3. q. 54. num. 3. & Flores Diaz de Mena lib. 1. var. quæst. q. 8. num. 6. & seqq.

60 SED † an si salarium his officialibus signatum nõ fuerit, nec de eo expressè, nec tacitè conventũ, adhuc illud iudicialiter petere, & consequi possint, sæpissimè vidi in quæstionẽ vocari in his partibus Indiarum. Nullus enim ferè Episcopus moritur, super cuius bonis, seu spolijs concursus creditorum in Audientijs Regalibus non formetur. Et statim Vicarij, & Visitatores se opponunt, & pro suis salarijs acerrimè dimicant. Contra quos facit, 61 quod regulariter dici solet, † nempè salariũ non conventum nequaquam deberi; ut in l. salarium, C. mandat. & l. salarium, D. eod. cum similibus, quæ, ultra alios antiquiores, tradit Speculat. in tit. de salario, Andr. Gail. lib. 1. pract. c. 44. ubi latè eius Addit. Grœvæus, Rota decis. 559. n. 1. & decis. 679. n. 10. par. 1. divers. sacri Palatij, & de procuratore loquẽs Menoch. cons. 228. n. 6. Alois. Riccius in praxi Curiæ Archiep. Neapol. decis. 85. n. 3. par. 1. & in tutore idem collect. 656. par. 5. Vincent. de Franch. decis. 121. & in famulo, aut alio serviente, Paul. Castrens. cons. 346. vol. 2. Menoch. ubi sup. n. 4. & 95. & nominatim in Vicario Episcopi Iacob. Puteus decis. 43. lib. 2. & decis. 5. lib. 3. Mohedan. decis. 4. de offic. Vicar. in novis, ubi Addit. Marta voto 99. num. 2. Farin. decis. 291. num. 1. tom. 1. par. 1. Flamin. Paris. de resign. benef. lib. 1. quæst. 16. num. 54. ubi refert sic à Rota esse decisum, & sequitur Ant. Naldus in pract. quæst. verb. *Vicarius*, num. 6. pag. 919. quamvis contrarium, ex æquitate magis, quàm ex rigore iuris observari soleat, maximè ubi Vicarius solitus esset operas suas locare, & Episcopus conducere, & ubi sportulæ iudiciales adeò tenues sunt, ut ex eis Vicarius, vel Visitator se commodè exlubere non possit, ut concludant idem Auctores proximè relati Segura d. cap. 14. num. 36. Sbrozius de Vicario Episcopi, lib. 1. quæst. 55. num. 4. & seqq. Flores Diaz de Mena d. q. 8. num. 6. 7. & 8. & novissimè plures alios referens D. Præses Valençuela cons. 179. num. 61. & seqq. vol. 2.

Et ita hoc ferè arbitrarium hodie est in supremis Hispaniæ Tribunalibus, & aliquando similes petitiones admittuntur, & salaria eiusmodi moderatè taxantur, aliquando in totum ex prædictis considerationibus repelluntur, præcipuè † post pragmat. Matritens. 19. 62 Martij ann. 1616. quæ expressè vetuit, ne salaria non convẽta petere possint hi, qui Magistratibus, Prælatis, aut alijs dominis famulantur, assistunt, vel obsequuntur, à quibus alias commoditates, vel favores in temporalibus, vel spiritualibus sperare possunt. Cuius pragmaticæ meminit Amat. Roder. in tract. de privileg. cred. 1. par. art. 3. fol. 33. num. 28. ubi inquit sanctissimam fuisse: *Et maxima cũ deliberatione & iustitiæ zelo statutũ, ob vitandas plures lites, quæ quotidie circa hoc oriebantur, & incommoda, quæ sequebantur, præcipuè cùm & mortuo Episcopo, aut alio Prælato, inque eorum bonis, aut spolijs facto creditorum concursu, multi suscitarentur famuli, petentes pro suis servitijs salaria aliqua, &c.* Quod etiam in nostris terminis multò ante cautum fuit in Bullis Pauli III. & Pij V. quarum mentionem faciemus infr. hoc lib. cap. 11. n.   & tetigit D. Felician. à Vega in cap. cùm cõtingat, num. 31. & 35. de foro comp. D. Valençuela cons. 57. num. 14. & Rota Romana sacri Palatij, 3. par. lib. 3. decis. 1619. ubi requirit, quòd famulus sit decriptus in libro Episcopi.

Et quod dicimus in Vicarijs & Visitatoribus, lõgè maiori ratione repetitum volumus in † Notarijs eorundem Episcoporum, & of- 63 ficialium. Nam hi quoque nullum salariũ petere possunt, & sportulis suis contenti esse debent. In quarum † exactione si excesserint 64 taxam Regijs edictis præfixam, vulgò: *Los Aranceles Reales*, potest iudex laicus eos, si laici fuerint, punire, si verò clerici, Regium Senatũ commonefacere, ut huic excessui obviam eatur, quoniam graves, & insolitæ sportularum exactiones, reputantur esse quædam veluti vectigalia, sive gabellæ, & impositiones illicitæ, l. vectigalia, D. de publican. & vectig. cum traditis à Quintil. Mandos. in gloss. facultatum, §. & taxã, verb. *Solita*, & cùm † le- 65 ges respicientes pretia rerum, & ea taxantes, clericos, & Ecclesias ligent, ut per text. & DD. in cap. constitutus, de restit. in integrũ, Navarr. in Manuali, cap. 23. num. 88. Mexia ad pragmat. taxæ pan. concl. 1. num. 4. & cõclus. 4. num. 11. Sotus de iust. & iure, lib. 6. q. 2. art. 3. concl. 3. Gutierr. lib. 2. pract. q. 180. num. 11. Bobad. in Polit. lib. 3. cap. 4. n. 69. Felician. de censib. lib. 2. cap. 1. num. 15. & 46. tom. 1. Velazquez de Avẽdaño in eod. tract. cap. 28. num. 1. & 2. & cap. 32. à num. 5. Did. Perez in Rubr. tit. 2. lib. 8. Ordin. pag. 31. vers. *Igitur pretium iustum*, optimè Palatius de contract. cap. 6. pag. 305. & Azeved. in l. 6. tit. 5. n. 4. & 6. lib. 5. Recop. Meritò sportularum taxatio, iustè, & pro bono Reipublicæ à Principe facta, eosdem ligare debebit, & excessus in contrarium tentati reprimi per eũ-

dem Principe possunt. Ad quod sunt iura expressa l.27.& 33.tit.25.lib.4.l.17.tit.5.lib.3.Recop. Auth. ut iudices sine quoquo suffr. §.volumus,collat.2.ibi: *Non sinere amplius aliquid quàm sacra nostra constitutione dispositum est, percipere sportularũ*:&de nostro municipali Indiarum iure schedul. dat. 12. Iunij ann.1559.&aliæ plurimæ,quæ reperiũtur in 2. tom. impress. pag.371. & seqq. quæ strictè præcipiunt: *Que en los juzgados Eclesiasticos de las Indias aya aranceles de los derechos que deben llevar los juezes, i notarios, i que estos no passen del triplicado de los que se llevan en el Arçobispado de Toledo*,ut notat in terminis Bobad.in Polit.lib.2.c.17. num.598.& cap.18.n.229. & cap.211.num. 112.& 260.D.Hier.de Leon decis. Valẽtiæ 20.ex n.49.par.1.Petr.Caball. resol.crimin. tom.1.casu 53. n.3. & seqq. Cyn. & Bald.n. 10.in Auth. qua in provincia 6. ubi de criminib. Avendañ.in cap.Prætor.1.par.cap.2. ex num.12. Belluga in speculo Princip. Rubr. 11.§.& quæ dicta sunt, n. 4. fol.35. Azeved. per text.ibi in l.31.tit.6.lib.3. Recop. Carroc.de locato,tit. de sport.iud. q.7. ex n.40. fol.21. Mastrill.de Magistrat.lib.1. cap.22. num.40.& seqq.& Quintil.Mandos. ubi supr. & dicam infra lib.4.cap.3.num.

66 Et hoc adeò verũ esse aliqui existimant, ut tales † Notarij, si laici sunt visitari, & syndicari possint de huiusmodi excessibus,non solum ab Episcopo,cui deserviunt,vel eius Vicario, hoc enim nullam recipit dubitationẽ, ut patet ex Aufrer. Puteo, Tiber. Decian.& alijs, quos refert Bobad. d.lib.2. cap.17.n. 48.Verùm & à iudicibus Regijs secularibus, si credimus Georg. Cabedo decis. Lusitan. 14.n.17.1.par.ubi ad id refert ArrestumSenatus Lusitani,quo decretum fuit cognitionẽ appellationum causarum,in quibus scribę iudicum Ecclesiasticorum accusati fuerant, eò quòd excedebant taxam in salarijs scripturæ contra dispositionem ordinationũ illius Regni,pertinere ad iudices Cancellariæ.

67 Quod eo protrahit Ferrer in observat.Catalon.222. ut existimet, † Notarium, etiam Clericũ, ratione falsitatis in instrumento cõmissæ posse puniri per iudicem laicum saltem civiliter, privatione nempè officij.Quod tamen meritò reprobat Caballus resolut.crim. cent.1. casu 64. Mastrill. decis. Siciliæ 159. dicens ibi decisum fuisse, ad iudicem Ecclesiasticum esse remittendum, quem refert, & sequitur Aloiſ.Ricc.in collect.decis.4.parte, collect.1613.& est videndus Steph.Gratian. lib.2.discept.foreſ.cap.340.num.7.28.&29.

68 & cap.34.per totum; ubi probat † Notarios etiam laicos Episcoporum, sive sint perpetui,sive temporales,sive habeant salarium,sive non,& sive delinquant in officio, vel extra officium,fori privilegio gaudere,eo nimirum quo secundùm multorum sententiam gaudent omnes famuli,& familiares Prælatorum. De quo, & quomodo praxi recipi debeat, latè tractant Calcan. consil. 71. & duabus seqq. Boer. decis.9. Capic. decis.12. Vivius decis. 126.Menoc.de arbitrar.cas.552. Natta cõs. 576.Vinc.de Frãch.decis.Neapol.407. par. 2.num.4. Vbi, post alios, probat de delictis actuariorum, & aliorum curijs inserviẽtium, proprias curias cognoscere, Thesaur. decis. Pedem.22.Iul.Clar.q.35.n.18.Marta de iurisd.4.par.casu 111.& 216.cẽt.2.Farin.1.to. crim.q.8.n.46.Parlad.in sexquicent.differ.9. §.1.num.7.& 8.Ioan. Maria Novar.in praxi elect.fori,sect.35.ex n.2.Bobad.d.cap.17.n. 97.& cap.18.n.166. & Aloiſ.Ricc.in prax. Archiepisc.decis.549.Quamvis in Notarijs, & Tobellionibus Episcoporum pro villis, & dominijs temporalibus, quæ aliquando habent,& in quibus temporalem iurisdictionem exercent,contrarium probari debeat,ex traditis ab eodem Bobadilla d.cap.17.n.196.

69 Et utcumque sit, quò magis hi Notarij in officio contineantur, & ne clerici secularibus negotijs se immisceãt,tam de iure Canonico, quàmRegio sæpè cautum est,† ut sint laici,& nõ clerici,excepto si aliqua causa spiritualis, vel merè Ecclesiastica tractetur, ad quã clerici Notarij deputari poterunt, ut patet ex text. & gloss.in c.sicut,ne clerici, vel monac. cap.multorum 2. ibi: *Notarij gessit officiũ*, distin.32. l.15.tit.18.lib.2.l.12.tit.3. lib.1. Recop.cum alijs traditis à Ias.in l.1.n.8. D. de iust.& iur. Graſſis decis.Aurear.par.2.lib. 3.cap.2.n.18.Cened.qui alios adducit,in collect.147.ad Decret. n.1. Did.Per. in l.12. tit.3.lib.1.Ord. Covar.in pract.cap.19.n.8. Salced.omninò videndus, in addit. ad prax. Bernard.Diaz cap.58. Carol.de Graſſ.de effect. cleric. effect.8. n.1. & plures alij, quos refert Illustriss. Bracharens. Acuña in notis ad d.cap.multorum,n.2. Mastrill.d.decis.Sicil.159. Riccius d.collect.1613. & in prax. Archiepis.Neapol.decis.331.ubi dicit, quòd sic practicavit text. in cap. ut officium, §.ad conscribẽdas,de hæreticis,de quo etiam Peña in direct.Inquis. 3.par.q.19. cõment.63. & Graſſis, & D.Acuña ubi suprà.

70 Quæ omnia mihi usui fuerunt, cũ Limæ essem, † & in Regali Cãcellaria tractaretur de provisione contra Archiepiscopũ,& eius Vicarium generalem expedienda,ut nullos Notarios haberent, qui merè laici non essent, ut sic magis in officio continerentur, & delinquentes faciliùs puniri possent. Quod

ca-

tamen nunquam obtinuit, & contenti fuimus nullos notarios ad faciendas relationes causarum temporalium Ecclesiasticarum in Regium Prætorium admitti, qui laici nō essent, semper quippè maximè absurdum, & iniquum reputatum est, † admitti ad officia publica secularia eos, qui si in eis delinquant, à iudicibus secularibus puniri non possint, ut eleganter docet Covar. in pract. cap. 33. n. 6. vers. *Clerici autem*, Vincent. de Franc. decis. 479. n. 2. & 4. & Petr. Caballus par. 1. resol. crim. d. cap. 64. num. ult. qui addunt, posse circa hoc Principes seculares legem particularem condere, eamque tenêre, & congruam, & rationabilem censeri debere.

SVMMARIVM CAPITIS NONI.

1 Causæ omnes fori Ecclesiastici in prima instantia pertinēt ad Episcopos, & Ordinarios locorum.

2 Ordinariorū ius in prima instantia à partibus in eorum præiudicium renuntiari nō potest.

3 Lites omnes, & præsertim Ecclesiasticæ citò terminari iubentur, & de earum instantijs.

4 Lites Ecclesiasticæ in Indijs ex varijs causis protelabantur, quæ referuntur, & remedia, quæ ad hoc damnum tollendum proposita fuerunt.

5 Metropolitanos iudices cōstituere in provincijs longè distantibus à sua Metropoli, aliquando tractatum fuit.

6 Bulla Greg. XIII. de forma appellationū in causis Indiarum executioni mandari, quando, & quare iussa fuerit?

7 Schedula Regia, quæ Breve Greg. XIII. in appellationibus litium Ecclesiasticarū in Indijs servari iussit, ad litteram refertur.

8 Brevi Gregorij XIII. quæ difficultates obiectæ fuerint?

9 Rescripta, quæ, & quando expirent morte concedentis, & impetrantis re integra?

10 Audientiæ Limanæ & Argentinæ, quid responsum fuerit circa Breve Greg. XIII. de appellationibus causarum Ecclesiasticarum?

11 Rescripta gratiæ, etsi aliquid admixtum habeant, quod iustitiæ, vel iurisdictionis exercitium contineat, non expirant morte concedentis, vel impetrantis.

12 Breve Gregor. XIII. circa appellationes causarum Ecclesiasticarum in Indijs, ad litteram refertur.

13 Breve Greg. XIII. in epitomē reducitur.

14 Appellationis interpositio de suffraganeo ad Metropolitanum regularis est in iure.

15 Appellatio potest de iure interponi de suffraganeo ad Papam, omisso medio Metropolitani.

16 Papa est iudex Ordinarius omnium Ordinariorum.

17 Appellatio si ad Papam interponatur, omissis medijs, eo ipso manent ligatæ manus inferiorum.

18 Appellatio de minori ad maiorem iudicē interponenda est, & hoc videtur esse de eius substantia.

19 Appellatio de uno ad alium denotat superioritatem, & nulla est, si de maiori ad minorem, etiam ignoranter, vel ex partiū consensu, interponatur.

20 Metropolitanorum appellationes legitimè ad Primates, vel Patriarchas deferēdæ sunt, nisi omisso medio, Papa appellatur.

21 Inferior non habet potestatem in superiorem, neque eius factum, vel sententiam etiā nullam revocare potest.

22 Pontifex ex causa ius positivum derogare potest.

23 Papa potest inferiorem virtute suæ delegationis superiorem facere.

24 Subrogatio omnes qualitates transfundit in subrogatum.

25 Qualitatibus aliquibus attentis, quis potest alio inferior esse, & respectu alicuius accidentis super illum in aliquo elevari.

26 Consuetudine, vel statuto effici potest, ut iudex ad quem, pro superiore habeatur, quoad causas ad eum appellatas, licèt in alijs inferior sit.

27 L. 14. tit. 18. lib. 4. Recop. expenditur.

28 Greg. XIII. ad appellationum formam in causis Ecclesiasticis Indiarum innovandam, longa itinerum distantia permovit, & desiderium litigantium sumtibus consulendi.

29 Monachus propter absentiam sui Prælati coram Episcopo convenitur.

30 Monialis absente Abbatissa nomine proprio in iudicio agere potest.

31 Filiusfamilias propter longam patris absentiam admittitur ad agendum.

32 Forum quis sortiri compellitur aliàs declinabile, propter nimiam locorum distātiam.

33 Distantiæ longæ plures effectus referuntur, & Auctores, qui de eis agunt?

34 Superioris adeūdi difficultas ubi est, multa permittuntur, quæ aliàs non tolerarentur.

35 Concil. VI. Carthaginensis locus expen-

ditur de appellationibus transmarinis nõ admittendis.
Cap. placuit, el 1.2.q.6. explicatur, & emẽdatur, ibidem.
36 *Causæ, etiam maiores, Episcoporum, olim in Hispania coram Episcopis comprovincialibus tractari, & terminari solebant, nullo ad Romanam sedẽ recursu permisso.*
37 *Vicinitas loci, vel personæ multa inducit, & suadet ei committi, aut concedi, quæ aliàs non concederentur.*
38 *Sententiæ duæ conformes faciunt rem iudicatam, ex Brevi Greg. XIII.*
39 *Sententiæ tres conformes regulariter requiruntur ad faciendam rem iudicatam.*
40 *Leges novæ ex fori exercitatione plurimũ lucis accipiunt.*
41 *Suffraganeus, an si existat in Diœcesi sui Metropolitani, possit ibi appellationes ab illo corã se interpositas audire, & terminare?*
42 *Metropolitanis non licet ingredi Diœceses suffraganeorum, etiam ad cognoscendum de appellationibus illorum.*
43 *Archiepiscopus in Diœcesi suffraganei nihil eo invito exercere potest.*
44 *Territorij sui terminos unusquisque observare debet.*
45 *Iudex semper ac fieri potest, in loco ipso Tribunalis sententias, & acta iudicialia pronuntiare, & decernere debet.*
46 *Suffraganeus, qui quoad appellationes efficitur, veluti superior Metropolitani, in eius Diœcesi pronuntiare potest, vel causas committere.*
47 *Cap. ut litigantes, de appell. lib. 6. explicatur.*
48 *Delegatus summi Pontificis, reputatur tanquam Ordinarius.*
49 *Episcopus, ubi procedit, tanquam delegatus Papæ, maior est Archiepiscopo.*
50 *Breve Gregor. XIII. an porrigi possit ad causas iam appellatas ante eius promulgationem, & executionem.*
51 *Leges noviter latæ nõ porrigũtur ad lites iam pendentes tẽpore quo promulgantur.*
52 *Statuta non comprehendunt negotia pẽdentia, etiam si statuens id exprimat.*
53 *Rescriptum impetrans, & eo uti in iudicio incipiens, altera parte invita, illud revocare non potest.*
54 *Appellatio si semel interposita sit, & posteà Episcopatus dividatur, vel suffraganeᵘˢ Metropolitanus efficiatur, an ea mutãda sit?*
55 *Constitutiones novæ iura partium lædere non possunt.*
56 *Qualitate cessante, quæ iurisdictionem indulget, ipsa quoque cessare solet.*
57 *Decurio, qui tanquã talis cognoscit de appellatione ad Capitulũ civitatis delata, debet cessare in causa, si Decurio esse desierit.*
58 *Canonico, si tanquã tali, causa committatur, & ea non finita desinat esse Canonicus, adhuc manet iudex, & quare?*
59 *Sententiæ duæ cõformes, quæ exequi iubẽtur per constitutionẽ Greg. XIII. an intelligãtur in eo solũ casu, quo de Metropolitano ad suffraganeũ appellatur, vel etiã in eo, quo de suffraganeo ad Metropolitanũ?*
60 *Sententiæ duæ conformes licèt exequi iubeantur per Breve Greg. XIII. tamen admittitur contra eas exceptio nullitatis defectus iurisdictionis.*
61 *Nullitas proveniens ex defectu iurisdictionis nunquam excludi videtur.*
62 *Sententiam confirmatam exequi solet iudex à quo, revocatam iudex ad quem, & de praxi huius articuli.*
63 *Sententiæ conformes, quæ dicantur, & an si in diversis summis condemnẽt, verum sit saltem in minori conformes esse?*

CAPUT IX.

De appellationibus, quæ à sentẽtijs Prælatorum, & Vicariorũ Indiarum interponuntur, & qualiter iuxta novã formam Brevis Gregorij XIII. prosequantur, & terminentur?

CAUSÆ omnes † ad forũ Ecclesiasticũ quomodolibet pertinẽtes, & præsertim matrimoniales, & criminales, in provincijs Indiarum (sicut & in alijs) in prima instantia corã Ordinarijs locorũ tractandæ sunt, ut disponitur in Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 20. de cuius praxi plurima congerunt Fuscus, Monal. Zerol. Piasec. Novarius, Salgad. & alij, quos refert Aug. Barbos. in novis collectan. ad eundem text. & in Pastorali, par. 3. allegat. 51. & ultra eos Navarr. cons. 3. in tit. de off. deleg. & cons. 9. de privileg. Paz in praxi, 2. to. prælud. ult. ex num. 6. & 18. ubi hoc adeò verum esse inquit, † ut ius Ordinariorum in prima instantia nullo modo possit in eorum præiudicium à partibus renuntiari, Hier. Gonçal. in regul. 8. Cancell. gloss. 52. num. 36. Caldas Pereira in l. si curatorem, verb. *Quod pristinum*, num. 31. & Flores de Mena lib. 1. var. quæst. c. 12. Extatq; ad id idẽ notabilis cõstitutio Leonis X. & altera Greg. XIII. incipit,

Romani, in summ. Bullar. fol. 178. & fol. 761.

3 Sed cùm in iure † semper (& præsertim in huiusmodi causis) brevitas desideretur, ut cõstat ex eod. text. Concil. ibi: *Saltẽ infra biẽnium à die motæ litis terminentur*, & sess. 25. c. 10. vers. *Admonet*, cap. finẽ litibus, & cap. fin. de dolo & contum. c. 1. & 2. de re iud. cap. constitutus, de procur. cum alijs, quæ latè cõgessi in meo 1. tom. de Ind. iure, lib. 3. c. 3. ex n. 7. Et hoc † tam propter litigatorum artes,

4 quàm propter iudicum Ecclesiasticorum negligentiã, & locorum distantiã in his provincijs Indiarum consequi non posset, adeò ut in proverbiũ abierit: *Si te quieres hazer inmortal, hazte pleito Eclesiastico*, meritò Prudẽtissimi, & Pijssimi nostri Reges subditorum damnis obviã ire cupientes, plures, ad excitãdam hac in parte Prælatorum curam, schedulas expedierunt, & aliquando tractatũ † fuit

5 de iudicibus Metropolitanis, in provincijs longè distantibus constituendis, ne in causis appellationũ Metropolim adire necessarium esset, ut cõstat ex sched. quadã dat. Burgis 1. August. ann. 1605. & alia dat. Matrit. 1. Iunij ann. 1612. quarum memini sup. cap. 7. n. 35.

Sed tandem magis placuit, ut executioni

6 mandaretur † Bulla quædã Greg. XIII. fœlicis recordationis, quam concessit ad postulationẽ Regis nostri Philippi II. ann. 1578. ubi novam formam constituit super modo, & formã appellationũ interponendarũ, ac prosequendarum, & litiũ breviandarum in partibus Indiarum. Et ad hoc expedita fuit schedula Regia Matriti 7. Martij ann. 1606. ad omnes Audientias earundẽ Indiarum directa, quæ dolet illius Bullæ executionem tamdiu suspensam fuisse, & iubet, ut deinceps absque ulla mora, vel excusatione practicetur, & pu-

7 blicetur, his verbis: *El Rei. † Mi Virrei, Presidente, è Oidores de mi Audiẽcia Real de la ciudad de los Reyes de las provincias del Perù. Por Breve Apostolico de Gregorio XIII. q̃ se expidio à postrero de Hebrero del año passado de 1578. se dispone, i manda, que todos los pleitos Ecclesiasticos de qualquier genero i qualidad que avia, ò q̃ oviesse en las mis Indias Occidẽtales, se figuiessen en todas instancias, i se feneciessen, i acabassen allà, sin los sacar para otras partes, como mas particularmente lo entendereis por el dicho Breve, de que con esta os mãdo embiar copias autoriçadas. I porque he entendido, que de no se aver cumplido lo susodicho se han seguido, i siguen muchos inconveniẽtes, daños, i molestias à las partes, q̃ vienen con los dichos pleitos à estos Reinos, os mãdo, q̃ hagais cumplir i executar precisamente, en todo esse distrito, lo dispuesto por el dicho Breve, dando noticia dèl à todas partes, i la orden q̃ convenga para que se cumpla, i no se vaya, ni passe contra lo en èl contenido en manera alguna. Fecha en Madrid à 7. de Março de 1606. años. Yo el Rei. Por mandado del Rei nuestro señor, Iuan de Ciriça.*

Et licèt dicta Audientia Limana, atq; etiã

8 Argẽtina, aliquas † difficultates repræsentaverit, quæ huius rescripti executionẽ morabantur, & inter alias eã, quòd antiquum valdè esset, & veluti consopitũ, cùm tam concedẽs, quàm impetrãs ante eius publicationẽ, usum, & implementum, & sic † re integrã, decessis-

9 sent, arg. text. in l. 1. D. de nundinis, ibi: *Nundinis à Principe impetratis, non utendo qui meruit, decenny tempore usum amittit*, l. 3. tit. 7. par. 5. cap. fin. §. officium, de off. deleg. in 6. ubi quòd litteræ, seu rescriptũ, si est iurisdictionale, expirat, re integrã morte cõcedentis, cum alijs traditis à Calder. cons. 455. aliàs 11. de censib. circa med. Decio in cap. cùm accessissent, num. 16. de constit. Paulo Castrens. cons. 4320. Hier. Gabr. cons. 162. per tot. lib. 1. & Tiber. Dec. cons. 25. n. 106. lib. 1. & cons. 66. num. 65. lib. 3. Vbi hoc certiùs esse docent, ubi impetrans rescriptum, vel privilegium, eo pluries uti potuit, & non

10 fecit. Nihilominus † Audientiæ Limanæ per sched. 4. Februar. ann. 1608. & Argẽtinæ per aliam 17. Iulij ann. 1609. responsum fuit, ut commissam sibi huius executionis provinciã, absque ulla excusatione, vel hæsitatione implerent, scirentque omnia attentè, & circumspectè in supremo Indiarum Cõsilio inspecta, & trutinata fuisse. Et cũ Dom. Prorex Marchio de Montesclaros, tanquam Præses dictæ Audientiæ Limanæ iterum scripsisset, iam id executioni mandatum fuisse, respõsum accepit per epist. dat. Aranjueci 24. Ianuar. ann. 1610. in hæc verba: *Lo q̃ toca à aver despachado provisiones para q̃ se cumpla i execute el Breve de Gregorio XIII. sobre las apelaciones de las causas Eclesiasticas en cõformidad de lo q̃ se os ordenò por cedula mia, està biẽ, i assi lo hareis con el cuidado q̃ os està ordenado.* Nã reverã dictum rescriptũ, sive pri-

11 vilegiũ † magis fuit gratiæ, quàm iustitiæ; & licèt iurisdictionis quandã mutationem, sive concessionẽ contineat, hæc tamẽ fuit accessoria ad gratiã; & sic perpetua, & quæ morte cõcedẽtis, etiã re integrã, expirat, iuxta ea, quæ tradit Abb. cõs. 34. n. 5. & 6. lib. 2. tex. & DD. præcipuè Padilla in l. 2. C. de divers. rescript. qui multis modis respondet ad d. l. 1. de nundinis, Bart. & Carol. de Tapia in l. fin. D. de const. Princ. latè & optimè Felin. in c. cùm accessissent, n. 35. de constit. ubi etiã Dec. n. 17. idem Dec. cons. 271. & 496. Menoch. cons.

377. & Card. Tusch. litt. P. concl. 755. per totam, & litt. R. conclus. 208.

Gregoriana porrò Constitutio sic habet: *Gregorius* † *Papa XIII. ad perpetuam rei memoriam. Exposcit debitum Pastoralis officij, cui disponente Domino præsidemus, ut litiū dispendijs, quæ in foro Ecclesiastico pro tempore tractantur, ea, qua fieri potest, celeritate succurratur. Exponi sanè nobis nuper fecit charissimus in Christo filius noster Philippus Rex Catholicus, quòd in partibus civitatum, terrarum, locorum, & oppidorū, ac dominiorum Indiarum, Terræ-firmæ, & insularum maris Oceani, ob locorū à Romana Curia distantiam, difficilè admodū rescripta Apostolica haberi quiverint; ac propterea appellationes, quæ à quibusvis sententijs in causis, tā criminalibus, quā civilibus, ac alijs quibuscunque forum Ecclesiasticū concernētibus, pro tēpore latis, interponūtur, difficulter admodum recipi, & admitti possunt, ac propterea incolarū prædictorum dispendijs, quæ ex litium longitudine proveniunt, valdè cōsultum fore, si duæ sententiæ pro tēpore latæ, rem iudicatā facerent, & ab illis amplius non liceret appellare. Quare idem Philippus Rex nobis humiliter supplicari fecit, ut in præmissis opportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos, qui populorū quorumlibet quietem, & commodum, quantū cum Deo possumus, libenter procuramus, eundem Philippum Regem à quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, alijsque Ecclesiasticis sententijs, censuris, & pœnis à iure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium dūtaxat cōsequendum, harum serie absolvētes, & absolutū fore censentes, huiusmodi supplicationibus inclinati. Volumus, & Apostolica auctoritate decernimus, quòd in omnibus Regnis, terris, & dominijs Indiarum, & Terræ-firmæ, & insularū maris Oceani, & aliàs quomodocunque, & qualitercunque nuncupatis, dicto Philippo Regi mediatè, vel immediatè subiectis, quandocunque in causis, tam criminalibus, quàm alijs quibuscunque forū Ecclesiasticum concernentibus, à sententijs pro tēpore latis, appellari contigerit, si prima sententia ab Episcopo lata fuerit, ad Metropolitanū; si verò prima sentētia ab ipso Metropolitano promulgata fuerit, ad suffraganeum Ordinarium viciniorē appellatio interponatur; cuius sententia, si primæ conformis fuerit, vim rei iudicatæ obtineat, & executioni per eū, qui eam tulerit, quacunque appellatione non obstante, demādetur. Si verò illæ duæ, sive ab Ordinario, & Metropolitano, sive à Metropolitano, & Ordinario viciniori latæ, conformes non fuerint, tunc ad alterū Metropolitanū, vel Episcopum, à quo primò fuit lata sententia, viciniorē eiusdem provinciæ, appelletur, & duas, ex ipsis tribus sententias conformes (quas etiā vim rei iudicatæ habere volumus.) Is, qui ultimo loco iudicaverit, exequatur, quacunque appellatione non obstāte. Decernentes omnia, & singula, aliàs quàm ut præmittitur intētata iudicia, nullius prorsus roboris, vel momenti fore, & quascūque deinceps, modo prædicto nō servato, interpositas, vel interponēdas appellationes, nullas, irritas, & inanes existere, sicque per quoscunque iudices, & cōmissarios quavis auctoritate fungentes, etiā loci Ordinarios, & causarū Palatij Apostolici Auditores (sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter iudicandi facultate) iudicari debere, irritum quoque & inane, si secus super his à quocunque quavis auctoritate scienter, vel ignoranter cōtigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus, etiā municipalibus, & particularibus illarū partiū, legibus, statutis, & consuetudinibus, etiā iuramēto, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus; privilegijs quoque indultis, & litteris Apostolicis, quibusvis iudicibus, tā Ordinarijs, quàm delegatis, & quibusvis alijs sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac quibusvis derogatoriarū derogatorijs, alijsq; efficacioribus, & insolitis clausulis irritantibus, & alijs decretis quomodolibet concessis, cōfirmatis, approbatis, & innovatis. Quibus omnibus, etiā si de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, & expressa mētio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenore huiusmodi præsentium pro expressis habitis, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dūtaxat specialiter, & expressè derogamus, cæterisque cōtrarijs quibuscunque. Cæterùm quia difficile foret præsentes litteras ad singula quæq; loca deferri, volumus, & similiter Apostolica auctoritate decernimus, ut illarum transumtis, manu alicuius Notarij publici subscriptis, & sigillo cuiuslibet personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, munitis, eadē prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub anulo Piscatoris die XV. Maij ann. M.D.LXXIII. Pontificatus nostri anno I.*

In qua Constitutione (ut vides) tria, & quidem admodum necessaria, noviter deciduntur. Primum, † in causis Ecclesiasticis Indiarum, appellationem interponi debere; nō ad sedē Apostolicam, sed de suffraganeo ad Metro-

tropolitanum, vel si prima sententia lata fuerit à Metropolitano, ad viciniorem suffraganeum eiusdem Metropolitani.

Secundum, duas sententias conformes, ab eisdem latas, vim rei iudicatæ obtinere, & executioni mandandas esse per eum, qui primam tulit, & pronuntiavit.

Tertium, si conformes non fuerint, tunc secundam appellationem admitti, & interponendam esse ad alterum Metropolitanum, vel ad Episcopum viciniorem ei, qui primã sententiam tulit, & si duæ ex his conformes fuerint, exequi debere per eum, qui ultimo loco iudicaverit.

Et quod ad primum articulũ attinet; quâ parte appellationẽ à suffraganeo defert Metropolitano, nihil novi inducit, cùm id secundùm Ordinarij iuris regulas procedat, quòd

14 subditis † Episcopi suffraganei, ad Archiepiscopum appellare permittit, cap. per singulas, el 2. cap. nullus primas, cap. conquestus 9. q. 3. cap. 1. de offic. deleg. cap. duo, cap. Pastoralis, de off. Ordin. cap. dilectus, c. cùm causam, cap. solicitudinem, de appellat. cap. per tuas, de sent. excom. cap. 1. de foro cõp. in 6. cap. Romana de appell. eod. lib. cap. ut litigantes, de off. Ord. l. 7. tit. 4. par. 3. cum alijs, quæ ultra ordinarios in eisdem locis adducit Quaranta in summa Bullar. verb. *Archiepiscopi auctoritas*, auct. 13. pag. 53. Scaccia de appell. lib. 3. q. 8. n. 86. cum seqq. Petr. Greg. eod. tract. lib. 4. cap. 2. ex n. 1. Paz in praxi, 2. tom. præl ud. 1. num. 4. fol. 4.

Quatenus verò dicta constitutio excludit,

15 vel denegat, quòd † litigantes Papam eo in casu adire, vel ad eum appellare possint, novi iuris inductiva, & antiqui correctoria videri potest, cùm eo inspecto, possent, si vellent, ad Papam, omisso medio Archiepiscopi appella-

16 re, † quia ipse est iudex Ordinarius omnium Ordinariorũ, ut per gloss. in cap. si duobus, de appell. Felin. in cap. cùm te consulente, de off. deleg. Quaranta ubi sup. & latissimè Scaccia q. 7. num. 46. cum multis seqq. & q. 10. n. 9.

17 Vbi quòd † per talem interpositionẽ appellationis ad Papam, sunt ligatæ manus inferiorum, & quòd si Metropolitanus hoc sciẽs, adhuc in causa procedere velit tanquam iudex Ordinarius appellationum, processus erit nullus, & alijs pœnis veniet puniendus, de quibus per text. gloss. & DD. in cap. si duobus, de appell. Dueñas reg. 24. limit. 4. Ant. Gabr. lib. 2. comm. opin. tit. de appell. concl. 1. & seqq. & Scacc. d. q. 7. num. 55.

In eo quoque dicta constitutio à iuris communis regulis deviat, quòd suffraganeum viciniorem, & inferiorem, iudicem facit in appellationibus à suo Metropolitano interposi-

18 tis, † cùm regulariter appellationes debeãt gradatim interponi de minori iudice ad superiorem, l. 1. §. si quis, D. de appell. cum latè traditis à Cardin. Alexand. in Rubr. de appel. ex n. 20. Rebuff. in eod. tract. ex n. 1. Scaccia q. 2. & 7. per totam, ita ut de substantia appellationis esse dicatur, ut de minori ad maiorẽ iudicem appelletur, non ad minorem, imò nec ad æqualem, & consuetudo in contrarium nõ admittatur, cap. cùm appellationibus, de appellat. cap. 2. de consuet. lib. 6. l. præcipimus, C. eod. tit. Ferrar. Montan. de appell. lib. 2. cap. 5. Paul. Castrens. in l. adversus, n. 2. C. si advers. rem iudicatam, Ioan. Bapt. Ferretus cons. 292. num. 2. vol. 2. Rebuff. ubi sup. n. 6. quos refert D. Valençuela in monit. contra Venet. 6. par. num. 74. & 75. Hippolyt. Riminald. in Rubr. D. de offic. eius, n. 48. & 166. Gregor. Lop. in l. 1. & in l. 18. verb. *Igual*, tit. 23. par. 3. Azeved. in l. 1. tit. 18. lib. 4. Recop. num. 11. Paz in praxi, 1. tom. 6. par. in prooemio, num. 43. Menoch. cons. 75. num. 23. vol. 1. Roland. cons. 75. num. 19. vol. 3. Francisc. Marcus decis. 366. num. 24. & decis. 233. num. 4.

19 Hinc deducẽs, † quòd appellatio de uno ad alium, denotat superioritatem. Latissimè Tusch. verb. *Appellatio*, cõcl. 352. Doct. Balboa, qui inde ad plures practicas quæstiones subinfert, in cap. si duobus 7. n. 4. & seqq. de appellat. & Scacc. d. tract. q. 2. per totam, ubi probat, esse nullam appellationem de maiori ad minorem, etiam ignoranter, vel ex pacto interpositam, & q. 8. n. 86. & 97. & seqq. ubi inde benè etiam subinfert, hac de causa legitimos & ordinarios iudices appellationum à

20 Metropolitanis interpositarũ, esse † Primates, vel Patriarchas, qui sunt veluti Patres, & Superiores Archiepiscoporũ, nisi quis velit, omisso eorum medio, Papam adire. De quo etiam latè agit Specul. tit. de appell. §. nunc tractemus, in princi. fol. 188. Card. Iacobat. de Concilijs, lib. 1. art. 1. ex num. 255. Petr. Greg. de appell. lib. 4. cap. 6. num. 2. verb. *Ab Episcopis*, Læl. Iordan. de Rom. sede origin. cap. 13. Isidor. Moscon. de maiest. milit. Eccl. lib. 1. par. 1. & 17.

21 Et est ratio huius rationis, quia absonũ est, ut † inferior habeat potestatem in superiorẽ, contra reg. text. in l. ille à quo, §. tempestivũ, D. ad Trebell. l. nã magistratus, D. de recept. arb. & tradita à Christoph. Castellion. consil. 23. num. 5. Ioan. Menoch. in cap. licèt, n. 6. de Præb. lib. 6. & in c. statuta, n. 3. de hæret. eod. lib. quamobrem, inferior non potest infringere, vel revocare sententiã, aut factũ superioris, l. minor autẽ, D. de minor. Vital. in tract. claus. verb. *Expleto errore*, n. 18. Cravet. cõs

148.n.3.& 4. ubi ampliat, etiam si talis sententia, vel factũ superioris esset nullum, ut in d.l.ille à quo, & l.formã, C. de off. Præfect. Præt.l.eos, §.ne liceat, C.de usuris, Clem.2. de consuet. Clem.ne Romani, de elect. cap. cùm inferior, de maior.&obed.cap.ut nostrũ, de appellat. ubi Moderni, Innoc.in cap. inter dilectos, de excess. Prælator. Ancharr.consil. 57.Roman. cõs.335.num.8. Decius in cap. cùm accessissent, col.2.vers. *Secũda conclus.* de constit.& cons.393.col.4.in fine.

Sed cùm hæc omnia, quamvis in se verissima, & regulariter iustissima sint, de iure positivo procedant, non est dubium, † quin summus Pontifex, ex causa, imò & sine causa, si velit, possit in illis dispensare, ex latè traditis à D.Valençuela d.6.par.ex num.42.Pet.Pétra de potest.Princip.cap.27.per totum. Atque ita facere (ut Gregorius in dicta constitutione fecit) quòd ordinarius ille modus interponendarum appellationum † mutaretur, viciniorem suffraganeum, licèt inferiorem, quoad hoc superiorem faciendo, non tam ex vi suæ dignitatis, & ordinariæ iurisdictionis, quàm virtute delegationis Apostolicæ, quam ex dicta constitutione consequitur, vel subrogationis in locum ipsius Romani Pontificis, vel Primatis, sive Patriarchæ, ad quos (ut diximus) gradatim Metropolitanorum appellationes deferri solent. Quæ † subrogatio omnes qualitates in eum transfundit, quæ erant in illis, in quorum locum subrogatur, l.si eum 10.§.qui iniuriarum, D.si quis caution. cum latè adductis à Tiraq.de primog. q.40. ex n. 43.Catel.Cotta in memorab.iur.verb. *Subrogatum*, Craveta, pòst alios, in l.1.de legat. 1.ex num.170.Tusch.litt.A. conclus.174. & 308.& latissimè D.Valençuela cons.84.n.5. cum seqq.

Neque est novum, ut † qui attentis alijs qualitatibus alicui inferior est, respectu alicuius accidentis elevetur, & idem superior in re aliqua efficiatur, ut patet in exemplis cap. sanè, de offic.deleg. cap.Pastoralis, §.præterea, de offic.Ordin.cum traditis ab Abbat.in cap.ad abolendam, num.15.de hæret.Quarãta, verb. *Archiepiscopi auctoritas*, num.18. Grivel. decis.Dolana 82. Ego sup. cap.prox. ex num.44.

Et in ipsis terminis appellationum, quòd non solùm per Romanum Pontificem, verùm & † per consuetudinem, aut statutum municipale effici possit, ut iudex ad quem, pro superiori habeatur, optimè notat Præpos. in Rubr.de appellat.n.26. sic limitans id quod suprà diximus, quòd non valeat consuetudo appellandi de superiori ad inferiorem, nã extante illâ consuetudine, vel declaratione, iam inferior hac in parte superior videtur. Quod etiam refert & sequitur Rebuff. ubi sup. n.6. & D.Balboa in d.cap.si duobus, de appellat. num.4.vers. *Nisi simul*, adducens exemplum in oppidis dominorum particularium: *Donde el Alcalde mayor suele conocer en primera instancia con los Alcaldes ordinarios, i tãbien conoce en la segunda en grado de apelacion*, & ad idem benè expendit † l.14.tit.18. lib.4.Recop. Quæ tales consuetudines valere probat, quasi earum prætextu illi iudices efficiantur maiores iudici à quo.

Causa autem, quæ † Gregorium suasit, ut hac in parte id, quod vidimus, disponeret, & iuris habenas laxaret, fuit (ut ipse exprimit) longa itinerũ distantia, si Romanus Põtifex adeundus esset pro appellationibus Ecclesiasticis Indiarum, & pium, ac iustum desiderium, ut litigantium sumtibus, & dispendijs, litiumque brevitati consuleretur. Quod multa similia privilegia in iure extorsisse videmus in eisdem materijs iurisdictionalibus, ut nũc de alijs dicere supersedeam. Sic enim Monachus † propter absentiam sui Prælati in remotis agentis coram Episcopo convenitur, ut per Ioan. de Lignan. in Clem. ne in agro, de stat. regul. quem refert, & sequitur Abb.in cap.si quis cõtra clericum, num.42. de foro compet. Sic † Monialis, absente Abbatissâ, in iudicio agere potest, licèt aliàs id illi absque eius licentia non permitteretur, cap.cùm dilecta, in fin. ubi gloss. de rescript. iuncto cap.non dicatis 12.q.1. Sic † filius-familias propter patris absentiam ad agendũ, & defendendum in iudicium admittitur, l. si longiùs, §.si filius, D.de iudic. Et † forum, quis sortiri compellitur, quod aliàs posset legitimè declinare, ut per text.& gloss.penult. in cap.cùm ex litteris, de in integrum restit. ubi illa notanda carmina † refert, quæ adduxi sup.hoc lib. cap.5. num.7. Sic propter laborem, & expensas itineris, non potest quis virtute rescripti Apostolici trahi ad iudiciũ ultra duas diætas extra suam Diœcesim, cap. nulli, de rescript. c.statutũ, §.1. & §. cùm autem, de rescript. Nec dicitur haberi recursus ad superiorem, quando in eo habendo, propter difficultatem, & distantiam itineris, esset quis habiturus plus damni, quàm utilitatis, ex doctrina Bart. per text. ibi in l. mediterraneos, ubi etiam Ioan.de Platea, C. de annon.& tribut.lib.10. Sic propter distantiã viarum, non citatur personaliter ille, qui extra provinciam residet, sed sufficit ad domũ citari, ut probat text. iunctâ gloss. verb. *In Hibernia*, in cap. cùm olim, de dolo & contumacia; & itidem non petitur, nec speratur consensus absentium, qui consentire, aut dissen-

sentire poterant, cap.fin.de maior.& obed. ubi bona glossa l. fin. §. ubi autem in unum, C.de bon.quæ liber.ibi:*Vel longè absunt*, Et sic denique, † propter difficilem aditum superioris,& mortis periculum, eius consultatio, quæ aliàs requireretur,omittitur, & potest inferior superioris partes assumere, l. si quis filio exhæredato, §.quid tamẽ, D.de iniust.rup.iunctis alijs notandis exemplis,quæ adducũt Bart.& DD.in l.1.§.si plures,D.de exercit. Abb.Felin. & alij in cap.ex parte,de constitut.idem Abbas col.1.& Felin.col.15. vers.*Nihilominus*,in cap.dilectus, de appell. Vbi,quòd extante difficultate adeundi superiorem,semper licet iuris rigorem temperare,DD.communiter in d.l.si longiùs, & in l. nemo,l.pro locis,l.med terraneos, C.de annon.& tribut. lib.10. gloss.verb. *In remotis*, in cap.3.de temp.appell.lib.6. Tiraq.in l.1. connub.glos.1.par.1.num.39.Covar.de spõsal.2.par. cap.7. num.5. Molina de primog. lib.4.cap.4. Ias.in l.fin. num.71.de off.eius, Bald.in cap.1.qualiter vassall. Aviles in cap. Prætorum,cap.1.verb. *Derechamente*,num. 22. Trigona sing. 13. num. 5.& 6. Redin.de maiestat.Princip.verb. *Sed etiam per legitimos tramites*, num.41.& Bobad.omninò videndus, in Polit. lib.2.cap.21.num.118. & 119.& cap.17.n. 106.& seq.& num 160.qui omnes,& alij passim,plures alios effectus adducunt,quos distantia itinerum operatur, & Ego d.cap.5. num.7.

35 Sed omitti non potest decretum † Synodi Carthaginensis Sextæ, cui B. Augustinus interfuit,in cuius cap.105.ob eandem rationẽ, in eisdem terminis,de quibus agimus, sub anathematis pœna ordinatum fuit, ut gravati, à vicinis Episcopis audirẽtur, & quòd si quis ab Africa ad transmarina appellasset,à nullo in communione reciperetur. Ex quo decreto assumsit Gratianus text. in cap. placuit,el 1. 2.quæst. 6.& de suo illa verba addidit, *Nisi fortè ad Romanam sedem appellaverit*.Quæ tamen delenda sunt, quia in illo Concilio nõ agebatur de detrahenda Romani Pontificis dignitate,& auctoritate, sed ex verosimili eius mente, ut difficultatibus appellationum transmarinarum occurreretur, viciniores Episcopi adiri iubebantur, ut rectè advertit Marta de iurisd. 1.part. cap. 16. num.15. & 16.sic respondẽs obiectioni Bruti Fulminis, quam adduxerat cap.10. num.14. qui impiè ex illo textu deducere conatur, Romanum Pontificem universalis Ecclesiæ Episcopum non fuisse.

36 Et similis consuetudo † olim invaluerat in Hispania, iudicandi, & decidendi, non solùm ordinarias privatorum, verùm & maiores causas Episcoporum, per Provinciales Episcopos viciniores, nullo ad Romanã sedem recursu permisso, quam tamen damnavit Sixtus II.in sua epist.Decret. ad Episcop. per Hispan. provinc. constit. quæ habetur in 1. tom. epist. summi Pontif. pag. 241. quia quemadmodum distantia, & longinquitas operatur illos effectus,de quibus diximus. Ita etiam † vicinitas loci, vel personæ, ratione propinquitatis,multa suadet, & cõcedit, quæ aliàs non permitterentur, ut docet elegans gloss.in cap. quoniam 12. q.1. l.1. C. de canon.largit.tit.lib.10. ubi Valençuela Piscator num. 4. & 5. l.ubi absunt, & l.Divus, D. de tutor. & curator. dat. ab his, cum multis alijs, quæ de effectibus vicinitatis congessit Alciat.de verb.signif.lib.1. col.28. Tiraq.de privileg. piæ causæ, privil. 56.& de retract. lignag.§.23. gloss.2. num.2. & Card.Tusch. litt.V concl.

38 Reliqvae verò duæ partes Gregorianæ constitutionis,de qua agimus, † concernunt ad executionem duarum sententiarum conformium,& in eis etiam ob desiderium litiũ breviandarum, & sumtuum excusandorum, una instantia supprimitur; cùm † alioqui non nisi tribus sententijs causæ Ecclesiasticæ,ut & seculares finiantur, cap.directæ, & cap.sua nobis,ubi Innocent.& alij,de appell. Clement. ut calumnijs, de re iudic. l. unica, C.ne liceat tertio provocare, l. 23. tit. 23. par.3.l.5.tit.17.lib.4.Recop. cum alijs,quæ congerit Bernard.Diaz reg.719.Dueñas regul.50.Anton.Gabriel.lib. 2.comm.conclus. tit.de re iudic.concl.1.Ant.Gama,& Addit. Flores de Mena decis.122. Lanfranc.Balbus decis.471.Gail.lib. 1. observat. cap.72. Mysyng.centur.1.observ.15.& Paz in praxi, annot.2.num.7.

Sed quoniam in praxi huius constitutionis aliqua dubia emerserunt, quæ me iudicante, terminatæ sunt, è re esse arbitror in Lectoris gratiam,hîc earum hypothesim, ac decisionẽ subnectere: † nam ex fori exercitatione novæ leges plurimum splendorem accipiunt, ut aliàs dicitur in l.2. §. his legibus latis, D.de origine iuris.

Et primum fuit, in causa Reverẽdiss. Episcopi Guamanguensis Dom.D.Franc.Verdugo, † qui cùm Limæ iam assumtus,& consecratus moraretur,essetque vicinior suffraganeus Archiepiscopi Limani, voluit de quadam appellatione ab Archiepiscopo interpositâ,& ad se, mediante hoc rescripto Gregorij, devolutâ, in eadem civitate Limensi cognoscere, & diffinire, & dubitatum fuit, an id iure facere posset? Movebatque quæstionem,quòd etiam si iudicandi facultatem

ha-

haberet, hoc tamẽ nõ in alieno territorio, sed in proprio sibi concessum videretur, cùm neque † ipsis Metropolitanis liceat, in suffraganeorum provincijs, etiam ad cognoscendũ de appellationibus ab illis interpositis, eorũ Diœceses ingredi, inibique iurisdictionem exercere, aut Metropolitanos (quos vocant Iudices) constituere, nisi ubi id consuetudine immemorabili præscripsissent, cap. nullus primas 9. q. 2. cap. pervenit, cap. duo, cap. sicut, de offic. Ordin. cap. 1. in princip. & §. quia in causis, eod. tit. in 6. cap. sicut unire, de excess. Prælat. cap. 1. de supplend. neglig. Prælat. in 6. cum latè adductis ab Scribentibus ibidẽ, & Innoc. Bellamer. & Abb. in cap. Pastoralis, de offic. Ordin. Covarr. in pract. cap. 9. Gratian. lib. 1. discept. cap. 179. Zerola in prax. Episcopali, verb. *Archiepiscopus*, Paul. Piasec. in ead. prax. 2. par. cap. 4. Marescot. lib. 1. var. resol. cap. 54. ex num. 6. Quaranta in summa Bullar. verb. *Archiepisc. auctor.* pag. 47. Paz in praxi, 2. tom. prælud. 1. ex n. 14. Vbi loquitur de difficultate Salmanticæ orta super constituendo ibidem iudice Metropolitano ab Archiepiscopo Compostellano. Nimirum, quia, ut exclamat Hostiens. ubi sup. & latiùs dixi sup. cap. 7. ex num. 35. † Archiepiscopus in Diœcesibus suffraganeorum suorum nihil potest invitis suffraganeis exercere. Et unusquisque † territorij sui terminos observare, & intra eos se continere debet, ne quæ secus fecerit, nullitatis vitium incurrant, l. fin. D. de iurisd. omn. iudicum, l. 2. D. de off. Proconsl. l. 3. D. de offic. Præsid. cap. statutũ 11. §. in nullo, de rescript. in 6. cap. 1. de for. compet. eod. lib. cap. ea quæ 26. de regul. iur. eod. l. 7. tit. 4. par. 3. cum alijs, quæ ad horum iurium illustrationem congerit Dueñas reg. 146. Mantua singul. 41. 42. & 45. Hippolyt. singul. 124. & 203. Quintanad. de iurisd. lib. 1. cap. 6. num. 24. Aloif. Ricc. in prax. Archiepiscop. Neap. 2. par. decis. 188. n. 6. & Ioan. Baptista Toro in compend. decis. verb. *Iurisdictio contentiosa*, pag. 25. Adeò † ut vel locum ipsum pro Tribunali erectum, & designatum iudices, tam seculares, quàm Ecclesiastici excedere, nisi ex causa non debeant, neque extra illum acta iudicialia expedire, l. cũ sententiam 6. C. de sent. & interloq. l. ius pluribus 11. D. de iustit. & iure, l. 3. tit. 5. lib. 2. Recop. cum alijs, quæ adducit Vantius tit. de nullit. ex defect. iurisd. Ordin. num. 110. Azeved. in l. 15. tit. 6. lib. 3. Recop. num. 1. Mastrill. de Magistr. lib. 3. cap. 9. n. 51. Barbos. in Pastorali, 3. par. alleg. 80. n. 6. & Dom. D. Felician. à Vega Pacens. Episc. in Rubr. de foro compet. num. 8. & seqq.

Sed nihilominus, in quæstione proposita, contrarium censui, quoniam cùm hic † suffraganeus (ut supra diximus) quoad recipiẽdas, & cognoscendas huiusmodi appellationes, effectus fuerit quasi alter Metropolitanus, vel in eius locum subrogatus, certum est, quòd tales causas iam appellatas, & sibi delatas in Diœcesi Metropolitani definire poterit, vel alijs definiendas committere, quoniã iura, quæ in contrarium adduximus (ut ex ipsis patet) loquuntur ante impositionem appellationis, ut ostenditur in d. cap. 1. de offic. Ordinar. lib. 6. & expressè probat † elegans textus in cap. ut litigantes 5. eodem tit. cuius hæc sunt verba: *Vt litigantes relevẽtur à laboribus, & expensis, statuimus, ne Archiepiscopus causas, quæ per appellationẽ, vel aliàs iure Metropolitico deferuntur ad ipsum, alibi, quàm in sua propria civitate, vel Diœcesi, aut in eis, in quibus appellatum extitit, vel causæ ipsæ consistere dignoscuntur, audiat, vel audiendas committat, nisi sibi aliud de consuetudine competat in hac parte.* Quem textum, eo, quo diximus, modo, ubique praxi receptum, tradunt Dom. Ancharr. Anton. de Butrio, & Philipp. Franc. ibidem, & idem affirmat, & resolvit Quaranta ubi sup. num. 15. & 16. & est expressa decisio Rotæ in causa Valentina iurisdictionis die Lunæ 1. Aprilis, ann. 1596. quæ habetur apud Seraphin. decis. 1183. par. 2. & Aloif. Ricc. in d. praxi decis. 512. pag. 543. ac proinde non videtur excedere suum territorium, quandoquidem tota provincia est territorium Metropolitani, ad cognoscendũ de dictis causis, sibi per appellationem devolutis, ut optimè inquit Franch. in d. cap. ut litigantes.

Et dato, quòd non consideremus, suffraganeum tanquam Metropolitanum, sed tanquã delegatum summi Pontificis ad hoc genus causarum, adhuc idẽ probare debemus, quoniam † delegatus summi Pontificis reputatur Ordinarius, ex doctrina Abbat. in cap. si quis contra, num. 4. de foro compet. & in cap. qualiter & quando, n. 3. de accusat. per text. in cap. 2. de offic. deleg. in 6. quem optimè exornat Morla in empor. tit. 2. in princip. num. 104. Imò † Episcopus, in causis, in quibus procedit, tanquam delegatus Papæ, maior est Archiepiscopo, quoad illum articulũ, ut in cap. sanè, de offic. deleg. cap. Pastoralis, §. præterea, de offic. Ordin. cum traditis ab Abb. in cap. ad abolendam, num. 15. de hæreticis, & Quaranta ubi sup. num. 18.

Secundum dubium motum fuit in causa Ecclesiastica matrimoniali D. Annæ de Cabrera cũ D. Ioanne Porcel de Peralta, utrùm dicta † constitutio Gregorij, novã hanc formam in appellationibus interponendis, &

prosequendis inducens, ad illam causam porrigi posset, quæ iam erat appellata ad Romanum Pontificem, tempore quo dicta constitutio publicata fuit, & rescriptum impetratum ad quendam iudicem, coram quo dictus Ioãnes Porcel comparuerat, & illud præsentaverat, qui postea suffraganeum adire, & iudiciũ cœptum deserere, etiam reluctante coniuge, contendebat. Et decisum fuit non posse, quia verba ipsius constitutionis expresse declarãt, practicari debere in appellationibus post ipsius publicationem interpositis, vel interponendis. Quod etiam est iuris regulis consentaneum, quæ non permittunt † novas constitutiones trahi ad negotia pendentia, imò & inchoata, nisi nominatim contrarium legislator in ipsis declaraverit, l. leges 7. C. de legibus, l. fin. C. de sacros. Eccles. l. fin. C. de vet. iur. enucl. l. hac consultissimâ, C. de testamentis, cum alijs, quæ tradit Accurs. per text. ibi in Auth. ut cùm, de appell. cognoscend. in princip. verb. *Referente*, Abb. in cap. fin. de cõstit. n. 9. & plures alij congesti à Cenedo in collect. 1. ad Decretum, num. fin. Ioan. Gratian. reg. 295. in fine, & Anast. Germon. lib. 1. animadvers. cap. 2.

51

52 Quod in statutis † adeò verum est, ut etiã si statuens pendentia negotia comprehendat, adhuc ad illa extendi non possint, si credimus Bart. qui huius rei rationem reddit in l. omnes populi, num. 40. D. de instit. & iure, ubi cum multis communẽ dicit Bolognet. num. 156. cum seqq. Ioan. Horosc. num. 131. & sequitur Baldus post Bart. in d. l. fin. C. de sacros. Eccles. & latè disputans Felin. in d. cap. fin. de constit. num. 3. & meliùs, ac expressiùs cæteris Ias. in l. non dubium, num. 15. C. de legibus, ubi ita singulariter inquit: *Illud etiã teneas perpetuò cordi, quòd statuta, vel reformationes civitatum nunquam trahuntur ad pendentes lites, etiam (quod est singulare) si statutum istud expressè diceret.* Maximè cùm in specie proposita per impetrationẽ, & usum rescripti summi Pontificis, non esset res integra, sed potiùs ligatæ manus omnium inferiorum, ut dixi sup. num. 17. Neque liberum esset ei, qui eiusmodi rescriptum impetravit, & præsentavit, alterâ † parte invitâ, & contradicente, ab eius usu discedere, ut probat elegans text. in cap. interpositas, §. illud denique, de appellat. l. fin. C. quando provoc. non est necesse, Bart. in l. si quis libellos, C. de appellat. Decius conf. 60. col. 1. & plures alij, quos adducit Ioan. Gratian. reg. 41. Cardin. Tusch. litt. R. cõcl. 208. & huius litis mentionem faciens D. Carrasc. ad leg. Recop. c. 6. §. 4. n. 27. fol. 72. ubi etiã dicti nostri Gregoriani diplomatis meminit.

53

Tertium dubium, superiori cohærens, ortum fuit in causa Francisci de Medrano Presbyteri, cum Martino Hidalgo. Nam cũ Argentinus Episcopus in ea primam sententiam tulisset, & ab eo † ad Limensem Archiepiscopum, tunc Argentini Metropolitanum, appellatum esset; posteàque Argentina Ecclesia in Metropolim erecta fuisset, desiderabat Medranus ad suffraganeum Pacensem, Argentino viciniorem; litem devolvi, qui tamen non obtinuit, tum † quia hæ novæ constitutiones partium iura lædere, vel mutare non debent, d. l. leges, cum alijs supra relatis; tùm etiam, quia iudicium, ubi cœptum, vel introductum fuit, finiri debet, l. ubi cœptum, D. de iudicijs, & factum legitimè ex superveniente causa non retractatur, cap. factum, de reg. iur. in 6. l. non est novum, D. eodem. Neque obstare visum fuit, quòd in contrarium obijciebatur, nempè, quòd cùm virtute Gregorianæ constitutionis, suffraganeus vicinior, quoad has appellationes Metropolitani vices assumat, videtur eo ipso cessare iurisdictio, quæ antea Limensi competebat; † cùm qualitas, sive causa, quâ nitebatur, cessaverit, & in alium translata fuerit, argum. text. in l. si ususfructus, D. quib. mod. ususfruct. amitt. l. tutelas, in princ. D. de capit. minut. l. pater filium, §. Tusculanis, D. de leg. 3. iunctis alijs, quæ tradit Craveta consil. 302. num. 31. & Azeved. in Curia Pisana, lib. 4. cap. 6. num. 66. ubi exemplum adducit in Decurione, † qui ratione Decurionatus litis cognitionem suscepit, iuxta casum & formam l. 7. tit. 18. lib. 4. Recop. & ante eius determinationem officium Decurionatus reliquit, vel amisit, nam amplius in causa illa iudicare non poterit. Quoniam id eâ ratione procedit, quia iurisdictio, eâ solâ qualitate attentâ, concedebatur, & sustinebatur. In antiquo autem Metropolitano semper dignitas, & auctoritas durat, quæ iurisdictionem induxit, cuique (ut diximus) per novam formam, quoad causas coram eo iam pendẽtes, & introductas, derogari non potest. Quemadmodum nec derogatur cognitioni causæ, alicui † tanquam Canonico commissæ per sedem Apostolicam, quamvis post receptionẽ litterarum desinat Canonicus esse, vel ex eo solo, quòd durat in illo præsumtio peritiæ, & integritatis, quæ fuit causa finalis, quæ Põtificem ad illius nominationẽ movit, ut docet elegans gloss. in cap. statutum, verb. *Canonicis*, de rescript. in 6. quam ibidem sequitur Lud. Gomez num. 125. & alij DD. communiter, Abbas consl. 93. vol. 2. Paul. Castren. conf. 288. num. 3. vol. 2. Decius in cap. quoniam Abbas, num. 6. de offic. deleg. & Tiraq.

54

55

56

57

58

de

de cessante causa, 1. par. limit. 4. num. 4. & idē Azeved. d. num. 66.

Qvartvm dubium in eadem causa motum, eò tendit, an quod Gregoriana constitutio iubet, de † duabus sententijs conformibus executioni mandādis, intelligi debeat solùm in eo casu, quo de Metropolitano ad suffraganeum viciniorem provocatur, in quo dumtaxat videtur novum ius induxisse? An etiam, ubi è converso, de suffraganeo ad Metropolitanum, quod cùm iure cōmuni nitatur, eiusdem regulis relinqui prætendebatur, & sic quòd tres sententiæ requirerentur, iuxta ea quæ suprà num. 39. tradidimus. Sed planè, licèt hoc verbis Gregorij satis comprehēsum non sit, negari non potest, quin mente apertissimè decidatur, cùm tota illa constitutio litium brevitati prospiciat, & partium expēsis, sumtibus, & laboribus excusandis, quod æquè in uno, atque in altero casu procedit. Necnon etiam, quia si ubi suffraganeus inferior sententiam Metropolitani confirmat, duæ istæ possunt, & debent executioni mandari, durum planè, imò & absurdū esset, ut confirmatoriæ Metropolitani, in quo maior dignitas emicat, minor vis, & auctoritas tribueretur. Maximè cùm hoc casu, etiam in Regnis Hispaniarum, ubi tres sententiæ desiderātur, duæ, † supradicto modo conformes, statim, præstitā fideiussione, executioni mandari soleāt, ut tradit Paz in praxi, 1. tom. 7. par. cap. unico, num. 113. & seqq. & in terminis dicti Brevis Gregorij XIII. de quo disputamus, quòd nulla inter utrumque casum differentia constituenda sit, optimè (ut solet alia) novissimè agnoscit Dom. Episcop. Pacensis D. Felicianus à Vega in Rubr. de foro compet. num. 24. adijciens num. 25. Non † ideò excludendam esse exceptionē nullitatis, provenientis ex defectu iurisdictionis, cùm hæc etiam contra tres sententias cōformes admitti soleat, & † nullâ quantumvis generali prohibitione excludi videatur, ut docet Roder. Suar. tit. *de los emplaçamientos*, num. 47. Covar. in pract. cap. 25. num. 4. Ant. Gom. 3. var. cap. 12. num. 8. Ioan. Garcia de nobilit. gloss. 1. §. 2. num. 24. & plures alij, quos refert, & sequitur Dom. Præses Valençuela cons. 11. in fine, & cons. 84. num. 36. & Vincent. Carroc. in tract. de remed. contra sentent. except. 22. quæst. 13.

Qvatenvs verò dicta constitutio executionem sententiarum conformium ei, qui primam tulit, remittit, non conformium, ei qui ultimam; † sequi videtur magis communem praxim omnium Tribunalium, quæ eundem hodie ordinem servat, licèt iure communi inspecto, disputari solet & possit, utrū ex sententia confirmatoria, vel ex confirmata agatur? & utrum confirmans, vel confirmatus eam exequi debeat, ut latè per DD. in l. furti, in fine, D. de his, qui notan. infam. l. 1. D. de re iudic. Auth. si quis litigantium, C. de Episcop. aud. l. præcipimus, §. in his, C. de appell. l. 27. tit. 23. par. 3. l. 6. tit. 17. lib. 4. Recop. cap. cùm in Ecclesia, & cap. ut debitus honor, in fin. de appell. cap. cùm appellationibus, eod. tit. lib. 6. cum alijs, quæ post Bart. in l. à D. Pio, num. 15. Alex. n. 20. de re iudic. tradit Greg. Lop. in l. 1. tit. 27. par. 3. verb. *Los mayores*, Maranta in praxi, 6. par. tit. de execurione sententiæ, n. 6. Bernard. Diaz, & Salced. reg. 676. Ioan. Gutier. lib. 1. pract. q. 98. per totam, Azeved. d. l. 6. n. 3. latissimè Matth. Coler. in tract. de process. execut. 2. par. ex num. 27. Cald. Pereira de iure emphyt. to. 1. q. 5. ex num. 26. & Amator Roder. in tract. de execut. sentent. cap. 1. ex num. 18.

Conformes † porrò illæ duæ sententiæ esse dicentur, in quibus non solùm quantitas, verùm & tempus, & qualitas conditionis cōveniunt. Alioqui si prima purè in mille condēnet, secunda conditionem, vel aliam qualitatem adijciat, vel si prima ad annum, secunda in biennium, sive longius tempus solutionem differat, cōformes appellari non poterunt, ut arg. l. 1. §. si quis simpliciter, D. de verb. oblig. & §. præterea, Inst. eod. tenuit Bald. in l. 1. C. de sentent. quæ sine certa quant. & latè Alciat. in d. §. si quis simpliciter, num. 57. & 69. Et idem esset, si vna condemnaret in cētum, & altera in quinquaginta, ut pluribus relatis tenet Hieron. Gabr. cons. 56. n. 4. lib. 1. Bursat. consil. 219. Ant. Portius inter cons. Farin. consil. 177. num. 3. & alij, quos refert Cæs. Barzius decis. 112. n. 4. Icā. Botta cons. 103. n. 5. & seqq. & n. 15. & Menoch. consil. 509. num. 17. vol. 6. Quamvis non desint alij plures, & magni nominis Auctores, qui contrarium defenderint, moti eo quòd videantur dictæ sententiæ in minorem summam cōsensisse iuxta d. l. 2. §. si stipulanti, de verbor. & tradita à Covarr. in pract. cap. 25. num. 6. vers. 11. Afflict. decis. 362. Thesaur. decis. 122 num. 10. Petr. Surd. cons. 112. num. 7. Tusch. litt. S. concl. 172. num. 13. ubi alios adducit, cum quibus etiam sentire videtur Menoch. cons. 1048. vol. 11. num. 1. & 2. cons. 1074. num. 1. & 2. & Farin. in 2. par. decis. Rotæ, decis. 328. num. 1. & tangit Cæsar Barzius sibi contrarius, decis. 38. num. 12. quæ omnia notari etiam debent pro praxi, & explicatione text. in l. 43. tit. 5. lib. 2. l. 5. tit. 17. l. fin. tit. 20. lib. 4. l. 5. tit. 5. lib. 7. Recop. quæ de sententijs, & suffragijs conformibus agunt.

59 60 61 62 63 64

SVM-

SVMMARIVM CAPITIS DECIMI.

1 Episcopi viventes, vel morientes, de quibus bonis disponere possint.

2 Episcopi si in sibi necessarijs de proprio patrimonio aliquid erogaverint tantundem retinere possunt de his, quæ intuitu Episcopatus quæsierunt.

3 Prælati, ut cautè procedant, debent, & solent facere inventarium de bonis, quæ habent tempore, quo Prælaturam accipiunt.

4 Bona omnia, quæ Prælati relinquunt, in dubio intuitu Ecclesiæ, & ex reditibus Episcopatus, quæsita præsumuntur.

5 Ecclesia habet fundatam suam intentionē super omnibus bonis à Prælato defuncto possessis.

6 Prælati hæredes debent probare, quòd bona, quæ sibi deberi prætendūt, fuerint quæsita ab eis, ante adeptionem Episcopatus, vel aliundè quàm eius intuitu.

7 Qualitas, in aliquibus bonis requisita, regulariter ab eo, qui illius defectum obijcit, probari debet.

8 Inventarium, sive repertorium bonorum, illi omnes facere tenentur, qui de eis rationem alijs reddere debent.

9 Episcopi non possunt disponere per ultimā voluntatem de bonis quæsitis intuitu Ecclesiæ, etiam ad pias causas, & quare?

10 Episcopi de bonis intuitu Episcopatus quæsitis, donationes causa mortis facere nequeunt, & quare?

Donatio causa mortis nihil ferè à testamēto distat, ibidem.

11 Clerici de iure communi testari non poterant de bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis, sed hoc consuetudine abolitum est, & quod valeat talis consuetudo.

12 Episcopi, ut testari valeant de bonis intuitu Episcopatus quæsitis, etiam ad pias causas, consuetudine induci non potest.

13 Episcopi, ut testari possint de bonis quæsitis intuitu Episcopatus, debent habere indultum Romani Pontificis, & an tunc eorum consanguinei succedant, etiam si fortè sine testamento decesserint? in quo sunt opiniones contrariæ, quæ referuntur.

14 Testandi facultate sibi concessa, si Episcopus non utitur, vel si moriatur, re integra, Pontifex, qui illam concessit, nihil talis facultas prodest.

15 Episcopus etiam si habeat licentiam testādi, debet in pios usus disponere.

16 Licentia testandi de bonis intuitu Episcopatus, quæsitis, Episcopis concessa, iuri tertij non præiudicat.

17 Episcopus si habeat licentiam testandi, an possit testamentum semel illius virtute factum revocare, vel codicillos facere?

18 Prælati dum vivunt, an & quatenus disponere posint de bonis quæsitis intuitu Ecclesiæ?

19 Dispositionem suorum bonorum latiorem in vita, quàm in morte sæpè iura permittunt.

L. vivus libertus, D. de bonis libertorum, expenditur, ibidem.

20 Bona Episcoporum, & Ecclesiarum sunt bona pauperum.

21 Episcopi in foro interiori tenentur reservare pauperibus, quæ sibi supersunt de bonis intuitu Episcopatus quæsitis.

22 Episcopi, qui inter pauperes non distribuunt, quæ sibi supersunt de bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis, an ad restitutionem teneantur?

23 Episcoporum mensa, & supellex qualis esse debeat? remissivè.

Conc. Trid. sess. 25. de reform. cap. 1. explicatur, & illustratur, ibidem.

24 Pauperibus furari, & rapinam facere dicitur Episcopus, si in profanos usus absumat bona, quæ illis distribuere tenetur, ex D. Bernard.

25 Episcoporum bona, quibus vocibus, & querelis pauperes petere, imò & invadere possint? ex eleganti loco D. Gregorij, qui refertur.

26 Episcopi peccant, si bona Episcopatus intuitu quæsita, donent, vel expendāt in usus profanos, sed tamen talis donatio, vel alienatio valet.

27 Donationes factæ ab Episcopis in usus profanos Dei iudicio reservantur.

28 Episcopi, an dominium fructuum sui Episcopatus acquirant? remissivè.

29 Episcopi ex opinione aliquorum possunt de reditibus Episcopatus facere maioratū, etiam ad profana.

30 Pontifex Romanus liberè, & irrevocabiliter disponit, dum vivit, etiam in profanos usus de bonis intuitu Papatus quæsitis.

31 Episcopi exceptis casibus reservatis, eandem facultatem habent in sua Diœcesi, quā Papa in universali Ecclesia, & in locum Apostolorum successerunt.

32 Res mobiles, & immobiles, comparatæ ex fructibus intuitu Episcopatus quæsitis, eorum naturam, & dispositionem sive dispēsationem in omnibus sortiuntur.

33 Res comparatæ ex reditibus Episcopatus, manēt apud Episcopū, dū vixerit, nec acquirūtur Ecclesiæ ipso iure, etiā revocabiliter.

Bo-

34 Bona emta per Prælatum ex pecunia, vel rebus Ecclesiæ, ipso iure quæruntur Ecclesiæ.
35 L. fin. C. de sacrosanct. Eccles. non extenditur ad ea, quæ Prælati, & Beneficiarij sibi, & ex suis pecunijs emunt.
36 Prælati peccant, si in fraudem Ecclesiarũ bona, quæ emũt de reditibus Episcopatus, in capitibus alienis supponunt.
37 Episcopi seculares, & regulares an differant circa bona, quæ emunt ex reditibus Episcopatus?
Causa gravis spolij Episcopi Guadalajaræ cum Decano, & Capitulo eiusdem Ecclesiæ, refertur, ibidem.
38 Episcopi regulares, ex opinione multorũ, non possunt disponere etiam inter vivos de ullis bonis intuitu Episcopatus quæsitis, nec de patrimonialibus, vel quasi.
39 Ecclesia Cathedralis in bonis Episcopi regularis in locum Monasterij subrogatur.
40 Regularis promotus ad Episcopatum, an, & in quibus conservet primitivum Religionis statum, quam vovit.
41 Res emta ab Episcopo regulari de reditibus Episcopatus, ipso iure acquiritur Ecclesiæ irrevocabiliter, ex Bald. & alijs, qui referuntur.
42 Episcopi regulares de bonis quæsitis in Episcopatu, secundùm multorum opinionem solùm disponere possunt in modica quantitate.
Cap. cùm olim, de privil. explicatur, ibidem.
43 Episcopi regulares etiam de bonis quæsitis ex stipendijs, & salarijs Principũ disponere nequeant, secundùm Martam.
44 Episcoporum regularium, & secularium libertas, aut facultas circa dispositionem bonorum quæsitorum intuitu Episcopatus, qualiter distinguatur ex opinione P. Suarez, cuius verba referuntur.
45 Episcopus regularis, ut possit disponere de bonis in Episcopatu quæsitis, etiam ad pia opera, debet secundùm aliquos impetrare dispensationem Papæ.
46 Episcopi regulares, quòd in nihilo differant à secularibus in dispensatione bonorũ quæsitorum intuitu Episcopatus, affirmãt plures, qui referuntur.
47 Rotæ decisio expenditur pro libera dispositione Episcopi regularis.
48 Religiosus beneficiarius, vel Episcopus in vita æquè potest disponere de reditibus beneficij, aut Episcopatus, atque alij clerici seculares, & Auctores huius sententiæ.
49 Regularis factus Episcopus videtur dispensatus in voto paupertatis.
50 Episcopi etiã regulares ex opinione multorum possunt in consanguineis facere maioratus de reditibus Episcopatus.
51 Cap. 1. 18. q. 1. explicatur.
52 Dictio sibi denotat dominium, & possessionem.
53 Episcopus regularis, quòd quidquid acquirit, acquirat Ecclesiæ, qualiter sit intelligendum?
54 Episcopus regularis, quòd non possit disponere de bonis, etiam patrimonialibus, debet intelligi per ultimam voluntatem.
55 Doctoris sententia dubia debet intelligi iuxta iura, quæ allegat.
56 Cap. olim, §. præterea, de privileg. explicatur.
57 Episcoporum præcipuum munus, & gloria cõsistit in bonis suis inter pauperes dispensandis.
58 Navarrus cur non respõderit ad cap. cùm olim, de privileg.
59 Textus, qui diversos intellectus habet ad decisionem causarum adduci non debet.
60 Pereiræ opinio putantis, Episcopos regulares omninò prohiberi in vita, & in morte de suis bonis disponere, nullo fundamento fulcitur.
61 Episcoporum regularium & secularium praxis quotidiana nullam differentiam facit in dispositione bonorum.
62 Episcopi regulares multi, & sanctissimi referũtur, qui de reditibus Episcopatus viventes largiter in pios usus distribuerũt.
63 Peccatũ admisisse summos & sanctos viros in aliqua actione fieri solita, præsumi non debet.
64 Episcopi, tam regulares, quàm seculares ex veriori opinione parificantur in dispẽsatione bonorum inter vivos, & æqualiter peccãt, si illa in profanos usus expendant.
65 Episcopi non peccant distribuẽdo reditus Episcopatus inter pauperes, vel opera pia alterius Diœcesis, licèt melius sit intra propriam id facere.
66 Episcopi, quando, & qualiter possint sine peccato suis propinquis, & consanguineis succurrere ex reditibus Episcopatus.
67 Episcopi aliqui solent cæci esse circa nepotes, & in studio ditandæ posteritatis.
68 Prælatorum depravatorum symbolum in vervecibus Arabiæ reperit Maiol. & cauda eorũ signat studiũ ditandæ posteritatis.
69 Consanguineis necessitatem patientibus, non solùm possunt, sed imò debent Prælati succurrere.
70 Episcopi liberè disponere possunt de bonis ex sua parsimonia servatis, & qualia hæc dicantur?
71 Prælatus, etiã regularis, potest donare cõ-

sanguineis, quæ & nugatoriè expēdere, in equis, domicellis, & convivijs, ex Baldo.

72 *Episcopatus reditus Episcopis assignantur pro congrua sustentatione, & hæc non consistit in puncto Arithmetico.*

73 *Prælati, quæ ex parsimonia, & frugalitate sua reservant de reditibus Episcopatus, propria eorum efficiuntur.*

74 *Prælati etiam si dicant bona, de quibus testantur, esse reservata ex sua parsimonia, rarò in foro exteriori obtinebunt, & ita consultiùs facient, si ea, dum vivunt, ad libitum expendant.*

75 *Episcopi possunt disponere ad libitum in utroque foro, tam in vita, quàm in morte de bonis patrimonialibus, & quæ illa sint?*

76 *Distributiones quotidianæ, an sortiantur naturam bonorum quasi patrimonialium.*

77 *Episcopi pro ordinibus, dimissorijs, dispēsationibus, & similibus nihil, etiā ab sponte dantibus, accipere possunt.*

78 *Episcopi an posint testari, & liberè disponere de parte, quæ eis obvenit ex reditibus decimalibus sedis vacātis, & ex quartis funeralibus?*

79 *Prohibitio Episcoporum circa dispositionem bonorum, quæ intuitu Episcopatus acquisierunt, amarè tractanda, vel accipienda non est.*

80 *Episcopi in ægritudine cōstituti, benè possunt aliquas moderatas donationes in pios usus, & servitiorum remunerationem facere.*

81 *Cap. ad hæc, de testam. & l. 8. tit. 21. par. 1. expenduntur, & illustrantur, & n. 93.*

82 *Lex non debet, nec solet docere, vel permittere aliquid cum peccato mortali.*

83 *Donationes factæ amicis, vel famulis pro remuneratione servitiorum, censentur fieri in pios usus, etiam si de rigore iuris non obligent.*

84 *Bona Prælati tenentur ad solutionē servitij, & aliarum rerum, pro quibus datur obligatio.*

85 *Donationes excessivæ, quas Prælati, dum vivunt, faciunt, reservato sibi usufructu, aut ægroti etiam sine ulla reservatione, an, & quatenus valeant?*

86 *Donationes immodicæ factæ à Prælatis in ægritudine constitutis, cautè inspiciendæ, & admittendæ sunt.*

87 *Episcopi, ut validè inter vivos donare posint, requiritur secūdùm plures, ut realē traditionē statim faciant, non fictā, simulatā, vel tempore, aut conditione suspensā.*

88 *Motus proprius Pij IV. expenditur contra affectatas, & simulatas donationes Episcoporum.*

89 *Clausulæ cōstituti, reservationis, ususfructus, & similes, solent operari translationem possessionis, & dominij.*

90 *Clausulæ cōstituti, reservationis ususfructus, & aliæ similes, ubi adijciūtur in donationibus Episcoporū, eas suspectas reddunt.*

91 *Actus ficti acquirēdi dominij, vel possessionis, nullum effectum operantur, quando vera, & actualis traditio desideratur.*

92 *Instrumenti data fraude, vel nullitate, omnes clausulæ in eo adiectæ nullæ etiam censentur.*

93 *L. Sulpicius 49. D. de donat. inter, ponderatur, & illustratur.*

94 *Donationes factæ à Prælatis in gravi periculo vitæ positis, fraudulentæ à multis censentur, quamvis actualis traditio interveniat.*

95 *Prælati, in mortis articulo cōstituti, moderatas tantùm donationes bonorum mobilium in pios usus facere possunt.*

96 *Donationes factæ à Prælatis morti proximis, etsi eas appellent inter vivos, inutiles sunt.*

97 *L. si filia, de divortijs, l. filiæ meæ, solut. matrim. expenduntur, & illustrantur.*

98 *Prælatus morti proximus non habet liberam dispositionem, & magis mortis causa, quàm inter vivos donare censetur.*

99 *Alienatio facta ab ægroto in extremis laborante, præsumitur fraudulenta.*

100 *Legitimatio facta in articulo mortis, præsumitur fraudulenta, & substitutum non excludit.*

101 *Religionem ingrediens, vel profitens tēpore mortis, non excludit substitutū, quia præsumitur in eius fraudem ingressus, vel professus.*

102 *Emancipatio facta à patre in extremis laborante, præsumitur fraudulenta.*

103 *Permutatio beneficij facta tēpore mortis non valet, tanquam fraudulenta.*

104 *Donatio omnium, vel maioris partis bonorum, facta ab Episcopo ægrotante, in odium, vel fraudem Ecclesiæ facta præsumitur.*

105 *Donatio omnium bonorum habet secum fraudis præsumtionem.*

L. omnium, §. Lucius, D. quæ in fraud. cred. ponderatur, & illustratur, ibidem.

106 *Donans omnia bona sua, de quibus testari non poterat, in fraudem legis, vel statuti donasse censetur.*

107 *Donationes omnium bonorum ab Episcopis factas, tanquam fraudulentas, & præiudiciales Cameræ Apostolicæ damnavit Clemens VIII.*

Re-

108 Regula Cãcellariæ de infirmis resignãtibus, expenditur, & à multis porrigitur ad donationes factas à Prælatis graviter ægrotantibus.
109 Episcopi ægrotantes debent vivere per viginti dies post donationes tunc temporis factas, ex opinione multorum, qui referuntur.
110 Episcoporum ægrotantium donationes, ut valeant, requiritur superviventia 40. dierum ex motu proprio Pij IV. qui ponderatur.
111 Rescripta missa ad unam provinciã debent observari in alijs, in quibus eadẽ militat ratio.
112 Statuta Ecclesiæ Romanæ debent observari in alijs, quarum caput existit.
113 Statuta extenduntur de casu ad casum, ne casus odiosus magis favorabilis maneat, quàm privilegiatus.
114 Spolia Episcoporum Ecclesijs deferri, favorabile est, Cameræ Apostolicæ odiosum.
115 Ecclesia utitur omnibus fisci privilegijs.
116 Motus proprius Pij IV. circa donationes Episcoporum fraudulentas vitandas, & superviventiam 40. dierum, in Indijs observari iussisse videtur quædam schedula, quæ refertur, & explicatur.
117 Iustitia, ubi fieri iubetur in aliquo rescripto, an & quãdo aliquid ex antiqui iuris præceptis innovare velle censeatur.
118 Motum proprium Pij IV. nec in Hispania, nec in Indijs esse receptũ multi tradunt.
119 Donationes factas ab Episcopo, etiam moribundo, validas esse, si aliàs fraus illarum non probetur, tenent multi, qui referuntur num. seqq.
120 Traditio rei donatæ non respicit substãtiam, sed executionem donationis.
121 Præsumtiones etiam iuris, & de iure, veritati cedunt, si liquidò probari possit.
122 Episcopis, dispensationem bonorum iura circumscribere nolunt, sed tantùm fraudibus obviare.
123 Episcoporum donationes, absolutè & irrevocabiliter factæ, etiam in articulo mortis, validæ sunt, ex Abb. & aliorum sententia.
124 Prælatus, etiam morti proximus, potest donare omnia bona sua ad maioratum faciendum, ex opinione Molinæ, qui de hac praxi testatur.
125 Donatio inter vivos non amittit suam naturam, & effectum, quamvis ab ægrotãte fiat, quin potius valida est, & laudabilis ex opinione Molinæ Theologi, Sarmienti, & aliorum.
L. Seia cùm pater, D. de donat. caus. mort. expenditur, & illustratur, ibidem.
126 Episcopis infirmis non adimitur libertas disponendi inter vivos, quam aliàs illis iura concedunt.
127 D. Laurentius moriturus, donavit thesauros Ecclesiæ.
129 P. Gabr. Vazquez notanda verba referuntur circa donationes Episcoporum ægrotantium.
130 Donationes Episcoporum ægrotantium, qui admittunt, nihil curant de superviuẽtia, sed solùm de veritate, & irrevocabilitate earum.
131 Cap. ad hæc, & cap. relatum, de testam. qualiter à Navarro, & alijs intelligantur.
132 Argumentum à contrario sensu non valet contra id, quod aliàs est in iure expressum.
133 Donationis ægrotantis Episcopi valor, vel fraus ex varijs circumstantijs pendet, quæ arbitrio iudicis relinquuntur.
134 Causæ aliquæ referuntur super donationibus Episcoporum ægrotantium, & qualiter in illis definiendis variatum sit?
135 Navarri gravia verba referuntur circa donationes Episcoporum ægrotantium, etiam in pios usus factas.
136 Prælati admonentur, ut à fraudulentis donationibus abstineant, & Deum fallere non posse animadvertant, & quòd in hoc furtum committunt, ex Barbacia, & alijs.

CAPUT X.

An, & de quibus bonis Indiarum Prælati, tam seculares, quàm Regulares, viventes, vel morientes disponere possint?

EXPEDITIS ijs, quæ ad Archiepiscoporum, & Episcoporum Indiarum creationem, & iurisdictionem spectant, oportet, ut videamus, qualiter de suis bonis, tam in vita, quàm in morte disponere possint. Nam super hoc tum alibi, cũ præsertim in his provincijs plurimæ quotidie lites, & dubitationes moveri solẽt, quas non pigebit hîc breviter, & dilucidè pertractatas, & diffinitas habere.

Et ut certa ab incertis separemus, inter om-

1 omnes constat, † eos ad libitũ (sicut & alios seculares homines) de illis bonis disponere posse, tam inter vivos, quàm per ultimam voluntatem, quæ patrimonialia ipsorum fuisse probentur, vel ante Episcopatum acquisita, aut etiam postea, non tamen eius intuitu, sed vel suâ industriâ, vel aliàs, ratione, seu contemplatione personæ, & non occasione dignitatis, ut probat text. & ibi DD. in cap. Episcopi, cap. sint manifestæ 12. q. 1. cap. 1. cap. fixum 12. q. 5. cap. cùm dilectus, de iure patr. cap. 1. & cap. quia nos, de testam. l. 2. & 5. tit. 21. par. 1. cum alijs adductis per Navarr. in tract. de reditib. Eccles. q. 1. n. 19. Covarr. d. c. 1. n. 3. & 11. Molin. de primog. lib. 2. c. 10. n. 27. & 51. alter Molina de iust. & iure, tract. 2. disp. 142. 146. & 147. n. 3. Lessius de iust. & iure, lib. 2. cap. 4. Azor. inst. moral, 2. part. lib. 7. cap. 9. q. 1. & lib. 12. c. 11. q. 2. Tolet. in summa, lib. 5. cap. 4. n. 20. & 21. Eman. Roder. in summa, verb. *Limosna*, cap. 198. num. 1. & Marta de iurisd. 4. part. cas. 24. per totum. Qui hoc adeò verum esse existimant, ut

2 si † Episcopus in se alendo, vel alijs necessarijs usibus aliquid de proprio patrimonio erogaverit, tantundem de Episcopatus fructibus retinere, sibique reservare possit.

3 Et ob hæc laudanda † est cautio Prælatorum, qui statim atque ad Episcopalem apicẽ promoventur, antequàm se eius administrationi, & fructibus misceant, solemne, & iuridicum inventarium de bonis, quæ tũc possidẽt, facere solent, ut omni tempore de eis cõstet, & liberè testari, & disponere posint, ut per Covar. in d. cap. 1. de testam. num. 9. & Cabed. decis. Lusitan. 83. par. 1. num. ult. Nam aliàs hoc in dubium vocabitur, cùm omnia

4 quæ † habeant, vel relinquunt intuitu Episcopatus, quæsita dicantur, & præsumantur, cap. 1. de pecul. cler. ubi Scribentes, gloss. verbo, *Probentur*, in Auth. de Eccles. tit. §. interdicimus, collat. 9. & in cap. sint manifesta 12. q. 1. Bald. cons. 298. lib. 1. Covar. d. cap. 1. num. 6. Menoch. lib. 3. præsumt. 51. num. 23. Paris. de resign. lib. 14. q. 7. num. 48. & 49.

5 Vbi quòd † Ecclesia habet fundatam intentionẽ super omnibus bonis à Prælato defuncto possessis, Gama decis. Lusit. 313. n. 2. ubi eius additio plures refert Redoan. de spolijs, q. 9. & q. 25. n. 8. Mascard. de probat. conclus. 587. incip. *Ecclesiasticæ res*, Camil. Borrel. in summ. decis. 1. tom. tit. 6. n. 35. & 36. Anton. Cardos. in prax. iud. & advocat. verb. *Episcopus*, n. 55. Aug. Barbos. in Pastoral. 3. par. alleg. 114. n. 13. Card. Tusch. litt. B. cõcl. 112. Marta de success. legal. 4. part. q. 1. art. 4. ex

6 n. 29. ad 35. Adeò, † ut in ipsos Episcopos, vel eorum hæredes onus contrariæ probationis transfundatur, nẽpè, quòd intuitu personæ, & aliunde, quàm ab Ecclesia acquisierint, ut docet Lapus alleg. 114. n. 1. & alij sup. ci-

7 tati. Quamvis aliàs, † qualitas in aliquibus bonis requisita, ab eo, qui illius defectũ obijcit, probari debeat, ut intret statuti dispositio, sive prohibitio, ut notat Bart. & cõmuniter Scribentes in l. cætera, §. sed si paraverit, D. de leg. 1. glos. & DD. in l. mancipia, C. de servis fugit. &, post alios, Prosper. Passetus cõs.

8 191. num. 11. Omnis enim, † qui rationẽ reddere tenetur, inventarium facere debet, l. tutor, qui repertorium, D. de admin. tut. l. cùm oportet, §. cùm autem, C. de bon. quæ liber. Molin. de primog. lib. 1. cap. 28. n. 3. & latissimè Scobar in tract. de ratiocin. cap. 9. ex n. 1. & in terminis Marta d. num. 37.

9 De bonis † autem quæsitis intuitu Episcopatus, nullo modo per testamentũ, sive ultimam voluntatem disponere possunt, quia illorum non pleni, & perfecti domini esse vidẽtur, sed tantùm usuarij, vel (ut magis cõmunis habet) usufructuarij, ac propterea ius illis utendi, vel de illis amplius disponendi, morte finiatur, & Ecclesiæ debeat reservari, iuxta text. & gloss. verb. *Reservari* in cap. præsenti, de off. Ordin. lib. 6. & communem opinionem, de qua per Corn. cons. 314. num. 2. lib. 3. Barbat. in cap. fin. de pecul. cleric. latè Ferret. cons. 118. Bellon. cons. 3. Castrens. Socin. & alij, quos refert Tusch. litt. B. concl. 79. per totam; & eleganter Petr. Barbos. in l. divortio, 2. par. n. 58. & Marta d. art. 4. ex num. 37. Vbi hanc conclusionem, sive prohibitionem Episcoporum, aliquid disponendi in morte, neque ex testamento, neque abintestato, securè admittunt. Et eandem probant, & ampliant, ut etiam in testamentis ad pias causas procedat, text. in d. cap. 1. cap. quia nos, cap. cùm in officijs, cap. ad hæc, & cap. relatum, el 2. de testam. ubi latè, post alios, Covar. omninò videndus, cap. 1. & 2. cap. quia Ioannes, in fin. 12. q. 5. Auth. licentiam, C. de Episcop. & cleric. l. 5. & 8. tit. 21. par. 1. l. 6. in fin. tit. 2. lib. 1. Recop. cum alijs, quæ adducit Paul. de Castro cons. 225. lib. 2. Cardin. Tusch. litt. E. conclus. 287. Calderin. cons. 48. num. 1. & 6. Molina d. lib. 2. cap. 10. n. 29. alter Molina d. disp. 147. n. 5. Navarr. de redit. q. 3. monit. 1. & cons. 6. sub tit. de donat. n. 1. Cevallos in commun. opin. q. 388. n. 64. Thom. Docius, qui hoc limitat in Episcopis titularibus, cõs. 53. num. 2. Boecius Epõ Frisius in syntagm. antiq. Eccles. tit. de iure provent. Ecclesiast. & Paul. Piasec. in prax. Episcop. 2. par. cap. 5. num. 38. 39. & 40. Paul. Comitol. in respons. moral. respons. 70. pag. 146.

10 Et idẽ procedit † in donatione causa mor-

tis,quæ nihil ferè à testamento distat,l.fin.C. de donat.caus.mort.§.1.Inst.eod. l.cùm antiquitas,C.de testam.l.fin.tit.4.par.5.Menoc. lib.4. præsumt.89.n.151.& lib.3. præsumt. 37.n.2.Mantica de coniect.ult.volunt.lib.1. tit.12.Iul.Clar.§.donatio,q.5. & in proprijs nostris terminis Molin. d.cap.10.n.31. alter Molina d.disp.147. conclus.12.& disp.148. concl.2.Navar.conf.4.d.tit.de donat.num.4. Redoan. de spolijs, q.7. & Cevallos d.n.64. Idque apud omnes constitutissimum est, ut tradit novissimè Gabr. Pereira decis. Lusit. 75.num.fin.ad finem.

11 Et adeò verum reputatur, ut licèt in † clericis similis prohibitio testandi de prædictis bonis intuitu beneficij, aut sacerdotij quæsitis,consuetudine nostræ Hispaniæ, & aliarum provinciarũ derogata fuerit, & paulatim introductũ,ut saltim ad pios usus de illis testari possint,quam consuetudinem licèt damnet Alvar.Pelag.de plãct.Ecclesi. lib.2.c.28.art. fin.& Gregor.Lop. in l.53.tit.6.par.1.gloss. probat tamẽ lex nostra 13.tit.8.lib .Recop. ubi benè eam defendit Matienz.glos.4.& Azeved.n.3.Barbos.ubi sup. n.6. Covarr.in d. cap.1.de testam. Dueñas reg.366. Sarmiẽt. de redit.Eccl.4.par.c. 1.n.8. Navar.eod.tractat.q.3.mon.6.n.2.Gutier.lib.2.pract.cap. 114.per tot.Molin.d.c.10.n.53.alterMolin. d.disp.147.à n.25.Flores de Mena in addit. ad Gamam decis.315. Nicol. Garcia de benef.2.par.cap.1.n.11.& 5.par.cap.1.n.594. Alex.Moneta de distrib.q.2.n.5.&q.4.n.11. Cevallos d.q.388.num.38. & 39. Roxas de success. cap.fin. num.43. latisimè D.Valençuela cons.93. & plures alij congesti à Cenedo in collect.12.adDecret.& Marta d.tract. de success.legal.1.tom. pag.1108 .& 4.part. q.1.n.19.& 36.Quibus favent aliquæ Regiæ schedulæ, quæ eandẽ in nostris Indijs servari iubent,neque collectores admitti, quæ extãt in 1.tom.impress.fol.130.& seqq. Adhuc tamen

12 † talis consuetudo in Prælatis,neq; admissa sit,neq;admitti possit,&debeat,quia(ut diximus)etiam ad pios usus testari non poterunt,ut benè observatNavar.d.q.3.monit.3. in fin.Covar.d.cap.cùm in officijs,n.2.Greg. Lopez d. l.53.gloss.1. Molin.dict.disp.147. num.13.& 14.Gutierr.d.cap.114. & Nicol. Garcia,& D.Valençuela ubi suprà.

13 Et si quis fortè testari voluerit † necesse est, ut à sede Apostolica licentiam, & facultatem poscat,& impetret, Marta d.q.1.art.4.ex n. 37. Quo facto,etiam si testamentum non cõdat,sed intestatus decedat,cõsanguineis proximioribus eius bona deferri, censuit Bursat. cons.22. vol.1. Aug. Beroius cons.84. n.80. lib.2.Natta cons.216.num.13.Craveta cons. 176.Boerius decis.48.num.2.Menoch.cons. 210.num.69.vol.1.& de præsumt.lib.4.præsumt.67.Cavalcan.de usufr. num.155. Cagnol.in l.fin.C.de pact.num.246.Rota divers. decis.369. lib.3. Cald. Pereira de nominat. emph.q.7.Vincẽt.de Anna singul.391.Quãvis aliqui eorũ non satis in hac opinione persistant.Et contrariam, nempè facultatem testandi non prodesse,

14 † nisi eã usus reperiatur Episcopus,qui eã impetravit, & non sit mortuus re integrâ Pontifex,qui illam concessit, & quòd etiam ubi eã utuntur

15 † debent in foro interiori ad pios usus testari, apertè docet Navarr.in tract.de spolijs,§.7.num.6.Covar. in d. cap. cùm in officijs, num.8. Toletus in summa,lib.5.cap.4.num.18. & alij, quos refert Tusch.litt.B.conclus.112.& litt.S. verbo *Spolia clericorum*,conclus.348.Et est videndus Paul.Castrens.cons.90. col. fin. vers. *Neque obstat*, vol.1. ubi ait,

16 † hanc licentiã iuri tertij non præiudicare, Ripa in l.2. n.2. de leg. 1. Cæsar Fumagiol.ibid. ex num.10. ad 29.Tiraq.in l.boves, §.hoc sermone, reg. 2.num.128.Socin.Iun.cons.89.num.27.lib. 10.Decius cons.512.Iul.Clarus §. testamentum, q.17. Covarr. in d.cap. cùm in officijs, num.9.de testam.& Albarad.de conient.mẽt. defunct.lib.2.cap.1.ex n.6.Quintil.Mandos. in gloss.facultatum, cap.de licentia testandi, per totum, ubi inter alias quæstiones eã disputant; an

17 † si Episcopus virtute huiusmodi licentiæ semel testatus fuerit, posit primum testamentum revocare, & aliud de novo condere,vel codicillos facere?

18 SED nunc videndum est, an, & † quatenus Prælati,dum vivunt,disponere, & expendere posint de fructibus,&reditibus intuitu Episcopatus quæsitis. Non enim est novum,

19 † ut laxiores habenæ circa hoc viventibus, quàm morientibus concedantur, ut ostendit Scævola in l.vivus libertus 9. D. si quid in fraud. patron.ibi: *Vivus libertus donare benemerẽtibus amicis potest*: *legare verò nec benemerentibus amicis potest, quò patroni partem minuat.*

20 Et sciendum est,quòd cùm † bona Episcoporũ,& Ecclesiarũ sint bona pauperũ, c. fin. 16.q.1.cap.cùm ex eo, de elect. ubi Felin. n. 6.Decius in cap.constitutus,de rescript.cum alijs,quæ adducit Tiraq. de iure const.limit. 16.n.3.Alex.Moneta de distribution.7.par. q.1.n.15.& seqq.& Tusch. litt.B. concl.111. & litt.F.concl.511.in foro interiori

21 † cõtẽti esse debẽt his tantùm, quæ necessaria sunt ad sui usum, & sustentationem, iuxta dignitatem,& qualitatem status & officij, quod habent, ac repræsentant, & reliqua in pauperes, & pios usus erogare tenentur, ut dispo-

nit,

nit,& graviter exprimit Concil. Antiochenũ cap.25.cap.quisquis, cap.sint manifestæ,cap. Episcopus,& cap.res Ecclesiæ,cum seqq.12. q.2.cap.quia Ioannes 12. q.5. cap.videntes, cap. tibi,ô Sacerdos, 44.dist. Concil. Trid. sess.25.de reformat.1.

22 Adeò,ut si secùs fecerint, † secũdùm multorum opinionem,ad restitutionẽ teneantur, & secundùm communiorem,&veriorẽ,saltim mortaliter peccent,sine onere tamen restitutionis,quia solùm legem charitatis, & nõ iustitiæ transgrediuntur, ut cum D.Thoma, Adrian.Soto, Arboreo, Driedonio, Covarr.& alijs,quos refert, observat Dom.Bañez in 2.2.q.32.art.6.dub.ult.Greg.Lop.in l.40.verb. *Que los diessen*,tit. 5.part.1. Navarr.ubi sup. q.1.monit.26.27.34.38.& 39. &cons.4.de donat. num.1. & cons.6.n.6. latiùs Redoan. de spol.q.9.num. 5.& 11.& q.3. §. sed in cõtrarium,num.1.& §.stantibus,num.7. in fine, Nicol.Garcia de benef. 5.par. cap.1.n.596. Azeved.in d.l.13.tit.8.lib.5.Recop.qui cautè legendus est;nam nimis strictè, & cum restitutionis obligatione Tridentini decretum intelligit,Molina Theolog.disp.144.Lessius de iust.& iure,lib.2.cap.4.dub.6. Azor d.lib. 7.inst.moral.cap.8.& seqq.Menoch.de arbitrar.casu 520. n.13. ubi tradit, † qualis debeat esse supellex, & mensa Episcoporum, 23 Vgolin.de off.Episcopi,cap.3.n.5.Duran.de Eccles.Ministr.lib.2.cap.1.Narbon. in l.35. gloss.2.num.13.tit.3.lib.1.Recop.Borrel.de præstant.Reg.Cathol. cap.76. n.3.Villadiego in foro iudic.l.28.tit.1.lib.2.n.1. Gabriel Vazq.tract.de eleemos.cap.4.n.8.& de reditib.Ecclesiast.cap.1.§.3.dub.1.n.46. Ioann. Valer.de differẽt. inter utrumque forũ,verb. *Beneficiatus*, differ. 5.ubi eos reprehendit, qui doctrinam Concilij magis de honestate, & perfectione,quàm de præcepto esse, dicere audent, & Aug. Barbosa in Pastorali,1.part. tit.2.gloss.5.num.12.

Quibus addo D. Bernard. epist.2. ubi hoc idem his gravissimis verbis cum Prælatis loquens ostendit: † *Denique quidquid præter* 24 *necessarium victum, ac simplicem vestitum de altari retines,tuum non est,rapina est, sacrilegium est*:& epist.42.col.3.*Clamant pauperes: Nostrum est,quod effunditis,nobis crudeliter subtrahitur*;D.Gregor.epist.21.lib.11. 25 *O Pastor † non largiris tua, sed aliena: quid ergo mirum,quòd tota die lustrent domum Episcopi pauperes, cùm sit ea domus dispensatoris rerum ipsorum? Possent enim vociferari ad valvas, imò usque ad secretum cubiculum, dicentes: Domine,non vult nobis dare,quæ illi, ut nobis daret,dedisti.*

In foro tamen exteriori, licèt peccent(ut diximus) si Ecclesiæ † fructus, & reditus do- 26 nent,vel expendãt in usus profanos, ferè omnes tamen conveniunt,tales sumtus, & donationes, si cessante fraude, & irrevocabiliter fiant,validas esse, quia pro constanti habent, quòd eorundem reditũ, instar usufructuarij, plenum ius,& dominium, dum vivunt, acquirant,& exerceant,ut post gloss.in cap.præsenti,verb.*Reservari*,de off.Ordin.lib.6. Abbat. in cap.cæterùm,de donat.num.4.& in cap.ad hæc,de testam.n.3. & plures alios, quos cumulat,resolvit d. lib.2. de primog.cap.10.n. 32.asserens, sic quotidie in forensibus cõtroversijs observari,& contraCameram Apostolicam pronuntiari,& † nullo iure,quoad forũ 27 exterius prohibitam esse Episcopis bonorum suorum donationẽ,atque commutationem,& quòd nullus iudex,præter Deũ, potest de his sibi rationem exigere, alias totus mundus litibus involveretur. Alter Molina disp. 148. concl.2.n.3. Covarr.in d.cap.cùm in officijs, n.5. Iul. Clar. §. testamentum, q.14.Navarr. d.q.1.monit.8.n.2.Th.Sanch.in summ.to.2. lib.6.c.6.n.8.& 9.ubi disputat,an † verum sit 28 quòd dominium dictorum fructuũ acquirant? Rota decis.772. n.4. par.1. divers. Ludovis. decis.401.n.7. Aug.Barbosa de potest.Episcop.alleg.114. num.32.ibi: *Inter vivos tamen possunt donare, etiam non modicè, & in profanos usus*, Gabr.Vazq.de redit. Eccles. cap.1.§.3.dub.7.n.71.Mieres de maiorat.1. par.q.1. n. 14. & in novis n.50. ubi expressè cõcludit, † quòd Episcopi de reditibus Epis- 29 copatuum possunt constituere maioratum ad profana,& sequitur alios adducens Farin.decis.241.num.fin.par.2.

Pro quibus facit, quòd in simili † videmus 30 de summo Põtifice Romano, qui licèt testari non posit de bonis intuitu Papatus quæsitis, ea tamen,dum vivit, absque ulla limitatione usque ad supremum vitæ exitum liberè,etiam in profanos,usus expendit,& id firmum & stabile manet,ut ex alijs advertit Azor d.lib.7. c.28.q.1.Vnde non est mirũ, si idem inferioribus Prælatis concedamus, † qui, exceptis 31 reservatis, in suis Diœcesibus eandem facultatem habent, quam Pontifex in universali totius orbis Ecclesia,& in locum Apostolorũ successerunt, Actor. 20. *Posuit vos Spiritus sanctus Episcopos regere Ecclesiã Dei*, cap. in novo,21.dist.ibi: *Pari consortio*,c.ult.68. dist. Trident. sess.23. cap.4. in doctrina,Victoria de potest. Eccles. relect. 2.q.2. n.28. pag.168.Sotus lib.10.q.1. art.3. concl.1. & in resp.ad 2. Ledesma 24. q.24.art.1. Paul. Fuscus de visitatione, lib.1. cap. 2. num.12. Suar. de legibus,lib.4.cap.4.n.21. Azor.to. 2.lib.3.cap.28.q.3.Greg.Lop. in l.3.tit.10.

par.2.Illustriss. Bracharens. Acuña in d. cap. ult. 68. dist. num. 1.

Et idem, quod de fructibus dicimus, dicere quoque possumus † de rebus, sive mobilibus, sive immobilibus, quas Episcopi ex pretio eorundem fructuum sibi, & non Ecclesiæ nomine cõparaverint; nam hæ quoque in libera ipsorum dispositione manent, dũ vixerint, neque Ecclesiæ ipso iure acquiruntur, ut cum communi, & magis vera opinione docet Hostiens. Ioan. Andr. Barbat. & alij in cap. inquirendum, de pecul. clericor. Navarr. d. q. 1. mon. 37. & mon. 66. & in propugnat. ad n. 11. ad med. & in cap. cùm non liceat 12. q. 1. n. 4. & §. 6. n. 4. Sarmient. palinodiam recantans, de redit. 1. par. defens. ad monit. 37. Marsil. eod. tract. cap. 23. à num. 19. Azor. d. 2. tom. lib. 8. cap. 3. q. 5. ubi refert id decisum per summ. PP. Iul. III. Paul. III. & IV. in hæc verba: *In quibus cõstitutionibus habetur, immobilia bona, quæ emunt beneficiarij, suo, nõ ipsius Ecclesiæ nomine, ex reditibus beneficiorum, non fieri ipso iure Ecclesiæ*, sequitur Filiuc. 3. to. tract. 43. c. 4. q. 2. Quod est adeò verum, † ut nec revocabiliter acquiratur Ecclesijs, ante traditionem, dominiũ, vel possessio rerum, quæ emuntur nomine, & ex pecunijs ipsorum Episcoporum, ut per eundẽ Navarr. d. monit. 37. ad fin. quidquid cõtrarium, post alios, defendat Covar. d. c. 1. de testam. n. 5. & Sarmient. ante retractationẽ, d. 3. par. cap. 5. num. 5. Tiraq. de privileg. piæ causæ, privil. 120. & idem sequũtur Alex. Ludovis. d. decis. 401. n. 10. Farin. d. decis. 241. n. 6. par. 2. Barbos. d. 3. par. alleg. 114. num. 20.

Quibus non obstant, quæ tradit summa Angelica, verb. *Emtio*, §. 17. Bald. cons. 298. n. 1. lib. 1. Portius cons. 104. per tot. Redoan. de spolijs, q. 3. §. sed in contrarium, n. 26. 30. 31. & seqq. & plures alij, quos refert & sequitur Bellet. disquisit. clerical. §. 2. num. 3. & Aloys. Ricc. in prax. Eccles. tom. 3. resol. 433. n. 4. & seqq. Nam intelligendi sunt † in bonis emtis de pecunia propria ipsius Ecclesiæ, in quibus Prælatus merus administrator esse censetur, iuxta iura, quæ allegant, & sic etiam intelligi debent, in cap. 2. de donat. cap. Episcopi 12. q. 1. cap. fixum 12. q. 5. d. cap. 2. inquirendum de pecul. clericor. Auth. de Ecclesiast. titul. §. interdicimus, col. 9.

Et ideò inquit Navarr. d. monit. 37. num. 1. quòd † l. fin. C. de sacros. Eccles. nõ extenditur ad ea, quæ beneficiarius sibi, & proprio nomine emit. Quamvis peccent † Prælati, & furtum committant, ubi in fraudem suarũ Ecclesiarum per tertias personas, prædia, vel quid simile emunt, ut posteà ad propinquos perveniant, ut per Barbatiam in d. cap. inquirendum, n. 4. & Iul. Clar. §. testamentum, q. 27. num. 6. quorum verba in fine huius capitis adducemus.

Sed est dubium, † an circa hæc, quæ diximus, sit constituenda aliqua differentia inter Episcopos seculares, & regulares? In quo plurimùm digladiati sunt Advocati celebriores Hispaniæ his diebus in causa gravissima Episcopi Guadalajarensis, D. Fr. Ioan. de Valle, qui fuit Monachus Benedictinus, inter eandẽ Ecclesiam Guadalajaræ, & Monasteriũ Regale D. Benedicti urbis Pintianæ, quod bona dicti Episcopi, virtute cuiusdã donationis, sibi deberi contendebat. In qua causa Ego tanquã Fiscalis supremi Consilij Indiarum Ecclesiæ partes assumsi. Et allegabatur, † Episcopos regulares, non solùm prohibitos esse, disponere de bonis acquisitis intuitu Episcopatus, etiam inter vivos, verùm & de patrimonialibus, atq; alijs, quæ propriâ industriâ, vel alio quovis titulo quæsierint, eò quòd hæc omnia suis Ecclesijs ipso iure pertineant; & ab eis repeti, & revocari possint, quæ in earũ præiudicium donata, vel alienata fuerint, cap. statutũ 18. q. 1. cap. cùm olim, de privil. ubi Innoc. n. 3. Bald. cons. 298. lib. 1. Rota divers. decis. 705. n. 3. par. 1. Alex. Trentac. cons. 28. lib. 2. ubi loquẽs de hæreditate, in qua successit Monachus Episcopus effectus, inquit, quòd acquiritur Ecclesiæ, Eman. Rod. to. 3. quæst. regul. q. 69. art. 4. in fin. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 10. n. 28. Molin. Theolog. disp. 140. fol. 171. litt. B. Tusch. verb. *Bona*, concl. 112. num. 8. & seqq. Pereira decis. 75. n. 2. Thom. Sanchez in summa, 2. tom. lib. 6. cap. 6. n. 8. ubi inquit † cum D. Thoma, Ecclesiam in locum Monasterij subrogari, atque adeò quemadmodum respectu Monasterij nulla est differentia inter dicta bona, sed potiùs omnia indistinctè, cuiuscũque qualitatis sint, per Religiosum, ante promotionem ad Episcopatũ, in Monasterium transferuntur, ita post promotionem in Ecclesiam, quam regit, ut Prælatus, & idẽ novissimè tenent Faustus in thesauro Relig. lib. 6. q. 190. & lib. 8. q. 52. & 63. Castrus in operib. moral. tom. 1. tract. 6. disp. 2. punct. 9. num. 2. & seqq. pag. mihi 603. Tãborin. de iure Abbat. tom. 2. disp. 21. quæst. 27. Barbos. d. alleg. 114. n. 18. & 19. & in collectan. ad d. cap. statutum 18. q. 1. n. 13. pag. 358. & alios referens Illustriss. Vlyssiponẽs. Acuña in cap. benè, dist. 62. num. 30.

Cuius ratio est, † quòd Religiosus, qui in Episcopum promovetur, primitivũ statũ cõservat, neq; à voto paupertatis, & obediẽtiæ, quibus anteà erat adstrictus, eximitur, aut dispẽsatur, nisi quatenus illorũ observãtia obstat executioni muneris Episcopalis, ut per Aug. Bar-

Barbos. hinc in terminis ad nostram quæstionem inferentẽ, d. alleg. 144. n. 18. Mag. Marquez in defens. Ordin. Eremitarum D. Aug. & idẽ latè probat Bonacin. in tract. de clausura, q. 2. punct. 9. cap. 3. diffic. 2. n. 16. pag. 98.

41 Et ad rem emtam ab Episcopo regulari, de pecunia intuitu Episcopatus quæsita, & quòd ob id Ecclesiæ acquiratur irrevocabiliter, extendit Bald. cons. 298. incip. *Hæc materia*, n. 1. lib. 1. Rota decis. 241. n. 6. & decis. 316. n. 1. Ludovic. d. decis. 401. n. 9. Molfes. cons. 1. n. 6. & meliùs Pereir. d. decis. 75. Capic. decis. 200. ubi loquuntur de revocatione quarũdam donationũ ab Episcopis regularibus factarum, ob hanc solã considerationẽ, quòd essent regulares, & disposuissent contra decisionem † text. in d. cap. cùm olim, de privil. quæ solùm permittit eis, donare intra modicam quantitatẽ, ut agnoscit glos. & Card. Zabarel. ibid. idem Zabarel. in d. cap. cæterùm, de donat. n. 5. ubi respondẽs ad text. in d. cap. cùm olim, inquit, quòd ibi loquitur *de pecunia, quã Religiosus factus Episcopus acquisierat, & illa cedit Episcopatui, nec potest de illa disponere in quantitate immoderata, sed in quãtitate moderata.* Quod rursus repetijt in cap. fin. de pecul. cler. & sequũtur Marta de iurisd. 4. par. cas. 24. n. 5. & 6. & de success. legal. par. 4. q. 1. art. 4. n. 13. pag. 20. ubi id extẽdit † ad quæsita per Episcopũ regularem ex stipẽdijs, & salarijs Principum, Argelus de acquir. poss. q. 3. art. 20. ex n. 1062. ad 1067. Suar. de Relig. to. 4. lib. 2. c. 16. n. 29. ubi ita notabiliter inquit: *Præterea † in multis casibus licèt uterque peccet, abundantiùs donãdo, quàm possit, est tamen diverso modo. Nã secularis nõ peccabit contra iustitiam, sed contra Religionem, abutendo bonis aliquo modo sacris; vel cõtra misericordiã, omittendo pauperes propter consanguineos, vel contra obedientiã Canonum Ecclesiasticorũ, præsertim d. Concil. Trid. Regularis verò propter hos modos, peccabit etiã contra iustitiã, cùm ea donet, quorũ non est dominus, & ultra facultatem dispensandi, quam habet. Dices, cui facit iniustitiã? non enim suæ Religioni, quia nullũ ius habet ad talia bona, nec suæ Ecclesiæ, quia illa potius tenetur ex iustitia portionem suam dare Episcopo. Respondeo, iniustitiã fieri propriæ Ecclesiæ, in qua manet dominiũ talium bonorum, propter incapacitatẽ talis personæ, & ideò licèt ex iustitia teneatur alere Episcopũ, eique administrationẽ omnium bonorũ committere, nihilominus ipse etiã tenetur ex iustitia ius Ecclesiæ illæsum servare, &c.* & sequitur novissimè Cruz de stat. Relig. lib. 1. c. 2. dub. 4. concl. 2. fol. 5. & Sanct. Faust. ubi sup. d. q. 52. & 63. Capic. d. decis. 200. n. 4. usq. ad fin. Marc. Anton. Genuens. in pract. Eccles. q. 264. ex n. 1. Toro in compend. decis. part. 2. verb. *Bona emta per Episcopum*, pag. 49. Tapia in Auth. ingressi, verb. *Sua*, cap. 6. n. 90. pag. 419. Enriq. in summa lib. 10. de sacris Ordinibus, cap. 33. n. 3. & 4. ubi inquit, quòd ad hoc † ut Episcopus regularis possit de suis bonis, etiam ad pia opera, disponere, debet impetrare dispensationem à summo Põtifice, & duo impedimenta narrare, unũ quòd est Religiosus, & alterũ, quòd est Episcopus, & idẽ tradit Sanch. in summa, d. lib. 6. cap. 6. num. 11. & Barbosa d. alleg. 114. num. 24.

45

46 VERUM pro contraria opinione, nimirum quòd † nulla sit constituenda differẽtia inter Prælatos regulares, & seculares quoad dispositionem bonorũ, quæ Ecclesiæ intuitu, vel aliter acquisierunt, aut rerum, quæ ex illis sibi, & suo nomine compararunt, maximè quando disponunt in pios usus, apertè stare videntur omnes Auctores, quos retuli sup. n. 18. qui generaliter de omnibus Prælatis loquũtur, & in individuo singulariter dictã differentiam excludit Card. Zabarela, sibi contrarius, in Clement. 2. §. *sed & tales*, 1. notab. de vita & honest. cleric. quem refert & sequitur Navar. d. tract. de redit. q. 1. monit. 8. n. 2. ubi affirmat, neminem esse, qui ei cõtradicat, per hæc verba: *Ubi singulariter Cardinalis (cui nemo in hoc contradicit) ait, regularem clericum, tam latè posse disponere de fructibus sui beneficij regularis, quàm clericus secularis de fructibus sui beneficij secularis, quod sine ullo proprietatis vitio facit.* Et eandem sententiã (si benè inspiciatur) videtur approbare † Rota decis. 772. n. 4. par. 1. divers. & post Bald. & alios, quos allegat, eadẽ Rota apud Ludovis. decis. 401. n. 7. & loquens in terminis individualibus, de quadam donatione facta cuidam Monasterio, à quodam Episcopo Cuzquensi eius Religioso, Navarr. cons. 6. tit. de donat. idem Navar. eod. tit. cons. 7. n. 1. ubi intrepidè consulit, *Posse Episcopum regularem disponere in vita per donationes, & alias dispositiones inter vivos factas de bonis, quæ habet, in usus pios. Cavendum tamen, quòd ut prædicitur, præfatorum bonorum dispositio est facienda per viam donationis, vel alterius contractus irrevocabiliter inter vivos facti.*

47

48 Quod tandẽ sequitur Barbosa (licèt in cõtrarium allegetur) d. alleg. 114. à n. 22. concludens, † quòd in vita Religiosus beneficiarius, aut Episcopus, tam amplè potest disponere, quàm amplè potest Episcopus secularis, & Molfesius d. cons. 1. licèt in num. 6. favere videtur parti contrariæ, posteà tamen ex num. 18. usque ad 35. hanc ultimam par-

tem fundat,& defendit,& idẽ facit Farin.decis.241.n.4.to.2. & P.Suarez d.cap.16. à n.28.quamvis rem in quæstionem deducat, tamen à n.31.cõcludit,quòd: *Religiosus factus Episcopus,ex vi tituli Episcopatus,potest liberè dispensare talia bona in omnem usum aliàs sibi non probibitum: in hoc ergo rectè æquiparatur Episcopus regularis seculari.*

Et pro eadem sententia stat iterùm Navar. in comment.2.de regul. num.10. Redoan.de spolijs,q.3.§.idem venit dicendum,num.16. & seqq.pag.119. Sotus de iust. & iur.lib.10. q.5.art.7. Azor.tom.1.lib.12.cap.7.q.2.qui 49 eâ † ratione nitũtur, quòd titulus Episcopalis à sede Apostolica concessus,eos efficit capaces dictorũ bonorum,&secularibus æquat, & sic quoad hunc effectum in voto paupertatis dispensati videntur.Et ut daremus,nõ manere dispensatos,quoad dominiũ,ut per Navarr.& citatos àComitolo lib.1.respons.moral. q.70. à n.1. quod ad effectum tamen, de quo agimus,est quæstio nominalis, ut eleganter concludit Azor. dict.q.2.ubi post Molin. 50 disp. 146. Navarr. & alios resolvit, † quòd possunt cõparare reditus annuos, quos *juros*, vel *census* vocamus, & maioratus in favorẽ suorum nepotum,vel consanguineorum instituere; quod etiam innuit Mieres de maiorat. par.1.q.1. num.14. & in nova impress.n.50. & absolutè de quocunque Episcopo loquentes,Molina lib.2. de primog. cap.10. à n.40. & alter Molina d.disp. 146. & remissivè ad eum Alvarad. de coniect. mente defunct.lib. 2.cap.1.num.7.

51 Et pro eis facit celebris text. in † cap. 1. 18.q.1.ubi loquens de Monacho Benedictino factò Episcopo,inquit: *Monachus factus Episcopus,velut legitimus bæres sibi bæreditatem vendicandi potestatem babeat.* Dictio enim 52 † *sibi* denotat dominium, & possessionẽ, Brisson.& Hottom. verb. *Suum*, & in specie P.Suar.d.cap.16.num.21.

53 Neque obstat obiectio, † quòd quidquid acquirit Episcopus regularis,acquiritEcclesiæ,ut observant Auctores pro contraria opinione relati. Nã hoc procedit,nisi Episcopus in vita disponat de illis bonis,ut rectè advertunt hi,quos pro hac ultima citamus,& præcipuè Navarr.d.q.3.monit.25.qui ad id allegat pro expresso text. in d. Clem.2. §. sed & tales,de vita & honest.cler.Farin.d.decis.24. n.8.& Ludovis.d.decis.401.n.12.& 13.ubi n. 7.respondens obiectioni cõtrariæ, sic formaliter inquit: *Neque obstat,quòd simus inEpiscopo regulari,quia regularis effectus Episcopus facit fructus suos in vita,& de eis dispo- nere potest,non minus,quàm secularis.*

54 Et quod ait Marta, & alij, † quòd Prælatus Monachus,neque potest disponere de rebus intuitu Ecclesiæ acquisitis, neque de suis patrimonialibus absque licẽtia Papæ, debet intelligi de dispositione testamentaria,de qua 55 loquuntur iura,& Auctores, quos † allegant iuxta receptam doctrinam Bart. in l. non solùm,§.si liberationis, D. de liber. legat. Tiraq.de retract.convent. §.1. gloss.9.num.53. Menoch.de retinend.remed.3.num.270.Cephal.cons.192.num.45.vol.2.

56 Quam explicationem, seu solutionẽ assignare possumus textui † in d.cap.olim, §.præterea, de privil. quo præcipuè nititur decisio Pereiræ,& opinio sup.relata.Nam ut docent Card.&Hostiens.ibid.loquitur in dispositione testamentaria.Nam si loqueretur inter vivos,repugnaret expressè decisioni tex.in cap. cæterùm,de donat.cap.Ioannes 12.q.5.& obligationi,ad quam Episcopi eligi,& invitari 57 videntur, † quæ in administrandis, & in pios usus,& pauperes erogandis reditibus Episcopatuũ consistit,ut dixi sup.n.21.&seqq.& probat text.in cap.gloria Episcopi 12. q.2.l.40. tit.5.par.1.D.Hier.lib.2.adNepotian.epist. 12.Annæ.Robert.lib.4. rer.iud.c.3. & Duaren.de sacr. Eccles. minist.lib.2. c.1. in quo regularis non differt à seculari,Eman.Roder. 2.to.quæst.regul.q.8.art.8.Navar. in d. Apolog.de reditib.q.1.n.11.ut omittam,alios intelligere illũ text.quòd loquatur de donatione nimis excessiva,&sine causa,quæ eâ ratione ibi rescinditur, non quòd à regulari facta fuerit;& alios,quòd bona ibi donata nõ erant Episcopi, sed Ecclesiæ, quæ ipse Episcopus Monasterio donavit,quia eius regularis erat, ut constat ex gloss.Ioã. Andr.ibid. Qui alios etiam intellectus adducunt.

58 Quod in † causa fuisse arbitror,ut licèt doctissimus Navar.& alij ex sup. relatis mẽtionem fecerint d.text. non tamen curaverint ei 59 respõdere.Nam textus, qui † diversos habet intellectus,ad decisionẽ causarum adduci nõ potest,nec debet,Ias.in l.1.n.70.& seq. D.de trãsact.Felin.in procem.Decret.n.2. Cravet. cons.617.num.11.Card.Tusch.litt.L. concl. 60 273.Et licèt † Pereira d.decis.75.à n.3. expressè dicat,quòd Episcopus regularis neque inter vivos,nec per ultimam voluntatem potest disponere de bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis,nullum tamen Auctorem allegat, qui de actu inter vivos loquatur, sed solùm de actu testandi,unde dicta propositio solâ ipsius auctoritate subnititur, quæ contra tot, & tam graves Patres prævalere non debet.

61 Et utcunque sit,† quotidiana praxis ostẽdit, hãc differentiã inter dictos Prælatos seculares, & regulares nõ subsistere; sed omnes pari passu de bonis intuitu Episcopatus quæ-

sitis

sitis ad libitum inter vivos disponere, ut benè advertit Navarr. ubi suprà, & meliùs consil. 6. tit. de donat. n. 8. in fine, ibi: *Quia sufficit, quòd haberet facultatem disponendi per contractum inter vivos, quam habere omnes Prælatos, & Beneficiarios regulares, quoad fructus suorum beneficiorum, suprà probatū est, & praxis totius orbis Christiani servat*: & quidem in pios usus † disposuisse compe- rimus Prælatos quàmplures regulares, maximâ prudentiâ, & vitæ sanctimoniâ refulgētes, ut sanctus Thomas Benedictinus Archiepiscopus Cantuariensis, sanctus Thomas de Villanueva Augustinianus, Archiepiscopus Valentinus, venerabilis Fr. Bartholomæus de los Martyres, Archiepiscopus Bracharensis, Fr. Franciscus Ximenez de Cisneros Frāciscanus, Cardinalis, & Archiepiscopus Toletanus, & alij, qui nostris tēporibus vigent, & viguerunt, qui eximiam, imò & profusam hac in parte liberalitatem, sui muneris, & animæ præcipuum ornamentum, & fulcimentum esse censuerūt, quos omnes † peccasse, aut peccare, vel iniūcti sibi officij Pastoralis obligationes ignorasse, nemo sanus existimare debet, ut aliàs in simili casu rectè consideravit Sarmient. d. tract. de redit. Eccl. 2. par. c. 4. Covarr. in pract. cap. 35. n. 3. Navarr. in Manual. cap. 17. num. 283. vers. *Pro affirmativa*, & alij, quos adduxi sup. lib. 1. cap. 13. num. 74.

62

63

64 Hac ergo opinione, ut veriori, & communiori retentâ potest quidē ex ea † prima ampliatio deduci ad conclusiones suprà relatas de libera dispositione Prælatorum per actus inter vivos, ut tam in regularibus, quàm in secularibus procedat, sub peccato tamen mortali, si aliter, quàm in usus pios, & pauperes disposuerint.

65 Et sit nunc secunda ampliatio, † quòd absque ullo peccato possint hos pauperes quærere, vel opera pia facere, etiam extra suam Diœcesim, ut docet Navarr. d. q. 1. num. 63. & seqq. & monito 25. num. 1. Molin. Theolog. disput. 145. Azor d. lib. 7. cap. 10. quæst. 2. Ludovis. d. decis. 401. in princip. & Farin. d. decis. 241. num. 1. par. 2. quamvis iustius sit, ut intra propriam Diœcesim hęc opera pia exerceantur, cùm ex ea fructus, ex quibus facienda sunt, proveniāt, & percipiantur iuxta ea, quæ dixi sup. lib. 2. cap. 5. ex n. 49. & dicā infrà hoc lib. 3. cap. 18. ubi ad id expendo notabilem schedulam Regiam dat. Barchinon. 1. Maij ann. 1543.

66 Tertia ampliatio sit, ut etiam in utroq; foro possint † suis propinquis, & consanguineis ea largiri, quæ necessaria fuerint ad decētem eorum sustentationem, & statum conservandum, ut in l. 8. tit. 21. par. 5. & per eundem Navarr. sup. n. 65. Molin. disp. 146. Molin. de primog. lib. 2. c. 10. ex n. 37. Eman. Roder. in summ. d. cap. 198. Sarmient. de reor. 4. par. c. 6. n. 15. Gutier. 2. pract. c. 114. n. 16. Suar. d. cap. 16. n. 28. Caldas de potest. eligendi, cap. 13. n. 13. Cevall. in commun. opin. q. 388. n. 33. Comitol. lib. 1. respons. moral. q. 2. n. 2. & alios, quos refert Aug. Barbos. in d. Pastoral. 1. par. tit. 2. gloss. 9. n. 30. cum seqq. D. Valençuela consl. 98. per totum, Card. Tusch. litt. P. conclus. 501. & litter. F. conclus. 511. Hoc enim non prohibetur in Concil. Trid. d. sess. 25. de reform. cap. 1. vers. *Omninò verò*, sed tantùm profusa in eos liberalitas, & studium ditandæ, & augendæ posteritatis. Solēt quippè † aliqui Episcopi cæci esse circa nepotes, ut dixit Bald. in Auth. quicūque, C. de sacros. Eccles. Ias. in usibus feud. tit. qui feud. dar. poss. ante num. 14. Franc. Leo in thesaur. for. Ecclesiast. 1. par. cap. 3. n. 37. ubi supr. n. 30. cum seqq. Ioan. Valer. in differ. utriusque fori, verb. *Munera*, different. 1. n. 64. & Simon Maiol. in diebus Canicul. 1. tom. colloq. 7. de quadrupedibus, pag. mihi 271. ubi narrat in Arabia † arietes, sive verveces compertos esse, qui cornibus carent, sed tamen caudas longissimas habent, quod inquit esse symbolum depravatorum Prælatorū: *Qui cornibus carent, ne quemquam corripiant criminosū: caudas tamen profusissimas hi habent, quandoquidē successionem filijs, nepotibusvè profusissima parata hæreditate præparāt. Cornua enim & arieti, & Prælato in ornamentum, ac munimen sunt, ut ovibus suis adversantes, etiam (si res ferat) percutiant. De cauda autem, ac successore sibi in hæreditate minimum studiū gerant, verè Pastorū est officium, propterea & oves, & agni fidelem plebem significant.* Cæterùm † propinquis necessitatem patiētibus, certū est, quòd Prælati non solùm possint, sed imò debeant eis subvenire, & extraneis præferre, nisi hi extremè indigeant, cap. est probāda 86. dist. Abb. in cap. pervenit, per text. ibi, n. 1. vers. *Et credo*, de arbitr. Capella Tholosana decis. 290. n. 8. Boer. decis. 129. n. 8. Cāpegius de dote, 1. par. q. 23. Petr. Foller. quem vide, in praxi censuali, verb. *Nicolaus*, fol. 29. ex n. 4. ad 11. Surd. de aliment. tit. 8. privil. 92. n. 5. Marsil. de reditib. cap. 32. n. 8. & 9. Molin. d. disput. 146. vers. *Est tamen*, Valençuela d. consl. 98. & decisum fuit in Episcopo regulari apud Farin. d. decis. 241. num. 1. ad fin. & Ludovis. d. decis. 401. num. 2.

67

68

69

70 Qvartò amplio, † ut hæc disponendi facultas, tā circa prædictos cōsanguineos, quā erga extraneos, vel in quoslibet alios profanos usus, magis liberasit in utroq; foro, in illis

bonis, quæ Prælati suâ parsimoniâ ex reditibus Episcopatus acquisierint, & servaverint. Hoc est, si cùm possent plus in rebus sibi, & suæ dignitati, ac familiæ necessarijs, expendere, genium suũ, ut dici solet, fraudaverint, & parcè, ac frugaliter vivẽdo aliquid cumulaverint. De his enim bonis idẽ quod de patrimonialibus iudicium est, atque adeò etiã in testamento disponere poterunt, ut contra Abbat. & alios, resolvunt Ioã. Maior. Adrian. & alij, quos refert, & sequitur Navarr. in d. Apolog. q. 1. monit. 26. & 30. à num. 2. & monit. 43. num. 1. & monit. 78. n. 3. & de spol. cleric. §. 1. num. 3. & §. 8. num. 7. sic intelligẽs D. Thom. 2. 2. q. 185. art. 3. idem Navarr. in Manual. cap. 25. num. 127. Sotus de iustit. & iure, lib. 70. q. 4. art. 3. Sarmient. de redit. 2. par. cap. 8. num. 15. Covarr. in d. cap. cùm in officijs, num. 2. Molina de primog. d. lib. 2. cap. 10. num. 50. alter Molina disp. 145. & 146. Lælius Cechus de rep. Eccles. tit. de benef. num. 10. Petr. Barbosa in l. divortio, 2. par. num. 68. D. solut. matrim. Avendañ. respons. 19. num. 6. Leon in thesaur. for. Eccles. par. 3. cap. 3. num. 16. Lessius de iust. & iure, lib. 2. cap. 4. à num. 39. & cap. 19. num. 42. Victorel. in addit. ad summ. Tolet. lib. 5. cap. 4. vers. *Bona*, Redoan. qui plures effectus connumerat, ex quibus conflari potest hæc parsimonialis acquisitio, in tract. de spolijs, q. 3. §. sed in contrarium, num. 6. Sanchez in summ. lib. 6. cap. 6. num. 14. Cardin. Tusch. litter. F. concl. 511. num. 20. ubi refert Bald. & Socin. dicentes, quòd † potest Prælatus donare cõsanguineis suis, quatenus potuisset nugatoriè expendere in equis, domicellis, & convivijs, si ab istis abstinuit. Et in terminis Episcoporum regularium, quibus magis propria, & connaturalis esse videtur frugalitas, & auctoritas, idem adhuc procedere, & observari debere, resolvunt Ludovis. dict. decis. 401. num. 6. & Farin. d. decis. 241. num. 3. par. 2. [71]

[72] Qui eam rationem reddunt, † quòd cùm reditus assignentur pro congrua, & decenti dignitatis, & status Episcopalis sustentatione, & hoc non consistat in puncto Arithmetico, cap. & si quæstiones, de simonia, cap. non cogantur, 41. dist. gloss. celebris, verb. *Necessitatem*, ad finem, in cap. clericus 21. q. 1. Abb. in cap. statuimus, de maior. & obed. Navarr. & P. Molina ubi suprà, † ea, quæ Prælati sibi ex tali sustentatione parcè vivendo subtrahunt, propria eorum efficiuntur, & verum, ac plenum dominium in illis acquirunt, & sic consanguineis, etiam divitibus, donari possunt, ut per eundem Molin. d. disput. 145. num. 1. & 3. & disp. 146. num. 2. & 47. & disp. 147. num. 3. qui tamen benè ibi considerat, hæc † raro in foro exteriori observari, nulliusque Prælati testamentariam dispositionẽ sub hoc colore defendi, unde consultiùs facient, si de eiusmodi bonis, dum vivunt, pro arbitrio, ut possunt, disponant, & conscientiã suam tot, tantorumque Auctorum doctrinæ deponant. [73] [74]

QVINTÒ amplio, ut eadem facultas latiùs etiam pateat in utroque foro, & tam in vita, quàm in morte † in bonis acquisitis etiã post adeptum Episcopatum, sed non immediatè ex eius fructibus, & reditibus, sed aliũdè ob Prælati operam, aut industriam, veluti ex eleemosynis pro Missis, ex funeribus, oblationibus, procurationibus visitationum, confirmationibus, firmis, & alijs pœnis pecuniarijs, si quæ à iure Cameræ Episcopali applicentur, quæ bona, quasi patrimonialia Doctores appellant. De quibus latiùs agit Navarr. d. q. 1. monit. 19. 30. & 39. text. & DD. in cap. relatum, vers. *Cæterùm*, cap. quia nos, & in cap. cùm in officijs, de testam. Molina Theolog. Less. Azor. Emanuel, & alij in locis suprà relatis, Leo in thesaur. for. Ecclesiast. 3. par. cap. 3. num. 14. Moneta de distribut. quotid. 3. par. q. 1. num. 21. Filiucius in appendice posthuma ad opera moralia, tract. 43. cap. 3. num. 14. & Dom. Episcop. Pacẽs. D. Felician. à Vega in cap. si clericus 5. n. 17. & seqq. de foro cõpet. Vbi, quod magis mirandum est, numeris seqq. cum eisdem, & alijs Doctoribus resolvit, † eandem naturam sortiri distributiones quotidianas, etiam si tota præbendæ grossa, sive massa, in eis consistat, ut in Ecclesijs Indiarum contingit. [75] [76]

In quo tamen Prælati ne excedant, vel decipiantur, monendi sunt, quòd † pro ordinibus, dimissorijs, testimonialibus, sigillo, aut alijs, quæ ad ordines pertinent, nihil omninò, nec per se, nec per ministros suos, etiam ab spontè dantibus, recipere possunt, ut cavetur in Trident. sess. 21. de reform. cap. 1. & docet Tolet. in summ. lib. 5. cap. 89. Cerola in prax. Episcop. 1. par. verb. *Dimissoria* ad 7. Navar. in cons. 7. de simonia in priore editione, ubi quòd non valet consuetudo in contrarium, Lessius d. lib. 2. cap. 35. disp. 10. Suarez de Religione, 1. tom. lib. 4. de simonia, cap. 53. Et idem dicendũ est in dispensationibus matrimonialibus, & collationibus beneficiorũ, Trident. sess. 24. de reform. cap. 5. & 6. & sess. 25. de reform. cap. 18. Nicol. Garcia de benefic. part. 8. cap. 1. num. 76. & 77. Armendariz ad leges Navarræ lib. 1. tit. 18. de Episcop. num. 17. & plures alij, quos refert Aug. Barbos. in collect. ad cap. 1. de simon. & ad d. cap. 1. Trid. sess. 21. [77]

78 Et ad prædictam classem bonorum reduci posse videntur † etiam ea, quæ ex reditibus decimalibus Episcopatus vacantis, successori concedi solent, iuxta ea, quæ cap.12.dicemus. Nam & de his ad libitum, tam vivens, quàm moriens disponere poterit, quia non iudicantur bona Ecclesiastica, sed potiùs Regia quædam donatio, ut responsum fuit per sacram Congregationem Cardinaliũ ad dubitationem Illustrif.illius venerandi, & recolendi Archiepiscopi Limani D. Toribij Alfonsi Mogrovejo, & in simili notant Navarr. d.q.1.monit.39. & Molina d.disp.142. quãvis in tract.de spolijs clericorum, §.6.num.6. contrarium censeat, & cum eo Azor d.lib.8. cap.3.§.14. quæritur, usque ad §. extat, docens negari non posse, hoc, intuitu Ecclesiæ adquiri, cùm alioqui ei, nisi Episcopus esset, non concedatur. Et idem in quæsitis ex quartis funeralibus, confirmationibus, & ordinibus, licèt in his aliqua industria, & labor personalis consideretur. Quod mihi satis probabile videtur, & in dubio magis semper inclinare debemus, ut Ecclesiæ intuitu acquisita dicantur, quàm quòd sint bona patrimonialia, vel quasi, ut eleganter advertit Redoan.de spolijs Ecclesiast.q.3. §.quid dicendum, n.1. & seqq. Azor ubi sup.q.4.& in eadem sententia residet insignis suâ tempestate Limanus Theologus P. Ioan. Menachus è Societate IESV, in tract.M.S.de quarta funer.2.parte, in additionib. dub. 2. de quo iterum mentionem faciam infra hoc lib.cap.22.

79 SEXTÒ amplio, ut † dicta prohibitio amarè tractanda, & accipienda non sit, ut alias inquit Paul.I.C. in l.si id quod 28. §. si quas servi operas, D. de donat. inter, cuius in nostris terminis benè meminit gloss.verb.*Conferantur*, in d.cap.relatum, de testament. Et hac propter licèt Prælati de bonis suis mobilibus, vel immobilibus; intuitu Ecclesiæ quæsitis, testari non possint, nec viventes sine reatu peccati in profanos usus donare, vel

80 expendere. Benè † tamen eis permittitur, etiam in ægritudine constitutis; dum tamen sui compotes sint, aliqua de bonis mobilibus moderatè, non ratione testamenti; sed eleemosynæ intuitu, erogare in pauperes, & pia loca, & opera, & in gratificationem, & remunerationem eorum; qui viventibus inservierint, sive consanguinei sint, sive extranei, iuxta servitij meritum; ut expressis verbis dis-

81 ponitur † in cap.ad hæc 8.& in d. cap. relatũ 12.§.licèt autem, de testam.quæ iura recepit lex nostra 8.tit.21.par.1. & sic Hispano sermone donavit: *Mas si ovieſſen algun mueble adelantado de ſus beneficios, aunque teſtamento non deban fazer, bien pueden darlo, ò partirlo à pobres, è à Ordenes, è à otros logares que ſean de merced, è à parientes, è amigos, è à los que los ſirven en ſu vida, quier ſean de ſu linage, ò non: è eſto non por razon de teſtamento, mas como por limoſna, ò por galardon del ſervicio que les fizieron. E eſto pueden fazer ſiendo ſanos, ò enfermos, ò à hora de muerte, tanto que ſean en ſu ſeſſo.*

Quæ iura accipienda sunt, ut tales donationes valeãt, & licitè, & securè fieri possint, non solùm in foro exteriori, verùm & interio-

82 ri: † lex enim non debet docere, nec permittere, quod culpam lethalem induceret, iuxta gloss. singularem in cap. quæ in Ecclesiarum, de constit.gloss.& DD.in cap.1. eod.tit. lib. 6.D.Thom.2.2.q.96.art.4.& tradita ab Anton. Gomez in l.3. Taur.num.123.& Alvar. de Velasco in axiom. iur.litt. L. num.42. & seqq. Maximè cùm illæ erogationes, quas ægrotos facere permittunt, sint in pios usus, in quos sani omnia sua bona, si vellent, absque ullo scrupulo, imò potius cum merito expendere possent, ut sup.num.21.probavimus. Ete-

83 nim † id etiam, quod amicis, & famulis pro remuneratione donatur, in pios quoque usus expendi videtur, cap.quicunque 66.12. q.2. Navarr.de redit.q.1. num.90. & in Apolog. q.1.mon.34.81.& 82.Covarr.in d.cap. cùm in officijs, num.9. circa fin. Molin. Theolog. disput.145. col.6. in fin. conclus.5. vers. *Ab hac*, & 148. concl.4. latè Redoan.de spolijs, tit.qui de fructibus, §.nunc autem, quod intelligendum est etiam ubi talia merita, & servitia de rigore iustitiæ nullam remunerationem, sive compensationem extorquere possent, sed ex sola quodam honesta, & morali gratitudine remunerarentur. Nam si iuridicam, & legalem exactionem haberent, tunc potius solutio debiti fieri videretur; ad quã

84 non † est dubium bona Prælati tenêri, etiam si ipse id non declaraverit, cap. pervenit, de fideiuss.gloss.in cap.præsenti, verb.*Porrò*, de off. Ordinar. lib. 6. Rota in antiq. decis.41. num.2.sub tit.de probat.Navarr.consil.4.tit. de donat. num. 1. & fin. & Ludovis. d.decis. 401.num.5.cum alijs, quæ cap.seq. dicemus.

85 SED est dubium, & quidem gravissimum, & super quo innumeræ quotidie lites ubique, & præcipuè in his partibus Indiarum, moveri solent: Quid iudicandum sit † de immensis & excessivis donationibus bonorum suorum mobilium, aut immobilium, quas Prælati aliqui, dum vivunt, & adhuc sani in profanos, aut etiam in pios usus, facere solent, prædicta tamen bona à se non abdicando, sed potius eorum usumfructum sibi reservando; & constituti clausulas; & alias similes adijciendo? Et quid de his, quas iam ægrotantes,

&

& morti proximi faciunt, etiam si statim donatarijs res donatas actualiter tradant, & an requiratur, ut aliquo postmodum tempore supervivant?

Et sanè, licèt (ut sæpè diximus) in profanos usus cum peccato, & in pios usus sine peccato possint, dum vivunt, etiam profusè, & prò sui arbitrio disponere. Vbi † tamen in talibus donationibus fraus aliqua timeri, aut suspicari potest, & quòd dirigantur ad frustrandam, & elidendam dispositionem iuris Canonici, quod Prælatis de bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis testari prohibuit, cautè quidem, & valdè circumspectè procedere debemus. (86)

(87) Quapropter sunt multi, † qui licentiam, quam Prælati habent, de bonis suis inter vivos ad libitum disponendi, ita accipiendam existimant, dummodò realis, actualis, & effectiva eorum traditio interveniat, ut fraudis, & fictionis suspicio evitetur, ut constat ex Cardin, & Barbos. in d. cap. ad hæc, de testam. n. 6. Covar. in d. cap. cùm in officijs, num. 5. eodem tit. Sarmient. de redit. 2. par. cap. 8. num. 10. Navarr. q. 1. monit. 35. Greg. Lop. qui refert & sequitur hac in parte doctrinam Barbatiæ in d. l. 8. gloss. 3. in fine, tit. 21. par. 1. & plures alij ex Doctoribus infrà citandis.

(88) Id quod expresè disponitur in quodã motu proprio Pij IV. ann. 1560. ibi: *Nisi post donationes ipsas illi, qui eas fecerint, per quadraginta dies supervixerint, ac realem, & actualem traditionem ipsorum bonorum infra dictos 40. dies fecerint, & aliæ solẽnitates à iure requisitæ, desuper servatæ fuerint, &c.* & in alia Bulla Pij V. ann. 1567. ibi: *Vel si sani extiterint, nisi realis rerum donatarũ illarum donatarij subsequatur traditio, & illarum perpetua dimissio, servata tamen forma iuris, si quæ servanda fuerit, nullas, irritas, & inanes fore, & esse, nullumque per eas ipsis donatarijs in rebus donatis huiusmodi, etiam si in pecunia, aut iocalibus, vel supellectilibus domus consistant, seu ad illa ius acquiri, aut acquisisse censeri.*

Et licèt in instrumentis, quæ de huiusmodi donationibus fiunt, soleant apponi, & cumulari clausulæ traditionis instrumenti, constituti, reservationis usufructus, & aliæ similes, quæ † solent operari translationem possessionis, & dominij in donatarium, l. quod meo, D. de acquir. possess. l. fin. C. eod. l. 16. de donat. l. quisquis, C. eod. l. 9. tit. 30. par. 3. Ant. Gomez in l. 17. & 45. Tauri, Molina de primog. lib. 4. cap. 2. num. 58. & Burgos de Paz Iun. q. 10. à num. 20. Hæ tamen † clausulæ fraudis præsumptionem nõ excludunt, sed potius augent, ex traditis à Menoch. lib. 5. præsumt. 3. n. 103. Sarmient. 2. par. cap. 8. n. 10. (89) (90)

& Stephano Gratiano, omninò videndo, tom. 5. discept. forens. cap. 854. num. 46. ubi, ex eo solo, quòd Episcopus donans sibi pro tempore vitæ usumfructũ reservavit, fraudem præsumi pluribus probat, cùm eiusmodi clausulæ solùm inducant actus quosdam fictos acquirendæ possessionis, ut notum est. Qui † quidẽ nullum effectum operantur, quando vera, & actualis traditio desideratur, Alex. in l. cùm hæredes, num. 9. D. de acquir. possess. Gratian. tom. 1. discept. forens. cap. 113. num. 178. & Ant. Gomez in l. 45. Tauri, num. 56. Maximè ubi agitur de privanda Ecclesia iure sibi quæsito, ad quod sunt necessarij actus naturales transferendæ possessionis, & ficti nõ sufficiũt, Alex. in l. 1. D. de acquir. possess. in princip. num. 21. Ias. ibid. num. 110. Maranta in tract. de alienat. num. 270. Tiraq. de iure const. limitat. 16. & Marcus Ant. Genuens. in practicab. Eccles. q. 302. (91)

(92) Et quia † datâ fraude, vel nullitate instrumenti, omnes clausulæ in eo positæ, nullæ etiam iudicari debent, nec potest virtute earũ in præiudicium Ecclesiæ possessio transferri, l. iubemus, in fin. C. de sacrosanct. Eccles. tradit Bartol. & Alex. in l. 1. §. si vir uxori, D. de acquir. possess. num. 8. idem Alexand. consil. 81. num. 14. lib. 3. Genuensis ubi sup. quæst. 131. & latissimè Ioan. Castagna. in tract. de benef. deduct. ne egeat. q. 1. fallent. 1. num. 40. usque ad fin. pag. 110. † textus optimus in l. Sulpicius 42. de donat. inter, ibi: *Si color, vel titulus, ut sic dixerim, donationi quæsitus est, nihil valet traditio.* (93)

Pariter quoque, eandem fraudis palliationem, ac per consequens expressum nullitatis vitium, ob potestatis defectum, considerant multi in eiusmodi donationibus, etiã in pios usus cum excessu factis à Prælatis † in mortis articulo, aut in gravi vitæ periculo constitutis, quamvis earum actualis traditio statim facta sit. Quoniam id apertè prohibet text. in d. cap. ad hæc, & in d. cap. relatum, & in d. l. 8. tit. 21. par. 5. Quæ † dumtaxat permittunt Prælatis in ægritudine constitutis, ut de bonis mobilibus ratione eleemosynæ aliquid moderatè erogare valeãt, unde in reliquis id prohibere videntur, prout eleganter in nostris terminis agnoscit Sarmient. d. tractat. de redit. Eccles. 4. par. cap. 4. num. 6. ubi inquit, † quòd etiam si his donationibus imponant nomen contractus inter vivos, & ad traditionem deveniant, tamen si morti proximi sint, & ex ea infirmitate decedant, sunt nullæ, & inutiles, & iure ultimæ voluntatis cẽsentur, utpotè ab illis factæ, qui testari minimè possunt. Ad quod ultra alia expẽdit optimum text. † in l. si filia, D. de divortijs, (94) (95) (96) (97)

l. si-

l.filiæ meæ, D. solut.matrim. quibus probatur, præsumi fraude illum misisse repudium uxori, mortis tempore, qui vivens mittere potuit.

Et idem colligitur ex Bald.in Auth.nisi rogatio,C.ad Trebell.col.fin.ubi etiam allegat text.in c.1.de renunt.lib.6.c.de his,& in Extravag.de sepult.quibus cōcordat l.6.tit.13.par.1. sequitur Decius in cap. in præsentia, num. 56. & probat Gregor. Lopez in d.l.8. partit.gloss.3.in fin.Covarr.d.cap.cùm in officijs,n.5. & d.cap. ad hæc, ubi inquit, quòd ex moderatione talium donationum cessat fraudis suspicio,Carol.Tapia in Auth.ingressi,C.de sacrosf.Eccles.verb.*Sua*, cap.6.n.91. pag.429. ubi inquit, quòd † Prælatus in infirmitate constitutus non habet liberam dispositionem, & ideò non potest donare, Menoch.lib.3.præsumt.36.n.6. ubi tenet, quòd talis donatio magis causâ mortis, quàm inter vivos fieri præsumitur, Ripa de actis in articulo mortis, cap.4. num.15.16.17.ubi latè comprobat, & plura similia iuris exempla ad idem tendentia perpendit,& Ioā.And. Georg.alleg.22.ex num. 12. ad 29. loquens de quadam consuetudine Regni Neapolitani,quæ reservat agnatis certa bona, nisi alienentur ab agnato in vita,& probans,† alienationem fuisse fraudulentam,ex hoc, quòd facta fuerit per ægrotum in extremis laborantem.

98

99

Quemadmodum etiam videmus,quòd legitimatio † facta in articulo mortis,per subsequens matrimonium,non excludit substitutum, cùm in eius fraudem facta præsumatur, Menoch.de præsumt.lib.6.præsumt.8. & lib.4.præs.83.num.78.&cons.108.num.16.vol.2.& cons.581.num.1.vol. 6. Fusar.de substit.q.308.num.175.fol.261.Et † ingrediēs religionem tempore mortis, cùm vivus potuerit ingredi, præsumitur id fecisse in fraudem substituti,& ideò illum nō excludit, Alciat.in l.post contractum,num.61.vers.*Quale est*,D.de donat.Menoch.d.lib.4. præs.83. num. 76. & Monasterium non acquirit bona profitentis in articulo mortis,ut ex alijs tradit Riccius in prax.Eccles.tom.2.resol.493. num.10.ad finem.

100

101

Et emancipatio facta à patre, in extremis laborante,præsumitur fraude facta,ut ab hæreditate filium excludat, Ancharr.cons.430. Et † permutatio beneficij opulenti cum tenui,facta ab eo, qui erat senex, & valetudinarius,& sic morti proximus,iuris præsumtione non valet,& præsumitur fraudulenta,Oldrad. cōs.324.n.6.Rota decis.2.de præsumt.in antiq.Cravet.cons.82.n.3.Ricc. in prax.Eccl. tom.2.resol.465.per tot.& resol.480.n.2.

102

103

Quæ fraudis præsumtio in nostris terminis tunc manifestiùs convincitur, † cùm de omnibus bonis, vel de maiori eorum parte ægrotans donat, & disponit, quia id in odium, & exclusionem Ecclesiæ fieri videtur, l. omnium, §.Lucius,D.quæ in fraud.creditor.Vbi ex † donatione omnium bonorum præsumitur fraus, Angel.ibidem,& in l.Marcellus, §. res quæ, D.ad Trebell. ubi de eo, qui non de omnibus,sed de melioribus bonis disposuit, Alex.cons.55.n.1. lib.1. Decius cons. 174. num.1.Navarr.de redit.q.1.monit.35.ad finem,ubi in terminis tradit, donationem eximiæ cuiusdam quantitatis, quæ fieret tempore valetudinis adversæ præsumi fictam, & simulatam,Ioan.Andr.Georg.alleg.22.num. 20.cum seqq. Vbi loquitur de eo, qui † donat omnia bona sua, de quibus non poterat testari,iuxta consuetudinem Neapolitanam, & ait,præsumi in fraudem ipsius fieri, & plures alios DD. ad idem allegat, & præcipuè insignem decisionem Matth. de Afflict. 370. in tertio dubio,& Vincent.de Franch. decis. 435.num.35.39.& 43. & potuit allegare decis. Ludovis.401.ad finem, & Farin.decis. 241.num.fin.par.2. ubi † similes donationes tanquam fraudulentas,& in præiudicium Cameræ Apostolicæ à Clemente VIII. damnatas scribunt.

104

105

106

107

Quæ omnia, adhuc urgentiùs confirmantur † ex antiquis, & novis Regulis Cancellariæ, quæ loquuntur de infirmis resignantibus,quæ viginti dierum superviventiam post factam resignationem, ad eius valorem, requirunt,sive resignans,tempore, quo eam fecit,sanus fuerit,sive infirmus, ut per Flamin. Paris.de resignat.benef.lib.2.q.6. num.6. & 7. quam regulam communiter plures DD. extendunt ad donationes(de quibus agimus) ab Episcopis factas, & sic nimirum quòd ad hoc ut validæ sint, etiam si aliàs reliqua iuris requisita habeant, † debeant per viginti dies post earum celebrationē supervivere, ut signanter advertit Carol. Tapia in d. Auth. ingressi,verb.*Sua*,cap.13. num.39. pag.475. & verb.*Nec de his*,cap.1.num.61. pag.534. Filiucius de statu cleric.tract.43. cap.8.n.9. ibi: *In foro verò iudiciali non valet dispositio clerici ægrotantis, nisi viginti dies supervivat*; idem tenet Azor 2.tom.lib.8. cap.4. quæst.ult.sic inquiens: *Aut saltem cùm beneficiarius,aut pensionarius postquàm dederat, nō vixerit viginti diebus,ut donatio valeret*, Vazquez de redit.cap.2.§.1. & repetit idem Filiucius eod.cap.8.n.15.ibi:*Si autem intra viginti dies mortuus est, tenetur restituere, quia prohibitus est eo tempore donare*,Vazq. & Redoan.locis citatis.

108

109

Quod

Quod denique magis certum, & evidens reddi videtur, attento dicto motu proprio Pij IV. cuius mentionem fecimus suprà n. 88. 110 ubi † non solùm viginti, verùm quadraginta quoque dierum superviventia desideratur, ut patet ex illis verbis: *Nisi post donationes ipsas illi, qui eas fecerint, per quadraginta dies supervixerint, &c.* Quæ constitutio licèt loquatur cum Collectore Cameræ Apostolicæ, & respectu spoliorum Episcoporum decedẽtium, quæ ei applicantur in Hispania, & Italia, quod in nostris Indijs admissum non est, ut cap. sequenti dicemus, negari tamen non potest, quin ex ea argumentum sumi possit pro quibuscunque alijs, ad quos de iure dicta spolia pertineant, tum ex vulgari regula, 111 quòd † rescriptum Principis ad unam personam, vel provinciam directum, extenditur ad alias, in quibus eadem militat ratio, ut per Bart. in l. relegatorum, §. interdicere, num. 3. D. de interd. & relegat. Angel. in l. item veniunt, §. cæterùm, D. de petit. hæred. Ias. in l. 1. num. 7. D. de constit. Princip. Anton. Corset. de potest. Regia, q. 22. num. 20. tom. 16. tract. fol. 134. col. 4. Quod maximè procedit 112 in † statutis Ecclesiæ Romanæ, quæ aliarũ superior, & caput existit, ut cum pluribus tradit Decian. respons. 32. num. 27. & 28. & seqq. lib. 2. & Alderan. Mascard. de statutor. concl. 2. num. 10. pag. 368. Cùm etiam ex his, quæ tradit idem Alderan. Mascard. in conclus. 4. 113 ubi resolvit, quòd † licèt regulariter statuta non extendantur de casu ad casum, nec de persona ad personam; hoc tamen fallit, quãdo si talis extensio non fieret, resultaret, quòd casus odiosus magis privilegiatus maneret, quàm favorabilis, quod in nostra quæstione 114 procederet. Nam † quòd Ecclesiæ his spolijs gaudeant, est conforme iuri communi, ut suo loco dicemus. Quod verò Cameræ Apostolicæ applicentur, est de novo introductum contra ius commune, ob specialem eius favorem, & privilegium. Vnde quod Cameræ conceditur, non videtur Ecclesiæ denegandũ in provincijs, ubi illa ex iure communi succedit: 115 maximè stante aliâ regulâ iuris, † quæ docet, Ecclesiam uti omnibus fisci privilegijs, de qua per gloss. in cap. quæsitis, verb. *Iure minoris*, & ibi Abbas de in integr. restit. Everard. in topicis legal. loco à fisco ad Eccles. num. 1. Marc. Ant. Genuens. in pract. Eccles. q. 183.

116 Quibus addo, † dictum Motum proprium in Indijs observari iussum fuisse videri per quandam schedul. Regiam dat. Matrit. 3. Iunij ann. 1620. quam, quia notabilis est, & paucis innotescit, hîc inserere libet: *El Rei. Presidente, i Oidores de mi Audiencia Real de Santa-Fè del nuevo Reino de Granada, Francisco Martinez de Ribamontan Santander, mi Governador, i Capitan General de la Provincia de Santa-Marta me escribio en carta de 9. de Iulio del año passado de 1619. que antes que muriesse don Fr. Sebastian de Ovando, Obispo que fue de la Iglesia Catedral de aquella Provincia, avia hecho algunas donaciones à sobrinos, parientes, i criados suyos, i que al tiempo de su fallecimiẽto no se hallaron en su casa mas que la cama, i unas sillas viejas, como constaria por los testimonios que embiaba, para que visto todo por los del mi Consejo de las Indias, se proveyesse lo conveniente. I aviendose hecho, i mandado dar traslado al Licenciado dõ Diego Gonçalez de Cuenca i Contreras, mi Fiscal en èl, i respondido, que las donaciones que real, i efectivamente constare aver hecho el dicho Obispo por titulo de donacion entre vivos irrevocables, con entrega real, i vivido despues dellas los quarenta dias, se pueden tener por validas, i mandarse cumplir: i las que no tuvieren esta calidad, no se pueden reputar por validas. I que todos los bienes del dicho Obispo, no aviendo hecho invẽtario, pertenecen à la Iglesia; i si le huviere hecho, i constare quales eran bienes patrimoniales, no adquiridos del Obispado, ni por razon dèl, estos pertenecen à sus herederos. He tenido, i tengo por bien de remitiros lo sobredicho, como por la presente os lo remito, para que atendiendo à lo que dize el dicho mi Fiscal, hagais justicia. Fecha en Madrid à 3. de Iunio de 1620. años. Yo el Rei. Por mandado del Rei nuestro señor. Pedro de Ledesma.*

Et quamvis dicta schedula solùm decidat, quòd *fiat iustitia*, † & ex hoc videatur non 117 tolli ius partibus, neque quicquam ex antiquo mutari, ex traditis à Ias. in l. causas, vel lites, C. de transact. & in l. iustitia, D. de iust. & iur. Contrarium tamen sequitur Baldus in cap. studuisti, de offic. legati, num. 3. & dubitari non potest novam dispositionem induci, ubi ex tenore rescripti constat Principem aliquid de novo sancire voluisse, ut per Bimiũ cons. 98. num. 101. & seqq. lib. 1. Fab. de Ann. cons. 23. num. 4. & 5. lib. 3. ubi sic cõciliat dictas opiniones contrarias, Cevall. 4. par. cõmun. q. 906. num. 377. & sequentibus, iunctis alijs, quæ Nos dicemus infrà lib. 4. cap. 5. Quod certè in specie proposita contigisse credere possumus. Nam cùm Ecclesiæ querela adeò iusta esset, & Fiscalis petitio, ita prudens, apta, & iuris regulis consentanea, verosimile est Principis decisionem se cum petitis conformare voluisse, alioqui res in antiquo statu, & eisdem damnis, fraudibus, & in-

inconvenientibus subiecta maneret.

Sed quamvis hæc ita se habeât. Non tamē desunt plures gravissimi viri, qui semotâ auctoritate dictæ cōstitutionis Pij IV. † quam neq; in Hispania, neque in Indijs receptā dicūt, veriùs esse existiment, dictas † donationes quantumvis immēsas, sive in bona, sive in adversa valetudine factas, valere, neque præcisam, & actualem traditionem, neque aliquam superviventiam requiri; dummodò in illis nulla fraus intervenisse probetur, aut præsumtiones fraudis, si quæ obijciantur, cōtrarijs argumentis, & rei gestæ circumstātijs, excludi possint: quia † donatio irrevocabilis, etiam sine traditione perficitur, cùm hæc nō respiciat substantiam dispositionis, sed tantū executionem, l. si quis argentum, §. fin. C. de donat. & ut ait Menoch. de præsumt. lib. 1. q. 61. & seqq. etiam † præsumtiones, quæ iuris, & de iure vocantur, veritati cedunt, si ea per quinque testium depositionem probetur, aut etiam per duos integræ fidei, maximè cōcurrentibus alijs indicijs, & præsumtionibus contrarijs, ut docet Butrius in cap. vidua, de regul. Decius in cap. postremo, de appell. n. 7. & latissimè idem Menoch. sup. q. 65. Iuris quippè desiderium † non est, Episcoporū facultatem circumscribere, sed fraudibus obviare, ut ipsa eadem constitutio sæpissimè ostendit, præsertim in illis verbis: *Romani Pōtificis providētia circūspecta indebitis fraudibus, per quas Camera Apostolica læditur, &c.* & ibi: *Talibus fraudibus per nostræ solicitudinis curam, quantum cum Deo possumus, obviare, & in præmissis opportunè providere volentes.*

Et ita in terminis, quòd absolutæ dictæ donationes † inter vivos, & irrevocabiliter, fraude cessante, perfectæ, validæ, & utiles sint, probat Abb. in cap. cæterùm, de donat. n. 4. Navarr. cons. 6. & 7. sub tit. de donat. Iulius Clarus, Covar. uterque Molina, & reliqui alij, quos adduxi sup. hoc cap. num. 9. & 10. Et nihil referre, quòd tempore ægritudinis fiant, tradit expresse Navar. de reditibus, q. 1. monit. 34. & meliùs cons. 4. num. 1. d. tit. de donat. Redoan. de spolijs, q. 7. ubi ad id allegat Oldrad. cons. 114. Graphijs 2. tom. lib. 3. tit. 16. de donation. decis. 5. & melius omnibus Molina (quamvis articulum hunc satis dubiū esse fateatur) d. lib. 2. de primog. cap. 10. Etiā in Prælato loquens, † qui ex omnibus bonis suis, morti proximus, per donationem irrevocabilem inter vivos, primogenium instituit, ubi num. 41. subdit, sic se apud suprema Tribunalia contra Cameram Apostolicam observatum vidisse, neque usquam tales donationes rescissas fuisse, tametsi propter opinionum varietatē propè semper lites huiusmodi concordiâ componi solebant.

Et inter alias rationes, quas allegat, ea est potissima, quòd † donatio inter vivos, quāvis in ægritudine fiat, naturam suam non amittit, nec irrevocabilis esse desinit, ut probat text. in l. Seia, §. cùm pater, D. de donat. caus. mort. ubi notabiliter Bart. quem sequūtur reliqui Scribentes communiter, & Alex. in l. quæ dotis, num. 6. D. solut. matrim. Ant. Gomez in l. 3. Taur. num. 110. & lib. 2. var. cap. 4. num. 15. & Covarr. in Rubr. de testament. 3. par. num. 25. vers. *Cæterùm.* Idem quoque non minus apertè, tam in Episcopis regularibus, quàm secularibus, & quidem cū securitate utriusque fori, si eiusmodi donationes ad pia opera, & irrevocabiliter fiant, tenet alter Molina d. disp. 148. num. 5. ubi non solùm validas, verùm & laudabiles eas esse dicit, quamvis fiant à Prælatis in eo morbo constitutis, quo è vita decesserunt; † quia cùm ab eis per morbum non auferatur administratio, & dispensatio, quam in bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis, sibi iura concedunt, melius est, ut serò quàm nunquam suum munus adimpleant, placareque satagant Maiestatē divinam, bonisque operibus se præparare, ad exitum ex hac vita. Cui in hoc convenit Sarmientus, licèt in contrariam opinionem inclinet, d. lib. 4. cap. 4. n. 7. ubi inter alia hæc verba memoriâ digna scripta reliquit: † *Divus Laurentius moriturus donavit thesauros Ecclesiæ, cuius exemplum, qui sequatur, nonnè securus à fraudis suspicione erit?* Et est omninò videndus † Pater Gabriel Vazquez d. tract. de reditib. cap. 1. §. 3. dub. 6. fol. mihi 751. qui quæstionem nostrā movet, & resolvit, his verbis: *Sed an donationem inter vivos facere poterit, qui est in mortis articulo constitutus? dubium est: quia tunc illa potius videtur causa mortis, quàm inter vivos donatio. Tum etiam, quia videtur fieri in fraudem successoris. Verumtamen respondent Sarmient. qui latè de hoc disputat, 4. par. de reditib. cap. 4. num. 6. & infr. & Covarr. in cap. cùm in officijs, num. 5. & Navarr. in summ. Hisp. cap. 25. num. 139. & in q. 3. de reditib. num. 8. & Silvestr. verb. Clericus 4. q. 3. & q. 5. quòd potest donare, modò sit donatio inter vivos, in qua statim dominium transferatur: & videtur ita esse verum, etiam si possessio tantùm post mortem concedatur, ut obscurè insinuat Covarr. cuius sensum vix potui percipere. Ratio est, quia parum obstat suspicio, siquidem huic ius conceditur in tota vita de illis disponere, non ergo spirat illa potestas usque ad mortis articulum. Præsumtio autem, ut docet Sarmient. tollitur, si fiat*

do-

donatio in pia opera, & nō in consanguineos.

129 Qui omnes † Auctores (ut ex illis apparet) quamvis scripserint post constitutiones Pij IV. & Pij V. quarum suprà meminimus, nullam requirunt sani, aut ægroti Prælati donātis actualem traditionem, neque vim constituunt in eo, quod per aliquos dies supervivat, vel quòd statim post donationem moriatur, sed in eo, quòd vera, & irrevocabilis talis donatio fuerit.

130 Et ad text. † in cap. ad hæc, & in cap. relatum, quibus contraria opinio nititur, & solùm moderatæ donationes bonorum mobiliū ægrotantibus permittuntur; respondent Navarr. uterque Molina, Covarr. & alij, ex suprà citatis, quòd id non excludit, quin cessante fraude possint Prælati ægrotantes omnia bona sua in pios usus erogare, ut aliàs in iure permissum esse suprà retulimus. Nam † argu-

131 mentum à contrario sensū non est inducendū cōtra id, quod aliàs est in iure expressum, cap. à nobis, de sent. excomm. gloss. in cap. significasti, ubi Felin. & alij, de foro compet. Mātic. de coniect. lib. 3. tit. 15. num. 15. & latè Velasc. in axiom. iuris, litt. A. num. 375.

Cæterùm quamvis hæc ita se habeant, cùm tamen hoc, quod ad inducendas, vel excusandas præsumtiones fraudis in animo consistat,

132 & † tot, & tam vehementes sint coniecturæ, & argumenta, quæ ex circumstātijs donationum, suprà dicto modo, & tempore, factarum, desumi possunt, ut cōstat ex his, quę in favorē prioris opinionis perpendimus, meritò ipse Molina d. cap. 10. num. 44. concludit: *Quòd quandò casus occurrerit, deliberandum est*, prout Ego certè deliberavi, & varijs sententijs has quæstiones diffinivi, iuxta causarum, personarum, rerum, & temporum qualitates,

133 & circumstantias, cùm iudex essem † in arduis litibus, ad Limanam Audientiam devolutis, super spolijs Illustriss. D. Toribij de Mogrovejo, & D. Bartholomæi Lobo Guerrero, Archiepiscoporum Limensium, D. Antonij de la Raya, & D. Ferdinandi de Mendoça, Episcoporū Cuzquensium. Et idem in supremo Senatu Indiarum fieri vidi, in eisdem, & alijs causis, & præcipuè in illa, cuius suprà memini, D. Ioan. de Valle, Episcopi de Guadalajara, in qua tandem contra donationem ab eo ægrotante, etiam in usus pios, factam, pronuntiatum fuit à gravissimis iudicibus ex eodem Consilio, & supremo Castellæ de peculiari Regis nostri decreto selectis, & coadunatis.

134 Vt ergo tandem finiam, utens † verbis Navarri d. q. 1. monito 34. ad finē, & monit. 35. ad finem, pag. 347. *Censeo donationes huiusmodi in foro exteriori fictas, & in fraudem factas plerumque præsumi, licèt valorem integrum ante Deum, & in foro conscientiæ habituræ sint, si in pia opera, vero animo, & irrevocabiliter fiant. Atque etiam multū eis in foro exteriori deferri debeat: si donator sit fidedignus, & iuramento testetur eam donationem non ficto, sed vero animo facere, ut satisfaciat obligationi, qua tenetur, quæ ei supersunt pijs operibus, & pauperibus erogare. Iuret etiam se nunquam eam revocaturū, quantumvis posteà sit superstes, hoc enim vehementer adimit suspicionem prædictā.* Hæc Navarrus, & quidē de pijs donationibus lo-

135 quens; viderint † ergo Præsules, quanto in periculo utriusque fori versentur illæ, quas in usus profanos, & in nepotes, & propinquos, quæsitis technis, & coloribus faciunt, vel emendo prædia, vel aliàs res alieno nomine ad hūc effectum de reditibus Ecclesiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium. Quo casu absque dubio furtum committunt, & furi æquiparantur, ut latè probat Barbatia in cap. inquirendum, de pecul. cleric. sic concludens: *Et benè notent miseri Prælati, qui isto casu æquiparantur furi*: & Iul. Clar. §. testamentū, q. 27. num. 6. sic inquiens: *Et caveant Prælati, qui in fraudem Ecclesiarum suarum per tertias personas prædia acquiri faciunt ex pecunijs per eos cumulatis ex fructibus beneficiorum suorum, ut ea in propinquos suos posteà perveniāt: quia dum alios fallere putāt, se ipsos potius deijciunt in æternum vitæ interitum. Deum enim fallunt, cui nihil est occultum.*

SVMMARIVM CAPITIS VNDECIMI.

1 *Spolia Episcoporum qualiter diffiniātur à Navarro, & alijs?*

2 *Spoliorum nomine quid veniat?*

3 *Episcoporum spolia regulariter Ecclesiæ, in cuius gremio decedunt, applicari solent.*

4 *Clericorū decedentium spolia Ecclesiæ applicantur, ubi de eis testari non possunt.*

5 *Spolia Episcoporum, iura aliqua futuris successoribus reservare videntur, quæ explicantur.*

Cap. quia sæpè, de elect. lib. 6. cap. præsenti, de off. Ordin. & alia similia, explicantur, & illustrantur, ibidem.

6 *Spolia Episcopi decedentis, quatenus reservari iubentur futuro successori, debet intelligi, ut de illis disponat in utilitatem Ecclesiæ.*

7 *Ecclesia potest disponere de spolijs Episcopi*

copi decedentis, data mora in adventu successoris.

Cap. illud 12. q. 2. cap. cùm vos, de offic. Ordin. lib. 6. & alia iura similia, explicatur, ibidem.

8 Oeconomus Ecclesiæ quis sit, & eius officium, & in quo differat à vicedomino?

Cap. in nova, & cap. quoniam 16. q. 7. & cap. volumus 89. dist. explicantur, ibidem.

9 Ecclesia non tam succedere, quàm retinere, sive continuare dominiũ dicitur in bonis Prælati.

Cap. 1. & cap. in officijs, de testam. explicãtur, & illustrantur, ibid.

10 Prælati ex opinione multorum nõ habent dominium, sed solam administrationem in bonis quæsitis intuitu Episcopatus.

11 Dominium, & possessio rerum Ecclesiæ est penes Christum, non penes Prælatum.

12 Ecclesia fundat intentionem in successione omnium bonorum Prælati decedentis, & debet in illis manuteneri.

13 Ecclesia succedit etiam in bonis patrimonialibus Episcopi decedentis, si is testamẽtarium, vel legitimum successorem non habeat, excluso fisco.

L. si quis presbyter, & Auth. licentiam, C. de Episcop. & cleric. explicantur, & illustrantur, ibidem.

14 Monasteriũ in successione Religiosi excludit cognatos.

15 Religioso facto Episcopo, succedit Ecclesia, & non Monasterium in omnibus bonis, etiam patrimonialibus.

16 Ecclesia subrogatur in locũ Monasterij, quoad successionem regularis facti Episcopi.

17 Regularis factus Episcopus efficitur Administrator tantùm bonorum quomodolibet ad eum pertinentium.

18 Spolia & vacantes Episcoporum occupat Camera Apostolica in Italia, Hispania, & alibi, & de constitutionibus de hoc agentibus.

19 Camera Apostolica qualiter per suos Collectores exerceat applicationem sibi factã spoliorum, & vacantium Episcoporum decedentium?

20 Spolia Episcoporum, quòd pertineant ad Cameram Apostolicam, novo iure inductum est.

21 Spolium in Hispania solùm causatur ex bonis, & personis Episcoporum, non autẽ clericorum, ut in Italia, & alibi.

22 Camera Apostolica in Indijs Occidentalibus non occupat spolia, & vacantes Episcoporum decedentium, sed ius commune in illis observatur, & idem practicatur in alijs provincijs, quæ referuntur.

23 Consuetudo excludens Cameram Apostolicam ab spolijs, & vacantibus Episcoporum valida est, non obstante Bulla Pauli III. quæ explicatur.

24 Molinæ Theologi lapsus notatur.

25 Cameræ Apostolicæ introductio in spolijs Episcoporum, & clericorum est odiosa, & quas turbas apud Græcos & Gallos excitaverit?

26 Collectores Apostolici, quòd in spolijs, & vacantibus Indiarum Occidentalium non admitterentur, qualiter cautum fuerit? & plures sched. de hoc agentes.

27 Schedula quædam notabilis refertur, agẽs de spolijs Episcoporum Indiarum, & Collectoribus excludendis.

28 Spolia, & vacantes Episcoporum, quo iure, & modo colligantur, & administretur in provincijs Indiarum Occidentalium?

29 Spoliorum Episcopalium in collectione, & administratione absque scrupulo procedere possunt Audientiæ Regales, & alij Gubernatores.

30 Episcoporum vix mortuorum bona omnes diripiunt, & furantur, & elegans locus antiquam esse hanc consuetudinẽ notãs.

31 Pontificum Romanorum decedentium bona deripi, & spoliari solent, nedum Episcoporum, & antiqui Canones hanc corruptelam deplorant.

32 Advocatiæ feudales respectu Episcoporum, & Ecclesiarum unde ortæ?

33 Reges Hispaniæ ab antiquo susceperunt in se tuitionem, & protectionem spoliorũ, & vacantium Episcoporum decedentium.

L. 18. tit. 5. par. 1. expenditur, & illustratur, ibidem, & num. 37.

34 Episcopus vicinior moneri, & vocari solebat, ubi per antiquos Canones alter Coepiscopus ægrotabat, ut tã de salute, quàm de bonis eius curam gereret.

35 S. Carol. Borromeus Archiepiscopus Mediolanensis, quid statuerit circa spolia Episcoporum?

36 Episcopus quidam Siculus reditus reliquit pro Episcopis successoribus suis ægrotis curandis, & mortuis sepeliendis, & quare?

37 Audientiæ Regales non solùm colligunt spolia Episcopi decedentis, verùm & cognoscunt de litibus, & petitionibus famulorum, & aliorum, super eisdem bonis exortis, & quare?

38 Regia protectio, quæ olim per Reges præstabatur circa spolia Episcoporum, nunc exercetur per eius supremum Senatum, & Regales Cancellarias.

39 Reges Castellæ hominem proprium deputare solebant pro custodia, & administratione spolij Episcopi defuncti, & redituum sedis vacantis.
40 Spolia Episcoporum, & fructus sedis vacantis qualiter olim dividi solerēt per Reges Castellæ, & Legionis?
41 Senatus supremus qualiter se inserat in taxandis, & solvendis damnis, quæ Episcopus defunctus bonis Ecclesiæ præstare debet?
42 Prælatorum decedentium bona à latrocinijs, & direptionibus defendere, Regum officium est.
43 Reges quemadmodū defendere debent Ecclesias Pastore viduatas, ita & bona Pastoris defuncti, quæ ipsis applicantur.
44 Patronus laicus, etsi non habeat administrationem rerum Ecclesiæ, habet tamē defensionem.
45 Custodia, & defensio aliquarum rerum, cui committitur, potest, & debet earundem inventarium facere.
46 Salaria famulis Episcoporum defunctorum debita, quo iure, & modo soleant solvi iuberi per iudices seculares? & Auctores, qui de hoc agunt.
47 Spolio Episcopi defuncti inest necessitas solvendi debita eius, & spolium solùm dicitur, quod, his deductis, superest.
48 Episcopus quæ legitimè promisit, ex eius spolio solvenda sunt.
49 Spolia etiam ubi Cameræ Apostolicæ reservantur, solvi debēt, ante omnia, debita à Prælato defuncto legitimè contracta, sive is sit secularis, sive regularis.
50 Remuneratio servitiorum fieri potest ex bonis Prælati defuncti.
51 Salarium non conventum, an, & quando famulis debeatur?
52 Salarium non conventum peti non posse à famulis, & officialibus Episcoporum declaravit Pius V. cuius Bulla refertur.
53 Episcoporum famuli, vel officiales, ubi aliquas expensas in eorum servitio fecerūt, iustè remunerationem petunt.
54 Vicarius Episcopi, quando salarium non conventum petens audiri possit?
55 Salaria famulorum Episcoporum moderatè solvenda sunt, & an illis obstet præscriptio triennij?
56 L. 6. tit. 15. lib. 4. Recop. explicatur.
57 Remuneratio à famulis, & ministris Episcoporum, an, & quando in iudicio post mortem eorum peti possit? & quòd non dicitur liberalitas, sed debiti solutio.
58 Donatio remuneratoria dicitur quædam alienatio, titulo magis oneroso, quàm lucrativo facta, & qualiter æstimetur arbitrio iudicis?
59 Remuneratio famulorum, & officialium suorum cadit sub congrua, de his, quæ Prælatus ad sustentationem expendere potest.
60 Ecclesijs in quemcunque eventū debet reservari Pontificale Episcopi decedentis.
61 Pontificale Episcopi decedentis, quod Ecclesiæ debet reservari, quale sit, quidvè cōprehendat? & an valeat donatio de eo, vel eius parte à Prælato facta inter vivos?
62 Episcopus si aliqua bona donet cū reservatione usus fructus, & posteà ea alienet, vel consumat, an sarciri debeāt donatario post mortem Episcopi ex alijs bonis eiusdem?
Vsusfructuarius quemadmodum caveat pro rebus consumtis? ibid.
63 Rem præstare qui debet, illa peremta, qualiter ad eius æstimationem teneatur?
64 L. si donatæ 37. D. de donat. inter, & l. si quis argentum, §. sui autem, C. de donat. expenduntur.
65 Donatio perfecta, nec per alienationē rei donatæ, nec per alium actum contrarium revocari potest.
66 Liberalitate ex sua, qui conveniuntur, amarè exigendi non sunt.
67 Donans, reservato usufructu, non tenetur cautionē præstare, quam alij ususfructuarij præstant, & quare?
68 L. Aristo, §. fin. de donation. l. ad res donatas, de ædil. edict. l. filio, D. ut legat. nom. caveatur, expenduntur.
69 Gabella quādo solvenda sit de bonis Prælatorum, quæ venduntur ad eorum debita solvenda, vel alia ratione?
70 Ecclesiæ Indianæ, in cuius quis gremio decedit, & nō Cameræ Apostolicæ debet applicari spolium Episcopi ex Ecclesia Hispana ad Indicam translati, etiam pro bonis quæsitis intuitu primi Episcopatus.
71 Matrimonium, quod est inter Episcopū, & Ecclesiam, in cuius gremio decedit, caussat, ut eidem Ecclesiæ bona illius applicētur.
72 Episcopus translatus de uno Episcopatu ad alium, potest secum ferre fructus iam perceptos, & res mobiles ex eisdem comparatas.
73 Episcopi translati, cui Ecclesiæ teneantur reservare bona in primo Episcopatu quæsita? ex Barb. & alijs.
74 Vacatio, quæ per translationem inducitur, operatur eundem effectum, ac illa, quæ per mortem.
75 Monachus translatus de una Religione ad aliam, non adimit bona priori Religioni, sua contemplatione quæsita.

76 *Episcopi bona, quæ Ecclesiæ, vel successori reservantur, debent intelligi de morte naturali tantùm.*

77 *Mortis mentio in rescriptis Apostolicis solùm intelligitur de naturali.*

Cap. susceptum, de rescript. in 6. declaratur, & illustratur, ibidem.

78 *Cap. manifesta 12. q. 1. explicatur.*

79 *Episcopus translatus de una Ecclesia ad aliam, res primæ secũ transferre nõ debet.*

80 *Episcopi translati non faciunt inventarium de bonis quæsitis intuitu primæ Ecclesiæ, quod facere deberent, si illa illi reservare tenerentur.*

81 *Episcopus Indiarum renuntians, & aliò suam personam, & bona transferens, ubi Camera Apostolica spolia colligit, an ei causet spolium, & casus qui circa hoc contigerunt.*

82 *D. Fr. Ioan. Solanus Episcopus Cuzquẽsis, & eius historia.*

83 *Episcopus renuntians, videtur solùm nominalis, vel titularis manere, qui Ecclesiã non habet, & dicitur Nullatenens, vel Nullatensis.*

Cap. inter corporalia, de translat. Episcopi, expenditur, ibidem.

84 *Episcopus renuntians, nõ manet ampliùs in matrimonio Ecclesiæ, cui renuntiavit, & sic nec ei videtur quærere posse.*

85 *Matrimonio soluto, imò & quoad torum separato inter coniuges, cessat ius successionis reciprocæ, quod inter eos dari solet.*

86 *Episcopus renuntiãs Episcopatui ex multorum opinione ad suum conventum redire debet.*

87 *Episcopos renuntiãtes, sive seculares, sive regulares, adbuc Ecclesiæ, cui renuntiaverunt, spolium causare certius est.*

88 *Ecclesiæ iuri nõ præiudicatur, ob id, quòd Episcopus ei renuntiet.*

89 *Coniugi qui nõ dedit causam separationi, illibatum manet ius successionis aliàs sibi in bonis alterius coniugis competentis.*

90 *Lucra coniugalia non amittit coniux, qui non dedit causam separationi matrimonij.*

91 *Episcopum renuntiantem, vel titularem etiam Regularem nullum præiudicium facere per se successioni Ecclesiæ, tenent plures Auctores, qui referuntur.*

92 *Prælatis in Curia decedentibus, permittitur disponere de bonis intuitu Ecclesiæ.*

93 *Successionis quoad ius attendi solet consuetudo loci, ubi bona sunt sita, de quorum successione agitur, & quando secus?*

94 *Prælati in manu relinqui non debet, quod Ecclesiam successione fraudare possit.*

95 *Fraudis suspicione extante porrigit vires statutum etiam ultra districtum statuẽtis, ut talis fraus excludatur.*

96 *Statutum quando est probibitivũ in persona, & probibitio favorabilis, benè porrigitur ad bona etiam extra territorium.*

97 *Episcopi Regulares renuntiãtes ex veriori opinione manẽt Religione soluti, ac liberi, & non tenentur ad Monasteriũ redire.*

98 *Episcopus regularis depositus absque degradatione, adbuc manet liber à sua Religione.*

99 *Religiosorum extra claustra vagantium spolia, quare, & qualiter prætenderit Camera Apostolica, & Romæ observetur?*

100 *Spolia Religiosorũ Indiarũ, vel aliarũ Hispanis provinciarũ, nunquã permissum est, quòd per Collectores Cameræ Apostolicæ colliguntur; & quòd valeat talis consuetudo.*

101 *Spolijs regulariũ ne Collectores manum inijceret, decretũ fuit in quadã sessione gravissimorum virorũ, cui Auctor interfuit.*

102 *Monachus etiam extra claustra vagãs, adbuc quidquid acquirit, Monasterio suo quærit, cui per suam fugam præiudicium generare non potest.*

103 *Monachus vagans extra claustra de licẽtia Prælati, vel R. Põtificis intra ea degere censetur, quoad omnes iuris effectus.*

104 *Regularis extra claustra vagans, quamvis clerico seculari eum exequemus, adbuc in Regnis Hispaniæ non pertinebit eius spolium ad Cameram Apostolicam.*

105 *Spolia Clericorum secularium in Hispania non pertinẽt ad Cameram Apostolicã.*

CAPUT XI.

De spolijs Episcoporum Indiarum, & eorũ applicatione, collectione, & cognitione.

SPOLIA, de quibus hoc in capite agere destinamus, † rectè diffiniũtur à Navar. in tract. de spol. Eccles. §. 1. vers. *De spolijs autẽ, ut sint: Bona Ecclesiastica à Prælatis intuitu Ecclesiæ, vel immediatè, vel mediatè quæsita, & ante corũ mortẽ iustè ab eisdẽ nõ impẽsa, nec distributa.* Quod idẽ est, ac si diceret, † spoliorũ nomine venire id omne, quod Prælati morientes relinquũt, ex bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis, de quibus in vita legitimè non disposuerunt. In quibus quidem bonis certa est, & tenenda antiqui iuris Canonici cõstitutio, † quæ eorũ

1 2 3

successionem Ecclesiæ,in cuius gremio decedunt,absolutè,& simpliciter,tam ex testamẽto,quàm ab intestato applicat,& reservat, ut apertè constat ex cap. Episcopi 22.q.1.cap. placuit,cap.Pontifices 12.quæst.3. cap.Sacerdotes, cap.quicunque 12.q.4. c.1.& cap. fixũ 12.q.5.cap.statutũ 18.q.1.ubi gloss.ab omnibus recepta, Auth.licentiã, C.de Episc. & cler.c.1.in fin.de testam.c.fin.iunctâ gloss. fin.de success.ab intest. Et respectu † successionis clericorum,in provincijs , ubi nõ extat consuetudo,ut de eiusmodi bonis testari non possent,idem statutũ est in d.cap.1. cap.cùm in officijs,de testam.& in c.3. de pecul.clericor.cum alijs,quæ latè adducunt Scribentes in eisdem iuribus,Covar.in d.c.1.n.19. Navar.Redoan.Pontan.Mainacia,& alij,in copiosis tractatibus , quos de spolijs clericorũ ediderunt,& latissimè Papon. ad consuetud. Borbon.§.479. Cerola in praxi,2.part.verb. *Spolium*,Quaranta in summa Bullar. eodem verb.pag.44.Aug.Barbos.in tract.de offic.& potest.Episcop.alleg.114.per tot.& novissimè Vincent. Filiuc. de statu clericor. tit. de spolijs,per totum.

Et licèt sint aliqua iura , † quæ huiusmodi successionem,ut & vacantis Ecclesiæ reditus, futuris successoribus applicare , & reservare videantur,ut constat ex cap. hæc cuius placiti 38.ubi gloss.verb.*Successionis*, cap.non liceat 48. 12.q.2.cap.quia sæpè 40. de elect. lib.6.ibi : *Bona à Prælatis ipsorum dimissa, vel vacationis tempore obvenientia , quæ in utilitatem dictarum Ecclesiarum expẽdi,vel futuris deberent successoribus fideliter reservari*,cap.præsenti,de offic.Ordin.eod.libro, Clem.statutum,de elect.gloss. per text. ibi in cap.1.verb. *Prædecessori*, de solutionib. iunctis alijs,quæ tradit Oldrad.cons.249.n.1.& seqq.ubi docet, quòd Episcopo mortuo,successor eius debet habere bona illius,Roman. cons.259.*in casu proposito*,num.3.Covar.d. cap.cùm in officijs, n.9. & in cap.relatum,el 2.num.2.& 3.Navar.in tract.de spolijs,§.10. num.1.pag.210.Ioan.Matienz.in l.13.tit.8. gloss.4.n.4.lib.5.Recop.P.Molina disp.147. num.13.in fin.Nicol.Garcia,qui alios adducit, de benef.5.par.cap.1.num.594.& 596. & 2.par.cap.1.num.12. & Card.Tusch. litt. B.concl.111.& litt.F. concl.516.& litt. F. verb.*Spolium*,concl.368.

In hac tamen iurium , & opinionum varietate,vera concordia est,successionem, de qua agimus,ad Ecclesiam pertinere, & iura, quæ eam futuro successori reservare videntur,accipienda esse de reditibus vacationis, de quibus simul agunt referendo singula singulis,ut in cap. seq. dicemus ; vel quamvis in successione etiam antecessoris intelligatur, ita hoc accipiendum esse, ut non sibi , & suo nomine eam acquirat successor , sive illa ei reservari iubeatur,sed † nomine ipsius Ecclesiæ, ut tãquam eius dispensator,vel administrator dispenset,vel distribuat,sicut alia bona, & reditus eiusdem Ecclesiæ,ut evidenter colligitur ex d.cap.relatum,vers. *Vbi autem*, ibi : *Is ea bona, sicut & alia ipsius Ecclesiæ, in Dei timore dispenset*,ubi glos.verb.*Vnus*;& insinuat text.in d. c. hæc cuius placiti 38. vers. *Substitutus* 12.q.2.Covarr.d.cap.relatum, n.2. & tenet expresè Molina d.disp.147.num.8. dicens , quòd nomine Ecclesiæ venit Prælatus successor , & latiùs Redoan. in d.tract.de spolijs cleric.q.1.num.11. & q.5.num. 3. & q.8.§.ad maiorem,num. 13.

Ex quibus possumus deducere interpretationẽ ad plura loca iuris Canonici , quæ disponunt , ut † si in adventu successoris aliqua mora sit,possit Ecclesia,& eius œconomus in opus fabricæ , vel utilitatẽ Ecclesiæ prædicta bona,& reditus distribuere , ijs tantùm , quæ superfuerint , successoris distributioni reservatis,ut patet ex text.in d. c.illud 47.12.q. 2.*Sed ad opus Ecclesiæ, & successoris sui, in libera œconomi, & clericorũ permaneat potestate*,d.c.quia sæpè,de elect.lib.6.ibi : *Quæ in utilitatẽ dictarũ Ecclesiarũ expendi*, d.c. præsenti,de off.Ordin.lib.6.& utrobiq; gloss. verb.*Reservari*, c.cùm vos 4. eod.tit. & lib. ibi : *Ponatis œconomos, qui debeant fructus percipere,& eos,aut in Ecclesiarum utilitatẽ expendere , aut futuris personis fideliter reservare.*

Et hùc potest referri, quod traditur in Cõcil.Calcedonẽsi cap.26. his verbis: † *Quoniã in quibusdã Ecclesijs (ut rumore cõperimus) præter œconomos,Episcopi facultates Ecclesiasticas tractent . Placuit omnẽ Ecclesiam habentem Episcopũ,habere œconomũ,qui dispenset res Ecclesiasticas secundùm sententiã proprij Episcopi.* Quod etiã diffinitur in Cõcil.Hispalensi, cui D.Isidor.interfuit, cap.2. & habetur in cap.in nova, & in cap.quoniam 16.q.7.cap.volumus,dist.89.& tradit gloss.in cap.Diaconũ, verb. *Vicedominum*,ubi constituit differentiã inter vicedominũ , & œconomũ:*Vt vicedominus sit , qui habet potestatem super res ipsius Episcopi;œconomus,qui super res Canonicorũ , cui res Ecclesiastica gubernãda traditur.* Quod etiã declarat Archidiac. in d.cap.in nova, Sbrozius de off.Vicar.lib.1. q.46. per tot. Prateius, & Ioan. Kalinus de verb.iur.verb. *Oeconomus*, Bullenger.de off. Eccles.eod.verb.&Isidor.Moscon.de maiest. Eccles.lib.1.par.1.c.10.pag.269.(ubi tamẽ minus benè œconomũ cũ officio Vicarij cõ-

mis-

miscet) & latè D. Præses Valençuela consf. 176.num.55.vol.2.

Et est adeò verum, dictum spolium ad Ecclesiam pertinere; ut † non tam in eo succedere dicatur per mortem Prælati, quàm cōservare, & retinere dominium bonorū illius, quasi iam tunc, ab ipso acquisitionis tempore, statim ad Ecclesiam pertinere cœpissent, ut colligi potest ex d.cap.1.de testam.ibi: *In dominio Ecclesiæ conservetur*, & in cap.cùm in officijs, ibi: *Penes Ecclesiam eandem volumus remanere*, & pluribus relatis concludit August.Barbos.d.alleg.114.num.13. & ante eum Petr.Barbosa in l.divortio, in principio, 2.part.num.53.D.solut. matrim. eorum opinionem adstruens, & sequens, qui † Prælatum non acquirere dominium tenuerūt, quasi hoc resideat penes Ecclesiam, sed administrationem tantùm rerum, quas acquisierint, restrictam ad id, quod Canones disponunt, ut scilicet ex reditibus Episcopatus sibi necessaria sumat, & superflua in pauperes distribuat, de quo videnda sunt, quæ in cap.præcedent. n. & seqq. pertractavimus. Et convenit doctrina Innocentij in cap.quod super, de caus.possess. & propriet. num.3. & 4. Vbi quòd † dominium, & possessio rerum Ecclesiæ est penes Christum, non autem penes Prælatum, Alex.in l.1.§.municipes, D.de acquir.poss.num.8. Peregrin. de fideicom. art. 48.num.fin. Marc.Ant.Genuēs.in practicab. Eccles.q.135.num.5.

9 10 11 12

Quod efficit, † ut Ecclesia, ubicunque orta fuerit quæstio super horum bonorum occupatione, & prætensione, fundatam habeat quoad ipsa suam intentionem, & debeat in illis manuteneri, etiam in summarissimo remedio, quod vocatur, *interim*, vel ex sola assistentia iuris communis, cap.cùm personæ, de privil. lib.6. Marescot.lib.1. variar. cap.11. num.1.Steph.Gratian.tom.3.discept.forens. cap.441.num.22. & tom.5.cap.870.num.8. & cap.890.num.18.

Et hoc extenditur non solùm ad bona, quæ Prælatus intuitu Ecclesiæ acquisivit, verùm & † ad patrimonialia, aut aliundè quæsita, si de eis in testamento non disposuerit, & ab intestato decedens legitimum successorem nō habeat, excluso fisco, qui aliàs huiusmodi bona tanquam vacantia occupare solet, ut probat text.expressus, & valdè notandus in l. si quis Presbyter.& in d.Auth.licentiam, vers. *Item si quis*, C.de Episcop.& cleric.ibi: *Item si quis Episcopus, aut Minister Ecclesiæ moriatur sine testamento, & successore legitimo, vel legitima successio cōpetit Ecclesiæ, in qua constituti sunt*, ubi notant Bart.Bald. Alber. & Paul.de Castro cap.1.de success.ab intest. ubi Ant.de Butrio, Abb.& reliqui cōmuniter Canonistæ, cap.ult.12. q.fin.ex quibus sumta est l.4.tit.21.part. 1. ibi: *E si por aventura non oviessen parientes ningunos fasta el quarto grado, que lo heredasse la Iglesia en que era beneficiado. La razon es, que aquella sea su heredera, que lo allegò à Dios, pues que otro pariente non avia*, iunctis alijs, quæ tradit Bartol. in l. si quis filio, §.eius, D.de iniust. rupt. Rota decis.7. tit. de test.in antiq. Nicolaus de Vualdis in tract. de success. ab intest.par.ultim.ad finē, Ioan. Gallus quæst. 290. Matth. de Afflict. in cap.unico, §.bona vacantia, num.11.in tit.quæ sint Regalia, Peregrin.de iure fisci, lib.4.tit.3.num.10.Roxas de success.cap.34.num.38.& novissimè Marta de success.

13

Quod longè magis certum est in Episcopis regularibus. Nam licèt aliàs † Monasterium in successione Religiosorum excludat cognatos, iuxta text.in Auth.ingresi, C.de sacros. Eccles. & cap. in præsentia, de probat. ubi notant DD.maximè Abb. num.16. Felin. n. 29. Calderin.cons.48.num.3. Covarr. lib.1. var.cap.19.à num.6. Mantica de tacit.& ambig.convent.lib.13.tit.46.n.7.& 8. Gutierr. lib.1.Canon.cap.32. & plures, quos adducit Cened.in collect.111. ad Decretal. num.1. Vbi tamē † Religiosus factus est Episcopus, eius Ecclesia succedit ei in omnibus bonis, nō solùm intuitu Episcopatus quæsitis, sed in patrimonialibus, & ex propria industria, vel alio quovis titulo obvenientibus, cap.statutū 18. q.1.cap.cùm olim, de privileg.ubi Innocent. num.3. Rota divers. decis.705. num.9. part. 1.Alex.Trētacinq.cons.18.lib.2.ubi de hæreditate, in qua successit Monachus Episcopus effectus, quod acquiratur Ecclesiæ, Eman.Roder.tom.3.regul. q.69. art.4. in fin. Molina de primog.lib.2.cap.10.n.28.Molin. Theolog. de iustit.& iure, disp.104.fol.761. litt.B.Tapia in Auth.ingressi, verb.*Sua*, c.6. n.8.cum seqq.Pereira decis.75.n.2.&Thom. Sanch.in summ.tom.2.lib.6.cap.6.n.8. Vbi benè inquit cum D.Thoma, quòd † Ecclesia subrogatur in locū Monasterij, & quemadmodum respectu Monasterij nō est distinctio inter prædicta bona, sed omnia indistinctè, cuiuscūque qualitatis sint, per Religiosum ante promotionē ad Episcopatū transferuntur, ita & post promotionem, quoad Ecclesiam, quā regit ut Prælatus. Efficiturque dictorū bonorum † non tam dominus, quàm administrator, cum obligatione convertendi ea in usus proprios eiusdem Ecclesiæ, d.cap.statutum, in fin.18.q.1.Molina disp.140.ad finem. Azor lib.12.instit.moral.cap.10.q.6.Aug.Barbos. de offic.& potest. Episcop. dict. allegat.114.

14 15 16 17

num. 18. & seqq. & novissimè, & latissimè D. Præses Valençuela cons. 190. n. 19. vol. 2.

18 Et quamvis † in Italia, Hispania, & alibi, hoc ius Canonicum antiquum, quod (ut diximus) spolia Episcoporum, tam regularium, quàm secularium eorum Ecclesijs deferebat, derogatum sit per Bullam Pauli III. ann. 1441. incip. *Romani Pontificis providẽtia*, & alias subsequentes cõstitutiones Iulij III. Pauli IV. Pij V. & aliorum summorum Põtificum, qui ea Cameræ Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ applicari iusserunt, utpotè in qua aliæ inferiores repræsentantur, & ad hoc conservatores primũ, & deinde speciales Collectores in singulis provincijs cõstituerint. De 19 quibus constitutionibus, † & earum iure, ratione, & praxi latè, & eleganter agit Ægidius Bellamera cons. 1. Zabarela cons. 79. Quintil. Mandos. de signat. gratiæ, tit. de licentia testandi, Navarr. de redit. q. 3. monito 4. in princip. & in tract. de spolijs, §. 5. & §. 9. num. 4. & §. 10. in princip. ubi securè affirmat, post 20 Paul. Castrens. cons. 96. lib. 1. nullum † Canonem inveniri in corpore iuris, qui statuat huiusmodi spolia ad Papam pertinere. Idem Navarr. lib. 6. consil. tit. de donat. cons. 6. n. 1. Marcus Anton. Colum. tit. de redit. cap. 26. Redoan. Mainatia, Ioan. Anton. de Nigris, Filiucius, & Pontanus in integris tractatib. de spolijs Ecclesiast. per totum, Covar. d. cap. cùm in officijs, n. 6. P. Molina d. disp. 147. num. 10. & 13. Olanus in antinom. iur. litt. C. num. 18. Ioseph. Ludovic. decis. Perusina 35. n. 2. & 3. Azeved. in l. 6. in fin. tit. 2. lib. 1. Recop. & plures alij, quos refert Cened. in collect. 12. ad Decretal. n. 3. Cevall. lib. 1. commun. q. 388. n. 64. Hier. Gonçalez in reg. 8. 21 Cãcell. gloss. 51. n. 72. ubi ait, quòd in † Hispania ex solis bonis, & personis Episcoporũ causatur spolium, Nicol. Garcia de benef. 2. par. cap. 1. n. 16. & 5. par. cap. 1. n. 596. Cerola in prax. Episcop. 1. part. verb. *Spolium*, & Card. Tusch. eod. verb. conclus. Leo in thesauro fori Ecclesi. par. 3. cap. 3. per tot. Cavalcan. decis. 22. n. 4. decis. 27. n. 75. decis. 32. n. 32. decis. 37. n. 49. part. 2. & decis. 8. ex n. 7. par. 3. Molina lib. 2. de primog. cap. 10. ex n. 26. Gratian. discept. 319. num. 15. Cabed. decis. Lusit. 8. 1. par. Marta de iurisd. 4. par. casu 122. centur. 2. Enriquez de Pontificis clavi, lib. 2. cap. 18. §. 1. & in gloss. litt. I. & in c. 23. gloss. fin. Grilenzonus cons. 112. D. Valẽçuel. cons. 98. num. 33.

22 In provincijs tamen † nostrarum Indiarũ Occidentalium adhuc observatur, & observari debet antiquum ius Canonicũ, quod hæc spolia Ecclesijs applicat, quia dictæ constitutiones, illa Cameræ Apostolicæ reservantia, admissæ non sunt, neque usus Collectorũ ad ea exigenda & colligenda, sicuti neque in Gallia, Germania, & Lusitania, imò neque in Regno Navarræ, & Aragoniæ, aut in alijs provincijs Hispaniæ, præter eas, quæ Coronæ Castellæ nomine, & titulo continentur, ut expressè testatur Navarr. de nostris Indijs specialem mentionem faciens d. tract. de spolijs, 23 §. 10. & §. 14. per tot. ubi affirmat, † talẽ cõsuetudinẽ, excludentem Camerã Apostolicã ab his spolijs, validam, & licitam esse, quia licèt eam damnet dicta Bulla Pauli III. debet intelligi de præcedenti, non de sequẽti, maximè rationabili, & eiusdem Pontificis licẽtiâ, & iugi multorum annorum tolerãtiâ munitâ, qualis hæc est, quæ in his Indijs Occidentalibus practicatur, & idẽ post Guid. Pap. Ioan. Fabr. Guiller. Bened. & alios, quos refert Philip. Probus in cap. præsenti, ult. de off. Ordin. lib. 6. docet Molina d. disp. 147. n. 12. Ubi ta-24 men † per incuriam affirmavit in tota Hispania vigere, cùm tantùm de Lusitania testari voluisset, ut advertit Garcia d. cap. 1. n. 89. Card. Tusch. omninò videndus, litt. S. verb. *Spolium*, concl. 368. & 369. ubi cum Zabarel. 25 Bellamera, & alijs docet † dictam reservationẽ Cameræ Apostolicæ factam, odiosam esse, & strictè interpretandã, & quòd Græci propter eam recesserunt à Papa, & in Francia causavit indignationem cleri cõtra Papam, quia nimis rigorosè Collectores eius bona rapiebant, & in malos usus convertebant, & idem circa valorẽ dictæ cõsuetudinis testatur Ant. Gama decis. Lusit. 313. par. 1. ubi eius Addit. Flores de Mena, & omnes ferè Auctores suprà relati, Ioã. Gutier. lib. 1. pract. q. 49. n. 4. Bobad. in Politica lib. 2. cap. 18. n. 180. Alois. Riccius in prax. fori Eccles. decis. 601. Cavalcan. d. decis. 22. num. 4. par. 2. ubi testatur de consuetudine status Mediolanensis, quem sequitur Ioan. Baptista Costa de ratione ratæ, q. 226. par. 2. Seraphin. decis. 594. num. 13. cum sequent. Pereira decis. 95. & Illustriss. Bracharens. Acuña in notis ad cap. illa autem 11. distinct. 12. num. 6. pag. 70. ubi ad hoc post Navarr. text. illum expedit in vers. *Quod enim*.

26 Et in ipsis nostris Indiarũ terminis narrat Anton. de Herrera in hist. gener. Ind. decad. 4. lib. 5. c. 1. pag. 98. ubi refert, quòd † cùm in Curia Regis de his Collectoribus in Indijs introducendis per Nuntios Apostolicos sæpè, & enixè tractatum, & eis denegatum esset, quia iustitiam non fovebant, adhuc clanculũ quemdam Collectorem ad insulam Hispaniolam miserunt ann. 1528. quod cùm supremum Indiarum Consilium rescijsset, statim Regiæ Cancellariæ in eadem insula residenti

per Regiam epistolam iussit, ut illum non admitterent, & ubi litteras aliquas Apostolicas intimasset, eas cùm debito obsequio reciperent, & ad idem Consilium mitterent, ut ibi examinarentur, & ad Romanum Pontificem supplicatio interponeretur. Quò etiā respiciunt plures aliæ schedulæ anni 1551. 1543. 1563. & 1581. quæ habentur in 2. to. impress. fol. 44. & seqq. & inter ordinat. Mexicanas Licent. de Puga fol. 181. Quæ seriò, & enixè idem repetunt, & iuxta iuris Canonici dispositiones hæc spolia Ecclesijs reservari, Collectoribus explosis, præcipiunt. Et † præsertim illa data in Escoriali 29. Maij ann. 1581. ad Mexicanam Audientiā directa, quæ supràdicta omnia dilucidè narrat, & disponit; & ubi casus occurrerit, omninò videnda erit.

27

CVM ergo hæc spolia ad Ecclesias Cathedrales Indiarum pertineant, eisque reservari debeant, & dictæ Ecclesiæ sint de iure patronatus Regij, & sub immediata eius protectione, ut dixi sup. c. 3. Meritò † Regales Audiētiæ earundem Indiarum, vel locorū Gubernatores, aut Prætores, ubi Audientiæ non sunt, statim atque Prælatus moritur, imò & ubi morti proximus renuntiatur, se dictis bonis, & spolijs colligendis, & custodiendis immiscent, quod pluribus itē schedulis Regijs deciditur, & iubetur, ac præsertim illis, quæ expeditæ sunt circa spolia Episcoporum Argētini, & Tlascalensis, & D. Toribij Mogrovejo, Archiepiscopi Limani.

28

Quod † non est cur quispiam, ob defectum iurisdictionis succenseat, cùm & in Hispania idē fieri soleat, & ad hoc passim Regiæ provisiones expediantur, quamvis ibidem ad Cameram Apostolicā spolia pertineant, ut benè observat Bobad. in Polit. lib. 2. c. 18. n. 180. & alij Auctores statim citandi. Nimirum, ut hæc bona sequestrētur, & in tuto collocētur: quæ † alioqui, etiā seminecis Prælatis, ab ipsorum famulis, & ab alijs, tam clericis, quàm laicis, & aliquando potentioribus, absque ullo divini, vel humani iudicij timore, expilari solent. Ita, ut vix sindonē relinquant, quo Prælatus tegi, & humari possit. De quo Ego sæpè oculatus testis fui, & ubiq; idem contingere suadet id, quod scriptū reliquit Auctor Dialogi de statu Ecclesię inter opera Hincmari: *Decedente Episcopo substantia eius invaditur, bona eius sicut hostiū spolia dividuntur, &c.*

29

30

Et videmus † ad sacrum etiam Palatiū, & spolium Romani Pōtificis extensum, & multis antiquorum Conciliorum Canonibus dānatum, & deploratum, ut patet ex Raven. sub Ioāne XII. cap. 11. vol. 5. Chalcedonēs. c. 22. Aquisgran. cap. 88. Vvormat. cap. 55. Valentino in Hispania tēpore Sixti IV. Trosleiēse cap. 14. Ilerdens. cap. 16. Quorū † occasione ortæ sunt advocatiæ feudales, de quibus Erasmus Cochier integrum tractatum scripsit, & alium pleniorem Martin. Mager. de iure protectionis, quam † nostros Reges Hispaniæ iā inde ab antiquis tēporibus hoc in casu exercuisse, apertè comprobat text. ā paucis animadversus in l. 18. tit. 5. par. 1. sic inquiens: *Antigua costumbre fue de España, è durò todavia, è dura oi dia, que quando fina el Obispo de algun lugar, que lo fazen saber el Dean, i los Canonigos al Rei, è que le encomiendā los bienes de la Iglesia, &c.* quod non solùm ad reditus sedis vacantis, verùm & ad spolia defuncti, æqualiter referri potest, cùm tunc ad Ecclesiam pertinerent, nondum Cameræ Apostolicæ Collectoribus introductis.

31

32

33

ET HVC respiciunt alij Canones, qui graviter statuunt, † ut Episcopus proximior, nuntio accepto, de adversa alterius valetudine, ad eum festinet, eique ægrotanti medeatur, morienti opituletur, & mortuo, bonorum collectioni, ac custodiæ prospiciat, ut Ecclesijs decedentium servarentur, à quibus si pauperes essent, nihil pro hoc labore, & cura percipere possèt, sin divites, unam tantùm libram auri, ut patet ex Concil. Regiensi cap. 5. Aurelianens. II. c. 6. Tolet. IX. cap. 9. Aurelian. V. cap. 8. & Aquiliēs. cap. 10. to. 4. Cōcil. pag. 1095. Quos Canones iam per desuetudinem antiquatos, in usum † in suo Archiepiscopatu Mediolanensi reduxit S. Carol. Borromeus Concil. I. Provinciali Mediolanēs. 2. par. tit. de funct. Episcopi. Et extat notabile † testamentum cuiusdam Siculi Episcopi, qui miseram Prælatorum conditionē, dum ægrotant, & moriuntur agnoscens, ingentem quandam vim pecuniarum reliquit, ex qua reditus cōpararentur, & duobus antiquioribus suæ Ecclesiæ Canonicis assignarentur, sub ea lege, & conditione, ut ęgrotis deinceps successoribus suis assisterent, & de necessarijs providerent, & bonorū tutelæ simul etiam prospicerent.

34

35

36

Sed quoniam in hoc Ecclesiasticorum cura, & charitas valdè refriguit, meritò (ut diximus) Regales Audientiæ eam suscipiunt, & quod plus est, sequestro bonorum facto, eorum † omnium petitiones admittunt, & expediunt, qui ā defunctis Prælatis aliquid sibi ratione servitij, vel alijs iustis titulis, & legitimis probationibus deberi contendunt. Quod absque ullo scrupulo, & summa cum iustificatione fieri posse, docet Bobadill. dict. cap. 18. num. 180. cùm bona Prælati ea tantùm dicantur, quæ deducto ære alieno supersunt, & lites in immensum protelarentur, si earum occasione Ecclesiastici iudices adeundi essent. In cuius praxis comprobatio-

37

nem citat Bobad. Sarmient. de redit. Eccles. 4. par. cap. 1. num. 8. ubi tamen hunc articulum non pertractat, & Ioann. Gutierr. d. lib. pract. cap. 49. num. 4. & eadem expressè, ac securè admittit idem Ioan. Gutier. de gabel. lib. 2. q. 88. num. 12. in princip. Ioan. Segura Davalos in direct. iud. Eccles. 1. par. cap. 14. n. 4. Lasarte de decima vendit. cap. 19. n. 45. & nov. Carleval. de iudic. pag. 159. ex n. 344.

Egoque pro ea adduco text. in dict. l. 18. part. suprà perpensum. Nam 38 † quod ibi Regiæ tuitioni commendari dicitur, nunc per Regios iudices expeditur, ut sentit Palac. Rubeus in introduct. Rubr. de donat. inter, num. 28. Cabedus de patron. Regiæ Coronæ, cap. 28. num. 7. pag. 141. ubi probat, quòd custodia bonorum Episcopi defuncti pertinet ad Regem: ad quod 39 † olim homines proprios à Regibus deputari solere, constat ex historia Palentina Archidiaconi del Alcor in vita Episcopi D. Petri III. ubi privilegium notabile memorat circa hoc eidem Ecclesiæ Palentinæ concessum à Rege D. Alphōso X. anno 1254. & aliud simile Ecclesiæ Ovetensis, & Austiricensis refert novissimè insignis, & diligens Regius Chronista Ægidius Gonçalez Davila in Theatro Ecclesiastico dictæ Ecclesiæ Ovetensis, pag. 41. Quod, quia notabile est, hîc inserendum duxi, & sic habet: *Por gran favor, que he de hazer bien, è merced à la Iglesia Catedral de Oviedo, i al Cabildo de esse mismo lugar, otorgo, i establezco de aqui adelante para siempre jamas, que cada q̃ muriere el Obispo de la sobredicha Iglesia, que todas las cosas que huviere à la sazō que finare, que quedē salvas, i seguras en juro, i en poder del Cabildo, è que ninguno non sea osado de tomar, ni de forciar, nin de robar ninguna cosa dellas. Otrosi mādo, è otorgo, que el home mio non tome, nin robe ninguna cosa de las que fueren del Obispo, mas que las guarde, i que las ampare con el home que el Cabildo diere, para guardarlas para el otro Obispo que viniere. E esto otorgo por mi, è por los que reinaren despues de mi en Castilla i Leon.* Et idem reperies apud Fr. Prudēt. de Sandoval in hist. Carol. V. lib. 27. & in histor. Regis Alphons. VII. cap. 64. fol. 179. Vbi ait, 40 † de antiqua consuetudine Hispaniæ ita spolia hæc dividi solere, ut pars una Ecclesiæ fabricę, altera pauperibus tribueretur, tertia ad Regem spectaret.

41 Expendo etiam similem praxim, † quæ in Hispaniæ Regnis servatur apud Regios supremos Senatores, ut de eorum præcepto, iudex Regius vicinior Episcopatui, compellat hæredes mortui, ut nominent æstimatores, seu taxatores damnorum, quæ res Ecclesiæ passæ sunt, toto tempore, quo Episcopus mortuus obtinuit Episcopatum, qui, cum nominatis à novo Episcopo, æstiment damna, & deteriorationes, electo etiam tertio, duobus non cōvenientibus, factâ que æstimatione solvi iubetur pecunia novo Episcopo, ut damna resarciantur, de qua testantur Molina de primog. lib. 1. cap. 27. num. 3. & Ioan. Garcia de expensis, cap. 11. num. 69.

Et in nostris terminis eandem sententiam probat Cabed. decis. Lusit. 83. par. 1. per tot. ubi probat hoc ius nostrorum Regum, & eorū iudicum secularium ex eo descendere, 42 † quia ad eos spectat Prælatorum defunctorum bona defendere à latrocinijs, quæ contingūt eorū morte. Et 43 † quòd cùm ad ipsos pertineat patronatus Ecclesiarum Cathedraliū, & sub eorum protectione sint, ubi Pastore viduantur, nimirùm si ad ipsos spectet bonorū Episcoporum defunctorū defensio, ut reserventur ei, ad quem de iure pertineat. Quamvis enim 44 patronus † laicus non possit se intromittere circa res Ecclesiæ, potest tamē quoad defensionem, Innoc. in cap. cùm vos, de offic. Ord. n. 1. latissimè Martin. Mager. de advoc. arm. cap. 3. n. 165. & c. 15. n. 157. & 158. & seqq. ubi quòd Patrono de iure incūbit onus defendendi Ecclesiam, & malè alienata repetere, & quòd si id non fecerit, omni commodo, quod ab ea habet, privari poterit.

Et inde infert Cabedus, benè sequi: 45 † *Quòd ad quem pertinet custodia, & defensio rerum, pertinet etiā facere earum inventariū*, Porcelin. de invent. c. 2. q. 15. n. 27. qui citat Archid. in cap. generali, de elect. lib. 6. Insuper & cōmittere solet Rex noster rescripto speciali, ut 46 † iudices seculares cognoscāt de servitijs famulorum Archiepiscopi, & Episcopi vitā functi, ut eis persolvatur salarium, & debita, si quæ debet Episcopus, & quæ ei debētur, exigantur. Et de his omnibus cognoscunt iudices seculares mortuo Episcopo, si super illis aliqua lis movetur in iudicio, & ita servatur in nostro Regno. Et idē latiùs probant Frāc. Marc. decis. 90. n. 5. par. 1. ibi: *Sed in cōtrarium videtur in casu isto, quia talis reductio ad manus Delphinatus fit ex iusta, & legitima causa ad salvum ius habentis, obviando scandalis, & periculis futuris*, Thesaur. decis. Pedem. 113. n. 6. Olivan. de iure fisci, cap. 13. ex n. 23. ubi assignat causas, quare sequestratio in bonis Ecclesiasticis ponatur per Regem, & Ioseph. Sesse de inhib. Iustit. Aragon. cap. 1. §. 8. num. 20. & seq.

47 Inest quippè † spolio hæc necessitas, sive obligatio, debita à Prælato defuncto cōtracta solvēdi, neq; spolij nomine venit, nisi quod ijs deductis superfuerit, c. pervenit, ubi omnes

de fidejussor.cap.præsenti, §.porrò, ibi: *Solutis debitis*, de offic.Ordin.lib.6. iunctis resolutis per Archidiaconũ, in cap.fin.de testam. in 6. Franc.Marc.decis.436.per totã, 1.par. Bonacosa in tract.de servis,&famulis,q.194. tom.6.tract.Doct.par.1.fol.29.Tiraq.de retract.lignag.§.15.gloss.1.num.7.Boer.decis. 204.num. 48. Gigas de pension. quæst. 72. num.1.Gutierr.lib.1.Canonic. cap.1.à num. 109.& num.114. Quod † etiam ad legitimè promissa ab eodem Prælato protrahitur in cap.quicunque Episcopi,ubi gloss. verb.*Promiserint* 12.q.2.dict.cap.pervenit,de fideius. Tiraq.in l.si unquam, verb.*Donatione*,num. 27. Et etiam habet locum, † ubi spolia Cameræ Apostolicæ reservantur, quamvis viginti dies post contractum debitum non supervivat, ut expresè decidit Rota in antiq. decis.41.sub tit.de probation.num.2. ibi: *Et ideò cùm persona sua sit ad huiusmodi debita obligata, non mirùm si etiã de fructibus suorum beneficiorum,quos facit suos, satisfacere teneatur*. Et tam in Episcopis secularibus, quã regularibus observari debere, & ita quotidie practicari, resolvunt Alex. Ludovisius, aliàs Greg.XV.decis.401.num.4.& 5.& Farin.decis.241.num.2.par.2.

48

49

Quod etiam, ut aliqui ex eisdem Auctoribus tangunt,procedet † in solutione,& remuneratione eorum, qui ipsis Episcopis defunctis inservierint. Nam licèt plurimi † doceat salarium non conventum illis tantùm famulis de rigore iuris deberi, qui probaverint se solitos fuisse operas suas locare,& vice versâ dominum eas conducere, arg. text. in l.salariũ,D.& C.mandati, & eorum, quæ latè,post alios antiquiores, tradit Feder.de Senis cõs. 118.Alex.cons.109.col.2.lib.6.ubi Natta in addit.ad eundem,idem Natta cons.376.Cephal.cons.534.n.9.Simon de Præt. cons.53. n.1.in fin.& num.2.latissimè Ioan.Botta,qui nec de æquitate dèberi conatur defendere, cons.43.n.5.& seq.decis.Genuæ 115.num.2. & 3.Baeza de decima tutor. cap.2.num.2.& cap.20.n.20. Albarad.de coniect.mente,lib. 2.cap.29.§.1.num.113. ad finẽ, & plures alij relati à Flores de Mena lib. 1. var.q.8. §.2. n.1.Vizcõtus in conclus.iuris, verb.*Salariũ*, & Cevallos tom.1.commun. q.288. num.5. & in nostris terminis † Bulla Pij V.an.1567. quam sup.retulimus, ibi: *Nullus super eorũ bonis mercedem petere possit in præiudicium creditorum,nisi evidenter appareat,quòd sub certa constituta mercede ad huiusmodi servitium accessißet*. Adhuc tamen contraria opinio,ut ex æquitate præstetur, & iuxta servitij meritum taxari, & solvi debeant, ne quis ex labore alieno locupletetur,verior,&communior videtur,quàm iuvat text.in l.excepto,C. de locato,l.sed an ultrò,§.1. & l.quæ utiliter, D.de negot.gest.l.28.tit.12.par.5.&alijs iuribus,& rationibus defendunt Guid.Papæ,& eius Addit. decis.68. Ant.Gomez lib.2. var. cap.2.n.9.Socin.Iun.cons.196.lib.2.num.1. Ias.in §.triplici,Inst.de action.Riminal.Iun. cons.478.lib.4.Did.Perez in l.1.tit.2.lib.1. Ordin.litt.A.vers.*Est tamen dubiũ*,Rebuff.in prax.lib.2.tit.de famulorum salarijs, gloss.3. Baeza d.c.20. n.20.in fin. Gutierr.de iuram. confirm.lib.5.c.64.n.3.ubi testatur se ita vidisse practicari,Flores de Mena d.q.8.§.2.n. 3.& 10. Cevallos d.q.288. n.6. Azeved.in l. 6.tit.15.n.4.lib.4. Recop. ubi asserit,sic vidisse practicari,etiam non probatâ consuetudine solvendi talia salaria,contra Did. Perez exigentem huius consuetudinis probationẽ, Bobad.lib.2.Polit.cap.10.n.38. litt.C. Menoch.cons.238. num.10. & 24. & cons.570. num.4.& in tract.de arbitrar.casu 514.

50

51

52

Quod securiùs procedit,ubi † personæ huiusmodi,quæ Episcopis inservierunt, aliquas expensas tacitas,vel expressas ob hanc occasionem fecerunt; tunc enim, remuneratione non factâ, in utroque foro, & secundùm Auctores utriusque opinionis,iustum salariũ debetur, & persolvendum est, ut resolvunt Fr. Lud.Lop.in instruct.neg.c.25.& in instruct. conscient. 2.par. cap.8. Flores de Mena ubi sup.num.6.& 10.§.1.num.19.& 28. ubi exẽplum adducit in † Vicario Episcopi, si fortè is ex proventibus officij sufficienter remuneratus nõ fuisset,aut si ex longinquo deductus sub spe promissionũ Episcopi ad eum se trãstulit, & alia commoda, & lucra deseruit, & posteà promissionibus frustratus invenitur. De quo etiam & an his obstet nova pragmatica anni 1616. alia congessi sup. cap. 8. ex num.62.quæ hîc adnotare iuvavit, & Bullam Pauli III.sæpè relatam,ibi: *Quia verosimile non est,ut qui pro mensuali salario, & stipẽdio illis serviunt, exactionem eorum salariorum,& stipendiorum ultra integrum annum differant, &c.* Et ita sæpè in emergentibus causis pronuntiavi,† sub magna tamen dictorum salariorum moderatione, & insuper habitâ præsumtione triennij, quæ aliquando ea petentibus obijciebatur,de qua in l.6.tit.15. lib.4.Recop.Quoniam † ea,ut Azeved.ibid. rectè resolvit num. 45.& 46. locum non habet,ubi tales famuli, amici, vel consanguinei sine salarij conventione servierunt, non tamẽ animo donandi, sed repetendi, nisi aliàs maioribus beneficijs remunerati essent.

53

54

55

56

Quæ † etiam remuneratio, si in vita præstita non fuerit, aliquando etiam post mortẽ Prælati in iudicio peti poterit, & præstari

57

debebit, iuxta personarum, & servitioru contemplationem, nec tam liberalitas, quàm debiti solutio appellanda erit, l. Attilius Regulus, D. de donat. caus. mort. l. sed si lege, §. cōsuluit, D. de pet. hæred. l. penult. D. de ritu nuptiar. cum innumeris alijs, quæ de natura donationis remuneratoriæ adduxi sup. lib. 2. cap. 1. ex num. 57. & cap. 30. ex num. 21. & est videndus Ioan. Faber in l. 1. in fine, C. de inoffic. testam. Vbi † quòd dicitur quædam alienatio, titulo oneroso, non lucrativo facta. De qua, & eius æstimatione arbitrio iudicis reservata, plura congerit Tiraq. d. l. si unquā, verb. *Donatione*, num. 84. & 102. Alciat. de præsumt. regul. 1. præs. 16. num. 3. & respons. 584. num. 5. Menoch. de arbitrar. cas. 132. num. 6. & 7. & in terminis Prælati donantis, casu 434. num. 4. & 6. Iaso cons. 222. lib. 2. & cons. 10. num. 18. lib. 3. ubi Beccius in addit. litt. H. idem Beccius cons. 129. num. 26. lib. 2. Mascard. de probat. concl. 186. in fine, Ioā. Garcia de remuner. donat. num. 52. Costa de ratione ratæ, q. 75. num. 2. Morquecho de divis. bonor. lib. 2. cap. 11. num. 44. Et quòd talis † remuneratio cadat, & comprehendatur in congrua sustentatione Prælati, & inter ea, quæ tam vivus, quàm moriens de bonis, etiam intuitu Episcopatus quæsitis, potest, & debet expendere, & disponere, Molina de iust. & iure, disp. 145. vers. *De remuneratorijs*, Redoan. de spolijs, quæst. 3. §. sed in contrarium, num. 16. & tetigi sup. cap. proxim. num. 85.

58

59

Iuxta quæ decidēdæ erunt lites, quæ occasione istorum spoliorum, & salariorum in Regijs Audientijs Indiarum sæpè (ut dixi) formantur: advertendo tamen, quòd in quemcunque eventum, etiam si aliquæ donationes ab Episcopis factæ solvi iubeātur, hoc non debet præiudicare Ecclesijs eorū, † saltim in Pontificali, & reliquis, quantumvis pretiosis, ad cultum divinum, & eius apparatum pertinentibus. Hæc enim, etiam ubi spolium pertinet ad Cameram Apostolicam, Ecclesiæ reservari debere, expressè constitutum est per Bullam Pij V. dat. Romæ 3. Kalend. Septemb. ann. 1567. quam ad litteram refert Redoan. in d. tract. de spolijs, pag. 479. Motus proprius Pij V. fol. 111. & 112. Laurent. Cherubin. in Bullar. Pontif. 2. tom. pag. 238. Navarr. de spolijs, §. 8. Molina disp. 147. §. Pius V. Azor lib. 8. instit. moral. cap. 8. q. 8. §. quæstio quidem, ubi aliquas quæstiones hùc spectantes adducit, & alias Marta de success. legali, 4. par. q. 1. art. 4. num. 44. Vbi probat, quòd Prælatus habens facultatem testandi, non potest disponere de mobilibus oratorio suo privato applicatis. Quod tamen est intelligendum † de Pontificali, quo tēpore mortis utebatur. Nam si in vita de aliquibus rebus ad illud pertinentibus disposuisset, valida esset illorum alienatio, vel commutatio, ut benè advertit Navarr. d. §. 8. num. 4. ad finem, & cons. 2. sub tit. de donat. per totum, & Pet. Matthæ. in notis ad dictum Motum propriū Pij V. pag. mihi 557. ubi verba Navarri trāstulit, & illum suum caduceatorem appellat, & habui de facto in causa spolij Reverendiss. Episcop. Cuzquensis D. Fernandi de Mendoça, quæ in Limano Prætorio vertebatur super quibusdam donationibus factis D. Sebastiano Gonçalez de Mendoça ipsius ex fratre nepoti cum reservatione usufructus.

60

61

In qua causa idem D. Sebastianus intendebat, † bona, quæ post factam donationem Episcopus consumsit, vel alienavit, sibi ex alijs eiusdem bonis sarcienda esse, ex reg. text. in l. 1. §. cavere, & §. & habet, D. de usufruct. quemadm. caveat. l. si is cuius 15. cum l. seqq. D. de usufruct. l. 1. & 4. C. eod. l. 20. tit. 31. par. 3. Ias. cons. 40. num. 2. vol. 1. & plures alij relati à D. Ioan. del Castillo de usufruct. cap. 17. num. 4. & seqq. iunctā l. qui restituere, D. de reivind. l. in re furtiva, l. si servus, §. bove, D. de condict. furt. quibus probatur † in obligationibus rei præstandæ, vel restituendæ, illis peremtis, succedere obligationem ad id, quod interest, vel æstimationem, cum alijs traditis à Bart. & Modernis in l. stipulationes non dividuntur, D. de verbor. obligat. Aiora de partition. 2. par. q. 36. num. 6. & 3. par. q. 29. num. 104. ad finem: & in terminis donationis, de qua agimus, text. † expressus in l. si donatæ 37. D. de donat. inter, ibi: *Sed quia causam possidendi donatio præstitit, nisi reddatur res, æstimatio faciēda est iusto pretio*: cui etiam convenit text. in l. si quis argētum 35. §. sin autem, C. de donat. Et † quia quemadmodum donatio semel perfecta revocari expressè non potest in præiudiciū donatarij, ita nec tacitè per rerum donatarum consumtionem, alienationem, aut aliam dispositionem in contrarium factam, ut eleganter, post alios, quos refert, tradit Cravet. cōs. 103. num. 16. lib. 1. Velazq. de Avendaño in l. 25. Tauri, num. 3. gloss. unic. quos, & alios refert & sequitur D. Ioā. del Castillo ubi sup. cap. 39. num. 42.

62

63

64

65

Quibus attentis, hac quoque in parte in favorem eiusdem D. Sebastiani pronuntiavimus, cum magna tamen rerum, quas petebat, moderatione. Nam, † qui ex liberalitate sua conveniuntur, amare exigendi non sunt, l. Divus Pius 28. cum similibus, D. de regul. iuris, & ideò lex eos non obligat † ad aliquam cautionem præstandam, etiam ubi res, quæ usu

66

67

consumi, vel deteriorari possunt, donarunt, cum reservatione usufructus, licèt ad hoc alij usufructuarij teneantur, ut constat ex d. l. 1. §. cavere, cum similibus suprà relatis, & expressè agnoscit Decius in d. l. Divus, n. 2. & cons. 265. num. 5. Corneus, Socin. Platea, Gozadinus, Rolandus à Valle, & plures alij, quos refert Pinel. in l. 1. C. de bonis matern. 2. par. num. 8. Ioan. Gutierr. in l. nemo potest, num. 191. D. de legat. 1. ubi etiam Ioan. Annibal. num. 174. & latissimè D. Valençuela cons. 29. num. 3. cum multis seqq. vol. 1. ubi ad id benè ponderat 68 † text. in l. Aristo, §. fin. D. de donat. l. ad res donatas, D. de ædil. edicto, ibi: *Quod minimè dicendum est, ne eo casu liberalitatis suæ donator pœnam patiatur*, & l. filio, D. ut legator. nomine caveatur, ubi filius, & servus non cogunt patrem, vel dominum ad cavendum, secundùm terminos illius tituli, vel ad promittendum sub hypotheca bonorum, quia eorum beneficio legitimam consequuntur.

69 Vtrùm verò, & quando, † de bonis spoliorum, quæ per seculares iudices ad hæc debita solvenda, vel ne pereant, aut ex alia causa in publica subhastatione venduntur, gabella solvenda sit, quam vulgò *Alcavala* vocamus, rectè sub distinctione bonorum, & hæredum, quam faciunt, resolvunt Lasarte cap. 19. num. 48. & seqq. & Ioan. Gutier. de gabell. lib. 2. q. 88. ex num. 12.

Est autem adeò verũ, prædicta spolia Prælatorum in Indijs defunctorum, ad Ecclesias ipsarum Indiarum, & non ad Cameram Apostolicam pertinere, ut 70 † etsi daremus, aliquem Episcopum Ecclesiæ Hispaniæ ad Ecclesiam Indiarum translatum fuisse, & secum aliqua bona trãsfretasse, intuitu primæ Ecclesiæ quæsita, adhuc ad secundam hæc, & alia, quæ reliquerit, pertinebunt, quia in eius gremio decidit, & inter eam, & Episcopum, illo tempore, adest matrimonium spirituale, quod præcipuè 71 † causat hanc acquisitionem, & in cuius signum anulũ defert, primo post translationem penitùs resoluto, ut docere videtur Abbas, omninò videndus, cons. 101. num. 5. par. 2. per text. in cap. si quis iam translatus 21. quæst. 2. & amplectitur Rota apud Farinac. decis. 475. par. 1. tom. 2. num. 6. & 7. ubi plura alia in eius comprobationem adducit, & eadem Rota in antiq. decis. unica, de trãslat. Episcop. ubi tenet, 72 † quòd Episcopus translatus de uno Episcopatu ad aliũm, potest secum ferre fructus iam perceptos, prout generali totius orbis consuetudine servari videmus, ut notat Sarmient. d. tract. de reditib. 2. part. q. 4. ad finem, Bellamera in d. cap. si quis translatus, num. 10. & in cap. cùm venerabilis, num. 47. de except. & in specie; non solùm ad fructus iam perceptos, verùm & ad res mobiles ex fructibus primi Episcopatus acquisitas, extendit Panvinus de potest. Capit. sede vacante, 2. par. q. 8. num. 28. in 13. tom. tract. par. 2. pag. 428. Calderin. cons. 2. sub tit. de reb. Eccles. Nicol. de Vbaldis de success. abintest. cler. par. 2. §. finita, num. 11. to. 8. tract. par. 1. fol. mihi 353. & novissimè Caldas Pereira, qui alios adducit, cons. 48. ex num. 25.

Et quamvis Petr. Barbosa in l. divortio, in princip. 2. par. num. 55. referat Paul. Castr. cons. 337. num. 7. lib. 1. Alciat. respons. 1. à num. 3. & num. 47. lib. 1. & alios, qui hanc translationem bonorum videntur contradicere; 73 † & tandem resolvat, quòd quamvis transferri possint, tamen si de illis Episcopus translatus non disposuerit, debent primæ Ecclesiæ reservari, quia translatus nõ debet esse melioris conditionis, quàm residens, & quia vocatio, quæ 74 † per translationem inducitur, eundem effectum debeat operari, quàm mors naturalis, argum. text. in cap. in apibus, §. ecce 7. q. 1. quem ad id notat gloss. in Clem. 1. verb. *Morte*, ut lite pendet. & gloss. in cap. si Episcopus, verb. *Morte*, de supplend. neglig. Prælat. & alij DD. quos in ipsis nostris terminis, Barbosæ opinionẽ sequutus, refert alter August. Barbosa in Pastorali, 3. par. alleg. 114. num. 16. & D. Præses Valençuela cons. 190. num. 7. vol. 2. ubi quòd translatus de uno Episcopatu ad aliũm, censetur mortuus, quoad Ecclesiam à qua fuit translatus.

Quibus favet alia communis Doctorum opinio, quæ habet, quòd 75 † Monachus translatus de una Religione ad aliam, non adimit bona acquisita ex sua persona priori Religioni; transitus enim ei non debet officere, ut ex pluribus tradit Eman. Roder. lib. 3. regul. q. 5. art. 5. Sanch. in summ. lib. 7. cap. 32. num. 8. & cum alijs Bonacina de clausura, q. 2. punct. 9. §. 4. diffic. 2. num. 2. & seqq. pag. mihi 92. & 93.

Adhuc tamen in terminis Episcopi translati idem Barbosa, & alij fatentur contrariam opinionem cõsuetudine universali admissam. Et inspecto etiam iuris rigore veriorem esse latè ostendit Caldas Pereira d. consil. 48. ex num. 15. Quoniam 76 † omnia iura, quæ Ecclesiæ, vel futuro successori Prælati bona reservant, de morte naturali loquuntur, ut ex ipsis apparet; 77 † quæ non solet extendi in rescriptis Apostolicis ad mortem civilem, neque ad aliud genus vacationis, nisi specialiter exprimatur, cap. susceptum, de rescript. in 6. ibi: *Cùm non per renuntiationem vacaverit, sed per mortem*; Rebuff. Mandos. & alij, apud

Cald. ubi sup. num. 19. & ante eos Calderin. inde resolvens contra Cameram Apostolicã, cons. 1. de pecul. cleric. & inquiens verba reservationis esse strictè intelligenda, & illa *de medio sublatis*, naturalem mortem, & non civilem denotare.

78 Quibus non adversatur † text. in cap. manifesta 12. q. 1. ibi: *Vt si Episcopo contigerit inopinatus transitus, res Ecclesiæ nullo modo possint minui, & perire.* Nam ibi, *Transitus*, non translationem, sed mortem significat, & nõ agit de rebus proprijs Episcopi intuitu Episcopatus quæsitis, sed de rebus ipsius Ecclesiæ, ut patet ex eod. text. & ex antecedentibus, & seqq. quas † verum est in præ-

79 iudicium primæ Ecclesiæ ad secundam transferre non posse; ut in eisdem iuribus, & in d. cap. si quis translatus. Quod in illis alijs non contingit, cùm posit de eis, dum vivit, ad libitum disponere, etiam post translationem, ut agnoscit Cardin. cons. 110. num. 2. & Barbosa d. n. 55. ver. *Quod si translatus*, & quidẽ sine peccato in pios usus, etiam extra Episcopatum, ubi eas acquisivit, ut resolvi in cap. præced. num. 65.

80 Quibus adijcio, quòd si huiusmodi bona priori Ecclesiæ, vel Cameræ Apostolicæ reservari deberent, † teneretur translatus tempore translationis inventarium facere, & post mortem ad iudicium divisorium provocandũ esset, quod nusquam praxi receptum vidi in nostris Indijs, vel in alijs provincijs, ubi Collectores Apostolici non admittuntur.

81 Maior quidem difficultas esse † videtur in eo Indiarum Episcopo, qui absolutè suo Episcopatui in manibus Pontificis renuntiavit, & Ecclesiam deserens, in Hispaniam, vel Romam domicilium suum transtulit. An nẽpè huic, ex post facto decedenti, & bona, quæ secum portavit, intuitu Episcopatus quæsita, relinquẽti, ipsa adhuc Ecclesia succedere debeat, vel Camera Apostolica, aut Monasteriũ, in quo professus fuit, si fortè fuerit regularis? Quæ quidem quæstio bis in supremo Indiarũ Consilio agitata fuit in causa R. D. Fr. Ioannis de Espinosa Episcopi quondam Chilensis, & D. Fr. Ioan. de Valle Episcopi Guadalajarensis, & aliam similem adducit Navarr. cons. 15. sub tit. de regularibus, in 1. edit. & consil. 6. tit. de donat. in 2. agens de quodam Regulari Ordinis Prædicatorum, Episcopo Cuzquensi, cuius nomen, licèt ipse non exprimat, erat † D. Fr. Ioannes Solanus, qui renũ-

82 tiavit Episcopatui, causatus, quòd per seculares iudices integra sibi facultas exercẽdi Pastorale officium adimebatur, & Romam veniens tempore Pij V. felic. record. ibi decessit, suis bonis, dum viveret, Ecclesiæ S. Mariæ supra Minervã, ad pia opera donatis, de quo agunt Fr. Anton. de Remesal. lib. 4. hist. Guatim. cap. 13. num. 2. & lib. 9. cap. 9. Fr. Alphons. Fernandez lib. 1. hist. nost. temp. c. 53. & Fr. Ioan. Marieta lib. 14. Sanctorum Hispaniæ, fol. 212.

Etenim primâ facie dicendum videtur, hũc Episcopum, renuntiato Episcopatu † titula-

83 rem manere, ac perconsequens in eius bonis spolium non esse, cùm iam Ecclesiam non habeat, iuxta ea, quæ tradit Thomas Docius cons. 53. num. 2. text. optimus in cap. inter corporalia, de trãslat. Episcop. ibi: *Cùm quis Episcopali præditus dignitate, nullius tamen Ecclesiæ possit esse Episcopus, quemadmodũ de illo contingit, qui oneri Pontificali renũtiat, non honori*, & loquens in Episcopis regularibus Sotus de iustit. & iure, lib. 10. q. 5. art. 7. num. fin. ubi inquit, bona eorum, licèt acquisita sint ab eis in Episcopatu, ipsorum Monasterijs obvenire, Saa in summ. verb. *Religio*, num. 52. Eman. Roder. in quæst. regular. 3. tom. q. 69. art. 4. ad finem.

Qui Auctores, titularium Episcoporũ appellatione, renuntiantes comprehendere velle videntur, cùm de bonis acquisitis in Episcopatu loquantur, quod de titularibus solùm non posset verificari; quoniam hi non habent Ecclesiam, nec Episcopatum cum fructibus, & exercitio, sed solùm dignitatem sine administratione, quia fortè eorum Episcopatus est apud Sarracenos, quos vulgariter Episcopos Nulliteneutes, vel Nullatenses appellamus, ut benè inquit Thom. Docius d. cons. 53. n. 2. & Sbrozius de offic. Vicar. lib. 1. q. 31. n. 18.

Et potest adduci alia ratio ad excludendã Ecclesiam à successione talium Episcoporũ renuntiantium, nimirùm † defectus matri-

84 monij spiritualis, quod post cessionem, vel renuntiationem Episcopatus factam de cõsensu Pontificis cessat, ut docemur in d. cap. inter corporalia, & per Ferret. cons. 11. num. 2. cũ seqq. Gonçalez ad reg. Cancell. gloss. 15. num. 48. & Farin. d. decis. 475. num. 6. & 7. par. 1. Quo vinculo matrimonij cessante, cessare quoque debere videtur successio Ecclesiæ, quæ ex eo producitur, quemadmodum & in matrimonio carnali contingit, quo † non so-

85 lùm omninò soluto, sed vel per divortium, etiam quoad thorum, separato, cessat quoque ius successionis, quæ alias inter virum & uxorem concedi solet, ut in l. 1. D. unde vir, & uxor, cum alijs traditis à Tiraq. de retract. lignag. §. 10. gloss. unica, num. 17. Guillerm. Bened. in cap. Rainutius, verb. *Et uxorem*, decis. 5. num. 238. & Barb. in Rubr. solut. matrim. 2. part. num. 56. vers. *Et ex his ita resolutis.*

86 Et hoc erit certiùs, si sequamur opinionem eorum, qui docent, † Episcopum Religiosum renuntiantem, ad suum Conventum, sive Monasterium redire debere, de qua Azor d. tom. 2. lib. 7. cap. 7. ad finem, Aragon. 2. 2. q. 88. art. 11. ad 3. fol. mihi 1036. & alij, quos refert Sanchez in summa, 2. tom. lib. 6. cap. 6. num. 28.

87 SED his non obstantibus, † tam in Episcopis secularibus, quàm regularibus renuntiātibus, contrariam sententiam veriorem existimo, & pro ea in litibus suprà num. 18. relatis pronuntiatum fuit. Quia certius est, quòd quamvis per renuntiationem dissolvatur vinculum matrimonij spiritualis, non † tamen dissolvitur, nec præiudicatur ius Ecclesiæ quæsitum in bonis eius intuitu eousque paratis, quia hoc etiam in matrimonio † carnali illibatum manet coniugi, qui non dedit causam separationi, ut vel in ipso exemplo d. l. 1. D. unde vir & uxor, tradunt Decius num. 10. Curtius Iun. num. 34. in l. 1. C. eod. Barbos. d. num. 56. vers. *Sed id ex suprà dictis declarandum est, ut verum sit in eo, qui dedit causam divortio, &c.* & novissimè Mangilius de imputation. q. 188. pag. mihi 724. Et idē praxi receptum videmus † in cōmunicatione bonorum, quæ constante matrimonio lucrantur, quorum medietas etiam post divortium competit coniugi, qui in eo culpam nō habuit, ut pluribus probat Gomez de Leon alleg. 1. num. 12. Matienz. in l. 2. tit. 9. lib. 5. Recop. gloss. 1. num. 48. Gutierr. de iuramēt. confirmat. 1. par. cap. 1. num. 61. & lib. 1. Canonic. cap. 24. num. 14. Ioan. Garcia de cōiug. acquæstu, num. 163. & cum multis alijs Giurba ad statut. Messan. cap. 1. gloss. 6. numer. 61.

(88, 89, 90 marginal numbers)

91 Et ita in terminis nostræ quæstionis, contra Sotum, & alios suprà relatos, † quòd Episcopus titularis, vel renuntians, etiam regularis, nullum præiudicium Ecclesiæ paret, ubi ei competit successio, expressè tenet Capitius decis. 200. per totam, Azor. 1. tom. lib. 12. cap. 10. q. 7. ad fin. Sanch. in d. summa lib. 7. cap. 32. num. 68. pag. mihi 544. Barbosa in Pastorali, 3. par. allegat. 114. num. 22. & Bonacina de clausura, q. 2. punct. 9. §. 4. difficult. 2. num. 16. ad finem, pag. mihi 99. qui licèt loquantur de successione Cameræ Apostolicæ, idem tamen sentiunt, ubi Ecclesia ius antiquum in eadem successione conservat, exclusâ eâdem Camerâ, & velut in eius locum subrogatâ, ut in nostris Indijs cōtingit.

Et idem insinuare videtur Navarr. d. cons. 6. de donat. ubi Monasterium admittit, quia Episcopus, de quo ibi, in vita disposuit, & etiā si disponeret per testamentum, posset id facere per privilegium Sixti IV. & † Leonis X. quod hoc permittit Prælatis: & beneficiarijs secularibus, & regularibus in Curia decedentibus, quod ostendit, his deficientibus, in favorem Ecclesiæ Navarr. consulturum fuisse, non obstante, quòd Episcopus ille extra Indiam moreretur, & in loco ubi Camera Apostolica spolia percipit, quia licèt aliàs dici soleat, circa ius succedendi † attendendum esse statutum, vel consuetudinem loci, ubi sita sint bona, de quorum successione agitur, non verò testatoris, aut hæredum, ut probat Albert. Brun. de statut. q. 25. Gozadin. cons. 49. num. 11. Ancharr. consil. 163. & alij, quos allegat Matienz. in l. 2. tit. 9. lib. 5. Recop. gloss. 1. à num. 74. Hoc tamen fallit in mobilibus, quæ in præiudicium successoris, & absque eius cōsensu mutantur, vel transportantur, ut ijdem ipsi Auctores ostendunt, & in terminis Rota apud Seraphin. decis. 594. num. 21. 22. & seqq. par. 1. Aliàs enim esset in † manu Prælatorū Indiarum multa bona congerere, & ea in Hispaniam transportare, sicque Ecclesias suo iure fraudare, quod admitti non debet. Nam fraudis † suspicione stante, statutum, quod aliàs nō porrigeret vires suas ultra, districtū extenditur ad decidendum, & excludendum actum fraudulentum, ut in simili tradit Riminald. in princip. Instit. de donat. num. 261. & seqq. & cons. 42. num. 43. 46. & 47. lib. 1. & in pulchro casu Cened. in Canon. q. 21. per totā. Et quando statutum † est prohibitivum in personā, & prohibitio favorabilis, benè porrigitur ad bona, etiā extra territorium, ut in pulchris exemplis ostendit Bart. in l. cunctos populos, num. 31. C. de summa Trinit. num. 32. & latè Surd. cons. 532. ex num. 17. lib. 4. Mieres de maiorat. par. 1. q. 58. num. 25. & 26. & plenissimè Menoch. lib. 2. præsumt. 2. num. 6. & Ioan. Anton. Bellon. cons. 74. num. 117.

(92, 93, 94, 95, 96 marginal numbers)

97 Et prætereà ponderari potest ratio tradita ab Azorio, & alijs ubi sup. dum Cameram Apostolicam admitti docent, & Monasteriū excludunt; nempè † quòd Episcopi Religiosi, etiam post renuntiationem Episcopatus, *Manent à Religione soluti, ac liberi.* Vnde reijcere videntur sententiam aliorum, qui ad Monasterium redire debere dixerunt, prout & apertè reijciunt Enriquez in summ. lib. 10. cap. 32. §. 4. Emanuel. tom. 3. regul. q. 52. art. 26. Saa verb. *Episcopus*, num. 11. & alij, quos refert & sequitur Sanchez d. cap. 6. num. 29. Cenedus *de la pobreça Religiosa*, duda 48. à num. 2. & in nostris terminis Navarr. d. cōs. 6. num. 1. & num. 11. ubi notanter inquit cū Ioan. Andr. *Per transitum Religiosi ad Episcopatum induci, quandam subtilem apostasiā.*

& parum cautè loqui recentiores, qui dicunt, quòd renuntiatione facta, debet ad Ordinem, sive Monasterium redire: tum, quòd nullo id iure cautum est, & ita non dicendum, cap. consuluisti 2.q.4.& cap.2.de translat. Prælat. tùm quòd etiam in terminis id asserit Feder.de Senis consil.5. & 19. & Bonifac. in Clem.1.de regular. tùm, quòd praxis omniũ Monachorum renuntiantium loco Episcopatus, & non bonori, hoc servavit, & servat Papa id sciente, & consentiente. Et idem novissimè tradit Laiman. lib.4. Theolog. moral. tract.5. de stat. Relig.cap.5. num.9. ad medium, ubi hoc extendit † ad Episcopũ depositum absque degradatione.

98

Quæ omnia lucem aliquam præbere poterunt ad decisionem alterius quæstionis, quæ his proximis annis semel, iterùm, & tertiò, agitata fuit super collectione spoliorum aliquorum Religiosorum Indiarum, & aliarum provinciarum, † qui extra claustra vagabantur, & aliqua bona in hac Curia Matritensi, & alibi reliquerunt, quæ Collector Cameræ Apostolicæ sibi applicanda esse prætendebat. Nam licèt hoc in Italia receptum sit virtute Bullæ, sive Motus proprij Gregor. XIII. dat. Romæ 25. Iun. ann. 1577. quã adducit Laërt. Cherub. in Bullar. pag. 1254. & Petr. Matth. in summa Const. Pontif. pag. 720. ubi renovantur, & ampliantur aliæ Bullæ Pauli IV. & Pij IV. de quarum praxi, & executione latè agit Navarr. d.tract. de spolijs, §.5. per totũ, & cons. 15. sub tit. de regular. num. 4. in antiq. Quintil. Mandos. de signat. gratiæ, tit. de licentia testandi, & spol. cõcess. fol. 116. Paul. Fusc. de visitat. lib.2. cap. 15. post num. 55. Eman. Roder. 3. tom. regul. q. 30. art. 12. pag. 308. Quaranta in Bullar. verb. *Spolium*, vers. ult. pag. 485. Cerola in praxi Episcop. 2. par. verb. *Spolium*, vers. 7. pag. 104. Molina de iustit. & iure, tract. 2. disp. 147. vers. *Licèt negandum*, Azor. 2. par. inst. moral. lib. 8. cap. 3. vers. *15. quæritur*, Ioan. Frãc. Leo in thesaur. for. Eccles. 3. par. cap. 3. ex num. 51. & novissimè Filiuc. d. tract. de spolijs cleric. cap. 2. pag. 25. & latiùs cap. 6. pag. 37. & cap. 7. pag. 39. num. 8. qui resolvunt per hanc cõstitutionem revocari ius commune, & Bullam Pauli IV. quæ hæc bona Monasterijs dictorum Religiosorum applicari iubebant. Adhuc tamẽ contra eandem constitutionem plures considerationes satis urgentes, & cõcludentes opponit Navarr. d. §. 5. num. 3.

99

100

Et utcunque sit, certissimum est, † eam in Regnis Hispaniæ nunquam admissam fuisse, ut agnoscunt omnes DD. suprà relati, præcipuè P. Molina dict. vers. *Licèt negandum*, ubi post alia sic habet: *Quamvis autem Gregor. XIII. dum spolia ad bona omnia Religiosorũ extra claustra ex hac vita decedentium, extendit, in universum loqui videatur de Religiosis quorumcunque Regnorum, atque ubivis decedentium, nescio tamen an id extra Italiã sit usu receptum, usuvè recipietur, quare quãdo casus occurrerit, usus, ac consuetudo loci sunt requirenda.* Quam consuetudinem, iunctâ tolerantiâ summorum Pontificum validã, & legitimam esse tandem etiam cõcludit Azor d.lib. 8. cap.4. vers. *2. quæritur*, & alij, quos in simili adduxi sup. hoc cap. num. 23. & semper in Hispania obviam itum esse Collectoribus, eiusmodi spolia Cameræ Apostolicæ colligere, & applicare contendentibus, testãtur Redoan. d. tract. de spolijs, q.4. num. 24. Navarr. §. 14. num. 4. & Filiuc. ubi sup. cap. 6. & cap. 7. num. 6. & seqq.

Quibus, & alijs attentis, & expensis, reiecta fuit prætensio, & intentio Collectoris Apostolici in casibus suprà relatis. Seriâ † super hoc consultatione, & deliberatione per gravissimos, & doctissimos viros de mandato Regis, & Domini nostri PHILIPPI IV. habita, in præsentia, & domo Eminẽtissimi Domini, ac Domini mei Cardinalis de Trejo, supremi tunc Senatus Castellæ Præsidis meritissimi, inter quos Ego unus, licèt minimus, interfui. Et ultra suprà relata ad excludendã dictam intentionẽ Collectoris expendi, quòd si Monachus sine licentia extra claustra vagatur, † adhuc quicquid acquirit, etiam vagando, & apostatando, suo Monasterio quærit, cui per suam fugam, vel apostasiam præiudicium generare non debuit, cap. si Abbates 18.q.5. cap. si quis rapuerit 27.q.7. Redoan. ubi sup. q. 8. num. 77. Sin autem vagatur de licentia Superioris, vel Romani Pontificis, etiam planius est, † quòd manet Monachus, & habitum, & iura, ac privilegia Monachi retinet, & potest ad Monasterium, ubi voluerit, redire. Vnde non videtur ab eo discessisse, nec Religionis iura deseruisse, arg. §. pavonũ, vers. *In ijs autem*, Inst. de rer. divis. & celebris doctrinæ Abb. antiqui in cap. cùm illorum, de sentent. excommun. & Panormit. in cap. ex rescripto, de iureiurand. quos refert & sequitur Navarr. cons. 41. de regular. qui dicunt: *Quòd is, qui defert habitum extra Monasterium de licentia, obedientia, vel mandato superioris, censetur deferre illum intra Monasterium.* Quò fit, ut semotâ Gregorianæ cõnstitutionis auctoritate, nulla sufficiens ratio ad eiusmodi spolia introducenda considerari posse videatur.

101

102

103

Et ulteriùs consideravi, quòd quamvis multum operetur hæc vagatio extra claustra sine licentia, vel cum licentia superiorum, solùm po-

104 potest † tales Monachos reducere adinstar clericorum secularium beneficiorum, de quorum spolijs colligendis multò arctiùs, quàm de spolijs Religiosorum vagantium loquuntur dictæ Pontificiæ constitutiones. Vnde sequitur, quòd cùm in Regnis Hispaniæ obtenta sit consuetudo, imò & lege Regiâ, & Indiarum schedulis approbatâ † de non admittẽdis Collectoribus, nec spolijs in bonis clericorum, sed quòd possint de suis bonis etiã intuitu beneficiorum quæsitis liberè disponere, tam inter vivos, quàm per ultimam volũtatem, ut fusè dixi, & probavi sup. cap. præced. num. 21. longè planiùs eadem consuetudo retineri, & observari debebit in bonis Religiosorum Hispaniarum, vel Indiarum, quãtumvis extra claustra vagari dicantur, & ita, me audito, in hanc sententiam per omnes, qui in dictis sessionibus interfuerunt, manibus, quod aiunt, & pedibus itum fuit.

105

SVMMARIVM CAPITIS DVODECIMI.

1 Ecclesiæ vacantis reditus administrare, & custodire, ad quem pertineat iure commmuni?

2 Patroni Ecclesiastici, & laici, quod ius habeant circa custodiam, & administrationem fructuum Ecclesiæ vacantis?

3 Vacantis Ecclesiæ custodia, & administratio ad illum regulariter spectat, ad quem & institutio, quando patronus laicus est.

4 Patronos laicos ab Ecclesiasticis non differre in administratione Ecclesiæ vacantis, tenet Cabedus, & quare?

5 Patroni laici si privilegium, vel consuetudinem habeant custodiendi, & administrãdi fructus, & reditus sedis vacantis in eo tuendi sunt.

6 Reges Hispaniæ, utpotè Patroni, & Protectores Ecclesiarum Indiarum, tuentur, & administrant earum reditus sede vacante.

7 L. 18. tit. 5. par. 1. & l. 3. tit. 3. lib. 1. Ordinam. explicantur, & num. 13.

8 Homo proprius qualiter olim constitueretur à Regibus Hispaniæ ad tuẽdas res Ecclesiæ vacantis.

9 Reges Galliæ, Neapolis, & Lusitaniæ habent etiam custodiam redituum Ecclesiæ sedis vacantis.

10 Ecclesiæ Pastore viduatæ, sunt sub Regia protectione.

11 Vacantibus Ecclesijs iuris patronatus Regij, qualiter deputetur œconomus à Prorege Neapolitano?

12 Ecclesiarum Cathedralium Indiarum sede vacante, qualiter administrent, & custodiant fructus officiales Regij? & schedulæ de hoc agentes.

13 Executorialium litterarum, seu provisionum, quæ dantur Episcopis noviter creatis per sacrum Consilium praxis unde ortum habeat, & earum formula?

14 Gregor. Lopez fuit Senator Regij Cõsilij Indiarum.

15 Regum custodia in reditibus sedis vacantis, non dirigitur ad lucrum ipsorum, sed ad bonum ipsius Ecclesiæ, ne eius reditus diripiantur.

16 Magistratus quilibet potest sequestrare bona, quorum deprædationem timet, ut ea vero domino serventur, & reddantur.

17 Rex potest exercere sede vacante iurisdictionem in villis, quæ pertinent ad temporale dominium Prælatorum.

18 Tutela fructuum Ecclesiæ sedis vacantis, nihil habet iuris spiritualis, sed meram cõservationem eorum respicit.

Cap. cùm vos, de offic. Ordinar. explicatur, & illustratur, ibidem.

19 Reditus, & fructus sedis vacantis, quædã iura Episcopo futuro successori reservare videntur, quæ referuntur, & Auctores ita sentientes.

Cap. cùm vos, de offic. Ordin. lib. 6. Clemẽt. statutum, de elect. & Extravag. suscepti, eod. tit. explicatur, ibidem.

20 Ecclesiæ saltim pro dimidia pertinere reditus sedis vacantis, ostendunt plura iura, & Auctores, qui referuntur.

Cap. præsenti, de off. Ordin. cap. quia sæpè, de elect. lib. 6. explicantur, & illustratur, ibidem.

21 Reditus sedis vacantis distribui inter Ecclesiam, & futurum Prælatũ antiqua praxis Hispaniæ servasse videtur, & privilegium, quod hoc insinuat.

22 Sedis vacantis fructus, quãdo, & quomodo in Hispania cœperunt applicari Cameræ Apostolicæ?

23 Collectores Apostolici in Hispania non solùm colligunt spolia Episcoporum decedentium, sed etiam fructus sedis vacantis.

24 Cameræ Apostolicæ introductio, applicãdo sibi bona, & reditus Ecclesiæ sede vacante, sæpiùs, ut revocetur, actum est, & quare?

25 Cameræ Apostolicæ collectio in reditibus sedis vacantis, & spolijs Prælatorum decedentium, multis in locis admissa non est, & quòd hæc consuetudo valet.

26 Reges Galliæ non admiserunt Collecto-

res Apostolicos pro reditibus sedis vacantis, & sibi eos plenè reservant, & de epistolis super hoc inter Bonifaciũ VIII. & Philipp. Pulchrum.
27 Sedis vacantis fructus colligere, & sibi appropriare solent Galliæ Reges, & qualiter hoc ius unũ de Regalibus suæ Coronæ faciant.
28 Reges Vngariæ & Poloniæ reservant sibi fructus, & reditus sedis vacantis.
29 Indiarum in Regno non admittitur Collector pro spolijs Episcoporum decedentiũ, nec pro reditibus sedis vacantis, sed hi iuxta ius Canonicum distribui iubentur.
30 Reditus sedis vacantis Ecclesiarum Indiarum pro dimidia inter Ecclesiam, & futurum Prælatum dividi, & peti magis, quàm præstari solebant.
31 Sedis vacantis fructus quando demum, & ex quibus causis actum fuerit, ut in Ecclesijs Indiarum nostris Regibus applicarentur?
32 Senatus supremus Indiarũ quid Regi cõsuluerit super reditibus sedium vacantium, quos sibi applicari volebat?
33 Tertia pars ex reditibus sedium vacantiũ Indiarum, ex quo tempore, & quibus rationibus, & exemplis Regibus applicari cœperit? & schedula notabilis hanc historiam recensens.
34 Reditus sedium vacantium Indiarum, ut Regi in totum applicarentur, iterũ in quæstionem vocatũ fuit ann. 1635. & quibus rationibus?
35 Dom. D. Christophorus Moscosus Regij fisci Patronus meritissimus, & diserta eius iuris allegatio laudatur.
36 Decimæ Regibus concessæ, & ab eisdẽ Ecclesijs donatæ, ad secularem naturam redire videntur, ubi vacant Ecclesiæ, quibus donatæ fuerunt.
37 Concessio cessat, concessionis causa cessante.
38 Decimæ concessæ sunt à Regibus Ecclesijs, & Episcopis Indiarum, ut ex illis commodè se alere possent, & perpenditur Bulla erectionis.
39 Alimentorum legatum cessat morte alimentarij, etiam si statuto debeantur.
40 L. dominus 64. §. per fideicommissum, D. de usufr. ponderatur, & illustratur.
41 Capellæ iuris Regaliorũ, ubi vacant, Rex percipit fructus futuros, & extantes tempore vacationis.
42 Redituum sedis vacantis concessio fieri solita per Reges nostros Ecclesiæ, & successori, eos obligare nõ videntur ad idem in futurum faciendum, & quare?
43 Precibus frustra impetratur, quod de iure communi conceditur.
44 Reges ubi donant Ecclesijs, vel Episcopis successoribus reditus sedis vacantis, dicunt: Que les hazen merced dellos.
45 Donari videtur, quod nullo iure cogente conceditur.
46 Verba privilegiorum, & aliarum concessionum Principis, semper in propria significatione accipienda sunt.
47 Sedis vacantis reditus variè varijs temporibus distributi reperiuntur in Ecclesijs Indiarum.
48 Præstatio difformis non causat ius aliarũ præstationum in futurum.
49 Præscriptio non admittitur facilè cõtra fiscum, præcipuè in Regalibus.
50 Bona incorporata in Regia Corona, in præiudicium successorum alienari non possunt.
51 Reges Hispaniæ sæpè in suis testamentis revocarunt, & nullas esse declararunt donationes à se ipsis factas, in præiudicium Regiæ Coronæ.
52 Remissio iuris exigendi reditus sedis vacantis, & aliorum pertinentium ad Coronam Regiam, non durat ultra vitam concedentis.
53 Concessio decimarum facta Ecclesijs Indiarum per Reges nostros, quòd perpetua, & irretractabilis sit, quibus argumentis probetur?
54 Beneficia Principum decet esse mansura.
55 Decimæ à Regibus nostris concessæ fuerunt Ecclesijs Indiarum in executionem promissionis factæ Pontifici, qui eas ipsis donavit.
56 Actus non tribuitur exequenti, sed ordinanti.
57 Decimæ, quas Reges nostri cesserunt Ecclesijs Indiarum, succedunt in locum congruæ sustentationis, qua illas dotare tenebantur.
58 Alimentorum cõcessio, si perpetuam causam habet, perpetua quoque censetur.
L. 3. & l. uxori meæ, de dote præleg. explicantur, & illustrantur, ibid.
59 Dotis legatum in rebus æstimatis factũ, ad ipsas, non ad earum quantitatem refertur.
60 Res aliqua ubi donare dicitur, magis ad proprietatem, quàm ad usumfructum donatio referri debet.
61 Alimentorum nomine, quod præstatur filijs illegitimis, non finitur cum personis eorum, sed proprietatem in illis acquirũt.
62 Reges debent esse liberales in donationibus Ecclesiæ faciendis, quia per hæc non de-

depauperatur, sed potius augetur eorum status.

63 Decimæ Regibus concessæ, etsi temporales efficiantur, ab eisdem tamen Ecclesijs donatæ, pristinam spiritualem naturam accipiunt.

64 Totum, qui cedit, vel renuntiat, nihil excludit, nec sibi reservat.

65 Reges nostri si vellent sibi aliquid reservare, tempore, quo decimas Ecclesijs côcesserunt, id expreßissent.

66 Provisio, vel reservatio facta in aliquo particulari casu, ostendit in alijs non reservatis, nihil excipi voluisse.

67 Decimæ quòd Prælatis Indiarum aßignari dicantur in congruam sustentationē, non efficit, ut illæ ususfructus, vel alimentorum naturam sortiantur, & perpetuæ esse desinant.

68 L. cùm alimenta, §. cùm fratris, D. de supellect. legata, ponderantur, & illustrantur.

69 Donatio quoties incipit à re ipsa, quæ donatur, perpetuam causam habet, etiam si posteà adyciatur, quòd fit gratia alimentorum, vel ususfructus, secus si incipiat ab eorum conceßione.

L. donationes, §. species, D. de donat. explicatur, & illustratur, ibidem.

70 Legatum factum causa alimentorum est transmißibile ad hæredes, si à rei legatæ donatione testator incipiat.

L. annua 20. §. Attia, D. de annu. legat. pōderatur, & illustratur, ibidem.

71 Verbi, in perpetuum, propria significatio, quæ sit?

72 Sede vacante, quamvis cessent alimenta Prælati, non tamen Ecclesiæ, quæ nunquā moritur.

73 Ecclesiæ alendæ, & dotādæ, ac reparandæ obligatio perpetuam causam habet.

74 Res una, & eadem non debet diverso iure censeri.

75 Regio Fisco, vel nulla pars pertinet in reditibus sedis vacantis, vel ad totam æquo iure vocari debet.

76 Prælati Indiarum cur à Rege petere soleant, ut sibi detur, & applicetur pars redituum sedis vacantis?

77 Reges dicere solent: Que hazen merced, *etiam ubi id, quod debent, exsolvunt.*

78 Reges nostri etiā si aliquo iusto titulo potiri possent reditibus sedium vacantium, deberent illos expendere in usus pios, & quare?

79 Prælatus tenetur bona intuitu Ecclesiæ quæsita in pios usus convertere.

80 Reges Galliæ etsi approprient sibi reditus sedium vacantium, eos tamen in usus pios semper expendunt.

81 Rex noster, quod tandem consilium cœperit circa reditus sedium vacantium sibi applicandos, & qualiter tertia parte contētus fuerit, in pios usus distribuenda.

82 Eleemosynæ, quæ à Regibus nostris faciēdæ sunt ex reditibus sedium vacantium, quem pietatis modum, sive ordinem habere debeant?

83 Rex Hispaniæ ex tertia parte redituum sedium vacantium Indiarum, quā sibi applicat, quando, & qualiter belli expensas facere poßit?

84 Pyratæ omni iure proscripti, damnati, & diffidati dicuntur.

85 Bona, & reditus sedis vacantis, vel quotam eorum partem, si quis sibi deberi prætendat, debet esse contentus his, quæ solutis expensis supersunt.

CAPVT XII.

De fructibus, & reditibus Ecclesiarum vacantium in provincijs Indiarum; & quid in eorum collectione, administratione, & distributione observetur?

1 VACANTIVM † Ecclesiarum custodia, & fructuum, & redituum mensæ Episcopalis collectio, & administratio iure cōmuni inspecto ad Ecclesiam & Capitulum, vel eius œconomū generalem regulariter spectat, qui in hoc, defuncto Episcopo, ut & in iurisdictione succedunt, vel his negligentibus ad Metropolitanum, ut colligitur ex cap. quoniam, 75. dist. cap. non licet 12. q. 5. cap. fin. de supplend. neglig. Prælat. lib. 6. Clem. ne in agro, §. si quis autem, de stat. regul. Concil. Tridēt. sess. 24. cap. 16. cum alijs, quæ tradit, & prosequitur Abbas in cap. bonæ memoriæ, num. 11. cum seqq. de appellat. Vbi etiam reliqui communiter Scribentes, Innocent. in cap. ut nostrum, ut Ecclesiast. benef. & pluribus relatis Lapus alleg. 81. num. 7. & 8. Franc. Marcus decis. 90. ex num. 1. usque ad num. 5. Ioan. Corras. in Paraphrasi Sacerdotali, par. 1. cap. 2. n. 9. & Ant. Thesaur. omninò videndus, decis. Pedem. 131. ex num. 1. ad 6.

2 Sin autem Ecclesia † Patronum habeat, & is Ecclesiasticus sit, ei incumbit de convenienti administratore providere; cap. cùm

vos,

vos, ubi DD. de offic. Ordinar. Si verò laicus, curare debebit, ut hoc per Ecclesiasticos, quibus cõpetit, fideliter peragatur: cæterùm ipse administrationi se immiscere non potent. Quoniam † ad illum spectat custodia Ecclesiæ vacantis, ad quem pertinet institutio, quãdo patronus laicus est, ut expressè probatur in d. cap. cùm vos, ubi gloss. & DD. d. cap. nõ licet, cap. illud, cap. de laicis 12. q. 2. cap. cùm venissent, de institution. cap. filijs, vel nepotibus 16. quæst. 7. l. 3. tit. 15. par. 1. Bald. in d. cap. bonæ memoriæ, num. 5. ubi etiam Abb. & Imola num. 12. qui hanc communem appellant, Decius in cap. de Monachis, de præbend. & Georg. Cabedus de patronat. Reg. Coronæ, cap. 25.

Quamvis ipse idem in d. cap. bonæ, num. 21. non inefficacibus argumentis contra hãc communem insurgat, probare intendens, nullam † differentiam inter patronum Ecclesiasticum, & laicum in hac parte constitui debere, imò efficacius, & magis privilegiatum esse ius patronatus laicorum, quàm Ecclesiasticorum. Quod certè absque ulla hæsitatione admittendum erit, † ubi vel privilegio Apostolico, vel longâ cõsuetudine talis custodiæ, & administrationis ius patronis laicis competeret, ut notant Abbas & Imola in d. cap. cùm vos, Speculat. in tit. ne sede vacant. circa finem, num. 6. Palac. Rub. in tract. de benef. vacant. in Curia, §. 10. Greg. Lopez in l. 11. tit. 16. par. 1. verb. *Mayordomo*, Lãbertin. de iure patron. lib. 2. par. 2. q. 1. principal. art. 29. num. 12. & art. 30. fol. 131. Thesaurus d. decis. 131. & Iulian. Vivian. eod. tract. par. 2. lib. 7. cap. 8. num. 2.

Quò fit, ut cùm † gloriosissimi nostræ Hispaniæ Reges, non solùm generalẽ protectionem Ecclesiarum Cathedralium sui Regni, verùm & ius patronatus in eisdẽ (præsertim Indiarum) habeant, & exerceant, tot privilegijs, ac prærogativis munitum, iuxta ea, quæ latè dixi supra hoc lib. cap. 2. & 3. meritò eis (inter alia) hæc custodia, & administratio cõpetat, ut apertè agnoscit idem Palac. Rub. d. §. 10. & licèt cogitandum relinquat Greg. d. verb. *Mayordomo*, ibi: *Ex quo tu cogita, an istud ius competat Regibus Hispaniæ ex consuetudine*; expressè tamen de ea testatur † l. 18. tit. 5. par. 1. quæ licèt insinuet tunc temporis non esse in Hispania introductam consuetudinem, quòd Episcopi ad nominationẽ Regum eligerentur, & præsentarentur, antiquum tamen esse inquit, ex rationibus ibidẽ adductis, ut Regis custodiæ, & administrationi bona Ecclesiæ vacantis commendarentur, ut patet ex illis verbis: *Antigua costumbre fue de España, è durò todavia, è dura oi dia, que quando fina el Obispo de algun lugar, que lo fazen saber el Dean, è los Canonigos al Rei, &c. è que le encomiendan los bienes de la Iglesia, è el Rei debegelo otorgar, è embiarlos à recabdar, &c.* ubi Greg. Lopez hoc facere inquit ad id, quod notaverat, & cogitandum reliquerat in d. l. 11.

Et idem probatur in l. 3. tit. 3. lib. 1. Ordin. & in antiquis privilegijs aliquarum Ecclesiarum, de quibus memini sup. cap. prox. n. 39. ubi mẽtio habetur † de homine proprio, quẽ Reges Castellæ ad hoc nominare, & delegare solebant.

Et eandem custodiam sibi eâdem ratione Reges † Franciæ adrogasse, tradit Franc. Marcus decis. 91. & 373. num. 1. part. 1. Thesaur. d. decis. 131. Rebuff. in concordat. titul. de Regia ad Prælat. nomin. faciẽd. glos. verb. *In manibus*, & gloss. *Et hodie nimis*, Ægid. Magister de Regalijs, cap. 1. in princ. Annæ. Robert. lib. 3. rerum iudic. cap. 1. fol. 4. & plura congerens Rhenat. Choppin. lib. 3. de sacra Politia, tit. 3. num. 3. & in Regno Neapolitano, & Lusitano, idem observari; quia † sub Regis protectione sunt Ecclesiæ Pastore viduatæ, Matth. de Afflict. ad constit. Regni, rubr. 28. n. 1. lib. 3. Cabedus de patron. Regiæ Coronæ, cap. 26. num. 7. & 8. & decis. 83. 1. par. & novissimè D. Valençuela consil. 196. num. 54. & seqq. vol. 2. qui refert † qualiter Prorex Neapolitanus vacantibus Episcopatibus, aut Dignitatibus, vel beneficijs spectantibus ad ius patronatus Regium, quoad præsentationem, nominationem, aut liberam provisionem, deputet œconomum, qui illorũ curam habeat, & fructuum, ut exceptâ portione moderatâ œconomo assignatâ, conserventur ei, ad quem de iure pertineant, & D. Thom. Carlevalius de iudic. pag. 159. num. 344.

Id quod de Indiarum † iure cautum etiam habemus in illa sched. dat. Matrit. 18. Ianuarij ann. 1575. quæ extat 1. tom. pag. 134. ad Regios Argentinæ urbis officiales directa, quæ eis iniungit, ut locationi, & administrationi decimarum sedis vacantis adsistant, ne in illis fraus committatur, ut constat ex illis verbis: *Para que veais, i entendais como se hazen, i mireis por lo que toca al buen aprovechamiento, i buen recaudo dellos, i en que no se cometan fraudes, ni aya otros inconvenientes.* Et longè expressiùs in alia data Matriti 1. Martij ann. 1543. ex qua sumta est generalis ordinatio ad omnes Audiencias Indiarum ann. 1563. quæ iubet, ut Regij officiales hos reditus exigant, & in Regijs arcis custodiant, his verbis: *I porque Nos tenemos ordenado, que aviendo sede vacante por fa-*

Des-

Rescimiento del Obispo, ò Prelado de la dicha provincia, se meta en nuestra Real caxa la parte de los diezmos, q̃ conforme à la ereccio͂ avia de aver, i le pertenecia al tal Prelado. Mandamos, que cada i quando q̃ lo tal sucediere, los dichos nuestros oficiales Reales lo cobren, i metan en nuestra Real caxa, i lo tengã en ella por cuenta aparte, i nos dẽ siempre aviso de la quantidad q̃ huviere caido de ello, para q̃ Nos proveamos lo que mas convenie͂te sea al servicio de Dios N. S. i nuestro. Quod quia minus exactè implebatur in provincia Novæ-Hispaniæ, expedita fuit quædã sched. dat. Matrit. 13. Iunij ann. 1627. quæ Proregi iniungit, ut curet antiquã ordinationem, ac consuetudinẽ observari: *I dè orden à los oficiales Reales de Mexico, i à los demas de su distrito, que cobren las vacantes de los Obispados de aquella tierra, i los espolios, i lo te͂gan en su poder por cuenta aparte, i avisen lo que se ha hecho de las passadas.*

Et ex hac custodia, & Regiæ manus in fructibus sedium vacantiũ impositione, orta fuit praxis, 13 † tam nostri Regni, quàm Gallici, ut non aliter novus Prælatus ad eorum exactionem admittatur, quàm litteras Regias præsentet; quibus id iubetur, quas vulgò *Executoriales* vocamus, ut tradunt omnes ferè Doctores sup. citati, præcipuè Thesaur. d. decis. 131. n. 10. & insinuat d. l. 18. part. ibi: *Mãdele entregar*, ubi Greg. Lop. sic inquit: *Ex hoc fortè manavit practica executorialium, quæ dantur in hoc Regio Consilio.* Vbi est advertendum, quòd loquitur de Consilio Indiarũ, 14 cuius † ipse Consiliarius tunc erat, & dũ vixit, fuit. In quo formula eiusmodi executorialium post narratam Episcopi nominati, petitionem, præsentationem, & sedis Apostolicæ confirmationem, sic concludit: *I visto por los de mi Consejo de las Indias, i las dichas Bulas, lo he tenido por bien, i assi os mãdo à todos, i à cada uno de vos, segũ dicho es, que veais las dichas Bulas originales, ò su traslado signado, i conforme al tenor dellas deis, i hagais dar al dicho F. la possession del dicho Obispado, i le tengais por tal Obispo de essa provincia; i le dexeis, i consintais hazer su oficio Pastoral por si, i sus Vicarios, i oficiales, i usar, i exercer su juridicion, por si, i por ellos, en aquellos casos, i cosas, que segun las Bulas, i conforme à las leyes destos Reinos, lo puede, i debe hazer, haziendole acudir con los frutos, rentas, i diezmos, reditos, i otras cosas, que como à Obispo de esse Obispado le pertenecieren, conforme à su ereccion, i orden que tengo dada, &c.*

Neque est, cur hæc Regum cura, & custodia cuiquam ob iurisdictionis defectum scrupulum moveat, quoniam ea 15 † non dirigitur ad res Ecclesiasticas occupandas, & invadendas; neque hoc de Regia in Ecclesias pietate, & largitate suspicari licet, sed potius ad eas custodiendas, & defendendas, & lites, differentias, & rapinas sedandas; & excusandas, quæ horum bonorum occasione in earundem Ecclesiarum vacantium perniciem, & boni publici turbatiorẽ fieri solent: quod ubi timetur, quilibet 16 † Magistratus, & multò magis Princeps, licitè potest aliorum bona sequestrare, & ad suam manum reducere, ut vero domino reserventur, eique, cui de iure competant, ex postfacto restituantur, l. æquissimum, de usufr. Felin. in cap. 3. de præscript. Bossius in prax. tit. de Princip. num. 212. Bobadilla in Polit. lib. 2. cap. 18. num. 93. vers. *I aun en sede vacante*, ubi ait, 17 † Archiepiscopatu, vel Episcopatu vacante, posse Regem iurisdictionem temporalem exercere in locis, vel villis, quæ aliàs sunt de dominio temporali eorundem Archiepiscoporum, vel Episcoporum.

Et hæc tutela fructuum, tanquam quid te͂porale, 18 † meram conservationem respicit, nihilq; iuris spiritualis usurpat, ut in simili tradit Angel. cons. 23. quẽ sequitur Socin. inter cons. Curtij cons. 20. & in eisdem terminis, de quibus agimus, text. in d. cap. cùm vos, de off. Ordin. iunctã gloss. fin. ibid. & l. is cui, §. qui legatorum, D. ut in poss. legat. Philip. Prob. in addition. ad Ioan. Monach. in d. cap. cùm vos, & quæst. 40. Lapus d. allegat. 81. Enric. de Bohic in cap. examinata, de iudicijs, Selva in tract. de benef. 2. par. q. 9. col. 2. Rebuff. in d. concord. gloss. verb. *Et hodie*, Thesaur. d. decis. 131. num. 9. & Dom. Valençuela d. cons. 196. num. 60. ibi: *Non enim hoc fit, ut fructus beneficiorum Regi quærantur, in quẽ talis suspicio interesse pecuniarij cadere non potest, sed, ut excepta portione moderata œconomo assignata, conserventur successori, ut erat de iure communi.*

Porrò quis sit hic, 19 † cui de iure communi competant, & reservari debeant fructus, & reditus Episcopatus, sede vacãte, gravissima quidem est difficultas. Nam text. in Clement. statutum, de elect. docere videtur, eos in solidum futuro successori Episcopo pertinere, ibi: *Tempore vacationis earũ futuris successoribus fideliter reservandis*, quò & spectat text. in d. cap. cùm vos, de off. Ordinar. lib. 6. Extravag. suscepti, in principio, vers. *Itaque*, de elect. cum alijs, quæ hanc opinionem tenentes, tradunt Ioan. Monach. in cap. quia sæpè, de electione, ubi Philip. Probus in addition. Dominic. Ioan. Andr. & alij, ibid. & in cap. præsenti ult. per text. ibi, de off.

Ordin. lib. 6. Abbas in cap. fin. num. 7. ne Prælat. vices suas, Ancharran. conf. 158. num. 1. Boerius decis. 340. num. 2. Panvin. in tract. de offic. & potest. Capit. sede vacante, par. 1. princip. q. 1. n. 1. Plotus de in litem iurand. §. 33. Hieron. Gabriel conf. 197. num. 14. Arnulph. Ruzæus de iure Regalium, num. 2. fol. 375. in vol. 12. tract. Doctorum, Covarr. in cap. relatum, de testam. num. 3. Redoan. de spolijs, quæst. 1. num. 20. & quæst. 5. num. 3. Copus de fructibus lib. 4. tit. 3. cap. 2. & plures alij relati ab Azor. 2. tom. instit. moral. lib. 8. cap. 4. quæst. pag. 965. Tuschus conclus. 515. & 516. Nicol. Garcia de benef. 2. par. cap. 5. à num. 89. Sesse de inhibition. cap. 1. §. 8. num. 20. Cardos. in prax. iud. & advoc. verb. *Fructus*, num. 24. D. Valeçuela ubi sup. num. 60.

20 CONTRA verò, quòd non tantùm ad successorē, sed etiam † ad Ecclesiam pertineāt, expresse docet text. in d. cap. præsenti, de offic. Ordin. lib. 6. hos fructus vacationis cum spolijs Episcopi defuncti commiscens, ibi: *Quæ vel in utilitatē Ecclesiæ, vel futuris debeant successoribus reservari fideliter*, & in cap. quia sæpè, de elect. eodem lib. ibi: *Quæ in utilitatem dictarum Ecclesiarum expēdi, vel futuris debent successoribus reservari*. Quæ iura cùm alternativè loquantur, ita à multis communiter accipiuntur, ut dimidia pars Ecclesiæ, altera dimidia, successori assignetur, arg. text. in l. si pater 40. cum seqq. D. de hæred. instit. l. ut filio 7. D. ut legat. cum alijs traditis à Iano Langlæo lib. 5. semestr. cap. 4. Escobar de ratiocinijs cap. 9. à num. 6. Hering. de fideiuss. cap. 6. à num. 87. Osuald. ad Donel. lib. 26. cap. 2. litt. B. Peregrin. consil. 85. num. ult. lib. 1. Gilken. in l. 3. C. de hæred. instit. num. 7. Thesaur. decis. 89. num. 3. Gratian. 5. tom. discept. cap. 820. num. 28. Et ita in specie hanc divisionem admittunt, vel saltem, quòd successor debeat hos fructus in Ecclesiæ utilitatem expendere, Navarr. de spolijs, §. 9. num. 3. & §. 10. num. 1. & §. 12. & magis constanter consil. 37. tit. de simonia, num. 5. Nicol. Garcia d. cap. 5. num. 89. ibi: *Nisi in utilitatem Ecclesiarum expendātur*, Molina disp. 147. num. 8. & alij ex suprà relatis.

21 Eamque probasse videtur † antiqua praxis Hispaniæ; nam in quodam privilegio Regis Alphonsi Asturicēsi Ecclesiæ cōcesso ann. 1255. quod refert Ægid. Gundisalvus de Avila in d. Theatr. Eccles. Overens. fol. 41. ita scriptum reperio: *La mitad dellas sea para el Cabildo, la otra mitad para que el Obispo que entrare pōga su casa, i que como el Rei embiaba un hombre à recoger la hazienda del Obispo muerto, el Cabildo lo ponga, para que cō el del Rei lo recoja.*

Et hoc ius apud nos invaluisse, & percrebuisse videtur, quousque tandem † Romani 22 Pontifices, tempore Catholicorum Regum Ferdinandi & Elisabeth (ipsis licèt reclamātibus) in his Regnis Castellæ, & Legionis, simul cum spolijs defunctorum Episcoporum, reditus etiam sedis vacantis Cameræ Apostolicæ reservarunt, & ad eos † administrandos, colligendos, & exigendos, Collectores 23 introduxerunt per Bullas, & Motus proprios, de quibus mentionem fecimus in cap. præcedenti, cuius introductionis historiam, & causas, & qualiter sæpè actum sit de eius supplicatione, ob † damna, quæ in dictis Regnis ex 24 his collectionibus, & pecuniarum extractionibus sentiuntur, bene scripsit Ægid. Gundisalvus ubi suprà, & ante eum D. Fr. Prudentius de Sandoval Episcopus Pampilonensis in Histor. Reg. Alphōs. VII. cap. 64. fol. 179. & in histor. D. Imper. Caroli V. lib. 27. §. 7. in fine.

Sed licèt hoc adhuc obtentum non sit, tamen † in Regnis, & provincijs, in quibus Col- 25 lectores spoliorum admissi non sunt, exclusa quoque reperitur intentio Cameræ Apostolicæ quoad fructus sedis vacantis, & hanc exclusionē, datâ consuetudine per summum Pōtificem toleratâ, validam, & licitā esse, ultra ea, quæ de spolijs agens, dixi in cap. præcedēti num. 23. & seqq. expresse probat Seraphin. decis. 594. num. 10. & 13. ubi refert Bullam Iulij III. ann. 1551. ita declarantem.

Et sanè in Gallia tantùm abest, quòd admissa fuerit Cameræ Apostolicæ reservatio, 26 ut † potiùs hucusque Reges Christianissimi illius Regni, sive ex consuetudine, sive ex Bullis Apostolicis, sive etiam ex solo iure patronatus Regij, quod in suis Ecclesijs Cathedralibus se habere contendunt, sibi in totum, & absolutè prædictas vacantes applicent, & de eorum fructibus, & reditibus pro suo arbitrio disponant, parvi facientes decisionem, & excommunicationem textus in d. cap. quia sæpè, & cap. generali, de elect. lib. 6. & graves illas discordias, quæ olim ortæ sunt super hoc articulo, & collatione beneficiorum (quam sibi etiam usurparunt) inter Bonifacium VIII. & Philippum Pulchrum, de quibus memini sup. hoc lib. cap. 1.

Et in specie † de Regali (quod ipsi vo- 27 cant) iure gaudendi fructibus sedis vacantis, & conferendi præbendas, quæ interim vacāt (quasi hoc quoque inter fructus vacātis connumeretur) Ioan. Andreas, Archid. Ioan. Monach. & alij, quos refert Philippus Probus quæst. 49. per totam, & quæst. 2. num. 11.

Ægid. Magister de Regal. c. 1. Arnulph. Ruzæus Grassal. ubi supra, Rebuff. de pacif. possess. num. 294. Petr. Gregor. lib. 15. syntagm. cap. 12. num. 25. & lib. 12. cap. 8. Franc. Marcus decis. 90. num. 6. & decis. 94. num. 9. fol. 25. part. 1. & decis. 144. num. 8. fol. 34. part. 2. Annæ. Robert. lib. 3. rer. iudic. cap. 1. fol. 4. ubi pluribus contendit, ratione custodiæ, & patronatus, Reges Galliæ, omninò suos facere fructus, vacationis tempore obvenientes, Valdès d. cap. 22. num. 12. Rhenat. Choppin. de doman. Franc. lib. 2. tit. 9. à n. 3. & de sacra politia, lib. 1. tit. 3. n. 7. circa fin. & tit. 7. num. 15. & Monastich. pag. 326. Brodæus in addition. ad Lobetũ, sub litt. R. art. 560. & Fabricius Blinian. de beneficijs, cap. 9. num. 36. ubi inquit: *Vix alium reperi, cuius hac in parte ius firmiùs, quàm Galliæ Regis existat, quivè magis moderatè, & piè eo iure utatur.*

28 Idemque † in Vngaria & Polonia fieri, ipsimet Auctores testantur, & de Regno Angliæ, text. in cap. ex diligenti, de iure patronat. cuius integra habetur apud Anton. August. ibi: *Prædicto Episcopo de medio sublato, & reditibus Episcopatus ad fiscum devolutis.*

29 Sed in nostris Indiarum provincijs, quamvis Camera Apostolica, & † Collectores horum fructuum non admittantur, nec admitti debeant, ut pluribus Regijs schedulis admonemur, de quibus memini suprà cap. proxim. ex num. 26. Ipsæ tamen eædem adijciunt, eos reservari debere his, quibus de iure Canonico competunt, ut patet ex verbis illius anni 1581. ibi: *No se han podido, ni mandado tomar para la Camara Apostolica los espolios de los Prelados dellas, que han fallecido, ni las sede vacantes, por guardar en esto el derecho Canonico.* Et ibi: *I que los dichos espolios, i sede vacantes se distribuyan conforme à lo que se dispone en el derecho Canonico.*

30 Et ita ferè semper in facti contingentia distributæ sunt, † dimidiâ parte successori, & alterâ dimidiâ Ecclesiæ pro fabricæ necessitatibus assignatâ, nisi ratio aliqua urgẽs proponeretur, quæ magis uni, quàm alteri tribui requireret, vel aliquid ex tota grossa deduci, in alia pia opera pro Regis, & supremi Consilij Indiarum arbitrio eroganda. Adeò, ut hæc concessio peti magis, quàm præstari soleret, ut aliàs dicitur in l. 1. §. permittitur, D. de aqua quotid. & æstiva, & versa fuerit in assiduam iurisdictionem, ut utar verbis Imperatoris Iustiniani, in princip. Instit. de fideicomm. hæredit. Quousque anno 1617. cùm

31 ad † Archiepiscopatum Argentinum, vulgò *de los Charcas*, promotus fuisset Illustriss. & Reverendiss. Archiepiscopus D. Fr. Hieronymus de Tiedra, insignis Regius Concionator, ex Ordine Prædicatorum, & in Regias aures delatum esset, reditus sedis vacantis dicti Archiepiscopatus supra modum excrevisse, & ingentem quantitatem conficere, & planè durum, vel superfluum videri, eam Monacho applicari, paupertatem eousque professo, & postmodum fructibus Archiepiscopatus satis dotato, & ditato: aut etiam Ecclesiæ, cuius fabricæ, pro regionis illius opulentia, & alijs Regijs subventionibus, sufficienter, imò & splendidè provisum, & prospectum erat. Iustiusque, imò potius & satiùs esse, ut hi reditus in posterum Regiæ distributioni reservarentur, quibus posset alia æquè, aut magis pia opera, pro arbitrio suo exercere, vel ingruentibus bellis, & alijs publicis necessitatibus, quibus quotidie premitur, subvenire. Decretum fuit per Regiam Maiestatem Philippi IV. *Esta materia es de mucha consideracion, i para poderla resolver, holgarè que el Consejo declare el hecho cõ particularidad, i diga su parecer en derecho, i me lo embie todo.*

32 Quod supremus † Indiarum Senatus maturè disposuit, & seriò deliberavit, & super hoc articulo doctos quosdam libellos scripserunt, & Regiæ Maiestati obtulerunt Dom. D. Petrus Marmolejo, tunc eiusdem Consilij, & nunc in supremo iustitiæ Senator meritissimus, & D. Garcia Perez Araciel Fisci Regij Patronus, & posteà multis alijs honoribus pro meritis auctus, sed in florenti adhuc ætate, ipsis heu, & nobis ereptus. In quibus libellis, sive iuris allegationibus probare, & suadere conati sunt, licitè, ac liberè posse Regem nostrum omnibus fructibus harum vacantium potiri, esseque bona temporalia Regiæ Coronæ unita, & incorporata, ac per consequens, etiam in usus profanos expendi posse. Quamvis securiùs esset, & Catholicâ maiestate, ac pietate digniùs, ut in pios converterentur. Sed cùm aliter alij censuissent, & cõsuluissent, & plures doctissimorum, & gravissimorũ virorum sessiones super hoc indictæ, & habitæ fuissent, tandem omnibus auditis, & inspectis, in eam sententiam itum fuit, ut prædicti reditus in tres partes deinceps (non in duas, ut anteà) dividirentur, quarũ una successori in Episcopatu, altera fabricæ Ecclesiæ, tertia pro Regis arbitrio in usus pios applicaretur. In quo videtur in praxim revocata antiqua illa Hispaniæ consuetudo in divisione horum spoliorum servari solita, ante Cameræ Apostolicæ subrogationem, de qua cum D. Fr. Prudentio de Sandoval mentionẽ feci sup. cap. proxim. num. 39.

33 Et iuxta hæc, ex † anno 1621. divisio in hunc modum fieri consuevit, nisi aliquando Ecclesiæ, vel Prælati necessitas Regiæ quoque partis subventionem expostularet, & hoc dilucidè aperuit novissima quædam schedula dat. Matriti 3. Decembr. ann. 1631. Quæ, cum Monasterio Regio Monialium regulæ sanctæ Brigittæ Pintiæ instituendo, tria ducatorum millia singulis annis in his vacantibus consignari præcipiat, sic rem totam in exordio comprehendit: *Oficiales de mi hazienda Real de la ciudad de los Reyes de las provincias del Perù. Aviendo los señores Reyes mis progenitores, desde que se descubrieron las Indias, acostumbrado à hazer merced à las Iglesias, assi Metropolitanas, como Catedrales de ellas, quando vacan por sus Prelados, de la mitad de lo que valen sus rentas, pertenecientes al Prelado, desde que quedan vacas, hasta que su Santidad dà el Fiat à sus sucessores, para que con lo que mōtasse la mitad de las dichas vacantes, se fuessen proveyendo de todas las cosas de que tuviessen necessidad, para el servicio del culto divino. I de la otra mitad à los Prelados nuevamente elegidos. Por estar yà las dichas Iglesias sin tanta necessidad como à sus principios; de algunos años à esta parte les he ido haziendo merced de la tercera parte de las dichas vacantes, i otra tercia parte à los Prelados para el despacho de sus Bulas, i hazer su viage à sus Iglesias, i prevenirse de Pontifical; i la otra tercia parte de las dichas vacantes, he reservado para disponer dellas en obras pias, &c.*

Hæc cùm ita se haberent, & uniformiter ex dicto tempore servarentur, ultimò tandem accidit, ut vacante rursus eodem Episcopatu Argentino, & ex varijs causis eius provisione per aliquot annos suspensa, cùm vacationis reditus magni esset dicerētur, iterùm † in quæstionem vocatum fuerit ann. 34 1635. an hi, tutâ conscientiâ, fisco applicari possent. Super quo supremus Indiarum Senatus denuò à Rege nostro consultus, Me inter alios Patres sedente, & Referēdarij munus obeunte, liberè, & piè (ut solet) quid sentiret, exposuit: & communi ac conformi ferè omnium suffragio, in eam sententiam ivit, ut nihil ex solemni, & antiquo iure derogaretur. Licèt non defuerint, qui contrarium validè, & efficaciter suadere conati sunt. Et † eruditissimus pariter, ac nobilissimus vir Dom. D. Christophorus Moscoso 35 & Corduba, tunc in eodem Senatu dissertissimus, & vigilantissimus Regij fisci patronus, satis doctam iuris Allegationem elucubraverit, vestigijs illarum insistens, quas præteritis annis scripserunt Domin. D. Petrus Marmolejus, & Garcias Perez Araciel, de quibus suprà meminimus; & plura (quæ est eius eruditio) solerter, & diligenter adjiciens.

Quorum præcipua fundamenta inde peti videntur, quòd omnes Indiarum † decimæ ex concessione Apostolica nostris Regibus competunt, atque adeò inter temporalia eorum bona connumerantur, ut suprà hoc libro cap. 1. fusè probavi, quam naturam retinere inquiunt, etiam si posteà ab eisdem Regibus Ecclesijs donatæ fuerint, ut sentiunt plures, quos adduxi suprà eodem cap. 1. n. 51. Ac proinde liberè, ac licitè in quosvis usus expendi posse, ubi ipsas Ecclesias vacare contigerit. Quoniam non aliter à se abdicare voluerunt priscum illud ius concessionis Pontificiæ, nisi quatenus Ecclesiæ usibus, & utilitatibus opus esset, quod cùm cesset tempore sedis vacantis, meritò tunc ad eos reverti inquiunt, & † concessionem 37 cessare, concessionis causâ cessante, cap. reliqui, ubi expresse Panormitan. notab. 3. de custod. Euchar. Matth. de Afflictis in cap. 1. §. moribus, num. 3. si de feud. fuerit controvers. inter dom. & agnat. Tiraq. de cessante causa, 1. part. litt. C. num. 52. l. in agris, D. de adquir. rerum domin. cum alijs traditis à Marta de iurisdictione, 1. parte, cap. 47. num. 45. & Dom. Valençuela consil. 72. numer. 92.

36

Rursus adijciunt, eandem donationem, ut ex ipsius litteris patet, & ex Bullis erectionum Ecclesiarum Indiarum, apertè factam videri, † ut Episcopi pro tempore existentes congruam quantitatem haberent, unde se commodè alere possent, ut dixi suprà cap. 1. & 4. & insinuant illa verba: *Quarum unam Nos, & successores nostri Episcopi perpetuis futurisque temporibus pro onere Pontificalis habitus sustentando, & ut decentius, & iuxta Pontificalis officij indigentiam statutum nostrum sustentare valeamus, absque aliqua dispensatione pro nostra speciali mensa habemus.* Et ibi: *Licèt ad præsens per Regiam Maiestatem ad alimenta sint nobis præstita.* Vnde conantur deducere, illam sortiri, & habere naturam usufructus, ad alimenta legati, † quod certum est morte alimentarij finiri, & ad concedentem reverti, l. cùm hi, §. modus, D. de transact. l. fin. §. dominus, D. de usufruct. l. Firmio, in fin. D. quando dies legati, §. finitur, cum vulgat. Inst. de usufruct. pulchrè Bald. in l. 1. §. ius naturale, in fine, D. de iust. & iure. Vbi quòd hoc procedit etiam in alimentis debitis ex statuto, & in Auth. cui relictum, circa finem, vers.

38

39

Quid enim, C. de indict. viduit. ubi inquit, quòd alimenta transmitti non possunt ad hæredes, ex quo eorum subiectum est anima, & corpus, Petrus Surd. de alimentis, tit. 5. q. 1. num. 1. optimus text. in † l. dominus 64. §. per fideicommissum, D. de usufruct. ibi: *Per fideicommissum fructu prædiorum ob alimẽta filijs relicto, partium emolumentum ex persona vita decedentium ad dominum proprietatis recurrit*: iunctis alijs, quæ de prohibito iure accrescendi in relictis causa alimẽtorum, tradit text. in eadem l. dominus, in princip. Bart. num. 42. & Ripa num. 14. in l. re coniuncti, D. de legat. 3. Surd. ubi sup. tit. 9. q. 5. per tot. & Ego latiùs sup. lib. 2. cap. 12. ex num. 45.

40

Et conducit exemplum Capellarum, quæ sunt † iuris Regaliorum, quarum, ubi vacant, Rex percipit fructus, non solùm futuros, verùm & extantes tempore vacationis non recollectos, levatos, & in horreo reconditos, ut resolvit Arnulph. Ruzæus de iure Regaliorum, privileg. 300. num. 1. & 5. Restaur. Castal. tract. de Imper. quæst. 10. num. 29. Carol. de Grassal. Regal. Franciæ, lib. 2. iure 1. pag. 230. Boer. quæst. 32. num. 9. Ægid. Magister in tract. de Regalibus, cap. 4. & seqq. & D. Valençuela cons. 196. num. 52. lib. 2.

41

Deinde considerabant, ex Regijs præstationibus, quæ hucusque de his vacantibus præcesserunt, successoribus, & Ecclesijs non posse utiliter † aliquam obligationem coactivam in posterum introduci; cùm constet eas voluntarias fuisse, ut ostendunt tum forma petitionis earundem vacantium, semper ab Episcopis successoribus, & Ecclesijs fieri solita, quæ arguit eas sibi de iuris rigore nequaquam deberi, † l. unica, C. de thesaur. lib. 10. Gregor. Lopez in l. 6. gloss. 4. tit. 11. part. 6. cum alijs traditis à Magero in tract. de advocatia armata, cap. 9. num. 542. & à Me in 1. tom. de iure Indiarum, lib. 3. cap. 1. num. 52.

42

43

Tùm præcipuè forma concessionis, † quæ semper etiam gratiam sonat, & præsefert, cùm Reges in ea dicant: *Que hazen merced de la dicha parte de la vacante*, ubicunque eam, vel successoribus, vel Ecclesijs concedunt. Donari quippè † illud tantùm videtur, quod nullo iure cogente conceditur, l. donari, D. de regul. iuris, ubi Rebuff. Fab. & alij, Surd. de aliment. tit. 6. quæst. 9. num. 65. novissimè Marius Cuttellus de donat. tract. 1. discurs. 2. particula 12. num. 19. & in necessarijs, & præcisis nemo liberalis existit, l. rem legatam, D. de adim. legat. l. hoc iure, §. si quis servo, D. de donation. Petr. Fab. in dict. l. donari, & in l. cuius per errorem, D. de regulis iur. Mieres de maiorat. 1. par. quæst. 22. num. 176. & Alexand. Ludovis. decis. 236. num. 6. & alias, dicendum procul dubio esset, illa verba: *Que hazen merced*, nihil operari, vel in propria significatione non sumi, quod in † omnibus iuris articulis fugiendum est, l. non aliter, D. de legat. 3. l. si quando, D. de legat. 1. l. insulam, D. de præscript. verbis, l. 5. tit. 33. part. 7. cum alijs, quæ adducit Menoch. cons. 57. num. 40. D. Ioan. del Castillo lib. 4. controvers. cap. 10. num. 10. Schrader. post quæstion. ad Iustin. tract. de reb. §. 1. num. 76. & in privilegijs probat elegans text. in l. 1. ad fin. D. ad municip. & in l. quoties, D. de verbor. obligat.

44

45

46

Quod evidentiùs etiam inferri inquiunt ex † variatione, quæ in eisdem præstationibus intercessit, cùm sæpè pro dimidia, aliquando pro tertia parte factæ fuerint, & multoties etiam nihil omninò erogatum reperiatur, sed in alios usus conversum, quod denotat hunc actum merè ex Regia voluntate, & facultate pendere, & excludit, † ius easden præstationes in futurum tanquam debita expostulandi, iuxta text. in l. cùm de in rem verso, D. de probat. l. si certis annis, C. de pact. iunctâ l. Proculus, D. de damno infecto, l. qui iure familiaritatis, D. de acquirenda possess. cum alijs latissimè congestis à Dom. Ioan. del Castillo lib. 7. controvers. cap. 32. num. 20. Sesse decis. 406. Borrell. de Magistrat. edict. lib. 4. cap. 7. num. 30. & Dom. Valençuela Velazquez consil. 94. num. 64. volumine 1.

47

48

Maximè cùm † contra fiscum, & in his iuribus Regalibus, non facilè admittatur præscriptio, nisi fortè immemorabilis esse probetur, & talia regalia superioritatem, & supremam potestatis Principis non concernãt, ut, post alios, latè tradit Mastrill. de Magistr. lib. 1. cap. 19. per tot. Regner. Sixtin. de Regal. lib. 1. cap. 5. n. 130. cum seqq. & noster D. Ioan. del Castillo tom. 7. controvers. cap. 21. num. 2. & seqq. Nec † valere soleant tacitæ, aut expressæ alienationes, quas de bonis in Regia Corona semel incorporatis faciunt, in præiudicium eorum, qui in illa successuri sunt, l. fin. §. sed nostra maiestas, C. commun. de legat. l. si fundum 105. D. de cond. & demonst. l. cùm filius 28. D. de milit. testam. ibi: *Verumtamen alienum ius minuere non potest*, cap. intellecto, ubi DD. de iureiurand. l. 5. tit. 15. part. 2. eleganter Petrus Gregorius lib. 3. de Republ. cap. 8. num. 3. & 5. Petrus Caballus consil. 147. August. Barbosa in tract. de præscrip. 30. à num. 423. Reinosus observat. 73. Gratian. 1. tom. discept.

49

50

cept. foreſ. cap. 43. Gaſp. Schifordigher. lib. 3. annotat. ad Ant. Fabr. tract. 11. q. 41. latè & utiliter Martin. Mager. de advoc. armata, cap. 16. ex num. 824.

51 Id quod ſæpiſſimè † Reges noſtri ad ſuæ conſcientiæ exonerationem in ſuis teſtamentis declararunt, ut conſtat ex l. 11. tit. 7. lib. 5. Recop. & noviſſimè ex clauſula 27. teſtamenti Regis, ac domini noſtri Philippi Tertij, quæ refert alias Catholicorum Imp. Caroli Quinti, & D. Philippi Secũdi, cuius hìc non gravarer verba ſubnectere, niſi id præſtitiſſet Melchior Phœbus deciſ. Luſitana 184. num. 34. tom. 2.

52 Et in terminis † alienationum iurium ſedis vacantis, & quòd tantùm Regi concedenti præiudicet, tradit Bleinianus de benef. lib. 1. cap. 9. num. 36. & num. 40. ibi: *Has tamen remiſſiones iuris Regaliæ, nedum temporalium, ſed ſpiritualium reſpectu, perſonales eſſe, nec ultra vitam concedentium, ſeu impetrantium, extendì docet Brodæus poſt Lobet. in litt. R. art. 56. & inter cætera profert argum. ex cap. veniens extrà, de tranſact. & alia pleraque arreſta, quibus eiuſmodi remiſſionum Regiarum, ſive compoſitarũ cum Epiſcopis ratio, ſemper ab eodem Senatu habita non eſt; ijſque non obſtantibus iuris Regaliæ locus fuit conceſſus.*

Sed pro contraria ſententia perpenſum fuit, longè veriùs, & receptiùs videri † 53 conceſſionem decimarum Eccleſijs Cathedralibus Indiarum à noſtris Regibus factam, perpetuam, & irretractabilem fuiſſe. Tùm, quia promanavit à fonte tantæ Maieſtatis, † 54 cuius beneficia ſemper decet eſſe manſura, l. ſi. D. de conſtit. Princip. l. cùm multa, C. de bon. quæ liber. ibi: *Vt enim Imperialis fortuna omnes ſupereminet, ita oportet principales liberalitates culmen habere præcipuũ,* cum alijs. Tùm etiam, quia hìc nihil de iuribus Coronæ Regiæ alienatum, vel diminutum videri poteſt, cùm † 55 conceſſæ fuerint in executionem, & implementum oneris, ſive conditionis, quã ſancta ſedes Apoſtolica eas eiſdem Regibus dedit; nempè, ut Eccleſias Indiarum, & earum Prælatos, & Miniſtros, competenti dote, ac ſuſtentatione donarent, ibi: *Aſſignata priùs realiter, & cum effectu dote ſufficiente, ex qua illi Præſidentes, earumque Rectores ſe commodè ſuſtentare, &c.*

56 Vnde † hic actus non tam debet ipſis tribui, quàm ordinanti, l. pater ex provincia, D. de manu. vind. l. unum ex familia, in princip. & §. 1. D. de legat. 2. cum latè adductis à Tiraq. ad leg. connub. gloſſ. 8. ex num. 184. ad 250. & Surd. conſ. 337. num. 26. Cuius dotis vicem dictæ † 57 decimæ ſortitæ ſunt, ac perconſequens † 58 ex propria verbi ſignificatione ad proprietatem, & non uſumfructum temporalem, earum conceſſio referri debet, iuxta text. in l. 3. in fine, de dote prælegata, Bart. in l. 2. num. 7. eodem tit. Menoch. lib. 4. præſumt. 144. num. 1. conducit text. in l. uxori meæ, D. eodem, ubi † 59 dotis legatum, quamvis in rebus æſtimatis relictum ſit, non ad quantitatem, ſed ad ipſas res æſtimatas refertur, de quo Menoch. ubi ſuprà, num. 10.

60 Et generaliter † in dubio ſemper ac rei donatæ ſit mentio, relatio potius ad proprietatem, quàm ad uſumfructum facienda eſt, l. filios hæredes, ubi Bart. num. 1. D. de uſufruct. legat. l. ſi fundum certâ die, de verbor. obligat. Menoch. d. lib. 4. præſumt. 133. num. 2. Mantica ubi ſuprà, num. 5. & Caſtillo n. 13.

61 Et exemplum poteſt adduci in † bonis, quæ filijs illegitimis conceduntur, quæ licèt alimentorum nomine eis præſtentur, ſemel tamen præſtitis, plenam proprietatem, & liberam diſpoſitionem in illis acquirunt, l. 9. & l. 10. Tauri, quæ hodie eſt l. 7. & 8. tit. 8. lib. 5. Recopilationis.

62 Et ſemper debent † Reges in his dotationibus Eccleſiarum, etiam ubi de ſuis bonis eas faciunt, valdè liberales, & munifici eſſe, quia id non diminuit, ſed potius auget, & extollit ſtatum, & coronam ipſorum; ut pluribus exemplis probant Petr. Gregor. de Repub. lib. 13. cap. 17. ex num. 16. Magerus de advocatia armata, cap. 5. num. 125. & cap. 9. num. 513. Bobadilla lib. 2. cap. 18. ex num. 325. Ego ſuprà hoc libro cap. 4. num. 10. & 11. & eleganter D. Cyprianus lib. de opere, & eleemoſynis, ſic inquiens: *Si vereris, ac metuis, ne ſi operari plurimum cœperis, patrimonio tuo larga operatione finito, ad inopiam redigaris, eſto in hac parte intrepidus, eſto ſecurus. Finiri non poteſt, unde in uſus Chriſti impenditur, unde opus cœleſte celebratur:* & tradit alia Rangolius in cap. 4. lib. 1. Regum, cap. 19. rectè contra Bodinum, & Cunerum probans, quàm ſit antiqua in Regibus erga Eccleſias liberalitas, & munificentia, & in ſpecie de noſtris Regibus Hiſpaniæ agens Gabr. Vazquez de reditib. Eccleſ. cap. 1. §. 3. rubr. 3. Valdes de dignit. Reg. Hiſpan. cap. 19. & cap. 21. num. 6. D. Valençuela contra Venetos, part. 2. num. 12. & Anaſt. Germon. in aſſert. libert. & immunit. Eccleſ. cap. 9.

Secundò, quia licèt fateamur, decimas Regibus, & alijs laicis conceſſas, dum apud eos manent, temporalium bonorum naturam aſſumere, communior tamen, & ſecurior opinio eſt, † 63 quòd ubi ex eorundem Regum liberalitate, Eccleſijs, vel Eccleſiaſticis re-

do-

donantur, pristinam conditionem resumunt, & tanquam quid Ecclesiasticum, sive spirituale deinceps tractari, & iudicari debent, ut docent plures Auctores, quos retuli supr. hoc lib. cap. 1. num. 39. Vnde cōsequitur in his, de quibus loquimur nihil nostris Regibus remansisse, quod amodò profani iuris censeri possit, cùm † renuntiatio, quam fecerunt in favorem Ecclesiarum, fuerit generalis, & absoluta, l. Iulianus, D. de legat. 3. Hondedeus cons. 76. num. 33. vol. 2. & Giurba, plures adducens, ad stat. Messanæ, cap. 1. gloss. 2, par. 1. num. 117. Et † eis facile esset, si vellent sibi vacationes fructus reservare, illud exprimere, quemadmodum expresserunt reservationē duorum novenorum, de quibus dixi sup. dict. cap. 4. ex num. 18. Quod † efficacissimè arguit in reliquis, nec posse, nec voluisse quicquam ullo tempore postulare, ut in simili eleganter probat Felin. in cap. quoniam frequenter, ut lite non contestata, num. 2. Rosenthal. de feudis, 1. part. cap. 5. conclus. 14. qui innumeros refert, Petra de potest. Princ. cap. 22. & Sixtin. de regalib. lib. 1. cap. 5. num. 86. & conducit reg. text. in cap. noverint 10. q. 1. & in cap. cùm Apostolica, de his quæ fiũt à Prælat.

64 65 66

67 Tertiò, quia nihil officit, † quòd Prælatis, veluti in alimenta, & loco congruæ sustentationis, dictæ decimæ assignatæ dicantur in earum concessione, & Bullis erectionum suprà relatis. Nam illa verba solùm denotare voluerunt causam, sive intentionem dictæ concessionis faciendæ, non autem eam modificare, neque ad naturam alimentorum, vel ususfructus restringere, ut in simili probat elegans text. † in l. cùm alimenta 22. §. qui fratris, D. de supellect. legat. ibi: *Illam autem adiectionem, ut habeant unde se pascant, magis ad causam prælegandi, quàm ad usumfructum constituendum pertinere.*

68

Idem probat text. in l. donationes, §. species, D. de donationibus, per quem tenet eleganter Bartol. ibìdem, & in l. species, de auro & argento legato, & in l. libertis, D. de aliment. legat. Quod † quoties donatio incipit à re ipsa, quæ donatur, sive ipsius expressione, & assignatione, ut in nostro casu contingit, quamvis posteà adijciatur, eam cedere debere in vicem alimentorum, usus, vel ususfructus, adhuc donatio proprietatis facta videtur, & reliqua verba eius limitationem non inducunt, sed demonstrationem, effectum, sive causam impulsivam concessionis in maiorem ipsius donatarij favorem. Quod secùs esset, si ipsa donatio inciperet à concessione ipsius ususfructus, vel alimentorum in tali re, vel ex tali quantitate solvendorum. Quam doctrinam omnes DD. unanimiter sequuntur, ut innumeris relatis probat Menoch. lib. 4. præsumt. 133. num. 11. & consil. 352. num. 17. lib. 4. Mantica de coniect. ultim. volunt. lib. 9. titul. 2. num. 29. Ludov. Molina de primogen. lib. 1. cap. 19. num. 9. Surd. consil. 11. ex num. 4. lib. 1. & in tract. de aliment. tit. 2. quæst. 1. in princip. Lara de Corduba in l. si quis à liberis, §. utrum, num. 34. D. de liber. agnosc. Osualdus ad Donel. lib. 10. cap. 5. litt. A. Anton. Gama decis. 92. ubi eius Additionator Flores de Mena, qui plurimos refert, & Dom. Ioann. del Castillo de usufructu, cap. 30. num. 4. adijciens num. 5. post Mantic. sup. num. 29. Idcircò † hoc legatum perpetuum esse dici, & transmissibile ad hæredes, prout in alio elegantissimo casu, & nostro valdè simili ostendit I. C. in l. annua 20. §. Attia, D. de annuis legat. ubi legatum annuum his, qui in templo servirent, relictum, etiam pro tempore, quo hi deficiunt, templo datum videri, & perpetuam causam habere, Scævola inquit: *Respondi secundùm ea, quæ proponerentur, ministerium nominatorum designatum, cæterùm datum templo, & in perpetuum*, hoc est, ut nullo casu, nullo tempore, aut prætextu amplius ad legantem, vel eius hæredes redeat. Et † hæc est propria, & vera huius vocis, *In perpetuum*, significatio, ut ferè in eisdem nostris terminis docet Hieron. Gabriel, plures allegans, consil. 76. num. 7. & 8. & August. Barbosa de dictionibus, diction. 163. num. 5.

69 70 71

Qvartò, quia dato, quòd prædicta consideratio aliquid operaretur, † planè quidem solùm procederet quoad Prælatum, & partem redituum sedis vacantis, quæ ei applicari solet, non autem quoad partem Ecclesiæ, quæ nunquam moritur, cuiusque alendæ, dotādæ, & reparandæ obligatio † perpetuam causam habet, l. proponebatur, D. de iudicijs, l. cùm debere columnam, D. de servit. urban. Alciat. lib. 6. parerg. cap. 17. Langlæus lib. 5. semestr. cap. 1. Sesse decis. 149. & multum in nostris terminis Mager. de advoc. armat. cap. 16. n. 841. Vnde † cùm non debeat una, & eadem res diverso iure censeri, l. eum qui ædes, D. de usucap. cũ vulgatis, vel dicere debemus † Fisco nullum ius concedendum in partem Prælati defuncti, vel si conceditur, ad totam vacantem admittendũ: quod & in Gallia usurpatur, ut ex adverso supponitur. Et Camera Apostolica observat in provincijs, ubi spolia, & vacantes sibi vindicat. Hoc autē admisso, pars Ecclesiæ pertinēs, nullo iusto titulo, aut colore Regi applicari poterit, cũ cesset (ut diximus) is qui ex cessatio-

72 73 74 75

tione alimentorum Prælati, tanquam præcipuus consideratur.

Qvod non eliditur ex eo, quòd Reges nostri, ubi has partes successori, & Ecclesiæ cõcedunt, dicere soleant, *Que hazen merced dellas*; & ad hoc Regiæ schedulæ petantur, & expediantur. Nam id † ea de causa fit, quòd Rex hæc bona sub custodiam, & manum suã, & Regiorum suorum officialium deducit, ut suprà retulimus, à quibus sine Regio mandato præstare, etiam proprijs dominis, neutiquam possent. Et quia † Reges in more habent eâ formulâ uti, *Os hago gracia i merced*, etiam ubi id, quod omni iure debent, exsolvunt, ut pluribus ostendi suprà lib. 2. cap. 27. num. 83.

76

77

Deniqve quia etsi concedamus, Regẽ nostrum, iusto aliquo titulo, vel colore, his bonis potiri posse, adhuc † tamen non videtur salvâ securitate conscientiæ ei cõsuli posse, quòd ea liberè, & absolutè pro arbitrio suo, in quoslibet usus, etiam merè profanos, expendere possit, cùm quoad illa in locum Prælati intret, & subrogetur, † cuius obligatio erat, utpotè Ecclesiastica, & intuitu Ecclesiæ quæsita, in pios usus erogare, cap. gloria Episcopi, cap. aurum 12. q. 2. l. 40. tit. 5. par. 1. Annæus Robert. lib. 4. rerum iudicat. cap. 3. per totum, cum alijs, quæ latè adduxi sup. cap. 10. ex num. 20.

78

79

Et vel exemplo † Regum Galliæ admoneri posset, qui etsi liberiùs & absolutiùs in has vacantes manum inijciant, semper tamẽ eas in usus pios expendunt, si credimus Philippo Probo de regalib. q. 52. num. 4. Rhen. Choppin. lib. 1. de sacra Politia, tit. 3. num. 7. circa fin. & tit. 7. à num. 15. & Bleiniano de benef. cap. 9. num. 36. ubi inquit, nullum esse Regem, qui magis moderatè, & piè hoc iure vacationum utatur, quàm Christianiss. Galliæ, & num. 51. & seqq. ibi: *Nec minor tandẽ eorum pietas deprehendi potest ex conversione ita sibi obvenientium iure regaliæ fructuum non in propriam utilitatem.*

80

Qvibvs considerationibus inspectis, & omnibus ad utramque partem maturè pensatis per doctissimos viros, ad quos fuit consultatio supremi Senatus Indiarum transmissa. Tandem † Rex noster Pijssimus in hanc sententiam, ut piorem, & æquiorem inclinavit, reservatâ sibi dumtaxat tertiâ vacantiũ parte, in pios usus pro suo arbitrio distribuẽdâ. Quod quidem arbitrium sic iustiùs exercendum, & moderandum existimo, † ut primo loco necessitatibus Indorum, & Indiarũ subveniat, ex quorum provincijs hæ pecuniæ reditusvè procedunt, arg. l. Præses, C. de servit. & aqua, cum alijs, quæ adduxi sup. lib. 2. cap. 5. ex num. 53. & infr. cap. 19. ex num. 28. & his non valdè urgentibus, alia opera pia, etiam in Hispania, exercere ex eisdem tertiæ partis reditibus posset, & orphanis, viduis, Monasterijs, hospitalibus, alijsque pijs locis (ut solet) opitulari.

81

82

Et quod magis est, exhaustis (ut plerumque contingit) alijs Regijs vectigalibus, iuribus, & reditibus, † classes instruere, & milites alere, quibus Ecclesiæ, & Hispanæ Monarchiæ hostibus adversetur, & præcipuè rebellibus, & pyratis Hollandis, qui ipsarum Indiarum commercia turbãt, & nostros ubique assiduis incursionibus, ac latrocinijs infestãt, & omni iure † proscripti, damnati, & diffidati dicuntur, Auth. navigia, C. de furtis, cum multis alijs, quæ congerit Martin. Mager. de advoc. armata, cap. 8. à num. 49. & Albericus Gentilis de iure belli, lib. 1. cap. 4. & latissimè D. Præses Valençuela in discursu belli & status, par. 2. consid. 2. num. 3.

83

84

Circa quæ tamen omnia notandum erit, quòd quicunque, qui ex privilegio, vel consuetudine bona Ecclesiæ vacantis, sibi competere, vel quotam eorum partem prætendat, † debet intelligi de his tantùm, quæ solutis debitis, & salarijs famulorum, alijsque expensis, atque oneribus supersunt, ut expressè probat text. in cap. præsenti, §. porrò, de offic. Ordinar. lib. 6. quem ad hoc expendit gloss. in cap. si tibi concesso, verb. *Fructus*, de præbend. eodem lib. & signanter Tiraq. alios plures adducẽs, de retract. lignag. §. 15. gloss. 1. num. 7.

85

SVMMARIVM CAPITIS DECIMITERTIJ.

1 *Capitulum Cathedralium est velut Senatus Ecclesiæ.*

2 *Capitulum sede vacante in omnibus succedit, quæ ad ordinariam eiusdem sedis iurisdictionem, & administrationem spectant.*

3 *Capituli iurisdictio sede vacante potius apud eum manere, vel ei accrescere, quàm deferri videtur.*

4 *Capitulum sede vacante, an, & quando succedat etiam in iurisdictione delegata, & commissionibus Episcopi decedentis.*

5 *Capitulo sede vacante non competunt ea, quæ specialiter personæ, vel dignitati Episcopi decedentis commissa erant, vel tanquam sedis Apostolicæ delegato.*

6 *Litteræ executoriales directæ in personam Episcopi, exequi nõ possũt à Cap. sede vac.*

Dis-

7 Dispensationes matrimoniales non solent committi Capitulis sede vacante, sed solū Episcopis, & eorum Vicarijs, & quid de Vicarijs electis ab eod. Capitulo?
8 Prælati nomine non semper venit Capitulum sede vacante.
9 Professionis Fidei receptio alicui Episcopo specialiter commissa, non potest recipi, etiā eo mortuo, per eius Capitulum sede vacāte.
10 Episcopo, vel eius Vicario si specialiter cōmittatur alicuius absolutio, non potest fieri à Capitulo, vel eius Vicario sede vacāte.
11 Capitulum sede vacante an possit dispensare in interstitijs? resolvitur affirmativè.
12 Capitulum sede vacante succedit in ijs, quæ iure communi etiam specialiter Episcopis commissa, vel mandata reperiantur.
13 Capitulum sede vacante, in quibus irregularitatibus, & suspensionibus dispensare possit?
14 Capitulum sede vacante, intra annum nō potest concedere dimissorias ad ordines, nec super interstitijs dispensare.
15 Præparatorij, & præparati idem est iudicium.
16 Capitulum sede vacante non potest intra annum vocare Episcopum extraneum ad ordines in sua Diœcesi conferendos.
17 Capitulum sede vacante, an, & quando possit visitare suam Diœcesim, tam de iure communi, quàm schedulario Indiarum?
18 Visitatio est actus iurisdictionis ordinariæ, & transit in Capitulum sede vacante.
19 Visitationem non solùm generalem, verùm & particularem contra aliquas personas, Capitulum sede vacante facere potest.
22 Syndicare est actus iurisdictionis, & tā ex officio, quàm ad instantiam partis ad id procedi potest.
23 Capitulum sede vacante regulariter non succedit in iurisdictione voluntaria.
24 Excessus punire, & curare ne subditi in damno maneant, magis pertinet ad necessariam, quàm ad voluntariam iurisdictionem.
25 Fiscalis Episcopi defuncti aliquibus rationibus videtur excusandus à syndicatu Capituli, quæ referuntur, & refelluntur.
26 Vicarius Episcopi decedētis an possit syndicari à Capitulo sede vacante? vel ab ipso Episcopo, qui eum nominavit?
27 L.4 tit.7. lib.3. Recop. explicatur.
28 Prælatos, qui non curant de visitandis, corrigendis, & syndicandis suis Vicarijs, meritò reprehendit Bobadilla.
29 Episcopus potest syndicare Vicarium Capituli sede vacante.
Trid. sess.24. cap.16. de reform. explicatur, ibidem.
30 Capitulum sede vacante benè potest visitare, aut syndicare Vicarium à se nominatum, sine præiudicio alterius syndicationis Episcopi succedentis.
31 Capitulum sede vacante, an, & quādo possit facere collationem præbendarum suo tempore vacantium.
32 Collatio beneficiorum solis Episcopis regulariter reservatur, vel Vicarijs, quibus ipsi id specialiter concesserint?
33 Collationes præbendarum, & beneficiorū Indiarum non sunt liberæ, sed necessariæ, & quare?
34 Electio, & collatio Dignitatum, & Canonicatuum, olim ad Episcopum simul cum Capitulo pertinebat.
35 Collationem præbendarum, vel beneficiorum, quis faciet in Ecclesia vacante, cuius Capitulum non est formatum, vel in uno remansit?
36 Collegium licèt retineatur in uno, is tamē solus non potest obire munia toti Collegio concessa.
37 Metropolitanus adeundus videtur pro collatione facienda, ubi non adest Episcopus, nec Capitulum, quod eam facere possit.
Cap. Presbyteri, 24. dist. & gloss. ibid. expenditur, ibidem.
38 Vicarij à Capitulis sede vacante, quando, & qualiter eligi debeant, & an Theologi possint?
Concil. Trid. sess.24. cap.16. exponitur, & illustratur, ibidem.
39 Theologi, etsi litteratissimè, non solent esse apti ad munus iudiciale, & quare?
40 Arequipensis Episcopus recusavit parere litteris cuiusdam Vicarij generalis Theologi à Capitulo Metropolitanæ Ecclesiæ Limensis nominati.
41 Vicarij Iurisperiti electio in Capitulo sede vacante an præcisa sit, ut huius formæ transgressio nullitatem inducat?
42 Forma Tridentini de eligendo Vicario Iurisperito parum servatur in Ecclesijs Hispaniæ.
43 Statutum requirens Doctorem graduatū ad munus iudicandi, verificatur in quovis alio viro idoneo, quamvis Doctor non sit.
44 Declarationes sacræ Cōgregationis Cardinalium, quam auctoritatem habeant?
45 Declarationes Cardinalium non publicatæ, vel receptæ, nō possunt vincere cōsuetudinem, vel Conciliarem dispositionem.
46 Capitulum sede vacāte potest Vicarij iurisdictionem dividere, vel restringere.
47 Forma Tridentini circa eligendum Vica-

rium per Capitulum sede vacante, ad Metropolitanum extendi non debet.
48 Vicarij, vel Metropolitani, & alij iudices iure communi inspecto, non requiritur, quòd sint in iure graduati, sed sufficit, quòd sint idonei.
49 Vicarius generalis esse potest attento iure communi, etiam is, qui non intelligit linguã Latinam.
50 Vicarij eligendi forma requisita per Trident. in Capitulo sede vacante, non extenditur ad Ecclesias Collegiatas.
51 Archidiaconus est Assessor, & oculus Episcopi, & Ordinarius, sede vacante, & alia de eius dignitate, & auctoritate.
52 Archidiaconatus dignitas, ubi habet annexam iurisdictionem, requirit gradũ saltem licentiæ in sacra Theologia, aliàs nullum.
53 Capitulum Ecclesiæ Metropolitanæ sede vacante simul cum iurisdictione ordinaria Metropolitanam exercet per Vicarios à se nominatos.
54 Metropolitanus quæ potest circa absolutiones, collationes, & appellationes; eadem & Capitulum Metropolitanum sede vacante.
55 Vicarius semel à Capitulo nominatus, utrum ab eodem ad libitum revocari possit?
56 Vicarij electionem factam à Capitulo sede vacante à lege potius sive Cõciliari dispositione, quàm ab ipso Capitulo depẽdere, multi opinantur.
57 Vicarius nominatus à Capitulo, si ab eodem revocari posset, segniter se haberet in administratione iustitiæ.
58 Declarationes aliquæ Cardinalium videtur requirere causas in revocatione Vicarij electi à Capitulo sede vacante, & quæ sufficientes videri possint.
59 Vicarium Capituli sede vacante non posse revocari sine causa, etiam si in eius nominatione contrarium cautum sit, tenent aliqui, qui referuntur.
60 Vicarium Capituli sede vacante, ad nutũ revocari posse, qui teneant? & quibus fundamentis.
61 Concilium Tridentinum nihil de iure Capituli derogare voluit, quatenus ad potestatem revocandi Vicarij à se nominati.
62 Thomæ Sanctij sententia qualiter accipienda sit?
63 Iudicium solvitur vetante eo qui iudicare iussit.
64 Vicarium Capituli ad eius nutum revocari posse, tenuit S. Congregatio Cardinaliũ, quorum declaratio ad litteram refertur.
65 Vicarius deputatus à Metropolitano ob incuriam Capituli, potest ad eiusdem nutum removeri.
66 Vicarius Capituli revocari potest ad nutum, etiam si in contrarium iuratum sit.
67 Vicarius Capituli facilius revocabitur si initio convenit, ut hoc ad libitum fieri posset, & quare?
68 Vicarius Capituli etsi de rigore iuris ad nutum revocabilis sit, appellans tamen de æquitate audiri, & restitui solet, & quare?
69 Revocatio etiam ad libitum permissa, debet intelligi de libito, sive arbitrio benè informato.
70 Vicarius Capituli in multis maiorem, & firmiorem iurisdictionem habet, quàm Vicarius Episcopi.
71 Vicario Episcopi possunt causæ ab eodem Episcopo tolli, & avocari, non ita in Vicario Capituli sede vacante.
72 Prælatus, qui ad aliam Ecclesiam promotus ad eius gubernationem properat, litteris non expeditis, an possit in ea, quam deserit, Vicarium relinquere, vel eo ipso illa vacare dicatur?
73 Translatio sola Episcopi de una Ecclesia ad aliam, an ipso facto primæ vacationem inducat? & distinctio casuum in hoc articulo.
74 Ecclesiæ unius adeptio inducit vacationẽ alterius, & quare?
75 Ecclesiæ viduatæ cura non pertinet ad Episcopum ad aliam translatum, sed ad Romanam Pontificem, vel Capitulum sede vacante.
76 Translatus in aliam Ecclesiam, eo ipso quodammodò dicitur mortuus quoad primam.
77 Episcopum translatum ad aliam Ecclesiam, etiam litteris de secunda expeditis, posse primam gubernare, quousque secundæ actualem possessionem acceperit, tenẽt plures, qui referuntur.
78 Beneficium primum nunquam vacare cẽsetur, quousque adepta sit pacifica possessio secundi.
79 Beneficia, quæ habet electus in Episcopũ, non vacant usque ad adeptam pacificam possessionem Episcopatus.
80 Episcopatum primum vacare, etiam ante adeptam possessionem secundi, ex sola litterarum expeditione facta, accedẽte consensu translati, multi Auctores tenent, qui referuntur.
81 Vicarij sententia lata post translationẽ sui Episcopi ad aliam Ecclesiam, etiam si id ipse Vicarius ignoret, est nulla ex defectu iurisdictionis.
82 Episcopatus primus vacat ex sola absolutio-

tione Pontificis, etiam litteris pro secunda Ecclesia non expeditis.

83 Beneficium cur non vacat ante actualem possessionem secundi, & Episcopatus sic?

84 Tempus octo dierum præfixum Capitulo ad constituendum Vicariũ, ex quo die currant in Episcopo ad aliam Ecclesiam trãslato? Et declaratio Cardinalium de hoc.

85 Episcopis hodiè expressè inhibitum esse, priores Ecclesias administrare, post notitiam habitam suæ translationis ad secundam, refert Alcedus.

86 Prælati prudentes quid faciant, ubi habent notitiam trãslationis suæ ad aliã Ecclesiam.

87 Episcopatus primus absque dubio non vacat, nisi post factam per Rom. Pontificem absolutionem ab eo, & admissam translationem ad secundum.

88 Episcopi Indiarum cùm ex sola notitia promotionis ad novas Ecclesias gubernãdas iter arripiant, eo ipso primas deserere videntur, & vacatio earum induci.

89 Ius suum renuntians illud amittit, neque ampliùs ad illud redire potest.

90 Translationi consentire, est quædam renuntiatio prioris Episcopatus.

91 Consensus magis potenter declaratur ex factis, quàm ex verbis.

92 Renuntiationis forma consistit in qualibet declaratione voluntatis renuntiantis.

93 Renuntiatio Episcopatus, ut eius vacatio inducatur, in manibus Pontif. facienda videtur, & an aliter facta præiudicet saltim ipsi renuntianti.

94 Renuntians beneficium, nõ potest ad illud sine licentia superioris redire.

95 Translatus in Indijs, eo ipso, quòd virtute Regiæ schedulæ, quæ sibi novi Episcopatus gubernationem concedit, ad illum iter arripit, videtur consensum præstitisse renuntiationi faciendæ in manibus Papæ.

96 Ratificatio semper retrotrahitur ex voluntate ratificantis.

97 Consensus Episcopi trãslati sufficit, quòd præcedat, vel sequatur ad inducendam veram vacationem, & renuntiationem prioris Episcopatus.

98 Vacatio primi beneficij, vel Episcopatus aliquando introducitur, etiam non attento consensu translati.

99 Matrimonium cõtrahi videtur inter electum, & Ecclesiam, cui quis eligitur, etiam ante confirmationem Pontificis.

100 Præsentatio sola inducit matrimonium spirituale de futuro, quod perficitur in cõfirmatione.

101 Electus intra mensem tenetur consentire electioni, & præsentatus acceptare præsentationem.

102 Episcopus non potest sine licentia Papæ deserere primam Ecclesiam ex sola præsentatione ad aliam, nisi supponamus, quòd priori renuntiavit.

103 Prælatus propria auctoritate deserens Ecclesiam, ut ad aliam transeat, utraque privatur.

104 Episcopus, qui deserit Ecclesiam primã, ut ad aliam, litteris non expeditis, gubernandam ex mandato Regis accedat, debet niti in præsumta voluntate Pontificis.

105 Episcopi, ut securiùs possint ante expeditas litteras Ecclesias suas deserere, bonum esset consulere R. Pontificem.

106 Vicario relicto in prima Ecclesia ab Episcopo promoto, & tendente ad novam, nõ debet magis fidi, quàm Capitulo.

107 Sedium vacantium damnosam, & periculosam esse administrationem, multi testantur.

Gubernatio multorum semper plura incommoda generat, ibidem.

108 Ecclesiarum vacantium brevi provisioni multum consuluit ius Canonicum.

109 Ecclesiarum longa vacatio, ut cessaret, quid provisum fuerit in Concilio Toletano?

110 Electionũ in causis breviter, & de plano procedendum est, & quare?

111 Vacantium Ecclesiarum damna qualiter expendat Ioan. Garcia, & cõsulat, ut Rex earum gubernationem suscipiat.

112 Ecclesiæ vacantes in tota Gallia, & in Indijs committuntur Episcopis electis etiã ante confirmationem.

113 Sedium vacantium gubernationem Capitulis Ecclesiarum Indiarum adimere sæpè tractatum est, & schedulæ de hoc agentes.

114 Metropolitani qualiter debeant invigilare pro bona gubernatione suffraganearũ Ecclesiarum vacantium?

115 Ecclesijs sede vacante maiori cura Reges, tanquam patroni ipsarum prospicere debent.

Sedis vacantis tempore lupus exultat, ibidem.

116 Sedis vacantis tempore nullum præiudicium potest generari Ecclesiæ, maximè in iuribus Episcopalibus.

CA-

CAPVT XIII.

De Capitulis Ecclesiarum Indiarum, & eorum sede vacante potestate, & iurisdictione, & an oporteat novã in ea exercenda formam inducere?

1 CApitulum Ecclesiarum Cathedralium, † quod velut Senatus est Ecclesiæ, ut inquit D.Hieronymus in cap.Ecclesiæ 16. q.1. In provincijs Indiarum, non secus ac in alijs, 2 in † his omnibus succedit, quæ ad ordinariã iurisdictionem, & administrationem Episcopi, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus pertinent, ut docemur in cap.cùm olim, de maior.& obed.c.2. ne Prælati vices suas, cap.ad abolendam, in princip.de hæret. cap. penult. & final. de supplenda neglig. Prælat. lib.6.c.1. de maior. & obed. cap.1.de instit. cap.2.de offic.Vicar.eod.lib. Trident.sess.7. cap.10.sess.23.cap.10.& meliùs sess.24.cap. 16.cum multis alijs, quæ de iurisdictione, & potestate Capituli sede vacante, latè, & eleganter congesserunt Franc.Panvin.&Rodobald. Parinus in peculiaribus tractatibus, quos de hoc scripserũt,& ultra relatos ab eis Federic.de Senis cons.33. Quaranta in summa Bullarij, verb. *Capitulum sede vacante*, Gutier.lib.1. Canon.q.11.num.10. Azor.2. tom. instit.moral. lib.3. cap.37. per totum, Cardin. Tusch.litt.C.concl.56.Rebuff.cons. 95.Cuchus lib.3.maior.instit.tit.7.& plures alij,quos refert Eman.Roder. in summa, lib. 3.cap.55.à num.1.Petr.Gregor. in Rubr.de offic.Ordin. Thom.Sanch.de matrim.lib.8. disp.2.num.10.Riccius in prax.var. resolut. 2.par.resol.118. num.1. & par.3. resol.265. Barbosa in Pastorali, 3.par. alleg.92. in fin. idem Riccius in praxi Archiepiscop. tit. de Vicariatu,cap.sed. vacant. decis.472. Gail. lib.1. observat.30. num.10. Vbi rectè, post 3 alios,advertit † iurisdictionem, non tam ad Capitulum sede vacante deferri,quàm apud illud,quasi quodam accrescendi iure manere, Nicol.Garcia de benef.5.par.cap.7.Isidor. Moscon.de maiest.Eccles. lib.1. par.1. cap. 15.pag.294.& seqq. Bobad. in Polit. lib.1. cap.2.num.23.litt.A. Ant. Cardos. in prax. iud.verb.*Capitulum*,& novissimè, & ornatissimè D.Præses Valéçuela cons.107. per tot. vol.1.& Dom.D.Felician.à Vega Episcopus de la Paz in cap.4.§. de adulterijs, de iudic. num.49.& seqq.

Ideò autem diximus,*ad ordinariam iurisdictionem*.Nam quamvis August.Beroi. probare nitatur, in † Capitulum sede vacãte de- 4 legatam quoque transire, in cap.quoniã Abbas,num.21. de offic.deleg. & id sub quibusdam distinctionibus tentet etiam Panvinus ubi sup.q.11.num.4.& 15. Verior tamẽ sententia, & in scholis, & foro receptior est, quòd ea,quæ non competunt Episcopis iure communi,vel ex iurisdictione ordinaria,& in eorum officio radicata, sed accidentaliter, vel ex speciali mandato, commissione, aut privilegio Romani Pontificis, non transeunt in Capitulũ: quia † quamvis succedat in iu- 5 risdictione, non tamen in dignitate Episcopali,cui delegatio facta esse videtur,maximè si in litteris adiectum fuerit, ut procedat tãquam delegatus sedis Apostolicæ, ut in exẽplo dicti capituli quoniam Abbas, & in visitatione Monasteriorum Monialium exemtorum, de qua in Clem.2.de stat.Monachor. & in alijs casibus similibus,de quibus per Abb. in dict. cap.cùm olim, q. 5. Roman.omninò videndum, cons.506.num.4.ubi eius Addit. Nicol.Garcia d.5.par. cap.7. num.42. cum multis seqq. ubi ad idem citat Felin. Deciũ, Rebuff.Sbroz. Azeved. M.Anton. Genuens. Thom.Sanch.& plures decisiones Rotæ.

Quibus adijcio Martã in digest.decis.tom. 6.tit.*Capitulum*,cap.12.Franc.Leon in thesaur.for.Eccles.par.1.cap.10.num.8. vers.4. Cardin.Tusch.d.concl.56.num.5.& ex num. 46. Quarant. suprà pag. 332. ubi apertè loquitur in potestate † litterarum executoria- 6 lium, quæ dantur in personam Episcopi, & id ampliant, etiam si moriatur Episcopus litteris præsentatis. In qua etiam opinione residet Doctor Sahagum, insignis Primarius Salmanticensis,in d.cap.quoniam Abbas, in responso ad 3.argum. ubi inquit, quòd cùm hæc materia ardua, & gravis sit, à communi non est recedendum,& expendit stylum Curiæ Romanæ, qui hodie perpetuò observatur, quatenus † dispensationes matrimonia- 7 les nunquam diriguntur Capitulis sede vacãte,quamvis id nominatim petatur, sed Episcopis vicinioribus, quia Episcopalem dignitatem exigunt. De qua etiam praxi testatur Nicol.Garcia d.tract.de benef.6.par.cap.2. num.44.ubi, quod magis est, resolvit, dictas dispensationes Episcopi Vicario commissas, expediri non posse per Vicarium electum à Capitulo sede vacante, reprobatâ sententiâ Thom.Sanch.& aliorum plurium,qui in hoc articulo contrarium tenuerunt.

8 Et hinc est, ut † Prælati nomine non semper veniat Capitulum, ut notatur in cap. requisisti,de testam.cap.post electionem,§.cùm igitur, de concess. præbend. Specul. 1.tom.

tit.de actore, §. 1. num. 79. & seqq. D. Valençuela cons. 122. num. 37. vol. 2. Et † ut professio Fidei, quæ in manibus alicuius Episcopi, specialiter ad hoc designati, fieri iubetur, non possit eo mortuo fieri in manibus sui Capituli sede vacante, prout in facti contingẽtia dubitatum, & resolutum fuit in casibus, quos proposui, & disputavi sup. hoc eod. lib. cap. 6. num. 20. & 46. & cõducit Naldus verb. *Vicarius*, num. 9. inquiens, † talem Vicarium Capituli non posse absolvere eum, qui haberet à Papa speciale mandatum, ut ab Episcopo, vel Vicario absolvatur.

Vnde sæpè etiam in dubium vocatum vidi in his partibus Indiarum, an Capitulum sede vacante, † super temporum interstitijs possit cum ordinandis dispensare, quoniam hæc facultas per Concil. Trident. sess. 23. de reform. cap. 11. iudicio Episcopi committitur, necessitate, aut utilitate Ecclesiæ considerata, ut latiùs tradunt Salced. in addit. ad prax. Bernard. Diaz cap. 25. litt. C. Maiol. de irregul. cap. 11. num. 2. Navarr. cons. 6. & 12. de tempor. ordin.

Sed nihilominus affirmativa opinio prævaluit, eò quòd hæc facultas in ipsius Episcopi officio, & potestate imbibita esset, non tam ex commissione speciali, quàm ex Concilij dispositione, & † Capitulum succedat, non tantùm in ordinaria iurisdictione iuri communi generali ad Episcopum spectante, verùm in pertinente ad eandem, iure communi speciali, iuxta doct. Abb. in cap. at si clerici, n. 17. de iudicijs, ubi Decius num. 150. idem Abb. in cap. verùm, num. 9. de foro comp. Genuẽs. in prax. Cur. Archiepisc. Neap. cap. 83. num. 1. & cap. 85. num. 2. Campanil. in diversf. iur. Canon. rubr. 12. cap. 13. num. 75. Nicol. Garcia d. cap. 7. num. 38. & seqq. & plures congerens Cened. in collect. 4. ad Sextum, num. 3. & in pract. Canon. quæst. 26. num. 28. vers. *Ego tamen*, Emanuel Roder. 1. tom. regul. q. 61. art. 9.

Et ita, in terminis interstitiorum pluries declaratum fuisse per Congregat. Cardin. testatur D. Valençuela cons. 107. num. 17. vol. 2. & resolvunt Suar. tom. 4. disp. 28. sect. 5. in princ. Thom. Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 29. num. 14. Valer. Reginal. in prax. for. pœnitent. lib. 1. num. 180. & Aug. Barbos. in remis. ad Concil. d. sess. 23. cap. 15. fol. 76. & est videndus D. Felician. à Vega in d. §. de adulterijs, num. 52. & 53. ubi ex eâdem ratione concludit, posse † Capitulum dispensare in irregularitatibus, & suspensionibus provenientibus ex delicto occulto in terminis Cõcilij Trident. sess. 24. cap. 6. de reform. & etiã cum illegitimis, quoad Ordines minores, & beneficium simplex, iuxta text. in cap. 1. de filijs Presbyt. lib. 6.

Quam tamen interstitiorum dispensationẽ Ego † post elapsum primum annum sedis vacantis faciendam esse censerem. Nam cùm Capitulum intra illum non possit concedere licentiam recipiendi ordines, nec ad talem effectum litteras dimissorias, cap. cùm nullus, §. Episcopo, de temp. ordinat. in 6. Concil. Trid. sess. 7. de reform. cap. 10. & sess. 23. cap. 10. cum traditis à Cerola in prax. Episcop. 1. par. verb. *Capitulum*, num. 1. prohibita quoque illi videntur ea, quæ ad ipsos ordines præparantur, arg. l. oratio, de sponsal. & eorum, quæ tradit Bart. in l. cùm lex, D. de fideiuss. Socin. in l. legem, num. 12. C. de pact. & Cephal. cons. 175. num. 3. lib. 2.

Et eodem modo practicandam iudico † licentiam, quam habet convocandi Episcopum extraneum ad ordines intra suam Diœcesim conferendos sub cautela, quòd nullum ius sibi acquirat, de qua in cap. Pontifices 7. q. 1. cap. is cui 42. de elect. lib. 6. gloss. verb. *Spiritualibus*, in cap. si Episcopus, de supplend. neglig. Prælat. eodem lib. Iacob. Put. lib. 2. decis. 407. num. 2. Navarr. consil. 44. de tempor. ordinat. & Rebuff. in prax. tract. de devolut. num. 66.

In visitatione tamen suæ Diœcesis aliquæ Regiæ schedulæ admonent, ut intra annum quoque ab illa facienda supersedeant, & ne ubi præbendarij pauci numero sunt, propriam Ecclesiam cupiditate, & commoditate harum visitationum allecti, deserant, prout inter alia cavetur in quadam Regia epistola dat. Matr. 17. Martij ann. 1617. ad Peruanum Proregem Princip. Schillacens. scripta. Cæterùm iure communi inspecto, dubium non est, quin talis visitatio, & procurationis eius causâ præstari solitæ exactio, eidem Capitulo liberè competat, cùm † hic sit actus iurisdictionis ordinariæ de iure communi Episcopo concessus, atque adeò de illis, qui in Capitulum transeunt, ut constat ex suprà relatis, & in terminis visitationis ex gloss. in Clemẽt. 1. §. propter quod, verb. *Capituli*, de elect. quam sequuntur communiter DD. ibidem, Archidiac. in cap. si Episcopus, num. 2. de supplend. neglig. Prælat. Collect. Abb. Bald. Bellamera, Felin. & alij in d. cap. cùm olim, de maior. & obed. & plures apud Panvin. d. tract. q. 7. 1. quæst. princip. Rebuff. d. tract. de devolut. n. 65. vers. *Poterit quoque*, Marescot. lib. 2. var. resol. cap. 15. num. 14. & seqq. Rota in una Burgensi iuris visitandi 1. Iunij ann. 1598. coram Orano, & Paulus Fuscus in tractat. de visitat. lib. 1. cap. 2. ex num. 20.

Qui addunt hanc potestatem visitandi, sede vacante nedum habere † Capitulum respectu generalis visitationis, quandò nimirum visitatur civitas, vel Diœcesis, sed etiam respectu particularis, quæ potest institui contra certas personas, suborta præcedenti diffamatione, ut per Bonif. de Vitalin. in Clement. 1. num. 177. & Marescot. ubi suprà num. 17. super quo regulam etiam generalem constituit Feder. de Senis cons. 16. num. 1. in fine, concludens, † quòd in puniendis excessibus, & criminibus, & reformandis moribus, Capitulum sede vacante idem potest, quòd Episcopus.

Quæ mihi usui fuerunt Limæ, † dum Capitulum sede vacante, ageret de syndicando fiscali Ecclesiastico Archiepiscopi nuper defuncti, de cuius gestis querelæ aliquot oriebantur. Dixique id rectè facere posse, † quia syndicare est actus iurisdictionis, ut per Parid. de Puteo in tract. de synd. Rubr. de off. synd. num. 9. & proceditur ad syndicandum, tam ex officio, quàm ad instantiam partis, ut per eundem d. Rubr. §. proceditur autem, & allegavi in terminis decisionem Rotæ in una Tudẽs. 28. Novembr. 1607. ubi ex dictis rationibus tenuit, posse Capitulum sede vacante syndicare fiscalem Episcopi defuncti, quãvis gloss. in d. Clement. non satis in hoc pedes figere videatur, quasi hoc ad voluntariam iurisdictionem pertineat, † in qua regulariter Capitulum non succedit, ut per eandem gloss. & Felin. & alios in d. cap. cùm olim, cui tamen benè satisfacit Feder. de Senis ubi suprà, inquiens, † punire excessus, & curare, quòd unicuique reddatur, quod suum est, & ne ob diuturniorem expectationem subditi maneant in damno, magis necessariæ, quàm voluntariæ iurisdictionis esse videri, tã ex parte agentis, quia hoc facit ex necessitate iuris, ut per Felin. ubi sup. num. 4. vers. *Crederem*, in fin. quàm ex parte petentis, quia iudiciũ redditur in invitum, l. inter stipulantem, §. Stichum, D. de verb. oblig.

Neque his obstare dixi, quòd admisso quòd fiscalis huic syndicatui Capituli sede vacante subiaceat, vereri possumus † minus acriter contra Capitulares suum officium exercitutum. Nam hæc consideratio, non tam ad iudicem, quàm ad conditorem legis spectat, cui forsitan levis, & remota visa est, tùm quia sedis vacatio non est facilè contingibilis, nec in quovis fiscali, aut fiscalatu timenda, d. l. inter stipulantem, §. sacram, D. de verbor. ibi: *Et casum, adversamque fortunam liberi homines expectare, neque civile, neque naturale est.* Tum etiam, quia tali casu contingente, poterit recusare eos, qui ob suam accusationem fuerint puniti, ut per Parid. de Puteo d. tractat. de syndicat. §. suspicio, num. 4. cum seqq.

Maiorem sanè difficultatem res habet, ubi non de fiscali, † sed de Provisore, sive Vicario generali defuncti Episcopi syndicãdo per Capitulum ageretur, qui casus Limæ etiam de facto contigit, in causa D. D. Feliciani de Vega, tunc Vicarij generalis illius Archiepiscopatus, & posteà Episcopi de la Paz. Nam talem syndicationem fieri non posse, expressè docent Quaranta ubi sup. num. 14. Marc. Anton. Genuens. in prax. Archiepiscop. cap. 58. num. 1. Fr. Eman. Roder. in summa, 3. to. cap. 56. num. 16. qui de communi stylo, & consuetud. testantur, adducentes Bullã Gregor. XIII. quæ id in Vicario Archiepiscopi Tarentini apertè disposuit ann. 1578. & Ioã. Segura de Avalos in direct. iud. Eccles. 1. par. cap. 13. num. 7. cum seqq. quem refert Sbrozius de Vicario Episcopi, lib. 3. q. 51. num. 4. ubi quod plus est, docet, ne à proprijs quidem Episcopis Vicarios syndicari debere, sed à sede Apostolica eiusvè Legato, seu Metropolitano. Quamvis in hoc consuetudinem cuiusque provinciæ multum attendi debere, meritò addat idem Sbrozius cum Iul. Claro §. fin. q. 35. vers. *Fuit aliquando.* Et certiùs reddatur † ex l. 4. tit. 7. lib. 3. Recopil. quæ Prælatis iniũgit, ut de Vicarijs, quos ipsi nominaverint, syndicatum sumant, quoties id expedire visum fuerit, quatenus inquit: *I que tengan cuidado de se informar, i tomarles cuenta de como usan los cargos, i oficios que tienen, i ovieren tenido.* Quod quia raròijdem † Prælati, aut perfunctoriè faciunt, meritò eos notat Bobadilla in Politica, lib. 2. cap. 17. num. 198. pag. 730. & ita in causa dicti D. Feliciani de Vega practicatum fuit, ipso præsertim suæ villicationis rationem reddere enixè desiderante.

Quam etiam à Vicarijs ab ipso Capitulo nominatis † Episcopum supervenientem sumere posse, apertè deciditur in Trid. sess. 24. cap. 16. de reformat. vers. *Episcopus verò*, per quem indubiè Vicarium Capituli sede vacante, tenêri finito officio stare syndicatui, & posse ab Episcopo ad id compelli, & in aliquo delicto comprehensum puniri, asserunt Genuens. d. cap. 58. in fin. Prosper. August. in addit. ad Quarant. d. verb. *Capitulum sede vacante*, num. 14. Riccius in prax. for. Eccles. decis. 481. in 1. edit. aliàs 504. in 2. edit. & decis. 291. Rague. de voce Canon. in cap. q. 40. num. 13. Vgolin. de offic. Episcop. cap. 2. §. 2. num. 2. Armendariz ad leges Navarræ, lib. 1. tit. 18. l. 7. de Episcop. num. 99. & Ang. Barbosa in Pastorali, 3. part. alleg. 54. n. 183.

Quin-

30 Quinimò, & ipsum † Capitulum, factâ remotione Vicarij, vel aliorum officialium à se nominatorum, quòd illos posſit ſtatim compellere ad reddendam rationem administrationis, ac pro admiſsis culpis punire: abſque præiudicio tamen alterius ſyndicationis Episcopi ſucceſſoris, qui etiā poterit eos syndicare, & punire, quamvis à Capitulo fuerint abſoluti, deciſum fuiſſe narrat Nicol. Garcia d. 5. par. cap. 7. num. 23.

31 Illvd etiā in quæſtionem vocari ſolet, an Capitulum † ſede vacante, præbendarum, & beneficiorū, quæ eo tempore vacare contigerit, collationē facere poſsit. Et pro parte negativa urgere videtur, quòd hoc ius hodie ex conſuetudine, vel privilegio † ſolis Episcopis competat, vel eorum Vicarijs, quibus ipſi id ſpecialiter conceſſerint, text. & DD. in cap. ex frequentibus, de institutionibus, cap. fin. de offic. Vicar. lib. 6. Oldrad. conſ. 77. Rota de offic. Vicar. deciſ. 3. in novis, Rebuff. in prax. tit. de collat. num. 12. & titulo de devolution. num. 88. & 90. atque adeò regulariter non tranſeat in Capitulum ſede vacāte, cap. 2. ne ſede vacante, cap. unico, eod. tit. lib. 6. cum alijs, quæ poſt Abbat. Panvin. Corraſ. & alios, adducit Nicol. Garcia d. cap. 7. num. 51. ubi num. 52. addit eâdem ratione nō ſuccedere Capitulum in præſentatione, seu electione ſpectante ad Episcopum, ut per eūdem Panvin. q. 5. 2. par. num. 3. & 4. Lambertin. de iure patron. 1. part. 2. lib. q. 2. art. 4. Paul. de Citadin. eodem tract. 6. part. q. 33. num. 28. & Didac. Perez in l. 2. tit. 6. lib. 1. Ordin. pag. 155. col. 1. verſ. *Eſt & alia*.

Sed hoc tamen de collationibus liberis, & merè voluntarijs accipiendum eſt, ſecùs de neceſſarijs, & debitis, quæ magis confirmationes, vel institutiones dicuntur, † quales ſunt omnes, quæ in Indiarum Eccleſijs fiunt, ad Regis noſtri, tanquam earū patroni, præſentationem; eas enim Capitulum ſede vacante, vel per ſe ipſum, vel per Vicarium ad hoc nominatum benè facere poteſt, ut in d. cap. cùm olim, & cap. 1. de inſtit. lib. 6. ubi Abb. & DD. Rochus de Curte de iure patronat. verb. *Competens alicui*, num. 66. Panvin. ubi ſup. q. 4. & 5. Rebuff. d. tit. de devolut. num. 87. & 88. & plures alij, quos refert, & ſequitur Nicol. Garcia num. 54. & ſeq. Ioan. Vvames conſ. 259. & 260. & 267. num. 2. & Sebaſt. Nevius tractans de poteſt. Capituli, in feudis, Canonicatibus, & ſimilibus conferendis, in Rubr. tit. quid feud. dare poſſ. n. 25. & ſeqq. Et planè olim † electio, & collatio dignitatum, & Canonicatuum ſimul ad Episcopum cum Capitulo pertinebat, cap. cùm Eccleſia Vulterana, de elect. Oldrad. conſil. 244. num. 19. Rota ſub tit. de conceſſ. Præbend. deciſ. 4. in novis, & Gabriel conſ. 199. num. 11. lib. 1.

(marginal numbers: 32, 33, 34)

Sed iuxta terminos huius quæſtionis incidit alia, me Limæ exiſtente, & pro Tribunali ſedente, in caſu Capituli noviter creati Eccleſiæ de Arequipa, † quid dicendum, & faciendum ſit, ubi nec Episcopus adſit, qui has collationes facere poſſit, nec Capitulum ſede vacante, planè formatum reperiatur, aut in uno tantùm remanſerit? † qui licèt ſufficiat ad retinendum nomen Collegij, l. ſicut, D. quod cuiuſque univerſit. non tamen ſufficere videtur ad eiuſmodi munia toti Collegio, ſive Capitulo iniuncta, obeunda, & peragenda, ex traditis à gloſſa in cap. ſi fortè 63. diſt. 6. Iaſ. in l. ſi grege, D. de legatis 1. Abb. & DD. in cap. 1. de elect. Rebuff. in l. Neratius, D. de verbor. ſignif. Petr. Coſtalio in d. l. ſicut, §. fin. Azor tom. 2. inſtit. moral. lib. 3. cap. 37. verſ. *Quintò quæritur*, & Dom. Archiepiſc. Bracharēſ. D. Rod. Acuña, qui alios allegat, in cap. Comprovinciales, 64. diſt. pag. 578. Et † tunc ad Metropolitanum pro collatione, vel inſtitutione recurrere ſatiùs, & ſecuriùs eſſe cenſuimus, ex doctrina gloſſ. in cap. presbyteri, 24. diſt. verb. *Civitatis*, verſ. *Sed quare non petebant hoc ab Archiepiſcopo*, quam ſequuntur Doctor. ibidem per eundem text. dum docet, quòd deficiente Episcopo poteſt peti electio, vel inſtitutio miniſtrorū, qui deſerviant Eccleſiæ Parochiali ab Archiepiſcopo, vel à vicinis Episcopis, ut in d. cap. ſi fortè, 65. diſtinct.

(marginal numbers: 35, 36, 37)

38 Circa Vicarios autem † ab eiſdem Capitulis nominandos ſervari debet forma à Concilio Tridentino præſcripta d. ſeſſ. 22. cap. 16. quæ inter alia requirit, ut eligendus *ſaltem in iure Canonico ſit Doctor, vel Licentiatus, vel aliàs, quantū fieri poterit, idoneus; ſi ſecus factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio huiuſmodi devolvatur*: cuius qualitatis præciſam obſervantiam ſub pœna nullitatis electionis, quæ ſecus geſta fuerit, vel eorum, quæ electus geſſerit, tenēre videtur, Paulus Fuſchus de viſit. lib. 1. cap. 15. num. 32. Genuenſ. in prax. Archiep. Neapol. cap. 82. quos, & duas declarationes ſacræ Congregationis Cardinalium ad idem adducit Nicol. Garcia d. cap. 7. n. 9. & ſeqq. Et in addit. ad idem cap. num. 12. Quaranta d. verb. *Capitulum ſede vacante*, num. 6. pag. 145. Lælius Zechus de Rep. Eccleſ. cap. 23. de Vicario Episcopi, §. 1. num. 3. & 5. Trident. Moſcon. de Maieſt. Eccleſ. lib. 1. par. 1. cap. 15. pag. 291. Anton. Nald. in quæſtionar. verb. *Vicarius*, pag. 919. Sbrozius de offic. Vicar. lib. 1. q. 36. num. 12. Galer. in margar.

casuum consciétiæ, eod. verb. Molina de iust. & iure, tract. 5. disp. 11. & novissimè August. Barbosa in tract. de Canonicis, cap. 42. num. 53. ubi asserit sub die 28. Augusti ann. 1621. decisum fuisse, Doctorem Theologum non posse esse Vicarium Capitularem sede vacáte, & Dom. Valençuela cons. 120. num. fin. vol. 2. ubi hanc nullitatem objicit cõtra quædam acta à quodam Vicario Theologo electo à Capitulo Ecclesiæ Conchensis sede vacante.

Quod sanè iustè constitutum esse videtur. Nam viri † Theologi, etsi litteratissimi sint, non satis Iurisprudentiæ praxim, & theoricam callent, & proinde multoties ex capite, & pro arbitrio sententias proferunt, & ubique à veritatis, & iustitiæ tramite deviát, ut benè advertit Hieron. Cevallos in tract. de violentijs, 1. part. gloss. 6. num. 24. pag. 66. & Axia de exhiben. auxilijs, casu 5. fol. 159. & novissimè D. Carrascus ad leg. Recop. c. 6. num. 9. fol. 56.

39

Et his insistens † quidam Arequipensis Episcopus D. Fr. Petr. à Perea Augustinianus, dum Ego in Prætorio Limano ius dicerem, parere recusabat quibusdam litteris executorialibus, quas adversus eum expediri mandaverat D. Ioánes Velazquez electus Archiepiscopalis Limanæ Ecclesiæ sede vacante Metropolitanus, & eiusdem Archidiaconus meritissimus, inquiens illum esse Doctorem Theologum, & à Capitulo eligi non potuisse, in quo plures alij Præbendarij reperiebantur Licétiæ, vel Doctoratus laureâ in iure Pontificio donati, & satis in eius professione conspicui.

40

Qua de re cùm ad Regalem Cancellariá negotium sub occasione Regij auxilij ab Archidiacono implorati, delatum esset, suprà dictis non obstantibus, pro Archidiaconi gestis, & iurisdictione pronuntiatum fuit. Nam etsi verum sit, eam (quam diximus) formam à Concilio præscriptam videri in electione Vicarij Capituli sede vacante, non † ita præcisa est, quin alium idoneum admittat, ut patet ex illis verbis: *Vel aliàs quátum fieri poterit idoneus.* Vnde relinqui in arbitrio Capituli hæc alternativa videtur, quod ex iustis causis moderari potest, ita ut Theologum, ætate fortè, prudentiâ, & rerum agendarum dexteritate excedentem, cunctis in eodé Capitulo existentibus præponat, in quibus prædictæ dotes non reperiantur, vel alia impedimenta considerentur.

41

Quò fit, ut † dictam formam Concilij parú servari in Ecclesijs Hispaniæ fateatur Nicol. Garcia d. cap. 7. num. 14. & per eam non excludi arbitrium Capituli iustis rationibus ductum, & gubernatum, teneat Navarr. cons. 2. de officio Vicarij, Sayrus in floribus decis. decis. 2. eodem tit. Enriq. cons. 90. Azor. 2. par. lib. 3. cap. 37. in fine, & Aloys. Riccius in prax. Archiepisc. decis. 473. num. 2. quibus favet Paris de Puteo d. tract. de synd. verb. *Doctor*, num. 3. fol. mihi 237. Vbi agens de statutis, quæ requirunt, quòd potestatis assessor sit Doctor, inquit, † quòd quamvis hoc gradu insignitus non sit, si tamen aliàs idoneus, & eminentis scientiæ esse reperiantur, hoc sufficit ad statuti verba, & mentem explendam, argum. l. unicuique, C. de prox. sacr. scrin. lib. 12. & eorum, quæ tradit Bald. in l. sed reprobari, D. de excusat. tutor. Lud. Roman. in l. quid tamen, D. de arbitr. & in l. cùm quid, D. si cert. petat. & in terminis Vicarij, de quo agimus, Iacob. Sbrozius lib. 1. de offic. Vicar. q. 36. num. 13. quem refert & sequitur (licèt sub aliqua hæsitatione) Iacob. de Grassis 2. tom. cons. lib. 2. cons. 1. diffic. 7. num. 4. pag. 17. inquiens: *Posse à Capitulo eligi etiam non Doctorem, & non habentem tales qualitates, modò consulat Assessorem Doctorem iuris Pontificij, & ita se vidisse observatum in Episcopatu Fanensi.* Et Ego testor me idem vidisse in eadem Ecclesia Limensi, & in alijs Indiarum, & Hispaniæ in Vicarijs electis à sede vacáte, de quibus loquimur, nam in alijs nullum dubium est, ut statim trademus.

42

43

Et quamvis sacræ Congregationis Cardinalium declarationes contrarium expresserint, & † talem, tantamque auctoritatem habeant, qualem quantamque tradit Emanuel Roder. 1. tom. quæst. regul. q. 11. art. 1. & 2. Zerola in praxi Episcop. 1. part. §. auctoritas, in fin. & 2. par. §. absolutio, post princip. Nicol. Garcia de benef. in procem. circa fin. & Cened. in pract. Canon. q. 6. num. 9. Adhuc ubi † nec publicatæ, nec receptæ, aut practicatæ sunt, non videntur tanti ponderis esse, ut consuetudinem vincant, & Conciliarem dispositionem dictam alternativam concedentem.

44

45

Quibus non incongruenter adijcio, in casu ab Episcopo Arequipensi in dubium vocato, quæstionem non verti circa electionem Vicarij à Capitulo deputati, sed iudicis Metropolitani, quem dicta Ecclesia Limensis seorsum nominaverat, suo nimirùm iure utens, quod † permittit, ut tempore nominationis Vicarij possit eam ad libitum restringere, limitare, vel dividere, aut cum aliquorum casuum exceptione, & ad ipsum Capitulum reservatione, concedere, ut constat ex traditis à Ioan. Gutierrez 1. part. Canon. quæst. 11. n. 10. Quaranta d. verb. *Capitulum*, pag. 145.

46

num.

num.4. Riccio 2.part. decis.187.num.2. idē Riccius in prax. decis.472.tom.2. pag.500. Dom. Valençuela consil. 192.num.6. vol.2. Garcia d.cap.7.num.26. & in addit.ad idem cap.num.26.& etiam post nominationem factam potest aliquas causas avocare, ut dixi sup. cap.8. num.7.

47 Vnde cùm † Concilij forma (esto quòd præcisa esse dicatur) in Vicario tantùm procedat, ad Metropolitanū extendi non debet, ex regula l.4. §.toties, D.de damn.infect.& l.commodissimè, D. de liber. & posthum.cum vulgatis.

Maximè cùm à regulis iuris communis recedat, quibus inspectis, nec † in Vicarijs, nec in Metropolitanis Archiepiscoporū, vel Episcoporum, nec in alijs iudicibus dicti gradus desiderantur, & quælibet peritia, & idoneitas sufficit, cap.quoniam in plerisque, & cap.inter cætera, de offic. Ordin. cap. fin.de ætate, & qualitate, cum ibi notatis, cap.sciscitatus, §.illitteratus, de rescript. & ibi Felin.& plures alij, quos refert Menoch. de arbitrar.lib.1. q.23.n.10. Borrell. de Magistr. edict. lib.2. cap.8. num.28. Nos infr. lib.4. cap.1.& in nostris terminis Navarr. d.cons. 1.de off.Vicar.ubi docet, non solùm qui Doctor non sit, verùm † & illum, qui linguā Latinam non intelligit, posse esse Vicarium generalem, & eius nominationem valere, modò sit clericus in minoribus constitutus, licèt peccet nominans, & accipiens, & ad restitutionem damnorum, & sportularum, quæ Assessoribus solvendæ sunt, in foro conscientiæ teneantur. Quod idem tradit Sbrozius dict. cap. 36. & Nicol. Garcia dict. cap. 7. num.17.& 18. adijciens num.19. † decisionem Concilij ad Provisorem nominatum à Capitulo sede vacante Ecclesiæ Collegiatæ non extendi, quia de ea non loquitur, & ita per Cardin. Congregationem declaratū fuisse, quos verosimile est idem eadem ratione declaraturos fuisse, si de Metropolitano iudice quærerentur.

48

49

50

Præsertim suppositā tali electione in persona viri alioqui valdè docti, & experti, & Archidiaconatus dignitate in eadem Ecclesia fulgentis. Quem ipsum † Concilium sess.24. cap.12. Assessorem, & oculum Episcopi vocat, & ipso iure Vicarius est, & Ordinarius, sede vacante; saltem interim, dū alius à Capitulo nominatur, cap. 1. & ibi glossa verb. *Vicarius*, & cap.ad hæc, de offic. Archid.l.4. tit.6.par.1.ubi Gregor.Lopez verb. *De costumbre*, Iacob. Sbrozius d.tract. de off.Vicar. 1.par.lib.1.quæst.61. Guid.Pancirol.qui huius dignitatis originem, & præeminentias recenset, in Thesaur. var. antiq.pag. 125. & latissimè, & novissimè D. Valençuela cons. 101.ex num.21. Ad quam † dignitatem sufficit, quòd sit in sacra Theologia Licentiatus, ut habetur in dict.cap.12.Concilij. Et sacra Eminentiss.Cardin.Congregatio declaravit, ne hunc quidem gradum requiri in Archidiaconis, qui non habent actu annexam iurisdictionē, ut refert Riccius in praxi decis.473. num.3.

51

52

Quibus ita suppositis non debuit dictus Episcopus Arequipensis, adeò tenax in sua opinione esse, nec † ignorare in Capitulū Ecclesiæ Metropolitanæ, sede vacante, iurisdictionem quoque Metropolitanam simul cum ordinaria transire, eamque per Vicarios generales, sive iudices Metropolitanos ab eodem Capitulo nominatos exerceri posse: id enim apertè docemur in cap.Romana, §.officiales, de offic.Ordinar.& probat Speculat. in tit. de divers. sent. form. vers. *Quid si ipse Episcopus*, Ioan. Andr.& Geminian.in cap. quanquam, de elect.lib.6. Bertach.in tract.de Episcop. in prælud.num.13.& 14. Francisc. Marcus decis.483. num.2. par.1. Quaranta dict.verb.*Capitulum sede vacante*, ex nū. 7. & verb. *Archiepiscopus*, num.10.pag.18.Cerola in praxi Episcopali, 2.par. verb. *Vicarius*, & verb. *Capitulum*, num.10. Seraphin. decis. 1183.Marta in compilat.decis.tom.6. verb.*Archiepiscopus*, pag.6. & latè Sbrozius ubi suprà quæst.58.per totam, Stephan.Gratian.lib.1.discept.forens.cap.69.num.16. & cap.111.num.19.& 20. Franc.Panvin.de offic.Capit.4.par.q.3.num.8.Azor d.lib.instit. moral.cap.37.

53

VNDE inferunt, quòd quemadmodum Metropolitanus † posset absolvere suffraganeum, qui iniecit violentas manus in clericum, si esset senex, debilis, vel impeditus, ita & Capitulum Metropolitanum sede vacante. Et quòd quemadmodum ad Metropolitanum devolvitur facultas conferendi beneficia, si suffraganeus eā intra semestre conferre neglexerit, eadem quoque ad Capitulum devolvatur. Idemque docent in recipiendis, & terminandis appellationibus suffraganeorum, ut præter alios tradit Paz in praxi, 2.tom.num.14.& seqq.fol. 4. Et de hoc nullus unquam præter dictum Episcopum dubitavit, qui cùm Theologus esset, tantum sibi in Iurisprudentia articulis tribuebat, ut aliorum quantumvis doctissimorum sentētijs, atque adeò neque ipsius Prætorij Limani, unquam acquiesceret.

54

SED quoniam iam in Domino quiescit, ad alia properantes, hîc congruenter aliam quæstionem satis utilem, & quotidie contingentem subnectemus; nimirum, † utrum Vicarius semel à Capitulo nominatus ab eodem

55

ad libitum revocari possit? Quam quidem quæstionem Limæ etiam de facto habui in sede vacante Dom. Archiepiscop. D. Bartholomæi Lobo Guerrero. Et omissis his, quæ de Vicario electo ab Episcopo dixi sup. cap. 8. num. 48. & seqq. In nominato à Capitulo (de quo agimus) dicendum primâ facie videtur, quòd revocari non possit, quia eius electio, etsi à Capitulo fiat, fit tamen in executionem, & implementum præcepti Concilij Trident. dict. sess. 24. cap. 16. Vnde Vgolinus, relatus à Suarez tom. 5. de censur. disput. 7. sect. 3. num. 13. & Garcia d. cap. 7. n. 25. docuit, eius † iurisdictionem à lege, vel Canone dependere. Quod & insinuat Thom. Sanchez de matrim. 1. tom. lib. 3. disp. 29. num. 4. & Marc. Ant. Genuens. in prax. Archiepiscop. Neapol. cap. 84. seu 86. num. 4. agnoscens, post Concilium, hanc remotionē difficiliorem esse: *Nam in Collegio* (inquit) *Ecclesiastico, quādo tenetur aliquem eligere, improbatur à iure mutatio, vel variatio sine causa.* Et idem expressè sequitur Quaranta d. verb. *Capitulum sede vacante*, num. 3. adducens aliam rationem; nimirum, † quòd si Canonici pro libito suæ voluntatis possent auferre Vicario commissionem ei factam, sequeretur absurdum, scilicet, quòd ipse Vicarius segniter se haberet in administranda iustitia in Canonicos particulares, vel in depēdentes ab eis. Quos, & alios Auctores, in hāc opinionem inclinans, refert Nicol. Garcia, omninò videndus, d. cap. 7. num. 22. & in additionibus ad idem cap. fol. 62. eod. num. 22. adducēs aliquas declarationes † Cardinaliū, quæ talem remotionem negāt: *Nisi ex causa approbanda priùs ab ipsa sancta Congregatione Cardinaliū, quæ certiorari debet, alioqui revocatio erit nulla.* Et idem sentit, & se consuluisse dicit Aloys. Riccius in prax. decis. 482. inquiens, legitimam revocationis causā esse posse, quòd Vicarius appareat insufficiēs, vel negligens in exercitio officij sibi cōmissi: idem Riccius in decis. Curiæ Archiep. Neap. decis. 187. par. 4. & in collect. decis. 5. part. collect. 1602. in fin. Rague. de voce Canon. in Capitulo, q. 37. n. 4. & Aug. Barb. in tract. de Canonicis, cap. 42. n. 47. & in collect. ad Concil. pag. 458. n. 18. & in Pastorali, 3. par. alleg. 54. n. 171. ubi addit † hoc esse verum, etiam si in nominatione dictum fuisset, quòd posset revocari, quoties Capitulo visum fuisset, ex Sell. in select. cap. 19. num. 43.

56

57

58

59

60 SED contrariam sententiā, nempè † hanc revocationem ad nutum fieri posse, tenent alij plures gravissimi Patres, quos refert Nicol. Garcia, nihil quoad hoc referre putantes inter nominatum à Capitulo sede vacante, vel nominatum ab Episcopo, & reprobantes doctrinam Vgolini, dum dixit, illius electionem ex Concilij dispositione vires accipere. Est quippè certius, † Concilium nihil ex iure Capituli derogare hac in parte voluisse, sed solùm ei modum eligendi præcipere, & præfigere, quo meliùs litium, & negotiorum expeditioni consuleretur; ut expressè docent Quaranta ubi suprà num. 2. Riccius d. prax. decis. 474. & Suarez, qui à sententia Vgolini discedit, dictâ sect. 3. num. 13. Quam non iuvat Thomas Sanchez, † qui promiscuè loquitur de Vicario Episcopi, & Capituli, & dum eorum iurisdictionem à lege, vel Canone procedere inquit, ad assistentiam iuris pertinet, non autem negavit, tales Vicarios eam immediatè accipere ab Episcopis, vel Capitulis, qui eos nominant, & quorum vice funguntur, ut singulariter explicat Garcia dict. 5. part. cap. 8. num. 24. & Narbon. de appellat. 2. part. fundament. 4. num. 30. Quò fit, ut iuxta regulas iuris cōmunis revocari possit, & † cessare debeat, vetante, & iubente eo, qui illam concessit, l. iudicium solvitur 58. de iudicijs, l. 21. titul. 4. & l. 47. tit. 18. part. 3. ubi Gregor. Lopez gloss. 7. prout & apertè in eisdem terminis decisum reperitur ab eadem sancta Congregatione Cardinaliū, cuius verba refert Anton. Naldus dict. verb. *Vicarius*, num. 8. & sic habēt: † *Vicarius Capitularis potest ad libitum Capituli, à quo fuit electus, amoveri, & illo casu tenetur intra octo dies alium constituere; aliàs enim ius deputandi devolvitur ad Metropolitanum, & si ipsa fuerit Metropolitana, devolvitur ad antiquiorem Episcopum.*

61

62

63

64

Et idem, eandem declarationem, & alias similes commiscentes, tenent Farin. 4. parte, decis. 102. Marcilla in notis ad Trident. lib. 4. tit. 3. cap. 3. Cerola in praxi Episcop. 1. part. verb. *Vicarius*, §. 21. vers. *Secundum dictum*, Azor. 2. tom. instit. moral. lib. 3. cap. 37. vers. 18. & alij relati à Barbosa in remiss. ad Concil. d. sess. 24. cap. 16. num. 2. & in tractat. de Canonicis, cap. 42. num. 48. ubi notabiliter inquit, † Vicarium deputatū à Metropolitano ob negligentiam Capituli in vim decreti Trident. d. cap. 16. posse ad eiusmodi nutum removeri, & refert ita fuisse decisum in Limana 29. Septemb. 1623.

65

Quibus favent tradita à Mastrillo de Magistrat. lib. 1. cap. 27. num. 13. & 14. Iacob. Sbrozius de Vicario Episcop. lib. 3. cap. 32. n. 7. ubi hoc ampliat, † etiam si interpositum iuramentum fuisset de non revocando, & testatur de communi praxi similiū revocationum, prout & facit Riccius dict. decis. 482. num. 4. sic inquiens: *Verùm quidquid sit ex*

66

su-

suprà dictis contrarium est tenendū in praxi, ut scilicet possit Vicarius Capitularis ad libitum Capituli amoveri.

67 Quod certiùs & securiùs, meo judicio, procedet, † quando tempore nominationis expressè de hac libera facultate revocationis ad nutum Capituli actum, & pactum fuit; cùm tunc contra nominatum obstare videatur conventionis exceptio, cui ipse consensit, juxta l. Imperatores, D. de iure fisci, l. 1. D. de pact. & de const. pecun. l. 1. tit. 16. lib. 5. Recop. cum traditis à Mantica de convention. 1. tomo, lib. 12. num. 32. Molino de ritu nuptiarum, lib. 3. quæst. 49. num. 18. & quæst. 62. num. 23. & in nostris terminis Nicol. Garcia in addition. ad dict. num. 22. vers. *Sed licèt*, pag. 63. ubi docet post Quarantam, quem refert, revocationem permitti, quoties initio deputationis dictum fuit, ut gereret officium pro tempore volūtatis ipsius Capituli.

68 In qua opinionum diversitate Ego hanc ultimam in puncto iuris veriorem existimo. Sed praxis admisit, † ut etsi revocatio fieri possit, & de facto fiat, ubi tamen Vicarius ab ea tanquam iniusta appellat, vel per viam violentiæ ad Regia Tribunalia recurrit, manuteneri soleat, & cæteris remedijs possessorijs iuvari, nisi iusta aliqua causa intervenisse probetur, quæ revocationem suadeat, eò quòd in re tam gravi, & quæ electi existimationem concernit, etiam si revocatio ex arbitrio, vel solo nutu nominantis depēdeat,

69 debet † hîc secundum rationem informari, & moderari, ut post alios latè tradit Ioann. Gutier. lib. 3. practic. cap. 11. Mastrillus dict. lib. 1. de Magistrat. cap. 27. Hieronym. Cevallos de violentijs, 2. part. quæst. 62. num. 51. ubi inquit, iustâ causâ non interveniente, remotionem dolosam censeri, & alij, quos adduxi suprà cap. 8. num. 48. & novissimè in eisdem nostris terminis loquens, nempè de officialibus nominatis à Capitulo sede vacante, D. Ioan. Bapt. de Larrea discept. Granat. cap. 2. per tot.

70 Quorum opinio fortiùs procedit in Vicario Capituli, † quem quidem negare nō possimus in multis maiorē potestatem habere, quàm Vicarium Episcopi; ut patet ex exemplis congestis à Genuense d. cap. 84. num. 26. & 29. Ioan. Gutierr. d. cap. 11. num. 10. ubi inquit, eum non indigere aliquâ speciali commissione Capituli, cùm Concilium illud arctet ad eius nominationem, & latiùs Sbroz. d. tract. de Vicar. Episcop. lib. 1. q. 15. num. 8. & lib. 2. q. 11. num. 2.

71 Et est aliud exemplū, † in avocatione causarum semel commissarum, quam licèt possit facere Episcopus in pendētibus ante eius Vicarium, ut dixi sup. cap. 8. num. 7. non tamen Capitulum sede vacante secundùm opinionem Quarantæ ubi sup. num. 4. ibi: *In ipso deputationis actu posse itidem tunc, non autē posteà*, licèt Azor nullam inter dictos Vicarios distinctionem hac in parte admittere videatur 2. to. lib. 3. cap. 37. vers. *Decimooctavò quæritur.*

72 Sed nunc succedit alia celebris quæstio, quam tetigi suprà cap. 4. n. 55. & in hoc tractaturum premisi, videlicet, quid dicendum sit † de Prælato, qui ad aliam Ecclesiam transfertur, eiusque (ut moris est) gubernationem apprehendit ante Bullarum expeditionem, virtute litterarum Regiarum, quæ ad id expediri solent, an possit in ea, quam deserit, Vicarium relinquere? vel eo ipso eius iurisdictio, & administratio ad Capitulum pertinere incipiat, & sedis vacatio inducatur? Qui casus multoties contingit, & his proximis annis magnas turbas excitavit in Metropolitana Ecclesia insulæ Hispaniolæ.

73 Eiusque resolutio pendet ex resolutione alterius, nempè † an ex sola translatione sedes vacare dicatur? In qua sanè tres casus mihi distinguendi videntur. Primus ubi translatus Bullis expeditis secundæ Ecclesiæ, quietam, & pacificam possessionem apprehendit, licèt adhuc primæ de alio Pastore provisum nō sit. Secundus si necdum secundæ possessionem apprehenderit, litteræ tamen Pontificiæ ad eius instantiā expeditæ fuerint, & de eo trāslatus notitiam habuerit. Tertius, ubi litteræ expeditæ non sunt, vel necdum de earum expeditione constat, certum tamen est translatum suæ translationi expressum, vel etiam tacitum cōsensum accommodasse, quod eo ipso fecisse videtur, quòd ad novam Ecclesiam iter arripuit.

74 Et in primo casu absque dubio dicendum est, † per adeptionem possessionis secundæ Ecclesiæ, primam vacare, quamvis huic alius Præsul designatus non fuerit, quia duas eodem tempore Ecclesias in sponsas habere non potest, cap. inter corporalia, de translat. Prælat. Azor 2. tom. instit. moral. lib. 6. cap. 16. §. *tertiò quæritur.* Et eo ipso

75 quòd secundam accepit, à prioris coniugio absolutus videtur, † cuius cura, quamvis adhuc Pastore mareat viduata, non pertinet ad ipsum, sed ad Romanum Pontificem, & Capitulum sede vacante, ut latè per Nicol. Garcia de benefic. part. 11. cap. 5. & 6.

76 Et hoc est, quod dicimus, † translatum in aliam civitatem, quodammodo dici esse mortuum, quoad Ecclesiam primam, quia in ea definit esse Prælatus, ut per text. & gloss. in

cap. in apibus, §. ecce 7. quæst. 2. cap. si quis translatus 21. quæst. 2. cap. 2. de trāslat. Prælat. cap. 2. de rescript. lib. 6. Clement. fin. de procurat. gloss. verb. *Moriatur*, in cap. si cui, de præbend. lib. 6. cum multis alijs, quæ post ordinarios, in eisdem iuribus tradit Panvin. de offic. & potest. Cap. sede vacante, prælud. 7. & vltimo, num. 7. Paulus Fuscus in singul. litt. E. num. 29. Ioan. Vincent de Anna, Fabius de Anna, Mastrillus, & alij, quos novissimè refert D. Valençuela cons. 190. num. 7. & seqq.

In secundo autem casu gravis est inter iuris Canonici Intepretes controversia. Nam plures existimant † posse Episcopum trāslatum etiam si suæ trāslationis, per Romanum Pontificem admissæ, notitiam habuerit; imò & Bullas iam receperit, continuare iurisdictionem, & administrationem prioris Ecclesiæ per se, vel per suum Vicarium, quousque ad secundam pervenerit, eiusque possessionem virtute litterarum Apostolicarum acceperit, neque ante prioris sedis vacationem induci, quia nec propriè eousque trāslatus esse videtur, ut constat ex gloss. in d. cap. si quis translatus, cap. cùm in cunctis, §. cùm verò, de elect. Hostiens. in cap. olim, el 1. de rest. spol. Felin. cons. 40. col. 1. & in cap. eam te, de rescriptis, n. 8. vers. *Et dicitur translatus*, Roman. consil. 345. num. 17. Ioann. Monach. & Philipp. Probus, qui ad partes quæstionem examinat, in cap. generali, post num. 10. de elect. lib. 6. Rebuff. in praxi, tit. de devolution. num. 70. Hojeda, Azor, Parlador. & alijs, quos refert Nicol. Garcia d. cap. 6. num. 40. subijciens numer. 41. hanc opinionem in Hispania frequentiùs de consuetudine servari, quia quamvis Episcopi ex die translationis per Pontificem approbatæ, non faciant suos fructus primæ Ecclesiæ, sed secundæ, neque possit providere de beneficijs in illa vacantibus, administrant tamen, & iurisdictionem exercēt in ea, & in eius possessione permanent, donec possessionem secundi Episcopatus adipiscantur, vel promotus ad primum, possessionem eius capiat, & pro hoc aliqua exempla adducit, & à supremo Cameræ Consilio dari solere provisiones inquit, ut non antè in prima Ecclesia sedens vacans publicetur, quàm in secunda esset accepta possessio.

Pro quo facit, quòd nullum obtentū † beneficium, quamvis sit incompatibile cum secundo, vacat, nisi post adeptam possessionem pacificam secundi, gloss. in Clement. 1. verb. *Collatio*, ut lit. pendēt. Gomezius de spectativis, num. 63. & 68. & plures alij relati à Cerola in praxi, verb. *Vacatio*, §. 1. & Nicol. Garcia d. part. 11. cap. 5. Et idem contingit in beneficijs, quibus anteà fruebatur † is, qui ad Episcopatum promovetur; quandoquidē illorum gaudium, & possessionem non amittit, quousque cum effectu in Episcopatus possessione constitutus sit, cap. cùm in cunctis 7. §. cùm verò, de elect. Oldrad. cons. 14. post princip. Roman. cons. 335. n. 1. text. in cap. licèt, de præbend. in 6. cap. si qui Episcopi, dist. 90. cum alijs adductis à Gratian. 2. tom. discept. forens. cap. 296. num. 1. & Garcia ubi sup. cap. 6. ex num. 1.

Sed in contraria sententia, † & sic quòd primus Episcopatus statim vacet per trāslationem ad secundum, & absolutionem à primo factam à Papa, accedente ipsius translati consensu, etiam non adeptâ possessione secundi, tenet, post alios, Abb. in cap. fin. n. 13. de post. Prælat. & latiùs cons. 101. vol. 2. Panvin. d. prælud. ult. num. 7. & 2. part. quæst. 8. num. 30. Gregor. Lopez in l. 3. tit. 16. part. 1. gloss. penult. Mandosius de signat. gratiæ, tit. de translat. vers. 2. & seqq. Franc. Marcus decis. 1098. & plures alij, quos refert Mascard. omninò videndus, de probation. concl. 183. num. 11. & 33. ibi; *Prior opinio locum habet in beneficijs, & dignitatibus maioribus, ut in Episcopatu, qui etiam sine adeptione possessionis secundi Episcopatus, per simplicem translationem suprà dictam, vacare dicitur*, & Nicol. Garcia d. cap. 6. num. 39. & ultra eos Calderin. cons. 10. de sent. & re iudic. ubi multum in nostris terminis ait: † *Sententiam latam per Vicarium translati, non valere, quia ab eo dicitur abdicata potestas, & hoc habere locum, quamvis idem Vicarius esset ignarus translationis*, Ioan. Andr. Ægid. Crem. Ioan. Monach. Philipp. Probus, & alij in cap. quod ob gratiam, de regulis iuris, in 6. Cæsar. Ottinel. in tract. de fruct. Eccles. post translat. percip. Stephan. Gratian. omninò videndus, dict. cap. 296. num. 17. & seqq. ubi inquit, nihil referre, quòd consensus Episcopi præcedat, vel sequatur absolutionem factam à Papa à vinculo, quo primæ Ecclesiæ tenebatur, vel quòd apprehensa fuerit possessio, vel non. Et mox num. 19. subdit: *Ex quo sequitur, quòd statim Episcopo translato, non tenent gesta Vicarij post translationem, etiam ab eo ignoratam, cùm enim, ut dictum est, sit abdicata Episcopo omnis potestas, non operatur scientia, aut ignorantia Vicarij. Nam ipso facto, quando Episcopus est translatus, spirat officiū Vicarij, absque alia certioratione, &c.* Scipio Rovitus consil. 32. num. 2. & 4. vol. 2. Dom. Valençuela, qui eos refert & sequitur, dict. consil. 190. numero 10. & 11. & novissimè Iulius La-

bo-

borius in varijs lucubrat. tit. 4. de elect. Canon. cap. 25. n. 17. ubi expressè tenet, quòd si Episcopus transferatur de una Ecclesia ad aliam: † *Prima dicitur vacare statim, ac ab illius vinculo absolvatur in Consistorio Sanctitatis suæ, etiam quòd non sint expeditæ litteræ, nec capta possessio.*

82

Et numero 19. benè respondet ad obiectionem, quæ fieri poterat de beneficijs, quę trãslatus habet, quæ ut omnes communiter fatentur, non vacant, nisi post adeptam possessionem Ecclesiæ, ad quam transfertur, ut per Garciam dict. cap. 6. num. inquiens, † rationem discriminis esse: *Quia ista beneficia non vacant per absolutionẽ à vinculo, prout vacat primus Episcopatus, sed per adeptionem Episcopatus, ex gloss. in cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect. & cap. de multa, de præbend.* Aliam etiam solutionem tradit, eãdem sententiam sequens, & luculenter amplificans Maurit. Alzedus in prax. Episcop. 1. part. cap. 3. num. 91. sic multum in nostris terminis inquiens: *Si fortè aliquis dixerit assertionem nostram errorem continere, ex eo quòd beneficia electi non vacant, nisi adepta possessione Episcopatus. Respondeo, id dispensativè fieri, ne electus mendicet, & ut habeat, unde se alat, quod iustissimum est, & iuri consonum: sed quòd administret ibi nullam iurisdictionem habet, contra iuris præcepta est, & in præiudicium Capituli, cui in tali vacanti administratio competit, & etiam Vicarium deputare, Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 16. Et interst, quòd sit in suspenso, donec alterius Episcopatus possessionem apprehendat, quàm quòd in messem non suam falcem mittat. Nam iam prioris Ecclesiæ Episcopus non est, sed persona privata, cùm ab instanti suæ confirmationis desineret esse, quod anteà erat, & quoad primam Ecclesiam censetur mortuus quo ab illa hora, &c.*

83

Quod valdè iuvat declaratio S. Congregat. Cardinal. relata à Prosper. Aug. in addition. ad Quarant. dict. verb. *Capitulum sede vacante*, in princip. pag. 520. cui cùm propositum fuisset, † ex quo die currere inciperet terminus octo dierum, post mortem Episcopi præscriptum Capitulo, ad constituendum Vicarium ex decreto Concilij, de quo dict. cap. 16. declaravit: currere, ex die scientiæ translationis Episcopi ad aliam Ecclesiã postquãm à summo Pontifice fuerit iam absolutus à vinculo prioris Ecclesiæ, quia tunc propriè dicitur vacare sedes per translationẽ etiã ante adeptam possessionem secundæ Ecclesiæ, & tunc cessare administrationem, & fructuum perceptionem.

84

Et certiùs reddetur, vel omninò planum, si verum est, quod tradit Alzedus ubi suprà num. 94. ubi ex relatione gravissimorum virorum refert: † *Expeditum iam esse Breve Pontificium, in quo Episcopis prohibetur administrare, vel aliqua exercere, postquàm suæ translationis certam notitiam habuerint.* Et quòd ad rixas, & contentiones vitandas, † prudentes Præsules, quando de translatione notitiam habent, à priori Diœcesi se absentant, & in patria sua, vel alterius Episcopi amici, litteras confirmationis expectant. Quam opinionem Ego in puncto iuris veriorem, & in foro conscientiæ securiorem existimo, quamvis Nicol. Garcia d. cap. 6. num. 41. tot exempla Sanctioris, & Secretioris Consilij Castellæ referat, in quibus contrarium declaratum fuit, quæ forsitan magis attentâ status, & pacis publicæ ratione, quàm stricti iuris observatione, emanarunt.

85

86

Tertius verò casus ex his, quæ diximus in secundo, decisus videtur. Nam si prioris opinionis DD. possessionis adeptionem secũdi Episcopatus requirunt, ut primus vacare dicatur. Et hanc vacationem posterioris ex sola vi translationis, & absolutionis à Põtifice factæ, induci contendunt. Omnes utique † in eo convenire videntur, ut non nisi hac absolutione sequutâ iurisdictio, & administratio primi Episcopatus expiret, & ad Capitulum transferatur. Pro quo est veluti expressa declaratio S. Congregationis, cuius modò meminimus, & stylus Curiæ ab antiquo servatus, de quo testatur Alzedus ubi suprà, num. 91. vers. *Comprobatur*, qui observat, ut factâ demũ absolutione vinculi prioris Ecclesiæ, interveniente translati consensu, ut semper fit, inducatur voluntaria eius resignatio, & sedis vacatio, cap. sicut alterius 7. quæst. 1. & quantum ad se priore privetur Ecclesiâ, & dicatur mortuus ab illa hora, quâ transfertur; dict. cap. in apibus, §. ecce, & ibi glossa, verb. *Defuncto* 7. q. 1. l. actione, §. publicatione, & ibi gloss. verb. *Pro mortuo*, D. pro socio, Stephan. Gratian. dict. cap. 296. num. 16.

87

Sed licèt hoc in Hispania, & in alijs provincijs defendi, & practicari possit, & debeat, in quibus translatus primæ Ecclesiæ insistit, & novam nec petit, nec appetit, quousque litteras, sive Bullas Pontificias suæ translationis, sive promotionis acceperit, & præsentaverit. In his tamen Indiarũ, † in quibus (ut sæpè diximus) consuetudo viget, quòd Episcopi, de quorum translatione agitur, ex sola Regis, tanquam Patroni, nominatione proprias Ecclesias deserant, &

88

ad eas, ad quas promoventur gubernandas, iter arripiant, non iniustè tentari posset, ex hac sola primi Episcopatus renuntiatione, quam per hanc actionem facere videntur, penitùs se ab eius iurisdictione, & administratione abdicasse, ita ut neque per se, neque per suos Vicarios ampliùs illam gerere possint, sed omnimoda sedis vacatio inducatur. Nam planum est, quòd quemadmodum in alijs rebus, ita & in beneficijs, † ius suum renuntians expressè, vel tacitè illud amittat, & civilem, & naturalem possessionem, neque ampliùs illud repetere, vel recuperare possit, cap. solitæ, cap. accepta, & cap. audita, de restit. spol. cap. ex transmissa, de renunt. cum alijs, quæ latè adducit Gabr. tit. de restit. spoliat. conclus. 1. limit. 6. num. 57. Gallerat. de renunt. lib. 2. cap. 5. num. 5. tom. 1. & tom. 2. centur. 1. fol. 189. num. 14. & Flamin. Paris. de resignat. benef. lib. 1. quæst. 3. Porrò † consensum translationi præbuisse, quædam renuntiatio est, ut in specie declarat Abbas consil. 101. num. 3. & 4. vol. 2. Franc. Marc. decis. 1098. part. 1. & Gratian. dict. cap. 296. num. 16. qui consensus, si verbis expressus sufficeret, † multò magis potēter declaratur ex actu, maximè quandò est voluntarius, non etiam necessarius, aut coactus, l. neque, D. de in ius vocand. l. si tamen, §. ei, qui dicit, D. de ædilit. edict. latè Gallerat. d. tract. de renunt. lib. 5. cap. 1. num. 53. & Vivian. de iure patron. lib. 6. cap. 1. num. 40. ibi: † *Et forma renuntiationis est declaratio nudæ voluntatis à renuntiante facta, itaque declaratio volūtatis expreßè per aliqua verba, vel tacitè per quodpiam factum dat esse renuntiationi, utpotè, quæ est forma illius, & forma dat esse rei, &c.*

89 90 91 92

Qvibvs non obstat, si ex adverso † obijciatur, renuntiationem in casu, de quo loquimur, in manibus superioris fieri debere, & aliter factam, vel ab eo nō admissam, esse nullam, ut in cap. admonet, cum similibus, de renunt. Maximè in nostro casu, ubi requiritur expressa absolutio Pontificis à vinculo, vel coniugio prioris Ecclesiæ, ut suprà retulimus. Nam id verum est, quod attinet ad superioris præiudicium, cui talis renuntiatio non nocet, secus tamen quod ad renuntiantem, in cuius præiudicium valida est, & ei nocet, & ita † non potest ad beneficium sic renuntiatum sine licentia Superioris redire, ut per gloss. Innocent. & alios in cap. quod in dubijs, de renunt. latè Paris. de resig. lib. 7. q. 1. n. 12. & 51. & Gallerat. d. 2. to. cent. 1. num. 9. ubi dicit, ab hac conclusione non esse recedendum in consulendo, & iudicando.

93 94

Præsertim, † quia ita translatus, † eo ipso, quòd accipit nominationem Regis, & in eius executionem ad novam Ecclesiam properat, iam ei præstat consensum ad renuntiationem faciendam in manibus Papæ, quā posteà ratam habens, semper videtur ei consensisse, † siquidem ratificatio retrotrahitur ex voluntate ratificantis, ut notat Bald. in l. si fundus, §. 1. D. de pignor. Lambert. de iure patronat. 2. part. lib. 2. art. 5. quæst. princip. ibi: *Et eo ipso, quòd præsentare se patitur, consensit, semper dicetur renuntiare post consensum, &c.* Gallerat. ubi suprà lib. 5. cap. 12. num. 13. Et magis in nostris terminis Gratianus dict. cap. 296. num. 17. ubi inquit: † *Quæ adeò vera sunt, ut sufficiat, quòd consensus Episcopi præcedat, vel sequatur absolutionem factam à Papa à vinculo, quo prima Ecclesiæ tenebatur; cùm regulariter Papa non ignoret, quòd similes consensus solent præcedere, vel subsequi, & quocunque modo præstentur, refertur ad supplicationem signatam, vel signandam.* Et idem docet Cassad. decis. 3. num. 2. & 3. de renunt. & facit text. in cap. cura, & cap. suggestum, de iure patronat. & alia, quæ tradit decis. Rotæ 5. sub tit. de rerum permutat. in novis, & est elegans cons. Abb. & Calder. ubi suprà, ubi defendunt, non vacasse quendam Episcopatum promoti ad Cardinalatū, quia talis promotio fuit facta sine eius voluntate, sic supponentes, quòd si consensisset, statim induceretur vacatio, ut per eundem Abbat. in cap. fin. de post. Prælat. col. penult. & seq. Barbos. in collectan. ad eundem text. Roman. dict. consil. 145. in 1. art. num. 16. & 17. Panvin. dict. prælud. ult. num. 98. idem Roman. consil. 140. num. 6. ubi ait, † vacationem primi beneficij introduci, etiam nō attento cōsensu translati: *Quando constat Pontificem Maximum voluiße illum transferre, etiam invitum, veluti quando transfert aliquē intuitu Ecclesiarum, ut quia illi Ecclesiæ magis expedire videtur.*

95 96 97 98

Et ratio suprà dictorum, etsi à dictis Auctoribus nō exprimatur, ea reddi potest, quoniam † contrahitur matrimonium inter electum, & Ecclesiam, sive eligentem, statim atque ad illam eligitur, etiam ante cōfirmationem, ut docet Abb. in cap. 2. & 3. per text. ibi de translat. Episc. n. 39. ubi etiam Innoc. Lapus alleg. 75. quem refert Lambert. ubi sup. 2. part. lib. 2. art. 9. quæst. 3. num. 3. ubi ait, quòd † in præsentatione contrahitur matrimoniū spirituale de futuro, quod perficitur, & consummatur per confirmationē Pontificis, ut doctè etiam advertit Azor. dict. lib. 6. cap. 16. §. *Tertiò quæritur*, & novissimè Farin. decis. 475. num. 6. ubi benè monet, super

99 100

hoc

hoc articulo semper esse videndum, & menti tenendum dict. consf. 101. Abbat. ex quo etiam alia ad propositum sumserant Francisc. Marcus, & Gratian. ubi suprà, loquentes etiam in casu consensus non præstiti. Nedum in hoc, de quo agimus, ubi adeò expressus est per arreptionem itineris ad secundam Ecclesiam, ut omittam, quòd † sicut electus intra mensem tenetur cõsentire electioni, ita præsentatus intra idem tempus debet acceptare præsentationem, aliàs non valet præsentatio, ex notatis in cap. si tibi absenti, de præbend. lib. 6. & per Vivian. de iure patron. par. 2. lib. 12. cap. 4. num. 16.

101

Et sicut sine licentia Papæ non potuit transferri ad aliam Ecclesiam, † ita sine eadem licentia nõ potuit primam deserere; nisi admittamus, quòd eam renuntiavit, & aliàs utrâque privandus veniret, sicuti quilibet alius † Prælatus, qui propriâ auctoritate se ad aliam transfert, ut est text. expressus in cap. quanto, de translat. Prælat. & docet Ruinus cons. 121. num. 19. tom. 4. & melius Nicol. Garcia de benef. par. 11. cap. 6. num. 17. & Cevallos comm. quæst. q. 585. num. 1. & 10. Neque ab hoc scrupulo excusabitur ob facultatem Regiam ad aliam Ecclesiam administrandam, quia solus Papa potest facere transmutationes, & translationes, ut dixi suprà cap. 5. Et sic melius est, † quòd nitatur in licentia Pontificis, saltem præsumta, ad quã præsupponitur, quòd iam à primo Episcopatu erat absolutus.

102

103

104

Quæ omnia hunc tertium casum satis difficilem reddunt, & † de eo, ubi occurrerit, amplius deliberandum erit, vel à summo Põtifice declaratio petenda, ut cessent rixæ, & contentiones, quæ eius causâ quotidie oriuntur. Et quia certè durum, & nimis grave videtur, ut velit quis eodem tempore in provincijs, & regionibus adeò distantibus eodem tempore administrare. Et sanè nescio cur † post eius absentiam magis fidendum sit de Vicario, quem ipse reliquerit, quàm de Capitulo, quod sede vacante, & iuxta iuris communis regulas in se translatam esse eius iurisdictionem, & administrationem contendit.

105

106

Quamvis non ignorem multis, & gravissimis viris damnosam: ac periculosam visam fuisse † sedis vacantis administrationem, atque adeò, quoad fieri posit, restringendam propter inconvenientia, quæ ex multorũ gubernatione sæpè resultant, Petr. Greg. lib. 5. de Rep. c. 3. text. in cap. ne pro defectu 41. de elect. ubi Baldus inquit, quòd Ecclesia vacante lupus exultat, cap. oblatæ 57. iunctâ gloss. verb. *Periculum*, de appellat. cap. quàm sit periculosum 6. de elect. lib. 6. cap. quia sæpè, eod. cum notatis à Bertachin. in tract. de Episcop. lib. 1. in princip. num. 5. Homer. 2. Iliad.

107

Multos imperitare malum est, Rex unicus esto.

Lactant. de ira Dei, & plura tradens Adam Contzen in Polit. lib. 1. cap. 21. Et ita inter miserias populi Israël apud Oseam cap. 3. illa velut præcipua refertur, quòd multis annis cariturus sit Principe & Rege. Et in iure Canonico multum † prospectum fuit brevitati huiusmodi vacantium Ecclesiarum, & ut intra tres menses de Pastore providerentur, dict. cap. ne pro defectu, l. 10. tit. 5. part. 5. cum alijs traditis à Durando in tract. de modo congreg. Concil. Gener. rubr. 46. Mandagotus in tract. de elect. in princip. & Menchac. lib. 2. controvers. cap. 51. num. 38. pag. mihi 421. ubi refert Canonem Concilij Toletani 12. † qui propter divinorum officiorum offensionem, quæ ex his vacantibus resultabat, concessit Toletano Pontifici Episcoporum omnium confirmationẽ, quos Regalis potestas elegisset. Et † hæc est ratio decidendi ad Clement. dispendiosam, de iudicijs, Clement. sæpè, de verbor. signif. & alia iura, quæ dicunt, in causis electionum breviter, & de plano procedendum esse, propter periculum, scilicet Ecclesiæ vacantis. Et eadẽ movit Ioan. Garc. in tract. de expens. cap. 20. num. 14. fol. 211. ut post disputationem plurium quæstionum de his, quæ Capitulum sede vacante facere potest, & utrùm salaria ex bonis, & reditibus Episcopatus constituere, ita concludat: † *Et quia multa insolita solent sede vacante fieri, utinam dominus noster Rex sede vacante gubernationem susciperet Scio rem futuram Reipublicæ saluberrimam, &c.*

108

109

110

111

QVOD iustificat consuetudinem Portugalliæ, † per quam electi capiunt gubernationem Ecclesiarum ante confirmationem, ut per Oldrad. consil. 9. num. 5. & Tusch. litt. P. conclus. 384. vol. 6. quorum memini sup. cap. 7. ad iustificandam similem consuetudinem in nostris Indijs receptam. In quibus † sæpesæpiùs de his sedibus vacantibus tollendis pluribus schedulis actum est, cum gravi commemoratione, & dolore damnorum, quæ earum occasione contingunt. Et tandem in Ecclesia Metropolitana de Manila id à Pontifice maximo per Regios legatos obtentum fuit, gubernatione vacantis ad viciniorem Episcopum devolutâ. In alijs verò licèt instanter pro eodem, vel alio medio eligendo Proreges scripserint, pro rei gravitate comperendinatum, interim que

112

113

eis iussum, ut plurimum actionibus Capitulorum sede vacante attenderet, Capitularesque ad ritè,& rectè procedendum sub privatione gratiæ Regiæ Maiestatis commonefacerent, ut constat ex sched. dat. Pardi 24. Novembr. ann.1618. directa ad Peruanum Proregem Dom. March. de Montesclaros, & alia Matr.17.Martij ann.1619. ad Dom. Principem Squillacensem. Et extat alia nobilior dat. Matr.5. Decembr.ann. 1608. ad ArchiepiscopumLimanum scripta, quæ damna, & miserias depravatæ gubernationis sedium vacantium recenset, & graviter notat, 114 ac dolet, iniungitque eidē † Archiepiscopo: *Que pues por el derecho Canonico està proveido, i ordenado lo que el Metropolitano puede, i debe hazer, aviendo negligencia, i mal govierno en las sedes vacantes, que en llegando, i sucediendo el caso, use del dicho derecho, i juridicion que por èl se le dà, para remedio de los dichos daños, procurando que los dichos Cabildos procedā en todas sus acciones como conviene, sin dar la nota de si q̄ por lo passado han dado, &c.* quæ schedula sumta videtur ex cap. Pastoralis 11.de offic. Ord. cap. sicut olim 25. de accusat. gloss. in summa,& in cap.fin.verb. *Negligeres* 9.q.3. quorum iurium meminit Quaranta in summ. Bullarij, verb. *Archiepiscopi auctoritas*, n.21. & D.D.Feliciani à Vega Episcopus Pacēsis, in cap. cæterùm, de iudic.n.32.& 33.ubi etiā dictam sched. refert,& se, dū Vicarius Limanus esset, *plures querelas admisisse adversus aliqua Capitula Ecclesiarum suffraganearum in casu, quo allegata fuit negligentia in administratione iustitiæ.*

Ex quo, ut ex alijs, apparet, quanta curā, & solicitudine Reges nostri Ecclesiasticis rebus fovendis, & favendis invigilent, † & 115 præsertim tempore sedis vacantis, in quo lupus exultat, ut inquit Bald. in d. cap. ne pro defectu, de elect. Unde tunc Ecclesiæ viduatæ sub maiori cura & protectione eorundē Regum, tanquā talium,& tanquam Patronorum ipsarū, esse debēt, ut benè considerat Matth. de Afflict. ad Const. Regn. Neap. lib.3. rubr. 28.n.1. & Cabed. decis. Lusit.84.n.2. Quod 116 etiam efficit, † ut quamdiu vacant Ecclesiæ Cathedrales nullū possit contra eas præiudiciū generari,& multòminus cōtra iura,& dignitatē Episcopalem, c.1.c.de quarta,& cap. auditis, de præscrip. ubi DD. c.1.& per tot. ne sede vacante, gloss. verb. *Debeant*, in cap. edoceri 21.de rescript. Abb. in cap. verum 7. num.3.& 7.de foro compet.& novissimè D.Valençuela cons.121.num.166. & 167.vol.2.

SUMMARIUM CAPITIS DECIMIQUARTI.

1 Episcopus, & Capitulum unum corpus faciunt in Ecclesia Cathedrali.
2 Capitulares Ecclesiæ Cathedralis, appellantur fratres, & Collaterales Episcoporum, & alia de eorum honore, & dignitate.
3 Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Collegialiter congregatum, easdem præcedētias, & honores habet, quos Episcopus.
4 Capitula Ecclesiarum Indiarum, ex quibus præbendarijs constent?
5 Curatus Cathedralium solet aliquando in Ecclesijs Indiarum præbendis adiungi, ubi illæ sunt tenues.
6 Dignitates Ecclesiarum Cathedraliū regulariter non sunt de corpore Capituli, secus in Ecclesijs Indiarum.
7 Dignitates in Ecclesijs Indiarum nunqūa aggregari solent Canonicatibus.
8 Portionarij qualiter olim vocarentur? & an sint de corpore Capituli? & de lite Portionariorum Ecclesiæ Quitensis.
9 Portionarij, stante statuto, vel consuetudine, possunt dici, & esse de corpore Capituli, & gaudere iuribus, effectibus, & privilegijs aliorum Capitularium.
10 Capituli sede vacante appellatione, quādo veniant Portionarij?
11 Portionarij quando gaudeant privilegio adiunctorum, & possint in Coniudices eligi? & decisiones Rotæ de hoc agentes.
12 Portionarij, ut sint, & dicantur de corpore Capituli, non sufficit, quòd in eo in aliquibus rebus, vel casibus vocem habeāt.
13 Capitularem esse, aliud est, aliud esse de corpore Capituli.
14 Portionarij, qui, & quando gaudeāt privilegio adiunctorum, iuxta declarationem sacræ Congregationis Cardinaliū, quæ refertur?
15 Præbendæ Ecclesiarum Cathedraliū Indiarum habent annexam obligationē Ordinis sacri.
16 Gradum Doctoratus, Magisterij, aut Licentiæ, quæ præbendæ Indiarum requirant?
17 Archidiaconatus dignitas quando gradū requirat?
18 Scholastria quando gradum requirat?
19 Præbendarum Indiarum tota massa, vel grossā in distributionibus cōsistit, & quod id licitè fieri possit, & quare?
20 Distributiones quotidianæ præbēdarū solùm dātur præsentibus, & interessētibus.

21 Studiorum causa absentes an lucrentur distributiones quotidianas? maximè ubi tota massa consistit.
22 Ecclesia ad sui regimen indiget viris litteratis.
23 Distributiones quotidianæ habentur loco fructuum, ubi tota grossa in illis consistit, & debentur studentibus, quia tūc propriè non sunt distributiones.
24 Eugeniana constitutio, quid in studentiū favorem induxerit?
25 Academia Limana & Mexicana habēt omnia privilegia Salmantinæ.
26 Eugeniana extenditur ad omnes Vniversitates approbatas, & non solùm ad studia Theologiæ, verùm & Iuris Pontificij.
27 Declaratio Cardinalium adducitur pro lucrandis distributionibus ab studentibus, quando in illis tota massa consistit.
28 Distributionum, in quibus tota grossa cōsistit, saltem tertiam partem detrahendā esse studentibus, affirmant plures, qui reprobantur.
29 Distributiones grossæ exceptis incertis proventibus lucrari ab studentibus declaravit S.Congregatio Cardinal. cuius verba referuntur.
30 Studentes, vel docentes iuris interpretatione abesse non videntur ab Ecclesijs, in quibus alias residere debent, & quare?
31 Casus Limæ contingens circa residentiā cuiusdam præbendarij, qui simul erat Cathedraticus Primarius Iuris Canonici refertur.
32 Docentes in publica Vniversitate, etiā in eadē urbe, in qua sita est Cathedralis, qualiter gaudent fructibus, & distributionibus suarum præbendarum, quamvis nō resideant? & declarationes Cardinaliū contrariæ in hoc articulo, & qualiter conciliari possint.
33 Canonicus Theologalis, sive sacræ Scripturæ, quas distributiones lucretur, etiam si propter onus lecturæ non resideat.
34 Canonico Theologali, quæ distributiones Limæ dari iussæ sint, etiam non residenti?
35 Distributiones quas dandas putet Auctor Cathedraticis præbendarijs in Ecclesijs Indiarum?
36 Studium generale quod dicatur?
37 Causa quælibet iusta, & legitimi impedimenti excusat à non residendo.
38 Canonicus novi Regni, & Portionarius Tlaxcalensis fuerant excusati à residētia ob detentionem in servitio Regis.
39 Regi, qui inserviunt, vel ad eius vocationem veniunt, pro præsentibus habentur, quia ei parere tenentur.
40 Præbendarij Indiarum magis, quàm alij, Regi obedire debent, & quare?
41 Canonicatus Doctoralis, Magistralis, Theologalis, & Pœnitentiarius, qualiter creari iussi fuerint in Ecclesijs Cathedralibus, & quomodo practicetur in Ecclesijs Indiarum?
42 Nominatio ad Canonicatus, quos vocant oppositionis, an clausa, vel aperta à Prælatis Proregibus tradenda sit?
43 Canonicatus oppositionis, in quibus Ecclesijs Indiarum hodie creati sint?
44 Vicarius generalis, absente Episcopo, an possit interesse lectionibus Canonicatuum oppositionis, & in eorum nominatione vocem habere?
45 Schedulæ, agentes de praxi electionis Canonicatuum oppositionis, sunt accipiendæ secundùm intellectum, & dispositionem Concil. Trid.
46 Vicarij, & Episcopi eadem est iurisdictio, & auctoritas in his, quæ sunt de iurisdictione ordinaria.
47 Episcopi sub nomine regulariter venit eius Vicarius generalis, etiam si causæ Episcopis tantùm cōmitti dicantur, nisi specialiter Vicarij excludantur.
48 Concil. Trident. sess. 25. cap. 3. & 6. expeditur, & declaratur, & in sess. 24. de reform. matr. cap. 20.
49 Vicarius generalis ex speciali delegatione Episcopi benè posset interesse electioni Canonicatus oppositionis, etiam si ipsi Episcopo tantùm id commissum esset.
50 Capitulum sede vacante succedit in iure interessendi, & nominandi Canonicatus oppositionis.
51 Episcopus in electione Canonicorum oppositionis, & in alijs, quæ in Capitulo proponuntur, unam tantùm vocem habet, sed in pari numero votorum vincit, qui pro se Episcopum habet.
L. si quis Attio, D. de usufruct. accres. illustratur, ibidem.
52 Episcopus an solus, vel simul cum Capitulo administrare debeat bona fabricæ Ecclesiæ Cathedralis?
53 Capitulum sine Episcopo, an, & quando possit disponere de bonis fabricæ, vel mensæ Capitularis?
54 Episcopi fundant iurisdictionem in visitatione omnimoda suorum Canonicorum, etiam regularium.
55 Episcopus non iudicat de causis inter ipsum, & suos præbendarios motis.
56 Causa in propria non iudicat Episcopus, & id tantùm licet Principibus superioribus. Et Breve, quod super hoc im-

petravit Ecclesia Limana.
57 Episcopi qualiter olim cognoscerent, & hodie post Trident. cognoscant de caussis criminalibus suorum Capitularium, & cũ Adiunctis.
58 Adiuncti, qua ratione dati fuerint Episcopis in cognitione causarum criminalium suorum Capitularium?
59 Adiunctorũ introductio favorabilis potiùs, quàm odiosa censenda est, & quare?
60 Cõcil. Trid. in iurisdict. Adiuntorũ cavit se nolle revocare iura, quæ anteà habuerunt Episcopi.
61 Episcopi Indiarum prætendunt in illis, tanquam noviter erectis, non esse procedẽdum cum adiunctis.
62 Consaetudo excusans consensum Canonicorum in procedendo per Episcopos cõtra alios Concanonicos, valida est.
63 Ecclesiæ Indiarum ferè omnes erectæ sunt post publicationem Tridentini.
64 Exemtionis species quædam est restrictio procedendi cum adiunctis, & non præsumitur, nisi probetur.
65 Episcoporum pro iurisdictione in dubio stare debemus, & quare?
66 Concil. Trid. decisio sess. 25. cap. 6. de adiunctis, solùm videtur loqui de Capitulis exemtis, & declarationes, quæ id insinuãt.
67 Adiunctorum usus in Ecclesijs Indiarum, quibus ex caussis aliquibus denegandus videatur?
68 Episcoporum auctoritas infringi, vel minui videtur datis adiunctis.
69 Imperij ratio non aliter constare potest, quàm si uni reddatur.
70 Adiunctorum usus, ut tanquam perniciosus tollatur, in multis Ecclesijs Hispaniæ actum est.
71 Senatus supremus Indiarum quid statuerit in controversia admittendorum, vel tollendorum adiunctorum in Ecclesijs Indiarum?
72 Erectiones Ecclesiarum Indiarũ, excepta Truxillana, nihil peculiariter cavẽt in materia adiunctorum, sed se remittunt ad consuetudines, & privilegia Hispalensis.
73 Ecclesiæ Indiarum cùm sint erectæ adinstar Hispalensis, vel aliarum Hispaniæ, illis in omnibus æquiparandæ, & exæquãdæ videntur.
74 Adiunctis an gaudeat Ecclesia post Tridentinum erecta?
75 Ecclesia si nova est, etiam & eius Episcopus, & ita unusquisque cum iuribus suis intrare videtur.
76 Ecclesiæ aliquæ Indiarum ante Tridentinum erectæ, prætendũt se uti debere privilegio adiunctorũ, & illos nominant singulis annis.
77 Limana Ecclesia habet executoriam pro adiunctis.
78 Metropolitanam inferiores suffraganeæ Ecclesiæ sequi debent.
79 Adiunctos licèt in sess. 6. cap. 4. videatur admittere Trident. tantùm in Ecclesijs exemtis, sess. 25. cap. 6. sine hac distinctione eos admisit, & ita tenendum est.
80 Ecclesiæ Indiarum, tam ex parte Capitularium, quàm Episcoporum, eandem rationem, ac proportionem habent, atque aliæ Hispaniæ, & in omnibus præbẽdarij graves, docti, & Deum timentes reperiuntur.
81 Adiuncti si insufficientes sunt, recusari possunt.
82 Episcopi in provincijs Indiarũ sæpè elatiores sunt, quàm oporteret, & interdum convenit eorum potestati frænum comprimere.
83 Adiunctis etiam introductis, non plenè succursum videtur præbendarijs cõtra tyrannidem aliquorum Prælatorum, ex sententia Navarr. & aliorum.
84 Adiunctorum in materia plures quæstiones, remissivè.
85 Capitulum sede vacante an procedat cum adiunctis? remissivè.
86 Portionarij Cathedralium, an gaudeant privilegio adiunctorum? remissivè.
87 Adiunctorum potestas, & iurisdictio an cesset, eo ipso, quòd sententiam pronuntiãt, & alia de eis, remissivè.
88 Canonicus, qui simul Curatum Cathedralis exercet, si in hoc munere delinquat, nõ gaudet privilegio adiunctorum.
89 Persona in eadem, ubi duplex officium datur, habetur consideratio, cuius respectu gestus fuerit.

CAPVT XIV.

De Præbendarijs Cathedralium Ecclesiarum Indiarum, & in quibus conveniant, vel differant ab ijs, qui in Ecclesijs Hispaniæ deserviunt, & an Episcopi in eorum caussis cum adiunctis procedere debeant?

ECCLESIAE Cathedralis, tam in his Indiarum provincijs, quàm in alijs unũ † corpus fit ab Episcopo, & eius Capitulo, cap. novit, ubi Abb. de his quæ fiunt à Prælat. cum alijs, quæ adducit 1

Caf-

Cassan.in Catal.glor.mund.4.par.consid.37. & seqq.Paul.Fusc.de visit.lib.3. cap.15.n.2. Bellencin.de charit.subsid.q.66.num.31. Isidor.Moscon.de Maiest. Eccles.lib.1.par.1. cap.15.fol.290.Ioan.Molan.& Aug.Barbos. in tract.de Canonicis & Dignitatibus,& novissimè Ludov. Saravia in tract. de iurisdict. Adiunctorum,& D.Valençuela cons. 101.ex num.12.vol.2.ubi plura ad eorum officium, statum, & dignitatem pertinentia latissimè congerunt, & † quòd appellantur fratres, & collaterales Episcoporum, & Clerici primi gradus,& habent nomen honoris,& non oneris,& Adam Contzen lib.6.Polit.cap.40.

2

Et hinc est, quòd † Capitulum,quod Cathedram repræsentat, collegialiter congregatum,debet ab omnibus Prælatis,inferioribus Episcopo, honorari, licèt singuli eorum non eodem honore precedant,ut docet Abb. in cap. cùm non liceat, de præscript. Felin. ibid. num.3. Bald. in l.fin. C.de bon. libert. Rota in antiq.tit.de regular. Moscon.sup.d. fol.291.vers.*Capitulum*,& D.Valençuela d. cons.101.num.16.

3

Constant autem † Capitula Ecclesiarum Indicarum ex Dignitatibus,Canonicis,Portionarijs,& alijs Ministris,qui in earum erectionibus exprimuntur, habitâ consideratione populi, in quo sitæ sunt, & redituum, quibus se congruè sustentare possint,quorum distributio inter ipsos eo modo fit; qui in eisdē erectionibus continetur; quarum communē formulam posui sup.cap.4.ex num.14.

4

Et ubi † præbendæ sunt tenues; solet eis Curatus eiusdem Ecclesiæ aggregari,cum onere ei per vices inserviendi ab eisdem præbendarijs,vel Rectorem cum congrua sustentatione constituendi. Quæ praxis ortum habuit ex text.in cap.exposuisti 33.de præbendis, & dispositis in Trident. sess.24. cap.13. & 15.de quibus latè agunt plurimi Auctores, quos refert Aug. Barbosa in collect. ad eadē loca Cōcilij,& præcipuè Rebuff.tit.de unionibus,num.39.Azor.2.tom.lib.6. cap.28. & Nicol. Garcia de benef. par.12. cap.per totū. Et quòd talia Curata,ita Cathedrali unita,per concursum non provideantur,idē Barbos.sup.pag.471.num.13.

5

Et licèt aliàs † soli Canonici cum Episcopo Capitulum faciant, & Ecclesiam constituant, non autem Dignitates, etiam Decanatus, quæ aliàs præcellit,quia nec vocem in Capitulo habent,nisi detur consuetudo in cōtrarium, cap.eam te, de præscript. cap.cùm olim,de re iudic. cap. fin. de præbend. lib.6. Abb.in cap.1.num.11.& in cap.scriptum, n.4. de el.ct. Ripa & Decius per text.ibi in d. cap.eam te,num.3.& in cap.ex parte Decani,de rescript.idem Abbas in cap.2.de institutionib. Felin. in proœm. 2. Decret. n.16. Rebuff.in concord.de nominat.q.8.num.32. Gregor.Lopez in l.3.gloss.5. tit.6. partit.1. Lambert.de iure patron.1.part.lib.2.art.13. q.2.num.2.D.Hieron.de Leon decis. Valen. 187.num.3.& 4. Azor.2.tom. instit. moral. lib.3.cap.11.vers.*Quæritur,an habens Dignitatem*, Cardin.Seraphin.decis.98.num.1. & plurimi alij,quos novissimè refert & sequitur D.Valençuela cons.149. ex num.16. ad 25.In Ecclesijs tamen Indiarum Dignitates faciunt Capitulum,suoque ordine Canonicos præcedunt, & vocem cum eis habent, tam in electionibus Canonicis,quàm in reliquis,quæ ad Ecclesiæ administrationem, & gubernationem pertinet,ut in dictis erectionibus ordinatur. Nec † usquā (ut in alijs provincijs) Dignitatis, & Canonicatus aggregatio permittitur.

6

7

Portionarij, † qui olim Assitij, vel Mansionarij dicebantur,cap.cùm ad hoc,ubi gloss. de Cler. non resid.an sint de Capitulo? dubitari solet,& nuper dubitatū vidi in causa ad Regium Senatum deducta à Portionarijs Ecclesiæ Quitensis contra Decanum, & Capitulum eiusdem Ecclesiæ. Nam Portionarij pro se erectionis clausulas considerabant, in quibus dicitur: *Quòd Portionarij ipsi vocem habeant in Capitulo unà cum Dignitatibus & Canonicis,tam in spiritualibus, quàm in tēporalibus, præterquàm in electionibus,& alijs à iure prohibitis casibus.* Et quòd Hispalensis Ecclesiæ consuetudo in omnibus observetur; in qua aiunt Portionarios de corpore Capituli esse,& ut tales in eo activè,& passivè, præterquàm in electionibus,vocem habere,& in altari maiori per vices officiū sortiri, præterquàm in diebus festivis. Quibus concurrentibus,affirmant multi,quòd † licèt verum sit,quòd de iure Portionarij non sunt de Capitulo,cap.novit 4.iuncto cap. quanto 5. de ijs, quæ fiunt à Prælat. cap. pen. & ibi gloss. verb. *Assisios*, de cler.non resid. ubi Butr. & Abbas,idem Abbas,& alij DD.communiter in cap.2.de inst. Caputaquens.decis.84.&91. par.1.Cæsar de Grassis decis.4.num.6.de his quæ fiunt à Prælat.Rota decis.411.n.5. par. 1.& decis.4. n.3. par.2. divers. Greg.Lop.& alij sup.relati, & Rota noviss. novissimarum, par.1.decis.411.num.5. Caputaquens.decis. 84.Gonçal.ad reg.8.Cancell.gloss.43.num. 39.& seqq.Stante verò consuetudine,vel statuto, quod contrarium disponat benè possunt esse Capitulares, ac per consequens ad eos pertinere actus, & facultates Capitularibus convenientes, ut docet Abb.in cap.scriptum, num.4.de elect.& pluribus probat Veral.de-

8

9

cis.

cis.91.par.1. Riccius in collect. decis.751. & alij plures relati à Barbosa in collect. ad Trid. sess.25.cap.6.num.6.

10 VNDE & appellatione † Capituli sedevacante, venire omnes, qui ex consuetudine, vel statuto sunt Capitulares, tenet Farin. ex Ovano in recollect. civilib. decis. 658. num.5.

11 Et tales † Portionarios gaudere privilegio Adiunctorum, imò & in Cōiudices eligi posse, affirmat Veralus ubi suprà, ad id sacræ Cōgregationis Cardinalium declarationem adducens, Riccius resol. pract. cap.39. & d. decis.751. & Barbosa d. cap.1. & conducit Seraph. d. decis.98. num.1. ibi: *Licèt enim de iure communi Dignitates non sint de Capitulo, tamen considerata Bulla erectionis, cùm ipsis detur, ut habeant stallum in choro, & vocem in Capitulo, nō potest negari, quin sint effecti de Capitulo, &c.* & magis in terminis Rota decis.4. par.2. divers. per totam, ubi loquens de Portionarijs Ecclesiæ Hispalensis, quibus nostri æquiparantur, ita inquit: *Fuit conclusum ad favorem Dignitatum, & Portionariorum Cathedralis Ecclesiæ Hispalēsis, nempè dandum esse illis mandatum de manutenendo in quasi possessione iuris votādi, & interessendi generaliter in omnibus actibus Capitularibus, præterquàm in tribus, videlicet in electione Prælati, in administratione bonorum mensæ Archiepiscopalis, sede vacante, & admissione Provisorum ad Dignitates, Canonicatus, & Portiones dimidias, & integras.*

SED his non obstantibus, contraria opinio magis verior, & communior videtur, scilicet Portionarios non esse de Capitulo, quamvis

12 per † eius erectionem, vocem in eo, & ministerium in altari in aliquibus habeant, nisi in ipsa erectione specialiter caveatur, ut sint de corpore Capituli, vel id alio statuto, privilegio, vel consuetudine obtinuerint, quia aliud

13 est † esse Capitularem, aliud habere vocem in Capitulo, ut docuit gloss. in Clem. 2. de ætate & qualitate, Geminian. & Francus in cap. fin. de præbend. in 6. Felin. in cap. cùm olim, de re iud. quos refert & sequitur Genuēs. in prax. Archiep. cap.85. num.21.

14 Vnde sacræ Cōgregationis declaratio, quæ Portionarios privilegio Adiunctorum gaudere declaravit, de illis intelligi debet, qui statuto, vel cōsuetudine veri Capitulares existunt, non autem de illis, qui solùm in aliquibus casibus habēt vocem in Capitulo, ut expressè probatur ex alia declaratione, quam referunt Farin. Marcilla ad d. cap.6. Concilij, quæ ita notabiliter inquit: *Congregatio Concilij censuit, non ex eo, quòd Porcionarij integri, & dimidij habeant vocem in Capitulo, illos esse Capitulares, sed tunc inter Capitulares censeri debere, cùm ex Apostolico privilegio, vel consuetudine, aut Ecclesiæ statuto inter Capitulares connumerentur. Ideò si ipsi talibus facultatibus non potiantur, Episcopus poterit contra illos, nō cum Adiunctis procedere.* Quam declarationem adducit etiam, & expendit Sarabia in tract. de iurisd. Adiunctorum, q.23. ubi re ad utramque partem disputatā, in hac ultima residet, & adducit plures alias decisiones, in quibus ita declaratum fuit in Portionarijs Hispalensibus, Cordub. Carthaginens. Calagurritan. Tirasonens. & alijs, quod etiam sequitur, & pluribus confirmat Gonçalez d. gloss.43. num.45. Farin. decis.55. par.4. & Valentin. Andreas decis.708. num.3.

15 Habent autem † præbendæ omnes Indiarū annexam obligationem ordinis sacri, tā iuxta earum erectiones, quàm iuxta formam præscriptam à Concil. Trid. sess.24. de reform. cap.12. ut in specie observat D. Felicianus à Vega Episcop. Pacensis, in cap.4. §. de adulterijs, num.97. de iudic.

16 Gradum autem † Doctoratus, Magisterij, vel Licentiæ, nullatenus in dictis præbendis requiri video per dictas erectiones, nec per schedulas Indiarum, exceptis Canonicatibus oppositionis, de quibus statim dicemus. Nam

17 licèt de iure communi in † Archidiacono is gradus requiratur, ut constat ex Concil. Trident. sess.24. de reform. cap.12. vers. *Archidiaconi etiam*, ubi novissimè Bellarm. in notis, pag.406. Id tamen de ijs intelligi debet, qui vel curam habent animarum, vel iurisdictionem, iuxta tit. de off. Archid. non autem de his, qui verè animarum curâ, & omni prorsus iurisdictione carent, ut decisum refert Germon. de indult. Cardin. §. quibusvis, n.4. Riccius in prax. for. Ecclesi. decis.473. aliàs 407. Piasecius in praxi Episcop. par.2. cap.5. num.20. & alij, quos refert & sequitur Nicol. Garcia de benef. par.7. cap.7. num.41. & Navarr. in singular. Canon. concl.41. num.2. Vnde in terminis iam hodie apud Hispanos cessare istam obligationem dictorum graduū, cùm eorum iurisdictio penè extincta sit, observant Navar. in Manuali, cap.25. num.135. Vasconcel. in harmon. iur. Canon. dict. tit. de offic. Archidiac. in princip. & alij, quos refert August. Barbosa d. tract. de Canon. cap.5. num.9.

18 Et similiter, licèt in Scholastrijs idem Cōcil. sess.23. cap.18. in fine, eosdem gradus ob curam, & institutionem seminarij requirat, & de hoc requisito agant Auctores, quos congerit Garcia d. cap.7. num.35. Vivian. lib.14. cap.1. num.27. & Barbosa in Pastorali, 3. par.

alleg.

alleg.60. num.62. illud tamen decretum non comprehendit Scholastrias existẽtes in loco, in quo erectum non est seminarium, vel ubi in eius institutione alij Præceptores sunt designati, ut decisum testatur Garcia in addit. ad d.num. 35. & ita his proximis diebus Senatus declaravit in quodam Scholastro Manilensi, quem recipere alij præbendarij recusabant ob id, quòd graduatus non esset, & ita est intelligenda, & restringenda clausula erectionis Ecclesiæ Limanæ, cuius memini sup. cap.4.num. 14.

19 Tota verò † massa, sive grossa præbendarum Indiarum in distributionibus quotidianis cõsistit, ut D.Dom.Præsul D.Felicianus advertit in cap.si clericus 5.de foro compet. num.22.& constat ex eisdem erectionibus, & ex Concil. Provinciali Limensi ann. 1583. act.3.cap.26. auctoritate Apostolicâ confirmato. Quod licèt raro in Ecclesijs aliarum provinciarum contingat, rectè tamen statui posse, ut præbendarij alacriùs, & diligentiùs divinis officijs intersint, docent plures antiqui DD. quos refert, & sequitur Card. Tuschus litt.D.verb. *Distributiones*, concl.511. Redoan.de spolijs Eccles. q.3.num.35. Moneta de distribut.quotid.3.par.quæst.4. num. 17. Filiucius de stat. cleric. tit. de spolijs, cap.3.num.11.& Azor. 2.tom.lib.7. cap.9. quæst.10.

20 Vnde est, quòd cùm eiusmodi † distributiones solùm præsentibus, & horis Canonicis interessentibus, præstari soleant, & debeãt, cap. licèt 32. de præbend.cap.1.de cler.non resid. in 6.l.19.tit.16.par.1. Concil. Trident.sess. 5.de reform. cap.1. cum latè traditis à Moneta de distribut. cap.10. num.24. Cened.in pract.q.1.à num.30.Tusch.d.concl.511.n.5. Tiber.Decian.resp.69.num.1.vol.2. Ioann. Francisc.Leone in thesaur.Eccles.3.par.c.2. num.22.& Barbosa in Pastorali, 3.par.alleg. 56.num.19.& in collect.ad Concil.d.cap.5. num.61. Gratian. 1.tom. discept. cap. 166. num.17. Gonçalez ad regul.8. Cancellar.in procem.§.7. n.180. & Aloif.Riccio in prax. decis.495.num.3. Meritò in dubium pluries

21 vocatum sit, † an hi, qui causâ studiorum Theologiæ, vel iuris Canonici, in Academijs generalibus absunt, vel in eisdem aliquã Cathedram regunt, & legunt, possint hac occasione dictas distributiones lucrari. Nã licèt text.in dict. cap. licèt vobis, de præbend. & iura similia suprà relata, & plura alia, quæ allegat Tiber.Decian.resp.43.num.1.vol.1.eis præbẽdarum fructus concedant, distributiones tamen quotidianas excipiunt, quas certũ est raro, vel nunquam absentibus quacunque ex causa, vel privilegio, etiam studiorum, cõcedi, ut probat text.in d.cap.licèt, & in d.cap. unico, de clerico non resid.in 6.& omnes Auctores suprà relati: & circa hoc nihil innovatum fuisse per Trident.sess.5.de reform.cap. 1.tradit Gutier.lib.2. Canon.cap.15.n.12. Cerola in prax.Episcop. 1.par. verb. *Distributiones*, §.3.Sandoval.de offic. Eccles.part. 6.cap.17.Quaranta in summa Bullarij, verb. *Residentia*, vers.*Quod autẽ*, Gratian.discept. forens. 1.tom. cap.166.num.17. Vgolin.de offic. Episcop.cap.19.§.2.num.6.Garcia ubi sup.num.112. & plures alij apud Aug. Barb. in Pastorali, 3.par.alleg.56.num.19.

Sed cùm tota grossa in his Ecclesijs Indiarum consistat in dictis distributionibus, si illæ studentibus, vel legentibus denegentur, omninò studiorum utilitate, & privilegio carebunt: *In grande dispendium, & iacturam universalis Ecclesiæ*, † *quæ ad sui regimen viris litteratis præmaximè noscitur indigere*, ut aliàs inquit Bonif.VIII.in cap.cùm ex eo 34.de elect.lib.6.& Honor.III.in cap.fin. de magistris, ibi: *In Ecclesia Dei velut splendor fulgent firmamenti, & sunt velut stellæ in perpetuas æternitates mansuri, cùm ad iustitiam plurimos valeant erudire*, Petr.Gregor.de benef.cap.7.num.10. ibi: *Quod sua eruditione illustrant Ecclesiam, & ei veluti columnas ædificant, quibus sustineri, & ædificari possit.* 22

Quapropter tali in casu † distributiones loco fructuum haberi, & studentibus, vel legẽtibus deberi, quia nec propriè distributiones vocari possunt, docet glossa communiter recepta in d.cap. licèt, verb. *Distributiones*, in fin.& in d.cap.1.de cleric.non resid. lib.6. verb. *Receperint*, vers. *Sed quid dices de Ecclesijs*, Hostiens.in summ. lib.5.tit.de magistris, §.fin.num.9.Rebuff.de privil.schol.privileg.31.num.12.Puteus decis.375.& 463. lib.2. Camill.Borrell. in summa decis.tit.7. num.74.Azor.2.par.inst.moral.lib.7.cap.7. vers. *Septimò quæritur*, Petr.Gregor.de benef.cap.7.n.12.Cenedus d.quæst.1.num.31. ibi: *Nisi illæ distributiones essent solæ, quæ præbendam constituerent, Gonçalez ubi sup. num.205.Gratian.1.tom, cap.168.num.29. & tom.2.cap.283. num.10. Ant.Gomez in explicatione Bullæ S.Cruciatæ, §.ad quartã clausulam, num.29.Eman.Roder.in summa, 4 tom.cap.17.num.3. ibi: Porque hablando de otras distribuciones, que no se dan actualmente, mas en el fin del año, no ha lugar lo susodicho, atento que estas no son propriamente distribuciones*, quæ verba sumsit ex Quarãta d.verb *Residentia*, §.quod autem, ubi idẽ resolvit, & securè docet, has distributiones, quæ solvuntur in fine anni, non esse proprias 23

di-

distributiones: *Et deberi absentibus ex iusta causa, non autem mortuaria, cæteravè emolumenta, indies obvenientia, quæ interessentibus tantùm pro labore distribuantur dietim*, & idem tenet Cerola in praxi Episcop. 1. par. verb. *Distributiones*, num. 3. ubi hanc rationem reddit: *Quia istæ dicuntur distributiones impropriè, cùm potius veniant in massam communē, & in fructibus beneficij, quia non actu quotidie dividuntur, sed Procurator Capituli, seu Collegij exegit illas, & sic exactas dividit inter Canonicos, &c.*

24 Quod quidem magis corroboratur † extāte Eugenianâ constitutione, cuius litteram præter alios recenset Nicol. Garcia d. cap. 2. num. 58. quæ legentibus, vel studentibus, etiam si ob hanc causam non resideant, indistinctè concedit omnes fructus, reditus, & proventus, & cum ea integritate, quâ illos perciperent, si in suis Ecclesijs personaliter residerent. Quæ constitutio, etsi de Academia Salmanticensi loquatur, ad Limanam tamen,

25 & Mexicanã extendi debebit. † Quibus omnia privilegia Salmanticensis communicata sunt per sched. D. Imper. Carol. V. dat. Pintiæ 12. Maij ann. 1551. Et idem etiam nō da-

26 tâ tali communicatione † ad quamlibet approbatam Vniversitatem, & ad studentes, vel profitentes, non solùm Theologiam, verùm & ius Canonicum, apertis verbis extendunt, Did. Perez in l. 8. tit. 2. lib. 1. Ordinam. verb. *Estudios generales*, vers. *Inter alia*, & in l. 1. tit. 10. eodem lib. §. *unde infero*, Covarr. lib. 3. var. cap. 13. num. 2. Tiber. Decian. d. consf. 43. ubi id singulariter comprobat Iodich. Lorichius in thesauro novo utriusque Theolog. litt. L. verb. *Lector*, vers. 2. *lectores*, Tuschus tom. 7. litt. S. concl. 707. num. 5. Lessius de iust. & iure, lib. 2. cap. 34. dubit. 29. num. 163. Garcia d. cap. 2. num. 54. ubi plures alios adducit, & post eum Reginald. in prax. for. pœnitēt. lib. 30. tit. 3. cap. 5. num. 54. Gabriel Vazquez in opusc. tit. de benef. cap. 4. §. 2. art. 2. dub. 2. num. 184. & Ant. Cardos. in prax. verb. *Studium*, num. 3. ibi: *Studentes, seu docentes sacram Theologiam, vel ius Canonicum in Scholis publicis, possunt recipere fructus suorum beneficiorum in absentia, dū ius illud docent, aut student.*

Et ita in terminis, loquens de lucrandis distributionibus, in quibus tota massa consistit,

27 extat † quædam declaratio sacræ Congregat. quam refert Garcia d. cap. 2. §. 2. num. 443. Et est videndus Cenedus d. q. 1. num. 31. ubi benè explicat Eugenianam, & Spinus in specul. testam. gloss. 9. princip. num. 29. ubi refert se obtinuisse pro quodam Canonico Ecclesiæ Gaditanæ, in qua omnes reditus consistebāt in distributionibus, & nulla alia divisio grossæ facta erat, ut gauderet privilegio in eadē Bulla studentibus in Salmantina Academia concesso.

28 Et quamvis sint aliqui, qui velint tertiam saltim partem distributionum detrahendam esse ijs, qui hoc privilegio uti volunt, ex vi quarundam declarationum dictæ sacræ Congregationis Cardinalium, quæ in legentibus, & studentibus hanc detractionem induxit, ut saltem hæc pars ijs, qui intersunt, accrescat, de quibus testantur Farin. in decis. Rotæ, 4. tom. decis. 173. Marsilla in declarat. ad Concil. lib. 1. tit. 5. cap. 7. Prosp. Augúst. in addit. ad Quaranta ubi sup. §. 1. Piasecius in prax. Episcop. 1. par. cap. 3. num. 10. Eman. Roder. ubi suprà num. 3. Riccius d. decis. 495. num. 3. & Nicol. Garcia in addition. ad d. cap. 2. num. 353. Adhuc mihi indistinctè practicandum veriùs videtur, tum quia de dictis declarationibus authenticè non constat; tum etiam, quia debent intelligi in veris, & proprijs distributionibus, & ubi iam talis divisio earum facta est, ut prævidit gloss. in d. cap. unic. de cleric. non resid. verb. *Receperit*, ubi loquens de Ecclesijs, quæ non habent distributiones à grossa præbendarum distinctas, & separatas, inquit: *Credo, quòd de illis non loquitur Decretalis, cùm illæ potiùs sint præbendæ, quàm distributiones.* Et idem suadent tradita sine hac distinctione à tot, & tā gravibus Auctoribus, quos suprà citavimus. Pro

29 quibus extat † illa generalis declaratio eiusdem sanctæ Congregationis, quam referunt Cerola d. §. 3. & Garcia d. cap. 2. num. 113. quæ sic habet: *Illi qui licentia legitimè obtēta studiorum causa absunt, distributiones omnes quotidianas percipere debent, exceptis incertis, & quotidianis proventibus, qui tantùm inter eos dividi solent, qui quotidie sacris intersunt*; quam declarationem, ne cum alijs pugnet, ita multum ad rem nostram exponit idem Garcia eodem cap. num. 353. *Et declaratio suprà adducta d. num. 113. dum ait, quòd absentes causa studij distributiones omnes quotidianas percipere debent, intelligenda erit de distributionibus improprijs, quæ dicuntur grossa, & sunt præbendæ, seu loco præbendæ.* Quas non est mirum, si legentibus, vel studentibus in publicis studijs indistinctè concedamus, quia, ut inquit Iacob.

30 Bennius in tract. de privileg. Iurisconsultor. 1. par. privileg. 15. num. 6, in fine: *Nō † minus servire dicitur Ecclesiæ, qui studet, vel docet, quàm cæteri divinis interessentes.* Cui conveniens Horat. Lucius de privileg. schol. privileg. 100. post princip. inquit: *Quòd iuris interpretatione abesse non videtur, qui docet*

in scholis. Et idem notat Petr. Rebuff. eodem tract. privil. 31. num. 2. Tiber. Decian. d. resp. 43. num. 21. vol. 1. & Camill. Borrell. consil. 16. num. 5. & alij communiter Scribentes.

31 Quæ omnia † Limæ expensa fuerũt in causa ad Regiam Cancellariam in gradu violentiæ devoluta D. Feliciani de Vega, tunc Canonici, & Primarij iuris Pontificij, & nunc Episcopi Pacensis, qui se manutenendum in perceptione integræ Præbendæ ob hoc privilegium contendebat, contra alios Capitulares, qui contrarium desiderabant, vel saltẽ tertiam partem ei auferendam. Et manutenendum esse pronũtiavimus, ex traditis à Cevallos in tract. de cognit. per viam violentiæ, 2. par. q. 65. à n. 7. partibus, quoad proprietatem, & declarationem huius articuli, ad Regium Indiarum Senatum remissis, ut in eo quid in posterum servandũ esset, ratione Regij patronatus decideretur. Et licèt extet quædam declaratio dictæ Congregationis, quam refert Marcilla ubi sup. cap. 7. in princ. Farin. decis. 137. & Nicol. Garcia d. cap. 2. §. 2. num. 559. & in additione ad idem caput, num. 83. quæ cavet: † *Docentes in publica Vniversitate privilegijs de percipiẽdis in absentia suarum præbendarum fructibus gaudere, & potiri, quamvis præbendæ, quas obtenent, sitæ sint in Cathedrali eiusdem civitatis, in qua publicè lectoris munere fungũtur.* Adhuc præfiximus, & designavimus horas, in quibus pro præsenti haberi deberet, nimirum eam, in qua in Cathedra legeret, & aliam ad eundum, & redeundum ad Academiam, & cũ discipulis disputandum. Quod tamen in dicto Regio Senatu hucusque neque approbatum, nec reprobatum est. Invenio tamẽ Regiam schedulã dat. apud D. Laurent. 14. August. ann. 1620. quæ ad Proregem, & Audientiam Novæ-Hispaniæ directa fuit, & expressè iubet: *Que ningun prebẽdado dexe de servir, i residir su prebẽda à titulo de Cathedra.* Et item novissimè inveni quandam declarationem Cardinal. quã refert Seller. in select. Canonicis, cap. 2. num. 18. & August. Barbosa in collect. ad Trident. sess. 5. cap. 1. num. 59. pag. 19. quæ in ipsa nostra Ecclesia Limana 18. Decembr. ann. 1627. declaravit: *Canonico in publica Vniversitate docenti, non deberi distributiones quotidianas, si in choro non intersit, quamvis omnes reditus in solis distributionibus quotidianis consistant.* Quæ quidem schedula, & declaratio, ne videantur subvertere omnia, quæ suprà ex alijs declarationibus, & benè fundata iuris Canonici prudentia deduximus, meo iudicio intelligi debent, de non excusanda totali residentia, nõ tamen includere voluerunt, nec debuerunt, horas præcisè necessarias ad Cathedram legendam, & regendam, in quo munere (ut modò dixi) non minus quis Deo, & Ecclesiæ deservit, quàm si divinis Officijs interesset.

33 Maximè cùm videamus, in † Canonico Theologali, sive Lectore sacræ Scripturæ, qui de iure cõmuni pro illis horis, quibus legit, nihil lucrari solebat de distributionibus quotidianis, ut per gloss. ultim. in cap. quia nonnulli de Magistris, & Nicol. Garcia d. cap. 2. num. 118. & 5. par. cap. 4. num. 156. dispensatum, & sæpè declaratum fuisse, ut omnibus illis diebus, quibus huiusmodi munere functus fuerit, distributiones quotidianas percipiat, quamvis choro nõ intersit. Quas declarationes referunt Seller & Garcia ubi suprà, Piasecius, Gonçalez, Armendariz, Moneta, Riccius, & alij, quos refert August. Barbos. in Pastorali, 3. par. alleg. 56. num. 8. & in collect. ad Trident. d. sess. 5. cap. 1. num. 34. cum quatuor seqq.

34 Quibus declarationibus † Limæ etiam se iuvari prætendit D. Andreas Garcia de Zurita, vir moribus, & eruditione conspicuus, & almæ Metropolitanæ Ecclesiæ eiusdem civitatis Canonicus Theologalis meritissimus. Cuius tamen petitio per Regium Senatum Illustriss. & Reverendiss. Archiepiscopo remissa fuit, ut horas dumtaxat arbitrio suo ad illud munus necessarias designaret, & in illis tantùm eum pro præsenti haberi mandaret, quod † idem in alijs Cathedraticis sacræ Theologiæ, & iuris Canonici in eadem urbe Limensi, & in Mexicana, ubi vigent, & florẽt publicæ, & generales Vniversitates, mihi faciendum videtur.

35

36 Dicitur autem † studium generale, quod est erectum, & institutum per Papam, Regem, seu Principem, ut per Cassan. in Catal. glor. mund. par. 10. consid. 32. Did. Perez in l. 1. tit. 10. lib. 1. Ordin. Ortigas in patrocin. pro Gymnas. Cæsaraugust. par. 1. à num. 13. & par. 3. num. 2. & alij, quos refert Aug. Barbos. dict. alleg. 56. num. 22.

Quibus propter argumenti similitudinem non minus utiliter adijcio, quòd quemadmodum causa studij ob publicam utilitatem excusat à residentia, & amissione fructuum, imò & distributionum præbendarum, eo modo, quo suprà retulimus; idem pariter probare, & admittere debemus in quavis † alia iusta, publica, & legitima causa, quam præbendarij ad suam absentiam excusandam habuerint: maximè si ex præcepto Papæ, vel Regis ad Curiam vocentur, vel in ea, aut in alio loco causâ Reipub. detineantur, quia hæc omnia præstant legitimum impedimentum, & excusant etiam ab amissione distributionum, ut plu-

37

pluribus comprobat Covarr. lib. 3. var. c. 13. num. 8. & D. Valençuela, omninò videndus, conf. 4. ferè per totum, & præcipuè ex n. 70. ubi alia de alijs legitimis impedimentis adducit, de quibus Nos etiam sup. lib. 2. c. 25. ex num. 62.

38 Et hæc notavi † pro quodam Canonico Novi-Regni Granatēsis, qui ex mandato Regis, ad requirendas quasdam argenti fodinas missus fuit, quarum erat eximiè peritus, & pro alio Portionario Tlaxcalensi D. Ioanne Cevicos, qui à Dom. March. de Cerralvo, Prorege Novæ Hispaniæ, vocatus fuit, ut secum assisteret in reparatione urbis Mexicanæ, quam exudantes lacunæ, quibus circumdatur, penè submerserant, cuius reparationis dictus Portionarius præ alijs gnarus, & intelligens esse ferebatur. Clerici enim, qui ex iusta causa absunt, non dicũtur abesse, & † qui 39 sunt in servitio Regis, censentur præsentes, ad cuius etiam vocationem, & mandatum, etiã si Episcopali auctoritate fulgeant, venire tenentur, adeò, ut si Episcopus simul à Rege, & ab Archiepiscopo vocetur, illi potius, & prius, quàm huic parere teneatur, ut latè per eund. D. Valēçuela ubi sup. num. 104. & 110. 40 & seqq. Et † hi præsertim Indiarum, qui ultra communem naturalis obsequij, & vassallagij obligationem, illam aliam nostris Regibus habent, quòd ab eis electi, & ad Episcopatus, vel præbendas præsentati fuerint.

In modo autem residendi, Ecclesiæ, & Altari deserviendi, & in Capitulo suffragia ferendi horum præbendariorum Indiarum, nihil nunc habeo, quod ab aliarum Ecclesiarũ 41 consuetudine differat, eo excepto, † quòd ob eorum paucitatem, & interdum tenuitatem, necdũ in pluribus Ecclesijs creati sunt Canonici Doctorales, Magistrales, & sacræ Theologiæ, & Pœnitentiarij iuxta dispositionem Bullarum Sixti IV. Leonis X. & Concilij Trident. sess. 5. de reform. cap. 1. & sess. 24. de refor. cap. 8. quas refert l. 24. tit. 3. lib. 1. Recop. Covarr. in pract. cap. 36. num. 9. versic. *Ead. ratione*, Gonçalez in reg. Cancell. gloss. 9. §. 2. Nicol. Garcia de benef. 5. par. cap. 4. à num. 169. & Ioan. Filesacus de sacra Episcop. auctor. cap. 15. Concil. Limens. II. par. 1. cap. 73. pag. 21. Quamvis etiam id primo tempore fieri, ubi Ecclesiarum reditus, & dispositio patiantur, iubeat ipsarum Ecclesiarũ erectio, de qua sup. hoc lib. cap. 4. & schedula Regia data en el Capillo 14. Maij an. 1604. quæ formam oppositionis ad has præbendas faciendæ, & edicta figendi, & qualitates, ac gradus oppositorum expressit, & quomodo per Prælatum, & Capitulum nominatio triũ ex magis benemeritis sit facienda, & Proregi, aut Gubernatori tradenda, ut per ipsum ad Regem remittatur, qui ex sic nominatis, vel ex alijs, quem sibi visum fuerit, eligat, & præsentet.

Quæ schedula quoniã executioni per Prælatos non mandabatur ob aliqua dubia, quæ proponebant, & præsertim, † utrum nomina- 42 tio, quam Proregi tradere iubebantur, clausa, vel aperta esse deberet? Expedita fuit alia data Pardi 18. Ianuarij ann. 1609. cum Peruano Prorege Dom. Marchione Mõtesclaros, & Archiep. Decano, & Capitulo Limano loquens, quæ priorem, nullâ interpositâ morâ exequi præcipit, licèt non decidat, utrùm nominatio clausa, vel aperta tradi debeat? Super quo articulo iterum dubitatio, & disceptatio non levis mota fuit inter Proregem, & Archiepiscopũ Mexicanũ, & Senatus supremus Indiarũ, ut aperta traderetur, declaravit, quia aliàs Prorex non satis aptè de oppositorum personis, & meritis ipsum Regem, dictumque Senatum certiorem facere posset; quod ei in prædictis schedulis cùmprimis iniungitur. Et † tandem, hoc, quo hæc scribi- 43 mus tempore, dicti Canonicatus creati sunt, & per viam oppositionis iuxta formam Concilij, & dictarum schedularum providentur in Ecclesia Limana, Mexicana, & Tlaxcalensi.

Et nuper an. 1632. in Limana incidit quædam elegans dubitatio in oppositione Canonici Doctoralis, † utrùm Archiepiscopo ab- 44 sente, Vicarius eius generalis posset lectionibus oppositionis adsistere, & in Capitulo tempore nominationis, & graduationis oppositorum suffragium ferre, eò quòd dictæ schedulæ Prælati tantùm mentionem fecisse videantur, sic enim concludunt: *I puestos edictos, se escogeran tres de los mas suficientes, para cada prebenda, en cuya eleccion votarã los Prelados, Dean i Cabildo, i daran los nombramientos à los nuestros Virreyes, Presidentes, ò Governadores, para que los embien à nuestro Consejo, con su parecer, para que aviendolo visto elijamos, i nombremos de aquellos, ù de otros, el que por bien tuvieremos.* In quo tamen dubio mihi parum hæsitandum videtur. Nam dictæ schedulæ datæ sunt in executionem Bullarum Sixti IV. & Leonis X. & Concilij Tridentini, quæ (ut suprà diximus) has præbendas institui iusserũt; in illis autē ordinariæ auctoritatis, hæc provisio esse dicitur, & expressis verbis promiscuè de Ordinario, vel eius Vicario mentio habetur. Vnde idem in dictis sechedulis repetitum videri debet, cùm † sint iuxta iuris 45 intellectum, & interpretationem accipiendæ, ex notatis per Bald. & alios per text. ibi in

l.1. C.de fruct. & lit. expens. l.sciendum 70. D.de verbor. oblig. cap. causam quæ 18. de rescript.& in cap.ad nostram, de iureiurand.

46 Præterquàm quòd † eadē in omnibus ad iurisdictionem ordinariam Episcoporū pertinentibus ipsorum,& suorum Vicariorum potestas,& auctoritas esse censetur, ut latè dixi sup.cap.8.ex num. 3. Atque adeò † sub Episcopi nomine regulariter eius Vicarius intelligitur, ut, post alios, notat Garcia d. 5. par. cap.8. à num.52. ubi in additionibus inquit: *Quòd ita declaratum est à sacra Congregatione, & ab Ecclesia ubique receptum*, Flamin.Paris.& alij, quos refert Narbona de appellat. à Vicar.ad Episcop. 1.par. num.217. Quod adeò verum est, ut quamvis prædictæ schedulæ expresse dicerent, quòd Prælatus tantùm, & Decanus,& Capitulū suffragium haberēt, adhuc eius Vicarius generalis, Prælato absente, non maneret exclusus, propter dictam quam habet dignitatis,& iurisdictionis Episcopalis repræsentationem, ut constat † ex Trident.sess.25. cap.3. ubi quamvis expresse disponitur, quòd censuræ generales *à nemine prorsus præter quàm ab Episcopo discernantur*, declaratum tamen est à sede Apostolica, non propterea Vicarium excludi, ut refert Farin. super idem cap. Concilij,& notant Ioann. Gutierr. lib.1. Canonic. cap.11. num.8. Sbrozius de Vicar. Episcop. lib.2. q.171. num.2. Cerola in prax. 1.par. verb. *Vicarius*, §.17. Thom. Sanchez de matrim.lib.3. disp.7. num.10. & disp.29. n.16. & Narbona ubi sup.num.151.fol.102. & idē constat ex eod.Cōcil.sess.24. de reform.matrim.cap.20. Vbi quamvis dicat, quòd causæ matrimoniales relinquantur tantùm examini Episcoporū, declaratum est, ut de eisdem eius quoque Vicarius cognoscere posit, ut notat Thom.Sanch. d.disp.29. num.18. & meliùs ex cap.6.ead. sess.24. ubi, quia Vicarios excludere voluit à facultate ibidem Episcopis concessa, id apertis verbis expressit, inquiēs, *Eis tantùm, non eorum Vicarijs sit permissū*, sic ostendens, hanc exclusionem necessariam esse, quoniam aliter idem quod Episcopis, eorum Vicarijs concessum esse videtur, ut signāter advertit August.Barbos.in remiss.ad eundem text. per hæc verba: *Si hic textus Vicarios non excluderet, illis videri datam potestatem resolvit Stephan. Gratian. discept. forens.1.tom. cap. 83.& Gutier.de matrim. cap.59.num.11.*

49 Quinimò,& dato casu, quòd dictæ schedulæ dicerent, quòd Archiepiscopus, & non alius, ius ferendi prædicti suffragij haberet, adhuc eius Vicarius non maneret exclusus, † si ipse Archiepiscopus id ei specialiter commisisset, quoniam hoc idem operaretur, ac si ipse personaliter interesset, iuxta ea, quæ tradit P.Suarez, Reginald.& alij, quos refert Barbosa in remiss.ad dict.cap.6.sess.24. vers. *An possit Episcopus eam facultatem dispensandi delegare.* Præsertim cùm in dictis schedulis nullum sit verbum, ex quo specialiter electa videri posit auctoritas, persona, aut industria Prælatorum, sed solùm dignitatis, & officij mentio habeatur, & non ad tempus, nec in actibus limitatis. Quo extante, planum est talem potestatem Vicario quoque communicari, quemadmodum † & Capitulo sede vacāte, utpotè quòd succedit in his omnibus, quæ Prælatis iurè ordinario competunt, ut latiùs dixi sup.cap.13.& tradit Thom.Sāch. lib.8.de matrim.disp.2. num.10. Riccius in praxi, 3.tom.resol.265.& in nostris terminis apertè cautum est per Reg.sched.dat.Matrit. 9. Septemb.ann.1627. ubi deciditur: *Que à falta del Prelado proceda el Cabildo à los actos, i nominacion de estos Canonicatos.*

51 In quo tamen notabiliter addo, quòd in hoc casu, † sive Episcopus, sive eius Vicarius suffragium ferat, unam tantùm vocem habebit. Nam quamvis ubi aliquis sub nomine singulari simul cum alijs in communi, sive sub nomine universali, vel collectivo vocati sunt, dimidiam partem ille specialiter vocatus habere, vel facere soleat, iuxta l. si quis Attia, de usufruct.accresc.cum alijs, quæ tradunt Bartol.& Bald. ibidem, Decius consil.470. num.10. & 11. Zasius lib. 1. singul. respons. cap.19.num.6.& lib.2.cap.29. Parisius in l. cùm in præsentia, num.98. D.de probationibus, Covarr.in cap. Rainuntius, §.2. num.5. Anton.Gomez lib.1.var.cap. n.3.& Peregrin. de fideicomm. art.17. num.21. & seqq. Adhuc tamen in suffragijs istarum electionū, & aliorum rerum, quæ in Capitulo proponūtur, contrarium receptū est, eo excepto, quòd in pari suffragiorum numero, prævalet pars, cui Prælatus assentit.

52 Qvibvs iuris principijs insistens, consultus ab Illustriss.Dom.D.Alphonso de Peralta Archiepiscopo Argentino, † an ipse solus administrare, & distribuere posset bona ad suæ Ecclesiæ fabricam pertinentia, vel casu, quo id simul cùm Capitulo facere deberet, ei tantum, quantum reliquis alijs Capitularibus deferri deberet. Respondi, ad ipsum simul cum Capitulo pertinere, & unam tantùm vocem habere, omniumque pariter esse, non solùm administrationem dictæ fabricæ, verùm & nominationem œconomi,& Rationalis, ut decisum videtur in Trident. sess. 25.cap.6.& expressiùs semel, & iterū declaravit sacra Congreg. Cardin. ut per Farin.in

notis ad eundem text. Idque Limæ tribus sententijs conformibus executoriatum esse, & semotâ Concilij dispositione etiam iure communi probari in cap. 1. cap. novit, & in cap. quanto, de his quæ fiunt à Prælatis, l. 9. & 10. tit. 14. par. 1. cum alijs, quæ post Abb. & Scribētes in dictis iuribus, tradit Redoan. de reb. Eccles. q. 26. num. 13. Feder. de Senis cons. 295. ubi eam rationem reddunt, quòd hoc pertinet ad mensam Capitularem, & Episcopus habet unum votum, & idem tradit Puteus decis. 127. lib. 3. & latiùs novissimus D. Valençuela cons. 101. n. 98. & cons. 184. num. 75.

Quāvis aliquid videatur obstare, quod traditur in eod. Concil. sess. 24. cap. 3. §. patroni verò, vers. *Sed Episcopi*, & per Garciā d. tract. de benef. par. 3. cap. 2. num. 198. in fine, ubi decisum refert, reditus fabricarum posse expendere Episcopum pro suo arbitrio. Quod quidem in multis Ecclesijs practicatur, & indubiè procedet, si Prælatus non procedat iure ordinario, sed per viam visitationis, & revisionis, administrationis bonorum, & rationum fabricæ, hoc enim ei privatè competit, & in eo fundatam habet suam intentionē, ex eod. Concil. Trid. sess. 24. c. 3. vers. *Sed Episcopi*, & declarat Congregat. apud eund. Garc. sup. n. 198. ibi: *Ad undecimam solus Episcopus potest fabricam visitare*. Et extat alia similis declaratio apud Farin. ibid. quæ comprobatur ex eod. Concil. sess. 22. cap. 9. & traditis à Ioan. Gutier. lib. 1. Canon. q. 35. à n. 19. & Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 17. n. 138. ubi alios allegat.

53 An autem † Capitulum sine Episcopo possit disponere de bonis Mēsæ Capitularis, sive fabricæ, vide quòd sic, in rebus nō multi momenti per gloss. in cap. 2. de verb. signif. in 6. ubi DD. Felin. in cap. cùm omnes, de constit. n. 9. ubi etiam Decius num. 3. & Beroius 52. Innoc. Abb. & omnes in cap. cùm consuetudini, de consuetud. & Calderin. cons. 2. de consuetud. num. 2. & alij ex suprà relatis.

54 Et pariter † Episcopi habent fundatā iurisdictionem ordinariā in iurisdictione, & visitatione omnimoda suorum Canonicorum etiam regularium, cap. requisisti, de testam. gloss. in cap. nullus, de elect. in 6. Corneus cōs. 193. n. 4. lib. 2. Hostiens. & Panor. in cap. causam quæ, el 1. de iudic. & plures alij, quos refert Rota in una Montis regalis corā Coccino apud Farin. in recentior. 1. par. decis. 69. idem Farin. decis. 447. 1. to. & decis. 62. 248. & 491. vol. 2. idem Coccinus decis. 448. n. 1. & decis. 471. num. 1. Aloys. Ricc. in prax. var. resol. cap. 42. & 335. in prax. decis. 409. Nō

55 tamen sub hac, vel alia quavis causa † in se assumere debebit cognitionem causarū, quæ sunt inter ipsum, & præbendarios, vel alios, super iuribus spectantibus ad suam Mensam Episcopalem, vel super alijs rebus, quæ ipsū concernunt, quia de his, tanquam de proprijs cognoscere, & iudicare nequit, ut notat gloss. per text. ibi in cap. si quis erga 16. verb. *Privetur* 2. q. 7. Iacob. Lauren. de iud. suspect. cap. 5. à num. 26. Redoan. de reb. Eccles. q. 78. cap. 8. num. 4. Cerola in prax. 1. par. verb. *Episcopus*, §. 34. Alois. Riccius in decis. Curiæ Archiepiscop. 1. parte, decis. 144. num. 2. & Scaccia in tract. de sentent. & re iudic. cap. 1. gloss. 4. quæst. 8. num. 2. & D. Valençuela cons. 184. num. 75. & 76. ubi, quòd † Episcopus non iudicat in causa propria; & id tantùm permittitur Principibus non recognoscentibus Superiorem. Et in specie Ecclesiæ Metropolitanæ Limensis, pro inhibitione Archiepiscopi, in causis inter ipsum, & Capitulum eiusdem Ecclesiæ, extat Breve Clem. VIII. felicis recordat. ann. 1602. cuius mentionem fecit Dom. Episcopus D. Felician. à Vega in cap. causam quæ, de iudicijs, num. 11. ubi inquit in eodem Brevi iuberi, quòd eiusmodi causarum cognitio spectet ad Priorem Conventus sancti Augustini, vel ad Cōmendatorem Beatæ Mariæ de Mercede, ut ipsi auctoritate Apostolicâ simpliciter, & de plano ipsas audiant, ac recognoscant, fineque debito terminent, ac decidant. 56

Planè si non per viam visitationis, & morum correctionis, sed criminaliter contra aliquem ex suis Capitularibus Episcopus procedere velit ob aliquod delictum, quod commisisse dicatur. Tunc, † inspecto iure communi, consensum, sive consilium aliorum Capitularium requirere debet, cap. irrefragabili, ubi Felin. num. 3. de offic. Ordinar. cap. novit, & cap. quanto, de his quæ fiunt à Prælat. cap. Episcopus nullius 17. quæst. 7. cap. scitote, iunctâ gloss. ibi 6. quæst. 3. l. 9. titul. 14. part. 1. l. 15. titul. 22. eadem part. & utrobique Gregor. Lopez, cum multis alijs, quæ doctè congessit Ludovic. Sarabia in tract. de iurisdict. Adiunct. quæst. 1. num. 11. cum multis seqq. & Dom. Valençuela dict. consil. 184. num. 79. & seqq. Et licèt hoc ius Canonicorum negligentiâ omissum fuerit, & paulatim introductum, ut Episcopi soli absque Canonicorum interventu dictam iurisdictionem exercerent, teste Panormit. in cap. qualiter, el 2. num. 6. de accusat. & alijs, quos refert Sbrozius de offic. Vicar. lib. 2. quæst. 55. num. 14. in Concil. tamen Trident. sess. 6. de reformat. cap. 4. & pleniùs sess. 25. de reformat. cap. 6. cautum fuit, ut procederent simul cum duobus Adiunctis, 57

ex eodem Capitulo singulis annis ad hoc munus eligendis, & iuxta modum, & formam in d.cap.6. latiùs præscriptam.

58 Quod † beneficium emanasse in recompensam aliarum facultatum iurisdictionaliũ, quibus Cathedralium Capitula gaudebant, & alia planiora, & faciliora impetrare debuisse, si in Concilio fuissent, qui pro eis allegarent, & responderent, tradit Navar. conf.3. de off. Ordinar. Piasec. in prax. Episcop. 2. par. cap. 2. num. 9. Cerola in ead. prax. verb. *Capitulũ*, num. 8. & Sarab. ubi supr. num. 22. & 23. Ex ijs, & alijs resolvens, 59 † hanc constitutionem, sive introductionem Adiunctorum favorabilem esse, & pro se iuris communis assistentiã habere. Quod etiam pulcrè probat, & prosequitur Puteus decis. 107. lib. 1. & Rota decis. 615. in 1. par. novissim. Vnde in omnibus ferè Ecclesijs Hispaniæ Tridentini dispositio recepta est, tanquam iuri, & rationi conformis, & valdè utilis, & necessaria, quia ut inquit Navarrus dict. conf. 3. num. ult. *Experiẽtia constat, convenire Reipub. ut aliquorum Prælatorum plus volentiũ dominari, quàm pascere gregem, & pro libito, amore, vel odio absolvere, & condemnare hos, & illos Capitulares sibi resistentes, vel obsequentes, potẽtiæ, obvietur per AdiunctionemCanonicorũ, ut prædictum statuit Concilium.*

60 Sed cùm idem Concil. d. cap. 6. in fin. † caveat se nolle derogare constitutionibus, privilegijs, aut consuetudinibus, sive concordijs, quibus Episcopi, aut eorum Vicarij in suis Ecclesijs maiorem habeant potestatẽ, auctoritatem, ac iurisdictionem, quàm illo decreto sit comprehensum, quod idem declaravit Rota decis. 743. 1. par. divers. & apud Seraphin. 61 decis. 493. Multi † Episcopi Indiarum prætendunt se absque Adiunctis procedere posse, & de facto procedunt, allegantes in erectionibus suarum Ecclesiarum nihil super hoc cautum inveniri, & sic videri in iuris antiqui dispositione relinqui, quod ante dictum Concilium vigebat, & prætendentes se in hac cõsuetudine esse, eamque absque dubio valere, ut probat text. in cap. non est, de consuetud. 62 lib. 6. ubi habetur, † quòd valida est consuetudo contra ius commune, ut scilicet Episcopus non teneatur requirere Canonicorum consensum in inquirendis, puniendis, & corrigendis suorum Capitularium excessibus, de quo latiùs Petr. de Biasio in direct. elect. par. 3. cap. 9. Sarabia dict. quæst. 1. num. 1. & 47. & seqq. & Dom. Valençuela consil. 79. num. 103.

63 Maximè † cùm omnes ferè Ecclesiæ Cathedrales Indiarum fuerint erectæ post publicationem Tridentini, atque ita non possint probare se ullo tempore esse, aut fuisse exẽtas ab omnimoda iurisdictione Episcoporum, cuius restrictio 64 † datis Adiũctis, est quoddã genus exemtionis, licèt limitatum. At exemtio non præsumitur, nisi probetur, Veral. decis. 328. num. 2. lib. 1. & Lancellot. decis. 631. num. 3. in recollect. civil. Farinac. Quippè 65 † cùm semper standum sit pro iurisdictione Episcopi, donec contrarium probetur, Roland. consil. 89. num. 35. vol. 2. Seraphin. decis. 1449. num. 1. & Episcopus utatur de iure suâ iurisdictione, etiam si non sit in possessione subiectionis, contra eum, qui allegat exemtionem; donec contrarium probetur consuetudine, vel præscriptione acquisitum, Francus in cap. cùm personæ, §. si verò, notab. 2. ubi Ancharr. & alij, de privileg. in 6. Rota decis. 145. num. 6. par. 2. divers. & plures alij, quos congerit Riccius in prax. resol. cap. 54. num. 4. limit. 5. & decis. 211. part. 1. & in nostris terminis Sarabia dict. tract. quæst. 11. num. 14. ubi alia argumenta pro hac parte considerat.

Et potuit allegare, quòd dictæ Ecclesiæ, cùm noviter erectæ sint, nullo modo exemtæ dici possunt. Atqui decretum 66 † Concilij loqui solùm de Capitulis exemtis, & non exemtâ minimè sub illo comprehendi, etiam si multa habeant privilegia, referunt decisum Additio ad Navarrum dict. consil. 3. in fine, Riccius in collect. decis. collect. 751. in princip. Cerola dict. verb. *Capitulum*, §. 8. Seraphin. decis. 493. num. 1. Sarabia ubi sup. quæst. 11. num. 18. & quæst. 12. num. 17. Rota decis. 743. num. 8. & 9. Hieron. Venerus in exam. Episcop. lib. 4. cap. 27. num. 5. Augustin. Barbosa in dict. tract. de Canon. cap. 28. num. 2. & in collectan. novissimis ad Concil. dict. cap. 6. num. 3. pag. 629. ubi alios adducit.

67 Denique prætexunt, in his † Indiarum provincijs, magis quàm alibi, Ecclesiasticorum excessus patere, & in ipsis Ecclesijs Cathedralibus, ut plurimum, paucos Capitulares adesse, eosque, qui adsunt, non eã eruditione, & morum integritate pollere, ut Episcopis adiungi possint; quorum 68 † dignitas, & auctoritas, cùm ubique maxima sit, & esse debeat, tùm præcipuè in his remotis regionibus, & noviter ad Fidem conversis. Hanc autem valdè Adiunctorum usu diminui, vel, ut verbo Taciti utar, resolvi, sic enim ille lib. 1. Annal. de Tiberio loquens, scribit: 69 † *Ne vim Principatus resolveret, cuncta ad Senatum vocando. Eam conditionem esse imperandi, ut non aliter ratio constet, quàm si uni reddatur.* Tantumque abesse; ut Adiunctorum iurisdictio ad Indiarum

Ecclesias, ubi plenè, ac planè stabilita nō reperitur, porrigi debeat, ut ex rationibus suprà dictis, † vel in ipsis Hispaniæ, his proximis diebus sub occasione cuiusdā gravis excessus quorundam Capitularium, seriò actum sit de supplicatione apud sedem Apostolicā interponenda super eisdem Adiunctis revocandis.

70

Quæ omnia (& si quæ sunt alia) cum sæpè, & instanter pro parte Prælatorum Indiarum in supremo Indiarum Senatu proposita, & postulata fuissent, † Senatus ipse, ut quâ solet prudentiâ, & maturitate, rem adeò gravem, & arduam decidere posset, plures schedulas Regias expediri iussit ad Capitula dictarum Ecclesiarum, ut primo quoque tempore de stylo, & consuetudine hucusque in eisdem Ecclesijs circa Adiunctos observata, plenam, & authenticam relationem remitterent, & quid in sui iuris defensionem facere possent, quidvè Ecclesijs, & Christianæ Religioni utiliùs, & convenientiùs esse iudicarēt, breviter informarent. Quod cùm iam aliqua Capitula opere compleverint, quæ pro se allegant, vel allegare possunt, hæc quidem esse videntur.

71

Primum, verum esse † in Ecclesiarum Indiarum erectionibus, exceptâ novissimâ Truxillanâ, & si qua est alia, nihil de Adiūctis peculiariter cautum. Atverò in omnibus eam clausulam reperiri, quòd utantur, & fruantur omnibus iuribus, consuetudinibus, gratijs, indultis, & privilegijs, quibus gaudent, & fruūtur aliæ Ecclesiæ Cathedrales Hispaniæ, & præcipuè Hispalensis, quæ primis temporibus earum omnium typus, & Metropolitana constituta fuit. Vnde † cùm in omnibus ferè Ecclesijs Hispaniæ Adiunctorum iurisdictio recepta sit, nihil esse videtur, cur his Indiarum denegari posit, ex regula æquiparatorum, & notatis à Barthol. Socin. & alijs in l. 1. D. de legat. 1. & in terminis à Sarabia ubi suprà, quæst. 11. in qua specialiter disputat hanc quæstionem: *An † Ecclesia post Tridentinū in Cathedralem erecta gaudeat Adiunctis?* Et affirmativè resolvit, ex eo quia huic iurisdictioni ius commune assistit (ut diximus) & quia Episcopus † eiusdem novæ Ecclesiæ nullam iuris sui diminutionem allegare potest, cùm tam ipse, quàm illa de novo creentur, & in unum veluti corpus coagulentur, unusquisque cum iuribus sibi in similibus Ecclesijs concessis, & competentibus, cap. cùm inferior, de maior. & obedient. ubi Hostiens. & Ioan. Andr. num. 12. Cardin. n. 1. Panorm. sup. gloss. 3. in fine, & in terminis sacratus in decis. Rotæ, quam idem Sarab. recenset d. q. 11. num. 5. & post q. 1. & Marchesan. de commis. 3. par. decis. 1. vers. *Non obstat*, §. 4.

72 73 74 75

Secundò, quia † Ecclesiæ Hispaniolæ, Mexicana, Tlaxcalensis, Cuzquēsis, & Limana, ante publicationem Concilij Tridentini erectæ sunt, atque adeò privilegio, in illo Cathedralibus concesso, frui debent, prout se iam ab antiquo frui, & gaudere prætendunt, & singulis annis Adiunctos eligunt ad hoc ius conservandum, licèt aliquando ob nimiā Prælatorum potentiam eis uti non sinantur. Quod † effecit, ut Limana iudicem Apostolicū impetraverit, ut hanc causam decideret, prout in eius favorem decisa fuit, duabus sententijs conformibus anno 1605. & posteà in earum confirmationem impetravit decretum, sive declarationem sacræ Congregationis Cardinalium ann. 1616. per Regium Indiarum Senatum visam, & approbatam 20. Februar. ann. 1617. Quas Ecclesias, utpotè priores, † & Metropolitanas, aliæ noviores, & suffraganeæ sequutæ sunt, & sequi debuerunt, gloss. in cap. penult. de celebrat. Miss. cap. fin. de spons. duorum, cum alijs adductis à Quarāta in summa Bullar. verb. *Archiepiscopi auctoritas*, num. 23. vers. 22. & Acuña in cap. de ijs, 13. distinct. num. 3. pagina 71.

76 77 78

Neque obstat, quòd non fuissent de illis, quæ exemtæ vocantur, ad quas videtur Tridentini dispositio pertinere, ut declaratum testantur Auctores, quos sup. num. 64. recensui. Nam † etsi Concil. sess. 6. cap. 4. hanc restrictionem admittat, posteà tamen sess. 25. cap. 6. ubi pleniùs egit, & providit de hac Adiunctorum iurisdictione, nullum sanè verbum protulit de Ecclesijs exemtis, sed generaliter de omnibus statuit, & ita illud intellexit Navarr. dict. cons. 3. de offic. Ord. num. 6. dicens, comprehendere Ecclesias tam exētas, quàm non exemtas, sive iam Cathedrales, sive de recenti in Cathedrales erectas. Quod etiam refert & sequitur Sarab. ubi suprà num. 3. in fine, & num. 19. ubi inquit, ita Romæ responsum fuisse à clarissimis Advocatis Merenda, & Andrea, Navarri opinionem observari debere tradentibus, nisi specialiter in erectionis indulto caveatur, quòd Adiūctorū iure uti non debeat.

79

Tertiò, pro eisdem Capitulis Indiarum ponderatur, id quod objicitur de paucitate, tenuitate, & minori sufficientia, sive habilitate præbendariorum earum, etsi aliquando, & in aliquibus Ecclesijs verum esse possit, † eādem proportionem respectu Prælatorū considerari posse. Quoniā membra regulariter suis capitibus compatiuntur. Et præterea nullam Cathedralem esse, in qua viri docti, & Deum ti-

80

timẽtes nõ reperiãtur,& in multis multos adesse,qui possint cũ florentissimis Hispaniæ,& Italiæ Doctoribus cõparari, de quo Ego te- 81 stis esse possum. Maximè quia ubi † sufficiẽtes nõ sunt,vel ubi à partibus recusantur,præscribitur forma,quæ servãda est in d.c.6. Cõcilij.

82 Et quia † in his Indiarum provincijs Archiepiscopi,& Episcopi elatiores sunt,& pro sũmo imperio,& honore,quem habent,& exercent, nihil non sibi adrogant, & usurpant, & Capitulares sibi dicto parẽtes,& ne nutu quidẽ contra ipsos aliquid insinuare audentes,tã in actis Capitularibus, quàm in alijs habere prætendunt, & longè magis,quàm in Hispania,reliqua alia procedunt, & vereri possunt, quæ cum Navar.retulimus sup.hoc cap.n.59. Vnde multòminus expedit eis potestatis frænum laxare, sed potius saltem hoc Adiunctorum medio aliquatenus temperare. Cùm vel 83 etiam eo existente, † omnia tandẽ ex Prælatorum arbitrio dependeant,ex his quæ de inæqualitate dicti medij,& eius praxi,& executione tradit Navar.d.cons.3.D.Valenç.agẽs de Adiunctis Ecclesiæ Cõchens.cons.184.ferè per tot. & Sarab. de iurisd. in Adiunctos, q.2.& q.5.n.7. Qui integro illo, & non malè 84 docto tractatu, † plures quæstiones in hac materia Adiunctorum movet,& resolvit,quæ apud eũ videri poterũt,& inter alias eã q.17. 85 n.35.& q.32.n.5. An † Capitulũ sede vacãte 86 procedat cum Adiunctis,& q.23.An † etiam contra Portionarios Capitulares cũ Adiunctis procedendum sit. De qua etiam Hieron. Gonçalez in reg.8.Cancell.gloss.45.à n.38. & Nos suprà hoc cap.num.14.

87 Cui addere poteris aliam quæstionem, quã omisit; an † Adiunctorum potestas, & iurisdictio cesset statim, ac profertur diffinitiva? vel duret etiam usque ad plenam eius executionem? quam movet, & latâ diffinitivâ cessare concludit D.Episc.Pacens. D.Felician. àVega in cap.si quis 4.de for.comp.num.36. & seqq.ubi refert idem tenuisse Doctorẽ Sahagun,& alia,de Adiunctis vide apud Salced. in addit. ad praxim Bernard. Diaz cap.3. §. competit, Rota Roman. 1.par. divers.decis. 743.& 305.303.& 328.par.2. Mãtic.decis. 180.Ioan.Franc.Leon in thesaur.for.Eccles. par.2.cap.2.num.62. Steph.Gratian.5.tom. discept. cap. 892. Alois. Riccius in collect. decis.par.4. collect.751. Armendar. ad leg. Navarræ,lib.1.tit.6.de visit.n.38.cum seqq. Camill.Borrell.in summ.decis.tit.6. August. Barbosa in Pastorali,3.par.alleg.73. num.5. cum seqq.& in tract.de Canonicis,cap.28. & in novissimis Collect. ad Trident. d. cap. 6. pag.628.cum seqq.Ioan.Gutier.lib.1.pract. q.94. Narbon.in l.59. num. 39. lib.2. tit.4. Recopil. & Dom. Valençuela dicto consilio 184.

Quibus † notanter adijcio,quòd siCanoni- 88 cus fortè eiusdem Ecclesiæ,in quaCanonicus est, Curatum,utpotè eidem Ecclesiæ annexũ, exerceat, iuxta ea, quæ notavi sup.hoc cap. num.5.Tunc si in talis Curati ministerio delinquat, poterit sine Adiunctis ab Episcopo corrigi; quia † ubi in eadem persona duplex 89 qualitas,sive duplex officium concurrit,illius consideratio habetur, cuius contemplatione actus,de quo tractatur,gestus reperitur, ut in terminis signanter tradit, & in Rota decisum refert Seraph. Olivarius, omninò videndus, decis.1058. & in simili tradit Grivell. decis. Dolana 84. & Ego latiùs 1. tom. de Indiar. iure, lib.2. cap.21.num.7. & seqq. & dicam infrà cap.23. num.38. circa Episcopum, qui simul tanquam dominus loci, temporalem in eo iurisdictionem exercet.

SVMMARIVM CAPITIS DECIMIQVINTI.

1 *CVratorum, sive Parochorum munus quale?*
2 *Animarum regimen est ars artium.*
3 *Parochorũ de munere requisitis, & obligationibus,qui agant?*
4 *Parochias,& Parochos in populis Hispanorum,& Indorum erigi, & creari quantum Reges nostri curaverint?*
5 *Ecclesia Indiarum adhuc potest dici novè conversa.*
6 *Parochiæ,& doctrinæ Indorum, & Hispanorum,qualiter olim Sacerdotibus secularibus,vel regularibus cõmendari solerẽt.*
7 *Rex patronus ubi est absens, quæri debet assensus,& præsentatio Vicarij ipsius.*
Electus non capit ab eligente, sed à mandante eligi,ibidem.
8 *Beneficia Indiarum olim non concedebantur in titulum, sed amobiliter ad nutum, & quare?*
9 *Commendæ appellatæ fuerunt olim beneficia Indiarum, & de similibus Commẽdis à iure Canonico cognitis,& earum iure.*
10 *Cõmẽdare nihil aliud est, quàm deponere.*
11 *Beneficia secularia ex fundatione benè possunt esse temporalia, & ad nutum amobilia.*
12 *Commendarum beneficialium formã, & utilitatem ad nutum plures schedulæ ostendunt,quæ referuntur.*
13 *Beneficia,qui olim habebant ex titulo Regio,vel ex præsentatione Proregum,in quo*

differrent, vel non, relatis schedulis de hoc agentibus.

14 Beneficia Curata Hispanorum, & Indorũ per sched. ann. 1609. dari iussa sunt per oppositionem, & in titulum, & cum alijs requisitis ibidem latius expressis.

15 Patronatus Regius æqualiter exercetur, & exerceri debet in beneficijs Curatis Hispanorum, & Indorum, atque in præbendis.

16 Beneficiorum Curatorum provisio solet pertinere ad Episcopos, vel R.P. in mensibus sibi reservatis.

17 Beneficia etiam curata, ubi sunt de Regio patronatu, ad præsentationem Regis, & non aliter conferri debent.

18 Indulto conferendi beneficia, comprehenduntur tam maiora, quàm minora, & simplicia, & Commendæ.

19 Beneficia curata Indorum esse debere de patronatu Commendatariorũ, censet Matienz. qui reprobatur.

20 Patronatum Regium fraudare, vel usurpare tentantes in beneficijs curatis Indorũ, vel Hispanorũ, qualiter reprehẽsi fuerunt per varias schedulas, quæ referuntur.

21 Patronatum quando, & quatenus acquirere censeatur Vniversitas dotans, vel construens Ecclesiam?

22 Patronatũ licèt quoad alia poßint quærere privati, qui fundant, vel dotãt Ecclesias in provincijs Indiarum, non tamen quoad præsentationem beneficiorum.

23 Patronatũ habere duos, vel plures in eadem Ecclesia, diversis respectibus, novum non est.

24 Patronatui Regio fit satis si unicus oppositor dumtaxat proponatur, ubi alij intra terminum edictorum non comparuerunt.

25 Edicta de novo figere, vel illorum terminum prorogare necesse non est, etiã dato, quòd unus tantùm oppositor intra illorũ terminum comparuerit.

26 Beneficia curata perpetuitatem desiderant, & ideò Commendarum usus sublatus fuit.

27 Commendas in beneficijs semper damnosas fuisse experientia monstravit.

28 Commendam per syncopè dici, quasi Comedendam facetè dixit Rebuff.

29 Commendas in beneficijs Indorum tolli, & ea perpetua fieri, iamdudum desideravit Matienz, & quare?

30 Beneficijs in Curatis Hispanorum, vel Indorum etiã post sched. ann. 1609. solet apponi clausula, ut sint amobilia ad nutum, quod reprobatur.

31 Collatio perpetuum titulum præbet.

32 Clausula amobilitatis ad nutum solet etiã aliquando apponi in beneficijs perpetuis ad magis in officio continendos provisos, & verba notanda Navarri ad hoc.

33 Beneficia curata Indorum, vel Hispanorum hodie non ita facilè, ut anteà removeri debent.

34 Schedul. ann. 1601. quæ vocatur de la Cõcordia, & ponit formam privandi beneficiarios ex concordia Prælati, & Patroni refertur, & an hodie practicari debeat, post illam ann. 1609. discutitur.

35 Inauditus, & indefensus nemo privari, aut damnari potest, nec solet.

36 Beneficiarij titulum perpetuum habentes non possunt inauditi, & indemnati suis beneficijs privari.

Concil. Trident. sess. 25. de reform. cap. 6. expenditur, ibid.

37 Beneficiatos, de quorum privatione agitur, audiendos esse, & habere recursum ad Regales Audientias per viam violentiæ, plures schedulæ tradunt, quæ referuntur.

38 Excellentiss. Proregum Peruanorũ D.D. Marchionum de Montesclaros, & de Guadalcaçar iudicium circa praxim schedulæ dictæ de la Concordia.

39 Schedula anni 1619. refertur, quæ prohibet sine causæ cognitione beneficia Curatis adimi.

40 Amotio, vel remotio ad nutum, ubi in beneficijs, vel capellanijs reservatur, an nihilominus causæ remotionis iustificari debeant, ex magis communi contra communem, & latè de hac quæstione, & de Auctoribus illam tractantibus.

41 Commendæ ad certũ tempus, vel ad vitã datæ, sine causa etiam per Romanum Põtificem revocari non possunt.

42 Concessio ad beneplacitũ, regulariter intelligitur arbitrio boni viri.

43 Parlamenta Franciæ restituunt Monachos sine causa remotos à beneficijs regularibus, ex Navarro.

44 Concordiam in amotione beneficij non esse practicandã, nisi de gravibus, & legitimis causis iudicialiterque cõstiterit, tradit D. Episcop. Pacẽs. cuius sentẽtia probatur.

45 Verbum, si tibi constiterit, respõdet verbo Hispano, satisfecho, & quid importet?

46 Proreges in causis privationis beneficiorum se immiscere non debent, etiã per viã, quam vocant Concordiæ, & quare?

47 Laici à causis Ecclesiasticorum omninò abstinere debent.

48 Patronus laicus solũ in præsentatione beneficiati se immiscere debet, non in privatione, vel punitione, ex Trident. & alijs.

49 Clerici, etiam data consuetudine pro cri-

minalibus coram laicis conveniri non possunt.

50 Concordiæ praxim excusare in removendis beneficiarijs, hodie securius est.

51 Sententia privationis beneficij ab Episcopo lata, appellatione remota exequi potest, & alius interim nominari.

52 Beneficiarijs interinarijs, qualiter stipēdiū per schedulas Regias, & intra quatuor tantùm menses solvi iubeatur.

53 Interinaria beneficia per solum Prælatū, & absque necessitate consensus, vel præsentationis Patroni, provideri possunt, tā ex dispositione iuris communis, quàm Concilij Tridentini.

54 Vicarium deputare interim dum beneficium providetur de Rectore semper ad Episcopum pertinet, etiam in spectantibus ad Papam.

55 Vicarius interinarius nullum ius acquirit ad beneficium, & quando, & qualiter tales Vicarij constitui possint?

56 Patronus solùm præsentare potest beneficia actualiter vacantia.

Cap. illud, de iure patronat. expenditur, & illustratur, ibidem.

57 Præsentatio ibi solùm datur, ubi datur vacatio.

58 Præsentatio facta beneficij litigiosi alicui ex collitigantibus, nulla est, & attentata.

59 Schedula Regia ann. 1626. quæ videtur in beneficijs interinarijs requirere assensum Patroni, expenditur, & exponitur.

60 Schedulæ quæ facti tantùm narrationem continent, nihil disponunt.

61 Cap. super eo, de off. delegat. expenditur, & illustratur.

62 Rescripta semper sic sunt accipienda, ut ius commune, vel tertij minus, quantū fieri possit, lædant.

63 Prælatus ubi commodè poterit, debet certiorem facere Patronum de nominationibus interinarijs.

64 Parochi Hispanorum, & Indorum, tam à Prælatis nominari, quàm à Patronis præsentari debent de dignioribus, & idonioribus.

65 Concil. Trid. sess. 24. de reform. cap. 18. expenditur, & illustratur.

66 Electio omnis, quæ fieri iubetur per concursum, & oppositionem, debet fieri de digniori sub peccato, & onere restitutionis, ex communi multorum opinione, qui latè referuntur.

67 Beneficiorū provisiones rarò fieri per vocativum, sed per dativum, ablativum, aut alios casus, queritur Rebuff. quia pauci viri boni vocantur, & eliguntur.

68 Electio mala à quolibet de populo impugnari, & ab ea appellari potest.

69 Digniorem omittens, non tenetur ad restitutionem, secundùm opinionem aliquorū, qui recensentur.

70 Curati omnes maximè requiritur, ut virtute, litteris, & moribus præstet, & præcipuè illi, qui Indis præficiēdi sunt, & quare?

71 Parochi Indorum qualiter in eorum catechesi, & in alijs procedere debeant?

72 Evangelium annuntiandum, & prædicādum est omnibus gentibus quantumvis feris & barbaris.

73 Barbaris prius vitia, & feritas detrahi, deinde virtutes, & Evangelij doctrina seminari debet, ex Lactantio.

74 Indorum ingenia ob idololatriam depravata sunt, & ideò magis in eorum conversione laborare expedit, & qui de eorum catechesi agant.

75 Indi Occidentales ob Ministrorū defectū parum in Fide hucusque profecerunt.

76 Linguæ Indicæ peritia præ cæteris requiritur in Parochis, sive Doctrinarijs Indorum, & qualiter ea parari debeat?

77 Christus non anteà Apostolos misit ad evangelizandum, quàm eos linguarum dono illustraret.

78 Indi non sunt tanquam Picæ, aut Psytaci edocendi.

79 Lac potū se suis discipulis dedisse, quo sensu dicat Apostol. 1. Corint. 3.

80 Baptizatis olim solebat dari lac, & mel, & quare?

81 Hebræi quàm suaviter fuerint evocati à Deo ab idololatria.

82 Doctrinas Indorum, tā conferentes, quàm accipientes sine sufficienti peritia Indici sermonis, peccant mortaliter, & quòd super hac obligatione, quia iuris divini est, dispensari non potest.

83 Surdi sumus in linguis, quas non intelligimus.

84 Operarijs suis Deus subsidium, & linguā, ac verba præbet.

85 Collatio beneficij facta ei, qui idioma plebis sibi commissæ non callet, ipso iure est nulla, nisi statim illud discere possit.

86 Præsentatus à Patrono, si sit linguæ imperitus, poterit illum Episcopus refutare, & quis debeat probare hanc imperitiā?

87 Patronatum Regium, qui hodie apud Indos exercent, nullum præsentant, nisi ex tribus nominatis, & approbatis ab Episcopis.

88 Rex quando possit, omnibus consultatis posthabitis, alium ex suo arbitrio eligere? remissivè.

89 *Examinatio, & reexaminatio Curatorũ, quomodo, & quando fieri, & repeti possit? & quæ circumstantiæ prælationem inducant?*
90 *Parochi Indorum parum cupidi, seu avidi pecuniarum omnino esse, & eligi debet, & quare?*
91 *Pastoris, tam temporalis, quàm spiritualis cura, in quo consistere debeat?*
92 *Doctrinarios non debere oblationes extorquere ab Indis, plures Regiæ schedulæ monent.*
93 *Sandalia, quibus Apostoli utebãtur, quid significarent? ex D. August.*
94 *Spiritualia, qui seminat, tẽporali suæ sustentationi necessaria iustè percipere potest.*
95 *Eucharistia sacra an Indis, quamvis rudibus, dari possit; & infantibus, furiosis, & etiam mortuis?*

CAPVT XV.

De Beneficiarijs, seu Beneficijs Curatis, tam in populis Hispanorũ, quàm Indorum, quæ vulgò Doctrinas *vocant, & quid in his eligendis, examinandis, removendis, vel interinarijs constituendis servandum sit?*

DE Præbendarijs Cathedraliũ Indiarum Ecclesiarũ, ad alios Beneficiarios opportunè transitum faciemus, qui minoribus Ecclesijs cum animarum cura præficiuntur, sive illæ Hispanorum sint, sive Indorũ, quas vulgò *Doctrinas* vocamus. Et quidem in communi † de eiusmodi Curatorum electione, munere, & obligatione plura colligi possunt ex c. de cætero 2.q.6. ubi docemur, Episcopos ordinatos esse in partem solicitudinis Papæ, & Curatos in partem solicitudinis Episcoporum, cap. cùm sit, de ætat. & qualitat. ubi dicitur, quòd regimen † animarum est ars artium, quia animæ sunt pretiosiores omnibus alijs rebus, cap. præcipimus 16. q. 1. cap. dudũ 2. de elect. ubi DD. præcipuè Abb. notab. 9. gloss. in Clement. dudum, de sepult. vers. *Impendant*, & in Extravag. execrabilis, vers. *Quantum*, de prębend. Concil. Trident. sess. 24. cap. 18. Pius V. in Extravag. in conferendis, ann. 1566. cũ multis alijs, quæ post antiquiores in dictis, & alijs iuribus † tradit Rebuff. in prax. tit. quotuplex sit beneficium, & seqq. Alvar. Pelag. de planct. Eccles. lib. 1. cap. 70. Corras. in paraphras. sacer, 1. par. cap. 5. Quintanad. lib. 4. Ecclesiasticon, à num. 68. Cerola in prax. Episcop. verb. *Parochus*, §. 1. Lælius Zechus de Rep. Eccles. cap. 28. de Parocho, num. 2. Rota decis. 52. in 2. par. divers. latissimè Hieron. Gonçalez in reg. 8. Cancell. gloss. 6. ex num. 34. Nicol. Garcia de benef. 1. par. cap. 6. num. 1. & seqq. ubi plures de hac re tractãtes adducit, & ultra eos elegãter Isidor. Mosscon. de Maiest. Eccles. lib. 1. par. 1. cap. 21. & 22. & par. 3. cap. 1. Leand. Galganet. de iure publico, lib. 3. tit. 24. de parochis, pag. 231. Aug. Barbosa in Pastorali, 3. par. alleg. 60. & in tract. de off. & potest. parochi, cap. 1. & 2. & novissimè in collectan. ad Trid. d. cap. 18. num. 1. & seqq. ex pag. 469.

Sed ut ad parochos Indiarum (quod nostri est instituti) sermonem cõtrahamus, † sciendum est, eximiâ nostrorum Regũ curâ & pietate, non solùm de erectione Cathedralium cautum esse, sed etiam de parochijs creandis, in quibus Hispani ad eas confluentes, spirituali cibo ali possent, & Indi in Fide adhuc rudes, Evangelico lacte imbuerentur, cùm tunc, † imò & hodie Ecclesia, quæ est in his Indiarum provincijs, possit dici novè cõversa, ut benè advertit Fr. Ioan. Bapt. in suis monit. confess. Ind. par. 2. fol. 174.

Et initio quidem, cùm messis multa esset, operarij autem pauci, & ut plurimùm minus, quàm oportebat, Indicæ linguæ periti, & ad prædicationis munus, & Pastoralis officij curam idonei, † Sacerdoti, qui aptior videbatur, vel quem sors offerebat, hoc ministerium commendari solebat, & sæpènumero Religiosis viris, qui ad has provincias cum primis earum Conquisitoribus transfretaverant, nullâ tunc Episcoporũ obtentâ, imò nec pętitâ licentiâ, quia totum hoc ex Regis administratione, & nominatione pendebat, vel eorum, quibus ipse vices suas hac in parte commiserat, virtute delegationis Apostolicæ, & ex alijs rationibus, quas refert, & probat Eman. Roder. in quæst. regul. 1. tom. q. 35. art. 2. per totum. Semper enim ubi † Rex Patronus est absens, quærendus est assensus, & præsentatio illius, qui loco Regis præest, ut notat Archidiac. in cap. Reatina Ecclesia, 63. dist. Bald. in cap. cùm venerabilis, de consuetud. Angel. in l. adoptio, col. 2. in fine, D. de adoptionib. Palac. Rub. de benef. vacant. in Curia, §. 8. ad fin. & introd. cap. per vestras, num. 5. Chassan. in consuet. Burg. rubr. 3. §. 1. vers. *O vala persone*, & novissimè D. Præses Valençuela cons. 155. num. 14. 48. & seqq. vol. 2. ubi qualiter Proreges in his electionibus se habere debeant?

beant? & quòd electus non capit ab eligēte, sed à mandante eligi.

Et hac propter dictum ministerium nō cōcedebatur † in titulum beneficij perpetui, & collativi, sed veluti in servitium omninò ad nutum amobile, ut ministro idoniore oblato, aut aliâ formâ posteà tractu temporis introductâ, faciliùs is, qui semel nominatus fuerat, removeri posset, & vel hoc ipsum ipsi simul etiam stimulus esset, ad susceptam provinciam piùs, fideliùs, & attentiùs implendā. Vnde eiusmodi nominationes communi vocabulo † Commendæ appellari cœperunt, eò quòd imitari viderentur naturam Commendarum iure Canonico cognitarum, & receptarum, quæ nullum titulum in beneficio servienti præstabant, sed veluti eius depositarius, aut custos, & administrator ad tempus constituebatur, gratiâ evidētis utilitatis, aut necessitatis Ecclesiæ, cum facultate tamē, ut de fructibus, sicut verus beneficiatus, disponere posset. Commendare † enim, nihil aliud est, quàm deponere, l. commendare, D. de verbor. signif. l. Lucius 24. D. depos. cùm alijs, quæ adduxi sup. lib. 2. cap. 1. num. 5. & in ipsis terminis harum Commendarū observat gloss. celebris in cap. nemo deinceps, de elect. lib. 6. verb. *Commendare*. Vbi plura de earū materia Ioan. Andr. Probus ad Monachum, & alij DD. adducunt, & latè Corras. in §. sacer, 1. par. cap. 6. num. 4. Gonçalez ad d. reg. Cancell. gloss. 5. §. 8. num. 38. Capicius decis. 3. Cened. quæst. q. 4. & 5. Germon. de indult. Apost. §. itaque, & §. commēdare, l. 6. & seqq. tit. 6. lib. 1. Recop. Azeved. cons. 9. num. 15. & seqq. & plures alij, quos refert Nicol. Garcia d. tract. de benef. par. 4. cap. 4. per totum, ubi n. 72. & seqq. benè post alios resolvit, † beneficia secularia ex fundatione benè posse esse temporalia, & ad nutum amobilia.

Cuius formæ † observationem referunt, & confirmant plurimæ schedulæ Regiæ, quæ extant 1. tom. impress. pag. 84. cum seqq. & in quadam dat. apud D. Martin. 18. Maij ann. 1567. notatur quidam Archiepiscopus Limensis, quòd beneficium quoddam in titulū concesserat, & adijcitur: *Pero para adelante estareis advertido de tener la mano de no dar ningun titulo de ningun beneficio, sino fuere en Encomienda, porque la Iglesia no carezca de servicio.* Et in alia dat. apud D. Laur. 1. Iunij 1574. quæ vocatur declaratoria iuris patronatus Regij, extat caput, quod eandem provisionem horum beneficiorum, rebus Indiarum magis compositis, in meliorem formam redegit, & iubet, ut Prælati præviâ oppositione, & examine, duos, vel unum, si duo reperiri non possint, Regis Gubernatori proponant, ut ab illo is, quem elegerit, præsentetur, & mox ab Episcopo instituatur: *Por via de Encomienda, i no en titulo perpetuo, sino amobile ad nutum de la persona que en nuestro nombre le huviere presentado, juntamente con el Prelado.* Et in alia ann. 1591. pag. 101. cum Prorege Peruano loquente, eadem forma præscribitur, eo tamen adiecto, † ut tā qui ad Hispanorum, vel Indorum curata beneficia providentur in Indijs, quàm ij, qui ab ipso Rege in Hispania, æqualiter fructus sibi in erectionibus adsignatos, percipiant: *Sin q̃ tengan estos mas que los otros beneficiados, sino fuere en quanto à no ser amobiles ad nutum, como los demas que no fueren proveidos por mi.* Quod etiam cavet d. sched. an. 1574. ibi: *Pero queremos, i es nuestra voluntad, que quando la presentacion fuere hecha por Nos, i en ella fuere expressado, que la colacion, i Canonica institucion se haga en titulo perpetuo, la tal colacion, i Canonica institucion se haga en titulo, i no en Encomienda, i que los presentados por Nos sean siempre preferidos à los que se presentarē por nuestro Virreyes, Presidētes, Governadores en la forma susodicha.*

QVAE quidem in hunc modum processerunt usque ad annum 1609. † In quo cùm iam status Ecclesiasticus, & numerus Ecclesiasticorum Indiarum magis auctus, & constabilitus reperiretur, pluribus Cathedralibus, & Hispanorum parochijs, necnon etiam municipijs Indorum, ubique constructis, & opportunè pro regionum capacitate dispositis, lata fuit alia Regia schedula dat. Matriti 4. April. in qua Rex noster Pijssimus Philippus III. præsentationem omnium beneficiorum Curatorum, tam de Hispanis, quàm de Indis, suis Proregibus, & Gubernatoribus delegavit, absque ullo onere, & necessitate Regiæ confirmationis impetrandæ, iussitque, ut in eorū provisione Concilij Tridentini forma servaretur: *I que los Arçobispos, i Obispos, en cuyo districto vacarē, pongan edictos publicos para cada uno, con termino competente, para q̃ se vengan à oponer, expressando en ella, que esta diligencia se haze por orden, i comission nuestra. I admitidos los opositores, i aviendo precedido el examen en concurso dellos, conforme à derecho, como se haze en estos Reinos en las Iglesias donde los beneficios se proveē por oposicion, nombrādo Examinadores cada año, conforme à lo que manda el santo Cōcilio de Trento. I de los assi examinados escojan los Arçobispos i Obispos tres, los mas dignos, para cada uno delos dichos beneficios, teniendo consideracion à la sufiiencia de la lengua para dotrinar, i predicar, &c. I estos*

que assi escogieren, i nombraren, los propongan à los Virreyes, Presidentes de las Audiencias, ò Governadores de su distrito, para que ellos escojan uno, el que les pareciere mas à proposito, i le presenten en nuestro nombre; para que con esta presentacion le dè la colacion el Arçobispo, ò Obispo à quien tocàre, sin que los Prelados puedã proponer, ni propongan otro alguno, sino fuere de los opuestos, i examinados: i de estos, como està dicho, los mas dignos, &c. i quando no huviere mas de una persona que quiera oponerse al tal beneficio, ò el Prelado no hallàre mas de uno q̃ quiera ser proveido, lo pondrà assi por testimonio en los autos de los dichos editos, i harà nominacion dèl para que se presente, i se le despache titulo en la forma referida, &c.

Ex qua schedula, & alijs suprà relatis, illud primò colligitur, † in his Ecclesijs, & beneficijs Curatis, sicut in præbendis, & Episcopatibus, ex aperta, & sæpiùs repetita Regum nostrorum voluntate, & dispositione, ius patronatus ipsis competere, & reservari, ut in simili accidit in similibus beneficijs Regni Granatæ, teste Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 18. num. 221. Nam licèt regulariter † hæc beneficia ad provisionem Episcoporum, vel summi Pontificis soleant pertinere in mensibus sibi reservatis, ex traditis à Rebuff. in prax. tit. de reservat. Simoneta in eod. tractat. per tot. Lud. Gomez in reg. Cancel. de impet. benef. num. 25. & Did. Perez in l. 2. tit. 6. lib. 1. Ordin. verb. *Costumbre antigua*, circa finem. Hoc tamē secus se habet † stante Regio patronatu, iustis, & legitimis titulis acquisito, quale hoc esse ostendimus, quod nostri Reges generaliter in Indijs exercent, suprà cap. 2. ut constat ex Bulla Alex. quam ibi retulimus, cap. consuluit, cap. ex litteris, cap. illud, & ferè per totum, de iure patron. num. 12. Roch. de Curte eod. tract. verb. *Honorificum*, & latissimè Nicol. Garcia d. 1. par. cap. 6. num. 41. & seqq. ubi probat, † quòd sub indulto conferendi beneficia, comprehenduntur tam maiora, quàm minora, tam Curata, quàm simplicia, dignitates, & præbendæ, & tam regularia, quàm secularia, atque etiam Commendæ, ut expressè disponitur in dictis schedulis, & de iure communi probat text. & gloss. verb. *Commendare*, in d. cap. nemo, de elect. lib. 6. & ibi DD.

Neque obstat, quòd huiusmodi Parochiæ soleant aliquando à privatis construi, & sæpiùs ex pecunijs Commendatariorum, & Indorum, qui & ipsi Indi, vel Commendatarij Curatis salarium, sive synodum solvunt. Nā etsi † hoc argumento motus Matiéz. in tract. M.S. de moderat. Reg. Peru, 1. par. cap. 35. & 37. eos patronos faciat, & conveniēs esse putet, quòd nominatio Rectorum Commendatarijs relinquatur, ex traditis à Lambert. de iure patron. art. 2. 3. quæst. princip. 1. par. lib. 1. num. 4. Hoc tamen satis ridiculum est, & apertè explosum per sched. dat. Escoriali 3. Novembr. ann. 1567. renovatam per aliam ann. 1569. quæ extant dict. 1. tom. pag. 91. & seq. & referunt, † qualiter aliqui Indorū Cōmendatarij, officiales Regij, & Prælati has præsentationes in Parochijs Hispanorum, & Indorum facere præsumserint, & intentarint, seclusâ Regiâ præsentatione, & iubet, ut eis obviam eatur, his verbis: *I porque esto es contra nuestro derecho, i preeminencia Real, à quien pertenece la presentacion en las dichas nuestras Indias de todas las Iglesias, Dignidades, i otros beneficios Eclesiasticos de qualquier calidad que sean. Para que de aqui adelante se sepa lo que en esto se ha de hazer, i se escusen los dichos derechos, i pretensiones. Por la presente encargamos à todos, i qualesquier Prelados de las dichas nuestras Indias, à cada uno en su Diocesi, que sin presentacion nuestra no hagan colacion, ni provision de ninguna Dignidad, ni beneficio de qualquier calidad que sea. I en los lugares donde conviniere aver Curas, puedan los dichos Prelados dar el titulo de Cura al clerigo, ò beneficiado por Nos presentado, i darle poder de administrar los santos Sacramentos, i hazer las otras cosas al oficio de Cura pertenecientes, sin hazerle dello Canonica institucion, poniendoles termino de dos años, dentro de los quales presenten las dichas licencias ante Nos, en el nuestro Consejo de las Indias, para que à ellos, ò à quien mas fueremos servidos, presentemos à los dichos beneficios, &c.*

Quamvis † etenim Vniversitas cōstruens Ecclesiam soleat in communi ius patronatus acquirere, ut per Archid. in cap. si plures 16. q. 7. & Paul. de Citad. in tract. de iure patron. par. 3. Id tamen intelligitur, ubi hoc, animo quærendi talem patronatum, fecerunt, nō verò ubi per viam eleemosynæ, aut alio respectu, vel obligatione dictam fabricam faciūt, ut tenet Chassan. in consuet. Burg. rubr. 13. §. 6. gloss. de poste, quem sequitur Avendañ. de exeq. mand. par. 2. cap. 14. num. 8. vers. *Tertius casus*, & Ioan. Garcia de expens. & meliorat. cap. 12. num. 66. Et ut eis posset præstare ius † ad patronatum ipsarum Ecclesiarum materialium, & sedem, vel sepulturam, aut alia similia in eis quærenda, quod nec nostri Reges fundatoribus harum minorum Ecclesiarum invident, ut dixi sup. hoc lib. cap. 3. num. 52. Non tamen sufficeret ad acquirendā præsentationem Curati, sive Rectoris iā Re-

gibus nostris specialiter concessam, & ab eisdem possessam, & occupatam. Nec novũ est, 23 ut † duo, vel plures diversis respectibus in eadem Ecclesia patronatum acquirant, & exerceat, ut probat text. & DD. in cap. 2. & 3. de iure patron. & Roch. de Curte eod. tract. verb. *Construxit*, num. 2. ubi dicit hanc esse communem opinionem.

24 Notabis tamen † Regij patronatus, & dictæ schedulæ ann. 1609. formam impleri, ubi unus tantùm oppositor comparuit, & is solus à Prælato proponitur, & nominatur, hac testificatione datâ, & omni fraude cessãte. Nec 25 tunc † denuò edicta figere, vel illorum terminum prorogare necesse esse: ita enim decisum referunt Nicol. Garcia d. par. 9. cap. 2. num. 215. Vgolinus de offic. Episcop. cap. 5. §. 10. num. 4. Filiuc. d. tract. 41. cap. 4. n. 151. Massobr. in prax. Eccles. requis. dub. 8. & Aug. Barbosa in Pastorali, 3. par. alleg. 60. num. 51. & de off. Parochi cap. 2. num. 50.

Secundò deduco, meritò à Regibus nostris dictas Commendas beneficiorum cessare iussas fuisse. Nam † quælibet Ecclesia re- 26 gulariter debet habere proprium, non Commendatum Prælatum, cap. cùm non ignores, de præbend. cap. sicut alterius 7. q. 1. cap. unico 10. q. 3. cap. 1. & 2. 21. q. 1. l. 4. tit. 16. par. 1. ad finem, cum traditis ab Archid. in d. cap. nemo, de elect. lib. 6. Selva de benef. 1. par. q. 1. & 2. Rebuff. in prax. benef. in princ. Duaren. de sacr. Eccles. ministr. lib. 2. cap. 1. ubi ostendunt, similia beneficia perpetuitatẽ desiderare, & latiùs Paul. Fuscus de visit. lib. 2. cap. 16. num. 10. Ant. Columna de redit. Eccles. cap. 15. Petr. Gregor. lib. 12. syntagm. cap. 1. Nicol. Garcia 2. par. cap. 2. num. 64. 27 Et † plurima semper damna ex usu Commẽdarum experientia monstravit, quæ graviter refert, & dolet, eas ob inde damnans Innocent. VI. in Extravag. incip. *Pastoralis*, cuius verba refert Gomez in regul. de triennal. possess. q. 5. & idem facit Clem. V. in Extravag. incip. *Supernæ*, titul. de præbend. inter comm. Rebuff. de benef. tit. de commenda, num. 10. Silvest. in summ. verb. *Commenda*, 28 in princip. ubi † facetè ait, hoc nomen esse syncopatum, nam debebat appellari: *Comedenda, quia Ecclesia, quæ est in Commenda, comeditur, & voratur*, & tradit alia in nostris terminis Ioan. Matienz. de moderat. Regn. 29 Perù, 1. part. cap. 34. ubi scripsit † sibi convenientiùs videri, quòd hæc beneficia essent perpetua, & non amobilia, ut Pastores meliùs suas oves cognoscere, & pascere possent, & calumnias Cazicorum, & aliorum non vererentur, ex quibus facilè alias removeri solent, vel ob id ipsum, quòd benè suum ministerium exercent; & quòd expediret, ut singulis municipijs quingentorum Indorũ proprius Parochus, sive Curatus assignaretur.

Sed nihilominus Prorex Peruanus Dom. Marchio de Montesclaros, cuius tempore dicta schedula ann. 1609. recepta fuit, etsi cognosceret per eam Regiæ intentionis fuisse, ut hæc beneficia deinceps in perpetuum, & in titulum non in Commendam darentur, † cõ- 30 tinuari fecit in titulis illorum antiquã clausulam, quòd *ad nutum amobiles essent*, ratus hoc modo beneficiarios magis in officio cõtineri posse; & eius successor Dom. Prorex Princeps Schillacensis, Regium super tollẽda, vel continuanda eadem clausula Senatum consuluit. Et ei responsum fuit in epist. dat. Matr. 17. Martij ann. 1619. ut nihil ex antiquis formulis immutaret, his verbis: *Ha parecido que no conviene se haga novedad, sino que se guarde mi patronazgo Real, como hasta agora se ha hecho.* Quod quidem mihi valdè pugnans videtur cum intentione, & dispositione dictæ schedulæ ann. 1609. Nam si eius virtute hæc beneficia perpetua effecta sunt, & in titulum dari iubentur, & quòd Canonica eorum collatio, & institutio fiat, quomodo possunt esse amobilia ad nutum? † Cùm col- 31 latio perpetuum titulum præbeat, cap. 1. de capell. monach. cap. si tibi absenti, de præbend. cũ alijs. Quamvis nõ ignorem, † quòd, 32 quamvis sint amobilia, non desinunt posse cõferri in titulum, ut latiùs tradit D. Perez de Lara lib. 2. de anniversf. cap. 6. n. 10. Et quòd forsitan illa clausula apponi iussa sit, ut provisi magis in officio contineantur, ut in simili tradit Navarr. cons. 6. de off. Ordin. num. 2. loquens de beneficijs secularibus amobilibus, in hæc verba: *Sed libertatem quærit ponendi, & tollendi, quem & quoties voluerit, quod est grande, & utile frænum ad continẽdum Capellanum in officio virtutis. Ne patronus resciens illius vitium amoto eo, ponat alium, &c.*

Atque adeò oportet, † ut Prælati, Prore- 33 ges, & Gubernatores hodie attentius, quàm anteà in illis tollendis, & beneficiarijs removendis procedant. Quod ea de causa moneo, quia video aliquos eorum nimis faciles in his remotionibus esse, privantes, & condemnantes beneficiarios inauditos, & iudicialiter nõ convictos, ex solis relationibus, & suggestionibus sibi delatis; virtute cuiusdam schedulæ dat. en S. Miguel de la Ribera 15. Februarij ann. 1601. † quæ appellatur *de la Cõcordia*, 34 disponitque, ut si Prorex, vel Gubernator, qui Regium patronatum exercet, cum Prælato Ecclesiastico concordet super tollendo, & removendo aliquo ex dictis beneficiarijs

ex causis sibi benè visis, id statim exequatur, non obstãte appellatione, & sublato omni recursu ad Regales Audientias per viam violẽtiæ, quæ quoad hoc inhibentur. Nã hæc schedula lata fuit, eo tempore, quo adhuc eiusmodi beneficia revocabiliter, & in Commendã concedebantur, ut ipsa eius verba declarant, ibi: *I porque los dichos beneficiados por el Virrei, i Prelado, conforme à mi Real patronazgo, son amobiles ad nutum, &c.* Et eandem evasionẽ recipit alia 19. Maij ann. 1603. quæ est l. 43. tit. 4. lib. 1. summarij Recog. leg. Ind. dum disponit: *Que para ser removido algun Cura se junten Virrei, i Prelado, i el uno al otro se den las causas que para ello tuvieren, i que satisfechos executen la remocion.* Vnde si supponeretur iam non esse amobiles, sed perpetuas, & titulatas, & provisos in his partibus idem ius habere, quod qui ab ipso Rege ex Hispania mitti, & præsentari solebant, ut disponit d. sched. ann. 1609. proculdubiò aliud esset dicendum. Nec † posse beneficiariũ semel electum, & ius perpetuum, & irrevocabile habentem, inauditum, & indemnatum privari, cõtra totius Civilis & Canonici iuris regulas, de quibus latè per DD. in cap. 1. in fin. de caus. poss. & de iudicijs. Ego in tract. de parricid. lib. 2. cap. 8. pag. 141. & seq. & in terminis † beneficiorum Nicol. Garc. part. 11. cap. pen. de vacat. ob privationem per totum, & Concil. Trident. sess. 21. de reformat. cap. 6. ubi ad privandum aliquem beneficiarium, quantumvis facinorosum, causæ cognitionem, & notoriam incorrigibilitatẽ requirit, ibi: *Eos verò, qui turpiter, & scandalosè vivunt, postquàm præmoniti fuerint, coërceant, ac castigent, & si adhuc incorrigibiles in sua nequitia perseverent, eos beneficijs, iuxta sacrorum Canonum constitutiones, exemtione, & appellatione quacũque remota, privandi facultatem habeant.*

35

36

37 Maximè quia † extat alia sched. dat. Vlyssip. 4. Iunij ann. 1582. quæ permittit, imò iubet Audientijs, ut iustitiam faciant, si aliqui ex beneficiarijs, ita de facto privatis, ad eas in gradu violentiæ recurrerint. Et per aliam dat. apud D. Laurent. 28. Septemb. an. 1587. iniungitur Prælatis, ut nõ nisi iustissimis causis præcedentibus, beneficiarios removeant, ibi: *Por la qual os encargo, que no removais, ni suspendais de las doctrinas de Indios à los clerigos que las tienen, i tuvieren, sin que para ello precedan justas causas.*

38 Et hoc satis † agnovisse videtur Dom. D. Marchio de Montesclaros, quatenus in institutione dissertissima, quam suo in Proregia dignitate successori reliquit, ita de hac re agens scripsit: *De aqui ha nacido la duda de algunos, en si se puede yà usar de aquella cedula de Concordia? Confiesso que hazen fuerça las razones del No, i que por temerlas, aun antes que otro las hallasse, publiquè la merced, en recibiendo la cedula. Pero no alterè cosa alguna de los titulos ordinarios, para q̃ entendiessen todos, q̃ su Magestad no les proveeria sus beneficios desde España; pero que en su Real nombre quedaban amobiles à la disposicion del govierno secular, i Eclesiastico. Pide el negocio consulta à su Magestad, i mas que una replica. A este acto de las dos cabeças Eclesiastica i secular, tiene el estilo dado nombre de Concordia. Debese proceder con mucho tiento quando el caso se ofrece; enterandose primero de la culpa del paciente, por diferentes medios extrajudiciales, que al fin se trata de su honra, i hazienda, sin otro recurso: i siempre que el delito diere lugar, se modere el castigo, trocando al reo de una dotrina à otra menos buena, ò apartandole de la causa de la distraccion, ò por otros caminos que enseñarà la prudencia, i piedad debe.*

Præstat quoque, ut hisce scriptis interserã epistolam quandam Dom. Peruani Proregis Marchionis de Guadalcaçar, 25. April. ann. 1626. tanti viri prudentiã, & pietate dignã. Qui cùm ab Archiepiscopo Limensi invitaretur, ut cuidam clerico de homicidio accusato, beneficium per modum concordiæ tollerent, ita respondit: *He visto lo que V. Illust. me dize en esta consulta, i la relacion que cõ ella vino del estado que tiene la causa del contenido; i supuesto que se ha presentado para alegar en ella, i ser oìdo, dando su descargo, me parece, que es justo que V. Illustriss. mande, que se haga justicia. Porque aunque ai cedula Real para que por la Concordia se puedan quitar los beneficios, se tiene por lo mas seguro no usar de ordinario de este poder, que por lo que tiene de absoluto es odioso. I al que le sirve en interin, mandarè, que se le pague de lo que se avia de dar al proprietario, pues està justificada la causa del despacho.* Et hæc respexisse videtur quædã † schedula 17. Maij ann. 1619. quæ habetur in summario legũ Indic. lib. 1. tit. 9. l. 19. & iubet: *Que por ningunas culpas, ni delitos, aunque excedan à los de un clerigo incorregible, se quiten los beneficios, sin que preceda conocimiento de causa, i se le fulmine processo.*

39

Qvibvs adijcio, quòd etiam si essemus in terminis antiquarum schedularũ, quæ hæc beneficia in Commendam, & ad nutum amobiles concedebant, adhuc maxima dubitatio esse posset, an facilè, & sine gravi causâ, & eâ iudicialiter cognitâ revocari possent. Nam etsi aliqui sint, † qui datâ naturâ, lege, vel pa-

40

ctione similis concessionis ad nutum, facilè quamvis, & voluntariam revocationē admittunt, ut constat ex Rota decis. 1. & 23. de rest. spol. in antiq. Navarr. cons. 5. & 6. tit. de præbend. Lambertin. de iure patron. lib. 1. q. 9. princip. 1. par. num. 99. art. 1. 2. & 3. Ioā. Gutier. lib. 3. pract. cap. 11. & relatis à Nicol. Garcia d. tract. de benef. 1. par. cap. 2. n. 85. Camill. Borrell. de præstant. Regis Catholici, cap. 38. num. 71. ubi, quòd causa rationabilis in Principe dicitur voluntas, Perez de Lara de annivers. & Capellan. lib. 2. cap. 6. n. 19. Azeved. loquens de Commēdis, cons. 9. num. 18. & 22. & loquens de tabellione nominato ad libitum in l. 4. tit. 25. lib. 4. Recop. num. 6. & 7. Contraria tamen sententia, & sic quòd causa sufficiens, & iudicialiter cognita requiratur, verior & communior videtur, eò quòd amotio licèt in arbitrium, seu nutum conferentis remittatur, debet hoc arbitrium, seu voluntas ad boni viri arbitrium reduci, quod causæ iustificationem desiderat, ut multum in terminis probat celebris text. in cap. veniens 16. cap. Quintavallis 23. de iur. iur. ubi gloss. alia iura allegat, cap. causam quæ 8. de elect. cap. si gratiosæ 5. de rescript. in 6. text. optimus, & in terminis, qui causæ cognitionem, & condemnationem requirit in cap. 3. de offic. Vicarij, ibi: *Nisi aliquid committat, propter quod per iudicem in Vicaria sit, vel beneficio condemnandus*, cap. si constiterit 12. de accusat. ibi: *Si de hoc rationabiliter convictus fuerit in iudicio ante Episcopum suum*, gloss. verb. *Per electionem*, in Clem. 2. de rescript. l. si Nervæ, D. pro socio, l. quamquam, D. de ritu nuptiar. l. Iurisperitos 33. de excus. tut. cum multis alijs, quæ tradit Bart. in l. de pupillo, §. si quis, num. 12. D. de nov. oper. nunt. Bald. in l. quisquis, C. si cert. petat. Marsil. in l. quæstionis modum, ex num. 44. D. de quæstion. Bolognet. cons. 2. num. 9. & cons. 3. ex num. 115. ad 136. Sbrozius de Vicar. Episc. lib. 1. cap. 61. Hieron. Gonçal. omninò vidēdus, ad reg. 8. Cancell. in procem. §. 1. n. 45. & seqq. Cevallos in nostris terminis in com. opin. 1. tom. q. 425. num. 14. & seqq. Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 16. num. 9. & 10. ubi benè inquit, quòd si prorsus voluntaria remotio concederetur, magis in precariū, quàm in titulum huiusmodi officia, vel beneficia habere viderentur, idem Cevall. in commun. opin. q. 693. num. 26. & de violentijs, 2. par. q. 62. num. 34. & seqq. loquens de Capellania amobili ad nutum, & satisfaciens Ioan. Gutierr. d. cap. 11. qui & ipse ibidem fatetur in casu, de quo loquitur, causam intervenisse, & consuetudinem voluntariæ amobilitatis probatā fuisse, Steph. Gratian. 1. tom. discept. c. 157. pag. 403. Menoch. de recuper. remed. 15. n. 43. ubi † in Commēdis loquens resolvit per text. in cap. satis perversum, 56. dist. & plures Auctores, quos refert, quòd licèt Pontifex possit ad libitum revocare Commendam, & Commendatarium spoliare, hoc debet in telligi, cùm Commenda est ad incertum tēpus; nam si ad certum, & ad vitam, tunc sine causa nō aufertur, Lucarinus in Academ. quæstion. Academ. 2. observ. 1. ubi loquitur de inquisitione, & privatione ob delicta, Marescot. lib. 2. var. cap. 3. num. 11. Flores de Mena lib. 1. q. 10. à num. 69. Barbosa in l. quia tale, ex numer. 85. D. solut. matrim. Molina de primog. lib. 1. cap. 25. num. 5. & 17. Osasc. decis. Pedem. 144. num. 13. Franch. decis. Neap. 409. 2. par. Cavalcan. decis. 18. num. 14. par. 4. latissimè D. Valençuela consil. 130. num. 30. vol. 2. & Martin. Mager. de advocatia armat. cap. 16. num. 328. & seqq. pag. 696. Vbi quòd semper † concessio ad beneplacitum intelligitur arbitrio boni viri, nisi verba plenè, & expressè importent liberum arbitrium, licèt idem Auctor eod. tract. cap. 5. num. 108. pag. 118. aliquos casus adducat, in quibus beneficium, etiam non vacans ob malā Prælati administrationem, potest dominus tēporalis reducere ad suas manus, quia & sunt casus, in quibus quis cogi potest ad renuntiandum Episcopatui, vel beneficio; & Ego qui alia loquens de revocatione Vicarij adduxi sup. hoc lib. cap. 8. ex num. 48. & novissimè, & eruditissimè Dom. D. Ioannes Bapt. de Larrea ex Ordine D. Iacob. Regius Rei dominicæ Procurator, in discept. Granat. cap. 2. per tot. ubi exactè, & per plures numeros, & distinctiones prosequitur hunc articulum amobilitatis ad nutum.

41

42

Sed his cessantibus, suprà dicta opinio servari (ut diximus) debet, in cuius confirmationem, ultra suprà relatos, potest considerari, quod tradit Navarr. in comment. 2. de regul. num. 65. vers. *Addo octavò*: nempè † quòd Parlamenta Franciæ semper restituunt Monachos sine causa remotos à beneficijs regularibus. Quod quidem multum notabile est, cùm certum sit, beneficia regularia de sui natura esse omninò amobilia ad nutum, & ut dicunt manualia, ut probat text. in Clem. 1. de supplend. neglig. Prælat. & statim cap. seq. dicemus. Et in ipsis nostris terminis beneficiorum Indiarum, agens de praxi, & interpretatione dictarum schedularum, Dom. Episcop. Pacēs. D. Felician. à Vega in cap. causam quæ 18. de iudic. num. 26. & 27. ubi † Concordiā non esse practicandam inquit, nisi iustis, & rationabilibus causis intervenientibus, & esse requisitum necessarium, & veluti præsuppositum,

43

44

tum, quòd adsint culpæ, ut facultas, quæ datur in d. schedula, possit exequi, prout ipsius tenor ostendit, ibi: *Que el uno al otro se den las causas, i satisfechos executen.* Verbũ † enim illud, *satisfechos*, in omni materia causæ cognitionem importat, & quòd quis de delicto legitimis probationibus convictus sit; respõdet enim Latino, *Constito de culpis*, vel *si constiterit.* In quo ita docet Feder. de Senis cons. 157. Bald. cõs. 402. vol. 1. l. 2. & ibi glos. verb. *Deprehensus*, C. de custod. reor. cap. cõstitutus 8. de filijs presbyter. ibi: *Mandamus quatenus, si tibi constiterit*, d. cap. si tibi constiterit, ubi Abbas, & alij, de accusat. cap. quã sit grave 9. de excess. Prælat. Tusch. litter. C. verb. *Cõstiterit*, cõcl. 782. Barbos. de diction. dict. 66. & idem D. Felician. in cap. at si clerici, §. si verò, de iudicijs, num. 4. ubi inquit, illud non verificari, nisi quando de re constiterit per claram probationem.

45

PORRÒ si causæ, & causarum cognitio desideratur, iam apparet, quàm sit à iuris Canonici principijs alienũ, † quòd Prorex, & alij Gubernatores quantumvis Regium patronatum exerceant, se (etiam simul cum Prælatis) his causis immisceant, à quibus † laici omninò abstinere debent, cap. decernimus, cũ vulgat. de iudicijs, & quidem sub censuris Bullæ in Cœna Domini, §. 9. & 10. & Concil. Trid. sess. 24. de reform. cap. 18. quod † solùm patronis laicis personam beneficiarij præsentare permittit, cæterùm eius examen, visitationem, & correctionem Prælato dumtaxat relinquit, utpotè soli, & vero iudici clerici, cap. clerici 8. de iudic. ubi probatur, † quòd nec per consuetudinem introduci potest, ut corã seculari iudice pro criminibus conveniatur, de quo etiam agunt plura alia iura, & DD. quæ adducit Farin. in prax. crimin. q. 8. à n. 3. Marta de iurisd. 4. par. centur. 1. casu 63. & Carol. de Grassis in tract. de effect. cleric. effect. 1. num. 372.

46 47 48 49

Ex quibus liquet, † securius esse, ut hic modus procedendi, qui *Concordia* dicitur, in posterum aboleatur, & Prælati per legitimos tramites beneficiatorum excessus convincant, & compescant; cùm † per Concilium Trid. sess. 21. de reform. cap. 6. eis permittatur, sententias privationis, quas protulerint, appellatione remotâ, executioni mandare, & possint eosdem reos, dum iudicium agitatur, ab officio suspendere, si id sibi expedire visũ fuerit, & alios Parochos interim nominare.

50 51

Quibus schedulæ Regiæ † solvi iubent hoc in casu integrum stipendium, quemadmodum & ijs, qui ponuntur loco eorum, qui absunt, morbo, aut alio quovis legitimo impedimento laborant, vel his, qui nominantur ad serviendum interim dum proprius Parochus eligitur, & præsentatur, quod tamen tempus non debet quatuor menses excedere, ne qua fraus per has longas vacationes iuri patronatus Regio inferatur, ut cavetur in sched. ann. 1553. 1580. 1583. quæ extãt 1. tom. impress. pag. 95. 96. & 108.

52

Quibus simul, satis apertè deciditur, quòd hæc † nominatio, & provisio, *En interim*, potest fieri à solo Prælato, & absque eo quòd interveniat præsentatio Proregis, vel Gubernatoris, qui Regio nomine patronatum exercet. Hæc enim tantùm requiritur, ubi agitur de provisione proprietatis beneficiorũ, prout his quoque diebus declaravit supremus Senatus Indiarũ ad sedandas graves discordias, & controversias, quæ super hoc articulo ortæ fuerunt inter Præsidem Audiẽtiæ novi Regni Granatensis, & Archiepiscopum eiusdem civitatis Dom. D. Bernardinum ab Almansa, sequutus dispositionem Concilij Tridentini sess. 24. de reform. cap. 18. & dictarum schedularum, quæ (ut diximus) hanc nominationẽ interinariam solis Prælatis relinquunt. Quod etiam iure communi dispositum erat in cap. cùm vos, de off. Ordin. cap. cùm venissent, de instit. cap. quoniã, cap. si verò, cap. cùm propter, de iure patron. Archidiac. in cap. nemo, de elect. lib. 6. Lambert. lib. 2. 2. par. quæst. 1. num. 29. & plures alij, quos refert, & sequitur Lãcellot. in tẽp. iudic. lib. 2. cap. 5. §. 4. n. 18. Franc. Leo in thesaur. for. Eccles. par. 2. cap. 18. num. 52. Iacob. de Graff. 2. par. Suar. decis. lib. 2. cap. 26. num. 28. Azor lib. 6. instit. moral. cap. 8. q. 7. Marcilla ad Trident. lib. 1. tit. 2. de ætate & qualit. sup. d. cap. 18. & Aug. Barbosa in Pastorali, 3. par. alleg. 59. n. 24. & alleg. 60. num. 1.

53

Quod adeò verum est, ut procedat etiã eo casu, † quo provisio beneficij ad Papam spectaret ex vi reservationis, vel alio titulo. Nã poterit Episcopus deputare administratorẽ idoneum, donec per Papam provideatur, argum. text. in cap. regenda 10. q. 1. & eorum, quæ tradit Abb. in cap. cùm nobis, notab. fin. de elect. Probus in addit. ad Monach. ad cap. 2. de præbend. lib. 6. in fin. Rebuff. qui dicit esse notandum, in tract. concord. Rubr. de Regia ad Prælat. nomin. §. 1. gloss. *intra sex mẽses*, vers. *Postremò figendum*, & Armendariz ad leges Navarræ, lib. 1. tit. 18. l. 7. de Episcop. num. 86. ubi decisum refert, semper deputationem Vicarij, donec provideatur de Rectore, spectare ad Episcopũ, in cuius Diœcesi parochialis sita est.

54

Et est ratio, quia hic parochus suffectus, sive † Vicarius interinarius, nullũ ius acquirit ad beneficium, sed est nudus minister, sup-

55

plens

plens absentiam, suspensionem, vel impedimentum proprietarij, & pro eo deserviens, ut optimè consideravit Anton.de Butrio cōs. 3.num.2.vers.*Quandoque*,& iterum cons. 51. num. 3. ubi inquit, quòd deservire per alium est prohibitum, nisi stante impedimento legitimo,& quòd ad modicum tempus permittitur Rectori, ad longum secus, quia Episcopus providet, Geminian. consil. 86. in princip.num. 2. ubi, quòd Curatus Vicarius dicitur ille, qui habet perpetuam Vicariam, quia Vicarius temporalis non potest dici Curatus. Et meliùs Cardin. Tuschus, qui eos refert & sequitur, verb. *Vicarius*, conclus. 197.num.2.ubi ita notabiliter inquit: *Si verò impedimentum est temporale, datur substitutus, seu Vicarius temporalis, & iste nō est titulatus.* Vnde cùm in his casibus beneficiū non sit vacans, utpotè ab altero de iure possessum, iuxta ea, quæ tradit Rota in antiq.tit. de præbend. decis.18. aliàs 740. & Tuschus verb.*Vacare*, conclus.2. num.2. Planum est, 56 quòd † patronus huiusmodi Vicarijs præsentandis se immiscere non debet, cùm facultas ei ad hoc faciendum concessa, solùm de vacantibus intelligatur, text. expressus in cap. fin. de concess.præbend.& ibi Abb. & omnes DD.communiter, meliùs Roman. cons.465. per text.in cap.illud, de iure patron. ubi ait: *Præsentatio autem patronatus de aliquo facta ad Ecclesiam non vacantem nulla censetur.* Lambert.de iure patron. par.1.lib.2.art. 6.quæst. 1. fol.503. num. 3. & latè in art. 2. quæst.4. principal.fol. 483. & novissimè Vivian. de iure patron. part.2. lib.5. cap. 5. in princip.ubi citat dicta iura, & adducit rationem, quòd, *Quamvis patronus in habitu habeat ius præsentandi, tamen exercitium præsentandi non habet in actu, nisi quando Ecclesia vacat, dict.cap. illud; ideò præsentatio, seu provisio facta per patronum de beneficio vacaturo non valet, nec convalescit per mortem beneficiati*, ad d.cap.ult.ubi DD. *Et fuit dictum in Tullens. Capell. 16. Iunij 1591. coram Orano, & in Pampilon. beneficij de Huarte 13. Febr. 1595. coram Iusto.* Et idem non minus apertè tradit Dueñas regul. 279. August.Barbos. d.3.part.alleg.72. num.3.& seqq. plures alios referens,& concludēs, quòd 57 ibi † solùm datur præsentatio, ubi datur vacatio, atque ideò non posse dari præsentationem, imò nec promissionem præsentandi ad præbendas vacaturas, nec alicui dari potestatem præsentandi ad beneficium anteqūa illud vacet.

58 Et hoc adeò verum est, quòd si lite, vel appellatione pendente inter duos super beneficio, patronus aliquem eorum ad illud præsentasset, præsentatio nulla, & attentata iudicaretur, per text. in cap. 1. & 2. ut lite pend. lib.6. Vivian. ubi sup. lib.5. cap.2. num.28. ubi aliquas Rotæ decisiones ad idem adducit, & idem docet Tusch. verb. *Præsentatio*, concl 592. num. 15. & verb. *Collatio*, conclus. 432. num.7. & verb. *Præsentatio*, concl. 592. num. 15. ubi Roman.& Feder. de Senis in favorem eiusdē opinionis allegat, & hanc sententiam etiam in provisione facta à summo Pontifice procedere probat.

Quibus non adversatur † quædam schedula Regiâ anni 1626. quâ niti videntur aliqui Gubernatores Indiarum, quatenus inquit: *I porque tambien he sido informado, que los Doctrinarios dexan sus doctrinas sin licencia, i acostumbran à nombrar en ellas Sacerdotes que sirvan sus ausencias, sin ser à proposito, ni saber la lengua de los dichos Indios, ni ser aprobados por el Ordinario, ni presentados por mi Real patronazgo, de que resultan muchos inconvenientes, à que no se debe dar lugar. Os mando, apliqueis à este daño tā eficaz remedio como es menester para obrarlo, i conseguir lo que se desea. I si vieredes que no se observa, i cumple con puntualidad lo proveido en esta razon, procureis se les quiten las Doctrinas, i proveereis como los Synodos de mi Real caxa no se les paguen. I de lo que en esto hizieredes me ireis dando continuos avisos en todas ocasiones.* 59

Nam hæc schedula, etsi cum Proregibus, & Gubernatoribus secularibus loquatur, facti tantùm narrativa est, quæ † nihil disponit, ut latè per Ferret.cons.158.num.14.& Tuschum litt.N. concl. 5. num.19. Et solùm agit de tollendo abusu Doctrinariorum, qui propriâ auctoritate alios Sacerdotes minus idoneos constituebant, hocque obviari competenti remedio iubet. Nullum autem verbum profert, ex quo deducatur nominationes interinarias in casibus à iure communi, & Concil. Trident. permissis, Prælatis auferendas esse, vel præsentationē in eis requiri, vel quòd patronus, cùm sit laicus, se his actionibus implicet. Sed ut per Prælatos, ad quos expectat, ea expediri faciat, ut in eisdē ferè nostris terminis probat † elegans text.in cap.super eo, de offic.delegat.& Roman.cons.364.num.2. ubi eius Apostilla verb. *Auferatur*, inquiens: *Quòd si Papa scribit Delegato, ut si sibi constet de iure patronatus, de persona præsentata ordinet Ecclesiam. Illud verbum, ordinet, exponitur, ordinādam pronuntiet ab eo, ad quem spectat.* 60 61

62 Semper enim † rescripta sic sunt accipienda, ut ius commune, vel tertij, minus, quantū fieri possit, lædant, & absurdas acceptiones

excludant, etiam si eorum verba fortè aliter sonent, ut benè in simili docet Ancharr. cons. 153. num. 8. Rota decis. 358. aliàs 26. tit. de rescript. Alex. cons. 94. num. 3. lib. 2. Ias. in l. iustitia, D. de iustitia & iure, & in l. causas, vel lites, C. de transact. Cepola cautela 226. Lud. Gomez in regul. de non tollend. iur. quæsit. q. 1. col. 1. & 2. Maximè quando conclusio eiusdem rescripti est magis stricta, quàm eius narrativa, ut in nostro casu contingit, illa quippè attendi debet, non quid fuerit narratum, Lapus alleg. 55. incip. *Quidam corā iudice*, num. 5. vers. *De hoc patet*, Gemin. cons. 128. num. 5. Bald. consil. 353. lib. 2. Cuman. cons. 63. incip. *Vicarius quidam*, in princip. Angel. cons. 262. Innoc. Imola, & alij in cap. super litteris, de rescript. Bart. in l. Aurelius, §. Sticho, de liber. legat. & plenè Iason. in §. omnium, Inst. de action. num. 124. 63 † Quæ tamen ita temperari possunt, ut Prælatus, si cōmodè, & facilè possit, etiam ad has Commēdationes iterinarias faciendas, Patronū certiorem reddat, & alios quorum interst, iuxta text. in cap. filijs, vel nepotibus 16. q. 7. & ea, quæ tradit glossa in d. cap. nemo, verb. *Commendare*, de elect. lib. 6. ubi Archid. & Ioan. Monach. num. 4.

Tertiò, ex omnibus schedulis suprà relatis deducitur, 64 † maximè curandum esse, ut hi, qui his beneficijs præficiuntur idonei sint, & tam Prælatus in nominatione facieda, quàm Prorex, vel Gubernator in electione, & præsentatione unius ex nominatis, omni affectu postposito, eos proponant, & eligant, quos ad huiusmodi ministerium aptiores, & digniores esse cēsuerint: quod etiam enixis, & geminatis verbis præcipitur 65 † in Concil. Trid. sess. 24. de reform. cap. 18. ibi: *Ex hisque Episcopus eum eligat, quem cæteris ma gis idoneum iudicaverit, atque illi, & non alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat, ad quem spectabit eam cōferre. Si verò iuris patronatus Ecclesiastici erit, ac institutio ad Episcopum, & non alium pertineat; is, quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus iudicabit, Episcopo præsentare teneatur, ut ab eo instituatur.*

Cuius text. auctoritate, & Motus proprij Pij V. ann. 1566. incip. *In conferendis*, quod hanc obligationem magis strinxit, in 66 † omni electione, quæ fieri iubetur per concursum, & oppositionem, hanc obligationē eligendi digniorem, & quidem sub pœna nullitatis, & oneris restituendi, cùm non solùm contra facientes offendant iustitiam distributivam, verùmetiam commutativā ortam ex illo quasi contractu provenienti ex edicti propositione, & fide in illo data, resolvunt, pluribus alijs relatis, Rebuff. ad leges Gallicas, 2. tom. tit. de sentent. provisionalibus, in princip. num. 7. ubi 67 † queritur, quòd provisio beneficiorū hodie fit per Nominativum, Genitivum, Dativum, Accusativum, & sæpiùs per Ablativū, sed raro, aut nunquam per Vocativū, ob malitiam nostram, quia pauci viri vocantur, & eliguntur, Molina de primog. lib. 2. cap. 25. num. 59. Ioann. Gutierr. lib. 2. Canon. quæst. cap. 11. num. 55. cum seqq. Azeved. cons. 9. num. 30. Nicol. Garcia de benef. part. 9. cap. 2. ex num. 225. & par. 7. cap. 7. & 8. per totū, & cap. 16. num. 16. Vazquez eod. tract. cap. 2. § 3. num. 117. Beltram. in addition. ad Ludovis. decis. 11. Ioann. Valer. different. inter utrumque forum, verb. *Electio*, differ. 2. n. 4. Aug. Barbosa in tract. de offic. & potest. Paroch. cap. 2. num. 105. & in Pastorali, 3. part. alleg. 60. num. 68. & in collect. noviss. ad dict. cap. 18. Trid. num. 136. & 137. & ultra relatos ab eis Fr. Ioan. Zapata de iust. distrib. 3. par. cap. 1. & seqq. Schitinus eod. tract. pag. 211. Cardosus verb. *Beneficium*, num. 8. Marescot. lib. 1. var. resol. cap. 52. Cened. in collect. ad Decretal. collect. 56. num. 6. Rebell. de oblig. iustit. pag. 22. & 141. & seqq. Dom. Archiep. Bracarens. in cap. Metropolitana, 63. dist. pag. 561. & in cap. Valentinianus, ead. dist. pag. 553. ubi qualiter puniatur eligens indignum, D. Valençuela, omninò vidēdus, cons. 76. num. 39. & 73. cum alijs, & iterum cons. 93. vol. 1. Vbi, quòd 68 † mala electio à quolibet de populo impugnari potest, de quo etiam, & quatenus ab ea appellari possit, August. Barbosa, plures alios adducens, in collect. ad Trident. pag. 170. idem D. Valenç. cons. 166. num. 52. vol. 2. ubi, quòd peccant cum onere restitutionis, & iterùm cons. 155. num. 48. & seqq. eod. vol. ubi qualiter se in his electionibus habere debeāt Proreges, & Gubernatores, Vivian. de iure patron. lib. 6. cap. 7. per totū, Ego suprà lib. 2. cap. 6. ex num. 6. dum egi de electione eorum, quibus Indorum Commendæ à Proregibus conferuntur. Et in terminis Fr. Ioan. Baptista in advertentijs confess. 2. par. fol. 392. ubi cum D. Thom. Silvestro, & alijs tenet, quòd Episcopus est obligatus præponere suis ovibus meliorem ministrum, quàm potuerit, & magis idoneū, & quòd si non reperiatur talis idoneus secularis, debet præficere regularem magis idoneum, aliàs suam conscientiam non exonerabit.

Licèt non ignorem, alios, & quidem gravissimos Auctores existere, 69 † qui existimant, non tenēri ad restitutionem eligentes dignū, omisso digniori, etiam quando provisio faciēda est per concursum, & oppositionem, ut pa-

tet ex traditis à Navarr. in Manual. cap. 17. num. 74. vers. *Non obstat*, Mart. Ledesma 2.2. quæst. 18. ad finem, vers. *Secunda conclusio*, Mercad. de contract. lib. 6. cap. 17. §. *I assi dizen los Teologos*, Garcia de benef. par. 7. cap. 16. num. 43. Dom. Acuña, qui alios adducit, in cap. si fortè, 63. distinct. num. 6. pag. 575. & latiùs cæteris disputans Raudensis decis. Pisana 34. 35. & 36. ubi an, & quandò possit eligens inclinare aciẽ pro digno, omisso digniori. Quod maximè admitti posse in patronis laicis, alijs relatis, probare intendit Garcia d. cap. 16. num. 19. & probabile dicit Bañez 2. 2. q. 63. art. 2. dub. 4. concl. 3.

Quod tamen Ego difficulter admitterem in electione Parochorum Indicorum, nam 70 cùm aliàs, † in omnibus ad curata nominandis, & providendis, maximè requiratur, ut virtute, litteris, & moribus præstent, d. cap. cùm venissent, de inst. cap. nullus 16. quæst. 7. cum latissimè adductis à Cosma Guimier in pragmat. sanction. fol. 276. Garcia dict. cap. 7. & 8. & Mosconio de Maiest. Eccles. lib. 1. part. 3. cap. 1. & seqq. In illis tamen, qui Indis præficiendi sunt, multo maiori studio, & diligentiâ quærendum, & curandum est, ut vita integra, doctrina idonea, & copia sermonis inveniatur, quorum si aliquid desit, neque ipsis Indis proficere possit, & non leve animæ suæ periculum sustinebit electus. Quæ tria gravissimè, & eloquentissimè prosequitur Ioseph. Acosta, omninò legendus, de procur. Indor. salute, lib. 4. per totum, ubi plura 71 scitu dignissima † de modo procedẽdi, prędicandi, & catechizandi inter Indos, adducit, & contra abusus Indicorum Parochorũ, & contra eos, qui Indorum tarditatem, & morum perversitatem accusant, & Fidei non receptæ causam esse prætexũt; ostenditque messem esse copiosam, modò operarij idonei nõ desint, & difficultatibus, si quæ se se obtulerint, non perterriti, in suscepto munere perseverent, & se Indorum captui accommodẽt, & plus vitæ exemplo, abstinentiâ, & beneficentiâ, quàm severitate, & asperitate proficiant, ac perficiant.

72 Omnibus quippè gentibus, † quantumvis feris, & Barbaris annuntiandum est Evangelium, ut pluribus ostendi 1. tom. de Indiarum iure, lib. 2. cap. 8. ex num. 4. Non enim frustrà scribitur Psalm. 35. *Homines, & iumenta salvabis, Domine*; & Psalm. 67. *Animalia tua habitabunt in ea*. Quod D. Hieronym. & Greg. sub figura Arcæ Noë prænotatum, rectè, ut alia solent, ibìdem animadvertunt; & ut ait Lactant. in epitom. 73 divin. instit. † *Sicut in rudibus agris priùs quàm facere incipias, evulsis sentibus, & omniũ stirpium, radicibus amputatis, arva purganda, sic de animis Barbarorum priùs vitia detrahenda sunt, de quibus seminandæ per verbum Dei fruges immortalitatis oriantur.*

Quod etiam peculiariter tractat Ioan. Matienz. in tract. manuscripto de moderat. Regni Perù, 1. part. cap. 36. & multa ex Acostæ scriptis mutuans Anton. Possevinus in Bibliotheca, pag. 156. & seqq. & iterum pag. 399. cap. 19. & seqq. Ioan. Boterus in relation. univers. part. 5. pag. 81. Fr. August. de Avila in histor. Mexicana Ordin. Prædicat. lib. 1. cap. 71. pag. 321. & seqq. ubi refert qualiter se in catechizãdis Indis haberet Pater Luzerus; & quòd † ingenia eorum ob ido- 74 lolatriã depravata sunt, atque adeò magis in illis imbuendis laborare oportet, & exempla Gentilium ad idem ostendendum adducit latissimè Fr. Thom. à Iesu de procuranda omnium gentium salute, lib. 1. cap. ult. pag. 37. & 38. lib. 4. c. 2. pag. 127. & ex pag. 159. ad 187. lib. 6. c. 3. pag. 288. & 289. & lib. 11. in præfat. pag. 757. & seqq. & eod. lib. 2. par. cap. 3. & 4. pag. 824. & seqq. & ex pag. 866. ubi generalem catechismum pro eorum conversione proponit. De quo etiam omninò videbis Conc. Limẽs. III. c. 3. & 4. Acost. d. lib. 4. cap. 21. 22. & 23. Balth. Chavas. in Monit. pag. 1048. & seqq. Busæũ in Viridario, verb. *Catechesis*, Fr. Placid. Reinos. in gubern. Christ. cap. 1. & seqq. & cap. 14. & 15. Pineda in Monarch. Eccles. lib. 12. cap. 10. §. 5. Vbi queritur, † quòd in his nostris Indijs Occidenta- 75 libus ob Ministrorum incuriam, vel pravitatem parum Indi in Fide profecerint. Quod etiã graviter deplorat Religiosiss. P. Fr. Bernard. de Cardenas, nunc cùm hæc prælo mãdantur, in Episcopum Paraguaicum electus, in suo libello ad Regium Senatum remisso, & typis excusso, ferè per totum.

Et inter alia, quæ præcipuè in dictis Parochis, sive Doctrinarijs Indorum, tam secularibus, quàm regularibus, & tam perpetuis, quàm Commendarijs desiderantur, de quibus attentiùs, & circumspectiùs examinandi sunt, primum † locum obtinet peritia linguæ, si- 76 ve idiomatis ipsorum Indorum, quibus præficiuntur. Hoc enim ultra id, quod iure communi in alijs beneficiarijs cautum est in cap. 14. & 15. de offic. Ordin. & in reg. Cancellar. de idiomate, Conc. Trid. sess. 7. c. 3. cum multis alijs, quæ ibìdem DD. adducunt, & latè Nicol. Garcia de benef. par. 7. cap. 8. ex num. 63. Quintanaduẽñ. lib. 1. Eccles. cap. 6. num. 76. & sequentib. Camillus Borrellus, omninò videndus, de præstant. Reg. Cathol. cap. 51.

ex num. 8. Rebuff. in prax. gloss. 1. & 2. plurimum in parochis Indorum (ut vides) commẽdatur in omnibus schedulis sup. relatis, & in alia data Pintiæ 7. Iunij ann. 1550. quæ huc respiciens iubet, ut Indi Hispanum sermonẽ loqui cogantur. Quò tendunt & alia, quæ luculenter adduxi suprà lib. 1. & in specie Doctrinariorum elegantissimè cõsiderat Acosta dict. lib. 4. cap. 6. ubi ait, quòd Fides, sine quâ salvus esse nemo potest, ex auditu est, auditũ autem fieri per verbũ Dei, & quòd † Apostolos suos non antè Christus misit ad docendas gentes, quàm gentium linguis Spiritus sancti dono loquerentur; & expendit alia multa ad comprobandã necessitatem huius peritiæ, & damna, quæ faciunt parochi Indici sermonis ignari: & idem prosequitur cap. 7. per totum, & cap. 8. tractat, qualiter possit, & debeat consuli inscitiæ sermonis Indici, & cap. 9. quòd oporteat ad Indos venientes Prædicatores Indicum idioma diligenter discere; & lib. 6. cap. 13. tractans de confessionibus Indorum, sic exorditur: *Sermonis Indici peritia quantoperè desideretur, hoc maximè loco apparet, cùm neque pœnitentiũ crimina cognoscere, neque salutariter providere, nisi linguæ ministerio possit, &c.* & posteà subdit, quòd licèt quis possit per Interpretem confiteri; id tamen circa Indos prohibitum est Concil. Limens. III. can. 49. nec posse quem ad talem confessionem faciendam compelli, quamvis si velit, id facere possit, ut cũ D. Th. resolvunt reliqui Theologi in 4. dist. 27.

77

Eandem quoque obligationem, & præcisam sermonis necessitatem in eisdem Parochis Indorum agnoscit Matiẽz. d. cap. 36. D. Paul. allegans 1. ad Corint. 14. ibi: *Si non intelligo sermonem eius, cum quo ago, barbarus illi ero, & ille mihi.* Et benè subiungit, † Indos non esse tanquã Picas, aut Psytacos edocendos, sed ita, ut vim, & sensum eorum, quæ edocentur, rectè percipiant. Quod sine maxima peritia linguæ docentis fieri non potest, & paulatim eorum animis, & mentibus insinuando, iuxta dictum eiusdem Apostoli eâd. 1. ad Corint. cap. 3. *Tanquam parvulis in Christo † lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis, sed nec nunc quidem potestis, adhuc enim carnales estis.* Quò fortè respiciebat antiqua Ecclesiæ consuetudo dandi † baptizatis mel, & lac, & in Oriente lac, & vinum, ut per Gaspar Sanchez in Isaiã cap. 7. num. 51. pag. 101. & cap. 52. num. 12. pag. 579. & Vizcontum de Baptismo, cap. 41. & conducunt alia, quæ † de suavitate, quâ Hebræi fuerũt evocati à Deo ab idololatria, tradit P. Franc. Mendoça sup. cap. 1. Regum pag. 394.

78 79 80 81

Eman. etiam Roder. in Religiosis Doctrinarijs eandẽ idiomatis peritiam, ut præcisam requirit 1. to. quæst. regul. q. 35. art. 1. vers. 2. & latiùs Fr. Ioan. Bapt. in adverten. confess. Indor. 2. par. fol. 213. & seqq. & fol. 206. & 207. inquiens, † tam suscipiẽtes Doctrinas sine hac peritia, quàm nominantes, mortaliter peccare, neque absolvi posse, vel super hac obligatione ab Episcopo, imò nec à Papa dispensari, quia pertinet ad ius divinũ, & naturale in damnum animarum, ut per D. Th. 2. 2. q. 88. art. fin. ad 2. & Silvest. verb. *Dispẽsatio*, el 3. Et velut † surdi profectò sumus in linguis, quas nõ intelligimus, ut, post alios, tradit Hering. de fideiuss. c. 11. n. 152. & alia de peritia linguæ in his Indorum conversionibus necessaria, & difficultatibus superãdis, Possevin. in Bibliot. cap. 20. pag. 399. Thomas à Iesu de procur. omnium gentium salute, pag. 188. & 194. & 197. ubi adducit Breve Pauli V. de hoc agens, & Gaspar Sanchez sup. Isaiã cap. 51. n. 43. pag. 534. ubi probat, † quòd operarijs suis Deus subsidium præbet, & dat linguam, & verba.

82 83 84

Est autem adeò verum, peritiam linguæ in his Parochis desiderari, † ut collatio imperito facta, sit ipso iure nulla, & ipse teneatur beneficium dimittere, ut expressè deciditur in d. reg. Cancel. de idiomat. ubi Lud. Gometius q. 5. eam ad Commendas extendit, & sequitur Rebuff. in prax. benef. gloss. 1. & 2. Menoch. de recup. rem. 15. n. 44. & 442. Fr. Lud. Lopez in instruct. cõsc. par. 1. c. 27. Fr. Ioan. Bapt. in dict. advert. 2. par. fol. 206. & 207. & plures alios referens Nicol. Garc. 7. par. cap. 8. n. 63. Quamvis idem Auctor cap. 7. n. 12. & 13. cum seqq. sufficere tradat, si statim possit linguam addiscere, vel illitteratus litteras scire, & quòd aliàs tenetur beneficiũ dimittere. Quod & tenet Victoria 2. 2. q. 185. Navar. in cap. si quando, except. 18. n. 4. & 8. Quintan. cap. 6. n. 16. Azor. 1. par. lib. 10. cap. 3. q. 18. & in terminis nostrorum Indorũ loquens Fr. Ioan. Bapt. d. 2. par. num. 34. fol. 213. & 386. Videndus quoque omninò erit Rofredus in quæst. Sabbatina 2. inter quæstiones diversor. pag. mihi 165. ubi ad partes disputat, an si scholari, vel alteri, qui putabatur idoneus, collata sit præbenda, & posteà reperiatur insufficiens, possit illâ privari.

85

Et Episcopus etiam poterit † refutare, seu non admittere clericũ linguæ imperitum, vel alioqui parũ aptum, sibi à Patrono præsentatum, quia per præsentationẽ Patroni minimè impeditur potestas Episcopi circa ea, quæ ad animarũ curã attinent, cap. ex litteris, de iure patr. ibi: *Dũmodò aliàs sit idoneus*, c. fin. eod. tit. ibi: *Si ei aliquod non obsistat impedimẽtũ*

86

cap.

cap. fin. de instir. lib.6. ibi: *Dummodò aliàs sit idoneus*, Cõcil.Trid.sess.25.de refor.c.4. ibi: *Ad hoc liceat Episcopis præsentatos à patronis, si idonei non fuerint, repellere*; & idem tenet alia adducens Rebuff.in cõcord. tit. de nominat.q.20.In dubio tamẽ præsentatus cẽsetur idoneus, & Episcopo incumbit probare contrariũ,ut per gloss.in cap. Monasteriũ 16. q. 6. & ea, quæ in nostris terminis tradit Zapata de inst.distrib.2.par.c.12.n.7. quod tamen nõ facilè poterit practicari in beneficijs Indiarũ,cùm iam ex d.sched. ann. 1609. Patronus † nullum soleat præsentare, nisi ex approbatis,& nominatis ab ipso Episcopo,quãvis eligat secundo, vel tertio loco nominatũ. Nisi fortè in ipsa graduatione nominatorum adeò merita unius alijs præponderẽt, ut evidens iniuria ei fiat, si scripturæ ordinem non sequatur, prout in simili tradit Zapata d. 2. par.cap.6.ex num.22.ad 36. ubi n.26.docet quando, † & qualiter possit Rex omnibus consultatis posthabitis,aliquem alium ex suo arbitrio designare.

87

88

89

EXAMEN † autem oppositorum, qualiter faciendum sit,& quid in eorum electione, & prælatione pensandum,& an,& quando semel examinati iterũ ad examẽ vocari possint, vide Trid. d.sess.24.c.18. & ibi latè notata ab Aug.Barbosa in collect.Mascobr.in prax.requis.5.dub.2. Fr.Sigismund. à Bononia de elect.dub.32.Ioã.Valer.de differ.inter utriusque for.verb.*Electio*,differ.1.n.1.Aloif.Ricciũ in prax.aurea,resol.348.& in decis. Cur. Archiep. par.4. decis.425.aliàs 362. Garcia de benef.par.9.cap.2.per tot. & præcipuè n. 111.Barbosa de off.Curati,c.2.n.122.Vallẽsem sup. Decretal.tit.de inst.circa fin. Lucarin.Academ.disp.academ.1.observ.2.&alios, quos in cap. seq.citabimus,qui benè concludunt, in concursu Parochialiũ,non solùm cõsiderari idoneitatẽ respectu scientiæ, sed etiã respectu ætatis,morũ,originis,& prudẽtiæ,& huiusmodi, & minus doctũ, cuius mores sunt noti,& approbati,præferri posse doctiori,cuius vita ignoratur, ac denique idoniorem iudicandum, ac propterea præferendum illum esse, qui muneri, cui præficitur,est aptior, de quo etiam per Covar. in reg.peccatũ,2.part. §.7.num.4. vers. *Dignior verò*, Rota decis. 537.num.14.par.1.

QVIBVS Ego in electione Parochorũ Indicorum,de qua agimus,multum etiam attẽdendum addo,& suadeo,quòd eligẽdus † parum cupidus sit bonorum temporalium. Nã radix omniũ malorum semper, sed potissimũ in hoc ministerio cupiditas est,ut egregiè docet Acosta d.lib.4.c.14.&15.Annæ.Robert. lib.1.rer.iud.cap.7.fol.mihi 47.ubi ostendit,

90

curam,† & cupiditatem Pastoris spiritualis, ut & temporalis, non in comedendis, vel deglubendis ovibus, sed in pascendis, & custodiendis consistere debere.

91

Quod etiã innumeræ schedulæ Regiæ suadent, hac propter Doctrinarijs iniungentes, ut † oblationes ab invitis Indis non exigant, nec indebitas subventiones pro Sacramentis administrandis,Missis,& funeribus celebrandis,de quo doctè agit Dom.Episcop.Pacens. D.Felician. à Vega in cap. clerici, de iudic. n.42. pag.242. & graviter D. Aug. lib.2. de conserv.Evangelist. Vbi eis Apostolorum exemplum proponit,& vel in † sandalijs, quibus utebãtur, hoc significari his verbis ostẽdit: *Calceatos sandalijs mysticè aliquid significans, scilicet pedem, nec tectum desuper, nec nudum ad terram,id est, non occultandũ Evangelium,nec terrenis commodis innitendum.* Quamvis † qui spiritualia seminãt,quod necessarium suæ sustẽtationi fuerit, instè iuxta Apostoli sententiã percipiant, de qua pluribus egi sup.lib.1.cap.5.num.82. & novissimè Laborius in var. lucubrat. tit.2. cap. 16. num.5.pag.194. & in nostris terminis Acost. de procur.Ind.salut.lib.3.cap.6. Concil.Limens.III.act.2.cap.38.ubi solùm oblationes voluntarias admittit, & plures schedulæ, quæ de stipendio suis Parochis ab Indis solvendo agunt, quæ referuntur in 1. tom. impress. pag.91.& seqq. & qualiter, & ante quem iudicem ijdem Parochi illud petere debeant, & est omninò videndum idem Concil.Limẽse act.3.cap.4.& 5. ubi his de causis omnem negotiationem Indorum Parochos sub gravissimis pœnis interdicit.

92

93

94

VTRVM verò oporteat † sacram Synaxim Indis administrari, quod hucusque multi parochi Indorum excusant, eorum ruditatem, & feritatem causantes, videndus est Acosta ubi suprà lib. 6. cap. 7. cum tribus seqq. ubi hũc articulum exactè pertractat, Fr.August. de Avila in histor. Mexicana, lib. 1. cap.26. ubi plura miranda circa hoc adducit, & Fr. Bernard. de Cardenas, qui novissimè doctè hoc prosequitur, & in affirmativam inclinat, d.lib. §.9. pag.34. cum seqq. & probari potest ex Concil. Limens.III.act.2.cap.19.ubi saltem pro Viatico illis nullo modo negandũ esse gravissimis, & elegantissimis verbis statuit.Et ex Armeniorum, & Bohemiorũ consuetudine, qui etiam infantes communicant, ut refert Ioann. Boem. in lib. de omni gent. moribus pag.234. & 140. quamvis hoc hodie apud alios in usu non sit, ex traditis à Barbosa in collectan.ad Trident.sess.21.cap. 4.ubi plurimos refert, licèt novissimè contrarium adstruere tentet D. Franc. Torrebl.

95

Villalp. de iure spirit. lib. 2. c. 7. n. 68. fol. 40. ubi meminisse potuit de mortuis, quorum ori olim Eucharistia apponi solebat, & cum ea sepeliebãtur, ut constat ex traditis à Basil. Põt. Legionens. var. disput. q. 2. Scholast. pag. 135. ubi etiam pag. 105. nominatim de nostris Indis post Acost. pertractat. Et an, & quando licitum sit fatuis, vel etiam furiosis Sacramentum Eucharistiæ impertiri, latissimè Cened. in collect. ad Decretũ, P. Suar. & plures alij, quos novissimè adducit Aug. Barb. in collect. ad Concil. Trid. sess. 21. cap. 4. n. 3. pag. 157. Torreblanca ubi sup. n. 58. & seqq. & novissimè Ioan. Sanchez select. disp. 38. fol. 314.

SVMMARIVM CAPITIS DECIMISEXTI.

1 *Monachi beneficia Curata secularia regulariter habere non possunt.*
2 *Beneficia secularia, ut Monachi, vel alij regulares habere possint, requiritur dispensatio R. P. ex iusta, vel utili causa.*
3 *Regularia beneficia, qualiter introduci cœperint, & à secularibus distingui?*
Cap. cùm de beneficio, de præb. lib. 6. & alia iura similia, explicantur, & illustrantur.
4 *Beneficia omnia in dubio cẽsenda sunt secularia.*
5 *Beneficia secularia secularibus, & regularia regularibus, conferenda sunt, nisi contrarium fieri necessitas exigat.*
6 *Beneficia regularia unius Religionis Religiosis alterius conferri non debent.*
7 *Curata Indorum beneficia, quare, & qualiter olim Religiosis commẽdari cœperint?*
8 *Cortesius quantò studio curaverit, ut Religiosi ab Indis venerarentur; & qualiter Motecbumam in Fide instruxerit?*
9 *Bullæ plurium gratiarum, & concessionum, quæ Religiosis Indorum conversionem, & Doctrinam curantibus à sede Apostolica datæ sunt, remissivè.*
10 *Bulla Adriani VI. refertur permittẽs fratres Mendicãtes de sola suorũ Prælatorũ licentia Indorũ Doctrinæ intendere posse.*
11 *Doctrinæ Indorũ, qualiter, & quare Religiosis precario commẽdari cœperint? plures schedulæ exprimunt, quæ referuntur.*
12 *Regulares, tam in nova Hispania, quàm in Perù, quomodo, quibusque nominationibus, & exemtionibus Indorum Doctrinas olim exercuerint?*
13 *Reges Hispaniæ, & eorũ in Indijs Vicarij poterãt olim aßignare parochos populis Indorũ, sine licentia Episcoporum, & quare?*
14 *Papa omnia beneficia ubiq; si velit, providere potest, etiã aliàs ad Ordinarios spectantia, & est Ordinarius Ordinariorum.*
15 *Beneficia omnia curata etiam regularia ex nova dispositione Tridẽt. requirũt examinationem, & approbationem Ordinarij.*
16 *Doctrinæ Indorum, etiam regularibus cõcessæ, debent hodie conferri, & exerceri iuxta formam Tridentini.*
17 *Religiosi curati Indorum qualiter se opposuerint decisionibus Tridentini privilegia suarum excemtionum allegantes?*
18 *Pij V. & Gregorij XIV. Brevia referuntur, quæ videntur Religiosis permittere, ut de sola licentia suorum Prælatorum curata Indorum exerceant.*
19 *Regulares Indiarũ posse obtinere curata Indorum, imò & ad ea regenda compelli de sola licentia suorum Prælatorum, qui teneant?*
20 *Breve Pij V. licèt petitum fuerit pro Ordinibus Mendicantibus, extẽditur ad alios, qui de eorum privilegijs participant.*
21 *Doctrinas Indorum semel regularibus assignatas non posse eis per Episcopos adimi post Breve Pij V. tenent aliqui Auctores, qui referuntur.*
22 *Doctrinas Indorum ex vi Brevis Pij V. etiam post Concilium à regularibus sicut anteà esse administrandas Remesalius existimat, & de schedulis idem insinuantibus.*
23 *Schedulæ Regiæ, quæ præscribunt formã beneficijs regularibus Indorum, & eis favent, sunt confirmatæ à sede Apostolica.*
24 *Doctrinæ regularium qualiter post Concil. Trid. præsentari solitæ sint in provincijs Peruanis?*
25 *Religiosi Doctrinis Indorũ præpositi, nõ solùm ex voto charitatis, sed ex debito suscepti muneris administrant, sicut alij parochi.*
26 *Religiosos Indiarum, qui Doctrinis Indorum deserviunt, veros, & proprios eorum parochos esse plures schedulæ ostendũt, quæ referuntur.*
27 *Doctrinas Indorum an expediat regularibus adimere, & eas clericis secularibus dare? sæpè tractatum est, & referuntur schedulæ de hoc agentes, & lites, & contẽtiones super hoc exortæ.*
28 *Doctrinæ Indorũ, etsi regularibus relictæ sint, semper tamen sub ea cautione, ut nullum ius ad earum proprietatẽ acquirerẽt, & de schedulis, quæ hoc ostendunt.*
29 *Doctrinæ Indorũ, an relinqui, vel adimi regularibus debeant, varijs rationibus pro utraque parte disputari solet, & sæpè summum Senatum, & alios graves Viros ancipites tenuit.*

Ne-

30 Necessitatis causa inductum, ea cessante cessare debet.
31 Religiosi ob ablatas sibi Doctrinas, quas precario habent, nullam sibi iniuriam fieri iustè dicere possunt.
32 Dominus vineæ, vel domus benè potest dicere operarijs, vel inquilinis finita locatione: Tolle, quod tuum est, & vade.
33 Clericis secularibus Indiarum nulla, vel pauca præmia manet, si Doctrinis Indorum non fruantur.
34 Religiosis consulitur, si eis Indorum Doctrinæ adimantur, & ad regularem, & claustralem observantiam reducantur.
35 Monachi proprium officium quale sit? ex D. Bernard. & Hug. & eius etymologia, & claustralis observantia.
36 Monachi etiam in Ecclesijs secularibus, ubi collegialiter habitant, non possunt exercere officium Parochi.
Cap. 1. de Capellis Monachor. explicatur, & illustratur, ibid.
37 Regularibus si aliquãdo committitur cura animarum ob defectum clericorũ secularium, debet hæc cura cessare, eodem defectu cessante, & quare?
38 Regulares Indorũ Doctrinis præpositi, in magno animarum periculo versantur.
39 Regulares, qui Doctrinas Indorum regũt, posteà disciplinam Monasticam, & Claustralem observantiã odio habent, ex testimonijs P. Acostæ, cuius verba adducũtur.
40 Fr. Bernardini de Cardenas iudicium de damnis, quæ regulares ob Indorum Doctrinas patiuntur.
41 Regulares regentes Doctrinas Indorum, prætextu suorum privilegiorum, nec Cõcil. Trid. nec Regium patronatum, nec Ordinarij subiectionem, aut reverentiã observant.
42 Statuum, sive professionum varietas simplicitati, & prædicationi Evangelij multum incommodat.
43 Officio in uno eodemque non debet dispar esse professio.
Cap. in nova 16. q. 7. expenditur, & illustratur, ibidem.
44 Regulares præpositi Doctrinis Indorum plures, quotidie querelas, & discordias cum pluribus habent.
45 Doctrinæ Indorum non sunt hodie necessariæ regularibus ad suorum Conventuum sustentationem, & quare?
46 Doctrinarum stipẽdia, qualiter regulares dividere, aut expendere soleant?
47 Monachi pro nullo terreno lucro de Monasterijs exire possunt.
48 Doctrinæ Indorum à regularibus ob proprias, quas in eis habent temporales commoditates, appeti videntur, magis quàm ob spiritualem salutem Indorum.
49 Religiosi alioqui graves Doctrinas etiam Indorum appetere solent.
50 Religiosi Ordinum Mendicantium multũ laborant, & laborarunt in detectione, & conversione Indorum.
51 Reges nostri nullã classem in Indias mittunt, sine multis Religiosis destinatis ad cõversionem Indorum.
52 Regularibus auferre Doctrinas Indorũ, quos ipsi cõverterũt, & pro quibus tot labores susceperunt, valdè durum videtur.
53 Regularibus gratiæ referuntur in multis schedulis, ob sedulam operam navatam in conversione Indorum.
54 Religiosi, maximè ubi conventualiter vivere possunt, aptiores esse videntur, quàm clerici seculares, ad regẽdas Doctrinas Indorum, & quare?
55 Indi magis amant, & reverentur Doctrinarios regulares, quàm seculares.
56 Regulares exui non debent Doctrinis Indorum ob id, quòd aliqui in illis malè se gesserint.
57 Regulares, vel ob solum munus prædicandi, possunt promoveri ad Ecclesias Curatas, ex Abbate, & alijs.
58 Regulares Mendicantes non sunt ita prohibiti habere Curata, ut Monachi, & iura, quæ ea eis habere permittunt.
59 Religiosi quamvis à Doctrinis, & Curatis Indorum arcerentur, adhuc tamen missionibus, & conversionibus, ac confessionibus ipsorum attendere deberent.
60 Religiosi habent præsumtionẽ pro se, quòd melius, castiùs, & cautiùs vivant, quàm alij clerici seculares.
61 Monachus Curato beneficio præfectus, an sit liber à suis Prælatis regularibus?
2 Doctrinarij regulares non eximuntur à Monachatu, nec subiectione suorum regularium Prælatorum.
63 Regularis degens extra Monasteriũ iussu Prælati, intra illius septa manere videtur.
64 Regulares Doctrinis præpositos intra claustra Monasterij manere videri declaratum est.
65 Regulares quid respondeant obiectioni de morum correctione, & inobservantia patronatus Regij?
66 Cõfirmatio arguit superioritatem in confirmante.
67 Iosepb. Acostæ iudiciũ refertur circa tollendas, vel relinquendas regularibus doctrinas Indorum.
68 Ioan. Matiẽzus quid sentiat circa Doctrinas regularium?

69 Auctoris, & Limanæ Audientiæ iudiciũ super tollendis, vel conservandis Indorum Doctrinis.
70 Parochiæ Indorum, ubi per Religiosos cõventualiter vivẽtes exerceri possunt, cõmodissimæ, & utilißimæ sunt, ex Acosta, & aliis.
71 Societas Iesu, quas doctrinas Indorũ habeat, & quàm laudabiliter in illis se gerat, & de schedulis Regiis iubentibus, ut ad hoc munus invitentur.
72 Conventus, vel Vicarias circa Doctrinas regularium fieri aliquæ schedulæ iubẽt, quæ referuntur.
73 Monachus extra Conventum in aliquo officio, vel beneficio degens, debet secum socium habere.
74 Monachus nullo modo potest esse sine Monacho, ex Innocentio.
75 Doctrinario seniori alterum sociũ iuniorem dari iubet quædam sched. Regia, quæ refertur.
76 Monachus degẽs in Ecclesia suo Monasterio subiecta, nõ dicitur degere extra claustra.
77 Diaboli insidiis, & humanæ fragilitati nihil satis tutum.
78 Senatus supremus Indiarum, quid tandẽ censuerit super conservatione Doctrinarũ regularium, & sub quibus cautionibus? & de schedulis, quæ de eis agunt.
79 Regulares, qualiter, & quare acquiescere recusaverint schedulis novam formam in eorum doctrinis imponentibus? & quid ob hæc denuò provisum fuerit?
80 Regulares doctrinarios esse examinãdos, & approbãdos, ac visitãdos ab Ordinariis, novæ schedulæ declararũt, quæ referũtur.
81 Regularis non potest duo beneficia simul regere, aut poßidere, etiã si alterũ sit simplex, vel Capella.
82 Beneficium quodlibet in Monacho est incompatibile cum primo, & quare?
83 Monachus ubi ex causa necessitatis dispẽsatur ad duo beneficia, unum in titulum, aliud in Commendam habere debet.
84 Regulares, an sibi, vel suis Monasteriis acquirant synodum, sive salarium, aut fructus beneficiorum regularium, & de schedulis de hoc agentibus.
85 Religiosi nihil proprium habere possunt.
86 Regulares æquè ac seculares possunt in pia opera disponere, quæ sibi supersunt de fructibus beneficiorum.
87 Pauperum, vel piorum operum appellatione Cœnobia continentur.
88 Doctrinarii non possunt ea, quæ ab Indiis propriis Ecclesiis donantur, in alios usus, etiam pios, convertere.
89 Religiosi in communi benè habere poßũt ius, & dominium radicatum ad aliqua beneficia, & eorum fructus, & pro illorum defensione in iudicio experiri.
90 Religiosi non defendentes suas exẽtiones, & privilegia, ac præeminentias, graviter peccant.

CAPVT XVI.

De eisdẽ Beneficiis, sive Doctrinis Indorũ, quæ regularibus commendãtur. Et cur hoc cœperit introduci? & an veri Curati censendi sint? Et utrũ hodie expediat has Doctrinas illis auferre, & Clericis secularibus aßignare? Adductis ad utramque partẽ validißimis argumentis, & supremi Senatus Indiarum declarationibus.

QVAMVIS Religiosi viri, & maximè † Monachi, Beneficia Curata secularia iuxta iuris cõmunis regulas habere non possint, ut docet gloss. in cap. quod Dei timorem, verb. *Regimẽ*, de statu Monachorũ, & plurimi alii Auctores, quos refert Thom. Sanch. in summ. 2. to. lib. 7. c. 29. n. 71. Nicol. Garc. de benef. 7. par. cap. 10. & D. Rod. Acuña (qui explicat, qualiter hoc accipiendum sit) in cap. priscis 55. dist. & in cap. quorundam 6. 74. dist. n. 3. Id tamen ab omnibus limitatur, † extante summi Pontificis dispẽsatione, qui ob aliquam Ecclesiæ necessitatem, & utilitatem, aut deficientiã Clericorum seculariũ, hanc curam regularibus, etiam Monachis, committere potest, ut habetur in cap. pro utilitate 16. q. 1. & probat gloss. in d. cap. quod Dei timorẽ, verb. *Regimẽ*, ubi Abb. n. 13. idem Abb. in c. 1. de Capell. Monach. Cardin. in Clement. 1. de elect. n. 20. Guimier in pragm. sanct. tit. de collat. §. illi verò, verb. *Religiosis*, ad fin. & ibi Probus in addit. n. 5. Rota decis. 5. de iure patron. & 28. de præb. in novis, Roch. de iur. patr. verb. *Honorificũ*, q. 4. n. 13. Rosella in summ. verb. *Monachus*, n. 4. Silvest. verb. *Religio* 7. q. 3. Greg. Lopez per tex. ibi in l. 25. tit. 7. par. 1. verb. *Eglesias*, Covar. in cap. 2. num. 3. de testam. Rebuff. de pacif. possess. num. 31. Navar. cons. 10. de regular. Eman. Roder. in quæst. regular. tom. 1. q. 34. art. 5. & alii, quos refert, & sequitur Sãchez ubi sup. n. 39. Garcia n. 16. & seqq. n. 32. & 38. Gratian. discept. forens. c. 123. à n. 10.

1

2

& num.20.Petr.Gregor. ubi sup.num.7. ibi: *Quia & aliquando ex Monachis, si idonei sint, Curiones fieri posse placuerit. Ecclesiæ quippè necessitas hoc suadet, & exposcit, & iubet*, & D.Acuña in d.cap.priscis, num.2.

Et mediante hac dispensatione, & introductione, 3 † cœperunt plurimis in partibus, Religiosis aliqua beneficia curata regenda, & fruenda concedi; quæ hac de causa regularia appellata sunt, ad differentiam aliorum beneficiorum, quæ solùm à secularibus obtineri possunt, & ob id secularia dicũtur. De qua divisione agitur in cap. cùm de beneficio, de præb.lib.6.Clem.unica, de supplend.neglig. Prælat. & in multis alijs locis, quæ ibi DD. adducunt, & latè Rebuff.in prax.tit.regularia beneficia multiplicia, n.1.& in Cõcordat.tit. de collat. §.volumus, verb. *Regularia*, & in tract.de nomination.q.15.n.26.Corras.Pet. Greg. Petr.Pechius, Cerola, & alij, quos refert Nicol.Garc.d.c.10.n.1.& seqq. & par.1. c.6.n.11.& 12. Rhenat.Chopp.de iur. Cœnobitarum, pag.140.& latissimè, & disertissimè Sanch.d.cap.29.n.11. ubi docet, 4 † in dubio omnia beneficia censenda esse secularia, nisi contrariũ probetur, & regularia ea esse, quæ ex dispensatione, fundatione, vel cõsuetudine Religiosis addicta sunt: factâ que dictâ divisione, 5 † secularia secularibus, & regularia regularibus conferenda esse, ultimumque statum in iudicanda eorum natura attendendum esse, ut per innumeros relatos ab eod.Garcia d.cap.10.ex n.1. Marescot, lib.1. var. resol. cap.60.Vivian.de iure patron.lib.6.c.2. ubi, quòd regulares debent præsentari ad regularia, non ad secularia, Trident.sess.23.de refor. cap.10. ubi Aug. Barbosa in suis novissimis collectaneis plures alios adducit, & num.12. in subsidium, veluti si deficiant regulares, aut necessitas urgeat, puta quia idonei non reperiantur, beneficia regularia, secularibus, & è converso, conferri posse probat, ex cap. inter quatuor, de Relig.domib.Abb.Rebuff. Azor, Garcia, Reginal.Laimano, Cephalo, & alijs, quos ibidem allegat, & idem sequitur Ioann. Bapt. Costa de remed. subsidiar. remed.71. num.2.ubi intelligit, sive sit liberum, sive iuris patronatus laicorum. Et idem probandũ est 6 in † regularibus, de beneficijs alterius Religionis non providendis, cap. cùm singula, de præbend.lib.6.Clem.1.de elect.cũ alijs, quæ adducit Aug. Barbosa ad Trid. sess.25.c.21. num.1.pag.609.

7 Et hoc est, quod † in his nostris Indiarũ provincijs contigisse videmus. Nam cùm initio detectionis earũ, pauci clerici seculares in illis reperirentur, qui Indorum idioma callerent, & ex adverso plurimi regulares, propterea quòd hi erant, qui sese devovebant Regibus nostris, & Ducibus ab eis missis ad dictas provincias detegendas, & conquirendas, ut passim tradit Herrera in tota sua hist. gener. Ind.& plenè Fr.Ioã.à Torquem.in Monarch. Indiar.lib.15.ex cap.1.ad 9. Fr.Aug.Davila in hist.Mexicana, lib.1.pag.4.ubi 8 † referunt, quanto studio curaverit insignis ille Dux Ferdin. Cortesius, ut Religiosi ab Indis venerarentur, idem Torquem.lib.4.cap.53.& 54.ex pag.509.ubi tradit, qualiter idem Ferd.Cortesius Mexicanum illum Imperatorẽ Motechumam in Fide, & Religione Christiana instruxerit, & ingens miraculũ operatus fuerit, Fr.Ant. Remesal.in hist. provinciæ Guathemalens.lib.11.cap.5.& 6.Fr.Alphõs.Ferd.in hist.Eccles.nostri temporis, pag.182.& latiùs cæteris Fr. Ioan. Bapt.in advertent. confess. fol.172. & seqq. ubi enumerat 9 † omnes concessiones, & privilegia, sive Bullas Apostolicas Leon.X.Adriani VI.Paul.III.Clemẽtis VII.Pij V.& aliorum summorũ Pontificum, qui ratione necessitatis, & utilitatis suprà relatæ conversionis, & doctrinæ Indorum, permiserunt fratribus Mendicantibus Indiarũ, ut possent eis omnia sacramenta ministrare, & Parochorum officium supplere.

De quibus Bullis, & præcipuè de illa 10 † Adriani VI. mentio fit in quadam epist. Regiâ dat.Tolet.1.Decemb.ann.1573. scripta ad D.Proregem Peruanum D.Franc.à Toleto, cuius caput habetur in 1.tom.sched.impress. pag.113.& sic inquit: *En lo de la duda q̃ teneis si los Religiosos de la Compañia de Iesus puedẽ salir à las Doctrinas de los Indios, segũ su regla, parece q̃ por la Bula del Papa Adriano lo pueden hazer ellos, como los demas Religiosos, i assi ordenareis que se haga*; quæ Bulla Adriani VI. data fuit 20.Maij an.1522. & incipit, *Exponi nobis, &c.* & post alia sic inquit: *Tenore præsentiũ volumus, ut omnes fratres Ordinum Mendicantium, præsertim Ordinis Minorũ regularis observãtiæ, à suis Prælatis nominati, qui divino spiritu, ultrò, atque spõtè voluerint ad partes Indiarũ præfatarum causa cõvertendorum, & instruendorum in Fide prædictorũ Indorum se transferre, liberè & licitè possint, & valeant. Dum tamen sint talis sufficientiæ in vita, & doctrina, quòd tuæ Cæsareæ Maiestati, aut tuo Regali Consilio sint grati, ac tanto operi idonei, super quo consciẽtias suorũ Superiorũ qui eos nominare, & licẽtiare debẽt, oneram⁹.*

11 Quam causam † & originẽ dictarũ doctrinarum regulariũ, & quòd eis veluti precario concessæ fuerint, donec clerici idonei reperirẽtur, apertè exprimũt plures sched.Regiæ, quæ passim in 1.tom.impress. reperiuntur ex

pag. 83. Sed præcipuè dat. Vlysſip. 6. Deceb. an. 1583. pag. 99. quæ ita inquit: *El Rei. Reverēdo en Christo Padre Obiſpo de Tlaxcala, del nueſtro Conſejo. Yà ſabeis como conforme à lo ordenado, i eſtablecido por la ſanta Igleſia Romana, i à la antigua coſtumbre recebida, i guardada en la Chriſtiandad, à los Clerigos pertenece la adminiſtracion de los ſantos Sacramētos en la Rectoria de las Parroquias de las Igleſias, ayudandoſe como de Coadjutores en el predicar, i confeſſar de los Relgioſos de las Ordenes. I que ſi en eſſas partes por conceſsion Apoſtolica ſe hā encargado à los Religioſos de las Mendicātes Doctrinas i Curazgos, fue por la falta q̄ avia de los dichos Clerigos Sacerdotes, i la comodidad, que los dichos Religioſos ternian para ocuparſe en la converſion, doctrina, i enſeñamiento de los naturales, con el exemplo, i aprovechamiento que ſe requiere. I que ſupueſto que eſte fue el fin que para ordenarlo ſe tuvo, i que el efecto ha ſido conforme à lo que ſe procuraba, i procura, i que con vida Apoſtolica, i ſanta perſeverancia, han hecho tanto fruto, que por ſu doctrina, mediante la gracia, i ayuda de nueſtro Señor, ha venido à ſu conocimiento tanta multitud de almas. Pero porque cōviene reducir eſte negocio à ſu principio, i que en quanto fuere poſſible ſe reſtituya al comun, i recebido uſo de la Igleſia, lo que toca à las dichas Rectorias de Parroquias, i doctrinas, demanera, que no aya falta en los dichos Indios. Os ruego, i encargo, que de aqui adelante aviendo Clerigos idoneos, i ſuficiētes, los proveais en los dichos Curazgos, doctrinas, i beneficios, prefiriendolos à los Frailes, i guardandoſe en la dicha proviſion la orden que ſe refiere en el titulo de nueſtro Patronazgo. I en el entretanto que no huviere los que conviene para todas las dichas doctrinas, i beneficios, repartireis los que quedaren igualmente entre las Ordenes que ai en eſſas provincias; demanera, que aya de todos, para q̄ cada uno trabaje ſegun ſu obligacion de avētajarſe en tan ſanto, i Apoſtolico exercicio. I vos velareis ſobre todo como buen Paſtor, para que los inferiores eſten vigilantes, i deſcargando nueſtra conciencia, i la vueſtra, ſe haga entre eſſos naturales el fruto que cōviene. Fecha ut ſuprà, &c.*

Quod non minus graviter, & apertè deciditur in alia anni 1618. quæ ſuperioris mentionem facit, & ita exorditur: *Mi Virrei, Preſidente, i Oidores de la ciudad de los Reyes de las provincias del Pirù, como teneis entendido, al tiempo que ſe deſcubrieron eſſas provincias, por no aver en ellas numero ſuficiēte de Clerigos, que adminiſtraſſen los ſantos Sacramentos, i ſer los lugares i partes donde lo avian de hazer, tantos, i tan diſtantes, los ſeñores Reyes mis progenitores ſuplicaron à la ſede Apoſtolica permitieſſe, i diſpenſaſſe, que los Religioſos de las Ordenes Mendicantes, ò algunos dellos, pudieſſen ſer Curas doctrineros de algunos pueblos de Indios, demanera, que por eſte medio ſe ſuplieſſe la falta de miniſtros, i ſe acudieſſe à cumplir con obligacion tan preciſa. I aviendoſe concedido aſſi, ſe expidieron diverſos Breves ſobre ello por los ſumos Pontifices Alexandro, Leon, Adriano, i Pio Quinto. I como las cavſas del govierno publico ſe diferencian ſegun el tiēpo, &c.*

12 Et hoc quidem titulo, † atque in hunc ſanè modum, regulares Indiarū in Nova-Hiſpania ferè omnia Curata beneficia Indorum, & in provincijs Peruanis, & alibi, plura, & quidem pinguiora, rexerunt, & poſſederunt, utenteſque Bullis Apoſtolicis, quas habent, quæ eos eximunt à iuriſdictione, viſitatione, & examinatione Ordinariorum, & præſertim illâ Bened. XI. Nicol. V. & Sixti IV. quæ *Mare magnum* appellatur, de quibus in Bullarijs fol. 57. 121. & 173. & apud Eman. Roder. in comp. privileg. In ſuis Capitulis, vel per ſuos Prælatos regulares, eos approbabant, & ſeligebant, quos huic muneri aptiores reputabant, & patrono offerebāt, qui eos confirmabat, & titulum doctrinæ expediri iubebat, ut ſtipendium ſibi aſſignatum percipere poſſent, abſque eo, quòd ulla Ordinarij notitia, vel interventio, collatio, aut inſtitutio poſtularetur. Dicebāt quippè ſolam ſui Superioris regularis approbationē, & nominationem ſufficere, ut tradit d. Fr. Ioan. Bapt. d. 2. part. fol. 254. & fol. 175. & ſeqq. & Fr. Eman. Rod. 1. tom. regul. q. 35. art. 2. per totum, ubi (quod amplius eſt) Veracruce relato, & aliquibus Novæ-Hiſpaniæ exemplis adductis, tenet, 13 quòd † noſtri Reges, vel Proreges, aut Gubernatores, qui eos repræſentant, & Regio nomine patronatum Indiarum exercēt, poſſunt aſsignare dictis Religioſis ſine licentia Epiſcoporum populis Indorum, in quibus hanc poteſtatem parochorum exerceant, virtute conceſſionis Alex. VI. quæ eos patronos effecit, & veluti ipſius Pontificis delegatos, quem, dubium non eſt, ubique terrarum miniſtros præficere poſſe, pro ſalute animarum, ſine conſenſu Ordinariorum, cap. 2. de præb. lib. 6. Clement. 1. ut lite pendente, cum alijs, quia cōcurrit cum omnibus Prælatis in procurando, & gubernando populo Chriſtiano, cùm ipſe ſit Ordinarius Ordinariorum, & totius urbis, & orbis, ut per Innoc. in cap. licèt ex ſuſcepto, de foro compet. Afflict. in Rubr.

quæ

quæ sint regal.num.48.& seqq.& latè D.Valençuela cons.4.num.161.ubi, quòd Papa in beneficialibus habet plenissimam potestatē, & dicitur dominus beneficiorum,& Ego sup. hoc tomo lib.2.cap.27.num.42.

SED cùm post hæc habitum, & promulgatum fuerit Concilium Tridentinum, quod finitum fuit 4. Decembr. ann. 1563. sub Pio IV.Pontifice Maximo, & in eo † tum sæpè, tum præcipuè sess.7. cap. 13. de reform. sess. 18.cap.13.sess.24. cap.18. & sess.25. cap.9. ita enixè, piè, & iustè cautū fuerit, ut in quibusvis beneficijs, etiam regularibus, & iuris patronatus Regij, examinatio, & institutio Episcopi, tanquam loci Ordinarij, requiratur, & ut nullus Religiosus absque Episcopi licētia verbum Dei prædicare, ac secularium personarum confessiones audire posit, sess. 5.de reform. cap.2. sess.23. cap.15. sess. 24. cap.4. Meritò Episcopi, & Proreges Indiarum † eandem formam in his beneficijs regularibus Indiarum introducere curarunt, & ut ius patronatus Regij in ipsis,sicut in alijs, exactiùs,quàm antea,observaretur,atq; adeò Religionum superiores in suis Capitulis Doctrinarios non nominarent, sed quos idoniores censerent,Proregi, vel Gubernatori proponerent, ut ipse unum ex illis eligeret, ac præsentaret, & Episcopo examinandum, & instituendum remitteret, prout & cavetur in sched. iuris patronatus anni 1574. vers. 10. Religiosi † verò earundem Indiarum validè se his novis iussionibus opposuerunt, dicentes, suis institutis, & exemtionibus omninò contrarias esse,illisque in Concilio derogatū non fuisse. Atque ita nullam innovationē pati voluerunt. Constantiusque in hoc proposito perstiterunt, impetrato,& edito ad instantiā (ut in eo refertur) Pijssimi,ac Prudentissimi D. Philippi Regis nostri Catholici † Brevi quodam,siveMotu proprio Pij V.ann.1567. quod specialiter de eisdem doctrinis, & Religiosis agens,nihil prorsus ex antiquo eorum statu innovandum esse decernit,non obstantibus novis Concilij Tridentini decretis: *Sed ut posint,ut anteà Religiosi in Indiarū partibus commorantes, etiam Ordinum Mendicantium,de sòla suorum Prælatorum regularium licentia in eorum Capitulis Provincialibus obtenta,officium Parochi exercere,matrimonia celebrando, & Ecclesiastica sacramenta ministrando, & prædicare, & confessiones audire,Ordinariorum locorum, & aliorum quorumcunque licentia minimè requisita.* Quod Breve renovatum, & de verbo ad verbum insertum,roboratum, & confirmatū fuit per aliud Gregor.XIV.die 16.Sept.ann. 1591. quorum mentionem fecit Mag. Veracruz in compendio Indico, Eman. Roderic. in d.quæst.regular.tom.1.q.35.art.1. in summa, 2.par.cap.9. concl.6. Fr. Ioan. Bapt. in dictis advertentijs Confess.Ind. in tabula, 1. par.verb.*Religiosos*, in fin. & 2.par. fol.172. vers.*His suppositis*, num.4.& seqq. & Fr. Alphons.Ferdin.in histor. Eccles.nost. tempor. pag.182. Vbi eorum vigore probari contendunt, † regulares Indiarum, non solùm posse hæc curata, absque alia dispensatione,& licētia Ordinarij obtinere, verùm & ad id à suis Prælatis regularibus compelli, & omnibus, & singulis Religiosis quorumcunque (etiam Mendicantium) Ordinum, in his partibus Indiarum concessum esse, ut Parochi officium exercere possint, non solùm in Monasterijs dictorum Ordinum,verùm & extra dictaMonasteria in locis eisdem fratribus assignatis, & assignandis, etiam sine licentia Ordinarij Diœcesani.

Et quòd licèt † dictum Breve Pij V.petitū fuerit à D. Philip. II. solùm pro Ordinibus Mendicantibus,ut ex eius littera patet,àPōtifice tamen cōcessum fuerit pro omnibus Religiosis, & quòd sic comprehenduntur etiam Beatæ Mariæ de Mercede, qui licet non sint mendicantes,Mendicantiū tamen privilegijs fruūtur;& sic dictas Doctrinas habent,& habere possunt.

Idem quoque Emanuel d.q.35.art.6.concludit, † quòd post intimationem dicti Brevis, non possunt ullo modo Episcopi auferre à fratribus Religiosis populos aliquos Indorum,suæ iam curæ semel concessos,& assignatos. Quod etiam sequitur,aliqua exempla ad idem probandum adducens,Fr.Ioan.Baptist. ubi sup.fol.218.& latè Fr. Ant.Remesal.eiusdem Brevis Pij V.peculiarem relationem, & commentationem faciens,in hist.Guathemalens.lib.10. cap.22. & 23. Vbi probare contendit eius † virtute regulares administrare posse,& debere dictas Doctrinas, & Curata, quemadmodum ante Concil.Trident. ea administrabant; prout & disposuit, & declaravit quædam schedula Regia dat. Matrit. 27. Septembr.eiusdem anni 1567.quam ibi refert,& ad implementum dicti Brevis expedita fuit,ibi: *Sabed, que su Santidad, à nuestra suplicacion, ha concedido un Breve, por el qual dà facultad para que los Religiosos de las Ordenes de santo Domingo, san Francisco, i san Agustin administren en los pueblos de los Indios de essa tierra los Sacramentos, como lo solian hazer antes del Concilio Tridentino con licencia de sus Prelados, sin otra licencia, &c.* quæ schedula reperitur, & quidem per duplicatum dict.1.tom.impress.pag. 153.ubi dicitur,quòd originale dicti Brevis

in

in supremo Indiarum Senatu servatur.

Et iterùm idem Remesal. lib. 8. cap. 13. pag.474.refert, † eandem regularium beneficiorum assignationem, modumque in ipsis servari solitum, & omnes schedulas Regias de eis agentes ante Tridentinum, & d. Breve Pij V.cōfirmatas fuisse per aliud Breve Pauli IV.cōcessumOrdini Prædicatorū ad instātiam Generalis eiusdem Ordinis ann.1556. refertque ibidem plures schedulas ad d.Breve referendas,& hoc valdè notandum inquit: *Quoniam sic nunc privilegia Apostolica censeri debent omnes Regiæ schedulæ in favorē Religiosorum à Regibus Hispaniæ concessæ*; & est etiam videndus Miranda in Manual. Prælat.1.tom.q.43.art.5.& 6.

22

Sed licèt ex hac causa Religiosi Novæ-Hispaniæ, etiā post Concilium, prædictam consuetudinem retinuerint, † in provincijs tamen Peruanis nō aliter eis hæc beneficia ingredi,nec eorum stipēdia percipere per Proreges permissum fuit,quàm Præpositi,seu nominati à suis Prælatis regularibus, Regium patronatum agnoscerent, & ab eo titulum,ac præsentationem acciperent,illamque coram Ordinario exhiberent, ab eoque examinati, & habiles reperti, administrandi licentiā acciperent, citra ullam tamen aliam collationem,vel institutionem. Quam formulam introduxit Excellentiss. ille, & rerum Indicarū experientissimus D.Prorex D.Franc. à Toleto, eâque eius successores usi sunt. Et pro comperto deinceps apud omnes habitum,dictos regulares Doctrinis præpositos,nō † solùm ex voto charitatis (ut anteà multi ipsorum asseverabant) sed ex mera, & propria Parochorum obligatione, & ex necessitate, ac debito officij, quod in se susceperunt, cum exclusione clericorum secularium, ad earum administrationem tenêri,interim quòd populos sibi commissos Episcoporum ordinationi non relinquunt, ut præter alios latè probat Fr.Ioan.Bapt.ubi sup. d.2.par. num. 7. & n. 12.& seqq.ubi instruit Religiosos in his, quæ sunt propria Parochorum.Et num.30.& 31. fol.202.tractat, quid debeat facere Religiosus,tanquam Curatus, & quid ubi solùm administrat ex voto, seu debito charitatis? adducitque epistolam, quam super hoc provinciales Novæ-Hispaniæ Ordinum sancti Dominici, Francisci, & Augustini ad Regem nostrum Philipp.II.scripserunt. Et idem latiùs prosequitur fol.380.& seqq. & ante eum docuit Fr.Ioan.Focher in libello quodam, cui titulum fecit, *Refugium pauperum*, & in alio: *De veris Indiarum Occidentaliū Ministris*: & Eman.Roder.d.1.tom. quæst.regul. q.35. art.5.ubi resolvit, quòd licèt de instituto suo non sint veri curati,hodie tamen tenentur,nō tam ex charitate,quàm ex debito iustitiæ, in dictis populis Indorum facere, non totum, quod Curatus tenetur de officio, quia nō sūt Curati, sed totū quod alias fecissent ibi Clerici,vel Religiosi inde amoti,vel impediti,ne ibi intrent,& Sacramenta administrent, & id probat exemplo Clerici,qui cœpit audire cōfessionem.Quod tamē licèt novissimè sequatur Remesal.dict.lib.10.cap.23.pag.662.& seq. non probatur d.Fr.Ioan.Bapt.nec mihi, quia veri, & proprij Curati sunt, non solùm Indorum,verùm & Hispanorum inter Indos, sive in eorum populis commorantium,quamvis ad hoc specialem licentiam Ordinarij accipere soleant, & debeant,ut cavetur in Regia sched.dat.Pintiæ 30. Martij ann. 1557. quæ in contradictorio iudicio executoriata reperitur per aliam Matrit.9. August. 1561. quæ reperiuntur dict. 1. tom. pag. 153. & seqq.

23

24

Et in terminis, † de prædicta præcisa obligatione agens,& quòd veri Parochi censendi sint, quædam epistola Regia ad Audientiam Guathemalēsem scriptā ann.1573.cuius caput habetur 1.tom.impress.pag.97. ibi: *He visto lo que advertis de los pleitos,i duda que ha avido en lo que toca a las presentaciones q̄ avemos hecho de algunos beneficios de pueblos de Indios de essa tierra,si han de ser simples,ò Curazgos.Estareis advertido,que todos son Curazgos, i la presentaciō de las Doctrinas,i beneficios se harà por la forma que està ordenado,la qual vos mādamos embiar, para que la guardeis*. Et expressiùs in alia schedula dat.Matr.16.Decembr.ann.1587. eod.tom.pag.100.ubi cùm doctrinæ Religiosis conservari iuberentur, interim dum aliud stabilitur, moneri eos iubet, veros Curatos esse,& tanquā tales administrare debere, his verbis: *I porque lo que tanto importa,como es la cura de las almas, i mas las de estos tan nuevos en la Fè,no conviene que quede à voluntad de los Religiosos,los que estuvieren en las dichas Doctrinas,Curados,i beneficiados han de entender en el oficio de Curas, non ex voto charitatis,como ellos dizen, sino de justicia,i obligacion, administrando los Sacramentos, no solamente à los Indios, sino tambien à los Españoles que se hallaren vivir entre ellos. A los Indios por los indultos Apostolicos sobredichos, i à los Españoles por comission vuestra, para lo qual se la aveis de dar,&c.*

25

Et cùm ob has,& alias occasiones Prælati graves sæpè cum regularibus contētiones haberent,& de excessibus Religiosorum in Doctrinis sibi commissis quererentur, & Prore-

ges,

ges, quod Regium patronatum servare volebant, in quæstionem deductum fuit, † an satiùs, tutiùsque esset, eisdem Religiosis dictas Doctrinas adimere, easque ad Clericos seculares transferre, quorum iam ingens numerus in his provincijs reperiebatur. Et tandem lata fuit schedula anni 1583. quam suprà num. 11. retulimus, quæ eas, ubi vacarent, secularibus conferri iussit, his tantùm regularibus reservatis, & inter eos distributis, ad quas clerici idonei non reperirentur. Quam schedulam aliqui Episcopi statim executioni mandare cœperunt, & præsertim Tlaxcalensis Dom. D. Didacus Romanus, qui quatuor Doctrinas Religiosis ademit. Quod cùm illi graviter ferrent, à dicta schedula supplicarũt, & Regem, Regiumque Indiarum Consilium adeuntes, nullum non lapidem moverunt, ut in eius executione supersederetur. Quod tandem impetrarũt, latâ ad id schedulâ datâ Matriti 16. Decẽb. ann. 1587. cuius modò quoad aliud meminimus. Quæ interim dum de re adeò grave maturiùs deliberabatur, & informationes, & relationes, quas ibidem requisivit, adducebantur, nihil novari iussit: *Dexando las dichas Doctrinas à las dichas Religiones, i Religiosos libre, i pacificamente, para que las que han tenido, tienen, i tuvierẽ, las tengan como hasta aqui, sin hazer novedad alguna, ni en la forma de proveerlos, ni de presentarlos à ellas, &c.* Quod anteà quoque cautum reperio per aliam schedulã dat. Matr. 1. Iulij ann. 1551. à qua, cùm aliqui Novæ Hispaniæ Prælati, & præcipuè Mexicanus, Mechoacanus, & Guaxalensis supplicassent, servari iussa fuit, causæ cognitione præmissâ, & in contradictorio iudicio, per aliam 9. August. ann. 1561. quæ habentur d. 1. tom. pag. 153. & seqq. insertis sententijs supremi Senatus hac in causa prolatis, quæ ultra retẽtionem Doctrinarum regularibus relinquendam, declararunt: *Que segun la Bula que tenian de Paulo III. los dexassen oìr de penitencia libremente, i hazer las demas cosas q̃ hazian, i podian hazer los Clerigos puestos por los Obispos; pero no entrometerse en el conocimiento de causas contenciosas matrimoniales, sin consentimiento de los dichos Prelados.*

Quae tamen omnes schedulæ semper sub ea cautione latæ sunt, † ut nullum ius, quoad proprietatẽ, seu perpetuitatem dictarũ Doctrinarũ Religiosi habere, aut acquirere possent, sed semper ad Regis nutum amobiles essent, toties quoties in totum, vel in partem eas illis adimere expediẽs esse cẽseret. Quod planè agnoscit Fr. Ioan. Bapt. ubi suprà fol. 256. & inquit, ita constare ex quodam actu Capituli Generalis Franciscanorum, quod ibi recenset. Et prætereà patet ex d. schedul. ann. 1587. ibi: *I en el entretanto que esto se haze i determina*; & meliùs ex alia 4. Aprilis anni 1609. cuius peculiarem mentionem feci in cap. præced. Nam cùm in illa dispositum fuisset, quòd beneficia secularia Indiarum per concursum, & oppositionem deinceps darentur, iuxta formam Concilij Tridentini, & de ijs titulus in perpetuum expediretur, statim subiungitur, hoc non esse intelligendum de Doctrinis à Religiosis possessis per hæc verba: *Todo lo qual es mi voluntad que se entiẽda, i cumpla en los beneficios Curados, i Dotrinas, que se proveyeren en clerigos, i no en las Dotrinas que estã, i estuvieren à cargo de Religiosos, porque en la provision de estas se ha de guardar lo que està proveido, ò se proveyere adelante.*

Quod iterum novissimè repetitum invenio in epistola Regia ad D. Proregẽ Principem Squillacensem, scripta 28. Martij ann. 1620. ubi postquàm forma præscribitur, quæ servari debet in præsentationibus harum Doctrinarum, ne ius patronatus Regium lædatur, sic concludit: *I esto todo se entiende en el entretanto que no se tomare resolucion, conforme à lo que se os ha escrito en la orden que se debe dar sobre las Doctrinas pertenecientes à Religiones, ò Religiosos, &c.* Nimirum quia tũc agebatur de eadem quæstione ad incudẽ revocanda, nempè an expediens esset omnes Doctrinas Religiosis auferre? super quo iterùm novæ relationes à Proregibus, Audientijs, Prælatis, Capitulis, & Provincialibus Indiarum petitæ sunt per schedulas generales ad hoc expeditas Matriti 10. Decembr. ann. 1618. in quibus notatur incuria eorum, qui anteà illas non remiserant, cùm peti cœperint iam tunc ab expeditione dictæ schedulæ ann. 1587. ut nuper retulimus.

Et quidem † dictis relationibus, & informationibus acceptis, & inspectis, tam in supremo Indiarum Senatu, quàm in alijs doctissimorum, & gravissimorum virorum cœtibus, quos ad hoc negotium, utpotè ita grave, & arduum, sæpè coadunari Regia Maiestas præcepit, diu ac multum in eius resolutione hæsitatum fuit. Nam pro Religiosis ab his Doctrinis, sive beneficijs removendis. Primò ipsorum natura pugnat, quæ, ut suprà diximus, clericos seculares desiderat. Et prætereà iuris ratio, quæ docet, † ut quod ob necessitatem, hoc est clericorum seculariũ defectum, introductum fuit, eâ cessante, cessare debeat, prout hodie contingere diximus, tot ubique clericis secularibus existentibus, l. unica, in princip. C. de caduc. tollend. cũ multis

tis

tis alijs adductis à Tiraq. in tract. cessante causa, 2. part. verb. *Dispensationis*, n. 9. Pius V. d. Brevi, ibi: *Quia tamen in partibus maris Oceani Religiosi propter defectum clericorum hactenus officio Parochi functi fuerunt*. Quò fit, † ut Religiosi, cùm talia beneficia nō solùm precario, sed (ut ita loquar) Vicario nomine, hoc est, tanquam Vicarij clericorum susceperint, nullum ius in earum proprietate, imò nec possessione prætendere possint, nec ullam iniuriam allegare, vel præscriptionem obijcere, si ex Regis voluntate ad seculares clericos devolvantur, ut in simili docet gloss. verb. *Institutis*, in cap. cùm de beneficio, de præbend. in 6. ubi Ioan. Andr. & Dominic. num. 6. Franc. num. 9. & Philipp. Probus in Addit. ad Ioan. Monach. num. 12. & 13. Felin. in cap. in nostra, num. 41. vers. *Secūdò nota*, de rescript. D. Matth. cap. 20. ubi, quòd Dominus † vineæ potest dicere operarijs, quos conduxit: *Tolle, quod tuum est, & vade*, pro quo est l. ne cui, C. de locat. ibi: *Sed patere facultatem dominis domos suas, vel ergasteria, vel loca, cui voluerint locādi*, l. etsi pupillus, in princip. D. de inst. act. ibi: *Removēdus enim fuit à tutoribus, si nollēt opera eius uti*, & l. si verò non remunerandi, D. mandat. ibi: *Quia extinctum est mandatum finita voluntate*, cum alijs.

Secundò, quia in hac remotione † clericis secularibus Indiarum commodatur, qui his beneficijs privati, vix aliud præmium habent, ad quod aspirare possint, sine quo & virtutes, & studia marcescunt, ut dixi suprà lib. 2. cap. 1. & 2. & dicam infra hoc lib. cap. 18. Et pariter † ipsis Religiosis consulitur, qui ad suum institutum revocantur, quòd claustralem, & regularem observantiam, & non mundi curas desiderat, etiam si ad aliorū Doctrinam, & institutionem dirigi dicantur, quia Monachus † plangentis, non docentis habet officium, & dicitur quasi solus, & tristis, cap. de Monachis, cap. alia, cap. placuit, cap. si cupis, cap. alia causa, cap. pervenit 16. quæst. 1. procem. tit. 12. par. 1. Ioan. Monach. in cap. cùm singula, num. 1. de præbend. lib. 6. ubi dixit, claustrum debere esse carcerem Monachi, D. Bernard. in serm. de S. Andrea, ubi ait: *Meritò comparantur stagnis Monasteria, ubi quodammodo incarcerati pisces Monachi, evagandi non habent libertatem*; Hugo in lib. de claustro animæ, lib. 5. sic inquiens: *Si Monachus es, quid facis in turba? si amas silentium, cur declamantibus assiduè interesse delectaris? Tu semper ieiunijs, & fletibus insistere debes. Et tu philosophari quæris? Simplicitas Monachi philosophia eius est. Sed docere (inquis) alios volo: non est tuum docere, sed plangere. Si tamen Doctor esse desideras, audi quid facias. Humilitas habitus tui, & simplicitas vultus, innocētia vitæ, & sanctitas conversationis tuæ docere habēt alios*: & conducūt alia, quæ de claustrali Monachorum observantia latè tradit Navarr. in cap. statuimus, num. 31. cum seqq. 19. q. 3. & in cap. non dicatis 12. quæst. 1. ex n. 72. & Petr. Gregor. 2. par. syntag. lib. 15. cap. 15. num. 4. & seqq.

Vnde videmus, quòd † & in ipsis Ecclesijs secularibus, seu parochialibus, ubi Monachi collegialiter habitant, minimè potest Monachus animarū curam habere, sed potius debet ab Episcopo Capellanus secularis institui, qui populum regat de consilio Monachorū, ut docet elegans text. & in nostro proposito valdè notandus in cap. 1. de Capell. Monach. cui similis est text. in cap. Monachi, de statu Monachor. ubi Abbas num. 5. & Silvest. verb. *Religio* 7. num. 7. notabiliter docent, quòd si aliquando † ob defectum Sacerdotum secularium, hæc cura regularibus committatur, debet cessare, datâ illorum copiâ, & idoneitate, tum ut beneficia secularia secularibus cōmendentur; tùm maximè, ut Monachis tollatur materia vagandi, visitandique domos mulierum pro confessionibus, & alijs.

Quod certè longè magis † in regularibus, qui nostrorum Indorum Doctrinas regunt, vereri possumus, cùm ruri, soli, & extra claustra vitam degant, pecunijs, & proprijs inhient, & assuescant, & fœminarum laqueis impediantur, vel certè impetantur, quas sibi dicto, imò & nutu obsequentes habent, & alia quotidie mala contingere videamus, quæ dolere, & delere potius expedit, quàm referre: ut in simili solitâ elegantiâ facit D. Hieron. in epist. ad Rustic. Quæque ipsos Religiosos, interim dum Doctrinis inserviunt, labefactāt, & † postquàm illis absoluti, ad Cœnobia redeunt, minus patientes, & observantes Monasticæ disciplinæ, & observantiæ regularis efficiunt. Quod testor me à plurimis, & gravissimis ipsorum Religiosorum audijsse, & idē ante me testatur doctissimus, & religiosissimus Pater Ioseph. Acosta, qui res Indicas in spiritualibus, & tēporalibus penitissimè calluit, lib. 5. de procur. Ind. salute, cap. 16. pag. 542. his verbis; *Alterū verò, meo iudicio nō isto inferiùs, in ipsosmet regulares recurrere sentio ego, imò verò sentiunt, & gemunt ipsi, quorum prudentissimus, atque optimus quisque copiosè deplorat, propter susceptas parochias Indorum Religiosorum Ordines esse collapsos, atque inde & disciplinam extenuatā, quod certè dolendum est, &c.* & iterùm cap. 19. pag. 549. & seq. ubi rationes adducens,

cur

cur Religiosi Societatis Iesu noluerint se his Doctrinis, sive Parochijs Indorũ facilè immiscere, quamvis sæpè ad eas vocati, seu invitati fuerint, sic ait: *Sed contemni non possunt, cùm occurrant nobis tot viri Religiosi, & pij, qui nõ minus amico, & sincero animo trepidationem nostram in suscipiendis Parochijs vehementer probẽnt, confirmẽtque se lõga experientia didicisse Religioni suæ plurimum eiusmodi Parochias incommodasse. Itaque permulti graves, & pij viri in suis Capitularibus Conventibus agitarunt de Indorũ Parochijs deserendis, ne & regularibus suis nocere pergerent, & maximas ab Episcopis, à Patronis, & à Præfectis Regijs molestias sustinerẽt*: & post alia sic rursus, his, quæ modò tetigimus, valdè cohærenter: *Atque ut omittam reliqua, quæ non levia sunt, duo manifestè habent Parochiæ Indorum gravissima incommoda. Vnum est continentiæ periculum propter parochorum miram solitudinem, ac libertatem quidvis perpetrandi, cum perpetua quadam esca libidinis, & fœminarum aspectu, colloquijs, rei familiaris usu. Ad quæ accedit (ut cumulum faciã) mira ipsarum fœminarum facilitas, rarus pudor, resistendi vis propemodum nulla, sæpè etiam sponte oblata copia. Hoc igitur unum est: alterum verò non leviùs iudicio meo, quòd ex lucri specie nascitur, & cupiditatis opinione, sive vera illa, sive falsa sit, omnia Parochi studia respergit, propemodumque corrumpit, &c.*

39 Adducam † quoque alium testem domesticum, & novissimum, nec minori verbi divini propagandi, & Indorum saluti, ac conversioni consulendi zelo flagrantem, Reverendum nempè, & Religiosum Patrem Fr. Bernard. à Cardeñas Franciscanorũ, in Peruana provinciaCõcionatorem egregiũ, & nũc in Episcopũ Paraguaicum electũ, qui in libello nuper Regi, Regioq; Indiarum Senatui oblato, §. 3. fol. 20. & 21. sic inquit: *I si por esto quisierẽ los Religiosos dexar las Doctrinas, nunca otro mal les venga à las Religiones, pues tantos se les recrecen de tenerlas. Harto mejor estuvierã en sus Conventos recogidos, que expuestos à tantos riesgos, i peligros, con tan gran detrimento de la Religion, cuya regla no sè si pueden guardar debidamente, estando apartados de los Convẽtos, en los pueblos de los Indios, dõde està un Religioso solo entre mil peligros, i señor de su libertad, &c.*

Tertiò, pro eadem Parochiarum regularium amotione potest, & solet considerari, 40 quòd † cùm hi se omninò virtute suorũ privilegiorum exemtos asserant, & prætendant à iurisdictione Episcoporum, nunquam satis cũ ipsis conveniunt in administrandis Parochijs Indorum, neque ab illis institui, imò nec licentiam ad id petere, examinari, visitari, aut corrigi patiuntur. Quod est planè à dispositione Concilij Tridentini, & totius Ecclesiæ observantia, & consuetudine alienum, & præterea à praxi, & forma à Regibus nostris cõstituta circa horum beneficiorum provisionẽ, & præsentationem: quam ijdem ipsi regulares insuper habent, dum ex sola suorum Superiorum nominatione, vel Capitulariũ sui diffinitorij tabularum (quas ipsi vocant) electione, se pro Parochis gerunt, quæ omnia quanta damna, quantasque perturbationes generare soleat, cum Indorum certè magno malo, non minus graviter, quàm solet reliqua, considerat Acosta d. cap. 15. pag. 542. Cùm Episcopi oves sibi commissas satis pascere nequeant, & Præfecti ipsorum regularium eas, tanquam alienas ducant, raròque illarũ querelis commoveantur, † & simplicitati Evãgelicæ vehementer incommodet hæc statuũ varietas, & diversitas, vestemque lanâ, & lino contextam induere, iuxta illud Deuter. 22. ad Ephes. 4. & Levit. 19. & 22. ibi: *Non arabis in bove, & asino*; quod benè expressit celebris text. in cap. in nova 16. q. 7. ibi: † *In uno eodemque officio nõ debet dispar esse professio. Quod etiam in lege divina prohibetur, dicente Moyse: Non arabis in bove simul & asino, id est, homines diversæ professionis in officio uno nõ sociabis*; facit text. in cap. quoniam, de offic. Ordin. ibi: *Vnum corpus divisa capita quasi mõstrum*, & multa alia, quæ tradit Mart. Delr. in Adag. sacr. par. 1. adag. 129. pag. 1.34 & Concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 10. plurimasque † quotidie tragœdias pariat, ut subdit idem Acosta eodem lib. 5. cap. 19. pag. 550. cum Episcopis ipsis, cum Proregibus, alijsque Præfectis Regijs, & cũ Patronis rursus, & Prætoribus Indorũ, quibus Regia subsellia assiduè crepant, & simultates, odia, & graves calumniæ concitantur.

41

42

43

Denique facit, quòd causa, quæ ab eisdẽ Religiosis prætexitur ex eo, quòd † mediantibus harum Doctrinarum stipẽdijs se, & suos Conventus exhibent, & sustentant, iam hodie ad non causam redijsse videtur, cùm ubique tam ex populorum eleemosynis, quæ sunt illorum in communi capaces, sufficienter, imò & abundanter se alere possint. Vnde † dicta stipendia ipsis Doctrinarijs pro parte cedũt, & pro alia parte in sumtus non necessarios erogantur, vel ad superiores ipsarum provinciarum, vel in Hispaniam remittitur, pro eorum arbitrio dispẽsandum, quod obviari magis expedit, quàm permitti. Vt omittam, talem causam non posse hanc actionem iustificare, quia, ut inquit Eugenius Pontifex in

44

45

cap.

cap.placuit, el 2.16.q.1. *Communi Concilio placuit*, † *ut nullus Monachorum pro lucro terreno de Monasterio exire nefandissimo ausu præsumat*.

46

47 Vnde multi sunt, qui existiment, † dictarũ Doctrinarum appetentiam ex parte Religiosorum ex proprijs commoditatibus, quas in illis experiuntur, procedere; teste enim Divo August.lib.1. serm.Domin.in monte, cap.3. *Non relinquitur sine dolore, quod cum delectatione retinetur*: & huc referant repugnantiam, quam in illis deserendis, seu relinquendis faciunt, & semper fecerunt; expendentes, sive applicantes illud Moyses Deut. 13. *Recalcitravit dilectus impinguatus*. Maximè cũ

48 videant viros † inter eos gravissimos dictas Doctrinas appetere, & velut in præmium aliorum laborum expostulare, quas per alios iuniores Religiosos deserviunt, cùm ipsi plerumque sint idiomatis Indorũ ignari. Quod repugnat dispositioni Trident. sess. 7. de reform.cap.3. expresse requirentis: *Quòd Parochus sit nobilis, atque per se ipsum curam animarum exercere possit*, de quo infrà latiùs agemus.

Pro parte verò Religiosorum, ut in dictis Indorum Parochijs conserventur, & tueantur, alia non leviora argumenta considerari

49 possunt, & solent, quorum primum † petitur ex sudoribus, & laboribus, quos ipsi, à primis detectionis temporibus, in conversione, & instructione Indorum exantlarunt, qui efficiũt, ut vel magis à studio regularium aversus, negare non possit, illorum operæ, & labori deberi potissimũ huius Indicanæ Ecclesiæ primordia. Ad quam promovendam, ut benè cõ-

50 siderat Acosta d.cap.15.pag.541. † nulla ex Hispania classis solvit, quæ Regijs sumtibus Novo huic orbi plures Religiosorum greges non transmiserit, & transmittat, nimirum, ut curam Indorum hi potissimùm suscipiãt, Regiamque consciẽtiam, quoad licet, exonerũt.

51 Vnde † durum, & inhumanum esse videtur, si pro præmio repulsam patiantur, & alij ad paratam ab his messem colligendam vocentur, contra l.quod si minor, §.Scævola, D.de minor.ibi: *Si verò iam distracta hæreditate, & negotijs finitis ad paratam pecuniam laboribus substituti veniat, repellendus est*, & alia quæ adduxi suprà lib.2. Quâ consideratione præter Acostam utuntur Fr. Franc. Torquemada in Monarch. Indiana, lib.5.cap.25.pag.712.& Fr.Ant. Remesal in hist. Guathemal. lib.11.cap.5.& 6.ubi alia in eius corroborationem adducit. Et Ego expendo plura summorum Pontificum privilegia, pluresq; schedulas Regias, † in quibus eisdem Religiosis

52 debitæ gratiæ redduntur ob sedulam operã, & diligentiam quam in hoc studio, sive stadio navarunt, & præsertim illam ann.1583. de qua sup.hoc cap.num.11. ibi: *I que el efecto de aver encargado à los Religiosos las dichas Doctrinas, ha sido mui conforme à lo que se procuraba, i procura, i que con vida Apostolica, i santa perseverancia han hecho tanto fruto, que por su Doctrina, mediante la gracia, i ayuda de Dios nuestro Señor, ha venido à su conocimiento tanta multitud de almas*.

Secundò, quia (ut idem Acosta considerat) negari non potest † à Religiosis viris religiosiùs, accuratiùsq; Neophytos instituí, & exemplo vitæ magis, quàm à clericis secularibus adiuvari. Nam, ut nihil aliud, ipsa habitus professio cohibet, ut castiùs vitam instituant, præsertim (ut Ego addo) qui iuxta ipsas Doctrinas Monasteria construxerunt, ubi sociatim, & regulariter degunt, qualia in Nova-Hispania multa esse audio, & in Peruanis provincijs nonnulla, non sine magno spirituali, & temporali Indorum bono cõstructa, quibus Religiosi omnes intendunt, & mutuis velut auxilijs assistant. Quod clerici seculares nec faciunt, nec facere possunt, cùm soli sint, & suis magis, quàm Indorum, commodis frequenter prospiciãt. Vnde † illos magis, quàm hos ipsi Indi amant, & reverentur, ut plurimis exemplis notatu dignis comprobat Torquemada in Monarch. Indiana, lib.19. per totum, qui idem lib.15. cap.1. damna commemorat, quæ ex administratione secularium, ut plurimum, patiuntur.

53

54

55 Et ut demus † inter Religiosos unum, aut alterum vitiosum, vel discolum fuisse, id certè movere non debet, ut ab officio Monachos omnes cessare iubeamus, ut in terminis benè animadvertit, & pluribus auctoritatibus probat Fr.Placid.Reinos.in lib.de Magist.Christiano, cap.38. & glossa elegans in cap.in Parochia 16.q.1. quæ expresse docet, quòd cũ Monachi magis probati sint, quàm clerici seculares, utiliores inveniuntur ad hoc ministerium: quod & tradit Abbas in d.cap. quod Dei timorem, de stat. Monach. num. 13. in-

56 quiens, † Regulares posse promoveri ad Ecclesias curatas seculares propter beneficium prædicandi principaliter, & sic propter bonũ curæ, & sequitur Cardin.in Clem.1. de elect. num. 20. ubi de communi testatur, Silvester verb. *Religio*, §.7. num. 3. & est communis opinio secundùm Cosmam Guimier in pragm. sanct.tit.de collat. §.illi verò, gloss. *Religiosis*, ad finem, & latè Philipp.Prob.ibid.in addit. num.5.

Tertiò, pro eadem parte perpendi potest, quòd licèt in Monachis, qui solitudinem, & vitam contemplativam profitentur, verum

esse

esse posſit, id quod ex adverſo obijcitur, nēpè ad aliorum inſtructionem, & Doctrinam, etiam ob curam animarum evocandos nō esse, quia Monachus non docentis, ſed plangētis habet officium. Id † tamen in alijs, & præſertim in regularibus Mendicantibus nō procedit, qui non ſolùm ſtātibus ſpecialibus privilegijs, verùm & de iure cōmuni Parochijs præfici poſſunt, d. cap. quo ad Dei timorem, verſ. *Et per antiquos Canones*, cap. auctoritate, & cap. in Parochia, cum alijs 16. q. 1. ibi: *Sacerdotibus Monachis Apoſtolorum figuram gerentibus, liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentiam imponere, atque peccata ſolvere*; & docet latè D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 2. & q. 87. art. 1. ubi probat, Religiones, præcipuè Mendicantes, ad populi inſtructionem inſtitutas eſſe, & Acoſta d. lib. 5. cap. 16. in princip. inquiens; *Non eſſe cenſendū alienum ab inſtituto Religioſo, ſi Chriſti amori, fratrumque ſaluti cedat, interdum accurata illa cōmunis vitæ, & regulæ diſciplina, Chriſti præſertim Vicario, ita & publicas, & privatas leges interpretante.*

57

58

Et in eod. cap. ad finem ſubdit, quòd † etiā ſi Religioſi parochijs ſibi commendatis carerent, parochis ipſis, atque Epiſcopis auxiliares manus præbere deberent, & cum ſumma eorum benevolentia verbum Dei inter ipſos Indos diſſeminare, atque eos audiendis confeſſionibus, cæteroque omni officio proſequi: & rurſus cap. 17. in fin. pag. 545. agens de Religioſis Societatis Ieſu, & quòd eis pro viribus Indorum ſalus procuranda ſit, inquit: *Etſi verò ad hanc Occidentalem Indiam ſeriùs aliquādo, & parciùs Societas Ieſu evocata eſt, tamen de benigniſſima Domini providentia certò mihi perſuaſum habeo, non inferiùs futurum operæpretiū. Neque ullo unquam tempore Societatis huc miſſæ operam ceſſaturam. Nam cùm tot tantiſque rationibus rei Indorum procurandæ conſtricti teneamur, militiæ deſertores, penè etiam proditores habeamur, neceſſe eſt, ſi nō omnes nervos in hoc opus Domini, vel prætermiſſis cæteris contendamus.*

QVARTO facit, quòd periculum incontinentiæ, & avaritiæ, quod in Religioſis Doctrinis præpoſitis timeri poteſt, & alia damna, quæ contingūt ex eo, quòd extra clauſtra vagentur, lōgè magis in clericis ſecularibus vereri poſſunt; † cùm certum ſit pro illis præſumtionem extare, quòd melioris frugis in omnibus ſint, & magis timoratæ conſcientiæ, ut tradit Abbas in cap. eſtote miſericordes, de regul. iur. Tuſch. litt. R. concl. 133. & D. Bernardus relatus à Moſconio de Maieſt. Eccleſ. lib. 1. par. 4. cap. 1. pag. 503. ubi inquit, quòd Religioſus rarò cadit, velociùs ſurgit, citiùs purgatur, incedit cautiùs, vivit quietiùs, innovatur frequentiùs, moritur confidētiùs, remuneratur copioſiùs, & ſimilia, quæ colliges ex D. Thom. in 2. 2. quæſt. 184. & ſeqq.

59

Et quia non officit, quòd extra clauſtra vagari videantur. Nam etſi text. in cap. ne pro cuiuslibet 16. q. 1. docere videatur Monachum, † curato ſeculari Præfectum, liberum, & exemtum manere à iuriſdictione Prælatorum Regularium, quaſi Monachus eſſe deſinat, nec ullam habeat cum primo Monaſterio communionem, quod & tenet Abbas in cap. 2. num. 3. de ſtatu Monach. & quòd debeat ſe conformare in horis recitandis, & in alijs cum more Eccleſiæ, & perſonarum, cui deſervit, & cum quibus converſatur, arg. cap. recolentes, de ſtat. Monachor. cap. 1. diſt. 41. cap. fin. 12. diſt. Clem. 2. de celebratione Miſſ. ubi gloſſ. verb. *Licitè*, gloſſ. 1. in cap. unico 18. q. 1. Silveſter d. verb. *Religio 7*. num. 4. & Albert. de Ferrarijs in tract. de horis Canon. n. 62. in vol. 9. tract. Hoc tamen in his Doctrinarijs Indorum nequaquam procedit, † qui non ob id, quòd Indorum parochijs deſerviant, deſinunt eſſe Religioſi ſui Ordinis, & Religioſorum nomine comprehendi, ut in ſimili notat gloſſ. in Clement. Religioſum, de procurat. gloſſ. verb. *Religioſi*, in Clement. 1. de decimis, Felin. in cap. tua, de iur. iur. & Rebuff. in prax. benef. tit. de translat. Monach. num. 3. pag. 308. Quinimò manent ſub obedientia, & diſciplina ſuorum Prælatorum, & ab illis viſitari, & corrigi poſſunt, prout quotidie viſitantur, & corriguntur. Quia † regularis habitans extra Monaſterium iuſſu Prælati, cenſetur intra illius ſepta manere, ut docet text. celebris in cap. 1. de privileg. in 6. ibi: *Cùm non ſit inconveniens aliquem utrobique locum habere Monachi, cùm unum alteri ſubeſſe Monaſterio, vel ab ipſo noſcitur dependere*, Abbas in cap. ex reſcripto, de iure iurando, num. 5. Silveſt. verb. *Religio 3*. q. 19. verſ. 2. & Navarr. in cap. ſtatuimus, num. 74. 19. q. 3.

60

61

62

Et licèt aliqui Prælati impetraverint quoddam Breve, ut poſſent hos Curatos regulares in omnibus viſitare, ſub ea relatione, & ratione, quòd † extra clauſtra degebant, Religioſi tamen in ſupremo Indiarum Senatu comparuerunt, & illud Breve colligi petierunt, tanquam ſiniſtrè impetratum, & in eodem Conſilio non præſentatum. Ad quod expedita fuit ſchedula dat. Pintiæ 3. Septemb. ann. 1601. ad Peruan. Proreg. Dom. D. Ludov. à Velaſco, & Archiepiſcopum Limanū. Quia veriùs eſſe

63

con-

constitit, quòd intra claustra vivere dicūtur, ut expressè declaravit Clemēs VIII. in Bulla, quæ originaliter servatur in Conventu D. Francisci Limensi, & ita habet:

Clemens Papa VIII. ad perpetuam rei memoriam, Religiosorum quorumcunque, qui ad salutem animarum Christi Fidelium procurandam Fidelem operam præstant, prospero, ac tranquillo statui libenter consulimus, prout in Domino salubriter conspicimus expedire. Cùm itaque in partibus Indiarū multi Fratres Ordinis Minorum de observantia sancti Francisci; ad Indos noviter ad Fidē conversos Christianam doctrinam edocendos, eorumque animarum curam exercendam, ob penuriam Sacerdotum secularium, ex Apostolicæ sedis speciali indulto deputari soleāt, qui ab eorum superioribus nominati, ac à locorum Ordinarijs, seu eorum officialibus approbati priùs fuerint. Cùmque, sicut accepimus, fratres, sic ad Curam animarum deputati, licèt extra claustra in locis, in quibus pro tali administratione deputantur, morentur, nihilominus certis cuiusque hebdomadæ diebus ad Conventus, quos in locis principalibus habent, accedere debeant, & Commissarios generales, aliosque Superiores, quibus subsunt, & obediunt, & à quibus visitantur, habeāt, ita, ut extra claustra Religionis morari minimè dici possint. Nos eorum quieti, & trāquillitati prospicere volentes, ex voto venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, super consultationibus, & negotijs Episcoporum, & Regularium Præpositorum; Fratres prædictos Ordinis Minorum de Observantia, ad animarum curam exercendam, ut præfertur, deputatos, in concernētibus curam animarum, Ordinario loci subesse, in reliquis verò non Ordinario loci, sed suis Superioribus subiectos remanere, de quorum licentia extra claustra degunt, sicque ab omnibus censeri, ac ita per quoscunque iudices Ordinarios, & delegatos iudicari, & definiri debere; ac irritum, & inane quidquid secus super his, à quocunque quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus, & declaramus. Quo circa quibuscunque locorum Ordinarijs in Indiarum partibus constitutis, per præsentes committimus, & mandamus, ne Fratres prædictos contra præsentium tenorem super præmissis ullatenus perturbare, molestare, vel inquietare audeant, vel præsumant, quinimò illis in eisdem præmissis, efficacis defensionis præsidio assistant, & faveant. Contradictores quoscunque per censuras, & pœnas Ecclesiasticas, aliaque opportuna iuris, & facti remedia, appellatione postposita, compescēdo. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis quarumvis Ecclesiarum, necnon dicti Ordinis, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia, roboratis, statutis, & consuetudinibus, cæterisque contrarijs quibuscunque. Volumus autem, ut præsentium transumtis, etiā impressis, vel manu Notarij Apostolici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus ipsis haberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datis Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 8. Novembr. Pontif. N. ann. 9. M. Vestrius Barbianus.

Ex quibus patet responsum ad obiectionē contrariā, † quòd non habebunt, qui eos corrige valeant, cùm ex dicto Brevi appareat, quòd suis Prælatis, & Commissarijs subsunt, ac si intra claustra morarentur. Et ad illam aliam, quòd formam iuris patronatus Regij non observant, Respondent, se illud in omnibus reverenter, & humiliter observare, quatenus sui instituti, & privilegiorum Apostolicorū regulæ patiuntur, & coram Proregibus, & Gubernatoribus Regijs Doctrinariorum, quos idoniores putant, nominationes proponere, ut ab illis approbentur, & confirmētur, quod sufficit ad recognitionem subiectionis, & iuris patronatus: † cùm confirmatio arguat superioritatem in confirmante, ex latè traditis à Grœvæo lib. 2. pract. conclus. 1. num. 1. & à Nobis sup. lib. 2. cap. 26. num. 27. 64 65

ATQVE hæc planè sunt, vel ad hæc reduci possunt, quæ pro utraque parte in hac difficili, & controversa quæstione expendi posse videntur. In qua sanè † Ioseph. Acosta d. c. 16. ad finem concludit, quòd si Sacerdotes seculares, & merito, & numero pares, Indorū Parochijs invenirētur, fortassis esset magis è re Indorum, ut Religiosi ab illis abstinerēt, auxiliares tamen manus (ut suprà dixi) ipsis Parochis secularibus, & Episcopis præbentes, & verbum Dei inter Indos disseminantes. In eadem etiam sententia est † Ioan. Matienz. in tract. M. S. de moderat. Reg. Perū, 1. par. cap. 37. inquiens, oportere, quòd Doctrinarij Indorum sint Sacerdotes seculares, vel si Religiosi admittantur, iurisdictioni Episcoporum in omnibus subsint. Et Ego † quoque cū in Limana Cancellaria Auditoris munus exercerem, & illa per sched. ann. 1618. rogata esset, quid super hoc articulo censeret? cum omnibus ferè eiusdem Audiētiæ Collegis pro Sacerdotibus secularibus consului, & Proregis, atque ipsorum Collegarum cōsensu propriā manu epistolam ad Regium Senatū Indiarum scripsi, cuius tenorem hîc nō gravarè 66 67 68

sub-

subnecterem, nisi prolixitatem vererer. Sub ea tamen cautione, ut hæc mutatio sensim, & paulatim fieret, & omnes Doctrinæ Religiosis conservarentur, circum quas Monasteria suorum Ordinum fundata reperirentur, saltē numerum quatuor Religiosorum habentia, & præsertim illa, quæ Franciscanis obediunt, in quibus minus avaritiæ, & cupiditatis cōspicitur. Necnon & aliquæ, licèt paucæ numero, quas Religiosi Patres Societatis Iesu ad suā curam, & tutelam receperunt. In quibus mirū est, quantum vigeat, & floreat ipsorum Indorū in Religione, & vitæ politicæ institutione profectus, & defensio, ac tuitio ab iniurijs, quas ab Hispanis, Hybridis, & Æthiopibus, & à proprijs etiam Prætoribus pati solent. Et video, ac gaudeo meum iudicium probari à religiosissimo, & prudentissimo Patre Ioseph. Acosta d. lib. 5. cap. 20. pag. 553. ubi admittit 69 † in Societate Iesu eas Parochias, ubi simul eiusdem Societatis Collegia erigi possint, atque inde Sacerdotes prodire ad Parochias procurandas, qui tamen superioris & curæ, & oculis penè subessent, & religiosi iuvari, & invisi, & commutari, cùm esset opus, facilè possent. *Ita enim* (inquit) *fieret, ut Indorum rationibus consuleretur: ordinaria nostrorum præsentia, & ipsis religiosi instituti nihil deperiret*. Idemque hoc genus Doctrinarum maximè probari vidi, & audivi à gravissimis Prælatis secularibus, & regularibus Indiarum, & est in Nova-Hispania usitatum, ubi Monasteria in oppidis Indorum passim ædificata sunt. Et in Regno Peruano sunt aliqua eiusdem exempli, quale est Franciscanorum *de Xauja*, *Caxamarca*, & *Chiclayo*, & Augustinianorum de *Guadalupe*, & *Capacavana*, 70 † & Societatis Iesu de *Santiago de Lima*, vulgò, *el Cercado*, & de *Iuli*, quod omnibus typus esse potest in provincia de *Chucuito*. Vnde pluribus schedulis Regijs cavetur, ut dicti Patres faveantur, & ad similes Doctrinas capessendas alliciantur, præsertim in epist. quadam ad Dom. Proregem D. Francisc. à Tolero anno 1574. tom. 1. pag. 117. & in alia ad D. Martin. Enriquez 1583. & novissimè in alia ad D. Principem Squillacens. dat. Matrit. 28. Mart. ann. 1620.

71 Extat quoque † alia schedula Regia satis celebris, dat. Matriti 3. Decembris an. 1570. tom. 1. impress. pag. 103. quæ eiusmodi Vicarias trium, vel quatuor ad minus Religiosorum, circa Doctrinas ipsis commendatas fieri, & construi iubent, ne soli sint, & ut commodiùs Indos curent, & administrent. Quod dispositioni iuris communis conforme esse videtur, quæ semper requirit, 72 † ut Monachus, qui extra suum Conventum habitat, alicui beneficio, vel officio deserviens, secum habeat in socium alium Religiosum de suo Conventu, quia solus vivere non debet, cap. 2. de statu Monachorum, ibi: *Nec soli inter seculares homines spiritualium hostium conflictum expectent: Salomone dicente: Væ soli, quia cùm ceciderit, non est, qui sublevet eum*: cap. illud 7. quæst. 1. cap. in omnibus, 81. distinct. Clement. ne in agro, §. ad hæc, de statu Monach. l. 24. & 25. tit. 7. part. 1. Vnde inquit Innocent. in dicto cap. quòd Dei timorem, quòd 73 † Monachus nullo modo potest esse sine Monacho, quem sequitur Abbas ibìdem num. 9. Imola in cap. fin. num. 8. de cleric. ægrot. & Rebuff. in prax. benef. titul. de Vicar. Episcop. num. 51. pag. 53. Et hùc tendit quædam schedul. Pardi 20. Novembr. 1606. quæ curari iubet, 74 † ut duo semper Religiosi in Doctrinis constituātur, unus senis, & alter iunior, prout in Novo-Regno Granatensi observatur. Quod 75 † longè certiùs procedit, & servandum est, ubi Ecclesia Parochialis, cui Monachus præficitur, subiecta est Monasterio, & sub eius obedientia persistit, ut in nostris Doctrinis cōtingit, ut docet gloss. verb. *Ad claustrum*, in d. Clement. ne in agro, §. ad hæc, & alia adducens Segura de Avalos in direct. iud. 1. part. cap. 12. num. 3. Et quamquam (ut concludit Acost. d. cap. 20. in fine) 76 † & diaboli inveteratæ invidiæ, & hominum fragilitati nihil sit unquā satis tutum: verùm in re ardua, atque undique difficultatibus plena, quæ à periculo longiùs absunt, ea pro tutis consilia reputari debent.

SED licèt mihi hæc ita componi, & resolvi posse viderentur, Supremus 77 † tamen Senatus Indiarum, & plures alij Viri gravissimi, qui ad hoc dubium decidendum sæpè (ut suprà dixi) de Regis nostri mandato coadunati fuerunt, auditis hincinde partium allegationibus, & visis varijs, & inter se valdè pugnantibus Proregum, Prælatorum, & Audientiarum relationibus, in quibus inspiciendis integrum ferè lustrum consumserunt, nihil adhuc innovandum circa mutationem Doctrinarum declararunt: idque seriò, & maturè Regi nostro consuluerunt. Quo tamen cessarent dubia, & difficultates, quæ ortæ fuerant, & quotidie suboriebantur super modo administrandi dictorum regulariū, & an examini, visitationi, & correctioni Ordinariorum subessent, & Regij patronatus formam in nominationibus, præsentationibus, & institutionibus eorum, qui ad Doctrinas proponebantur, hunc, qui sequitur, ordinem servari iusserunt: *Que por agora,*

i en el interin que su Mageſtad no mandaſſe otra coſa, las Doctrinas quedaſſen, i ſe continuaſſen en los Religioſos, como haſta aqui, ſin que por ninguna via ſe innovaſſe: que en quanto à poner, i remover los Religioſos Curas, todas las vezes que fueſſe neceſſario ſe hizieſſe por el Virrei, en nombre de ſu Mageſtad, guardandoſe en los nombramientos, i promociones en Nueva-Eſpaña, la forma con las calidades i circunſtancias con que ſe haze en el Perù: porque de otra manera no era la voluntad de ſu Mageſtad, que fueſſen admitidos al exercicio, i ſervicio de las Doctrinas, ni que ſe les acudieſſe con los emolumentos de ellas.

Que los Arçobiſpos, i Obiſpos por ſus perſonas, ò por las que ellos eligieſſen, eſtãdo impedidos, pudieſſen viſitar los Religioſos Doctrineros en lo tocante à la adminiſtració de Curas, i no en mas, viſitando las Igleſias, Sacramento, Criſma, Cofradias, limoſnas dellas, i todo lo que tocaſſe à la mera adminiſtracion de los ſantos Sacramentos, i miniſterio de Curas, uſando de correccion i caſtigo en lo que fueſſe neceſſario, dentro de los limites, i exercicio de Curas reſtrictamente, i no en mas.

Que en los exceſſos perſonales de las cõſtũbres, i vidas de los Religioſos Doctrineros, no quedaſſen ſugetos à los Arçobiſpos, i Obiſpos, para que los caſtigaſſen por las viſitas, aunque fueſſe à titulo de Curas, ſino que en caſo que ſe tuvieſſe noticia de exceſſo, ſin eſcribir, ni hazer proceſſos, aviſaſſen ſecretamente à ſus Prelados regulares, para que lo remediaſſen, i que ſi no lo hizieſſen, los Arçobiſpos, i Obiſpos pudieſſen uſar de la facultad que les dà el ſanto Concilio Tridentino, de la manera, i en los caſos que lo pueden hazer cõ los Religioſos no Curas. I que en eſte acudan al Virrei, que los ha de nombrar, i poder remover, à repreſentarle las cauſas, para que lo haga, como ſe ha hecho, i haze en el Perù.

Que por lo ſuſodicho no puedan los Religioſos adquirir propriedad, ni perpetuidad en quanto à las Doctrinas, en perjuizio del patronazgo Real, ni ſea viſto derogarſe la juriſdicion ordinaria en los caſos que conforme à derecho, i al ſanto Concilio de Trento, les toca conocer à los Prelados de las cauſas de los Religioſos.

De quibus omnibus articulis expedita fuit ſchedula Regia generalis, data Matrit. 22. Iunij ann. 1624. quæ † adhuc à Religioſis Novæ-Hiſpaniæ varijs difficultatibus, & cõtradictionibus involvebatur, cauſantibus per eam regularis obſervantiæ ſuæ inſtituta convelli, & privilegia à ſummis Pontificibus cõceſſa quaſſari, & Diffinitorij electiones inverti, & propalari. Vnde fuit neceſſarium, ut altera ſchedula expediretur, dat. Matrit. 11. Aprilis ann. 1628. ad Proregem Novæ-Hiſpaniæ Dom. Marchionem de Cerralvo directa; quæ ſuperiorem ad unguem ſervari iuſſit; ita tamen, ut non cogeret eos tabulas officiorum ad ſe remittere, antequàm in diffinitorio publicarentur, & Guardianos permitteret Parochorum munus in Doctrinis obire, dummodò ipſi ijdem ad id muneris per ſe habiles reperirentur. Quam itẽ ſchedulam cùm dictus dominus Prorex executioni tradere vellet, maiores adhuc turbas dicti Religioſi Novæ-Hiſpaniæ concitarunt, dicentes, per ſiniſtram relationem, & ad inſtantiam, & nimiam importunationem Epiſcoporum, dictas ſchedulas impetratas fuiſſe. Vnde neceſſe fuit, ut denuò ſuper eodem articulo audirentur, Regio ad id decreto impetrato; iudicibuſque ex ſupremo Senatu Indiarum, & alijs iterum deſignatis. Qui tamen, frequentioribus calculis, in deciſis per priorem illam ſchedulam, de qua ſuprà, permanſerunt, & † Doctrinarios regulares ab Ordinarijs examinari, & removeri poſſe, & debere declararunt, quamvis Superiores, vel Guardianos ſe eſſe dicerent Vicariarum, de quibus examinandis, vel viſitandis agebatur, ſuper quo alia noviſſima ſchedula cum ſuprà dictarum relatione, & confirmatione expedita fuit Matriti 10. Iunij ann. 1634. non ſolùm ad Novam-Hiſpaniam, verùm & ad omnes alias Indiarum provincias remiſſa, & præciſè obſervari iuſſa per aliam 17. Decembr. eiuſdem anni 1634.

Cæterùm quoniam adhuc Religioſi non quieſcunt, & aliquæ aliæ quæſtiones utiles diſcutiendæ ſuperſunt, quæ harum Doctrinarum tractationem valdè concernunt, quo iure, ac ratione prædicta nitantur, diſtinctiùs in diſtincto, quod ſequetur, capite diſputare operæpretium erit. Hoc nunc pro colophone addito, quòd quamvis utilitatis, aut etiã neceſſitatis causâ, has Doctrinas regulariũ admitti, & pro nunc obſervari ſuadeat, minimè † tamẽ permittendum eſt, ut unus idẽque regularis duas diſtinctas Doctrinas habeat, vel regat, etiã de mandato ſui Superioris, cap. cùm ſingula, de præbẽd. lib. 6. Ex quo dixit Rebuff. in prax. benef. tit. de diſpenſ. cum regul. num. 3. quòd licèt Monachus poſſit unum beneficium regulare conſequi, minimè cum eo poterit habere Capellam, vel penſionem, aut portionem Monachalem. Nã quodlibet † beneficium incompatibile eſt

78 79 80 81

in

in Monacho cum primo. Quod sequitur Navarr. in cap. statuimus, num. 23. vers. 519. q. 3. quia cessat in hoc causa necessitatis, & publicæ utilitatis, & proprij lucri, vel quæstus cupiditatem, magis quàm salutis animarum respectum sapere videtur. Quod maximè in viris Religiosis reprobatur, ut ijdem Auctores docent, & Cardin. & alij in Clement. 1. num. 20. de elect. Abb. in cap. super eo, de regular. & in dict. cap. quod Dei timorem, num. 7. de statu Monachor. Felin. in cap. causamque, el 1. num. 5. de indicijs. Inde deducentes, quòd nec Canonicatum etiam in Ecclesia Collegiata, nec aliud beneficium simplex habere potest. Quare † etiam ubi causâ urgentis necessitatis à summo Pontifice dispẽsatur cum Monacho, ut duo sui Ordinis beneficia curata habeat, dicitur, quòd aliud habeat in titulum, aliud verò in Commendam, & sic, & non aliter Papa consuevit dispensare, ut notat Rebuff. d. praxi, tit. de Commenda, num. 3. Navarr. ubi suprà, & facit textus in cap. dudum, de elect. cap. fin. 2. quæst. 1. l. 4. tit. 16. par. 1. & Cõcil. Trid. sess. 7. de reform. cap. 2. ibi: *Cùm valdè felix ille censendus, cui unam Ecclesiam benè, ac fructuosè, & cum animarum sibi commissarum salute regere cõtigerit.*

82

83

Quae nobis facem præbent, ut cognoscamus, † quid censendum, & faciendum sit de synodis, salarijs, sive stipendijs, quæ nostri Doctrinarij regulares ratione suorum beneficiorum accipiunt, & utrum sibi eorum proprietatem acquirant, vel Monasterio, aut Ecclesiæ, in qua Doctrinam exercent? Et sanè Navar. in cap. non dicatis 12. quæst. 1. num. 6. in Canonico regulari, non simplici, sed beneficiario, quæstionem proponens, resolvit, suæ Ecclesiæ quærere, vel beneficio, quod non subest suo Monasterio, nec Ordini, quem professus est. Cuius vestigijs hærens Eman. Rod. 1. tom. quæst. regular. q. 34. art. 7. per totum, licèt satis confusè loquatur, idem tamen resolvere videtur in quolibet Religioso promoto ad beneficium regulare sui Ordinis, non subiectum illi pleno iure, sed ordinario, saltem quoad institutionem, & destitutionem, & in quolibet Religioso, qui licèt habeat beneficium sui Ordinis, nõ potest ab eo amoveri, nec revocari ad claustra, nisi fortè ei fuerit imposita annua pensio. Sed verius est, † quòd cùm Religiosi nihil proprium habere possint, quia id præ cæteris suo instituto repugnat, cap. cùm ad Monasterium, de stat. Monach. Clement. exivi de paradiso, de verbor. signif. adeò, ut dubitet Fr. Eman. Roder. tom. 3. regul. quæst. 31. art. 1. Utrum Monachus proprietarius sit dignus Ecclesiasticâ sepulturâ? proprietas dictorum stipendiorum non pertinet ad eos, sed victualibus vestuarijsque, & reliquis, quæ ad moderatam, honestamque sustentationem, concernunt, contenti esse debent, habitâ etiam consideratione ad oblationes, obvẽtiones, & alias eleemosynas, quas ab Indis percipiunt, & reliqua Monasterijs ipsorum, pro eorum cultu, & augmento, & necessaria aliorũ Religiosorũ exhibitione, reservantur, ut iam olim, & hodie observatur in provincijs Peruanis, & generaliter declaratur, & disponitur per sched. Matr. 19. Decẽb. ann. 1586. ad Dom. March. de Villa-Manrique, Proregem Novæ-Hispaniæ directam, 1. tom. pag. 167. Et extat alia eiusdem tenoris ad Dom. Proregem Peruanum Comitem del Villar ann. 1589. renovatam per aliam Matr. 10. Decembr. ann. 1618. ad Dom. Proreg. Peruan. Princip. Squillacens.

84

Quæ schedulæ fundari posse videntur in doctrina Cardin. Florent. in Clement. 2. §. sed tales, de vita & honest. clericor. & in Clemẽt. gratiæ, de rescript. col. penult. Qui † tenet, æquè regulares Commendatarios, vel titulares dsponere posse de his, quæ supersunt de fructibus, & reditibus suarum Commendarum, ac beneficiorum, quàm seculares: quod etiam probat Navarr. de redit. quæst. 1. num. 81. contra Sarmient. eodem tract. par. 1. monit. 11. num. 4. cum seqq. Unde cùm clerici seculares de dictis bonis possint, & debeant inter pauperes, & pia opera largiri, ex traditis à Covarr. in cap. cùm in officijs, num. 2. de testam. Gutier. 2. pract. quæst. 114. n. 9. cum seqq. Avendañ. respons. 19. num. 2. & 3. Molina de primog. lib. 2. cap. 10. num. 53. cum sequent. Et † appellatione pauperum, & piorum operum quælibet Cœnobia, & Monasteria contineantur, cap. de reditibus, cap. quatuor 12. q. 1. Navar. d. q. 1. num. 9. & Sarmiẽt. 3. par. cap. 3. num. 10. Consequẽs est, ut idem regularibus permittatur respectu suorũ Monasteriorum; maximè cùm doctrinæ eorum respectu, & nominatione ipsis fuerint assignatæ. Quod tamen Ego intelligerem, ubi Ecclesia ipsius Doctrinæ, sive beneficij reparatione non eget, iuxta ea, quæ tradam infrà cap. 23.

85

86

Et limitatè in salarijs, seu stipendijs pro servitio Doctrinæ assignatis, & obventionibus Doctrinarijs ipsorũ contemplatione cõcessis. Nam si proponamus, † Indos, vel eorum Patronos aliquid largitos fuisse pro ornamentis, crucibus, cerealibus, campanis, aut alijs ad cultum divinum pertinentibus, id nullo modo Doctrinarij poterunt suis Monasterijs applicare, imò neque secum ad alias Doctrinas, & Ecclesias, etiam Indorum,

87

transferre, ad quas promoti fuerint, ut egregiè notat Innocent. in cap. in Lateranensi, de præbend. argum. text. in l. 1. & in l. legatum, D. de adim. leg. cap. denique 14. quæst. 5. & aliorum, quæ tradit Navar. dict. tract. de redit. quæst. 2. num. 35. & in Apolog. monito 46. num. 4. q. 1. Et hoc quoque prævisum, & provisum reperies in sched. Pintiæ 23. Maij 1559. tom. 1. pag. 114. Vlyssip. 1582. pag. 115. & in alijs statim seqq. ubi simul cavetur, quòd tempore ingressus, & egressus beneficij, inventarium conficiant, & quòd specialiter caveatur, quòd Ecclesiæ, si quas fortè regulares pro Indorũ Parochijs ædificaverint, vel domus pro sua habitatione prope eas positæ, clericis secularibus relinqui debeant, si quando ad eos dictas Doctrinas transferri contigerit.

88 PLANÈ † in communi benè defendi potest, Religiones Indiarum, interim dum eis dictæ Doctrinæ non auferuntur, possessionem, & dominium, ac ius radicatum super illis habere, atque adeò nomine proprio super illis litigare posse, & ut sibi restituantur, vel conserventur, ut nuper omnes Religiones litigasse videntur, & præsertim Religiosi Franciscani contra clericos seculares provinciæ de Yucatan, & in terminis probat Eman. Roder. 3. tom. regul. quæst. 29. art. 4. ubi postquàm dixit, & docuit Religiosos, præsertim Mẽdicãtes, nulla bona pecuniaria in particulari, nec in communi habere posse, sic inquit: *Dixi in bonis pecuniarijs, quia in alijs, tam internis, quàm externis potest habere, ut omnes iusti habent Fidem, Spem, & Charitatem, &c. In externis item potest habere, ut in iuribus Ecclesiasticis, ut puta titulo beneficij regularis, aut secularis Episcopatus, Abbatiæ, Prioratus, vel Commendæ, quorum dominium, & proprietas ita pertinent ad eos, sicut dominium, & proprietas beneficiorum ad clericos seculares: unde perinde possunt agere, & agunt nomine proprio, super proprietate, vel possessione suorum titulorum.* Et in

89 specie † defensionis privilegiorũ, & exemtionum cuilibet Religioni, vel statui competentium, & quòd graviter peccent, & puniantur, qui pro eis non pugnant, & satagunt, optimus text. in cap. quàm periculosum 7. quæst. 1. cap. placuit, & seqq. 11. q. 1. cap. cùm tempore 5. de arbitris, ubi Abbas num. 2. idem, & reliqui communiter Scribentes per text. ibi in cap. si diligenti, & cap. significasti, de foro compet. Lucas de Pena, omninò videndus, in l. prohibitum, vers. *Et nota*, C. de iure fisci, lib. 10. Silvest. in summa, verb. *Exemtio*, num. 10. & 11. & resolvit in terminis Alphõs. Vivald. in candelab. aureo, 1. parte, de absolut. num. 49. & Suarez lib. 4. de immunit. Eccles. cap. 3. ubi concludit, talem incuriam, vel renuntiationem esse sacrilegam, & iniuriosam statui Ecclesiastico, vel Religioso, imò & ipsi Pontifici, qui eis privilegia, vel exemtiones concessit, ut per Abbat. d. cap. cùm tẽpore, num. 2. Quinimò, & pro præeminentijs, & honorantijs etiam vigilare, & decertare licitè possunt, & debent, ut latè probat Menoch. cons. 51. num. 2. lib. 1. & cons. 126. num. 1. lib. 2. & consil. 902. num. 1. lib. 10. Bersold. in tract. de præced. & sess. prærogativa, in princip. & plures alij, quos Ego congessi in meo tract. de præcedent. supremi Consilij Indiar. §. 3. per totum. Dummodò id non faciant per superbiam, & elationem, quod in omnibus Christicolis reprehẽdit Nicolaus Mamertin. dum dixit:

Semper Christicolis turpe est contendere honoris
Causa præfractè, perrigidèque nimis,
Hoc docet, & verum est, sua nos per dogmata Christus,
Vtque humiles, mites semper, ubique simus.

SVMMARIVM CAPITIS DECIMISEPTIMI.

1 *Regulares in præsentationibus Doctrinariorum formam Regij patronatus sequi debent, & quæ illa sit?*
2 *Patronatus Regij forma in Doctrinis regularium, quando, & quomodo in Peruanis provincijs induci cœperit?*
3 *Schedula anni 1624. quæ dedit formam in Doctrinis Religiosorum præsentandis, exponitur.*
4 *Religiosi semper valdè recusarunt servare formã patronatus Regij in Doctrinis Indorum sibi commissis, præsertim in Nova-Hispania, & quare?*
5 *Consuetudo unius Ecclesiæ, vel provinciæ non est præcisè ex aliorum moribus iudicanda.*
6 *Provinciæ uniuscuiusque consuetudinem, & statum subditorum illæsum conservare Principes debent.*
7 *Religiosorum querelis, & incommodis circa patronatum Regium in Doctrinis Indorum servandũ, quomodò consulatur per noviores schedulas de hoc agentes?*
8 *Doctrinæ Indorum, cùm à regularibus ex Regia gratia, & precario possideantur, benè potest in illis formam sibi benè visam inducere.*
9 *Privilegia Religiosorum non derogant*

pa-

patronatui Regio in Doctrinis Indorum, sed tantùm eos habiles reddunt ad illas regendas, & insignis schedula, quæ hoc apertè decidit.

10 Religiosi Doctrinis præpositi ab Ordinarijs examinari possunt, & debent.

11 Concil. Trid. sess. 25. de regul. cap. 11. explicatur, ibid.

12 Regulares, licèt beneficijs regularibus præfici possint de solo assensu suorum Prælatorum, præficiendi tamen, sunt examinãdi ab Episcopo.

13 Examen, & approbationem Episcoporũ requiri in quibusvis Religiosis Doctrinarijs, apertè decidunt plures schedulæ Regiæ, quæ referuntur.

14 Doctrinarios regulares Novæ-Hispaniæ cur Proreges compellere ad examẽ Episcoporum subeundum, & Regium patronatum servandum, ausi nõ fuerint usque ad ultimæ schedulæ promulgationem?

15 Doctrinarum regularium forma, magna cura, & studio ventilata fuit.

16 Breve Pij V. quod aliquam exemtionem Doctrinarijs regularibus dare videbatur, ab alijs Pontificibus revocatum fuit.

17 Prælatus nullus potest pati Parochum in sua Diœcesi administrare, quem ipse priùs non examinaverit, & approbaverit.

18 Parochi, etiam à Rege præsentati, ab Ordinarijs locorum examinandi, & approbandi sunt.

19 Examen Ordinarij etiã in beneficijs regularium, requirit quædam decisio Rotæ, quæ refertur.

20 Beneficia regularia non providentur per concursum, etiam stante decis. Trid.

21 Prioratus regulares etiam ubi curam animarum annexam habent, per concursũ non providentur.

22 Concursus in Doctrinis regularium expreßè excluditur in sched. ann. 1609. licèt ea in reliquis Concil. Tridentinum servari iubeat.

23 Regularium Superiores, vel ob hoc, quòd Doctrinæ Indorũ sibi commissæ, citra concursum provi dentur, maiorem curã in bonis Doctrinarijs nominãdis ponere debẽt.

24 Monachi, cùm ad Parochias ex dispensatione ob Ecclesiæ neceßitatem vocẽtur, magis idoneos eligere debent.

25 Guardiani, vel Priores, qui eliguntur, ut simul Parochi Indorum sint, sub mortali digniores eligi debent.

26 Regularium consuetudo notatur, & damnatur, qui eligunt Religiosos aliàs graves, sed Indorum idioma non callentes, in Parochos eorum, & hi serviant per alium, qui titulum non habet.

27 Parochus iuxta Trid. habilis eligi debet, ut per se curam animarũ exercere poßit.

28 Religiosi, ut Indorum Doctrinis præfici poßint, illorum linguam callere debent, ex Motu Pij V.

29 Quatenus dictio, non solùm modũ, verùm & conditionem importat.

30 Examinatus semel, & approbatus ad beneficium Curatum, an, & quando iterum ab eodem, vel ab alio Prælato examinari, & approbari debeat?

31 Examen novum in qualibet nova Ecclesiæ parochialis provisione requiritur ex forma Tridentini, etiam si promovendus sit famosißimus Doctor.

32 Scholari, qui putabatur idoneus, si collata fuerit præbenda, & postea reperiatur indignus, debet illa privari.

33 Aptus qui olim fuit iudicatus, ex multis causis potest posteà ineptus, & insufficiens reperiri.

34 Prælatus non debet confidere de probatione antiqua alicuius Curati à suis antecessoribus facta.

35 Examinatus, & approbatus etiam bis ad duas Parochias, debet ad tertiã examinari, & poterit reprobari, ex Oldrad. & alijs.

36 Declaratio Cardin. refertur de iteranda Parochorum examinatione.

37 Parochi Indorum iterum, & sæpius examinari possunt ratione idiomatis, maximè ubi promoventur ad beneficia diversum idioma habentia.

38 Examen novum in Religiosis ab Ordinarijs fieri non debere, ubi nulla præcisa causa est, quæ illud requirat, disponit Regia sched. quæ refertur.

39 Regulares semel approbati ab Ordinario, vel eius antecessore ad audiendas confeßiones, an, & quando posint ab eodem, vel eius successore reexaminari?

40 Regulares Doctrinis præpositi, an subiaceant iurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcoporum?

41 Regulares regulariter sunt exemti à iurisdictione Episcoporum.

42 Religiosi Doctrinarij non videtur, quòd ab Ordinarijs visitari, & puniri debeant, cùm hoc ius in ipsos habeant, & exerceant Prælati eorum regulares.

43 Corpus unum diversa capita habens, quasi monstrum censetur.

44 Nemo potest duobus dominis servire, vel à duobus iudicibus syndicari.

45 Iurisdictio individua est, nec potest uno, & eodem tempore integraliter apud duos manere.

46 *Parochiæ Hispaniæ, quæ per Religiosos Monachales, vel Militares reguntur, ab Ordinariorum iurisdictione, & visitatione prorsus exemtæ sunt.*

47 *Visitatio solùm videtur concedi Ordinarijs in Parochijs regularium, ubi eas per seculares exercet, ex declarat. Cardin. quæ referuntur.*

48 *Regulares Parochi, saltem ratione talis officij, nō possunt excusari à iurisdictione, & visitatione Ordinariorum.*

49 *Cap. cùm capella 16. de privileg. expenditur, & illustratur.*

50 *Hominem eundem diversis respectibus, diverso iure censeri, aut à diversis iudicibus iudicari, novum non est.*

51 *Regulares, quantumvis exemti, in pluribus casibus subijciuntur iurisdictioni Ordinariorum.*

52 *Regulares Parochos, saltem quoad officiū subesse iurisdictioni Ordinariorum, tenent plurimi Auctores, qui referuntur.*

53 *Religiosos Doctrinarios Indorum, quod, & qualiter in officio officiādo subsint iurisdictioni, & visitationi Ordinariorū? plures DD. & sched. tradunt, quæ referuntur.*

54 *Regulares Parochi an generaliter de moribus, & vita, vel solùm de officio officiando visitari possint? & de schedulis, & declarationibus Cardinaliū de hoc agētibus.*

55 *Curati Ordinum Militarium, & aliarū Monachalium, quando excusentur à iurisdictione, & visitatione Ordinarij, etiam in officio officiando.*

56 *Regulares Parochi an possint ab Ordinarijs excommunicari?*

57 *Religiosi maximè Mendicātes habēt privilegium, ne possint ab Ordinarijs excommunicari, suspēdi, vel interdici, nisi in casibus à iure expressis.*

58 *Episcopi in decis. Trid. & plurium sched. fundant suam iurisdictionem in visitatione Parochorum, etiam regularium.*

59 *Excommunicare potest quilibet Ecclesiasticus, qui in foro exteriori habet potestatē ad cogendum, quia aliàs inutilis redderetur eius iurisdictio.*

60 *Pœna, vel correctio, ubi arbitrio Ordinarij relinquitur, potest ad excommunicationem procedere.*

61 *Verbum simpliciter positum, generaliter intelligitur.*

62 *Episcopi etiam per censuras possunt compellere regulares, ut ad processiones accedant.*

Concil. Trid. sess. 25. de regul. cap. 13. explicatur, ibidem.

63 *Concil. Trid. sess. 25. de regul. cap. 11. expenditur, & illustratur.*

64 *Æquiparatorum idem est ius, ubi eadem militat ratio.*

65 *Regulares curata exercentes, hodie nullis privilegijs, & exemtionibus à iurisdictione gaudent, in quantùm tales curati.*

66 *Cap. 1. vers. In eos, de privileg. lib. 6. expenditur, & explicatur.*

67 *Episcopi in omnibus casibus sibi à Concil. Trident. in delinquentes Religiosos commissis, rectè possunt eos excommunicare, & declarationes Cardin. quæ hoc testantur.*

68 *Visitationem Episcoporum si impediant, vel non admittant Curati regulares, possunt ab eis excommunicari.*

69 *Clerici appellatione venit regularis Curatus.*

70 *Regulares per Episcopum compelli possūt censuris ad observantiam festorum per illum legitimè indictorum.*

71 *Regulares Curati possunt per cēsuras cōpelli ab Episcopis, ne excedant taxā emolumentorum ab ipsis præscriptam.*

72 *Regulares quibus casibus subdantur iurisdictioni Ordinariorum? remissivè.*

CAPUT XVII.

An, & quatenus regulares Doctrinas Indorum habentes, Regij patronatus formæ Prælatorum, secularium examini, collationi, subiectioni, visitationi, correctioni, & excommunicationi subiaceant?

PRIMUM ergo, quod in dictis schedulis disponitur, illud est, ut † cogantur regulares formam præscriptā in Regio patronatu Indiarum circa provisionem beneficiorum exactè servare, quæ quidem ea est, ut Proregi tres Religiosos, quos magis idoneos iudicaverint, ad quamlibet vacantem Doctrinam proponant, is verò unum illorum, quem maluerit, eligat, & Regio nomine Prælato seculari canonicè instituendum præsentet, quæ forma præfigitur in sched. anni 1574. §. 11. quæ licèt non loquatur specialiter de regularibus, in sui tamen ratione omnes Beneficiarios, & Doctrinarios comprehendit, prout & apertiùs fecit illa alia ann. 1609. de quibus latè egi sup. hoc lib. cap. 15. ex num. 20. 1

Et

2 Et † dictam formam (licèt non sine magna difficultate, & Religiosorum repugnantia) in Peruanis provincijs practicare cœpit Excellentiss. Dom. Prorex D. Franc. à Toleto, cuius vestigia eius in eodem munere successores sequuti sunt, & postea aliquant isper oblitteratam, promulgataque dicta noviori sched. ann. 1609. magis plenè & strictè in usum revocarunt Dom. Proreges Marchio de Montesclaros, & Princeps Squillacens. Et hoc est, quod dicere voluit † dicta schedula ann. 1624. cuius in calce capitis præcedentis meminimus, in illis verbis: *Guardandose en los nombramiẽtos, i promociones en Nueva-España la forma con las qualidades, i circũstancias con que se haze en el Perù.*

3

4 Quod semper † valde difficile visum, & reputatum fuit, & hodie reputatur, Religiosis Peruanis, & multò magis Novę-Hispaniæ, propter privilegia, quæ se habere dicunt ex Brevi Pij V. & aliorum Pontificum, ad Doctrinas administrandas, de sola licẽtia, & nominatione suorum Superiorum, iuxta relata in cap. præcedenti. Et maximè, quia cũ in Nova-Hispania dictas Doctrinas in formam Vicariorum, ut plurimùm, disposuerint, nominãt Guardianos, vel Priores earum suo more, ac modo, ubi Capitula celebrant, & in suis Diffinitorijs, qui simul Parochi dictarum Doctrinarum futuri sint, & ob hoc negant tres posse Proregi ad quamlibet Doctrinam proponi, & Monasticam disciplinam infringi aiunt, si ad eum tabulas Diffinitorij, necdum publicatas, deferre cogantur, vel ex ipsius manu, & voluntate Vicariatuũ Præpositos, sive Guardianos accipere debeant. Quod nõ æquè procedere dicunt in provincijs Peruanis, ubi vel nullæ, vel paucæ eiusmodi Vicariæ reperiuntur, atque adeò harum usum, sive consuetudinẽ ad illas de Nova-Hispania trahendam nõ esse, argum. text. in cap. illud, 12. distinct. ibi: *Nec † aliorum consuetudinem aliarũ contrario more subverti*, ubi glossa notabiliter subdit: *Esse ibi argumentum contra Episcopos, qui sic argumentantur contra Ecclesiam aliquam, ex quo aliæ Ecclesiæ hoc vel illud faciunt, ergo & ista idem faciat. Respondeatur ergo eis, quòd consuetudo unius Ecclesiæ non subvertitur propter cõtrarias consuetudines aliarum.* Nam potius † debet Princeps unicuique provinciæ consuetudinẽ suam conservare, l. 1. C. quæ sit lõga cõsuet. ibi: *Et ne quid cõtra longam consuetudinem fiat ad solicitudinem suã revocabit Præses provinciæ*, cap. consuetudo 12. dist. & ita subiectis prospicere, ut illorũ status integer, & illæsus servetur, ut probat optim. text. in cap. feudum, de prohib. feud. alien. ibi: *Imperialem decet solertiã, ita Reipublicæ curam gerere, & subiectorum cõmoda investigare, ut Regni utilitas incorrupta, & singulorum status integer servetur illæsus*. Quas rationes validè, & nervosè expendit Eman. Roder. in quæst. regul. tom. 1. q. 35. & seqq. Fr. Ioan. Bapt. in advert. confess. 2. par. Fr. Ioan. Torquem. in Monarch. Ind. lib. 5. cap. 23. pag. 706. & extant alij aliorum Religiosorum libelli de eadẽ re agẽtes, suorumque privilegiorum exemtionẽ defendentes.

5

6

7 Sed huic † incõmodo satis ocurritur sched. anni 1628. & 1634. dum iubent, ut ijdem illi Religiosi, qui in Capitulis eliguntur, possint Proregi proponi, & qui ab ipso ex illis electus fuerit, simul cum Curato Indorum Guardianatum, vel Prioratum exerceat, ibi: *I en las elecciones, i proposiciones que se hizieren para las dichas Doctrinas, i Curatos por las dichas Religiones, han de nõbrar el Provincial, i Capitulo para cada una tres Religiosos, de los quales el dicho mi Virrei, ò Governador que exerciere mi Patronazgo, eligirà uno qual le pareciere. I es declaraciõ, que el q̃ dellos aßi fuere elegido, i aprobado por el dicho mi Virrei, ò Governador, para Doctrinero, esse mismo pueda ser, i sea Prior, ò Guardiã del Convẽto que sirve de cabecera à la dicha Doctrina. Con que se socorre, i satisfaze à la duda, de que la eleccion de Guardian, ò Prior sea de los Religiosos, i la del Doctrinero del dicho mi Virrei, ò Governador, à quiẽ pertenece por las Bulas de mi Real patronazgo, &c.*

8 Et illi alteri obiectioni, quòd † huiusmodi forma suis privilegijs repugnat, obviam etiã itur dicendo, quòd cùm in voluntate mera, & absoluta Regis positum sit, eis has Doctrinas adimere, quas precario (ut sæpè diximus) de ipsius manu acceperunt; benè potest eisdem dictam formam præscribere, quæ nõ est præcisa, sed veluti causalis, aut modalis, ut nimirum eam servent, si Doctrinas habere velint, & privilegijs contrarijs non utantur, quibus renuntiare possunt, cùm in eorum favorẽ sint concessi, l. si quis in conscribendo, cum simil. C. de pact.

9 Præterquã, quòd † dicta privilegia, & præsertim illud Pij V. quo magis nitũtur, nõ derogat Patronatui Regio, quod nec facere potuit, iuxta ea, quæ dixi sup. hoc lib. 3. c. 2. ex n. 18. Sed tantùm Religiosos habiles cõstituit ad dictas Doctrinas, sive Curata habenda, & exercenda. Quod ne quis putet me ex meo Marte confingere, apertis verbis per Regiã Maiestatem responsum fuit in quadam epist. dat. Matrit. 28. Martij ann. 1620. directa ad Domin. Princip. Squillacens. Peruanum Proregem, qui retulerat, qualiter dicti

Religiosi, dictis privilegijs innixi, recusabant Regium patronatum agnoscere, & eius formam servare in hunc modum: *El tercer caso es la duda que se mueve, en que vos aveis reparado, con ocasion de la Bula de Pio Quinto, la qual solo quita el impedimento que tienen los Religiosos para ser Parrochos, i Curas de almas, por manera, que solo habilita sus personas, haziendalos capaces. Pero no deroga el Patronazgo Real, el qual tiene prerogativa, i derecho especial, que no se entienda ser derogado, sino quando formal, i especificadamente se biziere mencion dèl, i se derogare. La qual derogacion cessa en estos, i essos Reinos, por especiales leyes, usadas, i guardadas, i à este titulo qualquier Bula, Breve, ò letras que sobre ello se despacharen, ò huviere, se retienen, i reforman en quãto à esto. Conforme à lo qual, tomando la disposicion del Breve de Pio Quinto en su legal, i legitimo sentido, no impide la possessión presente; la qual se ha de executar, conservando mi Real Patronazgo en la forma que lo aveis començado a hazer; porque aunque estas Doctrinas i Curatos estã dados por agora à algunos de los Religiosos, por el tiempo de la voluntad Real, i por lo que durare causa conveniente, esto no excluye, que ayan de nombrar las personas idoneas que convengã, i presentarlas ante vos, para que elijais la q̃ mas convenga, à la qual se le darà la verdadera presentacion. I por este medio, demas de ser tan juridico, se conseguirà mayor cuidado en nombrar Religiosos idoneos, i conservar el Patronazgo en materia que tanto importa, i està individualmente con el govierno espiritual, i temporal, &c.*

10 SECVNDÒ, in eisdem schedulis deciditur, & declaratur, † quòd Religiosi Doctrinis Præpositi, ab Ordinarijs examinari, & approbari debeant. Quod etiam ipsi suis privilegijs, & institutis valdè contrarium esse dicunt. Varias evasiones assignantes ad decisionem Concil. Trident. sess. 25. de regular. cap. 11. quatenus probare videtur dictũ examen Episcopis competere. Dicunt quippè, illud intelligendum esse, non quando ipsi regulares administrant, sed quando per clericos seculares, & quòd hi tantùm sunt, qui ibidem Episcoporum examini, & iurisdictioni subduntur, ut & ostendunt aliquæ declarationes Cardinalium ibi à Farinacio, Barbosa, & alijs adductæ.

11 Sed mihi videtur, † textum illum, si benè inspiciatur, & construatur, nullã solutionẽ recipere. Nam apertè inquit: *In Monasterijs virorum, seu mulierum, quibus imminet animarum cura personarum secularium, præter eas, quæ sunt de illorum Monasteriorum, seu locorũ familia, personæ tam regulares, quàm seculares huiusmodi curam exercentes, subsint immediatè in ijs, quæ ad dictam curam, & Sacramentorum administrationem pertinent, iurisdictioni, administrationi, & correctioni Episcopi, in cuius Diœcesi sunt sita. Nec ibi aliqui, etiam ad nutum amobiles, deputentur, nisi de eiusdem consensu, ac prævio examine, per eum, aut eius Vicarium faciendo, &c.* Quæ verba hunc sensum faciunt, quòd ubi in Monasterio exercetur cura animarum, non solùm quoad personas de ipso, sed quoad seculares; personæ tali ministerio præpositæ, sive regulares sint, sive seculares, Episcopo immediatè, quoad illud, subsint. Quam expositionem, ut genuinam, & litteralem omnes admittunt, & iuxta eam Piasecius in prax. Episcop. 2. par. cap. 3. num. 46. pag. 182. decisum esse affirmat, quòd † licèt talem curã in Monasterijs exercẽtes, sive seculares sint, sive regulares poni debeant ad arbitrium Superiorum ipsorum regularium, non autem ad arbitrium Episcopi, ab eo tamen examinari, & approbari priùs debent, antequàm ponantur: quod idem refert & sequitur Hier. Gonçalez ad reg. 8. Cancellar. gloss. 5. §. 3. n. 34. Sbrozius, qui non solùm de examine Episcopi, verùm & Vicarij eius testatur, iuxta d. dispositionem Trid. in tract. de offic. & potest. Vicar. lib. 2. q. 111. num. 9. & 10. Frãc. Leo in thesaur. for. Eccles. 1. par. cap. 8. num. 20. ubi inquit, prævium examen requiri per Episcopum, aut eius Vicarium, & examinatores Synodales; & subdit, quòd Clem. VIII. mandavit ita observari hoc decretum, excipiendo aliqua Monasteria, & capita Ordinum, idem tradit Seller in select. Canon. cap. 112. num. 28. ubi attestatur, ita resolutum in Camarinens. 20. Martij ann. 1621. Aldana in compend. Canon. resolut. lib. 2. tit. 8. num. 38. ubi inquit, hoc servari debere, non obstante Brevi Pij V. ann. 1577. quo maximè regulares nituntur, ut suprà retulimus, & ita fuisse resolutum per sacram Congregationem Episcoporum sub die 6. Februarij ann. 1627. & est videndus Aug. Barbosa, qui alios adducit, in noviss. collect. ad Concil. d. cap. 11. ubi n. 30. hoc extendit, nõ solùm ad Episcopos, verùm & ad Ordinarios inferiores, habentes iurisdictionem quasi Episcopalẽ, & refert ita resolutum in Rota in Pisciens. iurisd. 16. Octob. 1580. & 5. Maij 1589. coram Gipsio, & in eadem 20. Octob. 1593. coram Peña, & 15. Iunij 1590. coram Plato.

13 Et extant † plurimæ schedulæ, quæ eandem Concilij praxim, & declarationem admittũt, & quia regulares approbationem Ordinarij ha-

habere,& eius examen subire recusabant, eos ad id teneri expresse decidunt, non obstantibus privilegijs, quibus se excusare nituntur, & quòd non apponatur in eorum titulis clausula, quæ olim apponi solebat, nimirum, quòd si ab Ordinarijs non approbarentur, ex proprio Motu Pij V.& alijs privilegijs sibi concessis, Doctrinas habere possint. Ita enim cavit sched. data Paci Iuliæ 5. August. an. 1580. cui cùm Prorex Peruanus Dom. D. Martinus Enriquez obiecisset, Religiosos id ægrè laturos, & Doctrinas relicturos, adhuc præcisa eius observantia illi iniuncta fuit per aliam Matr. 6. Decemb. ann. 1583. & ambæ extant in 1. tom. impress. pag. 95. Et idē enixiùs, & strictiùs præcipitur Dom. Proregi Comiti Montis-Regij per aliā apud D. Laurent. 14. Novemb. 1603. cum qua simul altera ad Episcop. Liman. directa fuit, ut in hoc vigilaret, & casu, quo Religiosi aliquot Brevia, vel Bullas in contrarium præsentarent, Regalem Cancellariam, & eius Fiscalem cōmonefaceret, ut in eis retinendis, & interpositâ supplicatione suspendendis, quod suarum erat partium implerent: *I que en conformidad de lo que està ordenado, los unos, ni los otros no permitan, que en las Doctrinas que estan à cargo de las Religiones, entren à hazer oficio de Curas, ni le exerça ningun Religioso, sin ser primero examinado, i aprobado por el Prelado de aquella Diocesi, assi en quanto à la suficiencia, como en la lēgua, para exercer el oficio de Cura, i administrar los Sacramentos à los Indios de su Doctrina, i à los Españoles que alli huviere.*

Quæ schedula renovatur per aliam Matr. 16. April. ann. 1618. ad Peruanum Proregē Dom. Principem Squillacens. scripta, ubi iubetur, ut illam ann. 1603. præcise observari faciat, tanquam si cum ipso loqueretur, nullâ in contrarium dissimulatione, vel consuetudine obstante, his verbis: *I porque mi intencion, i voluntad es, que lo que en la dicha razon tengo ordenado, i mandado se cumpla, i execute precisamente, os mando, veais la dicha mi cedula, que aqui và incorporada, i la guardeis, i cumplais en todo, i por todo, segū, i como en ella se contiene, i declara, como si cō vos hablàra, i à vos fuera dirigida, que assi es mi voluntad. Sin embargo de que cō el discurso del tiempo, i pretensiones de los Prelados, i Doctrineros se aya dissimulado, ò introducido otra costumbre, à que por ningun caso se ha de dar lugar en ninguna manera.*

Et cùm dictus Dom. Squillacens. scripsisset, se virtute huius schedulæ curasse, ut quædā Doctrinæ regularibus minus idoneis tollerentur, & quòd alij intra octo menses ad subeundum examen coram Archiepiscopis, & Episcopis comparerent, ei gratiæ redduntur per epist. Matriti 17. Martij ann. 1619. iubeturque, ut idem sedulò imposterum animadvertat: *De manera, que no se dè aprobacion à ningun Religioso, si no constare, que sabe mui bien la lengua, i tiene las demas partes necessarias.*

14 Quæ schedulæ sub eisdem datis ad Proreges, etiam & Prælatos Novæ-Hispaniæ remissæ fuerunt, † quamvis nunquam ibi Proreges eas executioni mandare ausi fuerint, ob graves regularium querimonias, & contradictiones. Quousque latæ tandem fuerunt novissimæ illæ, de quarum nunc interpretatione agimus anni 1622. 1624. 1628. & 1634. in qua hoc his verbis satis notandis exprimitur: *I para ser Curas los dichos Religiosos, aunque sean superiores de las casas, ò Conventos dōde moran, i habitan, i son como cabeceras de las dichas Doctrinas, deben, i han de ser examinados por los Obispos, i Ordinarios seculares, i por sus Examinadores en el districto de las dichas Doctrinas. Pues ninguno puede cuidar de esta ocupacion Christianamente sin licencia suya. I en el idioma tambien lo deben ser, por la persona que se diputa para esta enseñança, &c.*

15 Vt vel sic appareat, quanto studio, & † zelo, ac Religionis, & instructionis Indorū desiderio, articulus iste à Regibus nostris Pijssimis, & supremo eius Indiarum Senatu inspectus, ac trutinatus fuerit. Nihilque esse cur iustè regulares acquiescere nolint decisis hac in parte à S. Concilio Trid. & Eminentissimis Cardinalibus, & tot, ac tantis Viris doctissimis, qui ad expediendas dictas schedulas diversis temporibus adlecti sunt. Maximè cùm Breve † Pij V. quo (ut sæpè dixi) potissimùm nituntur, fuerit revocatum à Gregor. XIII. Et licèt posteà confirmatum videatur à Gregor. XIV. rursus novissimè revocatum sit à Gregor. XV. cuius verba reperies apud Aug. Barbos. in collect. ad Trid. d. sess. 25. cap. 11. num. 5. sub data Non. Febr. ann. 1622. Et in hac parte examinis, & approbationis Ordinarij à Clem. VIII. in quadam Bulla ad instantiam ipsorum Religiosorum expedita. In qua declaravit, Religiosos Indorum Doctrinis inservientes, non extra claustra, sed intra claustra degere censendos esse, ita tamen ut priùs à locorū Ordinarijs approbati fuerint, his verbis: *Qui ab eorum Superioribus nominati, ac ab eorum Ordinarijs, seu eorum Officialibus approbati priùs fuerint.*

16 (margin)

Et sanè hoc naturali, & Theologicâ ratione, adeò evidenti subnititur, ut ei nullum pri-

vilegium, nullum subterfugium obstare posse videatur. Nimirùm † nullum Prælatum tutâ conscíẽtiâ posse alicui licentiam dare ad Parochi officium exercendum inter oves sibi commissas, vel eum approbare, aut ministrare permittere, de cuius priùs sufficientia, & idoneitate plenè instructus non fuerit. Quod adeò stringit Concil. Trid. sess. 24. cap. 18. & sess. 25. cap. 9. ut nullam, & irritam esse dicat collationem, vel institutionem beneficij aliter factam, ibi: *Ab Episcopo tamen iuxta aliàs statuta ab hac sancta Synodo examinẽtur, alioqui institutio ab inferioribus facta irrita sit, & inanis.*

Et magis in specie, † agens de beneficijs curatis iuris patronatus, sess. 7. cap. 13. ubi nullius privilegij, vel consuetudinis, etiã immemorabilis, prætextu, vel appellationis remedio, eos se tueri posse decidit, quominus examen subire teneantur, & à locorum Ordinarijs examinati sint, & idonei reperti declarentur. Quod in dictis locis innumeri Auctores, & declarationes S. Congreg. confirmant, quas ibîdem Marcill. Farinac. Gallemart. & August. Barbos. recensent. Sed pro omnibus sufficiet declaratio Rotæ Roman. decis. 102. par. 1. recent. quam refert Barbosa de offic. & potest. Paroch. cap. 2. num. 20. Quę † examen quidem Ordinarij, & eius approbationẽ apertè requirit in beneficijs curatis regularium, quamvis eos liberet ab oppositione in concursu, & per edicta facienda, quæ in alijs Curatis seculariũ requiritur in d. Concil. sess. 24. cap. 18.

Et hoc esse consuetudine receptũ, ut † beneficia regularia sine concursu provideantur, asserit Piasec. in prax. Episcop. 2. par. cap. 5. num. 18. vers. *Hoc decretum*, Gonçalez ad regul. 8. Cancellar. gloss. 6. num. 162. Garcia de benef. par. 9. cap. 2. num. 197. Vgolin. de off. Episcop. cap. 50. §. 3. vers. 4. Aloif. Ricc. in prax. decis. 421. in 1. edit. alias resol. 358. num. 1. in 2. edit. Mossobr. in prax. habendi concurs. ad Paroch. præl ud. 3. dubit. 3. num. 34. Filiuc. in quæst. moral. tom. 3. tract. 41. de benef. cap. 4. num. 141. Rota decis. 326. num. 6. par. 2. recent. & Barbos. ubi sup. num. 21. & in Pastorali alleg. 60. num. 3. ubi num. seq. cum Garc. d. cap. 2. num. 199. refert, & probat, idem servandum esse † in Prioratibus regularibus, habentibus curam animarũ, solitis commendari regularibus, quia etiam concursu non conferuntur. Quod valdè notãdum est pro Guardianijs, & Prioratibus Novæ-Hispaniæ, & aliquibus in Perù, quibus dixi, has Doctrinas, de quibus loquimur, annexas esse.

Et gaudeo quidem hæc invenisse, & tetigisse, quia multum concernunt † ad explicationem, & illustrationem schedul. ann. 1609. cuius latiùs memini sup. hoc lib. 3. cap. 15. ex num. 14. Nam cùm in illa concursus requisitus per Trident. in beneficijs Curatis extendatur, & practicari iubeatur in eis etiã, qui in his Indijs Occidentalibus iuxta formam Regij Patronatus anteà providebãtur, & hodie providentur. In illis tamen, quæ à regularibus deserviuntur, sive exercentur, talem concursum excusari iubet, in illis verbis: *Todo lo qual es mi voluntad, que se entienda, i cumpla en los Beneficios Curados, i Doctrinas que se proveyeren en clerigos, i no en las Doctrinas que estan, i estuvieren à cargo de Religiosos; porque en la provision de estas se ha de guardar lo que està proveido, i se proveyere adelante.* Hoc enim est conforme decisionibus, & Auctoribus, quos modô citavimus, sed inducit † tamen maiorem curam, & obligationem circa Superiores, vel Capitula regularium, ad quos spectat tales Religiosos ad dictas Doctrinas nominare, & proponere, ut ipsi quoque omninò curẽt, & quantum fieri posșit, studeant, ut digniores, & idoniores eligant, etiam si posteà ab Ordinario examinandi, & approbandi sint. Quod expresșè docuit Abb. in cap. quod Dei timorem, n. 13. inquiens, quòd cùm † Monachi ob solã Ecclesiæ necessitatem, vel utilitatẽ ad hæc beneficia habenda, & regenda dispensentur, minimè salvâ conscientiâ præfici debet eiusmodi beneficijs, qui eisdem serviendis valdè aptus non sit. Quod idem refert & sequitur Cardinal. in Clem. 1. de elect. num. 20. Silvester verb. *Religio* 7. num. 3.

Et in terminis nostrarum Doctrinarum Indiarum Fr. Ioan. Bapt. in suis advert. Confessar. 2. par. ubi cum Magistro Veracruce concludit, quòd † cùm in Capitulo Provinciali Definitorium debeat eligere Guardianos, & Priores, qui simul his Parochijs fungantur, debet semper eligere digniores sub mortali peccato, ut docet D. Thom. 2. 2. q. 63. art. 1. & q. 185. & quodlib. 6. q. 9. quem sic explicat Sotus de iustitia & iure, lib. 3. quæst. 6. art. 2. Caietan. in summ. verb. *Beneficium*, & egregiè Navarr. in Miscell. Latin. de oratione, num. 43.

Et hæc valdè † notanda sunt contra consuetudinem depravatam, quam dicti regulares introduxerunt, conferendi nimirum has Parochias in titulum aliquibus Religiosis gravibus antiquis, & alioqui doctis, idioma tamen Indorum nullatenus intelligẽtibus, & associantes illis alium, vel alios Religiosos iuniores, qui illud intelligunt, ut Parochi functiones per hos expediantur. Hoc enim prohi-

hibitum, & mali exempli est, quia ille, qui titulum habet, non est idoneus, nec tenet eius nominatio, & hic, qui exercet, non est Parochus, & nullitati subiacent omnia, quæ ab eo tanquam tali expediuntur, ut expressis, & notandis verbis declaratur in d. sched. novissima ann. 1634. ubi post verba, quæ retuli sup. num. 7. hæc subijciuntur: *Sin que los dichos Superiores se puedan escusar, ni escusen con dezir, que cumplen con tener otros Religiosos q̃ saben la lengua, i exercen, i suplen por ellos en esta parte, como estoi informado, que basta aqui lo han hecho, i acostumbrado mui de ordinario, pues es llano, que este ministerio nò se puede exercer en esta forma, pues de ello se seguiria, que el que tiene el titulo, se hallarà sin idoneidad, i suficiencia necessaria; i el que exerce, i la tiene se hallasse sin titulo, por no tenerle, ni averseIe dado los dichos Ordinarios, que es à quien pertenece. Quedando con esto sugeto todo lo que como tales Curas hizieren à los escrupulos, nulidades, è inconvenientes que se dexan considerar, &c.* Quod

27 sumtum † videtur ex Trident. sess. 7. cap. 3. ubi disponit: *Quòd parochus sit habilis, atque per se ipsum eum exercere possit*, cuius auctoritati innixus Emanuel Roder. d. 1. tò. quæst. regul. q. 35. art. 1. sic inquit: *Debet tamen iste Curatus quicunque sit* (quasi diceret, etiam Prior, aut Guardianus) *habere scientiam linguarum suarum ovium, quia in Concil. Trid. mandatur, quòd resideat, & quòd sit habilis, atque per se ipsum curam animarum exercere possit, aliàs, quòd provisio, & collatio irritetur.* Cui addo † Motum prop. Pij V. ab

28 ipsis Religiosis pro se expendi solitum, ibi: *Quatenus ipsi Religiosi Indorum illarum partiũ idioma intelligant*, expensâ dictione, *qua-*

29 *tenus*, quæ † ubi adijcitur actui, qui est in fieri, nõ solùm modũ, sed conditionem inducit, quâ non observatâ, actus corruet, cap. gravis, de restit. spol. cum alijs, quæ tradit Craveta conf. 802. num. 1. Ludovis. decis. 555. num. 2. Tiraq. de retract. lignag. §. 8. gloss. 8. Molina de primog. lib. 2. cap. 15. num. 19. & novissimè August. Barbosa de dictionibus, eod. verb. num.

30 SED est quæstionis, † utrum si Ordinarius semel examinaverit, & approbaverit aliquẽ Religiosum, vel quemlibet alium clericum secularem ad eiusmodi curata Indorum regenda, & exercenda, & is posteà ad aliud simile beneficium promoveatur, iterùm examẽ subire debeat, antequàm approbetur, vel instituatur, novumq; hoc beneficium ipsi canonicè conferatur? Quæ quidem quæstio sæpè mihi Limæ de facto contigit in consultationibus dominorum Proregum, & Prælatorum, & his diebus in supremo Indiarum Cõsilio rursus graviter vẽtilata fuit. Et in ea resolvendum videtur, † dictũ examen pro for- 31 ma, in qualibet nova provisione, & institutione Ecclesiæ Parochialis desiderari, quamvis ad alteram quis iam examinatus, & approbatus reperiatur, præsertim si tale examen non fuit factum à moderno Prælato, sed ab eius antecessoribus, ut decisum est in Rota Romana apud Seraphin. 2. to. decis. 1323. pag. 223. & in alia, quam adducit Nicol. Garcia de benef. 6. par. cap. 2. num. 266. cuius hæc sunt verba: *Quando examen requiritur pro forma, debet præcedere quamlibet provisionem, quãvis aliàs sit examinatus, & approbatus, etiam ad parochiales, maximè quandò ab alio Ordinario.* Nam quamvis prima approbatio possit videri sufficiens, ut de idoneitate constet, & ei semper multum deferri debeat, ut in Extravagãt. Benedict. XI. inter cunctas, de privilegijs, cum traditis à Vazquez tom. 4. q. 93. art. 3. dub. 5. num. 4. Llamas de curat. anim. in 1. par. method. cap. 7. & novissimè Torrebl. de iure spirit. lib. 14. cap. 2. & 3. Conciliũ tamen in quolibet, quãtumvis idoneo, examen requirit, & ita circa eius declarationem resolvit Aloif. Riccius, & plurimi alij, quos refert, & sequitur Garcia ubi sup. num. 265. Quaranta in summa Bullarij, verb. *Beneficiorum Parochialium collatio*, §. circa examen, pag. 93. ubi inquit, hoc procedere, etiam si promovendus esset famosissimus Doctor, qui cum maximo applausu per plures annos legerit, & quòd aliàs collatio erit nulla iuxta Pij V. constitutionem, idẽ docet Rebuff. in tract. nominat. q. 18. Paul. Fuscus de visit. lib. 2. cap. 5. Navarr. conf. 5. de off. Ordinar. & latiùs cæteris Flamin. Paris. ubi hoc extẽdit etiam ad beneficia vacãtia per resignationem, lib. 8. de resignat. benef. q. 9. à num. 77. & lib. 10. q. 7. ubi inquit: *Quod videmus contingere tota die cuilibet etiam doctissimo*, & eadem q. 9. num. 91. addit per S. Congreg. declaratum fuisse, hoc procedere, quamvis quis sit Licentiatus, vel Doctor in Theologia, vel iure Canonico, & latè de hac examinatione, & reexaminatione agẽs Lucarinus Academ. quæstion. acad. 2. observ. 1. & Rogerius in q. Sabina 2. inter quæst. divers. pag. mihi 165. ubi, quòd † si Scholari, 32 vel alteri, qui putabatur idoneus, collata est præbenda, & posteà reperiatur insufficiẽs, potest illâ privari, cuius etiam memini sup. cap. præced. num. 20.

Et huius Doctrinæ veritas suadetur, quia qui † olim aptus fuit, hodie propter ætatem, 33 vel oblivionem, in hominibus naturalem, vel alios varios casus aptus, & idoneus fortè nõ

erit,

erit, l. peregrè 44. D. de acquir. possess. cum similibus. Et † non implet Prælatus, quod suarum est partium, si cùm hodiè, & per se approbationem dare, & institutioné facere debeat, de præterita approbatione, maximè antiqua, aut à suis antecessoribus facta, confidit, ut benè resolvit Seraph. d. decis. 1323. Et iterùm, & meliùs 1. tom. decis. 968. num. 10. pag. 640. ubi concludit, quòd, qui semel est examinatus, potest per novum examé reprobari, & sic dno simul clarè supponit. Primum posse dari secundum examen. Alterum in hoc secundo examine posse insufficientem declarari, qui anteà idoneus declaratus fuit. Nimirum quia quemadmodum omne artificiũ recipit incrementum per exercitium, l. legatis servis 63. §. ornatricibus, D. de legat. 3. Ita etiam per non usum, aut propter morum corruptionem olim aptus, hodie ineptus poterit inveniri.

Et iuxta hæc notabiliter cõsuluit Oldrad. cons. 18. etiam † bis examinatũ ad duas Parochias, debere ad tertiam examinari, & posse reprobari, si minus habilis reperiatur; eâ eleganti ratione utens, quia si in alijs muneribus, & officijs hoc permittitur, & practicatur, ut in l. ut gradatim, §. reprobari, D. de mun. & honor. l. sed & reprobari 7. D. de excusat. tut. l. 2. D. de profess. & med. multò magis idẽ admitti, & practicari debet in exercentibus prædictam curam animarum, in quibus tale periculum maius est, propterea quòd talis cura ars artium nuncupatur, cap. cùm sit 14. de ætate, & qualitate. Et eò maximè, quòd multoties contingat, aliquos à principio perfunctoriè examinari, ut ibidem idem Oldrad. advertit. Cui addo (ne per mendicata suffragia ambulare videamur) expressam sacræ † Congreg. Cardin. declarationem, hũc casum in terminis decidentem, in hæc verba: *Non sufficit, quòd præsentatus fuerit alias examinatus, & approbatus ab alio Ordinario ad beneficium curatum*, quam referũt Farinac. Gallemart. & Marcilla sup. d. cap. 18. Trid. sess. 24.

Quæ omnia proculdubio certiora sunt in nostris Doctrinis Indorum, † in quibus præcipuum examen consistit in idiomatis intelligentia, quæ ut leviter à multis Religiosis, & ab alijs addiscitur, ut possint his Doctrinis præfici, ita eâdem facilitate, postquàm illis præfecti sunt, per incuriam amittitur. Quòd si promotio facienda sit ad Doctrinam diversi idiomatis, tunc nulla dubitatio subeundi novi examinis esse poterit. Prout hæc omnia cohærenter ad dispositiones iuris communis, & decisiones Rotæ, & S. Congregat. suprâ relatas, declaravit ultima illa sched. cuius sæpè meminimus ann. 1634. aliquantisper propter itinerum difficultatem, & Religiosorum cõmoditatem eas temperans, † & novum examen excusari posse tradens, in semel ab eodẽ Prælato ad aliud simile beneficium eiusdem idiomatis approbatis, & examinatis, in hæc verba: *Pero es declaracion, que los examinados, i aprobados una vez, no han de bolver à serlo, ni por los proprios Arçobispos, i Obispos, ni por sus sucessores. I esto se ha de entender para el mismo Arçobispado, ò Obispado, en que fueren examinados, i en que se les huviere dado, i diere la aprobacion como à tales Curas, sin limitacion alguna. Mas si sobreviniere causa que lo pida, ò por demeritos en la suficiencia, ò falta del idioma, ò por suceder, como de ordinario sucede, que traten de mudarse, i passarse à otra Doctrina, en que aya, i se hable otra lengua, es justo que se examinen; i declaro, que pueden, i deben ser examinados de nuevo, porque yà no se halla en ellos aquella suficiencia que merecio la primera aprobacion: i assi lo podran hazer, i mandar los Arçobispos, ò Obispos para quietud de sus conciencias, &c.*

Et conducit valdè, † quod in simili pluries declaravit Congregatio Episcop. & regular. quam referunt Seller in select. Canon. c. 14. num. 27. & Aug. Barbosa in collect. ad Trid. sess. 23. de reformat. cap. 15. pag. 32. num. 49. & 51. Nempè regulares ab Episcopo antecessore, prævio examine, approbatos, ad personarum secularium confessiones audiendas, posse modernum Episcopum pro maiori cõscientiæ suæ quiete iterũ examinare, & si minus idonei reperti fuerint, reprobare, quinimò, & à semetipso approbatos, si aliqua iusta causa interveniat, quæ ad suspendẽdum, vel denegandum eisdem ministerium confessionis pertineat, & tradit alia, latè rem disputans, & benè resolvens Ioan. Sanch. in select. disputat. cap. 48. fol. 451. & cap. 50. fol. 489.

Tertius Articulus in schedulis suprà relatis decisus, & adhuc à dictis Religiosis, suis privilegijs insistentibus, durè, & impatienter acceptus, tendit † ad iurisdictionem, visitationem, & correctionem Ordinariorum circa eosdem Religiosos, quatenus dicta Curata Indorum exercent. Aiunt quippè, hoc nullatenus sua instituta permittere, quæ eos à dicta iurisdictione totaliter eximunt, cap. cùm dilecta, de confirmat. util. gloss. in cap. non licèt, verb. *Suæ Diœcesis*, de præscript. cum latè adductis à Farin. decis. Rotæ 105. per tot. lib. 1. in volum. consil. & decision. & Miranda in Manual. Prælat. 1. tom. q. 13. per totam. Nec debere † duas visitationes, Ordinarij, scilicet, & suorum regularium Prælatorum

subi-

subire, quorum iurisdictioni Ordinariæ, quam in ipsos exercent, annexa est, & esse debet visitatio, & correctio, ex traditis ab Altamirano in tract. de visitat. fol. 27. num. 68. col. 1. & Concil. Trident. sess. 25. cap. 20. ibi: *Abbates, qui sunt Ordinum capita, & cæteri prædictorum Ordinum superiores Episcopis non subiecti, &c. ex officio visitet.* Et ad hoc expendunt eadem ferè illa, quæ in articulis superioribus adnotavi, & quòd † unum corpus diversa capita habens, quasi monstrum censetur, cap. quoniam, vers. *Tanquam unum*, de offic. Ordin. Neminéque † posse duobus dominis servire, vel à duobus iudicibus super eadem administratione iudicari, vel syndicari, l. si ut certo, §. si duobus vehiculum, D. cõmod. l. servus, D. de acq. rer. domin. c. in nova 16. q. 7. cap. cognovimus 12. q. 2. ibi: *Incongruum namque est unam, eandemque Ecclesiæ substantiam duplici quodammodò iure censeri.* Matth. 6. *Nemo potest duobus dominis servire, aut unum sustinebit, & alterum contemnet.* Quorum arguméto, † iurisdictionem individuam esse, nec posse integraliter uno, eodemque tempore apud duos iudices, vel Magistratus manere, latè tradunt DD. in l. 4. §. Cato, D. de verbor. oblig. Abb. in cap. prudentiam, num. 2. de offic. deleg. Felin. in cap. cùm ex officij, num. 2. de præscript. & magis in specie Craveta cons. 411. num. 1. & 6. lib. 3. & plures alij relati à Menoch. consil. 1156. num. 50. vol. 12. & Marta de iurisd. 1. par. cap. 48. num. 1.

42

43

44

45 Et præterea adducunt exempla † aliquarũ Parochiarum Hispaniæ sub Militaribus Ordinibus, vel sancti Benedicti, aut alijs Monachalibus constitutarum, in quibus Ordinarij, nec per viam visitationis, nec alio modo ullã iurisdictionem exercent, ut advertit Eman. Roder. 1. tom. quæst. regul. q. 36. art. 3. & 4. & Cened. in pract. Canon. q. 26. num. 25. ibi: *Ex quibus inferri licet, quòd regulares servientes beneficia curata sui Ordinis, qui non sunt subiecti Episcopo, in quorum Diœcesi extiterint, non debent per Episcopos visitari, si tales habuerint Abbates, aut Generales, aut Superiores, qui habeant iurisdictionẽ ordinariam, &c.*

46 Ac denique quasdam declarationes S. Cõgreg. Cardin. quæ tunc tantùm videntur † dictam visitationem in Parochijs regularium permittere, ubi in eis curam animarum per seculares exercetur, quas refert Farin. ad Trident. sess. 7. cap. 5. ubi Aug. Barbosa aliam adducit dicentem: *Quòd etiam si Ecclesiæ sint regularium, tamen tunc ab Ordinarijs visitari debent, quando cura exercetur per Sacerdotes seculares.* Et de his agit Fr. Eman. Roder. 1. tom. regul. q. 35. & seqq. Fr. Ioann. Baptista in d. advert. 2. par. fol. 257. & seqq. & fol. 379. Fr. Ioan. Torquem. in Monarch. Ind. lib. 5. cap. 7. pag. 800. & Fr. Ant. Remesal in hist. Guathemalensi, lib. 11. cap. 5. & 6.

47 Sed quicquid ipsi dicant, & obijciant, certum est de iure communi, & Regio Indiarum regulares, † his Doctrinis inservientes, saltẽ in officio, quod dicunt officiando, Ordinariorum iurisdictionem, & visitationem non posse, nec debere subterfugere, ac recusare; quia aliter ratio muneris, quod exercent, constare non posset, nisi ea redderetur Prælatis ibidẽ omnimodam in spiritualibus iurisdictionem habentibus, ut colligitur ex † text. celebri in cap. cùm capella 16. de privileg. ubi licèt Capellanis Ducis Burgundiæ, in quantum talibus, privilegium exemtionis à iurisdictione Ordinarij per sedem Apostolicam concessũ, reverenter observari iubeatur; si tamen aliqui ex his curatum exerceant, quoad hoc, Episcopo subduntur, ut constat ex illis verbis: *Quocirca mandamus, quatenus in quantum exemti sunt, eiusdem ratione Capellæ Apostolicis privilegijs deferas reverenter, sed in quantum ratione Parochialium Ecclesiarũ, vel aliàs iurisdictionem tuam respicere dignoscuntur, officij tui debitum in eosdem liberè prosequaris*; ubi gloss. verb. *In quantum exẽti*, rectissimè notat, non † esse novum, nec insolens, ut unus, & idem homo diversis respectibus, diverso iure censeatur, & in aliquibus exemtione gaudeat, in alijs nõn, ut in exemplo cap. tuarum, & cap. ex ore, in fine, eod. tit. de privileg. & cap. tuas, de maior. & obed. & idem in nostris terminis probat text. in cap. qui Religiosis 18. q. 2. cap. quoniam 21. eod. tit. de privil. cap. 1. §. in eos autem, eod. tit. lib. 6. & Concil. Trid. d. sess. 25. cap. 11. cuius verba adduxi sup. hoc cap. num. 11. & plures casus adducens, † in quibus regulares exemti iurisdictioni Ordinarij subjciuntur, Cened. in pract. Canon. d. q. 26. per totam, Erasmus à Cochier in integro, & satis docto, & copioso tractatu de iurisdictione in exẽtos, & Cãpanillus statim citandus.

48

49

50

51 Et ita in nostris terminis expressè tenent, & † de communi totius orbis praxi testantur Paul. Fuscus de visit. lib. 2. cap. 16. per totũ, Fr. Eman. Roder. in d. q. 36. art. 4. & tom. 2. quæst. 63. art. 11. vers. *Et advertendum*, Piasec. in prax. Episcop. 2. part. cap. 3. num. 46. Franc. Leo in thesaur. for. Eccles. 2. par. cap. 18. num. 105. Riccius in praxi rer. for. Eccl. decis. 608. num. 2. & decis. 736. & in prax. aurea, resol. 176. Mar. Anton. Maceratens. lib. 1. var. resolut. cap. 17. per totum. & cap. 112. casu 50. vers. *Non fuit autem dubitatũ*, Petr.

Cenedus sup.num.25. Campanillus in diversf. iur. Canon. rubr.12. cap.13. num. 51. cum seqq. & num. 115. Hier. Venerus à Leiva in exam.Episcopor. lib.6. cap.11.ex n.2.Vgolin.de offic.& potest.Episcop.cap.20.§.4. & cap.21. §.5. Paul. Bertus in praxi criminali regularium, seculariumque omnium, tit.4.de visit.cap.29.de visitat. regular. num.46. Fr. Ioan. de la Cruz in epitome de statu Religion.lib.2.cap.3. fol.mihi 122.pag.1.vers.7. Azor.to.1.instit.moral.lib.12. cap.18. vers. 46.Seraphin. decis.Rotæ 1067. num.2.vers. *Postremò*, Barbosa in Pastorali, par.3.alleg. 74.ex num.18. ubi Navarr. Sairum, & alios adducit, Marescot.lib.2. resol.cap.35.num. 22. & seqq. ubi plura satis notabilia cumulat de his beneficijs regularibus, de quibus tractamus. Aldana in compend.Canon.resol.lib. 2.tit.8.n.40. ubi dicit resolutum fuisse, quòd huic iurisdictioni.& visitationi Ordinarij nõ obstat Breve Pij V.ann.1567. Seller, qui de alia simili decisione testatur,in select.Canon. cap.112.num.8.& plures alij, quos refert Erasm.Cochier. in d.tract.de iurisd. in exemt. 2.par.q.2. per tot. & August. Barbos. in noviss.collect.ad Trid.d. cap.11. n.11. & seqq. pag. 563. ubi refert rescriptum Pij V. ann. 1571. quo cavetur, Ecclesias Militum sancti Ioan. Ierosolym. quibus cura animarum incumbit, in concernentibus ipsam curam, Ordinario esse subiectas,& ab eo visitari posse.

52 Et idem † in terminis nostrorum regulariũ Indiarum tandem fatetur Eman. Roder.dict. q.36.art.3.& 4.& 2.tom.q.64.art.1.& idem Emanuelẽ referens, & transcribẽs, tenet Fr. Ioan.Bapt.ubi sup. Matienz. de mod. Regni Perù,1.par.cap.37.qui ait,aliter has Doctrinas constare non posse, Miranda in Manuali Prælat. q.42. art.1.& seqq. & novissimè D. D.Felician.à Vega Episcop.Pacens.& nunc cùm hæc prælo mandantur in Archiepiscopũ Mexicanum electus,in cap.cæterùm 5.de iudicijs, num. 36. ubi ad hoc expendit verba sched.ann. 1624. quæ retuli cap. præcedenti, num.77.& huc transferenda sunt: sed ante eã idem nõ minus apertè cautum invenio in nobili illa schedula dat. Matrit. 16. Decembr. ann.1587.tom.1. impress.pag.100.Quæ cùm aliam anni 1583.suspendere iussisset,quæ omnes Doctrinas Religiosis adimere præcipiebat,ut dixi sup.cap.proxim. nũ.25. Eam veluti conditionem adducit,ut ab Ordinarijs se circa officium curati visitari paterentur. Ita enim inquit: *I vos personalmente, i sin cometerlo à otra persona alguna, visitareis las Iglesias de las Doctrinas, dõde estuvieren los dichos Religiosos, i en ellas el santo Sacramento, i pila del Bautismo, i las fabricas de las dichas Iglesias, i las limosnas dadas para ellas, i todas las demas cosas tocantes à las tales Iglesias, i servicio del culto divino, i Religiosos que estuvieren en las dichas Doctrinas. Ansimismo les visitareis, i corregireis en quanto à Curas fraternalmente, teniendo particular cuenta de mirar por el honor, i buena fama de los tales Religiosos en los negocios que fueren ocultos: i quando mas que esto fuere menester, ò conviniere, dareis noticia à los Prelados, para que los castiguen, i no lo haziendo ellos, hareislo vos, conforme à lo dispuesto en el santo Concilio de Trento, i passado el termino, i tiempo en èl contenido, &c.* quæ schedula refertur etiam à Fr. Ioan. Baptista, Torquemada, & Remesal ubi sup. Et cùm ita antiqua sit, & ab ipsis Religiosis impetrata, ut eis Doctrinæ relinquerentur, nescio cur has noviores ann.1624. & 1634. tanquam duras accusent, cùm nihil amplius, quàm illa, hac in parte contineant. Quod & repetitur in alia ann.1618. cuius memini suprà num.13.ibi: *I que si en las visitas que los dichos Prelados les hizieren, en quanto à Curas, hallaren à los dichos Religiosos Doctrinantes sin la suficiencia, partes, i exemplo q̃ se requiere, i sin saber, i entender la lengua de los Indios que doctrinaren suficientemente, los remuevan, i avisen à sus Superiores, para que nombren otros, que tengan la suficiencia necessaria, en que han de ser examinados.* Et sunt innumeræ aliæ de eadem visitatione agentes; & quòd si Episcopus nõ possit per se illam facere, mittat Religiosos ad aliorum Religiosorum visitationem, quæ habentur in 1.tom.impress.pag.115.cum seqq.

Quod tamẽ innovavit Dom.Prorex Princeps Squillacens.innixus verbis d.sched.ann. 1618.ibi: *I exemplo*: & auxilium Episcopis præbuit, † ut generaliter de moribus,& vita eos visitare possent. Cùmque de hoc Regium Senatum certiorem fecisset, responsum accepit per epist.dat.Matr.17.Martij an.1619 *Està bien el aver impartido el auxilio al Arçobispo para execucion de las cedulas, en que se manda, que los frailes Doctrineros seã visitados en la vida i costumbres.* Quæ tamen verba temerè prolata videntur, quia eorum occasione generalis Religiosornm visitatio indicebatur, quod magnas turbas excitavit, & ita in novioribus revocantur, & geminatè dicitur dictam visitationem contineri debere, *Dentro de los limites, i exercicio de Curas restrictamente, i no en mas.* Hoc enim est conformiùs dispositioni Tridentini d.cap. 11.& auctoritatibus suprà relatis. Vnde regularem delinquentem extra Sacramentorũ administrationem, & curam animarum, non 53

ab

ab Episcopo, sed à suis Superioribus puniendum esse, referunt decisum Gallerat. in margar.casuum consciétiæ, verb. *Parochus*, Riccius d.resolut. 513.num.2. & resolut. 532. & August. Barbos. in collect. ad d. cap. Trid. num.10.par. 563. si verò intra dictum officiū, benè potest ab Ordinario corrigi, & puniri, ut Trident. d.cap. 11. & dictæ schedulæ tradunt, ibi: *Vsando de correccion, i castigo, en lo que fuere necessario*, & varias circa hoc declarationes S. Congreg. adducentes, Seller in select. Canon. cap. 112. num.8. ubi dicit, ita resolutum per sacr. Congregat. Episcop. sub die 6. Febr. ann. 1627. idem Seller ubi sup.num.28. ubi attestatur resolutum in Camarinensi 20. Martij 1621. quòd Episcopus potest regulares in ijs, quæ curam animarum, & Sacramentorum administrationem cōcernunt, visitare, & examinare, & contra eos, nō parentes, & non exequentes decreta in visitatione facta, procedere, eosque cogere ad exequen dum.

Quibus non obstant exempla, quæ suprà num.45. adduxi, † de Curatis Ordinum Militarium, & alijs, in quibus Episcopi nullatenus se, etiam per viam visitationis officij officiandi, ingerunt, & immiscent, ut Emanuel, & Cened. ibid. relati testantur. Quia, ut ijdem Auctores ostendunt, id debet intelligi in Ecclesijs, quæ omninò sunt exemtæ à iurisdictione Ordinarij, atque adeò non sunt suæ Diœcesis, sed sub ordinaria, & omnimoda iurisdictione Prælatorum regularium. Quod in nostris Doctrinis secus procedit, cùm nullum alium Ordinarium habeant, nec agnoscant, & ita in eis Trid. decisio omninò servari debeat.

54

Sed est quæstionis, & quidem gravissimæ, & sæpiùs occurrētis, an † tales regulares sub occasione dictæ visitationis, & correctionis, possint ab Ordinarijs excommunicari, vel suspendi? Et dubitādi rationem movet, quòd ipsi regulares, maximè Mendicantes, se aliud speciale privilegium habere obijciunt, † ut ab Archiepiscopis, & Episcopis suspendi, interdici, vel excommunicari non possint, ut constat ex cap. 1. vers. *In eos autem*, de privil. in 6. ubi DD. Compend. privileg. Mendican. verb. *Exemtio*, num.9. 23. & 24. Bulla Paul. III. ann. 1549. quę idem privilegium concessit Religiosis Societatis Iesu, cum alijs, quæ adducit Gambara, Enriquez, & Emanuel Roder. quos refert, & sequitur Thom. Sanchez de matrim. lib.7. disp.33. num.23. idem Emanuel Roder. in summa ult. edition. to.1. verb. *Descomunion*, cap. 140. num.6. concludens, hæc privilegia servanda illis esse, nisi expressè concedatur Episcopis, ut in aliquibus casibus possint latis censuris contra exemtos procedere, ut evenit in decret. Trident. sess. 25. de regul. cap.1. & 16. & sess. 22. can.9. in decreto de observandis, & evitandis in celebratione Missæ.

55

56

Cæterùm, his non obstantibus, contrarium resolvendum est, quia cùm in casu, de quo loquimur, † Episcopi habeant iurisdictionem, & correctionem in regulares beneficiarios, ijsq; immediatè subsint, ut disponitur in Trid. d.sess. 25. cap.11. & declaratur in decisionibus, & schedulis Regijs suprà relatis, nullum dubium esse videtur, quin possent eosdem excommunicare, † quoniam potestas excommunicandi, eius est, qui iurisdictionem in foro externo ad cogendum habet, ut aliorum plurium auctoritate tradit Thom. Sanchez eâd. disp.33. num.22. & 23. ad finē, & aliàs veluti frustratoria redderetur iurisdictio illis concessa, si armis privarentur, quibus Ecclesia solita est uti contra subditos inobedientes, & contumaces, ut in simili inquit Trid. sess. 25. cap.3. de reformat. gloss. verb. *Executorem*, in cap. super quæstionum, & in cap. ex litteris, verb. *Si subdelegatus*, & in cap. fin. verb. *Commissum*, de offic. deleg. ubi docet, etiam habentem nudum ministerium posse excommunicare impedientes suam commissionem, ne aliàs inutilis sit commissio, ex regul. text. in l.2. D. de iurisdict. omnium iud. cap. Pastoralis, & cap. prætereà, de offic. delegat. cum vulgat.

57

58

Rursus facit, quòd Trid. d.cap. 11. in visitatione, & correctione dictorum regulariū simpliciter, & absque ulla districtione pœnarū, vel censurarum loquitur, ut patet ex eius verbis sup.num. 11. relatis, ibi: † *Subsint immediatè iurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcopi, &c.* Vnde Episcoporum arbitrio relinquere videtur, quam malint pœnam, vel censuram irrogare, ex text. in cap. de causis 4. §. ill is etiam, de offic. deleg. ibi: *Si tale fuerit negotium, quod certa ex inde pœna canonibus exprimatur, eandem infligas, alioqui ipsos pro delicti qualitate, & causa, secundùm tuum arbitrium, punire procures*; ubi gloss. verb. *Arbitrium*, cum concord. & facit etiam gloss. verb. *Simpliciter*, in fine, in dict. cap. præterea, eodem tit. dum inquit, † quòd verbum simpliciter positum, generaliter intelligitur; pro quo allegat text. in cap. si Romanorum 11. distinct. & in cap. quia circa, de privileg.

59

60

Et eâdem consideratione utens, resolvit in simili Riccius in d. prax. for. Eccles. in prax. pœnar. decis. 362. num.6. & in collect. decis. 4. par. collect. 882. quòd in casu eiusdem Cōcilij sess. 25. de regul. cap. 13. quo decernitur,

61 quòd † Episcopi possint cõpellere Religiosos, ut ad publicas processiones accedant, poterit id pœnis, & censuris efficere, pro quo plures Auctores adducit, & idem tenet Graffis lib. 3. cons. 10. de regular. num. 26. & seq. Stephan. Gratian. decis. Marchiæ 232. num. 13. & 15. Maceratens. lib. 1. var. resol. c. 112. cas. 35. ad finem, qui refert ita fuisse decisum in Curia Episcopali Papiæ, Eman. Roder. quæst. regul. 3. tom. q. 36. art. 1. ad finem, ubi inquit, ita sensisse Sac. Cõgreg. Cardin. cuius declarationem adducit Zerola in prax. Episcop. verb. *Excommunicatio*, Rubr. de excõmun. causa materiali, §. ad quintum, vers. *Secundò fallit*, Cened. in pract. Canon. q. 26. n. 16. Farin. Gallemar. Marcilla, & Barbos. in remiss. & declarat. ad d. cap. 13. Concilij.

62 DEINDE facit, quòd † d. cap. 11. Trid. ut benè considerat Vgolin. d. tract. de off. Episcopi, cap. 20. §. 4. num. 1. in princip. quoad iurisdictionem, & subiectionem Episcoporũ in hac parte iungit, & æquiparat regulares curam exercentes, cum secularibus, quibus ipsi regulares eandem curam in suis Monasterijs commiserint, ut patet ex illis verbis: *Personæ tam regulares, quàm seculares huiusmodi curam exercentes, subsint immediatè, &c.* Vnde cùm † eadem sit ratio æquiparatorũ, l. 1. D. de leg. 1. cum traditis ab Everard. in loco à simili, & magis in nostris terminis à Ioseph. Aldret. in alleg. iuris pro exemt. regular. ab eorum Ordinarijs, cap. 6. num. 5. & 6. quemadmodum dubium nõ est, quin Episcopi possint excommunicare seculares, ita dubitari non debet, quòd possint & regulares, ex l. lex iam hoc iure, D. de vulg. & l. talis scriptura, §. fin. de leg. 1. cum simil.

63

Cui considerationi non obstabit, si ex adverso replicetur, illam procedere, ubi militat eadem ratio in æquiparatis, non si diversa, ex latè traditis ab Anton. Gabr. lib. 6. commun. tit. de clausul. concl. 9. num. 3. & Aldrete ubi sup. cap. 8. num. 12. prout in nostro casu contingere dicunt, *respectu specialis privilegij*, quod Ordines Mendicantes, & alias habere retulimus. Nam huic obiectioni facilè respondetur, hodie † regulares curata exercentes, in quantum tales Curatos, nullis privilegijs gaudere, cùm derogata sint ex eod. cap. 11. Trident. & ex alijs Brevibus, & declarationibus suprà latè relatis, & expressè in illa, quæ refertur à Farin. Marcill. & Gallemar. ibid. & ita habet: *Non intendit hoc decretum privilegijs regularium derogare, nisi in his tantùm, quæ ad animarum actualem Sacramentorum administrationem pertinent, atque concernunt.* Vnde benè cõsequitur, quòd in his nullis privilegijs fruuntur, atque adeò

64

secularibus similes sunt, prout & in simili, loquens de eadem exemtione excommunicationis, docet, & probat † celebris text. in cap. 1. vers. *In eos*, de privil. lib. 6. in hæc pulcra, & optima verba: *In eos autem, quibus nec interdici, suspendi, vel excommunicari à quoquam valeant; à sede Apostolica est indultum (sicut sunt Religiosi quamplures) in quorum privilegijs continetur, ne quisquam Episcopus, vel Archiepiscopus Monasteriorum suorum Monachos pro ulla causa, ullovè loco, interdicere, suspendere, vel excommunicare præsumat, ijdem Ordinarij iurisdictionem suam, quantum ad ista, ubicunque illi fuerint, penitus exercere non possunt: nisi forsan ipsi Monachi ad Monasteriorum suorum Prioratus Ordinarijs eisdẽ subiectos, ut vel gerant eorum regimen, vel in eis tanquam proprij locorum ipsorum Monachi resideant, fuerint destinati. Tunc enim, etsi liberè possint ad eadem Monasteria revocari, ac tam illorum, quàm ipsorum Prioratuum Monachi reputentur; cùm non sit inconveniens, aliquem utrobique locum habere Monachi, cùm unum altero subesse Monasterio, vel ab ipso noscitur dependere. Ratione tamen eorundem Prioratuum dicti Ordinarij sua iurisdictione in ipsis etiã quoad præmissa quamdiu morantur in illis, licitè uti possunt.* Per quem text. ex Concil. Trident. sess. 25. de regul. cap. 22. & Const. Pij IV. ann. 1565. generaliter docent Paul. Piasec. in prax. Episcop. 2. par. cap. 3. num. 52. vers. *Relinquentes*, & Genuens. in prax. Archiepisc. Neapol. cap. 59. num. 8. delinquentes † Religiosos, in casibus, in quibus ex Concil. Trid. iurisdictioni Episcoporum subduntur, excommunicari, & alijs pœnis puniri posse ab Episcopo. Cùm quoad contenta in Cõcilio cessent omnia eorum privilegia, & exemtiones, ex eo, quia in d. cap. 22. mãdat observari omnia decreta de regularibus, non obstantibus privilegijs, & deputat executores Episcopis. Vnde sequitur, quòd cùm nulla ratio privilegiorum sit habenda, nec Concilium restringat modum compellendi, remittitur arbitrio ipsius Episcopi, l. 1. de iure delib. & in terminis Aldana in Compend. Canon. resol. lib. 2. tit. 18. num. 20. ubi in una Limana 19. Septemb. 1625. refert decisum, licère Episcopo etiam pœnis, & censuris Ecclesiasticis in decretis eidem specialiter cõmissis, d. sess. 25. de regular. regulares compellere ad eorum executionem.

65

66

DENIQVE facit, quia in ipsis nostris terminis, de potestate Episcoporum in Curatis regularibus excommunicandis, † si impediãt visitationem, etiam non adhibitis monitioni-

67

bus,

bus, in ipso actu manifestæ violentiæ sibi illatæ, pro defensione suorum iuriũ, adest expressa resolutio, Marc. Ant. Genuens. in prax. Archiepisc. Neap. cap. 18. Campanil. in diversf. iur. Canon. rubr. 12. cap. 13. n. 53. Et idẽ generaliter quoties sibi oportere visum fuerit, tenet Maceratens. d. lib. 1. resol. ult. casũ 50. inquiens; 68 † quòd huiusmodi casu clerici appellatione venit regularis Curatus, & allegatis aliquibus iuribus sup. relatis, Aldrete in d. alleg. cap. 9. n. 6. vers. *Præterea*, ubi cõcludit, quòd quoties Monachi Ordinarijs subijciũtur, possunt excommunicari, nõ obstante eorũ privilegio, sicut & alijs pœnis affici, Cerola in prax. Episcop. d. verb. *Excommunicatio*, §. ad quintum, vers. 4. ad finem, ibi: *Nonò fallit, quando regulares haberent curam animarũ in Ecclesijs curatis Monasteriorum, seu domorum, tam virorum, quàm mulierum, quoad curam animarum*; Salced. in addit. ad prax. Bernard. Diaz cap. 3. litt. A. §. punire, in fine, quem ad hoc citat idẽ Sanch. d. lib. 7. de matrim. cap. 33. num. 22.

Et iuxta hæc etiam resolutum fuit, quòd 69 regulares † per Episcopum compelli possũt censuris ad observantiam festorum per illum cum approbatione populi indictorum, ut testatur Seller in select. Canon. cap. 2. num. 11. quem refert Aug. Barbos. in collect. ad Trid. sess. 25. cap. 12. pag. 567. num. 9. Et 70 † similiter, ut regulares curam secularium exercentes in emolumentis legitimè percipiendis, prohiberi possunt per Episcopos, ne excedant taxam ab eis præscriptam, idem Seller cap. 112. num. 11. ubi testatur ita resolutũ in una Limana 18. Septembr. ann. 1623. quem etiã refert Barbosa in collect. ad d. sess. 23. cap. 11. num. 16. pag. 564. Et 71 † de pluribus alijs casibus, in quibus ratione officij, vel ex alijs varijs causis regulares, non obstantibus suis exceptionibus, subiaceant iurisdictioni, & correctioni Ordinariorũ, vide quæ latè scribit Erasm. Cochier in integro tract. de iurisd. Ordinarij in exemtos, & Hieronym. Cevall. de cognit. per viam violent. 2. part. quæst. 71. per totam.

SUMMARIUM CAPITIS DECIMIOCTAVI.

1 *Missiones spirituales pro Indorum cõversione habere, & instituere esse debet præcipuum munus regulariũ. Et quid Missionum nomine intelligatur?*

2 *Missionum pro infidelibus convertendis antiquitas, & utilitas.*

3 *Regularibus, missionibus Indorum intentis, quæ privilegia concessa sint? remissivè.*

4 *Regulares Lusitaniæ faciunt quartum votum de suscipiendis missionibus ad Indos Orientales, & quòd idem oporteret instituere pro Occidentalibus.*

5 *Religiosi Hispaniæ laudantur de alacritate, qua se offerunt Indorum missionibus, & conversionibus, & schedulæ, & Auctores, qui de hoc agunt.*

6 *Missionarij pro convertendis infidelibus, Dei equi, & quadrigæ, & nubes, & sagittæ velocissimæ vocantur in sacra Pagina, & loca de his agentia.*

7 *Religiosi, audito signo, pro expeditionibus Christianis ad Indos convertendos, qualiter se habeant, & habere debeant?*

8 *Religiosi etiam ad martyrium catervatim volant pro missionibus, & conversionibus Indorum; & exempla quàmplurium, remissivè.*

9 *Religiosi missionibus Indorum intenti aliquando exemplo Christi, & D. Pauli, se martyrio subtrahere debent, ut plures eidẽ Christo lucrifaciant.*

10 *Iaponijs pro missionibus, & expeditionibus, & laurea martyrij in eis suscipienda insigne nostrorum Religiosorum certamen refertur.*

11 *Prædicatio verbi divini omnibus fidelibus, & præsertim Religiosis, communis est, & esse debet.*

12 *Evangelium qualiter prædicatũ, & prædicandũ per Religiosos prædixerit S. Vincentius Ferrer.*

13 *Religiosi Societatis Iesu, quibus fundamentis niterentur, sibi solis committendam esse spiritualem in Iaponios expeditionem?*

14 *Multitudo, & varietas operantium confusionem & discordiam producere solet.*

15 *Apostoli provincias ad prædicandum sortiti sunt, & Ecclesia Parochias divisit.*

16 *Cap. quàm sit, vers. Insuper, de Iudæis, expenditur.*

17 *Dom. D. Emanuel Sarmiento & Mẽdoça Canonicus Hispalensis, laudatur.*

18 *Iaponensis missio à quibus, & quomodo ventilata, & resoluta fuerit, de mandato Regis Catholici?*

19 *Religiosi intendentes conversioni Indorũ, etsi disparis habitus, & professionis sint, inter se valdè conformes esse debent. Cap. Deus, qui vult, de vita & honest. cler. expenditur, & illustratur.*

20 *Monasticæ cæremoniæ, & observationes ex causa à S. P. alterari possunt.*

21 *Habitum suæ Religionis, qui deserunt, ip-*

so iure sunt excōmunicati, nisi id fiat propter bonum superius.
22 Munere in uno eodemque, non debet dispar esse professio, neque in conversione infidelium.
23 Rex noster quid tandem Rom. Pont. scribendum censuerit super Christiana ad Iaponios, & Indos expeditione?
24 Vrbani D.N. PP. VIII. Bulla refertur, quæ continet modum prædicationis Iaponiensium.
25 Iaponiēsium Prædicatores plurimi Martyrium passi sunt, & qui de eis agant.
26 Regulares missionibus intenti, inter infideles, de sola suorum Prælatorum licentia prædicare, & Sacramenta exercere possūt.
27 Reges Catholici, & eorum in Indijs vicē gerentes possunt in utroque foro Prædicatores, quos voluerint, eligere, & delegare ad missiones Indorum, etiam irrequisitis Episcopis.
28 Bulla Vrbani VIII. permittit missionarijs Iaponiorum exercere inter eosdem officiū Parochiale.
29 Religiosi nulli, etiam Societatis Iesu, possunt regulariter prædicare, nec cōfessiones audire, aliavè Sacramenta exercere sine licentia, & approbatione Ordinariorum.
30 Religiosi Societatis Iesu solent prætendere exemtionem Ordinariorum ad prædicādum, & confessiones audiendum.
31 Confirmationis Sacramētum requirit in conferente ordinem Episcopalem.
32 Confirmationis Sacramentum, ut conferre posint alij, quàm Episcopi, permittendum videtur inter Iaponios, & alios remotos infideles.
33 Confirmationis Sacramentum, quid præstet, & operetur?
34 Papa potest dispensare, ut ex iustis causis conferat Sacramentum Confirmationis quilibet simplex Sacerdos.
35 Episcopi in Iaponia etiam ex ipsis Neophytis ordinari deberent, quorum propriū munus est prædicare.
36 Episcoporum ordo patrum generator dicitur, & quare?
37 Episcopi in primitiva Ecclesia ex Neophytis ordinati, & exempla.
38 Missionibus, & conversionibus Indorum, qui intendunt, abstinere debēt ab omni mercatura, & negotiatione.
39 Militibus omnibus negotiatio prohibebatur, & quare?
40 Christus Dominus Apostolis, quos ad prædicandum mittebat, omne temporale lucrū vetabat.
41 Infideles faciliùs convertentur, si viderint, quòd Prædicatores, & Missionarij eorum ab omni cupiditate bonorum temporalium vacui sunt.
42 Prædicatores Indorum, quæ observare debeant, si velint in spirituali illorum salute magnum fructum facere?
43 Indorum Missionarij quæ possint, & debeant ab ipsis Indis spontè offerētibus capere?
44 Prædicatores Indorum, ut magis sufficiāt, vitæ commoditates respuere non debent.
45 D. Lucæ locus cap. 22. de pera, & sacculo Apostolorum, quid significet? ex Beda, & alijs.
46 D. Pauli exemplum Missionarij ad convertendos Indos attendere debent, & eius verba 1. Corint. 9. explicantur, cum D. August.
47 Clement. Alexand. & aliorum Patrum verba referuntur, de modo, quo se debet habere Prædicator, dū moretur inter infideles.
48 Catechista Indorum novem proprietates habere debet ad lucrifaciendas animas eorum, ex P. Ioan. Busæo, & brevis illarum narratio.
49 Regulares missionibus occupati intra claustra manere dicuntur.
50 Breve Clem. VIII. refertur de missionibus Indorum agens, & quòd intra claustra degere sunt censendi.

CAPVT XIIX.

De Missionibus expeditionibus spiritualibus eorundem regularium pro Indorum cōversione susceptis, & suscipiendis, & præsertim de Iaponica, & Sinensi, cum insertione Brevis D. N. Vrb. PP. in quo eius forma præscribitur.

HIS ita præcognitis de regularibus, qui ex iniuncto, vel suscepto officio Parochiales Indorum Doctrinas exercēt; superest, ut aliqua adijciamus de illis, qui in eorundem Indorū prædicatione, & cōversione ex charitatis voto occupantur, & Missionibus (quas ipsi vocant) intendunt. Quod † sanè est, & esse debēt ipsorum Religiosorum præcipuum ministerium, ut optimè, post alios, considerat Ioseph. Acosta de procuran. Ind. salut. lib. 5. cap.

1

cap.21. cum quatuor seqq. ubi missiones intelligit, excursiones, & peregrinationes, quæ oppidatim, verbi divini, causâ suscipiuntur; sive, ut Religiosi Parochos iuvent; quos hac de causa in ista militia spirituali rectissimè copijs auxiliaribus, levisque armaturæ equitibus comparat, sive ad Indos (quod maximè curare debent) nec dum ad ditionem, & Religionem nostram redactos accedant. Et pluribus † sacræ Scripturæ locis, & sanctorum virorum exemplis harum missionum in Ecclesia antiquitatem, utilitatem, & obligationem exaggerat.

2

Quod etiam latissimè prosequitur Fr. Th. à Iesu de procur. omn. Gent. salut. 2. par. lib. 2. & par. 3. per totam, ubi contrarijs respondet, & lib. 3. cap. 1. ubi DD. Vincent. Ferrer. & Franc. Xaverium in exemplum adducit, & lib. 12. per totum, ubi † per ordinem Alphabeti omnia privilegia congerit, quæ Religiosis infidelium conversionem curantibus à sede Apostolica concessa sunt, & de quibus possint dispensare. De quo etiam agit Fr. Eman. Roder. in quæst. regular. tom. 2. quæst. 99. art. 5. per tot. & Fr. Ioan. Bapt. in advert. Confess. in dict. 2. par. fol. 172. cum multis seqq. Fr. Ioan. Focher in suo itinerario ad Indos ferè per totum; Thom. Sanchez de matrim. lib. 3. disput. 26. num. 1. & seqq. Dom. Archiepisc. Mexicanus D. Felician. à Vega in cap. 4. §. de adulterijs, de iudic. num. 117. & novissimè Fr. Eman. de la Cerda in quæstion. quodlibet. q. 5. scholast. n. 9. & 10. pag. 222. & 223. ubi notabiliter refert, † regulares Lusitaniæ quartum votum facere de suscipiendis Missionibus ad Indiam Orientalem, quotiescunque id eis à suis Superioribus iniunctum fuerit. Et quòd conveniens esset, ut idem in Religiosis in Regnis Castellæ, vel Indiarum Occidentalium profitentibus pro conversione infidelium earundem Indiarum observaretur, quia alias, inviti, ad hoc cogi non possunt, ut post D. Thom. Sot. & Lopez firmat Eman. Roder. regul. tom. 3. q. 20. art. 7. quem refert & sequitur Flav. Cherubinus in cõpend. Bullar. 3. par. sub Paulo V. pag. 94.

3

4

Quod Ego respuendum sanè non censeo, quamvis † Dei bonitate, & misericordiâ cognoverim, dictos Religiosos ita alacriter, & affectuosè hoc ministerium semper suscepisse, & hodie suscipere, ut laudationibus potius, quàm novis stimulis egeant, quod innumeræ propè schedulæ Regiæ fatentur, quæ eximias eis grates rependi iubent pro laboribus, & sudoribus in eo susceptis, & exantlatis, quæ habentur 1. tom. pag. 99. & seqq. & præcipuè illa anni 1583. ibi: *Que el efecto ha sido conforme à lo que se procuraba, i procura, i q̃ en vida Apostolica, i santa perseverancia han hecho tanto fruto, que por su doctrina, mediãte la gracia, i ayuda de Dios nuestro Señor, ha venido a su conocimiento tãta multitud de almas, &c.* Et de eadem cura, & eximio progressu Ego etiam egi 1. tom. de iur. Ind. lib. 2. c. 16. n. 11. & seqq. & latè Fr. Ioan. à Torq. in Monarch. Ind. lib. 1. c. 9. pag. 27. & seqq. lib. 15. ex cap. 11. lib. 18. c. 8. & lib. 19. & 21. per tot. ubi, quantum Franciscanis hac in parte debeatur, & quantum Indi eos ament, & revereantur, Fr. August. de Avila in hist. Mexic. Ord. Præd. & Fr. Ant. Remesal. in hist. Guathem. ferè per tot. Fr. Alphons. Ferdin. in hist. Eccles. nost. temp. in Prolog. Thom. Bozius, omninò videndus, de sign. Eccles. Dei, lib. 1. c. 3. & 5. & alibi passim, Ioan. Boter. in relation. univers. 5. par. per tot. Iustus Heurnius in tract. de legatione Evangelica ad Indos capessenda, Fr. Ioan. Nuñez de Torres de instit. statuum Eccles. tract. 6. c. 4. §. 2. ex pag. 551. & novissimè Fr. Petr. de Sanctiago, Regius Cõcionator egregius, in relatione progressuũ Apostolicorũ Augustinianæ Religionis Discalceatæ in Indijs, & insulis Philipp. per tot.

5

Vbi fol. 18. benè subiungit, eiusmodi † Religiosos Missionarios Dei, eiusq; divini verbi, equos, & quadrigas iustè vocari posse, iuxta illud Habacuc cap. 3. *Qui ascendis super equos tuos, & quadrigæ tuæ salvatio, viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarũ multarũ*, quem locũ explicans D. Hieron. inquit: *Ascendit in Paulo, ascendit in Petro, & in huiusmodi curribus equitans totũ illustravit orbem*: & D. Ambros. *Agitavit Christus Apostolos suos, quos per diversa mundi dixerit, ut toti orbi Evangelium prædicarent, &c.* & D. Greg. lib. 44. moral. c. 13. *Viã fecisti, id est, aperuisti Prædicatoribus tuis inter doctrinas huius seculi sordidas, & terrena sapientes.* Vnde & nubes, & sagittæ velocissimæ dicti etiam fuerunt Apostoli, & dici poterunt nostri Religiosi eodem munere fungentes, iuxta ea, quæ Ego etiam latiùs notavi d. 1. tom. lib. 1. cap. 14. num. 18. & seqq.

6

Et quidem ita avidè illud appetunt, eique incumbunt, ut vel de eo capessendo decertẽt, & † cùm audierint buccinam expeditionum, quæ ad has missiones parantur, dicant *Vah*, iuxta illud Iob cap. 28. quem locũ ita intelligit Guiller. Parisiens. lib. de morib. tract. de spe, in fin. *Sicut enim gaudent equi, atque strepunt, cùm signum imminentis conflictus audierint, sic & viri sancti huiusmodi gaudio gaudent, cùm bellum tribulationis adversum se consurgere cognoverint.*

7

Id quod † cò certiùs, & evidentiùs redditur, quòd vel ad Martyrium catervatim volent,

8

lent, ubi eius occasio oblata est, ut plurimis exemplis probant Auctores suprà relati, & præcipuè Fr. Alphons. Ferdin. lib. 1. cap. 4. & 5. & 45. Fr. Ioan. à Torquem. in Monarc. Ind. lib. 18. cap. 8. & lib. 21. per tot. & novissimè Martyrium trium Religiosorum Societatis Iesu in provincia Vrugantiana elegantissimo sermone describens eruditiss. & religioss. P. Eusebius Nieremberg, eiusdē Societatis, post libros de arte voluntatis, quos nuper in lucē emisit. Ita ut sæpè monēdi sint, ne se huic periculo facilè exponant, sed † diutiùs vitā servent, ut maiorem profectū, & progressum in prædicatione, & cōversione infidelium facere possint, exemplo Christi Domini, de quo inquit Evang. *Ipse autem transiens per medium illorum ibat*; & D. Pauli, qui se eadē de causa ibat, pluries à persequentibus subduxit. De quo Chrysost. de eius laud. homil. 7. *Ista faciebat, ut prædicationi insisteret: cùmque multis hinc credentibus, atque omnibus coronatus iret ad Christum, metuebat profectò, ne pauper hinc, atque inops multorum salutis abscederet.*

9

Cuius spiritualis, & Apostolicæ concertationis his diebus insigne † specimen editum est. Nā cùm Religiosi Societatis Iesu à Clem. VIII. P. M. felic. record. diploma impetrassent, ut sibi solis liceret ad cōvertendas Iaponiorū gētes accedere, ex quo nullū ferè aliud, quàm Martyrij præmium expetunt, & expectant; cæteri aliorum Ordinum, & præcipuè Mendicantium, Religiosi, graviter de hoc questi sunt coram Rege nostro Catholico, & supremo Indiarum Senatu, dicentes, verbū † Domini alligatum non esse, nec esse debere iuxta illud Pauli ad Timoth. 2. 1. & omnibus fidelibus, præsertim Religiosis à Domino imperatum fuisse, ut euntes per universum mundum Evangelium disseminarent, & prædicarent, Ioann. 10. Matth. & Marc. ult. iunctis pluribus alijs, quæ in communi, & in specie de nostrorum Indorum prædicatione Ego ipse congessi d. 1. tom. lib. 2. cap. 16. ex num. 15. & num. 30. & seqq. ubi gravissima D. Chrysost. & Franc. Xavierij de hac generali obligatione agētia recēsui, & lib. 1. cap. 14. num. 74. ubi adduxi Propheticum Oraculum D. Vincentij Ferrer, qui dixit † Evangelium prædicatum, & prædicandum esse plenariè, & generaliter in totius orbis humano genere cunctis regionibus, tam apertis, quàm aperiendis, tam cognitis, quàm cognoscendis per fratres Prædicatores, & alios Mendicantes.

10

11

12

In qua pia, & gravi colluctatione † cùm Iesuitæ suo diplomati niterentur, & prætereà allegarent, non satis commodè per Religiosos diversorum Ordinum, & institutorum illud negotium peragi, cùm † ex multitudine, & varietate confusio, & discordia causetur, Authent. de referend. §. 1. cap. 2. & ibi gloss. de rescript. in 6. l. si plures, ubi gloss. D. de administr. tutor. l. cùm pater, §. dulcissimis, D. de legat. 2. l. 2. C. quando, & quibus quarta pars deb. cap. 1. de privileg. l. item si unus, §. principaliter, D. de recept. arb. Vnde, † vel inter ipsos Apostolos provinciæ sortitæ fuerunt, ut latè dixi 1. tom. lib. 1. cap. 14. num. 8. & lib. 2. cap. 25. num. 49. & hodie etiam inter iam conversos parœciæ divisæ sunt, cap. 1. per totum 9. quæst. 2. cap. 1. de præscript. cap. Pastoralis, cum alijs, de his quæ fiunt à Prælatis. Adhuc tamen reliqui regulares dicto generali præcepto suas partes defendebant, & ex text. † expresso in cap. quàm sit, vers. *Insuper*, de Iudæis, ubi Clem. III. ita scriptum reliquit: *Insuper indulgemus, ut quicunque Religiosi, seu Clerici ad annuntiandam Gentibus Catholicā veritatem requisita, & habita Prælatorum suorum licentia, tibi voluerint adhærere, id absque contraventione qualibet liberam exequendi habeant auctoritate Apostolica facultatem.*

13

14

15

16

Quibus consideratis, † & alijs, quæ in hanc rem piè, doctè, & eleganter expendit nobilissimus, & eruditissimus vir Dom. D. Emanuel Sarmientus à Mēdoça almæ Ecclesiæ Hispalensis Magistralis Canonicus meritissimus, in aureo libello, quem circa hoc argumentum scripsit; & *Militiæ Evāgelicæ* titulo indigitavit, † gravissimi, & lectissimi viri ex Cōsilijs Status, Iustitiæ, & Indiarum, quibus Rex noster pijssimus, & potentissimus huius disceptationis examen, & consultationem commisit, inter quos Ego (licèt indignus) cooptatus sum, in ea sententia fuerunt, ut quoniā multū tempus effluxerat postquàm Iesuitæ soli ex Brevi Clem. VIII. his Iaponiorum missionibus intendebant, & in eo magni illi progressus, quos sperabant, & promiserant, non usquequaque provenerant, summo Pontifici ab eodem Rege nostro, quâ decet submissione, & reverentiâ proponeretur, & supplicaretur, ut rem hanc ad pristinam Evangelij formam reduceret, iuberetque, ut omnes undique Religiosi, prout meliùs, & commodiùs possent, sedulam operam huic Iaponiorum, & Sinarum piæ, & Christianæ conversioni, atque expeditioni navarent; ita tamen, ut ab omni mercatura, & temporalis lucri, ac quæstus suspicione abstinerēt, & in provincijs ab alijs occupatis, & sufficientibus operarijs instructis, se alij nō inmiscerēt, & † omni cōtētione, dissēsione, & æmulatione postpositâ, in

17

18

19

ca-

catechizandi, ac prædicandi modo, imò & in moribus, & in habitu, si fieri posset, penitus conformarent, sequentes consilium Innocētij III. in cap. Deus, qui vult, de vita, & honest. cleric. ibi: *Ne igitur si dispar in vobis observātia fuerit, & dissimilis habitus, apud eos, quibus unum Evangeliū prædicatis, scādalum suscitetur. Mandamus qvatenus eo nō obstante, quòd inter vos Monachi sunt, & Canonici regulares, vel alij etiam regularē vitam sub alia districtione professi, omnes pariter in unum regulare propositū, & honestum habitum, quantum ad hoc spectat, officium conformetis.*

Etenim, ut ibidem rectè notant DD. & 20 post alios Boetius Epō Frisius pag. 65. † cæremoniæ istæ, vel solemnitates, vel observantiæ Monasticæ, eius sunt ditionis, ut semper in eis omnibus excepta censeatur summi Pōtificis auctoritas, cap. quia insulis, de regular. 21 Et sic licèt alias † habitum suum deserentes, vel occultantes ipso iure sint excommunicati, cap. 2. ne cler. vel Monach. lib. 6. Iacob. de Graffijs decis. Aurear. par. 1. lib. 3. cap. 5. de regular. num. 72. Eman. Roder. tom. 2. regul. q. 76. art. 3. Suar. tom. 5. de censur. disp. 23. sect. 4. num. 34. Reginald. in prax. for. pœnit. lib. 18. num. 406. & Fr. Ioan. à Cruce de statu Relig. lib. 1. cap. 7. dub. 4. hoc tamen in casu hæc regula dispensatur propter bonum superius conversionis infideliū. Et quia † in uno, 22 eodemque officio non debet dispar esse professio, ut in cap. in nova 16. quæst. 7. cum alijs, quæ adduxi sup. cap. proxim. num. 42. Verè enim, diaboli instinctu, studium in Religione factum est, ut dicatur in populis, Ego sum Pauli, Ego Apollo, Ego autem Cephæ, & unusquisque, eos, quos baptizaverit, suos esse putet, non Christi, ut habetur 1. Corint. 1. & in cap. olim 5. distinct. 95. iunctis alijs, quæ de omnimoda conformitate habitu, & catechismo Prædicatorū adducit Mosconius de Maiest. Eccles. pag. 140. Concil. Limense secundum, Can. 2. pag. 35. & D. Fr. Gasp. Villaroël Episcop. Chilens. in lib. Iudic. pag. 272. nota. 3.

23 De quibus omnibus † Rex noster certior factus per consultationem, cuius ordinatio mihi commissa fuit, ei assensum præstitit, per decretum 21. Ianuarij ann. 1632. Et Regiæ litteræ expeditæ sunt ad Roman. Pontificem, ut suis Apostolicis idem confirmaret, si opportunum, & expediens esse censeret, prout 24 statim ad verbum confirmavit per † Bullam Apostolicā datam Romæ 22. Febr. an. 1633. quam, quia notabilis est, & paucis cognita, hîc non gravanter insererem, nisi admodum prolixa esset, sed ut eam in compendium redigam, relatâ superiorum Pontificū ad solos Religiosos Societatis Iesu in hac prædicatione licentiâ, & ut per solam Indiam Orientalē mitterentur, tandem iubet, ut quicunque, & undecunque mittantur, ita tamen ut in docendis infidelibus uniformes sint, & Catechismo Card. Bellarm. utātur, atque ab omni quæstu, mercatura, & negotiatione prorsus abstineant, & ab alijs per quæ posit inter illas gentes aliquod scandalum, vel offendiculum puritati prædicationis Evangelicæ generari, & ut Sacramenta illis liberè, durante præsenti rerū statu, administrare posint, exceptis ijs, quæ ordinem Episcopalem requirunt. Necnon etiam ut Episcopi illarum partium controversias, si quæ inter Religiosos earum oriantur, tanquam sedis Apostolicæ legati, decidant, & terminent, si verò graviora quædam negotia occurrerint, ea ad sedem Apostolicam referant, ut ab eadem maturâ consultatione adhibitâ provideantur, & decernantur.

Ex cuius Bullæ tenore constat, quàm ardua hæc Evangelica in Iaponios, & Sinas expeditio fuerit iudicata, propter † graves ex- 25 peditiones, & frequentia martyria, quæ ibidem Prædicatores, & Neophyti ab illis cōversi pati solent, de quibus pleni sunt libri Matthæi Ricij, & P. Trigaultij de Christiana ad Sinas expeditione, PP. Lud. Guzman, & Pineitus in hist. & relat. Iapon. epist. annal. Pat. Societ. Iesu de eisdem agentes. Pleniùs cæteris Pat. Ant. Possevin. in Bibliot. lib. 9. ex cap. 25. ad finem libri, ubi agit de Sinis, & lib. 10. & 11. ubi de Iaponijs, & alijs nationibus, & qualiter earum salus procurari debeat, & tradit eorum sectas, errores, & leges, & qualiter confutari debeant, & imbuendi sint in mysterijs, & præceptis nostræ Fidei, quorum citatione contentus ero, quia ea, & plura alia miranda, quæ in his regionibus cōtigerunt, referre non vacat.

26 Plane † regulares, qui in his missionibus occupantur, & præcipuè in regionibus adeò remotis, concessum est, & cōcedi oportuit, ut de sola Prælatorum suorum licentia, & approbatione prædicare, & cōfessiones sacramentales audire possint, quinimò & parochorum officium exercere, iuxta facultatem eis datam in Brevi Pij V. ann. 1567. quod in illis absq; dubio procedit, prout in terminis advertit Fr. Ioan. Bapt. d. 2. par. fol. 164. ad id etiam allegans Bullā Alex. VI. Et inquiēs, 27 quòd † eius virtute Reges, & eorum Proreges, & Gubernatores eius nomine posūt mittere Religiosos ad novas conversiones, qui ibi omnia officia Curatorū exerceant in foro interiori, & exteriori, absq; eo, quòd Episcopi vi-

viciniores id impedire possint, neque Sacerdotes seculares ad idem munus in præiudiciũ regularium, & privativè ad eos delegare, & quòd ita obtentum fuit contra Episcop. Novæ-Galitiæ D.Franc.Sanctos Garsiam, cùm Dom.Prorex Novæ-Hispaniæ Comes Montis-Regij ad Californias, & Novum-Mexicũ Religiosos mandavit.

28 Idemque caveri video † in Bulla D.N.Vrbani VIII.cuius modò mentionem feci,quatenus omnibusChristianis nũc in Iapone existentibus,& pro tempore futuris concedit:*Vt à quibusvis Sacerdotibus à Generalibus illorum illuc missis,ac mittendis,quorum copiam habere poterũt, Sacramenta (ordinem tamen Episcopalem non requirentia) etiam Parochialia,durante præsenti rerum statu suscipere liberè, & licitè valeant.*Quod exprimere necessarium fuit, quia aliàs post Clem. dudũ, §.ut inde,de sepultur.& Concil.Trid.sess.23. de reform. cap.15. & sess. 24. c. 4. † nullus 29 regularis extra suum Conventum prædicare, nec aliorum non sui Ordinis confessiones audire poterat,nisi priùs ab Episcopis locorum approbatus,& licentia huius muneris exercẽdi donatus fuisset,etiam si Magistri,vel Prælati suarum Religionum sint, & maximâ eruditione, & vitæ sanctimoniæ pollentes. De quo,& qualiter his decretis etiã comprehendantur Religiosi Societatis Iesu, quãvis dicant se habere specialia privilegia in contrarium,latè agunt Enriq. in summ. lib.7. cap. 28.§.8.& lib.3.de pœnit. cap.6.§.2. P.Suarez tom.4. disp.28. sect.4. num.3. Zerola in prax.verb.*Prædicatio*, §.3. Eman.quæst.regul.tom.3.q.32.art.3.& tom.1.q.59. per totam, Aloisi. Riccius in decis. Curiæ Archiep. Neapol.219.num.5.par.2. & part. 4. decis. 22.num.2.Lud.à Miranda in manuali Prælator.tom.1.quæst.50.art.3.conclus.1.& q.45. art.5.& seqq.Menoch.de arbitrar. casu 465. Ioan.Gutier.lib.Canon.quæst.cap.6. num.8. & 9.Valer.Reginal.in prax.1.par.lib.1. cap. 15.num.177. Fagundez in quinque Ecclesiæ præcepta,præcept.2.lib.7.cap.2.num.68. cũ seqq.& innumeri alij, quos refert Aug. Barbos.in Pastoral. 3.par. alleg.25.num.14. & allegat.76.per tot. & de offic. Parochi, cap. 14. & in collectaneis novissimis ad Trident. d.cap.4.& 15.Vbi simul adducit aliquas notandas declarationes Cardinal. eundem articulum concernentes. De quo specialem mẽtionem facere volui,quia de eo Limæ consultus fui à Reverendiss. Episcopo Guamangẽsi, cui † regulares Societatis Iesu super eo 30 quæstionem movebant,& causas sibi dari postulabant,ob quas eis suspenderat facultatem prædicandi, & confessiones audiendi, quod tamen eum facere non teneri,resolvunt,decisumque referunt Fr.Leo in Thesauro fori Eccles.part.1.cap.8. num.9. Piasecius in prax. Episcop.2.par.cap.3.num.41.vers.*Si item*,& Barbos.d.alleg.76.num.28.

Et licèt dicta Bulla non concedat his Missionarijs administrationem Sacramentorum, quæ ordinem Episcopalem requirunt, quo in numero † est Sacramentum Confirmationis, 31 ut in cap.ieiunium, de consecr. dist.5. & Trident.sess.7.de confirmatione,Can.3.cum latè traditis à Suarez de eod.Sacram.disp.36. sect.1.& de Religione lib.2. cap.30. num.2. Bellarm. lib. unic. de Confirm. cap.12. cum pluribus alijs relatis ab Alcedo in prax. Episcop.2.par.cap.4.num.1.Barbos.inPastor. 2.par.alleg.30. n.1. & in collect. ad Trid.d. Can.3. P.Laiman.in Theolog.morali,lib.5. tract.3.cap.6. Illustriss.Bracharẽs. Acuña in cap.presbyter 11.num.2.dist.95. & novissimo D. Franc.Torreblanca de iure spirituali, lib.13.cap.6. Adhuc tamen Ego censerem, in † dictis expeditionibus ad Iaponios, & 32 alijs remotis,ubi Episcopi desunt, permittẽdum esse alicui ex Prælatis ipsorum Religiosorum,ut hoc Sacramentum Neophytis benè in Fide semel suscepta imbutis ministrare posset.Nam per illud † Spiritus sanctus reci- 33 pitur, & quis plenè Christianus, ab Vnctione nimirũ,quam recipit,potest appellari; & Spiritus sanctus,qui in Baptismo datur ad veniã, in Cõfirmatione datur ad pugnã, ibique mũdamur ab iniquitatibus, hîc virtutibus præmunimur,ut graviter dixit D. Damascen. in sermon.dedic.Eccles. D.Isidor.lib.2. de Eccles.off.text.in cap.debet 3.cap.attẽdat 4.de consecrat.dist.3.D.Thom.1.2.q.102.art.5. ad 3.ubi confirmationem vocat Sacramentũ plenitudinis, & alia, ultra alios, adducens Thom.Bozius,omninò videndus,de sign. Eccles. Dei, lib.2. cap. 2. & seqq. ubi probat, quòd hoc Sacramento maximè unus fiat cum Deo spiritus noster, & plura exempla miraculorum per illud sperata recenset, præsertim circa idolorum demolitionem, & dæmoniorum exsulationem, & fanaticorum sanationem, quæ omnia satis apparet, quanti tum conferre possint Indis, maximè Iaponijs recenter conversis, & inter alios infideles,& idolorum cultores commorantes.

Porrò † ex iustis causis posse Pontificem 34 concedere, & delegare, ut Abbates consecrati, imò & simplices Sacerdotes, hoc Sacramentum conferant, & administrent, apertè docet D.Thom.3.part. quæst.72.art.11. ubi Nugnius dub.2.Bellarm.ubi sup.cap.12.Covarr.lib.1.var.cap.10.num.6.& 14. Navarr. in Manual. cap.22. num. 8. & consil. 14. de

pri-

privileg.num.2.Iacob.de Graff.in decis.aur. part.2.lib.1.cap.5.num.29.& 30. & tom.1. conf. sub tit. de sacra Vnct. consil.1. num.5. cum seqq. Alced. dict. cap. 4. num.2. & 25. Eman.Roder. tom.1.regul. quæst.18. art.3. Azor.2.par.instit.moral. lib.3.cap.30.quæst. 4.vers.*In primis*, Bonacina de Sacram. disp. 3.q.unic.punct.2.num.3.vers.*Dixi*, August. Barbos.d.alleg.30.num.4. & d.collectan. ad Trid.num.5. Dom.Acuña ubi sup.ubi plures alios adducit.

Quibus addo in nostris terminis eandem delegationem in Iaponis requirentem, & suadentem Dom.Manuel Sarmiento à Mendoça in d. libello de militia Evang. cap. 20. & seqq.ubi (quod plus est) † Episcopos ibidem ordinari posse desiderat, quorum præcipuum munus est prædicare, Trident.sess.5. de reformat. & quidem aliquando ex ipsis Neophytis, ut eorum verbo, & exemplo, cæteri commoveantur, & alliciantur, & sint, qui plures Sacerdotes ordinare possint, quia, ut inquit D. Epiphanius hæres. 75. † *Episcoporum ordo Patrum generator est; Patres enim generant Ecclesiæ, qua ratione Episcopi propriè appellantur Patres*; & adducit exempla Timothei D. Pauli discipuli, qui Neophytus adhuc Ephesinus Episcopus ordinatus fuit, Titus Cretensis, Pluvius Atheniensis, Dionysij Areopagitæ, Onesimi servi, & fugitivi, & aliorum Ecclesiæ primitivæ, quæ apud eum latiùs videri poterunt. Mihi sat erit digito fontem ostendisse, & hæc ex eius floribus ad huius capitis ornamentũ delibasse, de quibus dixi etiam latiùs sup. hoc tom.lib.1.cap.fin.ex num.30.

35 36

DENIQVE adijcitur in dict. consultatione, & Bulla suprà relata, ut Missionarij † ab omni mercatura, & negotiatione abstineant, sub censuris ibidem, contra facientibus, irrogatis. Quod quidem valdè iuris communis regulis convenit, quæ Religiosos cœlesti militiæ operam dantes ab his prorsus abstinere præcipiunt, l.repetitâ, C.de Episcop. & cler.cap.1.& per tot. ne cler. vel Monach. cap.1. de fideiuss. cap. clerici, de vita, & honest.cleric.cap.1.2.&3.21.quæst.3.cum pluribus alijs utriusque iuris, & Conciliorum locis plenâ manu congestis à Petr.Gregor.in partition.iur.Canon.lib.4.tit.8.cap.9.& Lasarte de decim. vend. cap.19.n. 51. & seqq. Quemadmodum † & secularibus militibus idem prohibebatur, l.unica, C.negotiatores ne militent, l.milites 15. & l. militarem 16. C.de re milit.lib.12.l.2. tit.8. & l.2. tit.12. par.5.& l.6. tit.14. par.3. Veget.lib.2.de re milit.cap.19.Curat.& Ritterhusius ad Novell.116.Rævard.lib.1.coniect.cap.13.Forner.lib.1.select.cap.3. & utrumque elegãter comprehendens D.Ambros.lib.1. offic. cap. 36.sic inquiens: *Si is, qui Imperatori militat à susceptionibus litium, astu negotiorum forensium, venditione mercium prohibetur humanis legibus, quantò magis, qui Fidei exercet militiam ab omni usu negotiationis abstinere debet*. Et Sidon. Apollinar.lib.8.epist.8. dum Cesenatis municipij perversam gubernandi rationem scriberet, post alia sic ait: *Vigilant fures, dormiunt potestates, fœnerantur clerici, Syri psallũt, negotiatores militant, milites negotiantur, Student pilæ senes, aleæ iuvenes, armis Eunuchi, litteris fœderati*. Et maximè cavere oportuit in his missionibus, sive spiritualibus militijs, & expeditionibus, de quibus agimus, ad † quas Christus Dom. Matth.10. dũ Apostolos delegabat, illud primò monebat: *Nolite possidere aurum, neque argentum, quæ gratis accepistis, gratis date, &c.* & Zachar.cap.14. *Et non erit mercator ultrà in domo Domini exercituũ in die illa.* Vt sic † infideles intelligant, quòd nõ cupiũt sua, sed ipsos, iuxta illud D.Pauli 1. Cor.9. & omnis cupiditatis occasio procùl removeatur, dum vident, quòd neque ministerij sui rationẽ exigunt, neque fructum aliũ expectant, quàm salutem Indorum, neque in postulando, quod ipsi vocant, *Camarico*, molesti sunt, præseferentes continentiæ, & integritatis lumen. Quod admirabile dictu est, quàm in sui, doctrinæq; suæ admirationem, & studium Indos rapiat. Neque enim, ut præclarè (ut solet reliqua) tradit Acosta d.lib.5. cap.22. pag.557. illustriora miracula ad Evangelij commẽdationẽ Indis adhiberi possunt, † quàm ut neque avaritiæ occasionẽ, neque libidinis sinistro rumore doctrina ministri Evangelici decoloretur, viriq; Religiosi, & Apostolicũ munus obeuntes, nihil, aut levitatem, aut fastũ, aut lasciviam redolẽs, faciant. Nec imperiosè, aut duriter se gerãt, sed consilium D.Aug. sequentes, epist.64.ad Aurelium, magis monendo, quàm minando, magis iuvando, quàm iubendo cuncta perficiant.

38 39 40 41 42

In quo tamen (iuxta doctrinam eiusdẽ Patris cap.24.pag.564.) cura † quędam mediocritatis adhibenda est. Vt enim Indi eos oderunt, qui nimij in exigendo sunt. Ita etiam à se aversos putant, qui ab ipsis oblata repudiant. Accipienda ergo humanè sunt munuscula eorum, & benignè, vel eadem, vel plura, si liceat, pauperibus communicanda, præceptum Domini adimplentes, Matth. 10. dum dixit: *In quacunque domum intraveritis, dicite: Pax huic domui, & ibi manete, comedentes, & bibentes, quæ apud illos sunt.*

43

Illud tamen prævenientes, & penitùs providentes, ne † dum Apostolicæ prædicationi quidem inhærent, vitæ commoditatibus destituantur, atque ita vel labore victi, vel viribus destituti, benè institutum cursum revocent. Nam qui aliquando Lucæ 10. suis dixerit: *Nolite portare sacculum, neque perã*, idẽ alio tempore iisdem dixit, † Lucæ 22. *Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter, & peram*: quo in loco Bedam Venerabilem audire, licet Indicas sanè peregrinationes veluti designantem, ac subnotantem his verbis: *Nobis quoque datur exemplum iusta nonnũquam causa instante quædam de nostri propositi rigore posse sine culpa intermitti, verbi gratia, cũ per inhospitales porrò regiones iter agimus, plura viatici causa, quàm domi habebamus, licere portare.*

DENIQVE, ut paucis omnia comprehendam, † exemplum D. Pauli Apostoli 1. Cor. 9. semper præ oculis habeant, qui non lucrũ suum quærens, sed animarum, cùm potestatẽ haberet de Evangelio vivendi, eâ tamen non est usus, ut plures animas lucrifaceret. Sic enim ad rem nostram aptissimè inquit: *Quæ est ergo merces mea? ut Evangelium prædicans sine sumtu ponam Evangelium, ut non abutar potestate mea in Evangelio. Nam cũ liber essem, ex omnibus omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem*; quem locum exponens D. August. lib. 2. de serm. Domini in monte, inquit: *Neque enim adeò debemus evangelizare, ut manducemus, sed ideò manducare, ut evangelizemus. Nam si propterea evangelizamus, ut manducemus, viliùs habemus Evangelium, quàm cibum, & erit iam bonum nostrum in manducando; necessarium autem in evangelizando. Quod etiam Apostolus probibet, &c.*

Quò etiam respicit † Clem. Alexandr. 1. strom. sic scribens: *Qui per litterarum monimenta loquitur apud Deum, Sacramenti Religione obstringitur, bæc in scriptis vociferans, nec lucri gratia, nec inanis gloriæ causa non vinci ab affectione, non quæstui servire, spe expectans eam, quæ omninò reddenda est, retributionem, ab eo, qui operarijs pollicitus se redditurum mercedem pro meritis. Oportet autem Dominũ, quoad eius fieri possit, imitari. Is autem fuerit, qui Dei voluntati inservit: qui cùm gratis acceperit, dat gratis, satis magnam recipiens mercedem, ipsam vitæ institutionem.* Similia habet B. Gregor. lib. 19. moral. cap. 11. & expẽdit P. Ioan. Busæus in Viridario, verb. *Catechesis Christiana*, cap. 3. ubi multũ in nostris terminis, loquens de proprietatibus, quas Evangelizantes habere, & observare debent, hanc veluti præcipuam constituit, ut non lucrum suum quærat, sed animarum. Secundã, ut doceat, quæ Deus ei scire permisit, & se primum doceat, quæ alios docere conatur. Tertiam, ut accõmodet se ad auditorum captum. Quartam, ut nõ plus æquo sectetur elegantiam, & fucos sermonis. Quintam, ut cum omni hilaritate, & lenitate animi doctrinam suam omnibus impertiat. Sextam, ut mortificet, & crucifigat carnem suam cum vitijs, & concupiscentijs. Septimam, ut sit firmus, & constans in Fide Catholica. Octavam, ut à prædicatione, & institutione doctrinæ Christianæ nõ cesset, quãvis fructus exiguus sequatur. Nonam, ut paratus sit animam pro auditoribus, si opus sit, ponere. Decimam, ut non dedignetur se ad puerilem institutionem, licèt in speciẽ abiectam, demittere. Et cap. 4. agit de auditoribus catechesis, & eorum proprietatibus, & hæc omnia adeò benè prosequitur, & exornat, ut superfluum videri possit in hoc amplius immorari. Vnde oportet, ut ad alia transitũ faciamus.

Illud pro coronide huius capitis adijcientes, † Regulares his missionibus intentos, & distentos, quamvis in partibus à suis Monasterijs valdè distantibus, iudicandos esse intra claustra manere, prout ad eorum supplicationem declaravit R.P. Clem. VIII. die 9. Maij ann. 1595. cuius aliud Breve in Doctrinarijs loquens adduxi sup. cap. prox. præced. Hoc verò quod de Missionarijs diversum ab eo est.

CLEMENS VIII. Dilecti filij, salutem, & Apostolicam benedictionem. Quamquam vos, sicut exponi Nobis fecistis, ad prædicandum sacrosanctum Dei Evangelium, & viam veritatis, & salutis demonstrandã indies à vestris Prælatis, & Superioribus deputati existatis, vobisque Provincialis, sub cuius obedientia vivitis, assignatus sit: nihilominus Prælati Conventus, ubi degitis, & Episcopi istarum partium prætendunt vos extra claustra existere, & ut tales adiudicãdos fore in rebus à Concilio Tridentino expositis in notorium vestrum gravamen. Nos quieti, & statui vestro hac in parte consulere cupientes, ac de præmissis ex relatione dilecti filij nostri Hieronymi sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Matthæi nuncupati plenè informati, harum serie decernimus, vos ad præmissa obeunda à Prælatis vestris deputatos, & sub obedientia vestri Provincialis viventes reputandos esse, tanquam Religiosos viventes intra claustra, & sub obediẽtia vestrorum Prælatorum, ac propterea non esse ab Ordinarijs molestandos, nisi in casibus in dicto Concilio reservatis, dummodò quolibet

bet anno vos coram vestris superioribus praesentetis, & innovationem licentiarum obtineatis, sicque per quoscunque iudices, & commissarios, quamvis authoritate fungentes, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & authoritate ubique iudicari, necnon irritum, & inane si secus super his à quocunque quavis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Mandantes dictis Ordinarijs sub indignationis nostrae poena per quemlibet contrà facientem eo ipso incurrenda, ne vos, aut aliquem vestrum praemissa peragentes, nisi in casibus à sacro Concilio Tridentino reservatis, quoquomodo molestare, perturbare, aut inquietare audeant, seu praesumant, necnon Priori sancti Dominici, & Provincialis sancti Augustini, ac Commendatori Ordinis Beatae Mariae de Mercede, Monasteriorum civitatis Regum, vel Cuzqui, & de Quito, quatenus ipsi, vel duo, aut unus eorum per se, vel alium, seu alios vobis in praemissis efficacis defensionis praesidio assistentes, non permittant vos ab ipsis Ordinarijs, seu quibusvis alijs contra praesentium tenorem molestari, contradictores quoslibet, & rebelles, & praemissis non parentes per sententias, censuras, & poenas Ecclesiasticas, aliaque opportuna iuris, & facti remedia, appellatione postposita compescendo, invocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachij secularis. Non obstantibus quibuscunque constitutionibus, & ordinationibus Apostol. necnon Ordinis, & Provinciarum huiusmodi iuramento confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, privilegijs quoque, indultis, & litteris Apostol. in contrarium quomodolibet concessis, approbatis, & innovatis, quibus omnibus, eorum tenores praesentibus pro expressis haben. illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter, & expressè derogamus, caeteris contrarijs quibuscunque. Caeterùm quia difficile foret praesentes litteras ad singula quaeque loca, ubi necesse fuerit, deferri. Volumus, & similiter dicta auctoritate decernimus, quòd praesentium transumtis, etiam impressis, & manu alicuius personae in dignitate Ecclesiastica constitutae obsignatis, eadem prorsus fides adhibeatur, quae praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae, atque ostensae. Dat. Romae apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 9. Maij 1595. Pontif. nostri anno 4. M. Vistrius Barbianius.

SUMMARIUM CAPITIS DECIMINONI.

1 Ecclesia Dei quoscunque homines verè Christianos ad sui cultum, & servitium admittit.

2 Acceptio personarum non est apud Deum. Cap. ad decorem 5. de instit. cap. eam te 7. de rescript. expenduntur, & illustrantur.

3 Statuta Ecclesiarum puritatem sanguinis requirentia, vel alienigenas excludentia, à quibus Auctoribus impugnentur?

4 Ecclesiae plures, & Collegia habent statuta puritatis sanguinis, & qui Auctores ea defendant?

5 Beneficia Ecclesiastica, & alia officia secularia, quòd naturalibus, seu patrimonialibus dentur, vel saltem hi exteris praeferantur, totus ferè mundus admisit, & exempla, & Auctores variorum Regnorum.

6 Exteri, seu alienigenae quas fraudes Romae faciant, ut pensiones sibi reservare possint in beneficijs, quae solùm Hispaniae indigenis dari possunt?

7 Officia Regni non debent dari exteris, nec peregrinis.

8 Ius excludens alienigenas Regni ab eius beneficijs à Papa derogari non potest.

9 Gratia beneficij, naturalibus dari soliti, est subreptitia, si de hoc in eius impetratione mentio non fiat.

10 Bullae quae praeiudicant iuri, vel consuetudini beneficiorum patrimonialium retineri possunt, & solent.

11 Papa eam intentionem semper habere censetur, ut unusquisque in propria patria, & iuxta eius leges provideatur.

12 Clericos ad Episcopatus, & quaelibet alia beneficia Ecclesiastica ex naturalibus, & provincialibus eligi debere, ius Canonicum saepissimè monet.
Cap. bonae memoriae, de post. Praelat. cap. fin. de cleric. peregr. & alia iura similia, explicantur, & illustrantur, ibidem.

13 Naturalium in beneficijs suae provinciae praelatio in Concil. Trid. & alijs pluribus approbatur.

14 Ius civile, & Regium agnoverunt, & approbarunt praelationem naturalium in beneficijs suae provinciae.
L. 3. tit. 15. par. 1. & l. 14. tit. 3. lib. 1. Recop. expenduntur, & illustrantur, ibidem.

15 Patrimoniales, seu naturales, caeteris paribus, in officijs, & beneficijs praeferri debent, etiam ubi non extat lex, vel consuetudo, quae id praecipiat.

16 Naturales ipsius oppidi, in quo est beneficium,

ficium, in eo præferri alijs provincialibus debent.
17 *Ecclesijs præfici debent, qui in eisdem laudabiliter inservierint.*
L. in Ecclesijs, C. de Episcop. & cleric. cap. hortamur, 71. dist. & alia iura similia, expenduntur, & exornantur, ibidem.
18 *Peregrina iudicia generaliter probibita sunt, & eorum damna.*
19 *Suffraganeus ad Metropolitanam Eccesiam, cæteris paribus, transferri debet.*
20 *Ecclesiæ plures ubi sunt in eadem civitate, ille in illa præferri debet, qui ex eiusdem gremio fuerit.*
21 *Tutor eiusdem oppidi, in quo pupillus moratur, sufficit quòd idoneus existat.*
22 *Naturalium cuiuslibet provinciæ in beneficijs eiusdem prælationem, quibus verbis Baldus insinuet, quæ referuntur, & exponuntur.*
23 *Beneficia Indiarum iure potißimo earum incolis, & naturalibus debentur, quia sub hac speciali lege instituta sunt.*
24 *Erectionibus Ecclesiarum Indiarum expressè cavetur, ut earum beneficia filijs patrimonialibus conferantur.*
25 *Patrimoniales, & naturales Indiarum in beneficijs, & præbendis ipsarum præferri debere, plurimæ schedulæ Regiæ constituũt, quæ referuntur.*
26 *Informationes naturalium, & benemeritorum de provincijs Indiarum singulis annis fieri, & mitti iubentur, ut hi in officijs, & beneficijs ipsarum provideantur.*
27 *Naturales Indiarum in earum beneficijs præferri, quæ rationes suadeant?*
28 *L. Præses, C. de servit. & aqua, & eius regula, loquens de charitate benè ordinata, perpenditur, & exornatur.*
29 *Prælationem indigenarum in officijs, & beneficijs Indiarum, plures Auctores probant, qui referuntur, & num. 30.*
31 *Naturales alicuius provinciæ, quoad beneficia ipsius, sunt veluti filij legitimi, & alienigenæ sicut legitimati, & adoptivi.*
32 *R. P. M. Fr. Gaspar de Villaroel August. electus Episcop. Chilensis, laudatur.*
33 *Legem de Tribunis cum potestate cõsulari creandis, qua ratione, vel abrogari, vel observari plebs Romana petierit apud Tit. Livium.*
34 *Advenas in terra nostra nos præcedere, vel nobis præesse, est gravis maledictio.*
35 *D. Paulus abstinuit prædicare in provincijs, quas alij Apostoli sortiti fuerant.*
36 *Naturales alicuius provinciæ sunt aptiores ad eius beneficia, & officia, quia eã plus amant.*
37 *Naturales Indiarum in beneficijs ipsarũ, vel ob solam peritiam idiomatis præferri deberent.*
Idiomatis Indorum perfecta peritia, quàm sit necessaria in beneficiarijs ipsorum, ibid.
38 *Naturales Indiarum cùm nec appetant, nec nisi raro assequantur præbendas, & beneficia Hispaniæ, illis, quæ sunt ipsarum Indiarum, privari non debent.*
39 *Præmijs virtutes excitantur, & accenduntur.*
40 *Cap. nullus, 63. distinct. expenditur, & illustratur.*
41 *Animorum vis hebetatur, si præmia laborantibus, & benemerentibus non conferuntur.*
42 *Benemerentibus quod conceditur, pro voto bonis omnibus impertiri videtur.*
43 *Naturalitas in provincijs Indiarũ, quoad officia, & beneficia, & alia similia, quo modo, & tempore acquiratur?*
44 *Expositi an debeant iudicari naturales Regni, vel oppidi, in quo expositi sunt, remißivè.*
45 *Incola ab originario in quo differat?*
46 *Repressaliæ contra francigenas, & an ab eis excusentur, litteras naturalitatis, aut antiquũ domicilium in Hispania habentes.*
47 *Exteri, ut Indijs domicilium habere, & tractare, & contractare posint, quæ requirantur per leges earundem Indiarum? quæ referuntur.*
48 *Navarri & Aragonenses, an in provincijs Castellæ, & Indiarum, quoad officia, & beneficia, pro naturalibus habendi sint? & schedulæ de hoc agentes.*
49 *Aragonẽses haberi pro extraneis in provincijs Indiarum, Gomara, & Hevia sentire videntur, & an hoc verum sit?*
50 *Peregrini, sive extranei, an, & quatenus appellari posint, qui sub eodem Rege sociantur?*
51 *Alterrigenæ non sunt vocandi ad gubernationem alicuius Regni, nisi deficientibus indigenis, ex Fr. Patricio.*

CAPVT XIX.

Vtile, & conveniens censeri, ut in Ecclesijs, & beneficijs Indiarum indigenæ exteris, cæteris paribus, præferantur, & quibus id iuribus, schedulis, exẽplis, & rationibus suadetur.

NEGARI quidem non potest † ad Ecclesiam Dei, & eius servitium, ac ministeriũ, 1

quos-

quoscunque homines, & undecunque vocari, & eligi posse, qui ei apti, & idonei censeãtur, cùm apud Deum exceptio, † vel acceptio personarum non reperiatur, cap. recurrat, §. his ita 32.q.4.text.optimus in cap.ad decorem 5.de instit.ubi graviter Patriarcha Constantinopolitanus reprehenditur, quòd Venetos tantùm Clericos in Ecclesijs Constantinopolitanis collocabat, ubi elegans gloss. verb. *Vndecunque*, alia iura allegat, & nihil referre concludit: *Quo loco sit natus clericus, vel de quibus parentibus, dummodò litteratus, & idoneus existat*, cap.eam te 7. de rescript.ibi: *Pro eo verò, quòd Iudæus extiterit, ipsum dedignari non debes.*

Quem textum † adversus statuta, puritatem sanguinis requirentia, vel aliter alienigenas excludentia, post plures alios, quos referunt, expendunt Cened. & Barbosa in collect.ibid.& D. Sahagum num.27. latè Abb. d.cap.ad decorem, num.4. Selva de benef. 3. par. q.26. Corras.in paraph. Sacerd. 3.part. cap.5. num.9. Lambert. de iure patronat.1. par.lib.2. q.7. art.24. Nicol. Garcia, plures alios adducens, de benef. 7.par.cap.9.num. 4. & de officijs temporalibus loquens Melchor Iunius in quæst.polit. q.7. de magistr. §. *Peregrini ab honoribus non excludendi*, pag. 71. & plures alij, quos referam infrà lib.4. cap.4.

Sed licèt hæc ita se habeant, adhuc etiam certum est, dicta statuta de puritate sanguinis, † in multis Ecclesijs, Collegijs, & Militijs iustis de causis, & approbatione summi Pontificis interveniente, admissa fuisse, ut ex plurium allegatione resolvunt Cened.& Barbos. ubi sup. Did. Velazquez in defens. stat. Tolet. Perez de Lara de anniverſ. & Capell. lib.2.cap.4. Azeved.per text. ibi, in l.12.tit. 7.lib.1.Recop. Mieres de maiorat. 4. parte, q.1.num.9.& latè D. Valençuela cons. Rot. decis.120.par.3. lib.2. & decis.259.328. & 492.lib.3.& Bobadilla in Polit.lib.1.cap.4. & novissimè Ant. Ricciulus in tract.de person.extra Eccles.grem.constit.& Fr.Hieron. à Cruce in alio, quem de his statutis scripsit.

Et quod ad originem attinet, de qua sermonem inivimus, † totius ferè Christiani orbis legibus, vel moribus obtinuisse, ut Ecclesiastica beneficia, & alia pleraque officia, etiã temporalia, non possint alijs conferri, quàm ijs, qui ex eodem Regno, vel provincia orti, vel oriundi sunt, ubi tale officium, vel beneficium vacare contigerit, imò & interdũ non solùm ex Regno, verùm & ex eadem Dioecesi, vel oppido, ubi beneficia sita sunt, quæ hac de causa patrimonialia vocari solent. Neque exteri, & peregrini homines admittantur sine Regia permissione, & dispensatione, & litteris, quas vocant, *Naturalitatis*, ut in Gallia fieri, & observari testantur, plura de praxi, & iustificatione eiusmodi consuetudinum, vel privilegiorum adducentes, Cosmas Guimier, Selva, Rebuff. Guillerm. Bened. Carol. Grass. Corras. & alij, quos refert Nicol. Garcia d. cap.9.num.2.& Chassaneus in Catalog.glor. mund.par.11. consid.22. Et in Regno Neapolitano Camil. Borrel.de præstant.Reg.Cathol.cap.51. Siciliæ, Marius Muta ad constit. eiusdem Regni, 3.to.cap.7.ex num.51. Lusitaniæ, Cabedus de patronat.Regiæ Coronæ, cap.27. Pereira de Castro de manu Regia, to. 2.cap.64.n.30. & seqq.& n.38. D. Acuña in cap.neminem, 70.dist. num.9. & in cap. nec emeritis, dist.61. num.1. Aragoniæ, Callistus Remirez in tract.de lege Regia Aragoniæ, §. 26.num.64.& §.30.num.55.& de eisdem, & alijs, & præcipuè in nostro Regno Castellæ, & Legionis agentes, plurimi alij, quos refert Covarr.in pract. cap.35. num.5. Hojeda de incomp.benef.cap.24.num.115.&116. Flamin.Paris.de resign.benef.lib.4. q.7. Doctor Sahagum d.cap.eam te, num.24. Salced. omninò vidẽdus, in addit.ad prax. Bernar. Diaz cap.54. Burgos de Paz in l.3.Taur.fol.125. & seqq. Did. Perez in l. 18. tit. 3. lib.1. Ord. Greg.Lop.in l.10.gloss.3.tit.15.par.1. Gonçalez ad reg.8. Cãcellariæ, gloss.9.§.1.n.37. Fuscus de visit. lib.2.cap.5. num. 14. Spino de testam. gloss.3.princip.ex num.32. Cened. collect.56. ad Decretal. num.7. Garcia ubi sup.num. 2. & 3. Borrell. d.cap. 51. eam te, num.24. Azeved.in l.14. & seqq.tit.3.lib.1. Recop. Petr. Surd. qui eleganter loquitur, & plures rationes, pluraque exempla variarum nationum adducit, in tract.de aliment.tit.1. q.9.& q.93.per totam, pag.143. Dom. Valençuela cons.34. ex num.79. & consil.105. ex num.87. vol.2. Cevall. in pract. q.693.n. 33.& in tract.de violent. 1.par. gloss.8.num. 6. ubi agit de beneficijs patrimonialibus, Rodriguez de ann.reditib. lib.1. q.17.n.75. ad finem, Rolandus cons.47.num.66.&seqq. vol. 1. Fabian.cons.164.ex num.46. Rota in novis sacri Palatij, 1.par.decis.349.& decis. 400.& 401 .ubi agit de fraudibus, quas † exteri, maximè Itali, facere solent, Hispanos supponentes, in quorum capite cõcessiones, aut pensiones loquantur, ut prædictarum legum, vel pragmaticarum prohibitionem eludant. De quo etiam videndus est Seraphin. decis.531.& latiùs decis.1088. ubi agit, nunquid in eiusmodi suppositionibus credendus sit liber Datariæ, Sayrus de simon. decis. 6. Riccius collect.1653.verſ.2. par.5. Gonçalez ad reg. 8. Cancell. gloss.34. num.115. &

116. citans vulgarem text. in l. quidam cùm filium 46.D.de hæred.instit. Navarr.consil. 62.de simon.lib.5.Nicol.Garcia de benef. 1. par.cap.5.num.29. & 2.par.cap.1.num.38. & latiùs d.cap.5.§.1.ex num.26.Flamin.lib. 6.q.4.num.61.cũ seqq. Anastas. Germon. de indult.Cardin. §.si verò, à num.56. Camill. Borrell.in summa decis.1.par.tit.30.de pension.num.13.38.& 40.

7 Et quòd exteri, † & peregrini homines nõ debeant etiam creari officiales in Regno, l. verùm,C.de incolis,lib.10.ubi DD.Vincẽt. de Franch.decis.479.& Nos latiùs infrà lib. 4.cap.4.

Ad quæ etiam respiciens Rebuff. in prax. benef.Reg.de idiom.gloss.1.&tit.de rescript. mixtis,num.8.adeò iustum,& potens esse,inquit, † ius Galliæ excludens exteros à beneficijs Ecclesiasticis, ut à Papa alterari non possit.Quod & ad beneficia Hispaniæ ex eadem ratione transtulit Azeved. in d.l.14.tit. 3.lib.1.Recop.Nec dissentit Mandos.in reg. Cancell.16.de concurs. sup. benef.q.32. ubi eandem praxim,seu consuetudinem naturalis iuris principijs inniti, eleganter animadvertit. Et Nicol.Garcia d.par.7.cap.9.num.16, ubi ex eisdem rationibus infert, † quòd si stanti tali statuto, vel consuetudine forensis, vel alienigena impetret beneficium, non factâ menti one suæ originis,vel Diœcesis,gratia est subreptitia.

10 Vnde † & Bullas in contrarium expeditas retineri, & ab eis supplicari posse resolvit Covarr.d.cap.35.pract.num.6. & c.36.n.3. Salcedo d.cap.54.à num.17. Vivald.in candelab. Eccles.in explicat.Bullæ in Cœna, casu 14.num.101. Roxas sing. 148. Avendaño de exeq. mand. cap. 1. num.32. vers. *Item ex eadem*, & plures alij, quos refert Pereira de manu Regia, prælud.2.num.24. Cevallos d. tract.de violent.d.gloss.8.num.6.& seqq.

Absque eo, quòd in hoc quicquam de potestate,vel auctoritate Romanæ sedis detrahi videatur, † cuius potius intentio ea semper esse præsumitur, ut unusquisque iuxta leges patriæ, & in propria patria provideatur, secundùm Ioan. Nicolaum tit.de iure patronat.num.198.& D.Valençuela,qui alios adducit,d. cons.105. num.94. vol.2. Sequendo nimirum documenta iuris Canonici,quod ab eadem Romana sede originem, & robur accepit, † & nihil sæpiùs monet, & repetit, quàm ut ad Episcopatus, Præbendas, & alia quælibet commoda, & Ecclesiastica beneficia, Clerici ex naturalibus, & provincialibus eligantur,ut constat ex cap.Metropolitanus, cap.dictum,cum alijs,63.dist. ubi salvâ conscientiâ contrarium fieri non posse docemur, cap.bonæ memoriæ, de post.Prælat. cap.fin. de cler.peregr. ibi: *Quidam Prælati tuæ iurisdictionis in Ecclesijs sibi commissis sine cõscientia tua clericis de alienis Episcopatibus instituere non verentur. Attendentes igitur id eis nulla ratione licere, cùm sit honestati contrarium, & à sanctorum Patrum institutionibus alienum,&c.* cap.nullus, 61.dist. cap.quoniam in plerisque, de off. Ordinarij, Extravag.execrabilis, de præbend.regul.Cãcell. de idiomate, & de concurrent. in data sup.benef. Reg. & Motu proprio Pij V.ann. 1566.quem refert Zapata de iust. distrib. 2. par. cap.5.num.4.

13 Id quod † ex multorum etiam Conciliorũ auctoritate deducit Guiller. Duran. in speculum.tract. de modo gener. Concil. celeb.tit. 43.de benef.Eccles.3. par.q.26.num.2.& in Tridentino valdè tractatum, & ventilatum, refert idemConcilium sess.24.de reform.cap. 13.& Sotus lib.3.de iustit.& iure, quæst.96. art.2.

14 Quibus vestigijs insistentes † leges civiles, idem approbant, & exequi iubent,ut constat ex l.in Ecclesijs,C.de Episcop. & cleric. ubi clerici non ex alia possessione,vel vico,sed ex eo,ubi Ecclesiam esse constiterit,ordinantur, cum alijs,quæ latè congerit Guillerm. Benedict.in cap. Rainuntius, de testam. verb. *Et uxorem*, in 5.num.482.& seqq. Et eis valdè consonat de iure Regio Hispano l.3. tit.15. par.1.ibi: *Deben primeramente presentar de los hijos de la Iglesia, si los huviere atales, que sean para ello, è sino, de los otros, que seã de aquel Obispado*, l.18.tit.3. l.8.l.22.tit.2. lib.1. Ordinam. melior text. in d.l.14. tit.3. lib.1.Recop.ibi: *Notorio es,que en todos los Reinos, i provincias de Christianos, ò en la mayor parte dellos, se usa i guarda inviolablemente de tiempo inmemorial acà, que los naturales de cada un Reino,i provincia ayan las Iglesias,i beneficios dellas, &c.*

15 Ex quorum iurium decisionibus, & rationibus rectè inferunt Auctores suprà relati, & alij statim citandi, † quòd etiam,ubi non adest lex,privilegium, vel consuetudo de beneficijs præcisè naturalibus,siveRegnicolis,aut originarijs conferendis, semper tamen hi,ad quorum curam spectat eorum provisio, præsentatio,& collatio,debent multum attendere,ut cæteris paribus, imò datâ aliquâ meritorum disparitate, dummodò idoneitas requisita non desit, hi extraneis, & peregrinis præferantur, de quo pluribus agunt Sotus, Covarr.& Azeved.ubi sup.Lud.Gomez in regul. de idiom. q.1. Cerola in prax. Episcop. verb.*Beneficium*,vers.*Secundò debent*,Perez de Lara de annivers. lib.2. cap. 3.num. 19.

latè Cevall. in pract. q.678. num.35. Lambert.de iure patron. lib.2.3.par.5. q.princip. art.5.Vivian. eod.tract. lib.6. cap.11. Ioan. Gutier.consf.2.num.24. Muta ad const.Sicil. to.3.cap.7. ex num.51. Rota decis.299.par. 1.divers.Petr.Greg.de Repub.tom.1.Villar. del Patronado de Calatayud, 3.par. num.7. & 8.parte, *costumbre 4*. Fuscus de visit.lib.2. cap.15. num.13. & 14. & cap. 21. num.25. Puteus decis.254.par.1. Mandos.cons.151. num.64.Vgolin.de offic. Episcop. cap.50. §. 7.num.4. Mastrill. decis. Sicil. 2. num.147. Læl.Zech.de benef. cap.12.num.36. Piasecius in prax.par.2.cap.5.num.19. D.Valençuel.omninò videndus, cons.34.ex num.79. & iterum cons.105.ex num.87.& num.92.& plures alij,quos refert Surd.de alim. d.tit.1. quæst. 9. & quæst. 93. August. Barbosa in remission.adConcil.sess.24.de reform.cap.18. pag.489.num.141.& Dom.Archiepisc.Bracharens. Acuña in notis ad text. in cap. nec emeritis,61.dist.pag.545.num.1. & ad cap. neminem 1.distinct.70. num.7.& seqq. pag. 594.

Quinimò non solùm homines eiusdē Regni,ad beneficia, quamvis non ad officia temporalia,quęrendos, & præferendos esse, verùm † & eiusdem oppidi, si fieri possit; & ad Episcopatus,eos,qui in eadem Ecclesia, cui de Pastore consulitur, laudabiliter inservierint, expressè admonemur in d.l.in Ecclesijs, C.de Episcop.& cler.cap.hortamur, 71.dist. ibi: *Hortamur Christianitatem vestrā iuxta sanctorum Canonum statuta, ut in Ecclesijs à vobis fundatis aliunde veniens presbyter non admittatur*, cap.1. dist.23. † ibi: *Eligatur autem de ipsius Ecclesiæ gremio, si reperitur idoneus, vel si de ipsa non invenitur,ex alia assumatur*, cap. Metropolitano, 63.distinct. ibi: *Ex presbyteris eiusdem Ecclesiæ, vel Diaconis optimus ordinetur*, cap. sacrorum,cap.nullus,ead.dist.ibi:*Ne quis de aliena Ecclesia eligatur. Habeat enim unusquisque fructum suæ militiæ in Ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatem, in aliena stipendia minimè alter obrepat, nec alij debitam, alter sibi vēdicare audeat mercedem*,d.cap.nec emeritis,cap.Catinensis,& cap.obitum, 61.dist. cap. quàm sit 18. q. 2. ibi: *Non extraneus eligatur, nisi de eadem congregatione*: & idem novissimè disposuerunt Sixtus IV. & Leo X.in Bullis, quas refert Nicol.Garcia d.cap.9.num.570.ubi exprimentes qualitates promovendorum, adijciunt: *Qui si in eadem Ecclesia beneficiati, & aliàs sit qualificati,reperiantur,alijs præferantur.*

Quorum ratio redditur in cap. peregrina, & cap.seq.3.q.6.ibi: † *Peregrina iudicia generali sanctione prohibemus, quia indignum est, ut ab extraneis iudicentur, qui comprovinciales, & à se electos debent habere iudices*:quò etiam respicit Nicol.III.in cap. fundamenta,§.dignè,de elect.in 6.ibi:*Numquid obduxit oblivio, quæ urbi, quæ incolis nota dispendia intulerunt hactenus peregrina regimina?*

Et facit text.in cap.bonæ memoriæ, de postulat. Prælat. ubi ex eadem ratione † suffraganeus ad Metropolitanam cæteris paribus transferri iubetur, & alia, quæ ad huius articuli confirmationem latè tradit Abb.in cap. bonæ 2.notab.13.de postulat. Prælat. Lambertin.de iure patron.lib.2.1.par. q.7. princ. art.24.num.20. vers.*Et ideò*, Lud.Gomez in reg.de idiomate, q.1. per totam, Mandos. in ead.reg.in princip.& q.8.&9. Dom.Bracharens. Acuña per text. ibi in cap. presbyteri, 24.dist.num.2. & meliùs in d. cap.neminem, num.8.ubi post alios addit, in una,eademque civitate,ubi sunt plures Ecclesiæ, præferendū esse illum,qui ex gremio Ecclesiæ est,Cevall. in pract.quæst.678.num.35.& D.Valençuela † d.cons.105.num.91.quibus addo notabilem gloss.in d. cap.1. dist.23. quæ ita inquit: *Habes hìc,quòd semper de clericis ipsius Ecclesiæ eligendus est Prælatus, si ibi est idoneus:& tunc sufficit, quòd sit bonus;sed si de altera Ecclesia eligitur, requiritur, quòd sit optimus.*

Cui convenit gloss. verb. *Præstantior*, in cap. licèt 8. q.1. quæ idem docet, & tutoris exemplo confirmat, † qui si ex eodem oppido sit,in quo pupillus moratur, sufficit, quòd idoneus existat,cæterùm si ex alia urbe vocetur, præstantissimus omnium desideratur, ut docet I. C. in l.Divus, D.de tutor. & curat. & in Decurionibus in l.generaliter, §.penult. iunctâ glossâ ibi verb. *Sufficientibus*, D. de Decurion.

Et hùc respicit Bald.in d.cap. bonæ, num. 6. de postul.Prælat. † docens hanc prælationem naturalium,ita considerandam esse,quasi de honestate eis debeatur, etiam ubi nullo præcepto constringitur: *Nam quia* (inquit) *vinculum non est contractum, non est mera iustitia, & quia ex honestate debetur,non est mera gratia*; quasi diceret, fieri eis iniuriam, si denegetur,& beneficium non censeri,si cōcedatur, ut aliàs in simili inquit I. C.in l.1. §.permittitur, ubi gloss. & Bart. D. de aqua quotid.& æstiv.Roman.cons.22.num.5. Cravetá cōs.1701.num.28.vol.4. Bernard.Laurent.de potest.Regia,cap.18.num.21.& Ego suprà.

Quæ cùm ita se habeant, & in toto ferè

Chri-

Christiano orbe generaliter procedant, ut inquit d.l. 14. tit. 3. lib. 1. Recop. † multò fortiùs, & urgentiùs in beneficijs nostrarum Indiarum Occidentalium admitti, & practicari debent. In quibus, ferè antequàm ullæ Ecclesiæ, ullavè certa beneficia erecta, & instituta fuissent, Reges Catholici cavere cœperunt, ut patrimonialia essent, adinstar eorum, quæ in Palentina Ecclesia usurpantur, ut constat ex pactionibus, & capitulationibus, quas cum primis Episcopis insulæ Hispaniolæ fecerũt, quarum mentionem facit Ant. de Herrera in histor. gener. Ind. decad. 1. lib. 8. cap. 10. pag. 278. & Ego suprà hoc lib. cap. 2. ubi hoc caput reperitur: *Que los beneficios que vacassen, ò se proveyessen despues desta primera vez, se diessen à hijos legitimos, nacidos de los Castellanos en las Indias, i no à hijos de Indios; hasta que el Rei, ò sus sucessores otra cosa determinassen, i que fuessen por suficiencia, procediendo por oposicion, i examen, como en el Obispado de Palencia, &c.*

23

Quæ verba † inserta sunt in omnibus erectionibus Ecclesiarum in hunc modum: *Beneficia verò, quæ in dictis Ecclesijs creari, vel quovis modo vacare cõtigerit, provideri volumus, & statuimus filijs dumtaxat patrimonialibus descendentibus ab incolis, qui ex Hispania in dictam provinciam transierũt, aut ad eam inhabitandam in futurum transire contingat.*

24

Id quod † subsequentibus temporibus sæpijssimè cautum, & repertum fuit in pluribus schedulis, quæ reperiuntur 1. tom. impress. pag. 274. & iterum pag. 317. ubi in Proregũ instructionibus hoc caput inseritur, & 2. tom. pag. 188. cum multis seqq. & præcipuè in illis 17. Novembr. ann. 1593. 25. Maij 1596. 28. August. 1602. 9. Iulij 1604. & in Ordin. 46. supremi Consilij Indiarum ann. 1571. quæ ita notabiliter inquit: *Los del nuestro Consejo de las Indias, ò las personas à cuyo cargo sea la provision, i nombramiẽto de personas para los oficios, i cargos, Dignidades, i beneficios que para las Indias, i en ellas se huvieren de proveer, prefieran siempre en la provision de ellos à las personas benemeritas, i suficientes que para ellos en aquellas partes huviere, ò que en ellas nos huvieren servido, ò sirvieren, assi en pacificar la tierra, poblarla, i ennoblecerla, como en convertir, i doctrinar los naturales della.* Et adhuc meliùs, & expresiùs in sched. ann. 1609. quæ novam formam in provisione beneficiorũ induxit, de qua latiùs egi sup. cap. 15. ibi: *Escojan los Arçobispos i Obispos tres los mas dignos para cada uno de los dichos beneficios, prefiriẽdo siempre los hijos de padre i madre Españoles, nacidos en aquellas provincias, siendo igualmente dignos à los demas opositores de los nacidos en estos Reinos, &c.*

25

Et hùc etiam tendunt innumeræ aliæ schedulæ, quæ † singulis annis ad Regium Senatũ mitti iubent per Proreges, & Prælatos Indiarum, relationes, & informationes naturalium illarum provinciarũ, ut ipsis competenter de officijs, & beneficijs provideatur absque eo, quòd opus habeant in Hispaniam navigare, quæ schedulæ reperiuntur 1. tom. impress. ex pag. 373.

26

Et omnes † eâ efficaci ratione nituntur, quòd cùm dicti naturales, & originarij Indiarum, & eorum progenitores illas colant, atq; defendant, & suis laboribus, & sudoribus acquisierint (hæ Indiarum provinciæ adeò magnifaciendæ, & æstimandæ sint, ut dixi 1. tom. de Ind. iure, lib. 1. cap. ult. per totum) non debent exteri ipsis anteponi, nec suorum laborum præmia præeripere, esset que durum, & crudelitati proximum, ut his sitientibus, & esurientibus, illi abundarent, & commodis, atque emolumentis alienæ regionis fruerentur, contra regulam † text. in l. Præses, C. de servit. & aqua, & doctrinam Cassiod. lib. 1. epist. 34. Marquez in Gubern. Christ. lib. 1. cap. 20. cum alijs, quæ latè adduxi sup. lib. 2. cap. 1. & 2. & iterum cap. 7. ubi de præmijs Commendarum Indorum egi, & cur ab illis exteri repellantur, quæ omnia huc aptè transferri possunt, necnon ea, quæ dixi etiam eod. lib. 2. cap. 7. de eleemosynis potius faciendis indigenis, quàm alienigenis, & fructibus, & reditibus, quæ in una provincia nascuntur, ad aliam cum eius damno, & iniuria non trãsportandis. De quo extat quoque notabilis schedula tom. 1. pag. 162. quæ, quamvis semper maximè desideratum sit, ut thesauri Indiarũ in Hispaniam evehantur, Prælatis tamen, & Religiosis earum iniungit, ut in suis concionibus populum moneant, ut ibi eleemosynas, & pia opera faciant, atque constituant, ubi pecunias acquisierũt, cuius verba infrà lib. 4. adducemus, ubi de bonis defunctorum, & eorum iudicibus egerimus.

27

28

Et ita hanc iustificationem, imò & præcisionem præferendi dictos naturales, & originarios Indiarum in officijs, Episcopatibus, & præbendis, & beneficijs earum † seriò agnoscunt, & minus debito impletam esse dolent Ioseph. Acosta de procurand. Indor. salute, lib. 3. cap. 11. pag. 313. ibi: *Neque enim inanis prorsus, & supervacanea vox est hominum suo sudore, & sanguine partis novos, & nihil in Rep. gerentes præclari frui, vehementer expostulantium, idque non levis iniuriæ loco exprobrantium*; cuius alia etiam verba

29

huc

huc spectantia retuli sup. lib. 2. cap. 2. num. 66. D. Fr. Ioan. Zapata Episcopus Guatemalensis, in tract. de iust. distrib. ferè per totum, & præcipuè 3. par. cap. fin. num. 6. ibi: *Quia multos* † *agnovi ex primorum illorum Conquisitorum successoribus, & directa successione progenitos, qui neque pro remuneratione sua, neque suorum parentum aliquid acceperint, & pauperes mercede aliorum vivunt, qui sibi debitis potiuntur, & gaudent, & cũ ipsi laboraverint, alios vident in suos labores, laborumque fructus introire, quod eis summæ tristitiæ est, & eis summæ curæ esse debet, quibus commissum est eorum patrocinium.* Idem tradit Ant. de Leon in tract. de confirmat. Regijs, 1. par. cap. 12. num. 22. ubi † naturales, & originarios Indiarum, tanquam filios legitimos ipsarum in bonis, & emolumentis earundem primum locum habere debere inquit, exteros autem censendos esse tanquã adoptivos, seu legitimatos, quorum gratia in præiudicium legitimorum extendi non potest. Et extat super eiusdẽ prælationis implemento petendo, & adstruendo integer, & non indoctus libellus, quem Regiæ Maiestati obtulit Ioan. Ortizius Cervantius Peruani Regni Procurator, & posteà in Cancellaria Novi-Regni Granatensis Senator, & alter novissimus, & satis eruditus D. Ludovici de Betãcur & Figueroa, Procuratoris generalis Ecclesiarum Indiarum, & electi Cantoris Quitensis, & Limanæ Inquisitionis Fiscalis, & D. Sebastian. à Sandoval Panamensis Cancellariæ Senatoris dignissimi. Et præclara querimonia † doctissimi, & religiosissimi Patris Mag. Fr. Gaspar à Villaroël, Augustiniani Concionatoris egregij, nunc pro meritis ad Chilensem Episcopatum electi, qui ipse cùm indigena sit, indigenarũ causam agẽs, in epist. dedicat. quam in suorum Quadragesimalium initio ad Regem nostrum scripsit, vel dictas leges impleri, vel abrogari graviter postulat, & aptè Tito-Livij locum adducit decad. 1. lib. 4. qui plebem Romanam desiderasse tradit, † ut lex de Tribunis cum potestate consulari creandis, vel servaretur, vel abrogaretur: *Nec se videre, cur non lex quoque abrogetur, qua id liceat, quod nunquam futurum est: minorem quippè ruborem fore in iuris iniquitate, quàm si per indignitatem eorum prætereantur.*

Qui idem Auctor his diebus, quibus hæc prælo paramus, alium doctum, & pium opus in lucem emisit sup. lib. Iudicũ, & in eo cap. 18. vers. 29. num. 5. pag. 628. eandem querelam repetit, & miseram illam terram vocari posse ait, cui aptari potuerit illa comminatio Deuter. cap. 28. num. 43. *Advena,* † *qui tecum versatur in terra, ascendet super te, eritque sublimior: tu autem descendes, & eris inferior. Ipse fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei* (scilicet præ paupertate) *Ipse erit in caput, & tu eris in caudam.* Et subdit, † vel D. Paulum ad Rom. 15. num. 20. abstinuisse Apostolatus munere fungi in locis, ubi alij prædicaverant, ne videretur super alienum fundamentum ædificare.

Quibus rationibus, illæ etiã non leves adijci possunt, † quòd indigenæ aptiores ad dicta ministeria esse videntur, cùm propter amorẽ naturalis soli, quod non contingit in alienigenis, ut præclarè inquit Acosta lib. 3. de procur. Ind. salute, cap. 15. ibi: *Indicum solum veluti alienum, atque extraneum habent, ita parum curant, quod nihil amant;* Zapata ubi sup. cap. 8. num. 4. ubi ex D. Thom. & alijs resolvit, quòd *propter amorem, quem originarius habet erga propriam Ecclesiam, debet in eius administratione præfici, quamvis alij possint absolutè digniores reperiri*: cui convenit Reduard. Vestor. in theatr. vitæ civil. lib. 3. cap. 19. num. 6. cum seqq. ubi pluribus probat, eum meliorem, & aptiorem Magistratum alicuius Reip. fore futurum, qui eam plus dilexerit, quod & insinuat l. 1. tit. 11. par. 2.

Rursus † propter peritiam idiomatis, quæ quàm sit in eiusmodi functionibus necessaria, satis apparet ex his, quæ dixi sup. hoc lib. cap. 15. & ex illo D. Pauli ad Corint. 1. cap. 14. *Si nesciero virtutem vocis, ero, cui loquar, barbarus, & qui loquitur mihi, barbarus;* Ezech. cap. 3. *Non enim mitteris ad populũ profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quorũ non possis audire sermones;* quod veluti maximum supplicium Deus Israëlitico populo comminatur.

Denique quia naturales, & originarij Indiarum, † cùm raro, aut nunquam in officijs, vel beneficijs Hispaniæ suorum laborum, vel studiorum præmium accipiant, omni prorsus remunerationis spe carebunt, atque adeò & virtutem, & studia odio habebunt, si saltem in Ecclesijs, & muneribus suæ patriæ nõ præferantur, ut hanc inæqualitatem sentiens insinuavit Ant. de Leon d. tract. de confirm. Regijs, par. 1. cap. 15. num. 35. fol. 77. & luculenter expressit Zapata ubi supr. 2. part. cap. 6. num. 21. ibi: *Nam qui vident Ecclesiastica beneficia, aut Episcopatus ex humano respectu minus dignis conferri, à litterarum studijs avocantur, & ab studioso labore, & æmulatione avertẽtur;* & iterùm cap. 7. num. 8. *Pro quibus elargiendis accurata esse debet meritorum inspectio, in illis præcipuè Novi Orbis partibus, ubi hoc unum illius Regni filij*

pro præmio, & suarum litterarum remuneratione obtinendum sperant; & ni æqua fiat distributio, à labore, & litterarum studijs facilè avocantur, si alios, vel quia diligentiores, vel quia præsentes, alijs, quia humiles sunt, vel quia absentes, oblitis, videant anteponi.

39 Nutriunt † enim præmiorum exempla virtutes, ut cum Cassiodor. & alijs dixi sup. lib. 2. cap. 1. num. 72. & seqq. & cap. 30. num. 32. Nemoque virtutem amplectitur ipsam, præmia si tollas, ut rectè cecinit Iuvenal. satyr. 10. & Ovid. lib. 2. de Ponto, relatus à Simãc. lib. 9. de Repub. cap. 10.

Non tamen invenies multis de millibus unũ
Virtutem pretium qui putet esse sui,
Ipse decor recti facti, si præmia desint,
Non movet, & gratis pœnitet esse probum.

Honosque alit artes, omnesque accendimur ad studia gloriæ, teste Cicer. lib. 1. Tuscul. quæst. & sic oportet subditos à Principibus spe præmiorum, atque honorificẽtia sua provocari, ut expressè cavetur in l. Iuris-peritos 23. C. de advocat. diversi. iudicior. & in l. 1. C. de assessoribus, & domest. Iustin. in proœmio Inst. §. fin. ibi: *Et vos metipsos sic eruditos ostendite, ut spes vos pulcerrima foveat, toto legitimo opere perlecto, posse etiam nostram Rempublicam in partibus eius vobis credendis, gubernari,* cum alijs traditis à Mastrillo de Magistrat. lib. 2. cap. 3. num. 5. meliùs D. Paul. 1. ad Corint. *Nam qui arat, in spe debet arare, & qui triturat, in spe fructus percipiendi;* & in nostris terminis Celest. Pontifex † in cap. nullus, 63. dist. 40 *Habeat enim unusquisque fructum suæ militiæ in Ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatem; in aliena stipendia minimè alter obrepat.* Teste enim Agath. lib. 5. histor. † 41 *Animorum vis hebetatur, cùm Reip. dignitates alijs conferri sentiunt, nec honoribus extolluntur ij, quos laborasse conspiciunt.* Quemadmodum è contrario, quod uni ex † 42 benemerentibus redditur, omnibus impertitur, ut Imp. inquit in l. restituẽdæ, C. de advoc. fisci, & Plin. in Panegyr. ad Trajan. ubi, *Omnium* (inquit) *quæ merentibus tribuuntur, nõ ad ipsos gaudium magis, quàm ad similes redundat.* Et Isocrat. ad Philipp. epist. 4. *Omnes boni, & docti, eos, qui præstantibus doctrina, & virtute honorẽ habent, non magis laudãt, & honorantur, quàm si in ipsos omnia collata fuissent,* & vide alia, quæ adduxi d. lib. 2. cap. 2. ad finem.

43 HAEC autem † naturalitas, sive origo, vel domicilium ad officia, & beneficia in provincijs Indiarum habenda, & quoad facultatem in eisdem habitandi, & commercia exercendi, qualiter, & quo tẽpore acquiratur, & quòd non sufficiat, ut extraneus à Regno per Regium diploma, sive litteras, quas vocant naturalitatis, efficiatur naturalis, ut possit dicta officia, vel beneficia obtinere, nisi ad hæc specialiter dispensatus, & habilitatus (ut dicunt) reperiatur, videnda sunt, quæ in simili dixi loquens de Commendis Indorum, quæ alienigenis dari non possunt, sup. lib. 2. cap. 10. num. 52. & seqq. & textus de iure nostro Regio celebris in l. 19. & 20. tit. 3. lib. 1. Recop. ubi Azeved. & quæ post alios tradit Rebuff. 2. tom. ad ll. Gallic. de litt. naturalit. per tot. & tract. de pacif. possess. num. 267. Salced. omninò videndus, ad Bernard. Diaz in prax. cap. 54. num. 14. Petr. Barbos. in l. hæres absens, §. proinde, num. 62. de iudic. Chassaneus in consuetud. Burgund. rubr. 2. §. 1. de confiscation. num. 38. Petr. Greg. lib. 4. de Repub. cap. 4. num. 17. & seqq. Carol. de Tapia in cõstit. Neapol. pragmat. 1. de offic. provis. faciend. Regnicolis, lib. 2. fol. 111. num. 1. Marius Muta in consuetud. Panorm. cap. 30. n. 19. latè Nicol. Garcia in dict. tract. de benef. par. 7. cap. 9. Ioan. Gratian. qui alios adducit reg. 146. Tiber. Decian. lib. 4. criminal. cap. 16. num. 8. Menoch. lib. 6. præsumt. 30. & 46. Thom. Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 23. ex num. 1. & disp. 25. per totum, Steph. Gratian. lib. 1. discept. forens. cap. 181. Camill. Borrel. de Magistr. edict. lib. 2. cap. 9. num. 6. & 7. Noster insignis I. C. Alphõs. Carrãça in disp. de partu, cap. 41. ex num. 52. ubi tractat, † 44 an expositi iudicari debeant naturales Regni, in quo nati, & expositi sunt, & ut tales ad officia & beneficia admittantur, Parlad. in sexquicent. differ. 103. ex num. 8. Dom. Valençuela cons. 55. num. 37. vol. 1. & novissimè plura, & plures doctè congerens D. Thom. Carlevalius, Neapolitani Regni Senator meritissimus, & mihi iam inde ab studijs Salmanticẽsibus, ubi mea Gymnasia frequentavit, plurimi habitus, in tract. de iudic. disp. 2. q. 1. de foro domicilij, & q. 2. de foro originis, ubi benè inter alia explicat, † 45 in quo differat incola ab originario, & alia de modis acquirẽdi naturalitatem.

Quæ omnia valdè his diebus trutinata fuerunt in repressalijs † 46 contra Francigenas in Hispania, & in Indijs commorantes, bellorũ occasione per Regem nostrum à Gallo provocatum, iustissimè promulgatis. In quorum causis, reorum partes, qui se domicilio, litteris naturalitatis, & alijs titulis defendebant, valdè tutatus est egregius I. C. D. Didacus Altamiranus, & pro Fisco acerrimè propugnavit eruditissimus D. Ioãnes Ossorius Guadalfajara, Regius ad has causas Fiscalis creatus,

tus, quæ tandem ob vitandam ancipitẽ iudiciorum aleam, reis ita postulantibus, & Regis nostri benignitatem in omnibus experiẽtibus, honestâ quadam, & amicabili compositione sopitæ sunt.

47 Et de iure Indiarum † per sched. 14. Iulij 1561. & 21. Febr. 1562. dispositum est: *Que los estrangeros q̃ residieren en España, ò en las Indias diez años con casa, i bienes de asiento, i estuvieren casados cõ mugeres naturales de ellos, ò de las dichas Indias, seã avidos por naturales de ellas.* Quamvis ad effectum tractandi, & contractandi, hoc est commercia in eisdem Indijs exercendi per alias noviores sched. 2. Octob. 1608. 11. Octobr. 1618. & 7. Iunij 1620. additum sit, ut viginti annorum habitatio desideretur, *Los diez con casa, i bienes raizes hasta en quãtidad de quatro mil ducados, de que ha de constar por escrituras autenticas, i no por informaciones, i que no puedan tratar, ni contratar mas de cõ sus caudales, i no de otros estrangeros.*

48 Sed sæpè dubitatum vidi, † an Navarri, & Aragonẽses, quoad officia, & beneficia Regni Castellæ, & Legionis, & præcipuè nostrarũ Indiarũ, pro exteris, vel pro naturalibus habendi sint? Et sanè exterorum classi aggregãdos videri, ut & Lusitanos, Italos, Belgas, & alios, quorum provinciæ prædictis Regnis nõ accessoriè, sed æquè principaliter unitæ sunt, illisque etiam hodie gubernãtur, iuxta ea, quæ dixi 1. tom. lib. 3. cap. 1. n. 46. expressè docet Didac. Perez in l. 18. tit. 3. lib. 1. Ord. pag. 8. his verbis: *Dispositio præterea huius legis, etiã ad Regnicolas Regni Aragonum & Navarræ extenditur, ut habetur in Curijs Segoviæ ann. 1532. pet. 42.* Et præterea subdit, illis diebus privatum fuisse quendam Magistrum Martinum Vincentium Canonicatu Zamorensis Ecclesiæ, quem per oppositionem obtinuit, eò quòd esset Tarraconensis. Quem casũ etiam refert, & se hunc Magistrum agnovisse inquit Azeved. in d. l. 14. tit. 3. lib. 1. Recop. quibus adrident ea, quæ tradit Burg. de Paz in l. 3. Tauri, num. 451. fol. 125. dum docet, originarios, seu naturales Regni Aragoniæ, quoad beneficia Regnorũ Castellæ, & Legionis exteros, alienigenasque esse: idemque dici debere de Navarris, nisi quòd dispẽsati reperiuntur, & veluti naturales dictorum Regnorum reputantur ex Regia sched. 28. April. ann. 1553. & sic in Regia Pinciana Cancellaria fuisse pronuntiatum in causa Petri Lusar & Ochoa de Aoiz. Quod idem tenet Olanus in antinom. in præfat. num. 20. & Salcedus d. cap. 54. num. 24. Et hanc eandem dispositionem, sive permissionem, quoad præbendas, & beneficia nostrarum Indiarũ in Navarris reperio inter earum ordinationes in alia sched. sub ead. data 28. April. ann. 1553. & 3. Novembr. ann. 1581. quæ extãt 1. tom. pag. 174. & 175. & hoc iure utimur, ut etiam præter alios novissimè notat D. Carleval. d. disp. 2. num. 99. In Aragonensibus tamen nullam similem vidi; quin potiùs apud Gomarã legò in sua histor. Indiar. fol. 12. Elisabetham Reginam Catholicam Indiarum inquisitioni, & cõquisitioni plus favisse, quàm Ferdinandum Regem Catholicum eius virum, idque ex eo infert, quòd in insignijs, & armis Columbo concessis, illud Lemma inscribi iussit: *Por Castilla, i por Leon nuevo mundo hallò Colon: i tambien porq̃ no consentia passar à ellas sino à Castellanos; i si algun Aragones allà iba, era con su licencia, i expresso mãdamiẽto.*

Et in terminis apud Ioan. de Hevia in Laberint. cõmercij terrest. & naval. 1. par. cap. 1. n. 37. pag. 14. Quòd † Aragonenses quoad Indias pro exteris reputantur, & in illis mercaturam exercere non possunt, quamvis hoc ultimum parum observatur, nec unquam vidi, quòd alicui Aragonensi super hoc lis mota fuerit, vel ad compositionem vocatus, quin potiùs cùm Rex Catholicus Ferdinandus, qui has Indias detexit, esset Aragonensis, plurimi eiusdem Regni iam inde ab illo tempore ad ipsas, & quidem cum officijs honorificis transfretarunt, & quotidie transfretare solent, absque ulla peculiari hac in parte dispensatione, qui mos, veluti pro lege prævaluisse videtur. Nam reperio quandam notabilem schedul. 13. Ianuar. ann. 1596. in qua iubetur, ne adversus Maioricenses, vel Minoricenses, tanquam contra alienigenas procedatur, eâ ratione reddita: *Porque pretendẽ ser reservados por de la Corona de Aragon.* Et cùm his diebus de recopilãdis legibus Indiarũ ageretur, & in hoc articulo, me cõsulẽte, hæsitatum fuisset. Tandem Senatus deliberavit, ut in transfretatione, & habitatione, ac cõtractatione Aragonẽsium in Indijs nihil innovaretur, privilegium tamẽ Navarris cõcessum in eisdem præbendas, & beneficia Ecclesiastica obtinendi intra personas, & cãcellos, de quib9 loquitur, cõtineretur, ut sic in Indijs idẽ ius hac in parte, quod in Regnis Castellæ & Legionis observaretur, quorũ legibus ipsæ Indiæ regũtur, ubi municipali earũ iure aliud dispositũ nõ apparet, ut infr. lib. 4. trademus.

Neque obstat, quòd hæc regna unita sint, & unam veluti Monarchiam hodiè constituant. Vnde nihil referre videtur, quòd peregrini admittantur, vel, ut melius loquar, † peregrini appellari nõ possunt, qui sub uno Rege sociãtur, ut in simili tradit Borrel. d. tract. de Magist. edict. lib. 1. cap. 5. n. 23. Nam certius est,

etiam in hoc casu prædicta Regna ita regēda, & gubernanda esse, atque si uniuscuiusque tātùm ipse idem Rex dominatum haberet, ut tenet Suar. de legib. lib. 1. cap. 7. num. 14. Salas eod. tract. q. 90. tract. 14. sect. 8. num. 49. pag. 20. Sotus de iust. & iure lib. 1. q. 1. art. 2. vers. *Atverò Regna*, & eleganter Patritius lib. 3. de Regno, tit. 13. qui non aliter 51 ✝ ad alienigenas transitum faciendum esse docet, quā si omninò idonei indigenæ desint; sic inquiens: *Verùm si ea regio, cui Princeps imperat, non abundat doctis, & præclaris hominibus, aliunde accersiri iubeat; ut enim diligens venator, si in patria sua optimum canem non invenerit, Epiroticam, aut Laconicā magna impēsa, magnaque diligētia exquirit, sic Rex si regionis suæ idoneos indigenas nō habebit, toto Orbe terrarum perquisitos, omni studio, omnique largitione, ac liberalitate cōstituet.*

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMI.

1 *INDI, & Hybridæ, vulgò* Mestizi, *sacrorum Ordinū, & beneficiorū capaces sunt, dummodò eos nihil aliud impediat.*
2 *Indi in primis capitulationibus, & erectionibus Ecclesiarum Indiarum, qualiter vocati fuerint ad ipsorum beneficia?*
3 *Concil. Limense dum Indos ordinari, & ad altare accedere probibuit, explicatur.*
4 Mestizi *per quasdam schedulas, quæ referuntur, probibiti sunt sacros Ordines recipere, & de earum expositione.*
5 *Mestizos ad titulum idiomatis Indorum ordinari posse, quando, & quare statuerit* Concil. *Limens. II. & III?*
6 *Episcopi aliqui Indiarū nimis facilè Mestizos, etiam illegitimos, ordinant, & beneficijs Indorū præficiunt, & alij in boc valdè dubij sunt, & schedulæ, quæ de bis agūt.*
7 *Illegitimi sine dispensatione Rom. Pont. ad sacros Ordines promoveri non possunt.*
8 *Illegitimi etiā si ad recipiendos sacros Ordines dispensentur, beneficia tamen Curata, & Præbendas Cathedraliū absque alia nova dispensatione habere non possunt.*
Cap. ultim. de filijs presbyter. & alia iura similia explicantur, ibidem.
9 *Illegitimus nunquam potest dici pacificus possessor beneficij.*
10 *Illegitimorū probibitio, quoad ordines, & beneficia, quibus rationibus nitatur?*
Deuteron. locus notatur cap. 23. vers. 2. exponitur, ibidem.
11 *Manzer verbum, quid significet?*
12 *Gratia præbendæ facta illegitimo absque narratione, & dispensatione huius defectus, est nulla, & subreptitia.*
13 *Præsentatio Regis de illegitimo non valet, & quòd semper de babili accipienda sit.*
14 *Princeps est, & esse debet amator castitatis.*
15 *Princeps non potest legitimare aliquem quoad beneficia, & alia spiritualia, & quare?*
16 *Specialia duo in uno eodemque subiecto regulariter non concurrunt.*
17 *Casus causæ cuiusdam præbendarij præsentati à Rege, cui natalium defectus obijciebatur, refertur.*
18 *Fructus restituere debet, qui impetrat præbendam suppresso vitio illegitimitatis, vel data alia nullitate sui tituli.*
19 *Dispensatus ad Canonicatum non est dispēsatus, sed potius probibitus ad Dignitatem, & dispensatio odiosa non extenditur de casu ad casum.*
Cap. 1. §. ille verò, & cap. cui de non Sacerdotali, de præbend. lib. 6. expenditur, & illustratur, ibidem.
20 *Prælati Indiarum, qui ordinant illegitimos, & beneficijs Curatis Indorum præficiunt, qualiter excusari possint?*
21 *Consuetudo, & observantia antiqua cuiuslibet provinciæ magnifacienda est.*
22 *Consuetudo antiqua inducit præsumtionē tituli, & babet vim decreti.*
23 *Illegitimos non dispensatos ordinans peccat mortaliter, & privatur ordinādi facultate.*
24 *Constitutiones vulgares à doctis, & gravibus Prælatis ignorari, vel imprudenter sperni credibile non est.*
25 *Actus celebrati à doctis, & gravibus personis, etsi prima facie appareant iniusti, adhuc iusti præsumi debent.*
26 *Archiepiscopus Limensis quid retulerit super ordinatione Mixtorū illegitimorū?*
27 *Bulla Greg. XIII. refertur, quæ Indiarū Episcopis Mixtos illegitimos ad suscipiendos ordines dispensare permittit.*
28 *Dispensatus ad beneficia, si illegitimus sit, nō potest illa obtinere, nisi priùs ad ordines recipiendos dispensatus reperiatur.*
29 *Papa si mandet alicui provideri de beneficio, interpretatio fit, dummodò sit legitimus.*
30 *Causa quæ suasit cōmittere Episcopis dispensationem illegitimitatis quoad ordines ob titulum, & doctrinam Indorum, suadet etiam, ut ad Curata ipsorum babenda cum eisdem dispensare possint.*

Dis-

31 Dispositio qualibet potentior est in causa, quàm in causato.
32 Pij V. Breve refertur, quo Episcopis Indiarum permisit dispẽsare omnes ferè species irregularitatis, quoad ordines, & beneficia.
33 Dispensationes factæ à Prælatis virtute concessionis Pontificiæ perinde iudicantur, ac si ab ipso Pontifice factæ fuissent.
34 Observantia, & praxis alicuius privilegij illud declarat, & possidenti iustum titulũ præfert.
35 Commendæ, & Rectoriæ non cadunt sub nomine beneficij, & illegitimis, etiam absque dispensatione, conferri possunt.
36 Capellaniæ amobiles ad nutum, & Vicariatus temporalis possunt dari illegitimis, imò & filijs presbyterorum.
37 Episcopi cum illegitimis quoad plura dispensare possunt.
38 Illegitimi ex sententia aliquorum ab Episcopis etiam ad Ordines maiores, & curata dispẽsari possunt, semper atque id Ecclesiæ necessitas, vel utilitas suaserit.
39 Capitulum sede vacante potest easdẽ dispensationes irregularitatis facere, quas Episcopus.
40 Prælati Indiarum, si tempore quo illegitimos ordinant, & ad Curata promovent, cum eis dispensant virtute Brevium Apost. securi esse possent, sin autem secus.
41 Dispensatio, ut valeat, requiritur notitia defectus, super quo dispensatur, & causa, & intentio in eo dispensandi.
42 Doctrinæ Indorũ iam non dantur in Cõmendam, sed in titulum.
43 Capellania, vel beneficium, ut dici posit titulatum, & perpetuum, quæ requirantur.
44 Bullas ad dispensandum cum illegitimis extare non sufficit, nisi Prælati eis utantur.
45 Actus non sustinetur ex potestate, ex qua non est factus, & qualiter ex defectu formæ, vel intentionis nullus reddatur?
46 Forma permissiva non servata, succedit immediatè forma destructiva contraria.
47 Episcopi non habent iurisdictionem dispẽsandi cum illegitimis, nisi eam ex vi indulti Apostoli sumant, & exerceant.
48 Conscientiæ periculum ubi vertitur, ibi in dubio, quod securiùs, & certiùs est sequi debemus.
49 Culpa etiam ubi non est, eam timere solent conscientiæ timoratæ.
50 Pontifex summus ex sententia Auctoris adiri debet pro revalidandis ordinibus, & provisionibus Mixtorum illegitimorum ab Indiarum Episcopis factis.
51 Consuetudo etiã erronea excusat à pœna.
52 Dispensari faciliùs debet cum illegitimis in provincijs Indiarum, propter sedis Apostolicæ distantiam.
53 Illegitimi non ritè ad ordines, vel beneficia ab Episcopis dispensati, an, & quandò ab eorũ successoribus rehabilitari possint?
54 Facultas data ab homine in primo actu consumitur, si tamen ille validus fuerit.
55 Illegitimi, qui sciunt, vel putant se ab Episcopis virtute indultorum Apost. dispensatos fuisse, tuti sunt in utroque foro, & scrupulum deponere possunt.
56 Clausula conscientiæ onerativa excludit omnem exceptionẽ ab actu in vim eius facto; & inducit liberam voluntatem delegati, alia plura de ea.
57 Dispensationes, ut factæ dicantur virtute Brevium Apostolicorum, qualibet verosimilitudo sufficit.
58 Dispensatio cum clausula conscientiæ onerativa Episcopis concessa, an posit ab eisdem suis Vicarijs generalibus delegari?
59 Actus omnis in dubio ita intelligi debet, ut potiùs valeat, quàm pereat.
60 Præsumtio, quæ est pro validitate actus, omnibus alijs potentior censetur.

CAPUT XX.

An sacri Ordines, & Beneficia Curata Indorum conferri posint Indis, & Hybridis, sive Varijs, quos vulgò Mestizos *dicimus? Et super eorum, & aliorum illegitimitate quoad hæc per Indorum Episcopos dispensari?*

PLANÈ † ipsi Indi ad Fidem conversi, & ex mixto eorum, & Hispanorum semine procedentes, quos Latinè *Hybridas*, sive Varios, Hispanè *Mestizos* vocare solemus, omnium Ecclesiasticarum præbendarum, & munerum in eisdem Indijs participes sunt. Et inprimis esse deberent, si quod eis ius naturalitatis, & originis præstat, morũ corruptela, aut alia animi, & corporis vitia, & præsertim illegitimitatis, vel spurietatis defectus non impediat, atque deturpet. Id quod ita rectè testatur Acosta de procur. Indor. salut. lib. 4. cap. 8. pag. 415. Fr. Ioan. Zapata de iust. distrib. 2. par. cap. 11. D. Emanuel Sarmiento in terso illo libello de Militia Evangelica, & Ego dixi latiùs sup.

1

hoc tom. lib. 1. cap. ult. Nam licèt in aliquibus schedulis Regijs, quas ibi recensui, sacris initiari prohibeantur, id de illegitimis, vel aliàs minus meritis, aut incapacibus intelligi debet. Cæterùm si habiles sint, nulla est ratio, cur excludi possint, vel debeant, cap. eam te, cum similibus, sup. in initio cap. præcedentis relatis, & in d. lib. 1. cap. ult. Et ultra ibi tradita addo, † in primis illis capitulationibus cum Indiarum Episcopis initis, quarum mentionem feci sup. cap. prox. non fuisse prorsus exclusos Indos, & Indorū filios à beneficijs Indiarū, sed pro prima illa tantùm vice, quousque Rex, vel eius successores aliud determinarent. Quod in omnibus etiā erectionibus Cathedralium cautum posteà fuit, ut constat ex Limensi, quam inserui sup. cap. 3. vers. *Volumus autem, quòd si successus temporis*. Vbi postquàm dixit beneficia vacantia filijs patrimonialibus Hispanorum Indias habitantiū danda esse, adiecit: *Donec in posterū visa, & cognita per Nos, & successores nostros Christianitate, & capacitate Indorum, ad instantiā, & petitionem dicti patroni, nunc, & pro tempore existentis, visum fuerit Indis etiam naturalibus dicta beneficia esse providenda.*

2

3

Et ita intelligo † Concil. Limēs. II. par. 2. can. 74. pag. 55. ibi: *Que los Indios no se ordenen de alguna orden de la Iglesia, ni se vistan algun ornamento, aunque sea para cantar la epistola; pero puedan con sobrepelliz, i adereços decentes servir en la Iglesia.* Debet enim accipi, interim dum de eorum capacitate nō constat.

4

Prout & † in varijs, sive *Mestizis* declaratū etiam fuit in sched. dat. Matriti 13. Decemb. ann. 1577. ad Episcopū Cuzquensem directa, quæ habetur in 1. to. pag. 172. & iniungitur: *Mire mucho que las personas q̃ ordenàre, tēgan las partes, virtud, calidad, i suficiencia q̃ para el estado del Sacerdocio se requiere; excluyendo à los que carecierē dellas; i principalmente à Mestizos, hasta q̃ otra cosa se provea.* Quod & repetitur in alijs ann. 1578. cū Archiep. Limano, & Novi-Regni Granatēsis loquentibus, eod. tom. pag. 173. ibi: *I por aora no dareis ordenes à los dichos Mestizos de ninguna manera, hasta q̃ aviendose mirado en ello, se os avise de lo que se ha de hazer.* Ad quas schedulas se refert novior alia an. 1587. eod. tom. & pag. declarans in *Mestizis* strictè intelligendas esse, hoc est: *Hijos de India, o Indio, i Español, ò Española*, nō verò in alijs, *Que son hijos de Mestizos, i Españoles*, quos vulgò *Quaterones* vocāt, redditā eâ ratione: *Porq̃ no aya ocasion de q̃ los virtuosos se descōsuelē, i dexē de seguir el camino de la virtud.*

Sed cùm in his provincijs Sacerdotum penuria esset, qui Indorum idioma intelligerēt, dispositū † primò fuit per Conc. Limens. II. par. 1. can. 26. pag. 7. ann. 1567. ut ad sacros Ordines, etiā sine patrimonio, vel beneficio admitti possent, ad titulū, quod vocant Indorū, qui ipsorum linguā callerent. Et in Cōcil. III. act. 11. c. 31. pag. 137. an. 1583. hoc fuit ampliatū, ut quicunque, qui re verâ Indis præficiendi putarentur, possent ordinari ad titulū doctrinæ Indorum, quamvis nulla specialis Parochia illicò eis designaretur.

5

Quâ fortasse occasione Prælati aliquando huiusmodi homines ordinabāt, & aliqui adeò facilè, ut extat schedula dat. Tolet. 24. Iunij ann. 1560. d. 1. to. pag. 172. quâ Religiosi Indiarum queri videntur: *Que los Obispos de las Indias no los querian ordenar à ellos, i ordenaban à cada passo Mestizos, i otras personas nacidas en aquella tierra.* Quinimò † non solùm eos ordinabant, verùm, quod plus est, statim illos beneficijs curatis Indorū præficiebāt, quāvis non solùm Mestizi essent, sed etiā (quod plerunque in istis cōtingit) spurietatis, vel illegitimitatis defectum paterētur. Quod scrupulis plenum, & à iuris Canonici regulis disentaneum meritò visum fuit Reverendiss. Episcop. D. Fr. Petro de Perea, & D. Frācisco Verdugo noviter ad Arequipēsem, & Guamangensem Ecclesiam adlectis, & acquiescere nolentes asseverationi Illustriss. Archiep. Limani D. Bartholomæi Lobo Guerrero, qui id tum ex consuetudine, tùm ex alijs rationibus excusabat, quas statim trademus, Regiū Senatū de hoc certiorem fecerūt. Qui Archiepiscopū reprehendit, quòd dictum morē observaret, & defenderet, & schedulā expedivit, dat. Matr. 4. Martij ann. 1621. quâ alterā 21. Ianuar. an. 1594. observari præcepit, quâ declaratum fuit: *Que por ninguna via los Obispos de las Indias ordenassen ningun illegitimo, ni defectuoso de alguno de los requisitos, cōforme à lo dispuesto por Derecho, i sacro Cōcilio Tridentino, i que tampoco dispensassen con ellos, aunque fuesse para beneficios Curados de Indios, pues la dispensacion de uno, i otro solo la podia dar el sumo Pontifice.*

6

7

Quas quidē † schedulas negari non potest valdè cōformes esse iuris Canonici decisionibus, quarum auctoritate primò docemur, eos, qui ex legitimo matrimonio nati non sunt, vel per subsequēs legitimati, absque speciali dispensatione Rom. Pont. ad Ordinem sacrum promoveri non posse, ut habetur in cap. 1. de filijs presbyt. cap. consuluit 5. de servis non ordin. cap. per venerabilē, in fine, qui filij sint legitimi, cap. nisi cùm pridem, §. personæ, de renunt. l. 12. tit. 6. par. 1. Trid. sess. 23. cap. 5. de reformat. ibi: *De ipsorum ordinandorum*

natalibus, cum alijs, quæ latè adducũt D.Th. in supplem. ad 3. par. q. 39. art. 5. Angel. Silvest. Rosell. & alij Summistæ, verb. *Illegitimus*, Speculat. lib. 4. tit. de filijs presbyt. Angel. cons. 401. n. 10. Calderin. cons. 466. aliàs 2. qui filij sint legitimi, Albert. Trotius de vero, & perfecto cler. lib. 2. c. 1. & 2. Maiol. de irregul. lib. 1. c. 4. cũ seqq. Villadieg. eod. tractat. cap. 10. vers. *Dixi ulteriùs*, Palæot. de noth. & spur. c. 57. & cap. 58. à n. 4. Petr. Gregor. de benef. c. 5. Rebuff. in prax. tit. de dispens. sup. defect. natal. Menoch. de arbitr. cas. 201. à n. 35. Bernard. Diaz, & eius Addition. Salced. in prax. c. 14. Tolet. in summa lib. 1. c. 58. Eman. Roder. in summa, to. 2. c. 16. & in quæst. regul. tom. 1. q. 13. Suar. de cẽsur. tom. 5. disp. 50. Sayrus eod. tract. lib. 6. c. 10. Avila par. 7. disp. 3. dub. 7. Nicol. Garcia de benef. 1. par. cap. 5. à num. 115. & par. 7. cap. 2. Galganet. de iur. pub. lib. 3. tit. 2. num. 26. cum seqq. Navarr. cons. 1. & seqq. tit. de filijs presbyteror. Card. Tusch. pract. concl. litt. O. cõclus. 193. num. 11. & litt. S. concl. 415. n. 6. & novissimè, & latissimè Cãpanil. in divers. iur. Canon. rubr. 11. c. 13. per tot. & Ioan. Bapt. Lup. in tract. de illeg. lib. 1. comment. 1. §. 3. num. 25. & seqq.

8 Et rursus, † non sufficere hanc dispensationem pro ordinibus suscipiendis, ut tales illegitimi Præbẽdas, maximè in Cathedralibus, vel quælibet beneficia curata obtinere possint, nisi ad hoc quoque altera specialis dispẽsatio eiusdẽ Rom. Pontif. interveniat, ut constat ex cap. innotuit, c. cùm in cũctis, de elect. cap. per venerabilem, in fin. qui filij sint legit. c. ult. de filijs presbyt. ibi: *Nimis in tua provincia Ecclesiæ deformatur honestas ex eo, quòd filij Sacerdotũ, & alij non legitimè nati ad dignitates, & personatus, & alia Ecclesiastica beneficia curam animarũ habẽtia, sine dispensatione sedis Apostolicæ, promoventur.* Quæ prohibitio renovata, & ampliata fuit à Greg. XI. an. 1374. in Bulla, quæ incipit: *Etsi à sacris Canonibus*, quam refert Cherub. in Bullar. pag. 226. & cõducit Cõc. Trid. sess. 22. de refor. c. 2. ibi: *Natalibus*, text. & gloss. in c. Cœnomanensem, dist. 56. cum pluribus alijs, quæ adducunt DD. sup. relati, & ultra eos Innoc. in cap. constitutis, el 2. de appell. Felin. in cap. Pastoralis, n. 11. de off. deleg. Socin. cons. 48. n. 28. lib. 4. Navarr. cons. 6. n. 7. de filijs presbyt. Rebuff. de pacif. possess. n. 276. & seqq. ubi concludit: † *Quòd illegitimus nunquam potest dici pacificus possessor beneficij, cùm sit penitùs incapax ad spiritualia, & ideò post trienniũ, imò & post centum annos, molestari potest, quia diuturnitas temporis eum capacem non facit, arg. cap. fin. de cõsuet.*

9

Puteus decis. 247. lib. 1. Enriq. in summ. lib. 14. cap. 8. §. 10. ad fin. Azor. 2. tom. inst. moral. lib. 6. cap. 3. q. 3. Garcia d. 7. par. cap. 2. n. 5. & seqq. Mirãda in Manuali Prælat. tom. 2. q. 2. art. 8. concl. 1. Camil. Borrel. in summ. decis. tit. 20. n. 77. Lessius de iust. & iur. lib. 2. c. 34. n. 86. Sayrus de cẽs. lib. 6. c. 11. n. 27. & 28. Garcia de benef. 1. par. cap. 6. à n. 97. Lupus d. tract. de illeg. com. 1. §. 3. n. 20. Dom. D. Roder. Acuña in cap. Apostolica, dist. 46. n. 1. & Aug. Barbosa in Pastorali, 2. par. alleg. 45. per tot. Filiuc. de statu cler. tit. de benef. c. 5. n. 5. & seq. Vazq. in opuscul. de benef. cap. 3. §. 1. & novissimè Illustriss. electus Mexicanus Dom. D. Felician. à Vega in cap. 4. §. de adulter. de iudic. ex n. 93. ad n. 100. ubi, quæ eius comitas est, Me allegat, & licèt immeritum pluribus laudibus ornat, quas, etsi agnoscere in me non potui, amare tamen, ut à tanto viro profectas, debui.

10 Qui Auctores, utriusque prohibitionis eam rationem adducunt, † quòd illegitimi tanquã in peccato cõcepti, aliquã infamiã, saltim facti, notantur, iuxta ea, quæ dixi sup. lib. 2. cap. 28. n. 33. & in eis ea ipsa, quæ in parentibus fuit incontinentia, timeri potest, arg. text. in l. quisquis, §. filijs verò, C. ad leg. Iul. Maiest. ibi: *In quibus paterni, hoc est hæreditarij, sceleris exempla metuũtur*, cap. 2. dist. 56. & eorum, quæ tradit Ioan. Andr. in cap. fin. de filijs presbyt. lib. 6. Quamobrem etiam in lege veteri ad altare Domini accedere vetabãtur, ut constat ex Deut. cap. 23. vers. 2. ibi: *Non ingredietur Mãzer* (hoc est, de schorto natus) *Ecclesiã Domini usque ad decimã generationẽ*: quæ verba perpetuam exclusionem significant. Est enim hæc frequens sacræ Scripturæ phrasis, ut notat Ant. Fonseca Lusitanus in addit. ad Caiet. ibid. & Maiol. d. cap. 4. n. 1.

11 Et verbum *Mãzer* † quãvis propriè schorti, vel adulteræ filium significet, ut idem Caiet. advertit, cõmuniter porrigitur ad omne genus illegitimorum, ut docet text. & gloss. in d. cap. per venerabilem, in fine, & in d. cap. nisi cùm pridem, §. personæ, de renunt. Summistæ, & Maiol. ubi sup. & latè Tiraq. de nobilitat. cap. 15. num. 16. & Covar. in epitom. de spõsal. 2. par. cap. 8. §. 10. num. 4.

12 Et inde est, quòd gratia summi Põtificis de aliqua præbenda illegitimo facta, non præcedente cognitione, & dispensatione defectus nataliũ, non valet, imò corruit, tanquam subreptitia, iuxta tex. in d. cap. innotuit, de elect. & in cap. 1. §. illi verò, de filijs presbyt. lib. 6.

13 Et similiter † præsentatio à Rege nostro facta, tanquam Patrono dictarum præbendarũ in Ecclesijs Indiarum; cùm & ipse semper in titulis præsentationis adijciat, ut præsentati,

ita demum admittantur, si habiles, & idonei reperti fuerint, ut in nostris terminis tradit Arnulph. Ruzæus de iure regal. privil. 50. n. 2. Est enim † Princeps amator castitatis, & legitimi thori, l. ita nobis pudor, C. de adulter. Nec velle videtur, quòd illegitimi admittātur ad dignitates, & præbendas, maximè in Ecclesijs Cathedralibus unà cum legitimis, nec ut filius ancillæ sedeat cū filio liberæ, ut alias dicitur in cap. satis, de sepult. & in cap. accedens, de purgat. canon. Imò † etsi vellet, non posset, non præcedente (ut diximus) dispensatione Pontificis, quia ut elegāter tradit Martin. Laudēs. in materia legitimationis, in quæst. quæ incipit: *Augerius Seio*, n. 10. & 11. Quāvis Princeps secularis posit habilitare incapacē, & illegitimū ad honores, & successiones, & ad alios effectus tēporales, qui sub eius iurisdictione, & potestate continētur, ut in Auth. quib. mod. natur. effic. sui, & legit. tamen nō potest disponere de his, quæ nō subijciuntur ei, ut sunt spiritualia, & ita nec legitimare aliquē, nec reddere capacē, qui alias est inhabilis ad beneficia, & præbēdas Ecclesiasticas, iuxta text. in c. quæ in Ecclesiarū, & in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. Concurrēt quippè duæ specialitates, & quòd beneficia conferret, sive ad illa præsentaret, & quòd cū illegitimo dispensaret, † quod in uno eodēq; subiecto regulariter dari nō solet, ut per text. & DD. in l. 1. C. de dotis promiss. Bart. in l. Mævius, §. duobus, D. de leg. 2. latè Velascus in axiom. iur. litt. D. n. 233. & in nostris terminis Arnulph. Ruzæus d. privil. 50. num. 4. vers. *Quintò facit.*

14

15

16

Quæ omnia his diebus expēdi in ardua causa cuiusdā præbēdarij, cui obijciebatur, quòd filius clerici esset, & licèt ad Canonicatum in Cathedrali esset per Pontificē dispensatus, posteà tamen per Regem nostrū huius defectus ignarū, fuit ad dignitatem promotus, quâ privādus dicebatur ex iuribus, & Auctoribus sup. relatis, & quidē cum fructibus, † quos, datā nullitate sui tituli, acquirere non potuit, l. 1. in fin. C. de fide instr. & iure hastæ Fiscal. Bart. in l. 1. in fin. C. de prædijs Decurion. Rota Genuens. decis. 4. n. 5. Marian. Socin. in l. filiusfamil. §. Divi, n. 65. de leg. 1. Rebuff. in tract. de rescind. contract. in princip. n. 4. & in eodē casu nullitatis præsentationis, Ruzæus d. privil. 50. n. 1. absque eo, quòd dictū Præbendarium excusare posset dispensatio ad Canonicatū, cū hæc † limitatio potius sit exclusiva dignitatis, l. cùm Prætor, cum vulg. de iudic. & tanquam odiosa de casu ad casum non extēdatur, ut probat elegans text. in c. 1. §. ille verò, de filijs presbyt. lib. 6. cap. cui de nō Sacerdotali 27. de præbend. eodem ibi: *Non enim huiusmodi mādata, quorum fines diligēter servari oportet, debent ad casus alios, quàm expressos, extendi, &c.* cū alijs, quę tradit Archid. d. cap. 1. var. de sponsal. 2. par. §. 8. n. 4. Tiraq. de nobilit. cap. 15. n. 16. Garcia de benef. 1. par. cap. 6. num. 58. & seqq. & Barbosa d. alleg. 45. num. 1. & 2.

17

18

19

SED licèt ex his videatur scrupulus dictorū Episcop. Arequipæ, & Guamanguæ, & decisio schedulæ d. ann. 1621. quam retuli sup. n. 6. satis communiri, quatenus *Mestizos* illegitimos ordinari, & ad Curata Indorū provideri non posse, nec debere constituit. Adhuc tamē Ego de hoc casu Limæ consultus, & iterùm cùm in supremo Senatu Indiarū Fisci Patronū agerem † Archiepiscopum Limanū, & alios Prælatos Indiarum, qui contrariū facere consueverant, excusari posse respondi: tū virtute consuetudinis, & antiquæ observātiæ illarū provinciarū, † quæ non facilè mutāda, respuenda, vel damnanda est, l. de quibus, l. si de interpretatione, l. minimè, l. in ambiguitatibus, D. de legib. l. observare, §. ingressus, D. de off. Proconsl. l. 1. C. quæ sit longa consuet. c. cōstitutus, ubi Abb. de religios. domib. cap. certificari, de sepult. c. unam, 76. dist. cū multis alijs, quæ congerit Everard. in loco à solitis, Ioseph. Lud. concl. 38. per tot. Molina de primog. lib. 2. c. 6. n. 58. Cevall. pract. cōmun. to. 3. q. 762. n. 16. Gonçalez ad reg. Cancell. gloss. 5. §. 7. n. 87. Cæs. de Graphis decis. 2. de elect. n. 3. & decis. unica de Magistr. n. 5. & 6. Bobadill. in Polit. lib. 2. c. 7. n. 7. & cap. 10. n. 36. Creditur enim talis consuetudo à titulo præcedenti, ac sufficienti fluxisse, ita ut dispositū censeatur, quod fuit observatum, l. quædā mulier, D. de reivind. l. si à te, D. si servit. vindic. l. prædia, D. de acquir. poss. ubi DD. & Alban. in notis ad Bart. latè, & optimè Alex. cons. fin. lib. 4. per tot. maximè ex n. 109. Vbi, quòd † consuetudo antiqua inducit præsumptionē tituli habiti, & habet vim decreti, & cōsensus, & iustitiæ, & operatur, ut illud, quod est consuetū, debeat fieri, cap. licèt ex suscepto, de foro cōp. Card. Tusch. lit. C. cōcl. 959.

20

21

22

Quibus addere possumus, quòd † cùm dictę prohibitiones, quas retulimus, de nō ordinādis, nec ad beneficia providendis spurijs, aut illegitimis adeò notæ, & vulgares sint, & Pręlati eis contravenietes mortaliter peccent, & deinceps facultate ordinandi priventur, ut probat text. & DD. in cap. cùm Vintoniensis, de elect. Maiol. de irregul. lib. 1. c. 7. n. 2. credere † nō debemus à tot, & tā gravibus Prælatis eas ignoratas, vel cum propriæ cōsciētię iactura cōtemtas fuisse, iuxta ea, quæ in simili tradit Sarmiēt. de redit. Eccl. 2. par. c. 4. Cùm potiùs † actus celebrati à doctis, providisque

23

24

25

per-

personis, etsi primâ facie videantur iniusti, tamen propter eorum qualitatem,& honestatem debeant præsumi iusti, quousque de illis pleniùs cognoscatur; ut probat text. & ibi DD. in cap. nisi essent; de præbend. Imolà in c. 1. de cler. peregr. Socin. conf. 164. vol. 2. Zasi. conf. 2. num. 22. vol. 2. Petra de potest. Princip. cap. 32. concl. 2. num. 8. pag. 612.

Vnde, his consideratis, & inspectis verbis schedularum, quarum sup. num. 4. mentionem feci, quæ nō absolutè *Mestizos* ordinari prohibuerunt, sed interim dū aliud ordinabatur; ac præterea † auditâ relatione Archiepiscopi Limensis, qui seriò mihi affirmavit, se dum esset Archiepiscopus Novi-Regni Granatensis, aliam schedulā accepisse, quā notabatur, vel reprehendebatur, quod *Mestizos* non ordinaret, semper suspicatus fui aliquam licentiam, & beneplacitū Romanæ sedis invenisse, quod hanc facultatem Indiarū Archiepiscopis, & Episcopis indulsisset. Et tandē inveni † Bullam quandā Greg. XIII. ann. 1576. quæ eis cum dictis mixti generis hominibus, ad ordines recipiendos ob faciliorem Indorū doctrinam Apostolicâ auctoritate dispensare permisit. Quæ Bulla forsitan in supremo Indiarum Consilio præsentata non fuit, aut eius notitia nō habita, ann. 1594. & 1621. quibus editæ fuerunt dictæ schedulæ, quæ hāc dispositionem Prælatis Indiarū succensent, & Cōciliū Trid. servari iubent. Verba autem dictæ Bullæ sic habent: *Venerabiles Patres, salutē, & Apostolicam benedictionem. Nuper ad Nos relatum est maximam Sacerdotum, qui idioma Indorum sciant, penuriam in vestris partibus existere, & communiter verbū Dei, cum interpretibus ipsis Indis annuntiandum esse, propter quod verbum Dei non modicum patitur detrimentum, ac inde peccata sua cōfiteri non valēt, quod si cum filijs ex Hispanis, & Indis, ac ex Hispanis tantùm in illis partibus commorantibus spurijs, & illegitimis genitis, aut quemlibet alium defectum patientibus, nunc, & pro tempore existentibus Apostolica auctoritate dispensaretur, ut defectibus huiusmodi non obstātibus, ad omnes etiā sacros, & presbyteratus ordines promoveri possint, verbum ipsum maximum susciperet incrementum, ac saluti animarum Indorū prædictorum plurimum cōsultum foret. Nos igitur, præmissis causis adducti, fraternitati vestræ, & vestrum unicuique, quatenus unusquisque vestrum, consideratis priùs diligenter circumstantijs universis, quæ circa idoneitatem promovendorum fuerint attendendæ, cū prædictis defectum (ut præfertur) patiētibus Diœcesanis, scilicet, vestris, si aliàs idonei, & iuxta decreta Concilij Tridentini qualificati fuerint, & dictū idioma loqui, & intelligere sciverint, super quibus conscientiam vestrā oneramus, clericali charactere insigniri; & ad omnes etiā sacros, & presbyteratus ordines promoveri, & in illis sic pro moti, & in altaris ministerio ministrare, ac verbū Dei prædicare, & confessiones audire possint, gratis dispensare valeatis, auctoritate Apostolica tenore præsentium facultatē concedimus. Nō obstantibus nataliū, & quibusvis alijs (non tamen homicidij voluntarij, aut bigamiæ defectibus, seu impedimentis) & quibusvis alijs constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrarijs quibuscunque. Datū Romæ apud S. Petrū die vigesimaquinta Ianuarij millesimo quingentesimo septuagesimo sexto, Pontificatus nostri anno quarto.*

Hactenus Greg. XIII. cuius quidē privilegium, ut ex eo apparet, sufficiens videtur, ut Episcopi Indiarū cum mixtis etiā illegitimis ad sacros Ordines dispensare possent. Et quāvis hæc facultas non videatur aliàs extendēda ad promovendos illegitimos ad beneficia Curata, cùm ad hoc alia peculiaris dispensatio rursus desideretur, ut dixi sup. n. 8. quemadmodum ex adverso, quamvis † quis habeat dispensationē ad beneficia, nō valet, & subreptitia iudicatur, nisi cōstiterit, quòd priùs dispensatus fuit ad Ordines sacros recipiendos, non obstante natalium defectu; ut constat ex cap. ult. de filijs presbyt. in 6. & docet Ioan. Bapt. Lup. in tract. de illegit. commēt. 1. §. 3. num. 28. & commentar. 3. §. 1. num. 51. vers. *Sextò dispositio.*

Cui convenit doctrina Baldi in l. neque natales, C. de probat. ubi inquit, quòd † si Papa mādet nominatim provideri alicui de beneficio, interpretatio fit, dummodò sit legitimus, quam referunt, & sequūtur Palæot. de noth. & spur. cap. 57. n. 5. Maiol. de irregul. lib. 1. c. 4. n. 2. ex eo, quòd tales dispensationes sunt odiosæ, & stricti iuris, ut dixi sup. num. 19.

Huic tamen obiectioni dupliciter respōderi potest. Primò, quòd cū † causa dispensationē mixtorum illegitimorum Indiarū Episcopis committendi ea fuerit, ut plures ministri essent, qui Indorum prædicationi, cōversioni, & administrationi Sacramentorum intenderēt, virtualiter eisdē data videtur facultas, ut tales illegitimos, sic dispensatos, & ordinatos in curatis, & doctrinis ipsorū Indorū occupare, & providere possint, cū ad hoc illa altera dispensatio dirigatur, & vulgati sit iuris, propter quod unūquodq; tale, illud magis, & potētiorē † esse quàlibet dispositionē in causa, quàm in causato, Auth. multò magis, C. de sacrosf. Eccl. ubi Bart. Bal. Salic. & alij, l. si vivâ matre, C. de bon. mater. c. si aliqua 22. q. 1.

cum latè adductis à Claud. Prato Gnos. gener. iur. lib. 2. tit. 9. cap. 4. & Molina de primog. lib. 3. cap. 5. num. 45. & seqq. & cap. 7. num. 1.

Secundò, quòd præter dictam Bullam, seu Breve Greg. XIII. imò & ante illam, reperitur altera Pij V. felic. record. ann. 1571. quæ generalius eisdem Prælatis Indiarum concedit, ut dispẽsare possint cum omnibus personis, & in qualibet specie irregularitatis (dummodò de illis non essent, quas ibidem excipit, & declarat) tã ad ordines suscipiendos, quàm ad quælibet officia, & beneficia Ecclesiastica, & ut hæc dispensatio idem operaretur, ac si ab ipso Romano Pontifice concessa fuisset, ut patet ex verbis ipsius Bullæ, quæ sic habent:

32 *Pius † Papa Quintus, ad perpetuam rei memoriam. Decens, & debitum arbitramur, ut in ijs, quæ animarum salutem, tranquillũque statum respiciunt, simus favorabiles, & benigni, hac igitur cõsideratione ducti, aliàs dilectis filijs fratribus Ordinum Mendicantium in Indiarum partibus degentibus, cum personis, quæ tam ex delicto, quàm ex nõ delicto, irregularitatem contraxissent, super irregularitate huiusmodi dispẽsandi in aliquibus casibus facultatem concessimus. Nunc ergo venerabilium fratrum Patriarcharum, Archiepiscoporum, & Episcoporum illarum partium supplicationibus inclinati, eosdem gratioso favore prosequi, ac in illis partibus degentium personarum commoditati consulere volentes, eisdem modernis, & pro tempore existentibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis partium illarum, quascunque personas à delictis, per quæ irregularitas contrahitur, homicidio voluntario extra bellum cõmisso, ac simoniæ labe dumtaxat excepta, Apostolica auctoritate absolvendi, ac cum eisdem omnibus, & singulis nunc, & pro tempore in partibus Indiarum existentibus personis, quæ irregularitatem ex alijs, quàm ex causis prædictis, cõtraxerint, super irregularitate huiusmodi, ex quibuscunque causis præterquàm homicidij, & occasione simoniæ cõtracta, ut præfertur, eadem auctoritate Apostolica dispensandi, & illos ad obtinenda, & obtenta beneficia Ecclesiastica, & officia quæcunque, & ad altaris mynisterium rehabilitandi, restituendi, & reponendi plenã, & amplam licentiam, & facultatem auctoritate prædicta perpetuò per præsentes concedimus, & elargimur. Neenon absolutionibus, & dispensationibus per eos, & pro tempore existentes Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos prædictos faciendis stari debere, perinde ac si à sede Apostolica prædicta emanassent, dicta auctoritate etiã per præsentes statuimus, & declaramus, sicque per quoscunque iudices, & commissarios quavis auctoritate fungentes, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate iudicare, & definire debere; & si secùs super his à quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum, & inane decernimus. Non obstantibus quibusvis Apostolicis, ac in Provincialibus, ac Synodalibus Concilijs editis generalibus, vel specialibus constitutionibus, & ordinationibus, cæterisque contrarijs quibuscunque. Volumus autem, quòd ijdem, qui absolutionem obtinuerint (ut præfertur) pœnitentiam per confessores, quos ex approbatis ab Ordinarijs illarum partium duxerint eligendos, adimplere omninò teneantur, alioquin absolutiones, & super irregularitate obtentæ dispensationes, quoad forum conscientiæ, nullæ sint. Datis Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die quarta Augusti, millesimo quingentesimo septuagesimo primo. Pontificatus nostri anno sexto. Cæs. Glorierius.*

Ex quibus apparet, Indiarũ Prælatos ex his Pontificijs constitutionibus ritè & rectè potuisse cum dictis illegitimis dispensare, tam ad ordines, quàm ad beneficia, & doctrinas Indorum, cùm neque de potestate Pontificis hac in parte dubitare liceat, vel de Prælatorum, † qui eius vices, mediante dictâ commisione, sortiti sunt, ut in simili probat celebris text. in cap. ex tua 9. de filijs presbyter. iunctâ regulâ, qui per alium, de regul. iur. in 6. & cap. sanè quia 9. de offic. deleg. ibi: *Quòd iudex à nobis delegatus vices nostras gerit*, l. 4. §. cùm propriam, D. de off. eius, l. solet 16. D. de iurisd. omn. iud. cum alijs. 33

Et quamvis dictæ Bullæ adeò apertæ non essent, observantia, † & praxis virtute earũ subsequuta, potuit securos reddere dispẽsantes, & dispensatos, cùm talis præsumatur titulus, qualem præsens, & præterita eius possesio, vel usus demonstrat, cap. cùm dilectus, de consuet. ubi DD. cum alijs, quæ latè congessi 1. tom. de Ind. iure, lib. 2. cap. 24. n. 82. & seq. & lib. 3. cap. 1. ex num. 22. ad 25. 34

Maximè cùm doctrinæ Indorum olim ante sched. ann. 1609. non in titulum, sed in Cõmendam darentur, & posteà licèt dentur in titulum, cautum fuerit, ut adhuc in eis inseratur clausula, quòd ad nutum amobiles sint, ut dixi sup. cap. 15. Et † tales Commendæ, vel Rectoriæ verè, & propriè non cadant sub nomine beneficij, nec requirant dispensationẽ, etiam si illegitimis concedantur, ut docuit gloss. Magistr. in cap. fin. de filijs presbyter. 35

lib.6.& expressè tenet Ancharr. num.1. Gemin.num.8.Ioã.Andr. num.3. in cap.1. eod. tit.& alios referens Campanil. in divers. iur. Canon. rub. 11. cap. 13. num. 86. P.Gabr. Vazquez in opuscul. de benef. cap. 3. §. 1. dub.3.

Et hæc fuit una ex rationibus, quas Archiepiscopus Limanus ponderavit ad illegitimorum provisionem excusandam, ut tetigi supra num. 26. Et potest coadiuvari ex alia doctrina, quæ habet, quòd † Capellania amobilis ad nutum, & Vicariatus temporalis, potest dari absque ulla dispensatione, non solùm illegitimis, verùm & filijs presbyterorũ in eadem Ecclesia, in qua eorum pater deservit, ut declaravit Congreg. Cardin. de qua Nicol.Garcia d.tract.de benef.par.7. cap.3. num. 72. Stephan. Gratian. discept. forens. cap.397.à num.24.& Aug.Barbos.in Pastorali, 3.par.alleg.65.num.5. qui etiam videndus est alleg.45.per totam, ubi alios plures casus adducit, in quibus † Episcopi cum illegitimis dispensare possunt, nẽpè circa Ordines minores, beneficia simplicia, Canonicatus Ecclesiarum Collegialium, imò & Cathedralium, secundùm multorum opinionem.

36

37

Nec desunt Auctores, qui eandem facultatem illis concedunt ad dispensandos, & providendos tales illegitimos, quo ad ordines maiores, & beneficia Curata † semper atque id Ecclesiæ necessitas, vel utilitas expostulaverit, & notanter pungit Archidiacon.in d.cap.1.de filijs presbyter.lib.6.Gambar.de off. Legati de latere, lib.7. rubr.1.q.18.à n.187. Cardinal. Palæot.de noth.& spur. cap. 57.num.6.& alij, quos refert Garcia d.cap. 2.num.52.& par.11.cap.5.à num.337. quãvis, ut ibidẽ inquit, Dominic.& Philip.Frãc. contrarium tenuerint.

38

Et est adeò verum, quòd Episcopi possunt facere dictas dispensationes in forma, & casibus supra relatis, ut etiam idem possint † eorum Capitula sede vacante, cùm Episcopis defunctis succedant in omnibus, quæ ipsorum iurisdictionem concernunt, prout in terminis resolvit Navarr. cons. 7. de filijs presbyter. Campanil. d.cap.13. num. 81. Quaranta in summ.Bullar. verb. *Capitulum sede vacante*, vers.3.pag.28.& contra Paul.Paris.defendit August. Barbosa d. allegat. 45. num. 25. & seqq.

39

ET hæc planè sunt, quæ in hoc articulo ad utramque partem mihi consideranda se offerunt. Nec vererer affirmare, † Indiarũ Prælatos cum dictis illegitimis in ordinibus, & beneficijs dispensare potuisse, & hodie etiam posse, si dictarum Bullarum notitiam habuerunt, & virtute, ac iuxta formam ipsarum, dictas dispensationes facere voluerunt, quod & novissimè post hæc scripta probari etiam video à doctissimo dicto Dom.D.Feliciano de Vega in cap.4. §.de adulterijs, ex num.127. ad 131. Vbi hanc eandem quæstionem examinat. Atverò quoniam compertum habeò dictarum Bullarum ullam notitiam in supremo Senatu Indiarum habitam non fuisse, ut insinuat schedulæ sup.num.4.relatæ, & in pluribus Prælatis Indiarum idem contigisse, atque adeò ex sola vi consuetudinis dictas ordines, & beneficia contulisse, nullâ prævià informatione, & dispẽsatione, aut alijs indicijs, vel argumentis, quibus se dictis Bullis, sive privilegijs uti velle manifestarent. Et præterea quia video, quòd dictam Bullam Pij V. restringendam putat dictus Dom. D. Felic. ubi sup.num. 109. & seqq. ad solam irregularitatem ex delicto causatam, ex rationibus per eum relatis. Anceps quidem sum, & ordinãtes, & ordinatos, & ad dicta beneficia promoventes, atque promotos, parum securos in conscientia esse iudico. Quoniam † tam in dispensationibus, quas Prælati iure ordinario circa illegitimos facere possunt, nempè ad minores ordines, & beneficia simplicia, quàm in his quæ faciunt ad maiores, & Curata, de licentia Romani Pontificis, semper requiritur specialis notitia dicti defectus, & quòd dispensatio suffragantibus meritis fiat, & constito de idoneitate, & qualitate ordinandi, vel promovendi, & quòd sit honestæ vitæ, & virtute præditus. Et solùm Papæ permittitur, ut in his casibus sine causa dispensare possit, ut docuit gloss. celebris, & Magistra in cap.requisitis, §.nisi rigor 1.q.7. Navarr.cons.45. num.2.de homicid. Lambert. de iur.patron.1.par.lib.2.q.7.art.11.num.12. Eman. Roder.1.tom. quæst.regul. q.13.art. 14.& 15. Garcia de benef. d. 7.par. cap. 2. num.48.& 49. Petra de potest. Princip.cap. 32.dub.2.num.20.Barbos. d.alleg.45.n.20. & in ipsis nostris terminis expressè disponitur, & requiritur in d. Brevi Gregor. XIII. ibi: *Consideratis prius diligenter circumstãtijs universis, quæ circa idoneitatem promovendorum fuerint attendẽdæ.* Et ibi: *Si aliàs idonei, & iuxta decreta Concilij Tridentini qualificati fuerint.*

40

41

Præsertim cùm iam dictæ † doctrinæ Indorum nõ in Commendam, sed in titulum (ut diximus) concedantur. Et ad hoc, ut dici possit † aliquam capellaniam, vel beneficium esse titulatũ, & perpetuũ, sufficere soleat, quòd aptitudine tale sit, & ut casus dari possit, quòd præsentatus eo, interim dum vixerit, fruatur, & gaudeat, nisi amotionis causam præstiterit, ut notant DD. per text. ibi in c.1.

42

43

de

de rescript. lib. 6. & in l. sufficit, D. de condit. & demonstr. & tradit Bonif. de Vitalinis in Clem. 1. §. in quibus, num. 3. de supplend. negligent. Prælat. Cosmas Guimier in pragm. sanct. tit. de collation. verb. *Perpetui*, fol. 116. num. 2. Rebuff. in tract. nominat. q. 9. n. 25. vers. *In contrarium*, Gambara de potest. Legati à latere lib. 4. num. 13. in fine, Selva de benef. 3. par. q. 21. num. 3. Flamin. lib. 3. de resign. q. 9. num. 5. & lib. 11. quæst. 3. num. 9. & D. Perez de Lara de annivers. & Capellan. lib. 2. cap. 6. num. 8. & 9.

44 Neque est in consideratione, quòd † dictæ Bullæ extare comperiantur, nisi simul constet, quòd Prælati, earum indulto utentes, & uti volentes, ipsarumque formam observantes, dictas dispensationes fecerunt. 45 † Quia actus non sustinetur ex potestate, ex qua non est factus; ut per Alex. cons. 1. num. 8. lib. 4. & nullus redditur, si deficiat intentio, vel forma, quâ fieri iubetur, ac debet, Roman. cons. 226. num. 8. Bolognet. cons. 6. num. 14. Alexand. Ludovis. decis. 518. num. 3. Præsertim cùm forma sit data ad actum faciendum contra ius. 46 Nam † forma permissiva non servata succedit immediatè forma destructiva cōtraria, & actus est ipso iure nullus, Grammat. decis. 79. num. 14. Mantica decis. 286. num. 4. 47 Et cùm negari non possit, quin † Episcopi vigore dictorum Brevium recipiant iurisdictionem, quam eis cessantibus non habent, dispensandi nempè in casibus eis à iure prohibitis, atque adeò informationes factę omissâ eorum formâ sint ipso iure nullæ, ut per gloss. in Clement. 1. verb. *Inbibentes*, de iure patron. & alia, quæ tradit Roman. cons. 326. num. 8.

48 Quibus consideratis, & quòd † in huiusmodi materijs, ubi potest conscientiæ periculum verti, in dubio id, quod securius est, tenere, & probare debemus, cap. illud, de cler. excomm. ministr. cap. ad audientiam, & cap. significasti, de homicid. cum traditis à Nicol. Garcia de benef. part. 7. cap. 2. num. 12. & 13. 49 Et quòd † etiam ubi culpa non est, eam timere, & cavere solent conscientiæ timoratæ, ut inquit text. in cap. ad eius, dist. 5. cap. 2. de observat. ieiun. Socin. iun. cons. 29. num. 31. vol. 2. ubi inquit, quòd culpa ubi non est, favore tamen animæ timenda est, & Mascard. de probat. concl. 13. num. 5. ubi agit de probationibus, quæ solent peti ad cautelam, oportere quidem, in casu de quo tractamus, 50 censerem, † ut summus Pont. ad instantiam Regis nostri, & per eius Legatos, certior fieret de his omnibus, quæ in eo interveniunt, & intervenerunt, ab ipsoque supplicaretur, ut dictas Bullas confirmet, aut de novo concedat, dispensando, & supplendo quoslibet defectus de iure, vel de facto, qui hucusque in ordinandis, & providendis minus iuridicè, & advertenter dictis *Mestizis*, & alijs illegitimis intervenerint, eos conservando, & tuendo in statu, in quo hodie reperiuntur. 51 Cùm sit † certum, consuetudinem, quæ circa hæc invaluit (etiam si erronea fuisse dicatur) sufficere ad eos excusandos à quibusvis pœnis, & cēsuris, quas aliàs incurrere potuissent, iuxta ea, quæ latè tradit gloss. Ancharr. Panorm. & alij in cap. cùm venerabilis, de consuet. Roman. singul. 19. & cons. 283. Oldrad. cons. 9. Cremens. singul. 149. Ias. in l. de quibus, num. 8. D. de legib. Tiraq. de pœn. temperan. caus. 42. Covarr. in cap. quamvis pactum, 1. parte, §. 7. num. 12. de pact. lib. 6. Aviles in cap. 18. Prætor. num. 28. Silvest. verb. *Consuetudo*, q. 6. Caietan. in 1. 2. q. 97. art. 3. Sotus de iustit. & iur. lib. 1. q. 7. art. 2. ad 2. Avila de censur. 1. par. dubit. 8. Ioan. Gutier. cons. 38. num. 1. & Cardin. Tusch. verb. *Consuetudo*, conclus. 848. & verb. *Error communis*, concl. 330. & verb. *Observantia*, concl. 58. & verb. *Tolerātia*, concl. 324. 52 Quæ gratia † eò iustiùs peti, & faciliùs operari, & impetrari debebit, quòd adeò magna sit ex his Indijs Occidentalibus ad Romanam Curiam distantia. Quæ operatur, ut multi ex illegitimis minus ritè in præteritum ordinatis, aut in posterum ordinandis, aut ad Curata Indorum promovendis, etiam si aliàs idonei, & sufficientes sint, tales dispensationes petere supersedeant, propter expensas, & distantiam dictæ Romanæ Curiæ, cuius consideratio plura privilegia, pluresque effectus aliàs in iure operari solet, quæ congerit gloss. penult. in cap. ex litteris, de in integr. rest. & Nos suprà hoc lib. passim referimus, & infrà lib. 4. cap. 4. latiùs prosequemur.

Quinimò cùm indulta, quæ per dictas Bullas Gregor. XIII. & Pij V. Indiarum Episcopis conceduntur, perpetua sint, ut ex ipsis apparet, tentari posset etiam sine nova consultatione, & dispēsatione summi Pontificis, 53 posse † dictos illegitimos, eo modo, quo diximus, ordinatos, & ad Curata Indorum promotos, si sciant se, non ut oportebat, ex vi dictorum privilegiorum dispensatos fuisse, eosdem Prælatos adire, & ab eis petere, & obtinere rehabilitationem, restitutionem, vel repositionem, & sic novam dispensationem. 54 Quia licèt † facultas data ab homine, qualis est indultorum, de quibus agitur, in prima vice consumatur, l. boves, §. hoc sermone, D. de verbor. signif. hoc tamen cessat, quando, prout in casu nostro, actus primus est nullus ob nō servatam formam, vel solemnitatem, ut latè

per

per Tiraq. in eodem §. hoc sermone, num. 51. & 52.

Ideò autem dixi: *Si sciant se non ut oportebat dispensatos fuisse.* Nam † si contrarium eis liqueat, vel saltim sint in dubio circa modum & formam, quâ Prælati in illis dispensationibus usi fuerunt, sunt tuti, & securi, tam in foro iudiciali, quàm in conscientia, dummodò si illam habent læsam, scrupulum deponant. Quia in prædictis indultis adest clausula conscientiam Episcoporum pro tempore dispensantium onerativa, † quæ excludit omnem exceptionem ab actu in vim eius facto, Clement. quia contingit, §. ut autem, de relig. domib. & Clement. 1. § sic quod, de hæret. cum alijs, quæ tradit gloss. in cap. statutũ, §. assessorem, verb. *Relinquatur*, de rescript. in 6. & gloss. in Clement. 1. §. Diœcesanis, in fin. verb. *Oneramus*, de iure patronat. ubi docet, quòd non potest quæstio referri Episcopo procedenti in vim dictæ clausulæ, Lapus alleg. 15. num. 8. & ibi latè Mãdos. idem Lapus alleg. 60. num. 4. vers. *Secundùm quod*, & ibidem etiam Mandos. litt. H. Id quod procedit, etiam si non appareat de aliqua solemnitate per Episcopos servata in dispensationibus factis. Quia dicta clausula est conscientialis, Marta de clausul. par. 1. clausul. 371. num. 14. & importat liberam voluntatem delegati, Lapus d. alleg. 60. num. 4. Adeò quòd remittit iuris rigorem, Seraphin. decis. 448. num. 1. Imò excludit omnem iuris solemnitatem, Mandos. ad Lap. d. alleg. 15. Et facit, quòd delegatus possit informationes extraiudiciales sumere, & ex illis animum suũ movere, & conscientiam suam imbuere, Peregr. cons. 72. num. 10. Præsertim † cùm ad hunc effectum, ut dispensationes dicantur factæ in vim dictorum indultorum, sufficiat verosimilitudo, & quòd dispensationes conveniant indulto, etiam si illud in illis faciendis fortè expressum non fuerit, ex his quæ latè in fortioribus terminis tradit Roman. cons. 343. num. 9.

Et superiora procedunt, etiam si prædictæ dispensationes sint factæ † per Vicarios generales Episcoporum, si in eorum mandatis habebant ab Episcopis facultatem specialẽ, vel saltem generalem dispensandi in omnibus, in quibus ipsi Episcopi poterant dispensare, quia licèt non deficiant, qui teneãt, delegatum à sede Apostolica, cum prædicta clausula conscientiæ onerativa, non posse subdelegare, ex notatis in cap. is cui, de off. delegat. lib. 6. Felin. in cap. significasti 1. num. 4. vers. *Conscientiam*, de homicid. Contraria tamen opinio verior videtur, quam tenet, & optimè comprobat Abb. in cap. cùm in veteri, num. 4. de elect. & est proculdubio amplectenda in casu nostro pro validitate dispensationum factarum, ut scilicet potius valeant, quàm pereant. Nam † in dubio quilibet actus ita intelligi debet, l. 2. D. de reb. dubijs, l. quoties, D. de verb. oblig. cum alijs, quæ latè adducit Craveta cons. 52. num. 6. & cons. 75. num. 2. in fin. & num. 3. Decius in cap. quoniam Abbas, num. 16. de offic. deleg. Cephal. cons. 138. num. 13. Mantica decis. 4. n. 6. & decis. 119. num. 13. Imò † præsumtio, quæ est pro validitate actus, est omnibus alijs potentior, Ripa in l. si unquam, num. 44. C. de revocand. donat. Decius cons. 77. num. 2. in fine, cum seqq. & cons. 289. num. 4. Cephal. consil. 35. num. 46. & consil. 51. num. 39. & latissimè Menoch. de præsumt. lib. 4. præsumt. 4. per totam.

SUMMARIUM CAPITIS VIGESIMIPRIMI.

1. *Episcopi Indiarũ in exactione decimarum ius commune servare debent.*
2. *Decimarum in exactione novitates fieri, & induci non debent.*
3. *Decima an debeatur de herba* Alfalfe? *& lis super hoc de facto Limæ orta, & eius decisio.*
4. *Consuetudo, quæ excuset à præstatione decimarum (& maximè titulo non præcedẽte) qualis esse debeat?*
5. *Titulum allegare non possunt, qui se excusare prætendunt à solvẽdis decimis Alfalfæ, & quòd ea sit similis* al Alcacer, *ex quo decimæ præstantur.*
6. *Decima debetur ex fœno, & qualiter solvatur? & ex pratis, & pascuis.*
7. *L. 6. tit. 5. lib. 1. Recop. explicatur, & illustratur.*
   Redecima quid sit? & quòd regulariter prohibeatur, ibidem.
8. *Redecima qualiter præstetur à Commendatarijs ex tributis sibi per Indos solutis?*
9. *Cap. cùm nõ sit 33. de decimis, expenditur.*
10. *Decima, an, & quando debeatur ex metallis, & similibus, & an sit censenda realis, vel personalis?*
11. *Metallorum decimæ Regibus reservatæ sunt in Bulla erectionis Ecclesiarum.*
12. *Quintum, quod ex metallis Regi solvitur, includit in se decimarũ præstationem, quã ex ijs aliàs percipere poterant.*
13. *Fructus metallorum magis sunt personales, quàm prædiales, aut reales, & quare?*
14. *Metallorum officium est valdè laborio-*

sum,

sum, & ob id metallarij iuvandi sunt.
15 *Decimæ solvi debent* de la cal, texa, i ladrillo.
16 *Decimæ in Indijs ab omnibus Hispanis, etiam Equitibus Ordinum Militariũ, solvi iubentur.*
17 *Equites Ordinum Militarium, an, & de quibus bonis à præstatione decimarũ exẽti sint?*
18 *Lites Limæ ortæ, & decisæ super exemtione decimarum, prætensa ab Equitibus Ordinum Militarium.*
19 *Decimarum causæ super exemtione Equitum Ordinum Militarium Nuntio Apostolico remissæ sunt.*
20 *Decimarum exemtio in Indijs Regio patronatui præiudicat.*
21 *Decimarum omnimodam exemtionem benè potest Pontifex Religiosis concedere.*
22 *Privilegia non decimandi Religiosis concessa, qualiter, & de quibus prædijs intelligenda?*
23 *Cap. dilecti, cap. nuper, de decimis, & alia iura de exemtione decimarum Religiosorũ agentia, expenduntur, & latè explicantur.*
24 *Decimalia prædia exemtis in fraudẽ decimarum antiquarum concedentes, excommunicantur.*
25 *Privilegia Religionum, quoad decimas, ut comprehendant prædia posteà quæsita, requiritur expressa derogatio, cap. nuper, de decimis, vel quòd ille proprijs manibus colent.*
26 *Decisio elegans Rotæ refertur, quæ agit de modo practicandi exemtionem cap. nuper, de decimis.*
27 *Decimantia prædia per Religiosos quæsita, an debeãt præcisè colonis secularibus locari, & ab eis decimæ solvi? & de lege Galliæ de hoc agente.*
28 *Argumentum de tributis ad decimas valet.*
29 *Tributaria prædia cum suo onere ad quoscunque possessores etiam Ecclesiasticos, & Religiosos transire solent, & quare?*
L. si divina domus fin. C. de exact. tribut. lib. 10. & alia iura similia, expenduntur, & illustrantur, ibid.
30 *Fratres Mendicantes pro prædijs, quæ possident de facto, tenentur ad collectas.*
31 *Ecclesiasticorum possessiones immunitate gaudere, sive per se ipsos, sive per colonos seculares colantur, plures Auctores tenẽt, qui referuntur.*
32 *Bonis per Ecclesiam, Ecclesiasticis, & Religiosis acquirendis, ubique modus, vel cautio præfigi solet, & quare?*
33 *Religioni, Religiosis, & Reip. ipsi officit, potiùs quàm proficit, bonorum temporaliũ abundantia, & possessio.*
34 *Decimæ nullibi præstantur de bonis immobilibus, & quare?*
35 *Monasteria in Francia non succedũt Religiosis professis, sed consanguinei.*
36 *Prædijs decimantibus per Religiosos in Novo Orbe, quis modus præfixus fuerit?*
37 *Statuta, quæ ob communem utilitatẽ prohibent bona immobilia in Ecclesias, vel Ecclesiasticos alienari, valent iuxta sententiam plurium Auctorum, qui referuntur.*
38 *Statuta prohibentia bona immobilia per Ecclesias, vel Ecclesiasticos quæri, multis dura, & nulla esse censentur.*
39 *Leges, statuta, vel pacta, quæ laicis prohibent, ne in Ecclesiasticos, vel Religiosos prædia sua transferant, nisi cum onere tributorum, vel decimarum, valida sunt.*
40 *Rotæ insignis decisio refertur pro valore pacti, ne prædia decimantia transeant in Religiosos sine onere decimarum.*
41 *L. 7. tit. 9. lib. 5. Ordinam. refertur, & illustratur.*
42 *Feudalia bona in Ecclesiam, & etiã pro anima alienari non possunt.*
43 *Signoroli verba referuntur circa statuta caventia bonorum immobilium in Ecclesias alienationem.*
44 *Prædia omnia Indiarum sunt Regis, & dantur privatis cum onere, ne ea alienent in Ecclesias, aut Monasteria, & sched. de hoc agens.*
45 *Bona, quæ fuerunt* de Realengo, *benè admittunt prohibitionem in ipsorum concessione ab initio appositam, ne in Ecclesias, vel Monasteria alien tur, & verba Bullæ de hoc agentes.*
46 *Decimarum lites celeriter expediri debent, & quare?*
47 *Lite super decimis cum Religionibus Indiarum pendẽte Ecclesiæ Cathedrales manutenendæ videntur in exactione earundẽ decimarum, & quare?*
48 *Decisio insignis Rotæ refertur pro manutentione Ecclesiarum in decimis, lite cõtra Religiosos pendente.*
49 *Ecclesiæ iura non violantur in eo, quòd magis Ecclesijs Cathedralibus, quàm Religionibus Indiarum deferamus in perceptione, & manutentione decimarum.*
50 *Altare unum detegi, & spoliari nõ debet, ut aliud cooperiatur.*
51 *Regis nostri interesse versatur in eo, ne Ecclesiæ Cathedrales Indiarum decimis, sibi præstari solitis, defraudentur, & quare?*

Re-

52 *Regalium causarum privilegium est, ut in eis, quæ sunt de Regalibus, nunquam Fiscus litiget* dissaisitus, *hoc est sine possessione, & manutentione.*

53 *Reges nostri antiquius, & potentius privilegium habent pro percipiendis decimis Indiarum, quàm Religiosi, aut Religiones earum.*

54 *Intentionem suam fundanti datur manutentio lite pendente adversus quemlibet alium, cui iuris præsumtio resistit.*

Cap. cùm personæ, §. fin. de privil. in 6. expenditur, & illustratur, ibidem.

55 *Præscriptionis allegatio nõ excludit manutentionem eius, qui suam intentionem fundat iure communi, quousque præscriptio plenè probata sit.*

56 *Ius commune, qui pro se habet, potest lite pendente, etiam violenter adversariũ turbare, vel expellere.*

CAPVT XXI.

De decimis, & primitijs, & ex quibus, & à quibus in Indijs præstentur? Et an, & quatenus Ordines Militares, & Regulares suis, in his partibus, privilegijs exemtionibusque fruatur?

DE decimis plura congessi suprà lib. 1. cap. 21. & 22. sub occasione quæstionis, utrum, & quomodo ab Indis debeantur? Et hoc lib. 3. cap. 1. quatenus de concessione earum in his partibus Indiarum Regibus nostris per sedem Apostolicam facta disserui, & qualiter per ipsos Reges Ecclesijs, & earum Ministris retrocessæ fuerint? Qui sanè † in eis ab Hispanis hominibus exigendis, ius commune servare debent; cùm quo municipale Indiarum hac in parte conspirat, ut cõstat ex plurimis schedulis, quas reperies 1. tom. impress. pag. 179. cum multis seqq. Ita tamen, ut † in earum exactione novitates vitentur, & consuetudo servetur, quæ semper in his materijs multum attendi debet, ut docet text. in l. 6. & seq. tit. 5. lib. 1. Recop. Greg. Lop. in l. 1. tit. 20. par. 1. gloss. 3. Covarr. lib. 1. var. cap. 17. num. 8. vers. 9. Vincent. de Franch. decis. 124. num. 3. Ioan. Gutier. lib. 1. pract. q. 19. Avendañ. de exeq. mandat. 1. par. cap. 1. num. 32. col. 5. vers. *Ista iurisdictio*, Marta de iurisd. 2. part. 4. par. cap. 43. & num. 1. Cabedus decis. 205. num. 2. par. 1. Dom. Valençuela, qui alios adducit, cons. 152. n. 51. & seqq. & Ego d. cap. 2. num. 1. & seqq.

Quâ ratione, cùm Limæ essem, † se excusare nitebantur domini prædiorum à solutione decimarum herbæ, quæ ibi in magna copia ad pabulum equorum, & mularum fertur, dictæ *Alfalfa*: sed nihilominus contrarium pronuntiatum fuit, quia probatum erat, quòd illam solvebant saltẽ pecuniâ æstimatam, propter difficultatem collectionis, & solutionis, si in manipulis ipsius herbæ, & in quolibet prædio fieri deberet. Et quia † consuetudo, quæ à præstatione decimarum excusat, debet esse rationabilis, & legitimè præscripta, ex tacito, vel expresso consensu Principis; nam aliàs, ut præclarè docet Marta ubi sup. potiùs corruptela dicenda erit. Et prætereà titulo aliquo non existente (quo talis consuetudo nitatur) debet esse immemorabilis, & existẽte, ad minus quadragenaria, ut cum communi resolvũt P. Suarez tom. 1. de Relig. lib. 1. cap. 13. per tot. Gregor. de Valenc. 3. par. disp. 6. quæst. 5. punct. 4. concl. 3. Ioan. Malderus Episcop. Antuerp. in 22. de decimis, tit. 10. c. 4. dub. 3. P. Vazq. in opuscul. de benef. cap. 1. §. unico, dub. 7. ubi ad idem allegant Covarr. & alios ex nostris iuris Auctoribus, quos refert D. Carrascus ad leg. Recop. cap. 6. §. 3. ex num. 1. Cardin. Tusch. 6. tom. litt. P. conclus. 586. & in specie conclus. 546. 551. 556. & 557. & latè Marescotus, omninò videndus, lib. 2. var. cap. 95. à num. 12. Quod in nostris Indis dari non potest, quia recens earum cõquisitio immemorialem consuetudinem non admittit.

Et tituli cuiuslibet allegatio † excluditur ex contraria declaratione, & dispositione dictarum schedularum, & *Arancel Real de los diezmos*, qui illis subiectus est. Quibus de rebus omnibus fructiferis decimæ solvi iubentur, *i de el Alcacer*, cuius vicem *Alfalfæ* usus posteà inventus sortitur. Quæ schedulæ innituntur Bullæ Pontificiæ, & clausulæ erectionum omnium Ecclesiarum Cathedralium Indiarum, quæ per sedem Apostolicam confirmatæ sunt. In quibus expresè idem cavetur, adinstar eorum, quæ in Hispania observantur, his verbis: *Ac ex omnibus ibi pro tẽpore provenientibus, præterquàm ex auro, & argento, & alijs metallis, gemmis, & lapidibus pretiosis, quæ pro tempore existentibus Castellæ & Legionis Regibus, quoad hoc, libera esse decernimus, decimas, & primitias de iure debitas, cæteraque Episcopalia iura, prout alij in Hispania Episcopi de iure, vel consuetudine exigunt, & percipiunt, exigere, & percipere, liberè, & licitè valeant.* Quò & spectant generaliora adhuc verba Concilij

Limensis, omninò videnda, pag. 192. cap. 12.

6 Et multum in terminis, † de fœno loquēs, Rebuff. in tract. de decimis, q. 8. num. 9. ubi inquit, quòd si fœnum in fasciculos redigatur, decimus debetur; si aliter, semper decima solvitur, cap. pervenit, de decimis, & quòd ista est decima prædialis, exsolvenda ubi est pratum. Et idem resolvit de pascuis, seu pretio, quo pascua, seu pastura vendita est, ead. quæst. num. 22. Solùmque in prædictis schedulis decimæ personales excludi videntur, quæ ex generali consuetudine totius Christianitatis solvi non solent; ut per Cabed. decis. 54. num. 8. par. 2. Navarr. in Manuali, cap. 21. num. 31. Vega in summa, 1. par. cap. 87. casu 1. litt. B. Gutier. lib. 2. Canon. cap. 21. num. 34. & 37. Covarr. lib. 1. variar. cap. 17. num. 8. & Flores de Mena lib. 1. variar. q. 8. ubi an debeantur de salario personali famulorum?

7 Quibus non obstat † d. l. 6. tit. 5. lib. 1. Recop. quæ solùm in redecimis loquitur, hoc est, ut ex re, quæ semel decimam solvit, si ad aliū, reditus ratione, vel alia ex causa perveniat, nova decima non petatur, ut constat ex verbis eiusdem text. iunctis alijs, quæ ibîdem advertit Azeved. gloss. in cap. Pastoralis, de decimis, Gigas de pension. q. 59. num. 3. Lapus alleg. 135. num. 6. & 9. Seraphin. decis. 1047. num. 9. ubi alias duas Rotæ decisiones ad idē adducit, & latè disputās Ioan. Gutier. lib. 1. pract. cap. 17. per totum, Dom. Valençuela cons. 146. num. 52. & Ego d. cap. 22.

Quo non obstante adhuc Cordubæ, & in alijs Episcopatibus obtentum est, ut etiam de his aliqua decima persolvatur, ut per Seraph. d. decis. 104. Quod & in provincia Guathemalæ, † & in alijs Indiarum contingit, ubi

8 Commendatarij solvunt decimam ex rebus, & fructibus, sive speciebus, quas sibi Indi tributorum nomine præstant in illis speciebus, de quibus ipsi Indi propter privilegia, quæ habent, aliam decimam non præstiterant, ut apertè cavetur in sched. dat. Pintiæ 9. April. ann. 1549. d. 1. tom. pag. 181. ibi: *Diezmen de todas las cosas que de los Indios recibieren de los dichos tributos, de que se deba pagar diezmo, pues ellos no las diezman al presente.* Et iuvatur † ex decisione text. in cap. cùm

9 non sit 33. de decimis, ibi: *Statuimus, ut in prærogativam domini generalis, exactionem tributorum, aut censuum præcedat solutio decimarum, vel saltem hi, ad quos census, vel tributa indecimata pervenerint, quoniam res cum onere suo transit, ea per censuram Ecclesiasticam decimare cogatur Ecclesijs, quibus de iure debentur*, & dixi alia ad rem d. cap. 22. ex num. 32.

10 Planè † de metallis quoque auri, & argenti, gemmis, & pretiosis quibusque lapidibus decima etiam debetur, l. cuncti, C. de metallar. lib. 11. Ioann. Andr. Butr. & alij in d. cap. pervenit, de decim. & Rebuff. d. q. 10. num. 23. & 24. ubi loquitur de lapidicinis, argentarijs, & alijs metallarijs, & inquit ex pecunia, quam quis ex his lucratur, debere decimā solvere Ecclesiæ, ubi audit divina, & quòd ista decima potest dici personalis, qualis ex lucro, quia plus operatur industria, quàm natura. Neque contrarium dicit Bulla erectionis suprà relata. Quia potius fatetur ex his

11 decimas deberi, † eas tamen Regibus reservari, quibus priùs concessæ fuerant à sede Apostolica, quique eas hac in parte Ecclesijs posteà retrocedere voluerunt, iuxta ea, quæ dixi sup. hoc lib. 3. d. cap. 1.

12 Quamvis verum sit, quòd Reges has decimas à metallarijs non exigunt, † contenti quinto auri, vel argenti puri puti, aut aliâ parte, quæ ipsis solet præstari, habitâ consideratione, quòd solvitur sine aliqua deductione expensarum, & laboris, ac sudoris personalis, qui à metallarijs impenditur, quod hanc decimam potiùs personalem facit, quàm realē,

13 aut prædialem, cùm hi fructus magis ex industria personæ, quàm ex ipsis lapidibus, vel metallis deduci videantur, ut benè advertit Rebuff. ubi sup. Plin. lib. 33. cap. 4. & in simili I.C. in l. 1. §. illud, D. de muner. & honor. ibi: *Illud tenendū est generaliter, personale quidem munus esse, quod corporis labore, cùm solicitudine animi, ac vigilantia solemniter extitit.* Necnon etiam, ut hi homines, † qui,

14 ut inquit Imperat. in d. l. cuncti, saxorum venam laboriosis effosionibus persequuntur, cum aliquo lucro maneant, ut cavetur in l. 1. C. eod. tit. ibi: *Is labore proprio, & sibi, & Reip. commoda comparet*, per quem text. ita tenent Scribentes ibîdē, Ioan. Guid. in tract. de mineral. lib. 4. tit. 15. num. 1. Georg. Agricola de re metallica lib. 1. per totū, & novissimè Bernard. Cesius de mineralibus, lib. 1. cap. 3. & seqq.

15 Et conducunt † aliquæ sched. ann. 1513. & 1523. d. 1. tom. pag. 197. & seq. quæ decimam etiam deberi statuunt *de la cal, texa, i ladrillo*, quam tamē pro tunc Ecclesiæ Cathedralis fabricæ applicari iusserunt.

Et in alijs schedulis ann. 1539. & 1559. d. 1. tom. pag. 182. & seq. & novissima Matrit. 10. Martij ann. 1523. cuius memini suprà hoc lib. cap. 1. num. 47. generaliter cautum

16 est † decimas ab omnibus Hispanis in Indijs commorantibus solvendas esse, etiam si militiam Equestrem D. Iacobi, Calatravæ, & Alcantaræ professi fuerint, & velint se dicta-

rum

17 rum Militiarum privilegijs iuvare, ut † aliqui, præsertim Calatravenses, & Alcantarenses, in Hispania prætendunt; non solùm de fructibus, quos percipiunt ex prædijs suarum Commendarum, verùm & de illis, quos ex fundis dotalibus, aut patrimonialibus; quæ schedulæ niti videntur pluribus Rotæ decisionibus, quæ dictum privilegium solùm de bonis Religionis, seu Commendarum intelligendum esse declararunt, & præsertim illa Cauriensis coram Fantivio 16. Novemb. ann. 1576. & alia contra Comitem de Medellin coram Seraphino 2. Febr. ann. 1582. quæ habentur in Rota diversi. noviss. decis. 54. par. 2. & apud eundem Seraph. decis. 605. & decis. 549. ubi hanc exemtionem turbidam esse inquit, & Milites Militiarum subijci Episcopo in materia decimarum, tanquam sedis Apostolicæ delegato, & eas, & plura alia latissimè, & doctissimè in eandem rem expendit Illustriss. Archiep. Compostell. Dom. D. Ioã. Beltranus à Guevara in allegatione, quam cũ esset Canonicus Doctoralis, scripsit contra nobilem virum Mossen Rubinũ Brachamontium Calatravensis Ordinis Milité. Et Ego Limæ † in facto habui in causa Capituli Ecclesiæ Metropolitanæ eiusdem civitatis, cum D. Franc. de la Cueva, & Excell. Comite Limensi, Equitibus Alcantarensis militiæ; quæ causa occasioné dedit expeditioni dictæ schedulæ ann. 1623. Eò quòd dicti Equites se in possessione, quam allegabant, manutenendos dicebant, & dictam causam Nuntio Apostolico in Hispania agenti, remittendam, cui summus † Pontifex Paulus V. harum causarum cognitionem privativè (ut modò tetigi) remisit, tam super exemtione bonorum Religionis, quàm patrimonialium, ut constat ex Brevi ad hoc expedito, ibi: *Et super decimis de bonis patrimonialibus, ac præcisa exemtione huiusmodi, latiùs deductis, & deducendis, auctoritate nostra audias, cognoscas, fine debito termines, & decidas.* De quo Brevi, & lite latiùs agit D. Carrascus, qui in ea Equitum partes defendit, ad leg. Recop. cap. 6. §. 5. ex num. 4.

18

19

Sensit quippè supremus Senatus Indiarum hoc Breve ad causas in eisdem Indijs motas extendi non posse. Et earundem causarum introductionem Regio patronatui præiudicare, ad quem Indiarum decimæ pertinent, vel ad Ecclesias earum, quibus ex voluntate, & liberalitate Regia concessæ sunt, vt latiùs dixi supra d. cap. 1.

20

Vbi etiam agere cœpi de alia lite, quæ ob eandem rationem in eodem Senatu retenta fuit, nempè super decimis, quas Religiones Mendicantes Indiarum, & aliæ, quæ de illarum privilegijs participant (de quibus, ultra alios, Miranda in Manuali Prælat. 2. tom. q. 49.) de prædijs noviter partis, & anteà decimantibus in grave Ecclesiarum Cathedralium præiudicium solvere detrectant. In qua causa, quæ sexaginta, & plures annos perdurat, & vix dum contestata conspicitur, Ego cùm Fisci patronus essem, pro Regij Senatus iurisdictioné pugnavi, atque obtinui, ut dixi sup. hoc lib. cap. 1.

Et præterea allegavi, quòd licèt certum sit, † summum Pontificem potuisse, ac posse concedere clericis, & Religiosis exemtioné à solutione omnium decimarum, cap. ex parte 10. de decimis, ubi gloss. l. 22. ubi Greg. Lop. gloss. 1. tit. 20. par. 1. num. 1. de rescript. Abb. in cap. si de terra, num. 3. de privileg. Craveta consil. 21. n. 2. & 3. Sigism. Lofred. cons. 50. num. 50. Ioan. Baptist. Ferret. cons. 102. num. 11. cons. 156. num. 7. & cons. 178. num. 6. Eman. Rod. in quæst. regular. 2. tom. q. 44. art. 3. pag. 156. D. Præses Valençuela cons. 71. num. 22. & cons. 88. num. 27. & Carrascus ubi sup. num. 1. & cons. 146. num. 23. Adhuc tamen non minus certum est, † ea privilegia, quæ hucusque Religiosis concessa reperiuntur, ad dicta prædia non extendi, cùm ea, quæ habent, adinstar Cistercensium illis concessa fuerint, qui de eis tantùm prædijs decimas solvere exemti sunt, quæ proprijs manibus colunt, vel pro Monasterijs noviter fundandis opus habuerint, quæ & ipsa alijs excolenda committere debent, à quibus Ecclesijs decimæ persolvantur, quas etiam ipsi persolvere debent de his prædijs, quæ ab alijs conduxerint. Ne occasione privilegiorũ suorum Ecclesiæ ulteriùs prægraventur, ut expressè dispositum est in † cap. dilecti 8. cap. ex parte 10. cap. licèt 11. c. nuper 34. de decimis, in cuius finalibus verbis adijcitur: *Et hoc ipsum ad alios regulares, qui gaudét similibus privilegijs, extendi volumus, & mandamus*, cap. Ecclesiæ, cap. quicunque 6. q. 1. ubi Ecclesiæ antiquæ iura decimarum, atque aliorum debitorum minimè perdunt ob translationem in novas Ecclesias factam; quod & probatur in cap. cùm contingat, & in d. cap. nuper, de decimis, Cõcil. Lateran. sub Innoc. III. cap. 53. relatũ in cap. in aliquibus 32. de decimis, ubi reprobat, & censuris compescit aliquorum † cautelam, qui prædia sua excolenda tribuebant exemtis ab onere decimarum, ut decimis defraudantes Ecclesias, maiores inde reditus assequerentur.

21

22

23

24

Quæ iura in hunc modũ intelligunt, & absque dubio practicanda esse aiunt DD. ibidé, nisi expressè † derogatum reperiatur d. cap. nuper, de decim. & similibus. Et idem probat

25

text.

text. & DD. in cap. dudum, de privileg. & in cap. cùm contingat, de decim. Clem. 1. de caus. poss. & propriet. & plures alij, quos refert, & sequitur Puteus decis. 154. n. 4. lib. 1. & decis. 522. lib. 2. Ioann. Bapt. Ferret. cons. 167. num. 14. Ioan. Gutierr. cons. 5. num. 13. & seqq. & lib. 2. Canonic. cap. 21. num. 126. Annæus Rober. lib. 2. rerum iudic. cap. 2. fol. 117. Rhenat. Choppin. de privil. rust. lib. 1. par. 1. cap. 12. & Dom. Valençuela cons. 71. num. 18. & seqq. & cons. 136. num. 50. & seqq. ubi licèt cum pluribus teneat, dicta privilegia extendi ad prædia, quæ in futurum acquirantur, ex cap. quia circa, de privil. cum alijs, quæ ibidem allegat, debet intelligi, si Religiosi talia prædia, de novo quæsita, suis manibus colant, aut ad fundationem Monasterij necessaria sint, vel ubi privilegium, quod habent, continet expressam derogationem dict. cap. nuper, prout expressè, & eleganter tradit Seraph. decis. 1380. num. 3. † loquens de fratribus Præmonstratensibus, qui cùm vellet se eximere à præstatione decimarum cuiusdã prædij noviter emti, quod anteà Rectori & Ecclesiæ decimabat, & ad id allegarent privilegium Ioan. XXII. adhuc condemnati fuerunt: *Quia in illo* (inquit) *privilegio non continebatur expressè, quòd fratres possent emere de novo prædia post generale Concilium, & ea habere exemta à solutione decimarum, contra dispositionem dicti cap. nuper. Neque illa verba privilegij, quæ habent exemtionem à præstationibus decimarum, tam de possessionibus, & de hæreditatibus habitis ante, & post Concilium, quàm de cætero habendis, & ab alijs, sive ante, sive post Concilium acquisitis, & acquirendis, apta sint comprehẽdere acquisita mediante emtione post Concilium, contra expressam prohibitionem d. cap. nuper. Sed intelligenda de acquisitis alio titulo licito, puta, relicto pro fundatione Monasterij, vel alio modo non prohibito, &c.*

26

27 Et quòd prædia decimantia, † si quæ Religiosi acquisierint, debeant colenda talibus colonis locare, à quibus sine contradictione possit Ecclesia decimas consequi, docet text. in d. cap. in aliquibus 32. & meliùs in d. cap. nuper, ibi: *Committantur alijs excolendæ, à quibus Ecclesiæ decimæ persolvantur*, in quibus ita notant Abb. & alij DD. communiter, & latè Azev. in l. 2. n. 17. tit. 5. lib. 1. Recop. & Rhenat. Choppin. ubi sup. ubi refert Galliæ legem, quæ iubet, ut Ecclesiastici terras decimales colonis secularibus locent, ut ex eis, & ab eis decimæ, sicut anteà, exigantur. Quamvis alij non minus communiter teneãt, non posse ad hanc locationem compelli, nec desinere suâ exemtione gaudere, quamvis colonorum operâ utantur, eò quòd hæc privilegia sint realia, & per consequens prædia ipsa sequi debeant, si verè Monachorum exemtorum esse probentur, & eorum sustentationi fructus applicari, etiam si per colonos colantur, quod & tradit gloss. notabilis in d. Clem. 1. verb. *Excolendas*, de decim. ubi Card. n. 21. Imola num. 14. Vital. num. 31. Socin. consil. 297. num. 6. vol. 2. Abbas in d. cap. ex parte, el 1. de decim. num. 4. Rota decis. 4. num. 1. de privileg. in antiq. Puteus decis. 522. num. 1. & 3. lib. 2. Roland. à Valle cons. 61. num. 11. vol. 4. Ruin. cons. 157. col. fin. vol. 3. Horat. Mandos. de privil. ad instar, glos. 15. n. 40. Enriq. in summa lib. 7. de indulg. cap. 27. art. 5. num. 7. Ioan. Bapt. Ferret. d. cõs. 102. num. 13. Rota sacri Palatij decis. 23. num. 6. & decis. 40. num. 8. par. 2. & in terminis privilegiorum Societatis Iesu, quoad decimas, Eman. Roder. d. quæst. 44. art. 4. Gutierr. d. cons. 5. & D. Valençuela d. cons. 71. num. 32. pag. 529. vol. 1.

28 Rursus considerabam, † quòd de tributis, & collectis ad decimas regulariter licet argumentari, ut latè probat Everard. loco 72. & Ego sup. lib. 1. cap. 21. num. 1. Atqui in tributis, communis esse videtur Doctorum traditio, quæ habet † prædia illis affecta, cum eodem onere ad Monasteria Religiosorum transire, quæ ipsa recens acquisierint, ne si aliter fiat, vel fisci facultates diminuantur, vel totum onus tributorum super laicos, & eorũ prædia recumbat, iuxta text. in d. cap. cùm contingat, & in cap. Ecclesiæ, cap. quicunque 16. q. 1. cap. si tributum, & cap. magnum 11. q. 1. cap. tributum 23. q. 8. l. si divina domus, fin. C. de exact. tribut. lib. 10. ubi gloss. *divinã domum*, pro Ecclesia accepit, & concludit eã debere agnoscere omnes Reip. functiones, quemadmodum prior dominus dependebat: cum multis alijs, quæ tradit gloss. per text. ibi in l. 1. C. si prop. pub. pension. & in l. 1. C. in quibus caus. pign. Bald. in cap. 1. de pace Constan. in verb. *Nos Romanorum*, Paul. de Castro in l. apud Iulianum, §. hæres, D. de legat. 1. idem Bald. Felin. Angel. Bratergar. Socin. Senior, & plurimi alij, quos refert Camil. Borrel. de præstant. Reg. Cathol. cap. 63. numer. 11. cum multis seqq. Angel. omninò videndus, cons. 24. per totum, & cons. 16. col. 1. Petr. Bellin. de re milit. par. 7. tit. 7. n. 16. Vbi † quòd fratres Mendicantes pro prædijs, quæ possident de facto, tenẽtur ad collectas, Greg. Lop. in l. 51. verb. *Por razõ*, tit. 6. par. 1. Alvar. Valasc. de iure emph. 1. par. q. 17. ubi, quòd Ecclesiæ, & Ecclesiastici tenentur ad onera realia pro rebus, quæ ad illas pervenerunt, iam illo onere oneratis, & coram

29

30

iudice seculari possunt conveniri.

31 Et licèt † hoc non admittant plures alij DD. quos refert Marta d. tract. de iurisdict. part.4. centur.1.cas.11.per totum, D. Praeses Valençuela in suo monit. contra Venet. part.3. num. 169. cum seqq. & Annaeus Robert.lib.2. rer. iudic. cap.2. ubi re ad partes elegantissimè disputatâ cõcludit, Arresto Senatus Parisiensis immunitatem Carthusianorum à collectis in quibuscunque praedijs, seu antiquis, seu de novo quaesitis locum habere, declaratum fuisse, nullo habito discrimine, sive fundos suos colonis locent, sive eos proprijs sumtibus excolant. Quod latè etiam prosequitur P. Suar.in defens.cõtra Reg. Angliae,lib.4.cap. 20.& seqq. Adam Contzẽ lib. 6.Polit. cap.62. cum seq. & novissimè plura congerens Leonard. Duard.in comment.sup. Bull. in Coena Domini,lib.2. canon.18.q.6. post Mar. Alterium in eod.canon.cap.6.col. 2.vers. *In hac quaest.*

32 Nihilominus tamen certum est, † nullã ferè esse Rempub. cui conveniens visum non fuerit aliquem modum praefigere acquisitionibus Ecclesiasticorum, & praesertim Religiosorum, eò quòd † & ipsis immoderatae 33 divitiae,quas acquirunt, incommodãt,& Reipub. functionibus officiunt, & deficiunt, ut multis probat Annae.Robert. 1.par. per tot. Carolus Grassal. de Regalib. lib.2. cap. 20. ubi loquitur de iure amortizationis in Gallia, Camill. Borrell. dict.cap.63.ex num.35. ubi adducit plura statuta multarum civitatum Italiae in idem tendentia, Petrus Gregorius, omninò videndus, lib. 13. syntagm. cap.16.& 17.Contzen dict.lib.6.cap.63.D. Hieronym. in epist. ad Heliod. ibi: *Sunt ditiores Monachi, quàm fuerant seculares, possident opes sub Christo paupere, quas sub locuplete diabolo non habuerant, & sustinet eos Ecclesia divites, quos tenuit mundus anteà mendicos.* D.Prosper.de vita contemplativa lib.2.cap.13. *Eis, qui Deo militant, faciendae sunt ex toto corde divitiae, quas, qui habere volunt, sine labore non quaerunt, sine difficultate non inveniunt, sine cura non servant, sine anxia delectatione non possident*, Annaeus Robert.circa principium,ibi: *Quid enim indignius est, & à professione sancta, & solitaria magis alienum,quàm Monachos contra paupertatis votũ reditus eximios possidere, ut neglectae Christianae charitatis affectu, proventum suorum reliquias non pauperibus alendis, sed augendo patrimonio, & novis praediorum emtionibus destinare praesumant?* & dixi alia suprà hoc lib. cap.16.

Vnde vel in ipsis decimarum terminis scribit Rebuff. dict.tract.de decim. quaest.8.in fine, num. 31. quòd † de rebus immobilibus 34 nullibi decimae praestantur; quia aliàs omnia ferè bona ad Ecclesiam pervenirent. Quod esse contra Dei prohibitionem testatur Guillerm.Bened.in repet.cap.Rainuntius, verb. *Et uxorem*, num.256.de testam.ubi etiã excusat eâdem ratione Franciae consuetudinẽ, ut † Monasteria non succedant Religiosis 35 professis, sed consanguinei bona illorum retineant, & ut res immobiles transeant cum onere decimam solvendi ex fructibus eius, cap.cùm contingat, de decim. cum alijs sup. relatis.

36 Quibus de nostro iure municipali Indiarũ valdè convenit sched.quaedam dat.Pardi 24. Octobr. ann. 1576. ad Novae-Hispaniae Pro-regẽ Dom. D.Martin.Enriquez directa, quae in eisdem terminis huius litis,de qua agimus, nimirum de decimis Religionum, cùm relatum fuisset,plura, & pinguiora Indiarũ praedia ab illis acquiri, & praetextu privilegiorum, quibus iustè, vel iniustè se defendebant decimarũ praestationem intercipi; brevemque super hoc articulo resolutionem desiderari, respondet,iubetque,ne deinceps ulla alia praedia acquirere permittantur, his verbis: *I en el entretanto dareis orden,i proveereis, como ninguno, ni alguno de los dichos Monasterios de Frailes, ni Monjas no adquiera, ni compre, ni pueda adquirir en manera alguna, ni comprar mas bienes, renta, è haziendas, ni grangerias de aquellas que tuvieren al tiempo que esta recibieredes, que si necessario es, por la presente lo probibimos, i defendemos*; quae schedula renovata reperitur per aliam dat. Matrit. 20. Maij ann. 1631. cum Quitensi Cancellaria loquentem, ubi querela Episcopi refertur de bonis immobilibus, & semoventibus, quae Religiosi illius provinciae cum magno excessu, & gravi non solùm decimarum,verùm & aliorum Regiorum redituum, ac vectigalium, quotidie comparant, & acquirunt, & deciditur: *Hareis guardar, i que se guarde, i cumpla, i execute lo dispuesto por las cedulas Reales, que probiben à las Religiones el adquirir semejantes rentas, i haziendas, sin consentir que contra ello se vaya, ni passe, ni consienta ir, ni passar en manera alguna, que assi es mi voluntad.*

Quarum schedularum implementum, & executionem in dicta lite postulavi, innixus dictorum exemplorum auctoritate, & pluribus alijs iuribus, & rationibus, quae † in 37 terminis de valore, & vigore similium statutorum, quae ob communem utilitatem

bona in Ecclesias, vel Ecclesiasticos alienari vetant, tradit magistraliter Baldus in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 6. vers. *Idem videtur*, de constitut. & in cap. clerici, num. 2. & 3. de iudicijs, Signorol. omninò videndus, cons. 21. per totum, Covarr. in reg. possessor, in initio 2. par. §. 4. num. 8. vers. *Tertium est*, Mieres de maior. 2. par. q. 3. num. 12. Ioan. Gutierrez lib. 4. pract. q. 38. Bobadilla in Politica lib. 2. cap. 18. num. 245. Molina de iust. & iure, 1. tom. tract. 2. disp. 140. num. 1. ubi similis legis Lusitaniæ mentionem facit. Circa quam etiam latissimè, pluribus Auctoribus relatis, scribit Gabriel Pereira in tract. de manu Regia, 2. tom. cap. 67. per totum, & doctè rem disputans Christoph. Anguianus in tract. de legibus, lib. 2. controvers. 15. per totam, & Hieronym. Cevallos in commun. opin. quæst. 899. à num. 107. & num. 177.

38 Et dato, quòd hoc aliquam duritiē habere videretur, ob id † quòd similes leges videntur esse quodammodò contrariæ immunitati, & libertati Ecclesiasticæ, ex his, quæ latissimè contra simile statutum Venetorum congesserunt Illustriss. Cardinales Bellarm. Barron. & Columna, & Valenç. Bastida, & Marta ubi suprà. Petij, ut saltem aliæ schedulæ, & provisiones Regiæ expedirentur, quibus graviter caveretur, ne quis ex laicis vivens, vel moriens, ullum prædium vendere, donare, vel legare Religionibus posset, nisi sub ea lege, & conditione, ut ex eisdem prædijs decimæ, quæ ab ipsis præstabantur, Ecclesijs in posterum ab eisdem Religionibus præstarentur.

39 Quæ † pacta valida esse, & à Religiosis etiã observari debere, probant Innocent. Ioan. Andr. Bald. Bertachin. Festasius, Bellon. & plures alij, quos refert & sequitur Dueñas reg. 100. fallen. 6. & Borrell. d. cap. 63. n. 32. & seqq. ubi ex his infert num. 35. quòd similiter valida erunt statuta, quæ eandem obligationem inducant, tum ex vulgari argumẽtatione de pacto ad statutum, tum ex celebri doctrina Bart. in l. rescripto, §. sciendum, n. 3. D. de muner. & honor. ubi in simili illam cautelam proponit, & probat, quòd fiat statutũ, ut omnia prædia civium intelligantur tributaria, & deserviant indicendarum collectarũ causã.

40 Cui addo † in nostris terminis Doct. Carrasc. huius cautelæ, sive pacti mentionem facientem, ad leges Recop. cap. 5. §. ult. n. 35. fol. 74. & insignem decis. Rotæ 229. par. 2. in ultim. Lugdunens. quam recopilavit Marta in suo Digest. noviss. tom. 6. tit. de decim. c. 75. pag. 75. ubi refertur, quòd quidã Archiepiscopus prædia quædam Carthusianis donavit cum onere, ut ex illis consuetas Ecclesiæ decimas solverent. Quod onus ipsi agnoverunt, & cùm postea vellent virtute suorum privilegiorum illud detrectare, resolutum fuit, id facere non licere: *Quia cùm donatarius rei suæ qualitatem à iure non improbatam apponit, donatarius acceptans, etiam si tertij favorem respiciat, præstare tenetur, & Religiosi suis privilegijs renuntiare possunt, si Papæ favorẽ nõ concernãt, omnia enim privilegia clausulam continẽt, quatenus pars uti velit, &c.*

41 Et extat † apud nos l. 7. tit. 9. lib. 5. Ordin. quæ ob eandem rationem laicis prohibet bona immobilia Ecclesiasticis vendere, sub pœna amissionis quintæ partis valoris rei venditæ. Cui legi similem aliam Valentiæ refert Belluga in speculo Princip. rubr. 14. §. veniamus, & aliam Lusitaniæ Gabr. Pereira d. cap. 67. n. 12. & Caldas Pereira in tract. de emt. & vend. cap. 8. n. 35. Et in † materia bonorũ feudaliũ, ut non possint alienari in Ecclesiã, aut causam piam, nec pro anima absque licẽtia domini, & feudi recognitione, text. in c. 1. §. 1. qualiter olim poterat feudum alienari, cap. 1. de prohib. feud. alien. per Feder. cum latè adductis à Rosenth. in tract. de feud. Et ultra alios ex suprà relatis, est omninò videndus † Signorol. d. cons. 21. num. 23. ubi ita rectè in nostro proposito inquit: *Quòd cùm propter importunitatem subditorum, & maximè personarum Ecclesiasticarum, & propter magnam abundantiam, & cumulationem pecuniarum earundem personarum, adesset periculum, ut de facili subditi rebus suis immobilibus depauperentur, ideò statutum prædictum hoc coërcens non debet illicitum, imò iuridicum censeri.*

42

43

Quæ omnia etsi repugnent alij, quos refert Marta d. tract. de iurisd. 4. par. cẽt. 1. cas. 76. in nostris Indijs securiùs admitti, & practicari posse videtur, cùm in eis † omnia prædia Regis essent, & ex eius liberalitate, & cõcessione in privatos trãsierint, ut infrà latiùs pertractabimus, cum eo quidem onere, ne in Ecclesias, aut Religiones alienarentur, ut disponit quædã sched. an. 1535. ad Proregẽ Novæ-Hispaniæ directa, quæ extat 1. to. impress. pag. 65. & ita disponit: *I lo q̃ assi repartieredes, no lo puedã vẽder à Iglesia, ni à Monasterio, ni à persona Eclesiastica, sopena q̃ lo ayã perdido, i pierdã.* Vnde dicta prohibitio eiusmodi † bonis inesse, & veluti cõnata esse videtur, arg. tex. in l. 2. D. de reb. eor. ibi: *Quod cũ dominio pignus quæsitum est, & ab initio obligatio inhæsit*, ut in terminis similis legis Lusitaniæ observat Pereira d. cap. 67. num. 12. & 13. & Belluga, omninò videndus, dict. rubr. 14. §. veniamus, num. 3. ubi in bonis, quæ

44

45

à prin-

à principio fuerunt Principis, sive *de Realēgo*, hanc prohibitionem securè probat: *Quia hæc* (inquit) *bona ea lege à principio affecta sunt, quòd in dominium Ecclesiæ transire nō possint citra Regiam licentiam, quæ vulgò Amortizatio appellatur, quam conditionem Princeps potuit apponere, & legem dicere, quemadmodum si omnimodam alienationem prohibuisset ipsam rem afficiendo.*

Adduxi etiam, quòd, ut hoc quoque remedium arduum, aut insolens videretur, vel statim † litem esse decidendam, quam Religiosi tot artibus per tot annorū curricula protrahunt, in adeò grave damnum totius Cleri Indiarum Occidentalium, iuxta ea, quæ in terminis scribit Borrel. in summ. decis. 1. par. tit. de decim. n. 21. ibi: *Solent autem has causas Regij Magistratus celeri iustitiæ cursu expedire, ne Ecclesiarum, & Prælatorum, vel clericorum iura retardentur, &c.* Vel † saltē pro Ecclesijs Cathedralibus, & Clero manutentionem decernendam esse, ut sic lite pendente decimis sibi debitis, & anteà præstari solitis fruantur, & gaudeant; cùm privilegia, quibus Religiones in contrariū nituntur, sint adeò turbida, & patiantur exceptiones suprà relatas: quod in ipsis etiam terminis declaravit Rota apud Seraph. d. decis. 1380. num. fin. sic inquiens: † *Et adeò cùm non concurrat probatio ex parte Religiosorū in specie possessionis exemtionis de hoc prædio, neq; verba privilegij sint clara pro fundamēto eorū prætensionis, dandum esse mandatum de manutenendo Rectori, & Episcopo interim dum in petitorio examinatur, quo pacto sit intelligendum privilegiū, & an ab aliqua observātia recipiat interpretationē. Et ita cōclusum.*

46 47 48

Maximè cùm in casu, de quo agimus, dici non possit † Ecclesiæ iura, vel privilegia cōvelli, cùm potius hac, de qua agimus, formâ, id conservetur, & conservari intēdatur, quod Ecclesijs Matricibus, & Cathedralibus competit, quoque vehementer ad sui sustentationem egent, & ne id à Religiosis fraudetur, & intercipiatur, qui suprà modum abundant, & quotidie pinguescunt, atque ditescunt. Nam altare † unū nō debet detegi, vel discooperiri, ut aliud tegatur, vel cooperiatur, cap. cùm causam, de præbend. l. fin. §. sed & si quis, & ibi Bald. col. 3. C. cōm. de legat. l. assiduis, §. exceptis, ubi Bart. C. qui potior. Ias. in l. cætera, §. idem quærit, & in l. sed & si quis, num. 5. de leg. 1. Cravet. cons. 6. num. 66. Roman. cons. 241. num. 5. Abb. cons. 39. in fin. lib. 1. & Gardin. Tusch. litt. A. concl. 313.

49 50

Ac præterea, † cùm hîc non solùm agatur de damno, & præiudicio Cathedraliū, verùm & ipsius Regis, qui eis dictas decimas cōcessit, & in earum defectum congruam sustentationem toti Clero Indiarum præstare debet, ut dixi suprà hoc lib. cap. 1. Cuius † Regis privilegium notissimum est, ut in his, quæ sibi competunt, & sunt de Regalibus, nunquam litiget sine possessione, sive, ut Galli dicunt, *Dissaisitus*, ut, post alios, tradit Rebuff. 3. tom. ad leg. Gallic. tit. de mater. possessor. art. 2. gloss. 2. num. 26. cum seqq. Covarr. in pract. cap. 17. num. 6. vers. *Primum*, & in tertijs Hispaniæ decidit l. 1. tit. 21. lib. 9. Recop. & in litibus super nobilitate, sive exemtione à tributis, Palac. Rub. in repet. cap. §. sed est pulcra dubitatio, num. 45. Otalor. de nobil. 2. par. tertiæ princip. cap. 5. num. 5. fol. mihi 185. Ioan. Garc. eod. tract. gloss. 9. num. 5. Roland. cons. 89. num. 35. lib. 2. quod & constitutum est in l. 9. tit. 11. lib. 2. Recop.

51 52

Quibus accedit, quòd etiam si hoc ius Regale deficeret, adhuc manuteneri deberet, quia † habet certum, & apertum privilegium decimarū omnium Indiarum Occidentaliū, sibi privativè concessum ab Alex. VI. & Religiones nullū ostendunt, vel ostendere possūt, quod sit speciale ad easdem Indias, vel posterius eo, quod nostris Regibus concessum apparet. Vnde succedit firma textualis conclusio, † quòd etiam lite pendente, adversus eū, cui vehemens iuris præsumtio resistit, datur executio sui iuris ei, qui fundatam habet intentionem in eo, nec adversarius tuendus est in possessione, cap. cùm personæ, §. fin. de privil. in 6. ubi Anchar. num. 5. & 6. Abb. in cap. 1. num. 8. ut lite pendent. Covarr. d. cap. 17. num. 6. Menoch. de retinend. remed. ult. numer. 24. Roland. consil. 89. num. 34. & 35. lib. 2. copiosè Hieronym. Portoles in scholijs ad Molinum, verb. *Firma*, num. 63. cū seqq. & Marescot. omninò vidēdus, lib. 1. var. cap. 11. num. 6.

53 54

Quod procedit, † etiam si is, cui ius vehementer resistit, alleget præscriptionem. Nam lite pendente qui fundat iure communi, eo utetur, quousque præscriptio plenè probata sit, dict. cap. cùm personæ, §. fin. ubi sic notat Lapus num. 4. Anchar. num. 5. & 6. Franc. num. 2. notab. 2. & alios referens Marescot. ubi suprà, qui affirmat ita fuisse decisum in Rota in una Salmantina iurisdictionis coram Cantucio, & in alia Baronensi iurisdictionis coram Pamphilio. In qua Episcopus agebat contra Decanum, & Capitulum, quibus ex Concil. Trid. sess. 24. cap. 2. de reform. præservatur immemorabilis cōsuetudo cognoscēdi causas criminales, & matrimoniales, & fuit dictū, quòd Episcopus solus debebat manuteneri propter iuris assistentiam in facultate exercendi dictā iurisdictionē, donec con-

55

contra eum per tres sententias conformes immemorabilis probetur. Et ita in eisdẽ terminis, quòd qui † habet pro se ius commune potest lite pendente turbare adversarium, & etiam violenter expellere, sicut eum, qui possidet vi, clàm, vel precario, notabiliter tradit Ancharr. in d. cap. cùm personæ, notab. 11. quã refert, & sequitur Palac. Rub. in d. cap. per vestras, §. sed est pulcra, n. 43. fol. mihi 335. Roland. d. consil. 89. num. 35. lib. 2. & post Rovitum, & alios, quos allegat, idem probat Capiblancus in tract. de Baronibus, & eorum officio, pragm. 1. num. 230. Quibus addo, quod notanter tradit D. Felician. à Vega in cap. 2. de iudic. num. 92. nempè Principem secularem posse cognoscere contra seculares excommunicatos, qui se subtrahunt à solutione decimarum, tanquam contra rebelles, quod arguit qualis, ac quanta Regum in hac parte sit, & esse debeat auctoritas, & potestas.

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMI SECVNDI.

1 *Oblationes Ecclesiasticæ, & qui de eis agant?*

2 *Oblationes, & mortuaria, aliaque similia ab Indis invitis per eorum parochos exigi, plures schedulæ probibent, quæ recensentur.*

3 *Doctrinarij, qui ab Indis invitis oblationes extorquent, graviter puniri iubentur.*

4 *Oblationes voluntariæ ab Indis factæ nõ sunt probibitæ, sed meritoriæ, & schedula, quæ de hoc agit.*

5 *Concilium Limense, quid diffinierit circa oblationes Indorum?*

6 *Confirmationis pro Sacramento nibil ab Indis extorqueri debet, ex Conc. Trident. & Limensi.*

7 *Prælati Indiarum, qui pro Sacramento Confirmationis, & alijs, oblationes extorquent, notantur; & qui quartam earundẽ oblationum, & funeralium sibi præsumũt.*

8 *Quarta funeralis, & quarta Episcopalis, quid sint, in quo differant, & quomodo sub nomine quartæ, sive portionis Canonicæ venire soleant, & qui de eis agãt? & num. seqq.*

9 *Quarta funeralium, & oblationum quando, quo iure, & ex quibus, Episcopis debeatur?*

10 *Episcopi manutenendi sunt contra prætẽdentes se adversus eos præscripsisse quartã funeralium, & oblationum.*

11 *Quartæ funeralis oblationum, & Canonicæ, quomodò præstari, & exigi debeant, tradit Cõc. Limense, cuius verba referũtur.*

12 *Quartæ funeralis, & oblationum in exactione, nõ tam iuris dispositio, quàm uniuscuiusq; provinciæ cõsuetudo attendẽda est.*

13 *Glossæ doctrina quartam funeralem ex consuetudine deberi asserentis, quomodo intelligenda sit?*

14 *Quarta funeralis, & oblationum, an solis Episcopis pauperibus debeatur?*

15 *Clerici etiam valdè divites stipendia sibi signata ob ministeria spiritualia, quæ exercent, percipere possunt.*

16 *Cap. placuit, & cap. priscis, cum alijs 10. q. 3. exponitur.*

17 *Clerici divites, qui, quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium committunt.*

18 *Episcopi, qui nimis emungunt pro quarta funerali, corvis æquiparantur, & quare?*

19 *Cap. inter cætera 10. q. 3. expenditur, & illustratur.*

20 *Episcopi Indiarum nimis extendẽtes iura quartæ funeralis, qualiter in aliquibus iuribus, & schedulis Regijs notentur?*

21 *Quartæ funeralis, nimis per aliquos Episcopos Indianos extensæ, damna, graviter exprimit quædam schedula Regia, quæ refertur.*

22 *Episcopi aliqui consuluerunt Auctorem, & alios super iuribus, & quæstionibus quartæ funeralis.*

23 *Quarta stipendij, sive salarij beneficiorũ ab Episcopis nullo iure exigi potest.*

24 *Quarta funeralis de quibus Missis, & legatis pijs iustè exigi possit?*

25 *Quartam funeralem, vel parochialem petere nequeunt Episcopi, aut Curati Religiosis, etiam Doctrinarijs, propter speciale privilegiũ, quod babẽt in eiusdẽ exemtione.*

26 *Privilegia Religiosorum in exemtione quartæ funeralis, & parochialis, referuntur, & adstruuntur.*

27 *Prælati, vel Curati cogentes Religiosos ad solvendam quartam funeralem, vel parochialem excommunicantur.*

28 *Clementina dudum, de sepulturis, explicatur.*

29 *Iura duplicia exigi nõ posse à Curatis secularibus pro funeribus, & mortuarijs eorum, qui in Monasterijs Religiosorum tumulantur, iure communi, & Regio Indiarũ cavetur.*

30 *Quarta funeralis, vel Parochialis nõ potest exigi pro Missis, & operibus pijs, quæ quis sibi dici, aut fieri iubet per donationem inter vivos, aut quando eorundem operum ipse testator expressam designationẽ fecit.*

Quar-

31 Quarta funeralis, vel Parochialis non debetur ex eleemosynis, quæ inter pauperes distribuuntur, vel ad Missas dicendas relinquuntur.

32 Quarta funeralis an debeatur Episcopis ex eleemosynis, sive distributionibus, quæ Capitulis Cathedralium dari solent, ut funus aliquod socient, & de sched. quæ de hoc agit.

33 Quartæ funeralis in materia aliquas novas quæstiones Auctor proponit, & resolvit.

34 Prælati an possint compellere Parochos, ut habeant libros rationis quartæ funeralis, vel eius occasione iuramentum subeat?

35 Administrator omnis debet habere librũ rationis.

36 Quarta funeralis an debeat servari, & præstari Episcopo pro tempore, quo Ecclesia vacavit?

37 Episcopo successori regulariter solent asservari omnes reditus, & proventus Episcopatus vacantis.

Cap. quia sæpè, de elect. lib. 6. & Clem. statutum, eod. tit. expenduntur.

38 Prælatis futuris fructus sedis vacãtis reservantur, etiam si Ecclesiæ non inservierint, & cur in Indijs non reservetur eisdem quarta decimalis?

39 Charitativum subsidium quid sit? & quãdo, & quo iure Episcopis debeatur?

40 Cathedraticum Episcopis olim præstari solitum, quid sit, & quo iure introductum?

CAPVT XXII.

De oblationibus, & iure quartæ funeralis, & oblationum, quod aliqui Indiarum Prælati sibi præsumunt, & varijs quæstionibus ad eã spectantibus.

1 DE oblationibus † autem nihil est, quod peculiari observatione dignum videatur. Præsertim cùm de eis latè agant Marian. Socinus, & Troilus Malvisius in peculiaribus tract. quos *de oblationibus* scripserunt, D. Thom. & communiter Theologi in 2.2. quæst. 86. Angelica, & alij Summistæ, verb. *Oblatio*, Tuschus eodem verb. conclus. 11. & seqq. Nisi quòd multis schedulis 2 † cautum reperio, & excessus Ecclesiasticorum in velationibus, mortuarijs, & funeralibus, & Sacramentorum administratione reprimantur, & ut Indorum Curati, sive seculares sint, sive regulares, eos ad oblationes sibi faciendas nequaquam compellant; vel ut se ipsos, vel Ecclesias, quibus præsunt, hæredes instituant; nec ab hærede aliquid collectarum, vel eleemosynarum nomine exigant, quæ schedulæ reperiuntur 4. tom. impress. pag. 267. & 337. & seqq. & 1. tom. pag. 134. & seqq. ubi oblationum divisio, & funeralium distincta taxatio præfigitur.

Et quia nihilominus in hoc plurimi multũ excedunt, 3 † gravibus pœnis puniri iussi sunt per constitutiones Synodales Archiepiscopatus Limensis anni 1613. quas refert Dom. Episc. Pacens. electus Archiep. Mexican. D. Felician. à Vega in cap. clerici 8. de iudicijs, num. 41. Benè tamen subiungens num. seq. nõ ideò 4 † prohiberi oblationes voluntarias, cùm hæ meritoriæ sint, & laudabiliter dẽtur, & accipiantur, cap. omnis Christianus 69. de consecr. dist. 1. gloss. in cap. statuimus 55. 16. q. 1. l. 8. tit. 19. par. 1. celebris sched. dat. Pard. 2. Decemb. ann. 1578. d. 4. tom. pag. 338. ibi: *Pues aunq̃ el ofrecer es de suyo cosa loable, i recebida en la Iglesia, el hazerlo hade ser voluntariamẽte, como lo son las demas obras de caridad, i el compeler à que se haga, es abuso, i cosa que suena mal, mayormente con essos dichos naturales, que de suyo son miserables, i de poco caudal, &c.* Quæ verba mutuari vidẽtur in Conc. Limẽs. III. an. 1583. act. 2. c. 38. ubi postquàm 5 † seriò graviterque prohibuit, neq; pro Sacramentorum, neque pro Sacramentaliũ administratione, neque verò pro sepulturæ cuiusque apertione quicquã exigi, aut recipi posse, Sacerdote quidlibet ab Indis recipiẽte, quadrupli pœnã mulctato, sic habet: *Sed neque ad oblationes faciendas in Missa, aut aliàs Indi cogantur: sed si quis offerre voluerit, intelligat id quidem meritorium, & pium, sed tamẽ prorsus liberum esse, vel facere, vel non facere. Quicunque tamen Indorũ in Hispanorum urbibus domicilium habẽt, quia & in Fide instructiores sunt, & nostrorum hominum usum crebrò affectant, cum ijs poterũt consuetudines in sepulturis, & cæteris, si quæ sunt laudabiles, observari.* Et in eodem Concilio cap. 14. renovatur aliud decretum Cõc. Limẽs. II. act. 3. cap. 47. quod 6 † statuit in cõfirmationis Sacramento nihil ab Indis accipiendum, his verbis: *Cùm Sacramentum Cõfirmationis accipiũt Indi, nulla ratione quicquam pecuniæ, aut argenti ab his petatur, neque, ut offerant, inducantur; quin etiam, qui præ inopia candelas ferre non poterunt, ijs ab Episcopis benignè conferantur, & cerei, & lintea. Idem in Baptismo servetur de cereo, & capitio baptismali.*

7 Qvod sanè notandum est † contra aliquos Prælatos Indiarum, qui præcipuum quæstum suæ dignitatis, munerisque in hoc constituũt, sicut & alij (præcipuè Peruanarum Provinciarum) in his, quæ corrogant à suis clericis, & Ecclesijs, sub iure, & titulo quartæ, quã vocant, funeralium & oblationum, ad differentiã quartæ Episcopalis, † quæ est illa, quæ Episcopo reservatur in divisione decimarũ, & primitiarum. Et quartæ Parochialis, quæ Parocho, seu Parochiæ, ubi quis decedebat, solebat reservari ex omnibus legatis pijs, quæ defunctus reliquit. Quas omnes quartas, & si quæ sunt aliæ, quæ Episcopis competant, generali vocabulo quartam Canonicam, sive portionẽ Canonicã appellare solemus. Et de eis extat integer tractatus Lapi de Castellione de Canonica portione, & de quarta, ubi memb. 1. ad 6. dub. & ult. earum differentias constituit, & Petr. de Perus. & Petr. de Vvald. & Barth. de Hutio de duabus quartis, & Franciscus Episcopus Clusinensis in quæst. de portione Canonica, quæ subijcitur post illã Lap. de Castellione in vol. 7. tract. Doctor. fol. 185.

8

9 Etenim etsi negare nec possim, nec velim, hanc † quartam funeralium, & oblationũ Episcopis de iure deberi, & assignari ob honorem, & commodiorem sustentationem dignitatis Episcopalis, eiusque exercitium, & ob curã, quam habent, vel habere debent, de protectione clericorum, & Ecclesiarũ suæ Diœcesis, & de executione, & implemento piorũ operum, quæ defuncti relinquũt, nisi fortè cõtra eosdem Episcopos, & huiusmodi quartæ exactionem legitima aliqua præscriptio, saltẽ quadragenaria, obijciatur, aliquo titulo colorato, seu putativo, & bonã fide interveniente munita, ut apertè constat ex cap. de his, cap. antiquos, cap. decernimus 10. q. 1. cap. constitutum 16. q. 1. cap. conquerenti, de offic. Ord. cap. officij, cap. requisisti, & cap. ult. de testam. cap. dudum, de decimis, cap. cùm olim, de censibus, cap. de quarta, de præscript. cap. certificari, de sepult. cap. ex parte, el 3. de verb. signif. cap. cùm inter vos, eod. tit. l. 5. & 6. tit. 13. part. 1. ubi Greg. Lopez gloss. 11. Concil. Trident. sess. 25. de reform. cap. 13. cum alijs, quæ ultra Lapum, & Petr. de Vvald. ubi suprà, latè de hac quarta agentes, adducũt Silvest. Angel. Tabiena, & alij Summistæ, verb. *Canonica portio*, D. Antonin. 3. par. tit. 10. cap. 5. §. 4. Hostiens. in summ. lib. 3. tit. de sepultur. à num. 9. Bertachinus in repertorio, verb. *Quarta Episcopalis*, & in tract. de Episcopo, par. 4. lib. 4. num. 40. Oldrad. consil. 225. Feder. de Senis cons. 6. Roman. cons. 477. Riminal. cons. 178. & plures alij, quos refert Covarr. in d. cap. officij, num. 1. 2. & 12. Ioan. Hugo de offic. quatuor Prælat. cap. de Canonic. portione, Bernard. Diaz, & eius Additionat. Salced. regul. 237. Petr. Gregor. lib. 2. syntagm. cap. 25. num. 10. Choppin. de sacra polit. tit. 7. num. 13. & 14. Ioã. Gratian. regul. 400. Paul. Fuscus singul. 28. litt. E. Humada in addit. ad Greg. d. gloss. 11. Cenedus in collect. 106. ad dict. cap. officij, Eman. Roderic. 1. tom. quæst. regul. q. 39. art. 1. Costa in tract. de portione ratæ, quæst. 144. num. 6. Horatius Viscontus in conclus. iur. litt. Q. pag. 241. Raphaël de la Torre in 1. 2. tom. 1. ex num. 7. ad 20. pag. 447. Marta de iurisd. 2. par. centur. 2. casu 113. num. 12. Perez de Lara de anniverf. lib. 1. cap. 25. num. 54. cum seqq. Ioan. Azor 2. tom. instit. moral. lib. 9. cap. 12. Zerola in prax. verb. *Legatum*, vers. *Ad 3*. Cardin. Tusch. litt. Q concl. 21. & octo seqq. Ioan. Filesacus de sacra Episcop. auctor. cap. 18. & seqq. Pat. Miranda in Manual. Prælat. 2. tom. quæst. 48. per totam, Doct. Balboa in dict. cap. de quarta, pag. 58. & 59. & novissimè, & plenissimè Iulius Laborius var. lucubrat. tit. 2. cap. 17. per totum, pag. 239. cum sequentibus, Paulus Piasecius in prax. Episcop. par. 2. cap. 5. tit. de bonis mensæ, Quaranta in summa Bullarum, verb. *Quarta Episcopalis*, Ioan. Gutierr. de iurament. confirm. 2. par. cap. 4. Francisc. Leo in thesaur. for. Eccles. par. 2. cap. 14. & Seraph. decis. 1449. ubi tenet, † manutenendum esse Episcopum contra prætendẽtes se præscripsisse quartam funeralem adversus eum, donec per eos talis præscriptio fuerit plenè probata, & quòd fuit resolutum per sacram Cõgregationem Cõcilij, & Rota hanc declarationẽ perpetuò amplexa est, propter assistentiã iuris communis. Quibus addo in nostris Indiarum terminis Concil. Limens. III. act. 4. c. 20. cuius verba sic habent: † *Quarta funeralis, ac Canonica portio, & quarta etiã oblationũ Episcopo à iure cõcessa, tam à Capitularibus, quàm à cæteris clericis persolvatur eo ordine, & modo, quem sacri Canones statuũt: pro controversijs verò componendis, quæ harum portionum occasione oriri solent, deputẽtur in unaquaque Diœcesi ab Episcopo Collectores, qui sine cuiusquam præiudicio, singulis, quæ sua sunt, attribuant.*

10

11

12 Adhuc autẽ certissimũ est, in † huius quartæ exactione, non tã iuris dispositiones, quàm uniuscuiusque Provinciæ consuetudinem attendendam, ita ut interdum nihil, interdum sola medietas exigatur, ex text. ita intelligendo in d. cap. certificari, de sepult. cũ alijs traditis à Petr. de Vvald. d. tract. de duab. quart. c. 2. Covar. in d. c. officij, Iulio Laborio, Zerola, Azor. Balboa, & alijs sup. cit. Qui sic expli-

13 cant † gloss. in d. cap. officij, quæ hanc quartā non de iure, sed de consuetudine deberi asserit, voluit enim dicere, quòd licèt de iure Canonico debeatur, quota tamen, sive quantitas exigenda aliquando per consuetudinem variatur.

Vnde & alia gloss. Ioannis in d. cap. de his 10. quæst. 1. † eandem quartam antiquis temporibus propter paupertatem Episcoporum 14 inductam, seu concessam ostendit, & inde subinfert: *Hodie autem cùm sint divites, nihil habent præter Cathedraticum*, quasi cessante causâ cesset effectus, l. adigere, §. quamvis, D. de iure patron. cum vulgat. Et licèt hanc gloss. reprobet Bernard. ibid. dicens, ita fuisse sententiatum pro Episcopo Bononiensi extra Ecclesiam S. Ioannis in Persiceto, quia dictæ quartæ concessio non solùm nititur in paupertate Episcoporum, sed in alijs rationibus, quas sup. tetigimus, ut expressè, glossam Ioā. impugnans, observat etiam Petr. de Vvald. d. tract. cap. 1. Hostiens. d. tit. de sepult. n. 10. & D. Anton. 3. par. tit. 20. §. 10. Quod iuvari potest clericorum exemplo, † qui quamvis 15 valdè divites sint, adhuc tamen stipendium sibi signatum pro ministerijs spiritualibus, quæ exercet, percipere potest, ut tenet Theologi in 2. 2. q. 10. art. 2. Panorm. in cap. Episcopos, de præbend. Ioan. Andr. Hostiens. & alij in cap. cùm adeò, de rescript. & gloss. in cap. clericos 1. q. 1. Nihilominus negare non licet 16 Ioan. sententiam pro se habere † text. in cap. placuit 1. & cap. priscis 2. cum alijs 10. q. 3. ubi Episcopis, quibus sua plenè sufficere possunt, non licet hanc tertiā, vel quartam accipere, nisi ut eam in reparationem Ecclesiarū impendant. Et auctoritatem D. Hieron. ad Damasum, & alias, quæ habentur in cap. clericos 1. q. 2. cap. fin. 16. q. 1. cap. illi autē 12. 17 q. 2. ubi docemur, † quòd clerici divites, *Si quod pauperum est, accipiūt, sacrilegium profectò committunt, & per abusionem taliū iudicium sibi manducant, & bibunt.*

Quò & respicit elegans, & notabilis gloss. in cap. non omnis 2. q. 7. quæ exponens illum 18 text. dum dicit, † Episcopos debere esse sicut columbas, quarum innocens victus est, quia de frugibus terræ vivunt, nō sicut corvos, qui de morte pascuntur, inquit: *Hoc dici propter malos Prælatos, qui inter alia corvis æquiparantur in voracitate mortuariorum, & oblationum, & in fœtore spiritus*; ubi Hugo Card. rem adhuc magis explicās addit: *Quia ipsi oblationes sibi usurpant, & rapiūt, quia ad hoc prædicant, ut vivant.*

19 Et potest etiam expendi † text. optimus in cap. inter cætera 8. 10. q. 3. ubi Conciliū Tolet. VII. c. 4. graviter notat aliquos Episcopos Galliciæ, sive ut alij codices habēt, *Galliæ*, qui sub colore procurationis, & visitationis indiscreto moderamine, parochianas Ecclesias prægravabant, & penè usque ad exinanitionem extremæ virtutis quasdam Basilicas perduxisse probati erant; iubetque, ne id de cætero fiat, quod eatenus fuerat inordinatè præsumptum, & ut solertissimè discernantur querimoniæ Parochorum, & Presbyterorū, quas necessitas compulit in publicum examen deferri contra Pontificum suorum rapacitates.

20 Qui textus † vivis quidē coloribus depingit, quod aliqui Prælati Indiarum agunt sub occasione dictæ quartæ, eam pro libito extēdentes, & nihil non à suis parochis hoc titulo corradentes. Quorum similiter querimoniæ sæpissimè ad Regium Senatum perlatæ sunt, & ita multis Regijs schedulis dicti Prælati rogantur, & admonentur, ne ullo modo excedant, sed iuris Canonici dispositionem cum omni moderamine servent: quæ schedulæ reperiuntur in 1. tom. impress. pag. 132. & 134. Et quoniam adhuc quidā Episcopus Cuzquēsis nimis Doctrinarios suæ Diœcesis ob hanc quartam urgebat, & eos ad faciendas scripturas, & transactiones super illius solutione cōpellebat, expedita fuit schedul. quædam dat. Vallis. 29. Novemb. ann. 1605. ad Peruanum Proregem Dom. Comitem Montis-Regij directa, quę iubet, ut de facti veritate se priùs, & postea Regium Senatum informet, & simul scribat, quod sibi provideri posse videatur, ut in posterum eiusmodi excessus vitentur, & comprimantur.

21 Et rursus † per aliam Matr. 12. Febr. ann. 1608. Archiepiscopus Limanus admonitus est, ut super his vigilaret, & competens remedium adhibere curaret, cuius litteram hîc inserere operæpretium duxi; quoniam damna, quæ inde nascuntur, graviter memorat, sic igitur habet: *EL REI. Mui Reverendo en Christo Padre Arçobispo de la ciudad de los Reyes, del mi Consejo. He entendido, que en esse Arçobispado los Prelados han acostumbrado à concertarse con los Doctrineros por la quarta funeral en una quantidad señalada, de que resultan mui grandes inconvenientes, porque los clerigos por tener grato al Prelado, i à sus Visitadores, se estienden à dar mas de lo que les pertenece por esta porcion, i todo viene à salir, i cargar sobre los Indios, de que resultan las molestias que reciben de sus Doctrineros, i la introduccion de las ofrendas, i contribuciones à que los obligan, i esto queda en pie, i los clerigos sin reformaciō en sus vidas, i costūbres, lo qual requiere eficaz remedio, para*

que ceſſen eſtos inconvenientes, i porque es juſto q̃ procureis atajarlos, os ruego, i encargo, que no permitais, ni deis lugar à que aya, ni ſe hagan conciertos con los Dotrinantes ſobre la quarta funeral, ſino que la cobreis en la forma que os pertenece cõforme à derecho, i que buſqueis, i proveais por Viſitadores perſonas de la Chriſtiandad, prudencia, i ſatisfacion neceſſaria, para que ceſſen los inconvenientes ſuſodichos, i las moleſtias, i vexaciones que ſe hazen à los Indios, i de lo que en ello ſe hiziere me aviſareis. Fecha ut ſuprà, &c.

Sed cùm hæc ſchedula Epiſcopis, dictæ quartæ ratione, ea exigere permittat, quæ ipſis de iure competunt, quorum aliqui valdè hac in parte iuris diſpoſitiones extendũt, 22 † licèt alij magis timorati ſtrictiores ſibi cancellos conſtituant, & viros doctos, & Religioſos ſuper hoc cõſulere ſoleant, prout Limæ fecit Reverendiſſ. Dom. D. Ildephonſ. à Peralta Archiepiſcopus Argentinus, qui conſuluit eruditiſſimum Patrem Ioannem Menachum è Societate Ieſu, qui ei inſtructionem, ſeu tractationem quandam ſatis elaboratam dedit, de his, quæ dictæ quartæ nomine iuſtè percipi poſſunt, quam mihi idem Dom. Archiepiſcopus cõmunicavit, Egoque aliquibus ſchedulis, & additionibus illuſtravi, in pluribus cum eodem Patre conveniens, in aliquibus diſsidens, quæ omnia longum eſſet hiſce cõmentarijs inſerere, cùm integrum ferè librũ conficiant, & eorũ multa peti poſsint ex Auctoribus ſup. num. 9. relatis.

23 Illud tamen omitti non poteſt, † graviter excedere Prælatos, qui ab Indorũ Parochis, quos vulgò *Doctrineros* vocamus, etiam ex ſtipendio, vel ſalario, ſibi doctrinæ, ſeu beneficij ratione conſtituto, quartam exigere prætendunt: hoc enim nullo iure eis competit, nec debetur, & ita meritò reprehenditur in quadam Regia ſched. dat. Matr. 3. Semptẽb. ann. 1572. ad Epiſcopum Quitenſem, quæ habetur 1. tom. pag. 132.

24 Rurſus etiam excedunt, † ubi eandem petunt de Miſsis, & alijs legatis, & operibus pijs, quæ defuncti, aliàs ſibi ſubditi, in Regnis Hiſpaniæ, aut alibi extra Diœceſim dictorũ Prælatorum fieri, diſtribuivè iubent. Nam iura, quæ ipſis hanc partem in talibus legatis concedunt, de quibus per Auctores ſuprà relatos, eam limitationem recipiunt, ſi Miſſæ, & pia opera in Eccleſijs, & locis intra ſuam Diœceſim exequantur, ut conſtat ex Hoſtiẽſ. d. tit. de ſepultur. poſt num. 10. §. à quibus, Lap. de Caſtellion. §. quia de Canonica, à n. 8. Vvald. 2. par. cap. 4. q. 7. princip. Angel. verb. *Canonica portio*, num. 13. Silveſt. eod. verb. q. 8. pulcrè Roman. conſ. 514, & Tuſch. dict. concl. 21. num. 6. & 7. cum ſeqq. & idẽ apertè de iure noſtro Indiarum notatum, & declaratum invenio in alia ſched. dat. Fuẽſalidæ 26. Octob. ann. 1541. d. pag. 132.

Pariter quoque excedere iudicandi ſunt, ſi ab † Eccleſijs Religioſorum, etiam doctrinariorum ſuæ Diœceſis eandem quartam exigere velint. 25 Nam etſi Doctores communiter teneãt, omnes Eccleſias ſitas in locis ſubiectis Epiſcopo, ei hanc quartam debere, etiã ſi earum Rectores, vel Curati exemti ſint ab eius iuriſdictione, ut conſtat ex Caſtellion. ubi ſup. cap. 1. q. 3. num. 7. Vvaldis cap. 4. q. 10. ubi alios adducit, Lapus alleg. 30. in fine; hoc tamen intelligendum eſt, niſi tales Eccleſiæ, vel Curati aliquod peculiare privilegium exemtionis hac in parte ſe habere docuerint, prout omnes hodie Religiones generaliter habent, ut per Vvald. Angel. Silveſt. & alios ubi ſup. quæ privilegia eis in noſtris etiã Indijs obſervari iuſſa ſunt per ſched. dat. Pintiæ 24. Martij ann. 1537. & alias, quæ lites ſuper hoc motas commemorant, & habẽtur d. 1. to. pag. 133. & 134. Et hac de cauſa in Concilio Limenſi III. ann. 1583. d. cap. 20. ubi de huius quartæ exactione tractatur, nullũ de Religioſis verbum factum fuit.

26 Quorum exemtio † adhuc magis iuvatur ex Bulla Pij V. *Etſi Mendicantium Ordines*, ſub data Romæ 17. Kalend. Iunij ann. 1567. revalidatam per Greg. XIII. & per aliud privilegium Societatis Ieſu, conceſſum à Paulo III. cuius fit mentio in compendio privileg. eiuſd. Societ. verb. *Exemtio*, §. 4. & tenent Ioan. Gutier. de iuram. confirmat. 2. par. cap. 4. num. 3. Eman. Roder. tom. 1. regul. q. 39. art. 2. Pater Saa in ſumma, verb. *Religio*, num. 56. Enriquez lib. 7. de indulgent. cap. 27. n. 3. Tuſch. d. litt. Q. concl. 21. Fr. Ioan. à Cruce de ſtat. Relig. lib. 2. cap. 19. dub. 5. concluſ. 2. Fr. Lud. Miranda in Manuali Prælat. tom. 2. q. 48. art. 7. Laurent. de Portel. in dubijs regular. verb. *Canonica portio*. Et in terminis noſtrarum Indiarum, & mentionem de dictis ſchedulis faciens, Fr. Ant. Remeſal. in hiſtor. Guatemal. & Fr. Ioan. Bapt. in advert. confeſ. Indiar. 2. par. fol. 316. ubi refert ad hoc aliud privilegium Pauli IV. & latiùs fol. 210. & fol. 250. & ſeqq. ubi plura pro eadem exemtione conſiderat. Et addit, 27 † quòd Prælati, vel Curati cogentes Religioſos, vel teſtamentarios, vel hæredes defuncti ad ſolvendam quartam directè, vel indirectè, vel alterius portionis, ſeu oneris, dum apud Religioſos dicti fideles defuncti tumulantur, incurrunt pœnam interdicti, & excommunicationis ex Brevi Sixti ann. 1474. ut habetur in privilegijs,

28 quæ ibi recenset. Et per hoc respondet † ad Clem.dudum, & ibi gloss.de sepultur.D.Antonin. 3.par. tit.10. cap.5. num.5. dicentes posse Curatos, vel Prælatos compellere Religiosos ad solvendam quartam Parochialē, vel Episcopalem, nam loquuntur secundùm ius commune.

29 Et optimè subijcit esse † corruptelam, & tyrannidem,quamCurati seculares,in aliquibus provincijs introducere volunt, levantes, seu deferentes iura duplicia pro funeribus,& mortuarijs eorum,qui tumulantur in Monasterijs Religiosorum: hoc enim esse inquit in fraudem dictorum privilegiorum, & contra iura, quæ liberam cuivis facultatem concedunt, ut possit in eisdem Monasterijs eligere sepulturam. Qua de re extat expressa sched. dat.Pard. 1.Decemb.ann.1573.& renovata per aliam ann.1613. quæ Limanæ Cancellariæ iniungit, ut hoc fieri non patiatur, quin potiùs ad id coërcendum provisiones, quas necessarias iudicaverit,expediat.

Denique & illud adnotandum duco, quod dicitur, dictam quartam deberi ex funeralibus, mortuarijs, oblationibus, & similibus relictis pijs,quæ Ecclesijs,vel earum Rectoribus intuitu ipsarum Ecclesiarum relinquūtur in ultimis voluntatibus,vel ex donationibus causâ mortis; † non esse extendēdum ad 30 donationes inter vivos, etiam sub dictis titulis factas,quarum dominium, vivo testatore, in Ecclesias transivit,neque etiam ad legata, quæ continent expressam aliquam testatoris designationem rerum,vel operum piorum, in quibus bona pro illis relicta eroganda sunt: verbi gratiâ, constructionem, vel reparationem Ecclesiæ, capellæ, vel ornamentorum, & ad luminaria,capellanias,anniversaria perpetua, hospitalia curationis pauperum, confraternitates laicorum,pro maritandis virginibus, & alia his similia. Etenim de eis dicta quarta præstari non debet, ut passim tradunt DD. suprà relati, præcipuè Bernard. Diez, Silvest.Tusch. Zerola, & alij,quos refert, & sequitur Perez de Lara d. tract. de anniversf. lib.1.cap.25.num.56.& 57. Capicius decis. 23.num.1. Alvar. Valasc. cons.105.ex n.11. Paulus Piasecius,omninò videndus, in prax. Episcop.2.par.cap.5.pag.351. num.36. ubi insignem Rotæ decisionem ad idem adducit, & aliam Seraphin. omninò videndus, decis. 726.& plures aliquos refert & sequitur Viscontus d.verb. *Quarta*,fol.241.Laborius d. cap.16.num.84.& seqq.& num.99.

31 Et idem dicendum est † de eleemosyna, quam vel testator, vel eius executores inter pauperes distribuunt,vel quæ ad Missas dicēdas relinquitur,excepto, si tales Missæ relinquantur dicendæ Rectori, vel Parocho, tanquam tali, & non aliâ extraneâ contemplatione,ut per Silvest.sup.q.10.Angel.num.15. Tabien. num.15.Clusiriens. d.q.de portione Canonica,n.12.&13.Lap.d.tract.de quarta, num.27.in fine,Vvald.cap.7.num.55.&Tuschū d.concl. 21. cum seqq. ubi alias quæstiones circa stylum, & praxim huius quartæ notanter adducit.

Et idem † declarari petijt Decanus,& Capitulum Ecclesiæ Limensis super mercede, 32 quæ eidem Capitulo præstari solet pro sociādis capitulariter aliquorum fidelium funeribus,vulgò, *Por salir,i acompañar algun entierro en forma de Cabildo*: volebat quippè Archiepiscopus huius obventionis quartam partem sibi applicari, & super hoc questi sūt coram Regio Consilio Indiarum, & impetrarunt sched. dat.Matr. 1.Febr. ann. 1626. quæ nihil in hoc puncto decidit, sed tantùm Regiam Cancellariam Limanam informare iubet, quibus Archiepiscopus rationibus nitatur, & in quam usque summam hoc emolumentum quotannis ascendere soleat,cùm tamen ex suprà dictis non difficile esset eiusmodi quæstionem absolvere. Nam cùm quarta debeatur ex his omnibus, quæ occasione funeris ad Ecclesiam perveniunt,& ex eleemosyna, quæ pro Missis dicendis Curatis cōceditur,ut prædicti Auctores resolvunt, nescio, quo iure discrimen constitui posset in hac oblatione, seu satisfactione, quæ Capitularibus pro funere sociando præstatur, etiam si ipsi prætendant id totum veluti pretium laboris sui esse cēsendum? Nam hæc ratio æquè in Missis,& alijs prætexi potuisset.

Sed,ut capiti huic finem imponam, pluribus alijs relictis,quæ apud prædictos Auctores videri poterunt, † duas tantùm quæstio- 33 nes subijciam, de quibus sæpè,cùm Limæ essem,dubitari vidi; & ideò illas prætermittere nolo.Prima est,an Prælati possint censuris compellere Parochos,ut libros habeāt,quos vocāt Collectoriæ, in quibus fideliter ea omnia describant,quæ eis occasione suorum beneficiorum singulis diebus obveniunt,de quibus quartam solvere debeant, vel ut iusiurandum pro illorum declaratione coram se ipsis, vel suis Visitatoribus solemniter præstent? Secunda,an eandem quartam ante apprehensam Episcopatus possessionem, & ex die factę gratiæ petere possint?

Et ad primam breviter respondeo, † me- 34 liùs Prælatos facturos, si non ita amarè has quartas extorqueant,iuxta ea quæ sup.n.11. retulimus,& consilium I. C.in l.si benè, collatæ 33.D.de usuris,ibi:*Dummodò non acerbum se exactorem,nec cōtumeliosum præbeat,*

sed moderatum, & cum efficacia benignũ, & cum instantia humanum, &c. cæterùm si id putent expedire ad sui iuris consecutionem, & conservationem, prohiberi non posse, quin dictis censuris utantur, cùm sint arma, quibus iustè in causis iustis contra suos subditos uti possunt, ut per Silvest. verb. *Excommunicatio* 1. num. 11. D. Antonin. 3. par. tit. 25. cap. 73. Tabien. cap. 1. num. 4. & DD. communiter in cap. ut animarum, de const. lib. 6. cap. si quis venerit, de maior. & obed. ubi Felin. & alij, cap. si autem vobis 11. q. 3. cap. dilecto, de sent. excomm. lib. 6.

35 Et quia † omnis administrator debet habere librum, & reddere rationem suæ administrationis, ut per Summistas verb. *Ratiocinia*, text. & DD. in l. tutor, qui repertorium, D. de admin. tut. latè Escobar in tract. de ratiocin. cap. 6. unde apparet minùs benè sensisse quẽdam Fiscalem Limensis Cancellariæ, qui coram Regio Cõsilio graviter de quodam Prælato Peruano questus est, quòd inter constitutiones Synodales, quas fecit, unam apposuit, *En que mandaba cobrar quarta de los Curas, conforme à los assientos, escrituras, i obligaciones que le hazian, obligandoles à tener libro jurado de los mortuorios, i ofrendas*. Super quo expedita fuit schedula dat. Pard. 11. Febr. ann. 1628. ad Limanam Cancellariam, ut de hoc dictum Regium Senatum informaret, quod nusquam an fecerint, mihi notum est.

36 Ad secundam autem respondeo, † primâ facie dicendum videri, dictam quartam pro tempore, quo Ecclesia vacaverit, successori non deberi, cùm neque ipse Episcopatus onera portaverit, ut in simili respondit Roman. cons. 476. num. 19. quem sequuntur alij relati à Visconte d. conclus. iur. verb. *Quarta*, fol. 241. Nec usque ad diem Pontificiæ confirmationis titulum habeat, quo Episcopatus fructibus gaudere possit, nisi pro parte vacationis, quæ ipsi solet ex Regia liberalitate concedi, iuxta ea, quæ latiùs dixi suprà hoc lib. cap. 13. Sed nihilominus contrarium esse dicendum existimo, cùm attentis iuris communis regulis, certum sit, † omnes reditus,

37 & fructus Episcopatus vacantis futuro successori reservari solere, & apud œconomum sequestrari, donec novus Episcopus elligatur, cap. quoniam quidam, 75. dist. cap. quia sæpè, de elect. lib. 6. ibi: *Vacationis tempore obvenientia, quæ in utilitatem dictarum Ecclesiarum expendi, vel futuris deberent successoribus fideliter reservari*, melior text. in Clement. statutum, eod. tit. quæ explicans d. cap. quia sæpè, ut omnem dubitationem tolleret, illius dispositionẽ habere locum declaravit: *In omni emolumento, quod provenit à iurisdictione, & sigillo Curiæ Ecclesiæ, vel secularis, aut aliàs undecunque, quod ad Prælatos Ecclesijs non vacantibus pertineret*. Quæ verba adeò generalia sunt, ut comprehendãt fructus, & emolumenta dictæ quartæ funeralis, & oblationum, ut ex eis patet, & ex ijs, quæ tradunt gloss. & Cardin. Zabarella ibîd. num. 11. q. 9. & alij DD. communiter, declaratio Cardinalium relata à Marsilla lib. 4. tit. 4. fol. 512. & Quaranta in Bullario, verb. *Sede vacante*, declarat. 6. fol. 132.

Et nihil obstat, quòd tempore vacationis talis Prælatus non deserviat, & Ecclesia viduata dicatur; nam † nihilominus ius prædictos fructus ei reservari voluit, prout olim reservabantur quartæ decimalis, antequàm Camera Apostolica eos sibi applicare cœpisset. Etsi hoc in nostris Indijs nõ practicatur quoad dictam quartam decimalem, procedit ex eo, quia earum decimæ Regibus nostris concessæ sunt, ut dixi suprà hoc eodem lib. 3. cap. 1. quæ concessio cùm illis facta non fuerit de fructibus, & proventibus quartæ funeralis, & oblationum, meritò debent successori servari, vel in Ecclesiæ utilitatem expendi, ex iuribus, & Auctoribus sup. relatis. 38

Planè non solùm hoc ius quartæ Episcopis cõpetit, † verùm & ex lege Diœcesana charitativum etiam subsidium, quod *Charisteriũ* vocatur, à suis Ecclesijs, & clericis exigere possunt, & quidem sub censuris, si in necessitate positi fuerint, vel suis, aut suæ Ecclesiæ litibus involuti, vel ubi ad Papam, vel ad Regem, vel ad Synodum vadunt, vel Princeps apud eos divertit, de quo loquitur text. in cap. cùm Apostolicis, de censib. cap. conquerente, de offic. Ordin. cap. generaliter 16. q. 1. cap. quia cognovimus 10. q. 3. cap. vobis 12. q. 2. l. 3. tit. 22. par. 1. & ibi Gregor. Clement. frequens de excess. Prælat. gloss. in cap. quidã Monachus 16. q. 1. Lap. d. al egat. 20. in princ. Feder. de Senis cons. 124. Geminian. consil. 74. num. 8. in fin. Abb. cons. 7. col. penult. lib. 2. Bellencinus in integr. tract. de charit. subsid. per totum, Rosental. de feud. cap. 5. concl. 76. num. 2. litt. C. & num. 8. & 9. & litt. I. n. 5. Menoch. de arbitr. casu 178. num. 8. Ioachim Steph. lib. 4. de iurisd. Eccles. cap. 15. n. 40. & seqq. Boer. decis. 133. num. 1. Menchac. cap. 8. controvers. illust. num. 3. & 5. & seqq. Grammat. decis. 88. num. 2. & seqq. Cardin. Tusch. litt. S. conclus. 766. ex num. 1. Quod eã vim habet, ut consuetudine introductum laudabile dicatur, & secundùm charitatem, nec statutis derogari possit, ut per Lap. ubi sup. circa finem, Calderin. cons. 445. aliàs 30. de censib. Tusch. ubi sup. num. 4. qui num. seq. 39

ad-

addit, nec præscriptionem contra illud admitti, ex Rota in antiq. decis. 3. quæ est ultim. tit. de censibus.

Competit etiam eisdẽ Episcopis ius aliud, quod Cathedraticum dicitur, quasi eis in honorẽ Episcopalis Cathedræ detur, de quo agit text. & gloss. in cap. 1. 10. q. 3. & in d. cap. conquerente, de offic. Ordin. videlicet duorũ solidorum aureorum à qualibet Ecclesia: & est adeò eis debitũ, ut in totum per præscriptionem tolli non possit, licèt ea ad minuendã quantitatem sufficiat, ut notat gloss. in cap. quicunque 16. q. 7. & plenè Ioan. Andr. in cap. cùm venerabilis, de censibus, & hoc Cathedraticum appellatur quãdoque Synodaticum, ut in cap. olim, de censib. quia frequẽter datur in Synodo, ut tenet gloss. in summa 10. q. 1. Abb. dict. cons. 7. vers. *Sed quamvis*, Petr. Greg. in partit. iur. Canon. lib. 5. cap. 2. tit. 2. de offic. iud. litt. M. quod tamen hodie raro exercetur, ut ijdem Auctores observãt, & benè novissimè de eisdem subventionibus agens Filesacus de sacra Episc. auctor. c. 18.

SUMMARIUM CAPITIS VIGESIMITERTIJ.

1 Templa, & eorũ ædificatio est res Deo gratissima.

2 Salomoni ob Templi ædificationem, quid fuerit à Deo promissum?

3 Templa ædificantes, tam Principes, quàm privati, felices existunt.

4 Principum nulla maior gloria esse potest, quàm si Ecclesijs ædificandis, & reparandis intendant.

5 Templi in ædificatione, quam fecit Herodes Agrippa, quod miraculum contigerit?

6 Regum nostrorum pietas, & cura in Ecclesijs Indiarum ædificandis, & de earum numero ferè innumero.

7 Reges nostri semper agnoverunt se in Indijs teneri ad Ecclesiarum ædificationem, & schedulæ de hoc agentes.

8 Ecclesijs ædificandis, tam Cathedralibus, quàm Parochialibus, & Monasterijs, & earum expensis, quæ forma per schedulas Regias data fuerit?

Eleemosynæ nostrorum Regum pro iuvandis Ecclesijs & Religiosis Indiarum, quã magnæ sint, & semper fuerint? ibidem.

9 Ecclesiarum ædificatio, & reparatio de iure communi quibus incumbat?

10 Parochi, & Beneficiarij, an, & quatenus teneantur ad suarum Ecclesiarum constructionem, & reparationem?

11 Fabrica Ecclesiæ quid propriè sit, & dicatur, & quid impropriè?

12 Ecclesiarum ædificatione quæ dicuntur, de reparatione etiam intelligi debent.

13 Reparatio, & ædificatio Ecclesiarũ à pari procedunt, imò & reparatio præfertur ædificationi.

Reædificans idem ius consequitur, quod qui de novo ædificavit, ibidem.

14 Patronis incumbit Ecclesias sui patronatus collapsas reficere, & reparare, ex Concil. Trident.

15 Sched. ann. 1604. quæ disponit, ut Rex semel tantùm pro ædificatione Ecclesiæ cõtribuat, explicatur.

16 Solemnitas, vel licentia requisita in actu faciendo, requiritur etiam in eo reficiendo, vel reparando.

17 Civitas, vel Ecclesia destructa non potest reædificari, vel restaurari sine nova licentia.

18 Ecclesiæ Cathedrales, Parochiales, & Conventuales, de cuius licentia construi possint?

19 Monasterium etiam in solo proprio ædificari nequit sine licentia Episcopi, & non sufficit eius Vicarij.

20 Patronatus ius piorum locorum sine consensu Ordinarij quæri non potest.

21 Monachi, ut possint ædificare nova Monasteria in parochia, ubi ea non habent, quæ praxis servetur?

22 Mendicantes, & præcipuè Franciscani, an, & quatenus virtute suorum privilegiorum possent ædificare nova Monasteria sine licentia Ordinarij?

23 Monasteriorum novorum ædificatio per schedulas antiquas desiderabat licentiam Ordinarij, & qualiter hoc per alias fuerit immutatum?

24 Prælatorum secularium, & Religiosorum Novæ Hispaniæ lis super licentijs ædificandi novos Conventus, refertur.

25 Monasteriorum novorum ædificatio, hodie, revocatis antiquis privilegijs, qualiter fieri debeat per constit. S. P. Vrban. VIII?

26 Ecclesiarum, & Monasteriorum Indiarũ novæ fundationes olim Proregibus remitti solebant, hodie supremo Senatui reservantur, & schedulæ de hoc agentes.

27 Proreges qualiter informare debeant de Monasterijs antiquis Indiarum, & eorũ bonis, & de ijs, quæ de novo fundare volunt?

28 Monasteriorum novorũ fundatio sine Regis licentia graviter in aliquibus Proregibus reprehensa, & mulctata est, & schedulæ de hoc agentes.

29 *Monasteria octo Religiosos ad minus non habentia reformari iussa sunt.*

30 *Monasteriorum plurium, & maximè novorum ædificatio, Rempublicam gravat, & quid ad eã permittendã attendi debeat?*

31 *Monasteriorum de novo ædificandorum licentiam privativam, an, & quo iure sibi Reges nostri in provincijs Indiarũ, & alibi reservare possint?*

32 *Rex in Curijs Matritensibus promisit se sine ipsarum assensu licentiam ædificandi nova Monasteria non daturum.*

33 *Principis licentia de iure communi requirebatur ad locum sacrum faciendum.*

34 *D. Bernard. epist. refertur, in qua à Sanctia Regina petijt licentiã pro ædificatione Monasterij de Toldanos.*

35 *Principũ in terris nova Monasteria eis invitis, vel inscijs ædificari iustum, & decens non est.*

36 *Solo cedit quidquid in solo alieno plantatur, seritur, vel ædificatur.*

37 *Licentia Regis ad fundanda nova Monasteria in locis Ordinum Militarium, an sit danda per Regium Castellæ, vel per Ordinum Senatum, & decisio litis super hoc ortæ.*

38 *Rex ubi tanquã Magister Ordinum Militarium procedit, Regalia exercere non potest.*

Persona in una quando duplex dignitas cõcurrit, ea inspici debet, quæ in actu, quæ geritur, repræsentatur, ibidem.

39 *Rex noster in concedenda licentia ad novas Ecclesias, vel Monasteria in provincijs Indiarum, magis, quàm alibi, suam intentionem fundat, & quare?*

40 *Bulla Regij Patronatus Indiarũ expressè concedit nostris Regibus, ut licentiam ad novas Ecclesias pro suo arbitrio dare possint.*

41 *Licentia data à Rege ad fundandas novas Ecclesias, vel Monasteria in Indijs, perinde valet, ac si à summo Pontifice emanasset.*

42 *Probibitio ædificandorum Monasteriorum sine Regis licentia, an extendatur ad Monasteria Monialium? & casus Limæ de facto contingens.*

43 *Rescriptum, quod non respicit personam, sed causam, non cessat morte impetrantis, sed uti potest quicunque in quo causa reperiatur.*

44 *Privilegium concessum pro dicendis Missis in aliquo loco, transit ad quemcunque possessorem eiusdem loci.*

45 *Feudo alicuius loci si concedatur privilegiũ, eo uti possũt quicunq; feudi possessores.*

46 *Privilegium, vel rescriptum, quod ob causam conceditur, quemadmodum, ea cessante, cessat, ita & durante, durat.*

47 *Monasteriorum novorum probibitio regulariter in schedulis Regijs solùm loquitur de Monasterijs virorum.*

48 *Masculinum in odiosis non concipit fœmininum.*

49 *Moniales solùm in favorabilibus veniũt appellatione Monachorum, non verò in odiosis.*

50 *Ratio probibendi fundationes novorum Monasteriorum, non videtur militare in Monasterijs Monialium, & quare?*

51 *Ratio legis est mens, medulla, & anima ipsius.*

52 *Concil. Trid. sess. 25. de regul. cap. 3. numerum Monialium præfigens, non excludit Moniales congruam sustentationẽ secum afferentes.*

53 *Monasterij Limani Monialium S. Catherinæ de Sena nova ædificatio, quibus ex causis permissa fuerit ab Audientia Limana?*

54 *Mortis periculum sæpè operatur, ut recedi possit ab ordinarijs iuris regulis, & præceptis, & à petenda licentia, quæ aliàs ad aliquem actum requiritur.*

55 *Patronatus iuri favere oportet, ut laici animosius pijs operibus intendant, & alliciantur.*

56 *Monialium Conventuum nova fundatio, licentia Regis non præcedente, etiam aliquibus schedulis probibita reperitur, quæ referuntur.*

57 *Monialium Monasteriorum novæ fundationes, ut in orphanotrophia, bospitalia, & alia pia publica opera convertantur, Prorex Peruanus curare iubetur.*

58 *Monasteriorum novorũ ædificationi forma data à Clem. VIII. servari etiam debet in Monasterijs Monialium.*

59 *Monasterio nondum plenè fundato, & perfecto, non acquiritur ius patronatus ex eius fundatione procedens.*

CAPVT XXIII.

De materiali Ecclesiarum Cathedraliũ, ac Minorum, & Monasteriorum Indiarum ædificatione, & reparatione, & quibus illæ expensis, & licentijs construi possint?

TEMPLA, † Templorumque ædificatio res est Deo gratissima. Quod agnocens David 1

vid Rex nefas esse existimavit se se in domo Cedrina habitare, Aram autem Dei in Tabernaculis linteis manere, quare & Templũ Domino construere decrevit: & cùm hoc perfecisset † Salomon eius filius, dicitur Regũ 9. lib. 3. illud à Domino sanctificatum fuisse, ac promissum, se ibi semper corde, atque oculis adfuturum: *Sanctificavi domum hanc, quam ædificasti, ut coleretur nomen meum, ibi in sempiternum erunt oculi mei, & cor meum*; cuius loci meminit, plura etiam alia de huius pij operis commendatione adducẽs, & † de felicitate, quam Deus Principibus, & privatis, id exequentibus promittit, & concedit, Durand. in ration. lib. 1. cap. 7. de Altar. consecrat. num. 27. D. Thom. de regim. Princip. lib. 2. cap. 16. Bellarm. de offic. Princip. lib. 3. Anastas. Germon. lib. 1. de sacror. immunit. num. 11. & est videndus Valer. Maxim. ab eod. D. Thom. relatus, ubi plura exempla Gentilium ad idem adducit, & ex Christianis plurima alia congerit Beyerlinch. in theatr. vitæ humanæ, tom. 6. litt. R. pag. 50. & seqq. Chassan. in Catal. glor. mund. par. 5. consid. 17. ubi † inquit; quòd *etiam Principes temporales maiorem gloriæ honorificentiam, & excellentiam habere non possunt apud Creatorem, quàm Ecclesias contritas, atque concissas restaurare, novasque ædificare*, Spino in specul. testam. gloss. 3. num. 5. Lusitanæ eruditionis, & Iurisprudentiæ Princeps Acuña in cap. pulcra 18. distinct. 86. numer. 4. Balth. Chavas. de notis Christ. Religion. pag. 243. Ioseph. lib. 5. antiq. cap. 16. quem refert Genebrard. in Chron. ann. 4054. & Matute in prosap. Christ. 4. ætate, cap. 5. §. 3. ubi narrat, quòd † quando Herodes Agrippa anno sui Regni 18. Templum cœpit ædificare, permisit Deus, ut per octo integros annos, quibus illius extructio duravit, nunquã interdiù plueret, ne ab opere cessaretur, sed noctu tantùm id, quod ad fructus uberrimos colligẽdos sufficeret, & tradit alia ex Paul. Diacono, & Octavio Minutio novissimus D. Fr. Gasp. Villaroël in lib. Iud. pag. 241. 491. & 735. ubi, quòd Romani ob Templorum curã orbis dominium consequuti fuerunt, & quòd qui vult à Deo auxilia, & felices in bellis successus, illi ædificet Templa, & in Templis donaria offerat.

Quæ virtus, & pietas † quantum in nostris Regibus enituerit circa has Indiarum provincias, latè dixi sup. hoc lib. cap. 4. ubi de Cathedralium fundatione, & erectione disserui, & earum numerũ retuli, quod vix est, ut de alijs minoribus Ecclesijs, & Monasterijs virorum, ac Monialium, & Hospitalium, Collegiorum, Seminariorũ, & orphanotrophiorum, facere possim, cùm vel in sola Nova-Hispania tot referantur à Torquemada in Monarch. Indiana, lib. 19. cap. 30. & 31. Quarum plures in totum ex Regijs largitionibus constructæ sunt; qui † semper hanc propriam suam obligationẽ esse agnoverunt, ut constat ex insigni quadã schedul. dat. Pintiæ 1. Martij ann. 1550. ad Audientiam Limanã directa.

Sed posteà in provincijs, in quibus Hispanorum Coloniæ florere, & augeri cœperunt, ea forma data fuit per sched. ann. 1552. & alias successivis temporibus conformiter expeditas, quæ habentur 1. tom. impress. pag. 140. cum multis seqq. Vt pro Cathedralibus ex Regia gaza tertia pars sumtuum, & expẽsarum, quæ ad earum ædificationem faciendæ essent, exsolveretur. Tertiam Indi eiusdem Diœcesis contribuerent, & aliam tertiã Hispani, qui in eadem provincia Indos commẽdatos haberent, inter quos Rex ipse iterùm pro his Indis, qui in Corona Regia positi, & commendati essent, connumeraretur. Atque etiam aliquid ab alijs Hispanis divitibus ibidem commorantibus pro personarum, & facultatum modo pensitaretur, ita, ut quod hoc valuerit, ex Indorum parte detrahatur, & tãtò minus ab illis præstetur. Pro parochialibus autem Hispanorum, novenum & dimidium in decimarum divisione fuit assignatũ, ut patet ex quadam sched. dat. Talaveræ 13. Febr. 1541. eod. 1. tom. pag. 112. & pro Parochialibus Indorum, atque etiam pro Monasterijs in eorum oppidis faciendis, ubi oportere visum fuisset, ut id omne, quod opus esset, ex Commendis, & Commendatarijs eorum deduceretur, dummodò quartam tributorum partem non excederet, utque Indi suo labore, & industriã easdem fundationes iuvarent, per sched. dat. Monzonij 2. August. ann. 1533. & alias, quæ reperiũtur d. 1. tom. pag. 139. & in Ordinationibus Mexicanis Licentiati de Puga fol. 88. Et hoc ultra partem, quæ in erectionibus Cathedraliũ semper pro ipsarum fabrica reservatur, & continuas, atque ingentes eleemosynas, quas ijdem Reges nostri pijssimi eisdem Ecclesijs, & Monasterijs ex duobus novenis sibi reservatis, & ex reditibus sedium vacantium, & multoties ex Regia gaza, & proprio patrimonio facere solent, præsertim in oleo pro lampadibus, & vino pro Missis celebrandis, & diætis, ac medicinis Religiosorum ægrotantium. In quo tot millia millium singulis annis expendunt, ut non facilè ad calculum redigi possint, ut alio loco trademus.

Quæ omnia quàm sint iuris communis regulis consentanea, nemo non videt, cùm eius disciplina doceamur, † pro eiusmodi Eccle-

sia-

siarum ædificatione, ubi propriam fabricam non habent, nec Episcopi, aut clerici ita abũdant, ut eorum facultates tantis expensis sufficere posśint, incolas, provinciales, & parochianos, quamvis laici sint, ad id pro mensura facultatum tenêri, cùm in ipsorum commodum tales fabricæ cedant, & lex, vel consuetudo, quæ eos huic oneri subijcit, legitima sit, & omninò servãda, ut constat ex cap. 1. & cap. de his 4. de Ecclesf. ædif. vel reparãd. Concil. Trident. sess. 21. de reformat. cap. 7. gloss. in cap. quatuor 12. q. 2. l. 11. tit. 10. par. 1. ubi Gregor. Lop. omninò vidẽdus, cum alijs, quæ latè, & magistraliter tradit Bald. cons. 102. vol. 1. Ripa respõs. 56. num. 7. & seqq. & resp. 68. Capella Tholosana decis. 499. Alvar. Valasc. consult. 179. per totam, 2. part. Rebuff. cons. 135. per totum, Grassal. Regal. Franciæ lib. 2. cap. 6. Surd. cons. 62. lib. 1. Petr. Pech. in integr. tract. de repar. Eccles. Ioan. Gutier. alleg. 10. Zerola in prax. verb. *Visitatio*, dub. 9. Cavalcan. decis. 22. num. 24. par. 2. Cened. in collect. 153. ad Decretal. Costa de rata q. 157. ex num. 9. & q. 203. ex num. 6. & de remedijs subsidiarijs, remed. 106. illat. 2. Avendañ. in cap. Prætor. 2. par. cap. 10. num. 29. Franc. Leo in thesaur. for. Eccles. 2. par. cap. 16. de visit. ex num. 46. pag. 299. Eman. Roderic. in summa, 2. edit. tom. 1. verb. *Immunitas*, cap. 237. num. 1. Azor. instit. moral. 2. par. lib. 9. cap. 4. q. 10. Altamiranus de visitatione, fol. 357. Petr. Gregor. lib. 2. syntag. cap. 1. num. 12. & lib. 15. cap. 12. num. 34. Bobadilla in Polit. lib. 2. cap. 18. fallent. 54. numer. 135. & seqq. & lib. 3. cap. 5. n. 34. Marta de iurisd. 4. par. centur. 2. casu 143. & 2. part. cap. 48. & Camil. Borrel. qui alios plures adducit, in summ. decis. 1. par. tit. de sacrosanct. Eccles. fol. 5. & 6. ex num. 21. ad 30. & Concil. Limense II. cap. 84. pag. 39. quod in nostris Indijs formam, & expensas ædificationis Templorum præscribit.

10 Qui benè advertunt, † hanc obligationem etiam extendi ad ipsos Parochos & beneficiarios Ecclesiæ, de cuius constructione, vel ædificatione tractatur, si divites sint. Et ad ædificationem, vel reparationem domus Episcopalis, aliarumvè rerum ad Episcopatũ, prout talem, pertinentium, de quo etiam latiùs idem Borrel. cons. 1. Ioan. Garcia de expens. cap. 12. num. 69. & 73. & Gizarel. decis. Neapol. 38.

11 Et hoc est, † quod propriè fabricam Ecclesiæ vocamus, nempè ipsius opus, & ædificij structuram, cap. futuram 12. q. 1. cap. ult. ubi Canonistæ, de testam. iuncto cap. fabrica, de consecrat. dist. 1. & alijs traditis à Valasco d. consult. 179. num. 4. & 5. Rebuff. in l. ferri 235. §. fabros, vers. *Fabrica*, D. de verb. signif. & D. Valençuela cons. 122. num. 45. & seqq. num. 2. Quamvis aliàs ex communi loquendi usu fabrica dicatur ius illud, quod Ecclesia habet ad percipiendos reditus aliquos ex bonis pro ornamentis, ædificijs, proque alijs divino cultui necessarijs, ut tradit Covarr. in d. cap. ultim. de testam. num. 4. Altamir. de visitatione, verb. *Sed Episcopi*, num. 14. Greg. Lopez in l. 11. tit. 10. par. 1. gloss. 1. Zerola in praxi, 1. par. verb. *Fabrica*, §. unic. pag. 159. & Tusch. eod. verb. concl. 3.

12 Et quæ in dictarum Ecclesiarũ ædificatione diximus, probanda quoque, & admittenda videntur † in reparatione earundem, vel reædificatione, si fortè aliquo terræmotu, vel alio casu corruerint, ut probat tex. in d. c. 1. & c. de his 4. de Eccles. ædif. ibi: *De his, qui parochiales Ecclesias habẽt, duximus respondẽdum, quòd ad reparationem, & institutionem earum cogi debent*, cap. quatuor 12. q. 2. cum alijs, quæ latè notant DD. suprà citati, præsertim Azor d. q. 7. & novissimè Martin. Mager. in tract. de advocat. armata, cap. 9. num. 617. & seqq. pag. 392. Vbi † quòd reparatio, & ædificatio à pari procedunt, & quòd reædificans idem ius consequitur, quod qui de novo ædificavit. Quinimò & magis præcisum, ac favorabile esse censetur labentia Templa reficere, quàm alia de novo construere, cap. consuluit, de Iudæis, cum notatis à Pechio ubi sup. cap. 24.

13

14 Et in terminis patroni, qualis est Rex noster in Ecclesijs Cathedralibus, & alijs pluribus Indiarum, Concil. Tridẽt. d. sess. 21. cap. 7. † ibi: *Parochiales verò Ecclesias, etiam si iuris Patronatus sint, ita collapsas refici, & instaurari procurent ex fructibus, & proventibus quibuscunque ad easdem Ecclesias quomodocunque pertinentibus: qui si non fuerint sufficientes, omnes patronos, & alios, qui fructus aliquos, ex dictis Ecclesijs proveniẽtes, percipiunt, &c.* & Lambertin. de iure patron. lib. 1. q. 6. art. 3. num. 14. Capella Tholosana decis. 500. ubi latè eius additio, & Molina Theolog. de iust. & iur. to. 1. tract. 2. disp. 144. §. & quoad fabricam, & §. quoad reliquas.

15 Ex quibus mihi semper valdè difficilis visa est † sched. quædam Regia dat. Pintiæ 2. April. ann. 1604. ad Audientiam Limanam directa, dum decidit, sive declarat, ut Rex tantùm in prima ædificatione cõtribuere teneatur, ibi: *Es declaracion, que la contribucion que de nuestra hazienda se ha de hazer de la dicha tercia parte para el edificio de las dichas Iglesias, conforme à la cedula que para ello està dada, se ha de entender por la pri-*

me-

mera vez, i no mas, aunq acaezca que se caigan, ò las derriben, para alargarlas, ò mudarlas, si Nos avisados dello no proveyeremos otra cosa. Nisi fortè hoc intelligamus virtute primæ licentiæ tali in casu, ex Regijs reditibus reædificationis sumtus fieri nõ posse, tum quia illa de prima vice intelligi debuit, l.boves, §.hoc sermone, de verb.signif. tùm maximè, ut fraudibus & excessibus occurreretur, qui sub prætextu ruinarum in huiusmodi ædificijs fieri possent, ut ita mens nostrorum Regum non sit à se onus reparationis, seu reædificationis excutere, sed illud secundæ iussioni suæ sub pleniori informatione reservari.

16 Pro quo facit, quod in simili tradit Bald.in margar.verb.*Civitas*, Bellinus conf.1.idem Bald.per text.ibi in l. si ut proponis 2.num. 1.C.de nuptijs, Ias.in repet. legis quominus, D. de flumin.num.189. & alij, quos refert & sequitur Andr. Gail. lib.2.observ.61.num.4. ubi docent, quòd licentia, vel solemnitas requisita in actu faciendo, requiritur etiam in eo reparando, & reficiendo. Hinc inferentes 17 ad † civitatem, vel Ecclesiam destructam, ut non possint reædificari sine nova licentia, & quòd sine ea restaurata non recuperent sua antiqua privilegia, puta iurisdictionem, merũ & mixtũ imperium, exemtiones, aut immunitates.

Sed quando de licentijs dicere cœpimus, 18 operæpretium erit inquirere, † quæ, & quorum licentiæ requirantur ad novas Ecclesias, & Monasteria, in his Indiarum partibus construenda, & ædificanda. Et quidem inspecto iure communi, si de Cathedralibus loquamur, Pontificis assensus necessarius est, ut latè dixi suprà hoc lib. cap.4. In alijs autem minoribus, & in Monasterijs Monachorum, aut Monialium ex Ordinibus iam approbatis, sola Ordinarij licentia sufficit, reservato beneplacito, & confirmatione sedis Apostolicæ intra præfixi temporis curriculum impetranda, ut constat ex iuribus ita intelligẽdis in cap.omnes Basilicæ 16.q.7.cap.obitum, dist.61.cap. decretum 10.q.1.cap.cùm simus 9.q.3.cap. Monasteria, cap. de Monachis 18.q.2.cap. cùm venerabilis, de excep.cap.nullus, & cap. cura, de iure patron.cap.cùm dilectus, & cap. fin. de Relig. dom.cap.unico, eod.tit. lib.6. Clement.cupientes, de pœnit. Concil.Trid. sess.25.de regular. cap.3. ibi: *Nec de cætero similia loca, tam virorum, quàm mulierum erigantur sine Episcopi, in cuius Diœcesi erigenda sunt, licentia priùs obtenta*, Concil. Limens.II. cap. 34. quod eandem licentiam Ordinarij, etiam in nostris Indijs, desiderat, iunctis alijs, quæ tradit Hostiens. in summa, tit.de offic.Ordinar. §.sunt autẽ, Eman.Roder. 1.tom. quæst.regul. q.63. art.1. Cened. Canon. quæst. q.26. Anastas. Germon.in assert.libert. Eccles. cap.8.fol.89. Ægid.Benedictus in l.ex hoc iure, D.de iust.& iure, 1.to. cap.6. num.26. ubi, † quòd nec in solo 19 proprio potest ædificari Monasterium sine licentia Ordinarij, Sellerus in select.canon. c.90. ubi benè advertit, & decisum refert hanc licentiam dari debere ab ipso Episcopo, non autem ab eius Vicario generali absque speciali eius mandato, quia est de maioribus, D. Valençuela cons. 84. num.9. Stephan. Gratian.3.discept.cap.517.num.18. Thom.Sanchez 2.tom.consil.moral.lib.6.cap.9.dub.7. num.1. Zerola in prax.Episcop.verb.*Monachi*, num.1. & 2. Piasec. in ead. prax. 2.par. cap.3. num.47. pag.183. & plures alij, quos novissimè refert idem D. Valençuela consil. 177.num.4.ubi, † quòd consensus Ordinarij 20 requiritur regulariter, non solùm ad fundandum, verùm & ad quærendum ius patronatus piorum locorũ, Aug.Barbos.in remiss. & collectan.ad d.cap.3.Trid.& in Pastorali 2.par. alleg.263. ubi, quòd Vicarius Episcopi non potest has licentias sine speciali eiusdem cõmissione concedere, Riccius in decis. Curiæ Archiepiscop.Neap.par.1.decis.182.num.4. & par.2.decis.75. Campanil.in divers. rubr. 12.cap.13. concl.3. Cochier de iurisd. Ord. in exemp. par.1. q.36. & par.2. q.45. num. 36.Novar.in sing.concl.10.ubi adducunt declarationem sacræ Congreg. Card. quæ censuit in hæc verba: † *Monachi nõ possunt ædi-* 21 *ficare Monasterium in parochia, in qua id non habent, sine cognitione, & licẽtia Papæ, & practicatur sic, quòd Episcopus dat assensum Monachis ædificandi Ecclesias, & Monasteria, reservato beneplacito, assensu, & cõfirmatione sedis Apostolicæ impetranda intra tanti temporis curriculum.*

Et addit Zerola, quòd si practicatur hodie ille textus, qui videtur imponere censuras in contrà facientes. Verùm posteà † omnes Or- 22 dines Mendicantes impetrarũt privilegia sedis Apostolicæ, ut liceret eis nova Monasteria fundare, etiam non obtentâ, imò nec petitâ licentiâ Ordinariorum, quia multoties illam iniustè eis denegabant, & Franciscani de hoc habent speciales Bullas Greg. XIII. & Clem.VIII. In quibus auctoritate Apostolicâ conceditur Patriarchæ Valentino, ut hãc eis licentiam tribuere possit, ut refert Eman. Roder.2.tom.quæst.regul.q.49. art.3. & to. 3.q.39.art.ult.unde, ut ipse idem Auctor tradit, in eis non procedit dispositio Concilij, & possunt nova Monasteria erigere, etiam irrequisito, vel nolẽte Ordinario. Quod idẽ tradit

dit Fr. Ioan. à Cruce de statu Relig. lib. 2. cap. 8. Miranda in Manuali Prælat. tom. 1. q. 33. art 1. & Fr. Ioan. Baptista in advert. confess. Indorum, 2. part. fol. 307. num. 8. ubi plura alia circa ædificationem novorum Monasteriorum per plures articulos tradunt.

23 Et hinc natũ fuit, † quòd licèt olim in schedulis antiquis, quæ agunt de hac Monasteriorum in Indijs ædificatione, assensus Ordinarij desideretur, ut patet ex quadam Imperatoris Caroli V. dat. Barchin. 1. Maij an. 1543. quæ habetur in ordin. Mexican. fol. 96. ibi: *Las permitireis hazer con acuerdo del Obispo de Mexico*, & ex alia Pintiæ 23. Septembr. eiusdem ann. 1543. 1. tom. pag. 142. ibi: *Con parecer del Prelado que huviere en el Obispado donde la quisieren hazer, lo que vieredes que conviene al servicio de Dios nuestro Señor, i bien de los naturales de essas partes, &c.* quod & repetitum fuit in alia Pintiæ 17. Martij ann. 1553. data ad petitionem Episcopi Mechoacanensis, & generaliter in antiquis Proregũ instructionibus cavebatur, ibi: *Dareis orden como se hagan, pueblen, i edifiquen Monasterios, con acuerdo, i licencia del Diocesano, &c.* Posteà tamen cùm dictæ Religiones de iure suo Regium Indiarũ Senatum informassent, & dicta privilegia præsentassent, expedita fuit altera schedula Pintiæ 9. Aprilis ann. 1557. d. 1. tom. pag. 143. ad Proregem Novæ-Hispaniæ directa, in qua Superiores revocantur, ut etiam sine Ordinarij licentia dictas fundationes, ubi sibi oportere visum fuerit, admittere possit, his verbis: *Porque vos mando, que veais lo suso dicho, i deis orden que se hagan Monasterios en essa tierra, en las partes, i lugares donde vieredes que conviene, i ai mas falta de doctrina, sin que sea necessario acuerdo, è licencia del Diocesano, como por el dicho Capitulo suso incorporado se os manda. Por quanto sin intervenir lo suso dicho, vos doi comission para que vos lo hagais, è proveais como vieredes convenir, guardando en todo lo demas lo contenido en el dicho Capitulo, porque cõforme à los privilegios concedidos à las dichas Ordenes, no es necessario licẽcia del Diocesano para hazer los dichos Monasterios, &c.*

24 Et licèt ab hac schedula Novæ-Hispaniæ Prælati supplicaverint, eam subreptitiã esse allegantes, & iura Episcopalia graviter infringentem, nihilominus duabus sententijs conformibus servari iussa fuit, ut patet ex sched. sive executoria dat. Matr. 9. August. ann. 1561. d. 1. tom. pag. 148. ubi tota huius litis series ad longum refertur.

25 Licèt † nunc hæ Monasteriorum, aliorumque locorum regularium quorumcunque novorum erigendi, seu instituendi, cœptorumque finiendi, facultates revocatæ sint, & illa in posterum erigi prohibeantur, nisi servatis his, quæ disponuntur per constit. Clem. VIII. & Greg. XV. & Trident. d. cap. 3. ac cum licentia Ordinariorum, ut novissimè disposuit D. N. PP. Vrbanus VIII. in constit. 25. incip. *Romanus Pontifex*, 18. August. 1624. cuius meminit Barbosa ad d. cap. 3. Concilij, num. 36.

26 Et de cætero, quod ad nostras Indias attinet, † quàmplurimæ schedulæ expeditæ fuerunt, hoc totum negotium privativè, & absolutè Proregibus, vel Gubernatoribus demãdantes, qui Regiam personam in provincijs Indiarum repræsentabant, quæ schedulæ reperiuntur d. 1. tom. ex pag. 1543. Atque hoc iure pluribus annis usi fuerunt, quousque cùm iam plures Ecclesiæ, & multò plura Religiosorum Monasteria in dictis provincijs constructæ, ac constructa fuissent, & experientia ostenderet Proreges valdè faciles esse in cõcedendis licentijs ad earum ædificationem, & ex hoc plura damna, & inconvenientia in Rempublicam resultare, ipsasque Religiones populis nimis graves existere, de quorũ bonis, & eleemosynis pascebantur, suique numerositate vilescere, ut alias dicitur in cap. 1. de privileg. & præterea multa bona, & prædia secularium acquirere; iuxta ea, quæ dixi suprà hoc lib. cap. 21. Cautum fuit, ut harum novarum fundationum licentia, & facultas à Proregibus, & Gubernatoribus ullo modo dari non posset, sed ubi eas fieri necessitas, vel utilitas alicuius provinciæ, urbis, vel oppidi postularet, ad Regium Indiarum Senatum cũ informatione utilitatis occurreretur, ibique causis maturè, & diligenter inspectis Regia Maiestas super dãda, vel deneganda dicta licentia consuleretur. Quod expressè patet ex sched. generali ad omnes Proreges, Gubernatores, & Cancellarias Indiarum scripta Matrit. 19. Martij ann. 1593. recopilata d. 1. tom. pag. 151. quæ sic habet: *Comoquiera que mi intencion, i deseo es, que en las provincias de las nuestras Indias aya bastante numero de casas de Religion donde assistan, i estẽ los Religiosos que fueren necessarios para la predicacion del Evangelio, i enseñamiento, i doctrina de los naturales. Porque tambien es justo, i conveniẽte, que pues yà en las ciudades principales ai Conventos bastantes para el cumplimiento de los dichos intentos, quando se ayan de fundar otros de aquellas mismas Ordenes, ò de otras, se nos avise primero. Mandamos à los nuestros Virreyes, Presidẽtes, Audiencias, Gobernadores den orden, en que assi se haga, i que sin preceder, i tener primero licencia nuestra no se funden, ni consiẽ-*

tan fundar, pues se debe tener consideracion segun la calidad, i comodidad de los lugares, à que no se les pōga más carga de la que pudieren llevar. Et postea subdit, † quòd specialem relationem mittant de omnibus Monasterijs in qualibet Provincia fundatis, & de bonis quæ possident; & de numero Religiosorum, qui in eis degunt. Quod idem distinctè etiam cavetur in instructionibus Proregum Peruanorum, & Mexicanorum dict. 1. tom. pag. 309. & 326. eo adiecto: *No permitais se haga cosa en contrario, ni se edifiquen nuevos Monasterios sin mi licencia; antes proveereis, que quando se huviere de venir à pedir, sea con informacion de tã urgente necessidad, i otras causas justas, que verosimilmente puedan mover mi animo, alomenos quedar mui informado para loque huviere de proveer, embiando vuestro parecer, i de la Audiencia, con la dicha informacion.*

27

Et iuxta hunc novum ordinem † innumeræ propè schedulæ expeditæ sunt; & quotidie expediuntur, Proreges, & Gubernatores, & Regales Audientias mulctantes, & puniẽtes ob id, quòd tales licentias concesserunt, & Monasteria ita constructa demoliri iubentes, & præcipuè quædam dat. Matr. 12. Febr. ann. 1608. quæ hanc demolitionem cuiusdam Monasterij Recollectorũ D. Mariæ de Mercede civitatis Limanæ fieri iubet, expensis D. Proregis Comitis Montis-Regij, & Auditorum, qui ad id licentiam concesserãt, non obstante, quòd in concessione illam clausulã apposuissent: *De que huviessen de llevar confirmacion de su Mageſtad, porque esta es cautela para obligar à que se les conceda.* Et per aliam Matr. 2. Decembr. ann. 1609. iniungitur Dom. Proregi Marchioni de Montesclaros, ut indagationem Monasteriorum Peruanorum prosequatur, & inviolabiliter sched. 1593. observari faciat sub pœna demolitionis, *Pues por averse acrecentado tãtos, en partes donde no se podian sustentar sin daño de Indios, i Españoles, veria quan conveniente era que no se fundassen otros sin licencia.*

28

In alia quoque Matr. 14. Iunij ann. 1616. ad Proregem Peruanum Dom. Principem Squillacens. directa supponitur, † Archiepiscopum Limanũ Pontificium diploma recepisse pro reformatione omnium Monasteriorum, quæ octo Religiosos ad minus nõ haberẽt (de quo vide Quarant. verb. *Monasteria*, pag. mihi 432. Castill. in tract. de elect. pag. 502. & August. Barbos. in collect. ad d. cap. 3. Trid. num. 21. & 22.) & illius executionem suspendisse, Prælatis Religionum admonitis, ut numerum illum semper explerent. Quod approbatur, cæterùm in posterum ei præcipitur: *Tenga la mano, i no consienta, que sin licencia Real se funden nuevos Conventos.*

29

Quæ quidem prohibitio, eam (ut apparet) rationem exprimit, † quòd dicta Monasteria, ubi plura sunt, Rempublicam gravant; & ex eleemosynis fidelium sustentari nõ possunt. Quam expressit etiam Concil. Tridet. dict. cap. 3. & Clemens VIII. in sua const. de reformat. regul. incip. *Nullus omninò*, §. 14. sub die 25. Iulij 1599. quam refert Quaranta ubi suprà pag. 421. Piasecius in prax. Episcop. 2. par. cap. 3. num. 47. mandans videlicet, ut in unoquoque Conventu Fratrum is tantùm deinceps constituatur, & in posterum retineatur numerus, qui ex reditibus illius proprijs, vel ex communibus consuetis, vel etiam singulorum eleemosynis, alijsvè quibuscunque obventionibus in commune conferendis commodè possit sustentari. Reditus verò, & suprà dicta omnia in communi loco, ac tuto diligenter asserventur.

30

Neque est cur cuiquã scrupulũ † moveat, quòd Rex noster Catholicus hanc prohibitionem statuat, & sibi soli eiusmodi licentias reservet: nam licèt Anastas. Germ. in assert. libert. Eccles. cap. 8. & alij, quos refert, & sequitur Dom. Valençuela in monit. contra Venet. 2. par. ex num. 35. Anton. Diana de immunit. Eccles. tract. 2. resolut. 128. in ea opinione sint, quòd Princeps secularis talem licentiam sibi reservare nõ possit, quia id est contra libertatem Ecclesiasticam. Contrariũ tamen verius, & receptius est, quia ratione gubernationis Politicæ, & Oeconomicæ, quam Princeps in suo Regno exercet, benè potest iubere, ne ulla Ecclesia, ullumvè Monasterium in terris sui dominij se inscio, & inconsulto de novo fundetur, & in hoc à secularibus, & Ecclesiasticis obediendus est, ut tradit Capic. decis. Neapol. 132. num. 6. Toro in compend. decis. verb. *Officiales*, pag. 370. col. 2. in medio, Eman. Roder. tom. 1. quæst. regul. q. 23. art. 7. & tom. 2. q. 49. art. 3. Zerola d. prax. par. 1. verb. *Monachi*, §. 1. & 2. Et hoc ut planũ in nostris Regibus Hispaniæ supponit Navarret. in lib. de conserv. Monarch. cap. 42. inquiens: *I pues en España no se pueden fundar nuevas Religiones, ni fabricar nuevos Conventos sin licencia de su Mageſtad, passada por su Real Consejo, convendria que quando se piden se mirasse cõ mucha atencion.*

31

Quod est adeò verũ, † ut in Curijs Regni Rex noster rogatus sit, ne tales licentias sine ipsarum Curiarum assensu cõcedat. Quod eis promissum esse apparet in cõditione 48. *de la*

32

concessión del servicio de millones, fol.48. & iuvatur. † ex l.sacra 9.vers.*Sciendũ*,D.de rerum divis. & l.fin, D.ut in pos. legat. ubi licentia Principis requiritur ad hoc, ut locus publicus sacer fieri possit, & text.in cap.penult.& fin.de translat.Episcop.& in cap.unico, de excess. Prælat. lib.6. & ex epist. † D. Bernard.301.scripta,& missa ad Sanctiã Reginam Hispaniæ circa ædificationem Monasterij *de Toldanos*, ex qua constat,etiam tũc moris fuisse,ut similes licẽtiæ à Regibus peterentur, & concederentur.

33 34

Id quod vel ipsa urbanitatis,& Iurisprudẽtiæ ratio suadet,† cùm non sit iustum,nec decens,ut in locis Principum, eis ignaris, Monasteria fundentur, cùm & in terris privatorum id prohibitum reperiatur, & † solo cedere soleat quidquid in eo, ipso invito, plantatur, seritur, vel inædificatur, §.cùm in suo, Inst.de rerum divis.l.2. C.de reivindic.l.38. tit.28. par.3.cum alijs,quæ ultra Scrib. ibidem, tradit Surd.decis.168. Osuald.in comment.ad Donel.lib.4. cap.33. Fachin.lib.1. controvers.cap.55. Ant.Fab.de error.pragmat.decad.26.error.9.& Iacob.Cancer lib.3.var. cap. 6. num. 2. Quibus rationibus, his diebus, obtentum fuit, † licentiam Regis per supremum eius Castellæ Senatum expeditam, desiderari, ad novam fundationem Monasteriorum in locis Ordinum Militarium,non obstante, quòd per Consilium eorundem Ordinum Rex idem, tanquam Magister ipsorum, aliam facultatem concesserat. Nam hoc ad Regalia Principis pertinet, † quæ ab eodẽ, ubi tanquam Magister Ordinum procedit, exerceri non possunt, etsi in unam personam utraque dignitas concurrat,ex l.tutorem, §.Lucius,D.de his quæ ut indignis, & traditis à Bald. cons.159. lib.3.num.5.Bart.Roman.Felin.& alij,quos refert Alexander Turamin.in l.Princeps,num.14. D.de legib. Vasconcell. lib.3. diversarum.cap.1.num.10. Sousa de pactis,art.1. quæst.3.à num.6.Thoming.lib.1. consil.32. num.29.Schifordeg.ad Ant.Fab.lib.3.tract.19.quæst.11.Phœbus decis.Lusit.113.num.27.tom.2.Gabriel Pereira decis.58.num.7. Grivellus decis. Dolana 82. & Ego latiùs cæteris, pluribus alijs relatis, in meo 1.tom. lib.2.cap.20.

35 36 37 38

Et respectu † Ecclesiarum, vel Conventuũ Indiarum longè magis sine difficultate procedit dicta Regis nostri facultas, cùm in eis habeat universalem patronatum,tot iuribus, & præeminentijs munitum, ut eum reddant in his partibus veluti Legatum, aut saltem Delegatum summi Põtificis, ut dixi sup.hoc lib.cap. 2. & 3. Et adhuc specialiùs, † quia id à Rege Catholico apertè petitum in Bulla eiusdem patronatus, quam etiam ad litteram retuli suprà cap.3.ibi: *Quòd nulla Ecclesia, Monasteria, aut locus pius, tam in prædictis iam acquisitis, quàm alijs acquirendis insulis, & locis absque eorundẽ Ferdinandi Regis, & Ioannæ Reginæ, ac Regum Castellæ, & Legionis pro tempore existentium consensu erigi,aut fundari posint, &c.* Quamvis Pontifex in concessione solùm videatur concludere de Ecclesijs Cathedralibus, ibi: *Quòd nullus in prædictis acquisitis, & alijs acquirendis insulis, & locis maris, huiusmodi Ecclesias magnas, & locis præfati Regis importantibus, aliàs quàm Ferdinandi Regis, & Ioannæ Reginæ, ac Regis Castellæ,& Legionis pro tempore existentis, expresso consensu construi, ædificari, & erigi facere posit.* Et idem securè docet Fr. Ioan. Baptista in dictis advertent. Confess. 2.par. fol. 307. num. 8. & seqq. inquiens, omnes schedulas Regias, & privilegia per Reges nostros concessa Religiosis Indiarum, confirmata esse per Bullam Pauli IV. quam refert, & inde † subinferens, quòd cùm expressè per Reges Castellæ sit præceptum, ut Religiosi possint ædificare domos, ubi fuerit necessarium de sola licentia ipsius Regis, sequitur posse ea facere,Episcopis irrequisitis, imò & contradicentibus,non secùs ac si hæc licentia Regis, ab ipso summo Põtifice,cuius vice fungitur, emanasse.

39 40 41

Sed est dubium, † an dicta prohibitio extendatur etiam ad fundationem Monasteriorum Monialium? De quo sæpè vidi dubitari, & præsertim cùm Limæ essem, in fundatione cuiusdam Conventus Monialiũ Ordinis D. Dominici sub invocatione D. Catherinæ de Sena, quam facere desiderabant duæ nobiles sorores D. Lucia, & D. Clara Guerra de la Daga, in eam omnes suas facultates, quæ satis opulentæ erant, applicantes, & prætereà ædificij sumtus largiter spondente Licentiat. Ioan. de Robles Presbytero valdè divite, qui erat meus Cõpater, & sanctæ Inquisitionis Receptor generalis, Ecclesiæque Cathedralis Oeconomus, & dicti Conventus Patronatum prætẽdebat.

42

Et pro parte sororum allegabatur,olim, à triginta, & ampliùs annis, licentiam dictæ fundationis datam fuisse cuidam nobili fœminæ dictæ Mariæ de Cœlis, quæ quamvis mortua fuisset, antequàm hoc pium opus exequi posset,ipsas tamen velle se in eius locum subrogari, & eâdem licentiã, sive rescripto uti, quod non tam personale, quàm

rea-

reale, vel saltem causale iudicari poterat, & debebat, nempè dictæ fundationi principaliter, vel ob pietatem & utilitatem, quæ ex illo resultabant, concessum, ac proinde non cessasse per mortem impetrantis. Sed eo uti posse † illos omnes, qui in eiusdem pij operis, voto impetrato, successerint, & eandem causam implere parati sint, quàm rescriptum, vel privilegium inspexerit, ut probat text. in l. forma, §. quàmquam, D. de censibus, ubi gloss. l. 1. §. permittitur, D. de aqua quotid. cum latè traditis ab Alexand. consil. 86. lib. 1. Craveta consil. 590. & novissimè Tusch. litter. D. conclus. 744. 747. & 748. ubi adducit exemplum in rescripto concesso ad petitionem alicuius, de percipiendis fructibus in absentia propter studia, quia hoc dicitur causale, & non personale, & potest illius implementum petere quicunque illam causam habeat; & latè interpretari debet, ut per Oldrad. cons. 117. & consil. 322. circa finem. Et in † privilegio concesso pro celebrandis Missis in aliquo loco, hoc enim tanquam reale, & causæ Missarum concessum, transit etiam ad emtores rei privilegiatæ, ut per Feder. de Senis consil. 6. num. 3. Et in † privilegio quod datur feudo alicuius loci, hæc enim concessio, quia dirigitur magis ad feudum, quàm ad personam, est realis, & irrevocabilis, etiam si persona impetrantis decesserit, & ab illis, qui in ius illius feudi subintrant, peti poterit, ut per Bald. cons. 182. *Casus talis*, per totum, lib. 5. Et quemadmodũ † privilegium, vel rescriptum concessum ex certa causa expressa, vel tacita, cessat cessante causâ, ita durat, eâdem causâ durante, cap. suggestum, de decimis, l. generaliter, C. de Episcop. & cler. Abb. in cap. cùm accessissent, de constitut. cap. cùm cessante, de appellat. ubi DD. & Gironda dict. tract. de privileg. quæst. 7. num. 82. iunctis alijs, quæ de vi, & potestate argumenti à contrarijs, sive oppositis, tradit Everard. loco 75. pag. 473. & in terminis Tiraq. in tractat. de cessante causa, verb. *Privilegij*.

43 44 45 46

Secundò allegabatur, † omnes schedulas, quæ dictam prohibitionem fundationum novorum Monasteriorum inducunt, de Monasterijs Fratrum loqui, ut ex ipsis apparet, non autem de Monialibus. Vnde cùm simus in odiosis, & strictis, non est extensio faciẽda, † nec masculinum concipit fœmininum, ut latè, & optimè resolvit Decius cons. 568. num. 2. Anton. Gabr. lib. 2. commun. opin. tit. de verbor. signif. conclus. 6. num. 26. & num. 49. Cened. in pract. Canon. quæst. 13. num. 20. & Carolus Tapia, qui alios allegat, in Auth. ingressi, verb. *Sua*, cap. 1. num. 15. pag. 365. & † benè probat, appellatione Monachorum venire Moniales in favorabilibus, non verò in odiosis; quod longè certius est, ubi datur diversa ratio in uno sexu, quàm in alio, ut in nostro casu contingit. Nam † ratio prohibendi nova Monasteria virorum, ea est, ut suprà retulimus, quòd Rempublicam gravant, & de eleemosynis vivunt, atque adeò multoties alia alijs damnosa sunt, neque habent unde se congruenter alere possint. Quæ ratio in Monasterijs Monialium non militat, quæ potiùs Reipublicæ utilia sunt, cùm clausuram servent, & ibi Deo gratissimè serviant, & dotem sufficientem secum unaquæque illarum ferat, ex qua se sustentare valeat, ultra communes reditus ipsius Conventus, unde nec de eleemosynis vivunt, nec populũ gravare possunt, ac per consequens ratione prohibitionis in illis cessante, ipsa quoque prohibitio cessare debet, ut per Everard. loco 83. & latè Tiraq. de cessant. caus. 1. part. num. 130. cum multis seqq. Vbi, † quòd ratio legis est mens, & medulla ipsius, & se habet, ut anima, & verbum sicut corpus, sive superficiei, & in illa consistit tota vis, substantia, & virtus intrinseca legis. Vnde sicut anima dominatur corpori, ita ratio verbis.

47 48 49 50 51

Denique pro eadem parte magis in terminis perpendebatur dispositio Concil. Trident. sess. 25. de regular. cap. 3. ubi verbis expressis docemur, † quòd in Fratrum, vel Monialium Monasterijs *is tantùm numerus cõstituatur, ac in posterum conservetur, qui vel ex reditibus proprijs Monasteriorũ, vel ex consuetis eleemosynis commodè possit sustentari.* Et Doctores omnes resolvunt, eo numero expleto, aliam recipi non posse, quia id esset contra expressam prohibitionem Cõcilij. Hoc tamen limitari, si ea, quæ recipi desiderat, secum congruam dotẽ afferat, ex qua sustentari possit, tunc enim inquiunt, quòd licèt verbis Concilij excludatur, mente tamẽ, & ratione non utique, cùm hæc in victus defectu fundetur, quæ deficit in ijs, quæ cũ dote sufficienti ingrediuntur, ut videre est apud Navarr. de redit. Eccles. monit. 62. P. Suar. de Relig. tract. 3. lib. 4. cap. 9. num. 17. Reginald. in prax. for. pœnitent. lib. 23. n. 194. & Aug. Barbosa in remiss. ad d. cap. Concilij, num. 4.

52

Quæ rationes † satis efficaces visæ fuerũt Senatui Limensi, qui eâ tempestate propter absentiam Proregis habenas gubernationis Peruani Regni moderabatur, præsertim cùm cerneret hanc huius Monasterij constructionem ipsi Limanæ urbi admodum utilem, imò & necessariam esse, quæ illam enixis, &

53

repetitis libellis probabat, & expostulabat, & vereri posse, ne cunctatio in Rege consulendo, & licentia ab eo impetranda, interposita, dictarum sororum, & presbyteri fundatoris piam intentionem refrigeraret. Quo casu novum non est, † ut propter moræ periculum ab ordinarij iuris præceptis, & regulis excedatur, & prius factum, deinde consultatio succedat, ut in simili disponitur in l. si quis filio 6. §. hi autem, D. de iniusto rupto, l. 1. §. final. D. de ferijs, l. Divus, in princ. D. de pet. hæred. cap. baptizari, ubi gloss. dist. 5. cap. Syracusani, ubi Domin. & alij, dist. 28. cap. fin. ubi gloss. notab. de pœnit. & remiss. text. optimus in l. 1. §. si quis rivos, D. de novi oper. nuntiat. ubi notanter Alexand. & Ias. & alij in l. 1. D. de offic. eius, Gregor. Lopez in l. 7. tit. 32. par. 3. verb. *Derribarian*, & alia congerens Andr. Gaill. lib. 1. observat. 16. num. 9. & observ. 13. num. 3. Pat. Marquez in Gubern. Christiano, lib. 1. cap. 10. Et conducunt, quæ † latè congerit D. Valencuela cons. 188. num. 13. vol. 2. de cura iuris Pontificij in eiusmodi pijs operibus favêdis, & iure patronatus concedendo, & tuendo, ne laici à similibus fundationibus retrahantur.

54

55

CAETERVM his non obstantibus, supremus Indiarum Senatus, quamvis constructum Monasterium tolerari permiserit; Prætorij tamen Limani excessum, & contraventionem Regiarum schedularum hac in parte notavit, & indictâ mulctâ compescuit. Nimirum iudicans, † schedulas, quæ dictas novas Monasteriorum fundationes Rege incõsulto fieri prohibent, generaliter, & absolutè de omnibus loqui; atque ita, qui totum dicit, nihil excludere, l. Iulianus 78. D. de legatis 3. Giurba in constit. Messan. cap. 1. gloss. 2. num. 117. D. Ioan. del Castillo tom. 7. controvers. cap. 4. num. 5. & Martin. Mager. de advocatia armata, cap. 11. num. 704. Maximè cùm non desint aliquæ schedulæ, quæ etiam in dicta prohibitione Monasteria Monialium comprehendi declarant, qualis est illa Matrit. 12. April. ann. 1618. quæ dubitationi Proregis Peruani ita respondit: *La orden que de fundar Monasterios està dada, comprehende los de Monjas, porque habla con los lugares, i en ellos se entiende lo dispuesto.*

56

Et rursus in quodam capite epistolæ Matrit. 28. Martij ann. 1620. ad Proregem Peruanum Dom. Principem Schillacêsem scriptæ, in quo cùm ageretur † de concedenda facultate, quam petebat Didacus de Mayuelo ad fundandum novum Monasterium Monialium Carmelitarum Discalceatarum in eadem civitate Limensi, hoc Proregis prudentiæ remittitur, cæterùm statim hæc notanda verba subijciuntur: *I con esta ocasion me ha parecido encargaros, que aviendolo tratado con el Arçobispo, procureis por los medios que os pareciere mas convenientes inclinar à las personas devotas, que quisieren hazer semejantes fundaciones, à que las conviertan en otras obras, que sean mas publicas, como son criança, i remedio de huerfanas, i donzellas sin remedio, Indios pobres, i hospitalidades, i otras cosas deste genero. Pues siendo essa Ciudad de tan corta vezindad, tengo entendido ai en ella tanto numero de Conventos, que parece que esta parte es mayor que su todo. I assi os buelvo à encargar, no concedais estas licencias, pues estan reservadas à Mi, i al dicho mi Consejo de las Indias, adonde se terna la mano para que no se concedan.*

57

Et potuit etiam hæc pacificatio Monasteriorum Regularium, & Monialium à supremo Senatu fulciri ex his, quæ observãt DD. circa † Bullam Clem. VIII. incip. *Quoniam ad institutum* 99. sub data Romæ 23. Iulij ann. 1603. nempè quòd in ea deciditur, quomodo locorum Ordinarij regularibus licentiam possint impartiri ad novos Conventus ædificandos, habere etiam locum circa erigenda Monasteria Monialium: debent enim eædem solemnitates servari in illis ædificandis, sicut & in illis regularium, ut tradit Seller in selectar. Canonicis, cap. 90. num. 4. ubi testatur sic resolutum sub die 19. Decembr. ann. 1620. & August. Barbos. in collect. noviss. ad dict. cap. 31. Concil. num. 31. pag. 527.

58

Notabis tamen † Monasterium, sive Regularium, sive Monialium propriè non dici, donec sit constructum, & absolutum, ex his, quæ fundat Hieronym. Gonçalez ad regul. 8. Cancellariæ, gloss. 5. §. 7. à num. 69. & gloss. 8. num. 5. & per consequens ante talem perfectionem, & ædificij absolutionem, non nasci, nec in esse deduci iura patronatus, quæ ratione fundationis solent concedi, cap. ad hæc, de Religios. dom. cap. nemo, de consecrat. dist. 1. Lambert. de iure patron. lib. 1. art. 9. quæst. 4. princip. & Dom. Valençuela cons. 577. num. 97. & 98.

59

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMIQVARTI.

1 HÆreses, & hæretici, protinus extirpari debent, & quare?

2 Religionum diversitas in nulla Repub. tolerari debet.
3 Regum Catholicor. Ferdin. & Elisabeth zelus, & cura in instituenda suis in Regnis Inquisitione contra hæreticam pravitatē, extollitur.
4 Hispania, Dei gratia, Fidei puritate gaudet ob institutionem sanctæ Inquisitionis.
5 Inquisitionis sanctæ utilitas à Mariana, Alvaro Gomezio, & alijs, gravibus verbis commendatur, quæ referuntur.
6 Hispania omnes nationes excellit in Fidei puritate, & hæreticorum punitione, & Auctores, qui hoc testantur.
7 Religionis cura prima esse debet in omni benè constituta Rep. & est Regnorum fulcrum.
8 Inquisitionis sanctæ Officium, quando, & quomodo in Indijs induci cœperit?
9 Episcopi sunt Ordinarij Inquisitores suæ Diœcesis, & qualiter olim hanc iurisdictionem in Indijs exercuerint?
10 Tribunalia sanctæ Inquisitionis, quæ, & quando in provincijs Indiarum fuerint instituta?
11 Salaria Inquisitorum Indiarum, quando, & qualiter ex Regijs arcis persolvenda sint?
12 Canonicatus unius reditus in qualibet Cathedrali reservari iussi sunt pro salarijs Inquisitorum Indiarum, & Breve Apostolicum ad hoc à nostris Regibus impetratū, quod expenditur.
13 Inquisitores non possunt salaria sibi assignata propria auctoritate exigere, nec pro eorum exactione officiales Regios excommunicare.
14 Inquisitores possunt procedere cōtra omnes impedientes, vel turbātes eorum iurisdictionem, vel privilegia, & immunitates sibi, & suis Ministris concessas.
15 Inquisitorum Indiarū privilegia, & honores plures schedulæ enixè observari iubent, & eos, eorumque Ministros sub Regia protectione recipiunt.
16 Inquisitionis, & Inquisitorum favorem piè, & graviter cōmendat sched. an. 1603. quæ refertur.
17 Inquisitorum, & Inquisitionis privilegia, remissivè.
18 Salaria Inquisitorum anticipata initio cuiuslibet tertij solvi iubentur, & quare? licèt secus in alijs Ministris.
19 Alimenta initio cuiuslibet anni solvi debent.
20 Inquisitores maxima puritas, & auctoritas decet, & nec mutuas pecunias, nec xeniola, quantūvis parva, recipere possunt.
21 Inquisitor decedens recepto salarij tertio, eo tamen non impleto, an pro rata illud reddere debeat? & lis de facto contingens.
22 L. 1. §. Divus, de var. cognit. l. diem functo, de offic. assess. & similes explicantur.
23 Salarium totius anni deberi officiali, qui eo cœpto, & necdum finito, decessit, affirmant plures, sed plurimi negant, quorum opinio praxi recipitur, & quare?
24 Reges cum suis officialibus quid pacisci videantur in salariorum assignatione, & solutione?
25 Conventio expressa, vel tacita in materia salarij facit cessare regulam l. diem functo, de offic. assess.
26 Inquisitores Indiarum, de quibus causis cognoscant?
27 Inquisitores Indiarum non possunt cognoscere de causis Indorum, etiam hæreticalibus, & quare?
28 Indorum de causis hæreticalibus, & maleficijs, qui cognoscant?
29 Absolutio hæresis mentalis, vel externæ, & excommunicationis, quæ ob eam incurritur, quibus reservetur?
30 Indos, qui absolvere possint à delictis hæreticalibus?
31 Religiosi in partibus Indiarū in foro pœnitentiæ illa omnia, quæ Episcopi, regulariter possunt.
32 Inquisitorum iurisdictio est privativa ad omnes alios iudices Ecclesiasticos, vel seculares.
33 Inquisitionis in causa neque per viam violentiæ, excessus, vel aliam quamlibet, se immiscere possunt Regales Indiarum Cancellariæ, & schedula, quæ de hoc notabiliter agit.
34 Episcopi qualiter olim cognoscerent, & hodie simul cum Inquisitoribus cognoscant de causis hæreticorum?
35 Inquisitores dati sunt Episcopis tanquam Coadjutores, ut commodius hæreses purgentur.
36 Ordinarij qualiter hodie cum Inquisitoribus in causis hæreticalibus concurrant, & quid si inter se non conveniant?
37 Inquisitorum auctoritas in causis hæreticalibus, an sit maior, quàm Episcoporum, & qualiter hodie illis ferè relicta sit?
38 Ordinarij, quòd causas Fidei Inquisitoribus relinquant, per sched. Regiam rogantur, quæ refertur.
39 Inquisitores Lusitaniæ habent Bullas Apostolicas, ut Episcopi causas Fidei sibi relinquant.
40 Vicarij Cathedralium sede vacāte cōcur-

runt cum Inquisitoribus, tanquam Ordinarij.
41 Vicarijs residentibus in loco ubi residet Tribunal Inquisitionis, solent alij Ordinarij committere vices suas, quamvis & ipsi, si velint, ad illud accedere possent.
42 Inquisitores in causis Fidei sine Ordinario procedere nequeūt, secùs in causis Familiarium.
43 Episcopi ubi concurrunt cum Inquisitoribus in eorum Tribunali, tanquam Ordinarij, quem locum habere debeant?
44 Inquisitorum iurisdictioni in ijs, quæ ad eam pertinent, omnes regulariter subsunt.
45 Reges Catholici se, & suos successores, Tribunalibus S. Inquisitionis submiserunt.
46 Reges Hispaniæ in Concil. Tolet. VI. eam legem sanxerunt, ut Rex hæreticus à Regno expellatur.
47 Regum Hispaniæ maximam reverentiā, & subordinationem erga Tribunalia S. Inquisitionis qui referant, & extollant?
48 Regia Maiestas, an, & quatenus subiecta dici possit iurisdictioni Sācta Inquisitionis?
49 Regalis persona semper intelligitur excepta in statutis, quæ ad inferiores dirigūtur.
50 Regum hæreticorum causæ, & iudicium ad sedem Apost. pertinet.
51 Inquisitores utrum, & qualiter procedere debeant contra Proreges, & alios Præsides, & Gubernatores Indiarum?
52 Inquisitores sub gravibus pœnis, & cēsuris prohibiti sunt iurisdictionē suam ad casus, & causas in ea non contentos extendere.
53 Inquisitores iussi sunt Proregum personas revereri, eisque etiam in actibus Fidei primum locum deferre, & notabilis schedula de hoc agens.
54 Inquisitorum, & Archiepiscopi Mexicani desidium super sede in actibus Fidei, & quòd causam dederit ordinandi, ne in eis Archiepiscopi interveniant.
55 Inquisitores, an & quomodo procedere possint contra Archiepiscopos, Episcopos, & Prælatos Religionum?
56 Religiosi olim exemti erant virtute suorū privilegiorum à iurisdictione Inquisitorū, hodie secus, etiam contra Equites Ordinum Militarium.
57 Inquisitores semper ac procedere volunt contra personas graves, & in dignitate cōstitutas debent (si possibile est) supremum Inquisitionis Senatum consulere.
58 Inquisitio in crimine hæresis ex levibus indicijs formari potest. Sed cōtra graves, & honestas personas, non nisi valdè circumspectè procedere oportet.
59 Familiares, Commissarij, & alij Ministri sanctæ Inquisitionis salariati, & non salariati, quæ privilegia habeant tam in foro, quàm in alijs?
60 Concordia super competentijs iurisdictionis cum Tribunalibus S. Inquisitionis, refertur, & sched. quæ eam in provincijs Indiarum servari iussit.
61 Inquisitores Limani, & Mexicani notati sunt pro aliquibus excessibus in numero Familiarium, & in alijs contra tenorem concordiæ factis.
62 Concordia secunda ann. 1610. pro cōponendis differentijs cum Tribunalibus Inquisitionum Indiarum ad litterā refertur.
63 Competentiæ iurisdictionis per Auditorē, & Inquisitorem antiquiores Indiarum decidi iussæ sunt, sed ob præcedentiā in loco, & voto, quem uterque prætendebat, per plures annos indecisæ manserunt.
64 Auditores Audientiarum Indiarum præcedunt Inquisitores earundem provinciarum.
65 Auditores, quòd debeāt præcedere Inquisitores, cum quibus coadunantur ad decidendas competentias iurisdictionis per Regiam epist. ann. 1621 declaratum fuit.
66 Competentiæ iurisdictionis, ubi formātur cum Tribunali Inquisitionis, de causa seculari, potius quàm Ecclesiastica agitur.
67 Inquisitorum iurisdictio non est ordinaria, sed delegata ad certum genus causarū ob favorem Fidei.
68 Iurisdictio ordinaria potentior, & favorabilior est, quàm delegata.
69 Præcedentia non tam regulatur ex personis, quàm ex causa, vel Tribunali, quod repræsentatur.
70 Inquisitorū iurisdictio in causis Familiarium ratione fori, quod sortiūtur, an sit cēsenda Ecclesiastica, & Apostolica, vel secularis, & Regalis?
71 Cap. 25. concordiæ ann. 1610. ponderatur, & explicatur.
72 Cùm dictio ubi ponitur inter personas, eas æquè principaliter coniungit.
73 Inquisitores cur stare noluerint declarationi Regiæ super loco, & forma, qua cū Auditoribus concurrere debebant ad competentias decidendas, & quæ tandem data fuerit?
74 Cōpetentiæ iurisdictionis cū Inquisitione qualiter in Regnis Hispaniæ terminentur, & qui agant de materia competentiarum?
75 Familiares, ut gaudeant privilegio fori sanctæ Inquisitionis, quid probare debeant? & an eo gaudeant delinquendo in officijs per omissionem? remissvè.

76 Familiares sancti Officij impunè possunt arma portare.
77 Inquisitores possunt habere familiam armatam, & quare, & quid de eorum Ministris?
78 Inquisitores Hispaniæ lucrantur fructus suarū præbendarum, etiam si in eis non resideant, & quid observetur in Ecclesijs Indiarum?
79 Cruciatæ sanctæ Cōmissarij, & alij Ministri non habentur pro residentibus.
80 Inquisitores Indiarum possunt cognoscere contra hæreticos ibidem repertos, quamvis in Hispania, vel alibi crimē commiserint.
81 Hæretici ubicunque comprehensi fuerint, ibi puniri possunt, & quare?
82 Hæreticus in hæresi perseverans, quotidie idem delictum patrat.
83 Fur cum re furata apprehensus in aliquo loco, an debeat remitti ad aliū, in quo furtum commisit?
84 Hæretici fugitivi bona si in aliquo loco reperiātur, ubi nec delictum commisit, nec originem habet, an Inquisitores illius loci possint contra ea, absque alia citatione, vel remißione, procedere.
85 Bona hæreticorum à die patrati criminis in commissum cecidisse videntur.
86 Hæreticus cōtumaciter absens absque alia probatione pro hæretico condēnari potest.

CAPVT XXIV.

De origine, iurisdictione, & aliquibus specialibus Inquisitorum, qui in Novo-Orbe adversus hæreticam pravitatem cognoscunt, & de eorum Commissarijs, Familiaribus, & Ministris.

1 HÆRESIS, † & hæreticorū natura talis est; ut nisi protinùs, ac nasci cœperit, & penitus evellatur, non Religionem tātùm, verùm & statū ipsum Politicum funditùs evertat, ac perdat, ut benè advertit, & pluribus exemplis ostendit, & prosequitur Lud. à Paramo in tract. de origine, & progress. Inquisit. lib. 2. tit. 3. cap. 7. Vnde † explodendi sunt illi, qui disputant, an in benè constituta Republica tolerari possit diversitas Religionū, de quo per Bodin. lib. 3. de Repub. cap. 7. Danæum lib. 2. Eth. Christianæ, cap. 7. Iust. Lips. lib. 4. Polit. quæst. cent. 1. in fine, Mager. de advocat. armata, cap. 16. num. 593.

2

Et valdè ab omnibus commendatur, & inter plura alia, quæ gesserūt egregia facinora, extollitur zelus, & studium † Regum Catholicorum Ferdinandi, & Elisabeth in creanda, & constituenda in Regnis Castellæ & Legionis, ac postmodùm in alijs sibi subiectis, generali adversus hæreticalem perfidiam, & apostasiam inquisitione, & iurisdictione ann. 1479. ex qua tot, ac tales effectus sequuti sunt, ut à pluribus, & gravissimis Scriptoribus summis ubique laudibus commendetur, & † huic institutioni, Fidei puritas, quā Dei benignitate hodie Hispania gaudet, inter aliarum nationum impios, & impudentes errores, sive horrores, meritò tribuatur, ut constabit ex eodem Paramo d. lib. 2. tit. 2. cap. 2. & seqq. Ioan. Mariana histor. Hispan. lib. 24. cap. 17. per totum, ubi ita eleganter concludit: *Ab † hoc initio res in hanc auctoritatem crevit, atque potestatē, qua nulla pravis hominibus toto Orbe Christiano formidabilior est; Reip. universæ maiori commodo, præsens remedium adversus impendentia mala, quibus aliæ provinciæ exagitantur, cœlo datum. Nam humano consilio adversus tanta pericula satis caveri non potuit*, & Alvar. Gomezius de rebus gest. Card. Fr. Francisc. Ximenez, ibi: *Huius præclari, & sacri Magistratus, cùm statim Hispania utilitatem maximam sensit contra iudaizantes, tùm verò his calamitosis temporibus contra tot sectarum pestem experti sumus incomparabilem, & nunquam satis pro merito æstimandam.*

3 4 5

Idem agnoscit Marinæus Siculus de rebus Hispan. lib. 5. cap. de Hispan. sobriet. ubi hac de causa † nullam nationem Hispanā Christianiorem reperiri inquit, Vasæus lib. 1. Chron. Hisp. cap. 9. ubi semper fuisse Hispaniam Christianæ Religionis observantissimam tradit, & hæreticis infestissimam, Odofredus in l. 2. C. de hæretic. ubi ita notabiliter inquit: *Puniuntur suspecti hæreseos in Religiosissimis Hispaniæ Regnis, vel hoc maximè hac tempestate triumphantibus, & singulari laude dignis, quòd nulla non solùm planè hæresis, verùm ne suspicio quidē nota digna, vel momento manet.*

6

Et latè idem ex nostris prosequuntur, de origine Hispaniæ Inquisitionis plura tradentes, Zurita 1. lib. ann. cap. 49. Illescas in hist. Pontif. 2. parte, lib. 6. cap. 8. Alphons. Carrillus in annal. lib. 5. ann. 1478. Simanc. in Cathol. inst. tit. 3. num. 3. & 14. Borrell. de præstant. Reg. Cathol. cap. 81. Valdesius de dignit. Reg. Hispan. cap. 20. à num. 19. Dom. Lopez Madera in Monarch. Hisp. c. 6. fol. 46.

& cap.12. à num. 3. D.Ioan. Vela de delict. cap.14. à num.18. Fr. Ioan.à Salazar in Polit.Hisp. proposit.3. Navarretus de conserv. Monarch.discurs.7. tetigi Ego 1.tom.de Indiar.iure,lib.2.cap.25.num.13. & prosequitur D. Franc. Torreblanca de Magia, lib.3. cap.2.

Qvae cura cùm pari studio semper ab eisdem Regibus Catholicis, & ab eorum successoribus continuata fuerit,ut huic pestilenti morbo maturè,&opportunè 7 † succurrerét, agnoscentibus nimirum Religionis causam primã esse debere in omni benè fundata Republica,&eius defensionem esse solidissimum Imperij fulcrum,& fundamentum,ut egregiè considerat Torreblanca ubi sup. & Magerus de advocatia armata, cap.5. num.145. pag. 126.simul atque has Indiarũ provincias Dei gratiâ ab eisdem lustratas, eiusdem Dei Fide, cultu, & Religione illustrare cœperunt, 8 Episcopis † primùm in eis creatis, per Cardinalem Toletanum Inquisitorem generalẽ commiserunt, ut contra hæreticos,& apostatas, si qui fortè ibidem reperirentur, 9 † non solùm ordinariâ auctoritate procederent,cuius est oves sibi commissas custodire, Ezech. cap.54. cap.pen.de reg. iuris. Verùm etiam delegatâ, si id fortè oportere censuissent, ut refert Ant.de Herrera in hist. gener. Indiar. lib.2. decad.2. cap.16. & Ioan. Matienz. in tract.M.S.de moderat.Reg.Perù,2.par.cap.26.qui ostendit, ad sua usque tempora Episcopos hanc iurisdictionem exercuisse, & sicubi ad Regias Cancellarias per viam violentiæ ex illorum sententijs recurreretur, dicere solitus fuisse, se tanquam Inquisitores in illis processisse, ut sic illud remedium eluderent.

Quousque rebus harum Indiarum magis compositis, & pluribus Hispanorum colonijs in eas deductis, necessarium visum fuit, 10 propria † sanctæ Inquisitionis Tribunalia in illis eligere, adinstar eorum,quæ in Hispania florebant, prout tandem ad effectum perduxit Illustriss. Cardinalis Didacus Espinosa, Inquisitor generalis,ac supremi Castellæ Senatus Præses ann.1571. Duo erigens, unum in urbe Limana, sive Regum, quæ Peruani Regni caput, & emporium habetur. Alterũ in Mexicana, quæ totius Novæ-Hispaniæ Metropolis est,de quibus, eorumque effectibus, & progressibus, luculentam narrationẽ facit Paramus ubi sup. d.lib.2.tit.2. cap.21. per totum, Herrera in descript. Ind. quam post decadem 4.apposuit,pag.84. ubi differtè harum erectionum causas, & utilitates enarrat, Fr.Ioan.Torquem.in Monarch. Ind. lib.5.cap.24.& lib.19.cap.28.& 29.Fr.Anton.Remesal in hist.Guatemalensi,lib.2.c.2. §.1.Et posteà ob distantiam provinciarũ,quæ dictum sanctum ministerium minus aptè, & exactè exerceri permittebat, creatum fuit aliud tertium Tribunal in urbe, quæ vocatur *Cartagena de las Indias*, & illarum veluti collum habetur, hodieque muris cincta, & sumtuosis ædificijs illustrata, magnoque incolarum, & mercatorum numero referta cõspicitur. Quæ erectio facta fuit D. Philippo III.regnante,& Inquisitorem generalẽ agente Illustriss. Cardinali, & Archiepiscopo Toletano Dom. D.Bernardo de Roxas Sandovalio anno 1610. ut cõstat ex schedulis ad id expeditis Vallisoleti 8. Martij eiusdem anni. Et de erectione Limanæ, & Mexicanæ Inquisitionis extant Regales Provisiones D. Philipp.II.dat.Matrit.16.August.ann.1570. tom.1.impress.pag.45.& seqq.in quibus graviter,& eleganter recensentur causæ, quæ ad hæc Tribunalia erigenda Reges nostros moverunt; & quibus illa Ministris constare debeant. Et idem repetitur in quadam relatione,quæ habetur eodem tom. pag.29. ubi distractus utriusque Inquisitionis graphicè designatur.

Et 11 † salaria,quæ dictis Ministris ex Regijs arcis solvi iubentur, ubi ex pœnis, & pœnitentijs, alijsque confiscationibus illa quantitas corrogata non fuerit, quæ ad talem solutionem sufficiat, de quo singulis annis relationem authenticam,& iuratam edere debẽt per sched.specialiter de hoc agentem dict.1. tom.pag.46.Quam cùm Limani Inquisitores reddere detrectassent,tandem ad id compulsi sunt per alias sched. ann. 1620. & 1636. in quibus relationis forma præscribitur. Idque eâ ratione, quòd oportere visum fuerit Regium fiscum tot bellis,& ingruentibus negotijs exhaustum, ab hac præstatione relevare.

Qvod etiam in causa fuit, 12 † ut in unaquaque ex Cathedralibus Indiarũ Ecclesijs, quæ sufficienti Præbendariorum numero polleret, unus Canonicatus supprimeretur,eiusque reditus pro salarijs,sumtibusque, & expẽsis eorundem Tribunalium deserviret, ita ut tanto minus à Regijs Officialibus præberetur, quantò dictarum præbendarum reditus constitissent.Ad quod novissimè impetratum fuit Breve Apostolicum S. D. N. Vrbani VIII. quod ob Fidei favorem, & nostri Regis supplicationẽ se id concedere exprimit.Eiusque executio antiquioribus cuiuslibet Tribunalis Inquisitoribus commissa fuit, & iam in praxim ferè ubique deducta est.Vnde parũ deinceps erit,quod horum salariorum ratione fiscus expendat.

Circa quæ illud notandũ est,per alias sched.

13 Matr. 17. Iulij ann. 1572. cautum esse, † ne Inquisitores propriâ auctoritate salaria à Regijs Officialibus exigant, sed mediante Proregis, vel Gubernatoris interventione, quem nes Regiarum facultatum administratio fuerit. Et ut nullo modo sub hoc prætextu contra ipsos Officiales Regios per excommunicationem, & viam inquisitionis procedant.

14 Quamvis in alijs certum sit, † quòd procedendi ius habeant contra omnes, qui earum iurisdictionem turbant, vel impediunt, vel libertates, immunitates, ac privilegia sibi, & suis Familiaribus, cæterisque Ministris concessa observare recusant, ut constat ex latè traditis à Narbona in l. 20. gloss. 22. tit. 1. lib. 4. Recop. Diana 4. part. resol. moral. 65. & 104. cum alijs, & ex his, quæ in simili de Ministris Cruciatæ loquens tradit Gabr. Pereira de manu Regia, lib. 1. tit. 9. sect. 2. cap. 8. n. 2. & 3. Et insinuant

15 † plures schedulæ Regiæ, quæ dicta privilegia recensent, & eorum observationem enixè iniungunt Proregibus, Regalibus Audientijs, cæterisque Indiarũ Magistratibus, quæ habentur d. 1. tom. ex pag. 45. & 57. & ponunt eosdem Inquisitores, & Ministros, ac bona eorum, sub Regia tuitione, his verbis: *I porque los dichos Inquisidores, Oficiales, i Ministros que agora son, i fueren de aqui adelante, puedan mas libremente hazer, i exercer el dicho santo Oficio, ponemos à ellos, i à sus Familiares, con todos sus bienes i haziendas so nuestro amparo, salvaguardia, i defendimiento Real, en tal manera, que ninguno por via directa, ni indirecta sea osado de lo perturbar, damnificar, ni fazer, ni permitir que les sea hecho daño, ò desaguisado alguno, so las penas en que caen, è incurren los quebrantadores de la salvaguardia, i seguro de su Rei, i Señor natural; i esta es nuestra voluntad, i de lo contrario nos tenemos por mui desservido.*

Sed est valdè notabilis, & digna, quæ hîc

16 ad litteram inseratur † illa ann. 1603. ad Mexicanum Proregem Dom. Marchionem Mótisclarium directa, quæ etiam ad Peruanum D. Comitem de Monterei sub eodem tenore transmissa fuit, cuius hæc sunt verba: *El Rei. Marques de Montes-claros, Pariente, &c. Mi Virrei, Governador, i Capitan general de las Provincias del Pirù, ò à la persona, ò personas à cuyo cargo fuere el govierno dellas, yà sabreis lo mucho q̃ Dios nuestro Señor es servido, i nuestra santa Fè Catolica ensalçada por el santo Oficio de la Inquisició, i de quanto beneficio ha sido à la universal Iglesia, à mis Reinos, i señorios, i naturales dellos, despues que los señores Reyes Catolicos de gloriosa memoria mis rebisabuelos lo pusieron, i plantaron en ellos, con que se han limpiado de infinidad de hereges, que à ellos han venido, con el castigo que se les ha dado en tantos, tan grandes, è insignes Autos de Inquisicion, como se han celebrado, que les ha causado gran temor, i confusion, i à los Catolicos singular gozo, quietud, i consuelo, de que como veis por carecer desta gracia otros Reinos han padecido, i padecen grandes disturbios, inquietudes, i desassossiegos, de que damos muchas gracias à nuestro Señor, que ansi lo ha encaminado, haziendo tan gran bien à estos: i assi por todo esto, como por avermelo encomendado afectuosamente el Rei mi señor, i padre, que estè en el cielo, como porque yo lo estimo por devocion i aficion que le tengo, i la obligacion que à todos los Oficiales corre de mirar por èl, que sea amparado, defendido, i honrado, mayormente en estos tiempos, que tanta necessidad ai, i ser una de las mas principales cosas que se os pueden encomendar de mi estado Real, os encargo mucho, que assi à los venerables Inquisidores Apostolicos de essas provincias, como à todos los otros Oficiales, Familiares, i Ministros del dicho santo Oficio les honreis, i favorezcais, dandoles de nuestra parte todo el favor i ayuda que os pidierẽ, i fuere necessario, guardandoles, i haziendoles guardar todos los privilegios, exẽciones, i libertades que les estan concedidas, ansi por Derecho, Concordias, i Cedulas Reales, como de uso i costumbre, i en otra qualquier manera: de suerte, que el dicho santo Oficio se use i exerça con la libertad, i autoridad que siempre ha tenido, i Yo deseo tenga, i no hagais, ni permitais que se haga otra cosa en manera alguna, que demas que cumplireis cõ lo que sois obligado, como Catolico Christiano, i con el cargo que teneis en essas provincias, i que à vuestro exemplo haràn otros lo mesmo, me tendrè de vos por mui servido, i à lo contrario no tengo de dar lugar. Dada en Valladolid à diez i ocho de Agosto de mil i seiscientos i tres. Yo el Rei. Por mandado del Rei nuestro señor, Iuan de Ibarra.* Et de his

17 privilegijs, † & alijs pluribus prærogativis Inquisitorũ, latè ultra alios agit Narbona in d. l. 20. per totam, Tiber. Decian. 1. tom. crim. lib. 4. cap. 26. num. 4. & lib. 5. cap. 22. & 23. Roxas in tract. de privileg. Inquisit. Paramus lib. 2. & 3. per tot. Bobad. in Polit. lib. 2. c. 17. num. 72. & 107. & 114. novissimè Diana d. 4. part. tract. 7. & 8.

18 HABENT autem † salaria dictorum Inquisitorum illud privilegium, quod licèt alijs Ministris non nisi post lapsum cuiuslibet tertij solvi debeant, ut disponitur per sched. ann. 1590. & alias, quæ referuntur 3. to. pag. 333.

&

& seqq. illis autem solvi iubentur initio tertij, ut decidunt schedulæ eis datæ tempore, quo Inquisitiones creatæ sunt, & illæ ann. 1572. cum Prorege Peruano Dom. D.Fràc. à Toleto, & Limanis Inquisitoribus loquentes, ibi: *I que las librançAs se hagan al principio delos tercios del año*; nimirùm quia hæc salaria, quasi in alimenta eorum dari videntur, 19 † quæ eam naturam habet, ut initio anni solvi debeat, l.2.l.in singulos, l.filiæ meæ, D. de ann.legat.l.habitationem, & l.legati, D.de usufr.legat.cum pluribus alijs, quæ post Socinum, Simon de Prætis, & Cavalcan.allegat Petr. Surd.de aliment. tit.4.q.17. per tot. Mier. de maiorat. 4.par.q.28. num. 19. Vincent.de Franch.decis.Neapol.155.num, 1.& D.Valençuela cons. 197.num.47. ubi de cōmuni omnium Regnorum praxi testantur, & Mastrill.de salario loquens, de Magistrat.lib. 1.cap.21.num.16.

Necnon etiam ne tales Ministri mendicare cogantur, 20 † vel mutuas pecunias à Provincialibus accipere, cùm eos valdè austeros, incorruptos, & vitæ sanctimoniæ præditos esse deceat, ut dictæ schedulæ exigunt, & observant latè Eimericus in direct. Inquisit. 3.par.q.16.& 130. ubi Peña eius Additionator, gloss. in Clem.nolentes, de hæret. Simāc. in Enchirid. tit.12. Mosconius lib.1.de Maiest.Eccles.1.par.cap.11.D.Valençuela cōs. 195.num.39.fol.601. Vbi hinc infert, cur in Inquisitoribus maior ætas, quàm in Episcopis requiratur, & Bobadilla d. lib.2. cap.11. ubi inquit prohibitos esse quælibet dona etiā esculenta, & poculenta suorum officiorum ratione recipere, sub pœna dupli, excommunicationis, & restitutionis, ac privationis officij, & decem mille marapetinorum, ut scribit Simanc.dict.tract.de Cathol. inst.tit.44. num.45. & seqq. fol.162. & tit.41.num.37. fol.192. Anelatens.de hæret.quæst.8.& 9. Azeved.in l.1. num.18. tit.6. lib.3. Recop. & novissimè Diana d. tract.8. resol.8. pag.mihi 390.

Vnde his diebus 21 † orta fuit dubitatio in causa hæredum D.D.Francisci de Albornoz Bazan Inquisitoris Mexicani, qui in fata cōcesserat, an tenerentur restituere salariū cuiusdā tertij, quod in ipsius initio, iuxta dictas schedulas, acceperat, cùm proximè à receptione, & antequàm illud ratione officij, vel servitij præstiti, vindicare posset, decessisset. Et nō teneri dicēdū videbatur, 22 † ex l.1.§.Divus, ubi Bart.& alij, D.de var.& extraord.cognit. l.diem functo, ubi idem Bart. D. de off.assess. & latiùs Ias.& Alex.ibid.num.13. qui ad idē expendit l.matriculam, C.de agentib.in reb. l.si quis in sacris, C.de prox.sacr.scrin.& l.1. C.de Princip.lib.12. Quibus probatur 23 † salarium advocati, vel iudicis, aut alterius officialis, necdum finito tertio, pro quo solvi iubetur, decedentis, ei deberi, perinde ac si toto tempore deservierit, cùm per eum non steterit, quominus ad finem usque temporis suas operas explevisset. Pro qua opinione, ultra alios antiquiores, plura etiam considerant Oroscius in ead. l.diem functo, num.6. & 7.facit l.9.tit.8.par.5. & ibi gloss. verb. *E los otros*, & latè tradita à Corseto, Capicio, Surdo, Tuscho, Azevedo, Morla, & alijs, quos refert Mastrillus de Magistrat. d. lib.1. cap. 21.num.48.& seqq.& Georg.Cabedus, omninò videndus, decis.Lusit.8.num.8. & seqq.

Sed contrariam, ut ipse inquit, num. 9. & 22. Fulgos.Butricar.Salicet.Bertrand.& cōmunis praxis observat, pro qua stat l.2.tit. part. 3. ubi Gregor. gloss. 2. Quia 24 † Reges cum suis Ministris, & Magistratibus ex Regni consuetudine convenire videntur, ut salarium pro operis, & industriæ, quam navant, præmio, & compensatione succedat, ac proinde nonnisi pro rata temporis, quo servierunt, mercedem consequi possint, 25 † quâ conventione expressâ, vel tacitâ interveniente, cessat reg.d.l.diem functo, & l.qui operas, & similium, D.locati, ut idem Bart.ibidem observat, & idem tradit Ioan. de Platea in d. l. si quis in sacris, & in l.unica, C. si post creationem, lib.10. Bobadilla in Polit. lib.1.cap. 2. n.23. ibi: *No se deberà el salario por entero, como tampoco se debe a los herederos del muerto antes del año, porque ni el derecho comun, ni la lei de la partida que se lo dabā, se practica, ni se paga mas de la rata*: quod etiam, alijs relatis, tradit Mastrill.d.cap.21. num.51. ubi post appositam, & pluribus confirmatam doctrinam Bart. in d. l. diem functo, subdit: *Hoc tamen non servatur hodie in Regno, nec in pluribus locis*, & idem testatur Flor.Diaz de Mena in pract. lib.1.q.8.num. 27.& Nos infrà lib.4.cap.4.

Cognoscunt autem 26 † Indiarū Inquisitores privativè de omnibus causis civilibus, & criminalibus, de quibus cognoscere solent, & possunt alij Inquisitores per Hispaniam, & Italiam deputati, prout sunt hæresis, apostasiæ, blasphemiæ hæreticalis, maleficorum, incantationum, superstitionum, & aliarum, quæ sigillatim referuntur per text. & DD.in cap.abolendam, & cap.inquisitionis, & per tit.de hæret.in auth.& in 6. & latè per Simancas, Peñam, Villadieg. Zanchin. Eimeric.Roxas, & innumeros alios, qui de hæreticis, & Inquisitoribus scripserunt, Zerola in praxi, 2.par.verb.*Inquisitores*, fol.55.Cevall.2.par.comm.q.897.num.284.Rodrig.

de

de ann.redit.lib.1.q.17.num.75.Narbona in l.20.tit.1.lib.4. Recop. gloss.20. per totam, Galganet.de iure publico,lib.3.tit.111.n.9. & seqq.Iul.Clarus §.hæresis, Tiber.Decian. 1.tom.crimin.lib.2.cap.22.num.16. Bobad. in Polit.d.lib.2. cap.17. num.70. & seqq.& num. 152. Farin. in tract. de hæret. ferè per totum, Salced.in addit.ad prax.Bernar.Diaz cap.102. Isidor.Moscon. de Maiest. Eccles. lib.1.par.1.cap.11. D.Ioseph. Vela in cap. 1.de off.Ordin.1.par.ex num.76.ad 78.ubi qualiter de sortilegijs cognoscant,& in Regno Aragoniæ, Valentiæ, & Lusitaniæ etiã de crimine sodomiæ, & novissimè D. Francisc. Torreblanca de iure spirit.lib.13.cap.1.2.& seqq.& per totum illum librum, & Diana d. tract.7.& 8.

27 Et excepto † quòd contra personas Indorum,etiam si delicta commisisse probati fuerint,quæ alias ad ipsos Inquisitores spectarent,cognoscere prohibiti sunt,propter illorum ruditatem,& incapacitatem,& quòd adhùc in Fide,& Religione Christiana sufficiẽter instructi non sint, ut in eorum instructionibus cavetur, & in epistolis missis ad Peruanum Proregem Dom.D.Franc.à Toleto, quæ extant in 1.tom. pag.49. & repetuntur in 2.pag.73. & notant Anton. de Herrera in descript.Indiar.pag.84. Quorum † delictorum 28 cognitio, si hæresim, vel apostasiam sapiant, Episcopis reservatur, sin verò maleficium, etiam secularibus, ut in eisdem epistolis dicitur.

29 Absolutio tamen † hæresis mentalis externæ, sive completæ, propter quam excommunicatio ipso iure incurritur, licèt regulariter hodie reservata sit summo Pontifici, vel Inquisitoribus Apostolicis, qui eius delegatam hac in parte iurisdictionem exercent, ut per Concil.Trid.sess.24.cap.6. in fin. & ea, quæ tradit Covarr.in cap. Alma mater, num.15. Simanc.in Enchirid.cap.51.n.4. & in Cath. inst.cap.3.Roxas de hæret.2.par.asser.39. & de privil.Inquis.§.416.ubi dicit,hoc ita fuisse declaratum per Motum Pij V. ann.1572. die 30.Iunij,Mendos. in prax. tit. absolutio ab hæresi,fol.58.Did.Perez in l.3.tit.8. lib. 4.Ordin.pag.85.Navar.in Manuali,cap.27. num.260.Eman.Roder.in explic.Bullæ Cruciatæ,§.9.num.70. & in quæst.regul. 1.tom. q.20.art.9.& in summ.1.par.cap.128.& Fr. Ioan.Bapt.in advertent. Confess. 2.par. fol. 30 241.Adhuc tamen † quoad Indos, Archiepiscopi,& Episcopi Indiarum,& alij,quibus ipsi id commiserint, auctoritatem habent absolvendi eos ab hæresis crimine, & ab alijs quibuscunque criminibus,excessibus,& casibus reservatis, tam in foro interiori, quàm exteriori per Breve Gregorij XIII. concessum ad instantiam D.Philippi II.prout refertur in confessionario Concilij Limensis edito ann.1583. sub finẽ, cuius verba refert Fr. Ioan.Baptista ubi sup.fol.242. subdens postea cum Mag.Veracruce in suo compendio, verb. *Episcopus*, † quòd Religiosi habent in 31 his partibus specialia privilegia, ut possint omnia illa, quæ Episcopus in foro pœnitentiæ.

32 Dixi autem † privativè ad Inquisitores dictarum causarum cognitionem spectare,ut alios iudices Ecclesiasticos, & seculares excludam,qui se iam in illis immiscere nõ possunt, & Regales etiam Audientias, & Cancellarias Indiarum, quæ etiam in eisdem inhibitæ sunt, quamvis † per viã tollendæ violentiæ, aut per excessum iurisdictionis cognoscere 33 velint,quod ultra legem Regiam, & alias schedulas,expressè, & enixè provisum est per illam dat.Matr.10.Martij ann.1553. quæ habetur 1.tom.pag.50.ibi: *Mando,que de aqui adelante en ningun negocio, ni negocios, causa, ò causas civiles, ò criminales de qualquier calidad, ò condicion que sean, que al presente se tratan, ò de aqui adelante se trataren ante los Inquisidores, ò juezes de bienes,ò alguno dellos,vos,ni alguno de vosotros se entrometa por via de agravio, ni por via de fuerça, ni por razon de no aver sido algun delito en el santo Oficio ante los dichos Inquisidores suficientemente punido, ò que el conocimiento del dicho negocio no les pertenece,ni por otra via, causa, ò razon alguna, à conocer, ni conozca, ni à dar mandamiẽto, cartas,cedulas, ò provisiones contra los dichos Inquisidores,ò juezes de bienes sobre absolucion, ò alçamiento de censuras, ò entredichos, ò por otra causa, ò razon alguna, sino que dexeis, i cada uno de vos dexe proceder libremente à los dichos Inquisidores, ò juezes de bienes conocer,i hazer justicia, i no les pongais impedimento, ni estorvo en manera alguna.Pues si alguna persona,ò personas, pueblos, ò comunidades se sintiere,ò sintieren agraviados de los dichos Inquisidores, ò juezes de bienes, ò de alguno dellos, pueden tener,i tienen recurso à los del nuestro Consejo de la santa i general Inquisicion, que en la nuestra Corte reside, para deshazer, i quitar los agravios que los dichos Inquisidores, i juezes de bienes,ò alguno dellos huvierẽ hecho, à los quales del dicho Consejo, i no a otro Tribunal alguno se ha de tener el dicho recurso, pues solos ellos tienen facultad Apostolica de su Santidad, i sede Apostolica,i en lo demas de su Magestad, i de los Reyes Catolicos nuestros bisabuelos de gloriosa memo-*

ria

*ri a para conocer, i para deshazer los agravios que los dichos Inquisidores i juezes huvieren començado, ò alguno dellos hiziere, ò hizieren,&c.*Cuius schedulæ, & praxis meminit Simanc.de Cathol. instit.tit.36. num.2. Salcedo suprà dicto cap. 102. vers. *Et licèt*, Rodriguez de annuis reditib. lib. 1. cap.17. num. 75. Cevallus 4.tom. commun. q.897. n.282.& tom.5. *de las fuerças*, 1.par. gloss. 15.num.16. & Narbona in d.l.20.tit.20.lib. 4.Recop. ubi gloss.1. ex num.6. agit, an, & quando Inquisitores recusari possint, & qualiter in eorum recusationibus procedendum sit. De quo etiam latè, & doctè D. Francisc. Torreblanca de iure spirit.lib.15. cap. 9. & Diana d.tract.8.q.5.pag.388.

34 Hoc autem non impedit, † quin Episcopus, qui ratione sui muneris, & officij est Inquisitor ordinarius contra hæreticos, quo inspecto, & de hæresi olim solus cognoscebat, d. cap.ad abolendam, de hæret. hodie cum eisdem Inquisitoribus concurrat, vel eius nomine ipsius Vicarius, de qualitate eius quoad genus Inquisitione præmissâ, prout, & praxi observatur, quia ordinariæ eius iurisdictioni non est omninò derogatum per delegatam, quam Inquisitores exercent, cap.statutum 9. cap.ne aliqui 10.cap.ut officiũ,cap. per hoc, & ferè per totum, de hæret. lib. 6. Clem. 1. eod.tit.& Extravag.Bened.II.inter communes, iunctis alijs, quæ tradit Did.Perez in l.3. tit.4.lib.8.Ordinamenti,pag.85.& seqq.Vival.in Candelabro aureo,p.1.tit.de abs.sacr. num. 12. Simancas ubi sup. cap.25. per tot. Decian.lib.5.crim.cap.22.num.5.cum seqq. August.Barbosa de iure Ecclesiast. lib.1.§.4. num.54. D.Ioann. Vela de delict. cap.14. à num.17. Param.de orig.Inquisit. lib.1. cap. 2.tit.13. num. 30. Mosconius d. cap.11. in

35 princip. ubi, † quòd Inquisitores dati sunt Episcopis tanquam Coadjutores, ut commodiùs hæreses purgentur, latè Galganetus de iur.pub.d.lib.3.tit.111. num.41. & seqq. & num.51. & eruditiss. D.Ioseph.Vela Granatensis Senator meritissimus in docta repet. ad cap.1.de offic.Ordin. 1.par.num.76. pag. 34.& Ioan.Filesacus de sacra Episcop.auct. cap.1.

36 Qui Auctores, præcipuè Simancas, & D. Ioseph. Vela, docent, † qualiter hodie Ordinarius cum Inquisitoribus concurrat, & quid faciendum sit, quando inter se non conveniunt? Et idem tractat Azor lib.8.inst.mo-

37 ral. cap.18. q.8. ubi etiam disputat, an † Inquisitoris auctoritas in conquirendis, & puniendis hæreticis, maior sit, quàm Episcopi? Roxas de hæret. 2.par. num.432.Molina de iust.& iur.tom.6. disp.28.ubi num.11.& 12. differit, quid possint Inquisitores sine Episcopis? Et quòd iam ferè omnia, quæ causas Fidei concernunt, Ordinarij Inquisitoribus relinquũt, Paramus ubi sup.lib.3.q.2.à n.97. usque ad 107. Dom.Bracharens.Acuña,cum addition.Seraph.de Freitas,in tract. de confessarijs solicitant.q.2.num.1.& seqq. Sousa in eod.tract.2.par.num.17.conclus.5. Farin. de hæresibus,q.186. num.56. Ant.Fernand. de Moure in suo examine Theolog.moral.4. par.cap.10.ad litt.I.§.2.num.1.

38 Et ultra eos, hoc, † quòd Ordinarij dictas causas Inquisitoribus relinquant, expressè cautum est de iure nostro Indiarũ per sched. gener. quæ initio fundationis Inquisitionum ad eandem Indiam scriptæ sunt Matrit. 10. August.ann.1570.&Barch.26. Maij 1585. & habentur d. 1.tom. pag.45.& seqq.in hæc verba: *I porque podria acõtecer, que en vuestra Diocesi resultando algunas cosas tocantes à nuestra santa Fè Catolica, i al delito de la heregia, vuestro Provisor, i Oficiales se entremetiessen à conocer del dicho delito, i procediessen contra algunas personas sospechosas, è infamadas del dicho crimen, è hiziessen contra ellos processos, i desto podrian resultar inconvenientes, vos rogamos, i encargamos, que vos, ni vuestro Provisor, i Oficiales no os entrometais à conocer de lo susodicho, i que las informaciones que teneis, ò tuvieredes de aqui adelante tocantes al dicho delicto, i crimen de la heregia, las remitais al Inquisidor, ò Inquisidores Apostolicos del distrito donde residieren los tales delinquentes, para que èl, ò ellos lo vean, i hagan en los tales casos justicia, que en los casos que conforme à derecho vos, ò vuestro Provisor debais ser llamados, los dichos Inquisidores os llamaràn para que assistais con ellos, como siempre se ha hecho, i se haze, i no se haga otra cosa en manera alguna, porque assi conviene al servicio de Dios nuestro Señor, i à lo contrario no se ha de dar lugar,&c.*

39 Et † in Lusitania esse Bullas Apostolicas, quæ idem iubent, & declarant, tradunt Dom. Acuña & Freitas in locis suprà relatis. Et quòd hoc, quod dicimus de Episcopis, & eorũ Vicarijs, intelligatur etiam † in Vicarijs,

40 qui nominantur à Capitulo sede vacante, cùm succedat in iurisdictione Ordinarij Episcopi defuncti, tenent etiam Simãcas, & D. Ioseph. Vela in locis suprà relatis. Quibus † Vica-

41 rijs, residẽtibus in loco, ubi Inquisitores morantur, & suum Tribunal habent, solent alij Episcopi vices suas committere, pro causis, quæ spectant ad reos sancti Officij, qui sunt de sua Diœcesi, & iurisdictione, quamvis si vellent ad dictum Tribunal accedere, & ibi

in-

intereſſe, ubi tales cauſæ tractādæ eſſent, nullo iure prohiberi poſſent, ut conſtat ex ſuprà relatis, & ex Narbona in l. 20. tit. 1. lib. 4. Recop. gloſſ. 21. num. 53. Vbi, † quòd in cauſis Fidei ſine Ordinario iudice procedere non poſſunt, in cauſis verò Familiarium ipſi ſoli ſine Epiſcopo cauſas dijudicant. Et † ubi cū Inquiſitoribus concurrit Epiſcopus, ſedere debet poſt antiquiorem, ut tradit Vaſcocell. lib. 1. diverſ. argum. cap. 1. Stephan. Gratian. 1. tom. diſcept. cap. 106. num. 38. & noviſſimè Hermoſilla in addition. ad Greg. Lopez part. 5. gloſſ. 2. Prologi, num. 62. quia in his actibus poſt erecta Tribunalia ſanctæ Inquiſitionis, non tam ut Epiſcopus, quàm ut Inquiſitor ſedere videtur, & in eiuſmodi gradibus, & præeminentijs ad locum ſeſſionis regulandum, qualitas, quæ in eo repræſentatur, attendi ſolet.

42

43

SEMOTIS autem Indorū perſonis, ac cauſis, † nullus eſt, qui ratione hæreſis, vel aliorum, quæ ſanctæ Inquiſitionis Officium concernunt, in his Indiarum partibus, Inquiſitoribus nō ſubiaceat. Quod certè mirum videri non poterit, ſi conſideremus † ipſum Regem Ferdin. Catholic. qui Inquiſitiones erexit, ſe ac ſucceſſores ſuos ijs ſubmittere voluiſſe, ut obſervat Vaſæus in Chron. Hiſp. Marta de iuriſdict. 1. par. cap. 26. num. 94. his verbis: *Item Rex Caſtellæ, antequàm Rex fiat, iuramento ſpeciali ſubijcit ſe, & totum ſuum dominium ſanctiſſimo ſeveriſſimæ Inquiſitionis Tribunali.* Quod etiam tetigi Ego 1. to. lib. 3. cap. 1. num. 91. & 92. Vbi etiam obſervo † Catholicos Hiſpaniæ Reges, iam inde à temporibus Concilij Toletani VI. eam ſibi legem impoſuiſſe, ut Rex, qui inciderit in hæreſim, ſit excommunicatus, & exterminādus. Et proſequuntur, † hanc noſtrorum Regum Inquiſitioni ſubordinationem aſſerētes, Did. Valdes de dignit. Reg. Hiſp. cap. 19. num. 88. Eimeric. in direct. Inquiſ. 3. par. q. 31. ubi Peña eius Addition. comment. 80. Carrer. in prax. tit. de hæret. num. 85. verſ. *Item poſſunt*, Siman. in Cathol. inſtit. cap. 34. num. 32. Albertin. de hæret. cap. 1. q. 7. num. 4. Paramus de orig. Inquiſ. lib. 3. q. 5. num. 24. & latè illuſtriſſ. Bracharenſ. Acuña in tract. de Confeſ. ſolicit. q. 12. ubi tamen eius Additionator Fr. Seraph. Freitas, hoc in dubium revocat, † & ſolùm quoad effectum revelandi crimina, de quibus ipſi cognoſcunt, eis ſubijci inquit, pro ſe citans Param. ubi ſup. Decian. 1. tom. crimin. lib. 5. cap. 23. num. 7. Cened. in collect. ad Sextū, collect. 14. num. 2. & ſic intelligens quæ à Dom. Acuña traduntur: *Quia † ſemper* (inquit) *in ſtatutis, quæ ad inferiores dirigūtur, Regalis perſona excepta cenſetur*, cap. fin. §. nec aliquis, de offic. deleg. cum latè traditis à Gonçal. ad reg. 8. Cancell. in procem. §. 2. num. 37. Cabed. lib. 4. diverſ. cap. fin. n. 7. & in ſpecie Trident. ſeſſ. 24. cap. 9. de reform. matrim. Enriq. lib. 11. de matrim. cap. 6. §. 3. gloſſ. 9. Ac ſubinde † ad ſummum Pontificē pertinet cognitio, & iuriſdictio contra Regē hæreticum, cap. ad Apoſtolicæ, de re iud. lib. 6. iunctis alijs, quæ tradit Menchaca controv. illuſtr. cap. 8. à n. 20. Burſat. conſ. 124. num. 75. vol. 1. Bellarm. lib. 5. de Romano Pontifice, cap. 7. & 8. Molina de iuſtit. & iur. 1. tom. tract. 2. diſp. 29. concl. 3. contra ſect. Angl. cap. 23. à num. 1. Azor 1. tom. inſt. moral. lib. 8. cap. 12. q. 17. & cap. 27. q. 7.

44

45

46

47

48

49

50

Vnde intelligimus, quid ſentiendum ſit † de Proregibus, & Gubernatoribus, alijſque Rectoribus Indiarum? nimirum, ut multò magis contra eos procedere poſsint, cauſæ gravitate ita deſiderante, conſulto tamen priùs Inquiſitore generali, ſi in mora grave periculum non timeatur, ut cum Eimerico, Peña, & alijs reſolvit Acuña, & Freitas ubi ſup. n. 15. & 24. In quo tamen nimis circumſpectè Inquiſitores procedere debent. Nam generaliter † illis ſuis inſtructionibus præcipitur, ne iuriſdictionem ſuam ad cauſas, & caſus in illa non comprehenſos extendant, ut habetur in Clem. 1. de hæreticis, ibi: *Advertant pariter, ne metas ſibi traditas excedant, extendentes ſuæ poteſtatis officium, ut quod in augmētum Fidei per circumſpectam eius ſedis vigilantiam ſalubriter eſt proviſum, dum ſub pietatis ſpecie gravant enixè, cedat in fidelium detrimentum.* Et ſi ſecùs faciant, incidunt in excōmunicationem, à qua non poſſunt abſolvi ab alio, quàm à Romano Pontifice in mortis articulo, d. Clem. 1. §. verum, Clement. nolētes, eod. tit. ubi Imol. Vitalin. Zabarell. & alij, Calderin. in tract. de hæret. Rubr. Inquiſitores malitioſè, num. 1. Simācas d. tit. 34. n. 40. Decian. d. lib. 5. crimin. tit. 24. per tot. Galganet. d. tit. 111. num. 58. quod etiam pluribus Indiarum ſchedulis admonentur, quæ continentur 1. tom. pag. 48.

51

52

Et præſertim, † ut Proregum perſonas, & dignitatem revereantur, quæ immediatè Regiam repræſentant, eiſque primum locum, etiam in Fidei actibus deferant, & conſuetis cæremonijs, & ſedilibus uti permittant, cautum etiam eſt in alijs ſched. eiuſdem to. pag. 51. & præcipuè in illa 8. Martij ann. 1589. quæ Limanos Inquiſitores graviter notavit, & reprehendit, quòd Peruanum Proregem Dom. Comitem del Villar volebant præcedere, & ſic hac occaſione grave ſcandalum in Repub. generarunt, inquit enim: *Que aunque es juſto, i neceſſario que la Inquiſicion ſea ve-*

53

ne-

neradı, respetada, i temida, procedieron los Inquisidores indebidamente; i no menos mal el Virrei en passar por ello, con tanta derogacion de la autoridad que debe conservar el que tan inmediatamente como èl representa mi person a.

Et in urbe Mexicana aliud magnum dissidium natum fuit inter Inquisitores, † & Archiepiscopum civitatis super præcedentia, & modo sedilium in alio actu Fidei, super quo expedita fuit sched. ad Proregem Mexicanũ Dom. Comitem Montis-Regij, dat. apud D. Laurẽt. 3. Octob. ann. 1604. quæ deinceps iubet, ut Archiepiscopi, & Episcopi his actibus non intersint, ut dictæ dissensiones vitentur.

54

Contra quos tamen † Archiepiscopos, & Episcopos, & contra Generales, & Provinciales Religionum, & Equites Ordinum Militarium, & Clericos exemtos, quando, qualiter, & quatenus Inquisitores procedere possint, & an his cognitionibus ipsi Religionum Prælati intervenire debeant, latè etiam, & utiliter tradunt DD. per text. ibi in cap. Inquisitores, §. denique, de hæret. lib. 6. Extrav. cùm Matthæus, eodem, Trident. sess. 24. cap. 5. de reformat. Repert. Inquisit. verb. *Episcopi*, Villadiego de hæret. q. 7. num. 15. Carrer. num. 74. plures apud Peñam in direct. 3. par. comment. 76. & seqq. Locatus in opere iudiciali, verb. *Episcopus*, num. 9. Simanc. in Cathol. inst. tit. 25. & 34. Roxas de hæret. sing. 51. Eman. Roder. tom. 1. regular. q. 81. art. 1. Molina tom. 6. disp. 28. num. 18. Azor 1. par. instit. moral. lib. 8. cap. 18. q. 12. ubi Seraph. in notis, Piasecius in prax. Episcop. 2. par. cap. 3. num. 42. Zerola in eadem prax. verb. *Regulares*, novissimè, & latissimè Diana, qui alios adducit, d. tract. 8. resol. 21. & 22. Ioan. Bapt. in advertent. confess. 2. par. fol. 314. qui inter alias exemtiones Monachis concessas, eam adducit, † ut exemti sint à iurisdictione Inquisitorũ ex Breve Pauli IV. quod refert, sed postea fol. 321. sic concludit: *Sed quantum attinet ad Inquisitores per privilegia sanctæ Inquisitionis Officio post Paulum IV. concessa, eorum iurisdictioni, & censuræ omnes nos subijcimur*, ut P. Veracruz in suo compendio Indico, verb. *Inquisitores*, §. ult. absque dubio enim amplissima habent privilegia, quibus in Fide delinquentes, vel suspectos quoscunque & iudicare, & punire possunt, & puniunt, sicut in Hispania, & in Novo-Orbe fieri videmus. Et idem agnoscit Bobadilla in Politica, lib. 2. cap. 19. num. 13. sic inquiens: *Del crimẽ de heregia conoce el santo Oficio de la Inquisicion contra los dichos Cavalleros de Ordenes; que pues conoce contra los Clerigos, i Religiosos, con mas razon conocerà contra ellos.* Circa quod † tamen iterùm noto, quòd non solùm contra Proreges (ut dixi sup. num. 19.) sed etiã contra quoscunque Religionum Prælatos, aliasvè personas notabiles ob nobilitatem, litteras, dignitatem, vel ob vitæ exemplum Inquisitores procedere non debere, nec carcerare inconsulto Generali Inquisitore, illiusque supremo Senatu, nisi in mora gravi periculum sit, ut habet constitutio Inquisit. dat. Matr. ann. 1561. & resolvunt Simanc. d. tit. 34. num. 32. Molin. d. disp. 28. num. 18. post Peñam, quam citat Farin. d. q. 186. num. 28. & Freitas ad Acuñam d. q. 12. num. 24.

55

56

57

Et licèt ad † inquirendum super crimine hæresis levia argumenta sufficiant, l. 2. ubi gloss. & DD. C. de hæret. cum latè adductis à Mascard. de probat. lib. 2. concl. 861. num. 4. Repert. Inquis. verb. *Convinci*, & verb. *Probationes*, Roxas de hæret. par. 2. assert. 6. numer. 148. Simanc. tit. 50. num. 28. & tit. 51. num. 11. Galganet. d. tit. 111. num. 9. Periculosum tamen est (ut ipsi prudenter animadvertunt) ex levi suspicione honestum hominem ad iudiciũ trahere, ut per Decian. ubi suprà lib. 5. cap. 47. num. 2. Peña in director. par. 3. quæst. 87. comment. 136. Scaccia de iudicio causar. civil. crim. & hæretic. cap. 59. num. 10. & 11. Gabriel cons. 160. num. 7. lib. 1. & Martin. Delr. lib. 5. disquis. Magic. sect. 13. in princip.

58

Et ratione gravitatis causarum, quæ tractantur in his sanctæ Inquisitionis Tribunalibus, non solùm ipsis Inquisitoribus, verùm & † Commissarijs ab ipsis deputatis, & Familiaribus, quos in Italia vocant, *Cruce signatos*, & reliquis Ministris plura privilegia, immunitates, & exemtiones concessæ sunt, & præcipuè quoad forum, ut non nisi coram ipsis Inquisitoribus conveniri possint, saltim in causis criminalibus, & quidem etiam in civilibus officiales salariati earundem Inquisitionum, & in aliquibus provincijs, utpotè Regni Valentiæ, Maioricensi, & alijs, etiam Familiares. De quo privilegio, & eius ratione, & praxi agitur in l. 20. cap. 5. & 6. tit. 1. lib. 4. Recop. in codice noviter addito, ubi refertur concordia tandem facta inter Iudices seculares, & Tribunalia sanctæ Inquisitionis, quam pluribus scholijs ornat Simancas tit. 41. num. 17. & seqq. Roxas de hæret. 2. par. num. 422. Villadiegus in Polit. cap. 5. §. 20. num. 147. Marius Giurb. cons. crimin. 96. in princip. Hevia Bolanus in Curia Philip. 3. par. §. 1. num. 15. Doct. Narbona in d. l. 20. gloss. 21. ex num. 1. qui latissimè dictam concordiam recenter interpretatus est, & nominis mei (quæ eius comitas est) honorificã men-

59

mentionem fecit in gloss. 17. num. 14. pag. 512. & recentiùs eruditiss. D. Thom. Carlevalius Senator Neapolitan. in præclaris disputat. quas nuper edidit de iudicijs, & foro compet. disp. q. 6. sect. 6. per totam, ex pag. 219. quos duos præstantissimos viros, me olim Salmanticæ discipulos habuisse & lætor, & glorior, cùm ipsi esse possint, & re verâ sint aliorum Magistri.

60 Quam † concordiam observare iussi sumus in his provincijs Indiarum per schedul. dat. Matr. 10. Martij ann. 1553. ubi ea ad litteram inseritur, 1. tom. sched. impress. pag. 52. & seqq. & rursus per aliam Matrit. 7. Febr. 1569. dicta autem concordia in epitomem redacta declarat: *Quantos Familiares ha de aver en cada lugar, i que sean hombres llanos, i pacificos, i que se dè lista del numero q̃ ha de aver, i de los que se nombrarẽ, à los Cabildos, i Regimientos de las ciudades, villas, ò lugares donde huvieren de residir; i que en las causas civiles de los tales Familiares no tengan, ni pretendan los Inquisidores juridicion alguna, ni tampoco en los delitos graves, como son læsæ Maiestatis humanæ, levantamiento, ò rebelion alebe, fuerça de muger, ò robo de ella, i de robador publico, i de quebrantamiento de casa, Iglesia, ò Monasterio, ò en quema de campo, ò de casa, con dolo, i en resistencia, i desacato calificado contra las justicias Reales, i en otros delitos mayores que estos; i ansimismo en los casos tocantes à los oficios, i cargos Reales, i de Republica, que huvierẽ administrado los dichos Familiares. I que las dudas que huviere sobre si el Familiar debe gozar, ò no de los privilegios, se concuerden entre los Inquisidores, i los juezes seglares entre quien se ofrecierẽ; i si no se concordaren, embien las informaciones, i sumarias à la Corte, para que las determinen los del Consejo Real, i de la Inquisicion: i que en el entretanto que se vè i declara à quien pertenece la causa, estè preso en la carceleria en que le huviere puesto el que en la captura huviere prevenido.*

61 Et quia hanc concordiã minus exactè observabant † Inquisitores Limani, & sub occasione indebitæ tuitionis suorum Familiarium, & receptorum Prætores, Decuriones, & Tabelliones locorum valdè distantium ad suum Tribunal vocabãt, notati sunt per schedul. dat. Matr. 20. Ian. 1587. d. 1. tom. pag. 51. & per aliã 8. Martij 1589. ead. pag. quòd plures Familiares, quàm opus erat, creabãt, & interdum Commendatarios Indorum, & Decuriones, & Regios Officiales contra dictæ concordiæ prohibitionem. Et iterùm per aliam apud D. Laurent. 23. Aug. ann. 1595. 2. tom. pag. 15. reprehenduntur Inquisitores Mexicani, quòd quendam Familiarem iuvare voluerint, ut coram Regali Cancellaria commissi officij receptionis mercium in portu Veræcrucis rationem non redderet.

62 Qui, † & alij excessus cùm quotidie renovarentur, & plures aliæ dubitationum differentiæ in his remotis partibus orirentur, quæ ex capitulis dictæ concordiæ terminari non poterant. Tandem Regia Maiestas Philippi Tertij iussit supremum Senatũ sanctæ, & Generalis Inquisitionis cum Senatu Indiarum coadunari, & omnium suffragijs dicta dubia resolvi, dictasque differentias componi, & quid in posterum servari deberet, maturè, & opportunè decidi. Quod verò post varias sessiones peractum fuit, & ex declarationibus, & ordinationibus, quæ ex utriusque Senatus consensu processerunt, edita fuit nobilis illa schedula, quæ vocatur, *La concordia del año de 1610.* quæ quoniã notabilis est, & ad paucorum manus pervenit, hîc utiliter subnectẽda videtur, & ita habet.

EL REI. Marques de Montesclaros, Pariente, mi Virrei, Governador, i Capitã general de las provincias del Pirù, i la persona que adelãte me sirviere en el dicho cargo, Porque la paz, i concordia, i buena correspondencia entre los Ministros, i Tribunales es mui conveniente, i necessaria para el buen govierno de los Reinos, i administraciõ de la justicia: i aviendo tenido noticia el Rei mi señor, que aya gloria, que entre los Virreyes de essas provincias, i de Nueva-España, i las Audiencias de ambos Reinos, i otros Ministros seglares de las Indias, i los Tribunales de la Inquisicion de essa ciudad de los Reyes, i de la de Mexico, i sus Comissarios, avia algunas diferencias, i competencias de jurisdicion sobre causas, i negocios fuera del crimen de la heregia, ò dependiente della, i deseando q̃ se escusen para adelante, i se diesse orden que convinie sse, i que cada uno acuda à lo que le tocare por razon de su oficio, i no se perturbe la paz. Mandè, que dos del Consejo de la santa i general Inquisicion, i otros dos del Real de las Indias se juntassen, i viessen los papeles que acerca dello se avian remitido por una, i otra parte, i se me cõsultasse lo que pareciesse. I aviendose cumplido assi, i visto, i considerado todo mui particularmente, i resuelto lo que debia hazerse por cada uno, quando las dichas competencias se ofreciessen, por no averse embiado hasta agora los despachos de lo que assi se resolvio, he entendido, que las dichas competencias, i diferencias se hã proseguido, i sido mayores, segun las dilaciones que dellas han venido,

nido, i para q̃ cessen, i se haga todo como conviene al servicio de Dios, i mio, i à la autoridad de los Tribunales, Mando, que el despacho que estaba resuelto en tiempo del Rei mi señor, se haga luego en la conformidad q̃ entonces se resolvio, i que por ambos Consejos se embie à los Tribunales, que dellos dependen: i lo que assi se acordò, i resolvio es lo siguiente.

Primeramente, que los Inquisidores del Pirù, i Nueva-España, i del Tribunal que he mandado assentar en la ciudad, i provincia de Cartagena, de aqui adelante, tacita, ni expressamente no se entrometan por si, ni por terceras personas en beneficio suyo, ni de sus deudos, ni amigos à arrendar mis rẽtas Reales, ni à probibir que con libertad no se arrienden en la persona que mas por ellas diere, sopena de perder sus oficios.

Item, que los dichos Inquisidores, i Fiscales, i los otros Oficiales salariados de essa, i las demas Inquisiciones no traten en mercadurias, ni arrendamientos, por si, ni por interpositas personas, sopena de perdimiento de sus oficios, i de lo que trataren, i contrataren.

Item, que los Inquisidores, i Ministros de la Inquisicion no puedan tomar, ni tomẽ por el tanto cosa alguna que se huviere vendido à otro, sino fuere en los casos que les es permitido por derecho, i pudieran tãtear, sino fueran Ministros de la Inquisicion: i que no puedan tomar cosa alguna de mercadurias, ò otras personas contra su voluntad, aunque sea pagandola à tassacion, sino fuere en caso de grande necessidad, para los presos, ò obras de la casa de la Inquisicion, i no para las suyas, i sus personas, i familias.

Item, que los negros de los Inquisidores anden sin espadas, ni otras armas; i si las traxeren sino fuere acompañando à sus amos, mis justicias Reales los puedã castigar, guardando en esto el orden que tengo dado cõ los Oidores.

Item, que los Comissarios, i Familiares de las dichas Inquisiciones, que fueren mercaderes, tratantes, ò Encomenderos, no sean exẽtos de pagar mis derechos Reales; i mis justicias Reales les compelan à ello, i les puedan reconocer sus casas, i mercaderias: i hallando aver cometido algunos fraudes en los registros, castigarlos conforme à las leyes, i ordenanças Reales; i los Inquisidores contra esto no los amparen, i defiendan.

Item, que nombrãdo la justicia Real seglar por depositario de algunos bienes à algũ Familiar, le pueda compeler à q̃ dè cuenta delos tales bienes, i castigarle siendo inobediente.

Item, que los Familiares de la Inquisicion que tuvieren repartimientos, ò feudos mios, quando vinieren enemigos a las costas vayã à guardarlas à las partes, i lugares que el Virrei, i Capitan general les ordenàre, i hagan las otras cosas que tienen obligacion, cõforme à sus feudos.

Item, que los Comissarios de la Inquisicion no den mandamientos contra las justicias, ni otras personas sino fuere por causas de la Fè en los casos que les es permitido, todo conforme à sus titulos, ò por comissiõ especial de los Inquisidores.

Item, que los Oficiales, Comissarios, i Familiares de la Inquisicion no gozen del fuero de la Inquisicion en los delitos que huvieren cometido antes de ser admitidos por Oficiales, Comissarios, i Familiares.

Item, que los Inquisidores no detengan los correos i chasques, i alcen la probibicion que contra esto tienẽ hecha, porq̃ el Correo mayor les darà aviso quando partierẽ los tales correos, como mando lo haga i cumpla.

Item, que los Inquisidores de aqui adelante tengan mucha consideracion en proceder cõtra los Alguaciles Reales, i no los prendan sino en casos raros i notorios, en que huvierẽ excedido contra el santo Oficio.

Item, que los Inquisidores alcen la probibicion que tienen hecha de que ningun navio salga del puerto, ni persona ninguna parta del Reino sin licencia suya.

Item, que sucediendo algun Inquisidor, ò Ministro de la Inquisicion en algunos bienes litigiosos por testamento, ò otro titulo, no se traigan los pleitos que sobre ello huviere à la Inquisicion, sino que se determinen, i acaben donde fueren començados, ò huvieren de ir en grado de apelacion.

Item, que estando presos en la Inquisicion alguno, ò algunas personas por algun delito, aunque sea de la Fè, los Inquisidores no den mandamientos contra las justicias para que sobresean, i paren en los pleitos que los tales presos tuvieren ante las tales justicias.

Iten, que los Inquisidores tengã mucho cuidado de nõbrar por Familiares, i Ministros de la Inquisicion personas quietas, de buena vida, i exemplo.

Item, que en la Veracruz, por ser puerto principal, i escala del Reino de la Nueva-España, aya un Alguacil de la Inquisicion, el qual goze del fuero della como Familiar, i los Alguaciles que huviere nombrados en las otras ciudades, villas, i lugares de essos Reinos de las Indias se quiten luego.

Item, que los dichos Inquisidores no nombren por Calificadores del santo Oficio à nin-

gun

gun Religioso, que no aya passado à aquellos Reinos con licencia mia, i de su Prelado.

Item, q̃ siendo Calificador dela Inquisicion algun Religioso, si à su Prelado le pareciere mudarle à otra parte por algunas consideraciones, los Inquisidores no se lo impidan.

Item, que los Familiares que tuvierẽ oficios publicos, i delinquieren en ellos, sean castigados por mis justicias Reales, i los Inquisidores no los defiendan, ni amparen contra esto; i lo mismo se entienda con los Comissarios que delinquieren en los oficios, ò ministerios de Curas, ò Prebendas que tuvieren; sino que los dexen à sus Ordinarios.

Item, q̃ estando amãcebados algunos Familiares de la Inquisiciõ, i procediendo mis justicias, ò las Eclesiasticas por el dicho amancebamiento cõtra ellos, los Inquisidores no los amparen, ni defiendan, aviendo las dichas justicias prevenido la causa.

Item, que los Inquisidores no den mandamiento contra las Vniversidades, en que mãden se gradue algun Doctor por Claustro, cõtra los estatutos, i constituciones dellas, ni se entromeťã en cosas semejantes, ni en negocio de govierno, que no tocan à su ministerio.

Item, q̃ el dia q̃ se huviere de celebrar auto de la Fè, los Inquisidores de aqui adelante no prohibã traer armas, pues si cõviniere q̃ no se traigan, el Virrei lo mãdarà proveer assi.

Item, que quando los Inquisidores fueren à alguna Iglesia à publicar el edicto de la Fè, ò à hazer otro acto de juridicion, se sentaràn en la Capilla mayor en sillas, teniendo delãte una alfombra, i almohadas, i los oficiales un banco cubierto con una alfombra.

Item, q̃ los Inquisidores no procedã por censuras contra el Virrei en ningun caso de cõpetencia de juridicion. I el Virrei no advocarà ninguna causa, ò delito de Familiares, ò Ministros de la Inquisicion, en que obiere, ò se esperare aver competencia de juridicion; antes lo dexe à las Audiencias, i justicias ordinarias, para que con ellos los dichos Inquisidores puedan formar la dicha competencia, si la huviere de aver.

Item, que por escusar toda manera de competencia entre los Inquisidores, i las Audiẽcias Reales, i las otras mis justicias seglares sobre el conocimiento de las causas criminales de los Familiares, fuera del crimen de la heregia, ò dependiente della, i que se conserve entre ellos toda buena paz, i correspondẽcia, Mando, que de aqui adelante, quando se ofrecieren las dichas causas de competẽcias, el Oidor mas antiguo de mi Audiencia Real de Lima, ò de la de Mexico respectivè, se juntẽ con el Inquisidor mas antiguo de la dicha Inquisiciõ, i ambos confierã, i tratẽ sobre el negocio en q̃ obiere la dicha competencia; i procuren de concordarlo por la via i orden que mejor les pareciere; i no se concordando los dichos Inquisidores, nombren, i escojan tres Dignidades Eclesiasticas, i dellos el Virrei elija uno que se junte con los dichos Inquisidor i Oidor mas antiguos, i se guarde lo q̃ pareciere à la mayor parte: i sino la huviere, por ser todos tres votos singulares, el Virrei vea la causa, i se guarde el parecer cõ quiẽ cõformare.

I porq̃ en el Pirù, quãdo ai auto de la Fè, siempre se ha acostumbrado, q̃ el Virrei ha ido acõpañado de la Audiẽcia, Ciudad, i Cavalleros, i entre en el patio de la Inquisiciõ, dõde està aguardando los Inquisidores, i allì tomã el Virrei en medio, quãdo ai dos Inquisidores: i si uno solo, và el Virrei à la mano derecha, i el Inquisidor à la izquierda: i por el mismo ordẽ se assientan en el auto; i acabado buelve el Virrei cõ los Inquisidores hasta la Inquisiciõ, i dexandolos en el patio della, se và a su casa con el mismo acompañamiento. I mi voluntad es, i mando, que esta orden se guarde de aqui adelante, assi en el Pirù, como en la Nueva-España, no embargante que en la Nueva-España aya avido diferente costumbre.

I porque mi voluntad es, q̃ se guarde, i cũpla lo cõtenido en los veinte i seis Capitulos arriba escritos, os mando, q̃ en lo q̃ os tocàre los cũplais, i guardeis, i hagais guardar, i cũplir, i executar, segun, i como en ellos se contiene, i declara; i que contra el tenor, i forma dellos no vais, ni passeis, ni cõsintais ir, ni passar en manera alguna: i à los Tribunales, i ministros del S. Oficio se ordena lo mesmo por el Cõsejo de la santa i general Inquisiciõ, por los despachos q̃ de la misma fecha destos se embiã para el Cõsejo, para q̃ por sus partes, i lo q̃ les toca assi lo cũplan puntual, i precisamẽte, terneis cõ ellos, i procurareis q̃ se tẽga toda buena correspondẽcia, honrãdolos, i dãdolos todo el favor i ayuda q̃ conviene para el ministerio tã santo q̃ exercen, q̃ en ello serè servido, i à las Audiẽcias de la Plata de S. Frãcisco de Quito i Chile embiareis una copia desta cedula, para q̃ la pogã en sus archivos, i tẽgã entẽdido lo q̃ se provee, i ordena, i lo cumplã, i hagã cũplir en los casos q̃ en sus distritos se ofrecierẽ delos expressados en ella, i podreis escusar de embiar lo mesmo à las Audiẽcias del Nuevo-Reino de Granada, i Tierra-firme, porq̃ por cõprehenderse en el distrito de la Inquisiciõ q̃ nuevamente he mãdado fundar en la ciudad de Cartagena, se les embia la ordẽ q̃ hã de guardar, assi delo q̃ les es comũ delos Capitulos arriba cõtenidos, como de lo q̃ de nuevo con la dicha fundaciõ se ordena, i mãda, conforme à lo que

ba parecido, que los unos, i los otros deben guardar, i cumplir: i esta original hareis poner en el Archivo de essa Audiencia. Fecha en Lerma à 22. de Mayo de mil i seiscietos i diez años. Yo el Rei. Por mandado del Rei nuestro Señor. Pedro de Ledesma.

63 Cæterùm cùm in cap. 25. dictæ sched. quod agit de cognitione, & decisione † competentiarũ, quæ ratione iurisdictionis inter Inquisitores, Regales Audiẽtias, & alios iudices seculares quotidie suboriri solẽt, nõ exprimeretur locus, in quo ad talẽ decisionẽ faciendã Inquisitor, & Auditor antiquior coadunari deberẽt, & uterq; præcẽderet aliũ ad se trahere, eò quòd multis retrò annis in his provincijs 64 Indiarũ de prælatione decertẽt, & † Auditores pro se habeãt cõsuetudinẽ, & schedulas aliquas, quæ eis priorẽ locũ deferendũ esse declarãt. Quas tamẽ Inquisitores admittere nolunt, eò quòd per Tribunal supremæ Inquisitionis expeditę nõ fuerint. Res in antiqua cõfusione permansit, quia super quolibet dubio cõpetentia iurisdictionis formabatur, & nunquã decidebatur ob cõcursus, & præcedentiæ dubitationẽ. Quod effecit, ut plurimæ, ac gravissimæ causæ civiles, & criminales cũ gravi partiũ damno, & Reip. scãdalo indecisæ manerent, & hucusque permaneant. Vnde plures super hoc litigantiũ querelæ, & Proregũ, Audientiarũque epistolæ ad Regias aures, & supremum Indiarũ Senatum pervenerũt, cuius consultationibus circa hunc articulũ præce-65 dentibus, Rex noster † declaravit per sched. Matr. 19. Novembr. ann. 1618. *Que las juntas se hiziessen en una sala de las casas Reales, i que el Oidor avia de preferir, i prefiriesse al Inquisidor.* Idemque ipsum rursus repetitum fuit per epist. ad Limanam Audientiam scriptam 28. Maij ann. 1621.

66 Et sanè (iudicio meo) satis iuris regulis cõsentaneè. Nã ubi hæc † cõpetentiæ formãtur, nõ agitur de causis Fidei, hæ enim penitùs Inquisitoribus reservãtur, ut suprà animadverti. Sed de tẽporali, ac Regali iurisdictione corã his, vel alijs iudicibus exercẽda. In qua Auditores ordinariã habent, &, ut ita dicam, trun-67 calem, vel radicalẽ, Inquisitores † verò delegatã, ac propter causæ privilegiũ erga certas personas, & causas sibi concessam, ut patet ex constit. Vrban. & Clem. IV. & docent DD. in cap. ad abolendam, §. si verò, de hæret. direct. Inquis. 3. par. q. 4. Vbertus verb. *Inquisitor*, Simanc. in tit. 7. n. 4. Moscon. d. c. 11. in princ. Vnde ortã quæstione super fori declinatoria 68 favorabilior † in dubio iudicãda est ordinaria iurisdictio, quàm delegata, & extraordinaria, quæ & odiosa dicitur, & censetur, ut per gloss. in cap. 1. verb. *Processus*, de rescript. in 6. Menoch. lib. 2. præs. 16. num. 13. & lib. 1. de arbitrar. q. 37. num. 14. Magon. decis. Florent. 87. num. 3. & Alvar. Valasc. cons. 152. num. 9.

69 Et ubi daremus æqualẽ esse dignitatẽ, & auctoritatem Inquisitorum, & Auditorum, Auditor qui ordinariã defendit, & repræsentat, meliorem quidẽ, & honoratiorem locũ habere deberet. Non enim omninò assentior Narbonæ, qui in d. l. 20. Recop. gloss. 22. per totã, 70 indistinctè † hanc iurisdictionẽ sancti Officij in causis Familiarium Ecclesiasticam, & Apostolicã facit. Cùm id non satis admittãt verba eiusdem legis, ibi: *Como juezes que para ello tienen jurisdicion de su Magestad.* Et certum sit, iura, quæ Narbona in contrariũ expẽdit, in Hispania observata nõ fuisse, quousque Reges Catholici in honorẽ, & favorem Fidei, & Inquisitionis, hanc partẽ suæ iurisdictionis per Inquisitores exerceri voluerunt.

71 Neque obstat, quòd † d. cap. 25. dicat: *Que el Oidor mas antiguo se junte cõ el Inquisidor mas antiguo, &c.* Vnde videtur, quòd ille hũc sequi debet, & ad eius domũ accedere. Nã hoc nihil stringit, cùm sine aliqua iuris partiũ põderatione effutitum potiùs, quàm dictum reperiatur, arg. l. si quando, C. de inoff. test. præsertim cùm in cõiunctis non soleat curari ordo litterę, l. quoties, §. universorũ, D. de usufr. 72 Et dictio † *cum*, quãdo ponitur inter personas, vel etiã inter res, quarũ una alteri accessoria nõ erat, eas æquè principaliter iungit, ut post plures, quos refert, tradit Cened. sing. 9. n. 5. & seqq. & Aug. Barbos. in tract. de dictionibus, verb. *Cum*, & Tusch. eod. verb.

Sed quãvis dicta declaratio præcesserit, adhuc Inquisitores Limani, & Mexicani ei acquiescere noluerũt, eandẽ causã prætexentes, 73 quòd † Regis mãdatũ ad id exequẽdũ nõ haberẽt per supremũ generalis Inquisitionis Cõsiliũ, cui ipsi suberant, expeditũ. Quo factũest, ut dictarũ litiũ cursus indies magis, ac magis protelaretur, & ita, urgẽte Indiarũ Senatu, ut competens huic dãmo remediũ adhiberetur, Rex noster utriusq; Senatus votis, & cõsultationibus attẽtè perspectis, his ultimis diebus ad dictas differentias super præcedentia sedandas, hanc formã præscripsit, ut antiquior Auditor, & Inquisitor in Palatio Regio corã Prorege cõvenirẽt, & manus dextræ locũ, qui eorũ in munere antiquior esse reperiretur, haberet, atq; occuparet. De quo per utrũque Senatũ sched. expediri iussæ sunt an. 1636. quæ nescio an adhuc ab Inquisitorib⁹ receptę sint.

74 Qualiter verò in Hispaniæ Regnis † similes competentiæ terminentur, & quæ regulæ ad earum decisionem servãdæ sint, videbis apud Simancas tit. 41. n. 21. Cevallos in tract. de violentijs, gloss. 15. n. 16. & seqq. & 2. par. q.

23.n.9.& 10. Narbon. in d.l.20.tit.1.lib.4. Recop.ex gloss.7.ad 20.& 73.&24.D.Valēçuela cōs.191.n 13.fol.586.ubi tractat,quid debeant † probare Familiares, ut gaudeant privilegio Inquisitionis,& Carleval.tract.de iudic.disp.2.q.6.sect.6.ex n. 511.ad 524.ubi optimè Narbonā reprehendit,quòd Familiares delinquentes in officio, per omissionem, docuerit ab Inquisitoribus puniēdos esse, sic exceptionē dictarum schedularū restringens.

75

76 Planè illud inconcusè † eisdem Familiaribus concessum est, ut possint arma portare, quod promanat ex alio, quòd ipsi Inquisitores,quibus assistunt,& famulātur,possint habere † familiam armatā ad munus, & officiū sibi iniunctum meliùs exequendū, Clem.2.§. ult.de hæret.cap.statutum, cū gloss.verb.*Indirectè*,eod.in 6.& de utroque loquitur Bobadilla,addēs, quòd possunt procedere cōtra eos, qui eis arma auferre voluerint, in Polit. lib.2.c.17.n.80.ubi allegat Hippolyt. Bald. Lucernam Inquisit. Paul. Fusc. Menoch.Simanc.Covarr.Redin.Salced. Plaçā, Roxas, Dueñ.Roland.Decian.Læliū Iordan.Villad. repetit ipse Bobadilla eod.lib.2.c.15.n.9. & 28.& prosequitur Narbona d. l.20. gloss. 18. n.85.& post Peñam extēdit Salced. in prax. c.150.n.26.ad cæteros Ministros,qui quāvis aliâ ratione sancto Officio inserviunt, veluti Commissarios,Consultores,Advocatos,Notarios,Custodes carcerum, sive Commentarienses,& alios.Nam hi omnes ratione officij infecti sunt hæreticis,& impijs hominibus;ut optimè tradit Peña schol.114.ubi,quod plus est,idē dicendū existimat de illis, qui publicè scribunt adversus hæreticos: *Hi enim*(inquit) *non modò sacri officij Ministri sunt, verùm, quod amplius est, Fidei defensores. Qui cùm multos habeant inimicos,iustū videtur, ut hoc privilegio delationis armorū utātur,aut saltē iustissimū esset,ut ad hos etiā benignitate Pōtificia extēderetur.* Et idē tractat alios Auctores referēs Diana d.tract.8.resol.31.pag.398. quo in tract.& in præced.plurimas quæstiones ad officiū Inquisitorum pertinentes adducit.

77

78 Habent etiā Inquisitores inter alia privilegia illud valdè notabile ex Bulla Pauli III.& Pij V. † ut si quas præbēdas in Ecclesijs Cathedralib⁹,vel Collegiatis obtineāt, pro præsentibus, & residentibus habeantur, de quo agit Roxas de privil.Inq. n.420. & sing.69. Spin.in specul.testam.gloss.3.in princ.n.78.& alij,quos refert Barbosa in remiss.ad Concil. Trid.sess.24.c.12.de refor.& novissimè Diana d.tract.8.resol.91. pag.416. & sic in tota Hispania observatur,etiā in Ecclesijs,quæ de iure Regij patronatus existunt. Et aliquādo id etiā in his provincijs Indiarū obtentū fuit in Inquisitoribus Mexicanis Bonilla, & D. Alphōso de Peralta,qui in Metropolitana eiusdē urbis Ecclesia dignitates habuerūt,& Limæ in Inquisitore Cereçuela. Sed postea hoc in supremo Indiarū Cōsilio admissum nō est,ne Ecclesiæ,quæ vix sufficientibus præbendarijs abundant,hoc facto,necessario servitio privētur; maximè uno Canonicatu in singulis earū pro reditibus S.Inquisitionis supprimi iusso, ut sup.retulimus. Et invenio sched.dat.Pardi 25.Ianuar.ann.1569.to.1.pag.56.cū Regijs officialibus Limanis loquentem, quæ iubet, quòd si fortè aliqui ex dictis Inquisitoribus ad aliquā Dignitatē, Canonicatum, vel Beneficiū à nostris Regibus præsententur, eius reditus pro rata ex Inquisitionis salario detrahantur. Quod satis notabile est, sed parū practicatur,quoniā(ut dixi)iā eis præbendæ dari non solēt. Est autē valdè notandū,& magnifaciendū dictum privilegiū Inquisitorū, ut pro residentibus habeantur;† quoniam cùm idem prætenderent Cōmissarij Subdelegati sanctæ Cruciatæ,id eis denegatū fuit,iussūque,ut nō residētes à suis Prælatis mulctētur per sched. dat.Matr.17.Martij,& 27.April.ann.1619.

79

80 Denique illud animadverto, quòd † etsi aliquis qui in Hispania hæresis crimē,vel aliud commiserit, quod ad cognitionē Inquisitionis pertineat,ad Indias,ut quotidie accidit, trāsfretaverit,adhuc ab Indianis Inquisitionibus puniri poterit,absque ulla remissione ad locū originis domicilij,vel cōmissi delicti. Est † nāque in hæreticis speciale,ut ubicūque reperti, & cōprehensi fuerint, ibi puniri possint, quia ubique est Tribunal Domini,ut arg.l. Arriani, l.Manichæos,de hæret.& l.2.C.de apostatis, docet Cynus in l.1.in fin.C.de summ.Trinit. gloss.& Ioan. Andr.& Philip.Franc.per text. ibi in cap.ut commissi,de hæret.lib.6.& alios referens Dueñ.reg.378.n.fin.Roxas,omninò videndus,de hæret.sing.153.Maximè cū talis hæreticus, † si in hæresi, vel Iudaismo perseveret, quotidie idem delictū patrare videatur, & sic hac de causa ibi,ubi apprehenditur ratione delicti forū sortiri, ut contingit in latrone, qui secum rē furto subtractā asportat, cuius † remissionē multi eādē ratione excusari posse defendunt,ut cōstat ex Paul.Castr. in l.sive manifestus 5.§.1.D.de condict. furt. Boer.decis.218.n.2.Capic.decis.104. Dueñas reg.378.n.5.Socin.in cap.1.n.5.de raptor.Vivio lib.1.commun.verb.*Iudex domicilij*,n.11.Villalob.in comm.opin. verb.*Reus*, num.65.quorum sententiam valdè probabilē existimat D.Balboa in cap.fin. de foro competent.art.3.num.167.licèt statim num.seq. contrariam magis communem appellet.

81

82

83

Et ex his Ego,in ardua quæstione consul-

84 tus, inferebam, tentari etiã posse, ut † etsi non persona, sed bona talis delinquentis in aliquo loco reperta sint, ubi nec ipse delictum cõmisit, nec originem habet, adhuc si delictũ notorium fuerit, posse adversus bona absque ulla remissionis necessitate procedi per Inquisitores, in quorũ districtu bona reperta sint, cũ quod in personam concedimus, multò magis in bonis admittere debeamus, argument. eorum quæ latè, & utiliter notat Everard. in locis legal. loco 1. Et huiusmodi † bona à die patrati criminis in cõmissum cecidisse videãtur, atque adeò possit fiscus Inquisitionis in illa manũ inijcere, & cum ipsis bonis, processu formato, eisdẽ sententiã dicere, iuxta l. Imperatores, cũ similib. de publican. & vectigal. latè Mauson. in tract. de cõtravãdis, c. 1. Præsertim cùm in hoc crimine illud sit speciale, ut citatus, contumaciter absens, absque alia probatione condemnari possit pro hæretico, cap. cùm cõtumaciã 7. de hæret. in 6. Archid. in cap. ut cõmissi, n. 3. Ioan. Andr. Frãch. Silvest. & alij, quos refert Simanc. de Cath. inst. tit. 2. Rub. de absent. n. 1. & seqq. Carrer. tit. de hæret. n. 112. & 118. Tiber. Decian. lib. 5. crimin. cap. 20. n. 19. & cap. 27. n. 7. & c. 32. n. 10. Galganet. tit. 111. n. 54. ubi circa formam procedẽdi contra absentes, & cõtumaces in crimine hæresis se remittit ad ea, quæ tradit Archid. in cap. ut cõmissi, de hæret. in 6. & ibi Geminian. & Vmbert. Locatus in iudiciali Inquisitor. verb. *Citatio*, n. 14. vers. *Tu dic*, & Simancas d. tit. 2. per totum.

85

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMIQVINTI.

1 *Bullæ sanctæ Cruciatæ prædicatio in Indijs qualis?*
2 *Quæstorum eleemosynarum abusus sublatus, & punitus, & iura, & schedulæ de hoc agentes.*
3 *L. 1. cum alijs, tit. 9. Recop. illustratur.*
4 *Quæstores eleemosynarij, qualiter Indos vexarent, & expilarent?*
5 *Quæsturæ fratrum S. Antonij, an per Trident. sublata sint?*
6 *Eleemosynarũ petitio sub prætextu indulgentiarum legitimè concessarum, prohibita non est.*
7 *L. 21. tit. 18. par. 3. ponderatur, & exornatur, & num. 14.*
8 *Cruciatæ concessio, & eleemosynarum, quæ eius virtute corrogantur, quando Regibus nostris facta fuerit?*
9 *Eleemosynarum quæstores, & petitores, quando permitti debeant?*
10 *Indulgentiæ possunt habere respectum ad rem temporalem in pios usus concessam.*
11 *Bullæ Cruciatæ de materia, & explicatione, & varijs quæstionibus ad eam pertinentibus, qui scripserint?*
12 *Gratiæ Bullæ Cruciatæ, an strictè, vel latè interpretandæ sint? remissivè.*
13 *Cruciatæ Bulla cur ita fuerit appellata?*
14 *Cruciatæ mẽtio reperitur in quadam lege partitæ, quæ refertur, & ponderatur.*
15 *Indiarum provinciæ sunt accessoriè unitæ Regnis Castellæ.*
16 *Cruciatæ prædicatio concessa pro Regnis Hispaniæ ad provincias Indiarum extendi potuit.*
17 *Cruciatæ expeditio in provincijs Indiarum, qua forma constituta fuerit?*
18 *Commissariorum Subdelegatorum sanctæ Cruciatæ in Indijs institutio, numerus, & officium, & de eorum Ministris.*
19 *Thesaurariorũ S. Cruciatæ nominatio, & officiam.*
20 *Cruciatæ reditus in Indijs, ad quam usque summam ascendere soleant.*
21 *Prædicatio Bullæ Cruciatæ, quo modo, & pro quo tempore in Indijs fieri soleat?*
22 *Eleemosyna pro consequendis gratijs Bullæ Cruciatæ quo modo taxetur in provincijs Indiarum.*
23 *Bullæ Cruciatæ eleemosynam in Indijs augere, & singulis annis colligere, an expediat? sæpè in quæstionem vocatũ est, & Auctoris iudicium.*
24 *Bullæ Cruciatæ nova prædicatio, si fortè aliqua de causa in Indijs ultra tẽpus solitum differatur, adhuc fideles utuntur, & fruũtur gratijs præcedẽtis prædicationis.*
25 *Commissariorũ Cruciatæ in Indijs dignitas, honor, & præeminentiæ, & schedulæ de hoc agentes.*
26 *Commissariorũ S. Cruciatæ in Indijs cognitio, & iurisdictio, & qualiter sit privativa, & cũ inhibitione Regiarũ Cancellariarum, etiam per viam violentiæ, & compendium schedularum, quæ de his agunt.*
27 *Appellationes à Cõmissarijs Subdelegatis sanctæ Cruciatæ, quomodo, & ad quos interponantur?*
28 *Cognitionem per viam violentiæ non dari Regalibus Audientijs in causis Cruciatæ, qui asserant?*
29 *Commissarij Cruciatæ procedere possunt contra eos, qui Ministros suos turbãt, vel impediũt in suis officijs, vel exemtionibus, sed non per censuras, & quare?*
30 *Inquisitores posse procedere per cẽsuras cõtra turbãtes exẽtiones suorũ Familiariũ, & Ministrorũ, putat Narbona, & quare?*

31 Episcopus, qui simul est dominus temporalis alicuius loci, in causis, in quibus tanquam talis cognoscit, non potest procedere per censuras.
32 Appellationes ab Episcopis, simul dominis temporalibus, ubi ut tales pronuntiāt, ad Regia Tribunalia superiora deferenda sunt.
33 Rex ubi simul est Dux, & iudicat ut talis, appellatur ad superiorem in Ducatu.
34 Competentiæ iurisdictionis, si quæ fortè oriantur cum Commissarijs Cruciatæ, quomodo terminandæ sint?
35 Commissarij sanctæ Cruciatæ, quando, & in quibus actibus Auditores præcedant?
36 Rationalis, vulgò Contador, S. Cruciatæ, an Fiscales Regiæ Cancellariæ præcedere debeat?
37 Commissarij S. Cruciatæ an possint cognoscere de bonis vacantibus, & intestatorum, & ea Cruciatæ iuribus applicare?
38 Religiosi Beatæ Mariæ de Mercede prætendebant in Indijs bona, quæ vocantur de mostrenco, & qualiter exclusi fuerint?
39 Bona vacantia, & de Mostrenco regulariter pertinent ad Regalia, & per Regios Officiales colligenda, & administranda sunt.
L. vacantia, C. de bon. vacant. l. 7. & 9. tit. 10. l. 7. & 8. tit. 13. lib. 6. Recop. illustrantur, ibid.
40 Bona de Mostrenco cur dicātur, quæ certum dominum non habent?
41 Commissarij Cruciatæ in Indijs, si velint cognoscere de bonis de Mostrenco, debent ostendere peculiarem delegationem ad hoc.
42 Bullarum Apostolicarum retentio, quæ per Regiam Indiarum Consilium priùs visæ non fuerint, qua ratione fundetur? & sched. de hoc agentes.
43 Nuntij Apostolici Hispaniæ iurisdictio, & Brevia ad provincias Indiarum non extenduntur.
44 Bullarum retētio faciliùs debet permitti in provincijs Indiarū, quā alibi, & quare?
45 Bullarum retentionis materiam Auctores plurimi tractant, qui recensentur.
46 Bulla in Cœna Domini non comprehendit retinentes Bullas Apostolicas ex iusta causa, & ad effectum supplicandi de illis apud Sed. Apost.
47 Supplicationes à Bullis Apostolicis, quæ ex iustis causis retinentur, qualiter, & à quibus interponi, & prosequi debeant?
48 Executoriales in Romana Curia in contradictorio iudicio à partibus impetrati, retineri non debent, nec à Fiscalibus impediri.
49 Bulla in Cœna Domini qualiter in provincijs Indiarum singulis annis publicetur, & qui de ea agant?

CAPVT XXV.

De Bullæ Cruciatæ prædicatione, & Commissarijs ad eius expeditionē in partibus Indiarum electis, eorumque auctoritate, & iurisdictione, & de alijs Bullis, & Brevibus Apostolicis, & quando, & qualiter in eisdem Indijs admitti, & exequi debeant?

AD eandē quoque, de qua agimus, rerum, & Tribunalium Ecclesiasticorum tractationē pertinet, ut aliqua dicamus † de Bullæ Cruciatæ in his Indiarum partibus prædicatione, & Iudicibus, sive Commissarijs Subdelegatis, qui in causis ad eandem prædicationem pertinentibus privatam iurisdictionem exercent. 1

Et sciendum quidem est, quòd † quamvis quæstorū abusus, qui sub occasione plures eleemosynas à populis corrogandi, in eis conciones habebant, & varias indulgētias pollicebantur, quibuscunque privilegijs non obstantibus, meritò extirpari, & puniri iussus fuerit, in cap. cùm ex eo, de pœnit. & remiss. Clem. abusionibus, eod. tit. cap. ut officium, §. cōpescendi, de hæret. in 6. Conc. Trid. sess. 5. de reform. c. 2. sess. 21. c. 9. sess. 25. ad fin. in decreto de indulgētijs: quibus de iure nostro Regio consonat † text. in l. 1. & ult. cum alijs lib. 1. tit. 9. Recop. & de iure Indiarū sched. 6. Decemb. ann. 1571. & 13. Novembr. ann. 1582. quæ referūtur 4. tom. impress. pag. 267. & pag. 327. & strictiùs epist. dat. Pard. 2. Decemb. ann. 1609. directa ad Dom. Marchionē de Montesclaros Proregem Peruanū, ubi referuntur † excessus huiusmodi quæstorum inter Indos, & qualiter eos vexabant, & expilabant sub prætextu eleemosynarum, quarū promissionem ab eisdem extorserant, iunctis alijs, quæ de dictis quæstoribus, eorumque damnis, & fraudibus, tradunt Dec. cons. 277. Navar. cons. 33. sub tit. de pœnit. & remiss. ubi tractat, an † per decisionem Concilij sublatæ sint quæsturę Fratrum S. Antonij pro se, & ægrotis Mendicantibus, idē Navar. de indulgent. notab. 31. à n. 46. Vgolin. de Episcop. cap. 8. §. 4. n. 6. & 2. par. cap. 41. §. 3. n. 1. Zerola in prax. Episcop. 1. par. verb. *Quæstores*, Did. Perez in l. 7. tit. 8. lib. 1. Ordin. Aviles 2 3 4 5

in cap. 51. Prætor. Avend. lib. 2. cap. 30. Paul. Fuscus de visitat. lib. 1. cap. 30. num. 36. Enriq. in summ. lib. 7. cap. 29. Cened. in collect. ad Sext. cap. 9. Eman. Rod. to. 3. quæst. reg. q. 32. art. 11. Erasm. Cochier de iurisd. in exemt. par. 2. q. 45. n. 96. Iul. Labor. de indulgent. 2. par. c. 13. Alois. Ricc. in prax. aurea cap. resol. 290. Aug. Barbosa de offic. Episc. 3. par. alleg. 109. & in collect. noviss. ad d. cap. 9. Concilij, ubi alios adducit.

6 Non ideò tamen † damnatæ sunt, nec dãnari possunt indulgẽtiæ, atque aliæ spirituales gratiæ, quæ cum licentia, & beneplacito sedis Apostolicæ per Ordinarios locorum, debitis modis, & temporibus populo publicantur, nec eleemosynæ, & charitatis subsidia, quæ à fidelibus piè offerũtur, ut hos cœlestes Ecclesiæ thesauros consequãtur, ut expressè decidit idẽ ipsum Conc. Trid. d. sess. 21. c. 9. & Auctores sup. citati, & † optimus tex. de iur. nostro in l. 2 1. tit. 18. par. 3. ubi refertur forma licentiæ, quam Reges cõcedere solent, ut virtute litterarũ Apostolicarum eiusmodi quæstores in suis Regnis eleemosynas colligant.

8 Et ad hunc nimirũ casum spectat cõcessio, & † prædicatio Bullæ, quæ vocatur *Sanctæ Cruciatæ*, & indulgentiarũ, gratiarũ, ac dispensationum, quæ in ea continentur, quam summi Romanæ Ecclesiæ Pontifices nostris pijssimis, & Catholicissimis Hispaniæ Regibus fecerunt, & permiserunt, iã inde à tẽporibus Iulij II. felicis recordationis an. 1509. ita ut eleemosynis voluntariè oblatis, ab ijs, qui gratijs, & indulgentijs in dicta Bulla cõtẽtis uti, & gaudere vellent, pro Fidei defensione, exaltatione, & dilatatione, iuvari possẽt.

9 Et ita Zerola ubi sup. resolvit sacram Cõgregationẽ Cardinalium declarasse, † pravos eleemosynarum quæstores prohiberi debere, non autem illos, qui eleemosynas collectas in pios usus erogant. Et iterũ, dari posse licentiã petendi eleemosynã personis bonæ existimationis, dũmodò in illis petendis superstitionibus, & illicitis suggestionibus non utantur, sed simpliciter, ac modestè eleemosynas petant, easq; in pij loci utilitatẽ transportẽt.

10 Et magis in specie, † quòd indulgentiæ, licèt non præcipuè ad quæstum, sed ad pietatẽ ordinari debeant, ut inquit Concil. d. cap. 9. in fin. habere tamen possint aliquem respectũ ad rem temporalẽ in pium finem directã, docet Silvest. in summ. verb. *Indulgentia*, q. 6. & in terminis Bullæ, de qua agimus, Eman. Roder. in explic. Bullæ Cruciatæ, §. 1. dub. ult.

11 In quo quidem tractatu † plures satis utiles quæstiones congessit de gratijs, & indulgentijs dictæ Bullæ, tã circa vivos, quàm defunctos, & de dispẽsationibus, absolutionibus, & cõpositionibus, quæ eius virtute fieri possunt, & solent. De quibus etiã integrum aliũ librum edidit Ant. Gomez. & alium de Bullis defunctorũ Alphons. Carrill. Sotus in 4. dist. 21. q. 1. & seqq. Navar. de indulg. ferè per totum; & Iul. Laborius in eod. tract. & plurimi alij, quos novissimè congessit Aug. Barbosa in collect. ad Cõcil. Trid. sess. 25. sup. Decret. de indulgent. Fr. Ioan. Baptista in advertent. Confess. Indiar. 1. par. fol. 91. & 96. Cened. in pract. q. 32. Dom. D. Felician. à Vega in cap. 4. §. de adulterijs, de iudicijs, num. 120. Parlador. in sexquicent. differ. 13. §. 1. n. 10. Vbi disputat, † an Bulla Cruciatæ, & gratiæ, ac privilegia, quæ per eam conceduntur, strictè, vel latè interpretanda sint, & pleniùs cæteris D. Perez de Lara in docto suo triũ gratiarum compendio, par. 1. per tot. ubi sigillatim pag. 24. 28. & 32. enumerat omnes gratias, indulgentias, & privilegia, quæ per hanc Bullam conceduntur, & pag. 9. omnes Pontifices, qui ea concesserunt ex Iulio an. 1509. usque ad Paul. V. ann. 1605. 12

13 Et pag. 21. inquit, † ideò fuisse appellatam Cruciatam, quia in ea dicitur, quòd qui in eius prædicatione occupandi fuerint, Crucis Ierosolymitanæ signum in pectore portent, quod etiam ipsis Bullis imprimitur. In quo Ego sentio potiùs respectum habitum fuisse ad expeditionem factam tẽpore Vrbani II. ann. 1094. ut verior opinio habet, pro recuperatione Terræ-Sanctæ, quæ Cruciata fuit dicta, quoniã omnes qui se ad eam accingebant, Crucem purpuream dextro humero assuebant, de quo latissimè Illescas in hist. Põtif. in vita eiusdem Vrbani, par. 1. lib. 6. cap. 15. pag. 434. cum multis seqq. & est etiam videndus Sotus d. dist. 219. art. 2. ubi alia adducit de vetustate, & origine Bullæ Cruciatæ.

14 Cui Ego addo † d. l. 21. tit. 18. par. 3. ubi innuitur, veterem fuisse hanc concessionem, & sub eodẽ Cruciatæ nomine in nostris Regnis Hispaniæ. Nam cùm ibi ageretur de quæstoribus, qui in eisdem Regnis de licẽtia Regis eleemosynas petere permittuntur, & licentiæ formam exposuisset, statim subiũgit: *Que si por ventura por Cruzada, ò por otra causa, ò otra razõ oviere ante defendido, que aquella peticion non ande, debe dezir en la carta, que por aquella razon nõ se embargue*, ubi Greg. Lopez inquit: *Nota hanc legem ad Cruciatam, quæ ab antiquo Regibus Hispaniæ conceditur.*

15 Quibus ita præiactis, sciendum iterum est, quòd † cùm Indiarũ provinciæ Hispani Regni quædam veluti pars, & accessio censeatur, iuxta ea, quæ latè dixi 1. tom. lib. 3. cap. 1. ex n. 46. ad eas quoq; † dictæ Bullæ prædicatio, 16

&

& expeditio meritò extēsa fuit, & cùm ob ingentem Hispanorum, Indorum, & Æthiopum numerum, qui illas incolunt, plures Bullæ reciperētur, & quæstus, sive eleemosynæ eis respondens, cōsiderabilis esse cœpisset, necessarium visum fuit in eisdem provincijs formam præscribere, quâ hoc totū negotium sanctiùs, & commodiùs peragi posset. Et in † eam tādem deventum est, ut Commissarius, qui in Regia Curia Hispaniæ Romani Pontificis quoad hanc sanctam expeditionē Delegatus existit, & eius vice in omnibus causis, quæ eā concernunt, privativam iurisdictionem exercet, simul cum peritissimis Senatoribus, qui ei adsident, & ex omnibus Regijs Consilijs deligūtur, eandē iurisdictionem subdelegaret uni † Cōmissario generali, qui in Metropolitana urbe Limensi in Regnis Perù, & alteri, qui in Mexicana Novæ-Hispaniæ resideret, & alijs similiter, qui resident in urbe Sanctæ-Fidei Novi-Regni Granatensis, in urbe Carthaginis, Guatemalæ, Sācti-Dominici, & Manilæ insulis Philippinis, & Tribunal habent, constans ex antiquiori Auditore Regalis Cācellariæ, & ex Rationali, sive Calculatore, qui eidem administrationi præpositus est, & ex Fiscali eiusdē Cancellariæ, ac Secretario, & alijs Ministris necessarijs, quibus omnibus congruum salariū deputatum est, & eis simul subordinati alij minores Cōmissarij, qui in alijs provincijs, & urbibus, quę constituūt, *Cabeça de partido*, nominari solēt. Qui in publicandis, prædicandis, ac distribuendis Bullis, unusquisque in provincia, quam sortitur, diligentem operā navant, & † thesaurarios nominant, apud quos pecuniæ ex Bullæ eleemosynis procedentes servātur, quousque singulis annis factâ computatione summæ, seu quātitatis, quæ ex unaquaque pecunia processit, in Hispaniam transferuntur. Quæ † quantitas aliquando ad summum sexcentorū, vel octingentorum millium ducatorum ascendit.

17 18 19 20

In prædicatione † autem, & publicatione mos in Hispania servari solitus custoditur. Eo excepto, quòd propter locorū distantiā non singulis annis, sed de biennio in bienniū repetitur, ex Brevi Greg. XIII. 5. Sept. ann. 1578. & eleemosynæ † taxatio pro Indis, & Æthiopibus, alijsque, qui in aliorum servitio, aut famulitio morātur, duos Regales argēteos cōtinet, pro reliquis Hispanis octo, & pro his, qui Regiū aliquem Magistratū exercent, aut Indos commendatos habent decem & sex.

21 22

Et quamvis sæpè † aliqui ad Regias aures detulerint, ut annalem, adinstar Hispaniæ, hanc prædicationem Indiarum esse curaret, rati, eo modo eleemosynarum proventus in duplum augeri posse. De quo præcipuè agit quædā sched. dat. Matr. 6. Martij ann. 1618. ad Peruanum Proregem D. Principē Squillacens. directa. Adhuc hoc admissum non est, multis, ac validis rationibus in contrariū cōsideratis, quæ annalem prædicationē difficilē, imò & impossibilē reddunt in provincijs adeò vastis, & remotis; & quæsturæ augmentum, quod asseritur, dubium efficiunt.

23

Quin potiùs in eam sententiam itū est † ut si fortè ultra biennium novam prædicationē differri contingat, adhuc gratijs, & privilegijs prioris uti possint Fideles; quasi totum hoc temporis, quod inter unam, & aliā prędicationem intercesserit, biennium esse censeatur, ut refert Enriq. in summ. d. lib. 7. de indulg. cap. 20. asserens sic doctissimos viros Salmanticæ cōsuluisse, & idem tenent Eman. Roder. Ant. Gomez. & alij ex supra citatis.

24

Dicti porrò † Commissarij generales cognoscūt de appellationibus Minorū Commissariorum, quæ ad eos deferuntur, & de his ad supremum Cruciatæ Senatum appellatur. Tenorque commissionum, titulorum, & instructionum, & aliarum schedularū, quæ his omnibus dari solent, & aliarum, quæ ad Proreges, & alios Magistratus mittuntur, ut dictis Commissarijs, ubi opus fuerit, opitulentur, & reverentiam pro munere debitam, ac opportunum auxilium impertiātur, hîc à nobis inserendus esset, nisi me hoc labore levasset D. Ildefons. Perez de Lara in d. compendio trium gratiarum, lib. 1. *de la sancta Cruzada*, ubi hæc omnia ad litteram diligenter collegit, & exposuit ex pag. 148. ad pag. 200, ubi præcipuè pag. 174. reperies titulum, sive formulam nominationis Commissarij Subdelegati generalis, & pag. 179. Commissarij Subdelegati particularis; & extant aliæ plures schedulæ hanc eandē materiam concernentes, & ostendentes, qualiter Greg. XIII. felic. record. ad provincias Indiarum Bullæ Cruciatæ gratias extenderit, & quis ordo in earum receptione, & prædicatione servandus sit, & ut officiales Cruciatæ excessivas sportulas percipere non sinantur, in 1. tom. impress. pag. 234. & seqq.

25

Post quas schedulas editæ sunt aliæ 26. Iun. & 22. Decemb. ann. 1578. & 22. Decēb. ann. 1587. & 20. Iunij 1606. quæ † privativam esse iubent Commissariorum generaliū Subdelegatorum, & iurisdictionē, & Regales Cancellarias, neque per viam violentiæ, neque alio ullo modo se in eorum causis immiscere permittant, & servari iubent leges, quæ circa idem reperiuntur in nova legum Castellæ Recopilatione lib. 1. tit. 10. Et in alia schedula generali data apud D. Laurent. 16. Maij an. 1609. præfigitur modus cognitionis di-

26

dictorum Commissariorum generaliũ. Quæ omnia Ego in alia Recopilatione legum Indiarum, quam edere paro, facilè, & dilucidè in compendium deduxi, & in legentium gratiam, ut meliùs intelligi possint, hîc inserere libet: *Por quãto para la buena administracion de la Bula de la santa Cruzada, que se predica, i publica en las Provincias de las nuestras Indias Orientales i Occidentales, ha parecido convenir, que en los lugares principales aya un Tribunal formado, para que en èl nuestros subditos i vassallos tengan mejor, i mas comodo, i cercano recurso para acudir en apelacion con las causas que oviere, i se sentenciaren por los juezes Subdelegados particulares de aquel distrito, i juridicion. Mandamos erigir, i fundar, i que se funden, i erijan los dichos Tribunales en las partes, i lugares donde huviere Audiencia Real, i que sean, i se formen de la persona à quien el Comissario general de la dicha Cruzada eligiere, i nombrare por Subdelegado general para el dicho distrito; i del Oidor que fuere mas antiguo en la dicha Audiencia, i en su ausencia, ò impedimento, el siguiente en grado, i haga oficio de Fiscal el que lo fuere en la dicha Audiencia. I adonde huviere dos, como en las ciudades de Mexico, i los Reyes, el de lo civil, excepto si por Nos otra cosa no se proveyere, i declarare. I por la misma forma sea Contador de los mismos Tribunales el mas antiguo de los Oficiales Reales, que en el dicho lugar residieren, i por su ausencia, è impedimento el siguiente; excepto en las dichas ciudades de Mexico, i los Reyes, donde al presente tenemos nombrados Contadores particulares. I en los dichos Tribunales, i por los dichos Subdelegados general, i Oidor se veràn, sentenciaràn, i determinaràn todos los pleitos, negocios i causas que huviere en sus distritos, i partidos, assi en lo tocante à la administracion i cobrança de la dicha Cruzada, como los que fueren entre partes, i ante ellos ocurrieren de los otros Subdelegados particulares de su distrito, en grado de apelacion, dando su voto, i parecer consultivo, i decisivo, i señalando los autos judiciales, i extrajudiciales, i demas despachos que hizieren, tocantes en la dicha Cruzada, conforme à derecho, i à lo que està ordenado por cedulas, instrucciones, i otros despachos del dicho Comissario general, dados para la administracion de la dicha Cruzada, i govierno de la justicia, i lo dispuesto por leyes, i pragmaticas de las dichas provincias, como juez diputado para ello, con el dicho Subdelegado general, guardando en el votar, i señalar de los dichos despachos las ordenes que estan insertas en la nueva Recopilaciõ de las leyes titulo 10. lib. 1. I aviendo entre el dicho Subdelegado general, i Assessor discordia en el votar de las causas, por no se conformar, Mandamos lo consulte, i comunique el dicho Subdelegado general con el Governador, Presidente, ò Oidor que hiziere oficio de Presidente de la tal Audiencia, para que nombren otro Oidor que assista a los dichos negocios, no se conformando, i hagan sentencia, otorgando a las partes las apelaciones q̃ ante ellos interpusieren para ante el dicho Comissario general, i Consejo de Cruzada, i no para ante otro Tribunal, ni juez alguno; sin que por via de fuerça, ni por otro algun modo se puedan llevar, ni lleven las dichas causas à las dichas Audiencias Reales, ni introduzirse, ni se introduzgan en ellas en manera alguna; porque en quanto a esto las inhibimos. I que el dicho Fiscal assista assimismo à todo lo que fuere necessario en el dicho Tribunal de Cruzada con el dicho Subdelegado, Assessor, i Ministros dèl, acudiendo à la defensa de los pleitos, i causas tocantes à ella, en todos los casos, i cosas que se ofrecieren, haziendo en ellos las demandas, pedimẽtos, i demas diligencias que sean necessarias, que para ello le damos poder cumplido, i segun le tiene para los de la dicha nuestra Audiencia Real: i que assimismo el dicho oficial Real, q̃ ha de servir de Contador, use, i exerça el dicho oficio en el dicho Tribunal de Cruzada con el dicho Subdelegado general, Assessor, i Ministros dèl, à los quales por razon de los dichos oficios se les guardaràn las preeminẽcias, prerogativas, è inmunidades que deben aver por respeto de la dicha Cruzada. I todos juntos, i cada uno por su parte tendran particular cuidado, que lo que procediere de la dicha Cruzada, i composiciones, se traiga, ponga, i recoja en las caxas Reales de su distrito, i que con la demas plata nuestra que viniere à estos Reinos, se embie por cuenta aparte en las flotas, i navios que vinieren à ellos, dirigido, i consignado à Nos, i al dicho Comissario general, i Consejo de Cruzada, con relacion distinta i particular delo que viniere, i de que años, assientos, i predicaciones fuere; i lo que se restare debiendo, i el estado en que queda la cobrança, i seguridad de ella; i que los Subdelegados generales, i Cõtadores de la dicha Cruzada tengan cada uno de por si en su distrito su libro del dinero que procediere de ella, para que en todo aya la cuenta i razon que conviene. I que todos, è qualesquier juezes, justicias, Alguaciles, i Alcaides de las carceles, i otras qualesquier personas cumplan i guarden, i hagan guardar,*

cum-

cumplir, i executar las sentencias, manda mientos i autos que por los dichos Tribunales se dieren, i despacharen: i nadie sea osado de hazer lo contrario, sopena de la nuestra merced, i de dozientos pesos de plata ensayada para nuestra Camara, porque assi es nuestra voluntad.

Quam praxim refert, & ita etiam in compendium reduxit Perez de Lara ubi sup. pag. 20: † *En el Perù, i Nueva España ai Comissarios generales subdelegados en las partes que ai Audiencias Reales, à los quales se apela de los Subdelegados de los distritos de las Audiēcias, i destos Comissarios Subdelegados se apela al Comissario general, i Cōsejo de Cruzada.* Et quoad prohibitionē † cognitionis per viam violentiæ in eiusmodi causis per Regales Cancellarias, Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 16. num. 90. Roder. de ann. redit. lib. 1. cap. 17. num. 75. Cevallos in 4. tom. comm. opin. q. 897. num. 284. & 287. & in tract. de violent. 1. par. gloss. 15. num. 19. & novissimè Gabr. Pereira de manu Regia, lib. 1. tit. 9. §. 12. cap. 8. num. 2. & 3. ubi pro certo constituit posse dictos † Cōmissarios subdelegatos procedere contra eos, qui Ministros eorum impediunt, quivè illis non servant privilegia, quæ ipsis per secularem Principem concessa sunt, in eiusdem sanctæ Cruciatæ favorem, & meliorem expeditionem. Non tamē admittit, quòd in hoc casu possint contra nō observantes uti mucrone excommunicationis, & alijs censuris Ecclesiasticis. Sicque in Lusitano Senatu decisum refert: *Nam eorū* (inquit) *potestas non extenditur ad privilegia ijsdem exactoribus data à Principe seculari, quorum observatio suis Ministris secularibus commendatur, nec alia potestas Cōmissario indulta reperitur, & in hoc tanquā privatus procedit, cum notoria subditorum oppressione,* argum. l. final. D. de iurisd. omn. iudic.

Quod notari debet contra Doct. Narbonā in l. 20. tit. 1. lib. 4. Recop. gloss. 22. per pag. 585. cum seqq. qui de Inquisitorum iurisdictione loquens, contendit † eos pro tuitione privilegiorum, imò & causarum seculariū suorum Familiarium, posse uti non solùm tēporali iurisdictione, quam à Regibus nostris concessam exercent, verùm & spirituali, quā delegatam habent à Romano Pontifice, ac proinde excōmunicationis gladium distringere, ubi sibi oportere visum fuerit; nisi quòd hic Auctor eam rationem prætexit, quòd Inquisitores, etiam semotâ Regiæ iurisdictionis concessione, virtute officij Inquisitionis, & ob eius favorem, etiam contra seculares in dictis causis Apostolicam iurisdictionem habebant; quæ ratio in Commissarijs Cruciatæ non reperitur.

Prout nec in Episcopo, † qui simul est dominus temporalis alicuius loci, vel villæ. Nā in causis secularibus, de quibus tanquam talis cognoscit, non potest uti sententiā excōmunicationis, & alijs censuris, sed temporaliter, & per iudices seculares talem iurisdictionem exercere debet, ut per Covarr. in pract. cap. 36. num. 6. Borrel. de Magist. edict. lib. 1. cap. 9. & de præstant. Reg. Cathol. cap. 72. num. 2. & ab eius sententijs † his in causis non provocatur ad eorum Vicarios generales, sed ad Tribunalia secularia superiora, cap. si duobus 7. §. denique, de appellat. l. 8. tit. 3. lib. 1. Recop. Covarr. pract. num. 2. Bobad. in Polit. 1. tom. lib. 2. cap. 17. num. 196. pag. 729. Paz de tenuta cap. 63. num. 6. Carrer. 3. par. variar. cap. 13. num. 343. Narbona d. l. 20. gloss. 22. num. 68. Choppin. lib. 1. Monastic. tit. 3. num. 19. Cald. Pereira cons. 5. n. 18. Dom. Episc. Pacens. electus Archiep. Mexicanus, D. Felician. à Vega in cap. clerici, de iudic. num. 38. Marius Cutell. in patrocin. pro Regia iurisd. Inquisit. Siculis concessa, 1. par. controvers. num. 171. & post num. ultim. fol. 78. Leo decis. Valent. 2. num. 27. Peregr. lib. 1. cons. 1. num. 22. Capiblanc. de Baronibus, pragm. 1. num. 2. Besold. in tract. de pace, cap. 5. num. 5.

Et conducunt, quæ dixi in meo 1. tom. de Ind. iure, lib. 2. c. 21. n. 13. quòd si Rex iudicat † ut Dux, appellatur ad superiorem in Ducatu, non attentâ Regiâ dignitate, ut dixit Bald. in l. si quando, C. de appellat. Igneus in l. necessarios, §. non alias, num. 418. D. ad Syllanian. Misynger. centur. 5. observat. 5. Ponte decis. 2. & alij relati à Mastrillo de Magistr. lib. 3. cap. 8. ex num. 32. & Stephan. Gratian. discept. forens. 5. to. cap. 298. num. 49. & novissimè plures alios allegans D. Valençuela cons. 157. num. 81. vol. 2.

Planè si super his, vel alijs † competentia iurisdictionis orta fuerit inter Commissarios subdelegatos, & alia Tribunalia Ecclesiastica, vel secularia Indiarum, statutum fuerat per sched. Matrit. 20. Iunij ann. 1606. ut Prorex tales competentias componeret: *Vsando para remediarlas de los poderes que tiene*: sed posteà alia forma (ut audio) data est, nempè, ut alij duo coniudices unus Ecclesiasticus, & alter secularis Subdelegato associentur, & maioris partis suffragijs stetur; si verò discordes extiterint, in eā sententiam eatur, cui Prorex, vel Gubernator detulerit, qua de re vidēda erit sched. quæ de hoc expedita narratur.

Item, circa † præcedentiam dicti Commis-

missarij Subdelegati cautum est per aliam sched. 17 Februarij ann. 1609. *Que en la publicaciō de la Cruzada solo el Virrei preceda en lugar al Comissario Subdelegado. I que escusandose el Virrei, aunque estè ausente, como el govierno estè à su cargo, el Comissario preceda à todos los Oidores. Pero governādo la Audiencia le prefiera el Oidor mas antiguo. I que despues de los de la Audiencia se siente el Contador de la Cruzada aquel dia, i el Tesorero entre los Alcaldes ordinarios.*

36 Sed nunc in urbe Limensi † cùm Rationalis officium pretio venditum sit, inter alia privilegia ei concessum est, ut Fiscales præcedat, de quo ipsi graviter conquesti sunt in supremo Senatu Indiarum. Nam etsi ubi in Tribunali in domo Commissarij adsident, Rationalis præcedat Fiscalem, quia & votū habet, ut per alias schedulas decisum est, hoc tamen extendi non debuisse ad præcedentiā in processionibus, & Ecclesiæ sessionibus, Fiscales contendunt. Et quòd dicta schedula, hanc prælationem concedēs, expedita fuit ipsis non auditis, & solùm per Consiliū sanctæ Cruciatæ, sed quia lis super eo pēdet, ampliùs in hoc immorandum non duxi.

37 Illud tantùm subijciens, hos Commissarios Subdelegatos Indiarum, † ut suam iurisdictionem extenderent, aliquando tentasse in suam curam, & administrationem reducere pecora, & quælibet alia bona vacantia, sive quorum dominus ignoratur, quæ vulgò dicūtur *de Mostrenco*, item & eorum, qui ab intestato decedunt, vel quintam illorum partē. Quod tamen providè eis inhibitum est per schedulam 14. Ian. 1536. 14. Febr. 1540. 19. Iulij 1614. & per aliam dat. Lermæ 28. Octobr. ann. 1602. colligi iubetur, & originaliter ad Regium Indiarum Senatum remitti quædam Paulina, † quam Religiosi B.

38 Mariæ de Mercede à Nuntio Apostolico impetraverant, ut in partibus Indiarum dicta bona ipsis manifestarentur, & applicarentur. Quæ schedula eam rationem reddit, quòd hoc est contra ius, & leges, & schedulas Regias: *Conforme à las quales, todos los dichos mostrencos, i bienes pertenecen à mi Camara i Fisco.*

39 De quo † extat text. in l. vacantia, & per tot. C. de bon. vacant. l. pen. C. de pet. bon. subl. l. 10. tit. 10. lib. 1. l. 7. & 8. tit. 13. lib. 6. Recop. ubi Azeved. latè Sixtinus de Regalib. lib. 2. c. 9. per totū, Bozerius eod. tract. cap. 3. num. 26. & seqq. & DD. omnes per text. ibi in cap. 1. quæ sint Regal. in usib. feud. Vnde per Regios officiales hæc bona colligenda, & administranda sunt, neque ad aliū, quàm ad Fiscum pertinent, nisi speciale eorū privilegium ostēdat, ut in Hispania alicubi habent Religiosi Mercenarij, & Trinitarij pro redemtione captivorū: & Conciliū, quod vocatur *de la Mesta, por las reses mostrencas aplicadas*: quod efficit, ut Anton. Nebrissens. in suo dictionario, † dicta bona inde vulgò appellata fuisse *Mostrencos* dicat, quasi *Mestengos, por quanto el ganado sin dueño pertenece a la Mesten, i sus leyes disponen dèl.* Quāvis D. Sebast. de Covarr. in thesaur. ling. Hispan. verb. *Mostrencos, à mōstrando dici existimet*, eò quòd hæc bona, ubi reperiuntur, monstranda, sive manifestanda, & publicanda sunt, ut eorum dominus inquiratur, qui si intra annum & diem non comparuerit, tunc Fisci iuribus applicantur, ut dicitur in legibus suprà citatis. Planè † si dicti Commissarij ostenderint sibi huiusmodi bonorum collectionem, cognitionē, & administrationem specialiter datam esse, in ea procedere poterunt, quemadmodum in Regnis Hispaniæ procedit Cōmissarius generalis, ex legibus, & instructionibus, quas ad hoc refert D. Perez de Lara in d. compend. 1. p. pag. 279. & seqq.

40

41

Circa alias autem Bullas Pontificias, illud tantùm de iure Indiarum, de quo agimus, notandum se offert, quòd cùm Rex noster in illis patronatum Ecclesiasticum habeat, & exerceat ex cōcessione Sedis Apostolicæ, iuxta ea, quæ suprà hoc lib. cap. 2. & 3. notavimus, pluribus † schedulis cavit, ne in eisdem Indijs aliquę Bullæ publicari, aut exequi permittantur, nisi priùs in supremo Indiarū Senatu visæ, & examinatæ fuerint, ut si quid fortè contineant, quod eidem patronatui repugnet, vel quietum, ac pacificum earundem Indiarum in spiritualibus, vel tēporalibus statum turbare possit, à prædictis Bullis, eâ, quâ decet, reverentiâ supplicetur. Et Romanus Pontifex, qui eas concessit, de negotij causis, ac circumstantijs cōsultus, eas revocare dignetur. Quæ schedulæ reperiuntur in 2. tom. impress. pag. 44. cū multis seqq. & in 1. tom. pag. 83. Et præcipuè † de retinendis Brevibus Nuntij Apostolici in Hispaniæ Regnis residentis (quia eius iurisdictio hucusque in partibus Indiarum extendi, & exerceri permissa non est) cavetur in quadam sched. dat. Pintiæ 3. Maij 1605. & in alia dat. Matrit. 10. Decemb. ann. 1607. Quam † praxim in nostris Indijs longè maiori ratione, quàm in alijs observari posse, benè advertit Eman. Roder. in quæst. regul. 1. part. q. 35. art. 2. ubi postquàm docuisset qualia, & quāta, quæ Ecclesiasticam iurisdictionem sapiunt, possint Reges nostri in his Indiarum partibus facere, tam virtute dicti Regij patronatus, quàm

42

43

44

ex cõmissione, sive delegatione Alex.VI. R. P. subdit: *Et similiter si aliquod privilegium impetratur à Papa, quod tangat gubernationem in spiritualibus, in his terris, non debet poni in practica, nisi priùs registratum fuerit à Consilio Regio Indiarum.*

45 Et generaliter † de eadem materia retentionis Bullarum tradit alia idem Auctor eod. 1. tom. q. 6. art. 8. per totum. Et qui voluerit plura de iustificatione, & praxi eiusdem retentionis, videat Auctores, quos plenâ manu congessimus d. cap. 3. & plures alios, quos refert Covar. in pract. cap. 35. num. 4. versic. *Sic etiam in his Regnis*, num. 5. & cap. 36. n. 3. Amadæus Aponte in quæst. laudemial. tit. quis sit iudex in causa feudi, Navar. in Manual. cap. 27. num. 70. vers. 2. Hieron. Gabr. cons. 193. lib. 2. & cons. 182. Bursat. consil. 393. vol. 4. Pacianus cons. 166. num. 49. & seqq. Lud. Gomez. in tract. Brevium, num. 14. & 15. Cenedus in collect. 56. ad Decretal. num. fin. & quæst. 45. num. 9. Bobadilla in Polit. 1. to. lib. 2. cap. 18. num. 102. & 208. pag. 918. Azeved. in d. l. 14. Recop. num. 49. & in l. 2. tit. 6. vers. 7. lib. 1. Recop. Zerola in prax. Episcop. verb. *Litteræ*, Cevallus in pract. 4. tom. q. 897. num. 316. cum seqq. in tract. de violent. 1. par. gloss. 5. à num. 62. & in Prologo ex num. 151. Dom. Bañez in 2. 2. q. 67. art. 1. dub. 2. Sesse de inhibition. cap. 8. §. 3. ex num. 83. Flores de Mena 1. var. q. 12. n. 8. & 17. & q. 4. ex num. 40. Gonçalez ad reg. 8. Cancell. gloss. 52. num. 36. & 37. Enriq. de Pontif. clave, lib. 2. cap. 19. §. 1. & cap. 18. §. 2. Borrel. de præstant. Reg. Cathol. cap. 52. num. 8. & cap. 71. Paz in praxi, tom. 2. præl. 5. & ult. ex num. 4. & 10. cum alijs, Stephan. Gratian. discept. 191. tom. 1. Monterros. tract. 5. *de las Chancillerias*, cap. 1. cum seqq. fol. 83. Monte-Alegre in prax. lib. 1. cap. 9. ex num. 115. Barbos. in remiss. ad Trid. sess. 24. cap. 20. *Causæ omnes*, de reform. extatque integer titulus de eadem retentione agens inter ordinationes Granatenses, 2. in ordine lib. 1. fol. 7. pag. 2. & tit. 11. §. 3. fol. 90. ad finem, præter alium noviorem, & eruditiorem, quem sub prælo habet D. Franc. Salgadus à Somoza, & conducit Bulla Greg. XIII. ann. 1574. quæ habetur in Bullar. recent. pag. 1220.

46 Qui omnes † respondent ad Bullam Cœnæ Domini casu decimo, & duodecimo, de qua meminit Sotus in 4. dist. 22. q. 2. art. 3. & Navarr. ubi sup. num. 99. quæ videtur talem retentionem sub gravibus censuris prohibere, etiam si fieri dicatur cum animo, & intentione Romanum Pontificem consulendi, informandi, & supplicandi. Nam verius est, quòd dicta Bulla non repellit supplicationes, si legitimè interponantur, & prosequantur, ut patet ex illis verbis: *Nisi supplicationes huiusmodi coram Nobis, & sede Apostolica legitimè prosequantur.*

47 Quæ † supplicationes à partibus, quæ in dictis Bullis interesse prætendunt, regulariter imponendæ, & prosequendæ sunt, & etiam aliquando à Rege, & Regijs Consiliarijs, vel Fiscalibus per Regium Legatum, qui Romæ residet, ubi id causæ gravitas postulaverit. Nam aliàs contentus est Papa generali relatione, quæ ei fieri solet, & infiniti propè laboris esset, si super omnibus peculiariter supplicandus, & informandus esset, ut doctè & graviter tradit Enriq. dict. lib. 2. cap. 16. §. 1. pag. 3. in edit. Salmant. & d. cap. 19. §. 2. & 3. & anteà d. cap. 16. litt. C. Cevall. d. q. 897. num. 10. & 11. & meliùs in d. Prolog. num. 157. cum seqq. ubi omninò videndus est, Salas de legib. q. 96. tract. 14. disp. 3. sect. 4. ante finem, Marius Alterius de censuris, tom. 1. lib. 5. disp. 15. cap. 2. col. penult. pag. 664. Leonard. Duardus in comment. ad d. Bullã Cœnæ Domini, lib. 2. cap. 14. q. 10. cum precedenti. Et inter ordinationes Granatenses lib. 1. tit. 2. fol. 10. ante finẽ, §. 15. adest sched. ann. 1546. ubi innuitur idem modus, & stylus supplicandi, & rursus idem Enriq. d. lib. 2. cap. 11. §. 13. & cap. 19. §. ult. ait, dictam Bullam Cœnæ meminisse supplicationis, in casu, quo sit probabilis prætextus violentiæ, at ubi est evidens, non videtur requiri, & idẽ repetit cap. 21. in princ. & cap. 23. §. 1.

48 Planè ubi non agimus de Bullis, † sed de executorialibus in Romana Curia in contradictorio iudicio expeditis, citatis ijs, quorũ interst, tunc litteræ Apostolicæ capiendæ nõ sunt, nec detinendæ per Regias provisiones ad instantiam Fiscalium expeditarum. Quorũ manus ad hoc solent supponi, ut benè advertit idem Enriquez d. lib. 2. cap. 18. §. 2. Cevall. d. q. 897. num. 412. & 415. & de violentijs, gloss. 9. num. 15. & par. 2. quæst. 27. & 36. Gutierr. 1. canon. cap. 4. num. 28. & Flores de Mena 1. var. quæst. q. 42. num. 36. & 47. cum alijs.

49 Porrò dicta † Bulla in Cœna Domini, etsi multa continere videatur, quæ Regiam iurisdictionem impediũt, adhuc tamen ob maximam reverentiam, quæ ei, & sedi Apostolicæ debetur, per Regium Senatum Indiarũ in provincijs earũ singulis annis, in sexta Feria Hebdomæ sanctæ publicari permissa est, sine præiudicio supplicationis, quæ de aliquibus casibus in ea contentis ad eandem Apostolicam sedẽ interposita est, ut benè advertit d. Dom. Episcop. Pacens. D. Felicianus à

Vega in cap. fin. de foro compet. num. 11. ubi refert Sayrum, Marium Alterium, & Bonacinam de eadem Bulla latè tractantes, & ultra eos latiùs scripsit Vgolin. in tract. de censuris reservat. per totum, & Leonard. Duard. in peculiaribus, & dissertis ad eandem Bullam commentarijs, qui, ubi casus acciderit, videri poterunt.

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMISEXTI.

1 *Monachorum, & Regularium origo, & institutum.*

2 *Monachorum, & Clericorum numerus, ne nimius esset, semper curatum fuit.*

3 *Ritershusius notatur, quòd invereeundè contra Monachos scripserit.*

4 *Religionum, & Religiosorum numerus bodie nimis excrevit, & magnam partem, & curam status Politici faciūt, & causant.*

5 *Monastica politia quantum curari debeat? ex D. Gregor.*

6 *Principibus secularibus valdè ab ipsa Ecclesia commendatur politica Religiosorū, tutela, & sui instituti observatio.*

7 *Monasteria solēt sese ipsa submittere protectioni, & tutelæ Principum secularium, & hoc ius quærunt illi, in quorum dictione fundantur.*

8 *Reges Hispaniæ præstantissimum ius habent pro tuendis, & dirigendis Religionibus, & Religiosis Indiarum, & quare?*

9 *Religiosorum pro bona gubernatione, & directione in Indijs plures schedulæ expeditæ sunt.*

10 *Religiones, quæ hucusque fundari permissæ sint in provincijs Indiarum.*

11 *Religiosi Carmelitani, Trinitarij, & alij, qui in Indijs Conventus non habent, ab eisdem expelli iussi sunt.*

12 *Proregum instructio, quæ refertur, valdè attentos eos esse iubet circa gubernationē, & pacificum statum Religiosorum, & discordiarum, ac partialitatum, quæ inter eos esse solent.*

13 *Religiones Indiarū, quæ bona acquirere, & habere possint?*

14 *Bonorum temporalium nimium augmētum in Religiosis, & Religionibus non solùm Resp. verùm & ipsis valdè nocivum est.*

15 *Concilij Lateranensis sub Alex. III. gravissima verba referuntur de damnis, quæ Ordines Religiosorum accipiunt ex nimia bonorum temporalium acquisitione.*

16 *Ecclesiæ facultates ut neque desint, neque redundent, magna provisione opus est, ex D. Chrysost.*

17 *Ordo dici non potest, quod inordinatū est, & Ordini favet, qui Ordinum excessus reprehendit, ex D. Bernard.*

18 *Ordines Religiosorum, qui labore manuū suarum victitant, præ cæteris laudari, & faciliùs admitti debent.*

19 *Electionibus Provincialium, & aliorum Prælatorum Regulariū Proreges interesse iubentur, ob rixas, & scandala, quæ in illis intervenire solēt, & schedulæ, & Auctores de hoc agentes.*

20 *Religionum gubernatio optima est, in quibus officia nihil habent, ob quod ambiātur.*

21 *Electionibus Prælatorum Regularium, quòd Reges, Proreges, & alij Magistratus interveniant, ut pax, & quies in eis observetur, Hispaniæ, Galliæ, & aliarum nationum praxis observat.*

22 *Principum heroicum munus, & de Regalibus est curare, ut Ecclesiastica, & regularis observantia custodiatur, & componatur.*

23 *Electionibus Prælatorum Regularium qualiter Limani Proreges intersint, & Auctor eorum vice aliquando interfuerit?*

24 *Dom. Comes de Castrillo D. Garsias de Haro & Avellaneda supremi Senatus Indiarum Præses laudatur, & qualiter Capitulo Toletano Franciscanorum, virtute Regiæ delegationis interfuerit?*

25 *Religiosis qui ab Indijs mittuntur, ut vocem, ac votum habeant in Capitulis generalibus Hispaniæ celebrandis, quomodò computetur tempus suæ missionis, & suffragationis?*

26 *Mandatū ex voluntate mandantis, quādo ultra tempus, & ultra contenta porrigi possit?*

27 *Custodes Franciscanorum missi ad unam electionem quousque durare cum potestate suffragandi videantur? ex Miranda.*

28 *Regularium institutioni multum expedit, ut pro vitijs inter eos emendandis, & castigandis invigiletur.*

29 *Commissarij, & Vicarij generales ad Religiosos Indiarum visitandos mitti solent, & qualiter eorum missio, & patentes in Regio Indiarum Senatu præsentandæ, & approbandæ sint? & schedulæ de hoc agentes.*

30 *Vicariorum, & Commissariorum generalium, qui ad Indias mittūtur, per Consiliū Indiarum approbandorum, praxis, probatur ab Eman. Roder.*

31 Vicarij, & Cõmissarij generales, etiam si eligantur ex his Religiosis, qui in Indijs existunt, per supremum Senatum Indiarum approbandi sunt, contra Eman. Roder. & quare?
32 Commissarijs, & Vicarijs generalibus, quorum missio probata est per Consilium Indiarum, Regium auxiliũ præstari iubetur.
33 Vicariorum, & Commissariorum generalium actionibus Proreges, & Regales Audientiæ attentæ esse iubentur, & quare?
34 Audientiæ Regiæ Indiarum, etiam per viam violentiæ, non possunt se intromittere in concernentibus visitationem, & œconomicam gubernationem Regulariũ. Et quid si eos notoriè vexari constiterit?
L. 40. tit. 5. lib. 2. Recop. & sched. ann. 1560. explicantur, ibidem.
35 Commissarios, & Vicarios, seu Visitatores generales, quomodo, & pro quo tempore ad provincias Indiarum mitti soleant? & de varia in hoc Religionum consuetudine.
36 Religiosi Societatis Iesu nominare, & mittere solent Visitatores ad provincias Indiarum, etiam citra ullam approbationem Senatus Indiarum, & quare?
37 Minoritæ, & Mercenarij, quem modum, seu morem servent in mittendis Commissarijs, seu Vicarijs generalibus? & schedulæ de hoc agentes.
38 Vicariorum, & Commissariorum generalium aliquorum excessus in causa esse solẽt, ut de eorum traiectione impediẽda tractetur; & schedula, quæ de hoc agit.
39 Religiosi, qui ex Indijs in Hispaniam veniunt, pecunias secum asportare probibentur per sched. Regias, quæ referuntur.
40 Commissarij generales Franciscanorum, qui ad Indias mittuntur, quando cœperint, quales esse debeant, & quam potestatẽ habeant?
41 Commissarius generalis Indiarum, qui in Curia Regis Hispani residet, quando à Franciscanis, qualiter, & cum qua potestate creari cœperit?
42 Commissario Franciscano generali Indiarũ causæ omnes remittendæ sunt ad Religiosos sui Ordinis, & schedulæ, quæ de hoc agunt.
43 Commissarios generales Indiarum, adinstar Frãciscani, in alijs Religionibus creari oportere, sæpè tractatum est.
44 Commissariorum, & Vicariorum generalium, qui ad Indias mittuntur, an, & quãdo expiret potestas, mortuo Generali, qui eos nominavit?
45 Commissariorum, & Vicariorum generalium iurisdictio delegata esse videtur.
46 Vices suas, qui alteri committit, eum suum delegatum facere videtur.
47 Iurisdictio delegata, re integra, morte mãdantis regulariter expirat.
48 Commissariorum, & Vicariorum generalium ad Indias delegatorum auctoritas, & officium non expirat per mortem mandãtis, & quare? & de Bullis, sched. & Auctoribus, qui de hoc agunt.
49 Commissarij, & Vicarij generales Indiarum possunt subdelegare, & quare?
50 Delegatus ab alio, quàm à Principe, regulariter non subdelegat.
51 Delegatus ad universitatem causarum aliquas earum subdelegare potest.
52 Delegatus, etiam inferioris, subdelegare potest, si hoc ei delegans specialiter permiserit.
53 Casus, de quo Auctor Limæ consultus fuit, circa subdelegationẽ cuiusdam Vicarij generalis, refertur.
54 Iurisdictio subdelegata nõ expirat, etiam re integra, per mortem Subdelegantis, si vivat is, qui eam delegavit, & quare?
55 Iurisdictio substituti à Vicario Capituli, durat, etiam mortuo ipso Vicario, & quare?
56 Mandati procuratorij ad mandatum iurisdictionis argumentum validum est, & frequens in iure.
57 Procurator ad negotia, vel iudicia, si aliũ substituat, substitutio, etiam eo re integra mortuo, non expirat, & quare?
58 Mãdatarius si nomine proprio substituit, tunc re integra per eius mortem substitutio expirat.
Cap. licet unicuique, de offic. deleg. explicatur, ibidem.
59 Delegatus cum facultate subdelegandi, si ea utatur, delegans substituisse videtur.
60 Actus tribuitur mandanti, non exequẽti.
61 Commissarius unus Franciscanorum, si habeat litteras sui Ministri generalis ad officium prosequendum, & alter litteras Commissarij generalis Indiarum, ut eius locum occupet, uter præferri debeat?
62 Minister generalis Franciscanorum est supremus Magistratus sui Ordinis.
63 Inferior contravenire non potest mãdatis sui Superioris.
64 Commissariorum generalium, qui ad Indias mittuntur, electio, & prorogatio spectat ad Ministrum generalem, & non Cõmissarium Indiarum.
65 Commissarius generalis Indiarum potest ex causa suspendere, & removere Commissarios generales ad Indias electos, & mis-

sos à Ministro generali, & ei parere tenentur.
66 Vicarius generalis ad Indias missus, si officio, & iurisdictioni suæ ob iustum metum renuntiaverit, inutilis est renuntiatio, & de casu in facto contingente, in quo Auctor consultus fuit.
67 Renuntiantibus actiones suas, non solet recursus dari ad eas.
68 Iurisdictionis quasi possessione solet privari is, qui ei renuntiavit, & qualiter hoc intelligatur, num. 76.
69 Vicarij, sive Cōmissarij generales ad Indias missi, non possunt renuntiare iurisdictioni, quam acceperunt, nisi in manibus Superioris, qui eos nominavit.
70 L. legatus penult. D. de off. Præsid. ponderatur, & illustratur.
71 Renuntiatio beneficij, nisi in manibus Superioris fiat, inutilis est.
72 Tabellio non potest se abdicare officio Tabellionatus, nisi in manibus Superioris.
73 Vassallus non amittit feudum per renuntiationem, aliter, quàm in Superioris manibus factam.
74 Iurisdictio non admittit pacta, cōpromissa, nec abdicationes, aut conventiones privatorum, nisi Superioris approbatio interveniat, & quare?
75 Prælaturæ iuri quis renuntiare non potest, inconsulto eo, qui illam ei concessit.
76 Iurisdictionis quasi possessionem amittere eum, qui illi renuntiavit, qualiter intelligatur?
77 Beneficij renuntiatio quando veram eius vacationem, seu amissionem inducat?
78 Renuntiationi nullæ, vel nulliter factæ quis contravenire potest.
79 Commissarij, & Vicarij generales Indiarum solent portare facultatē quasandi electiones Provincialium.
80 Electiones Provincialiū quasandæ facultas, si Commissario, vel Vicario generali in Indias misso, concessa sit, an intelligatur pro prima vice, vel possit, etiam à se ipso electum deponere, seu absolvere?
81 Actus cū de se est reiterabilis, sermo etiā simpliciter de eo prolatus non intelligitur solùm pro prima vice.
82 Determinatio una respiciens plura determinabilia, pariformiter debet determinare.
83 Oratione eadem qui coniunguntur, diverso iure censendi non sunt.
84 Etiam coniunctio, similia quæ sunt, & eiusdem generis copulare solet.
85 Copula & coniungit æqualiter, & est repetitiva similium.
86 Clausula generalis in fine adiecta, ampliat, & declarat alias antecedētes, magis strictè loquentes.
87 Verba legum & rescriptorum aliquid semper operari debent, ut superfluitas evitetur.
88 Rescripta etiā odiosa, & pœnalia, ita accipienda sunt, ut eorum verba aliquid operentur.
89 Præthereà dictio, significat loquentem ad alium casum diversum transitum facere.
90 Clausula generaliter loquens, aut disponens, generaliter est intelligenda.
91 Principium alicuius constitutionis, si generale est, semper dispositio manet generalis, etsi posteà aliquos casus particulares subdiderit.
92 Commissarij particulares Religiosorum, qui ad alios in provincias Indiarum secum ferendos eliguntur, qualiter eligantur, & eorum officium.
93 Religiosi, qui expensis Regijs mittūtur ad aliquam provinciam Indiarum, si ad eam non vadunt, vel ad alias divertuntur, quas pœnas, & censuras incurrant?
94 Religiosi ex Hispania ad Indorum conversionem missi, hoc munus spernunt, & statim Priores, & Provinciales effici volunt.
95 Alternativæ in electionibus Religiosorū Indiarum, quo colore introductæ sunt, & earum usus, & abusus.
96 Alternativæ inter Religiosos Indiarum qualiter probatæ, & dispositæ fuerint per Breve D. P. Urbani VIII. cuius tenor refertur.
97 Alternativam in electionibus, quæ Religiones Indiarum observent, & qualiter?
98 Alternativæ inductæ fuerunt, ut pax, & trāquillitas inter Religiosos natos in Hispania, & in Indijs servaretur.
99 Proœmiales clausulæ solent ostendere finem, & intentionem disponentis.
100 Dom. P. M. D. Fr. Gaspar Villaroël electus Episcop. Chilensis, laudatur, & quid senserit de alternativis refertur?
101 Romani cū Sabinis quod fœdus inierint super Regis electione.
102 Alternativarum medium non fuit remedium ad vitandas rixas, & discordias Religiosorum.
103 Electiones debent esse liberæ, & de pluribus, non verò ad paucos restringi.
104 Electiones sæpè irritantur ob restrictionem eligendorum.
105 Religiosi, qui dicuntur Criolli, quas caussas habeant querelādi de introductione alternativarum.

Al-

106 Alternativarum rescriptum iudicio Auctoris potiùs restringi, quàm ampliari debet.
107 Rescripti causa finali falsa existēte, vel cessante, etiam illius dispositio cessare debet; & quæ dicatur finalis?
108 Religionibus, & Religiosis plura privilegia, & exemtiones concessæ sunt, & qualiter inter eas communicentur?
109 Privilegia Religiosorum, quæ concernūt conversionem Indorum propria nostrorū Regum dici possunt, & ab ipsis tueri debēt.
110 Privilegia Religionum, etiam iuris communi derogatoria, ampliari, & faveri debent.
111 Conservatores, qualiter, & quando nominari possint à Religiosis pro conservatione suorum privilegiorum? & Auctores, qui de eis agunt.
112 Conservator Apostolicus est maior quocunque delegato Ecclesiastico, & ei inhibere potest.
113 Cōservatores in Indijs à Religiosis creati, non possunt procedere, nisi Regales Cācellariæ priùs cognoscant, an casus sit dignus conservatoria, & schedulæ de hoc agentes.
114 Conservatorum usus, & praxis in Regnis Hispaniæ qualis sit?
115 Conservatorum officium, & processum non debent facilè impedire Regales Indiarum Cancellariæ.
L. 1. & 2. tit. 8. lib. 1. Recop. explicantur, & illustrantur, ibidem.
116 Conservatoris circa nominationem, & iurisdictionem casus quidam Limæ decisus refertur.
117 Conservatores nominari possunt pro iniurijs manifestis, non solùm realibus, sed etiam verbalibus, Religiosis, vel Religionibus factis.
118 Verba iniuriosa contra aliquem publicè, & coram frequenti populo dicta, nō solùm detractionem, sed manifestam iniuriam inducunt.
119 Iniuria verbalis cōtra Clericos, vel Religiosos, non facit incurri in pœnam cap. si quis suadente, & à iudice seculari puniri solet.
120 Conservator benè procedere potest pro iniuria verbali Religiosis facta, licèt aliàs Ordinarius Ecclesiasticus non possit, & quare?
121 Conservatorum iurisdictio non restringitur ad solos casus expressos in cap. si quis suadente, aliàs nullum peculiare privilegiū haberet.
122 Senatus Limani decisio refertur, contra quendam Correctorem, qui Religiosos cuiusdam Ordinis gravibus iniurijs verbalibus affecerat.
123 Conservatores licèt olim nominari possent ex Prælatis Religionum, hodie debent nominari ex clericis secularibus in dignitate positis.
124 Religiosi, cōtra quos aliqua lis movenda est, possunt compelli in partibus Indiarū ad nominandos Conservatores, coram quibus conveniantur.
125 Episcopi, & eorum Vicarij qualiter, & quando possint procedere contra regulares exemtos, scandalosos, & incorrigibiles?
126 Monachi nullibi, & præcipuè in Indijs, possunt recipere Moniales sub sua gubernatione sine speciali licentia Pontificis.
127 Moniales sanctæ Catherinæ de Sena urbis Limensis, qualiter se exemerint à iurisdictione Religiosorum Dominicanorū, quorum Ordinem professæ sunt?

CAPVT XXVI.

De Regularibus Indiarum, eorumque Commissarijs, Visitatoribus, Vicarijs generalibus, & Conservatoribus, & de alternativis, quibus in suis electionibus uti cœperunt.

MONACHORVM, † & Regularium Ordines, qui hodie in Dei Ecclesia præfulgēt, qualiter ab antiquis Eremi avolis originem duxerint, & quòd licèt ad invicem habitu, & regulâ diversificentur, omnes tamen tendant ad eundem finem, cultum scilicet divinum, & honorem, ac servitium Dei, latè ex sanctis Patribus deducit D. Thom. in 2. 2. q. 186. & seqq. Cardin. Baron. omninò videndus, 2. tom. annal. ann. Christi 328. ex num. 18. Cardin. Bellarm. 1. tom. controvers. 5. lib. 2. tit. de Monachis, in præfat. & per 46. capita, Isid. Moscon. de Maiest. Eccles. par. 4. cap. 1. & seqq. Lælius Zech. de Repub. Eccles. tit. de regular. c. 1. & seqq. ex pag. 535. Martin. Mager. de advoc. armat. cap. 5. ex num. 98. pag. 108. Rhenat. Chopp. in Monasticon, sive de iure Cœnobitarū, lib. 1. per totum, Adam Contz. lib. 6. Polit. cap. 46. Leander Galganet. de iure public. lib. 3. tit. 41. & seqq. Miranda in Manuali Prælatorum, 1. tom. quæst. 3. & 4. per totam, & Alphabetum curiositatis Carthusiani, 3. part. fol. 253. ubi omnium Religionum initia, & fundationem enumerant.

2 Et quamvis semper † curatum sit,& curari debeat,ne nimis multiplicentur, Auth.ut determinat.sit numerus Clericor.&Monach. cap.1.de Religios.dom.cap.unico, eod.in 6. cap.1.de institut.Trident.sess.25.de reform. regul.cap.6.cap. in qualibet 23. q.8. iunctis alijs,quæ adducit Galganet. ubi sup.num.1. AdamContzen d.lib.6.cap.44. Hieron.Cevallus in arte Regia, Ritershus.in Novell.5. 3 pag.68.& seqq. ubi plura satis † petulanter contra Monachos adducit,quæ meritò in novo Expurgatorio deleri iussa sunt,Petr.Gregor.lib.3.de Repub.c.4.Vvestonus in theat. vitæ civilis, lib.3.cap.13.& 15. Mariana de Rege lib.1.c.10. Matth.Lopez Bravus eod. tract.lib.3.paulò post initium,P.Ribadeneira in vita S.Ignat.lib.2.cap.17. Choppin.d. lib.1.per tot.& lib.2.tit.1.in princip. Annæ. Robert.lib.2.rer.iudic. cap.2.Forcat.in cuped. Iurisp. cap. 5. Navarrete discurs. polit. 42.& seqq. Monçada discurs. polit.7.cap.7. & discurs.4.cap.3.& novissimè P. Ioan. Euseb.in suo opere inscripto opera & dies,cap. 32.fol.126.& Comitia Matritēsia an.1552. petit. 73. Adhuc tamen hodiernis temporibus,adeò † Religionum,& Religiosorum numerus crevit,ut non minima pars,&cura politici status in eorum attentione, & decenti gubernatione consistat, quò & ipsi sanctiùs suis institutis deserviant, & Reipublicæ,cui proficere debent,nequaquam officiant.Quod D.Gregor.Magnus relatus à Choppin.d.lib. 2.Monast. tit.1. in princip. graviter præsensit, sic inquiens: *Politica † ista Monasticarū rerum curatione,ac tutela, integer etiam status,nervusq; servatur disciplinæ Regularis, ac Cœnobiticæ vitæ instituti. Quo non præstantiùs aliud futurique Regni cœlestis speculationi aptiùs excogitari potest.* Et † insinuarunt Leo X.in Concil.Lateranens.&Sixtus IV.in Extravag.de tregua & pace,cap.2. vers. *Nos igitur*,ubi eandem curam secularibus Principibus valdè commendant.In quorum etiam protectionem, & tutelam † se se ipsa Monasteria hac de causa submittere solent,ut latè Choppinus,& Magerus ostendūt in tract. suprà relatis, & Erasmus à Cochier in tract.de advocatijs,& vel non submissa,ipso iure,quòd sub dominio alicuius Principis sint, constitui videntur, ut dixi sup. hoc lib. cap.2.num. 5.& latiùs prosequitur Martin. Mager.de advocat.armata,cap.9. num.648. & sequent.

4, 5, 6, 7 (marginal numbers)

8 Quæ quidem cùm in alijs provincijs ita se habeant, multò magis † in his Indiarum curanda sunt,in quibus ipsi ijdem Reges nostri à sede Apostolica gravati sunt: *Viros probos, & Deum timentes, doctos, peritos, & expertos ad instituendum incolas in Fide Catholica, & bonis moribus imbuendum, destinare*; ut dicitur in Bulla Alex. VI. & rectè agnoscit Eman. Roder. 1.tom. quæst. regul. 9 q.3.art.2. Ac proinde † innumeris ferè schedulis cautum, & provisum est,ut summo studio inquiratur de vita, & moribus Religiosorum, qui ad easdem provincias mittuntur, vel in eis habitum recipiunt, & ut nullus sine licentia transfretare possit,vel ibidem extra provinciam,ad quam missus est, degere permittatur,vel ex ijs Ordinibus,qui ibidē Monasteria non habent.

10 Solùm † enim hucusque admissi sunt Dominicani,Franciscani, Augustiniani, Mercenarij,& Iesuitæ,& in Nova-Hispania Carmelitæ Reformati,sive Discalceati. Quæ schedulæ reperiuntur in 1.tom.impress.pag.106. cum multis seqq. & pag. 302. & extant aliæ de Trinitarijs, & Carmelitis non admittendis,pag. 302.& 402.& per aliā apud D.Laurent.1.Novemb.ann.1608.idem cavetur circa Monachos Benedictinos, & per aliam Aranjuez 20. April. ann.1611. directā ad Peruanum Proregem Dom.March.de Montes-11 claros, † iubetur, ut ab illis provincijs expellat omnes Religiosos Carmelitanos, & aliorum Ordinum,qui ibidem Conventus nō habeant, & discoli extra claustra diu agētur.

Et in Proregum Peruanorum, & Mexicanorum instructionibus,seu mandatis, eodem tom.pag. 310. & 327. cùm multa capita in-12 serta sint, † quæ in eis pervigilem hanc,circa modum procedendi Religiosorum,curam requirant,tum præcipuè cap.XI.dicitur: *Hase entendido, que los Religiosos de las Ordenes tienen discordias, i passiones entre si, porque los que allà toman el habito hazen su parte contraria à los que van de acà, i que assi se contradizen los unos à los otros. I porque la discordia, que de suyo es tan dañosa, se echa bien de ver quanto mas lo serà en las Religiones, i los inconvenientes que se pueden seguir si esto passa adelante, os encargo, que os informeis mui en particular del estado en q̃ estuviere esto en cada una de las Ordenes, para que si hallaredes las dichas diferencias, ò cosa semejante,que tenga necessidad de remedio,tratando de ello con sus Prelados, i Superiores,procureis concordarlos, mostrandoles su proprio daño, i el que pueden hazer en lugar del provecho que se espera de su doctrina,que es en lo que se debrian ocupar, dexandose de estas passiones domesticas de tan poco fruto,i tan procuradas por el demonio. I para que yo de mi parte procure el remedio, en lo que conviniere ponerle, pues esto ha de ser sabiendo en lo que està el daño, procureis*

con mucho recato, i secreto entender por medio de las personas que tuvieredes por mas confidentes, i sustanciales, como se procede en el govierno de las dichas Religiones, assi cerca de lo espiritual, como de lo tẽporal que les toca: i avisarmebeis mui particularmente de lo que entendieredes de cada una, i de lo q̃ os pareciere conuenir que se reforme, i porque medios.

In alia quoque sched. dat. Matr. 18. Iulij an. 1562. quæ habetur inter ordinat. Mexican. recopilatas à Lic. Puga fol. 213. declaratur, 13 † quæ bona tales Religiosi habere possint, & ut nullo modo quicquam, quod Indorum fuerit, possidere sinantur. Quod ostẽdit Reges nostros eis non invidisse ea, quæ ad sui sustentationẽ necessaria fuerint, cùm potiùs soleant eorum indigentiæ profusis largitionibus subvenire, sed modũ imponere ambitiosis inquisitionibus Regularium, 14 † quæ nõ solùm Rempublicam lædunt, verùm & ipsis, ipsorumq; institutis graviter officiunt, ut tetigi sup. cap. 16. & elegantissimè docuit Alex. III. 15 † in Cõcil. Lateran. pag. 49. cap. 15. sic inquiẽs: *Pristinæ institutionis obliti penitus, vel ignari, contra Ordinis vestri gloriam, & decorem, villas, molendina, Ecclesias, & altaria possident, fidelitates, & hominia suscipiunt, rusticos, & tributarios tenent, & omne studium adhibent, ut termini eorum dilatentur, quorum conversatio esse debebat in cœlis, hic ordo confunditur penitus, & mutatur.*

Vnde D. Chrysost. lib. 3. de Sacerd. scriptum reliquit: 16 *Magna † provisione opus esse, ut Ecclesiæ facultates, neque redundent, neque desint.* Et D. Bernard. in Apolog. ad Guiller. Abb. 17 † nõ posse Ordinẽ dici inquit, quod inordinatum est, neque adversus Ordinem, sed pro Ordine disputare putandum esse eũ, qui reprehendit vanitates, & superfluitates, quæ in plerisque Monasterijs præcipiuntur, vel conceduntur. Et Adam Contzen. d. lib. 6. cap. 6. §. 3. 18 † Ordines illos præ cæteris laudat, & à Republica hilariùs suscipi, & à Romano Pontifice faciliùs approbari debere, tradit, qui labore manuũ suarum victitant, & hortorum, quos ipsi colunt frugibus, oleribusque contenti, non multos sumtus petunt, ac desiderant.

Expeditae quoque sunt, & quotidiè expediri solent plures aliæ schedulæ, quibus Proregibus iniungitur, 19 † ut electionibus Provincialium, & aliorum Prælatorum Regularium intersint, ut eâ, quâ decet moderatione, & trãquillitate peragantur, & Regularia statuta in einsmodi Capitulis observẽtur, nimirùm, quia experientiâ compertum est, nusquam eosdem Religiosos in maiori periculo rixarum, ac discordiarum versari; ut vel ex ipsis agnoscunt Eman. Roder. 2. to. quæst. regul. q. 51. Miranda in manual. Prælat. 2. tom. q. 6. & 16. & 23. Portelus in dubijs regularibus, verb. *Electio.* Nobilis schedula dat. Monzonij 25. Febr. ann. 1628. quæ cavit: *Que los Virreyes remedien las inquietudes que se ofrecieren en las elecciones, ò otras cosas del govierno de las Ordenes, embiando a estos Reinos a los que les pareciere conveniente.* Et alia dat. apud D. Laurent. 25. August. 1620. quæ statuit: *Que en los Capitulos que las Religiones hizieren, se halle el Virrei, ò Governador de la provincia, para que se proceda en ellos con la paz, i quietud, i justificacion que conviene: i no siendo dõde el assista, les escriva lo que le pareciere conveniente al buen govierno, i paz de la Religion, i execucion de lo que sobre ello estuviere ordenado:* & tradit alia Adam Contzen. d. c. 46. §. 8. ubi ob id cõcludit, 20 † optimã illam Religionem censendã esse, in qua præsidentia, sive præfectura nihil habet, quod ambiatur, & officium magis, quàm dignitas esse dignoscitur, & tetigit Ariostus (licèt non sine aliqua Monachalis status subsannatione) in Orlando Furioso cant. 18.

Quæ praxis 21 † interventionis Proregis in dictis electionibus, & curandi, ut in eis pacificè, & iuxta leges Regulares procedatur, in Francia quoque, & Germania, & alijs provincijs observatur, ut tradit Rhenat. Choppin. lib. 1. de sacra Politia, tit. 1. num. 7. & 11. ubi docet, ac concordatis Gallicis probat, 22 † Principum præcipuum munus, & quidem heroicum, & Regalissimum esse, suscipere, gerereque patrimonium rei Ecclesiasticæ componendæ, nec permittere Ecclesiasticam disciplinam, solemnesque sacrarum electionum formulas, specialemque earum libertatem infringi, aut etiam concessione Pontificis benefica labefactari, ad idque Regios Magistratus abusus nomine provocari posse.

Et ita vidi 23 † in urbe Limensi frequentissimè Excellentissimos Proreges his electionibus interfuisse, & præsentiâ suâ, elegantissimisque orationibus habitis, magnas seditiones, quæ aliàs suboriri possent, sedasse, aut composuisse. Egoque nomine Dom. Proregis Marchionis de Guadalcazar, in quodam Capitulo Religiosorum B. Mariæ de Mercede interfui. Et his proximis annis interesse posse consului 24 † Excellentiss. Dom. Comitem de Castrillo Supremi Senatus Indiarum Præsidem, pluribusque aliarum dignitatum, & honorum titulis pro insigni, quâ pol-

let prudentia, iustitiæ, ac Regij servitij zelo, & morum probitate, ac suavitate, meritissimè ornatum, virtute commissionis sibi datæ à domino Rege nostro Philippo IV. in quodam Capitulo Generali Franciscanorum, quod Toleti celebratum fuit, ut suâ nimirùm auctoritate interventioneque defenderet, & protegeret quosdam Religiosos eiusdē Ordinis, ex provincijs Indiarum ad dictum Capitulum, tanquam Custodios, & Commissarios, seu Procuratores provinciarum earundem Indiarum missos, iuxta constitutionem eiusdem Ordinis, tit. de elect. cap. 8. quibus vox, & votum in eo denegari prætendebatur, quòd 25 † tempus suorum mandatorum lapsum esset, ob id quòd celebratio dicti Capituli fuerat protelata. Contra quam rationem Ego pro eisdem Religiosis expendi, & allegavi hanc protelationem ipsis nocere non posse, nec debere, cùm ex eorum facto non provenerit, neque etiam temporis lapsus, cùm revera durare conspiceretur ipsa eadem causa, quæ eorum missionem, & adventum suasit, nempè dicti Capituli celebratio. Quod ubi intervenit forma, seu tenor mandati parum curari solet, dummodò intentio, & voluntas mandantis exequatur, iuxta ea, quæ dixi suprà hoc tom. lib. 2. cap. 4. & signanter tradit Calderin. consl. 47. aliàs 1. tit. de elect. Bald. qui quatuor causas considerat, ex quibus 26 † mandatum non solùm de tempore ad tēpus, verùm & ad alia graviora extendi possit ex verosimili voluntate mandantis cons. 379. num. 5. lib. 3. & Alexand. cons. 90. num. 50. in fine, lib. 3. & in terminis terminantibus Pat. Ludovic. Miranda in manuali Prælator. 2. tom. quæst. 18. artic. ultim. versic. *Quarta conclusio*, pag. 140. ubi agens in specie de eisdem Custodibus missis, & deputatis ad Capitulum Generale, ut in eo habeant vocem, & votum, docet: 27 † *Non habere tempus determinatum in statutis Apostolicis, ideòque durare usque ad Capitulum, in quo eligitur alius Custos, & hanc sententiā ita practicatam fuisse in Comitijs Generalibus Toleti, in quodam Patre Portessio, natione Gallo, qui fuerat olim electus in Custodem suæ provinciæ, ut peteret ad Capitulum Generale Parisiense, accidit autem, quòd in sua provincia propter bellicos tumultus non potuit celebrari provinciale Capitulum, ut eligeretur Custos mittendus ad prædicta Comitia Generalia Toletana, quo existente ibi dubitatum fuit, an officium Custodis in eo duraret? & facta consultatione, decretum fuit, quòd sic, & quòd habebat suffragium activū, & passivū, ut cæteri omnes vocales, & Custodes in electione Commissarij Generalis, atque Diffinitorum, & in omnibus actibus Capitularibus.*

Cum autem nihil magis 28 † ad Regularium institutionem conservandam expediat, quàm ut vitia eorum severè corrigantur, scandala tollantur, & Religiosa disciplina ad unguem in omnibus observetur; ut latè docet Div. Thom. in 4. sentent. distinct. 19. quæst. 2. artic. 1. & prosequitur Ioseph. Aldret. in suis doctis libris de Ecclesiast. disciplin. tuend. Contzen. dict. cap. 46. §. 13. Eman. Roder. in quæst. regul. quæst. 4. per totā, ex pag. 23. Mirand. in dict. manual. Prælat. 2. tom, quæst. 10. art. 4. & in libris de ordine iudiciario, ubi modum, & praxim formandi tales visitationes, & in illis procedendi præscribit, Fr. Ioann. Nuñez de Torres in institut. statuum Ecclesiæ tract. 6. cap. 4. ex pag. 485. Fr. Paulin. Berti in peculiari tract. de visitatione Religiosor. Solent sæpè 29 † Commissarij, & Vicarij Generales ad earundem Indiarum Religiones visitandas cum plena facultate mādari, eorumque approbatio, & transfretandi licentia à Rege nostro, & Supremo eius Senatu habenda est, ex rationibus suprà relatis; ut pluribus etiam Regijs schedulis cavetur; & præsertim illis 8. Ianuarij 1610. & 8. Septēb. 1618. & 23. Decemb. an. 1622. quas reperies in summario legum Indicarum lib. 1. tit. 10. fol. 20. & generaliter iubent, *Que los Religiosos en las Indias no usen de patentes, que no vayan passadas por el Cōsejo, i especialmente de las que fueren para extinguir, ò erigir provincias, fundar Cōventos, embiar Visitadores Generales, ò Provinciales, passage de Religiosos, nombramiento de Presidentes para Capitulos, ò cosas que inovaren en las Religiones, i no fueren en lo tocante al govierno ordinario de ellas*. Et in 2. tom. pag. 46. reperitur quædam schedula Matrit. 5. Martij ann. 1565. quæ iubet, ut quidam Fratres Augustiniani eiusmodi patentibus Vicariorum Generalium uti non sinantur; quia eas in Regio Cōsilio non præsentaverant; & addit: *I porque conviene al servicio de Dios nuestro Señor, i nuestro que no usen dellas, les embiamos à mandar que assi lo hagan. I que embien ante Nos al nuestro Cōsejo de las Indias los despachos que sobre esto tuvieren, sin que en su poder quede cosa alguna de ello, proveereis que assi lo hagan, i de lo que en ello se hiziere nos dareis aviso.* Et anno 1618. similiter colligi iussæ sunt aliæ patentes cuiusdam Commissarij Franciscani ad Peruanas provincias deputati, per Reverendiss. tunc temporis totius Ordinis Vicarium Generalem,

lem, & posteà meritissimum, & illustrissimum Episcopum Carthaginensem, mihi multis titulis colendum Dom. D. Fr. Antonio de Trejo, eâ additâ ratione: *Por no averlas presentado en el Consejo, como por Nos està ordenado, i mandado.*

30 Et hanc praxim, † ut iustam, & ex concessionibus Apostolicis dimanantem, refert, & probat Eman. Roder. d. 1. tom. quæst. 35. artic. 2. in fine, sic inquiens: *Et similiter si Magister Ordinum Mendicantium mittat Vicarium Visitatorem in has partes, debet se priùs Regi præsentare. Quæ omnia sapiunt non ius patronatus, quod est valdè limitatũ, sed delegationem auctoritate Apostolica factam.* 31 Quamvis posteà videatur † docere: *Quòd si quis Religiosus habeat litteras à suo Generali pro visitatione facienda in Nova-Hispania, regimini Ordinis, vel gubernationi conveniente, etiam si litteræ in Senatu Regio nõ fuerint approbatæ, habent suum vigorem, non solùm in foro conscientiæ, sed etiam in foro exteriori.* Quod non facile admitti debet. Nam etiam si dictæ litteræ mittantur Religiosis in eisdem provincijs cõmorantibus, debent, & solent priùs corã Regio Senatu præsentari, & aliter missæ, per Religiosos dictarum provinciarum non recipiũtur, & ad Proreges, & Audientias recurritur, qui eas colligunt, & ad Regium Senatum mittunt, iuxta schedulas suprà relatas.

Quod tamen non faciunt, ubi in dicto Senatu visæ, & approbatæ sunt, 32 † quin potiùs Vicarijs pro earum implemento, & executione diligenter adsistunt, eisque in necessarijs Regium auxilium præstant, quod ut faciant, semper in eiusmodi casibus per alias formulares schedulas solet iniungi, quibus etiam præcipitur, ut 33 † talium Vicariorũ actiones attendant, & prudenter prospiciant, & caveant, ne quid detrimenti ex illis Indiana Respublica in spiritualibus, vel tẽporalibus capiat.

34 Caeterum extra hos casus, † nullo modo Proreges, nec Cancellariæ Regales, etiam per viam violentiæ, se immiscere debent in negotijs tangentibus visitationem, & œconomicam gubernationem Regulariũ, ut expresè deciditur in l. 40. tit. 5. lib. 2. Recopil. & in sched. Matrit. 15. Iulij an. 1560. tom. 1. impresl. pag. 117. Quod tamen qualiter practicandum sit, benè ostendit Cevallus in tract. de violent. 2. par. quæst. 95. num. 14. & seqq. & 474. ex num. 24. & lib. 4. cõmun. quæst. 1. aliàs est 897. num. 287. nimirùm, ut non procedat, quando gravis excessus in tali correctione, & visitatione intercedit, quia tunc cùm licitum sit Regularibus à sententijs suorum Visitatorum, vel Prælatorum appellare, ut per Navarr. cons. 2. de appellat. ita & licebit Regium auxilium per viam violentiæ in Regalibus Cãcellarijs implorare, & prosequi, iuxta ea, quæ de alijs Visitatoribus Ecclesiasticis latiùs dixi suprà hoc lib. cap. 8. in fine; quamvis verum sit, me rarò has querelas Religiosorum Limæ admisisse. Satiùs enim ducebam eos aliquando vexari, quàm hervum Monasticæ disciplinę laxari, qui in his visitationibus, ut plurĩũ cõsistit, ut benè observat Mirand. in manual. Prælat. 2. tom. quæst. 10. & Religiosorũ causas extra Religionem deduci, & Tribunalibus secularibus propalari, contra earum decus, & institutum, quod humilitatem, patiẽtiam, & omnimodam obedientiam desiderat, ut post Sotum (cuius verba refert) advertit Cevallos dict. quæst. 95. num. 13. semperque vellem, ut Religiosi ita animum suum, vitamque componerent, ut si iustè se visitari, & puniri cognoscerent, id genus supplicij, velut in expiationẽ, vel satisfactionem peccati, libenter reciperent. Sin verò iniustè, saltim patienter, & in obedientiæ, & professionis meritum referentes, prout pluries plures Sanctos, & Religiosos viros, etiam finistrè de gravissimis delictis accusatos, & damnatos fuisse in eorum historijs comperimus.

35 Porrò in modo † mittendi, vel delegãdi dictos Vicarios, seu Visitatores, varia est dictarum Religionum consuetudo. Nam Generales Ordinis Dominicani, & Augustiniani eos nominare, & mittere solent, ubi id alicuius provinciæ Indicæ sibi subordinatæ necessitas, & reformatio expostulare videtur, priùs ad id Supremi Senatus assensu impetrato. 36 Iesuitæ † quoque eundem morem sequuntur. Quos tamen nunquam vidi eiusmodi Visitatorum litteras, quas *Patentes* vocant, ad Supremum Senatum deferre, fortè quia eorum gubernatio, & forma, quã in electionibus utuntur, ex solo nutu Præpositi Generalis eorum dependet, atque adeò nullum disturbium timeri potest, cùm Visitatores solùm de moribus, & interiori gubernatione Religiosorum inquirant, quæ circa, nihil est, cur se Regia potestas immisceat. 37 Minoritæ † autem, sive Frãciscani, & B. Mariæ de Mercede semper, & indesinenter dictos Commissarios, seu Vicarios Generales, in Provincijs Novæ-Hispaniæ unum, in Peruanis alterum deputant, qui eorundem Ordinum Capitulis Provincialibus præsunt, & deputant circa Religiosorum correctionem, & Monasteriorum gubernationẽ arrogant.

gant, quæ ipse Generalis posset, si ibidem assisteret. Et quāvis ad triennium, vel ad quinquennium nominari soleant, Pontificium tamen diploma impetrarunt, ut nullatenus ab eiusmodi officijs desistant, vel removeantur, quousque eorum successor advenerit, & corā eo syndicati fuerint. De quo extat sched. specialiter de Franciscanis loquens, apud D. Laurent. 2. Iunij 1584. & generaliter de eisdem, & de Mercenarijs aliæ 3. Octobris an. 1601. & 19. Decēb. 1620. & 18. Ian. 1622. Et ann. 1602. 6. Martij expedita fuit altera schedula, quæ ordinationes approbat à Mercenarijs in quodā suo Generali Capitulo factas, circa modum procedendi dictorum Vicariorum. Et 9. Maij ann. 1622. alia, quæ nō Vicarios, sed Visitatores tātùm mittere permittit, & ad tempus limitatum Supremi Cōsilij arbitrio præfiniendum.

Et nunc, hoc ipso, quo hæc transcribimus tempore, † valdè in eodem Senatu hæsitatur de Vicarijs nuper in Capitulo Generali designatis, admittendis, eò quòd graves querelæ de excessibus aliorū, qui superioribus annis missi sunt, ad eundem Senatum pervenerint, & experientiâ compertum sit, parū, vel nihil eorum gubernationem, & indesinētem visitationem ad Religionis pacificationē, & reformationem profecisse; quin potiùs maiores turbas, & simultates, ut plurimùm, excitasse, & Indiarum Conventus, ipsorumque reditus ob collectas, & alia bona, quæ ab illis extorquent, ut in Hispaniam mittant, vel secum transferant, depauperasse, & exinanijsse.

Vndè aliquando tractatum est † de harum pecuniarum traiectione impedienda, in quadam epistola missa ad Peruanum Proregem Dom. Marchionē de Montes-claros 3. Decemb. ann. 1608. cuius caput ob ipsorum Religiosorum decorem hic inserere nolo, quamvis fortè oporteret, quòd illius notitiam haberent, ut si vera sunt, quæ in eo narrātur, curent hi Religiosi Patres, ut in posterum cessent. Sin autem (quod magis arbitror) incerta, & vanis, ut assolet, vulgi rumoribus circūsparsa, discant non solùm à malo abstinere, sed ab ijs etiam, quæ mali speciē possint habere, ut nullus deinceps color eiusmodi calumniosis relationibus, sive delationibus aperiatur. Et per alia sched. 22. Iunij an. 1597 & Iun. 1628. generaliùs deciditur: *Que los Religiosos que vinierē de las Indias, no traigan mas dinero del que huvieren menester, i este le manifiesten: i la persona que dellos le recibiere en confiança, le pierda con el quatrotanto.*

De Commissarijs † autē Franciscanorū, eorumque origine, potestate, & auctoritate agit Fr. Eman. Roder. in quæst. regul. 1. tom. quæst. 52. artic. 1. & seqq. Fr. Ioann. Baptista in advertent. Confess. Indiar. 2. parte, verbo *Commissarij Generales*, fol. 281. & seqq. Fr. Ludovic. Miranda in manuali Prælat. 2. tom. q. 14. art. 2. ubi quæ possint? & quæ non possint? benè resolvit. Et in calce advertit, eos, qui ad hoc munus demandantur, saltim debere priùs in suis provincijs functos esse ad minus Diffinitoris officio, & post cōmissionem laudabiliter absolutā, in patriam repedantes illis præmijs, privilegijs, ac præeminentijs potiri, quibus utuntur, & fruuntur, qui ibidem olim fuerint Provinciales. Idem quoque notat, & prosequitur Fr. Ioann. Nuñez de Torres in inst. stat. Ecclesiæ, tract. 6. cap. 4. & Fr. Ioann. Torquem. in Monarch. Ind. lib. 19. cap. 27. ubi enumerat omnes Commissarios, qui ad eius usque tempora in Novam-Hispaniam mandati fuerunt.

Et ijdem Patres docent, & explicant, qualiter fuerit creatus alter † Commissarius generalis pro Indiarum provincijs, qui in Regia Curia Hispaniæ residere debet, & ad quem causæ omnes Commissariorum, & omnium Religiosorum Indiarum remittuntur privativè ad Generalissimum totius Ordinis, qui huic propter distantiam locorum, & negotiorum multitudinem, hanc suæ solicitudinis partem reliquit: quod licèt altiùs repetat Miranda d. quæst. 14. art. 1. per tot. ubi per plures cōclusiones huius Commissarij originem, & auctoritatem prosequitur, ortum tamē habuit ex Cōgregatione Toletana coacta ann. 1583. quæ ad huius Commissarij nominationem Regium etiam ass[...]sum, & beneplacitum intervenire debere, his verbis ostendit: *Cùm fratres apud Indos consistentes gubernari commodè non possint sine continuo recursu ad provincias Hispaniarum, & sine magnis expensis à Catholico Rege factis, & experimento deprehensum sit, nō posse Indiarum negotia commodè expediri, nisi in Curia Regis Catholici resideat unus probatus Religiosus, qui habeat vices Generalis Ministri: hinc enim necessarium esse visum fuit, ut unus Commissarius Generalis Indiarum à Reverendissimo Patre Generali ex assensu, & beneplacito eiusdem Regis Catholici præficiendus in eius Curia resideat.* Et infrà: *Si tamen prædicta Comitia generalia sint extra Hispaniā celebranda, non poterit prædictus Cōmissarius Generalis Indiarū ad illa se conferre, sine speciali licētia Regij Senatus Indiarum.* Quā constitutionē dictæ Cōgregationis Tolet. refert, & cōfirmat Sixtus V. in quodā Brevi dat. Romæ 15. Maij an. 1587. & eam

eam ampliat, concedendo tali Commissario Generali Indiarum, vocem activam, & passivam in Capitulis Generalibus eiusdem Ordinis, etiam si aliàs eam non haberet, additâ, inter alias, eâ ratione, quòd hoc ipsum valdè gratum, & acceptum Regi nostro Hispaniæ futurum sit. Cui quidem, ubi hoc munus vacare contigerit, tres Religiosi probatæ vitæ, ac morum solent à supremo Indiarum Senatu proponi, & ex his Rex unum nominat, sive eligit, cui demum, & non alij Minister Generalis Ordinis suas vices committit. Et hoc maximè notandum est, quia in hac ultima electione Reverendiss. Modernus Minister Generalis magno conatu intendit ad se absolutè pertinere hanc nominationem. Quod tamen Regius Indiarum Senatus non admisit, & ex Regijs Archivijs fuerunt adducta plura exemplaria nominationum, eo quo dixi modo factarum. Egoque in ipsorum comprobationem in testem adduxi domesticum ipsorũ, & gravissimum Religiosum Fr. Lud. à Miranda, qui pro nobis expressè deponit d. q. 14. art. 1. pag. 111. ubi primam huius Cõmissarij creationem referens, inquit eam esse factam ad instantiam, & petitionem D. Regis nostri Philippi II. *Et quòd quia Hispaniarũ Reges Catholici, præterquàm quòd ex auctoritate Pontificia universales sunt patroni totius Novi-Orbis, etiam habent ius quæsitum, ut nulli Fratres, cuiuscunque Ordinis, & Religionis sint, ad Indias adsportentur, nec in illis commorentur contra ipsorum Regũ voluntatem, & consensum. Hanc ob causam Fr. Christophorus de Capite-Fontiũ, Generalis olim Minister totius nostri Ordinis libētissimè annuit, atque concessit suprà dicto Regi Philippo II. ut aliquis ex nostris Fratribus Pater doctus, Religiosus, & gravis in negotijs gerendis exercitatus, quem ipse vellet, & eligeret, esset Cõmissarius Generalis Indiarũ cũ plenitudine potestatis, qui & in ipsius Curia resideret, eius expensis alendus, ut constat ex litteris patentibus eidem directis à prædicto Generali Ministro anno Domini 1572. quæ quidem litteræ habentur in Archivio supremi Regalis Indiarum Consilij, quarum virtute, & facultate prædictus Catholicus Rex, matura habita liberatione, elegit in Cõmissarium Generalem Indiarum Patrem Fr. Franciscum de Guzman, &c.*

42 Et quòd † ad hunc Commissarium causæ, (ut diximus) omnes, concernẽtes Religiosos huius sacri Ordinis, referẽdæ sint, apertè (ultra alias) decisum reperio in quadã schedula dat. Pard. 2. Decemb. 1609. in qua cùm Prorex Peruanus Dom. Marchio de Montesclaros retulisset se composuisse gravem quandã differentiam Religiosorum Novi-Regni Granatensis, & provinciæ Quitensis super terminis suarum provinciarum, colligendo eorum patentes, easque ad Ministrum Generalẽ remittẽdo, ut quid servari deberet, exponeret, ei gratiæ pro hac cura reddũtur. Cæterùm in posterum admonetur, non ad Generalem, sed ad Cõmissarium Indiarum talem remissionẽ faciendam esse, his verbis: *I aunque esta vez fue bien ordenado el recurso al General, que dio las patentes en vacãte de Comissario General de las Indias, ha parecido ordenaros, q̃ de ordinario se ha de acudir al Comissario General de las Indias, que reside en mi Corte, i se tiene para este efecto, con la autoridad i vezes del General.*

43 Et adeò prudens, & providens hæc huius Commissarij institutio visa fuit, ut tractatum sit † de alio ad eius similitudinẽ creando, & instituendo in Ordine Prædicatorum, ut ostẽdit quædam epistola Regia dat. Matrit. 17. Mart. ann. 1619. ad Proreg. Peruanum Dom. Principem Squillacens. scripta, ubi monetur, ut in componendis discordijs, & seditionibus dictorum Religiosorum, ob electionem Provincialium ortis, invigilet; & statim additur: *Que por lo que acà toca, se và haziendo diligencia con el General de la dicha Orden, para que se entable, q̃ aya un Comissario General de las Indias en mi Corte, como le ai en la Orden de san Francisco, que es el remedio que se ha juzgado por mas conveniente, para que las cosas desta Religion anden con el acertamiento que es justo. I que assimismo cada ocho años se embien Visitadores ordinarios, que elijan Provincial, visiten, i reformen lo que se huviere excedido, i procedan contra las personas como convenga.*

44 Porrò inter plura dubia, quæ frequenter contingere solent circa iurisdictionem dictorum Vicariorum, & Commissariorum Generalium, qui ad has Indiarum provincias mittuntur, de quibus latè agunt Eman. Roder. Fr. Ioan. Bapt. & Lud. Miranda in locis sup. relatis, illa principem locum obtinet. † An eorum potestas expiret, si re integrâ, sive non integrâ, Generalem mori contigerit, qui eos nominavit, & delegavit. Quæ quidem quæstio valdè ventilata fuit, & magnas turbas excitavit in Nova-Hispania tẽpore Dom. Proregis Marchionis de Villa-Manrique, & me Limæ existente, iterum in dubium revocata fuit inter Reverendiss. Patres Franciscanos Fr. Didacum Altamiranum, & Fr. Franc. Otalorã.

45 Et licèt primâ facie dicendũ videretur eã cessare, † ob id quòd inter omnes recipitur, talium Vicariorũ, seu Commissariorũ iurisdi-

ctionem non esse ordinariam, sed delegatam à Ministro Generali ei suas vices committente, ut in ipsis litteris dicitur, quæ verba delegationem † important, gloss. in cap. 1. de cler. ægrot. lib. 6. cap. sanè 2. de off. delegat. l. solet, D. de iurisd. omn. iud. ibi: *Vice eius, qui mandavit, non sua*, cum alijs traditis ab Abbate in cap. in singulis, num. 3. de statu Monach. talis autem iurisdictio delegata regulariter, &c. regulariter † re integrâ morte mandantis expiret, l. & quia, D. de iurisd. omnium iudic. cap. gratum, cap. relatum, & cap. fin. de off. deleg. l. 21. tit. 4. l. 35. tit. 18. par. 3. cum multis, quæ ultra Scribentes in eisdem iuribus, congerit Menoch. de arbitrar. lib. 1. q. 68. & cent. 3. casu 352. Covarr. in pract. cap. 11. Medices in tract. mors omnia solvit, 2. p. concl. 81. Molina de iust. & iure, tract. 5. disp. 19. Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 21. num. 23. & D. Ioann. del Castillo lib. 2. controvers. cap. 29. Cardin. Tusch. litt. Y. concl. 555. & litt. M. concl. 65.

46 47

48 Adhuc tamen in nostro casu cõtrarium affirmandum est, † quia eadem providẽtia, quæ hos Commissarios Generales Indiarum propter distantiam locorum creari suasit, providit etiam, & prævenit, ut semel missi, etiam Generali, qui eos nominavit, mortuo, durarent, neque officio exirent, vel in Hispaniam remeare possint, quousque eorum successor advenerit, qui eorum syndicatũ accipiat, sin autem ipsos mori contigerit, tunc principalis illius Provinciæ eorum loco in suarum commissionum exercitio succedat, ut apertè constat ex actis, sive ordinationibus Capituli Generalis Toletani ann. 1573. cap. 3. Quam constitutionem confirmavit Pius V. & posteà Gregor. XIV. in quodam Brevi 25. Aprilis ann. 1591. cuius verba adducit Fr. Ioan. Bapt. in d. advertẽt. confess. in d. 2. par. fol. 283. & 284. inquiens, per ea esse prorsus sublatam antiquam Franciscani Ordinis cõsuetudinem, secundùm quam in vigilia Pentecostes, eo tempore, quo Ministri Generalis officium cessabat, expirabant etiam omnes illius Commissarij: *Modò autem* (inquit) *illorum perdurat officium usque ad adventũ novi Commissarij*. Quod etiam ostendunt Regiæ schedulæ, quas citavi sup. hoc cap. num. 37. & latiùs tradit Fr. Eman. Roder. in 1. par. summæ, cap. 74. num. 4. conclus. 4. & meliùs cæteris Lud. Miranda in d. Manuali Prælat. 2. tom. q. 14. art. 2. in fine, cap. 114. art. 2. in fine, pag. 114. ubi ita signanter scriptum reliquit: *Adverto etiam, quòd non expirat prædictorum Commissariorum Generalium auctoritas, per mortem, seu vacationem Generalis Ministri, neque per quodcunque aliud, quousque nova fiat promotio, & electio aliorum Commissariorum, tum propter speciale privilegium, quod hac de re habetur; tum etiã quia beneficio legis, ut videtur, ipsi suam auctoritatem, & potestatem habent. Si verò contigerit, quòd Commissarij prædicti ibidem moriãtur, interim quòd providetur de alio, tenebit sigillum, & scripturas Minister provinciæ, in qua morietur, & prædictus Minister occurrentia absolvet negotia, habebitque plenitudinẽ potestatis. Sed tenebitur statim, aut cùm primùm opportunitas occurrerit, certiorem facere Generalem Ministrum, aut eius Commissarium in Curia residentem de morte dicti Commissarij. Si verò illa provincia, in qua mori contigerit Commissarius Generalis suprà dictus, careat Provinciali Ministro, qui fuerit Commissarius illius provinciæ, exercebit officium prædicti Commissarij Generalis, &c.*

49 Quibus addo, † tales Vicarios, aut Commissarios Generales, eò quòd cum omnimoda potestate mitti solent in has provincias, ut inquit Fr. Ioan. Bapt. ubi sup. fol. 281. & ad universitatem causarum, quæ in eis circa Religiosos, & Monasteria sui Ordinis cõtingere possunt, benè posse subdelegare suas cõmissiones, vel earum partes, maximè ad provincias valdè distãtes, ad quas ipse, multitudine negotiorum impeditus, personaliter accedere nequeat: quia licèt regulariter verum sit, † quòd delegatus ab inferiori Principis non subdelegat, l. fin. D. de officio eius, l. à iudice, C. de iudic. cap. cùm causam, de appell. l. 19. tit. 4. par. 3. cum alijs; hoc tamẽ limitatur, quando quis est delegatus † ad universitatem causarum, qui aliquas earum subdelegare potest, etiam si à Principe non delegetur, quia pro ordinario reputatur, l. 1. §. fin. D. quis, & à quo appelletur, glos. fin. in cap. is qui, de procur. lib. 6. glos. in cap. super quæstionũ, §. si verò, verb. *Delegare*, de off. deleg. gloss. verb. *Moderata*, in cap. statutũ, §. insuper, de rescript. in 6. gloss. 1. in l. fin. C. de iudic. & cõmunis, quam resolvunt Ias. num. 2. Socin. 36. Decius 40. Zasius 17. & 27. Oroscius 13. in l. more, D. de iurisd. omn. iud. idem Ias. in l. à iudice, n. 8. idem Oroscius in l. non posse, n. 1. D. de off. eius, & Segura de Avalos in direct. iud. 2. par. cap. 16. num. 3.

50 51

52 Et etiam limitatur, † ubi à delegante, quãvis Princeps non sit, specialiter ei facultas subdelegandi cõceditur; prout in nostris Vicarijs, vel Cõmissarijs contingit, l. non distinguemus, §. quæsitũ, D. de recep. arbit. gloss. in cap. is cui, de off. deleg. lib. 6. & in c. 1. §. substituẽdi, de procur. eod. lib. Bart. in d. l. more, n. 12. ubi etiam Alber. n. 6. Alex. 27. qui de

com-

communi testatur Socin. 45. Ias. 30. qui etiã communem dicit, Ias. in dict. l. à iudice, numer. 8. Alexand. cons. 157. num. 12. volum. 2. Abb. & DD. in cap. cùm Bertoldus, de sent. & re iudic. Navarr. in cap. placuit, de pœnit. distinct. 6. num. 70. Imola in Clement. 1. de offic. delegat. & signanter Oroscius, qui alios utriusque iuris Auctores adducit; qui de eadem communi testatur, in l. & quia, D. de iurisd. omnium iud. n. 21. & idem tradunt summa Angel. verb. *Delegatus*, num. 6. Silvest. eodem verbo, quæst. 8. dub. 3. Rota decis. 14. de off. deleg. ad fin. Graphijs lib. 1. consil. 13. num. 21. Miranda de ordin. iud. q. 2. art. 11. concl. 2. & plures alij relati à Fachineo lib. 1. controvers. cap. 15. & lib. 12. cap. 99. Thom. Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 31. num. 6. & seqq. & Nicol. Garcia de benef. 1. tom. par. 5. cap. 8. num. 160.

53 Vnde ego † cùm Limæ essem, consultus fui à Reverend. Patre Fr. Francisco Gutierrez de Villaroël Ordinis Prædicatorum, an cessaret subdelegatio sibi facta, ad visitandã provinciã de Chile, à Vicario Generali omnium provinciarum Peruanarum Fr. Ludov. Pinto, qui eum nominaverat, & re integrâ antequàm ipse Pater Villaroël provinciam Chilensem adijsset, decesserat? Et respondi, quòd cùm dicta subdelegatio tempore habili reperiatur, neutiquàm expirare debuit per mortem subdelegantis, cùm vivat, & duret is, qui delegavit, à quo iste iurisdictionem habuit, & accepit, & similiter P. Villaroël eius subdelegatus, quia

54 † ex quo manat radix iurisdictionis in dicto principali delegante, manet etiam eius vis, & potestas in subdelegato, vel substituto, qui (ut diximus) ab ipso delegante potestatem habere videtur, & eum, non subdelegantem repræsentat, ut expressè docet Innocent. in cap. licèt undique, de offic. delegat. Felin. in cap. relatum, vers. *Septimum est*, eodem tit. Decius ibìdem num. 1. Angel. & Ias. omninò videndus, in d. l. & quia, num. 13. Aufrerius in addit. ad Capel. Tholos. q. 370. vel 369. Thom. Sanch. de matrim. lib. 8. disp. 28. n. 36. Melch. Phœbus, alios adducens, decis. Lusit. 80. num. 20. ubi inquit ita iudicatum, & quòd sufficit, quòd ordinarius delegans sit superstes, quasi ipse sit prima radix, & censeatur substituẽs, & novissimè Alois. Riccius in prax. Archiepiscop. decis. 479. pag. 507. Vbi quærit,

55 † an per mortem Vicarij Capituli substituentis, expiret potestas Vicarij substituti? & resolvit, quòd non, quia huiusmodi substitutio censetur facta ab ipso Capitulo; ministerio tamen substituentis, & ita fuisse resolutum in Rota decis. 218. & allegat dict. §. Decuriones, & cap. mulieres, de sentent. excomm.

56 Quibus ego addo, † valere argumentum de mandato Procuratoris ad mandatum iurisdictionis; ut latè per Menoch. lib. 2. præsumt. 18. num. 32. & Everard. loco 35. pag. 224. Et similiter receptũ esse, quòd

57 † si Procurator, qui ad negotia, vel iudicia substituitur cum clausula substituendi, moriatur, mandatum etiam, re integrâ, nõ expiret per mortem substituentis; sed potiùs sustineatur ex persona primi mandãtis, ut expressè decidit text. in cap. 1. §. 1. de procur. lib. 6. ubi DD. & latè docet, & defendit Lapus in addit. ad Feder. de Senis cons. 203. verb. *Expiret*, Card. in Clement. fin. q. 15. de procurat. Ias. in l. quod quis, limit. 1. C. eod. Roman. in l. 2. §. sed si quis, D. eod. Bellamera decis. 6. & communis de qua Rota in novis decis. 8. & 33. de procurat. Ægid. cons. 12. num. 70. Millius in repert. verb. *Procurator constitutus cum potestate substituendi*, Ant. Gabr. in comm. conclus. concl. 2. tit. de procurat. n. 9. Cardin. Tusch. d. concl. 65. num. 9. 10. & 44. & concl. 66. per totam, & Vantius de nullit. ex defect. mand. num. 105.

Et quamvis Oldrad. cons. 130. & Feder. de Senis d. cons. 203. videantur non admittere hanc distinctionem inter mortem delegantis, & subdelegantis, arg. cap. licet unicuique, de off. deleg. communiter tamen ab alijs reprobantur, ut constat ex sup. relatis, vel saltem intelligi debent,

58 † quando mãdatarius, vel subdelegans iure proprio substituit, vel subdelegavit, ut quia procurator sit effectus dominus litis per contestationem, vel in delegato, qui habet potestatem subdelegandi à lege; cap. Pastoralis, in princip. & cap. fin. de off. deleg. Secus verò quando id non facit iure proprio, sed ex potestate sibi data ad substituendum, ut in hoc de quo loquimur casu, tunc enim nõ attenditur (ut diximus) mors substituentis, sed mors principalis, ut expressis verbis contra Oldrad. & Felin. tenet Lapus, Cardin. Decius, Ægidius, & Tuschus ubi suprà. Et Feder. de Senis, sibi contrarius, cons. 257. incip. *Nobilis vir*, per totum, qui loquitur in substituto à thesaurario, qui mortuo thesaurario non revocatur. Et est ratio huius

59 † doctrinæ, quia quãdo delegato datur simpliciter facultas subdelegandi, non tam ipse subdelegare videtur, quàm Ordinarius, qui id ei expressè mandavit, & commisit, &

60 actus † tribuitur mandãti, non exequenti, arg. l. unum ex familia, §. si de Falcidia, D. de leg. 2. l. item eorũ, §. si Decuriones, D. quod cuiusq; univers. ibi: *Si Decuriones decreverunt actionẽ per eum movendum; quem decẽ viri elegerint, is videtur ab ordine electus, & ideò experiri potest*,

l. apertissimi, ubi gloss. ult. C. de iudicijs, cap. litteris, ubi Abbas, de rescript. cap. cum aliquibus, eod. tit. lib. 6. l. pater ex provincia, D. de manum. vind. ibi: *Solam enim electionē filio concessit, cæterùm ipse manumisit*, cum alijs, quæ tradit Marc. Ant. Eugen. cons. 50. num. 31. & D. Valençuela cons. 63. num. 65. & 66. pag. 457.

RVRSVS, me etiam Limæ existente, aliud dubium ortum est inter Reverend. Patres Fr. Franc. de Herrera, & P. Fr. Ioan. Quixadam, Ordinis Franciscani, quisnā ex ijs præferri deberet, 61 † cùm primus haberet litteras patentes Reverendiss. Ministri Generalis, ad officium Commissarij, quod gerere cœperat in provincijs Peruanis. Alter verò, nullâ harum litterarum mētione, vel derogatione habitâ, à Commissario Generali Indiarum, qui in Curia (ut diximus) residet, fuerat nominatus. Et re diligenter discussâ, omnes Patres dictæ provinciæ declararunt, litteris Ministri Generalis stari debere, 62 † tum quia is est supremus Princeps, & Magistratus totius dicti Ordinis, ut apparet ex eorum reg. cap. 8. Hugo, Pisan. & Cord. in eius expos. q. 1. D. Bonavent. in quæst. sup. reg. 12. & 13. S. Bernard. serm. de obedient. Cuius mandatis 63 † inferior contravenire non potest, cap. cùm inferior, cap. super his, de maior. & obed. cap. institutio, cap. amputatio, cap. Ecclesiastica 25. q. 2. Clem. ne Romani, de elect. cum alijs. Tùm præcipuè, quia etsi verum sit, quòd dictus Commissarius Generalis Indiarum est veluti Superior iudex Commissariorum, & aliorum Religiosorum Indiarum, ut sup. retulimus; 64 † electio tamē, & institutio, ac per consequens continuatio dictorum Commissariorum, expresè reservata est Ministro Generali dicti Ordinis, ut deciditur in actis Capituli Toletani, & in Bulla Greg. XIV. ann. 1591. cuius suprà meminimus, ibi: *Decernimus Commissariorum sic pro tempore in illis partibus deputatorum à Generali Ministro superioritatem, usque ad novorum Commissariorum ad illas partes adventum perdurare, &c.* Et idem affirmat Miranda d. q. 14. art. 2. in princip. pag. 113. ibi: *Qui prædicti Commissarij institui debent à solo Generali Ministro, ut habetur in cap. 3. statutorum generalium, &c.*

Planè si in litteris dicti Commissarij Generalis Indiarum exprimeretur, 65 † quòd Cōmissarium Peruanum removebat, & suspendebat ab officio ob aliquas iustas causas, & rationes, tunc is ei tanquam superiori suo obedire deberet, ut benè inquit idem Miranda ubi suprà, vers. *Sed statim*: quia licèt à solo Ministro Generali, ut præmittitur, sint electi, & eligi debeant, non propterea eidem sunt immediatè subiecti, sed obedire tenentur suprà dicto Commissario Generali Indiarum. Cæterùm habito respectu ad electionem faciendam, vel conservandam, magis deferri debet Ministro Generali Ordinis, quàm Commissario Indiarum.

VNDE & illud in alio emergenti casu Vicarij Generalis Peruani Ordinis Prædicatorum Reverend. Patris Magistri Fr. Alphonsi de Almeria consului, 66 † viribus carere, & inutilem fuisse renuntiationem iuratam, quam fecit dicti muneris, & Vicariatus sibi à suo Generali commissi, ob vitandas lites, & calūnias, quæ ei movebantur, & minabātur à quibusdam fratribus dictæ provinciæ. Nam quāvis vulgò dici soleat, 67 † renuntiantibus actiones suas non esse regressum dandum ad eas, l. quæritur, §. si venditor, D. de ædilit. edict. cum multis alijs, quæ tradit Surd. decis. 51. num. 11. & decis. 106. num. 19. Tusch. litt. R. concl. 175. per totam, Giphanius in tract. de renuntiat. cap. 1. & seqq. & in materia iurisdictionis Innocent. & DD. in cap. quod in dubijs, de renunt. Bart. in l. si quis vi, §. differentia, in fine, per text. ibi, D. de acquir. possess. Paul. de Castro cons. 313. & Enric. de Bovio in singul. verb. *Iurisdictio*, num. 6. ubi docent, quòd 68 † talis renuntiatio sufficit ad privandū renuntiantem quasipossessione illius iurisdictionis.

Adhuc tamen certius est, dictam renuntiationem, ut per impressionem, & concussionē factam viribus caruisse. Et ut hæc deficerent, cùm eiusmodi Vicariorum, sive Commissariorum Generalium officia à dictis Magistris Generalibus conferantur, ut suprà probavi, non 69 † aliter Vicarius, qui semel ea suscepit, & exercere cœpit, illis renuntiare, vel se abdicare potest, quàm si in manibus ipsius Generalis renuntiatio fiat, & ab eo admissa sit, & quamvis de facto aliter renuntiatum sit, nō amittitur iurisdictio, ut expresè disponit text. 70 † in l. legatus penult. de off. Præsid. ibi: *Legatus Cæsaris (id est Præses, vel Corrector provinciæ) abdicando se non amittit imperium.* Vbi idem tenent omnes DD. communiter, & in cap. Pastoralis, & cap. super quæstionum, §. porrò, ubi gloss. verb. *Transfert*, de off. deleg. Bart. in l. si quis vi, §. differentia, num. 8. D. de acq. possess. & in l. 2. num. 13. D. si quis in ius vocat. Roman. singul. 352. & plures alij, quos refert Mastrill. de Magistr. lib. 1. cap. 23. num. 11. cum multis seqq.

Et facit, quod in simili 71 † de inutili renuntiatione beneficij, nisi in Superioris manibus fiat, quia eius est destituere, cuius & instituere, docet text. in cap. admonet, & d. cap.

quod in dubijs, de renunt. ubi Innoc. Tusch. verb. *Renuntiatio*, concl. 165. & verb. *Resignatio*, concl. 256. & 258. Et in † Tabellione, quòd non possit se abdicare officio Tabellionatus, etiam ei renuntiando, nisi in manibus Superioris, tenet Bart. in l. falsus, col. antep. C. de furt. quem refert, & sequitur Romanus sing. 352. idem Roman. cons. 444. dub. 2. Afflict. in cap. 1. §. potestas, num. 56. quæ sint Regal. Alciat. in l. postquàm liti, C. de pact. Odofred. Imol. Alex. Horosc. & alij in d. l. legatus. Et in † vasallo, quòd feudum renuntians, nisi in manibus domini, illud non amittat, Bald. in Auth. in successione, in fine, C. de suis, & legit. Afflict. ubi sup. latè Rosent. in tract. de feud. cap. 2, concl. 20. & 21.

72

73

74 Et magis in terminis, quòd super † iurisdictione, quia iuris publici est, & morum correctionem, & delictorum punitionem concernit, non possint fieri pacta, nec conventiones, nec compromissa sine auctoritate, & confirmatione Superioris, & quòd quamvis fiant, & à partibus approbentur, non tamen ideò detur, vel tollatur iurisdictio, tradit elegãter Bald. cons. 142. n. 4. lib. 1. & cons. 378. num. 3. lib. 3. Calderin. qui dicit, contrariũ repugnaret auctoritati superioris, cons. 13. in fine, de constit. & cons. 10. sub tit. de usur. Roman. cons. 13. in fine, de constit. & cons. 10. sub tit. de usur. Roman. cons. 403. num. 21. Socin. regul. 8. latè Tusch. d. litt. R. concl. 171. Et adhuc magis in terminis Tiber. Decian. resp. 19. vol. 3. ubi num. 60. concludit, quòd † nec iuri prælaturæ potest quis renuntiare, inconsulto eo, qui prælationem concessit.

75

Et Doctores, qui dicunt, quòd, qui renuntiat iurisdictioni, eius quasipossessione privari debet, † sunt intelligendi, quatenus superior hoc admissum, ita puniendum declaret, quemadmodum & in † beneficio, aliter quàm in manibus superioris renuntiato, contingit, quòd tamen interim dum hoc nõ declaratur, retinet is, qui ei renuntiavit, & nihil valet renuntiatio in eius præiudicium, ut latè per Geminian. cons. 225. num. 5. & 7. Tusch. d. concl. 165. ubi alij per eum relati, quia ipso iure nõ inducit vacationem, neque obstat agenti contra intrusum in beneficio per se renuntiato, ut expressè tradit decis. Rotæ 1. sub tit. de renuntiat. in antiq. num. 2. & decis. 3. num. 1. ibi, d. ubi reddit rationem maximè nostro proposito congruentem, nempè, quia licet pœnitere, & variare ante admissionem superioris, arg. l. 3. & l. quem pœnitet, D. de cessione bonor. & idem tradit Navarr. cons. 1. de offic. Ordin. & in cap. accepta, oppos. 7. de rest. spoliat. post Innocent. in cap. super hoc, de renũtiat. & prosequitur latè D. Valençuela, post

76

77

hæc scripta visus, cons. 32. num. 4. & seqq. ubi pluribus probat, quòd neque officium amittit per solam renuntiationẽ antequàm à superiore admissa sit. Et quòd † renũtiationi nullæ, vel nulliter factæ quis possit cõtravenire, Ripa in l. 1. num. 5. C. de pact. & Petr. Surd. decis. 316. num. 10.

78

IDEM quoque R. P. M. Fr. Alphons. de Almeria me, Limæ etiam existentem, de alio casu consuluit, quem hisce commentarijs inserere operæpretium duxi, quia multoties contingere potest. Eius autem species hæc erat, quòd in huius † Vicarij Generalis patentibus (ut & in alijs communiter) ei dabatur potestas, *Quasandi electionem Provincialis ante ipsius adventum factam, si id oportere sibi visum fuisset, ac prætereà totam Peruanam provinciam visitandi, ac reformandi, & per præcepta, & censuras inquirendi, interrogandi, puniendi, & absolvendi ab officijs quosque Priores Conventuales, & etiã, si oportuerit, Provincialem ipsum.* Cùmque dictus Vicarius, ubi primùm in provinciã accessit, Provincialis, quem electum invenit, electionem quasasset, & novum Capitulum convocasset, in quo alter Provincialis, præsente, & assentiente ipso Vicario, electus fuit, & hunc posteà suo iudicio minus rectè procedere censuisset, volebat eum absolvere, seu deponere, & dubitabat, † an ei, dictis litteris attentis, huius depositionis facultas competeret?

79

80

Et re maturè consideratâ, Respondi, Cõpetere. Nam litterarum verba ita generaliter, & indefinitè prolata reperiuntur, ut non solùm de prioris Provincialis absolutione, sed de quocunque alio, qui in eius locũ suffectus fuerit, intelligi debeãt, maximè cùm † actus, de quo agitur, naturâ suâ, & in diversis personis, & temporibus reiterari possit, ut ad limitationem l. boves, §. hoc sermone, D. de verbor. sign. docet valdè in nostris terminis Tiraq. ibid. limit. 4. 11. 13. 20. 22. & 25. Et cùm in eadem oratione, & sub eadem determinatione connectant Provincialis, & aliorum Priorum conventualium, & quorumlibet Religiosorum visitationem, correctionẽ, & absolutionem, atque hæc in illis reiterabilis sit, & esse soleat, idem & in Provinciali dicendum videtur, ex vulgari iuris principio, quo docemur, † unam determinationẽ respicientem plura determinabilia pariformiter determinare, de quo in l. iam hoc iure, D. de vulgar. l. quamvis, C. de impub. & alijs subst. cum adductis à Corras. in l. 1. §. si stipulanti, 2. lect. n. 5. D. de verb. oblig. Bernard. Diaz, & Salced. reg. 188. Portio cons. 54. num. 26. & Alfan. in collect. 91. Nec † credendum est

81

82

83

con-

concedentem, eos, si diverso iure censeri voluisset, sub eodem verborum tenore sociasse, arg. l. si idem, C. de codicill. ibi: *Quæ vis, ac potestas una sociasset.*

Quod evidentiùs colligitur ex natura, & 84 proprietate illius † coniunctionis *etiam*, quæ ea, quæ similia sunt, & eiusdem generis, in casu de quo tractatur, iungere, & copulare solet, ut notant DD. per text. ibi in l. imperiũ, D. de iurisd. omniũ iud. Prateius, & Brisson. verb. *Etiam*, & novissimè Simon Barbosa in tract. de dictionib. eod. verb. & latè Cenedus in suis singularibus. Et idem operatur copu- 85 la † *et*, quæ quãvis ponatur inter diversa, coniungit tamen ea æqualiter, & est repetitiva similium, sicut dictio *etiam*, ut latè per Alber. in dictionario, verb. *Et*, Cenedũ singul. 50. & alios suprà citatos.

Ponderavi etiam, quòd etsi in dictis patẽtibus ante, & post clausulam suprà relatam, agatur de absolutione Provincialis nulliter 86 electi. Cùm tamen posteà † generalem illam clausulam subiecerit, quæ totius visitationis, seu commissionis cardinem continet, censere debemus aliud quid diversum ab antecedentibus addere, & disponere voluisse. Ne alioqui in clausulis adeò vicinis idem repetere videatur, & ut rescripti verba aliquid ope- 87 rentur, † quod semper in illis, ut & in legibus, curare debemus, ne superfluitas inducatur, l. si quando, D. de leg. 1. ubi DD. cap. si Papa, de privileg. iunctis alijs, quæ latè tradit Decius cons. 263. Craveta cons. 70. Staphileus de litteris gratiæ, §. 2. num. 1. Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 26. num. 6. & lib. 7. disput. 37. num. 31. Marta de clausulis, 4. parte, claus. 3. num. 2. vers. 1. & Velascus in axiom. 88 iur. litt. L. num. 14. Quod etiam † in rescriptis odiosis, & dispositionibus pœnalibus curandum esse docemur in l. 1. §. penult. cum l. seq. D. de calumniat. & in alijs, quæ optimè congerit Mieres de maiorat. 1. par. q. 60. n. 5. Et in nostro efficaciùs suadet illa dictio 89 *Præterea* †, quæ ad alium casum à superiori dissimilem transitum fecisse, & facere voluisse supponit, §. præterea quasdam, Instit. de action. cap. super quibusdam, §. præterea, de verb. signif. cum alijs, quæ tradit Franc. Molinus de brachio seculari, cap. 3. n. 12. & Barbosa de dictionib. eod. verb. dict. 280.

Præsertim cùm in depositione Provincialis electi utatur verbo *Quasandi*, & in depositione aliorum, ubi fieri oportuisset, verbo *Absolvendi*. Et ut eodem verbo in utroque uteretur, & in clausulis sequentibus, de eodẽ Provinciali nulliter electo sermonem repe- 90 teret, hoc tamen non efficeret, quin † dicta clausula generalis generaliter accipienda esset, per text. opt. in l. regula, §. licèt, D. de iur. & facti ignor. ibi: *Nam initium constitutionis generale est*, per quem text. dixit eleganter Imola in l. si quis ita, §. eâ lege, num. 9. D. de verbor. oblig. Quòd † si principium con- 91 stitutionis generale sit, quamvis posteà subdantur aliqua verba, quæ certas, & limitatas personas omninò respicere videantur, nihilominus constitutio talis ita interpretanda est, ut generalis sit, & generaliter comprehendat omnes, secundùm naturam principij. Quam doctrinam refert, & sequitur Decius in cap. 1. num. 9. de const. & cons. 51. col. 4. Corneus cons. 273. col. 3. num. 30. lib. 4. Geminian. cons. 39. col. 1. Aldobrand. cons. 72. num. 10. lib. 1. Camill. Gallin. de verb. sign. lib. 5. cap. 11. per totum, & Ioan. Gutierr. 3. pract. cap. 17. & 18. ex num. 75. cum multis seqq.

Vltra prædictos autem Commissarios Generales sunt quoque † alij particulares, 92 seu speciales, qui in has Indiarum provincias mitti solent cum Religiosis, quos earum necessitas exigit, ad conversionem, prædicationem, & doctrinam Indorum, & ut in missionibus occupentur, qui Religiosi, & Commissarij expensis Regis nostri liberaliter his omnibus donantur, & instruuntur, quæ ad terrestris, & navalis itineris progressum necessaria sunt, & dicti Commissarij sunt eorum superiores, quousque ad provinciam, in quam destinantur, perveniunt. Vbi verò eam tangunt, hæc auctoritas cessat, & Prælatis in ea constitutis subduntur. Sin autem Prælati ibi non sint, ipsi eorum vice funguntur, & Religiosis, quos secum duxerunt, sua privilegia communicare possunt, ut habetur in constitutionibus, sive ordinationibus Indiarum Ordinis Minorum, quas refert Fr. Ioan. Baptista in advert. confess. 2. par. fol. 133. & seq. & meliùs Miranda in dict. Man. Prælat. 2. tom. q. 14. art. 3. per totum, pag. 114. & seq. ubi inter alia declarat, quàm graviter † dicti Com- 93 missarij, & Religiosi ad hunc effectum quæsiti, ac missi, delinquant, & ad expensas in viatico factas Regi nostro teneantur, si in Hispaniam, eo inconsulto, redierint, aut in alijs provincijs remanserint, quàm in eis ad quas destinantur. Id quod plurimis etiam schedulis Regijs cavetur, quæ reperiuntur in 2. tom. impress. pag. 120. & seqq. Et est valdè notanda illa data apud D. Laurent. 17. Septemb. 1611. quæ memorat ad instantiam eiusdem nostri Regis Apostolicam Bullam expeditã esse, cum gravibus pœnis, & censuris adversus dictos Religiosos, præsertim in Philippinas insulas destinatos, qui solùm verterint, & provincias sibi signatas deseruerint. Quod tamen parum (heu dolor!) à multis eorum

servatur, qui frequenter appetunt provincias magis pingues, & delicijs, & Monasterijs affluentes, & parum de Indorum conversionibus, missionibusque, ad quas conducuntur, curantes, omne † suum studium collocant, ut in dictis Monasterijs Priores, Guardiani, Diffinitores, ac Provinciales creentur, maximè in provincijs, ubi vel omninò Religiosi Hispani, hæc sibi officia adrogare soliti sunt, cum exclusione, & gravi contemtu, atque iniuria aliorum, qui in dictis provincijs nati, & Religionem professi sunt, quos vulgò *Criollos* appellant, vel saltem † ubi alternativam in dictis officijs introduxerunt; & quamvis pauci numero sint, & indigenæ, ut semper fieri assolet, longè plures numero, & vitæ sanctimoniâ, prudentiâ, litteris, & qualitate non inferiores, dimidiam officiorum partem obtinuerunt, impetratur sede Apostolica Bulla, seu Brevi, quod vocant de Alternativa sub eo colore, & prætextu, quòd ita ad meliorem gubernationem dictarum Religionũ, & provinciarum conducat, & quòd, qui ex Hispania transfretarunt, magis observantes Regularis disciplinæ esse soleant, & magis item apti ad gubernationis habenas regendas, contra quos vulgò, & facilè plures defectus obijciunt, de quibus egi suprà hoc tom. lib. 1, cap. 28.

94

95

96

Quibus Alternativis robur novissimè dedit † Bulla, seu Breve S. D. N. Vrbani Papæ VIII. cum Augustinianis Mexicanæ Provinciæ loquente, quod ita habet:

VRBANVS Papa VIII. ad perpetuam rei memoriam. Commissi Nobis per abundãtiam divinæ gratiæ Pastoralis officij debitũ postulat, ut ad ea, quæ personarum divini Numinis obsequijs sub suavi Religionis iugo mancipatarum, felicique statui, & directioni opportunè conveniunt, mentis nostræ aciem assiduè intendamus, eaque statuamus, & discernamus, quæ earum personarum paci, & quieti conspicimus in Domino salubriter expedire. Hinc est, quòd Nos dissensionibus, & controversijs, quæ, ut accepimus, inter dilectos filios Fratres Ordinis Eremitarũ S. Augustini Provinciæ Mexicanæ, Hispanos nimirum, & illos, qui Criolli nuncupantur, circa Prioris, Provincialis, aliorumque Ordinis, & Provinciæ huiusmodi officialiũ infrascriptorum electiones, indies oriri consueverant, quantum cum Domino possumus, obviam ire volentes, motu proprio, & ex certa sciẽtia, ac matura deliberatione nostris, quod de cætero, perpetuis temporibus, circa Provincialis, ac primariæ domus eiusdem Ordinis Mexicanæ Priorum, necnon Diffinitorum, & Visitatorum Ordinis, & Provinciæ huiusmodi electiones, alternativa in Fratres Hispanos, & Criollos prædictos omninò servetur, prout in alijs Indiarum provincijs, tam prædicti, quàm aliorum Ordinum in similibus servari consuevit, ita videlicet, ut Provincialis dictæ provinciæ, & Prioris primariæ domus Mexicanæ huiusmodi electio pro primo triennio ex dicti Ordinis Religiosis naturalibus Criollis fiat. Atque ita in Diffinitores provinciæ huiusmodi pro quolibet triennio duo ex Hispanis, & duo ex naturalibus Criollis dicti Ordinis Religiosis, & similiter in Visitatores unus ex Hispanis, alter ex Criollis Religiosis huiusmodi respectivè eligantur, & eligi, atque huiusmodi distributionis ordo in dicta provincia ab illius Religiosis prædictis semper servari omninò debeat, Apostolica auctoritate tenore præsentium statuimus, & ordinamus. Decernentes quascunque ad huiusmodi officia, aut si dicendum sit, munera, electiones, contra præsentium formam, & tenorem forsan quomodolibet faciendas, nullas, irritas, & inanes, nulliusque roboris, vel momenti fore, & esse, ac nullum per eas cuique ius acquiri, sicque, & non aliter in præmissis per quoscunque iudices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatij Apostolici Auditores, ubique iudicari, & diffiniri debere, ac irritum, & inane, si secus super his à quocunque quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quo circa venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, & Episcopis in dicta provincia constitutis, seu dilectis filijs eorũ officialibus per præsentes committimus, & mandamus, quatenus ipsi, vel duo, aut unus illorum per se, vel per alium, seu alios præsentes litteras, vel in eis contenta quæcunque, ubi, & quando opus fuerit, & quoties super hoc requisiti fuerint, solemniter publicantes, ac in præmissis efficaci defensionis præsidio assistentes, faciant auctoritate nostra præsentes litteras, & in eis contenta huiusmodi, ab omnibus, ad quos spectat, & in futurum quomodolibet spectabit, firmiter, & inviolabiliter observari, & adimpleri, contradictores quoslibet, & rebelles per sententias, & censuras, & pœnas Ecclesiasticas, aliaque opportuna iuris, & facti remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Non obstantibus felicis recordationis Bonifacij Papæ VIII. prædecessoris nostri de una, & in Concilio Generali edita de duabus dietis, dummodò ultra tres dietas aliquis auctoritate præsentium ad iudicium non trahatur, alijsque constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis quibusvis, etiam

iuramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, privilegijs quoque, & indultis, & litteris Apostolicis in contrariū præmissorum, quomodolibet concessis, confirmatis, & innovatis, quibus omnibus, & singulis eorum omnium tenores præsentibus pro plenè, & sufficienter expressis, & insertis habētes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat, specialiter, & expressè derogamus cæterisque contrarijs quibuscunque. Datum Romæ apud sanctam Mariam Maiorem die secunda Septembris, anno Domini M.DC.XXII. Pontificatus nostri anno quarto.

Quod Breve, ex paritate rationis, facilè ad alias provincias, imò & ad alias Religiones extensum est. Nam eo etiam 97 † utuntur Augustiniani Mechoacanenses, & Peruani in provincia Limensi, & Quitensi, & Dominicani Novæ-Hispaniæ, & Novi-Regni Granatēsis. Et quod plus est, Franciscani Mexicani non solùm habent Alternativam, sed Ternativam, quam vocant, divisis scilicet, & alternatis electionibus inter natos, & professos Ordinem in Hispania, & Ordinem ingressos, & professos in partibus Indiarū, & inter eos, qui in ipsis Indijs nati, & professi sunt, quos Criollos vocamus. Solentque in Regio Cōsilio facilè expediri litteræ ad dictarum Religionum Generales, ut has Alternativas cōcedant, & ad Proreges, & Regias Cancellarias Indiarum, ut eas exequi faciant. Nimirum, 98 † quia (ut dixi) vulgò creditum est, id ad reformationem, pacem, & tranquillitatem ipsarum Religionum valdè expedire, ut vel ex verbis narrativis, & proœmialibus dicti Brevis colligitur, quæ 99 † finem, & intentionē rescribentis detegere solent, l. fin. D. de hæred. inst. l. Titia, §. idem respondit, D. de verbor. l. item quia, §. fin. D. de pact. cap. quia propter, de elect. cū alijs, quæ adducit Bart. in l. ambitiosa, de decret. ab ordine faciendis, & latè Navarr. in cap. si quando, except. 8. num. 1. de rescript.

100 Eòque tendūt verba † Doctiss. & Religioss. P.M.Fr. Gaspar Villaroël, meritissimi Episcopi Chilensis, in suis Comment. sup. Evang. Quadrag. 2. par. pag. 7. ubi sic inquit: *A esto se encaminò la intencion del Pontifice Vrbano P. VIII. quando mandò, que en las Indias se alternasse en las Prelacias de las Religiones, los q̄ nacieron en ellas, cō los q̄ fueren de España, que sin embargo q̄ todos son originarios della, qualquiera distancia al nacer, introduce distincion, i aviendose hallado traça para q̄ la administracion quede en fiel, no ai porque se piense menos valida la paz.*

Et statim ad id comprobandum adducit ex Plutarcho in vita Numæ simile fœdus, quod inter se, 101 † ad vitandas discordias in Regis electione Romani cum Sabinis pepigerunt, nempè, ut Rex esset ex Sabinis; Romanis autem eius electio relinqueretur: *Sic enim* (inquit) *maximè quiescere contentionem posse, & qui declaratus esset, æqualem utrisque fore; nam & alteros, ut qui se elegissent; amaturum, alteris autem, ut cognatis benevolum futurum.*

Sed nescio Herculè, an satis certa in omnibus fuerit narratio summo nostro Pontifici facta? Illud 102 † planè scio rixas, & partialitates, seu dissensiones, quas, mediantibus his alternativis, sedandas esse Pontifici suasum, vel suggestum fuit, nequaquam sedatas fuisse, quin potiùs magis nunc, quàm anteà exardescere, & 103 † electionum libertatem contra iuris regulas impeditam esse, & ad paucos restrictam, ut per Tusch. litt. E. conclus. 62. cum alijs, quæ adduxi sup. lib. 2. Eman. Roder.. tom. 2. quæst. regul. quæst. 51. artic. 11. ubi ait se vidisse 104 † tres electiones irritari, ob restrictionem eligendorum. Quod sæpè extātibus eiusmodi alternativis contingit, cùm Hispani (ut dixi) Criollis longè inferiores in numero existant, & multoties, etiam in reliquis, non præcellant. Quod non possunt illi non 105 † graviter sentire, ac dolere, videntes sibi in propria patria, ob id tantùm, quòd in ea nati sint, alienigenas dominari, cùm potius hoc tituli vicem habere soleat, ut quis in beneficijs, honoribus, & Magistratibus præferatur, iuxta ea, quæ latè dixi sup. hoc lib. cap. 19. Quod magis dolēdum est in insulis Philippinis, & in provincia Guatemalensi, & in alijs, ubi Hispanigenæ indigenas numero æquant, aut superant, & prorsus sibi omnia Religionis munia adrogare solent, ea prorsus Criollis, tanquam indigenis invidentes, & inhibentes; à quibus, si quando de alternativa inducēda tractatur, eis nervosè resistunt, contra iuris regulam, quæ æqualitatē desiderat, l. in omnibus, D. de reg. iur. Et ut quis eodem iure metiatur, quod in alios impetraverit, l. 1. cum vulgat. D. quod quisque iuris, cum similib.

Quæ omnia præ oculis, meo iudicio, haberi debent, 106 † ad nō extendēdas huiusmodi alternativas, quin potius ad admittendas, & benignè accipiendas supplicationes, quæ à multis Religiosorum provincijs à dicto Brevi interpositæ sunt, cùm finales causæ, quibus Pontifex ad illud concedendum motus fuisse videtur, vel incertæ fuerint, vel votis minùs aptè responderint, & 107 † cessante causâ finali dispositionis, illa etiam cessare debeat,

ex iuribus vulgatis, & latè in materia rescriptorum traditis à Tiraq. de cess. caus. 1. p. num. 234. Navarr. cons. 1. & seqq. sub tit. de rescript. & in d. cap. si quando, præl ud. 1. & except. 5. & 9. Covarr. lib. 1. var. cap. 20. n. 1. & 2. Suar. tract. 2. de censur. q. 96. art. 5. Vazquez in opusculo de benef. cap. 3. §. 4. dub. 2. Azor lib. 5. inst. cap. 24. Sa verbo *Gratia*, num. 4. & 10. & Thom. Sanchez de matrim. lib. 8. disput. 21. num. 3. & lib. 3. disput. 39. n. 8. ubi etiam tradit eam in rescriptis causam finalem dici, qua non existente Princeps ea concessurus non fuisset.

Cum autem Religiones, & Religiosi ritè rectèque viventes, & procedentes, Deo admodum gratæ, & Reipublicæ Christianæ valdè utiles sint, iure, 108 † ac meritò tam in exemtione personarum, quàm bonorum, & alijs pluribus in rebus diversis temporibus à Sede Apostolica, & Hispaniæ Regibus varijs privilegijs donatæ sunt, quæ licèt in multis posteà per eosdem Pontifices restricta sint, adhuc plurima manent; præsertim cùm alij aliorum privilegijs participent, & communicent. De quibus agunt Eman. Roder. 1. tom. regul. q. 5. & seqq. & in compend. privileg. Ordin. Mendic. ubi etiam Ioann. Baptista, & alter Fr. Ioan. Bapt. in suis advertent. 2. par. in princip. & fol. 300. verbo *Communicatio privilegiorũ*, Paul. Piasetius in prax. Episcop. 2. part. cap. 3. num. 39. & seqq. Miranda in manuali Prælator. Fr. Ioann. à Cruce de statu Relig. lib. 1. cap. 6. dub. 5. & latè Ioseph Aldrete in tract. de omnimod. Regular. exẽtione: quæ sanè, præcipuè 109 † ubi concernunt statum, & conversionem Indorum, rectiùs dici debere privilegia ipsorum Regum, & ad eos, eorumque Proreges illorum conservationem, & tuitionem cõpetere, benè advertit Fr. Ioann. Bapt. d. 2. part. fol. 119. & 375. Eaque propter favorabiliter accipienda esse, 110 † & semper augenda, & amplianda, etiam si contineant derogationem iuris communis, latè ex communi doctrina in varijs casibus, & materijs ostendit Tiraquel. de privil. piæ caus. num. 160. & seqq. & alios referens Barbos. in l. si constante, D. solut. matrim. & Eman. d. tom. 1. q. 119.

Vndè meritò constitutum est, ut ad conservationem dictorum privilegiorum, & repellendas, vel obviandas notorias iniurias, quæ vel ipsis Religiosis, vel eorum bonis fieri solent, 111 † iudices Conservatores nominare, & eligere possint, de quorum qualitate, auctoritate, potestate, & iurisdictione plura quidẽ dicere possem, si id mei instituti ratio pateretur, & satis plenè hoc argumentũ præoccupatum non fuisset à Doctoribus communiter per text. ibi in cap. 1. & fin. de off. deleg. lib. 6. Concil. Trident. sess. 14. cap. 5. lib. 1. tit. 8. part. 1. ubi Greg. Lop. l. 1. & 2. ubi Azeved. tit. 8. *de los juezes Conservadores*, lib. 1. Recop. Specul. & Host. d. tit. de off. deleg. Anchar. cons. 132. Bertrand. cons. 102. in princ. vol. 2. Ruin. cons. 3. vol. 4. Guid. Papa decis. 18. & 247. Lucas de Pena in l. 4. C. de iure Fisci, fol. 4. col. 2. Ioan. Petrus Moneta in integro, & satis luculento tractatu, quẽ de Cõservatoribus edidit, Tiber. Decianus lib. 5. crimin. cap. 20. num. 38. Quint. Mandos. in prax. utr. Signat. tit. de Cõservatoribus, fol. 139. Navarr. in manual. cap. 27. num. 125. Ioan. Gutierr. 3. pract. q. 9. & 10. & lib. 4. q. 63. & 64. ubi de modo conveniendi iudices istos exẽtos ante Ordinarios, Molina Theolog. disput. 29. latè, & multum in nostris terminis per viginti articulos Eman. Roder. d. 1. tom. q. 65. Mirand. in manual. Prælator. tom. 2. q. 47. per tot. Cardosus in prax. verbo *Conservator*, Portelus in dubijs regul. eod. verb. ubi etiam Silvester, Armilla, & alij Sũmistæ, Tuschus litt. C. conclus. 760. & seqq. Thom. Sanchez in Decalog. to. 2. lib. 6. cap. 13. n. 79. & pleniùs Erasm. Cochier. in tract. de Cõservat. Ecclesiast. ubi 130. quæst. adducit, quem tract. posuit post illum de iurisdictione Ordinarij in exemtos. Alvar. Valasc. consult. 152. Salced. in prax. cap. 3. fol. 10. Calderon in manuali iudicum, cap. 10. num. 2. & 26. Parlador. differẽt. 70. ex num. 9. Cevallus q. 897. à num. 696. & n. 781. & 792. & 777. ubi etiam agit de eorum recusatione, & in tract. de violentijs, 2. part. q. 11. & 20. per totam, Salgadus de Regia protect. 2. part. cap. 10. num. 63. & seqq. Maceratens. lib. 1. variar. resolution. Fr. Ioann. Baptist. in dict. advert. fol. 167. & 176. Bobadilla in Politic. 1. tom. lib. 2. cap. 19. ex num. 20. & latè, quã solet diligentiã, D. Præses Valençuela cons. 84. & August. Barbosa in collectan. ad Concil. Trident. pag. 82. & seqq. & pag. 138. n. 8. & D. Ioseph. Vela Senator Granatensis meretissimus in rep. cap. 1. de off. Ordin. 2. part. num. 74. Vbi 112 † quod Conservator Apostolicus est maior quocunque delegato Ecclesiastico, adeoque ei inhibere potest, & Martin. Magerus de advoc. armat. ubi in indice, verbo *Conservator*.

Quorum doctis scriptis illud tantùm habeo, quod adijcere possim, de municipali nostro Indiarũ iure cautum esse per sched. Matrit. 25. Iunij 1575. & 11. Martij 1593. quæ reperiuntur 1. tom. impressarũ. Ne 113 † Religiosi eiusmodi conservatorijs utantur, nisi in casibus à iure permissis, & per aliam Matrit. 5. Martij 1563. ut Regales Cancellariæ id

non aliter, quàm in dictis casibus patiantur. Vndè stylus increbuit, ut in eisdem Cancellarijs Religiosi nominati, vel nominantes Cõservatores, cõpareant, & nominationis causas ante litis exordium aperiant, quibus inspectis an casus conservatoriâ dignus sit, vel non declaratur. Quod si non faciant, ubi primum de usu conservatoriæ certiores reddũtur, Regiam provisionem expediunt, ut in ea iudex supersedeat, & de negotij statu, & qualitate actibus missis informet. Quæ † praxis etiã in Hispania observatur, ubi & ante iudicem Ecclesiasticum Ordinarium de examine conservatoriæ discutitur, & ubi is pro Cõservatore declarat, pars, quæ se læsam sentit, à tali declaratione appellare potest, & solet, & in Regio Senatu petere, ut conservatoria ibidem exhibeatur, & vis quælibet, si in eius usu, aut executione intervenerit, tollatur, & removeatur, & quod ibi decisum fuerit, servandum est, ut expressis verbis tradit Bobadilla d. lib. 2. cap. 19. num. 31. & Cevallos, & Salgad. ubi suprà.

114

Quod tamen non debet in causa esse, † ut facilè contra conservatoriam in casibus permissis declaretur. Nam id esset cõtra verba, & mentem dictarum schedularum, & d. l. 1. & 2. tit. 8. lib. 1. Recop. Et ita † Limæ sensi, & iudicavi in causa Religiosorum cuiusdam urbis, qui contra eius Prætorem Conservatorem nominaverant, eò quòd adversus dictos Religiosos, & totum Conventum in cõmuni, graves, & scandalosas iniurias publicè, & in media urbe dixisset. Etenim cùm † Cõservatores nominari possint, non solùm pro iniurijs, & violentijs manifestis contra bona, verùm & contra personas Religiosorum illatis, ut docent iura, & Auctores suprà citati, præcipuè Molina d. disput. 29. & Armilla, & Silvest. verb. *Conservator*, n. 3. Et iniuria personæ nõ solùm fiat re, & facto, verùm etiã verbis, l. 2. de iniurijs, §. 1. Inst. eod. cũ alijs: & hæc, de qua loquimur, fuerit publica, & manifesta. Dixi, absque dubio Conservatori deferri debere, & allegavi in terminis Gutierrez post alios, ita docentem, & in verbalibus iniurijs gravibus, & manifestis loquentem d. lib. 3. pract. num. 17. & 18.

115 116 117

Neque his obstare, quòd quidam ex Collegis obijciebat, nempè dicta verba à Prætore illo in absentia affita esse, & sic † magis detractionis, quàm iniuriæ speciem referre, iuxta ea, quæ tradunt Sũmistæ, verb. *Detractio*. Nã ubi adeò gravia fuerint, & publicè pronuntiata, etiam si in absentia dicantur, iniuriam irrogant, l. 22. de iniurijs, l. item apud, §. convicium, D. eodem, l. 1. tit. 9. partit. 7. & potest pars, ubi eorum notitiã habuerit, iniuriarum agere, iuxta ea, quæ latè tradit Covar. 1. var. cap. 11. n. 4. & Parlad. lib. 1. quotid. cap. 17. num. 14.

118

Rursus, nihil me etiam ab hac sentẽtia dimovit alterius Collegæ consideratio, dicentis, per † verbalem iniuriam non incurri sententiam Canonis si quis suadente, neque Ecclesiastici iudicis iurisdictionem contra secularem prorogari, qui potiùs taliter delinquens, coram seculari accusandus, & ab eo puniendus est, ut in cap. si quis contra Clericum, de foro compet. lib. 6. cũ alijs, quæ novissimè adducit Velascus in tract. de privil. pauper. q. 9. n. 69. & seqq. Respõdi namque, id verum esse, & practicari debere in † Ecclesiastico, qui viâ ordinariâ procedit, nõ autem in Conservatoribus, qui tanquàm delegati, & ob speciale privilegium Religionum pro vindicandis manifestis eorũ iniurijs procedunt, qualẽ hanc fuisse probavimus. Alioqui si Conservatores solùm procedere possent in casibus expressis in d. cap. si quis suadente, † utique nec contra invasores, aut latrones rerum Religiosorum procedere valerent, cùm hoc delictum in canone illo non exprimatur. Nec decisio d. cap. si quis cõtra Clericum, aliquod eis privilegium afferret, cùm illius decisio de omnibus Clericis loquatur, & in iure communi claudatur.

119 120 121

Sed his nõ obstãtibus † Socij cũ Prorege censuerunt Cõservatori dicto in casu obviã iri oportere, ne hoc exemplo Religiosi facilè ad eos nominandos, & Prætores Regios inquietandos incitarentur, & hunc, qui hæc verba protulit, in Regiam Curiam ad reprehensionem audiendã venire iusserunt, ut hoc pacto à Religiosorum oculis removeretur, eisque hæc satisfactio in aliquale solatiũ cedere posset.

122

Notabis tamen, quòd licèt † anteà eligi possent in Conservatores Patres Priores, seu Guardiani Mendicantium, ut per DD. sup. n. 111. relatos, præcipuè Roder. d. q. 65. art. 2. Mirand. d. q. 47. art. 2. concl. 3. & 4. & Monet. de Conservat. cap. n. 24. iam tamen extat in contrarium declaratio Sacræ Congregationis Cardinalium, quæ iubet, ut ex Clericis secularibus in dignitate positis eligantur, quam refert Barbos. in Pastor. 3. p. alleg. 106. n. 15. & Dom. D. Felic. à Vega Episc. Pacensis in cap. causam quæ 9. de iudicijs, n. 46. ubi numeris antecedentibus tractat, † qualiter ijdẽ Regulares cogendi sint nominare Conservatores, ubi aliquid contra eos petendum est, & propter suas exemtiones deest iudex, qui id exequi possit, de quo etiam agit Gutierr. d. lib. 3. pract. c. 10. n. 4.

123 124

Qualiter autẽ, † & quãdo possint Epis-

125

co-

copi, & eorum Vicarij procedere cōtra Religiosos exemtos; si scandalosi fuerint, & à suis Prælatis non corrigantur, vide Concil. Trid.sess.25.cap.14.de regular.ubi Barbos. in collect. plurimos citat, Cened.q.26.n.36. Quarant.in summ.Bullar.verb.*Exētio*, Leonem in thes. fori Eccles.1.part. cap.8.n.13. Marta de iurisd. cent.2. cas. 182. Filesacus de sacra Episc. auct.cap.7.& 19. D. Acuña in cap.de his 13.dist.12. n.5.pag.71.& D. Felician.ubi supra num.34.& 39.

126 Et denique notabis, † nullibi, & maximè in his partibus Indiarum, posse Monachos recipere Moniales, sub suo gubernio, & protectione absque speciali licentia Papæ, etiam si illæ dicant, quòd volunt sub eorum regulâ militare, & suâ sponte se illorum regimini, & correctioni subijciant, ut probat text.in cap. unico, de Religios.domib.& in cap.1. de excess.Prælat.lib.6. & tradit Eman. Roder.1. tom.regul.q.23.& Mirand.in tract.de sacris Monialibus, quod apposuit in calce Manualis Prælatorum, q.5.per tot.pag.64.& seqq. ubi id excepit in Monialibus primæ regulæ Sāctę Claræ, & habui in terminis Limæ † in 127 fundatione Sanctæ Catharinæ de Sena, quarum fundatrices pactę fuerant se obedientiā daturas Religiosis Dominicanis, quorū habitum deferunt, & Ordinem profitentur, & nihilominus posteà se, eisdem Fratribus reluctantibus, de iure suo admonitæ, Ordinarij iurisdictioni subiecerunt.

SVMMARIVM CAPITIS VIGESIMISEPTIMI.

1 *Seditiosos, & scādalosos homines à suis provincijs expellere Principes debent.*
L.cōgruit, D.de off. Præsid.l.3.tit.10. part.3.& alij similes ponderantur, & illustrantur, ibid.
2 *Seditiosi, & scandalosi, ut à provincijs Indiarum expellantur, pluribus schedulis cautum est, quæ referuntur.*
3 *Ecclesiastici seditiosi, & scādalosi, an per Principes, & Magistratus seculares à suis provincijs expelli possint?*
4 *Ecclesiasticæ personæ à iurisdictione, & punitione secularium regulariter omninò exemtæ sunt.*
5 *Bulla Cœnæ Domini probibere videtur Clericos quomodocunque, & per quoscunque Magistratus seculares banniri.*
Bannire *verbum quid propriè, & impropriè significet? & qualiter hodie pro* proscribere, *vel* in exitium mittere *communiter accipiatur. ibid.*
6 *Exilium censetur pœna corporalis, maximè ubi sit à toto Regno, vel provincia.*
7 *Bulla Cœnæ Domini omnis prorsus Clericorum coërcio secularibus probiberi videtur.*
8 Quomodocunque *adverbium, quid significet?*
9 *Clericos, etiam inquietos, & seditiosos per potestates laicas compesci, aut banniri nō posse, qui tradant?*
10 *Clericos, etiam pro criminibus læsæ Maiestatis non posse puniri per iudices seculares multi Auctores tradunt, qui referuntur.*
11 *Sacerdotes, qui coram Principibus secularibus accusant, æmuli Christi appellantur.*
12 *Ecclesiasticos, etiam seditiosos suis iudicibus relinquere tutius est, & schedulæ de hoc agentes.*
13 *Prælati Ecclesiastici qualiter per Regias schedulas excitentur ad animadversionē, & expulsionem Clericorum seditiosorū.*
14 *Proregum instructiones, sive mandata, quid eis iniungant circa Ecclesiasticos seditiosos, & scandalosos.*
15 *Prælati ipsi Ecclesiastici, si scandalum moverint, quid faciendum sit?*
16 *Epistola Regia notabilis refertur, agens de modo procedendi in punitione cuiusdam Clerici scandalosi.*
17 *Ecclesiasticos seditiosos, & scandalosos, quando possit Princeps, vel Magistratus seculares propria auctoritate à suis provincijs expellere.*
18 *Casus cuiusdam Religiosi liberè concionantis, in quo Auctor fuit consultus, refertur.*
19 *Ecclesiastici seditiosi, cuiuscunque status sint, Cæsarum legibus per Magistratus seculares compesci poterant.*
L.quicunque 14.C.de Episcop.& Cler.l.2. C.ut nemò privat. explicantur, & illustrantur, ibidem.
20 *Leges civiles immunitatem, & libertatē Ecclesiasticam infringere non possunt.*
21 *Ecclesiastica libertas, vel immunitas infringi non videtur, ubi Princeps secularis aliquid facit, vel statuit, quod principaliter ad sui status politicam gubernationē, & conservationem dirigitur.*
22 *L.ult. D.de off.Procur.Cæsar. expenditur, & latè exornatur, & num.seqq.*
23 *L.Præses 3.D.de off.Præsid. explicatur.*
24 *Iurisdictionis termini trāsgredi possunt, ubi celeritas in remedio desideratur.*
25 *Delicta adhuc mollia, & in ipsis cunabulis, si fieri potest, reprimenda sunt, ex Cassiod.*

Cle-

26 Clerici sunt vassalli Principis secularis, in cuius terris degunt, & qualiter ei fidelitatem, & obedientiam debeant?

27 Clerici committunt crimen læsæ Maiestatis etiam contra suum Principem secularem, ex opinione multorũ, qui referũtur.

28 Ecclesiasticorum residentia, & assistentia in terris Principũ secularium, & eorũ in eis tuitio, & permissio, tanquàm quid temporale censetur.

29 Princeps ex causa potest auferre temporalia Clericorum in suis terris degentiũ.

30 Seculares Principes si non possent punire Ecclesiasticos, saltim in temporalibus, non possent eorum damnis, & excessibus obviare.

31 Privilegiata malefica Imperatori displicent, ex Baldo.

32 Cæsar probis Clericis protectioni, reprobis terrori esse debet.

L.2. C.de privileg. schol. lib.12. ponderatur, & illustratur. ibid.

33 Princeps secularis debet defendere suam dignitatem, & iurisdictionem, etiam contra Ecclesiasticos eã turbantes, vel impedietes, vel eorũ iustis præceptis renitẽtes.

34 Iudici Ecclesiastico quemadmodũ permittitur procedere contra laicos, suã iurisdictionẽ turbãtes, ita & seculari cõtra Ecclesiasticos, saltem ut eos in temporalibus puniat.

35 Iudices seculares posse procedere contra Ecclesiasticos scandalosos, in tẽporalibus, plures Auctores docent, qui referuntur.

36 L.13. tit.3. lib.4. Recop. & alia, quæ sequuntur, de pœnis temporalitatum contra Ecclesiasticos exequendis, explicantur.

37 Secularis potestas non esset sibi sufficiẽs, si aliquam coërcionem in Ecclesiasticos seditiosos non haberet.

38 Defensio propriæ personæ, & etiam rerum, & bonorum, cuilibet permittitur, etiam contra Clericos, & Religiosos.

39 Principibus, quòd facultas detur expellendi à suis Regnis Clericos seditiosos, naturali iure, & ratione fundatur.

40 Principes in temporalibus sunt Dei Vicarij in terris, & qualiter olim in his Põtifices obedierint?

41 Regi magis, quàm Metropolitano debet Episcopus in temporalibus obedire.

42 Rex in terris est sicut Deus in cœlis.

43 Regum officium est liberare oppressos, & tollere violentias, & damna subditorum.

44 Reges quemadmodum providere possunt de tollendis violentijs à iudicibus Ecclesiasticis illatis, ita & multò magis de seditionibus, & scandalis, quæ à Clericis, vel Religiosis privatis causantur.

45 Abiathar Sacerdos qualiter à Salomone de suo Regno, & Sacerdotio eiectus fuerit?

46 Cap. 2. lib. 3. Reg. referens historiam expulsionis Abiathari, exponitur.

47 Abiatharis expulsionem qualiter referat Iosephus Iudæus.

48 Relegatio in patriam, vel à facie Principis, quod genus pœnæ?

49 L.relegatorum, §.sicut, & §.solet, de interd. & releg. exponitur.

50 Potestas Principum secularium circa eÿciendos à suis provincijs Clericos seditiosos, qualis sit?

Cap. resecandæ 24. q.3. ponderatur, & illustratur, ibidem.

51 Principem, virtute potestatis œconomicæ, vel politicæ, quam in suo Regno habet, posse ab eo expellere Clericos seditiosos, & facinorosos, plurimi Auctores tradunt, qui referuntur.

52 Principum potestas in expellendis Ecclesiasticis seditiosis securior, & potentior est, & esse debet in Indÿs, quàm alibi, & quare?

53 Expulsio Ecclesiasticorum seditiosorum, licèt aliquibus schedulis fieri iubeatur, mediante eorum Prælato, in alÿs tamẽ Pro-regibus, & Audientÿs immediatè permitti videtur, quæ referuntur.

54 Bulla in Cœna Domini non procedit, ubi Ecclesiastici inquieti expelluntur per viã œconomicæ gubernationis, & non contẽtiosæ iurisdictionis.

55 Clausula præcedens sequentes explicat, & modificat.

56 Quomodocunque dictio restringitur ad terminos, de quibus agitur.

57 Iudex secularis licitè detinet Clericum delinquentem, ut eum suo iudici tradat.

58 Prædicatores liberè, & scandalosè concionãtes expelli possunt à Regno, & Bullis Apostolicis, quæ referuntur.

59 Prædicatores scandalosi à Principibus secularibus eiecti, virtute Bullarum, quæ id sibi permittunt, perinde est, ac si ab ipso S.P. expellerentur.

60 Papa benè potest aliquas causas criminales Ecclesiasticorum Principibus, vel iudicibus secularibus puniendas cõmittere.

61 Concionatores aliqui, & Religiosi, qui propter scandala, quæ in Indÿs causarũt, ab eis expulsi sunt, recensentur.

62 Concionatores qualiter se debeant habere in prædicando Evangelio Pacis?

63 L.43. & 45. tit. 5. partit. 1. expenduntur, & illustrantur.

Con-

64 Concil. Trid. sess. 5. de reform. cap. 2. §. si verò, explicatur.
65 Concionatores qualiter se in pulpitis habere debeant, ex Concil. Limensi.
66 Clerici incorrigibiles possunt compesci à potestate seculari, data suorum Prælatorũ desidia, & de schedula Regia, quæ hoc declarat.
67 Archiepiscopi, Episcopi, & alij Ecclesiastici, possunt vocari à Rege, & eius Vicarijs, & debent venire, & leges, schedulæ Regiæ, & Auctores, qui de hoc agunt.
L. 13. & 14. tit. 3. lib. 1. Recop. explicãtur, ibid.
68 Episcopi vocati à Rege, & à suo Metropolitano, priùs debent ad vocationem Regis accedere.
69 Archiepiscopi duo Mexicani ad Regiam Curiam Matritensem vocati sunt.
70 Prælati Ecclesiastici aliquãdo possunt deponi, vel removeri ob sedandum scandalũ populi, dato eis bono cambio.
71 Processus, an, & qualiter possit formari à iudicibus secularibus, ad effectum expellendi Ecclesiasticos seditiosos.
72 Antecedenti concesso, conceditur consequens.
73 Magistratus secularis nõ debet, nisi benè informatus, ad ullam punitionem, vel expulsionem Ecclesiasticorum etiam seditiosorum accedere.
74 Patria, & provincia propria aliquem expellere, est iuri naturali contrarium.
75 L. 20. vers. Otrosi, tit. 7. par. 1. ponderatur, & explicatur.
76 Extravagans cùm Matthæus, de hæret. inter communes, exponitur.
77 Processus nomine quid propriè veniat?
78 Informationes contra Ecclesiasticos seditiosos à laicis, quo modo, & fine fieri posse Iacob. de Graffis concedat? cuius sententia ab Auctore notatur, relatis schedulis, quæ eas fieri, & remitti iubent.
79 Militia nemo quovis modo mittendus erat, nisi simul cum eo missionis causa remitteretur.
L. 2. §. ignominiæ, D. de his qui notant. infamia, ponderatur, & illustratur, ibidem.
80 Magistratus, & Præfecti provinciarum, qualiter debeant Regem informare de omnibus, quæ in provincia sibi mandata contingunt?
81 Concionatores, & alios Ecclesiasticos piè & probè suum munus implentes Principes seculares revereri, & libenter audire debent, & quod in hoc Regni felicitas consistit.

CAPUT XXVII.

An, & quando seculares iudices Clericos, vel Religiosos seditionem moventes, vel liberè, & cum Reipublicæ scandalo concionantes, ab Indiarum Regnis expellere possint, & ad hunc effectum processum formare?

AD eandẽ quoque Politicæ gubernationis Catholicorum Regum curam spectat † seditiosos, & scandalosos homines, qui plus sæpè exemplo, quàm peccato nocent, à suis Regnis, & provincijs expellere. Id quod eleganter docuit Vlpian. in l. congruit, D. de offic. Præsid. ibi: *Congruit bono, & gravi iudici curare, ut pacata, atque quieta provincia sit, quam regit; quod non difficilè obtinebit, si solicitè agat, ut malis hominibus provincia careat*, l. 2. tit. 10. part. 3. ibi: *E taje los malos del Reino con la espada de la justicia, è arranque los tortizeros, echandolos de la tierra, porque non fagan daño en ella.* Et graviter omnibus Principibus, & iudicibus iniungitur in l. Præses 3. D. eodem titulo, de offic. Præsid. l. si quis ingenuam, §. in civilibus, D. de captivis, & postlim. reversi. l. 16. tit. 4. l. 1. tit. 17. part. 3. & in pluribus alijs iuribus, & bonorum Auctorum testimonijs, quę latè adducit Petrus Velleius à Guevara in dict. legib. Mantua sing. 603. Lancellot. Cõrad. in temp. iud. lib. 1. cap. 7. num. 16. Bobadilla, omninò videndus, in Polit. lib. 2. cap. 13. per totum, & novissimè Franc. Zipæus de Magistrat. lib. 3. cap. 9.

Et in nostris præsertim Indiarum provincijs † maximè caveri, & observari debere, apertè ostendunt plures schedulæ, quæ reperiuntur 1. tom. pag. 126. & seqq. & pag. 226. & 309. & 332. & alibi passim, quas in compendium redegit Anton. de Herrera in sua Indiarum Occid. descriptione, quam adiecit ad calcem, decad. 2. pag. 91. his verbis: *I siendo sobre todo mui necessaria la quietud para la Republica, se dà facultad à los Visoreyes, Presidentes, i Governadores, i otras justicias, para que puedã echar de las Indias, i desterrar las personas que les parecieren inquietas, i embiarlas à estos Reinos, juzgando convenir assi para la quietud de aquellos: pero que no sea por odio, ni passion, ni por otra tal razon.*

SED solet sæpè in quæstionẽ vocari, an hæc

facultas, quæ dictis Principibus; eorumque Vicarijs conceditur, propriâ ipsorũ manu, & auctoritate † in Ecclesiasticos exerceri possit, ubi hi fortè (quod sæpius, quàm oportebat, propter nostra peccata cõtingit) Reipublicæ perniciosi, & scãdalosi esse comperti fuerint. Et negativam partẽ vulgaria iura fovere, & probare videtur, quæ † Ecclesiasticos à iurisdictione, & punitione secularium potestatum omnimodò eximunt, quamvis hæ Imperiali, vel Regali Maiestate præfulgeât, cap. clerici, cap. at si clerici, cap. qualiter, de iudic. cap. 2. & cap. si diligenti, de for. compet. cap. si Imperator, 96. dist. cũ innumeris alijs, quæ ultra DD. in eisdem iuribus congerit Covar. in pract. c. 31. n. 1. & 3. vers. *Hæc autẽ exemtio*, Grãm. decis. 29. & 61. Iul. Clar. §. fin. 436. in princ. Marta de iurisd. 4. par. cent. 1. casu 64. n. 1. & 2. Cevall. pract. commun. tom. 4. q. 1. alias 897. & num. 674. & Bobadilla d. lib. 2. cap. 18. num. 37. & seqq.

Et in terminis expulsionis, de qua agimus, Bulla † in Cœna Domini clausul. 16. ibi: *Vnde excommunicamus; & anathematizamus quoscunque Magistratus, Præsidẽtes, & Auditores, ac alios iudices quoquomodò se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus clericorum contra illos proferendo, vel exequendo, &c.* Verbum enim illud *Banniẽdo*, licèt propriè secundùm Cuiac. de verb. feud. à verb. *Bannum* derivetur, & significet, citare aliquem per edictum, præconium, sive proclama, ut ad se purgandum de aliquo delicto, quod sibi imputatur, compareat. Certius est vocem Barbaram esse, & omnium nationum usu receptã, pro ea, quæ Latinè *Proscriptio* appellatur. Vnde Budæus inquit: *Latinis Bannũ proscriptio est, & Banniti proscripti dicuntur*, & Alciat. lib. 2. parerg. cap. 2. *Itali eos, qui ob delictum in exilium mittũtur, Bannitos vocant*, quod & tradunt Alber. in dictionar. verb. *Banniti*, Nellus in tract. de Bannitis, in 1. par. 2. tempor. q. 3. & Andr. Gail de pace pub. lib. 2. cap. 1. qui de origine, historia, & significatione eiusdẽ verbi latissimè agunt.

Et ut daremus propriè ad exiliũ referri nõ posse, negare tamen non licet † exilium, sive proscriptionem, præsertim à toto Regno, vel provincia, inter pœnas, & quidem gravissimas esse; &, ut aliqui tenent, corporis afflictivas, ut constat ex traditis à Bosio in prax. tit. de carcerat. fideiuss. committ. ex num. 6. Azeved. in l. 2. per text. ibi tit. 19. lib. 8. Recop. & ex alijs, quos refert Bobadill. in Polit. lib. 5. cap. 1. num. 128.

Vnde cùm dicta Bulla † eos excõmunicet, qui quoquomodò contra clericos procedunt, vel in illos sententiam proferunt, vel exequũtur, talem expulsionem includere videtur; ut omnem prorsus coërcionem, imò & correctionem clericorũ laicis potestatibus denegasse ex vi, & natura dicti † adverbij *quoquomodò*, quod generalissimum est, & non solùm expressa, verùm & similia prohibet, & excludit, iuxta text. in cap. quoniam, de elect. lib. 6. ubi Archid. num. 6. text. in cap. Deus omnipotens 2. q. 1. gloss. in cap. suspectum, verb. *Expressio*, de rescript. in 6. cum alijs, quæ adducit Navar. in cap. si quando, excep. 2. pag. 7. litt. T. de rescript. & Simon. Barbosa de dictionib. eod. verb.

Præterquàm quod etiam, semotâ auctoritate dictæ Bullæ in Cœna Domini, & eâ non allegatâ, † eandem sententiam incapacitatis potestatum secularium in proscriptione, & expulsione clericorum, aut Religiosorum quantumvis inquieti, seditiosi, facinorosi, aut contumaces existant, agnovit Bald. in cap. 1. §. si clericus, de pace tenenda, quem refert, & sequitur insignis noster Greg. Lopez in l. 57. verb. *Que ge la dio*, tit. 6. par. 1. addens: *Quòd licèt Franciæ receptum sit, quòd Rex bannit clericos de Regno, quoties delinquendo Reip. officiunt, periculosa tamen sunt ista; & cavenda, & remittendi sunt isti suo iudici.* Idem tenet Ægid. Boss. in prax. tit. Banniri qui possint, num. 5. & 6. ubi postquàm aliquas rationes, & auctoritates ad hoc probandum adduxit, concludit: *Quapropter nescio qua auctoritate clerici sub prætextu, quòd Monialium amoribus operam dent, & facinorosi sint, bãniantur auctoritate sola Superioris secularis, & è dominio eijciantur.*

Et sequitur, alijs relatis, D. Valençuelâ in monit. contra Venet. 4. par. ex n. 101. pag. 164. & generaliter (quod magis est) † quod nullus iudex, vel Princeps secularis possit cognoscere, vel punire Ecclesiasticos, etiam in criminibus læsæ Maiestatis, vel proditionis patriæ, vel etiam si infringat salvaguardias, vel quaslibet provisiones, schedulas, aut litteras Principis, latissimè probant, & defendunt Gigas de crimine læsæ Maiestatis, rubr. quos de crim. læs. Maiest. cognos. poss. n. 12. Roland. cons. 4. num. 6. & seqq. vol. 1. Boss. in tit. de for. compet. num. 127. Farin. tit. de inquis. q. 8. num. 29. & reprobatâ cõtrariâ Regni Gallici, & Neapolitani cõsuetudine plura; & plures congerens Marta d. tract. de iurisd. par. 4. cent. 2. casu 133. & 134. D. Valẽçuela d. 4. par. num. 101. & seqq. ubi plurima adducit ad comprobandam omnimodam exceptionem clericorum à iurisdictione tẽporali. Quod probãs Lxl. Iordan. in tract. de Romanæ sed. orig. c. 3. n. 6. asserit, † æmulos Christi,

&

& insidiatores Ecclesiæ eius esse, & in Deum prævaricantes, qui Sacerdotes coram publicis iudicibus accusant, & quod ita illos appellavit Alex. Papa I. Trajani Cæsaris contẽporaneus, in 1. epist. ad omnes Orthodoxos de Sacerdotibus non vexãdis, quæ habetur in 1. tom. Concil. fol. 71. circa princip. col. 2.

12 Et sanè hoc † tutius in utroque foro esse negari non potest, eoque respiciunt plures schedulæ ad gubernationem Indiarum expeditæ, quæ Proreges, & Regales Audientias monet, ut ubi de alicuius clerici secularis, vel regularis expulsione tractandum sit, hoc, requisitis eorum Prælatis, ipsorumque manu, & auctoritate expediatur, qui ipsi etiã Prælati per alias schedulas admonẽtur, ut in hoc potestatibus secularibus debitum auxilium præstent, ita ut utrumque brachium pro Reipublicæ tranquillitate concurrat. Quæ schedulæ, cum mandatis Proregum, & Gubernatorum de stylo expediri solent, ut ostendit illa Matr. 16. Aug. 1563. quæ Licentiato Castro tradita fuit, dum ad Peruanam provinciã gubernandam accessit, quæ reperitur in Archivio Audientiæ Limanæ. Et meliùs Caput instructionis Proregis Peruani D. Francisc. à Toleto ann. 1568. quod extat 2. tom. impress. pag. 43. ubi ita cavetur: *I porque podria ser, que en las dichas provincias del Perù huviesse algunos Clerigos escandalosos, i de mala vida, i exemplo, i que no convinieße estar en la tierra: informarosbeis, que clerigos ai desta calidad, i aquellos que vieredes que son perturbadores del pueblo, avisareis dello à los Prelados, para que los castiguen, i echen de la tierra: i no consentireis, que esten en ella en ninguna manera, que con esta se os entregan cedulas nuestras para los Prelados de aquellas provincias, para el dicho efecto.* Et statim eadem pag. subijcitur sched. ann. 1583. alteri electo Peruano Proregi Comiti à Coruña tradita, & cum Limano Archiepiscopo loquens, in qua Archiepiscopus suadetur, ut circa hoc petenti Proregi sedulam operam navet, his verbis: *Os encargamos, que si el dicho nuestro Virrei Conde de Coruña os dixere, que en esse Arçobispado ai algunos clerigos sediciosos, alborotadores, i de mala vida, i exemplo, que inquietan, i desassossiegan los pueblos, i que conviene que no esten en essa tierra, con su parecer los castigueis, i echeis della, sin tener otro respeto que el que se debe al bien comun, que en ello me ternè por mui servido.* Quod idem repetitur, & expressiùs adhuc, & enixiùs cavetur, in novissimis instructionibus Proregis Peruani cap. 6. tom. 1. impress. pag. 309. & Mexicani cap. 5. eod. tom. pag. 326. ubi additur, quid faciendum sit, † ubi ipsi Prælati scandalum moverint, in hæc verba: *Por ser una de las cosas que podria embaraçar mas la execucion de lo sobredicho, si (lo que Dios no permita) huviesse entre vos, i los Prelados de aquellos Reinos algunas discordias, ò diferencias, os encargo mucho que tengais cõ ellos toda conformidad, i buena correspondencia. Demanera, que procurando todos un fin, i ayudandoos para alcançalle la una juridicion à la otra, resulten los buenos efectos que espero, i para ello procureis, que tengan la misma buena correspondencia entre si los unos Prelados con los otros, seculares, i regulares, i las justicias seculares inferiores con las Eclesiasticas. I para que esta paz, i conformidad sea entre todos mas cierta, i segura, i tenga mejores fundamentos, quando algun clerigo, ò Religioso causare escandalo, ò procediere demanera, que de su assistẽcia en aquellas partes resultare, ò pueda resultar inconveniente, escrivireis, ò llamareis à su Prelado, i tratareis con el el excesso que entendieredes del tal clerigo, ò Religioso, i con su beneplacito le hareis embarcar, i que se venga à estos Reinos, pareciendo à entrambos, que no ai otro remedio. I si alguno de los dichos Prelados Eclesiasticos, ò de las Ordenes causare inquietud en la tierra, ò la tuviere cõ vos, ò impidiere el cumplimiento de lo q̃ por mi està proveido, i ordenado, lo procurareis remediar sin escandalo; i no pudiendo, no dareis lugar à que le aya, sino entreteniendolo quanto mejor fuere possible, me avisareis mui particularmente, i con recaudos ciertos de la qualidad, i circunstancias del caso, i de lo que para su remedio puedo, i debo proveer, &c.*

15

Sed adhuc, ut magis intelligatur quanta cũ circumspectione hac in parte nostra iura Indiana processerint, libet subtexere † noviorẽ epistolam Matrit. 17. Martij 1619. ad Proregem Peruanum Dom. Principem Squillacensem scriptam, in qua cùm de enormibus cuiusdam clerici criminibus ageretur, nõ aliter ei procedendi contra illum facultas committitur, quàm si Ordinario priùs, & deinceps Metropolitano consulto de remedij cõsequutione desperet. Sic igitur inquit: *He visto lo que dezis cerca de que aviẽdo un clerigo Dotrinero en Tambobamba, Diocesis del Cuzco, dado una puñalada al Teniẽte de Corregidor de aquel partido, i rotole la carcel para sacar un Mestizo criado suyo, q̃ tenia preso, no han sido possibles todas las diligencias que aveis hecho, para que el Cabildo de la dicha Iglesia del Cuzco castigue este clerigo. I ha parecido, que pues el remedio en semejantes casos està dispuesto por derecho,*

16

por la Regalia que yo tengo, coadjuvada enel de mi patronazgo Real, para q̃ se haga justicia, por la ofensa que se haze al Patron, i à la causa publica, con ministerio de semejantes personas, proveais como à pedimiento del Fiscal se despache provision de la Audiencia, hablando con la sede vacante, por via de ruego, i encargo, para que avise del castigo q̃ huviere hecho en semejante materia, pidiendoles, que embien los autos, i copia de la sentencia. I si resultare, que no se ha castigado, ò que no se ha hecho condignamẽte, se los buelva à advertir el mal exemplo, i escandalo cõtra la paz publica, procurando, que el Metropolitano lo remedie.

SED licèt hæc ita se habeant, & tutius (ut dixi) satiùsque sit, ut Ecclesiasticorum expulsio, aliavè coërcitio, eo modo, quo diximus, expediatur; adhuc tamen † ubi Prælati Ecclesiastici hoc facere differunt, vel in ipsismet Prælatis morbus consistit, cuius medicina desideratur, vel facinus ita grave, & insolens est, ut cunctationem non patiatur, & celerem, ac exemplarem animadversionem requirat, probabiliter, & absque ullo piaculo defendi, & practicari posse arbitror, Regibus nostris, & eorum Vicarijs licere, propriâ manu, & auctoritate eos à suis Regnis, & provincijs expellere, dummodò ab alijs pœnis abstineant, & hanc expulsionem, non tam animo eos puniendi faciãt, quàm ut Regni sui paci, & tranquillitati prospiciant: & ita cùm Limæ essem me consuluisse memini, ad interrogationẽ Dom. Proregis Marchionis de Montesclaros, qui de quodam Religioso expellendo, & in Hispaniam remittendo tractabat, ob id, quòd in quadam concione in provincia Chilensi publicè habita, plures propositiones scandalosas, & Regijs ordinationibus contrarias effudit, quibus fermè ad seditionem populũ cõcitavit: in cuius consultationis favorem sequentia argumenta consideravi.

17

18

19

PRIMUM, quòd si † Cæsarum leges inspicimus, illa cura, & potestas Rempublicam malis hominibus purgãdi, de qua sup. num. 1. egimus, non solùm contra seculares, verùm & contra Ecclesiasticos, & Religiosos, imò & Episcopos seditiosos exerceri potest, ut patet ex exemplis text. in l. quicunque 14. C. de Episcop. & cler. l. 2. C. ut nemo privatus, cap. 1. §. si clericus, de pace teneda. Quæ iura non effugiet, qui dixerit †Principum secularium leges contra libertatem, & exemtionẽ Ecclesiasticam disponere non posse, cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. Auth. cassa, & irrita, C. de sacrosanct. Eccl. l. 5. tit. 2. lib. 5. Ordin. cũ alijs, quæ tradit Marta d. tract. de iurisd. 4. par. cent. 1. per tot. & magis in terminis lib. 2. c. 24. ubi ait: *Principem secularẽ nullò modo posse in Episcopos, etiam seditiosos animadvertere.* Nam dicta expulsio non ad infringendam, vel usurpandã libertatẽ, aut iurisdictionem Ecclesiasticã dirigitur, † sed potius ad propriam secularem tuendam, & conservandam: quod ubi accidit, etiã sibi nõ subditos potest quis in suo territorio non recipere, vel receptos expellere, ex text. optimo † in l. ult. D. de off. Procur. Cæsar. ibi: *Si tamen quasi tumultuosum, vel iniuriosũ adversus Colonos Cæsaris prohibuerint in prædia Cæsariana accedere, abstinere debebit, & c.* quẽ ad hoc notant DD. ibid. communiter, præcipuè Ias. & Horosc. & Avẽdañ. in lib. 2. de exeq. mandat. cap. 6. num. 12. Et ad idẽ ultra eos ponderari potest † l. Præses 3. D. de offic. Præsid. ubi ob hanc rationem scãdali vitandi, & provinciam malis hominibus purgandi, potest Præses, etiam in homines extraneos, procedere, nec distinguitur unde sint. Qui textus non solùm nititur in ratione sortitionis fori ob delictum ibi commissum, ut ibidem gloss. & DD. communiter putant, sed magis in utilitate publicã, quæ consistit in purgandis provincijs malis, & seditiosis hominibus: & efficit, † ut ob celeritatẽ, quæ in remedio desideratur, iurisdictionis termini transgredi possint, & iuris apices non observentur, ut in eleganti casu dixit Consultus in l. si convenerit, in fine, D. pro socio, ibi: *Aut quid si tã iniuriosus, & damnosus socius sit, ut non expediat eum pati.* Et magis in terminis nostræ quæstionis Cassiod. lib. 6. var. in formula Rect. provinciæ, ibi: *Omninò providè decrevit antiquitas, iudices ad provincias mitti, ne possit ad nos veniendo mediocritas ingravari: quis enim latronũ ferret audaciã, si longè positam cognoscerent disciplinã? Absolutè poterat vis permissa grassari, si conquerentes tardiùs crederentur audiri: † sed quantò meliùs in ipsis cunabulis, adhuc mollia reprimere, quàm indurata crimina vindicare. In compendium mittimus mala, si præsentia facimus esse iudicia. Quis enim audeat peccare, cùm supra cervices suas districtionẽ cognoverit imminere?*

20

21

22

23

24

25

SECUNDÒ considerabam, quòd quamvis Clerici, aut Religiosi à seculari iurisdictione eximantur, negari tamen non potest, quòd Regis † vassalli sint, & sub hoc nomine comprehendantur, illiusque Regni, aut provinciæ, in qua nati sunt, vel domicilium habent, naturales, vel incolæ reputentur, atque adeò eidem Regi fidelitatem debeant, & mandatis eius obedientiam; præcipuè, quæ in utilitatem publicam diriguntur, ut expresis

26

verbis docuit Albarot. & Præposit. in cap. 1. qualit. vassall. iur. deb. & in cap. 1. de milite vassall. qui arma bell. depos. Bart. Felin. Guillerm. Bened. Barbatia, Andr. Gaill. & alij, quos refert, & sequitur Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 18. num. 64. cum seqq. Alvar. Valascus consult. 100. Greg. Lopez in l. 4. tit. 15. par. 4. gloss. 6. circa finem, Azeved. in l. 13. tit. 3. lib. 4. Recop. num. 5. Marta de iurisd. 4. par. centur. 2. cas. 188. num. 5. Maceratens. resol. 97. num. 8. lib. 1. Camill. Borrell. de præstat. Reg. Cathol. cap. 71. à num. 11. & consil. 71. num. 15. ubi, quòd clerici veniunt civium appellatione, Bernard. Diaz, & Salced. in prax. cap. 119. Farin. quæst. 8. à num. 28. Rolandus consil. 4. lib. 1. ubi docet, clericum † committere crimen læsæ Maiestatis, quamvis hoc solùm à subditis committatur, idem Farin. in tract. de crimine læsæ Maiestat. quæst. 112. inspect. 8. num. 245. Petr. Gregor. de Repub. lib. 3. num. 11. Rovitus sup. pragm. de titul. abusu, pragm. 1. num. 56. pag. 528. Caputus de regimine Reipub. cap. 1. §. 1. num. 24. Salgadus de Regia protect. par. 1. cap. 1. prælud. 2. à num. 57. & alij, quos refert Cened. quæst. 4. num. 13. & Illustriss. D. Felician. à Vega, electus Archiepiscopus Mexicanus, in cap. quod clerici, n. 53. de foro commu. & in cap. ex suscepto, num. 4. eod. tit. Cevall. in Prolog. de violent. num. 72. Callist. Remirez in tract. de lege Regia, §. 27. ex num. 6. ubi, quòd clerici dicuntur vassalli, & seditiosi possunt puniri, & Marta d. tract. de iurisdict. 4. par. cent. 2. cas. 133. ubi disputat, an committant crimen læsæ Maiestatis.

27

28 Vnde consequitur, † quòd hæc residentia, quam Princeps illis suis in terris permittit, & tuitio, ac protectio, quam eisdem tanquam vassallis facit, de qua in cap. accedens, el 1. ut lite non cõtest. & in cap. ultim. §. 1. de offic. delegat. in 6. consideratur in clericis, vel religiosis, tanquam quid temporale, atque adeò id eis Princeps, iustâ causâ suadente, propriâ auctoritate adimere poterit. Temporalia † enim clericorum, Principi seculari subsunt, quia in eius territorio sunt, & per ipsum possessiones humanæ tribuũtur, cap. quo iure, 8. distinct. gloss. celebris in l. addictos, C. de Episcop. Audient. Guillerm. Bened. in cap. Rainuntius, verb. *Et uxorem*, decis. 2. num. 36. Oldrad. cons. 17. num. 2. Aufrer. de potest. secul. sup. Eccles. pers. reg. 4. col. 2. vers. *Clerici etiam*, gloss. verb. *Submittamus*, in cap. Valentinianus, 63. dist. Innoc. in c. noverit, num. 2. de sentent. excommun. Abbas in cap. nimis, de iur. iur. iunctis alijs, quæ adducit Navarr. in cap. cùm contingat, notab. 3. num. 34. de iudic.

29

30 Quæ facultas, † si laicis Principibus, & eorum Magistratibus, ac supremis Tribunalibus non daretur, nõ facilè possent damnis obviare, quæ per Ecclesiasticos discolos, & seditiosos molirẽtur, Regna, & provincias sub prætextu suæ exemtionis turbãdo. Quod admitti non debet; † quia, ut inquit Bald. in d. cap. 1. §. si clericus, Imperatori privilegiata maleficia displicent. Et quemadmodum † Cæsar probis clericis protectioni, ita reprobis terrori esse debet, cùm facto ipso quodãmodo privilegium abjiciant clericale; cap. fin. de vita & honest. cler. cap. perpen. ubi gloss. verb. *Cogentur*, cap. contingit, de sentent. excom. cap. tuarum, §. verùm, de privil. l. fin. §. minores, C. de sent. passis, & tradit Andr. Gaill. in tract. de pace publ. lib. 1. cap. 1. n. 18. & Bobadilla cap. 18. num. 66. & probatur in l. per omnes, C. de defens. civit. Auth. de mandat. Princip. §. festinabis, l. 2. C. de privil. schol. lib. 12. ibi; *Ne sub prætextu concessi privilegij, vel flagitiorũ crescat auctoritas, vel publica vacillet utilitas*, Clem. 1. de offic. Ord. Concil. Trident. sess. 24. cap. 11.

31

32

33 Quorum iurium argumento, communiter tradunt DD. † Principem secularem, & eius Ministros posse, imò & teneri, defendere iurisdictionem Regiam, absque eo, quòd patiatur ab aliquibus privatis, etiam Ecclesiasticis, turbari, impediri, vel usurpari, vel quòd mandatis, & ordinationibus in bonum commune latis temerarijs ausibus contraveniãt, ut probat text. & ibi DD. in cap. 1. de offic. deleg. cap. de causis, cap. præterea, eodem tit. cap. licèt, & cap. dilectus, de pœn. cum alijs.

34 Et quemadmodum † iudici Ecclesiastico permittitur procedere contra eos, qui suam iurisdictionem turbant, vel impediũt, quamvis seculares sint, ita & seculari contra Ecclesiasticos permitti debet, ut saltem hac formâ defensionis utatur, si eos à suis provincijs expellat, vel aliquali temporalitatum mulctâ compescat, ut expresse tenet Bened. ubi sup. n. 141. vers. *Et idem si clericus*, & verb. *Si absque liberis*, el 2. sub tit. de fidei subst. num. 49. Cassane. in consuetud. Burg. rubr. 1. vers. 18. fallit. n. 82. cum tribus seqq. Aufrer. d. tract. reg. 1. num. 23. Bernard. Laurẽt. in tract. de casibus in quib. iudex secular. num. 14. & Greg. Lopez in l. 57. tit. 6. par. 1. verb. *Quege la dio*, ubi doctrinam dictorum Auctorum, qui etiam audacius loquũtur, saltem eâ, quâ diximus, formâ probat, & tenet ut † scilicet iudex possit in bonis, & in tẽporalitatibus punire clericum impedientẽ iurisdictionem suam. Quod idem tenet etiã Paul. de Castro in l. addictos, num. 6. C. de Episcop. Audient. Navarrus in Manuali Latino,

35

cap. 27. n. 69. & 70. Corduba in summ. q. 35. & plures alij, quos refert, & sequitur Covar. Ioan. Garcia, Did. Perez, Montalvo, Salced. Belluga, Gregor. Lopez, Aviles, & Azeved. relati; & sequitur Petr. Cened. in collect. ad Decret. cap. 37. num. 15. Humad. in addit. ad Greg. Lop. in l. 13. tit. 13. gloss. 4. par. 2. num. 6. Callist. Remirez de lege Regia, d. §. 27. n. 13. Gaspar Roderic. de annuis reditib. cap. 17. num. 67. Sesse de inhibition. cap. 8. §. 3. num. 98. & Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 16. num. 90. & cap. 19. n. 31. & seq. & d. lib. 2. cap. 18. num. 139. col. 3. ubi adducit leges Regni de his pœnis temporalitatum loquentes, & stylum, & praxim earum in Regijs Cancellarijs, & idem latiùs prosequitur D. Francisc. Salgad. 1. par. cap. 2. Cevallus de violent. 1. par. gloss. 6. num. 63. Estque ultra alios valdè

36 in nostro proposito notanda † l. 13. tit. 3. lib. 4. Recop. quæ sic habet: *Porende mandamos, que los Obispos i Abades, ò otras qualesquier personas Eclesiasticas no sean osados de aqui adelante de escandaliçar las ciudades, villas i lugares de nuestros Reinos; ni se muestren de vandos, ni parcialidad, ni hagan ligas, ni monipodios, ni para lo tal den consejo, favor, ni ayuda por sus personas, ni con los suyos; i si lo contrario hizieren, pierdan la naturaleza de nuestros Reinos, i assi como agenos dèl, no gozen de las temporalidades del nuestro Reino.*

Et quàvis Marta d. 4. par. cent. 2. casu 101. hanc praxim non usquequaque securam existimet, Ego satis probabilem duco, quoniam

37 aliàs † secularis, & Ecclesiastica potestas ad imparia iudicarentur, & Principibus, Magistratibusque secularibus, civile, imò & naturale, ac commune omnium gentium ius tol-

38 leretur, quod † non solùm in persona, verùm & in rebus, & iuribus proprijs licitã, & proportionatam defensionẽ permittit, etiam si aggressor, vel invasor clericus, vel religiosus existat, l. ut vim, D. de iust. & iur. ubi DD. cap. significasti, vers. *Si verò*, de homicid. l. 2. tit. 8. par. 7. cap. dilecto, & cap. ex tenore, de sentent. excomm. Clemẽt. 1. de homic. §. fin. tradit Innocent. in cap. si verò, el 1. de rest. spol. Anton. Gomez de delict. cap. de homicidio,

39 num. 20. Et ita † non est multum, nec mirũ, si hanc potestatem interdicendi, seu privandi temporali residentiâ suorum Regnorum Ecclesiasticos seditiosos, secularibus Principi-

40 bus tribuamus, quos † in tẽporalibus à Deo in terris, tanquam ipsius Vicarios constitutos fatemur, cap. quoniam, dist. 10. cap. verũ, ubi gloss. dist. 96. l. 13. 14. & fin. tit. 13. par. 2. Eique in eisdem hac ratione omnes indistinctè obedire tenentur, prout aliquando piè, & sanctè Pontifices Imperatoribus obedierũt, ut refertur in cap. Salonitanæ, 63. dist. cap. nos si incompetenter 2. q. 7. text. & gloss. in cap. reprehensibile 23. q. 8. ubi dicit gloss.

41 quòd † Regi magis, quàm Metropolitano obedire debent Episcopi in temporalibus.

42 Quibus cohærenter dicere etiam solemus, Regem † in terris esse sicut Deum in cœlis, text. in Auth. de instrum. cautela, §. quia igitur, & in Auth. const. quæ de dignit. §. illud, quæ iura ad hoc propositum expendit Lucas de Pena in l. contra publicam, col. 5. C. de re milit. lib. 12. & alia adducens Redin. in tract. de Maiest. Princip. verb. *Imperatoriã*, n. 30.

43 Et Regum † officium esse liberare de manu calumniantium vi oppressos, cap. Regum officium 23. q. 5. l. 2. & 3. tit. 10. par. 2. & posse non solùm tollere violentiam, & damnum, quod iam cœpit esse præiudiciale, sed etiam illud, quod tale futurum fore vereri potest, cap. Principes seculi, §. administratores 23. q. 5. d. l. quicunque, C. de Episcop. & cleric.

44 Vnde quemadmodum ob hoc munus † se interponunt, & interponere possunt, in tollendis violentijs à iudicibus Ecclesiasticis subditis suis illatis, ex l. 2. tit. 6. lib. 1. Recop. cum adductis ab Azeved. ibîd. & Bobad. dict. cap. 18. num. 139. & à nobis infrà lib. 4. cap. 3. Et quia eo ipso, quòd in officio excedunt, pro privatis habentur, ut per Covarr. in practic. cap. 35. num. 3. pari, vel maiori ratione eisdem permitti debet damnis obviare, quæ eisdem subditis Ecclesiastici seditiosi, & scãdalosi facere solent, cùm hi non sint iudices, sed privati, & non in una, vel altera causa, sed in communi, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus universam Rempublicam lædant.

Quod non solùm dictis humanis auctoritatibus, & exemplis, verùm & divinis quoque communiri videtur, cùm lib. 3. Reg. cap. 2. le-

45 gamus, † Salomonem à Regno suo exulare iussisse, & Sacerdotio privasse *Abiatharũ Sacerdotem, eò quòd particeps compertus fuit coniurationis, sive conspirationis, quam contra eum Adonias parabat, & sententia contra eum his verbis prolata fuit: Vade in Anathoth ad agrum tuum, equidẽ vir mortis es: sed hodie nõ te interficiam, quia portasti Arcam Domini Dei coram David patre meo, & sustinuisti laborem in omnibus, in quibus laboravit pater meus. Eiecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset Sacerdos Domini.* Cui

46 loco † non satisfacit solutio Iacobatij lib. 9. de Concil. art. 12. n. 67. & 194. Turrecrem. in summ. de Eccles. lib. 2. cap. 96. quos refert D. Valençuela in monit. contra Venet. 4. par. n. 125. fol. 171. in fin. nimirum quòd hæc pu-

nitio, sive privatio divinâ fuerit dispositione inducta. Nam hoc non tollit, quòd Salomon eo modo, quo legimus, in eam animadverterit, quamvis Sacerdos Domini esset, & ita agnoscit Ioseph. lib. 8. antiq. Iud. cap. 1. ubi quandam veluti paraphrasticam expositionẽ d. cap. 2. faciẽs, sic inquit: † *Vocato Abiatharo Sacerdote; te* (inquit) *supplicio eximunt tũ alij labores acti cum patre meo, tũ illud præcipuè, quòd unà cum eo Arcam transtulisti. Hæc autem pœna tibi erit, Adoniæ partes sequuto; ut neque hìc maneas, neque in conspectum meum venias, sed abi in patriam tuam, & illic ruri vive, atque ibi usque ad mortem dege, quandoquidem talia commisisti, propter quæ dignus es, ut honoribus fruaris. Ob hanc itaque causam ablatus est Sacerdotalis honor à domo Athamari sicut Deus illi prædixerat avo Abiathari, 1 Reg. cap. 2. & translatus est in domum Phineesis.* Et idẽ agnoscit Pet. Faber lib. 3. semest. Vbi † hoc pœnæ genus relegationis in patriã, & in agros, vel in certam aliquam provinciæ regionem, atque ita longè à cõspectu Principis, ex dicto loco deducit, & ex Suetonio in Claud. cap. 23. Vlpian. in † l. relegatorũ 7. §. sicut, & §. solet, de interd. & releg. ibi: *Item in partem certam provinciæ moraturũ, relegare potest, ut fortè non excedat civitatem aliquam, vel regionem aliquam non egrediatur. Solet prætereà interdici sententia quibusdam, ne intra patriæ territorium, vel muros morentur: solet, ne excedant patriam, & in vicis quibusdam morentur.*

47

48

49

TERTIÒ, in favorem eiusdem sententiæ plurimos, & gravissimos Auctores allegavi, qui aliquibus ex suprà dictis iuribus, & rationibus (licèt non ita exornatis) expensis, eam securè probant, & Principibus facultatẽ esse aiunt, Ecclesiasticos seditiosos à suis Regnis expellendi; eandẽ † rectè, non contentiosam, sed politicam, aut œconomicam appellãtes, qualis est Patrisfamilias, qui ex domo sua clericum inobedientem, seditiosum, vel pacis turbatorem expellere potest, ne eam suâ tabe, & malo exemplo corrumpat, iuxta consilium D. Hieron. in cap. resecandæ 24. q. 3. *Resecandæ sunt carnes putridæ, & ovis scabiosa ab alijs repellenda, ne tota domus massa, pecus, & corpora ardeãt*; & facit etiam text. in cap. licet Heli, de simonia, l. si filius, §. quem, C. de patr. potest. l. servi, & filij, D. de furtis, l. Prætor, § prætereà, l. fin. D. de iniur. & l. ult. §. filius autem, C. de bon. quæ liber.

50

51

Quam opinionem in primis † sequutus videtur Bart. in l. hostes, n. 15. D. de capt. & postli. revers. Paul. de Castro, qui notabiliter loquitur in d. l. quicunque, C. de Episc. & cler per text. ibi Guillerm. Bened. in d. cap. Rainuntius, verb. *Et uxorem*, decis. 2. n. 161. cum seqq. Cassan. in consuet. Burgũd. rubr. 1. vers. *Imò etiam*, num. 49. Corset. de potest. Regia, 3. par. q. 34. num. 60. Boer. de seditios. cap. 1. col. 1. Aufrer. arrest. 249. Arnulph. Ruzæus Regal. Franc. cap. 1. 8. num. 8. & 10. Belluga in speculo Princip. rubr. 18. Navarr. in cap. cùm contingat, n. 1. de rescript. ubi loquitur de Lusitan. Ioan. de Terra-Rubea in tract. contra rebell. tract. 3. art. 5. vers. 17. Tiber. Decian. lib. 7. crimin. cap. 8. n. 6. Montalv. in repert. verb. *Arma*, Covarr. in pract. cap. 35. num. 3. Avendañ omninò videndus, de exeq. mand. lib. 2. cap. 6. n. 12. & plurimi alij, quos refert, & sequitur Iul. Clar. §. fin. q. 36. vers. *Successivè quæro*, ubi testatur de consuetudine Mediolani, Carol. Grassal. lib. 2. Regal. Franc. cap. 7. & 10. & cap. 16. pag. 92. Greg. Lopez sibi contrarius in l. 57. gloss. 2. in fine, tit. 6. par. 1. Azeved. in l. 4. tit. 1. n. 12. lib. 4. Recop. Bobadilla d. lib. 2. cap. 18. n. 62. Callist. Remirez de lege Regia, §. 27. n. 11. & seqq. Camill. Borrell. de præstant. Reg. Cath. cap. 71. n. 304. & 309. Cevall. in tract. de violent. 2. par. q. 77. per totam, Cened. q. Canon. 45. n. 26. & 61. D. Franc. Salgad. de protect. Regia, 1. par. cap. 2. n. 277. pag. 108. Molin. in repert. verb. *Clerici*, fol. 82. & verb. *Inhibitus*, fol. 171. & verb. *Occupatio temporalis*, fol. 242. Portoles in addit. ad eund. n. 20. Sesse de inhibit. cap. 8. §. 3. n. 202. & cap. 9. §. 1. ubi concludit, hanc esse universalem totius mundi praxim, & consuetudinem, Bernard. Diaz in prax. cap. 101. n. 1. ubi eius Additionator Salced. litt. C. qui inquit, quòd si hoc Rex non posset, esset instar arundinis, Philip. Probus, qui de hac praxi minimè dubitat, q. 37. n. 9. Olivan. de iure fisci, cap. 2. n. 4. ubi testatur de consuetudine Cathaloniæ, prout & facit Peguera in prax. crimin. cap 42. col. fin. Cantera quæst. crim. q. 1. cap. 2. n. 8. Hier. Zurita, qui notandum exemplum adducit, 4. par. annal. lib. 2. cap. 31. & ultra l. 7. tit. 12. lib. 8. Recop. quæ hoc apertè disponit, reperitur in lib. schedular. supremi Castellæ Senatus quædam sched. ann. 1555. ad expellendos ab eo Regno quosdam Canonicos Calceatensis Ecclesiæ.

Quæ omnia si ita (ut vidimus) in alijs Regnis, & provincijs probari, & recipi solent, lõgè certiùs, & securiùs † in istis Indiarũ procedere, & observari debebunt, in quibus Reges nostri Catholici quodammodò legationis Pontificiæ officio funguntur, iuxta ea, quæ latè dixi sup. hoc lib. cap. 2. Et ita in terminis agnoscit Fr. Eman. Roder. 1. to. quæst. regul. art. 35. in fine, sic inquiens: *Et hinc est, quòd*

52

si

si aliquis Ecclesiasticus in his partibus non exemplariter vivit, statim evocatur à Rege in Hispaniam, quia impeditur conversio Indorum per suum malum exemplum. Et novissimè, & eruditissimè Dom. D. Felician. à Vega in cap. quanto, de iudicijs, num. 100. & in cap. cùm non ab homine, eod. tit. ex num. 18. ubi securè resolvit, posse Principes seculares, & in specie Peruanos Proreges, per iurisdictionem politicam, & œconomicam se intromittere adversus clericos semper quòd seditiosi sunt, & timetur aliquod damnum, vel detrimentum in Republica, maximè si esset periculum in mora occurrendo ad iudicem Ecclesiasticum pro remedio, & expendit caput instructionis, cuius sup. n. 14. meminimus.

53 In quo quidem, † licèt cautè, & providè dicatur, Proreges ad has expulsiones manu Prælatorum, vel iudicum Ecclesiasticorum uti debere, non desunt tamē plures aliæ schedulæ, quæ hoc totum negotium ipsis absolutè remittere, seu committere videntur, qualis est illa 26. Ianuar. 1638. ubi Peruano Proregi iniūgitur: *Que eche de aquellas provincias, i haga embarcar para España los clerigos, que aviendo sido frailes ovieren dexado los habitos, ò los frailes que se huvieren atrevido à passar sin licencia.* De quo etiam agit alia sched. 1. Maij 1543. & alia 31. Maij 1552. Et in alia 16. Decembr. 1572. mandatur Licent. Brizeño, electo Præsidi Novi-Regni Granatensis, ut Prælatos pro expellendis à Regno clericos scandalosos moneret: *I no lo haziendo, el mismo Presidente diesse orden como no quedassen en la tierra.* Et in quadam epistola 1. Decemb. 1573. ad Proregem Peruanum Dom. D. Franc. à Toleto, absolutiùs iubetur: *Que expela del Reino los clerigos, i Religiosos discolos, è inquietos, como està proveido, i èl lo haga executar, i que no tiene necessidad para esto del Breve de su Santidad, que avia embiado à pedir. I se le aprueba aver expelido un Canonigo del Cuzco, i una Dignidad de Popayan.* Et in alia epistola Matr. 17. Martij 1619. ad Proregem Peruanum Dom. Princip. Squillacēs. decíditur: *Que quando los Religiosos graves andan parciales, è inquietos en materia de elecciones, i no se halla otro remedio de componerlos, i quietarlos, el mas eficaz es sacarlos de sus provincias, ò embarcarlos para España; pero que en esto ha de proceder cō grā consejo, prudencia, i consideracion.*

Et ex his patet responsum ad ea, quæ suprà obiecimus de incapacitate secularium in Ecclesiasticos, & distinctione utriusque iurisdictionis. Nam hìc non tam contentio, quàm gubernatio (ut diximus) exercetur. Quod etiam † excludit periculum incurrendi censuras Bullæ in Cœna Domini, quoniam illa etiam loquitur, ubi proceditur per viam iurisdictionis contentiosæ, ut indicant verba, quæ apponuntur in clausula 12. quæ procedit clausulam 16. ubi de his, qui banniunt Ecclesiasticos agitur, ibi: *Ac se de illarum cognitione tanquam iudices interponunt*, quæ clausula † ad omnes sequentes influit, & in illis repetita censetur, & eodem themate retento legislatorem loqui, ex text. celebri, & Abb. & Doctor. ibi in cap. 2. requiris, de appellat. l. talis scriptura, & ibi Bart. & DD. D. de leg. 1. l. 3. §. filius inter medias, D. de lib. & posthum. text. optimus in cap. exijt, §. dicimus quoque, de verbor. sign. in 6. & ita generalitas clausulæ 16. restringenda est, ex limitatione d. clausulæ 12. absque eo, quòd obstet dictio illa, *quoquo modo*, quam suprà in contrarium expendimus. Nam † hæc etiā debet restringi, & intelligi in casu, sive iuxta terminos de quibus loquitur, iuxta doctrinam glossæ in cap. Deus omnipotens 2. q. 1. atque adeò hoc tantùm ex illa colligitur, quòd nō debet procedi iudicialiter contra Ecclesiasticos, nec interlocutoriè, nec diffinitivè pronūtiari, quod idem ipsum est, quod Nos cum Auctoribus suprà relatis supponimus.

54

55

56

57 Et confirmari potest ex simili † de iudice seculari non procedente contra Ecclesiasticū, sed eum deprehensum in delicto detinente, ne fugiat, & ut eum statim ad suum iudicem, carceremvè remittat. Quod absque ullo metu excōmunicationis fieri posse, docet text. in cap. nuper, de sentent. excommun. ubi Innoc. & Cardin. in Clem. 1. de pœn. num. 14. vers. *Octavò quæro*, & communis apud Felin. d. cap. nuper, num. 8. limit. 3. Navarr. in Manual. cap. 27. num. 77. & latè Bobad. d. c. 18. num. 50. qui ait, ad hunc effectum posse laicū clerico, suis expensis, custodes apponere, vel illum, cum eis, ne fugiat, ad suum iudicē mittere, prout tenet Bald. in l. generaliter, §. his præsentibus, C. de reb. cred. Aufrer. in Clem. 1. de offic. Ordin. quæst. 2. num. 22. idem in Capell. Tholos. 275. & Boer. decis. 303. col. penult.

58 QVARTÒ, & adhuc magis in terminis, pōderavi, quòd in casu † Prædicatoris liberè, & scandalosè concionantis, expulsionē, de qua agimus, licitam esse, probari potest, non solùm ex Bulla Alex. VI. quæ nostros Reges, ut sæpè retulimus, in Ecclesiasticis Indiarum sedis Apostolicæ legatos, vel delegatos fecisse videtur. Verùm & ex peculiari alia Bulla Eugenij II. quæ in Archivio Regij, ac supremi Senatus Castellæ originaliter servatur, quæ eisdem Regibus nostris, & eorum Con-

stijs, ac Vicarijs, licentiam concedit puniendi tales Prædicatores, qui sub occasione muneris Apostolici, quo sincerè, & Apostolicè uti debuissent, eisdem Principibus graviter detrahunt, vel scandalosas propositiones in vulgus spargunt, quibus populum cōtristare, aut conturbare, & ad seditionem inducere possint. Quibus Bullis existentibus, non tam videtur † Princeps, vel Gubernator secularis in eiusmodi Ecclesiasticos animadvertere, quàm ipse Pontifex Romanus, qui ei talē facultatem concessit, ac per consequens Ecclesiasticam, non secularem, iurisdictionem exercere, ut probat gloss. in cap. 1. 94. distinct. gloss. in cap. clericum nullus 11. q. 1. gloss. in cap. plures 16. q. 1. Abb. in cap. significasti, ad finem, de foro compet. Horosc. in l. 18. D. de iurisd. omn. iud. Decius post gloss. ibi in cap. 2. notab. 1. de iudic. & Menchaca, & Segura in locis statim citandis.

59

60 Constat quippè, quòd quamvis † sedes Apostolica non possit generaliter laicis in Ecclesiasticos iurisdictionem concedere, & his in totum suam exemtionem adimere, potest tamen ex iustis causis aliquas causas, etiam criminales Ecclesiasticorum, laicis iudicibus delegare, ut tetigi sup. hoc lib. cap. 3. & probat text. in cap. præter, iunctâ gloss. verb. *Duci*, 32. dist. quam sequitur, & singularem appellat Abb. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de const. num. 6. & communis apud Navarr. in cap. novit, de iudic. num. 144. Marian. Socin. in cap. 1. de foro compet. Menchaca de success. creat. §. 22. num. 58. & 59. Horosc. in l. de quibus, num. 144. D. de legib. Covarr. in cap. Alma mater, §. 11. n. 3. Segur. in direct. iud. 1. par. cap. 11. num. 1. Bobadilla d. cap. 18. num. 43. & seqq. Marta de iurisd. 4. par. casu 64. num. 18.

Et ita (ut alia quotidiana exempla prætercam) in ipsis nostris Indijs narrat Ant. de Herrera in histor. gener. Ind. decad. 1. lib. 8. cap. 11. pag. 279. † quendam Dominicanum Concionatorem Fr. Antonium Montesinum totam insulam Hispaniolam concione quadā graviter commovisse, & de eo, imò & reliquis eius socijs ab eadem insula ob hoc expellendis, diu, ac multum tractatum fuisse, quousque ipse Montesinus in Hispaniam veniens, se coram ipso Rege purgavit, Fr. Ioan. Torquemada in Monarch. Ind. lib. 5. cap. 24. pag. 710. recēset etiam, qualiter Mexicanus Prorex D. Martinus Enriquez, P. Fr. Franciscum de Ribera Commissarium Franciscanum in Hispaniam mandavit ob id tantùm, quòd libera quædam verba pro concione contra eū effudit.

61

Et ad id iam, centum, & plus ab hinc annis, expedita fuit quædam schedul. 25. Ian. ann. 1531. & alia 1568. quæ reperiuntur 1. tom. impress. pag. 163. Quæ tamen summâ prudētiâ, & moderatione in hoc procedendum esse admonent, & quoniam excessus huiusmodi Prædicatorum, & causas, quibus interdum ad excedendum moventur, & damna, quæ ex his contingere possunt, graphicè depingunt, hîc aptè, & utiliter inserendæ essent, nisi brevitati consuleremus.

Quod sanè non immeritò statutum esse videtur, nam Christo Domino testante, & docente † Evangelium pacis, nō seditionis, prædicare debet, & id quidem sine offensione, aut querela, ut monet D. Paul. 1. Corint. 6. & ad Philipp. 1. Et omnes, qui de hoc ministerio agunt, quos refert Matth. de Afflict. ad const. Neapol. pag. 241. num. 7. ubi, quòd Prædicatores nullum ad populum somnium fingere debent, etiam quando nemini noceat, Eman. Roder. 2. tom. regul. q. 32. art. 8. Franc. Leo in thesaur. for. Eccles. 2. par. cap. 2. Mirand. in Manual. Prælat, 1. tom. q. 50. art. 7. Riccius in prax. Archiep. decis. 397. num. 2. part. 4. Campanil. in divers. rubr. 12. cap. 13. Portel. in dub. regular. verb. *Prædicatores*, Simanc. in Cath. inst. tit. 49. per totum, Isid. Moscon. de Maiest. Eccles. lib. 1. par. 1. cap. 19. eruditissimus P. Ioan. Pineda de reb. Salom. pag. 131. Læl. Zechus de Repub. Eccles. tit. de Concionatoribus, ex pag. 504. ad 534. & insignis noster D. Laurent. Ramirez de Prado de Consilijs, & Consiliarijs, lib. 3. cap. 2. pag. 61. litt. A. ubi refert notanda aliqua sacrorū Conciliorum decreta, hoc graviter caventia.

62

Quibus addes † legem 43. & 55. tit. 5. par. 1. quæ hoc respicientes, quarum illa, correctionem Superiorum privatim fieri monet, & non publicè, & per viam prædicationis. Hæc verò, cùm Prælatum non debere esse percussorem doceat, illum quoque percussorem esse inquit; *Que fiere de palabra, è de mala volūtad, è dize alguna razon mala, è sin pro, porque se han de mover los coraçones delos omes à dezir, ò à fazer algun mal. E aun fieren los Prelados à las vegadas de palabra, ò en otra manera, diziendo en los sermones contra algunos en encubierto lo que saben dellos, porq̄ los metan en verguença ante aquellos que los oyen, assacando contra ellos algunos males, q̄ non fizieron, ò descubriendolos de alguna cosa, que avian fecho en poridad, que non era ni aun sabida.*

63

Concilium † etiam Trid. sess. 5. de reform. cap. 2. §. si verò, Episcopis iniungit, ut prædicatione interdicāt eos, qui quocunque in loco errores, aut scandala in populum disseminaverint, de cuius praxi, & intelligentia agit

64

Eman.

Eman. Roder. & alij ex suprà citatis, Hugolin. de offic. Episcop. par. 1. cap. 20. §. 2. num. 3. & Aug. Barbosa in Pastorali, par. 3. alleg. 76. num. 48. & 49. quibus addo † Concilium Limense ann. 1567. can. 79. pag. 27. ubi in his nostris Indijs cavetur: *Que los Predicadores no se piquen entre si, i huyan de reprebender en publico, i manifiestamẽte à los Prelados, i Governadores, i no detraigan unos Religiosos de otros.*

65

Et licèt hæc omnia (ut sæpè monui) meliùs, & satiùs sit, ut mediãtibus ipsis Prælatis Ecclesiasticis exequantur, † datâ tamen eorum desidiâ, vel seditiosorum, & scandalizantium incorrigibilitate, benè poterit secularis potestas eos non solùm à suo Regno expellere, sed & alijs modis comprimere, & punire, ut probatur in cap. Principes seculi 20. junctâ gloss. verb. *Intra Ecclesiam*, & in cap. de Liguribus 43. 23. q. 5. l. 61. tit. 6. part. 1. ubi Gregor. gloss. 2. gloss. celebris, verb. *Incorrigibilis*, in cap. ut famæ 35. de sentent. excõm. gloss. fin. in cap. 4. dist. 17. cum alijs, quæ adducit Covarr. in pract. cap. 32. num. 2. vers. *Secundò*, ubi testatur de communi opinione, & Bernard. Diaz, & eius Additionat. Salced. in prax. cap. 139. num. 4. Iul. Clar. §. fin. q. 36. num. 33. Farin. 1. tom. q. 8. à num. 47. Marta de iurisd. 2. par. cap. 36. à num. 1. & 4. par. cas. 130. Grassalius de iure Reg. Franc. lib. 2. cap. 16. pag. 92. Carol. de Grafsis de iur. & effect. clerical. effect. 1. à num. 797. Bonacina disp. 10. q. 2. punct. 1. §. 4. num. 8. & novissimè D. Ioan. Balboa in cap. cùm non ab homine, de iudicijs, & doctiss. D. Felician. à Vega ibid. num. 12. pag. 269. & ad hæc fortè respexit epistola Regia sup. num. 16. relata, ubi post verba, quæ ibidem adscripsimus ita prosequitur: *Demas de que quando por este camino no se puedan remediar, i castigar semejãtes excessos, constando, que la tal persona viene à ser incorrigible, i escandalosa, i de quien se dize aver descendido al profundo de los males, està assimismo dispuesto por derecho se le fulmine processo de incorregible, para remitirle al braço seglar, procediendo à lo que fuere justicia, i està determinado.*

66

Et ex prædictis resultat, quòd multò magis poterunt Reges, & eorum Vicarij in his partibus Indiarum † vocare Archiepiscopos & Episcopos, aliosque Religionum Prælatos, & Ecclesiasticos, ut corã se compareant, ubi sibi id expediens visum fuerit ad Regni tranquillitatem, vel alterius gravis negotij commodiorem expeditionem. De quo habemus epist. Regiam ad Proreg. Peruan. Dom. D. Franc. à Toleto scriptam Tolet. 1. Decẽb. ann. 1573. quæ capite 7. disponit, sive declarat: *Que quando le pareciere que conviene, pueda embiar à llamar, i haga parecer ante si èl, i las Audiencias à los dichos Eclesiasticos.* Quæ praxis quàm sit frequens in Hispania, & in alijs Regnis, benè colligitur ex Authent. nullus Episcopus, ibi: *Nisi Princeps iubeat*, C. de Episcop. & cleric. Novell. Iustinian. 438. omninò videnda, cons. 115. l. 65. tit. 5. par. 1. paulò ante finem, ibi: *Fueras de si lo mandare el Rei venir ante si*, ubi Gregor. Lopez gloss. 8. l. 2. & 8. tit. 7. part. 3. l. 14. tit. 3. lib. 5. Recop. ibi: *Los quales, aunque Prelados, son tenudos de venir al llamamiẽto de su Rei, i para darle consejo*, l. 13. tit. 3. lib. 4. Recop. ibi: *Son obligados à venir al llamamiento de sus Reyes, i señores naturales*, ubi Azeved. num. 7. Belluga, & eius Additionator. Borrell. in specul. Princip. rubr. M. Ant. Natta cons. 487. & 580. vol. 3. Aretin. cons. 58. notat, & prosequitur Bobad. in Polit. d. cap. 18. num. 62. & ultra relatos ab eo, de eadem testatur, & agunt plures alij, quos refert D. Valençuela cons. 4. à n. 79. ubi, quòd Rex potest vocare Episcopos, ut corã se compareant, † & vocati tenentur venire, & ei potiùs, quàm Metropolitano eosdem vocanti, obedire, de quo etiã alibi memini, & sup. hoc cap. num. 41. Peregr. cons. 1. n. 49. vol. 1. Olivan. de iure Fisci, cap. 10. num. 6. & 9. Enriq. de Pontif. clave, lib. 2. cap. 20. §. 3. Et ubi casus acciderit, est videnda, & notanda ordinatio Granatens. Cancellariæ, lib. 1. fol. 15. verso. Et his proximis annis de facto habuimus in supremo Indiarum Cõsilio, † in quo post maturam consultationem ad Regiã Curiam duo Illustriss. & Reverendiss. Archiepiscopi Mexicani ob vitanda gravia scandala, quæ eâ in provincia orta fuerant, vel oriri cœperant, quæ (ipsis fortè Prælatis nihil alioqui malè merẽtibus) hoc remedio uti suaserunt. Quod in simili consuluerunt Innocẽt. in cap. nisi cùm pridem, de renuntiat. Abbas in cap. 1. col. 3. ad finem, de elect. & eos referens & sequens Greg. Lopez in proœm. Partitarum, col. 2. ad finem, verb. *Por voluntad*, ubi docent: † *Quòd propter vitandum, vel sedandum scandalũ populi persequẽtis Prælatum, non solùm electum, verùmetiam iam institutum, si populus aliter compesci nõ possit à tali persecutione, debet Prælatus cedere, ut populus quiescat, & Ecclesia stet in quiete, vel poterit removeri per Superiorem aßignato sibi alibi bono cambio.*

67

68

69

70

An autem ad effectum expulsionis, de qua sermonem habuimus, † liceat Proregibus, & alijs Gubernatoribus secularibus aliquam summariam informationẽ facere, & in scriptis recipere, nõ minus difficilis quæstio est, &

71

& de ea simul in casu, quem retuli, ab eodem Prorege Dom. Marchione de Montesclaros consultus fui. Nam negativam partem; iurisdictionis seculariũ contra Ecclesiasticos defectus, sive incapacitas adstruit, de qua sæpè loquuti sumus. Et præterea Bulla in Cœna Domini d. claus. 16. ibi: *Quoquomodò processantes*, quæ nullum non procedendi modum videtur excludere, iuxta naturam, & proprietatem illius adverbij, de qua sup. num. 8. loquuti sumus. Sed adhuc contrarium respõdi, ubi dictâ informatio non ad processum, nec formam iudicialem dirigitur, sed tantùm eo animo fit, ut Regi, & sedi Apostolicæ constare possit, quænam causæ potestatem secularẽ commoverint, vel, ut meliùs dixerim, cœgerint, ut ad insolens hoc, & extraordinariũ remedium deveniat.

Quod primò ex vulgata regula confirmari 72 posse dixi, quæ docet, † ei, cui aliquid permittitur, permittendũ quoque videri id omne, quod ad meliorem, imò & commodiorem eius executionem dirigitur, ut pluribus ostẽdit Everard. in loco à concessione consequẽtis, & Segura de Avalos in direct. iud. 2. par. cap. 16. num. 2. Nec iustum esse ad dictã ex-73 pulsionem accedere, † quin priùs certâ, cautâ que, & infallibili probatione animum suum instruxerit, arg. l. 3. D. de Carbon. edict. cap. ubi periculum, de elect. lib. 6. cùm nedum in Prælatis, aut alijs Ecclesiasticis, verùm nec in plebeis hominibus, sine gravi causa liceat eos à provincijs, quas incolũt, relegare, quia 74 hoc † est iuri, & æquitati naturali contrariũ, argum. cap. quo iure, 8. dist. l. 1. & per tot. de interd. & relegat. Auth. de quæstor. post princip. Bald. in tit. de form. fidel. Præposit. tit. qualiter vassall. iurare debeat, num. 2. Rebuff. & relati per eum in comment. ad leg. Gallic. 2. tom. tit. de mercat. in fin. & Aviles in cap. 1. Prætor. verb. *Servicio*, num. 5.

75 Secundò perpendi celebrem † text. in l. 20. verb. *Otrosi*, tit. 7. par. 1. ubi cùm loqueretur de Abbatibus, & alijs iudicibus, & Prælatis Ecclesiasticis immediatè Papæ subiectis, de quorum causis alij inferiores ab eodẽ Papa nullo modo cognoscere, nec se intromittere possunt; adhuc disponitur, quòd si hi secus, quàm oportet, suo se in munere gesserint; excessuum relatio conscribatur, & homines mittantur: *Que informen al Apostolico, è le sepan dezir los yerros que fizieron aquellos Abades*, & quòd hi interim ab administratione suarum Abbatiarum removeantur, & alij eorum loco subrogentur.

76 Cui textui mirè convenit alius † in Extravag. Ioan. XXII. sub tit. de hæret. inter communes, incip. *Cùm Matthæus de Pontianis*, ubi postquàm retulit, Nuntios, & Inquisitores à sancta sede Apostolica missos cõtra hæreticam pravitatem, immediatos eidem sedi fore futuros. Nec cuiquam iudici Ordinario, vel Delegato licere se in eorum causis intromittere, vel de illis cognoscere, *Quavis occasione, vel causa, vel quoquomodò procedere præsumant*. Adhuc non obstante hac ita enixâ, & geminatâ prohibitione, eam limitat, & declarat, inquiens: *Permittitur tamen dictis Ordinarijs, & Delegatis, si quid tales Nũtij contra Fidem, aut contra bonum publicum indebitè fecerint, vel attentaverint, notionẽ super his habere, & Romano Pontifici dirigere, ipsúmque informare, ut super eis de remedio opportuno providere debeat*: qui textus mirabilis est ad solutionem argumenti in contrarium ex d. Bulla in Cœna Domini, sup. num. 71. perpensi. Nam & hic enixiùs, & sub eisdem verbis: *Quoquomodò*, & *quavis occasione*, procedere vetat, & nihilominus dictã notionem informativam non excludit, quæ verè sub illo verbo *procedere* non includitur. Cùm † *processus* in iure citationem, contestationem, causæ conclusionem, accusantem, accusatum, & iudicem, iudicisque diffinitivam determinationem desideret; unde & nomen *processus* accepit, ut notant DD. omnes per text. ibi in cap. quoniam contra falsam, de probat. cap. 1. §. 1. ubi gloss. verb. *Legitimè*, de iuram. calum. lib. 6. cap. 2. de dolo & contum. eod. lib. cap. forus, de verbor. signif. gloss. Bart. & DD. in rubr. C. de in ius vocand. & Alber. in dict. verb. *Processus*. Et ita in terminis ejusdem Bullæ (licet hæc iura non expenderit) agnoscit Iacob. de Graph. in ipsius cõmentarijs, quos post suas decisiones aureas adiecit, inquiens, † absque ullo censurarum metu posse iudices seculares dictas informationes recipere, non solùm contra clericos privatos, verùm & contra Prælatos, & Episcopos, subdens tamen: *Hoc dumtaxat fieri debere animo præsentandi talem processum, non Regijs Officialibus, sed Romano Pontifici.* 77 78

In quo tamen Ego parũ hærerem, ubi supponimus expulsionem Regio nomine, & per Regios Ministros fieri posse. Nam ei, à quo simul cum Magistratu talem potestatem recipiunt, de eiusmodi rebus gestis rationem reddere debent, & ita eis apertè præcipitur in capitibus instructionum, de quibus supra num. 14. meminimus, ibi: *Me avisareis mui particularmente, i con recaudos ciertos de la calidad, i circunstancias del caso*, &c. & expressiùs in epist. missa ad Audientiam Guatemalensem dat. Matriti 23. Decẽb. an. 1574. quâ probatur eiusdem Audientiæ consuetudo

in recipiendis his secretis informationibus contra clericos, qui Indis iniuriam faciunt, ut eas posteà suis Prælatis remittant, eis simul iniungentes, ut tales clericos corrigant, & puniant, Indisque satisfacere cogant. Idéque præcipitur in alijs schedulis de eadē expulsione agentibus, de quâ sermonem habemus, quæ extant 2. tom. pag. 42. dum iubet, ut cum persona expulsi, expulsionis causas remittant. Quod videtur iuris Romani regulis consentaneum, quæ docent, † nullum militem, sive ignominiæ, sive honoris ergò mittendum esse, quin cum eo causa mittatur, l. 2. §. ignominiæ, D. de his qui notantur infamia, ibi: *Ignominiosa autem missio toties est, quoties is, qui mittit, addidit nominatim ignominiæ causa se mittere, semper enim debet addere cur miles mittatur.*

79

80

Præterquàm quòd † eisdem Magistratibus ex officio incumbit, ad eundē Regem referre, quidquid notatu, vel animadversione dignum in commissis sibi provincijs, tam in Ecclesiasticis, quàm in secularibus contigerit; & præcipuè si quid in fraudem, & usurpationem Regiæ iurisdictionis admiserint, vel tentaverint, l. 2. & 3. tit. 8. lib. 1. l. 17. tit. 5. lib. 3. l. 27. in fin. tit. 25. lib. 4. Recop. cum alijs, quæ adducit Azeved. in l. 1. num. 3. tit. 1. lib. 4. Recop. & Bobad. in Polit. d. lib. 2. cap. 18. num. 6. Quod & iure communi ita cautū, ac curatum fuit, ut ad id Principes per singulas provincias dispositos haberent curiosos Stationarios, & Irenarchas, de quorū munere latiùs egi sup. hoc tom. lib. 1. cap. 20. ubi de munere Cazicorum tractavi.

81

Extra dictos porrò casus † nihil est, quod magis supremos Principes, & eorum Proreges, ac cæteros iudices deceat, quàm plurimùm Ecclesiasticos, præsertim prælaturæ dignitate fulgentes, & divini verbi Concionatores suscipere, & revereri eos, suo munere uti permittere, dummodò in eo, nec imprudēter, nec impudenter se gerant. De quibus extant plura sanctorum Patrū testimonia apud Gratian. dist. 96. & 97. & est videndus Salvianus lib. 8. pag. 278. Alexand. & eius Addition. Tiraq. lib. 2. Genial. cap. 8. Cassiod. lib. 1. epist. 9. & lib. 3. epist. 37. Baronius ann. Christi 325. num. 12. Annæus Robert. lib. 1. rer. iud. cap. 6. lib. 2. cap. 3. Læl. Zechus de Repub. Ecclesiast. cap. de Prælat. clericis, & concionatoribus, & novissimè, & eruditissimè P. Hieronym. à Guevara Societatis IESV fulgentissimum decus, in Commentar. sup. cap. 1. D. Matthæi vers. 8. observ. 2. pag. 607. & seqq. ubi probat, ultimam Regni ruinam præsagire Principum iram, quæ verbi divini Cōcionatores cogit exulare: & è converso in honore sacris Concionatoribus impenso Regni firmam, & tranquillam felicitatem cōsistere; & alia plura non minus doctè adducēs Dom. Fr. Gasp. Villaroël Episcopus Chilensis, in Comment. sup. lib. Iudic. in pluribus locis, de quibus in Indice, verb. *Prædicator.*

D. IOANNIS DE SOLORZANO PEREIRA
DE INDIARVM OCCIDENTALIVM IVRE, SIVE GVBERNATIONE
LIBER QVARTVS.

In quo de Gubernatione seculari, & Magistratibus, Cancellarijs, Proregibus, & supremo Consilio Indiarum, eidem gubernationi Præpositis.

SVMMARIVM CAPITIS PRIMI.

1 *AVCTOR reddit rationem, cur Librum quartum & quintum huius tractationis in epitomen, sive cōpendium reduxerit?*
2 *Civitatum Indiarum iudices ordinarij, quos* Alcaldes *dicimus, & Decuriones, & Capitula, cur, quando & qualiter creari cœperint?*
3 *Alcaldes ordinarij in Hispania, quando, & qualis eorum iurisdictio?*
4 *Capitula civitatum, & de officialibus, & electione eorum, remissivè.*
5 *Alcaldes ordinarij sunt, & debent esse annales, & succedunt in iurisdictione Gubernatoris mortui, absentis, vel impediti.*
6 *Electionis officialium, quæ fit per Capitula civitatum Indiarum, forma quæ sit? & quod eius libertatem Regiæ Audientiæ, & Proreges, atque Gubernatores impedire non debent.*
7 *Confirmatio electionum officialium à Capitulis civitatum factarum Proregibus, & alijs Gubernatoribus competit.*
8 *Ordinationes factæ per Capitula Civitatum Indiarum à Proregibus, vel supremo earum Senatu confirmantur.*
9 *Alcaldes ordinarij esse possunt naturales, & vicini oppidorum, in quibus eliguntur, & quid in eorum electione observari oportere censeat Ioan. Matienz.*
10 *Mercatores an possint eligi in iudices ordinarios, & quando mercatura censeatur officium vile?*
11 *Decuriones non possunt eligi à proprijs Capitulis in iudices, sive Alcaldes ordinarios.*
12 *Officia in Indijs non partiuntur inter nobiles & plebeios, neque datur horum statuum distinctio.*
13 *Iudices ordinarij in Indijs etiā illitterati eligi possunt, & qualiter hi iudicare debeant?*
14 *Electio officialium Reip. sine seditione & scandalo fieri debet.*
15 *Sortibus eligi iudices ordinarij, & alij officiales Reip. aliquando iussi sunt, & de iudicio sortis, remissivè.*
16 *Debitores fisci in Indijs in electione officiorum Reip. votum activum, vel passivū habere nequeunt, & sched. de hoc agens. Et quid de iure communi?*
17 *Eligi nemo potest in iudicem ordinarium,*

vel aliud officium Reip. intra triennium, ex quo idem officium gessit, & quando, & quomodo reelectio admittatur?

18 *Alcaldes ordinarij quam iurisdictionem habeant in civilibus, & criminalibus, & an, & quando contra sociũ procedere possint, vel causæ coram eis cœptæ avocari?*

19 *Alcaldis ordinarijs Indiarum competit rei annonariæ visitatio, & provisio, privativè ad Quæstores criminum Regalium Cancellariarum.*

20 *Fideles executores qui sint, & unde dicãtur, & quatenus ædilibus cerealibus Romanorum assimilentur?*

21 *Alcaldes de la Hermandad, & eorũ officium, & electio in Indijs, & de nova creatione Provincialium eiusdem fraternitatis.*

22 *Alcaldes ordinarij Indiarum multũ honorari iubentur, & succedunt in locũ Gubernatoris defuncti, & Mexici & Limæ non possunt carcerari per Regias Audientias sine consultatione Proregum.*

23 *Casus Curiæ an, & quando detur contra Iudices ordinarios, & Decuriones, & Tabelliones civitatum?*

24 *Appellationes à Iudicibus, sive Alcaldis ordinarijs Indiarum, ad quos deferantur, & an ad Capitula Civitatum?*

25 *Alcaldes ordinarios eligi in locis ubi adsunt Correctores, sive Prætores utrũ expediat, vel non? & schedulæ de hoc agentes.*

26 *Decurionum, & aliorum officialium civitatum ministeria referuntur, & qui de eis agant?*

27 *Algacellorum maiorum officium, & quãdo minores nominare, & ab eis aliquid pro nominatione recipere, vel pacisci possint?*

CAPVT PRIMVM.

De Capitulis, & Iudicibus ordinarijs (vulgò Alcaldes *dictis) urbium, & oppidorum Indiarum, eorumque electione, & iurisdictione.*

TRACTATIONEM rerũ, & Magistratuum Ecclesiasticorum, de qua in superioribus egimus, commodè secularium expositio sequetur, cùm ex utrisque status Reipub. conficiatur, & in utroque æquè Regum nostrorum cura splenduerit. Sed parcet Lector, † 1 si hæc quæ, Nobis dicenda supersunt, compendiosiùs tractemus, ac veluti in epitomen redigamus, quoniã huius voluminis magnitudo magis, quàm initio putaram, excrevit, & alterum seorsim excudere, nec vacat, nec libet; maximè cùm sentiam, & doleam laborem hunc nostrum tanti quanti sperabam habitum non fuisse; & alia præterea mihi, eius editionem properãti, contigerint, quæ vel spontè currentem iustè remorari potuissent, & illud Horatianum Epod. 14. in memoriam revocare:

Deus Deus nam me vetat
Inceptos, olim promissum carmen, iambos,
Ad umbilicum ducere.

Sed pergam nihilominus, & vel eo, quo dixi, modo iniunctum mihi pensum absolvam, Indicanæ Reip. pro viribus consulens, & illud Antigenidæ repetens: *Mihi cano, & musis.* Præsertim cùm si quæ fortè in hisce Commentarijs desiderari potuerint, ea ex promtuario petere liceat, quod circa novam collectionem legum Castellæ, Deo dante, in lucẽ edere paro, quo opere nescio an aliud utilius iuris, & praxis forensis studiosis offerri valeat.

Rem igitur ordiens, animadverto, † 2 adinstar urbium, & oppidorum Hispaniæ in Indijs cautum, & curatum fuisse, ut in illis, quæ noviter fundabantur, & competenti civium numero replebantur, gubernatio politica prudenter, ac competenter instituerentur, & Capitula, Decuriones, alijque officiales necessarij crearentur, qui & ipsi singulis annis ex eisdem popularibus iudices eligerent, ac præficerent, qui Regiã & publicã auctoritate iurisdictionem ordinariam intra suum territorium exercerent, non secus ac si ab ipso Rege nominati essent, qui prædictis Capitulis talem electionem commisit, arg. text. in l. pater ex provincia, D. de manum. vind. & eorum, † 3 quæ de eiusmodi iudicibus, qui in Hispania quoque usitabantur, antequàm Correctorum usus fuisset introductus, & dicebantur, *Alcaldes ordinarios,* tradit l. 1. vers. *Otro si juezes*, tit. 4. l. 1. tit. 16. par. 5. l. 6. & 7. tit. 18. l. 4. tit. 24. par. 3. l. 3. tit. 5. lib. 3. l. 1. tit. 13. lib. 8. l. 5. tit. 2. lib. 7. Re. cop. cum alijs, quæ adducit Covarr. in pract. cap. 4. n. 4. & 5. Avend. in cap. 4. Præt. n. 46. vers. *Sed quæro*, Ioã. Gutier. lib. 4. pract. cap. 55. Bobad. omninò videndus, in Polit. lib. 1. cap. 2. n. 11. & seqq. & lib. 2. cap. 20. n. 7. & lib. 3. cap. 8. ex n. 140. & latissimè de † 4 electione omnium officialiũ Reip. & varijs quæstionibus ad eam spectantibus, agens, August. Caputus in tract. de regim. Reip. c. 4. & 5. Et in terminis de Capitulis Indiarum, & eorum electione nominatim loquẽs Ioan. de Hevia

in

in Curia Philipp. 1. par. §. 2. num. 2. & Ioan. Matienz. in l. 1. tit. 10. gloss. 21. num. 15. & seqq. ubi, quod amplius est, resolvit, † in his provincijs Indiarum propter longam à Rege distantiam, & periculum in mora, posse incolas naturali iure, Gubernatore mortuo, vel impedito, vel alia quavis ex causa deficiente, sibi Magistratus ordinarios constituere, hoc est *Alcaldes ordinarios*, quod quotidie fit, & singulis annis, ut dixi, mutari debent, quia licèt in alijs Magistratibus soleat maius tempus, vel etiam perpetuitas desiderari, ut alio loco dicemus, in his tamen iustè hanc annalem præfinitionem, & mutationem omnes ferè nationes admittũt, ut constat ex l. neminem, C. de suscep. lib. 10. Authent. de defens. civit. §. fin. l. 17. tit. 3. lib. 7. Recop. cum traditis ab Aristot. lib. 2. Polit. cap. 7. Afflict. ad constit. Neapol. lib. 1. rub. 92. num. 9. Capic. decis. 121. num. 5. Mar. Muta ad const. Sicil. tom. 3. cap. 44. latè Bobad. lib. 1. cap. 17. per totum, & D. Valençuela cons. 61.

5

Extantque plures antiquæ schedulæ Regię ad eandem electionem, & iurisdictionem spectantes in 3. tom. impress. ex pag. 28. quæ eius † formam, & usum distinctè præscribũt, & adeò liberam esse volunt Capitularium electionem, ut graviter inhibeant, ne Auditores, vel Regales Audientiæ eis ullo modo se immisceant. Et per alias noviores dat. Lermæ 17. Iunij ann. 1607. & Matrit. 13. Februar. ann. 1620. licèt Peruano Proregi permittatur in urbe Limensi, ubi residet, his electionibus interesse, id tamen illis cancellis circumscribitur, ut libertati suffragantium nulla violentia inferatur, & suffragia publicè numerentur, & à tabellione scribantur, & referantur, ut semper liqueat, quis pro se plura obtinuerit. Quæ schedul. sumta videtur ex l. 5. tit. 2. lib. 7. Recop. & l. 1. tit. 13. lib. 8. Recop. iunctis alijs, quæ adducit Curia Philip. ubi sup. num. 11. Quod tamen parum aliqui Proreges observant, omnia suo arbitrio metientes, & maximâ, quâ pollent, auctoritate, novantes.

6

7 Quamvis certum sit, † eis competere cõfirmationem omnium similium officiorum, quæ in suo districtu fiunt. Quam etiam aliæ schedulæ Correctoribus tribuebant, & aliæ Regalibus Audientijs intra quindecim leucas, ut patet ex schedula ann. 1559. 1571. 1573. dict. 1. tom. pag. 36. Quemadmodum & ab eisdem peti solet † confirmatio statutorum, sive ordinationum, quæ per prædicta Capitula civitatum fiunt, ad sui regimen, & meliorem gubernationem. Quæ etiam frequentiùs in supremo Indiarum Senatu confirmantur, ex traditis à Ioan. Gutierr. 4. pract. quæst. 53. fol. 249. & in terminis ordinationum Indiarum Anton. de Leon de confirm. Reg. par. 2. cap. 23. fol. 173. ubi ad hoc citat sched. 22. Septembr. ann. 1530. & 1. Septembr. ann. 1548.

8

Planè dicta electio † inter cives, & incolas eiusdem civitatis fieri potest. Quia licèt quis alias alios Magistratus in propria patria gerere prohibeatur, ut infrà cap. seq. trademus; hoc tamen in his muneribus non observatur, quæ potiùs eò tendunt, ut indigenæ illis cohonestentur, atque fruantur, ut expressè disponunt schedulæ suprà relatæ, præcipuè quædam ann. 1536. quæ horum qualitates declarat, & alia ann. 1565. quæ iubet: *Que para Alcaldes ordinarios sean preferidos los primeros Conquistadores, i Pobladores, i sus hijos*. Et ita observat Curia Philipp. ubi sup. dict. §. 2. num. 32. pag. 40. & de similibus officijs annalibus loquens Marius Muta, omninò videndus, ad consuetud. Sicil. tom. 3. cap. 7. ex num. 55. & in eisdem nostris terminis Matienzus de moder. Reg. Perù, 2. par. cap. 12. ubi inquit, conveniens esse, ut omnes vicini sint, & nomen eorum, quos in provincijs Peruanis *Soldados* vocant, aboleatur, utque unus ex his Alcaldis ordinarijs ex Commendatarijs, sive Patronis Indorum eligatur; alter ex alijs civibus, vel oppidanis, qui ibidem domicilium, & facultates habuerit, dummodò officium vile, aut † mercaturam in tabernis personaliter, & actualiter non exerceat. Nam hi à publicis officijs arceri solent, l. ne quis, C. de dign. lib. 12. l. si cohortalis, C. de cohortal. eod. lib. latè Tiraq. de nobil. cap. 33. & cap. 27. num. 7. & seq. Ideò autem dixi, *Actualiter, & personaliter nõ exerceant*. Nam qui quondam mercatores, & institores fuerunt, vel per alios mercimonia exercuerunt, nullam infamiæ notam, vel exclusionis causam in eisdem provincijs incurrunt, ut per eund. Tiraq. d. cap. 33. n. 19. & cap. 10. per tot. Butr. in Rubr. ne cler. vel mon. Cepol. de nobil. opin. 180. Caputum de regim. Reip. cap. 4. ex num. 32.

9

10

Eandem Matienz. sententiam tenet Curia Philip. dict. §. 2. ubi tamen notandus est, dum num. 31. scribit, posse † Decuriones ex se ipsis, *Alcaldes ordinarios* eligere. Etenim hoc expressè repugnat schedulis suprà relatis. Et novissimè cùm Limanæ civitatis Capitulum id enixè desiderasset, denegatum fuit in epistol. dat. Matrit. 28. Martij ann. 1620. ad Dom. Proreg. Princip. Squillacens. directa. Eademque prohibitio viget in Regijs officialibus, ut disponitur in quadã

11

provisione ann. 1537. d. 3. to. pag. 28. Nullibi tamen dispositum, nec cautum invenio, ut in his provincijs, sicuti in Hispania solet, eiusmodi officia † inter nobiles, & plebeios dividantur, nam hæc statuum distinctio in illis non est introducta, nec convenit, ut introducatur. Et ita licèt melius sit, ut graves, prudentes, &, si fieri potest, litterati viri ad hæc munera seligantur, ut disponit schedul. ann. 1536. † ubi tamen eorum copia non datur, etiam minus graves, & illitterati nominari possunt, qui pro sui & legum scientia, quàm per se, vel per assessores peritos habere possint, litigantium altercationibus finem imponant, ut aliàs dicitur in l. certi iuris, C. de iudicijs, iunctâ gloss. ibi, verb. *Et legis*, & in §. similiter, Instit. de excus. tut. ubi habetur, quòd etiam imperiti litterarum possunt ad administrationem negotiorum sufficere, iunctis alijs, quæ latiùs tradit Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 6. num. 16. & cap. 12. num. 5. & Azeved. in Curia Pisan. lib. 4. cap. 6. ex num. 108. & in l. 4. tit. 2. lib. Recop. ubi dicemus.

12

13

14

Debet autem † in his electionibus absque altercatione, & simultate eligentium, & eligendorum procedi, & boni tantùm publici consideratione præ oculis habitâ, ut disponunt etiam schedul. sup. citatæ, & notabiliter quoddam caput epistolæ 30. August. ann. 1603. scriptæ Proregi Peruano Dom. D. Ludov. à Velasco, quod loquens de quadam electione in villa Potosiensi cum magno scandalo facta, iubet, ut officia inquietis Decurionibus adimantur, & † Proregis factum probat, quatenus statuit, ut ibi deinceps Alcaldes ordinarij per sortes eligerentur. De qua etiam sortitione, eiusque forma agit alia epistola Regia ad Quitensem Audientiam missa dict. tom. 3. pag. 33. & est videndus Caputus dict. cap. 4. num. 14. & seqq. & plura eruditè de usu & iudicio sortis novissimè congerens D. Frãc. Torreblanca de iure spirituali lib. 7. cap. 7. per totum.

15

Per aliam quoque sched. dat. Matrit. 15. Iul. ann. 1620. providè, & enixè cautum invenio: † *Que los que fueren deudores à la hazienda Real en las Indias, no puedan ser elegidos por Alcaldes ordinarios en ellas, ni tener voto en sus elecciones*; quæ quidem expedita videtur ad fraudes, & dilationes obviandas, quæ alioqui circa exactionem rei dominicæ contingebant; & licèt primâ facie dura visa fuerit, & à Potosiensibus Decurionibus ab ea supplicatum, iuris tamen auctoritatibus, & exemplis adstruitur, quibus docemur, debitores, imò & creditores, Respub. & quicunque cum ea activè, & passivè litem habere possunt, ad eius munia tanquam suspectos admitti non posse, l. rescripto, §. debitores, D. de muner. & honor. l. 1. C. de debit. civit. lib. 11. Authent. minoris debitor, C. qui dar. tut. l. fin. tit. 5. lib. 9. Recop. cum alijs, quæ latè adducit Lossæus de iure univers. 3. part. cap. 6. num. 18. Rovitus ad pragm. 5. §. 17. num. 32. in fine, ubi refert ita fuisse decisum in Collater. Consilio, ut per Franch. decis. 404. numer. 3. Amẽdol. in addit. ad eund. decis. 210. num. 16. Avend. in cap. Prætor. 1. par. cap. 19. num. 25. Mastrill. de Magistr. lib. 2. cap. 12. num. 49. Caputus d. tract. de regim. Reipub. cap. 3. n. 95. cũ multis seqq. ubi aliquas ampliationes, & limitationes adducit. Id quod ab Atheniensibus mutuatum esse videtur, qui ut est Auctor Themistius in orat. 1. lege sanxerunt: *Vt ærarij debitores donec rationes redderent, & reliqua exsolverent, à Reipub. administratione arcerentur*, ubi alia adducit Georg. Remus in observ. ad eand. orat. fol. 125. & Henric. Salmut. ad Pancirol. rer. de perd. in procem. pag. 3. addẽs, quòd cùm pars administrationis sit legatione fungi, vetantur Reip. debitores legati esse, auctore Martian. in l. sciendũ 4. in princ. D. de legation.

16

Illi quoque eligi regulariter prohibentur, qui † intra proximum triennium ad idem munus vocati fuerint, ut disponitur per schedul. ann. 1572. dict. 3. tom. pag. 38. de qua, & quando, & quomodo officialium reelectio admittatur, & syndicatum præstare debeant, agit, post plures alios, quos refert, Bobad. in Polit. lib. 3. cap. 8. num. 60. & lib. 5. cap. 3. num. 145. Curia Philip. dict. §. 2. num. 36. & 37. & Caputus ubi sup. cap. 12. num. 5. & seqq. quibus addo provisionem Regiam ann. 1559. renovatam per epist. an. 1619. quæ in Alcaldis Limanis suspensionem syndicatus, etiam reelectionis nomine fieri non permittit, præcipiens: *Que de alli adelante no se reelija ninguno de los dichos Alcaldes al mismo oficio, ni sea proveido en otro, sin aver dado primero residencia, &c.*

17

Habent autem, & exercent † ita electi in prima instantia iurisdictionem ordinariam in civilibus, & criminalibus, ut disponitur in sched. sup. relatis, & præcipuè provis. ann. 1537. sched. ann. 2535. 1541. 1560. & 1562. d. 3. to. pag. 30. & seqq. prout & in Hispania observatur, ex traditis à Bobad. lib. 2. cap. 20. n. 7. ubi plures alios Auctores adducit lit. H. & in nostris terminis Matienz. dict. tract. de moder. Reg. Perù, 2. part. cap. 12. ubi inquit, sibi convenientiùs videri, ut criminalis ab eis auferretur, vel à civitatũ Re-

18

ctoribus, aut Regalibus Cancellarijs pro libito avocari posset, quia rarò eam plenè & liberè administrant. Quod tamē dictis schedulis contradicit, quæ adeò hanc potestatē illis concedunt, ut propter distantiam viarum, & difficilem recursum ad Superiorem, etiā cōtra socium, vel coniudicem, procedere permittant. Quod valdè notabile est, quia alias par in parem procedere nequit, nisi quādo in mora periculum est, ut per Bald. in cap. unic. in fine, quādo deb. vassall. dom. iur. fidel. Gregor. Lopez in l. 16. gloss. fin. tit. 28. part. 3. & Bobad. lib. 2. cap. 21. num. 71. Et expresse inhibent eædem sched. ne Correctores in causis ab Alcaldis inceptis se immisceant: quod ad Regales etiam Cancellarias extenditur in alia schedul. ann. 1570. quæ extat 2. tom. impress. fol. 16. & consonat cum ijs, quæ de iure communi, & Hispano tradit Bobad. in Polit. lib. 4. cap. 5. num. 51. & 52. & Azeved. per text. ibi in l. 3. tit. 11. lib. 3. Recop. ubi probant, quòd nec litem adversus reum absentem cœptam, vulgò *en rebeldia*, avocare possint, & idem tradit Villadieg. in politic. cap. 3. num. 58. fol. 50. Rebuff. in tract. de evocat. art. 1. Avendañ. in cap. 1. Præt. num. 12. & Ioan. Garcia de expens. cap. 12. num. 57. cum seqq. ubi tractat, quid dicendum sit, si Iudicis ordinarij negligentia probetur.

19 Quinimò ad eosdem item spectat † rei annonariæ provisio, visitatio, & taxatio, ut disponit sched. ann. 1573. d. to. 3. pag. 32. iubens, ut neque in his se immisceant Quæstores criminum Regiarum Cancellariarum, qui id sibi adrogare intendebant ad exemplum Quæstorum, sive *Alcaldes de Corte*, Curiæ Matritensis, de quibus agit l. 9. tit. 6. lib. 2. Recop. & Bobad. lib. 3. cap. 4. num. 107. Et ad hoc plures aliæ schedul. ad postulationem civitatis Limensis varijs temporibus expeditæ sunt. Quamvis id limitetur, ubi vendita sunt officia, quæ vocantur *de fieles executores*, 20 † quorum muneri eiusmodi provisiones, taxationes, visitationes victualium, ut plurimum reservantur, ut constat ex sched. ann. 1573. l. fin. tit. 3. lib. 7. Recop. cum alijs, quæ de hoc officio, & qualiter ædilibus cerealibus, sive alimentarijs populi Romani respōdeat, & an eorum iurisdictio sit privativa, vel accumulativa, tradit Bobad. lib. 3. cap. 8. num. 135. Sebast. Covar. in thesaur. ling. Castell. verb. *Fiel executor*, Turneb. lib. 11. advers. cap. 10. Grammat. decis. 30. Mesia in pragm. taxæ panis, concl. 1. num. 52. Avendañ. in cap. 5. Præt. num. 5. Gutier. 3. pract. q. 924. num. 16. Azeved. in l. 10. tit. 13. lib. 8. Recop. num. 11. & seqq. Surd. cons. 56. lib. 1. & Gratian. discept. 154. vol. 1.

Et similiter iuxta antiquas schedulas, & præcipuè illā ann. 1559. d. 3. to. pag. 43. cognoscebant de causis, & casibus, quos vocant, *de Hermandad*, licèt postea hoc munus distingui cœperit, & peculiaribus ministris concedi, 21 † qui dicuntur, *Alcaldes de la Hermandad*. Quorum electio, tam in Indiarum provincijs, quàm in Hispania Capitulis civitatum competit, & annalis esse solet, prout & ipsorum iudicum ordinariorum, l. 1. tit. 13. lib. 8. Recop. Avend. in cap. 1. Prætor. num. 31. vers. *Quintus casus*, Bobad. lib. 1. cap. 2. num. 30. Curia Philip. 3. par. §. 5. per totum, pag. 544. & seqq. Hodie autem iam in multis Indiarum provincijs per noviores schedulas eiusmodi officia vendi, & perpetuari cœperunt, cum titulo, & honoribus *de Provinciales de la Hermandad*, ad imitationem eius, qui in civitate Hispalensi hoc munus exercet, super quo plures lites exortæ sunt, civitatum Capitulis ægrè ferētibus antiqua sibi iura, & privilegia non observari, & ob hoc à dictis venditionibus, & schedulis supplicantibus. Prout & ab illis ann. 1631. quæ quasdam in qualibet urbe popinas, ganeas, & tabernas escariorum, & victualium Regij fisci viribus applicari iusserunt, & in eis visitationem ordinariorum, & fidelium executorum immutarunt.

Et ratione dictæ iurisdictionis ordinariæ, quam pro tempore hi iudices exercent, multum 22 † honorari iubentur, & reliquis hominibus sui loci, etiam Regijs Officialibus, præferri, & in visitationibus carcerum prope Auditores Regios sedere, per sched. quas reperies 2. tom. pag. 63. & 3. pag. 28. & seqq. Et succedunt in locum Prætoris, vel Gubernatoris provinciæ, si eum mori contingat, donec alter sufficiatur, ex schedul. ann. 1560. d. 3. tom. pag. 29. quæ consonat ijs, quæ de iure communi, & Hispano in similibus casibus stabilita sunt, ut observat Matienz. in l. 1. gloss. 21. num. 15. tit. 10. lib. 5. Recop. Bobad. lib. 1. cap. 2. num. 26. & 27. lib. 3. cap. 8. num. 140. & seqq. & post Curiam Pisanam lib. 1. cap. 2. in fine, eius Additionat. Azeved. ibid. & Curia Philipp. 1. par. §. 4. num. 29. & 30.

Et in urbe Mexicana & Limēsi per sched. Matrit. 13. Septemb. ann. 1621. non possunt carcerari per Regales Audientias, & Quæstores criminum absque eo, quòd præcedat consultatio, & assensus Proregis. Et datur contra eos, tanquam homines potentes, & in dignitate constitutos 23 † casus Curiæ, ut novissimè tradit D. Carrasc. de casib. Curiæ, num. 114. & seqq. qui cautè legendus est, dū

idem indistinctè in omnibus Decurionibus, & Tabellionibus publicis admittit. Nã multum in his locorum, & personarum qualitas considerari debet, ut idem Auctor observat num. 97. & egregia schedul. dat. Talaveræ 11. Ianuar. ann. 1541. dict. 3. tom. pag. 31. quæ in insula Hispaniola loquens, iubet, *Que en primera instancia no sean traidos à la Real Audiencia de ella los Alcaldes, Regidores, Alguaciles, ò Escriuanos, que huviere en los pueblos de la dicha Isla, sino fuere en causas criminales, ò en otras de mucha calidad.*

Postquàm verò Correctores, seu Prætores in pluribus locis Indiarum creati sunt, ut in cap. seq. dicemus, hi 24 † de appellationibus horum iudicum ordinariorum cognoscunt, & ideò faciunt se vocari *Iusticia mayor*, & in prima instantia ad præventionem, ut in aliquibus schedulis insinuatur, & rarò vidi appellationes ad Capitula civitatum interponi, etiam in causis minoris quantitatis, licèt de eis agant nonnullæ schedul. d. 3. tom. pag. 44. & seqq. & Curia Philippica 4. par. cap. ult. Vnde sæpè in quæstionem deductum est, 25 † an conveniens sit, ut ubi Correctores adsunt, hi Alcaldes ordinarij cessarent, quẽadmodum & in Hispania pro maiori parte cessarunt, Correctoribus Catholicorum Regum tempore constitutis, ut colligitur ex l. 21. & 24. tit. 5. l. 8. tit. 6. lib. 3. Recop. & traditis ab Avendañ. cap. 4. Prætor. num. 46. & meliùs Bobad. lib. 1. cap. 2. num. 13. Et invenio caput epist. ann. 1575. d. tom. 3. pag. 39. quæ ad consultationem Proregis Peruani Dom. D. Francisc. à Toleto respondit: *I proveereis, que donde huviere Corregidores salariados, no aya Alcaldes ordinarios*. Et aliam sched. 10. April. ann. 1609. quæ super eâdem extinctione consilium petijt à Dom. Prorege March. de Montesclaros. Quam iustè aliqui Proreges in aliquibus locis fecerunt, ut ipsorum quieti provideretur, & tot iustitiæ ministri cessarent, quorum multiplicatio gravis semper, & damnosa Reip. fuit, ut eleganter ostendit, & pluribus probat Bobad. lib. 1. Polit. cap. 13. ex num. 1. In alijs verò eos tolerandos duxerunt, & adhuc tolerant, ne provinciales contristentur, si antiquæ sibi consuetudines adimantur, l. observare, §. ingressus, & l. si in aliquam, D. de off. Procons. & ut sit aliquid, in quo indigenæ occupari, honorari, & sui ingenij, ac prudentiæ specimen præbere posśint.

Et hæc habui, quæ notatu digniora circa hos Iudices ordinarios mihi sunt visa. Qui verò de eisdem, 26 † & Algacellis maioribus & minoribus, Decurionibus, Tabellionibus, œconomis, syndicis, & alijs officialibus, ac ministris earundẽ civitatum, alia scire desideraverit, adeat Bobad. lib. 1. c. 13. cũ alijs, Borrell. in toto ferè tract. de Magistr. edict. Lancel. Conrad. in tract. de offic. Prætor. & de Decurionib. August. Caputum in tract. de regim. civit. & Mastrill. de Magistrat. lib. 1. cap. 28. num. 63. & 64. ubi inter alia notanter tractat, an 27 † Algacelli maiores, qui minores nominare possunt, posśint licitè ab eis aliquod pretium recipere, & negativè concludit, post Bobad. d. lib. 1. cap. 14. per totũ. Id quod etiam expresśis Regni Hispani legibus, & Indiarum ordinationibus cavetur, quæ habentur d. 3. tom. pag. 49. & seqq. & super hoc, iusiurandum ab illis in præsentatione cuiuslibet Algacelli minoris exigi iubẽt, *De que no le ha llevado nada, ni hecho concierto con èl.* Quod tamen non impedit, quin decimas executionum sibi reservent, hoc enim ubique practicatur, & re verâ cùm hæc officia magno semper pretio comparentur, succensendum valdè non est, si compendium aliquod ex illis affectent, ut observat Bobad. d. cap. 14. num. 31.

SVMMARIVM CAPITIS SECVNDI.

1 *Prætores, sive Correctores, tam in oppidis Hispanorum, quàm Indorum, cur & quando constitui cœperint? & n. 3.*

2 *Correctorum, sive Prætorum, ac Gubernatorum Indiarum nomenclatura, remisśivè.*

4 *Prætores sunt veluti Angeli custodes provinciarum sibi commissarũ, & ob id quales esse, & eligi debeant? & Auctores, & sched. de hoc agentes.*

5 *Prætura, Gubernationes, & similia officia Indiarum, ea illicitè ambientibus, & nundinantibus, danda non sunt, sed viris lectissimis, & probatissimis.*

Officijs melius est non peccaturos præficere, quàm damnare cũ peccaverint, ex Tacito, ibidem.

6 *Prætores, vel Correctores, & Gubernatores Indiarum, & Indorũ, quia minus rectè procedũt, an melius esset eos nõ mittere, dubitatum est? ex Acosta, & alijs.*

7 *Prætores solẽt esse peiores in suis provincijs, quàm pyratæ, aut latrones eas infestantes, ex Cicero, & Policrat.*

8 *Vulnera inde nasci, unde medicamẽta sperabantur, durissimum, & iniustissimum est.*

9 Correctores Indiarum ut se in officio contineant, varijs semper schedulis, & pœnalibus provisionibus curatum est, & eas iurant.
10 Iuramentum, quod faciunt Correctores in ingressu officij de eo benè gerendo in ipsis eorum titulis scribi iussit Dom. Prorex Comes de Monte-rei, & quare?
11 Iudices Ecclesiastici, an, & quando procedere possint contra Correctores Indorum ob transgressionem iuramenti, quod præstant in ingressu officij?
12 Iuramenti non observati punitio solet esse mixti fori.
13 Princeps cùm iuramentum recipit à Correctoribus videtur prævenire causam trãsgressionis ipsius.
14 Iuramenti ratione, ne Ecclesiastici contra Correctores procedere sinantur, Regia quadam schedul. iubet, quæ ponderatur.
15 Salaria competentia Correctoribus Indiarum constituta sunt, ut ab illicitis abstineant, & sched. de hoc agentes.
16 Salaria Prætorum Indiarum, à quo tempore, & usque ad quod tempus durent.
17 Correctorum titulis solebat inseri clausula, Para que fuessen aprovechados, & quando, & quare adimi iussa fuerit?
18 Gubernatoribus aliquibus permitti solet metallis, & margaritis extrahendis operam dare, & quare?
19 Correctores non possunt ab Indis esculẽta, & poculenta, & alia, quæ Camaricum vocant, exigere, nec recipere.
20 Magistratibus apud Romanos annonæ sub moderato pretio præberi solebant.
21 Correctores Indiarũ coguntur stare syndicatui, & fideiussores præstare de officio benè gerendo, & an impleant se obligantes, vel cautionem iuratoriam præstantes?
22 Fideiussor Correctoris an possit ex eisdẽ actis conveniri, & ob talem fideiussionem quamvis nobilis sit in carcerem detrudi? Et an principalis, si fideiussor cessis actionibus à fisco, vel privato, contra eum experiatur pro quantitate, quam pro ipso persolvit?
23 Cessionario competere actiones, quæ cedenti competunt, quatenus verum sit?
24 Correctores exemplis, & supplicijs antecessorum moneri debent ad officium benè gerendum, & elegans locus Iuvenalis, de hoc agens.
25 Pauperes graviùs lacerantur à pravis iudicibus, quàm à cruentissimis hostibus, ex D. Isidoro.

CAPUT II.

De Prætoribus, sive Correctoribus, aut Gubernatoribus, qui Hispanorum, & Indorum populis præficiuntur. Et quæ sit, aut esse debeat eorum cura, potestas, & iurisdictio?

AUCTIS adhuc magis in Indiarũ Occidentalium provincijs Hispanorum urbibus & colonijs, Indisque in mætecias, & municipia, ac politicam vivendi normam redactis, aucta quoque fuit Regum nostrorum cura, & non contenta solâ electione, atque administratione Iudicum ordinariorũ, de quibus in præcedenti Capite diximus, tã in † Nova-Hispania, quàm in Peruanis Regionibus, alijsque, quæ id exigere visæ sunt, Prætores, sive Correctores, aut Gubernatores in singulis urbibus, oppidisvè præfecit, quæ caput provinciæ essent, aut alijs de causis propter Hispanorum, aut Indorum meliorẽ gubernationẽ, & tuitionem id exigere viderentur; quemadmodũ & in Hispania Catholicorum Regum tempore factum, narrat Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 2. n. 13. Extantque in 3. tom. sched. impress. pag. 1. cum seqq. plurimæ schedulæ, quæ horum Prætorum creationem, ministerium, & iurisdictionem concernunt, qui in Nova-Hispania vocantur *Alcaldes mayores*, in Peruvio *Corregidores*, & interdum Gubernatores, prout Carthaginẽsis, Popaianensis, Chicuitensis, Argẽteifluminis, sive *de Buenos-aires*, Sanctæ-Crucis de la Sierra, Paraguaiensis, & alij. Et qui † voluerit horum officiorum notitiam, sive nomenclaturam habere, & quæ ex illis à Rege cum consultatione supremi Senatus, quæ à Proregibus in partibus provideantur, eã reperiet in 1. tom. sched. pag. 24. & 25. & apud Fr. Ioan. à Torquem. in Monarch. Ind. lib. 5. per tot. & Ant. de Herrer. in descript. Ind. pag. 1.

Creationis † autem causas graphicè exprimunt sched. ann. 1533. 1536. 1571. 1575. & aliæ passim, quæ habẽtur d. 3. tom. pag. 18. & 27. Nimirũ ut populi in iustitia, & in pace cõservarẽtur, Indi tanquã miserabiles personæ, & aliorum iniurijs expositi, defenderentur, eorumque vitia, & idololatriæ compescerẽtur. Ibidemque refertur, qualiter Licent. Lupus Garcia de Castro hos Prætores in oppidis Indorũ in provincijs Peruanis constituerit, & Dom. Prorex D. Franc. à Toleto totũ hoc ad meliorem formã reduxerit, eisque aptas, & convenientes ordinationes tradiderit.

1 2 3

Et de utili, ac provida eorundem institutione (dummodò se in officio contineant) graviter agit P. Ioseph. Acosta, omninò legendus, lib. 3. de procur. Ind. salut. cap. 23. & Ioann. Matienz. in tract. M.S. de moderat. Reg. Perù, 1. par. cap. 20. & seqq. ubi eorundem necessitatem, & utilitatem agnoscit, & documenta quædam proponit, quibus meliùs & sanctiùs iniunctum sibi munus exequi possint.

4 Quod sanè, † cùm ad tuendas provincias sibi commissas, tanquam Angeli ipsarum custodes dirigatur, & ad Indos defendendos, aliosque in iure, officio, & iustitia (ut diximus) continendos, satis apparet, quanta cum circumspectione illi procedere debeant, qui eos ad eiusmodi officia proponunt, & eligũt, & simul, quantâ vitæ puritate, vigilantiâ, & zelo iustitiæ ipsos electos decorari oporteat, ut in simili optimè monet Lancell. Conrad. in epist. sui tract. de offic. Prætor. inquiens: *Prætorem decernere maximi Imperij; Prætorem verò agere exquisitæ virtutis esse*; & de Prætoribus nostræ Hispaniæ agens Bobad. d. Polit. lib. 1. cap. 3. & seqq. ubi n. 73. probat, maiorem curam adhibendam esse in electione Prætoris, quàm Auditoris, vel Senatoris, & in terminis Prætorum nostrarum Indiarum sched. ann. 555. d. 3. tom. pag. 27. ibi: *Que en todos los pueblos de Españoles q̃ huviere en las dichas Provincias del Perù, se pongan Corregidores, hombres aprobados en Christiandad, i bondad, i cuerdos*. Et meliùs Acosta d. cap. 23. inquiens, esse debere eâ animi moderatione, ut meritò Religionem omni officio adiuturi videantur. Et latiùs eod. lib. cap. 4. per totum, ubi distinctè, & eleganter examinat, quales administratores res Indicæ postulent, & rationes adducit, cur nullibi maiori curâ & circumspectione in illis eligendis, & in officio continendis procedi debeat.

5 Quapropter valdè oporteret † hæc munia, ipsa ambientibus, & longè minus pecuniâ ementibus, nequaquam concedere, qui sæpè solent in tyrannos evadere, l. scire, §. fin. D. de tutor. & curat. cum traditis à Laudens. de dignit. q. 11. Borrell. de Magistr. lib. 1. cap. 9. Caputo de regim. Reip. cap. 4. n. 42. & Iunio in quæst. polit. quæst. 11. & 12. sed potiùs ad illa quærendi, & etiam inviti compellendi, & compellandi essent, qui se priùs prudentiâ, & integritate morum Principum oculis insinuassent, iuxta illud Exod. cap. 8. Persius satyr. 5. ibi: *Non Prætoris erat, &c.* Et alia, quæ congerit Mag. Marq. in Gubern. Christ. lib. 1. cap. 9. §. 3. & cap. 1. pag. 2. cui addo Tacit. in Agricola, ibi: *Melius est officijs, & administrationibus non peccaturos præficere, quàm damnare, cùm peccaverint*.

6 Quod quia non observatur, † vel etiam ut observetur, plurimi tamen in has partes Indiarum delati, statim degenerant, & voluptatibus dediti, & præsertim avaritiæ nexibus compediti, quæ omnium malorum est radix, divites in Hispaniam remeare volentes, ut ait Acosta d. lib. 5. cap. 5. à iustitiæ tramite discedunt; vix elucere potest, utrum melius sit nullos Indis esse Rectores, an tales esse, quales permultos cernimus, de quibus, teste eod. Acosta d. cap. 23. dictum videri queat illud Amòs 5. *Quia cognovi multa scelera vestra, & fortia peccata vestra, hostes iusti, accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta*; & Michææ 7. *Qui optimus est in eis quasi paliurus, & qui rectus quasi spina de sepe*. Quam eandem querimoniam, & horum Prætorum excessus, refert etiã & dolet Matienz. ubi sup. 2. par. cap. 22. & novissimè D. Fr. Bernard. à Cardenas electus Episcopus Paraguaiensis in suo Memoriali, §. 19. Egoque, cùm illos considero, in memoriam revoco

7 † illud Cicer. pro lege Manil. col. 4. ubi inquit: *Quòd eiusmodi in provincias homines mittimus, ut etiam si ab hoste defendant, tamen ipsorum adventus in urbes sociorum, nõ multum ab hostili expugnatione differant*. Et Policratici de Curial. nugis lib. 6. cap. 1. ubi rectè tradit, tales Magistratus graviùs, atque insolentiùs peccare, quàm fures: *Quia fur* (inquit) *vel timens furatur: hi autem delinquunt confidenter. Fur laqueos legis timet; hi quidquid fecerint, legem putant. Lex furẽ deterret ab illicitis: hi ad illicitum malitiæ suæ compendium legem trahunt*. Quod quàm

8 sit durum & acerbum satis apparet, † cùm inde non debeant iniuriæ, & vulnera nasci, unde iustitia, auxilia, & medicamenta sperari debuerunt, l. meminerint, C. unde vi, Concil. Trident. sess. 24. de reform. matrim. cap. 4. Cassiod. lib. 4. epist. 27. & lib. 8. epist. 20. cum alijs, quæ adduxi sup. lib. 2. cap. 24. num. 68. & seqq.

9 Et his obviare cupientes Pijssimi & Sanctissimi nostri Reges, nullum non lapidem omni tempore moverunt, † ut dicti excessus reprimantur, & ultra ordinaria capita Prætorum Hispaniæ, & leges Regni, quæ initio officij observare, & iurare iubentur, iuxta formam latè traditam à Bobad. post plures alios, quos refert lib. 2. cap. 10. num. 50. & seqq. lib. 3. cap. 7. num. 19. & lib. 5. cap. 1. per tot. Cur. Philipp. 1. par. §. 3. Matienz. in l. 1. tit. 18. lib. 5. Recop. gloss. 11. & 12. & Mastril. de Magist. lib. 2. cap. 2. multas præterea alias cautiones, & instructiones addiderunt, ut

Prætores Indiarum in officio contineantur, ut constat ex sched.sup.relat.& ex toto tit.4. lib.4.summarij Recop.leg.Ind.

10 Extatque edictum † prudentissimi Proregis Peruani Dom. Comitis Montis-Regij, quo iussit, ut tenor præstationis dicti iuramenti in calce tituli cuiuslibet Correctoris scriberetur, ut nullo tempore eius, & iniuncti sibi muneris obligationum, ignorantiam allegare, ac prætendere possent.

11 Ob cuius iuramenti transgressionem, vidi aliquãdo Iudices † Ecclesiasticos se immiscere voluisse, ad procedendum contra Correctores delinquentes, & eos pœnis Ecclesiasticis, & alijs pecuniarijs feriendos, ex † traditis à Covarr. lib.7. var. cap.4. num.2. Bobad.lib.2. cap.17. num.52. Farin. tit.de inquis.q.8. num.141. & seqq. Marta de iurisd. 2.par.cap.9. num.17. & Seraph.de privileg. iuram. privil.835. Sed id tamen non nisi rarò, & datâ maximâ superioris secularis in eisdem delictis puniendis socordiâ, vel negligentiâ admittendum est. Quoniam aliàs nullus esset casus, quem Ecclesiastici ad suũ forum non traherent, & veluti omnium Correctorum syndicatores esse vellent, contra omnia iura, quę hoc Principi, qui eos nominavit, privativè reservant, de quibus per Bobad.lib.5.cap.1.n.1. Qui ipse † cùm hoc iuramentũ receperit, eius transgressionis vindictam, eo ipso prævenisse, & sibi reservasse videtur, arg.l.nullum, C.de testib. & eorum, quæ docet Alber. in l. 1. §.hoc autem, D. si quis ius dicenti, Decian. lib.3. crimin. cap. 20.num.13. Bobadilla d.lib.2. cap.18.num. 173.& Cened.in collect.1.ad Clement. Atque ita in terminis decisum fuit † in quodam capite epist.Regiæ, missæ ad Dom.March. de Mõtesclaros, Proregem Peruan.dat.Pardi 2.Decemb.ann.1609. dum iubet, ne hunc excessum iudicum Ecclesiasticorum serpere patiatur, sed per recursum violentiæ in Regalibus Audientijs reprimi faciat. Eoque sæpè in eiusmodi casibus, dum Limæ essem, has controversias compescuimus, iubentes acta originaliter in Regali Cancellaria retineri, & pronuntiatâ interloquutione, quæ vocatur, *Auto de legos*.

12

13

14

15 Similiter, ne avaritiæ dictorum Correctorum aditus pateat, sub prætextu inopię, & congruæ sustentationis, † pari curâ & studio à Regibus nostris cautum est, ut tam ex Regijs reditibus, quàm ex tributis Indorum, aut alijs iustis erogationibus, unusquisque eorum, attentâ regionis, & officij qualitate, & dignitate, competenti salario fruatur. De quo agunt plures sched.d. 3.tom.pag.7.& 8. simul adijcientes, ut dictis salarijs, & alijs licitis officij proventibus contenti, ab omni sordido quæstu, & subditorum concussione, & expilatione manus abstineant, quod sumtũ videtur ex illo Lucæ 3. *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendijs vestris*, cum quo consonat l. milites, C. de locat. Auth. iusiurand. quod præst.ab his, in princip.& eleganter loquens Cassiodor. lib.6. epist. 22. & 23. Spartian. Lamprid.& alij, quorum verba adducunt Puteus de synd. in princ.cap.de excess.mil.Menoch.de arbitr.cas.514.Mastrill. de Magist. lib.1.cap.21. ex num.1. Borrell. eod.tract. lib.2.cap.13. Iun.q.pol.17. & Bobad.lib.1. cap.11. Vbi etiam tradunt † à quo tempore, & usque ad quod tempus eiusmodi salaria Correctoribus debeantur, & quòd etiam si nullâ salarij mentione factâ, eligantur, vel aliquod dubium in eo exoriatur, debet intelligi, quòd salarium consuetum habere debeant, & consuetum illud dici, quod eorum antecessor percepit, ut prețer relatos ab ipsis tradit Everard.omninò vidẽdus, loco 63. à solitis, vel consuetis, vers.*Hinc est, quòd officialis*.

16

17 Et est adeò verum & cautum, quòd Correctores Indiarum suis salarijs debeant esse contenti, † ut per epist.Regiam 7.Octob. ann.1618.ad Limanam Audientiam scriptã, iussum fuerit ab eorum titulis adimi clausulã anteà inseri solitam, nimirum: *Que se les hazia merced del oficio en remuneracion de sus servicios, i para que en ellos fuessen aprovechados*. Eò quòd aliqui his verbis innixi, quælibet compendia sibi permissa esse suspicabãtur. Cùm tamen, ut eadem epistola optimè subdit, hoc solùm de licitis, & honestis intelligi deberet. Quale illud erit, † quod aliquando aliquibus Gubernatoribus permitti solet, nempè ut in mineralibus, & piscationibus margaritarum partem habere possint, ut sic hac in re diligentiores existant, iuxta cõsilium Plin. Iunior.lib.4.epist.13. ibi: *Nam qui fortassè de alieno negligentes, certè de suo diligentes erunt, dabuntque operam, ne eam à me pecuniam non nisi dignus accipiat*. Absit tamen, ut probem consuetudinem, sive potius corruptelam multorum Correctorum, qui † ab Indis suarum provinciarum esculẽta & poculenta, aliaque suis domibus necessaria, nullo, vel parvo pretio soluto, sibi præstari faciunt, quod vulgò in Peruanis provincijs vocant *Camarico*. Nam etsi non ignorẽ fuisse † hoc in more olim apud Romanos, ut Provinciales Magistratibus annonas sub moderato pretio præberent, ut cõstat ex l.1.C. de annon. & capitat. ubi Gothofred. Cuiac. Vvesemb.& alij. Ad hoc tamẽ delegationes,

18

19

20

five delegatorias à Principibus impetrabāt. Quas excedentes, graviter puniebantur, l. 1. & 2. C. de indict. lib. 10. l. ult. C. ne rei milit. l. ult. C. de mod. mulct. Quæ diplomata tantum abest, ut nostris Correctoribus concessa sint, ut potiùs innumeris schedulis, & ordinationibus contrarium caveatur, & præsertim illa ann. 1552. quæ habetur 3. tom. pag. 11. & connumeratis damnis, quæ Indi ob hāc corruptelam suorum Prętorum patiebantur, eā in posterum aboleri graviter iubet.

Denique, alijs omissis, ut attentiùs dicti Prætores procedant, multis alijs schedulis eis imponitur † necessitas standi syndicatui, sive reddendi rationem suæ administrationis officio finito, & ut in ipsius ingressu præcisè de hoc fideiussores dare teneantur, & de ijs omnibus satisfaciendo, in quibus contra leges delinquisse probatum fuerit, ut constat ex illis, quæ habentur d. 3. tom. pag. 103. quæ renovant antiquiorem dispositionem text. in l. unica, C. ut omnes iud. l. 6. tit. 4. par. 3. ubi Gregor. Lop. l. 13. tit. 5. & l. 23. tit. 7. lib. 3. Recop. circa quarum praxim plura tradunt Azeved. Avend. Aviles, Matienz. Paz, & alij, quos refert Bobad. in Polit. lib. 3. cap. 7. n. 23. & lib. 1. cap. 5. num. 84. & lib. 1. cap. 15. num. 49. ubi resolvit, non impleri harum legum præceptum dando cautionem iuratoriā, vel faciendo obligationem generalem bonorum, aut allegando, quòd quis invitus officiū suscipere coactus sit.

21

Et quòd hæc fideiussio adeò potens est, ut ex eisdem actis contra principalem, possit procedi contra fideiussorem, & in carcerem detrudi, quamvis nobilis sit, quemadmodum & ipse principalis detruderetur, quoniam talia debita ex delicto descendunt. Quamvis in hoc ultimo contrarium, & meo iudicio rectè, defendat Ignat. del Villar in silva respons. lib. 1. resp. 6. num. 3. qui videndus erit, ubi casus occurrerit, quoniā obligatio respectu fideiussoris, non tam ex delicto, quàm ex contractu descendit. Quā consideratione, & alijs, Ego cū Limæ essem in difficiliori planè quæstione iudicavi, ne ipsumquidem fideiussorem solventem pro principali cessis sibi contra eum à fisco, vel privatis actionibus, illum pro tali debito, si nobilis fuerit, in carcerem detrudere posse. Quia quoad ipsos negotium ex contractu, & non ex delicto originem ducit, & id quod dicimus † actiones, quæ competunt cedenti, competere cessionario, l. in omnibus, D. de reg. iur. & l. in tempus, ubi latè Ias. D. de re iud. cum alijs adductis per Surd. cons. 444. lib. 4. per totum, quem refert & sequitur Gratian. tom. 1. discept. cap. 154. num. 23. Verum quidem est quoad exactionem, & antelationem, non autē ut in cessionarium transeat privilegium, quod personæ cedentis specialiter competebat, vel ratione causæ, quæ in cessionario non reperitur, nisi fortè nomine cedentis, & ad ipsius utilitatē agatur, l. ex pluribus, D. de administr. tut. d. l. in omnibus, ubi gloss. Bart. & DD. in l. post dotem, D. solut. matr. ubi latè, & magistraliter Petr. Barbos. omninò videndus, ex num. 55. usque ad 65. Quibus consilium Surdi nō refragatur, nam licet in eo dicat, ius capturæ cessionario competere, non tamen supponit reum nobilem esse, & sic privilegium ne pro debitis civilibus incarceretur habere. Etenim si hoc supponeret, contrariū utique responderet, prout suprà cum Villar adversus Bobad. consideravi; apud quem, & alios suprà relatos, plura alia de Prætoribus, & eorum officio reperies. Nobis hæc peculiaria Indicanos tangentia, tetigisse sufficiat, & eos iterū, † atque iterum admonere, ut vel exemplis, & humanis, ac divinis supplicijs suorum antecessorum commonefacti, discant iustitiā moniti, & non temnere divos, & carmina elegātissima, quæ in simili casu scripsit Iuvenal. satyr. 6. præ oculis habeant:

22

23

24

Expectata diu tandem provincia cùm te
Rectorem accipiet, pone iræ fræna modūque
Pone & avaritiæ, miserere inopum sociorū.
Ossa vides Regum vacuis exhausta medullis,
Respice quid moneant leges, quid curia mandet,
Præmia quanta bonos maneant, quàm fulmine iusto,
Et Capito, & tutor ruerint damnāte Senatu
Pyratæ Cilicum. -----

Vbi meritò eos Pyratas appellat, quasi respiciens ad locum Cicer. quem retuli sup. n. 7. & quia teste D. Isidor. lib. 3. de sum. bono, *Graviùs † lacerantur pauperes à pravis iudicibus, quàm à cruentissimis hostibus: nullus enim prædo tam cupidus in alienis, quàm iudex iniquus in suis.*

25

SVMMARIVM CAPITIS TERTIJ.

1 *Litibus obviare in Indijs curatum fuit.*
2 *Advocatos, & Procuratores causarum in provincijs Indiarum antiquæ earum leges interdixerunt, quæ citantur, & laudantur, & quando permissi, num. 3.*
4 *Audientiæ, sive Cancellariæ Regales Indiarum, quando, & cur institutæ?*
5 *Cancellariæ Regiæ quam iurisdictionem,*

& auctoritatem habeant, & alia plura de eis in communi, & quot sint in Hispania, remissivè.
6 Cancellariarum Hispaniæ originem, & Auditorum fastum qualiter describat D. Did. à Mendoça.
7 Cancellariæ Regales Indiarum, & eorũ fundationes, & districtus, & Ministri quibus constant, recensentur.
8 Audientias novas in urbe Cuzquẽsi, Carthaginensi, & Fluminis Argẽtei erigi expedire, aliqui putant, qui referuntur.
9 Audientiarum Indicarum pro erectione summæ gratiæ Regibus nostris debentur, propter bonos earum effectus.
10 Veritas, & iustitia causarum per plures oculos manifestior fit, & meliùs administratur.
11 Princeps ubi interesse personaliter non potest, debet Ministros integros, sapientes, & prudentes suo loco constituere.
12 Iustitia deficiente, vel labescente, Resp. deficiet, & labetur, ut corpus demta anima.
13 Regis curæ omnes in studiũ iustitiæ præcipuè dirigi debent, ex D. Gregor. & alijs.
14 Regum Hispaniæ zelum iustitiæ in fundandis Audientijs Indiarum graviter exprimit prima ipsarum ordinatio, quæ refertur.
15 Cancellariæ Indiarum regulantur legibus, & ordinationibus Hispanicarum, ubi alias speciales non habent.
16 Audientiæ Indiarum in plurimis habent maiorem potestatem quàm Audientiæ Hispaniæ, & vices supremi Senatus supplent, & quare?
17 Syndicatuum, sive residentiarum causæ, propriè spectant ad supremum Senatum, sed in Indijs, propter distantiam, Regalibus Audientijs commissæ sunt, & quando secus, & sched. de hoc agentes.
18 Residentias omnium Correctorum Indiarum magis oporteret in Audientijs eorum finiri, quàm ad Indiarum Senatũ remitti.
19 Iudices, quos vocant Pesquisitores, delegare possunt Audientiæ Indiarum, licèt in Hispania hoc reservetur supremo Consilio: & qualiter Audientiæ in hoc procedere debeant, & cum inhibitione Proregũ?
20 Iudices Pesquisitores qui petunt, quid probare, & facere debeant?
21 Repressalias, aut executores concedere est de reservatis supremo Consilio, sed in Indijs conceditur Regijs Audientijs propter distantiam viarum.
22 Distantia longa viarum, & periculum in mora multa specialia operantur, remissivè.
23 Absens apud Indos non est citandus personaliter, sed sufficit ei creari curatorem.
24 Sententia lata contra aliquem in absentia in prima instantia, an & quando ei in persona notificanda sit, & quid si est apud Indos?
25 Indorum cura, conversio, & tutela competit supremo Indiarum Senatui, & etiam Regalibus Audientijs earum, & schedulæ, quæ eam ipsis valdè commendant.
26 Decimarum novarum causæ in Hispania sunt de reservatis supremo Consilio, & in Indijs cognoscunt de illis Regales Audientiæ.
27 Patronatus Regij, & aliorum Regaliorũ causæ pertinent in Hispania ad supremum Senatum, sed in Indijs ad Regales Audiẽtias, quæ & dubia super eis orta declarãt, ex sched. quæ referuntur.
28 Audientiæ Regales Indiarum ubi ad Ecclesias Cathedrales accedunt, qualiter, & quot Præbendarij eas excipere teneãtur.
29 Iurisdictionis Regiæ usurpatio in Hispania defenditur, & cognoscitur per Regiũ Senatum, & in Indijs per Regales Audientias.
30 Rex habet fundatam intentionem in toto suo Regno pro iurisdictione temporali.
31 Taxa iurium, & sportularum Tribunalium Ecclesiasticorum pertinet in Hispania ad Regium Senatum, & in Indijs ad Regales Audientias, & qualis ibi sit hæc taxa?
32 Audientiæ Indiarum possunt moderare, & taxare Ecclesiasticis iura funeralium, matrimoniorum, & similium, & procurationes, & collectas Visitatorum.
33 Reges prohibere possunt, ne Ecclesiastici à suis subditis impositiones, vel contributiones illicitas exigant, & ut ad Regium Senatum mittant taxas, sive Aranceles suorum Tribunalium.
34 Spolia Episcoporum decedentium colligi curat in Hispania supremus Senatus, sed in Indijs Regales Audientiæ.
35 Audientiæ Indiarum cognoscunt adinstar supremi Senatus de violentijs iudicum Ecclesiasticorum, & retentione Bullarum, & Patentium, & actionum Religiosorum Visitatorum, & Conservatorum.
36 Violentiarum factarum per iudices Ecclesiasticos cognitio, quo iure & ratione pertineat ad Regium Senatum, vel Cancellariam, & referuntur plures Auctores de hac materia tractantes.
37 Regibus nihil magis competit, quàm subditorum protectio, ex Seneca.

38 Audientias Indiarũ debent consulere Proreges, vel Præsides in causis gubernationẽ tangentibus, & qualiter?
39 Audientiæ Indiarum cognoscũt de appellationibus interpositis à decretis, vel sententijs Proregum, ubi datur pars, quæ se gravatam sentit.
40 Appellationes à decretis Proregum, vel Præsidum qualiter ad Audientias Indiarum deferantur, & per illas terminentur, & quid faciendum si Prorex in sua sentẽtia persistat?
41 Prorex non debet esse præsens, ubi ab Audientia deciditur causa, quæ ab eo appellata fuit, neque tales appellationes impedire, neque se in negotijs meram iustitiam concernentibus immiscere, neque Audientiam inhibere, vel cum ea loquens verbis imperativis uti, & sched. de hoc agentes.
42 Proreges debent Auditorem antiquiorem qui apud eos fuerit in actibus publicis ad latus suum sinistrum vocare, & deferre, non autem Quæstores criminum, vel Fiscales.
43 Iustitiam facere, vel fieri, si aliqua schedula ad Proregem directa dicat, non ob id intelligitur alterata forma ordinaria cognitionis, & iurisdictionis Regalium Audientiarum, & sched. hoc decidentes.
44 Causæ Regium patrimonium tangentes agitari solent privativè in Regio Consilio rei dominicæ.
45 Proregibus competit in Indijs præcipua cura, & administratio Regalis patrimonij, & quando, & quomodo teneantur pro sumtibus ex eo faciendis Regales Audientias consulere?
46 Audientiæ Indiarum qualiter rei dominicæ Calculatoribus adsideant pro dubijs & litibus, quæ super ea contingunt?
47 Audientiæ Indiarũ quæ, & qualiter succedant in locum, & gubernationem Proregis, vel Præsulis mortui, vel absentis?
48 Audientia Argentina, & Quitensis tentarunt se immiscere gubernationi suorum districtuum in vacante Proregis, & qualiter reprehensæ, & mulctatæ fuerunt?
49 Omnis argumentatio cessat iurisdictionis in materia, quando constat de cõtraria voluntate Principis, qui est eius fons & auctor.
50 Appellationes à decretis Proregum ad solam Audientiam Mexicanam, vel Limanã interponendæ & deferendæ sunt, non ad alias illarum provinciarum, etiam si in districtu earum resideant litigantes.
51 Prorege ad breve tempus absente, an tota Audiẽtia, vel Auditor antiquior solus eius vices suppleat, & quid eo mortuo? contra Matienzum.
52 Auditor antiquior supplet vices, & officium Præsidis eo mortuo, vel absente, & quis locus, quævè cæremoniæ ei tunc præstentur?
53 Audientiarum Indicarum Ministri in sellis sedent in Ecclesijs, & in alijs actibus publicis.
54 Sellas ad Ecclesias deferre, & in illis sedere an privatis permittatur, vel permitti debeat in provincijs Indiarum?
55 Auditores Indiarum de plurimis rebus cognoscunt, & curant præ alijs Hispaniæ, quæ referuntur.
56 Auditores, & alij Ministri salariati, an, & quando habere possint, & sibi applicare tertiam partem rerum, quas pro commissis, vel alijs causis condemnant?
58 Iudex delegatus cum salario signato, potest ex multorum opinione recipere sportulas, & partes condemnationum, quas ordinarius.
59 D. Thomas Carlevalius Senator Regius Neapol. laudatur, & quid sentiat in quæstione de partibus condemnationum applicandis Iudici salariato.
60 Audientiæ Indiarum de causis nobilitatis principaliter cognoscere nequeunt, & debent eas remittere ad Cãcellarias Hispaniæ.
61 Milites illi egregij, qui sub duce D. Frãc. Pizarro in insula Gorgona manserũt, nobiles effecti sunt, quorum nomina referuntur, & sched. de hoc agens.
62 Conquisitores primi Novæ-Hispaniæ qui fuerint, declarat quædam Regia sched. quæ refertur.
63 Nobilitatis causæ incidenter benè possunt tractari, & decidi in Cancellarijs Indiarum, ad effectum relaxationis à carcere, vel exemtionis à tormento, & quid talis declaratio operetur ex nova pragm.
64 Nobilitatis causæ, ubi incidenter tractãtur, minorem probationem desiderant.
65 Sedes quãdo & quibus dari debeat in stratis Regalis Audientiæ, ijs qui se nobiles esse dicunt?
66 Audientiarum aulæ Mexici à Prorege disponuntur, & dividuntur, Limæ sunt fixæ & separatæ.
67 Prorex Limẽsis an possit duas aulas Audientiæ ad libitum congregari iubere, ad alicuius causæ expeditionem?
68 Aulæ Cancellariarum Hispaniæ mutari, nec coadunari facilè possunt, nec causæ ad unam pertinentes ad aliam evocari, & leges Regni de hoc agentes.

Po-

69 Potestas Proregũ non extenditur ad cõcedendũ ea, quæ soli Principi reservantur.
70 Iurisdictio ubi à Principe divisa est per aulas, portas, vel quartela civitatis, unaquæque separatim de suis negotijs cognoscere debet.
71 Proreges quas rationes soleant allegare ad uniendas duas aulas Auditorum ad aliqua negotia.
72 Aulæ ubi dividũtur ob commodius exercitium iurisdictionis, non videtur ipsa dividi, aut separari.
73 Proreges Neapolitani aulas Senatorum, ubi sibi videtur, coadunare solent, ex Vinc. de Franch. & alijs.
74 Aularum coadunatione facta ad negotiũ principale, an ad eius quoque incidentia, & interlocutoria facta censeatur, & pro omnibus instantijs.
75 Audientia una in districtu alterius quomodo procedere, & quas litteras provisionales expedire possit?

CAPVT III.

De Regijs Indiarum Auditorijs, sive Cancellarijs, & quæ peculiaria habeant præ alijs Hispaniæ?

INITIO quidẽ detectionis Indiarum † (1) satiùs, sanctiusque visum fuit incolarum iurgijs, & litibus obviã ire, quàm eos multis iudicibus, ac iudicijs opprimere. Ac proinde videmus ab eisdem incolis sæpè petitum, & à nostris Regibus cautum, † (2) ne Advocati, & Procuratores causarum in eas provincias transfretarent, ut constat ex instructione data Nunio Guzmano Matr. 5. April. ann. 1528. inter ordin. Mexican. fol. 25. & ex ijs, quæ tradit Ant. de Herrera in Hist. gener. Ind. decad. 2. lib. 2. cap. 4. pag. 43. Gomar. in ead. hist. 2. p. & Trajan. Boccalino, omninò legẽdo, in suis Ragguaglijs, sive nuntijs Parnasi, cent. 1. cap. 79. pag. 387. ubi hanc legem refert, & valdè ab Apolline laudatam, & commendatã tradit. Cui similes alias adducit Claud. Cotæræus in tract. de iure & offic. milit. cap. 9. & noster insignis I.C. Alfons. Carrança in disp. de partu human. cap. 2. n. 243. pag. 122.

Cæterùm cùm posteà pluribus Colonijs Hispanorum in his provincijs institutis, & civium, ac facultatum incrementis adauctis, plures quoque lites, & cõtroversiæ nasci cœpissent, † (3) oportere visum fuit, nõ solùm Advocatos, & procuratores permittere, qui eas, iuridicè, & solemni modo, ac more formarẽt, atque instituerent, ut inquit d. instruct. Nunij Guzmanij, verùm in earundem provinciarũ Emporijs, seu Metrocomijs, † (4) Regalia Prætoria, sive Auditoria cum competenti Ministrorum numero formare, ac cõstruere, quas vulgus *Audiencias* vocat, vel Cancellarias, ut ad eas in gradu appellationis, vel alijs modis, ac medijs, facilè recurrere possent, qui se ab ordinarijs, inferioribusque iudicibus, vel provinciarum Prætoribus (de quibus egimus) gravatos esse censerent; cognitâ nimirum utilitate, quam experientia ex similibus Tribunalibus in Hispania, & in alijs Regnis ostendit.

De quibus † (5) in communi, & quam iurisdictionem, & auctoritatem habeant, qualiterque ipsam Regis personam referant & repræsentent, latè, ultra alios antiquiores, agũt Boer. de auct. mag. Cons. n. 159. Chassan. in Catal. 7. par. consid. 11. Greg. Lop. per text. ibi in l. 19. tit. 9. par. 2. & in l. 4. tit. 24. par. 3. Covarr. in pract. cap. 4. Rebuff. in concord. in proœm. verb. *Cancellaria*, Azeved. in Curia Pisan. lib. 2. cap. 23. & lib. 4. cap. 6. Tiraq. de nobil. cap. 2. num. 20. Thesaur. in Præfat. ad decis. Pedem. per tot. Ant. Gama decis. 1. Matienz. in l. 3. tit. 10. gloss. 10. num. 4. lib. 5. Recop. & in dial. Relat. 1. par. cap. 4. num. 5. Didac. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 4. Ord. verb. *Oidores*, Parlad. differ. 10. & 11. per tot. Callist. Remirez de lege Regia, §. 10. Ioan. Garcia de nobil. gloss. 1. §. 2. num. 14. Melch. Iunius quæst. polit. 85. ubi adducit rationes, & utilitates eiusmodi Tribunalium, D. Frãc. Alfarus in tract. de offic. Fisc. gloss. 24. Doct. Carrascus de casib. Curiæ, num. 96. Ægidius Bened. in l. ex hoc iure, 1. par. cap. 3. ex n. 52. Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 9. ex num. 14. Navarrete discurs. polit. 25. in fin. ubi sigillatim enumerat omnes Cancellarias Hispaniæ, & earum Ministros, & plures alios referẽs Carol. Tapia in pecul. tract. de excell. Cancell. Neapol. & Dom. Valençuela cons. 82. n. 46. & cons. 92. num. 51. & 52. & meliùs cons. 94. ex num. 1. Et est videndus omninò D. Did. de Mendoza in hist. belli Granat. lib. 1. fol. 6. num. 4. † (6) ubi horum Conventuũ à Regibus Catholicis primùm in Hispania institutorum motiva, & effectus graviter depingit, & Præsidum, ac Auditorum fastum non sine aliqua irrisione subsanat.

In nostris autem † (7) Indiarum provincijs, ut res postulavit, diversis temporibus formatæ sunt, & in hunc usque diem conservantur Regales Audientiæ insulæ Hispaniolæ, sive Sancti-

cti-Dominici, quæ Præsidem, quatuor Auditores, & unum Fiscalem habet. Mexicana, cui Prorex præsidet, & octo Auditoribus constat, & quatuor criminum Quæstoribus, & duobus Fiscalibus. Limana, sive Civitatis de los Reyes, quæ eodem modo ac Mexicana gubernatur, & distribuitur. Guathemalensis, Sanctæ-Fidei Novi-Regni Granatensis, Guadalajarensis, sive Novæ Gallæciæ, Quitensis, Argentina, sive de los Charcas, Panamensis, Chilensis, & Philippinensis, sive de Manila, quæ totidem Ministris constat, atque Dominicana, & in omnibus, exceptâ Limanâ, & Mexicanâ, Auditores virgas portant, & simul cum causis civilibus criminum quæsturam exercent, eisdemque ferè ordinationibus gubernātur, quas reperies in 2. tom. impress. ex pag. 1. ubi etiam pag. 25. & seqq. uniuscuiusque Audientiæ erectio, & districtus apponitur, quod & distinctiùs fecit Ant. de Herrer. in Hist. gener. Ind. decad. 4. pag. 41. 69. & 95. & in descriptione Indiarum, quam post quartæ decadis calcē adtexuit, pag. 86. & seqq. & anteà ex pag. 7. Ego 1. tom. de Indiar. iur. lib. 1. cap. 6. per tot. Remesal. in Histor. Guatem. lib. 4. cap. 11. novissimè P. Hugo Sempilius è Societate Iesu, insignis Mathematicus, lib. 8. de Mathem. discipl. cap. 5. per totum, meliùs omnibus summarium Recop. leg. Indic. lib. 2. tit. 14. ex l. 1. ad 12. & ante eos Ioan. Matienz. de mod. Reg. Perù, 2. par. cap. 4. ubi plura de his Indiarum Cācellarijs scribit, putatque Peruano Regno valdè expedire, † ut in urbe Cuzquensi alia Cancellaria erigeretur, quæ aliarum velut caput esset, & Rotæ Romanæ imitationem, & iurisdictionem haberet. Sicuti & aliam in urbe Carthaginensi, & aliam in urbe Fluminis Argentei, vulgò *de Buenos aires*, erigi debere, doctis in hanc rem libellis scriptis, & Regio Senatui dicatis, plures ad id rationes, & utilitates expendentes, contendūt D. Andreas de Leon Garabito Senator Panamensis, & D. Franc. de Betancur, de quibus nunc iudicium meum interponere nolo.

Id tantùm adijciens, summas Regibus nostris gratias deberi pro ingenti beneficio, quod in harum Audientiarum erectione suis vassallis Indicis præstiterunt. Nam re verâ sunt earundem provinciarum robustissima, & fidissima propugnacula, quibus iustitia colitur, imbecilliores à potentiorum iniurijs defenduntur, & suum cuique, veritate inspectâ, tribuitur, † quæ per plures, & præsertim doctos, ac prudētes viros, perfectiùs revelatur, integro iudicio existente, quod eorundem sententijs fulcitur, cap. prudentiam 21. de off. deleg. cap. licet causam, de probat. cap. extra conscientiam, 54. distinct. l. fin. C. de fideicommiss. cap. de quibus, 20. distinct. l. hac consultissimâ, in fin. C. qui testam. facer. poss. cum alijs adductis per Matienz. in l. 5. tit. 10. gloss. 2. num. 3. lib. 5. Recop. Et ubi † Princeps interesse non potest, vel per se Remp. regere, nihil tutiùs, ac gratiùs eidē Reip. præstare potest, quàm si plures, & integros Ministros suo loco constituat, qui eam regant, & protegant, & iustitiam iustè, ac sanctè distribuant, quâ deficiēte, † omnes Respublicæ labescent, nec ulla Regna consistere poterunt, non magis quàm corpora humana, quæ si spiritu careant, nullas vitales, animales, & naturales operationes possunt exercere, ut graviter docet M. Tul. lib. 1. de som. Scip. Iust. Lips. in Polit. lib. 1. cap. 9. M. Prætorius elegantissimis, & omninò legendis carminibus, lib. 1. de Principatu salubriter administrando, Petr. Greg. lib. 4. de Repub. cap. 6. Petr. Andr. Canonher. in aphor. polit. 1. tom. pag. 198. & Hieron. Ossor. lib. 4. de Reg. inst. ubi hac de causa concludit: *In studium † iustitiæ omnes Regis curas, & cogitationes, omnes labores, atque vigilias, omnia denique studia consumenda esse, ea namque à principio Reges creavit.* Quod priùs etiā docuit D. Greg. lib. 2. epist. 20. inquiens: *Summum in Regibus bonum est iustitiam colere, & sua cuique iura servare*, & in ipsis nostris terminis satis † exprimitur in exordio ordinationum antiquarum Audientiæ Mexicanæ, quæ habentur d. 2. tom. impress. pag. 1. cuius verba sine piaculo omitti non possunt, & sic habent: *Nos deseando el bien, i pro comun de las nuestras Indias, porque nuestros subditos, i naturales que pidieren justicia la alcancen, i zelando el servicio de Dios nuestro Señor, bien, provecho, i alivio de nuestros subditos, i naturales, i à la paz, i sossiego de los pueblos de la Nueva-España, i provincias de yuso declaradas, segun somos obligados à Dios, i à ellos, para cumplir cō el oficio que de Dios tenemos en la tierra, avemos acordado de mandar poner una nuestra Audiencia, i Chancilleria Real, &c.*

Sunt porrò dictæ † Indiarum Audiētiæ, sive Cancellariæ, earumque Auditores, & Ministri eiusdem potestatis, ac dignitatis cum alijs Hispaniæ, ac propterea in omnibus earum legibus, & ordinationibus gubernari debent, nisi fortè aliquid sibi peculiariter in suis iniunctum sit, ut in ipsis expressè cavetur, & rectè advertit Paz in praxi 1. tom. 7. par. cap. unic. num. 50. fol. 212. & D. Alfarus d. tract. de offic. Fiscal. gloss. 24. num. 2. Quinimò † propter Regis, & Regij Consilij Indiarum distantiā & periculum, quod ex mora

re-

resultare posset, dictas Audientias Hispaniæ in multis excedunt, & supremi Senatus vicem ferè in omnibus sortiuntur, ac de causis ipsi alias reservatis cognoscere possunt, ut in optimo casu deciditur in quadam epist. ad Mexicanam Audientiam scripta ann. 1552. quæ habetur 1.tom.pag.241.ibi: *I aunque aquellas dispongan en el Consejo Real de Iusticia tan solamente, i no con las Audiencias i Chancillerias. Por la gran distancia de essas partes, i por relevar à las partes de fatigas, i costas, tenemos por bien, que en essa Audiēcia se pueda conocer de ello.* Et expressè observat Matienz.in l.10.gloss.11.tit.17. lib. 5. & Dom. Alfarus ubi sup. solâ tamen Matienzi allegatione contentus.

17 Et hinc primò nascitur, † quòd licèt cognitio, & determinatio residentiarum, sive syndicatuum Correctorum, & aliorum Iudicum ordinariorum in Hispania supremo dūtaxat Consilio reservetur, ut tradit Bobad. in Polit. lib.5.c.1.n.123. In partibus tamen Indiarum Regalibus Audientijs committatur, ut patet ex schedul. ann.1542.1575. & pluribus alijs, quæ extant 1.tom.impress.pag. 113. & seqq. quæ eam rationem, quam retulimus, his verbis aperiunt: *I comoquiera q̄ lo del ver las residencias es cosa propria, que lo debia hazer el Consejo. Pero por la gran distancia que ai à estos Reinos, mandamos, que solo se traigan al nuestro Consejo de las Indias las residencias, i visitas que fueren tomadas a los Oidores, i personas de las Audiencias; i las q̄ se tomaren a los dichos nuestros Governadores: i todas las demas permitimos, i mandamos, que se vean, i provean, sentencien, i determinen por las dichas Audiencias, cada una en su distrito, i jurisdiciō.* Et hoc multo tempore observatum fuit, etiā in syndicatibus Correctorum, qui à Rege in Hispania nominabantur, ut decidit schedul. dat. apud D.Laurent.15.Iul.ann.1584.d.3. tom.pag.114. quæ addit, ut nunquam ei per alias censeatur derogatum, nisi specialis ipsius mentio fiat.

18 Quod planè † rerum usus, & partium, præsertim Indorum, celeris satisfactio expostulare videbatur. Quamvis posteà per noviores sched.ann.1619.& 1621. dictæ residentiæ ad Regium Consilium terminandæ remitti iubeantur; quod nescio an expediens fuerit, nam multum per hunc circuitū huiusmodi iudiciorum finis, & effectus protelatur.

19 SECUNDÒ, facultas † dandorum, seu mittendorum iudicum, quos *Pesquisidores* vocamus, licèt in Hispania supremo tantum Senatui reservetur l.20.& 37. tit.4. lib. 2. & l. 11.tit.5.lib.3.Recop.cum notatis à Bobad. lib.2.cap.21. num.9. Regalibus tamen Indiarum Audientijs permittitur per earū ordinat.ann.1563.& plures sched. quæ extant 2.tom.pag.115. & seqq. & in summario Recop.lib.4.tit.9. licèt aliæ quotidie expediri soleant, ut ad hoc rarò contra Correctores durante officij tempore, & non nisi cū magna circumspectione procedant, & idem generaliùs Mexicanæ olim Audientiæ ordinatum fuisse, nisi ubi grave damnum, vel scandalum immineret, tradit Ant.de Herrer. in hist. gener.Ind. decad.4. lib.4. cap.11. pag. 95. Et est adeò verū, quòd hæc facultas Audientijs Indiarum competit, ut per schedul. 21. & 26.Maij ann.1572. Proregibus inhibeatur dictos iudices propriâ solâque auctoritate suâ mandare, nisi priùs in pleno Auditorum consessu id iussum fuerit, & tempus commissionis præfixum.

20 Notabis † tamen, quòd qui hos iudices in Audientijs petunt, ut eos impetrare possint, debent priùs de delicto saltim summariè docere, & idoneè cavere, ut post alios plures, quos refert, observat D. Valençuela, omninò videndus, cons. num.

21 TERTIÒ, † ius quoque concedendi executores, vel faciendi pignerationes, aut repressalias ob iustitiam ab ordinarijs iudicibus denegatam, supremo Consilio tribuitur in l.10.tit.17.lib.5.Recop. Sed hoc tamen rectè etiam ad Indiarum Audientias porrigitur, ut nominatim in eâd.l. observat Ioann. Matienz. gloss.11. consideratâ nimirum (ut diximus) longâ distantiâ viarum pro recursu ad supremum Senatum, & periculi in mora,

22 ad † quod probandum aliqua ibidem adducit de specialibus, quæ hæc operari solent, & plura in l.1.gloss.21.num.14.& seqq. & in l. 6.tit.3.gloss.2. per text.ibi lib.5.Recop. & Ego alia congessi sup. hoc to.pag.298.663. & 712. Et nunc addo Tiraq. post leg.connub. glos.8.n.9. Cevall. quæst. 267. n. 5. Cened. in quæst. Canonicis, Tusch. litt. P. concl. 282. Azeved. per text.ibi in l.6. tit.18. lib. 4.Recop. latè Gail.lib.1. observat.102. à n. 5. Marta de iurisd.1.par.cap.48.ex num.25. Et signanter in terminis Indiarum Gamam, & eius Additionat. decis.15. hinc deducentem,

23 † quòd licèt aliàs absens, qui in loco certo sit, debeat citari, nec possit ei dari curator, vel defensor, ubi tamen absentia est apud Indos, propter longam distantiā, & moræ damna, & pericula, sufficit ei creare curatorem, vel defensorem. Quod & tradit Cabedus, dicens generali arresto Lusitaniæ declaratum fuisse, decis.197.num.8. par.1. & novissimè, & magis ex professo Phœbus decis. 42. Quorum auctoritate motus Ego in simili

ali-

aliquando defendi, quòd licèt aliàs ex magis communi sententia requiratur, [24] † ut sententia personaliter notificetur reo, cum quo in prima instantia iudicium in contumacia fulminatum fuit, ex traditis per Ias. in l. ne quicquam, §. ubi decretum, D. de off. Procons. & Matienz. in dialog. relat. 3. par. cap. 44. Adhuc tamen ex superioribus hoc limitari debere, uti absens in longinquis existit, prout iam de stylo aliquæ Audientiæ Indiarum observant.

[25] QVARTÒ, licèt † præcipua cura supremi Consilij Indiarum in eo consistat, & consistere debeat, ut Indi in spiritualibus, & temporalibus provehantur, & provideantur, & omni studio, & severissimâ animadversione, à quibuslibet oppressionibus liberentur, ut pijs, & gravibus verbis ostendit ordinatio. 9. eiusdem supremi Consilij. Hæc eadem cura, non solùm partibus postulantibus, verùm etiam ex officio, enixè Indiarum Audientijs demandatur, plurimis, & repetitis schedulis, quæ propediem expediuntur, & præcipuè illa 3. Martij ann. 1596. quæ excessus Correctorum circa personas, & fortunas Indorum ab Audientijs compesci, & puniri iubet, & 27. Maij ann. 1582. quæ generaliùs præcipit, ut severè procedant adversus quoslibet, qui Indos oneraverint, uxores, vel facultates eorum usurpaverint, quidpiamvè aliud in eorum damnum fecerint, ne aliàs ipsis eiusmodi criminũ culpa imputetur. Sed meliùs adhuc, & enixiùs hoc deciditur in ordin. ann. 1563. cap. 70. quæ omninò, ubi res expostulaverit, legi debet; nam ibi in hoc præcipuũ Auditorum munus constituit, & nulla alia in re gratius obsequium, & servitium eos Regi nostro Pijssimo facturos deciditur.

[26] QVINTÒ, quamvis causæ omnes, quæ super novis decimis moventur, per l. Regiam 6. & 7. tit. 5. lib. 1. Recop. ad Consilium supremum afferri, & avocari iubeantur, ut latè per Covarr. in pract. cap. 35. num. 2. vers. *Quartò*, & alios, quos refert Bobad. in Politic. lib. 2. cap. 18. num. 148. Indiarum tamen Audientiæ adhuc de eisdem cognoscũt, prout quotidiana praxis ostendit, & in Limana, & Argentina Cancellaria sæpè in litibus emergentibus factum vidi. Quarũ sententias postea supremus Indiarum Senatus confirmavit. De quibus, & de schedulis hanc quæstionem tangentibus, agit D. Carrasc. ad leg. Recop. cap. 6. §. 2. num. 13. & conducũt quæ dixi sup. lib. 3. cap. 21. ex num. 18. Vt sic cessare posit scrupulus, quẽ in hoc articulo, se, dum Fiscalis Argentinus esset, habuisse perhibet D. Francisc. Alfar. dict. gloss. 24. num. 2. & 3.

[27] SEXTÒ, licèt † causæ Regium patronatũ concernentes, vel quæ alia Regalia tangunt, soleant ut plurimum in Hispania per supremum Senatum tractari & expediri, ex traditis à Bobad. d. cap. 18. num. 213. litt. I. & Ego sup. lib. 3. cap. 3. Cancellariæ tamen Indiarum hoc idem ius sibi vendicare possunt, & debent, cùm illud eisdem non solùm concedatur, verùm enixè commendetur per plures sched. & ordinat. quæ habentur in 1. tom. impress. pag. 83. & seqq. & 2. tom. pag. 29. & seqq. & dixi latè sup. d. cap. 3. inter quas notanda est illa ann. 1574. quæ iuris patronatus Regij formam præscribit, & in fine procœmij ita concludit: *I los nuestros Virreyes, Audiencias, i Iusticias Reales procedan con todo rigor contra los que assi fueren, ò vinieren contra nuestro derecho, è patronazgo, procediendo de oficio, ò à pedimento de nuestros Fiscales, ò de qualquiera parte que lo pida, i en la execucion de esto se tenga mucha diligencia.* In quibus item sched. & in ordin. Audient. ann. 1563. dubia omnia orta super eodem iure patronatus Regij, vel erectionibus Ecclesiarum, vel collationibus præsenbus Ecclesiarum, vel earũ Prætatorum, ab eisdem Audientijs, vel earũ Prætatorum, ab eisdem Audientijs declaranda esse deciditur, & retensio Bullarum conceditur, quæ eidem patronatui præiudiciũ aliquod generare posse videantur, ut latiùs dixi d. lib. 3. cap. 3. num. Quinimò & ob hanc causam, quòd Regales Audientiæ de Regio patronatu cognoscant, & Regem ipsum repræsentent, iubet quædã sched. dat. Matrit. 29. Maij ann. 1594. d. 2. tom. pag. 29. [28] † ut quoties illæ ad Ecclesias Cathedrales accedunt, ut collegialiter, & in forma (quã dicunt) Audientiæ, divinis intersint, sex, vel quatuor ad minus, ex præbendarijs ad eas excipiendas, & dimittendas usque ad Ecclesiæ fores accedant, cùm & hoc, ut inquit ipsa sched. in Hispania fieri soleat cũ Cancellaria Pintiana, & Granatensi: *I aya mayor obligacion de que lo hagan los Prebẽdados de las Indias con mis Virreyes, i Audiencias, assi por representar mi persona, como por ser Yo Patron de las Iglesias de las Indias, i averos dado las presentaciones de mi mano.*

[29] SEPTIMÒ, † quamvis de usurpatione, sive occupatione, aut impedimentis Regiæ iurisdictionis Rex solus, vel supremus eius Senatus cognoscere soleat, ut deciditur in l. 3. tit. 1. lib. 4. Recop. ibi: *Del impedimento, i ocupacion de la nuestra jurisdicion, ò señorio, ninguno puede conocer sino Nos.* Adhuc tamen eadem hæc cognitio, & Regiæ iurisdictionis defensio Audientijs Indiarum committitur, imò & graviter commendatur in

sched.

sched. Pintiæ 13. Febr. ann. 1559. dict. 2. to. pag. 31. ibi: *I no deis lugar à que contra ella se vaya, ni passe en manera alguna.* Nimirum, † quia in toto Regno Rex habet fundatam suam iurisdictionem temporalem, ut in terminis docet Did. Perez in l. 2. tit. 1. lib. 3. Ordin. & Azeved. in d. l. 3. Recop. ad fin. ex Oldrad. cons. 83. & Palac. Rub. in cap. per vestras, fol. 83. num. 49.

30

31 OCTAVÒ, taxa iurium, & sportularum, quæ notarijs, & alijs ministris Tribunalium Ecclesiasticorũ præscribitur, & Hispanè vocatur *Arancel*, & cura, ut præcisè & fideliter observetur, iniuncta est in Hispania supremo Castellæ Senatui, ut patet ex l. 27. tit. 25. lib. 4. Recop. & tradit Bobad. d. lib. 2. cap. 18. num. 229. ibi: *I si los tales Notarios excediessen en llevar derechos contra los Aranceles Reales, se debe dar aviso de ello al Consejo, ò si fuessen legos los Notarios castigarlos.* Quod tamen in partibus Indiarum Regijs Audientijs committitur, per plures schedul. quæ reperiũtur dict. 2. tom. pag. 371. & seqq. quæ seriò eisdem iniungunt, ut dictarum sportularum taxa, triplum earum non excedat, quæ in Regnis Castellæ exigi solent, & severè adversus transgressores animadvertant. Et in alia Pardi 30. Octob. ann. 1591. pag. 372. iubetur Peruano Proregi Dom. D. Garciæ de Mendoça, ut super hoc vigilet, & taxæ Archiepiscopatus Toletani triplum tantùm exigere patiatur. Neque in his tantùm sportulis moderandis se interponere possunt, † verùm & in funeralibus, matrimonialibus, & alijs similibus iuribus, sive oblationibus, quas Indiarũ Parochi per corruptelam inducunt, ut habetur in sched. ann. 1558. tom. 4. pag. 337. Et in alia Matrit. 20. Decemb. 1608. deciditur, quòd etiã moderari faciant procurationes, & collectas, quas Visitatores Ecclesiastici in suis visitationibus exigunt. Nimirum, quia ut inquit Bobad. ubi sup. n. 229. † Reges prohibere possunt, ne Ecclesiastici à suis subditis impositiones, & cõtributiones illicitas exigant, & Episcopis iubere, ut ad se, suaque Prætoria Tribunalium Ecclesiasticorum taxas, sive Arãceles remittant, l. 27. tit. 25. lib. 4. Recop. & cap. 41. in Curijs de Madrid ann. 1593. qua de re dixi etiam alia, quæ hîc repeti possunt, sup. lib. 3. cap. 8. num. 64. & seqq.

32

33

34 NONÒ, † Episcopis decedentibus, licèt regulariter Regius Senatus in Hispania, per se, vel per provisiones, quas expedit, eorum spolia colligi faciat, & lites, quæ super eis moventur, & solutionem famulorum, & creditorum in se recipiat, ut docet idem Bobad. dict. lib. 2. cap. 18. num. 180. In provincijs tamen Indiarum Regiæ Cancellariæ de hoc semper cognoscũt, idemque eis plurimis alijs schedulis iniunctum est, de quibus etiam dixi latiùs d. lib. 3. cap. 11. num. 37. & seqq.

35 DECIMÒ, † non solùm cognitio in causis Ecclesiasticis per viam, quam dicunt violentiæ, communis est Audientijs, & Cancellarijs Indiarum, cum alijs Hispaniæ, ut expressè decidit ipsarum ordinatio ann. 1563. ibi: *Item ordenamos, i mandamos, que los nuestros Oidores de la dicha Audiencia en los casos de fuerças hechos por los juezes Eclesiasticos, conozcan segun, i de la manera que en estos Reinos conocen las Audiencias de Valladolid, i Granada, sin estenderlo mas de lo que en las dichas Audiencias se platica:* & plures aliæ schedulæ, quæ extant d. 1. to. pag. 29. Verùm & retentio Bullarũ, quæ iuri Patronatus Regio officere possint, & attentæ esse iubentur super actionibus, & visitationibus Religiosorũ, & eorum Commissariorum, Vicariorum generalium, Visitatorum, & Cõservatorum, & constito de iniustitia, vel notoria vexatione, quam faciunt, rectè ad oppressorum defensionem partes suas interponere possunt, licèt hoc alias Audientijs Hispaniæ prohibitum sit, & solùm Regio Consilio reservatum, ut cõstat ex l. 40. tit. 5. lib. 2. & l. 1. & 2. tit. 8. lib. 1. Recop. cum traditis à Cevallos, Salgado, & pluribus alijs, quos retuli d. lib. 3. cap. 26. num. 34. & 111. & seqq. Qui latissimè † de dicta cognitione per viã violentiæ pertractant, & de retentione Bullarum, & de alijs remedijs ad tollẽdas, vel excusandas iniurias iudicũ Ecclesiasticorum Regijs vassallis, sive clericis, sive laicis illatas. De quo etiã Nos, Deo dante, in Cõmentarijs ad Novã Recop. latiùs agemus, & interim vide optimè loquentes Covar. c. 35. pract. Henric. in sum. lib. 14. c. 12. & lib. 19. c. 3. Sayr. de cẽsur. lib. 2. c. 18. Cened. collect. 17. ad Decretal. & collect. 15. ad Decretum, & meliùs q. canon. 45. per tot. Gabr. Pereira in tract. de man. Regia, 1. par. per tot. Patian. cõs. 164. à n. 23. Morla in emp. 1. par. tit. 2. q. 14. per tot. Pet. Greg. lib. 13. de Rep. c. 1. Callist. Remir. qui plures alios adducit, de lege Reg. §. 20. n. 80. cum sequent. Et in terminis de nostris Audiẽtijs Indiarum D. Franc. Alfarus de off. Fisc. gloss. 2. num. 14. & seqq. D. Carrasc. ad leg. Recop. cap. 6. §. 4. Dom. D. Felician. à Vega Archiep. Mexicanus in cap. decernimus, de iudic. n. 24. 25. & 164. & in cap. quanto, num. 99. & seqq. & novissimè Diana resol. moral. 1. patr. resol. 13. D. Franc. Torreblanca in epit. de Magia lib. 3. cap. 26. ex n. 2. & iterũ & pleniùs de iure spiritual. lib. 15. cap. 10. & passim Martin. Magerus in suo uberrimo

36

tract. de iure protect. ubi cap. 3. num. 78. & 79. † nihil magis Regibus, quàm subditorũ protectionem, incumbere docet, allegans illud Senecæ:

---------- Hoc Reges habent
Magnificum, & ingens, nulla quod rapiet dies
Prodesse miseris, supplices fido lare
Protegere, &c.

37

38 VNDECIMÒ, † licèt causæ tangentes generalem Regni administrationem in Hispania supremo Consilio Iustitiæ, vel Status cõmissæ sint, & in provincijs Indiarum privativè ad Proreges, vel Gubernatores spectent, ut disponitur in schedul. 11. Iunij ann. 1572. tom. 1. pag. 241. & pluribus alijs. Ipsis tamen Proregibus iniungitur, ut ubi res aliqua ardua se obtulerit, necnon etiam ad meliorem officialium providendorum electionem, Auditores, quos secum habent, vocent, & consulant, quamvis eorum suffragia præcisè sequi non teneantur, ut constat ex capitibus instructionum eorundem Proregum, quæ habentur 1. tom. pag. 242. 316. & 324.

39 Et, quod magis est, ab his, † quæ ipsi Proreges, vel Gubernatores sub titulo gubernationis decernitur, vel statuitur, si aliqua pars se gravari senserit, quemadmodum in Hispania ad Regium Consilium à Consilio Cameræ provocatur, ita in Indijs ad Regales Cãcellarias patet recursus, ubi partibus iudicialiter auditis, quæ Proreges, vel Gubernatores decreverunt, confirmantur, revocantur, aut moderantur. Illisque seriò iussum est, ne ullo modo impediant, vel turbent.

40 Quamvis † si in suis sententijs tenaciter hæreant, & Regias Audientias ius de illis cognoscendi non habere contendant, quasi meræ, & absolutæ gubernationis sint, nihilque contentiosæ iustitiæ admixtum habeãt, vel ex alijs causis, ijs, quæ ipsi iusserint, standum sit, ut occasiones scandali præscindantur, & ad Regium Senatum causa remitti debeat, cum protestationibus modestè ab Auditoribus factis, & rationibus, ac motivis, quibus utraque pars suam iurisdictionem asserit, & defendit; ut in eodem Senatu ei, cui competere visa fuerit, demandetur. De

41 quibus omnibus, † & quòd Proreges præsentes non sint, ubi Auditores agere volunt de appellationibus ab ipsis interpositis terminandis (quod tamen raro Proreges observant) extant plures, & valdè notandæ schedulæ, quæ habentur in 1. tom. impress. pag. 240. & seqq. Vbi hoc fieri dicitur propter locorum distantiam, & ut partium molestijs, & sumtibus consulatur. Sed ultra eas notabilior est alia dat. Buitrag. 19. Maij ann. 1603. ad Limanam Audientiam directa. In qua cùm relatio facta esset cuiusdam competentiæ inter Proregem, & eandem Audientiam, quæ scandalum generavit, eos reprehendit, iubetque, ut deinceps omnes suo se in officio contineant. Et addit: *Que si hechas las protestas, i requerimientos, todavia el Virrei perseveràre en mandar executar sus decretos, ò proveimientos, no siendo la materia de calidad en que notoriamente se huviesse de seguir de ello movimiento, i desassossiego en la tierra, se cumpla, i guarde lo que èl huviere proveido, sin hazerle impedimento, ni otra demostraciõ, i den aviso particular de lo que huviere passado, para que se mande proveer, i remediar, como el caso lo requiere.*

Et cùm quædam similis competentia, me referente, formata fuisset cum Dom. Prorege Principe de Esquilache, eò quòd ipse prætenderet Regalem Audientiam Limanam cognoscere non posse per viam violentiæ de quodam spolio beneficij de Lambayeque, supremus Senatus, auditâ utriusque partis relatione, respondit per epistol. 14. August. ann. 1621. *Que el Virrei por ningun caso, aunque diga que procede à titulo de govierno, ò de comission especial, quite el recurso libre de la apelacion à la Audiencia, i no se entienda estar inhibida, si en las cedulas de la comission especialmente no se declarare lo contrario.* Et per illam eandem sched. ann. 1603. expressè deciditur, ne Proreges, aut Gubernatores ullo modo se immisceant in negotijs iustitiæ administrationem concernentibus, quæ Audientijs commissa sunt; nevè ullum eis in hoc impedimẽtum apponant. Quod priùs etiam ipsis Proregibus iniunctum fuerat in sua instructione, cuius caput refertur 2. tom. pag. 7. Et quoniam aliqui Proreges spernebant, & pro libito Regias Audientias inhibebant, provisionibus ad id sub Regio nomine, & sigillo expeditis, hoc eis reprehenditur per epistolam missam ad Proreg. Peruan. 27. Februar. ann. 1575. ubi dicitur: *Que aviendo de escribir a la Audiencia, lo aveis de hazer por carta, como a Oidores nuestros, i vuestros Colegas, i no por patentes en nuestro nõbre, por via de mandato, pues estais mas obligado que otros, por el lugar nuestro que teneis, à hõrar, i autorizar la Audiencia: i porque el mandar à la Audiencia està reservado à Nos.* Quo loquendi modo etiam aliæ schedulæ utuntur, & præcipuè novissima quædam ad Proregem Mexicanum missa 17. Aprilis ann. 1623. quæ disponit: *Que tengais siempre con los Oidores la buena*

cor-

correspondencia que se debe al lugar que ocupan, i à la autoridad de sus oficios, pues siendo vos su Presidente, os toca procurar la quietud i conformidad de todos, tratandolos con tanta suavidad, i decencia, que os respeten, i obedezcan por amor, i no por demasiada severidad. Et in alia 7. Februar. an. 1610. eâdem ratione attentâ, deciditur: † *Que el Virrei en todos los actos publicos en que se hallare con la Audiencia, llame, i lleve à su lado al Oidor mas antiguo que allí se hallare de ella. Pero no à los Alcaldes del crimen, ni al Fiscal.* Quod rursus repetitur, & forma associandi Proregem præscribitur, in alia noviori 9. Novemb. ann. 1618. eâ additâ clausulâ: *De manera, que entre todos se cōserve la buena correspondencia, que es justo, &c.*

42

Et est adeò verum Proregem non debere Audientias turbare, neque impedire, vel cū eis se immiscere in rebus tangentibus administrationem iustitiæ. Vt † etiam si ei aliqua schedula dirigatur, cum illa clausula: *Que haga justicia en el caso que en ella se refiere*, debet intelligi per legitimos tramites, & excitando Auditores, vel Quæstores criminum, quorum Præses est, ut illam administrent, & sine innovatione styli cuiuslibet Tribunalis, ut expressè rescribitur in quadam epist. Regia ad Audient. Liman. 3. Iunij 1620. quæ cùm quereretur, quòd Proreges virtute dictæ clausulæ omnia turbabāt, & sibi adrogabant, responsum accepit: *Que estas cedulas ordinariamente son excitativas, i se dan solo para que se haga justicia à las partes: i mi intento no es mudar el ser del juzgado, ni el estado de la causa, lo qual se incluye todo en la clausula que manda, se haga justicia, estareis advertidos para ir en todas ocasiones con este presupuesto, con lo qual se escusaràn las dudas que referis*, que schedul. sumta videtur ex l. bona fides, D. de poss. cū alijs, quæ adduxi sup. lib. 2. cap. 24. ex n. 131. Maranta cons. 65. num. 10. & latè Giurba decis. Siciliæ 541. num. 6. Mandos. in reg. 1. Cancel. verb. *Iustitiam faciant*, Marta de clausul. 1. par. claus. 64. Sarabia de adiunct. q. 33. num. 5. ubi, quòd excitare iurisdictionē idem est, quòd ordinariam concedere Dom. Valençuel. cons. 95. num. 26. & cons. 85. ferè per totum, Aloís. Riccius, omninò videndus, decis. 221. Archiep. Neap. par. 3.

43

Dvodecimò, quamvis † causæ, quæ Regium patrimonium ac facultates expectant, privativè ad Regias Cancellarias agi, & terminari soleant in Consilio ad hoc specialiter designato, quod vocatur Rei Dominicæ, sive *de Hazienda i Contaduria*, ut patet ex l. 3. & per tot. tit. 1. lib. 9. Recop. Hocque ipsum in provincijs Indiarum † Proregibus, & Gubernatoribus primo loco iniunctum sit, ut disponitur in eorum instruct. ann. 1595. cap. 68. & alibi passim. Nihilominus tamē in alijs schedulis cavetur, ut ad sumtus & expensas extraordinarias ex Regijs arcis faciendas, & alia dubia decidenda, quæ Regium patrimonium concernāt, Auditores, & Officiales Regios in Consilium vocent, quod appellatur, *Acuerdo general de Hazienda*, ibique tractetur, & decidatur, quid fieri oporteat, & an occasio, quæ ad sumtus extraordinarios faciendos prætexitur, talis sit, ut cunctationem, & Regis consultationē non patiatur. De quo agunt sched. 19. Novemb. ann. 1566. & expressiùs dictam formā ad unguem constituens ordinatio Audientiarum Indiarū ann. 1563. Et extat alia novissima Matr. 13. Decemb. ann. 1617. ad Audientiā Limanā scripta, quæ refert aliā Peruano Regi remissam, quâ excessivi sumtus ex Regia gaza ab eo facti notantur, & reprehenduntur, iubetque, ut Auditores ei obviam eant, si in posterum idē continuare voluerit. Et similiter † licèt Limæ, Mexici, & in Novo-Regno Granatensi erecta sint Tribunalia Calculatorum maiorum, sive Rationalium eiusdem Rei Dominicæ, ipsis tamen adsessor ex Regijs Auditoribus nominatur, & ad lites, quæ iustitiam concernunt, audiendas, ipsi ijdem Auditores ad Rationalium Tribunal vocantur, licèt ad votandas, & decidendas in consessu ipsorum Auditorum, vulgò *Acuerdo*, coadunari debeant, ut expressè disponitur per Ordinationes eiusdem Tribunalis, de quibus infra lib. 5. cap. fin. tractabimus.

44

45

46

Decimotertiò, † in eisdem Regalibus Indiarum Audientijs, si Proregem, vel Gubernatorem, qui eis simul præsidet, abesse, vel mori contigerit, non solùm per antiquiorem Auditorem persona Proregis repræsentatur, quod commune est cum alijs Audientijs Hispaniæ, verùm & apud ipsas Audientias illa quoque omnia transferuntur, quæ generalem provinciæ gubernationem concernunt, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus, & tam in civilibus, quàm in criminalibus, vel militaribus causis, ua apertè disponitur in schedul. ann. 1550. 1586. & alijs novioribus, quas reperies in d. summar. Recop. lib. 2. tit. 14. l. 13. & 14. quod tamen intelligendum est de Audientijs, quarū immediatus Præses, simul totius provinciæ, in quibus ipsæ resident, gubernationē habebat. Nā si fortè sub eiusdem Proregis gubernatione generali plures Audientiæ cōstitutæ

47

sint, licèt alias distinctos Præsides habeant, ut contingit in Regno Peruano, ubi Proregi subsunt Audientia Limana, cuius & Præses est, & Audientia Quitensis, & Argentina, ad quas etiam suam gubernationem extendit, & in aliquibus ad Panamensem, & Chilensem. Hæc omnia, quæ Prorex in dictis Audientijs faciebat, exercebat, ac gubernabat, vel facere, exercere, aut gubernare poterat, apud Limanam dumtaxat Audientiam privativè ad alias remanebunt, ut expressè decisum est per sched. 19. Martij ann. 1550. iunctâ epistolâ, quæ in eius declarationem scripta fuit ad Proregem Peruan. Dom. Comitè del Villar 19. Octob. ann. 1586. quæ reperiuntur in 1. tom. impress. pag. 25. & seqq.

48 Et quoniam his non obstantibus, † vacante Peruani Regni gubernatione per obitum Proregis Dom. Comitis de Monte-Rei, Argentina, & Quitensis Cancellaria illam in se, unaquæque pro suo districtu, recepit, idque aliquibus iuris allegationibus defendere nisus fuit Lic. Petr. Ruiz Bejaranus Argentinus antiquior Senator, quòd par in parē imperium habere non posset, & quòd cōstitutis, & distinctis dictis Audientijs, quod tempore dictæ sched. ann. 1550. factum non erat, unaquæque in suo territorio æqualem potestatē habere, & exercere debuit, arg. text. in cap. & tēporis 16. q. 1. cap. 1. ne sed. vacant. l. unica, C. de Metropol. Beryto lib. 11. cum traditis à DD. ibid. & à Bart. in Auth. ut iud. sine quoquo suffrag. §. illud el 1. in fine, collat. 2. Adhuc prædictæ schedulæ exequi, atque observari iussæ fuerunt per aliam dat. Pardi 20. Novemb. ann. 1608. ad Argentinam & Quitensem Audientiam directæ: & quoniā nihilominus Argentina in sua sententia contumaciter persistebat, in duobus millibus argenteorum ducatorum mulctata fuit. Quoniam

49 omnis † argumentatio cessat in materia iurisdictionis, ubi constat de contraria Principis voluntate, qui eius auctor & fons esse dicitur, ut latè per Mastrill. de Magistr. lib. 3. cap. 2. ex n. 5. Pacian. de probat. lib. 2. c. 43. ex n. 8. & Cancer. 2. tom. var. cap. 2. n. 106. & 307. quæ voluntas magna cū ratione, & causæ circumspectione regulata videtur: quoniā Audientia Limana antiquitate, auctoritate, & Auditorum numero alias Peruanas excellit, & Proregem pro Præside, seu Capite habet, quod in eandem suas vires influit, dumvivit, & moriens, quasi hæreditario iure transmittit. Maximè cùm per alias sched. cautum reperiatur, etiam post aliarum Audientiarū

50 erectionem, ut † de omnibus causis gubernationis, in quibus à Proregibus appelletur, sola illa Audientia, in qua ipsi resident, & præsident, cognoscat, & adeatur, non verò aliæ in quarum districtu res, vel personæ litigantiū existunt, quæ sched. reperiūtur in 1. to. impress. pag. 244. & seqq. & referūtur in alia Marr. 15. Febr. ann. 1566. cum eadem Audientia Argētina loquente. Vbi etiam alia ratio redditur, quòd gubernatio meliùs per unum, quàm per plures exercetur. Quia ex hoc multa inconvenientia nascuntur. Ideòque ibidem Argentina Audientia iubetur, ut sui districtus gubernationem Licent. Castro, electo Præsidi Limanæ, relinquat.

51 Planè ubi non per mortem, † sed per absentiam, de Gubernatoris defectu supplendo tractatur, attendenda erit doctrina Ioā. Matienz. in l. 6. tit. 3. lib. 5. Recop. gloss. 1. n. 2. qui in terminis Indiarum docet, subrogationem Auditoris antiquioris in locū Præsidis, vel Proregis in brevi absentia practicandam non esse, & cùm eius reditus citò speratur, ex traditis à Tiraq. in l. si unquam, verb. *Susceperit liberos*, C. de revocād. donat. ex n. 145. Quod notandum erit pro his, quæ de Commendarum provisione in vacatione, vel absentia Proregis, aut Gubernatoris, qui commendandi ius habet, dixi sup. lib. 2. c. 4. n. 84. Sed licèt in hoc rectè sentiat Matienz. in eo tamen mihi hallucinari videtur, quod dicto loco tradit: *Antiquiorem Senatorem Cācellariæ Regum, officium Gubernatoris, in locū Proregis absentis, exercere*. Nam re verâ hoc per totam Audientiam administratur, ut disponitur in sched. sup. relatis. Et † antiquior

52 Auditor solùm, quæ ad officiū Præsidis pertinent, solus exercet, & ob hunc respectū dicitur in quadam sched. dat. Lermæ 11. Sept. ann. 1610. *Que quādo el Virrei estuviere fuera de la Ciudad, tenga silla sin sitial el Oidor mas antiguo en el lugar que la tiene el Virrei*: & nullas alias cæremonias ei permittit, ex illis, quæ cum Prorege observantur. Quinimò neque illa de sessione in loco Proregis observatur. Nam Prorex sellam ponit in medio Capellæ maioris; antiquior autem Auditor à latere, & unam lineam suo ordine cum reliquis Auditoribus constituit. Om-

53 nesque † sellas habent in Ecclesijs, & alijs locis, ubi concurrunt in provincijs Indiarū, non verò scamna, ut disponit dict. schedul. ann. 1610. & alia antiquior ann. 1570. quæ extat in 1. tom. impress. pag. 261. Nam licèt in scamnis sedeant in Regijs Consilijs, & Cancellarijs Hispaniæ, ut eædem schedul. referunt. In Indijs tamen semper contrarium observatum est, eâ fortè ratione, quòd Decuriones civitatum è regione Audientiæ in scamnis sedent, & aliqua inter eos, & Auditores differentia constitui debuit.

Quod dictarum schedularum Consultores non animadverterunt, nec pariter, quantum oporteat Indiarum Auditores honorari, ut infrà trademus. Ob idque illæ nunquam executioni mandatæ sunt, neque expedit ut mandẽtur, sicut neque aliæ novissimæ, † quæ omnibus, etiam privatis hominibus, sellas ad Ecclesias deferre, in eisque sedere permittunt. Quod antè iustissimè prohibitũ fuerat per antiquam quandam schedul. quæ hodie quoque observari debet, neque enim facilè mutandæ sunt antiquæ cõsuetudines provinciarum, cùm unaquæque in suo sensu abũdet, & non loca legibus, sed leges locis accõmodari debeant, ut sæpè retulimus.

54

Decimoqvartò, in Audientijs Hispaniæ Auditores, ut plurimũ, solùm litibus audiendis, & iudicandis intendunt; in † Audiẽtijs verò Indiarum ultra hoc munus multis alijs occupationibus distinentur. Nam eorũ unus vicissim ex ipsarum Audientiarũ ordinationibus visitationi provinciæ intendere debet. De qua visitatione, & eius forma, & effectibus agunt plurimæ schedulæ, quæ extãt tom. 2. ex pag. 125. Alius Cõmissario subdelegato S. Cruciatæ adsidet, & æquali suffragio causas ad illud Tribunal spectantes determinat. Alius, etiã pro turno, de bonis defunctorum, maximè intestatorum, vel qui in Hispania hæredes, aut legatarios, vel pia opera facienda relinquunt, colligendis, & in Hispaniam remittendis, causisque, quæ super illis excitantur, in prima instantia audiendis, & terminandis cognoscit, ut infrà cap. 7. latiùs exponam. Alius quotannis Regiã Classem ex Panamensi portu ad Limanum redeũtem ex Regijs commissionibus visitat. Alius executorijs supremi Indiarum Consilij implendis, & pœnis, ac condemnationibus exigendis, & ad Receptorem generalem eiusdẽ Consilij transmittendis, operam navat. Alius de novis Regijs quæstubus, sive reditibus curat, qui ex mensata, & dimidia (quam vocant) annata colliguntur. Alius Auditor Proregis pro causis militaribus, & interdum generalis eius adsessor existit, licèt hoc ultimũ novissimè prohibeatur per schedul. ann. 1618. ex rationibus, quæ in ea referuntur; & ne impeditus reperiatur, ubi de decretis Proregis ad Regalem Cancellariam appellatio defertur. Alius (ut suprà tetigi) Tribunali calculatorum, sive rationalium adsidet, & etiam Consulatui mercatorum, pro cognoscendis appellationibus eiusdem Tribunalis, quas ibidem *Alçadas* appellant. Alius inquirit de commissis mercium, quæ ex Sina, Philippinis, & Nova-Hispania clanculũ advehuntur, & vulgò vocantur *de Contravando*. De quibus omnibus, & alijs varijs, & extraordinarijs cognitionibus, quæ eisdem cõmitti solent, agunt innumeræ propè schedulæ diversis temporibus expeditæ, quas longum esset hìc recensere.

55

Et aliquæ illarum pro his occupationibus Auditoribus † moderatũ salariũ constituunt, ultra illud, quod sui muneris ratione reportant: aliæ verò illo tantùm contentos esse iubent, & neque tertiam partem ex condemnationibus commissorum, quas faciunt, sibi applicari permittũt, præcipuè illæ de iudicibus mercium Sinarum loquentes, 26. April. ann. 1608. & 22. Aug. ann. 1620. quæ vel oblitæ, vel revocatoriæ aliarum, quibus hæc tertia pars dictis iudicibus concedebatur, iubẽt, ut deinceps eam nõ ferant, eâ ratione redditâ: *Porq̃ teniendo, como tienen, salario mio por razon de sus plaças, i oficios, no era justo se les permitiesse llevar las dichas tercias partes.* Quæ ratio sumta videtur ex decis. text. in l. 15. tit. 6. lib. 2. & l. 11. tit. 21. lib. 4. Recop. & traditis à Bobad. lib. 2. Polit. c. 21. n. 35. & lib. 5. c. 1. n. 243. Rodrig. in tract. de execut. c. 7. n. 10. & Curia Philip. 2. par. §. 23. n. 8. & magis in terminis ex ordinat. earundem Audient. Indic. ann. 1563. c. 17. quæ similes applicationes Auditoribus, & Quæstoribus criminum sub pœna quadrupli denegant. Quãvis Ego, salvâ tanti Senatus reverẽtiâ, has leges, & auctoritates in ijs casibus, & causis intelligendas, & observandas esse cẽserem; quæ ex obligatione suscepti muneris dictis Ministris incumbũt, eiusque propriè, & ut ita dicã, naturales esse videntur. Atverò ubi munus, vel onus, quod Auditori superadditur, officio non cohæret, sed ex peculiari cõmissione, aut delegatione procedit, sive ea perpetua sit, sive tẽporalis, nulla lex, aut ratio reperietur, quæ vetet partem pœnarum, aut alia emolumenta eisdem cõmissionibus annexa percipere. Nec salarij perceptio id excludit, quod ob ministerium omninò separatũ conceditur, & aucto labore, semper augeri solet, & debet, ut optimè, & multum in nostris terminis observat idẽ Bobad. omninò vidẽdus, lib. 4. c. 5. n. 54. & novissimè, agens de pœna tripli, quæ Regijs rei dominicæ Senatoribus applicatur ex l. 18. tit. 5. lib. 9. Recop. dissertiss. & suprà ætatem eruditus D. Ant. Cabrer. in tract. de tripl. seu eorũ pœna, prælud. 3. per tot. Maximè † si aliorũ sententiã sequamur, qui etiã in delegato, ob ipsam delegationem, specialiter salariato, affirmant, posse præter salariũ recipere easdem sportulas, quas accipit ordinarius, ut per gloss. verb. *Pedaneis*, in Auth. de iudicib. §. ne autem, & ibi Bart. num. 1. & 2. Matienz. in dial. Relat. 3. par. cap. 24. n. 6.

56

57

58

Ioan.Garc.de expens.cap.21.n.10. in fin. cũ seqq.& de parte pœnarum expressè loquens Villadieg.in Polit.cap.5.§.32. Quos omnes novissimè † refert & sequitur D.Thom.Carleval.in suis pręclaris disput.de iudicijs,disp. 4.per totam.Vbi hanc quæstionem doctè, & diligenter pertractat, & leges Regias in cõtrarium allegatas, veris, & germanis interpretationibus donat.Et,quod magis est,contrariam determinationem dictarum schedularum sub verborum involucro pungit. Erat enim Relator Consilij Indiarum eo tempore,quo latæ fuerunt,& causam meam,quæ illis occasionem præstitit, dilucidè iudicibus exposuit,quos tamen ait, Præsidis qui tunc Senatum regebat sententiam sequutos, qui nimis præcipitanter, seu festinanter suum iudicium aperuit.

59

Atqve hæc planè sunt,quę sese mihi de specialibus Audientiarum Indiarum dicenda obtulerunt, quibus facilè alij alia adijcere poterunt.Sed in eo tamen Cancellarijs Hispaniæ cedunt, † quòd de causis nobilitatis, vulgò *de Hidalguia*,cognoscere nequeũt.Sed servatis Executorijs,quas nobiles præsentaverint,lites,si quas aliqui super hoc iure movere velint,ad dictasCancellarias remittere debent. Quod primò cautum fuit per epist. Reg.ad MexicanamAudientiam scriptã 28. Octob.ann.1548.& posteà in earundemAudientiarum ordin.an.1563. expressiùs deciditur,ut habetur 2.to. pag.11. ubi subnectitur notabilis illa sched. dat.Tolet.26. Iulij ann.1529. † quæ socios insignis illiusDucis March. D.Franc.Pizarro, qui in detectione maris del Sur,& Regni Peruani, tot cum eo labores pertulerunt, & præcipuè eos, qui in Gorgona manserunt,si plebei essent,nobiles facit; & si nobiles, in armatos Equites promovet.Quorum nomina,ut magis posteritati commendẽtur,si fortè meus hic liber,qualiscunque sit, genium diuturnitatis habuerit, hæc erãt:*Bartolome Ruiz Piloto,Christoval de Peralta,Pedro de Cãdia,Domingo de Soraluzo,Nicolas de Ribera,Frãcisco de Cuellar, Alonso de Molina,Pedro Alcõ,Garcia de Xare,Anton de Carriõ,Alonso Briceño, Martin de Paz,i Iuã de la Torre.*Et in alia sched.ann.1543. eod.tom.pag.12. declaratur, † qui fuerint,& censendi sint primi provinciarum Novæ-Hispaniæ Conquisitores.

60

61

62

Est tamen advertendũ, quòd quamvis dictæ Audiẽtiæ Indiarum de causis nobilitatis cognoscere principaliter nequeant,† incidẽter tamen ad effectum relaxandi aliquem à carceribus, in quibus pro debitis civilibus detinetur, benè possunt de illius nobilitate probationes recipere,&illis attẽtis super relaxatione pronuntiare. Et idem erit dicendũ ubi quis se nobilem esse allegat, ne quæstioni tormenti pro aliquo delicto subdatur, ut expressè disponitur in sched. dat.Tolet.18. April.ann.1539.d.2.to. pag.12. ubi inseritur, & ad litterã in Indijs observari iubetur l. 4. & 5.tit.2.lib.6.Recop.Quæ tamen declarationes solùm ad hunc effectum proficiẽt,neq; causæ principali nobilitatis aliquod præiudiciũ generabunt, vel pro actibus positivis nobilitatis allegari poterunt, ut novissimè disponitur in l.33.§.11.lib.2.tit.11.Recop. §. 11.ibi: *Quando se deduxere la hidalguia por incidencia para salir uno de la carcel, ò à otros fines semejantes,declaramos,que la probança,i autos q̃ sobre ella hizierẽ, no se puedan presentar, ni alegar, ni tener por acto positivo para la hidalguia en lo principal.*

63

Quapropter † ad has causas minorẽ nobilitatis probationem, sive informationẽ sufficere meritò docuit Azeved.in l.19.tit.21.lib. 4.Recop.n.68.&69.Molina de iust.&iur.to. 1.disp.571.n.10. Parlad.2.quotid. cap. fin. 5.par.§.6.n.10.& alij,quos refert & sequitur Bobad.lib.3.Polit.cap.15.n.2.Narbona in d.l.33.gloss.12.num.2.

64

Eandemque cognitionem habebunt dictæ Regales Audientiæ Indiarum, † ubi aliquis tanquam nobilis,sibi in Auditorio iudicum, sedem nobilibus dari consuetam, assignari postulat,ad quod probationẽ nobilitatis,hoc est,*de Hidalguia*, sufficere docet Otalora de nobilit.5.par.princ.cap.ult.n.15.qui ait,ita sæpè obtinuisse. Quamvis Ego id nunquã admittere voluerim, nisi simul cum hac nobilitate,personæ qualitas & honestas,officijq́;, ac ministerij, in quo exercetur, dignitas simul concurreret.Sunt enim multi,qui in his Indiarum partibus, etsi nobiles sint, nobiliũ habitu non incedunt,& quæstui dediti,minus honestis negotiationibus, sive occupationibus applicantur. Et quodãmodò honos eiusmodi sedis vilescet, & decolorabitur, si multis passim,& sine delectu communicetur, ut aliàs dixit text.in cap.1.de privil.&magis in terminis in l.2.C.si servus,aut libert.ad Decurion.aspir.ubiCuriæ dignitas maculari dicitur,si indignis conferatur,& de eadem hac ipsa præeminentia subselliorum in supremis Tribunalibus agens text. & DD. in l.ult. C. ubi Senat.l.2.& fin.C.de off.divers.iud.Otalor.d. cap.ult. Tiraq.de nobil. c.20.ex n.51. & alij relati à Mastrill.de Magistr.lib.4.c.3. num.34.& seqq.Chassan.in Catal.glor.mũd. consid.11.Schrad.cons.3. num.197. & Ego sup.lib.3.cap.ult.num.16.

65

Deniqve pro huius Capitis cronide notabis, † quòd in Mexicana Cancellaria non

66

sunt distinctæ iudicũ aulæ, sed Prorex tanquã Præsès eas disponit, & quotidie iudices selegit, qui ad lites, quas ipse designat, videndas, & expediendas dividãtur; prout fit in supremo Indiarũ Senatu, & exprimit ordinatio ipsius Audientiæ Mexicanæ, & sched. Matr. 7. Ian. ann. 1593. quæ habetur d. 2. to. pag. 15. & disponit: *Que aũ quãdo el Virrei se quedare en su aposento, i no fuere à la sala, pueda señalar à los Oidores los pleitos q̃ hã de ver, i repartir las salas, como esto lo haga antes q̃ la Audiencia se siente en los estrados, porque despues de sentados, lo ha de proveer, i ordenar el mas antiguo.* Quod tamen in Limana Audientia secus se habet. Nam postquàm in ea octo Auditores ad instantiã D. Proregis Marchionis de Cañete ann. 1592. creati fuerũt, ipse eos per aulas divisit, & unicuique earum proprium Præsidẽ ex duobus antiquioribus designavit, & proprium itẽ Secretariũ, ad imitationem Pintianæ Cancellariæ, & de hoc Regem certiorem fecit, & eius approbationẽ habuit in epist. ann. 1593. Vnde me in eadẽ Audientia Limana sedente, valdè semel & iterum dubitari contigit, † an Prorex posset, ubi sibi oportere visum esset, has duas iudicũ aulas, ita iam distinctas, ad alicuius negotij decisionem coadunare. Et planè, pluribus omissis, quæ alibi latiùs adducã, negativa sententia satis defendi potest ex ponderatione legũ 3. 18. 23. 33. & 48. tit. 5. lib. 2. Recop. quæ † de Cancellarijs Hispaniæ loquẽtes, nullatenus patiuntur, ut aulę mutẽtur, vel commisceantur, sed unaquęque negotia ad se pertinentia dijudicet. Quod & magis stringit l. 6. & 8. tit. 4. lib. 4. eiusd. Recop. quæ prohibent, facilè Regias provisiones expediri, ut lites in eisdẽ Cancellarijs pendentes, avocẽtur, vel evocentur, vel ut omnes earundẽ Auditores eis determinãdis intersint, unde quod Rex sibi præsumere noluit, non est temerè à Proregibus usurpandũ, † quorum potestas ad formam iurisdictionis mutandã, & reservata soli Principi, concedenda, nunquã extẽditur, l. formam, C. de off. Præf. Præt. Decius cons. 403. n. 3. & 4. vol. 2. Osasc. decis. 101. ex n. 3. Peregrin. de iure fisci lib. 5. tit. 2. ex n. 4. Quibus accedit, quòd etsi eadem sit, sive æqualis omniũ Auditorum potestas, & iurisdictio, † ubi tamẽ ex facto & volũtate Principis actus, sive usus ipsius iurisdictionis ob commodius eius exercitiũ in duas, vel plures aulas divisum, seu distributum fuit, unaquæq; ex illis separatam cognitionem habet, arg. l. quod in rerũ, §. fin. D. de leg. 1. l. ædes, D. de leg. 3. Et nullitatem inducet, si alij iudices se in aliorum causis immisceant, quia unaquæq; aula veluti diversum territorium ab alia cõstituit, ut dici solet in iurisdictione divisa per portas, vel quartela civitatis, l. si ut proponis, C. quom. & quando iudex, cap. cùm cõtingat, de foro comp. l. 1. ubi Bald. n. 1. D. de off. Consul. cap. prudentiã, §. 1. ubi latè Felin. n. 4. de off. deleg. idem Bald. in l. fin. D. de Senator. & in l. fin. ubi Bart. & DD. D. de iurisd. omn. iud. cũ traditis à Bertach. de gabel. 1. p. §. 19. num. 48. & Parlad. differ. 9. §. 3. num. 6.

67 68 69 70

Quibus fundamentis, & alijs, mihi hæc opinio satis probabilis visa fuit, quamvis cõtraria obtinuerit, † Proregibus auctoritatem imperij sui ingenio & potestate suã augentibus, & frustrà Regiæ Maiestatis repræsentationem sibi datã esse dicentibus, si ubi oportere visum fuisset, hanc Auditorum unionem facere non possent. In qua ipsis nihil detrahitur, & partibus consulitur, quarum iustitia in arduis negotijs per plures iudices meliùs, & perfectiùs administratur, ut sup. hoc cap. tetigi num. 10.

Et prætereà allegabant † aularũ divisionẽ, iurisdictionem Auditorum non mutasse; sed commodioris exercitij gratiâ separasse, utrãque autem unum Senatũ, unumque Auditorium insolidum repræsentare, ut in fundo diviso gratiâ cõmodioris culturæ, inquit text. in l. Caius, §. Titius, D. de leg. 2. & in civitate similiter per regiones divisa, l. 2. §. eodem tempore, D. de orig. iur. & in nostris terminis de Consilio Italiæ, quod à Consilio Aragoniæ fuit separatum propter meliorem negotiorũ expeditionem, & tamen eadem iura, & privilegia cõservat, pluribus adductis Dom. Præses Valençuela, omninò videndus, cons. 94. n. 24. & seqq. vol. 1. Et adhuc † magis in terminis Vinc. de Franc. decis. Neap. 252. n. 7. par. 2. ubi de Proregibus Neapolitanis loquens, hanc diversarum aularũ commixtionẽ, sive coadunationẽ eis permitti, & frequentẽ esse ostendit, licèt non satis aperiat, utrum eo in Regno ita fixæ, & diversæ sint dictæ aulæ, ut in nostro casu supponimus, & solùm addit tali † coadunatione factâ, etiã incidentia tãquam accessoria ad causam, per easdem aulas simul iunctas tractari debere, ex dictis per Bart. in l. solent, n. 16. D. de alim. & cibar. leg. Frecciã de subfeud. limit. 12. n. 36. fol. 113. Alciat. in l. si quis in cõscribendo, C. de pact. & eund. Franch. decis. 408. Vtrùm autẽ hæc coadunatio semel facta continuari debeat in alijs instantijs, prædictus Auctor non aperit. Sed mihi videtur, quòd si aliud ex verbis, aut mente iubentis non constet, in dubio pro prima tantùm instantia intelligenda sit; ex traditis à Gramm. cons. 10. n. 16. in civilib. person. cons. 49. n. 3. & Alv. Valasc. omninò vidẽdo, cõsul. 5. n. 2. & 21. par. 1. Quod meminisse

71 72 73 74

iuvabit ad intelligentiam, & praxim legum totius tit.19.& 20.lib.4.Recop.

75 Intér Audientias ✝ verò distinctas, & separatas, nulla coadunatio fieri potest, nec una in alterius districtu aliquid statuere, vel litteris provisionalibus uti, aut per verba præceptiva, imperativa, vel inhibitiva. Qua de re vide gravē querelā Argentinæ Cancellariæ contra Limanā, de qua agit sched. 30. Mart.ann.1609.quæ tamen nihil decidit, sed benè id præstitit Rebuff.ad leg. Gallic.tit.de rescript.in præfat.num.25. inquiens, unamquamque suâ provinciâ, & iurisdictione contentam esse debere, & cùm sint pares, alterā alteri iubere non posse, neque eius facta rescindere. Quod etiam pluribus illustrat And. Knichen in tract.de iure territor.cap.3.&4. Nisi fortè in aliqua earum pro aliquo respectu alteri superior reperiatur, ut in Limana contingere dixi, tempore vacantis gubernationis, quia tunc diversificata superioritas in eodem loco, situ, vel subiecto, unaquæque pro re nata peculiariter exerceri potest, ut benè observat Knichen d.cap.4.num.10.& 11.

SVMMARIVM CAPITIS QVARTI.

1 *Auditores, & cæteri Ministri Audientiarum Indiarū lectissimi esse debent & quare? num.3.*

Magistratus quot dotes habere debeant, remissivè.

4 *Auditores Indiarum eligi debent nō probandi, sed probati.*

5 *Officia bonos faciliùs recipiunt, quàm faciunt, ex D.Bernard.*

6 *Magistratus plurimi, acribus initijs, in curioso tamen fine se habent, ex Tacito.*

7 *Magistratus improbi, & petulātes magnum malum Reip.inferunt, & quare?*

8 *Senatores ex causarum Patronis, & in foro versatis, non ex tyrunculis, & inexpertis eligi debent, & quare? ex Ioann. Brantio.*

9 *Iudices esse plurimos, & iustitiam paucā queritur Simancas, & quare?*

10 *Officium officialium iustitiæ, quod, aut quale hodie esse dicat Petr.Blesens.*

11 *Collegialibus maioribus, & Cathedrarijs Vniversitatum fori minus expertis Magistratus decerni solent, & plures ex illis brevi tempore in maximos Senatores evadunt.*

12 *Auditores omnes, & præcipuè Indiarum, virtute & meritis, nō ambitione, aut officiorum nundinatione eligi debent.*

13 *Offitiorum ambitio, & venalitas semper Reip.lethalis fuit.*

14 *Officia qui emit, vendit, & à provincialibus pretium pro eis expensum cum fœnore extorquet.*

15 *Magistratū licitis modis, ac medijs ambire, non est valdè improbandum.*

16 *Ingenia summa sine fautore, aut commendatore in occulto latent, ex sententia Plin. & alijs.*

Eximia gloria sæpiùs fortunæ, quàm virtutis est beneficium, ibid.

17 *Magistratibus omni iure omnis avaritia, rapacitas, & munerum, imò & mutui receptio est interdicta, & de ea fugienda iurant, & plures Auctores, qui de hoc latè agunt.*

18 *Munerum omnigena receptio in Auditoribus, alijsque iustitiæ Ministris nullæ leges magis strictè probibuerunt, quàm Hispanæ, & præsertim Indicæ, quæ referuntur.*

19 *Iudices non accipere munera, ubi sunt, qui multa dare contendant, magnum præconium, ex Cassiod.*

20 *Pecuniæ amori vilis est omnis affectio, & avaritia iustitiam penitus exulare facit, ex D.Leone.*

21 *Auditores Indiarum probè suo ministerio fungentes, multum honorandi sunt, tum à Rege, tum à subditis, & quare?*

22 *Auditores, & Fiscales Audientiarum Indiarum togas talares induere iussi sunt, & quare?*

23 *Toga talaris qua Auditores, & Senatores induuntur, quid significet, & qualiter infulis, vel laticlavijs Romanorum respondeat?*

24 *Magistratus, qualiter possint procedere contra eos qui honorem, & reverentiam muneri suo debitam non præstant? & an cōtra clericos, & an iniuria ipsis illata, sit crimen Maiestatis?*

25 *Magistratibus obviantes de equis desilere, & eos comitari antiquissimum est, ex Apuleio, & alijs.*

26 *Magistratus sunt veluti Principes provinciarum, quas regunt, & etiam in absentia debent vocari* Seniores.

27 *Auditores Indiarum modesti esse debent, non elati, aut inflati, & quid præ oculis habere eos semper oporteat, ex Cicer. & Cassiod.*

28 *Auditoribus Indiarum ut continentiores in officio sint, de congruo salario provisū est.*

29 *Salaria Auditorum, & plures quæstiones*

de illis, proponuntur, & deciduntur in schedul. Indiarum, quae citantur.

30 Salarium olim concedi solebat Auditoribus, & alijs Magistratibus Indiarum ex die, quo ex Hispania solvebant, & qualiter posteà solùm sex menses pro toto itinere, & navigatione assignati sint?

31 Salarium sex mensium pro navigatione dari consuetum Ministris Indiarum, an, & quando ex iusta causa prorogari possit?

32 Navigare, aut iter facere si quis iubeatur, debet intelligi de tempore opportuno, securo, & consueto.

33 Salarium integrum debet habere Minister infirmus pro tempore quo ægrotat.

34 Salarium, an, & quando integrè percipiat Minister, qui in anni initio decedit, & aliæ quæstiones de salarijs, remissivè.

35 Salarium pro decem illis diebus sublatis in Kalendario reformato à Greg. XIII. adimi iussit Ministris Indiarum quædam Regia sched. quæ refertur.

36 Auditores duo si certent super antiquitate, quorum unus in data sui tituli, alter in adeptione possessionis prior est, quis cui præferri debeat?

37 Titulum originalem, seu officij, vel trasumtum authenticum, qui non præsentaverit, ad illud recipi non debet.

38 Gratia prælaturæ licèt perficiatur ex solo verbo Fiat à Papa prolato, non tamen debet recipi Prælatus, litteris non expeditis, & præsentatis.

39 Auditores, & Audientiæ Indiarum, & Cancellariæ Hispanæ non delegatam, sed ordinariam iurisdictionem habet, & exercent.

40 Iurisdictionis defectus est insanabilis, & ideò eius fundamentum solidum valdè esse debet.

41 Mandatum non potest probari testibus, sed requiritur instrumentalis eius exhibitio.

42 Clerici ad Senatus & Cancellarias Hispaniæ admitti solent, in Indijs nunquam, vel raro, & quare?

43 Enuntiativè quod in aliqua lege profertur, ius constitutum, & observari solitum non subvertit.

44 Clericos fungi officio Senatorū, vel Auditorum, an licitum, vel expediens sit? & iura, & Auctores, qui de hoc agunt.

45 Fori, & litium frequentatio etiam in bonis hominibus malitiam, & alia damna producit.

46 Curia derivari dicitur à cruore, in quodam Concilio Romano.

47 Auditores & Senatores Ecclesiastici, an pro commissis in officio, à seculari potestate puniri possint? anceps quæstio est.

48 Auditores & Fiscales Indiarum eligi nō debent ad Audientiam eius urbis, vel provinciæ, ex qua orti, vel oriundi sunt, & quare?

L. ult. C. de crim. sacrileg. l. 11. tit. 18. par. 1. & aliæ plures, quæ officia in propria patria exerceri probibent, expenduntur, & illustrantur, ibidem.

49 Magistratum licèt quis non debeat gerere in propria patria, vel provincia, benè tamen admittitur ad aliam eiusdem Regni.

50 Officia dari debent Regnicolis non exteris, & alienigenis, quorum gubernatio periculosa est, & quando secus, & Auctores? qui de hoc disputant.

51 Recusari an possit Auditor Indiarum ex eo, quòd sit Compatriota alicuius ex litigantibus?

52 Auditores Indiarum an magis expediat ad tempus, quàm in perpetuum creari sæpè dubitatum est, & quid tandem decisū fuerit?

53 Officium concedi in perpetuum, vel ad voluntatem Principis idem importat.

54 Præsides Audientiarum Indiarum qui togati non sunt, per octo tantùm annos in officio durare debent.

55 Auditores Indiarum de quibus sinistra opinio fuerit, debent visitari, vel ad alias Audientias transferri.

56 Magistratus an expediat esse temporales, vel perpetuos, qualiter, & à quibus disputetur, & resolvatur?

57 Magistratus, & eorum filij intra provinciam, quam regunt, matrimonia cōtrahere prohibentur. Et quare? & Auctores qui de hoc agunt.

L. si quis officium 38. D. de rit. nupt. l. unic. C. si Rect. provinc. l. 2. tit. 14. par. 4. & aliæ, quæ vetant Magistratus intra provinciam nubere, expenduntur, & illustrātur, ibid.

58 Leges civiles, quæ matrimonia Magistratuum intra provinciam sub pœnis interdicunt, an iuri Canonico adversentur?

59 Matrimonia subditorum possunt Principes seculares ex iustis causis impedire, sed non cogere.

60 Auditoribus, Præsidibus, & alijs Ministris Audientiarum Indiarum magis strictè, quàm alijs, non solùm contractus, verùm & tractatus matrimonij intra provinciam prohibitus est, ex legibus Indiarū, quarum plures referuntur, & expendūtur.

61 Salarium & officium ipso iure amittũt Auditores Indiarum, qui interdicta matrimonia pro se, vel liberis contrahũt, & sched. de hoc agentes.
62 Matrimonij Auditorum Indiarum intra provinciam prohibitio, an, & quando dispensari possit, ex sententia Matienzi.
63 Magistratus perpetui in Gallia etiam intra provinciam, ubi officia gerunt, uxores ducere permittuntur, & quare?
64 Matrimonij Auditorum Indiarum, & filiorum ipsorum prohibitio strictè, & in casibus tantùm, de quibus schedulæ loquũtur, practicanda est, & de actuale domicilium ibidem habente.
65 Vxorem ducere intra provinciã qui prohibitus est, potest ex ea sumere concubinam.
L. ult. D. de concubin. expenditur, & illustratur, ibidem.
66 Magistratus durante officio, quando, & quomodo pro civilibus, & criminalibus causis conveniri possint?
67 Auditores, & alij Magistratus perpetui durante officio, civiliter, & criminaliter conveniri possunt, & quare, & qualiter?
68 L. 15. tit. 1. par. 7. l. 2. & 3. tit. 24. par. 4. l. 19. tit. 5. lib. 2. & l. 10. tit. 3. lib. 4. Recop. explicantur.
69 Auditorum causæ activè, & passivè quãdo habeant casum Curiæ.
70 Auditores Indiarum pro causis criminalibus, quando & quomodo à Proregibus, vel Præsidibus, simul cum Alcaldis ordinarijs, iudicari, & puniri possint? pro cõmissis in officio, vel extra officium, & sched. de hoc agentes.
71 Proregi cognoscenti de causis Auditorum Limæ associantur iudices, sive Alcaldes ordinarij. Mexici verò solus procedit, & an hoc honestius, & convenientius sit?
72 Iudex subditus alterius de eius causis, præsertim criminalibus, ut cognoscat, minus decens, & expediens videtur.
73 Proreges, vel Præsides non debent facilè adversus Auditores procedere, nec eos suspendere, aut incarcerare, & schedul. de hoc agentes.
74 Auditorum causæ criminales graves, olim ad Regium Senatum deferri iubebantur simul cum ipsis reis, ut ibi terminarentur.
75 Decurionum in causis criminalibus quomodo se de iure Romano habere Præsides provinciarum deberent?
76 Auditorum in causis criminalibus procedendi nova forma data est in noviss. schedul. 5. Sept. ann. 1620. quæ refertur, & explicatur.
77 Proreges Siculi & Neapolitani, qualiter procedant contra Auditores & Senatores illorum Regnorum.
78 Auditorum in causis criminalibus pro cõmissis in officio, vel extra officium, qualiter Auctor esse procedendum censeat?
79 Princeps solus removet officialem, quem ipse posuit, & probavit.
80 Prorex data gravi, & scandalosa causa, benè potest procedere ad suspendendũ Auditorem, etiam inconsulto Principe.
81 L. si quis 3. C. de off. Præf. Orient. & aliæ similes, expenduntur, & illustrantur.
82 Officialis de deprædatione convictus ab ordinario puniri potest.
83 Iudex qui subornationem admittit, dicitur sacrilegus, proditor, & reus Maiestatis.
84 Leges si quæ iubent, ne personæ constitutæ in dignitate inconsulto Principe puniantur, qualiter practicentur?
85 Proreges per suas instructiones debent vigilare super integritate Auditorum, quibus præsident, & sunt iudices eorum qui interdicta matrimonia contrahunt, vel cõtrahere tentant.
86 Prorex, vel Præses est merus executor pœnarum, quæ Auditoribus interdicta matrimonia contrahentibus, impositæ sunt, ubi talis contractus est notorius, & quid facere debeat, si de eo sufficienter non constet?
87 Sententia declaratoria an sit necessaria contra Auditorem interdictum matrimonium celebrantem, ad hoc ut pœnam legalẽ incurrat?
88 Appellatio à sententia Proregis lata contra Auditorem reum interdicti matrimonij, quem effectum habeat? & quòd ad Regium tantùm Consilium non ad Cancellarias Indiarum deferri debet.
89 Auditores in causis sociorum, ac collegarum suorum iudices esse non oportet, & quare?
90 Auditores Indiarum qualiter se habere debeant in litibus audiendis, & decidendis, & de silentio, secreto, brevitate, comitate, & alijs boni Auditoris requisitis, remissivè.
91 Dom. Comes de la Roca apud sereniss. Remp. Venet. Legatus ordinarius, citatur, & laudatur.

CA-

CAPVT QVARTVM.

De Ministris earundem Cancellariarum, in communi; & de specialibus, quæ in illis considerari possunt, & debent, præ alijs, qui in Hispania eisdē inserviunt.

1 CVM ergo tot sint, ac tanta, quæ Regales Audientiæ Indiarum expediũt, † consequẽs est, summoperè curari oportere, ut Auditores, Quæstores criminũ, Fisci Patroni, & reliqui Ministri, qui ad eas deliguntur, & delegantur, non solùm dotem sapientiæ, prudentiæ, & cæterarum virtutum habeant, quæ in alijs Magistratibus communiter requiruntur, † de 2 quibus per Iustin. in Auth. ut iud. sine quoquo suffrag. §. eos, & §. ideòque, l. 3. tit. 4. par. 3. cũ traditis à Matiẽz. in dialog. Relat. 3. par. cap. 6. cum seq. Iunio quæst. polit. 16. & seqq. & q. 83. Bobad. lib. 1. Polit. cap. 3. Mastrill. de Magistr. lib. 2. cap. 1. & seqq. Borrell. eod. tract. lib. 1. cap. 5. & Ioan. Brant. de Senat. lib. 1. cap. 4. Verùm ut, quàm maximè fieri posit, in illis excellant, atque adeò ex melioribus, & probatioribus eligantur, & ad hæc munia subeunda, si opus sit, præmijs, & spe reditus in Hispaniam invitentur, & alliciantur, ut rectè monet Acosta lib. 3. de procur. Ind. salut. cap. 4. eorum sententiam meritò damnans, qui qualesquales Ministros ad Indiarum provinciam capessendam sufficere putant.

3 Nam certè, † cùm ibi cautiùs agendum sit, ubi maius periculum vertitur, satis apparet, lectißimos, ac probatißimos viros in Indias mitti oportere, ubi tot eos, & tam gravia negotia manent, & si quid per malitiam, vel per ignorantiam erraverint, serum remedium expectat. Neque placet, † quod 4 quidam dicunt, in ipsis negotijs eorum sufficientiam detegi, & informari, quoniam eleganter inquit D. Bernard. lib. 4. de consid. ad Eugen. cap. 5. *In Monasteria admitti posse homines spe proficiendi;* † *officia verò bonos* 5 *faciliùs recipere, quàm facere, & hac propter ad ea viros probatos oportere deligi, non probandos*; quod etiam expresè monuit Iustin. in d. §. eos.

6 Maximè † cùm sint multi, qui vel valdè experti, & probati, acribus initijs, incurioso tamen fine se in his muneribus, & præsertim in Indiarum partibus habeant, ut alias inquit Tacit. lib. 4. annal. & post eum Brantius d. tract. de Senat. lib. 2. cap. 24. Quod ubi accidit, & † improbi, petulantes, aut ignorantes Magistratus Reip. præficiũtur, nullum maius malum ei cõtingere potest, ut inquit Iamblic. apud Stob. serm. 44. Cicer. orat. 4. in Verrem, qui rationem reddit, quòd omnes omnium facultates positæ sunt in potestate iudicantium, nemoque quicquam se obtinere dicere poterit, cùm ad iudicandum datur iudex nequam, & levis: & plura de dãnis improborum, vel ignorantium Senatorũ, tradens Pineda in Eccles. pag. 1015. Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 6. & 7. Matienz. d. dialog. Relat. 3. par. cap. 7. Curia Philip. 1. par. §. 2. Melch. Iunius quæst. polit. 18. & 82. & plures sched. Regiæ, 2. tom. impress. pag. 9. & 10. quæ hùc respicientes ætatem, scientiam, gradus litterarios, & probitatem eligendorum omninò desiderant, & Ioan. Brant. sup. lib. 1. cap. 28. ubi concludit, † ex causarum Patronis, & hominibus in foro versatis Senatores eligendos esse, non ex tyrunculis, & inexpertis: quia sicut bonus miles non est, qui nunquam in acie stetit, nunquam castra vidit, nũquam tubarum sonitũ, nisi in spectaculis audivit: sic neque Iuris-Cons. neque causarum Patronus dici potest, qui nunquam egit caussam, nunquam forum, nunquam ullum iudicium adspexit, nunquam vel minimam ullius publici muneris partem attigit. Subactoque ingenio opus esse, ut agro non semel arato, sed novato, & iterato, quò meliores fructus, & grandiores posit edere. Subactionem autem esse usum, auditionem, lectionem, & litteras.

(7) (8)

Quæ quidem, quia fortè minus attentè in electione nostrorum Magistratuum, & præsertim Indicorum considerantur, meritò dolère, & exclamare potuit Episcop. Septimacens. lib. 2. de Repub. cap. 12. num. 18. relatus à Bobad. lib. 2. cap. 1. num. 12. † tot iudices, 9 tot tribunalia ubique à Pijssimis nostris Regibus erecta reperiri, & adhuc minorem curam iustitiæ, & Reip. esse. Et Petr. Blesens. quem refert Laurent. Beyerlinch. in theatr. vitæ human. verb. *Iudex*, † *Officium officia-* 10 *lium esse hodie iura confundere, lites suscitare, transactiones rescindere, dilationes innectere, supprimere veritatem, fovere mendacium, quæstum sequi, æquitatem vendere, inhiare actionibus, versutias concinnare, &c.* Quod sine præiudicio bonorum Magistratuũ (quos plures esse scio) accipi velim, & multorum nobilium, & litteratorum virorũ, † qui 11 ex Collegijs, & Cathedris, etiam non valdè rerum foresium experti, ad hæc munera promoventur, & brevi tempore magnum ingenij

sui

sui specimen præbent, & in eximios Senatores evadunt, ita ut illa eis veluti de iure debere praxis recipiat, & graviter tradat Mag. Marq. in Gubern. Christ. lib. 1. cap. 4. pag. 20.

Sed ut ad nostros Indicos sermonem contrahamus, primo loco in illis, præ alijs Hispaniæ, summè cavêre oportet, † ne pretio, donis, vel alijs illicitis medijs huiusmodi munera ambiant, & consequantur. Quoniam hoc semper † Reip. cui præficiuntur, lethale fuit, ut inquit Lucan. lib. 1. Pharsal. ibi: *Lethalisq; ambitus urbi. Emi enim debet* (ut Claud. ait) *sola virtute potestas*: & teste Horatio, *Virtus repulsæ nescia sordidæ, incontaminatis gaudet honoribus.*

12

13

14 Raròque, † aut nunquam accidit, ut quis officium non vendat, quod priùs emerit, & ut ad provinciam sibi commissam accedens, à provincialibus pretium, quod pro eo expendit, cum decumano fœnore non extorqueat, ut constat ex l. 1. & per tot. D. ad leg. Iul. de ambit. l. 1. in princ. C. de offic. Præfect. Præt. Africæ, §. hoc etiam 7. ibi: *Qui si ipsi dispendijs læsi non fuerint, nullam habebunt necessitatem eiusdem nostræ Africæ tributarios prægravandi*, Auth. ut iud. sine quoquo suffrag. in princip. collat. 2. l. 1. & 2. tit. 5. lib. 3. l. 7. & 8. tit. 3. lib. 7. Recop. cum alijs, quæ alibi latiùs trademus. Et congerit novissimè Ioan. Filesacus lib. 1. select. cap. 15. cui titulus, *Dignitas vænalis*, & Ioan. Brant. d. tract. de Senat. lib. 1. cap. 11. & 20. Vbi tamen benè subiungit, † illos non usquequaque reprehendi debere, qui suis litteris & virtutibus nixi, & confisi, se cognoscendos præbent, & Reip. muneribus offerunt. Sæpè quippè alias summa † ingenia in occulto laterent, ut dicebat Plaut. in Capt. & iuxta illud Senecæ in Thyeste:

15

16

Nullis nota Quiritibus
Ætas per tacitum fluit.

Vnde licitum est, licitè vias tentare, quibus se quisque possit tollere humo, & suæ fortunæ faber esse, à qua virtus derelicta, ac deserta, suum locum, atque dignitatem tueri vix potest. Quis enim neget, ut dicebat Q. Curt. lib. 8. *Eximiam quoque gloriam sæpiùs fortunæ, quàm virtutis esse beneficium*, & iuxta illud Plin. Iun. lib. 6. epist. 23. *Nulli cuiquā tam clarum statim ingenium esse, ut possit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam commendatorque contingat.*

Quod igitur notamus, & reprehendimus, est turpe, ac vænale talium officialium exordium, quod eos semper cogat, unde aurum colligant cogitare, contra præceptum Iustinian. in d. Auth. ut iud. sine quoq. suffrag. Et communem, † atque enixam, & toties repetitam iuris divini, atque humani omnium gētium prohibitionem, quæ omne genus avaritiæ, rapacitatis, concussionis, nundinationis, negotiationis, & munerum receptionis, etiā de esculentis, & poculentis, & à non litigantibus, & sponte dantibus, & alterius cuiuslibet turpis quęstus, iudicibus, sub gravissimis pœnis, severissimis legibus interdixit, de quibus observandis, ab ipsis, in ingressu officij, iusiurandum recipitur, ut innumeris iuribus, & sacræ Paginæ, ac bonorum Auctorum testimonijs abundè probare possem, & plures quæstiones, quæ circa hunc articulum disputari possunt, & solent, adducere, nisi eas (nūc brevitati consulens) ad promtuarium, quod paro, reservarem, & in plurimum luculenter de eisdem egissent D. Thom. de regim. Princip. lib. 4. cap. 3. 4. & seqq. ubi enumerat dāna & incommoda, quæ Ministrorum avaritiam, & sordes consequuntur, Philo Iudæus in lib. de iudice, idem D. Thom. & Theologi omnes post eū, præcipuè Aragonius, Bañez, & Salon in 2. 2. quæst. 32. & 71. Sotus de iust. & iure lib. 1. q. 6. art. 6. Ioan. Azor 3. par. inst. moral. lib. 4. cap. 21. Simanc. de Repub. lib. 6. cap. 3. & 4. Azeved. per text. ibi in l. 5. tit. 9. num. 4. & in l. 1. tit. 6. num. 17. lib. 3. Recop. Matienz. in dialog. Relat. 3. par. cap. 27. & 28. & seqq. Covar. Aviles, Avendañ. & plurimi alij, quos refert Bobad. omninò legendus, in Polit. lib. 1. cap. 3. num. 31. & pleniùs lib. 2. cap. 11. & 12. per tot. & lib. 5. cap. 1. num. 232. Petr. Gregor. lib. 36. syntagm. cap. 28. Ioan. Langlæus lib. 6. semestr. cap. 1. Rebellus de oblig. iust. lib. 18. q. ult. Illustriss. Vlyssip. Acuña in cap. si quis 7. dist. 83. pag. 704. Illustriss. electus Archiep. Mexic. D. Felician. à Vega in cap. si diligenti, num. 75. de foro compet. Filiucius 2. tom. quæst. moral. tract. 31. cap. 9. ex num. 213. Bonac. in tract. de legib. disp. 10. q. 2. punct. 8. num 5. Ioann. Cochier in aphor. polit. lib. 3. cap. 19. Mastrill. de Magistrat. lib. 2. cap. 2. Borrell. eod. tract. lib. 1. cap. 1. ex num. 75. & de præstant. Reg. Cathol. cap. 21. Zipæus de Magistr. lib. 1. cap. 15. Matth. Tympus in specul. boni Magist. 2. par. sig. 28. Nicol. Bellus de stat. polit. lib. 3. discurs. 31. & lib. 5. discurs. 12. vers. 6. Adam Contzen lib. 9. polit. cap. 8. §. 3. Carol. Scriban. in Polit. Christ. lib. 2. c. 9. Marlian. in theatr. polit. cap. 9. pag. 103. eleganter P. Mag. Marquez in Gubern. Christ. lib. 1. cap. 20. ad fin. & eruditè D. Anton. Cabrerus in tract. de metu ubi illam etiam quæstionem inserit, & disputat, an Minister, qui intimè Principi assistit, quem vulgò vocamus, *el Valido, ò el Privado*, hac etiam prohibitione comprehendatur, & novis-

17

novissimè non solùm de munerum, verùm & de mutui receptione, optimè disputans D. Thom. Carleval. de iudic. disp. 3. num. 5. & 9. cum seqq.

18 Sed nullibi † hoc enixiùs, & strictiùs cautum, & repetitum est, quàm in patrijs nostris Hispaniæ legibus 3. & 6. tit. 4. part. 3. ubi Greg. Lop. verb. *No reciban*, l. 2. & 3. tit. 4. l. 6. 7. & 8. tit. 15. lib. 2. Ordin. l. 2. & 56. tit. 5. l. 11. tit. 13. lib. 2. l. 1. & 8. tit. 6. lib. 3. Recop. quæ in specie de omnibus Præsidibus, Auditoribus, & alijs Audientiarum Ministris loquuntur. Et adhuc magis strictè in ordinationibus pro eisdem Audientijs in partibus Indiarum ann. 1563. cap. 29. ibi: *Ni puedan recebir cosa alguna, aunque sea de comer, de Vniversidad, ni de particular alguno, ni de otra persona que aya traido pleito el año antes, ò lo espere traer: i lo mismo sus mugeres, è hijos, sopena de perjuros, i de perdimiento de su oficio, i quedar inhabil para tener otro, i bolver lo que assi llevàre con el doblo*: cuius ordinationis observatio graviter iniungitur Peruano Proregi, & ad esculenta, & poculenta, & mutuas pecunias non recipiendas extenditur, in alijs schedul. & instruct. de eâdē prohibitione agentibus, quæ reperiuntur 1. tom. impress. pag. 350. quæ in Indijs, quia plus circa hæc peccari posse censuerunt, maiorem cautionem adhibuisse videntur; teste

19 enim Cassiodor. lib. 6. epist. 4. *Erit † nimirum magnum, & singulare præconium, si Iudices non accipiant, ubi sunt, qui multū dare contendant*. Et certè ita caveri semper convenientissimum est, quia munera excæcant prudentes, & subvertunt verba iustorū, & qui munera à litigantibus accipit, vænalem exponit iustitiā, ut docemur Exod. 23. Deut. 16. Eccles. 20. & Proverb. 15. & graphicè ostendit Alciat. in nobili illo, & vulgari Emblem. 144. Michaël Verrinus in distichis, & elegantissimè D. Leo Papa serm. 9. de pas-

20 sione, cuius verbis hunc articulum claudā: † *Amori pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida, etiā pro exiguo perire nō metuit: nullumque est in eo corde iustitiæ vestigium, in quo sibi avaritia fecit habitaculum.*

21 SECVNDÒ, in eisdem † Auditoribus, & Ministris Audientiarum Indiarum, curandū est, ut semel electi, & ad eas missi, probèque suum ministerium implentes, non solùm tantum, verùm & multo magis, quàm Auditores Hispaniæ à Rege ipso honorentur, & à provincialibus, inter quos degunt, & iustitiā administrant, revereantur; hoc enim exposcit longa ab eadem Regia Maiestate distantia, cuius suprema auctoritas in eisdem partibus per dictos Ministros suppletur, & repræsentatur. Quæ si labi, aut negligi cœperit, omnia pessum ire necesse erit. Et ita hoc consuetudine receptum, & pluribus Regijs schedulis cautum invenio, quas reperies 2. tom. impress. pag. 3. & seqq. Vbi ob eadem rationem

22 togas † talares induere iubentur. Qui honos, postea per aliam sched. ann. 1581. eod. tom. & pag. ad Fiscales etiam extensus est, licèt anteà illo non fruerentur: quinimò neque in Tribunali iudicum consedebant, sed in scamno Advocatorū in primo loco, ut ostendit sched. ann. 1570. eodem to. pag. 261.

23 & 262. Hæc enim † talaris vestis, quæ successit in locum infulæ, vel laticlavij, quem Romani Senatores, & alij Magistratus gerebant, propriè ornamentum honoris dicitur, & designat, illam deferenti tribuendum esse, ut pluribus ostendit Chassan. in catal. par. 7. consid. 24. Petr. Fab. lib. 1. semestr. cap. 2. pag. 10. & seqq. Franc. Zipæus de Magistr. lib. 1. cap. 41. num. 6. Mastrill. eod. tract. lib. 5. cap. 2. ex num. 22. & Callistus Remirez de lege Regia, §. 7. num. 8. ubi plura congerit de honore, & reverentia, quæ Magistratibus

24 debetur, & † qualiter per mulctam, & alijs pœnis possint procedere contra irreverentes, & eos non salutantes, vel auctoritatem, aut iurisdictionem ipsorum offendentes, aut impedientes, quantumvis exemtos, ac privilegiatos. De quo etiam plura, post plures alios, quos allegat, doctè cōgessit Chassaneus d. catal. 1. par. consid. 26. Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 18. num. 89. lib. 3. cap. 1. per tot. & lib. 5. cap. 1. num. 54. & 55. Gratian. lib. 2. discep. forens. cap. 284. & lib. 3. cap. 538. Anne. Robert. lib. 1. rer. iudic. cap. 4. Maucler. in Monarch. 3. par. lib. 2. cap. 4. & 4. par. lib. 9. cap. 1. Alex. ab Alex. & ibi eius Addition. Tiraq. lib. 5. Genial. cap. 2. Mastrill. d. lib. 5. cap. 3. per totum, Zipæus lib. 2. cap. 2. Giurba cōs. 38. num. 13. & seqq. Sesse de inhibit. cap. 8. Petr. Canonher. omninò videndus, in aphor. polit. 1. tom. pag. 261. ubi optima loca Ioviani Pontani, & aliorum Auctorum adducit, Caravite de ritib. mag. Curiæ, ritu 5. num. 10. Petr. Greg. lib. 35. syntagm. cap. 3. Dom. Felician. à Vega in d. cap. si diligenti, de foro compet. num. 57. & seqq. ubi qualiter etiam à clericis debeant honorari, & innumeri alij, quos refert Farin. de crim. læs. Maiest. quæst. 112. num. 75. 136. & 145. ubi simul agunt, an debeant Magistratibus obviantes de semita cedere, equitantes desilire, & eos comitari, & an eis iniurias inferentes, crimen

25 læsæ Maiestatis incurrant. Et ad illam † cæremoniam de equis desiliendi, & comitandi, vide omninò insignem locum Apulei. lib. 1.

flo-

floríd. verf. *Habet interdum, & necessaria festinatio honestas moras, &c.* Sunt † enim Magistratus veluti Principes civitatum, & provinciarum, quibus præficiuntur, l. scire oportet, §. Princeps loci, iunctâ gloss. ibi D. de excusat. tutor. latè, & optimè Alex. lib. 5. Genial. cap. 2. & ibi eius Addition. Tiraq. ubi quòd ob hanc causam apud Romanos idem eis honos, qui Principibus tribuebatur, Pineda in Ecclesiast. pag. 971. ubi inter alia insignem Spartarum observantiam erga suos Magistratus commemorat, & noster Greg. Lopez in l. 8. tit. 9. par. 1. ubi, quòd ab omnibus, etiam in absentia debent appellari Domini, & Seniores. Quæ omnia (ut dixi) valdè in provincijs Indiarum practicantur, & practicari oportet. Sed nō ideò debent † Auditores inflare, quin potiùs modestiores, & sanctarum sui muneris legum observātiores efficere: ita ut parem cum potestate prudentiā ostendant, & in provinciarum longinquitate reluceant, ut graviter monuit Cassiod. lib. 6. epist. 3. & meliùs Cicer. qui Christiano ore loqui videtur, in orat. pro Cluentio, his verbis, quæ semper Auditoribus Indiarum memoriæ observari deberent: *Sapientis iudicis est, meminisse se hominem, cogitare sibi tantum permissum, quantum commissum sit. Et non solùm sibi potestatem datam, sed fidem habitam, & semper non quod ipse velit, sed quid lex, & Religio cogat, cogitare. Habere in consilio legem, Religionem, æquitatem, fidem: libidinem autem, odium, invidiam, metum, cupiditatesque omnes amovere: maximèque æstimare conscientiā mentis suæ, quam à Deo immortali accepimus, quæ à nobis divelli non potest. Quæ si optimorum consiliorum, atque factorum testis in omni vita nobis erit, sine ullo metu, & summa cum honestate vivemus.*

Tertiò, tam ad dignitatem & honestatem dictorum munerum, & Ministrorum cōservandam, quàm ad eosdem magis in officio continendos, & ab omni sorde, & vænalitate iustitiæ, quam administrare debent, arcēdos, oportet, ut † eisdem de congruo salario provideatur, sicuti & suprà de Correctoribus loquentes hoc eod. lib. cap. 2. num. 15. probatū reliquimus, & in terminis Auditorum advertit Matienz. de moder. Reg. Perù, 2. par. cap. 1. circa fin. & in dialog. Relat. 3. par. cap. 56. num. 6. & cap. 32. in fin. Borrell. de Magistr. lib. 1. cap. 13. cuius argumentum est, *Magistratus divites esse debent, vel optimè, & cōmodè salarijs honestari.* Quò etiam spectant, quæ latè scribit Mastril. eod. tract. lib. 1. c. 21. Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 2. Ioan. Brant. de Senatore, lib. 1. cap. 34. Zipæus de iudic. & magistr. lib. 1. cap. 33. & Melch. Iun. in quæst. polit. 17. pag. 80. & de iure nostro Indiarum plurimæ, & notandæ sched. de his † Auditorū salarijs loquentes, & plures quæstiones, quæ circa illorum acquisitionem, & solutionem sese offerre solent, decidentes, quas reperies in 3. tom. impress. ex pag. 337. ubi extat illa ann. 1543. quæ salarium absolutè eis concedebat † ex eo die, quo ex Hispania solverēt, quæ tamen posteà ut fraudibus aliquorū obviam iretur, qui longas in itinere, & affectatas moras trahebant, ad sex menses pro toto itinere, & navigatione, ut plurimùm, contracta est per noviorem sched.

Quamvis † ubi certis testimonijs constat fraudem cessasse, nec provisum, ob itineris, vel navigationis impedimenta, celeriùs ad provinciam sibi cōmissam pervenire potuisse, iustis decretis ei subveniri soleat, & dictorū sex mensium terminus prorogari, ne repentini, aut improvisi casus iniquitas in perniciē substantiæ eorum convertatur, ut aliàs dicitur in l. 3. C. de inoff. testam. Et quia † semper iter, & navigatio debet intelligi, de possibili, secura, ac consueta, l. continuus, §. cùm ita, D. de verb. ubi DD. & latè Ias. post Bart. & alios in l. 1. D. si quis caut. num. 3. & 7. pulcrè Alex. post Archid. cons. 22. num. 3. lib. 4. tex. & DD. præcipuè Rebuff. in l. 3. D. de verb. signif. vers. *Secundò, intelligite*, & vers. *Et sic scire debes*, pag. 40. Thom. Gramm. vot. 30. per totum: idem Rebuff. in l. nepos Proculo, de verbor. sign. Signorol. cons. 149. & Tiber. Decian. resp. 14. num. 36. & 37. vol. 3. Et eādem æquitatem, sive temperationem admitterem erga eum, qui probaret ob adversam valetudinem in itinere, aut navigatione contractam, intra præfixum tempus iter conficere non potuisse. Maximè cùm certū sit, quòd si post adeptam iam officij possessionem ægrotaret, † integro salario per totum tempus ægritudinis frui deberet, ut expresè dispositum est in quodam cap. epist. 1. Decemb. ann. 1573. ad Peruan. Proreg. scriptæ, quod habetur d. 3. tom. pag. 337. & videtur se conformare cum sententia gloss. in l. arboribus, §. usufructuarius, verb. *Ægrotante*, D. de usufruct. ubi docet, quòd famulus ægrotus debet habere salarium, etiam ratione temporis, quo fuit infirmus, cùm servire videatur.

De quo, & † de decedente in initio anni, vel tertij, an integrum salariū percipere debeat, & de alijs quæstionibus salariorum materiam concernentibus, latè agunt DD. quos nuper citavimus, & omnes in l. diem functo, D. de offic. assess. & plures alij, quos plenè adducit Greg. Lop. per text. ibi in l. 4. tit. 31.

par.

part.2. verb. *Debe haber el salario*, Cevall. pract.commun. q.288. Mend. de Castro de annon.civil. notab.4.num.14. Flores deMena lib.1. pract.quæst.8. §.2. Ioan. Gutier.4. pract.q.52.à num. 12. Costa de rata q. 112. & Ant. Fab.in Cod.lib.4. tit.17.definit.19. Cabed. decis.8. per tot.par.1. Ant.Gom.2. var.cap.3. num.3. in fine, ubi eius Additio, Molin. Theolog. de iust.& iure, 2.tom.disp. 493.& 505.in princip.& Azeved. in l.2. tit. 16.lib.2. Recop. Quamvis in nostris Indijs hæc quæstio de moriente in principio anni iã disceptari non posit, cùm decisum sit per sched. 26. Maij 1573. & per aliam 5. Iulij ann.1578.quæ habentur d.3.tom.pag.13. & pag. 340. *Que no se les pague mas de lo que montaren sus salarios hasta el dia de su falletimiento.* Quod in Hispania etiam,& inRegno Neapol.& alibi pasim observari, & practicari tradunt Bobad. Borrell. & alij ex sup.relatis,& ad Inquisitores etiam extenditur,quamvis hi initio anni,vel cuiuslibet tertij salarium accipiant,ut dixi sup. lib.3. cap. 23. num. 18. & seqq. Suntque adeò strictæ schedulæ de his salarijs agentes,ut in d.tom. 3.pag. 341. reperiatur quædam ann. 1584. quæ † decem illos dies, qui pro anni reformatione à Gregor. XIII. sublati sunt,ex salarijs quoque Ministrorum omnium detrahi iubeat, vel repeti ab ijs, qui sine hac detractione integrum salarium perceperint, quod quia valdè delicatũ mihi visum est,his commentarijs inserere volui.

35

QVARTÒ,in omnibus Ministris, sed præcipuè in istis Indiarum, solet controverti illa quæstio † de competentia super antiquitate inter duos, quorum unus priùs titulum suæ provisionis accepit. Alter verò in data posterior, diplomate usus,aut feliciori navigatione,priùs officij possesionẽ accepit. Et quidem nisi Princeps contrarium declaraverit, prout sæpè fieri solet, ut ait Felin.in cap.Capitulum,de rescript. prior in apprehendenda possesione præferri solet,quia primus in ordinem venit,& officij actualem possessionem, ac ministerium adipiscitur,quod alter ex sola nominatione tantùm in habitu habet, ut per text. in l.1. D.de albo scrib.l.1.C.de silentiar. l.unicuique, & l.comperimus, C.de prox. sacr.scrin.lib.12.l.ex agentibus,C.de Princip.agen.in reb. l.nemo, C.de off.Mag. off.gloss.1.& 2.in cap.statuimus,de maior.& obed.& plura alia iura,docuit nominatim de Consiliarijs, & Officiarijs Regijs loquens Bald.in cap. cùm olim, notab.2. de consuet. Ruin. cons.19. num.9.vol.1. Chassan.in catal.par.4.consid.17.vers. *Et non solùm*, Frãchis decis. 144. num.1. Georg. allegat.35. num.18.& 20. Marin.Freccia, Rebuff. Beccius,Surgent. Boer.& alij,quos refert Dom. Præses Valençuela cons. 34. num.36. lib.1. & latè Mastrill.de Magistr.lib.4.cap. 14. ex num.33.Qui de communi praxi testatur, nõ solùm in officijs, qui habent annexam administrationem,& exercitium iurisdictionis, verùm & in Dignitatibus titularibus, & sine administratione, quamvis in his,plures,quos ipse refert, in puncto iuris contrarium veriùs esse contendant.De qua etiam praxi Ego testari possum,& vidisse plures,qui ut hoc prælationis commodo fruerẽtur,magnis itineribus ad possessionem officij præveniendã properarunt.

36

Quæ tamen (ut hoc obiter advertam,quia quotidianum est)illis dari non potest, † nisi provisionis suæ titulum originalem, vel eius transumtum authenticum præsentaverint. Nec sufficit, quòd testimonium expeditionis eius ostendant, aut testibus, & famâ publicâ constet, imò & notorium sit talem promotionem habere, vel (quod plus est)aliæ schedulæ Regiæ exhibeantur, in quibus ipse Rex enuntiativè se illum tali officio cohonestasse commemoret. Tenor quippè tituli, ipsius, vel transumti signati specificam præsentationem pro forma desiderat, quæ ad unguẽ servari debet, l.qui hæredi, & l. Mævius, cum vulgat.de cond. & demonst. Et ita in terminis docet text.&gloss.in l.fin.C.deConsulib. lib.12.ibi: *Præsentatis titulis*,cap. Lugduni 9.q.2.gloss. in cap.nobilissimus, 97.distinct. signanter Abb. in cap.in nostra, de rescript. ubi inquit, † quòd licèt gratia Episcopatus, vel Beneficij ex solo verbo *Fiat* Papæ perficiatur,malè tamen faciet Capitulum illum recipiendo in Prælatum,nisi ostendat titulũ, seu litteras suæ dignitatis,licèt aliter sibi cõstaret de eius promotione. Et quòd sic se gerens pro Episcopo,& Canonici eum recipiẽtes, incurrunt graves pœnas, ut habetur in Extravag.Bonif.VIII.quæ incipit, *Iniuncta*, & dicit multum notandum,quia in hoc multi errant. Abbatem refert & sequitur Felin.in Rubr.de constit. num.5. Rebuff.de mandat. Apost. in concord. §.1. verb. *Litteras*, & in prax.benef.tit.de rescript.ad benef. vacant. num.17.& seqq. Boer.decis.89.num.1.&decis.149.num.6.Gutierr.alleg.3.num.7. Et de Officialium receptione loquens, & quòd eã,non nisi exhibito titulo,fieri posit,etiam si (ut diximus) per testes probetur, Bald. in l.1.C.de testam.q.7. Bertachin.in repert. verb.*Officium*,vers.9.Paris dePuteo de syndic.§.an officialis, Aviles in cap.1. Prætor. verb.*Cartas*,per totum, Dom.D.Franc. Alfarus de off. Fiscal. gloss.27. per totam, &

37

38

gloss. 26. Vbi in terminis Indiarum loquitur, ubi hic casus sæpè contingit, propter pericula, & varios casus itinerum, & navigationum; & nec exemplari credendum esse tradit, nisi id Princeps in sua provisione exprimeret, quem penes hæc dispensatio consistit, & alios referens Mastrill. dict. cap. 14. num. 38. ubi, quòd ad officiũ capessendum non sufficit electio, sed requiritur privilegium, & possessio.

Id quod, in nostris Auditoribus magis observari debebit. Nam cùm virtute huius tituli, † iurisdictionem, & quidem ordinariam accipiant, utpotè universaliter, & in perpetuum eorum officijs, & Tribunalibus concessam, iuxta magis communem opinionem, quam resolvit Ias. in l. more maiorum, num. 52. D. de iurisd. omn. iud. Corsetus de potest. Regia, 5. par. q. 96. Covar. 3. var. cap. 20. n. 6. Matienz. in stylo Cancellar. tit. 1. proœm. 25. ad quem se remittit in l. 3. gloss. 10. num. 1. tit. 10. lib. 5. Recop. Sanch. de matrim. lib. 4. disp. 40. num. 14. Parlad. differ. 130. num. 2. & novissimè D. Ant. Cabrerus in tract. de triplis, præludi. 2. num. 21. Debet valdè solidum esse fundamentum eiusdem iurisdictionis, † in quo ubi peccatur, insanabiliter peccatur, ut pluribus ostendit Vant. in tract. de nullit. tit. de nullit. ex defect. iurisd. Et hoc fundamentum consistit in titulo, quod est veluti mandatum eiusdẽ iurisdictionis, † quod nunquam admittitur, ut per testes probari possit, ut latissimè tradit Mascard. de probat. concl. 1013. Portius lib. 4. comm. concl. 29. Cavalcan. decis. 45. num. 11. Greg. Lop. in l. 21. tit. 5. par. 3. & Meneses in l. transactionis placitum, num. 28. C. de transact.

39

40

41

42

Qvintò, licèt ad Audientias, & Regalia Consilia Hispaniæ, aliquando viri Ecclesiastici, imò & iam Presbyteratus, & Episcopatus dignitate insigniti, eligi, & admitti frequenter soleant, & ex hoc plura interdum bona sequantur, quæ, post alios, quos refert, considerat Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 17. n. 32. Petr. Navarretus in discurs. polit. 29. per totum, & Ego tetigi sup. lib. 3. cap. 7. n. 72. Adeò ut Menchaca de success. creat. lib. 3. §. 30. num. 312. audacter nimis scripserit, insaniam esse hoc in dubiũ vocare; cùm id apertè permittat l. 1. tit. 4. lib. 2. Recop. In Cancellarijs tamen Indiarum, & præsertim in illis, in quibus Auditores simul sunt Quæstores criminum, & virgas manibus portant, ut dixi sup. cap. prox. num. 7. Raro, vel nunquam hoc admissum vidi, & ferè semper multis, licèt enixè petentibus, denegatum, quia id earum ordinationes, & occupationes non patiuntur, licèt quædam sched. ann. 1381. tom. 2. pag. 3. iubens, ut omnes talares togas (quas *Garnachas* dicimus) induant, enũtiativè Clericos admittere videatur, cùm dicat, *Los que fueredes seglares traigais las dichas ropas.* Quod tamen, † ut temerè effutitum, nullam dispositionem inducit, nec sufficiens esse debet, ad subvertendas alias schedulas, id toties prohibentes, & denegantes, arg. l. si quãdo, C. de inoff. testam. Maximè cùm etiam in Audientijs & Consilijs Hispaniæ, & in alijs totius Orbis Christiani, multi doctissimi, & gravissimi viri tenuerint † non esse convenientes, nec tutum in conscientia, & certè ad minus sub peccato veniali prohibitum, eiusmodi munera Clericis dare, vel accipere, propter tot, ac tantas Conciliorum Ecclesiæ, & sanctorum Patrum decisiones, quæ id apertè repugnant, & eos ullis negotijs secularibus, & præsertim talibus, se immiscere vetant. De quibus latè, ultra alios antiquiores, quos refert, benè agit Azeved. in l. 1. tit. 4. lib. 2. Recop. & in Addit. ad Curiam Pisan. lib. 2. cap. 21. in fin. Menchacam reprehendens, & insaniæ notans, quod hoc dubitare insaniam appellaverit, & docens, sine specialis Pontificis dispensatione non permitti, Covarr. Carol. Graffal. Molina, & alij apud Bobad. d. num. 32. litt. F. & num. 25. & seqq. Borrell. de præstan. Reg. Cathol. cap. 73. num. 6. ubi probat, quòd nec iubente Episcopo seculares causas audire possunt, idem Borrell. de Magistr. lib. 1. cap. 10. per totum, ubi rationes huius prohibitionis adducit, & variorum Regnorum cõstitutiones, quæ eam observãt, Mastrill. eod. tract. lib. 2. cap. 6. Franc. Zipæus lib. 1. cap. 37. Ioan. Azorius lib. 5. inst. moral. cap. 12. ubi hanc prohibitionem iuris divini esse dicit, & à nullo seculari Principe dispensabilem, Adam Contzen lib. 6. Polit. cap. 8. & 9. & Martin. Mager. de advocat. armat. cap. 7. num. 207. pag. 283. ubi probat opprobriũ esse Clericis, rebus secularibus se immiscere, & novissimè Fr. Laurent. Landmeterus de vetere Clerico lib. 2. cap. 15. pag. 47. Fr. Ant. de Molina in instruct. Sacerd. tit. 2. cap. 8. §. 2. ubi probat, hanc prohibitionem non solùm antiquis Cõcilijs sancitam, verùm & in Trident. renovatam sess. 22. cap. 1. Et certè de iure nostro, quidquid dicat l. 1. tit. 4. lib. 2. Recop. manifestè probatur in l. 28. tit. 6. par. 1. & in l. 10. tit. 3. lib. 1. Recop. ibi: *Ningun Clerigo, que sea ordenado de orden sacro, ni hombre Religioso, no sea Alcalde.* Et idem in Advocatis tradit l. 15. tit. 16. lib. 2. Recop. quas leges, & alias Regni, idẽ prohibentes malè servari queritur Burg. de Paz in l. 2. Taur. num. 77. & de alijs similibus Galliæ, Guillerm. Bened. in cap. Rainutius, verb. *Et uxorem*, num. 447. Et de iure communi,

43

44

etiam in Sacerdotibus Ethnicis, idem sentit Paul. I.C. in l. non distinguemus, D. de arbit. & in Christianis, Impp. in l. repetita, & in l. placet, C. de Episc. & Cler. & in l. consulta divalia, C. de testam. Quorum decisio, & ratio

45 potest confirmari ex pluribus, quæ † de damnis, & vitijs fori, & litium, iudicum, & litigantium, elegātissimè tradit Seneca lib. 2. de ira cap. 7. & seqq. & Plin. Iun. lib. 2. epist. 3. qui inde concludit: *Nos qui in foro, & veris litibus terimur, multum malitiæ, quantumvis nolimus, addiscimus.* Quod lōgè certiùs erit, si amplectimur etymologiam cuiusdam Cōcilij Romani, celebrati sub Silvestr. I. act. 1. cap. 16. quod refert, & inter alia sancta Ecclesiæ Cōcilia enumerat Franc. Iover. 1. par.

46 fol. 10. col. 4. post princip. ubi inquit, † quòd Curia dicitur à cruore. Vt omittā, quòd quāvis suprà dicta deficerent, vel ex eo, ad eiusmodi provisiones clericorū, raro devenire oporteret, quia non usquequaque compertum

47 est, an † Ecclesiastici ad secularia hæc officia vocati, pro delictis in eisdem officijs cōmissis, sui fori privilegium amittant, ut infr. c. 8. dicemus, & interim patere poterit ex copiosa remissione Aug. Barbosa in collectan. cap. Sacerdotibus 2. n. 4. ne Cler. vel Monach. & Petro Surdo, omnino legendo, cons. 396. ex num. 32. vol. 3. & Marta de iurisd. 4. par. cētur. 2. cas. 127.

SEXTÒ, in Auditoribus Hispaniæ, cū plures numero sint, & Regem, ac Regium Senatum in proximo habeant, non multū curatur, an ex ea provincia, imò & urbe orti, vel oriūdi sint, ubi ad Magistratum vocantur, atque eliguntur. Atverò in Audientijs Indiarū cùm Ministrorum potestas ad pauciores iudices, & inter pauciores subditos cōtrahatur, & necessitudinis, atque amicitiæ vincula periculosiores effectus producere possint, quo liberiùs, ac sinceriùs iustitiam administrare, & distribuere possint, summo semper studio cu-

48 ratum est, & curari debet, † ne in propria patria, vel natali provincia Magistratum exerceant, prout & in Correctoribus similiter caveri dixi sup. hoc lib. cap. 1. n. 9. & de iure communi probatur in l. nulli, C. de off. Rect. prov. l. nullus apparitorum, C. de diversf. official. lib. 12. ubi Bart. & DD. text. & gloss. in l. hi qui, D. ex quib. caus. maior. l. ult. C. de crim. sacril. ubi sacrilegij crimē incurrere dicitur, qui intra eam provinciam, in qua provincialis, & civis habetur, Magistratum gerit, nisi hoc ei Imperator ultroneā liberalitate indulserit. Quē text. eius rationē adiungens, Hispanis verbis transtulit l. 11. tit. 18. par. 1. l. 10. tit. 2. l. 4. tit. 6. lib. 3. Recop. & ad Fisci Advocatos extendit Iul. Paul. lib. 5. sentent. tit. 12. sic inquiens: *In ea provincia, ubi quis originem ducit, officium Fiscale administrare prohibetur, ne aut gratiosus, aut calumniosus apud suos esse videatur.* Et tradunt alia Simanc. Aviles, Azeved. & alij, quos refert Bobad. omninò legendus, in Politic. lib. 1. cap. 12. ex num. 23. ubi similes leges in Francia, Italia, & alibi esse, & observari dicit, Lud. Gomez. ad Reg. Cācel. de idiom. reg. 1. pag. 2. ubi eas sanctissimas vocat. Ioā. Horos. in l. si eadem, D. de offic. assess. latè Mastrill. de Magist. lib. 2. cap. 7. Borrel. eodem tract. lib. 1. cap. 5. Pined. in Eccles. pag. 971. Zipæus de iudic. lib. 1. cap. 36. Melch. Iunius in quæst. polit. q. 15. pag. 69. Patric. de Repub. lib. 3. cap. 2. & Grimal. de optim. Senat. lib. 1.

Quod tamen (ut dixi) limitatim intelligendum est, de naturali eius urbis, vel provinciæ, in qua Magistratum gesturus est. Nàm

49 de † alijs provincijs vicinis, vel de eodem Regno, quod sub se plures provincias habet, nihil prohibet, quòd quis ad talem Magistratum promoveatur, imò regulariter hi, qui sunt naturales Regni, in eiusmodi muneribus, & in alijs civilibus, & Ecclesiasticis, & militaribus præferri debent; & ut aliqui

50 tradunt, cum † omnimoda exclusione exterorum, vel peregrinorum hominum, quorum gubernatio multis suspecta, & periculosa videtur, l. fin. C. de off. Præf. Prætor. l. verum, C. de incol. lib. 10. ubi DD. l. 3. tit. 5. lib. 3. Recop. l. 1. tit. 11. par. 2. Quamvis alij, eos, ubi meritis excellunt, admitti posse, & apud Athenienses, & alios admissos fuisse, tradant, ut latè & doctè, plurima de his omnibus congerens, ultra Auctores proximè relatos, disputat Chassan. in Catal. glor. mund. par. 11. consid. 22. Petr. Greg. de Repub. lib. 4. c. 6. n. 9. & 10. Mastrill. d. cap. 7. ex n. 27. Borrell. d. cap. 5. ex n. 23. Ælian. de var. histor. lib. 14. pag. 138. Misyng. obs. 30. n. 4. Thorus in cōpēd. decis. verb. *Regens*, pag. 45. Riccius collect. 2020. par. 7. & alij plures apud Cened. collect. 56. ad Decretal. n. 7. & Dom. Acuñā in cap. nec emeritis, 61. dist. n. 2. & omnium optimè, plura ex omni litteratura recolligēs Dom. D. Laurent. Ramirez à Prado de Consil. & Cōsiliar. lib. 3. c. 6. per tot. ubi eiusmodi observationē omni iuri conformē, & omniū ferè gentium usu receptam, ostendit, & noviss. Ioan. Brant. de Senat. lib. 1. cap. 16. ubi Senatores ex civibus, hoc est Regnicolis eligēdos esse concludit, Ioan. Filesac. lib. 2. select. in Euripo Seculi cap. 3. in fin. iunctis alijs, quæ de beneficijs Ecclesiasticis omni iure indigenis conferendis, dixi sup. lib. 3. cap. 19. per totū, & traditis à D. Carrasc. ad leg. Recop.

cap.9.num.12. & seq. ubi tractat, an in nostris Indijs † Auditores recusari possint ob id tantùm, quòd sint ex patria alicuius ex litigantibus? nimirum quia familiaritas, vel affectio, quæ ex hoc inducitur, eos quodammodò suspectos reddit. Quemadmodum & amicitiæ, ac necessitudines, quæ contrahi solent ex longa alicuius Ministri habitatione, & iustitiæ administratione in aliqua provincia.

Qua de causa sæpè actum est, † utrum expediat Auditores Indiarum non creari perpetuos, sive ad beneplacitum † Principis, quod idem valet, ex vulgari doctrina gloss. in l. Iurisperitos, D. de excus. tut. quam latè exornant plures Auctores, quos retuli sup. lib.2.cap.2.n.23. & in nostris terminis Menoch. lib.1. de arbitr. quæst.68. ex num.22. ad 26. Borrell. d. cap.12. num.69. Cabed. decis. Lusit. 20. per tot. 1. par. Callist. Remirez, qui alios plures adducit, de lege Regia, §.7. num.8. & Martin. Mager. de advocat. armat. cap.16. n.327. pag.696. Sed tantùm temporales, vel taliter, quòd alternativè de alijs Audientijs in alias facilè mutari possent, sicuti constat ex epist. missa ad Peruan. Proregem Dom. D. Lud. à Velasco 3. Febr. ann. 1603. & ex novissimo decreto Regis, ac Dom. nostri PHILIPP. IV. nunc feliciter regnantis, ann. 1629. qui visâ & attentâ prudentissimâ cõsultatione sibi super hoc articulo factâ à supremo Indiarum Senatu, tandem decrevit † Præsides dictarum Audientiarum, qui togati non essent, sed ut dicunt, *Cavalleros de capa i espada*, per octo tantùm annos creari, & conservari in officijs debere; in alijs autem togatis earum Ministris, nihil nunc innovari, sed perpetuos, ut anteà, creandos esse, ita tamen † ut ubi sinistrum aliquid de ipsis audiri contingeret, visitatio adversus eos decerneretur, vel in alias Audiẽtias mutarentur, ac mitterentur.

Quæ decisio sumta videtur ex resolutione quæstionis, † utrum conveniat Magistratus annales, biennales, triennales, vel aliter temporales esse, an verò perpetuos? In qua frequentius receptum est, Prætorum, Correctorum, & aliorum similium Magistratuum officia, convenienter, ob varias, & graves causas, temporalia esse posse, & debere. Senatorum autem, vel Auditorum, Quæstorum criminum, ac Fiscalium, qui ad Regia Consilia, vel Cancellarias, meritis, virtutibus, & studijs præcedentibus, & suffragantibus provehuntur, in perpetuum cõservari oportere, nisi ipsi aliquod delictum privatione, vel suspensione dignum admiserint; ut videre poteris apud Aristot. lib. 2. Polit. cap.7. Afflict. ad constit. Neapol. lib. 1. rubr.92. num.9. Capic. decis. 121. num.5. & ex ijs, quæ latè & doctè, post plures alios, quos refert, tradit Simancas lib.8. de Repub. cap.37. Bodin. de Repub. lib.4. cap.4. Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 17. per totum, Borrell. dict. tract. de Magistr. lib.1. cap.12. Mastrill. eodem tract. lib. 1. cap.23. Pined. in Eccles. pag.503. Melch. Iunius quæst. polit. 27. pag.135. Bessol. dissert. 3. de Magistr. cap. 2. num.5. Adam Contzen lib.7. polit. cap.10. & Zipæus de iudicib. & Magistrat. lib.1. cap. ultimo.

SEPTIMÒ, licèt valdè antiqua & generalis sit prohibitio, † ne provinciarum Rectores, vel Magistratus, durante officij tempore, intra fines provinciæ sibi commissæ uxores ducant, vel filios, aut filias suas ducere patiantur, tum propter metum, & impressionem, quæ in eiusmodi matrimonijs intervenire solet, tùm maximè ob vitandas necessitudines, familiaritates, & amicitias, quæ, ipsis mediantibus, generantur, & liberam iustitiæ administrationem (ut suprà diximus) impediunt, pluribusque recusationibus occasionem præbent, ut constat ex l. si quis officium 38. l. qui in provincia 57. l. Præfectus 63. l. eos 65. D. de ritu nuptiar. l. cùm hic status, §. final. D. de donat. inter. iunctâ gloss. ibi, verb. *Moreretur*, l. etsi contra, C. de nupt. l. unic. C. si quacunque prædit. potest. l. unic. C. si Rect. provinc. & Novell. Leonis Imper. 22. Quibus de iure nostro Regio consonat text. in l.2. tit.14. par. 4. l.6. tit. 7. par. 3. l.25. tit.4. lib.2. Recop. cum alijs, quæ ultra Scribentes in dictis iurib. præcipuè Bald. num.2. & 10. in d. l. unic. C. si Rect. provinc. tradit Ias. in l. Principalibus, n.2. & Dec. num.4. D. si cert. petat. Tiraq. in l. 1. connub. 1. par. gloss. 1. n.45. Guiller. Forner. lib.2. select. cap.3. & lib.3. cap.6. Puteus de synd. verb. *Syndicantur officiales*, n.16. Aviles in cap.2. Pretor. verb. *Mercaderias*, num. 37. Matiéz. in dialog. Relat. 3. par. cap.31. ex n.1. & plurimi alij relati à Bobad. in Polit. lib.5. c.1. n.207. litt. B. & cap.3. n.96. litt. F. & n.119. Mastrill. de Magistr. lib.5. cap.6. n. 121. & seqq. Nicol. Bellus de stat. polit. lib. 1. discurs.34. Regn. Sixtin. de Regal. lib.2. cap.11. num.44. & seqq. Brisson. de iure cõnub. pag.50. & seqq. Anton. Gomez. in l.49. Taur. ex num. 2. Covarr. de sponsalib. 2. par. cap.3. §.8. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 6. num.6. & latè Carol. de Grassis de effect. clericat. effectu 2. numero 81. ubi simul varias quæstiones hunc articulum concernentes disputant, & resolvunt: & has leges, licèt † à Principibus secularibus

condi-

conditæ sint, valere concludunt, quia non tollunt vim,& robur matrimonij contra earum dispositionem celebrati, quod secularis potestas facere nequit, sed tantùm ex iustis rationibus, & boni publici consideratione, pœnas in eos statuunt, qui interdicta sibi matrimonia contraxerint, quod rectè facere possunt, secundùm magis veram, & communem sententiam Theologorum, & Canonistarum, de qua ultra ipsos, plurimis alijs Auctoribus, & exẽplis adductis, agit Eman. Costa in l.cùm tale, §.si arbitratu, ampliat. ult.num.44. D.de condit.& demonstr. Barbosa in l. 1. 1. par. ex num. 36. vers. *Sed his non obstantibus*, D.solut. matrim.Menchac. de success.creat.lib.1.§.10.num.626. Baeza de nõ meliorand.cap.18.ex num.2.Pichard. in Rubr.de inoffic.testam.n.43. Cancer.1.p. var.resol.cap.24.Petr.Surd.cons.215.n.20. Annæ. Robert. lib.2.rer. iudic. cap.9. Petr. Greg.lib.9.syntag.cap.3.n.24. Mandel.cõs. 315.& cons.331.Ramon.cons.95.num.30. &31.Paschal.de virib.pat.potest.2.par.cap. 15.ex num.11. Thesaur.lib.1. quæst.forens. q.74.ex num.3.Molina de iust.& iure,tract. 2. disp. 576. vers. *Contrariam sententiam*, Carol. Tapia ad consuet. Neapol. rubr. 12. num.14. P.Rebellus de oblig. iust. lib.2. de matrim.q.14.num.9. vers. *Vnde cautè*, pag. 293. ubi constanter tenet, & docet 59 † Principes posse iustis de causis impedire subditorum matrimonia, sed nõ cogere,&Thom. Sanch.de matrim. lib.4. disp.22. in fine, & quæst.23. & Basil. Pontius eod. tract.lib.4. cap.20.num.16.17.& 18.quos duos,& Ioã. Gutierrez, miror, in uberrimis illis tractatibus hanc quæstionem de interdicto matrimonio Magistratuum, cùm ita frequens, & obvia sit, specialiter non tetigisse.

60 Nullibi tamen dicta prohibitio † magis stricta, & enixiùs concepta, ac repetita invenitur, quàm in Præsidibus, Auditoribus, cæterisque Ministris Audientiarum Indiarum, ut constat ex multis schedul. instructionibus,& ordinat.de hoc agentibus, & amissionem officij, aliasque pœnas imponentibus ijs, qui talia matrimonia contraxerint, vel expressè, aut tacitè quovis colore quæsito, liberis contrahentibus, assensum præbuerint. Quarum plures reperies in 1. tom. impress. pag. 351. ubi legitur quædam ann.1575.quæ ad longum refert omnes causas, & rationes huius prohibitionis, quæ tandem reducuntur ad eas, quas suprà perpendimus, & pag.333.extat caput instruct. Proregum, quod iubet, ut vigilantissimi sint in huius prohibitionis observatione, & pœnis transgressoribus irrogandis. Et pag. 353. emicat illa alia schedula data Vianæ 15. Novembr. ann. 1592. quæ prohibitionem, & pœnas extendit etiam ad eos: *Que trataren, ò concertaren de casarse por palabras, ò promessa, ò escrito, ò con esperança de que se les ha de dar licencia para que se puedan casar en los distritos donde tuvieren sus oficios, ò embiaren por ella*: quæ renovata reperitur per aliam 12. Maij ann. 1619. omninò his licentijs ostium deinceps obserandum constituens: *I que esten advertidos los dichos Ministros, que no se ha de admitir memorial, ni peticion en el Consejo sobre ello, sino antes executar la pena, i caer en la culpa, que se les impondrà, si lo intentaren*. De quibus schedulis, & alijs similibus plures leges designatas reperies in summario Recopilationis,quæ paratur ad leges Indiarũ lib.2.tit.13.ex l.66. ad 71. ubi fit mẽtio alterius sched. datæ Lermæ 19.Iulij ann. 1608.quæ iubet: 61 † *Que à los Oidores que se casaren, i à los demas Ministros, à quien està prohibido no se les acuda cõ el salario, desde el dia que trataren de ello*. Et addo notabilẽ epist.28. Mart.ann.1620. Peruano Proregi Dom.Principi Squillacensi directã,quæ narrat casum cuiusdã Auditoris, qui contra hãc prohibitionem in matrimonijs duorum filiorum deliquit, cùm anteà ab eodem Prorege ne id faceret admonitus fuisset,&inquit: *Que passando la libertad à no temer las penas legales, serà conveniente aumentarlas con mayor demostracion, siendo, como es, el fin de la lei, escusar estos casamientos, por los daños que les preceden, i se les siguen, i para remediarlos, los que no temen el mal de su hõra, i perdida de oficio, serà justo lo sientan en sus haziendas con mayores penas.*

Quarum schedularum mentionem facientes, plura de dicta prohibitione,& eius iustificatione, & necessitate in provincijs Indiarum,tradunt Matienz.in tract. M.S. de moderat.Reg.Perù, 2.par.cap.1. D.Carrascus ad leg.Recop.cap.9.num.271.& seqq.& D. Thom.Carlevalius,omninò videndus, de iudicijs,disp.2.quæst.1.n.68. pag.41. Quamvis Matienzus 62 † eas practicari strictè debere arbitretur in Audientijs urbium paucorũ vicinorum: in Mexicana autem,& Limana, quæ incolis abundant, faciliùs dispensari, & licentiam concedi posse, quemadmodum & in Hispania passim concedi videmus, ita ut peti hoc magis quàm præstari soleat, ut alias inquit Iur. Consult. in l.1. §. permitt. D.de aqua quotidiana.Quinimò, 63 &† in Gallia nunquam iudicibus perpetuis reperiuntur prohibita matrimonia, quia censent, id esse, eos perpetuò ad cœlibatum dam-

nare, cùm extra provinciam non facilè uxores invenire soleant, vel eis incentivum peccandi, & amasias & concubinas habendi, præstare, quarum illecebris, plus quàm uxoris affectu à rectæ iustitiæ administratione revocari poterunt, ut tradit Robert. Gaguin. lib. 10. hist. Frãc. in vita Lud. XI. Guillerm. Bened. verb. *Duas*, num. 44. Aufrer. tit. de excess. official. cap. 9. §. præterea, & Pet. Gregor. lib. 9. syntagm. cap. 12. num. 14.

Et sanè his diebus aliquas dispensationes factas vidi etiam in Audientijs Indiarũ, sed nihilominus dicta prohibitio in suo robore perdurat. Quæ tamẽ † restringenda est solùm ad casus & personas, de quibus loquitur, quæque actuale domicilium in ea provincia habent, non si iam retrò in aliud transmigraverint, dummodò illud fraudulenter non fecerint, ut de hac quæstione, & alijs agentes, resolvunt Auctores suprà relati, & plenè & doctè plura in causa propria congerẽs Dom. D. Sebast. Zambrana de Villalobos, Eques Calatravensis, & in supremo Regio Castellano Senatu meritiss. Consiliarius, in Allegatione typis excussa ann. 2624. Nam cũ sit pœnalis, & odiosa, & matrimonij impeditiva, etiã ex paritate, vel maioritate rationis extendi non debet, ex iurib. vulgat. & signanter in nostris terminis † ex l. ult. D. de concub. quam meritò notabilem appellat Roman. sing. 487. ubi prohibitio ducendæ uxoris intra provinciam non extenditur ad ducentem concubinam, licèt in eis par, aut maior ratio urgere videatur, ut advertit, & probat Additio ad Rom. ibid. & Puteus in tract. de synd. verb. *Adulterium officialis*, per totum, & maximè num. 8. & 11.

64 65 66

OCTAVÒ, quamvis is favor in iure Magistratibus propter ipsorũ dignitatem, ac Reip. utilitatem concedi soleat, ut interim dũ officium exercent, litibus vexari non possint, ne ab administratione iustitiæ avocẽtur, vel impediantur, ut constat ex l. pars litterarum 48. D. de iudicijs, l. in civile 24. D. de legib. l. nec Magistratibus 32. D. de iniurijs, l. 2. D. de in ius vocand. l. si reus 12. D. iud. sol. Authent. ut iud. sine quoq. suffrag. §. si quis autem propter, iunctâ gloss. ibi verb. *Habentis*, l. 2. tit. 7. par. 3. cum alijs, quæ tradunt Bart. num. 2. & Ias. 7. in l. si quis in iudicio, D. si quis caut. ubi, quòd nec per procuratorem comparere tenentur, Socin. regul. 306. Boer. decis. 11. num. 2. par. 1. Aviles in cap. 9. Prætor. ex num. 3. Barbosa in l. si quis postquàm, à num. 148. D. de iudic. Quintanad. de iurisd. lib. 1. cap. 4. num. 10. & 14. & plurimi alij, quos refert Bobad. in Polit. lib. 5. cap. 1. numer. 46. & Mastrill. de Magistrat. lib. 6. cap. 5. à num. 4. Hoc tamen, inter alias limitationes, quas ipsi ijdem DD. adducunt, eam recipit, † ut nõ procedat in Senatoribus Regijsque Auditoribus, atque alijs Magistratibus, qui perpetui esse dicuntur. Quoniam tũc actiones civiles, vel criminales, si quæ fortè contra eos movendæ essent, non tam suspendi (ut in iudicibus temporalibus fit) quàm prorsus adimi viderentur. Et hac propter iure communi statutum fuit, ut in civilibus coram ordinarijs iudicibus, in criminalibus coram ipso Principe, supremavè eius Curia cõveniri possint, vel coram alijs, quibus idem Princeps specialiter hanc cognitionem cõmiserit, sub modo, & forma, quæ refertur in l. 2. & 3. C. ubi Senat. vel clariss. ubi DD. Bald. conf. 52. in fin. vol. 5. Rebuff. de evocat. art. 2. Chassan. in Catal. 7. par. consid. 3. Ian. Langlæus lib. 7. semest. cap. 18. per tot. Menoch. Farin. & plures alij, quos refert Mastril. d. cap. 5. ex n. 134. Borrell. de præst. Reg. Cathol. cap. 62. n. 36. & 60. Gabr. Berart. in specul. visit. cap. 2. & noviss. D. Thom. Carleval. de iudic. disp. 2. q. 7. sect. 1. n. 791. cum multis seqq. ubi disputat, an hoc privilegiũ, quod in criminalibus habent Regij Officiales, & Magistratus, activè, & passivè accipiendum, & practicandum sit.

67

Et cum his decisionibus iuris communis convenire videtur de iure Regio † Hispaniæ l. 15. tit. 1. par. 7. l. 2. & 3. tit. 24. par. 4. l. 19. tit. 5. lib. 2. Recop. dum iubet: *Que los pleitos de Oidores, i de sus hijos, i yernos no se sigan, ni pidan en la sala, ò salas de los tales Oidores*, & l. 10. tit. 3. lib. 4. Recop. quæ disponit, quòd ijdem Auditores per casum Curiæ ad Audiẽtias, in quibus resident, lites quæ eos, vel suos tangunt, adducere nequeãt, iuxta l. qui iurisdictioni, D. de iurisd. omn. iud. Quod tamẽ † activè accipiendum esse novissimè, & benè (iudicio meo) intelligit D. Carrasc. in tract. de casib. Curiæ, n. 102. Nã passivè, hoc est, parte adversâ casum Curiæ contra Auditorem petente, nullatenus impeditur, tum ex generalitate l. 5. tit. 3. par. 3. ibi: *Contra algun poderoso*; tum præcipuè de iure municipali Indiarum ex ordin. 27. Audientiarum ann. 1563. quæ habetur 2. tom. impress. pag. 56. & meliùs quàm dictæ leges Regiæ formam procedendi in civilibus causis Auditorum præscribit, his verbis: *Item que el nuestro Presidente i Oidores no puedan traer en la dicha nuestra Audiencia en primera instancia pleito alguno suyo, ni de su muger, è hijos. I de estos pleitos conozcan los Alcaldes ordinarios, i vengan en grado de apelacion al nuestro Consejo de las Indias, siendo la causa de mil pesos, ò dende*

68 69

arri-

arriba. I si el particular quisiere apelar para la nuestra Audiencia, i no para el Consejo, lo pueda hazer: mas el Oidor, è su muger, è hijos no tengan tal eleccion. Et iterùm dicitur in ordin. 22. *Item mandamos, que quando alguna persona quisiere pedir, ò demandar algo à alguno de los nuestros Oidores, lo puedan hazer ante la dicha nuestra Audiencia, ò ante los Alcaldes ordinarios, i pueda apelar de los dichos Alcaldes para la dicha nuestra Audiencia.* Et cùm Prorex Mexicanus Dom.D.Ant.de Mendoça scripsisset, sibi honestiùs, & congruentiùs videri, ut de causis civilibus Auditorum, & Ministrorum Audientiæ, privativè corã solis Proregibus ageretur, responsum ei fuit per epist.ann. 1552.dict.2.tom. pag.56. ut leges Regni circa eas servaret: *Por manera que sean convenidos ellos, i sus criados ante los Alcaldes ordinarios, si la parte quisiere, i sino, que los pueda pedir en essa Audiẽcia Real.* Qui textus multò magis iuvat opinionẽ D. Carrasc. de qua sup. dum casum Curiæ privatis contra Auditores litigantibus, si ipsi eo uti velint, indulgere videtur.

Atque hæc quidem in nostris Auditoribus Indiarum in causis civilibus, sive pecuniarijs disposita sunt. In criminalibus autem † ubi Regij Auditores extra officium delinquunt, per antiquiores ordinat. d. Audiẽt. an. 1530. & noviores d. ann. 1563. ordin. 35. dispositũ extat, quòd Proreges, vel Præsides Audientiarum contra eos cognoscant, & procedant, simul cum ordinarijs iudicibus locorum, ubi tales Audientiæ resident, quos dicimus *Alcaldes ordinarios*, cũ qua ordinat. conveniũt sched. an. 1550. & 1552. eo excepto, † quòd Mexici ad instantiã Proregũ ipsis solis hæc potestas mandata fuit per epist. an. 1550. d. 2. to. pag. 56. ob rationes in ea relatas. Limæ autem, & alibi dictæ ordinationes ad unguem servantur, quãvis hoc multũ recusabat Dom. Prorex Marchio de Montesclaros, inquiens, talẽ associationem cum Alcaldis ordinarijs tanti muneris dignitati non convenire. Cui rationi, & illa addi potest, quæ in simili refertur à Iano Langlæo ubi sup. pag. mihi 449. nimirum indignum, & quasi monstrosum videri, † municipalem, obnoxiumque iudicẽ, capitalem quæstionem in eũ exercere, cuius iurisdictioni ipse subsit, quique quodãmodo vitæ necisque imperium in eum habeat.

70 71 72

Sed nihilominus, interim dum contrarium non statuitur, dictis ordinationibus stare debemus. Eâ tamẽ cautione, † ut Proreges, vel Præsides, non facilè, nec pro quovis delicto, adversus Auditores procedant, vel Audiẽtia ingressu interdicant, & multo minus incarcer-ratos, etiam intra proprias domos, retineãt, hoc enim eis graviter prohibetur in schedul. quæ de ipsis honorandis loquuntur, quarum memini sup. hoc cap. n. 21. & magis in terminis in illa Matr. 17. April. ann. 1623. cum Dom. Proreg. Mexic. March. de Gelves loquente, & eũ reprehendente, quòd quendam eiusdem Cancellariæ Auditorẽ, quem ut collegam habere, & honorare debuisset, officio interdixerit, & incarceraverit, iubetque, ut statim eum relaxet. Quinimò, † & per ordin. Imp. Carol. V. ann. 1530. etiã in causis criminalibus arduis, ubi corporalis pœna irroganda esset, nullo modo permittebatur Proregibus, aut Præsidibus eã executioni mãdare, sed potiùs ut reos cum sufficiẽti custodia, & causæ meritis ad Principẽ mitterent, prout & iure Romano † etiã in causis Decurionum fieri solebat, nisi fortè tumultus, vel cohorta seditio, maturari supplicium expostularet, l. qui cædem 16. D. ad leg. Cornel. de sicar. l. Divi fratres, §. fin. D. de pœn. l. 6. §. 9. D. de iniust. rup. d. l. fin. C. ubi Senat. vel clariss. l. curiales qui honorariã, C. de Decurion. lib. 10. l. 2. C. de off. Præf. Prær. August. Authent. de mand. Princip. §. ult. Auth. ut iud. sine quoq. suffr. & Auth. ut omn. iud. tam civil. quàm provinc. cũ pluribus alijs, quæ adducit Thom. Gramm. decis. 60. n. 22. Ant. Gom. 3. var. c. 3. n. 2. Menoch. de arbitr. cas. 518. Farin. tit. de carcer. q. 17. n. 5. Mastrill. decis. Sicil. 188. n. 28. par. 2. & d. lib. 6. de Magistrar. cap. 5. n. 134. & seqq. Berart. & Langl. ubi sup. & Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 21. n. 124.

73 74 75

Sed hæc omnia pleniùs & expresiùs disponi videntur de eodẽ nostro iure Indiarũ, per quandã † noviorem sched. 5. Sept. an. 1620. directã ad Mexic. Proreg. Dom. March. de Guadalcazar, quæ duas quidẽ cõtinet partes. In quarum prima propter distantiã itinerũ, & breviorẽ partis læsæ satisfactionẽ antiquiores schedulas renovat, quæ Proregi (ut diximus) Mexicano soli, & privativè concedunt, ut posit cõtra Auditores, & alios Ministros pro delictis extra officiũ cõmissis procedere, de officio, vel ad petitionẽ partiũ querelantiũ; & causas, prout de iure invenerit, etiã in pœnis personalibus, aut corporalibus terminare. In secũda verò de delictis in officio, sive occasione officij agere videtur, & cohærẽter ijs, quæ suprà de iure cõmuni, & Regio Indiarũ retulimus, solùm facultatẽ carcerandi, & processum fulminandi cõtra dictos Ministros concedit, ubi qualitas criminis adeò enormis fuerit, ut celerem, & publicam satisfactionem requirat; sic enim verba concepta sunt: *Por casos, excessos, i delitos tales, en q̃ se pueda temer, i recelar algũ daño*

76

considerable, ò sedicion, ò alboroto popular, ò otro delito tan enorme, i notorio, en que por la publica satisfacion convinieße hazer alguna demostracion: quæ schedula arbitrio Proregum remittere videtur, quæ delicta hac animadversione digna videantur. Et per alias similes, & propter eximiam Proregalis muneris auctoritatem, & Regiæ personæ in eo repræsentationem, inquit Mastrill. dict. cap. 6. num. 142. & seqq. se multoties vidisse 77 † in Regno Siculo, & Neapolitano, quòd Proreges contra Senatores procedebant, & absque speciali Regis commissione manum imponebant in exorbitantijs, quatenus necessaria erat ad conservationem Regni, vel utilis, & quomodolibet opportuna ad beneficium Reipub. Quâ 78 † tamen Ego non facilè (ut iam prædixi) eos uti vellem, & consulerem, in delictis extra officium commissis, & multò minùs in his, quæ in officio, vel circa officium commissa esse dicuntur, quia eis porta panderetur, ut Senatores, sive Auditores nimis intimidarent, si pro qualibet causa sibi benè visa contra eos procedere, & officio suspendere possent, quod quidem est, & regulariter esse debet, de reservatis Principi, 79 † qui solus removet officialem, quem ipse probavit, l. 2. C. de agent. in reb. lib. 12. Luc. de Pena in l. contra publicâ, C. de re milit. eod. lib. Bossius in prax. tit. de Regal. num. 34. Menoch. omninò videdus, qui alios adducit, lib. 1. de arbit. q. 55. per tot. & ita innuere videntur sched. sup. relatæ. Vbi tamen crimen Ministro obiectum, notoriam sordem, vel gravem, & scandalosam negotiationem, aut baratariam contineret, non 80 † vererer Proregibus, de quibus Rex in tot, ac tantis rebus valdè gravibus fidit, hanc etiam facultatem concedere; prout vidi his proximis diebus supremum Senatum Indiarum sensisse, & censuisse in ardua causa cuiusdam Fiscalis Mexicani, & apertè permitti videtur 81 † in l. si quis 3. C. de off. Præf. Præt. Orient. ubi Impp. ita eâ Præfecto concedunt, ut nolint ad se delicti relationem, sed punitionis remitti, ibi: *Ad nostræ mansuetudinis sententiam nô crimina, sed vindicta referatur*, l. 3. C. de lucr. advoc. d. Auth. ut iud. sine quoq. suffr. §. volumus, ibi: *Licentiã damus etiam examinare violentias, & reos inventos privare cingulo, & nostrum ordinẽ in provincijs adimplere*, cum alijs, quæ adducit Roman. cons. 467. n. 1. & in fine, Boer. q. 149. n. 16. & 17. Menoch. sup. n. 13. & 14. & casu 341. n. 3. ubi docent, etiam inferiorẽ à Principe ex iustis causis posse aliquem Magistratum à suo officio, & munere, suspendere, aut removere, & iustas causas esse aiunt, nimiam negligentiam, aut insufficientiam, & præcipuè si in suo officio prævaricatus fuit, vel aliter ipsum officium contemsit. Idem etiam tradit Petr. Belluga in specul. Princip. rubr. 26. de privat. off. num. 6. & magis in nostris terminis Scipio Rovitus in pragm. 3. tit. de official. sacri Regij Consilij, num. 8. pag. 385. ubi tenet, 82 † *Officialem de deprædatione convictum, etiam inconsulta Regia Maiestate, ab ordinario puniri posse.*

Quod adhuc magis fulcitur ex eo, quia si in d. sched. ann. 1620. hoc permittitur in crimine, quod seditionẽ movere posset, multò magis in subornatione concedi debet, 83 † quæ & sacrilegio, & crimini læsæ Maiestatis comparatur, ut docet gloss. & DD. in Auth. sed novo iure, C. de pœna iud. qui malè iudic. Puteus de syndic. in evidential. n. 9. fol. mihi 77. ubi, quòd is, qui iustitiam baratavit, dicitur proditor, Tiber. Decian. lib. crim. cap. n. & plures alij, quos refert Farin. 3. tom. crim. quæst. 111. art. 1. per tot. Quibus addo Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 21. num. 124. in fine, ubi doctè concludit. 84 † *Que todas las leyes q̃ probiben proceder contra las personas constituidas en dignidad, sin consulta de superior, se entienden quãto a no poder castigarlos, pero no para no poder prenderlos*, per iuta & DD. quæ ibidem allegat.

Et præterea considero, per easdem Indiarum sched. & instruct. Proregum, quæ habẽtur d. 1. tom. pag. 349. & seqq. & pag. 317. eis summoperè iniunctum, 85 † ut attentè, & solicitè caveant, ne Auditores in munerũ receptione, & prohibitis negotiationibus, aut mercimonijs excedãt, ut dixi sup. hoc cap. n. 18. Eademque potestas citra ullam dubitationẽ illis conceditur in cognoscendo, & procedendo ad executionem pœnarum côtra Ministros, qui interdicta matrimonia pro se, vel suis liberis contraxerunt, iuxta ea, quæ notavi sup. num. 60. & signanter per caput 33. instruct. Proreg. Novæ-Hispaniæ ann. 1596. dict. 1. tom. pag. 353. & novis. sched. Matr. 20. Novemb. ann. 1621. ubi fit specialis relatio aliarum schedularum, & quantum eas ad unguẽ observari conveniat, & subijcitur: *Que los Virreyes, i los Presidentes las hagã guardar inviolablemente, executando la pena en los transgressores, i dando luego aviso para q̃ se provean sus plaças, i que los Presidentes que estuvieren subordinados à Virreyes, le remitan à èl los papeles, &c.* Quod ita absque ulla hæsitatione quotidie praxi servatur; 86 † & si de contractu, vel tractatu interdicti matrimonij notoriè constat, Proreges, vel Præsides, qui Proregibus nô subsunt, meri, & puri executores dictarum schedula-

rum

rum esse videatur, & solùm procedunt ad declarandum contraventorem in pœnas in illis impositas incidisse, iuxta text. & ibi notata in l. à Divo Pio, §. si super rebus, & §. sententiam, D. de re iud. Innocent. in cap. de cætero, num. 2. eod. Covarr. in pract. cap. 16. num. 15. Si verò de matrimonio, aut contraventione notoriè, vel sufficienter non constat, tunc breviter, & de plano formato processu, quod sibi iuxta eius merita videtur, declarat, absolvendo reum ab instantia, vel incursum pronuntiando, vel causam ad supremum Senatum remittendo. In qua † ad maiorem cautelam solet pronuntiari sententia declaratoria incursionis pœnarum, licèt illæ ipso iure irrogentur, ex magis communi opinione, de qua in simili dixi sup. lib. 2. cap. 27. num. 87. & seqq. Quamvis eâ latâ retrotrahatur, & tentari possit salaria contravenientis cessasse, & in utroque foro ab eo restituenda esse ex die contraventionis, ex traditis, post alios, à Nicol. Garcia de benef. 2. tom. par. 11. cap. 10. num. 19. 20. & seqq.

87

88 Et sententia † Proregis potest statim executioni mandari, etiam si ab ea fuerit appellatum, quia solùm habet locum talis appellatio quoad effectum devolutivum, & coram Regio Senatu, non coram Regia Cancellaria de ea tractari debet, ut praxis observat, & colligitur ex sched. sup. relatis. Idque Mexici & Limæ vidi in contradictorio iudicio obtentum, suspensis quibusdam Auditoribus, recursum ad Audientias habere contendentibus: & sanè iustissimè, † nam ultra quàm quòd par in parem non habet imperium, nõ satis liberum iudicium inter socios, & collegas reddi posse videtur, cùm societas quædam fraternitas sit, ut notat Ias. in l. apertissimi, C. de iudicijs, Chassan. in consuet. Burg. rub. 4. §. 5. num. 24. & timeri possit, ne dissimulatione quasi mutuâ, indulgentiores se præstent, ut in simili ostendit Plin. lib. 4. epist. ad Quadrant. & Ianus Langlæus lib. 7. semestr. cap. 7. in fine.

89

ATQUE hæc quidem de ordinarijs cognitionibus in causis Auditorum tetigisse sufficiat. Nam de extraordinarijs, nimirum syndicationibus, & visitationibus, statim separato capite pertractabimus. Illud pro huius coronide animadvertisse contenti, † Auditores dictarum Cancellariarũ in litibus pro Tribunali audiendis, breviter expediendis, disputationibus cum Advocatis ineundis, silentio observando, sententiam in conclavi, quod *Acuerdo* dicunt, ferendo, eiusque secreto servando, & in multiloquio, simultatibus, contradictionibus, sive oppositionibus, cum alijs socijs, valdè cautos esse debere; quia aliàs plura inconvenientia, pluresque recusationes sequuntur, & plura damna, & supplicia vereri poterunt, quæ referuntur in sched. de hoc agẽtibus d. 1. tom. pag. 1. l. 18. 33. & 34. tit. 4. & l. 29. & 45. cum seqq. & l. 82. tit. 5. lib. 2. Recop. de quibus, ubi opus fuerit, videri possunt plura apud Greg. Lop. per text. ibi in l. 1. & 13. verb. *Por palabras*, tit. 4. par. 3. Rebuff. ad leg. Gallic. tit. de supplicat. n. 80. fol. 308. Burg. de Paz in prooem. leg. Taur. n. 289. Segura Davalos in direct. iud. 2. par. cap. 4. n. 7. & 89. Borrell. de Magistr. lib. 3. cap. 1. & seqq. Bobad. in Polit. lib. 7. cap. 5. n. 50. & lib. 3. cap. 7. num. 40. Carrasc. ad leg. Recop. cap. 9. n. 71. & seqq. Simanc. lib. 7. de Rep. cap. 12. Ioan. Brant. in Senat. lib. 2. cap. 17. Ian. Langlæus, omninò videndus, lib. 7. semest. cap. 6. per tot. Plin. Iun. lib. 1. epist. 20. & lib. 5. epist. 6. ubi agit de modo ferendi suffragij in Senatu, Narbona in l. 82. tit. 5. lib. 2. Recop. & novissimè D. Valenç. cons. 162. ex n. 1. ubi plura de secreto servando. Et Dom. D. Ioan. Ant. de Vera † Illustriss. Comes de la Roca, in docto illo libro, quem de officio Legati prudẽter scripsit, & nunc prudentiùs ad praxim reducit in ordinaria pro Rege nostro apud Sereniss. Venet. Rep. Legatione, quâ præstantissimè fungitur, discurs. 1. pag. 7. & 8. ubi plura de æmulatione, & oppositione in suffragijs, de quo etiam elegãter Marquez in Gubern. Christ. lib. 1. cap. 5. pag. 26. & Melch. Iunius quæst. polit. 25. & Callist. Remir. de leg. Reg. §. 10. ex n. 19.

90

91

SUMMARIUM CAPITIS QUINTI.

1 AUditores Indiarum, excepta Cancellaria Mexicana & Limensi, simul de civilibus, & criminalibus causis cognoscunt, & virgas portant.

2 *Quæstores criminum Audientiæ Limanæ, & Mexicanæ, etiam antiquiores, virgas portare iubentur.*

3 *Virga est, & fuit Magistratuum (præsertim criminalium) insigne, & quid denotet?*

4 *Quæstores criminum in provincijs, & Audientijs Indiarum creari convenientissimum fuit.*

5 *Causa quælibet criminalis, maior est quacunque civili.*

6 *Criminũ puniendorũ rationes, quæ à Philosophis tradantur, & quòd eæ maximè in provincijs Indiarum militant.*

7 Quæstores Parrici apud Romanos, qui? remißivè.
8 Crimina impunita relinquere scæva clementia est, ex Seneca.
9 L.3.tit.10.lib.1. C.Theodos. ponderatur.
10 Alcaldes del crimen, sive Quæstores in Audientijs Indiarum creari, & in officio vigilare plures sched. iubent, quæ referuntur.
11 Auditores in Audientijs minoribus Indiarum, & Quæstores criminũ in Limana & Mexicana, qualiter exerceant iudicatum, quod vocant de Provincia, & ab eorum sententijs ad Audientias appelletur?
12 Auditor qui sententiam tulit in iudicatu de provincia, appellatione ad Audientiam interposita, de ea cum socijs cognoscere nequit, & quare?
13 Iudex provinciæ si in aliqua causa tanquam talis aliquas sententias interloquutorias tulerit, non probibetur in eadem quoad principale ad Audientiam appellata, cum cæteris Auditoribus iudicare.
14 Iudex provinciæ si in possessorio alicuius causæ pronuntiavit, & posteà eadẽ causa in petitorio per alium iudicem terminata, ad Audientiam, in qua residet, per appellationẽ deferatur, an ab eius cognitione abstinere debeat?
15 Possessio licèt nihil commune habere dicatur cum proprietate, fallit ubi in ventre possessorij petitorium continetur.
16 Causa an sit civilis, vel criminalis si inter Auditores, & Quæstores criminum disceptetur, qua forma, & regulis hæc disceptatio terminari debeat?
17 Iurisdictionis competentia si oriatur inter Quæstores criminum, & iudices ordinarios, Limæ Audientia cognoscit, Mexici solus Prorex, & sched. de hoc agentes.
18 Iurisdictionis super competentia difficultate orta, superior, ut eam decidat, adeundus est.
19 Competentiarum iurisdictionis causæ inter Quæstores criminum, & iudices ordinarios, an in publica aula Audientiæ, vel in secretiori consessu, quem Acuerdo dicũt, & Prorege præsente videndæ, & decidẽdæ sint?
20 Quæstores criminum in causis criminalibus eandem superioritatem habent, quam Auditores in civilibus.
21 Stylus antiquus Cancellariæ facilè mutandus non est.
22 Audientiæ quælibet aula, quod expedit, dicitur expediri, & decidi per Præsidem, & omnes Auditores, vulgò Por Nos el Præsidente, i Oidores, & quare?
23 Quæstorum criminalium auctoritas non minuitur ex eo, quòd sola una aula Audiẽtiæ de competentijs iurisdictionis, quæ eos tangunt, cognoscat.
24 Auditoribus aliqua maioritas super Quæstores criminũ datur à legibus Regijs, quæ referuntur.
25 Auditores possunt iubere Quæstoribus criminum, & eos in suis mandatis, & executorijs vocare de vos.
26 Quæstores criminum Indiarum cognoscunt de uxoratis per Indias vagantibus, & eis ad suas uxores remittendis.
27 Vxoratos, qui relictis uxoribus, in Indijs morantur, pluribus antiquis, & novis schedulis ad uxores reduci debere, iubetur, quæ referuntur.
28 Vxor an & quando teneatur sequi virum navigare volentem?
29 Vxorati, qui relictis uxoribus, in Indijs oberrant, ut detegantur, solẽt banna fieri, & qualiter obligent?
Proreges & Auditores non debent facilè cum uxoratis dispensare, nec eis moratorias concedere.
31 Quæstores criminum Indiarum non debent susurronibus fidere, nec crudelitatem in supplicijs affectare.
32 Crudelitatis recordatio miserum est instrumentum senectutis.

CAPVT QVINTVM.

De Quæstoribus criminum, vulgò Alcaldes del crimen, *Audientiarum Indicarum, & quomodo, & in quibus procedere possint, & debeant, & de alijs eorum specialibus?*

QVEMADMODVM Auditores Indicarum Cancellariarum de civilibus causis in gradu appellationis, & alijs modis cognoscunt, & iudicant, de quibus in superioribus egimus. Ita † ijdem ipsi causas criminales ad se per appellationem à Correctoribus, sive Iudicibus ordinarijs delatas, expediunt; necnon etiam in prima instantia, in loco ubi Regia Cancellaria residet, vel intra quinque ab eo leucas, aut in casibus Curiæ. Estque illis promiscua, & simultanea utraque iurisdictio in dictis omnibus Cancellarijs, exceptâ Mexicanâ & Limensi, in quibus Auditores sunt distincti à

Quæstoribus criminum, quos vulgò vocamus, *Alcaldes del crimen*, & diversas aulas constituunt, ut dixi sup. cap. 3. n. 7. Ideòque, exceptis dictis duabus Audientijs, aliarum Auditores virgas portare iubentur, & similiter Quæstores Limanæ, & Mexicanæ per plures sched. & ordin. ipsarum Audient. quas reperies 2. tom. pag. 3. & 4. Adeò † ut etiam antiquior eorum, quamvis forte Præsidis officium ob mortem, vel absentiam eius exerceat, à virga portanda excusari non possit, ut disponitur in sched. ann. 1559.

2

3 Est enim & fuit virga Magistratuum, præsertim criminaliũ, insigne, quod veluti sceptrum Regium refert, & repræsentat, à quo ipsi iurisdictionem habent, ut docet D. Hieron. Psalm. 109. & pluribus ostendit Chassan. in catal. 1. par. consid. 83. concl. 6. Guillerm. Rovilæus in Rubr. de iust. & iure, cap. 3. in princip. fol. 23. Petr. Greg. lib. 47. syntagm. cap. 25. num. 5. & seqq. Bobad. lib. 3. Polit. cap. 2. Aviles in cap. 42. Prætor. verb. *Varas*, Avend. 2. par. cap. 21. n. 2. Cæl. Rhodig. lib. 21. lect. antiq. cap. 6. Borrell. de Magistr. lib. 1. cap. 1. num. 1. & 2. ubi inquit hac de causa Moysi virgam à Deo traditam fuisse Exod. 7. Mastrill. eod. tract. lib. 5. cap. 8. num. 106. & seqq. Rosin. & Dempster. lib. 7. antiq. Roman. cap. 3. & lib. 9. cap. 18. ubi de Magistratibus Romanis, & eorum Lictoribus, qui præferebant virgarum fasces securibus alligatas, & Pier. Valerian. in Hieroglyph. lib. 41. fol. 305. ubi plura loca Scripturæ ad idem adducit; & novissimè, ac satis eruditè noster D. Ant. Cabrerus in tract. de metu lib. 2. cap. 15. ex num. 4.

4 Et sanè † rectissimè & prudentissimè à nostris Regibus horum Quæstorum auctoritas, & potestas in his provincijs inducta fuit. 5 Nam † cùm quælibet causa criminalis, maior sit quacunque civili, vel pecuniariã, l. in servorum, D. de pœn. l. fin. C. de ord. cognit. cum alijs latè adductis à Menoch. de arbitr. cas. 464. num. 3. Farin. 3. tom. crim. q. 100. num. 59. & Dom. Valenç. cons. 43. num. 20. & 98. & iterum novissimè cons. 176. n. 50. & cons. 184. num. 85. vol. 2. non minus providè de eisdem causis criminalibus iustè, & per iustos & selectos iudices terminandis, quàm de civilibus curari debuit, præsertim † in his adeò remotis vastisque provincijs, ad quas multi ex facinorosis aliarum confugiunt. Et in quibus urgentissimè militãt tres illæ causæ delictorum severè, & acriter puniendorũ, quas ex Philosoph. sententijs graviter refert A. Gellius lib. 6. noct. Attic. cap. 14. Alex. lib. 3. Genial. cap. 5. in princip. & post alios Matienz. in dial. Relat. 3. par. cap. 65. & 66. & specialiùs in nostris terminis loquens in tractat. M. S. de moder. Reg. Perù, 2. par. cap. 23. & Ego in tract. de crimin. particid. lib. 1. cap. 1. & 2. Vbi de horum † Quæstorum apud Romanos origine dixi, & cur *Parrici* appellarentur.

6

7

Et nunc addo plura novissimè, & doctissimè adducentem Ioan. Filesac. lib. 2. select. tit. *Regia Maiestas sacrosancta*, cap. 13. pag. 264. ubi cum Seneca, † *Scævam clemẽtiam* appellat, facinorosis hominibus connivêre, *Ne* (ut ait Imp. in l. si apparitor, C. de cohortal.) *indulgentijs crimina sublevemus.* Cui similis est tex. † in l. 3. tit. 10. lib. 1. Cod. Theodos. ubi Impp. graviter exprimunt, quãtum oporteat in remotis provincijs probatissimos, atque districtissimos Defensores, seu Quæstores esse, qui publicæ disciplinæ quotidianis actibus præsint, & non sinant crimina impunitate coalescere; quem text. præ oculis habuisse videntur nostri Reges in creatione horum Quæstorum criminalium (de quibus agimus.) Et † eadem cura, & solicitudo eis demandata conspicitur in multis sched. & ordin. Regijs eorum officium tãgentibus, quas reperies in 2. tom. pag. 73. & seqq. Quæ in omnibus ferè conveniunt cum legib. Regni Castellæ, quæ habentur in tit. 7. *De los Alcaldes del crimen de las Chancillerias de Valladolid i Granada*, lib. 2. Recop.

8

9

10

Et per alias sched. ann. 1568. & 1573. & ordin. ann. 1563. definitur, qualiter † ijdem Quæstores in urbibus, in quibus resident, etiã de civilibus causis cognoscere, & iudicare debent in Tribunali, quod vulgò dicimus, *de Provincia*: de quo etiam agitur in tit. 8. dict. lib. 2. Recop. Et in nostris terminis tangit D. Carrasc. ad leg. Recop. cap. 9. num. 195. ubi benè advertit, quòd si de sententijs, quas pronuntiavit aliquis ex his Quæstoribus, tã quàm iudex provinciæ, appellatur ad Regiã Cancellariam, in qua simul (ut diximus) Auditoris munus exercet, † non poterit in ea cum cæteris socijs iudicare, quia appellatum est ab eo tanquam inferiore, & sic debet se abstinere, quia aliàs de eodem ad eundem appellaretur, contra l. eos 6. C. de appellat. iunctâ gloss. ibi verb. *Provocatum*, vers. *Item quid si cœperit*, l. Prætor, D. de iurisd. omniũ iud. l. fin. D. de off. assess. & alia, quæ post alios tradit Scaccia de appellat.

11

12

Sed, ut idem D. Carrasc. subiũgit, † non præstabit impedimentum ad hoc, ut cum cæteris Auditoribus de causa principali cognoscat, & iudicet, quòd fortè tanquam iudex provinciæ aliquos articulos interlocutorios in eadem causa pronũtiaverit, si alter posteà

13

diffi-

dissinitivam sententiam tulerit, de cuius appellatione tractatur. Et hoc iure, sive praxi quotidie utimur. Circa quam tamen in ardua causa duorum fratrum filiorum Secretarij Alvari Ruiz Navamuel de los Rios, qui super quodam maioratu contendebant, dubitatum vidi, an idem dicendum esset, † ubi quis tanquam iudex provinciæ in possessorio alicuius causæ pronuntiavit, & posteà de eâdem causa in proprietate coram ipso, tanquam iudice appellationum, terminanda, tractatur. Et quidem licèt Collegæ cẽsuerint, has causas distinctas esse, ex vulgari regula, quòd nihil † commune habeat proprietas cum possessione, & l. 1. D. de quib. reb. ad eund. iud. eatur, l. nulli, C. de iudic. cap. 1. de caus. poss. cum alijs. Mihi tamen contrariũ visum fuit, ubi possessoriũ (ut in casu proposito) admixtam proprietatis causam habebat. Quia virtualiter eadem causa censetur, & dubitari nõ potest, quòd licèt diversi fuerint iudices possessionis, & proprietatis in prima instantia, ille tamen qui de possessione pronuntiavit, votum, ac sententiam suam iam propalaverit, & quid in proprietate iudicandum senserit, aperuerit; unde securiùs esse censui, ut à cognitione appellationis in petitorio abstinerer, in cuius ventre possessorium continetur, ut in simili dixit, & iudicavit Rota apud Lancellot. in tract. de attentat. 2. par. cap. 4. limit. 2. num. 17. & 18. ubi plures alios Auctores adducit, & ultra eos Menoch. omninò videndus, de arbitr. cas. 371. num. ultim. Petr. Frider. in tract. de cumul. caus. cap. 2. n. 4. Gaill. lib. 1. obs. 32. Molina de primog. lib. 3. cap. 13. ex num. 20. Gratian. regula 6. num. 3. latissimè Cabed. decis. Lusit. 9. par. 2. & Farin. de testib. q. 75. cap. 4. num. 108. & seqq. Cevall. 1. tom. commun. q. 334. & multum in nostris terminis Capicius, omninò videndus, decis. 146. & 176. & Menoch. de arbitr. cas. 121. iunctis alijs, quæ de peccato eius, qui litigat super possessione, cognoscens notorium defectum in proprietate dixi, post alios, sup. hoc tom. lib. 2. cap. 29. num. 8.

Sed ut filum nostræ tractationis repetamus, ubi inter Quæstores criminum, & Auditores disceptatur, an aliqua causa sit civilis, vel criminalis? dispositum est de iure Regio Castellæ per l. 20. tit. 5. in fin. lib. 2. Recop. Et Indiarũ, per sched. an. 1571. & 1582. quæ habentur in 2. tom. pag. 90. & 93. ut unus ex Auditoribus, & alter ex Quæstoribus, qui antiquiores sint, simul cum Prorege iungãtur, & re inter ipsos discussâ, quod maior pars ipsorum decideritd, exequatur. In qua cognitione plures regulæ afferri, & expendi solent, ad inquirẽdum, quãdo causa civilis, vel criminalis dicẽda sit. Sed omnes ferè in id tendunt, ut si ob negotij qualitatem reo corporalis pœna possit infligi, absque dubio criminalis causa censeatur, ut deciditur in l. 9. & 24. tit. 4. & l. 9. tit. 16. ead. part. Sin autem solùm pecuniaria, tunc inspici debeat, an ea Fisco applicanda veniat, an parti, ut primo casu dicatur criminalis, secundo civilis, nisi fortè hæc pœna, vel interesse pecuniarium, quod parti applicatur, veniat in consequentiam alterius pœnæ corporalis, vel pecuniariæ, quæ Fisco applicetur. Nam tunc omninò criminalis reputatur, ut latiùs prosequuntur Bart. & DD. per text. & gloss. in l. 3. D. de sepul. viol. & innumeri alij apud Iul. Clar. & eius Addition. in prax. crimin. q. 1. Tusch. litt. C. concl. 1083. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 82. & casu 265. Farin. 1. tom. crimin. q. 19. à num. 33. ubi aliquas notabiles conclusiones adducit, & 3. tom. q. 100. & seqq. & cons. 40. num. 26. & cons. 69. & Tiber. Decian. qui regulas quasdam Magistrales, & omninò videndas ad hoc discernendum constituit, resp. 32. à num. 68. lib. 3. Cevall. 4. tom. cõmun. q. 897. num. 718. Bobad. lib. 5. cap. 1. num. 120. & seqq. & Parlad. differ. 138. à num. 1. ubi n. 2. agit, an ex pœna exilij, causa criminalis dicatur. De quo etiam latiùs Bobad. sup. num. 128. Azeved. per text. ibi in l. 2. tit. 19. lib. 8. Recop. & Bossius in prax. tit. de carcer. fid. com. ex num. 6.

Si verò † competentia iurisdictionis inter Quæstores criminum, & iudices ordinarios in civilibus, aut etiam in criminalibus negotijs, ratione præventionis, aut ex alia causa orta fuerit, tunc in Audientia Mexicana statutum est, ut Prorex solus has differentias pro suo captu, vel arbitrio cõponat, per sched. Matr. 23. Iun. ann. 1571. d. 2. tom. pag. 93. cui fortè occasionem dederunt scandala, & inconvenientia, quæ ibidem evenisse narrantur, ut eadem sched. memorat. Cæterùm Limæ hæc sched. nõ observatur, sed alia Matrit. 19. Decembr. ann. 1568. eod. tom. pag. 93. quæ Regali Audientiæ hanc declarationem, etiam Mexici, commiserat. Quæ quidẽ iuris regulis arridere videtur, quibus docemur, † ortâ difficultate super competentia iurisdictionis inter iudices inferiores, superiorem adeundum esse, ut eam componat, & decidat, ex traditis per DD. maximè Iason. num. 27. in l. 2. D. si quis in ius vocat. Azev. in l. 4. tit. 1. lib. 4. Recop. num. 9. & plurimi alij, quos latè, & eruditè congerit D. Petr. à Silva, nunc pro meritis in Panamensem Fisci Patronum electus, in Prætorio compeẽtiar. num. 3. & seqq. Superior autem in hoc casu est Regalis Cancellaria, quæ in omnibus,

Margin: 14, 15, 16, 17, 18

bus, quæ iustitiæ administrationem concernunt, Principem repræsentat, ut dixi sup. hoc lib. cap. 3. ex num.

Et sanè in Audientia Limana hæc praxis inconcussè servatur, neque usquam vidi in dubium vocari, eo excepto, † quòd aliquando Quæstores criminum tentarunt, has differentias non esse videndas, & decidendas in sola Auditorum aula, quam vocant *de Relaciones*. Sed Proregem simul, & omnes Auditores in secretiori consessu congregatos, quē vocamus *Acuerdo*. Moti eo, quòd d. sched. ann. 1568. Præsidi & Auditoribus simul hanc cognitionem committit, quam extraordinariam esse dicebant, quia aliàs Auditores nullam in causis Quæstores tangentibus iurisdictionem habere possunt, † cùm sint omnes in genere causarum sibi commissarum æquè supremi, ut disponitur in l. 20. tit. 5. lib. 2. Recop. Quo tamen non obstante, contrariū decisum fuit, † tum propter antiquum, & diu observatum eiusdem Cancellariæ stylum, à quo temerè discedendum nō est, ut latè probat Christ. de Paz in procem. ad leges styli Burg. de Paz in procem. leg. Taur. num. 226. & seq. & alij plures, quos citavi 1. tom. de Ind. iur. lib. 3. cap. 1. & 2. Tùm præterea, quia tēpore quo expedita fuit d. sched. an. 1568. una tantùm aula Auditorum Limæ reperiebatur, & ei soli dictam iurisdictionem indulsit. Et ut essent plures, scitum tamen, & vulgatum est, † id quod per quamlibet earum expeditur, semper & indefinitè dici per Præsidem, & Auditores determinari, nimirùm quia apud eam in habitu & potentia totius Audientiæ iurisdictio residet, ut in actu expediat, & decidat quælibet negotia, quæ sibi pro tempore obtigerint, ut in simili notant Bartol. Platea, & Lucas de Pena per text. ibi in l. unic. C. de Metrop. Beryto lib. 11. cum alijs, quæ adduxi sup. cap. 3. num. 48. Et denique, quia in hoc † nihil de auctoritate, & iurisdictione Quæstorum detrahitur, neque dicta l. 20. Recop. transgreditur, cùm Regalis Audientia de criminibus non cognoscat, aut Quæstorum sententias intervertat; sed tantùm de competentia iurisdictionis statuat, quæ civilis, haud dubiè quæstio est, & in qua ipsi Quæstores, quia sunt partes formales, nihil statuere possunt, l. unic. C. ut nemo in sua causa, cum alijs.

Et non est novum, † ut aliqua maioritas, sive superioritas Auditoribus competat in eosdem Quæstores, cùm videamus in multis illis subordinari. Nam in l. 66. d. tit. 5. lib. 2. Recop. disponitur: *Que los Oidores puedan mandar, i manden a los Alcaldes del crimē, que ronden de noche por las calles, quando pareciere que conviene.* Et in ordinationibus Pintianæ, & Granatensis Cancellariæ generaliùs deciditur, † *Que les manden que hagā justicia*, & in l. 49. d. tit. 5. refertur, quòd olim in defectum Quæstorum unus ex Auditoribus, quem ipsa Audientia vellet, illis sufficiebatur; & quamvis in posterum hanc suffectionem, sive substitutionem non electivā, sed vicissitudinariam esse iubeat, tamen eum ex Auditoribus, & de manu Auditorum accipere debent, quibus præcipitur, ut hoc, & alia, quæ in eadē lege caventur, præcisè observari faciant. Adsunt quoque eiusdem superioritatis vestigia in d. l. 20. tit. 5. lib. 2. Recop. vers. *I mandamos*, ubi sustinetur sententia etiam in causis criminalibus inadvertenter, vel per incuriam, aut malitiam tabellionis ab Auditoribus lata. Et in l. 1. & 8. tit. 7. l. 2. vers. *Pero si fuere*, tit. 10. lib. 2. Recop. Ubi Quæstores in casu discordiæ, vel recusationis eorum, iudices ab ipsis, & ex ipsis Auditoribus petere iubentur: cùm tamen contrà si Auditor, qui apud ipsos Quæstores turnum exercet, fuerit recusatus, non ab ipsis Quæstoribus, sed ab Auditoribus de hac recusatione cognosci possit, iuxta l. 8. tit. 7. lib. 2. Recop. Nec omittēdæ sunt schedulæ, quarum meminimus sup. c. 3. n. 42. quæ cùm Proregibus iubeant, ut Auditorem antiquiorem suo lateri socient, expressè Quæstoribus post magnam deliberationem, & eorum reclamationem, hunc honorem impertiri noluerunt. Et alia epist. 27. Februar. ann. 1611. ad Audientiam Limanam scripta, per quam constat, quòd cùm Quæstores ægrè ferrent: *Que los Oidores los llamassen de vos en los mandamientos, i executorias que les dirigiā en las causas civiles, como à Iuezes de provincia.* Adhuc hic stylus approbatus, & in posterum observari iussus fuit, eâ redditâ ratione: *Que es por hablar de Tribunal superior à Iuez inferior, sin que se atienda a las personas que usan los oficios, sino al oficio que se exerce, &c.*

Cæterùm, ut ad alia transeamus, pluribus alijs quæstionibus in hac materia insuperhabitis, quæ cum Audientijs Hispaniæ possunt communes esse. In eo planè dictorum Quæstorum criminalium Indiarum officium, per Regias schedulas, graviter, & privativè ad Auditores excitatur, nimirùm, † ut diligenter inquirant in eos, qui in Hispania, vel alibi uxores reliquerunt, & per Indiarum provincias vagantur, & immorantur, eosque primo quoquo tempore ad vitam cum illis faciendam remittant. Dequo extāt plurimæ sched. 1. tom. impress. ex pag. 415. ad 422. & alia ann. 1571. tom. 2. pag. 79. quæ iubet, superio-

riores per Quæstores criminum exequi, quàvis cum Præside, & Auditoribus loquantur, & Fiscalibus quoque eadem cura circa hoc petendum iniungitur per aliam schedul. ann. 1573. d. 2. tom. pag. 272. Hocque præceptũ in † his provincijs antiquissimum esse cõstat ex relatis ab Ant. de Herrer. in hist. gener. Ind. decad. 1. pag. 218. & de eo integrum caput fecit Ioan. Matiéz. in tract. M. S. de moder. Reg. Perù, 2. par. cap. 3. ubi leges & ordinationes quasdam ex suo capite comminiscitur, quibus hoc commodiùs exequi possit, illaque ratione subnititur, quod valdè oporteat coniuges simul vitam transigere, cùm matrimonium eius individuam consuetudinẽ contineat, & præseferat, nec possit alter alterum sui communicatione privare, ut probat text. in princip. Inst. de nup. cap. unaquæque 13. q. 2. cum multis alijs, quæ tradunt Tiraq. in l. 1. connub. gloss. 1. par. 1. num. 39. Covarr. de sponsal. 2. par. cap. 7. num. 5. Martin. Delr. in Adag. sacr. 1. tom. pag. 184. Thom. Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 41. â n. 1.

27

Et in ipsis terminis eorum, qui ad Indos transfretare volunt Fr. Ioan. Bapt. in advert. confess. 1. par. in tabula verb. *Matrimonio*, Ferd. Zurita in quæst. Theol. Indiar. q. 38. ubi ex doctrina D. Thom. concludit, † male facere uxorem, quæ virum ex causa honesta, & opportuno tempore, ac commodâ navigatione ad Indos properantem non sequitur. Verùm hoc magis de consilio, quàm præcepto procedere, dato enim quòd se maris pericula metuere, ac perhorrescere dicat, ad ea subeunda invitam cogi non posse, ex his, quæ de navigationis periculis dixi 1. to. lib. 1. cap. 16. ex num. 17. Et P. Stephan. Davila in tract. de censur. Eccles. 2. par. cap. 5. disp. 4. vers. *Vndecima conclusio*, pag. 76. ubi inquit, † in Indiarum provincijs banna, & proclamata generalia fieri solere, pro detegendis his, qui in Hispania uxores reliquerint, & qui eos agnoverint, illos denuntiare teneri, quia in commune bonum spectat. Et in hoc ipsum respiciunt aliæ sched. 1. Iun. 1607. & 26. August. 1618. & 10. August. 1619. quibus Peruanis Prorogibus iniungitur, † ne in dictarum schedularum executione dispensent, vel uxoratis sine gravi & legitima causa aliquas moratorias concedant. Idemque præcipitur Auditoribus Limanis, & ne faciles sint, dum carceres visitant, in ijs relaxandis, qui sub hac occasione à Quæstoribus criminum capti sunt, per aliam schedul. dat. Vlyssip. 7. Octob. ann. 1619.

28

29

30

31

Cavère tamen debent ubique criminum Quæstores, & præcipuè in his Indiarum provincijs, ut susurronibus, quorum in illis ingẽs est copia, faciles & credulas aures non præbeant, propter damna quæ ex contrario sequi solent, de quibus plura invenies in Eccl. cap. 28. vers. 15. & seqq. & apud gloss. in l. 3. in princip. de crim. stellion. l. 2. tit. 13. par. 2. ubi Greg. verb. *Ningun mal*, Hippolyt. Rimin. consil. 303. num. 18. lib. 3. & Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 13. num. 61. & lib. 5. cap. 1. num. 75. Et ut in iudicãdo iustitiam cum misericordia coniungant, ne tam reos, quàm vitia odio habere videantur. De quo etiam latè, & optimè agit idem Bobad. lib. 2. cap. 3. & 4. Ioseph. Aldrete de Relig. discip. tuen. pag. 2. Marlian. in theatr. politic. cap. 5. per totum. Nosse enim debent, quòd ut Cæsar dictator dicebat, † miserum est instrumentum senectutis, recordatio crudelitatis, & Seneca teste lib. 1. de clem. cap. 9. propè esse, ut libèrer damnet, qui citò, propè ut iniquè puniat, qui nimis. In quo singularem clementiã legum Romanarum extollit Tertull. cap. 1. & 2. quem vide.

32

SVMMARIVM CAPITIS SEXTI.

1 *Fiscalium institutio, & finis in Audientijs Indiarũ, & quòd duo sunt in Mexicana, & Limensi, & qualiter se iuvare debeant?*

2 *Fiscalium officium, an, & in quibus assimiletur Procuratori Cæsaris, & Advocatis Fisci Romanorum, & iura, & Auctores, qui de his agunt.*

3 *Fiscales dicuntur malum necessarium, & Procuratores generales, & quare?*

4 *Fiscalium instructio, ex Cassiod. & alijs, & quod non de potestate, sed de iustitia vincere curent.*

5 *Fiscalis sub colore officij iniuriosè agens, & deprædationes exercens, vivus cremari debet.*

L. universi 9. C. ubi causæ Fiscales, illustratur, ibidem.

6 *Fiscales toga talari utuntur, & eodem salario, ac eisdem ferè honoribus gaudent, quibus Auditores Indiarum, & sunt veluti socij, & fratres ipsorum.*

7 *Fiscales in Francia sunt simul iudices in negotijs, quæ fiscum non tangunt, & quando in Indijs eorum vicem suppleant?*

8 *Fiscales præcedũt Algacellos, Calculatores, & Officiales Regios, & etiam Secretarios: & lis super hoc mota in supremo Consilio Italiæ, & qualiter sedata?*

9 *Secretarius præcedit Fiscalem in supre-*

mo Consilio Inquisitionis, non in alijs.

10 Fiscalis vicem qui supplet, an in sessione, & alijs praecedentijs, & honoribus eius iure fruatur, & utatur.

11 Fiscalis propriè non est, nisi qui à Rege est creatus, & nominatus.

12 Electi, & nominati à Rege praeferuntur suffectis, & alijs, quae à minoribus Magistratibus titulum habent.

13 Fiscales, non solùm in Tribunali cum iudicibus sedent, verùm & in secretiori conclavi, vulgò Acuerdo interesse possunt, & debent, & sched. de hoc agentes.

14 Fisci privilegium est, ut possit sententijs in causis fiscalibus ferendis, seu votandis interesse, & an sint nullae, si eo absente ferantur?

15 Licent. Barros de Santillan Praeses Quitensis non patiebatur Fiscalem interesse sententijs in causis fiscalibus ferendis, & quare?

16 L. proximè, D. de his quae in testam. delentur, explicatur.

17 Sententiae in causis fiscalibus absque expressione Regiae personae solùm cum ipsius Fiscali pro, & contra, loquuntur, & concipiuntur.

18 Fiscales veniunt appellatione Officialiũ, & Ministrorum, tam in favorabilibus, quàm in odiosis, & exempla notanda huius assertionis.

19 Prohibitiones schedularum Indiarũ Auditoribus factae, de non visitandis privatis sibi subditis, & aliae similes, semper ad Fiscales extensae sunt.

20 Recusationis forma, quae per leges Regni praescribitur in recusandis Auditoribus, etiam servari debet in recusatione Fiscalium.

21 Fiscalis Regius an possit recusari? anceps quaestio est, & quid Auctor in ea sentiat?

22 Accusator potest esse inimicus, si suam, vel suorum iniuriam prosequitur.

23 Fiscalibus Advocatis, seu Procuratoribus, cur fiscus utatur.

24 Fiscalis semper censetur invitus, & ex necessitate officij ad negotia, quae privatis damnosa sunt, accedere, & quae inde resultent?

25 Recusari potest omnis, qui potest occultè nocere.

26 Fiscalis officium idẽ debet esse, quod Chori in tragoedijs.

27 Fiscales non iurant de calumnia, nec in expensis damnantur, & quare? & de alijs eorum, & Fisci privilegijs, remissivè.

28 Fiscales coram proprijs Fisci iudicibus causas dumtaxat agere debent, & omnes Fiscum tangentes, ad hoc forum trahere possunt.

29 Fiscalis in causa immunitatis Ecclesiasticae, an, & qualiter per se, vel per suum agentem in foro Ecclesiastico comparere debeat? & schedula super hoc expedita.

30 Agentium Fiscalium manus, & honos, & qui de eis agant.

31 Fiscales de iure communi non prohibebãtur pro alijs privatis advocare, de iure Regio, & Indiarum secus, & sched. de hoc agentes.

32 Fiscales Audientiarum Indiarum, Indorum defensionem, & advocationẽ in multis casibus excipere iubentur, & sunt veluti generales protectores eorum.

33 Causae Indorum, & miserabilium personarum videntur esse propriae ipsius Regis, cùm sub eius tutela positi sint. Et insignis locus Petri Greg. ad hoc.

34 Pauperes, & miserabiles personae in omnibus Senatibus, & Audientijs proprium advocatum habent, qui eos gratis defendere debet.

35 Indi ab omnibus defendi debent.

CAPVT SEXTVM.

De Regijs Advocatis, sive Fiscalibus earundem Audientiarum, eorumque officio & dignitate, & peculiaribus quaestionibus, quae ad illud spectant.

ERECTIS, atque ordinatis eo modo, quo diximus, Audiẽtijs, sive Cancellarijs Indiarũ, necessarium quoque visum fuit, ad imitationem Hispaniensiũ, peculiares † in eis Patronos, sive Advocatos constituere, qui Regia iura, ac patrimonium defenderent, quos vulgò *Fiscales* vocamus. Initio namque nominati non fuerunt, sed unus ex Auditoribus hoc officium supplebat, ut ex earundem erectionibus, & antiquis sched. patet. Et in Limensi, ac Mexicana Cancellaria, postquam distinctae aulae pro Quaestoribus criminum constitutae fuerunt, iuxta ea, quae in superioribus diximus, distinctus quoque Fiscalis pro eisdẽ aulis creatus fuit, qui vocatur *Fiscal del crimen*, & hic cum altero, qui appellatur *de lo civil*, in arduis causis intervenire debet, eiusque locum optat, si vacare contigerit, & alteruter alterius defectum, absentiamque supplet, ut latiùs haec omnia, & pleraque alia,

quæ ad Fiscalium munus spectant, disponuntur, & explicatur in toto tit. 13. *De los Procuradores Fiscales del Consejo, i Audiencias*, lib. 2. Recop. & de nostro iure Indiarum, in ordinat. Audient. ann. 1563. tit. *de los Fiscales*, & in 2. tom. sched. impress. pag. 261. & seqq. & in summario legum Indicar. lib. 2. tit. 19.

2 Fiscalium autem officium, qua ex parte Regij patrimonij defensionem, & administrationis eius attentionem concernit, ut in dictis legibus & sched. dicitur, & in l. 7. tit. 1. lib. 9. Recop. potest videri simile illi, quod apud Romanos gerebant Procuratores Cæsaris, & Rationales, de quibus agitur in toto tit. D. de offic. Procur. Cæs. & similibus. Quâ verò exercet advocationem, & patrocinium causarum, litiumque Fiscalium, activè, & passivè, in quo præcipuè ipsorum munus consistit, ut ipsæ eædem schedulæ, & leges ostendunt, possunt quidem propriùs æquiparari Advocatis Fisci, qui primùm Romæ ab Adriano Imp. creati dicuntur, ut refert Spartian. in eius vita. Et de eis agit tit. C. de Advocat. Fisci, l. nemo, C. de advocat. diversi iud. l. 12. tit. 18. par. 4. in princip. ibi: *Patronus Fisci tanto quiere dezir en Romance, como ome que es puesto para razonar, è defender en juizio todas las cosas, i los derechos que pertenecen à la Camara del Rei*. Et ultra Doct. in eisdem iuribus, plura de eiusdem officij origine, imitatione, necessitate, & præstantia congerens Orosc. in d. Rubr. de offic. Procur. Cæs. Brisson. 3. select. cap. 18. cum tribus seqq. Cuiac. lib. 19. obs. cap. 13. Conrad. Lancel. in temp. omn. iud. lib. 1. cap. 18. Dionys. Gothofr. in pract. 1. par. tit. 19. Toletan. in lucerna Rubr. tit. C. de bon. vacant. lib. 10. num. 13. Gutherius de officijs dom. Augustæ, lib. 3. cap. 1. & cap. 23. & 25. Galganet. de iure publ. lib. 4. tit. 2. & 3. Ioã. Garcia de nobilit. gloss. 3. in princip. & §. 1. & de expens. cap. 20. num. 9. Chassan. in Catal. par. 7. consid. 33. vers. *Advocatus*, & in consuet. Burgund. rubr. 2. de confiscat. in princ. col. 340. & seqq. Rebuff. Boer. Peregr. & alij, quos refert doctiss. noster D. Franc. de Alfaro in egregio suo tract. de offic. Fisc. gloss. 9. num. 30. & seqq. Petr. Greg. lib. 49. syntag. cap. 47. Petr. Barbosa, omninò legendus, in l. 1. D. solut. matrim. 1. par. ex num. 4. Otalor. de nobilit. 3. par. cap. 1. num. 12. & 2. par. cap. 6. num. 7. & 9. Gutierr. 1. pract. cap. 19. num. 26. Sesse decis. 4. in fin. par. 1. Simanc. in Cathol. instit. tit. 41. 43. & 53. Mastrill. decis. 214. Fabius de Anna cons. 66. lib. 1. Pet. Caball. resol. crimin. cent. 1. cap. 114. & Petr. Bellin. qui plura de his Fiscalibus notanda congessit, in tract. de re milit. 1. par. tit. 23. ubi num. 17. vocat eos, † *Malum necessarium*, nimirum quia Princeps, imò & tota ipsa Resp. sine ipsis esse non potest, l. apud Iulianum 35. D. de iur. Fisc. l. 1. C. de condict. ex lege, Dom. Valenç. cons. 100. num. 101. & seq. vol. 2. & meliùs Ant. Fab. in suo Codice lib. 1. tit. 21. diffin. 49. num. 7. ubi inde deducit, talem Procuratorem Fiscalem esse, & iure optimo appellari posse, *Procuratorem generalem*, quia licèt sit Procurator solius Principis, omniũ tamen rerum, quæ ad Principis dignitatem, & Reip. utilitatem pertinent, curam gerit.

3

Et est omninò videndus, & notandus Cassiod. lib. 6. var. epist. 8. & 9. ubi de Rationalibus, & lib. 1. epist. 19. & 22. ubi de † Advocatis Fisci formulas tradit, & iniuncti officij obligationem eleganter exponit, & qualiter non debeant de potestate, sed de iure victorias quærere, & curare: *Quando laudabilius à parte Fisci perditur, cùm iustitia non habetur, &c.* quæ verba consonant cum alijs simil. Plinij Iun. in Paneg. ad Trajan. & in epist. 112. eiusdem Trajani ad Plin. lib. 10. ibi: *Non minus enim hominibus cuiusque loci consultum volo, quàm pecuniæ publicæ*, l. ult. C. de appellat. in Theodos. ubi Valerian. Imp. ait: *Salva Maiestatis reverentia non dedignari sibi cum privatis iura esse communia*, l. 2. C. de Advoc. Fisc. eod. lib. ibi: *Potior est apud nos causa privatorũ, quàm Fisci tutela*. Melior † text. in l. universi 9. C. ubi causæ Fiscal. in qua probatur, quòd Fiscalis, vel quicunque alius iudex, qui sub colore Fisci iniuriosè, & calumniosè ad deprædationẽ privatorum procedit, vivus concremari debet. Iunctis alijs, quæ Nos alio loco trademus, & benè considerant Covar. lib. 1. var. cap. 16. Ioan. Garc. Alfarus, & alij ex sup. relat. & novissimè Franc. Zipæus de Magistr. lib. 3. cap. 23. num. 40.

4

5

Sed calamum ad nostros Fiscales Indicos restringentes, ex dicta necessitate, & dignitate muneris, quod exercent, cautum est, † ut idem salarium, idemque ferè honos, qui Auditoribus, ipsis tribuatur. Unde & togâ talari, sive Senatoriâ indui iubentur, & ut in Tribunali cum Auditoribus ad latus modernioris adsideant, non ut initio fieri consuevit in subsellijs Advocatorum, ut tetigi sup. cap. 4. num. 22. & in terminis observat Dom. Alfar. sup. gloss. 31. num. 6. & de simili Hispaniæ, Galliæ, & Italiæ consuetudine testãtes Ioan. Garc. de nobil. gloss. 35. n. 44. Rebuff. Chassan. Surgentus, Tassonius, & plures alij, quos refert Mastrill. de Magistr. lib. 5. cap. 9. num. 125. & lib. 6. cap. 4. num. 7. & seqq. & decis.

6

214.num.6.& 15.par.3. ubi plura alia de titulis,& præeminentijs Fiscalium adducit, & quòd gaudet titulo Clarissimi,& Illustrissimi, & debetur eis idem honos, qui Senatoribus, & sunt veluti socij, & fratres ipsorum. De quo plura etiam congerit D. Alfar.sup.gloss. 9.num.27.gloss. 10.num.3. gloss.17. num.3. gloss.34. §.8.num.225. Iul.Clar. §.fin. q.3. num. 6. Craveta cons. 168. num.fin. vol.1. Peregr.de iur.Fisci lib.7.tit.2.num.15.Barthol.Philip.in tract.de Consiliar.privil.8. & Bossius tit. de crim. læs.Maiest.num.5.9. & 14.Rebuff.Petr.Greg. & alij Auctores Galli in locis suprà relatis,ubi dicunt, 7 † quòd Fiscales in Francia sunt simul iudices in omnibus negotijs, quæ fiscum non tangunt. Quod & tradit Eguin.Baro in d. tit. de offic.Procur. Cæsar. in comment. de iure Gallic. ubi disputat,an Fiscales, Iudices, vel litigantes dicendi sint.Et certè hæc iudicandi potestas in nostris Indijs eisdem Fiscalibus concessa reperitur,ubicunque causa aliqua, quæ Fiscũ non tangat, in discordia votorum remittitur,vel Auditores per mortem, vel absentiã deficiunt, qui plenam aulam ad negotiorum, quæ sese offerunt, expeditionem efficere possint, ut disponitur in sched.Regia dat. Matr. 20. Novembr. ann.1578. quæ habetur d. 2. tom.pag.262.

Et ex his primò descendit illustratio, & ratio aliarum sched.quæ habentur d. 1.tom. pag.263.& 267. & in ordinat. Tribunalium *de Cuentas*, quæ Fiscalibus in loco & sessione 8 † eandem præcedentiam tribuunt, quam Auditoribus, & Quæstoribus criminum respectu omnium hominum privatorũ suæ provinciæ,atque etiam Secretariorũ, Algacellorum maiorum, Officialium Regiorum, & Rationalium Computorum, sive Calculatorum, quos vocamus *Contadores del Tribunal i Contaduria mayor de las cuentas Reales*.Prout & in Regijs Consiltjs, & Cancellarijs Hispaniæ praxi etiam receptum videtur,quatenus Fiscales,omnes alios Ministros præcedunt, 9 † excepto Consilio supremæ Inquisitionis, ubi Secretarius Fiscalem præcedit: quo exemplo cùm idem prætenderent Secretarij supremi Cõsilij Italiæ,contra Fiscalem novissimè in eodem Consilio creatum, Dom. D.Ioan.Ruiz de Laguna,obtinere nõ potuerunt, ipso strenuè & doctà iuris allegatione causam suam defendente, ubi plura eleganter de hoc officio, & eius præstantia congessit. Quam usque adeò in hoc articulo extendit D. Alfar. d.gloss.31.num.6. in fine, & latiùs gloss.28. num.4. pag. 251. quòd in 10 casu, † quo per mortem, vel absentiam Fiscalis proprietarij,alius ab ipsa Audiẽtia, vel à proprietario, qui se absentat, sufficitur, ac substituitur, ut eius vices suppleat, hic quoque eisdemmet privilegijs, & præeminẽtijs, etiam quoad loci prærogativam, frui debebit. Et quòd de facto ita observatum fuit in Cancellaria Argentina, ex l.suggerente, C. de offic.eius qui vicem iud.ger.& traditis ab Hippolyt.de Marsil. sing.649. Quod tamen his diebus supremus Indiarum Senatus, licèt Ego suprà dicta perpenderem,admittere noluit, quin potiùs officiales Regios urbis Guadalaxaræ, in subhastationibus Rei Dominicæ,& alijs actibus,in quibus concurrerent,præcedere debere Fiscalem suffectum declaravit, & ad hoc generalem schedulam expediri iussit. Motus fortè ex doctrina Peregrini de iure Fisci lib.7. tit.2. num. 2. & eiusdem D. Alfari gloss.1.num.2.& gloss.31. num.8.qui affirmant, 11 † propriè Fiscalem nõ esse,nec dici posse, nisi qui à Rege fuerit nominatus.Et quòd qui ab eodem Rege 12 † electi, & nominati sunt, & officiorum proprietatem habent, regulariter suffectis præferri solent, vel alijs, qui ab inferioribus titulum habent,l.restituendæ, in fine, C.de advocat. divers.iud.l. fin.D.de albo scrib.l. spurijs,§. fin. D.de Decurion.Auth.ut iudic.sine quoquo suffrag.cum alijs, quæ adduxi sup,lib.2. cap.9.num.43.& cap.29.num.13.

Et est adeò verum,quòd Fiscales cum Auditoribus adsident,ut non solùm 13 † in Tribunali hoc procedat,interim dum lis disceptatur,& de causa cognoscitur: verùm plurimis quoque schedulis Regijs cautum sit, ut etiã in conclavi secreto, quod *Acuerdo* dicitur, ubi causæ iudicantur,&deciduntur,idem observetur,ut constat ex quadam dat. Escoriali 22. August. ann.1568. Tolet. 2.Iun. 1560. Matr.7.Iul.1572.Mentridæ 21.Maij 1577. d.2. tom. pag.264. & 265. quæ disponunt: *Que pueda el Fiscal entrar, i hallarse en los acuerdos siempre que quisiere, i se huviere de votar qualquier pleito q̃ tocare a la Real hazienda: i que ningunos se puedan hazer, ni hagan en dias extraordinarios, sin llamarle à ellos,i que se siente en el assiento mismo que los Oidores tuvieren, al lado del mas moderno*.Quod est unum 14 † de magnis Fisci, & Fiscalis privilegijs,& adeò verum, ut multi teneant, sententiam contra Fiscum eo absente prolatam, nullam esse, licèt in alijs Advocatis contrarium observetur, l.velamento, C. de postuland. ubi Bald.& Salicet.num. 1.l.si fiscus 7.D.de iure fisci,l.3.§.multa,vers.*Divus*,D.eod.ubi gloss.sing.verb.*Restituitur*, l.fin. C.de Advocat. fisci, quam sic summat Bald. ibid.l.1. C.de fide instrum.& iure hastæ Fiscal.lib.10.ubi glos.verb.*Omni ordini*,

l.7.tit.1.lib.9.Recop.cum alijs, quæ latè, & optimè adducit Bart.in l.unic.C.de sentent. adversf.Fisc.lib.10. ubi Valenç. Piscator n. 18.& seqq.Bosfius in praxi tit.de Fisc. n.23. & tit.de sent.n.18.ubi addit, solam citationé non sufficere, nisi etiam actualiter interveniat, Ioan.Garc.dict.gloss.3. num.13. & 14. Ioan.Gallus de privil.Fisc.privil.31. Pereg. d.lib.7.tit.2.num.2. & seqq. & lib.6. tit.4. num.5. Simanc. d.tit.53. num.10. & Dom. Alfar.ubi sup.gloss.16. privil.65. num.210. & gloss. 18. num.15. & gloss. 34. §.8. num. 229.

15 Quamvis nō defuit in nostris Indijs † quidam Præses Quitensis Cancellariæ, nomine Barros de Santillan, qui hanc praxim admittere nolebat, & Fiscalem exire faciebat tépore, quo de causa decidenda agebatur, ductus exemplo eius, quod fecit Imp. Antoninus in l.proximè, D.de his quæ in testam.delent.ibi: *Remotis omnibus cùm deliberasset, &c.* quam formam semper observari solitã, tradit Dionys. Gothofr. ibid. Sed non animadvertens,

16 † Calphurnium Longum, qui in eo text.Fisci partes egisse dicitur, non fuisse illis præeminentijs cohonestatũ, quibus hodie, ut diximus, nostri Fiscales utuntur. Ac præterea, ibi sententiam nō fuisse latam à iudicibus Fisci, inter quos sedendi, & interessendi privilegium Fiscali conceditur, sed Imperatorem ipsum per se causam illam decidere voluisse. Vnde non erat necessaria intervẽtio Fiscalis, qui in defectum Principis adesse iubetur, & tanquam qui eum refert, ac repræsentat: adeò, ut in

17 † causis fiscalibus sententiæ non cum Rege, sed cum Fiscali tãtùm loquantur, & proferantur, licèt in alijs de partibus, & eorum procuratoribus mentio fiat, ut probat l.1.C.de sentent.& interloc.& signanter Greg. Lopez per text. ibi in l. fin. tit.5.par.3.

18 SECVNDÒ, ex prædictis emanat, † quòd appellatione Senatorum, Auditorum, Ministrorum, sive Officialium alicuius Senatus, vel Cancellariæ, Fiscales quoque tam in favorabilibus, quàm in pœnalibus, & odiosis ferè in omnibus comprehendi videntur, ut ad plura praxi utilia disputant post alios, quos referunt, Aponte cons. 49. lib.1. num. 32. & seqq. Lanar.cons.43.num.93. Vinc.de Franchis decis.407.par.2. Gratian. decis.253.& discept.forens.cap.225.num.51.Fab.de Anna cons.107.num.21. Mastrill. in locis suprà relatis, Caravita ad ritus Siciliæ, ritu 11. & latiùs cæteris Marcellin. Maurus, omninò videndus, alleg.22.&27.Quod notari expediet ad interpretationem l. pupillus, §. item quæritur, vers. *Sanè*, D.de auctor. tut. ibi: *Sed simpliciter, ut solent honestiores, non pati nomina sua instrumentis inscribi*, ut non minus de Fiscalibus, quàm de Senatoribus intelligatur. Et ad casus relatos in l.50.tit.5. lib.2.l.21.tit.1.l.1.§.47.tit.2.lib.9.Recop.

19 Et præsertim † ad plures provisiones, & prohibitiones Indiarum, ubi quæcunque de Auditoribus dicuntur, æquâ lance in Fiscalibus observantur, & observari iubentur, ut ex ipsis apparet, & præcipuè ex illa Philip. III. ann. 1610. quæ statuens: *Que los Presidentes, i Oidores de las Audiencias de las Indias se abstuviessen de hazer visitas en sus distritos à personas particulares de ellos*, etiam Fiscalium meminit, eâ ratione additâ, quæ maximè ad nostrum institutũ conducit: *Por quanto vosotros mis Presidentes, Oidores, i Fiscales representais inmediatamẽte mi Real persona.* Vnde

20 † & leges tit.10.lib.2. Recopil. quæ de recusatione Præsidum, & Auditorum agunt, earumque forma & pœna, in Fiscalibus etiam practicandas esse concludit Dom. Alfar. d.tract.de off.Fiscal. gloss.17.num.4. pag.98.sic per consequentiam sentiens, Fiscalem absque dubio recusari posse, nihil verò ad id probandum allegans; cùm

21 † tamen hic articulus valdè difficilis semper reputatus fuerit: & sint plures, qui recusari nō posse, cùm votum non habet, affirment, & sic sæpè pronuntiatum esse, ut constat ex traditis à Peguera decis.Cath.232. fol.174. Mastrill. decis. Sicil.214. per totam 3.par.ubi refert sched.Regiam hoc ita declarantem, & in nostris terminis Fiscalium Indiarum D.Carrascus ad leges Recop.cap.9.ex num.43.ad47. sic sæpè in practica observatum inquiens, & aliquas distinctiones adducens. Contrarium tamen tenet novissimè, cùm Dom. Alfaro sentiens, Ant.Mornac.in notis ad l.1. D. de off. Procur. Cæs. pag. mihi 50. referens ita in Parisiensi Senatu post magnam causæ cõsultationem, & antiquiorum Arrestorum revisionem pronuntiatum fuisse 27. Augusti. ann. 1612.Iacob.Laurent.de iudice suspect.c.6. n.9.cum seqq.fol.34.& Alvar.Valasc.omninò videndus, consult.124. per tot.2.par. ubi plures ad id fulciendum rationes adducunt, quæ apud ipsos videri poterunt. Ego verò sic breviter distinguendum censerem. Quòd si ex parte Fisci recusatio intendatur, nimirùm quia ex aliqua iusta causa de suo Fiscali iustè suspectus sit, nulla sit dubitatio, quin statim abstinere debeat, & præcepto Regis, vel Proregis, aut Regalis Audientiæ, hoc Regio nomine iubentis, vel declarantis, obedire, absque eo, quòd tunc aliqua solemnis, vel iuridica probatio, vel pœnæ depositio necessaria sit, ex reg. l.iudicium solvitur, D.de iudicijs,

l.post litem, l.mutari, l.item si suspectus, D. de procur. l.24. tit.5. par.3. cum alijs, quæ de mutatione procuratoris, vel advocati, quẽ semel elegi, tradit Boer.decis.258.num.7.& Did. Perez ad leges Ordinamenti, col.957. vers. *Quæro octavò*, & agnoscit Carrasc.ubi sup.num.44.referens casus, & causas, in quibus Limæ ita per Proreges factum fuit, Peregr.d.lib.7.de iur.Fisc. tit.2.n.11. loquens de Fiscali Regio recusando, ob id quòd priùs fuerat Advocatus partis, contra quam nunc pro Fisco iudicium intenditur, & Mastril.decis.151.n.49.& seqq.loquens de Fisci patrono, qui intervenerat in causa criminali inquisiti, & quòd effectus iudex posit posteà ut suspectus recusari. Si verò Fiscalem recusare velit reus, contra quem ad ipsius instantiam proceditur in causa civili, vel criminali, tunc planè maturiùs procedendum, & deliberandum erit, ne sit in reorum manu, eos patronos, aut procuratores excludere, quos Princeps ex lectissimis elegit, & de quibus adeò confidit, ut sup.retulimus. Et ideò allegationem asperitatis, aut malæ tractationis, vel acrimoniæ in defensione, & prosequutione litis, non facilè reciperem: quoniam hæc, si in eis aliquid excedatur, alijs modis, aut pœnis temperari, aut emendari possunt, quas tradit Millius in prax.crimin. verb.inst. & supplic. formæ, fol.38. Sin autem inimicitia objciatur: in hac quoque qualis sit, & ex quibus rationibus orta valdè attendi debebit. Nã poterit forsan magis in causam, quàm in personã dirigi, & 22 † cùm inimicitia non soleat excludere ab agẽdo, vel accusando eum, qui suã, vel suorum iniuriã in iudicio prosequitur, ut per Clarum q.14.& Tusch.litt.A.concl.160. n.5. sufficere non debebit ad excludendũ Fisci patronum, qui ipsum Fiscum, & Regem (ut diximus) repræsentat, qui 23 † quoniã non potest per se agere, neque in Curiam accedere, talem procuratorem præponit, cum amplissima facultate, ad prosequenda omnia negotia fiscalia, & delicta, ut notanter inquit Matth.de Afflict.ad const.Neapol.lib.2.rub. 39.de rest. Reip.fol.83.& Iul.Clar. §.fin.q. 3.n.6.pag.9. Quod efficit, ut 24 † ad eiusmodi iudicia invitus, & ex necessitate accedere videatur, non verò ex voluntate, aut nocendi animo, arg.l.tutorem, 1.resp.D.de his quæ ut indig.l.si servus communis, §.quod verò, D. de furtis, l.si mulier, §.1. D.rer.amot. & melioris text.in l.2.D.de iure Fisci, ubi propter necessitatem officij, & favorem Fisci, excusatur quis à pœna, etiam si non probaverit, iunctis alijs, quæ ad idem adducit Greg.Lop. in l.5.verb.*Tal malicia*, & in l.6.verb.*Non pudiesse probar*, tit.1.par.7. Cæterùm si ultra modũ in reos excanduisse probetur, vel graves minæ, aut tales inimicitiæ causã præcesserint, quæ Fiscalẽ suspectũ reddere possint, & animi eius motum satis detegãt, quòd magis personæ odio, quàm causæ profectu, vel publicâ delicti vindictâ in ea movẽda, vel prosequẽda procedit; tunc non dubitarem illum recusari posse, & recusatũ declarare, ut evincunt Auctores, & rationes, quas pro affirmativa parte perpendi, & regula generalis, quæ docet, 25 † quòd recusari potest omnis, qui potest occultè nocere, ut per Valasc. d.consult. 124.n.4. Quo in numero Fiscalem graviter parti infensum, computari posse, negare non licet. Cuius 26 † officiũ, teste Mornac.ubi sup.unus interpretũ Horatij idẽ esse debere inquit in causis publicis, & privatis, quòd Chori in tragœdijs, qui culpat, quod malè agitur, laudat, quod benè, & modum ac normam præscribit negotij, rebusque omnibus, quæ gerũtur. Sic verò Horat.in arte Poët.

Actoris partes Chorus, officiumque virile
Defendat, neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito cõducat, & hæreat aptè.

27 TERTIÒ, ex eadem dignitate, & necessitate officij Advocati Fiscalis descendit, quòd secundùm magis communem opinionem in causis, quas movet, vel defendit, regulariter non debet iurare de calumnia, nec in expẽsis damnari, & alijs pluribus privilegijs utitur, & gaudet, quæ brevitati studens omitto, & quia plenè de eis agunt Rebuff. Ioan. Garc. Simanc. & alij sup. citati, Franc.Lucan.de privil.Fisc.n.79. Misyng.cent.1. obs.74.per tot. Petr.Surd. decis.28. Iacob. Calicius in Margar.Fisci, Matt.de Afflict.in const.Neapol.lib.2.rubr.37.fol.83.& pleniùs in rubr. de fratrib. de novo benef.invest.ex n.9.Bossius, omninò videndus, in prax. tit.de privil. Fisc.Greg.Lop.in l.33.tit.13.par.5.gloss.1. & 2.Gail.lib.1.obs.20.& 21.ubi eius Addit. Grœvæus, latè Pereg.d.lib.7.cap.2.per tot. præcipuè ex num.15. & D.Alfar. d.tract. de off.Fiscal.gloss.16.17. & 18. ubi de privilegijs Fisci, & Fiscalis in agendo, accusando, & defendendo, & gloss.31.ubi de honoribus, & præeminentijs Fiscalium.

28 Sed inter alia illud eminet, † ut sive agat, sive conveniatur, non teneatur cõparere corã alijs iudicibus, quàm ijs, quibus ipse adsidet, quique privativè de causis Fiscalibus cognoscendi, & iudicandi ius habent, atque adeò posit ad ipsos causas omnes alibi pendẽtes attrahere, instar antiqui Procuratoris Cæsaris, & Rationalis. Ad quod plura iura, & Auctores adducũt Afflict.decis.41.n.fin. Alciat. cõs.12.n.11.lib.8.Pereg.d.lib.7.tit.1.ex n.1 Mastril.de Magist.lib.3.c.4.n.14. D.Alfar.

glos. 11. n. 1. & fin. & gloss. 15. & 29. per tot. & novissimè D. Carleval. de iudic. disp. 2. num. 240. quod specialiter notare volui, quia cùm Limæ essem, sæpè in terminis habui, & præcipuè in emergenti quæstione cuiusdã Fiscalis, 29 † qui agebat causam corã Vicario Archiepiscopali, contra quendã reum, qui immunitatẽ Ecclesiasticã allegabat, prout sibi iniũgitur per leges Regias, quæ de defendẽda seculari iurisdictione agunt, de quibus Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 19. n. 32. & volebat Vicarius, ut in ipsius Tribunali personaliter cõpareret, vel saltem libellos, quos præsentabat, proprio nomine sigillaret. Fiscalis autẽ replicabat, contentũ esse debere, quòd causam propter eius spiritualitatẽ, ac prærogativam ad iudices Regios nõ attraheret, & quòd ipse per suum agentem, sive solicitatorẽ, quem vocãt, Fiscalem libellos proprio, signo, sive rubricâ munitos, præsentaret. Cùmque super hoc articulo variæ fuissent iudicantiũ sentẽtiæ, supremus Indiarũ Senatus consultus respondit in epist. dat. Matrit. 3. Iun. ann. 1620. Limanæ Audientiæ directa: *Ha parecido que no tiene duda sino que el Fiscal puede seguir estas causas por si, ò su solicitador Fiscal, cõ q̃ èl firme las peticiones en los casos q̃ le tocaren, ò las rubrique.* Et idem sibi in simili consultatione responsum fuisse narrat D. Alfar. d. gloss. 11. n. 4. & gloss. 10. n. 7. & seqq. & gloss. 28. n. 5. Vbi 30 † benè agit de dictis agentibus, sive solicitatoribus Fiscalibus. Cui addo hac in parte Pet. Greg. d. lib. 49. syntagm. cap. 7. n. 8. & 15. ubi dictos agẽtes vocat subcognitores, & recenset, quæ in Gallia in mãdatis habeant, & Ant. Mornac. in not. ad l. 1. de off. Proc. Cæs. ubi eos Vicarios appellat, & docet, in quibus casibus pro Fiscali supplere possint: & noviss. D. Ioã. Bejaran. in docto libello, quem de huius muneris dignitate & potestate typis excussit, quod ipse pluribus annis diligenter, & solerter exercuit.

QVARTÒ, alijs multis omissis, pro huius 31 capitis colophone subnecto, quòd † licèt de iure communi non usquequaque reperiatur prohibitũ, ne advocatus Fisci aliarũ causarũ patrociniũ in se recipiat, ut benè ostẽdit Caravit. adrit. Sicil. rit. 11. & Marcel. Maur. alleg. 22. & 77. In nostris tamẽ Hispaniæ, & Indiarum Fiscalibus contrà observatur. Eis enim æquè ac Auditoribus, privatorum advocatia interdicitur. Quinimò & Cathedrarũ functio in Academijs locorum ubi Regales Cãcellariæ resident, ut expresè disponitur in ipsarũ ordinat. & in l. 2. tit. 13. l. 30. tit. 4. l. 50. tit. 5. lib. 2. Recop. & notat D. Alfar. gloss. 9. n. 35. Quod tamen in nostris Indijs notabiliter li-32 mitatur in † causis Indorum, pro quibus non solùm possunt Fiscales advocare, & patrociniũ suscipere, ubi cõtra Fiscum nõ agunt; sed potiùs enixè iubentur, ut illud suscipiant, & Protectorum generalium titulo insigniantur, ut deciditur in ordin. ann. 1563. & in multis schedul. quas reperies d. 2. tom. pag. 268. & 270. In quo superioribus legibus, & ordinationibus repugnari nõ videtur, † quasi 33 Pijssimi nostri Reges existimaverint, causas Indorum, tanquam adeò abiectorum, & miserabilium, proprias ipsorum esse, cùm & earũ cognitionem ijdem ipsi in se, etiam omissis proprijs iudicibus, susceperint, & avocaverint, l. 1. C. quando Imp. inter pup. & vid. & notat in terminis, de omnibus miserabilibus personis loquens, & Fiscalem hac ratione ad eas suscipiendas suadẽs, Pet. Greg. d. lib. 49. syntagm. cap. 7. n. 13. sic inquiẽs: *Si tamen de causa pauperum, societatum, mendicantium, hospitalium, & miserabilium personarũ agatur, pium opus facient, & Principis munus partesque exequentur, si pro illis lites agitent, & eorum causas tueãtur legitimas. Quia nec ipse Princeps earum miserabilium personarum patrociniũ aspernari debet.* Quod tamen nunquam vidi practicari, nisi in Indis, & pro aliquorum piorum operum implemento. Nam † alij pauperes in singulis Senatibus, 34 & Cancellarijs proprios Advocatos, cum salario congruo deputatos, habent, ad quos in eorum causis recurritur, ut per l. 16. tit. 16. lib. 2. Recop. Covar. lib. 6. pract. num. 4. & plures alios, quos refert noster D. Gabr. Alvarez Velascus de privil. pauper. 1. par. cap. 28. Pro Indis autem, licèt etiam suos Advocatos habent, Fiscales quoque intercedere Reges nostri voluerunt, & iusserunt, 35 eò † quòd ipsorum conditio talis sit, ut ab omnibus defendi debeat, ut latiùs dixi suprà hoc tom. lib. 1. cap. ult. ex num. 15.

SVMMARIVM CAPITIS SEPTIMI.

1 *AVditores Indiarum vicissim de colligendis, & remittendis bonis defunctorum intendunt.*

2 *Testamentorum implementum summo studio à Regibus, & Magistratibus curari debet, & maximè in Indijs, & quare?*

3 *Defunctorum in Indijs bona ne usurpentur, semper magna cura à nostris Regibus curatum est, & sched. de hoc agentes.*

4 *Iurisdictio privativa iudicis generalis bonorum defunctorum in singulis Audientijs Indiarum, qualiter, & quando induci cœperit?*

Bo-

5 Bonorum defunctorum in Indijs collectio, & custodia, qualiter disposita fuerit?
6 Iudex generalis bonorum defunctorũ quo tempore duret, & qualiter eo finito rationem reddere debeat?
7 Tabellio, seu Scriba proprius creari iussus fuit, pro iudicatu, sive Tribunali bonorum defunctorum.
8 Iudex generalis bonorum defunctorum, qualiter se habere debeat in commissarijs subdelegandis, & expediendis?
9 Licentia recedendi à provincijs Indiarũ nulli dari debet, qui priùs se nihil bonis defunctorum debere, non docuerit.
10 Bona defunctorum in Indijs, ubi ad Hispaniam deducta sunt, qualiter Hispali inter hæredes, vel legatarios eorum distribuantur.
11 Fiscales Audientiarum Indiarum, ut sint generales Protectores bonorum defunctorum, aliquando tractatum est, & in Frãcia observatur.
12 Defunctorum bona colligi, & defendi, eorumque ultimam voluntatem impleri, cuivis de populo petere, & curare permittitur.
13 Tribunalis, sive iudicaturæ bonorum defunctorum in Indijs, qui Auctores specialiter agant?
14 Supplicatio secunda, an, & qualiter locum habeat pro sententia lata à iudice generali bonorum defunctorum.
15 Lis cœpta ante iudicem generalem bonorum defunctorum perinde habetur, ac si in ipsa Audientia cœpta esset, & sched. de hoc agentes.
16 Iudicis Cantabriæ in Pintiana Cancellaria iurisdictio, est similis iurisdictioni iudicis bonorum defunctorum in Indijs.
L. 68. tit. 5. lib. 2. Recop. expenditur, & explicatur, ibidem.
17 Casus quos nectit paritas rationis, non sunt separandi in iuris dispositione.
18 Supplicationis verbum denotat superioritatem Tribunalis, à quo talis supplicatio interponitur.
19 Verba duo contraria ubi in eadem dispositione reperiuntur, illud debet attẽdi quod est potentius, & magis cohærens voluntati proferentis.
20 Supplicatio secunda si interponatur in causa, quæ cœpta fuit coram iudice subdelegato à iudice generali bonorũ defunctorum, quid de ea censendum sit?
21 Lis quando dicatur cœpta coram ordinario, vel in Regali Audientia, ad effectũ admittendæ secundæ supplicationis.
22 Iudex generalis bonorum defunctorum, an, & quando à se avocare possit causas in alijs Tribunalibus pendentes, & num. 25. ubi schedulæ de hoc agentes.
23 Iurisdictio delegata, & privativè cõcessa derogat ordinariæ.
24 Iudex delegatus ad faciendum quòd aliquis solvat, quod debet, potest procedere etiam contra eius fideiussores.
26 Causas fiscales, vel in Audientijs Regijs iã introductas ad se attrahere, vel avocare non poterit iudex generalis bonorum defunctorum, & quare?
27 Superior Curia nunquam remittit causas inferiori.
28 Causa semel coram Principe introducta, inferior iudex de ea amplius cognoscere nequit.
29 Iudex generalis bonorum defunctorum iurisdictionem delegatam habet, & cavere debet, ne illam ambitiosè extendat.
30 Verba os damos poder i comission, in eo qui aliàs nõ habet iurisdictionem, eius delegationem important.
31 Iurisdictio delegata extendi non potest ultra res, causas, vel personas in ipsa delegatione expressas, etiamsi partes consentiant.
32 Iudex generalis bonorum defunctorũ, an etiam de bonis Clericorum cognoscere possit, & illorum inventariũ facere? & schedul. de hoc agentes.
33 Clericorum decedentium bona, laicis hæredibus relictis, fori privilegium amittunt, secus si Clericis, aut pijs operibus.
34 Concilij Limensis decisio expenditur, circa bona Clericorum ab intestato in Indijs decedentium.
35 Iudices aliqui bonorum defunctorũ solẽt procedere in bonis Clericorũ indistinctè, & cõtra executores testamentorũ, vel debitores defuncti, etiã si sint Ecclesiastici.
36 Executor Ecclesiasticus testamenti alicuius laici, an coram seculari iudice conveniri possit?
37 Provisio hominis facit cessare provisionẽ legis, maximè quando in idem tendunt.
38 Procuratores in Indijs nõ admitti ad petenda, & recipienda bona defunctorũ, qui hæredes in Hispania reliquerunt, quædam sched. iussit, quæ postea temperata fuit.
39 Procuratorum usus, & mandandi negotia nostra alijs, de quibus fidimus, ex iure gentium est, & tolli non debet.
40 Iudex bonorum defunctorum potest de illis colligendis, & in Hispaniã remittẽdis curare, si procuratores ad id à partibus missi, fraudulenter segniterve procedant.
41 Bona intestatorum tanquam vacantia

quando, & in quorũ hæredum defectu Fisco applicanda sint?
L. vacantia, cum alijs, C. de bon. vacãt. lib. 10. l. 6. tit. 13. par. 6. & l. 12. & 13. tit. 8. lib. 1. Recop. explicantur, ibidem.
42 *Fratres, vel sorores naturales admittuntur ad successionẽ fratris legitimi, exclusis patruis, amitis, & alijs transversalibus, & fisco.*
43 *Iudex generalis bonorum defunctorum, an, & quantum expendere possit in funerali, & pijs operibus pro defuncto, cuius bona administrat?*
44 *Quintum bonorum pro pijs operibus erogandum esse, vulgaris traditio est, & unde ortum habuerit?*
45 *Concilium Limense quot Missas dici permittat de bonis Clerici intestato decedentis, & pro eius anima?*
46 *Degentes in Indijs, tam in vita, quàm in morte curare debent, ut opera pia, quæ faciunt & relinquunt, ibi expendantur, ubi pecunias acquisierunt, & nobilis sched. de hoc agens, cuius zelus laudatur.*

CAPVT SEPTIMVM.

De peculiari iurisdictione, quam alternis vicibus Auditores Indiarum exercent circa colligenda, & remittenda defunctorum bona, qui hæredes in Hispania, vel alibi absentes habere dicuntur, vulgò De los juzgados de bienes de difuntos.

INTER alia specialia, quæ sup. cap. 3. Audiẽtias, & Auditores Indiarum habere diximus, illud valdè notabile est, quod in hoc capite tractandũ promisimus. Nimirùm † ut unus eorum de colligendis, & remittendis bonis defunctorum intendat, qui ab intestato, vel etiã cum testamento decesserunt, hæredibus tamen, vel legatarijs absentibus, vel pijs operibus in Hispania, vel alibi fieri iussis. Etenim cùm † semper, & ubique publicè interesse iudicetur, supremas morientiũ voluntates exitum habere, & in id omni studio Magistratus invigilare, l. vel negare, D. quemadm. testam. l. 1. C. de sacros. Eccles. Plin. Iun. lib. 2. epist. 16. & lib. 4. epist. 10. Tiraq. Mainard. & plures alij, quos novissimè refert D. Valenç. cons. 124. n. 24. & seqq. vol. 2. & Ego sup. lib. 3. c. 3. ex n. 65. & cap. 6. n. 65. Quibus nunc addo Cassiod. lib. 5. var. epist. 21. ibi: *Vivat tibi perpetuis sæculis decedentiũ voluntas, transeant in posteros iudicia parentũ.* In nostris tamen provincijs Indiarũ hoc attentiùs curari, & provideri oportuit, propter earũ distantiam, & fraudes, quæ in occultandis, & intercipiendis defunctorum bonis experiebantur. Et ita Reges nostros † id iã ab antiquis temporibus summâ attentione, & vigilantiâ præstitisse, benè constare poterit, ex traditis ab Ant. de Herrer. in hist. gener. Ind. decad. 3. pag. 168. & 368. & decad. 4. pag. 98. 267. Remesal. in hist. Guatem. lib. 1. c. 14. n. 4. & 5. & meliùs ex multis sched. provision. & instruction. Regijs, ad idem varijs temporibus expeditis, prout rerũ usus exigere videbatur: quæ reperiuntur in 1. to. impress. ex pag. 374. ad 396. & in summar. Recop. leg. Indic. quæ prope diẽ lucem expectat, lib. 3. tit. 4. quarũ aliquas refert, & alias suo iudicio formandas Matienz. in tract. M.S. de moder. Reg. Perù, 2. par. cap. 31.

Sed tandem omnes ferè redactæ sunt ad insignem illã provisionẽ D. Imp. Caroli V. dat. Pintiæ 16. April. ann. 1550. quæ extat d. 1. tom. pag. 376. cum seqq. & inter plura alia, quæ prudenter cavit circa collectionẽ, administrationẽ, & remissionem dictorum bonorũ, illud præcipuum fuit, † ut singulis annis unus ex Auditoribus nominaretur, qui privativè de his causis cognosceret, & primam instantiã faceret, ab eoque ad Regales Audientias appellaretur, vel supplicaretur, & latâ in eis alterâ sententiâ, sive cõfirmatoriâ, sive revocatoriâ, nullus alius supplicationi gradus esset. Vtque Auditor hic, & alij Ministri, arcã triplici † clavi obseratam haberent, in qua defunctorum pecuniæ colligerentur, & servarentur, ita ut nihil ad hæc pertinens, extra eã esse posset, quousque pecuniæ solvendæ, vel remittendæ essent, sub modo, tempore, & forma, quam ibidem designat.

Quæ quidẽ sancta & provida ordinatio cõfirmata reperitur per alias plures schedul. & præsertim illã Pintiæ 8. August. 1556. Matr. 26. April. 1579. & hodie ad unguẽ observatur, eo excepto, quòd in alijs ann. 1563. & 1578. eod. 1. to. pag. 382. & seqq. Forma præscribitur † de reddenda ratione per hunc Auditorem alteri, qui ei in turno successerit, & ut nullo modo defunctorum pecunias ad proprias negotiationes, vel alias quaslibet necessitates, quantumvis publicas, & urgentes invertere, vel mutuare possint. Et per alias dat. Matrit. 23. Decẽb. ann. 1595. & 19. Novemb. ann. 1618. turnus, qui erat annalis, ob meliorẽ cognitionẽ, & expeditionẽ horũ bonorum, & causarum, biennalis effectus est.

7 Et per alias iussum, † ut tabellionatus huius iudicaturæ seorsim à tabellionatibus Cameræ dictarum Audientiarum venderentur, & sic nominatis, una ex dictarum arcium clavibus traderetur. Et per alias an. 1570. 1578. eodem tom. pag. 386. quæ renovantur, & strictè observari iubentur per aliam noviorem dat. apud D. Laurent. 22. Decembr. ann. 1606. Auditori pro tempore hoc munus e-
8 xercenti iubetur, † ne mãdet, aut mittat plures iudices cõmissarios ad loca sui districtus, sub occasione colligendorum huiusmodi bonorum, nisi in gravibus causis, & cum totius Audientiæ communicatione, quin potiùs unicuique ex Prætoribus, sive Correctoribus eorundem locorum suas vices in necessarijs subdeleget. Quod etiam ita practicatur. Et communiter his Prætoribus, simul cum titulis sui officij, hæc cõmisio cum peculiaribus instructionibus traditur, & de ea benè gerenda coram Auditore subdelegãte speciale iuramentum, & speciales fideiussores præstare solent.

Eòque extensa fuit hæc cura, & desideriũ nostrorum Regum in his bonis benè administrandis, & his, quibus pertinẽt, distribuẽdis, ut per sched. Matr. 7. Febr. ann. 1575. iusse-
9 rint, † nulli licentiã dari posse, ut ab Indijs recedat, nisi priùs testimoniũ præsentaverit, quòd ex dictis bonis nihil ullatenus debet.
10 Et postquàm ea † in Hispaniã deducta sunt, plurimis etiam, & valdè cautis, ac providis legibus, & ordinationibus Tribunalis Hispalensis, quod vocant *de la Casa de la Contratacion*, sanxerint, qualiter dicta bona servãda, administranda, ac distribuenda sint, & edicta figenda, hæredesque, aut legatarij, etiam in proprijs domicilijs quærendi, ac citandi, ut ad ea, quæ sibi pertinere possint, recipienda, accedant, aut legitimos procuratores cum titulis, & mandatis sufficientibus mittant. Quarum ordinationum seriem reperies inter alias dictæ domus Contractationis, & in d. summar. leg. Indicar. lib. 3. tit. 4. ex l. 58. cum 30. seqq.

11 Quinimò, & aliquando tractatum est, † ut Fiscales Regiarum Audientiarum generales protectores, & defensores dictorum bonorũ crearẽtur, ut cõstat ex sched. Pard. 18. Febr. ann. 1609. ad Peruan. Proreg. Dom. March. Montisclar. directa. Quæ licèt hoc non deciderit, in Francia tamen servari ostendit Pet. Greg. lib. 49. syntagm. cap. 7. n. 14. Et quod
12 magis est, cùm publica sit hæc causa, † publicè, & omnibus de populo eandem actionẽ, sive tuitionem competere, satis ostẽdit text. in l. Quintus Mucius, D. de ann. legat. iunctâ doctrinâ Bart. in l. 1. n. 10. D. de iurisd. omn. iud. cũ alijs traditis à Costano, q. 10. Covar. in cap. si hæredes, & in cap. cùm Ioannes, de testam. Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 18. n. 120.
13 Et † de erectione, & iurisdictione huius Tribunalis bonorum defunctorũ in Indijs, licèt per transennam agentes, Monte-alegre in prax. civili lib. 1. cap. 9. n. 342. D. Carrasc. ad leg. Recop. c. 7. n. 31. & c. 9. n. 195. & D. Felic. à Vega in c. significasti, n. 23. de for. cõp.

Quibus ita suppositis, ut ex pluribus quæstionibus, quæ sese mihi Limæ circa hoc munus obtulerunt, potiores, & frequẽtiores per-
14 curram. Primò dubitatum vidi, † an lis cœpta, & in prima instantia terminata per dictũ Auditorem iudicem bonorum defunctorum, & posteà aliã sententiã in Regali Audientiã finita, perinde haberi debeat, quoad interpositionem secundæ supplicationis, ac si in ipsa Audientia cœpisset, quo casu ei absque dubio locum esse disponit l. 8. tit. 4. lib. 2. ordin. l. 1. & 7. tit. 20. lib. 4. Recop. & de Indiarũ iure sched. ann. 1542. to. 2. pag. 5. Et sem-
15 per obtinuit † instantiam, & sententiam dicti iudicis in omnibus, & per omnia similẽ censendam ei, quæ in Audientia exorditur, & terminatur, habereque vim instantiæ, quam vocant, *de vista*, quoniam id clarè exprimunt verba Regiarum provisionum, quæ hanc iurisdictionem instituerunt, de quibus supr. num. 3. ibi: *Para hazer cerca dello todo lo que nuestras Audiencias Reales pudieran hazer, i si dèl se apelàre, i suplicàre, que vayan à la nuestra Audiencia, para que los nuestros Oidores lo determinen, i de lo q̃ determinaren no aya mas grado, &c.* scilicet ordinarium Revisionis, quoniã hæc sententia Audientiæ habetur pro *de revista*. Quod adhuc expressiùs declaratur in sched. ann. 1563. d. lib. 1. pag. 382. ibi: *Como si toda la Audiencia conociesse*: per quæ verba satis omnimoda identitas utriusque casus inducitur, l. item eorum, §. si Decuriones, D. quod cuiusque univers. ibi: *Nihil enim refert, ipse ordo eligat, an is, cui ordo negotiũ dedit*, l. sicut, in fine, eod. tit. *Cùm ius omnium in unũ reciderit, extetque nomen universitatis*, cum adductis à Tiraq. de primog. q. 40. n. 30. Domin. Geminian. qui loquitur in adæquatione Tribunalium, cons. 23. n. 4. Sim. Barb. de diction. cap. 315. Horat. Mandos. de privil. ad instar, q. 4. ex num. 1. & à Nobis suprà hoc tomo lib. 3. cap. 15. ex num. 7.

16 Quod fit evidentius ex simili cognitione, quæ † in Cancellaria Pintiana cõcessa est iudici, quem vocant Cãtabriæ, sive *de Vizcoya*, in l. 68. tit. 5. lib. 2. Recop. cuius sententia similiter habetur pro *de vista*, & ea, quæ super illam postea profertur ab Audientia,

pro *de revista*; & statim expeditur executoria, absque eo, quòd alius recursus partibus relinquatur: *Salvo* (ut in eâdem l. subiūgitur) *la suplicacion de las mil i quinientas doblas en el caso que lugar aya*: quæ verba licèt non fuerint adiecta in nostra schedula, virtualiter tamen intelligi debent ex natura dispositionis: & quia † casus, quos nectit paritas æquitatis, & identitas rationis, nō sunt quoad iuris dispositionē separandi, l. illud, iuxta summar. Oldrad. ibi, D. ad leg. Aquil. cū vulgat. Maximè cùm in dictis sched. sæpè repetatur, quòd si à dicto iudice supplicetur, ad Audiētiam recurratur; quod verbum † *supplicetur* denotat eius Tribunal pro superiori haberi, prout & tota simul Regalis Cancellaria, ut in l. si quis adversus, & in Auth. quæ supplicatio, C. de precib. Imp. offer. & in l. 17. & 19. tit. 23. l. 6. tit. 24. par. 3. l. 1. & 2. tit. 19. lib. 4. Recop. iunctis alijs, quæ tradit Parlad. diff. 10. n. 1. Absque eo, quòd his quicquā obstet dicta ordinat. ann. 1550. ibi: *I si dèl se apelàre, i suplicàre*, quasi illud verbū *apelàre*, denotet Tribunal inferius. Nā quasi impropriè & incautè effutitum potiùs quàm expressum, corrigitur statim, vel moderatur per illud sequens, *i suplicàre*, quod aliàs simul cum præcedenti tanquam contrarium, & repugnans stare non posset. Et notum est in iure, † quòd quoties in eadem dispositione, vel oratione duo verba contraria ponuntur, inspicitur, & attendi debet illud, quod prodest, non quod nocet, quodque potentius, & efficacius est ad consequendam intentionem proferentis, l. nō intelligitur, §. si quis palàm, D. de iure Fisci, cum latè adductis à Tiraq. de retract. lignag. §. 30. gloss. 1. ex num. 27.

17

18

19

Planè si poneremus non fuisse cœptam litē coram eiusmodi generali iudice bonorū defunctorum, † sed corā aliquo ordinario virtute suæ iurisdictionis, vel subdelegationis, quam ab eo accipere solet, ut dixi supr. n. 8. Tunc etiam si eadem causa ad iudicem generalem per appellationem fortè, nullitatem, restitutionem, vel remissionem transferatur, dictæ secundæ supplicationi locus esse nō poterit. Non quidem ex defectu dignitatis, & auctoritatis sui Tribunalis, & iurisdictionis, sed quia tunc nec à sententijs *de vista i revista*, Regalium Audientiarum talis supplicatio permittitur ex legibus suprà relatis. Qua de re, & an ad hoc ut dictus gradus excludatur, † & lis, vel causa de novo in Regali Audientia cœpta dici nō possit, requiratur contestatio coram ordinario, vel sufficiat sola citatio, latè agunt. Avend. de secunda supplic. num. 9. & 10. Paz in prax. tom. 1. par. 7. cap. unico, num. 22. & seqq. & alij, quos infrà cap. 10. pleniùs referemus.

20

21

Secundò, sæpè etiam dubitari vidi, † an hic iudex bonorum defunctorum ad suū Tribunal avocare, vel attrahere posset causas in alijs pendentes, in quibus aliquis ex defunctis, de cuius bonis ad eum cognitio pertineret, actor, vel reus in aliqua summa considerabili esset. Et nō obstante reg. l. ubi cœptum, D. de iud. & l. nulli, C. eodem, receptum est, ut causas coram inferioribus cœptas ad se avocet, etiam dato concursu creditorum, saltim tantisper dum de bonis defuncti colligendis iudicaret, ac provideret, si iustā causam fovere intelligeret. Quæ praxis certum habere videtur ex eo, quòd cùm sit † privativa huius Tribunalis, iurisdictio in hac specie causarum, derogat generali, & ordinariæ, ex doctrina I. C. in l. item quæritur, §. 1. D. de ædilit. edict. Cuius † argumento iudicem delegatum contra aliquem debitorem, ut faceret quòd solveret, quod debebat, posse etiam procedere contra huius debitoris fideiussores, tenuit Cynus in l. 1. D. si quis in ius vocat. num. 16. quem refert, & sequitur Felin. & alij in cap. P. & G. n. 5. de offic. deleg. Marian. Socin. in cap. significantibus, num. 25. de for. compet. optimus text. in l. fin. C. de iurisd. omn. iud. & in Auth. habita, C. ne filius pro patre, ubi DD. plura alia exempla commemorant, & Strach. de mercat. 2. part. tit. quom. in caus. & de iudic. mercat. num. 10. & seqq. Et in terminis huius Tribunalis bonorum defunctorum disponi videtur † per eius ordinationes, & instructiones, & meliùs per sched. dat. apud D. Laurēt. 20. Iun. an. 1609. ubi iubetur: *Que pertenezcan, i se traigan al dicho juzgado los pleitos que tocaren à bienes de difuntos, aunque sean de acreedores, ò aya albaceas passado el año.*

22

23

24

25

Sin autem † concurrere contingat causa Fisci, cum causa bonorum defunctorum, tunc talis evocatio per eorum iudicem fieri non posset, quia quantumvis illius cognitio, & iurisdictio favorabilis sit, ex traditis sup. num. 2. magis tamen favorabilis est causa Fiscalis, quæ etiā hoc privilegio munitur, ut proprios, & peculiares iudices habeat, & lites omnes coram alijs pendentes, ad ipsos adducantur, ut tetigi in cap. præced. n. 28. Et ita his proximis diebus declaravit supremus Senatus Indiarū, generalem schedulā ad hāc dubitationē tollendā expediri iubens, ad instantiā Regiorum Officialiū de Potosi, cuius ordinatio mihi commissa fuit. Idemque admittendum, & practicandum erit, ubi lis introducta, & instātia cœpta esse proponeretur coram Principe, aut Regali eius Senatu, vel Cācellaria, quia tunc talis iudex bonorū defun-

26

functorum, eam ad se attrahere, & evocare non posset, cùm eorum respectu inferior sit, 27 & † superior Curia nunquam remittat inferiori, l. ad possessionem, D. quib. ex caus. in poss. eatur, l. cùm ad Principem, D. de appellat. Auth. de appellat. in princip. cum alijs, quæ tradit Covarr. in pract. cap. 11. num. 10. Avend. resp. 40. num. 7. Azeved. in l. 1. tit. 16. lib. 8. Recop. n. 44. & 50. Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 13. num. 69. in fine, & Farin. in prax. crim. tit. de inquis. q. 7. num. 25. & seqq. Cansâque 28 † semel coram Principe introductâ, inferior iudex de ea amplius cognoscere non possit, ut resolvit Capella Tholosana decis. 481. per tot. maximè num. 4. & latè Covarr. cap. 9. pract. num. 5. & seqq.

Semperque cavere debebit dictus iudex, 29 ne † sub prætextu bonorum defunctorum suã iurisdictionem extendat, quia illa est veluti delegata ad universitatẽ illarum causarum, ut constat ex verb. provis. & schedul. de quibus sup. num. 5. ibi: *Al qual por ellos nombrado damos poder cumplido, &c.* quæ verba 30 † in eo, qui aliàs non habet talem iurisdictionem, prout erat dictus Auditor, importãt delegationem, Abb. in cap. licèt in corrigendis, num. 3. de offic. ordin. communis apud Menoch. lib. 2. præs. 16. & Rodolphin. in peculiari tract. quib. mod. ord. effic. 31 deleg. num. 3. Atque adeò † extendi non potest nisi ad res, causas, vel personas in ipsa cõmissione, & delegatione nominatim expressas, & specificatas, cap. 1. de rescript. cap. pastoralis, de appellat. cap. super quæstionum, §. si verò, D. de offic. de leg. l. 3. tit. 23. par. 3. Covarr. in pract. cap. 23. n. 6. etiam si ad id partium voluntas tacita, vel expressa interveniat, ut per gloss. Abb. & Felin. in cap. 1. & in cap. P. & G. de off. deleg. Socin. Capic. Marantã, Vantium, & alios, quos refert Montealegre in prax. cap. 9. n. 342. & 343. ubi nominatim exemplũ adducit in nostro iudice bonorum defunctorum, & eum referẽs Illustriss. Dom. Archiep. Mexican. D. Felician. à Vega in cap. significasti, num. 23. de for. compet. pag. 634. ubi benè subiũgit, de hoc esse schedul. Regiam dat. Matrit. 10. Decembr. ann. 1618. quæ refertur in summar. Recop. leg. Indic. lib. 3. tit. 4. l. 5. & decidit: *Que el juez general de bienes de difuntos no exceda de lo que debe conocer; i si excediere, el Fiscal, ò las partes lleven el pleito à la Audiencia, que haga justicia.*

Tertiò, gravis etiam, & frequens quæstio 32 esse solet, † an talis iudex cognoscere, inventarium facere, & iudicare possit virtute dictarum schedularum, non solùm de causis, & bonis secularium, verùm & clericorum, qui in Indiarum partibus moriuntur. Et quidem ubi hi ab intestato decedunt, expedita res esse videtur, quia per † mortem, eorum bona 33 fori privilegium amittunt, & si ad consanguineos laicos pertineant, vel ad Fiscum in eorum defectum, iuxta ea, quæ statim dicemus, tanquam laica censenda sunt, ex traditis per Guid. Pap. & eius Addit. Pet. Matth. decis. 261. Guillerm. Bened. in cap. Rainuntius, verb. *Et uxorẽ*, n. 424. de testam. Franc. Marc. decis. 105. par. 1. Rolãd. de invẽt. cap. 17. n. 10. Covar. in pract. cap. 31. n. 1. Gutier. 2. pract. q. 49. Lasarte de gabell. cap. 19. num. 44. & 47. & plures alios, quos refert Bobad. lib. 2. cap. 18. n. 179. Marta de iurisd. 4. part. cent. 1. cas. 22. & D. Carrasc. ad leg. Recop. cap. 7. n. 20. Eòque tendit Regia sched. dat. Pardi 30. Novẽb. ann. 1591. quæ extat 1. to. pag. 396. & recopilatur in d. summar. lib. 3. tit. 4. l. 26. quæ obviã ire volens Prælatis, qui se immiscebant bonis clericorum ab intestato decedentium, & iudices seculares excommunicabãt, si ea iuxta præscriptum ordinem ad arcas bonorum defunctorũ reducere vellent, expressè cum Peruano Prorege loquẽs, disponit, ut id deinceps fieri nõ patiatur, per hęc verba: *Os mando proveais, i deis orden en que los bienes de los Clerigos que de aqui adelante murieren, se metan en la dicha caxa de bienes de difuntos, de la misma manera q̃ si fuessen de legos, sin hazer diferencia, muriendo ab intestato. Pero en caso que mueran con testamento, hareis que se entreguen à sus albaceas, i herederos, sin que los dichos Prelados se entremetan en ello.* Sin autem Clericus alterum Clericum hæredem, sive ex testamento, sive ab intestato reliquisse probetur, aut in opera pia bona sua distribui mandaverit, etiam si ea in Hispania eroganda sint: tunc difficilior sanè quæstio est, quia bona retinent fori Ecclesiastici privilegium. Et ita multi ex Auctoribus suprà citatis, præcipuè Marta dict. cent. 1. cas. 22. tenent, coram iudice seculari de eis cognosci non posse, imò neque describi, aut eorum inventarium fieri, vel colligi, aut sequestrari. 34 Et ita Limæ de facto habuimus in causa bonorum electi Episcopi Truxillensis D. Hier. de Carcamo, qui cùm ad suam Ecclesiã iter faceret, in mari decessit, bonis in Hispania in pia opera distribui iussis. Pro quo facit decis. Conc. Limens. II. par. 1. cap. 107. pag. 29. quæ etiam in eis, qui ab intestato decedunt, solùm laicos iudices admittit, ubi hæredes sunt laici, his verbis: *Si algun Clerigo muriere ab intestato, sus bienes se dẽ à sus herederos por el juez Eclesiastico, ò por el lego si no fueren Clerigos.*

35 Quamvis non defuerint † aliqui iudices, qui virtute sched. sup. citatæ, dictum inventarium, & sequestrum securè fieri posse existimaverint per iudicem bonorum defunctorum, saltem ad effectũ ut bona in tuto essent, & ad Hispaniam remitterẽtur, ubi si quæ lis super illis oriretur, per iudicem Ecclesiasticum decidi posset. Idemque alij absque ulla hæsitatione facere solent, etiam ubi executores ab aliquo defuncto nominati sunt Ecclesiastici. Compellentes nimirum eos, ut corã se ad rationes bonorum defuncti, sive laici, sive clerici reddendas accedant, & reliqua solvenda, ut in Hispaniam remitti possint; & quod magis est, procedere volentes contra debitores dictorum defunctorum, quamvis sint Ecclesiastici, moti ex verbis generalibus dictarum schedul. quæ eis concedunt facultatem procedendi cõtra quaslibet personas, cuiuscunque status, & conditionis existant, qui defunctis aliquid præstare debuerint, vel eorum bona administraverint. In quo tamen 36 cautè procedendum est, † quia licèt executores Ecclesiasticos secularium defunctorum coram laicis iudicibus conveniri posse, aliqui DD. insinuare videantur, quos refert Bobad. d. lib. 2. cap. 17. num. 93. & cap. 18. num. 138. & 184. Marta de iurisd. 4. par. cent. 2. cas. 148. & pro hac parte stare videatur quædam sched. Regia his proximis diebus expedita, ad consultationem D. Gabrielis Gomez de Senabria, viri dissertissimi Regij Limani Senatus Auditoris, & iudicis bonorum defunctorum. Contraria tamen sententia securior videtur, nempè, ut tales executores, & multò magis debitores, si clerici sint, ante suum iudicem conveniri debeant, nec possint, etiam si velint, laici iurisdictionem prorogare, ut pluribus relatis concludit Marta, omninò videndus, ubi sup. num. 7. & seqq. & casu 127. per tot. quia leges & sched. Regiæ in contrarium loquentes, non habent locum contra Ecclesiasticos, ut per eund, cas. 66.

37 QVARTÒ, cùm provisio † hominis faciat cessare provisionem legis, præcipuè ubi in idem tendit, circa quod legis dispositio versatur, l. fin. C. de pact. convent. cum alijs adductis à Velasco in axiom. iur. litt. D. num. 156. & litt. P. num. 234. & seqq. Meritò cùm Ego Limanæ Audientiæ Senator essem, in cuiusdam Regiæ sched. implemento hæsimus, dat. 1. Iun. ann. 1619. quatenus per eam dis-38 poni videbatur, ut † quantũvis hæredes bonorum defunctorum in Hispania existentes, ad Indiarum provincias legitimos Procuratores mitterent pro bonis ad se pertinentibus recuperandis, & ad se ipsos, suo periculo in Hispaniam deferendis; adhuc iudex eisdem bonis colligendis præpositus suum officium exerceret, & auctoritate iudiciali, & publicâ, talia bona simul cum alijs ad domũ Contractationis Hispalensis remitteret. Durum † quippè nobis visum fuit liberis hominibus auferri liberam suam rerum administrationem, l. in re mãdata, C. mand. l. 2. D. si à paren. quis fuer. man. & tollere facultatem negotia sua per procuratorem gerendi, ubi sibi expedire intelligerent, cùm hæc facultas ex naturali omnium gentium iure originem habeat, quæ eiusmodi mandata introduxit, & approbavit, l. ex hoc iure, D. de iust. & iur. l. 2. D. de oblig. & action. l. 1. D. mand. Iul. Paul. 2. sent. tit. 15. & elegãter Cicer. in orat. pro Rosc. Amerino. Quas rationes, & alias cum Regio Indiarum Consilio per epistolã, quam Ego scripsi, significavissemus, expedita fuit altera sched. dat. Pardi 9. Ianuar. ann. 1623. Quæ superiorem tantummodò in bonis alienigenarum observari iussit, & in mãdatis, & instrumentis legitimationis personarum, de quorum fide, & legalitate sufficiẽter non constitisset. 39

40 Planè † si tales mandatarij, vel procuratores intra biennium bona, quæ virtute dictorum mandatorum collegerint, in Hispaniam non remiserint, tunc ad iudicem bonorum defunctorum spectat, ea ad suam manum reducere, & primo quoquo tempore ad hæredes remittere, ex dispositione schedul. datæ apud D. Laurent. 20. Iun. ann. 1609. quæ habetur in dict. summar. lib. 3. tit. 4. l. 42. fol. 154.

41 Hæredes † autem usque ad decimũ gradum consanguinitatis quærendi, & si apparuerint, admittendi sunt, antequàm bona tãquam vacantia Fisco applicentur, nullâ habitâ differentiâ, an defunctus sit laicus, vel clericus, ex l. 1. l. vacantia, cum alijs, C. de bon. vacant. lib. 10. l. 6. tit. 13. par. 6. l. 12. & 13. tit. 8. lib. 1. Recop. ubi Matienz. & Azeved. & alijs relatis D. Alfarus de off. Fiscal. gloss. 20. §. 9. n. 122. & 140. & seqq. & gloss. 34. §. 7. ex num. 115. & D. Carras. ad leg. Recop. cap. 7. num. 19. & 20. & num. 42. & seqq. ubi benè notat eorum sententiam, qui Fiscum ultra quartum gradum admittunt, ex summario malè deducto d. l. 12. Recop. in qua nihil tale reperitur: & iuxta hæc accipienda est sched. dat. Guadalax. 29. August. ann. 1563. quæ est l. 80. d. summar. lib. 3. tit. 4. dum disponit: *Que hechas las diligencias en los bienes de difuntos, si dentro de dos años no parecieren herederos, se tengan por de la caxa*; scilicet intra decimum, ut diximus, gradum.

42 Et † fratres, vel sorores naturales, sive ex

par-

parte patris, sive ex parte matris, non solùm excludent Fiscum, verùm & alios quoslibet patruos, amitas, & consanguineos transversales, ex dispositione l. fin. tit. 13. par. 6. iuncto Auth. quib. mod. nat. eff. sui, §. filium, cum alijs, quæ de reciprocatione in successionibus tradit Matienz. in l. 6. tit. 8. lib. 5. Recopil. gloss. 4. num. 11. & Gasp. Anton. Thesaur. lib. 1. quæst. forens. q. 22. num. 3. & seqq. Quod notare volui, quia sæpè vidi hunc articulum in disceptationem deductum, sed tandē pro naturalibus terminatum, ex magis communi opinione, & omnium ferè nationum consuetudine, de qua testantur Socin. Iun. consf. 94. num. 14. vol. 1. Chassan. in consuet. Burg. rub. 8. §. 2. num. 1. Cacheran. decis. Pedem. 30. num. 18. Ant. Thesaur. decis. 113. Gasp. Ant. Thesaur. ubi sup. num. 6. & lib. 2. q. 8. ubi etiā facit mentionem nostræ legis partitæ, ubi etiam Greg. Lopez verb. *Los bienes*, Covarr. in 4. Decret. 2. par. cap. 8. §. 5. col. fin. num. 9. vers. *Dicta tamen Regia lex*, Matienz. ubi sup. num. 10. & 11. Ant. Gom. in l. 9. Taur. num. 47. Ioan. Garc. de nobil. gloss. 20. num. 19. quem solum refert, & sequitur Azeved. eundem articulum benè pertractans, consil. 24. num. 27. Flores de Mena in addit. ad Gamam decis. 3. n. 1. circa med. Molina Theol. de iust. & iure tract. 2. disp. 167. num. 21. Roxas in epit. success. cap. 30. num. 26. & 27. & noster D. Carrasc. d. cap. 7. num. 40. ubi quēdam alium casum Limæ iuxta hanc opinionē decisum commemorat. Et conducunt plura, quæ novissimè, & latissimè in favorem successionis fratrum, & filiorum naturalium, etiam in concursu consanguineorum legitimorum, tradit D. Ioan. Bapt. de Larrea, ex Equestri Ordine D. Iacobi, nunc pro meritis ex Patrono Fiscali Rei Dominicæ, ad idem munus in supremum Iustitiæ Senatum adlectus, in suis eruditiss. discept. Granatens. cap. 32. per totum.

43 QVINTO, & ultimò, pluribus alijs omissis, notandum est, solere † hos iudices in funeribus defunctorum, de quorum bonis cognoscere possunt, Missisque, & alijs sacrificijs pro illis faciendis, quod sibi conveniens videtur, iuxta personæ qualitatem, & bonorum quantitatem, pro arbitrio suo distribuere. Quod ipsis in suis instructionibus permittitur, & de iure communi, & Regio probari videtur in l. si quis sepulchrum 12. §. sumtus, D. de relig. & sumt. fun. l. 12. tit. 13. par. 1. l. 5. tit. 12. lib. 1. Recop. cum alijs, quæ adducūt Greg. Lop. & Azeved. ibid. Ioan. Gutierr. 2. pract. q. 46. & in terminis nostri iudicis bonorum defunctorum loquens, D. Carrasc. d. cap. 7. num. 31. Quo in capite † disputat, un-44 de ortum habuerit vulgaris traditio, quod quintum bonorum defuncti ab intestato decedentis, pro eius anima præcisè expēdi debeat. Et resolvit hoc nullo iure probari. Cui addo † Concil. Limense XI. par. 1. cap. 107. pag. 29. quod contentum fuit solùm quadraginta Missis, in hæc verba: *I aora sea clerigo, ora lego el que muere ab intestato, señalarseha à parecer del Ordinario un numero conveniente de Missas, que se digan por el difunto de sus bienes, sin los otros gastos funerales, con tal, que no excedan de quarenta.* 45

ADDO etiam, & veluti superpendium huius capitis libenter adijcio, semper summopere à vivis, & morientibus caveri † debere, 46 ut opera pia, quæ facere, aut relinquere volunt, in ea ut plurimùm provincia constituantur, aut distribuantur, in qua ipsi vitam transegerunt, & Dei, ac fortunæ beneficio, facultates, quas expendere volunt, acquisierunt. Quod ultra alia, quæ ad id fulciendum, & suadendū tetigi sup. lib. 2. c. 5. ex n. 49. & lib. 3. c. 19. ex n. 22. gravissimis, & pijssimis verbis Confessarijs, & Concionatoribus cæterisque Prælatis Ecclesiasticis Indiarum iniungitur, ut id hominibus earundem provinciarū suadeāt, in sched. dat. Barchin. 1. Maij an. 1543. quæ habetur 1. tom. pag. 162. & digna profectò est, ut semper memoriæ figatur, satisq; detegit Regum nostrorum zelum, & pietatem. Nam si quæstui intenderent, magis eis utile esset, ut vassalli illarum partium ad suas pecunias in Hispaniam transferendas, vel relinquendas allicerentur.

SVMMARIVM CAPITIS OCTAVI.

1 *AVditores, & alij Ministri Audientiarum Indiarum, quare, & qualiter syndicatui subiaceant?*
2 *Magistratus omnes pendere oportet ex metu syndicationis, rationisque officij reddendæ, & iura, & Auctores de hoc agentes.*
3 *Syndicatum Auditorum, & aliorum Ministrorum, cautè, & providè plures sched. Indiarum statuerunt, quæ referuntur.*
4 *Auditores Cancellariarum Hispaniæ nō solent syndicari, ubi ad aliud officium promoventur, in Indijs verò syndicantur.*
5 *Syndicatum pro uno tantùm die deserens Minister, quidam, ad Indias ut illi denuò staret, reductus fuit.*
6 *Auditor ad aliam Audientiam promotus,*

an, & quando non expectata syndicatione ad eam iter facere possit, & impleat relinquendo procuratorem?

7 Procurator qui relinquitur ad syndicatū pro alio reddendum, an possit petere, ut obiecta, quæ ex tali syndicatu resultant, ipsi syndicato personaliter notificentur? vel eis, absque alio termino, aut rei consultatione, respondere debeat?

8 Syndicatui si quis ab initio non stet, aut ab eo iam cœpto aufugiat, qualiter contra eū procedatur.

9 Sententiæ contra contumaces latæ, non nisi post lapsum anni fatalis exequi solēt, & quòd hoc fallit in syndicatu.

L.3.tit.10.lib.4.Recop.explicatur, ibidem.

10 Visitationis iudicium quare, & qualiter contra Audientias, & Ministros Indiarum inductum sit?

11 Visitationis iudicium, gravius, & strictius est, quàm syndicatus, & quare? & quando, & cur introductum? & Auctores, qui de eo agunt.

12 Visitationum usum, stylum, & bonum effectum, in Hispania introductum, qualiter laudent Nicol. Bellus, & Adam Contz. & reprehensio Zipæi contrarium sentientis.

13 Visitationis formandæ, videndæ, & terminandæ modus, qualiter iure Regio, & schedulis Indiarum præscribatur? quæ referuntur.

14 Visitationis iudicium primus in Hispaniam deduxit Ferd.V.Rex Catholicus, & quare? ex Ant. de Herrera.

15 Proreges Indiarū visitationibus & syndicationibus subiacent, licèt in Neapolitanis contrà observetur.

16 Clerici pro Magistratu seculari quē gerunt, an, & quatenus visitationi, & syndicationi iudicum secularium subijciātur?

17 Magistratus habent præsumtionem pro se, quòd rectè officio suo fungantur.

18 Querelæ, & epistolæ, quæ contra Magistratus Indiarum mitti solēt, facilè credi non debent, & quare?

19 Innocentia calumnijs subijcitur, & ideò nimia harum credulitate feriri non debet.

L.1.C.de accusat. expenditur, & illustratur, ibidem.

20 Visitationes generales ne facilè, & passim contra Audientias Indiarum decernātur, Rex noster decrevit, & quare?

21 Auditores, & alij Ministri, qui incipiunt esse dānosi alicui provinciæ, melius est, ut mutentur, quàm ut temerè visitentur.

22 Visitatione generali alicuius Audientiæ Indiarum pendente, qualiter, & quare omnia turbentur? & de eius damnis.

23 Dom. March. de Montesclaros Proregis Peruani egregiū apophtegma, & simile, de statu Reip. visitatione pendente.

24 Visitationis, & syndicationis aleam plerumque feliciùs sortiantur improbi, sordidi & baratarij Ministri, quàm probi, & timorati, & quare?

25 Visitationibus generalibus, vel particularibus, terminus, & is quidē brevis, præfigi debet, & damna styli contrarij.

26 Visitationes ferè omnes Audientiarū Indiarum inutiles redditæ sunt, ob nimiam earum protelationem, & exempla.

27 Visitationum generalium damna erunt minora, & effectus uberiores & utiliores, si illis brevis terminus præfigatur.

28 Remedium, quod maius damnum Reip. infert, quàm quod tolli curabatur, practicandum non est.

29 Crimina aliqua impunita relinquere satius est, quàm omnium punitionē, & emendationem differre.

30 Visitator, qui ad visitationem generalem alicuius Audientiæ Indiarum mittitur, selectißimus esse debet, & de eius dotibus, & partibus.

31 Visitator non debet culpas in visitandis optare, quin potius benemerentes Magistratus laudare, & Regi commendare.

L. iustißimos, C. de off. Rect. provinc. & aliæ similes illustrantur, ibid.

32 Magistratus, qui rectè munere suo functi sunt, qua forma commendari, & laudari per Visitatorem, vel Syndicatorem Principi debeant? remissivè.

33 Magistratuum aliàs probatorum, & integrorum leviores culpæ condonandæ, vel dißimulandæ sunt à Visitatore, & Syndicatore.

34 Visitatores, vel Syndicatores, qui culpas in visitandis exoptant, vel affectant, & susurronibus, & sycophantis gratas, & faciles aures præbent, nimis notari debent.

35 Calumniatores, & susurrones semper in iure exosi sunt, & fugiendi, aut cavēdi dicuntur, & sub quibus cautelis eorum delationes admittantur, & de pœnis ipsorum, & eorum instigatorum, remissivè.

36 Calumniatores apud Græcos cur Sycophantæ dicti fuerint? remißivè.

37 Libelli secreti, & sine auctore dati an recipi à visitatoribus debeant, vel monitoriæ ad testes quærendos promulgari?

38 Monitoriæ licèt peti non possint ad quærendos & examinandos testes contra visitandos, vel syndicandos, possunt tamē pro

ipsis ad depellendas calumnias sibi obiectas.
39 Magistratum gerentes pluribus calumnijs, & miserijs, & quasi signum ad sagittam expositi sunt.
40 Nationibus aliquibus connatum est suos Præsides persequi, & calumniari.
41 Visitatorum aliquorum exitialem indolē in modo procedendi contra visitādos graves Auctores notant, & reprehendunt, qui referuntur.
42 Visitationis secretæ iudicium nimis durū, & irregulare est, & ideò novis commentis stringi, aut gravari non debet.
43 Visitationis in iudicio cùm testes secretò examinentur, sæpè via fraudibus, & calumnijs aperitur.
44 Famam multi, conscientiam pauci verentur, ex Seneca.
45 Ioannes I. Rex Castellæ consultus fuit, ne fidem daret testibus parte non citata examinatis.
46 Visitator generalis alicuius Audientiæ, vel Tribunalis semel electus honorari, & facilè mutari non debet, & quare?
47 Dignus, imò & optimus est iudicandus, qui a Principe ad Magistratum, vel Visitationem eligitur, ex Iustin. & Caßiod.
48 Iudex Syndicator recusari potest.
49 Visitator generalis postquàm visitationem cœpit, an, & quatenus recusari poßit? ad utramque partem discutitur.
50 Recusationes Visitatorum generaliū aliquando admissæ sunt, aliquando non, & quare?
51 Recusari quilibet iudex, sive ordinarius, sive delegatus, & quovis modo procedens, potest, nisi contrarium cautū reperiatur.
52 Iudice coram suspecto aliquem litigare debere vir bonus non arbitrabitur.
53 Recusationis Visitatorum generalium in quæstione, quid Auctor sentiat?
54 Visitatorem generalem Audientiæ quoad secretam inquisitionem recusari non posse, in reliquis posse, quædam Regia sched. ordinat, quæ refertur.
55 Visitari, an, & quando Auditores possint pro his, quæ malè iudicasse dicuntur, en cuerpo de Audiencia?
56 Auditores, & alij supremi Magistratus de imperitia, vel mala iudicatione facilè conveniendi non sunt.
57 Actio malè iudicati contra minores iudices, frequentißima est, & an detur contra eorum hæredes? remißivè.
58 Visitatores & Syndicatores cautè procedere debent in examinandis testibus, & inquisitionibus formandis contra iudices, quibus subornationes, vel baratariæ obijciuntur, & quare?
L. 6. tit. 9. lib. 3. Recop. illustratur, ibidem.
59 Cohecho, & barataria, quid sint, unde dicantur, qualiter probentur, & puniantur? remißivè.
60 Iudices subornationis, vel barataria accusati, & plenè non convicti, qualiter iuramento purgari debeant?
61 Auctor scripsit integrum tractatum de syndicatu iudicum defunctorum, & actionibus, & pœnis transitorijs ad hæredes eorum.
62 Hæredes, vel fideiussores iudicum decedētium, syndicatu, vel visitatione pendente, an, & quando pro eorum admißis in pecuniarijs teneantur? remißivè.
63 Actiones pœnales, quæ, & quando sint transitoriæ ad hæredes, vel fideiussores iudicum, qui pendente syndicatione, vel visitatione decedant, & quomodo cū eis processus formari debeant, quædam Regia schedul. novißimè declaravit, quæ refertur.
64 Syndicari, aut visitari quis non debet, pro eisdem excessibus, de quibus iam iterū fuit syndicatus, aut visitatus, & quando secus? & num. seqq.
65 Puniri, aut accusari bis pro eodem delicto non debet.
66 Visitari quis potest pro excessibus, de quibus speciatim anteà in syndicatu accusatus non fuit.
67 Syndicationi si quis steterit, an, & quando pro delictis post eam compertis, denuò accusari, & syndicari posit?
68 L. 41. tit. 4. lib. 2. Recop. explicatur, & illustratur.
69 Syndicationem semel iudicatam non repeti prætextu delictorum noviter obiectorum, Hispaniæ leges, & praxis observat, licèt in alijs Regnis contrarium fieri soleat.
70 Magistratus post semel redditam syndicationem etiam in patria, & via ordinaria, pro malè gestis in officio conveniri nō possunt.
71 Visitatores, & Syndicatores possunt sententias, quas intra tempus sibi præfixum pronuntiarunt, etiam post illius lapsum executioni mandare.
72 Magistratus, qui in syndicatu, vel visitatione æmulos habuit, & vicit, an magis laudandus sit, quàm qui absque ullo contradictore victor evasit? & locus Cassiodori ad hoc.

CAPVT OCTAVVM.

De syndicatu, & visitatione Auditorum, & Audientiarum Indicarum, & peculiaribus quæstionibus, quæ in eis incidere solent.

NON tantùm de excessibus, & delictis Ministrorum Audientiarum Indicarum, eo modo inquiritur, & proceditur, quo sup. cap. 4. ex num. 67. retulimus. Verùm † & ubi officium aliqua ex causa deponunt, vel ad alias maiores Cancellarias gradum faciunt, ante gesti muneris rationem reddere coguntur, & adinstar temporalium iudicum syndicantur. Ita enim creditum est in officio sibi commisso continentiores futuros fore, & impotentiæ, longæque à Rege distantiæ, quæ plures insolentiores in ijs provincijs facere solet, modū, ac frænum iniici posse. Teste enim Dionys. Halicarn. lib. 1. *Omnibus † gravis est Magistratus, cui nullum certum tempus est definitum: & qui nullis actorum suorum reddendi rationibus obnoxius est.* Et secundùm Arist. lib. 6. Polit. cap. 4. *Commodum est, ut animi Magistratuum pendeant, nec eis quicquid velint, efficere liceat. Nã licentia quicquid libet agendi, non potest malum, quod est in quoque homine, cavere.* Vnde Plato in lib. de legibus, generaliter sanxit: *Nullum omninò iudicem iudicare oportere, causæ dicendæ non obnoxium.* Id quod exemplo suo firmavit Samuel 1. Reg. cap. 12. & CHRISTVS Dom. docuit Lucæ 16. ibi: *Redde rationem villicationis tuæ*, & text. in l. 1. & per tot. D. de Magistr. convent. l. 1. & seqq. C. ubi Senat. vel Clariss. l. unic. C. ut omnes iud. &c. Auth. ut iud. sine quoq. suffr. §. 4. & de iure nostro Hisp. l. 6. tit. 4. par. 3. l. 12. & 23. tit. 5. eâd. par. toto tit. 7. lib. 3. Recop. cum multis alijs, quæ de syndicatu in communi agentes, ultra Scribentes in his iuribus, congerunt Bald. Angel. Cataldinus, Amedeus, Dulcet. & omnium plenissimè Paris de Puteo in peculiaribus tractatibus, quos de hoc argum. scripserunt, Aviles in alio eiusd. arg. tractatu, quem reperies post commẽt. ad cap. Prætor. & plurimi alij, quos refert Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 1. cum tribus seqq. ubi mirâ dexteritate omnia ab alijs circa hanc materiam scripta, compilavit, & illustravit, & ultra relatos ab eo, Franc. Marcus, qui plura notanda congessit, decis. 653. & 654. par. 1. Budæus in annotat. ad leg. fin. D. de Senator. pag. 250. Velazquez de Avendaño in allegat. pro suo syndic. Sesse in alia simili, quam reperies post tract. de inhibit. Foianus post tract. de sequestro, Paz in prax. 8. par. in proœm. ex num. 9. Monterros. in prax. tract. 9. Torneus lib. 2. tit. 1. Ioann. de Hævia in Curia Philipp. 4. par. ex pag. 713. per quinque §§. Simanc. qui loquitur de syndicatu Inquisitorum, in Cathol. inst. tit. 41. num. 27. Marius Muta in cap. Reg. Sicil. 3. tom. cap. 7. num. 101. cum multis seqq. pag. 36. Camil. Borrel. de Magistr. lib. 1. cap. 15. & 16. Mastrill. eodem tract. lib. 6. cap. 1. per tot. Zipæus lib. 3. cap. 1. Cardin. Tusch. qui plures quæstiones adducit, litt. S. concl. 273. cum multis seqq. Scaccia de appellat. q. 19. rem. 4. Raudens. latissimè cons. 49. per totum, & Gabr. Berartus in specul. Visit. cap. 1.

Et de † peculiari iure Indiarum, sunt plures schedulæ de eodem syndicatu, tam in Auditoribus, quàm in Prætoribus, Proregibus, & alijs iudicibus ordinarijs Indiarum tractantes, quæ sparsæ reperiuntur in quatuor tomis impress. ann. 1596. sed præcipuè in 3. ex pag. 80. Ex quibus formatæ sunt 38. leges in summar. Recop. earund. sched. lib. 4. tit. 8. Quarũ prima desumitur ex sched. dat. Pard. 16. Octob. ann. 1575. & expressè in terminis nostri capitis decidit: *Que à los Oidores promovidos se tome residẽcia antes que salgã de las plaças q̃ dexaren*; & in d. 3. to. pag. 82. extat integra, ex qua hæc lex desumitur, & continet formulam ordinariã commissionis, quæ ad talem syndicatũ expediri solet.

Et in hoc primum eius speciale constitui potest. Nam † in Audientijs & Cancellarijs Indiarum Auditores, quamvis mutentur, vel promoveantur, non syndicantur, sed tantùm generali visitationi eorundem Tribunalium, ubi ex iustis causis decerni solet, subijciuntur, ut benè notavit Bobad. d. cap. 1. num. 43. sic inquiens: *I tambien dan resĩdẽcia los juezes superiores de las Chancillerias, i Audiẽcias Reales, pues tienen sus visitas, por las quales tambien son depuestos de los oficios, i punidos en otras penas: i es cosa mui justa que sean censurados, pues quanto en mayor dignidad son constituidos, tanto mas pueden ofender, i causar daños à los subditos.* Et num. 117. refert idem Auctor notabilem casum severitatis supremi Consilij Indiarum in his legibus syndicatus implendis, inquiens, quòd † ad Indos reduci iussit quendam Ministrum, qui in Hispaniam transfretaverat, ne opportunæ navigationis commoditate careret, solo uno die deficiente ex termino ad standum syndicatui præfixo, nullatenus eius excusationem admittens.

Quod tamen Ego restringendum conseo ad Ministros temporales, vel etiam ad Auditores, ubi ante discessum ex provincia, in qua Magistratum gesserunt, Syndicatorem habent,& coram eo iudicium syndicatus inceptum est. Etenim † si quis ad aliam Audientiam provisus sit, & commoda itineris, vel navigationis occasio se offerat, nec per eum steterit syndicationis tempus expectare,& explere,nõ dubito,quin iter facere possit, & impleat relinquendo procuratorem, qui pro eo, adveniente Syndicatore,respondeat; hæc etenim est una ex præcipuis limitationibus text. in d. l.unic. C. ut omn. iud. ut constat ex Fulgos. & Ias.ibid. n.2. Alois. Leone num.38. Greg.Lop. in l.6. tit.4.par. 3.verb. *Ellos despues*, Put. de syndic. verb. *Procurator officialis*, Afflict. ad const. Neapol.rubr.92.col.penult.in fin. Aviles de syndic.cap.3.num.18.in fine, Paz in prax.tom. 1.8.par.in procem.num.12.Bobad. d.cap.1. num.77. in fine, Mastrill. d. lib.6. cap.5. ex num.41.ad 45. & Curia Philipp. 4.par.§.2. num.1.

6

7 Et hic † procurator obiectis, vulgò *Cargos*,quæ ex syndicatione resultaverint,respõdere,& satisfaçere debet,absque eo,quòd dicere posit, se non esse sufficienter instructũ, & petere, ut personaliter reo notificentur. Qui sibi imputare debet,si eum instructũ non reliquit,ut nuper in ardua causa,&post magnam disceptationem supremus Indiarum Senatus declaravit, ex doctrina Gregor.Lopez in l.6.tit.4. par.3.gloss.6. quamvis non diffitear, quòd ubi reus præsens est, vel de facili haberi potest,aut in mãdato aliquis defectus agnoscitur,melius & tutius sit,ut etiã si procuratorem reliquerit, ipsi in personã ad maiorem cautelam obiecta gravia notificentur, ut consulit Angel.& alij apud Iul.Clar.q.32. num.11.ubi Baiard. n.16. Scacc. de iudic. lib.1.quæst.101. num. 44. Farin. quæst.99. n.246. Gratian. decis. 154. Valasc. consult. 144. num. 10. part.2. Pereira decis. 34. n. 11.Craveta cons.182.num.11.lib.2. & Rota decis.770.in antiq. & decis.277. in novissimis.

8 Aliàs autem,iudicibus syndicatui non cõparentibus, aut ab eo sine licentia fugientibus,stylus est,ut per præconia, & litteras requisitorias citentur, & si haberi possunt, ad locum,ubi administrarunt, capti mittantur, ut benè,post alios, advertit Bobad.d.n.117. & non gaudent immunitate Ecclesiasticã, argum.d.l.unicæ,ibi: *Vel intra sacrosanctos terminos*,& eorum, quæ magis expressè tradit Paris de Puteo d. tract. §.viso, de modo proced.num.6.& 7.Montalv.in l.8.tit.5.lib. 1.for.gloss.1.verb.*La Iglesia*, Aviles in cap. 1. Prætor. verb. *Dadivas*,num.25.Quòd si haberi non possunt, contra eos in contumacia proceditur, & pro confessis habentur,ut in d.l.unic.l.Consiliarios 3. C. de assessor. l. 135.styli,l.13. tit.7.lib.3.Recop.& sententia lata ad Regium Senatum remittitur, ubi ex eisdem actis,& sine alia citatione concluditur, sententiaque,quæ profertur, statim executioni mandatur,l.54.tit.4.lib.2.Recop. Bobad.d.cap.1.ex n.123. Licèt † aliàs non nisi post lapsum anni fatalis exequi soleant similes sententiæ contra contumaces prolatæ,ex l.3. tit.10. lib.4.Recop. Hoc enim nõ habet locum in syndicatu, nec in commissis, quorum iudicia sunt summaria, & irregularia,ut per eund. Bobad.lib.4.cap.5.num.24. & 25. Quæ omnia summè notare expediet, quia quotidie contingũt, & ab alijs ita apertè,& compendiosè tractata non sunt.

9

SED ut ulteriùs pergamus, non solùm cõtenta est Regum nostrorum cura incompescendis Auditoribus, & alijs Ministris Indiarum hoc timore syndicationis, ubi deponi, vel mutari in officijs contingit. Verùm & eis durantibus † ubi sinistra alicuius Audientiæ suspicio habetur, vel querelæ Provincialium Regias aures offendunt, solet frequenter cõtra eos in communi,vel in particulari visitationis iudicium indici,ut eisdem provincialibus mos geratur, & malum,quod patiũtur, diutiùs non serpat, & continuetur, iuxta illud Genes.18.*Descendam,& videbo,an clamorem, qui pervenit ad me,opere compleverint*: quò alludit text.in d. Auth.ut iud. sine quoq.suffr.§.1.collat.2.ibi:*Princeps videre habet, ne subditi à iudicibus, & officialibus aggraventur,vel malè tractentur*; cap.Imperialem,de prohib.feud.alien.per Loth.ibi: *Per multas interpellationes ad nos factas didicimus*.Quod sanè † visitationis iudicium graviùs,& strictiùs censetur, quàm syndicatus.Quoniam propter potentiam visitandorum,& quia adhuc in suis officijs perdurant, & de querelantibus, vel deponentibus cõtra eos,vindictam sumere possent, omninò clausum, & secretum est,& ex sola summaria informatione,non didicitis testibus, nec testificatis,conficitur, & absque sententia Visitatoris ad supremum Consilium terminandum remittitur, ubi unâ solâ sententiâ absque appellationis, vel supplicationis remedio terminatur. Et de eo, eiusque in Hispaniam per Regem Cathol.Ferdin.V.introductione, & quo pacto multa specialia,& irregularia,quæ in illo interveniun,tdefendi,aut excusari posint, latè alio loco dicemus, & interim videri poterunt, quæ tradit Zurita

10

11

lib.7.annal. Aragon.cap.65.lib.10.cap.33. lib.14.cap.35.& 52. lib.15.c.59.& lib.17. cap. 30. Hieron. Blanc. in comment. Reg. Arag. cap.de Magistr.iust. Arag.potest.pag. 344.& 346.Lud. Babia in hist.Pōtif. 4.par. in vita Clement.VIII.cap.13.Sesse in resp. synd.num.35.D.Valenç.consf.155.num.59. vol.2.Gabr.Berart.in d.specul.visit. cap.1. Redin.Avendañ. Bossius, Craveta, Simanc. & plures alij, quos refert Bobad. d. cap. 1. num. 129. pag. 806. & ultra eos Raudens. cons. 36. per tot.par.1. Mastrill.de Magistr. lib.2.cap.2.ex num. 34. & lib.6. cap.2. cum seqq. Borrell.de præst. Reg. Cathol.cap.21. num.40. Ioan.Maucler.in Monarch.Galliæ, par.3.lib.4.per tot.Nicol.Bellus de stat.polit. Vbi † summè laudat hunc usum Hispanæ Monarchiæ, mittendi Visitatores ad vindictā maiorum, laudem verò bonorum, & subdit, hac præcipuâ causâ, & ratione, sacratissimā hanc Coronam conservari, & magis indies exaltari. Cuius verba novissimè recēset Frāc. Zipæus in tract.de Magistr.lib.3.cap.1.n.7. pag.158. ubi invidè laudes, & exaltationem Hispaniæ subsanat. Quam tamen multis encomijs ob eandem rationem extollit Adam Contzen lib.7. polit. cap.9. cui titulum fecit, *Visitandos esse Magistratus*, §. 4. pag. 545.& §.5.per totum, qui omninò videri debet, quoniam nō vacat eius singularia, & notanda verba transcribere.

12

13 Et de hoc iudicio, † & qualiter visitationes in Regio Consilio videndæ sint, & celeriter expediendæ, agit de iure Castellæ l.36. tit.4.lib.2. Recop. Et multò pleniùs de iure Indiarum in plurimis schedul. quæ habentur d.3.tom.ex pag.68. ex quibus delineatus est tit.10. lib.4.summar. Recop.earund. sched. & Ant.de Herrera in hist.gener.Ind. decad. 4.lib.5.cap.3. ubi notabilem commissionē, & instructionem, præ oculis quidem habendam, recenset, quæ ann. 1528. data fuit iudicibus residentiæ missis ad insulam D. Ioan. Portus-divitis, & decad.5.lib.5.cap.5. in fine, pag.143. ubi agit de visitatione missa ad Audient. Sancti-Dominici, & subdit: † *Cuyo remedio el Rei Catolico don Fernando V. truxo de Aragon, i don Felipe II. usò mucho dèl, por avernos mostrado la experiencia ser mui necessario para reprimir el arrogancia que toman los Ministros. I esto quando los Visitadores hazen sus oficios como conviene. Pero como la virtud no tiene igualdad en los hombres, assi no es maravilla que todos los juezes que han de corregir à los otros, no seā de una misma integridad.* Et per easdē sched. & alias ostenditur, & declaratur † etiā Proreges Indiarum his syndicatibus, & visitationibus obnoxios esse, non obstante quòd in Prorege Neapolitano contrà observetur, de quo etiam meminit Bobad.d.cap.1.num.20. & 21. Mastrill. d.lib.6.cap.4.num.9. & 10. & cap.5. num.27. & seqq. ubi aliquos casus adducit, in quibus etiam Prorex Neapol.potest, & solet syndicari, & visitari.

14

15

16 Et quod magis est, † clerici, etiā in sacris, non obstante fori privilegio, ubi Magistratum secularem gerunt, & administrant, eidē seculari syndicationi, aut visitationi, simul cū alijs Ministris subijciuntur, & puniuntur pro excessibus in eod.officio commissis, ut docet Aufrer.de potest.secul.reg.1.fallen.17. Guillerm.Bened.Foller.Choppin.Lācel. Cōrad. Pet.Plaza, Redin. Ioan. Garcia, Covarr.& plures alij, quos refert Borrell. d.tractat.de præst.Reg. Cathol.cap.71.num.35. Cened. in collect.37.ad Decretum, num.16.Salced. in addit. ad Bernard. Diaz in prax. cap. 66. litt.B.pag.184. Bobad.lib.2. cap.18. num. 99. Farin.tom.2.crimin. tit.de inquisit. q.8. num.98. & novissimè Berart.d. specul.visit. cap.3.num.44.& seqq. Quamvis in hoc contrariū enixè tueatur Marta de iurisd.4.part. cent. 2. cas. 127.& plures alij, quos refert August.Barbosa in collect. ad cap.Sacerdotibus 2. num.4. ne Cler. vel Monach. & signanter Petr.Surd. cons.396. ex num.32.usque ad 35.vol.3. ubi contendit solos Gallos Auctores aliam sententiam defendere, & sui Regni consuetudinē niti, quam nihil proficere probat, & posteà concludit, Deum aliquādo has suæ Ecclesiæ iniurias vindicaturum. Quæ addi possunt quæstioni, quam suprà tetigi hoc lib.cap.4.num.42.de Clericis ad eiusmodi officia promovendis, vel non promovendis: de cuius resolutione hi, qui clavū Reip.tenent, maturiùs deliberabunt.

17 Sed licèt hæc, quæ de syndicandis, & visitandis Magistratibus Indiarum diximus, ita quidem se habeant, nonnulla tamen animadvertenda duxi, quæ in illis, præ cęteris, attendi, & considerari debent. Quorum primum illud sit, † quòd cùm pro Magistratibus, & præsertim perpetuis, quòd rectè officio suo utuntur præsumtio extet, ut docet, post alios, Bobad.d.cap.1.num.158.& seq.& num.199. latè Menoch.lib.2. præs.81. Mastrill.de Magistr.d.lib.6.cap.10.ex num.1. Ego, cū alijs, sup. lib.2. cap.7. num.30. & novissimè Mager.de advoc.arm.cap.10.num.559. & cap. 13.num.327. Non † debent facilè credi, & admitti omnes querelæ, vel epistolæ, quæ cōtra eos mittuntur, præsertim ex provincijs Indiarum adeò remotis, & facinorosis hominibus plenis, ne † nimis faciles, ac creduli subiectam innocentiam feriamus, contra cō-

18

19

filium I.C.in l.1.§.1.D.de eo per quem fact. erit,& Imp.in l.1.C.de accusat.ubi glos.verb. *Feriamus*,ex Boet.probat, ultimam esse adversæ fortunæ sarcinam, ubi miseri, quibus aliquod crimen imponitur,eo ipso,quæ præferunt,meruisse creduntur.

20 Quapropter † Rex, ac Dom. noster PHILIPPVS IV. quem pia Numina sospitent, prudenti decreto Senatum Indiarum admonuit,ut prius quàm ad decernendam visitationem contra aliquam Audientiam deveniretur,omnia alia remedia tentarentur.Senatusque animadverteret, an sufficeret, † ut 21 Magistratus,qui diu in aliqua provincia cómorati erant, & odio, vel tædio Provincialibus esse, vel quo alio ex capite malè audire cœperant, ad aliam Audientiam transferre 22 sufficeret. Nimirum † quia pendente visitatione, aut syndicatione Magistratus intimidantur, & populares eos contemnunt, quos maximè revereri oportuisset,atque adeò iustitia,eâ,quâ decet,libertate non administratur,ut rectè advertit, & probat Paris de Puteo d. tract. de syndic.in Rubr. de potest. & off. syndic.Simanc.de Repub.lib.7. cap.24. 23 num.5.Quod iuvat egregium † apophthegma,quod audivi à Dom. Peruano Prorege March. de Montesclaros,qui dicere solebat, has visitationes instar turbinis in plateis véto excitati, sibi videri, Hispanè dicimus *Remolino*, cùm is pulverem, & paleas humi iacentes removeat, & super capita elevet: & visitationes similiter,humiles quoslibet,plebeios, & flagitiosos,qui veluti pulvis,& stercus Reip.iacebant,iudicibus,qui sunt, & esse debent, eiusdem Reipub.capita,superponat.

24 In quibus quidem visitationibus † plerúque boni, & timorati Magistratus graviùs, quàm baratarij,& sordidi periclitantur;quoniam illi,nihil sibi conscij,se popularibus, & calumniantibus non submittunt: hi autem, quia filij huius sæculi, prudétiores in sua generatione filijs lucis sunt,Lucæ 16. dum celant delictum, quærunt amicitias, Proverb. 17. sordesque sordibus eluunt,vel operiunt, & in ipsis repetundarum iudicijs,repetundarum crimen committunt, ut eleganter animadvertit Cæcilius inter epist. Cicer. epist. 14. Tiber. Decian. lib.8. criminal. cap.36. num. 26. in fine, & melius omnibus noster Bobad.omninò videndus, d.cap.1. num.27. & 30.

SECVNDÒ,ex eadem ratione, secundam admonitionem deduco, nempè, ut casu, quo eiusmodi visitationes generales, vel particu-25 lares decernantur, † tempus omninò præfigatur, intra quod finem accipere debeant, illudque non ultra triennium, vel quadriennium, etiam in Audientia Mexicana & Limana, alijsque Prætorialibus prorogetur. Nam hoc quidem spacium sufficiens mihi videtur, & quia hucusque præfinitam non fuit, paucas, † vel nullas visitationes dictarũ Au- 26 dientiarum vidi,quæ finem acceperint. Nam illa Limana Licent.Bonillæ, electi Archiep. Mexicani,de qua extant sched.d. 3.tom.impress.pag.68. cum seqq. viginti annos excessit,& tandem ipso Visitatore, & visitádis defunctis, succissa magis quàm decisa relicta fuit:idemque nunc temporis cótingit in alia eiusdem Audientiæ Limanæ, in qua Ego cóprehendor, & post decem & octo,aut plures annos, vix dum initium accepit, Visitatore etiam mortuo,& paucis superstitibus ex ijs, quorum actiones per illam examinari, & emendari curabatur. In alia quoque visitatione Proregis March. de Villamanrique, quæ Episcopo Tlaxcalensi cómissa fuit an.1589. multum tempus effluxit, & ita in margine commissionis eius, quæ habetur d. 3. tom. pag.68. prudenter notatur, hoc contigisse, quia in ea terminus præfixus non fuit, oportereque, ut in posterum præfigatur. Etenim 27 damna,† quæ (ut diximus) ex visitatione cótingunt,minora erunt, si ipsa breviori termino concludatur. Neque perfectè Princeps Reip. salutem hac medelâ curare videbitur, 28 si † ipsa maiorem morbum eidem Reip. afferat,& languentes languidiores efficiat: teste enim Ovid.

Temporibus medicina placet, data tempore prosunt,
Et data non apto tempore vina nocent.

Nihilque ita arduum esse poterit,quod intra dictum tempus solers non aperiat indago; & ut aliquid inultum, vel inopertum relinqua-29 tur, † satius est hoc omittere, quàm cuncta differre, vel ut Tacit.in simili dixit lib. 34. Annal. *Quàm sinere civitatem mori vehementioribus, quàm quæ pati posset remedijs, in ipsa vindicta libertatis perituram*: quò & respexit Seneca lib.1.de ira, cap.12.in fine, dum ait: *Abominandum remedij genus est, sanitatem debere morbo*; & vulgatus Aphorismus omnium Philosophorum, qui nunquam ea media congruentia iudicarunt, quæ ipsis morbis,quorum reparatio desideratur, graviora sint,vel periculosiora,ut latiùs dixi sup.lib.2.cap.30.num.110.& seqq.

30 TERTIÒ,valdè curandũ moneo,de † persona,quæ ad officium syndicatus, & multò magis generalis visitationis eligitur, nam in ea totius iudicij cardoversatur.Et ita in dignitate positus esse debet, & talis, ut de eius scientia,& experientia,ac morum sanctimo-

nia plurimum confidatur. Quod & prædictæ schedulæ seriò monent, ac iubent, & Ioann. Matienz. de nostris Indijs agens in tract. M. S. de moder. Regni Perù, par. 2. cap. 27. talẽ requirit, ut ex ipsius supremi Indiarum Consilij Patribus eligatur (quod etiam sæpè factum inquit) & de septennio in septennium mittendum existimat, illud Platon. adducens lib. 12. de legib. & Arist. lib. 6. Polit. cap. 8. qui ad eiusmodi munera virum penè divinum desiderant, moribus, & eruditione conspicuũ, ætateque maturum. Qualem etiam ad Visitatorem Inquisitorũ requirit Simãc. in Cathol. instit. tit. 41. num. 20. & pluribus ornãt, & prosequuntur DD. per text. ibi in l. 1. D. de offic. Præf. Prætor. Gregor. Lopez in l. 4. tit. 17. par. 3. Bald. qui duos sales scientiæ & conscientiæ in eiusmodi Ministris desiderat, in l. 2. C. de sentent. ex brevil. recit. & alios adducens Bobad. dict. lib. 5. capite 1. num. 159.

Et quicunque is fuerit, cui hoc Syndicatoris, vel Visitatoris munus obtigerit, eo animo esse debet, ut † non statim (ut aliqui faciunt) in syndicandis, vel visitandis culpas exoptet; sed sciat æquè suo muneri, & Regis intentioni satisfieri posse, si de visitandorum etiam meritis, litteris, & virtutibus inquisierit, & quos rectè officio suo functos cõpererit, eidem Regi honestandos, & remunerandos cum debita approbatione, & laudatione proponat: ita enim monet Constantin. Imp. in l. iustissimos 3. C. de off. Rect. provin. Iustin. in d. Auth. ut iud. sine quoq. suffr. §. illud videlicet, vers. *Cùm liceat eis*, l. 1. tit. 7. lib. 3. Recop. & schedulæ omnes suprà relatæ, & latè illustrant Aviles, Paz, Redin. Mõterros. & alij, quos refert Bobad. d. cap. 1. n. 158. Lancel. Conrad. in tract. de off. Prætor. §. 1. num. 2. & Mastrill. omninò videndus, d. lib. 6. cap. 11. num. 20. & seqq. Vbi † adijciunt formam huius approbationis ad Principem rescribendæ, de qua etiam agit Azeved. in l. 7. num. 1. & 2. d. tit. 7. lib. 3. Recop. Quod adeò verum est, ut etiam † culpas, si quas fortè non valdè sordidas & graves offenderit, extenuare, vel omittere debeat in Ministris, quos alioqui in cæteris circumspectos, puros, utiles, & vigilantes invenerit, & anteactæ vitæ probitate laudabiles, argum. l. non omnis, §. fin. D. de re milit. iunctis plurimis alijs, quæ congerit Tiraq. in l. si unquã, verb. *Donatione largitus*, à num. 34. & de pœn. temp. causa 49. & 50. Bobad. d. cap. 1. num. 59. 136. & 159. Bertazol. cons. crimin. 71. num. 4. & 5. lib. 1. Ioseph. Lud. decis. Lucens. 1. num. 49. & 50. par. 1. & Raudens. cons. 49. num. 138. ad 144.

31

32

33

Vnde iustè † notandi sunt Visitatores, qui contrarium faciunt, & in dehonestandis, & culpis, undecunque quæsitis, gravandis visitatis, gloriam sibi ac laurum paratam, sive collocatã esse, perperam arbitrantur. Et multò magis, qui facinorosis, ac calumniosis hominibus, perditisque susurronibus, & sycophantis aures gratas, & patulas præbent; cùm hi sæpè, aut potius semper eos decipiãt, & † legibus ita suspecti, & exosi sint, ut fugiendi potius, quàm alliciendi, vel alendi (ut aliqui imprudentes Visitatores faciunt) videantur, & ut etiam capitula proponere volentes non aliter admittantur, quàm si iuramentum, & fideiussionem pro calumnia præstiterint, & si obiecta plenè non probaverint, quamvis aliqua probent, gravissimis pœnis puniantur, in quas etiam eorum instigatores incurrunt. De quibus omnibus latissimè itẽ agit Bobad. qui nihil in hac materia intactũ reliquisse videtur, d. lib. 5. cap. 2. per tot. & ultra relatos ab eo, plura eruditè de calumniatoribus fugiendis, & puniendis adducens Erasm. in Adag. *Sycophantæ*: ubi refert caussam, cur † calumniatores apud Græcos hoc nomine appellati fuerint, Pet. Faber lib. 1. semestr. pag. 25. & 163. & lib. 3. pag. 285. & 302. Iust. Lips. in orat. de calumniat. Covarr. lib. 2. var. cap. 9. num. 1. Petr. Gregor. lib. 32. syntagm. cap. 4. Lucas de Pena, Cuiac. & alij in Rubr. C. de delat. & plurimi, quos refert D. Alfar. de offic. Fiscal. gloss. 17. Guazin. de defens. reor. defens. 33. cap. 14. Menoch. de arbitr. cas. 321. Giurb. cons. 47. num. 25. Gratian. regul. 8. Berart. in d. specul. Visit. cap. 4. & cap. 28. num. 20. Farin. tom. 1. crim. q. 16. Peregr. de iure Fisci lib. 1. tit. 1. & novissimè D. Valenç. cons. 170. ex num. 1. & cons. 171. num. 47. vol. 2. & Sebast. Nævius, loquens de instigatoribus, in l. servus, §. eum, D. de pœn. pag. 360.

Ex quibus fit, quid sentire debeamus de aliquibus Visitatoribus, † qui libellos secretos, & sine auctore sibi datos recipiunt, imò & cypos, ubi mittantur, exponunt, & aliorum, qui monitorias censuras promulgari faciũt, ut testes ad declarandum, quæ contra Ministros scierint, sive intellexerint, coram ipsis compareant. Hæc etenim omnia à iuris, & æquitatis regulis deviant, & pravam indolẽ, sive propensionem syndicantis, vel visitantis ostendunt, ut constat ex vulgari illa, sed celebri, epist. 98. Trajan. ad Plin. Iunior. lib. 10. cap. inquisitionis, §. tertiæ, cap. qualiter & quãdo, el 1. ibi: *Exceptis occultis criminibus*, de accusat. cum alijs traditis à Bobad. d. c. 1. num. 74. Cevallos lib. 3. comm. q. 821. n. 20. & seqq. Mastrill. d. lib. 6. cap. 2. num. 47. & seqq.

34

35

37

37

seqq. Berart. dict. cap. 3. ex num. 63. Dom. Valenç. cons. 110. num. 5. Lazario in tract. de monitor. sect. 2. q. 10. & 11. & D. Carrasc. ad leg. Recop. cap. 4. num. 9. & meliùs eod. cap. §. 1. num. 7. fol. 49. ubi videtur loqui in terminis nostræ quæstionis, licèt nõ satis se explicet, & inquit, vice versâ rectè posse monitorias concedi lite pendente super capitulis infamatorijs ad comprobandam innocentiã, & defensionem rei. Cui in dubio favere, & bonum exitum desiderare Syndicatores, & Visitatores debent; cùm sciant, vel scire debeant, † inter plures miserias, & difficultates, quas patitur iudicantium, & Rempub. administrantium munus, in quibus recensendis multus est Bobad. dict. polit. lib. 1. cap. 15. num. 24. & seqq. illam esse præcipuam, quòd quasi signum ad sagittas calumniantiũ & malevolorum positi sint, & quia non possunt omnibus complacere, frequenter odium multorum incurrant, & insidias patiantur, ut gravissimis, licèt vulgatis, verbis scriptum reliquit Cicer. in orat. pro Flacco, & text. celebris in cap. qualiter & quando, el 2. de accusat. cap. sunt nonnulli 2. quæst. 7. Concil. Trident. sess. 13. de reformat. cap. 6. & alia referens Simancas lib. 2. de Repub. cap. 10 Bobad. d. lib. 5. cap. 1. num. 203. & cap. 2. n. 4. & seqq. Petr. Greg. omninò legendus, 3. par. syntagm. lib. 1. cap. 15. num. 5, Scaccia de appellat. quæst. 19. remed. pag. 593. Nevizan. cons. 76. num. 7. Peregr. de iure Fisci, lib. 5. tit. 1. num. 194. omninò Schenard. cons. 1. num. 46. Leoninus cons. 57. num. 4. Raudens. d. cons. 49. num. 140. & novissimè Hieron. Perotus de constantia in abdicat. Magistrat. cap. 24. per totum, & D. Ioan. Bapt. de Larrea in peculiari libello, quem de hoc argumento pro defensione Magistratuum typis excussit. Et de † popularibus Siciliæ, & aliarum nationum loquentes, quibus semper veluti connatum fuit, ipsorum Præsides calumniari, Cassiod. lib. 1. epist. 3. Cicer. in orat. pro Cluent. & Ponte de potest. Proreg. tit. de elect. official. §. 7. num. 12. Et est videnda celebris glos. in cap. Diaconi, verb. *Accusantur*, dist. 93. l. 15. tit. 9. par. 3. l. 2. tit. 28. & l. 11. tit. 2. par. 7. ibi: *Los omes que oficio tienen, maguer fagan derecho, non puede ser que nõ ganen mal querientes.*

39 40

Quapropter de † exitiali aliquorum Syndicatorũ, & Visitatorum in contrariũ propẽsione, meritò queritur, & dolet Lucas de Pena in l. Tribuni, C. de re milit. lib. 12. Ponte ubi sup. tit. 12. n. 19. Pet. Binius cons. 398. num. 30. Segura Davalos in direct. iud. Eccl. cap. 14. à n. 24. Quibus Ego addo † ita nimis acrem, irregularem, & rigoribus plenam esse formam procedendi, & iudicãdi in huiusmodi Visitationibus, ut novis alijs, & odiosis commentis, vel fomentis cumulari non debeat, ut aliàs dicitur in l. unic. §. si verò, vers. *Nec enim*, C. de impon. lucrat. descrip. lib. 10. neque † inimicis sceleratisvè hominibus via aperiri, ut secretis & occultis his telis, vel (ut meliùs dicam) falsis testimonijs, Magistratus lacessant, quod semper de similibus inquisitionibus viri gravissimi veriti sunt, ut considerat Raudens. d. cons. 49. num. 7. Seneca lib. 1. de ira, cap. 16. Plin. Iun. lib. 3. epist. 20. sic inquiens: *Est enim periculum, ne tacitis suffragijs impudentia irrepat. Nam quoto cuique eadem honestatis cura secretò, quæ palàm? Multi † famam, conscientiam pauci verentur.* Et notabilis Historia Hispana Regis † Ioan. I. ann. 12. cap. 7. & 8. ubi hac de causa cessare iussa fuit inquisitio quædã, quæ fiebat contra Regem Navarræ super veneno Eleonoræ Regis Ioannis sorori propinato. Nimirùm inquit Historiographus: *Porque le fue dicho al Rei por los de su Consejo, que si su merced mandava, estos testigos no eran escuderos de recebir, lo uno por quanto segun derecho, no se recebian como debian, ni avia alli parte de esto que viesse jurar los testigos, ni se tomaban en aquella forma q̃ debiã.*

41 42 43 44 45

QVARTÒ, similiter multum curari debet, ut Visitator semel electus, & tot expensis, & cum titulo adeò honorifico in provincias ita distantes missus, † facilè, & ex sinistris relationibus, quæ ex eisdem remitti solent, non revocetur. Nam hoc valdè huiusmodi causarum exitum tardat, & turbat, & non solùm Visitatoris, verùm & Principis, qui eum elegit, & delegavit, existimationem quodammodò lædit. Teste enim Iustin. in Authẽt. ut iud. sine quoq. suffr. *Qui † iudicio tanti culminis ad cingulum venit, testimonium habet, quòd sit optimus*: cui conveniunt verba Cassiod. lib. 1. var. epist. 3. & 12. ibi: *Pompa meritorum est Regale iudicium, quia nescimus ista nisi dignis impendere*, & lib. 10. epist. 43. *De illo nefas est ambigi, qui meruit eligi iudicio principali. Nam quibus fas est de cũctis optimos quærere, videntur semper optimos elegisse.*

46 47

Vnde licèt in iudicibus † Syndicatoribus dubitari nõ soleat, quin ex iustis causis à partibus, contra quas procedunt, recusari possint, & sibi aliũ coniudicem associare debeãt: qui interdũ ab ipso Senatu nominari solet, ex traditis à Bobad. d. lib. 5. c. 1. n. 236. & seqq. & Mastril. d. lib. 6. c. 3. ex n. 20. In Visitatoribus tamẽ † generalibus Audientiarũ, anceps quæstio est, an recusationes admitti debeant? propter rationem suprà relatã, & quia ipsorũ

48 49

industriâ & auctoritate specialiter inspecta, & electa videtur, ita ut non aliter processuri, & iudicaturi præsumantur, quàm ipse Princeps iudicaret, l.1.vers.*Credidit*, D.de offic. Præfect. Prætor. iunctâ l.inter artifices, D. de solut.cap.si pro debilitate, de offic.deleg. & alijs, quæ latè adducit Menoch. lib. 1. de arbitrar. quæst. 67. ex num.15. Et quia cùm hoc iudicium secretum (ut diximus) sit, & esse debeat, hoc servari posse non videtur, si associatus, de quo minus confidi posit, introducatur, & totius generalis iudicij, ac visitationis ordo, propter unius fortè, vel alterius privati intempestivam, vel affectatam recusationem turbetur, cõtra reg. l.si Prætor, D. de iudic.& l.privatorum, C.de iurisd.omniũ iud.cum similibus.

Quibus tamen non obstantibus, vidi semel & iterũ eiusmodi recusationes admissas fuisse in supremo Indiarum Senatu, ad effectum ut Visitatores recusati saltem in causis, quæ recusantem tangere possent, sibi associatum assumerent, & audivi etiam in Tribunalibus Hispaniæ, † aliquãdo admissas, aliquando spretas, fortè quia Auctores, qui hunc articulum tractant, cùm nullam specialẽ exceptionem non admittendæ recusationis in Visitatore reperiant, hoc remedium reis visitatis denegare non audent, præsertim cùm favorabile sit, & ratione naturali subnixum, quæ non permittit aliquem coram suspecto iudice litigare, cap.cùm speciali, cum similibus, de appellat. & præsertim in iudicio visitationis, quod quia strictius, & periculosius est, maiorem quoque cautionem expostulat, cap.ubi periculum, de elect.cum alijs, ut cõstat ex gloss. verb. *Cum iudice*, in d.cap.cum speciali, quæ † in quolibet iudice recusationẽ admittit, sive procedat de officio, sive ad petitionem partis, & tam in ordinario iudicio, quàm in extraordinario, quã sequitur Bald. ibid. n. 7. & magis in terminis, de ipsomet visitationis iudicio loquẽs, Maranta in prax. 4.par.dist.5.num.50.Papon.arrest.36.lib.9. Laurent.Beneventan.in tract.de iud.suspect. cap.5.num.24. Mastrill.qui alios adducit, d. lib.6.cap.3.n.20. & seqq.& c.1.n.38.& 39. Berart.d.spec.visit.c.6.per tot.Phoebus decis.Lusitan.77.n.1.& de Visitatoribus Religiosorum loquens, gloss. celebris in cap. in singulis, verb. *Et appellatione*, de stat.Monach.Bertius post quæst.regul.Eman.Roder. tom.ult.tit.3.de visit.cap.3.qui etiam eâ ratione movẽtur, quòd licèt Magistratus se his visitationibus ab initio officij subiecisse videantur, intelligitur tamen arbitrio boni viri, & † bonus vir non arbitrabitur, quẽ stare iuri debere coram iudice suspecto, l.vir bonus, cum ibi notatis, D.iud.solvi, Clem.Pastoralis, de iudic.cum alijs.

50

51

52

Sed nihilominus † Ego parcisimè eiusmodi recusationi deferrem, nisi gravis aliqua, evidensque, & urgens causa fuerit, quæ illam admitti suadeat, saltem quoad formãdam secretam inquisitionem, cuius stricta natura, & contumacia haud dubiè subvertitur, si contrarium recipiamus. Nam in capitulis, & causis specialibus, si quæ fortè separatim contra Auditorem visitatum motæ fuerint, quæ vulgò dicuntur, *Demandas publicas*, quia non secretò, ut visitatio, sed publicè, id est, iudicio aperto, & ordinario peraguntur, absque dubio recusatio obtinere debebit, eodem modo, qui in syndicatu contingit, quem Mastrill. Berart.& alij sup. relati perperam cum visitatione confundunt, cùm re verâ in pluribus differant. Et pro hac opinione extat singularis schedula † ita in nostris terminis, & in Indijs decidens, & distinguẽs, dat.apud D.Laurẽt.19. Octob.ann. 1588.to.3.pag.72.quæ referens commissionẽ datã Licent. Bonillæ Visitatori Audiẽtiæ Limanæ ad recipiendas petitiones, sive *Demãdas publicas*, quæ cõtra Auditores proponerẽtur, post alia sic ait: *I si para lo tocãte à la dicha visita q̃ se os comete, i demãdas publicas q̃ ante vos se pusierẽ por alguna de las partes, fueredes recusado en tiẽpo, i en forma, os acõpañareis solamente por lo tocãte à los pleitos de las dichas demãdas publicas. I en la visita procedereis vos solo, cõforme à vuestra comission, sin os acompañar para ella.*

53

54

Qvintò, dicti Visitatores, ita ut diximus electi, & generaliter delegati, animadvertere debent, ut † raro ad syndicandos, vel visitandos Auditores procedant pro ijs, quæ malè simul cum alijs iudicasse dicuntur, vulgò *En cuerpo de Audiencia*, etiam si de eo pars, quæ se gravatam dixerit, capitula proposuerit. Hoc enim apud Nos ita expresè de iure Indiarũ decisum invenio per sched.dat.Matrit. 11.Febr.ann.1593.quę habetur 3.tom.pag. 75.quæ addit, ut ubi ad eiusmodi iudicia devenerint, nullatenus ea exequantur, sed ad Regium Senatum in gradu appellationis remittant. Quæ schedula rationi, & iuris communis dispositioni conformis esse videtur. Nam tales libelli, sive petitiones admitti nõ debent, nisi pars evidentem inimicitiam, vel sordem obijciat, ut decem rationibus adductis, & dilucidè exornatis, probat Bobad. dict.lib.5.cap.3.ex num.55.& ultra eum Simanc.lib.7.de Repub.cap.24. n.4.& 5. ubi prudentisimè hoc constitutũ cõcludit, ne iudices finiẽdis causis pro meritis, & litteris electi subijciantur, & exponantur calumnijs,

55

&

& accusationibus impudentissimis subiectorum. Quam etiam rationem elegantiùs adhuc expressit Paul.Castr.in l.servo invito, §. cùm Prætor, D.ad Trebell.inquiens, quòd si aliter fieret, frangeretur nervus iustitiæ, deprimeretur auctoritas iudicũ, augeretur maleficiorum audacia, & successores in officio, perterriti exemplo prædecessorum, lento pede procederent. Quod dictum refert, & probat Thom.Gramm.cons.54.n.3. & ita in sacro Consistorio iudicatum testatur Farinac. cons.64.n.10.& 11.ad fin.Mastrill.de Magistrat.d.lib.6.cap.10.n.121.& seq.Et inGallia, Commentator edicti iurisdict.iud.Præsidialium, gloss.26.verb. *Sans appellãs*, n.34. & 35.pag.88.&89.ubi eam rationem addit, *Quòd quia Princeps hos cooptavit iudices, quos tanquam probatos voluit libera disceptatione adversus omnem appellationem iudicare, ideò sententiæ eorum pro iustis habendæ sunt. Quare non permittetur quocunque modo, aut quacunque actione hos iudices post iudicandi functionem imperitiæ postulare.* Cui rationi multum etiam defert Mastril.d.num. 122.docens, † supremos Magistratus de imperitia vocari non posse, & dolens aliquando id malè, ac pessimè observatum, contra sanctissimam Regis nostri mentem. Licèt in alijs minoribus iudicibus † frequentissima sit hæc actio, ex toto titulo C. de pœn. iud. qui malè iudic. & latè, & doctè traditis à Petr.Barbosa in l.si filius famil. D.de iudic. Bobad.d.cap.3.ex num.4.Gratian.reg.249. Azeved. in l.7.ex num.103.ad 112. tit.18. lib. 4. Recopil. & novissimè Cardosus post tract. de iure accresc. resp.5. ubi tractat, an detur hæc actio contra hæredes malè iudicantis?

56

57

58 Sextò, monendi sunt † Syndicatores, & Visitatores Indiarum, ut cautè procedãt in formandis processibus, testibusque examinandis in causis syndicandorum, vel visitandorum, quibus sordis, barateriæ, peculatus, vel repetundarum crimen obijcitur. Nã cùm hæc sint, quæ eos magis gravare, & lædere possunt, oportet, ut non temerè illis notentur, sed ubi talis fuerit probatio, quæ saltem impleat formã iure nostro assignatam per l. 6.tit.9.lib.3.Rec. De qua, & † dictorũ delictorũ proprietate, significatione, & differentia, plura dicere supersedeo, quia me hoc labore levavit Bobad. dict.lib.5. cap.1. num. 120. cum multis seqq. & anteced. & lib. 2. cap.11.per tot. Mastrill.dict.lib.6.cap.8. ex num.11.& 35. Mascard. de probat.conclus. 164.cum duab. seqq. Menoch.de arbitr.cas. 342.& 343.Cavalcan.de brach. Regio par. 5.num.66.Tiber.Decian.lib.8.crimin. cap. 33.& seqq.Farin.tom.3.crim.q.111.per tot. Caballus tom.1. resol.crim. casu 195. Sesse in respons.synd.num.7.& 8.& 43. Avendañ. in cap.2.Prætor.ex num.4.& 18. Azeved.in d.l.6.Recop.Osasc.in proœn. decis.Pedem. num.5.Carrocius de locat. 1.par. sub tit. de sportul.iud.q.7. de merced. iud. num.1. fol. 19.novissimè Dom.Valençuela cons.162.n. 48.& D.Thom. Carleval. in tract. de iudic. disp. 3.q.1.n.5. Et est videndus Pacian. de probat. lib.1. cap.71.n.1.& 2. fol.212. ubi post alios, probat, in † his criminibus, & alijs occultis, reos semel delatos, & accusatos, etiã si plenè contra eos probata non sint, nõ aliter absolvi posse, quàm si priùs iuramento innocentiam suam purgaverint, ex decis. Auth. sed novo iure, C.de pœn.iud. quod tamen iã in desuetudinem abijt.

59

60

61 Ego † quoque, his & alijs relatis, pleniùs, & distinctiùs cæteris alijs, quos viderim, plura de horum, & similium delictorum gravitate, & damnis in iudicibus dixi, in tractatu, quem edidi, de syndicatu defunctorum, & quando, † & in quibus eorum pœnæ pecuniariæ sint transitoriæ ad hæredes, vel fideiussores illorum, & cum eis possit causa agitari, & terminari. Quem tractatũ quia à multis desideratur, putaveram his commentarijs inserere, licèt nunc consilium mutare cogar, quia eorum moles nimis excrevit, lectorem ad illum reiecisse contentus, & addito nunc optimo cons.Bald.296. vol.5. & traditis ab Illustr. Vlyssip. Acuña in notis ad Decretũ, pag.775. & 815.Mexicano Vega in cap.intelleximus, de iudicijs, num.28.&29.Tusch. littera C. conclus. 517. & 3.tom. littera D. conclus. 258.num.4. Vlrich. Hunnio lib.4. var.resolut.par.6.q.2.& 3. & Marco Liclama in integro tractatu quatuor libris sub nomine *Benedictorum* comprehenso, de actionibus pœnalibus, & an, & quatenus sint transitoriæ ad hæredes? Et præcipuè † nobili schedula virtute dicti mei tractatus à Potentiss. Rege nostro Philippo IV. expedita Matrit.17.April.ann.1635.quã, quoniam in Indijs propter locorum distantiam, & varias iudicum, & iudiciorum compendinationes, & impedimenta, pauci syndicatus, vel visitationes ad sententiam diffinitivam, & rem iudicatam deducebantur, antequàm rei delati è vivis excederent, & magna solebat esse in Supremo Indiarum Senatu opinionum varietas super delictis, & pœnis, quæ ad hæredes transibant, vel reorum morte cessabant, ad has difficultates tollendas, maturo consilio habito, providè sanxit: *Que porque las provincias de las Indias son tan distantes, i de ordina*

62

63

rio sucede, que quando se llegan à ver, i determinar las visitas, i residencias que se traen de ellas, son muertos los visitados, ò residenciados, i con esso algunos juezes los dã por libres, sin hazer distincion alguna, por dezir que ai leyes, i opiniones que estas causas no passan à los herederos i fiadores. Para q̃ esto cesse, i los delitos seã castigados, i las leyes se ajustẽ à las Provincias i Regiones para donde se hazen, i cessen los encuentros que se dize aver en algunas de las leyes del derecho comun, i partida, que de esto tratã, se declara, ordena, i manda, que de aqui adelante en todas las causas, i casos en q̃ contra el visitado, ò residẽciado se hallare probado cohecho, barateria, fraude, i usurpacion de derechos, i hazienda Real, ò tratos, i cõtratos prohibidos, i reprobados, en que assimismo pocas vezes dexan de concurrir los dichos delitos. Declara, i manda que de aqui adelante todos los cargos de la dicha calidad ayan de passar, i passen contra los herederos, i fiadores de los visitados, ò residenciados de qualquier oficio, calidad i condicion q̃ sean, por lo tocante à la pena pecuniaria q̃ se les impusiere por ellos, por lo menos hasta en la cantidad q̃ constàre q̃ tocò, i pertenecio de sus bienes à los tales herederos; aunq̃ los visitados, i residẽciados seã muertos al tiempo de la pronunciacion de la sentencia, q̃ en el Consejo, ò por otro juez cõpetente se diere contra ellos, como ayan estado vivos al tiempo q̃ se les dieron los cargos, que es quando parece que en semejãtes juizios se haze contestacion de la causa, i se les dà luz i lugar para que puedan satisfazer, i dezir, alegar, i probar en su defensa, ò descargo lo que les convenga, &c.

SEPTIMÒ, & ultimò, innumeris alijs quæstionibus, & admonitionibus omissis, quæ hanc materiã concernunt, & in promtuario, Deo dante, tractabo, ad peculiares Indiarum calamum contrahens, animadverto. Visitatores generales dictarũ Audientiarũ Indicarũ, non † debere inquirere de casibus, & excessibus, de quibus Ministri in sua visitatione comprehensi, iam priùs visitati, & specialiter syndicati, & puniti fuerint, etiã si prætendãt maiorem tunc, & pleniorem taliũ excessuum lucem, & probationem fortè inveniri posse. Quoniã † non debet quis pluries pro eodem admisso inquiri, aut puniri, l. Senatus, ubi gloss. & Bart. D. de accusat. l. licèt, D. naut. caupon. latè Tusch. litt. C. concl. 573. & litt. P. concl. 210. Et ad hoc declarandum, atque iubendum, frequenter schedulæ Regiæ ad petitionem eorũ, qui similes molestias timent, expediri solent. Quæ tamen non impediunt, ut † si crimina eisdem obijciãtur, quæ in syndicatum deducta non fuerunt, licèt iam tunc commissa dicantur, de illis visitari possint, ut in ipsis schedulis declaratur, & excipitur; quoniam hoc videtur visitationis generalis nomen & natura expostulare, & sub hac lege dictarum Audientiarum Ministri se officium suscipere intelligere debuerũt. Qui sanè hac in parte deterioris conditionis sunt, quàm cæteri Correctores, Præsidesvè, aut Gubernatores, qui syndicatui subijciuntur. Etenim hi, si † per tempus à lege præfinitum residentiam fecerint, & syndicatui steterint, semel in eo absoluti, vel condemnati, ampliùs inquiri, aut puniri non possunt, pro quibuslibet gestis in officio pro quo syndicantur, etiam si dicto tempore transacto, de criminibus tunc omissis, vel penitus ignoratis accusentur, & probationes luce meridianâ clariores offerantur, quasi talia intendenti, exceptio rei iudicatæ obstet, quæ ex præscriptione, & transcursu termini legalis resultat, ut in simili inquit elegans text. in l. adulter 5. C. de adulter. l. nemo, C. de temp. appell. cum alijs latè traditis à Craveta cons. 144. num. 20. lib. 1. & de antiq. temp. in princip. n. 49. & in ipsis terminis, de quibus agimus, l. 33. styli, & l. 23. tit. 7. lib. 3. Recop. ubi solũ gravat, iudices ut per triginta dies syndicatui stent, & addit, *I no mas*. Et melior text. † in l. 41. tit. 4. lib. 2. eiusd. Recop. quæ in ultimis verbis tunc demum permittit novam inquisitionem fieri, cùm de collusione, vel negligẽtia constat; idque eo quidem tempore, quo processus syndicatus in supremo Senatu videtur, & non post sententiam in eo prolatã, ut benè exponit Bobad. d. lib. 5. cap. 1. num. 162. qui plures Auctores, tam Regnicolas, quàm extraneos, antiquos, & modernos pro eadem opinione refert, & eius rationem reddit ibid. n. 174. & eod. lib. 5. cap. 2. n. 24. & cap. 3. n. 133. ad fin. & n. 135. & 138. & ultra relatos ab eo Cavalcan. qui de communi testatur, de brach. Regio 5. par. n. 10. & 11. Cancer. lib. 2. var. c. 2. n. 65. & lib. 3. c. 12. n. 42. & innumeri alij apud Mastril. d. lib. 6. de Magistr. cap. 6. ex n. 3. ubi ita sæpiùs practicatũ, & iudicatum, etiam cõtra fiscum, concludit, ut nec post lapsum termini audiri possit, Curia Philip. 4. par. §. 3. Villadiego in polit. cap. 6. §. 3. num. 10. Lancell. Gallia. omninò vidẽdus, cons. 28. per tot. præcipuè num. 9. & 19. ubi nec prætextu restitutionis, nec privilegij fisci contrarium admittit, Riminald. Iun. cons. 696. à num. 6. cum seqq. inquiens, quòd præclusa via parti, præcluditur Fisco, Tuschus litt. S. concl. 275. num. 8. & 9. Fab. Tortus in annot. ad stat. Papiæ, rubr. 66. n. 29. latè Giurba cons. 53. per tot. Berart. in specul.

vi-

visit.cap.4. n.17. & Farin.de inquisit.quæst. 10.num. 12. ubi innumeros allegat ad probandum, quòd etiam in delictis occultis, & contra fiscum præscribitur per lapsum termini legalis, & quòd currit terminus non à die scientiæ, sed commissi delicti.

69 Et iuxta hanc opinionem, † seu potiùs receptã praxim sæpissimè in supremo Castellæ & Indiarũ Senatu iudicatũ fuit. Nam quãvis in Regno Siculo, & Neapolitano contrariũ aliquando factũ, & decisum referat Mastrill. d.lib.6.c.6.n.9. & lib.3.c.4. n.377.& 378. Ponte decis.26.n.22.Mar.Muta,qui pleniùs cæteris hanc partem tuetur, & aliquos casus distinguit,decis.Sicil.5. quos refert & sequitur Ioann.Bapt. Torus in comp. decis.verb. *Syndicatus ab Officiali*,fol.mihi 512.pag.2. Hoc tamen fortè defendi potuit,quia in illis Regnis non dãtur leges, nec statuta, quæ cõtrariũ præcipiant,&syndicatui terminũ præfigant,quin potiùs,ut idem Muta inquit, *Adest pragmatica Regia,ubi mãdatur,quòd Officiales omnes, etiam post redditum syndicatum,& obtentas litteras liberatoriales,possint à quocunque Tribunali inquiri, etiã ex officio,de male gestis in officio, nõ tamẽ cognitis in syndicatu*. Quod quidẽ, ut sup. dixi, apud nos solùm observatur,ubi post syndicatũ visitatio generalis indicitur, non autẽ pro nova syndicatione alterius,quæ iã in rem iudicatã pertransijt.Adeò † ut neque in patria,

70 etiã viã ordinariã, Magistratus posteà cõveniri possit,de his,quæ tanquã talis in provincia commisit, vel contraxit, ut contra gloss. Bart.& alios in l.2.D.ad leg.Iul.repet.docet eleganter Bald.in l.observare, §.proficisci, n. 9.D.de off.Proconf. quem sequuntur plures alij,quos refert Gutier. 1. pract.q.49. Azev. in d.l.23.n.14.Mastrill.d.c.6.n.32.Aviles de synd.c.3.n.12.vers.*Secus dicit*,Cancer.lib.3. var. c.12.n.44. & pleniùs cæteris disputans Bobad.d.lib.5.c.3.ex n.134.Licèt benè ve-

71 rum sit,† posse Visitatores,vel Syndicatores, etiã post lapsum termini sibi præfixi, exequi sententias,quas intra illũ utiliter pronuntiarunt,& appellationis interpositione suspensæ nõ sunt,ex doctrina glos.in c.de causis,de off. deleg.verb.*Ex transacto*,Brixiens.in quæst. venereal. q.7. quam nemine reclamãte recipi,& egregiè ad iudices Syndicatores,& Visitatores pertinere,tradit Parlad.differ.129. num.15.in fin.& latè Bobad. omninò videndus,d.lib.5.cap.1.num.166.& seqq.

72 Qui etiã cap.seq. ex n. 4. in quæstionẽ vocat, † an gloriosius sit Magistratui in syndicatu, vel visitatione nullos æmulos habuisse, & laudabilẽ sententiã reportasse:vel habuisse quidẽ,cæterum illorũ calumnijs,& contradictionibus nõ obstantibus,victorẽ evasisse? Et rectè in hanc ultimã partẽ inclinat, cui,ultra ea,quæ doctè ad illã probandã expendit, addo Cassiod.lib.4.epist.44.ubi de eodẽ argumẽto tractãs,quẽdã iudicẽ iniustis calumnijs impetitũ ita solatur: *Quapropter sanctitatis vestræ animus nõ gravetur, nec se fallacibus verbis doleat accusatũ. Multo maior est opinio purgata,quàm si desinentibus querelis nõ fuerit impetita*. Cui possunt addi plurima alia, quæ novissimè Hieron. Perottus Neapolitanus, Abbas Casinensis, congessit, in tract.de constantia in abdicatione Magistratus,dum quendam solatur, qui iniustis calũnijs obrutus,ab officio depositus fuerat.

SVMMARIVM CAPITIS NONI.

1 PRoreges quando,cur,& cam qua auctoritate, & potestate Mexici, & Limæ constitui cœperint?

2 Proreges qui primi in Indias mãdati sunt, & qui posteà,& cum quibus instructionibus,remißivè.

3 Gubernatio rectiùs per unum quàm plures expeditur.

4 Provinciæ Indiarum Proregũ creationẽ, & auctoritatem requirebant,& quare?

5 Provincias à se partas, cur, & qualiter Romani in Præsidiales,& Proconsulares partiti sint?

6 Præsides & Proconsules provinciarum unde dicti,& de quibus cognoscerent?

Titul.D.de off.Procõs.& D.de off.Præsid. explicantur,& illustrantur,ibid.

7 Proreges nostri tẽporis an aptè cõparẽtur Præsidibus,vel Procõsulibus Romanorũ?

8 Proregia dignitas in Francia vix alijs, quàm Principis fratribus,vel filijs,concedi solet.

9 Proreges aliqui similes faciunt Præfectis Prætorio,vel Augustalibus Romanorum, vel Satrapis Persarum.

10 Proreges nullis magis aßimilãtur quàm Regibus,qui eos mittunt,quorum & vices gerunt,& personam repræsentant,& Alter Nos *dici solent.*

11 Proreges in provincijs sibi cõmißis omnia regulariter possunt,& expediunt,quæ Princeps,qui eos mittit,& nõ tã delegatã, quàm ordinariã iurisdictionem habet, relatis plurimis Auctoribus, qui de eis agũt.

12 Proregum munus, & Regiæ personæ repræsentationem, qualiter per emblemma sigilli, & sigillati exprimat novissimè Marcus Zuerius.

13 Proregibus qualiter omnimodam repræsentationem, & obedientiam Regi debitam concedant sched. Indiarum, quæ referũtur.
14 Imago alterius in quo datur, ibi datur vera repræsentatio eius, cuius imago geritur.
15 Proregum Indiarũ in bona electione summè Princeps curare debet, & quare? ex Cassiod. & Acosta.
16 Romani semper viros lectissimos, & integerrimos ad provincias remotas, & noviter partas mittere curabant.
17 Proreges Indiarum, non solùm propria prudentia præditos requirit Matienzus, verùm ut ab alijs etiam prudentibus consilium captant.
18 Proreges Indiarum an hodie convenientius sit è Togatis viris, quàm è Militaribus, sive Equestribus eligi?
19 Togati plures in Gubernatione, & Militia Indiana præclarè se gesserũt, remißivè.
20 Episcopi & Cardinales, an Proreges creari, & qualiter hoc munus explere possint?
21 Proreges Indiarum quid curare, & attẽdere debeant, ut se tãto munere dignos exhibeant?
22 Cura quo maior alicui committitur, tanto potiore studio indiget, & cui plus creditur, plus ab eo exigitur, ex sententijs variorum Auct. quorum verba referuntur.
23 Ciceronis epistola ad Quintum Fratrem, refertur, & laudatur, & Proregbus semper memoriæ tenenda commendatur.
24 Proreges, vel Præsides provinciarũ clarissimatus honore gaudent, & vel ob hoc nihil non clarum, & splendidum cogitare debent, ex Caßiod. & alijs.
25 Proreges & Gubernatores urbium, & provinciarum, quas dotes & virtutes habere oporteat? ex Cicer. & alijs.
26 Proreges Indiarum præ cæteris summa virtute, integritate, & prudentia pollere debere docet Acosta, & quare?
27 Proreges non in se tantùm, verùm in suis quoque domesticis virtutẽ, continentiã, & morum probitatem summè amare, & curare debent, & quare? ex Cassiod. & alijs?
28 Domesticorum facta, imò & dicta à Proregibus, Gubernatoribus, & alijs Ministris præstanda sunt.
29 Proreges plures magis periclitati sunt ob culpas suorũ familiariũ, quã ob proprias.
30 Avaritia ante omnia Proregibus, & Gubernatoribus fugienda est, & insignis locus Cassiodori in eius detestationem.
31 Proreges debent esse affabiles, benevoli, clementes, patientes, & faciles in audientijs præbendis, & qualiter se in illis habere debeant?
32 Iracundia quantum Proregibus, & alijs Gubernatoribus, & iudicibus noceat, ex Cicer. & alijs.
33 Elationem, & nimiam sui confidentiam Proreges fugere debent.
34 Proreges, & Gubernatores aliqui, vix provinciam ingreßi, omnia mutare, & innovare tentant, qui reprehenduntur, & quàm ægrè id ferant provinciales.
L. 3. §. ingressus, vers. Magni, & l. si in aliquam, D. de off. Procons. expenduntur, & illustrantur, ibidem.
35 Proreges notantur, & periclitantur, ubi facilè discedũt à vestigijs suorum antecessorum, vel ea contemnunt, & dicuntur eversores, & talionem patiuntur.
Cap. si ea 25. q. 2. & cap. iustitiæ, ead. causa, q. 1. expenditur, & illustratur, ibid.
36 Dagoberti Regis Francorum notabilis clausula testamenti adducitur contra alterantes facta suorum prædecessorum.
37 Proreges etsi privativè habeant ea, quæ gubernationẽ concernũt, in eis adhuc Auditores consulere iubẽtur, maximè ubi causa gravis se offert, & sched de hoc agentes.
38 Consilij peritorum, prudentiumque virorum petendi utilitas magna, & exempla Alex. Severi, & aliorum Impp. in consulendo Romano Senatu, remißivè.
Reges meliores æstimantur, si soli omnia nõ præsumunt, ibid. ex Cassiodor.
39 Proreges debẽt in omnibus Auditores honorare, & non despicere eorum consilium.
40 Auditorum munus eos cõstituit in magna dignitate, & quòd oporteat curare, ut à populo reverentur.
41 Auditores, & alios Reip. Magistratus in honore, & reverentia haberi, valdè expedit Reip.
42 Proreges ubi aliquem Auditorem reprehendere convenit, illud secretò, & intra privatos parietes facere iubẽtur, & quare?
43 Prorex si Auditores contemnat, plura damna, & scandala generari possunt.
44 Auditores cõtemti à Proregibus, quid vereri posit, quod faciant, vel eis respõdeãt, quamvis melius sit, ut dissimulẽt, & n. 47.
45 Cap. esto subiectus 91. dist. illustratur.
46 Dignitatẽ suã qui alij nõ servat, patiẽter ferre debet, si propria sibi ab altero denegetur, & loca Valer. Cicer. & Quint. ad hoc.
48 Magistratibus superioribus, etiam cùm iniustè procedunt, resistendum non est.
49 Proreges qualiter se habere debeant in audiendis consilijs, sive suffragijs Auditorum, & pertinaces, vel contraria suæ voluntati audire nolentes, notantur.

50 Iustitiæ administrandæ à se, & ab alijs zelus, multum in Proregibus splendere debet, & plura de laudibus, & effectibus iustitiæ, remissivè.
51 Iustitia distributiva præcipuè ad Proreges spectat, & qualiter in ea se habere debeant?
52 Officia temporalia quomodo, & quibus Proreges distribuere debeant, iuxta suam instructionem?
53 Benemeriti Indiarum dolent, dum vident, præmia sibi in eis debita, advenis distribui, & seditio Mexici ob hoc orta.
54 Proreges officia & beneficia suis, vel Auditorum consanguineis, vel familiaribus sub gravibus pœnis dare probibiti sunt, nisi aliàs benemeriti sint, & schedul. de hoc agentes.
55 Electio officialium ex vi iustitiæ distributivæ idoniores requirit.
56 Annus bonus non tam de magnis fructibus, quàm de iustè gubernantibus æstimãdus est, & inde nomen olim, & auspicium à Consulibus sumebat, ex Cassiod. qui emẽdatur.
57 Proreges, ut rectè gubernent, instructiones sibi datas legere, & observare debent.
58 Instructiones, quæ & mandata dicebantur, dari euntibus ad gubernationem provinciarum antiquissimum est.
Authent. de mandat. Princip. in princip. & Novella 24. illustratur, ibidem.
59 Quint. Mucius Scævola Asiæ Proconsulatum ita benè gessit, ut cæteris imitãdus, & loco instructionis daretur.
60 Instructionum, quæ hodie Proregibus dãtur, usus, & observatio quàm præcisa.
61 Proreges quàm soliciti esse debeãt de annona, & alijs publicis commoditatibus Reip. & provinciæ, quam gerunt.
62 Diligentia accurata in parvis, maiorum conservatio est, ex Libanio.
63 Proreges non debent negotia retardare, & mole eorum obrui.
Errare aliquid melius est, quàm omnia suspendere, vel nescire quid agas, ex Cicer. ibid.
64 Proregibus multum proficiet consideratio, quòd provincia quam susceperunt, propria eorum non est, sed citò relinquenda, vel deponenda.
65 Proreges quò longiùs à Rege absunt, eò attentiùs, & iustiùs procedere debẽt propter tarditatem remedij, & insignis locus Cassiod. ad hoc.
66 Proregibus omnes ferè cæremoniæ, & præeminẽtiæ, Regibus præstari solitæ, exhibentur, & quid de receptione eorum sub pallio, sive umbella?
67 Sumtus omnes faciẽdi in receptione Proregum, qualiter taxati sint?
68 Proreges cum solemnitate, & festivitate debita recipi, ubi provinciam ingrediuntur, iustum, & semper usitatum fuit.
69 Proregibus ubi primum ad Ecclesiã matricem suæ provinciæ accedunt, Crux & Clerus ad eius valvas exire debent, tanquam Regi, & quibus alijs cæremonijs Regijs in Ecclesia utantur, & extra eam.
L. 7. tit. 1. lib. 1. Recop. declaratur, ibid.
70 Proreges domus pro Palatio Regio deputatas habitare possunt, & non alij, & an, & quatenus Excellentiæ titulo gaudeant.
71 Proreges possunt provisiones sub Regio nomine, & sigillo expedire & loqui de plurali per verbum Nos.
72 Pluralis locutio per verbum Nos, *an sit propria Regum, & Imperatorũ, & quando cœperit.*
73 Proreges multis honoribus, & muneribus, salarijs, subventionibus, & Regaliorum iurium immunitatibus, euntes, & redeuntes donari solent.
74 Alexander Severus Imp. quæ donare soleret Proconsulibus in provincias euntibus, ex Lampridio.
75 Vxores in provincias ducere, an olim Præsidibus permissum, & hodie Proregibus permittendum?

CAPVT NONVM.

De Proregibus, qui ad Novi-Orbis gubernationem mittuntur, eorumque dignitate, & præeminentijs, & qualiter se in tãto munere gerere debeãt.

QVAMVIS satis providè Indiarũ gubernationi consultum videri posset per creationem, ac institutionem Magistratuũ, & Cancellariarum, de quibus in superioribus egimus. Adhuc tamen earum rebus, & provincijs maius incrementum quotidie recipientibus, † oportere visum fuit, ut in præcipuis illarũ, scilicet Mexicana, & Peruana, singuli Proreges constituerentur, qui simul Cancellarijs in eisdem institutis præessent, & privativè gubernationem illorũ Regnorum exercerent, militaribusque expeditionibus sub titulo Ducis generalis operam darent, omniaque curarent, quæ Rex ipse, si præsens esset, curare deberet,

& ad Indorum conversionem, & tuitionem, FideiCatholicæ dilatationem, politicam administrationem, provinciarum tranquillitatem, & augmentum conducere viderentur. 2 Quod munus † primus in Nova-Hispania sub hoc Proregis nomine exercuit Dom.D. Ant.à Mendoça ann. 1535.& in Regnis Peruanis Dom.Blascus NuñezVela ann.1544. Eisque peculiares instructiones traditæ sunt, quas in eo observare deberent, quæ postea procedente tempore pleniùs extensæ sunt,& nihil omisisse videntur, quod ad illud sanctè, cautè, & prudenter peragendum pertinere posset, ut constabit ex primo tom. sched. impress. ex pag.237. & ex 106. legibus, quæ ex dictis instructionibus,& alijs sched.formantur in summar.Recop. legum Indicarum lib. 4.tit.3.per totum, & ex traditis ab Ant. de Herrera in hist. gener. Ind. decad.5. lib. 9. cap.1.& in descript. Indiar. post finem, decad.4. pag. 89. ubi pag. 95. & seq. recenset omnes Proreges, qui successivè in his provincijs gubernarunt. Quod & de Mexicanis latiùs præstat Fr. Ioann. à Torquemada in Monarch. Indiana lib.5. per totum, & cap. 16. pag. 685. commemorat damna, quæ in Nova-Hispania contigerunt ob id, quòd simul Proregi,& Audientiæ gubernatio commissa fuerit. 3 Quoniam † hæc (inquit) rectiùs per unum, quàm per plures expeditur, si is talis fuerit, qualis tanto muneri convenit. Quod & monet l.3.§.apparet,D.de administ. tut.l.2. §.novissimè,ubi gloss.& Scrib. D.de orig.iur. Dom.Greg. Lopez Madera de excellent.Monarch.Hispan.cap.4.Mag.Marq. in Gubern.Christ.lib.2.cap.21.§.4. Mastril. in terminis lib.5.de Magistr. cap.6.n.178. & seq.& eleganter Cassiod. lib.7. epist. 27. ibi: *Vtile est unum semper eligere, cui reliqui debeant obedire; quia si voluntas diversorũ vaga relinquitur, confusio, culparum amica, generatur.*

4 Et sanè † cùm Indiarum provinciæ adeò remotæ sint, in his magis quàm in alijs oportuit à nostris Potentiss. Regibus huiusmodi Proregum munus institui, qui ipsum in illis repræsentarent,& novos, ac seditiosos colonos pro dignitate,& auctoritate sua componere, & compescere possent. 5 Sicuti † & Romani fecerunt, qui ubi primùm diversas,& longè positas provincias, sibi subiugarunt, eas in duo genera partiti sunt, Consulares nempè & Prætorias, ut inquit Cicer.Philip. 1. Et posteà Augustus alias Senatus Pop.q; R. gubernandas reliquit, alias,& quidem validiores, suæ curæ reservavit, & qui illis præficiebantur Proconsules, qui his, Præsides dicti sunt, 6 † generali nomine à Præsidendo ducto, quòd in provincia sibi mandata, maius imperium omnibus post Principem exercerent, & de omnibus causis cognoscerent, de quibus vel Præfectus Vrbi, aut Prætorio, vel Consules, ac Prætores, cæterique Magistratus Romæ cognoscebant, ut constat ex integris tit.D.de officio Proconsulis, & de officio Præsidis, iunctis alijs, quæ ad eorum illustrationem, post Tit.Livium, Sueton. Dionem, Fenestel. D.Isid. & alios tradunt Cuiac. Corras.Horosc.Duaren. Eguinar. Pet.Velleius à Guevara,& alij Scribentes ibidem, Auctores de verbis iuris in eisd. verb. idem Cuiac. lib.20. observat. cap.37. Alex.2.Genial.cap.27.ubi latè Tiraq.in notis, Rosinus & Dempster. lib.7. antiq. Roman.cap.41.Forcat.in Necyom. dialog.60. Petr.Gregor.lib.47.syntagm.cap.32. Petr. Fab.lib.1.semest.cap.22.Lancel.Conrad.in temp.omn.iud. lib.1. cap.7. per tot. Pancirol. in notitia utriusq. Imp. lib.1. & 2.& in thesaur.var.antiq.lib.1.cap.10.& lib.3.cap. 17.per totum, Quintan.de iurisd.tit.1.n.10. & tit.9.num.17.Vvolphan. Latzius deRep. Rom.lib.2.cap.6.Iust.Lips.in lib.deMagist. P.R.& in notis ad annal. Taciti lib.1.pag. 68.in parvis, Tusch.litt.P.concl.607. & novissimè Dom.Valençuela cons.82.per tot.

Quorum aliqui benè advertũt, dictis Præsidibus, & Proconsulibus 7 † aptè Proreges, de quibus loquimur, comparari posse, & ultra eos idem notat Budæus in l.si in aliquam, §.& cùm plenissimam, D.de off.Proconsf. Alciat.lib.de Magistr.col.8.Orosc.in l.1.num. 10.eod.tit.& in l.1. num.9. de off. Præsid. & in Rubr. D.de off. Præf. August. Chassan. in Catal.glor.mund. 7.par. consid.10. Gregor. Lop.per text.ibi in l.5.tit.5.par.5.l.22. tit. 9.par.2.l.2. tit.14.& l.9.tit.18. vers.fin.par. 4.Ioan. Garcia de nobilit. gloss.35.num.44. Mastrill. qui plures alios adducit, lib.5.de Magistr.cap.6.num. 23. & Salazar de Mendoça de dignit.Hispan.lib.2.cap.14.fol.61. Quamvis Petr.Greg.d.lib.47. cap.33. n.2. non satis his convenire arbitretur, maioremque faciat auctoritatem, & potestatem nostrorum Proregum, quam esset olim Præsidum, aut Proconsulum, vel Legatorum. Adijciens, 8 † quòd in Francia vix tanta dignitas alij solet concedi, quàm Principis fratri, vel filio, vel ei qui designatus est successor Imperij. Et in eadem sententia esse videtur Bobad.post alios, quos refert lib.1.Polit.cap.2. num.5.ubi cum Alciato, Oroscio,& alijs sup. eos magis similes facit 9 † Præfectis Prætorio Orientis, Africæ, vel Augustalibus, de quibus in D.& C.tituli peculiares existunt, & Adam Contzen lib.7. Polit. cap.14. §.5.

pag.

pag. 557. eos comparat cum Satrapis Persarum, seu Turcarum Baffis, quoniam eximiam dignitatem, & potestatem plenè describit, & Mastrill. d. num. 23. & 31. & 32. cũ Præfectis Prætorio, & Legatis à latere referens, nomina, quæ apud varias nationes Proreges sortiti sunt.

Sed utcunque ista se habeãt, illud sanè certissimum est, nullis † magis propriè nostros Proreges assimilari, quàm ipsis Regibus, ex quorum comitatu eligi solent, magnâ ipsi alioqui nobilitate, & dignitate fulgentes, ut in Regna & Provincias remotas mittantur, & illas tam in bello, quàm in pace tueãtur, & moderentur, ipsorum Regum locum, & vicem (ut dixi) repræsentantes, iuxta totũ tit. C. de eo qui vicem alter. gerit, & in Decretal. de off. Vicarij, l. fin. tit. 1. par. 2. Vnde & Proreges dicuntur, vel Vice-Reges, aut locum Regis tenentes, sive eius Vicarij, aut *Alter Nos*, propter omnimodam eius repræsentationem. Quæ efficit, ut regulariter in provincijs sibi cõmissis, & † in casibus specialiter non exceptis, eandem potestatem, & iurisdictionem (atque hanc quidem non tã delegatam, quàm ordinariam) habere, & exercere possint, quam ipse Princeps haberet, & exerceret; ut constat ex iuribus suprà relatis, & ex multis alijs, quæ latè congerunt Philipp. Francus in cap. grandi, de supplend. neglig. Prælat. notab. 5. Alex. in Rubr. D. de off. eius, num. 17. Ias. in l. conventionum, n. 7. D. de pact. Lucas de Pena in l. unic. col. 7. C. de expens. lud. lib. 12. & in l. inofficioso, C. de Castrensian. eod. lib. Silvan. cons. 74. num. 4. vol. 2. Isernia in tit. de prohib. alien. num. 12. & 13. Roman. sing. 362. qui ad hoc expendit optimum text. in cap. præcipimus, 93. dist. Sigism. Lofred. cons. 30. fol. 189. inter cons. feudal. Guillerm. Bened. in cap. Rainuntius, verb. *Duas habens*, num. 39. Boer. in tract. de legat. fol. 144. Gigas cons. 70. num. 158. cũ seqq. idem Gigas in tract. de crim. læsæ Maiest. 1. par. q. 6. Everard. in loco *à tanquam*, pag. 7. in princip. Afflict. ad const. Neapolit. lib. 3. rubr. 32. de iniur. Curial. num. 3. fol. 155. Belluga & eius Addition. Borrel. in specul. Princip. rubr. 6. fol. 85. rubr. 24. in fine, Chassan. ad consuetud. Burg. tit. *des iustices*, rubr. 1. num. 84. pag. 75. & rubr. 3. §. 1. verb. *Quizà*, fol. 102. & latiùs in Catal. 7. par. cons. 10. & par. 9. consid. 14. Franc. Marc. decis. 53. par. 1. Capicius decis. 130. num. 4. Tiraq. post leges connub. verb. *Contrater*, gloss. 3. num. 131. Thom. Grammat. cons. 83. Palac. Rub. in repet. Rubr. §. 66. Greg. Lop. & eius Addition. Humada in d. l. fin. tit. 1. par. verb. *En sus lugares*, Avendañ. in diction. verb. *Visorei*, Maranta de ordin. iud. 4. part. dist. 5. num. 9. Simon de Prætis consil. 144. num. 33. Tiber. Decian. resp. 25. à num. 66. lib. 1. Franc. Beccius cõs. 48. ex num. 8. Pet. Surd. cons. 5. num. 75. Menoc. cons. 99. num. 48. Cancer. lib. 3. var. resol. cap. 3. à n. 329. Cavalcan. decis. 19. num. 3. & decis. 41. num. 34. par. 1. Cerdan. Tallada in veriloq. cap. 1. §. 2. pag. 13. & seqq. Marius Muta ad cõst. Panorm. 3. tom. pag. 150. Marius Giurba cons. crimin. 19. num. 13. & seqq. cons. 35. n. 6. & cons. 59. num. 2. Steph. Gratian. 1. tom. discept. forens. cap. 106. num. 16. & 33. Bellin. de re milit. tit. 17. & 19. Mainard. decis. 78. & seqq. Ramon. cons. 3. Rosent. de feud. cap. 3. concl. 10. Callist. Remirez de leg. Regia Arag. §. 11. ex num. 1. Borrell. de præst. Reg. Cathol. cap. 53. ex num. 26. Card. Tuschus litt. V. concl. 182. Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 2. num. 3. & 4. Gabr. Betart. in specul. visit. cap. 9. per totum, Fõtanel. de pact. nup. 1. tom. pag. 151. ubi nimis generaliter potestatem Proregum delegatam facere videtur, Crass. in tract. de except. except. 1. num. 50. Olivan. de iure Fisc. cap. 4. ex num. 37. Mar. Burgius de mod. proced. ex abrup. quæst. 51. num. 9. & 18. Raudens. decis. Pisan. 44. num. 24. Scaccia loquens de Vicario Papæ, & Gubernatore Vrbis in tractat. de iudicijs lib. 1. cap. 23. & 25. novissimè Dom. Valenç. cons. 101. ex num. 7. ad 23. & num. 39. & cõs. 194. num. 34. Dom. D. Felician. à Vega Archiepisc. Mexic. in cap. 4. §. de adult. de iudicijs, num. 77. & plurimi alij, quos refert Ioann. Franc. à Ponte, qui peculiarem & copiosum tract. de offic. & potest. Proregis scripsit, & alium Ioann. Maria Novarius, quem citat Riccius in addit. ad Vincen. de Franch. decis. 393. in fin. & Mastrill. omninò videndus, de Magistrat. lib. 5. cap. 6. per totum, & decis. 151.

Quibus signanter addo † novissimũ Marcum Zuerium in emblem. polit. 16. pag. 108. ubi hanc repræsentationem Proregum optimè expressit, sub sigilli pictura, quam ad vivum concipit, ac refert sigillatum, adiectâ hac inscriptione, *Alter & Idem*, & multum ad rem nostram subiungens, *Quemadmodum sigillum ceræ impressum, eandem ipsi vim præstat, quam habet; ita Maiestatem in fortunæ suæ administros Princeps transmittit. Cùm enim unius hic sit omnibus præesse, unus tamen omnia præsens ipse non possit moderari; in partem curarum vocãdi, per quos ibi sit, ubi non est, loquatur, ubi tacet; & ut simul dicã, cum imperio agat, ubi oportet, & non videtur. Tantum est in Maiestate, datur illa alij, & in potestate eius manet, qui dedit.*

Idem

Idem tamen est hac parte, qui accipit, cum illo à quo accepit. Princeps se in alium, alius se in Principem trāsfundit, dum ille per hūc, hic pro illo agit: ille commodata, hic accepta Maiestate.

Et de iure nostro Indiarum omnia ferè, quæ ad eximiam hanc Proregum potestatē, & dignitatem spectant reperies in locis sup. n. 1. relatis; & præcipuè † de omnimoda Regiæ personæ repræsentatione agit sched. quędam dat. Escoriali 19. Iul. an. 1614. ubi hinc decidit, eandem obedientiam, & reverentiā Proregibus præstandam esse, quæ Regi præstari deberet, absque ulla contradictione, vel interpretatione, sub pœnis impositis contra eos, qui mandatis Regijs non obediūt, & sub alijs, quas ibidem decernit. Nimirum † quia in quo datur imago alterius, ibi datur vera repræsentatio eius, cuius imago geritur, ut pluribus ornans tradit Tiraq. de primogen. q. 35. Avendañ. in cap. 1. Præt. num. 3. par. 1. pulcer text. in l. in testamento 27. D. de condit. & demonstr. Lud. Gomez in cap. 1. n. 7. de cōst. melior text. in l. eos 17. C. de appell. ibi: *Imaginem principalis disceptationis accipiunt.*

13

14

Ex quibus primò infero, quòd cùm Proregalis dignitas, & potestas talis, ac tāta sit, & in tot arduis rebus, & negotijs exercenda, summè † Princeps curare debet, de conditione, qualitate, & prudentia personæ, quam ad provincias, præsertim adeò remotas, & noviter partas, suo loco, ac nomine mandat, ut alias, de Prætoribus, & Auditoribus loquens, tetigi sup. cap. 2. & 4. & de Proregibus in cōmuni agens, optimè consuluit Cassiod. lib. 4. epist. 16. sic elegantissimè inquiēs: *Provincijs novis lectissimum semper Gubernatorem esse mittendum, ut eius maturitate consilij, titubantium possint corda firmari. Novitatem quippè solicitam prudentes convenit habere Rectores: ut quemadmodū fuerit vitæ formatus ordo, sic currat instituta devotio.* Et iterum lib. 7. epist. 4. loquens de his, qui ad provincias bellis infestas mandātur: *Multum his creditum videtur, quibus cōfinales populi deputantur, quoniam non est tale pacatis regionibus ius dicere; ubi non tātum vitia, quantum bella suspecta sunt, nec solum vox praeconis insonat, sed tubarū crepitus frequenter insultat.* Et in specie de nostris Indicis, dissertiss. P. Ioseph. Acost. lib. 3. de procur. Ind. salut. cap. 4. qui † exemplum Romanorum in lectissimis quibusque, atque integerrimis viris, & interdum ipsis Vrbis Consulibus, ad remotissimas quasque provincias mittendis, adducit. Idque in Novi huius Orbis administratione longè magis curari debere inquit; qui adeò à nostrorum Regum oculis distat, & ex mixtis Barbarorum, & Hispanorum nationibus constat. Et tot novas Provincias comprehendit, in quibus quotidie inopinati eventus, seditiosa consilia, repentinæ plerumque, ac periculosæ mutationes contingunt, municipalia iura ignorantur, vel non satis firma sunt ad iudicandum, Hispanienses Romanæque leges cum Barbarorum diu retentis moribus pugnant: status ipse Reip. adeò inconstans, & varius sibique dissimilis est, ut quæ heri commodissima, rectissimaque habebantur, hodie rebus commutatis, iniquissima, ac perniciosissima existant.

15

16

Idem etiam tradit & monet Ioan. Matiēz. in l. 5. tit. 10. gloss. 1. num. 2. lib. 5. Recopil. ostendens, † non solùm oportere hæc, quæ diximus in Proregibus, ad has provincias delegendis attendere, verùm & eisdem præcipere, ut aliorum quoque virorum prudentum in ipsis consilium exquirant. Quod & latiùs repetit in lib. M.S. de moder. Reg. Perù, 2. par. cap. 1. ubi in quæstionē deducit, an † hodie utilius & convenientius sit, togatos viros ex Regijs Consilijs selectos, quàm Militares, & Titulatos (ut dicunt) Indiarum gubernationi præficere. Et re ad utramque partem disputatā, pro togatis resolvit, † exemplaq; aliquorum profert, qui summa cū laude hoc munus feliciter exercuerunt, nimirum Dom. Licent. Muñatones, Vaca de Castro, Gasca de Salazar, Lupus Garcias à Castro. Pro quo expendi etiam possunt aliæ rationes, & argumenta, quæ ipse Auctor considerat in dialog. Relat. 3. p c. 7. & 8. & Bobad. omninò vidēdus, in Polit. lib. 1. cap. 4. & 6. per totum, & cap. 9. ex num. 6. & cap. 10. num. 38. & seqq. Qui etiam docet lib. 2. cap. 17. n. 22. Episcopos, † & Cardinales Proreges esse posse, & multos recenset, qui hoc munere functi sunt, ita tamen dum per se iustitiā, & iurisdictionē ordinariam non exerceāt, sed alijs Ministris eam generaliter commendent, ut sic effugiamus doctrinam Abbat. qui contrarium docuit, in cap. sed nec, num. 7. & in cap. seq. n. 5. per text. ibi ne Cler. vel Monac. & latè Cened. in collect. 61. ad Decret. num. 4.

17

18

19

20

SECVNDÒ infero, eundem ipsum, † quisquis ille fuerit, qui ad tantum munus deligitur, pari etiam, aut maiori studio curare debere, ut eo se, quoad fieri possit, dignissimum reddat. Nam teste D. Chrysost. homil. 15. in Matth. *Quantò † maior alicui rerum cura committitur, tantò potiore studio indiget.* Et secundùm D. Ambros. de dign. Sacerd. *Magna sublimitas magnam debet habere cautelā, honor grandis, grandiori debet solicitudine*

21

22

vallari, cui plus creditur, plus ab eo exigitur. Quod habetur in cap. 2. 3. q. 4. eique convenit D. Gregor. hom. 9. in Evang. & alia, quæ tradit Pinel. in Rubr. C. de rescind. vend. 1. par. num. 30. quibus Ego in ipsis Proregum terminis addo Cicer. lib. 1. epist. ad Quint. Fratrem, epist. 1. quæ tota de eo instruendo agit, qualiter se in provincia sibi commissa habere debeat, & † à Proregibus semper memoriæ mandanda est, & in ea §. 10. sic inquit: *Quare quoniam in istis urbibus cũ summo imperio, & potestate versaris, in quibus tuas virtutes consecratas, & in deorum numerum collocatas vides: omnibus in rebus, quas statuas, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te iudicijs, tantis honoribus debeas, cogitabis.*

23

Et in idem tendit Cassiod. lib. 7. epist. 39. ubi vel † ex Clarissimatus titulo, qui Proregibus tribuitur, concludit, nihil eos non clarum, & splendidum cogitare debere: *Quando penè totum de illo optimum creditur, qui tanti fulgoris superlativo nomine vocitatur:* quod etiam, perpendens titulum, *Excellentiæ*, & *Clarissimatus*, quo Proreges donantur in l. 1. C. de off. Præf. Prætor. Africæ, & in l. præcipit, C. de canon. largition. tit. lib. 10. tradit Platea ibid. col. 3. inquiens: *Præsidem provinciæ esse debere virtutum morumque nobilitate splendidum, & iustitiæ observatione præfulgidum, ut sic se cœlo dignum exhibeat.*

24

Atque huc spectant insignia verba Cicer. in orat. pro lege Manil. † ubi in eiusmodi Gubernatoribus desiderat: *Laborem in negotijs, fortitudinem in periculis, industriam in agendo, celeritatem in conficiendo, consilium in providendo, innocentiam, temperantiam, facilitatem, ingenium, & humanitatẽ.* De quibus, & alijs virtutibus, quibus prædití esse debent, specialem tractationem omitto, quoniam plenè, & sigillatim de eis agunt omnes Politici, qui de instruendo & formãdo bono Principe, aut Gubernatore, vel Magistratu scripserunt, & præcipuè Plato lib. 2. de amic. & dial. 4. de legib. Cicer. omninò videndus, d. epist. 1. ad Quint. Fratr. per totum, Stobæus serm. 44. Fracheta, Ribadeneira, Torres, Mambrin. Rosæus, Fr. Ioan. à Sancta-Maria, Marquez, & alij, quos refert Matienz. in dialog. Relat. 3. par. per tot. Bobad. in Polit. lib. 1. ex cap. 3. ad 10. & lib. 2. ex cap. 1. ad 14. Martin. Delrius in Adag. sacris, 2. tom. pag. 362. & seqq. Pet. Fab. lib. 1. semest. cap. 19. novissimus, & eruditissimus P. Ioan. Ant. Velazquez in lib. de optimo Principe, & Principis Administro, & nominatim de nostris Indiarum Proregibus agens

25

Torquem. in Monarch. Indiana lib. 5. pag. 677. & elegãtissimus P. Ioseph. Acosta d. lib. 3. de procur. Ind. salut. cap. 4. pag. 291. & seq. Vbi † graves & peculiares causas & rationes assignat, cur ij, præ cæteris, continentiores in officio esse debeant, & omnium virtutum satellitio vallati, & easdem virtutes in † suis quoque domesticis, & familiaribus summo studio & diligentiâ curare, tum quia ut Seneca Tragicus inquit in Thyeste:

26

27

Pellucet omne Regiæ vitium domus.

Tum etiam quia à domesticis inchoanda est disciplina, ut pluribus dixi sup. lib. 1. cap. 2. num. 11. & quia iuxta auream sententiã Aurelij Cassiod. lib. 12. epist. 1. *Per milites suos iudex intelligitur: & sicut discipuli magistri scientiam produnt, sic nos obsequentiũ mores aperiunt. Præceps non putatur observasse moderato; avarus paruisse non advertitur continenti; stultus prudentibus servisse non creditur. Periclitamur, fateor, in actionibus vestris; si vos mala intentione tractetis, & quod nulli accidit vestrum, alienum vitium, nostrum celebratur opprobrium.*

Cui addo non solùm ob hanc opprobrij notam hoc à Proregibus curari debere; verùm † quia & domesticorum facta, imò & dicta omnia ab ipsis præstanda sunt, ut expressis verbis docet Cicer. d. epist. 1. §. 4. text. in Auth. de mandat. Princip. §. 1. & 8. ubi Balduin. l. si post, C. de assessor. Aufrer. ad Capell. Tholos. q. 196. num. 3. Ioann. Andr. Salicet. discurs. polit. 1. pag. 24. Põte de potest. Proreg. tit. 2. §. 1. num. 10. Mag. Marq. in Gubern. Christiano lib. 1. cap. 12. §. 3. pag. 69. Berart. d. cap. 9. num. 34. & 35. Riccius in collect. decis. 1816. & 1849. & Rovit. sup. pragm. 1. tit. de synd. Official. num. 17. & 55. quod hîc adnotandum duxi, propterea quòd † plures Proreges agnovi, qui magis ob familiariũ culpas, quàm ob proprias periclitati sunt. Et ut optimè inquit D. Prosp. Aquitan. lib. 1. de vita contemplat. cap. 20. *Superior sanctè vivere debet propter exemplum, certus, quòd ei nihil sua iustitia suffragetur, de cuius manu anima pereuntis exigitur. Et quid ei proderit non puniri suo, qui puniendus est alieno peccato.*

28

29

Sed inter reliqua, † avaritiam præcipuè fugere Proreges debent, *Cui* (ut eleganter, eosdem monens, & instruens, inquit Cassiod. d. lib. 12. var. epist. 1.) *cuncta crimina detestabili devotione famulantur. Quæ dum pectus hominis ingressa fuerit, gregatim quoque malefidas cohortes admittit. Ferri non potest recepta, quia nescit esse solitaria. Agmen habet blandissimum, arma suscipit ex talentis, & per dulcedinem superat,*

30

quos amara deceptione captivat.

31 Affabiles † quoque, clementes, benevolos, patientes, & faciles in adeundo, sive audientijs præstandis Provincialibus, se exhibere oportet, quoniam hoc eos maximè eisdem commendat, ut docet idem Cassiodor. lib. 6. epist. 15. & meliùs Cicer. d. epist. 1. ubi ostendit, hæc præclara magis esse, quàm difficilia, & Plin. Iun. lib. 7. epist. 2. qui se in audiëtijs præstandis ita gessisse refert, ut quantum quis temporis postularet ad suam causam exponendam, concederet: *Cùm primum* (inquiens) *religioni suæ iudex patientiã debeat, quæ pars magna iustitiæ est*; & tradunt alia lectu digna Redin. de maiest. Princip. verb. *Benignus*, n. 7. Thom. Actius de ludo, Schacor. q. 7. princip. num. 72. Ioann. Andr. Salicet. d. discurs. 1. pag. 100. Bobad. in polit. lib. 3. cap. 11. & 12. & lib. 2. cap. 6. n. 66. & lib. 5. cap. 1. n. 218. Marquez in Gubern. Christian. lib. 2. cap. 38. pag. 381. ubi docet, qualiter Princeps se in his audientijs habere, & quibus verbis uti debeat, Fr. Ioan. à Sancta-Maria in polit. Christ. cap. 18 & 19. Matienz. in dial. Relat. 3. par. c. 37. Mastrill. de Magistr. lib. 3. cap. 5. num. 40. Berart. d. cap. 9. ex num. 16. & de nostris Indicis Proregibus nominatim loquens Torquemad. in Monarch. Ind. lib. 5. pag. 684.

32 Et quantum † eis noceat acerbitas, & iracundia, Cicer. d. epist. 1. ubi fratrem monet, qualiter se habere debeat ad temperandum hunc naturalem concitati animi affectum. Quod Philosophicè etiam prosequitur Plutarch. & Seneca in lib. de ira, & Modernus quidam Poëta in Monostichis Ethicis, sic inquiens:

Qui temerè & præceps rabidas exarsit in iras,
Excedet semper limina iustitiæ.

33 Rursus † nimiam sui confidentiã, sive præsumtionem, aut animi elationem, quam Græci *Philautiam* vocant, longè à Proregibus, & præsertim Indicis, exulare vellem, hæc enim, ut Alciat. inquit Emblem. 69.

Pessum plures doctos datque deditque viros.

34 Efficitque, † ut vix provinciam ingressi omnia ferè, immutare, & innovare tentent, quãtumvis ab antiquo recepta sint, quod ægrè ferunt Provinciales, l. 3. §. ingressus, vers. *Magni*, & l. si in aliquam, D. de off. Proconsul. cap. quis nescit, 11. dist. gloss. in l. 1. verb. *A nullis*, C. de erog. milit. ann. lib. 12. cũ alijs, quæ tradit Petr. Greg. lib. 22. de Repub. cap. 8. num. 8. & lib. 10. cap. 6. num. 17. Patricius eod. tract. lib. 3. tit. 1. Chassan. in Catal. glor. mund. par. 12. consid. 51. & plurimi alij, quos refert Callist. Remirez de lege Reg. Aragon. §. 11. num. 23. & seqq. ubi damna ex contrario provenientia considerat.

35 Qualia etiam experiri solent † in Proregibus, qui se solos sapere putantes, & arcem tetigisse Minervæ, facilè discedunt ab stylo, & modo procedendi suorum prædecessorum, vel eorum gesta contemnunt, aut mutant, vel rescindunt, quos meritò hac de causa *Eversores* appellat text. in cap. si ea 25. q. 2. cuius & aliorum ad hoc conducentiũ memini sup. lib. 2. cap. 27. num. 78. & seqq. & cap. 30. ex num. 99. Soletque permittere Deus, ut id ipsum in eorum actionibus contingat, ut optimè docet text. in cap. iustitiæ 25. q. 1. Roland. cons. 1. vol. 2. num. 48. Decian. resp. 25. ex num. 41. ad 48. vol. 1. Dom. Valençuela cons. 98. num. 31. & 32. Mart. Delrius in Adag. sacris, 2. tom. pag. 242.

36 Quibus † addo notabilem clausulam testamenti Dagoberti Regis Francorum, quam refert Aimoinus lib. 4. de gest. Franc. cap. 30. & Brisson. de form. lib. 7. pag. 772. ubi sic filijs suis præcepisse narratur: *Deinde reveremini me patrem vestrum, qui rogare malo, cùm possim iubere, ut statuta nostra inconvulsa servetis, sicuti vestra à successoribus vestris servari voletis. Profectò scientes, quòd si à nobis sancita contemtui habueritis (quod non arbitror) pari modo & vestra à posteris contemnentur decreta.*

37 Tantumque ab hoc vitio elationis, & propriæ confidentiæ abstinere Proreges debẽt, ut quamvis eis solis commissa sint, quæ ad Regni gubernationem spectant, † adhuc in ipsorum instructionibus caveatur, ut gravia negotia, quæ se obtulerint, necnon etiam officiorum provisiones, cum Auditoribus conferant, & communicent, licèt illorum consilium sequi præcisè non teneantur, ut habetur in instruct. Proreg. Mexic. an. 1596. cap. 25. & 26. tom. 1. pag. 331. & Peruani cap. 25. & 35. pag. 316. & 324. quod antequàm dispositum fuisset, disponere debere animadvertit Matienz. in l. 5. tit. 10. lib. 5. Recop. gloss. 1. cuius verba recẽsui sup. lib. 2. cap. 7. num. 50. Idemque in Regno Neapolitano observari refert Ponte d. tract. de potest. Proreg. tit. 12. num. 15. Boer. de auct. magn. Cõsil. num. 180. & Menoch. cons. 902. num. 62. ubi, quod plus est, decisum reperitur per quandã schedul. 10. Ianuar. 1559. & aliam 3. Febr. 1593. *Que si el negocio admitiere dilacion, aya de dar cuenta à su Magestad, porque no conviene conformarse con la mayor parte devotos, que regularmente debe seguir en los negocios de Estado, Guerra, i Iusticia.* Et tradit alia in simili Bobad. lib. 2. polit. cap. 6. per tot.

38 Ego, † qui de utilitate, imò & necessita-

te

te consilij plura dixi tom.1.de Indiarum iure lib.3.cap.2. ex num.4. & eleganter Lamprid.in vita Alex. Severi, l.humanum, vers. *Scitote*, C. de legib. Gabr.Berart.in nostris terminis,in specul.Visit.d.cap.9.ex n.12. & Petr.Fab.qui plura observat,de more consulendi Senatum per Romanos Impp.lib.1.semestr. cap.fin. pag.196. & seq. Quoniam ut egregiè,ut pleraque alia,tradit Cassiod. lib. 8.epist.9. *Magna est, infinitaque prudẽtia, quam nemo sic assequitur, ut eam non necessariè,& per alios quærere videatur.Et Reges hinc meliores æstimantur, si soli omnia non præsumunt.*

39 Neque dedignari debent Proreges † Auditores Regios,quos apud se habent in prædictis,& alijs cõsulere; cùm plures aliæ schedulæ iubeant, quòd eos honorificè in omnibus habeant,suo lateri socient,& ut Collegas stractent, ac veluti vocatos in partem solicitudinis sibi commissæ, quarum memini suprà hoc lib. cap.3.ex n.41. Et hoc ita fieri, tum conditio, & status eiusmodi Magistratuum

40 expostulet, † qui vel ipse eos in magna dignitate constituit, ut pluribus probat Aldrobandin.cons.20.num.198.Belluga in specul. Princip.rubr.6.num.16.Tiber.Decian.resp. 66.num.74.vol.3.Tùm etiam,ut hoc exemplo provinciales eosdem Ministros similiter

41 honorent, & revereantur, † quod maximè ad conservationem,& tranquillitatem Reipub. expedit,ut latè probat Plato lib.6.de legib. Arist.7. Polit. cap. 12. Alex. lib. 1. Genial. cap.2. Mauclerus in Monarch. 3.par.lib.2. cap.4.& 4.par.lib.9.cap.1.Robert.rer.iudicat.lib.1.cap.4.& Bobad.in polit.lib.3.c.2. num.9.& adeò commendatur per sched. dat. apud D.Laurent.5.Septemb.ann.1620.quæ habetur in summar. lib.4. tit. 3.l.67. ut vel

42 eo in casu, † quo aliquis Auditor reprehendendus veniat, id Prorex,vel Præses secretò facere iubeatur.

43 Additur his tertia illa ratio,quòd † Auditoribus per Proregem contemtis, vel malè habitis,plures dissensiones, & scandala inter ipsos oriri solent,quæ tandem in Reip. damnum, & Regis offensionem prorumpũt.Ipsis-

44 que † Auditoribus occasio præstatur, ut vel à Proregibus deficiant, vel eos minus decẽter,& reverenter suspiciant, illud Domitij oratoris in memoriam,& praxim revocãtes: *Cur ego te habeam ut Principem, cùm tu nõ me habeas ut Senatorem?* De quo meminit D.Hieron.in epist.2.ad Nepotian.relatus in

45 cap. † esto subiectus, 95. dist. l.28. tit. 11. par.3.ubi Gregor. Lop.gloss.4. Rebuff.in l. latæ culpæ,§.amicos, vers.3. D.de verb.signif. Nevizan. in silva nupt. lib.4.num.95.in fin.Et est simile illud Valer. Max.lib.6. cap.

46 2. §.de Lucio Crasso, dum dixit, † *Non es mihi, Philippe, Consul, quia neque ego tibi Senator sum*, Quint. declam. in milit. Marian. *Quid deinde expectas, ut ille te Tribunum putet, cùm tu illum non putes militem?* Idem Quintil.lib.9. inst. orat. de ornatu, ad fin. & lib. 11. cap.1. & ante omnes M.Tull. lib.3.de orat.qui etiam ad idem alludit Phil. 2.*Non tractabo ut Consulem, nec ille quidẽ ut Consularem*, cum alijs, quæ latè adducit Tiraq.in l.13.connub.num.41.& seq.& Callist. Remirez d. tract. de lege Regia, §. 36.

47 num. 19. Quamvis meliùs † dicti Auditores facient,si prudenter, & patienter Proregum iniurias dissimulent, eas ad Regias aures datâ opportunitate deferre contenti. Quo-

48 niam † Magistratibus superioribus,etiã cùm iniustè læserint, vel processerint,resistendum non est, ut, post alios,tradit Borrell.de Magistr.lib.3.cap.4.&Callist.Remirez ubi sup. §.31.num.21.Qui etiam videndus erit §.10.

49 num.19.ubi tractat, † qualiter se Proreges in audiendis Senatorũ suffragijs habere debeant, & quòd pertinacia impedit recta consilia, de quo etiam dixi aliqua sup. hoc lib. cap.4.num.90. & plura congerit Dom. Valençuela cons.162.num.65. & seqq. ubi meritò Proreges notat, qui audire aliud libenter nolunt, quàm quod iam priùs facere decreverunt,& Bobad.lib.1.cap.3. num.64. & lib.2.cap.2.ex num.76.& cap.7.& 8.

50 Denique, ut alia omittam,multum in Proregibus excellere debet † zelus,ut iustitia in provincijs sibi commissis æquabiliter administretur,hæc enim virtutes omnes in se continet,ut Hesiodus dixit,& ad eam consequẽdam,teste Iustino lib.1.hist.Reges præcipuè creati,& constituti videntur, ut præter alios novissimè observat Berartus in specul. visit. cap.9.ex num.5. Sed cùm commutativa per locorum Prætores, & Cancellariarum Au-

51 ditores exerceatur, ut in præcedentibus capitibus dixi, † in distributiva, quæ privativè ad ipsos Proreges spectat, omnes ingenij sui nervos,omnes curas, & vigilias impendere debent. Et qualiter se habere debeant in cõmendis Indorum,& beneficijs Ecclesiasticis conferendis,satis admonui sup. lib.2. cap.1. ex num.50.& cap.7.per totum,& lib.3.cap.

52 19. In † officijs autem temporalibus distribuendis idem studium, eademque proportio observari debet, ut ipsis iniũgitur in plurimis schedulis, & præsertim in cap. 20. instruct.Proreg. Peruani tom.1. pag.313. his verbis: *Lo mismo que os encargo en los dichos repartimientos de Indios, os encargo en lo de la provision de los oficios, salarios, i apro-*

ve chamientos de la tierra, i que tengais mui particular cuenta i cuidado en justificar la distribucion de ellos, prefiriendo en lo uno, i en lo otro à los Descubridores, i sus descendientes, i Pobladores mas benemeritos, que mejor huvieren servido, demanera que todos tengan satisfacion, i no aya descontento en la tierra. Etenim ut præclarè inquit P. Ioseph. Acosta de procur. Ind. salut. lib. 3. c. 11. pag. 328. graviter † sentiunt, & dolent dicti benemeriti, novos homines, & nihil in Rep. gerentes præclari, suo sudore & labore partis officijs, & honoribus perfrui, & teste Torquem. in Monarc. Indiana lib. 5. cap. 63. pag. 808. Mexici quædam veluti seditio orta fuit, ob id quòd Dom. Prorex Marchio de Montesclaros contrarium fecisset, & ad eam sedandam Regia provisio edita fuit antiquarũ schedularum de naturalibus, & benemeritis præferendis confirmatoria. Quæ quoniã adhuc non observabatur, † & aliqui Proreges suis domesticis, vel consanguineis, aut etiam Auditorum, plura & meliora officia conferebant, emanavit notabilis altera sched. Matr. 12. Decemb. ann. 1619. quæ hoc in tantum prohibuit, & strinxit, ut tales personas omninò incapaces declararet ad talia officia recipienda, nullumque & irritum esse, quasi ex defectu iurisdictionis, quicquid in contrariũ fuerit attentatũ. Cuius tamen nimius, & generalis rigor posteà temperatus fuit per aliã sched. dat. Matrit. 19. Martij ann. 1524. quâ declaratur, eis qui alioqui proprijs, vel parentum meritis digni esse comperti fuerint, diligenti priùs informatione habitâ, dictam prohibitionem non obstare. Hæc enim merita semper in electione officialium attẽdi debent, † quæ ex vi iustitiæ distributivæ idoniores desiderat, ut dixi sup. lib. 2. cap. 7. & tradit Vlcurrun. de Regim. mund. q. 1. princ. num. 17. Lælius Iordan. de Romanæ sed. origin. cap. 2. num. 3. Ponte de potest. Proreg. tit. 3. §. 5. num. 5. 6. & 16. Ac propterea Proreges nimis ea considerare, & Reip. optimos Gubernatores præstare debent, quia ut egregiè scripsit Perpin. in suis orat. Communis Provincialium sermo est, † annũ bonum, non tam de magnis fructibus, quàm de iustè gubernantibus æstimandum. Quod sumsisse videtur ex Boetio lib. 1. de consolat. & Cassiodor. lib. 2. var. epist. 1. ubi inquiunt hanc fuisse causam cur initio anni Consularibus factis nomen daretur, quasi in reliquis: *Felix à Consule sumat annus auspicium, portamque dierum, tali nomine dicatus annus, tempus introeat; faveatque reliquæ parti fortuna Principis*, ubi ego loco *Principis*, legendum esse *principij* contendo.

53 54 55 56

QVAE quidem omnia, & alia, quæ brevitatis causâ prætermitto, ipsi Proreges discere possunt, tum à se ipsis propter ingenitam nobilitatem, & Regij servitij obligationem: tùm † ab instructionibus, sive mandatis Regijs, quæ sibi traduntur, ubi ad eiusmodi officia delegãtur. In quibus, distinctis capitibus, quid facere, quidvè fugere debeant, admonẽtur, quæ omninò legere, & observare debent, quia ab illis salvâ conscientiâ recedere nequeunt, ut in simili dixit Imp. Iustin. Novell. 17. sive Auth. de mandat. Princip. collat. 3. in princip. ubi ostendit, † *A retrò Principibus observatum fuisse ad administrationem directis certa præcepta dare, mandata Principũ ea vocantes, secundùm quæ oporteret eos gubernare administrationes.* Et idem ostendit in Novel. 24. ubi & indicat hæc mandata in sacro laterculo observari solita, ut Præsidibus in provinciam aliquam ituris darentur, cùm ipsius muneris sui codicillis, quò magis haberent certam aliquam iustæ administrationis regulã. Cuius instar, ut refert Balduin. d. Novell. 17. fuit olim † Q. Mucius Scævola ille Iurisperitorum eloquentissimus, & eloquentium Iurisperitissimus, qui tantâ integritate Asiæ Proconsulatum gessit, ut Senatus deinceps in eam provinciã ituris Magistratibus, Scævolam decreto suo proponeret quasi exemplum, atque formam officij. Quam etiam (ut sup. tetigi) optimè Cicero fratri suo præscripsit d. lib. 1. epist. 1. ad Quint. Frat. Cassiod, lib. 12. var. epist. 1.

Et de † hodierno usu earundem instructionum in nostris Proregibus, illarumque præcisa observatione agit Ponte de potest. Proreg. tit. 1. num. 1. & tit. 7. §. 6. num. 3. Mastril. de Magistr. lib. 5. cap. 6. num. 5. 35. 91. 146. & 267. Remirez de lege Regia, §. 11. num. 6. Ego sup. d. lib. 2. cap. 7. ex num. 19. & Bobad. de instructionib. Prætorum agẽs, lib. 2. polit. cap. 10. per totum. Et qualiter debeant soliciti esse † de annona provinciæ, alijsque utilitatibus publicis, sigillatim tractant Canonher. in discurs. polit. sup. Tacit. lib. 2. discurs. 10. pag. 327. Capacius de Principe, advertent. 170. Ponte ubi sup. tit. de abundan. civit. Marian. de Reg. inst. lib. 3. cap. 9. Cermenat. de Regn. admin. cap. 24. Tympius in specul. bon. Magist. fig. 12. Steph. Menoch. in polit. lib. 3. cap. 7. Camill. Borrell. de Magistrat. lib. 3. ex cap. 5. ad 33. In memoriam revocantes, quòd, ut Libanius ait declam. 29. *Optimi † quique Magistratus arbitrantur, accuratam in parvis diligentiam, maiorum esse conservationem.* Et minimè pati debere, negotia † ita retardari, ut eorum mole obruantur, quia sæpè melius est in aliquo erra-

57 58 59 60 61 62 63

re,

re,quàm omnia suspendere.Quo etiam alludit elegans illud dictum Cicer. in orat. pro Balbo pag.mihi 517.ibi:*Quasi verò non levius sit, cùm in tanta Rep.verseris, & maximis negotijs præsis, facere aliquid quod scias non licere, an omninò nescire quid liceat.*

Proderitque eisdē Dom.Proregibus multum, si † considerent, provinciam,quam regendam acceperunt, suam non esse,sed se ipsos potius eiusdem tutelæ, & beneficio mancipatos,ut graviter de Regibus loquens docuit Seneca in lib.de clemen.cap.3.& de cōsolat.ad Polyb.cap.6. Et hunc quem gerunt Magistratum tandem finiendum, ac deponēdum esse, ut tangit & ornat noster Pineda in comment.in Eccles. pag. 965. & seqq. Bobad.in polit. lib.1.cap.5.num.fin. ubi refert illud Agathonis : *Quòd hominibus præsidet, quòd secundùm leges præsidet, quòd nō semper præsidet.* Eòque attentiùs in omnibus procedere debere, † quò longiùs à Rege absunt, ad quem subditi læsi, vel gravati pro remedio recurrere possint,prout in simili cōsideravit Cassiod. lib. 6. epist. 21. & 22. sic inquiens: *Non enim querelas de Sicilia volumus pervenire, sed laudes : quia gravatur apud nos actio Præsulis, si eam tam longinqui potuerint accusare petitores. Falsus enim dolor esse non creditur, ubi tanti laboris tædia subeuntur. Et ideò maiore cura tractanda sunt, unde invidia plus timetur. De proximis vita causarum sustinemus, inde autem ultrò requirimus, unde ad nos difficilè venire posse sentimus.*

64

65

Tertiò, ex magna eorundem Proregū dignitate, & immediata Regiæ personæ repræsentatione, de qua suprà loquuti sumus, descendit, † omnes cæremonias,& præeminentias ipsisRegibus præstari solitas,eisdem Proregibus exhiberi, & præstari posse, nisi fortè aliquæ nominatim prohibitæ reperiātur:inter quas illa esse solebat, ut in urbibus provinciarum sibi commissarum cum magna pompa ac sumtu,& sub umbella (quod vulgò dicunt, *Debaxo de palio*) ut Legati à latere reciperentur; de quibus Villadieg. in tract. de legat.q.6.in princip. Stafilens eod. tract. tit. qualis debet esse legatus, & M.Ant. Cuchus lib.2.maior.instit.tit.5.num.57. Quod apertè ex suprà dicta ratione nostris Proregibus permittere videtur sched. quædā dat. Tolet.2.Iunij ann.1596.quæ hoc Archiepiscopis prohibens,inquit: *Conviene que entiēdan,que sola la persona de mi Virrei ha de ir debaxo del palio, porque representa la mia, i no Prelado ninguno,ni otra persona de ningun estado, preeminencia,ni calidad.* Et alia

66

Pintiæ 29. August.1608. directa ad Proregem Peruanum Dom. Marchi. de Montesclaros,ubi notans excessum cuiusdam Archiepiscopi, qui se sub umbella recipi passus fuit, addit: *Lo qual es contra lo que sobre ello està proveido, i ordenado, i ceremonia que solo se ha de hazer con mi persona Real, i la de los Virreyes que la representan.* Sed hæ schedulæ enuntiativè loquūtur, & veluti deferentes consuetudini receptæ de Proregibus sub umbella recipiendis. Nam hoc nunquam ulla antiqua schedula expressè permisit. Quin potius contrarium rescriptum fuit Peruano Proregi in epist. ann. 1573. cuius caput habetur 1.to. impress. pag.261. & ita inquit:*En lo que toca à las ceremonias que dezis se usan con los Governadores, de entrar en los pueblos con guion i palio, como dezis. Estas son cosas,insignias, i ceremonias Reales, de que no ha de usar sino la persona Real, i no Governadores, i de los palios i cortinas, aunque sean Virreyes; i assi lo ordenareis de aqui adelante, sin dar lugar à lo contrario*: quæ decisio quia observata non fuerat, sed potius in his pallijs,& alijs sumtibus pro recipiendis Proregibus, magnæ expensæ, cum gravi civitatum dispendio,fiebant, edita tandem fuit alia sched.dat.Matr. 28.Decembr. ann.1619. quæ omninò pallij usum abrogavit, & simul prohibuit, ne Decuriones vestibus aureis talaribus induerentur,prout anteà sub occasione portandi virgas pallij facere solebant;& ut in † omnibus festivitatibus, convivijs, & hospitijs novi Proregis,ultra duodecim argenteorum ponderum millia, in civitate Regum expendi nō possent, iuxta taxam anteà præscriptam in alia sched.2.August.an.1614. Hæc enim solemnis receptio non est prohibita, † sed potius in urbibus, quas primâ vice ingrediuntur,permissa & recepta,ad imitationemProconsulum Romanorum, quibus solebant se tanquam Principi commendare, l. si in aliquam,D.de off.Proconf. & eâdem formâ iurare,ut,post alios, refert Callist.Remirez in tract.de lege Regia Arag.§.11.num.3.

67

68

Et pariter observatur cū Proregibus alia cæremonia Regia, quatenus statim atque urbem ingrediuntur,† ad Ecclesiam Matricem,sive Maiorem deferuntur, eisque Capitulares aliquantulum extra Ecclesiæ valvas processionaliter obviam exeunt, Cruce intra Ecclesiam iuxta easdem valvas relictâ,quam ibi Proreges humiliter reverentur, quæ cæremonia solis Regibus, vel Principibus eorum filijs exhiberi potest, & solet, ut cavet l. 2.tit.1.lib.1.Ordin.quæ est l.7. tit.1. lib.1. Recop. Et similiter ubique extra domū etiā

69

in Ecclesia strato erecto (vulgò *Sitial*) uti solent, aureis, vel sericis tapetijs operto, subpedaneisque, ac reclinatorijs pulvinaribus ornato. Et in Missæ sacrificio pro eis specialiter preces funduntur, quæ præeminẽtia Regalis etiã est, ut colligitur ex cap. 1. Baruch, & traditis à Chassan. in Catal. par. 5. consid. 35. Diaconusque illis Missale, perlecto Evãgelio, defert, atque osculandum porrigit, & similiter turibulum, & pacem. Necnon etiam in præcipuis festivitatibus argenteas deauratas clavas, quas *Mazas* dicimus, & loricatos clavigeros ante se deferunt, quod etiam solius Principis est, l. 2. tit. 1. lib. 4. Recop. Et audientiam præbituri, sub tegmine, hoc est *Dosel*, sedent, & equos, quibus vehendi sint, dorsualibus tegunt, quæ dicimus *Tellizes*, & armatam militiam pedestrium, & in Perù etiam equitum custodiam secũ portant, iuxta ea, quæ latiùs dixi sup. lib. 2. cap. fin. Et urbem in qua resident egressi, vexillum militare præseferunt, tanquam Duces generales, sive Magistri militum, quod appellamus *Guiõ*. In quo tamen nulla propria insignia pingere, aut intexere debent, sed tantũ Regia, ut præcipitur in cap. 47. instructionis Proregis Novæ-Hispaniæ 1. tom. pag. 336. & cap. 71. Peruani pag. 324. qui honos etiam Regius est, nec alijs Gubernatoribus præter Proreges communicatur, ut in d. cap. epist. ann. 1573. cuius memini sup. num. 66.

Rursus eâ quoque præeminentiâ utuntur, 70 quòd † in domibus Regijs pro Palatio deputatis habitare possint, quod tamen alijs privatis nullatenus permissum est, l. nulli, C. de offic. Rect. provinc. Et Excellentiæ titulo appellari communiter solent, quod ortũ habet ex l. 1. C. de off. Præfect. Prætor. Africæ, ibi: *Quam tunc tuam Excellentiam gubernare decernimus*. Eoque etiam post depositã administrationem uti posse, in honorem pristinæ dignitatis, tradit Remirez d. §. 11. n. 8. & latè Mastrill. d. cap. 6. num. 28. Quamvis ex nostris Hispaniæ legibus, pragmaticisque sanctionibus, id prohibitum sit, solùmque eis concedatur titulus *de Señoria*, & alijs Indiarum Præsidibus de rigore, *el de merced*, ne Proregibus æquari videãtur, ut expresè disponitur in sched. data apud D. Laurẽt. 19. Iulij ann. 1589.

71 Expediunt † quoque provisiones in aliquibus casibus Regio nomine, & sigillo, & ut vulgò dicunt, *Por dõ Felipe*, quod approbat sched. quædã antiqua, licèt prohiberi videatur per aliã 15. Sept. 1620. quæ refertur in d. summar. lib. 4. tit. 3. l. 98. & est cõsonũ ijs, quæ de Prorege Neapol. tradit Mastrill. d. lib. 5. cap. 6. num. 242. Et similiter loquuntur in plurali per verbum *Nos*, quod † Regum 72 proprium esse videtur (licèt iam alij illud temerè usurpent) & à Constantino Imp. usitari cœpisse opinatur Panciról. in thesaur. var. lect. lib. 1. cap. 2. pag. 4. expendens ad id l. 3. & 4. C. de offic. Rect. provinc. Quamvis alij antiquiùs fuisse putent, & in legum prolatione ab Imperatoribus magis frequentatum, eò quòd illas de consilio Patrum Conscriptorum, & non aliter promulgarent, ut observat M. Mantua in Rubr. de const. n. 22. ad fin. Chassan. in consuet. Burg. in procem. verb. *Fravvir*. & Matth. Cunon. in tract. de pact. c. 24. n. 97. Et denique † euntes & redeũtes 73 multis alijs honoribus, salarijs, & subventionibus, Regaliumque iurium immunitate, à Regibus nostris donantur, ut tanto muneri commodiùs, & alacrius incumbant, ut patet ex l. 8. ad 15. & l. 95. dicti summarij, & benè prosequitur Mastrill. dict. cap. 6. per totum, præcipuè num. 225. ubi, quòd Prorex est immunis à iuribus doanæ pro rebus suis introeundis, vel extrahendis. Quod mihi in memoriam revocat illud Alexand. Severi Imp. de quo in eius vita refert Lamprid. † quòd 74 Proconsulibus in provinciam euntibus dare solebat argenti pondo vicena, phialas senas, mulos binos, equos binos, vestes forenses binas, domesticas singulas, balneares singulas, aureos centenos, cocos singulos; & si uxores non haberent, singulas concubinas, quòd sine his esse non possent. Redditùri depositâ administratione, mulas, mulos, equos, muliones, & cocos, cætera sibi habituri si benè egissent; in quadruplum redditùri si malè, quo in loco illa verba: † *Et si uxores nõ haberent*, supponunt Proconsules uxores habentes, benè posse eas secum in provinciam 75 ducere, nimirum quia licèt id olim apud Romanos, multo tempore lege Oppiâ prohibibitum fuerit, posteà tamen permissum fuit per Senatusconsultũ Cotta & Messala Consulibus, sive ut alij legunt Cotta Messalino, dummodò scirent, qui ad officia proficiscuntur, quòd si quid uxores eorum deliquerint, ab ipsis ratio & vindicta exigenda est, ut docet Vlpian. in l. observare 4. §. proficisci, D. de offic. Proconſ. & graviter Cornel. Tacit. lib. 3. & 4. annal. ubi Lipsius in notis, pag. mihi 83. & 105. Dorleans pag. 375. & seq. Cuiac. lib. 6. observ. cap. 30. Vvalther. lib. 1. Miscell. cap. 13. Simanc. de Repub. lib. 8. cap. 3. Tiber. Decian. lib. 8. crim. c. 35. n. 26. Pet. Pechius in reg. non debet 22. de reg. iur. in 6. num. 11. Bobad. in polit. lib. 2. cap. 11. num. 61. & latiùs lib. 5. cap. 3. num. 118. Mag. Marquez in Gubern. Christ. lib. 1. cap. 7. Pãcirol. in thesaur. var. lect. pag. 153. Mastrill.

de

de Magistr.lib.2.cap.4.n.35. Navarrete in discurs.polit.29.Card.Baron. 1.to. ann.28. §.3.ad fin.ubi notanter tradit, Pilatum fuisse primũ,qui ex dicti S. C. permissione, uxorem secum in provinciam duxit,&novissimè doctè,ut reliqua,hunc articulum tractans,& quando, & qualiter Magistratus ex delicto uxorum teneantur,D. Ioan. Bapt.de Larrea discept.Granat.28.ex num.5.

SUMMARIUM CAPITIS DECIMI.

1 *Proreges in casibus non exceptis, idem possunt,quod Rex,qui eos suo loco constituit,& quare?*
2 *L.nec quicquam, D.de off.Procons.& similes,expenduntur,& illustrantur.*
3 *Proregum dignitatem, & omnimodã Regis repræsentationem qualiter exprimat notabilis quædam sched.quæ refertur.*
4 *Proregibus,etiam sua mãdata, & instructiones secretas excedentibus, parendũ est.*
5 *Proreges habent præsumtionem pro fidelitate,& potestate eorum, quæ Regio nomine faciunt.*
6 *Mandata sua non videtur excedere Proreges, qui eis vicina,aut annexa,vel æquipollentia faciunt.*
7 *Mandato in generali venit id, quod est de consuetudine, sive solitum fieri ab alijs, qui similia mandata habuerunt.*
8 *Proreges possunt facere ea, quæ sui antecessores facere consueverunt, si rationabilia fuerint.*
9 *Proreges, ut plurimùm, sæpè extendunt suam potestatem, & ideò posteriores semper pleniorem facultatẽ habere videntur.*
10 *Proregibus omnia permissa videntur,quæ specialiter probibita non reperiuntur.*
L. fin.tit.1. par.2.ponderatur,&illustratur,ibidem.
11 *Mandata Proregum,licèt valdè generalia sint,limitari debẽt in reservatis Principi,arduis,& insolitis.*
12 *Iurisdictio suprema Principis est incommunicabilis.*
13 *Mandatum generale non comprehendit ea,quæ Princeps specialiter concessurus nõ esset,etiam adiecta clausula, ut faciat omnia,quæ dominus posset.*
14 *Proregi etiam si speciale mãdatum detur ad res graves, & insolitas, non debet eo uti nisi ex gravi causa.*
15 *Proregibus Indiarum omnis suarum provinciarum gubernatio, tutela, & Indorũ conversio commissa est.*
16 *Seditiosos, & scandalosos qualiter Proreges à provincijs sibi commissis expellere possint,& debeant?*
Messis Principis,cunctorum quies,ex Cassiodoro,ibidem.
17 *Proreges qualiter possint conferre commendas Indorum, & an eorum alienationes confirmare, vel ad eas, & alia legitimationes concedere valeant?*
18 *Proreges omnia officia,& beneficia suarũ provinciarum provident, & præsentant, exceptis reservatis ad provisionem Regis.*
19 *Officia quæ,de reservatis Principi,ubi vacant, possint providere Proreges cum medietate salarij?*
20 *Prorex Dom.Marchio de Cañete reprehensus fuit,quòd officia,& beneficia Principi reservata providebat,& creabat.*
21 *Magistratuum superiorũ creatio,& provisio ad Reges tantùm spectat.*
22 *Tabelliones,seu notarij, an, & quando à Proregibus creari possint?*
23 *Officialiũ electionibus,renuntiationibus, absentijs,& ordinationibus,qualiter Proreges possint intervenire,& licentias,vel assensum præstare?*
24 *Proreges an possint inconsulto Principe gabellas imponere?*
25 *Proreges licèt non debeãt se immiscere in causis iustitiæ,debent tamen curare, ut illæ integrè,& diligenter expediantur.*
26 *Proreges in Catalonia, & alibi babent votum in causis iustitiæ civilibus, & criminalibus, ubi Senatores in paritate votorum existunt; in Indijs secus, nisi in visitationibus carcerum.*
27 *Indorum in causis qualiter Proreges iustitiam exerceant?*
28 *Proregibus qualiter competat de Auditorum causis cognoscere, & provincias, quas regunt,visitare?*
29 *Visitatio provinciæ per Proreges an expediens sit,& qualiter facienda?*
30 *Rei Dominicæ cura, & administratio qualiter Proregibus competat?*
31 *Proreges nihil possunt donare,diminuere, nec remittere de patrimonio, iuribus, vel reditibus Regijs.*
32 *Proreges,an,& qualiter possint disponere de agris desertis, & terris zervidis, vulgò* Valdios.
33 *Proreges valdè vigilare debent super bona administratione Rei Dominicæ, quia plures eam intercipere curant.*
34 *Proreges debent defendere suas provincias ab hostibus internis, & externis, & super hoc vigilare.*

35 Proreges sunt simul Duces, seu Capitanei generales suarum provinciarum, & quam cognitionem, & iurisdictionem habeant in causis militum, per sched. Regias.
36 Magistri militum antiqui iurisdictio quæ fuerit olim, & quæ hodie? & Auctores, qui de ea agunt.
37 Proregum sententiæ in causis militaribus latæ in prima, & secunda instantia an appellationem admittant?
38 Proreges tunc meliùs procedent, cùm se magis Regiæ voluntati, & iussionibus accommodaverint.
39 Proreges non sunt soluti legibus, nec possunt procedere de potestate absoluta, sed regulata iuxta sua mandata, instructiones, & sched. Regias.
40 Proregibus, quando, & quatenus liceat suspẽdere executionem novarum iussionũ, & contra eas replicare?
41 Mandata Principum habent pro se præsumtionem iustitiæ, & eis parere, & obedire in dubio securius est.
42 Proregi si aliquid faciendum mandetur, sine præfinitione temporis, debet id primo quoquo tempore exequi.
43 Proreges non possunt ex abrupto procedere, neque secundùm propriam conscientiam iudicare.
44 Pœna si reservetur arbitrio Regis, Prorex circa eam non poterit arbitrari.
45 Prorex non potest causas avocare, nec Auditoribus inhibere, vel Audientiæ sententias rescindere.
46 Prorex an possit remissionem delictorum facere, vel revisionem in causis criminalibus concedere?
47 Pœnarum remissio est de Regalibus, & reservatis Principi.
48 Prorex an possit Auditores, ut suspectos, removere, & qualiter se cum illis habere debeat? & in aulis coadunandis.
49 Proregi etiam si rescribatur, quòd iustitiã faciat, non debet invertere consuetum modum procedendi in eius administratione.
50 Proreges non debent Auditores multis negotijs, cõsultationibus, vel occupationibus vexare, & onerare.
51 Senatui, vel Tribunali cuilibet causæ eum tangentes regulariter relinqui debent.
52 Coadunationes Ministrorum diversorũ Tribunalium ad negotia expedienda plus damni, quàm utilitatis afferre solent, & Auctores qui de eis agunt.
53 Iudices iniuria afficiuntur, quando de spectantibus ad eorum officiũ alij consulũtur.
54 Appellare an, & ad quem liceat in Indijs à decretis Proregum, vel Præsidum?
55 Proreges aliqui nolunt deferre appellationibus, quæ interponuntur à decretis eorum, super Indis privatorum usibus concedendis, vel adimendis, & quare? & quòd non benè faciant.
56 Proreges in concedẽdis Indis ad usum, vel utilitatem privatorum non habent liberũ arbitrium.
57 Appellationem iustam qui prohibet, Maiestatis crimen committunt.
58 Appellationi in dubio deferendum est, & quòd habet fundamentum in montibus sacris defensionis naturalis.
59 Attentatum contra appellationẽ est magis privilegiatum, quàm spolium.
60 Appellationem etsi deneget iudex à quo, iudex ad quem potest iustitiam facere, & quid in Indijs, ubi à Prorege appellatur?
61 Stylum Cancellariæ, & iudiciorum non possunt mutare Proreges, quamvis liberum arbitrium illis concessum sit.
62 Prorex non potest cumulare petitorium, & possessorium.
63 Proreges ut suspecti recusari possunt.
64 Recusationis solùm sunt expertes Pontifex, Imperator, Reges, & alij, qui superiorem non agnoscunt.
65 Prorege, vel Præside recusato, an totus Senatus recusatus maneat?
66 Proreges an possint excõmunicari ab alijs quàm à Romano Pontifice? & num. 68.
67 Excommunicari Reges non posse ab alio quàm à Romano Pontifice multi Auctores tradunt, qui referuntur.
69 Principi si aliquid cõceditur ratione dignitatis, id non extenditur ad eius Vicariũ.
70 Proreges, an, & quatenus subiaceant iurisdictioni Inquisitorum? remissivè.
71 Proreges possunt syndicari, & visitari, & conveniri pro damnis illatis.
72 Proreges non possunt tollere ius quæsitũ privatis, & si id tentent, potest eis resisti.
73 Dilationes moratorias possunt Proreges debitoribus concedere ex iustis causis.
74 Proregi nunquam in præiudicium tertij potestas dari videtur.
75 Prorex non potest concedere licentiam ædificandi in loco publico.
76 Ædificandi in solo publico licentiam solus Princeps supremus concedere potest, & qualiter intelligi debeant iura, quæ id Senatui, vel Magistratui concedunt?
77 Casus Limæ oblatus, & decisus, refertur super cõcessione plateæ publicæ à Prorege ad domum faciendam privato concessæ.
78 Proreges non possunt concedere licentiã ædificandi novas Ecclesias, vel Monasteria, etiam in locis privatis, remissivè.

No-

79 *Nobilitatis litteras Proreges non possunt concedere.*
80 *Civitatis, aut villæ titulum alicui oppido concedere Proreges non possunt, & quare?*
81 *Ætatis venia est de reservatis Principi, & an eam Proreges concedere possint?*
82 *L. denique 3. in princ. D. de minorib. explicatur.*

CAPUT X.

De ijs, quæ Proreges Indiarum virtute suorum titulorum, & mandatorum, & aliarum Regiarum schedularum facere possunt, vel non.

HIS breviter, & ni fallor, utiliter, de qualitate, & dignitate Proregum præfatis, oportet, ut nunc de eorundem potestate, & iurisdictione tantisperdispiciamus. Nam omnia sigillatim prosequi velle, immensi, & planè superflui laboris esset, cùm id ex professo præstiterint Ioan. Franc. à Pôte, & Ioan. Maria Novar. in peculiaribus, & copiosis tractatibus, quos de hoc argumento scripserunt, Mastrill. de Magistr. lib. 5. cap. 6. per 277. numeros, Gabriel Berartus in spec. visitationis cap. 9. & plurimi alij in varijs locis, quos cap. præced. num. 11. plenè congessi. Quorum concors sententia est, † illa omnia in provincijs sibi commissis facere, & expedire posse, in casibus non exceptis, quæ posset Princeps, qui eum nominavit, si in ea præsens reperiretur; atque adeò ipsorum iurisdictionem, & potestatem ordinariam potius quàm delegatam censeri debere. Quod & requirit ratio, ob quam Proregale munus institutum est, nimirum, ut vassalli in remotis provincijs constituti, non teneantur Regem longè absentem adire, & perquirere, sed sufficiat, quòd eius Vicarium conveniant, & cum eo, & ab eo illa omnia agant, petant, & consequantur, quæ ab ipso Rege expectare, & impetrare possent, etiam ubi speciale mãdatum requiritur, ut post Andr. Milanens. & Pontem, docet Capiblancus in tract. de Baronib. prag. 3. num. 137. Mastrill. dict. cap. 6 num. 59. & 129. Gambacurta de immun. Eccles. lib. 5. cap. 44. num. 9. unde Vlpian. † in l. nec quicquam 9. D. de offic. Proconf. absolutè, & indefinitè dicere ausus fuit: *Nec quicquam est in provincia, quod non per ipsos expediatur*; & idem varijs exemplis ostendunt I.C. in l. illicitas, l. de omnibus, l. congruit, cũ alijs, D. de off. Præsid. l. 1. & 2. D. de off. Præf. August. l. 1. §. cùm urbem, D. de off. Præf. urb. l. antep. §. muros, D. de rer. divis. l. fluminum, in fin. princ. D. de damn. infect. l. 1. & seqq. D. & C. de off. eius qui off. alter. ger. Quibus conveniunt Pôtifices in cap. præcipimus, 93. dist. cap. significasti, de elect. cap. tua, de off. ordin. cap. 3. 2. q. 3. cap. 2. de off. legat. lib. 6. cap. si Abbatem, de elect. eod. lib. & de iure nostro Hispaniæ l. fin. tit. 1. l. 22. tit. 9. par. 2. l. 2. & 17. tit. 4. par. 3. optimus text. & magis reconditus in Novella Iustinian. sub tit. de iurisd. Præsid. provinc.

Et in terminis Proregum Indiarum plurimæ schedulæ, quæ repetiuntur in 1. tomo impressar. ex pag. 237. & præsertim illa † dat. apud D. Laurent. 19. Iulij ann. 1614. cuius summarium habetur in nova Recopil. leg. Ind. lib. 4. tit. 3. l. 30. & ita concipitur: *Que los Virreyes, como Lugarestenientes del Rei, puedan hazer, i proveer lo que la persona Real, i sean obedecidos, como quien tiene sus vezes, sin replica, ni interpretacion, so las penas que incurren los que no obedecen los mandatos Reales, i las que les fueren impuestas: i lo que ordenaren, i mandaren, el Rei lo tendrà por firme i valedero.*

Quod adeò verum est, ut † etiam ubi sua mandata, & instructiones secretas excedunt, illis sicut Regibus parendum sit, licèt ipsi peccent, & à Principe puniri possint, ut dixi sup. lib. 2. cap. 4. n. 76. & cap. 7. ex n. 29. & de harum instructionum secretarũ praxi, & forma observationis plenè agens Mastrill. d. c. 6. num. 146. Nimirum † quia pro illis præsumi debet, & quæ faciunt, quasi ab ipso Rege qui eos præposuit, facta censentur, d. l. 1. D. de off. Præfect. Præt. gloss. in cap. quæ de causa 2. q. 4. Callist. Remirez, qui alios adducit, in tract. de lege Regia, §. 11. n. 1. & 7. & Ego d. cap. 7. num. 30. & d. cap. 4. ex num. 74. ubi etiam ex num. 59. & 60. signanter † adverto, nequaquam tenorem suorum mandatorũ excedere videri Proreges, qui in illis contenta æquipollenter adimplent, vel in melius commutant, aut quæ mandatis vicina sunt, vel connexa, exequuntur, vel quæ alia faciunt, quæ in mandantis favorem, vel utilitatem diriguntur. Quod etiam, ultra Auctores ibi relatos, optimè docet text. gloss. & DD. in l. qui in aliena, §. libertos, D. de negotijs gest. & in cap. cùm olim, el 1. & cap. præterea, de off. deleg. cap. solet, de sent. excom. cum alijs traditis à Iaf. in l. 1. §. si stipulati, col. 2. D. de verb. obl. Hippol. de Marsil.

sing. 151. Silvan. conf. 35. num. 48. Castrenf. conf. 18. in princip. Parif. conf. 90. num. 37. vol. 1. Eman. Suarez in thef. recept. fent. litt. M. num. 24. & Mart. Magero de advoc. arm. cap. 9. num. 733. pag. 408.

Idemque erit, si consuetudo talem actum faciendi extet, † quoniam in mandato generali venit id, quod est de consuetudine, & quod in actibus similibus, ijs, quæ mandantur, fieri solet, ut signanter docuit Bartol. in l. fin. in princip. D. quæ in fraud. cred. & in terminis Proregum, & † quòd possint facere ea omnia, quæ fieri consueverunt per alios Vicarios, Barbos. in cap. nisi specialis, col. 31. de offic. legat. & in cap. cùm sit generale, col. 2. de foro compet. Abb. Palac. Rubeus, & alij, quos refert Mastrill. dict. cap. 6. num. 103. Quod tamen Ego intelligendum puto de consuetudine rationabili, & legitimè introducta, & præscripta. Nam † si Proregum facta solùm inspicias, vix reperies aliquid, quod ab ipsis tentatum non sit. Et successores non solùm observant, & conservant ea, quæ sui antecessores fecerunt, verùm & eis semper aliquid superaddunt, ita ut non immeritò dicere possimus, posteriores pleniorem facultatem portare videri.

7

8

9

Et ut ab his uno verbo me expediam. Proreges † virtute suarum commissionum, & mandatorum, ea omnia habere, & posse dicuntur, quæ ipsis specialiter prohibita non reperiantur, ut expressè disponit l. fin. tit. 1. par. 2. & cum communi resolvit Mastrill. ubi sup. n. 36. eiusdem legis mentionem faciens, cuius verba sic habent: *E estos oficiales deben usar de aquel poderio que los señores hã, que los dexan en sus lugares, fueras ende en aquello que les ellos defendiessen señaladamente*. Circa quod tamen notabis † defensum, sive exceptum ipso iure videri id omne, quod arduum est, vel insolitum, quodque ipsis Principibus in signũ supremæ iurisdictionis reservari solet, sive ius (ut dicũt) superioritatis ipsorum concernit, hoc enim nunquã in mandato iurisdictionis, quantumvis generaliter concessæ venire, aut comprehendi intelligitur, l. formã, C. de offic. Præfect. Prætor. l. 1. D. de offic. eius, l. prohibere, §. planè si Præses, D. quod vi, aut clàm, d. l. 2. tit. 1. par. 2. l. 5. tit. 5. par. 1. circa fin. ubi Gregor. Lop. cap. 1. quæ sint regal. gloss. in cap. mandata, ubi Abb. de præs. idem Abbas in cap. fin. de confirm. util. vel inutil. gloss. in cap. quod translationem, de offic. legat. Felin. Lucas de Pena, Roman. Castrenf. & plurimi alij, quos refert Gramm. conf. 83. n. 4. Capicius decis. 130. num. 44. Menchac. de success. creat. lib. 1. § 6. n. 3. Covarr. loquens de concessione omnimodæ iurisdictionis, c. 4. pract. num. 6. Roland. cõs. 78. n. 15. vol. 3. Menoch. lib. 3. præsumt. 97. n. 28. & 41. Misyng. conf. 39. n. 6. & 7. Vulteius de feud. lib. 1. cap. 5. num. 7. in fin. Peregr. de iure Fisci lib. 1. tit. 2. Vvesemb. conf. 32. num. 11. & conf. 45. n. 21. Claperius in tract. de iurisd. concl. 16. num. 7. Petr. Surdus, omninò videndus, qui in nostris terminis loquitur, cõsil. 210. ex num. 58. lib. 2. & conf. 5. lib. 1. num. 76. & 77. M. Anton. Natta 640. per tot. & 661. num. 7. vol. 4. qui hinc deducit † supremam iurisdictionẽ esse incommunicabilem. Et tradunt alia notâ digna Cancer. lib. 3. var. resol. cap. 3. num. 439. Cevallos de violent. 1. par. in proœm. cap. 10. n. 45. Cabed. decis. 40. num. 8. par. 2. Fulvius Constant. in l. unic. C. pœn. fiscal. lib. 10. num. 95. August. Barbosa, qui alios adducit, in l. cõpetit, C. de præscript. 30. num. 95. Ego sup. hoc lib. cap. 3. num. 69.

10

11

12

Et in † mandato generali non veniunt, quæ Princeps specialiter concessurus non esset, cap. in generali, de reg. iur. in 6. l. obligatione generali, D. de pignor. cum traditis à Castrenf. conf. 335. num. 2. lib. 1. Trẽtacinq. lib. 2. var. resol. tit. de procur. resol. 2. num. 18. D. Ioan. Bapt. de Larrea discept. Granat. 19. num. 9. & seqq. ubi, quòd nec administratori omnium bonorum insolita permittuntur, eleganter Aug. Berous quæst. fam. 25. n. 4. ubi cum communi resolvit, quòd etiam si in mandato adiecta sit clausula, per quam dominus concessisse dicatur procuratori potestatem faciendi omnia, quæ ipse dominus posset, adhuc hanc clausulam non operari speciale mandatum, quoad ea, quæ specialem expressionem requirunt, licèt in alijs censeatur esse cum libera: quibus notanter addit Thom. Grammat. dict. conf. 83. quem refert & sequitur Avendañ. in diction. verb. *Virrei*, quòd etiam † ubi speciale mandatum Proregibus ad arduas aliquas, & insolitas causas datum reperiatur, ita tamen illud temperare debent, ut non nisi ex gravi etiam causa ad illius executionem descendant.

13

14

Ex quibus principijs facilè cognoscere possumus, † nostros Indiarum Proreges, tam ex suis mandatis, & instructionibus, quàm ex antiqua cõsuetudine, ea omnia ordinare, & disponere posse, quæ ad provinciæ sibi cõmissæ securitatẽ, & gubernationẽ, ac præcipuè Indorum conversionem, & conservationem cõveniũt. Quo in numero est facultas † seditiosos, & scandalosos ab eisdẽ provincijs expellendi, quia teste Cassiod. lib. 6. epist. 23. messis Principis præcipua in cunctorum quiete consistit. In quo tamen qualiter se habere de-

15

16

debeant, maximè si Ecclesiastici sint, latè dixi sup. lib. 3. cap. ult. per totum.

17 Possunt † etiam Indorum Commēdas cōferre, & ad hoc speciale mandatum illis dari solet, eoque uti debent sub modo & forma, quam tradidi sup. lib. 2. cap. 5. & 7. quamvis non possint earundem Commendarum alienationes confirmare, ut dixi eodem lib. cap. 14. num. 14. quidquid in feudis contrarium arbitretur Capicius ibidem relatus, & disputet, post alios, Mastrill. dict. cap. 6. num. 53. nec spurios ad eadem feuda, vel ad quævis alia legitimare, quia hoc eis specialiter prohibitum est per schedul. Indiarum, ut etiam dixi dict. lib. 2. cap. 17. num. 39. quidquid alibi contrarium observetur, si credimus Mastrill. d. cap. 6. num. 51.

18 Similiter privativè † ad Audiētias, & alios quoslibet Magistratus officia, & beneficia suæ gubernationis provident, & præsentant, exceptis his, quæ Rex suæ provisioni specialiter reservavit, de quo etiam quoad officia, & qualiter in eis procedere, & Auditores cōsulere debeant, dixi suprà hoc lib. cap. prox. num. 37. & num. 52. & seqq. & quoad beneficia, lib. 3. cap. 3. & 4. & idem in Prorege Neapol. & Siculo tractat Mastrill. d. cap. 6. n. 104. & seqq. & num. 200. & 201. Quinimò, † & in

19 reservatis ad provisionem Principis, si fortè vacare contigerit, ea etiam commēdare, seu ad interim providere solent cum medietate salarij, ut disponitur per sched. 2. April. ann. 1608. & 20. Octob. 1621. & alias quamplures. Quod tamen non practicatur in officijs Auditorum, vel similium, nec in præbēdarijs

20 Cathedralium, & graviter † reprehēsus fuit Dom. Prorex D. Andr. Hurtado de Mendoça Marchio de Cañete per sched. dat. Brux. 15. Martij ann. 1559. quæ habetur 1. to. pag. 295. quòd in his provisionibus, etiā interinarijs, manum imponebat, & Auditores, Quæstores criminū, Notarios, Præbendarios, & alios similes officiales creabat, & constitue-

21 bat. Nam † creatio talium Magistratuū supremorum ad Regem tantùm spectat, ut copiosè explicat Ponte de potest. Proreg. tit. de elect. official. per tot. & Mastrill. sup. num.

22 190. Qui tamen † creationem Notariorū eis concedit n. 273. quod tamen apud nos denegatur per d. sched. & aliam noviorem 22. Novemb. an. 1621. nisi in officijs Tabellionatus, quorum venditio ipsis commissa est.

23 Et qualiter possint † electioni iudicum ordinariorum, & aliorum officialium, qui à Capitulis civitatum singulis annis eliguntur, interesse, & eas, aliasque ordinationes ab eisdem civitatibus factas confirmare, dixi sup. hoc lib. 4. cap. 1. num. 6. & seqq. & tangit in simili Mastrill. suprà num. 43. & 246. ubi numer. 256. agit, qualiter possint dare licentias se absentandi prædictis officialibus, & num. 259. & seq. qualiter admittere renuntiationem officiorum, & beneficiorum, & num. 252. qualiter & quando prohibere civitatibus, ne mittant Legatos ad Regem. Quod etiam apud nos eisdē permittitur per schedul. Matrit. 11. Iunij ann. 1621. & num.

24 94. qualiter possint † gabellas imponere, de quo etiam agit Berart. dict. cap. 9. num. 23. Gambac. de immun. Eccles. lib. 5. c. 44. num. 9. Graffis decis. aur. par. 1. lib. 2. cap. 125. num. 14. & Ioan. Malderus 2. 2. tom. 5. cap. 6. de vectigal. & trib. dub. 3. & alij, quos ipsi citant.

25 In ijs quoque, quæ iustitiæ administrationē concernunt, tam in civilibus, quàm criminalibus, † licèt regulariter se immiscere non debeant, quoniam id præcipuè Audientijs Indiarum, & Quæstoribus criminum concessum est, ut dixi sup. cap. 3. 4. & 5. & in simili alijs relatis tāgit Mastrill. d. c. 6. n. 38. Vigilare tamen debent tanquam Capita, & Præsides earundem Audientiarum, ut per ipsas integrè, & breviter iustitia administretur, litesque expediantur, atque adeò in ipsis Tribunalibus sæpè, & in secretiori consessu semper cum eisdem Auditoribus, & Quæstoribus consedere, quia licèt suffragiū in illis causis non habeant, plurimum tamen eorum interventio, & auctoritas ad rectam ipsarum determinationem prodesse solet; dummodò libertatem suffragandi non impediant, nec voluntatis suæ, vel vultu, aut nutu signum ostendat. Qua de re dixi etiā aliqua sup. cap. præced. & idem iubent plures sched. Regiæ, notatæ in d. summar. Recop. lib. 4. tit. 3. quæ hāc curam Proregibus iniungunt, & quòd manu propriā sententias non criminales firment, atque communiāt, licèt in eis (ut dixi) votum non habeāt, ut disponitur in cap. 24. instruct. Proreg. 1. tom. pag. 331. & 2. to. pag. 7. & 93.

26 Quod tamen † Neapoli, Siciliæ, & Cathaloniæ ipsis cōceditur, ubi Senatores sunt in paritate votorum, ex traditis per Fontanel. de pact. nuptial. clausf. 3. num. 33. fol. 13. Mastril. sup. num. 39. & Berart. qui insignem casum refert Excell. Ducis de Alcalá in d. specul. visitat. cap. 9. num. 24. & 25. Quod tamen in nostris Indijs, solùm usitari, & observari vidi in visitationibus generalibus carceratorū in ferijs Paschalibus, in quibus Dom. Proreges cum Auditoribus semper intervenire solent, & ipsis discordantibus, suffragium emittunt.

27 Favore † quoque Indorūinspecto, permissum est Proregibus Novæ Hispaniæ per sched.

quandam dat. Matrit. 9. April. ann. 1591. quã etiam in Regnis Peruanis primus induxit, & observari fecit Dom. Marchio de Montesclaros, ut Proreges de eorum causis, & querelis breviter, & de plano iustitiã expediant, aliquo ex Auditoribus, vel alio viro litterato in assessorẽ sibi ad hoc munus adlecto, & eorum sententia primam facit instantiam, quod si ab ea appelletur, ad Regalem Curiam causæ remittitur, & ibi altera sententia, sive confirmatoria, sive revocatoria terminatur. Idẽque Indorum favor efficit, ut in Nova-Hispania ipsi soli Proreges contra Correctores procedere, & iudices dare possint, ut disponitur per sched. eiusdem datæ. Informationes autem secretò ab his iudicibus factæ si grave quid, & supplicio dignum habere cõpertæ sint, ad Regalem Audientiam statim remitti debent, quam penes regulariter decernendorũ similium iudicum ius & potestas est, licèt electio personæ ipsis Proregibus tanquam Præsidibus reservetur, ut tetigi suprà hoc eod. lib. cap. 3. num. 19.

28 Qui etiam † Proreges cognitionem contra Auditores habent in causis, & casibus, de quibus egi suprà hoc lib. cap. 4. ex num. 70. & præterea provincias sibi commissas visitare solent, & possunt, & tunc etiam iustitiam partibus querelantibus, & præsertim Indis administrant, litteratis assessoribus ad hoc secum adductis, ex l. observare, D. de offic. Proconſ. l. 22. tit. 9. par. 2. Authent. de collator. § ad hæc prohibemus, l. 1. tit. 4. lib. 3. Recop. Quod tamen Ego, inspectis alijs schedulis, quæ eis prohibent, ne se in negotijs iustitiæ intermisceant, ita limitandum existimarem, ut solùm de illis causis cognoscerent, quæ in mora periculum haberent, & breviter, ac de plano expediri possent, aliàs autem proprijs iudicibus terminandas remitterent. Aliter enim iudiciorum ordo turbabitur, & ipsa visitatio impedietur, † quæ

29 brevem expeditionem requirit, & ut Proreges eam aggredientes sine magno comitatu incedant, & subditis molesti, aut gravosi nõ sint, ut expressè dicitur in dictis iuribus, & latè de Principibus loquens, & an expediat, ut ipsi personaliter suas provincias lustrent, & visitent. Mag. Marq. in Gubern. Christ. lib. 2. cap. 31. §. 5. pag. 151. Petr. Andr. Canonh. in Aphorism. polit. 1. to. pag. 275. & Bobad. qui etiam de Correctorum visitationibus loquitur, lib. 5. cap. 1. & lib. 2. cap. 7. n. 5.

30 Cura item, † & administratio Rei Dominicæ, ad eosdem Proreges primo loco, præter Regios officiales spectat, & præ omnibus commendatur, tum in suis instructionib. cap. 57. tum in sched. dat. Pintiæ 12. Iulij ann. 1556. & in alijs innumeris. Ita tamẽ † ut nihil de fisci iuribus Regiovè patrimonio, aut

31 reditibus ultra statuta & consueta expẽdere, vel largiri inconsulto Principe possint, & si quis fortè casus occurrerit, qui consultationem non patiatur, generalem consessum Auditorum, & aliorum Ministrorum convocare debent, iuxta ea, quæ dixi d. cap. 4. n. 45. Quibus de iure communi consonant, quæ copiosè tradit Palac. Rub. in repet. Rubr. §. 66. n. 27. & 30. post gloss. verb. *Liberam*, & Innoc. & alios in cap. grãdi, de supplend. negl. Prælat. lib. 6. Matienz. in l. 3. tit. 3. gloss. 2. n. 3. lib. 5. Recop. & disputat Trentacinq. aliquas limitationes adducens, conf. 71. n. 16. Mastril. d. cap. 6. n. 131. & 151. & seqq. & n. 262. ubi, quòd nec nundinas concedere possunt, & n. 40. & 189. ubi, quòd nec iurisdictionem, nec Regalia. Quod adeò verum est, † ut licèt

32 priscis temporibus possent agros servidos, & pascua pro libito distribuere, ex sched. 7. April. 1531. & 27. Octob. 1535. & 29. April. 1549. & 18. Maij 1572. postea tamen per aliã noviorem dat. Pardi 1. Novẽb. an. 1591. quæ habetur to. 1. pag. 65. Eisdem præceptũ fuerit, ut hæc omnia vendere curent, ad aliquam Regiarũ necessitatum sublevationem. Quod Mexici ad unguem servatur, Limæ verò aliquãdo gratuitò dicti agri, & pascua cõcedi solent, & aliquando cum intrusis, & iniustis possessoribus pro minori pretio, & sine subhastatione ex iustis causis cõponi. In quibus sanè omnibus, & in alijs similibus, quæ dictam administrationẽ concernunt, † valdè

33 cautos, & vigilantes esse eosdem Dom. Proreges oportet, cùm sint plurimi, qui Regium patrimoniũ, ac fiscalia iura intercipere ubiq; procurent, ut aliàs inquit Plin. in epist. 29. ad Trajan. lib. 10. ibi: *Multæ enim pecuniæ varijs ex causis à privatis detinentur, præterea quædam minimè legitimè sumtibus erogantur.*

Rursus cùm salutem loci tueri, nulli magis conveniat quàm domino loci, ut inquit I.C. in l. nam salutem, D. de off. Præf. vigilũ. Pos-

34 sunt † imò & debẽt Proreges provincias sibi cõmissas, earũque maria, & littora ab hostium, tum externorũ, tum internorum & Pyratarum invasionibus tutari, ac defendere, quod ipsis enixè commẽdatur in suis instructionibus cap. 55. & de iure cõmuni cavetur in l. congruit, D. de offic. Præsid. dict. l. 22. Partit. & l. 1. tit. 4. lib. 3. Recopil. Et quò commodiùs his expeditionibus militaribus intendere possint, † peculiari titulo Ducum,

35 sive Capitaneorum generaliũ donantur, seorsum à titulo Proregali. Eoque militiæ favor processit, ut privativè ad alios iudices

de

de illis, eorumque causis civilibus & criminalibus, ubi actu militant, iidem Proreges tanquã tales Capitanei cognoscere iussi fuerint, tam in prima, quàm in secunda instantia, per sched. Matrit. 2. Maij ann. 1588. & 9. April. 1591. & plures alias, quæ reperiuntur in 4. tom. impress. pag. 24. & plenius per noviorem, quæ huius cognitionis ultimam formam præscripsit, dat. Matrit. 2. Decemb. ann. 1608. cuius virtute Proreges, & alij Præsides & Gubernatores militares, quatenus eâ utuntur, subrogati videntur in locum, & iurisdictionem antiqui † Magistri militum, quæ qualis olim fuerit, & qualis hodie sit, & de varijs quæstionibus, & competentijs, quæ circa ipsius usum, & praxim se offerre solent, & an tantùm in delictis militaribus, an etiam in omnibus admitti debeat, ad variorum iurium invicè in hoc pugnantium explicationem, latissimè agunt plures Auctores, quos plenâ manu congessi sup. lib. 2. cap. 3. num. 8. & 9. ubi egi de Lancearijs & Arcabucerijs Peruanis ad Proregis custodiam deputatis. Quibus nunc signanter addo Mastrill. dict. cap. 6. num. 207. & seqq. & Berart. in specul. visit. dict. cap. 9. ex num. 42. Dom. Valençuela consil. 160. num. 20. & consil. 200. num. 33. Carrasc. ad leg. Recop. cap. 9. ex n. 15. in ipsis nostris terminis Proregem Siciliæ, Neapolis, Cataloniæ & Perù, loquentes, qui etiam simul sunt Capitanei generales, & latè tractantes, quæ eis virtute huius muneris competant, & quomodo ab ipsis ut à talibus Capitaneis appellatio interponatur, & prosequatur, quod valdè notare expediet, † quoniam semel & iterum dubitari vidi, an latâ secundâ sententiâ per Proregem de sui assessoris cõsilio, detur locus appellandi ab ea, saltem ad supremum Indiarum Consilium, *en su Iunta de guerra*? Qui articulus necdum plenè resolutus existit, & variè à varijs Senatoribus terminatur. Sed, meo iudicio, nõ rectè, cùm in dictis causis recusari possint, ex Carrasc. ubi sup. & appellatio, & recusatio à pari procedit.

36

37

Sed planè licèt tanta taliaque sint, quæ Proreges, & alij Præsides, qui Prætoriales (ut vocant) gubernationes habẽt, facere possunt, † adhuc tamẽ agnoscere debent, excelso excelsiorem esse alium, & tunc melius cõcessâ sibi facultate uti, cùm eam voluntati, & dispositioni Principis, quem repræsentant, subijciunt, & cancellos sibi præscriptos non transgrediũtur. Etenim † legibus nullo modo soluti sunt, nec de potestate absolutâ; sed iuxta iuris, & mandatorum suorum Generalium, & specialium formam regulata, procedere possunt; ut pluribus ostendit Luc. de Pena in l. contra publicam, n. 11. C. de re milit. lib. 12. Marchessan. de commission. 2. to. pag. 553. n. 3. Petr. Gregor. Bobad. Antibol. Mar. Ital. Ponte, Capiblanc. Belluga, Cancer. Cerdan. & alij, quos refert & sequitur Mastril. d. cap. 6. n. 37. & seqq. & n. 267. & Berart. d. c. 9. n. 20. ubi benè advertunt, hoc ipsum in suis titulis, & in peculiaribus schedulis caveri, quas ibi recensent. Prout & de iure Indiarũ passim in mille alijs cautum reperitur. Licet verum sit, † novas, & extraordinarias iussiones Regis quoad implemẽtum, & executionem suspendere posse, & semel, atque iterum replicare, absque eo, quod ullum inobedientiæ crimen admittant, si ex illis aliquod grave inconveniens, vel nocumentum Reip. oriri posse intellexerint; vel notoriè iniustas, aut pravis, vel falsis relationibus, vel suggestionibus extortas, magis quàm impetratas cognoverint, cap. si quando, de rescript. Cassiod. lib. 6. epist. 5. ibi: *Nã pro æquitate servanda, & nobis patimur contradici, cui etiã oportet obediri*, cum alijs, quæ ad hoc idem probandũ latè adduxi sup. lib. 2. cap. 8. n. 51. & seqq. quibus nũc addo Silvam nuptial. 6. par. quomodo in iudicãd. pro cõm. opin. ex n. 49. Bobad. in polit. lib. 2. c. 10. n. 59. Navar. in cap. inter verba 11. q. 3. corol. 53. Alfan. collect. 507. Conrad. in temp. iud. lib. 1. c. 1. §. 4. tit. de præst. Imp. num. 16. Anguian. de legib. lib. 1. cõtr. 5. à n. 39. Farin. omninò videndũ, q. 97. n. 44. & seqq. Sesse 2. to. in epist. ad Regem, n. 68. Pòre cons. 55. à n. 16. lib. 1. Barth. Philip. de Cons. discurs. 7. fol. 51. Navarrete discurs. polit. 1. Flamin. Cartar. de execut. sent. cap. fin. à n. 335. & idẽ esse, si cesset ratio rescripti, ex Tiraq. de cess. causa, verb. *Rescript.*

38

39

40

Quibus tamen cessantibus, vel in dubio cõstitutis, † pro mandatis Principũ est præsumendum, & eis obedire longè securiùs, iuxta consilium gloss. in cap. quid culpatur; verb. *Iniquitas* 23. q. 1. & cap. ad aures, verb. *Obedientiã*, de temp. ordin. & illud Proverb. *Viri obedientis multiplices victoriæ*, cum alijs, quæ cõgessi sup. lib. 2. cap. 23. n. 78. & seqq. & Mart. Delr. in Adag. sacr. 2. to. adag. 223. pag. 237. & conducit elegans, & omninò legendum epigramma Hispanum, vulgò *Soneto*, Barth. Leonardi de Argensola inter eius poëmata nuper excussum, pag. 484. & doctrina Farin. & aliorum, quos ipse recenset tom. 3. crim. q. 111. n. 435. ubi inquit, † adeò promptos, & vigilantes esse debere in mandatis Principum exequendis, ut etiã si aliquid ipsis iniungatur sine præfinitione temporis, debeant id primo quoquo tempore, & quanto citius potuerint, exequi,

41

42

Ex quo principio descẽdit, quòd nõ † pos-

43

sint, nec debeant Proreges in causis sibi cõmissis ex abrupto, & non servato iuris ordine procedere, neque secundùm suam conscientiam, & præter causæ merita iudicare, ut observant Mastrill. ubi sup. num. 78. Menoch. cons. 92. num. 81. Burgos de Paz in proœm. leg. Tauri, num. 262. & seqq. & Osasc. decis. 79. à num. 44. Berart. n. 21. Et † quòd pœna reservata arbitrio Regis, non extendatur ad arbitrium Proregis, quamvis eum repræsentet, ut per Afflict. ad const. Neapol. tit. de homicid. rubr. 27. num. 74. fol. 114. Necnon etiam † quòd non possint, nec debeant causas à iudicibus ordinarijs, & multò minus à Regijs Cancellarijs avocare, vel eis inhibere, earumvè sententias rescindere, vel irritas facere, cùm & hæ legis vicem sortiantur, ut dixi sup. cap. 3. num. 41. & latè per eundem Mastrill. d. cap. 6. num. 38. & 161.

44 45

Qui etiam num. 147. & seqq. & num. 154. & 226. & Berart. num. 33. tractât, † an possint delictorum remissionem, vel compositionem facere? aut in causis criminalibus revisionẽ concedere? & idem prosequuntur Scaccia de iudic. lib. 1. pag. 241. Petra de potest. Princ. cap. 21. num. 21. Quod tamen de iure nostro Indiarum dubitari non potest, quia licèt publicas schedulas Proreges secum portare soleant, quæ hanc remissionem delictorum, & pœnarum eis permittunt, per alias tamen secretas, præcipuè illam Dom. Proregi Principi Squillacens. datam 27. Sept. ann. 1614. & per caput instruct. cap. 13. eisdem præcipitur, ut hoc non nisi raro, & ex magna causa faciant, in hæc verba: *Teniendo entendido q̃ no aveis de perdonar delitos, que no fueren de rebelion, ò dependientes de ellos. I que de este poder no aveis de usar sino fuere en casos de guerra, i alteraciones*: quod etiam disponitur per alias schedulas, quas reperies in dict. summar. lib. 3. tit. 3. l. 32. & 33. quarũ schedularum specificam mentionem faciens, ita hanc quæstionem resolvit Illustriss. elect. Archiep. Mexicanus Dom. D. Felician. à Vega in cap. 4. §. de adulter. num. 76. & seqq. de iudicijs. Estque valdè consonum dispositionibus iuris communis, quibus docemur, † talem pœnarum remissionem esse de Regalibus, & Principi specialiter reservatis, l. relegatorum, in fin. D. de pœn. l. 1. §. fin. de quæstion. cum alijs latè traditis à Luca de Pena in l. contra publicam, C. de re milit. lib. 12. Isernia in tit. quæ sint Regalia, verb. *Argentariæ*, num. 7. Avendañ. de exeq. mand. 1. par. cap. 7. num. 7. vers. *Tamen in remittendo*, Octavian. Cacheran. decis. Pedem. 101. ubi dicit, quòd etiam Vicarius Imperij eam facere nequit, Bossio in tract. de remed. ex sola clem. Princip. num. 46. & idẽ probat text. apud nos expressus in l. 1. & 2. tit. 32. par. 7. & in l. 15. tit. 5. lib. 2. Recop. ubi Auditoribus hæc facultas denegatur.

46 47

Rursus, licèt Mastrill. ubi supr. n. 188. docere videatur † potestati, & arbitrio Proregum Siciliæ relinqui, ex causis sibi benè visis, Senatores, & alios iudices, suspectos declarare, & alios suo loco subrogare; apud nos tamen contrarium observatur, quia regulariter solus Princeps removere potest officiales, quos ipse posuit, & probavit, ut dixi sup. hoc lib. cap. 4. num. 79. & Prorex Auditorũ iurisdictionẽ in administratione iustitiæ turbare non potest, sed eos ut collegas tractare, & habere, laterique suo sociare, ut etiam dixi cap. 3. ex num. 41. Adeò ut in quæstionem vocatum sit, an duas ipsorum aulas ad alicuius negotij expeditionem coadunare possit, ut etiam latè disputavi eod. cap. 3. ex num. 67. & novissimè tangit Carrascus in tract. de casib. Curiæ, num. 181. Et hoc de non turbãda, vel innovanda Auditorum iurisdictione in tantum procedit, ut habeat locum, † quamvis ipsi Proregi fortè rescriptum sit, ut in aliquo negotio iustitiam faciat, nam debet intelligi, ut eam fieri, & administrari curet per Magistratus, quibus commissa fuerit, ut dixi eodem cap. 3. num. 43. & ultra Auctores, quos ibi refero, in ipsis nostris terminis, tradit & ornat Mastrill. d. cap. 6. num. 87.

48 49

Quod semper Proreges summè observare debebunt, & non † vexare, vel nimis fatigare dictos Auditores, eos multis negotijs, cõsultationibus, vel occupationibus onerando, quod quàm sit damnosum, elegantissimè, ut solet reliqua, animadvertit Mag. Marq. in Gubern. Christ. lib. 1. cap. 20. §. 3. pag. 121. cui addo notabilem sched. 17. Sept. 1616. expressè iubentem, *Que los Virreyes i Presidentes se abstengan de llamar à los Oidores à sus casas à horas desacomodadas, ò indecentes, si la gravedad de los negocios no obligàre à ello.*

50

Idemque dicendum est † in relinquendis, vel remittendis unicuique Senatui, vel Tribunali, causis, & negotijs, quæ eius propria fuerint, ita ut singuli Ministri suis officijs cõsueto tempore, & modo fungantur, nec nisi raro, & ex magna causa, alij, aliorum actionibus misceantur, & privatis sessionibus, quas *Iuntas* dicunt, negotia, quæ proprios habent iudices, terminentur, hoc † enim sæpè plus damni, quàm utilitatis afferre solere, expressè probat text. in cap. novit, de his quæ fiunt à Prælat. Lucas de Pena in l. omnes iudices, C. de Decurion. lib. 10. post num. 40. & in l. humilioribus, C. de suscep. & arcar. per text.

51 52

ibi,

ibi,ubi, *Publica auctoritas vacillare dicitur, si Curiales extraordinarijs oneribus occupētur*, Palæot.de sacr. Consist. consult. 1.par. q.3.art.5. & 6. ubi, quòd † iniuriâ iudices 53 afficiuntur,quando de spectantibus ad eorum officium alij consuluntur, Ponte d.tract.de potest. Proreg. tit.12.num.4. & 7. & decis. 36. num.12. ubi, quòd tristitia maxima ex hoc afficiuntur populi; Tribunalia exauctorantur, omniaque tandem confunduntur, & subvertuntur, Mastrill. de Magistr.d.cap.6. num.161. ubi refert esse de hoc epistolā Regiam ad Dom. Proregem Neapolitanū Comitem Benavēt.directam 20.Sept. an.1608. & meliùs lib.3.cap.4.num.151. & 152. ubi ait: *Quòd huiusmodi delegationes, & ludibriū Tribunalibus iudicum ordinariorū, & Reip. maximum detrimentum afferre consueverūt. Eo maximè ob difficultatem in unione diversorum Magistratuum, & alia, quæ infinitas reddunt causarum expeditiones.* Plenè & eleganter plures alias rationes adducens P. Fr. Ioan. de Santa-Maria in sua eleganti Politica Christ.cap.13. vers. *Escusen los Reyes de todas maneras las jūtas que se han introducido para cada negocio, &c.* Bermudez de Pedraza in tract. de secret. Regis, discurs. 3. fol.25. & Barbosa in lib. *de brevedad de despachos*, cap. 10. quibus favent verba & exempla, quæ sumi possunt ex Cornel.Tacit.lib. 3.annal. fol.53.lib.4.fol.75.num.18. & lib. 6.fol.104.num.39.

54 Deinde † licèt in alijs Proregibus, ut idem Mastrill. ait d. cap.6.n.97. ubi aliquid pronuntiant,vel providēt,pars,quæ se læsam senserit,non nisi ad Regem appellare possit, ex l.à Proconsulibus, C.de appellat. l.si quis adversus,& Auth.quæ supplicatio, C.de precib.Imp.offer.l.4.tit.24.par.3.cum alijs traditis à Dom. Valençuela in monit. contra Venet. 6.par. num.82. fol.364. In Indicis tamen,fortè propter longam distantiā viarū, contrà observatur, & ad Regales Audientias appellare licet, sub modo & forma, quā tradidi suprà cap.3.ex num.39.

Et hoc generale esse existimo; exceptis causis, in quibus procedunt tanquam Capitanei generales,sive Magistri militū, de quibus egi sup.hoc cap.num.36.quamvis aliqui 55 Proreges nervosè defendant, † tales appellationes non esse admittendas à provisionibus, quas expediunt super Indis alicui dandis, vel auferendis: *Para sus estancias, labranças, ò minerales*, quasi hoc meræ,& puræ gubernationis,sive gratiæ, aut arbitrij sit, & in quo pars nullum ius prætendere possit, neque Regales Audientiæ iurisdictionem exercere: de quo cùm Limæ essem ingens fuit controversia ann.1618. cum Dom. Prorege Principe Squillacēsi super Indis ablatis cuidam Ludovico Ximenez Gallego. Sed nihilominus contrarium obtinuit,& apertè decidi videtur ex generalitate sched.dictaim appellationem permittentium,de quibus d.cap.3. ex num. 39. & præcipuè ex alia noviori 15. Sept.ann.1613. quæ in terminis distributionis Indorum loquitur. Qui cùm à Proregibus ex arbitrio, aut gratia, rationis regulis trutinata,distribuendi, vel tollendi sint, non est dubium,quin ab eiusmodi decretis appellari possit,ex traditis à Menoch. de arbitrar. lib.1.q.7.num.7.& q.8.& Matth.de Afflict. qui hinc deducit † Proregem non habere li- 56 berum arbitrium, in constit. Neapol. lib. 1. rubr.27.num.74. Atque adeò malè faciunt qui in his, aut similibus causis recursum appellationis impediunt,quia eo † ipso Princi- 57 pis reverentiam, qui contrarium statuit,quique provocari debet, insuperhabere videntur,& in quoddam veluti læsæMaiestatis crimen incidere, cap.1. in princip. de appell. in 6.cap.sciant 2.q.6.l.1.tit.1.l.14.tit.18.lib. 4.Recop.cum plurimis alijs congestis à Luca de Pena in l.unic. in fin. C.ut nemo suscip. rustic.ad suum patrocin.lib.11.col.10.Puteo de syndic.in princip.tit.de excess.Baron.cap. 2.fol.mihi 88.Rebuff.in tract.de evocat.q.6. num.60. Aviles in cap.1.Prætor.gloss.1.n.3. Avend. in cap.6. num. 4. & Bobad. omninò videndo, qui plura hac in parte pro auctoritate Cancellariarum considerat, lib. 2. cap. 16.num. 81. & num. 107. Vt omittam, † in 58 dubio semper appellationi deferendum esse. Habet enim fundamentum in montibus sacris defensionis,& iuris naturalis, & sic † at- 59 tentatum contra eam est magis privilegiatū, quàm spolium,ut per Robert. Lancell.de attent.in præf.1.par.num.3.& latissimè in 3.p. cap.30.à num.6. Et inde benè inquit Avend. ubi sup. num. 5. quòd non sufficit † quòd iu- 60 dex à quo deneget appellationem; quia nihilominus iudex, ad quem, potest providere iustitiam. Quod tamen fallit in dictis Cancellarijs Indiarum, quia Prorege perseverante in non deferendo appellationi,ei stare iubentur; donec Princeps consulatur, ut dixi sup. hoc lib.d.cap.3.num.40. In alijs autem † nō 61 possunt,nec debent mutare ius, neque stylum Cancellariæ & iudicij, quamvis eis liberum arbitriū in procedendo concessum sit, ut latè per Barba.col.47.lib.1.col.fin. Ias.in Auth. iubemus, C.de iudic. Grammat. cons.84.n. 4.Marsil.sing.118. Menoch.lib.2. præsumt. 8.num.16. Matth. de Afflict.ad const. Neapol.lib.1.rubr.24.de violent.circa poss.num. 57.& 58.ubi asserit, quòd † Prorex nō po- 62 test

test cumulare possessorium, & petitorium, quod etiam sequitur Menoch. de recup. rem. 15. num. 369. in fine.

Et quemadmodum patienter ferre debent Proreges ab eis appellari, ita scire ipsos oportet, † quod etiam ut suspecti possunt recusari. Nam contrarium † solùm supremis Principibus indultum est, quorum Maiestas, & auctoritas facit, ut procedant recusatione remotâ, ut latè per Parisiũ cons. 31. num. 97. & plures alios relatos à Carrasco statim citando, num. 19. & 20. quod non ita in Proregibus militat, ut per text. in l. Senatusconsulto, D. de offic. Præsidis, l. qui iurisdictioni, D. de iurisd. omn. iud. & alia iura similia consuluit Portius Imolens. loquens de recusatione Proregis Neapol. cons. 91. vol. 2. Menoch. cons. 1159. num. 6. vol. 12. Mastrill. d. cap. 6. num. 182. & latiùs decis. 151. per totam, idem Mastrill. d. lib. 6. cap. 3. n. 20. & lib. 3. cap. 4. num. 21. & 22. Mainard. decis. 78. & seqq. Giurba decis. 99. Ramon. cons. 3. per tot. & de nostris Indiarum Proregibus specificè loquens D. Carrasc. ad leg. Recop. cap. 9. in princip. ex num. 5. qui nõ solùm pro tali recusatione concludunt, verùm & illud in disputationem deducunt, an † Prorege, vel Præside alicuius Cancellariæ, vel Senatus recusato, totus quoque ipse Senatus, vel Cancellaria recusata maneat, ut latiùs apud eosdem videri potest, quamvis apud nos nusquam hoc praxi receptum sit, nisi fortè aliqui ex Senatoribus ita Præsidi affecti probentur, ut ipsi quoque ex eisdem causis, ac ille, recusari possint, quod rarò contingit.

Quæ omnia nobis aditum præstant, ad decidendam aliã quæstionem, quæ Mexici oblata fuit, & magnis altercationibus ventilata anni 1625. in Proregnatu Dom. Marchionis de Gelves, nempè an † Proreges excommunicari possint ab Episcopis, vel eorũ Vicarijs, aut alijs iudicibus Ecclesiasticis. Et quamvis in Regibus, vel Imperatoribus hoc valdè controverti soleat, † alijs affirmantibus nullo iure communi ab eiusmodi censuris Ecclesiasticis exemtos esse, nisi speciale indultum sedis Apostolicæ ostendant, ut non possint nisi ab ea sola excommunicari, quale Galliæ Reges habere affirmat Carol. Grassal. lib. 2. Regal. Franc. cap. 7. pag. 63. Alijs verò eodem privilegio Imperatorem, & omnes Reges Christianos iam ex antiqua consuetudine uti dicentibus: quorum opiniones doctè & diligenter, ut reliqua solet, novissimè congessit Illustris. Dom. Archiep. Vlyssiponens. D. Roder. Acuña in notis ad cap. Valentinianus, 63. dist. num. 3. & 4. pag. 553. ubi pro hac ultima citat D. Antonin. Silvest. Enriq. Saa, Graffis, & Vgolinum, cui Ego addo Sairum in thesauro casuum conscientiæ, lib. 1. cap. 8. num. 7. pag. mihi 35. col. 1. Avilam de censur. 2. par. cap. 4. disp. unic. dub. 4. concl. 3. qui hoc certum videri inquit, & Filiuc. 1. tom. quæst. moral. tract. 11. & 1. de cẽsur. cap. 5. num. 134. ubi ait: *Hinc est, ut ferè Principes omnes ex privilegio, vel consuetudine non possint censura affici, nisi à Papa.* In Proregibus tamen, † nullum adhuc Auctorem vidi, qui talem immunitatem concedat, nec puto repræsentationem Regiæ personæ, quam habent, sufficere posse ad hanc extensionem faciendum, cùm hoc privilegiũ ipsis dumtaxat Regibus specialiter concessum dicatur, l. 1. D. de iurisd. omn. iud. & in gratiosis, vel exorbitantibus, etiam ubi maior paritas rationis reddi potest, extensio nõ admittatur, cap. quæ à iure 28. de reg. iur. in 6. ubi Dynus & Pechius, Cardin. Tusch. litt. E concl. 589. num. 5. & seq. & magis in nostris terminis Philipp. Franc. in cap. nõ putamus, col. 2. verb. *Delegatio tamen*, de consuet. lib. 6. quem refert & sequitur Sbrozius de off. Vicarij lib. 2. cap. 24. num. 8. ubi docet, † quòd si aliquid concedatur Principi ratione suæ dignitatis, illud non extenditur ad eius Vicarium. Necnon etiã ex illis, † quæ de iurisdictione Inquisitorum in Proreges, & alios similes Gubernatores (licèt ab ea Reges exemti sint) dixi sup. lib. 3. cap. 24. ex num. 51.

Et quòd etiam † syndicari, & visitari possint de his, quæ durante officio gesserunt, dixi item supra hoc lib. 4. cap. 8. num. 15. in quo syndicatu sæpè accusari, vel conveniri solent pro damnis, quæ privatis in suis facultatibus vel iuribus irrogarunt, quia certum est, quòd ius † eis quæsitum tollere non posset, & si intentẽt, potest eis resisti, ut per Azeved. in l. 2. num. 26. tit. 11. lib. 4. Recop. Quãvis † dilationes, sive litteras moratorias debitoribus ex iustis causis, adinstar Regis, concedere valeant, iuxta ea, quæ tradit Rebuff. 2. to. ad leg. Gallic. in tract. de litt. dilator. art. 1. gloss. 6. & plures alij, quos refert & sequitur Mastrill. d. cap. 6. num. 243. & seqq. & Ioan. Hævia in Laberynt. contract. lib. 2. cap. 11. num. 22. quia aliàs † Proregi nunquã in præiudicium tertij potestas dari videtur, ut signanter inquit Rebuff. ad reg. Cancellar. de non tollen. iure quæs. gloss. 5. num. 4. fol. 164. quem refert & sequitur Avendañ. in diction. verb. *Virrei.*

Quo exemplo, securè dicere possumus, lõgè minus † eum concedere posse licentiam ædificandi in publico aliquo civitatis loco, ut notanter voluit Lucas de Pena in l. pro ædi-

bus

bus, C. de divers. præd. lib. 11. Camerar. Capic ius, Surgent. & alij, quos refert Mastrill. d. cap. 6. num. 100. addens num. seq. rationẽ, quòd hoc † soli supremo Principi liceat, ex l. 2. §. meritò, & §. si quis à Principe, D. ne quid in loco pub. l. prohibere; §. planè, D. quod vi, aut clam, cum latè traditis à Calicio de iure Fisci, dubit. 8. num. 6. & Ponte de potest. Proreg. tit. de abund. civit. §. 4. licèt idẽ Mastrill. lib. 5. cap. 3. num. 45. hanc licentiã ædificandi in loco publico Magistratibus in communi concedat ex l. fluminum, D. de damn. infect. gloss. in dict. l. 2. §. idẽ ait, verb. *Concessio*, ibi: *A Principe, vel Senatu*, & traditis à Laudens. in tract. de Consiliar. q. 3. Quod tamen Ego interveniente demũ Principis consultatione; eiusque consensu accedente, intelligerem; nam aliàs falsum esset; cùm nullus officialis Regius possit has licẽtias concedere, l. 5. 6. & 11. tit. 7. lib. 7. Recop. ibi: *En que no huviere intervenido licẽcia nuestra*, ubi Azeved. ad hoc probandum citat Bald. Matth. de Afflict. & alios, & idem docet Matienz. in l. 3. gloss. 7. num. 5. tit. 10. lib. 5. Recop. & ita † Limæ iudicatum vidi post magnas altercationes in ardua causa nobilissim. Equitum D. Franc. de la Cueva, & D. Roder. de Mendoça super validitate, vel nullitate concessionis ædificandi in quadam publica platea, quam Dom. Prorex Marchio de Montesclaros eidem D. Roderico cõcesserat. Quod in tantum verum est, ut neque ad ædificationem † Ecclesiarum, vel Monasteriorum possint dicta loca concedere, imò neque etiam in privati solo licentiam eiusmodi novarum fabricarum impertiri, iuxta ea, quæ abundè tractavi sup. lib. 3. cap. 23. ex numer. 26. Sicuti † neque possunt litteras nobilitatis plebeis cõcedere, ut disponitur per sched. an. 1559. 1. to. pag. 295. Neque † titulũ civitatis, aut villæ alicui oppido, vel municipio præstare, ut etiam inquit altera notabilis sched. dat. Matr. 28. Maij ann. 1625. ubi ratio redditur, quòd hæc omnia sunt de reservatis Principi in signum supremæ Dominationis.

Quæ ratio pariter evincit, ut nec possint minoribus † veniam ætatis concedere, cùm hoc etiam sit de reservatis Principi, ex l. 1. & 2. & ibi notatis, C. de his qui ven. ætat. l. unica, C. eod. tit. in Theodos. & traditis à Decio cons. 549. Afflict. in Rubr. quæ sint Regal. n. 10. Calicio de Fisco, dub. 8. prærog. 14. Alban. in notis ad Bart. in l. non ambigitur, D. de legibus, ubi, quòd statutum non potest cõcedere hanc veniam; quia est de reservatis Principi; Scaccia, qui plures alios adducit, de iudicijs, lib. 1. pag. 245. Borrell. de præst. Reg. Cathol. cap. 47. num. 35. & Bobad. in polit. lib. 2. cap. 15. num. 172. ubi hinc concludit dominis vassallorum hoc denegari. Et hoc adeò verũ est, ut Vlpian. † in l. denique 3. D. de minor. doceat, ipsos etiam Imperatores, raro minoribus talem veniam extra ordinem indulsisse, & tanquam ambitiosa dãnasse decreta Consulum, vel Præsidũ, qui eas concedere præsumserant, hoc est magis de facto, quàm de iure, ut novissimè observat Iacob. Gothofred. lib. unico animad. iur. cap. 4. pag. 18. & 19. qui eos reprehendit, qui ex illa lege indicari putant, veniam ætatis ad Consules spectasse. Qui tamen non vidit Novell. const. Leonis XXVIII. in fin. quæ eam Magistratibus apertè concedit: quo fortè exemplo omnes Proreges illam absque ulla hæsitatione concedunt, ut de Indicis Ego testari possum, & de Siculis, & Neapolitanis tradit Mastrill. d. cap. 6. num. 269. & seqq. ubi inquit, hoc quoque expressè in eorũ privilegijs concedi. Quod sanè oporteret, ut etiam in nostrorum Proregum titulis adderetur, ut cessaret difficultas, quæ in hoc articulo oriri potest, ex supra relatis. Et hæc quidẽ de Proregum potestate dixisse; & tetigisse sufficiat, quia mihi scitu digniora, & praxi frequentiora visa sunt; & fortè ab alijs non ita tractata; reliqua ex Auctoribus suprà relatis, ubi opus fuerit, peti poterũt, & ex schedulis, de nostris Proregibus Indiarum agentibus, quæ habentur in 1. to. impress. ex pag. 237. & in summario Recopil. lib. 4. tit. 3. ubi centũ & sex leges ad munus Proregale spectantes, & peculiaria præcepta continentes designatas reperies.

SVMMARIVM CAPITIS VNDECIMI.

1. *PRoregum munus à quo tẽpore incipiat, & desinat? & num. 15. & 25.*
2. *L. observare, §. post hæc, & l. aliquãdo, de off. Proconsul. expenditur.*
3. *L. meminisse 10. D. de off. Procons. expenditur, & illustratur, & num. 18.*
4. *Legati Pontificis nominati cum temporis præfinitione potestas, quousque duret?*
5. *Iurisdictio Episcopi expirat successoris adventu.*
6. *L. si fortè, D. de off. Præsid. expenditur, & illustratur.*
7. *Ignorans aliquando est melioris conditionis, quàm sciens.*
8. *Ciceronis querela de Apio, ob id quòd in Proconsulatu Ciliciæ perseveravit post-*

quàm

quam intellexit sibi à Cicerone in eo esse successum.
9 L. observare, §. rectè, D. de offic. Procons. ponderatur, & illustratur.
10 Successor in officio alterius qualiter debeat, & soleat decessorem de adventu suo certiorare.
11 Auth. de administrat. §. illud, vers. Deponat autem, perpenditur, & illustratur.
12 Successor in officio ex quo die habeat illius usum, iura, & salaria?
13 Officium Proconsulum, Præsidum, Legatorum, & Proregum expirare per solum adventum successoris ad provinciam, tenet plures Auctores, qui referuntur.
14 Officiali, non ostensis litteris officij, non solet credi, & quando id fallat?
16 Præfectus Augustalis in Ægypto residebat, & cur sic appellaretur? & quòd Proconsulibus, & Præsidibus comparatur.
17 L. unic. D. de off. Præf. August. ponderatur, & illustratur.
19 Officialis quilibet etiam si ad tempus limitatum electus sit, elapso termino, officiũ & salarium continuat, usque ad actualem possessionem successoris, & num. 38.
20 Iurisdictio non confertur, neque aufertur ex solo titulo, antequàm novus officialis virtute eius præsentetur, & recipiatur.
21 Iuramentum de officio benè gerendo debet quis subire, antequàm ad illius usum recipiatur.
22 Legati à latere ex magis vera, & communi opinione non debent recipi ante præsentationem tituli suæ legationis.
23 Cap. nobilissimus, 97. dist. cap. lectis, 63. dist. & alia iura similia, ponderantur, & illustrantur.
L. 1. C. de mandat. Princip. ponderatur, & illustratur, ibidem.
24 Proreges, & alij Magistratus non ostẽdunt, neque præsentant titulos suos in ingressu provinciæ, sed in eius capite, seu Metropoli, ubi recipiendi sunt.
25 Proreges non posse uti iurisdictione, & potestate sui muneris quousque iurent, & solemniter recipiantur, plures Auctores expressè tenent, qui referuntur.
26 Decessor non potest officio cedere successori antequàm is solemniter receptus sit, & culpatur urbanitas eorum, qui contrarium faciunt.
27 Iuris publici quæ sunt, privatorum placitis, vel urbanitate mutari non possunt.
28 Officium publicum nemo potest deponere, nisi in manibus eius, à quo accepit.
29 Prorex qui successorem de proximo sperat, quæ possit ex urbanitate ei reservare?
30 Proregem successorem cum decessore concurrere, semper, ubi fieri poterit, excusari debet, & quare?
31 Prorex decedens qualiter instructum relinquere teneatur successorem, per sched. Regias, quæ referuntur.
32 Prorex Peruanus per mare iter facere iubetur ex portu Pamensi ad Limanum, & quare?
33 L. observare, §. ingressum, D. de off. Procons. ponderatur.
34 Prorex ex sola electione acquirit dignitatem officij, & illam conservat, etiam si ante adeptam possessionem moriatur Rex, qui eum elegit, & quare?
35 Regia dignitas nunquam moritur.
36 Proregis officium per quod tempus durare soleat, & schedulæ de hoc agentes.
37 Proregnium Peruanum & Mexicanum, per quot leucas extendatur?
38 Officium quando expiret per lapsum tẽporis, pro quo fuit concessum?
39 Principis dissimulatio in non mittendo successorem officialis, ad certũ tempus designati, pro prorogatione habetur.
40 Officia gravia facilè mutanda non sunt, sed potiùs continuari, & prorogari in benemeritis debent, & quare?
41 Magistratuum crebræ mutationis damna, & edictum Tiberij Imper. ea ostendens.
42 Proregem bonum nunquam mutandum, sed retinendum in officio, & præmijs ornandum, sentit Matienzus, & quare?
43 Calumniæ, & sinistræ relationes contra bonos Proreges scriptæ, respui debent.
44 Antoninus Pius qualiter se haberet in conservandis, & honorandis bonis Præsidibus?
45 Dom. D. Franc. à Toleto in Proregnatu Peruano conservatus fuit per 14. annos, & eius facta, & laudes.
46 Officiales electi à Prorege, an, & quando durent, ipsius Proregis officio finito?
47 Proreges, & alij officiales quæ faciunt in fine officij, præsumtionem habent contra se, & quare?
48 Proreges morientes, vel absentes, an possint alios suo loco sufficere, vel quis ipsorum vices suppleat? remissivè.

CA-

CAPVT XI.

Quando, & quatenus Proreges mandati sibi imperij habenas assumant, & tantæ dignitatis, ac potestatis insignibus, titulis, salarijs, & effectibus gaudeant?

HIS ita de Proregum munere, dignitate, & potestate non ineptè (ut arbitror) prælibatis, nunc illam quæstionē peculiari hoc capite tractādam suscipio, 1 † à quo tempore, & per quod tempus hac dignitate sibi mandatâ, eiusque potestate, iurisdictione, & effectibus uti possint, & soleant? Quoniam hoc cū sæpè, tum præcipuè Limæ dubitatum vidi in adventu Excellentiss. Proregis Dom. Principis Squillacensis, & varijs opinionum involucris obscuratum, quæ non parvam in Republica inquietudinem generarunt.

INPRIMIS namque omnia, simulatque provinciam ingressi sunt, agere, & exercere posse, & eo ipso decessoris officium finiri, apertè probare videtur 2 † Vlpian. in l. observare 4. §. post hæc, D. de off. Proconf. ubi loquens de Proconsule (quē suprà cap. 9. Proregi similem esse ostendimus) inquit, tunc demum posse Proconsulem legato suo iurisdictionem mandare, cùm provinciam ingressus fuerit; nam cùm anteà eidem non competat, absurdum esset, alij eam mandare, quam non habet. Vnde sequitur, eo ipso, quòd in provinciam venerit, imperium, & iurisdictionem nancisci. Quinimò & Papin. notat in l. aliquādo, statim seq. aliquando, etsi nondum in provinciam pervenerit, iurisdictionem exercere, & mandare posse; veluti si necessariam moram in itinere patiatur, & expediat legatum in provinciam maturissimè commeare, quem casum singularem esse, meritò advertit Cuiac. lib. 1. quæst. Pap. col. 6. utpotè contra vulgarem illam regulam, quâ docemur, neminē plus iuris in alium transferre posse, quàm ipse habet, sed hanc, inquit, distinctionem inflectit utilitas, & quodammodò in provinciam pervenisse fingitur, qui necessariam morā patitur in itinere.

SECVNDÒ, pro eadem sententia perpenditur text. 3 † in l. meminisse 10. D. eod. tit. ubi idem Vlpian. scribit, & veluti ratione utilitatis, & æquitatis suadente concedit, posse antiquum Proconsulem, usque in successoris adventum, ius dicere, & reliqua agere, ut sit aliquis; per quem negotia sua provinciales expediant. Ex quo deduci videtur, eo ipso quòd novus Proconsul provinciam ingrediatur, alterius officium, & potestatem omninò finiri, sic enim illa verba: *In adventum*, omnes tam Antiqui, quàm Neoterici DD. accipiunt, & explicuisse videtur Iustin. Imp. in l. unic. §. administrationem, C. ut omnes iudic. ibi: *Administrationem autem deponere non volumus decessorem, antequàm successor ad provinciæ fines pervenerit*. Et quod magis est, sunt etiam, qui existiment, id quod Vlp. antiquo Proconsuli tribuit, ut ante successoris adventum ius dicere, & omnia agere possit, in illis tantùm procedere, quæ ad iurisdictionem ordinariam spectant, ut hæc ex ratione ibi expressa administrare, & gerere possit: quoad alios autem effectus non admittatur, si qui sunt, qui ei specialiter concedātur; nam eis uti non poterit, statim atque sibi datum fuisse successorem agnoverit, etiam si ille adhuc non sit ingressus provinciam, ut tradit Bald. in d. l. meminisse, num. 1. Exemplum proponens 4 † in Legato Pontificis, nominato cum temporis præfinitione; qui habet potestatem conferendi beneficia, & sequitur Additio ad Guid. Papæ in decis. 501. Aviles in cap. 5. Prætor. verb. *Suspendidos*, num. 10. vers. *Quod etiam fallit*, Barbos. in l. divortio, D. solut. matr. 2. par. num. 51. in fine, & Rebuff. in d. l. meminisse, num. 2. Et alij eundem text. restringunt solùm ad omninò præcisa, & necessaria, ut constat ex ipsius ratione, & observat Feder. de Senis q. 16. num. 5. Vbi inde infert, 5 † iurisdictionem Episcopi expirare successoris adventu: quod & sequitur Bald. in l. officium, §. fin. num. 2. D. de offic. Conf. & Surd. conf. 57. à num. 10. & plures alij, quos refert Dom. Valenç. conf. 190. num. 24. fol. 582.

TERTIÒ, in favorem eiusdem sententiæ allegari potest Celsi responsum 6 † in l. si fortè 17. D. de offic. Præsid. ubi inquit, quòd si fortè Præses provinciæ manumiserit, vel tutorem dederit, priùs quàm cognoverit successorem advenisse, hæc rata censeri debent. Et licèt hæc lex apponat exempla iurisdictionis voluntariæ, idem tamen in contentiosa etiā admittendum est, ut ibidem observat Eguin. Baro arg. l. illud, D. ad leg. Aquil. Vnde colligitur, quòd semotā iustæ ignorantiæ causā, nihil post successoris adventum utiliter gereret. Quod de advētu in provinciam necessariò accipiendū est, alioqui nullo modo ignorantiam antiquus ille Magistratus prætexere posset, si iam successor ad locum, in quo ipse adsidebat, pervenisset. Ipso igitur adventu in provinciam eius iurisdictio reverâ ex-

piravit; sed propter ignorantiam, & utilitatẽ provincialium, ea, quæ postmodum egit, benignè observantur, & ut ibi gloss. & DD. advertunt, † melioris conditionis ignorans, quàm sciens esse videtur, prout in simili contigit in specie, l. Barbarius, D. de off. Præt. l. Tribunus, iunctâ gloss. 1. D. de milit. test. cap. 2. de off. deleg. cap. cùm ita, de rest. spol. & ad explicationem, & illustrationem d. l. si fortè, tradunt Bald. in l. fin. num. 21. C. de furt. Imola in Clem. 1. num. 7. de renuntiat. Roman. sing. 57. & 566. Ias. in l. more, num. 80. D. de iurisd. omn. iud. Bart. in d. l. Barbarius, num. 18. Felin. in cap. cæterum, num. 11. de rescript. Decius consil. 296. num. 5. & in cap. si duobus, num. 12. de appell. Covarr. in pract. cap. 9. num. 7. Greg. Lop. in l. 21. tit. 4. par. 3. gloss. 1. post mediũ, & Barbos. in d. l. divortio, num. 46. in fin. Et optimè, de Legato de latere loquens, qui suam revocationem ignoravit, Villadiego, post alios, quos refert, in tract. de Legat. 1. par. quæst. 16. num. 4. & 5.

7

Qvarto, eidem sententiæ adstipulantur, & ex ea simul lucem accipiunt, insignia duo Cicer. loca lib. 3. epistol. epist. 6. & lib. 5. epistol. ad Attic. epist. 17. † ubi de Appio eleganter conqueritur, qui cùm Ciceronem sibi successorem in Ciliciæ Proconsulatu datum accepisset, & iam in provinciam adventare videret, profectus est Tarsum usque Laodicea, ut sic ignorantiæ velum prætendere posset, iuxta dictam l. si fortè, ibique tanquam si nihil cognovisset, forum agere cœpit, statuere, multa decernere, & iudicare; *Cùm tamen* (ut ipse Cicero inquit) *posset iam suspicari, sibi esse successum, & hæc ne ab his quidem fieri solerent, qui brevi tempore sibi succedi putarent; quam eius iniuriam* (subdit Cicero) *iam non insector, satis enim habeo negotij in sanandis vulneribus, quæ sunt imposita provinciæ*. Vnde arbitror ansam sumsisse consilium † Vlp. in d. l. observare, §. rectè, D. de offic. Proconś. dum ait, rectè, & ex ordine novum Proconsulem facturum: *Si edictum decessori suo miserit, significetque, qua die fines sit ingressurus. Plerumque enim incerta hæc, & inopinata, turbant provinciales, & actus impediunt*. De qua † praxi agit etiam l. 1. §. administrationem, ibi: *Litteris ad eum* C. ut omnes iudices; text. in Auth. de administrat. ibi: *Mittere ad eum amicabilem epistolam*, Iustin. const. 95. Puteus de syndicat. in princip. Simancas de Repub. lib. 8. cap. 2. num. 3. & 4. Aviles in cap. 5. Prætor. verb. *Suspendidos*, num. 10. & in forma syndicat. in princip. & Bobad. de Hispaniæ Prætoribus loquens, in Polit. lib. 5. cap. 1. num. 1.

8

9

10

Qvinto, & ultimò, pro hac parte facit Novella † Iustiniani Imp. decisio in Auth. de administratione, §. illud, vers. *Deponet autem*, collat. 8. ubi constituit, non solùm per ingressum provinciæ, novum administratorẽ cingulũ dignitatis accipere, & antiquũ deponere, verùm & ante duos dies, quàm illam ingrediatur, omninò imperium † dimittere, & annonas publicas, sive salaria non capere, his omnibus ad successorem trãslatis. Quod verum esse, licèt litteræ successoris antecessori intimatæ non sint, tradit Calderin. consf. 4. de off. Vicar. Felin. in cap. cæterùm, num. 11. de rescript. Covar. d. cap. 9. pract. num. 7. vers. *Sufficit tamen*, & esse communem asserit Boer. decis. 347. num. 15. Imol. in Clem. 1. num. 9. ad fin. de renuntiat. & Barbos. in d. l. divortio, 2. part. num. 49. vers. *Vnde ut gesta*.

11

12

Quam sententiam, licèt non ita fulcitam, & exornatam, † in Proconsulibus, & Præsidibus provinciarum, communiter tenẽt omnes ferè DD. antiqui in d. l. meminisse, & in d. l. si fortè, & in l. 1. D. de offic. Præf. August. ubi etiam noviores idem sequuntur, ut constat ex Corras. Petr. Velleio, Ant. Vacca, Ant. Fabr. & alijs, & ex Duaren. in paraph. ad tit. de off. Proconś. cap. 1. in fine. Et nominatim, de Proregibus loquens, Ioan. Horos. in d. l. 1. dicens, in hoc Proconsulibus, & Præsidibus comparari, & ita non esse expectandum ad hoc, ut Prorex Aragonum, Barcinonensis, Valentinus, Neapolitanus, & similes, imperium deponant, quòd successor eorum Cæsaraugustam, Valentiam, Barchinonem, vel Neapolim ingrediatur; sed sufficere, quòd provinciã attingant. Et in Legatis Romanæ sedis, quòd secundus revocet primum, postquàm est ingressus provinciam, & absque aliqua alia intimatione sui tituli, tradunt plures relati per Andr. Barbac. in d. tract. de Cardin. Legat. de latere, q. 1. num. 4. Gambar. in eod. tract. lib. 1. q. 2. num. 2. & seqq. & lib. 9. num. 13. Lappus alleg. 15. Angel. cons. 197. & sequitur tota penè antiqua, & moderna Iurisprudentia, ut ait Barbacia ubi sup. Quia licèt † officiali regulariter sine litteris non credatur, dignitas tamen auctoritasque personarum, quæ ad legationis apicem provehuntur, illarum promotionem notoriam facit, & absque ostensione tituli, fidem ex consuetudine consequitur, cap. nobilissimus, 97. dist. l. prohibitum, ubi Bart. & DD. C. de iure fisci, lib. 10. Et in ipsis terminis Proregum Peruanorum, & quòd absque ostensione tituli, & iuramento gubernationem accipiant, statim atque provinciam ingrediuntur, & expiret iurisdictio decessoris, & sint nulla quæcunque gesserit, maximè voluntariam, & non necessariam iu-

13

14

rif-

risdictionem concernentes, nisi à successore approbentur, intrepidè tenet Doct. Carrasc. ad leg. Recop. cap. 9. ex num. 9. ad 15. quem vide, & nota, quia fuit Assessor Dom. Princ. Squillacens. & ei pro hac opinione consilium præbuit.

Sed licèt hæc ita se habeant, & pro superiori sententia maximoperè urgeant, pro cõtraria tamen, nempè † quòd nec Legatus de latere, nec is, qui Regis vice Regnũ aliquod moderatur, ab eius gubernatione supersedere debeat, donec successor ad civitatẽ Regni illius, vel provinciæ Metropolim, venerit, & solemni modo rèceptus, litteras, sive codicillos suæ dignitatis manifestaverit; plurimis alijs, nec contemnendis, argumentis certari potest.

15

PRIMÒ enim videmus, † Præfectum Augustalem, in Ægypto constitutum, & ideò sic appellatum, ut ait Strabo lib. 17. quia Augustus primum Ægyptum in provinciam redegit, & à cæteris provincijs separavit, propriãque sibi servavit; Proconsulibus, atque adeò ipsis Proregibus comparari, ut sup. cap. 9. notavimus cum Alciato lib. 1. de Magistr. Rom. & alijs. Atverò de hoc ità dissertè Vlpianus scribit lib. 2. ad Edictum † in l. unic. de offic. Præf. August. *Præfectus Ægypti nõ priùs deponit præfecturam, & imperiũ, quòd ad similitudinem Proconsulis, lege sub Augusto ei datum est, quàm Alexandriam ingressus sit successor eius, licèt in provinciam venerit, & ita mandatis eius continetur*: per quem text. explicari, quod de Proconsule, & Præside dictum est in d. l. 4. & in d. l. meminisse, de off. Procons. & in d. l. si fortè, de offic. Præsid. tenet gloss. Odofred. Fulgos. & Eguinarius ibidem, ut sic Proconsul, vel Præses non priùs desinat in provincia ius reddere, quàm successor sedem ipsam Proconsulatus ingrediatur, licèt iam provinciam attigerit. Quamvis verum sit, alios ita sentire, ut non per omnia similitudo sit inter hunc Præfectum, & Proconsulem, sed in hoc demum, ut in adventum successoris uterque ius dicat, & administret provinciam. Proconsul quidẽ dum in provinciam venerit successor, Præfectus Augustalis dum venerit Alexandriam.

16

17

SECVNDÒ facit, & retorquetur † d. l. meminisse, quæ pro contraria parte allegatur. Nam quod ibi traditur, usque ad successoris adventum omnia debere Proconsulem agere, non de adventu in provinciam; sed in civitatem, provinciæ caput, accipiendum est; cùm ratio illius text. ea sit, quòd Proconsulatus unus est, & quòd utilitas provinciæ exigat, esse aliquem; per quem negotia provinciales explicent, quod utique ad eum, qui in officio est, pertinere videtur; ut ob prædictã rationem † in illo perduret, & si tempus suæ administrationis finitum sit, donec successor actualiter eiusdem officij possessionẽ apprehenderit. Quod in minoribus, & maioribus iudicaturis obtinere, & in praxi servari, in idque textu illum communiter adduci, tradit Guid. Papæ q. 501. & cons. 168. & alij relati ab Aviles in cap. Prætorum, cap. 5. verb. *Suspendidos*, num. 6. & seqq. Molina lib. 1. de Hispan. primog. cap. 25. num. 8. Idque adeò verum esse docet Romanus singul. 395. idem Roman. & alij in l. diem functo, de offic. assess. & latè Aviles ubi sup. num. 15. & 16. ut pro hoc tempore, quo ultra metas sui officij sedet potestas, debeat quoque habere salariũ: cuius doctrinæ rationem reddens Iacob. Bòjour in d. l. meminisse: *Non enim* (inquit) *finitum officium putamus, donec successor locũ adiverit, prout & Bart. sensit in l. legati, D. de offic. Proconsf.* & idem docet Matienz. in l. 1. gloss. 21. num. 14. tit. 10. lib. 5. Recop. & Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 2. num. 23. ubi probat, etiam post lapsum termini durare officium in persona Correctoris, usque ad adventum, & notificationem tituli successoris, & adducit illud Cicer. ad Atticum: *Non putet nos Senatus, antè oportere decedere, quã nobis successum sit.*

18

19

TERTIÒ, pro eadem sententia facit, quia quantumvis expressè, & generaliter iura in contrarium allegatã loquerentur, & per adventum successoris in provinciam, decessoris officium omninò expirare, dicerent, adhuc tamen intelligenda essent; si successor litteras suæ provisionis ostenderit, & illis præsentatis, & inspectis, solito modo, & loco, ad provinciæ sibi commissæ gubernationem receptus fuerit; † nihil namque rescriptum prodesse sine præsentatione, neque eius virtute auferri, vel conferri iurisdictionem, optimè scripsit Bald. in l. 1. C. ut lite pẽd. & in l. falsus, num. 17. C. de furt. Hippol. de Marsil. in l. si quis, D. de quæstion. num. 66. Puteus de syndic. verb. *Officialis*, cap. 4. num. 2. & seqq. & verb. *Electio*, cap. 3. & Aviles ubi sup. num. 5. 6. & seqq. ubi inquit, hoc in omnibus iudicibus, & administratoribus procedere, & ita in alijs Regnis, & præcipuè in Hispania servari, & practicari, quòd antequàm successor se præsentet in Cõcilio civitatis, & baculum accipiat, prædecessor iudicat, & negotia expedit, licèt successor sit in civitate, de qua praxi testatur etiam Curia Pisana lib. 1. cap. 13. num. 6. Avendañ. cap. 19. Prætor. n. 18. Simãcas de Repub. lib. 8. cap. 2. num. 7. Castillo de Bobadilla in Polit. lib. 5. cap. 1. num. 5. & Curia Philip. 1. par. §. 3. num. 6. Quinimò

20

21 mò † & iusiurandum de officio rectè gerẽdo,& administrando, præstare debet, nisi iã illud in manibus providẽtis præstiterit, quod ni fecerit, iurisdictionem exercere nequit, & nulla erunt quæcunque gerere attentaverit, ut disponitur in l.3. tit.9. lib.3. Recop. l.1. tit.18. lib.5.& l.8.tit.2.lib.7.Recop.& tradit optimè Bald. conf. 120. lib.4. Avend.in cap.Prætor.2.par. cap.2. n.1.& 2. & 1.par. cap.19.num.18.ubi inquit,quòd ante apprehensionẽ possessionis non habet quis ius quæsitum in officio, Paz in praxi 1.tom. 8.part. cap.unic. num.1. & Castillo ubi sup. num.9. Vincent.de Franch.decis.393.num.4.& plura de huius iuramenti formulis tradens Simancas ubi sup.lib.7.cap.15.& 16.Ego sup. hoc lib.cap.2. num.9. & ante omnes Angel. in Auth.ut iudices sine quoq.suffrag. §.iusiurandum, collat.2. dicens,quòd potestas tunc habet iurisdictionem, non cùm civitatem ingreditur, sed postquàm iurat, & administratio sibi decernitur, & gloss. in l.privatorum, C.de iurisd. ubi inquit, quòd habet iurisdictionem, licèt non effectum iurisdictionis, & Bart.in l.ex uno 43.D.de milit.testam.

22 QVARTÒ facit, quia ne quis existimet, hæc,quæ proximè diximus, in minoribus iudicibus,& magistratibus procedere, † Legatos autẽ à latere, & Proreges (de quibus loquimur) propter excellentiam suæ dignitatis, & immediatam Pontificis,vel Regis repræsentationem, à tituli exhibitione,& præsentatione excusari, atque adeò, illâ omissâ, posse habenas gubernationis suscipere, simulatque provinciarum sibi decretarum fines ingressi fuerint; sciendum est, idem in eis, quod in alijs Magistratibus hac in parte observari.Nam licèt diu,& multum controversa fuerit illa quæstio, utrùm Legatis de latere,& alijs Nũtijs Apostolicis de sua legatione, & commissione fides habeatur,quamvis eius litteras non ostẽderint? & affirmativam partem tenuerint plures, quos suprà retulimus. Contraria tamen longè verior & communior est, quã latè & optimè defendit Barbacia d.tract.de Legat.q.1.num.5.Speculat. in eod.tit. §.superest, Boer.n.28.Villadiego q.6.num.15. & seqq.1.par. Petr. Gambarus lib.1.in princ.vers.*Qualiter Legatus*,num.1. & seqq. & Marc. Anton. Cuchus lib.2.maior. inst.tit.5.num.50.

Qui omnes, & plures alij, quos referunt, concorditer tenent, Legatum, quamvis ingressus sit, non solùm provinciam, verùm & civitatem,seu locum, qui eiusdem provinciæ sit caput,non priùs iurisdictione suâ uti incipere debere, quàm legationis suæ litteras in Curia Præsidis eiusdem provinciæ manifestaverit, & de mandato sibi munere apud illum codicillos exhibuerit,& publicè intimaverit; nunquam enim Apostolicæ sedis moris fuit, absque signatis apicibus undecunque legationẽ suscipere, † cap.nobilissimus, 97.dist.cap.lectis, 63.dist. l.prohibitum,C. de iure fisci, lib.10. ubi Bart. & DD. idem Bart.& DD. per text. ibi in Auth.de collat. §.eos,& in l.1.C.de superind. lib.10. melior text.in l. 1. C.de mandatis Principum, ubi Imperator ait, nemini quicquam, nisi quod scriptis probaverit, esse credendum, neque ullius dignitate terreri,sive ille Tribuni,sive Notarij, sive Comitis præferat dignitatem, sed sacras semper, hoc est Imperiales, sive Regales litteras,esse quærendas. Quem textum,cùm ita generaliter loquatur, Præfectũ Prætorio,Præsidem,& Proconsulem,& etiã Cardinales ipsos comprehendere, advertit Bart. & DD. ibidem. Et in terminis notat Barbacius ubi sup.num.7.qui in favorem huius opinionis plurima alia iura eleganter expendit,& contrarijs argumentis respondet. 23

24 Ex quibus planè sequi videtur, † quòd cũ neque Legati de latere, neque Proreges, de quibus sermonem instituimus, litteras, vel codicillos suæ dignitatis ostendant, quousque ad locum perveniunt, in quo solemni & consueto modo recipiendi sunt,non debeant antè, neque possint,provinciæ onus subire, etiam si illam ingressi fuerint.Maximè cùm praxis,quæ est optima legum interpres, hæc omnia auctoritate suâ communiat, à qua facilè recedere non debemus,l.minimè, l.si de interpretatione,D.de legibus,cum vulgatis. 25 De qua † nominatim in Proregibus loquẽtes, & Horoscij contrariam sententiam reprobantes,quam Carrascus malè, adeò securam putat, testantur Capicius decis.151.n. 7.Vincent.de Franch.decis.303.num.1. Põte de potest. Proreg. tit. de assens. Reg. §.5. num.21.& seq.Mastrill.de Magistrat.lib.5. cap.6. n.106.& seqq. Marius Muta ad cap. Regni Siciliæ tom.3. cap.8. pag.50.& seqq. & novissimè Dom.Valençuela cons.190.numer.24.& seqq.& Fontanel.de pact.nuptial. 1.tom.claus.4.par.1. gloss.10.num.100. fol. 153.ubi allegat Ferrer. in 3.par. observant. cap.413.& resolvit,quòd in Cathalonia,antequàm regimini muneris se immisceant novi Locumtenẽtes generales, iurare tenẽtur, & audire sententiam excommunicationis, existendo præsentes in eo Principatu,& non posse dici,interim dum hæc facta sint,locum esse provisum. Et idem expressiùs, loquens in Prorege Peruano,decidit sched.an.1555. cuius statim mentionem faciemus,quæ tempus sexenij,quod assignat ad hoc officiũ,cur-

rere iubet: *Desde el dia que llegàre à la ciudad de los Reyes, i tomàre possession del cargo.*

26 QVAE si vera sunt, iam apparet, non posse decessorem, † antequàm successor possessionem apprehẽderit, ei officio cedere, & ut iurisdictione utatur permittere, quemadmodũ nec successor, semel receptus, poterit consentire, ut decessor, dũ in provincia moratur, officium, quo functus erat, exerceat, prout quosdam, dũ se nimis urbanos exhibere volunt, fecisse comperimus, ut præter alios ex sup. relatis, apertè docet Bobad. d. lib. 1. c. 2. n. 23. ibi: *De tal manera, que haria mal el Corregidor, si antes q̃ el sucessor llegasse, dexasse el oficio, i administracion de justicia, i podria ser por ello sindicado*, ut per Amedæum & Aviles, quos ibid. allegat. Hæc enim, quæ † publici iuris sunt, privatorũ placitis commutantur, l. privatorũ, C. de iurisd. omn. iud. l. neque ex Prætorio, de reg. iur. Et qui semel † imperium, & potestatẽ accepit, non potest illud à se, nisi in manibus Principis, abdicare, l. legatus, D. de off. Proc. notat Specul. d. tit. de legat. §. fin. n. 6. vers. *Quia si iste*, & Cuchus d. tit. 5. n. 202. licèt negare nolim, nec possim, † prudentius, & urbanius facturum Proregem, qui successorem iam in provinciã ingressum sperat, si solùm in negotijs necessarijs, & quæ celerẽ expeditionem desiderant, iurisdictionẽ, quam habet, exerceat, provisiones autem officiorũ, beneficiorum, & Commendarum, & si quæ sunt alia eiusmodi, quæ dilationem patiãtur, successori reservet, ut eum sibi gratiorem, & devinctiorem habeat. Quod semper maximè curare oportet, & si fieri potuerit, non solùm ab officio, verũ † & à provincia discedere, antequã in eam successor adveniat, & concursum cũ eo vitare, qui ferè semper damnosus esse solet, & plures rixas, simultates, & discordias excitare, ut in Neapolitano, & Peruano Regno contigisse multis exemplis comprobari posset. Quamvis caput 72. instruct. Proreg. & schedula ann. 1620. ex quibus formantur l. 26. & 27. in summar. Recop. leg. Ind. lib. 4. tit. 3. hunc concursum opportunum esse significent, dum iubent: † *Que el Virrei que saliere entregue al que le sucediere los despachos que tuviere, i le avise del estado de su execucion, i del en que dexa las cosas del Reino: i el sucessor le comunique à èl las instrucciones que lleva*, quod tamẽ etiam per scriptum commodè fieri potest, ut plures Proreges fecerunt, quorum utiles & satis prudentes ad successores animadversiones penes me habeo. Et ob has fortè contentiones vitandas, & expensas populorum, edita fuit schedula Regia, quæ iubet, † ut Prorex Peruanus per mare iter faciat, & per alteram noviorem dat. Lermæ 5. Iulij ann. 1608. laudatur Dom. Marchio de Montesclaros Peruanus Prorex, quòd per mare ex Paitæ portu ad Limam iter fecerit: *Por escusar a los Indios i Españoles del embaraço i gasto que en estas ocasiones se suele seguir*. Quod ortum habet ex text. † in d. l. observare, §. ingressum, D. de offic. Procons. ubi refertur consuetudo Asiæ, in quam per mare Proconsules applicare iubebãtur, & inter urbes matrices Ephesum primam attingere.

27

28

29

30

31

32

33

34 PORRÒ licèt hæc ita se habeant, quoad exercitium officij, † dignitas tamen, & ius ad illud, adeò radicatur in novo electo, post ipsam electionem, ut etiam si ante adeptam possessionem mori contingat Regem, qui eum elegit, adhuc recipi debeat, absque nova iussione, sive confirmatione successoris in Regno, ut de facto habuimus Limæ in receptione Dom. Proregis Marchionis de Guadalcaçar, pro quo allegavi text. & gloss. verb. *Reputantes*, in cap. 2. de offic. legat. lib. 6. ubi inquit: *Hoc procedere, quia ordinarius, & non delegatus*, text. & ibi Gregor. Lopez, verb. *Mantenerlo*, in l. 2. tit. 10. par. 1. Mier. de maiorat. 4. par. q. 10. n. 4. 5. & 6. & Pinel. in Rubr. C. de rescind. 1. par. n. 31. ubi refert aliquos, qui contrariũ tenuerunt, & Azeved. per text. ibi in l. ult. tit. 1. lib. 2. Recop. Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 16. n. 51. & lib. 2. cap. 20. n. 38. ubi reddit rationẽ, quòd † Regia dignitas nunquam moritur, l. proponebatur, D. de iudic. c. quoniã Abbas, & ibi DD. de off. deleg. Ang. in Auth. ut nulli iud. in princ. & §. hoc, cap. 2. de off. legat. lib. 6. Bald. Alberic. & alij in l. Iurisperitos, D. de excus. tut. Bart. & Bald. in l. de pupillo, §. si quis ipsi Prætori, D. de novi oper. nuntiat. Boer. decis. 149. num. 11. Alvar. Valasc. de iure emphyt. quæst. 34. num. 6. Gama decis. 353. & Cabed. decis. 20. num. 6. par. 2. Mastrill. de Magistrat. lib. 5. cap. 6. num. 111.

35

36 Receptusque Prorex, † etsi in eius titulo ad beneplacitũ Regis officium habere dicatur, quod perpetuitatem denotare solet, ut dixi sup. lib. 2. cap. 2. num. 53. per sched. tamen dat. Bruxell. 10. Mart. ann. 1555. quæ extat in 1. tom. impressar. pag. 237. & agit de electione Proregis Peruani Marchionis de Cañete senioris, declaratur, ut illud beneplacitum per sexennium intelligatur: *I q̃ estos seis años corrã, i se cuenten desde el dia q̃ llegàre à la ciudad de los Reyes, i tomàre la possession de los dichos cargos en adelãte*: & idem insinuatur in alia noviori sched. 28.

Martij ann. 1620. directa ad Proreg. Peruanum Dom. Principem Squillacens. quæ ei licentiam præbens, ut in Hispaniam repedare posset, ait: *Pidiendome licencia para que lo pudiessedes hazer cumplidos los seis años, porque presuponeis fue vuestra provision.*

Quamvis nuper ann. 1635. post aliquas serias consultationes Regium decretum expeditum fuerit, ut in titulis, eiusmodi munera ad triennium concedi dicantur, ut facilior, & iustior remotio esse posit, si in eis Proreges minus benè se gesserint, cùm è cōtrario si rectè procedere comperiantur, & id expedire visum fuerit, facilis sit prorogatio, sive continuatio, alium successorem eis non dando, neque mittendo, ut modò fieri videmus cum Excell. Prorege Peruano Dom. Comite de Chinchon, qui per decem, & plures annos illud laudabiliter exercet. Quo in decreto videtur habitus respectus ad verba Cassiod. lib. 7. in form. Præsidatus 2. ubi postquàm dixit, hanc dignitatem ad annum tantùm concedi solere, & rationes huius dispositionis expendit, sic subdit: *Sit in vestro proposito administrationem unius anni suscipere: nostrum est, merentibus tempus augere, quia non facilè removere cupimus, quos iustos esse sentimus.*

Et sanè triennij spacium exiguum est ad expensas, & tædia tot itinerum, & navigationum perferenda, & ad cognoscendas, & regendas tot ac tam latas, vastasque provincias, 37 † cùm Proregnium Peruanum per mille, & plures leucas in longum extendatur, & Mexicanum totidem in aliquibus partibus dominetur, ut refert Herrera in descript. Indiar. pag. 46. Nec obstat quòd si in 38 titulis † præfigitur tempus triennij, post illud, officium expirare videtur, ex traditis à Bald. in dict. l. meminisse, Guid. Papa, & eius Additionat. decis. 501. Stephan. Gratian. discept. 184. num. 46. & Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 2. num. 23. Nam illud procedit in iudicibus delegatis, Proreges autem sunt ordinarij, ut suprà retulimus, & ita etiam lapso consueto officij tempore, illud usque ad receptionem successoris continuare possunt, etiam si prorogatio ipsis missa non fuerit, ut tetigi suprà hoc capite num. 19. & apertè probant ijdem Auctores nuper citati, & eos referens Fontanella dict. 39 gloss. 10. num. 99. & vel ipsa † Principis dissimulatio in non mittendo successore, ex vi dicti decreti, potest habere vim prorogationis, quæ semper in eiusmodi maioribus 40 muneribus, & officijs amplexanda est, † quorum gravitas summam experientiam, & maturitatem requirit, quæ si crebrò facilèque mutentur, acquiri non potest, ut alias observat Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 4. Simancas lib. 8. cap. 37. Petr. Greg. lib. 4. cap. 4. Bobad. plura circa hunc articulum adducens, in dict. Polit. lib. 1. cap. 17. per totum, Melchior Iun. in quæst. iurid. polit. quæst. 26. Canonher. in aphor. polit. pag. 251. & 276. Delr. in Adag. sacris 2. to. pag. 331. & 386. ubi inter alia illud Tiberij dictum expendūt, 41 hirudines, † quæ multo sanguine hausto sūpuntur, quiescere; recentium morsus acerrimos esse. Et à Magistratibus præterea novis, nova consilia, novas leges, novos mores, nova instituta, nova edicta, nova iudicia, novos ritus, novas legis actiones, novam denique rerum omnium faciem ad Rempub. permanare solere. Et in nostris terminis de Prorege Peruano loquens Matienz. in tractatu manuscript. de moder. Regni Perù, 2. part. 42 cap. 1. ubi addit, † virum huic muneri destinatum, & in eo aptum utilemque repertum, & expertum, mutari non debere, quin potius multis, ac magnis honoribus affici, & 43 eius relationibus magnam fidem tribui, † & alias, de querelis, vel calumnijs contra eum scriptas, respui, vel non lectas lacerari, ut olim Senatus Romanus fecisse legitur in accusationibus contra Quintum Metellū Numidiæ Proconsulem, ut refert Valer. Maxim. lib. 2. tit. de Magistrat. in princip. & ipse idem Matienz. in dialog. Relat. 3. part. 44 cap. 52. num. 10. Et ut prudens factum † in Antonino Pio istud laudatur: quòd factus Imperator, nulli eorum, quos Adrianus provexerat, successorem dedit; eâque constantiâ fuit, ut septenis, ac novenis annis in provincijs bonos Præsides detineret, ut in eius 45 vita refert Iulius Capitolinus. Et † per quatuordecim detentus fuit in Proregnatu Peruano Dom. D. Franc. à Toleto, quòd eidem Regno utilissimum, & gratissimum fuit. Nā plenam eius cognitionem assequi potuit, ipsum fermè totum, quod nullus alius fecit, personaliter lustrando; visitando, ac bonis, & aptis legibus, & ordinationibus instruendo.

46 Cùm autem, ut vidimus, Proregum officiū temporale sit, eo finito, † finiri quoque videntur ea alia omnia officia iurisdictionalia, quæ ipsi alijs minoribus officialibus virtute suorum mandatorum concesserint, nisi hi fortè à Rege confirmationem impetraverint, argum. text. in cap. cùm non liceat, de præscript. cap. accessorium, de regul. iur. in 6. & eorum, quæ in simili tradit Innoc. in cap. 1. ad fin. de maior. & obedient. Bald. Afflict. Gam. Ant. Gab. Molina, & alij, quos pro hac opinione citat Cabed. decis. Lusit. 21. p. 2.

ubi in terminis Proregum loquitur, & ita iudicatum fuisse tradit post Capic. decis. 136. Quod & Ego aliquando à novis Proregibus factum vidi, qui stare noluerunt provisionibus factis à suis decessoribus. Sed frequentius, securius, & urbanius est, ut eas si alia iusta causa non interveniat, per consuetum tempus conservent, & tueantur, ut modò ab Antonino Pio factum retulimus, & fieri debere latè probat doctiss. Barbos. in l. quia tale, à n.76. cum multis seqq. usque ad fin. D. solut. matr. & Mastrill. de Magistratib. lib. 5. cap. 6. n. 195. & seq. ubi benè distinguit inter officia ad certum, & limitatum tempus à Prorege concessa, ut hæc pro toto eo tempore conservari debeāt, secus si ad beneplacitum, quoniā hæc, finito eius officio, expirabunt, iuxta Capicij & Cabedi sententiā, quæ de his intelligi debet. Sed nihilominus (ut dixi) ab his provisionibus in fine officij abstinere debent, tum propter hoc periculū rescissionis, & indignationis sui successoris; tum 47 maximè ✝ quia semper est præsumtio cōtra ea, quæ officiales faciunt in fine officij, quia eo tempore solent esse gratiosi, ut docet Anchar. inter consilia Calderin. consil. 206. ad med. Fulgos. cons. 106. n. 2. in fin. quos refert & sequitur Card. Tusch. verb. *Officialis*, cōclus. 103.

48 Vtrùm autem ipsi Proreges moriētes, vel absentiam facientes, possint alios suo loco substituere, & relinquere, quousque de novo Prorege à Principe provideatur, inspecto iure communi disputari quidem poterat, ex traditis ab eodē Mastrill. d. c. 6. n. 264. & n. 176. sed de iure nostro Indiarū expressè decisum est, ut hoc facere non possit, sed Regales Audiētiæ in Proregali munere succedāt, & defuncti, vel absentis vices gerant, & suppleant, ut latiùs dixi suprà hoc lib. cap. 3. ex num. 47.

SVMMARIVM CAPITIS DVODECIMI.

1 *Regum Hispaniæ laus & gloria in Consilijs, & Consiliarijs, per quos sua Regna gubernant.*

2 *Consilij, & bonorum Consiliariorum utilitas, & necessitas, & de eorum qualitatibus, remissivè.*

3 *Consilij supremi Indiarum creatio, institutio, & laudes.*

4 *Gubernatio Indiarum qualiter administraretur ante erectionem Consilij earū.*

5 *Adam Contzen verba referuntur de laudibus, & bonis effectibus Cōsilij Indiarū.*

6 *Auctor refert tractatum, quem scripsit super præstātia, & præcedentia Cōsilij Indiarum.*

7 *Senatus Indiarum alia omnia præcedit in magnitudine, latitudine, divitijs, & alijs proventibus provinciarum, quas administrat.*

8 *Consilium Indiarum est veluti pars, sive aula divisa à supremo Consilio Castellæ, & eius iuribus, honoribus, & præeminentijs gaudere debet.*

9 *Tituli Regum Hispaniæ claudi solent sub inscriptione,* Hispaniarum, & Indiarum Rex, *& quare?*

10 *Consilij Indiarum auctoritas, potestas, & latissima iurisdictio perpenditur, & Auctores, qui de ea agunt.*

11 *Senatus Indiarum Supremus est, in causis sibi reservatis, relatis ordinationibus, & Auctoribus hoc apertè dicentibus, & alia Tribunalia, & Iudices in eis inhibētibus; & num. seqq.*

12 *Præfectus Prætorio urbis Romanæ, de quibus cognosceret, & qualiter ei assimiletur supremus Senatus Indiarum?*

13 *Senatus Indiarum, præ omnibus, de conversione, & bona tractatione Indorum, & de rebus gubernationem tangentibus curare iubetur.*

14 *Evocatio, & avocatio causarum licèt Principi, & supremis Consilijs permissa sit, raro tamen, & nō nisi ex magna causa hoc facere debent.*

15 *Consiliarij Indiarum in ipsarum descriptione, historijs, & notitijs summa cura instrui debent, & ordinatio ipsius Consilij, quæ id præcipit.*

16 *Reipublicæ qui cōsulere vult, debet priùs ipsam noscere.*

17 *Consilium bonum dare non potest, qui nō intelligit id, de quo disputatur.*

18 *Imperatores prudentes qualiter semper habere solerent apud se breviarium, sive laterculum Imperij.*

19 *Consiliarij debent esse Historiæ, Cosmographiæ, Philosophiæ, & aliarum scientiarum periti, ex Pineda, Osorio, & alijs.*

20 *Consiliarij Indiarum cauti esse debent in audiendis, & credendis relationibus, quæ ex illis provincijs mittuntur.*

21 *Credulitas nimia semper damnatur, & est mater deceptionum.*

22 *Consiliarios Indiarum ex indigenis, vel ibidem versatis, eligi debere, sæpè tractatum est, & quare?*

23 *Senatus Indiarum proponit, & consultat*

Regi omnes Ministros, & Prælatos, ac Præbendarios, & alios Officiales illarum partium, sublata Camera, quæ olim ad hoc esse solebat in eodem Consilio.

24 Consiliarij Indiarum multum satagere debent pro bonis Ministris, & Prælatis Regi proponendis proprijs affectibus, & utilitatibus insuperhabitis.

25 Vtilitas privata multum solet officere publicis Consilijs, ex Plin. Sidon. Apollin. & alijs.

26 Consultantes indignos quodammodò pro eorum malè gestis tenentur.

27 Consiliarij quò plus Princeps de ipsis cōfidit, eò fideliores esse debent, & qualiter aliqui eum decipiant.

28 Diocletianus cur dixerit esse difficillimū benè imperare?

29 Imperator bonus, cautus, optimus, qualiter à malis Ministris vendi, seu decipi soleat.

30 Ministrorum & Magistratuum aptitudo & merita, non tam ex sanctimonia, quàm ex sufficientia ad munus gerendum æstimari debet.

31 Consiliarij quas qualitates in Ministris, quos Regi proponunt, attendere debeāt, & an possint eligere dignum, omisso digniori?

32 Viri litterati consultandi sunt Principi, quia tenetur eos remunerare.

33 Celeritas in approbatione personarum, reprobatur à iure.

34 Celeritas, & ira impediunt recta cōsilia.

35 Magistratum ex sola sufficientia æstimandum, & eligendum asserit Plato, cuius verba referuntur.

36 Eligentes non salvant conscientiam suā eligendo illum, cuius plenam non habent notitiam.

37 Imperitos qui ad publica munera promovent, qualiter, & quibus exemplis reprehendat Persius, cuius carmina referuntur.

38 Consiliarij summa puritate, & Christiana libertate in consultationibus Principi faciendis procedere debent.

39 Principi non dulciora, sed optima sunt consulenda.

40 Consiliarij boni non debent Principem plus timere quàm Deum, ex Apophtegm. Reg. Alfons. Arag.

Veritatis causa supplicium pati melius est, quàm pro adulatione beneficium, ibid.

41 Adulatio in Consiliarijs Principum est species proditionis, detractionis, & calumniæ.

42 Principum votis resistere est rarū genus confidentiæ.

43 Vassallus quilibet qualiter debeat procurare bonum sui Regis, ex lege partitæ.

44 Cōsiliarius debet, quod sentit, dicere, etiā si videat se solum in sua sententia permansurum.

45 Prævaricatio est transire dicenda, vel quæ dicuntur nervosè, & efficaciter non effari, ex Plin. Iun.

46 Reipublicæ minus damnum affert malus Princeps, quàm mali Consiliarij.

47 Consiliarij debent memoriæ figere orationem Quinti Capitolini, quæ refertur, ex Tito Livio.

48 Legum ordinatio supremo Indiarum Cōsilio commissa est, & qualiter in hoc Consiliarij se habere debeant?

49 Leges provincijs Indiarum in communi aptas promulgare difficillimū est, & quare?

50 Leges proprias, & ab alijs diversas unaquæque provincia requirere solet, & an detur lex, quæ possit universo generi humano esse conformis?

51 Lunæ fabulam, quæ matri vestē petebat, qualiter applicet Plutarc. & alij ad difficultatem legum ferendarum in provincijs, quæ quotidie mutantur.

52 Leges non proferri pro gubernatione Indiarum, sed satius esse omnia prudētis Gubernatoris arbitrio, & dispositioni relinquere, aliqui censent, & quare?

53 Rex bonus melior est, quàm bona lex; & Magistratus lex loquens à Cicer. appellatur.

54 Leges & rescripta suorum prædecessorum qui Impp. Romani abolere tentaverint, & sibi arbitrium liberum in omnibus reservare.

55 Magistratus legibus vinciendi sunt, & pauca & parva eorum arbitrio relinqui debent.

56 Leges sunt oculi Reip. & plura de earum utilitate, & præcisa necessitate, remissivè.

57 Leges plures, & severiores in remotis provincijs constitui debent, & quare?

58 Principum iussa in remotis provincijs evanescunt, ex Contzen, Acosta, & alijs.

59 Regna longè distantia difficulter bonam gubernationem admittunt.

60 Peccatum nullum esse quod ab Imperatoribus emendari non possit, vel vires eorū superet, dixit Nicetas, & an verè?

61 Senatus Indiarum semper providas, aptas, & utiles leges illis provincijs dare curavit.

62 Provinciæ Indiarum debent regi legibus Regni Castellæ in casibus speciali lege Indiarum aliter non decisis.

63 *Regna, & provinciæ alijs accessoriè unitæ, & incorporatæ, ipsarum legibus, imò & consultationibus uti debent.*
64 *Ius municipale Indiarum frequẽtiùs per Schedulas Regias constitui, & expediri solet, quæ epistolis, vel rescriptis Roman. Impp. comparari possunt.*
65 *Schedulæ Regiæ, & rescripta, & epistolæ Principum, an, & quando ius generale constituant?*
66 *Schedulæ ad unam Provinciam, Proregem, vel Præsidem missæ, an, & quando in alijs pro lege recipi, & observari debeant?*
67 *Schedulæ directæ ad aliquem Proregem, vel Gubernatorem, etiã sub nomine proprio, ab eius successore in officio impleri possunt, & debent.*
68 *Antecessoris, & successoris persona, eadem in materijs officij, & implementi rescriptorum censetur.*
69 *Legibus novis in consultandis, & constituendis summa requiritur maturitas, & quòd an duraturæ sint, inspiciatur.*
70 *Leges utiles quantum Reip. prosint? inutiles, vel inconsultæ plus damni afferunt, quàm homines occidere.*
71 *Leges etsi aliquando mutari, aut revocari possint, id tamen non nisi rarò, & ex urgentissimis causis fieri debet.*
72 *Variatio in legibus, & in alijs Consilijs, tam in Principibus, quàm in Consiliarijs, valdè vituperabilis est.*
L. fin. C. de modo mulct. expenditur, & illustratur, ibid.
73 *Legum initia semper solent esse difficilia, & vindicta egere, sed posteà usu faciles fiunt.*
74 *Leges sunt similes medicinæ, ex D. Hier.*
75 *Leges novas edere aliquando expedit, & putare, quòd non omnia apud priores meliora, ex Tacito.*
76 *Leges super rebus, & negotijs Ecclesiasticis, qualiter soleant à supremo Consilio Indiarum expediri, & quã vim habeant.*
77 *Princeps secularis ad directionem, & meliorem executionem legum Ecclesiasticarum leges edere potest.*
78 *Verba* Ruego, i encargo, *in legibus, vel provisionibus Principum secularium ad Ecclesiasticos directa, quam vim habeant?*
79 *Schedulæ, & iussiones Principum non oportet, ut in sui conclusione contra transgressores verbis insolitis excandescant, & notatur contrarius usus, qui hodie increbuit.*
80 *Leges antiquæ contentæ erant transgressores earum hac tantùm comminatione compescere,* quod secus factum erit, improbè factum erit, *& quare?*
81 *Indignationis Principis pœna quæ sit, & quando incurratur?*
82 *Senatus supremus Indiarũ qualiter cognoscat de causis Commendarum Indorũ, & de Residentijs, & Visitationibus iudicum? remissivè.*
83 *Secundæ Supplicationis cognitio pertinet ad supremum Indiarum Senatum, & qualiter in eo practicetur diversimodè à supremo Regni Castellæ.*
84 *Audientiæ Indiarũ declarare nõ possunt, utrum sit, vel non locus gradui Secundæ Supplicationis, nisi ubi quantitas minor est, quàm quæ à lege requiritur, & ea interposita, acta originalia remittere debet, & num. 87.*
85 *Audientijs Indiarum remittitur arbitriũ gravandi onere fideiussionis partem victricem, ubi à victa Secunda Supplicatio interposita est.*
86 *Superfluis cautionibus quis gravari non debet.*
88 *Secunda Supplicatio in litibus cœptis in Senatu Indiarum, omninò iuxta leges Castellæ, & earum praxim interponenda, & prosequenda est.*
89 *Senatus Indiarum an possit cognoscere de violentijs iudicum Ecclesiasticorum, in causis ad suam iurisdictionem spectantibus, vel in eis supremus Senatus Castellæ adiri debeat?*
90 *Tenutæ iudicium pro maioratibus Indiarum an in Senatu Indiarum agitari, & terminari possit? ad utramque partem discutitur: & ardui casus referuntur, in quibus hæc quæstio ventilata fuit.*
91 *Leges ordinatoriæ non solent extendi de loco ad locum.*
92 *Sententijs supremi Senatus magna reverentia debetur.*
93 *Senatui Indiarum absolutè competit nomen Consilij Regij, & per consequẽs eius effectibus gaudere debet.*
94 *Iurisdictio etiam delegata, & privilegiata datæ uni Consilio, competit alteri, quod adinstar illius erigitur.*
95 *Maioratus Indiarum benè admittere videntur iudicium Tenutarium, ubi eorum prætensores in Hispania morantur.*
96 *Possessio civilissima, quæ ex l. 45. Tauri ipso iure transfertur in successores maioratuum Hispaniæ, etiam ad maioratus Indiarum extenditur.*
97 *Senatus supremus repræsentat personam Principis, & illius iurisdictionem habet.*

CAPUT XII.

De Regio ac Supremo Indiarum Consilio, eiusque auctoritate, & iurisdictione, officiorum, legum, atque schedularum Regiarum consultatione, & promulgatione, & an, & qualiter in eo de Secũdis Supplicationibus, Tenutis, & Violentijs Ecclesiasticorum iudicum cognoscatur?

CATHOLICORUM, Potentissimorumque Hispaniæ nostræ Regum gloria, & magnitudo cùm in multis excellat, tum maximè etiam ab exteris, imò & invidis nationibus, in eo laudari, & commendari solet, † quòd pro singulis Regnis, divino favēte auxilio, suo Imperio subiectis, lectissimos graviſsimorũ virorum Senatus, sive Conventus apud se habēt, quorum consilio ea omnia, quæ ipsorũ Regnorum statui, tranquillitati, & utilitati cōvenire censentur, providè, & opportunè disponant: & subditos sibi populos in pace & iustitia contineant, ut latè & optimè tradit, & probat Camil. Borrell. de præst. Reg. Cath. c. 66. & de Magist. edict. lib. 1. c. 8. Pet. Navarrete in discurs. polit. c. 1. Ægid. Gonçalez Davila Regius Chronista, non minus virtute & morũ integritate, quàm omnigenâ eruditione cōspicuus, in Theat. magnit. Matritēs. ex pag. 337. ad 519. ubi omnes Senatus, & eorũ institutionem sigillatim recensent, Nicol. Bellus, & Adã Contz. in locis statim citandis, Card. Palæot. qui Philipp. II. multis laudibus effert, in tract. de sacri Consist. cōsultat. 5. par. q. 7. pag. 273. *Quòd suam Monarchiam, pro summa Imperij potentia, & Regnorum amplitudine per varias Senatuũ classes divisam habet, ut nihil sit grave, quod non prius cum selectissimis ordinũ viris, pro rerum conditione, communicandum putet*; & Ego, qui pleniùs cæteris, tã de hoc, † quàm de necessitate, & utilitate Cōsilij, & qualitatibus bonorũ Consiliariorum, plura cōgessi, in 1. tom. de Ind. iure lib. 3. c. 2. ex n. 4. cum multis seqq. quibus nunc addo Pet. Gregor. lib. 24. syntag. c. 1. & seqq. Mag. Marq. in Gubern. Christ. lib. 1. c. 5. §. 2. pag. 25. Illustriss. Ulyssip. Acuñá in notis ad cap. pervenit 1. dist. 84. n. 5. pag. 712. ubi probat, quantũ oporteat prudentes consulere, & eorũ cōsilijs obsequi, Canonher. in aphoris. polit. 1. tom. pag. 270. & 271. Gasp. Ensl. in tract. de Cōsil. Callist. Remir. de lege Regia, §. 10. n. 3. & seqq. Melch. Iun. in quæst. polit. ex q. 7. ad 26. Laur. Grimald. & noviss. Ioã. Brant. in tract. da opt. Senat. Bobad. in Polit. lib. 2. c. 6. per tot. & lib. 1. c. 17. in fin. ubi partes & qualitates boni Præsidis exprimit, & Frãc. Zypæũ in tract. de Magistr. & Adam Contz. omninò legendũ, lib. 7. Polit. c. 7. cum multis seqq. præcipuè cap. 13. cui titulum fecit: *Senatũ idoneum legendum esse, eiusque leges, itemque de Consiliarijs*, Navarrete discurs. polit. 1. fol. 25. ubi refert notabilia verba Regis Alphonsi XI. quibus similia sunt illa Theodor. apud Cassiod. lib. 2. epist. 6. *Deliberationis nostræ consilium virorum prudentum requirit obsequium, ut utilitatis publicæ ratio sapientum ministerio compleatur.*

Inter cætera autē Consilia, plurimũ valet, & emicat illud, † quod ad meliorē Indiarũ Occidentalium gubernationem institutum est à D. Imp. Carol. V. 1. August. ann. 1524. in eius Præsidem electo D. Fr. Garsia de Loarsa Episcop. tunc Oxomensi, postea Cardinali, & Archiepiscopo Hispalensi, & Consiliarijs, Mag. Fr. Lud. Vaca Episcopo Canariensi, Doct. Gundisalvo Maldonado, qui posteà fuit Episcopus Civitatensis; Doctore Did. Beltrano, Protonotario Petro Martyre de Angleria, Doctore Laurētio Galindez de Carvajal, & Fiscali Licent. Prato. Nam anteà † res earundem Indiarum, tanquam Regno Castellæ accessoriè unitarũ, per Castellanum Senatum, vel aliquos graves viros ex eo selectos, dirigebantur. Quousque tot tantorumque Regnorum vastitas, & immēsa amplitudo, ac negotiorum moles, propriũ (ut dixi) Conventum, sive Consilium extorsit; ut latiùs patere poterit, ex his quæ tradit Ant. de Herrera in hist. gener. Ind. decad. 1. lib. 5. cap. ult. lib. 10. cap. 16. pag. 344. decad. 3. lib. 6. c. 14. pag. 261. decad. 4. lib. 3. cap. 10. pag. 70. & in descriptione, quam post eiusdem 4. decad. finem adtexuit pag. 79. cũ multis seqq. ubi distinctè supremi huius Senatus erectionem, & ordinationem enarrat, & quot in eo usque ad ipsius tempora Præsides, Senatores, Fiscales, & Secretarij extiterint, quod etiam præstat Ægid. Gundisal. ubi sup. pag. 477. & seqq. Gomara in histor. Ind. 2. par. fol. 82. & 83. Ant. de Leō in tract. de confirm. Regijs, fol. 48. & 167. ubi eiusdē Consilij peculiarem historiam promittit.

Neque latuit † Adamo Cōtz. ubi sup. c. 10. §. 4. & 5. pag. 541. ubi, postquàm cum Nicol. Bello nostrorũ Regum curã in benè disponēdis tot Consilijs, & Consiliarjis laudavit, ad Consilium Indiarũ speciatim sermonē convertit, eiusque institutionē, & bonos effectus

con-

considerans, inquit, mediante tanti Senatus curâ, & providentiâ, nunc res omnes adeò vasti ac remoti Imperij optimè constitutas esse. Nam Indorũ libertati, & bonæ ac suavi tractationi plenè consultum est, omniũ acta errores que cognoscuntur, & iudicantur, præmióque, vel pœnâ compensantur, cives omnes ita in officio continentur, ut cùm in Romano Imp. iã adulto, vix decenniũ sine pluribus seditionibus, conspirationibus, sociorumque expilationibus effluxerit, in Monarchia tamen Indiarum, tam longè dissita, tam latè fusa, in tãta occasione fœderum cũ Barbaris, in tanta peccandi licentia, vix ullæ defectiones, aut tumultus auditi sint, exceptis illis civilibus Peruanis bellis, quæ brevi Gascæi Licentiati prudentiâ cõposita fuerunt; & tandem concludit: *Hoc signum esse optimis legibus, virisque Regnum abundare, & hoc esse firmamentum Regni non modò potentissimi, sed etiam maximè ad Orientem, & Occidentem in diversa sparsi. Quod omnia Visitatoribus, Scribentibusque ad Regem, & Regia Consilia, ita plena sunt, ut initia machinationum, & iniuriarum facilè opprimi, & auctores cognosci possint.*

6 Ego quoque † eiusdem Consilij Indiarũ institionẽ, & excellentias plenius cæteris prosequutus sum in tractatu, quẽ ann. 1629. typis excussi, pro defendenda, & adstruenda eiusdem præcedentia ad Senatũ Flandricum, tunc noviter constitutũ, sive (ut eius Cõsiliarij contendebãt) renovatum, aut instauratũ: 7 ubi latissimè probo, † tam ex multitudine, quàm ex latitudine, divitijs, fructibus, provẽtibus, & utilitatibus provinciarũ, quas regit, & administrat, non solùm Flandricũ, verùm & alia excellere debere, cùm ex his qualitatibus præcedẽtiæ, & sessionis prærogati- 8 va metiri soleat. Necnon etiã ex eo, † quòd sit veluti pars supremi Senatus Regni Castellæ, licèt in aliã aulam ob meliorem, & cõmodiorem negotiorum expeditionẽ divisus, atq; ita illius iuribus, & præeminentijs gaudere debeat, arg. l. Caius 88. §. ult. D. de leg. 2. l. inter tutores 37. D. de administ. tut. ibi: *Nam divisit tutelæ, quæ nõ iuris, sed iurisdictionis est, modũ administrationi facit*, iunctis alijs, quæ tradit Bald. per text. ibi in l. si ut proponis, C. quom. & quando iudex, Grãmat. conf. 66. n. 2. Menoch. conf. 711. n. 54. vol. 8. Vincen. de Franc. decis. 252. num. 7. & Ego sup. hoc lib. cap. 3. ex num. 70.

9 Quam Indicanæ Monarchiæ excellentiã, & magnitudinẽ satis insinuat † nostrorum Regũ inscriptio, qui ubi titulos excelsæ Maiestatis, quã Deo favente fruuntur, in epitomẽ reducere volunt, satis habent, si se *Hispaniarum, & Indiarum Reges* appellẽt, quasi hæc ultima pars, reliquas alias vel æquet, vel superet, ut latè dixi & probavi 1. tom. de Ind. iur. lib. 1. cap. num. 62. & seqq.

10 Eâdemque † supremus Senatus earundem Indiarum gubernationi præpositus, ita eminet & splendet, ut vel testãte Herrera, Ægid. Gonçal. Davila, & alijs ex sup. relatis, eius iurisdictio per 4900. & plures leucas extendatur, omnia quæ in terra ac mari gerũtur in politicis, & militaribus, in pace, & in bello, in civilibus & criminalibus comprehendens, & omnimodã superioritatem exercens in Præsidem, & Audientiã Regiorũ Officialium iudicũ domus, quam vocant *de la Contratacion de Sevilla*, classium onerariarum, & armatarũ, sive præsidiariarũ, quæ inde annis singulis solvunt, & super undecim Audiẽtias, sive Cancellarias Regales, quæ eidẽ Senatui subiacent; Regique nostro Opt. Max. providendos consultet, atque proponat tot Proreges, Præsides, Auditores, Gubernatores, Prætores, Correctores, Patronos, sive Commendatarios Indorum, & alios innumeros Officiales Rei Dominicæ, pacis ac belli, de quibus suprà loquuti sumus. Et in spiritualibus unum Patriarchatũ, sex Archiepiscopatus, triginta duos Episcopatus, ducentas Dignitates, tercentum & octoginta Canonicatus, totidemque Portiones, & plurima alia valdè pinguia beneficia, quæ sigillatim recẽsere velle, laboriosum esset.

11 Vnde damnandi, aut potius ridendi sunt illi, qui † hunc Senatum supremum esse, vel dici posse in dubium vocare ausi sunt. Cùm certum sit, & vel ex ipsius ordinationibus evidentissimè patens, in causis Indiarum eandem omninò auctoritatem, & potestatẽ habere, quam habet supremus Castellæ Sena- 12 tus, esseque simile † Præfecto Prætorio Romæ existenti, ad quem de omnibus provinciarum Præsidibus, & Proconsulibus appellationes deferebantur, de quo ultra Scribentes in l. 1. D. de off. Præf. Præt. urb. eleganter agit Cuiac. per text. ibi in l. quilibet, & in l. ne quis 38. C. de Decur. lib. 10. novissimè, & eruditissimè noster D. Franc. de Amaya in selectissimis commentarijs, quæ iam sub prælo sudant, ad tres posteriores libros in l. fin. C. de Canon. sacrar. largition. & in ipsis nostris terminis Consilij Indiarum loquens Simancas de Repub. lib. 7. cap. 6. n. 1. Paz d. cap. 39. num. 13. 23. & seqq. & Villadiego in Polit. cap. 4. fol. 77. ibi: *Por ser, como es, supremo i Real Consejo, para todos los negocios de las Indias, &c.* Atque ita in ordinat. 2. eiusdem Consilij ann. 1571. quæ nũc nuper Regio domini nostri Philippi IV.

decreto confirmatæ & renovatæ sunt, ita cavetur: *Porque los del nuestro Consejo de las Indias con mas poder, i autoridad nos sirvã, i ayuden à cumplir con la obligacion que tenemos al bien de tan grandes Reinos i señorios. Es nuestra voluntad, i queremos, que el dicho Consejo tenga la jurisdicion suprema de todas las nuestras Indias Occidentales, descubiertas, i por descubrir, i de los negocios que dellas resultaren, i dependieren: i para la buena governacion de ellas resultaren, i administracion de justicia, puedan ordenar, i hazer con consulta nuestra las leyes, pragmaticas, i ordenanças, i provisiones generales, i particulares que por tiempo para el biẽ de aquellas Republicas convinieren. I assimismo ver, i examinar, para que Nos las aprobemos, i mandemos guardar, qualesquier ordenanças, constituciones, i otros estatutos, que hizieren los Prelados, Capitulos, i Cabildos, i Conventos de las Religiones, i los nuestros Virreyes, Audiencias, Concejos, i otras Comunidades de las Indias. En las quales, como dicho es, i en todos los demas Reinos, i señorios nuestros en las cosas, i negocios dependientes de las Indias, el dicho nuestro Consejo sea obedecido, i acatado, assi como lo son los otros nuestros Consejos: i que sus provisiones, i mandamientos sean en todo, i por todo cumplidos, i obedecidos en toda parte, i por todas qualesquier personas à quien fueren dirigidas.* Et in cap. 24. eiusdem Ordinat. iubetur: *Que ningunas justicias donde estuviere el Consejo de Indias se puedã entremeter à conocer de cosas de ellas.* Quod etiam observari præcipitur per sched. ann. 1584. cum speciali inhibitione *de los del Consejo de Castilla, i Alcaldes de Corte. I se declara, que no puedan conocer, ni conozcan de negocios pertenecientes al Consejo de Indias, por ninguna via, instancia, ni recurso, sino que se los remitan si ante ellos vinieren. I los Relatores i Escrivanos, siendo mandados por el dicho Consejo, vengan à èl à hazer relacion de los negocios que ante ellos passaren.* Et idẽ ostendunt plures aliæ eiusdem Consilij ordinationes, & schedulæ, quæ videri possunt in 1. tom. impress. pag. 2. & seqq. ex quibus formãtur 42. leges in summario Reoppil. legum Indic. lib. 2. tit. 2. quæ omnes illius potestatem, & auctoritatem ostendunt, & causas & negotia, quibus intendere, & occupari debeat. Inter quæ † primo loco constituuntur, quæ ad Indorum cõversionem, & bonam tractationem spectant, ut patet ex ordinat. 8. & 9. omninò vidend. Secundò, quæ ad meliorem gubernationem illarum provinciarum spectant, & ut litteras & relationes, quæ inde mittuntur, sedulò legant, & resolvant, & quò magis his vacare possint, minus quàm fieri possit litibus inter partes cognoscendis, & terminandis involvantur, easque Audientijs & Cãcellarijs relinquant, rarò ac parcè, illas ad se advocantes, vel evocantes, ut disponit ordinat. 56. Nam etsi hoc † supremis Senatibus concedatur, sic limitatâ reg. l. ubi cœptũ, de iudic. non tamen nisi ex magna causa id facere debent, ut latè non solùm de Senatoribus, verùm & de supremis Principibus loquens, prosequitur, post alios antiquiores, quos refert, Rebuff. in tract. de evocat. causar. q. 6. num. 57. & q. 7. num. 66. Covar. in pract. cap. 10. Avendañ. in cap. 10. Prætor. ex num. 2. Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 16. ex n. 100. Pet. Surd. cons. 152. n. 52. Tusch. litt. I. cõcl. 87. Mastrill. de Magist. lib. 3. cap. 4. ex n. 122. ad 130. Azeved. per text. ibi in l. 6. & seqq. tit. 14. lib. 4. Recop. Ant. Fab. omninò videndus, in suo Cod. lib. 3. tit. 1. diffin. 1. D. Ioã. del Castillo lib. 3. controv. cap. 25. ex n. 40. Dom. Valençuel. cons. 85. per tot. vol. 1. & cons. 171. ex num. 12. vol. 2. ubi quòd iniuria fit iudici, cui aufertur causa, de qua cognoscere cœpit, imò etsi alij consuluntur de rebus, quæ ad ipsius munus, & curã spectant, ut per Mastrill. de Magistrat. lib. 5. cap. 7. num. 5. & 6.

Et in hoc respicit, atque ex his primo loco lucem infero ordinat. 6. eiusdem Consilij, quæ quoniam Senatores Indiarum in gubernatione earum magis, quàm in litibus occupari debere agnoscit, † summopere ab his requirit, ut in earundẽ historijs cosmographia, descriptione, & navigatione instrui curent, eâ redditâ ratione, *Porque ninguna cosa puede ser entendida, ni tratada, cuyo sugeto no fuere primero sabido de las personas que de ello huvierẽ de conocer, i determinar, &c.* quæ sumta videtur ex Cicer. lib. 1. de Rep. † *Ad consilium de Republica capessendum necessarium est priùs nosse Rempublicã*, & ex consilio Platonis, quem refert Alvarad. de coniect. ment. defunct. lib. 1. cap. 1. n. 6. dicentis: *Unicum † principium debet esse his, qui benè consulere volunt, intelligere quid illud sit, de quo disputatur, vel omninò aberrare necesse est.* Unde † prudentes quoslibet Impp. apud se habere solitos fuisse breviariũ Imperij, pluribus ostendit Callist. Remirez de lege Regia, §. 7. num. 36. & eandẽ necessitatem Historiæ, Cosmographiæ, & Philosophiæ, in eis, † & in Consiliarijs, agnoscit Pineda de reb. Salom. pag. 133. & seqq. Camil. Borrell. de præst. Reg. Cathol. cap. 66. num. 11. & 14. Cardin. Palæot. de consult. sacri

Consist.in conclus.oper.4.memb.Buseus de statib. homin. 1.par. de Consiliarior. statu, cap.2.2.virtus, Bobad.in Polit. lib. 1. cap. 1.num.27. Matienz.in dialog.Relat. 3.par. cap.9.num.4.& 5.& eleganter Osforius lib. 7.de Regis inst. sic inquiens: *In primis necesse est, ut Regis Consiliarij sint maximo ingenio præditi, bonis artibus instructi, longo rerum usu periti, & in historijs diligentissimè versati, neque præsentia tantùm sagaciter odorantes, sed etiam longè in posterum, quod utile futurum Reip. sit, sagaciter prænoscentes, ac coniectura providentes.*

20 Qui tamen Consiliarij, † præcipuè nostrarum Indiarum, multum cavere debent, ne faciles sint ad credendas delationes, & relationes, quæ ex ijs scribuntur, quia sæpè facilè decipientur, ut tetigi sup. hoc lib. cap.8. 21 num.18. iunctis alijs, † quæ de reprobatione, & dãnis nimiæ credulitatis tradunt DD. post text.& gloss.ibi, verb. *Quamvis*, in l.1. §.1. D.de eo per quem fact. erit, Tiraq. de pœn. temp.caus.51.ex num.26.& de retract. convent.§.4.gloss.6.num.7. Erasm.in Adag. *Nemini fidas*, Alciat.embl.16.& lib.4. parerg.cap.8. Aurpach.singul.allegat.cap.49. Silva nupt.lib.4.num.55.cum seqq.Matiez. in dialog.Relat. cap.13.num.8. & 9. par.3. Marquez in Gubern.Christ.lib.2.cap.6.pag. 24.Farin.decis.101.num.3. & 2.tom. crim. q.90.ex num. 101. Sanch.de matrim.lib.3. disp.37. Azeved.in l.12.tit.23.lib.4.Recop. num.9.&gloss.in l.si meâ causâ, D.commod. ubi nimiam credulitatem mãtrẽ deceptionum appellat. 22 Quamobrem † sæpè tractatũ, & expediens iudicatum est, licèt nunquam præcisè decisum, ut in supremo Consilio Indiarum aliqui Senatores eligi debeant ex his, qui in illarum provincijs nati sint, vel saltem in earum Audientijs commorati, plenam ipsarum notitiam habere, & ubi opus fuerit, præstare cæteris possint, prout in simili consuluit D. Bernard. ad Eugen. quem & alios ad idem refert Feder. Fur. in tract. de Consil.& Consiliar. Princ.cap.4. vers. *El tercero aviso es*, Barthol. Philip. eod.tract. discurs.6.§.26. Cochier lib.3.aphorism. polit.cap.6. Tympius in specul. Princ. 2 par. sign.46.num.8.

SECVNDÒ, ex prædictis infertur, quòd 23 cùm † præcipua etiam cura eiusdẽ Senatus Indiarum consistere debeat in consultandis, ac proponẽdis Regi nostro Ministris omnis generis, Ecclesiasticisque Prælatis, ac Præbendarijs, præsertim postquàm ad totum ipsum Senatum tales consultationes redactæ sunt, quæ antea per solos Cõsiliarios Cameræ ad hoc designatos fieri solebant, ut notat Ant.de Herrera d.descrip.pag.92. Meritò in 24 hoc † munere diligenter, vigilanter, & fideliter exequẽdo, omnes studij sui, & solicitudinis nervos intendere debeant, publicis potius rebus, quàm privatis cõsulentes, ut eisdem enixè iniungitur per ordinationem 30. & alias sequentes eiusdẽ Consilij in noviter impressis. Nã ut rectissimè inquit Plin. Iun. 25 lib.7.epist.18. † *Oportet privatis utilitatibus, publicas, mortalibus æternas anteferre, multoque diligentiùs muneri suo consulere, quàm facultatibus.* Privatæ quippè res teste Livio lib.21. semper offecêre, officiẽtque publicis consilijs, & ut dicebat Galba apud Tacit.lib.1.hist. *Pessimũ veri affectus venenum sua cuique utilitas*. Vnde (ut alia tradens benè advertit Annæ.Robert. lib.2. rer.iud.cap.11.pag.167.) iudicibus, qui talia faciunt, hæc Sidonij Apollin. lib.7. epist.9. ad Græcum, verba obijci possunt: *Parum in commune consulitis, & cùm in consilio convenitis: nõ tam cura publicis mederi periculis, quàm privatis studere fortunis*; & deberet in memoriã revocare, quòd † quodãmo- 26 dò eorum facta præstare tenẽtur, pro quibus suffragium tulerũt, iuxta illud Cicer. in orat. pro Muræna statim in princip. *Quòd si in ijs rebus repetendis, quæ mancipij sunt, is periculũ iudicij præstare debet, qui se nexu obligavit; profectò etiã rectiùs in iudicio Cõsulis designati, is potissimùm Consul, qui Cõsulẽ designavit, auctor beneficij Populi Romani, defensorque periculi esse debebit.*

Et † quò plus Princeps de ipsis hac in 27 parte confidit, eò sanctiùs, & vigilantiùs eidem aptos Ministros proponendos esse, ne in illis verificetur illud, quod Flavius Vopiscus in Aurel. his verbis scriptum reliquit: *Dioclecianus † Princeps iam privatus di-* 28 *cebat, nihil difficiliùs esse, quàm benè imperare. Colligunt se quatuor, vel quinque, atque unum consilium ad decipiendum Imperatorem capiunt. Dicunt quod probandum sit. Imperator, qui domi clausus est, vera non novit: cogitur hoc tantùm scire, quod illi loquuntur. Facit iudices, quos fieri non oportet, amovet à Repub. quos debeat retinere. Quid multa? Bonus, † cautus, optimus venditur Imperator.* 29 Apti verò Ministri, non solùm ex virtute, aut morum sanctimonia æstimandi sunt, sed magis † ex litteris, si de 30 litterarum ministerio agatur, vel de prudentia, experientia, ac cognitione officij, cui destinantur, unde rectè inquit Mariana in notis ad Acta Apostolorum in electione ad Apostolatum, sortem divinitus Mathiæ obtigisse, non Barnabæ, licèt hic *Iustus* vocaretur, *quia ad ministerium Apostolicum exter-*

cendum, nō iustior, sed aptior requirebatur, optimè Mastrill. de Magistr. lib. 2. cap. 1. numer. 66. & 67.

31 Et in hoc tendũt alia plura, quæ de † qualitatibus proponendorum, & de obligationibus eorum, qui proponunt, & an, & quando teneantur digniores præferre, vel possint eligere dignum omisso digniori, tetigi Ego suprà hoc tomo lib. 2. cap. 7. num. 8. & lib. 3. cap. 15. num. 66. & tradit in nostris terminis de Consilio Indiarum agens Fr. Ioan. Zapata Episcop. Guatemalensis in tract. de iustit. distribut. 2. par. cap. 6. per totũ, Fr. Ioan. Marquez in Gubern. Christ. lib. 1. cap. 11. §. 4. pag. 128. Mastrill. latè d. lib. 2. cap. 1. per totum, P. Ioã. Ant. Velazquez de opt. Princip. lib. 4. annot. 13. pag. 471. Illustriss. Vlyssiponens. Acuña in notis ad cap. quia ea, dist. 32 38. n. 1. pag. 295. ubi, † quòd Principi sunt proponendi, & cõsultandi viri litterati, quia tenetur eos remunerare, & in summa dist. 33 24. num. 1. pag. 130. ubi, † quòd celeritas in approbatione personarum est de iure reprobata, inducitque suspicionem fraudis, ut per gloss. in cap. fin. de elect. lib. 6. verb. *Celeritas*, Iacobat. de Concil. lib. 7. art. 5. num. 244. Redoan. de alienat. rer. Eccles. quæst. 22. num. 66. Neque enim abs re dixit Thu-34 cydides apud Plutarch. in moralib. † *Duo præcipuè sunt contraria ad benè consulendum & iudicandum, celeritas, & ira.* Et est videndus Bobadilla lib. 1. Polit. cap. 3. num. 35 4. & Plato lib. 4. de legibus, ibi: *Non † ideò Magistratus alicui dabimus, quòd dives sit, aut huiusmodi quicquam possideat, aut roboris magnitudinem, vel generis claritatem, sed ei, qui positis legibus parebit maximè, & hac re cæteris in civitate præstabit.* Quibus consonat text. in §. fin. Instit. de suspect. tutor. & in cap. bonæ, el 2. de postul. Prælat. ubi 36 Abb. notab. 12. signanter inquit: *Quòd † eligentes non salvant conscientiam suam, eligendo illum, cuius plenam non habent notitiam.* Quod recolit, & alijs ornat Mastrill. d. cap. 1. num. 68. & seqq. Mag. Marquez in Gubernat. Christ. lib. 1. cap. 5. §. 2. pag. 25. ubi inquit: *Que el Consejero ha menester mas ciencia, i experiencia, que cuerpo brioso*, & Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 7. & 8. ubi tractat, *De la edad, presencia, i aspecto de los Corregidores*, & Ego eis addo Cornel. Gemmam. de Natu. divin. Charact. qui inquit, eos qui imperitis officia Reipub. conferunt, meritò à Persio † reprehendi satyr. 5. dum ait: 37

Non Prætoris erat stultis dare tenuia rerum
Officia, atque usum rapidæ permittere vitæ.
Sambucam citius caloni aptaveris alto,
Diluis Eleborum, certo compescere puncto
Nescius examen, vetat hoc natura medendi.
Navem si poscat sibi peronatus arator
Luciferi rudis, exclamet Melicerta perijsse
Frontem de rebus.

Et non solùm in officijs consultandis, verùm & in reliquis negotijs, quæ ad Principem referuntur (quæ certè in hoc Senatu plurima, gravissima, & interdum periculi plenissima sunt) † eâdem curâ, fide, dexteritate, & Christiano zelo, ac libertate uti debent, scientes, quòd † Principi non dulciora, sed optima sunt consulenda, ut Solon dicebat apud Diogen. Laërtium, & quòd ut Plin. inquit lib. 2. epist. 9. *Licèt fides in præsentia, quibus resistit, videatur offendere; deinde illis ipsis suscipitur, laudaturque.* Vnde ille sapiens Rex Alphons. I. Aragonius, ut refert Anton. Panorm. lib. 4. comment. de reb. ab eo gest. eos Consiliarios charissimos sibi esse respondit, qui † eum non magis timerent, quàm Deum. Nam melius est pro veritate pati supplicium, quàm pro adulatione recipere beneficium, cap. nemo peritorum 81. 11. q. 3. Paul. de Castr. per text. ibi in l. 1. vers. *Nec eos*, C. de statuis & imagin. ubi notat, † adulationem in Consiliarijs Principum esse proditionis speciem. Cuius dictum sequi videtur Nicetas Choniatas lib. 1. annal. in Andron. Commen. dum ait, adulatorem pro detractore & calumniatore habendum esse; & pluribus ornat Simanc. de Repub. lib. 2. cap. 13. Gerson. 4. par. de remed. contra adulat. consid. 7. Panvin. de visit. 2. par. quæst. 10. num. 101. Sebast. Medices, Vannozius, Harnisæus, & alij, quos refert Dom. Valençuela cons. 99. num. 76. & seqq. vol. 1. & cons. 162. ex num. 49. vol. 2. & Ego tom. 1. lib. 2. cap. 1. in fine. Eòque respiciens Cassiod. lib. 8. var. cap. 9. inquit: *Rarum † confidentiæ genus est, interdum resistere contra vota Principis.* Et in Ecclesiast. cap. 4. dicitur: *Non esse verbum retinendum in tempore salutis, neque abscondendam sapientiam in decore suo.* Et l. 1. tit. 13. par. 2. tractans, qualiter † quilibet vassallus debet procurare bonum sui Regis, inquit: *Porende debe catar mui de lueñe las cosas que son à su honra, i à su guarda, i ser mucho ansioso à llegarlas, i acrecentarlas, i las que fuerẽ à su daño desviarlas, i tollerlas.* Quod adeò verum est, † ut in hoc insistere debeat, etiã si in sua sententia solus permaneat, ut per Palæot. de sacri Consist. consult. 3. par. q. 7. pag. 128. Nam ut inquit Plin. Iun. lib. 1. epist. 20. *Prævaricatio † est transire dicẽda, prævaricatio etiam cursim, & breviter attingere, quæ sint inculcanda, & repetenda.* Et ut

38 39 40 41 42 43 44 45

uno

uno verbo rem claudam, ita se habere Senator debet, ut agnoscat, secundùm sententiam Lampridij in Alexand. Severo: † *Meliorem esse Remp. & prope tutiorem, in qua Princeps malus est, ea, in qua sunt Amici Principis mali. Siquidem unus malus potest à pluribus corrigi; multi autem mali non possunt ab uno, quamvis bono, ulla ratione superari.*

46

47 Et memoriæ figat † illam elegantem orationẽ, quam apud Liviũ lib. 3. habuit Quintius Capitolinus cum Populo Romano effrænem in detrectandis Imperijs licentiam, & audaciam exprobrasset: *His ego gratiora dictu alia esse scio, sed me vera pro gratis loqui, & si meum ingenium non moneret, necessitas cogit. Vellem equidem vobis placere Quirites: Sed multò malo vos salvos esse, qualicunque erga me animo futuri estis. Natura ita comparatum est, ut qui ad multitudinem sua causa loquitur, gratior eo sit, cuius mens nihil præter publicum commodum videt. Nisi fortè assentatores publicos, plebicolas istos, &c.*

48 Tertiò, cùm † legum ordinatio, quæ ad meliorem Indiarum gubernationem expedire videntur, eidem Senatui commissa sit, ut patet ex ordin. 2. sup. num. 12. relata, & ex 12. & seqq. in noviter imppressis, in hoc quoque Consiliarij valdè attenti, & circumspecti esse debent, ita ut eas tempori, & loco, sive provinciæ, ad quam dirigũtur, adaptent. Nam in tanta, ac tam varia clymatum, gentium, regionumque differentia, & distãtia, † omnia omnibus æquè convenire non possunt, ut ipsæ eædem ordinationes præfantur, & dixi suprà lib. 1. cap. 4. num. 92. & seqq. & cap. 14. num. 19. & plura salubriter hodie statuta, cras fortè mutare expediet, ut prudenter advertit P. Ioseph. Acosta, omninò legendus, de procur. Ind. salut. lib. 3. cap. 4. pag. 289. Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 10. num. 6. & 33. Callist. Remirez de lege Regia, §. 11. num. 26. & 26. ubi probat, † leges cuique provinciæ diversas esse oportere, Andr. Gaill. lib. 2. observ. 10. n. 5. pag. 275. ubi ostendit, ex locorum diversitate, diversitatem etiam iuris induci, Goldast. in tract. de maiorat. Elect. Imp. lib. 3. cap. 1. ubi benè disputat, an aliqua lex per omnia uniformis in universo genere humano cõstitui possit, text. optimus ubi DD. in cap. 1. de constit. lib. 6. ubi probatur, lege generali diffiniri non posse, quod in varijs, & diversis provincijs servandum sit, eleganter Plutarch. relatus ab Eduard. Vestono in Theatr. vitæ civil. lib. 4. cap. 12. ubi † ex fabula matris Lunæ, quę filiæ vestem petenti, eam denegavit, ob id quòd cùm semper in perpetuo motu, sive mutatione versetur, nequaquam percipiebat, quomodo una tunica tot adversis & diversis formis aptari posset. Ad Rempublicam infert, quæ similes mutationes patitur, & concludit: *Ita omninò cum rebus in varias species se se componentibus, quo demũ conversationis certo filo, aut qua facie sit conveniendum, diffiniri, aut statui minimè poterit.*

49

50

51

52 Vnde non desunt qui existiment, in similibus casibus † satius esse, nullis scriptis legibus uti, sed omnia prudentis Gubernatoris arbitrio committere, qui ex temporum & locorum circumstantijs, quid probandum, & admittendum, quidvè reprobandum, ac prohibendum, deliberet, ut constat ex his, quæ in simili disputant Gregor. de Valencia 2. tom. disp. 7. quæst. 5. de lege hum. punct. 3. col. 793. & 794. Salas in eodem tract. de legib. disp. 6. sect. 2. pag. 100. Mag. Marq. in Gubern. Christ. lib. 1. cap. 17. §. 2. pag. 101. & seqq. Melch. Iun. in quæst. politic. q. 86. Camill. Borrell. de præstant. Reg. Cathol. cap. 3. num. 86. ubi probat, † quòd Rex bonus melior est, quàm bona lex. Quò fortè respexit Cicer. lib. 3. de legib. dum dixit Magistratum esse legem loquentem, legem autem mutum Magistratum; & † aliqui Romani Imperatores, qui omnes leges & rescripta suorum prædecessorum abolere voluerunt, & ex solo arbitrio suo occurrentiũ negotiorum dubitationes decidere, ut de Caligula narrat Sueton. in eius vita, cap. 15. cuius locum emendat, & nescio an rectè, Alfons. Carrança in disp. de partu, cap. 2. §. 1. num. 244. pag. 122. & de Adriano Zipæus de Magistrat. lib. 3. cap. 1. num. 5. pag. 163. & de Macrino Iul. Capitolin. in eius vita, ubi legimus, decrevisse, omnia rescripta veterum Principum tollere, ut iure, non rescriptis ageretur.

53

54

55 Sed hoc tamen nunquam in quibuslibet Magistratibus, quantumvis gravibus, admissum est, nec admitti debet, quia † ut suprà dicti Auctores advertunt, & plenius cæteris Simancas lib. 4. de Repub. cap. 18. & lib. 9. cap. 7. Mastrill. de Magistr. lib. 3. cap. 3. num. 19. & seqq. & num. 138. Adam Contzen lib. 1. polit. cap. 23. num. 3. Menoch. de arbitrar. in princip. Dom. Valençuel. consf. 90. n. 21. & seqq. & consf. 92. num. 29. Magistratus legibus vinciendi sunt, & non nisi parva ipsorum arbitrio relidquenda. Sunt † enim leges Reipublicæ oculi, per quas rectus, æquus, & non titubans eius status cernitur, confirmatur, & dirigitur, ut inquit Imp. Leo Novel. 19. & teste Aristot. lib. 1. Polit. cap. 12. præstat eas dominari, quàm tnũ quempiam ex

56

civibus. Qui enim legem imperare iubet, is Deum iubet imperare: qui verò hominem, belluam adiungit. Cui addere licet plura alia, quæ de præcisa legum in Rep. necessitate, tradit elegantissimè Cicer. pro Cluentio, & præter alios, qui de eis peculiares tractatus scripserunt, novissimè Rithershusius ad Novellas ex pag. 120. Asonleville in Alphabet. curiosit. 2. par. fol. 105. Canonher. in aphorism. 1. tom. pag. 517.

57 Quod † præcipuè in remotis provincijs curandum esse, rectè monet Contzen lib. 7. Polit. cap. 7. §. 5. pag. 537. in princip. Exēplum in nostris Indijs adducens, quia in illis 58 Principum † iussa evanescunt, & ut à Patria, ita quoque ab æquitate recedere Præsides, & cæteri Magistratus solent, prout & graviter tradit Acosta ubi sup. pag. 290. Eman. Roderic. in quæst. regul. tom. 2. q. 99. art. 4. & de suis Indijs Orientalibus loquens Matteius lib. 12. circa fin. pag. 303. quorum verba retuli 1. tom. lib. 3. cap. 5. n. 39. & seqq. 59 Et hāc difficultatē gubernationis † in Regnis longè distantibus præsensit D. August. lib. 4. de Civit. Dei cap. 15. Soto de iustit. & iure lib. 4. q. 4. art. 2. D. Thom. de regimin. Princip. lib. 2. cap. fin. Sallust. Greg. & alij apud Chassan. 5. par. consid. 37. Pelagius de planct. Eccles. art. 62. cond. 6. & Dom. Madera de excell. Hisp. cap. 9. fol. 61. Quamvis 60 Nicetas ausus fuerit affirmare: † *Nihil esse, quin ab Imperatoribus emendari queat, nec ullum peccatum, quod vires eorum superet.*

61 Quapropter † semper in hoc supremo Cōsilio curatum est, provincias sibi commissas, iustis, sanctis, ac providis legibus, pragmaticis, provisionibus, epistolis, & instructionibus, rescriptis, ordinationibus, gubernare, prout res, & uniuscuiusque provinciæ qualitas, & necessitas postulare visa est, & hoc 62 ultra † alias leges Regni Castellæ, & Legionis, quibus etiam uti debent, in casibus, in quibus peculiaris aliqua Indiarum constitutio eisdem non adversetur, ut expressè disponitur in ordin. 14. Conf. Ind. & in alijs 1. tom. sched. impress. pag. 5. Quæ ortum habēt ex vulgari illa Doctorum sententia, quæ do- 63 cet, † Regna, & provincias alijs accessoriè unitas, & incorporatas eisdem ac illas legibus gubernari. De qua latè per Bart. Bald. Castrens. & alios in l. si convenerit, la 2. §. si nuda, D. de pignorat. act. cum multis alijs, quos plenè congessi d. 1. tom. lib. 3. cap. 1. num. 47. quibus nunc addo de nostris Indijs nominatim loquentes, Ioan. Orozcum in l. 2. D. de legib. num. 7. pag. 138. Burgos de Paz in l. 3. Tauri num. 451. Avendañ. resp. 40. num. 7. Ioan. Garcia de expens. cap. 22. num. 22. Barbosa in l. hæres absens, §. proinde, D. de iudic. num. 143. Tusch. litt. V. conclus. 230. num. 22. & conclus. 242. num. 12. Gratian. discept. forens. cap. 9. num. 17. Pereira decis. 2. num. 1. Sesse decis. 113. num. 20. par. 2. Milanens. decis. 1. Leon decis. Valent. 2. num. 34. par. 1. Gizarel. decis. 43. numer. 23. & 29. Azeved. in l. 5. tit. 1. lib. 1. Recop. Aguirre in Apolog. de Reg. Portugal. num. 55. eleganter Claperius in centur. Fiscali, causa 1. q. unica, ex num. 13. ad 20. Christov. de Paz d. tract. de tenuta, cap. 39. num. 31. D. Carrasc. ad leg. Recop. cap. 1. n. 20. D. Valenç. consl. 146. num. 32. ubi non solùm in legibus hoc procedere docet, verùm & in consuetudinibus, nam & hæ extenduntur ad loca noviter parta, vel creata, & accessoriè unita, ex l. Seiæ, §. tyrannæ, D. de fund. instr. l. non tantùm, §. Iliensibus, D. de excus. tut. cum alijs, quæ ibid. adducit.

Frequentior † autem ordinum quoad Indias expediendorum modus, ad schedulas Regias redactus est, quas rescriptis, vel epistolis Romanorum Imperatorum comparare possumus, de quibus agitur in toto tit. C. de divers. rescript. l. 1. D. de const. Princ. l. unic. C. de mandat. Princip. §. sed quod Principi, Inst. de iur. natur. Et non est dubiū, quin † ex illis ius constituatur, tam ad casum, quem specialiter decidunt, quàm ad alium, in quo eadem ratio, eædemque circūstantiæ reperiantur, ut ex eisdem iuribus cōstat, & benè resolvit Angel. per text. ibi in l. itē veniunt, §. pen. D. de pet. hæred. Platea in l. neque, C. de Decurion. lib. 10. gloss. & DD. in cap. 1. ne sede vacante, Lud. Gom. in reg. Cancel. 2. in proœm. pag. 13. Ioan. Gutierr. in l. nemo potest, num. 391. ad fin. D. de leg. 1. Matth. de Afflict. omninò videndus, decis. 128. num. fin. Ioan. Garcia ubi sup. Scribentes omnes de verb. iur. verb. *Rescriptum*, & verb. *Epistolæ*, Burgos de Paz in proœm. ad leges Tauri, num. 451. & seq. Sāchez de matrim. 1. tom. lib. 2. disp. 31. num. 6. Mascard. de probat. concl. 626. & eleganter disputans Mag. Marq. in Gubern. Christ. lib. 1. cap. 30. fol. 186. & Dom. Valenç. consl. 83. n. 2. Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 10. num. 60. 64 65

66 Vtrum autem schedulæ, † quæ ad unam provinciam diriguntur, in alijs, etiam sub diversis Proregibus, vel Gubernatoribus positis, servari debeant, maior dubitatio est, inspectā præsertim earundem provinciarum (ut diximus) diversitate, & varietate. Sed adhuc praxis recepit, & hoc iure constanter & meritò utimur, quod quemadmodum de persona ad personam in similibus casibus extenduntur, ut modò probavi, ita & de loco ad

locum, vel de provincia ad provinciā, si earum constitutio,& finis, seu intentio,ad quā diriguntur,generalis sit, & æquè in omnibus provincijs observari, & practicari possint. Adeò ut hoc procedat non solùm in schedulis favorabilibus,sed etiam in pœnalibus bonum,& favorem publicum concernentibus. Et ut non sit necessarium, quòd ad singulas provincias seorsum dirigantur(quamvis hoc in eiusmodi iussionibus frequentissimè fieri solet)neque ut sint clausæ, & incorporatæ in aliquo volumine talis iuris municipalis, ut contra Paul.Castrensf.in d.l.1. D.de constit. Princip.& alios,has limitationes facientes, & admittentes, constanter docuit gloss. per text.ibi in l.3. §.Divus, ibi: *Quia generalia sunt rescripta*, D.de sepul.violat.gloss.verb. *Italiæ*,in cap.1.de temp. ordin.lib.6. & ibi Dominic. Bart.in l.relegatorum, §. interdicere,num.3.D.de interd. & relegat. & in l. quemadmodum, C.de agric.& cens.lib.11. & in l.2. §.exercitum, D.de his qui notant. infam. Bald.in l.non fine, num.5. C.de bon. quæ liber. Ias.in l.civitas, num.7. D.si cert. petat.&in l.1.num.13.C.de sacrosanct.Eccles.& in d.l.1.num.7.de constit.Princ. Felin.in cap.1.num.8. verb.*Epistolæ*, de probat. Bart. Socin.cons.44.col.1.vol.1. Paris de Puteo de syndicat. verb. *Officialis*, el 1. num.14. Parlad.1.quotid.cap.10.num.5. & lib.2.cap.fin. 2.par.§.5. & 5.par. §.10.num. 16.ubi adducit bonum exemplum sumtum ex l.41.tit.4.lib.3.Recop. cuius decisio loquitur, *En el Adelantamiento de Leon*, & adhuc in tota Hispania practicatur, Paz in prax.4.par.tom.1.cap.4.num.2. Ioan. Gutier. & plures alij ex sup. n.62. relatis, Burgos de Paz in prooem. leg.Tauri,num. 453. Azeved. omninò videndus, in Rubr. tit.14. *de los Adelantados*, lib.2.Recop. Ant. Corsetus de potest. Regia, q.22. n. 20. in tom. 16.tract.fol.134.col.1.

Idemque dicendum in schedulis, vel epistolis ad aliquem Proregem, Præsidem, vel Gubernatorem directis.Nam † etsi nominatim cum eo loquantur, adhuc tamen,nisi aliud exprimant, à quocunque, qui ei in officio successerit, impleri & exequi possunt, & debent, ut expressè decisum est per sched. dat. Matr.9. Decembr. ann.1583. quæ habetur 2. tom. impress. pag. 109. & ex iuris communis regulis sumitur, quæ docent,unū semper,& idem censeri Tribunal, licèt iudicum personæ mutentur, l.proponebatur,de iudic. cap.si gratiosè, de rescript.in 6.& rescripta † antecessoribus data, cum successoribus eorum etiam loqui videri,nisi specialiter alicuius ind ustria in aliquo peculiari casu electa videatur, cap.quoniam Abbas,de off. delegat. ubi DD.,cap.Pastoralis, §.præterea,de offic.ordin.cap.sedes 15.de rescript. ubi Abb.Felin.in Rubr.eod. num.3. & alij, quos refert Molina de iust. & iure, tract.5. disp.2.num.6. Sanch.de matrim.lib.8. disp. 27.à num.6. Morla in empor.iur.1.par.tit. 2.quæst.21.n.6. Covarr.in cap.quamvis pactum, 1.par. §.5.Menoch. de arbitr. q.68.n. 25. Puteus decis.487. lib. 2. & Mandos.ad Reg.Cancell.8.q.8. & 10. quamvis iam ad omnem difficultatem vitandam in omnibus schedulis adijci soleat clausula illa: *O la persona à cuyo cargo fuere essas provincias.*

67

68

Et vel ob hoc, † summa,ut dixi,maturitas, summumque consiliū in his schedulis expediendis, seu legibus ferendis debet intervenire,quia ut rectè consuluit Tacit.lib.2.hist. *Omnes qui magnarum rerum consilia suscipiunt, æstimare debēt, an id quod inchoatur, Reip.utile, ipsis gloriosum, aut promtum effectu,aut certè non arduum sit.* Et quemadmodum † leges utiles plus Reipublicæ prosunt quàm arma, secundùm Valer.Max.lib. 2.cap.9.de censor. nota, §.1.ita erroneæ, & inconsultæ plus damni afferunt, quàm homines occidere, ut graviter inquit, & probat Petr.Greg.lib.10.de Rep.c.5.n.18.& plura alia de legū consultatione,novissimè, & doctissimè tradens P.Velazq.de opt.Princ.lib. 4.annot.2.pag.417.Neque huic malo obviaitur ex earum mutatione, aut revocatione. Nam † etsi hoc non sit vituperandum,ubi id tēpus,& necessitas publica exposcit, ut ostendit,cum alijs, Petr.And.Canonher.in Aphor.polit.1.to.pag.519.547.676.& 702. Ego sup.hoc tom.lib.2.c.30. ex n.63. semper tamen, quantum fieri potest,excusandū est, propter damna quæ inde sequuntur, de quibus dixi plura d. c.30. ex n.99. Et nunc addo,† vel ipsam variationis notam esse valdè in Principibus,& in Senatoribus,quorum consilio eiusmodi leges fiunt, vituperabile, ut pluribus probat Ioa.Cochier in tract. de primar. precib. pag. 19. Burgos de Paz in prooem. leg.Taur. n.283. Callist.Remir.de lege Regia, §.11. n.31. latè & eleganter D. Valenç.d.cons.83.n.123.novissimus Perot. in tract.de constāt.in abdicat.Magistr.c.21. text.opt.in l.fin.C.de mod. mulctar.ibi: *Aut erubescenda variatione iudicij pro arbitrio proprio immutandum esse, quod iusserint*, l. quod iussit 14.D.de re iud.l.ex libero 15.D. de pœn. Nam † quamvis legum initia semper aliquam difficultatem ostendant, atque adeò & vindictā commendentur, ut sacræ Scripturæ exemplis doctè probat Mag. Fr. Ant.Perez in Pentatheu. de fid. act. Apost.

69

70

71

72

73

pag.

pag. 58. postea tamẽ usu faciles fiunt, & sunt similes † medicinæ, quæ omnis, ut inquit D. Hier. lib. 2. in Hierem; habet ad tẽpus amaritudinem, sed postea fructus doloris, sanitate monstratur: & teste Tacit. 2. annal. † *Omnia, quæ nunc vetustissima creduntur, nova fuere; inveterascet hoc quoque, & quod nũc exemplis tuemur, inter exempla erit. Nec omnia apud priores meliora; sed nostra quoque ætas multa laudis, & artium imitanda posteris tradet.*

74

75

SED quoniam solent sæpè in eodem Cõsilio plures schedulæ ad † Ecclesiasticos dirigi, & super negotijs Ecclesiasticis expediri, circa eas notare oportebit, leges quidem Principum secularium Ecclesiasticis postponendas esse, ut piè, & doctè, post alios, advertit Petr. Gregor. lib. 3. de Rep. c. 7. n. 5. Anguian. de legib. lib. 2. cõtr. c. 14. Nostros autẽ Pijssimos Reges, supremumque ipsorũ Indiarum Senatum, se aliquando his negotijs immiscere, virtute Bullarum Apostolicarum, & universalis Patronatus Ecclesiastici, quod in eisdẽ Indijs exercet, de quo latè egi sup. lib. 3. c. 2. & 3. ita tamen, ut nunquam in eiusmodi materijs aliquid circa statuta iuris Pontificij, & S. Concilij Trident. mutẽt, aut novent, sive disponant, sed potius ut subditos suos ad meliorem, & sinceriorem ipsarum Ecclesiasticarum sanctionum dirigãt, & adstringant, ipsasque coadiuvent, & suã auctoritate communiant. Quod † absque dubio, & semoto omni scrupulo facere possũt, ut tandẽ agnoscit Anguian. ubi sup. Georg. Cabed. omninò vidẽdus, decis. Lusit. 87. par. 1. pag. 95. & eleganter P. Suar. de legib. lib. 4. c. 11. n. 11. & in tract. de immunit. Eccles. lib. 4. c. 2. n. 10. Et hoc adeò verum est, † ut quamvis in dictis schedulis loqui soleant, nõ per verbum *Mandamos*, sed per verba *Rogamos i encargamos*, adhuc sub inobedientiæ pœnis impleri ab Ecclesiasticis debeant, ut, post alios, observat Bobad. d. lib. 2. cap. 10. n. 60. cap. 16. n. 90. & cap. 18. n. 63. & 139. Nã talia verba, ut ipse inquit, præceptum inducunt; & Legislatori, quod fieri non vult, tantùm prohibuisse sufficit, ut alias ait Imp. in l. non dubium, C. de legib.

76

77

78

Quod notare etiam oportebit, pro censura cuiusdam pravi styli, qui his temporibus in dictis schedulis frequentatur, † quatenus Princeps ad ipsarum observationem multis pœnis insurgit, & multis verbis hortatur, & aliquando indignationem minatur. Nã hoc in sched. antiquis non ita frequens erat, quæ ubi maximè aliquid stringere volebant, ita cavere solebant: *De lo hazer assi me tendrè de vos por bien servido, i de lo contrario por desservido*. Quod mihi sufficere videtur, & ad imitationem antiquorum Imperatorum inductum, † qui rescriptorum suorum transgressionem sub hac tantùm comminatione prohibebant: *Quod secus factum fuerit, improbè factum erit*; ut Livius testatur de lege Valeria loquens, & adijciens: *Hoc satis validum vinculum legis visum fuisse, ut tũ pudor hominum erat.* Et recolit Scipio Gent. in tract. de secund. nupt. c. 6. pag. 34. ad idẽ expendens l. & si quis 14. §. Divus autem Martius, D. de relig. & sumt. fun. cui addere licet text. in princip. Inst. de fideic. hæred. ibi: *Sed sola fide, & pudore eorum, qui rogabantur, continebantur*, iunctis alijs, quæ adducit noster Ant. Pichard. ibid. n. 2. † Indignationis autem Principis pœna quæ sit, & quando incurratur, latè post plures alios, quos refert, tradit Farin. omninò videndus, 1. tom. crim. q. 19. num. 34. & Menoch. de arbitrar. cas. 320. num. 5. & cas. 365. num. 4.

79

80

81

QUARTÒ, ob eandem superioritatem, sive supremam potestatẽ eiusdem Cõsilij, de qua suprà loquuti sumus, ad eũ privativè in prima instantia remitti iubentur, tam in possessione, quàm in proprietate, † causæ omnes, quæ Commendas Indorum concernunt, & mille ducatorum quantitatẽ in reditibus annuis excedunt, ut latè dixi, & tractavi sup. lib. 2. c. 28. & 29. ex quibus, quæ ad hunc articulum pertinent, peti poterunt. Et etiam Residentiæ, & Visitationes Gubernatorum, Correctorum, & Auditorum, iuxta ea, quæ habes sup. hoc lib. c. 8. Aliæ verò lites, ut etiã dixi sup. hoc cap. n. 14. Regalibus Cãcellarijs in Prima & Secunda Instantia terminandæ relinquuntur, & solùm ad dictum Senatũ † per viam Secundæ Supplicationis aditus patet. De qua quidem Secunda Supplicatione in communi, & pluribus quæstionibus utilibus, & practicabilibus, quæ se se circa eam offerre solent, in nostro Promtuario, Deo dante, latiùs agemus, circa tit. 20. lib. 4. Recopil. Nunc verò ad eius praxim in supremo Consilio Indiarum calamum contrahendo, animadverto, de ea reperiri plures schedulas Regias in 2. tom. impress. pag. 49. & seqq. ex quibus, & alijs novioribus, formantur 13. leges in summar. Recop. leg. Indic. lib. 4. tit. 15. & iuxta earum decisionem, & signanter observata à Paz, omninò videndo, in sua praxi tom. 2. 7. par. cap. unico, ex n. 51. Villadiego in Polit. c. 4. n. 237. fol. 77. & Ioan. Hevia in Curia Philip. 5. par. §. 5. *Segunda Suplicacion*, ex pag. 779. ad 787. Hæc tantũ, quæ sequuntur, notanda se offerunt. Primũ quòd in Audientijs Indiarum, interpositã Secũdã Supplicatione, non supersedetur executioni,

82

83

prout

prout in Hispania, quin potius Regales Audientiæ possunt suas executorias expedire cum fideiussione, vel sine ea, prout sibi de iure visum fuerit, per schedul. 19. April. ann. 1583. Secundùm, quòd in causis possessorijs nunquam admittitur Secunda Supplicatio, ut disponit l. 13. Imp. Carol. V. inter editas ann. 1542. Tertium, quòd ut sit locus Secũdæ Supplicationi in causa proprietatis, proprietas decem mille aurea pondera olim tãgere, vel excedere debebat, licèt nunc sufficiant, *Seis mil pesos ensayados de à 450. maravedis cada uno*, quæ efficiunt octo millia ducatorum, ut habetur in sched. & ordinat. d. summar. l. 1. Quartum, quòd qui apud Audientias Indiarum Secundam Supplicationem interponit, debet coram Rege ad eam prosequendam comparere, & se præsentare intra metam unius anni à die notificationis sententiæ; quod tamen posteà per schedul. dat. Matr. 24. Sept. ann. 1621. ita temperatũ est, ut annus hic utilis sit, hoc est, *Que corra desde el dia que se hiziere à la vela la Flota, ò Armada, que de la tal Provincia saliere para estos Reinos.* Et pariter, meo iudicio, excusari debebit supplicans, si alia iusta impedimenta probaverit, qualia sunt ea, quæ in simili recensentur, & admittuntur à Paul. I.C. in l. qui commeatus 14. D. de re milit. Quintum, in Supplicationibus Secundis Indiarum, supplicans relevatur à pœna, & fideiussione mille quingentarum duplarum, ut disponitur in sched. & ordinat. antiquis, & novissimè per d. sched. 13. Febr. ann. 1620. ibi: *I en quanto à las doblas que pone la lei de Segovia, no se haga novedad en los pleitos de las Indias, sino que se guarde la costumbre que hasta aqui se ha tenido de no llevarlas*: eâ fortè ratione, ut facilior esset hic recursus ad Regiam personam de Audientijs Indiarum. Quod tamen, quia operabatur ut multi Secundam Supplicationem iniustè, & frivolè interponerent, cautum est nuper per schedul. Matr. 30. Mart. ann. 1629. ut pœnã mille ducatorũ incurrat, qui in causa, in qua ita supplicaverit, succubuerit, tertia parte Regiæ Cameræ, tertia litigãti, alia tertia iudicibus applicatâ.

84 Non † tamen permittitur dictis Audientijs directè, neque indirectè declarare, utrum sit locus Secundæ Supplicationi, vel non, sed quomodocunque pars illam interposuerit, debent processum originalem ad Senatũ remittere, eius copiâ, supplicãtis expensis, ibidem retentâ, & partibus citatis ad comparendum in dicto Senatu, ut dispositum fuit per cap. epist. Matrit. 17. Ianuar. ann. 1611. ad Limensem Audientiam scriptæ, quod refert aliam sched. idem iubentem, dat. Ventosillæ 26. Maij ann. 1608. & damnat stylum eiusdem Audientiæ, quatenus, ubi sentiebat locum Secundæ Supplicationi non esse, acta originalia dare, vel remittere recusabat, & solùm copiam concedebat, citatâ ad eã deducendam adversâ parte, non autem ad prosecutionem supplicationis. Per quam tamẽ epistolam non tenentur † Audientiæ, partem, quæ sententiam obtinuit, fideiussionis onere gravare, sive iustè, sive iniustè Secunda Supplicatio interposita fuerit, hoc enim, ut anteà, iudicum arbitrio relinquitur, ut suprà dixi per sched. ann. 1583. quæ refert idem observari in Regalibus Cancellarijs Pintiana, & Granatensi, & casus omissus remanet in dispositione iuris communis, l. si verò, §. de viro, D. solut. matr. cum vulgat. † Superfluisque cautionibus novâ lege expresè eas non requirente, aut iubente, quis gravari nõ debet, l. hæc stipulatio, §. Divus, D. ut legator. quam benè explicat, & ornat Vincent. de Franch. decis. Neapol. 8. n. 2. quod notãdum cẽsui, quia Limæ acriter super hoc articulo disceptatum fuit in causa D. Marianæ de Vlloa, uxoris D. Ant. Cabrero, cũ D. Maria de Sotomayor & Moscoso, super quadam Commenda de los Guambos. Per noviorem tamen sched. dat. Marrit. 7. Iunij ann. 1621. permissum videtur: † *Que donde claramente constare, que no ai valor para Segunda Suplicacion, no la admitan las Audiencias*, ex qua schedul. designatur l. 7. in d. summar. Recop. leg. Ind. lib. 4. tit. 15. Et quid dicendum sit de Secunda Supplicatione in causis cœptis ante iudicem generalem bonorũ defunctorũ dixi sup. hoc lib. cap. 7. n. 14. & seqq.

85

86

87

Atque hæc sanè ita procedunt, & practicantur in litibus cœptis in Cancellarijs Indiarum, de quibus Secunda Supplicatio interponitur. Cæterùm † si cœptæ fuerint in eodem Indiarum Senatu, ut aliquando contingit, tunc quia in suo genere supremum est, & æquale supremo Consilio Castellæ, ut suprà probavi, pœna mille quingentarum duplarum etiam contra Fiscum, & reliqua omnia ad unguem observari solent, & debent, quæ leges Regiæ disponunt, & præcipiunt in d. tit. 20. lib. 4. Recop. & ita quotidie practicatur, & expresè, ex ratione supremitatis, sive superioritatis dicti Consilij, agnoscunt Suar. de Paz in d. c. unic. n. 58. & Villadiego d. cap. 4. fol. 77. vers. *I en las causas graves que se començaron en el Consejo supremo de las Indias, &c.*

88

QVINTO, ex eadem eiusdem Cõsilij præstantia, & superioritate, infero, † ad illud, & non ad Regium Senatum Castellæ per viam

89

violentiæ recurrendum esse in omnibus causis,& negotijs res Indicas tangentibus, quæ in Hispania tractari contigerit, in quibus Illustriss. Nuntius Apostolicus, sive alius quilibet iudex Ecclesiasticus, litigantes gravaverit. Nam in cap. 4. ordin. d. Consilij, & in sched. 14. Iul. ann. 1561. quæ habetur in 1. tom. impress. pag. 3. apertè cavetur: *Que no puedan ser inhibidos del Cõsejo Real de las Indias por ningun juez Eclesiastico en los negocios que trataren; i puedan para ello despachar las provisiones necessarias, i las ordinarias para alçar las fuerças en los pleitos de Indias, de que en estos Reinos se conociere*: quæ schedula posterior fuit cuidã actui anni 1555. qui reperitur inter acta Cõsilij Castellæ, act. 18. fol. 6. ubi dici videtur: *Que su Magestad à consulta del Dotor Ribera mandò, que el Consejo de Indias no se entrometa à conocer de fuerças*. Nam hoc nescio quo prætextu, vel occasione dictum fuerit. Illa verò schedula in contradictorio iudicio obtinuit in causa cuiusdam Licẽtiati Montani, & per Consilium Cameræ, ut in eius margine dicitur, & magna cum deliberatione edita fuit, & præcisam observationẽ suæ decisionis iniungit: *Al Presidente, i los del nuestro Consejo Real de estos Reinos, i à los Presidentes, i Oidores de las nuestras Audiencias, i Alcaldes de Corte, &c.* Id quod absque dubio esse videtur, cùm hic idem recursus in partibus Indiarum concessus sit Regalibus Cancellarijs, quæ eidem Consilio subordinantur, ut dixi sup. hoc lib. 4. cap. 3. num. 35. & seqq. iunctis pluribus, quæ de vi & potestate argumenti de minori ad maius, & à maioritate rationis congerit Alvar. de Velasco in axiomat. iur. litt. A. num. 462. & seqq. Sed nihilominus cùm eiusmodi casus rarò in Hispania contingere soleant, & anno superiore 1636. causa verteretur super bonis, & spolio cuiusdam Equitis Hierosolymitani D. Ioã. Guiral, qui virtute cuiusdam fideiussionis, Indiarum Senatui, cuiusdam summæ debitor erat, & Dom. Nuntius Apostolicus in ea se immiscuisset, Senatusq; eius Notarium ad faciendam relationem vocari iussisset, tã ipse Notarius, quàm Dom. Nuntius hoc, veluti rem novam, recusarunt, & Regium Castellæ Senatum adeuntes, de novitate questi sunt, & in illo, & non alibi, relationem faciendam esse, allegarunt, & intentarunt. Quod cùm ibidem plausibiliter receptum esset, quasi in hac Curia Regia nullus alius Senatus pro eiusmodi violentijs adiri posset; tandem competentia iurisdictionis formata fuit, & in gravi consessu ad tales causas decidendas designato, in favorem Cõsilij Indiarum, prout iuris & rationis erat, declaratum. Eius partes strenuè defendente, & prædicta, & alia doctè allegante, Dom. D. Laurentio Ramirez de Prado, ex Equestri Militia Divi Iacobi, eiusdem Senatus dignissimo Consiliario, cuius sæpè in his Commentarijs mentionem feci, qui pariter solitâ dexteritate respondit ad tex. qui in contrarium nimis ponderabatur de l. 1. cap. 9. tit. 2. lib. 9. Recop. *Donde se manda, que las fuerças de las causas del Consejo de Hazienda se vean, i determinen en el de Castilla.* Nam id ex eo procedit, quòd hæc duo Consilia pro uno, atque eodem censentur, ut ex eorundẽ ordinationibus constat, & ideò electi ad Cõsilium *de Hazienda, i Contaduria* iurant in supremo Senatu Castellæ, & commixtos Senatores habent, & anteà vnus tantùm Fiscalis in utroq; Senatu deserviebat, quæ omnia non ita procedunt in Consilio Indiarũ. Et acta dictæ competentiæ reperies in eius ordinationibus noviter impressis post finem tabulæ.

Sextò, & ultimò, ex eisdem principijs inferri potest decisio ad aliam quæstionem, quã movet, & disputat Christoph. de Paz d. tract. de tenuta, c. 39. per tot. Videlicet, † an in dicto supremo Consilio Indiarum, iudiciũ, sive remedium Tenutæ, de quo agit l. 9. & 10. tit. 7. lib. 5. & l. 5. tit. 19. lib. 4. Recopil. intentari & terminari possit, pro maioratibus in provincijs earumdem Indiarum institutis, & constitutis, quorum Prætensores in Hispania fortè resideant, & sui iuris probationem incontinenti offerant, vel saltem intra tempus quinquaginta, vel octoginta dierum in dictis legibus assignatum. Quæ quæstio primùm mota fuit in emergẽti causa Ducatus de Veraguas ann. 1578. & nũc nuper ann. 1635. maiori studio ad incudẽ revocata, in alia, super Marchionatu del Valle, inter Excellẽtiss. Ducẽ & Ducissam de Terranova pro una parte, & Marchionẽ de Fromista ex alia: & in utroque casu plures doctissimi, & integerrimi Iudices ex utroque Consilio Castellæ, & Indiarum assignati fuerunt, & dictum Remedium in dictis Maioratibus, & in dicto Consilio Indiarum locum non habere tandem maiori suffragiorum numero pronuntiarunt, & partes litigantes ordinarij possessorij iure experiri debere declararunt. Moti (ut apparet) ex fundamentis, quæ adducit Paz d. cap. 39. ex num. 5. ad 22. quæ omnia in id tendunt, quòd dictum remedium extraordinarium sit, & per illas leges dumtaxat Castellæ Senatui concessum, ut ipsarum verba ostendunt, quæ absolutè & geminatè dicunt: *En nuestro Consejo, En el*

90

nues-

nuestro Consejo, quod per anthonomasiam, & ex ipsorum Legislatorum intentione pro Castellano accipiendum videtur, prout & DD. de hac materia tractantes communiter intelligunt, præcipuè Molina lib. 3. de primog. cap. 13. num. 1. ibi: *In Regio, ac summo Regnorum Castellæ Senatu:* alter Molina de iustitia & iure, tract. 2. disp. 637. & 638. Covarr. in pract. cap. 23. num. 8. & Gutierr. lib. 2. pract. quæst. 88. ibi: *In Regio, ac supremo Castellæ Consilio*; & ibi: *Vt determinatio supremi Consilij, &c.* Necnon eò, quòd angustiæ temporis ad quas dictæ leges hoc remedium reducere voluerunt, & rationes quibus nituntur, maioratibus adeò distantibus, & in partibus ita remotis probationẽ requirentibus, aptari posse non videntur, nec de loco ad locum extendi, † cùm ordinatoriæ sint, & non decisoriæ, iuxta communem distinctionem Bart. in l. cunctos populos, numer. 15. & 16. C. de summ. Trinit. Gregor. Lopez per text. ibi in l. 15. tit. 14. par. 3. cũ alijs latè adductis ab Alderano Mascard. in tract. de statut. concl. 7. num. 1. 57. & 74. Parlad. lib. 2. quotid. cap. fin. par. 1. §. 11. num. 13. & Graisis de effect. clericat. effect. 2. numer. 135.

91

Sed sine præiudicio rei à tot, ac tantis Patribus iudicatæ, † cui summa semper reverentia debetur, l. filius, D. ad leg. Cornel. de fals. ibi: *Sic inveni Senatum iudicasse*, cum alijs traditis ab Afflict. decis. 96. num. 11. & decis. 383. num. 8. Menoch. cons. 501. num. 34. lib. 6. Honded. cons. 61. num. 1. lib. 1. Peregrin. cons. 5. num. 3. vol. 2. Cavalcan. decis. 44. num. 1. par. 1. Gama decis. 33. num. 2. & decis. 228. num. 1. Vincent. de Franch. decis. 81. n. 2. par. 1. & Ego latè in 1. to. lib. 2. c. 24. n. 67. Si quis voluerit pro contraria parte certare, decem non inefficacia argumenta reperiet apud eundem Christ. de Paz d. cap. 39. ex num. 23. ad 36. Quibus licèt respondere conetur ex eodem num. usque ad eiusdem capitis finem. Semper tamen urget, & urgebit, Indiarum Consilium esse, & fuisse supremum ab origine suæ erectionis, ut sæpè in hoc capite dixi, & à Consilio Castellæ ob commodiorem causarum expeditionem, sed cum eadem tamen potestate, & auctoritate divisum. Et ita in in causis sibi tangentibus Consilij quoque appellatione absque dubio venire, licèt dictæ leges de solo Castellano, de quo tunc meminerunt, loquutæ videantur. Nam † cum Indico omnia iura, & effectus Consilij, & quidem supremi competant & conveniant, nulla est ratio, cur ab eiusdem nominis comprehensione excludatur, l. 1. §. quod autem, D. de aleæ lusu, Surd. cons. 308. num. 3. l. 4. §. toties, D. de damn. infect. cum alijs latè traditis à Tiraq. in l. si unquam, verb. *Libertis*, num. 2. Honded. cons. 105. num. 13. lib. 1. Cephal. consil. 149. num. 14. & Franc. Beccio consil. 57. num. 13. Et ut daremus, non fuisse à Castellæ Senatu separatum, neque eius partem reputari debere, sufficeret, quòd adinstar illius creatum fuerit, & veluti in eius locum subrogatum ad causas sibi commissas, ut † omnis illius iurisdictio, tam ordinaria, quàm ratione officij delegata, & etiam privilegiata concessa esse videretur, ut latè, & doctè docent & probant Abbas in cap. verùm, num. 9. de foro competenti, Felin. in cap. eam te, num. 17. de rescript. Oldrad. consil. 300. per totum, Decius cons. 128. à num. 1. Barbos. in l. quia tale, num. 1. D. solut. matrim. & in l. si longius, in princip. num. 44. D. de iudicijs, Menoch. consil. 158. Suarez de legibus lib. 8. cap. 15. à num. 1. & num. 9. & seqq. & Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 2. num. 10. Maximè cùm subiecta materia nullam contineat repugnãtiam, nam † licèt maioratus in Indijs constituti esse dicantur, si tamen qui eorum successionem prætendunt, in Curia Regis existunt, & in ea litigare volunt, & probationes intra tempus tenutis præfixum sufficienter præstare, quid vetat, quominus in proprio suo Cõsilio audiãtur, & hoc tenutæ remedio cõcesso vasallis Regũ Castellæ, & Legionis fruantur? & iure, ac legibus istorum Regnorum iudicẽtur, quas ad provincias eis accessoriè unitas pertinere sup. cap. præc. abũdè probavimus. Quemadmodum ad easdem, absque ulla hæsitatione, aut declaratione extensa fuit decisio l. 45. Tauri, quæ est l. 8. tit. 7. lib. 5. Recopil. & de transferenda ipso iure per legis ministerium civili possessione in vocatum ad successionem maioratus pertractat, quæ possessio est basis & fundamentum tenutarij iudicij, quod posteà ad meliorem Taurinæ legis executionem à D. Imper. Carolo V. ann. 1543. introductum fuit, cùm iam anteà ab anno 1524. Consilium Indiarum creatum fuisset, ut suprà retulimus, cuius si tenutariæ leges specificam mentionem non fecerunt, eâ forsan de causa fuit, quia de maioratibus Indiarum non meminerunt, utpotè ita distantibus, & rarò contingentibus, ut eorum successores in Curia Regia ad litigandum concurrãt, tempore quo vacare contigerit, l. nam ad ea, cum vulgatis, D. de legibus. Vel quia satis habuerunt Consilij nomen indefinitè exprimere, quod etiam in Consilio Indiarum verificari potest, cùm eius ordinationes ita sæpè illud appellent, atque designent: *El*

92 93 94 95

dicho nuestro Consejo tenga la jurisdicion suprema de todas las nuestras Indias. Sub qua concesſione, quilibet caſus, ſeu gradus cognitionis, & iuriſdictionis quantumcũque magnus,& arduus excogitari poſſit, cõprehẽditur, cùm per eã Princeps ipſum Senatũ ſui loco cõſtituere videatur, † & ille propriã Principis perſonam, & iuriſdictionem repræſentet, ex traditis à Carol. de Graſſal. lib. 1. Regal. Franc. iure 12. Afflict. deciſ. 120. num. 6. Craveta conſil. 144. num. 20. Roland. conſil. 70. num. 17. lib. 1. Maſtrill. de Magiſtrat. lib. 5. cap. 8. & deciſ. 261. à num. 2. Grivell. deciſ. Dolana 72. num. 25. Ponte de poteſt. Proreg. tit. 12. num. 18. Cabed. deciſ. 212. num. 1. & Azeved. in l. 1. tit. 1. lib. 4. Recop. gloſſ. 1. num. 2.

97

D. IOANNIS DE SOLORZANO PEREIRA DE INDIARVM OCCIDENTALIVM IVRE, SIVE GVBERNATIONE

LIBER QVINTVS, ET VLTIMVS.

In quo de Regalibus Indiarum.

SVMMARIVM CAPITIS PRIMI, ET VNICI.

1 *SPACIVM laxum res magna desiderat.*
2 *Metallum unde dicatur, & quid hoc nomen significet, & comprehendat? & Autores qui de metallis scripsere.*
3 *Metalla omnia ex sulphure, & argento vivo procedunt.*
4 *Lapidicinæ regulãtur ex natura metallorum.*
5 *Metalla vivere, & animam vegetativã habere, ut plantas, aliqui tradunt, qui referuntur.*
6 *Metalli vox cõprehendit omnia, quæ sub terra effodiuntur.*
7 *Margaritas metallum esse, & metalli appellatione venire, tradit Alphons. Carrança, qui reprobatur.*
8 *Margaritarum natura, & creatio, remissivè.*
9 *Margaritæ, & qualibet alia pretiosa, quæ ex mari extrahuntur, sunt de Regalibus.*
Res Fisci est, ubicunque natat, ibidem.
10 *Hispania abũdat metallis, præcipuè auri & argenti.*
11 *Indiæ Occidentales, & præcipuè Regio Peruana, multis, & ditissimis metallis, aurique, & argenti fodinis abundant.*
12 *Reges Hispaniæ, vel ex confessione aliarum nationum, sunt absoluti domini divitiarum totius orbis, & in eis Romanos excedunt.*
13 *Divitiæ immensæ quæ ex Indijs Occidẽtalibus in Hispaniam asportatæ sunt? ex relatione variorum Auctorum, & quæ per incuriã nostram ad extraneos effluxerint?*
14 *Potosiẽsis Argenti fodina sola quot milliones reddiderit?*
15 *Regum Hispaniæ divitias inexhaustas appellat Marchatius, & quare?*
16 *Euphormionis, sive Barclaij mendaciũ convincitur, dum mendaces esse Hispaniæ divitias dicere audet.*
17 *Monarchia Hispaniæ quantum incrementum acceperit ex accessione, & divitijs Indiarum Occidentalium.*
18 *Argenti nomine in Perù, & alibi aurũ, & aliæ divitiæ comprehendi solent.*
19 *Mineræ, & metalla omnia sunt de Regalibus, & nõ veniũt in generali cõcessione.*
20 *Metallorũ, & thesaurorũ investigatores sunt utiles Reip. & favendi, & quare?*
Metallarij sibi ipsis dãnosi, pauperes, & sordidi esse solẽt, & alios divites faciũt, ibid.
21 *Metallarijs plura privilegia concessa sunt, & concedi debent.*
22 *Metallorum, & fodinarum inventores quid fisco præstare debeant de iure Cõmuni, Regio, & Indiarum?*
23 *Mineræ omnes in Indijs ab omnibus quæri, & laborari possunt, quinta parte me-*

tallorum Regi præstita, & reservata, & aliquando decima, vel vicesima, ex privilegio.
24 In los quintam partem omnium reru Regi Hispaniæ præstare, quo sensu dixerit Ioan. Metelius.
25 Decima Ecclesiastica debetur Regi in Indijs ex metallis, licèt eam non exigat.
26 Quintum ex metallis Regi absque ulla expensarum deductione præstandum est, & quare?
27 Metalla veniunt fructuu appellatione.
28 Metallorum iura, & vectigalia, quæ apud varias nationes persolvũtur, & qualiter mineræ sub hoc onere primo occupātibus acquirantur? remissivè.
29 Quintum debetur etiam Regi ex margaritis, smaragdis, & alijs gemmis Indiarũ.
30 Mineræ omnes Indiarum privatis relictæ sunt, excepta argenti vivi Huãcavelicæ, quæ in Regia Corona incorporata est.
31 Huancavelicensis argento vivi fodina quo pacto à Rege metallarijs fruenda cõcedi soleat?
32 Pactum ut metallarij Regij, & non alij sub iusto pretio metalla, quæ extraxerint, vendere cogantur, validum est.
33 Fiscus in metallis, & salinis habet privilegium, ut ea pro iusto pretio sibi sumere posśit, & cæteris emtoribus præferatur.
34 Salinæ omnes ubique ad Regalia Principum pertinent, & quid in Indijs?
35 Salinæ Peruanæ cõmunes esse iussæ sunt, & quare?
36 Thesauri, & bona vacantia, & pro derelicto in naufragijs, vel alibi habita sunt de Regalibus, & qualiter applicentur de iure communi, Regio, & Indiarum.
37 Thesauri reperti in adoratorijs, vel sepulchris antiquis Indorum, qualiter acquirantur, & dividantur?
38 Monumentis, & sepulchris vasa aurea, & argentea, vestes, & alia pretiosa inferre Indorum, & aliarum gentium mos fuit, & an id facere peccatum sit, & Auctores qui de hoc agunt.
39 Sepulchra mortuorum etiam infidelium aperire ad quærendos thesauros in eis reconditos an liceat? & Auctores qui de hoc agunt.
40 Sepulchra maiorum suorum aperiri, & excavari Indi dolebant, & quid de thesauris in eis reconditis senserit Episcop. Chiapensis, & Domin. Arumæus, & alij.
41 Huacas, vel sepulchra Indorum aperire, & divitias ibi reconditas extrahi posse, quibus conditionibus permissum sit, vel permitti posśit?
42 L. omnia 5. C. de paganis, l. 3. §. si in locis, D. de iure Fisci, & §. thesauros, Inst. de rer. divis. ponderantur, & illustrantur.
43 Cassiodori elegans locus expenditur pro licentia quærendi thesauros in monamentis, cessante cadaverum iniuria.
44 Dom. Arumæus notatur, pro gravi nota, qua Hispanos inurit ob thesauros, quos quærunt in sepulchris Indorum.
45 Romani plurimos Iudæos eviscerarunt ad quærendum, & extrahendum aurum, quod in visceribus condidisse putarunt.
46 Tributa Regiæ Coronæ incorporata ex Comendis Indorum efficiunt aliud Regale Indiarum.
47 Novenas duas decimarũ partes habet in Indijs nostri Reges, & sched. de eis agentes.
48 Alcavala vectigal quo iure, & qualiter ad Indias extensum sit? & num. seqq.
49 Privilegium non solvendi vectigal, quod dicimus Alcavala, alicui concessum, an eidem in Indijs servandum sit?
50 Alcavalæ in Indijs suaviter exigi iussæ sunt, & per civitates administrari, & in capita reduci, sive por encabeçamiento.
51 Lucra vera Principis sunt, quæ vassalli læti offerunt, & durationem promittunt, ex Caśiod.
52 Portoriũ, sive ius de los Almoxarifazgos, est de Regalibus, & quale sit, & qui de illo agant?
53 Almoxarifazgo vox quid significet, & unde derivetur?
54 Almojarifazgo de las Indias magnos reditus pendet, & quotidie augentur, & leges, & sched. Regiæ, quæ de eo agunt.
55 Almoxarifazgo vectigal pro tuitione maris, & navigationum Regi præstatur.
56 Averiæ vectigal quid sit, unde dicatur, & quare institutum? & sched. de eo agentes.
57 Damna quæ merces in navigatione recipiunt, cur dicta fuerint Averias?
58 Mercium traiectitiarum valor quomodo æstimandus sit ad solutionem vectigalium de Almoxarifazgo i Averias?
59 Merces iuxta regestum æstimandæ sunt, & non nisi ex causa ad hoc aperiendæ, evolvendæ, & intrinsecùs inspiciendæ, & quare?
60 Mercatura, & negotiatio tam terrestris, quàm navalis Reipub. utilissima est, atque adeò magnis semper favoribus, & privilegijs donata, & donanda.
61 Navigantes non debent vexari, nec nimis affligi à publicanis, dum portus appellunt, ex Cassiod.
62 Publicani, & alij officiales vectigalia maritima, vel terrestria exercẽtes, & exigen-

gentes semper crudeles, & tyrãni reputati sunt ex Cicer. D. August. & aliis.

63 Mercatores semper student in fraudãdis Regis iuribus, & vectigalibus, & qualiter eis obviam itum sit? & num. seqq.

64 Merces multæ, arma, & aliæ res pretiosæ exportari prohibentur ratione publicæ utilitatis. Et de legibus, & schedulis Regiis, quæ de eis agunt.

65 Aurum, & res pretiosæ à barbaris nationibus erui debent, non ad illos exportari, ex Cicer. & aliis.

66 Mercium traiectitiarum professio seu regestum, quare, & qualiter fieri à navigãtibus debeat?

67 Regestum, vulgò Registro, quid significet, & unde dicatur?

68 Visitatio navium, & mercium ad effectũ exigendi vectigalia Regia, earumque ad hoc sequestratio, qualiter fiat?

69 Aduanæ ubi merces reconduntur, quare institutæ sint, & unde dicantur?

70 Registri mercium traiectitiarũ petẽdi, & faciendi causa finalis est onerum, & vectigalium solutio.

71 Registri cura, & integritas, & mercium prohibitarũ traiectio, quanta cura, & quã severis pœnis in navigatione Indiarũ statuta fuerit, & quare? & schedulæ de hoc agentes.

72 Commissarum mercium ex capite de contravando, vel ex aliis causis ius, & quæstus est de Regalibus, & in Indiis valdè pingue, & considerabile.

73 Commissorum materiã Auctores qui tractant, & plures quæstiones ad eam cõcernentes, referuntur, remissivè.

74 Contravando vox quid significet, & unde dicatur? remissivè.

75 Vectigaliũ defraudatio, & usurpatio semper magna est, non obstante tot legum, & ministrorum cura, & cautela.

76 Cautelæ quo plus, ibi sæpè plus fraudis esse solet.

77 Publicani, & officiales Regii sæpè solent fraudibus vectigaliũ, & merciũ cõmissarum, ob privatum commodum connivere.

78 Officiales Regii, qui cõmissas merces, vel vectigalia, iustè Regi debita, non apprehẽdunt, & exigunt, qualiter peccent, & ad restitutionem teneantur?

79 Vectigalia, & alia iura Regia, quando, & qualiter debeantur, & solvi debeãt in foro conscientiæ à mercatoribus, & navigantibus etiam non requisitis?

80 Pœnas rerum commissarũ, vel alias per leges, & ordinationes impositas, iudices ordinarii moderari, aut arbitrari nõ debent, & quare? & quid in supremo Senatu?

81 Fiscus ingentes quæstus facit in Indiis ex vectigalibus, commissis, & confiscationibus.

82 Fiscus quasi viscus, quia omnia capit, & ligat ex Poëta Anglo, & alia de nominibus Fisci.

83 Confiscationũ ius, sive pœnarũ, quæ dicuntur de Camera, materia, & qui de ea agunt?

84 Pœnæ de Camera quomodo in Indiis administrentur?

85 Terrarum, montiũ, pastuum, & aquarũ publicarum distributio, & concessio est de Regalibus, & in his Princeps suam intẽtionem fundatam habet, & qui de hoc iure agant?

86 Agrorum, montium, pascuorum, & aquarum dominium, qualiter in Corona Regia incorporatũ sit in provinciis Indiarum?

87 Incæ, sive Ingæ Peruani erant absoluti domini agrorum, & montium, ac pascuorum sui Regni.

88 Terræ, montes, pascua, & aquæ Indiarũ, qualiter olim distribui solerent, & hodie distribuantur?

89 Agros provinciarum subactarum quomodo Romani olim subhastare, vel assignare solerent?

90 Tributũ imponere super vineis Peruanis contra probitionẽ plantatis an iustũ sit?

91 Agrorum Indiarum concessiones gratuitò, sive ambitiosè à Proregibus factæ, irritari possent.

92 Agrorum communiũ possidendorum, vel rumpendorum, & colendorum licentias solus supremus Princeps cõcedere potest.

93 Princeps, ubi sibi visum fuerit, potest cogere privatos ad exhibendos titulos, & mensuras agrorum, quos possident, & iubere, ut de novo remetiantur.

94 Agrorum, & pascuorum quadragenarii, vel aliàs antiqui possessores, super illis facilè inquietari nõ debent, & epist. Trajani ad hoc.

L. ult. C. de fund. patrimon. lib. 11. explicatur, & illustratur, ibidem.

95 Possessores antiqui agrorum olim cõmunium eis facilè privandi non sunt, sed ad compositionem admittendi, & aliis licitatoribus præferendi.

96 Conquisitores, & incolæ antiqui Indiarum in earum agris remunerari iussi sunt.

97 Agri publici an sub ea conditione laicis privatis concedi possint, ut in Ecclesiam, vel Ecclesiasticos non alienentur?

98 Aquæ communes in Indiis quomodo dividantur, & quàm utiles sint?

99 Officiorum vendibilium quaestus, quantum Fiscum impinguet in provincijs Indiarum, & num. 104.
100 Officia publica creare, vendere, vel aliter de illis disponere est de Regalibus, & qui de hoc agunt.
101 Officia quae vendi soleant, & possint in Hispania, & quae non, & Auctores, qui de hoc agunt.
102 Magistratus omnes in Gallia venduntur, & Auctores, qui hoc tradunt, & reprobant.
103 Officia qui emit, necesse est, ut eadem vendat, & de substantia pauperum solvat.
105 Officia vaenalia Indiarum qualiter subhastari, & posteà in perpetuum renuntiari permissum fuerit? & schedulae de hoc agentes, & num. 107.
106 Officia vendibilia si non renuntientur, vel minus legitimè renuntientur, ad Regiam Coronam, à qua exierant, revertuntur.
108 Renuntiatio officij vendibilis in Indijs, an, & quando aliter quàm per publicum instrumentum fieri, & probari possit?
109 Officia Indiarum, an, & quomodo minoribus vendi, vel renuntiari possint? & sched. de hoc agentes.
110 Officia, quae parentes emerunt, non posse ab eisdem in filios, quamvis aetate minores, renuntiari, durum videtur.
111 Minores esse capaces officiorum publicorum, & posse illa servire per substitutũ, qui teneant?
112 Officia per substitutos servire, regulariter probibitum est, & plura damna affert.
113 Renuntiationes officiorum, quòd minoribus fieri possint, ab indigenis supplicatur, & supremi Senatus deliberationem exposcit.
114 Renuntiari an possint officia vendibilia Indiarum in Ecclesias, vel Monasteria?
115 Ecclesiae, & Monasteria usus fructus, & emphyteusis incapacia esse videtur, & quare?
116 Casus de facto pendens super renuntiatione cuiusdam officij facta in favorem Carmelitarum Discalceatorum, & docta iuris allegatio in hac causa scripta à D. Ioan. Bapt. de Larrea, refertur.
117 Officia vaenalia ubi renuntiantur, qualiter aestimanda sunt, & quando possit Fiscus ea pro tanto retrahere?
118 Officium à Fiscali retractum, si pluris posteà vendatur, quàm postulante parte taxatum fuerat, cuius pretij consideratio habenda sit, ad satisfaciendum parti, quod ad eam pertinet?
119 Officiales Regij ad curandam exactionem, & administrationem Regiorum redituum, & proventuum, quando, & qualiter in Indijs instituti fuerint? & quibus Romanorum Magistratibus assimilentur.
120 Officialibus Regijs Indiarum diversis temporibus variae instructiones, & ordinationes datae sunt.
121 Officiales Regij si suas instructiones ad unguem servarent, melius Rei Dominicae consuleretur.
122 Officiales & Thesaurarij Regij semper duri, amari, avari, & superbi reputati sunt.
123 Officiales Regij, & alij similes Ministri quod acquirunt, in dubio an ex bonis Regis acquisitum praesumatur?
124 Officialium Regiorum materiã qui tractent, remissivè.
125 Officiales Regij tenentur etiam pro nominibus sua negligentia, aut culpa deterioratis.
126 Officiales Regij qualiter debeant praestare fideiussores, & sint mancommunati, ita ut alij pro aliorum admissis teneantur?
127 Officiales Regij debent quolibet anno rationes reddere, & reliqua solvere.
128 Officiales Regij qualiter possint conveniri pro reliquis, & an à sententia, quae dicitur de Alcance, sit locus appellationi?
129 Primipili qui essent apud Romanos, & an debitum officialium Regiorum possit exigi ab eorum uxoribus tanquam Primipilare?
130 Officiales retinentes pecunias publicas, tenentur lege Iulia de residuis.
131 Rationalium, sive Calculatorum maiorum officium, & tribunal, quando, quare, & cum qua iurisdictione in Indijs institutum fuerit?
132 Tribunal Rationalium, sive Calculatorum maiorum in Indijs parum proficere visum est, & an expediat illud tollere, vel reformare?
133 Rex aliorum ministerijs indiget, quia nec ubique esse potest, nec solus omnia potest.
134 Deus solus ubiq; est, & omnia videt, & operatur, ex D. Bonaventura.

CAPVT PRIMVM, ET VNICVM.

In quo de Metallis, Salinis, Thesauris, Vectigalibus, Tributis, Pœnis, Commissis, Officijs vænalibus, & alijs iuribus, & reditibus Regijs Indiarum tractatur. Et de Officialibus, & Ministris, eisdem colligendis, administrandis, & calculandis præpositis.

HOC in Libro distinctis capitibus de omnibus iuribus, & reditibus agere destinâram, quæ in his Indiarum partibus Fiscum Regium impinguāt, varijs quæstionibus disputatis, quæ dū in eis Senatorem egi, se se mihi obtulerunt. Verùm cùm teste Seneca epist. 88. 1 *Laxum* † *spatium res magna desideret*, & hoc iam huius voluminis moles non patiatur, contentus ero librum in unum caput cōtrahere, & periti artificis instar, totum claudere sub exiguo. Quod ut præstem, animadverto, præcipuū harum provinciarum quæ- 2 stuum ex metallis deduci, & † Metallum Græcā vocem esse, quæ à verbo μεταλλάω, id est, *perscrutando*, nomen invenit, ut tradit Ioan. Funger. in etymol. verb. *Metallū*, Sive ex eo, quòd ubicunque una inventa vena est, non procul inveniatur & alia, ut existimat Plin. lib. 3. cap. 6. & Alciat. lib. 1. parerg. cap. 39. cui in vocis etymo, licèt non in etymi ratione, consentit Eustath. 1. Iliad. relatus à Brisson. verb. *Metallum*, ubi alias eiusdem vocis allusiones cōmemorat. Quibus relictis, illud planè constat, Metalli nomen generaliter sumtum, quamlibet materiam significare, ex terræ visceribus erui solitam, sive auri, sive argenti, argenti vivi, æris, ferri, plumbi, stanni, sulphuris, bituminis, calcis, aut etiam lapidum illa sit, & illorum præcipuè, qui carbonis vicem præstare solent, ut constat ex l. si usufructus 13. §. inde est, D. de usufruct. l. 3. §. ultimo, D. de rebus eorum, l. 3. & 6. C. de metall. & metallarijs, lib. 11. Plin. dict. lib. 33. cap. 5. & 6. Veter. Glossar. apud Brisson. ubi supra, Kalino, & alijs Lexicographis, verb. *Metallum*, Bertachin. verb. *Lapidicina*, vers. ultim. ubi an lapidicinæ veniant nomine metallorum, Alciat. Rebuff. Brechæo, Forner. Gœddæo, & alijs in l. inter publica 17. §. 1. D. de verbor. signif. eodem Alciat. dict. lib. 1. parer. cap. 39. Vincent. de Franch. decis. 140. in fine, Pancirol. in thesaur. var. antiq. lib. 3. cap. 31. pag. 37. & de rebus deperdit. tit. 61. ubi latè Henric. Salmutius in notis, Camill. Borrell. de præstant. Reg. Cathol. cap. 28. Valles de sacra Philosoph. cap. 49. Ballester. in Hierolog. cap. 13. Possevin. in Bibliot. lib. 12. cap. 65. ubi plurimos Auctores de metallis agētes adducit, Leonic. de var. hist. lib. 2. cap. 3. & cap. 52. ubi de minis generibus, ubi agit de lapidibus carbonarijs, Bisciola lib. 5. horar. succis. cap. 11. & lib. 16. cap. 3. & 4. ubi agit de argento vivo, Delrio lib. 1. disquis. Magic. lib. 1. cap. 3. quæst. 4. Petr. Fab. lib. 2. semestr. cap. 5. Bulleng. de Imper. Roman. lib. 9. cap. 22. Georg. Agricola de re metall. lib. 1. fol. 5. & per totum, Patre Bernardo Cessio, qui novissimè integrum tomum de mineralibus edidit, Marin. Mersenio in quæst. super Genes. quæst. 23. per quinque articulos, ubi latè de metallis, & eorum creatione, differentijs, & præcedentia, Thoma Garzeno in empor. univers. discurs. 70. pag. 566. & seqq. Simon Maiolo, omninò legendus, in dieb. Canicul. 1. tom. colloq. 19. de metallis, Theatr. vitæ human. pag. 3626. & 3707. Iust. Lips. de magnit. Roman. lib. 2. cap. 5. Maluenda de Antichr. lib. 6. cap. 12. cum seqq. Torreblan. de Magia lib. 2. cap. 4. & novissimè in tract. de iure spirit. lib. 11. cap. 4. Adam Contzen lib. 8. politicor. qui totus est de Regalibus Principum, cap. 12. ubi de metallorum & fossilium cura, Thom. Bozius de sign. Eccles. lib. 22. cap. 6. Baldo de vi turbat. §. veniamus, num. 100. pag. 127. 3 ubi, † quòd metalla omnia ex eodem fonte, scilicet sulphure, & argento vivo procedunt, quod & tradunt alij ex Auct. sup. relatis, & plenè & distinctè Monardes in dialog. *del hierro*, quem reperies apud eum in hist. plāt. Indic. 3. par. fol. 160. & novissimè D. Ioan. Bapt. de Larrea, in Regio, ac supremo Iustitiæ Senatu meritissimus Fisci Patronus, in disput. Granatens. cap. 44. pag. 573. & seqq. 4 ubi agit † de lapidicinis, & quòd regulentur ex natura metallorum, & Ioan. Barler. Doctor Medicus, in novissimo tract. Aquis Sextijs impress. ann. 1626. cui titulus est: † *An* 5 *mineralia in plantarum numero sint reponenda? ubi metalla vivere, & animam vegetativam habere ut plantas*, pluribus exemplis, & philosophicis rationibus affirmat, & tradit idem docere Cardanum de subtil. lib. 5. & 6. & in insula Hispaniola in auro ita cōpertum fuisse, refert Porcachus in insulario pag. 168. Petr. Mexia in silva variæ lection.

5.par.cap.12.Maiol.d.colloq.19.pag.426. & seqq.

6 Quorum omnium concors sententia † est metalli vocem omnia comprehendere, quæ sub terram effodiendo reperiuntur. Idque ultra eos adeò extendit Alphonſ. Carrança in tract.de human. part. designat. cap. 3. n. 18.pag.205.ut 7 † etiam margaritas,& quaslibet conchas,quæ in mari creantur, & expiscantur,metallis annumeret. Quod tamen vellem, ut hic talis tantusque I. C. (nobis nunc cùm hæc prælo mandamus, non sine gravi Reipub. litterariæ iactura, fatis ereptus)aliquâ ratione,vel auctoritate probaret, cùm apertè repugnet suprà relatis, & ijs, quæ 8 † de unionum, sive margaritarum natura,& creatione tradit Clem.Alexand.& eius Comment.Gentian.Hervetus in Pædagog. cap.12.Plin.lib.9.cap.35.Pancirol.in dict. thesaur.pag.212. Simon Maiol. omninò videndus,1.tom.colloq.18.pag.412.Ego sup. lib.1.cap.14. ex num. 96. & ex nostris Romuleus in l.1.D.de acquir.possess. fol.69. & 100. nisi fortè dicere voluit, 9 † piscationem margaritarum, æquè ut extractionem metallorum,fisci iuribus cedere, quod verissimum est, ut infrà dicemus, & ad res quaslibet pretiosas in mari repertas producit Iuvenal.satyr.4.sic inquiens:

Quicquid conspicuum, pulchrũque est æquore toto,
Res Fisci est,ubicunque natat,&c.

10 PORRÒ, & si aliqua in aliquibus regionibus metalla nascantur, & † Alma Hispania nostra, multorum, & præcipuè auri,& argẽti,feracissima sit, ut pluribus ostendi suprà hoc tom.lib.1. cap.13. num.48.& cap. 16. n. 77. & tradit alia Pineda de reb. Salom. lib.4.cap.14.&15.Puente in Monarch.Hisp. lib.3.cap.6.pag.44. & seqq. Petr. Faber 1. semestr.pag.136.& Georg. Agricola de re metall.lib.1.pag.20.& 25. & Navarret.discurs.polit.21. 11 Indiarum † tamen Occidentalium provinciæ,de quibus agimus, & præcipuè Peruana, adeò omnibus metallis, smaragdis, varijs gemmarum generibus, & pretiosis margaritis abundat, 12 ut † Reges nostros,vel ipsis exteris confitentibus, omnium veluti divitiarum affluentes,imò & absolutos dominos reddant,ut testatur Borrel. d.tract.de præstant.Reg.Cathol. cap.45. & seqq. Carol. Scriban. in Polit. Christian. in epistola ad Reg. Cathol. ibi: *Tu mihi primus,qui mundum universum auro densè perpluis,& gemmis. Nam quod ill is propè fatigetur orbis,ab Oriente, & Occidente tuo est,&c.* Simon Maiol.colloq.11.de fluvijs, & colloq.19.de metall.pag.598.& seqq.ubi enarratis harum Indiarum divitijs, inquit,se non dubitare, quòd excedant eas, quas Imperium Romanum congessit, in quarum relatione cum admiratione,vel stupore diffunditur Lipsius de magnit.Rom. lib.2.per totum. Et cum Surio refert, 13 † usque ad annum 1558. asportatos ex illis in Hispaniam esse septem decades millionum auri, totidemq; ex margaritis,gemmis,unionibus,ac reliquis lapidibus, rebusque pretiosioribus, præter aliam summam, quæ in eodem Novo-Orbe consumta est.Quos milliones 1500.facit Ægidius Gonçalez Davila in Hist. magn. Matritens. pag.472. & meo iudicio longè plures sunt. Nam vel totidem ad nationes extraneas, per incuriam nostram fluxisse,affirmat Alphonſ. Carrança in tract. *de Ajustamiento de monedas*, 3. par .cap.4. 14 Et † ex sola Potosiensi argenti fodina,ex ann.1545. quo effodi cœpta fuit,ad ann.1585.centũ & undecim milliones extractos fuisse, memorat P. Ioseph. Acosta in histor. Ind. lib. 4. cap.7. habitâ computatione ad quintã partem,quæ Regi soluta est,nam de alijs metallis furtim subtractis, quæ longè ea, quæ manifestantur, excedunt, ratio haberi non potest.Et si hæc ad nostra usque tempora ineatur,plus quàm 850.milliones ponderum argenti puri,ac puti,quod vulgò dicitur,*Ensayado*,excedit,ut colligi poterit,ex traditis à Maluenda de Antichrist.lib.6.cap.12. pag. 333.Theat.vitæ human.pag.2079.& 3970. Garcilas.Inca in hist.Perù,2.par.lib.3.cap. 2.& 1.par.lib.1.cap.5.& 15.& lib.3. cap.1. D. Sebast. à Sandoval. meritiss. Panamensi Senatore,qui distinctius alijs computationẽ init,in sua alleg.1.pro metallarijs Potosiensibus, fol.25.quod agnovisse videtur Iacob. Marchant. 15 dum † hac de causa Regum nostrorum divitias inexhaustas appellat:

Cuius inexhaustas Dij tueantur opes.

16 Et satis sufficit † ad convincendum mendacium Euphorm. in Iconib. nation. quem refert Petr.Andr. Canonher.in Aphorism.polit.tom.1.pag.438.qui ausus est dicere,Hispanos, sui ærarij famam, opulentiæ Indicæ nomine, & ingentibus prætereà verbis, cautâ & industriâ fraude sustentare. Et poterũt videri alia plura, quæ Ego 17 † de excellentia, & incremento Hispanæ Monarchiæ, ob has Indiarum divitias, & accessionem pleniùs cæteris trado 1.tom.lib.1.cap.16. per totũ, præcipuè ex num.42.& in meo tract.de præcedent. ex num.40.& 45. & signanter Pat. Ribadeneira de Principe Christ. lib.2. cap. 11.ubi ita inquit:*Dexando, pues, aparte lo que toca al quinto, i à los otros derechos que se pagan al Rei en las Indias, i à los gran-*

des tesoros que Dios le embia, porque esto no pide otra provision, sino que las Flotas vayan, i vengan à sus tiempos, i tan bien armadas, i proveidas, que sean señoras de la mar, sin que los enemigos puedan poner estorvo à su carrera i navegacion, &c. & novissimè tradens alia Christoph. Besoldus in tract. de incrementis Imperiorum, cap. 3. & de præcedētia, & sessionis prærogativa, cap. 2. pag. 363. & seqq.

18 Atque hæc argenti copia in provincijs Peruanis effecit, ut ibidem † etiam aurum, & alia metalla, ac gemmæ, minus considerētur, & sic vulgò in illis Argenti voce, omnes facultates appellentur, & dicimus, *Fulano tiene mucha plata, &c.* quod etiam alibi sæpè fieri solitum, & argentum pro quacūque pecunia etiam aurea usurpari, benè ostendit Pineda de reb. Salom. pag. 322.

19 SUNT porrò hæc † Metalla, sive Mineræ, tam in his provincijs, quàm alibi, de Regalibus, hoc est ad ius, patrimonium, & supremā Regis ditionem pertinentes, sive illæ in publicis, sive in privatis prædijs reperiantur, adeò, ut neque in concessione fundi, vel territorij, quantumvis generaliter facta, contineantur, nisi specialis earum mentio fiat, de quo latè agunt DD. per text. ibi in cap. 1. quæ sint Regal. & in l. 17. §. 1. D. de verbor. signif. Carol. Grassal. lib. 1. Regal. Franc. cap. fin. Afflict. decis. 321. & ultra Auctores suprà citatos, multa praxi utilia notantes, l. 2. C. de metall. lib. 11. ubi Sebast. Nævius, l. 5. tit. 15. par. 2. & l. 11. tit. 28. par. 3. ubi Gregor. Lopez, l. 2. & 3. tit. 13. lib. 6. Recop. ubi Azeved. Sixtinus Regnerus, & Henric. Bocerius in peculiaribus tractatibus, quos de regalibus scripserunt, verb. *Argentariæ*, & verb. *Salinæ*, Peregrin. de iure Fisci lib. 4. tit. 2. Menoch. cons. 302. num. 29. Barbosa in l. divortio, §. si vir, à num. 18. D. solut. matrim. Gutierr. 4. tom. pract. quæst. 36. à num. 59. Cabed. decis. Lusit. 55. par. 2. Caldas Pereira de extinct. emphyt. cap. 3. ex num. 13. Cardin. Tusch. verb. *Mineræ*, conclus. 237. Rebel. de obligat. iust. pag. 884. P. Lessius eodem tract. lib. 2. cap. 5. à num. 51. Callist. Remirez, qui plures alios adducit, de lege Regia, §. 26. num. 29. & 30. latissimè Camill. Borrel. d. tract. de præst. Reg. Cathol. cap. 25. & 28. Farin. omninò videndus, 3. tom. quæst. 104. ex num. 1. & 33. D. Franc. Alfar. in tract. de offic. Fiscal. gloss. 20. à num. 101. Rosental. de feudis, cap. 5. concl. 99. & seqq. & novissimè D. Ioan. del Castillo controvers. iur. tom. 7. cap. 41. qui etiam videndus est in 1. tom. de usufructu, cap. 37.

Sed nihilominus, quò sint plures, qui eiusmodi fodinis earumque metallis quærendis, effodiendis, & laborandis occupentur, quod quàm † sit utile, & necessarium dixi suprà hoc tom. lib. 1. cap. 13. ex num. 33. & quia re verā hi homines, qui in metallis, & thesauris investigandis occupantur, Reipublicæ utilissimi sunt, cùm tamen ipsi cæteris pauperiores, & sordidiores existant, ut etiā dixi dict. cap. 13. num. 57. & benè notat, & prosequitur D. Francisc. Torreblanca lib. 2. de Magia, cap. 13. ex num. 45. ad 50. & cap. 29. ex num. 35. ad 38. Inter plura alia privilegia, quæ † metallarijs concessa sunt, & concedi debent, de quibus plenè agit Georg. Agric. dict. tract. de re metall. Chassan. in Catalog. glor. mund. par. 11. consid. 38. Tuschus litt. M. conclus. 16. & litt. L. conclus. 458. Ego sup. dict. lib. 1. cap. 16. ex num. 10. ubi probo, quòd aliquando metalla, & salinæ, ob gravia tributa eis imposita, exaruerunt. Illud iure † Regio Castellæ statutū est, ut sibi tertiā earū partem acquirere possint, duabus alijs Regi servatis, sub distinctionibus, & innovationibus, de quibus in l. 3. 4. & 9. dict. tit. 13. lib. 6. Recop. In nostris tamen Indijs, per nobilem illam schedul. Regum Catholicorū Ferdin. & Elisabeth. dat. Metinæ del Campo 5. Februar. ann. 1504. quæ & aliæ eius confirmatoriæ, & declaratoriæ habentur in 3. volum. impress. pag. 357. † Fodinæ communes esse declarātur, omnibusque permittitur, ubicunque, & undecūque metalla quærere, & eruere, quinimò & ad id faciendum per officiales Regios magnis præmijs invitari iubētur per sched. dat. Cæsar-August. 8. Martij ann. 1533. & alia, quæ tradit D. Alfar. d. gloss. 20. §. 6. num. 101. & 104. ita tamen, ut Regi præcisè quintam partem omnium metallorum, quæ extraxerint, præstare teneantur, neque eis aliter uti possint, quàm si Regium signum, sive stigma, illis inustum sit, per quod de solutione quinti cōstare possit. Quo iure etiam hodie utimur, exceptis quibusdam novis mineralibus, quorum fossoribus permitti solet, ut loco quinti, decimam tantùm, vel vicesimam partem exsolvāt. Et ad hoc fortè respicit Ioan. Metell. relatus in Theatr. vitæ human. lib. 6. vol. 3. pag. 813. col. 2. dum inquit, † apud Indos omnium rerum, tam animatarum, quàm quæ animā carent, quintā partem Hispaniæ Regi persolvi. Cui etiam † debetur alia decima Ecclesiastica eorundem metallorum, ex reservatione sibi in Ecclesiarum erectionibus facta, ut dixi suprà hoc tom. lib. 3. cap. 22. num. 10. & seqq. licèt hanc à metallarijs nō exigat, solò dicto quinto contētus. Quod

Marginal numbers (right column): 20, 21, 22, 23, 24, 25

26 ei † absque ulla expensarũ deductione præstari solet, & debet, ut disponit d. sched. ann. 1504. ibi: *El quinto neto, i sin descuento de costas, puesto en poder del nuestro Tesorero, ò Receptor, &c.* hac forsitan decimarũ consideratione habitâ, c. tua nos, de decim. cap. gravis, de restitut. spoliat. ubi gloss. & DD. 27 Et quòd † metalla veniunt fructuum appellatione, ex traditis à Ioan. Garcia de expẽs. cap. 22. num. 47. Lasarte de gabell. cap. 19. num. 59. Barbosa in d. §. si vir, Morquech. de divis. bonor. lib. 2. cap. 11. n. 23. & seqq. Cabed. decis. 81. num. 2. par. 2. Gilken. qui latè, & optimè agit de expensis metallorũ, in l. certum, C. de reivind. cap. 5. pag. 722. & 28 plura alia † congerens de iuribus, & vectigalibus, quæ in varijs provincijs ex metallis Fisco pendi solebant, & solent, Farin. dict. quæst. 104. num. 62. & 63. Tusch. dict. verb. *Mineræ*, concl. 237. & verb. *Præventio*, ubi agit qualiter mineræ sub hoc onere occupantibus acquirantur, Nævius in systema. ad dict. l. 2. C. de metall. lib. 11. Pancirol. in dict. thesaur. lib. 3. cap. 31. pag. 214. & pag. 327. & 372. Marsil. singul. 531. incip. *Vtilitas*, & Menoch. cons. 798. à num. 16. Et idẽ 29 quintũ † solvi iubetur de smaragdis, & margaritis, vulgò *Perlas*, ut patet ex sched. sup. relatis, & de laboriosa earum piscatione dixi aliqua sup. lib. 1. cap. 14. ex num. 95.

Et hinc factum est, ut in his provincijs Indiarum † omnes fodinæ privatis sub hoc pacto relictæ sint, ut tradit Dom. Alfar. d. glos. 20. §. 6. & quæ ad Regem pertinent, iuxta ordinationes Dom. Proregis D. Francisc. à Toleto (de quarum praxi, & divisione benè agit Anton. de Leon, omninò videndus, in tract. de cofirm. Regijs, 2. par. cap. 23. num. 31. & seqq.) sub eodem eis vendi soleant, exceptâ nobili illâ, & ditissimâ argenti vivi fodinâ, quæ dicitur de Huancavelica, de qua latè agit Bisciola dict. lib. 16. hor. succiss. cap. 4. & schedul. plures, quæ extant d. 3. to. pag. 416. & Ego sup. lib. 1. cap. 14. ex num. 44. hæc enim in Regia Corona incorporata est, ita † tamen, ut Rex eam metallarijs utẽdam, ac fruendam cum distributione Indorũ concedat, sub ea lege, ut ipsi metallarij argentum vivum, quod extraxerint, in fine cuiuslibet hebdomadæ officialibus Regijs, & non alijs, sub pretio cum eis convento, vendere teneantur. Quod pactum † validum esse constat, & de eo in simili tractat l. 1. & ibi gloss. fin. & Ioan. de Platea, & Lucas de Pena, C. de metallar. D. Alfar. dict. gloss. 20. §. 6. num. 105. Tiraquel. de utroque retract. in præfat. num. 15. Covarr. optimè lib. 3. var. 33 cap. 14. num. 6. ubi † agnoscit hoc esse unum de fisci privilegijs, ut generaliter in omnibus metallis pro iusto pretio ea sibi sumere possit, & reliquis alijs emtoribus præferatur, Alvar. Valascus de iure emphyt. 1. par. q. 24. num. 3. & latissimè etiam in salinis loquens Barbosa dict. §. si vir, num. 3. cum seqq.

In quibus planè † salinis, earumque reditibus, etiam ius Regale agnoscunt omnes textus, & Auctores suprà relati, & ultra eos Gama decis. Lusit. 31. Cabed. decis. 53. & 81. num. 2. part. 2. Thob. Nonius cons. 83. num. 10. Tusch. litt. R. conclus. 82. num. 27. Remirez dict. §. 26. num. 29. Pancirol. dict. thes. fol. 24. 370. & 371. & plura de eis valdè notanda congerens, Maiol. dict. 1. tom. pag. 376. & 409. & seqq. Delrius in Adag. sacris, 1. tom. pag. 26. ubi de salinis, & sale metallico, & de sale facto ex carbonibus, & plura de sale & salinis Stephan. Gratian. 1. tom. discept. forens. cap. 217. & de iure nostro Indiarum extat schedul. dat. Vlyssip. 23. Februar. ann. 1582. & aliæ subsequentes dict. 3. tom. pag. 426. & seqq. quæ omnes, earum salinas in Regia Corona incorporari, & sal Regio nomine vendi iubẽt. Quod ita in Nova-Hispania, & in alijs provincijs, ubi sal est rarum, & in pretio, observatur, & in Peruanis etiam observari cœpit. Sed † cùm ibi adeò magna sit salis copia, tã marini, quàm fossilis, quod ex montibus eruitur, posteà omnibus commune factum est, ita consulente Dom. Prorege March. de Montesclaros, cui iuxta hæc direct. fuit schedul. Regia dat. Matrit. ult. Decemb. ann. 1609. in qua concluditur: *Que por los inconvenientes que èl representò, i por el buen tratamiento de los Indios, i que no sean vexados por este camino, se alce en todo el Perù el estãco de la sal, i se dexe el uso dèl libremente, como antes se solia hazer, hasta que otra cosa se ordene, i mande.*

Thesavri † quoque, & bona vacantia, vel *de Mostrenco*, & alia in naufragijs, vel alibi pro derelicto habita, & quorum dominus ignoratur, inter Regalia ubique computari solent, ut communiter tradunt omnes DD. suprà relati, præcipuè Sixtin. 2. part. cap. ultimo, Nævius, qui alios refert, in dict. cap. 1. quæ sint regal. à num. 194. Azeved. in l. 1. num. 5. & 6. tit. 13. lib. 6. Recop. Peregr. de iure fisci lib. 4. tit. 3. Camill. Borrell. dict. tract. de præstant. cap. 14. & 27. Remirez d. §. 26. num. 51. & seqq. Farin. dict. quæst. 104. num. 1. & 33. Menoch. cons. 302. Molin. de iustitia & iure tract. 2. disp. 164. & novissimè, tradens, quæ bona vacantia dicantur, Bonacina de contract. & rest. disp. 1. quæst. 3.

punct. 5. ex num. 1. Et relictis varijs opinionibus de iure communi & Regio super eiusmodi thesaurorum, ac bonorum applicatione, & distributione, de quibus ipsi ijdem Auctores, & alij passim pertractant in §. thesauros, Instit. de rerum divis. & in l. 2. §. 3. D. de acquir. possess. Molin. de primogen. lib. 1. cap. 23. Barbosa in dict. l. divortio, §. si fundum, & Ioan. Garcia de expens. cap. 13. ex num. 3. & cap. 22. ex num. 49. Gutierr. 4. pract. quæst. 36. Osuald. ad Donel. lib. 4. cap. 14. & novissimè D. Larrea in discept. Granat. 44. pag. 582. num. 36. De nostro Indiarum iure illud receptum esse videtur, ut vacantia, & *Mostrenca* omninò ad Fiscum pertineant, ut dixi latiùs sup. lib. 3. cap. 25. ex num. 39. Quæ verò in thesauris reperiuntur, sive † in antiquis adoratorijs, vel sepulchris Indorum, quæ in Regno Peruano *Vilcas*, & *Huacas* vocamus, pro quinta tantùm parte ratione inventionis ad Fiscum spectent, mox aliâ quintâ pro metallis, quæ conflari debet, exsolvendâ, ut concludit Matienz. in tract. de moder. Reg. Perù, 1. par. cap. 39. & indicant schedulæ, quæ reperiuntur dict. tom. 3. pag. 306. & seqq. & Regijs officialibus iubent: *Que cobren lo q̃ perteneciere à su Mageftad de lo que se hallare en estos enterramientos, sepulturas*, oques (fortè voluit dicere Huacas) *i templos de los Indios*.

37

38 Solebant † quippè Indi, ut & aliæ plures nationes fecerunt, vasa aurea, & argentea, vestes, & alia pretiosa, imò, & uxores, & famulos secũ sepelire, ut retigi sup. lib. 1. cap. 24. num. ultimo, & refert Herrer. in hist. gener. Ind. in d. decad. 1. pag. 85. decad. 2. pag. 85. & 254. decad. 4. pag. 25. & 170. Relat. Novi-Orbis pag. 144. cap. 13. Torquem. in Monarch. Ind. lib. 13. cap. 38. & seqq. Alan. Coppus in dialog. pag. 495. Iulius Labor. var. lucubrat. tit. 2. cap. 4. Iosephus antiq. Iudic. lib. 7. cap. 16. & lib. 13. c. 15. & lib. 10. cap. 7. Pineda in Salom. pag. 506. & seq. & pag. 241. Alexand. lib. 3. Genial. cap. 2. Spino in spec. testam. gloss. 2. in princip. Ioã. Garcia de expensis cap. 8. num. 8. Radulf. Forner. lib. 1. rerum quotid. Rævard. lib. 1. coniectan. Silvius ad leg. 12. Tab. cap. 23. & Martin. Delrius in Adag. sacris, 2. tom. pag. 561. ubi disputat, an hoc sit peccatum, text. insignis, ubi Cuiac. & alij, in l. filiusfamiliàs togam, D. de in rem verso, l. 4. §. 5. D. de religios. l. fin. §. fin. D. de auro & argent. legat. & latè Arumæus lib. 1. decis. Ienens. decis. 14. per totam. Quas divitias † inquirere, & ob id mortuorum, etiam infidelium, cadavera turbare, vel exhumare aliqui iniustum, & periculi plenum, ac divinæ punitioni obnoxium, esse cẽsent, ut colligitur ex cap. sicut, de Iudæis, Iulio Paul. lib. 1. sent. tit. 23. vers. *Piaculum*, Mantua in glossar. class. 28. cap. 8. pag. 460. Menoch. de arbitr. cas. 387. Tiber. Decian. lib. 6. crim. cap. 39. & ex memorandis exẽplis Hamilcaris, Belli, Darij, Alexandri, & aliorum tyrannorum lucri causâ sepulchra effodientium, de quibus Pineda de reb. Salom. pag. 241. col. 2. Maiol. in Canic. tom. 2. colloq. pag. 117. doctiss. Pat. Eusebius Noriemberg de hist. nat. lib. de mirac. terræ Promissæ, pag. 478. cap. 68. Pet. Fab. lib. 3. semest. cap. 19. pag. 297. Gasp. Sanch. in Isai. cap. 74. num. 8. Pat. Nicol. Causinus in Polystor. symbol. pag. ultim. Cassiod. lib. 4. var. epistol. 12. ubi graviter quendam Laurentium Presbyterum puniri iubet, ob id, quòd fuerit inter hominum cadavera funestas divitias perscrutatus: concussionemque mortuis intulerit, quem oportebat viventibus quieta prædicare. Idem Cassiod. lib. 6. epist. 8. ibi: *Nam etsi cadavera furta non sentiunt, ab omni pietate alienus esse dignoscitur, qui aliquid à mortuis abrogasse monstratur, &c.* Et magis in nostris terminis Ioã. Boterus in relat. univers. 4. par. lib. 2. pag. 35. ubi refert † quantum Indi dolerent, videntes, maiorum suorum sepulchra ob divitias quærendas excavari, Arumæus ubi sup. num. 29. qui hac de causa graviter adversus nos invehit, & diris imprecationibus devovet, & Episcop. Chiapẽs. in quadam epist. ad Frat. Dominicanos, ubi hunc articulum disputat, & tandem resolvit, quidquid ibi invenitur, Indorum sepultorum hæredibus, vel communitatibus applicandũ. De quo etiam in simili disputat Sotus de iust. & iure lib. 5. q. 3. art. 3. vers. *Ad secund. argum.* & Sayrus in clavi Regia, 2. tom. lib. 9. cap. 9. num. 12. pag. 627.

39

40

41 Sed nihilominus, † cessante cadaverũ iniuriâ, & Religionis violatione, Ego non dubito, quin liceat thesauros in talibus locis, lucisve supultos, quærere, eruere, & Regijs, alijsvè publicis sumtibus applicare, ut apud nos (ut dixi) dispositum est, post magnas sessiones, & consultationes, quæ hanc deliberationem præcesserunt, de quibus nominatim agit Anton. de Herrera in histor. gener. Ind. decad. 5. lib. 5. cap. 8. pag. 147. Et conducit elegans text. † in l. omnia 5. C. de pagan. ubi Impp. Honor. & Theodos. iubent, omnia loca, quæ sacris error veterum deputavit, Rei Dominicæ sociari, vel à Principe in Ecclesias, vel privatos æternâ firmitate distribui posse. Et similiter alij Impp. Gentiles, his thesauris uti, etiam suâ superstitione manente, nefas non reputarunt, ut constat ex Divo-

42

rum Fratrum constit. quam refert Callistrat. l. Consult. in l. 3. §. si in locis, D. de iure fisci, ubi inter Fiscum, & inventorem partiri iubent thesauros in locis religiosis, vel monumentis inventos. Quos Iustinian. in dict. §. thesauros, quasi divinitus oblatos, inventori cedere voluit, & est omninò videndus Cassiod. d. lib. 4. epist. 34. ubi † licèt anteà reprehendisset avaritiã illius presbyteri, qui divitias ex monumẽtis furtim, ut apparet, quærebat, ibi tamẽ cõcedit eas publicâ fide extrahere, & cõpendijs publicis applicare, ita tamen ut manus à cineribus mortuorũ abstineant: *Aurum enim (inquit) sepulchris iustè detrahitur, ubi dominus non habetur: imò culpæ genus est, inutiliter abditis relinquere mortuorum, unde se vita potest sustentare viventium. Non est enim cupiditas eripere, quæ nullus se dominus ingemiscat amisisse, &c.* Quem locum † cùm Arumæus viderit, & suis scriptis intexuerit, nescio planè, cur ita acriter adversus nostros stomachetur, nisi fortè ob insitam exterorum, & maximè hæreticorum, adversus Hispanos invidiam: ut omittam alia, quę de utilitate, & necessitate extrahendi eiusmodi divitias ex terræ abditis, & penetralibus, dixi suprà lib. 1. cap. 13. ex num. 33. Et ab eodem Arumæo quærere desinam: utrùm † hoc facinus, quod adeò Hispanis exprobrat, graviùs sit illo, quod de Romanis, quos ipse tantopere laudat, scribit, post Ioseph. Ægesip. & alios, Petr. Herod. lib. 10. rerum iudic. tit. 7. cap. 11. fol. 414. inquiens, quòd quia intellexerant quosdam fugitivos Iudæos aurum devorasse, idq; in visceribus habere, noctu duo millia eorum eviscerarunt, auri investigandi causâ.

43

44

45

HABENT etiam Reges nostri tributa, quæ † ex aliquibus Commendis Indorum percipiunt, quas sibi reservarunt, & Coronæ Regiæ incorporarũt, de quibus nihil habeo, quod nunc addere posim, ultra ea quæ sup. lib. 1. cap. 18. & 19. & per tot. lib. 2. de tributis, & Commendis Indorum agens, scripsi. Habent item † decimarum Ecclesiasticarum tertias, sive duas novenas partes, sibi tanquam Patronis in erectionibus Ecclesiarum relictas, & assignatas, de quibus egi suprà lib. 3. cap. 4. ex num. 18. & extant sched. dict. lib. 3. pag. 305. & seqq. Habent & vectigal, sive gabellam, quæ in Hispania dicitur *Alcavala*, † & ex omnibus rebus, quæ venduntur, præstari solet. Quod ius ad provincias Indiarum tanquam accessoriè unitas Regnis Castellæ, & Legionis absque nova aliqua concesione, vel declaratione transire potuisse, intrepidè affirmat Lasarte in tract. de decim. vendit. in præfat. num. 20. ex iuribus & Auctoribus, de quibus suprà cap. proxim. num. 8. & Gomez de Leon alleg. 31. tractans quæstionem, an † privilegium non solvendi hanc gabellam alicui, & eius successoribus concessum, servandum sit illis in Indijs, vel alijs terris noviter partis? Sed nihilominus per multos annos in illis exactum non fuit; sive quia ita cum primis Cõquisitoribus, & populatoribus earum paciscebatur, ut videre est in pluribus sched. quæ extant dict. 3. tom. pag. 428. & seqq. Sive quia ita expedire iudicabatur, quò plures homines ad eas incolẽdas, sub prætextu huius immunitatis, & aliarum, allicerentur. Quousque rebus Indicis iam magis stabilitis, & in Reip. formam redactis, Regijsque necesitatibus propter bellorum sumtus ingravescentibus, schedulæ generales expeditæ sunt ann. 1574. ut hæc gabella in dictis provincijs instituereretur, & exigeretur, sed non integrè, & usque ad decimam, ut in Hispania, sed duo tantùm pro singulis centenarijs. Quod statim in Nova-Hispania, & ei adiacentibus regionibus observari cœpit. In Peruanis tamen, licèt iam ex anno 1568. idem resolutum esset, & Dom. D. Franc. à Toleto, qui ad Proregnatum earum tunc mittebatur, iniunctum, adhuc ex iustis aliquibus causis usque ad annum 1591. executio suspensa fuit. Quo expedita fuit enixior altera schedula ad Dom. Proregem D. Garciam Hurtado de Mendoça posteà Marchionem de Cañete iubens, ut id amplius differri non pateretur, ita tamẽ ut maximâ, quâ posset, prudentiâ, suavitate, & vassallorum satisfactione procederet, simulque ei missa est instructio, sive *Arancel*, de modo & forma in hac exactione servanda, & de quibus rebus talis gabella solvenda esset, quæ omnia habentur in d. 3. volum. ex pag. 428. ad 445. cuius schedulæ virtute dictus Dom. Prorex hanc gabellam instituit, & licèt in provincia Quitensi eius occasione aliquæ seditiones moveri cœpissent, statim tamen eiusdẽ prudentiâ & dexteritate, misso ad eas generali Petro de Arana, compositæ sunt, ut latè habetur in libro, quem de vita & gestis eiusdẽ D. Marchionis scripsit Doct. Christ. Suarez de Figueroa lib. 4. pag. 162. & seqq. Et quo suavior † esse posit exactio, atque officiales Regij, & alij exactores, provinciales, eius occasione, non vexent, per alias plures schedulas, non solùm permissum, sed curatũ est, ut civitatum, atque oppidorum capitula hãc administrationem in se susciperent, moderatâ aliquâ quãtitate sub titulo conductionis, vel compositionis præstandâ, quam per ci-

46

47

48

49

50

vium

vium capita pro modo facultatum, & negotiationum distribuerent, quod vulgò dicimus, *Por cabeçon, ò encabeçamiento*. Nimirum quia testante Cassiodor. lib. 11. var. epistol. 7. & lib. 4. epist. 38. *Illa* † *tantùm sequenda sunt lucra, quæ potest lætus possessor offerre, ne augmento suo tumens summa deficiat, incipiatque magis deesse, quia visa est immaniter accrevisse*, iunctis alijs, quæ latiùs adduxi d. lib. 2. cap. 18. num. 58. & 70.

51

SED quod in eisdem provincijs maioris quæstus, ac ponderis circa Regios reditus esse videtur, illud est, quod ex nobili illo, & apud omnes nationes recepto Regali colligitur, quod † in portuum, sive littorum vectigali consistit, & communiter Portorium, sive Portizatio vocari solet, & ratione egressus, & ingressus in portubus maris, & transfretationis, ac navigationis mercium præstatur. De quo expresè agitur in d. cap. 1. quæ sint regal. d. l. inter publica 17. §. 1. D. de verb. signif. ubi Rebuff. Alciat. & alij, l. si cùm Hermes 7. C. de locat. l. ult. C. de Eunuch. l. 5. & 7. C. de vectigal. cum alijs, quæ ultra Nævium, Sixtin. Bocerium, & alios sup. num. 19. relatos, notat Cuiac. lib. 6. observ. cap. 28. & lib. 9. cap. 24. Lasarte in d. præfat. num. 6. & 16. Parlador. lib. 1. quotid. cap. 3. n. 9. Bald. cons. 254. per totum, lib. 3. Petr. Greg. lib. 3. syntagm. cap. 14. n. 7. Peregr. d. lib. 1. de iure Fisc. tit. 1. num. 17. Cabed. decis. Lusit. 46. num. 6. par. 2. Tusch. d. litt. R. concl. 82. num. 17. latissimè Camill. Borrel. d. tract. de præst. Reg. Cathol. cap. 9. 10. 11. 18. 19. 20. Bursat. cons. 335. & D. Ioan. del Castillo d. 7. tom. controvers. cap. 41. ex numer. D. Alfar. d. gloss. 20. §. 1. & 2. Quibus de iure nostro Hispano consonat text. in l. 5. tit. 7. par. 5. & integri tituli 22. 23. & 24. lib. 9. Recop. ubi hoc ius *Almoxarifazgo* vocatur, † ex verbo nimirum Arabico *Almoxarife*, quod, ut inquit l. 25. tit. 9. dict. part. 2. *Tanto quiere dezir como oficial, que ha de recobrar los derechos dela tierra por el Rei, que se dan por razon del Portazgo, è del diezmo, è del censo de tierras*; tractâ nimirum derivatione à verbo *Xerefe*, quod videre, seu detegere significat. Et quia hæc speculatio in portubus maior erat, ideò frequentiùs dicta vox pro exactoribus portoriorum recepta fuit, & Franc. Lopez Tamarid vertit, *Almoxarife, Cobrador de la renta de la mar*, ut benè, & solitâ diligentiâ ultra Ant. Nebrissens. advertit D. Sebast. à Covarr. in Thesaur. ling. Castell. eod. verb. fol. 57.

52

53

Institutâque † navigatione ad nostras Indias Occidentales, tanti hoc vectigal haberi cœpit, ut fuerit necessarium de eo peculiarem titulum facere in dict. lib. 9. Recop. tit. 26. qui inscribitur, *Del Almoxarifazgo de las Indias, i condiciones con que se arrienda*, ultra ea, quæ dixerat l. 3. tit. 22. eodem lib. 9. & plurimas schedulas, instructiones, atque ordinationes Regias varijs temporibus expedire, tam ad ipsum vectigal stabiliendum, & quid eius ratione in portubus Hispaniæ, & Indiarum solvi debeat, designandum: quàm ad pœnas imponendas, fraudesque obviandas, quæ in eo committebantur, quarum schedularum plures congestæ sunt in dict. 3. volum. pag. 445. & sequentibus, illisque inspectis Matienz. in tractatu manuscript. de moder. Reg. Perù, 2. part. cap. 11. inquit: *Que en su tiempo se cobraba de las mercaderias, que se traìan à vender à las Indias, quince por ciẽto, i del vino veinte por ciento, la mitad pagado en ellas, i la otra mitad en España.* Quod tamen quotidie augeri videmus, Regijs necessitatibus, & hostium, pyratarumque incursibus, ita desiderantibus: &, quod magis est, licèt † hoc vectigal pro tuitione maris Regi præstetur, ut dicunt leges, & schedulæ suprà relatæ, & præcipuè quædam ann. 1566. dict. 3. tom. pag. 448. latè Bobadilla in Politica lib. 5. cap. 4. numer. 2. Gregor. Lopez per text. ibi in l. 8. gloss. 2. tit. 20. part. 2. & Ioann. Hævia in laberinth. naval. cap. 1. num. 15. pag. 491.

54

55

Cùm tamen id sufficiens visum non fuerit, introductum † est aliud vectigal, quod dicitur HABERIA, cuius nomine à mercatoribus, & reliquis navigantibus pro rata mercium, & aliarum rerum, quæ evehunt, & revehunt, extorquetur id omne, quod in classibus præsidiarijs, quæ ad onerarias tutandas instruuntur, expensum est. Quod vectigal vocant, *El gasto de la Haberia*. Inde (ut puto) ducto vocabulo, quod hoc vectigali mediante, navigantibus suæ facultates, sive bona conservantur, quæ linguâ Hispanâ *Haber, ò Haberes*, à verbo Latino *Habere* dicuntur; licèt multi sentiant ex tot contributionibus potius diminui, quàm conservari, & ita illud verbum ad † damna, quæ merces recipere solent, etiam traduci cœpit. Et de his *Haberijs*, & forma, quæ servari debet in eis distribuendis, & exigendis, extant etiam insignes schedulæ ann. 1573. dict. 3. tom. pag. 174. & sequentibus, & plures aliæ, quæ agunt de modo, † quo mercium valor, & incrementum verificandum, & æstimandum sit, ad effectum ut cognosci possit, quid quisque portorij, &

56

57

58

Haberiæ nomine solvere debeat, reperiuntur eodem tom. pag. 468. & seqq. & inter alia enixè, & geminatè iubent: *Que estas avaluaciones se hagan por el valor, i precio mediano, i por los registros,* 59 † *sin abrir, ni desempacar los fardos, sino es en caso, que contra lo que en ellos se lleva aya denunciacion en forma.* Quod sumtum videtur ex l. evictiones, C. de cursu pub. lib. 20. ubi Bart. l. 8. tit. 7. par. 5. quam dicit ad hoc notandam Gregor. Lopez ibìdem, verb. *No los escudriñen,* Anton. Corsetus in singul. verbo *Gabella,* el 2. & Ioann. de Hævia in dict. laberynth. §. *Visitas,* num. 20. pag. 601. Et nititur 60 † in favore navigationis, & negotiationis, quæ semper Reipub. utilissima iudicatur, & ad quam homines allici, non retardari debent, l. semper, §. negotiatores, D. de iure immun. l. 2. C. de nundinis, cum alijs, quæ adduxi 1. tom. lib. 1. cap. 8. num. 9. & seqq. & cap. 16. num. 31. & tradit Petr. Gregor. lib. 4. de Repub. cap. 7. Scaccia de cõmerc. q. 1. §. 1. à num. 47. Dom. Valenç. consl. 52. num. 86. Pineda de rebus Salomon. pag. 242. Hævia in laberynt. lib. 1. cap. 1. Alvar. Velascus de privileg. miserab. personar. 1. par. q. 14. Pet. Faber lib. 1. semest. pag. 144. ubi de annonam portantibus, 170. ubi de navicularijs, & 171. ubi de mercatoribus, Admiratus ad Tacit. pag. 172. & eleganter Cassiod. lib. 4. epist. 7. docens, 61 † omnes vexationes, omniaque dispendia à navigantibus dũ portus appellunt, removenda esse: *Quia crudelitatis genus est, ultra naufragium velle desævire, & illos ad dispẽdia cogere, quibus inopem vitam probantur immania pericula cessisse,* & iterum melius eodem lib. epist. 19. *Portus nostros navis veniens non pavescat, ut certum nautis possit esse refugium, si manus non incurrerint exigentium, quos frequenter plus affligant damna, quàm solent nudare naufragia.* Nimirum 62 † propter tyrannidem vexationes, & iniustitias publicanorum, contra quos invehit Cicer. in orat. pro Rabirio, & D. Aug. serm. 50. de temp. inquiens: *Publicanorum autem studia & exercitatio, impudentiæ, ac crudelitatis plena sunt, quæstus nota illiberalis turpis quædam mercatura, imò rapina lege seculari concessa,* Pat. Puente in Monarch. Hispan. lib. 2. cap. 29. pag. 291. ubi inquit, Teloniũ, sive Aduanas publicanorum portas mortis dici posse: *Porque alli perece la vida del passagero con las molestias que recibe, i el alma del Aduanero con las injusticias que haze.*

63 Sed cùm tot sint † fraudes, & malitiæ eorundem navigantium, & negotiantium, ad intercipienda, occultanda, & usurpanda iura Regia, quæ ex mercibus, alijsque rebus pretiosis, quæ ad Indias, & ex Indijs navigãtur, solvi debent, iuxta ea, quæ modò tradidimus, necnon etiam in exportandis, & adsportandis multis rebus, 64 † quæ ratione publicæ utilitatis in provincijs Indiarum, vendi, haberi, aut in commercium deduci, sine peculiari Regis licentia prohibitæ sunt, qualia sunt arma, servi Æthiopes, omne genus serici & mercimonij ex Regno Sinarum, aurum & argentum ad Indias, vel alias provincias præter Hispaniam, & alia similia, quæ prudenter, & providenter statuta sunt, ne nobis utilia & necessaria, ad barbaras & extraneas, aut nobis infestas nationes exportentur, contra consil. Imp. in l. 2. C. de commerc. l. 1. & per tot. C. quæ res export. l. 38. tit. 6. lib. 3. Recop. l. 10. tit. 18. eod. lib. l. 67. tit. 25. lib. 5. l. 1. cum 10. seqq. tit. 18. lib. 6. Recop. cum alijs, quæ latè tradunt Avendañ. & Aviles in c. 51. si Prætor. Ant. Gom. 1. var. cap. 1. & seqq. qui inquit, hæc edicta prohibitoria esse, Gutierr. 4. pract. cap. 38. n. 6. qui hinc infert, his legibus etiam clericos illigari, latissimè Bobad. in Polit. lib. 4. cap. 5. per totum. Ego qui plura congessi suprà lib. 1. cap. 7. num. 47. & ante omnes Cicer. in oratione pro Flacco, ubi eum summè laudat, 65 † quòd edicto vetuerit, ne Iudæi ex omnibus provincijs P. R. subiectis aurum Ierosolymam exportarent, & ita concludit: *Quis est, iudices, qui hoc non verè laudare possit: exportari aurum non oportere, tum sæpè anteà Senatus, tum me Consule, gravissimè iudicavit.* Meritò, non obstante favore navigantibus, & negotiantibus debito, summo semper studio curatum est, ut dictis fraudibus obviam eatur, 66 † ipsique merces publicè, & bonâ fide profiteantur, quas transfretare volunt, & portum, sive locum, ad quem eas dirigere intendunt, quod dicimus, *hazer Registro.* Quæ vox 67 † à re gesta originem trahit, quo vocabulo veteres, quicquid in re præsenti verè & realiter actum erat, significabant, unde quælibet acta iudicialia gesta, vel regesta dici cœperunt, ut constat ex l. illicitas, §. veritas, D. de officio Præsidis, Vopisco in Probo, Prudent. in Hymno Roman. Cuiac. lib. 15. observat. cap. 37. cum alijs traditis à Petr. Fab. in l. si librarius 92. D. de regulis iuris, pagina mihi 379. Et ultra 68 † Regestum, visitationes navium, & mercium per Publicanos, seu Regios Officiales faciendæ, & Domus publicæ constitutæ sunt, in quibus merces exonerentur, & recondantur, quousque dicta vectigalia solvantur,

69 tur, quæ domus † communiter appellantur *Aduanas*, à verbo Arabico *Divanum*; *Que significa la casa donde se cogen los derechos, de donde diximos Divana, Adivana, i ultimamente Aduana*, ut benè observat D. Sebast. Covarr. in dict. thesaur. ling. Castell. eodem verbo, fol. 16. de quibus omnibus latè agitur per DD. in dict. tit. quæ res export. & in l. 1. & per tot. D. de publican. & vectigal. & C. de vectigal. & commiss. Strach. de mercat. 2. par. num. 48. & seqq. Scacc. de commerc. quæst. 1. Bobad. d. cap. 5. Ioan. de Hævia in dict. laberint. lib. 3. cap. 6. ubi de rebus prohibitis, cap. 7. ubi de Aduana, cap. 8. ubi de regesto, & cap. 9. ubi de visitationibus navium, & merciũ, Dom. Valenç. cons. 100. num. 79. ubi probat, † Regesti petendi, & faciendi causam finalem, esse dictorum onerum, & vectigalium solutionem. Et in idem tendit obligatio petendi portum, ad quem cum mercibus diriguntur, quod vulgò dicimus, *La derecha descarga*, quod de iure communi etiam requirebatur, ut constat ex l. 1. C. de littor. & itin. custod. lib. 10. & alijs, quæ benè congerit Borrell. d. cap. 9. num. 49.

70

71 Atque hæc omnia † melius, & cautius, quàm alibi statuta, & summâ providẽtiâ disposita sunt de nostro iure Indiarum, per innumeras schedulas & ordinationes antiquas, & modernas, quarum plures extant in d. 3. tom. ex pag. 116. ad 254. & in 4. pag. 14. & 33. ubi de prohibitione armorum, & ex pag. 202. ad 220. ubi de regestis & prohibitionibus aliarum rerum, & ex eisdem formantur tituli plures lib. 8. & tit. 24. & sequẽtib. & lib. 3. novæ Recopil. quam ad easdem leges Indicas præparamus, ut ex earum summario iam in lucem edito videre poteris. In quibus omnibus, cohærenter ad ea, quæ iure cõmuni disposita sunt in legibus, & titulis sup. relatis, pœna privationis rerum, & alijs interdum gravioribus, puniri iubentur hi, qui vel regestum non faciunt, vel prohibitas merces exportant, aut in caput alienum, ad fraudandos suos creditores, designant, vel portum, quem non debuerunt, appellunt, vel aliud quicquam faciunt, quod sciunt, vel scire debent, sibi esse prædictis legibus, & ordinationibus interdictum: quas pœnas generali nomine appellamus *de commisso*, vel *contravando*.

72 Et in his consistit † aliud REGALE supremis Principibus reservatum, & in his nostris Indijs valdè pingue, & considerabile. Circa quod plurimas, & satis practicabiles quæstiones, quas in facti contingentia habui, & iudicavi, prosequi destinaveram; sed temporis, & voluminis angustijs pressus (ut initio huius capitis dixi) eas in aliud reservo. Interim Lectorem remittere contentus ad ea, quæ † doctè, & plenè de his commissis, & eorum praxi, alijsque iuribus, & privilegijs, quæ Fiscus habet adversus eos, qui eius iura, & vectigalia defraudant, & quando hanc pœnam incurrant, & an ad hæredes transeat, quomodo probetur, vel præscribatur, an requiratur actualis, apprehensio, an delictum famuli, vel proretæ domino noceat: & an merces prohibitæ faciant incidere in commissum non prohibitas? & quòd in his causis ex abrupto, & de plano procedatur, tradunt, post antiquiores alios, Regner. Sixtin. & Henr. Bozerius in tract. de Regalib. Ioã. Borcholt. in cap. unic. de Regal. num. 48. Ægid. Bossius in prax. tit. de fraud. vectigal. Peregrin. de iure fisc. lib. 6. tit. 5. per tot. Bobad. dict. cap. 5. Hævia dict. 2. par. laberint. cap. 10. Rosental. omninò videndus, de feud. cap. 5. conclus. 36. Grammat. decis. 15. Collerus de process. execut. par. 1. cap. 3. n. 84. Hartman. Hartmani lib. 2. pract. observat. tit. 48. observat. 1. & seqq. Roland. à Valle cons. 42. vol. 3. Craveta cons. 115. & 696. Mascard. conclus. 473. & 834. Ioann. Gutierr. lib. 4. pract. ex cap. 37. ad 46. Camill. Borrell. dict. tract. de præstant. Reg. Cathol. cap. 15. & 17. Dom. Valenç. cons. 38. & 52. Tiber. Decian. lib. 5. crimin. cap. 10. n. 13. Petr. Pechius in reg. utile per inutile, de reg. iuris in 6. Bertazol. cons. 83. vol. 1. Marius Muta ad const. Panorm. 3. tom. pag. 227. ex num. 12. Ignat. del Villar in silva responsor. cons. 5. Quintil. declamat. 343. ubi Petr. Herod. in notis, Bursat. consil. 331. numer. 56. & 57. vol. 3. Gab. Pereira decis. Lusitan. par. 2. Alexand. Trentacinq. 1. tom. var. lib. 1. tit. de iure fisci, resol. 3. Paz in prax. 5. par. 2. tom. cap. 1. Dom. Alfar. d. tract. de offic. Fiscal. gloss. 20. à num. 65. Steph. Gratian. lib. 1. discept. forens. cap. 178. & 179. Collantes in pragm. agric. lib. 3. cap. 14. ex n. 7. Avendañ. resp. 33. Cened. canon. quæst. q. 33. num. 28. Menoch. cons. 79. à num. 29. lib. 1. & cons. 792. à num. 9. lib. 8. Suar. cons. 2. num. 10. quod cons. extat ad calcẽ Strach. post tract. de mercat. Palac. Rub. in repet. Rub. §. 34. n. 5. fol. 18. Ego latissimè alios adducens in tract. de synd. iud. mort. ex num. 98. & novissimè Florid. Mausonius in peculiari tractatu *de Contravandis*. Quod verbum † quid significet, & unde dicatur? & alia singularia de commissis, benè etiam tradit Surdus, omninò videndus, cons. 42. num. 16. & 17. lib. 1. Lucarin. academ. observat. academ. ult. observ. 3. Ianus Lãglæus

73

74

lib. 12. semestr. cap. 1. ubi agit de huius criminis præscriptione.

75 Quod sanè † licèt tot legibus, & iudicibus compesci curetur, adhuc tamen navigantium, negotiantium, & ipsorum nautarum, & Architallassorum dolis, technis, & fraudibus illuditur, quia sæpiùs, † quò plus 76 cautelæ, eò plus fraudis subesse solet, ut aliàs inquit Flam. de Ambas consil. 98. num. 52. relatus à Martin. Mager. in tract. de advoc. armata, cap. 9. num. 363. pag. 367. Maximè 77 cùm non rarò † ipsi publicani, & officiales Regij, alijque Magistratus, qui fisci partes agere deberent, proprijs commodis inservientes, cum privatis conspirent, putantes se in hoc nullum scelus admittere; cùm 78 tamen certum sit, † non solùm mortaliter peccare, verùm & ad restitutionem omnium rerum, quæ commissi nomine ad fiscum pertinere potuissent, ex aliquorum opinione teneri, & ex magis certa, & communi ad interesse iurium defraudatorum, ut constat ex traditis à Lessio de iustitia & iure lib. 2. cap. 13. à num. 72. & cap. 31. à num. 50. & 51.

Ad quæ iura & vectigalia, ubi iusta sunt, 79 & iustè exiguntur, † etiam ipsi mercatores in conscientia tenentur, ut reiectâ opinione Ioseph. de Angles, Avendañi in dictionar. verb. *Alcavalas*, & aliorum contrà sentientium, docent Silvest. in summ. verb. *Gabella*, quæst. 3. num. 8. Navarr. in Manual. cap. 17. num. 200. Otalora de nobilit. 1. par. cap. 5. Menchac. de success. creat. lib. 1. §. 10. numer. 648. & §. 28. num. 28. Covarr. in reg. peccatum, 2. par. §. 3. num. fin. vers. *Hinc tertiò*, Medina de restit. quæst. 13. Castro de lege pœnal. lib. 1. cap. 11. Sotus de iustitia & iure lib. 3. quæst. 6. art. 7. Menoch. de arbitrar. cas. 397. Cordub. quæst. 95. Lasarte de gabell. quæst. 18. num. 39. Gironda eodem tract. par. 12. ex n. 6. Bobad. in Polit. lib. 5. cap. 4. num. 4. & novissimè Dom. Valenç. consil. 189. num. 61. vol. 2. & Illustriss. Vlyssiponens. Acuña in notis ad cap. quæ contra mores, dist. 8. num. 4. pag. 52. ubi tractat, an transeuntes sine solutione gabellæ possint puniri?

80 Et ideò † cauti esse debent iudices, qui de his commissis cognoscunt, in non moderandis, seu temperandis pœnis, quæ per leges, & statuta impositæ sunt. Nam etsi id aliquãdo soleat facere Princeps, & supremus Senatus, & manifestationes rerum non professarum, etiam post lapsum regesti tempus admittere, ut constat ex pluribus schedulis, quæ habentur dict. vol. 4. pag. 198. & 413. quia pœnæ, iudicibus legitimæ, Senatui sunt arbitrariæ, ut docet & exemplis illustrat Petr. Herod. lib. 8. rerum iudic. tit. 1. cap. 3. pag. 300. iudices tamen inferiores, ubi id faciunt, suspicionem subornationis incurrunt, quia id illis prohibitum est, ut inquit Bobad. dict. cap. 5. & de iure nostro Indiarum expressa schedula dat. Matr. 22. Novembr. ann. 1621. cum Limanis Auditoribus loquens, & hoc est, quod dixit Symmach. epist. 49. lib. 1. *Aliam esse conditionem Magistratuum, quorum corruptæ videntur esse sententiæ, si sint legibus mitiores: aliam divorum Principum potestatem, quos decet acrimoniam severi iuris inflectere.* Quam etiam inter utrosque differentiam, non minus benè expressit Themistius in orat. 5. in Senatu habita pro laudibus Theodos. Imp. cuius Græca verba refert Petr. Fab. lib. 3. semestr. cap. 17. pag. 257. & eis conveniunt alia, quæ in simili de Deo agens, scripsit Lactant. in lib. de ira Dei, cap. 19. inquiens: *Iudicem peccatis veniam dare non posse, quia voluntati servit alienæ: Deum autem posse, quia est legis ipse suæ disceptator, & iudex: quam cum poneret, non utique ademisse sibi omnem potestatem, sed habere ignoscendi licentiam.*

Et propter † prædicta vectigalia, & con- 81 tributiones, ac commissorum iura, & confiscationes, & plures alias utilitates, & imbursationes, quas fiscus ex subditorum mercimonijs, navigationibus, & negotiationibus capit, in proverbium abijt, *Que de tres Flotas es suya la una*, & meritò dicere potuit Modernus Epigrãmatarius Anglus Ioã. Ovenus epigr. 293. pag. 133. † Fiscum me- 82 lius appellari posse viscum, cùm opes hominum capiat:

Vt visco capiuntur aves, fiscus quasi viscus

Dicitur, à fisco sic capiuntur opes.

Quam ob causam eum etiam parum placidum, duræ cervicis, omnia imbursantẽ, corpus sine conscientia, & stomacho similem appellavit Bald. omninò videndus, in tit. de allodijs, num. 10. & in l. executorem, col. 11. C. de exec. rei iudic. Lucas de Pena in l. quicunque, col. penult. C. de omni agro desert. Afflict. in constit. Neapolit. in prælud. quæst. 15. num. 4. & 7. ubi eius Addition. Chassan. in consuetud. Burgund. rubr. 2. in principio, col. 340. Petr. Gregor. lib. 3. syntagmatum cap. 2. num. 6. & 11. & 4. in princip. & Barbosa in l. 1. solut. matrim. 7. part. num. 7. Quod etiam applicari potest ad a- 83 lias confiscationes, † quæ fiunt propter alia delicta, quas dicimus, *Penas de Camara*, & in eis alterum Principum Regale

con-

consistit, ut per Auctores suprà relatos, præcipuè Borrell. dict. tract. de præstant. Reg. Cathol. cap. 15. & 17. Sebastian. Guacin. in integro tract. de confiscat. bonor. Sebast. Nævium in dict. cap. 1. quæ sint regal. à numer. 194. Craveta consil. 128. num. 4. Vivius tom. 2. commun. opinion. lib. 9. tit. 31. num. 47. Menoch. consil. 302. num. 29. vers. 11. Peregrin. de iure fisci lib. 5. tit. 1. à numer. 4. Molina de iustitia & iure tom. 4. tract. 3. disput. 20. num. 8. & 9. Cabed. decis. Lusitan. 20. num. 8. & 9. par. 2. & decis. 58. ubi, quòd bona indigni dicantur de Regalibus, latissimè Dom. Alfarus dict. gloss. 20. ex num. 148 &. Cardin. Tusch. dict. littera R. conclus. 82. num. 14. Circa quod tamen † de iure Indiarum nihil peculiare se offert, nisi quòd per antiquas schedulas, & ordinationes hoc genus bonorum per officiales Regios administrari selebat, ut patet ex 3. to. schedul. impress. pag. 307. quousque vendi cœpit officium Receptorum dictarum pœnarum in singulis Audientijs, per quos administrari, & apud quos deinceps servari iussæ sunt, ut videbis ex schedulis, quæ novissimè recopilantur in dict. summar. lib. 3. tit. 24. fol. 117.

84

Habent quoque Principes alterum Regale consideratione dignissimum, quod consistit † in dominio generali, sibi supremæ potestatis ratione, in omnibus suis Regnis reservato, circa agros, pascua, montes, & flumina publica, ita ut hæc hac de causa in dubio *de Realengo* dicantur, & censeantur, & in eis tam in iudicijs possessorijs, quàm in petitorijs, intentionem suam fundatam habere videantur, contra quoslibet alios possessores, qui earū legitimos titulos non ostenderint, ut præter iura & Auctores suprà relatos, probat elegans text. in l. 1. tit. 11. par. 2. Anton. Gabriel, qui plures ex antiquis adducit lib. 1. commun. opinion. tit. de præsumt. præsumt. 9. num. 1. Mascard. conclus. 217. ex num. 1. Avendañ. de exeq. mandat. 1. parte, cap. 1. num. 7. & 8. & cap. 4. num. 1. & cap. 12. num. 1. Valasc. de iure emphyt. quæst. 8. num. 37. vers. *Tertia conclusio*, Matienz. in l. 3. tit. 10. lib. 5. Recop. gloss. 7. num. 2. & 4. & in l. 1. gloss. 21. num. 2. Azeved. in l. 1. tit. 15. lib. 4. Recop. num. 57. & 58. Ioan. Gutierr. lib. 4. pract. cap. 60. Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 16. num. 52. Peregrin. de iure fisc. lib. 7. tit. 3. num. 17. Cald. Pereira de emtione & vendit. cap. 21. num. 3. & 4. & 25. Humad. in schol. ad Greg. Lopez in l. 5. tit. 26. gloss. 6. num. 4. Belluga in specul. Princip. rubr. 14. ex num. 35. Menchac. de success. creat. §. 3. num. 4. Sesse decis. Aragon. 74. num. 1. cum seqq. ubi Covar. Palac. Rub. & alios allegat, Mieres de maiorat. in nova impress. ubi plurima congerit 4. par. q. 23. n. 175. cum seqq. Oterus in tract. de iure pascendi c. 9. n. 17. plenè Callist. Remirez, omninò videndus, dict. tract. de lege Regia, §. 26. ex num. 11. ad 51. & Ego, qui alios adduco, 1. tom. de Indiar. iure lib. 2. cap. 6. ex num. 91.

85

Quod ius † in nostris quoque Indijs pariter observatur, & exceptis terris agris, pascuis, montibus, & aquis, quæ Rex Indis, urbibus, oppidis, aut privatis indulsit, reliqua omnia huius generis, & maximè inculta, aut deserta, vel cervida in sua Corona manserunt, quemadmodum & † olim in absoluto, & despotico dominio Incarum, Peruanorum, & aliorum, qui Indis dominabantur, posita erant, ut refert Pat. Ioseph. Acosta in histor. Ind. lib. 4. cap. 15. & Torquemad. in Monarch. Indian. lib. 14. cap. 7. & expresè, post plures consultationes, quas refert Anton. de Herrera in histor. gener. Ind. decad. 1. lib. 2. cap. 2. pag. 84. & lib. 8. cap. 9. pag. 275. & decad. 4. lib. 9. cap. 14. pag. 250. decisum reperitur in pluribus schedulis, quæ extant 1. volum. impress. pag. 61. & seqq. & præsertim in illa famigerata 1. Novembr. ann. 1591. cuius in terminis meminit Doct. Carrasc. ad leg. Recopil. cap. 3. §. 2. num. 11. fol. 28. quæ post alia sic habet: *Por aver Yo sucedido enteramente en el señorio que tuvieron en las Indias los señores dellas, es de mi patrimonio, i Corona Real el señorio delos valdios, suelo, è tierra dellas, que no estuviere concedido por los señores Reyes mis predecessores, &c.*

86

87

Et quamvis † initio detectionis Indiarum, cùm terræ, & agri tot ubique essent, & incolæ, ex Hispanis, qui eis donari possent, numero pauci, hoc ius quodammodo neglectum fuerit, & Gubernatoribus, ac Capitulis civitatum permissum, ut terras prout vellent, distribuerent, ut patet ex sched. & ordination. 1. tom. ex pag. 62. ad 70. postmodum tamen per dictas schedulas noviores ad Regis manum, & dispositionem reductæ sunt, & in publica subhastatione vænire iussæ, ipsis etiam Proregibus facultate interdictâ, illas alio modo distribuendi, ut tetigi sup. lib. 4. cap. 10. num. 32. & latè, & diligenter scribit Anton. de Leon, omninò videndus, in tract. de confirm. Regijs, 2. par. cap. 23. ubi agit de onere petendæ confirmationis terrarum sic venditarum, vel cōcessarum.

88

Et † Romani quondam in simili fecisse leguntur, qui in provincijs noviter partis

89

postquàm institutis colonijs,& veteranis sufficientes agros assignaverant, reliqui per Quæstorem venire in publica subhastatione solebant, aut censoriæ locationi subijci, ut stipendium, tributumvè annona Pop. Rom. illorum nomine penderetur, qui inde agri vectigales dicebantur, ut constat ex l. in agris, D. de acquirend. rerum domin. junctâ l. item si verberatum, §. item si fortè, D. de reivindic. l. Lucius Titius, D. de eviction. l. 1. & per tot. D. si ager vectigal. Siculo, Flacco de condition. agror. Hygeno lib. 2. de limit. const. in princip. Cicer. lib. 3. & 5. in Verrem, & orat. 3. in Rullum, & ex alijs, quæ solitâ eruditione tradit Petr. Fab. lib. 2. semestr. cap. 4. pag. 41. & seqq.

90 Vt sic minus mirandum sit, † quod de tributo constituendo super agris Peruanis, in quibus vineæ contra prohibitionem plantatæ sunt, dixi suprà lib. 1. cap. 7. num. 57. Et rigore iuris attento † nullæ & irritæ declarari possint concessiones dictorum agrorũ à Dom. Proregibus Peruanis per gratiam, sive ambitiosè factas, nullâ subhastatione interveniente, neque cæteris requisitis, quæ dict. schedul. ann. 1591. præscribit, tum ex regul. l. cùm hi, §. si Prætor, D. de transact. l. 1. C. de præd. Decur. cum alijs latè adductis à Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 21. num. 11. & 12. & de retract. convent. §. 4. gloss. 9. num. 31. Cencio de censib. 2. par. cap. 1. art. 6. à num. 12. & Farin. in fragmẽt. verb. *Lex*, num. 203. & seq. Tùm, præcipuè ex eo, quòd in terminis, de his † concessionibus, & licentijs rumpendi, & laborandi prædictos agros, ipsi Regi præcisè reservandis, sanxit l. 11. tit. 7. lib. 7. Recop. circa cuius declarationem ita expressè concludit Azeved. ibîdem num. 5. Bobad. dict. cap. 16. num. 153. & lib. 3. cap. 8. num. 82. Gutierr. dict. lib. 4. pract. cap. 60. num. 6. Cevall. 3. to. comm. pract. q. 749. num. 35. & seqq. & D. Ioan. del Castillo de usufr. cap. 54. num. 30. in fin.

91

92

93 Et hinc descendit iustificatio quotidianæ praxis, quæ admisit, ut † quoties Regi, vel Proregi, qui eum repræsentat, oportere visum fuerit, possit cogere eiusmodi agrorum possessores, titulos suæ possessionis ostendere, iuxta ea, quæ dixi suprà lib. 2. cap. 28. ex num. 36. & iubere, ut de novo, & per agrimẽsores peritos, & timoratos, agri, quos se emisse, aut composuisse dicunt, remetiantur, ut quod præsumtum, & usurpatum repertum fuerit, Fisci iuribus, à quo exierat, applicetur, de quo est elegans, & rotundus text. in l. omnes, & in l. penult. C. de fund. patrimon. lib. 11. & Cassiod. lib. 5. variar. epist. 24. ubi inquit, quòd quemadmodum Princeps gaudet in bonis, quæ à subiectis legitimè possidentur, & ea propria sua patrimonia reputat, ita compendia iusta non debet aspernari: *Quia negligentiæ vitium est, præsumtiones* (hoc est usurpationes) *relinquere, quas iura præcipiunt amputare.*

94 Quamvis ubi iam † quadraginta annorũ, vel aliàs multum tempus effluxit, quo in eiusmodi agrorum cultura, & possessione perdurant cum titulo, vel sine titulo, satius censeri soleat, præteritis connivere, & in futurâ prospicere, quàm antiquos colonos turbare, & contristare, ut piè, & prudenter constituit Imper. Anastas. in l. ultim. C. de fund. patrim. lib. 11. in cuius confirmationem Ego expendere soleo elegantem epistol. 112. Trajani ad Plin. lib. 10. quæ sic habet: *Sicut largitiones ex publico fieri, mandata prohibent, ita ne multorum securitas subruatur, factas ante aliquantum temporis retractari, atque in irritum vindicari, non oportet. Quicquid ergo ex hac causa actum ante viginti annos erit, omittamus. Non minus enim hominibus cuiusque loci, quàm pecuniæ publicæ consultum volo.* Et in hoc respicere videtur dict. schedul. ann. 1591. quæ † nõ vult veteres possessores spoliari, sed ad compositionem admitti, quasi dicat, cum his mitius, & liberalius agendum, & pro eodem, aut etiam minori pretio, quàm alij dederint, præferendos esse. Et in alia schedul. Matrit. 27. Octobr. ann. 1535. dict. 1. tom. pag. 65. & 66. permittitur, ut † antiqui Conquisitores, & alij benemeriti in his agris remunerentur, & inter hos digniores præferantur: *Con que lo que assi se les repartiere no lo puedan vender à Iglesia, ni Monasterio, ni à persona Eclesiastica, so pena que lo ayan perdido, i pierdan, i se pueda repartir à otros.* Quæ quidem schedula hac in parte valdè notabilis est, & † an, & quatenus talis cõditio, sive gravamen de iure subsistat, dixi sup. lib. 3. cap. 21. num. 39. & seqq.

95

96

97

98 De aquarum † autem divisione, quæ in his provincijs valdè necessaria est, cùm plures earum irriguæ sint, ut dixi suprà, agunt etiam plures sched. dict. 1. tom. pag. 61. & seqq. & est videndus Cepola de servitut. tit. de aquæductu, & Dom. Valenç. qui plures alios adducit, cons. 20. & cons. 7. & cõs. 100. num. 12. & 15.

99 Deniqve, ut alia minutiora omittã, quæ sigillatim velle persequi, longissimum esset, aliud valdè magnum, & pingue Regale in his provincijs conflatur ex † venditione officiorum, Tabellionatuum, Decurionatuum, fidelium Executorum, Receptorum, Procurato-

ratorum, Aquiliferorum, Depositariorum, Monetariorum,& similium,quæ pecuniæ necessitas interdum magis,quàm Reipub. utilitas adinvenit,de quibus specificam, & omninò videndam mentionem facit Anton. de Leon dict. tract. de confirm. Regijs, 2.par. cap. & Figueroa in histor.March.Cañetij lib.5.ex pag.196.Hæc enim † officia creare, & disponere proprium Principis est, l. 1. §. cùm urbem,D.de offic. Præfect. urb. Auth. de defens.civit.§.nos igitur,collat.3. cum alijs latè traditis ab Auctoribus suprà citatis, & præter eos ab Aviles, & Avendañ.in cap.1.Prætor. eodem Avend. resp. 9. Tello in l.19.Tauri,ex num.10.Guillerm.Bened. in cap.Rainuntius,verb.*Duas*,num.52.Capic.in invest. feud. §.Magistratuum creatio, fol.128.Chassan.in Catalog.glor.mund.par. 5.consid.24.cas.15. Gramm.decis.46. Bobab.in Polit.lib.1. cap.2, num.14. & lib. 3. cap.8.num.152.Menoc.cons.302. num.29. vers.*Decimoquintò*, Cabed.decis.Lusit.33. & 43.par.2. Curia Philipp.1.par.§.2.num. 4.Paz in prax.annot.ultim.num.13. & latè Mastrill.de Magistrat.lib.1.cap.1. per totũ, & lib.4.cap.17.n.13. & 14. ubi loquitur de Tabellionibus,Casanate cons. 43.n.65.Cabed. decis. Lusit.20. & 33. per tot. 2.par.& plures alij, quos citat Nævius in dict.cap.1. quæ sint Regal.num. 316. Rosent. de feud. dict.cap.5.conclus.15.D.Ioann.del Castill. 7.tom. controvers. cap.41. & novissimè D. Valenç.cons.93.num.41.

Et licèt † nulla omninò officia vendere satius,ac sanctius esset, propter damna, quæ ex contrario sequuntur, & experientia demonstrat,tamen ubique iam recepta est venditio istorum, quæ directè iustitiæ administrationem non concernunt, publicis necessitatibus suadentibus, ex consilio D.Thom. in opuscul.ad Ducis Brabãt.& ex alijs, quæ de hoc articulo agentes,& quando talis venditio liceat,vel non, tradunt, post alios, Avendañ.Tellus,& alij ubi suprà, Petr.Greg. lib.2.syntagmat.cap.6. num.17. & lib.4. de Repub.cap.5.n.27. & seqq. Azeved. in Curia Pisana lib.4.cap.4. per tot. & in l.2.per textum ibi tit. 13. lib. 4. num.60. & in l.4. num.9.& 10.tit.17.lib.9.Recopil. Humad. P.Lessius de iustitia & iure pag.405.&seqq. Lasarte de gabell. cap.9. num.fin. Gutierr. lib.1.pract. quæst.78. Rebell.de oblig.iust. pag.679. & seqq.Vazquez in opusc.de rest. cap.2. 3. & 4. Mastrill.de Magistrat. lib.1. cap.20.Camill.Borrell.de Magist. edict.lib. 1.cap.9. Sanchez lib.2. resol.moral. cap.2. dubit.37.Bobad.inPolit.lib.1.cap.14.num. 16.cum seq.& lib.3.cap.8.ex n.285.Diana, plurimos allegans, tract. 5. resol.108. vers. *Potest tamen*,Cabed.decis.Lusit.24. par.2. Nævius in l.æstimationem, D. de muner. & honor.Craveta cons.811.num.12. Menoch. de arbitrar. cas.488. num.6. Alvar.Valasc. decis.72.Callist.Remirez de lege Regia, §. 25.num.33. Dom.Alfarus, qui in terminis officiorum vendibilium Indiarum loquitur, in tract. de offic. Fiscal. gloss.34. §.1. num. 17.& seqq.ubi tractat,an talia officia possint obligari? & novissimè plura eruditè adducẽs noster D.Ioan.Bapt.deLarrea discep.Granatens.cap.45. num. 35. & seqq. pag. 593. ubi, quòd Decurionum officia vendi Reges Catholici prohibuerunt. Quinimò & † in Gallia omnes Magistratus venduntur, etiã habentes directam iustitiæ administrationẽ, ut præter alios scribit Euphorm.in satyr.de Iconib.anim.cap.3. ubi de Gallia pag.mihi 394.inquiens: *Non ideò Fisci industriam maligna criminatione carpendam esse,qui de eiusmodi candidatorum bonis excrescit. Nã cui non satius videatur, professò pretio,dignitates à Principe molem publicam subeunte proponi, quàm avaris purpuratorum suffragijs in prædam cõcedere? qui ubi hæc publica licitatio non est, obtrudunt Regibus cãdidatos, quos sibi munere charissimos fecerint; & quod à domino impetrant, deinde clientibus vendunt,&c.* Quod tamen nullo modo probari potest, ut præclarè ostendit Auctor Gallus,& satis doctus Ioan. Filesac. in lib.1. select. cap. *Dignitas venalis*, pag. 253. Gasp.Ensl. in suo nucleo histor. sive de Princip.Consiliar.2.par.pag.28. & 29. ubi inter alia adducit illud Lamprid. in Severo: *Necesse est,† ut qui emit, vendat: ego nõ patiar mercatores potestatum, quos si patiar, damnare non possum. Erubesco enim punire illum hominem,qui emit,& vendit*: & ante eos idem dixit Salvianus, & ipse Gallus, lib. 4.de provident. his verbis: *Quid est aliud dignitas sublimium, quàm proscriptio civitatum? aut quid aliud quorundam, quos taceo, præfectura, quàm præda. Ad hoc honor à paucis emitur, ut cunctorũ vastatione solvatur: sciunt hoc Hispaniæ,quibus solùm nomen relictum est.* Et tradit alia Guid.Pancirol. loquens de quæstu venditionis officiorũ, quem aliqui Reges fecerunt, in thesaur. var. antiq. lib.3. cap.ult. pag. 379. & in nostris terminis † officiorum Indiarum Torquem. in Monarch.Ind.lib.5. pag.800. ubi inquit, quantum Mexici valuerint officia, quæ vendita sunt,& in Perù tẽpore Proregis March. de Cañete,Figueroa in eius vita ubi suprà.

De quibus quidem † agunt plurimæ schedulæ,quæ extant in 2. tom. impress. ex pag.

100 101 102 103 104 105

330. & aliæ, quæ recopilantur in summar. compil.leg.Indicar.lib.6.tit.5.& ex eis breviter colliges, hæc officia primùm ad vitam vendi solita fuisse, posteà per schedul. ann. 1581. permissum, ut ad alteram renuntiari possent, ita tamen ut ex renuntiatione tertia pars valoris officij fisco præstaretur. Et tandē per ultimam sched.ann.1606. in perpetuum renuntiari permissa sunt, dummodò renuntians vivat per viginti dies post renuntiationem, & intra sexaginta, à tempore mortis computandos, renuntiatarius se ante Gubernatorem cum renuntiatione præsentet, sitque habilis, & sufficiens, solvatque Fisco dimidiam partem valoris officij ex prima renuntiatione, quæ virtute huius indulgentiæ, seu schedulæ facta fuerit, & tertiam ex alijs subsequentibus, & confirmationem talis officij sic venditi, vel renuntiati intra tres annos petere debeant in supremo Indiarū Consilio. Quod posteà per noviores schedul. ad quatuor, & ad quinque, & ad sex in Philippinis prorogatum est. Et † ubi renuntiatio facta non fuerit, vel minus legitimè facta, officium amittatur, & ad Regiam Coronam, à qua exierat, revertatur, ut in simili disponitur in l.4.tit.4.lib.7.Recop.& in beneficijs tradit Regul. Cancel. 18. & 19. & Petr.Greg.lib.17.syntagm.cap.19.

106

107 Circa quarum schedularum, † venditionum, & renuntiationum praxim, & formam probandi, & verificandi valorem officiorū, plura quotidie dubia exorta sunt, quæ peculiares alias schedulas, & declarationes extorserunt, de quibus multa satis distinctè congerit Anton.de Leon dict.tract. de confirmat.Regijs, 2.par.cap.3. cū viginti seqq. qui omninò legendus erit. Quia certè nihil notatu dignum omisit. Et cap.8. num.1. & seqq.refert sched.ann.1615.& 1617.quæ ad dubitationes, & fraudes renuntiationū tollendas, † eas per publicum instrumentum, & nō per testes dumtaxat, & verbaliter probari posse iusserunt. Quod Ego Limæ ante promulgationem harum sched.in emergenti causa D. Lud. Roldan de Avila Truxillani Algacelli maioris, nervosè defendi, aliquibus ex Collegis in contrariam sententiam euntibus, & allegavi, quod licèt regulare sit, quòd scriptura non requiratur nisi in casibus à iure expressis, ex recepta sententia gloss. in cap.1.verb.*In scriptis*, de cēsib. lib.6.quā in nostris terminis sequi videtur Camil. Borrell.& alij, quos ipse recenset, de Magist.lib. 2.cap.10. Eiusmodi tamen renuntiationes de expressis esse videntur, ex doctrina Bald. in l.prohibitum, num.12.C.de iure fisci, lib. 10.quam sequitur, & notabilem dicit Ias. in l.more, num.53.D.de iurisd.omn.iudic.& in renuntiationibus beneficiorum, magis communem esse testatur, post Rebuff. & alios, quos refert, Flamin. de resign.benef.lib. 8. quæst.2.num.1.& seqq. & lib.11.quæst.11. num.27. & in officijs, quæ beneficijs assimilantur, satis de iure nostro exprimunt, si benè ponderentur l.4.5.& 6.tit.8.lib.7.Recopil. Quamvis verum sit, quòd ubi non datur copia Tabellionis, permittendum sit, ut renuntiatio testibus probari possit, ut disponit sched.dat.Matr.6.April.ann.1628.& in terminis iuris communis resolvit Mascard. concl.1358.num.19.& 20.

108

Eodem etiam capite num.6.& seqq.& cap. 22.per totum, tractat idem Auctor de schedul. ann. 1612. 1619. & 1627. quæ † licèt officia minoribus vēdi permittant, cū dispēsatione ætatis, vel facultate, ut interim dum ad eam pervenerint, per substitutum servire possint; ita tamen ut pro hac gratia aliquid amplius ab eis ultra pretium officij extorqueatur. Renuntiationes autem nullatenus in minoribus fieri permittunt, cùm non sint habiles, neque sufficientes, quales esse requirunt l.2.tit.4.lib.7.Recop.in fin.sched.ann. 1581. & 1606. quæ has renuntiationes introduxerunt, non obstante quòd in Hispania contrarium practicetur, ex pragmat.13.Iun. ann.1590.quæ est l.42.tit.20. lib.2. Recop. Et hoc factum fuit ad tollendas lites, quæ super hoc quotidie oriebantur, & diversimodè terminabantur, alijs iudicibus minores admittentibus, alijs verò, non esse capaces eiusmodi renuntiationum, pronuntiantibus, iuxta doctrinam Roder. Suar. alleg. 12. per totam. Et certè, nisi ita statutū fuisset, quæstio satis anceps esse posset. Nam durū † videtur hominibus, qui filios ætate minores relinquunt, facultate privare, ut in eos officia, quæ ijs ipsis parasse præsumuntur, renūtiare non possint, & extraneos quærere teneantur, contra l.nam etsi parentibus, D. de inoffic.testam.l.isti quidem, & ibi gloss. D.de eo quod met. caus. l.cùm ratio, D. de bon. damnat.& alia, quæ signāter congessi in meo tract.de crimin.parricid.lib.2.cap.10.& magis in terminis text. in dict.l.2. tit. 4. lib.7. Recop. Et præterea facit cōmunis Doctorum traditio, qui stantibus similibus statutis † minores admittunt, ut in eorum capite officia constitui valeant, ita tamen, ut donec ad legitimam ætatem pervenerint, per substitutum servire possint, ut constat ex pluribus, quos refert & sequitur Decius in cap. possessionem, notab. 6. de probat. & in l. fœminæ, §.itē impuberes num.3.de reg.iur. Greg.Lop. per text.ibi in.l.5.tit.18.par.2.

109

110

111

gloss.

gloss.1.& latè, & eleganter Ioan. Bolognet. cons. 3. num. 30. cum seqq. qui etiam in infante loquitur, & probat minorem non esse incapacem officiorum, quoad dignitatem, sed solùm quoad usum,& exercitium,& quòd potest servire per substitutum.

Sed contrarium, ut dixi, decidit d.sched. ann.1627. quæ licèt dura esse videatur, ita tamen scripta est, & iuris rationibus nō destituitur, propter † damna,quæ ex substitutorum servitio sequuntur, l.1. tit.19. & 22. lib.2.Recop.l.33.tit.2.l.73. tit.5.eodē lib. iunctâ l.inter artifices,cum simil. de solut.& pluribus schedul. quæ prohibent servire per substitutum,de quibus 2.tom.pag.327. quibus attentiùs cōsideratis Ant.de Leon dict. cap.22.recessit ab opinione,quam de minoribus admittendis tenuerat d. cap. 8. & ex num.33. Supremo † Indiarum Senatui deliberandum relinquit, an dictam sched.revocare expediat? quod Limana etiam urbs, & aliæ plures expostularunt. Eiusque exemplo, & argumento, pariter prohibendum esse videtur, ne † dictæ renuntiationes fiant in Ecclesias,Cœnobia,vel Monasteria, quia similiter per se dicta officia servire non possunt. Et præterea,quia neque vacare,aut vitalitia censeri,si in ipsis Ecclesijs, aut Monasterijs eiusmodi officiorum ius radicatum esse cēseatur,† ex l. an ususfructus 56. D. de usufr. iunctis alijs,quæ de Monasterijs eâdem ex causa ab emphyteusi excludendis, notat Oldrad.cons.17.& plures alij,quos refert Gaspar Roder.in tract. de annuis reddit. lib. 2. q.22.num.34. Thesaur.lib.1. quæst. forens. cap.83.per totum,Bursat.cōs.199.num.12. lib.2.& Caldas de renovat.emph.q.19.num. 19.& 21. Qui casus peculiari notâ dignus esse videtur, & † nunc de facto pendet in supremo Consilio Indiarum, Fisci partes agēte contra Carmelitanos reformatos, sive ut vocant Discalceatos, docto & nobili viro D.Ioan.Bapt.de Larrea, Equite D. Iacobi, & supremi Senatus Patrono, in Allegatione, quam in eadem causa typis excussit, tum quia,qui Deo militant, & vacant,se officijs, & negotijs secularibus implicare non debēt, ut dixi latè sup. lib.4.cap.4. ex num. 44. & lib.2.c.5.n.15.&16.tùm etiam quia schedulæ permittunt renūtiationes in personas habiles, & sufficientes, ut patet ex earum serie,quales censeri ad hæc munia,Ecclesiæ,& Monasteria non possunt, propter professionis impedimentum, & fori privilegium, ut latiùs idem Auctor prosequitur,& Ego, quē ipse refert,in locis suprà relatis.

Et ad vitandas fraudes,quæ in ineūdo, & probando vero valore officiorum fiebant, edita fuit altera sched.Matrit.23.Mart.ann. 1622.cuius etiam meminit Ant. de Leō dict. tract.2.par.cap.12.num.9.& 10.quæ Fiscali † permittit,ubi fraudis suspicio fuerit,vel Fisco expedire censuerit, officium Regio nomine pro eadem quantitate retrahere, in qua altera pars æstimandum, sive taxandum esse contenderit. Circa quam schedulā rursus dubitari contigit † an officio ita per Fiscalem retracto,moxque in publica subhastatione maiori pretio vendito, quàm quo ipsa parte postulāte taxatū fuerat,pars,quæ ei cōpetit,iuxta pretiū subhastationis,vel taxationis,solvenda sit. Et cùm hæc quæstio in Audientia Quitensi,& alibi contra Fiscum terminata fuisset, supremus Senatus, me hanc causam narrante, & perorante,decrevit, taxationi quoad hoc standum, & quicquid postea accreverit, Fisco cedere, cuius nomine & periculo nova subhastatio peragitur, dimissâ iam parte, & in ea quantitate satisfactâ, quam Fisco erogare volebat, ex l. 1. & per totum, D.quod quisque iuris, & ut similis dubitatio in posterum cesset, edita fuit peculiaris, & novissima schedul.hoc ita expressè declarans ann.1637.

Ad has autem tot,ac tantas divitias, quæ ex Indijs corrogantur,colligendas, administrandas,& in Hispaniam remittendas, ultra Proreges & Gubernatores, quibus hæc cura maximè iniungitur, ut dixi sup. lib. 4. cap.10.ex n.30. Iam † inde ab initio detectionis ipsarum Indiarum in urbibus nobilioribus,provinciarumque capitibus,& ubicunque oportere visum est, propter cōmerciorum terrestrium, vel navalium, frequentiam, aut metallorum extractionem, & cōmodiorem Regiorum iurium, redituum,vel vectigalium administrationem, & exactionem,peculiares Ministri constituti sunt, qui Officiales Regij dici cœperunt, competenti salario,& alijs præterea pluribus privilegijs & honoribus condecorati, & privativâ iurisdictione in prima instātia,pro omnibus causis,quæ fiscum Regium,cuius vices,ac voces habent,& præstant,tāgere possint. Qui quodāmodò videntur similes esse antiquis Quæstoribus provinciarum,& post Cæsaris Procuratoribus,de quibus latè agit Pancirol.in notitia utriusque Imp. 1. par. cap. 73. & in Thesaur.var.lect. pag.277. Hoperus de vera Iurisprud.lib.7.tit.26.& 29.Ego sup.lib. 4.cap.6.ex num.2. Aut Exactoribus,Susceptoribus, Præpositis, & Arcarijs, seu Comitibus rerum privatarum, quorum ministerium refertur in l.1. & per totum, C. de exactoribus, & de suscept. & arcar. lib. 10. nisi quòd nostri, simul ea omnia faciunt, &

exer-

exercent, quæ apud Romanos inter illos divisa reperiebantur, iuxta ea, quæ ad expositionem dictorum titulorum,& officiorũ, notat Alciatus,Pyrrhus Angleberm. Cuiac. & Toletan.ibid.& Brisson.Kalinus,& alij, qui de verbis iuris scripserunt,in eisdem verbis, Ioan.Igneus in l.5.§.non aliàs, D.ad Syllanian.n.664.Chassan.in Catal. 7.par.consid. 15.Dom.Alfar.de off.Fiscal.gloss.9.n.24.& novissimè Iacob. Gutherus de offic. domus August.pag.619.& pag.694.& seqq.

120 Suntque illis,diversis tẽporibus,† diversæ instructiones,& ordinationes datæ, modum & formam exprimentes,quã se in exactione, custodia, distributione, administratione, & remissione dictorum Regiorum iurium, & redituum habere debeant,& in libris formãdis,calculis ineundis, subhastationibus Fiscalium officiorum, aliarumque specierũ faciendis, debitoribus fiscalibus excutiendis, reliquisque munijs præstandis, quæ res tanta, & tã gravis postulare videtur: de quibus instructionibus, & ordinationibus, & innumeris schedulis ad ipsarum declarationẽ, & meliorem usum,atque executionem expeditis,& de varijs quæstionibus, quæ circa eas moveri,& controverti solent,& possunt, immensi quidem laboris esset,si specialem mẽtionem facere vellem, cùm hæc integrũ tractatum requirant, quem fortè alio tempore, dante Deo,in lucem edemus. Interim contentus ero Lectorem remittere ad tom. 3. sched.impress.ex pag.243.ad 349. ubi multa,quæ superiora concernunt,congesta reperiet, & plura alia in Recopilat.quæ ad leges Indicas paratur, & prælum expectat lib. 8. tit.4.5.& seqq.

121 Quæ omnia † si dicti officiales Regij, ut oportet,implerent,cùm à forma suarũ instructionũ recedere non debeant, ut benè & latè monet & probat Raudẽs.decis. Pisan.4.n.1. 6.7.& 193.par.1. longè melius Rei Dominicæ consultum esset, sed in tanta regionum distãtia,facilè (ut alibi dixi)legum præcepta contemni solent, & campus latè patẽs ostẽditur, ut quicquid eiusmodi, ac alijs Ministris collibeat, licere sibi etiam opinentur. Præsertim cùm hi, de quibus nunc agimus,

122 semper † duri, amari, & elatæ cervicis esse soleant,& magis de præeminentijs,honorãtijs,&sedilibus altis,quàm de suo officio cogitare,ut advertit Chassan.d.considerat.15. & par.6. consid.19. & ad consuet.Burgund. col.850.Herrera in hist.gener.Ind.decad. 5. lib.3.c.2.pag.67.& novissimè Dom. Episc. Chilens. D. Fr.Gaspar Villaroël in lib.Iud. cap.7.vers.6. pag. 240. ubi doctè notat, & probat,à Ministris Regij ærarij, gazarumq; præpositis,ferè nunquam integram solutionẽ esse. Vnde est,† quòd in dubio semper præ-

123 sumuntur ditati ex bonis Regijs, gloss.in l. defensionis facultas, C.de iure Fisci,lib.10. Everard.loco 65.n.1.in fine, quod an sit verum,&qualiter practicetur,tractat latissimè Valençuela Piscator in d. l. defensionis, ex n.45. Menoch.lib.6.præsumpt.25.& 28.& lib.3.præsump.52.& Raudens.cons.5.n.39.

124 Et ut breviter † plura velùt digito ostendere possim, quæ ad horum officialiũ munus spectant, vide omninò Bursat.cons.425.per tot.lib.3.Et qualiter teneantur, † non solùm

125 pro gestis, & receptis, sed etiam pro nominibus neglectis,quæ ob eorum incuriam, aut moram, deteriora facta sunt,l.susceptores, C.de suscep.& arcar.lib.10. cum traditis ab Aviles in cap.45. Præt. verb.*Poner*, n.3.& Bobad.in Polit.lib.1.c.4.n.79.quia ut dicebat fœnerator Alphius,bona nomina nonnũquam efficiuntur mala,si nunquam appelles, de quo latè Ioan.Britan.in comment. ad Apulei.pag. mihi 418. Et qualiter † debeant

126 fideiussores dare,&licèt distincti sint,omnes tamen insolidum pro aliorum admissis conveniri possint,eleganter Mandell.cons.356. per tot. vol. 2. ubi eius additio alios citat, Raudens.omninò legẽdus,d.decis.4.per tot. & Dom.Valenç.cons.9.num.13.& seqq.Et

127 quòd † quolibet anno, & sæpiùs si oportuerit,debeant rationes reddere, quia facta faciliùs hoc modo manifestantur,Petr.Bellin. de bello,par.7.tit.6.n.4. Borrell.de Magist. lib.4.cap.13.Gutierr.de tutel.3.par.cap.1. Lancel.de attent. tit.de attent.appell. pẽd. limit. 19. ubi, quòd non valet appellatio à mandato iudicis, quòd quis reddat rationẽ officij,quod administravit, & Dom.Valenç. ubi sup.&ultra ordin.suprà relatas,text.elegans in l.neminẽ,d.tit. C.de suscep.& arcar.

128 lib. 10.Et † qualiter possint pro reliquis,ubi liquida sunt,executivè conveniri, & an sententia contra eos tali in casu lata, per appellationem suspendatur, idem Lancellot. ubi sup. Avendañ. de exeq.mandat. 2.par.c.10. n.37. Aviles in cap.30.gloss.1. latè & optimè Ioan.Gutier.lib.1.pract.quæst.cap.37.&

129 Bobad.in Polit. lib.5. cap.4. n.84. Et † an fiscus pro exactione talium reliquorũ,vulgò *Alcances*, mulieri pro dote præferatur, possitque hoc debitum dici Primipilare, & Officiales Regij Primipilis æquiparari, vide gloss.& DD.in Rubr.C.de Primipilo lib.12. Cuiac.in l.3.& 7.C.de cohortal.eod.lib.D. Alfar.d.gloss.16.n.94.Tiraq.ad Alex.lib.1. cap. 5. Donel.de pignor. cap.quibus in causis pign.tacit.contr.col.pen.n.3. Corras.lib. 5.Miscell.cap.4. Iust.Lips.de militia Rom.

cap.8.Claud.Cotereus de privil.milit.c.22. Laudenſ.de Fiſco,q.214. Capic.deciſ.129. n.13.& ſeqq. Greg.Lop.in l.25.tit.13.p.5. gloſſ.7.Covar.lib.2.var.cap.16.n.7. & plures alij, quos refert Flores de Mena lib. 1. var.q.art.3.n.17.Amator Roder.de cōcurſ. credit.1.par.art.2.n.7. P.Gabr. Vazq.in opuſc.tit.de pignor. §.2.n.62.& plenius cæteris doctiſs.Petr.Barboſa in l.1.D.ſol.matrim.par.7.n.1. cum multis ſeqq. Pancirol. in theſaur. var. antiq.fol.187.& D.Valenç. conſ.145.n.19.vol.2.ubi, † quòd officialis, qui retinet pecunias publicas, quas adminiſtrat, tenetur lege Iuliâ de reſiduis. Et quòd hi officiales nō poſsint negotiari, ſive ut vulgò dicitur, *Tratar, ni contratar*, Rebuff.ad leg.Gallic. Rubr.de mercator. gloſſ.7. pag. 449.

130

Sed quoniam hæ rationes, iuxta formā in antiquis ſchedulis præſcriptā ſufficienter ſumi non videbantur,& augmentū Rei Dominicæ in partibus Indiarum maiorem curam deſiderabat, poſt longas cōſultationes † tādem decretum fuit anno 1608.ut in urbe Limana, Mexicana,& Sanctæ-Fidei de Bogota in Novo-Regno Granatenſi, tria Tribunalia erigerentur, in quibus ſingulis, adinſtar *de la Contaduria mayor de Caſtilla*, de qua in tit. 1.& ſeqq.lib.9.Recop.tres Rationales, ſive Calculatores eſſent, qui ſuperiori auctoritate, & privativâ iuriſdictione, his rationibus ſumendis, & reliquis exigendis intenderent, & omnia alia diligenter curarēt, quæ ad meliorem patrimonij Regij adminiſtrationem convenire cenſerent. Ad quod primæ & ſecundæ ordinationes editæ ſunt, quas in huius muneris functione ſervare deberent, ann. 1605.& 1609. quibus attētis, poſſumus eos non ſolū Diſcuſſoribus ſimiles facere, de quibus agitur in tit.C.de diſcuſſor.lib.10. Verū & Rationalibus & Procuratoribus Cæſaris, de quibus dixi ſup.lib.4. c.6.ex n.2. vel melius Magiſtris Computorum, de quibus plura ſatis notāda,& huc applicāda, tradit Rebuff. ad leg.Gallic.tract.de ſupplic. num.35.pag. 304.& tract.de mercat. gloſſ.6.pag.449.& in Rubr.de iuriſd.Magiſtri Comput.per tot. Nam & de cauſis Regium patrimonium tāgentibus cognoſcunt & iudicant, & ſigillo Regio,& quod dicimus, *Por dō Felipe*, proviſiones expediunt. Quamvis, ubi negotium ad punctum iuris,& iuſtitiæ controverſæ deducitur, tres, vel quatuor ex Auditoribus, quos Prorex nominaverit, ſibi aſſociare teneantur, & ad ipſorum Auditorum conclave, ſive *Acuerdo*, ad cauſam definiendam accedere, in qua ipſi Calculatores, quia litterati non ſunt, votum tantùm conſultivū habent, & non deciſivum, ut ex eiſdem ordinationibus conſtat, & latiùs patebit ex lib. 8.tit.1.& 2.Recop.leg.Indicarum, quæ prope diem, ut ſæpè dixi, lucem ſpectat. Quæ tamen omnia, licèt ita cautè & prudenter excogitata, adhuc ſufficere viſa non ſunt ad dictas rationes finiendas,& Rem Dominicam in tuto collocandam, quæ quia multorū manibus geritur, negligentiùs, & periculoſiùs adminiſtratur, l.ſi plures, ubi gl.& DD.de admin.tut.&ideò ſæpè actū eſt de dictis Tribunalibus abolendis, & nova forma in re adeò gravi,& utili conſtituenda. Sed interim dum hæc detegitur,& diſponitur, illa cōſervātur, & pluribus officialibus augentur, ut negotijs ſibi commiſſis melius conſulere poſſint; mihique admodum utilia, imò & neceſſaria videntur, dummodò ad ea electi, tales ſint, quales tanto muneri convenit, & præſcriptas ſibi ordinationes obſervent. Quid enim, ut ſæpè dixi, leges ſine moribus proficiunt vanæ, aut ius in civitate eſſe, niſi ſint per quos iura integrè, & incorruptè reddantur? l.2.§.poſt originem, D.de orig.iur. & Regi fideliter inſerviant, † qui quoniam per ſe tot negotijs, tot provincijs ſupereſſe non poteſt, alienis, & ſæpè parum tutis indiget adiutorijs: teſte enim D. Bonaventura in pharetra lib.1.cap.1. *Solus † Deus totus oculus eſt, totus manus, totus pes eſt. Totus oculus eſt, quia omnia videt; totus eſt manus, quia omnia operatur: totus pes, quia ubique eſt.* Cui toti, me totum humiliter conſecro, & innumeras gratias ex toto animo reddo, quòd me ad finem huius voluminis pervenire permiſerit: in quo, ſi aliquid boni noſter labor, & induſtria attuliſſe videatur, ipſi, ut par eſt, acceptum feratur: ſin autem aliquid fortè deſideretur, id humanæ fragilitati pius Lector attribuat; ſimul tamen perpendens, fas eſſe in longo opere aliquando ſomnum obrepere, & in hoc præſertim, ita novo, ita raro, ita vario, & quod (præfiſcinè dixerim) vix alius aggredi, & ne vix quidē progredi, nedum egredi potuiſſet. Etenim ut cum Lucretio concludam:

131 133 134

Avia Pieridum peragro loca nullius antè
Trita ſolo. ------

Id eſt, calceo, vel pede, ut ibîdem Lambin. advertit.

PROTESTATIO.

SI quidpiam uſpiam hoc in Libro, aut alibi, me ignaro, elapſum, quod Catholicæ Fidei, aut Chriſtianæ Religioni aliquatenus adverſari; vel ignaʌo, quod Doctioribus minus probari cõtingat. Id omne indictum, inſcriptum, & ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ cenſuræ, ac cuiuslibet melius ſentientis correctioni ſubiectum ex debito voveo, ex animo volo.

INDEX LEGVM, ET CAPITVM VTRIVSQVE IVRIS, ET REGII, ET LOCOrum S. Concilij Tridentini, & Sacræ Scripturæ, quæ in hoc libro peculiariter exponuntur, expenduntur, vel illustrantur.

Prior numerus, paginam, sequens paginæ numerum signat.

Ex Digesto Veteri.

L. Ex hoc iure, D. de iust. & iure. 208. 8.
L. si de interpretatione, D. de legib. 475. 24.
L. minimè, D. eod. 607. 99.
L. in rebus, D. de const. Princip. 607. 99.
L. in urbe 17. D. de stat. homin. 256. 7.
L. libertas 4. D. eod. 24. 5.
L. unic. D. de offic. Præfect. Augustal. 1035. 17.
L. 1 §. cura carnis, D. de offic. Præf. urb. 64. 14. & §. quies. 236. 6.
L. Barbarius, D. de offic. Prætor. 305. 25.
L. 2. D. de offic. Proconsf. 304. 85.
L. 3. §. ingressus, & l. si in aliquam, D. eod. 1016. 34.
L. necquicquam, D. eod. 1023. 2.
L. observare, §. post hæc, & §. rectè, & §. ingressum, & lex aliquando, D. eod. 1033. 2. & 10. & pag. 1037. n. 33.
L. Præses 3. D. de offic. Præsulis. 932. 23.
L. 1, & Rub. de offic. Proconsul. & de offic. Præsid. 1012. 6.
L. congruit, D. eod. 929. 10.
L. meminisse, D. eod. 667. & latius. 1033. 3. & 1035. 18. & seqq.
L. illicitas, §. qui universas, D. eod. 328. 75.
L. legatus penult. D. eod. 920. 70.
L. ult. D. de offic. Proc. Cæsar. 932. 22.
L. si eadem, D. de offic. assess. 202. 29. & 663. 2.
L. diem funct. D. eod. 890. 22.
L. si quis id quod, §. doli, D. de iurisd. omn iud. 247. 41.
L. fin. D. eod. 304. 85.
L. 2. D. de in ius vocand. 45. 21.
L. si fideiussor, §. si necessaria, D. qui satisd. cog. 532. 70.
L. 2. §. si quis tamen, D. si quis caut. ibid.
L. cum hi, §. si Prætor, D. de transact. 335. 20.
L. sed & hæ, §. non solùm, de procurat. 50. 64.
L. 2. §. ignominiæ, D. de his qui not. infam. 940. 79.
L. sed etsi ad versus, l. necnon, D. in quib. caus. maior. & l. si longior, §. si filius fam. de iud. 536. 109. & 537. 115.
L. Papinianus 21. D. de minor. 535. 103.
L. verùm 12. § sciendum, D. eodem. 152. 34.
L. denique 3. in princip. D. eod. 1031. 82.
L. metum 9. §. sed licet, D. quod met. caus. 511. 18.
L. ult. §. fin. D. eod. 342. 100. & 375. 22.
L 1. §. dolum, D. de dolo. 276. 1.
L. Nam is nullam, D. eod. 174. 30.
L. cum Prætor, §. moribus, D. de iudicijs. 238. 27.
L. & ex diverso, § 1. D. de rei vind. 590. 42. & 72.
L. item 15. §. item si fortè, D. de rei vind. 270. 49.
L. non solùm, D. eod. 591. 48.
L. utique, & l. si hominem, D. eod. 593. 74.
L. solum, §. in eum, D. cod. 594. 75.
L. sed si lege, §. consuluit, D. de pet. hæred. 271. 59. & 370. 62.
L. item veniunt, §. fructus, D. eod. 589. 34.
L. hæreditas 53. §. quodam, D. eod. 650. 64. & 521. 120.
L. si à domino, §. fructus, D. eod. 364. 6.
L. 4. D. de usufruct. 278. 21.
L. locum 27. §. ex eo, D. eod. 45. 16.
L. Titio cum morietur, D. eod. 463. 25.
L. Arboribus, §. usufructuarius, D. eod. 286. 15.
L. an usufructus 63. D. eod. 308. 10.
L. Dominus 64. §. per fideicommis. 757. 70. & §. fin. 389. 69.
L. 1. 4. & penult. de usufruct. acrescend. 387. 48. & 389. 68.
L. si quis Attio, D. de usufruct. acrescend. 385. 51.
L. plenum 12. §. si usus, D. de usu, & habitat. 150. 15.
L. 1. §. qui in perpetuum, D. si ager. vect. 277. 13.
L. altius, D. si servit. vind. 516. 73.
L. fin. D. commun. prædior. 944. 96.
L. fundus qui, D fam. hercisc und. 364. 7.
L. cum putarem, D. eod. 384. 28.
L. eius qui in provincia. §. quis verò, D. si cert. pet. 302. 69.
L. si me & Titium, D. eod. 415. 49.
L. nam hoc natura, D. de condit. indeb. 27. 26.
L fin. § fin. D eod. 591. 48.
L. si fullo, D. de condict. sine caus. 588. 18.
L. fin. D. de condict. obturp. caus. 504 107.
L. cetû Capuæ, D. de eo, quod certo loco. 590 42. & 52
L. si negotia 31. D. mandat. 516. 73.
L. societas, §. 1. & l. si non fuerint, D. pro socio. 204. 49
L. si non fuerint, §. Arist. D. eod. 127. 22.
L. verum, §. si cum tres. 615. 31.
L. peculium, §. si ab ære alieno. D de pecul. 568. 104.
L. bona fides, D. deposi 535. 102.
L. qui fundū, §. qui agrū, D. de cōtrah. empt. 380. 65.
L. 2. D de hæred. vel act. vend. 543. 18.
L. in operis 26. D. locat. 357. 13.
L. sed etsi 15. §. 1. D. de evict. 14. 28.
L. Lucius 11. D. eod. 279 49.
L. ad res donatas, de edil. edict. 745. 68.
L. si pactum 9. D. de probat. 377. 42.
L. regula, §. sed facti, D. de iur. & fact. ign. 337. 46.

L.æquè supina,2.eod. 236. 6.
L.In eo iure,§.hoc caput,D.de ritu nupt. 464. 39.
L.libertum 64.D.eod. 974. 57.
L.si usufructus 67.D.de iure dot. 286. 15.
L.si donatæ 37.D.de donat.inter. 744. 64.
L.Sulpicius 49.D de don. 30. 93.
L.si filia,D.de divortijs. 730. 97.

Ex Infortiato.

L. Si constante,§.fin.D.solut.matrim. 592. 63.
L.filiæ meæ,D.eod. 730. 97. & 46. 320.
L.etiam,§.licet,&l.maritus,D.eod. 474.
L.si verò 64.§.de viro,D.eod. 477. 11.
L.divortio,§.impendia,D.eod. 364. 6.
L.nihil interst,D.rer.amot. 470. 80.
L.item,§.fin.D.quod fals.tut. 464. 34.
L.1.D.de magistr.conveniendis. 349. 4.
L.1.§.fin.D.de reb.eor. 322. 28.
L.vlt.D de concub. 976. 65.
L.1 §.quamvis,D de ventre.inspic. 421. 17.
L.ult.§.1.D.de vulg.subst. 378. 44.
L.per Procuratorem,vers.mutatione, D. de acquir. hæred. 625. 37.
L.si pupilus 16.de condit.inst. 378. 44.
L.proximè 7.de his quæ in testam.delentur.988. 16.
L.quidam testamento 96.de leg.1. 367. 31.
L.1.§.deportatos deleg.3. 328. 75.
L.cum pater, § á filia,deleg.2. 328. 80. & §.hæreditatem, 401. 22. §.dulcissimis. 382. 5.
L.Lutius 22.D.eod. 436. 27.
L.peto,§.prędiũ,l.vnũ ex fam.§.quod si talia.401.22
L.si ita in fine,D.eod. 436. 27.
L.si quis servũ, §. si cui certam,&l.cum filius,§.1.D. eod. 365. 10.
L.annua 20.§.Attia.D.de ann.leg. 759. 27.
L.liberto 21.§.à liberto,D.eod. 367. 31.
L.Quintus Mutius in fine,D.eod. 650. 864.
L.cum alimenta,§.qui fratris,de suppel.leg.759. 68. & 386. 40.
L.apud Aufidium,D.de opt leg. 288. 60.& 448. 18.
L.3.& 5.D.de adimend.leg. 356. 5.
L.3.& l.uxori meæ,D.de dote præ leg. 758. 58.
L.Lutius 12.D.de aliment.leg. 290. 64.
L.4.D.eod. 389. 69.
L.cum certus,D.de trit.leg.ibid.
L.Sęiæ,§.Pamphilæ,D.de fund.instr. 536. 109.
L.fideicommissum 76. D.de cond. & dem. 436. 27.
L.Titeo centum,§.Titio centum. 17. 49.
L.hoc modo,§.1.in fine,D.eod. 240. 16.
L.hæc conditio 10.D.eod. 464. 32.
L.cui fuerit 15.D.eod. 460. 62.
L.restituta in princip.D.ad Trebel. 395. 35.
L.cum patronus 22.§.vlt.&l.medicos. 26. D. de oper.liber.45. 15.
L.suo victu,D.eod. 498. 51.
L.hæ demùm 38.D.eod. 115. 25.
L.suo victu,&l.aut certæ,D.eod. 47. 35.
L.vivus libertus,D.de bon.lib.722. 19.
L.filio,D.ut legator. 745. 68.
L.vivus,D.si quid in fraud.patr. 564. 81.
L.Titius puerum,D.de obseq.á liber. 376. 29.
L.1.D.de succes.edict. 488. 59.
L.2.§.si mater,D.ad Tertyl. 473. 10.

Ex Digesto Novo.

L. Imperatores,D.de pub.& vectig. 169. 89.
L.si publicanus,§.fin.D.eod. 171. 1.
L.in diem,D.de aqua pluvia. 141. 27.
L.Aristo 18.in princip.D.de donat. 493. 2.& §.fin. 745. 68.
L. Atilius Regulus, D. eod. 271. 59.
L.donationes,§.species,D.eod. 759. 69.
L.3.& l.Senatus 35. D.de donat.caus.mor. 153. 49.
L.Sęia,§.cum pater,D.eod. 733. 125.
L.Pater,D.de man.vind. 300. 48.
L. Generaliter, §. quod ergo, D. de fideicommis liberal. 337. 44.
L.4.§.non est statu liber, D. de statu liber. 113. 31.
L.statu liberi,§.Quintus Mutius,D eod. 450. 39.
L.bonæ fidei,de acq.rer.dom. 588 20.
L.si Procurator 35.D.eod. 489. 70.
L.in agris, D.eod. 270. 49.
L.1.§.si vir uxori,D.de acq.possess. 577. 49.
L.3 D.eod. 395. 35.
L.commodis,D. de re iudic. 400. 20.
L.Patronus 17.& l.non tantùm 20. D.eod. 474. 12.
L.quidam consulebant,D.eod. 311. 33.
L.decreta 48.D.eod. 231. 49.
L.omnium,§.Lutius,D.quæ in fraud.cred. 751.105.
L.1.§.permittitur,D de aqua quotid. 150. 20.
L.si à te,D.de excep.rei iudic. 588. 24.
L.1.D. de superficiebus. 277. 13.
L.quidam cum filium,D.de verb.oblig. 510. 8.
L.filius familias,D.eod. 378. 46.
L.inter stipulantem 83.§.sacram,vers stipulatus, D. eod. 291. 65. & vers.& navis. 568. 104.
L.si servum 91.§.sequitur,D.eod. 340. 71.
L continuus 137. §. cum ita D.eod. 45. 16. & 21. & §.cum quis in fine 341. 91.
L.qui res,§ aream,D.de solut. 368. 104.
L.iam tamen,§.in hac,D.rem rat. hab. 375. 20.
L.si servus,D.iud.solvi. 593. 74.
L.doli mali,D.de nouation. 348. 33.
L.delegare 13.D.eod. 267. 19.
L.item apud,§. ait Prætor,D.de iniurijs. 436. 31.
L.vulgaris,D.de furtes. 395. 35.
L.2.D.de falsis. 98. 38.
L.3.§ Divus Adrianus,D. de sepulch. violat.479.56.
L.1.& 4.D.de interd.& releg. 535. 100.
L.relegatorum,§.sicut,& §.solet,D.eod. 935. 49.
L.1.§.1.D.de requirend.reis. 143. 42.
L.cum ratio,§. si plures,D.de bon.dam. 420. 16.
L.Statius Florus,§.Cornelio,D.de iur.Fisci. 401.22.
L. 3.§ si in locis, D.eod. 1063. 42.
L.rescripta in fine,D.de muner. & honor. 842. 93.
L.& qui originem,§.Præses,D.eod. 44. 8. & 164.63.
L.cura,D.eod. 176. 50.
L vlt D.eod. 47. 37.
L.Imperator 21.D.ad municip. 529. 41.
L.Assumtio 6.§.si filius,D.eod. 256. 4.
L.vlt.D.de decret.ab ord.facien. 213. 50.
L.1.§.Divus,D.de var.cogn. 890. 22.
L.forma,§.2.D.de censib. 542. 12. & §.illam æquitatem 174. 36. & 38.
L.ætatem,D.eod. 171. 6. & 172. 17.
L.ager 27.§.stipendium, D. de verb.sign. 159. 10. & 35.
L.rectè dicimus,D.eod. 545. 43.
L.absentia,de reg iur. 445. 98.
L.fœminæ,D.eod. 238. 27.
L.nemo videtur 145.D.eod. 141. 27.
L.quæ legata,D.eod. 378. 46.
L.servitutem 209.D.eod. 113. 6.

Ex Codice.

L.fin.C.de Sacrosanct.Eccles. 724. 35.

L.in Ecclesijs,C.de Episcop.& Cler. 845. 17.
L.Deo nobis,C.eod. 469. 69.
L.quicumque 14.C.eod. 932. 19.
L.si Presbyter,& auth.Licentiam,C.eod. 739. 13.
L.certissimi 34.C.de Episcop.aud. 692. 72.
L.3 & 4.C de pagan. 223. 58.
L.omnia, 5.eod. 1063. 42.
L.cum de novo,C.de legib. 475. 27.
L.1.C.de mandat.Princip. 1036. 23.
L.& virtutum,C.de statuis, & imagin. 271. 58.
L.2.C.ut nemo priuatus. 932. 19.
L.fin.C.de pact. 242. 23.
L.si quis 3.C.de offic.Præf.orient. 978. 81.
L.iustissimos,C.de offic.rect.provinc. 1003. 31.
L.eum,& l.sub prætextu,C.de transact. 448. 24.
L.vlt.C.eod. 18. 58.
L.fin.C.de modo mulctar. 1049. 72.
L.vnica,C.si rect.Provinc. 974. 57.
L.1.C.de iudicijs. 590. 42.
L.properandum,§ illud,C.eod. 312. 25.
L.vlt.C.vbi de ratiocin. 594. 80.
L.universi 9.C.ubi causæ Fiscales. 985. 5.
L.1.& per totū,C.ne uxor pro marito, & C.ne filius, pro patre. 169. 101.
L.quoties,C.de rei vend. 356. 6. & 21.
L.2 C.de petit.hæred. 589. 34.
L.fin.C.de usufruct. 412. 24.
L.Præses,C.de seruit.& aqua. 282 63. & 846. 28.
L.1.& 2.C.quæ res vend.& export. 65. 49.
L.si vicinus,C.de nup. 349. 42.
L.fin.C.de indict.vid. 474. 13. & 47.
L.per diversus 22.C.mand. 348. 31.
L.4.C.depositi. 59. 51.
L.cum multa,C.de bon.quæ lib. 410. 5.
L.fin.§.vbi autem,C.eod. 175. 43.
L.quæcunque,l.cum oporter,& l.fin.C.eod. 409. 2.
L.vnic.C.de dedit.lib.tol. 119. 64.
L.testandi 13.C.de testam. 575. 20.
L post mortem,C.de fidei. 328. 80.
L.fin,C.de furt. 448. 71.
L.si aviam,C.de ingen.manum. 337. 46.
L.iudices,C.de sentent. 231. 49.
L.stipendia,C.de exec.rei iud. 400. 20.
L.præcipimus in fine,C.de appell. 293. 82.
L.terminato,C.de fruct.& lit.ex p. 591. 48.
L. 1.& 2.C.si à non comp.iud. 575. 20.
L.quamvis 3.C.ne de stat.defunct. 594 76.
L.meminerint,C.unde vi. 516. 68.
L. si quis argentum,§.si autem,C.de donat. 74. 64.
L.quoties,C.de donat.quæ sub modo. 376. 33.
L.quisquis,§.filijs,C.ad leg.Iul.Maiest. 120. 72.
L.deportatorum,C.de pœn. 515. 100.
L.si quis in metallum. 17. C. eodem. 114. 11.
L.vlt.C.de crim.sacrileg. 973. 48.

Ex Volumine.

L.certa forma 4.C.de iur.fisci,lib.10. 211. 32.
L.super creandis,C. eod. 136. 7.
L.1.C.de ann.& trib. 289. 47. & 50. 62.
L.1.C.de muner.& in quo loco. 542. 12.
L.nemo carcerem,C.de exact.trib. 167. 90.
L.si divina,vlt.C.eod. 864. 29.
L.Actores 4.C.eod. 44. 6.
L.1.C.de mendic valid. 39. 129.
L.vnica,C.si Imper.liber.socius. 387. 47.
L.ab honoribus,C.de muneribus,& honor. 44. 6.
L.universo,C.de legation. 44. 6.
L.unica,C.ne oper.à collat.exig. 5. 24.
L. si quis decurio 24.C.de decurion. 128. 65.
L.1.& 2.quando,& quibus quart.pars. 382. 5.
L.vnica,C.de Irenarch. 136. 7.
L.1.C.de petit bon.subl. 347. 26.
L.vacantia,C.de bon.vacant. 906. 39. & 996.
L.1.3.& vlt.C.de metallar.lib.11.106.58.& 134.69.
L.4.& 5.C.eod. 105. 52.
L.Domini prædiorum,C.de agricol.& cens. 167.87.
L.cum satis,C.eod. 14. 25.
L.omnes profugi,C.eod. 213. 54.
L.1.C.eod. 171. 7.
L.1.C.de pasc.pub. 167. 187.
L.vnica,C.de Metrop.Berit. 202. 29.
L.fin.C.de Fabricens. 98. 45.
L.2.C.de omni agro desert. 133. 54.
L.1.C.de cupress. 303. 99.
L.vlt.C.de fund.patrim. 1070. 94.
L.eum qui,C.de fund.rei priuat. 14. 25.
L.rei 2.C.de fund.Limitroph. 528. 31. & 270. 49.
L.vnica,C.vt nullus ex vican. 168. 83.
L.1.& 2.C.ne quis liber invit. 74. 6.
L.3.tit.10.lib.16.Thedos. 981. 9.
L.1.C.publicæ lætit.lib.12. 348. 31.
L.placuit 8.C.de Palatin. 44. 3.
L.12.C.de curiosis. 95. 22.
L.tam collatores,C.de re milit. 498. 51.
L.1.& per tot.C.de curiosis. 236. 6.
L.fin.C.de præpos.agen.in reb. 368. 41.
L.2.C.de privil.schol. 933. 32.

Ex Institution. Iustin.

§.Libertas,de iure personar. 24. 5.
§.Thesauros,de rerum,divis. 1065. 42.
§.libertinorum,de libertin. 119. 64.
§ finitur,de usufruct. 286. 15. & 292. 17.
§.si eadem res de legat. 356. 5.

Ex Authenticis.

Auth.ex complexu,C.de incest.nup. 435. 7.
Auth.licet,C.de nat.lib.8.ibid.
Auth.prætereá,C.vnde vir,& uxor. 473. 11. & 44.
Auth.cum delictum,C de indict.a vid. 474. 14. & 48.
Auth.de quæstor.§.si verò. 30. 129.
Auth.de administr. §. illud, vers. deponat autem. 1034. 11.
Auth. vt iudices sine quoquo suffrag. 133. 54. & in §.cogitatis igitur. 272. 70.
Auth.de incest.nupt.§.1.collat.2. 221. 46.
Auth.de ecclesiast.tit.§.si quis pro redemtione.522. 127.
Auth.de non alien.reb.Eccles. 368. 43. & 604.65.
Auth.de mandat. Princip. in princip. & Nouel. 24. 1018. 58.

Ex Libris Feudorum.

CAp.1.§.quia,de his qui feud.dar.pos. 420. 12.
C.1.rerum,ex hoc de feud.fæm.in. 566. 16.
C.1.§.si vasallus,si de feud.defunct.& c.1.§.denique, quæ fuer.prima causa benef.am itt. 527. 25.
C.1.§.naturales,si de feud.defunct.434. 3. & §.adoptiui. 436. 32.
C.1.an mutus, vel alias imperfect. 443. 83.
C.1.§.mutus feudum,Episcop.vel. Abb. 443. 87.
C.1.§.quid ergo,de invest.de re alien. 406. 75.
C.1.§.si quis per triginta,si de feud.facr.cont.ibid.
C. si cui de extraord.cap. Conrad.cap.1.de duob. fratrib.cap.1.§.prætereá,quid sit invest. 374. 11.

C.qui cleric⁹ si de feud.defunct.fuerit cótrov. 556. 18.
C.1.§.quicunq; advocatiā,de pace tenenda. 516. 64.
C.1.de consuet.recti feudi. 392. 13.

Ex Decreto Gratiani.

C. 1. 18. quæst.1. 726. 51.
C.inter cætera,10.q.3. 871. 19.
C.fin.7.q.1. 101. 9.
C.Neophitos 6 distinct. 260. 48.
C.nullus 63. dist. 848. 40.
C.quod pro necessitate 1.quæst.1.& cap quod pro remedio 1.q.7. 152. 39.
C.Ecclesias 13 q.1. 161. 29.
C.illud 12.q.2. 738. 7.
C.manifesta 12.q.1. 746. 78.
C.decimis 16.q.7. 615. 32.
C.si Papa 40.distinct. 498 41.
C.cum longè 25.distinct.63. 656. 28.
C.in nova,& cap. quoniam 16. quæst.7. 813. 43. & 738. 8.
C.volumus 89.distinct.ibid.
C.resecandæ 24.q.3. 935. 50.
C.placuit el 1.2.q.16. 713. 35.
C.esto subiectus 91 distinct.1017. 45.
C.optatum distinct.10. 673. 9.
C.erit autem 4.distinct 35. 98.
C.in memoriam distinct.19. 566. 94.
C.placuit,& cap.priscis cum alijs 10.q.3. 871. 16.
C.iam verò 23.q.6. 160. 21.
C.infideles 24.q.1. 219. 24.
C.ad mensam 11.q.3.ibid.
C.consideranda,& cap.pasce 86.dist.339. 65.
C.faciat 22.q.2. 131. 35.
C.dispensatam,c. cum initiatur 22. q.2. 465. 43.
C.sicut 47.dist.147. 86.
C.si ea 25.q.2.& cap.iustitiæ 25.q.1. 1016. 35.
C.decimæ,& cap.revertimini 16.q.1. 192. 17.
C.non sane 14.q.5. 162. 48.

Ex Decretalibus.

C. 2.de Iudęis,vers.quod si quisquam 51. 68.
C.Iudęi,vers.si qui præterea eod.tit.161. 41.
C. sicut 9.vers.nullus eod.tit.219. 24.
C.quàm sit,vers.insuper,eod.tit. 836. 16.
C.nobilissimus 97 dist.c.lectis 63.dist.136. 23.
C.dilecti filij,de maior.& obed. 687. 31.
C.2.eod.501. 80.
C.fin de conces.præb.647. 41.
C.ad decoré 5.de instit.c.eam te 7.de rescript.843.2.
C.si diligenti,de for.compet. 624.
C.ex parte 12.de offic.delegat. 357. 15.
C.1.de Capell.Monach.812 36.
C.1.de renunriat.325. 48.
C.inter quatuor,& c fin.de Cler.nõ residét.531. 63.
C.dilecti cap.nuper,de decim.803. 23.
C.quoniam,de vita,& honest.Cleric.cap cum M. de constit. 665. 31.
C.vlt.de filijs præsbyt. 853. 3.
C.cum Capella 16.de privileg. 829. 49.
C.1.& per tot.ne Cler.vel Monach. 309. 17.
C.1.& c in offic.de testam. 739. 9.
C.cum sit Romana,§.fin.de appellat. 566. 90.
C.in aliquibus,de decimis. 196. 47.
C.licet vnicuique,de offic.de leg.919.58.
C.ad hæc,& c.relatum de testam. 734. 131.
C.cum incunctis de elect 447. 12.
C.quod autem,de Iur.Patr. 322. 25.
C.cum omnes,de constit. 615. 30.
C.cum venissent,de Iudicijs. 624. 34.
C.ex parte,c.qualiter,c.inter quatuor,& cap. fin. de Cler.non resid. 529.
C.significasti,de offic.deleg. 594. 83.
C cum non sis,de decim. 203. 36. & 862. 9.
C.inter corporalia,de transf.Episc 746. 83.
C.illud,de Iure Patron. 799. 56.
C cum olim,de privileg. 725. 42. & in §.præterea. 7067. 56.
C super quibusdam,§ penult.de verb.sign. 162. 48.
C.ego N.de iure iurand. 671. 2.
C super eo,de offic.delegat. 799 61.
C.tuam,de decimis. 624. 35.
C quia diversitatem,de concef.præbend 534. 84.
C de cœtero,de sent.excom. 534. 84.
C.2.c.accedens,& cap.constit.de cócef.præb.322.29.
C.tanta,qui filij sint legitimi. 438 45.
C recipimus infine,de privileg. 511. 21.
C.dilectus,de præb.c si soli,de concef.præb 346. 11.
C.2 de rescript.cum concord. 351. 56.
C.si quando,de rescript. 351. 51.
C.vos,de offic.ordin. 728. 81.
C.ex publico,de concurf.coniug. 465. 43.
C.dilecti filij, & c.ad Audiétiã,de decimis. 204. 46.
C.bonæ memoriæ,de post.præb. 844. 12.
C.fin.de Cler.peregr. 844. 12.
C.1 de offic.custod. 340. 70.
C.sæpè,de rest.spol. 581. 97.
C.hi qui 12.de præbend. 360 35.
C.dudum 31.de decim. 199. 3.
C.Deus qui vult,de vita,& honest.Cler. 836. 19.
C.constitutus,de rescript. 352. 57.
C.tuæ fraternitatis, & c. dilectus,de præbend. 356.
C.inter cætera,eod.tit 359. 32.
C.ad decimas,de restit.spol. & cap. significasti,de divort. 579. 71.
C.non debent,de consag.& affinit. 604. 65.
C.cum venissent,de instit. 577. 47.
C.quosdam,& c.quanto,de præsumt. 349. 42.
C.cum olim,de offic.de legat. 96. 38.

Ex sexto Decretal.

C. Susceptum,de rescript. 745. 77.
C.si pro te,eod.tit. 377. 37.
C.quodam, c. postquam, & cap. dudum,de præbend. 302. 69.
C.quia sæpè,de elect.& cap. præsenti,de offic. ordin. 738. 5. 754. 2. & 874. 37.
C.volentes,de privileg. 303. 71.
C.1.vers.nam si alicui,de concef.præbend.ibid.
C.fin.de procurat.lib 6. 303. 72.
C.vt litigantes,de appellat.lib 6. 714 47.
C.si á sede,de præbend.lib.6. 357. 17
C.dudum 14. c.si postquam, c. si á sede, de præbend. 361. 44. & 57.
C.beneficium,de reg.iur.in 6. 556. 15.
C.avaritiæ,de elect. 658. 38.
C.si tibi absenti,de præbend. 357. 14.
C.si electio,de elect. 488. 61.
C.cum de beneficio,de præbend. 807. 3.
C si postquam 3.eod.tit. 358. 24.
C.cũ personæ,§.fin.de privileg. 867. 51.& 577. 47.
C.1.de offic.de legat. 132. 42.
C. 1.vers.in eis,de privileg. 832. 66.
C.cum vos,de offic.ordin. 753. 19.
C.hi qui 12.de præbend. 544. 31.
C.1.§.ille veró,& c.cũ de nõ Sacerdotali,eod.854.19.

C.1.de concess.præbend. 345. 76. & 346. 15.
C.vnico,§. verum,de statu regul. 674. 17.
Clem.statutum, de præbend. 874. 37.
Clem.execrabilis eod.tit. 447. 12.
Clem.statutum,de elect. 753. 19.
Clem.dudum de sepult. 873. 28.

Ex Extravagant.

Extravagans Salvator, de præbend. 663. 27.
Extravagans cum Matthæus, de hæret. 939. 76.
Extravagans iniunctæ,de elect. 667. 45.
Extravagans suscepti,de elect. 753. 19.

Ex Legibus Partitarum.

L.3.tit.1. part.1. 271. 62.
L.20.vers.*Otro si*,tit.7.part.1. 939. 75.
L.43.& 45.tit.3.part.1. 934. 75.
L.7.tit.20.part.1. 203. 14 & 38.
L.57. tit.6 part.1. 629. 53.
L.11.tit.18.part.1. 973. 48.
L.57.in fine,tit.15 part.1. 240. 49.
L.18 tit.5.part.1. 752. & 741. 33. & 656. 28.
L.8.tit 21.part.1. 729. 81. & 93.
L.3.tit.5.part.1. 844. 14.
L.fin.tit.1.part.2. 1024. 10.
L.fin tit.27.part.2. 600. 22. & 375. 25.
L.1. & per tot. tit 27. l.1. & 23.tit.21.l.3.tit.10.part. 2. 271. 62.
L.11.& 16.tit.13.part.2. 501. 77.
L.5.tit.15.part.2. 605. 72.
L.3.tit.19.part.2. 605. 72.
L.3.tit.19.part.2. 499. 54.
L.14.tit.4.part.2. 603. 49.
L.4 tit.20.part.2. 61. & 31. 581. & 30. 130.
L.7 tit.23.part.2. 124. 106.
L.fin.tit.22.part.2. 210. 26.
L.2.tit.10.part.2.vers. *Otro si*. 164. 72.
L.1.& 23.tit.21.part.2. 274. 84.
L.51.tit.18.part.3. 271. 62.
L.14.tit.5.part.2. 146. 78.
L.17.tit 4.part.3. 304. 81.
L.6.tit.18.part.3. 434. 3.
L.16.tit 23.& l.5.tit.26.part.3. 566. 90.
L.6.tit.24.part.3.158. 5.
L.6.& l.11.tit.28.part.3 ibid.
L.4.tit.4.part.3. 302. 75.
L.25.tit.2.part.3. 395. 28.
L.2.tit.18.part.3. 569. 98.
L.5.tit.30.part.3. 395. 15.
L.1.vers. *La otra manera*,tit.16.part.4. 558. 31.
L.3.tit.25.part.4. 495. 23.
L.1.tit.18.part.4. 439. 50.
L.6.tit.26.part.4.vers.*Esso mismo*.441. 67.
L.4.tit.16.part.4. 391. 1.
L.7.tit.16.part.4. 420. 12.
L.7.tit.17.part.4. 410. 5.
L.2.tit.14.part.4. 974. 57.
L.2 & 3.tit.14.part.4. 976. 68.
L.6. tit.4. part.5. 280. 45. & 493. 5. & 501. 76.
L.6.tit.17.part.6. 996. 41.
L.7.tit.11.part.6. 478. 45.
L.1.tit.38.part.7. 450. 38.
L.15.tit.1.part.7. 976. 68.

Ex Legibus Ordinam. & novæ Recop.

L.7.tit.1.lib.1.Recop. 1019. 69.
L.3.tit.3.lib.1.Ordin. 679. 52. & 752. 7.
L.7.tit.9.lib.5.Ordin. 866. 41.
L.3.tit. *de las trayciones*, lib.1.Ordin. 566. 90.
L.1.tit.6.lib.1.Recop. 656. 28.
L.13.& 14.tit.3.lib.1.Recop. 938. 67.
L.1.& 2.tit.8.lib.1.Recop. 926. 115.
L.1.& vlt.cum alijs tit.9.lib.1.Recop. 901. 3.
L.6.tit.5 lib.1.Recop. 190. 2.
L.8.tit.6.lib.1.Recop. 277. 19.
L.12.tit.3.lib.1.Recop. 628. 48.
L.14.tit.3.lib.1.Recop. 844. 14.
L.14.tit. 3.& l.3.tit.6.lib.1.Recop. 635. 14.
L.6.tit.5.lib.1.Recop. 862. 7.
L.5.tit.6.lib 1.Recop. 645. 29.
L.12.& 13.tit.8.lib.1. 996. 41.
L.34.tit.5.lib.2.Recop.ibid.
L.41.tit.4 lib.2.Recop. 1008. 68.
L 8.tit.5.lib.2.Recop. 993. 16.
L.12.tit.14.lib.2.Recop. 347. 18.
L.19 tit 5.lib.2.Recop. 915. 34.
L.49.tit.5.lib.2.Recop. 915. 34.
L.6.tit.9.lib.3.Recop.1007. 58.
L.4.tit.74.lib.3.Recop.766. 27.
L.3 tit.10.lib.4.Recop. 1001. 9.
L.13.tit.13.lib 4.Recop. 934. 36.
L.6.tit.1. lib.4.Recop. 629 53.
L.10.tit.3.lib.4.Recop. 976. 68.
L.6.tit.15.lib.4.Recop. 743. 56.
L.14.tit.18.lib.4 recop. 712. 27.
L.15 tit.10 lib.5.recop. 342. 97.
L.7.tit.7.lib.5.recop. 448. 23.
L.14.tit.11.lib.5.recop. 268. 25. & 13. 10.
L.52.Tauri,quæ est l.4 tit.2.lib.5.recop.467. 54.
L.12.Tauri,quæ est lex 10 tit.8.lib.5.recop. 438. 45
L.6.tit.20.lib.5. 566. 48.
L.1.& 8 tit.4.lib.6.recop. 503. 91.
L.10.tit.3.lib.6.recop. 277. 19.
L.7.& 6.tit.10 lib.7.& 8.tit.13.lib.6.recop. 906. 39.
L.2.tit 11.lib.8.recop. 39. 130.
L.8.tit.11.lib.8.recop. 171. 4.
L.15.tit.2 lib.8.recop. 232. 58.
L.16.tit.2.lib.8.recop. 233. 67.
L.1.tit 23.lib.9.recop. 656. 20.

Ex Concilio Tridentino.

Sessione 5.de reformat.c.2.§.si verò. 937. 64.
Sess.24.c.16. 707. 76. & 767. 29.
Ead.sess.de reform.c.18. 800. 65.
Ead.sess.de reform.matrim.c.20. 785. 48.
Sess.25.de reform.c.3.& 6. 692. 76. & 785. 48.
Ead.sess.c.6. de quibus adiunctis loquatur. 787. 60. & 66.
Ead.sess. de reform.c.1. 723. 23.
Ead.sess.de reform.c.6. 796. 36.
Ead sess.c.10. 348. 28.
Ead.sess.de regul.c.11. 832. 63. & 824. 11.
Ead.sess.de regul.c.13. 832. 62. & 883. 52.

Ex Sacra Scriptura.

Exod. c.22. 518. 88. & c.32. 214. 72.
Levitici,cap.19. *Non attendebitis in retundum caput vestrum*. 220. 44.
Deuteron. c.1. 699. 12. cap.23.vers.2. 853. 10. & cap.14. 56. 102.
Iob, c.26. 244. 6.
Proverb.28. 56. 102.
Ecclesiastici c.37.vers.25. 56. 105. & c.20.vers.21. de hæreditate festinata. 324. 45.

Isaiæ locus c.18. de gente convulsa, & dilacerata qualiter Indis conveniat? 244. 4. & c.21. vbi agit de anno Mercenarij. 53. 83.
Ieremiæ Thren. 4. versic.2. qualiter ad damnatos in metallum applicetur. 114. 19.
Oseæ locus, c.4 vers 12. 130. 16.
Machabęor. locus lib.1 c.8. 105. 15.
D. Lucæ locus c.22. de pera, & sacculo Apostolorum. 840. 45.
Actuum Apost, capi.20. de operationibus D. Pauli. 161. 32.
D. Paul. 1. Corinth. 8. & 9. & 1. ad Thessalon. & 2. 3. 161. 32. & 27. & pag. 36. 100.
Idem 1. Corinth. 11. 220. 37 & cap 12. 53. 30. & in ead. epist. c.14. 229. 33. & iterum d. c. 12. dum agit de tegendis nostri corporis ignobilioribus partibus. 223. 68.
Idem epist. 2. ad eosdem Corinth. c.12. 699. 24.
Idem ad Roman. 3. de non faciendis malis, vt inde eveniant bona. 131. 34.
Alia loca sparsa, & illustrata invenies per totum librum, quæ longum esset recensere.

INDEX ABSOLVTISSIMVS RERVM, SENTENTIARVM, ET MATERIArum omnium, maximè memorabilium, quæ in hoc Tractatu de Gubernatione Indiarum continentur.

Prior numerus paginam: secundus, paginæ marginalem numerum signat.

A.

ABIATHAR Sacerdos qualiter á Salomone de suo Regno, & Sacerdotio eiectus fuerit. pag. 934. num. 45 & pag. 935. num. 47.

ABSENTIA sola non inducit veram vacationem beneficij. 530. 54.

Absentiæ necessariæ tempus pro servitio computatur. 52. 78.

Absentiã, qui facere vult, etiam causa studiorum, debet priùs gubernatorem adire. 536. 112.

Absens apud Indos non est citandus personaliter, sed sufficit ei creari curatorem. 955. 23.

Absens causa studiorũ, an excusetur à pœna legis, quæ successionem commendarum absentibus denegat. 445. 99.

Absens, qui potuit procuratorem relinquere, an & quando restituatur, si illum non reliquit? 537. 113.

Absens à Regno ex iusta Reipublicæ causa, non debet ob id excludi à successione commẽdæ sibi delatæ. 445. 98.

Absens extra territorium potest delegare ea, quæ ipse in eo facere posset. 304. 88.

Absentes non aliter communicari possunt, quàm per nuntium, aut per epistolam. 93. 2.

ABSOLVTIO hæresis mentalis, vel externæ, & excommunicationis, quæ ob eam incurritur, quibus reservetur? 891. 29.

ABSVRDVS sensus legis admitti nõ debet. 485. 30.

ABVLENSIS insignis locus in materia tributorum adducitur, & expenditur. 160. 22.

ABVNDANTIA, sive vera sit, sive falsa, substantiam non tollunt. 353. 77.

Abundantia est in omni opere bono. 140. 91.

ABVSVS, sive excessus rerum, alioqui iustarũ, & utilium, ad eas tollendas, vel damnandas non sufficit, neque earum substantiam mutat. 34. 88. & 517. 79.

Abusus rerum punitur earum privatione. 515. 58.

ACADEMIA Limana, & Mexicana habent omnia privilegia Salmantinæ. 782. 25.

ACCEPTIO personarũ non est apud Deum. 843. 2.

Acceptatio quid sit, & operetur in expectativis? 371. 73.

ACCESSORIVM quãdo est inseparabile, & dignius principali, ipsum secum trahit. 20. 39.

Accessoriè frequenter licet, quod principaliter non liceret. 151. 27.

Accessorium corruit deficiente principali, cui innititur. 592. 58.

ACCVSATOR potest esse inimicus, si suam, vel suorũ iniuriam prosequitur. 989. 22.

ACOSTAE sentẽtia circa genus servitij personalis, quod tributorum nomine penditur, refertur. 7. 43. & plura de dictis, & opinionibus eiusdem. Vide infra verb. P. Ioseph. Acosta.

ACCVRSII sentẽtia damnatur, dum vini usum probat, & bonum appellat. 67. 68.

ACTA apud iudicem secularem in causa petitionis hæreditatis, ubi non opponitur declinatoria super exceptione matrimonij, vel illegitimitatis, an & quando valeant? 574. 19. & 23.

Actio malè iudicati contra minores iudices, frequentissima est, & an detur contra eorum hæredes? remissivè. 1007. 57.

Actione nulla tenetur, qui sibi prospicit, etiam cum damno alterius. 48. 39.

Actiones pœnales, quæ, & quando sint transitoriæ ad hæredes, vel fideiussores iudicum, qui pendẽte iudicatione, vel visitatione decedunt? & quomodo cum eis processus formari debeant? quædam Regia schedula novissimè declaravit, quæ refertur. 1007. 63.

Actionẽ realem intentans obtinebit, etiam si utile tantùm dominium probaverit. 278. 26.

Actus nullus, nullum producit effectum. 204. 81.

Actus omnis debet interpretari, & regulari iuxta finem, qui in eo prætenditur. 405. 65.

Actus tribuitur mandanti, non exequenti. 919. 60. & 758. 56.

Actus, per quem alter excluditur, ubi fit in articulo mortis, præsumitur fraudulentus. 463. 21.

Actus semel à Principe confirmatus, non eget alia confirmatione. 550. 77.

Actus quod habeat suum effectum, semper iura intendunt, quamvis aliqualiter à forma recedatur. 677. 42.

Actus non sustinetur ex potestate, ex qua non est factus, & qualiter ex defectu formæ, vel intentionis nullus reddatur. 858. 45.

Actus omnis in dubio ita intelligi debet, ut potius valeat, quàm pereat 859. 59.

Actus cùm de se est reiterabilis, sermo, etiam simpliciter, de eo prolatus, non intelligitur solùm pro prima vice. 921. 81.

Actum invalidum, vel aliàs vitiosum, ubi Princeps ex certâ scientia confirmat, videtur dare, & dispensare. 546. 44.

Actum facere per seipsum, si alicui mandatur, non poterit per substitutum 528. 26.

INDEX

Actus plures referuntur, qui ubi in aliquo valere non possunt, sustinentur tamen in eo, quod licitum est. 293. 87.
Actus ultra agentium intentionẽ operari non debent, & principalis eorum causa attendenda est, 412. 28.
Actus ficti adquirẽdi dominij, vel possessionis, nullum effectum operantur, quando vera, & actualis traditio desideratur. 730. 91.
Actus celebrati à doctis, & gravibus personis, etsi prima facie appareant iniusti, adhuc iusti præsumi debent. 854. 25.
ADAGIVM Phryx verberatus melior, & alia similia, exponuntur. 56. 166.
ADAM Contzẽ verba referuntur de laudibus, & bonis effectibus Consilij Indiarum. 1042. 5.
ADIVNCTORVM usus in Ecclesijs Indiarũ, quibus ex causis aliquibus denegandus videatur? 787. 67.
Adiunctorũ introductio favorabilis potius, quám odiosa censenda est, & quare? 787. 59.
Adiunctorum usus, ut tanquam perniciosus tollatur, in multis Ecclesijs Hispanię actum est. 788. 70.
Adiunctos, licèt in sessione 6. cap. 4 videatur admittere Tridentinum tantùm in Ecclesijs exemtis, sessione tamen 25. cap. 6. sine hac distinctione eos admisit, & ita tenendum est. 788. 79.
Adiuncti si insufficiẽtes sunt, recusari possunt. 789. 81.
Adiuncti quà ratione dati fuerint Episcopis in cognitione causarum criminalium suorum capitularium? 787. 58.
Adiunctis an gaudeat Ecclesia post Tridentinum exempta? 788. 74.
Adiunctis etiam introductis, non plenè succursum videtur præbendarijs, contra tyrannidem aliquorum Prælatorũ, ex sententia Navarri, & aliorũ, 789. 83.
Adiunctorum potestas, & iurisdictio an cesset eo ipso, quòd sententiam pronuntiant? & aliæ quæstiones de ijs, 789. 84. & 87.
ADMINISTRATORES generales sunt loco Prælatorum, & possunt omnia, quæ ipsi Prælati. 659. 52.
Administrator omnis debet habere librum rationis. 874. 35.
ADOPTIVI regulariter excluduntur à successione feudorum. 436. 32.
Adoptivi an excludi soleant à commendis, fideicommissis, & maioratibus? 436. 31.
Adoptivi, vel adrogati filij in commendis Indorum non succedunt, ut neque in fideicommissis, vel maioratibus. 436. 27.
Adoptivus non est proprius filius, sed fictus, vel imaginarius. 436. 29.
ADORIAE nomen, cur pro laude, sive gloria usurpatur? 62. 14.
ADRIANI Imperatoris festivum factum, & dictum refertur. 10. 19.
ADSCRIPTITII, qui essent, & quo facto fierent? & qui de eis agant? 14. 20.
Adscriptitij vocabantur aliquando censiti, & tributarij, & quare? 14. 22.
Adscriptitij habebãt libertatem conditionatam, aut conductionatam. 15. 29.
Adscriptitij inde dicebantur, quòd fundo, quem colebant, adscriberentur, & quo facto id fieret? 14. 23.
Adscriptitij dicuntur pars fundi, & glebæ adhærere. 14. 27.
Adscriptitij, si fugiant à fundo, cui adscripti sunt, sui furtum facere dicuntur. 14. 28.
Adscriptitij, quo iure introduci, & defendi cęperint. 18. 64
Adscriptitij, etiam per absentiam, vel militiam triginta annorum, liberari non poterant á cultura terræ, cui adscripti essent. 14. 24.
Adscriptitij, vel colonarij ab exactoribus tributorum graviter inquietandi non sunt, & quare? 21. 84.
Adscriptitij possunt vendi cum fundo, & veniunt in eius accessionem, & fugientes ab illo, undecunque revocantur, & quare? 151. 21.
Adscriptitios, si quis simpliciter donet, fundum quoque, cui serviunt, donasse censetur. 20. 78.
Adscriptitiorum exemplum ad Yanaconas applicari non posse ostenditur. 18. 63.
Adscriptitiorum usus in Hispania non est receptus, 19. 65.
Adscriptitius an propter necessitatem domini vendi possit? remissivè. 100. 18.
ADVANAE ubi merces recõduntur, quare institutæ sint, & unde dicantur? 1067. 69.
ADVENAS in terra nostra nos præcedere, vel nobis præesse, est gravis maledictio. 847. 34.
ADVERSA sæpè veniunt, & contingunt propter peccata. 144. 64.
ADVLATIO in Consiliarijs Principum est species proditionis, detractionis, & calumniæ 1046. 41.
ADVOCATIAE feudales, respectu Episcoporum, & Ecclesiarum, unde ortum habuerunt? 741. 32.
Advocati, & procuratores causarum in Indijs olim interdicti, & quando permissi? 953. 2.
Advocato debetur salarium, etiam non conventum. 512. 26.
AEDIFICANDI in solo publico licentiã solus Princeps supremus concedere potest. 1031. 76.
D. AEGIDIVS Ramirez de Arellano supremi Consilij Senator laudatur 409. 3.
AEGYPTII qualiter damnare solerent delinquentes ad metalla, & eos servare, ex Diodoro Siculo. 142. 37.
AEQVALES in successione, debent esse æquales in distributione 615. 33.
AEQVIPARATORVM idem est iudicium, & ius, ubi eadem militat ratio. 312. 45. 832. 64.
AEQVIPOLLENTIS admissio semper debet permitti, ubi intentio legis per eam non violatur, sed melioratur. 13. 13.
AEQVITATIS ratione, ut lites brevientur, sæpè prorogatur iurisdictio 594. 82.
AEquitas cerebrina, & eius damna. 340. 74.
AEquitatis definitio, & quatenus, & quando ea legum præscripta temperare possimus. 339. 67.
AEquum est, ut si tu habes bonum propter me, ego habeam propter te. 511. 20.
AEquum sæpe sumitur pro iusto. 120. 76.
AESTIMATIO facultatum, & redditũ à viris sensatis semper fit habita ratione impensarũ. 368. 37.
AETATIS privilegium in feudis, & maioratibus regulariter prælationem inducit. 487. 48.
AEtatis venia est de reservatis Principi. 1031. 81.
AETHIOPVM tot millia millitũ in Provincijs Indiarũ permittere, ita ut lõgè plures sint, quã Hispani, Atheniensium exemplo reprehenditur. 48. 114.
AGENTIVM fiscalium munus, & honos, & qui de eis agant? 990. 30.
Agenti interdicto recuperandæ in profanis, sufficit probare possessionem, & spolium absque ulla tituli ostensione. 579. 65.
AGRICOLAE magnis favoribus, & privilegijs prosequendi sunt. 62. 18.
Agricolæ sunt iecur Reipublicæ, seu pedes secun

dùm

dùm Plutarchum,& quare? 62. 17.
Agricolæ,nec Regna, nec Reges curare debent, secundùm Aristot. 63. 30.
Agricolæ magis indigent frumento, quám alijs fructibus liquidis. 67. 64.
Agricolæ etiam se mota pragmatica Regia, feriarũ tempore executari nonpoterant, 63. 28.
Agricolationi inseruientes,à fundis exire non poterant. 63. 29.
Agricolarum boues, aratra, & alia instrumenta pignorari non possunt, ob fauorem agriculturæ, 63. 21.
Agriculturæ laus, & commendatio ex Cicerone, & alijs. 61. 11.
Agriculturam per Indos exerceri oportere, & quare?ex doct. Arist. 61. 7.
Agricultura feré omnis, per seruos vinctos Romæ exerceri cœpit. 64. 32.
Agricultura magni habita à priscis, & nobilissimis Romanis. 62. 12.
Agricultura est iustior modus acquirendi, & naturæ conformior, quám extractio metallorum, & quare? 128. 7.
Agriculturæ necessitatem, & dignitatem qui extollant,& illustrent. 62. 16.
Agriculturæ, & rei pecuariæ in Indis faueri iussum est. 64. 37.
Agri publici an sub ea conditione laicis privatis cõcedi possint,vt in Ecclesiam, vel Ecclesiasticos nõ alienentur? 1070. 97.
Agrorum,montium,pascuorum, & aquarum dominium qualiter in corona Regia incorporatum sit in Provincijs Indiarum. 1069. 86.
Agros Provinciarum subactarum, quomodo Romani olim subhastare, vel assignare solerent? 1069. 89.
Agrorum Indiarum concessiones gratuito sive ambitiosè à Proregibus factæ,irritari possent. 1070. 91.
Agrorum communium possidendorum,vel rumpendorum,& colẽdorũ licentias,solus supremus Princeps concedere potest. 1070. 92.
Agrorum & pascuorum quadragenarij, vel aliás antiqui possessores, super illis facile inquietari non debent,& Epist. Traiani ad hoc. 1070. 94.
ALABARDERI dicuntur ab Alabardis, quibus utuntur, & de eius nominis significatione, & etymologia. 613. 19.
ALARDES militares quã sint necessarij ante bellũ, siue ad bella futura,ex Cassiod & alijs. 494. 12.
ALBINAGII iura an oporteret in Prouincijs Indiarum introduci? 313. 55.
ALCABALAE vectigal,quo iure,& qualiter ad Indias extẽsum,& in eis exigi iussum. 1064. 48. & 50.
ALCALDES ordinarij in Hispaniæ,quãdo,& qualis eorum iurisdictio? 942. 3.
Alcaldes ordinarij sunt, & debent esse annales, & succedũt in iurisdictione gubernatoris mortui, absentis,vel impediti. 943. 5.
Alcaldes ordinarij esse possunt naturales, & vicini oppidorum, in quibus eliguntur, & quid in eorum electione observari oportere censeat Ioann. Matienz? 943. 9.
Alcaldes ordinarij quam iurisdictionem habeant in civilibus, & criminalibus, & an, & quando contra socium procedere possint, vel causæ coram eis ceptæ avocari? 944. 18.
Alcaldis ordinarijs Indiarum competit rei annonariæ visitatio, & provisio,privativè ad questores criminum Regalium Chancellariarum. 944. 19.
Alcaldes de la Hermandad,& eorum officium,& electio in Indijs, & de nova creatione Provincialium eiusdem fraternitatis 945. 21.
Alcaldes ordinarij Indiarum multũ honorari iubetur, & succedunt in locũ gubernatoris defuncti, & Mexici,& Limæ non possunt carcerari per Regias Audientias, sine consultatione Proregum. 945. 22.
Alcaldes ordinarios eligi in locis vbi adsũt Correctores, siue Prætores, vtrum expediat, vel non? & sched. de hoc agentes.
Alcaldes del Crimen, sive quæstores in Audientijs Indiarum creari, & in officio vigilare, plures sched. iubent,quæ referuntur. 981. 10.
Alcaldes del Crimen,vide alia verb. *quæstores*.
ALCIATI Emblemma contra otiosos, & ignavos. 40. 133.
ALEXANDER Seuerus Imper. quæ donare soleret Proconsulibus in Provincias euntibus,ex Lamprid. 1020. 74.
Alexandri Magni,Pyrrhi,& Alfonsi Regis Aragonis cura,& liberalitas in remunerandis egregijs militum factis,refertur. 271. 73.
Fr. ALFONSVS à Castro,quid consuluerit circa cõmẽdas ob pretiũ perpetuãdas. 598. 10. & super validitate,& perpetuitate earum. 267. 22.
ALGACELLORVM maiorum officium, & quãdo minores nominare, & ab eis aliquid pro nominatione recipere,vel pacisci possint? 946. 27.
ALERE se mutuò debent libertus,& Patronus, Dominus,& vassallus,si ad inopiam devenerint. 519. 104.
ALIMENTA ita demum præstare debet commendatarius fratribus, sororibus,& matri, si commendæ reditus sibi,& illis sufficiant. 427. 78.
Alimenta quando aliquis tenetur prestare pluribus, vnum corpus repræsentantibus, æqualiter ea distribuere debet. 615. 30.
Alimenta,quibus personis præstanda sint à possessoribus commendarum,& de schedulis,quæ eis hoc onus iniungunt. 427. 76.
Alimenta non extendũtur vltra vitam alimentarij, etiam si statuto debeantur. 386. 40. & 756. 39.
Alimenta quatenus debeantur vassallo muto, aut aliás impedito, vel imperfecto, à domino feudi. 443. 88.
Alimenta initio cuiuslibet anni solui debent. 890. 19.
Alimentorum nomine, quod præstatur filijs illegitimis,non finitur cum personis eorum, sed proprietatem in illis acquirunt. 758. 61.
Alimentorum concessio, si perpetuam causam habet,perpetua quoque censetur. 758. 58.
ALIENIGENIS datæ commendæ, aliquando adẽptæ,aliquando conseruatæ sunt,& quare? 313. 56.
Alienigenæ non sunt vocandi ad gubernationem alicuius Regni, nisi deficientibus indigenis,ex Fr. Patricio. 850. 51.
Alienare prohibitus,potest alienare fructus pro tempore vitæ suæ. 401. 24.
Alienari multa per se sola non possunt, quæ tamen cum universitate bonorum transeunt. 151. 26.
Alienationes Regalium,aut vassallorum,quæ continent gravem diminutionem, inhibentur, & factæ revocantur, etiam si divisim, & minutatim fiant. 606. 83.
Alienatione alicuius rei prohibita, prohibetur eiusdem hypotheca. 288. 36.

INDEX.

Alienatione prohibita, prohibentur omnia, per quæ pervenitur ad illam. 400. 16.
Alienatio facta ab ægroto in extremis laborante, prę sumitur fraudulenta. 731. 99.
ALMOXARIFAZGO vox, quid significet, & quare hoc vectigal præstetur, & de magnis eius reditibus in Indijs? 1065. 53. & seqq.
ALTARE vnum detegi, & spoliari non debet, vt aliud cooperiatur. 867. 50.
Altari, qui servit, de altari vivere debet. 164. 30.
ALTERNATIVAM in electionibus, quæ Religiones Indiarum observent, & qualiter? 924. 97.
Alternativarum medium non fuit remedium ad vitandas rixas, & discordias Religiosorum. 924. 102.
Alternativarum rescriptum iudicio Auctoris potius restringi, quàm ampliari debet. 924. 106.
Alternativæ introductæ fuerunt, vt pax, & tranquillitas inter Religiosos natos in Hispania, & in Indijs seruaretur. 924. 98.
Alternativæ in electionibus Religiosorum Indiarū, quo colore introductæ sunt, & earum vsus, & abusus. 923. 95.
Alternativæ inter Religiosos Indiarum qualiter probatæ, & dispositæ fuerint per Breve D. P. Vrbani VIII. cuius tenor refertur. 923. 96.
Alternativè vbi aliquid alicui relinquitur, vel promittitur, eius est electio. 448. 16.
ALIVD est servum esse, aliud servire ex Quintil. 39. 124.
Aliud est esse tale, aliud haberi pro tali. 437. 35.
D. AMBROSII locus expenditur, metalli pœnam morte graviorem esse tradentis. 114. 17.
D. Ambrosius, & Augustinus ex Neophytis in Episcopos ordinati sunt. 260. 40.
D. Ambrosius tanquàm fœminas notat, & sugillat viros, qui comam nimis curant, pexunt, & crispāt. 221. 42.
AMASIAS Rex in alijs rectus, ob id tamen notatur 4. Reg. 14. quòd Idòlolatriam non abstulit. 222. 51.
AMERICI Vesputij opinio circa Indorum nuditatem, taxatur. 223. 66.
AMERICANVM Cœlum, & solum, quæ vitia in hominibus ibidem natis, ingeneret, ex Fr. Ioan. á Ponte. 257. 12.
AMOS Prophetæ verba cap. 2. de Indis loqui videntur. 244. 7.
ANACHARSIS dictum refertur, quod omnes in aliena lingua balbutiant. 228. 13.
ANGARI etiam dicuntur fumi, vel foci per turres dispositi ad denūciandum hostium incursum. 96. 25.
ANIMARVM regimen est, ars, artium. 792. 2.
ANIMORVM vis hebetatur, si præmia laborantibus, & bene merentibus nō conferuntur. 848. 41.
Animus læsus vociferatione pascitur, ex Cassiod. 341. 87.
ANNATAE dimidia hodie imposita est pro omnibus commendis, gratijs, & provisionibus Regijs, & quare? & quid Auctor de hoc onere sentiat? 543. 16.
Annatæ dimidia præstatur in Novo Regno Granatensi ex singulis commendis, quæ conferuntur. 542. 15.
ANNIRII folijs tinctorijs Indi servitiales dari prohibentur. 65. 46.
ANNONAE cura semper maxima esse debet. 64. 34.
ANNVOS redditus similes ætatibus hominis facit Mornacius. 554. 3.
ANNVS bonus non tandem magnis fructibus, quā de iustè gubernantibus æstimandus est, & inde nomen olim, & auspicium á consulibus sumebat, ex Cassiod. qui emendatur. 1018. 56.
ANTECEDENTI concesso, conceditur consequens 939. 72. & destructo antecedenti, destruitur consequens. 533. 76.
ANTECESSORIS, & successoris persona eadem in materijs officij, & implementis rescriptorum censetur 1048. 68.
ANTIDORALIS obligatio iure naturæ nititur, & quanta eius vis sit? 370. 62.
ANTONINVS Pius qualiter se haberet in conseruandis, & honorandis bonis præsidibus. 1037. 44.
ANTONIVS de Leon Regij Indiarum Senatus Relator, sæpè citatur, & laudatur, sed notatur eius opinio, putantis legitimatos per Principem admitti ad successionem commendarum. 437. 36.
APPELLARE an & ad quem liceat in Indijs à decretis Proregum, vel Præsidum. 1028. 52.
Appellari potest ad Regias Chācellrias Indiarum de iniusta Proregum, & aliorū, Gubernatorum, commendarum provisione. 334. 12.
Appellatio si semel interposita sit, & posteà Episcopatus dividatur, vel suffraganeus Metropolitanus efficiatur, an ea mutanda sit? 715. 54.
Appellatio sententia Proregijs lata contra Auditorem reum interdicti matrimonij, quem effectum habeat; & quòd ad Regium tantùm consilium, non ad Chancellariam Indiarum deferri debet. 979. 88.
Appellatio de vno ad alium denotat superiroitatē, & nulla est, si de maiori ad minorem, etiam ignoranter, vel ex partium consensu, interponatur. 711. 19.
Appellationem iustam, qui prohibent, maiestatis crimen committunt. 1029. 57.
Appellationi in dubio deferendum est, & quare? 1029. 57.
Appellatio de minori ad maiorem iudicem interponenda est, & hoc videtur esse de eius substantia. 711. 18.
Appellatio si ad Papam interponatur, omissis medijs, eo ipso manent ligatæ manus inferiorum. 711. 17.
Appellatio potest de iure interponi de suffraganeo ad Papam, omisso medio Metropolitani. 711. 15.
Appellationis interpositio de suffraganeo ad Metropolitanum, regularis est in iure. 711. 14.
Appellationes ab Episcopis, simul dominis temporalibus, vbi vt tales pronuntiant, ad Regia tribunalia superiora deferendæ sunt. 905. 32.
Appellationem etsi deneget iudex à quo, iudex ad quem potest iustitiam facere, & quid in Indijs, vbi à Prorege appellatur. 1029. 60.
Appellationes declarationum, quæ fiunt super dubijs iuris Patronatus, quomodo interponendæ, & prosequendæ sint? 646. 32.
Appellationes á decretis Proregum, vel Præsidum, qualiter ad Audientias Indiarum deferantur, & per illas terminentur, & quid faciendum si Prorex in sua sententia persistat? 958. 40. & quod tales appellationes solum deferri debent ad Audientiam Limanam, vel Mexicanam, non ad alias, etiamsi in districtu earum residcant litigantes. 960. 50.

Appel-

Appellationes à Comissarijs subdelegatis sanctæ Cruciatę, quomodo, & ad quos interponantur? 905. 27.
Appellationes à iudicibus, sive Alcaldis Ordinarijs Indiarum, ad quos deferantur, & an ad capitula ciuitatum? 946. 24.
APOSTOLI Provincias ad prædicandum sortiti sunt, & Ecclesia Parrochias diuidit. 836. 15.
APTVS, qui olim fuit iudicatus, ex multis causis potest postea ineptus, & insufficiens reperiri. 828. 33.
APVLEII locus expenditur. 64. 36.
AQVARVM beneficio, qui longum iter facere potest, pro remoto habendus non est. 500. 69.
Aquæ communes in Indijs quomodo dividantur, & quam utiles sint. 1070. 91.
ARAGONENSES haberi pro extraneis in Provincijs Indiarum, Gomara, & Hevia sentire videntur, & an hoc verum sit? 849. 49.
ARRHARVM computatio, & bonorũ, ex quibus deducendæ sunt, aquè in Commendatarijs Indorũ, ac in possessoribus maioratuum facienda est. 281. 56.
ARBITER si comdemnet Titium, vt locet rem Sempronio, & hoc facto, res auferatur, non agitur ex sententia, sed ex locatione. 583. 111.
ARBORES agrestes insitione dulces fieri solent. 260. 49.
ARCABVSIERII dicuntur ab Arcabusijs, & de huius nominis etymologia. 613. 17.
Arcabusiorum, & similium tormentorum bellicorũ inventum, quando cæperit? & aliqua in eius detestationem. 613. 18.
ARCHIEPISCOPVS potest in tota sua Diœcesi pallio vti, crucem ante se deferre, & populum benedicere, sed non ordines conferre, nisi de licentia suffraganei. 690. 54.
Archiepiscopalis officij plenitudo confertur per receptionem palij, & ante illam non sortitur nomẽ Archiepiscopi. 689. 51.
Archiepiscopi sunt supra Episcopos, & quam in eis superioritatem, & iurisdictionem exerceant? 686. 26.
Archiepiscopus est Pater, & Episcopus animarum suorum suffraganeorum. 687. 32.
Archiepiscopus, exceptis casibus à iure expressis, nihil potest in Diœcesibus suffraganeorum, etiam de consensu partium. 686. 29.
Archiepiscopi non possunt regulariter constituere officialem Metropolitanum in Diœcesi suffraganeorum, nisi id de antiqua consuetudine habeant. 687. 36.
Archiepiscopus in Diœcesi suffraganei, nihil, eo invito, exercere potest. 714. 43.
Archiepiscoporum, & Episcoporum Hispaniæ nominatio, & præsentatio, quo iure, & ex quo tempore nostris Regibus competat, & alijs in suis Regnis. 656. 28.
Archiepiscopi, Episcopi, & alij Ecclesiastici, possunt vocari á Rege, & eius Vicarijs, & debent venire, & leges, schedulæ Regiæ, & Auctores, qui de hoc agunt. 938. 67.
Archiepiscopatus, & Episcopatus, quot in toto Orbe Christiano hodie reperiantur.? 654. 12.
Archiepiscopi duo Mexicani ad Regiam Curiam Matritensem vocati sunt. 938. 69.
Archiepiscopus Limensis quid retulerit super ordinatione Mixtorum illegitimorum? 855. 26.
Archiepiscopus Limanus notatus fuit, quod Papæ detulerit Episcopos Indiarum administrare solere ante Bullarum expeditionem. 659. 41.
ARCHIDIACONATVS dignitas, vbi habeat annexam iurisdictionem, requirit gradum saltem licentiæ in sacra Theologia, aliás nullum. 769. & 780. 17.
Archidiaconus est Assessor, & oculus Episcopi, & Ordinarius, sede vacante, & alia de eius dignitate, & auctoritate. 769. 51.
Archidiaconum Vicario Episcopi præferre videtur, quædam schedula Regia, quæ cauté legenda est. 702. 47.
AREQVIPENSIS Episcopus recusavit parere litteris cuiusdam Vicarij generalis Theologi á capitulo Metropolitanæ Ecclesiæ Limensis nominati. 768. 40.
Arequipensis, Guamanguensis, & Truxillensis Episcopatus divisio qualiter facta, & Proregi Peruano commissa fuerit? 664. 19.
ARGENTVM an arte fieri possit? remissiuè. 105. 44.
Argenti, & auri fodinæ sæpè euanescunt ob iniustitias, quæ in illis patrantur, & exemplum de Pythoniensibus, & Boemmis. 140. 10.
Argenti vivi fodinæ cæteris nocentiores sunt, & quare? 117. 44. & eius fossores, & artifices cito moriuntur, & quare ex Matthæolo, & Diocoride. 118. 49.
Argenti fodinarum odor inimicus est omnibus animalibus, & maximè canibus. 118. 53.
Argentum vivum penetrat ossa excavantium, & sæpe in eorum tumulis consumatis cadaveribus reperitur. 118. 50.
Argentum vivum est venenum omnium rerum, & in quibus vasis servari possit. 118. 51.
Argenti fodinarum Vilcabambæ in Peru, & aliarum Novæ Hispaniæ mirabiles casus recensentur. 140. 14.
Argenti fodinæ Nouæ Hispaniæ per Indos voluntarios, vt plurimum, exercentur. 141. 25.
Argenti fodinis pauperibus, hoc est, parum proficuis, Indi non sunt distribuendi, & schedulæ, quæ ita iubent. 152. 41.
Argenti nomine in Peru, & alibi aurum, & aliæ divitiæ comprehendi solet. 1061. 18.
Argenti fodinis noviter repertis Indos distribuere, prohibitum est, & reprobatur contraria opinio Patris Agiæ. 152. 36.
Argenti fodinas Pervanas, per Indos voluntariè conductos laborari, plures schedulæ iubent. 141. 26.
ARGVMENTVM De milite Cœlestis Militiæ ad terrestris valet. 411. 13. & á solitis, & consuetis. 413. 34. A maiori ad minus, & maximè negativè conceptum. 122. 93. & 484. 26. De rebus ad personas. 24. 8. De corpore humano ad mysticum Reip. 31. 57. De legitimè natis ad legitimatos. 439. 48. De adoptivis ad legitimatos. 437. 34. Ab effectu. 144. 61. A maioritate, vel paritate rationis. 473. 8. De tempore ad locum. 378. 49. A contrario sensu quando valeat, vel non. 478. 53. & 734. 132. A maioratibus ad commendas Indorum. 448. 22. De tributis ad decimas. 864. 28.
Argumentum à maioritate rationis non procedit in dispentatione facta super iure prohibito. 328. 76.
Argumentum affirmativum nunquam validè desumitur ex verbis negativis. 479. 54.
ARMA sua, sive insignia, nemo potest in Ecclesijs Patronatus Regij, vel locis publicis ponere. 648. 55.
Arma, seu insignia gentilitia, insculpere, vel affigere in locis pijs, quæ quis ædificat, vel ornamentis, quæ

I N D E X.

Ecclesijs donat, an sit licitum, vel pij operis meritum minuat? 649. 57.

Arma, sive insignia gentilitia privatorum, simul cũ Regijs, vel propè ea apponere, semper minus decens reputatum est. 648. 56.

ARNALDVS Ferronus, & Rhenatus Choppinus, quid sentiant de multitudine vinearum in Gallia? 66. 56.

ARREPTIO itineris habetur pro appellatione. 581. 90.

A SEPARATIS, non fit illatio. 535. 104.

ASSVERVS Rex Persarum habebat librum omniũ benemeritorum suæ Monarchiæ, quamvis illa latissima fuit, & eo mediante, habuit memoriam Mardochæi. 336. 38.

ASSERTIO alicuius personæ probæ, & fidedignæ solet sufficere, vt quis dicatur benè informatus. 337. 48.

ATABALIPA si non esset occisus, sed ad fidem persuasus, illam brevi tempore omnes Indi Peruani recepissent. 240. 52.

ATHENIENSES qualiter litteras ad Philippum Maced. quamvis acerbus eorum hostis esset, missas, aperire noluerint. 98. 42.

Atheniensibus se in clientelam dare debebant, qui cives non erant, sed inquilini, & iudicium de hac re. 269. 38.

ATTENTARE non videtur, qui pro conservando iure suo novam gratiam à Principe impetravit 549. 70.

Attentata, quæ incidunt appellatione pendente, iudicat, & revocat iudex eiusdem appellationis. 583. 116.

Attentatis, non revocatis de proprietate tractari nõ potest. 581. 94.

Attentati remedium est magis privilegiatum, quám reliqua possessoria, & in eo celeriter procedi debet. 581. 92.

Attentatum locum non habere solet, nisi interposita appellatione ad superiorem, vel alijs verbis, quæ eius recursum præseferant. 581. 89.

Attentatum contra appellationem est magis privilegiatum quam spolium. 1029. 59.

ATTICI Vinctis servorum Myriadibus metalla coluerunt, & qualiter hi ab illis defecerint? 105. 40.

ATRVM sordidumque est aurum, quod ex lacrymis oritur. 164. 69.

AVARITIA ante omnia Proregibus, & gubernatoribus fugienda est, & insignis locus Cassiod. in eius de testationem. 1015. 30.

Avaritiæ damna ex Sallustio. 121. 84.

AVCTOR refert qualiter ex penderit Salmanticæ Adagium societatis Leoninæ, contra D. Ioannem Legionensem, qui duas primarias Cathedras habere intendebat. 27. 23.

Auctor sententiam suam proponit, circa materiam tollendi servitij personalis. 44. 1.

Auctor Indos Huancavelicenses noctu in fodinas adigi non permisit. 47. 30.

Auctoris opinio, & consilium á Summo Pontifice, & ab alijs viris doctis probatum fuit. 677. 44.

Auctor fuit consultus à Dom. Marchione de Guadalcazar de quæstione usufructus commendæ filij sui, & casus refertur. 411. 15.

Auctor quid sentiat, in quæstione de Indis ad metallorum laborem cogendis? 128. 1. & seqq.

Auctor fuit Gubernator, & Visitator fodinarum argenti vivi Huancavelicensium, & quid de earum labore sentiat? 117. 45.

Auctor legit Salmanticæ ann. 1605. tractatum de evictionibus, & illum in lucem edere cupit. 369. 51.

Auctoris, & Limanæ Audientiæ iudicium super tollendis, vel conseruandis Indorum doctrinis Regularibus dari solitis. 817. 69.

Auctor, quem ordinem servaverit intra tractatu de Cõmendis Indorum. 555. 4.

Auctor reddit rationem cur librum quartum, & quintum huius tractationis in epitomem sive compendium reduxerit? 942. 1. & 1059. 1.

Auctor qualiter eluserit præscriptionem, qua nonnulli Prælati in materia tertiarum se tueri volebant. 680. 64.

Auctor scripsit integrum tractatum de Syndicatu iudicum defunctorum, & actionibus, & pœnis transitorijs ad hæredes eorum, 1007. 61.

Auctor refert tractatum quem scripsit, super præstantia, & præcedentia Cõsilij Indiarum. 1048. 6.

AVDIENTIAE, sive Chancellariæ Regales Indiarum, quando, & cur instit. tutæ? 953. 3.

Audientiæ Indiarum cognoscunt de appellationibus inter positis à decretis, vel sententijs Proregum, vbi datur pars, quæ se gravatam sentit. 958. 39.

Audientiæ Indiarum qualiter Rei dominicæ calculatoribus assideant pro dubijs, & litibus, quæ super ea contingunt. 959. 46.

Audientia Limensis, in vacante gubernationis, Cõmendas conferre noluit, & ob id laudata fuit. 297. 7.

Audientiæ Indiarum, quæ & qualiter succedant in locum, & gubernationem Preregis, vel Præsidis mortui, vel absentis? 959. 47. Et qualiter argẽtina, & Quitensis reprehensæ fuerint, quòd se in suo districtu gubernationi immiscere voluerunt, ibid. n.48.

Audientiæ Regiæ Indiarum, etiam per viam violẽtiæ, non possunt se intromittere in concernentibus visitationem, & œconomicam gubernationẽ Regularium. Et quid si eos notoriè vexari constiterit? 915. 34.

Audientiarum Indiarum ministri in sellis sedent in Ecclesijs, & in alijs actibus publicis. 960. 53.

Audientiæ Indiarum de causis nobilitatis principaliter cognoscere nequeunt, & debent eas remittere ad Chancellarias Hispaniæ. 962. 60.

Audientiæ Limanæ rescriptum fuit, vt faveret Ecclesiæ eiusdem civitatis, tanquam Metropolitanæ. 201. 17.

Audientia vna in districtu alterius quomodo procedere, & quas litteras provisionales expedire possit? 964. 75.

Audientiæ Regales, non solùm colligunt spolia Episcopi decedentis, verùm, & cognoscunt de litibus, & petitionibus famulorum, & aliorum super eisdem bonis extortis, & quare? 741. 37.

Audientiæ qualibet aula quod expedit, dicitur expedi i, & decidi per Præsidem, & omnes Auditores, vulgò. *Por nos el Presidente, y Oydores*, & quare? 983. 22.

Audientiæ Regales benè cognoscere possunt de dubijs ortis circa executorias, in causis commendarum sibi commissis. 585. 112.

Audientiæ Indiarum possunt moderare, & taxare Ecclesiasticis iura funeralium, matrimonialium, & similium, & procurationes, & collectas visitatorum. 957. 32.

Audientiæ Regiæ Indiarum, non solùm debent ab-

ftinere à caufis commendarum; vbi exprefsè cognofcunt, fe inhibitas effe, verùm, & vbi dubitant de fua iurifdictione,& quare? 575. 24.

Audientiæ Indiarum declarare non poffunt, an fit locus, vel non fecundæ fupplicationi, & quid circa eam pofsint? 1051. 84. 85.

Audientiæ Indiarum cognofcunt ad inftar fupremi fenatus, de violentijs iudicum Ecclefiafticorum, & retentione Bullarum,& Patentium, & actionum Religiofòrum, Vifitatorum, & Confervatorum. 957. 55.

Audientiæ Limanæ, & Argentinæ, quid refponfum fuerit circa Breve Greg. XIII de appellationibus caufarum Ecclefiafticarum? 709. 10.

Audientiæ Regales Indiarum, vbi ad Ecclefias Cathedrales accedunt, qualiter, & quot Præbendarij eas excipere teneantur. 956. 28.

Audientiæ Regales reprehenduntur, quæ poft legem de Malinas fe immifcebant cognitioni caufarum de commendis Indorum. 573. 5.

Audientiæ Indiarum in pluribus habent maiorem poteftatem, quã Audientiæ Hifpaniæ,& vices fupremi fenatus fupplent,& quare? 954. 16.

Audientiæ Regales Indiarum, quando, & qualiter commendandi facultatem habeant? 296. 5.

Audientias novas in urbe Cuzquenfi Cartaginenfi, & Fluminis argentei, erigi expedire, aliqui putant, qui referuntur. 954. 9.

Audientias Indiarum debeat confulere Proreges, vel Præfides in caufis gubernationem tam gentibus. 958. 38.

Audientijs Regalibus Indiarum in cognitione commendarum, quæ interdicta poffefforia relicta fuerint. 580. 74.

Audientiarum aulæ Mexici à Prorege difponuntur, & dividuntur; Limæ funt fixæ,& feparatæ. 962. 66.

AVDITORES Audientiarum Indiarum præcedunt Inquifitores earumdem Provinciarum. 898. 64.

Auditores Indiarum exceptis Chancellaria Limenfi, & Mexicana, fimul de civilibus, & criminalibus caufis cognofcunt,& virgas portant. 980. 1.

Auditor qui fententiam tulit in iudicatu *De Provincia*, appellatione ad Audientiam interpofita, de ea cum focijs cognofcere nequit, & quare? 981. 12.

Auditor antiquus fupplet vices,& officium Præfidis eo mortuo, vel abfente,& quis locus, quæ ve cæremoniæ tunc ei præftentur? 960. 51.

Auditores Indiarum de plurimis rebus cognofcunt, & curant præ alijs Hifpaniæ, quæ referuntur. 961. 55.

Auditores, & alij miniftri falariati, an & quando habere pofsint, & fibi applicare tertiam partem rerum, quas pro commifsis, vel alijs caufis condemnant? 961. 56.

Auditores, quòd debeant præcedere Inquifitores, cum quibus coadvnantur ad decidendas competentias iurifdictionis per Regiam Epift. ann. 1621. declaratum fuit. 898. 65.

Auditores, & cæteri miniftri Audientiarum Indiarum lectifsimi effe debent,& quare? 967. 1. & 3.

Auditores Indiarum eligi debent non probandi, fed probati. 967. 4.

Auditores omnes, & præcipuè Indiarum virtute, & meritis, non ambitione, aut officiorum nundinatione eligi debent. 968. 2.

Auditores Indiarum probè fuo minifterio fungentes, multum honorandi funt tum à Rege, tum à fubditis,& quare? 968. 21.

Auditores, & Fifcales Audientiarum Indiarum, togas talares induere iufsi funt,& quare? 969. 22.

Auditores Indiarum modefti effe debent, non elati, aut inflati, & quid præ oculis eos femper habere oporteat ex Cicer.& Cafsiod. 970. 17.

Auditoribus Indiarum, vt continentiores in officio fint, de congruo falario provifum eft. 970. 28.

Auditores,& Audientiæ Indiarum,& Chancellariæ Hifpaniæ non delegatum, fed ordinariam iurifdictionem habent,& exercent. 972. 39.

Auditores duo fi certent fuper antiquitate, quorum vnus in data fui titulo, alter in adeptione poffefsionis prior eft, quis cui præferri debeat? 971. 36.

Auditores,& fenatores Ecclefiaftici, an pro cõmifsis in officio á poteftate fæculari puniri pofsint? anceps quæftio eft. 973. 47.

Auditores, & Fifcales Audientiarum Indiarum eligi non debent ad Audientiam eius urbis, vel Provinciæ ex qua orti funt, vel oriundi, & quare? 973. 48.

Auditores Indiarum an magis expediat ad tempus quám in perpetuum creari, fæpè dubitatum eft, & quid tandem decifum fuerit. 974. 52.

Auditores Indiarum de quibus finiftra opinio fuerit, debent vifitari, vel ad alias Audientias transferri. 974. 55.

Auditoribus Præfidibus,& alijs miniftris Audientiarum Indiarum magis ftrictè, quám alijs, non folùm contractus, verùm & tractatus matrimonij intra Provinciam prohibitus eft, ex legibus Indiarum, quarum plures referuntur, & expenduntur. 975. 60.

Auditores, & alij magiftratus perpetui, durante officio civiliter,& criminaliter conveniri poffunt,& quando,& qualiter. 976. 67.

Auditorum caufæ activè, & pafsivè quando habeant cafum Curiæ. 976. 69.

Auditores Indiarum pro caufis criminalibus, quando & quomodo à Proregibus, vel Præfidibus, fimul cum Alcaldis Ordinarijs iudicari, & puniri pofsint, pro commifsis in officio, vel extra officium? & fched. de hoc agentes. 977. 70.

Auditorum caufæ criminales graves olim ad Regiũ fenatum deferri iubebantur, fimul cum ipfis reis, vt ibi terminarentur. 977. 74. Et nova forma in procedendo in eifdem caufis data per fched. ann. 1620. quæ refertur,& explicatur, ibid n. 76.& qualiter in eis procedi debere, tam commifsis in officio, quám extra officium Auctor cenfeat, n. 78.

Auditores in caufis fociorum, ac collegarum fuorum iudices effe non oportet,& quare. 979. 89.

Auditores Indiarum qualiter fe habere debeant in litibus audiendis,& decidendis,& de filentio, fecreto, brevitate, comitate, & alijs boni Auditoris requifitis, remifsivè. 979. 90.

Auditores in Audientijs minoribus Indiarum, & quæftores criminum in Limana,& Mexicana, qualiter exerceant iudicatum, quod vocant *De Provincia*, & ab eorum fententijs ad Audientias appellatur? 981. 11.

Auditoribus aliqua maioritas fuper quæftores criminũ datur à legibus Regijs, quæ referuntur. 983. 23.

Auditores poffunt iubere quæftoribus criminum, & eos in fuis mandatis vocare *De Vos*. 983. 24.

Auditores Indiarum vicifsim de colligendis, & remittendis bonis defunctorum intendunt. 992. 1.

Auditores, & alij miniftri Audientiarum Indiarum qua re,& qualiter iudicatur fubiaceant. 1000. 1.

Auditores Chancellariarum Hifpaniæ non folent

fyndicari,

syndicari, vbi ad aliud officium promoventur, in Indijs verò syndicantur. 1000. 4.
Auditor ad aliam Audientiam promotus, an & quãdo, non expectata syndicatione, ad eam iter facere possit. 1001. 6.
Auditores, & alij ministri, qui incipiunt esse damnosi alicui Provinciæ, melius est vt mutentur, quàm vt temerè visitentur. 1003. 21.
Auditores, & alij Supremi Magistratus de imperitia, vel mala iudicatione facilè conveniendi non sunt. 1007. 56.
Auditorum munus eos constituit in magna dignitate, & quòd oportet curare, vt à populo revereantur. 1017. 40 & quantum hoc expediat Reip. num. 41.
Auditores contemti á Proregibus, quid vereri possit, quod faciant, vel eis respondeant, quamvis melius sit ut dissimulent. 1017. 44. & 47.
AVENDANNVS miratur dari provisiones ad excusanda tributa ob numerum liberorum. 178. 67.
AVERIAE vectigal quid sit, vnde dicatur, & quare institutum, & schedulæ de eo agentes. 1065. 56.
AVGMENTVM alicuius rei, ipsius primævam naturam sequitur. 385 33. & regulatur secundùm naturam rei cui accedit, retinetque eius qualitates. 388. 58.
Augmentum superveniens feudo, vel emphiteusi post contractum matrimonium, non communicatur inter coniuges. 389. 62.
AVGVRVM Collegio Romæ iuventus educanda, & divinis instituenda offerebatur. 241. 63.
AVGVSTVS Cæsar quid responderit quærenti sibi datum non fuisse quod petebat. 241. 89.
AVLAE Chancellariarum Hispaniæ mutari, nec coadunari facilè possunt, nec causæ ad unam pertinentes ad aliam evocari, & leges Regiæ de hoc agentes. 963. 68.
Aularum coadunatione facta ad negotium principale, an ad eius interlocutoria, & incidentia facta cęsseatur, & pro omnibus instantijs. 963. 74.
Aulæ vbi dividuntur ob meliorem usum, seu exercitium iurisdictionis, non videtur ipsa dividi, aut separari. 963. 72.
M. AVRELIVS, & Anton. Severus maluèrunt pretiosa quæque, quæ habebant, vendere, quàm novis tributis vassallos gravare. 132. 44.
AVRI, & argenti fodinæ, omninò non deserentur, etiamsi Indos ad earum laborem non compellamus. 130. 21.
Auri repertionem perniciosam fuisse, ex Horatio, & Philomuso. 129. 12.
Aurum possidentibus imperare, melius, quàm aurũ habere. 133.
Aurum, & res pretiosæ á Barbaris nationibus equi debent, non ad illos exportari ex Cicer. & alijs. 1066. 65.
AVSTRIACA Familia Augustissima, vltra omnes alias semper emicuit in cumulata remuneratione servitiorum. 600. 28.
AZEVEDVS notatur, dum requirit ad valorem cõsuetudinis de non decimando, quód sit immemorabilis. 202. 27. & dum putat in Trident. definitum esse, quòd decimæ debentur iure divino. 195. 46.

B

BALDI, & Hieron. Osorij elegantia verba de præmijs parentum in filijs continuandis, expenduntur. 602. 39.
Baldus graviter, & philosophicè loquutus fuit in materia confirmationis, & ab alijs non allegatur. 546. 46.
Baldus qualiter describat, sive designet pœnam damnationis in metallum. 114. 14.
BANNITIS, & proscriptis feuda dari non possunt. 314. 65.
Bannitus, qui timet vim sibi inferri posse, excusatur à comparendo. 534. 85.
BANNIRE verbum, quid propriè, & impropriè significet? & qualiter hodie pro *Proscribere*, vel *in exilium mittere*, communiter accipiatur. 930. 5.
BAPTIZATIS olim solebat dari lac, & mel, & quare? 8 2 80.
BARBARIS prius vitia, & feritas detrahi, deinde virtutes, & Evangelij doctrina seminari debet, ex Lactantio. 801. 73.
Barbari, omnes exteri, & alienigenę vocari solebant. 282. 68.
BARONES qualiter, & quare impunè iniuriare, & angariare soleant suos vassallos? 246. 27.
Barones, & Domini, qui vassallos malè tranctant, eis privandi sunt. 19. 76.
LICENT. BARROS de Santillan Præses Quitensis non patiebatur Fiscalem interesse sentẽtijs in causis Fiscalibus ferendis, & quare? 988. 15.
D. BASILII, & Antimij super divisione Diœcesũ dissensio, & vtilis eius concordia, ex Nazianz. 665. 32.
BARTOLI Doctrina de Magistratus tempore prorogando, quomodo procedat, & quibus modis limitetur. 431. 105.
Bartolus sibi contrarius reperitur in eadem tractatione. 168. 96.
Bartolus notatur, dum neminem, nisi in Syria, prætextu ætatis, á tributo Capitationis excusari docuit. 172. 16.
BELLA per milites externos ad id conductos, quàm per cives proprios exercere, satius ducebant Vtopienses. 107. 64.
Bella, quæ conficiuntur mediantibus divitijs ex Indiarum fodinis extractis, parum ipsis Indis proficiunt. 133. 60.
Bella etiam iusta ineunda non sunt, si subditi maiori malo eorum occasione gravantur. 133. 61.
Belli á subditis suscipiendi, & contributionis propter bellum faciendæ, differentia consideratur. 135. 75.
Bellatores per inopiam deficere, iracundiam movet. 603. 46.
Belli gravis occasione imminente, vassalli omnes Regi in eo servire, & militare tenentur, ex debito vassallagij. 497. 36.
Belli causa inductum, cessante bello, cessare debet. 19. 68.
Bellis, & eorum sumtibus qualiter Rex noster occurrere possit, etiamsi Indi à fodinis revelentur? 146. 82.
Bellis intestinis urgentibus, etiam mulieres militare debent. 499. 54.
Bello iusto, non solùm defensivo, verùm & offensivo, vassalli etiam inviti militare, qualiter, & quando compelli possint? 106. 63.
Bellum sine sanguine, & mineralia sine multorum strage exerceri non possunt. 117. 46.
Bellum etiam ubi legitimè infertur, non debent eius sumtus ab una tantùm Provincia, vel gente præstari. 134. 63.
BENEDICTIONIBVS nuptialibus acceptis, spon-

sæ,etiam ante copulam, omnia iura vxorum adipiscuntur. 468. 67.
Benedictiones nuptiales, vulgò, velaciones, constituunt quandam veluti perfectionem matrimonij, & alia de earum ritu. 468. 66.
Fr BENEDICTVS Peñalosa plura scripsit de damnis vinearum Pervanarum, & quòd saltem quinta earum pars Fisco addici deberet. 66. 58.
BENEFICIA sunt, quæ Regna sublimant. 272. 69.
Beneficia Ecclesiastica vacantia in curia Romana ad solam Pontificis provisionem spectant. 329. 89.
Beneficia Ecclesiastica, & pensiones super eis, solùs Pontifex concedit, aut ponit, vel ab eo causam habentes. 297. 9.
Beneficia Ecclesiastica, qua ratione gratiosæ concessiones dicantur? 376. 27.
Beneficia Ecclesiastica ex veriori, & tutiori opinione, non possunt à Papa auferri sine causa. 563. 69.
Beneficia Ecclesiastica residentiam requirunt, & ea hac in parte Commendæ imitantur. 526. 9.
Beneficia Ecclesiastica, & alia officia sæcularia, quod naturalibus, seu patrimonialibus dentur, vel saltim hi exteris præferantur, totus ferè mundus admisit, & exempla, & Auctores variorum Regnorum. 843. 5.
Beneficia Ecclesiastica acceptare nemo cogitur, neque tempus præfixum reperitur, intra quod acceptari debeant, sed per triennij negligentiam inducitur tacita renunciatio. 393. 21.
Beneficia omnia Ecclesiastica à Papa fluunt, & refluunt. 559. 42.
Beneficia Curata Hispanorũ, & Indorum per sched. ann. 1609. dari iussa sunt per oppositionem, & in titulum, & cum alijs requisitis ibidem latius expressis. 793. 14.
Beneficia omnia curata, etiam regularia, ex nova dispositione Trid. requirunt examinationem, & approbationem Ordinarij. 809. 15.
Beneficia etiam curata, ubi sunt de Regio patronatu ad præsentationem Regis, & non aliter conferri debent. 794. 17.
Beneficia Curata Indorum, vel Hispanorum hodie non ita facilè, vt anteà removeri debent. 795. 33.
Beneficia Curata perpetuitatem desiderant, & ideò Commendarum usus sublatus fuit. 795. 26.
Beneficia Curata Indorum esse debere de patronatu Commendatariorum, Censet Matienz. qui reprobatur. 794. 19.
Beneficia Regularia unius Religionis, Religiosis alterius conferri non debent. 807. 6.
Beneficia Regularia, non providentur per concursum, etiam stante decis. Trid. 816. 20.
Beneficia secularia ex fundatione benè possunt esse tẽporalia, & ad nutum amobilia. 793. 11.
Beneficia secularia secularibus, & Regularia regularibus, conferenda sunt, nisi contrarium fieri necessitas exigat. 807. 5.
Beneficia secularia, vt Monachi, vel alij regulares habere possint, requiritur dispensatio R. P. ex iusta, vel utili causa. 806. 2.
Beneficia iuris patronatus Regij, si absque Regis præsentatione conferantur, erit collatio nulla, & subreptitia, & restitutio fiet cum fructibus. 643. 15.
Beneficia iuris patronatus Regij, etiam si vacent in curia, non pertinent ad provisionem Papæ. 643. 14.
Beneficia Principum decet esse mansura. 758. 54.
Beneficia Principum, vel illorum, qui Principem repræsentant, non debent vacuari. 303. 74.
Beneficia Regum, etiam ad filios, & posteros benemeritorum derivari debent. 560. 52.
Beneficia Indiarum olim non concedebantur in titulum, sed amobiliter ad nutum, & quare? 793. 8.
Beneficia Indiarum, iure potissimo earum incolis, & naturalibus debentur, quia sub hac speciali lege instituta sunt. 846. 23.
Beneficia plura in compatibilia habens, vnum quod malit, eligere, & retinere potest. 447. 11.
Beneficia omnia sunt manualia respectu Papæ. 560. 44.
Beneficia, ab alijs iniustè occupata, quotidie petuntur, & impetrantur. 321. 14.
Beneficia omnia in dubio censenda sunt secularia. 807.
Beneficia, qui olim habebant ex titulo Regio, vel ex præsentatione Proregum, in quo differrent, vel nõ? relatis schedulis de hoc agentibus. 793. 13.
Beneficia quæ habet electus in Episcopum, non vacant vsque ad adeptam pacificam possessionem Episcopatus. 772. 79.
Beneficiatus, etiam sua culpa incarceratus, liberatur à solutione pensionis, & à pœnis contrà non residentes. 534. 83.
Beneficiorum collatio dicitur spectere ad iurisdictionem contentiosam, & quare? 304. 87.
Beneficiorum ius acquiritur per solam eorum collationem, sed firmatur per possessionis apprehensionem. 393. 16.
Beneficiorum curatorum provisio solet pertinere ad Episcopos, vel R. P. in mensibus sibi reservatis. 794. 16.
Beneficiorum tituli ab eorum possessoribus exhibẽdi sunt, quoties ad id requisiti fuerint. 577. 40.
Beneficiorum provisiones raró fieri per vocativum, sed per dativum, ablativum, aut alios casus, queritur Rebuf. quia pauci viri boni vocantur, & eliguntur. 800. 67.
Beneficiorum resignationem, in favorem tertij factam, nemo præter Pontificem confirmare potest. 327. 70.
Beneficiorum Ecclesiasticorum expectativas, licèt Romanus Pontifex concedere posit, raró tamen id facit. 324. 44.
Beneficiorum accessus, & regressus, & coadiutoriæ in Romana Curia expediuntur. 323. 36.
Beneficium Auth. præterea, C. vnde vir, & uxor, ex multorum opinione non extenditur ad maritum. 478. 44.
Beneficium, quod ab alio sine titulo posidetur, benè potest alteri conferri, sed adhuc possessor citari, & audiri debet. 578. 54.
Beneficium quodlibet in Monacho est incompatibile cum primo, & quare? 819. 82.
Beneficium non meretur habere, qui negligit officium. 514. 53.
Beneficium non debet dari ei, qui non potest gerere officium. 312. 42.
Beneficium primum nunquam vacare censetur, quousque adepta sit pacifica possesio secundi. 772. 78.
Beneficium, qui posidet, non prohibetur aliud etiam incompatibile assequi, & primum relinquere. 448. 15.
Beneficium collatum alicui, virtute expectativæ, nõ à Papa, sed ab Ordinario conferri dicitur. 346. 13.
Beneficium si quis impetret à Papa tanquam valoris centum ducatorum, quamvis valeat ducentum, nõ deductis expensis, an valeat impetratio? 367. 33.

Bene-

Beneficium, qui semel acceptat, consumit gratiam suam, etiam si malè acceptet, vel illud diminuatur 371. 72.
Beneficium datum alicui, cum clausula, vt alijs præferatur, intelligitur, nisi eis iam fuerit ius quæsitum 615. 37.
Beneficium cur non vacat ante actualem possessionem secundi, & Episcopatus sic? 773. 83.
Beneficij secundi assecutione, quando, & cur primum ipso iure vacare dicatur? 447. 12.
Beneficij renunciatio, quando veram eius vacatioñé, seu amissionem inducat? 921. 77.
Beneficij perfecti, quas regulas constituant Seneca, & alijs. 341. 83.
Beneficij possessio sufficit, quòd in aliqua eius re, vel parte sumatur. 395. 37.
Beneficijs in Curatis Hispanorum, vel Indorum, etiã post sched. anni 1609. solet apponi clausula, vt sint amobilia ad nutum, quod reprobatur. 795. 30.
Beneficij possessio hodie capi non posset ex sola supplicatione signata, licèt olim secùs. 392. 5.
Beneficiarijs interinarijs, qualiter stipendium per schedulas Regias, & intra quatuor tantùm menses solvi iubeatur. 798. 52.
Beneficiarij titulum habentes non possunt inauditi, & indemnati suis beneficijs privari. 796. 36.
Beneficio nos oportet iuvari, non decipi. 370. 66.
Beneficiatos, de quorum privatione agitur, audiendos esse, & habere recursum ad Regales Audientias per viam violentiæ, plures schedulæ tradunt, quæ referuntur. 796. 37.
Beneficiatus nõ facit fructus suos, neque administrat ante apprehensionem actualis possessionis beneficij. 893. 18.
BENEMERITI in conquisitione Indiarum multis rationibus remunerari, & maioribus beneficijs augeri debent, ex Herrera, & Zapata, & Dom. Episcop. Chilensi. 560. 53.
Benemerentibus præmia præbere, non solùm naturali ratione, verùm & instinctu tenemur. 271. 59.
Benemerentibus, quod conceditur pro voto bonis omnibus impertiri videtur. 848. 42.
Benemeritorum de Novo Orbe querela, ob datos alienigenis fructus Commendarum, & aliorum officiorum sibi debitos, & á se partos, non est inanis, nec contemnenda, ex Acosta. 282. 66. Et seditio Mexici ob hoc orta, ex Torquemada. 1018. 53.
Benemeritorum gradus, seu classes, Regijs schedulis constituuntur, & quo ad fieri posit servandæ sunt, & quæ illæ sint? 338. 51.
Benemeritorum qualitates, quomodo in eorum cõcursu Gubernator expendere debeat? 338. 52.
Benemeritorum præmia in similium gaudium redũdant. 272. 66.
Benemeritos plenisimè honorandos, & remunerandos esse, nullæ leges enixius, & attentius caverunt, quám nostræ septem partitæ. 271. 62.
Benemeritus quis probatur, eo ipso quód non probetur malèmeritus. 352. 67.
Benemeritus quis dici potest, ex solo vno singulari servitio, & in eius probatione multum deferri debet assertioni Principis. 352. 69.
Fr. BERNARDINVS de Cardenas egregius concionator Franciscanus, & electus Episcopus Paraguaiensis laudatur. 222. 55. & eius iudicium de damnis, quæ Regulares ob Indorum doctrinas patiuntur. 813. 40.
D. BERNARDI Epist. refertur, in qua á Sãctia Regina petijt licentiam pro ædificatione Monasterij de Toldanos. 882. 34.
BITVRICENSIVM Lanionum notabilis, & Gentilica consuetudo refertur. 219. 29.
BLASIVS ROBLES de Salcedo Senator Novi Regni Granatensis, laudatur. 428. 87. & alibi in alijs locis.
BONA reorum ante confiscationem, & rem iudicatam alijs danda non sunt. 565. 86.
Bona, qui amisit, vel adquirere nequit ob hostium incursiones, pro debitis civilibus incarcerandus non est, sed in id tantúm, quod facere potest, conveniendus. 178. 72.
Bona Regiæ Coronæ incorporata, non possunt utiliter alienari, saltim ultra vitam concedentis. 644. 23.
Bona Coronæ Regiæ, in quoscunque donatarios trãseunt cum retentione naturæ, iurisdictionis, & aliorum privilegiorum talium bonorum. 619. 54.
Bona alicui á Rege donata, si continent iurisdictioné, titulum, aut dignitatem, eo ipso in perpetuum, & per viam maioratus dari videntur 602. 42.
Bona incorporata in Regia Corona, in præiudicium successorum alienari non possunt. 757. 50.
Bona vacantia, & *De Mostrenco* regulariter pertinẽt ad Regalia, & per Regios Officiales colligenda, & administranda sunt. 906. 39.
Bona *De Mostrenco*, cur dicantur, quæ certum dominum non habent? 906. 40.
Bona intestatorum tanquam vacantia, quando, & in quorum hæredum defectum fisco applicanda sint? 996. 21.
Bona, quæ fuerunt de Realengo, benè admittunt prohibitionem in ipsorum concessione ab initio appositam, ne in Ecclesias, vel Monasteria alienentur, & verba Bullæ de hoc agentis. 866. 45.
Bona emta per Prælatum ex pecunia, vel rebus Ecclesiæ, ipso iure quærruntur Ecclesiæ. 724. 34.
Bona dicuntur deducto ære alieno. 365. 10.
Bona materna, & dotalia filijs obvenientia, patribus quæruntur, quoad usum fructum. 411. 19.
Bona Episcoporum, & Ecclesiarum, sunt bona pauperum. 722. 20.
Bona, & reditus sedis vacantis, vel quotam eorum partem, si quis sibi deberi pretendat, debet esse cõtentus his, quæ solutis expensis supersunt. 760. 85.
Bona Prælati tenentur ad solutionem servitij, & aliarum rerum, pro quibus datur obligatio. 729. 84.
Bona omnia, quæ Prelati relinquunt, in dubio, in intuitu Ecclesiæ, & ex reditibus Episcopatus quæsita præsumuntur. 721. 4.
Bona maioratus, vel feudi, ex pacto, & providentia, inter liberos nõ dividuntur, sed ad primogenitum pertinent. 405. 61.
Bona profectitia filiorum ad Patres pertinent in vsufructu, & in proprietate. 411. 16.
Bona fides in dubio præsumitur intervenisse in matrimonio putatiuo. 480. 64.
Bona fidei commisso, aut maioratui subiecta, alienari non possunt. 399. 9.
Bona fides ad acquisitionem fructuum potest causari etiam ex titulis iniustis, & ex errore. 589. 30.
Bona hæreticorum à die patrati criminis in commissum cecidisse videntur. 900. 85.
Bona intestatorum tanquam vacantia, quando & in quorum hæredum defectum fisco applicanda sint? 996. 42.
Bonis per Ecclesiam, Ecclesiasticis, & Religiosis acquirendis, vbique modus, vel cautio præfigi solet,

& quare? 865. 32.
Boni Regis officium quod? ex Xenophonte. 164. 67.
Bonorum Regni consumtio, parit consumtionem vitæ vassallorum. 164. 62.
Bonum, quod in se est, aliquando relinqui debet, propter malum illi cohærens. 131. 36.
Bonorum defunctorum in Indijs collectio, & custodia, qualiter disposita fuerit. 992. 5.
Bona defunctorum in Indijs ubi ad Hispaniam deducta sunt, qualiter Hispali inter hæredes, vel legatarios eorum distribuantur. 993. 10.
Bonorum possessio per iudicem decreta, quid operetur, & qualiter definiatur? 392. 14.
Bonorum temporalium nimium augmentum in Religiosis, & Religionibus non solùm Reip. verùm & ipsis, valde nocivum est. 913. 14.
Bonum nullum est, in quo abutendo vitium non reperiatur, ex Cicerone. 517. 80.
BOVES mactari qualiter prohibuerint Athenienses? 63. 23.
Boves aratorij, etiam ad cursum publicum transferri non poterant. 63. 25.
BREVE Clem. VIII. refertur de missionibus Indorũ agens, & quód intra claustra degere sunt censendi. 840. 50. & aliud de Vicarijs Episcoporum, & quod debeant esse initiati sacris ordinibus, quod in Hispania non est receptum. 701. 39.
Breve Gregor. XIII. circa appellationes causarum Ecclesiasticarum in Indijs, ad litteram refertur. 710. 12. & quas difficultates habuerit quando executioni mandari iussus fuit. 709. 68. Reducitur in epitomem. 710. 13. An porrigi possit ad causas iam appellatas ante eius promulgationem, & executionem. 714. 50. & plura alia de eo, & eius praxi ex pag. 708. ad 716.
Breve Pij V. licèt petitum fuerit pro ordinibus mẽdicantibus, extenditur ad alios, qui de eorũ privilegijs participant. 809. 20. & quatenus aliquam exemtionem doctrinarijs Regularibus dare videdatur, ab alijs Pontificibus revocatum fuit. 825. 16.
BREVIARII veteris elegãtia verba referũtur. 219. 28
BVLLA Greg. XIII. refertur, quæ Indiarum Episcopis mixtos illegitimos ad suscipiendos Ordines dispensare permittit. 855. 27.
Bulla Vrbani VIII. permitit missionarijs Iaponiorũ exercere inter eosdem officiũ Parochiale. 838. 28.
Bulla Regij Patronatus Indiarum expressè concedit nostris Regibus, ut licentiam ad novas Ecclesias pro suo arbitrio dare possint. 882. 40.
Bulla concessionis decimarum Alex. VI. ad litteram refertur. 620. 7.
Bulla divisionis, & novæ erectionis Episcopatus Arequipensis summatim refertur. 664. 18.
Bulla in Cœna Domini qualiter prohibere videtur omnem processũ, coertionem, & bannimẽtum Ecclesiasticorum per iudices seculares. 930. 5. & 7. & quod in provincijs Indiarum singulis annis publicetur, & qui de ea agant. 907. 49.
Bulla in Cœna Domini non procedit, ubi Ecclesiastici inquieti expelluntur per viam œconomicæ gubernationis, & nõ contentiosæ iurisdictionis. 936. 54. Nec comprehendit retinentes Bullas Apostolicas ex iusta causa, & ad effectum supplicandi de illis ad Sed. Apostolicam. 907. 46.
Bulla Adria. VI. refertur permittens fratres Mendicantes, de sola suorum Prælatorum licentia, Indorum doctrinæ intendere posse. 807. 10.
Bulla divisionis Episcopatũ, ex die gratiæ, eorũ separatione facit, & fructuũ, & redituũ ipsorum 668. 55.
Bulla Alex. VI. decimas Indiarũ nostris Regibus cõcessit cũ onere congruæ sustẽtationis, & dotationis Ecclesiarũ, & Ministrorũ Ecclesiasticorũ. 653. 4.
Bullarũ Apostolicarũ retentio, quæ per Regiũ Indiarum consilium priùs visæ non fuerint, qua ratione fundetur? & sched. de hoc agentes. 906. 41.
Bulla Iulij II. concessionis Regij patronatus in Ecclesijs Indiarum ad litteram refertur. 634. 10.
Bullarum retentio facilius debet permitti in provincijs Indiarum, quám alibi, & quare? 906. 44.
Bullarum retentionis materiam Auctores plurimi tractant, qui recensentur. 907. 45.
Bullas ad dispensandum cum illegitimis extare non sufficit, nisi Prælati eis vtantur. 858. 44.
Bullæ Cruciatæ eleemosynã in Indijs augere, & singulis annis colligere, an expediat? sæpè in quæstionem vocatũ est, & Auctoris iudiciũ. 903. 23.
Bullæ Cruciatæ nova prædicatio, si fortè aliqua de causa in Indijs ultra tempus solitum differatur, adhuc fideles utuntur, & fruuntur gratijs præcedentis prædicationis. 903. 24.
Bullæ Cruciatæ prædicatio in Indijs qualis? 901. 1
Bullæ sanctæ Cruciatæ de materia, & explicatione, & varijs quæstionibus ad eam pertinentibus, qui scripserint? 902. 11.
Bullæ impetratæ contra Regium Indiarum patronatum, vel in eius præiudicium qualiter retineri soleant? 646. 33.
Bullæ plurium gratiarum, & concessionum, quæ Religiosis Indorum conversionem, & doctrinã curantibus à Sede Apostolica datæ sunt, remissiuè 807. 9.
Bullæ iuris Patronatus Indiarum, vel ex sola relatione, & assertione Regum nostrorum pluribus schedulis facta, probari possunt. 633. 5.
Bullæ ad consecrationem alicuius Episcopi, habent clausulam, ut fieri possit à quocumque maluerit Catholico Antiste. Vnde idem permittendum videtur in receptione iuramenti, & professionis Fidei. 676. 36.
Bullæ pro præsentandis Episcopis Hispaniæ in l. 1. & 5. tit. 6. lib. 1. Recop. referuntur, & eas se originales vidisse Greg. Lop. testatur. 633. 7.
Bullæ verba, per quæ Pontifex solet committere alicui Prælato fidei professionem ab alio faciendã, expenduntur. 673. 15.
Bullæ, quæ præiudicant iuri, vel consuetudini beneficiorum patrimonialium, retineri possunt, & solent. 844. 10.

C.

CACICATVVM causæ inter Indos sunt valde difficiles, & intricatæ, & qualiter in illis iudicandis se Auctor habuerit, & plus instrumentis, quám testibus deferret. 238. 31. & 34.
Caciques in Nova Hispania à Proregibus eligi solẽt, neglecto successionis iure, & quare? 237. 21.
Caciques, & secundæ personæ apud Indos, nobiles esse censentur, & à tributis ipsi, & eorum filij excusantur. 177. 57. & 59. & seqq.
Caciqui, si compotationes perniciosas, & prohibitas faciunt, vel fieri per Indos sibi subiectos permittunt, sunt in culpa, & tenentur ad damna. 240. 55. & 57.
Caciqui ab utuntur submissione Indorum, & sæpè in eos admodum crudeles, & tyranni sunt, & alia de eorum vitijs, & fraudibus. 236. 12.
Caciqui ab aliquibus comparantur nostris Ducibus, vel Marchionibus, & quale esset eorum officium sub Imperio Incarum? 235. 3.
Cacicorum nomen unde originem traxerit, & Cu-

racarum apud Peruvinos. 235. 2.
CACICORVM ingēs numerus fuit in Imperio Pervano,& Mexicano. 236. 8.
Cacicorum uxores, dum viduæ manent,à tributis libere sunt,& quarê? 177. 61.
Cacicorum benevolentiam, & conversionem valde curari debere,ut facilior sit subditorum cōversio, plures schedulæ iubent, quæ referuntur. 239. 38.
Cacicorum tyrannidē, & fraudes erga Indos sibi subiectos,plures schedulæ exprimunt,& puniri iubēt, quæ referuntur. 237. 15.
Cacicorum officia conservari,& in eis iure sanguinis succedi debere,ad instar maioratus,plures schedulę iubent,quæ referuntur. 237. 17.
Cacicorum munus quale sit?& quòd non possunt dici domini opidorum,quæ gubernant. 236. 10.
Cacicos tolli debere, tanquàm Indis valdê perniciosos,sentit Fr.Bernard.à Cardenas. 236. 13.
Cacicos residentiæ,& syndicatui subijci debere,quędam Regia schedula innuit. 237. 16.
CAESAR probis Clericis protectioni,reprobis terrori esse debet. 933. 32.
Cæsar Barthius plurimi facit Hispanam linguam, & Castellanismum hodiernum. 231 57.
CALLIDAE, & astutæ, vel strictæ interpretationes á Principū cōcesionibus abesse debet. 368. 41
CALVMNIAE & sinistræ relationes contra bonos Proreges scriptæ,respui debent. 1038. 43.
Calumniatores, & susurrones semper in iure exosi sunt,& fugiendi aut cavendi dicuntur,& sub quibus cautelis eorū delationes admittantur, & de pœnis ipsorū,& eorum instigatorū,remissive. 1004. 35.
Calumniatores apud Græcos cur sycophantæ dicti fuerint,ibid.n.36.
CAMERAE Apostolicæ introductio,applicando sibi bona, & reditus Ecclesiæ sede vacante, sæpius, ut revocetur actum est,& quare? 754. 24.
Camera Apostolica,qualiter per suos collectores exerceat applicationem sibi factam spoliorum,& vacātium episcoporum decedentium. 740. 19.
Camera Apostolica in Indijs Occidentalibus nō occupat spolia,& vacantes Episcoporum decedentiū, sed ius commune in illis observatur,& idem practicatur in alijs provincijs,quæ referuntur. 740.
Cameræ Apostolicæ introductio in spolijs Episcoporum,& Clericorum,est odiosa,& quas turbas apud Græcos,& alios excitaverit, 740. 25.
Cameræ Apostolicæ collectio in reditibus sedis vacātis, & spolijs Prælatorū decedentiū,multis in locis admissa nō est,& quód hæc cōsuetudo valet. 754. 25
Camera Regia idem est,quod fiscus. 560. 50.
CAMIL. Borrelli notabile axioma refertur. 213. 52
CANCELLARIAE Regiæ quam iurisdictionem, & auctoritatem habeant,& alia plura de eis incommuni, & quot sint in Hispania remissivê. 954. 5.
Cancellariarū Hispaniæ origmem,& auditorū factū qualiter describat D. Didac.à Mendoza,ibid.n.6.
Cancellariæ Regales Indiarum, & earumfundationes & districtas, & ministri quibus constant, recensentur. 953. 7.
Cancellariæ Indiarum regulantur legibus & ordinationibus Hispaniarum,ubi alias speciales nō habent. 954. 15. (55.
CANIS ulcerosi,& muscis pleni fabula refertur. 603.
CANONICI Episcopo inservientes,aut assistentes, pro præsentibus habentur. 537. 123.
Canonicatus oppositionis,in quibus Ecclesijs Indiarum hodie creati sunt? 784. 43.
Canonicatus unius reditus in qualibet Cathedrali reservari iussi sunt pro salarijs Inquisitorū Indiarū, & Breve Apostolicum ad hoc á nostris Regibus impetratum,quod expenditur. 888. 12.
Canonicus Theologalis, sive Sacræ Scripturæ, quas distributiones lucretur, etiamsi propter onus lecturæ non resideat. 783. 33.
Canonicus, qui simul Curatum Cathedralis exercet, si in hoc munere delinquat, non gaudet privilegio adiunctorum. 789. 88.
Canonico, si tanquam tali, causa committatur, & ea non finita desinat esse Canonicus,adhuc manet iudex,& quare? 715. 58.
Canonicatus Doctoralis,Magistralis,Theologalis, & Pœnitentiarius, qualiter creari iussi fuerint in Ecclesijs Cathedralibus, & quomodo practicetur in Ecclesijs Indiarum? 784. 41.
Canonico Theologali,quæ distributiones Limæ dari iussæ sint etiam non residenti? 783. 34.
Canonicus Novi Regni, & Portionarius Tlaxcalensis fuerunt excusati á residentia ob detentionem in servitio Regis. 784. 38.
CAPELLANIA,vel beneficium, vt dici posit titulatum,& perpetuum,quæ requirantur? 857. 43.
Capellæ iuris Regaliorū,ubi vacāt, Rex percipi fructus futuros,& extantes tēpore vacationis. 757. 41.
Capellaniæ á mobiles ad nutum, & Vicariatus temporales possunt dari illegitimis,imô, & filijs præsbyterorum. 857. 36.
CAPILLORVM dignitas, & ornamentum, ex D. Ambros.& alijs. 220. 33.
Capillorum promissio, & nimia cura his temporibus à nostris introducta,hoc est abusus:*en criar,y rizar guedejas,y copetes* reprehenditur. 220. 41.
Capilli molles,& nimis crispati,& compositi in viris, sunt luxuriæ nutrimentum,& infandæ veneris pabulum. 220. 39.
Capillorum longitudine, & promissione plures nationes usæ sunt,& hodie utuntur. 219. 32.
CAPITATIONIS tributum apud Romanos quale esset,& quibus alijs nominibus vocatum? 166. 79.
CAPITA instructionis expedūtur Proregibus publica servitia personalia Indorū iniungentia. 40. 137.
CAPITVLARES Ecclesiæ Cathedralis appellantur fratres,& collaterales Episcoporum,& alia de eorum honore,& dignitate. 779. 7.
Capitularem esse aliud est, aliud esse de corpore capituli. 780. 13.
Capituli sede vacante appellatione,quando veniant portionarij. 780. 10.
Capitulis in omnibus sunt æmuli, & capita Eteroclita, idest factiosa. 702. 45.
Capitula Ecclesiarum Indiarum ex quibus præbendarijs constent. 779. 4.
Capituli iurisdictio sede vacante potius apud eum manere, vel ei accrescere, quam deferri videtur. 764. 5.
Capitulo sede vacante non competent ea, quæ specialiter personę,vel dignitati Episcopi decedentis, commissa erant,vel tanquam sedis Apostolicæ delegato. 764. 5.
Capitulum sede vacante in omnibus succedit,quæ ordinariam eiusdem sedis iurisdictionem,& administrationem spectant. 764. 2.
Capitulum sede vacante benè potest visitare,aut syncare Vicarium á se nominatum, sine præiudicio alterius syndicationis Episcopi succedentis. 767. 30.
Capitulum sede vacante succedit in iure interessendi,& nominandi Canonicatus oppositionis. 785. 50

Capitula civitatum,& de officialibus,& electione eorum remissivè. 942. 4.
Capitulum non datur in Ecclesia noviter erecta, in qua prius non est installatus Episcopus, qui eius caput est, & esse debet. 666. 44.
Capitulũ sine Episcopo,an, & quãdo possit disponere de bonis fabricæ, vel mensæ capitularis? 186. 53.
Capitulum sede vacante, an procedat cum adiunctis? remissivè. 789. 85.
Capitulum sede vacante debet vocari ad Concilium Provinciale,& habet vocem in eo,contra Quarãtam, & alios. 688. 45.
Capitulum sede vacante, an possit recipere iuramẽtum fidelitatis Episcopo commissum? 678. 46.
Capitulum sede vacante, in quibus irregularitatibus, & suspensionibus dispensare possit? 765. 13.
Capitulum sede vacante, an possit dispensare in interstitijs? resolvitur affirmativè. 765. 11.
Capitulum sede vacante potest Vicarij iurisdictionẽ dividere,vel restringere. 768. 46.
Capitulum sede vacante succedit in ijs, quæ iure cõmuni etiam specialiter Episcopis commissa,vel mãdata reperiuntur. 765. 12.
Capitulum sede vacante non potest intra annum vocare Episcopum extraneum ad Ordines in sua diœcesi conferendos. 765. 16.
Capitulum sede vacante,an,& quando succedat, etiã in iurisdictione delegata,& cõmisionibus Episcopi decedentis. 764. 4.
Capitulum sede vacante, an, & quando possit facere collationem præbendarum suo tempore vacantium. 767. 31.
Capitulũ sede vacante potest easdem dispensationes regulariter facere, quas Episcopus. 857. 39.
Capitulum sede vacante, intra annum non potest concedere dimissorias ad Ordines, nec super interstitijs dispensare. 765. 14.
Capitulum sede vacante,an,& quando possit visitare suam diœcesim,tam de iure communi,quàm schedularum Indiarum? 765. 17.
Capitulum sede vacante regulariter non succedit in iurisdictione voluntaria. 766. 23.
Capitulum sede vacante,potest nominare Vicarium, sive Provisorem generalem. 659. 48.
Capitulum Ecclesiæ Cathedralis collegialiter congregatum, easdem præcedentias, & honores habet,quos Episcopus. 779. 3.
Capitulum Ecclesiæ Metropolitanæ sede vacante, simul cum iurisdictione ordinaria Metropolitanam exercet per Vicarios à se nominatos. 769. 53.
Capit. Cathedraliũ est velut senatus Ecclesiæ. 764. 1.
CAPVT 2. lib. 3. Regum referens historiam expulsionis Abiathar exponitur. 934. 46.
Caput instructionis Dom. Proregis D. Fr. á Toleto de tollendo servitio personali commendatariorũ, perpenditur. 3. 10.
Caput 25. concordiæ cum Inquisitione an. 1610. ponderatur,& explicatur. 898. 71.
Caput quoddam novarum legum, commendarũ distributionem moderari iussit,& quare? 285. 3.
Caput instructionis Peruani Proregis circa instructionem Indorum, expenditur. 55. 94.
Capitulis in omnibus sunt æmuli,& capita Eteroclita, idest factiosa. 702. 45.
Caput 40. novarum legum 1542. Indos à tributis, & alijs oneribus relevari iussit, vt multiplicari possent. 123. 105. & cap. 30. earundem legum agẽs de tollendis provisionibus Commendarum vacantium explicatur. 326. 61.
CARCERATVS vel relegatus ob delictũ an eo ipso privetur Cõmẽda in qua residere nõ potest. 532. 58
Carcerati sunt pauperes personæ, & restitutione iuvantur. 534. 86
Carceris descriptio,& pœna ex Cassiod. & alijs. 123. 101. & quòd æquiparetur damnationi in metallũ, ibid. n. 102. & quòd sit servitutis species. 17. 52.
CARDANVS vocat aurum Regem metallorum, & argentum vivum tyrannum. 118. 52.
CARDINALIS Bellarminus, quid responderit Clem. VIII. eum consulenti de iusta electione Prælatorum. 684. 13.
CARITAS Cibariorum, civitates habitatoribus viduat. 64. 35.
CARTHAGINE quadraginta hominum millia uni argento effodiendo elaborarunt. 105. 42.
CAROLVS Martellus qualiter partitus sit decimas inter nobiles, qui eum iuvarunt in bello Sarracenorum. 622. 14.
S. Carolus Borromeus Archiep. Mediol. quid statuerit circa spolia Episcoporum. 741. 35. & 116. 40.
CASSIODORI loca de sterilitate loquẽtia,& remissione eius causa facienda, expẽduntur,& verba Salviani. 175. 44. Eiusdẽ alter elegans locus. 169. 102. Alij de metallis eruendis, & metalli fodinarum descriptione. 104 10. & 104. 34. & 116. 40. Alter de vindicta divina in eos, qui pauperes vexant 55. 85. Alter quòd in tributis cõsistat robur Reip. 158. 6. Alter quòd gratiæ Principũ debent esse plenissimæ, vbi benemerentibus cõceduntur. 368. 41. Alter de thesauris quærendis etiam in monumentis. 1064. 43. & alia innumera per totum librum.
CASTITAS vidualis non minus á viro, quàm ab uxore exigi debet. 478. 48.
CASVS Curiæ, an & quãdo detur cõtra iudices ordinarios, decuriones, & Tabelliones civitatũ. 945. 23.
Casus litis D. Ioannis Felicis de Heredia, refertur. 536. 107.
Casus litis inter lanceas antiquos, & noviores super gaudio consignationis, refertur. 615. 35.
Casus futuros, aut iniuria iudicis, emptor non præstat, & de explicatione legis Lutius 11. & l. si per imprudentiam, D. de evictionibus, quæ expenduntur. 151. 31.
Casus causæ cuiusdã præbendarij, præsentati á Rege, cui nataliũ defectus objiciebatur, refertur. 854. 17.
Casus litis inter Ecclesias Cahtedrales, & Religiones Indiarũ super solutione decimarũ, refertur 624. 32.
Casus litis D. Antonij de Vroz Manriq; refertur. 353. 78.
Casus litis D. Mariæ Pereira de Solorzano, sororis Auctoris, refertur. 543. 20.
Casus litis motæ contra D. D. Federicum à Toleto refertur. 502. 82.
Casus litis D. Ferdinandi Pizarri refertur, qui fuit frater D. Marchionis Pizarri, & maritus D. Franciscæ, filiæ eiusdem Marchionis. 532. 67.
Casus litis duorum fratrum D. Ioannes Daualos & Ribera, & D. Ioseph à Ribera refertur. 444. 97.
Casus litis cuiusdam Commendatarij Carthaginensis refertur. 549. 68.
Casus litis cuiusdam Commendatarij *De los Aullagas*, refertur, ob iniurias Indorum graviter condemnati. 517. 87.
Casus litis super comitatu de Bailen, in qua Auctor fuit iudex, refertur. 595. 86.
Casus litis olim agitatæ inter D. Anton. Vaccam de Castro & milites, quos vocãt *Lanzas y Arcabuzes*, refertur. 301. 55.

Casus quide facto contigit refertur circa ius accrescendi commendæ datæ ad alimenta. 390. 70.
Casus litis nunc pẽdẽtis, Excel. Ducis del Infantado, super successione Commendæ uxoris suæ, refertur. 472. 2.
Casus quos nectit paritas rationis, non sunt separandi in iuris dispositione. 994. 17.
Casus fortuitus esse videtur, quód Princeps revocet ea quæ dedit, vel concessit. 562. 62.
Casum unum qui exprimit, alium omittere, vel excludere velle quando verum sit? 449. 35.
Casus cuiusdam miseri Commendatarij refertur, qui cum suis Indis sodomitabatur. 514. 49.
Casus cuiusdam Religiosi liberè concionantis, in quo Auctor fuit consultus, refertur. 932. 18.
Casus de facto pendens super renuntiatione cuiusdã officij facta in favorem Carmelitarum discalceatorum, & docta iuris allegatio in hac causa scripta à D. Ioan. Bapt. de la Rea, refertur. 1073. 116.
Casus omissus remanet in dispositione iuris communis, & cum eo disponens se conformare videtur. 293. 81.
Casus notabilis refertur, in quo Auctor fuit Fiscalis, circa quasdam Commendas, & pensiones provisas à D. Ioanne Borgia Gubernatore Novi Regni Granatensis. 293. 85.
Casus Limæ oblatus, & decisus refertur super concessione plateę publicæ á Prorege ad domum faciendam privato concessæ. 1031. 77.
Casus Limæ contingens circa residentiam cuiusdam Præbendarij, qui simul erat Cathedraticus Primarius Iuris Canonici refertur. 783. 31.
CATHECHISTA Indorum novem proprietates habere debet, ad lucrifaciendas animas eorum, ex P. Ioã. Busæo, & brevis illarum narratio. 840. 40.
CATHEDRATICVM Episcopis olim præstari solitum, quid sit, & quo iure introductum? 874. 40.
CATHOLICI Hispaniæ Reges præcipuam curam, & sumtus in fidei defensione impendunt. 103. 21.
CATVLLI locus denaris extra legitimum Hymæneum agens, expenditur, & exponitur. 310. 30.
CAVSA grauis spolij Episcopi Guadalaxarensis, cũ Decano, & Capitulo eiusdem Ecclesiæ, refertur. 724. 37.
Causa naturalis, & origiaalis cuiuslibet rei considerari debet. 484. 21.
Causa gravis, & in qua censetur electa industria personæ, non facilè delegatur, nec transit ad successorem. 299. 38.
Causa, quæ sua sit committere Episcopis dispensationem illegitimitatis quo ad Ordines, ob titulum, & doctrinam Indorum, suadet etiam, ut ad Curata ipsorum habenda cùm eisdem dispensari possit. 855. 30.
Causa quælibet iusta, & legitimi impedimenti excusat à non residendo. 783. 37.
Causa una ubi alteri præiudicat, transit instantia. 594. 81.
Causa cœpta super statu hominis durat etiam mortuo eo, propter emolumentum successionis. 594. 76.
Causa iusta semper præsumitur in rescriptis, & decretis Principis. 351. 58.
Causa ex suis effectibus cognoscitur. 385. 28.
Causa iusta, ut Princeps, revocare, vel auferre possit perse concessa, qualis esse debeat? 563. 70.
Causa magis propinqua debet attendi in remunerationibus. 353. 73.
Causa cognoscitur per effectus. 604. 38.
Causa qualibet criminalis, maior est quacunque civili. 981. 5.
Causa in propria non iudicat Episcopus, & id tantùm licet Principibus superioribus. Et Breve, quod super hoc impetravit Ecclesia Limana. 786. 56.
Causa finalis rescripti si falsa sit, aut incerta, deficit eius dispositio. 352. 59.
Causa finalis, quæ esse censeatur? & plura de ea. 353. 71.
Causa prima influit magis in causatum. 353. 72.
Causatum non potest habere plus potentiæ, quàm causa. 454. 11.
Causarum usus longævus potest allegari pro iure. 371. 77.
Causas Fiscales, vel in Audientijs Regijs iam introductas, ad se attrahere, vel avocare non poterit iudex generalis bonorum defunctorum, & quare? 994. 26.
Causa semel coram Principe introducta, inferior Iudex de ea amplius cognoscere nequit. 995. 28.
Causæ impulsivæ defectus dispositionem, aut concessionem non infringit. 353. 79.
Causæ Indorum, & miserabilium personarum videntur esse propriæ ipsius Regis, cum sub eius tutela positi sint, & insignis locus Petri Gregor. ad hoc. 990. 33.
Causæ concernentes ius patronatus Regium, ad Regios iudices, & Tribunalia spectant, & num. seqq. 645. 25.
Causæ commendarum ultra mille ducatos, etiam hodie ad Regium Senatum remittendæ sunt, citatis partibus, & facta testium publicatione, & litis intra sex menses conclusione. 573. 7.
Causæ etiam spirituales, & inter Ecclesiasticos, ubi agitur de merè possessorijs, solent à iudicibus secularibus, præsertim supremis, cognosci. 666. 38.
Causæ etiam maiores Episcoporum olim in Hispania coram Episcopis Comprovincialibus tractari, & terminari solebant, nullo ad Romanam Sedem recursu permisso. 713. 36.
Causæ omnes fori Ecclesiastici in prima instantia pertinent ad Episcopos, & Ordinarios locorum. 708. 1.
Causæ arduæ, & magnæ, plures, & maiores iudices requirunt, & magno animo sunt iudicandæ. 574. 12.
Causæ omnes, quę debent per Summum Pontificem expediri, ratione dificilis accessus, per Episcopos expediri permittuntur. 677. 39.
Causæ super Commendis Indorum in non exceptis, iure communi regulantur. 586. 1. & olim indistinctè apud Regias Indiarum Chancellarias agitabantur, & terminabantur. 571. 1.
Causæ, quæ Regium Fiscum, vel patrimonium concernunt, coràm secularibus fisci iudicibus agitandæ sunt. 644. 24.
Causæ aliquæ referuntur super donationibus Episcoporum ægrotantium, & qualiter in illis definiẽdis variatum sit. 734. 134.
CAVTELAE quo plus, ibi plus fraudis esse solet. 1068. 75.
CELERITAS in approbatione personarum reprobaturá iure. 1046. 33.
Celeritas, & ira impediunt recta consilia. 1046. 34.
CENSVS, sive annui redditus, qui in Hispania frequentabantur, agriculturam, & commercia minuunt, & otia augent. 125. 113.
Census, subsidij, vel alterius præstationis debitor, ratione aliquorum fructuum, implet eos relin-

quendo

quendo pro pensione. 290. 62.
CENSVRAS Bullæ in Cœna Domini quando incurrant iudices seculares, qui de causis decimalibus cognoscunt? 630. 39.
CESSANTE ratione legis, cessare etiam debet eius dispositio. 466. 51.
CESSIONARIO competere actiones, quæ cedenti competunt, quatenus verum sit? 950. 23.
CHARITAS bene ordinata petit, ut sibi quisq; magis quàm alijs prospicere debeat. 427. 79. & 519. 107. & ubi non est, non est iustitia, & debet incipere à se ipso. 47. 33.
Charitativum subsidium quid sit? & quando, & quo iure Episcopis debeatur. 874. 39.
CHASMA quid propriè significet? 175. 39.
CHASQVIS apud Indos Pervanos qui, & unde dicti, & de Mexicanis, & qualiter hodie currant. 94. 12. & seqq.
CHIAPENSIS Episcopus scripsit tractatum contra Commendas Indorum, & de earũ damnis. 266. 9. & quod eius obiectiones non habent locum in novis & reformatis commendis. 267. 17.
CHILENSI in Regno servitium personale exercẽt Commendatarij Indorum, licet illud pluries reformari iussum fuit. 4. 15.
D. CHISTOPHORVS Moscosus Regij Fisci in supremo senatu Patronus, & eius docta iuris allegatio laudatur. 756. 35.
CHRISTVS non anteà Apostolos misit ad Evangelizandum, quàm eos linguarum dono illustraret. 801. 77.
Christus Dominus Apostolis, quos ad prædicandum mittebat, omne temporale lucrũ vetabat. 837. 40.
Christus Dominus Petro, *oves meas pasce* dixit, non alijs pascendas committe. 699. 22.
Christum tangere apud Lucam, c.6. est fideliter credere. 131. 31.
Christianus vetus, ut quis dici possit, quid aliqui requirant. 252. 85.
Christianus censendus non est, qui non salva religione, & pietate Remp. administrat. 140. 6.
D. CHRYSOSTOMVS, quid sentiat de electione monachorum ad Episcopatus? 685. 17. Et eius verba de iustificatione, & utilitate præstationis tributorum ad sustentationem Principis, & magistratuum, & defensionem Reipublicæ. 158. 80.
CICERO graviter Antonium accusat, quod eius literas aperuisset. 98. 39. Eius elegans locus contra eos, qui ex alieno damno lucrum parant. 9. 16. Epistola insignis ad Quinctũ fratrẽ Proregibus commendatur. 1015. 23. Eiusdem querela de Apio ob id quód in Proconsulatu Ciliciæ perseveravit, postquam intellexit in eo à Cicerone sibi esse successum. 1034. 8.
CITATIO non requiritur ad tollendos Indos, qui excedunt numerum tituli, vel matriculę. 578. 59.
Citatio, & condemnatio, vel sententia declaratoria, an requiratur in delictis notorijs, ubi constat reum nullam excusationem habere? 565. 88.
Citationis necessitatem in aliquibus causis excusat consuetudo. 578. 60.
Citari an debeant homines de plebe, ubi inter duos magnates est lis super iurisdictione, vel super beneficio? 579. 61.
CIVITAS, ut aliqua sit, quoad spiritualia, requiritur consensus Pontificis, quoad temporalia sufficit Imperatoris, vel Regis. 665. 24.
Civitates omnes non est opus, ut præcisè proprium Episcopum habeant, & earũ curandarum, & hoc titulo insigniendarũ potestas apud secula: è Principẽ independenter à Summo Pōtifice residet. 665. 23.
Civilis, & sociabilis hominum vita est perfectissima, & Deo gratissima. 208. 9.
Civi nulla maior iniuria irrogari potest, quàm si à civitatis honoribus, & muneribus excludatur, ex Arist. 258. 26.
Civitas secundùm D. Thom. tunc est perfecta, cùm singuli cives mutuò se iuvant. 31. 56.
Civitatis definitio, ex Arist. & Cicer. 208. 11.
Civitatis aut villæ titulum alicui oppido Proreges concedere non possunt, & quare. 1031. 80.
Civitas regulariter dici, & appellari non potest ea, quæ Episcopatum non habet. 665. 21.
Civitas, vel Ecclesia destructa, non potest reędificari, vel restaurari sine nova licentia. 879. 17.
Civitas ad Episcopalem sedem erecta, an debeat palatium facere pro Episcopo? 665. 22.
Civitas quælibet habens merum Imperium, & Magistratuũ nominationẽ, potest dici provincia. 663. 4.
Civitas est principalissimũ eorum, quæ humana ratione cōstitui possunt, ex D. Thom. & quare? 208. 10.
Civitatum Indiarum iudices ordinarij, quos *Alcaldes* dicimus, & decuriones, & capitula, cur, quando, & qualiter in Indijs creari cæperint? 992. 2.
Civis pro Rege, & Regno debet se exponere periculo vitæ, sicut manus pro capite. 497. 38.
CLAVDIANI Carmina de bello Scythico servorũ. 38. 118.
CLAVSVLA, *Non obstantibus*, maximè iuncta cum illa, *Motu proprio*, derogat dispositioni conciliari. 623. 24.
Clausula decreti irritantis ligat Papam. 636. 22.
Clausula generaliter loquens, aut disponens, generaliter est intelligenda. 922. 90. (131.
Clausula, quòd *fiat iustitia*, nō tollit iuris ordinẽ. 522.
Clausula testamenti Elisabethæ Reginæ Chatolicæ refertur. 620. 5. (936. 55.
Clausula præcedens sequentes explicat, & modificat.
Clausula conscientiæ onerativa, sive *super quo conscientiam tuam oneramus*, excludit omnem exceptionẽ ab actu in vim eius facto, & inducit liberã voluntatẽ delegati, & alia plura de ea. 859. 56. & 334. 11.
Clausula in fine posita, debet referri ad omnia præcedentia. 451. 48.
Clausula amobilitatis ad nutum, solet etiam aliquãdo apponi in beneficijs perpetuis, ad magis in officio continendos provisos, & verba notanda Navarri ad hoc. 795. 32.
Clausula *cum libera* limitatur in permissis, & circa permissa, & non extenditur ad ardua, aut specialiter prohibita. 375. 16.
Clausula generalis in fine adiecta, ampliat, & declarat: aliàs antecedentes, magis strictè loquentes. 922. 86. (373. 2.
Clausulæ multiplicatæ, aut insolitæ, lites generant.
Clausulæ constituti, reservationis ususfructus, & similes, solent, operari translationem possessionis, & dominij. 730. 89.
Clausulæ decreti irritantis quanta sit vis, & quód est sicut fulgur ad destruendum quidquid in contrariũ factum invenitur. 304. 83.
Clausulæ constituti, reservationis usufructus, & aliæ similes, ubi adijciuntur in donationibus Episcoporum, eas suspectas reddunt. 730. 90.
Clausulæ quæ de stylo Notariorum adijciuntur, sunt damnosæ, & abolendæ, & non supplent defectum voluntatis, obreptionis, & subreptionis. 547. 64.
Clausulæ ex certa scientia, motus proprij, & similes,

non sufficiunt ad sustinendam confirmationem in praeiudicium tertij. 549. 63.
Clausulae, quae apponi solent de stylo tabellionum, parui faciendae sunt. 350. 46.
CLEMENTIS Alexandrini,& aliorum Patrum verba referuntur,de modo, quo se debet habere Praedicator, dum moratur inter infideles. 840. 47.
CLERICI ad senatus & Cancellarias Hispaniae admitti solent, in Indijs nunquam vel rarò, & quare. 972. 42. Et an licitum sit, quod his muneribus fungantur? & iura & Auctores qui de hoc agunt, ibid. num. 44.
Clerici actionibus secularibus,& praesertim militaribus, se immiscere non possunt. 309. 16.
Clerici qualiter ab operatione, seu negotiatione metallorum prohibiti sint per schedulas Regias, quae referuntur,& quare? 154. 55. & seqq. & quid faciendum, quando haereditario iure in argenti fodinis, & earum instrumentis succedunt? 155. 62.
Clerici incorrigibiles possunt compesci à potestate seculari, data suorum Praelatorum desidia, & schedula Regia, quae hoc declarat. 936. 66.
Clerici committunt crimen laesae Maiestatis, etiam contra suum Principem secularem, ex opinione multorum, qui referuntur. 933. 27.
Clerici minorum ordinum an à Commendis Indorũ arceantur? 309. 20.
Clerici ab omnibus actibus, in quibus humanus sanguis effunditur, abstinere debent. 154. 58.
Clerici appellatione venit Regularis Curatus. 833. 69
Clerici, ut removeantur à successione commendae, debent esse subdiaconi,& quid de tonsuratis beneficium habentibus, si illud dimittere velint? 412. 80.
Clerici minorum Ordinum beneficiati, vel habitum deferentes, & Ecclesiae inservientes, fori privilegio, etiam hodie gaudent. 309. 21.
Clerici excluduntur à successione Commendarum, & frequenter à maioratibus,& semper à feudis ex pacto, & providentia,& quare? 442. 73. Et quid si adest consuetudo in contrarium, ibid. n. 74.
Clerici etiam valdè divites, stipendia sibi signata ob ministeria spiritualia, quae exercent, percipere possunt. 871. 15.
Clerici divites, qui, quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium committunt. 871. 17.
Clerici de iure cõmuni testari, non poterant de bonis intuitu Ecclesiae quaesitis, sed hoc consuetudine abolitũ est,& quód valeat talis cõsuetudo. 722. 11.
Clerici, etiam data consuetudine, pro criminalibus coram laicis conveniri non possunt. 798. 49.
Clerici sunt vassalli Principis secularis, in cuius terris degunt,& qualiter ei fidelitatem,& obedientiã debeant? 932. 26.
Clerici ad doctrinas Indorũ praesẽtari non debẽt, qui sint propinqui commendatariorũ,& quare? 513. 40
Clerici pro Magistratu seculari, quem gerunt, an, & quatenus visitationi,& syndicationi iudicum secularium subijciantur? 1002. 16.
Clericorum decedentium bona, laicis haeredibus relictis, fori privilegiũ amittunt, secus si Clericis, aut pijs operibus. 995. 33.
Clericorũ decedentium spolia Ecclesiae applicantur, ubi de eis testari non possunt. 738. 4.
Clericorum, etiam primae tonsurae bona, cuiuscunq; generis, pater usumfructum non habet. 411. 14.
Clericos, etiam pro criminibus laesae Maiestatis, non posse puniri per iudices seculares, multi Auctores tradunt, qui referuntur. 930. 10.
Clericos ad Episcopatus, & quaelibet alia beneficia Ecclesiastica ex naturalibus,& provincialibus eligi debere, ius canonicum saepissimè monet. 842. 12
Clericos, etiam inquietos,& seditiosos per potestates laicas compesci, aut banniri non posse, qui tradunt? 930. 9.
Clericis, Monachis, aut Monialibus pro tempore, quo vixerint, benè possunt aliquae pensiones, vel subventiones in Commendis Indorum assignari. 309. 22.
Clericis Monachis,& alijs personis Ecclesiasticis cõmendae dari pluribus schedulis prohibentur, quae referuntur. 308. 14.
Clericis secularibus Indiarũ nulla, vel pauca praemia manent, si doctrinis Indorũ non fruuntur. 812. 37.
CLIENTI fraudem faciens, lege 12. Tabul. sacer,& ignominiosus erat,& de loco Virgilij. 516. 70.
Clientibus, uti servis utebantur Thessali, & Athenienses,& de nominibus eorum,& vassallis servientis Regni Aragoniae. 269. 37.
Clientelae antiquae & hodiernae, an sint utiles, in dubium vocatur, ob iniurias, quas clientes à suis protectoribus patiuntur. 517. 76
Clientelę, vel patrocinio alterius se cõmittentes, nullam ei in sei psos iurisdictionem, vel vassallaginm tribuunt. 277. 18.
COACTIO Indorum ad metalla gravior quàm ad bellum,& quare. 135. 77. & seqq.
COADUNATIONES Ministrorum diversorũ Tribunaliũ ad negotia expedienda, plus damni, quàm utilitatis afferre solent, & Auctores, qui de eis agunt. 128. 52.
Coeli, & soli patrij mutatio, maximè ad loca intemperata, nocentissima est; & è contrario repetitio saluberrima. 51. 69.
COECHO,& Barateria quid sint, unde dicatur, qualiter probentur,& puniantur? remissimè. 1007. 59.
COGNITIO causarum feudalium,& commendatarum etiam inter Ecclesiasticos, pertinet ad Regem, vel dominum feudi,& eis iurant fidelitatem. 308. 13.
Cognitioñ per viam violentiae non dari Regalibus Audientijs in causis Cruciatae, qui asserant? 905. 28.
Cognitio, an quis sit iudex? debet praecedere omne exercitium iurisdictionis. 575. 26.
Cognitio causarum Regij patronatus Indiarum per Regales Cancellarias, praesumtã quandam approbationem Sũmi Pontificis habere videtur. 646. 34.
COLCHORUM in urbe tercẽtũ nationes coadunatae sunt, totidem diversas linguas habentes. 227. 32
COLLATERALES, deficientibus liberis, admitti solent in successione maioratus, & emphyteusis. 429. 95.
COLLATIO beneficij facta ei, qui idioma plebis sibi commissae non callet, ipso iure est nulla, nisi statim illud discere possit. 801. 85.
Collatio perpetuum titulum praebet. 795. 31.
Collatio facta, spreta expectativa, an,& quando sit ipso iure nulla? 346. 11.
Collatio beneficiorum solis Episcopis regulariter reservatur, vel Vicarijs, quibus ipsi, id specialiter concesserint? 767. 32.
Collatio Episcopatuum,& aliarum Praebendarum,& beneficiorum Indiarum, qualiter fiat, & quód laici, etiam Reges, sunt eius incapaces. 647. 39
Collationem praebendarum, vel beneficiorum, quis faciet in Ecclesia vacante, cuius capitulum non est formatum, vel in uno remansit? 767. 35.
Collationes praebendarum, & beneficiorum Indiarũ non sunt liberae, sed necessariae,& quare? 767. 33.
COLLECTA si imponatur in locum servitij personalis, foeminae eam praestare non debent. 49. 54

Collectæ, tributa, & aliæ impositiones à iure gentiũ originem habuerunt. 159. 11.
Collectores Apostolici in Hispania non solùm colligunt spolia Episcoporum decedentium, sed etiam fructus sedis vacantis. 754. 23.
Collectores Apostolici, quòd in spolijs, & vacantibus Indiarum Occidentalium, non admitterentur, qualiter cautum fuerit? & plures schedulæ de hoc agentes. 740. 26.
COLLEGIA ad educandos, & instruendos filios *Caciccorum* plures schedulæ erigi iubent, quæ referuntur. 240. 60. Et qualiter ea probent Acosta, & alij num. 62.
Collegialibus maioribus, & Cathedrarijs universitatum, fori minus expertis, magistratus decerni solent, & plures ex illis brevi tempore in maximos senatores evadunt. 967. 11.
Collegium licèt retineatur in uno, is tamen solus non potest obire munia toti Collegio concessa. 767. 36.
Collegio, vel communitate aliqua destructa, vel reformata, eius bona, tanquam vacantia, fisco applicantur. 616. 40.
Collegialiter ubi plures coadunantur, unusquisque unam tantùm vocem, seu votum habet, & maior pars, votorum prævalet. 688. 44.
COLONI adscriptitij, quibus modis fieri, & acquiri possint? 16. 37. Et qualiter eos diffiniat D. Augustinus. 14. 21.
Coloni Thracenses, qualiter à tributis liberarentur. 142. 29.
Coloni, & adscriptitij novis, & violentis servitijs onerari non possunt. 6. 27.
Coloni partiarij qui sint, & Auctores, qui de illis agunt. 13. 16.
Colonias plures solebant Romani in Provincias debellatas mittere, & plura de eis remissivè. 111. 33.
COMAM qui delicatè nutriunt, pexunt, & crispant, effœminati censentur, & semper notati sunt etiam à Poetis, & Ethnicis scriptoribus. 220. 38.
D. COMES de la Roca apud sereniss. Venetorum Remp. legatus ordinarius citatur, & laudatur. 979. 91.
D. Comes de Nieva, & alij Commissarij qualiter in Peruvium mandati fuerint, ad tractandum de perpetuitate commendarum, & quid egerint. 598. 8.
D. Comes del Villar Prorex Peruanus quid scripserit circa decimas Indorum, & quod responsum accepit. 194. 32.
Dom. Comes de Castrillo. D. Garsias de Haro & Avellaneda supremi senatus Indiarum Præses laudatur, & qualiter Capitulo Toletano Frãciscanorũ virtute Regiæ delegationis interfuerit. 913. 24.
COMMENDA pluribus data pro indiviso, quo modò inter eos dividenda sit? 384. 19.
Cómenda uxoris, si in mariti capite expedita fuerit, an censeatur nova, vel antiqua? & lites super hoc motæ. 482. 4.
Commenda non potest dari ijs, qui alias habent, & de schedulis huius prohibitionis. 315. 80.
Cõmẽdatarij nõ debent residere in municipijs suorũ Indorũ, sed in urbe proxima, quæ illius provinciæ caput sit. 526. 7.
Commendatarij perpetui potiùs officient, quàm proficient conversioni, & reductioni Indorum, & alijs, quæ referuntur. 607. 98.
Commenda alicui ob culpam ablata, si eidem posteà restituatur ex indulgentia principis, an nova, vel antiqua censenda sit? 567. 101.
Commenda, ut quis ob culpam privari possit, prius debet de ea audiri, & convinci. 565. 84.
Commendatarij, an ex sola consequutione commendæ, nobiles efficiantur? 505. 114.
Commendarum antiqua forma, Indorum libertatem infringebat, & alia damna eis inferebat, & ideó prohibita fuit. 266. 8.
Cõmendarum expectativæ dantur ob benemerita, & ideò facilè revocari, aut alterari nõ debent. 357. 19.
Commendarum causæ cur supremo Consilio reservatæ fuerint? 573. 9.
Commendarum in concessione quatenus Prorex dicatur gratiam facere? 376. 26.
Commendas tribuens immeritis, peccat, & tenetur ad restitutionem. 333. 7.
Commendarum beneficialium formam, & amobilitatem ad nutum, plures schedulæ ostendunt, quæ referuntur. 793. 12.
Commendarum ius, & Commendati Indi, quamvis pignorari non possint, tributa, ex illis percipienda, possunt. 400. 19.
Commendare verbum interdũ significat idem, quód deponere, & frequentius aliquem commendatum habere, & in suam fidem, & tutelã accipere. 268. 5.
Commendatarij hodiè non curant de doctrina spirituali Indorum, sed solvunt Parrocho stipendiũ, & ut is munus suũ benè impleat, curare debét. 512. 31
Commendatariorum cura circa Indos sibi commendatos, qualiter hodiè practicetur? & de schedulis, quæ de ea agunt. 513. 38.
Commendas Indorum benemeritis provinciarum Novi Orbis dari debere, plures schedulæ, & Auctores testantur, qui referuntur. 281. 58.
Commendarum natura, & bona administratio unitatem desiderat, & divisionem refugit. 405. 63.
Commendatarius, qui vocatus ad præstandum servitium militare, quod debet, illud detractat, Cõmenda privari debet. Et schedulæ, quæ id disponunt. 501. 73.
Commendatarij Indos suos gravantes, aut vexantes, privari Commendis possunt, & ad restitutionem damnorum tenentur, & quare? 514. 55.
Commendas in beneficijs semper damnosas fuisse experientia monstravit. 795. 27.
Commendarũ una tantùm successio permissa fuit, & qualiter in Nova Hispania quatuor vitæ induci cœperint? 419. 8.
Cõmẽdatarij nihil á suis Indis præter tributa taxata petere possunt, & sched. quæ id disponit. 519. 101.
Commenda, ubi semel à Prorege alicui confertur, iã vacare desinit, & expectativã non recipit. 322. 27.
Commendarum divisio, & in exteros, & alienigenas Indiarum collatio cessabit, inducta earum perpetuitate. 605. 69.
Commendarum, & commendatariorum nomen nõ est improprium, & unde originem traxerit? 265. 3.
Commenda ubi alicui datur propter merita, ea præcedere debent, & non de futuro sperari. 341. 90.
Cõmendarum perpetuitatis tractatio qualiter fuerit tempore pro Regis D. Francis. à Toleto, & posteà suscitata, & numquam resoluta. 598. 11.
Commendatarij iniurias inferentes suis Indis sempergraviter castigantur in Regio Limano Conventu, & in supremo Indiarum senatu. 517. 86.
Cõmendatarij Ordinũ militariũ non tenentur sequi Regem ad bellum cuntè proprijs expensis, si reditus commendarum ad id non sufficiunt. 502. 85.
Commendatarij licitè possunt percipere tributa ab Indis procura, & tuitione eorum. 510. 13.

Commenda, quæ per delictum amissa prætenditur, quãdo á Principe cõferri posit, remissivè. 321. 15.

Commendatarijs solet dari sedes nobilium, & ut pro debitis civilibus non incarcerentur. 505. 116.

Commendarum largitiones gravitas esse, licet remuneratorias, quædam Regia epistola tradit, quæ refertur. 280. 44.

Commendas parentum morte finitas, eorum liberis denuó conferri, aliquæ schedulæ prohibent, quarũ durities notatur. 601. 36.

Cõmenda si plures tributarios habere comperiatur, quàm tempore concessionis expressi fuit, an possit Gubernator de illis disponere? 379. 63.

Cõmendatarij Indorũ hodie titulum legitimũ habét, & alijs titularijs perpetuis æquiparantur. 281. 54.

Commendatarijs si iurisdictio simul cum perpetuitate commendarum concedatur, multa bona sperari possunt, quæ recensentur. 604. 66.

Commendatarijs quando soleat in supremo Indiarũ consilio concedi, aut denegari supplementũ, quod petunt ratione impensarum, & aliarum contributionum? 369. 49.

Commenda, quæ datur in remunerationem servitiorum, an sit gratia, vel contractus? 376. 28.

Commendati, & Recõmendati, vel Affidati, qui dicãtur, & quare in Regno Neapolitano? 266. 7.

Cõmendarũ successio ante provisioné D. Imp. Caroli V. à quibusdã Gubernatoribus admitti cœpit. 419. 3.

Cõmendarum concessio, & successio in nõ expressis, iuxta earum naturam iudicari debet. 405. 64.

Commendarum onera, & servitia melius per viros, quàm per fœminas expediuntur. 462. 14.

Commendas redintegrari, & reuniri plures schedulę iubent, & quare? 285. 5.

Cõmenda ex voluntate concedentis bené dividi potest, & natura sua omni respectu dividua est. 383. 9.

Commendatarius, ubi partem alij manu sua dare iubetur ad alimenta, pensio designatur, nisi alia verba, aut coniecturæ contrarium suadent. 386. 44.

Cõmendarũ successioné lex, quæ induxit, potest videre correctoria, & extraordinaria, & quare? 477. 40.

Cõméda nulliter data, vel iuris ordine prætermisso, confirmari potest, si causa subsequatur, per quam, etiam non data, denuo dari deberet. 342. 100.

Commendarum, ut & feudorum resolutio, & privatio, an & quatenus favorabiliter accipienda sit, & odium rationabile contineat? 555. 8.

Commendatarij seculares, & Ecclesiastici, temporales, & amobiles, non habent titulum. 280. 49

Commendarum venditionem, & omnimodam alienationem graviter prohibent plures schedulæ Regiæ, quæ referuntur. 399. 6.

Commendam concedens, habito respectu ad quantitatem, videtur velle, quód ea integré præstetur. 367. 27.

Commendarum in distributione Proreges, & Gubernatores debent esse fideles dispensatores, tam in modo quàm in tempore. 340. 76.

Cõmendatarij, ut tributa Indorũ sibi commendatorum iuste percipiant, quid facere debeant? 512. 27.

Commendarum in titulis etiam hodiè apponuntur clausulæ de curanda salute spirituali, & temporali Indorum. 513. 39.

Commendarum conferendarum brevis, & ordinaria forma. 373. 1.

Commendarum ordinariam formam, & naturam Rex, & eius Vicarij bené possunt alterare, tempore quo eas concedunt. 374. 7.

Commenda, ubi conceditur pro diviso, unusquisque habebit partem sibi asignatam, sed sine Indorum damno. 384. 21.

Commendatarij nulla opera rustica, servitia, vel victualia à suis Indis recipere possunt. 519. 103

Commendatarius pro servitio militari, quod præstat ex natura, & obligatione feudi, non potest de rigore iuris aliquam mercedem, vel novam remunerationem petere. 504. 103.

Commendatarij possunt revocare Indos sibi commẽdatos, fugientes, aut alibi commorantes. 604. 68.

Commendatarij Indorum iusté prohibentur servitia personalia ab eis exigere. 5. 23.

Cõmédatario, cui detrahitur tertia pars cõmédę sibi asignatæ, in alia eadé pars suppleri debet 542. 10.

Commendatarijs Indorum, quæ onera iniungantur, remisivé. 267. 15.

Cõmendas vacantes per remutationem spontaneam, & absolutam posidentium, an Proreges conferre posint? 324. 46. & seqq.

Commendatarij, ut & feudatarij, proprijs expensis ad iussum, & servitium Regis militare debent, & schedulæ de hoc agentes. 498. 49. & seq.

Commenda, ubi alicui confertur, an alter a Prorege simul nominari posit, qui post illius obitum in ea succedat? resolvitur negativé. 322. 26.

Commenda in totum amittitur ex crimine læsæ Maiestatis à patre commisso, etiam in præiudicium filiorum, & quare? 557. 24.

Cõmendatarijs non est facilé permittendum, ut onus residentiæ, quam facere debeant, excusent, ponendo substitutum, vulgô *Escudero*. 527. 17.

Cõmendas renunciatas non posse à Proregibus provideri, quædã leges Indiarũ decidere videtur, quæ referuntur, & explicantur. 325. 53. 61. & 66.

Commenda quamvis filio nõ imputetur in legitimã, an imputari posit, quód pater erogavit pro ea cõsequenda, vel defendenda? 405. 66.

Commendare nihil aliud est, quam dare. 793. 10.

Cõméda, an dari posit per Gubernatores ei, qui defectũ meritorũ pecunia supplet, Regijs arcis inferenda? & casus, qui super hoc de facto contigit. 342. 103.

Commendatarij, an gaudeant privilegijs nobilium? remisivè. 401 27.

Commendatarij non possunt pro debitis civilibus incarcerari. 401. 26.

Cõmendas duas, vel plures habens in diversijs provincijs in qua earum residere teneatur? 537. 120.

Commendarum in titulis, earum onera exprimenda sunt, & de schedulis, quæ id probant. 494. 10.

Cõmenda, ubi dividi cœpit ex volũtate Principis, antiquã naturã hac in parte mutare videtur. 383. 16.

Cõmenda si ab initio duobus insolidum concessa sit, datur inter eos ius accrescendi. 387. 47.

Commendarũ, & similium rerũ ius inutile esset, si nõ posset quis de earum fructibus, saltim pro tempore vitæ suæ adlibitum disponere. 402. 40.

Cõmenda si cum persona filij finiatur expensæ factæ pro ea consequenda, ei non imputantur. 406. 71.

Commendas filiorum in potestate, in Regno Peruano, patres administrant, & earũ usumfructum sibi vendicant. 413. 33.

Commendatarij Indorum moderatis tributis, vel servitijs contenti esse debent. 5. 19.

Commendarum tituli aliquando sub Regio nomine, & sigillo expediri à Proregibus solent, vulgò *Por Don Felipe*. 300. 49.

Commendas in titulum maioratus concessas, aliquãdo Rex confirmavit, & quare? 375. 17.

Com-

Commenda, ubi multum crescit propter beneficium specierum, ferre debet commendatarius eius impensas,& contributiones. 368. 47.
Commendatarius pro damnis, quæ intulit Indis, an, & quando impleat, relinquendo aliquid ad conversionem,& doctrinam eorum? 520. 114.
Commenda, etsi propter legis prohibitioné non possit dividi, ubi tamen Princeps eam divisim concedit, dispensare videtur. 383. 15.
Commenda, vel feudum ex providentia nullam recipit testamentariam dispositionem, sicut nec alienationem inter vivos,& quare? 422. 31.
Cõmendarũ, super abrogatione, vel cõtinuatione sæpè,& variè actũ & provisum fuit,& quarè. 266. 10.
Commendatarij Indorũ, dicuntur vulgó *Encomenderos*,& quare? 266. 6.
Commendatarijs absentibus, vel impeditis, in Regno Peruano semper conceditur, ut iuramentum fidelitatis possint facere per procuratorem. 504. 101.
Commenda, vel feudum ipso iure amissum,& domino apertum, si rursus delinquenti concedatur, novum censetur. 567. 103.
Commenda ob delictum alicui ablata, & mox restituta, in dubio, ut antiqua, non ut nova reddi videtur,& quare? 568. 105.
Commendam inæstimatam benè potest mulier nubens in dotem assignare, ad matrimonij onera sustentanda,& idem in feudo, & maioratu. 403. 46.
Commendatarij intra triennium uxores ducere debent, & domos construere, & arbores plantare, & quare?& schedulæ, quæ id præcipiunt. 526. 4.
Commendarum evictarum ratione Princeps, quid præstare debeat,& quid in feudis? 371. 68.
Commendarum causæ, quæ reditus annuos mille ducatorum non excedant, in Regijs Indiarum Cancellarijs audiri,& terminari possunt, non obstante lege de Malinas per noviorem schedulam, quæ refertur. 573. 6.
Commendatarij sæpè in Provincia Peruana, & alijs vocati sunt ad bella hostiũ in terra,& in mari propulsanda,& referuntur exempla. 500. 61.
Commendatarius, an possit à suis Indis vocari in ius, sine venia? 519. 109.
Commendatarijs strictè prohibitum est, oppida Indorum sibi commendatorũ incolere, imò & ingredi,& quare?& de schedulis, quæ de hoc agũt. 526. 8.
Commendandi facultatem, quód Proreges, & alij subdelegare non possint, aliquibus schedulis cavetur, quæ referuntur,& qui eorum vices hac in parte suppleant. 300. 39.
Commenda, si à Rege in curia alicui conferatur,& alteri in partibus á Prorege, illius collationis ignaro, quis præferri debeat? 360. 34.
Cõmendatarij debent regulariter per se ipsos præstare servitia militaria,& non per substitutũ. 502. 89.
Commendarum originem, historiam, & reformationem, quæ schedulæ,& Auctores referant. 267. 16.
Cõmendatarij solùm curant, ut sibi plurimi Indi Cõmendentur, non auté de eorũ spirituali,& tẽporali salute,& insignis locus Plauti contra eos. 514. 54.
Commendatarios bene meritos,& ob extinctionem, vel magnam diminutionem Commendarum in egestatem deductos, Princeps novis beneficijs iuvare debet. 371. 78.
Commendatarius cúm pensionem debeat respectu certorum fructuum, magis speciei, quàm quantitatis debitor esse videtur. 290. 59.
Commendatarij perpetui magis pugnabunt pro salute,& conservatione Indorum, quàm temporales,& quare? 603. 51.
Commendarum lex,& natura, pendet ex mera voluntate Regis. 328. 77.
Commendarum causas, & conquisitorum Indiarum remunerationem plures schedulæ Regiæ,& plures etiam Auctores probant, qui referuntur. 273. 81.
Commendatarij factum, sive negligentia in non implenda conditione potestativa, sibi tẽpore concessionis adiecta, an præiudicet eius successoribus á lege vocatis? 379. 54.
Commendarum in Ministros interdictio, quibus rationibus nitatur? 314. 68.
Commendatarij perpetui non iuvabunt, sed potius turbabunt servitia personalia Indorum. 607. 96.
Commenda si alicui detur, extracto aliquò numero Indorum, Regi, vel alteri applicando, qualiter cõputatio ineatur? 385. 30. (tur. 296. 1.
Cõmendas Indorum, qui conferre possint, recensen-
Cõmendatarij, & alij feudatarij an solùm intra provinciam ad servitium militare teneantur, vel etiã extra provinciam? 499. 58. & seqq.
Cõmendatarij licèt hodiè sint relevati a cura doctrinæ spiritualis Indorum, debent tamen in politicis, & temporalibus eos instruere, & defendere,& in omnibus veluti parentum loco esse. 512. 32.
Commendam, & feudum potest filius acceptare, & patris hæreditatem repudiare. 422. 28.
Commendatarius, vel feudatarius, si ingruente bello vellit commendam, vel feudum, relinquere, vt ab eius onere excusetur, audiri non debet. 502. 83.
Commendatarij Indorũ in servicio personali exigẽdo, præscriptione tueri non possunt. 6. 29.
Cõmendarũ de extinctione,& resolutione, qui specialiter agant?& sched. quæ de hoc tractant. 555. 7.
Commẽdam uxoris in persona mariti continuarí, & novã non esse, declaravit, quædam schedula Regia ann. 1552. quæ refertur in alia ann. 1564. 485. 34.
Cõmẽdarũ collatio gratuita esse dicitur, quamvis remuneratoria,& verba schedul. de hoc agẽtis. 542. 8.
Commendatariorum residentia pluribus schedulis strictè cavetur, quæ referuntur. 526. 3.
Cõmendarũ evictioné contra fiscũ petentes, raró audiuntur in supremo Indiarum Senatu. 371. 75.
Commendatarij Indorum solent appellari feudatarij,& quare? 29. 38.
Commenda, cuius cõtemplatione data sit non inspicimus, sed in quem confertur. 409. 4.
Commendarum perpetuitas, sub qua forma olim, & à quibus probata fuerit? 608. 104.
Cõmẽdarum perpetuitas, an pro pecunia Regi oblata concedi possetś fuit in quæstioné vocatũ. 598. 9.
Commendatarijs facilè relinquendi sunt fructus cõmendarum, cum cedant veluti in remunerationé servitij,& pro cultura,& cura. 551. 86.
Commendatarij curare debent, ne adeò malè audiãt apud omnes, ob iniurias Indorum. 517. 75.
Commendarum investitura abusiva, est tituli petitio, & expeditio. 391. 2.
Commendatariorũ curã erga suos Indos, qui Auctores tractẽt,& verba Ioan. Matiẽz. & Acostæ. 509. 3.
Commendarum incõpatibilium optio expressè permittitur in provisione ann. 1536. ubi iunguntur per matrimonium. 449. 33.
Commendarum fructus ubi capiuntur propter pignus conventionale, aut iudiciale commendatarij, debet ei relinqui congrua sustentatio. 401. 25.
Commendatarij Indorum nullum ius in illis acquirunt, sed tantùm gaudium, sive fruitionem tributorum,& schedulæ de hoc agentes. 277. 12.

Commendatarijs legitimè excusatis, non gravatè indulgendum est, ut servitium militare præstent per alium æquè idoneum ad bellum. 503. 96.
Commendatarij, sive Patroni Indorum, nõ debent decimas solvere de speciebus, quas pro tributis Indorũ accipiunt, & de sched. quæ hoc præcipiunt. 202. 33.
Commendatarijs debet relinqui libera nominatio substituti, & ad Gubernatorem tantùm pertinet approbatio. 529. 39.
Commendarum perpetuitas erit inductiva servitij personalis Indorum adeò prohibiti. 607. 90.
Commendatarij, quo respectu dicantur usufructuarij. 286. 11.
Commenda, ut conferri posit, non solum debet vacare de iure, sed etiam de facto. 320. 10.
Commendatarij Indorum non sunt hodiè, nec dici possunt, eorum depositarij, licet olim sic. 280. 48. & 50.
Commendæ successor intra quod tempus, & sub qua pœna debeat comparere ad petendum, sivè ostendendum titulum suæ successionis? & schedulæ de hoc agentes. 426. 65.
Commendatarij Indorum in multis schedulis vocantur feudatarij, & alij, qui commendas non habent, domiciliarij, & quare? 496. 28.
Commendarum actualis apprehensio possessionis cũ titulo, est veluti propria earum investitura. 392. 10.
Commendatarijs magis optabile esset in suis cõmẽdis residere, quàm in carcere, aut exilio. 535. 98.
Commenda ubi duobus, vel pluribus datur, an sit inter eos locus iuri accrescendi? 386. 45. & seqq.
Cõmendarum aliquarũ perpetuitatem Auctor olim probavit, nunc iudiciũ suspendit, & quare? 604. 103
Cõmendatarij tenentur non solũ præliari pro terræ defensione, & pacificatione, sed etiã se ad hoc exercere, & lustrare, & schedula de hoc agens. 494. 11
Commendarum fructus, an sint dicendi industriales, vel naturales, & quid in feudis? 588. 22.
Commenda, quam maritus eligit, cum sua qualitate ad eum transit, vel apud eum manet, & schedula de hoc agens. 485. 35.
Commendas nostras feudis rectis similes facit Matienz. & irrevocabiles esse concludit, & quid sentiat de feudis Cameræ? 560. 49.
Commendatarij respectu utilis dominij, quod apud eos est, posident civiliter, & naturaliter. 396. 47.
Commendas plures habere dici non potest, qui paratus est, unam eligere, & retinere. 447. 10.
Commendas plures non dicitur habere pater, ubi filius succedit in ea, quam ipse pater ob incompatibilitatem reliquit. 458. 46.
Commendatarij Peruani notantur, qui ob quamlibet bellicam expeditionem, cui inter sunt, novas remunerationes prætendunt. 505. 112.
Commendã uxoris licèt marito expediri lex iubeat, ius eius in uxoris capite perseverat. 484. 24.
Cõmẽdarũ plurium cumulatio prohibita est. 488. 53.
Commendarum provisio, quia oppositionẽ requirit, non videtur ad voluntariam iurisdictionem, omnino pertinere. 304. 86.
Commendatarij Indorum ad instar dominorũ vasfallorum Hispaniæ creati sunt, ex Acosta. 273. 79.
Commendam à Rege sibi concessam habens, præferri debet alij, qui virtute alterius rescripti, prius eiusdem possessionem apprehendit. 357. 11.
Commendarum in provisione, omnium oppositorum merita exactè trutinari, difficile est. 336. 32.
Commendatarius satisfacit, si fructus, quos collegerit, relinquat pensionario. 290. 58.
Commendatariorũ curæ salus Indorum iniungitur, & hoc ipsi alijs demandare non possunt. 399. 4.
Commendatarij implent solvendo tertiam partem in Regia arca districtus commendæ, & schedula, quæ id declaravit. 542. 11.
Commendas Indorum qualiter olim Religiosi conferrent? 296. 4.
Commendatariorum præcipuum munus est, Regi fidelitatem iurare, & pro eius, & Regni defensione militare. 493. 8.
Commendatariorum luxus, superbia, & inobedientia timeri potest, si perpetui efficiantur. 607. 93.
Commenda, vel feudum constante matrimonio quæsitum ex successione, vel ex donatione Principis, non communicatur inter coniuges, & quare? 414. 43.
Cõmendatarij tẽporales sunt valdè damnosi Indis, & idem multò magis timeri potest de perpetuis, & iurisdictionem in eos habentibus. 606. 87.
Commendas Indorũ ex consuetudine etiam Indices Ordinarij concedere alicubi possunt. 300. 43.
Commendatarij Indorum, & Barones vassallorum, appellari possunt Patroni, vel susceptores eorum, secundùm Acost. & Callist. Remir. 270. 41.
Cõmendatarius absens sine licentia, vel non rediens transacto tẽpore licentiæ, an sine alia monitione, vel processu Commenda privari possit? 529. 43.
Commendam concedens, semper creditur se conformare cum legibus, quæ de eis disponunt, & maximè cum statutarijs, ac municipalibus. 374. 6.
Commendarum successio licèt in pluribus conveniat cum successione maioratuum, differt tamen in alijs. 429. 92.
Cõmendas vacantes, cum Proreges virtute sui mandati conferre posint, poterunt etiam, quæ per renuntiationem vacant. 326. 55.
Commendatarij arma, & equos habere, & alere, & ad militare servitium semper prõti esse debent. 500. 70.
Commenda, quæ renunciatur ob incompatibilitatẽ cum altera, non acquiritur secundo vocato, sed revertitur ad Regiam Coronam, & in hoc differt à maioratu. 449. 28.
Commenda ubi assignatur cum onere dandi tertiã, vel quartam partem fratri, vel matri, aut etiam extraneo, an videatur induci divisio Commendæ, vel pẽsio assignari, & effectus huius quæstionis? 385. 34.
Commendatarius est veluti proprietarius Indorum, Pensionarius veluti usufructuarius. 286. 9.
Commenda, si alicui adimatur, ob rebellionem, & detur á literi ob benemerita, etsi cesset causa rebellionis, ob hoc benemerito auferri non debet. 59. 100.
Commendas in beneficijs Indorum tolli, & ea perpetua fieri, iam dudum desideravit Matienz. & quare? 795. 29.
Commendatarij multum debent attendere curæ Indorum sibi commissæ. 514. 52.
Commenda simpliciter concessa, omnes eius qualitates activè, & pasivè expressæ videntur. 374. 4.
Commenda, ut & feudo, quis privari solet ob ingressum religionis. 556. 13.
Commendarum, & feudorum ratione cõpetunt omnia remedia possessoria. 586. 5.
Commendatarijs iniungere curam Neophytorum honestum, & conveniens fuit. 509. 4.
Commendam per syncopem dici, quasi comedendam facetè dixit Rebuff. 795. 28.
Commendarariorum ius personale est, & ideo inalienabile. 398. 1.

Commendarum evictio solum præstari debet à Rege, ubi ex facto ipsi ius evincuntur. 370. 65.
Commendatarios officio suo in protegendis Indis nõ de futuros, Dei ope sperandum est. 517. 84.
Commendæ, & feuda, & beneficia admittunt ob dubium litis amicabilem compositionem? 404. 58
Commendæ datæ in remunerationem servitiorum, etiam cum iurisdictione, non possunt tolli, nec revocari. 605. 74.
Commendæ, expectativas litteras habens, & eas præsentare differens, vel negligens, sibi præiudicat, & quomodo? 359. 28.
Commendæ Indorum magis similes sunt donationibus, quæ sub modo, & quare? 280. 42.
Commendæ, an in perpetuum concedi debeant, vel debuerint, antiqua est quæstio. 597. 1.
Commendæ Indorum, cum precipué dentur propter servitia militaria, videtur commendatarius ad hæc suas operas locare. 504. 102.
Commendæ licèt conferantur in remunerationem seruitiorum, non ideó magis favendum est patruo, quàm nepoti. 458. 45.
Commendæ vacaturæ, si alicui dari iubeantur, potest etiam provideri de actualiter vacantibus tempore rescripti. 349. 38.
Commendæ quibus modis finiantur, & ad Regem devoluantur. 555. 5.
Commendæ Indorum dari possunt Equitibus Ierosolymitanis, & de exemplo strenui equitis. D. Raphael Orticij Sotomayor, qui laudatur. 309. 19.
Commendæ aliquoties ex Indulgentia Principis Monasterijs, & Hospitalibus conceduntur. 308. 11.
Commendæ Indorum feudis similes sunt, & usufructui, & emphyteusi, & qualiter inter hæc valeat argumentum. 29. 37.
Commẽdæ ad successionem, si Princeps natu minoré vocet, ignarus alium maiorem esse, deceptus videtur, & casus, qui super hoc de facto contigit. 423. 38.
Commendæ, appellatæ fuerunt olim beneficia Indiarum, & de similibus commendis à iure Canonico cognitis, & earum iure. 793. 9.
Commendæ etiam pro servitijs futuris dari possunt, secundùm Matienz. quod declaratur. 342. 98.
Commendæ ortum habuerunt á Regis institutione, & concessione, & ita ex eius voluntate absoluta pendere videntur. 559. 36.
Commendæ Indorum fœminas ad successionem admittunt. 461. 2.
Commendæ successionis declarationem intra sex menses non petens, illius fructibus privatur, & quę causæ eum excusent? 426. 68.
Commendæ concessio simpliciter facta, intelligitur iuxta formam legis successionis. 419. 10.
Commendæ titulo ultra duo milia argenti pondera cuiquam dari prohibitum fuit, & reliquum in pensiones distribui. 285. 6.
Commendæ omnes, quæ vacassent, iussæ fuerunt in Regis coronam incorporari ann. 1542. sed hoc nõ duravit. 419. 5.
Commendæ novus titulus non est necessarius ei, qui in illa succedit, & schedulę, quæ de hoc agunt. 424. 53.
Commendæ plures, & quidem pinguiores, hodie dari solent Magnatibus, & alijs Nobilibus Hispaniæ, & quod hoc est iniustũ, & dãnosũ, & quare? 282. 61.
Commendæ ad certum tempus, vel ad vitam datæ, sine causa etiam per Romanum Pontificem revocari non possunt. 797. 41.
Commendę, quam filius habet ususfructus, an ad eius patrem pertineat? 409. 1.
Commendæ à Clericis, & Ecclesiasticis possessæ, etiã à laicis sine titulo, per Audientias Indiarum tolli iubentur, in quibusdam schedulis, quæ referuntur, & expenduntur. 576. 29. & 35.
Commendæ, & feudi privatio, vel amissio ob delictũ patris, regulariter non nocet filijs, vel cæteris à lege vocatis. 557. 21.
Commendæ non debent provideri antequam constet de legitima earum vacatione. 320. 1
Commendæ titulus, & possessio, ut intra certum tempus petatur, & apprehendatur, in eius concessione caveri oportet. 394. 27.
Commendæ non possunt dari Hybridis, quos *Mestizos*, aut *mulatos* vocatos, si illegitimi sint, & schedulæ de hoc agentes. 310. 24.
Commendæ, & commendarum reditus, & emolumẽta, an inter coniuges communicentur. 414. 37.
Commendæ concedi solitæ, in perpetuum concessibiles, & alienabiles mansisse videntur. 605. 73.
Commendæ ius cognosci debet, ut sciamus ad quem eius fructus pertineant, & hoc melius expeditur per supremum senatum. 594. 80.
Commendæ Indorum ad Indiarum tutelam ordinatæ sunt, & hæc melius fiet per naturales, quàm per extraneos. 312. 51.
Commendæ Indiarum, qua forma & fine à Columbo, & alijs gubernatoribus antiquitus fieri cœperint? 265. 4.
Commendæ sunt quædam veluti feuda militaria. 410. 12.
Commendæ Indorum à maioratibus in pluribus differunt. 279. 36.
Commendæ, vel feudi pretio comparati litteras habens, alteri præfertur, cui gratuito concessum sit, etiam si hic prius possessionem apprehenderit. 359. 27.
Commendæ in curia vacantes, an possint á Proregibus, vel gubernatoribus provideri? 329. 88. & seqq.
Commendæ concessio facta de Indis, quos aliquis facto functus possidebat, non aliter valebit, nisi novus commendatarius probet, illum possedisse. 380. 68.
Commendæ collatio facta à Vicario Regis, nõ potest esse maioris valoris, quàm facta ab ipso Rege. 360. 42.
Commendæ ob curam salutis spiritualis, & temporalis Indorum præcipué institutæ, & schedulæ de hoc agentes 509. 1.
Commendæ possessio in uno Indo nomine cæterorum sumta, an utilis sit? 395. 33.
Commendæ quam ob causam dividi cœperunt? & de damnis huius divisionis. 285. 4.
Commendæ Ordinum militarium, vel earum reditus, an, & qualiter inter coniuges communicentur? 414. 40.
Commendæ uxorum, olim in personis maritorum constitui iubebantur, & provisio antiqua de hoc agens. 482. 2.
Commendæ assignationem effectivam, non esse necessariam ad computandas vitas successionis, sed sufficere solùm gratiæ concessionem aliqui putarunt, qui reprobantur. 430. 99.
Commendæ, & alia præmia Indiarũ, an benemeritis debeantur ex iustitia cõmutativa, vel distributiva? 333. 6.
Commendæ cessio, facta inscio, vel invito Rege, non

valet. 401. 32.
Commendæ exteris, & alienigenis dari non possunt, & schedulæ, quæ de hoc tractant. 312. 49.
Commendæ ubi cœperunt fœminis dari, & earum successio prorogari, viri, & uxores promiscuè admittendi videntur. 474. 19.
Cõmendæ Indorum, quæ onera contineant? & quòd sint veluti donationes modales. 493. 1. & 7.
Commendæ ius radicatur in persona vocati absque nova titulo, acceptatione, vel apprehensione possessionis, & schedulæ quæ hoc disponunt. 425. 56.
Cõmendæ in successione, an præferatur filius natus post illius acquisitioné ei, qui anteá natus fuit? 440 61.
Commendæ multoties ex varijs causis inter plures diuidi solent, & de formulis, quibus divisio inducitur. 383. 8.
Commendæ successor, an teneatur alere novercam? & quid in successore maioratus? 427. 81.
Commendæ Indorum maioratibus assimilantur, & de his ad illas valet argumentum, & quare? 279. 31.
Commendæ unius admissio, alterius exclusionem inducit. 488. 55.
Commendæ, & Rectoriæ non cadunt sub nomine beneficij, & illegitimis, etiam absque dispensatione, conferri possunt. 856 35.
Cõmendæ quotæ partis concessio alicui facta ad alimenta, magis pensionem, quàm proprietatem respicit. 385. 39.
Commendæ uxoris titulus novus hodie non expeditur in persona mariti, & solùm est eius administrator. 485. 33.
Commendæ in dotem dari non possunt. 402. 43.
Commendæ inter liberos non partiuntur, neque in legitimam imputantur. 405. 62
Commendæ non sunt propriæ, & veræ donationes, sed potiùs remuneratoriæ, & causales. 369. 54.
Commendæ, quæ benemeritis non conferuntur, pluribus schedulis irritari iubentur. 335. 22.
Cõmédæ Indorũ nõ habent annexam dignitaté, nec iurisdictionem, sed sunt feuda simplicia. 383. 11.
Commendarum præsens status non admittit earum ablationem, vel extinctionem. 560. 46.
Commendæ hodiè ita extenuatæ, & alienigenis, & immeritis collatę reperiuntur, ut nullatenus de eis perpetuandis tractari conueniat. 608. 106.
Commendarum in causis, quod tempus detur ad probandum, & an requiratur citatio, publicatio, & conclusio? 586. 3.
Commendæ Indorum non possunt dici feudum rectũ, sed degenerãs, & de differẽtijs inter hæc. 280. 40.
Cõmédæ provisę per absolutã renuntiationé, semper confirmantur in supremo Indiarũ Senatu. 326. 60.
Commendæ, quæ dantur in remunerationem servitiorum, debent sortiri naturam bonorum maioratuum Regiorum, & quare? 603. 43. (312. 41.
Cõmendæ Indorũ maximæ feudis assimilatæ sunt.
Commendæ olim indepositum dabantur, & in eis nõ succedebatur. 418. 1.
Cõmédæ divisio, & partitio super terminis, aut Indis fieri potest, & qualiter obliget successores? 405. 59.
Commendæ titulus intra quod tempus expediri, & eiusdem possessio apprehendi debeat, nulla lege cautum invenitur. 393. 20.
Commendæ divisio facta inter privatos, Regi, & Regijs ordinationibus præiudicare nõ debet. 384. 22.
Commendæ privationem ob sævitiam erga Indos, & malam tractationem, iustissimam esse, agnoscit Acosta, cuius verba referuntur. 515. 62.
Commendæ respectus ubi habetur, ineunda est æstimatio iuxta communem eius valorem. 366. 20.
Commendæ licèt olim darentur sine onere tertiæ partis, & confirmationis, posteá hoc iustè eis adijci potuit. 540. 3.
Commendæ antiquæ possessio in successorem transit ex legis ministerio, noviter concessæ non ita, nisi corporaliter apprehendatur. 392. 11.
Commendæ ubi sub certa quantitate dari iubentur, quæ dubia moveri soleant? 364. 2.
Commendæ titulo exhibito, & incepto, eius possessio iustificatur. 577. 42.
Commendæ ex Regis liberalitate, & dispensatione sæpè dantur Cõsiliarijs, & alijs Ministris aliâs prohibitis. 315. 72.
Commendæ, & feudi successio, vel recognitio potest peti per procuratorem. 416. 67.
Commendæ reformatæ, ex tribus causis, & rationibus iustificantur, & quæ illæ? 268.
Commendæ, vel feudi reditus, si non sufficiant ad sumtum militaris servitij, præstandum, non est cogendus commendatarius, vel feudatarius suis expensis militare. 502. 84.
Commendæ semel datæ, & acceptæ diminutionem, vel interitum ex post facto contingentem, fiscus præstare, vel sarcire non tenetur. 371. 70.
Commendæ, & feuda de rigore non possunt dari infantibus, aut pupillis, secus de æquitate, & quomodò iurent, & serviant. 311. 34.
Commendæ successionem si maritus prætendat, ob id, quód titulus in eius capite expeditus fuerit, quid faciendum? 462. 1. & n. 20. & seqq.
Commendæ Indorum in quo consistant, & quod ius in Commendatarios transferant, rectè expresserunt Acosta, & Matienzus, quorum verba referuntur. 277. 16.
Commendæ Indorum ubi providentur, multum curari, & attendendi debet integritas vitæ, & prudentia eligendi, & quare? 513. 41.
Commendæ Novæ Hispaniæ, cur ad tertiam, & quartam vitam prorogatæ fuerint? 486. 40.
Commendæ in collatione, quæ onera, vel pensiones apponi soleant? & quod debent esse in favorem aliorum benemeritorum. 376. 32. (12.
Cõmendæ, & feuda degenerantia, quæ dicantur? 308.
Commendæ dividi non debent. 382. 1.
Commendæ Indorum diffinitio proponitur, & illustratur. 276. 1.
Commendæ si perpetuæ efficiantur, non habebit Rex præmia, quæ in posterum benemeritis dare possit. 605. 75.
Cõmendæ Indorũ certis casibus finiuntur, & ad Regiã Coronã, à qua exierant, revertuntur. 277. 11.
Commendæ ad successionem, qui primo vocatur, si aliam habebat, an eam relinquere possit, & secundam optare, vel ipso iure exclusus maneat? 447. 6. & seqq.
Commendæ Indorum successio, vel possessio, raró, vel numquã aufertur propter furorem, vel aliã imperfectioné, & casus, qui de facto contigit. 443. 86
Commendæ, & feuda, magis gratiæ principalis, quã obligationis habere videntur. 558 33.
Commendæ solent concedi ob merita, & magis habent de tititulo lucrativo, quàm de Synallamagtico. 388. 55.
Commendæ in diffinitione cur dicatur *Benemeritis Novi Orbis dari solere*? 281. 57.
Commendę expectativa frustratus, ob eiusdem collationem alteri factam, de alia æqué idonea providendus est. 359. 31.

INDEX.

Commendæ possessor si in bello decesserit, solet impetrari rescriptum, ut eius debita successor persolvat, ex Matienzo. 426. 71.
Commendæ lis ubi inter duos, aut plures vertitur, Indos citare non est necesse. 579. 61.
Commendæ Indorum debent inter benemeritos distribui, & hoc pluribus schedulis enixè caveri, & ipsorum Proregum instructionibus, quarum verba expenduntur. 332. 1.
Commendæ dari non possunt his qui absunt à provincijs Indiarum, & schedulæ de hoc tractantes. 313. 59.
Commendæ ratio si habeatur potius, quàm quantitatis, eius onera subire debet commendatarius, 364. 3 & 20.
Commendæ pinguiores hodiè dantur absentibus, & serviuntur per substitutos, & quàm hoc sit damnosum, & iniustum. 527. 20.
Commendæ æquiparantur feudis inonere præstandi servitium militare, & iuramentum fidelitatis. 494. 13.
Commendæ olim viris tantùm, non autem fœminis dabantur, & unam solam successionem admittebant. 474 18.
Commendæ an dari possint Locum tenentibus Gubernatorum, Prætoribus, Alcaldis Ordinarijs, & Algacellis maioribus. 314. 70.
Commendæ, & Indi commendati non possunt locari, mutari, vel pignori dari, sicut nec feuda. 400 15.
Commendæ intra præfinitam quantitatē sæpè dari iubentur. 364. 1.
Commendæ ad sucessionem primò vocatus, si post eam sibi delatam moriatur, non transit ad secundò vocatum, & quare? 425. 57.
Commendæ uxoris titulus licèt expediatur in persona mariti, id uxoris nomine, & iure factum videtur. 484. 20.
Commendæ Indorum, ut plurimum feudis similes sunt. 307. 4.
Commendæ videntur precario, & veluti in depositū possideri, & sic adnutum revocabiles esse. 558. 29.
Comendæ inde positum olim dari solebant. 396. 45.
Commendæ fructus, & cummoditas cedi potest pro vita possessoris. 402. 35.
Commendæ hodiè omni respectu irrevocabiles sunt. 563. 67.
Commendis Indorū, nova tandem forma præscripta fuit, eorum libertati, & saluti in nullo contraria, & qualis. 266. 14
Commendis, quas confert, an possit Prorex apponere conditiones, vel gravamina nova, ultra consuetas, & cauta in legibus Indiarum. 375. 23.
Commendis semel purè concessis, non licet ex post facto adijcere conditiones, vel gravamina. 379. 56.
Commendæ olim dari non poterant ijs, qui in Peruvanis seditionibus rei fuerunt, & qualiter, & quare hoc cessare iussum fuerit. 314. 62.
COMMERCIA Hispanorum cum Indis qualiter permittantur? 233. 70.
COMMISSARIVS generalis Indiarum, qui in curia Regis Hispani resider, quando à Franciscanis, qualiter, & cum qua potestate creari cœperit? 916. 41.
Commissarius unus Franciscanorum, si habeat litteras sui Ministri generalis ad officium prosequendum, & alter litteras Commissarij generalis Indiarum, ut eius locum occupet, uter præferri debeat? 920. 61.
Commissariorum Cruciatæ in Indijs dignitas, honor, & præeminentiæ, & schedulæ de hoc agentes. 903. 25.
Commissarij Cruciatæ in Indijs, si velint cognoscere de bonis de Mostrenco, debent ostendere peculiarem delegationem ad hoc. 906. 41.
Commissarij S. Cruciatæ an possint cognoscere de bonis vacantibus, & intestatorum, & ea Cruciatæ iuribus applicare? 906. 37.
Commissariorum, & Vicariorum generalium ad Indias delegatorū auctoritas, & officium non expirat per mortem mandantis & quare? & de bullis, schedulis Auctoribus, qui de hoc agunt. 918. 48.
Commissarij generales Franciscanorum, & qui ad Indias mittuntur, quando cœperint, quales esse debeant, & quam potestatem habeant? 916. 40.
Commissariorum generalium, qui ad Indias mittuntur relectio, & prorogatio spectat ad Ministrum generalem, & non Commissarium Indiarum. 920. 64.
Commissariorum, & Vicariorum generalium iurisdictio delegata esse videtur. 917. 45.
Commissarij Cruciatæ procedere possunt contra eos, qui Ministros suos turbant, vel impediunt uti suis officijs, vel exemtionibus, sed non per censuras, & quare? 905. 29.
Commissariorum sanctæ Cruciatæ in Indijs cognitio, & iurisdictio & qualiter sit privativa & cum inhibitione Regiarum Chancellariarū, etiam per viam violentiæ, & compendium schedularum, quę de his agunt. 903. 26.
Commissarij, & Vicarij generales ad Religiosos Indiarum visitandos mitti solent, & qualiter eorum missio, & patentes in Regio Indiarum Senatu præsentandę, & hoc approbandę sint, & schedulæ de hoc agentes. 914. 29.
Commissarius generalis Indiarum potest ex causa suspendere, & removere Commissarios generales ad Indias electos, & missos à Ministro generali, & ei parere tenentur. 920. 65.
Commissarij, & Vicarij generales Indiarum solent præstare facultatem quasandi electiones Provincialium. 921. 79.
Commissarij particulares Religiosorum, qui ad alios in provincias Indiarum secum ferendos eligũtur, qualiter eligantur, & eorum officium. 922. 92.
Commissarijs, & Vicarijs generalibus, quorum missio probata est per consilium Indiarum, Regium auxilium præstari iubetur. 915. 32.
Commissariorum subdelegatorum sanctæ Cruciatæ in Indijs institutio, numerus, & officium, & de eorum Ministris. 903. 18
Commissarij, & Vicarij generales Indiarum possunt subdelegare, & quare? 918. 49.
Commissariorum, & Vicariorum generalium, qui ad Indias mittuntur, an & quando expiret potestas, mortuo Generali, qui eos nominavit? 917. 44.
Commissarij sanctæ Cruciatæ, quando & in quibus actibus Auditores præcedant? 905. 35.
Commissario Franciscano generali Indiarum causæ omnes remittendæ sunt ad Religiosos sui Ordinis & schedulæ, quæ de hoc agunt. 917. 42.
Commissarios generales Indiarum, adinstar Franciscani in alijs Religionibus creari oportere, sæpè tractum est. 917. 43.
Commissarios, & Vicarios, seu Visitatores generales, quomodo, & pro quo tempore ad provincias Indiarum

diarum

diarum mitti soleant? & de varia in hoc Religionū consuetudine. 915. 35.
COMMISSIO alicui data, ubi continet nudum ministerium, per ipsum nominatum, non per alium, etiam ipsius in officio successorem, exequenda est, secundùm Bart. qui reprobatur. 675. 24.
COMMISSVM ob merces prohibitas, & ex alijs varijs causis inducitur, & est de Regalibus, & plura de Commissorum materia, & qui de ea agant? 1067. 72. & 73.
COMMODVM ex culpa directè, & principaliter procedens, nemo consequi potest, secus ubi venit in consequentiam. 535. 96.
Commodum, qui sentit, damnum sentire debet, maximè vbi ex eisdem causis dimanat. 368. 48.
Commodum quis ex delicto reportare non debet, nec esse melioris conditionis, quàm non delinquens. 533. 73.
Commodum debet esse cū modo, ex Casiod. 341. 85.
COMMVNIS usus verborum semper debet attendi, etiam in statutis, & correctorijs. 466. 46.
Communiter quod fit, legitimè fieri censetur. 413. 35.
COMPEDES aureas invenit, qui beneficia invenit. 27. 31.
COMPETENTIAE iurisdictionis per Auditorem, & Inquisitorem antiquiores Indiarum decidi iussę sunt, sed ob præcedentiam in loco, & voto, quam uterque prætendebat, per plures annos indecisæ manserunt. 898. 63.
Competentiæ iurisdictionis cum Inquisitione, qualiter in Regnis Hispaniæ terminentur, & qui agant de materia competentiarum. 898. 74.
Competentiæ iurisdictionis, si quæ forté oriantur cū Commissarijs Cruciatæ, quomodo terminandæ sint. 905. 34.
Competentiarum iurisdictionis causæ inter Quæstores criminum, & iudices ordinarios, an in publica aula Audientiæ, vel in secretiori consessu quem *Acuerdo* dicimus, & Prorege præsente, videndæ, & decidendæ sint? 983. 19.
Competentiæ iurisdictionis, ubi formantur cum tribunali Inquisitionis, de causa seculari potius, quàm Ecclesiastica agitur. 898. 66.
COMPOTATIONES Indorum privatæ, & nō multum damnosæ, acriter puniendæ non sunt. 225. 79.
CONCESSIO decimarū facta Ecclesijs Indiarū per Reges nostros, quód perpetua, & irretractabilis sit, quibus argumentis probetur? 758. 53.
Concessio ad beneplacitum, regulariter intelligitur arbitrio boni viri. 797. 42.
Concessio facta ad vitam alicuius, habetur pro perpetua. 281. 52.
Concessio Pontificis plenum dominium tribuit donatario, etiam sine traditione. 193. 27.
Concessio certæ quantitatis ex Regia arca soluendæ, interim dum commenda asignatur, non est verè commenda, nec peculium castrense constituit. 412. 29.
Concessio Principis, an requirat aliquas alias coniecturas, ut ex ea sola possessio, & dominium acquiratur. 358. 23.
Concessio cessat, concessionis, causa cessante. 756. 37.
Concessio decimarum facta Principibus laicis, sub prætextu conversionis infidelium, fortius obligat, tali conversione sequuta, & peracta. 622. 15.
Concessio Principis regulariter præsumitur facta ad supplicationem partis, & non motu proprio. 388. 53.
Concessiones, etiam ex mera Principis gratia procedentes, irrevocabiles sunt. 563. 68.
Concessionis Commendæ verba, si ambiguum sit, an ad corpus ipsius, vel ad quantitatem ex ea deducendam respiciant, quid sequi debeamus? 367.
CONCILIVM Trid. in iurisdictione adiunctorum cavit se nolle revocare iura, quæ antea habuerint Episcopi. 787. 80.
Concil. Trid. nihil de iure Capituli derogare voluit quatenus ad potestatem revocandi Vicarij à se nominati. 770. 61.
Concil. Limensis verba de cura, & necessitate conversionis, Cazicorum. 249. 50.
Concilium Limense compotationes Indorū idololatriæ fomentum appellat, & protestatur, eis non sublatis, fidem inter illos firmari non posse. 224. 73.
Concilij Limensis verba referuntur, stricte negotiationem, & mineralium operationem Indorum Pachis prohibentis. 155. 61.
Concilio Lateranensi derogari potest, & communiter derogatur, in concessione decimarum, quæ laicis fieri solet. 623. 22.
Concilij Lateranensis sub Alex. III. grauissima verba referuntur, de damnis, quæ ordines Religiosorum accipiunt ex nimia bonorum temporalium acquisitione. 913. 15.
Concilium Limense Indos indicè doceri iubet, & aliquæ schedulæ antiquæ. 228. 11. Et quot Missas dici permittat, de bonis Clerici intestato decedentis pro eius anima. 997. 45.
Concilij Limensis decisio expenditur, circa bona Clericorum abintestatos in Indijs decendentium. 995. 34.
CONCILIA Provinciala Indiarum non celebrantur quolibet triennio, sed sexsenio; aut septenio, vel ubi necessitas postulat, & schedulæ de hoc agentes. 688. 40.
Concilij Limensis Canon refertur circa honorem, & bonam tractationem Curacarum. 246. 33.
Concilij Lateranensis locus insignis expenditur, agens de quibusdam gentibus, quæ decimas ex more non solvunt. 190. 49.
Concilia Provincialia Metropolitanus convocare nō potest ante acceptum pallium. 689. 50.
Concil. Trid. sess. 25. de Regul. capit. 3. numerum Monialium præfigens, non excludit Moniales congruam sustentationem secum afferentes. 883. 51.
Concilij VI. Carthaginensis locus expenditur de appellationibus transmarinis non admittendis. 713. 35.
Concilij Africani locus refertur de idololatria, quæ in Africæ abditis exercebatur. 222. 57.
Concilium Limense quid statuerit circa iuramenta Indorum in testificando? 249. 56.
Concilij Lateranensis, & D. Clementis verba expenduntur, circa præcisam obligationem decimarū. 191. 5.
Concilij Limensis gravia verba referuntur, circa moderationem sumtuum Visitationum. 7004. 57.
Concilium Mexicanum, & Limanum de decimis, etiā ab Indis solvendis, specialem mentionem faciunt, & sunt approbata à Sede Apostolica. 193. 26.
Concilium Limense, quid definierit circa oblationes Indorum? 869. 5.
Concilijs in Provincialibus non prævalet sententia Metropolitani, sed maiori parti est standū. 688. 41.

Con-

Concilia Provincialia, & Synodalia non prius debét in Indijs publicari, quàm à Rege, & Supremo eius Senatu visa, & approbata fuerint. 688. 41.
Conciliorum Provincialium plures quæstiones, & qui de eis agunt, remisivè. 687. 38.
CONCIONATORES qualiter se in pulpitis habere debeant ex Concil. Limensi. 938. 65.
Concionatores aliqui, & Religiosi, qui propter scandala, quæ in Indijs causarunt, ab eis expulsi sunt, recensentur. 937. 61.
Concionatores, & alios Ecclesiasticos piè, & probé suũ munus implentes, Principes seculares revereri, & libenter audire debent, & quod in hoc Regni felicitas consistit. 940. 81.
Concionatores qualiter se debeant habere in prædicando Evangelio pacis? 937. 61.
CONCORDIA super cõpetẽtijs iurisdictionis cum tribunalibus S. Inquisitionis refertur, & schedula, quæ eam in provincijs Indiarum servari iussit. 895. 60. & alia concordia an. 1610. pag. seqq.
Cõcordiam in amotione beneficij, qualiter practicare, & observare debeant Proreges, & Prælati Indiarum. 797. 44 & 798. 50.
CONCVRSVS in doctrinis Regularium expresse excluditur in sched. an. 1609. licèt eum in reliquis beneficijs curatis servari iubeat Concil. Trident. 826. 22.
CONDEMNATVS ad rem tradendam si post illã traditam possessorem turbet, ex illa sententia conveniri non potest. 583 109.
CONDITIO ob causam, vel causa data, causa non sequuta, quando locum habeat? 343. 106.
Conditio iuramenti, quæ per legem Iuliam Miscellã requirebatur, tam in masculis, quàm in fœminis remitti debuit, & quare? 478. 47.
Conditione pendente, si decedat is, cui Commenda sub ea concessa fuit, an hæres eius illam petere possit? 377. 38.
Conditionis potestativæ implementum, quod defunctus distulit, vel sprevit, ad hæredes eius non transit, secús si per eum non stetit. 377. 39.
Conditionali ex cõtractu, vel stipulatione spem ad hæredes transmittimus. 377 41.
Conditiones, quæ collationi cõmendarum adijciuntur, illas informant, & tertijs, pro quibus adiectæ sunt, ius quærunt, etiam ignorantibus, & absentibus. 376. 33.
Conditio causalis si impleatur post mortem personę, cui adiecta fuit, hæredes eius datum, vel relictum sub ea petere possunt. 377. 40.
Conditio standi in certo loco, non nisi servis, vel libertis imponi solebat. 17. 51.
Conditione pendente, nullum, ius in commenda habet commendatarius, sed spem tantùm. 377. 35.
Conditio Commendæ adiecta, si impleatur post decessum Proregis, qui eam concessit, an successor eius concessioni stare teneatur? 378. 43.
Conditionalis actus nihil ponit in esse, quousque cõditio purificetur, & tunc retrotrahitur, & abinitio purus esse censetur. 378. 44.
Conditio nuptiarum non impletur ex nuptijs invalidis. 464. 33.
Conditio, si non nupserit, æquè in viris, ac in fœminis viduis admittitur, ibid. & n. 48. 474. 14.
Conditio debet impleri, vt quis emolumentum sub ea sibi datum consequi possit. 377. 36.
Conditionis potestativè suspensio, non excusat eum, per quem stetit, quominus illam opportuno tempore impleret. 379. 53.
Conditiones potestativæ, causales, & mixtæ adijci possunt collationi commendarum. 376. 34.
CONFERRI non potest beneficium, vel quælibet alia res, quæ non est, vel non vacat. 320. 2.
CONFESSARII Commendatariorum qualiter se in eorũ confessionibus habere debeant? 520. 112.
CONFIRMATIO etiam ab illis peti debet, qui virtute Regij rescripti à Gubernatoribus Indiarum Commendas accipiunt, & quare? 544. 30.
Confirmationis pro Sacramento nihil ab Indis extorqueri debet, ex Concil. Trid. & Limens. 869. 6.
Confirmatio omnis censetur facta à Principe in forma communi, ita ut nihil addat confirmato. 548. 59.
Confirmatio actus validi á Principe debet peti, sed negari sine iniuria non potest. 546. 50.
Confirmatio nunquam extenditur, neque operatur ultra contenta, & specificata in narratione supplicationis. 547. 56.
Confirmationem ubi Princeps concedit, dat robur actui qui aliàs sine ea dicitur imperfectus. 551. 93.
Confirmans actum, potest illum infirmare, mutare, supplere, & de omnibus necessarij inquirere, & disponere. 551. 94.
Confirmationis Sacramentum, vt conferre possint alij, quàm Episcopi permittendum videtur inter Iaponios, & alios remotos infideles. 838. 32.
Confirmatio in reliquis dari videtur ab eo, qui quædã revocat, & an ex cursu temporis præsumatur? remisivè. 550. 82
Confirmatio commendæ ubi denegatur, quando fructus restitui soleant, & debeant? 551. 83.
Confirmationis Sacramentum requirit in conferente ordinem Episcopalem. 838. 31.
Confirmatio statutorum, seu ordinationum civitatũ qualiter fiat, & an ante illam observari possint? 551. 92.
Confirmatio electionum officialium à capitulis civitatum factarum, Proregibus, & alijs Gubernatoribus competit. 943. 8.
Confirmatio in forma communi parum, aut nihil operatur, & quid de alia, quæ fit in forma speciali? 548. 58.
Confirmatio incerta, vel incerti iuris, non valet. 547. 52.
Confirmationis Regiæ impetrandæ necessitas, iusté commendatarijs iniungi potuit. 545. 38.
Confirmatio in forma specifica cum relatione iuris tertij, cui Princeps præiudicare voluit, & potuit, etiam lite pendẽte, imò, & iudicata opponi potest. 550. 74.
Confirmationis in materia, quæ tractantur circa cõmendas, possunt deservire ad confirmationes officiorum. 550. 81.
Confirmationem petere, & habere, etiam ubi necessaria non est, reprehendi non debet. 550. 78.
Confirmationem petere non debent ij, quibus successio commendæ ex lege defertur, & quare? 550. 75.
Confirmationis petendæ gravamen, seu conditio, in ipsis titulis Commendarum inseri debet, & quod tempus assignetur ad eam petendam, & impetrandam? 544 28.
Confirmans, an, & quando possit dici, quòd dat, & de diffinitione confirmationis actus validi, vel invalidi, & quando agi dicatur ex confirmato, vel ex confirmante. 545. 43.
Confirmatio actus aliàs validi, eum non alterat, sed tantùm corroborat, & ad confirmatum retrotrahitur.

tur. 546. 45.
Confirmatio debet insertum habere confirmatum, ad maiorem sui valorem, vel saltim specificam eius relationem. 548. 60.
Confirmatio Auctoris, prodest eius successoribus. 550. 76.
Confirmationi alterius, quod accedit, eodem tempore factum videtur. 546.
Confirmationis petendæ necessitas, est veluti forma, & conditio concessionis commendarum, & debet impleri, & purificari. 545. 39.
Confirmationem commendæ litigiosæ petere festinantes, non facta mentione litigij, nihil efficiunt. 549. 65.
Confirmatio arguit superioritatem in confirmante. 816. 66.
Confirmatio numquam intelligitur fieri in præiudicium tertij non citati, & auditi. 548. 61.
Confirmatio est signum superioritatis. 545. 37.
Confirmatio transactionis, in qua intervenit fraus, vel læsio enormissima, nihil operatur, & est nulla, ubi est nullum confirmabile. 547. 57.
Confirmationis Sacramentum, quid præstet, & operetur? 838. 33.
Confirmatum quando sit attendendum, & quando confirmans, & ex quo illorum agatur, ad multa expendere oportet. 546. 47.
Confirmatio non requiritur in commenda specialiter à Rege designata, & per Proregem conferri iussa. 545. 34.
Confirmationis Commendarum petendæ necessitas, quando, & quare introducta? 334. 16.
CONFISCATIO Commendæ, vel feudi, quæ fit ob delictum patris, intelligitur quoad commoditatem talis feudi, vel commendæ, & pro vita delinquentis. 557. 22.
Confiscationis, sive pœnarum, quæ dicuntur de Camera, materia, & qui de ea agant? 1068. 83.
CONGREGATIO Cardin. per Paul. V. confirmata, declaravit, fructus Episcopatus divisi, ex die *fiat.* ad novum Episcopum pertinere, quæ ad litteram refertur. 668. 56.
CONIVNCTORVM, sive unitorum idem est iudicium. 325. 52.
CONIVGIA infidelium, cum uterque, vel alter eorum fidelis efficitur, quo modo ratificentur, aut dissolvantur? remissivè. 252. 90.
Coniugi, qui non dedit causam separationi, illibatum manet ius successionis aliás sibi in bonis alterius coniugis competentis. 747. 89.
CONQVISITORES, & incolæ antiqui Indiarum in earum agris remunerari iussi sunt. 1070. 96.
Conquisitores qualiter de commendis sibi dandis cū nostris Regibus pepigisse videantur, ex Acosta. 281. 59.
Conquisitores, & alij, qui pacta mercede Regi aliquod servitium præstiterunt, nihil amplius petere posse videntur. 600. 20.
Conquisitoribus, & benemeritis Novi Orbis debentur commendæ, non solum ex iustitia distributiva, sed etiam ex commutativa, ex Zapata. 281. 60.
Conquisitores multum sentiunt, quód præmia meritorum suorum ad posteros non extendantur, & quód ideó mendicare cogantur. 601. 35.
Conquisitorum, & aliorum benemeritorum remuneratio, mediantibus Indorum commendis consequitur. 268. 3?.
Conquisitorū Indiarum miseram conditionem qualiter, & quare deploret Fr. Ioan. Zapata? 603. 47.
Conquisitores, & alij strenui milites Commendarū titulis, & velut vinculis in Novo Orbe retinentur. 270. 47.
Conquisitores antiqui, & benemeriti Indiarum nusquam satis remunerati videntur. 600. 23.
Conquisitores primi Novæ Hispaniæ qui fuerint, declarat quædam schedula Regia, quæ refertur. 962. 62.
Conquisitores Indiarum, & eorum filij iustè queri possent, si nullis præmijs, & commodis in illis remunerarentur. 271. 54.
CONSANGVINEIS necessitatem patientibus, nō solùm possunt, sed imó debent Prælati succurrere. 727. 69.
CONSCIENTIA Proregum, & Gubernatorum in distribuendis Commendis inter benemeritos, pluribus schedulis oneratur. 334. 10.
Conscientiæ periculum ubi vertitur, ibi in dubio, quòd securiùs, & certiùs est sequi debemus. 858. 48.
CONSECRATIO alicuius Episcopi á tribus alijs regulariter facienda est, sed in Indijs unus sufficit cum duabus alijs dignitatibus, vel Canonicis, ob distantiam locorum, & Episcoporum paupertatē. 676. 38.
Consecrare Episcopum, & ab eo recipere professionem Fidei, sunt veluti dependentia, & melius per unum eundemque Prælatum, quám per diversos, & longè distantes expediri possunt. 676. 37.
CONSENSVS Episcopi translati sufficit, quòd præcedat, vel sequatur ad inducendam veram vacationem, & renuntiationem prioris Episcopatus. 774. 97.
Consensus Episcopi antiqui, pro divisione, & dismēbratione sui Episcopatus facienda, qualiter intelligendus sit? 666. 41.
Consensus magis potenter declaratur, ex factis, quā ex verbis. 774. 9?.
Consequenter, sive inconsequentiam, quæ eveniunt, non solent attendi. 406. 68.
Conservatoris circa nominationem, & iurisdictionem, casus quidam Limæ decisus refertur. 926. 116.
Conservatorum iurisdictio non restringitur ad solos casus expressos in cap. si quis suadente, aliàs nullū peculiare privilegium haberet. 926. 121.
Conservator benè procedere potest pro iniuria verbali Religiosis facta, licèt aliàs Ordinarius Ecclesiasticus non possit, & quare? 926. 120.
Conservatores, qualiter, & quando nominari possint à Religiosis pro conservatione suorum privilegiorum? & Auctores, qui de eis agunt. 925. 111.
Conservatores in Indijs à Religiosis creati, non possunt procedere, nisi Regales Cancellariæ priùs cognoscant, an casus sit dignus conservatoria? & schedulæ de hoc agentes. 925. 113.
Conservator Apostolicus est maior quocumque delegato Ecclesiastico, & ei inhibere potest. 925. 112.
Conservatores licèt olim nominari possent ex Prælatis Religionum, hodiè debent nominari ex clericis secularibus in dignitate positis. 926. 123.
Conservatores nominari possunt pro iniurijs manifestis, non solum realibus, sed etiam verbalibus, Religiosis, vel Religionibus factis. 926. 117.
Conservatorum officium, & processum non debent facilè impedire Regales Indiarum Cancellariæ. 926. 115.
Conservatorum usus, & praxis in Regnis Hispaniæ qualis sit? 926. 14.

Consignatio pro militia lancearìorum facta, si omnibus non sufficiat, qualiter eis prorata solvendę sit? 615. 29.

CONSILIVM D. Ioan. Bapt. Valenzuela refertur, quo probare intendit, exclusionem successionis commendæ ob alterius concursum, ipso iure operari. 447. 2.

Consilij supremi Indiarum creatio, institutio, & laudes. 1042. 3.

Consilij Indiarum decretum refertur contra Religiosos, qui in Philippinis insulis Indos Sinas, *Sangleyes* dictos, Religionis occasione tendebant. 220. 34.

Consilij, & bonorum consiliariorum utilitas, & necessitas, & de eorum qualitatibus, & quantum in hoc excellat Hispaniæ Monarchia. 1042. 1. & 2.

Consilium Indiarum est veluti pars, sive aula divisa à supremo Consilio Castellæ, & eius iuribus, honoribus, & præeminentijs gaudere debet. 1043. 8.

Consilij Indiarum auctoritas, potestas, & latissima iurisdictio perpenditur, & Auctores, qui de ea agunt. 1043. 10. Et alia de eo vide infra verbo *Senatus*.

Consilium bonum dare non potest, qui non intelligit id de quo disputatur. 1044. 17.

Consiliarij Supremi Senatus Indiarum, & Auditores, & Ministri Audientiarum sub eo degentium, non possunt habere Commendas Indorum. 314. 66. Sin autem ex dispensatione habeant, (ut sæpè contingit) ab onere residendi in provincijs ubi Commendas habent, excusantur, & pro præsentibus habentur. 537. 122.

Consiliarij Principum an excusentur á residentia in præbendis, vel beneficijs, quæ possident. 537. 122.

Consiliarij Indiarum in ipsarum descriptione, historijs, & notitijs summa cura instrui debent, & ordinatio ipsius Consilij, quæ id præcipit. 1044. 15. & 19.

Consiliarios Indiarum ex indigenis, vel ibidem versatis, eligi debere, sæpè tractatum est, & quare. 1045. 22.

Consiliarij Indiarum cauti esse debent in audiendis, & credendis relationibus, quæ ex illis provincijs mittuntur. 1045. 20.

Consiliarij Indiarum multum satagere debent pro bonis Ministris, & Prælatis Regi proponendis, proprijs affectibus, & utilitatibus insuperhabitis. 1045. 24.

Consiliarij, quas qualitates in Ministris, quos Regi proponunt, attendere debeant, & an possint eligere dignum, omisso digniori? 1046. 31.

Consiliarij, quó plus Princeps de ipsis confidit, eò fideliores esse debent, & qualiter aliqui eum decipiant. 1045. 27.

Consiliarij summa puritate, & Christiana libertate in consultationibus Principi faciendis procedere debent. 1046. 38.

Consiliarij boni non debent Principem plus timere, quám Deum, neque assentatores esse, vel adulatores, sed veritatem sequi. 1046. 40. & seqq.

Consiliarius debet, quod sentit dicere, etiam si videat se solum in sua sententia permansurum. 1046. 44.

Consiliarij debent memoriæ figere orationem Quinti Capitolini, quæ refertur, ex Tito Livio. 1047. 47.

CONSVLTANTES indignos, quo modo pro eorū malè gestis teneantur. 1045. 26.

CONSOLIDATIO ususfructus cum proprietate, quæ contingit post matrimonium, non connumeratur inter lucra nuptialia. 389. 63.

Consolidationis verbum usitatissimum est in Regno Perūano, in materia pensionum, & Commendarū. 292. 76.

Consolidationis ius competit proprietario Commendæ, eo ipso quòd in eius concessione nihil in contrarium exprimatur, seu caveatur. 293. 80.

Consolidare quid propriè sit, & significet? 292. 74.

CONSTITVTIONES novæ iura partium lædere non possunt. 715. 55.

Constitutiones vulgares á doctis, & gravibus Prælatis ignorari, vel imprudenter sperni, credibile non est. 854. 24.

CONSTANTINVS Imperator, ubi donationem Ecclesiæ fecit, quæ vox dicatur audita? 665. 30.

CONSVETA, vel constituta, quæ sunt ab antiquo, indubium vocari, vel facilé mutari non debent. 108. 72.

Consuetorum pravitas, ubi cernitur, ab eis recedere debemus. 144. 34.

Consuetudo circumscribitur loco, in quo est obtenta, & tantum habet de potentia, quantum de actu. 201. 21.

Consuetudo excludens Cameram Apostolicam ab spolijs, & vacantibus Episcoporum, valida est, non obstante Bulla Pauli III. quæ explicatur. 740. 23.

Consuetudo Indorum in modo decimandi non est damnosa Ecclesiasticis, quia quod isti non decimant, decimatur posteà ab eorum Commendatarijs. 202. 34.

Consuetudo non decimandi, vel certo modo decimādi, sufficit quód sit quadragenaria, etiam sine titulo, & bona fide. 202. 26.

Consuetudo obtenta in aliqua Provincia, vel Episcopatu, debet servari in divisis ab eo. 202. 28.

Consuetudo unius Ecclesiæ, vel provinciæ non est præcisè ex aliarum moribus iudicanda. 823. 5.

Consuetudo non decimandi, vel non integrè decimandi cessat, & vires amittit, ubi Ecclesijs incipit esse valdè nociva. 205. 52.

Consuetudine iniusta, qui utitur, iniuriarum actione tenetur. 31. 65.

Consuetudo iniusta, & erronea, etiamsi diuturna sit, attendi non debet. 31. 63.

Consuetudo vetus, quæ comprobat, tollerabilia sunt. 32. 67.

Consuetudo antiqua non facilè spernenda, aut mutanda est 32. 71.

Consuetum fieri caret reprehensione, & dicitur necessarium, non arbitrarium. 32. 69.

Consuetudo Regni, vel provinciæ in probanda, & qualificanda nobilitate prætendentis Habitum Militarem, attendenda est. 252. 88.

Consuetudo, vel statutum, ut iuvenes solvant tributa pro senibus, vel absentes, pro præsentibus, an valeat? & quas circunstantias requirat? 168. 97.

Consuetudo immemorialis non potest allegari pro Indis, nec contra eos in materia decimarum. 194. 34.

Consuetudo antiqua inducit præsumtionem tituli, & habet vim decreti. 854. 22.
Consuetudine induci potest, ut electus Episcopus ante confirmationem Papæ administret. 658. 37.
Consuetudo, & observantia antiqua cuiuslibet provinciæ magnifacienda est. 854. 21.
Consuetudo provinciæ multum attendi, & servari debet circa delationem, & successionem maioratus, feudi, & similium. 238. 30.
Consuetudine effici non potest, ut aliqui in totum eximantur ab obligatione decimarum. 196. 52.
Consuetudo provinciæ multum attendi solet, & debet in materia tributorum. 171. 1.
Consuetudine, vel statuto effici potest, ut iudex ad quem, pro superiore habeatur, & quoad causas ad eum appellatas, licêt in alijs inferior sit. 712. 26.
Consuetudo multoties facit licitum, quod aliás est illicitum. 32. 70.
Consuetudo, vel præscriptio in materia decimarum nõ extenditur de loco ad locum, vel de re ad rem, etiam ex paritate rationis. 201. 20.
Consuetudo multum operatur, & valet in materia decimarum, sed requiritur, quòd sit uniformis, & legitimé præscripta. 194. 33.
Consuetudo, quæ excuset á præstatione decimarum (& maximè titulo non precedente) qualis esse debeat? 861. 4.
Consuetudinis antiquæ mutatio, etiam quæ adiuvat utilitate, novitate perturbat, ex D. August. 608. 101.
Consuetudo etiam erronea excusat á pœna. 858. 151.
Consuetudo excusans consensum Canonicorum in procedendo per Episcopos contra alios Canonicos, valida est. 787. 62.
CONTEMPLATIO patris, vel filij, an sit habita in feudi, vel ususfructus concesione? pendet ex coniecturis. 412. 26.
CONTRACTVS, pactiones, & permutationes Cõmendatariorũ cum suis Indis prohibitæ sunt. 519. 102.
Contractus, & testamenta, & alia similia, Græca etiã lingua olim celebrari, & scribi poterant, & quare? 231. 50.
Contractus tempus, & non impletæ conditionis in casualibus inspicitur, & an, & quatenus idem procedat in alijs dispositionibus? 378. 46.
Contrahi. Ibi videtur, ubi contractus celebratur, non ubi conditio verificatur. 378. 48.
Contrahens contra legem iustam, & prohibitivam, nec civiliter, nec naturaliter obligatur. 250. 69.
CONTRARIORVM uno cognito, alterum intelligitur. 307. 3.
CONTRAVANDO vox, quid significet, & unde dicatur? remissivé. 1067. 74.
CONVASALLI etiam eiusdem domini, quando possint propria auctoritate feudum dividere? 385. 13.
CONVENTIO expressa, vel tacita in materia salarij, facit cessare regulam l. diem functo, D. de offic. assel. 890. 25.
Conventiones omnes factæ cum Principe, sunt bonæ fidei, & latè interpretandæ, & maximè ubi fiunt in remunerationem servitiorum. 368. 45.
CONVENTVS, vel vicarias circa doctrinas regularium fieri, aliquæ schedulæ iubent, quæ referuntur. 817. 72.
CONVERSIONEM, & prædicationem in fideliũ, nulli melius promovere possunt, quàm indigenæ, & quare? 260. 43.
COPVLA, & coniungit æqualiter, & est repetitiva similium. 922. 85.
CORNELII Taciti elegans locus refertur, & expéditur circa curam Romanorum in lingua, & moribus suis alijs nationibus communicandis. 231. 47.
CORPVS unum diversa capita habens, quasi monstrum censetur. 829. 43.
Corporum humanorum, ab alijs hominibus voratorum, resurrectio qualiter futura? remissivé ad Ioan. Filesacum. 221. 48.
CORRECTORVM, sive Prætorum nomenclatura, remissivé. 947. 2.
Correctores Indiarum, ut se in officio contineant, varijs semper schedulis, & pœnalibus provisionibus curatum est, & eas iurant. 948. 9.
Correctorum titulis solebat inseri clausula *para que fuessen aprovechados*, & quando, & quare adimi iussa fuerit? 949. 17.
Correctores Indiarum coguntur stare syndicatui, & fideiussores præstare de officio bené gerendo, & implent se obligantes, vel cautionem iuratoriam præstantes. 950. 21.
Correctores non possunt ab Indis esculenta, & poculenta, & alia, quæ *Camaricum* vocant, exigere, nec recipere. 949. 19.
Correctores exemplis, & supplicijs antecessorum moneri debent, ad officium bené gerendum, & elegans locus Iuvenalis de hoc agens. 950. 24.
Correctores alia de eis, vide verb. Prætores.
CORRELATIVORVM quod in uno disponitur, in altero etiã regulariter disponi videtur. 472. 3. Dũ modo eadem sit ratio. 476. 35. Et hoc procedit etiam in correctorijs. 433. 9.
CORTESIVS quanto studio curaverit, ut Religiosi ab Indis venerarétur, & qualiter Motechumam in fide instruxerit. 807. 8.
CREDITOR non cogitur invitus aliud pro alio recipere, nec mutare debitorem, aut fideiussorem. 528. 34.
CREDVLITAS nimia semper damnatur, & est mater deceptionum. 1045. 21.
CRAESI divitiæ immensæ, & unde? 105. 38.
CRIMEN qui potest prohibere, & non prohibet, videtur illud probare, ex Salviano. 240. 59.
Crimen læsæ Maiestatis ipso iure privationem inducit. 557. 25.
Criminum puniendorum rationes, quæ à Philosophis traduntur, & quód eæ magis in provincijs Indiarum militant. 981. 6.
Crimina impunita relinquere scæva clementia est, ex Seneca. 981. 8.
Crimina aliqua impunita melius est relinquere, quàm omnium punitionem, & emendationem differre. 1003. 29.
Criollos, Mestizos, y Mulatos, qui vulgo dicantur? 256. 1.
Criolli an possint ad Sacros Ordines promoveri? quidam Episcopus dubitavit, & quid ei responsum fuerit. 256. 11.
Criolli plurimi bello, toga, & moribus insignes quotidie evadunt, & evaserunt. 258. 22.
CRISTATI, & Calamistrati qualiter, eleganti quodam epigrammate reprehendantur. 221. 43.

Cruciatæ expeditio in provincijs Indiarum, qua forma constituta fuerit? 903. 17.
Cruciatæ reditus in Indijs, ad quam usque summam ascendere soleant? 903. 20.
Cruciatæ concessio, & eleemosynarum, quæ eius virtute corrogantur, quando Regibus nostris facta fuerit? 902. 8.
Cruciatæ sanctæ Commissarij, & alij Ministri non habentur pro residentibus. 899. 79.
Crvciatæ mentio reperitur in quadam lege partitæ, quæ refertur, & ponderatur. 902. 14.
Cruciatæ Bulla cur ita fuerit appellata? 902. 13.
Cruciatæ prædicatio concessa pro Regnis Hispaniæ ad provincias Indiarum extendi potuit. 902. 16
CRVDELITATIS recordatio miserum est instrumentum senectutis. 984. 32.
CVCVLI pullus cum sit notus, legitimos devorat. 261. 72.
CVLPA etiam ubi non est, eam timere solent conscientiæ timoratæ. 858. 49.
Culpa non ordinata ad casum, neminem privat privilegio alias sibi competenti. 535. 95.
Culpa maior ubi est, maior debet exerceri vindicta. 514. 48.
CVM dictio ubi ponitur inter personas, eas æquè principaliter coniungit. 898. 72.
CVMVLATIO duorum maioratuum qualiter lege Regia inhibeatur. 488. 54.
CVRA quo maior alicui committitur, tãto potiore studio indiget, & cui plus creditur, plus ab eo exigitur, ex sententijs variorum Auct. quorum verba referuntur. 1014. 22.
Curati Ordinum Militarium, & aliarum Monachalium, quando excusentur á iurisdictione, & visitatione Ordinarij, etiam in officio officiando. 831. 55.
Curati omnes maximè requiritur, ut virtute, litteris, & moribus præstent, & præcipuè illi, qui Indis prę ficiendi sunt, & quare? 801. 70.
Curatorum, sive Parrochorum munus quale? 792. 1.
Curatus Cathedralium solet aliquando in Ecclesijs Indiarum præbendis adiungi, ubi illę sunt tenues. 779. 5.
Curata Indorum beneficia, quare, & qualiter olim Religiosis commendari cœperint? 807. 7.
CVRIA derivari dicitur à cruore, in quodam Cócilio Romano. 973. 46.
CVRIOSI, qui apud Romanos dicerentur? & eorum officium, & utilitas. 336. 36.
Curiosi, & stationarij, qui essent apud Romanos. 236. 6.
CVRSORES, sive tabellarij olim Mansatici, sive Mansores appellabantur, & quare? 96. 30.
Cursus equorum, qualiter dispositus fuerit á Romanis? 95. 18.
Cursus publici munus, in quo differat ab angarijs, & parangarijs? 96. 23.
Cursoris maioris Indiarum Officium, qualiter egregio viro Galindo de Carvajal, & eius hæredibus concessum fuerit? 97. 34.
Cursus publici servitium per nullos alios commodius, quàm per Indos exerceri posse, experientia mostravit, & referuntur schedulæ de hoc agentes. 97. 32.
CVSTODIA, & defensio aliquarum rerum, cui committitur, potest, & debet earundem inventarium facere. 742. 45.
CVSTODES Franciscanorum missi ad unam electionem, quosque durare cum post late suffragandi videantur? ex Miranda. 914. 27.
D. Cyprianus, Ambros. & Chrysost. ex foro, ex Rhetorum schola ad Episcopatus vocati sunt. 685. 18.
Cyrenenses, Batylaces, & aliæ gentes, aurum, ut pestem abhorruerunt. 130. 25.

D.

DAEGOBERTI Regis Francorum notabilis clausula testamenti adducitur contra alterantes facta suorum prædecessorum. 1016. 36.
DAEMONES truculẽti si infestent laborãtes in fodinis, deserendæ sunt, & exempla de his, & de alijs, qui mites, vel sedati vocantur, & subterranea habitant. 154. 54.
DAMNVM, quod quis sua culpa sentit, patienter ferre debet, & sibi imputare. 513. 37.
Damni causam dans, damnum dedisse videtur. 240. 58.
Damna Indis illata, qualiter Commendatarij, & Cóquisitores in conscientia sarcire debeant? 526. 113.
Damna, quæ Indis intulerit substitutus, sive Vicarius Commendatarij, ipse sarcire debet. 529. 40.
Damna, quæ per accidens contingunt ex actibus licitis, vel indifferentibus, non debent resarciri. 240. 56.
Damna quæ merces in navigatione recipiunt, cur dicta fuerint *Averias*? 1065. 57.
Damnis alterius, nemo, cum gravi periculo vitæ suæ, succurrere tenetur. 115. 24.
Damna plura orta videntur ex antiqua forma Indos gubernandi, & commendandi, & aliqua recensentur. 604. 59.
Damnis Reipublicæ celeriter de remedio providere Regium est. 604. 61.
DAMNATIO in opus metalli levior reputabatur, quàm in metallum. 113. 9.
Damnatio in opus metalli, in quo differret à damnatione in metallum. 113. 8.
Damnationis in metallum pœna, decennium nõ excedebat. 119. 60.
Damnati in metallum mortuis similes reputabantur, & plura de hac pœna, & eius effectibus. 113. 5.
Damnati ad metalla, sufficient ad hoc opus exercendum. 144. 57.
Damnati ad metalla si fugiant, vel rebellent, qualiter puniendi sint. 143. 48.
Damnatorum in metallum pœna, non solùm morte, sed adversa valetudine cessabat. 119. 62.
DARE, ubi quis licite non potest, neque alter ab eo recipere. 303. 79.
Dataria Romana, quem morem iam observet in commissionibus ad recipiendum iuramentum, professionem fidei, vel pallium Archiepiscoporum, & Episcoporum Indiarum. 677. 45.
Datæ prioritas in rescriptis, magis attendi debet, quàm prioritas præsentationis. 357. 12.
Datum non videtur, quod ab illo datur, qui non potest de iure donare. 322. 25.
DEBITA antecessoris cótracta in utilitatem, & meliorationem maioratus, vel Commendæ, quando successor solvere debeat. 427. 74.
Debitor generis, respectu certæ speciei, perempta specie liberatur. 175. 40.
Debitor in cócursu creditorum, quibus omnibus solvendo non sit, debet servare antiquitatem & prælationẽ sub peccato, & onere restitutionis. 333. 4
Debitori doloso, si aliquid dederim, ut aliquid solvat, possum id repetere. 505. 109.

Debitores fisci in Indijs in electione officioru Reip. votum activum, & passivum habere nequeunt, & sched. de hoc agentes, & quid de iure communi? 944. 16.

Debitũ universitati, non est debitum singulis. 615. 34

DECEM corbes frumenti, si alicui legentur, aut donentur ex aliquo fundo, integra quantitas præstanda est, etiamsi fundus eam non ferat. 367. 28.

DECEPTVS dici non potest, qui ius publicum sequitur. 152. 33.

Deceptus in divisione paternorum bonorum, potest agere contra eum, qui plus debito accepit. 384. 27.

DECESSOR non potest officio cedere successori, antequam is solemniter receptus sit, & culpatur urbanitas eorum, qui contrarium faciunt. 1037. 26.

DECIMA an debeatur de herba *Alfalfa*, & lis super hoc de facto orta, & eius decisio. 861. 3.

Decima Ecclesiastica debetur Regi in Indijs ex metallis, licèt eam non exigat. 1061. 25.

Decima, an & quando debeatur ex metallis, & similibus, & an sit censenda realis, vel personalis? 862. 10

Decima prædialis absque aliqua deductione expensarum solvitur, & an personalis? 365. 16.

Decima prius solvenda est, quàm tributum. 192. 11.

Decima debetur ex fœno, & qualiter solvatur? & ex pratis, & pascuis. 862. 6.

Decimam solvit animal quoddã in Lybia, ex ijs, quę venatur, undè, qui eas detrectant, deteriores sunt Lybicis feris. 192. 14.

Decimæ Papalis exactio, de rigore, absque deductione expensarum fieri potuit, licèt de æquitate contrarium Pontifex statuerit. 365. 14.

Decimæ personales non sunt de iure divino, ubi ex prædialibus, Ecclesiasticis satis consulitur. 203. 41.

Decimæ laudabiliter remittuntur, ubi sine scandalo requiri non possunt, ex D. Thoma. 195. 41.

Decimæ concessæ sunt à Regibus Ecclesijs, & Episcopis Indiarum, ut ex illis commodè se alere possent, & perpenditur Bulla Erectionis. 756. 38.

Decimæ personales in tota feré Hispania, ex consuetudine legitimè præscripta, non exiguntur. 203. 40

Decimę Regibus concessæ, etsi temporales efficiantur, ab eisdem tamén Ecclesijs donatæ, pristinam spiritualem naturam accipiunt. 758. 63.

Decimæ an debeantur de salarijs famulorum, iudicũ, & advocatorum? remissivé. 204. 42.

Decimæ non solúm possunt, verùm etiam remitti debent nationibus, quæ se velle converti dicunt sine onere decimarum, ex Caietano. 195. 42.

Decimæ secundùm veriorem opinionem Theologorum dimanant à iure divino quoad obligationem alendi ministros Ecclesiæ, sed quoad quotam sunt de iure positivo. 195. 44.

Decimæ laudabiliter non exiguntur, quãdo adest cõsuetudo, legitimè præscripta, eas nõ solvẽdi. 195. 43.

Decimæ nullibi præstantur de bonis immobilibus, & quare? 865. 34.

Decimæ, quòd Prælatis Indiarum assignari dicantur in congruam sustentationem, non efficit, ut illæ usus fructus, vel alimentorum naturam sortiantur, & perpetuæ esse desinant. 559. 67.

Decimæ personales deberi videntur, ut prædiales, secundùm aliqua iura, quæ referuntur. 203. 38.

Decimæ solúm quatenùs concernunt necessariam sustentationem Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum, sunt de iure divino. 622. 17

Decimæ Principibus laicis concessæ, statim efficiuntur de Regalibus, & inter patrimonialia eorum bona connumerantur. 624. 30.

Decimæ laicis concessæ, nõ debent præcisè in eleemosynam distribui, & sunt liberæ á subsidio, & quid ab excusato? 623. 21.

Decimæ in Indijs ab omnibus Hispanis, etiam Equitibus Ordinum Militarium, solvi iubentur. 802. 16.

Decimæ, quas Reges nostri cesserunt Ecclesijs Indiarum, succedunt in locum congruæ sustentationis, qua illas dotare tenebantur. 758. 57.

Decimæ, á Regibus nostris concessæ fuerunt Ecclesijs Indiarum, in executionem promissionis factæ Pótifici, qui eas ipsis donavit. 758. 55.

Decimæ, privilegio, vel consuetudine ex causa in totum remitti, vel multum moderari possunt, data aliunde sufficienti sustentatione Ecclesiasticorum. 196. 47.

Decimæ laicis concessæ, nullum ius spirituale eis tribuunt, sed tantùm fructuum perceptionem. 623. 29

Decimæ si longo tempore non petantur, remissæ videntur. 205. 50.

Decimæ ubi laicis conceduntur, semper habent imbibitam obligationem præstandi congruam sustẽtationem Ecclesijs, & Rectoribus earum, ad quos tales decimæ pertinerent. 622. 19.

Decimæ Regibus concessæ, ab eisdem Ecclesijs donatę ad secularem naturam redire videntur, ubi vacant Ecclesiæ, quibus donatæ fuerant. 756. 36.

Decimæ semel Regales effectæ, & (ut ita loquar) tẽporalizatæ, an si posteá à Rege donentur Ecclesijs, adhuc iudicentur, tanquàm temporales, & de Regalibus? 629. 51. Vel pristinam Ecclesiastici iuris naturã recipiant. 625. 38. & 629. 51. & seqq.

Decimæ debentur Deo, ut tributa Regibus, in signũ dominij universalis. 191. 4.

Decimæ personales tolli, vel præscribi possunt, ubi prædiales sufficiunt. 203. 39.

Decimæ, & Primitiæ Indiarum, qualiter ab Alexandro VI. R. P. Regibus Catholicis concessæ fuerint? 620. 6.

Decimæ Papalis ad solutionem, qualiter ineatur valor beneficiorum, illustrata extravag. unica, de decimis. 365. 11. & 15.

Decimæ solvi debent *de la cal, texa, y ladrillo*. 862. 15.

Decimas an solvere integrè debeant Caciques Indorum, & alij, qui inter eos tributa non solvunt. 204. 44. & 48.

Decimas tuta conscientia non solvit ille, qui eis opus habet ad sustentationem, nec tenetur restituere, si posteá efficiatur solvendo. 196. 54.

Decimas, & tributa Indorum cum summa moderatione taxari debere, sentit Ioseph Acosta, cuius verba referuntur. 196. 65.

Decimas consuetas tantùm, & consueto modo, Indi ex novis Indiarum legibus, præstare iubentur, nisi voluntariè alias solvere velint. 197. 56.

Decimas laicis, & maximè Principibus, Rom. Pontifex ex iustis causis in feudum, & alijs modis concedere potest. 621. 9.

Decimas, non solùm positivo, verùm naturali etiam, & divino iure deberi, est communis opinio omniũ ferè Canonistarum. 194. 6.

Decimas personales Indi nullo modo solvere debẽt, imo nec Hispani, & de schedulis Regijs, quæ hoc disponunt. 203. 37.

Decimas, qui non dat Deo, impio militi dabit. 193. 20.

Decimas in totum ab Indis præstari debere, cum tributa Regibus præstent, multi opinantur. 191. 3.

Decimatia prædia per Religiosos quæsita, an debeãt præcisè colonis secularibus locari, & ab eis deci-

mæ solvi,& de lege Galliç de hoc agente. 864. 27.
Decimarum causæ, an per laicos iudicari possint ? & aliæ quæstiones de decimis, remissivè. 205. 51.
Decimarum, & aliorum vectigalium exactio, magis regulanda est ex regulis cõsuetudinis, quám præscriptionis. 202. 24.
Decimarum obligatio, omnes fideles generaliter cõprehendit, atque adeó, & Indos. 192. 7.
Decimarum solutio neminem pauperiorem efficit, sed potius ditiorem, & beatiorem. 192. 56.
Decimarum quotæ taxatio in Summo Pontifice residet. 195. 45.
Decimarum laicis Principibus á sede Apostolica cõcessarum, exempla, remissivè. 611. 11.
Decimarum causæ super exemtione Equitum Ordinum Militarium Nuntio Apostolico remissæ sunt. 863. 19.
Decimarum solvendarum obligatio, non comprehendit speciale privilegium, aut exemtionem habentes. 196. 50.
Decimarum ab Indis exactio, commissa fuit Proregi Peruano Dom. D. Franc. á Toleto, & quid ille responderit. 194. 30.
Decimarum concessio facta Regibus in provincijs Indiarum habuit onus fundandi, & dotandi Ecclesias, & Ecclesiasticos, & sic iustior, & tutior fuit. 622. 16.
Decimarũ ab Indis præstandarum consuetam formã Auctor mutari non debere sentit, & quare. 147 62.
Decimarum nomine si quid ab Indijs exigitur in Archiepiscopatu Limensi, & alijs, id omne de eorum taxis, & tributis detrahendum est. 202. 18.
Decimarum quota benè potest moderari, aut mutari ex iustis causis. 196. 53.
Decimarum gaudium, etsi Ecclesijs Indiarum donatum sit, Reges tamên earum benè administrandarum curam non dimiserunt. 655. 16.
Decimarum exactio, ut ab Indis suaviter fiat, Prælati admonentur. 205. 56.
Decimalia prędia exemtis, in fraudem decimarũ antiquarum, cõcedentes, excommunicantur. 863. 24.
Decimarum in exactione novitates fieri, & induci nõ debent. 861. 7. Et si aliquæ intententur, cognitio eiusmodi causarum pertinet in Hispania Supremo Senatui, & in Indijs, Regalibus Cancellarijs. 956. 26
Decimarum præstatio est in rusticis lex Agraria prima. 292. 10.
Decimarum lites celeriter expediri debent, & quare? 867. 46.
Decimarum de causis in Indijs semper, quæ oportuit, iuxta regulas iuris Canonici statuit, & in causis emergentibus cognovit, & pronuntiavit Supremus Senatus earundem Indiarum, & referuntur plures schedulæ, & exemplaria. 626. 43.
Decimarum causę maximè ubi agitur de earum iure, & proprietate merè spirituales censentur, & à laicis iudicari non possunt. 624. 35
Decimarum laicis concessarum causæ, tám in facti, quàm in iuris quæstionibus, & tam inter seculares, quàm inter Ecclesiasticos, apud quos iudices tractandæ sunt? 624. 31. & seqq.
Decimarum laicis concessarum de causis, quòd Principes seculares, & eorum tribunalia cognoscant, totus mundus observat, & referuntur consuetudines, & exempla omnium nationum, & innumeri Auctores, qui de illis testantur 625. 41.
Decimarum exemtio in Indijs Regio patronatui prę iudicat. 803. 20.
Decimarum solutionem detrectare non videtur, qui quovis alio modo præstat necessaria Ministris Ecclesiæ. 197 63.
Decimarum omnimodam exemtionem benè potest Pontifex Religiosis concedere. 863. 21.
DECISIO elegans Rotæ refertur, quæ agit de modo practicandi exemtionem cap. nuper, de decimis 864. 26. Et alia pro manutentione Ecclesiarum in decimis, lite cõtra Religiosos pendente. 867. 48.
DECLARANS nihil novi inducit, sed quod erat detegit. 379 62.
Declaratio Cardinalium adducitur pro lucrandis distributionibus ab studentibus, quando in illis tota massa consistit 782. 27. Et alia de iteranda Parochorum examinatione. 818. 36.
Declarationes sacrę Congregationis Cardinalium, quam auctoritatem habeant? 768 44.
Declarationes Cardinalium non publicatæ, vel receptæ, non possunt vincere consuetudinem, vel Cõciliarem dispositionem. 768. 45.
Declarationes aliquę Cardinalium videntur requirere causas in revocatione Vicarij electi à Capitulo sede vacante, & quæ sufficientes videri possint. 770. 58.
DECRETA omnia iudices, etiam in provincijs, Latina lingua interponere debebant, & quando, & quare permissum fuerit Græca etiam uti. 231. 49.
Decreta plura Indici Senatus referuntur, quæ iubent, Indis antiquas suas bonas consuetudines conservari. 219. 26.
Decreti irritantis clausula, quam vim habeat in expectativis. 346. 9.
DECVRIONVM in causis criminalibus quo modo se de iure Romano habere Præsides provinciarum deberent? 977. 75.
Decurionum, & aliorum officialium civitatum ministeria referuntur, & qui de eis agant. 946. 26.
Decurio, qui tanquam talis cognoscit de appellatione ad Capitulum civitatis delata, debet cessare in causa, si Decurio esse desierit. 715. 57.
Decuriones non possunt eligi à proprijs capitulis in iudices sive Alcaldes Ordinarios. 943. 11.
DEDITITII liberti, qui olim dicerentur, & quòd Indi metallarij sint peioris conditionis. 119. 63.
DE FACTO, quæ fiunt, de facto rescindi, vel restitui debent. 580. 77.
DEFECTVS, qui impediunt confirmationem Commendarum, pecunia suppleri solent, & an id iustè fieri queat? 551. 63.
DEFENDERE quem promisimus, gravare turpissimum est. 516. 71.
Defendere, & dirigere alium, qui debet, si ei peccatū suadeat, vel cum eo delinquat, gravius peccat, & punitur, & quare? 514. 47.
Defendere alium, qui promisit per se, & suos, non per extraneos id facere debet. 528. 29.
Defensio propriæ personæ, & etiam rerum, & bonorum, cuilibet permittitur, etiam contra clericos, & Religiosos. 934. 38.
Defensionem alterius ex officio nemo suscipere tenetur, & ideó si suscipiat, potest pretium pro ea paciscì, & recipere. 511. 18.
DEFVNCTORVM in Indijs bona ne usurpentur, semper magna cura à nostris Regibus Curatum est, & schedulæ de hoc agentes. 992. 3.
Defunctorum bona colligi, & defendi eorumque ultimum voluntatem impleri, cui vis de populo petere, & curare permittitur. 993. 12.
DEGENTES in Indijs, tam in vita, quàm in morte curare debent, ut opera pia quæ faciunt, & relin-

quunt, ibi expédantur, ubi pecunias acquirunt, & nobilis schedula de hoc agens, cuius zelus laudatur. 997. 46.
DELEGATVS ad meram executionem, ex causa iusta potest assumere cognitionem. 594. 84.
Delegatus etiam Principis non subdelegat, ubi eius persona & industria electa est. 659. 44.
Delegatus etiam Inferioris, subdelegare potest, si hoc ei delegans specialiter permiserit. 918. 52.
Delegatus etiam à Principe non subdelegat ea, quæ sibi specialiter sunt commissa. 299. 35.
Delegatus cum facultate subdelegandi, si ea utatur, delegans substituisse videtur. 919. 59.
Delegatus ad universitatem causarum aliquas earum subdelegare potest. 918. 51.
Delegatus Summi Pontificis reputatur tanquam ordinarius. 714. 48.
Delegatus ab alio, quàm à Principe, regulariter non subdelegat. 918. 50.
Delegatus à Principe subdelegare potest. 299. 36.
DELINQVENS perdit privilegiũ sibi concessum, si illius causa culpã admittit, vel pœnæ veniam sperat. 536. 105.
Delinquens se pœnæ subdit, & quæ ratione delicti passurus est, prospicere debet. 533. 72.
Delinquentes, & facinorosos ad metalla damnari, cõveniens, & vsitatum est. 141. 34.
Delinquẽtes etiã egestate laborare cõvenit. 533. 74.
Delictum consistens in omittendo, non est ita grave, quàm in committendo. 516. 66.
Delictum mariti in Commenda dotali, uxori nõ nocet, & quare, remissivè. 558. 27.
Delicta adhuc mollia, & in ipsis cunabulis, si fieri potest, reprimenda sunt, ex Cassiod. 932. 25.
Delicta occulta sæpè humanis iudicijs puniri nõ possunt. 121. 81.
Delictorum conscientia in his, qui ad metallum damnantur, & alijs delinquentibus, pœnæ rigorẽ quodam modo temperat. 119. 65.
Delictis via aperienda non est. 7. 42.
DEMONSTRATIO falsa, aut erronea dispositionẽ non vitiat. 413. 41.
Demonstratio una ubi satis clara est ad denotandum, sive concedendum id, quod conceditur, non officit, quod in alijs erretur. 380. 66.
DEMOSTHENIS locus de cogendis civibus ad laborandum pro Repub. expenditur. 39. 121.
DEPOSITARIVS, neque titulum, neque proprietatem, possessionem, aut fructum rei depositæ habet. 281. 51.
Depositarij, nec naturaliter, nec civiliter possident. 396. 46.
DEROGATIONES quantumvis generales, nunquàm extenduntur ad Patronatus. 636. 19.
Derogatio specifica non requiritur, ubi apertè constat de voluntate Principis. 623. 25.
DESCENDENTES ubi generaliter vocantur ad capellaniam, anniversarium, vel quid simile, admitti solent nepotes legitimi ex filijs illegitimis, aut etiã spurijs, & quare? 436. 24.
Descendentia á Gentilibus, & infidelibus nullibi notata fuit. 151. 80.
DESOLATI propriæ defensionis auxilio, spectant ad Ecclesiam. 691. 66.
DESTINATA, quę sunt ad aliquã rẽ, eiusdẽ rei nomine, & iuribus gaudẽt ex ipsa destinatione. 119. 9.
DETERMINATIO una respiciens plura determinabilia, pariter debet determinare. 921. 82.
DESTRVCTIO tertiæ partis Commendarum Peruanarum, an extendatur ad eas, quæ per ipsum Regem, & Supremũ ipsius Senatum in Hispania providentur? 544. 25.
DEVS resarciet thesauros, qui levatis Indis, minui videntur. 139. 1.
Deus etiã ob importunas, seu cõtinuas petitiones flecti dicitur, & Cananeæ tædio, ex D. Hier. 348. 29.
Deus solus ubique est, & omnia videt, & operatur, ex D. Bonaventura. 1075. 134.
Deus pauperum, & miserabilium curã gerit. 245. 17.
Deus Indos à regula conversionis Apostolicæ nõ excepit, & varijs modis potest eos ad Evangelium vocare. 131. 32.
Dei bonitati, & auctoritati repugnat dicere, quód fides in Indijs, nisi auri, & argenti illecebris, coalescere non posfit. 131. 29.
DIABOLI insidijs, & humanæ fragilitati nihil satis tutum. 817. 77.
DICTIO *sibi*, denotat dominium, & possessionem. 726. 52.
Dictio *quandiu, donec*, vel *quousque*, quid importent? 485. 37.
DIES, & pœna ubi adijcitur ad restituendam aliquã rem, ex lapsu eius debentur fructus absque alia interpellatione. 588. 27.
DIFFICILIA sunt multa, quia nõ audemus. 144. 58.
Difficile quodvaldè est, imposibile reputatur. 136. 87
Difficultas examinis oppositorum ad Commendas, qualiter superari possit. 336. 34. (1.
DIFFINITIO bona quas leges habere debeat? 276.
DIGNITATEM suam qui alij non servat, patienter ferre debet si propria sibi ab altero denegetur, & loca Valer. Cicer. & Quintil ad hoc. 1017. 46.
Digniorẽ omittens, nõ tenetur ad restitutionẽ, secundùm opinionem aliquorũ, qui recensentur. 800. 69.
Dignus, imo & optimus est iudicandus, qui à Principe ad Magistratum, vel visitationem eligitur, ex Cassiod. & Iustin. 1005. 47.
Dignitates in Ecclesijs Indiarum nunquam aggregari solent Canonicatibus. 779. 7.
Dignitates Ecclesiarum Cathedralium, regulariter non sunt de corpore Capituli, secùs in Ecclesijs Indiarum. 779. 6.
DILATIO culpabilis in solvẽdo debito, & in remunerandis benemeritis, peccatum inducit. 340. 28.
Dilationes moratorias possunt Proreges debitoribus concedere ex iustis causis. 1030. 73.
DILIGENTIA accurata in parvis, maiorum conservatio est, ex Libanio. 1018. 62.
Diligentia posibilis omittenda nõ est, sub eo colore, quód ea, quæ omninò ad aliquem actum necessaria sit, consequi non posit, & locus Horatij. 337. 41.
DIOCLETIANVS cur dixerit esse difficillimum benè imperare. 1045. 28.
DIODORVS Siculus concludit, rarò divitiús vivere eos, qui metallis inserviunt. 116. 37.
DISPENDIVM quis habere non debet, ubi compẽdium sperat. 431. 103.
DISPENSATIO, ut valeat, requiritur notitia defectus, super quo dispensatur, & causa, & intentio in eo dispensandi. 857. 41.
Dispensatio cũ clausula conscientiæ oneratiua Episcopis concessa, an posit ab eisdem Vicarijs generalibus delegari. 859. 58.
Dispensationes, ut factæ dicantur virtute Brevium Apostolicorum, quælibet verosimilitudo sufficit. 859. 57. Et factæ à Prælatis virtute concessionis Pontificiæ, perinde iudicantur ac si ab ipso Pontifice factæ fuissent. 856. 33.

Dispensationes matrimoniales non solent committi Capitulis sede vacante, sed solùm Episcopis, & eorum Vicarijs, & quid de Vicarijs electis ab eod. Capitulo? 764. 7.
Dispensari facilius debet cum illegitimis in provincijs Indiarum, propter sedis Apostolicæ distātiam 856. 52.
Dispensatus ad beneficia, si illegitimus sit, non potest illa obtinere, nisi prius ad ordines recipiendos dispensatus reperiatur. 855. 28.
Dispensator fidelis, quis dicatur à Christo Domino apud Lucam, & Mathæum? 340. 77.
Dispensatus ad Canonicatum, non est dispensatus, sed potius prohibitus ad dignitatem, & dispensatio odiosa nō extenditur de casu ad casum. 854. 19.
DISPONENS quilibet in dubio præsumitur se velle conformare cum dispositionibus iuris communis. 470. 77.
Dispositio omnis facta ad fraudandum legitimum hæredem in feudis, aut Commendis, annullanda est. 424. 48.
Dispositio nondùm perfecta vitiatur, si deveniat ad casum, á quo incipere non potuit. 592. 59.
Dispositio nulla testamentaria valet in præiudicium vocatorum ad feudum, vel Commendam, nisi ipsi consentiant. 424. 45.
Dispositio generalis, quæ solùm in uno casu verificari solet, idem operatur, ac si ille expressus fuisset. 633. 27. Et talis dispositio dicitur specialis, & è contra. 326. 63.
Dispositio ad aliquas personas restricta, facilè ad alias extendi non debet. 476. 30.
Dispositio quælibet potentior est in causa, quàm in causato. 855. 31.
Dispositio Auth. cui relictum, C. de indict. viduit. tollend. etiam hodie de iure Canonico practicatur. 478. 49.
Dispositio ex pluribus rationibus introducta, nō cessat, licèt una earum cesset. 544. 32.
Dispositionem suorum bonorum latiorem in vita, quàm in morte sæpè iura permittunt. 722. 19.
Dispositionis generalis ea est vis, ut debeat generaliter intelligi, etiam in casu, in quo minor ratio urgere videtur, etiamsi materia sit odiosa. 544. 33.
DISTANTIA locorum inducit iustam præsumtionem ignorantiæ. 349. 43. Et multos effectus operatur, maximè ubi est periculum in mora. 298. 15. 663. 7. 712. 33. 955. 22.
DISTRIBUTIONES quotidianæ præbendarum, solùm dantur præsentibus, & interessentibus. 782. 20.
Distributiones quotidianæ habentur loco fructuum, ubi tota grossa in illis consistit, & debentur studentibus, quia tunc propriè non sunt distributiones. 781. 23.
Distributiones grossę, exceptis incertis proventibus, lucrari ab studentibus, declaravit Sacra Congregatio Cardinal. cuius verba referuntur. 782. 29.
Distributiones quas dandas putet Auctor Cathedraticis præbendarijs in Ecclesijs Indiarum? 783. 35.
Distributionum, in quibus tota grossa consistit, saltim tertiam partem detrahendam esse studentibus, affirmant plures, qui reprobantur. 781. 28.
Distributiones quotidianæ an sortiantur naturam bonorum, quasi patrimonialium. 728. 76.
DIVERSA non videntur, aut dissentientia, quæ in ratione conveniunt. 676. 35.
DIVIDENS feudum contra eius naturam, punitur. 384. 24.
DIVINARE nemo tenetur. 516. 111.
DIVINI Consilij arcana in conversione Novi Orbis meritò miratur Ioseph. Acosta. 102. 17.
DIVISIO, vel erectio Episcopatuum semper fieri debet, ad postulationem Principis secularis. 664. 13.
Divisio Commendæ semel facta, quando, & quomodo constito de errore revocari possit, & iterum fieri. 384. 25.
Divisio Commendæ pluribus datæ, ubi facienda est, debent omnes citari. 384. 20.
Divisio terminorum non est alienatio, sed necessaria designatio, & rei possidendæ cognitio. 405. 60.
Divisio partium Commendæ, facta inter socios, quibus pro indiviso data fuit, non impedit ius accrescendi. 388. 57.
Divisio Episcopatuum, ubi necessaria videtur, qualiter Summus Pontifex consuli soleat, & ab eo Regibus nostris executio remitti? 664. 15.
Divisio decimarum, quomodo hodie fiat inter Prælatos, Præbendarios, & alios Ministros Ecclesiarum Indiarum. 655. 15.
Divisio est quædam ratio composita inter dividentes, & sic, sicut illa est reducibilis ad rectam compositionem. 384. 26.
DIVITES leonibus similes, multotiès ad inopiam infamem rediguntur, ex Iansenio. 120. 8.
Divites, qui fieri volunt ex sudore Indorum, audiendi non sunt. 142. 33.
Divitiæ immensæ, quæ ex Indijs Occidentalibus asportatæ sunt, ex relatione variorum Auctorum, & quæ per incuriam nostram ad extraneos effluxerint? 1060. 13.
Divitiæ magnæ Principum in eorum parsimonia consistunt. 133. 56.
Divitiæ malè quæsitæ nunquám proficuæ, neque tutæ sunt, ex D. Gregor. & alijs. 56. 101.
Divitiæ veræ Principis, quæ sint ex sententia Apollonij. 164. 68.
Divitiæ Novi Orbis, si deficiant, fidei, & Religionis propagatio in eo facta, & facienda periclitabitur. 102. 15.
Divitiarum cupiditas incentivum prębet, ad fidem diligentius inter Indos seminandam. 102. 16.
Divitiarum peregrinarum fluxu, & luxu plures Respublicæ pessum ierunt. 145. 66.
Divitias absconditas retinere malum est. 104. 35.
DIVORTIORVM causæ inter Indos breviter, & sine processu expediendæ sunt. 247. 43.
DIVTVRNITAS temporis peccatum non minuit, sed auget. 136. 81.
DOCENTES in publica universitate, etiam in eadē urbe, in qua sita est Cathedralis, qualiter gaudent fructibus, & distributionibus suarum præbendarū, quamvis nō resideant? & declarationes Cardinaliū contrariæ in hoc articulo, & qualiter conciliari possint 783. 32.
DOCTORIS sententia dubia debet intelligi iuxta iura, quæ allegat. 726. 55.
DOCTRINA, & conversio Indorum, cur primis tēporibus Commendatarijs sæcularibus commendata fuerit? 512. 29.
Doctrinæ Indorum, etsi Regularibus relictæ sint, semper tamen sub ea cautione, ut nullum ius ad earum proprietatem acquirerēt, & de schedulis, quæ hoc ostendunt. 811. 28.
Doctrinæ Indorum cum á Regularibus ex Regia gratia, & precario possideantur, benè potest in illis formam sibi benè visam inducere. 823. 8.

Doctrinæ Indorum non sunt hodiè necessariæ regularibus ad suorum Conventuum sustentationem, & quare? 813. 45.
Doctrinæ Indorum, an relinqui, vel adimi Regularibus debeant? varijs rationibus pro utraque parte disputari solet, & sæpè summum Senatum, & alios graves viros ancipites tenuit, & schedulæ de hoc agentes, & lites & contentiones super eo exortæ. 811. 27. & seqq.
Doctrinæ Indorum, etiam Regularibus concessæ, debent hodiè conferri, & exerceri iuxta formam Tridentin.
Doctrinæ Indorum iam non dantur in Commendã, sed in titulum. 857. 42.
Doctrinæ Regularium qualiter post Concil Trid. præsentari solitæ sint in provincijs Peruanis. 810. 24.
Doctrinæ Indorum á Regularibus ob proprias, quas in eis habent temporales commoditates appeti videntur, magis quàm ob spiritualem salutem Indorum. 814. 48.
Doctrinæ Indorum qualiter, & quarè Religiosis precario commendari cœperint? plures schedulæ exprimunt, quæ referuntur. 807. 11.
Doctrinas Indorum ex vi Brevis Pij V. etiam post Concilium â Regularibus, sicut anteá, esse administrandas Remesalius existimat, & de schedulis idẽ insinuantibus. 810. 22.
Doctrinas Indorum, tam conferentes, quàm accipiẽtes sine sufficienti peritia Indici sermonis, peccant mortaliter, & quòd super hac obligatione, quia iuris divini est, dispensari non potest. 802. 82.
Doctrinas Indorum semel Regularibus assignatas, non posse eis per Episcopos adimi post Breve Pij V. tenent aliqui Auctores, qui referuntur. 809. 21.
Doctrinarum stipendia qualiter Regulares dividere, aut expendere soleant. 814. 46.
Doctrinarum Regularium forma magna cura, & studio ventilata fuit. 825. 15.
Doctrinarij, qui ab Indis invitis oblationes extorquent, graviter puniri iubentur. 869. 3.
Doctrinarij nõ possunt ea, quæ ab Indis proprijs Ecclesijs donantur in alios usus, etiam pios convertere. 820. 88.
Doctrinarij Regulares non eximuntur á Monachatu, nec subiectione suorum regularium Prælatorum. 815. 62.
Doctrinario Seniori alterum socium iuniorem dari iubet, quædam sched. Regia, quæ refertur. 817. 75.
Doctrinarios non debere oblationes extorquere ab Indis, plures Regiæ schedulæ movent. 803. 92.
Doctrinarios Regulares Novæ Hispaniæ, cur Proreges compellere ad examen Episcoporum subeundum, & Regium patronatum servandum ausi non fuerint, usque ad ultimę schedulæ promulgationem? 825. 24.
DOLORE magno amittuntur, quæ cum magno amore habentur. 604. 57.
DOMESTICORVM facta imo & dicta à Proregibus, Gubernatoribus, & alijs Ministris præstanda sunt. 1015. 28.
DOMICILIVM, quo velint transferre vassalli liberi regulariter possunt. 212. 43.
Domicilium, & naturalitas quandò & quomodò acquiratur? remissivè. 313. 58.
Domicilium, & incolatus passivam inhabitantes in alicuius Principis terminis, tribuit iurisdictioné. 497. 24.
DOMINANTVR nulli crudelius quàm ij, quos ad serviendum naturæ creavit. 256. 14.
Dominus, qui duos de eodem feudo investit, qua pœna teneatur. 360. 33.
Dominus vineæ, vel domus, benè potest dicere operarijs, vel inquilinis, finita locatione, tolle quod tuum est, & vade. 812. 32.
Dominus verus rei, quę restitui debet, diligenter quærendus est, prius quàm alio modo restitutio fiat. 520. 116.
Dominus directus feudi, vel Commendæ, an ratione civilis possessionis, quam retinet, interdicto uti possit? 396. 43.
Dominus feudi non solùm illud revocare non potest, verùm nec modificare, aut novis conditionibus gravare: 561. 56. & seq.
Dominus, si velit terram suam duobus per partes vẽdere, admittitur contradictio subditorum. 382. 4.
Domini vassallorum, an & quando ob hoc ipsum nobiles iudicari debeant? 505. 115.
Domini servitium non potest facto vassalli mutari, nec præiudicari. 401. 29.
Domini vassallorum hoc tantum titulo á tributis nõ excusantur, nisi aliâs se nobiles esse probaverint. 177. 58.
Domini, qui servos, vel parentes, qui filios crudeliter vexant, eos manumittere, aut emancipare coguntur. 19. 75.
Domini an vassallos mediocriter verberare possint, & de aliquorum tyrannide. 515. 81.
Domini, qui novis, vel duris impositionibus vassallos gravant, in Bulla Cœnæ excommunicantur. 5. 22.
Domini, qui suis vassallis servitium imponunt, & salarium iustum non solvunt, furtum committunt, & ad restitutionem tenentur. 6. 28.
Dominis non est valde reprehendendum, si servis ad sua commoda utantur, etiam in operibus duris, & laboriosis. 141. 18.
Dominis duobus non potest quis ita commodé servire, quàm uni. 382. 3.
Daminorum in servos lenitas, exemplo Dei maximè commendatur. 141. 17.
Dominium, & possessio rerum Ecclesiæ est penes Christum, non penes Prælatum. 739. 11.
Dominium directum in Commendis Indorum apud concedentem manet, & utilitas in Commendatarium transit, ut & in feudo, emphyteusi, & superficie. 276. 6.
Dominium probatur ex verbis enuntiativis antiquorum instrumentorum. 351. 50.
Dominium, vel ius utile, qui habent, illud certis casibus amittere solent, ut ad proprietatem redeat. 277. 10.
Dominium uni concessum, alteri concedi non posse, quando, & qualiter verum sit. 403. 51.
Dominium rerum maioratus in pendenti, aut sine subiecto esse non potest. 270. 35.
Dominij appellatio bené potest, & sæpè solet, ad utile tantùm restringi. 278. 21.
Dominij appellatio simplex, sufficit, ut in utili tantùm dominio accepi posit. 278. 23.
Dominij translatio, ubi prohibetur, in reprohibita alienari, causa dotis alienatur. 402. 44.
Dominij directi, & utilis distinctio, & separatio, quibus probetur, & à quibus tractetur. 276. 7.
Dominia rerum in suspenso, vel incerto esse non debent. 394. 28.
DOMINICVS Arumæus notatur, pro gravi nota, qua Hispanos inurit ob thesauros, quos quærunt in sepulchris Indorum. 1064. 44.
DOMITIANVS cur non perseveraverit in edicto

de succidendis vineis? & de acuto libello contra eum huius rei causa vulgato. 65. 51. Et an hoc edictum post eius mortem duraverit. 66. 52.
DONANS omnia bona sua, de quibus testari nō poterat, in fraudem legis, vel statuti donasse censetur. 731. 106.
Donans, reservato usufructu, non tenetur cautionem præstare, quam alij usufructuarij præstant, & quare. 744. 67.
Donari videtur, quod nullo iure cogente conceditur. 757. 45.
Donari quod potest, pro pretio etiā regulariter dari potest. 551. 90.
Donatarius quilibet Regis agens pro conservatione rei sibi ab eo donatæ, coram Regalibus iudicibus, etiam contra Monasterium, litigare potest. 629. 56.
Donata socio, vel uxori non debent societati, vel marito restitui, & si aliqualis eorum contemplatio habita sit. 353. 75.
Donatio permissa ob merita, intelligitur de præteritis. 342. 44.
Donatio licèt soleat directum dominium transferre in donatarium, bené tamen consistit in solo utili, si de eo solo donando agitur. 280. 47.
Donatio perfecta, nec per alienationem rei donatæ, nec per alium actum contrarium revocari potest. 744. 65.
Donatio est liberalis, & gratuita datio, & an remuneratoria sit vera donatio? remissivè. 280. 43.
Donatio causa mortis nihil ferè à testamento distat. 721.
Donatio inter vivos non amittit suam naturam, & statum, quamvis ab ægrotante fiat, quin potius valida est, & laudabilis, ex opinione Molinæ Theologi, Sarmienti, & aliorum. 733. 125.
Donatio omnium bonorum habet secū fraudis præsumtionem. 731. 105.
Donatio omnium, vel maioris partis bonorum, facta ab Episcopo ægrotante, in odium, vel fraudem Ecclesiæ facta præsumitur. 731. 104.
Donatio, ut inter virum, & uxorem, ita inter sponsos de præsenti prohibita est. 467. 68.
Donatio quoties incipit à re ipsa, quæ donatur, perpetuam causam habet, etiamsi posteá adijciatur, quòd sit gratia alimentorum, vel ususfructus, secùs si incipiat ab eorum concessione. 759. 69.
Donatio remuneratoria dicitur quædam alienatio, titulo magis oneroso, quàm lucrativo facta, & qualiter æstimetur arbitrio iudicis. 744. 58.
Donatio remuneratoria est similis dationi in solutū, pro qua competit evictio. 370. 60.
Donatio, quæ fit propter benemerita, est remuneratoria, quamvis illa non inducant obligationem civilem, adversus Pinelum, & decisio Rotæ de hoc, & qualiter æquiparetur dationi in solutum, & pro ea competat evictio. 370. 63. & seqq.
Donatio ob servitia futura, dicitur etiam remuneratoria. 342. 99.
Donatio quantumvis irrevocabilis rescinditur ob supervenientiam liberorum. 403. 50.
Donationis remuneratoriæ causa, an donans, & maximè Princeps de evictione teneatur? 369. 55.
Donationis remuneratoriæ causa, ut evictio competere possit quid requirat, Pinelus? qui reprobatur. 369. 61.
Donationis ægrotantis Episcopi valor, vel fraus ex varijs circunstantijs pendet, quæ arbitrio iudicis relinquuntur. 734. 133.
Donationis ad insinuationem attenditur, quod valet deductis expensis. 364. 49.
Donationem perfectam, & pleno iure quæsitam, etiā Princeps ex post facto regulariter modificare non potest. 379. 57.
Donationes factæ amicis, vel famulis pro remuneratione servitiorum, censentur fieri in pios usus, etiā si de rigore iuris non obligent. 729. 83.
Donationes remuneratoriæ, contractus, & privilegia Regum, non possunt sine gravi culpa, aut causa revocari, alterari, vel modificari ex veriori, & cōmuniori opinione. 564. 58.
Donationes omnium bonorum ab Episcopis factas, tanquam fraudulentas, & præiudiciales Cameræ Apostolicæ, damnavit Clemens VIII. 731. 107.
Donationes Imperiales ius accrescendi admittunt 387. 49.
Donationes Principis, & maximé remuneratoriæ transeunt in contractum. 357. 20.
Donationes, & remunerationes factæ ob terras noviter partas, ampliores esse debent. 600. 19.
Donationes, & gratiæ Principum gaudent privilegio bonorum castrensium, vel quasi, & ideó patri earū ususfructus, non quæritur. 410. 5.
Donationes nullæ à Principe factæ immensæ videri possunt. 600. 27.
Donationes factæ á Prælatis, in gravi periculo vitæ positis, fraudulentæ à multis censentur, quamvis actualis traditio interveniat. 730. 94.
Donationes Episcoporum ægrotantium, qui admittunt, nihil curant de superviventia, sed solùm de veritate, & irrevocabilitate earum. 734. 130.
Donationes excessivæ, quas Prælati, dum vivunt faciunt, reservato sibi usufructu, aut ægroti, etiam sine ulla reservatione, an & quatenus valeant? 729. 85.
Donationes factas ab Episcopo, etiam moribundo, validas esse, si aliàs fraus illarum non probetur, tenent multi, qui referuntur. 733. 119.
Donationes Regiæ non admittunt repræsentationē, quia in illis succeditur ex dominica providentia. 421. 22.
Donationes modales, sive negotiales an sint contractus, vel donationis species? 493. 3.
Donationes factæ ab Episcopis in usus profanos Dei iudicio reservantur. 723. 27.
Donationes nullæ in remunerationem servitiorum factæ, immensæ videri debent. 272. 65.
Donationes quas Principes faciunt in bello, aut tempore belli, facilius revocantur, & exempla de factis à Rege Ioann. Lusit. I. & Henrico Castellæ II. 558. 32.
Donationes, & gratiæ Principum plenius debēt interpretari, quàm privatorum. 368. 40.
Donationes factæ à Prælatis morti proximis, etsi eas appellent inter vivos, inutiles sunt. 730.
Donationes, adiectis aliquibus legibus, vel oneribus modificari solent, & idem in Commendis Indorū. 280. 45.
Donationes immodicę, factæ à Prælatis in ęgritudine constitutis, cautè inspiciendæ, & admittendæ sunt. 730. 86.
DOTIS à Rege concessæ titulus, licèt in persona uxoris constituatur, non tamen marito eius ususfructus denegari videtur. 412. 27.
Dotis nomine, quæ mulieri á Rege conceduntur, licèt quoad eam contineant causam lucrativam, quoad virum, qui eam ducit sub hac contemplatione, continent causam onerosam. 411. 18.

Dotis legatum in rebus æstimatis factum, ad ipsas, nō earum quantitatem refertur. 758. 59.
Dotis lucrum uxoribus, vel maritis dari solitum, ad sponsos quoque pertinere, multi Auctores tradūt, qui latè referuntur. 470. 79.
Dotem etiamsi lucretur maritus soluto matrimonio virtute statuti, videtur eam habere ex titulo oneroso. 484. 18.
DVBITANS applicat animum suum ad plura, & nescit quid eligat, aut ubi pedem figat. 136. 86.
DVCES, quibus novę conquisitiones committuntur, Commendas conferre possunt. 206. 3.
DVO eandem rem in solidum habere non possunt. 355. 3.
DVRIS mentibus simul omnia abscendere impossibile est. 219. 22.

E.

EBRIETAS est dæmon voluntarius, & malitiæ, ac perfidiæ sive idololatriæ mater, & alia de ea. 224. 71. & seqq.
Ebrietas vitium Indis commune, & valdè perniciosum tollendum est. 223. 69.
Ebrietatis damna, & vitia, plures Auctores, exaggerant, qui referuntur. 224. 77.
ECCLESIA non tam succedere, quàm retinere, sive continuare dominium dicitur in bonis Prælati. 739. 9.
Ecclesia tenetur alere suum Patronum pauperem ex multorum sententia. 519. 105.
Ecclesia ad suum regimen indiget viris litteratis. 781. 22.
Ecclesia Dei quoscunque homines verè Christianos ad sui cultum, & servitium admittit. 842. 1.
Ecclesia semper ubi potuit, in fidelium conversorum ritus, & festivitates retinuit, causam tamen earum ad Christianum cultum traducens, & exempla. 219. 27.
Ecclesia si nova est, etiam, & eius Episcopus, & ita unusquisque cum iuribus suis intrare videtur. 783. 75.
Ecclesia fundat intentionem in successione omnium bonorum Prælati decedentis, & debet in illis manuteneri. 721. 5. & 739. 12.
Ecclesia Cathedralis in bonis Episcopi Regularis in locum Monasterij subrogatur. 724. 39.
Ecclesia Cathedralis noviter ab alia divisa, necdum eius erectione formata, & cōfirmata, quibus legibus, vel consuetudinibus gubernari debeat? 669. 64.
Ecclesia succedit etiam in bonis patrimonialibus Episcopi decedentis, si is testamentarium, vel legitimum successorem non habeat, excluso fisco. 739. 13.
Ecclesia, & Ecclesiastici in decimis ab omnibus exigendis, habent fundatam suam intentionem. 193. 21.
Ecclesia, & Ecclesiastici ad feuda nullum servitium militare habentia, admitti possunt. 310. 23.
Ecclesia potest disponere de spolijs Episcopi decedētis, data mora in adventu successoris. 738. 7.
Ecclesia Indiarum adhuc potest dici novè conversa. 792. 5.
Ecclesia subrogatur in locum Monasterij, quoad successionem Regularis facti Episcopi. 739. 16.
Ecclesia Cathedralis non est erigēda, nisi ubi reditus sufficientes habet, & quare. 665. 35.
Ecclesia utitur omnibus fisci privilegijs. 732. 115.
Ecclesię Cathedrales Indiarum qualiter dotatæ fuerint à Regibus Hispaniæ. 653. 3.
Ecclesiæ Indianæ, in cuius quis gremio decedit, & nō Cameræ Apostolicæ debet applicari spolium Episcopi ex Ecclesia Hispana ad Indicam translati, etiam pro bonis quæsitis intuitu primi Episcopatus 745. 70.
Ecclesiæ unitæ, vel divisæ, retinent easdem leges, vel consuetudines, quas anteà habebant, interim dum aliæ non inducuntur. 669. 65.
Ecclesiæ Cathedrales, Parrochiales, & Conventuales, de cuius licentia construi possint? 879. 18.
Ecclesiæ vacantis reditus administrare, & custodirē ad quem pertineat iure communi? 751. 1.
Ecclesię iura non violantur in eo, quód magis Ecclesijs Cathedralibus, quàm Religionibus Indiarum deferamus in perceptione, & manutentione decimarum. 867. 49.
Ecclesiæ Indiarum tam ex parte Capitularium, quàm Episcoporum, eandem rationem, ac proportionem habent, atque aliæ Hispaniæ, & in omnibus præbendarij, graves, docti, & Deum timentes, reperiuntur. 788. 80.
Ecclesiæ iuri non præiudicatur ob id, quód Episcopus ei renunciet. 747. 88.
Ecclesię Pastore viduatæ, sunt sub Regia protectione. 752. 10.
Ecclesiæ Indiarum, cum sint erectæ ad instar Hispalensis, vel aliarū Hispaniæ, illis in omnibus æquiparandæ, & exæquandæ videntur. 788. 73.
Ecclesiæ viduatæ cura non pertinet ad Episcopum ad aliam translatum, sed ad Romanum Pontificē, vel Capitulum sede vacante. 771. 75.
Ecclesiæ Cathedrales aliquando convenit, vt erigantur in locis non multum numerosis, nec divitibus propter utilitatem animarum. 666. 55.
Ecclesiæ aliquæ Indiarum ante Tridentinum erectæ prætendunt se uti debere privilegio adiunctorum, & illos nominant singulis annis. 788. 76.
Ecclesiæ Indiarum ferè omnes erectæ sunt post publicationem Tridentini? 787. 67.
Ecclesiæ plures ubi sunt in eadem civitate, ille in illa præferri debet, qui ex eiusdem gremio fuerit. 845. 20.
Ecclesiæ vacantes in tota Gallia, & in Indijs committuntur Episcopis electis, etiam ante confirmationem. 775. 112.
Ecclesiæ facultates, vt neque desint, neque redundent, magna provisione opus est, ex D. Chrysost. 913. 16.
Ecclesiæ alendæ, & dotandæ, ac reparandæ obligatio perpetuam causam habet. 759. 73.
Ecclesiæ, Monasteria, & similes communitates perire non solent, nec talis casus expectari debet. 308. 9.
Ecclesiæ plures, & Collegia habent statuta puritatis sanguinis, & qui Auctores ea defendant. 843. 4.
Ecclesiæ unius adeptio inducit vacationem alterius, & quare? 771. 74.
Ecclesiæ, & Monasteria ususfructus, & emphyteosis incapacia esse videntur. 1073. 115.
Ecclesiæ saltim pro dimidia pertinere reditus sedis vacantis ostendunt plura iura, & Auctores, qui referuntur. 754. 20.
Ecclesiæ suffraganeæ in his, in quibus non habuerint proprias leges, & consuetudines debent regi secundùm Metropolitanam. 669. 66.
Ecclesiarum, & Monasteriorum Indiarum novæ fundationes olim Proregibus remitti solebant, hodie

Supremo senatui reservantur, & schedulę de hoc agentes. 880. 26.
Ecclesiarum Cathedralium Indiarum sede vacante, qualiter administrent, & custodiant fructus officiales Regij, & schedulæ de hoc agentes. 752. 12.
Ecclesiarum vacantium brevi provisioni consuluit ius Canonicum. 775. 108.
Ecclesiarum ędificatio, & reparatio de iure communi, quibus incumbat? 877. 9.
Ecclesiarum de ędificatione, quæ dicuntur, de reparatione etiam intelligi debent. 878. 12.
Ecclesiarum Cathedralium erectio ad Romanum Pontificem pertinet. 652. 1.
Ecclesiarum Metropolitanarum, & suffraganearum, quæ in hunc usq; diem in Novo Orbe erectæ sunt peculiaris nomenclatura proponitur. 654. 6.
Ecclesiarum longa vacatio, vt cessaret, quid provisum fuerit in Concil. Toletano. 775. 109.
Ecclesijs, sede vacante, maiori cura Reges tanquam patroni ipsarum prospicere debent. 776. 115.
Ecclesijs præfici debent, qui in eisdem laudabiliter inservierunt. 845. 17.
Ecclesijs in quemcunque eventum debet reservari Pontificale Episcopi decedentis. 744. 60.
Ecclesijs ædificandis tam Cathedralibus, quâm Parochialibus, & Monasterijs, & eorum expensis, quę forma per schedulas Regias data fuerit? 877. 8.
Ecclesijs, Monasterijs, Hospitalibus, & alijs communitatibus Ecclesiasticis, Commendæ & feuda regulariter dari non possunt. 307. 5.
Ecclesiastica libertas, vel immunitas infringi non videtur, ubi Princeps secularis aliquid facit, vel statuit, quod principaliter ad sui status politicam gubernationem, & conservationem dirigitur. 932. 31.
Ecclesiasticæ personæ á iurisdictione, & punitione secularium regulariter omninó exemtæ sunt. 930. 4.
Ecclesiastici, si vellent ab Indis, & ab eorum Commédatarijs integras decimas percipere, his eędem res decimarentur. 203. 35.
Ecclesiastici seditiosi, & scandalosi, an & quando per Principes, & Magistratus seculares compesci, vel à suis provincijs expelli posint? 930. 3. & 932. 17. & 19.
Ecclesiasticos etiam seditiosos, suis iudicibus relinquere tutius est, & schedulæ de hoc agentes. 931. 12.
Ecclesiasticorum residentia, & asistentia in terris Principum secularium, & eorum in eis tuitio, & permisio, tanquàm quid temporale censetur. 933. 28.
Ecclesiasticorum possesiones immunitate gaudere, sivè per se ipsos, sivè per colonos seculares colantur, plures Auctores tenent, qui referuntur. 863. 31.
Ecclesiasticis, pro rebus conservandis potest cognoscere Princeps, quia peculiari studio debet eas defendere. 630. 57.
EDICTA figenda sunt ad provisionem Commendarum, ut benemeriti de iure suo docere posint, & quis terminus in illis asignari debeat? 334. 13.
Edicta de novo figere, vel illorum terminum prorogare necesse non est, etiam dato, quòd unus tantùm oppositor intra illorum terminum comparuerit. 795. 25.
AEDIFICANDI in solo publico licentiam, solus supremus Princeps concedere potest, & qualiter debeant intelligi iura, quæ eam Senatui, vel Magistratui concedunt. 1031. 76.
EDVCATIO, & institutio potentior est, quàm natura. 241. 65.
Educationis, & rectæ institutionis in pueris cura, magni fieri debet & de eius effectibus, & utilitatibus, remissivé. 241. 64.
Educationis vim duorum canum exemplo mirê ostédit Licurgus. 241. 66.
EGESTATE sordentibus est mors solatium, & vita supplicium. 690. 56.
ELATIONEM, & nimiam sui confidentiam Proreges fugere debent. 1616. 33.
ELECTIO, sivè optio Commendæ, cui datur inter duas vel plures incompatibiles, intra quod tempus eam facere debeat, & schedulæ de hoc agentes. 488. 58.
Electio digni, omisso digniori, in provisione Commendarum, an inducat peccatum cum onere restituendi? 333. 8.
Electione facta unius maioratus, ex duobus incompatilibus, alterum ipso iure vacat, & in sequentem transfertur. 488. 57.
Electio, & collatio dignitatum, & Canonicatum, olim ad Episcopum simul cum Capitulo pertinebat. 767. 34.
Electio omnis, quæ fieri iubetur per concursum, & oppositionem, debet fieri de digniori, sub peccato, & onere restitutionis, ex communi multorum opinione, qui laté referuntur. 800. 66.
Electio cadit inter plures, & ad minus duos desiderat. 448. 20.
Electio, si cui detur ducendi aliquam in uxorem, vel mille ei dandi, etiamsi posteà copula sequatur, dãdo mille liberabitur. 448. 17.
Electio facta ad importunum clamorem non valet. 348. 27.
Electio certæ personæ, quæ alicui cum moreretur commissa est, benè potest fieri ante mortem. 328. 80.
Electio officialium Reip. sine seditione & scandali, fieri debet. 944. 14. Et ex virtustitiæ distributivæ idoniores requirit. 1018. 55.
Electiones debent esse liberæ, & de pluribus, non verò ad paucos restringi. 924. 103. Et quod sæpè irritantur ob restrictionem eligendorum, ibid. numer. 104.
Electio mala á quolibet de populo impugnari, & ab ea appellari potest. 800. 68.
Electione Commendæ facta ab eo, qui optandi inter duas, vel plures facultatem habet, ampliús variari non poterit. 488. 60. Et quòd regulariter variatio non admittitur electione semel facta. 448. 18.
Electionum in causis breviter, & de plano procedendum est, & quarè? 775. 110.
Electionibus Prælatorum Regularium, quòd Reges, Proreges, & alij Magistratus interveniant, ut pax, & quies in eis observetur, Hispaniæ, Galliæ, & aliarum nationum praxis observat. 913. 21.
Electionibus Prælatorum Regularium, quare & qualiter Limani Proreges intersint, & Auctor eorum vice aliquando interfuerit? & schedulę & Auctores de hoc agentes. 913. 19. & seqq.
Electionis Provincialium quassandæ facultas si Comissario, vel Vicario Generali in Indias missis, concessa sit, an intelligatur pro prima vice, vel posit, etiam à se ipso electum, deponere, sive absolvere? 921. 80.
Electionis officialium, quæ fit per Capitula civitatum

Indiarum forma quæ sit? & quod eius libertatem Regiæ Audientiæ, & Proreges, atque Gubernatores impedire non debent. 943. 6.

Electus à Rege in Episcopum, vel per concordem electionem, aut data necessitate Ecclesiæ, & in alijs casibus, potest administrare ante confirmationem Papæ. 658. 39.

Electus non capit ab eligente, sed à mandante eligi. 792. 7.

Electus Episcopus, cui administratio Ecclesiæ committitur à Capitulo sede vacante, an possit constituere Vicarium Generalem, vel per se ipsum debeat administrare? 659. 43.

Electus non tam Vicarius, quàm generalis Administrator ex Pontificia auctoritate censendus est. 659. 51.

Electus ante confirmationem Papæ non administrat Ecclesiam iure proprio, sed vice Capituli, sede vacante, qui eum suo loco constituit. 659. 42.

Electus à Rege præfertur in sede, honore, & alijs, illis, qui à minoribus Magistratibus electi sunt. 360. 43. Et suffectis. 987. 12.

Electus intra mensem tenetur consentire electioni, & præsentatus acceptare præsentationem. 775. 101.

Electum posse per se, vel per alium administrare Oldrald. expressè docet, cuius verba referuntur. 660. 33.

Electi Episcopi, quæ possint facere, & expedire ante consecrationem, vel post eam ante apprehensam Episcopatus possessionem. 660. 56.

Eligere aliquem de pluribus iussus, an & quomodo possit eum aliquo onere, vel pensione gravare? 376. 31.

Eligi nemo potest in iudicem ordinarium, vel aliud officium Reip. intra triennium, ex quo idem officium gessit, & quando, & quomodo reelectio admittatur? 944. 17.

Eilgi non potest, quód nondùm delatum est. 448. 19.

Eligendi, & optandi facultas consumitur in primo actu valido. 488. 61.

Eligendi facultas, quæ marito conceditur in Commendis, quæ iunguntur per matrimonium, debet intelligi repetita in successione filiorum. 451. 47.

Eligendi facultatem habens, electione semel facta, variare non potest. 379. 58.

Eligendorum merita non semper valdè acriter trutinari possunt, nec debent, ex Molina, & Soto. 336. 33.

Eligentes non salvant conscientiam suam, eligendo illum, cuius plenam non habent notitiam. 1046. 36.

ELEEMOSYNA prius facienda est consanguineis, quàm extraneis. 315. 78.

Eleemosyna pro consequendis gratijs Bullæ Cruciatæ, quomodo taxetur in provincijs Indiarum? 903. 22.

Eleemosynę nostrorum Regum pro iuvandis Ecclesijs, & Religiosis Indiarum, quàm magnæ sint, & semper fuerint? 877. 8.

Eleemosynæ, quæ á Regibus nostris faciendæ sunt ex reditibus sedium vacantium, quem pietatis modū, sive ordinem habere debeant? 760. 82.

Eleemosynarum petitio sub prætextu indulgentiarum legitimè concessarum, prohibita non est. 902. 6.

Eleemosynarum quæstores, & petitores quandò permitti debeant? 902. 9.

EMANCIPATIO facta à patre in extremis laborāte, præsumitur fraudulenta. 731. 102.

D. EMANVEL Sarmentus de Mendoza, & eius aureus libellus de Militia Evangelica, laudatur. 259. 42. & 836. 17.

EMPHYTEVSIS filio, ex matris successione obvenientis, usfructus, patri quæritur. 413. 30.

Emphyteusis, usfructus, & servitus qualiter constitui possit? 287. 20.

Emphyteusis perditur, si alienetur irrequisito domino directo. 399. 8.

Emphyteusis quando dicatur deferri iure hæreditario, vel non, & acceptari possit, repudiata parentū hæreditate? 422. 30.

Emphyteusis Ecclesiastica an admittat illegitimos? 434. 3.

Emphyteuta, etiam ob proprium delictum detentus in carceribus, excusatur à pœna non soluti Canonis. 534. 82.

Emphyteusi, ususfructus, & servitus, & quælibet alia bona immobilia, vel immobilibus cohærentia in feudum irregulare dari possunt. 287. 21.

EMTOR, vel Conductor fodinæ, aut prædij, cui Indi solent distribui, an agere possit, de evictione, vel enormi læsione, si illi sibi à Gubernatore posteà denegentur? 151. 30.

Entretenimientos, ayudas de costa, & aliæ Regiæ largitiones ex iusta causa semel datæ, ea durante, tolli non debent. 288. 42.

Entrenidos in Nova Hispania, & alibi, qui sint, & dicātur. 612. 12.

ENVMERATIO specierum, videtur facta gratia demonstrationis. 316. 64.

ENVNTIATIVA verba in antiquis probant. 350. 48.

Enuntiativè quod in aliqua lege profertur, ius constitutum, & observari solitum non subvertit. 972. 43.

EPISCOPALIS sedes, ut in aliqua urbe de novo erigatur, quæ considerari debeant. 665. 26.

Episcopatum primum vacare, etiam ante adeptam possessionem secundi, ex sola litterarum expeditione, facta accedente consensu translati, multi Auctores tenent, qui referuntur. 772. 80.

Episcopatum, si absque legitima causa Pontifex dividat, peccabit quidem, sed factum tenebit, & quid si Episcopus antiquus consensum neget? 664. 17.

Episcopatus primus vacat ex sola absolutione Pontificis, etiam litteris pro secunda Ecclesia non expeditis. 773. 82.

Episcopatus divisione facta, quousque antiquus Episcopus gaudeat iurisdictione, & fructibus Episcopatus à suo divisi, & dismembrati? 666. 36.

Episcopatuum divisio aliquandò, vel ob id solùm facienda est, quòd Episcopi magnos reditus habeât. 605. 27.

Episcopatus divisio consensum Episcopi regulariter desiderat, de cuius Episcopatus divisione, & dismembratione agitur. 664. 16.

Episcopatus primus absque dubio non vacat, nisi post factā per Romanum Pôtificem absolutioné ab eo, & admissam translationem ad secundum. 773. 87.

Episcopatus unus, quantum ab altero distare debeat, iudicis arbitrio relinquitur. 663. 9.

Episcopatus ubi in aliquo oppido erigitur, tale oppidū titulo civitatis regulariter donatur. 665. 20.

Episcopatus de novo erectus, cuius primus Episcopus necdum apprehendit possessionem, non videtur plenè formatus. 668. 60.

Episcopatus dividere, & subdividere nullibi magis oportet, & practicatur, quàm in Indijs Occidentalibus, & quare? 663. 10.
Episcopatus reditus, Episcopis assignantur pro congrua sustentatione, & hæc non consistit in puncto Arithmetico. 728. 72.
Episcopatu ab uno, si alius, vel alij dividantur, & creentur, eodem iure, quo antiquus, censendi sunt. 202. 30.
Episcopatuum divisio, vel unio ad Summ. Pontificem pertinet. 662. 1.
Episcopatuum Indiarum erectio, & divisio, ac subdivisio qualiter fuerit Hispaniæ Regibus a Sede Apostolica delegata? & Bullæ Pontificum de hoc agentes. 663. 12.
Episcopatuum divisio ex quibus causis iustè fieri possit? 663. 6.
Episcopus non debet deserere administrationem partis suæ Diœcesis, de cuius divisione tractatur, usque in adventum successoris, & quare? 666. 42.
Episcopus an possit habere familiam armatam pro tuenda, & exequenda sua iurisdictione? 693. 82.
Episcopus propriam Ecclesiam, & Diœcesim deserens, ut in alia vicariatum exerceat, graviter peccat. 701. 35.
Episcopus bonus eligi non videtur, si alter sit, qui melior illo eligi potuisset, ex D. Gregorio, cuius notabilia verba referuntur. 684. 10.
Episcopus translatus, etsi administret in prima Ecclesia, quousque accipiat possessionem secundæ, id debet intelligi quoad ea, quæ competunt ex lege iurisdictionis. 689. 48.
Episcopus confirmatus, etiam non consecratus, potest exercere iurisdictionem ordinariam in sua Diœcesi. 660. 57.
Episcopus translatus ad aliam Ecclesiam, & ad eius administrationem iter faciens, Bullis non expeditis, an possit in ea, quam deserit, Vicarium Generalem relinquere? 660. 35.
Episcopus non potest sine licentia Papæ deserere primam Ecclesiam ex sola præsentatione ad aliam, nisi supponamus, quod priori renunciavit. 775. 102.
Episcopus benè potest sibi reservare aliquas causes ex ijs, quæ aliás in mandato Vicarij Generalis venire solent. 698. 8.
Episcopus ultra scientiam veteris, & novi testamenti, debet etiam habere scientiam utriusque iuris, & quare? 685. 21.
Episcopus ubi recusatur, eo ipso Vicarius eius recusatus manet, & quare? 698. 5.
Episcoporum donationes absolutè, & irrevocabiliter factæ, etiam in articulo mortis validæ sunt, ex Abbatis, & alior. sententia. 733. 123.
Episcopus si aliqua bona donet cũ reservatione ususfructus, & postea ea alienet, vel cõsumat, an sarciri debeant donatario post mortem Episcopi, ex alijs bonis eiusdem. 744. 62.
Episcopus Regularis, quòd non possit disponere de bonis, etiam patrimonialibus debet intelligi per ultimam voluntatem. 726. 54.
Episcopus translatus de una Ecclesia ad aliam, res primæ secum transferre non debet. 746. 79.
Episcopus est de maioribus dignitatibus, & provinciarum Præsidibus comparatur. 633. 2.
Episcopus in prima instantia cognoscit de omnibus causis Ecclesiasticis, & in mero, & mixto imperio, & fundat suam iurisdictionem. 686. 28.
Episcopus benè potest prohibere, ne procedat delegatus missus à suo Vicario, & mutare, vel moderare pœnas ab eo impositas. 698. 10.
Episcopus potest syndicare Vicarium Capituli sede vacante. 766. 29.
Episcopus quãdo possit cogere hæredes, ut impleant opera pia á defunctis relicta. 521. 124.
Episcopus Regularis depositus absque degradatione, adhuc manet liber à sua religione. 748. 98.
Episcopus vicinior moneri, & vocari solebat, ubi per antiquos Canones alter Coepiscopus ægrotabat, ut tam de salute, quám de bonis eius curam gereret. 741. 34.
Episcopus Regularis, ut possit disponere de bonis in Episcopatu quæsitis, etiam ad pia opera, debet secundùm aliquos impetrare dispensationem Papæ. 725. 45.
Episcopus renuntians, videtur solúm nominalis, vel titularis manere, qui Ecclesiam non habet, & dicitur Nullitenens, vel Nullatensis. 746. 83.
Episcopus translatus de uno Episcopatu ad alium, potest secum ferre fructus iam perceptos, & res mobiles ex eisdem comparatas. 745. 72.
Episcopum renuntiantem, vel titularem, etiam Regularem, nullum præiudicium facere posse successioni Ecclesiæ, tenent plures Auctores, qui referuntur. 747. 91.
Episcopus Indiarum renuntians, & aliò suam personam, & bona transferens, ubi Camera Apostolica spolia colligit, an ei causet spolium? & casus, qui circa hoc contigerunt. 746. 81.
Episcopus etiamsi consensum præstiterit ad divisionẽ Episcopatus, non ideò integram eius iurisdictionem, & administrationem amittit, usque ad adventum novi Episcopi in Ecclesia divisa, & quare? 666. 39.
Episcopus, & Capitulum unum corpus faciunt in Ecclesia Cathedrali. 778. 1.
Episcopus, an solus, vel simul cum Capitulo administrare debeat bona fabricæ Ecclesiæ Cathedralis? 785. 52.
Episcopus renuntians Episcopatui ex multorum opinione ad suum conventum redire debet. 747. 86.
Episcopus Regularis, quòd quidquid acquirit, acquirat Ecclesiæ, qualiter sit intelligendum. 726. 53.
Episcopus, ubi procedit tanquàm delegatus, maior est Archiepiscopo. 714. 49.
Episcopus de novo electus ex die gratiæ habet titulũ sufficientem ad fructuum acquisitionem, & quare? 667. 51.
Episcopus recusatus habetur pro mortuo. 698. 6.
Episcopus non iudicat de causis inter ipsum, & suos præbendarios motis. 786. 55.
Episcopus, qui simul est dominus temporalis alicuius loci, in causis, in quibus, tanquàm talis cognoscit, non potest procede per censuras. 905. 31.
Episcopus noviter creatus ad Ecclesiam ab alia divisam, si moriatur, antequam ad eam accedat, apud quem remaneat administratio? 668. 59.
Episcopus, quæ legitimé promisit, ex eius spolio solvenda sunt. 743. 48.
Episcopus beneficium conferens, potest illi pensionẽ apponere ex iusta causa. 376. 30.
Episcopus renuntians post admissam renuntiationẽ, desinit habere iurisdictionem, quia ea transit ad Capitulum sede vacante. 666. 43.
Episcopus Fluminis Argentei quomodo excusaverit factum defensionis, & effractionis carceris, pro liberando quodam reo, quem Gubernator secularis iniustè ultimo supplicio afficere volebat. 690. 59.

Episcopus debet in dies singulos prædicare, & sementem Evangelij facere, ex D. Chrysost. cuius gravia verba referuntur. 694. 84.
Episcopus si habeat licentiam testandi, an possit testamentum semel illius virtute factum, revocare, vel Codicillos facere? 722. 17.
Episcopum translatum ad aliam Ecclesiam, etiam litteris de secunda expeditis, posse primam gubernare, quousque secundæ actualem possessionem acceperit, tenent plures qui referuntur. 772. 77.
Episcopus etiamsi habeat licentiam testandi, debet in pios usus disponere. 722. 15.
Episcopus quidam Siculus reditus reliquit pro Episcopis successoribus suis ægrotis curandis, & mortuis sepeliendis, & quare? 741. 36.
Episcopus renuntians, non manet amplius in matrimonio Ecclesiæ, cui renuntiavit, & sic nec ei videtur quærere posse. 746. 84.
Episcopus in electione Canonicorum oppositionis, & in alijs, quæ in Capitulo proponuntur, unam tantùm vocem habet, sed in pari numero vincit, qui pro se Episcopum habet. 285. 51.
Episcopus debet habere sapientiam rerum secularium. 685. 29.
Episcopus iam consecratus, an possit esse alterius Vicarius? & casus super hoc de facto contingens. 700. 32.
Episcopus si fit alterius Vicarius, an & qualiter possit Pontificalia exercere in Diœcesi, cuius Vicarius est? 701. 33.
Episcopus noviter provisus, non potest capere possessionem, nisi litteris Apostolicis expeditis, & ostensis. 666. 40.
Episcopo successori regulariter solent asservari omnes reditus, & proventus vacantis. 874. 37.
Episcopum, qui itinerum laboribus absterrebatur à visitatione sui Episcopatus, qualiter excitaverit D. Greg. Nazianz. 702. 52.
Episcopum à Rege præsentatum, si Pontifex confirmare nolit, quid faciendum? remissivè. 658. 30.
Episcopus, qui deserit Ecclesiam primam, ut ad aliã, litteris non expeditis, gubernandum, ex mandato Regis accedat, debet niti in præsumpta voluntate Pontificis. 775. 104.
Episcopi an aptius, & tutius ex Cœnobitis, quàm ex Clericis secularibus eligantur. 683. 16.
Episcopi cum illegitimis quoad plura dispensare possunt. 857. 37.
Episcopi titulares, vel nulla tenentes, benè possunt esse aliorum Vicarij. 701. 34.
Episcopi possunt disponere ad libitum in utroque foro, tam in vita, quàm in morte, de bonis patrimonialibus, & quæ illa sint? 728. 75.
Episcopi, exceptis casibus reservatis eandem facultatem habent in sua Diœcesi, quàm Papa in universali Ecclesia, & in locum Apostolorum successerunt. 723. 31.
Episcopi, & Cardinales an Proreges creari, & qualiter hoc munus explere possint? 1014. 20.
Episcopi ad Ecclesias Indiarum cum maiori cura, & idoneitate, quàm ad alias quærendi sunt, quia & multa habent, quæ alijs Prælatis non conceduntur. 685. 23.
Episcopi, quo maiori dignitate funguntur, eo magis sanctimonia splendere debent, & alijs exemplo esse. 683. 4.
Episcopi possunt visitare, & providere horrea publica, data socordia Magistratuum secularium. 690. 51.
Episcopi litteris, & eruditione præstare debent. 684. 8.
Episcopi vocati á Rege, & à suo Metropolitano, prius debent advocationem Regis accedere. 938. 68.
Episcopi, an cogi possint, ut solùm laicis notarijs in suis tribunalibus utantur. 706. 70.
Episcopi, & alij iudices Ecclesiastici, si pœnas pecuniarias irrogent secularibus, an possint eas propria auctoritate exequi, vel invocato brachio seculari? 693. 80.
Episcopi si in sibi necessarijs de proprio patrimonio aliquid erogaverint, tantundem retinere possunt de his, quæ intuitu Episcopatus quæsierunt. 721. 2.
Episcopi non debent intumescere propter adeptionem dignitatis Episcopalis. 695. 93.
Episcopi liberè possunt disponere de bonis ex sua parsimonia servatis, & qualia hæc dicantur. 727. 70.
Episcopi ægrotantes debent vivere per viginti dies post donationes túnc temporis factas, ex opinione multorum, qui referuntur. 731. 109.
Episcopi ad Ecclesias Indiarum electi, in Hispania consecrari prohibebantur, & quare? & quod hoc facilè dispensandum non esset. 694. 86.
Episcopi Indiarum præ cæteris tenentur observare iurisdictionem Regiam, & cætera Regalia, propter magnos honores, quos ab eodem Rege accipiunt. 692. 70.
Episcopi manutenendi sunt contra prætendentes se adversus eos præscripsisse quartam funeralium. 870. 10.
Episcopi, etiam Regulares, ex opinione multorũ possunt in consanguineis facere maioratus de reditibus Episcopatus. 726. 50.
Episcopi peccant, si bona Episcopatus intuitu quæsita, donent, vel expendant in usus profanos, sed tamen talis donatio, vel alienatio valet. 723. 26.
Episcopi in foro interiori tenentur reservare pauperibus, quæ sibi supersunt de bonis intuitu Episcopatus, quæsitis. 722. 21.
Episcopi de bonis intuitu Episcopatus quæsitis, donationis causa mortis facere nequeunt, & quare? 721. 10.
Episcopi Indiarum maiorem occasionem, & facultatem habent subveniendi iniuste oppresis á iudicibus secularibus, ex doctrina Gregor. Lopez, Bobadillæ, & aliorum, qui referuntur. 690. 58.
Episcopi Indiarum suis Ecclesijs arctissimo vinculo ligati, & desponsati sunt, quod non nisi á Romano Pontifice solvi potest. 694. 88.
Episcopi fundant iurisdictionem in visitatione omnimoda suorum Canonicorum, etiam Regularium. 786. 54.
Episcopi venire debent ad vocationem Regis, & eius manus osculari, ipse tamen eam eis porrigere non solet. 679. 58.
Episcopi an dominium fructuum sui Episcopatus adquirant? remissivè. 723. 28.
Episcopi translati non faciunt Inventarium de bonis quæsitis intuitu primæ Ecclesiæ, quod facere deberent, si illa illi reservare tenerentur. 746. 80.
Episcopi etiam per censuras possunt compellere Regulares, ut ad processiones accedant. 832. 62.
Episcopi viventes, vel morientes de quibus bonis disponere possunt. 721. 1.
Episcopi pluribus rationibus tenentur non usurpare, nec turbare Regiam iurisdictionem. 679. 61.
Episcopi aliqui solent esse cæci circa nepotes, & in studio ditandæ posteritatis. 727. 67.

Episcopi in omnibus casibus sibi à Concil. Trident. in delinquentes Religiosos commissis, rectè possunt eos excommunicare, & declarationes Cardinalium, quæ hoc testantur. 832. 67.

Episcopi, qui in aliqua regione de salute periclitantur, iustè petere possunt, sed ad aliam Ecclesiam transferri 694. 92.

Episcopi, quamvis habeant Vicarios, vel Visitatores Generales, non debent curam sui muneris deserere, sed imo de ijs ipsis officialibus magis, quàm de alijs curare. 699. 17.

Episcopi ubi concurrunt cum Inquisitoribus in eorũ tribunali, tanquam Ordinarij, quem locum habere debeant. 893. 43.

Episcopi bona, quæ Ecclesiæ, vel successori reservantur, debent intelligi de morte naturali tantùm. 745. 76.

Episcopi Regulares renuntiantes ex veriori opinione manent Religione soluti, ac liberi, & non tenentur ad Monasterium redire. 747. 97.

Episcopi in provincijs Indiarum sæpè elatiores sunt, quàm oporteret, & interdum convenit eorum potestati frænum comprimere. 789. 82.

Episcopi Indiarum cum ex sola notitia promotionis ad novas Ecclesias gubernandas iter arripiunt, eo ipso primas deserere videntur, & vacatio earum induci. 773. 88.

Episcopi quidam Indiarum in Hispaniam sinè licentia repedantes, etiam allegata ægritudinis causa, auditi non sunt. 694. 89.

Episcopi præstant iusiurandum de non alienandis, nec diminuendis rebus, iuribus, & priuilegijs suarum Ecclesiarum, vel dignitatum. 680. 95.

Episcopi qualiter olim cognoscerent, & hodie simul cum Inquisitoribus cognoscant, de causis hæreticorum? 892. 34.

Episcopi translati, cui Ecclesiæ teneantur reservare bona in primo Episcopatu quæsita? ex Barbos. & alijs. 745. 73.

Episcopi Indiarum in exactione decimarum ius commune servare debent. 861. 1.

Episcopi multum debent curare de ovibus sibi commissis, & præcipuè de Indis, eorumque conversione, & prædicatione. 694. 83.

Episcopi omnes intra quatuor menses in suis Ecclesijs comparere, & residere debent, & de novissima Bulla P. Vrban. VIII. 701. 36.

Episcopi, ut intersint consilijs Regijs multum interest, & sententia Blesensis, cuius verba referuntur. 692. 74.

Episcopi aliqui Indiarum se vocant Principes Ecclesiæ, & Clericos valdè inurbaniter tractant. 695. 97.

Episcopi, qui inter pauperes non distribuunt, quæ sibi supersunt de bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis, an ad restitutionem teneantur? 723. 22.

Episcopi ita debent Clericis æquari, ut ab eis non contemnantur, & insignis locus D. Gregor. 695. 95.

Episcopi tam Regulares, quàm Seculares, ex veriori opinione parificantur in dispensatione bonorum inter vivos, & qualiter peccant, si illa in profanos usus expendant. 725. 46. & 727. 64.

Episcopi non habent iurisdictionem dispensandi cum illegitimis, nisi eam ex vi indulti Apostolici sumãt, & exerceant. 808. 49.

Episcopi Regulares, ex opinione multorum, non possunt disponere etiam inter vivos de illis bonis intuitu Episcopatus quæsitis, nec de patrimonialibus, vel quasi 724. 38.

Episcopi sub nomine, regulariter venit eius Vicarius Generalis, etiamsi causæ Episcopis tantùm committi dicantur, nisi specialiter Vicarij excludantur. 785. 47.

Episcopi aliqui Indiarum nimis facilè *Mestizos*, etiam illegitimos ordinant, & beneficijs Indorum præficiunt, & alij in hoc valdè dubij sunt, & schedulę, quæ de his agunt. 852. 6.

Episcopi licèt ratione rerũ spiritualiũ per leges Regias non possint cogi ad aliquod iuramentum prę standum, pro temporalibus tamen conservandis, illud regulariter subeunt, & sicut alij vassalli reputantur. 628. 54.

Episcopi, ut testari possint de bonis quæsitis intuitu Episcopatus, debent habere indultũ Romani Põtificis, & an tunc eorum consanguinei succedant, etiamsi fortè sinè testamento decesserint, in quo sunt opiniones contrariæ, quæ referuntur. 722. 13.

Episcopi qualiter olim cognoscerent, & post Tridet. cognoscant de causis criminalibus suorum Capitularium, & cum adiunctis? 786. 57.

Episcopi, excepta causa feudi, iuramentum ex Principum secularium legibus subire, compelli non solent. 628. 50.

Episcopi, quid populis, & Magistratibus secularibus præstare debeant, & quid invicem ab ipsis accipere? 692. 73.

Episcopi, quibus cæremonijs, & qua forma faciũt homagium ratione feudi. 628. 51.

Episcopi Indiarum prætendunt in illis, tanquàm novitèr erectis, non esse procedendum cum adiunctis, 787. 61.

Episcopi ex opinione aliquorum possunt de reditibus Episcopatus facere donationes etiam ad profana. 723. 29.

Episcopi Regulares etiam de bonis quæsitis ex stipẽdijs, & salarijs Principum disponere nequeunt, secundùm Martam. 725. 43.

Episcopi, & eorum Vicarij qualiter, & quando possint procedere contra Regulares exemtos, scandalosos, & incorregibiles. 926. 125.

Episcopi qualiter facere debeant Fidei professionem, & iuramentum de præstanda fidelitate Romano Pontifici? 675. 1.

Episcopi Indiarum nimis extendentes iura quartæ funeralis, qualiter in aliquibus iuribus, & schedulis Regijs notentur. 671. 20.

Episcopi Chiapensis obiectionibus contra Commendas Indorum responsum, & obuiam itũ est. 517 78.

Episcopi sunt Consiliarij Regis, & esse debent, veluti Assessores, & directores Magistratuum seculariũ, & Patres patriæ urbium, in quibus sedem haberit. 692. 71.

Episcopi quandò, & qualiter possint sine peccato suis propinquis, & consanguineis succurrere ex reditibus Episcopatus. 727. 66.

Episcopi Regulares de bonis quæsitis in Episcopatu, secundùm multorum opinionem, solùm disponere possunt in modica quantitate. 726. 42.

Episcopi non peccant distribuendo reditus Episcopatus inter pauperes, vel opera pia alterius Diœcesis, licèt melius sit intra propriam id facere. 727. 65.

Episcopi de licentia Metropolitani, an, & per quod tẽpus possint ab esse à suis Episcopatibus? 694. 91.

Episcopi in Iaponia, etiã ex ipsis Neophytis ordinari deberent, quorum proprium munus est prædicare. 839. 35.

Episcopi, ut securius possint ante expeditas litteras Ecclesias deserere, bonum esset consulere Romanum Pontificem. 775. 105.
Episcopi in primitiva Ecclesia ex Neophytis ordinati, & exempla. 839. 37.
Episcopi sunt Ordinarij Inquisitores suæ Diœcesis, & qualiter olim hanc iurisdictioné in Indijs exercuerint? 888. 9.
Episcopi olim nolebāt in Cardinales creari, quia hæc minor dignitas censebatur. 683. 3.
Episcopi Seculares, & Regulares an differant circa bona, quæ emunt ex reditibus Episcopatus? 724. 37.
Episcopi Alemaniæ, ante apprehensionem Episcopatus debebant comparere ante Regem ad reverentiam ei præstandam. 679. 57.
Episcopi, in visitationibus faciendis, debent sequi cōsilium Columelæ, ut frequentiùs se venturos, quāvis non sint venturi, denuntient. 703. 53.
Episcopi auctoritas maior, & firmior, quâm Vicarij semper esse debet, & quæ indè sequantur. 698. 9.
Episcopi, ut validè inter vivos donare possint, requiritur secundùm plures, ut realem traditionem statim faciant, non fictam, simulatam, vel tempore, aut conditione suspensam. 730. 87.
Episcopi utrum habeant fiscum? 693. 79.
Episcopi an possint testari, & liberè disponere de parte, quæ eis obvenit ex reditibus decimalibus sedis vacantis, & ex quartis funeralibus. 729. 78.
Episcopi pro ordinibus, dimissorijs, dispensationibus, & similibus, nihil, etiam ab spontè dantibus, accipere possunt. 728. 77.
Episcopi in ægritudine cōstituti, benè possunt aliquas moderatas donationes in pios usus, & servitiorum remunerationem facere. 729. 80.
Episcopi, ut testari valeant de bonis intuitu Episcopatus quæsitis, etiam ad pias causas, consuetudine induci non potest. 722. 12.
Episcopi in consilium Regis adsciscuntur, ut tam ipsi, quâm seculares, qui in eo interveniunt, Regni tranquillitati in utroque brachio prospiciant, & se omnes mutuô iuvent, ex Cassiodor. & alijs. 692. 72.
Episcopi Indiarum, etiam ad alias Ecclesias translati, ante obtentam licentiam, propriam deserere nō possunt. 694. 87.
Episcopi non possunt disponere per ultimam voluntatem de bonis quæsitis intuitu Ecclesiæ, etiam ad pias causas, & quare? 721. 9.
Episcopi debent clericos honorare, & ut collegas habere, ut ipsi ab eis honorentur. 694. 94.
Episcopi in decisione Tridentini, & plurium schedul. fundant suam iurisdictionem in visitatione Parochorum, etiam Regularium. 831. 58.
Episcopi Regulares multi, & sanctissimi referuntur, qui de reditibus Episcopatus viventes largiter in pios usus distribuerunt. 727. 62.
Episcopi, qui nimis emungunt pro quarta funerali, corvis æquiparantur, & quare? 871. 18.
Episcopi, an, & quando debeant Vicarios generales præcisè habere, & constituere? 608. 11.
Episcopi aliqui consuluerunt Auctorem, & alios, super iuribus, & quæstionibus quartæ funeralis. 872. 22.
Episcopi, qui excessivas opes habent, & eis non, ut oportet, utuntur, notantur. 665. 28.
Episcopi non deficient hodie, æquè boni, ac olim, si ut oportet quærantur, & eligantur. 684. 11.
Episcopi, an, & quandó possint cognoscere de causis miserabilium personarum, & se pro earum defensione interponere. 630. 55.
Episcopo, vel eius Vicario, si specialiter committatur alicuius absolutio, non potest fieri à Capitulo, vel eius Vicario sede vacante. 765. 10.
Episcoporum ordo patrum generator dictus, & quare? 839. 36.
Episcoporum iusiurandū de Regijs iuribus non usurpandis, qualiter renovatum sit? 678. 49.
Episcoporum ad Cathedrales electio, varijs modis pro varietate temporum ab initio nascentis Ecclesiæ facta reperitur, & Auctores, qui de eis agunt. 657. 29.
Episcoporum auctoritas infringi, vel minui videtur, datis adiunctis. 787. 68.
Episcoporum ægrotantium donationes, ut valeant requiritur supervivientia. 40. dierum ex motu proprio Pij IV. qui ponderatur. 732. 110.
Episcoporum auxilium, vel recursus in causis miserabilium, & oppresarum personarum, debet intelligi quoad protectionem, non quoad iurisdictionem. 691. 63.
Episcoporum dignitas, & officium quale, ac quantum, & quibus titulis, & honoribus gaudeant. 687. 1.
Episcoporum pro iurisdictione in dubio stare debemus, & quare? 785. 65.
Episcoporū spolia regulariter Ecclesiæ in cuius gremio decedunt, applicari solent. 737. 3.
Episcoporum præcipuum munus, & gloria consistit in bonis suis inter pauperes dispensandis. 726. 57.
Episcoporum Regularium, & secularium praxis quotidiana nullam differentiam facit in dispositione bonorum. 726. 61.
Episcoporum Regularium, & secularium libertas, aut facultas circa dispositionem bonorum quæsitorum intuitu Episcopatus, qualiter distinguatur, ex opinione P. Suarez, cuius verba referuntur. 725. 44.
Episcoporum bona, quibus vocibus, & querelis pauperes petere, imò, & invadere possint, ex eleganti loco D. Gregor. qui refertur. 723. 25.
Episcoporum mensa, & suppellex, qualis esse debeat? remissivè. 723. 23.
Episcopis ad non residendum in sua Diœcesi non prestat legitimum impedimentum morbus etiam sonticus. 694. 90.
Episcoporum vix mortuorum bona omnes diripiunt, & furantur, & elegans locus antiquam esse hunc consuetudinem ostendens. 741. 30.
Episcoporum numerus debet regulari ex distantia locorum, & numero subditorum, sicut unio, ex vicinitate, vel raritate eorundem. 663. 8.
Episcoporum famuli, vel officiales, ubi aliquas expensas in eorum servitio fecerunt, iustè remunerationem petunt. 743. 53.
Episcoporum, qui per procuratorem præstiterunt iuramentum fidelitatis, exempla referuntur. 673. 10.
Episcopis recenter promotis, & consecratis, nullum certum tempus præfixum videtur, ad comparendum, & residendum in suis Ecclesijs. 701. 37.
Episcopis hodiè expressè inhibitum esse priores Ecclesias administrare, post notitiam habitam suæ translationis ad secundam, refert Aufredus. 773. 85.
Episcopis Indiarum in multis dispensare permittitur, ob distantiam sedis Apostolicæ, & quæ illa? 686. 24.

Episcopis dispensationem bonorum iura circumscribere nolunt, sed tantùm fraudibus obviare. 733. 122.
Episcopos renuntiantes, sive seculares, sive Regulares, adhùc Ecclesiæ, cui renuntiaverunt, spolium causare, certius est. 747. 87.
Episcopis donec resideant fructus dari non debent, & quare, ex quadã Regia sched. quæ refertur 694. 85.
Episcopis, quæ cõpetant iure ordinis, quæ ex lege iurisdictionis, & quæ ex lege Diœcesana, remissivè. 686. 23.
Episcopis infirmis nõ admittur libertas disponendi inter vivos, quã aliàs illis iura concedunt. 733. 126.
Episcopos, qui eligunt, vel proponunt, summo studio de melioribus præficiendis curare debent. 683. 6.
EPISTOLA Regia notabilis refertur, agens de modo procedendi in punitione cuiusdam Clerici scandalosi. 931. 16.
Epistola Regia notabilis refertur, an. 1618. ad Proregem Peruanum, de miseria, & iniurijs quas Indi patiuntur graviter dolens. 245. 13.
Epistolæ absentes præsentes faciunt, & scitu dignorũ certiores reddunt. 94. 4.
Epistola Principis, qualiter diffiniatur à Theophilo? 94. 7.
Epistola stymologia à verbo Græco deducitur, quod mittere significat. 94. 8. Et eius diffinitio, ex Iusto Lipsio, ibid. n. 6.
Epistola Regia refertur, & expenditur, quæ approbat dissimulationem tertiæ vitæ in filio secundi matrimonij. 486. 43.
Epistolæ iucundiores sunt, quàm absentium amicorũ imagines, ex Senecæ sententia. 5.
Epistola an. 1555. refertur, quæ specialiter agit de spirituali, & temporali cura Commendatariorum erga suos Indos, & de pœnis negligentium. 509. 2.
Epistola Regia an. 1559. refertur, & expenditur, & alia 1561. quæ promiscuè tam viros, quàm uxores vocant ad successionem Commendarum. 474. 20.
Epistolæ caput an. 1601. Peruano Proregi missæ, refertur, quæ in primis Indos mineralibus distribui constituit. 109. 82.
Epistola Regia an. 1574. quæ maritorũ dumtaxat meminit, in successione Commendarum uxorum, qualiter sit intelligenda. 687. 45.
Epistolarum portatores, cur Hispanè *Correos*, vel *Estafetas* appellemus? 94. 10.
EQVI publici, & cursuales, qui, & quarè sic dicti? Et de veredis, & quód nemo eis sine licentia Principis uti posset, & quid significet nomen evectionis. 95. 20. & seqq.
Equos duos legans, unum Hospitalarijs, & alterum Prædicatoribus, quis debeat eligere? 485. 28.
Equites Ordinum Militarium, an, & de quibus bonis à præstatione decimarum exemti sint? 863. 17.
Equites Ordinum Militarium nullis privilegijs se excusare posse, quo minus in provincijs Indiarum decimas solvant, quædam schedulæ Regiæ iubent, & declarant, quæ referuntur. 628. 45.
Equites Ierosolymitani sunt verè Religiosi, & an in feudis succedere possint, & quid de alijs Militijs Equestribus? 309. 18.
ERASMI verba referuntur, & expenduntur. 232. 51.
ERECTIO Cathedralium, quæ hodiè in omnibus provincijs Indiarum observatur, compendiosè refertur. 654. 14.
Erectio Cathedralium Indiarum simul atque à Regibus Hispaniæ disponitur, Sedi Apostolicæ videnda, & approbanda remittitur. 653. 5.
Erectione Ecclesiarum cavetur, ut ius patronatus ipsarum illæsum in omnibus Regibus conservetur. 656. 25.
Erectionis priorum Cathedralium Indiarum, & pactionis initæ cum primis Episcopis Hispaniolæ forma refertur. 654. 13.
Erectiones Ecclesiarum Indiarum, excepta Truxillana, nihil peculiariter cavent in materia adiunctorum, sed se remittunt ad consuetudines, & privilegia Hispalensis. 788. 72.
Erectionibus Ecclesiarum Indiarum generaliter iubetur decimas ab omnibus solvi. 193. 25.
Erectionibus Ecclesiarum Indiarum expressè cavetur, ut earum beneficia filijs patrimonialibus conferantur. 846. 24.
ERRARE aliquid melius est, quàm omnia suspendere, vel nescire quid agas, ex Cicer. 1018. 63.
Error, cui ab initió non resistitur, maiores vires assumit. 17. 47.
Error calculi semper, ac de eo constiterit, retractari potest. 385. 29.
Errorem communem, qui bona fide sequutus, aliquid accepit, vel acquisivit, molestari non debet. 303. 75.
ERYTHREVS maluit magistratu abire, quàm in maxima necessitate populo extraordinarium tributum imponere. 132. 45.
ETIAM coniunctio, similia quæ sunt, & eiusdem generis copulare solet. 922. 84.
EVANGELIVM annuntiandum, & prædicandum est omnibus gentibus, quantumvis feris, & barbaris. 801. 72.
Evangelium qualiter prædicatum, & prædicandum per Religiosos, predixerit S. Vinc. Ferrer. 836. 12.
Evangelij prædicationi, ubi aliquod impedimentum causatur ex temporalium receptione, omittenda sunt, quamvis licitè exigi possent. 161. 31.
EVCHARISTIA sacra an Indis, quamvis rudibus dari possit, & Infantibus, furiosi, & etiam mortuis? 803. 95.
Eucharistiæ Sacramentum in multis provincijs Indis non ministratur, quod reprehenditur. 252. 92.
EVENIRE quod potest, vel solet quilibet prospicere debet. 152. 32.
D. EVGENIVS de Salazar Regius Indiarum Consiliarius, quid senserit de perpetuitate Commendarum? 599. 12.
Eugeniana constitutio, quid in studentium favorem induxerit? 782. 24.
Eugeniana extenditur ad omnes universitates approbatas, & non solùm ad studia Theologiæ, verùm, & iuris Pontificij. 782. 26.
EVICTIONIS nomine, quem tenet actio, eundem agentem repellit exceptio. 404. 56.
Evictio non competit pro rebus donatis, & ex mera gratia concessis. 369. 53.
Evictio in feudis, regulariter locum habet, & quid in Commendis Indorum? 369. 52. & seqq.
Evictionem competere pro donationibus remuneratorijs, communis multorum opinio est, qui referuntur. 369. 58.
EVOCATIO, & avocatio causarũ licèt Principi, & supremis Consilijs permissa sit, raró tamen, & non nisi ex magna causa hoc facere debent. 1044. 14.
EVPHORMIONIS sive Barclaij mendacium convincitur, dùm mendaces esse Hispaniæ divitias divitias dicere audet. 1060. 16.
EVSEBII Cæsariensis locus expenditur, & emendatur. 66. 53.

EXACTIONES novæ, illicitæ, & violentæ, semper reprobatæ, & punitæ. 5. 2.
Exactores decimarum Indorum, solent esse iniqui, & fraudalenti, & denotabili cuiusdam versutia. 215. 57.
Exactorum libris contra tertium non creditur, nec Massarij universitatis. 518. 56.
EXAMEN novum in Religiosis ab ordinarijs fieri non debere, ubi nulla præcisa causa est, quæ illud requirat, disponit Regia schedula, quæ refertur. 828. 38.
Examen, & approbationẽ Episcoporũ requiri in quibusvis Religiosis Doctrinarijs, apertè decidunt plures schedulæ Regiæ, quæ referuntur. 824. 13.
Examen ordinarij etiam in beneficijs Regularium, requirit quædam decisio Rotæ, quæ refertur. 826. 19.
Examen novum in qualibet nova Ecclesiæ Parochialis provisione requiritur ex forma Tridentini, etiamsi promovendus sit famosissimus Doctor. 827. 31.
Examinatio, & reexaminatio Curatorum, quomodo, & quando fieri, & repeti posit? & quæ circunstantiæ prælationem inducunt? 803. 89.
Examinatus, & approbatus etiam bis ad duas Parochias, debet ad tertiam examinari, & poterit reprobari, ex Oldrald. & alijs. 828. 35.
Examinatus semel, & approbatus ad beneficium Curatum, an, & quandò iterum ab eodem, vel ab alio Prælato examinari, & approbari debeat? 827. 30.
EXCELSA vocat scriptura Idola, & Idololatriam, quia in montibus, & cacuminibus, ut plurimum exercebatur. 222. 52.
EXCEPTIO dominij, sicut non potest opponi ab spoliatore, ita nec ab habente causam ab eo. 519. 68.
Exceptio rei iudicatæ datur etiam pro augmento superveniente rei, quæ mihi adiudicata fuit. 389. 61.
Exceptio iuris tertij, nec ab spoliatore, nec ab ipso tertio in favorem spoliatoris opponi potest. 579. 69.
Exceptio etiam dubia, ubi pendet, idem operatur quod certa, & perpetua. 577. 50.
Exceptionibus, vel defensionibus pluribus, etiam diversis, ad eandem rem tendentibus, nemo uti prohibetur. 176. 54.
EXCESSVS punire, & curare ne subditi in damno maneant, magis pertinet ad necessariam, quàm ad voluntariam iurisdictionem. 766. 24.
EXCLVSVS semel, in perpetum cum ipsius linea manet exclusus. 444. 92.
Exclusi portio semper debetur ei, qui illius loco includitur. 459. 57.
Exclusionem inducentia, ad inclusionem trahi, & extendi non debent, nec possunt. 478. 52.
EXCOMMVNICARE potest, quilibet Ecclesiasticus, qui in foro exteriori habet potestatem ad cogendum, quia aliás inutilis redderetur eius iurisdictio. 822. 59.
Excommunicari Reges non posse ab alio, quàm á Romano Pontifice, multi Auctores tradunt, qui referuntur. 1030. 67.
Excommunicatio, & suspensio, etiam ob culpam incursa, præbet legitimum impedimentum. 534. 84.
Excommunicari quis non potest à proprio Episcopo post privilegium ad id impetratum, etiamsi Episcopus illud ignoret. 302. 71.
EXCVSARE se nemo potest, imminente necessitate propter guerram. 499. 53.
EXECVTORES testamentorum, etiam ad causas non pias, si negligentes sint in earum implemento, possunt per Episcopos admoneri, & compelli. 691. 65.
Executor testamentarius debet eligere pauperes, quos testator designavit, & aliter faciens recusari potest. 333. 3.
Executor Ecclesiasticus testamenti alicuius laici, an coram seculari iudice conveniri posit. 996. 36.
Executivo in processu, quandò posit Iudex sententiare in via ordinaria? 342. 102.
Executorialium litterarum, seu provisionum, quæ dantur Episcopis noviter creatis per sacrum Consilium praxis, unde ortum habuerit? & eorum formula? 752. 13.
Executoria restitutionis spolij semel impleta, siquis ex nova causa spolietur, illa iuvari non potest. 583. 107.
Executoria, quæ committit, ut aliquis restituatur, contra quemlibet tertium extenditur. 582. 101.
Executoriales in Romana Curia in contradictorio iudicio à partibus impetrati, retineri non debent, nec à Fiscalibus impediri. 907.
EXEMPLVM Superiorum benè, & licitè curari potest, & debet, ad præviam dispositionem subditorũ in fide recipienda. 240. 48.
Exemplo, & disciplina aliorum, qui præficiuntur, maiori vitæ sanctimonia fulgere debent, & gravius peccant. 513. 44.
Exemplo, quæ fiunt, iure fieri putantur. 104. 36.
Exemplo lituani Principis, qui Baptismum accepit, omnes eius subditi turmatim baptizati sunt. 239. 44.
Exempla honesta, & dici ac passim in rep. usitata, qui sequitur, benè facit, & securus esse potest in conscientia. 511. 15.
Exemplis rerum similiter iudicatarum parum fidendum est, ob varias causarum circunstantias, quæ in illis interveniunt. 451. 49.
Exemplis rerum erroneè, aut iniustè gestarum, uti nõ debemus. 134. 65.
EXEMTIONIS species quædam est restrictio procedendi cum adiunctis, & non præsumitur, nisi probetur. 787. 64.
EXHAEREDATIO filij non nocet, ubi ille feudum sine hæreditate consequi potest. 421. 27.
EXILIVM censetur pœna corporalis, maximè ubi fit à toto Regno, vel provincia. 970. 6.
EXIMIA gloria sæpius fortunæ, quàm virtutis est beneficium. 968. 16.
EXPECTATIVA ad præbendam, quam præcator designavit, non præiudicat iuri alterius, expectantis aliquam specialiter sibi concessam. 346. 16.
Expectativa ad Commendam, quam precator designaverit, quam vim habeat? & quando liget manus inferioris? 346. 15.

Expectativam si quis habens ad primum beneficium vacaturum, aliquod optaverit, etiã si malè acceptet, consumit gratiam suam. 488. 62. Et idem est si sit generalis ad beneficia vacantia, & variare non potest. 448 14.
Expectativam specialem habens ad aliquam certam, & designatam Commendam, in ea cæteris præfertur. 345. 3.
Expectivam in forma communi habens, ad aliquod beneficium, quod ius in illo per eam adquirat? 346. 14.
Expectativæ in beneficijs reprobatæ, & graviter prohibitæ sunt, & quare. 321. 20.
Expectativæ generales sæpissimè, & speciales, sæpè concedi solent à nostris Regibus pro Commendis Indiarum. 323. 32.
Expectativæ ad vacantes vel vacaturas Commendas, quibus modis soleant impetrari? 345. 1.
Expectativæ prohibitio, non comprehendit promissionem, vel concessionem generalem de aliquo benemerito remunerando, ubi primùm Commenda vacaverit, secus si fuerit specialis. 322. 29.
Expectativæ à Principibus concedi solitæ, quo iure defendantur, & quid ex illis intendant. 323. 35.
Expectetivæ generales ad futuras Commendas, sunt quædam veluti litteræ commendatitiæ impetrantium. 347. 23.
Expectativæ impetratio sola, si sufficeret ad hoc, ut vitæ currere inciperent, ferè semper impetrantes irremunerati decederent, & quare? 431. 103.
Expectativæ quotidiè conceduntur in Commendis Ordinum Militarium, & an id licitè fiat? 323. 37.
Expectativæ schedulæ datæ eis, qui iam, alias Commendas habebant, nihil valent, & alia de eisdem schedulis remissivè. 353. 86.
Expectativas in feudis, & beneficijs, etiam de consensu possessoris, solus Princeps, vel Pontifex concedere potest. 322. 24.
Expectativas Commendarum, & longè minus beneficiorum, non debere à Principibus concedi, nec oportere, monet Auctor, & quare. 324. 38.
Expectativas ad Commendas vacantes nullo modo Proreges, & Gubernatores Indiarum concedere possunt. 321. 16.
EXPEDITIO cur vocetur omnis actio militaris? ex Cassiodoro. 537.
EXPENSAE, quas pater facit in Doctoratu filij, vel præbenda Ecclesiastica ei acquirenda, illi non imputantur. 406. 72.
Expensas, ubi sunt modicæ, subditus ad bellum Prorege, & Regno accedens, sufferre debet. 499. 56.
Expensæ ubi omittuntur in sententia, non inducitur illarum absolutio. 590. 43.
Expensarum deductionem nullus casus impedire solet. 364. 7.
EXPOSITI an debeant iudicari naturales Regni, vel oppidi, in quo expositi sunt? remissivè. 848. 44.
EXPRESSA multoties nocent, quæ aliàs tacita non nocent, neque ullum uitium habent. 151. 25.
Expresio veri valoris beneficij, an sit facienda deductis expensis, & pensionibus, vel pro integro eius reditus? 367. 34.
EXPULSIO Ecclesiasticorum seditiosorum, licet aliquibus schedulis fieri iubeatur, mediante eorum Prælato, in alijs tamèn Preregibus, & Audientijs immediatè permitti videtur, quæ referuntur. 936. 53.
EXTENSIO in voluntarijs non fit de casu ad casum 388. & 442. 78.
EXTERI à Regnis Hispaniæ ad provincias Indiarum transire non possunt. 312. 50.
Exteri, seu alienigenæ, quas fraudes Romæ faciant, ut pensiones sibi reservare possint in beneficijs, quæ solùm Hispaniæ indigenis dari possunt? 843. 6.
Exteri, ut in Indijs domicilium habere, & tractare, & contractare possint, quæ requirantur per leges earundem Indiarum? quæ referuntur. 849 47.
EXTREMA ubi sic se habent, ut de uno perveniatur ad aliud, pari lance iudicantur. 288. 34.

F.

FABRICA Ecclesiæ quid propriè sit, & dicatur, & quid impropriè? 874. 11.
FACERE per alium quis regulariter potest, quod per se ipsum. 672. 5.
Faciens per alium videtur facere per se ipsum. 300. 42. & 527. 18.
Factum iam censetur, quod de proximo faciendum est. 464. 29.
Factum, quod fuit, non tam spectandum est, quàm quod fieri debuit. 31. 64. & 335. 26.
Facta patent, non facta latent. 516. 65.
Facta contra mandatum, pro infectis habentur. 301. 56.
Facta egregia cum premijs non afficiuntur, ad deteriora homines invitantur, & quare? ex Scip. Amirato. 272. 67.
FACULTAS data ab homine, in primo actu consumitur, si tamen illa validus fuerit. 258. 34.
Facultas aliquid faciendi, quando alternativè pluribus datur, quilibet ea uti potest, & idem est, si simpliciter pluribus committitur. 340. 45.
Facultas ad maioratum faciendum si concessa sit ob pecuniam, vel ob servitia, non potest posteà dari licentia alienandi res talis maioratus. 56. 259.
FAMAM multi, conscientiam pauci verentur. 1005. 44.
FAMILIARES Sancti Officij impunè possunt arma portare. 899. 76.
Familiares, ut gaudeant privilegio fori Sanctæ Inquisitionis, quid probare debeant? & an eo gaudeant delinquendo in officijs per omissionem? remissivè. 899. 75.
Familiares, Commissarij, & alij Ministro Sanctæ Inquisitionis salariati, & non salariati, quæ privilegia habeant, tàm in foro, quàm in alijs. 894. 59.
FAVORE alicuius inducta, aliquando retorquentur in eius damnum, ex vi alicuius circunstantiæ, vel consequentiæ. 535. 95.
FERDINANDI Menchacæ opinio de collatione Episcopatuum, & aliorum beneficiorum per Reges facienda, cautè legenda est. 647. 40.
Ferdinandus I. Rex Neapol. qualem librum habuerit virorum digniorum. 336. 39.

Fernandi Cortesij Epistola, & iudicium circa decimas Indorum refertur. 194. 29.
FERIAE messium,& vindemiarum. 64. 27.
Ferijs vindemiarum etiam hodie vinitores gaudent. 67. 65.
FERRVM auro,& argento utilius, & magis necessarium esse putat Thom.Morus. 229. 13.
FESTA sua observare Romani cogebantur, ex Seneca. 253. 100.
Festorum,quæ Indi observare debent notitia,an eis á suis Parochis clauda sit? 253. 97.
Festivitates suas Indi qualiter olim haberent, & observarent. 254. 103.
Festorum observatio, quibus probetur, & violatio qualiter á Deo puniatur, remissivè. 253. 99.
FEVDVM de antiquo novum facere, solùm permittitur Principi, vel directo Domino feudi, & idem in nostris Commendis. 327. 69.
Feudum regulariter quoad plures effectus non solet præsumi antiquum,sed novum. 568. 106.
Feudum absque consensu Domini potest alienari per vasallum immediato successori. 403. 48.
Feudi, & emphyteusis augmenta, etiam constante matrimonio obvenientia inter coniuges non communicantur. 414. 42.
Feudum est homo mutus,& pro eo loquitur feudatarius. 396. 51. & 595. 67.
Feudum Ecclesiæ propter remunerationem amplia ri,prorogari,& extendi potest. 347. 73.
Feudum amittitur ex eisdem causis ob quas filius exhæredari, vel donatio revocari potest, & remisio ad Auctores, qui de eis specialiter agunt. 555. 6.
Feudum obveniens post contractum matrimonium, an dicatur paraphernale,& quid de eius fructibus? remissivè. 414. 44.
Feudum,etiam nondum apertum,si vasallus consentiat,eidem,vel alij,sine præiudicio tertij,tanquàm novum conferri potest. 483.8.
Feudum, etsi dicat, quod filij tantùm sint hæredes, adhùc illud capient, etiam non instituti. 421. 25.
Feudum regulariter in dotem dari non potest marito per uxorem, & quid si accedat consensus domini? 484. 19.
Feudum quarè,& quatenus dicatur contractus, ultro citroque obligatorius? 498. 6.
Feudum, vel feudi successio, ut ratione imperfectionis tollatur, qualis debeat esse imperfectio. 443. 89.
Feudum non amittit vassallus, qui ob senectutem, vel ægritudinem servitium præstare non potest. 50. 58.
Feudi naturam nemo invito,mutare, prorogare, vel fraudare potest. 327. 68.
Feudum rectum fœminas non admittit. 461. 1.
Feudum nondùm apertum, seu vacans alij inutiliter datur. 320. 3.
Feudi, & emphyteusis differentia,quoad privationem ob non solutam servitium. 581. 75.
Feudum antiquum, etiamsi concedatur de novo,non mutat naturam suam. 484. 23.
Feudum,& quodcunque aliud præmium militare, & castrense, quod maritus acquisiverit,militando, communibus expensis,suis, & uxoris, qualiter debeat inter eos communicari? 415.
Feudum, vel Commenda interim dum feudatarius, vel Commendatarius novitius profitetur, debet esse in suspenso. 556. 17.
Feudum, ne in favorem quidem Domini, eo invito cedi,& deseri potest. 401. 34.
Feudum ubi amittitur,non dicitur vacare, sed domino aperiri,& qualiter is illud occupet. 555. 10.
Feudum ab alio possessum violenter occupans, suo iure privatur. 580. 72.
Feudum si capiat dominus pro debito vassalli,quandò teneatur fructus in sortem imputare. 405. 31.
Feudum si propter delicta confiscetur, intelligitur pro vita posidentis,sed eo mortuo transit ad alios vocatos. 401. 23.
Feudum simpliciter concessum pro se,& liberis intelligitur tantùm de masculis. 462. 4.
Feudum,etsi ab initio sit gratia,posteá transit in contractum, & mutuam obligationem inter dominũ, & vassallum. 493. 9.
Feudum novum si quis abusivè acceperit, qualiter ad petendam propriam investituram, & fidelitatem præstandam teneatur,& citetur? 394. 25.
Feudum,etsi contineat synallagina,gratia tamen præponderat, & ideò beneficium dici solet. 493. 4.
Feudum non præsumitur alterari,nec de antiquo novum fieri,nisi id expresè dicatur. 484. 22.
Feudum á vassallo cedi alteri nequit,neque renunciari,nisi in manibus Domini. 401. 33.
Feudi materni ad filium translati usufructus patri quæritur, maximè ubi pro eo nullum servitium præstatur. 413. 31.
Feudi successor intra quod tempus debeat petere recognitionem, & præstare iuramentum fidelitatis. 426. 66.
Feudi successionem non capit filius à patre,sed à domino feudi, & in eo tot sunt concessiones, quot personæ successuræ. 421. 21.
Feudum perfectè apertum, & domino devolutum,si eidem vasallo,vel alij iterum concedatur, novum censetur. 485. 7.
Feudi antiqui recognitio intra annum, & diem facienda est. 393. 23.
Feudi dominus retinet apud se civilem possessionem, mediante persona vassalli, qui solùm habet naturalem. 396. 42.
Feudi beneficium ad eum non pertinet, qui non potest gerere officium. 443. 84.
Feudi renuntiatio quando etiam sine consensu domini fieri posit? 375. 49.
Feudi,aut emphyteusis proprietas licèt non posit alienari,fructus tamen possunt. 402. 39.
Feudi etymologia, & alia de feudis remissivè. 273. 76.
Feudi concessio non venit in mandato generali. 299. 28.
Feudi alienatio nulla ex alia causa, an faciat incurri eius privationem? remissivè. 400. 13.
Feudi usufructus patri non quæritur. 410. 7.
Feuda regulariter in dotem dari,vel dotis causa alienari non possunt. 402. 54.
Feudi investitura, ubi in filij persona fit,præsupponitur eum fructibus potiri, & onera subire debere. 410. 8.
Feudi investitura, etiamsi vocet legitimè natos, vel procreatos, non excluduntur legitimati per subsequens matrimonium. 438. 47.
Feudi,vel Commendæ privatio induci non debet,nisi in casibus à iure expresis. 556. 11.
Feudi viventis investituram, etiam de eius consensu, nullam dicebant Placentini, Mediolanenses, &

Cre-

Cremonenses contra, & qui de hoc agant. 374. 43.
Feudi concessio, tanquam vacantis per mortem, corruit, si vacet ex alia causa. 320. 8.
Feudi, vel emphyteusis concessio facta ad tertiam generationem, quomodo computetur? 431. 107.
Feudi successor alimenta fratribus, veluti loco legitimæ solvere debet, & consuetudo contraria esset diabolica, ex Rosenthalio. 427. 77.
Feudo alicuius loci si concedatur privilegium, eo uti possunt quicunque feudi possessores. 889. 45.
Feudo per rebellionem aperto, prima investitura, nunquàm posteà consideratur. 558. 26.
Feudi legalis successor non solvit debita antecessoris. 426. 72.
Feudi ad successionem non admittuntur, quis illi servire non potest per se, nec per substitutum qualis est Religiosus. 441. 68.
Feudum transitorium ad fœminas, solet transire ad Clericos, & Monachos capaces bonorum in communi, sed in Commendis Indorum, secus, & quare? 442. 75.
Feudo ad dominum devoluto, in nova eius concessione, nova gravamina adijci possunt. 540. 2.
Feuda ex pacto, & providentia dicuntur legitima primogeniti, & pro eis habet querelam inofficiosi. 424. 46.
Feuda regulariter dari non possunt Clericis, aut Monachis, & cur. 308. 15.
Feuda, seu feudorum fructus capi possunt in causam iudicati, & idem in maioratibus, & Commendis Indorum. 400. 21.
Feuda, etiam fœminea, non admittunt naturales ad successionem, quamvis deficiant legitimi. 434. 4.
Feuda quorum confirmatio, vel approbatio non petitur intra tempus statutum, ipso iure amittuntur. 545. 41.
Feuda, etiam ob gratiam concessa, Princeps sine culpa, aut gravi aliqua publica causa, auferre non potest. 561. 55.
Feuda per expectativam concedi solent de consensu possessorum, & etiam beneficia secundùm aliquos, & quomodo? 321. 22.
Feuda, aut feudorum imitatio in nostra Hispania, in quibus reperitur. 279. 39.
Feuda, & Commendæ continent servitium militare, quod ab Ecclesijs, & Ecclesiasticis alienum est. 307. 7.
Feuda possunt concedi, etiam â constitutis in articulo mortis, dummodó sanæ mentis sint. 304. 91.
Feuda, & præcipuè quæ habentur á Rege, requirunt servitium personale, etiam ubi conceduntur pro hæredibus, vel descendentibus, & quare? 503. 90.
Feuda de natura sua habent servitium militare, & iuramentum fidelitatis, & hoc respectu feudum dicitur servitus? 494. 14.
Feuda, quæ vocantur de Camera, ad nutum Regis revocantur. 558. 31. & 48.
Feuda omnium filiorum in potestate, per patres administrari, & eorum usum-fructum eisdem quæri Germaniæ praxis admittit. 413. 32.
Feuda precario data, ad nutum revocantur. 558. 30.
Feuda nullo modo, invito domino alienari, nec cedi possunt, & de pœnis contrarium tentantium, & tabellionum. 399. 10.
Feuda non continentur in dispositione statuti, de bonis etiam generaliter loquentis. 414. 45.
Feuda habent tempus præfixum ad petendam investituram. 378. 50.
Feuda amittunt rebelles, & conspirantes in dominum feudi. 314. 64.
Feuda, qui concedere possint. 297. 78.
Feuda, & sub feuda, ubi finiuntur, redeunt ad dominum directi dominij, iure reversionis. 292. 72.
Feuda, Commendæ, & Maioratus, ius vitalitium, & varijs casibus periturum, continent. 308. 8
Feuda an sint concessa motu proprio, vel ad petitionem partis, sunt, qui destinguunt, quoad ius accrescendi, quod tamen Auctori non probatur. 388. 52.
Feuda hæreditaria, & Longobardica dividi possunt inter filios, non legalia, aut iuris Francorum. 423. 43.
Feuda ubi conceduntur fœminis, impuberibus, senibus, Religiosis, vel alijs impeditis, possunt servire in bello per substitutum. 513. 92.
Feuda, quæ vocant filios ad successionem, nepotes etiam in eorum defectum admittunt. 428. 84.
Feuda Cameralia quæ sint? remissivè. 388. 41.
Feuda simplicia, & ius vassallorum, inter plures dividi possunt. 383. 12.
Feuda, & donationes Regiæ quoad proprietatem inter coniuges non communicantur, secus quoad eorum reditus, & fructus. 414. 39.
Feuda, in subfeuda, qualiter dividi possint. 287. 18.
Feudalis unius rei possessione apprehensa, totius feudi possessio sumi videtur, & idem in prædio, castro, & similibus. 395. 36.
Feudales causæ, etiam contra Clericos, & inter Clericos, apud feudi dominum, vel Pares Curiæ terminandæ sunt. 574. 15.
Feudales dispositiones ad alias materias, non feudales facilè trahere non debemus. 280. 41.
Feudales lites observant ordinariam praxim aliarum 586. 2.
Feudalia bona in Ecclesiam, & etiam pro anima alienari non possunt. 866. 42.
Feudalium causarum cognitio, ad feudi dominium privatiuè pertinet, vel ad Pares Curiæ, ubi cum ipso domino â vassallis disceptatus. 574. 14.
Feudis, & beneficijs privari non possunt possessores, nisi precedat citatio, & sententia declaratoria, etiam ob crimen Læsæ Maiestatis. 565. 87.
Feudorum possessores coguntur ad iussum domini suos titulos exhibere. 576. 39.
Feudorum materia non admittit argumenta â paritate, vel maioritate rationis, sed eorum investituræ standum est. 442. 76.
Feudorum successio qualis sit, & quomodó induci cæpta? cum initio ad libitum dominorum darentur. 419. 1.
Feudorum nuda possessionis apprehensio sine titulo, nihil valet. 392. 6.
Feudorum præscriptio qualiter procedat? 406. 75.
Feudorum occasio, origo, & intentio, & undê cœperint? 272. 75.

Feudorum maxima, & prima, ac quoties lex est, ut investituræ tenor attendatur. 374. 12.
Feudorum in concessione, an sit locus legi quoties, C. de reivind. & de distinctione inter feuda concessa à Principe, & á privato. 358. 26.
Feudorum, & præbendarum, in investitura, & collatione prioritas, quando consideretur? 357. 18.
Feudorum, vel Commendarum detentatores parùm iuris habere possunt, si earum investituram non ostendunt. 321. 12.
Feudorum investitura prælationem præstat, nõ prioritas datæ. 356. 10.
Feudorum investitura de manu domini sumi debet, & quando hoc excusetur. 394. 32.
Feudorum possessio transit in successores, absque actuali apprehensione. 424. 54.
Feudorum progressus in eorum successione, & quæ hodiè absolutè sint hæreditaria? & quòd Mediolani non transeunt, nisi ad descendentes primi acquirentis. 420. 12.
Feudorum regularis natura quæ sit? 287. 22.
Feudorum successio non defertur maritis, neque uxoribus. 461. 3.
Feudatarius, & usufructuarius est, veluti procurato domini in rem propriam. 396. 50.
Feudatarius si excludatur à feudo ob furorem, vel aliam imperfectionem, an ipsius quoque filij, aliàs habiles, exclusi maneant? 444. 90.
Feudatarius nihil ratione impensarum deducit de pensione, aut servitijs, quæ domino, vel alijs de eius mandato præstare tenetur. 290. 54.
Feudatarius si ad servitium militare indistinctè obligetur, debet illud præstare, ubicunque Rex iusserit. 500. 62.
Feudatarius, qui secundo genito alimenta præstat, nihil ratione huius oneris deducit de Adoha, vel Rellevio. 290. 55.
Feudatarij ultra subiectionem communem, ratione feudi magis obligati videntur. 498. 47.
Feudatarij, qua de causa dici soleant fideles? 495. 19.
Feudatarij habent quandam conformitatem cum colonis Romanorum. 527. 11.
Feudatarij, & beneficiarij propter absentiam, solent privari sine monitione, & processu. 530. 48.
Feudatarij, & Commendatarij non possunt sævire in suos vassallos, nec eis gravia tributa, aut insueta servitia imponere. 514. 57.
Feudatarij taciturnitas per unum annum, inducit cõsensum investituræ alteri factæ, & possessorem excludit. 483. 9.
Feudatarij debent residere in provincijs, vel terris sibi in feudatis sub pœna privationis. 527. 10.
Feudatarij, & Barones, ubi Regalia colligunt ex Regia cõcessione, perinde est, ac si Princeps colligeret. 267. 21.
FIAT verbum per Pontificem pro latum, non respicit tempus futurum, sed præsens, & instans. 667. 54.
FICTA traditio, quæ fit interventu alicuius rei, nomine aliarum, defenditur ex consuetudine. 395. 39.
FIDEIUSSOR Correctoris an possit ex eisdem actis conveniri? & ob talem fideiussionem quamvis nobilis sit in carcerem detrudi? & an principalis, si fideiussor cessis actionibus contra eum experiatur, pro quantitate quam pro ipso persolvit? 950. 22.
FIDES, verbi divini virtute & operatione diffunditur. 131. 30.
Fides non debet recipi ob adulationem, sed propter doctrinæ veritatem, & utilitatem. 239. 47.
Fidei plantatio, & progressus inter Indos impeditur per eorum coactionem ad metalla. 124. 107.
Fidem Christianam, qui recipiunt ob id tantùm, ut suis Principibus placeant, laudari non possunt. 239. 46.
Fidei professio, ad servandam formam Concilij, debet fieri coram Vicario Capituli sede vacante, & non coram ipso Capitulo, licèt hoc illum nominaverit. 674. 20.
Fidei mysteria, etiam in perfectiori Indorum lingua, non satis perfectè explicari possunt, & quare? 229. 30.
Fidei professio videtur requirere præcisam observantiam, tàm ex parte, sive persona, quæ eam facere, quàm qui recipere debet. 674. 19.
Fidei professionem, & iuramentum fidelitatis præstari posse á Prælatis, & alijs Beneficiarijs per Procuratorem, multi Auctores tenent, qui referuntur, & contrarij. 672. 14.
Fidei propagatio non deficiet, quamvis Indi ab operis metallorum liberentur. 130. 28.
FIDELES executores qui sint, & unde dicantur, & quatenus ædilibus cerealibus Romanorum assimilentur? 945. 20.
FILIA exclusa ob pactum nuptiale á successione Commendæ, non excluduntur nepotes, & quare. 458. 50.
Filia ubi excluditur à successione, filius quoque eius exclusus censetur. 454. 10.
Filia dotata, eo ipso, quòd per statutum excludatur, stantibus filijs, neptis quoque excludi videtur. 485. 31.
Filiæ, quæ ad Commendarum successionem admittuntur, intra annum nubere debent, & de schedulis, quæ id cavent. 462. 8.
Filius hæres patris, qualiter teneatur stare ijs, quæ fecit in præiudicium feudi, vel Commendæ, ad ipsum filium post eius mortem pertinentis? 404. 55.
Filius etiamsi exhæredetur á patre, non potest excludi à successione feudi, ex pacto, & providentia sibi delata. 421. 26.
Filius non succedit in impedimento, vel incapacitate patris, quem repræsentat, & qualiter, & in quibus fiat repræsentatio? 458. 47.
Filius primogenitus, si ex delicto incapax successionis maioratus reddatur, habetur pro mortuo, & nepos ex eo succedet. 456. 36.
Filius minor natu nõ potest á patre vocari ad Cõmẽdam, vel feudum primogenito debitum. 422. 33.
Filius est idem cum patre, vel caro aucta patris. 503. 95.
Filius ex feudi natura vocatus, etiamsi à patre instituatur, illud capere potest. 421. 23.
Filius præferendus videtur nepoti in successione Cõmendæ, quia magis parcipat de meritis ob quæ illa concessa fuit. 455. 23.
Filius ubi excluditur ab aliquo maioratu ob incompatibilitatem alterius, eius quoque descendentes exclusi manent. 464. 13.
Filius illegitimus ubi à Commenda, vel maioratu excluditur, eius quoque liberi exclusi manebunt, licèt ipsi legitimi sint. 436. 23.

Filius non potest melioris conditionis esse, quàm pater, à quo ius habet. 453. 5
Filius familiàs propter longam patris absentiam admittitur ad agendum. 712. 31.
Filius, qui ius primogenituræ etiam in spe consequutus est, ei facile renuntiare non potest. 459. 55.
Filio debent imputari in legitimam sumtus, quos pater fecit pro Commenda ei acquirenda, vel defendenda. 69.
Filium, ubi lex vocavit, & prætulit in successione Cõmendarum, nepotes etiam ex eo vocasse videtur. 456. 31.
Filij spurij non continentur appellatione filiorum, neque ad maioratus admittuntur, nec videntur esse de genere instituentis. 434. 6.
Filij legitimi, si vocentur in maioratus institutione, naturales non admittuntur, & idem si filij simpliciter vocentur. 435. 14.
Filij ex voluntatis, & pietatis coniectura semper intelliguntur vocati, & extraneis prælati. 487. 46.
Filij naturales regulariter non admittuntur ad successionem fideicommissi, vel maioratus, & quandò secùs? 435. 12. & seqq.
Filij naturalis non extantibus legitimis institui possunt à parentibus, & in eorum personis maioratus fundari. 435. 9.
Filij familias an, & à quibus tributis liberi sint? 173. 25. & quomodo computentur quando agitur de faciendo delectu ad militiam? 173. 27.
Filij naturales non dicuntur turpes personæ, & quatenus gaudeant nobilitate parentum. 435. 10.
Filij sequuntur originẽ patris, & patriæ, ex qua oriundi sunt, & non domicilium. 25. 4.
Filij nati ex matrimonio putativo in Commendis succedunt, & in feudis, & in maioratibus. 440. 57.
Filiorum vocatio, & successio in omni successione prior esse debet, & solet. 486. 44.
Filiorum appellatione quando nepotes, & alij descendentes contineri videantur in fideicommissis, maioratibus, & alijs dispositionibus? 428. 85. Et quid in Commendis Indorum, & schedulæ, quæ de hoc agunt. 428. 82.
Filijs, quæ deferuntur ut filijs, præstari debent etiam à patre non institutis. 421. 24.
Filijs primo vocatis, quod lex successiones denegat, non debet concedi uxoribus, quæ vocantur in eorũ defectum. 485. 29.
Filijs non debet expediri novus titulus Commendarum, in quibus parentibus succedunt, & schedula, quæ id disposuit, & quare? 484. 25.
Filios parentum meritis illustrari, & elevari ad officia, & dignitates, pluribus bonæ notæ locis ostenditur. 602. 39.
Filios Cacicorum benè, & Christianè educare convenit, ut exemplo suis subditis sint, cum patribus successerint. 240. 61.
Filios, & posteros ad officia, & præmia parentum regulariter iura vocare, & præponere solent. 601. 37.
FINIS Commendarum est benemeritorum remuneratio, & is præ omnibus attendendus est, & quod omnia à fine regulantur. 348. 34.
FLAVII Vopisci locus expenditur, & emendatur. 66. 55.
FLORALES, & lupercales Romanorum ludi, quia à nudis celebrabantur, reprehensi. 223. 65.
FISCALIUM institutio, & finis in Audientijs Indiarum, & quod duo sunt in Mexicana, & Limensi, & qualiter se iuvare debeant? 985. 1.
Fiscalium officium, an, & in quibus assimiletur Procuratori Cæsaris, & Advocatis fisci Romanorum, & iura, & Auctores, qui de his agunt. 986. 2.
Fiscalis Episcopi defuncti aliquibus rationibus videtur excusandus à syndicatu Capituli, quæ referuntur, & refelluntur. 766. 25.
Fiscales dicuntur malum necessarium, & Procuratores generales, & quare? 986. 3
Fiscalium instructio ex Cassiodor. & alijs, & quod non de potestate, sed de iustitia vincere curent. 986. 4.
Fiscalis sub colore officij iniuriosè agens, & deprædationes exercens, vivus cremari debet. 986. 5.
Fiscales toga talari utuntur, & eodem salario, ac eisdem ferè honoribus gaudent, quibus Auditores Indiarum, & sunt veluti socij, & fratres ipsorum. 986. 6.
Fiscales in Francia sunt simul iudices in negotijs, quę fiscum non tangunt, & quando in Indijs eorum vicem suppleant? 987. 7.
Fiscales præcedunt Algacellos, Calculatores, & officiales Regios, & etiam Secretarios, & lis super hoc mota in Supremo Consilio Italiæ, & qualiter sedata? 987. 8.
Fiscalis vicem qui supplet, an in sessione, & alijs præcedentijs, & honoribus eius iure fruatur, & utatur? 987. 10.
Fiscalis propriè non est, nisi qui à Rege est creatus, & nominatus. 987. 11.
Fiscales non solùm in Tribunali cum iudicibus sedẽt, verùm & in secretiori conclavi vulgò *Acuerdo* interesse possunt, & debent, & sched. de hoc agentes. 987. 13.
Fiscales veniunt appellatione Officialium, & Ministrorum, tam in favorabilibus, quàm in odiosis, & exempla notanda huius assertionis. 988. 18.
Fiscalis Regius an possit recusari? anceps quæstio est, & quid Auctor in ea sentiat? 988. 21.
Fiscalibus advocatis seu procuratoribus cur fiscus utatur? 989. 23.
Fiscalis semper censetur invitus, & ex necessitate officij ad negotia, quæ privatis damnosa sunt, accedere; & quæ inde resultent? 989. 24.
Fiscalis officium idem debet esse, quod Chori in tragœdijs. 989. 26.
Fiscales non iurant de Calumnia, nec in expensis damnãtur, & quare, & de alijs eorum, & fisci privilegijs, remissivè. 989. 27.
Fiscales coram proprijs fisci iudicibus causas duntaxat agere debent, & omnes fiscum tangentes ad hoc forum trahere possunt. 989. 28.
Fiscalis in causa immunitatis Ecclesiasticæ, an, & qualiter per se, vel per suum agentem in foro Ecclesiastico comparere debeat? & sched. super hoc expedita. 990. 29.
Fiscales de iure communi non prohibebantur pro alijs privatis advocare, de iure Regio, & Indiarum secus, & schedul. de hoc agentes. 990. 31.
Fiscales Audientiarum Indiarum, Indorum defensionem, & advocationem in multis casibus excipere iubentur, & sunt veluti generales protectores eorum. 990. 32.
Fiscales Audientiarum Indiarum, ut sint generales protectores bonorum defunctorum, aliquando tractatum est, & in Francia observatur. 993. 11.

Fiscus quasi viscus, quia omnia capit, & ligat ex Poeta Anglo, & alia de eius nominibus. 1068. 83.
Fiscus in metallis, & salinis habet privilegium, ut ea pro iusto pretio sibi sumere possit, & cæteris emtoribus præferatur. 1062. 33.
Fiscus ingentes quæstus facit in Indijs ex vectigalibus, commissis, & confiscationibus. 1068. 82.
Fiscus, & Fiscalis qualiter debeat pro Commendarum evictione citari, & se habere? 370. 67.
Fisci privilegium est, ut possit sententijs in causis Fiscalibus ferendis, seu votandis interesse, & an sint nullæ si eo absente ferantur? 987. 14.
Fiscus evictionis nomine ex consuetudine nihil aliud præstat, quàm pretium rei evictæ, vel eius refectionem. 371. 69.
Fiscus, fundat intentionem in Commendis, & ideò ex contraria parte probatio requiritur, & potest compellere omnes earum possessores ad ipsarum titulos ostendendos, & schedulæ, de hoc agentes. 576. 36. & 579. 63.
Fiscus tenetur ad ea, quæ condemnatus, cuius successor universalis fuerit. 543. 19.
Fiscus pinguior est, quando Princeps habet vassallos locupletes. 133. 54.
Fiscus semper utitur iure communi, nisi ubi specialiter reperitur privilegiatus. 576. 33.
Fisci privilegium est, ut quascunque causas in quibus de evictione teneri, vel alio modo aliquod interesse habere potest, ad suos iudices trahat. 628. 50.
Fisci privilegium est, ut nunquàm litiget spoliatus, & ut eius causæ celeriter terminentur 576. 28.
Fisco agente contra privatum super possessione, vel proprietate alicuius Commendæ, an causa ad supremum Senatum, remitti debeat, vel statim in Audientijs Indiarum terminari? 575. 27.
FODIENTEM spectare non potuit Sybarita. 117. 43.
FODINAE, sive mineralia Indiarum, si excoli desierint, tam Indorum, quám Hispanorum Respublica concidet. 101. 5.
Fodinę, quę habent venena, aut aliud virus innatum, vel pestilens, deserendæ sunt. 154. 52.
Fodinas, per servos, ad hoc emtos, exerceri, non est valdè improbandum, & si aliqui etiam hoc succenseant. 140. 15. & seqq.
FOEMINAE an in *Cacicatibus* succedant? 238. 26.
Fœmina in his, in quibus est inhabilis, per substitutũ servire tenetur. 312. 40.
Fœminæ, an tributa Indis iniuncta solvere teneantur? 171. 5.
Fœminæ á servitijs personalibus liberæ esse debent. 49. 53.
Fœminæ ad feuda impropria admittuntur, & an iurent fidelitatem, remisisve? 312. 48.
Fœminæ in defectum masculorum admittuntur ad successionem Commendarum, adinstar maioratuum 429. 89.
Fœminæ maritatæ in aliquibus provincijs succedunt in *Cacicatibus*, & hoc munus per maritos exercent. 238. 28.
Fœminæ regulariter á publicis, & civilibus officijs, & virorum actibus, ac cœtibus prohibitæ sunt. 238. 27.
Fœminæ licèt à feudi recti successione excludantur in alijs tamên admittuntur, & de feudis fœmineis. 429. 90.
Fœminæ in feudis, in quibus admittuntur per substitutum servire possunt. 429. 91.
Fœminæ licèt à multis excludantur, á Regnorum, feudorum, & ducatuum successione, á pluribus tamen alijs admittuntur. 238. 29.
Fœminas Indorum à tributis omninó immunes facere iustius videtur. 172. 29.
Fœminas á feudis repelli docet Tiraquel. quód garrulæ sint, & inconstantes, & ex alijs rationibus. 312. 43.
Fœminis ex benignitate Regia Commendæ novæ acquisitio, & veteris successio permissa est. 312. 44
Fœminis, rigore iuris attento, novæ Commendæ, & feuda dari non possunt, & schedulæ de hoc agentes. 311. 38.
Fœminis in Commendis succedentibus, cur in maritorum Capite titulus earum expediri soleret? 462. 13.
Fœminarum à servitijs excusandarum, quæ sit ratio? 49. 55.
FORI, & litium frequentatio, etiam in bonis hominibus, malitiam, & alia damna producit. 973. 45.
FORMA Tridentini circa eligendum Vicarium per Capitulum sede vacante, ad Metropolitanum extendi non debet. 769. 47.
Forma Tridentini de eligenda Vicario iurisperito, parum servatur in Hispania. 786. 42.
Forma, ubi necessitas, aut difficultas urget, omitti potest, & per æquipollens adimpleri. 677. 43.
Forma mandati, legis, & statuti ubi est expressa, & aperta, ad unguem servari debet, & quód solet attẽdi magis, quàm ratio. 335. 19.
Formæ defectus maior est, quam substantiæ, & facit actum rescindi, vel resolvi. 545. 40.
Forma permissiva non servata, succedit immediatè forma destructiva contraria. 858. 46.
FORTVNII ratio defenditur ab impugnationibus Mendozæ. 62. 20.
FORVM sortiri, & statutis ligari, regulariter à pari procedunt. 628. 46.
Forenses an, & quibus tributis, & oneribus exemti sunt? 179 78.
Forum quis sortiri compellitur, aliás declinabile, propter nimiam locorum distantiam. 712. 32.
Doct. Franciscus Carrascus scripsit de decimis Indorum, advocans pro Decano, & Capitulo Cuzquẽsi. 197. 61.
D. Franc. à Toleto Peruanus Prorex decimas simul cum tributis Indorum miscuit, & solvi præcepit. 194. 31. Qualiter ei iniunctum fuerit, ut Indos fodinis distribueret. 108. 80. Multa providè disposuit pro Indis reducendis, & redactis gubernandis. 210. 23. Quid senserit de perpetuitate Cõmendarum. 608. 105. Quid circa Ianaconas Argentinæ provinciæ statuerit. 12. 7. Laudatur in visitatione, & taxatione quam fecit pro tributis Indorum. 167. 46. & 1038 45.
Dom. D. Franciscus Alfarus Regius Consiliarius, laudatur, & eius verba de patronatu Regio Indiarum, referuntur. 637. 29. & 557. 23. & alibi sæpè.
D. Franc. à Torreblanca laudatur, & eius libri de Magia, & de iure spirituali. 118. 56.
R. P. Fr. Francisci Naranjo Dominicani Tlaxcalensis *Criolli* eruditio, & portentosa memoria, refertur, & laudatur. 258. 23.
D. Franc. de Paula apud Ludovicum XI. Galliarum Regem dictum, & miraculum insigne, super gravi, & iniusta tributorum impositione. 165. 76.

D. Francisci nuditas coram populo, quo pacto excusetur à D. Bonaventura. 223. 65.
FRATRES, vel sorores naturales admittuntur ad successionem fratris legitimi, exclusis patruis, amitis, & alijs transversalibus, & n[illegible]co. 996. 42.
Fratres Mendicantes pro prædijs, quæ possident de facto, tenentur ad collectas. 864. 30.
FRAVDARE edictum velle non creditur, qui sibi prospexit. 449. 32.
Fraudis suspicione extante, porrigit vires statutum etiam ultra districtum statuentis, ut talis fraus excludatur. 747. 95.
Fraus legi fit, si id fiat, quod fieri noluit, fieri autem non vetuit. 455. 25.
Fraudibus, & malitijs, semper obuiam eundum est. 455. 26.
FRIDERICVS III. Imper. valde studuit metallorũ tractationi. 106. 56.
FRONS occipitio prior, & oculus Domini saginat equum, adagia. 699. 18.
Fronti damnatorum in metallum, Calumniatorum, & furum, quæ litteræ scriberentur? 114. 12.
FRVITIO, sive gaudimentum alicuius rei, si alicui conceditur, quid ei dari videatur? 277. 14.
FRVCTVS ubi debentur iure actionis, potest pro eis novum iudicium instaurari, si in principali non fuerint petiti, vel condemnati. 990. 42.
Fructus regulariter sequuntur possessores bonæ fidei. 588. 19.
Fructus in iudicijs restitutorijs debentur á die occupationis, & quando restitutio fit ipso iure. 588. 36.
Fructus ubi computantur ad corpus patrimonij, vel redituum valorem inspiciendum, non fit deductio onerum, nec expensarum. 364. 8.
Fructus industriales, qui sint. 175. 41.
Fructus separari nequeunt à re principali in iudicijs universalibus. 589. 36.
Fructus non videntur esse pars rei, à qua procedunt, sed quid distinctum ab ea. 595. 69.
Fructus etiam specificè non petiti veniunt in iudicijs universalibus ex natura actionis. 889. 34.
Fructus expresse petiti, si in sententia omittantur, reus ab illis absolvi videtur, & amplius super eis agi non potest. 591. 48.
Fructus quis suos facere nequit sine titulo, & bona fide. 551. 84.
Fructus, qui auctoritate iudicis percipit, regulariter bona fide percipere videtur. 551. 85.
Fructus unde dicatur, & quid propriè significet? 366. 19.
Fructus Episcopatus divisi, ex die gratiæ, sive *Fiat*, pertinent ad Episcopum noviter Creatum, quamvis non apprehenderit possessionem, & quare? 667. 46.
Fructus restituere debet, qui impetrat præbendam suppresso vitio illegitimitatis, vel data alia nullitate sui tituli. 854. 18.
Fructus si petiti sint, simul cum Commenda, & sententia solùm condemnet ad restitutionem Commendæ, an quoad fructus absolvisse videatur? 589. 33.
Fructus, deductis expensis intelliguntur, etiam in lege viva, hoc est in rescriptis, & donationibus Principis. 368. 46.
Fructus, etsi iure actionis æquè principaliter, ac res ipsa debeantur, sen per tamen solent peti accessoriè ad eam. 591. 49.
Fructus, usuræ, expensæ, & similia, tunc possunt peti in novo iudicio post finitum principale, quando de eis peculiaris specul[illegible]tio intercessit. 591. 52.
Fructus Episcopatus divisi, pertinere ad novum Episcopum ex die gratiæ, stylus Romana Curiæ servat, sed eos petere non potest, nisi litteris expeditis, & præsentatis. 668. 57.
Fructus, qui æquè principaliter debentur, ac res ipsa, ex qua procedunt, de rigore iuris in eodem libello cumulari non possunt, licét praxis contrariũ servet. 591. 53.
Fructus medio tempore perceptos, non tenetur restituere obtinens in possessorio, & succumbens in petitorio. 589. 31.
Fructus regulariter dicuntur deductis expensis, & oneribus. 364. 6.
Fructus ubi non restitui, sed ex eis aliquid solvi præcipitur, non deducuntur expensæ. 366. 21.
Fructuum divisio qualiter sit facienda inter Commédatarij, feudatarij, maioratus, beneficij, & aliorum iurium similium successores, & hæredes defunctorum? remissivé. 426. 73.
Fructus metallorum magis sunt personales, quám prædiales, aut reales, & quare? 862. 13.
Fructuum ratione durat instantia Commendæ, etiã inter hæredes, qui in illa non succedunt, & quare? 593. 72.
Fructuum condemnatio non semper fieri debet ex litis contestatione, & qui casus ab ea excusent? 589. 29.
Fructuum in perceptione & distributione hi præferri debent, qui actualiter servierunt eo anno, quo fructus percipiuntur. 615. 38.
Fructuum mentio expressa in sententia, requiritur, ut eius virtute peti possint. 590. 41.
Fructuum, & aliarum accessionum ratione durat lis etiam mortuo homine, pro quo iudicium cœptum fuit. 593. 74.
Fructuum computatio in dispositione hominis, quomodo ineunda sit? 364. 5.
FVNDVS quid sit, & vnde dicatur? 62. 15.
Fundum si aliquis conducit pro quota fructuum, non est locatio, sed societas. 385. 36.
Fundi qui habebant adscriptitios, pluris apud Romanos æstimabantur. 151. 29.
Fundatam, qui habet suam intentionem, de iure communi, nihil probare tenetur. 579. 64.
FVR cum re furata apprehensus in aliquo loco, an debeat remitti ad alium in quo furtum commisit. 899. 83.
FVRIOSI, mentecapti, muti, cœci, & alij imperfecti, an & quatenus excludantur à successione Commendarum? 443. 81.
FVRTVM committit, & ad restitutionem tenetur, qui rem, quam utendam accepit, in alios usus convertit. 150. 16.
FVTVRVM lucrum despicit, qui præsenti inhiat. 607. 91.

G.

GABELLA quandò solvenda sit de bonis Prælatorum, quæ venduntur ad eorum debita solvenda, vel alia ratione? 745. 69.
Gabella non debetur ex fructibus rei rusticæ, aut pecuariæ. 64. 33.
Gabella contractus conditionalis solvitur, inspecto tempore, quo celebratur, non quo conditio impletur. 378. 47.

Gabellam, sivè Alcavalam, quæ in Castella exigitur, cessare debere, qua ratione putet Cardin. Toletus, qui reprobatur. 152. 40.
DOM. D. GABRIEL Paniagua de Loaysa, Calatravensis Eques, Auctoris Socer, laudatur, eiusque factum recensetur. 246. 21.
Pat. Gabr. Vazquez notanda verba referuntur circa donationes Episcoporum ægrotantium. 734. 129. Et notantur alia, quibus stultitiæ arguit Impp. in l. quisquis, §. filijs, C. ad leg. Iul. Maiest. 120. 73.
D. D. Gabriel Enriquez Regius Senator, & Salmanticensis Primarius laudatur. 489. 72.
GALLIAE civitatum consuetudo circa Albinos, hoc est alienigenas, & eorum bona, refertur. 313. 54.
Gallo Celtæ, Haduos, velut servos, seu adscriptitios habebant. 15. 32.
GARCILASSVS Inca fuit *Mestizus*, & de epistola, quam in eorum laudem scripsit. 289. 41.
D. P. M. Fr. Gaspar Villaroel electus Episcopus Chilensis, laudatur, & quid senserit de alternativis refertur? 924 100. & 847. 22. & alibi sæpè.
GEMINATIO, & repetitio alicuius præcepti, denotat, & importat maiorem, & præcisiorem eius observantiam. 334. 18.
GENII mali qualiter, & quare divitias, & thesauros AntiChristo reservare dicantur. 130. 77.
GENS nulla sine politia, & societate conservari potest. 207. 15.
GENVS quod est verificandum in aliqua specie, pro specie haberi, quando intelligatur. 361. 55. Et quòd generi per speciem derogetur, etiamsi specialis concessio non faciat mentionem generalis. 345. 4.
GERMANI, & Galli quandó vetuerint in suis provincijs scripturas, & acta iudicialia Latinè conscribi. 232. 54.
Germani quám duré se habeant cum rusticis, & hominibus, quos vocant proprijs. 35. 96.
GILLAS Agrigentinus, qualiter servos suos tractaret? 48. 44.
GLANDIS appellatione, omnis fructus venire solet. 64. 39.
GLOSSAE doctrina, quartam funeralem ex consuetudine deberi asserentis, quomodo intelligenda sit? 871. 13.
GODEFRIDI Ambianiensis Episcopi factum contra nutrientes, & crispantes capillamentum. 221. 44.
GRADVM Doctoratus, Magisterij, aut licentiæ, quę præbendæ Indiarum requirant? 780. 16.
GRATIA facta duobus, viri conditionaliter, & alteri puré, quis præferatur? 377. 37.
Gratia Papæ & Principis, licèt solo verbo fiat, dicitur in formis, & imperfecta ante litterarũ expeditioné. 391. 3. Et non recipitur Prælatus litteris non expeditis, & præsentatis. 971. 38. Et quo sensu dicatur perfecta ex solo verbo *fiat*. 669. 47.
Gratia præbendæ facta illegitimo absque narratione, & dispensatione huius defectus, est nulla, & subreptitia. 853. 12.
Gratia, quæ tarda est, ingrata redditur, & celeritas beneficij, illud auget, ex Senec. Casiod. & alijs. 341. 81.
Gratia, vel concesio Principis, quæ pluribus rationibus, vel causis nititur, & si aliquæ deficiant, ex alijs sustinetur. 353 76.
Gratia concessa ad beneplacitum Principis, censetur perpetua. 443. 14.
Gratia pulcra meritò dicitur, quæ benemerentibus conceditur, & verba Greg. Lopez. 272. 63.
Gratia beneficij, naturalibus dari soliti, est subreptitia, si de hoc in eius impetratione métio nõ fiat. 844. 9.
Gratiæ Bullæ Cruciatæ, an strictè, vel laté interpretandæ sint? remisivè. 902. 12.
Gratiæ officiorum aliorum Principum, in quo differant ab ijs, quæ per Pontificem fiunt in beneficijs, & Episcopatibus? 667. 53.
Gratiæ, & privilegia per Principem confirmata, maiorem habent firmitatem. 550. 79.
Gratias quomodo antiqui effinxerint, & quarè? 600. 25.
GRAVARI quis non debet alterius odio. 315. 74.
Gravare quis non potest eum, quem non honorat. 375. 24.
D. GREG. Magni insignis locus refertur. 419. 21. Et alter pro tollendis iniustis, & violentis vassallorum præstationibus. 6. 37. Et alia, quæ valde cõducunt ad Commendas Indorum. 267. 20. & 512. 28. Et alter de parum proficua congestione divitiarum, malè quæsitarum. 144. 63.
D. Greg. Nazianzen. D. Basilium notat, quod in vili oppido Sasimorum Episcopum constituerit. 666. 34.
D. Gregor. Taumaturgus lacum exsicavit, ob lites, & rixas, quas si per illum duo fratres habebant. 140. 11.
Gregorius Lopez fuit Senator Regij Consilij Indiarum. 753. 14. Eius opinio notatur, & declaratur. 630. 58. Eius verba de laudibus Hispanorum ob detectionem, & conversionem Novi Orbis. 272. 82.
Greg. XIII. ad appellationum formam in causis Ecclesiasticis Indiarum innovandam longa itinerum distantia permovit, & desiderium litigantium sumtibus consulendi. 712. 28.
GRAECI ob ingenij præstantiam, de qua gloriabãtur, se aliorum dominos esse putabant, ex Euripide, & Sophocle. 269 35.
Guardiani, vel Priores qui eliguntur, ut simul Parochi Indorum sint, sub mortali digniores eligi debent. 826. 25.
GVBERNATIO multorum semper plura incommoda generat. 775. 107. Et rectius per unum, quàm per plures expeditur. 1012. 3.
Gubernatio Indiarum qualiter administraretur ante erectionem Consilij earum. 1042. 4.
Gubernator celeriter benemeritos remunerando, eos magis obstringit. 340. 80.
Gubernator se mota schedularum prohibitione, an posset Commendas filijs suis conferre? 315. 77.
Gubernatores in locum defunctorum, & interim dũ alij providentur suffecti, Commendas conferre possunt, & quare? 300. 41.
Gubernator, & quilibet Magistratus, & Minister, qui suos cæteris paribus prefert, & honoribus afficit, non est culpandus, & locus insignis Casiodori ad hoc. 315. 75.
Gubernator cavere debet ne prætextu æquitatis decipiatur, vel affectibus suis indulgeat. 339. 68.
Gubernator sicut debet in conferendis Commendis procedat, non timeat querelas eorum, qui sine sorte remanserint. 342. 80.
Gubernatores plures provident Commendas ex solo titulo officij, absque speciali mandato, & quare? 299. 33.

Gubernatoribus aliquibus permitti solet metallis, & margaritis legendis operam dare, & quare. 949. 18.
GVIDONIS Fabricij elegantia verba referuntur. 230. 43.

H.

HABILITAS delegati ubi consideratur, tempus datæ actus, quem gessit, inspici debet, tam affirmativè, quàm negativè 302. 68.
Habilitas sive capacitas alicuius, eo tempore consideranda est, quo successio defertur. 447. 3.
HABITVM suæ religionis, qui deserunt, ipso iure sunt excommunicato, nisi id fiat propter bonam superiora. 837. 22.
HABITATIO inter Indos Hispanis prohibita est, maximè vagabundis, & hybridis, atque AEthiopibus, & quare. 233. 71.
HEBRAEVS populus in Babylonia septuaginta annis propriam linguam amisit, & Chaldaicam imbibit. 229. 23.
Hebræi per varias nationes divisi, per desuetudinem Hebræam linguam obliti, alienas acceperunt, ex Abulensi. 229. 25.
Hebræi, quàm suaviter fuerint evocati à Deo ab idololatria. 802. 81.
HAERES si quis mihi esse iubeatur, ego quoque illi vice versa successurus sum. 475. 4.
Hæredes, qui ipso iure fuerint, qualiter, & intra quod tempus possint se abstinere? & quid in extraneis? 425. 60.
Hæredes ad quos transit instantia, saltim ratione fructuum, an sunt citandi de novo? 593. 73.
Hæredes litigantium, benè possunt, si volunt, pro fructibus Commendæ litem inchoare in Regalibus Cancellarijs Indiarum. 593. 68.
Hæredibus semper prospicere videmur. 377. 42.
Hæres possessoris malæ fidei, tenetur etiam ad fructuum restitutionem, & singularis successor, & quare. 587. 18.
Hæredes, vel fideiussores iudicum decedentium syndicatu, vel visitatione pendente, an, & quando pro eorum admissis in pecuniarijs teneantur? 1007. 62.
HAERESES, & hæretici protinus extirpari debent, & quare. 887. 1.
Hæreticus in hæresi perseverans, quotidie idem delictum patrat. 899. 82.
Hæreticus contumaciter absens, absque alia probatione pro hæretico condemnari potest. 900. 86.
Hæretici putant nullum Catholicum doctum esse posse. 256. 9.
Hæretici ubicunque comprehensi fuerint, ibi puniri possunt, & quare? 899. 81.
Hæretici fugitivi bona, si in aliquo loco reperiantur, ubi nec delictum commisit, nec originem habet, an Inquisitores illius loci possint contra ea, absque alia citatione, vel remissione, procedere? 900. 84.
HELIOGABALVS qualiter convivas suos pictis, vel fictilibus ferculis deluserit, & fame maceraverit. 431. 104.
HIDALGOS dicimus, Hispano vocabulo, quasi *Fidalgos* á fidelitate, & de alijs etymologijs eiusdem vocis. 405. 20.
DOM. D. FR. HIERONYMVS à Loaysa Archiep. Limensis, retractatio refertur circa Indorum servitium in metallis. 136. 89.
HISPANIA, super omnes nationes abundat metallis, præcipuè auri, & argenti, & cur parum excolantur? 146. 77. & 1060. 10.
Hispania Dei gratia, fidei puritate gaudet, & excellit ob institutionem sanctæ Inquisitionis, & hæreticorum punitionem, & Auctores qui hoc testantur. 887. 4. & seqq.
Hispanię sub terranea cur inhabitare dicatur Pluto? 105. 48.
Hispaniæ Monarchia, tùm in alijs, tùm maximè in liberalitate, & Clementia erga subditos, Othomanam Turcarum superat. 600. 30.
Hispaniæ Proceres, & benemeriti, pro suis facinoribus premia perpetua, & iurisdictionalia consequuti sunt. 602. 41.
Hispaniæ Reges qualiter se habuerint in remunerandis ducibus, & strenuis militibus, qui eam á Mauris vindicarunt. 273. 77.
Hispaniæ proceres, titulati, & Domini vassallorum, & Maioratuum, unde originem habuerint? 273. 78.
Hispani, ut ad serviendum, & laborandum in Indijs adducantur, Regiæ schedulæ iubent. 10. 18.
Hispani in regionibus Indiarum degentes, cogendi sunt ad laborem, & opera rustica. 145. 71.
Hispani postquàm á Romanis acceperunt Latinum sermonem, materni prorsus obliti sunt, & qualis olim fuerit, ignoratur. 228. 21.
Hispani non possunt Indis coactis ad privatum sui servitium uti, etiamsi servitio carere se dicant. 9. 13.
Hispani, & præsertim Magistratus, & Parochi, qui Indis vinum vendunt, & alias potiones, quibus inebriantur, magis peccant, quàm ipsi Indi. 225. 82.
Hispani si ipsi (ut faciunt) otiosi, totum pondus laborum Indis iniungant, parùm Indiæ durabunt. 26. 12.
Hispani, & Hibrydæ non possunt omnia opera Reipublicæ necessaria in Indijs obire, & quare? 39. 110.
Hispani cæteris omnibus nationibus fideliores semper reputati sunt. 614. 24.
Hispani notantur, quòd in Indijs alij alijs servire recusant. 10. 17.
Hispani, & AEtiopes multum aucti sunt in provincijs Indiarum. 27. 27.
Hispani olim Gothos, etiam plebeios, magni fecerunt. Et idem hodie faciunt Indi erga Hispanos. 246. 34.
Hispani prodigaliter consumunt, & ad regna extranea transferunt divitias Indiarum. 145. 66.
Hispani homines, vel AEthiopes, & alij servi, non sunt apti ad mineralia Peruana exercenda, & quare? 103. 22.
Hispani, & Hibrydæ compelli debent, ut Indos in laboribus, & operibus publicis iuvent. 26. 16.
Hispani apud Indos nati, debent admitti, imo, & cæteris præferri, ad officia, honores, & dignitates Indiarum. 258. 25.
Hispani omnes, an nobiles sint censendi respectu Indorum, de quorum iniuria, vel damno compensando agitur? 246. 30.
Hispani apud Indos nati, sunt veluti reliqui vassalli, ac cives Regis, & Regni Castellæ. 256. 2.
Hispani á Mauris subacti Romanum sermonem pro Arabico reliquerunt. 229. 22.

Hispani nostri cur stolati, seu togati vocentur à Strabone. 232. 66.
Hispani admonentur, ut cum Indis, sibi ad serviendũ designatis, blandè se habeant. 55. 98.
Hispani quando? cœperint loqui, & instrumenta, & acta iudicialia scribere Latino sermone. 232. 55.
Hispanus sermo ex Latino descendit, & cur appelletur *Romance*, & de voce *Ladino*. 232. 56.
HOMAGIVM etiamsi solùm concipiatur sub fide, & verbo boni viri, obligat tanquàm iusiurandum, secundùm aliquos, & maximè inter nobiles. 496. 26.
Homagium quid sit, & unde dicatur, & quando ligium appelletur? & de varijs homagijs formulis. 495. 21.
Homagij præstatio in feudis, & Commendis Indorum continet expressum iuramentum, & obligat tanquam tale. 496. 25.
Homagij, sive *Omenage* apud Hispanos præstatio, & conceptio, an, & quandó habeat vim, & naturam iuramenti? 496. 24.
HOMO proprius qualiter olim constitueretur à Regibus Hispaniæ, ad tuendas res Ecclesiæ vacantis. 752. 8.
Homo homini præstat, nec æqualis est omnium industria, ingenium, aut conditio. 399. 5.
Homo non solùm diffinitur animal rationale, sed etiam sociabile, & politicum, seu civile. 207. 2.
Homo est creaturarum omnium dignissima. 207. 1.
Homo sine metallis non potest parare victum, & vestitum. 102. 13.
HOMINES quando, à quibus, & quarè suasi fuerint, in urbes, & oppida convenire, & ædificia coniungere, ac conferre. 208. 6.
Homines, qui politia, & legibus carent, feris similes sunt. 217. 3.
Homines rudes, & imbecilles, sæpè se alijs in servitiũ dare soliti sunt, à quibus tueantur, & sustententur, & exemplum in Mariandynis, ex Athenæo. 269. 36.
Homines varij, varijs se operibus applicant, & mutuò in Reip. iuvant. 33. 80.
Homines hominibus auxiliari, & eorum damna, & iniurias evitare, si commodè possint, omni iure tenentur. 510. 11.
Homines, qui dicunt, solitariam olim in campis, & montibus vitam degisse, ridet Petr. Greg. & quare? 207. 3.
Homines conditionatæ libertatis, & tributis, aut servitijs obnoxij, quales sunt Indi, non possunt domicilium mutare. 212. 47.
Homines plurimos, primo illo sæculo in campis, & montibus silvestrem vitam egisse, negari non potest. 208. 5.
Homines magis laborant pro filijs, quàm pro se ipsis. 602. 33.
Homines vagantes, & otiosi, & mendicantes validi ad laborandum compelli possunt. 39. 128.
Homines quilibet, necessitate urgente, agriculturam exercere debent. 61. 5.
Homines manus mortuæ, sive vassalli taliabiles, sunt apud Gallos veluti adscriptitij. 15. 33.
Homines prudentiores, sunt veluti lex hebetioribus. 269. 39.
Homines ij secundùm Arist. ad serviendum aptiores sunt, qui habent plus roboris, & minus intellectus. 31. 60.
Homines nobiles, & strenui milites in Indis, ad earũ defensionem, mediantibus Indorum Commendis, conservantur. 268. 31.
Homines hebetes, & ignorãtes, inter pecora, & animalia computat Seneca. 31. 62.
Homines contra propria commoda laborantes, etiã invitos, nolentesque servare, & dirigere Reip. interest. 211. 36.
Homines ex natura loci, & cœli sub quo nascuntur, mores, & temperiem sumere solent. 257. 16.
Homines hominibus egent ad vitam transigendam, & sublevandam, & emblemata, & carmina de hoc agentia. 33. 79.
Homines nunquàm in casum, frustraque laborant. 605. 77.
Homines liberi, & innoxij, raro ad metalla coacti reperiuntur. 134. 68.
Hominum genus nullum est ita ferox, quod excoli nõ possit. 218. 11.
Hominem eundem, diversis respectibus, diverso iure censeri, aut á diversis iudicibus iudicari, novum nõ est. 829. 50.
Hominum in urbes, & oppida coadunatio, meritó iuri gentium tribuetur ab Hermogeniano. 208. 7.
Hominum causa omnia comparata sunt, & pro eorũ redemtione bona Ecclesiæ vendi permittuntur. 132. 43.
Hominum liberorum plures sunt differentiæ. 13. 19.
HONESTA sunt lucra, quæ ex metallorum effossione parantur. 102. 12.
HONORATIORES reputantur, qui sublimioribus sublunt. 606. 25.
HOSPITALE, an & quandó sit capax feudi, vel Cõmendæ Indorum? 442. 72.
Hospitale, ut dicatur locus Religiosus, & gaudeat privilegijs fori, & immunitatis Ecclesiasticæ, quæ requirantur. 649. 62.
Hospitalia, quæ sub Regum protectione sunt, an, & quomodo Ordinarius visitare possit? 649. 59.
Hospitalia iuris patronatus privatorum, quando, & quomodo Ordinarius visitare possit, & schedula de hoc disponens. 649. 60.
Hospitalia, quæ erecta non sunt cum auctoritate Prælati Ecclesiastici, neque habent Ecclesiam, & campanile, sunt merè secularia. 649. 61.
Hospitalium omnium, ex Regijs largitionibus in provincijs Indiarum fundatorum, Rex Noster unicus patronus existit, & schedulæ de hoc agentes. 649. 58.
Hospitalium libri quando faciant fidem ad probandam mortem eorum, qui in eis defecerunt. 650. 63.
HISPANORVM respublica, quod sit mixta cum republica Indorum non sufficit, ut totum onus Indis imponi debeat, Hispanis in otio manentibus. 124. 110.
Hispaniolæ insulæ Indi, qui hodie supersunt, quale fuerit patrium ipsorum Idioma ignorant. 228. 26.
Hispanorum, & Indorum Respub. ubi iuncta esse cœpit, se mutuò iuvare debet. 103. 19.
Hispanorum mos, appellandi *Bestias*, homines rudes, & *Impolitos*, unde descendit? 217. 6.
Hispanos in Indijs natos, aliqui despiciunt, & ab alijs separari volunt, qui reprehenduntur. 256. 7.
HVACAS, vel sepulchra Indorum aperire, & divitias ibi reconditas extrahi posse, quibus conditionibus permissum sit, vel permitti possit? 1063. 41.

HVANCA Velicensis argenti vivi fodina, quo pacto á Rege metallarijs, fruenda concedi soleat? 1062. 31.
HVMANITATIS commune ius est, litteras alienas non aperire ex Apuleio. 98. 43.
HVNNI quid honestum, vel inhonestum sit penitus ignorant, ex Marcellino. 217. 4.
HYBRIDAE, nomen, quid propriè significet? & quod metaphoricè pro *Mestizis* sumatur. 281. 20.
Hybridæ, qui *Mestizos* vocantur, per statuta puritatis sanguinis, ob hanc causam, quòd Mestizi sint, excludi non debent. 252. 84.
HYBICAS apud Plutarch. dicebat Antonio. Si vis duas collectas, da duas messes. 163. 53.
HYPOTHECAM specialem habens, præfertur in ea cæteris generalem habentibus. 345. 5.
HYSSOPO in America Indos á nobis baptizatos fuisse, aliqui dicunt, qui reprobantur. 239. 45.

I.

IABELLONIS Lituaniæ Regis, cũ Heduvige Regina Poloniæ matrimonium contrahere volentis, notabilis historia refertur. 239. 43.
IACOBI Cuiatij elegantia verba de periculo, & obligatione nominatorum expenduntur. 529. 42.
Iacobi Berretæ opinio, circa præcisam invocationem brachij sæcularis per Ecclesiasticos, pro exigendis pœnis pecuniarijs, refellitur. 693. 81.
IANACONAE, qui Indi dicantur in Regno Perù, & Naborij in Nova Hispania, & ex quibus causis illorum servitium iustificetur. 12. 2.
Ianaconæ duris, & insolitis servitijs onerandi non sunt. 19. 73.
Ianaconæ bonis spoliandi, salarijs defraudandi, aut iniurijs afficiendi non sunt. 19. 74.
Ianaconæ, plures iniurias sub duris, & iniustis dominis patiuntur. 68. 60.
Ianaconæ liberi manent, & liberam testandi facultatem habent. 13. 14.
Ianaconæ sunt veluti coloni partiarij in fundis, quibus adscripti sunt, 13. 15.
Ianaconæ non possunt, sine prædijs, quibus adscripti sunt, aut prædio vẽdito retineri, & in alium transferri. 20. 77.
Ianaconæ ubicunque reperiantur, tributa Regi, vel suis Commendatarijs debita, solvere cogendi sunt. 20. 82.
Ianaconæ non possunt recedere à fundis, quibus adscripti sunt, nisi priùs in eis necessarius operas fecerint. 16. 44.
Ianaconæ transeunt cum prædijs. 12. 8.
Ianaconarum servitium in Argentina provincia quomodo in Regio Consilio temperatum fuerit. 12. 6.
Ianaconarum servitium, & detentio aliquibus Indiarum legibus interdicta reperitur. 17. 53.
Ianaconarum usus, & servitium exemplo aliarum nationum defendi potest. 16. 38.
Ianaconarum servitium Regijs schedulis approbatum videtur. 16. 40.
Ianaconarum usus hodie tolli deberet, cessante causa eius dissimulationis. 19. 67.
Ianaconarum usum, & servitium, qui Auctores probent. 12. 9.
Ianaconarum usus maximè percrebuit in Argentina provincia, & quare? 12. 4.
Ianaconarum servitium præscriptione defendi non potest, cum sit libertati contrarium. 18. 54.
Ianaconarum usus ubi fieri possit, restringendus est. 17. 45.
IAPONIENSIVM Prædicatores plurimi Martyriũ passi, & qui de eis agant. 837. 25.
Iaponijs pro Missionibus, & expeditionibus, & laurea martyrij in eis suscipienda, insigne nostrorum Religiosorum certamen refertur. 836. 10.
Iaponiensis missio á quibus, & quomodò ventilata, & resoluta fuerit, de mandato Regis Catholici? 836. 11.
ICTIMVLORVM lex, circa numerum operatorum in auri fodinis. 105. 46.
IDIOMATIS Indorum perfecta peritia, quàm sit necessaria in beneficiarijs ipsorum. 847. 37.
IDOLOLATRIA est scelus omnium gravissimũ, & Deo maximè infensum, & summopere ab Indorum animis extirpandum. 221. 49.
Idololatria, ut penitus extirpetur de animis Indorũ, nihil magis conducet, quàm eam de cordibus *Caciquorum* priùs removere. 240. 53.
Idololatriam Indi plures, etiam iam conversi, ob socordiam gubernatorum, & prædicatorum, in mõtibus, & in antris exercent. 222. 53.
Idololatriam, qui permittit gubernator, graviter delinquit. 222. 50.
IEREMIAS se excusabat à prædicando, quia nesciebat loqui. 230. 35.
IGNAVIAE, & desidiæ vitium, Indis commune, summa Cura corrigi debet. 223. 59.
IGNORANS aliquando est melioris conditionis quàm sciens. 1034. 7.
Ignorantia facti ei nocet, cui negligentia obijci potest. 337. 46.
Ignorantia crassa, & affectata non excusat. 337. 47.
Ignorantiam affectare videtur, qui nullam negligentiam adhibet ad scientiam consequendam. 337. 42.
ILLEGITIMVS nunquam potest dici pacificus possessor beneficij. 853. 9.
Illegitimi raro, ob hunc solum defectum, repelluntur ab officijs, & muneribus iudicialibus sibi commissis. 310. 27.
Illegitimi sunt infames, saltem infamia facti. 259. 35. Paleotus tamen contrarium sentit, & eos á muneribus secularibus non excludi. 310. 29.
Illegitimi, & præsertim spurij excluduntur á successione Commendarum, ut & á feudis, & alijs dignitatibus. 434. 2.
Illegitimi qui sciunt, vel putant se ab Episcopis virtute indultorum Apost. dispensatos fuisse, tuti sunt in utroque foro, & scrupulum deponere possunt. 859. 55.
Illegitimi sine dispensatione Rom. Pont. ad sacros ordines promoveri non possunt. 852. 7.
Illegitimi plures reperti sunt, bello, ac toga præstantes. 310. 28.
Illegitimi, ex sententia aliquorum, ab Episcopis, etiã ad ordines maiores, & curata, dispensari possunt, semper atque id Ecclesiæ necessitas, vel utilitas suaserit. 857. 88.
Illegitimi non debent cum legitimis comparari, neque ad eandem mensam sedere. 261. 70. & 435. 17.
Illegitimi, etiamsi ad recipiendos sacros Ordines dispensentur, beneficia tamen curata, & Præben-

das

das Cathedralium, absque alia nova dispensatione habere non possunt. 853. 8.
Illegitimi non ritè ad ordines, vel beneficia ab Episcopis dispensati, an, & quando ab eorum successoribus rehabilitari possunt? 858. 53.
Illegitimorum prohibitio quoad ordines, & beneficia, quibus rationibus nitatur? 853. 10.
Illegitimos non dispensatos ordinans, peccat mortaliter, & privatur ordinandi facultate. 854. 23.
Illegitimis, per se benemeritis, benè possunt conferri novæ Commendæ, licét ab earum successione excludantur. 310. 25.
Illegitimitatis defectus, an, & quatenus in beneficijs, officijs, & dignitatibus noceat? 301. 26.
ILLICITE, & abusivè, quæ fiunt, ius commune, non lædunt, nec innovant. 270. 30.
IMAGO alterius in quo datur, ibi datur vera repræsentatio eius, cuius imago geritur. 1014. 14.
IMBECILLES, & ignorantes, valentioribus, aut prudentioribus commendare, semper necessarium, & laudabile visum fuit. 510. 10.
IMMVNITATIS in materia loquentia iura, sunt intelligenda strictè, & in casu quo loquuntur. 178. 66.
IMPEDIMENTVM iustum superveniens, etiam per absentiam voluntariam, pendente tamen monitione de comperendo, excusat etiam siquis se nimis arctaverit. 532. 66.
Impedimentum litis pendētis præbet iustam excusationem tituli non petiti intra tempus à lege præfixum. 426. 69.
Impedimentum carceris, vel relegationis non affectatum, iustissimum est. 533. 77.
Impedimentum legitimum facit quem iudicari pro præsente, & residente. 535. 99.
Impedimentum etiam proveniens ex culpa, præstat excusationem, si talis culpa ad illud non fuerit affectata, & ordinata. 533. 80.
Impedimentum in quod quis sua culpa se coniecit, nō solet præstare excusationem. 532. 70.
Impedimentum iustum, & urgens excusat Commendatarium à non residendo, & á non petenda licentia. 331. 62.
Impedimentum alleganti, eius probatio incumbit, & iustificatio est arbitraria. 532. 64.
Impedimentum quando datur respectu unius personæ, benè potest dari recursus ad aliam. 677. 41.
Impedimentum viri, æquè uxorem, ac illum excusat. 534. 88.
Impedimenta iusta excusantia à non residendo, quæ dicantur. 331. 63.
Impeditus, ut possit se iuvare excusatione impedimenti, an illud protestari debeat? 532. 69.
Impedito aliquo morbo, si eis feudo, vel Commendæ concedantur, qualiter fidelitatem iurabunt? 311. 32.
Impedito agere non currit tempus. 378. 52.
IMPENSAE non possunt minuere, quod certum, vel determinatum est. 367. 29.
IMPERATOR bonus, cautus, optimus, qualiter à malis Ministris vendi, seu decipi soleat. 1045. 29.
Imperatores prudentes qualiter semper apud se habere solerent breviarium, sive laterculum Imperij. 1044. 18.
IMPERIVM novum, qua moderatione inter Barbaros stabiliendum sit? ex Quinto Curtio. 179.
Imperij ratio non aliter constare potest, quàm si uni reddatur. 787. 69.
IMPERITOS qui ad publica munera promoverit, qualiter, & quibus exemplis reprehendat Persius, cuius carmina referuntur. 1046. 37.
IMPERFECTIS ob furorem, vel aliam ægritudinem, si feudum adimatur, alimenta præstari debent. 443. 37.
IMPETRANTES schedulas pro Commendis, & alijs officijs, sæpè in suis meritis enarrandis excedunt, & decipiunt. 349. 39.
IMPOSSIBILE bifariam capitur secundùm Arist. 115. 30.
IMPORTVNITAS multa extorquet á Principibus, quæ ipsi nolunt, nec debent concedere. 347. 25. Et ita obtenta non valent, ibid. n. 26
INAVDITVS, & indefensus nemo privari, aut damnari potest, nec solet. 776. 35.
INCA Peruanus Imperator in qualibet provincia unum Præfectum Principalem, & alios delatores habebat. 235. 5.
Incæ sive Ingæ Peruani, qualiter suas provincias gubernarent? 235. 4. Et qualiter erant absoluti domini agrorum, & montium, ac pascuorum sui Regni. 1069. 87.
Incarum Proceres qualiter semper laboriosis operibus, etiam inutilibus, Indos Peruanos exercuerint? 37. 106.
Incæ Peruani qualiter *Caziços* delinquētes punirent, & removerent, & alios ex eorum sanguine subrogarent. 237. 24.
Incarum Regum tempore, nullos Indi Deos, sive Idola colebant, nisi quos illi tribuissent, & iussissent. 240. 54.
INCAPACITAS, vel exclusio alicuius à successione maioratus, ob contraventionem præcepti, quando noceat descendentibus ab eo. 456. 37. Et incapacitas patris qualis esse debeat, ut excludat filium, & descendentes ab eo, ibid. n. 34.
Incapax filius nullum ius potest in nepotem transferre. 455. 21. Incapax, & eius filij in materia successionis habentur pro mortuis. 454. 9.
Incapacitas temporalis, vel accidentalis solùm restringitur ad eum, qui illam patitur. 456. 35.
Incapace existente primo vocato, statim sequenti fit locus, ac si ille vocatus non fuisset. 457. 49.
INCESTAE cum matribus, filiabus, aut sororibus coniunctiones, Indis permittendæ non sunt. 221. 46.
INCIDENTIAE ratione, quis sæpè cognoscit de quæstionibus, in quibus aliás inhibitus erat. 583. 113.
INCOLAE Indiarū, vulgò *Pobladores Antiguos*, magni faciendi sunt, & quare? 338. 55.
Incola ab originario in quo differat? 848. 45.
INCOMPATIBILIVM duorum, qui unum optat, vel eligit, alteri renuntiare censetur, & uno admisso, alterius exclusio inducitur. 447. 7. 448. 13. 488. 56.
INCREMENTI latentis possessio, sine nova apprehensione adquiritur, non autem discreti. 389. 64.
Indebitum per errorem solvens, rei suæ dominium amittit, ideòque condictionem habet, nō vindicationem. 489. 71.
INDAE maritatæ, quarum viri absunt, vel ægrotant, à tributis relevari debent. 172. 12.

Indæ non possunt, tuta conscientia plus diligere, & liberalius educare filios *Mestizos*, spurios, vel adulterinos, quàm Indos legitime procreatos. 261. 68.
Indæ propter Amasios Hispanos, & spurios eorum filios, odio habent maritos, & prolem legitimam. 261. 67.
Indæ in provincijs Peruanis nihil præstant tributi, aut servitij nomine. 172. 8.
Indiæ regiones, ut plurimum irriguæ sunt. 61. 8.
Indiæ Occidentales, & præcipué Regio Peruana multis, & doctissimis metallis, aurique, & argenti fodinis abundant. 1050. 11.
Indiæ Occidentales quantùm quotidie augeantur, lustrentur, & illustrentur, & locus Tertuliani, qui eis convenire videtur. 663. 11.
Indiarum Provinciæ, non solùm propter aurum, & argentum, verùm, & propter alios terræ fructus utiles, & expetibiles sunt. 130. 19.
Indiarum ærumna, & dissipatio nascitur ex eo, quòd pauci has provincias incolant, animo ibidem permanendi. 603. 53.
Indiarum provinciæ sunt accessoriè unitæ Regnis Castellæ, & eorum legibus, & moribus gubernari debent, in specialiter in contrarium non provisis. 602. 40. & 902. 15.
Indiarum provinciæ queri possunt ob Commendas Indorum, quæ alienigenis dantur, & quare? 228. 62.
Indiarum provinciæ debent iudicari legibus, & consuetudine Hispaniæ cui sunt unitæ. 19. 66.
Indiarum in Regno non admittitur Collector pro spolijs Episcoporum decedentium, nec pro reditibus sedis vacantis, sed hi iuxta ius Canonicum distribui iubentur. 755. 29.
Indiarum provinciæ magis illustres, & securæ efficientur, inducta perpetuitate Commendarum. 603. 48.
In Indijs Occidentalibus duæ tantùm Monarchiæ repertæ sunt, aliqualem rationis, & politicæ gubernationis modum habentes, nimirum Peruana, & Mexicana. 232. 59.
Indus contrahens matrimonium cum Inda alterius Commendæ, vel municipij, eius forum sequitur, licèt aliás regula sit in contrarium. 179. 80.
Indi plures reperientur, qui voluntariæ suas operas ad metalla conducant, si eis remissio á tributis, & alia privilegia concedantur. 141. 28.
Indi, occasione servitiorum, á Religione Christiana abducendi non sunt. 54. 91.
Indi, ut agriculturæ inserviant, compelli possunt. 61. 1.
Indi uxorati, vel emancipati an debeant solvere tributa? 173. 26.
Indi olim antequam matrimonium contraherent à tributis, & servitijs liberari solebant, & qualiter hoc emendatum? 49. 52.
Indi metallarij, quàm graviter sentiant proprios lares, & terras relinquere. 121. 89.
Indi quodam modo à diabolo persuasi videntur, ut nullum Hispanis officium impendant. 36. 104.
Indi metallis addicti non solúm in perpetuum hac pœna damnari videntur, verúm, & hæreditario iure in filios transmittere? 119 61.
Indi non sunt cogendi nocturnis horis laborare. 47. 27.
Indi, qui nudi incedunt, suadendi sunt, ut vestes assumant. 223. 60.
Indi ad metalla compulsi, non possunt dici liberi, & sunt deterioris conditionis, quàm servi, & quare. 118. 58.
Indi non possunt benè tractari, nec in libertate conservari, si servitijs personalibus onerentur. 29. 40.
Indi in Nova Hispania, & in Perù á qua ætate incipiant tributa præstare? 173. 19.
Indi adeò timidi, & miseri sunt, ut non audeant queri de iniurijs, quas patiuntur, & locus Iuvenalis, qui de eis loqui videtur. 246. 25.
Indi non sunt domini libertatis suæ, ut nec membrorum. 18. 55.
Indi non peccant ubi pecunia redimunt excusationē servitij mineralium. 150. 17.
Indi non tenentur alere Commendatarium pauperem, sed implent tributa debita ei præstando. 519. 106.
Indi iustissimè á solvendis decimis personalibus relevari debent, & quare? 204. 43.
Indi metallis inservientes non possunt, non multis miserijs, & cruciatibus affici, & quare? 120. 78.
Indi paternali potiùs, quàm herili more tractandi, & corrigendi sunt. 56. 107.
Indi metallarij conductitij, cur in Potosiensibus fodinis reperiantur. 37. 108.
Indi vagi, & errantes qualiter Hispanis sub Ianaconarum titulo in servitium dari solerent? 12. 3.
Indi, & Hybridæ, vulgo *Mestizi* sacrorum Ordinum, & beneficiorum capaces sunt, dummodò eos nihil aliud impediat. 851. 1.
Indi cum omnibus utiles sint, ab omnibus faveri debent ex Regia sched. quæ refertur. 245. 15. & 990. 35.
Indi, ut vassalli liberi Hispaniæ haberi, & tractari debent, & plures schedulæ de hoc agentes. 25. 12. & 17. 48. 1. & 112. 3.
Indi possunt dicere se esse peioris conditionis, quàm captivi, & quare. 29. 43.
Indi si quæ damna ex servitijs personalibus accipiũt, alijs bonis compensantur. 36. 97.
Indi, vel ea de causa fovendi, & relevandi sunt, ne in totum deficiant. 146. 79.
Indi sunt miserabiles personæ, & quare? 244. 2.
Indij comparari possunt Iudæis in AEgypto serviẽtibus. 29. 41.
Indi quamvis commendari dicantur, & in *Cacico*, & alijs Indis possessio Commendæ dari, & apprehendi soleat, non tamen ob id quicquam in illis præter tributa præstatur. 278. 27.
Indi non possunt vendi, neque in contractum deduci, etiamsi prædia, vel fodinæ, quibus solent distribui, vendantur. 150. 18.
Indi Occidentales, licèt ad ordines, & prædicationis munus facilè admitti non debeant, hoc non debet extendi ad *Mestizos* aliás idoneos, & bonis moribus præditos. 260. 45.
Indi non videntur excusandi à decimis, nisi ostendãt pecculiare privilegium. 193. 22.
Indi reperientur, qui voluntariè suas operas locent, si bona fide cum illis agatur. 27. 28.
Indi, ut cæteri rustici, minus peccare videntur, ob eorum simplicitatem, vel incapacitatem. 248. 45.
Indi, quos vocant de *Faldiquera*, & eorum nundinatio semper damnata, & puniri iussa. 150. 11.
Indi ad servitia solùm intra septimam partem dari iubentur. 48. 41.

Indi cur novis fodinis distribui prohibeantur? 152. 37.
Indi in plena, & integra libertate conservari iussi sunt. 17. 48.
Indi de rigore iuris non debent excludi ab officijs, & beneficijs, etiam puritatem sanguinis requirentibus. 251. 77.
Indi an iustè cursui publico, ad deferendas litteras, mancipentur? 93. 1. & seqq.
Indi non sunt tanquàm Picæ, aut Psytaci edocendi. 801. 78.
Indi sunt magis miseræ, & abiectæ conditionis, quàm AEthiopes, & reliquæ mundi nationes. 244. 3.
Indi supra modum suis *Caciquis* subditi, & obtemperantes sunt. 236. 11.
Indi non videtur habere liberam voluntatem, propter nimiam suam abiectionem. 250. 67.
Indi, qui hodie metalla effodiunt, an rectè comparentur cum damnatis in metallum? 118. 57.
Indi, & eorum posteri non admittentur ad Ordines Militares, quæ nobilitatem desiderant, nisi probét se de Regio, aut aliàs nobili Indorum sanguine esse. 252. 86.
Indi gaudent omnibus privilegijs minorum, pauperum, rusticorum, & aliarum miserabilium personarum, quorum multa summatim, & remissivè recensentur. 247. 40.
Indi, qua in ætate incipiant teneri ad tributorum præstationem, varié varijs schedulis provisum est, quæ referuntur. 173. 18.
Indi cum possint ad agrorum culturam mitti, multo faciliùs, qui in eisdem fundis sunt, poterunt retineri. 13. 11.
Indi quamvis pauperes sint, si laborando possunt quæstum facere, à tributis non relevantur. 174. 33.
Indi ad municipia redacti politicè instituendi sunt. 217. 1.
Indi cum in taxis, simul cum tributis, decimas solvant, alia earum præstatione gravandi non sunt. 196. 5.
Indi Orientales quartam partem fructuum tributi nomine suis Regibus quotannis pendebant. 160. 18.
Indi servientes, si ægrotant, qualiter, & quomodo curari, & refici debeant? 54. 89.
Indi sunt, qui minus participant de divitijs Indiarũ, earumque effectibus. 145. 65.
Indi qualiter de rebus suis disponere, & contrahere possint, & an secus facientes restituantur? 250. 65.
Indi Occidentales, & Orientales innumeris linguarum differentijs utuntur. 227. 4.
Indi soli, quia soli, & miseri, totum onus servitiorum Reip. portant. 261. 61.
Indi, quamvis dicantur esse pedes Reipublicæ, multũ faveri, & tueri debent. 246. 36.
Indi capitula proponentes contra Correctores, relevantur ab onere dandi fideiussorem per Regiam epistolam, quæ refertur. 249. 63.
Indi in municipia reducti, & aggregati, ea deserere non debent, & si deserant revocari possunt, & quare? 212. 41.
Indi, & rustici quoad fieri possit excusari debent à testimonio sub iuramento dicendo, & quare. 248. 50.
Indi an possint cogi laborare in festis Hispanorum, quorum observatio ipsis Indis ex privilegio remissa est? & resolvitur negativè? 253. 95.
Indi non possunt compelli, ut deferant victualia, & alia necessaria ad eos, qui in fodinis laborant, suis sumtibus, vel minori pretio. 153. 45.
Indi, qui se voluntariè ad metalla conducunt, quamvis maiorem mercedem, quàm coacti exigant, & recipi nt, accusandi non sunt. 14. 31.
Indi, (ut & reliqui alij infideles recenter conversi) vel ex hoc solo debent gaudere privilegijs miserabilium personarum. 244. 8.
Indi olim suis Regulis, & tyrannis plura, & graviora tributa, & servitia præstabant, quàm hodie Hispanis præstant. 160. 16.
Indi tuendi sunt in possessione solvendi decimas moderatas, & simul cum tributis taxatas. 199. 1.
Indi, quo casu ad servitia personalia ob publicam utilitatem compellendi sint, per vices mutari debét. 44. 2.
Indi infirmi, vel sontico morbo impediti, à tributis liberandi sunt. 173. 23.
Indi natura fragiles, durum metallorum onus diu ferre non possunt. 114. 22.
Indi frustra docentur Christianam Religionem, si ab eis ebrietatis vitium non removetur. 224. 70. & 73.
Indi absque Protectorum sibi auctoritate Regia constitutorum interventione, nihil facere possunt, & de Cura nostrorum Regum in his Protectoribus eligendis. 250. 70.
Indi nullam, vel paruam utilitatem consequuntur ex operibus, & ministerijs publices ad quæ compelluntur. 25. 15.
Indi, qui agunt de conservanda sua antiqui forma decimandi, sunt rei, & ut tales tuendi, nisi intentio contraria sit clarior luce meridiana. 200. 12.
Indi, & alij homines non deficient, qui se voluntariè ad metalla conducant, dummodò competéti mercede donentur, ut in Potosi, Oruro, & in Huancavelica experimur. 141. 24.
Indi, etiam infideles, inter baptizatos commorantes, tributa solvere debent. 160. 20.
Indi, qui publicis servitijs, & ministerijs distribuuntur, longè á suis municipijs abducendi non sunt. 50. 60.
Indi non sunt de antiquis suis moribus ad contrarios illico traducendi, sed paulatim, & suaviter. 218. 14.
Indi, ut ab onere, sive servitio cursus publici excusentur, sæpè actum est. 96. 31.
Indi, etiam nolentes, ad sociabilem vitam cogi, & in loca, & municipia certa redigi possunt. 209. 18.
Indi cogendi sunt Missæ sacrificio in diebus festivis interesse. 253. 96.
Indi nec totam libertatem, nec totam servitutem pati possunt. 39. 127.
Indi tributarij, ob numerum duodecim liberorum excusari non solent. 178. 68.
Indi, Commendatarijs suis inservientes, non relinquunt proprios lares, & provincias, ut metallarij. 121. 88.
Indi ne in totum, in metallis absumantur, remedia quærere oportet. 145. 69.
Indi cito in totum peribunt, si à metallorum labore non relevantur, & sic utraque Resp. magis periclitabitur. 131. 38.
Indi non solùm ad loca remota ad serviendum deduci non debent, verũm neque ad intemperata, & suæ saluti contraria. 51. 66.
Indi in multis provincijs non possunt iam appellari Neophiti, sed adhùc blandè cum eis agendum est. 195. 39.
Indi, quibus rationibus debeant metallifodinarum servitio intendere? 102. 20.

Indi, Hispanis ad serviendum designati, aliqua vi, ut munera sua expleant, adigi, & corrigi possunt. 56. 103.
Indi profugi *Yanaconæ*, & qui vocantur *Mitimaes* debent solvere tributa, & ubi? 179. 77.
Indi, & rustici aliquandó insolescunt, si suaviter, & honorificè tractantur. 246. 29.
Indi, qui nos iuvant in bellis, aut sunt circa hostium fines, attributis excusari solent. 178. 71.
Indi metallis addicti, non possunt gustare suavitatem legis Christi, nec eius meditationi vacare. 124. 108.
Indi non magis iustè ad metalla compelli posse videntur, quàm ad mortem damnari. 115. 34.
Indi magis amant, & reverentur doctrinarios Regulares, quàm seculares. 814. 55.
Indi hodie valde diminuti sunt, & tanquàm si plures essent, servire coguntur. 607. 95.
Indi metallarij, an illis distribui possint, qui fodinas non habent? 149. 1.
Indi licèt regulariter directè, vel indirectè vendi non possent, hoc fallit in *Yanaconis*, sive adscriptitijs. 20. 81.
Indi Occidentales, ob Ministrorum defectum parum in fide hucusque profecerunt. 801. 75.
Indi eo ipso dicuntur in sua possesione super modo decimandi turbari, quód Ecclesiastici aliquid per vim, aut fraudem contra eam tentaverint. Et quod hæc vis aut fraus eis non preiudicet, nec antiquam formam turbare valeat. 200. 9. & 10.
Indi ob maiorem metallorum, vel frugum copiam, an possint cogi ad laborandum in diebus festivis. 253. 98.
Indi Orientales tenuiores, rosas, & flores pro tributo offerebant. 160. 19.
Indi à suis municipijs fugientes, & eos receptantes, peccant, & ad restitutionem tributorum, & damnatorum tenentur. 213. 54.
Indi á suis municipijs fugientes, non debent restituere, quæ lucrati sunt, imò neque tributa, si propter iniurias, & vexationis aufugerint. 213. 56.
Indi, qui Principales vocantur, & alij, qui tributis exigendis intendunt, à tributorum præstatione exēti non sunt. 177. 62.
Indi experientissimi sunt in aquis irriguis per canales ducendis. 61. 9.
Indi ex ordinationibus, & schedulis Regijs, vestibus Hispanorum, & armis, & equis, uti prohibiti sunt. 233. 69.
Indi metallarij, hodie ferè nunquàm requiescere possunt, nec per vices mutari, cum ad paucos redacti sint. 119. 59.
Indi servitiales, in Fide instruendi sunt, & festa observare debent. 55. 95.
Indi ob minorem ætatem, vel senium, eisdem rationibus à tributis, quibus à servitio personali liberandi sunt. 173. 20.
Indi non videntur á decimis excusandi ob rusticitatem, aut paupertatem, & quare? 191. 9. & 15.
Indi Orientales cur aurum, & alia metalla spreverint? 130. 24.
Indi, ex Bulla Pauli III. pauciora festa, quám Hispani observant, & quæ illa sint? 252. 92.
Indi minoribus, & levioribus tributis, quámalij vassalli onerari debent, & quare? 163. 50.
Indi plures, non solum Hispana, verùm, & Latina lingua eleganter loquuntur. 229. 28.
Indi infideles, inter fideles commorantes, qualiter iudicandi sint. 254. 105.
Indi Novæ Hispaniæ aggregari iussi sunt, & quid ob hoc acciderit? 210. 21.
Indi servitiales, ut illis solùm dentur, qui fodinas, vel prædia habent, pluribus schedulis cavetur. 149. 3.
Indi semel metallis addicti, imo, & eorum posteri, semper in hoc labore perdurant. 135. 78.
Indi omni iure inspecto liberi sunt. 2. 3.
Indi omnium iniurijs patent, & ab omnibus conculcantur. 244. 5.
Indi omnes suaptè natura socordes sunt, & ignavi, & quare? 36.
Indi non fiunt servi, imó nec vassalli Hispanorum, attenta nova Commendarum forma. 267. 18.
Indi plures, & ditiores auri, & argent fodinas Hispanis manifestarent, nisi se ad earum operationem cogendos, timerent. 130. 22.
Indi invalidi, aut qui plenam pubertatem non habent, ad servitia personalia mittendi non sunt. 49. 47.
Indi, cum sint paucissimi, & fodinę plures quotidiè reperiantur, non possunt omnibus assignari. 152. 43.
Indi, ne pro aliorum tributis conveniantur, & affligantur, expressè aliquibus schedulis cautum est, quæ recensentur. 198.
Indi, qui rationibus tributorum intendunt, & in Regno Perùano dicuntur *Quipocamayos*, quam fidem faciant? 518. 91.
Indi dari aliquando possunt ad perscrutandas novas venas metallorum. 149. 5.
Indi, ita demum alienis servitijs addicendi sunt, ut prius operibus sibi ipsis necessarijs consulatur. 47. 32.
Indi, in primis capitulationibus, & erectionibus Ecclesiarum Indiarum, qualiter vocati fuerint ad ipsarum beneficia? 852. 2.
Indi in spiritualibus multis privilegijs donati sunt, quorum plura referuntur, remissivè. 252. 89.
Indi quid cōtribuere debeant Visitatoribus Ecclesiasticis nomine procurationis? 704. 58.
Indi valdè oppressi, & diminuti reperiuntur ob servitia personalia, quæ Hispanis præstant. 28. 37.
Indi Perùani, suum Incam resurrecturum credunt, & ei thesauros reservant. 130. 26.
Indi, ut nunquam otiosi sint, curandum est, prout, & olim Inga curavit. 36. 105.
Indi omnes eisdem legibus, & præceptis politicis gubernari non possunt, & quare? 218.
Indi sunt, qui minus participant de rebus, quæ ex Hispania advehuntur. 130. 17.
Indi, cum onerari prohibeantur, multò magis metallis addici, prohibendi sunt, & quare? 121. 90.
Indi nullum peccatum admisisse videntur, propter quod magis, quám alij, ad metalla damnari possint. 119. 66.
Indi in Provincijs Perú, qui dicantur *Atunrunæ*, & qui *Yanaconæ*? 12. 5.
Indi ubi eorum status patitur, debent suaderi, ut sicut Hispani decimas solvant. 197. 57.
Indi natura sua magis apti videntur, quám Hispani, ad opera rustica, & laboriosa. 31. 59.

Indi, eo ipso, quód metallis addicuntur, onerari iubentur, cum metalla, & alia plura, suis scapulis portare cogantur. 121. 91.
Indi liberi sunt, & suaviter tractandi, & non vendendi, aut locandi. 400. 17.
Indi, an inviti, ad servitia Reipublicæ utilia, compelli posint? 24. 2.
Indorum *Mitayorum* mutationes, qualiter faciendę, ex sententia Matienci, & Acostæ? 44. 10.
Indorum iniuriæ eodem modo puniri iubetur, quàm quæ Hispanis fiunt. 245.
Indorum consuetudo nutriendi, & habendi capillos promissos, non est contraria Religioni, aut legi naturali. 219. 31.
Indorum velle, aut nolle attendi non debet in reductionibus faciendis. 211. 35.
Indorum Regulis vulgó *Caciques*, relicta, fuit gubernatio populorum, quos infidelitatis tempore regebant. 235. 1.
Indorum magna miseria est, quòd quidquid ordinatur ad commodum illorum, retorquetur in eorum perniciem. 244. 10.
Indorum diminutionem, & à fide aversionem, Regiæ quædam schedulæ tribuunt servitijs, & operis metallorum, quibus premuntur. 126. 124.
Indorum libertas infringitur, si inviti servire cogantur. 24. 4.
Indorum mores, & ignaviam, qui reprehendant. 36. 103.
Indorum servitia non videntur tollenda, ex eo, quód aliqua eis damna contingant. 33. 82.
Indorum personæ sunt principaliter obligatæ pro tributis eorum, non autem prædia, vel alia bona. 166. 88.
Indorum Peruanorum Reges, qualiter Indis, *Chasquis* dictis, uterentur, & eos dispositos haberent? 94. 13.
Indorum nomine, & pretextu, ne alij Capitula Correctotibus objiciant, & iudicem petant, cavendum est. 249. 64.
Indorum in mera voluntate relinqui non potest, utrum velint servire, necne? 16. 161.
Indorum pueri, & adolescentes, facilè addiscent Hispanum sermonem, & patrium obliviscentur. 228. 19.
Indorum infirmitas, omnibus obnoxia, & præcipuè Commendatarijs, & qualiter ab illis tractentur? 607. 92.
Indorum ingenia ob idololatriam depravata sunt, & ideò magis in eorum conversione laborare expedit, & qui de eorum cathechesi agant. 801. 74.
Indorum politica institutio non est difficilis, si prudenter, & patienter de ea tractemus. 218. 10.
Indorum in causis qualiter Proreges iustitiam exerceant? 1025. 27.
Indorum in potestate, aut arbitrio esse non debet, fuga sua Commendatarios mutare, vel tributis fraudare, aut iurisdictionem, quam non habent, transfare. 212.
Indorum Huancavelicensium relevatio his diebus in quæstionem deducta, & quo exitu terminata? 137. 91.
Indorum vassallagium, aut proprietas, vel loca, aut oppida Indiarum, donari non possunt, & quandò in hoc dispensatum? 268. 27.
Indorum prædia, & bona, licet tributis obligata non sint, benè tamen capi, & detineri possunt pro eorū solutione. 167. 90.
Indorum maior vastatio hodie timeri potest, cùm Hispani plures, ipsi pauciores sint. 29. 39.
Indorum opera, servitia, & tributa dividua sunt. 383. 10.
Indorum Reges Peruani, & Mexicani metalla effodiebant. 105. 49.
Indorum reductiones, possunt vocari Metoecia, vel Municipia, & Metrocomiæ. 211. 38.
Indorum, quos *Chasquis* dicimus, servitium, non est novum, nec valdè dolendum. 96. 27.
Indorum ebrietatem tolli, ac puniri, & radices, quibus inebriari solent, prohiberi, plures Regiæ schedulæ iubent. 224. 74.
Indorum, rusticorum, & aliarum miserabilium personarum in causis, breviter, & summariè procedi debet. 247. 42.
Indorum doctrina, & Religio præcipuè, & super omnibus nostris Regibus iniuncta est. 55. 93.
Indorum idololatria, ut omnino vitetur, & extirpetur, Rex noster, & eius Senatus multum vigilare, & providere debet. 222. 56.
Indorum Cura, conversio, & tutela competit Supremo Indiarum Senatui, & etiam Regalibus Audientijs earum, & schedul. quæ ipsam eis valde commendant. 956. 25.
Indorum reductiones, non solùm utiles, sed omninò necessarias esse, probant plures Auctores, qui referuntur. 210. 22. & seqq.
Indorum, & aliorum Regaliorum donationes, regulariter prohibitæ sunt. 605. 71.
Indorum clamor, ne ad cœlum ascendat, verendum est. 136. 80.
Indorum tutela, & instructio in fide à Commendatarijs exigitur. 268. 30.
Indorum ignavia pluribus Regijs schedulis notata reperitur, & ut á servitijs personalibus, Reipublicæ necessarijs, non releventur. 40. 135.
Indorum distributionem, & coactionem ad metalla, variæ consultationes præcesserunt. 107. 71.
Indorum coacta servitia, cum magna moderatione, & sine gravi eorum incommodo exigenda, ex Acosta, & alijs. 46. 25.
Indorum servientium salarium, qualiter taxari iubeatur? 53. 86.
Indorum tributa, & Commendas Rex benemeritis largitur. 276. 4.
Indorum ingens, & periculosus labor describitur in extractione, & adsportatione metalli. 122. 92.
Indorum ex plebe, aliquos iudices, & Ministros, ac Decuriones creari, quædam schedulæ iubent, & quare? 237. 18.
Indorum Missionarij, quæ posint, & debeant ab ipsis Indis, sponte offerentibus, capere? 839. 43.
Indorum de causis hæreticalibus, & maleficijs, qui cognoscant? 891. 28.
Indorum vexationibus quæsita, citò amittuntur, & raró ad nepotes perveniunt. 56. 100.

INDEX.

Indis non est relinquendum totum pondus metallorum, & Reip. functionum, quia esset societas Leonina. 131.
Indis melius consulitur si unum, quàm plures Commendatarios agnoscant. 38. 2.
Indis, quod debetur pro damnis datis, difficile est eisdem reddere, qui damnum passi sunt, & quid tunc fieri soleat? 520. 117.
Indis recentèr ad fidem conversis, solent per decennium tributa remitti, & quare? 178. 75.
Indis, & rusticis subvenitur contra lapsum termini Syndicatus, si eius publicatio eis sufficienter non intimatur. 249. 60.
Indis, ne qua violentia à suis Parochis fiat, ut illos instituant hæredes, solicitè curari iubet Regia quædam schedula, quæ refertur. 251. 76.
Indis, qui gravia tributa indicunt, vel indicenda suadent, eo prætextu, quòd otiosi sint, meritò à Iosepho Acosta reprehenduntur. 163. 54.
Indis iniuriatis, non deberi eandem satisfactionem, quàm Hispanis, existimat Zurita, & quare? 246. 31.
Indis melius consulitur, si à testimonio ferendo repellantur, quàm si periurij occasio eis detur. 249. 55.
Indis connivendum est, si aliquando inebrientur, cũ sint plures gentes valdè politicæ, quæ ordinaria temulentia lætantur. 225. 81.
Indis, publicis ministerijs inservientibus, victui, & vestitui necessaria, moderatis pretijs exhibenda sunt. 54. 88.
Indis linguam patriam tolli non posse, sed Hispanos se ei accomodare debere, aliqui sentiunt. 228. 12.
Indis conversis, quatenus liceat maiorum suorum traditiones retinere? 219. 25.
Indis damnosum valdè est, si cum Hispanis, Hybridis, vel Æthiopibus in laboribus, & operibus misceantur. 37. 112.
Indis non est mirũm decimas remitti, cum etiam tributa recenter conversis remittantur. 195. 38.
Indis tributarijs, nihil imputari potest, si sterilitatem sine culpa sua patiuntur. 175. 42.
Indis tributa leviora imponenda sunt, & quare? 161. 39.
Indis salarium præbendum est, etiam pro diebus ineundo, & redeundo consumtis. 52. 77.
INDO, etiam ebrio, est facienda restitutio damnorũ, quæ ei illata sunt, & qualiter sit pecunia deponenda? 520. 115.
Indos servitiales, qui dant, vel recipiunt, cum non habeant fodinas, vel prædia, quæ excolant, peccãt, & ad restitutionem tenentur. 149. 4.
Indos ita ad servitia publica adigi debere, ut prius suis necessitatibus consulant, pluribus Auctoribus, & schedulis comprobatur. 48. 40.
Indos, quos vocant *Mitayos* accipere, Proregibus, Auditoribus, & alijs Regijs Ministris prohibitum est. 8. 4.
Indos posse, & debere compelli ad loquendum Hispanum sermonem, Auctor sentit, & quare? 228. 18.
Indos licitè metallis effodiendis mancipari posse, qui tradant. 101. 2.
Indos nimis gravare, ob commercia alijs utilia, iustũ non est. 130. 18.
Indos mineralium laboribus mancipari, plures Regiæ ordinationes prohibent, quæ recensentur. 115. 119. & seqq.
Indos sibi ad metalla, vel prædia distributos, qui ad alia opera traducunt, vel alijs vendunt, aut locant, graviter peccant. 149. 10.
Indos ad nullum omninò servitium invitos adigi debere, plures docti, & pij viri opinantur. 24. 3.
Indos Hispanis commendari, ad instructionem in Fide, & vita politica, ex primitivæ Ecclesiæ moribus originem trahit. 268. 33.
Indos non solùm à mineralium labore, verùm, & à victualibus ad mineralia deferendis, quædam provisio liberat, quæ per aliam correcta videtur. 125. 121.
Indos, qui crudeliter vexant, aut castigant, eorum servitio privandi sunt. 56. 108.
Indos tenentes in possessione servitutis, debent ostendere titulum eius, ex lege Indiarum, quam refert, & laudat Greg. Lopez, cuius verba referuntur. 577. 45.
Indos an oporteat, vel oportuerit, ad Hispanam linguam loquendam compellere? sæpè tractatum est. 138. 10.
Indos sibi ob ministerium publicum distributos, nemo vendere, vel in alios usus transferre potest. 54. 90.
Indos, & eorum descendentes, cum nonaginta, & retrò annis Fidem voluntariè susceperint, omnium bonorum & officiorum capaces sunt, ex Fr. Ioann. Zapata. 251. 83.
Indos Hispanorum vestibus indui, & moribus imbui an expedierit? 232. 65.
Indos miserabiles personas esse, & ob hoc favendos, plures schedulæ dicunt, quæ referuntur. 245. 11.
Indos benè tractari expedit, ut conserventur, & augeantur. 48. 43.
Indos servitiales debent petere à Gubernatoribus, qui in aliorum fodinis, vel prædijs succedunt. 150. 19.
Indos profugos, aut vagantes, qui cæpit, & reduxit, an eos sibi applicari, petere possit? 19. 70.
Indos facilius ad longinquas, quàm ad contrarias suæ temperiei regiones, deduci posse, benè observat Ioan. Matienzus. 51. 73.
Indos cursores celeriter, & levato velo, suis salarijs integrandos esse, quadam schedul. præcipitur. 97. 35.
Indos sex simul examinari, & eorum contestationem pro uno teste haberi, iubet quædam ordinatio Domini Proregis D. Francisc. á Toleto, & an iusta sit? 249. 59.
Indos sibi distribui solitos, licèt dominus fodinæ, vel prædij non possit expressè vendere, benè tamen potest, prætextu concessionis eorum, maius pretium pro ipso prædio, vel fodina petere. 151. 23.
Indos, qui se vendunt propter famem, aut aliam necessitatem, quatenus emtor, ut servos detinere possit? 19. 17.
Indos, qui absolvere possint á delictis hæreticalibus. 891. 30.
Indos pro nunc non debere integrè decimas solvere, verius, & receptius est. 195. 37.
Indos plus obligabimus suavitate, quàm crudelitate. 28. 36.
Indos quintam partem omnium rerum Regi Hispaniæ præstare, quo sensu dixerit Ioann. Metellus. 1061. 24.

Indos, qui durè habent, aut afficiunt, qualiter à Deo puniantur. 55. 99.
Indos melius tractant Commendatarij, quàm metallarij, & quare? 121. 66.
Indos, qui ad Regionis contrarij temperamenti mutant, eos necant. 210. 26.
INDIGNATIONIS Principis pœna quæ sit, & quando incurratur? 1050. 81.
INDIGNVS, quis iudicari debeat: ubi agitur de cõmendatione Indorum, ex sententia, & verbis. P. Acosta. 513. 42.
Indignum, vel inhabilem, si Princeps sciens eligit, cũ eo dispensare videtur. 311. 33.
INDVLGENTIAE possunt habere respectum ad rem tẽporalẽ, in pios usus concessam. 902. 10.
INDVLTO conferendi beneficia comprehenduntur tàm maiora, quàm minora, simplicia, & Commendæ. 794. 18.
INDVSTRIA, & persona Commendatarij eligi videtur in collatione Commendæ, & ideò non potest servire per substitutum. 528. 24.
Industria personæ quando electa præsumatur, remissivè. 528. 28.
INFERIOR nõ habet potestatem in superiorẽ, neq; eius factũ, vel sententiã, etiã nullã, revocare potest. 711. 21. Neque eius mandatis cõtravenire. 920. 63.
INFIDELIS Indus an debeat linguã Hispanã discere, si se aliter salvũ fieri nõ posse, cognoscit? 229. 32.
Infideles facilius convertentur, si viderint, quòd Prædicatores, & Missionarij eorũ, ab omni cupiditate bonorum temporalium vacui sunt. 819. 41.
Infidelium conquisitio, & ad fidem conversio, semper fuit reputata iusta, & sufficiens causa, ut Principibus, hæc patrantibus, decimæ concedantur, & exẽpla similium concessionum. 622. 13.
Infidelium debellationem licitam esse, novissimè defendit Martinus Magerus, licèt contrarium senserint, & adversus nos oblatrẽt Salmutius, & Giphiãder. 635. 15.
INFORMATIONES naturalium, & benemeritorũ de provintijs Indiarum, singulis annis fieri, & mitti iubentur, ut ibi in officijs, & beneficijs ipsarum provideantur. 846. 26.
Informationes benemeritorum, qualiter faciendæ, & ad Regium Consilium mittendæ sint? 334. 15.
Informationes contra Ecclesiasticos seditiosos à laicis, quo modo, & sine fieri posse Iacob. de Grassis concedat? cuius sententia ab Auctore notatur, relatis sched. quæ eas fieri, & remitti iubent. 939. 78.
INGENIA summa sine fautore, aut Commendatore in occulto latent, ex Plin. Iun. & alijs. 968. 16.
INHABILIS, qui reperitur tempore delatæ successionis, habetur pro mortuo. 447. 4.
Inhabilem quem esse ad succedendum, vel non esse in rerum natura, paria iudicantur. 447. 5.
Inhabilitas patris, ob transgressionem præcepti, etiã eius filios inhabiles reddit ex multorum opinione, qui referuntur. 454. 12.
INHIATIO quid propriè sit? & quid per metaphoram significet? 348. 30.
INIVRIA verbalis contra Clericos, vel Religiosos non facit incurri in pœnam, cap. si quis suadente, & à Iudice seculari puniri solet. 926. 119.
Iniuriam quis recipere videtur, si non impetret à Principe, vel locum eius tenente, ea, quæ alijs concedere soliti sint. 150. 20.
Iniuriæ non debent nasci, unde iura nascuntur, nec pernicies unde salus petebatur, ex Cassiod. Acostæ, & alijs. 516. 68.
Iniuriæ ex qualitate personæ iniuriatæ, vel iniuriantis, metiri solent. 246. 32.
INNOCENTIA calumnijs subijcitur, & ideò nimia harum credulitate feriri non debet. 1002. 19.
INNVPTAE, Virgines dicebantur, nuptæ, mulieres, & quo sensu Beata Virgo à D. Augustino innupta vocetur. 468. 65.
INQVISITIO in crimine heresis ex levibus indicijs formari potest. Sed contra graves, & honestas personas non nisi valde circumspectè procedere oportet. 894. 58.
Inquisitor decedens, recepto salarij tertio, eo tamen non impleto, an pro rata illud reddere debeat? & lis de facto contingens. 896. 21.
Inquisitionis in causa, neque per viam violentiæ, excessus, vel aliam quamlibet, se immiscere possunt Regales Indiarum Cancellariæ, & schedula, quæ de hoc notabiliter agit. 891. 33.
Inquisitionis sanctæ utilitas à Mariana, Alvaro Gomezio, & alijs, gravibus verbis commendatur, quæ referuntur. 887. 5.
Inquisitionis, & Inquisitorum favorem, piè & graviter commendat sched. an. 1603. quæ refertur. 889. 16.
Inquisitionis Sanctæ Officium quando, & quomodo in Indijs induci cæperit? 888. 8.
Inquisitores Lusitani habent Bullas Apostolicas, ut Episcopi, causas Fidei sibi relinquant. 892. 39.
Inquisitores in causis Fidei sine Ordinario procedere nequeunt, secus in causis familiarium. 898. 42.
Inquisitores utrum, & qualiter procedere debeant contra Proreges, & alios Præsides, & Gubernatores Indiarum. 893. 51.
Inquisitores possunt habere familiam armatam, & quare, & quid de eorum Ministris? 899. 7.
Inquisitores Indiarum possunt cognoscere cõtra hæreticos ibidem repertos, quamvis in Hispania, vel alibi crimen commisserint. 899. 80.
Inquisitores Hispaniæ lucrantur fructus suarum præbendarum, etiamsi in eis non resideant, & quid observetur in Ecclesijs Indiarum? 899. 78.
Inquisitores, sub gravibus pœnis, & censuris prohibiti sunt iurisdictionem, suam ad casus, & causas in ea non contentos, extendere. 893. 52.
Inquisitores Indiarũ non possunt cognoscere de causis Indorum, etiam hæreticalibus, & quare? 891. 27.
Inquisitores iussi sunt Proregum personas revereri, eisque etiam in actibus fidei primum locum deferre, & notabilis sched. de hoc agens. 898. 35.
Inquisitores, cur stare noluerint declarationi Regiæ, super loco, & forma, qua cum Auditoribus concurrere debeant, ad competentias decidendas, & quæ tandem data fuerit? 898. 73.
Inquisitores posse procedere per censuras contra turbantes exemtiones suorum familiarium, & Ministrorum, putat Narbona, & quare? 905. 30.
Inquisitores non possunt salaria sibi assignata, propria auctoritate exigere, nec pro eorum exactione officiales Regios excommunicare. 889. 13.
Inquisitores possunt procedere contra omnes impedientes, vel turbantes eorum iurisdictionem, vel privilegia, & immunitates sibi, & suis Ministris cõcessas. 889. 14.
Inquisitores, an, & quando procedere possint contra Archiepiscopos, Episcopos, & Prælatos Religionũ? 894. 55.
Inquisitores Limani, & Mexicani notati sunt pro aliquibus excessibus in numero familiarium, & in alijs contra tenorem concordiæ factis. 895. 61.

Inquisitores maxima puritas, & auctoritas decet, & nec mutuas pecunias, nec xeniola, quantumvis pauca, recipere possunt. 890. 20.
Inquisitores semper, ac procedere volunt contra personas graves, & in dignitate constitutas, debent (si possibile est) Supremum Inquisitionis Senatum consulere? 844. 57.
Inquisitorum iurisdictio est privativa ad omnes alios Iudices Ecclesiasticos, vel seculares. 891. 32.
Inquisitorum Indiarum privilegia, & honores, plures schedulæ enixè observari iubent, & eos eorum que Ministros sub Regia protectione recipiunt. 889. 15.
Inquisitorum iurisdictioni in ijs, quæ ad eam pertinent, omnes regulariter subsunt. 898. 44.
Inquisitorum auctoritas in casibus hæreticalibus, an sit maior, quàm Episcoporum, & qualiter hodie illis ferè relicta sit. 892. 17.
Inquisitorum iurisdictio in causis Familiarium, ratione fori, quod sortiuntur, an sit censenda Ecclesiastica, & Apostolica, vel secularis, & Regalis? 898. 70.
Inquisitorum iurisdictio non est ordinaria, sed delegata ad certum genus causarum, ob favorem fidei? 898. 67.
Inquisitorum, & Archiepiscopi Mexicani dissidium super sede in actibus fidei, & quod causam dederit ordinandi, ne in eis Archiepiscopi interveniant. 894. 54.
Inquisitorum, & Inquisitionis privilegia, remissivè. 889. 17.
INSOLITA si exigantur, consueta fortè cessabunt, ex Symmacho. 164. 70.
INSTANTIA perempta, quis rem de novo petere, non prohibetur. 593. 70.
Instantia cœpta super maioratu, durat etiam inter successores extraneos propter fructus. 594. 78.
Instantia cœpta cum possessore beneficij, vel dignitatis, non transit ad eius hæredes, in his non succedentes. 593. 65.
Instantia, super his, quæ sanguinis iure proveniunt, non transit nisi in successores sanguinis. 693. 64.
Instantia in feudis solùm transit ad successorem in feudo, non verò ad eos, qui hæreditario iure succedunt. 593. 66.
Instantia non transit in successorem, ubi per mortem litigantis extinctum fuit ius super quo erat lis. 592. 63.
Instantia litis an, & quomodo transeat in successoré Commendæ? & quid in sententia, an noceat ei nõ citato? remissivè. 407. 79.
Instantia causæ, litigatorum morte regulariter finitur. 592. 60.
Instantia activè, & passivè solet transire, seu continuari in hæredes litigantium. 592. 62.
Instantiæ diversæ formari possunt super re principali, & super fructibus. 590.
INSTRVCTIONES, quæ & mandata dicebantur, dari euntibus ad Gubernationem provinciarum antiquissimum est. 1018. 58.
Instructionis Proregum quædam capita notabilia valdè citantur, quæ de causa, & modo pensionum assignandarum agunt. 235. 7.
Instructionum, quæ hodie Proregibus dantur, usus, & observatio, quàm præcisa. 1018. 60.
INSTRVMENTI data fraude, vel nullitate, omnes clausulæ in eo adiectę, nullæ etiã censentur. 730. 92
Instrumenta duo, vel plura, si ad idem probandum concurrant, in antiquis multum operãtur. 239. 37.
Instrumentorum verba, etiam ènuntiativa, probant in antiquis parentelam, & cognationem. 239. 36.
Instrumentis magis quàm testibus deferendum, & standum est in antiquis. 238. 35.
INITIVM, & intentum alicuius rei introducendæ semper attendi debet. 382. 7. (67.
INTEMPERIES aeris, vel loci multa operatur. 51.
INTENTIONEM suam, qui de iure fundatam habet, nihil amplius probare tenetur. 193. 24.
Intentionem fundanti, qualiter etiam lite pendente detur sui iuris executio, & etiam contra immemorialem, interim, dum probatur. 58. 87.
Intentionem suam fundanti datur manutentio lite pendente adversus quemlibet alium, cui iuris præsumtio resistit. 867. 54.
INTERDICTVM retinendæ, & reliqua remedia possessoria competunt pro continuanda, & conservanda antiqua forma, & consuetudine decimandi? 199. 3.
Interdictum recuperandæ solet dari contra spoliatorem, & contra, eum in cuius favorem factum fuit spolium. 581. 97.
Interdicto retinendæ agenti, non obstat exceptio de dominio adversarij, & ad quid oporteat illud articulari. 240. 8.
Interdicto retinendæ agenti in beneficialibus, sufficit probare possessionem cum titulo colorato. 577. 48.
Interdicto retinendæ, vel recuperandæ, ubi agitur, veniunt fructus, licèt non petantur. 590. 37.
Interdictorum triplex genus, & qui de eis agant? remissivè? 580. 74.
INTERINARIA beneficia per solum Prælatum, & absque necessitate consensus, vel præsentationis Patroni, provideri possunt, tam ex dispositione iuris communis, quàm Concilij Tridentini. 798. 53.
INTERPRETATIO legis dubiæ, rescripti, vel privilegij à Principe, eius auctore, petenda est. 575. 25.
INVALIDVM est, quod fit, vel conceditur ab eo, qui ius faciendi, aut concedendi non habet. 301. 57.
INVECTA, & illata in prædium rusticum, non sunt pignori obnoxia ob privilegium agriculturæ. 62. 19.
INVENTARIVM, sive reportorium bonorum illi omnes facere tenentur, qui de eis rationem alijs reddere debent. 721. 8.
INVESTITVRA feudorum, una propria, altera abusiva, & qualis utraque? 391. 1.
Investitura in omni est necessarium iuramentum fidelitatis, & servitij, & qui facere illud recusat, investiendus non est. 495. 18.
Investitura abusiva in feudis, nõ excusat propriã, quæ inducitur ex actuali eorum possessione. 392. 12.
Investituræ, aut contractus tenor, derogat omni rerũ naturæ, ac conditioni? 374. 11. Et in materia feudali ad unguem servari debet. 467. 34.
Investituræ nova forma mutat naturã feudi. 329. 84.
Investituræ petendæ tempus non currit ei, qui Commendam habet, conditione casuali, vel mixta sub pensam. 378. 51.
Investituræ feudalis causa, si falsa fuerit, ipsa investitura nulla redditur. 352. 62.
INVITVS nemo cogitur vendere, vel locare res suas. 25. 10.
D. IOAN. I. Rex Castellæ consultus fuit ne fidem daret testibus parte nõ citata examinatis. 1005. 45
Dom. Ioannes Ruiz de Laguna Supremi Italiæ Senatus Fiscalis laudatur. 500. 66. & 548. 51.
Dominus Fr. Ioann. Solanus Episcopus Cuzquensis,

sis, & eius historia. 746. 82.
Ioan. Marienzi opinio servitium personale approbãtis, refertur, & damnatur. 7. 38. Et quid sentiat circa doctrinas Regularium. 816. 68. Quid de servitio personali. 30. 49. Et de decimis Indorum. 197. 59. Et de illis cogendis ad linguam Hispanam. 229. 26. Et de lite incohanda super fructibus Commendarum. 592. 57. Et circa explicationem l.12.tit.10.lib.5.Recop. 268. 28.
Doct. Ioan. à Leone Salmanticensis Primarius laudatur. 27. 25.
Ioann. Ortizus Cervantes tractavit de Commendarum perpetuitate, & circa hanc doctum libellum scripsit, & non obtinuit. 599. 13.
Dom. D. Ioan. Bapt. Valenzuela, meritissimus Præses Granatensis, laudatur. 447. 9. Et sæpissimè per totum librum.
Fr. Ioan. Zapatæ *Criollos* defendentis, notabilia verba adducuntur. 258. 24. Et querela de augmento tributorum Indorum Novæ Hispaniæ. 163. 56. Et notatur dum absolutè dicit aggregationes Indorum esse perniciosas, & ab orco deductas. 210. 24
R. Pat. Ioan. Ant. Velazquez è Societate Iesu laudatur, & singularis eius doctrina refertur. 132. 41. & alibi passim.
P. IOSEPH. Acosta, & alij qualiter mercedẽ Indorũ *Mitayorum* statuant. 53. 84. Notatur de vitijs quæ nimis generaliter ipse, & Fr. Ioan. à Ponte *Criollis* impingunt. 257. 15. Refertur eius sententia de iustitia mercedis quam Indi suis Parochis solvunt. 197. 60. Alia eius elegantia verba referuntur. 101. 16. Et iudiciũ quod oporteat, ut omnes Indi una lingua loquantur. 272. 63. Et de Indis ad intemperatas regiones non deducendis. 51. 72. Et de cura conversionis *Cacicorum*, ut subditi facilius convertantur. 240. 51. Et de oneribus Comniẽdatariorum Indicorum. 496. 29. Et de relinquẽdis, vel tollendis Regularibus doctrinis Indorum. 816. 67. Et de mineralibus per Indos excavandis 108. 74. Et de eorum horrore. 117. 42. Et alia de eo sup. verb. Acostæ, & passim per totum librũ.
Ioseph Patriarcha AEgyptiam linguam didicit, & paternæ quasi oblitus, cum fratribus per interpretem egit. 229. 24. Et qualiter Pharaoni fecit tributariam totam terram AEgypti. 161. 36.
Iosephus Iudæus fatetur de se, quod non potuit assequi rectam pronuntiationẽ linguæ Græcæ. 228. 17.
D. Ioseph. Vela Senator Granatensis meritissimus laudatur. 221. 47.
IRACVNDIA quantũ Proregibus, & alijs Gubernatoribus, & iudicibus noceat, ex Cic. & alijs. 1016. 32
IRENARCHAE, qui essent, & quatenus *Caciquis*, & Præfectis Indorum comparentur. 236. 7.
ISRAELITICAE tribus qualiter sortitæ fuerunt terrã promissionis, quã ipsæ debellaverant. 272. 74
ITALICAE provinciæ, & Italica prædia, quæ essent, & quæ privilegia habuerint? 162. 43.
ITER, qui facit ob alterius utilitatem, eius sumtus ab eo petere potest. 53. 81.
Itineris longi vitandi causa, multa in iure statuta sunt. 50. 65.
IVBILAEA, & aliás Indulgentias lucrantur Indi solo pœnitẽtiæ sacramẽto, ex Brevi Paul. V. 252. 91.
IVDAEI Ierosolymitani, & Palestini parui faciebant alios, in provincijs Gentilium natos, vel habitantes. 256. 8. Et extranearum linguarum cognitionem ex Ioseph. 230. 40.
Iudæi, & infideles inter fideles commorantes, an, & quando decimas solvere debeant? 192. 8.
Iudæos in AEgypto servientes, pleno ore servos vocat sacra Scriptura. 29. 42.
IVDEX, vel Magistratus, qui corrigere alios desiderat, à se incohare debet disciplinam. 9. 11.
Iudex Syndicator recusari potest. 1005. 48.
Iudex negligens in litium determinatione, graviter peccat. 340. 79.
Iudex appellationis potest confirmare sententiam nulliter prolatam, si cõstet de iustitia causæ in substantialibus, & idem est in executivis. 342. 101.
Iudex non debet arbitrari in determinatis à iure. 335. 21.
Iudex, qui in una parte rei petitæ, vel in sorte, & non in fructibus condemnare, non ideo ab omissis absolvisse videtur. 590. 44.
Iudex provinciæ, si in aliqua causa tanquam talis aliquas sententias interloquutorias tulerit, non prohibetur in eadem ad Audientiam appellata, cum cæteris socijs iudicare. 981. 13. Et quid si pronuntiavit in possessorio, & posteà defertur appellatio ad Audientiam in petitorio? 982. 14.
Iudex Ecclesiasticus quando possit per censuras procedere contra seculares non facientes, vel denegantes iustitiam? 691. 64.
Iudex generalis bonorum defunctorum, quo tempore duret, & qualiter, eo finito rationem reddere debeat 992. 6. Et qualiter se habere in commissarijs delegandis, vel expediendis. 993. 8. Et quando possit ad se avocare causas in alijs tribunalibus pendentes. 994. 22. & 25.
Iudex ex officio potest providere manutentionem iuxta antiquam formam, & consuetudinem decimandi. 247. 5.
Iudex generalis bonorum defunctorum iurisdictionẽ delegatã habet, & cavere debet, ne illam ambitiosè extendat. 995. 29. Et an etiã de bonis Clericorũ defunctorũ cognoscere possit, & illorũ inventariũ facere, & sched. de hoc agentes. 995. 32. Et qualiter aliqui iudices in hoc indistinctè procedant, & contra executores testamentorum, vel debitores defuncti, etiam si sint Ecclesiastici, n. 35.
Iudex debet se inclinare, quod mandatum Principis sit iustum, & illud exequi? 566. 95.
Iudex delegatus ad faciendum quod aliquis solvat quod debet, potest procedere etiam contra eius fideiussores. 994. 24.
Iudex generalis bonorum defunctorum, an, & quantum expendere possit in funerali, & pijs operibus pro defuncto, cuius bona administrat. 997. 43.
Iudex, etsi habeat arbitrium, ubi pupillus educari debeat, intelligitur intra patriam pupilli. 51. 71.
Iudex bonorũ defunctorũ potest de illis colligendis, & in Hispaniã remittendis curare, si procuratores ad id à partibus missi, fraudulenter, segniter ve procedunt. 996. 40.
Iudex sicut terram, ita, & mare sui territorij, debet purgare malis hominibus. 500. 64.
Iudex semper ac fieri potest, in loco ipso tribunalis sententias, & acta iudicialia pronuntiare, & decernere debet. 714. 45.
Iudex laicus incidenter potest cognoscere de causa matrimonij. 575. 23.
Iudex qui subornationẽ admittit, dicitur sacrilegus, proditor, & reus Maiestatis. 978. 83.
Iudex, qui attentata non revocat, iniustè procedere dicitur. 581. 93.
Iudex ex officio potest facere fructuum restitutionem ex die contestationis. 588. 24.
Iudex subditus alterius, de eius causis, præsertim cri-

minalibus, ut cognoscat, minus decens, & expediẽs videtur. 977. 72.
Iudex in pœnis irrogandis debet habere respectum personarum. 246. 33.
Iudex de facto procedens, vel spolians pro privato habetur. 580. 76.
Iudex secularis licitè detinet Clericum delinquentẽ, ut eum suo iudici tradat. 936. 57.
Iudex delegatus cum salario signato, potest ex multorum opinione recipere sportulas, & partes condemnationum, quas ordinarius. 961. 58.
Iudicis secularis, data notoria iniustitia, vel tyrannide, Ecclesiasticus se interponere potest, sed hoc raro, & ex magna causa faciendũ, & quare? 691. 67.
Iudicis factum in dubio habet pro se præsumtionem iuris, & iustitiæ. 336. 30.
Iudicis Cantabriæ in Pintiana Cancellaria iurisdictio, est similis iurisdictioni iudicis bonorũ defunctorum in Indijs. 993. 16.
Iudicis iussus, & interventus excusat à præsumtione doli, & turpitudinis, vel violentiæ. 343. 105.
Iudicis arbitrio relinquitur, quis locus remotus dicatur? 50. 63.
Iudicis interventio, & auctoritas solet excludere præsumtionem fraudis, & violentiæ. 30.
Iudici Ecclesiastico quemadmodum permittitur procedere contra laicos suã iurisdictionem turbantes, ita & seculari contra Ecclesiasticos, saltem, ut eos in temporalibus puniat. 933. 34.
Iudici nulli permittitur quemquam de facto privare sua possessione. 580. 80.
Iudices ordinarij in Indijs, etiam illi terati eligi possunt, & qualiter hi iudicare debeant? 944. 13.
Iudices seculares cognoscere possunt de causis decimarum, tam in facti, quàm in iuris quæstionibus, ubi agitur de spectantibus ad temporalem earum perceptionem, etiam inter Ecclesiasticos, & cum eorum inhibitione. 625. 40.
Iudices iniuria afficiuntur, quando de spectantibus ad eorum officium alij consuluntur. 1029. 53.
Iudices in causis Indorum non debent observare rigorem iuris, & quare? 248 44.
Iudices esse plurimos, & iustitiam paucam, queritur Simancas, & quare? 967. 9.
Iudices inferiores, quibus Princeps cõmittit, vt procedant, prout sibi constiterit, possunt iuxta propriã conscientiam arbitrari, & sine citatione, & processu iudicare. 567. 99.
Iudices subornationis, vel barateriæ accusati, & plenè non convicti, qualiter iuramento purgari debeant. 1007. 60.
Iudices seculares, & Ecclesiastici Indiarũ, debent abstinere à competẽtijs, & altercationibus iurisdictionis, propter graves tumultus, & seditiones, quæ ex his oriri possunt, & sæpè solent, & adducuntur exẽpla & notanda verba Gambecurtæ. 691. 68.
Iudices non accipere munera, ubi sunt, qui multa dare contendant, magnum præconium, ex Cassiod. 969. 19.
Iudices seculares de materijs possessorijs patronatus, imò, & beneficialibus, ex communi terè omniũ Regnorum consuetudine cognoscunt. 646. 35.
Iudices quos vocãt *Pesquisidores* delegare possunt Audientiæ Indiarum, licèt in Hispania hoc reservetur supremo Cõsilio, & qualiter Audientiæ in hoc procedere debeant, etiam cum inhibitione Proregum. 955. 19. Et qui tales iudices petunt, quid probare, aut facere debeant? ibid. n. 20.
Iudices Ecclesiastici levibus ex causis seculares excõmunicare, vel pœnis pecuniarijs damnare non debent. 692. 75. Et quando possint licitè pœnis pecuniarijs animadvertere in reos seculares. 693. 77.
Iudices Ecclesiastici, 41. & quando procedere possint cõtra Correctores Indiarũ, ob transgressionẽ iuramenti, quod præstant in ingressu officij. 949. 11.
Iudice coram suspecto aliquem litigare debere, bonus vir non arbitrabitur. 1007. 52.
Iudices si severè punirent Hispanos, qui Indis iniurij sunt, multùm eorum miseria relevaretur. 246. 24.
Iudices seculares posse procedere contra Ecclesiasticos scandalosos in temporalibus, plures Auctores docent, qui referuntur. 933. 35.
Iudicum, & Gubernatorum facta, & decreta facilè nõ convellere Reip. interest. & quare? 336. 31.
IVDICIVM claudicare non debet, licèt contractus aliquando claudicet favore pupilli. 576. 3.
Iudicium novum constituitur interventu novæ causæ, vel novæ personæ. 883. 108.
Iudicium universale qualiter comprehendat fructus non petitos, nec condemnatos. 592. 55.
Iudiciũ solvitur vetãte eo, qui iudicare iussit. 770. 63.
Iudicium, ubi cæptum est, ibi finiri debet in toto, & in eius partibus. 593. 92.
Iudicio principali finito per sententiam, non potest amplius tractari de accessorijs illius. 591. 50.
IVLIVS Scaliger irridetur, dum dicit nihil in Indijs Occidentalibus oriri, aut reperiri præter simias, & quisquilias. 139. 20.
Iulius Clar. graviter admonet Principes, ut abstineãt ab expectativis in investituris feudorum. 324. 42.
Iulij Cæsaris magnificum factum in litteris alienis non aperiendis. 98. 41.
IVRAMENTVM fidelitatis præstare non tenetur, qui non habet domicilium in territoris Principis, quamvis ibi bona possideat, & quare? 497. 31.
Iuramentum non est deferendum facilè peieraturis. 248. 51.
Iuramentum fidelitatis, an, & quatenus ab omnibus subditis, Regibus, vel dominis sit præstandum, ratione subiectionis, quàm in eos habent? 496. 30.
Iuramentum de Indis defendendis, quod faciunt Cõmẽdatarij, in forma specifica impleri debet. 528. 32
Iuramentum fidei, & fidelitatis quale sit. 495. 17. & 671. 2. Et an possit ab Episcopis Indiarum præstari per Procuratorem? & quæstiones sæpè super hoc ortæ. 671. 3. Et quod opinio negativa videtur certior. 673. 12. Et quid in iuramento fidelitatis quod præstatur ratione feudi. 672. 7. & 674. 16. Et à Commendatarijs Indorum, ratione Commendæ. 504. 100.
Iuramentũ per procuratorẽ, quibus circunstantijs cõcurrentibus admittant Covar. & P. Suar. 673. 11.
Iuramentum, quod Episcopi præstare debent, de non alienandis rebus Ecclesiæ, semper factum præsumitur. 580. 66.
Iuramentum reddit arctiorem, & efficatiorem obligationem, qua quis aliàs ante eius præstationem tenetur. 679 62.
Iuramentũ quod faciunt Correctores in ingressu officij, de eo benè gerẽdo in ipsis eorũ titulis scribi iussit D. Prorex Comes de Mõterei, & quare? 949. 10.
Iuramentum habet vim litis contestationis, & interrumpit quamlibet præscriptionem, qua aliás iurãs se iuvare posset. 679. 63.
Iuramentũ fidelitatis, & professionis fidei, si aliquibus Prælatis committatur à R. P. & illi mortui sint, vel absentes, an in aliorum manibus fieri possit? 674. 18 & seqq. & quid in hoc Auctor consuluerit. 675. 25.

Iuramentum fidelitatis debet fieri tactis Sacrosanctis Evangelijs. 673. 13.
Iuramentum de officio benegerendo, quis debet subire, antequam ad illius etiam recipiatur. 1036. 21.
Iuramentum fidelitatis sufficit, quòd in Regis inauguratione fiat á Regni Proceribus, & Procuratoribus, & non solet fieri ab omnibus subditis. 497. 33.
Iuramentum, quod Episcopi Indiarum præstant de Regia iurisdictione, & patronatu non usurpando, quale sit. 678. 47. Et qualiter in Hispania, & Francia practicetur. 679. 56. Et quod scrupulo caret. 678. 53.
Iuramentum, quod præstatur á Commendatarijs, quid contineat, & quando fieri debeat. 493. 9.
Iuramenti fidelitatis & servitij feudalis formula, ubi extet, & quale sit, & Auctores, qui de eo agunt, & an plus contineat, quám homagium, & etiam à fœminis, & minoribus præstandum sit? 494. 16.
Iuramenti non observati punitio, solet esse mixti fori. 949. 12.
Iuramenti ratione ne Ecclesiastici contra Correctores procedere sinantur, Regia quædam sched. iubet, quæ ponderatur. 949. 14.
IVS accrescendi in alimentis locum non habere quomodo intelligatur. 389. 67. Et an ei sit locus in donationibus, & alijs contractibus. 387. 50. Et quid in feudis, ibid. num. 51. Et quid inter coniunctos re, & verbis, aut re tantúm. 386. 46. Et quid inter eos quibus Commenda pro indiviso conceditur, ut ex eius redditibus se alere possint. 389. 66. Et quid potentius est, quam ius reversionis ad dominum. 388. 56.
Ius patronatus Regium non comprehenditur in generali derogatione patronatuum Concilij Trid. quia fuit concessum ex causa onerosa. 635. 18. In Indijs qualiter sit incorporatum in Corona Regia. 644. 21. Est inalienabile in totum, & ex parte. 644. 22. Et hodiè defendi posset etiam nó ostenso titulo, vel privilegio, ex sola consuetudine, aut præscriptione 636. 23. Et an sit censendum laicale, vel Ecclesiasticum. 642. 7. & 8.
Ius patronatus regulariter acquiritur à quibuslibet laicis, vel Ecclesiasticis ex dotatione, & fundatione. 635. 12. Et cognitio causarum eius inter privatos, regulariter est fori Ecclesiastici. 645. 26.
Ius universale ubi venditur, totum id, quod est in universitate illa, venditum censetur. 380. 67.
Ius ad rem quis habere videtur per sententiam in sui favorem latam, imó, & per solam petitionem factam in iudicio. 549. 66.
Ius suum renuntians, illud amittit, neque amplius ad illud redire potest. 774. 89.
Ius superveniens ex privilegio, vel confirmatione post litem motam, nihil tertio præiudicat, & an deduci possit in alia instantia, & quid post, & contra sententiam, quæ transivit in rem iudicatam? 549. 72.
Ius commune, qui pro se habet, potest litependente, etiam violenter adversarium turbare, vel expellere. 868. 56.
Ius municipale Indiarum frequentius per schedulas Regias constitui, & expediri solet, quæ epistolis vel rescriptis Romanorum Imp. comparari possunt. 1048. 64.
Ius excludens alienigenas Regni ab eius beneficijs à Papa derogari non potest. 844. 8. Et quod præclatio naturalium in beneficijs, & officijs suæ provinciæ, omni iure probari videatur, ibid. n. 14.
Ius non patitur, ut quis sibi, & suis deficiat, ut alijs prosit. 47. 34.
Ius singulare non est trahendum ad consequentiam, & omnis recessus à iure communi est odiosus. 330. 91.
Ius Canonicum semper æquitatem, & pietatem præ occulis habet. 119. 69.
Ius superveniens quando posset objici in vim exceptionis executioni sententiæ. 549. 69.
Ius ususfructus, maioratus, vel Commendæ, & fructuū commoditas diversa sunt. 402. 36.
Iuris, & rationis à regulis, quæ discedunt, modo hác, modo illác fluctuant. 266. 12.
Iuris publici forma, & dispositio privatorum factis, vel pactis mutari non potest. 399. 3. Nec pendet, ex urbanitate. 1037. 27.
Iuri plenè quæsito nunquám intelligitur Principem præiudicare posse, nec velle. 360. 38.
Iure suo utens, nemini facit iniuriam. 449. 30.
Iure sibi competenti, qui abutitur, illo generaliter privatur. 615. 61.
Iura, quæ invicem cótraria videntur in materia omissionis fructuum in sententia, quomodò concilientur? 591. 54.
Iura duplicia exigi non posse à Curatis secularibus pro funeribus, & mortuarijs eorum, qui in Monasterijs Religiosorum tumulantur, iure communi, & Regio Indiarum cavetur. 873. 29.
IVRISDICTIO Audientiarum Indiarum in causis Commendarum, de quibus cognoscere non possunt, etiam ex consensu partium prorogari non potest. 574. 18.
Iurisdictio ordinaria delegato commissa, maior est in delegante, quàm in delegato. 361. 45.
Iurisdictio Episcopi expirat successoris adventu. 1033. 5.
Iurisdictio Ecclesiastica, & secularis se mutuò juvare debent, non autem impedire. 691. 61.
Iurisdictio non confertur, nec aufertur ex solo titulo, antequam novus officialis virtute eius præsentetur, & recipiatur. 1035. 11.
Iurisdictio subdelegata, etiam re integra, non expirat per mortem subdelegantis, si viva is, qui eam delegavit, & quare? 919. 54.
Iurisdictio delegata re integra morte mandantis regulariter expirat. 418. 47.
Iurisdictio delegata extendi non potest ultra res, causas, vel personas in ipsa delegatione expressas, etiamsi partes consentiant. 995. 31.
Iurisdictio individua est, nec potest uno, & eodem tépore integraliter apud duos manere. 829. 45.
Iurisdictio substituti à Vicario Capituli, durat etiam mortuo ipso Vicario, & quare? 919. 55.
Iurisdictio, quam Capitulum sede vacante ad preces Principis transfert in Episcopum electum, non est delegata, sed ordinaria. 659. 45.
Iurisdictio ablata inferiori, & expresé, & privativè reservata superiori, etiam ex consensu partium prorogari non potest, neque acta ab eo ratificari. 575. 20.
Iurisdictio ordinaria potentior, & favorabilior est, quàm delegata. 898. 68. Delegata tamen, & privativè concessa, in suo casu derogat ordinariæ. 994. 23.
Iurisdictio militaris qualis sit, & qui Auctores de ea pertractent? 612. 9.
Iurisdictio, ubi á Principe divisa est per aulas, vel

quartela civitatis, unaquæque sep ratim de suis negotijs cognoscere debet. 963. 70.
Iurisdictio privativa iudicis generalis bonorum defunctorum, in singulis Audientijs Indiarum, qualiter, & quando induci cœperit? 992. 4.
Iurisdictio est individua, etsi excedatur, actus in totum vitiatur. 301. 53.
Iurisdictio non admittit pacta, compromissa, nec abdicationes, aut conventiones privatorum, nisi Superioris approbatio interveniat, & quare? 921.
Iurisdictio qualiter præscribatur contra Regem, & qualiter contra privatos? 407. 77.
Iurisdictio suprema Principis est incommunicabilis. 1024. 11.
Iurisdictio delegata ad universitatem causarum, censetur, & iudicatur tanquám ordinaria. 299. 84.
Iurisdictio etiam delegata, & privilegiata, data vni Consilio, competit alteri, quod adinstar illius erigitur. 1053. 94.
Iurisdictio ad certas personas, res, vel causas restricta, ad alias extenditur. 592. 61.
Iurisdictionis Regiæ usurpatio in Hispania determinatur, & cognoscitur per Regium Senatum, & in Indijs per Regales Audientias. 956. 29.
Iurisdictionis voluntariæ, quæ sunt, etiam extra provintiam exerceri possunt, secùs, quæ contentiosæ. 304. 85.
Iurisdictionis in materia omnis argumentatio cessat, quando constat de contraria voluntate Principis, qui est eius fons, & auctor. 960. 49.
Iurisdictionis termini transgredi possunt, ubi celeritas in remedio desideratur. 932. 24.
Iurisdictionis defectus est insanabilis, & ideò eius fundamentum solidum valde esse debet. 972. 40.
Iurisdictionis defectum siquis timet, & adhùc sub hoc dubio in ea procedit, mortaliter peccat. 517. 26.
Iurisdictionis competentia si oriatur, inter quæstores criminum, & iudices ordinarios, Limæ Audientia cognoscit, Mexici solus Prorex, & sched. de hoc agentes. 982. 17.
Iurisdictionis super competentia difficultate orta, superior, vt eam decidat, adeundus est. 982. 18.
Iurisdictionis, quasi possessionem amittere eum, qui illi renuntiavit, qualiter intelligatur? 921. 76.
Iurisdictionis quasi possessione solet privari is, qui ei renuntiavit, & qualiter hoc intelligatur. 920. 68. & 70.
IVSIVRANDVM, ubi in contractibus, & in alijs casibus à iure desideratur, per Procuratorem præstari potest. 672. 6.
IVSSVS Principis etiam iniustus excusat exequentem, secundùm aliquos. 566. 93.
IVSTA Indiarum retentio in fidei propagatione, & conservatione subnititur. 107. 14.
IVSTI Lipsij notanda verba de vastatione Indorum, & Indiarum. 146. 80.
IVSTITIA deficiente, vel labescente, Resp. deficiet, & habetur, ut corpus dempta anima. 954. 12.
Iustitiæ administrandæ á se, & ab alijs zelus multum in Proregibus splendere debet, & plura de laudibus, & effectibus iustitiæ, remissivè. 1017. 50.
Iustitia distributiva præcipuè ad Proreges spectat, & qualiter in ea se habere debeant? 1017. 51.
Iustitia, ubi fieri iubetur in aliquo rescripto, an, & quando aliquid ex antiqui iuris præceptis innovare velle censeatur. 732. 117. Et quod ex hoc nõ alteratur iurisdictio ordinaria Audientiarum, nec Proregi conceditur. 959. 43.
Iustitiæ distributivæ violatio, an inducat obligationẽ restituendi? 333. 9.
IVVARE se invicem debent sapientes, & ignorantes. 36. 98.

L.

LABORE diminuto, debet minui salarium. 512. 35.
Labor, & languor animum hebetant, & naturam debilitant. 124. 109.
Labore, & discrimine magno pulchra, & pretiosa quæque comparantur. 117. 47.
Labori aliqua requies, & intermissio danda est, ne corpus hebescat, & langueat. 254. 161.
LAC potum se suis discipulis dedisse, quo sensu dicat Apostol. 1. Corinth. 3. 882. 79.
LAICVS si decimas accipiat cum onere distribuendi in usus pios, quod sibi supererit, & si id non impleat, non tenetur ad restitutionem. 623. 20.
Laici qualiter sint incapaces decimarum in possessione, & proprietate? maximè post Concilium Lateranense. 621. 8.
Laicis committere potest Summus Pontifex etiam causas criminales, & punitionem Clericorum. 639. 50.
Laici non possunt cognoscere de causis Ecclesiasticorum, & Religiosorum, etiam ipsis consentientibus, vel consuetudinem in contrarium allegantibus. 624. 33.
Laici retrahendi non sunt á fundationibus, & dotationibus Ecclesiarum. 648. 53.
Laici etiam stante privilegio, quòd possint collationes Beneficiorum facere, temporalia conferent, non spiritualia, nisi sequatur aliqua confirmatio Papæ, vel Prælati Ecclesiastici. 647. 44.
Laici, etiam coniugati, benè possunt esse Vicarij Episcoporum de licentia Summi Pontificis. 701. 41.
Laici ex concessione Pontificis possunt excommunicare, & beneficia Ecclesiastica conferre. 639. 43.
Laici à causis Ecclesiasticorum omninò abstinere debent. 798. 47.
Laicis mandare potest Pontifex ea quæ sunt iurisdictionis, non quæ sunt ordinis. 647. 45.
LANCEA quale genus armorum? & quod hoc vocabulum fuerit proprium, & antiquum Hispanorum ante Romanos. 613. 14.
Lanceas Perùanos, quo nomine vocari iusserint schedulæ Regiæ. 613. 15.
Lancearum, & Arcubusiorum militia qualiter, & quare, quoad salaria fuerit reformata anno 1618. ex Consilio D. Proregis Principis de Esquilache. 612. 6.
Lanceis reformatis, iustè eorum consignationes fisco applicatæ fuerunt, iure reversionis. 616. 39.
Lancearij Perùani obtulerunt se sine salario servire velle, privilegijs militiæ contenti. 612. 7.
Lancearioruum, & sclopetariorum militia in Regno Perùano, quod initium habuerit, & hi, quos vocant *Alabarderos*? 610. 2.
Lancearicrum, & Arcabusiorum militia á D. Prorege March. de Cañete creata, reformari iussa fuit, sed id effectum non habuit. 611. 3.
Lancearijs Perùanis datur sedes nobilium in Audientijs eiusdem Regni. 613. 16.

Lancearij, & Arcabusiarij Peruani prestant idem ferè iuramentum, quod Commendatarij. 614. 21.
Lancearij Peruani, & Intratenuti Novæ Hispaniæ, sunt quodam modo similes Commendatarijs. 610. 1.
LAPIDICINAE regulantur ex natura metallorum. 1059. 4.
LATERANENSI Concilio derogatur per clausulã *Non obstantibus.* 623. 23.
DOM. D. Laurentius Ramirez à Prato ex equestri militia D. Iacobi, & Supremi Senatus Indiarum dignissimus consiliarius citatur, & laudatur. 546. 41. & aliàs sæpè in pluribus locis.
D. Laurentius moriturus donavit thesauros Ecclesiæ 733. 27.
LEGATARIVS quotæ partis hereditatis, & quotæ bonorum, aut quantitatis, qualiter differunt? 365. 9.
Legati à latere ex magis vera, & communi opinione, non debent recipi ante præsentationem tituli suæ legationis. 1036. 22.
Legati à latere conferunt beneficia, & pensiones ex solo titulo legationis, absque alio speciali mandato. 297. 14.
Legati Pontificis, nominati cum temporis præfinitione potestas, quo usque duret? 1033. 4.
Legatus missus à suo Principe ad alium, quæ ab hoc accepit, illi dare non tenetur, & quare? 353. 74.
Legatum de eadem re si duobus factum reperiatur, præsumitur per secundum adimi. 356. 5.
Legatum factum causa alimentorum, est transmissibile ad hæredes, si à rei legatæ donatione testator incipiat. 759. 70.
Legatum cur diffiniatur delibatio hæreditatis? 776. 5.
Legatum factum pro anima, vel pro exoneratione conscientiæ, est pium. 521. 119.
Legatum in dubio pium, & pro Deo, & anima relictũ censeri debet. 521. 124.
Legatum relictum Indis, vel alijs, pro malè ablatis, & ad exonerationem conscientiæ, an, & quando sit verè legatum, & non debitum? 521. 123. Et an sit legatum pium, & coram Ecclesiastico peti possit, ibid. num. 118.
Legatum ex falsa causa datum, inutile est. 352. 60.
Legata pia, etiam sine aditione hæreditatis impleri debent, & à morte testantis cedunt. 522. 129.
Legata pia ex communi omnium sententia habent executionem paratam. 521. 126.
Legatorum piorum executio, & implementum est mixti fori. 521. 120.
Legatorum petitio, utrum executivè fieri poterit? disputari solet, remissivè. 521. 125.
LEGE quod non cavetur, in praxi non habetur. 451. 52.
Legem de Tribunis cum potestate Consulari creandis, qua ratione, vel abrogari, vel observari plebs Romana petierit apud Tit. Livium. 847. 33.
Legem ratio commendat, & fraudem ei facit, qui eam eludit. 477. 38.
Leges antiquę contentæ erant transgressores earum hac tantùm comminatione compescere *quod secus factum erit, impiè factum erit,* & quare? 1050. 80.
Leges de similibus ad similia porrigi solent, & tempori, ac loco publicisque necessitatibus accommodari. 16. 39.
Leges sunt oculi Reip. & plura de earum utilitate, & præcisa necessitate, remissivè. 1047. 56.
Leges priores ad posteriores trahi, hoc est per eas declarari, novum non est. 456. 30.
Leges si quæ iubent, ne personæ constitutæ in dignitate, in consulto Principe puniantur, qualiter practicentur? 978. 84.
Leges per non usum abrogari solent. 335. 25.
Leges civiles, quæ matrimonia Magistratuum intra provinciam sub pœnis interdicunt, an iuri Canonico adversentur? 974. 58.
Leges odiosæ restringendæ sunt, non ampliandæ. 467. 58. Et ordinatoriæ non solent extendi de loco ad locum. 1052. 91.
Leges, ut per non usum abrogentur, necessaria est Principis sententia, & tolerantia. 335. 27.
Leges etiamsi aliquo respectu duræ, aut iniustæ videantur, non facilè mutandæ sunt, & quare? 16. 42.
Leges Principum secularium statuentes circa materias ius Ecclesiasticum, & Canonicum concernentes, qualiter accipiendæ sint? 628. 47.
Leges, quæ Indorum servitia moderata esse iubent, non solùm piæ, sed etiam Reipub. utilissimæ sunt. 48. 42.
Leges provincijs Indiarum in communi aptas promulgare difficillimum est, & quare. 1047. 49. Et quod aliqui putant satius esse nullas leges pro Indiarum gubernatione proferri, sed omnia arbitrio prudentis gubernatoris relinquere, ibid. n. 52.
Leges contra quod fit, per leges solvi meretur. 346. 10.
Leges plures, & severiores in remotis provincijs constitui debent, & quare? 1048. 57.
Leges antiquas, qui propter aliquod damnum, vel inconveniens mutant, in maiora incidunt. 34. 86.
Leges, & rescripta suorum antecessorum, qui Impp. Romani abolere tentaverint, & sibi arbitrium liberum in omnibus reservare? 1047. 55.
Leges noviter latę non porriguntur ad lites iam pendentes tempore quo promulgantur. 715. 51.
Leges sunt similes medicinæ, ex D. Hieronymo. 1050. 74.
Leges, statuta, vel pacta, quæ laicis prohibent, ne in Ecclesiasticos, vel Religiosos prædia sua transferant, nisi cum onere tributorum, vel decimarum, valida sunt. 866. 39.
Leges, & consuetudines antiquæ, sine maxima, & evidentissima utilitate mutandæ non sunt. 607. 99.
Leges super rebus, & negotijs Ecclesiasticis qualiter soleant à supremo Consilio Indiarum expediri, & quam vim habeant? 1050. 76.
Leges aliæ alijs gentibus placent, nec generales in diversis provincijs proficiunt. 218. 19. & 1047. 50.
Leges novæ ex fori exercitatione plurimum lucis accipiunt. 718. 40.
Leges, quæ concedunt vxoribus lucrum arrharum, vel bonorum, constante matrimonio quæsitorum, sunt favorabiles. 467. 56.
Leges, & consuetudines locales ad alias provincias non extenduntur. 479. 57.
Leges non possunt omnes casus comprehendere, & sic ex alijs ad alios ex paritate rationis extẽdi possunt, & solent. 450. 36.
Leges Commendarum iuris positivi sunt, & facilè dispensabiles. 511. 88.
Leges etiam pœnales extenduntur ex vi rationis, ad casus omninò similes expressis. 450. 40.
Leges sæpè bonæ, & utiles creduntur, quæ posteà experiendo damnosæ apparent, & dignæ revocatione. 598. 5.

Leges non debent frustrari, neque eludi. 288. 37.
Leges civiles immunitatem, & libertatem Ecclesiasticam infringere non possunt. 932. 20.
Leges utiles quantum Reip. prosint? & quod inutiles, & inconsultæ plus damni afferunt, quàm homines occidere. 1049. 70.
Leges, & ordinationes peculiares, ubi Indi non habent, communi cum alijs iure censendi sunt. 254. 104.
Leges, etsi aliquando mutari, vel revocari possint, id tamen non nisi raro, & ex urgētissimis causis fieri debet. 1049. 71.
Leges omnes mutandæ, aut emendandæ sunt, ubi id emergens causa, & temporum, vel rerum variatio suaserit. 604. 63. & 65. & 1050. 74.
Leges taxantes pretia rerum Clericos, & Ecclesias ligant. 705. 65.
Leges locis, & populis, quibus feruntur, accommodandæ sunt. 35. 92.
Legibus in novis consultandis summa requiritur maturitas, & quod an duraturæ sint inspiciatur? 1049. 69.
Legislator dicitur vivendi artifex, & qualiter leges iuxta regiones, & personas aptare debeat? 218. 15.
Legislator censetur noluisse id, quod verbis non expressit, cum exprimere facile esset. 476. 31.
Legislator, & Gubernator, etiam Barbarorum, quibus præest, utilitati, & commoditati consulere debet, ex Cicer. 218. 16.
Legis Agrariæ intentio, & cur eius executio suspensa fuit. 268. & 23.
Legis successionis Commendarum, ann. 1536. verba referuntur, & expenduntur. 462. 12.
Legis præsuppositum, ubi deficit, ipsa quoque lex deficere iudicatur. 466. 52.
Legis unum ex principalibus requisitis est, ut sit possibilis, imò, & non valde difficilis. 115. 29.
Legum, vel rescriptorum, aut privilegiorum verba otiosa esse non debent. 366. 25.
Legum verba naturaliter, & in specifica forma, accipienda sunt. 436. 30.
Legum ordinatio supremo Indiarum Consilio commissa est, & qualiter in hoc Cōsiliarij se habere debeant? 1047. 48.
Legum initia semper solent esse difficilia, & vindicta egere, sed postea usu faciles fiunt. 1049. 73.
Legum, & morum antiquorum mutatio semper periculosa, & vitanda, & quare? 32. 73.
LEGITIMATIO, vel facultas legitimandi regulariter non extenditur ad feuda. 437. 40.
Legitimatio facta in articulo mortis præsumitur fraudulenta, & substitutum non excludit. 731. 100.
Legitimatus per subsequens matrimonium succedit in nobilitate, & in regno. 438. 44.
Legitimatus per subsequens matrimonium, habet plenum ius agnationis. 438. 45.
Legitimatus ad omnia officia, vel beneficia, succedit in feudis. 437. 39.
Legitimatus per subsequens matrimonium potest ordinari, & eligi in Episcopum, & gaudet cæteris iuribus legitimorum. 38. 43.
Legitimatū per subsequens matrimonium natu maiorem, legitimo secundo genito in successione Cōmendæ paternæ prætulit Indiarum Senatus. 439. 54.
Legitimati per rescriptum Principis, aut Curij oblationem, non admittuntur ad successionem Commendarum, & quare? 437. 33. Et quid in feudis, num. 38.
Legitimati per subsequens matrimonium, an, & quādo comprehendantur in legibus, vel statutis vocātibus filios legitimos? 438. 42. & seqq.
Legitimati per Principem, ut in Commendis succedere possint, necessarium est, quod ultra legitimationem, fiat de hoc peculiaris mentio. 437. 37.
Legitimati per subsequens matrimonium, an, & quādo admittantur in maioratibus, & alijs dispositionibus hominum, vocantibus legitimos, & ex legitimo matrimonio natos, & procreatos? 439. 49.
Legitimati per subsequens matrimonium succedunt in feudis, etiam honorificis, ex magis communi, & recepta opinione. 438.
Legitimorum maior ratio habenda est, quàm illegitimorum, ex æquitate naturali. 262. 69.
Legitimatos per subsequens matrimonium ad Commendarum successionem admitti posse, nulla schedula Regia declaravit; & quid in hoc dubio senserit Peruanus Prorex Marchio Montisclarius. 439. 53.
LEX Correctoria, & exorbitans non ampliatur ex paritate, aut maioritate rationis. 477. 41.
Lex quod non dicit nec nos dicere debemus. 476. 32.
Lex successionis Commendarum qualitates aliquas invocatis requirit. 434. 1.
Lex, quæ loquitur per gerundium, vel ablativum absolutum, inducit conditionem, & formam substantialem. 444. 94.
Lex successionis Cōmendarum videtur patruum vocare, & non nepotem ex filio primogenito, & eius verba referuntur. 453. 2.
Lex, vel statutum disponens, quod spurij admittantur ad successionem, non valet. 434. 5.
Lex successionis generaliter prohibet cumulationē plurium Commendarum quomolibet acquisitarū. 489. 68.
Lex successionis Commendarum satis explicat earū onera, formam, & naturam. 374. 3.
Lex successionis Commendarum matrimonijs, & legitimis liberis favere voluit. 436. 21.
Lex abrogata, vel antiquata, non est trahenda ad decisionem causarum. 326. 62.
Lex alterius declaratoria, retrotrahitur, & præterita etiam comprehendit. 329. 83.
Lex successionis Commendarum uxores solùm vocat ad successionem maritorum, & an vice versa mariti etiam vocari videantur? 472. 1.
Lex, quæ prima successionem Commendarum induxit, quando lata, & quomodo disposuerit. 4.8. 2.
Lex est ipsa regio Adagium, quid significet. 35. 94.
Lex successionis Commendarum, licet nullam de nepotibus mentionem fecerit, hoc postea alijs schedulis suppletum fuit, quæ referuntur. 455. 29.
Lex non debet eadem onera imponere pueris, & senibus, quæ alijs validioribus. 115. 32.
Lex successionis, post vocationem filiorum, de uxoribus agit. 451. 46.
Lex nulla, vel præceptum humanum vi sua obligare potest ad periculum mortis subeundum. 113. 33.
Lex 27. Indiarum, Commendas de plano eis adimi iubet, qui statim earum titulos non ostenderint. 371. 13.
Lex si legitimaret omnes filios naturales, vel cum legitimis exequaret, esset iniqua. 281. 70. & 435. 18.
Lex Iulia Miscella, quæ fuerit, & quæ iusse it, & de eius Auctore. 474. 13.

Lex antiqua, etsi non nihil vitiosa, melior est, quàm nova. 608. 102.
Lex, quæ dirigitur ad remunerationem benemeritorum, favorabiliter accipienda, & practicanda est. 469. 74.
Lex, quæ invitat coniugem superstitem ad morientis hæreditatem, inducit votum captandæ mortis, & est odiosa. 467. 57.
Lex successionis Commendarum, quæ admisit fœminas, & exclusit Clericos, & Monachos, qua ratione fundari potuerit? 442. 79.
Lex successionis Commendarum dùm matrimonium per sex menses requirit, fraudibus tantùm obuiam ire voluit. 469. 76.
Lex una ex illis, quas novas vocarunt, ann. 1542. quæ Commendas Indorum prohibuit, revocata fuit. 268. 26.
Lex an detur, quæ posfit universo generi humano esse conformis? 1047. 50.
Lex successionis Commendarum est favorabilis, & latè interpretanda, & quare? 420. 15.
Lex quoties facit mentionem de remedio, disponere videtur, ut remedium interponatur, de quo loquitur. 168. 99.
Lex, quæ successionem in Commendis Indorum illegitimis denegavit, iustissima fuit. 436. 22.
Lex, quæ non dicit, nec nos dicere debemus 451. 52.
Lex, quæ aliam refert, & generaliter revocat, omnes species, & casus in eadem contentos, revocare censetur. 326. 61.
Lex quæ induxit successionem Commendarum, primogenitis eam in solidum detulit. 122. 34.
Lex ubi procedit annullando actum contra eius ordinationem, formam inducit. 355. 23.
Lex quædam earum, quas novas vocant, Proregibus ademit commendandi facultatem, ut omnes Commendæ in Corona Regia incorporarentur, quæ tamen in Perùvio servata non fuit. 298. 44.
Lex successionis, quæ maritis dari, & conservari iubet Commendas uxorum pro tempore voluntatis Regiæ, quo pacto accipienda sit? 445. 36.
Lex una aliam supplet. 450. 36.
Lex successionis, qua parte iubet unam Commendã optari, & alteram relinqui debere ab eo, qui duxit uxorem Commendatariam, odiosa videtur. 489. 65.
Lex *de Malinas*, quas declarationes habuerit circa partium citationem, & spoliorum restitutionem, sivè à partibus, sivè à iudicibus fierent. 572. 3. Quando, quare, & qualiter inducta fuerit, ibid. n 2. ea, & eius declaratoriæ etiam fiscum agentem pro Commendis contra possessorem titulatum, comprehendunt. 576. 30.
Lex positiva habens originem, vel rationem à lege divina, vel naturali, extenditur etiam ad præterita 527. 15.
Lex successionis concedit maritis Commendas uxorum, interim dum aliud non disponitur, & quid hoc importet? 483. 13.
Lex benè potest iubere, ut nulla possessio insurgat non dato titulo, & sic nec præscriptio causetur, vel proficiat. 636. 26.
Lex declaratoria aliarum præcedentium, trahitur ad præterita, & quare? 527. 16.
Lex, quæ loquitur de matrimonio copulato, procedit etiam in sponsalijs de præsenti. 469. 72.
Lex non debet, nec solet docere, vel permittere aliquid cum peccato mortali. 729. 82.
Lex successionis Commendarum, & aliæ schedulæ, quæ uxores ad eas vocant, decopulatis intelligi debent 466. 44
Lex si feratur de tollendo Indis patrio eorum sermone, difficulter ad praxim reducetur. 228. 14.
Lex alterius declaratoria, vel suppletoria, quasi pars illius est iudicanda. 419. 9.
LENITATI, & misericordie tribui, quòd filijs proditorum vita relinquatur, quo modo accipiendum sit? 120. 74.
LEO Isauricus notatur, quòd ab Infantibus tributa postulaverit. 173.
LEONINA societas, quæ dicatur. 27. 21.
LEVIUS id portatur, quod à pluribus portatur. 44. 7.
LIBELLARIUS contractus quis sit, & qualiter ab emphyteusi descendat? 287. 19.
LIBELLI secreti, & sine Auctore dati, an recipi à visitatoribus debeant, vel monitoriæ ad testes quærendos promulgari? 1004. 37.
LIBERALITATI ratio inesse debet, ex Plin. Iun. 341. 84.
Liberalitas Principum in nobiles familias, semper gratiosa fuit. 319. 60.
Liberalitate ex sua, qui conveniuntur, amarè exigendi non sunt. 744. 66.
LIBERTAS infringitur cogendo aliquem, ut in certo loco moretur. 17. 49.
Libertas, quid sit, & in quo consistat? 5. 17.
Libertas in sipientium restringenda est, quia libertas libertate perit. 39. 122.
Libertas non tollitur ex eo, quod quis publicis ministerijs servire cogatur. 37. 120.
Libertatis tutela ad ius publicum spectat. 19. 69.
Libertatis collatio in mortis tempus reservata, semper penè inutilis fuit. 339. 63.
Libertati semper favendum est, in præsumendo, & iudicando. 6. 34.
Libertatem suam nemo recusare potest. 18. 56.
LIBER, qui sua natura est, non potest per pactum se adscriptitium, vel alterius hominem facere. 18. 57.
Liberum, quem ad malè faciendum relinqui, non est libertas, sed imperfectio. 39. 123.
Liberis hominibus libertas infringenda, aut oneranda non est. 5. 18.
Liberis hominibus liberam suarum rerum administrationem auferre, durum est. 250. 66.
Liberis, etiam proprijs, gravis est interdum diuturna parentum vita. 324. 40.
Liberorum procreatio in relevatione vassallorum consistit, ex Nazario. 49. 45.
Liberorum procreationi leges, quæ favent, sunt favorabiles. 420. 16.
LICENT. de la Gasca laudatur, & provisio ab eo facta, de Indis, etiam voluntarijs, ad mineralia non deducendis, Regijs schedulis comprobata. 125. 123.
LICENTIA testandi de bonis intuitu Episcopatus quæsitis, Episcopis concessa, iuri tertij non præiudicat. 722. 16.
Licentia Regis ad fundanda nova Monasteria in locis Ordinum Militarium, an sit danda per Regium Castellæ, vel Ordinum Senatum, & decisio litis super hoc ortæ. 882. 37.
Licentia Prælati requiritur in eo, qui se absentat à beneficio, etiam causa studiorum. 537. 112.
Licentia ad faciendam absentiam in Commendis, non solùm peti, sed, & impetrari, & expressè

in scriptis haberi debet. 531. 60.
Licentia data a Rege ad fundandas novas Ecclesias, vel Monasteria in Indijs, perindè valet, ac si á Sũmo Pontifice emanasset. 882. 41.
Licentiam, qui dicit se habere ad non residendum in sua Commenda, vel beneficio, illam probare debet. 531. 61.
Licentiam concedens, vel dispensans ad aliquid prohibitum faciendum, donare videtur. 551. 89.
Licentiæ terminum transgrediens, minus peccat, quàm qui se absentavit sine licentia, & quare? 529. 47.
Licentias ad non residendum concedere, neque est æquum, nec honestum, nec utile. 528. 23.
Licentia recedendi à provincijs Indiarum nulli dari debet, qui prius se nihil bonis defunctorum debere non docuerit. 993. 9.
LICITE parta maiores, ac meliores effectus operantur, etsi non valde exuberent. 144. 59.
LIMANA Ecclesia habet executoriam pro adiunctis. 7. 77.
Limani Senatus sententia refertur in causa decimarum Ecclesiæ del Cuzco contra Indos illius Diœcesis. 200. 14. Et de alia lite super modo decimandi Indorum Archiepiscopatus eiusdem urbis Limanæ. 201. 16.
LIGIVS est idem quod vassallus, qui beneficio alterius feudum tenet, & dicitur quasi ligatus, vel obligatus. 495. 22.
LINGVA generalis Peruanorum appellatur *Quichua*, Mexicanorum verò *Mexicana*. 232. 61.
Lingua aliena loqui, & scripturas conficere, veluti subiectionis signum censetur. 232. 53.
Lingua una si Indos omnes uti expedit, nulla commodior, & facilior imperari eis potest, quàm Castellana. 232. 64.
Lingua eadem in provincijs non multum distantibus, valdè variari solet, & quare? 227. 5.
Linguæ Indicæ peritia præ cæteris requiritur in Parochis, sive doctrinarijs Indorum, & qualiter ea parari debeat? 801. 76.
Linguæ unitas, & similitudo, est firmissimum vinculum societatis humanæ, & è contrario diversitas discordiam parit, ex Genebrard. 230. 38.
Linguæ Castellanæ introductionem inter Indos facilem esse putat Matienzus, exemplo Incarum, & Motechumarum. 232. 62.
Linguarum variarum cognitio utilis est ad plura, ex Philone Iudæo. 230. 39.
Linguarum divisio quandò, qualis, & quare? 227. 1.
Linguarum scientia, & conformitas, non solùm ad dilatandam fidem necessaria est, sed etiam ad Indos nobis amiciores reddendos. 230. 37.
Linguarum prima divisio, posteà in plurimas alias extensa est. 227. 2.
Linguarum donum non est ita frequens hodie, ut olim tempore Apostolorum. 228. 9.
Linguarum diversitas hominem alienat ab homine, ex Plinio, & D. August. 230. 40.
Linguarum varietas, & differentia parit, & peperit plures difficultates in conversione, & reductione Novi Orbis. 227. 6.
Linguas ignotas audire, & non intelligere, Dei indignati supplicium fuit, ex Iere. 1. & Psalm. 54. 230. 36.
LINVM, & sericum plantari, & operari in Indijs prohibetur. 64. 42.
LIS cæpta ante iudicem generalem bonorum defunctorum, perinde habetur ac si in ipsa Audientia cæpta fuisset, & schedul. de hoc agentes. 993. 15.
Lis quando dicatur cæpta coram ordinario, vel in Regali Audientia, ad effectum admittendæ secundæ supplicationis. 994. 21.
Lis, quæ de facto contigit inter Archiepisc. Limanum cum Episcopo de Truxillo, & Episcopum Cuzquensem cum Episcopo Guamanguensi super fructibus Episcopatuum divisorum. 666. 37.
Lis de facto pendens in causa Excel. Dom. Ducis del Infantado, refertur. 465. 36.
Lis dicitur omni respectu finita per sententiam, quæ transivit in rem iudicatam. 550. 73.
Lis, quæ de facto contigit super eadem Commenda, uni a Rege data, & alteri à Prorege, refertur, & eius exitus. 362. 58.
Lis si moveatur super gratijs, & donationibus, quas Reges Ecclesijs fecerunt, coram Iudicibus fisci causa agitari debet. 629. 53.
Litis contestatio inducit malam fidem, & ob id à die eius solet fieri fructorum condemnatio. 588. 23.
Lite super decimis cum Religionibus Indiarum pendenti, Ecclesiæ Cathedrales manutenendæ videntur in exactione earundem decimarum, & quare? 867. 47.
Lites citó finiri utilissimum, & æquissimum est. 594. 82.
Lites Limæ ortæ, & decisæ super exemtione decimarum, prætensa ab Equitibus Ordinum Militarium. 863. 18.
Lites concernentes patronatum Regium Indiarum, non solùm in Supremo earum consilio, verùm, & in Regijs Indiarum Cancellarijs tractari possunt ex schedula, an. 1574. 645. 30.
Lites super Commendis Indorum semper terminantur à Supremo Senatu, vel Regalibus Audientijs Indiarum, etiam inter Ecclesiasticos. 574. 17.
Lites Ecclesiasticæ in Indijs, ex varijs causis protelabantur, quæ referuntur, & remedia, quæ ad hoc damnum tollendum proposita fuerunt. 709. 4.
Lites omnes, & præsertim Ecclesiasticæ, citò terminari iubentur, & de earum instantijs. 709. 3.
Litibus ne occasio detur, neve fiscus, & forus illis obruatur, curandum est. 371. 74.
Litibus obviare in Indijs curatum fuit. 953. 1.
Litigantes super Commenda, si decedant, non relictis hæredibus suis, sed extraneis, an hi, & ubi, super fructibus Commendæ novam litem movere possint? 592. 56.
LITIGIOSA res, si alienetur, sententia contra eius emtorem exequi potest, & quare? 582. 103.
Litigiosa an, & quatenùs dici possit res, de cuius sola possessione litigium est? 582. 105.
Litigij vitium in quemcunque possessorem pertransit. 582. 102.
LITTERAE executoriales, directæ in personam Episcopi, exequi non possunt à Capitulo sede vacante. 764. 6.
Litteræ ad nos missæ, nulli alij communicandæ sunt, priusquàm eas legamus. 58. 40.
Litteræ quas vocant *Naturalitatis*, & de earum effectu. 313. 57.
Litteris non expeditis non datur titulus Canonicus, neque adiudicatio beneficij, & quid in alijs gratijs? 392. 4.
Litteras missivas Indi velut aliquid vivens reputabant, & reverebantur. 98. 46.

Litteras, sive Epistolas Regi, Regioque Consilio quilibet liberè scribere potest, & de pœnis eas aperientium, vel intercipientium, vel quaslibet alias litteras alienas. 97. 36. & seqq.
Litteras sibi commissas amittens, negligens, aut tardius tradens, puniri potest. 98. 44.
LOCUM tenentes Gubernatorum, quando habeant facultatem Commendas conferendi? 300. 44.
Locum summum, qui ascendere nititur, gradibus, non saltibus elevatur. 219. 23.
Loca, quæ accessoriè uniuntur alicui Regno, vel Metropoli, observant, & sequuntur leges, & consuetudines loci Superioris. 202. 31.
Loca feudalia semel divisa, semper manent divisibilia. 383. 17.
Loca D. Isidor. & Tertulian. de damnatione in metallum agentia, expenduntur. 114. 13.
LOCATIO facta in longius tempus, quàm quod in mandato continetur, in totum vitiatur. 30. 54.
Locare rem, quam conduxit, licèt quis regulariter possit, hoc aliquibus casibus limitatur, & qui illi? 150. 14.
LOCUPLETES cur dicantur, qui divites sunt? 61. 13.
Locupletari non debent Hispani cum damno, & iactura Indorum 27. 26.
LUCAE de Penna sententia, quód Princeps possit concedere feudatario, ut dividat bona feudalia inter liberos, qualiter sit intelligenda. 423. 42.
LUCRUM dicitur, quod superest deductis expensis. 368. 38.
Lucrum captans ex iactura aliena, non solùm de malitia, verùm, & de dolo argui potest. 455. 27.
Lucri, & damni ratio æqua lance metitur. 291. 69.
Lucra nuptialia, etiam in matrimonio putativo, communicantur. 480. 62.
Lucra vera Principis sunt, quæ vassalli læti offerunt, & durationem promittunt, ex Cassiodor. 1065. 51.
Lucra omnia constante matrimonio, quæsita, regulariter inter coniuges communicantur. 414. 58.
Lucra iusta ubique, & etiam in naufragio tuta, iniusta verò neque domi. 133. 51.
Lucra constante matrimonio quæsita, non communicantur inter sponsos de præsenti ante traductionem sponsæ ad domum mariti, & quandó secus? 166. 53.
Lucra coniugalia non amittit coniunx, qui non dedit causam separationi matrimonij. 747. 90.
DOM. D. LUD. á Velasco Prorex Peruanus qualiter Indos à metallorum operatione avocare cunctatus fuerit. 109. 85. Eiusdem apophtegma. 153. 44.
Dom. D. Lud. Gudiel & Peralta citatur, & laudatur. 96. 26.
LUNAE fabulam, quæ matri vestem petebat, qualiter applicet Plutarch. & alij ad difficultatem legum ferendarum in provincijs, quæ quotidie mutantur. 1047. 51.
LUSITANIAE iure, Ministri publicè nominati sunt, ad curàdum executionem testamentorum. 650. 66.
LUXURIA plus castitate, habere non debet, imo nec tantùm quàm castitas. 261. 63. & 435. 19.
LYCURGUS legem tulit de extirpandis vitibus, & ob id á Bacho punitum Poetæ fabulantur. 67. 60.
LYDIAE fodinæ miraculosè exaruerunt ob prælium earum causam motum. 140. 12.

M.

MACEDONIA ex effossione æris, singulis diebus, singula talenta pendebat Alexandro Magno. 105. 41.
MAGISTRATUS, & eorum filij intra provinciam quam regunt, matrimonia contrahere prohibentur, & quare? & Auctores qui de hoc agunt. 974. 57.
Magistratus perpetui in Gallia, etiam intra provinciam, ubi officia gerunt, uxores ducere permittuntur, & quare? 975. 63.
Magistratus, qui in syndicatione æmulos habuit, & vicit, an magis laudandus sit, quam qui absque ullo contradictore victor evasit? & locus Cassiodori ad hoc. 1009. 72.
Magistratibus superioribus, etiam cum in iustè procedunt, resistendum non est. 1017. 48.
Magistratuum superiorum creatio, & provisio ad Reges tantúm spectat. 1025. 21.
Magistratuum crebræ mutationis damna, & dictum Tiberij Imperatoris ea ostendens. 1038. 41.
Magistratus legibus vinciendi sunt, & pauca, & parua eorum arbitrio relinqui debent. 1047. 55.
Magistratus lex loquens á Cicerone appellatur. 1047. 53.
Magistratus, & Præfecti provinciarum, qualiter debeant Regem informare de omnibus, quæ in provincia sibi mandata contingunt? 940. 80.
Magistratus durante officio quando, & quomodo pro civilibus, & criminalibus causis conveniri possint? 976. 66.
Magistratus perpetuos esse oportere, plures sentiunt, & quare? 603.
Magistratus omnes pendere oportet ex metus Syndicationis sui officij reddendæ, & iura, & Auctores de hoc agentes. 1000. 2.
Magistratus habent præsumtionem pro se quod rectè suo officio fungantur. 1002. 17.
Magistratus solo ad spectu solent esse terribiles. 314. 69.
Magistratus, qui rectè munere suo functi sunt, qua forma commendari, & laudari per Visitatorem, vel Syndicatorem Principi debeant? emissivè. 1004. 32.
Magistratuum, aliàs probatorum, & integrorum, leviores culpæ condonandæ, vel dissimulandæ sunt á Visitatore, & Syndicatore. 1004. 33.
Magistratus secularis non debet, nisi benè informatus, ad ullam punitionem, vel expulsionem Ecclesiasticorum, etiam seditiosorum, accedere. 939. 73.
Magistratum gerentes, pluribus calumnijs, & miserijs, & quasi signum ad sagitã expositi sunt. 1005. 39.
Magistratus post semel redditam syndicationem, etiã in patria, & via ordinaria pro malè gestis in officio conveniri non possunt. 1019. 71.
Magistratus quilibet potest sequestrare bona, quorum deprædationem timet, ut ea vero domino serventur, & reddantur. 753. 16.

Ma

Magistratus sunt, veluti Principes provinciarũ, quas regunt, & etiam in absentia debent vocari *Seniores*. 970. 26.
Magistratus creatus ad certum tempus, an si ob aliquam causam officio uti impediatur, illius prorogationem petere possit? 430. 100.
Magistratus qualiter procedere possint contra eos, qui honorem, & reverentiam muneri suo debitam non præstant? & an contra Clericos, & an iniuria ipsis illata sit crimen Maiestatis? *969*. 24.
Magistratus creatus ad beneplacitum Principis, sine iusta causa revocari non potest. 483. 16.
Magistratus an expediat esse temporales, vel perpetuos? qualiter, & à quibus disputetur, & resolvatur. 974. 56.
Magistratus quot dotes habere debeant? remissivè. 967. 2.
Magistratus plurimi, acribus initijs, incurioso tamen fine se habent, ex Tacit. 967. 6.
Magistratus improbi, & petulantes, magnum malum Reip. inferunt, & quare? 967. 7.
Magistratuum, & Præpositorum delicta gravius puniri debent, & quare? & locus D. Isidor. & Cassiod. 514.
Magistratibus apud Romanos, annonæ sub moderato pretio præberi solebant. 949. 20.
Magistratibus obviantes, de equis desilire, & eos comitari, antiquissimum est, ex Apuleio, & alijs. 969. 25.
Magistratibus Politicis, quando, & quomodo Adiutores darentur? remissivè. 699. 16.
Magistratum licitis modis ac medijs ambire, non est valde improbandum. 968. 15.
Magistratum licèt quis non debeat gerere in propria patria, vel provincia, benè tamen admittitur ad aliam eiusdem Regni. 973. 49.
Magistri militum antiqua iurisdictio, quę fuerit olim, & quæ hodie? & Auctores, qui de ea agunt. 1027. 36.
MAIORATVS possessor, fideicommissario ferè in omnibus comparatur. 270. 33.
Maioratus Hispaniæ, & reliqua, quæ ex sui natura indivisibilia sunt, primogenitis deferuntur. 423. 35.
Maioratus possessor, & quicumque gravatus rerum proprietatem post mortem suam restituere, illarum commoditatem dùm vivit cedere potest. 286. 16.
Maioratus sunt Reip. utiles, & quare? & favorabiliter accipiendi. 420. 17.
Maioratus habentes annexam dignitatem, vel iurisdictionem per maritos administrari solent, & quare? 462. 15.
Maioratus successio regulatur ex persona, quæ debuit succedere, quamvis nunquàm apprehenderit actualem possessionem. 430. 102.
Maioratus, qui renunciatur ob incompatibilitatem cum altero, acquiritur secundo genito. 449. 77.
Maioratus, vel Regni successor tenetur ad debita antecessoris, contracta in eius augmentum, vel meliorationem. 415. 48.
Maioratus lex, quæ iungi vetat per matrimonium, æquè procedet, si per successionem iungantur, ex Parlad. & alijs. 450. 42.
Maioratus Hispaniæ regulariter non transeunt ad Ecclesias, & Monasteria. 307. 6.
Maioratus possessor, non solùm usumfructum, & utile dominium rerum maioratus habet, sed etiam directum, ex veriori, & receptiori opinione. 229. 32.
Maioratus incompatibilis cum altero, non defertur, secundo vocato, quousque primo vocatus, qué velit, declaret. 449. 26.
Maioratus fructus possunt confiscari pro vita delinquentis, non obstante prohibitione alienandi, & idem in Commendis, & similibus. 402. 41.
Maioratus à successione quando, & qualiter arceantur furiosi, & alij imperfecti? remissivè. 443. 85.
Maioratus possessor, qui alimenta secundò genitis assignata, præbet, nihil eis ratione impensarum deducere potest. 290. 56.
Maioratus Hispaniæ sunt honorifici, & ad splendorẽ familiarum inducti. 435. 13.
Maioratus Hispaniæ adinstar feudorum fundati videntur, & de his ad illos regulariter argumentari licèt. 273. 80.
Maioratus possessor cur habeat directum dominium & non Commendatarius Indorum, nec fideicommissarius? 279. 34.
Maioratus reditus qualiter inter coniuges communicentur? 414. 41.
Maioratus successor succedit primo institutori. 421. 19.
Maioratus, ubi fit de bonis à Rege donatis, ipsi Regi in eis succedi videtur. 421. 20.
Maioratus Indiarum, an remedium, sive iudicium tenutarium Taurinæ legis admittant? 421. 63. & latius. 1053. 95.
Maioratus possessor, an sit verus dominus, & possit usumfructum concedere? remissivè. 297. 11.
MALA fides præsumitur ex litis contestatione, & est præsumptio iuris, & de iure. 588. 25.
Mala fides, quam causat litis contestatio, excusat bona, quæ oritur ex eo, quod quis obtinuit in possessorio. 589. 32.
Malæ fidei possessores censentur, qui aliquid habent, vel faciunt contra legis prohibitionem. 6. 35.
Malæ fidei possessor est, qui habet titulum, ab eo, qui illum dare non potuit, maximé si id scivit, & fructus restituere debebit? 303. 80.
Malum necessarium quod dicatur. 34. 83.
Malum minus, comparatum ad maius, habet rationẽ boni, & ex duobus malis minus sequendum est. 609. 107. & 33. 82.
Malum sæpé permittitur propter bonum, quod ex illo oritur. 34. 85.
Mala non sunt facienda, quamvis inde provenire possint bona? 18. 59.
Mala sæpè speciem habent honesti, ex Seneca. 340. 72.
Mala, & damnosa, qui continuat, æquè peccat, ac is, qui illa primus induxit, ex Plin. Iuniore. 134. 67.
Malitijs semper obviandum, & occurrendum est. 327. 67. & 463. 18.
MANDATARIVS si nomine proprio substituit, tunc, re integra, per eius mortem substitutio expirat. 919. 58.
Mandatum ab initio non habere, vel illud posteà esse suspensum, limitatum, aut revocatum, paria sunt. 302. 62.
Mandatum quodlibet videtur comprehendere casus minores expressis. 301. 58.
Mandatum alicui datum, licèt sit amplissimum, non tamen venire potest contra factum ipsius mandantis, nec illud per quod mandans argui potest de fide rupta. 361. 51.

Mandatum ad summendam pro alio possessionem Commendæ, an debeat esse speciale, vel sufficiat generale cum libera? 394. 30.
Mandatum generale non comprehendit ea, quæ solent specialiter delegari. 298. 26.
Mandatum non habens, vel illud non præsentans, nihil eius virtute validum facit. 302. 61.
Mandatum generale comprehendit consueta, & actus similes, etiam alioqui excipi solitos. 298. 19.
Mandatum, etiamsi detur ad donandum causa remunerationis, cessat post illius revocationem. 302. 63.
Mandatum non potest probari testibus, sed requiritur instrumentalis eius exhibitio. 972. 41.
Mandatum de providendo generaliter datum á Papa, cessat per ipsius Papæ provisionem in aliqua speciali præbenda, & quantum ad eam. 361. 46.
Mandatum ex voluntate mandantis, quando ultra tempus, & ultra contenta porrigi possit? 914. 26.
Mandatum de manu tenendo datur existenti in possessione, interim dum dubitatur de revocatione privilegij. 578. 51.
Mandatum non videtur excedere, qui illud implet per æquipollens, aut in melius commutat, vel sequitur verosimilem voluntatem mandantis. 301. 59.
Mandati revocatio, quæ non pervenit ad notitiam mandatarij, regulariter non annullat gesta virtute mandati, & quid in facultate data Vicario, ad conferenda beneficia? 302. 66.
Mandati fines præcisè servari debent, & quæ secùs fiant, non subsistunt. 321. 18.
Mandati procuratorij, ad mandatum iurisdictionis argumentum, validum est, & frequens in iure. 919. 56.
Mandatum generale non comprehendit ea quæ Princeps specialiter concessurus non esset, etiam adiecta clausula, ut faciat omnia, quæ dominus posset. 1024. 13.
Mandati forma exequenda est iuxta finem, & intentũ mandantis. 375. 21.
Mandati fines, qui excedit, actum in totum nullum reddit. 300. 50.
Mandato generali veniunt concessiones fieri solitæ in remunerationem servitiorum. 298. 20. Et id omne quod est de consuetudine, sive solitum fieri ab alijs, qui similia mandata habuerunt. 1024. 7.
Mandato, quæ vicina sunt, in eo includi videntur. 301. 60. Et mandata sua non videntur excedere Proreges, qui eis vicina, aut annexa, vel æquipollentia faciunt. 1023. 6.
Mandata Proregum licèt valdè generalia sint, limitari debent in reservatis Principi, arduis, vel insolitis. 1024. 11.
Mandato quamvis generali non censetur concessa facultas ad donandum. 299. 27.
Mandatis Principum non obtemperantes sunt in præsumto dolo. 501. 78. Et quod mandata eorũ habent pro se præsumtionem iustitiæ, & eis parere, & obedire in dubio securius est. 1027. 41.
MALDACHI NON HA Adagium Bartoli. 174. 29.
MANSARII vassalli in Italia qui, & unde dicantur? 15. 35.
MANVEL Comnenus, & Basiliscus Impp. qualiter á Deo puniti fuerint, ob graves exactiones. 165. 77.
MANVMISSIONIS in actu dabatur servis facultas vivendi ubi vellent, & abeundi quò vellent. 17. 50.
MANVS manum lavat, adagium. 10. 20.
Manutentio est concedenda existenti in possessione, etiam ex contractu reprobato per duas sententias, á quibus est appellatum, vel contra quas restitutio intentatur. 578. 52.
Manutentio, ut probetur, & concedatur in iudicio summario, unus tantùm testis sufficit. 200. 6.
Manutentionis remedium competit Indis pro sua cõsuetudine decimandi. 200. 4.
Manus inferiorum collatorum ligantur, ubi adest provisio Regis, vel Papæ. 345. 8.
Manus sicuti debet se exponere periculo ad conservationem capitis, ita vassallus ad defensionem sui Principis, vel Reip. 107. 65.
MANZER verbum, quid significet? 853. 11.
MARE de eius territorio reputatur, cuius, & littora ei adiacentia. 510. 65.
MARGARITIS legendis, qui operam navant, multa pericula subeunt, quæ referuntur. 122. 98.
Margaritis legendis, sivè ex piscandis Indi distribui non possunt. 122. 95.
Margaritæ, & quælibet alia pretiosa, quæ ex mari extrahuntur, sunt de Regalibus. 1060. 9.
Margaritarum pretium semper maximum fuit. 122. 96.
Margaritas metalla esse, & metalli appellatione venire tradit Alfons. Carranza, qui reprobatur, & aliqua de earum natura, & creatione, remissivè. 1060. 8.
MARITVS portat, & subit omnia onera Commendæ, quæ uxori conceditur. 312. 47.
Maritus, qui succedit in Commenda uxoris, si decedat, & habeat filium ex hac, & alium progenitum ex alia, quis eorum ei in tali Commenda succedat? 487. 47.
Maritus in successione Commendæ uxoris suæ an præferatur filijs ipsius, & eiusdem uxoris? & sched. de hoc agentes. 486. 41. & seqq.
Maritus etiamsi bannitus fuerit, debet illum uxor sequi, & alimentis dotalibus iuvare. 534. 93.
Maritus videtur habere successionem Commendæ uxoris, veluti ex titulo oneroso, & quare? 481. 17.
Mariti, extantibus novioribus schedulis, non prætendunt novam vitam in Commendis uxorum, quibus succedunt, & quid in Nova Hispania? 486. 39.
Mariti in favorem, in successione Commendæ uxoris, pronuntiatum fuit in Regia Cancellaria Limensi, & casus litis refertur. 476. 28.
Marito degente, & bona quærente apud Indos, in absentia uxoris, qualiter illa communicentur. 415. 52.
Maritum non habere, vel habere inutilem ad paria iudicantur. 172. 12. & 13.
MARCHIO D. Franciscus Pizarrus Peruanus Gubernator, filiæ suæ Commendas assignavit, & tenuit concessio. 315. 79.
Marchio Montisclarius Peruanus Prorex, multum recusavit nova onera commendis imponere, & quare? 541. 5. Eiusdem iudicium circa Commendas fœminarum. 312. 46. Dictum egregiũ. 145. 72. Apophtegma insigne de damnis visitationum

tionum generaliũ Audientiarum Indiarũ. 1003. 23.
Marchiones de Cañete, & del Valle qualiter reprehensi fuerint, quòd Regium patronatum lædebant? 637. 31.
Marchiones Cañetij, & Salinarum in mandatis habuerunt, ut omninò tollerent servitium personale. 29. 45.
MARCVS Antoninus Imperator vasa sua omnia, & supellectilia vendere maluit, quàm provincias tributis onerare. 164. 61.
MARTIALIS epigramma refertur, & explicatur. 259. 31.
MARTINI Laudẽsis casus, & dictũ refertur. 424. 49.
MARTYRII coronam consequebantur Christiani, propter fidem in metallum damnati. 114. 16
MASCVLVS conceptus, & natus post delatam feudi, vel maioratus successionem, excludit fœminam iam admissam. 403. 53.
Masculinũ in odiosis non concipit fœmeninũ. 883. 48.
D. MATTHAEI locus cap. 23. contra Hispanos expenditur, qui totũ pondus Indis relinquunt. 26. 20.
Mathæi Luperij Bravi sententia laudatur de vino, & vinitoribus non favendis. 67. 66.
MATIENZI, & Zapatæ gravia verba referuntur cõtra Gubernatores, qui Commendas immeritis tribuunt. 333. 15.
MATRIMONIVM licèt momentaneum, fraude cessante, sufficit ad hoc, ut mariti lucro dos cedat. 484. 26.
Matrimonium ex decennali cohabitatione coniugũ, & alijs circunstantijs, quandò præsumatur? 480. 63.
Matrimonium etiam in articulo mortis, & à decrepitis contractum, validum est, licèt olim sexagenarijs interdiceretur. 463. 19.
Matrimonium contrahi videtur inter electum, & Ecclesiam, cui quis eligitur, etiam ante confirmationem Pontificis. 774. 99.
Matrimonium putativum sufficit ad legitimandos filios, etiam ante illud natos, & alia de eo, remissivè? 440. 56. Et quod habet quoad multa eosdem effectus ac verum, in successione filiorum, ibid. nu. 58. & 480. 61. Et quatenus requirat bonam fidem coniugatorum, ut habeat privilegia veri. 480. 63. & 440. 59. Et quale, & quando sufficiat, ut uxor in commenda viri succedat. 479. 60.
Matrimonium esse contractum in aliquibus casibus non sufficit, nisi benedictiones nuptiales, etiã præcesserint, & uxoris in domum viri traductio. 467. 54.
Matrimonium contractum in mortis articulo, quando possit aliquid operari in præiudicium aliorum, remissivè. 463. 25. Et quando valeat ad legitimandos filios anteà habitos ibid. n. 24.
Matrimonium, quod est inter Episcopum, & Ecclesiã in cuius gremio decedit, causat, ut eidem Ecclesiæ bona illius applicentur. 745. 71.
Matrimonium verum, & legitimum contrahitur per sola sponsalia de præsenti. 465. 42.
Matrimonium copulatum lex quæ desiderat, nõ procedit in perfecto ex solo consensu. 466. 49.
Matrimonium inutiliter contrahitur post revocationem mandati, etiam á procuratore ignoratam. 303. 72.
Matrimonium ab Indis ebrijs contractum, an valeat? remissivè? 224. 76.
Matrimonium initiatur per sponsalia, sed non dicitur plenum, nec perfectum ante copulam. 465. 43.
Matrimonium ante legitimam ætatem contractum, invalidum est. 464. 32.
Matrimonij onera, qui sustinet, dotis commoda habere debet. 411. 20.
Matrimonio soluto, imo, & quoad torum separato inter coniuges, cessat ius successionis reciprocæ, quod inter eos dari solet. 746. 85.
Matrimonia subditorum possunt Principes seculares ex iustis causis impedire, sed non cogere. 975. 59.
Matrimonij Auditorum intra provinciam prohibitio, an & quando dispensari posit. 975. 62. Et quod strictè accipienda est, & in casibus tantúm de quibus schedl. loquuntur, ibid. n. 64.
Matrimonia inter Hispanos, & mulieres Indas, vel Indos, & Hispanas, olim prohibita, posteà permissa, & quare? 233. 72.
Matrimonijs fraudulentis nunquàm favendum est. 463. 20.
MAVRI cõversi iussi sunt gestare vestes Christianorum. 233. 67.
Mauris recenter conversis prohibitum fuit, ne Arabica lingua loquerentur. 232. 58.
MEDICVS debet habere sumtus ineundo, & redeundo. 52. 79
Medici corporales & spirituales tempore pestis suum officium, etiam cum vitæ periculo, exercere debent. 107. 67.
Medicamenta, quod morbis, hoc debent exhibere iura negotijs. 609. 109.
Medicamentis, quæ in se venenum continent, solúm uti licet ad maius malum vitandum. 152. 42.
MEDIO deficiente, vel inhabili existente, impeditur finis, & qualitas extremorum. 453. 8.
MELIORATIO, sicut efficitur irrevocabilis per matrimonium, ita per sponsalia de præsenti. 469. 70.
Melius est in tempore occurrere saluti, & conservationi Indorum, quám post vulneratam causam remedium quærere. 28. 38.
Melius est pro veritate supplicium pati, quàm pro adulatione beneficium. 1046. 40.
Melius est servare amnias viventium, quàm metallorum. 132. 41.
MEMBRA qualiter debeant caput protegere, & defendere. 107. 70.
MENCHACA qualiter partitus fuerit tractatum de successionibus? 554. 2. Et de eius opinione circa præsentationem, imo & collationem Episcopatuum Hispaniæ per Reges nostros faciendam. 657. 31.
MENDAX precator penitus carere debet impetratis. 351. 54.
MENDICANTES, & præcipuè Franciscani, an, & quatenus virtute suorum privilegiorũ possint ædificare nova Monasteria sine licentia Ordinarij? 819. 22.
MENENIVS Agrippa qualiter plebem Romanam cum Patribus ? reconciliant? & eius apologus. 33. 78.
MENS unius hominis molem totius gubernationis Reip. capere, vel sustinere non potest. 699. 13.
Mens pecuniæ avida, pietati consensum non adhibet. 144. 53. Nec se abstinet á vetitis. 121. 83.
MERCATORES, an possint eligi in iudices ordinarios, & quando mercatura censeatur officium vile? 943. 10.
Mercatores semper student in fraudandis Regijs iuribus, & vectigalibus, & qualiter eis obviam itum sit 1066. 63.

Mercatorum propter abusus, mercatura ignobilis, aut iniusta non est iudicanda. 34. 89.
Mercatorũ cupiditas Indos quærit, ex Horatio. 101. 8.
Mercatura, & negotiatio tam terrestris, quàm navalis Reip. utilissima est, atque adeò magnis semper favoribus, & privilegijs donata, & donanda. 1066. 60.
MERCENARII, & pastoris elegans differentia, ex D. Chrysost. 121. 87.
Merces iuxta regestum æstimandæ sunt, & non nisi ex causa ad hoc aperiendæ, evolvendæ, & intrinsecus inspiciendæ, & quare? 1066. 59.
Merces multæ, arma, & aliæ, res pretiosæ exportari prohibentur ratione publicæ utilitatis, & de legibus, & schedulis Regijs, quæ de eis agunt. 1066. 64.
Merces operarij, seu mercenarij singulis diebus prę stari debet, & quare? licet in alijs rebus contra observetur. 52. 76.
Mercium traiectitiarum valor quomodo æstimandus sit ad solutionem vectigalium de *Almojarifazgo, y Averias*. 1065. 58. Et quare, & qualiter dictarũ mercium regestum fieri debeat? 1066. 66.
Mercedem petere, & accipere licèt pro te liberándo à violentia per alterum illata. 511. 19.
MERITA sufficientia siquis acquisierit, post commẽdam sibi factam, an illi auferri possit tanquam indigno? 342. 96.
Merita sufficientia ex narratis in rescripto verificari satis est, si ea Principem ad concedendum movere potuerunt. 352. 68. Et quod non obstante relatione in rescripto facta, ea Proreges, aut Gubernatores verificare debent, & schedulæ de hoc agentes. 349. 40. Et quod exceptionem falsæ relationis Gubernator de officio, & quilibet de populo obijcere potest, & quare? 352. 64. Et quod si falsa comperiatur, rescripti executio supersederi debet. 351. 51. Et quando relationi standum sit sub eleganti distinctione resolvitur. 349. 44.
Merita præcedentia, ubi non præstent ius agendi, nõ debetur de rigore remuneratio, ex Pinelo. 505. 110
Merita ubi præcedunt, censetur donatio in eorum remunerationem facta, ex motu proprio Principis procedere. 388. 54.
MESSIS Principum, cunctorum quies, ex Cassiod. 1024. 16.
MESTIZI, & Mulati propter pravitatem morum, & natalium defectum officijs publicis, & tabellionatus interdicti reperiuntur per plures schedulas Regias, quæ recensentur. 259. 36.
Mestizi, & Mulati illegitimi, & vitiosi, non debent esse melioris conditionis, quàm Indi legitimi, & morigerati, imo durioribus servitijs, & tributis onerari deberent, & quare? 261. 64. & seqq. & licèt eos nullis tributis gravaverit Peruanus Prorex D. Franc. á Toleto, posteà contrarium iusserunt aliquæ schedulæ Regiæ, quæ referuntur. 260. 58.
Mestizi, & Mulati ut plurimum corruptis moribus sunt, & Indis valdè damnosi, & ideò ab eorum municipijs excludi iubentur. 960. 53.
Mestizi an ordinari possint? & ad officia admitti, & Mestizæ inter moniales recipi, & alia de eis. 259. 33. & seqq. Et quando possint ordinari ad titulũ idiomatis Indorum, ex Concilijs Limanis? 852. 5.
Mestizi, ex Brevi Gregor. XIV. gaudent privilegio Neophytorum, ut cum illis ad matrimonia dispensetur. 260. 51. Licèt iam hodie verè Neophyti dici non possint. 460. 50.
Mestizi, & Mulati, ut plurimũ illegitimi sunt, & bastardi, quia extra matrimonium, & ex adulterio nascũtur. 259. 34.
Mestizi bonis moribus prædici, non sunt despiciendi, & multum præstare poterunt in conversione, & doctrina Indorum. 259. 39.
Mestizi ii ex legitimo matrimonio nati sunt, civiũ nomine, privilegijs, & honore gaudere debét. 259. 32.
Mestizæ Hispanis uxoratæ puniri ob adulterium æquè a que aliæ Hispanæ iubentur. 260. 55.
Mestizorum, & Mulatorũ ingens est numerus in provincijs Indiarum, & de horum nominum etymologia. 258. 28.
Mestizos, Mulatos, & Zambaigos, multum augeri, quædam schedulæ inquiunt, & curari iubent, ne hoc Reip. noceat. 260. 56.
Mestizos, Mulatos, & similes, nullis servitijs, nec tributis gravavit Prorex Peruanus D. Franc. à Toleto, sed contrarium posteà pluribus schedulis cautũ est, quæ referuntur. 260. 58.
Mestizos, Mulatos, & similes, ad urbes redigi, serviẽdum, vel laborandum compelli, & ut armis non utantur, plures schedulæ iubent, quæ referuntur. 260. 54.
Mestizos bonis moribus præditos, ad honorifica quæ ius Reip. munia admitti solere, testatur Fr. Greg. Garcia Dominicanus. 259. 40.
METALLARII erant, quasi servilis conditionis. 106. 53.
Metallarij, Indorum operis, & mansuetudini assuefacti, alia servitia loco eorum admittere recusarit. 144. 51.
Metallarij apud Romanos voluntariè se huic operi addicebant. 134. 69.
Metallarij nõ minus laborant, & periclitantur, quàm cóchileguli, & insignis locus Plinij ad hoc. 123. 99.
Metallarij laudibus, & favoribus prosequendi sunt, & quare? 106. 57.
Metallarij divitijs intenti, parùm curant leges, & iura, quæ Indos benè, & suaviter tractari disponunt. 121. 82.
Metallarij, Curiales, Cohortales, Fabricenses, Murileguli, & alij similes, conditionatam libertatem habebant. 15. 31.
Metallatarij festa observare debent, nisi urgens casus ad laborandum in fodinis compellat ex Georg. Agricola. 254. 102.
Metallarijs, & metallici, qui sint? & in quo differant? & quód metallorum effossiones laboriosæ dicantur? 134. 70.
Metallarij duplici iniquitate peccare videtur. 125. 118.
Metallarij, qui esse volebant, quid Fisco pendere deberent? 106. 54.
Metallariorum labor non potest vocari servitium, sed supplicium. 114. 21. Et quod est plusquam servilis, & olim non nisi sceleratis hominibus, & pœnæ causa irrogari solitus. 113. 4. Et quam ingens sit, & quàm magnam stragem hominum facere soleat, ex Plin. 105. 36.
Metallariorũ divitię nõ tã ex fodinis, quàm ex coacto Indorũ sudore, ac labore proficiscuntur. 125. 117.
Metallariorum durior conditio est, quám carceratorum. 123. 100.
Metallariorum frõtes olim inscribi solebant, ex Sueton. & alijs. 113. 10.
Metallũ raró proditur, ut studiosius expetatur. 102. 11
Metalli fodinæ variæ, quæ varijs provincijs, & præcipuè in Hispania, cultæ fuerint. 105. 47.
Metallum unde dicatur, & quid hoc nomen significet, & comprehendat? & Auctores qui de metallis scripsere. 1059. 2. Et quod comprehendit omnia, quæ sub terra effodiuntur. 1060. 6.

Me-

Metalli fodinas dæmones varijs spectris infestare solent,& fossoribus nocere. 118. 55.
Metalli fodinas quærere,& colere antiquissimus,usitatissimus, & honestissimus modus conquærendarum divitiarum semper apud omnes nationes habitus est. 104. 33. & 37. & 105. 43. Et quàm magni semper habita, & cõmendata à nostris Regibus fuerit metallorum indagatio, & operatio. 108. 76. Et qui,& quo sensu dixerint metallorum indagationẽ,& extractionem nocivã esse .129. 10.
Metallicam exercentes, compellendi sunt damnatos ad hoc opus recipere,alere, & custodire. 143. 47.
Metalla omnia ex sulphure,& argento vivo procedũt. 1059. 3.
Metalla vivere, & animam vegetativam habere, ut plantas,aliqui tradunt,qui referuntur. 1059. 5.
Metalla veniunt fructuum appellatione. 1062. 27.
Metalla apud omnes prudẽtes provincias solùm exercentur per servos, vel per reos damnatos, aut homines conductitios,ex Franc. Zipæo. 144. 58.
Metalla liberè per quoscunque tam Hispanos, quàm Indos quæri, effodi, ac laborari posse ,generaliter permissum est. 154. 56. & 1061. 23.
Metalla sua plures nationes obtexerunt, ne ab alijs expeterentur. 130. 23.
Metalla Principes Supremi sibi reservare soliti sunt, & per publicanos exercere. 106. 55.
Metallorum, & thesaurorum investigatores,sunt utiles Reip. & sibi ipsis plerumque damnosi, & qualiter favendi sint. 862. 14. & 1061. 22.
Metallorum perscrutatio, ut & mercatura, licèt per se turpis, & iniusta non sit, propter circumstantias tamen talis reputari solet. 129. 9.
Metallorum iura, & vectigalia, quæ apud varias nationes persolvuntur, & qualiter mineræ sub hoc onere primo occupanti concedantur, remissivè. 1062. 28.
Metallorum decimæ Regibus reservatæ sunt in Bulla erectionis Ecclesiarum. 862. 11.
Metallorum,& fodinarum iuventores,quid fisco prę stare debeant de iure communi,Regio, & Indiarũ. 1061. 22.
Metallorum effossio, & operatio ob id tantum deseri non debet,quòd aliquod periculum laborantes incurrant. 106. 60.
Metallorum operatio non erit ita dura, & iniusta, si per Indos,& alios homines exerceatur,qui voluntariè ad hoc suas operas locent. 141. 23.
Metallorum extrahendorum causa, an, & quatenus liceat loca malè sana, aut etiam pestilentia intrare,aut inhabitare? 153. 47.
Metallorum operatio non est iniqua si iustè exerceatur. 139. 4.
Metallorum labor, & operatio requirit homines validos,& robustos,& eos reddit validiores, & robustiores,& militiæ aptos,ex Georg. Agricol. 261. 62
Metallorum effossio, & operatio non minus necessaria est in Indijs Occidentalibus, nec minorem curam, & industriam requirit, quàm agricultura. 101. 3. & seqq.
Metallorum utilitas non potest perpetuari,nisi novę venæ quærantur, & subrogẽtur in locum aliarum, quæ deficiunt. 149. 8.
Metallorũ loca omnia sunt aspera,& tenuia. 118. 15.
Metallorum per Indos coactos effosionem, & operationem defendere, arduum est. 112. 2.
Metallis effodiendis an Indi inviti distribui possint? sæpè tractari,& controverti solet. 101. 1.
Metallis præfecti, crudelissimi sunt, & semper fuerunt. 121. 85.
METOECIA apud Romanos, loca transmigrationis dicebantur, & alia de Metœcis, & tributo dicto *Metoecios*. 241. 31. & seqq.
Metoeci non poterant apud Romanos locum sibi ad habitandum signatum deserere, & in alium transire. 212. 40.
METROPOLITANA Ecclesia grandioris honoris est, quàm suffraganea. 686. 27. Et eam inferiores suffraganeę sequi debent. 788. 78.
Metropolitanus an possit instituere Præbendarios Ecclesiæ sui suffraganei noviter creati,& defuncti, ante quàm illius possessionem apprehenderit? 668. 62. Et quod semper adeundus videtur pro collatione facienda, ubi non adest Episcopus, nec capitulum quod eam facere possit. 767. 37.
Metropolitanus,quæ potest circa absolutiones, collationes,& appellationes,eadem, & Capitulum Metropolitanum sede vacante. 769. 54.
Metropolitanus,qui congregavit Concilium Provinciale, si ad alteram Ecclesiam promoveatur, an desinat præsidere in dicto Concilio, & suffraganeus antiquior eius locum subintret? 689. 46.
Metropolitanus in Diocœsi sui suffraganei, solum ipsum regulariter subditum habet. 687. 30. Et quibus casibus possit procedere contra suffraganeos,& subditos suffraganeorum, & qualiter hi illi iuramentum obedientiæ præstare debeant. 687. 30. & seqq. Et qualiter debeat etiam habere curam Ecclesiarum,& capitulorum suffraganeorum sede vacante. 687. 34. & 776. 114. Et quod nõ licèt Metropolitanis ingredi Diœceses suorum suffraganeorum, etiam ad cognoscendum de appellationibus eorum. 713. 42.
Metropolitani est Conciliũ Provinciale convocare,& ei pręsidere,& suffraganei vocati tenentur venire. 687. 37. Et hæc præsidentia ex auctoritate, & usu pallij dependet. 689. 49. Et qualiter Metropolitanus teneatur ad observantiam talis Concilij, & an ab eo possit excommunicari? 688. 39.
Metropolitani iudicis, ut in aliquibus locis suffraganearum Ecclesiarum, valde à Metrop. distantibus, constituantur, sæpè actum est,& schedula, quæ de hoc agit. 687. 35. & 709. 5.
Metropolitanorum appellationes legitimè ad Primates,vel Patriarchas deferendæ sunt, nisi omisso medio, Papa appelletur. 711. 20.
MEUM est, quod ex re mea superst. 594. 75.
MEXICANI Indi,qui pauperes erant,certam pediculorum pensitationem tributi nomine Mothecumæ pendebant. 160. 17.
MILITIA Peruana lancearum,& Arcabusiorum, cur ita appellata fuerit? quo fine instituta, qualiter comparari possit alijs militijs Romanorum, quem statum, & progressum habuerit sub varijs Proregibus. 611. 4. 613. 13. 614. 20. & 27.
Militia exprobrata creditur, quæ irremunerata transitur, & qualiter equi etiam præmijs afficerentur? ex Cassiod. 271. 55.
Militiæ apud Romanos appellabantur scholæ hominum armatorum, vel togatorum, qui ratione muneris,cui destinabantur, aliquod salarium, sive cõmodum ex publico recipiebant. 614. 28.
Militia nemo quovis modo mittendus erat, nisi simul cum eo missionis causa remitteretur. 940. 79.
Militari periculo, & sudore parta, hominibus carissima esse solent. 271. 56.
Miles eques, alium pedestrem suis expensis ad bella ferre debet. 500. 72.

Milites Romani per plures annos, sine stipendio aliquo, suis sumtibus, & expensis militarunt. 274. 52.

Milites qualiter impunè togatos vexare soleant, ex Iuvenali. 246. 28.

Milites ad custodiam Proregis deputari, quando, & quot cæperint in Nova Hispania. 612. 11.

Milites illi egregij, qui sub duce D. Franc. Pizarro in insula Gorgona manserunt, nobiles effecti sunt, quorum nomina referuntur, & schedula de hoc agens. 962. 61.

Milites ab omni cura debent esse expediti. 537. 118.

Milites qualiter olim, & hodie iurarent, & iurent. 498. 44.

Milites Romani, & Athenienses, quod iuramentum præstarent, & qualiter patriæ defensioni vitam devoverent, ex Vegetio, & alijs. 614. 22.

Militum causæ civiles, & criminales coram Magistratu militum agitabantur, quem hodie Gubernatores, & Proreges representant, qui simul sunt Capitanei Generales. 612. 8.

Militibus, magna aliqua perficientibus, præmia, & privilegia magna omnia Regna, & Respublicæ cōcesserunt. 272. 72.

Militibus omnibus negotiatio prohibebatur, & quare? 839. 39.

Milites Hierosolymitanos, & aliorum Ordinum Militarium, à feudorum successione excludit Menoch. qui reprobatur. 441. 70.

MINERAE, & metalla omnia sunt de Regalibus, & non veniunt in generali concessione. 1061. 19.

Mineræ omnes in Indijs ab omnibus quæri, & laborari possunt, quinta parte metallorum Regi præstita, & reservata, & aliquando decima, vel vicesima ex privilegio. 1061. 23.

Mineræ omnes Indiarum privatis relictæ sunt, excepta Huancaveli censi argenti vivi, quæ in Regia Corona incorporata est. 1062. 30.

Minerarij, si Indis solverent salarium, labori eorum æquipollens, parum lucri perciperent. 125. 116.

Mineralium ex cavandorum duritiem, plures Auctores exagerant, & ferreæ ætati tribuunt. 117. 41.

MINISTER Generalis Franciscanorum est Supremus Magistratus sui Ordinis. 920. 62.

MINISTERIIS duris, & laboriosis, servi tantùm cōpelli solent. 24. 7.

Ministri salutis æternæ ali debent Indorum largitionibus, & proventibus. 161. 26.

Ministros Diaboli, qui Indis idololatriam suadent, ab eorum consortio separandos esse, ex Concil. Limens. 222. 34.

Ministrorum, & Magistratuum aptitudo, & merita, non tam ex Sanctimonia, quám ex sufficientia ad munus gerendum, æstimari debet. 1045. 30.

MINORES si deliquerint mitius puniendi sunt. 49. 50.

Minores esse capaces officiorum publicorum, & posse illa servire per substitutum, qui teneant. 1072. 111.

Minores à præcepto ieiunandi usque ad 21. annum liberantur. 49. 49.

Minoribus an novæ Commendæ, vel feuda dari possunt, & antiquarum successio? 311. 35.

MINORITAE, & Mercenarij, quem modum, seu morem servent in mittendis Commissarijs, seu Vicarijs generalibus? & schedulæ de hoc agentes. 915. 37.

MISERABILES personæ, vel ex eo dici possunt Indi, quód aliorum tutela, & protectione egent. 250. 71.

Miserabiles personæ, quæ dicantur? 244. 1.

Miserabilium personarum causæ principaliter pertinent ad iudices seculares, & Ecclesiastici eis se ciè se immiscere non debent. 691. 60.

Miserabilium spoliatio, & oppressio est crimen mixti fori. 245. 19.

Miserabilium curam suscipientes, Deus in omnibus prosperat. 245. 19.

Miserationis causa cessante, cessare quoque debet, quod eius ratione indulgetur. 489. 66.

MISSIONARII pro convertendis infidelibus, Dei equi, & quadrigæ, & nubes, & sagittæ velocissimæ vocantur in Sacra pagina, & loca de his agentia. 835. 6.

Missiones spirituales pro Indorum conversione habere, & instituere, esse debet præcipuum munus Regularium. Et quid missionum nomine intelligatur? 834. 1.

Missionum pro infidelibus cōvertendis antiquitas, & viditas. 835. 2.

Missionibus, & conversionibus Indorum, qui intendunt, abstinere debent ab omni mercatura, & negotiatione. 839. 38.

MITAYOS vocant Peruani, Indos, qui per vices ad servitia mittuntur, & cur? 44. 5.

MITTENDARII, qui dicantur in aliquibus legibus voluminis. 44. 4.

MODVS ita exceditur in eo, quod est maius, quám in eo quod est minus. 340. 75.

Modus vacandi per renuntiationem, est unus ex dignioribus. 326. 59.

MOLINA Theologus notatur. 420. 14. & 740. 24.

MONACHATVS, induci privationem feudi, vel Commendæ, & multo magis impediet eiusdem acquisitionem, vel successionem, & schedulæ de hoc agentes. 441. 64. & seqq.

Monachatus ratione, an ita amittatur feudum, vel Commenda, vt filij, & aliàs vocati maneant exclusi. 557. 19.

Monachus habetur pro mortuo. 557. 20.

Monachus translatus de una Religione ad aliam, nō adimit bona priori Religioni, sua contemplatione quæsita. 745. 75.

Monachus nullo modo potest esse sine Monacho, ex Innocentio. Et ideò etiam extra conventum degens, in aliquo officio, vel beneficio, debet secum socium habere. 817. 73. & 74.

Monachus, ubi ex causa necessitatis dispensatur ad duo beneficia, unum in titulum, alium in Commēdam habere debet. 819. 83.

Monachus etiam extra claustra vagans, adhùc quidquid acquirit, Monasterio suo quærit, cui per suam fugam preiudicium generare non potest. 748. 162.

Monachus Curato beneficio præfectus, an sit liber à suis Prælatis Regularibus? 815. 61.

Monachus degens in Ecclesia suo Monasterio subiecta, non dicitur degere extra claustra. 817. 76.

Monachus vagans extra claustra de licentia Prælati, vel R. Pontificis, intra ea degere censetur, quoad omnes iuris effectus. 748. 103.

Monachus propter absentiam sui Prælati corā Episcopo convenitur. 712. 29.

Monachus verus quis esse non videtur, donec professionem emittat. 556. 15.

Monachus cui Commendæ successio defertur, si adhuc sit in novitiatu, quid faciendum sit? 441. 71.

Monachi beneficia Curata secularia regulariter habere non possunt. 806. 1.

Monachi, & Moniales excluduntur à successione maioratus, cui annexa sit aliqua dignitas, vel iurisdictio. 441. 85.

Monachi etiam in Ecclesijs secularibus, ubi collegialiter habitant, non possunt exercere officium Parochi. 812. 36.

Monachi, & Canonici Regulares, utrum possint esse, Vicarij Episcoporum, & quid in socio Episcopi, vel de licentia suorum Prælatorum, & quod melius est quod abhoc munere se abstineãt. 700. 26. & seqq.

Monachi, ut possint ædificare nova Monasteria in Parochia, ubi ea non habent, quæ praxis servetur? 879. 21.

Monachi nullibi, & præcipuè in Indijs, possunt recipere Moniales sub sua gubernatione sine speciali licentia Pontificis. 927. 126.

Monachi cum ad Parochias ex dispensatione ob Ecclesiæ necessitatem vocentur, magis idoneos eligere debent. 826. 24.

Monachi proprium officium quale sit? ex D. Bernard. & Hugone, & eius etymologia, & Claustralis observantia. 812. 35.

Monachi pro nullo terreno lucro de Monasterijs exire possunt. 814. 47.

Monachorum & Clericorum numerus, ne nimius esset, semper curatum fuit. 912. 2.

Monachorum, & Regularium origo, & institutum. 911. 1.

MONARCHIA de conservanda, ubi agitur, omnia Regna, quibus constat, eius onera ferre debent. 134. 64.

Monarchia Ecclesiastica in Regno Siciliæ, unde originem, & iustitiam trahat? 639. 43.

Monarchia Hispaniæ quantum incrementum acceperit ex accessione, & divitijs Indiarum Occidentalium? 1060. 17.

MONASTERIUM nō admittitur ex persona Monachi, nec habetur loco filij, quandò lex, vel testator vocat filios natos, vel procreatos ex legitimo matrimonio, ut in Cōmēdis Indorū cōtingit. 441. 69.

Monasterium etiam in solo proprio edificari nequit sine licentia Episcopi, & non sufficit eius Vicarij. 879. 19.

Monasterij Limani Monialium S. Catherinæ de Sena nova ædificatio, quibus ex causis permissa fuerit ab Audientia Limana? 883. 53.

Monasterio nondum plenè fundato, & perfecto non acquiritur ius patronatus ex eius fundatione procedens. 884. 59.

Monasteria in Francia non succedunt Religiosis professis, sed consanguinei. 863. 35.

Monasteria solent sese ipsa submittere protectioni, & tutelæ Principum secularium, & hoc ius quærunt illi in quorum ditione fundantur. 912. 7.

Monasteria octo Religiosos ad minus non habentia, reformari iussa sunt. 881. 29.

Monasteriorum novorum ædificationi forma data á Clemente Octavo, servari etiam debet in Monasterijs Monialium. 884. 58. Et de noviori forma cum revocatione privilegiorum per S. P. Vrban. VIII. 880. 25.

Monasteriorum novorum fundatio sine Regis licentia graviter in aliquibus Proregibus reprehensa, & mulctata est, & schedulæ de hoc agentes. 881. 28. Et quo iure Reges hanc facultatem sibi præsumunt? ibid. n. 31. Et quod antiquitus desiderabatur etiam licentia ordinarij, & qualiter hoc fuerit immutatum? 880. 23.

Monasteriorum plurium, & maximè novorum ædificatio, Rempublicam gravat, & quid ad eam permittendam attendi debeat? 881. 30.

Monasteriorum novorum prohibitio regulariter in schedulis Regijs solùm loquitur de Monasterijs virorum. 883. 47. Sed per alias, quæ referuntur, etiam extenditur ad Monasteria Monialium. 884. 56.

MONASTICA politia quantum curari debeat? ex D. Greg. 912. 5.

Monasticæ cæremoniæ, & observationes ex causa á S. P. alterari possunt. 837. 20.

MONIALIS absente Abbatissa nomine proprio in iudicio agere potest. 722. 30.

Moniales solùm in favorabilius veniunt appellatione Monachorum, non verò in odiosis. 883. 49.

Moniales Sanctæ Catherinæ de Sena urbis Limensis, qualiter se exemerint à iurisdictione Religiosorum Dominicanorum, quorum ordinem professæ sunt? 927. 127.

Monialium Monasteriorum novæ fundationes, ut in Orphanotrophia, hospitalia, & alia pia publica opera convertantur, Prorex Peruanus curare iubetur. 884. 57.

MONITIO solet requiri ad irrogandam pœnam in casibus omissionis, non commissionis, & quare? 516. 65. Et quod Commendatarius Indos non benè tractans, absque aliqua monitione privari eis possit. 515. 63.

Monitio facta tempore licentiæ, ut quis eo finito redeat, an sufficiat ad eum privandum, si non redierit, absque nova alia monitione, & plura de materia monitionis. 529. 46.

MONITORIAE, an peti possint, ut testes declarent contra visitandos, vel syndicandos, & quid, ut declarent pro ipsis, & in eorum favorem ad depellendas calumnias sibi obiectas? 1004. 38.

MONUMENTIS, & sepulchris vasa aurea, & argentea, vestes, & alia pretiosa inferre, Indorum, & aliarum gentium mos fuit, & an id facere peccatum sit, & Auctores, qui de hoc agunt. 1062. 33.

MORA etiam decennalis non sufficit ad privandum quem ipso iure suo beneficio propter absentiam, si monitio non præcessit. 529. 45.

MORES hominum, ut plantę, ad regionis habitum respondent. 257. 17.

Moribus, ac legibus ordinandæ provinciæ, ex Cassiodoro. 217. 5. Et inunaquaque proprius mos attendendus, & retinendus, & quod iuxta eum in dubio Commendæ dari censentur. 374. 5. Et quod mos expediendi maritis titulos Commendarum uxorū, hodie in aliquibus provincijs retinetur. 482. 3.

MORTIS periculum sæpè operatur, ut recedi possit ab ordinarijs iuris regulis, & præceptis, & á petēda licentia, quæ aliàs ad aliquē actū requiritur. 884. 54

Mortis appellatio, quando solùm de naturali accipięda sit. 455. 19. Et quādò civilem quoque cōprehendat, si ex utraque idem effectus resultet? 457. 42. Vel quancunque inhabilitatem, sivè incapacitatē, quæ pariter ac mors successionē impediat. 458. 45.

Mortis mentio in rescriptis Apostolicis solùm intelligitur de naturali. 745. 77.

Mortis supplicium raró aliquę nationes exercent, & reos mortis, ad opera publica damnant. 143. 43.
Morti proximus non creditur mentiri, vel adulari, vel esse immemor salutis æternę. 136. 88.
MOTHECHVMIS Mexicanis, & Ingis Perúanis datæ sunt Commendæ per viam, & titulum maioratus. 375. 14.
MOTVS proprius Pij IV. expenditur contra affectatas, & simulatas donationes Episcoporum. 730. 88. Et qualiter eum quoad superviventiam 40. dierum in Indijs observari iussisse videatur, quædam sched. quæ refertur, & explicatur. 732. 116. Et quod multi tradant nec in Hispania, nec in Indijs esse receptum. 733. 118.
MVLIER, quæ in Commenda viri successit, copulari nequit alteri aliam Commendam habenti, nisi unā dimittat, & schedulæ quæ id disponunt. 487. 52. Et quid si non babeat Commendam ex successione prioris viri, sed ex suis, aut parentum mentis, & alteri Commendatario nubere velit, an debeat unam ex istis Commendis relinquere, & lis super hoc agitata in causa D. Franciscæ Pizarro. 488. 63.
Mulieris nomen absolutè sumum, omnem sexum fœmineum comprehendit, sed propriè ad virum passas refertur. 465. 57.
Mulieres etiam in metalla, & calcariam, & alia similia opera damnari solebant. 143. 41.
Mulieribus viduis, ac pauperibus, qui tributa remisserint? 172. 11.
MVLTITVDO, & varietas operantium, confusionem, & discordiam producere solet. 836. 14.
MVNVS personale nullum est, quod non habeat aliquod detrimentum servientis. 48. 38.
Munere in uno eodemque, non debet dispar esse professio, neque in conversione infidelium. 837. 22.
Munera personalia non semper eisdem debent iniūgi? 44. 9.
Munerum omnigena receptio in auditoribus alijsq; iustitiæ Ministris nullæ leges magis strictê prohibuerunt, quâm Hispanæ, & præsertim Indicæ, quæ referuntur. 969. 18.
MVNICIPIA, & Metrocomiæ, quæ essent, & quid apud Romanos significarent? 211. 39.
Municipia Indorū, etiamsi reducantur, vel aggregētur, aut mutentur, retinent sua privilegia. 215 65.
MVTATIONE personæ, rei quoque conditio, vel qualitas mutari videtur. 487. 50.
Muti, surdi, cœci, & alij imperfecti, æquiparantur Clericis quoad successionem in usibus feudorum. 443. 83.
Mutis, surdis, cęcis, & furiosis Commendæ validè dari possunt, si concedens defectum sciat, licèt in paternis non succedant. 311. 31.

N.

NARRATIVAE veritate deficiente in rescriptis, deficit voluntas in Principe concedente. 352. 52.
NATIO nulla est, cui malevoli, aut invidi aliqua vitia non obijciant, & ex vitijs aliquorum, iudicium generale de ea sumi non debet. 258. 27.
Nationes plures referuntur, quæ aliarum servitijs operam navarunt, & hodie navant. 35. 95.
Nationibus aliquibus connatum est suos Præsides persequi, & calumniari. 1005. 40.
NATVRALI vitio parcendum est. 225. 80.
Natura voluit, ut inter corpora liberorum, & servorū aliquid interesit. 31. 61.
Natura humana per otium fatuatur. 40. 134.
Natura nos ad mentem optimam genuit, & facilius est secundùm naturam, quàm contra eam vivere, ex Quintiliano. 218. 12.
Naturale id potest dici, quod natura optimê fieri patitur. 218. 13.
Naturalis legis præcepta, qui violant, armata etiam manu compesci possunt. 218. 9.
Naturales ipsius oppidi, in quo est beneficium, in eo præferri alijs provincialibus, & multo magis alienigenis, & exteris debent. 845. 16. Et de pluribus rationibus, quæ hanc prælationem suadēt. 846. 27. 847. 36. Et quod eam probet Concil. Trident. & alia Concilia. 844. 13. Et Baldus gravibus verbis, quæ referuntur, & explicantur. 845. 22.
Naturales Indiarum, in beneficijs ipsarum, vel ob solam peritiam idiomatis pręterri deberent. 847. 37. Et quia non appetunt, nec nisi raò assequuntur præbendas, & beneficia Hispaniæ, illis quæ sunt ipsarum Indiarum, privari non debent, ibid. n. 38.
Naturalitas in provincijs Indiarum, quoad officia, beneficia, & alia similia, quomodo, & tempore acquiratur? 848. 43.
Naturales filij, qui dicantur. 435. 8. Et an sint propriè de familia, domo, vel agnatione parentū. 453. 15. Et quod admittuntur ad successionē iuris patronatus & ex testamēto patris imperfecto, ibid. n. 11.
NAVARRI gravia verba referuntur circa donationes Episcoporum ægrotantium, etiam in pios usus factas. 734. 135. Et cur non respondeat ad c. cum olim, de privileg. 726. 58.
Navarri, & Aragonenses, an in Provincijs Castellæ, & Indiarum, quoad officia, & beneficia, pro naturalibus habendi sint? & schedulæ de hoc agentes. 849. 48.
NAVIGARE, aut iter facere, si quis iubeatur debet intelligi de tempore opportuno, securo, & consueto. 970. 32.
Navigationum pericula, & locorum distantia multoties efficit, ut quis excusetur, si intra tempus designatum comparere non posit. 544. 29.
Navigantes non debent vexari, nec nimis affligi à publicanis, dum portus appellunt, ex Casiodoro. 1066. 61.
NAVIS, cui hoc anno obtigit sors navigandi ad Indos, si id ex aliqua causa facere non potuerit, sequenti anno sua sorte uti poterit, etiamsi reclament ij, quibus tunc sors competebat. 431. 106.
NECESSARIVM aliquid esse, varijs modis dici solet. 102. 18.
Necesitas ubi est, nec damnatio, nec Corona est. 504. 105.
Necesitas multa operatur, & à multis excusat. 103. 27.
Necesitas providendi super proprijs rebus, excusat á cura de alienis. 47. 36.
Necesitas, ut excuset á furto, debet esse mali pręsentis, & vrgentis, non futuri, aut remoti. 135. 76.
Necesitas, quæ prætexitur, ut Indi ad metalla compelli posint, urgens, & sufficiens non est. 135. 71.
Necesitatis, vel utilitatis publicæ causa cessante, cessant, etiam, quæ ob eam instituta sunt. 152. 38.
Necesitatis causa inductum, ea cessante, cessare debet. 812. 30.
Necesitati urgentiori aliquando subveniendum est, etiamsi alij magis benemeriti reperiantur, & de filijs Conquisitorum. 389. 59.
Necesitatem in sustētatione me pati, & alium meis bonis uti frui, grave, & durum est. 427. 80.

Necessitatem facto suo patienti, subveniendum non est. 519. 108.
Necessitate urgente Ecclesiæ, & templorum vasa à Rege sumi possunt. 103. 25.
Necessitate, vel obligatione cogente, quod quis facit, præmium non meretur. 497. 37.
NEGLIGITUR, quod à pluribus possidetur. 382. 5
Negligens per anni spatium feudi investituram petere, vel ab alio obtentam contradicere, sibi præiudicat, & quid in beneficijs? 359. 30.
Negligentia, quæ præiudicet, habenti litteras ad beneficium, vel Commendam, & eas non præsentanti, arbitrio iudicis relinquitur. 359. 29.
Negligentia habentis priorem expectativam, in non petenda provisione beneficij vacantis, quandò, & quomodo ei noceat? 394. 26.
Negligentibus non subvenitur, sed necessitate impeditis. 537. 104.
NEGOTIATIO omnis, & maximè mœchanica, clericis prohibita est, & schedulæ de hoc agentes. 155. 60.
Negotiatio, & mercatura, an sit iusta, & honesta? 128. 8.
Negotia alterius, qui administranda suscipit, idem in sua persona, quod in aliorũ præstare debet. 516. 73.
NEMO potest duobus dominis servire, vel à duobus iudicibus syndicari. 829. 44.
Nemo cum alterius iactura ditandus, vel accommodandus est. 9. 15.
Nemo sibi soli nascitur, sed Patriæ, & Reip. 30. 55.
NEPOS filij impediti an admittatur ad successioně Commendæ, excluso patruo. 453. 1.
Nepos vivente patre non intrat eius locum. 454. 17.
Nepos secundo genitus admittendus erit ad successionem avitæ Commendæ, etiam in exclusionem avi, ubi primogenitus ab ea removetur ob spem succedendi in alia paterna. 459. 56.
Nepos an patrum excludat in Commenda avi? ubi ipse tanquàm immediatus successor spem habet succedendi in Commenda pinguiori, quàm eius pater possideat? 454. 51.
Nepotes excludunt patruos in successione Commendarum, ut & in maioratibus, & schedulæ, quæ hoc declarant. 428. 85.
Nepotes legitimi ex filijs, etiam spurijs, possunt ab avo hæredes institui. 436. 26.
Nepotes legitimi, ex filijs illegitimis, vel spurijs, benè succedere possunt suis parentibus ex testamento, & ab intestato. 436.
NEOPHYTI post baptismum debent esse melioris conditionis, quàm anteá erant, & non peioris. 244. 9.
Neophyti facilè ad Episcopatus, & similes honores eligi non debent, ex D. Paulo. 251. 78.
Neophyti dici non possunt Indi, neque alij, qui decem retro annis Fidem receperunt. 251. 82.
Neophytos idoneos in Episcopos ordinavit D. Paulus, licèt aliàs id prohibuerit, & nomina aliquorũ. 260.
NERVAE Coccei Imp. Rom. exemplum in subditis sublevandis. 164. 60.
D. NICOLAUS Ferdinand. à Castro ex equestri ordine D. Iacob. citatur, & laudatur. 131. 22.
NIHIL refert, quid ex æquipollentibus fiat. 13. 12.
NOCTEM ad requiem laboris diurni natura hominibus dedit. 47. 31.
NOBILITATIS litteras Proreges non possunt concedere. 1031. 97.
Nobilitatis causa litigans, si moriatur, durat instantia cum hæredibus ob pignorum captorum recuperationem. 594. 77.
Nobilitatis causæ ubi incidenter tractantur, minorem probationem desiderant. 962. 64.
Nobilitatis æstimatio apud varias nationes, varias consuetudines habet, & ex varijs actibus deducitur. 252. 87.
Nobilitatis causæ incidenter benè possunt tractari, & decidi in Cancellarijs Indiarum, ad effectum relaxationis à carcere, vel exemtionis á tormento, & quid talis declaratio operetur ex nova pragmatica? 962. 63.
Nobiles, ingruenti occasione belli defensivi, compelli possunt. *A salir à los Alardes.* contra Otaloram. 498. 45.
Nobiles magis tenentur ad defensionem Regis, & Regni. 498. 43.
Nobiles plenius remunerandi sunt, quám plebei; & etiam in eleemosynis præferri debent. 338. 58.
Nobiles omni iure á tributis tam realibus, quám personalibus exemti sunt. 177. 60.
Nobiles inter, quod promittitur, pro facto statim haberi debet. 496. 27.
NOLUNTATIS interesse datur. 18. 62.
NOMINATOR est, veluti fideiussor nominati, & pro eo periculum subit. 529. 41.
Nomen, quod Indus habebat tempore infidelitatis, si conversus retineat, est signum quod adhùc manet infidelis. 220. 35. Et quod ideó hæc retentio prohibetur in Concil. Limensi, ibid. n. 36.
Nominatio ad Canonicatus, quos vocant oppositionis, an clausa, vel aperta, à Prælatis Proregibus tradenda sit? 784. 42.
Nominatio posterior speciatim facta, præfertur prioribus generalibus. 349. 36.
NOTARIUM, etiam clericum, propter falsitatem posse saltim civiliter puniri à iudice seculari, sunt, qui putent, qui tamen ab alijs benè reprobantur. 706. 67.
Notarij laici Episcoporum, an in quibuslibet delictis gaudeant privilegio fori Ecclesiastici? 706. 68.
Notarij Ecclesiastici excedentes in officio, possunt syndicari, non solúm ab Ecclesiastico, verùm, & à seculari iudice. 706. 66.
Notarij Episcoporum non possunt petere salarium non conventum, & suis sportulis contenti esse debent. 705. 63.
Notarij Tribunalium Ecclesiasticorum an laici esse debeant, & non clerici? 706. 69.
Notarios Ecclesiasticos, qui excedunt in exactione sportalarum, an, & quatenus possit punire iudex secularis? 705. 64.
NOTORIUS ubi est tituli defectus, detentator non citatus, ex sententia multorum spoliari potest. 528. 57. Et an, & quando talis defectus impediat restitutionem spolij. 579. 70.
Notorium non requirit ordinarij iudicij observationes, & alia de notorio, & eius effectibus. 563. 89.
Notoria dicuntur multa, quæ non sunt. 530. 57.
NOVA forma investiture, mutat naturã feudi. 482. 5.
Novæ, (quas vocant) Indiarum leges, quæ de Commendis tollendis latæ fuerunt, quas turbas excitaverint, & qualiter revocatæ fuerint? 598. 4.
Novenæ duæ partes decimarum, Regibus nostris in erectione Eclesiarum reservatæ sunt, adinstar tertiarum Hispaniæ, & qualiter administrentur? & per quos iudices, & an manu Regia, exigi possint? & schedulæ de his agentes. 655. 18. & seqq. 656. 24. & 1064. 47.

NOVITAS sæpè damnosa esse solet, & semper fugi, & suspecta esse debet. 32. 76. 607. 100. Vbi quod nec novi Sancti faci è debeant admitti. Et quod in decimarum materia prohibita est. 199. 2.
Noviter instituta, si iusta sint, & pia, quamvis ab initio cum aliqua difficultate recipiantur, ipso usu grata, & utilia redduntur, ex Plin. & Polyb. 144. 55.
Novis rebus inventis, nova quoque vocabula adinvenienda sunt. 265. 1.
Novus Orbis conservari non posset, nisi illius Conquisitores in eo permanerent, & remunerarentur. 270. 45.
Novi Orbis provinciæ non habent vitia, quę illis imponuntur, & ut plurimum temperatissimæ sunt. 257. 18.
Novi Orbis provinciæ, ut plurimum, ipsorum ducum, & Conquisitorum expensis, & absque aliquo Regũ sumtu detectæ, & adquisitæ sunt. 271. 51.
Novo in Regno Granatensi tributa Indorum vocant *Demoras*, & quare.
Novitij, in quibus habeantur pro veris Religiosis? remissivè, ibid. 556. 5.
NVDITAS corporis præsertim in obscœnis, an in Indis, & alijs tolerari possit? & de hæreticis qui eam probarunt, auctoribus qui reprobarunt, & alia de ea. 223. ex n. 61. ad 67.
NVLLA res est facilis, quam invitus facias. 28. 35.
Nullitas proveniens ex defectu iurisdictionis, nunquam exclusa censetur. 575. 21. & 716. 61.
Nullum quod est, nullum effectum sortitu. 357. 16.
NVMERVS iugerum, aut vassallorum, ubi non ad limitandam, sed ad designandam insulam, vel oppidum concessum, exprimitur, non officit quòd plures reperiantur, si constat, quod donans totum id concedere voluit. 380. 64.
Numerus 12. liberorum licèt excuset á multis oneribus, & muneribus, non tamen à tributis personalibus. 177. 64.
NVNTII, & alij legati, qui ex concessione sibi facta à Roman. Pontifice, provident beneficia reservata, dicuntur delegati, maximè si eis datur instructio, quam observare debeant. 299. 32.
Nuntij Apostolici Hispaniæ iurisdictio, & Brevia, ad provincias Indiarum non extenduntur. 906. 43.
NVPTIAE secundæ tolerandæ sunt, non imperandæ. 462. 9.
Nuptias non concubitus, sed consensus facit. 468. 61.

O.

OBEDIENTIA debetur Principibus omni iure. 501. 79.
OBIECTIONIBVS, quas quidam faciunt contra operas damnatorum in metallum, respondetur. 144. 49.
OBLATIONES Ecclesiasticæ, & qui de eis agant? 869. 1. Et quod voluntariæ, & mortuaria, aliaque similia, ab Indis recipi possint. Coacta verò, & involuntaria prohibeantur, ibid. num. seqq.
OBLIGATVS alium indemnem conservare contra extraneum, multo magis eum contra se ipsum indemnem conservare cogitur. 516. 74.
Obligatus ad aliquid faciendum, regulariter id proprijs expensis facere debet. 492. 50. Et quando possit id facere per alios æquè idoneos. 327. 19.
Observantia, & praxis communis alicuius legis, etiam larga, & impropria, magnum pondus habet, & antiqua habetur pro lege, & excludit necessitatem interpretationis Principis qui eam tulit, & alia de ea remissivè? 475. 24. & seqq.
Observantia, & praxis alicuius privilegij, illud declarat, & possidenti iustum titulum præbet. 856. 34. Et est optimus interpres ipsius privilegij. 642. 9.
Observantia antiqua multum veneranda est. 660. 54.
OCVLIS alienis, quæ aguntur, non satis feliciter procedunt. 699. 23.
ODIO, vel occasione aliena, nemo gravari debet. 119. 70.
OECONOMVS quis sit, & eius officium, & in quo diserat á vice domino? 738. 8.
OFFENDI alium, si alicui licentia conceditur, non potest mandare, ut id per alterum fiat. 528. 30.
OFFICIALIS de deprædatione convictus, ab ordinario puniri potest. 978. 82.
Officialis, sive Magistratus, qui prior possessionem apprehendit, alteri, priorem in data titulum habenti, præferri solet. 356. 9.
Officialis electus pro tempore, quo voluntas Principis duraverit, perpetuis æquiparatur. 483. 15. Et etiamsi ad tempus limitatum electus sit, elapso tempore officium, & salarium continuat vsque ad actualem possessionem successoris. 1035. 19. & 1038. 38.
Officialis, & exactor tributorum universitatis, in causa ipsius testis idoneus non censetur. 519. 99.
Officiales electi ad aliquam administrationem, & eorum libri, an, & quando fidem faciant? 518. 93.
Officiales mali Episcoporum, non ab officio nomine, sed ab officio verbo, dicuntur. 700. 27.
Officiales, & Ministri Regij, in servitijs Indorum, soluto congruo, & taxato pretio, præferri debent. 9. 12.
Officiales electi à Proregibus, vel Gubernatoribus, an ante confirmationem Regis officia gerere possint? 550. 81.
Officiales, & Ministri præmium accipientes pro executione officij, quod gratis administrare debent, turpiter faciunt. 504. 148.
Officiali non ostensis litteris officij, non solet credi, & quando id fallat. 1034. 14.
Officiales electi á Prorege, an, & quando durent ipsius Proregis officio finito? 1038. 46.
Officiales Regij, & unus ex Auditoribus, qualiter locationi decimarum assistere debeant? & schedulæ de hoc agentes. 655. 17.
Officiales Regij Indos Regiæ Coronæ tributarios, ad sibi famulandum addicere non possunt. 8. 5.
Officiales Regij Guatemalẽses, quid olim scripserint super Commendarum perpetuitate. 598. 2.
Officiales Regij retinentes pecunias publicas, tenentur lege Iulia de residuis. 1075. 130.
Officiales Regij, qui commissas merces, vel vectigalia iuste Regi debita non apprehendunt, & exigũt, qualiter peccent, & ad restitutionem teneantur. 1068. 78.
Officialium Regiorum materiam qui tractent remissivè. 1074. 124. Qualiter, & ad quid in Indijs instituti, & quibus Romanorum Magistratibus assimilentur, qualiter debeant suas instructiones servare, & quod semper duri, amari superbi, & avari reputati sint, & an, & quãdo quod acquirunt ex bonis Regis acquisitum præsumatur, & ex sua culpa,

vel negligentia teneantur, & qualiter debeāt præstare fideiussores, & sint mancomunati, ita ut alij pro aliorum admissis teneantur, & debeant quot annis rationes reddere, & reliqua solvere & qualiter posśint, cōveniri pro reliquis, & an sine appellatione? & alia de eis. 1073. 119. ad 130.
Officialium electionibus, renuntiationibus, absentijs, & ordinationibus, qualiter Proreges posśint intervenire, & licentiam, aut assensum præstare. 1025. 23.
Officium Memorialis, sivè á memoria, quod esset apud Romanos, & Rebuffi querimonia, quod hodie non usitetur. 338. 37.
Officium publicum nemo potest deponere, nisi in manibus eius à quo accepit. 1037. 28.
Officium quando expiret per lapsum temporis pro quo fuit concessum? 1038. 38.
Officio in uno eodemque, non debet dispar esse professio. 813. 43.
Officio contraria est merces. 504. 104.
Officij, vel servitij ratione, qui commodum habet, debet omni iure eius onera subire. 527. 12.
Officio privatus eo ipso privari videtur beneficio, quod propter illud datur. 527. 13.
Officiorum vendibilium quæstus, quantum Fiscum impinguet in provincijs Indiarum. 1070. 91. & 1071. 104.
Officia publica creare, vendere, vel alio modo de illis disponere, est de Regalibus, & qui de hoc agunt. 1070. 100. Et quæ vendi soleant, & posśint in Hispania, & quæ non ibid. n. 101.
Officia venalia Indiarum qualiter subhastari, & postea in perpetuum renunciari permissum fuerit, & schedulæ de hoc agentes. 1071. 105. & 1072. 107.
Officia qui emit, necesse est ut eadem vendat, & de substantia pauperum solvat. 1071. 103.
Officia vendibilia si non renuntientur, vel minus legitimè renuntientur, ad Regiam Coronam à qua exierant, revertuntur. 1072. 106.
Officia Indiarum, an, & quando minoribus vendi, vel renuntiari posśint? & schedulæ de hoc agentes. 1072. 109.
Officia, quæ parentes emerunt, non posse ab eisdem in filios, quamvis ætate minores, renuntiari, durū videtur. 1072. 110.
Officia per substitutos servire regulariter prohibitū est, & plura damna affert. 1073. 112.
Officia gravia facilè mutanda non sunt, sed potius continuari, & prorogari in benemeritis debent, & quare? 1038. 40.
Officia secularia exerceri per eos, qui si in eisdem officijs delinquant, per Magistratus seculares puniri non posśint, semper absurdum reputatum est. 706. 71.
Officia, quæ, de reservatis Principi, ubi vacant, posśint providere Proreges cum medietate salarij? 1025. 19.
Officia concessa ad beneplacitum Principis censentur perpetua. 281. 53. & 974. 53.
Officia temporalia quomodo, & quibus Proreges distribuere debeant, iuxta suam instructionem? 1017. 52.
Officia ad hæredes transitoria quæ parentes emunt, vel relinquunt alicui filio, ei in legitimam imputantur. 406. 70.
Officia venalia, ubi vacant, qualiter æstimanda sint, & quando posśit fiscus ea pro tanto retrahere? 1073. 117.
Officia dari debent Regnicolis non exteris, & alienigenis, quorum gubernatio periculosa est, & quando secus, & Auctores, qui de hoc disputant. 844. 7. & 973. 50.
Officia, vel stipendia plura in unum coadunanda non sunt. 27. 24.
Officia bonos facilius recipiunt, quám faciunt, ex D. Bernard. 967. 5.
Officia qui emit vendit, & á provincialibus pretium pro eis expensum cum fœnore extorquet. 968. 14.
Officia in Indijs non partiuntur inter nobiles, & plebeios, neque datur horum statuum distinctio. 944. 12.
Officijs melius est non peccaturos præficere, quàm damnare cum peccaverint, ex Tacito. 948. 5.
Officium officialium iustitiæ, quod, aut quale, hodie esse dicat Pet. Blesensis. 967. 10.
Officiorum ambitio, & venalitas semper Reip. læthalis fuit. 968. 13.
Officium publicum Præsidum, Proconsulum, legatorum, & Proregum expirare per solum adventum successoris ad provinciam, qui Auctores teneant. 1034. 13. Et qui contrarium, num. seqq.
OMISSIO determinationis alicuius articuli in sententia, non inducit eius absolutionem nec condemnationem. 590. 45.
ONVS tertiæ partis ex Commendis detrahendæ, qualiter continuari iussum fuerit? etiamsi Regius fiscus ab antiquis consignationibus liberatus esset. 541. 7.
Onus residendi Cōmendatarijs iniunctum, qui Auctores probent, & tractent? & verba Ioseph. Acostæ, quæ hoc elegantisśimè exprimunt. 526. 5.
Onus petendi, & impetrandi confirmationem Commendarum, quandó, & quare introduci cœperit? & de schedulis de eo tractantibus. 544. 27.
Onere duplici nemo gravari, vel molestari debet. 163. 52.
Onera Reipub. necessaria nemo recusare potest. 30. 54.
OPERARIVS dignus est mercede sua, quæ retardari non debet, plura loca scripturæ ad hoc. 53. 82. & 161. 28.
Operarijs suis Deus subsidium, & linguam, ac verba præbet. 802. 84.
Opera, & industria unius, sæpè pro pecunia alterius valet. 204. 49.
Opera libertorum, quod ius præstent Patronis eorū. 5. 20.
Opera moderata à libertis Patronis præstari debent. 45. 17.
Operæ graviores, & inconsuetæ, num urgente necesśitate exigi posśint? 46. 22.
Operæ, si in loco, ubi Patronus moratur præstandæ sint, vecturæ sumtus ipse præstare debet. 52. 80.
Operæ sunt divinum officium. 47. 28.
Operarum, & servitiorum personalium prohibitio inter tributa connumeratur. 163. 51.
Operis per colonum debitis, nocturnæ non veniunt regulariter. 47. 29.
OPINIO generalis, & ab antiquo probata, & practicata, habetur pro veritate. 630. 61.
Opinionem probabilem, qui sequitur, securus est in conscientia, & quæ dicatur opinio probabilis? 630. 60.
OPTANDI ius inter plures Commendas alicui competens, nunquam Supremus Senatus In-

diarum denegavit. 451. 50.
Optio, quæ exprimitur in cumulatione duarum Commendarum per matrimonium, pariter admitti debet, ubi deferuntur per succesionem. 449. 34.
Optionis ratio eadem est in Commendis, quæ iunguntur per succesioné, atque in illis, quæ per matrimonium. 451. 45.
Optiones, quæ olim dicerentur? 699. 15.
OPVLENTIA nimia mores corrumpit, & publicam tranquillitatem turbat. 145. 67.
ORATIO Caroli Magni ad milites suos refertur, & primis Indiarum Conquisitoribus accommodatur. 274. 83.
Oratione eadem, qui coniunguntur, diverso iure censendi non sunt. 421. 83.
OPPIDA ab ope mutua, quæ ex illis resultat, dicuntur. 209. 14.
ORDINES Religiosorum, qui labore manuum suarum victitant, præceteris laudari, & facilius admitti debent. 913. 18.
Ordinationes factæ per Capitula civitatum Indiarũ, á Proregibus, vel Supremo Senatu confirmantur. 943. 8.
Ordinationes D. Proregis D. Francisci á Toleto ab antiquis Indorum moribus plura mutuantur, & disponunt in succesione Cacicatus, & eius probatione. 237. 23. Et qualiter approbatæ sint, quas fecit super servitio Yanaconarum. 16. 41.
Ordinarij, quód causas Fidei Inquisitoribus relinquant, per schedul. Regiam rogantur, quæ refertur. 892. 38.
Ordinarij qualiter hodiè cum Inquisitoribus in causis hæreticalibus concurrant, & quid si inter se nõ conveniant? 892. 36.
Ordinariorum ius in prima instantia á partibus in eorum præiudicium renuntiari non potest. 788. 2.
Ordo dici non potest, quod inordinatum est, & ordini favet, qui ordinum excessus reprehendit, ex D. Bernardo. 913. 17.
ORIGO parentum alterius provinciæ, multum solet detrahere de influentijs eius, in qua quis nascitur, ex Vestono. 258. 21.
Originis iuri renuntiare quis non potest, licèt ei permittatur domicilium mutare, & originariæ civitatis causa potior esse debet. 213. 51.
Originem servat vena laudabilis, & posteris tradit, quæ promeruit, ex Cassiod. 256. 6.
OTIOSOS, & ignavos puniri debere, tanquam Reipub. valde nocivos, & plura de damnis & detestatione otiositatis. 39. 131. & seq.
OVIDII, & Petronij eleganta carmina de fomite avaritiæ Romanæ, expenduntur. 147. 88.

P.

PACTVM de futura succesione valet, consentiente eo, de cuius hæreditate agitur. 322. 43.
Pactum inducens perpetuam servitutis, vel operarũ præstationem, an valeat? 18. 57.
Pactum, ut metallarij, Regi, & non alij, sub iusto pretio metalla, quæ extraxerint, vendere cogantur, validum est. 1062. 32.
Pacta sicut non extenduntur, ita nec consuetudo. 201. 22.
PALLIVM pro primo Archiepiscopatu receptum, cessat per translationem ad alium, etiamsi contingat, quód postea redeat ad primum. 689. 52.
Pallium nullus Archiepiscopus potest propria manu sibi assumere, vel induere. 677. 45.
Pallij in concesione, & usu consistit magna præeminentia Archiepiscoporum, & plura de ea, & usu, & confectione pallij, & Auctores de eo agentes. 689. 53.
PAPA non potest Clericis licentiam concedere, ut sanguinem humanum effundant. 154. 59.
Papa licèt aliquandò absolvat, vel dispenset in casibus Episcopis commissis, non ob id eorum facultati derogare videtur. 686. 25.
Papa eam intentionem semper habere censetur, ut unusquisque in propria patria, & iuxta eius leges provideatur. 844. 11.
Papa, (si velit) potest laicis, etiam nulla causa existẽte, ad libitum decimas, & alia spiritualia concedere, & id servandum erit. 622. 12.
Papa si mandat alicui provideri de prębenda vacatura, poterit ex eius mente provideri etiam de vacante. 696. 31.
Papa ubi laicis post Concilium Lateranense decimas concedit, satis videtur eius prohibitioni derogare. 623. 26.
Papę ubi providet, eligit simul, & confirmat. 545. 35.
Papa solet, & potest, tanquàm Dominus Ecclesiarũ, & beneficiorum eius, patronatus earum ex mera gratia, & ad libitum concedere. 635. 17.
Papa ubi primum aliquem pronuntiat Prælatum, dicitur statim habere Prælaturam. 667. 51.
Papa conferens alicui feudum, quem sciebat esse infantem, videtur cum eo dispensare. 503. 93.
Papa, vel Princeps mandans ordinario, ut aliquid faciat, non adimit ab eo potestatem ordinariam. 346. 12.
Papa omnia beneficia, ubique, si velit, providere potest, etiam aliàs ad ordinarios spectantia, & est ordinarius omnium ordinariorum. 809. 14. & 711. 16. Et habet plenam dispositionem eorum, & potest dare, & auferre ad libitum. 559. 43. & 563. 69.
Papa ex quæ iuris positivi sunt, potest etiam sine causa, & ad beneplacitum derogare, & dispensare. 622. 18. & 559. 39.
Papa est Supremus Dominus Ecclesiarum, & potest res unius auferre, & alteri dare. 667. 48.
Papa, Imperator, & Rex in suis provisionibus, & beneficiorum collationibus, fraternizant. 361. 50.
Papa potest laicis committere causas spirituales, & dare votum in electionibus, & fructibus beneficiorum. 639. 44.
Papæ stricto iure incumbit creare Episcopos, & Ecclesias erigere in terris infidelium noviter conversorum, & reliqua necessaria ad spiritualem eorum salutem disponere. 638. 39.
Papa, & legatus si eadem die conferant, quis præferatur? 361. 49.
Papa quoties transfert iura spiritualia in laicum, ipse, non ille his uti videtur. 638. 41.
Papa si mandet alicui provideri de beneficio, interpretatio fit, dummodó sit legitimus. 855. 29.
Papa benè potest aliquas causas criminales Ecclesiasticorum Principibus, vel iudicibus secularibus puniendas committere. 937. 60.
Papa potest dispensare, ut ex iustis causis conferat Sacramentum confirmationis, quilibet simplex Sacerdos. 838. 34.
Papa, eo ipso, quo pensionem in aliquo beneficio imponit, ligat quoad illud manus ordinarij collatoris. 361. 48.

Papa, ubi providet, non est curandum de alia provisione. 361. 47.
Papa est,& esse debet præcipuus motor conversionis, & prædicationis in fidelium. 638. 38.
PARENTES semper pro liberis laborare, & vigilare creditur. 311. 36.
Parentes retrahuntur à procreatione filiorum illegitimorum,dum vident,eos legibus exosos, & successionis incapaces esse. 436. 22.
Parentes non succedunt filijs in Commendis Indorum, licèt hoc frusta in quæstionem vocet Ioann. Matienz. 429. 97.
Parentes possunt,& solent filijs, & posteris sua servitia relinquere. 602. 38.
Parentelæ probatio in antiquis, fieri potest per testes de auditu, & fama. 238. 32.
PAR ratio paria iura desiderat. 412. 22.
Pares Curiæ æqualiter cognoscunt de causis feudalibus inter dominum, & vassallum, tam ubi Dominus est actor,quám ubi reus. 576. 34.
Paria sunt occidere aliquem, vel deducere ad locum, ubi occidatur. 115. 35. Non loqui,vel taliter loqui, quod non intelligatur. 228. 8. Non extare aliquem,vel extare, & non posse succedere. 456. 44. Aliquid haberi non posse, vel cum difficultate,aut inaniter reperiri. 37. 109. Non esse personam,vel inutilem esse. 173. 13. & 24.
PARVM cum timore domini melius est, quâm thesauri magni,& insatiabile. 144. 60.
PARABOLANI non erant Medici hospitalium, sed homines eis adscripti ad curam infirmorum. 15. 30.
PARLAMENTA Franciæ restituunt Monachos sine causa remotos à beneficijs Regularibus,ex Navarro. 797. 43.
PAROCHVS iuxta Trident. habilis eligi debet, ut per securam animarum exercere possit. 827. 27.
Parochi Hispanorum, & Indorum, tam á Prælatis nominari, quàm á Patronis præsentari debent de dignioribus,& Idioneoribus. 800. 64.
Parochi Indorum parùm cupidi, seu avidi pecuniarum omnino esse, & eligi debent, & quare? 803. 90.
Parochi proprij,quomodó unicuique municipio 400. Indorum constituti fuerint, ut eorum doctrinam curarent? & quód ideò *Dotrineros* dicuntur. 512. 30.
Parochi Indorum,iterum, & sæpius examinari possunt ratione idiomatis, maximè ubi promoventur ad beneficia diversum idioma habentia. 828. 37.
Parochi etiam à Rege præsentati, ab ordinarijs locorum examinandi, & approbandi sunt. 826. 18.
Parochi Indorum qualiter in eorum cathechesi,& in alijs,procedere debeant? 801. 71.
Parochi,& Beneficiarij,an,& quatenus teneantur ad suarum Ecclesiarum constructionem,& reparationem? 878. 10.
Parochorum de munere, requisitis, & obligationibus,qui agant? 792. 3.
Parochianus utrum possit vocare suum Parochum in ius sine venia? 519. 110.
Parochiæ,& doctrinæ Indorum,& Hispanorum qualiter olim Sacerdotibus Secularibus, vel Regularibus commendari solerent. 792. 6.
Parochiæ Indorum, ubi per Religiosos conventualiter iuventes exerceri possunt, commodissimè, & utilissimæ sunt,ex Acosta,& alijs. 817. 70.
Parochiæ Hispaniæ, quæ per Religiosos Monachales, vel Militares reguntur, ab ordinariorum iurisdictione, & visitatione prorsos exemtæ sunt. 829. 46.
Parochias,& Parochos in populis Hispanorum,& Indorum erigi, & creari, quantum Reges Nostri curaverint? 792. 4.
PARS, quæ à toto separatur,totius naturam,& effectus retinet. 385. 37.
Parsimonia est optimum vectigal Principi, & eius vassallis 145. 74.
PARTA amittere maius dedecus est,quám non paravisse. 606. 79. Et tueri parta non minor virtus,quám quærere. 270. 46.
PASTORIS, tam temporalis,quàm spiritualis cura, in quo consistere debeat? 803. 91.
Pastore languente grex insidiatoris dentibus laniãdus,exponitur. 513. 45.
PATERFAMILIAS, quomodò debeat suos regere, & corrigere, & de eorum damnis teneatur? 512. 33.
Pater licèt gaudeat usufructu in maioratibus ordinarijs ad filium pertinentibus,secus tamen in illis, qui ex donationibus Regijs fundati sunt. 410. 9.
Pater in non acquirendo potest filijs præiudicare. 379. 55.
Pater succedit in feudo novo, quod datum fuit filio, eius contemplatione. 412. 25.
Pater sibi,& filijs feudum acquirens, nullo modo potest eisdem in eodem præiudicare. 404. 54.
Pater Commendam impetrans, sibi prius, & potius quàm filio successuro, consuluisse videtur. 406. 67.
Pater quibus casibus non gaudet usufructu feudorũ, vel bonorum filij, an saltem gaudeat lucris, interesse, & emolumentis, ex eisdem bonis, quæ ipse administrat,obvenientibus? 413. 36.
Pater si Commendam filiæ nuptæ dotis nomine cedat, & posteá filium suscipiat, an cessio filiæ facta irritetur. 403. 49.
Pater potest Commendam,quam possidet,filiæ,aliàs sibi successuræ,relinquere,ut commodius maritetur. 403. 47.
Pater tenetur reservare filijs primi matrimonij,quid quid ex bonis maternis, vel successione ipsorum acquisivit,& reliqua lucra,quæ ei contemplatione talis matrimonij à lege, vel statuto deferuntur. 487. 51.
Patris de successione ubi agitur, ipsius tantùm persona attendenda videtur, non origo acquisitionis bonorum. 487. 49.
Patri feudatario aliquam excusationem habenti,permitti potest, ut in bello serviat per filium idoneũ. 508. 94.
Patre excluso,filius quoque regulariter excludi videtur. 453. 7.
PATRIA debet nobis charior esse,quàm nosmetipsi, ex Cicerone. 497. 39.
Patria propria cuique suavis, & amabilis est. 51. 70.
Patria,& provincia propia aliquem expellere,est iuri naturali contrarium. 939. 74.
Patriæ pro defensione sapiens nullum periculum vitare debet. 312. 52.
PATRVI, & nepotis lis super Commendæ successione refertur, & qualiter in Supremo Indiarum Senatu in favorem nepotis fuerit terminata. 455. 28.

Patrui, vel nepotis prælatio in successione maioratuum multum olim controverti solebat, & aliquoties armis terminari. 428. 86.

PATRIMONIALES, seu naturales, ceterisparibus, in officijs, & beneficijs præferri debent, etiam ubi non extat lex, vel consuetudo, quæ id præcipiat. 845. 15.

Patrimoniales, & naturales, Indiarum in beneficijs, & præbendis ipsarum præferri debere, plurimæ schedulæ Regiæ constituunt, quæ referuntur. 846. 25.

PATRINORUM, sive susceptorum baptizati officium, & sollicitudo, quæ, & quanta esse debeat? ex D.Aug. 510. 6.

PATRONUS potest præsentare proprium filium alioqui habilem, & maximè emancipatum. 315. 78.

Patronus laicus, & si non habeat administrationem rerum Ecclesiæ, habet tamen defensionem. 742. 44.

Patronus cur dicatur Advocatus, Manumissor, Procurator Cæsaris, & Ecclesiæ benefactor? 270. 43.

Patronus laicus solùm in præsentatione beneficiati se immiscere debet, non in privatione, vel punitione, ex Trident. & alijs. 798. 48.

Patronus solùm præsentare potest beneficia actualiter vacantia. 799. 56.

Patronum libertus, & dominum vassallus in ius, sine venia vocare non potest, ex sententia aliquorum, quæ non practicatur. 519. 110.

Patroni laici intra quadrimestre præsentare debent. 647. 48.

Patroni laici, si privilegium, vel consuetudinem habeant, custodiendi, & administrandi fructus, & reditus sedis vacantis, in eo tuendi sunt. 752. 5.

Patroni, sive Commendatarij Indorum, non possunt Indos commendatos, ad privatam domus suæ servitium compellere. 8. 6.

Patroni olim dicebantur advocati, & ipsum ius patronatus advocatio, & de advocatijs feudalibus, remissivè. 269. 40.

Patroni, sivè Commendatarij Indorum non possunt erga illos prætendere proprietatem, aut iurisdictionem. 277. 17.

Patroni dicebantur, qui nationes debellatas in fidem, & clientelam suam recipiebant. 270. 44.

Patroni Ecclesiastici, & laici, quod ius habeant circa custodiam, & administrationem fructuum Ecclesiæ vacantis? 751. 2.

Patroni etymologia ex D. Isidoro, & alia historialis, ex Plutarcho. 270. 48.

Patronorum, & clientium institutio, & obligatio apud Romanos, qualis? ex veteri Romuli lege. 269. 39.

Patronos laicos ab Ecclesiasticis non differre in administratione Ecclesiæ vacantis, tenet Cabedus, & quare? 752. 4.

Patronatus dividitur in Ecclesiasticum, & laicalem, & qualis uterque? 641. 1.

Patronatus omnes Regij ubique locorum summa cura defendi solent, & debent. 638. 34.

Patronatus Regius æqualiter exercetur, & exerceri debet in beneficijs Curatis Hispanorum, & Indorum, atque in præbendis. 794. 15.

Patronatus Regius Indiarum, an sit censendus laicalis, vel Ecclesiasticus? & rationes, quæ Ecclesiasticum esse suadent. 642. 5.

Patronatus Regius Indiarum, non potest in dubium vocari, cum de eius concessione extet aperta Bulla Iulij II. 633. 9.

Patronatus Regij causæ pertinent ad iudices Regios, tam in petitorijs, quàm in possessorijs. 645. 28.

Patronatus Ecclesiasticus, & laicus in quibus conveniant, & differant? remissivè. 642. 2.

Patronatus Regius, ubi habet clausulam irritantem, quod in contrarium attentetur, firmior, & irrevocabilior redditur. 636. 21.

Patronatus Regij natura non mutatur ex eo, quód Ecclesiæ, ut plurimum ex decimis fundatæ sint, & quare? 642. 6.

Patronatus Regius Indiarum magni semper habitus est à nostris Regibus, & cautum, ut illibatum servetur. 637. 30. Et magis quam alij defendi, & conservari debet, & quare? 638. 35.

Patronatus Regius, etsi competat ex privilegio Pontificis, non desinit esse laicalis, cum laicis, & tanquám talibus concedatur. 642. 4.

Patronatus Regius est potentius, & efficacius cæteris, & non censetur derogatus per generales, nec per speciales reservationes. 643. 13.

Patronatus Regius Indiarum, iustis causis concessus fuit, & præsertim ob fundationes, & dotationes Ecclesiarum. 635. 11.

Patronatus Regius Indiarum non inhibet, nec invidet patronatui privatorum in Monasterijs, Capellis, & minoribus Ecclesijs, & schedulę de hoc agentes. 648. 52.

Patronatus Regius per privatos nulla consuetudine, vel præscriptione præiudicari potest. 636. 25.

Patronatus iuri favere oportet, ut laici animosius pijs operibus intendant, & alliciantur. 884. 55.

Patronatus Regni Aragonis Bulla refertur, & ponderatur. 655. 13.

Patronatus Regius Indiarum non censetur derogatus, nec præiudicatus ex nova dispositione Tridentini. 643. 11. Nec admittit aliam quamlibet etiam expressam revocationem, & ab ea supplicare licet. 636. 20.

Patronatus Regij, & aliorum Regaliorum causæ pertinent in Hispania ad Supremum Senatum, sed in Indijs ad Regales Audientias, quæ & dubia super ista declarant. 956. 27.

Patronatus Regij forma in doctrinis Regularium, quando, & quomodo in Peruanis provincijs induci cæperit? 823. 2.

Patronatus ius ubi est mixtum ex laico, & Ecclesiastico, quid præponderet? 642. 5.

Patronatui Ecclesiastico facile derogatur à Papa, vel per solam simplicem collationem, non ita in laicali, vel mixto. 643. 12.

Patronatum Regium, qui hodie apud Indos exercet, nullum præsentant, nisi ex tribus nominatis, & approbatis ab Episcopis. 803. 87. Et quid si unus tantùm oppositor intra terminum edictorum cóparuit. 795. 24.

Patronatum habere duos, vel plures in eadem Ecclesia, diversis respectibus, novum non est. 795. 23.

Patronatum Regium fraudare, vel usurpare tentantes in beneficijs curatis Indorum, vel Hispanorũ, qualiter reprehensi fuerunt per varias schedulas, quæ referuntur. 794. 20.

Patronatum circa Regium, vel præsentationes eius virtute factas, si aliqua dubia oriantur, quis ea declarare debeat, & schedulæ de hoc agentes. 645. 31.

Patronatum, qui habet in aliqua Ecclesia, vel Capella, potest ibidem arma, seu insignia gentilitia sua apponere. 648. 54.
Patronatum Ecclesiarum Novi Orbis à Sede Apostolica petitum, & impetratum fuisse, plures schedulæ Regiæ supponunt, quæ referuntur. 632. 3. & seqq.
Patronatum Regium usurpantes, vel turbantes, puniri, & â provincijs Indiarum expelli iubentur in quadam schedula, quæ refertur. 637. 32.
Patronatum Regium Indiarum, quibus titulis laudent, & iustificent Fr. Ioann. Zapata, & Camill. Borrel. 637. 28.
Patronatum licèt quoad alia possint quærere privati, qui fundant, vel dotant Ecclesias in provincijs Indiarum, non tamen quoad præsentationem beneficiorum. 104. 22.
Patronatum Regium infringentes quidam Prælati, & Religiosi notantur, & reprehenduntur in notabili schedula ann. 1620. 637. 33.
Patronatum quando, & quatenus acquirere censeatur Vniversitas dotans, vel construens Ecclesiam. 794. 21.
D. PAVLVS qualiter fatigatus suis manibus operatus fuerit, dum Evangelium prædicavit, ob vitandũ scandalum. 124. 111. & 195. 40. & 161. 32. & 840. 46. Et qualiter abstinuerit prædicare in provincijs, quas alij Apostoli sortiti fuerant. 841. 35. Et eius locus ad Roman. 3. de non faciendis malis, ut inde eveniant bona.
Paulus Ondegardus testatur aliquos Indos iudicandi munere rectè, & utiliter functos fuisse. 237. 19.
Paulus de Castro laicus, & coniugatus, fuit Vicarius Generalis Florentiæ in spiritualibus. 701. 42.
PAVPERTAS an, & quando indulgeat Indis, & alijs, remissionem tributorum? 173. 28. & 174. 32.
Paupertas excusat ab implemento oneris alicui iniuncto. 502. 86.
Paupertatis qualitas sufficit, quod adsit tempore remissionis ob eam faciendæ. 176. 49.
Paupertatis, vel opulentiæ qualitas ab eo probanda est, qui eam allegat. 176. 55.
Paupertatis æstimatio in excusatione tributorum, & in alijs, ex iudicis arbitrio, ut plurimum, pendet. 174. 34.
Paupertatem, qui incurrit ob culpam suam, non solet iuvari, nec restitui. 533. 75.
Pauperes non excusantur à solutione decimarum, & quare? 192. 15.
Pauperes, & miserabiles personæ habent omnia privilegia Ecclesiarum. 690. 56.
Pauperes gravius lacerantur à pravis iudicibus, quàm à cruentissimis hostibus, ex D. Isidor. 950. 25.
Pauperes si non habeant unde tributa solvant, debent facere alia servitia personalia. 174. 31.
Pauperes, & miserabiles personæ in omnibus Senatibus, & Audientijs proprium advocatum habent, qui eos gratis defendere debet. 990. 34.
Pauperum res præstare divitibus magnum scelus est, ex D. Ambrosio. 338. 54.
Pauperum, vel piorum operum appellatione Cœnobia continentur. 819. 87.
Pauperibus furari, & rapinam facere dicitur Episcopus, si in profanos usus absumat bona, quæ illis distribuere tenetur, ex D. Bernard. 723. 24.
Pauperibus, & personis miserabilibus ita favendum est, ne alijs iniustitia fiat. 248. 48.
PECCATVM nullum esse, quod ab Imperatoribus emendari non possit, vel vires eorum superet, dixit Nicetas, & an verè? 1048. 60.
Peccatum si intervenit in coactione Indorum ad metalla, non excusatur ex intentione propagandæ fidei. 131. 33.
Peccatum nulla de causa committere licet, etiam pro salute spirituali proximi, vel pro augmento gratiæ. 131. 35.
Peccatum admisisse summos, & sanctos viros, in aliqua actione fieri solita, præsumi non debet. 727. 63.
PECVLII, & hominis similitudo. 554. 1.
PECVNIAE amori vilis est omnis affectio, & avaritia iustitiam penitus exulare facit. 969. 20.
Pecuniæ, qui assuescit, nunquam exsaturabitur. 146. 85.
Pecuniæ, & divitiæ sunt nervi Reipublicæ. 104. 31.
PECVS pingue pastori prodest. 133. 58.
PENSIO finita non consolidatur cum proprietate, ubi id expressum est in concessione Commendæ, & pensionis, vel ubi proprietarius certam, & præfinitam quantitatem habere iubetur, & non amplius, quia ex ipsa investitura legem accipit. 292. 77. & 78.
Pensio Ecclesiastica, vicem alimentorum obtinet, & eius solvendæ onus pro decursis, transit ad quemcunque beneficij successorem. 291. 67.
Pensio an sit solvenda, vel integranda de beneficio specierum, si Commendæ taxa ad id non sufficiat? 291. 70.
Pensio, quæ excedit quantitatem narrativæ, vel potestatem concedentis, est nulla in totum. 301. 52.
Pensio solvenda est etiam de fructibus amissis à beneficiato excommunicato, qui talem pensionem solvere debebat. 290. 61.
Pensio finitur, finita vita pensionarij, & cedit incommodum proprietarij. 291. 71.
Pensio ubi libera, & exempta reservatur, nullum onus subit. 289. 50.
Pensio integrè solvitur, etiamsi fructus diminuantur, vel eos omnes absorbeat. 289. 46.
Pensio, sive præstatio annua alicui fieri iussa, cum eius vita finitur. 386. 41.
Pensiones, & pensionarij, an beneficiorum, & beneficiatorum nomine veniant? 287. 23.
Pensionis debitæ ratione fructuum, idem iudicium esse debet, quòd ipsorum fructuum. 290. 60.
Pensionis concessio, seu constitutio, si nulliter fiat, non acquiritur proprietario, sed iterum alij concedi poterit, & de casu, in quo ita iudicatum fuit. 293. 84.
Pensionis non solutæ causa, si alicui fructus adiudicentur, & illi pensionis valorem excedant, qualiter computatio, & restitutio facienda sit? remissivè. 290. 63.
Pensionis quantitas, pensionario, sine aliqua deductione impensarum, & aliarum contributionum, regulariter solvi debet. 289. 45.
Pensionem imponere, aut prorogare non potest Prorex super Commenda anteà purè, & absque hoc onere collata, & decisio Supremi Senatus Indiarum circa hunc articulum. 379. 60.
Pensiones, & *Entretenimientos* non sunt feuda Cameræ, contra Matienzum, & æquê irrevocabiles esse debent, ac Commendæ. 560. 51.

Pensiones in beneficijs constitui possunt, licèt ipsa beneficia dividi non possint. 286. 17.

Pensiones deductis impensis, & oneribus solvendas esse, pluribus exemplis, & iuribus comprobatur. 289. 48.

Pensiones sunt veluti partes Commendarum, & in earum locum subrogatæ, & de argumento de toto ad partem. 288. 31.

Pensiones impositæ ultra facultatem imponentis nō solùm in excessu, verùm, & in totum vitiantur. 288. 39.

Pensiones beneficiorum non causant incompatibilitatem, & quid in pensionibus Commendarum? 287. 29.

Pensiones Commendarum, ut & beneficiorum, non in quota fructuum parte, sed in quantitate consti tui solent. 288. 44.

Pensiones omnes, quæ in Regno Perù super Commendis imponi solent, sunt liberæ ab omni contributione. 289. 51.

Pensiones super Commendis, semel asignatas, faciliùs, quàm ipsas Commendas, revocari posse, tradit Matienzus, qui reprobatur. 288. 40.

Pensiones non subiaceut aleæ fortunæ, nisi casus fortuitus omnes fructus tollat, vel in tantum, ut pensioni non sufficiant. 290. 57.

Pensiones, quas dedit Prorex Marchio de Cañete, durante interdictione commendandi, nullæ declaratæ fuerunt. 288. 38.

Pensiones dare, seu conferre non potest, qui Commendandi facultatem non habet. 287. 3.

Pensiones, quod ius constituant super Indis, vel tributis eorum? 286. 13.

Pensionum asignatione Commendæ non dividuntur, neque Indi varios dominos sortiuntur, contra Chiapam. 286. 8.

Pensionum super Commendis Indorum imponendarum causa, & origo. 285. 1.

Pensionum æquè ac Commendarum confirmatio petenda est. 287. 28.

Pensionarius habet hypothecam, & prælationem super fructibus beneficij, aut Commendæ, sibi gravatæ, & plures Auctores, qui de hoc agunt. 291. 66.

Pensionarius an teneatur proprietario pro rata eius, quod collectæ, vel tributi nomine persolvit? 289. 49.

Pensionarij Commendarum, rarò, vel nunquàm à proprietarijs molestantur super deductione impensarum, vel prætextu congruæ sustentationis, licèt hæc in beneficijs sæpè petatur. 289. 52.

Pensionarij beneficiorum non tenentur ad residentiam, Commendarum verò contra, & schedula, quæ hoc præcipit. 287. 27. & 537. 121.

Pensionarij cum non participent de impensis, & damnis commendarum, ita nec de earundem augmēto, & beneficio quicquàm petere possunt. 291. 68.

Pensionarij Commendarum Indorum extensivè Cōmendatarij dici possunt, & quare? 287. 24.

Pensionarij præstant iuramentum fidelitatis, & tenentur, ad reliqua onera Commendatariorum. 287. 26.

PEREGRINI, sive extranei, an, & quatenus appellari possint, qui sub eodem Rege sociantur? 849. 50.

Peregrina iudicia generaliter prohibita sunt, & eorum damna. 845. 18.

PEREIRAE opinio putantis, Episcopos Regulares omninò prohiberi in vita, & in morte de suis bonis disponere, nullo fundamento fulcitur. 726. 60.

D. PEREZ de Lara opinio notatur, Indos, & AEthiopes in statutis puritatis sanguinis comprehendentis. 251. 81.

PERICVLVM mortis si evidens sit in fodinis, peccant, qui eas ingrediuntur, & effodiunt. 154. 50.

Pericula si timeantur, navigare non licebit, nec iustis bellis operam dare. 153. 48.

PERITIORES consulere tenetur, qui per se plenam alicuius rei notitiam assequi non valet. 337. 47.

Peritus mediocriter in lingua Indorum, an possit alijs tuta conscientia evangelizare? 229. 31.

PERMISSVM censetur id omne, quod specialiter non reperitur prohibitum. 307. 2.

PERMVTATIO beneficij facta tempore mortis, non valet, tanquàm fraudulenta. 731. 103.

Permutationes beneficiorum, vel præbendarum, an possint fieri de assensu Proregis, vel Gubernatoris, qui Regio nomine Patronatum exercet? 643. 18.

Permutationes beneficiorum Indiarum, quando in partibus Indiarum admitti possunt, ex sententia Auctoris. 644. 19.

PERPETVITATIS Commendarum tractatio ad missa olim non fuit, & quare? & quod sæpè agitata, & renovata est, & de schedulis, quæ de ea agunt. 598. 3. & seqq.

PERPLEXIO in electione minoris mali, non nascitur ex re ipsa, sed de stulta opinione. 609. 108.

PERSAE qualiter cursores in vijs publicis dispositos haberent? 95. 16.

Persæ nullam legem mutare patiebantur. 32. 74.

PERSONA, quæ principaliter obligatur ad solutionem tributi, magis attenditur, quàm res, quæ solvi debent. 167. 85.

Persona in una quando duplex dignitas concurrit, ea inspici debet, quæ in actu qui geritur repræsentatur. 789. 89. & 882. 39.

Persona cessante, vel deficiente, cessat quoque onus, vel præstatio ei iniuncta. 167. 92.

Personæ mutatione, privilegium quoque mutari, aut cessare solet. 625. 37.

Personæ rebus quantumvis pretiosis, præferuntur. 24. 9.

Personæ industria vbi est electa, non potest quis alteri committere vices suas. 528. 27.

Personarum inspectio, & tractatus iniure prior esse debet. 2. 2. & 307. 1.

Personalia quæ sunt, ad alios transferri non possunt. 599. 2.

PERVANO in Regno vineas succidi debere, vel pensione gravari, ob earum multitudinem, & de schedulis novissimè super hoc promulgatis. 66. 57.

Perùani Reges solebant sæpè Indos ex alijs provincijs in alias remotissimas transferre, qui, sic translati *Mitimas* dicebantur. 211. 37.

Perùani, & Mexicani Reges, quàm latè suum Imperium, & linguam extenderint, & generalem effecerint. 232. 60.

Perùani Commendatarij, qualiter Commendarum perpetuitatem petierint per Domin. Antonium à Ribera eorum procuratorem? 598. 7.

PETITIO hæreditatis, vel alterius iuris, universalis ubi fit, non est necesse omnia eius corpora specificare. 395. 38.
Petitorium, ubi eisdem fundamentis nititur, ac possessorium, peccant, qui statim super eo non pronuntiant. 586. 8.
PETRVS GREG. ab Auctore notatur, dum putat, homines primo illo sæculo sociabiles fuisse. 248. 4.
Dom. D. Petr. Fernandez à Castro Comes Lemensium, laudatur, & qualiter de Auctoris promotione curaverit? 41. 14.
D. Petri verba 1.3. Isai. 56. & Psalm. 86. expenduntur, pro Prædicatoribus indigenis. 260. 44.
Philippus IV. Rex noster manu propria Mexicano Proregi scripsit, & iniunxit Indorum sublevationem. 29. 47. & 245. 14.
PHRIGES qualiter punirent furantes instrumenta, vel occidentes boves agricolarum? 63. 22.
PIETAS, & cura Regum nostrorum in dilatanda Christi fide, ab Angelis in Cœlo cantatur. 654. 10.
Pietatis, vel æquitatis nomen aliquando actioni iustitiæ tribuitur. 120. 75.
PIGNVS sive conventionale, sive iudiciale, potest contrahi in rebus alienari prohibitis, & super reditibus Commendarũ, sed nõ potest excedere vitam possessoris 400. 20. & seqq.
PII V. Breve refertur, quo Episcopis Indiarum permisit dispensare omnes ferè species irregularitatis quoad ordines, & beneficia 856. 32. Et aliud eiusdem, & Gregor. XIV. quæ videntur Religiosis permittere, ut de sola licentia suorum Prælatorum curata Indorum exerceant. 809. 18.
PLAVTI elegans locus de veris, & bonis compedibus, seu catenis servorum, expenditur. 27. 31. Et alter quo ostendit pœnam metalli esse duriorem pœnis inferni. 116. 39.
PLEBS Romana qualiter à patribus propter servitia discesserit? 32. 77.
PLVRALIS loquutio per verbum *Nos* an sit propria Regum, & Imperatorum, & quando cœperit? 1020. 72.
Pluralitas Commendarum, etiam per viam successionis, prohibita est. 316 45.
Pluto cur Dis fuerit appellatus? 105. 45.
PLVTARCHI insignis locus refertur de agricolis, pedibus Reip. iuvandis, & protegendis. 247. 37.
POENA, vel correctio, ubi arbitrio Ordinarij relinquitur, potest ad excommunicationem procedere. 831. 60.
Pœna sine culpa esse non debet. Et qualiter aliquando irrogari dicatur, etiam sine culpa, ubi sub est causa. 119. 67. & seqq.
Pœna, si reservetur arbitrio Regis, Prorex circa eam non potest arbitrari. 1028. 44.
Pœna ubi non est expressa, delinquens arbitrio iudicis punitur. 556 12.
Pœna damnationis in metallum nunquam admissa est in foro Ecclesiastico, & quare? 114. 15.
Pœnæ, quas vocant de Camera, quomodo in Indijs administrentur? 1068. 84.
Pœnæ pecuniariæ, quæ à iudicibus Ecclesiasticis imponuntur, quomodò distribui, seu applicari debeant? 693. 78.
Pœnis civilibus, hoc est non corporalibus, aliquando quis punitur ob delictum alienum, & exempla. 120. 71.
Pœnas rerum Commissarum, vel alias, per leges, & ordinationes impositas, iudices ordinarij moderari, aut arbitrari non debent, & quare? & quid in Supremo Senatu? 1068. 80.
Pœnas, quæ Commendatarij irrogantur, ob damna suis Indis illata, vel ipsi iustas esse fateri cogentur, & quare? 516. 67.
Pœnarum remissio est de Regalibus, & reservatis Principi. 1028. 47.
POLITICAM institutionem Indorum, & saltim legi naturali conformem, multum curari iubet Cõcil. Limense, cuius verba referuntur. 217. 7
Politici corporis membra ex quibus hominum statibus componantur. 30. 52.
POLYXENA laudatur ob curam in verendis corporis partibus, dum interficiebatur, tegendis. 223. 64.
PONTIFEX Romanus est Generalis Administrator cum libera bonorum Ecclesiæ. 621. 10.
Pontifex potest populum eximere à præstatione decimarum, si ex alijs bonis, aut eleemosynis clero, & Ecclesijs satis provisum sit. 197. 64.
Pontifex Summus, ex sententia Auctoris, adiri debet pro revalidandis ordinibus & provisionibus Mixtorum illegitemorum ab Indiarum Episcopis factis. 858. 50.
Pontifex Romanus libere, & irrevocabiliter disponit, dum vivit, etiam in profanos usus, de bonis intuitu Papatus quæsitis. 713. 30.
Pontifex ex causa ius positivum derogare potest. 712. 22.
Pontificum Romanorum decedentium bona diripi, & spoliari solent, nedum Episcoporum, & antiqui Canonis hanc corruptelam deplorant. 741. 31.
Pontificale Episcopi decedentis, quale sit, quid vè comprehendat? & an valeat donatio de eo, vel eius parte à Prælato facta inter vivos? 744. 61.
Pontifex vide alia supra verb. *Papa*, & infra verb. *Rom. Pontifex.*
POPVLVS nunquàm ita liberari potest à decimis quin Pontifex posit eas rursus imponere quandó opus esse iudicaverit. 205. 52.
PORTIO cohæredi accrescens, an transeat sine nova apprehensione possessionis eiusdem portionis? 389. 65.
Portio certa si super beneficio alicui assignatur in quota, & non in quantitate beneficium partiri videtur. 385. 35.
Portionarij qualiter olim vocarentur? & an, & quando sint, & dici possint de corpore Capituli, & gaudeant iuribus, & privilegijs aliorum Capitularium, & de lite Portionariorum Ecclesiæ Quitensis. 779. 8. & seqq.
Portionarij Cathedralis an gaudeant privilegio adiunctorum? & possint in coniudices eligi, & declarationes Cardin. & decisiones Rotæ de hoc agentes. 780. 11. & seqq. & 789. 86.
Portionarij, ut sint, & dicantur de corpore Capituli, non sufficit quod in eo in aliquibus rebus, vel casibus vocem habeant. 780. 12.
PORTOGALLIAE in Regno Episcopi electi etiam ante confirmationem administrant. 659. 40.
PORTORIVM, sive ius *de los Almojarifazgos* est de Regalibus, & quale sit, & qui de illo agant? 1065. 52
POSSESSIO, quæ transit invocatum ex ministerio legis, non est ficta, sed vera, & acquiritur etiam ignoranti. 425. 55.

INDEX.

Possessio civilissima, quæ ex l. 45. Tauri ipso iure trāsfertur in successores maioratuum Hispaniæ, etiam ad maioratus Indiarum extenditur. 1054. 96.

Possessio est, quæ causat fructuum acquisitionem. 393. 19.

Possessio Commendarum, quam habent Commendatarij, an sit civilis, & naturalis, vel naturalis tantùm? 393. 41. & seqq.

Possessio antiquior præfertur noviori cæteris paribus, in interdicto retinendæ, & minus vitiosa magis vitiosæ, & quæ antiquior dicatur, & quod ea probata probatur spolium. 587. 10. Et quod possessio nova præsumitur violenta, & clandestina. 200. 13.

Possessio regulariter probatur ex sola fructuum perceptione. 587. 9.

Possessio est quid facti, & non transfertur sine apprehensione. 393. 17.

Possessio alicui de facto data, & sine citatione spoliati, eodem modo per iudicem revocanda est. 580. 78.

Possessio est quid facti, & solùm in illis, quæ de facto apprehensa sunt, operari videtur. 395. 34.

Possessio Commendarum, feudorum, & beneficiorū per procuratorem apprehendi potest. 394. 29.

Possessio Commendarum ut & maioratuum, transit in successorem ex ministerio legis absque aliqua apprehensione. 424. 51.

Possessio feudi, vel Commendæ, quæ ex ministerio legis transfertur in successorē, habetur pro actuali investitura. 425. 64.

Possessio licèt nihil commune habere dicatur cum proprietate, fallit ubi in ventre possessorij, petitoriam continetur. 982. 15.

Possessio dicitur attentata, si ab spoliante capitur infra terminum datum ad appellandum. 581. 91.

Possessio á iure damnata, debet iustificari, alias non iuvat possessorem. 577. 44.

Possessio violenta nihil operatur. 200. 11.

Possessio civilis secundùm Bart. nunquàm nascitur, nisi priùs habita naturali. 396. 44.

Possessio, ut transferatur sine corporali apprehensione, lex, vel statutum disponere potest. 424. 52.

Possessionis prioritas solùm attenditur, ubi de prioritate datæ non liquet. 357. 17.

Possessionem Commendæ nemo propria auctoritate, sed per iudicem apprehendere debet, alias intensus iudicabitur. 394. 31.

Possessionem corporis universalis, cuius partes illud integrant, & á toto non differunt, sufficit in aliqua eius re, vel parte apprehendere. 395. 35.

Possessionem suam iustificat, etiam contra fiscum, qui titulum coloratum habet, & exhibet. 577. 46.

Possessionem etiam unius glebæ fundi, qui apprehendit, videtur apprehendisse etiam incrementi, quód posteà per alluvionem, aut alio modo eidem fundo accreverit. 389. 59.

Possessione, (& maximè in antiqua) manutenendus est, qui titulum apparentem præsentat. 577. 47.

Possessor intrusus de facto est deponendus, & verus, & titulatus conservandus. 587. 16.

Possessor bonæ fidei, etiamsi vincatur in iudicio proprietatis, non restituit fructus industriales, & quid de naturalibus? 588. 21.

Posidere melius est, quàm alio posidente petere. 586. 6.

Posidens Commendam, etiam cum titulo discolorato, & invalido, vel quantumvis iniustè, non potest spoliari, nisi citatus, & convictus, & schedulæ, quæ id disponunt. 578. 53. & 56.

Possessor malæ fidei tenetur restituere fructus perceptos & percipiendos. 587. 17.

Possessores antiqui agrorum, olim communium, eis facilè privandi non sunt, sed ad compositionem admittendi, & alijs licitatoribus præferendi. 1070. 95.

Possessorium priùs est discutiendum, quàm petitorium. 586. 7.

Possessorio agenti, etiam in beneficialibus, fructus restituendi sunt, quamvis titulum suum non coloraverit. 588. 20.

POSTAS cur dicantur equi cursui publico destinati? 96. 24.

POSTERIORA prioribus derogant. 355. 2.

POTENTES, ubi ad malitiam, vel avaritiam declinant, potentius lædunt. 607. 89.

Potentes debilibus semper impressionem facere præsumuntur. 526. 8.

POTESTAS Principum secularium circa eijciendos à suis provincijs Clericos seditiosos, qualis sit? 935. 50.

POTIONES de *Chica, Sora, Pulque,* & aliæ, quibus Indi inebriari solent, referuntur, & Auctores, qui de illis agunt, & de ebrietate Indorum. 224. 75.

POTOSIENSES argenti fodinæ Indis conductitijs abundant. 27. 29. Et hæ eædem solæ quot milliones reddiderint? 1061. 14.

PRACTICA ab antiqua facilè recedere non debemus. 371. 76.

PRAGMATICA ann. 1616. de non præstandis salarijs non conventis, famulis Magistratuum, Prælatorum, & aliorum Magistratuum, expenditur. 705. 62.

PRAXIS, quòd Prælati Indiarum cum sola Regia præsentatione incipiant administrare Ecclesias, quibus præficiuntur, antiqua est, & iusta. 658. 36.

Praxis, & observantia antiqua legis habet vigorem. 323. 33.

Praxi receptum est, dari Indis provisiones remissionis tributorum ob sterilitatem. 175. 46.

PRAEBENDA duobus simpliciter data cassari debet. 356. 6.

Præbendæ collatio etiam absenti facta, ei ratum habenti ius irrevocabile tribuit. 557. 24.

Præbendam vni dari iussam, si Papa alij dari iubeat, non obstante collatione alteri facta, intelligitur de collatione valida. 364. 39.

Præbendæ Ecclesiarum Cathedralium Indiarum, habent annexam obligationem Ordinis sacri. 780. 13.

Præbendarum Indiarum tota massa, vel grossa in distributionibus consistit, & quod id licitè fieri possit, & quare? 782. 19.

Præbendarius Romæ electus, & existens, non implet faciendo ibi professionem Fidei, sed debet adire suum Episcopum, aut eius Vicarium. 674. 21.

Præbendarij Indiarum magis, quám alij, Regi obedire debent, & quare? 784. 40.

Præbendarij, qui ad Ecclesiam noviter erectam præsentati sunt, si Episcopus eiusdem moriatur, à quo instituendi sint? 663. 61.

Præbendariorum numerum in Ecclesijs Cathedralibus Indiarum, qualis, quantusque sit? 653. 7.

PRAECEDENTIA non tam regulatur ex personis, quám ex causa, vel tribunali, quod repræsentatur. 698. 69.

PRAE

PRAECEPTVM iuvandi, vel succurrendi proximum, non obligat, ut me periculis, vel impensis exponam. 611. 23.
Præceptum non dicitur contemtum, ubi datur aliqua iusta causa veniendi contra illud. 213. 57.
Precibus frustra impetratur quod de iure communi conceditur. 757. 43.
Præclara, quæ sunt, non nisi magno negotio contingunt 144. 50.
Prædia, & possessiones, quas Indi habebant tempore suæ infidelitatis, eis relinqui iubentur per Bullam Pauli III. & plures schedulas Regias. 162. 40.
Prædia Indis assignata, non facilè ob absentiam eorum amittuntur, nec præscribuntur, & quare? 214. 64.
Prædia omnia Indiarum sunt Regis, & dantur privatis cum onere, ne ea alinent in Ecclesias, aut Monasteria, & sched. de hoc agens. 866. 44.
Prædijs decimantibus per Religiosos in Novo Orbe, quis modus præfixus fuerit. 865. 36.
Prædia limitrophia, quo animo militibus assignare soleret Alex. Severus Imperator. 603. 56.
PRAEDICATORES Indorum, quę observare debeant, si velint in spirituali illorum salute magnũ fructum facere? 839. 42.
Prædicatores liberè, & scandalosè concionantes, expelli possunt á Regno, ex Bullis Apostolicis, quæ referuntur, & tunc perinde est ac si ab ipso Rom. Pont. expellerentur. 936. 58. & 937. 59.
Prædicatio verbi divini omnibus fidelibus, & præsertim Religiosis, communis est, & esse debet.
Prædicatio Bullæ Cruciatæ quomodo, & pro quo tempore in Indijs fieri soleat. 803. 21.
Prædicationis munus, tum alia, tum maximè perfectam linguæ periciam desiderat. 230. 34.
Prædicatores Indorum, ut magis sufficiant, vitæ cõmoditates respuere non debent. 840. 44.
PRAEESSE qui digné possint, deesse nunquam possunt, ex D Gregor. 684. 12.
PRAEFECTVS Augustalis in Ægypto residebat, & cur sic appellaretur, & alia de eo. 1035. 16.
Præfectus Prætorio urbis Romæ de quibus cognosceret, & qualiter ei assimiletur Supremus Senatus Indiarum. 1043. 12.
PRAEIVDICIALIA, quæ alijs esse possunt, facilè nobis concedenda non sunt. 449. 29.
PRAELATVS, qui de una Ecclesia ad aliam transfertur, quousque in prima possit administrare? 689. 47.
Prælatus etiam morti proximus, potest donare omnia bona sua ad maioratum faciendum, ex opinione Molinæ, qui de hac praxi testatur. 733. 124.
Prælatus æquè delinquit, si per se, vel per alios oves suas degluberi patiatur. 24.
Prælatus morti proximus non habet liberam dispositionem, & magis mortis causa, quàm inter vivos donare censetur. 731. 98.
Prælatus alienare prohibitus, potest ob merita infeudare, & tutor, & curator. 298. 21.
Prælatus inferior à Papa, potest dare beneficiato licentiam ad absentiam, sed non indulgentiam non residendi. 529. 38.
Prælatus, etiam Regularis, potest donare consanguineis, quæ & nugatoriè expendere, in equis, domicellis, & convivijs, ex Baldo. 728. 71.
Prælatus, qui ad aliam Ecclesiam promotus, ad eius gubernationem properat, litteris non expeditis, an posit in ea, quam deserit, Vicarium relinquere, vel eo ipso illa vacare dicatur? 771. 72.
Prælatus nullus potest pati Parochum in sua Diœcesi administrare, quem ipse prius non examinaverit, & approbaverit. 826. 17.
Prælatus non debet confidere de probatione antiqua alicuius Curati à suis Antecessoribus facta. 828. 34.
Prælatus propria auctoritate deserens Ecclesiam, ut ad aliam transeat, utraque privatur. 775. 103.
Prælatus ubi commodè poterit debet certiorem facere Patronum de nominationibus interinarijs. 800. 63.
Prælatus tenetur bona intuitu Ecclesiæ quæsita, in pios usus convertere. 760. 79.
Prælatus est directus dominus feudorum Ecclesiæ, & ideò ea potest prorogare. 328. 78.
Prælati nomine, non venit semper Capitulum sede vacante. 764. 1.
Prælati consecratio, & si in aliqua designata Ecclesia fieri iubeatur, poterit ex iusta causa in alia fieri. 676. 33.
Prælati in manu relinqui non debet, quód Ecclesiam successione fraudare possit. 747. 94.
Prælati hæredes debent probare, quòd bona, quæ sibi deberi prætendunt, fuerint quæsita ab eis ante adeptionem Episcopatus, vel aliundé, quam eius intuitu. 712. 6.
Prælati admonentur, ut à fraudulentis donationibus abstineant, & Deum fallere non posse animadvertant, & quód in hoc furtum committunt, ex Barbatia, & alijs. 734. 136.
Prælati, ut cautè procedant, debent, & solent facere inventarium de bonis, quæ habent tempore, quo Prælaturam accipiunt. 721. 3.
Prælati Indiarum, si tempore, quo illegitimos ordinant, & ad Curata promovent, cum eis dispensant, virtute Brevium Apost. securi esse possent, sin autem secus. 857. 40.
Prælati ex opinione multorum non habent dominium, sed solam administrationem in bonis quæsitis intuitu Episcopatus. 739. 10.
Prælati ipsi Ecclesiastici, si scandalum moverint, quid faciendum sit? 931. 15.
Prælati Indiarum, qui ordinant illegitimos, & beneficijs Curatis Indorum præficiunt, qualiter excusari possint? 854. 20.
Prælati ubi designantur, ut coram eis fiat Fidei professio, præsuponitur, quód vivi sint, & vicini profiteri debenti. 675. 28.
Prælati Indiarum, qui pro Sacramento Confirmationis, & alijs, oblaciones extorquent, notantur, & qui quartam earundem oblationum, & funeralium sibi præsumunt. 870. 7.
Prælati, etiamsi dicant bona, de quibus testantur, esse reservata ex sua parsimonia, raro in foro exteriori obtinebunt, & ita consultius facient, si ea dum vivunt ad libitum expendant. 728. 74.
Prælati, an possint compellere Parochos, ut habeant libros rationis quartæ funeralis, vel eius occasione iuramentum subeant? 873. 34.
Prælati, vel Curati cogentes Religiosos ad solvendã quartam funeralem, vel parochialem excommunicantur. 872. 27.
Prælati Ecclesiastici, qualiter per Regias schedulas excitentur ad animadversionem, & expulsionem clericorum seditiosorum. 931. 13.
Prælati prudentes, quid faciant, ubi habent notitiam translationis suæ ad aliam Ecclesiam? 773. 86.

Prælati Indiarum, si quicquam facere, vel providere tentaverint in præiudicium iuris patronatus Regij, invalidum, & inutile erit. 643. 16.
Prælati dùm vivunt, an, & quatenus disponere possint, de bonis quæsitis intuitu Ecclesiæ? 72. 18.
Prælati peccant si in fraudem Ecclesiarum bona, quę emunt de reditibus Episcopatus, in capitious alienis supponunt. 724. 36.
Prælati multi ex redituum luxu ia pereunt, & ex adipe prodit iniquitas. 665. 29.
Prælati Indiarum cur á Rege petere soleant, ut sibi detur, & applicetur pars redituum sedis vacantis? 760. 76.
Prælati Ecclesiastici aliquandò possunt deponi, vel removeri, ad sedandum scandalum populi, dato eis bono cambio. 938. 70.
Prælati, in mortis articulo constituti, moderatas tantùm donationes bonorum mobilium in pios usus facere possunt. 730. 95.
Prælati, quæ ex parsimonia, & frugalitate sua reservant de reditibus Episcopatus, propria eorum efficiuntur. 728. 73.
Prælatorum electio, & præsentatio ad Cathedrales, vel Collegiatas, non quæritur regulariter ex solo iure patronatus, nec consuetudine, vel præscriptione, nisi adsit quoque privilegium R. Pontificis. 656. 26.
Prælatorum decedentium bona á latrocinijs, & direptionibus defendere Regum officium est. 742. 42.
Prælatos qui non curant de visitandis, corrigendis, & syndicandis suis vicarijs, meritò reprehendit Bobadilla. 766. 28.
Prælatorum secularium, & Religiosorum Novæ Hispaniæ lis super licentijs ædificandi novos Conventus, refertur. 880. 24.
Prælatorum depravatorum symbolum in verbecibus Arabiæ reperit Maiol. & cauda eorum signat studium ditandæ posteritatis. 727. 68.
Prælatorum vitia facile trahuntur á subditis in exēplum. 513. 45.
Prælatos, qui curam ovium ipsis creditarum, alijs prorsus committunt, & reditus, & emolumenta sibi reservant, qualiter notet Ioann. Exius. 699. 20.
Prælatos, qui non audent reclamare contra litteras Papæ qualiter notet Cepola? 351. 52.
Prælatos Ecclesiarum á Regibus eligi, & præsentari convenientissimum est, & præsertim in Indijs, & quare? 658. 32.
Prælatis Indiarum, ubi á Rege præsentantur, solent dari litteræ Commendatitiæ, ut à suis Capitulis ad gubernationem Ecclesiæ admittantur, etiam ante Bullarum expeditionem, & quare? 658. 35.
Prælatis futuris, fructus sedis vacantis reservantur, etiamsi Ecclesiæ non inservierint, & Cur in Indijs non reservetur eisdem quarta decimalis? 874. 38.
Prælatis iniquis, & iniqua iubentibus, subditi obedire non tenentur, nec eorum vitia venerari. 695. 98.
Prælatis, qui alijs curam sui muneris relinquunt, quid in alia vita polliceantur Ioddocus, & Espenceus? 699. 21.
Prælatis in Curia decedentibus, permittitur disponere de bonis intuitu Ecclesiæ. 747. 92.
Prælationem indigenarum in officijs, & beneficijs Indiarum, plures Auctores probant, qui referuntur. 846. 29. & seqq.
Prælaturæ iuri, quis renuntiare non potest, inconsulto eo, qui illam ei concesit. 921. 75.
PRAEMIVM meritis respondere debet. 375. 18.
Præmium quis licitè nec petere, nec accipere potest pro eo, quòd gratis facere debet. 504. 107.
Præmia benemerentibus dari convenit, ut alij eorum exemplo ad præclara facinora excitentur, & quòd præmia nutriunt virtutes. 601. 32.
Præmia publica ita distribui debent, ne alij affluant, alij paupertate ingemiscant, ex Casiod. & alijs. 338. 53.
Præmia, quæ multis sufficiunt, uni soli dari non debent. 285. 2.
Præmia Commendarum dari non debent ijs, qui se sceleratis factionibus implicuerunt. 314. 63.
Præmia cuiusque provinciæ, potius indigenis, quàm extraneis præstari debent. 313. 53.
Præmia benè merentibus tribuere, est unus ex præcipuis effectibus legis, ac Regis. 271. 58.
Præmiorum expectatio homines accendit. 605. 76. Et exempla nutriunt, & excitant virtutes, ex Casiod. & alijs. 338. 57. & 848. 39.
PRAEPARATORII, & præparati idem est iudiciũ. 149. 7. & 765. 15.
PRAEPOSITVM suum, qui non defendit, cum posset, in pari causa factoris habetur. 498. 41.
PRAESBYTERI ab Episcopis, ut filij habendi sunt, non ut vassalli. 695. 96.
PRAESCRIPTIO servitij personalis contra Indos, dicitur corruptela, & est prohibita per Regias schedulas. 6. 32.
Præscriptio iuris non solvendi decimas, requirit titulum, aut possessionem immemorabilem, quæ habet vim tituli. 202. 25.
Præscriptio longi temporis non requirit exhibitionem, sed solam allegationem tituli, dummodo is iustus, & validus sit? 587. 15.
Præscriptio non admittitur facilè contra fiscum, præcipuè in Regalibus. 757. 49.
Præscriptio est genus quoddam alienationis. 406. 73.
Præscriptio in Commendis Indorum an locum habeat? & quo tempore inducatur contra Regem, & contra privatos? 406. 74.
Præscriptio obtenta contra patrem, Commendæ possessorem, non nocet eius filio, ex propria persona succedenti, & idem in feudis, & maioratibus. 407. 78.
Præscriptio ex annuis præstationibus solet induci, etiam contra rusticos, & mulieres. 6. 31.
Præscriptio immemorabilis, ut longæva, obstat etiã ijs, qui de iure fundant, & agunt possessorie, ut spoliatus restituatur. 580. 84.
Præscriptio quadragenaria, ut valeat, & utilis sit in materia decimarum, requirit expressam, vel tacitam approbationem Romani Pontificis. 194. 35.
Præscriptio non extenditur ultra loca, vel res, quæ posidentur. 479. 59.
Præscriptionis allegatio non excludit manutentionem eius, qui suam intentionem fundat iure communi, quousquè præscriptio plenè probata sit. 867. 55.
Præscriptionis, & consuetudinis voces solent promis-

miscuè usurpari, licèt revera in pluribus differant. 201. 33.
Præscriptionem non decimandi ne Indi introducāt, Imper. Corol. V. providit. 195. 36.
Præscriptionem nullam dari posse contra Regium patronatum Indiarum, plures Regiæ schedulæ iubent, quæ referuntur. 636. 27.
PRAESENS rerum status semper est considerandus, non qui olim fuit. 609. 106.
Præsentia succedere volentis in Commenda, cur requiratur? 444. 95.
PRAESENTATIO, ibi solùm datur, ubi vacatio. 799. 57.
Præsentatio est unus ex præcipuis fructibus iuris patronatus. 647. 38.
Præsentatio Regis de illegitimo non valet, & quòd semper de habili accipienda sit. 853. 13.
Præsentatio facta beneficij litigiosi, alicui ex colligantibus, nulla est, & attentata. 99. 58.
Præsentatio sola Prælati ad Cathedralé inducit matrimonium spirituale de futuro, quod perficitur in confirmatione. 774. 100.
Præsentatione sine Regia, nemo in Indijs ullum beneficium, quamvis minimum, obtinere potest. 643. 17.
Præsentationes Episcopatuum, vel aliarum Præbendarum in Indijs vacantium, non possunt fieri intra quadrimestre, propter magnam distantiam locorum, & qualiter hoc Reges nostri iam olim præviderint? 648. 51.
Præsentationes á Regibus patronis, quocunque tempore fiant, admitti solent per Papam, & alios Prælatos, & quare? 648. 50.
Præsentatus á Patrono, si sit linguæ imperitus, poterit illum Episcopus refutare, & quis debeat probare hanc imperitiam. 802. 86.
Præsentatum á Patrono, Regis vicem gerente, si Prælatus Ecclesiasticus recipere recuset, & iustas causas alleget, quis de eis cognoscere debeat? 646. 36.
PRAESIDES Audientiarum Indiarum, qui togati non sunt, per octo tantùm annos in officio durare debent. 974. 54.
Præsides, & Proconsules provinciarum, unde dicti, & de quibus cognoscerent? 1012. 6.
Præsides habebant ius gladij, & damnationis in metallum, & non poterant deportare. 328. 75.
Præsidentium integritas, salus est subditorum, & insignis locus Isidori Pelusiotæ, & D. Gregor. in huius rei comprobationem. 683. 5.
PRAESTATIO decennalis, an, & quomodo inducat præscriptionem in futurum. 407 76.
Præstatio deformis non causat ius aliarum præstationum in futurum. 757. 48.
Præstationes illicitæ, & violentæ non recipiunt præscriptionem, etiam immemorabilem. 6. 36.
PRAESTIMONIVM, ut possit dici beneficium, quæ requirantur? 386. 43.
PRAESVMI semper debet pro legibus, & iussionibus Principum, & quare? 108. 73.
Præsumtio tituli, quę oritur ex longæva possessione, sufficit ad manutentionem. 580. 85.
Præsumtio, quæ est pro validitate actus, omnibus alijs potentior censetur. 859. 60.
Præsumptiones etiam iuris, & de iure veritati cedūt, si liquido probari possit. 733. 121.
PRAETEREA dictio, significat loquentem ad alium casum diversum transitum facere. 522. 89.
PRAETIVM non pone quem recipere, ob id quod gratis facere debet, quomodò intelligendum sit? 511. 17.
Prætium, sive mercedem operarij, iuxta servitij modum, & commodum, usus ipse præfinire solet. 142. 12.
PRAETOR, qui in alijs habet iurisdictionem ordinariam, in causa tamen sibi specialiter commissa, est delegatus. 299. 31.
Prætores sive Correctores, tam in oppidis Hispanorum, quàm Indorum, cur, & quando constitui cæperint? 947. 1 & 3.
Prætores sunt, veluti Angeli Custodes provinciarū, sibi commissarum, & ob id quales esse, & eligi debeant? & Auctores, & schedulæ de hoc agentes. 948. 4.
Prætores, vel Correctores, & Gubernatores Indiarum, & Indorum, quia minus rectè procedunt, an melius esset eos non mittere, dubitatum est: ex Acosta, & alijs. 948. 6.
Prætores multi solent esse peiores in suis provincijs, quàm pyratæ, aut latrones eas infestantes, ex Cicer. & Policrat. 948. 7.
Prætoris ad electionem, si eius vita, & mores attenduntur, multo magis id fieri debet in electione Cōmendatarij. 513. 43.
Prætores Indorum cur introducti sint in provincijs Indorum, & eis solvatur salarium à Commendatarijs. 512. 34. & seqq.
Prætores, vel Præfecti Indorum, qualiter se habere cum illis debeant? ex Acosta, & Concil. Limens. 2. & 3. 248. 46.
Prætores, sive Correctores Indorum, itemque eorum Parochi, coacto illorum servitio uti prohibentur. 8. 7.
Prætores vide alia verbo Corrector, & verbo Gubernator.
Præturæ, Gubernationes, & similia officia Indiarum, ea illicitè ambientibus, & nundinantibus danda nō sunt, sed viris lectissimis, & probatissimis. 948. 5.
PRAEVARICATIO est transire dicenda, vel quæ dicuntur, nervosè, & efficaciter non effari, ex Plin. Iun. 1046. 45.
PRIMARIAE preces Imperiales in quo differant à collatione? 647. 43.
PRIMIPILI, qui essent apud Romanos, & an debitum officialium Regiorum possit exigi ab eorum uxoribus, tanquam Primipilare? 1074. 129.
PRIMOGENITVS inter nobiles semper debet totum habere, & quare? 424. 47.
Primogenitus ex communi praxi præfertur in successione Regni, feudi, maioratus, & aliarum dignitatum, etiamsi ante illarum acquisitionem natus fuerit. 440. 62.
Primogenito non potest tolli feudi Francorum successio, & dari secundo genito, nisi ille fuerit ingratus. 423. 44.
Primogenituræ ius etiam in spe, in persona filij causatum, & radicatum, eosdem effectus operari solet, atque actualis possessio. 459. 52.
PRIMO vocatus censetur magis dilectus. 347. 19.
PRINCIPIVM alicuius constitutionis si generale est, semper dispositio manet generalis, etsi postea aliquos casus particulares subdiderit. 922. 91.
Principium Inst. de his qui sunt sui expenditur, & illustratur. 307. 3. Et Princip. de legit. Patron. tut. 456. 37.
Principio uno illicito dato, plura inconvenientia sequentur. 266. 11.

PRINCIPALITER, quod in lege disponitur, aut prætenditur, vel inquolibet actu agitur, semper attendendum est. 469. 73. & 307. 30.
PRINCEPS, regulariter feudatarijs nova grauamina imponere potest. 540. 1.
Princeps habet prilegium, ut omnes causæ ad eius fiscum, vel patrimonium pertinentes, coram suis Tribunalibus sæcularibus, etiam contra Ecclesiasticos, pertractentur. 628. 48.
Princeps solus removet officialem quem ipse posuit, & probavit. 978. 79.
Princeps debet benemeritos, etiam nihil petentes, prævenire, & præmijs cumulare. 370. 61. & 561. 66.
Princeps non facilé credendus est velle subvertere iura, quæ studiosè, & deliberatè sanxit. 423. 40.
Princeps potest auferre Commendas, feudum, vel rem aliam alicuius privati, ut alium valdè dignum remuneret, dato bono cambio antiquo possessori, & quare? 563. 73.
Princeps æquè conservare debet concessa à suis antecessoribus, quàm á se ipso, & quare? 564. 76.
Princeps cum iuramentum recipit à Correctoribus, videtur prævenire causam transgressionis ipsius. 949. 13.
Princeps debet esse liberalis, gratiosus, & valde attentus in conservandis suis largitionibus. 563. 75.
Princeps ex causa potest auferre temporalia Clericorum in suis terris degentium. 933. 29.
Princeps debet in beneficijs suis crescere, & semel data conservare, & reparare, ex Casiodor. 371. 79.
Princeps potest iudicare iuxta propriam conscientiam, circumscriptis actitatis, & ei est obediendum, maximè ubi affirmat se certioratum. 567. 97.
Princeps potest donationes suas modificare, & reducere ad normam æquitatis, & iustitiæ. 559. 41.
Princeps, etiamsi ex gravi, & publica causa revocet, quæ concessit, debet ea ex alijs bonis resarcire. 562. 65.
Princeps quilibet debet potius vassallorum conservationi, quàm divitiarum acquisitioni intendere. 132. 40.
Princeps adeundus est super rescripto dubio. 475. 25.
Princeps, an possit ad libitum aliquam, vel omnes Commendas semel cōcessas, & cōstitutas auferre, vel extinguere, aut revocare? 558. 28.
Princeps non præsumitur velle præiudicare tertio, etiam solùm ius ad rem habenti, & etiam in modicis. 549. 67.
Princeps ubi interesse personaliter non potest, debet Ministros integros, sapientes, & prudentes suo loco constituere. 954. 11.
Princeps non potest de potestate ordinaria Commendæ, vel maioratus successionem auferre, primogenito, cui semel delata fuit, & dare secundo genito. 423. 37.
Princeps solus habet potestatem mandandi *sic facias*, & ut aliquis torqueatur, & suspendatur, ex infallibi eius conscientia, & mandatarius non peccat, & quare? 567. 96.
Princeps, & eius locum tenentes non possunt quempiam inauditum, & indemnatum privare. 565. 85.
Princeps non dedignatur iura sua sibi esse communia cum privatis. 576. 32.
Princeps secularis debet defendere suam dignitaté, & iurisdictionem, etiam contra Ecclesiasticos eam turbantes, vel impedientes, vel eorum iustis præceptis renitentes. 933. 33.
Princeps secularis ad meliorem directionem, & executionem legum Ecclesiasticarum leges edere potest. 1050. 77.
Princeps ex iusta causa potest suis subditis limitare facultatem contrahendi, aut disponendi de suis rebus. 250. 68.
Princeps ubi sibi visum fuerit, potest cogere privatos ad exhibendos titulos, & mensuras agrorum, quos possident, & iubere, ut de novo remetiantur. 1070. 93.
Princeps confirmans actum alioqui validum, non donat, nec meretur, sed debitum necessarium persolvit. 546. 49.
Principes, qui non servans bonos mores, & gesta suorum Antecessorum, non servant honorem eorum. 564. 80.
Princeps valdè constans esse debet in verbis oris sui, & gravius peccat, quàm privatus, si fidem frangat. 562. 64.
Princeps est, & esse debet amator castitatis. 854. 14.
Princeps rectè potest alijs tribuere tributa, & alia iura, quæ ipse percepturus esset. 267. 19.
Princeps potest reformationem generalem facere in legibus statutis, & reliquis ordinationibus iuris positivi. 559. 37.
Princeps nunquàm censetur aliquid velle concedere in præiudicium tertij. 423. 39.
Princeps non potest legitimare aliquem quoad beneficia, & alia spiritualia, & quare? 854. 15.
D. Princeps Schillacēsis exequi cœpit impositionem detractionis tertiæ partis Commendarum Peruanarum, & quomodô? & verba schedulæ super hoc ad ipsum directæ. 541. 6.
Princeps Supremus potest, & solet sæpè expectativas feudorum, & Commendarum, & quorumcunque aliorum officiorum, non solùm generales, verùm, & speciales concedere, etiam sine consensu possidentium. 323. 30.
Princeps revocans donationes contractus, aut privilegia, quæ concessit, præsumitur oblitus, aut circūventus. 562. 61.
Princeps tenetur ex iustitia remunerare benemeritos, & ita eius interest rem, quam hac de causa donat, evictam non esse. 370. 59.
Princeps si aliquos ad bellum accingi, vel venire iubeat, sub pœna indignationis suæ, quid importet hæc comminatio? 501. 81. & 1050. 81.
Princeps in bello inferendo curare debet, ne magis suis noceat, quàm hostibus. 134. 62.
Princeps solet plures pecunias pro dispensationibus, & licentijs corrogare, & quo id iure fundatur. 551. 91.
Princeps est iudex competens in causa sua, & suorum Regalium, etiamsi inter Ecclesiasticos de illis agatur. 629. 55.
Princeps facilè revocare potest, & solet ea, quæ ex eius liberalitate, & indulgentia processerunt. 558. 34. & seq.

Princeps ex qualibet causa iusta potest vassallos etiam liberos compellere, ne á suis urbibus, vel provincijs recedant, & ut qui recesserint, revertantur. 213. 50.
Princeps non debet facere, ut aliquid decidatur in Consilio status, quin prius idem discussum fuerit in consilio conscientiæ. 133. 50.
Princeps Prorex, & alij magni iudices, ubi spoliant iniustos, vel intrusos possessores, non habent locū remedia possessoria. 578. 58.
Princeps peccat mortaliter revocans sine causa gratias, & concessiones factas suis vassallis. 560. 48.
Princeps qualiter ex causa, vel sine causa possit revocare donationes, etiam remuneratorias. 558. 35.
Princeps, an possit compellere vassallos ad dimittendum feudum? remissivè. 561. 57.
Princeps benè potest compellere subditos ad opera Reipub. vtilia, & necessaria, etiam cum aliquo eorum periculo. 106. 61.
Princeps facilius auferre, vel revocare potest ea, quæ ipse suis vassallis concessit, quam quæ illi per se acquisierunt. 560. 45.
Princeps licitè potest aliquarum rerum venditionē, & exportationem prohibere. 65. 48.
Princeps potest compellere ruri habitantes, ut veniant ad habitandum in civitatem. 219. 16.
Principis dissimulatio in non mittendo successorem officialis, ad certum tempus designati, pro prorogatione habetur. 1038. 39.
Principis assertioni, & iussioni, dicentis, & iubentis aliquem puniri ob delictum, de quo sibi constat, an, & quando credendum, & obediendum, & pro eo præsumendum sit? 566. 91. & seqq.
Principis licentia de iure communi requirebatur ad locum sacrum faciendum, 24. 33. & 882. 33.
Principis concessio, ubi nullitatem patitur, de data eius, aut quantitate, vel qualitate curandum non est, & quare? 348. 33.
Principis ad Regalia pertinent tributa, & in eorum exactione fundat suam intentionem. 171. 5.
Principi si aliquid conceditur ratione dignitatis, id non extenditur ad eius vicarium. 1030 69.
Principis sola cōcessio sufficit ad transferendū dominiū, possessionem, & quasi possessionem. 358. 22. Et impedit provisionem inferioris, quasi nō vacet res, vel commenda ita à Principe concessa. 361. 52.
Principis maior gloria, & opulentia consistit in eo, quód privatis in iustitiæ exhibitione adæquetur, & interdum ab eisdem vincatur, ex Plin. & Cassiod. 543. 24.
Principis quælibet concessio non aliter enervat effectum prioris, nisi huius mentio, & derogatio specialis facta reperiatur, & quare? 358. 25.
Principis quælibet concessio intelligitur sine præiudicio tertij. 549. 62.
Principis, & fisci augmentum in remuneratione vassallorum consistit. 272. 70.
Principis præcipuus quæstus est vassallorum conservatio. 146. 78.
Principi si pietatem lædat, nihil prosunt divitiæ, & exercitus, ex Niceph. Callisto. 140. 7.
Principi non dulciora, sed optima sunt consulenda. 1046. 39.
Principi non est obediendum in notoriè iniustis, vel procedenti ex sola scientia privata, & gravissima verba Navarri circa hoc. 566. 92.
Principem, vel Rempub. posse cogere subditos ad laborandum pro communi utilitate certissimum est. 39. 126.
Principem nihil æquè decet, ac tuetur, quàm beneficentia, & benevolentia in vassallos benemerentes. 282. 69.
Principem posse bellis, triremibus, & alijs periculis vassallos exponere, quando, & quomodo verum sit? 135. 71.
Principem tunc magis suos reditus augere, cum tributa minuit, ex Cassiod. 164. 71.
Principem solicitum nihil latere potest, ex Cassiod. 557. 40.
Principem magis tuetur benevolentia, quàm ferrum. 28. 33.
Principem virtute potestatis œconomicæ, vel politicæ, quam in suo Regno babet, posse ab eo expellere clericos seditiosos, & facinorosos, plurimi Auctores tradunt, qui referuntur. 935. 51.
Principes aliquando solent eandem rem duobus per oblivionem, vel importunitatem concedere. 355. 1.
Principes, & Magistratus ad Dei imitationem, miserabilium tutelam suscipere debent. 245. 18.
Principes decet liberalissimos esse in remuneratione servitiorum. 600. 21.
Principes putant dignitati suæ naturali iure deberi omnes operas, & obsequia subditorum, sed hoc non debet vacuare remunerationem eorum. 564. 82.
Principes aliqui referuntur, qui gravia, & insolita tributa exegerunt, & quod tyrannidis notati fuerint. 165. 73.
Principes sub peccato lethali, & obligatione restitutionis, debent moderari tributa iuxta facultates subditorum. 167. 48.
Principes in temporalibus sunt Dei Vicarij in terris, & qualiter olim in his Pontifices eis obedierint? 934. 40.
Principes sæpé solent antecedenter repellere importunitates, & iniustas inhiationes vassallorum. 348. 32.
Principum, æqualis error est, nullam, aut malam gratiam benemerentibus reddere, & minus flagitiosum est armis, quàm munificentia vinci. 601. 31.
Principum nulla maior gloria esse potest, quám si Ecclesijs ædificandis, & reparandis intendant. 877. 4.
Principum gratiæ, concessiones, vel privilegia revocari possunt, si damnosa esse cœperunt, aut in dedecus Coronæ Regiæ. 563. 72.
Principum in terris ulla Monasteria eis invitis, vel inscijs ædificari, iustum, & decens non est. 882. 35.
Principum potestas in expellendis Ecclesiasticis seditiosis, securior, & potentior est, & esse debet in Indijs, quàm alibi, & quare? 935. 52.
Principum secularium heroicum munus, & de Regalibus est, curare, ut Ecclesiastica, & regularis observantia custodiatur, & componatur. 913. 22. Et quod eis valde hoc ab ipsa Ecclesia commendetur. 912. 6.
Principum vita est, ad quam dirigimur, & convertimur, ex Plin. Iuniore. 239. 41.
Principum gratiæ, & donationes plura specialia habent. 410.
Principum facta habent pro se præsumtionem iustificationis, & quare? 323. 34.
Principum gratiæ non subiacent fræno. 368. 44.

Principum votis resistere, est rarum genus confidentiæ. 1046. 42.
Principum iussa in remotis provincijs evanescunt, ex Coutzen, Acosta, & alijs. 1048. 58.
Principibus, quod facultas detur expellendi à suis Regnis Clericos seditiosos, naturali iure, & ratione fundatur. 934. 39.
PRIVILEGIVM fori militaris qualiter lanceis, & Arcabusijs Peruanis relictum, & confirmatum fuerit? 612. 10.
Privilegium, vel rescriptum, quod ob causam conceditur, quemadmodum, ea cessante, cessat, ita, & durante, durat. 883. 46.
Privilegium, nè maritus pro dote conveniatur, ultra quàm facere potest, ad uxorem extenditur. 474. 12 Et contrarium. 478. 46.
Privilegium, quód multis incipit esse nocivum, vel absorbet in totum ius alterius, non valet. 205. 55.
Privilegium Principis non extenditur ad rem ab alio etiam iniustè possessam, nisi id concedens sciat, & ius illud litigiosum donare velit. 321. 11.
Privilegium non solvendi vectigal quod dicimus *Alcavala* alicui concessum, an eidem in Indijs servandum sit. 1065. 42.
Privilegium concessum pro dicendis Missis in alico loco, transit ad quemcunque possessorem eiusdem loci. 883. 44.
Privilegij Pontificij de interpretatione, vel observatione, ubi agitur, ipse Pontifex privativè cognoscere debet. 624. 34.
Privilegij, & favoris causa, quæ conceduntur, facilius tolli solent, quám quæ iure communi? 489. 67.
Privilegio, quod quæri potest, etiam per præscriptionem. 636. 24.
Privilegia ob benemerita, censentur realia, & perpetua, & præcisè observanda. 562. 60.
Privilegia, & consuetudines in materia decimarum restringuntur, quia sunt odiosa. 104. 47.
Privilegia Religionum, etiam iuris communi derogatoria, ampliari, & faveri debent. 925. 110.
Privilegia concessa ob merita, debent, & censentur esse realia, & perpetua. 599. 18.
Privilegia conferendi Prælaturas, & Beneficia, qui Reges habeant, & qualiter sint intelligenda? 647. 46.
Privilegia Religiosorum, quæ concernunt conversionem Indorum, propria nostrorũ Regum dici possunt, & ab ipsis tueri debent. 925. 100.
Privilegia Religiosorum, non derogant Patronatui Regio in Doctrinis Indorum, sed tantúm eos habiles reddunt ad illas regendas, & insignis schedula, quæ hoc apertè decedit. 823. 9.
Privilegia Religionũ quoad decimas, de quibus prædijs sint intelligenda? 863. 24. Et quod, ut comprehendant prædia posteá quæsita, requiritur expressa derogatio, cap. nuper, de decimis, vel quod illa proprijs manibus colant, ibid. 25.
Privilegia Religiosorũ in exemtione quartæ funeralis, & parochialis referũtur, & adstruuntur. 872. 26.
Privilegia, quælibet, quorũ occasione Ecclesia reducitur ad paupertaté, cassantur, & annullátur. 205. 54.
Privilegia Indis concessa, non sunt facilè extenda ad *Mestizos*, vel alios, de quibus non loquuntur. 260. 52.
Privilegia agricolis, de non pignorandis rebus agriculturæ necessarijs, concessa, ad vinitores non extenduntur. 67. 62.
Privilegia, & immunitates, quibus mediantibus populi fundati sunt, vel eorum commercia creverunt, non possunt tolli, nec alterari. 560. 54.
Privilegia iuris patronatus Ecclesiastici Indiarum Regibus nostris concessa, non possunt dici merê gratiosa. 635. 16.
Privilegia, & alia, quæ conceduntur â Regibus observitia, debent perpetuó durare, & in successores transire. 603. 44.
Privilegiorum generalis confirmatio parùm operatur. 178. 74.
Privilegiata maleficia Imperatori displicent, ex Baldo. 933. 31.
PRIOR in gratia, vel donatione Principis, præfertur posteriori, etiam priorem possessionem haben ti, & quare? 357. 21.
Prior in gratia per Regem facta, quando præferatur ei, qui â Prorege talis concessionis ignaro fuit investitus? 360. 41.
Prior descriptus in albo, sive matricula, alios præcedere debet & dicitur dignior. 347. 20.
Prioratus Regulares, etiam ubi curam animam annexam habent, per concursum non providentur. 826. 21.
Priores litteræ datæ ad præbendam vacaturam, servandæ sunt, non obstante possessione alij data virtute posteriorum. 357. 15.
PRISTINI exemplum ex Tertull. qui ob temulentiã à Fide descivit. 224. 78.
PRIVATIONIS pœna, ubi imponitur, requiritur processus servato iuris ordine ad eam infligendã 530. 55.
Privationis Commendæ pœna ob non residendum, ipso iure imponi videtur in quibusdam schedulis, quæ referuntur. 530. 50.
PROBATIO minor desideratur in damnis, & iniurijs Indorum contra Commendatarios, & vassallorum contra Magnates. 518. 89. Sed hæc tamen in suo genere perfecta esse debet, & eliditur per contrariam, ibid. n. 90.
PROBVS Imperator, ubi, & qualiter permiserit vineas plantari? 66. 54.
PROCESSVS an, & qualiter possit formari à iudicibus secularibus ad effectum expellendi Ecclesiasticos seditiosos? 938. 71.
Processus nomine quid propriè veniat? 939. 77.
Processus debet formari etiam super eo, quod notorium esse prætenditur, & quare? 530. 56.
PROCVRATOR ad negotia, vel iudicia, si alium substituat, substitutio etiam eo, re integra, mortuo, non expirat, & quare? 919.
Procurator qui relinquitur ad syndicatum pro alio reddendum, an possit petere, ut obiecta, quæ ex talis syndicatu resultant, ipsi syndicato personaliter notificentur? vel eis, absque alio termino, & rei consultatione respondere debeat? 1001. 7.
Procurator pœnam, quam ex suo delicto passus est, non repetit. 533. 71.
Procuratorem, etiamsi absens posset relinquere, & non reliquerit, ex iuxta causa aliquando restituitur. 537, 115.
Procuratores in Indijs non admitti ad petenda, & recipienda bona defunctorum, qui hæredes in Hispania reliquerunt, quædam schedula iussit, quæ posteà temperata fuit. 996. 38.
Procuratorum usus, & mandandi negotia nostra alijs de quibus fidimus, ex iure gentium est, & tolli non debet. 996. 39.

INDEX.

PRODICVS sapiens nullum gratis erudijt, & quibus adagijs uteretur. 10. 21.
PROOEMIALES Clausulæ, solent ostendere finem,& intentionem disponentis. 924. 99.
PROFECTITIA bona censentur ea omnia, quæ filijs, patris contemplatione conferuntur, vel deferuntur. 411. 17.
PROFESSIO facta in articulo mortis á gravato fideicommisso sub conditione *si sine liberis*, præsumitur fieri in fraudem vocati. 463. 22.
Professionis Fidei receptio alicui Episcopo specialiter commissa, non potest recepi, etiam eo mortuo, per eius Capitulum sede vacante. 765. 9.
Professionem fidei per ipsos Prælatos personaliter debere fieri Trident. decidit, & aliquæ declarationes, quæ referuntur. 763. 14.
PROGENITORES suos susfecti sequi debent. 385. 32.
PROHIBERE, qui alium facientem ex officio debet, id ipse committere non potest. 516. 72.
Prohibitio ædificandorum Monasteriorum sine Regis licentia, an extendatur ad Monasteria Monialium? & casus Limæ de facto contingens. 882. 42.
Prohibitio Episcoporum circa dispositionem bonorum, quæ intuitu Episcopatus acquisierunt, amarè tractanda, vel accipienda non est. 719. 79.
Prohibitio schedularum, Indiarum Auditoribus facta, de non visitandis privatis sibi subditis, & aliæ similes, semper ad Fiscales extensæ sunt. 988. 19.
Prohibita, ne in usum transeant, cavendum est. 17. 46.
Prohibitum una via, per aliam in fraudem legis non debet admitti. 288. 35. & 455. 24.
PROMISSIO sola de vendendo feudum, an faciat incurri pœnas statutas contra alienantes? 400. 12.
Promissa, qui ex sua parte non implet, facit, ut alter libertur. 514. 50.
PROPRIETAS, & dominium an idem significent, & qualiter ab aliquibus distinguantur? 278. 24.
Proprietatis restitutio, vel adiudicatio alicui facta, virtualiter includit in se adiudicationem fructuum. 590 38.
Proprietatis verbo etiamsi lex utatur, de utili tantùm dominio accipi potest. 278. 25.
PROREGIA dignitas in Francia vix alijs quàm Principis fratribus, vel filijs concedi solet. 1012. 8.
PROREGNIVM Peruanum, & Mexicanum per quot leucas extendatur? 1038. 37.
PROREX non debet esse præsens, ubi ab Audientia deciditur causa, quæ ab eo appellata fuit, neque tales appellationes impedire, neque se in negotijs meram iustitiæ administrationem concernentibus immiscere, neque Audientiam inhibere, vel cum ea loquens, verbis Imperatoris uti, & schedulæ de hoc agentes. 958. 41.
Prorex est veluti institor Regis, pro cuius factis dominus tenetur, & sibi imputat, qui præposuit. 303. 78.
Prorex Limensis, an possit duas aulas Audientiæ ad libitum congregari iubere, ad alicuius causæ expeditionem. 963. 67. Et quas rationes soleant allegare Proreges adhoc faciendum, ibidem num. 71.
Prorex Mexicanus quatenus Commendas conferre possit? 296. 2.
Prorex, vel Præses est merus executor pœnarum, quę Auditoribus, interdicta matrimonia contrahentibus, imposita sunt, ubi talis contractus est notorius, & quid facere debeat, si de eo sufficienter non cōstet? 978. 86.
Prorex, an possit dare Commendam in titulum maioratus, vel ad plures vitas, quàm lex successionis concedit? 374. 13.
Prorex, data gravi, & scandalosa causa, benè potest procedere ad suspendendum Auditorem, etiam inconsulto Principe. 978. 80.
Prorex D. Ludou. à Velasco consuluit, ut *Caciqui* per electionem crearentur, & quid ei responsum fuerit? 237. 21.
Prorex, vel Gubernator, qui per se sufficientem benemeritorum notitiam habere non potest, debet alios bonos, & scientes viros consulere. 337. 45.
Proregis factum, est tanquám factum á Rege, quem repræsentat. 360. 35. Maximè ubi se continet intra tenorem suorum mandatorum. 300. 47.
Proregis mandatum debet extendi, quando id exigit quies, & pax provinciarum. 298. 22.
Proreges, quando, cur, & cum qua auctoritate, & potestate Mexici, & Limæ constitui cæperint? 1011. 1.
Proreges, qui primi in Indias mandati sunt, & qui postea, & cum quibus instructionibus? remissivè. 1012. 2.
Proreges nostri temporis, an aptè comparentur Pręsidibus, vel Proconsulibus Romanorum? 1012. 8.
Proreges, aliqui similes faciunt Præfectis Prætorio, vel Augustalibus Romanorum, vel Satrapis Persarum. 1012. 9.
Proreges, & Gubernatores Indiarum non possunt filios illegitimos legitimare. 437. 40.
Proreges, nullis magis assimilantur, quàm Regibus qui eos mittunt, quorū, & vices gerunt, & personā repræsentant. Ex *Alter Nos* dici solent. 1013. 10.
Proreges in provincijs sibi commissis omnia regulariter possunt, & expediunt, quæ Princeps, qui eos mittit, & non tam delegatam, quàm ordinariam iurisdictionem habent, relatis plurimis Auctoribus, qui de eis agunt. 1013. 11.
Proreges non possunt neque in totum, neque in partem delegare suam potestatem gubernandi, aut Commendandi. 304. 89.
Proreges Indiarū non solùm propria prudentia præditos requirit Matienz. verùm, ut ab alijs etiā prudentibus consilium capiant. 1014. 17. Et quòd idem in eorū instructionibus admonetur. 528. 50.
Proreges Indiarū, an hodie cōvenientius sit è togatis, quam ex Militaribus, sive equestribus eligi? 1014. 18.
Proreges possunt dare licentiam limitatam ad faciēdū absentiam à vicinitate Commendæ, sed ex iustis, & urgentibus causis. 528. 22. & 35.
Proreges Indiarū quid curare, & attendere debeant, ut se tanto munere dignos exhibeant? 1014. 20.
Proreges, vel Præsides provinciarum clarissimatus honore gaudent, & vel ob hoc nihil non clarum, & splendidum cogitare debent, ex Cassiod. & alijs. 1015. 24.
Proreges, aut Gubernatores, etiam in articulo mortis constituti, Commendas conferre possunt, & de casu Proregis Comitis Montis Regij. 304. 90.
Proreges, & Gubernatores urbium, & provinciarum, quas dotes, & virtutes habere oporteat? ex Cicer. & alijs. 1015. 25.

Proreges Indiarum præ cæteris summa virtute, integritate, & prudentia pollere debere, docet Acosta, & quare? 1015. 26.
Proreges non in se tantùm, verùm in suis quoque domesticis virtutem, continentiam, & morum probitatem, summè amare, & curare debent, ex Cassiod. & alijs. 1015. 27.
Proreges plures magis periclitati sunt ob culpas suorum familiarium, quàm ob proprias. 1015. 29.
Proreges & Gubernatores, aut legati provinciarum, quæ faciunt contra, vel præter mandata, & instructiones suas, sustineri debent favore provincialiũ, licèt ipsi reprehendendi veniant. 303. 76.
Proreges debent esse affabiles, benevoli, clementes, patientes, & faciles in Audientijs præbendis, & qualiter se in illis habere debeant? 1016. 31.
Proreges Peruani provident Commendas absque edictorum fixione. 334. 14.
Proreges, & Gubernatores aliqui, vix provinciam ingressi, omnia mutare, & innovare tentant, qui reprehenduntur, & quàm id ægrè ferant provinciales. 1016. 34.
Proreges, & si privativè habeant ea, quæ gubernationem concernunt, in eis adhúc Auditores consulere iubentur, maximè ubi causa gravis se offert, & sched. de hoc agentes. 1016. 37.
Proreges debent in omnibus Auditores honorare, & non despicere eorum consilium. 1017. 39.
Proreges ubi aliquem Auditorem reprehendere cõvenit, illud secretò, & intra privatos parietes facere iubentur, & quare? 1017. 42.
Proreges, si Auditores contemnant, plura damna, & scandala generari possunt. 1017. 43.
Proreges qualiter se habere debeant in audiendis consilijs, sive suffragijs Auditorum, & pertinaces, vel contraria suæ voluntati audire nolétes, notantur. 1017. 49.
Proreges, officia, & beneficia suis, vel Auditorum cõsanguineis, vel familiaribus, sub gravibus pœnis dare prohibiti sunt, nisi aliàs benemeriti sint, & schedulæ de hoc agentes. 1018. 54.
Proreges, ut rectè gubernent, instructiones sibi datas legere, & observare debent. 1018. 57. & 121. 19.
Proreges quàm soliciti esse debeant de annona, & alijs publicis commoditatibus Reip. & provinciæ, quam gerunt. 1018. 61.
Proreges non debent negocia retardare, & mole eorum obrui. 1018. 63.
Proregibus multum proficit consideratio, quod provincia, quàm susceperunt, propria eorum non est, sed citò relinquenda, vel deponendam. 1019. 64.
Proreges quo longius á Rege absunt, eò attentius, & iustius procedere debent, propter tarditatem remedij, & insignis locus Cassiodor. ad hoc. 1019. 65.
Proregibus omnes ferè cæremoniæ, & præeminentiæ, Regibus præstari solitæ, exhibentur & quid de receptione eorum sub pallio, sive vmbella? 1019. 66.
Proreges cum solemnitate, & festivitate debita recipi ubi provinciam ingrediuntur, iustum, & semper vsitatum fuit. 1019. 68.
Proregibus ubi primum ad Ecclesiam matricem suę provinciæ accedunt, Crux, & Clerus ad eius valvas exire debent, tanquam Regi, & quibus alijs cæremonijs Regijs in Ecclesiá utantur, & extra eam? 1019. 69.
Proreges, domus pro palatio Regio deputatas, habitare possunt, & non alij, & an, & quatenus excellétiæ titulo gaudeant? 1020. 70.
Proreges possunt provisiones sub Regio nomine, & sigillo expedire, & loqui de plurali, per verbũ *Nos*. 1020. 71.
Proreges multis honoribus, & muneribus, salarijs, subventionibus, & Regaliorum iurium immunitatibus, euntes, & redeuntes donari solent. 1020. 73.
Proreges in casibus non exceptis, idem possunt, quod Rex, qui eos suo loco constituit, & quare? 1023. 1.
Proregum dignitatem, & omnimodam repræsentationem qualiter exprimat notabilis quædam schedula, quæ refertur? 1023. 2.
Proregibus etiam sua mandata, & instructiones secretas excedentibus, parendum est. 1023. 4.
Proreges habent præsumtionem pro fidelitate, & potestate eorum, quæ Regio nomine faciunt. 1023. 5.
Proreges possunt facere ea, quæ sui Antecessores facere consueverunt, si rationabilia fuerint 1024. 8.
Proreges (ut plurimum) sæpè extendunt suam potestatem, & ideò posteriores semper pleniorem facultatem habere videntur. 1024. 9.
Proregibus omnia permissa videntur, quæ specialiter prohibita non reperiuntur. 1024. 10.
Proregi etiamsi speciale mandatum detur ad res graves, & insolitas, non debet eo uti, nisi ex gravi causa? 1024. 14.
Proregibus Indiarum, omnis suarum provinciarum gubernatio, tutela, & Indorum conversio Commissa est. 1024. 15.
Proreges qualiter possint conferre Commendas Indorum, & an eorum alienationes confirmare, vel ad eas, & alia, legitimationes concedere valeant? 1025. 17.
Prorex Dom. Marchio de Cañete reprehensus fuit, quòd officia, & beneficia Principi reservata providebat, & creabat. 1025. 20.
Proreges, an possint inconsulto Principe gabellas imponere? 1025. 24.
Proreges licèt non debeant se immiscere in causis iustitiæ, debent tamen curare, ut illæ integrè, & diligenter expediantur. 1025. 25.
Proreges in Cathalonia, & alibi habent votum in causis civilibus, & criminalibus, ubi Senatores in paritate votorum existunt: in Indijs secus, nisi in visitationibus Carcerum. 1025. 26.
Proregibus qualiter competat de Auditorum causis cognoscere, & provincias, quas regunt, visitare? 1026. 28.
Proreges nihil possunt donare, diminuere, nec remittere de patrimonio, iuribus, vel reditibus Regijs. 1026. 31
Proreges, an, & qualiter possint disponere de agris desertis, & terris zervidis, vulgo *Valdios*. 1026. 32.
Proreges valde vigilare debent super bona administratione rei Dominicæ, quia plures eam intercipere curant. 1026. 33.
Proreges debent defendere suas provincias ab hostibus internis, & externis, & super hoc vigilare. 1026. 34.
Proreges sunt simul duces seu Capitanei generales suarum provinciarum, & quam cognitionem, & iurisdictionem habeant in causis militum per schedulas Regias? 1026. 35.
Proregum sententiæ in causis militaribus latæ in

prima, & secunda instantia, an appellationem admittant? 1027. 37.
Proreges tunc melius procedent, cum se magis Regiæ voluntati, & iussionibus accommodaverint. 1027. 38.
Proreges non sunt soluti legibus, nec possunt procedere de potestate absoluta, sed regulata iuxta sua mandata, instructiones, & schedulas Regias. 1027. 39.
Proregibus quando, & quatenus liceat suspendere executionem novarum iussionum, & contra eas replicare? 1027. 40.
Proregi si aliquid faciendum mandatur, sine præfinitione temporis, debet id primo quoque tempore exequi. 1027. 42.
Proreges non possunt ex abrupto procedere, neque secundum propriam conscientiam iudicare. 1027. 43.
Proreges non possunt causas avocare, nec Auditoribus inhibere, vel Audientiæ sententias rescindere. 1028. 45.
Prorex, an posit remissionem delictorum facere, vel revisionem in causis criminalibus concedere? 1028. 46.
Prorex, an posit Auditores, ut suspectos removere, & qualiter se cum illis habere debeat? & in aulis coadunandis. 1028. 48.
Proregi etiamsi rescribatur, quod iustitiam faciat, nō debet invertere consuetum modum procedendi in eius administratione. 1028. 49.
Proreges non debent Auditores multis negotijs, cō sultationibus, vel occupationibus vexare, & onerare. 1028. 50.
Proreges aliqui nolunt deferre appellationibus, quæ interponuntur à decretis eorum, super Indis privatorum usibus concedendis, vel adimendis, & quare? & quod non benè faciant. 1029. 55.
Proreges in concedendis Indis ad usum, vel utilitatem privatorum, non habent liberum arbitrium. 1029. 56
Prorex non potest cumulare petitorium, & possessorium. 1029. 62.
Proreges, ut suspecti recusari possunt. 1030. 63. Et an Prorege recusato, vel Præside, totus Senatus recusatus remaneat? n. 65.
Proreges, an posint excommunicari ab alijs, quàm à Romano Pontifice. 1030. 66. & 68.
Proreges, an, & quatenus subiaceant iurisdictioni Inquisitorum, remissivè. 1030. 70.
Proreges possunt syndicari, & visitari, & conveniri pro damnis illatis. 1030. 71.
Proreges non possunt tollere ius quæsitum privatis, etsi id tentent, potest eis resisti. 1030. 71.
Proregi nunquam in præiudicium tertij potestas dari videtur. 1030. 74.
Prorex non potest concedere licentiam ædificandi in loco publico. 1030. 75.
Proreges non possunt concedere licentiam ædificandi novas Ecclesias, vel monasteria, etiam in locis privatis, remissivè. 1031. 78.
Proreges non possunt dare litteras nobilitatis, nec villæ, aut civitatis, & utrum veniam ætatis concedere posint. 1031. 79. & seqq.
Proregum munus à quo tempore incipiat. 1033. 1. cum multis seqq.
Proreges, & alij Magistratus non ostendunt, neque præsentant titulos suos in ingressu provinciæ, sed in eius capite seu Metropoli, ubi recipiendi sunt. 1036. 24.
Proreges non posse uti iurisdictione, & potestate sui muneris, quousque iurent, & solemniter recipiantur, plures Auctores expresè tenent, qui referuntur. 1036. 25.
Prorex, qui successorem de proximo sperat, quæ possit ex urbanitate ei reservare? 1037. 29.
Proregem successorem, cum decessore concurrere, semper, ubi fieri poterit, excusari debet, & quare? 1037. 30.
Prorex discedens, qualiter instructum relinquere teneatur successorem per sched. Regias, quæ referuntur? 1037. 31.
Prorex Peruanus per mare iter facere iubetur, ex portu Panamensi ad Limanum, & quare? 1037. 32.
Prorex, ex sola electione acquirit dignitatem officij, & illam conservat, etiamsi ante adeptam possessionem moriatur Rex, qui eum elegit, & quare? 1037. 34.
Proregis officium per quod tempus durare soleat, & schedulæ de hoc agentes 1037. 36.
Proregem bonum nunquam mutandum, sed retinendum in officio, & præmijs ornandum, sentit Matienzus, & quare? 1038. 42.
Proreges, & alij officiales, quæ faciunt in fine officij, præsumtionem habent contra se, & quare? 1039. 47.
Proreges morientes, vel absentes, an posint alios suo loco sufficere, vel quis ipsorum vices suppleat? remissivè. 1039. 48.
Prorex benè poterit alicui committere, ut aliquem de Commenda in tali provincia vacante investiat. 300. 40.
Proreges qualiter informare debeant de Monasterijs antiquis Indiarum, & eorum bonis, & de ijs, quæ de novo fundare volunt? 881. 27.
Proreges, & Gubernatores pauci faciunt tale servitium, quale per schedulas Regias requiritur ad iustam provisionem Commendarum. 335. 24.
Proreges videntur posse admittere renuntiationes factas in favorem tertij benemeriti. 327. 72. & contrarium num. seqq.
Proreges, vel Gubernatores non debent esse nimis rigidi in verificatione, & expensione servitiorum, quæ in rescriptis narrantur. 352. 66.
Proreges debent Auditorem antiquiorem, qui apud eos fuerit, in actibus publicis ad latus suum sinistrū vocare, & deferre, non autem quæstores criminū, vel Fiscales. 958. 42.
Proreges cum iam ab antiquo soliti sint Commendas conferre, non videtur iam necessarium, quòd ad id habeant speciale mandatum. 298. 18.
Proreges, vel Gubernatores, qui commendandi ius habent, an ubi absunt á suis provincijs Commendas conferre posint? 304. 84.
Proreges Indiarum visitationibus, & syndicationibus subiacent, licet in Neapolitanis contra observetur. 1002. 15.
Proreges in provincia sibi commissa ordinariam iurisdictionem habent. 299. 29. Et quod non hac, sed delegata utuntur in collatione Commendarū, ibid. n. 30.
Proreges, & Gubernatores multum debent suum arbitrium informare ante provisionem Commendarum. 334. 17.
Proreges & Gubernatores in concursu plurium expectativarum quid debeant facere iuxta schedulas, & ordinationes Indiarum? 347. 22.
Proreges, & Gubernatores, qui commendandi fa-

cultatem habent, an eam subdelegare possint. 299. 35.
Proreges virtute sui mandati solùm possunt conferre Commendas actualiter vacantes. 321. 17.
Proreges, vel Præsides non debent facilè adversus Auditores procedere, nec eos suspendere, aut incarcerare, & sched. de hoc agentes. 977. 73.
Proreges Siculi, & Neapolitani qualiter procedant contra Auditores, & Senatores illorum Regnorũ. 978. 77.
Proreges possunt confirmare venditiones, & alienationes feudorum, secundùm Capicium, qui reprobatur. 400. 14.
Proreges per suas instructiones debent vigilare super integritate Auditorum, quibus præsident, & sunt iudices eorum, qui interdicta matrimonia contrahunt, vel contrahere tentant. 978. 85.
Proreges, an sine speciali mandato Commendas cõferre possint? 297. 12. & 298. 23. Et quando eis dari cæperit speciale mandatum ad Indos Cõmendandos? ibid. n. 25.
Proreges, & Auditores non debent facilè cum uxoratis dispensare, nec eis moratorias concedere. 984. 30.
Proreges Neapolitani aulas Senatorum, ubi sibi videtur coadunare solent ex Vincen. de Franch. & alijs. 963. 73.
Proreges in causis privationis beneficiorum se immiscere non debent, etiam per viam quam vocamus concordiæ, & quare? 798. 46.
Proregum Perúanorum D. D. Marchionum de Montesclaros, & de Guadalcazar iudicium circa praxim schedulæ dictæ *de la Concordia*. 796. 38.
Prorege ad breve tempus absente, an tota Audientia, vel Auditor antiquior solus, eius vices suppleat? & quid eo mortuo? contra Matienz. 960. 51.
Proregum instructio, quæ refertur, valde attentos eos esse iubet circa gubernationem, & pacificum statum Religiosorum, & discordiarum, ac partialitatum, quæ inter eos esse solent. 912. 12.
Proregum munus, & Regiæ personæ repræsentatione, qualiter per emblema sigilli, & sigillati exprimat novissimè Marc. Zuerius. 1013. 12.
Proregum mandatum limitatur ex forma à lege in aliquo actu eisdem præscripta. 175. 15.
Proregum potestas non extenditur ad concedendum ea, quæ soli Principi reservantur. 963. 69.
Proregum Indiarum in bona electione summè Princeps curare debet, & quare? ex Cassiod. & Acosta. 1014. 15.
Proregum facta aliquando sustinentur, quasi mandata. 376. 20.
Proregum instructiones, sive mandata, quid eis iniungant circa Ecclesiasticos seditiosos, & scandalosos. 931. 14.
Proregum dignitas, & auctoritas magna est, & immediatè Principem repræsentat. 297. 13. Et qualiter eisdem omnimodam repræsentationem, & obedientiam Regi debitam, concedant schedulæ Indiarum, quæ referuntur. 1014. 13.
Proregum, & Gubernatorum provisiones, cessante fraudis suspicione, approbari solent, & quare? 335. 29.
Proregi agnoscenti de causis Auditorum, Limæ associantur iudices, sive Alcaldes ordinarij, Mexici verò solus procedit, & an hoc honestius, & convenientius sit? 977. 71.
Proregibus permissum fuit decem lanceas inter familiares, & domesticos suos distribuere. 611. 5.
Proregibus Perúanis D. D. Marchioni de Cañete, & Montesclaros fuit revocatum mandatum Commẽdãdi Indos, & de dubijs super hoc ortis. 302. 64.
Proregibus competit in Indijs præcipua Cura, & administratio Regalis patrimonij, & quando, & quomodo teneantur pro sumptibus ex eo faciendis Regales Audientias consulere? 959. 45.
PROROGATIO semper fit cũ omnibus suis qualitatibus. 486. 42.
PROTECTORES Indorum qualiter illis adsistere debeant, & de schedula, quæ id declarat, & plura alia de eis, & eorum officio, remissivè. 250. 72.
Protectoribus suis olim, & hodie clientes ingentia honoraria persolvere solent. 510. 14.
Protectio æquiparatur operis, pro quibus licitè pretium recipitur. 511. 24.
Protectionem, & curam Indorum, quàm gravibus verbis, & rationibus omnibus commendet Concil. Limense, cuius caput refertur. 245. 16.
Protectionum, & advocatiarum, quæ hodiè vsitantur, salaria, & honoraria, plurimi Auctores defendunt, qui referuntur. 511. 22.
PROVINCIALES duplici onere, vel collecta non sunt gravandi. 5. 25.
Provinciales non debent à Proregibus petere formam suarum instructionum, aut mandatorum. 303. 77.
Provincia unaquæque abundat in sensu suo, & diversis legibus, ac moribus gubernatur. 35. 91. & 479. 58.
Provincia quælibet quot civitates habere debeat, & Metropolitanus quot suffraganeos? 663. 3.
Provincia est quælibet regio, quæ regitur per iurisdictionem universalem. 663. 5.
Provinciæ Indiarum, Proregum creationem, & auctoritatem requirebant, & quare? 1012. 4.
Provincias á se partas, cur, & qualiter Romani in Præsidiales, & Proconsulares partiti sint? 1012. 5.
Provinciæ uniuscuiusque consuetudinem, & statum subditorum illæsum conservare Principes debent. 823. 6.
Provinciæ cuiusvis gloria, & tutela in vassallis locupletibus consistit. 603. 49.
Provinciæ Indiarum debent regi legibus Regni Castellæ, in casibus speciali lege Indiarum aliter non decisis. 1048. 62.
Provinciæ plures Indis refertissimæ, ob laborem metallorum exhaustæ sunt. 131. 39.
Provinciæ Novi Orbis cum tot sint, & adeò longè, & latè extendantur, generale iudicium de eis facere non licet. 257. 19.
Provinciæ in perpetuum redduntur desertæ propter nimias exactiones, ex Cicerone, & è cõtrario, si releventur, omnia augẽtur, & florent, & subditi multiplicantur. 161. 66.
Provinciarum divisio, vel aggregatio est de Regalibus. 663. 2.
Provincias, & terras noviter partas facilius, & liberalius debet Princeps inter earum Conquisitores distribuere, & de huius distributionis æquitate, & utilitate. 283. 70.
PROVISIO Apostolica habet vim confirmationis, seu illam virtualiter includit, & verba notabilia M. Anton. Cuchi circa hoc. 545. 36.
Provisio, vel reservatio facta in aliquo particulari casu, ostendit in alijs non reservatis nihil excipi voluisse. 759. 66.

Provisio hominis specialis, cessare facit generalem legis. 345. 6. 374. 9. & 996. 37.
Provisio Regis specialis derogat generali iussioni, etiamsi illius mentionem non faciat. 361. 53.
Provisio Imp. D. Caroli V. ann. 1536. refertur, & ponderatur. 525. 2. Et aliæ, quæ agunt de Indis ad metalla non cogendis. 125. 120. Et quid acciderit in alia provisione eiusdem Imp. quæ prior Cõmendarum successionem induxit, & eius praxi. 419. 4.
Provisio legis vivæ, hoc est Papæ, vel Principis, eandem interpretationem recipit, quàm provisio legis mortuæ. 674. 22.
Provisio an. 1552. declaratoria legis successionis Cõmendarum, expenditur. 443. 82.
Provisiones, & schedulæ aliquæ referuntur, quæ primam legem successionis Commendarum ampliarunt, & declararunt. 419. 4. & seqq.
Provisus ab Ordinario, si prius accepit possessionem, præfertur proviso á Papa, vel legato. 360. 37.
PRVDENS qui est, licita dumtaxat inquirit. 132 49.
Prudentia in omnibus utendum, & eius distinctio, & diffinitio, ac partes. 739. 69. Et quod est sal omniam virtutum. 340. 73.
PVBLICA salus, vel utilitas privatorum commodis antefertur. 563. 71.
PVBLICANI, qui fodinas conducebant, utebantur operis damnatorum ad metalla. 143. 42.
Publicani, & alij officiales vectigalia maritima, vel terrestria exercẽtes, & exigẽtes, semper crudeles, & tyranni reputati sunt, ex Cicer. D. Aug. & alijs. 1066. 63. Et quod ijdem sæpè soleant fraudibus vectigalium, & mercium commissarum ob privatũ commodum connivere. 1068. 77.
PVBLICATIO testium, & causæ conclusio, an sint de substantia iudicij? 586. 4.
PVBLICIANA datur etiam pro incrementis rei, cuius quis possessionem apprehendit. 389. 60.
PVERI, & senes regulariter à militia excusantur. 173. 22.
Pueros decennio maiores, Gineceijs distribui non cõvenit, licèt aliter usitetur. 83. 41.
Pueritia duris laboribus oneranda nõ est, sed suis studijs, & ludis relinquẽda, ex Aristot. & alijs. 84. 42.
PVNIRI, aut accusari quis bis pro eodem delicto nõ debet. 1008. 65.
PVPILLI, & ætate minores plus egent Principum favoribus, & solatijs. 311. 37.
PVRI, & purificati idem est iudicium. 378. 45.
Pyratæ omni iure prescripti, damnati, & diffidati dicuntur. 760. 84.
PYRINEORVM montium metalla, olim per servos tantùm ad id deputatos excavabantur. 141. 22.

Q.

QVALITAS, cui aliquis innititur ab eo probari debet. 351. 61.
Qualitas adiuncta verbo, secundùm tempus, & dispositionem illius regulari, & attendi debet. 341. 92.
Qualitas, quæ ad aliquem actum requiritur, antecedenter intervenire, & probari debet. 341. 91.
Qualitas in aliquibus bonis requisita, regulariter ab eo, qui illius defectum objicit, probari debet. 721. 7.
Qualitate cessante, quæ iurisdictionem indulget, ipsa quoque cessare solet. 715. 56.
Qualitatibus aliquibus attentis, quis potest alio inferior esse, & respectu alicuius accidentis super illum in aliquo elevari. 712. 25.
QVANTITAS certa, ubi in Commendis dari, vel assignari iubetur, quod ex illa propter sumptus diminuitur, in alijs Commendis supplendum est. 366. 23.
Quantitas maior alicui dari iussa, arguit maiorem affectionem erga eum. 347. 21.
Quantitas annua per testamentum alicui dari iussa, non minuitur propter expensas fundi, ex cuius reditibus colligenda est. 367. 32.
Quantitatis legatum ius accrescendi non admittit, & quare? 292. 79.
QVARTA funeralis, & oblationum, & quarta Episcopalis, quid sint, in quo differant, & quomodo sub nomine quartæ, sive portionis Canonicæ venire soleant, & qui de eis agant. 870. 8. & seqq. Et quando, quo iure, & ex quibus, & á quibus Episcopis quarta funeralis debeatur, ibid n. 9. & pag 872. 24. & 873. 30. & 31. Et an de eleemosynis quæ dantur Capitulis Cathedralium, ut funus aliquod socient, ibid. n. 32.
Quarta stipendij, sive salarij beneficiorum, ab Episcopis nullo iure exigi potest. 872. 23.
Quartæ funeralis nimis per aliquos Episcopos Indianos extensæ, damna, graviter exprimit quædam schedula Regia, quæ refertur. 871. 21.
Quarta funeralis, an debeat servari, & præstari Episcopo pro tempore, quo Ecclesia vacavit? 874. 36.
Quarta funeralis, & oblationum, an solis Episcopis pauperibus debeatur? 821. 14.
Quarta funeralis, & oblationum in exactione non tam iuris dispositio, quàm uniuscuiusque provinciæ consuetudo attendenda est. 870. 12.
Quartæ funeralis in materia aliquas novas quæstiones Auctor proponit, & resolvit. 873. 33.
Quartam funeralem, vel parochialem petere nequeunt Episcopi, aut Curati, Religiosis, etiam doctrinarijs, propter speciale privilegium, quod habent in eiusdem exemtione. 872. 25.
Quartæ funeralis oblationum, & Canonicæ, quomodò præstari, & exigi debeant, tradit Concil. Limẽse, cuius verba referuntur. 870. 11.
QVATENVS dictio non solùm modum, verùm, & conditionem importat. 827. 29.
QVAESTORES Criminum Indiarum non debent susurronibus fidere, nec crudelitatem in supplicijs affectare. 984. 31.
Quæstores criminum Audientiæ Limanæ, & Mexicanæ, etiam antiquiores, virgas portare iubentur. 981. 2.
Quæstores criminum in provincijs, & Audientijs Indiarum creari, convenientissimum fuit, ead. pag. num. 4.
Quæstores Parrici apud Romanos, qui remissivè. 981. 7.
Quæstores criminum in causis criminalibus eandem superioritatem habent, quam Auditores in civilibus. 983. 20.
Quæstorum criminalium auctoritas non minuitur ex eo, quod sola una aula Audientiæ, de competentijs, quæ eos tangunt, cognoscat. 983. 23.
Quæstores criminum Indiarum cognoscunt de uxoratis per Indias vagantibus, & eis ad suas uxores remittendis. 983. 26.

Quæstores criminales,& alia de eis, vide supra verbo *Alcaldes*.
Quæstores eleemosynarij,& Fr.S. Antonij, & eorum abusus,& qualiter sublati sint per Conc. Trid. leges & sched. Regias, maximè inter Indos. 901. 2. & seqq.
QVERELAE, & epistolæ quæ contra Magistratus Indiarum mitti solent, facilè credi non debet, & quare? 1002. 18.
QVINTVS Mutius Scævola Asiæ proconsulatu mita benè gessit, ut ceteris imitandus,& loco instructionis daretur. 1018. 59.
QVINTVM, quod ex metallis Regi solvitur, includit in se decimarum præstationem, quam ex ijs aliàs percipere poterat. 862. 12. Et quod hoc quintum Regi absque ulla expensarum deductione præstandum est,& quare? 1062. 26.
Quintum bonorum pro pijs operibus erogandum esse, vulgaris traditio est,& unde ortum habuerit? 997. 44.
Quintum debetur etiam Regi ex margaritis, smaragdis,& alijs gemmis Indiarum. 1062. 29.
QVIPOS, quid significent apud Indos Peruanos, & de eorum structura,& ratione. 518. 92.
QVIPOCAMAIS, non potest integra fides adhiberi,& quare? 518. 94.
QVOMODOCVNQVE dictio restringitur ad terminos, de quibus agitur. 936. 56.
Quomocumque adverbium, quid significet? 930. 81.
QVOTAE designatio, ubi assignatur in titulum, inducit proprietatem, secus ubi ad alimenta, vel cōgruam sustentationem. 386. 42.
Quotæ partis creditor, vel legatarius, onera, eidem parti annexa, subire debet. 548. 18.
QVOTIDIANA quæ sunt, plenius tractari debent. 24. 1.

R.

RADICE destructa, fructus ex ea proveniens destruitur. 485. 32.
RARITAS res commendat. 118. 48.
RATIFICATIO sen per retrotrahitur ex voluntate ratificantis. 774. 96.
RATIO expressa in lege an faciat eam extendi ad omnes casus in quibus militat, licèt ij verbis comprehensi non sint? 477. 42. & 43. Et plura alia de extensione legis ex paritate, vel maioritate rationis, & quando, & qualiter inducat dispositionem. 449. 24. 450. 38. 43. & 44.
Ratio eadem vacationis per mortem, ac per renuntiationem, eandem dispositionem requirit. 326. 58.
Ratio prohibendi fundationes novorum Monasteriorum, non videtur militare in Monasterijs Monialium, & quare? 883. 52. Et contrarium num. seqq.
Ratio ubi est generalior, quàm dispositio, illam ampliat,& extendit, & aliquandò iuxta dispositionem restringenda est, ne falsa, aut captiosa reddatur. 489. 70.
Ratio legis est mens, medulla, & anima ipsius, & regit eius dispositionem, & quod ea suadet pro expresso habetur, licèt verba deficiant. 473. 10. 477. 39. 883. 51.
Ratio prohibendi pluralitatem Commendarum, æquè militat in quolibet modo acquisitionis earū. 480. 69.
Ratio nec decipitur, nec decipit unquàm. 599. 15.
Ratio temporis, & viarum in omnibus habenda est. 50. 63.
Rationalium sive calculatorum maiorum officium,& Tribunal in Indijs quando, quare, & cum qua iurisdictione institutum fuerit, & alia de eo. 1075. 131. & seqq
Rationales vulgo *Contadores* Sanctæ Cruciatæ in Indijs, an Fiscales Regiæ Cancellariæ præcedere debeant? 916. 36.
RECLVSVS penè videtur, cui mutare solum liberū non est, ex Cassiodoro. 212. 46.
RECTI, & æqui sub specie sæpè decipimur. 340. 71.
RECVSATIONIS forma, quæ per lege Regni præscribitur, in recusandis Auditoribus, etiam servari debet in recusatione Fiscalium. 988. 20.
Recusatio visitatoris generalis alicuius Audientiæ, an, & quatenus fieri possit? latè. 1005. 49. & seqq.
Recusari potest quilibet iudex, sive ordinarius, sive delegatus, & quovis modo procedens, nisi contrarium cautum reperiatur. 1006. 51.
Recusari, an possit Auditor Indiarum ex eo, quòd sit compatriota alicuius ex litigantibus. 974. 51.
Recusari potest omnis, qui potest occultè nocere. 989. 25
Recusationis solùm sunt *expertes* Pontifex, Imperator, Reges, & alij, qui superiorem non agnoscunt Proreges autem benè recusari possunt. 1030. 63. & 64.
REDECIMA qualiter præstatur à Commendatarijs ex tributis sibi per Indos solutis. 862. 8.
Redecima quid sit? & quod regulariter prohibeatur. 203. 36. & 862. 7.
REDITVS Ecclesiarum Cathedralium vacantium, qualiter,& cui de iure Canonico, & Hispano administrari,& applicari solerent,& quæ praxis in hoc observetur in Ecclesijs Indiarum. 753. 19. & multis seqq.
Redituum sedis vacantis concessio fieri solita per Reges nostros Ecclesiæ,& successori, eos obligare non videntur ad idem in futurum faciendum, & quare? 757. 42. Et quando, & quibus rationibus, in quæstionem vocatum fuerit, ut Regibus in totū applicarentur? 755. 34. & seqq.
REDVCTIO, & vitæ politicæ institutio, & si nunc Indis odiosa esse possit, hoc non est considerandū, & quare? 210. 27.
Reductiones Indorum dissolutę, per Commendarum perpetuitatem reparabuntur. 604. 67.
Reductiones Indorum, ut iustæ,& utiles sint, quid curandum,& quid fugiendum? 210.
REFORMATIO generalis facta à Principe debet observari, etiamsi tendat in præiudicium aliquorū privatorum. 559. 40.
Reformatio eorum, quæ ad ius positivum respiciunt, non requirit formam, & solemnitatem aliarum legum. 559. 38.
REFVTATIO in feudis quid sit, & intra quod tempus fieri debeat, & an sine assensu domini. 425. 19.
REGALIS persona semper intelligitur exemta in statutis, quæ ad inferiores diriguntur. 853. 49
Regalia possidentes, coguntur titulos eorum fisco exhibere,& quare? 577. 41.

Regaliorum alienationem, qui consulunt, proditionis crimen committunt. 605. 71.
REGENTIVM exemplum multum ubique influit, & operatur in animis subditorum, & præsertim in Indis. 229. 39.
Regio fisco hodiè damnosum esset Commendas perpetuare, & quare? 606.
Regio fisco, vel nulla pars pertinet in reditibus sedis vacantis, vel ad totam æquo iure vocari debet. 759. 75.
REGIO quælibet, ut suo ac aere terminis, ita suis legibus, & moribus definitur. 218. 18.
Regiones aliquæ Indiarum (ut in Arabia) absque aquis pluvialibus, vel irriguis uberrimos fructus producunt. 61. 10.
R E G N I defensio virtute, & robore civium magis, quám pecunia paranda est. 146. 82.
Regni unica salus est, habere vasallorum opulentiā, benevolentiam, & promtitudinem. 164. 59.
Regna, Imperia, & similes dignitates, melius esse, ut per successionem, quàm per electionem deferantur, plurimi sentiunt, qui referuntur. 237. 25.
Regna plur., etsi metallis careant, vel metallaria nō exerceant, multum pollent, & abundant. 1462. 76.
Regna, & provinciæ Indorum, ob Commendarum præmia, Regibus nostris, quæsita, & stabilita fuerunt. 282. 65.
Regna longé distantia difficulter bonam gubernationem admittunt. 1048. 59.
Regna, & principatus eisdem modis, & artibus conservari debent, quibus quæsita sunt. 282. 64.
Regna, & provinciæ alijs accessoriè unitæ, & incorporatæ, ipsarum legibus, imo, & consultationibus uti debent. 1048. 63.
Regnorum fulcrum consistit in cura Religionis, & cultus divini. 619. 2.
REGVLA Cancellariæ, quæ beneficia in Curia vacantia affectat, non est extendenda. 330. 90.
Regula Cancellariæ de infimis resignandis expenditur, & á multis prorigitur ad donationes factas á Prælatis graviter ægrotantibus. 731. 108.
Regula correlativorum est regula parium. 473. 6.
Regula si vinco vincentem te, &c. qualiter limitatur. 456. 33.
Regula cui licet, quod est plus, &c. non habet locum in feudio, nec in iurisdictionalibus. 328. 74.
Regulæ Cancellariæ non faciunt ius generale, nec ligant existentes extra Curian. 330. 92.
Regulam, vel præsumtionem iuris, qui contra se habet, probandi onus incumbit. 193. 23.
R E G V L A R I S degens extra Monasterium iussu Prælati, intra illius septa manere videtur. 815. 63.
Regularis promotus ad Episcopatum, an, & in quibus conservet primitivum Religionis statum, quam vovit. 724. 40.
Regularis factus Episcopus videtur dispensatus in voto paupertatis. 726. 49.
Regularis extra claustra vagans, quamvis clerico seculari eum exæquemus, adhùc in Regnis Hispaniæ non pertinebit eius spolium ad Cameram Apostolicam. 749. 104.
Regularis factus Episcopus efficitur Administrator tantùm bonorum quomodòlibet ad eum pertinentium. 739. 17.
Regularis non potest duo beneficia simul gerere, aut possidere, etiamsi alterum sit simplex, vel capella. 818. 81.
Regulares in præsentationibus doctrinariorum, formam Regij patronatus sequi debent, & quæ illa sit? 822. 1.
Regulares regulariter sunt exemti á iurisdictione Episcoporum. 828. 41.
Regulares, vel ob solum munus prædicandi, possunt promoveri ad Ecclesias Curatas, ex Abbate, & alijs. 815. 57.
Regulares missionibus occupati, intra claustra manere dicuntur. 840. 49.
Regulares regentes doctrinas Indorum, prætextu suorum privilegiorum, nec Concilium Trid. nec Regium patronatum, nec Ordinarij subiectionem, aut reverentiam observant. 813. 41.
Regulares licèt beneficijs regularibus præfici possint, de solo assensu suorum Prælatorum, præficiendi tamen, sunt examinandi ab Episcopo. 824. 12.
Regulares tam in nova Hispania, quàm in Perú, quo modo, quibusque nominationibus, & exemtionibus Indorum doctrinas olim exercuerint? 808. 12.
Regulares missionibus intenti inter infideles, de sola suorum Prælatorum licentia prædicare, & Sacramenta exercere possunt. 837. 26.
Regulares præpositi doctrinis Indorum plures quotidie querelas, & discordias cum pluribus habent. 813. 44.
Regulares semel approbati ab Ordinario, vel eius antecessore, ad audiendas confessiones, an, & quādó possint ab eodem, vel eius successore reexaminari? 828. 39.
Regulares Doctrinis præpositi, an subiaceant iurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcorporum? 828. 40.
Regulares Doctrinarios esse examinandos, & approbandos & visitandos ab Ordinarijs, novæ schedulæ declararunt, quæ referuntur. 818. 80.
Regulares Lusitaniæ faciunt quartū votū de suscipiēdis missionibus ad Indos Orientales, & quod idem oporteret instituere pro Occidentalibus. 835. 4.
Regulares, quantumvis exemti, in pluribus casibus subijciuntur iurisdictioni Ordinariorum. 829. 51.
Regulares Parochos, saltem quoad officium, subesse iurisdictioni Ordinariorum, tenent plurimi Auctores, qui referuntur. 330. 52.
Regulares curata exercentes, hodie nullis privilegijs, & exemtionibus á iurisdictione Ordinarij gaudēt in quantum tales Curati. 832. 65.
Regulares Parochi, saltem ratione talis officij non possunt excusari à iurisdictione, & visitatione Ordinariorum. 829. 48.
Regulares Curati possunt per censuras compelli ab Episcopis, ne excedant taxam emolumentorum ab ipsis præscriptam. 833. 71.
Regulares quid respondeant obiectioni de morum correctione, & inobservantia patronatus Regij? 816. 65.
Regulares, qui doctrinas Indorum regunt, posteà disciplinam Monasticam, & claustralem observantiam odio habent, ex testimonijs P. Acostæ, cuius verba adducuntur. 813. 39.
Regulares per Episcopum compelli possunt censuris ad observantiam festorum per illum legitimè indictorum. 833. 70.
Regulares Mendicantes non sunt ita prohibiti habere Curata, ut Monachi, & iura, quæ ea eis habere permittunt. 815. 58.

Regulares Parochi, an generaliter de moribus, & vita, vel solùm de officio officiando visitari possint, & de schedulis, & declarationibus Cardinalium de hoc agentibus. 831. 54.
Regulares an sibi, vel suis Monasterijs acquirant synodum, sive salarium, aut fructus beneficiorum Regularis, & de schedulis de hoc agētibus. 819. 84.
Regulares æquè ac seculares, possunt in pia opera disponere, quæ sibi supersunt de fructibus beneficiorum. 819. 86.
Regulares, quibus casibus subdantur iurisdictioni Ordinariorum? remisivè. 833. 72.
Regulares Indiarum posse obtinere curata Indorum, imo, & ad ea regenda compelli de sola licentia suorum Prelatorum, qui teneant. 809. 19.
Regulares, qualiter, & quare acquiescere recusaverint schedulis, novam formam in eorum doctrinis imponentibus? & quid ob hæc denuo provisum fuerit? 818. 79.
Regulares Parochi, an possint ab Ordinarijs excommunicari? 831. 56.
Regulares exui non debent doctrinis Indorum ob id, quòd aliqui in illis malè se gesserint. 814. 56.
Regulares Indorum doctrinis præpositi, in magno animarum periculo versantur. 812. 38.
Regulares doctrinis præpositos intra claustra Monasterij manere videri, declaratum est. 816. 64.
Regularia beneficia, qualiter introduci cœperint, & à secularibus distingui? 807. 3.
Regularium consuetudo notatur, & damnatur, qui eligunt Religiosos, aliàs graves, sed Indorum idioma non callentes, in Parochos eorum, & hi serviunt per alium, qui titulum non habet. 826. 26.
Regularium Superiores, vel ob hoc, quód doctrinæ Indorum sibi commissæ citra concursum providētur, maiorem curam in bonis Doctrinarijs nominandis ponere debent. 326. 23.
Regularium institutioni multum expedit, ut pro vitijs inter eos emendandis, & castigandis invigiletur. 914. 28.
Regularibus si aliquando committitur cura animarum, ob defectum clericorum secularium, debet hæc cura cessare, eodem defectu cessante, & quare? 812. 37.
Regularibus gratiæ referuntur in multis schedulis, ob sedulam operam navatam in conversione Indorū. 814. 53.
Regularibus, missionibus Indorum intentis, quæ privilegia concessa sint? remisivè? 835. 3.
RELATIVUM est in referente, & qualiter ex eo limitetur dispositio. 486. 38.
RELEGATIO præstat executionem, ut causa committi possit extra Diœcesim. 533. 28.
Relegatio in totum, nec in parte bona non aufert, nisi in sententia contrarium exprimatar. 535. 100.
Relegatio in patriam, vel à facie Principis, quod genus pœna. 935. 48.
Relegatus videtur residere in patria, quoad sibi utilia, & similiter incarceratus. 533. 79.
RELIGIO est veluti sequela iurisdictionis, & cuius regio est, eiusdem & religio. 239. 41.
Religionis non solùm ingressus, sed professio requiritur ad hoc, ut quis feudum, vel Commendam amittat. 556. 14.
Religionis consideratio in omni re debet esse præcipua. 54. 92.
Religioni, Religiosis, & Reipub. ipsi officit potius, quam proficit bonorum temporalium abundantia, & possessio. 865. 33.
Religionem ingrediens, vel profitens, non excludit substitutum, quia præsumitur in eius fraudem ingressus, vel professus. 731. 101.
Religionis cura prima esse debet in omni benê constituta Rep. & est Regnorum fulcrum. 888. 7.
Religionis promovendæ curam, & obligationem, quam Reges nostri habent, & agnoscunt plures schedulæ exprimunt, quæ referuntur. 620. 4.
Religiones Indiarum, quæ bona acquirere, & habere possint? 913. 13.
Religiones Indiarum nova prædia decimalia acquirere lite pendente, quædam schedula ann. 1576. iubet, quæ recensentur. 627. 44.
Religiones, quæ hucusque fundari permissæ sint in provincijs Indiarum? 912. 10.
Religionum, & Religiosorum numerus hodie nimis exerevit, & magnam partem, & curam status politici faciunt, & causant. 912. 4.
Religionum gubernatio optima est, in quibus officia nihil habent ob quod ambiantur. 913. 20.
Religionum diversitas in nulla repub. tolerari debet. 887. 2.
Religionibus, & Religiosis plura privilegia, & exemtiones concessæ sunt, & qualiter inter eas communicentur? 915. 108.
Religiosus beneficiarius, vel Episcopus in vita, æquè potest disponere de reditibus beneficij, aut Episcopatus, atque alij clerici seculares, & Auctores huius sententiæ. 725. 48.
Religioso facto Episcopo succedit Ecclesia, & non Monasterium in omnibus bonis etiam patrimonialibus. 739. 15.
Religiosi curati Indorum, qualiter se opposuerunt decisionibus Tridentini, privilegia suarum exemtionem allegantes? 809. 17.
Religiosi doctrinis Indorum præpositi, non solùm ex voto charitatis, sed ex debito suscepti muneris administrant, sicut alij parochi. 810. 23.
Religiosi nihil proprium habere possunt. 819. 85.
Religiosi non defendentes suas exemtiones, & privilegia, ac præeminentias, graviter peccant. 820. 90.
Religiosi Societatis Iesu, quam litem moverint super solutione subsidij. 365. 13.
Religiosi, ut Indorum doctrinis præfici possint, illorum linguam callere debent, ex Motu Pij V. 817. 28.
Religiosi doctrinis præpositi, ab Ordinarijs examinari possunt, & debent. 824. 10.
Religiosi, audito signo, pro expeditionibus Christianis ad Indos convertendos, qualiter se habeant, & habere debeant? 855. 7. & 8.
Religiosi, qui dicuntur *Criollos* quas causas habeant querelandi de introductione alternativarum. 924. 105.
Religiosi Societatis Iesu nominare, & mittere solent Visitatores ad provincias Indiarum, etiam citra ullam approbationem Senatus Indiarum, & quare? 915. 36.
Religiosi habent præsumtionem pro se, quod melius, castius, & cautius vivant, quàm alij clerici seculares. 815. 60.
Religiosi quamvis à doctrinis, & Curatis Indorum arcerentur, adhùc tamēn missionibus, & conversionibus, ac confessionibus ipsorum, attendere deberent. 815. 59.
Religiosi Beatæ Mariæ de Mercede prætendebant in Indijs bona, quæ vocantur de *Mostrenco*, & qualiter exclusi fuerint? 906. 38.

Religiosi, alioqui graves, doctrinas etiam Indorum appetere solent. 814. 49.

Religiosi, qui expensis Regijs mittuntur ad aliquam provinciam Indiarum, si ad eam non vadunt, vel ad alias divertuntur, quas pœnas, & censuras incurrant? 922. 93.

Religiosi missi animabus Indorum intenti, aliquandó exemplo Christi, & D. Pauli se martyrio subtrahere debent, ut plures eidem Christo lucrifaciant. 836. 9.

Religiosi Societatis Iesu solent prætendere exemtionem Ordinariorum ad prædicandum, & confessiones audiendum. 838. 30.

Religiosi olim exemti erant virtute suorum privilegiorum á iurisdictione Inquisitionum, hodie secùs, etiam contra equites Ordinum Militarium. 894. 56.

Religiosi nulli etiam Societatis Iesu, possunt regulariter prædicare, nec confessiones audire, aliave Sacramenta exercere sine licentia, & approbatione Ordinariorum. 838. 29.

Religiosi intendentes conversioni Indorum, etsi disparis habitus, & professionis sint, inter se valdé cóformes esse debent. 836. 19.

Religiosi semper valdè recusarunt servare formam patronatus Regij in doctrinis Indorum sibi commissis, præsertim in Nova Hispania, & quare? 823. 4

Religiosi Hispaniæ laudantur de alacritate, qua se offerunt Indorum missionibus, & conversionibus, & schedulæ, & Auctores, qui de hoc agunt. 835. 5.

Religiosi ex Hispania ad Indorum conversionem missi, hoc munus spernunt, & statim Priores, & Provinciales effici volunt. 923. 94.

Religiosi in communi benè habere possunt ius, & dominium radicatum ad aliqua beneficia, & eorum fructus, & pro illorum defensione in iudicio experiri. 820. 89.

Religiosi, maximè Mendicantes, habent privilegium, ne posśint ab ordinarijs excommunicari, suspendi, vel interdici, nisi in casibus á iure expressis. 831. 57.

Religiosi doctrinarij non videtur, quòd ab ordinarijs visitari & puniri debeant, cum hoc ius in ipsos habeant, & exerceant Prælati eorum regulares. 829. 42. Et contrarium num. seqq.

Religiosi Hispaniæ valdè solent despicere alios Religiosos apud Indos natos, sive *Criollos*. 256. 10.

Religiosi, maximè ubi conventualiter vivere possunt, aptiores esse videntur, quam Clerici seculares ad regendas doctrinas Indorum, & quare? 814. 54.

Religiosi in partibus Indiarum in foro pœnitentiæ illa omnia, quæ Episcopi, regulariter possunt. 891. 31.

Religiosi Ordinum Mendicantium multum laborant in detectione, & conversione Indorum. 814. 50.

Religiosi Carmelitani, Trinitarij, & alij, qui in Indijs Conventus nó habent, ab eisdem expelli iussi sunt. 912. 11.

Religiosi contra quos aliqua lis movenda est, possunt compelli in partibus Indiarum ad nominandos conservatores, coram quibus conveniantur. 926. 124

Religiosi Societatis Iesu, quibus fundamentis nitebantur sibi solis committendam esse spiritualem in Iaponios expeditionem? 836. 13.

Religiosi ob ablatas sibi doctrinas, quas precario habent, nullam sibi iniuriam fieri iustè dicere possunt. 812. 31.

Religiosi, qui ex Indijs in Hispaniam veniunt, pecunias secum asportare prohibentur per sched. Regias, quæ referuntur. 916. 39.

Religiosorum pro bona gubernatione, & directione in Indijs, plures schedulæ expeditæ sunt. 912. 8.

Religiosorum extra claustra vagantium spolia, quare, & qualiter prætenderit Camera Apostolica, & Romæ observetur? 748. 99.

Religiosos doctrinarios Indorum, quod, & qualiter in officio officiando subsint iurisdictioni, & visitationi Ordinariorum? plures DD. sched. tradunt, quæ referuntur. 830. 53.

Religiosos Indiarum, qui doctrinis Indorum deserviunt, veros, & proprios eorum Parochos esse, plures schedulæ ostendunt, quæ referuntur. 811. 26.

Religiosos non posse esse Vicarios Episcoporum, generaliter statuit quædam Regia schedula, quæ refertur, & ad Minoritas, & Mendicantes restringitur. 700. 27.

Religiosis, qui ab Indijs mittuntur, ut vocem, ac votū habeant in Capitulis Generalibus Hispaniæ celebrandis, quomodò computetur tempus suæ missionis, & suffragationis. 914. 25.

Religiosis consulitur, si eis Indorum doctrinæ adimātur, & ad regularem, & claustralem observantiam reducantur. 812. 54.

REMEDIVM in nonnullis morbis est remedia omittere. 609. 113.

Remedium Canonis redintegrandæ plenius providet spoliatis. 582. 99.

Remedia vera sunt, quæ sanatis morbis, posteá non sentiuntur. 609. 111.

Remedia non debent esse incerta, vel graviora, aut periculosiora morbis. 609. 101. & 1003. 28.

Remedia sunt tardiora, quàm mala, natura infirmitatis humanæ. 691. 69. Et sera non proficiunt. 604. 62.

REMISSIO iuris exigendi reditus sedis vacantis, & aliorum pertinentium ad Coronam Regiam non durat ultra vitam concedentis. 758. 52.

Remissio tributorum semel concessa ob sterilitatem, non solet revocari, aut compensari ob ubertatem sequentium, vel præcedentium annorum, & quare? 176. 47.

Remissio ob sterilitatem denegari solet ijs, qui decimas non solverunt, & quare? 193. 18.

REMOTVS non dicitur, qui ad aliquem locum, sine magna difficultate iter facere potest. 500. 68.

REMVNERANDI benemeritos præcisa obligatio, à quibus Auctoribus tractetur, & asseratur. 272. 62.

Remuneratio servitiorum fieri potest ex bonis Prælati defuncti. 743. 50.

Remuneratio an meritis, & servitijs respondeat iudicis arbitrio relinquitur. 600. 22.

Remuneratio benè meriti, est iusta causa, ut alteri possit auferri dominium rei suæ. 563. 74.

Remuneratio meritorum iustum dominantis prodit imperium, ex Cassiod. 272. 68.

Remuneratio famulorum, & officialium suorum, cadit sub congrua, de his, quæ Prælatus ad sustentationé expendere potest. 744. 59.

Remuneratio à famulis, & Ministris Episcoporum, an, & quandó in iudicio post mortem eorum peti possit? & quód nó dicitur liberalitas, sed debiti solutio. 743. 57.

Remuneratio meritorum, & servitiorum, quæ Principibus fiunt, strictè, & ad stateram libranda non est, ex Cassiod. & Alex. Ab Alex. 600. 24.
Remunerationis causa, quæ conceduntur plenius semper, & favorabilius interpretari debent. 488. 64.
Remunerationes benemeritorum omnes nationes, quantumvis barbaræ concorditer admittunt, ex eleganti loco Senecæ. 271. 60.
RENVNTIARE quilibet potest iuri cuilibet sibi competenti, & amplius ad illud non datur regressus. 325. 50.
Renunciare quis non præsumitur iuri nondùm sibi competenti, nec de eo cogitasse. 448. 21.
Renuntiare tacitè, vel expressè in iure paria sunt. 393. 22.
Renuntians beneficium non potest ad illud sine licentia Superioris redire. 774. 94.
Renuntiatio Episcopatus, ut eius vacatio inducatur, in manibus Pontif. facienda videtur, & an aliter facta præiudicet saltim ipsi renuntianti? 774. 93.
Renuntiatio tacita iuris futuri, idem operatur, ac expressa, & quare? 447. 8.
Renuntiatio, etiam conditionalis, valet, & renuntiatario ius tribuit. 327. 71.
Renuntiatio officij vendibilis in Indijs, an, & quando aliter quàm per publicum instrumentum fieri, & probari possit. 1072. 108. Et an possit fieri minoribus, ibid. n. 109. & seqq. & an in Ecclesias, vel Monasteria n. 114 & seqq.
Renuntiatio beneficij, nisi in manibus Superioris fiat inutilis est. 920. 71.
Renuntiatio Commendæ benè admittitur in favorē filij, qui aliàs in ea successurus erat, & quare? & schedulæ, quæ de hoc agunt. 328. 79. & seqq. Et quare fuerit necessarium, quod hoc Regijs schedulis declararetur. 329. 85.
Renuntiatio in articulo mortis præsumitur facta in fraudem expectantis. 463. 23.
Renuntiatio beneficij, etiam causa permutationis, non valet, nisi interveniat auctoritas Superioris Ecclesiastici. 644. 20.
Renuntiationis forma consistit in qualibet declaratione voluntatis renuntiantis. 774. 92.
Renuntiationi nullæ, vel nulliter factæ, quis contravenire potest. 921. 78.
Renuntiationes conditionales, seu causativæ sunt, quæ prohibentur legibus Indiarum, non verò simplices, & absolutę, & quare? 326. 66.
Renuntiantibus actiones suas, non solet recursus dari ad eas. 910. 67.
REPARATIO, & ædificatio Ecclesiarum à pari procedunt, imo, & reparatio præfertur ædificationi. 878. 13.
REPRAESSALIAS, aut executores concedere, est de reservatis Supremo Consilio, sed in Indijs conceditur Regijs Audientijs propter distantiam viarum. 955. 21.
Repræssaliæ contra Fræcigenas, & an ab eis excusentur, litteras naturalitatis, aut antiquum domicilium in Hispania habentes? 848. 46.
REPRAESENTATIO, licèt communiter practicari soleat in locum patris prædefuncti, idem tamen est eo vivo, si incapax, vel inhabilis successionis existat. 467. 39.
Repræsentatio admittitur in feudis, & Commendis Indorum. 428. 87.
Repræsentatio idem operatur in casum mortis civilis, ac naturalis. 457. 41.
Repræsentatio admittitur in successione Regiarum donationum, quæ per viam feudi, aut maioratus conceduntur. 49. 88.
Repræsentatio regulariter habet locum in Commendis Indorum. 454. 14.
Repræsentatio inspecto iure communi ex multorum opinione locum tantùm habet in persona filij præmortui. 454. 16.
Repræsentatio, attentis verbis legis successionis Cōmendarum, solùm videtur concedi nepoti, ubi pater, vivo avo, præmoritur. 454. 15.
Repræsentatio non datur in linea exclusa, & quare? 455. 20.
Repræsentationis præcipuus effectus est, ut nepos in avi successione eis omnibus præferatur, quibus pater ipsius, si viveret, præferendus esset. 457. 38.
Repræsentationis differentia, quæ fit in successione ascendentium, & transversalium. 458. 48.
Repræsentationis ius secundùm aliquos, est exorbitans, & non extendendum. 454. 18.
Repræsentationis ius an locum habeat in adoptivis, vel adrogatis? emissivè. 436. 28.
Repræsentatione patris incapacis per filium facta, nepos ex propria persona admitti debet, exclusis patruis. 458. 49.
RES, quæ adhæret alteri, eius naturam assumit. 256. 3.
Res aliqua ubi donari dicitur, magis ad proprietatem, quàm ad usumfructum donatio referri debet 758. 60.
Respublica, quæ pecunijs caret, simultatibus, & noxis plena est. 104. 32.
Res semper debet cum fructibus reddi, quando titulus sententiæ habet ortum ex causa irrita. 588. 28.
Respublica unaquæque plura officia, & ministeria desiderat, & ut cives se mutuis officijs adiuvent. 30. 50.
Res mea quoties ad alium ex causa lucrativa, etiam sine facto meo, pervenit, eam mihi æquitatis ratione reddere debet. 415. 50.
Res suo domino perit. 371. 75.
Res quælibet libera esse præsumitur. 166. 82.
Res iudicata in Senatu super stylo, vel intelligentia alicuius legis dubiæ, in alijs quoque litibus similibus potest allegari. 439. 56.
Res empta ab Episcopo regulari de reditibus Episcopatus, ipso iure acquiritur Ecclesiæ irrevocabiliter, ex Bald. & alijs, qui referuntur. 725. 41.
Res fisci est ubicunque natat. 1060. 9.
Res omnis, quæ pro forma alicuius actus requiritur, ei contemporanea esse debet. 342. 95.
Res quælibet de facili revertitur ad suam naturam. 1625. 39.
Respublica ex pluribus hominibus, & officijs facit unū corpus. 30. 51.
Res semel facta alienabilis, semper manet talis. 383. 18.
Res una, & eadem non debet diverso iure censeri. 759. 74.
Rei suæ quilibet est moderator, & arbiter. 25. 11.
Rei dominium alicui applicari, & posteà ex superveniente causa tolli, novum non est. 403. 52.
Rei dominicæ cura, & administratio qualiter Proregibus competat? 1026. 30.
Reipublicæ mixtæ Hispanorum, & Indorum durationi, & conservationi officit potius, quàm prodest servitium mineralium, & quare? 123. 103.

Reipublicæ qui consulere vult, debet prius ipsam noscere. 1044. 16.
Reipublicæ salus non minus consistit in conservando, quàm in acquirendo. 606. 78.
Reipublicæ clavum, qui tenent, navium gubernatoribus similes esse debent. 34. 84.
Reipublicæ nerui, & defensio in tributis consistit. 158. 4.
Reipublicæ minus damnum affert malus Princeps, quàm mali Consiliarij. 1047. 46.
Reip. Hispanorum, & Indorum commixtio, aliqua servitia ipsorum Indorum requirit. 2. 4.
Reip. unicum fundamentum est, benemeritorum remuneratio. 272. 71.
Rei possessionem prius apprehendens, alteri in eius dominio præfertur. 356. 8.
Remp. ab inveteratis institutis ad aliam vitæ rationem traducere, difficile est, ex Plutarcho. 144. 52.
Rem qui præsentem, aut viciniorem habent, melius eam cognoscere possunt. 349. 41.
Rem præstare, qui debet, illa peremta, qualiter ad eius æstimationem teneatur? 744. 63.
Rem, quæ legatur, magis, quàm causam, aut prætex. legandi, attendere debemus. 389. 69.
Re aliqua permissa, permitti videntur ea omnia, per quæ pervenitur ad illam. 149. 6.
Res comparatæ ex reditibus Episcopatus, manent apud Episcopum, dum vixerit, nec acquiruntur Ecclesiæ ipso iure, etiam revocabiliter. 714. 33.
Res mobiles, & immobiles comparatæ ex fructibus intuitu Episcopatus quæsitis, eorum naturam, & dispositionem, sive dispensationem in omnibus sortiuntur. 724. 32.
Res omnes habent ortum, progressum, & interitum. 554. 2.
Res omnes generaliter ad sua principia, & originem reducuntur, & eorum qualitates conservant. 256. 5.
Res incorporales, an, & quatenus dici posint vitio litigij affici. 583. 106.
Res alienari prohibitæ regulariter in dotem dari possunt, vel eius causa alienari. 402. 42.
Res arduæ, & admodùm difficiles, sub humano præcepto non cadunt. 515. 28.
Res plerasque propter accessiones emimus, quæ & solent rebus ipsis pretiosiores esse. 154. 28.
Rerum, & bonorum communionem aliqui hæretici in Christiana Religione introducere voluerunt, qui reprobantur. 382. 6.
RESCRIPTVM secundum, contrarium primo, illusorium est, si illud non revocat. 356. 4.
Rescriptum omne habere videtur tacitam conditionem si preces veritate nitantur. 351. 55.
Rescriptum quod non respicit personam, sed causam, non cessat morte impetrantis, sed eo uti potest quicunque, in quo causa reperiatur. 883. 43.
Rescriptum, & investitura Principis semper intelligitur sine præiudicio tertij. 360. 40.
Rescriptum impetrans, & eo uti in iudicio incipiens, altera parte invita, illud revocare non potest. 715. 53.
Rescripti causa finali non existente, vel cessante, etiam illius dispositio cessare debet, & quæ dicatur finalis? 924. 107.
Rescripti, vel privilegij verba inspicienda sunt, & ad unguem servanda. 366. 24.
Rescripta delegatoria ad lites, non solent admittere extensionem de persona ad personam, secus in alijs casibus, maximè si designatio personæ eius substantiam non respicit. 675. 32.
Rescripta missa ad unam provinciam, debent observari in alijs, in quibus eadem militat ratio. 732. 111. & 479. 56.
Rescripta, etiam odiosa, & pœnalia, ita accipienda sunt, ut eorum verba aliquid operentur. 922. 88.
Rescripta, & commissiones ob gratiã alicuius, & ad eius postulationem concessa, extenduntur ad ea omnia, quæ ei favorabilia, & utilia esse posint, & prout verisimile est, quod voluit Auctor ipsorum. 675. 27.
Rescripta extenduntur de persona ad personam, & loco ad locum, ex verosimili mente concedentis, & ne eius gratia vana reddatur. 675. 30.
Rescripta ad recipiendum ab aliquo Prælato iuramentum fidelitatis, vel professionis fidei, in eorum favorem expediuntur. 675. 26.
Rescripta gratiæ, etsi aliquid admixtum habeant, quod iustitiæ, vel iurisdictionis exercitium contineat, non expirant morte concedentis, vel impetrantis. 709. 11.
Rescripta sic sunt accipienda, ut ius commune, vel tertij minus, quantum fieri posit, lædant. 799. 62.
Rescripta, quæ, & quando expirent morte concedentis, & impetrantis re integra? 709. 9.
Rescripta commissionum, & delegationum de persona ad personam non extenduntur, quia sunt stricti iuris. 674. 23.
Rescriptorum, & expectativarum generalium datæ, iure communi inspecto, servandæ sunt, & locum prælationi faciunt. 346. 17.
Rescriptorum prioritas datæ, vel præsentationis, an, & quando præponderet? 356. 7.
RESERVATIO si fiat à Prorege tempore concessioni. Commendæ, potest ex post facto circa reservata disponere. 379. 61.
RESIDENTIA non debet esse continua, & sine cessatione, & absentia brevis non dicitur absentia. 529. 37.
Residentia Commendatariorum, quibus rationibus inducta fuerit? 525. 1.
Residentia patris prodest filio, & mariti, uxori. 534. 90.
Residentias omnium Correctorum Indiarum magis oporteret in Audientijs earum finiri, quàm ad Indiarum Senatum remitti. 955. 18.
Residentiæ iudicum, plura de eis, vide verb. syndicatus, & visitatio.
RESIGNATARIVS non potest percipere fructus, ante receptionem, litterarum, & eousque eis gaudet resignans. 667. 45.
RESTITVTIO bonorum confiscatorum, fieri videtur cum omnibus qualitatibus, quas habebant ante confiscationem, & etiam quoad titulum dignitatis, contra sententiam á Ponte. 568. 107.
Restitutio est in pristinum statum repositio, & tantũ reddit, quantum adimit læsio. 567. 102.
Restitutio in integrum dari non solet ad lucrum, cũ pœna, vel damno alterius. 516. 110.
REVERSIO cuiuslibet rei ad suam primævam naturã semper solet favorabilis esse. 555. 9. Et plura de iure reversionis, & eius specialibus, remissi vè. 214. 63.
Reversionis iure occupat Rex noster terras vacantes, quas Indis, & eorum municipijs concesserat. 214. 63.

REVOCATIO, etiam ad libitum permissa, debet intelligi de libito, sive arbitrio benè informato. 771. 69.
Revocationis mandati scientia nō requiritur in his, quæ pendét ex sola voluntate revocantis, vel sunt ardua. 302. 70. & 72.
Revocationis mandati ignorantia potius, quàm sciētia præsumitur, & quare? 302. 67.
Revocanda non sunt ea, quæ iterùm facienda sunt. 375. 22.
REX noster, quod tandem consilium cæperit circa reditus sedium vacantium sibi applicandos, & qualiter tertia parte contentus fuerit, in pios usus distribuenda. 760. 81.
Rex noster, & alij in suis Regnis sunt, & esse debent patroni, protectores, & executores Conciliorum, & maximè Tridentini. 650. 67.
Rex dum à Prælatis, quos nominat, iuramentum exigit, eos non gravat, sed iurium suorum conservationi consulit. 678. 55.
Rex noster, hodie iustè non potest Commendas semel datas, in cōmuni, nec in particulari sine causa auferre, vel revocare. 560. 47.
Rex noster, in Regno Valentiæ, & Aragonis cognoscit etiam super Prælatos exemptos. 639. 49.
Rex, ratione confirmationis Commendarum, quam sibi reservat, eas dare videtur. 545. 42.
Rex, in Curijs Matritensibus promisit, se, sine ipsarum assensu, licentiam ædificandi nova Monasteria non daturum. 881. 32.
Rex, & si præcisè non teneatur ad remunerandos Ministros, & Officiales, qui ei serviunt cum salario consueto, semper tamen id ex benignitate, & Dignitate Regia facere solet, & debet. 505. 113.
Reges Galliæ, non admiserunt Collectores Apostolicos pro reditibus Sedis vacantis, & sibi eos plenè reservant, & de Epistolis super hoc inter Bonifacium VIII. & Philipp. Pulchrum. 754. 26.
Rex solus potest in totum dispensare, cum onere residentiæ, quam Commendatarij facere debent. 527. 21.
Rex ex æquitate debet relevare vassallos, quibus videt grave detrimentum imminere. 503. 99.
Rex Hispaniæ ex tertia parte redituum sedium vacantium Indiarum, quam sibi applicat, quando, & qualiter belli expensas facere possit? 760. 83.
Rex habet fundatam iurisdictionem in toto suo Regno pro iurisdictione temporali. 957. 30.
Rex non tenetur ad remuneranda servitia facta suis prædecessoribus ex opinione Matthæi de Afflictis, quæ reprobatur. 564. 81.
Rex ubi est cum exercitu, ibi est territorium eius. 500. 63.
Rex noster, prius debet Ecclesiæ Calices vendere, quàm Indos ad metalla damnare. 132. 42.
Rex si donet Castrum, reservato sibi certo numero vassallorum, qualiter statim familiarum electio facienda sit, & cuius sit augmentum, vel diminutio? 385. 31.
Rex patronus ubi est absens, quæri debet assensus, & præsentatio Vicarij ipsius 792. 7.
Rex tenentur præcisè suscipere in se defensionem, & evictionem earum rerum, quas propter merita alicui donavit, & varia exempla, quæ hanc doctrinam communiunt. 370. 64.
Rex ubi tanquam Magister Ordinum Militarium procedit, Regalia exercere non potest. 882. 38.
Rex, & Indi non debent fraudari in servitio Commendatarij, quem elegerunt. 528. 33.
Rex in terris est sicut Dominus in cælis. 934. 42.
Rex bonus melior est, quàm bona lex, & Magistratus lex loquens á Cicerone appellatur. 1047. 93.
Rex qualiter, & quàm potenter repræsentet suam dignitatem, quæ nunquàm moritur, nec mutatur, ex verbis Baldi, omnino legendis. 564. 77.
Rex est dominus absolutus Commendarum, & ei obediendum est in earum distributione. 345. 7.
Rex quando possit, omnibus consultatis post habitis, alium ex suo arbitrio eligere? remissivè. 803. 88.
Rex nullus in toto Orbe adeò magnas, & pingues prælaturas uno verbo providet, ac Hispanus, ex Auctore thesauri politici. 658. 32.
Rex noster est dominus universalis omnium terrarū, montium, & pascuorum Indiarum. 214. 61.
Rex noster pijssimus multum debet curare, ne Indi gravium tributorum exactione vexentur, & repellere contrarium suadentes, 163. 57.
Rex fundat intentionem in exercitio iurisdictionis sui Regni, etiam in terris dominorum, & Prælatorum. 577. 41.
Rex positus in necessitate de bonis subditorum disponere potest, vel non solvere, aut differre quod debet. 103. 26.
Rex noster Philippus IV. Opt. Max. quantum servitia personalia Indorum tolli, vel minui desideraverit. 29 47.
Rex potest exercere, sede vacante, iurisdictionem in villis, quæ pertinent ad temporale dominium Prælatorum. 753. 17.
Rex noster quid tandem Rom. Pont. scribendum censuerit super Christiana ad Iaponios, & Indos expeditione? 837. 23.
Rex est patronus, & executor omnium piorum operum quæ eius vassalli in suo Regno facere iubent. 650. 64.
Rex, qui iubet alicui per Proregem Commendam conferri, ipse commendare, seu conferre videtur. 544. 31.
Rex ubi simul est dux, & iudicat, ut talis, appellatur ad Superiorem in Ducatu. 905. 33.
Regis, & Pastoris comparatio in vassalis & pecoribus tendendis, & non deglubendis. 133. 57.
Regis nostri interesse versatur in eo, ne Ecclesiæ Cathedrales Indiarum decimis sibi præstari solitis, defraudentur, & quare? 867. 51.
Regis magis, quàm privati vassalli esse, omnes desiderant, & præcipuè Indi, & quare? 606. 85.
Regis præiudicium non est, si concedantur huic, vel illi, quæ alijs concedi solita sunt. 483. 12.
Regis assensus quoties requiritur in electione Episcopi, sufficit, quòd eo absente, consentiat eius Vicarius. 208. 17.
Regis gaza, ubi non sufficit ad sumtus belli, subditi suis expensis debent ei inservire. 499. 57.
Regis manum, ab Episcopis osculari non debere sentit Alvar. Pelagius, contra quem Borrellus insurgit. 679. 59.
Regis præiudicium intervenire non videtur, si Commenda uxoris ex eius voluntate marito de novo concedatur. 483. 10.
Regis curæ omnes, in studium iustitiæ præcipuè dirigi debent, ex Divo Gregorio, & alijs. 954. 13.

Regi incumbit cura, & levamen suorum vasallorum, & ut servitijs non incommodentur, & rei familiari deficiant. 503. 98.
Regi, qui inserviunt, vel ad eius vocationem veniũt, pro præsentibus habentur, quia ei parere tenentur. 784. 39.
Regi incumbit defendere eos, qui ab ipso aliquam gratiam, vel donationem acceperunt. 619. 52.
Regi, magis, quàm Metropolitano debet Episcopus in temporalibus obedire. 934. 41.
Reges, & Supremi Principes sunt ubique Defensores, & Protectores Generales omnium Ecclesiarũ sui Regni. 632. 1.
Reges Hispaniæ voluntariè se obligant ad solvenda privata debita suorum antecessorum. 427. 4.
Reges Hispaniæ acceperunt Conquisitionem Indiarum sub onere propagandæ Religionis, & fundendi pro ea, & conversione, & defensione Indorum, (si operteret) sanguinem proprium. 132. 46. & 619. 3.
Reges Hispaniæ multum Episcopis, & Sacerdotibus deferunt, & sunt Protectores, & Assertores immunitatis, & iurisdictionis eorum. 759. 60.
Reges Hispaniæ, utpote Patroni, & Protectores Ecclesiarum Indiarum, tuentur, & administrãt earũ reditus sede vacante. 752. 6.
Reges quemadmodum providere possunt de tollendis violentijs à iudicibus Ecclesiasticis illatis, ita, & multò magis de seditionibus & scandalis, quæ á Clericis, vel Religiosis privatis causantur. 934. 44.
Reges nostri antiquius, & potentius privilegium habent pro percipiendis decimis Indiarum, quám Religiosi, aut Religiones earum. 867. 53.
Reges cum suis officialibus, quid pacisci videantur in salariorum assignatione, & solutione? 890. 24.
Reges solent semper dicere, *que hazen merced*, etiam rerum, quas vendunt, vel ob aliam præcisam causam concedunt. 564. 83. & 760. 77.
Reges Catholici qualiter decimas Indiarum, sibi à Sede Apostolica donatas, Ecclesijs redonaverint, & ubi non sufficiunt, Episcopos, & alios Ministros suis sumtibus alant? 623. 28.
Reges Hispaniæ sunt Canonici Ecclesiæ Burgensis, Toletanæ, & Legionensis, & in hac etiam Excellentiss. D. Marchio Asturicensis. 639. 46. Et de simili iure Regum Galliæ, & qualiter super pelliceum induant, & alia Ecclesiastica munera expleant, ibid. nu. 45.
Reges nostri non poterant benemeritos in conquisitione, populatione, & pacificatione Indiarum remunerari, si eisdem Commendæ Indorum non assignarentur. 271. 50. Et non satisfacerent suo muneri, & officio, si eos non afficerent his, & alijs præmijs, ibid. nu. 57.
Reges Hispaniæ in provincijs Novi Orbis sunt effecti, quoad spiritualia, veluti legati, aut delegati Romani Pontificis, & Dei Vicarij, & Auctores ita tenentes. 638. 40.
Reges nostri, etiamsi aliquo iusto titulo potiri possent reditibus sedium vacantium, deberent illos expendere in usus pios, & quare? 760. 78. Et quod partem, quam hodie sibi applicant, semper in tales usus expendunt, ibid n. 80.
Reges nostri quamvis in aliquibus partibus decimas Ecclesijs redonaverũt, adhuc plura sibi in illis reservant, quæ sufficiunt ad tuendam ipsarum perceptionem, & iurisdictionem. 628. 49.
Reges nostri qualiter sæpè usi fuerint Pontificia facultate sibi concessa, ad dirigendos, & dividendos Episcopatus? 664. 14.
Reges debent esse liberales in donationibus Ecclesiæ faciendis, quia per hæc non depauperatur, sed potiùs augetur eorum status. 758. 62.
Reges debent esse liberales, & subditorum opulentiam, & benevolentiam suas putare divitias, ex Patricio. 544. 26.
Reges nostri quotidie renovant schedulas, quæ benemeritos remunerari, & anteferri præcipiunt. 335. 28.
Reges in electione Episcoporum benè possunt, salva conscientia, personæ respectũ habere, si ea Ecclesiæ etiam utilis sit. 684. 13.
Reges super omnes divitias vassallorum saluti, & augmento prospicere debent. 123. 104.
Reges Catholici, & eorum in Indijs vicem gerentes, possunt in utroque foro Prædicatores, & quos voluerint eligere, & delegare ad missiones Indorũ, etiam irrequisitis Episcopis. 837. 27.
Reges Castellæ hominem proprium deputare solebant pro custodia, & administratione spolij Episcopi defuncti, & redituum sedis vacantis. 742. 39.
Reges Franciæ, Siciliæ, & alij dicuntur habere privilegium conferendi beneficia, maximè sede vacante, & quòd ob hunc respectum non sunt merè laici. 639. 48.
Reges ubi donant Ecclesijs, vel Episcopis successoribus reditus sedis vacantis, dicunt, *que les hazen merced dellos*. 757. 44.
Reges Hispaniæ in Concil. Tolet. VI. eam legẽ sanxerunt, ut Rex hæreticus à Regno expellatur. 893. 46. Et qualiter Reges Catholici se, & suos successores Tribunalibus S. Inquisitionis submiserint? ibid. nu. 45.
Reges Hispaniæ, vel ex concessione aliarum nationum, sunt absoluti domini divitiarum totius orbis, & in eis Romanos excedunt. 1060. 12. Et cur eorum divitias inexhaustas appellet Marchantius? ibid. nu. 15.
Reges nostri valdè curarunt divinum cultum in Provincijs Indiarum. 619. 1.
Reges Franciæ nimis extendebant privilegia conferendi beneficia, & alia, quæ se habere dicebant, quousque concordatæ factæ fuerunt. 647. 47.
Reges Galliæ parùm curant de bonis Prælatis suis Ecclesijs præficiendis, & de damnis quæ inde nascuntur, ex Choppino. 685. 15.
Reges Vngariæ, & Poloniæ reservant sibi fructus, & reditus sedis vacantis. 755. 28.
Reges Hispaniæ præstantissimum ius habent pro tuendis, & dirigendis Religionibus, & Religiosis Indiarum, & quare? 912. 8.
Reges nostri, ex speciali privilegio Pontificis, habent electionem, & præsentationem Prælatorum Ecclesiarum Indiarum. 656. 27.
Reges nostri Pijssimi, quantùm semper curaverint Indis favere, & Commendas eis damnosas tollere. 266. 13.
Reges gratiores, & liberaliores esse debent in remunerandis benemeritis in provincijs, & Regnis noviter acquisitis. 560. 54.
Reges sola ratione protectionis generalis, quam habent in Ecclesijs sui Regni, non acquirunt in eis verum, & proprium ius patronatus. 632. 2.
Reges Galliæ, Neapolis, & Lusitaniæ habent etiam custodiam redituũ Ecclesiæ sedis vacantis. 752. 9.
Reges nostri fundant in possessione patronatus laicalis, & ideò in ea manutenendi sunt. 643. 10.

Reges Hispaniæ ab antiquo susceperunt in se tuitionem, & protectionem spoliorum, & vacantium Episcoporum decedentium. 741. 33.
Reges iustè, & licitè faciunt, si divitias quærunt ad sui Regni sustentationem, vel sublevationem. 104. 29.
Reges si non haberent præsentationem Prælatorum Ecclesiarum sui Regni, possent iustis causis intervenientibus, se eorum electioni immiscere, vel contradicere. 658. 34.
Reges meliores æstimantur, si soli omnia non præsumant, ex Cassiod. 1016. 38.
Reges in hoc videntur instituti, ut subditorum politicam, & sociabilem vitam curent. 209. 17.
Reges Hispaniæ semper enixè curarunt dereductionibus, & aggregationibus Indorum. 209. 19.
Reges Siciliæ sunt legati à latere pro Ecclesiasticis illius Regni, ex concessione Vrbani II. 639.
Reges prohibere possunt, ne Ecclesiastici à suis subditis impositiones, vel contributiones illicitas exigant, & ut ad Regium Senatum mittant taxas, sive *Aranzeles* suorum tribunalium. 957. 33.
Reges nostri nullam classem in Indias mittunt sine multis Religiosis, destinatis ad conversionem Indorum. 814. 51.
Reges quemadmodum defendere debent Ecclesias Pastore viduatas, ita, & bona Pastoris defuncti, quæ ipsis applicantur. 742. 43.
Reges Hispaniæ, & eorum in Indijs Vicarij, poterant olim assignare parochos populis Indorum, sine licentia Episcoporum, & quare? 808. 13.
Reges Hispaniæ sæpè in suis testamentis revocarunt, & nullas esse declararunt donationes à se ipsis factas in præiudicium Regiæ Coronæ. 758. 51.
Reges licèt non peccent thesauros congerendo, peccabunt tamen si id efficiant cum gravi dispendio vassallorum, vel si tales thesauros sine causa profundant. 133. 52.
Reges nostri possunt vocare in Hispaniam Clericos in Indijs scandalosè degentes, & quare? 639. 51.
Reges non debent evertere, sed potius conservare, & imitari facta suorum prædecessorum. 564. 78.
Reges nostri licèt aliquandò hęsitaverint circa Indos metallis addicendos, posteà id permiserunt. 108. 77.
Reges Hispaniæ, quàm bonos sempèr Prælatos eligere soleant ad Ecclesias sui Patronatus, ex Anastas. Germ. 684. 14.
Reges Galliæ solos posse, non solùm præsentare, verùm, & conferre Prælaturas, & Episcopatus Regni sui, tradit Grassal. 647. 42.
Reges nostri, quo iure, cura, & studio in erigendis, & dotandis Ecclesijs Cathedralibus Indiarum usi fuerint. 653. 2.
Reges, etsi sint patroni laici, non arctantur ad præsentandum intra quadrimestre, & quare? 648. 49.
Reges, etsi possint ad libitum Cōmendas concedere, alijs tamen Gubernatoribus id non licebit. 333. 2.
Reges nostri semper agnoverunt se in Indijs teneri ad Ecclesiarum ædificationem, & schedulæ de hoc agentes. 877. 7.
Reges, an, & qualiter teneantur sub peccato mortali digniores in Episcopos eligere? 684. 7.
Reges nostri si vellent sibi aliquid reservare, tempore quo decimas Ecclesijs concesserunt, id expressissent. 759. 65.
Regum Hispaniæ zelum iustitiæ in fundandis Audiētijs Indiarum graviter exprimit prima ipsarum ordinatio, quæ refertur. 954. 14.
Regum Catholicor. Ferdin. & Elisabeth. Zelus, & cura in instituenda suis in Regnis Inquisitione contra hæreticam pravitatem extollitur. 887. 3.
Regum Hispaniæ laus, & gloria in Consilijs, & Consiliarijs per quos sua Regna gubernant. 1042. 1.
Regum Hæreticorum causæ, & iudicium ad sedem Apostolicam pertinent. 893. 50.
Regum officium est liberare oppressos, & tollere violentias, & damna subditorum. 934. 43.
Regum nostrorum pietas, & cura in Ecclesijs Indiarum ædificandis, & de earum numero ferè innumero. 877. 6. Et de earum erectione, & dotatione, & de Auctoribus qui hāc curam, & pietatem laudant, & admirantur. 653. 8.
Regum remunerationes, & beneficia plenissima, & cumulatissima esse debent. 271. 61.
Regum custodia in reditibus sedis vacantis non dirigitur ad lucrum ipsorum, sed ad bonum ipsius Ecclesiæ, ne eius reditus diripiantur. 753. 15.
Regum Hispaniæ maximam reverentiam, & subordinationem erga Tribunalia S. Inquisitionis, qui referant, & extollant? 893. 47.
Regibus nihil magis competit, quàm subditorum protectio, ex Seneca. 958. 37.
Regibus Ecclesias dotantibus, & ampliantibus, Deus magnam felicitatem promittit. 654. 11.
Regibus Hispaniæ iniunctum fuit á sede Apostolica totum pondus conversionis, & prædicationis Indorum. 638. 36.
Regibus nostris ob Ecclesiæ, & Ecclesiarum in Novo Orbe dilatationē, & fundationem, quæ S. Scripturæ vaticinia conveniant. 654. 9.
Regibus imputare potest hodie S. R. Ecclesia malam electionem Prælatorum, cum ferè semper confirmet præsentatos ab eis. 684. 9.
Regibus Portugaliæ, quid consulverint graves viri circa negociationem Æthiopum. 139. 3.
Regibus competit in Ecclesijs Indiarum omniū Prælatorum, Præbendariorum, Beneficiatorum, & aliorum officialium Ecclesiæ, præsentatio. 647. 37.
Regalium causarum privilegium est, ut in eis, quæ sunt de Regalibus, nunquàm fiscus litiget *dispositus*, hoc est sine possessione, & manutentione. 867. 52.
Regia Maiestas, an, & quatenùs subiecta dici possit iurisdictioni S. Inquisitionis? 893. 48.
Regia protectio, quæ olim per Reges præstabatur circa spolia Episcoporū, nunc exercetur per eius Supremum Senatum, & Regales Cancellarias. 742. 78.
Regum est malè audire, etiā cū benefecerint. 341. 88.
REGESTVM vulgò *Registro*, quid significet, & unde dicatur. 1066. 67. Et quæ sit causa præcipua, & finalis eius faciendi in mercibus traiectitijs. 1067. 70. Et quanta debeat esse eius Cura, & integritas præsertim ex legibus, & sched. Indiarū, ibid. n. 71.
RIGOR strictus legum sæpè ex æquitate, & rerum circunstantijs temperatur. 339. 66.
RITERSHVSIVS notatur, quód inverecundè contra Monachos scripserit. 912. 3.
RITVS, & consuetudines Indorum, & aliorum infidelium, legi naturæ, aut Christianæ Religioni nō repugnantes, eis relinqui possunt, quandò convertuntur ad fidem. 219. 20.
ROMANI semper viros lectissimos, & integerrimos ad provincias remotas, & noviter partas mittere curabant. 1014. 16.

Romani ob solam voluntatem quotannis plures homines varijs in ludis perimebant. 142. 39.
Romani Imperatores usi sunt Hispanis militibus ad sui corporis custodiam. 614. 25.
Romani provincias perdomitas, earumque personas, & prædia tributis onerabant. 161. 35.
Romani Imperatores quomodò notitiam plenam gestorum in suo imperio assequerentur. 336. 35.
Romani cum Sabinis quod fœdus inierint super Regis electione. 924. 101.
Romani sæpè solebant compellere subditos ad veteres sedes mutandas, & nova loca incolenda. 211. 30.
Romani totius feré Orbis domini facti, per totum illum Romanam linguam extenderunt, ex Plinio, & alijs. 231. 45.
Romani magnam curam adhibuerunt in metallis quærendis, & effodiendis. 105. 50.
Romani an humanitatis, an status ratione ducti populis subactis suum sermonem, & mores indixerint? 231. 48.
Romani, & aliæ nationes provincijs subiugatis varia tributa indicebant. 158. 9.
Romani feras omnes gentes, quas bello domabant, statim civiles, & politicas reddere conabantur. 210. 29.
Romani, qualiter emeritos milites in Provincijs subactis agris donarent, & alijs modis remunerarent? 270.
Romani primitus in cõmunicanda sua lingua parcissimi fuerunt. 230. 44.
Romanorum Imperium, & sermonem per totum Orbem extendi Deus disposuit, ut facilius Christi adventus, & fides prædicaretur, ex Prudent. & alijs. 231. 46.
Romanorum mos in habendis, & disponendis publicis cursoribus refertur. 95. 17.
ROTAE insignis decisio refertur pro valore pacti, ne prædia decimantia transeant in Religiosos sine onere decimarum. 866. 40.
Rotæ decisio expéditur pro libera dispositione Episcopi regularis. 725. 47
RVBRICARVM diversitas, ostendit diversitatem subiectorum, & naturam rerum de quibus in illis tractatur. 656. 23.
RVINI lapsus detegitur, omnes filios pariter ad maioratus succesionem admitti docentis. 423. 36.
RVSTICVS deponens de visu, toleratur, quamvis deponere deberet de auditu, quia est grossus homo. 248. 52.
Rusticus, qui promittit solvere domino pro terra, quã laborat, dimidiam, aut tertiam partem fructuum, non deducit expensas. 366. 22.
Rustici non solùm pro decimis, verùm, & pro expensis in lite super illis causatis, possunt conveniri, & incarcerari. 192. 12.
Rustici, & Indi, qui eis comparantur, in atrocioribus, & malitiosis delictis severè puniri debent. 248. 67.
Rustici, an, & qua excusatione digni sint, iudicis arbitrio permittitur. 248. 49.
Rusticorum, & pauperum privilegia, qui Auctores cumulent, & pertractent. 247. 41.
Rusticis ipsis, & agricolis utile est ad multa decimas solvere, ex D. Chrysost. 192. 13.
Rusticis non imputatur ad pœnam varietas, nec cõtradictio in testimonijs, nisi de nimia malignitate convincantur. 248. 53.
Rusticos non ligat statutum eis specialiter non publicatum, eo quòd sint de plebe rusticana, & in quo hæc differat ab urbana. 249. 61.
Rusticani, & coloni ad alia obsequia evocandi non sunt. 153. 46.

S.

SABACVS Rex AEthiopum, qualiter facinerosos publicis operibus utiliter addixerit? 143. 46.
SACERDOTES, qui coram Principibus secularibus accusant, æmuli Christi appellantur. 930. 11.
SACHARI plantagini, & opificio Indi dari prohibentur, & quare? 65. 45.
SALARIVM olim concedi solebat Auditoribus, & alijs magistratibus Indiarum, ex die quo, ex Hispania solvebant, & qualiter posteá solùm sex menses pro toto itinere, & navigatione assignati sint. 970. 30. Et an, & quando spacium horum sex mensium prorogari possit? numer. 31.
Salarium, quod Indijs metallarijs præstatur, vix respondet minimæ parti laboris eorum. 125. 115.
Salarium integrum debet habere minister infirmus pro tempore quo ægrotat. 970. 33.
Salarium, an, & quando integrè percipere debeat minister, qui in initio anni decedit, & aliæ quæstiones de salario, remissivè. 970. 34.
Salarium pro decem illis diebus sublatis in Calendario Greg. XIII. adimi iussum fuit ministris Indiarum. 971. 35.
Salarium, & officium ipso iure amittunt Auditores Indiarum, qui interdicta matrimonia pro se, vel liberis contrahunt, & sched. de hoc agentes. 975. 61.
Salarium non conventum, & designatum, an Visitatores, & Vicarij generales ab Episcopis petere possint? & qualiter moderari debeat. 765. 60. & seqq. & quid in alijs famulis? 743. 51. & 52. ubi de Bulla Pij V. super hoc, & quod moderatè sunt solvenda, & an illis obstet præscriptio triennij? n. 55.
Salarium totius anni deberi officiali, qui eo cæpto, & nec dùm finito, decessit, affirmant plures, sed plurimi negant, quorum opinio praxi recipitur, & quare? 890. 23.
Salarium, sive merces competens Indis, qui serviunt in propria manu præstari debet. 52. 75.
Salaria competentia Correctoribus Indiarum constituta sunt, ut ab illicitis abstineant, & schedulæ de hoc agentes. 949. 15. Et à quo tempore, & usque ad quod tempus hæc salaria durent, ibid. 16.
Salaria Inquisitorum anticipata initio cuiuslibet tertij solvi iubentur, & quarè licèt secùs in alijs Ministris. 889. 18.
Salaria Inquisitorum Indiarum, quandó, & qualiter ex Regijs arcis persolvenda sint? 888. 11.
Salaria famulis Episcoporum defunctorum debita, quo iure, & modo soleant solvi iuberi per iudices seculares? & Auctores, qui de hoc agunt. 742. 46.

Salaria militum, vassallorum feuda, & advocatorum honoraria, etiamsi concernant defensionem clientum, licitè recipiuntur. 511. 25.

Salaria Auditorum, & plures quæstiones de salarijs proponuntur, & deciduntur in sched. Indiarum, quæ citantur. 970. 29.

SALINAE Athenarum subito exaruerunt ob tributum super illis impositum, & idem in nostris *de Fuentelapiedra*. 140. 13.

Salinæ Peruanç communes esse iussæ sunt, & quare? 1062. 35.

SALOMON, an peccaverit immensas divitias coarcervando? remissivè. 104. 30.

Salomoni ob templi ædificationem, quid fuerit á Deo promissum? 877. 2.

SALVIANI elegans locus de damnis clientelarum refertur, & ad Commendatarios transfertur. 517. 77.

Salutis spes nulla restat, quando ab ijs venena porriguntur, à quibus antidotum expectatur. 225. 83.

SAMBVCI emblemma expenditur. 129. 14.

SANCTVM nihil adeò est, vel vtile, quo mali abuti non possint, ex D. Chrysost. Quintil. Senec. & alijs. 34. 90.

SANDALIA, quibus Apostoli vtebantur, quid significarent? ex D. August. 803. 93.

SARRACENI gravius puniunt iniurias illatas Christianis apud se commorantibus, quàm illatas alijs Sarracenis. 247. 39.

SATVRNI sæculo, qualiter gens per campos dispersa condunata fuerit, ex Virgil. & Ovid. 210. 28.

SCHEDVLA insignis refertur pro Hispanis ad laborem in Indiarum partibus suadendis. 26. 19.

Schedula Quitensis expenditur, servitium personale permittens, quod publicam vtilitatem concernit. 40. 136.

Schedula novissima de iuramento Regię iurisdictionis, & patronatus per Prælatos Indiarum nô turbando refertur. 678. 52.

Schedula, ann. 1596. de Indis sermone Hispano instituendis expenditur. 229. 29.

Schedula, quæ prohibuit dari Commendas, & alia officia cognatis, propinquis, & familiaribus Ministrorum, qualiter per aliam fuerit iustissimè temperata. 315. 73.

Schedula Regia, quæ Breve Greg. XIII. in appellationibus litium Ecclesiasticarum in Indijs servari iussit, ad litteram refertur, & latè explicetur. 709. 77. Et alia, quæ iubet ne Indis baptizandis capilli tondeantur. 219. 30. Et alia, anni 1603. agens de successione maritorum. 475. 22. Et alia anni 1626. quæ videtur in beneficijs interinarijs requirere assensum Patroni. 799. 59. Et alia, quæ tractat de servitijs Ianaconarum. 16. 43. Et alia, quæ declaravit fructus divisi Episcopatus, ex die gratiæ ad novum Episcopum pertinere. 668. 58. Et alia, quæ iubet ne Cazicatuum successiones tollantur, mutentur, vel invertantur. 237. 20. Et alia, ann. 1568. quæ super legatis, Indis á suis Cômendatarijs relictis, pro damnis eisdem datis, iustitiam celeriter fieri iubet. 522. 130. Et alia, ann. 1583. quæ Indos impeditos, vel uxores, aut filios infirmos habentes, à servitijs personalibus liberat. 50. 59. Et alia, ann. 1610. quę vinearum plantationibus in Peruanis provincijs obviam iri iubet. 63. 44. Et alia, ann. 1619. quæ prohibet sine causæ cognitione beneficia Curatis adimi. 796. 39. Et alia, ann. 1529. quæ agit de monendis Commendatarijs, vt resideant, cum præfinitione temporis quadrimestris. 510. 49. Et alia, quæ iubet ne fiat novitas, cum Indis Cuzquensibus in modo decimandi. 201. 15. Et alia, quæ quandam Commendam, extero datam, adimi iussit, & de eius ratione. 313. 58. Et alia agens de renuntiatione Commendarum. 325. 51. Et alia ann. 1618. quæ irritat Commendas contra tenorem mandatorum datas, & fructus restitui iubet. 204. 81. Et alia agens de spolijs Episcoporum Indiarum, & Collectoribus excludendis. 741. 27. Et alia anni 1593. de vindicandis iniurijs Indorum. 245. 20. Et alia novissima, quæ gravissimis verbis, & pœnis Commendas Ministris, & eorum propinquis, & familiaribus dari prohibet. 314. 67. Et alia ann. 1551. quæ mineralia per Indos voluntarios laborari permittit. 188. 28. Et alia ann. 1609. quæ expressè, & generaliter iubet, ne vllo modo Indi ad privatorum famulitium distribuantur. 8. 15. & 9. 9. Et alia quæ Audiéntijs Indiarum Commendandi facultatem denegat. 297. 6. Et alia ann. 1601. quæ vulgò vocatur, *la del servicio personal*. 4. 12. Et alia an. 1624. quæ dedit formam in doctrinis Religiosorum prę sentandis. 523. 3. Et aliæ ann. 1575. & 1603. quæ formam matrimonij pręfigunt, vt uxores succedere possint in Commendis maritorum. 463. 17. Et aliæ, quæ Indis Eucharistiam ministrari iubent, maximè, ut viaticum. 252. 93. Et aliæ, quæ in commendis Indorum videntur concedere dominium, proprietatem, & possessionem. 278. 20. Et aliæ quæ Indos decimas solvere debere iubent, aut insinuant. 194. 28. Et aliæ plures, quæ fodinas per servos exerceri iubent, ubi id possibile fuerit, ut Indi ab hoc onere liberentur. 140. 16. Et aliæ quibus cavetur, ut Hispani, & omne genus Hybridarum ad ministeria publica compellantur. 26. 18. Et aliæ, quæ de tributis Indorum, & eorum norma, & taxatione disponunt. 159. 15. Et aliæ, quæ agunt de dolore Indorum ob iniuncta sibi servitia personalia, maximè metallorum. 49. 46. Et aliæ quæ servientium Indorum saluti consulunt. 55. 96. Et aliæ, quæ damna considerant ex provisione Commendarû facta absentibus à provincijs Indiarum. 314. 61. Et aliæ, quæ Indos omnino á servitijs personalibus liberari iubent. 29. 44. Et margaritis legendis distribui prohibent. 122. 97. Et metallis inservire. 125. 122. Et aliæ, quæ declarant in quibus rebus debeat conservari servitium personale Indorum. 41. 138. & 46. 26. & 108. 79. Et aliæ, quæ Indos ad loca remota, vel intemperata deduci prohibent. 51. 74. Et aliæ, quæ agunt de expectativis Commendarum. 345. 2. Et aliæ, quæ Indos ætate minores ab oneribus relevant. 49. 51. Et aliæ, quæ agunt de salarijs Indis servientibus persolvendis. 54. 87. Et aliæ, quæ servitium personale Indorum, Commendatarijs graviter prohibuerunt. 3. 9. Et aliæ, quæ Indis Chasquis faveri, & eos competenti mercede donari statuunt. 97. 33. Et aliæ de Indorum reductionibus, & municipijs agentes. 209 20. Et aliæ, quæ agunt de tributis Ianaconarum. 20. 83. Et aliæ, quæ Indos servitiales per vices mutari iubent. 44. 12. Et aliæ, quæ litteras alienas intercipere, vel aperire graviter prohibent, & puniunt 97. 37. Et aliæ quibus iubetur, ut Indi ad agrorum culturam distribuantur. 61. 2.

Schedula ann. 1601. & 1609. quid dispoſuerit ſuper tollendo ſervitio perſonali. 29. 46.
Schedula nulla reperitur, quæ vocet maritos ad ſucceſsionem Commendarum uxorum, & de interpretatione earum, quæ in contrarium expenduntur. 478. 51.
Schedula ann. 1601. quæ vocatur *de la concordia*, & ponit formam privandi beneficiarios ex concordia Prælati, & Patroni, refertur, & an hodie practicari debeat? poſt illam ann. 1609. diſcutitur. 795. 34.
Schedula anni 1561. quæ ſucceſsionem viri, & uxoris in Commendis æquare videtur, qualiter accipiéda ſit? & altera ann. 1605. 479. 55.
Schedula an. 1601. licèt neque ad agrorum culturam coactum Indorum ſervitium permiſſerit, eos tamen otioſos eſſe non patitur. 61. 3.
Schedula valde notabilis expenditur ann. 1581. quæ declarat, & iubet, benemeritis non præiudicare ſchedulas, quas alij impetrant ad futuras Commendas, ſi hi minus meriti fuerint, & quare? 347. 24.
Schedula ſervitij perſonalis ann. 1609. coactum Indorum ad metalla ſervitium expreſsé conſervari præcipitur. 109. 86.
Schedula Pintiæ, & alijs cavetur, ut tributa Indorum in rebus, & fructibus taxentur, qui pro varietate Regionum facilè ab illis haberi poſsint. 162. 45.
Schedula ſervitij perſonalis ann. 1601. qualiter Indos metallis addici concedat. 109. 83. Et alia ann. 1609. qualiter eoſdem, etiam invitos, agriculturæ, & alijs miniſterijs publicis deſtinari poſſe, ſtatuerit? 61. 4.
Schedula ann. 1609. quæ agit de ſervitio perſonali Indorum, eos voluntarié locari, & in mineralium locis congregari, & municipia erigere cupit, & monet. 142. 30.
Schedula ann. 1601. illa altera ſervitij perſonalis, quæ metalla per Indos voluntarios, aut Æthiopes coli, ſtatuerat, ſecretò temperata fuit. 109. 84.
Schedula ann. 1582. Auditores Mexicanos notavit, quód filiorum appellatione nepotes contineri dubitaſſent. 456. 31.
Schedula anni 1620. mineralium cura, & Indorum ad ea ſervitium commendatur, dum modo eorum vexationes reprimantur. 109. 87.
Schedula Regia iubens iniurias Indorum eodem modo puniri, ac Hiſpanorum, cur á multis nõ practicetur? 246. 35.
Schedulæ omnes, quæ de ſucceſsione Commendarũ agunt, illas iam cum effectu aſsignatas fuiſſe ſupponunt, & expenduntur illa de ann. 1552. & altera de ann. 1562. 430. 101.
Schedulæ Regiæ, & reſcripta, & Epiſtolæ Principũ, an, & quando ius generale cõſtituant, & ad unum Proregem, vel provinciam miſſæ, in alijs obſervari debeant. 1048. 65. & ſeqq.
Schedulæ Indiarum, quæ requirunt ad ſucceſsionẽ Commendarum, quod coniuges *Vivan, y esten caſados ſeis meſes*, etiam in ſponſis de præſenti, & ante copulam verificantur. 468. 64.
Schedulæ directæ ad aliquem Proregem, vel gubernatorem, etiam ſub nomine proprio, ab eius ſucceſſore in officio impleri poſſunt, & debent. 1049. 67.
Schedula anni 1609. qualiter prohibeat ſervitium perſonale à Commendatarijs exigi ſolitum, & Indos omnes taxari iubeat? 4. 13.
Schedulæ, quæ facti tantùm narrationem continent, nihil diſponunt. 799. 60.
Schedulæ agẽtes de praxi electionis Canonicatuum oppoſitionis, ſunt accipiendæ ſecundum intellectum, & diſpoſitionem Concil. Trid. 784. 45.
Schedulæ, quæ iubent, ut Commendatarij reſideant, trahuntur etiam ad Commendas ante eas collatas. 527. 14.
Schedulæ Regiæ quæ præſcribunt formam beneficijs regularibus Indorum, & eis favent, ſunt confirmatæ á Sede Apoſtolica. 810. 23.
Schedulæ, & iuſsiones Principũ nõ oportet, ut in ſui concluſione contra tranſgreſſores inſolitis verbis excandeſcant, & notatur cõtrarius uſus, qui hodie increbuit. 1050. 79.
Schedulæ quæ decimas integrè ab Indis præſtari iuſſerunt, nunquàm fuerunt executioni mandatæ, ſed imò per alias derogatæ, quæ referuntur. 197. 55.
Schedulæ, quæ inducebant privationem ipſo iure, ob non reſidentiam in Commendis, oblitteratæ fuerunt. 530. 52.
Schedulæ Regiæ circa ſpolia Commendarum, facta á iudicibus, quid ſtatuerint? 580. 75.
Schedulæ Regiæ, quæ iubent Indos tolli ab iniuſtis poſſeſſoribus, qualiter ſint intelligendæ? 576. 35.
Schedulis antiquis dabatur licentia Indis, tanquàm vaſſallis liberis, vbi vellent habitandi, & ſedes mutandi. 212. 44.
Schedulis pluribus de Commendatariorum titulis mentio fit. 281. 55.
Schedulis plurimis politica Indorum inſtitutio, valde commendatur, & Auctores, quæ de ea agunt. 218. 8.
Schedulis reſpondetur, quæ Indos metallis diſtribui permittunt, aut iubent. 136. 83.
Schedulis plurimis, Indorum ad metalla coactio, tùm diſpoſitivè, tum enuntiativè iniuncta reperitur, quæ referuntur. 109. 81.
Schedulis pluribus iuſſum eſt, ut Indi Hiſpanam linguam doceantur, & loquantur, & ſcholæ ad hoc formentur. 229. 27.
Schedulas, qui à Rege impetrarunt pro Commendis vacaturis, cæteris paribus ſunt præferendi. 348. 35.
SCHOLARIS tempore vacationis rediens in domum, gaudet privilegijs, & eius uxor, & liberi. 534. 89.
Scholari, qui putabatur idoneus ſi collata fuerit præbenda, & poſteà reperiatur indignus, debet illa privari. 827. 32.
Scholaſtici, ſoli ſtudio debent vacare, & de alijs non cogitare, & æquiparantur militibus. 537. 117.
Scholaſtria quando gradum requirat. 780. 18.
D. SEBASTIANVS á Sandoval Senator Panamenſis laudatur, & eius libellus pro defenſione vinearũ Perũanarum. 68. 70.
SECRETARIVS præcedit Fiſcalem in Supremo Conſilio Inquiſitionis, & non in alio. 987. 9.
SECVLARIS poteſtas non eſſet ſibi ſufficiens, ſi aliquam coertionem in Eccleſiaſticos ſeditioſos non haberet. 934. 37.
Seculares Principes, ſi non poſſunt punire Eccleſiaſticos, ſaltim in temporalibus, non poſſent eorum damnis, & exceſsibus obviare. 933. 30.
SECVNDAE SVPPLICATIONIS cognitio pertinet ad Supremum Indiarum Senatum, & qualiter in eo practicetur, diverſimodè à Supremo Regni Caſtellæ. 1050. 83. Et quid ſi lis cæpta ſit in

eodem Supremo Indiarum Consilio? 1051. 88.
SECVNDVS in data, priori solet præferri, si prius apprehenderit possessionem, & è contrario. 360. 36.
Secundo genitorum dispersio, melior est, quàm hæreditatis divisio. 424. 47.
SEDES quando, & quibus dari debeat in stratis Regalis Audientiæ ijs, qui se nobiles esse dicunt? 962. 65.
Sedes Episcopalis quandò, & quandiu vacare dicatur? 669. 63.
Sedis vacantis tempore lupus exultat. 776. 11.
Sedis vacantis tempore nullum præiudicium potest generari Ecclesiæ maximè in iuribus Episcopalibus. 776. 116.
Sedis vacantis fructus colligere, & sibi appropriare solent Galliæ Reges, & qualiter hoc ius unum de Regalibus suæ Coronæ faciant? 754. 27. Et quãdo, & quomodo in Hispania cæperint applicari Cameræ Apostolicæ? ibid. n. 22. & quando, & quare actum fuerit, ut in Ecclesijs Indiarum nostris Regibus applicentur? 755. 31. Et quod variè varijs temporibus distributi reperiantur in eisdem Ecclesijs Indiarum. 757. 47.
Sede vacante quamvis cessent alimenta Prælati, non tamen Ecclesiæ, quæ nunquàm moritur. 759. 72.
Sedium vacantium gubernationem Capitulis Ecclesiarum Indiarum adimere, sæpè tractatum est, & schedulæ de hoc agentes. 775. 113.
Sedium vacantium damnosam, & periculosam esse administrationem, multi testantur. 775. 107.
SEDITIOSI, & scandalosi, ut à provincijs Indiarum expellantur pluribus schedulis cautum est, quę referuntur. 929. 2. Et qualiter in hoc Proreges procedere possint, & debeant. 1024. 16.
Seditiosos, & scandalosos homines à suis provincijs expellere Principes debent. 929. 1.
SELLAS ad Ecclesias deferre, & in illis sedere an privatis permittatur, vel permitti debeat in provincijs Indiarum? 961. 54.
SEMIRAMIS, & Carthaginenses qualiter per servos fodinas tractaverint? 105. 39. & 141. 21.
SENATVS Supremus repræsentat personam Principis, & illius iurisdictionem habet. 1054. 97.
Senatus Supremus Indiarum, quid Regi consuluerit super reditibus sedium vacantium, quos sibi applicari volebat? 755. 32.
Senatus Supremus Indiarum qualiter cognoscat de causis Commendarum Indorum, & de residentijs, & visitationibus iudicum remissivè. 1050. 82.
Senatus Supremus Indiarum quid statuerit in controversia admittendorum, vel tollendorum adiunctorum in Ecclesijs Indiarum? 788. 71.
Senatus Supremus potest cognoscere de fructibus Commendæ, etiam peremta instantia litis super ipsa Commenda pendentis. 593. 71.
Senatus Supremus Indiarum rarò avocat causas á Regalibus Cancellarijs, nec litium cognitioni se facilè miscet. 573. 10.
Senatui vel tribunali cuilibet, causæ eum tangentes regulariter relinqui debent. 1028. 51.
Senatui Indiarum absolutè competit nomen Consilij Regij, & per consequens eius effectibus gaudere debet. 1053. 93.
Senatus Indiarum alia omnia præcedit in magnitudine, latitudine, divitijs, & alijs proventibus provinciarum, quas administrat. 1043. 7. Et est Supremus in causis sibi reservatis, cum inhibitione aliorum Tribunalium, ibid num. 11.
Senatus Supremus Indiarum quid tandem censuerit super conservatione doctrinarum Regularium, & sub quibus cautionibus? & de schedulis, quæ de eis agunt. 818. 78.
Senatus Indiarum præ omnibus, de conversione, & bona tractatione Indorum, & de rebus gubernationem tam gentibus, curare iubetur. 1044. 13.
Senatus Supremus qualiter se inserat in taxandis, & solvendis damnis, quæ Episcopus defunctus bonis Ecclesiæ præstare debet? 742. 41.
Senatus Indiarum proponit, & consultat Regi omnes Ministros, & Prælatos, ac Præbendarios, & alios officiales illarum partium, sublata Camera, quæ olim ad hoc esse solebat in eodem Consilio. 1045. 23.
Senatus Regius Indiarum qualiter se habuerit in Commendis collatis à Prorege Peruano Marchione Cañetij, post mandati revocationem? 303. 73.
Senatus Indiarum semper providas, aptas, & utiles leges illis provincijs dare curavit. 1048. 61.
Senatus Regius qualiter se interponere soleat, pro exequendis testamentis Prælatorum, & alijs ad pia opera factis? 650. 65.
Senatus Indiarum an possit cognoscere de violentijs iudicum Ecclesiasticorum in causis ad suam iurisdictionem spectantibus, vel in eis Supremus Castellæ Senatus adiri debeat. 1051. 89.
Senatus Limani decisio refertur contra quemdam Correctorem, qui Religiosos cuiusdam Ordinis gravibus iniurijs verbalibus affecerat. 926. 122.
Senatus Supremi Indiarum decisio refertur. 549. 71.
SENATORES ex causarum patronis, & in foro versatis, non ex tyrunculis, & inexpertis eligi debét, & quare? ex Ioan. Brantio. 967. 8.
Senatores, & viros graves aliquid sæpè per erroré, vel cum animæ periculo consuluisse, credendum non est. 108. 75.
SENECA auri, & ferri cognitionem, in quo constituat? 129. 11. Eius insignis locus pro remunerandis filijs, & posteris benemeritorum. 599. 17. Insignis locus de utilitate parsimoniæ. 145. 75. Senecæ Tragædi alter elegans locus. 147. 87. Alter de metalli fodinarum errore, & horrore. 116. 38.
SENECTVTIS benemeriti ratio haberi debet, ne alias frustra præmium speret. 339. 62.
Senectuti debetur quies, & relevatio á ieiunijs. 50. 60.
Senes difficillimè alienam linguam perdiscunt, & adagium de hoc. 228. 15.
Senes, & infirmi á servitijs, & muneribus personalibus liberi sunt. 50. 57.
SENTENTIA lata contra aliquem in absentia in prima instantia, an, & quando ei in persona notificanda sit, & quid si est apud Indos? 956. 24.
Sententia lata super restitutione iuris universalis, si non intelligeretur cum fructibus plenè legis intentioni non satisfieret. 589. 36.
Sententia declaratoria, an sit necessaria contra Auditorem interdictum matrimonium celebranté, ad hoc ut pœnam legalem incurrat? 979. 87.
Sententia declaratoria requiritur, etiam in pœnis, quæ imponuntur Ipso iure incurrendæ, ex magis communi sententia. 550. 58.
Sententia in causis Fiscalibus absque expressione Regiæ personæ, solùm cum ipsius Fiscali pro, & contra loquuntur, & concipiuntur. 986. 17.

INDEX.

Sententia condemnatoria super iure universali, videtur etiam continere condemnationem super fructibus, & è contrario in absolutoria. 589. 35. Et secundùm aliquos non est necessaria expressio fructuum, ubi res ad iudicari iubetur. 590. 39.
Sententiæ contra contumacem lata, non nisi post lapsum anni fatalis exequi solet, & quod hoc falli tin syndicatu. 1001. 9.
Sententia lata contra debitorem, non potest exequi contra eum, cui is vendidit, nisi intentata prius revocatoria. 582. 104.
Sententia declaratoria in pœnis ipso iure incurrendis excusatur, ubi terminus præfigitur ad comparendum cũ clausula, quód eo elapso, amplius reus non audiatur. 531. 59.
Sententia est stricti iuris, & in his tantùm, quę sonat, intelligenda. 535. 101. & 590. 40.
Sententia privationis beneficij ab Episcopo lata, appellatione remota exequi potest, & alius interim nominari. 798. 51.
Sententia inter vassallos litigantes lata, an domino præiudicet? 384. 23.
Sententia ex falsis instrumentis, testibus, vel allegationibus lata revocatur. 352. 61.
Sententiæ unius partem non potest quis respuere, & partem approbare. 201. 19.
Sententiam confirmatam exequi solet iudex à quo, revocatam iudex ad quem, & de praxi huius articuli. 716. 62.
Sententiæ tres conformes regulariter requiruntur ad faciendam rem iudicatam. 713. 39
Sententiæ duæ conformes faciunt rem iudicatam, & exequi iubentur per constitutionem Greg. XIII. 713. 38. Et an hoc intelligatur in eo solùm casu, quo de Metropolitano ad suffraganeum appellatur, vel etiam in eo, quo de suffraganeo ad Metropolitanum? 716. 59. Et quæ dicantur conformes, ibid. num 63. & quód licet exequi iubeantur, tamen admittitur contra eas exceptio nullitatis defectus iurisdictionis. 716. 60.
Sententiæ Senatus Supremi magni faciendæ sunt. 439. 55. & 1053. 92.
Sententiarum, & opinionum varietas, iurisprudentiam, & alia, quæ debent resolvi, conturbat, & obscurat. 599. 14
SEPULCHRA mortuorum etiam infidelium an, & quatenus liceat aperire, & excavare, ad quærendos thesauros in eis reconditos, & Auctores, qui de hoc agunt, & de Huacis Indorum Peruanorũ. 1065. 39. & seqq.
SERMONE nobis noto uti debemus, ex Cicer. 228. 16.
SERTORIVS de cognatis non fidens, ex Incolis Hispanis custodiam habuit. 614. 26.
SERVI metallarij fugitivi Athenis & alibi magnas clades causarunt. 38. 19.
Servi sunt, veluti alia res domini, & habet in eos ius vitæ, & necis. 141. 20.
Servi qualiter pecudibus comparentur, & pro mortuis haberi, & iniuriæ incapaces esse dicantur? 141. 19.
Servi apud Scytas, qualiter defecerint, & dominis bellum moverint, & loris superati fuerint? 38. 117.
Servi, qui Pyreneorum montium argenti fodinas excolebant, quàm graviter vexarentur, & verberarentur, ex Ioan. Gerundensi. 120. 79.
Servorum & discolorum, otio forumque hominum immanis colluvies semper damnosa, & suspecta fuit. 260. 57. Et quod tutum non sit servis plurimis Rempub. onerare. 38. 115. Et qualiter hoc cautum fuerit in servis Æthiopibus, & aliarum nationum ad Indias Occid. transfretandis, ibid. num. 113.
Servorum iniurias qualiter vindicarint Athenienses? 247. 38.
Servorum vna est conditio, licèt in ministerijs differant. 13. 18.
Servis Æthiopibus omnia opera publica Indiarum expleri non possunt, & quare? 37. 112.
Servis etiam moderatæ operæ, & cum aliqua vacatione iniungendæ sunt. 46. 23.
Servis nullum otium relinqui debet. 56. 104.
Servitium *Tanaconarum*, an iustum sit? 12. 1.
Servitium Indorum, dum ad famulandum in domibus Hispanorum distribuuntur, Matienz. & Acosta probare videntur, & huius verba referuntur. 8. 2.
Servitium Indorum in metallis qui probant, vel facilè ab hac sententia decidunt, vel impossibiles cõditiones adijciunt. 136. 85.
Servitium personale licèt in aliquibus provincijs ab Indis per Commendatarios exigatur, hoc naturã Commendæ non mutat, & quare? 279. 28.
Servitium, quod vocant personale, Commendatarijs præstari solitum, non est ita grave, & durum, ac servitium metallorum. 120. 77.
Servitium personale Indorum si tollatur, multa damna timeri possunt. 32. 72. Et quod multi opinẽtur tolli non posse, quod dirigitur ad publicam necessitatem, vel utilitatem. 30. 48. Et de difficultatibus quæ subortæ sunt, ubi de his personalibus servitijs tollendis actum est, & quid super eis novissimè cautum fuerit? 41. 139. Et quód cũ per tot annos fuerint in usu, non videntur iniusta, nec illegitimè præscripta. 31. 66. Et quòd non ipsa, sed eorum excessus, & abusus tollendi sunt. 34. 87.
Servitium personale Indorum, quod Commendatariorum cupiditas introduxit, unde originem habuerit? 3. 6. Et semper à nostris Pijssimis Regibus prohibitum fuit. 3. 8. Et quod omni iuri, & rationi repugnet. 5. 16. Et quod in totum talia servitia abolere, tutius est, & quare? 17. 41. Et qualiter nullatenus tributi nomine servitium personale ab Indis exigi posse, statuerit sched. servitij personalis, ann. 1633. 279. 79.
Servitium Indorum in metallis licèt aliqui probaverint, plures tamen, & graviores damnare solent. 136. 84.
Servitium Indorum *Chasquis* dictorum, iustum, & necessarium esse multi asserunt. 95. 15.
Servitium militare inter Commendatarios, vel feudatarios cum debita proportione dividi debet. 502. 88.
Servitium commendę quis præstare debeat, ubi eius fructus creditores percipiunt? 401. 28.
Servitium personale in aliquibus provincijs remansit, etiam post tributorum taxationem, sed adhùc cessare iussum fuit. 4. 11.
Servitium domino tempore belli á vassallo promissum, qualiter accipiendum? 460. 21.
Servitium feudi, ubi est personale, non admittitur monasterium, etiamsi per substitutum servire velit. 441. 67.
Servitij magnitudo, & perpetuitas, inducit, & exigit perpetuitatem satisfactionis, & remunerationis. 599. 17.
Servitij privati Indorũ species alia proponitur. 8. 1.

Ser.

Servitij personalis causa, & utilitate cessante, illud quoque cessare debet. 149. 2.
Servitij personalis Indorum damna, qui tangant, & doleant? 3. 7.
Servitij perpetuitas, beneficium, vel præmium etiam perpetuum desiderat. 375. 19. Et quod hoc verificari, & practicari deberet in Conquisitoribus Indiarum, quorum servitia magna, & in perpetuũ bonum Hispaniæ fuerunt. 599. 16.
Servitij personalis nomine quid in provincijs Indiarum genericè, & quid specialiter intelligatur? 2. 5.
Servitia personalia, quæ Indis, vel alijs quibuslibet publicæ utilitatis causa iniunguntur, consueta, & moderata esse debent. 45. 14.
Servitia ex tempore acquiri possunt, & consueta præstari debent. 32. 68.
Servitia antiqua ita remuneranda sunt, ut præsentia non negligantur, quibus ante parta tuentur. 338. 56.
Servitia privata & coacta Indorum, omninò tolli iubentur schedula anni 1601. & quód voluntarij cõducantur. 8. 8.
Servitia debita, & obsequialia non obligant dominũ. 504. 116.
Servitia indefinite debita, qualiter dominus feudi á vassallis exigere possit? 45. 18.
Servitia domestica Indorum, anteà præstari solita, qualiter Prorex, & Senatus Limanus á se abdicaverint? 9. 10.
Servitijs personalibus quantum fieri potest abstinere debemus, quia ferè impossibile est, ut leges pro eorum iustificatione latæ præcisè serventur. 55. 67.
Servitijs personalibus necdum *Mestizi*, & *Mulato*, addicti sunt, quod notatur. 260. 60.
SERVITVS rustica olim durior fuit, quàm urbana, & quare? 65. 31.
Servitus multis in casibus imponi potest pro pœna. 143. 49.
Servitus servitutis dari non potest. 410. 11.
Servitutis species est, à certo loco non posse recedere. 212. 45. 17. 49. 212. 45. & 529. 36.
SAEVITIA, & mala tractatio vassallorum, multis casibus punitur in iure, remissivè. 515. 59.
SFORTIAE Oddi opinio, qui carcerationis, aut relegationis iustæ impedimentum legitimum esse negat, reijcitur. 533. 81.
SIGNOROLI verba referuntur circa statuta caventia bonorum immobilium in Ecclesias alienationem. 856. 43.
SIMONIS Maioli, & Olai Magni verba de labore metallorum agentia, referuntur. 122. 94.
SINARVM Reges, subditos in alienas regiones migrare prohibent, & ideò valdé multiplicantur. 213. 53.
Sinarum in Regno, sunt plus, quàm quinque Senatorum millia, & alia de eius magnitudine. 236. 9.
Sinenses, reos capitales, ad muros Tartariæ reficiendos damnant. 143. 45.
SOCIIS pluribus in his quæ debentur, æqualis solutio facienda est. 615. 31.
Sociabilis vita est præstantior solitaria. 209. 12. & seqq.
Societas Iesu, quas doctrinas Indorum habeat, & quàm laudabiliter in illis segerat, & de schedulis Regijs iubentibus, ut ad hoc munus invitentur. 817. 71. Et quod eius Religiosi aptissimi sint ad iuventutem educandam, & instruendam, & Indorum collegia gubernanda. 241. 67.
SOCORDIA vires pereunt, sed per exercitationem tollitur, ex Plutarch. 145. 73.
Sodomia, hominumque devoratio, aut immolatio omnino Indis prohibenda est, & de sodomiæ detestatione, & quod hæresim sapit. 221. 47. Et alia de eiusdem sceleris detestatione, remissivè. 514. 51. Et quod qui committit sodomiam cum impubere, vel rustico, aut ignorante, huius quoque culpam in se transfundit, ibid. nu. 50.
SOLEMNITAS, vel licentia requisita in actu faciẽdo, requiritur etiam in eo reficiendo, vel reparando. 879. 16.
SOLDVRII apud Gallos, qui essent, & qualiter se pro ijs, etiam, quibus se in clientelam dabant, morituros iurarent? 614. 23.
SOLIDATI quando, & quare dici cœperint milites, unde vox Hispana *Soldados*? 271. 53.
SOLIFVGA animal si sit in fodinis, deserẽdæ sunt, & quid sit Solifuga. 154. 53.
SOLITARIVM, aut bestiam esse, aut Deum, quo sensu dixerit Aristot. 209. 13.
SOLITVM fieri, præsumendum est legitimè fieri. 511. 16.
SOLO cedit quidquid in solo alieno plantatur, seritur, vel ædificatur. 882. 36.
SOLVTIO regulariter fieri debet in loco ubi sita est res, pro qua solvitur. 541. 13.
SORTIBVS eligi iudices ordinarij, & alij officiales Reip. aliquando iussi sunt, & de iudicio sortis, remissivè. 944. 15.
SPARTVCVS servus, & eius historia. 38. 116.
SPECIALIA duo in uno, eodemque subiecto regulariter non concurrunt. 854. 16.
Specialem gratiam habens ad unam Commendam, debet præferri in ea, habenti gratiam generalem, & quare? 361. 54.
Species certa quando censeatur eximi à genere, cui inerat. 361. 56.
SPES in multis casibus in consideratione habetur, & potest in contractum deduci. 459. 53. & 151. 240.
Spes succedendi in maioratu, quam habet primogenitus, est invariabilis, & considerabilis, etiam in vita possessoris. 459. 54.
Spei solius venditio, si postea effectus non succedat, quãdo faciat locum evictioni, vel læsioni? 152. 35.
SPIRITVALIA, qui seminant, temporali suæ sustentationi necessaria iustè percipere possunt. 803. 94.
SPOLIARE aliquem de facto, & sine iusta causa, etiam Principi non conceditur. 580. 81.
Spolium in Hispania solùm causatur ex bonis, & personis Episcoporum, non autem clericorum, ut in Italia, & alibi. 740. 21.
Spolium videtur facere, aut ratum habere is, ad quẽ spolij commodum pervenit. 582. 98.
Spolij restitutionem petenti, non obstat exceptio dominij, etiamsi incontinenti probatio offeratur, & quare? 579. 67.
Spolij iudicialis restitutionem petenti, necesse est appellare, & attentata protestari. 581. 88.
Spolio Episcopi defuncti inest necessitas solvendi debita eius, & spolium solùm dicitur, quod his deductis, superest. 743. 47.
Spolia Episcoporum qualiter diffiniantur à Navarro, & alijs? 737. 1.

Spolia Episcoporum decedentium colligi curat in Hispania Supremus Senatus, sed in Indijs Regales Audientiæ. 957. 34.
Spolia Episcoporum, & fructus Ecclesiarum vacantium, quod pertineant ad Cameram Apostolicam novo iure inductum est in Hispania, Italia, & alibi, & de constitutionibus de hoc agentibus. 740. 18. & seqq. & qualiter ante eas administrari, & dividi solerent per Reges Castellæ, & Legionis? 742. 40.
Spolia Episcoporum, iura aliquat uturis successoribus reservare videntur, quæ explicantur. 738. 5.
Spolia etiam ubi Cameræ Apostolicæ reservantur, solvi debent ante omnia, debita á Prælato defuncto legitimè contracta, sive is sit secularis, sive Regularis. 743. 49.
Spolia, & vacantes Episcoporum, quo iure, & modo colligantur, & administrentur in provincijs Indiarum Occidentalium? 741. 28.
Spolia Episcopi decedentis, quatenus reservari iubentur futuro successori, debet intelligi, ut de illis disponat in utilitatem Ecclesiæ. 738. 6.
Spolia Clericorum secularium in Hispania non pertinent ad Cameram Apostolicam. 749. 105.
Spolia Religiosorum Indiarum, vel aliarum Hispaniæ provinciarum, nunquám permissum est, quód per Collectores Cameræ Apostolicæ colligantur, & quód valeat talis consuetudo. 748. 100. Et qualiter hoc declaratum fuerit in quadam sessione gravissimorum virorum, cui Auctor interfuit, ibid. nu. 101.
Spolia Episcoporum Ecclesijs deferri, favorabile est; Cameræ Apostolicæ, odiosum. 732. 114.
Spolia Commendarum à Proregibus facta, non prohibet lex de Malinas, & eius declaratoriæ licet Audientijs de eis cognoscere prohibeant. 581. 86.
Spoliorum Episcopalium in collectione, & administratione, absque scrupulo procedere possunt Audientiæ Regales, & alij Gubernatores. 741. 29.
Spoliorum nomine quid veniat? 737. 2.
Spoliatus etiam à Principe ante omnia est restituendus, & Princeps per hoc non fit reus, sed spoliatoris panes sustinet. 580. 82. Et quod ita spoliatus, secundúm aliquos, non tenetur ostendere titulum suæ possessionis, maximè si allegetur longæva possessio. 580. 83.
Spoliatus restitui iussus, potest uti executoria, etiam contra alium tertium, ad quem posteà Commenda pervenerit, qua ipse spoliatus fuit. 582. 100.
Spoliatus tanto tempore potest superledere in respondendo petitioni proprietatis, quanto spolium duravit. 581. 95.
Spoliatus à privato, an teneatur exhibere titulum coloratum suæ Commendæ, ut in ea restitui possit? 579. 68.
Spoliatus à Prorege, vel Gubernatore, utrùm cótra ipsum, aut tertium agere debeat? 581. 96.
Spoliatus etiam á iudice, ante omnia restituendus est. 579. 66. & 58. 73.
SPONSA de præsenti, marito ante copulam defuncto, an in eius Commenda succedat? 464. 35. & seqq. Et sponso ingrediente Religionem lucratur omnia, quæ uxor copulata. 469. 69. Licèt ante matrimonij consumationem, vel osculum nihil ex arrhis lucretur. 467. 55.
Sponsæ de futuro in multis gaudere solent iuribus, & privilegijs uxorum. 464. 28. Sed adhuc nó succeduntin Commendis, ex dispositione legum Indicarum. 464. 27.
Sponsalia de præsenti, & matrimonium regulariter non sunt idem, nec operantur eosdem iuris effectus. 464. 30.
Sponsalia de præsenti inter valentes contrahere, verum matrimonium faciunt. 468. 60.
SPVRII non solùm non possunt in maioratu succedere, verùm neque in illis ab initio fundari potest, cum sint omnis successionis incapaces. 435. 7.
STAPEDARVM usus qualis? & an Romanis cognitus? 94. 11.
STATVS ratio, quæ iustitiæ cancellos transgreditur, & à Dei præceptis deviat, pessima iudicatur. Et semper damnosa, aut inutilis est. 132. 48. & 140. 5.
STATVTVM, ut pœna privationis beneficij incurratur ipso iure, propter absentiam, validum est, licèt non desint contradictores. 530. 51.
Statutum loquens de usufructuario, extenditur ad alios habentes iura utilia. 276. 9.
Statutum disponens, quòd maritus succedat uxori, non habet locum in sponso, & sponsa. 464. 31.
Statutum, ut possit possessio transferri sine corporali appreheusione, validum est. 395. 40.
Statutum requirens Doctorem graduatum ad munus iudicandi, verificatur in quovis alio viro idoneo, quamvis Doctor non sit. 768. 43.
Statutum quandó est prohibitivum in persona, & prohibitio favorabilis, benè porrigitur ad bona etiam extra territorium. 747. 96.
Statutum disponens in uxore, de viro quoque disposuisse censetur, & exempla. 474. 16. Requiritur tamen ad hoc, ut eadem omnino ratio detur in utroque coniuge. 478. 50.
Statuta, qui in aliquo negotio facere potest, multò melius de eodem poterit iudicare. 628. 46.
Statuta prohibentia bona immobilia per Ecclesias, vel Ecclesiasticos quæri, multis dura, & nulla esse censentur. 866. 38.
Statuta requirentia puritatem sanguinis, sunt strictè intelligenda, & in casibus tantùm, & personis de quibus loquuntur. 251. 79.
Statuta non comprehendunt negotia pendentia, etiamsi statuens id exprimat. 725. 52.
Statuta Ecclesiarum puritatem sanguinis requirentia, vel alienigenas excludentia, à quibus Auctoribus impugnentur. 843. 3.
Statuta, quæ ob communem utilitatem prohibent bona immobilia in Ecclesias, vel Ecclesiasticos alienari, valent, iuxta sententiam plurium Auctorum, qui referuntur. 865. 37.
Statuta extenduntur de casu ad casum, ne casus odiosus, magis favorabilis maneat, quàm privilegiatus. 732. 113.
Statuta, & maximé odiosa, sunt stricti iuris, & strictè interpretenda. 474. 13.
Statuta, quæ aliquid præbent marito de bonis uxoris, vel écontrario, debent intelligi post cósummationem matrimonij. 457. 59.
Statuta Ecclesiæ Romanæ debent observari in alijs, quarum caput existit. 732. 112.
STATVVM, sive professionum varietas simplicitati, & prædicationi Evangelij multum incommodat. 813. 42.
STEPHANVS Forcatulus notatur, quòd Hispanos invidè reprehendit ob inquisitionem, & effossionem metallorum. 106. 59.
STERCVS optimum ad agrum fæcundandum domini vestigia. 699. 19.
STERILITAS in multis casibus inducit remissionem

sionem mercedis, & plura de hoc remissivè. 174. 37.
Sterilitas sæpè contingit ob peccata, & maximé ob detractationem decimarum. 193. 19.
Sterilitas specierum, quas Indi pro tributis præstare solent, eis remissionem indulget. 174. 35.
Sterilitatis, vel pestilentiæ causa tributorum remissionem Indis faciendam esse, pluribus Regijs schedulis cautum. 175. 45.
STVDENTES, vel docentes, iuris interpretatione abesse non videntur ab Ecclesijs, in quibus aliàs residere debent, & quare? 782. 30.
Studentes, vel studiorum causa absentes, habentur pro præsentibus, & residentibus in beneficijs, & quid in parochialibus? 516. 108. Et an lucrentur distributiones quotidianas, maximé ubi in eis tota massa consistit? 781. 21. Et an possint retinere antiquam Commendam, vel ad successionem, aut provisionem novæ admitti. 536. 106. Et quod restitutionem habent ex clausula generali, & dicitur causa iustissima? 536. 109. Et quod ex opinione Alberici semper restitui solent, quamvis procuratorem non reliquerint. 537. 116.
Studium generale, quod dicatur? 783. 36.
STYLVS antiquus Cancellariæ facilè mutandus nō est. 983. 21.
Stylus servat, ut etiam beneficiati habentes curam animarum, non priventur propter absentiam, nisi post monitiones. 530. 53.
Stylum Cancellariæ, & iudiciorum non possunt mutare Proreges, quamvis liberum arbitrium illis concessum sit. 1029. 61.
SVBADIVVAE, & Vicarij in militaribus, & alijs officijs, quomodò, & quare dari solerent? 699. 14.
SVBDITVS propriè is est, qui domicilium habet in territorio alicuius domini, non qui bona tantùm. 497. 32.
Subditi quilibet, etiam non feudatarij, si Regi eos ad bellum vocanti, non obediant varijs pœnis plectuntur. 501. 77.
Subditi non tenentur se mortis periculis exponere, ob faciendam contributionem ad bellum. 235. 73.
Subditi ratione subiectionis, & iurisdictionis, Regi omnimodam obedientiam debent, in licitis, & honestis 497. 35.
Subditi ob servitia, quæ tanquàm tales Regi facere debent, non obligant præcisè eum ad remunerationem, secundùm Pinel. & alios. 565. 111.
Subditi non feudatarij, in aliquibus tantùm casibus cogi possunt Regi in bello servire, qui referuntur. 499. 52.
Subditos licèt Princeps sine causa cruciare non possit, benè potest aliquando eorum vitam mortis periculo exponere. 106. 62.
Subditi iustè possunt à Principe ex causa iusta in novas habitationes, & colonias mitti, vel transferri. 211. 34.
Subditi, ut maximè á Rege dependeant curandum est, & præsertim in Indijs. 607. 94.
Subditorum salus ex Regis, & Regni incolumitate dependet. 498. 40.
SVBFEVDA sunt veluti pars feudi dominantis. 288. 32.
SVFFRAGANEVS, qui quoad appellationes efficitur, veluti Superior Metropolitani, an in eius Diœcesi, de appellationibus ad se interpositis audire, & pronunciare posit, vel causas committere. 714. 46. 713. 41. & 714. 46.
Suffraganeus ad Metropolitanam Ecclesiam, cæteris paribus, transferri debet. 845. 19.
SVBIECTIO politica non repugnat libertati Christianæ. 39. 125.
SVBREPTITIA impetratio non tenet, etiamsi sit sanctus ille, qui impetrat, ex Baldo. 547. 54.
Subreptio est individua, & facit totam gratiam vitiari, ubi non sunt capitula separata. 300. 51.
Subreptio, vel obreptio quælibet vitiat confirmationem. 547. 53.
Subreptio non datur nisi ex defectu causæ finalis. 351. 70.
Subreptiones, aut obreptiones notoriæ, qualiter vitient rescripta iustitiæ, & gratiæ? 351. 56.
SVBROGATIO omnes qualitates transfundit in subrogatum. 712. 24.
Subrogationis per viam, ubi succeditur, debet fieri subrogatio cum omnibus suis qualitatibus. 455. 22.
Subrogatum semper sapit naturam subrogati. 288. 33.
SVBSIDII ad distributionem, & exactionem qualiter ineatur æstimatio redituum Ecclesiasticorum? 365. 12.
SVBSTITVTIO de te non loquitur, opponi potest ei, qui vocationem suam non ostendit. 453. 4.
Substitutorum, qui á Commendatarijs nominantur, officium est, tondere potius, quàm docere. 518. 25.
SVCCEDERE volens in Commenda, debet esse præsens in Regno, tempore, quo successio defertur, & schedulæ de hoc agentes. 444. 93.
Succedenti in Commenda, qui in provincijs Indiarum degit, quod tempus assignetur ad successionē petendam? 445. 100.
Successor non tenetur servare expectativas concessas à suo antecessore, feudorum, vel Commendarum suo tempore vacantium. 324. 45.
Successor in dignitate tenetur expedire titulum Cōmendæ, beneficij, aut feudi concessi á suo antecessore etiam constituto in articulo mortis. 504. 92.
Successor, an, & quomodo probare, & iustificare debeat titulum sui antecessoris? 380. 69.
Successor maioratus, vel Commendæ non tenetur ad solvenda debita sui prædecessoris, etiamsi dicantur pro Indorum utilitate contracta. 426. 70.
Successor Commendæ, vel maioratus, quatenus debeat præstare alimenta ad quæ antecessor tenebatur. 427. 75.
Successorum proprium esse debet, imitari vestigia antecessorum. 600. 29.
Successor in officio alterius, qualiter soleat, & debeat decessorem de adventu suo certiorare? 1034. 10.
Successor in officio, ex quo die habeat illius usum, iura, & salaria? 1034. 10.
Successio, & parentela in *Cazicatibus* ultra probationes partium, melius probari solet per aliam informationem receptam de officio á Prætore loci. 258. 33.
Successio in Commendis non fit iure hæreditario, nec ei, qui decesit, sed legi, vel Regi, qui eam induxit. 421. 18.
Successio maioratuum regulatur ad instar successionis ab intestato. 435. 16.

Successio Commendarum primùm filijs, & uxoribus concessa, quando, & qualiter ad filias extensa fuerit, & maiores natu prætulerit? 419. 7.
Successio Commendarum, cum ex sola legis, vel Regis providentia procedat, legalis appellari debet, & verba Molinæ de hoc agentis. 420. 13.
Successio paternæ Commendæ denegatur ei, qui ab Indijs abest eo tempore, quo defertur. 312. 60.
Successio Commendarum vocat uxores in defectum filiorum, & excludit transversales, quod in maioratibus non contingit. 429. 93.
Successio Commendarum non excludit legitimatos per subsequens matrimonium, quamvis solùm vocet legitimé natos. 439. 52.
Successio Commendarum, qua ratione fœminis delata fuerit? 462. 7.
Successionis quoad ius, attendi solet consuetudo loci ubi bona sunt sita, de quorum successione agitur, & quandó secus? 747. 93.
Successionis Commendarum schedulæ, cur de vxoribus tantúm meminerint? 474. 17.
Successionis ius in suspenso esse non debet. 444. 96.
Successionis forma in Commendis, feudis, & maioratibus alterari non potest. 422. 32.
Successione Commendæ excluditur, qui aliam quomodolibet habet, & schedulæ, quæ id disponunt. 446. 1.
Successiones debent esse mutuæ, & vicissitudinariæ. 472. 5.
SVMTVS omnes faciendi in receptione Proregum, qualiter taxari sint? 1019. 67.
SVPERFLVIS cautionibus quis gravari non debet. 1051. 86.
Superfluitatis vitandæ causa, verba legũ, & rescriptorum impropriari possunt, & ut aliquid operentur. 366. 26.
SVPERIOR quidquid facit, præcipere videtur, ex Quint. 239. 40.
Superioris adeundi difficultas ubi est, multa permittuntur, quæ alias non tolerantur. 713. 34.
SVPPLICATIO secunda, an, & qualiter locum habeat pro sententia lata à iudice generali bonorũ defunctorum. 993. 14. Et quid quando lis cæpta fuit coram eius subdelegato? 994. 20.
Supplicationis verbum denotat superioritatem tribunalis ad quod talis supplicatio interponitur. 994. 18.
Supplicationes á Bullis Apostolicis, quę ex iustis causis retinentur, qualiter, & á quibus interponi, & persequi debeant? 907. 47.
SVPPLICIVM, quod protrahit pœnam, acerbissimum est, ex Seneca. 114. 18.
SVRDI sumus in linguis, quas non intelligimus. 227. 7. & 801. 83.
SVSCEPTI apud antiquos dicebantur omnes, qui sub alterius patronatu, advocatione, & clientela erant. 510. 7. Et inde suscepti dicuntur ab Acosta Indi commendati. ibid. nu. 9.
Susceptores Neophytorum in primitiva Ecclesia, qui essent, & qui hodie patrini? & de antiquissima eorum institutione. 510. 5.
SYNDICATVS Auditorum, & aliorum Ministrorum, cautè, & providè plures schedulæ Indiarum statuerunt, quæ referuntur. 1000. 3.
Syndicatum pro uno tantùm die deserens minister quidam, ad Indias, ut illi denuó staret, reductus fuit. 1000. 5.
Syndicatui siquis ab initio non stet, aut ab eo iam cæpto aufugiat, qualiter contra eum procedatur. 1001. 8.
Syndicatuum, sive residentiarum causæ, propriè spectant ad Supremum Senatum: sed in Indijs propter distantiam Regalibus Audientijs commissæ sunt, & quando secus, & schedul. de hoc agentes. 955. 17.
Syndicare est actus iurisdictionis, & tam ex officio, quàm ad instantiam partis ad id procedi potest. 766. 22.
Syndicari, aut visitari quis non debet pro eisdem excessibus, de quibus iam iterum fuit visitatus, aut syndicatus, & quando secus 1008. 64. & seqq. Et quid pro delictis post syndicationem compertis, & probatis, ex praxi Hispaniæ, & aliorum Regnorum? 67. & 69.
Syndicatus capitula, qui præsentat, vel iudicem petit contra Correctorem, debet fideiussorem præstare. 245. 62.
SYNODVS, sive salarium, quod Indi pro clericis præstant, exigendum est ante tributorum solutionem. 202. 32.

T.

TABELLARII olim appellabantur Epistolarum lateres, & cur? 94. 9.
TABELLIO non potest se abdicare officio tabellionatus, nisi in manibus Superioris. 921. 72.
Tabellio seu scriba proprius creari iussus fuit, pro iudicatu, sive tribunali bonorum defunctorum. 992. 7.
Tabelliones, sive Actuarij, quos vocant gubernationis, an possint habere Commendas? & quid de alijs minoribus tabellionibus? 314. 71.
Tabelliones seu notarij, an, & quando á Proregibus creari possint. 1025. 22.
Tabellionatus tituli adimi iubentur *Mestizis*, aut *Mulatis*, & ut deinceps huius qualitatis, specialis mentio in informationibus fiat, per sched. ann. 16. 21. 259.
TALEA, vel tributum, ubi imponitur loco, vel universitati, superstites solvunt pro deficientibus, donec fiat æstimum, secundúm opinionem Bart. receptam. 168. 95.
TAXA iurium, vel sportularum tribunalium Ecclesiasticorum pertinet in Hispania ad Regium Senatum, & in Indijs ad Regias Audientias, & qualis ibi sit hæc taxa. 957. 31.
THESAVRI, & bona vacantia, & pro derelicto in naufragijs, vel alibi habita, sunt de Regalibus, & qualiter applicentur, & quid de repertis in adoratorijs Indorum. 1062. 36. & seqq.
TEMPLI in ædificatione, quam fecit Herodes Agrippa, quod miraculum contigerit? 877. 5.
Templa, & eorum ædificatio est res Deo gratissima. 876. 1. Et tam Principes, quàm privati ea ædificantes felices extiterunt. 877. 3.
TEMPORALIA sæpè sunt dimittenda propter scandalum pusillorum, ex D. Thom. 161. 33.
Tempus trium mensium ad faciendas probationes in causis Commendarum, per noviores schedulas prorogatum fuit. 572. 4.
Tempus octo dierum præfixum Capitulo ad consti-

tuendum Vicarium, ex quo die currant in Episcopo ad aliam Ecclesiam translato? & declaratio Cardinalium de hoc. 773. 84.
Tempus unumquodque suos mores affert, & ei accõmodandæ sunt leges. 604. 64.
TENVTAE in iudicio consensus litigatorum tribunal Supremi Senatus mutare non potest, & si in alio egerit, nõ de tenuta, sed de ordinario possessorio agere velle credentur. 575. 22.
Tenutarum, & secundæ supplicationis causæ, etiam finitæ in Supremo Consilio per mortem litigatorum, possunt in eodem terminari inter hæredes eorum ratione fructuum. 594. 79. & 85.
Tenutæ in iudicio, veniunt fructus, & nova instantia formari potest super fructibus in eo omissis. 591. 47. & 594. 79.
Tenutæ remedium, quod datur in maioratibus Hispaniæ, an habeat locum in Commendis Indorũ? 425. 61.
Tenutę remedium est extraordinarium, & non extenditur ad casus omissos. 425. 65.
Tenutæ iudicium, etiam contra Clericos, vel inter Clericos debet agitari in Supremo Castellæ Senatu. 574. 16.
Tenutarum causæ Supremo Castellæ Senatui reservatæ sunt, & quare? 574. 13. Et an pro maioratibus Indiarum agitari posit, & debeat tenutæ iudicium in Supremo earum Senatu, latè ad utramque partem, & cum expresione casuum occurrẽtium. 1052. 90.
TERENTII loca expenduntur. 28. 34.
TERMINVS à lege præfixus, absque alia interpellatione moram inducit. 393. 24.
Terminum præfigere, ad faciendam optionem inter duas Commendas incompatibiles, necessariũ fuit, & quare? 488. 59.
TERRAS, & possesiones sibi assignatas amittunt Indi, qui á suis municipijs fugiunt, & quando municipia, ob eorum mortalitatem deserta remanẽt? 214. 60. Et an tunc eiusmodi terræ Commendatarijs Indorum, vel Regio fisco applicentur? ibid. nu. 61.
Terrarum montium, pastuum, & aquarum publicarum distributio, & concessio est de Regalibus, & in his Princeps suam intentionem fundatam habet, & qui de hoc iure agant? 1069. 85. Et qualiter hæc olim, & hodie distribui soleant? ibid. nu. 88.
Territorij sui terminos unusquisque observare debet. 714. 44.
TERTIA pars, quæ ex Commendis auferri iubetur, & Regi applicari, quando, & quare introduci cæperit. 302. 65. & 541. 4. Et quod hæc in alijs Commendis sarciri solet. 369. 50. Et an hęc tertia pars sit immunis ab oneribus eam tangentibus, relatis schedulis, quæ de hoc agunt? 543. 17. & 21. Et quod hæc detractio solùm in provincijs Peruanis practicetur, & pro una tantùm vice in singulis Commendis. 542. 9. & 14.
Tertia pars ex reditibus sedium vacantium Indiarũ, ex quo tempore, & quibus rationibus, & exemplis Regibus applicari cæperit, & sched. notabilis hanc historiam recensens. 756. 33.
Tertiæ decimarum Hispaniæ, pro bonis temporalibus reputantur, & per seculares iudices administrantur, iudicantur, & exiguntur. 656. 21.
Tertiæ decimarum Hispaniæ sunt quid temporale & de eis cognoscunt Tribunalia secularia nostrorum Regum. 625. 42.
Tertij ius regulariter allegare non permittitur. 352. 63.
TERTVLLIANI, Iustini, Plinij, & aliorum loca adducuntur de tributis variarum provinciarum. 161. 37.
TESTAMENTORVM implementum summo studio à Regibus, & Magistratibus curari debet, & maximè in Indijs, & quare? 992. 2.
Testamentum etiam in favorem vocati ad rem feudalem facere non licèt. 424. 50.
Testamenti Indorum ventur, & validitas qualiter terminetur? 251. 75.
Testamento siquis rem aliquam alicui vendi iusserit, & vendita evincatur, amplius ex testamento agere nequit, sed exemto. 583. 110.
Testamenta Indorum, quibus privilegijs gaudeant ultra ea, quæ rusticis conceduntur. 251. 74.
TESTATOR semper præsumitur velle, quòd bona sua deferantur venientibus ab intestato. 429. 96. & 293. 83.
Testandi facultate sibi concessa, si Episcopus non utitur, vel si moriatur re integra Pontifex, qui illam concessit, nihil talis facultas prodest. 722. 14.
TESTIS deponens falsum, coram aliquo iudice alterius fori, potest ratione incidentiæ ab eo puniri. 583. 115.
Testis utrum esse posit Indus pro, vel contra suum Commendatarium, & è converso. 520. 111.
Testis nemo idoneus, in causa, quæ eum tangit intelligitur, & maximè Indi, etiam *Quipocamai*. 518. 97.
Testis qui est de universitate, cum qua litigatur, vel aliquod interesse, etiam in consequentiam, ex causa consequi potest, non est integer. 518. 98.
Testis siquis idoneus non est in aliqua causa, instrumentum etiam ab ipso in eadem confectum, vacillabit. 518. 95. & seqq.
Testi non iurato non creditur, nec Papa super hoc dispensare debet, secundùm Felin. & alios. 248. 54.
Testes regulariter, sigillatim, & unus post alterum examinari debent, & quandò secus, ut in Indis. 249. 58.
Testium fides, & materia, ut plurimum, pendet ex arbitrio iudicantis. 249. 59.
THEOLOGVS, ne an Iurista aptior sit ad Episcopatum? 685. 20.
Theologi, etsi litteratissimi non solent esse apti ad munus iudiciale, & quare? 768. 39.
THEVTONES qualiter decimas solvant? 196. 48.
THESAVRVS Principis non est fiscus, sed subditi benè se habentes. Et vassallorum levamen, & hilaritas. 133. 53. & seqq.
Thesauri ex America advecti, cur parum Hispaniam ditaverint? 144. 62.
Thesauri impietatis nihil proderunt, & locus proverb. 10. 139. 2.
Thesaurariorum S. Cruciatæ nominatio, & officiũ. 903. 19.
TEXTVS, qui diversos intellectus habet, ad decisionem causarum adduci non debet. 726. 59.
D. THOMAE elegans doctrina perpenditur. 99. 36.
Thomæ Mori verba referuntur de utilitate damnandi sceleratos ad metalla. 142. 36.

INDEX.

Thomæ Sancij sententia qualiter accipienda sit? 770. 62.
D. Thomas Carlevalius Senator Regius Neapolitanus laudatur, & quid sentiat in quæstione de partibus condemnationum applicatarum iudici salariato. 962. 59.
TITVLVS iniustus, invalidus, aut cui lex ab initio resistit, non est titulus, nec causat bonam fidem. 587. 14.
Titulus Episcopi antiqui, post factam divisionem, reducitur ad non titulum, quoad partem Episcopatus ab antiquo divisam, & dismembratam, & sic cessat perceptio fructuum. 667. 49.
Titulus acquisitionis, vel recuperationis terræ infidelium, & eorum conversionis ad fidem, est efficacior cæteris, ex quibus solet acquiri, vel concedi ius patronatus Ecclesiastici. 635. 14.
Titulus, etiam minus legitimus, sufficit ad possidendum, quemadmodum, & contractus, etiam nullus, ad possessionem transferendam. 597. 49.
Titulus beneficij si in totum sit extinctus, & revocatus, licèt posteà idem beneficium conferatur, non agitur ex titulo antiquo, sed ex novo. 615. 36.
Titulus ubi requiritur ad possessionem, nihil ea proficit, si ille deficiat. 577. 43.
Titulus solus non confert, nec probat possessionem, sed ei causam præstat. 587. 12.
Titulus novæ Commendæ expediri non debet in persona filij, cui pater renuntiavit, & sic pro eius tantùm vita durabit, & schedulæ de hoc agentes. 329. 82.
Titulum iustum statim probans, obtinet in possessorio retinendæ contra antiquiorem possessorem. 587. 11.
Titulum suæ possessionis nemo regulariter edere cogitur, nisi ubi ius in re aliena, & alioqui libera prętendit. 576. 57.
Titulum allegare non possunt, qui se excusare prætendunt à solvendis decimis *Alfalfæ*, & quod ea sit similis al *Alcacer*, ex quo decimæ præstantur. 861. 5.
Titulum edere debet is, cui ius commune resistit, vel contra se præsumtionem habet. 576. 38.
Titulum habens à Rege, præfertur habenti ab alio inferiori. 587. 13.
Titulum originalem sui officij, vel trasumtum authenticum, qui non præsentaverit, ad illud recipi non debet. 971. 37.
Tituli Commendarum, quarum confirmatio Regi remittitur, quæ continere, & exprimere debeant, ut Princeps sufficienter certioratus dici possit? 547. 51.
Tituli Commendarum, ad petendam earum possessionem, regulariter originales præsentari debent, ut & maioratuum ad tenutam. 392. 7.
Tituli, & honores concessi pro servitijs, dicuntur dati pro satisfactione debiti, & non sunt minuendi, sed augendi. 562. 63.
Titulos plures habere, & cumulare quis potest, ad ius suum confirmandum, & consolidandum, dummodo ij inter se contrarij non sint. 550. 80.
Titulorum inquisitio, ubi solùm tendit ad informandum Principem, non est necessarium citare vassallum, secus ubi ad hunc privandum, ex Calderino, & alijs. 578. 55.
TOGA talaris, qua Auditores, & Senatores induuntur, quid significet, & qualiter insulis vel laticlavijs Romanorum respondeat? 969. 23.
Togati plures in gubernatione, & militia Indiana præclarè se gesserunt, remissivè. 1014. 19.
D. TORIBIVS Alfonsus á Mogrovejo Archiepiscopus Limanus laudatur, & quid consuluerit circa decimas Indorum. 197. 58.
TOTVM, qui cedit, vel renunciat, nihil excludit, nec sibi reservat. 759. 64.
TRADITIO rei donatæ non respicit substantiam, sed executionem donationis. 733. 8.
Traditioni rei suæ quilibet pacta, & conditiones, quas velit, adijcire potest. 374. 8.
TRAIANI Bocalini verba expenduntur, contra eos, qui suæ ignaviæ pœnas patiuntur. 37. 107
TRANSACTIO, aut compromissum, an, & qualiter super Commendis, feudis, & maioratibus validè fiat? 404. 57.
TRANSITVS est facilis in habentibus symbolum. 677. 40.
TRANSLATIO sola Episcopi de una Ecclesia ad aliam, an ipso facto primæ vacationem inducat? & distinctio casuum in hoc articulo. 771. 73.
Translationi consentire, est quædam renuntiatio prioris Episcopatus. 774. 90.
Translatus in Indijs, eo ipso quòd virtute Regię schedulæ, quæ sibi novi Episcopatus gubernationem concedit, ad illum iter arripit, videtur consensum præstitisse renuntiationi faciendæ in manibus Papæ. 774. 95.
Translatus in aliam Ecclesiam, eo ipso quodammodó dicitur mortuus quoad primam. 771. 76.
TRANSVERSALIVM successio, quibus schedulis prohibeatur. 429. 94.
TRASVMTVM tituli aliquando præsentare sufficit, & quas qualitates habere debet. 392. 8. & seqq.
TRIBVNALIA Sanctæ Inquisitionis, quæ, & quando in provincijs Indiarum fuerint instituta? 888. 10.
Tribunalis, sive iudicaturæ bonorum defunctorum in Indijs, qui Auctores specialiter agant. 993. 13.
Tribunal Rationalium, sive calculatorum maiorum in Indijs, parum proficere visum est, & an expediat illud tollere, vel reformare? 1075. 132.
TRIBVTARIVS, qui pecuniam debet, si alleget ob fructuum sterilitatem se eam comparare non potuisse, quando audiendus sit. 176. 53.
Tributaria prædia cum suo onere ad quoscumque possessores, etiam Ecclesiasticos, & Religiosos transire solent, & quare? 167. 89. & 864. 29.
Tributum benè potest, & sæpé solet consistere, & taxari in aliquarum operarum præstatione. 7. 39.
Tributum, quod nos Hispani vocamus *Moneda forera*, & *Martiniega*, quale sit? 166. 80.
Tributum imponere super vineis Peruanis contra prohibitionem plantatis, an iustum sit? 1070. 90.
Tributum dicitur personale, etiamsi designentur, & taxentur res, vel prædia, aut fructus, ex quibus solvi debet. 167. 84.
Tributum Indorum, etiamsi contineat obligationem dandi aliquam rem, vel quantitatem, debet iudicari personale, sive capitationis, & nō reale. 166. 78. & seqq.

& seqq. Et talium rerum taxatio, seu designatio cur in Indis practicetur? 167. 87. Et quod vel ex eo quod in schedulis, quæ de his tributis agunt, non decitur quod sint realia, debent censeri personalia. 166. 81.
Tributi taxati dimidium solvunt Indæ in provincijs Novæ Hispaniæ. 171. 7.
Tributa ubi Indi solvunt in pecunia numerata, remissionem ob sterilitatem petere nequeunt, & quare? 176. 52.
Tributa leviora semper imposita fuerunt provincijs, quæ se sponte dederunt, graviora autem gentibus & nationibus nobis infestis, & iustis belli titulis subiugatis, & quare. 161. 34. & 38.
Tributa Regiæ Coronæ incorporata, ex Commendis Indorum, efficiunt aliud Regale Indiarum. 1064. 46.
Tributa præstabant Romanis Iudæi, qui illis suberāt, licèt sub Religione diversa. 160. 23.
Tributa nimia Remp. strangulant, & pauperes necāt, ex Salviano. 164. 64.
Tributa præstantur ob necessaria militum stipendia. 135. 74.
Tributa iniustà quidam Regi Gallico proponens, & suadens, quas pœnas dederit? 165. 75.
Tributa, & servitia ordinaria, & extraordinaria Regni Castellæ solvuntur, sine deductione expensarū. 366. 18.
Tributa ea tantùm iusta, & secura, putat Cassiodorus, quæ potest lætus possessor offerre, & Princeps cum bona conscientia accipere. 163. 58.
Tributa si remittantur alicui ob paupertatem, non exiguntur ab eodem, quamvis posteà deveniat ad pinguiorem fortunam. 176. 48. & 179. 51.
Tributa, & gabellæ solvuntur non deductis expēsis, etiam factis gratia colligendorum fructuum. 365. 17.
Tributa Indorum licèt sint personalia, cum tamen præstentur de rebus, quas colligunt, earum sterilitate liberantur. 174. 38.
Tributa, quæ cum dolore, & gemitu hominum congeruntur, magni facienda non sunt. 132. 47.
Tributa præstant iurati civitatum, notarij, & alij earum officiales. 177. 63.
Tributa nova quandò iustè á Principe imponi possint? 103. 23.
Tributa Indorum non in toto municipio, sed in unoquoque tributario taxari separatim debent, ne alij pro alijs conveniantur. 168. 94.
Tributa Indorum, ut & dominium, & vassallagium eorum, ad Regem pertinent pleno, & directo iure. 276. 3.
Tributa Indorum mortuorum, vel absentium à præsentibus exigere iniquum est, & contra eorundem tributorum naturam. 167. 91. Et ab uxoribus pro maritis, vel filijs pro patribus. 169. 100.
Tributa nulla imperari possunt Indis ratione soli, & prædiorum & quare? 162. 42.
Tributa iniustè, & tiranicè imposita fraudari licitè à subditis possunt. 163. 49. Iustè veró imposita in foro conscientiæ, & sub peccato mortali debentur. 159. 12.
Tributa, & vectigalia cum excessu imponentes, & exigentes, quam graviter peccent, & exempla quorundam Piorum Imperatorum. 164. 65.
Tributa etiamsi mixta sint, hoc est personis pro rebus imposita, cessat collecta, si persona ex iusta aliqua causa à contributione eximatur. 169. 103.
Tributa ut possint indicere Principes, quæ necessitas, & quæ eius probatio desideretur. 103. 24.
Tributa á *Mestizis*, & *Mulatis* in multis provincijs hodiè exiguntur. 260. 59.
Tributa non sunt exigenda ab Indis sub titulo, vel compensatione Evangelij, quod illis prædicamus, & quare? 160. 24.
Tributa ab Indis præstari debere declaratum, & decisum fuit, in quodam consessu Barchinonæ habito, ex Ant. de Herrera. 159. 14.
Tributa, census, decimæ, & aliæ similes pensitationes, intra provinciam, ubi earum collatores resident, regulariter solvendæ sunt. 542. 12.
Tributa ab Indis in recognitionem Dominij, & ex iustis alijs, ac legitimis causis persoluuntur, & quæ illę? 158. 2.
Tributa omnes Indi solvere debent, nisi specialiter privilegiati reperiantur. 171. 2.
Tributa, quæ tum Indis, tùm alijs imponuntur, quā proportionem, & æquitatem habere debeant? 163. 55.
Tributa non debent exigi ab Indis, nisi ex ijs, quæ commodè habēt, nec repeti semel ob sterilitatem remissa, ex Acosta. 176. 51.
Tributa gravia imponere sub colore utilitatis, vel necessitatis tyrānicum est. 103. 28.
Tributa levia, & moderata iustè Indis imponi potuisse, qui Auctores affirment? 159. 13. Et quod talia eisdem imperari, semper nostri Reges curaverint. 162. 44.
Tributorum, quæ Indi præstant partem aliquam assignare eorum parochis, & prædicatoribus iniquum non est. 161. 25.
Tributorum materiam, & iustificationem examināt plures DD. qui recensentur. 158. 7.
Tributorum in materia, & præstatione, plurimum attendenda est praxis, & consuetudo. 289. 53.
Tributorum immunitas concessa est quibusdam Indis in Perù, & Nova Hispania ex privilegio, & qui illi? 178.
Tributorum præstatione, qui per ętatem, vel senium liberentur iure communi? 172. 15.
Tributorum exemtionem concessit Rex Thedericus Arelatensibus ob servitia, ex Cassiodoro, cuius elegantia verba referuntur. 178. 70.
Tributorum Novæ Hispaniæ taxatio, quibus commissa, & qualiter facta fuerit? 167. 47.
Tributorum immunitas alicui, & eius posteris data, regulariter non transit ad filios ex fœminis natos. 178. 73.
Tributorum præstatio, quæ per Indos fit, pertinet ad materiam servitij personalis. 157. 1.
Tributorum exactio, ubi ea fœminæ debent, mitius facienda est, & pro eis incarcerari non possunt. 172. 10.
Tributis in omnibus imponendis, & exigendis, quæ causæ soleant considerari? 158. 3.
TRIRREMIVM labor gravissimus est, & an veteribus notus? 107. 69.
Trirremium pœna levior est, quàm metalli, & qualiter describat eam Cassiodorus. 114. 20.
Trirremibus flagitiosos addici, Regijs legibus admonemur. 142. 35.

Trirremibus, remigandis, an vassalli liberi, & insontes inviti mancipari possint. 107. 68.
TRITA, & veterata reformare difficile est. 607. 88.
Tuitio, & iurisdictio Regij patronatus pertinet ad Regem. 645. 27.
TVRCAE qualiter exerceant cursum publicum. 96. 28.
TVRPI ex causa datum, non solet danti restitui, sed fisco applicatur. 342. 104.
TVTELA est res sancta, & maximè necessaria, & tamen ea sæpè homines abutuntur: sed tamen ob hoc eius vsus tolli, vel cessare non debet. 517. 81. & seqq.
Tutela fructuum Ecclesiæ sedis vacantis, nihil habet iuris spiritualis, sed meram conservationem corũ respicit. 753. 18.
Tutor eiusdem oppidi, in quo pupillus moratur, sufficit, quód idoneus existat. 845. 21.
Tutores non quasi tuitores, sed quasi tollitores, ab effectu dici debere, scribit Albericus. 517. 82.
D. TYBVRTII Martyris verba notabilia referuntur contra molles, & crispatos, & quód Christus dedignetur eos servos habere. 221. 45.
TYRANNVS si quid Regio nomine concesit, obligat successorem. 564. 79.
Tyranni, qui plus æquo vassallos tributis onerant, in sacra Pagina *Exactores* vocantur, & quare? 165. 74.

V.

VACANTIS Ecclesiæ custodia, & administratio ad illum regulariter spectat, ad quem, & institutio, quando patronus laicus est. 752. 3.
Vacantibus Ecclesijs iuris patronatus Regij, qualiter deputetur custor á Prorege Neapolitano? 752. 11.
Vacantium Ecclesiarum, damna qualiter expendat Ioan. Garcia, & consulat, vt Rex earum gubernationem suscipiat. 775. 111.
Vacatio legitima inducitur per mortem naturalem, & civilem, & alijs varijs modis, qui referuntur. 320. 4.
Vacatio, quæ contingit per renuntiationem, similis est ei, quæ per mortem. 324. 47. Et quando in aliquibus differat, remisivé. 325. 54.
Vacatio omnimoda inducitur per renuntiationem, etiam in Summo Pontificatu, feudis, maioratibus, & reliquis officijs. 325. 48.
Vacatio primi beneficij, vel Episcopatus, aliquando introducitur, etiam non attento consensu translati. 774. 98.
Vacatio, quæ per translationem inducitur, operatur eundem effectum, ac illa, quæ per mortem. 745. 74.
Vacationis causa, & modus, an, & qualiter in nova collatione beneficij, vel Commendæ verificari, & exprimi debeat? 320. 6.
Vacationis in dubio, non potest ad collationm procedi, & qualiter debeat verificari, & probari? 320. 5.
Vacationis causa, quæ exprimitur, si falsa sit, nõ sustinetur collatio ex clausula generali, & quare? 320 7.
Vacationis verbum absoluté appositum applicatur cuicunque vacationi. 326. 57.
Vacationis uno modo expresso, non continetur alius, nisi constet de voluntate concedentis. 320. 9.
VAGABVNDOS qualiter capi, & in servitio detineri permiserit Rex Ioannes I. 19. 72.
VALOR verus Commendæ, cuius confirmatio petitur, necessario exprimi debet, ad obreptionem vitandam. 547. 55.
Valor verus beneficiorum, quo fine exprimi iubeatur in eorum impetratione? 367. 35.
Valor redituum, quis esse dicatur? 543. 22.
Valoris redituum maioratus, beneficij, & similium æstimatio communis, qualiter fieri soleat? & quod regulariter attendi debet. 364. 4.
VARIATIO in Principibus illaudabilis est, & nunquàm permissa in damnum alterius. 379. 59.
Variatio in legibus, & in alijs Consilijs, tam in Principibus, quám in Consiliarijs, valde vituperabilis est. 1049. 72.
VARII dicebantur Romanis, qui ex vario semine concipiebantur. 258. 29.
VASSALLVS non solùm provinciam, in qua feudum habet, sed alias eidem vicinas, tam terrestribus, quàm navalibus expeditionibus defendere debet, & schedula, quæ id disponit. 500. 60.
Vassallus obligatus iuvare dominum in aliquo Regno, vel loco, ultra illum proprijs expensis militare non cogitur. 499. 59.
Vassallus, quæ remedia intentare posit contra dominum, in solita, vel immoderata servitia exigentem? 45. 19.
Vassallus pro feudo, qualiter posit uti omnibus realibus actionibus, dominis utilibus competentibus? remisivé. 396. 49.
Vassallus feudatarius, si vel prima vice neget servitium militare, quod debet, feudo privari potest. 501. 74.
Vassallus quilibet, qualiter debeat procurare bonum sui Regis, ex lege Partitæ. 446. 43.
Vassallus servire tantùm debet pro facultate Commendæ, vel feudi, & vt illud non fiat inutile. 502. 87.
Vassallus etiam in magna fame, vel alia necesitate constitutus, non potest alienare feudum, nec eius possesionem, & quid ubi adest consuetudo contraria? 899. 11.
Vassallus ad fidelitatis, & servitij militaris præstationem tenetur, etiamsi de ijs in feudi inuestitura mentio facta non sit. 494. 15.
Vassallus licét non teneatur mori pro domino, tenetur tamen se pro eius tuitione in vitæ discrimé exponere. 107. 66.
Vassallus fundatarius implet obligationem servitij militaris, si solvit dimidiam partem reditus feudi. 503. 97.
Vassallus non amittit feudum per renuntiationem aliter, quàm in Superioris manibus factam. 921. 73.
Vassallus feudalis non potest revocari ad locum, à quo aufugit ob crudelitatem domini, nec punitur ob fugam. 214. 59. Quinimo vassalli propria auctoritate possunt deserere dominum, qui eos malé tractat. 515. 60.
Vassallus, imò, & servus, non tenetur dominum defendere cum evidenti periculo propriæ vitæ. 115. 26.

Vassallus ex necessitate officij ad servitia domino præstanda teneri videtur. 369. 56.

Vassallus potest obligare feudum pro domini necessitatibus,& servitijs. 401. 30.

Vassallo non licét uxori post mortem suam usumfructum, vel alimenta ex feudo relinquere. 462. 6.

Vassalli, & homines proprij, fugientes, & sedes mutantes, vindicari possunt,& varijs interdictis,& remedijs repeti & revocari. 213. 49.

Vassalli feudatarij, arma, & equos alienare, vel pignorare non possunt, & an hoc solùm procedat tẽpore belli? 500. 71.

Vassalli non possunt compelli ad servitia, vel tributa inconsueta, aut immoderata. 5. 24. & sequentibus.

Vassalli Hispaniæ liberi sunt,& Regibus, vel dominis inferioribus ratione tantùm iurisdictionis subsunt. 25. 13.

Vassalli à domino feudi fugientes, etiam ea, quæ lucrati sunt, ei restituere debent, ex Matth. de Afflict. 213. 55.

Vassalli *de Remensa*, qui dicantur in Cathalonia? 15. 34. Et qui vassalli servitutis in Aragonia,& alibi? 15. 36. Et qui *Solariegos* in Regno Castellæ? 13. 17.

Vassalli etiam, si servitium, quod debent, minimum sit, non possunt locum feudi deserere, & fugientes revocari,& castigari possunt. 212. 48.

Vassalli ubi ratione debiti vassallagij Regi deserviũt, nullam remunerationem de rigore iuris petere possunt. 498. 42.

Vassalli non feudatarij, regulariter expensis Regijs, non proprijs, militare debent, etiamsi Regi, & Regno bellum intersit. 499. 55.

Vassallorum feudatariorum, & aliorum qui feuda nõ habent, magna est differentia, & quare? 498. 48.

Vassallorum alienatio parcè,& strictè á Regibus fieri debet. 606. 82.

Vassallorum deterior conditio fieri dicitur, si alienentur per Principem in inferiorem. 605. 86.

Vassallorum, ubi interest, Principi potius subijci, quàm privato, non valet eorum alienatio. 606. 84.

Vassallagium ignorantiæ, quod dicatur, & est reprobatum. 20. 80.

VECTIGALIA,& reditus Regis valde minuuntur ex fraudibus, quæ fiunt in servitio personali Indorum. 150. 12.

Vectigalium defraudatio, & usurpatio semper magna est, non obstante tot legum,& Ministrorum cura,& cautela. 1068. 75.

Vectigalia,& alia iura Regia quando,& qualiter debeantur, & solvi debeant in foro conscientiæ á mercatoribus,& navigantibus, etiam non requisitis? 1068. 79.

VEHICVLARIS cursus quis, & quare diceretur? 95. 19.

VENDI videtur, quod precibus,& dilatione, aut diligentia emitur. 341. 82.

VENERABILIS Gregorij Lupecij apophtegma de misera Indorum sorte. 244. 11.

VERBVM simpliciter positum generaliter intelligitur. 832. 61.

Verbum, *si tibi constiterit* respondet verbo Hispano, *satisfecho*: & quid importet? 798. 45.

Verbi *in perpetuum* propria significatio quæ sit? 759. 71.

Verba ubi conveniunt, & verificãtur, dispositio quoque locum habebit, & generalia generaliter sunt accipienda. 326. 56. & 469. 71.

Verba ubi sunt clara, vel repetita, non est ab eis recedendum, pro eo quod debeant aliquid operari. 329. 87. & 476. 29.

Verba narrativa partis, etiam in rescripto Principis, nihil disponunt. 350. 45.

Verba statutorum semper debent accipi in pleniori, & potiori significatione. 466. 45.

Verba *Ruego, y encargo*, in legibus, vel Provisionibus Principum secularium, ad Ecclesiasticos directa, quam vim habeant? 1050. 78.

Verba dispositiva, quamvis non decidant certum casum, sufficit, quod ratio dispositionis illum decidat. 450. 44.

Verba legum, & rescriptorum aliquid semper operari debent, ut superfluitas evitetur. 922. 87.

Verba iniuriosa contra aliquem publicè, & eorum frequenti populo dicta, non solùm detractionem, sed manifestam iniuriam inducunt. 926. 118.

Verba, quæ vocant filios conceptos, procreatos, vel natos ex legitimo matrimonio, solùm excludunt legitimatos per rescriptum, non per subsequens matrimonium,& quare? 439. 51.

Verba legis, quæ removent dubitationem, quæ subesse poterat, satis operari videntur, & quæ clariorem reddunt dispositionem. 329. 86.

Verba *modis omnibus* aliquid fieri iubentia, important ipso iure,& executivè? 522. 128.

Verba *os damos poder, y comission* in eo, qui aliàs non habet iurisdictionem, eius delegationem important 995. 30.

Verba generalia semper intelliguntur iuxta subiectã materiam,& rationem, qua nituntur,& præsertim in materia decimarum. 204. 45.

Verba duo contraria, ubi in eadem dispositione reperiuntur, illud debet attendi, quod est potentius, & magis cohærens voluntati proferentis. 994. 19.

Verba contractus, vel dispositionis sunt forma eius, & super omnia attendi debent. 476. 33.

Verba prooemialia dispositionis, prębẽt eius intellectum. 470. 78.

Verba privilegiorum,& aliarum concessionum Principis, semper in propria significatione recipienda sunt. 757. 46.

Verba enuntiativa rescripi Regij, an,& quando probent, vel disponant? 350. 47.

Verborum, aut conditionum expressio iuxta voluntatem agentium, vincit naturam rerum. 374. 10.

Verbis enuntiativis,& relativis Principum credi solet,& debet,& quare? 633. 6.

VEREDORVM, sive Postarum primus inventor quis fuerit? 96. 29.

VERITAS, & iustitia causarum per plures oculos manifestior fit, & melius administratur. 954. 10.

Veritas, ut manifestetur,& Principis voluntas iustius exequatur, quilibet de populo petere potest. 352. 65.

Veritatis causa supplicium pati melius est, quàm pro adulatione beneficium. 1046. 40.

Veritati compertæ, nemo ullo prætextu præscribere potest, ex Tertull. 136. 82.

Veritati semper debet locus relinqui. 351. 53.

Verosimiliter, quod rescribens, vel disponens respõdisset, id pro cauto haberi debet. 675. 29.

VESTIBVS Hispanorum Indos (maximè Principales)

les) indui debere, sentit Matienzus, & quare? 233. 68.
VEXATIONEM iniustam potest quis pecunia redimere. 150. 17.
Vexationes Indijs metallarijs illatæ plenè vindicari non possunt, & quare? 121. 80.
VIA eligenda est per quam utrique parti consulitur. 676. 34.
VICARIVS generalis ad Indias missus, si officio, & iurisdictioni suæ ob iustum metum renuntiaverit, inutilis est renuntiatio, & de casu in facto contingente, in quo Auctor consultus fuit. 920. 66.
Vicarius generalis habet Ordinariam iurisdictionē. 659. 49.
Vicarius Episcopi debet esse legitimus, & in Monachis sufficit dispensatio, quæ inducitur per Monachatum. 700. 29.
Vicarius ab Episcopo semèl electus, an, & quandò ad ipsius nutum amobilis sit, & quod in Supremo Senatu solent manuteneri, & quare? 702. 48.
Vicarius deputatus à Metropolitano ob incuriam Capituli, potest ad eius nutum removeri. 770. 65.
Vicarius semel à Capitulo nominatus, utrum ab eodem ad libitum revocari posit? 769. 55. Et quid si iuratum sit, ut ad nutum revocari posset, vel de eo non revocando? 770. 59. & seqq. Et declaratio Cardinal. super hoc articulo, ibid. nume. 64.
Vicarius generalis, & Episcopus, qui eum præposuit, vna, & eadem persona censentur, & ubi fit mentio de Episcopo, Vicarius etiam subauditur. 698. 4.
Vicarius Episcopi decedentis, ān posit syndicari à Capitulo sede vacante, vel ab ipso Episcopo, qui eum nominavit? 766. 26.
Vicarius generalis, absente Episcopo, an posit interesse electionibus Canonicatuum oppositionis, & in eorum nominatione vocem habere? 784. 44. Et quid si præcedat ad hoc specialis commissio ipsius Episcopi? 785. 49.
Vicarius Capituli in multis maiorem, & firmiorem iurisdictionem habet, quàm Vicarius Episcopi. 771. 70.
Vicarius Capituli facilius revocabitur, si initio convenit, ut hoc ad libitum fieri posset, & quare? 771. 67.
Vicarius Episcopi simul, & Canonicus, ubi ingreditur chorum tanquàm Canonicus, suam sedem occupat, & alios non præcedit. 702. 46.
Vicarius Episcopi, quando, salarium non conventum petens, audiri posit? 743. 54.
Vicarius Capituli, etsi de rigore Iuris ad nutum irrevocabilis sit, appellans tamen de æquitate audiri, & restitui solet, & quare? 771. 68.
Vicarius generalis potest omnia sibi commissa delegare, & subdelegare, maximè si id ei concessum fuerit in sua nominatione. 659. 50.
Vicarius nominatus à Capitulo, si ab eodem revocari posset, segniter se haberet in administratione iustitiæ. 770. 57.
Vicarius Generalis esse potest, attento iure communi, etiam is, qui non intelligit linguam Latinam. 769. 49.
Vicarius interinarius nullum ius acquirit ad beneficiam, & quando, & qualiter tales Vicarij constitui posint? 798. 55.
Vicarij eligendi forma, requisita per Trident. in capitulo sede vacante, non extenditur ad Ecclesias collegiatas. 769. 50.
Vicarij iurisperiti electio in Capitulo sede vacante, an præcisa sit, ut huius formæ transgressio nullitatem inducat? 768. 41.
Vicarij ad Episcopum, licèt non detur recursus per viam appellationis, datur tamen per viam recusationis, nullitatis, & restitutionis, reservationis, & avocationis. 678. 7.
Vicarij sententia lata per translationem sui Episcopi ad aliam Ecclesiam, etiamsi id ipse Vicarius ignoret, est nulla ex defectu iurisdictionis. 772. 81.
Vicario Episcopi possunt causæ ab eodem Episcopo tolli, & avocari, non ita in Vicario Capituli sede vacante. 771. 71.
Vicario relicto in prima Ecclesia ab Episcopo promoto, & tendente ad novam, nō debet magis fidi, quàm Capitulo. 775. 106.
Vicarium generalem, si non posset nominare Episcopus electus, qui loco Capituli administrat, nec foraneos posset, quod est absurdum. 659. 46.
Vicarium deputare interim dùm beneficium providetur de Rectore, semper ad Episcopum pertinet, etiam in spectantibus ad Papam. 798. 54.
Vicarij Regis in remotis constituti, videntur habere facultatem commendandi, cum posint alienationi feudi consentire. 22. 293.
Vicarij, & Commissarij Generales, etiamsi eligantur ex his Religiosis, qui in Indijs existunt, per Supremum Senatum Indiarum approbandi sunt, contra Emanuel Roder. & quare? 915. 31.
Vicarij Cathedralium sede vacante, concurrunt cum Inquisitoribus, tanquàm Ordinarij. 892. 40.
Vicarij Episcoporum in Choro, & synodo, quem locum habere debeant, & an præcedant Archidiaconum? 702. 43. Et decisio Senatus Limensis super præcedentia Vicarij in synodo Diœcesana, ibid. nu. 44.
Vicarij possunt etiam esse simul Visitatores generales suarum Diœcesum, sed est necessaria ad id specialis commisio, & declaratio, & quare? 703. 49.
Vicarij, sive Commissarij Generales ad Indias missi, non possunt renunciare iurisdictioni, quam acceperunt, nisi in manibus Superioris, qui eos nominavit. 920. 69.
Vicarij electionem factam á Capitulo sede vacante, à lege potius, sive Conciliari despositione, quàm ab ipso Capitulo dependere multi opinātur. 770. 56.
Vicarij Generales Episcoporum habent iurisdictionem ordinariam, & idem tribunal cum eis constituunt. 698. 3.
Vicarij, vel Metropolitani, & alij iudices, iure communi inspecto, non requiritur, quód sint in iure graduati, sed sufficit, quòd sint Idonei. 769. 48.
Vicarij á Capitulis sede vacante, quando, & qualiter eligi debeant, & an Theologi posint? 767. 38.
Vicarij Episcoporum, & qui de eorum officio, & potestate pertractent. 697. 1.
Vicarij Generales, particulares, & foranei, & eorum differentia, remisivè. 698. 2.
Vicarij foranei habent delegatam iurisdictionem. 659. 47.
Vicarij generales Episcoporum, an debeant esse Præsbyteri, vel saltem Diaconi? 701. 38.
Vicarij Episcoporum, ut sint Presbyteri, vel in sacris

con-

constitui, decentius, & convenientius esse videtur. 701. 40.
Vicarij & Episcopi eadem est iurisdictio, & auctoritas in his, quæ sunt de iurisdictione ordinaria. 785. 46.
Vicariorum, & Commissariorum generalium aliquorum excessus, in causa esse solent, ut de eorum traiectione impediéda tractetur, & sched. quæ de hoc agit. 916. 38.
Vicariorum, & Commissariorum generalium, qui ad Indias mittuntur, per Consilium Indiarum approbandorum, praxis, probatur ab Eman. Rod. 915. 30.
Vicariorum, & Commissariorum Generalium actionibus Proreges, & Regales Audientiæ attentæ esse iubentur, & quare? 915. 33.
Vicarijs residentibus in loco ubi residet tribunal Inquisitionis, solent alij Ordinarij committere vices suas, quamvis, & ipsi, si velint, ad illud accedere possent. 892. 41.
Vicarios malos Episcoporum, quibus modis notet, & reprehendat Petrus Blesensis, cuius gravia verba referuntur. 699. 25.
VICES suas, qui alteri committit, eum suum delegatum facere videtur. 918. 46.
VICINITAS loci, vel personæ multa inducit, & suadet ei committi, aut concedi, quæ alias non cócederentur. 713. 37.
Vicinus præsumitur scire facta vicini. 349. 41.
Vicinus, & incola alicuius loci, quis propriè dicatur? 179. 79.
Vicinum quid esse dicatur apud Iurisconsultos? 500. 67.
Vicini quare appellentur hi, quibus Commendæ Indorum assignatæ sunt, & an hodie expediat, ut hoc nomen ad omnes Indiarum incolas extendatur? 526. 6.
VICISSITUDO, & mutatio rerum in omnibus est iucunda. 44. 11.
VICTORES semper divitias, & delicias subactarum provinciarum in suum Imperium transferre soliti sunt. 147. 89.
Victores victis semper suum idioma, & vestes, & mores communicant. 250. 42. & numero. 65.
VIDUAE nobilium, dúm à secundis nuptijs abstinent, nobilitate, & privilegijs maritorum gaudent, & coruscant. 177.
Viduæ, quæ in Commendis maritorum defunctorum, succedunt, facilius alios inveniunt. 462. 11.
Viduis succedentibus in Commendis maritorum nõ iniungitur conditio, iterùm nubendi, & quare? 462. 9.
Viduis honestis, & Virginibus, quæ periculum patiantur, maturè succurrendum est. 339. 64.
VILLA si petierit se ab æstimo eximi, ratione paupertatis, eam probare debet. 177. 56.
Villæ obligatæ ad operas, quas præstare debeant? 46. 20.
VINCENS vincentem te, à fortiori vincet te. 453. 6.
VINCULA duo fortiora sunt uno. 349. 37. & 498. 48.
VINEA, & vindemia frugum nomine continetur. 64. 38. Et an vineæ, & oliveta veniant sub appelatione novalium, & satorum. 67. 63.
Vinearum plantatio in provincijs Indiarum prohibetur, & quare? 64. 41. Et an iustè prohiberi potuerit? 65. 47. Et qualiter in Italia, & alibi, eam prohibuerit Domitianus? 65. 50. Et in Granatensi pago Reges Catholici. 67. 59. Et qui tradant in Indijs esse permittendam, & favendam. 64. 40.
Vineis, & olivetis, & alijs rebus similibus Indos distribui prohibent schedulæ ultimæ servitij personalis, quæ referuntur. 64. 41. & 65. 43.
VINUM, sacharum, & similia, non sunt humanæ vitæ omninó necessaria. 67. 61.
Vinum, an sit connumerandum inter bona, vel inter mala? & Auctores qui de hoc differunt, & de vini, & vitis laudibus, & utilitatibus. 67. 67. & seqq.
VIOLENTIARUM Ecclesiasticorum iudicum per seculares cognitio, in quadam lege Recopil. enuntiativè Regibus Hispaniæ de iure competere dicitur, & id sufficit. 633. 8.
Violentiarum factarum per iudices Ecclesiasticos cognitio, quo iure, & ratione pertineat ad Regium Senatum, vel Cancellarias? & referuntur plurimi Auctores de hac materia tractantes. 957. 36.
VNA, & eadem res, vel commissio non potest pro parte valere, & pro parte non valere. 300. 46.
VIRGA est, & fuit Magistratuum, (præsertim criminalium) insigne, & quid denotet? 981. 3.
VIRGILII carmen Ecclog. 1. de querela Melibæi ob agros suos ad alienos translatos, expenditur, & exponitur. 282. 67.
VIR ducens uxorem ante nubiles annos, non lucratur partem dotis alioqui maritis ex lege, vel statuto concessam. 464. 34.
Vir licèt comprimere possit uxorem invitam, non tamen sponsam, etiam de præsenti, nec dum in domum suam traductam. 466. 47.
Viro bono an quis credere possit, etiam in præiudicium tertij, & quid in criminalibus, & an si deponat sine partis citatione? 337. 49.
Viri magnanimi ad aliorum defensionem natura incitantur, ex Cicerone. 510. 12.
Viri aptiores sunt ad Commendas acquirendas, & administrandas, quám uxores. 473. 7.
Viri litterati consultandi sunt Principi, quia tenetur eos remunerare. 1046. 32.
Viri summi, etiam in patria minus laudata, & sub aere crasso nasci solent, ex Iuvenali, & Euphormione. 257. 20.
Virorum successionem in Commendis uxorum, qui Auctores probent, & admittant. 475. 23. Et quòd eam cõsuetudo admisisse videatur, maximè in Nova Hispania, ibid. nu. 21.
VIRTUTE quod effici debet, peccunia non est tentandum, ex Cicer. 146. 64.
VISITATOR generalis post quã visitationé cæpit, an, & quatenus recusari possit? ad utramque partem disputatur. 1005. 49. & seqq. Et quid quoad secretam ex quadam sched. nu. 54.
Visitari, an, & quando Auditores possint pro his, quæ malè iudicasse dicuntur *En cuerpo de Audiencia*? 1006. 55.
Visitari quis potest pro excessibus de quibus speciatim antea in syndicatu accusatus nõ fuit. 1008. 66.
Visitator non debet culpas in visitandis optare, quin potius bene merentes Magistratus laudare, & Regi commendare. 1004. 31.

Vi

Visitator, qui ad visitationem generalẽ alicuius Audientiæ Indiarum mittitur, selectissimus esse debet,& de eius dotibus, & partibus. 1004. 30. Et semel electus honorari, & facilè mutari non debet. 1005. 46.

Visitatores putant se Principi gratiores reddi, si quo quomodo pro fisco pronuncient. 548. 23.

Visitatores,vel syndicatores, qui culpas in visitandis exoptant, vel affectant, & susurronibus, & sycophantis gratas,& faciles aures præbent, nimis notari debent. 1004. 34. Et qui Auctores notent exitialem modum procedendi aliquorum visitatorum. 1005. 41.

Visitatores, & syndicatores cautè procedere debent in examinandis testibus,& Inquisitionibus formãdis contra iudices,quibus subornationes, & barateriæ obijciuntur,& quare? 1007. 58.

Visitatores, & syndicatores possunt sententias, quas intra tempus sibi præfixum pronuntiarunt,etiam post illius lapsum executioni mandare. 1009. 71.

Visitatoribus Episcopi salarium competens omni iure assignare tenetur, ut sic cessent ab illicitis exactionibus. 704. 59.

Visitatio provinciæ per Proreges, an expediens sit, & qualiter facienda? 1026. 29.

Visitatio solùm videtur concedi Ordinarijs in Parochijs Regularium, ubi eas per seculares exercent, ex declaratione Cardinal. quæ referuntur. 829. 47.

Visitationis iudicium, quare, & qualiter contra Audientias, & Ministros Indiarum in dictum sit. 1001. 10. Et quod gravius, & strictius sit, quàm syndicatus, & quando, & cur introductum? & Auctores qui de eo agunt,& eius boni effectus in Hispania,nu. 11.& 14.& 14.& modus visitationis formandæ, videndæ, & terminandæ de iure Hispaniæ,& Indiarum,nu.13.

Visitatio moderatis sumtibus, & paruo comitatu ab Episcopis, & eorum visitatoribus facienda est. 703. 56.

Visitationes generales, ne temerè, & passim contra Audientias Indiarum decernantur, Rex noster decrevit,& quare? 1003. 20.

Visitatione generali alicuius Audientiæ pendente, qualiter,& quare omnia turbentur?& de eius damnis. 1003. 22.

Visitatio est actus iurisdictionis ordinariæ, & transit in Capitulum sede vacante. 765. 18.

Visitationis, & syndicationis aleam plerumque felicius sortiuntur improbi,sordidi, & baratarij Ministri,quàm probi,& timorati,& quare? 1003. 24.

Visitationum generalium damna erunt minora, & effectus uberiores,& utiliores, si illis brevis terminus præfigatur. 1003. 27.

Visitatio Diœcesis est valde necessaria, & qualiter eam Episcopi per se,vel per suos Visitatores facere debeant? 703. 51.

Visitationis secretæ iudicium nimis durum, & irregulare est, & ideo novis commentis stringi, aut gravari non debet. 2005. 42.

Visitationis in iudicio cum testes secretò examinentur, sæpè via fraudibus, & calumnijs aperitur. 1005. 43.

Visitationis tempus, & pœna Episcopi negligentis, arbitrio iudicis relinquitur. 703. 55.

Visitationis munus, & cognitio suarum ovium, est præcipuum dignitatis Episcopalis. 702. 54.

Visitandi ius competit Episcopis, ex lege Diœcesana. 703. 50.

Visitationem non solùm generalem,verùm,& particularem contra aliquas personas,Capitulum,sede vacante facere potest. 766. 19.

Visitationem Episcoporum, si impediant, vel non admittant Curati Regulares,possunt ab eis excõmunicari. 833. 68.

Visitatio navium, & mercium ad effectum exigendi vectigalia Regia, earumque ad hoc sequestratio qualiter fiat? 1066. 68.

VITAE propriæ magis, quàm alienæ, consulere quilibet tenetur. 115. 27.

Vitæ pro quibus durat successio Commendarum, ex quo tempore currere incipiant? 430. 98.

Vitæ humanæ felicitas non tã in incohatione,quàm in perfectione consistit. 606. 80.

Vitæ brevitatem posteritatis memoria consolatur. 601. 34.

Vitam pro omnibus mundi thesauris prodigere quis non debet. 154. 51.

VITIUM, quod tolli non potest sine maiori damno, vel periculo, dissimulandum est. 268. 24.

Vitium lineæ, vel naturale, quod operatur exclusionem patris, nocet eius filijs, secùs quod est personale,vel accidentale. 444. 91.

Vitia erunt,dùm homines erunt. 609. 114.

Vitia nostra,nec remedia pati possumus. 145. 70.

VITULORUM carnibus vesci Valentiniani lege prohibitum,& Regijs pragmaticis renovatum, & quare? 63. 24.

UNIVERSITAS,ubi suspecta est,etiam,& testes,& officiales eiusdem suspecti erunt, & quare? 519. 100.

VOCATUS primò, magis dilectus præsumitur. 484. 27.

Vocatus primo loco ad successionem Commendæ, si eam sibi delatam acceptare nolit, intra quod tempus id declarare debeat? 425. 58.

Vocationem specificam pro se habens, admitti, & præferri debet in fideicommissis,maioratibus, & Commendis? 453. 3.

VOLENTI non fit fraus, neque dolus. 483. 11.

VOLUNTAS sufficit pro ratione in dispositionibus Principum iuris positivi. 442. 77.

Voluntas, & potestas regunt omnes actus humanos, & in illis inspici debent, & etiam formæ observatio. 293. 86.

Voluntatem contra meam, quod fit, satis dicitur in perniciem meam fieri. 18. 61.

Voluntariorum ratio reddi non solet. 573. 11.

Voluntariè, qui servit, aut laborat, magis præstat, quàm qui coactus. 28. 32.

Voluntariè, & sponte sua, qui se labori,etiam gravi supponit, non videtur iniuriam recipere. 141. 27.

VOTUM captandæ mortis, licèt in expectativis ex parte Principis non possit timeri, ex parte privatorum, quibus conceduntur, vereri poterit. 324. 39.

Votum captandæ mortis alienæ nunquàm præsumitur in gratijs expectativis factis á Principe. 323. 31.

Votum captandæ mortis alienæ omni iure reprobatur. 321. 21.

URBANI D.N.PP.VIII. Bulla refertur, quæ continet modum prædicationis Iaponiensium. 837. 24.

URBIUM decus augetur per Episcopi sedẽ. 665. 25.

VSVCAPIONEM, ubi lex impedit, bona fides non prodest. 6. 38.
VSVRAE cur prohibitæ sint, & earum detestatio. 124. 112.
Vsurarum, & laboris metallorum, qui per Indos exercetur, comparatio. 125. 114.
VSVS est gravissimus iuris censor, & explorator. 32. 75.
Vsus in malis non excusat regulariter. 134. 66.
Vsus Latinè loquendi, & scripturas conficiendi, etiā post lapsum Romani Imperij in multis provincijs duravit. 232. 52.
Vsus communis loquendi magis attendi debet, quā propria significatio. 265. 1.
VSVSFRVCTVARIVS, & emphyteuta habent quasi civilem, & naturalem possessionem iuris sibi competentis. 396. 48.
Vsusfructuarius qualiter possit dominus appellari, & nomen dominij usui fructui convenire. 278. 22.
Vsusfructuarius, quemadmodum caveat pro rebus consumtis. 744. 62.
Vsufructuarij, pensionarij, & alij, qui ex alienis rebus fructus percipiunt, nomina sinonoma sunt. 286. 10.
Vsusfructus est ius, & perceptio fructuum quid facti. 402. 38.
Vsusfructus omnium bonorum, & redituum, quæ filius possidet, regulariter ad patrem pertinet. 409. 2.
Vsusfructus dividi potest, & per partes legari. 383. 14.
Vsusfructus, nec vendi, nec cedi potest alij, quàm domino proprietatis. 395. 7.
Vsusfructus morte usufructuarij finitur, & ad proprietatem rediens cum ea consolidatur. 292. 73.
Vsusfructus, & servitus servitutis dari non potest. 288. 12.
Vsusfructus alterius ususfructus filio familias dati, aut relicti, non quæritur patri, & quare? 410. 10. Et quando considerari possit, & patri quæri ususfructus alterius ususfructus? 412. 23.
Vsusfructus Commendæ Indorum, patri non acquiritur, etiam si eius contemplatione filio data fuerit, secundùm Matienzum, & alios. 509. 3.
V susfructus quomodò civitatibus, aut municipijs legari posset? 308. 10.
Vsusfructus pluribus pro indiviso legatus, quomodo accrescat? 387. 48.
Vsusfructus ius, licèt cedi non possit alij, quàm domino proprietatis, commoditas tamen eius benè cedi potest. 286. 14.
Vsusfructus plenius, & integer, etiam si alicui legetur, adhuc proprietas ei legata non videtur. 277. 15.
Vsumfructum nemo imponere potest, nisi dominus proprietatis, vel domini mandatum habens. 297. 10.
Vsumfructum penes alium esse, & penes alterum facultatem fructuum percipiendorum, novum non est. 402. 37.
Vsufructu dotis filio assignatæ, cur pater gaudeat? 412. 21.
VTILE per inutile non vitiatur. 293. 88.
Vtilitas publica non debet cedere commodis privatorum. 607. 97.
Vtilitas privata multum solet officere publicis Consilijs, ex Plin. Sidon. Apol. & alijs. 1045. 25.
Vtilitas, quę resultat Hispanis ex privatorum coacto Indorum servitio, non præponderat damnis, quæ Indi patiuntur. 9. 14.
Vtilitas publica, diuturna ludificatione differri non debet. 604. 60.
Vtilitatis obiectu omnes diligentius commoveri solemus, & etiam irrationalia. 101. 7.
Vtilitatis publicæ, & bonorum, vel redituum ad Principem spectantium, semper summa ratio habenda est. 150. 13.
Vtilia, quæ qui sibi sunt facit, sibi potius consulere velle censetur, quàm alij præiudicare. 449. 31.
Vtilitates plures sequentur ex damnatione delinquentium ad metalla. 142. 38.
VTI POSSIDETIS agenti, non nocet notorius defectus tituli. 260. 7.
VTOPIENSES reos mortis operibus publicis mancipant. 143. 44.
Vtopiensium ordo in mutandis agricolis. 45. 13.
Vtopiensium mos in designandis horis operariorum. 46. 24.
VVLGO quæsiti matrem sequuntur. 264. 65.
VVLNERA quædam curando maiora fiunt ex Ovidio. 609. 112.
Vulnera inde nasci, unde medicamenta sperantur, durissimum, & iniustissimum est. 948. 8.
VXOR iusta dicitur, quæ solemniter ducta est, non quæ simplici sponsione pacta. 465. 39.
Vxor dicitur ab vngendo, quasi vnxor, & quare? 465. 41.
Vxor est accessoria mariti, & sequitur eius domicilium. 534. 91.
Vxor si Commendæ renuntiet, & eius marito conferatur, an novum ius in ea quærat? 483. 6.
Vxor sæpè ea etiam dicitur, quæ necdum est copulata, nec in domum viri traducta. 468. 63. & seqq.
Vxor tenetur solvere mutuum, quod maritus contraxit pro ea sustentanda, si illius bona solvendo non sint. 415. 51.
Vxor tenetur maritum etiam in carcerem, & in exilium sequi. 534. 92.
Vxor, si succedat in aliqua Commenda, pro cuius cōsecutione maritus mutuas peccunias accepit, an eas solvere teneatur? 415. 47.
Vxor si succedit viro in Commenda, & alteri nubit, in huius persona titulus expediendus est, & quare? 312. 39.
Vxor allegans contra consensum, quem præstitit, ut Commenda daretur marito, post mortem mariti, vel filij, qui ei successit, non debet audiri. 483. 9.
Vxor Commendataria excusatur à residentia, si maritum suum fuerit sequuta. 534. 87.
Vxor ante copulam non dicitur verè esse in usu viri, atque adeò nec uxor, ex Saliceto. 465. 40.
Vxor pauper non succedit marito in feudis, etiam ratione quartæ partis. 462. 5.
Vxor, an, & quando teneatur sequi virum, navigare volentem. 984. 28.
Vxorem conveniri posse pro dote, quam promisit, ultra id quod facere possit, aliqui tenent, & quare? 478. 46.
Vxorem ducere intra provinciam qui prohibitus est, potest ex ea sumere concubinam. 976. 65.
Vxores aliquæ maritos carceratos à vinculis liberarunt. 535. 94.
Vxores, ubi lex vocat ad successionē maritorum, in

de-

defectum filiorum, de illis accipienda est, quæ filios habere potuerunt, & onera matrimonij passæ sunt. 460. 50.

Vxores, ut admittantur ad Commendas maritorum, debent sex mensibus post matrimonium cum illis maritalem vitam egisse. 463. 17.

Vxores in provincias ducere, an olim Præsidibus permissum, & hodie Proregibus permittendum? 1020. 75.

Vxores non dum cognitæ, non solùm verbis sed mẽte, & ratione legis à successione Commendarum excludi videntur. 466. 48.

Vxores Hispano sermone vocantur *Mugeres*, & etiam Latino, *Mulieres*, ex Tertuliano, & alijs. 465. 38.

Vxoratos, qui relictis uxoribus in Indijs morantur, pluribus schedulis ad uxores reduci iubentur, quæ referuntur 984. 27.

Vxorati qui relictis uxoribus in Indijs oberrant, ut detegantur, solẽt banna fieri, & qualiter obligent? 984. 29.

Vxorum admissio ad Commendas maritorum fraudibus fictorum matrimoniorum viam aperuit. 463. 16.

Y.

Yanaconæ qui dicantur, & plura de eis, supra verbo *Ianacona*.

FINIS.

SOLORZANO

OBRAS COMPLETAS